KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

GEÏLLUSTREERD DAGBOEK
VAN HET HEDENDAAGS
WERELDGEBEUREN
MET VOORTDUREND BIJGEWERKTE
ALFABETISCHE INDEX

KEESING B.V. UITGEVERSMAATSCHAPPIJ
OPGERICHT 1911
AMSTERDAM · ANTWERPEN

MANDAAT PARLEMENT SRI LANKA VERLENGD

Bij een op 22 dec. 1982 in Sri Lanka gehouden referendum spraken 3.141.223 kiezers zich uit voor de door de president gevraagde verlenging van het mandaat van het in 1977 gekozen parlement met zes jaar tot augustus 1989; 2.605.983 kiezers stemden tegen, aldus de op 23 dec. gepubliceerde definitieve uitslag. De opkomst werd officieus op 71% geraamd en lag daarmee ruim 10% beneden de opkomst bij de presidentsverkiezingen van 20 okt. 1982.

In 17 van de 24 districten was een meerderheid voor de mandaatsverlenging; in 7 was de meerderheid daartegen.

Bij gewelddadigheden tijdens het referendum vonden volgens de politie twee mensen de dood. In Attanagalla, de bakermat van ex-premier mevr. Bandaranaike, de leidster van de oppositiecampagne tegen de verlenging, meldde de politie 48 gevallen van brandstichting, plundering en geweld.

Op 23 dec. bekrachtigde president Jayewardene met zijn handtekening het constitutionele amendement, waardoor het mandaat van het parlement zonder verkiezingen met 6 jaar werd verlengd. In dit parlement beschikte zijn United National Party (UNP) over 143 van de 168 zetels.

De president kan de personele samenstelling van het parlement in hoge mate naar eigen believen bepalen, omdat alle afgevaardigden van de UNP op zijn verzoek hun ontslag hebben ingediend. Volgens de geldende rechtsregel worden vrijgekomen parlementszetels zonder verkiezing door de partijen zelf opnieuw toegewezen. In het algemeen wordt aangenomen dat Jayewardene van deze mogelijkheid gebruik zal maken en een reeks afgevaardigden en ministers zal uitwisselen, aldus de NZZ (28-12-1982).

Presidentsverkiezingen

Op 20 okt. 1982 waren presidentsverkiezingen gehouden, 16 maanden voor afloop van de presidentiële ambtstermijn.

De zittende president Junius Jayewardene (77), leider van de United National Party (UNP), moest het tegen vijf kandidaten opnemen. Hij verwierf 3.450.811 van de 6.522.147 uitgebrachte geldige stemmen (52,91%) en werd daarmee herkozen voor een tweede ambtstermijn van 6 jaar. De opkomst bedroeg 81,08%.

De overige vijf kandidaten boekten de volgende resultaten: Hector Kobbekaduwa (66) van de marxistische Sri Lanka Freedom Party (SLFP) kreeg 2.548.483 stemmen (39,07%); Rohana Wijeweera van het militante People's Liberation Front of Janatha Vikmuthi Peramuna, 373.428 stemmen (4,19%), Kumar Ponnambalam van het Tamil Congress (TC) 173.934 stemmen (2,67%); Colvin R. de Silva van de trotskistische Lanka-Sama-Samaj Party (LSSP) 58.531 stemmen (0,90%); en Vasudeva Nanayakkara van de eveneens trotskistische Nava-Sama-Samaj Party 17.005 stemmen (0,26%).

Jayewardene behaalde in 139 van de 168 kiesdistricten de meerderheid. Met uitzondering van het bolwerk van de Tamils, het district Jaffna, veroverde hij alle districten. De voornaamste Tamil-partij, het Tamil United Liberation Front (TULF), had tot een boycot van de verkiezingen opgeroepen. Niettemin bedroeg de opkomst in Jaffna ca. 40%, wat vooral ten goede kwam aan de kandidaat van de TC. De grootste meerderheid verwierf Jayewardene in de hoofdstad Colombo, waar hij 159.814 stemmen meer behaalde dan zijn voornaamste concurrent van de SLFP.

Kort voor het sluiten van de stembureaus kondigde Jayewardene de noodtoestand af ,,om rust en orde te handhaven, het publiek tegen elk uitbreken van geweld te beschermen alsmede om personen en eigendommen voor schade te behoeden", d.w.z. om ernstige ongeregeldheden zoals die in 1977 na de parlementsverkiezingen hadden plaatsgevonden (pag. 467/3-1977) te voorkomen. In totaal trok 30.000 man politie en militairen de dorpen en steden binnen om de orde te handhaven.



President Junius Jayewardene.
(The Economist 30-10-'82)

Tijdens de verkiezingscampagne had president Jayewardene zijn beleid van een vrije-markteconomie verdedigd. Naar zijn zeggen was het inkomen per hoofd in 1981 met $40 tot $270 gestegen en waren rond 20.000 nieuwe arbeidsplaatsen geschapen. De distributie en de wetten i.z. de noodtoestand, die onder zijn voorgangster, mevr. Sirimavo Bandaranaike, waren ingevoerd, waren inmiddels opgeheven.

Vooral waarschuwde de president tegen de ,,terugval in de familieheerschappij van de Bandaranaike's en de vereeuwiging van hun feodale aristocratie".

Onder Jayewardene's bewind zijn nieuwe wegen en fabrieken ontstaan, werd een vrijhandelszone voor lichte industrie nabij Colombo ingesteld en werd een begin gemaakt met grote ontwikkelingsprojecten zoals de Mahaweli-stuwdam, die in 6 jaar gereed moet zijn en 400.000 ha nieuw land moet verschaffen aan 500.000 landloze boeren. (De aanvankelijk op omgerekend DM 1 mrd geraamde kosten zijn inmiddels opgelopen tot DM 5 mrd.)

Jayewardene's politiek van aantrekking van buitenlands kapitaal, in de praktijk vooral Japans en Zuidkoreaans, leidde aanvankelijk tot een economische opleving. De werkloosheid van 24% in 1977 daalde tot 12% in 1981. De economische groei verdubbelde, de lonen stegen, maar dit ging ten koste van een inflatie van 40% in 1981, die echter in 1982 tot 25% zou zijn teruggedrongen.

Het tekort op de handelsbalans bedraagt bijna f 200 mln en om het overheidstekort aan te vullen moet op korte termijn ruim f 260 mln worden geleend op de buitenlandse kapitaalmarkt, zo werd officieel meegedeeld, aldus ANP (20-12-1982). De totale buitenlandse schuld bedroeg volgens de Financial Times (22-10-1982) eind 1981 $ 3,1 mrd.

De ,,tijdelijke" leider van de SLFP, Kobbekaduwa, beloofde het presidentiële systeem af te schaffen en daarmee de weg te effenen voor de terugkeer op het politieke toneel van de ,,echte leider" van de SLFP, mevr. Sirimavo Bandaranaike*, die in het geval van een stembuszege door Kobbekaduwa in haar burgerrechten zou worden hersteld. Voorts beloofde hij terugkeer naar de verzorgingsstaat en stopzetting van de ,,uitverkoop" van nationale belangen aan de vertegenwoordigers van het grootkapitaal en

Weekblad 52ste jaargang No. 2671, pag. 33679-33694

de multinationals. ,,Het zal een tijd van de klassenstrijd, van de strijd van de armen tegen de rijken zijn," aldus Kobbekaduwa. O.a. zou het landbezit van 3.224 grootgrondbezitters worden genaast. Daarmee werden nationalisatie van buitenlandse ondernemingen en inperking van de vrije handel in het vooruitzicht gesteld.

Verlenging mandaat parlement *voorgesteld. Maatregelen tegen* oppositie

Op 22 okt. beloofde president Jayewardene in een gesprek met journalisten dat hij de noodtoestand in de komende dagen zou opheffen. Zijn herverkiezing noemde hij een bevestiging van zijn politiek van de vrije-markteconomie.

Op 27 okt. deed de president een beroep op alle 143 parlementsleden van de regerende UNP om hun ontslag in te dienen om hem in staat te stellen de fractie opnieuw samen te stellen. Hij kondigde voorts een referendum aan over zijn plan geen nieuw parlement te kiezen (in juli 1983), maar het mandaat van het oude parlement met 6 jaar te verlengen m.i.v. augustus 1983, wanneer het mandaat van het oude parlement afloopt. Wegens oppositie in bepaalde kiesdistricten tegen de betreffende UNP-afgevaardigden wilde de president met het oog op het referendum met een gereorganiseerde fractie voor de dag komen.

Op 27 oktober 'savonds deelde premier Ranasinghe Premadasa in het parlement mee dat een komplot van aanhangers van Kobbekaduwa, de SLFP-leider, was ontdekt. Als Jayewardene de presidentsverkiezingen niet onmiddellijk overtuigend had gewonnen, dan hadden de samenzweerders, o.w. Vijaya Kumaratunga (een schoonzoon van mevr. Bandaranaike), de residentie van de president willen bestormen en hem vernietigen. Voorts waren moorden beraamd op alle ministers, incl. de premier zelf, en op mevr. Bandaranaike en haar zoon Anura.

Op 3 nov. werd bericht dat het paspoort van Kobbekaduwa in beslag was genomen. Nadat een vooraanstaande Tamil-krant onmiddellijk na de afkondiging van de noodtoestand op 20 okt. was gesloten, werden op 3 nov. twee drukpersen van vooraanstaande leden van de SLFP en van de pro-Moskou Communistische Partij, waarop bladen in het Singalees en Engels werden gedrukt, verzegeld, zodat alle oppositiebladen niet meer konden verschijnen, aldus The Times (4-11-1982).

Op 5 nov. keurde het parlement met 142 tegen 4 stemmen amendement nr. 4 op de grondwet goed om het mandaat van het parlement met 6 jaar (tot aug. 1989) te verlengen, behoudens goedkeuring door een op 22 dec. te houden referendum. Een van de voorstemmers was Maithripala Senanayake, een voormalige concurrent van mevr. Bandaranaike binnen de SLFP.

Eerder had het hooggerechtshof met vier tegen drie stemmen beslist dat het amendement niet in strijd was met de grondwet.

Tevoren hadden de oppositiepartijen woedend op Jayewardene's voornemen gereageerd. Mevr. Bandaranaike stelde de vorming van een gemeenschappelijk front van alle oppositiepartijen voor, omdat het plan van de president op de vernietiging van de democratie in Sri Lanka zou neerkomen. Het Tamil United Liberation Front (TULF) sloot zich ditmaal bij de oppositie aan. Partijleider A. Amirthalingam kondigde aan dat alle TULF-afgevaardigden na afloop van de huidige ambtstermijn van het parlement hun mandaat zouden neerleggen. Ook in 1975, toen mevr. Bandaranaike de ambtsduur van het parlement wilde verlengen, had het TULF niet toegestemd.

Volgens The Times (30-11-1982) werden 11 leiders van de SLFP bij het hooggerechtshof aangeklaagd wegens samenzwering teneinde de regering omver te werpen door het beramen van gewelddaden op 16 okt. 1980. *Le* Monde (4-12-1982) meldde dat een vijftigtal kaderleden van de SLFP in de eerste helft van november was gearresteerd: zij behoorden tot de linkervleugel van de partij.

President Jayewardene verklaarde het referendum te willen houden om te voorkomen dat leden van de SLFP ,,die hadden aangezet tot geweld" in het nieuwe parlement zouden worden gekozen. ,,Terroristen en anarchisten hebben de macht in de SLFP overgenomen", aldus de president.

Op 20 dec. verlengde de regering, in strijd met haar eerdere aankondigingen, de noodtoestand met een maand. De oppositie noemde dit ,,een voorproefje van de dictatuur" die te verwachten was als de regering het referendum zou winnen.

Mevr. Bandaranaike, die nu – omdat het geen verkiezing betrof – wel een campagne kon voeren, sprak vijf of zes bijeenkomsten per dag toe. Instemming met de mandaatsverlenging van het parlement betekende volgens haar dat het hele land en de nieuwe kiezers, net als zij zelf, van hun burgerrechten werden beroofd. De extremisten zitten niet in de SLFP, maar in Jayewardene's UNP, die het volk zijn democratische rechten wil ontzeggen, aldus mevr. Bandaranaike.

De president erkende, aldus de *Financial* Times (22-12-1982) dat de SLFP onder het nieuwe systeem van evenredige verkiezingen mogelijk 60 zetels in het parlement zou winnen, als het stempatroon hetzelfde bleef als bij de presidentsverkiezing. Hij streefde met het vermijden van nieuwe verkiezingen volgens de NZZ naar twee doelen: het voortzetten van zijn politiek en economisch programma zonder door een bij verkiezingen ongetwijfeld versterkte oppositie te worden gestoord, en het beletten van een versterking van de parlementaire basis voor de SLFP.

De Volkskrant (22-12-'82) stelde: „Wat de zaak zo uniek maakt voor Jayewardene en Sri Lanka, en waarin ook het verschil ligt met andere landen waar al volkomen of verkapte dictaturen heersen, is dat niet de ambtstermijn van de leider eindeloos wordt verlengd maar de levensduur van een parlement (voorlopig tot 1989 dus) waar de leider blindelings op kan steunen voor de uitvoering van zijn beleid."

Overigens liet Jayewardene doorschemeren dat hij een ,,nationale regering" wil vormen, die leden van de SLFP zal omvatten. Vele SLFP-leden, o.w. Anura Bandaranaike, hebben voor dit voorstel belangstelling getoond, aldus de Financial Times (24-12-1982).

(Vor. ber. pag. 67712 e.v.-1978).

---

* Een uit drie rechters bestaande presidentiële commissie o.l.v. rechter Joseph Gerard Thomas Weeratna was op 31 maart 1978 door president Jayewardene ingesteld om beschuldigingen van machtsmisbruik te onderzoeken die tegen de SLFP-regering van mevr. Banderanaike i.z. de periode mei 1970 tot juli 1977 waren geuit. Deze commissie kwam in een op 24 sept. 1980 gepubliceerd interim-rapport tot de conclusie dat mevr. Bandaranaike schuldig was bevonden aan zes aanklachten wegens machtsmisbruik en dat Felix Dias Bandaranaike, de vroegere minister van financiën, schuldig was bevonden aan drie aanklachten wegens machtsmisbruik en één wegens corruptie.

Op 16 okt. aanvaardde het parlement met 139 tegen 18 stemmen (TULF en SLFP) bij één onthouding (mevr. Bandaranaike) een regeringsvoorstel om de voormalige premier voor 7 jaar uit haar burgerrechten te ontzetten en uit het parlement te stoten. Felix Bandaranaike werd met 139 tegen 19 stemmen voor 7 jaar van zijn burgerrechten vervallen verklaard. Een de volgende dag goedgekeurd wetstontwerp verbood van hun burgerrechten beroofde personen verkiezingsbijeenkomsten toe te spreken en hoe dan ook aan de verkiezingsprocedure deel te nemen.

Vervolgens ontwikkelde zich binnen de SLFP een schisma. Een groepering onder de plv. partijleider Maithripala Senanayake en Anura Bandaranaike (een zoon van de ex-premier) verzette zich tegen de leiding van mevr. Bandaranaike. Maar op 17 april 1982 sloten Anura Bandaranaike en zijn aanhangers zich weer bij de partij aan en op 12 mei verschenen moeder en zoon voor het eerst sinds meer dan 10 maanden samen in het openbaar.

BENELUX

TOPCONFERENTIE IN DEN HAAG

Op 10 nov. 1982 heeft in Den Haag een topconferentie van de Benelux plaatsgevonden. Het was de eerste Benelux-bijeenkomst op een dergelijk hoog niveau sinds de vergadering van 20 en 21 okt. 1975 in Brussel (pag. 1111 e.v.-1976).
De bijeenkomst van 10 nov. 1982 werd gehouden ter gelegenheid van het 80-jarig bestaan van de Nederlandse Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg.

De Nederlandse delegatie bestond uit de minister-president. drs. R. F. M. Lubbers, die de vergadering voorzat. en de minister van buitenlandse zaken, de heer H. van den Broek.
De Belgische delegatie bestond uit de eerste minister, de heer W. Martens, en de minister van buitenlandse betrekkingen, de heer L. Tindemans.
De Luxemburgse delegatie bestond uit de minister-president van de regering, de heer P. Werner, en de minister van buitenlandse zaken, mevr. C. Flesch.

Na afloop van de vergadering gaven de deelnemers eraan een verklaring uit, waarin zij het volgende zeiden:

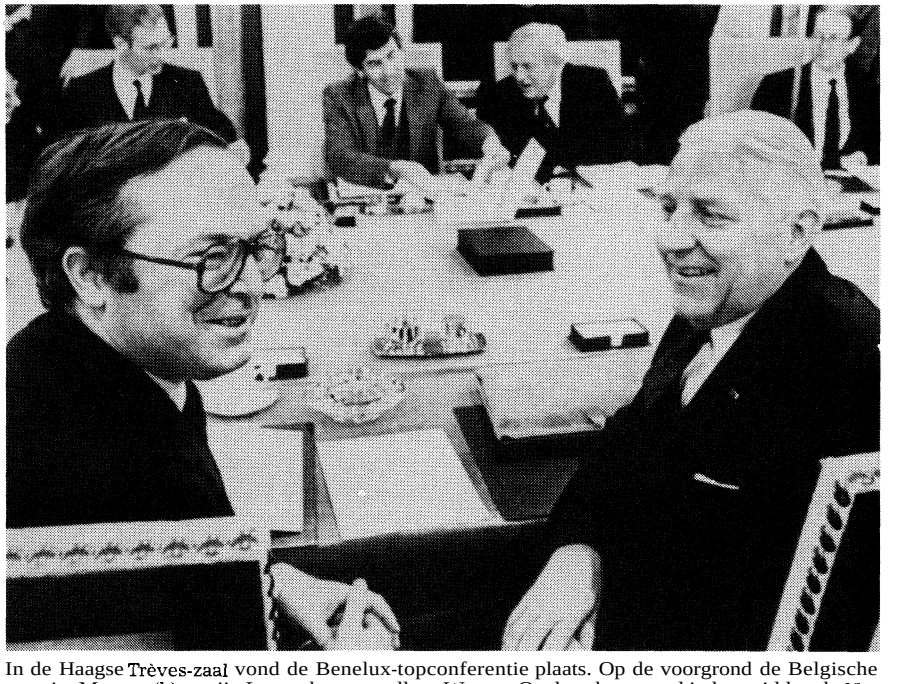
Zich gesterkt wetend door de aanbevelingen in het Manifest voor een Beneluxrelance, dat de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad ter gelegenheid van zijn 75-jarig bestaan op 7 mei jl. aan de regeringen heeft aangeboden, hebben zij een beschouwing gewijd aan de stand van de samenwerking in de Benelux Economische Unie en in het bijzonder aan de financieel-economische en sociale situatie in hun landen. Zij constateerden dat, hoewel er zich enkele tekenen van economische opleving in de wereld openbaren, de recessie ernstig blijft en dat mede daarom protectionistische tendensen, die in toenemende mate te bespeuren vallen, zich nog dreigen te verscherpen.
Voor de Beneluxlanden, die nog meer dan andere afhankelijk zijn van een vrije wereldhandel, achtten zij een verdergaande ontwikkeling in die richting bijzonder gevaarlijk. Zij zullen in de geëigende kaders, zoals EG, OESO en in de belangrijke komende GATT-ministeriele vergadering hun partners blijven wijzen op de gevaarlijke consequenties van protectionistische neigingen die onvermijdelijk voor de wereldhandel en de welvaart een ernstige bedreiging zouden betekenen.
Zij doen meer in het bijzonder een dringend beroep op hun EG-partners alles in het werk te stellen om te verzekeren dat de intramarkt van de Gemeenschap wordt gevrijwaard van handelsbelemmeringen en dat resterende beperkingen worden verwijderd.
Hiernaast pleiten zij voor een intensivering van de samenwerking in het kader van de Benelux Economische Unie, o.a. ter bevordering van een krachtig gemeenschappelijk sociaal-economisch beleid, gericht op herstel van de economie en verbetering van de werkgelegenheid.
Gelet op de uitdagingen die van de huidige wereldeconomische situatie kunnen uitgaan kwamen de regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken tot de slotsom dat de Benelux-samenwerking meer dan ooit versterkt en uitgebouwd dient te worden. Zij hebben derhalve het Comité van ministers opgedragen regelmatig de voortgang van de stand van de Unie te evalueren en de effectiviteit van de samenwerking in de Unie op zijn merites te bezien.
De bewindslieden hebben voorts, op basis van voorstellen van het College van secretarissen-generaal, de hierna volgende onderwerpen behandeld.

1. GRENSPROBLEMEN

Gelet op het belang van de intra-Beneluxhandel hebben zij bevestigd dat een volkomen vrij intra-Benelux goederenverkeer als doelstelling ongewijzigd gehandhaafd blijft en met kracht moet worden bevorderd. Hoewel de Benelux Economische Unie ter zake nog steeds een voorsprong heeft op de Europese Gemeenschap is deze doelstelling nog niet in alle opzichten bereikt. Het streven dient derhalve gericht te zijn op vereenvoudiging en geleidelijke vermindering van nog bestaande grensformaliteiten, waartoe en mits aan de voorwaarde van vereenvoudiging voldaan wordt, de invoering van één enkel administratief document („enig document"), waarop de noodzakelijke gegevens worden verstrekt over de goederen die de binnengrens passeren, een waardevolle bijdrage zal leveren en tevens een eventuele verder doorgevoerde automatisering zou kunnen vergemakkelijken.
De regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken hebben vervolgens van gedachten gewisseld over de problematiek rondom de accijnzen en BTW, die de voornaamste hinderpaal vormt bij de verwezenlijking van het vrije-intra-Beneluxverkeer. Voor de eenmaking van accijnzen werd besloten de mogelijkheid te laten onderzoeken van een produktsgewijze benadering. Waar dit niet mogelijk is, zouden bij tariefswijzigingen voorafgaande consultaties gehouden dienen te worden, zij het dat verbindende afspraken daarbij niet voorop kunnen staan.
De bewindslieden verzoeken hun ambtgenoten van financiën een onderzoek in te stellen naar de oorzaken van de problemen met betrekking tot de douane-controles bij het particuliere reizigersverkeer over de intra-grenzen en op basis van de resultaten daarvan zonodig maatregelen te nemen om die problemen op te lossen. Zij zijn van oordeel dat de Benelux aan geloofwaardigheid verliest als deze controles met te grote frequentie voorkomen.
De bewindslieden hebben over het te voeren vreemdelingenbeleid gesproken en kwamen tot de slotsom dat in overeenstemming met de Overeenkomst van 1960 inzake de verlegging van de personencontrole naar de buitengrenzen van het Beneluxgebied, om het vrij intra-Benelux personenverkeer in stand te houden, het noodzakelijk is een doeltreffende personencontrole aan de buitengrenzen van het Beneluxgebied te bewerkstelligen. Van Belgische zijde heeft men zich bereid verklaard het onderzoek omtrent dit probleem te bespoedigen en de maatregelen te treffen die nodig zouden blijken.

2. COORDINATIE VAN HET SOCIAAL, ECONOMISCH EN FINANCIEEL BELEID

De bewindslieden constateren dat de drie Beneluxlanden worstelen met in wezen dezelfde sociaal-economische vraagstukken en dat de maatregelen, die zij noodzakelijk achten een belangrijke mate van parallellisme vertonen. Zij benadrukken derhalve het belang van een doeltreffend overleg over het te voeren macro-economisch beleid, resp, te nemen macro-economische maatregelen als essentieel element voor de voltooiing van de Economische Unie,
Het beleid ter gezondmaking van de openbare financiën, waarin ook begrepen de sector van de sociale zekerheid, alsmede het monetaire beleid en het beleid gericht op inkomensmatiging, ligt ten grondslag aan het economisch herstel, dat op zijn beurt moet bijdragen tot bevordering van de werkgelegenheid en tot het behoud en de consolidatie van de gemeenschappelijke Beneluxmarkt.
Dit beleid is mede gericht op de versterking van de concurrentiepositie van het bedrijfsleven.
Tevens dienen maatregelen te worden genomen op sociaal gebied en op het arbeidsterrein die enerzijds het economische herstructureringsbeleid ondersteunen en anderzijds dit beleid maatschappelijk aanvaardbaar maken.
Overeengekomen werd de bevoegde bewindslieden of hun directe aviseurs te verzoeken periodiek overleg te voeren over een betere coör-



In de Haagse Trèves-zaal vond de Benelux-topconferentie plaats. Op de voorgrond de Belgische premier Martens (l.) en zijn Luxemburgse collega Werner. Op de achtergrond in het midden de Nederlandse minister-president Lubbers en geheel links de Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van den Broek.

dinatie van het begrotingsbeleid alsmede van het financieel-monetair beleid. In dit verband werd tevens het nut van regelmatige consultatie en coördinatie op het gebied van industrie-, transport-. energie- en sociaal beleid onderstreept, gezien de waardevolle ervaringen in het verleden opgedaan.
Daarbij werd erkend dat beslissingen tot versterking van de beleidscoördinatie in Beneluxverband tevens tot doel hebben een bijdrage te leveren tot de verwezenlijking van de Europese integratie

3 GRENSOVERSCHRIJDENDE SAMENWERKING

Om Benelux een meer menselijke dimensie te geven dient aandacht besteed te worden aan de problemen van de grensbewoners. M.b.t. de grensoverschrijdende samenwerking werd beslist dat op korte termijn de mogelijkheid zal worden nagegaan om in Beneluxverband een kaderovereenkomst inzake de samenwerking tussen de lagere overheden van de grensgebieden op te stellen. De verklaring die is opgenomen in de kaderovereenkomst van de Raad van Europa inzake de samenwerking tussen de lagere overheden van de grensgebieden, ondertekend door de drie regeringen van de Beneluxlanden, zal als richtsnoer fungeren.
Bevestigd wordt dat de drie regeringen een groot belang hechten aan de goedkeuring van de globale structuurschets voor het gehele Beneluxgebied die in concept vrijwel gereed is en aan de opstelling van de structuurschetsen voor de grensgebieden. Daarnaast zal worden nagegaan hoe, in navolging van de Euregio Maas-Rijn, ook in de overige grensgebieden van de Benelux grensoverschrijdende actieprogramma's kunnen worden opgesteld. Doel van deze programma's is om de economische ontwikkeling in deze grensgebieden te bevorderen en beter op elkaar af te stemmen.
Tevens werden de problemen van de grensarbeiders onder ogen genomen en van de bedrijven die activiteiten uitoefenen in de grensgebieden. De bevoegde bewindslieden werden verzocht om hieraan de passende aandacht te besteden.

4. MILIEU

De regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken achten het van belang dat de door de Regeringsconferentie van 1975 ingestelde Bijzondere Commissie voor het leefmilieu gereactiveerd wordt en dat een studie gemaakt wordt van het gezamenlijk te voeren milieubeleid.

5. OPTREDEN NAAR BUITEN

T.a.v. het gemeenschappelijk optreden binnen de EG bevestigen de regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken hun verklaring van 1975, nl. dat hun regeringen hun samenwerking in Europees verband zullen intensiveren, ten einde de gemeenschappelijke doelstellingen te verwezenlijken en de gemeenschappelijke belangen te verdedigen.
Deze samenwerking, die reeds gestalte kreeg bij de voorbereidingen van o.m. de Europese Raad, kan, waar nuttig, verder bevorderd worden door geregeld onderling contact tussen de met Europese zaken belaste ambtenaren in de drie hoofdsteden. Onderstreept wordt dat de drie Beneluxlanden – zeker op handelsgebied – samen belangen vertegenwoordigen die vergelijkbaar zijn met de grote EG-lidstaten.
De regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken wensen met klem te bevestigen dat zij ten volle de samenwerking onder de drie landen wensen te benutten om hun invloed op internationaal vlak en in de multilaterale organisaties beter te doen gelden. Zij zijn overtuigd dat dit versterkt gemeenschappelijk optreden zowel de nationale als de gemeenschappelijke belangen ten goede zal komen. Zij zijn de mening toegedaan dat gezamenlijke initiatieven in Beneluxverband de Europese integratie en de ruimere internationale samenwerking aanzienlijk kunnen bevorderen.
(Nederlandse Staatscourant)
(Vor. ber. pag. 11/2 e.v.-1976)

EG

EUROPESE RAAD IN KOPENHAGEN

In de Deense hoofdstad Kopenhagen heeft op **3** en **4** dec. 1982 de derde Europese Raad van dat jaar plaatsgevonden. De Franse president Mitterrand en de premiers uit de andere EG-lidstaten, alsmede de voorzitter van de Europese Commissie, Gaston Thorn, hebben op deze bijeenkomst veel tijd besteed aan het bespreken van de ernstige economische situatie.
Kant en klare oplossingen voor de vraagstukken hebben de regeringsleiders niet gevonden; wel hebben zij doelstellingen geformuleerd. Dit gebeurde tijdens een ,,openhartige gedachtenwisseling, die gehouden werd in een buitengewoon goede en constructieve sfeer", aldus de Nederlandse minister-president, Ruud Lubbers.
Het ziet ernaar uit dat de staats- en regeringsleiders een halt hebben kunnen toeroepen aan de neiging die recent binnen Europa was ontstaan om via allerlei importbelemmerende maatregelen de eigen nationale economie zoveel mogelijk te beschermen. Ze hebben de Europese Ministerraad opdracht gegeven om vóór eind april 1983 besluiten te nemen over de versterking van de interne markt. Dat is wellicht het belangrijkste besluit dat in Kopenhagen is gevallen.
In Kopenhagen is ook gesproken over de toekomstige uitbreiding van de Europese Gemeenschap met Spanje en Portugal. Er werd geen datum vastgesteld waarop beide landen lid zouden moeten zijn, maar wel kreeg de Europese Landbouwraad de opdracht om vóór maart 1983 schoon schip te maken met de problemen die er binnen de Europese Gemeenschap nog over de mediterrane landbouw bestaan, over de knelpunten in het landbouwdossier.
Bij het gesprek over de economische situatie hebben ook de relaties met derde landen een belangrijke rol gespeeld. Verder zijn – in het raam van de Europese Politieke Samenwerking (EPS)- de oost-west-relaties en de situatie in Polen, in Afghanistan en in het Midden-Oosten belangrijke gespreksonderwerpen geweest.

Economisch beleid

Het gesprek over de economische en sociale toestand van de Europese Gemeenschap werd gevoerd aan de hand van een document dat door de Europese Commissie was voorbereid.

Daarin werd gesignaleerd dat de industriële produktie in de Gemeenschap sedert juni van dit jaar weer is gedaald. De Commissie concludeerde daaruit dat de voor 1983 geraamde economische groei met 1,1% wellicht nog te optimistisch is geweest.
De werkloosheid is nu groter dan 10% van de beroepsbevolking en die zal in 1983 nog aanmerkelijk toenemen. Meer dan 40% van de werklozen is jonger dan 25 jaar.
De inflatie in Europa vertraagt wel, maar niet in hei tempo dat in de Verenigde Staten en Japan gemeten wordt. Voor 1983 wordt de stijging van de comsumptieprijzen op gemiddeld 8,8% geraamd (variërend van 3,5% in Duitsland tot 21% in Griekenland).
Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van de Europese Gemeenschap zal in 1982 oplopen tot 15 miljard Europese eenheden (Ecu) en dat is 0,7% van het bruto binnenlands produkt. In verscheidene EG-landen bestaan ernstige betalingsbalansmoeilijkheden.

De Europese Raad concludeerde dat er een algemene strategie nodig is om het scheppen van duurzame nieuwe arbeidsplaatsen te verbeteren. Daarom zijn doelstellingen vastgelegd, die spreken van een herstel van de economische stabiliteit, het verlagen van de rente en het steun verlenen voor produktieve investeringen (vooral in ,,innoverende sectoren") en het scheppen van meer arbeidskansen of mogelijkheden voor beroepsopleiding voor jongeren.
Voorts wordt de noodzaak onderstreept van een grotere flexibiliteit door reorganisatie van de arbeidstijd en de arbeidsmobiliteit, worden maatregelen die de handel beperken en de concurrentie vervalsen veroordeeld, wordt gezegd dat er een krachtig energiebeleid noodzakelijk is en wordt de nadruk gelegd op het versterken van het Europese Monetaire Stelsel (EMS) en de internationale samenwerking op monetair en financieel terrein.

Behalve voor het versterken van de interne Europese markt heeft de Europese Raad in Kopenhagen nog voor andere zaken tijdschema's vastgelegd. Zo moet er nog voor de komende Europese Topconferentie een besluit vallen over het opnemen door de EG-commissie van nog eens 3 miljard Ecu op de internationale kapitaalmarkt.
Het aannemen van Commissievoorstellen op het vlak van onderzoek, innovatie en energie moet volgens de staats- en regeringsleiders bespoedigd worden.
Tenslotte verlangde de Europese top spoed bij beraadslagingen over Commissievoorstellen voor het verschaffen van een eerste werkervaring of een beroepsopleiding voor jongeren en voor de reorganisatie van de arbeidstijd.
Veel aandacht trok in Kopenhagen de interventie van de EG-Commissie-



De deelnemers aan de Europese Raad op bezoek bij de Deense koningin.
V.l.n.r. de Deense premier Poul Schluter, de Belgische premier Wilfried Martens, de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl; voor deze de Italiaanse premier Amintore Fanfani, de Griekse premier Andreas Papandreou, de Britse premier Margaret Thatcher, de Ierse premier Charles Haughey, koningin Margarethe van Denemarken, de Franse president François Mitterrand, de Deense prins-gemaal Henrik, de Luxemburgse premier Pierre Werner, de voorzitter van de Europese Commissie Gaston Thorn, prinses Benedicte van Denemarken en de Nederlandse premier Ruud Lubbers.

voorzitter, Gaston Thorn. Die hield een sterk pleidooi voor op Europese schaal brengen van kleine nationale bedrijven die zich vooral met ,,speerpunttechnologie" bezighouden. Deze koplopers dienen zich naar zijn mening aaneen te sluiten om te voorkomen dat ze door hun kleinschaligheid onvoldoende kunnen concurreren.
Thorn zei van mening te zijn dat als de door hem geschetste evolutie werkelijkheid zou worden, er tussen nu en 1990 bijna een miljoen extra arbeidsplaatsen gecreëerd zouden kunnen worden.

Thorn veroordeelde de compartimentering van de markten in Europa. Hij hield de staats- en regeringsleiders voor dat als die niet snel teniet wordt gedaan, de Europese industrie binnen vijf jaar tot een vazal gemaakt zal zijn. EG-lidstaten en hun industrieën zullen dan een gezamenlijke onafhankelijkheid verloren hebben omdat ze kozen voor een individuele onafhankelijkheid die ze, zo zal dan blijken, toch niet waargemaakt zullen kunnen hebben.
De EG-Commissievoorzitter legde er de nadruk op, dat slechts een verenigde Europese markt ertoe zal bijdragen dat er meer geïnvesteerd gaat worden. Hij stelde dat het zeer urgent is de toenemende nationalistische en protectionistische tendensen van de laatste tijd met kracht te bestrijden. We worden „tovenaarsleerlingen", die een niet meer te keren proces van economische en sociale achteruitgang op gang brengen als we het nationale protectionisme zijn gang laten gaan, zo luidde zijn waarschuwing.

Als voorbeelden van „speerpunttechnologie"-bedrijven die zich in Europa zouden kunnen aaneensluiten noemde Thorn aëronautica, elektronica en telecommunicatie. Hij noemde ze de harde kern van de industrie van morgen. Juist daar is de internationale concurrentie keihard. Thorn stelde dat een grote verenigde Europese markt de Europese industrie een goede concurrentiepositie zou kunnen geven. Sommigen meenden dat Thorn feitelijk een ,,voorzichtig Europees protectionisme" op het oog had en dat de Europese speerpunttechnologie een verdedigingsmechanisme zou moeten zijn tegen de meedogenloze concurrentie van de Verenigde Staten en Japan.
In Kopenhagen hebben de regeringsleiders overigens in alle standen ontkend dat Europa aan protectionisme zou denken. Premier Lubbers verklaarde zelf een klemmend pleidooi gehouden te hebben voor het behoud van de interne Europese markt en tegelijkertijd voor het behoud van naar buiten toe ook zoveel mogelijk vrijhandel ,,zelfs als het kan nog een uitbreiding daarvan".
De houding waartoe de Europese Raad is gekomen omschreef Lubbers op een gegeven moment als: hard opstellen tegenover de buitenwereld en tegelijkertijd intern orde op zaken stellen.

De Franse president, Mitterrand, uitte scherpe kritiek op de Verenigde Staten en bepleitte een harde houding van de Europese Gemeenschap tegenover wat hij noemde de agressieve handelspolitiek van dat land. Hij beschuldigde Amerika ervan de ,,wet van de jungle" toe te passen.
Poul Schluter, de Deense premier en voorzitter van het Europese topberaad, gaf als zijn mening te kennen dat de Gemeenschap moet vechten voor een zo groot mogelijke vrijhandel, maar toch ook haar eigen interessen moet beschermen.
Premier Lubbers zei overigens in Kopenhagen er geen been in te zien om in het raam van de GATT (Algemene Overeenkomst inzake Handel en Tarieven) afspraken te maken over sectoren die in moeilijkheden verkeren. In dat verband gebruikte hij de term overeenkomsten over ,,ordelijk gedrag" op de wereldmarkt. Zulke overeenkomsten ziet de Nederlandse premier ook niet als protectionisme. Als voorbeeld noemde hij het staalakkoord dat de Europese gemeenschap met de Verenigde Staten heeft gesloten en waarbij de Gemeenschap akkoord is gegaan met een vrijwillige beperking van haar staalexport naar Amerika.
Lubbers nam in Kopenhagen aan dat er in de toekomst nog wel meer van dit soort afspraken nodig zullen zijn om industriële probleemsectoren door een moeilijke tijd heen te helpen. Wel is hij van mening dat zulke afspraken op termijn weer tot vrijhandel moeten leiden.
In de conclusies zoals ze geformuleerd zijn over de EG-betrekkingen met derde landen wordt er in de eerste plaats op gewezen dat de hoogste prioriteit gegeven moet worden aan versterking van de internationale samenwerking. Dat geldt voor alle gebieden maar vooral voor de monetaire, de financiële en de commerciële situatie. Volgens die conclusies is de Europese Raad ook bereid om zich in te zetten voor een aanzienlijke verhoging van de IMF-quota. Hij wil ertoe bijdragen dat hierover snel een besluit valt.
Een wat merkwaardige passage in de conclusies (,,van de voorzitter") is die waarin ,,de Europese Raad zich verheugt over het resultaat van de (jongste) ministersvergadering van de GATT" en waarin ze verder de bereidheid van de Gemeenschap bevestigt om een constructieve bijdrage te leveren aan de verdere werkzaamheden binnen de GATT.
De passage is merkwaardig omdat men vrijwel overal ter wereld nu juist niet overtuigd was van het succes van die vergadering in Genève (pag. 817 e.v.-1982).

EG–VS

De conclusies spreken verder over de vastbeslotenheid van de Gemeen-

schap om met de Verenigde Staten tot hechte betrekkingen te komen die berusten op wederzijds vertrouwen. Met voldoening werd kennis genomen van het feit dat Amerika zijn sancties in verband met de Siberische pijpleiding heeft ingetrokken. Dezelfde voldoening werd uitgesproken over het tot stand komen van de staalregeling tussen de Verenigde Staten en de Europese Gemeenschap.

EG—Japan

De Europese Raad heeft de verwachting uitgesproken dat de ministers van buitenlandse zaken nog in december besluiten zullen nemen over de wijze waarop en de middelen waarmee de handelsbetrekkingen van de Europese Gemeenschap met Japan verbeterd kunnen worden.
Letterlijk wordt voorts gezegd: ,,de Gemeenschap heeft met succes een open front weten te bewaren tegenover de ernstige problemen van de laatste maanden. De Europese Raad is ervan overtuigd dat gezamenlijke, samenhangende communautaire standpunten voor het bereiken van de bovengenoemde doelstellingen meer dan ooit noodzakelijk zijn." De staats- en regeringshoofden werden het er ook over eeens dat er ,,dringend verbetering moet worden gebracht in de mogelijkheden van ontwikkelingslanden om het hoofd te bieden aan de economische en financiële problemen". Dat wordt een ,,belangrijke factor" genoemd ,,ten gunste van een internationaal economisch herstel".

Uitbreiding EG met Spanje en Portugal

Het gesprek over de uitbreiding van de Europese Gemeenschap (met Spanje en Portugal) werd eveneens gevoerd aan de hand van een document van de EG-Commissie. In dat document heeft de Commissie aangetoond dat die uitbreiding niet mogelijk is zonder een verhoging van de eigen middelen van de Gemeenschap. Het plafond van een maximale afdracht door de EG-lidstaten van 1% van de BTW-opbrengst zal dus doorbroken moeten worden. Dat punt hebben de staats- en regeringsleiders echter zorgvuldig vermeden te bespreken. Zoals reeds gezegd werd er ook geen datum voor de toetreding vastgelegd. Wel heeft de Europese Raad zijn ,,politieke verbintenis om de Gemeenschap uit te breiden" bevestigd. De ministers van buitenlandse zaken hebben de opdracht gekregen zoveel mogelijk spoed te zetten achter de onderhandelingen.

De staats- en regeringsleiders hebben de EG-Commissie verder gevraagd om met Spanje en Portugal te praten over bepaalde maatregelen nog vóór de toetreding. Bekend is dat daarbij onder meer gedacht wordt aan een herstructurering van de Spaanse staalindustrie. Of Spanje daartoe, zonder tegenconcessies, bereid zal zijn is echter nog maar zeer de vraag. Hans van den Broek, de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, sloot niet uit dat Spanje en Portugal, in ruil voor het instellen van een ,,pre-adhesie-discipline" een gefixeerde datum voor de toetreding zullen eisen.

Visserij

In de conclusie wordt ook over het visserijprobleem gesproken, maar inhoudelijk wordt er over dit onderwerp niet veel gezegd. Er wordt ,,beklemtoond dat er overeenstemming moet worden bereikt" op de Visserijraad van 21 december.
Inmiddels is in Kopenhagen wel duidelijk geworden dat er op die Visserijraad geen verdere concessies van de Negen aan Denemarken meer te verwachten zijn. De Britse premier, Margaret Thatcher, heeft Denemarken toegezegd bereid te zijn ,,verduidelijkingen" te geven over het compromis dat negen lidstaten over een visserijbeleid hebben bereikt. Maar ze gaf te verstaan dat ,,verduidelijkingen" zeker geen verdere concessies zouden zijn.
Poul Schluter, de Deense premier, had zulke ,,verduidelijkingen" gevraagd. Later is verklaard dat Schluter met ,,verduidelijkingen" wellicht bedoelt te willen of de allerlaatste concessies die de Negen op het laatste moment aan Denemarken hebben gedaan tijdelijk van aard zijn of misschien voor een langere termijn gelden.

Polen

Over Polen zegt de Europese Raad het te betreuren dat daar nog een groot aantal mensen wordt vastgehouden en dat de staat van beleg in dat land nog gehandhaafd wordt.
Maar ook wordt opgemerkt dat invrijheidstelling van sommige geïnterneerden, onder wie de leider van Solidariteit (Lech Walesa), een stap kan vormen naar het metterdaad gehoor geven aan de oproep die de Tien op 4 jan. 1982 hebben gedaan.
De Tien zeggen de ontwikkelingen in Polen van nabij te zullen blijven volgen. Ze zullen in het bijzonder de consequenties nagaan van het eventuele opheffen van de staat van beleg met inbegrip van de voorwaarden waaronder dat zal gebeuren.

Afghanistan

Over Afghanistan werd gezegd dat de nieuwe leiding in de Sowjet-Unie een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de internationale betrekkingen zou kunnen leveren en aan de Oost-West-betrekkingen in het bijzonder door het opnieuw bezien van haar standpunt ten aanzien van de kwestie-Afghanistan.
Het volk van Afghanistan zou zijn nationale soevereiniteit en onafhankelijkheid moeten herkrijgen. Het land zou de status van niet-gebonden land moeten krijgen.
De Europese Raad verklaarde zich bereid steun te geven aan elke realistische poging om voor Afghanistan tot een politieke oplossing te komen.

Schluter en Thorn brengen verslag uit in Europees Parlement

De Deense premier Poul Schluter, die als voorzitter van de Europese Raad was opgetreden, en de voorzitter van de Europese Commissie, Gaston Thorn, hebben op 15 dec. in het Europese Parlement verslag uitgebracht over het verloop van de Europese Raad in Kopenhagen.
Beiden bleken van mening te zijn, dat de publieke opinie een verkeerd beeld gekregen had van hetgeen zich op de Europese Top had afgespeeld.
Vooral Thorn zei de overtuiging te hebben dat de pers er niet veel van heeft begrepen, aangezien hij nergens had gelezen of gehoord dat de regeringsleiders in Kopenhagen uitstekende zaken hebben gedaan die kunnen leiden tot krachtdadig optreden in de naaste toekomst.
Schluter zei de overtuiging te hebben dat er tekening komt in een gemeenschapsopstelling ten aanzien van de recessie. Hij legde ook wel nadruk op de afspraak die in Kopenhagen is gemaakt, dat voor eind maart op voorstellen van de Europese Commissie besluiten zullen worden genomen door de Ministerraad inzake een versterking van de interne markt.
Van belang vond hij ook dat de Gemeenschap aanzienlijk meer geld gaat lenen om daarmee investeringen aan te moedigen. Het gaat om een bedrag van f 8 mrd, anderhalf maal zoveel als nu beschikbaar is. Research, energieonderzoek en aanverwante zaken zullen in de komende tijd de hoogste voorrang krijgen.

Gaston Thorn voegde daaraan toe dat het publiek moet weten dat de regeringsleiders voor het eerst hebben besloten dat er zeer concrete besluiten moeten worden genomen in zaken die al lange tijd, soms jaren, liggen te wachten. Dat geldt niet alleen voor de versterking van de interne markt. maar ook voor de uitbreiding

van de Europese Gemeenschap met Spanje en Portual, de problemen waarmee de Middellandse-Zeelanden worstelen en nog zovele andere zaken die de Europese Commissie heeft aangekaart maar waarop nooit antwoord werd ontvangen.
Hij kon verzekeren dat de Europese Commissie zich tot het uiterste zal inspannen om van de besluitvorming in maart – door de Ministerraad – iets goeds te maken.
De Griekse socialist Ioannis Ziagas liet weten totaal niet onder de indruk te zijn van Thorns woorden. Naar zijn mening had men in Kopenhagen geen enkel probleem concreet aangepakt en zou de tijd leren dat alle onopgeloste zaken ook in de toekomst onopgelost blijven.
Ook de Italiaanse christen-democrate Maria Cassannmagnago-Cerretti vond dat Thorn in zijn optimisme al te ver was gegaan. Voor haar was maatgevend dat de regeringsleiders op de vorige Europese Raad hadden gezegd de volle aandacht te willen geven aan de jeugdwerkloosheid, en dat men daarna over dat onderwerp weinig of niets meer had gehoord. ook niet in Kopenhagen.
De conservatieve fractieleider sir Henry Plumb was positiever. Belangrijk vond hij dat de regeringsleiders tot de conclusie waren gekomen dat ze in de wereld alleen iets te vertellen konden hebben indien zij het onderling eens zijn. De Gemeenschap moet dus worden versterkt. Maar naar zijn mening was het geen goede zaak dat men in Kopenhagen belangrijke actuele geschilpunten liet liggen, betreffende het visserijbeleid, de samenwerking zoals Genscher-Colombo die voor ogen staat, en de economische coördinatie.
De Deense Else Hammerich waarschuwde dat de Denen in geen geval genoegen zullen nemen met uitbreiding van het werkterrein van de Europese Gemeenschap tot veiligheidsproblemen. Wij zijn lid geworden van de Gemeenschap in de verwachting dat we alleen economische bindingen aangingen, daar moet het dan bij blijven. Zij waarschuwde met name Duitsland zo verstandig te zijn niet door te gaan met het gedram in de richting van een defensiesamenwerking, ,,daar kon alleen maar ellende van komen", zei ze. (Europa van Morgen)

(Vor. ber. pag. pag. 51611 e.v.-1982)

BELGIË

DE STAATVEROORDEELD WEGENS WANBEHEER

De rechtbank van koophandel te Brussel heeft eind okt. '82 de Belgische staat schuldig bevonden aan ernstige fouten bij het beheer van het intussen failliet verklaarde metaalverwerkend bedrijf Bodart Fittings te Sint-Pieters-Leeuw. De staat moet aan de schuldeisers van het bedrijf nagenoeg 300 miljoen betalen.

Eind 1977 raakte het bedrijf in moeilijkheden. Het kreeg overheidssteun en kwam ook onder overheidsbeheer. Het moest in die periode gelden als voorbeeld van het industrieel overheidsinitiatief. Een jaar later liep het echter mis en werd het faillissement uitgesproken. Op 30 maart 1981 hebben de curatoren van Bodart Fittings een proces aangespannen tegen de Belgische staat, omdat geoordeeld werd dat de overheid de moeilijkheden duidelijk verkeerd had aangepakt. De curatoren beriepen zich op de wet van 4 augustus 1978, die de verantwoordelijkheid van de beheerders en stichters van vennootschappen gevoelig uitbreidde.

Het vonnis van de handelsrechtbank is bijzonder streng en wekte beroering in de betrokken politieke kringen. De staat handelde niet alleen buiten elke wettelijkheid, maar beging ook zware fouten op het vlak van de kredietverstrekking en van de beleidsvoering, Het vonnis werd op alle departementen die betrokken zijn bij het industrieel overheidsinitiatief nauwkeurig ontleed.

Het vonnis

De feiten dateren van eind 1977, begin 1978, toen de vennootschap in moeilijkheden bij de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid (NMKN) een lening van 60 miljoen aanvroeg en contact zocht met het staatssecretariaat voor streekeconomie voor het verkrijgen van staatssteun. In okt. 1978 kreeg het van de NMKN een lening van 155 miljoen met staatswaarborg. Streekeconomie benoemde in het bedrijf een crisismanager, die ook namens de staat optrad bij o.m. het textielbedrijf Fabelta, dat onlangs ook failliet is verklaard (zie pag. 78712).
Öp 30 jan. 1980 werd Bodart Fittings ambtshalve failliet verklaard en na de verwezenlijking van de activa stelde de curatele vast: – een gebrek aan activa van 550 miljoen om de schuldeisers geheel te voldoen; – dat in het bedrijf kennelijk grove beheersfouten zijn gemaakt; – dat deze fouten rechtstreeks en uitsluitend de oorzaak zouden zijn van een faillissement en dat zij zijn begaan door de staat en meer bepaald de Dienst van het Openbaar Krediet.
Het argument dat de tussenkomst van de staat zich heeft beperkt tot het verlenen van staatswaarborg is in het vonnis afgewezen. Statutair is het niet het doel van de NMKN ondernemingen in moeilijkheden krediet te verlenen.
Uit de wetgevende initiatieven blijkt impliciet en zeker dat de wet van 17 juli 1959 op de economische expansie geen steunverlening aan ondernemingen in moeilijkheden beoogt. In werkelijkheid, aldus de rechtbank, is het krediet door de staat toegestaan onder de vorm van staatswaarborg en onder het mom van de tussenkomst van de NMKN, die in feite slechts als tussenpersoon optrad om het overheidsoptreden naar buiten toe te verbergen en de staat toe te laten te genieten van zijn technische deskundigheid bij kredietverstrekking. In brieven aan de onderneming maakt de NMKN de toekenning van twee kredieten (60 en 155 miljoen) afhankelijk van een nog uit te vaardigen ministerieel besluit.
In een eerste fase bleef de tussenkomst van het Openbaar Krediet bescheiden, maar hierin kwam spectaculair een wijziging toen een voorraadverlies van 30 miljoen aan het licht kwam en toen ook bleek dat de crisismanager er niet in geslaagd was de integrale controle op de onderneming te verwerven en de statutaire beheerders uit te schakelen.
De rechtbank stelt dat het economische overheidsinitiatief van de staat via de crisismanager en het Openbaar Kredier elke wettelijke grondslag miste.
Op geen enkel ogenblik is een beroep gedaan op de wetten die toen dergelijk initiatief beheersten. De overtreding van die wetsbepalingen is een fout in de zin van de artikelen 1382 en 1383 van het burgerlijk wetboek (elke aangerichte schade verplicht tot herstel en iedereen is aansprakelijk voor nalatigheid of onvoorzichtigheid). Deze fout is kennelijk grof omdat het gedrag van de staat indruist tegen gedragsnormen die voor de economische, politieke en sociale organisatie van de bestaande samenleving van essentieel belang zijn en door ieder normaal, voorzichtig en redelijk mens ook als dusdanig worden ervaren en beoordeeld.
Vervolgens wijst de rechtbank op grove fouten bij het opvatten van het reddingsplan en bij de kredietverstrekking. De staat heeft zich niet gedragen als een normaal. voorzichtie en redelijk kredietverstrekker Er bestond evenmin een herstructureringsplan dat toeliet een daadwerkelijk inzicht te verwerven in de overlevingskansen. Uit de lezing van hei plan van de crisismanager blijkt dat geen administratieve procedure bestond ter regeling van de aankopen, dat geen produktieplanning en financiële produktiecontrole bestond en dat elke controle op de voorraden, grondstoffen, halffabrikaten en fabrikaten ontbrak.
Er bestond geen industriële boekhouding en kostprijsberekening per artikel, zodat de verkoopprijs meer op ervaring dan op boekhoudkundige rechtvaardiging was gebaseerd. De rechtbank vraagt zich bijgevolg af hoe de crisismanager tot prognoses kon komen en hoe die door de staat en de NMKN zonder opmerkingen werden aangenomen. Zij vindt hiervoor slechts één verklaring: het herstructureringsplan was slechts een voorwendsel om het bedrag van 155 miljoen de NV Bodart Fitting toe te schuiven. Op economisch vlak miste het herstructureringsplan elke bedrijfseconomische rechtvaardiging en geloofwaardigheid. Bodart Fittings werd gedwongen tot de overname van de NV Scapi. Dat was een investering met een aanzienlijke meeruitgave, waarbij het de staat er om te doen was een oplossing te vinden voor het bijzonder delicaat sociaal probleem van de redding van de failliete NV Scapi. De staat handelde dus uit eigenbelang.
Ook bij de uitvoering van het reddingsplan zijn volgens de rechtbank grove fouten gemaakt. De NMKN werd ertoe aangezet kredieten uit te keren, hoewel de kredietvoorwaarden niet vervuld waren. Dat betrof een lening van 215 miljoen. Op het vlak van de herstructurering van het beheer en de organisatie, noch op dat van het bepalen van kost- en verkoopprijzen of van de liquiditeitsbehoeften, boekte de crisismanager enig concreet resultaat.
Er zijn geen documenten gevonden waaruit zou blijken dat hij daartoe initiatieven zou hebben genomen. Zelfs na tussenkomst van de staat kon in het bedrijf nog zwart worden gewerkt en er zijn geen richtlijnen gevonden om hiertegen in te gaan. De crisismanager loodste een lid van het accountantskantoor Moret-Limperg als commissaris de vennootschap binnen, hoewel dat lid geen bedrijfsrevisor was en met de bijkomende bezwarende omstandigheid dat de crisismanager adviseur is van dat kantoor. De aangetrokken commissaris kon zich dan ook niet onafhankelijk opstellen t.a.v. de crisismanager.
De rechtbank stelt: bij dit alles is geen sprake van behartiging van het algemeen belang. Het begrotingstekort nam toe met 215 miljoen en de concurrerende ondernemingen werden vanaf midden 1978 geconfronteerd met een onderneming, die de markt vervalste met verlieslatende kost- en verkoopprijzen en met alle gevolgen voor hun werknemers en schuldeisers. De fouten zijn grof omdat de staat beslist heeft een onderneming te steunen, terwijl hij wist dat deze geen overlevingskansen meer had. De fouten zijn grof omdat de staat met kennis van zaken en in strijd met de faillissementswet, die van openbare orde is, een verlieslatende onderneming overnam en besliste die voort te zetten met behulp van onregelmatig toegekende kredieten.
De beslissingen druisen in tegen de meest fundamentele rechtsregels i.v.m. een gezond beheer van ondernemingen en ondermijnen aldus de bestaande economische ordening van de samenleving. De grove fouten zijn bovendien kennelijk, vermits ieder normaal, voorzichtig en redelijk mens, die van de feiten kennis neemt. noodzakelijk tot het besluit komt dat de

staat, die met kennis van zaken handelde en overigens over de middelen beschikt om zich grondig te documenteren, op grove wijze aan zijn verplichtingen tekort kwam door op lichtzinnige wijze, en zonder rekening te houden met de rechtmatige belangen van derden, over gemeenschapsgelden te beschikken.

STAALHOLDINGS VOOR RECONVERSIE. NOBELS PEELMAN TIJDELIJK GERED

Voor de oprichting van de staalholdings voor de Vlaamse staalbedrijven Sidmar te Gent en ALZ te Genk dient teruggegaan te worden tot het staalplan van mei 1981 (pag. 36311 e.v. - 1981), dat naast de steun voor het Waalse staalbedrijf Cockerill-Sambre voorziet in de gelijkwaardige behandeling van de andere staalbedrijven.
De effectieve oprichting van de holdings voor Sidmar en ALZ ging evenwel gepaard met politieke moeilijkheden en verzet van de Waalse gewestregering omdat een deel van de trekkingsrechten aangewend zou worden voor het metaalconstructiebedrijf Nobels Peelman te St. Niklaas, dat met faillissement werd bedreigd (zie ook pag. 10411 - 1982).
Van Waalse zijde was men gebelgd over het feit dat de meeste Waalse bedrijven uit de sector metaal- en machinebouw kort na de staatshervorming van augustus 1980 failliet zijn gegaan omdat de Waalse gewestregering niet over de financiële middelen beschikte om hulp te bieden en de nationale regering in overeenstemming met de staatshervorming waarbij deze sector geregionaliseerd werd, weigerde bij te springen. Volgens een onderzoek van het studiebureau Booz-Allen-Hamilton was 13 miljard nodig om de herstructurering tot een goed einde te brengen. Zulke omvangrijke financiële middelen kon de Waalse gewestregering niet inzetten.
Het beginsel van de gelijkwaardige behandeling voor de andere staalbedrijven werd door de regering geconcretiseerd op 29 mei 1981, en wel als volgt:

- Sidmar: 2,9 miljard voor vroegere verliezen; 2,1 miljard voor investeringen; 8,3 miljard trekkingsrechten.
- ALZ: 270 miljoen voor verliezen; 1,1 miljard voor investeringen; 1 miljard trekkingsrechten.
- Usines Tubes de la Meuse (UTM) en Laminoirs de Jemappes: 1,4 miljard voor investeringen, waarvan 870 miljoen voor UTM.
- Sadaci, Antwerpse Walserijen en BVM (mangaanproductie): 450 miljoen.
- Laminoirs de Longtain, Laminoirs St.-Eloi en Phoenix Works: gelijkwaardige behandeling, niet nader gepreciseerd.

Binnen de nationale regering werd tevens aanvaard dat de trekkingsrechten aangewend mogen worden voor de reconversie of de herstructurering van sectoren stroomafwaarts van de staalsector.
Op 9 juli 1982 diende de Waalse gewestregering bij de nationale regering een bezwaarschrift in tegen de oprichting van de holding van Sidmar. De Waalse gewestregering riep een belangenconflict in.
Zij steunde zich hiervoor op art. 32, par. 2 van de gewone wet op de staatshervorming.
Op 12 juli riep de Vlaamse gemeenschapsregering bij wijze van weerwraak dezelfde wetsbepaling in om het hele staalplan te blokkeren. Het belangenconflict dat van Vlaamse zijde werd ingeroepen was gericht tegen het staalplan van 15 mei 1981, aangevuld op 29 mei en 29 juni 1981. Hiermee kon het staalplan tot 60 dagen geblokkeerd worden voor overleg en deze stap had een onmiddellijke weerslag op de regeringsbeslissing staatswaarborg toe te kennen op 9 miljard kortlopende bankkredieten en op een obligatielening van 9 miljard op 7 jaar vanwege de banken.
Door het wegvallen van de staatswaarborg moest Cockerill-Sambre de nog beschikbare panden opnieuw aanwenden voor vroegere leningen van de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid (NMKN)en van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (ASLK). Cockerill-Sambre kwam dus in acute financiële moeilijkheden.

De Vlaams-Waalse „staaloorlog" was echter van korte duur. Op 13 juli werd op het overlegcomité regering-deelregeringen een consensus bereikt en van Vlaamse en Waalse kant werden de bezwaarschriften ingetrokken. Het vermoeden bestaat dat de Waalse gewestregering, verrast door het Vlaamse optreden, de zaken niet op de spits heeft willen drijven.
Het is een feit dat de Waalse gewestregering een dossier voorlegde op basis van persknipsels en vermoedens, terwijl zij via allerhande kanalen (administratie) perfect op de hoogte is van de regeringsbeslissingen.
Het was voor premier Martens dan ook niet moeilijk de Waalse bezwaren terzijde te schuiven. Hij lichtte de regeringsbeslissingen als volgt toe: de regering zal holdings oprichten voor het beheer van de trekkingsrechten. De minister van economische zaken mag ter zake de voorbereidende besprekingen voeren. Alle investeringsprojecten van de holdings moeten aan het sociaal-economisch kernkabinet voorgelegd worden. De basisfilosofie van de regering is dat het beter kan zijn stroomafwaarts van de staalsector te investeren, zoals in de metaalverwerkende sector, die meer toekomstperspectieven biedt. De regering moet echter nog uitmaken tot hoever men stroomafwaarts kan gaan.
Op 16 juli 1982 gaf de regering aan de Nationale Investeringsmaatschappij (NIM) de opdracht zo snel mogelijk over te gaan tot de oprichting van de holdings Sidinvest en Alinvest. Beide holdings kregen een eerste schijf van de trekkingsrechten van resp. 2.5 miljard en 500 miljoen. Toch leek het erop dat de oprichting van deze Vlaamse staalholdings afgekocht moest worden.

Op aandringen van de Franstaiige ministers werd beslist dat voor Cockerill-Sambre de holding Cockinvest opgericht zou worden voor reconversie stroomafwaarts, als de NIM daartoe bereid wordt gevonden en als Cockerill-Sambre het geld vindt binnen de bestaande financieringsstromen, die in geen geval uitgebreid worden. Van Waalse zijde noemde men dat ,,trekkingsrechten op een lege doos". De eis van vice-premier en minister van binnenlandse zaken Nothomb om ook in Luxemburg een reconversieholding op te richten, werd door de kabinetsraad afgewezen. Sidinvest en Cockinvest werden op 29 juli 1982 opgericht. Alinvest startte op 28 september.
De trekkingsrechten van Alinvest worden aangewend voor de reconversie van de Antwerpse walserijen. Van de 2,5 miljard van Sidinvest gaat tenminste 500 miljoen naar de redding van het metaalconstructiebedrijf Nobel Peelman te St.-Niklaas.

Nobels *Peelman*

De redding van het metaalconstructiebedrijf Nobels Peelman, dat ooit Europese faam genoot, verliep bijzonder stroef, omdat noch de Vlaamse gemeenschapsregering, noch de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen (GIMV), noch Sidinvest daar veel voor voelden. Wegens het slechte beheer en het lege orderboek beschouwde men het bedrijf als ten dode opgeschreven.
De basisfilosofie van de Vlaamse deelregering luidt immers dat geen steun kan gaan naar niet levensvatbare bedrijven.
Eind oktober 1982 wezen GIMV en Sidinvest het herstructureringsvoorstel van Nobels Peelman af. Op 29 oktober ontsnapte het bedrijf aan het faillissement toen toch een geldschieter werd gevonden, zodat het achterstallige bedrag van 85 miljoen bij de Rijks Sociale Zekerheid (RSZ) betaald kon worden. Daarop werkte de nieuwe directie van het bedrijf een ander herstructureringsplan uit met een fors verlaagde omzet door de onmiddellijke afdanking van 200 arbeiders. De omzet van 23.000 ton staal wordt gerealiseerd via traditionele produkten. Gewezen SP-

minister en kamerlid voor het Waasland Willockx zette zich op 21 nov. hiertegen af, omdat het nog tot negatieve bedrijfsresultaten leidt en vanuit economisch en sociaal oogpunt onaanvaardbaar is. Dat plan ging niet door.
Op 26 nov. 1982 werd uiteindelijk een akkoord bereikt over de redding van het bedrijf. Er werd een kapitaalsverhoging van 200 miljoen doorgevoerd en de banken zegden voor 650 miljoen bijkomende kredieten toe, naast het handhaven van de bestaande kredietlijnen. De afspraken gemaakt bij het concordaat van 16 september blijven gelden, alsook de door de schuldeisers aangegane verbintenissen.
Van het beheerscomité van het Fonds voor Industriële Vernieuwing (FIV) verwachtte de Vlaamse regering vóór 31 december 1982 de bekrachtiging van de door Nobels Peelman ingediende dossiers, zodat het bedrijf dan 540 miljoen zal krijgen voor renovatieprojecten. Op dat ogenblik zullen de GIMV en Sidinvest elk ook nog 200 miljoen kapitaal inbrengen. In maart 1983 zal de toestand van het bedrijf geëvalueerd worden en zal eventueel met de vakbonden gepraat worden over afdankingen. Hiertoe moet de CAO, die tot eind 1984 werkzekerheid voorziet, worden herzien. Nadien zullen GIMV en Sidinvest elk nog eens 200 miljoen kapitaal inbrengen. Bij de aandeelhouders verdwijnt de familie Nobels. Hoogovens B.V. (Nederland), NIM en de Generale Bankmaatschappij blijven.
Dezelfde dag nog kondigde Waals gewestminister Dehousse aan dat hij krachtens art. 32, par. 2 van de gewone wet op de staatshervorming (belangenconflict) bezwaar zal aantekenen tegen de wijze waarop Nobels Peelman wordt gered. Gelden die bestemd zijn voor de nationale staalsector worden via Sidinvest immers afgewend naar de geregionaliseerde sector van de metaalconstructie. Dehousse heeft tot dusver zijn dreigement niet uitgevoerd.

LEGERSTERKTE IN 1983

Kamer en Senaat hebben eind dec. 1982 zonder veel discussie het wetsontwerp goedgekeurd tot bepaling van de legersterkte in 1983. De legersterkte wordt beperkt tot 97.043 militairen, wat de minister van landsverdediging een maximum noemde.
Het aantal van 97.043 is als volgt onderverdeeld: 62.177 beroepsmilitairen; 31.747 dienstplichtigen; 3.119 wederopgeroepenen (zie ook tabel) en onder de wapens gehouden militairen.
De klasse-1983 wordt door defensie geraamd op ongeveer 45.500 dienstplichtigen, die geschikt zijn voor de dienst.

Een vergelijking van de legersterkte vanaf 1980 biedt het volgende beeld:

	1980	1981	1982	1983
Weddetrekkenden	63 589	63 166	62 363	62 177
Miliciens	24 568	29 600	29 968	31 747
Wederopgeroepenen	4 791	2 118	5 484	3 119
Totaal	Sep 92 948	Sep 94 884	Sep 97 815	Sep 97 043
Gemiddeld aantal weddetrekkenden	63 589	62 255	62 300	61 302
Gemiddeld aantal miliciens	—	28 652	31 100	31 628
Totaal wederopgeroepenen	10 918	8 284	16 890	13 469
Geschikten	i 45 000	r 44 500	r 46 600	r 45 500

CÉPIC WORDT POLITIEKE PARTIJ

Op 28 okt. 1982 is een nieuwe politieke partij opgericht door het Centre d'Etudes Politiques des Indépendants et des Cadres (Cépic), dat tot begin van dat jaar beschouwd werd als de rechtervleugel van de Franstalige christendemocraten, PSC. De nieuwe partij kreeg de naam Parti Libéral Chrétien (PLC) en deze beslissing werd door de algemene raad van Cépic genomen met 62 stemmen tegen 9, bij 5 onthoudingen.
Nadat de Franstalige christen-democraten op 19 jan. 1982 uit het Cépic waren gestapt (pag. 6913 e.v. - 1982), begon daar de discussie over het al dan niet oprichten van een zelfstandige politieke partij. De nieuwe politieke formatie, onder de leiding van dokter Henrard, gaat op zoek naar leden en kiezers in de rangen van de PSC, de PRL en het UDRT. Besprekingen met de Franstalige liberalen (PRL) over mogelijke samenwerking leidden niet tot een resultaat. In een tweede fase wil de PLC ook een uitbreiding naar Vlaanderen toe.
Dokter Henrard noemde de PLC een alternatief voor al wie weigert de prooi te worden van een steeds verstikkender verstaatsing en van de verknechting door de gevestigde partijen en vakbonden en de dictatuur van het geld. De PLC verenigt het christelijk humanisme en het economisch liberalisme. In het ontwerpprogramma wordt gepleit voor de bescherming van het geboren en ongeboren leven; de opheffing van het staatsmonopolie in radio en TV; fiscale amnestie; rechtspersoonlijkheid voor de vakbonden; het terugsturen van de gastarbeiders naar hun land van herkomst, met financiële steun; het beperken van de sociale zekerheid tot de grote risico's.
Bij de christen-democraten herbevestigde PSC-voorzitter Gerard Deprez de centrumgedachte van zijn partij. Hij zei gelukkig te zijn met het opheldering van de toestand binnen het christen-democratische kamp, waar nu definitief alle banden zijn doorgeknipt met het Cépic, dat Deprez bestempelde als een kleine groep zonder echte volksbasis. PIEL-vooszitter Michel wees ook op het centrumkarakter van zijn partij, dat versterkt wordt omdat ,,rechts" nu een eigen politieke partij heeft.
Bij de antibelastingpartij UDRT reageerde men positief, omdat dergelijke initiatieven een mogelijkheid zijn om te reageren tegen de polarisatie.

BURGEMEESTER VAN DE PANNE WEGENS OMKOPERIJ VEROORDEELD

Het Hof van Beroep te Gent heeft op 29 sept. 1982 advocaat Raf Versteele, burgemeester van De Panne en gewezen CVP-senator, schuldig bevonden aan passieve omkoperij, onwettige belangenneming bij de uitoefening van het burgemeestersambt en valsheid in geschrifte. De veroordeling houdt verband met de realisatie van de Westhoekverkaveling in de duinen van De Panne.

Versteele is veroordeeld tot 30 maanden gevangenisstraf, waarvan 18 maanden met uitstel voor 5 jaar, en 40.000 fr. boete. Het Hof heeft de 8,5 miljoen, die Versteele ten minste heeft verdiend met de omkoping, verbeurd verklaard. Het bedrag moet aan het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn van De Panne worden geschonken. Versteele is ten slotte 5 jaar ontzet uit zijn rechten.
Samen met Versteele stonden nog een twaalftal personen terecht wegens actieve omkoping: zij die hem geld in de handen hebben gestopt of die dit mogelijk hebben gemaakt. Omdat Versteele ten tijde van de eerst gepleegde feiten plaatsvervangend rechter was, kreeg hij voorrang van rechtsmacht en werd dus dadelijk door het Hof van Beroep te Gent berecht. Met hem ook al de andere betichten, o.w. notaris Simpelaere uit Veurne.

NECROLOGIEËN

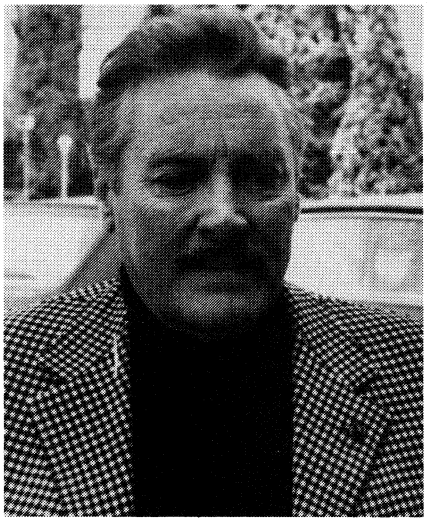
ARAGON (eigenlijk Andrieux), LOUIS (3-10-1897 Parijs – 23-12-1982 Parijs) Frans letterkundige.

Zeventig jaar nam Aragon een vooraanstaande – zij het controversiële – plaats in in de Franse letterkunde. In 1917 leidde een ontmoeting met André Breton tot de oprichting van het tijdschrift Littérature, waar later ook de namen van Gide, Valéry en Tzara aan verbonden waren. In deze kring van ,,literairekubisten" trad hij weinig op de voorgrond omdat hij tijdens do Eerste Wereldoorlog werd opgeroepen in Franse krijgsdienst.
Na het Congres van Tours in 1920, waar de Franse communisten zich afscheidden van de socialistische partij, ontdekte Aragon een maatschappelijke realiteit die volgens hem door de surrealisten aan het oog werd onttrokken. In 1927 werd hij lid van de communistische partij en hij bleef dat zijn leven lang.
Zijn huwelijk met de schoonzuster van de Russische dichter Maiakovski, Elsa Triolet, en drie bezoeken aan de Soujet-Unie deden hem al snel het idealisme van het Tweede Surrealistisch Manifest verwerpen. De ,,fysieke openbaring van een wereld waar arbeiders het leven in eigen hand hebben genomen" leidde tot militante poëzie, zoals Front Rouge waarvan de publikatie tot gerechtelijke vervolging leidde, en een verdediging van de Stalinistische praktijken waarvan hij in zijn Moskouse vriendenkring de schokkende gevolgen moet hebben gezien.
Na een lyrische periode die de nationale onmacht tegenover de Duitse bezetter vertolkte, toonden de jaren vijftig Aragon de ontluistering van het Sowjet-regime. In Le Roman inachevé, een lang gedicht uit 1956, maakte hij de balans op van zijn communistische verleden waarin hij steeds gepoogd had zowel het Sowjet-communisme als het communisme van zijn partij te sparen.
In een recente studie over het naoorlogs intellectualisme beschrijft Herbert Lottman hoe invloedrijk die politieke keuze van Aragon, evenals die van Sartre, Camus, Malraux en Gide was, hoe onvoorspelbaar ook in het huidige Frankrijk waar de politieke dienst wordt uitgemaakt door technocraten afkomstig uit de Ecole Nationale d'Administration en waar cultuur slechts figureert in de goed gespekte marge.
In 1968 verscheen in Frankrijk La Plaisanterie, geschreven door de Tsjechische dissident Milan Kundera, dat onmiddellijk een bestseller werd. In zijn voorwoord beval Aragon het boek nadrukkelijk aan bij het Franse publiek:
„In La Plaisanterie beschrijft iemand de bureaucratische mentaliteit die sinds de Praagse lente in Tsjechoslowakije heerst aldus: "Het is waar dat de mensen zo zijn, zij weten alles al bij voorbaat. Alles wat zal gebeuren weten zij al. Voor hen heeft de toekomst al plaatsgevonden, het zal voor hen niet meer zijn dan weer een herhaling..." Geen zin geeft me méér de koude rillingen dan deze en hij geldt niet alleen voor Tsjechoslowakije, bedenkt u dat wel: Voor hen heeft de toekomst al plaatsgevonden".

MICUNOVIC, VELJKO (16-1-1916 Velestovo-Cetinje, Montenegro – 2-8-1982 Belgrado) Joegoslavisch politicus en diplomaat.

Hij studeerde rechten aan de universiteit van Belgrado.
In 1934 werd hij lid van de communistische partij van Joego-Slavië. Van 1936-1939 was hij zeer actief binnen de communistische studentenbeweging. Al voor de Tweede Wereldoorlog was hij partijfunctionaris van de communistische jeugdorganisatie in Belgrado en andere delen van Servië.
Tijdens de oorlog sloot hij zich aan bij de partizanen. Na de oorlog bekleedde hij in de regering van Montenegro en in de bondsregering van Joego-Slavië verschillende hoge functies. Vanaf 1949 maakte hij deel uit van de bondsregering, van 1952-1956 als plaatsvervangend minister en eerste plaatsvervanger van de staatssecretaris voor buitenlandse aangelegenheden. Van 1956-1958 was hij ambassadeur in de Sowjet-Unie. Vervolgens werd hij wederom eerste plaatsvervanger van de staatssecretaris voor buitenlandse aangelegenheden. Van 1962-1967 was hij ambassadeur voor Joego-Slavië in de VS en van 1969-1971 wederom ambassadeur in Moskou.
Internationaal bekend werd Mičunovic vooral door zijn in 1977 verschenen boek Moskauer Jahre 1956-1958, waarin hij op zeer openhartige wijze de uiterst labiele verhouding tussen Moskou en Belgrado belichtte. In het boek werden ook de Russische plannen voor het neerslaan van de Hongaarse revolutie (1956) genoemd en de Pools-Russische spanningen in datzelfde jaar. In het voorwoord van het boek waarschuwde de auteur verder voor iedere goedgelovigheid t.a.v. de Sowjet-Unie.

MONACO, MARIO DEL (27-7-1915 Florence – 16-10-1982 Mestre bij Venetië) Italiaans operazanger.



Nadat hij dankzij zijn mooie stem was vrijgesteld van militaire dienst, bezocht hij het conservatorium van Pesaro. Op twintigjarige leeftijd won hij in Rome een zangconcours, dat door de dirigent Tullio Serafin was georganiseerd.
In 1941 debuteerde hij in Teatro Puccini in Milaan in Puccini's Madame Butterfly. Drie jaar later trad hij voor het eerst op in de Scala van Milaan en daarna maakte hij zijn opwachting in de grote operahuizen in vele landen ter wereld. In 1948 werd hij internationaal bekend door een toernee met het ensemble van het Teatro San Carlo uit Napels. Tussen 1950 en 1959 trad hij geregeld op in de Metropolitan Opera in New York en in 1961 trad hij toe tot het vaste gezelschap van dit theater.
Hij gold in de jaren vijftig en zestig met Giuseppe di Stefano als een van de beste heldentenoren ter wereld. Vooral de rol van Othello in de gelijknamige opera van Verdi bracht Del Monaco veel bekendheid.
In 1973 nam hij afscheid als zanger. Hij trok zich terug in de buurt van de Italiaanse stad Treviso. Hoewel zijn gezondheid slecht was, gaf hij de afgelopen jaren les aan vele jonge zangers.

NOEL-BAKER, lord PHILIP JOHN (1-11-1889 Londen – 8-10-1982 Londen) Brits politicus, schrijver en diplomaat.

Hij bezocht de Bootham school in York, het Haverford college in Pennsylvania en het King's College in Cambridge. Noel-Baker was Labour-parlementslid voor Coventry (1929-1931), voor Derby (1936-1950) en voor Derby South (1950-1970).
Na de Tweede Wereldoorlog beheerde Noel-Baker in de regering-Attlee verschillende portefeuilles. In 1946 werd hij tot voorzitter van de Labourpartij gekozen.
Meer dan zestig jaar ijverde hij voor ontwapening en vrede, van het begin van de jaren twintig toen hij op het secretariaat van de Volkenbond werkte, tot zijn oproepen tot beëindiging van de bewapeningswedloop in de laatste jaren. Ook in talrijke boeken en artikelen pleitte hg voor ontwapening. In 1959 kreeg hij de Nobelprijs voor de vrede.
In 1912 en 1920 deed hij verder nog als hardloper mee aan de Olympische spelen.

QUEEN, ELLERY – pseudoniem van o.m. FREDERIC DANNAY – (20-10-1905 Brooklyn, New York – 3-9-1982 New York) Amerikaans schrijver.

Frediric Dannay schreef samen met zijn neef Manfred B. Lee meer dan 35 detective-romans onder het pseudoniem Ellery Queen.
Zij schreven in 1928 hun eerste roman, die getiteld was The Roman Hat Mystery. Zij publiceerden deze thriller onder de naam Ellery Queen, die in het boek werd omschreven als een auteur die zijn vader (een politieman) hielp bij het oplossen van misdaden. Lange tijd bleef onbekend dat Ellery Queen een schuilnaam was; zelfs de echtgenotes van de twee schrijvers zouden niet hebben geweten wie achter dit pseudoniem schuil ging.
Tot de bekendste boeken die onder deze naam werden gepubliceerd behoren The French powder mystery (1930), The Dutch shoe mystery (1931), The Greek coffin mystery (1932), The Siamese twin mystery (1933), The dragon's teeth en The new adventures of Ellery Queen.
In 1979 werd de Grand Prix de la Literature policière toegekend aan And on the Eighth Day, een roman die in 1964 verscheen.
Verder redigeerden Dannay en Lee, sinds 1941, Ellery Queen's Mystery Magazine en stelden zij bloemlezingen samen, o.a. het regelmatig verschijnende Ellery Queen's mystery Annual.
De neven schreven ook enkele andere werken (onder de naam Barnaby Ross), waaronder Drury lane's last case en The tragedy of X.
Manfred Lee werd op 11 jan. 1905 in New York geboren en stierf daar op 3 apr. 1970.

ROTHSCHILD, ALAIN de (7-1-1910 Parijs – 17-10-1982 New York) Bekend figuur in de joodse gemeenschap van Frankrijk.

Baron Alain de Rothschild kwam uit een beroemd bankiersgeslacht. Na zijn studie rechten en politieke wetenschappen hield hij zich bezig met familiezaken.
Van 1968 tot 1982 was hij vice-president van de Banque Rothschild. Sinds 1959 was hij burgemeester van Chamant (Oise).
Bekendheid kreeg hij echter vooral als hoofd van de joodse gemeenschap in Frankrijk. Sinds 1946 was hij lid en vanaf 1949 president van het Israëlitische Consistorium van Parijs.
In 1967 werd hij gekozen tot president van het Centraal Consistorium van Frankrijk. In die hoedanigheid hield hij zich vooral bezig met het ontwikkelen en het verbeteren van het onderwijs op joodse scholen.
Sinds 1976 was Alain de Rothschild president van de CRIF (Conseil représentatif des juifs de France), de vertegenwoordigende raad van de joden in Frankrijk.
In juni 1982 trad hij af als president van het Centraal Consistorium van Frankrijk.

RUBINSTEIN, ARTHUR (28-1-1887 Lodz – 20-12-1982 Genève) Pools pianist.

De muzikale loopbaan van Arthur Rubinstein begon in 1900 in Potsdam, waar hij als veertienjarige voor het eerst in het openbaar optrad



Arthur Rubinstein.

toen zijn studie bij Rudolf Breithaupt en Heinrich Barth aan de Berliner Hochschule in een vergevorderd stadium was. Joseph Joachim stond het wonderkind bij zijn debuut als dirigent terzijde, terwijl Paderewski in die tijd als vaderlijke vriend en mentor zijn weg effende.
Niettemin braken er voor hem nog moeilijke tijden aan. Verblind door de aanvankelijke successen meende hij de wereld in zijn zak te hebben. Het Parijse debuut in 1906 en de drie daaropvolgende tournees door de Verenigde Staten brachten hem echter evenzovele teleurstellingen.
,,Misschien was het goed voor mij: het brak mijn zelfoverschatting en dat had ik nodig. Het was niet gemakkelijk, de aanvankelijke successen te vergeten, de illusies uit te bannen, en weer van voren af aan te beginnen".
Aldus karakteriseerde Rubinstein in een terugblik zijn „struggle for life".

De doorslaggevende triomf begon in Spanje. Uit dankbaarheid en uit een natuurlijke predispositie bleef hij de muziek van Albeniz, Granadas en De Faila (in die tijd nog onbekend en dus onbemind) in zijn verdere leven propageren. Omstreeks de Eerste Wereldoorlog was zijn roem als een van de grootste virtuozen van het klavier gevestigd.
Sindsdien doorkruiste Rubinstein de internationale muziekcentra met de rusteloze zelfverzekerdheid van de wereldburger die overal thuis was en nergens een tehuis had, al woonde hij van 1939 af officieel in de Verenigde Staten en al werd hij ook van Pools tot Amerikaans staatsburger. Alleen in Duitsland en Oostenrijk trad hij niet op, al sinds 1914 niet meer. Toen al had hij schoon genoeg van de bepaald minder fijne trekjes in de Germaanse mentaliteit.
Zo tintelend als zijn spel, is Rubinstien ook als mens geweest: hij had een mobiele, kwikzilverachtige geest. Vlijmscherp en vol humor waren zijn opmerkingen en ze sneden hout. Op de vraag of hij van Liszt hield, gaf hij eens ten antwoord: ,,Ja, ik speel Liszt graag. Zijn werk is pianistisch fascinerend – maar ik hoor zijn muziek liever niet."
Chopin was naar het oordeel van Rubinstein ,,de minst begrepen componist van onze tijd. Hij leefde in een romantisch tijdperk, maar hij was geen romanticus, maar een emotionele extravert".
Mozart was zijn idool: ,,Voor mij is iemand die geen oor heeft voor de schoonheid van zijn muziek, een slecht mens".
Arthur Rubinsteins muzikaliteit is niet te lokaliseren noch te dateren. Naar de kalender gemeten hoorde hij allang tot een voorbije tijd, maar merkwaardigerwijze is zijn spel niet verouderd. Zijn vertolkingskunst kon zowel voor de oudste als de jongste generatie als toonbeeld worden gesteld.
In 1976, zeventig jaar nadat hij zijn Amerikaanse debuut maakte, nam Rubinstein in Londen afscheid van het concertpodium. Sindsdien bleef hij actief: hij voltooide in Parijs het tweede deel van zijn autobiografie, maakte enkele reizen naar zijn kinderen in de Verenigde Staten en verleende medewerking aan verschillende televisieprogramma's die aan hem waren gewijd. ,,Ikmag niet klagen," zei hij op zijn negentigste verjaardag. ,,Ik heb een mooi, interessant en druk leven gehad."
In Nederland trad Rubinstein in 1924 voor het eerst op tijdens een concert in Scheveningen onder leiding van George Lennart Schneevoigt. Sinsdien keerde hij met kleinere en grotere tussenpozen steeds weer op de Nederlandse podia terug. Men vereerde hem als weinigen. Hij was één van de zeldzame legendarische figuren die zijn legende op elk concert wist waar te maken.

SOBOUL, ALBERT (27-4-1914 Ammi-Mousa, Algerije – 10-9-1982 Parijs) Frans historicus.

Soboul was professor aan de Sorbonne en paste als geschiedschrijver in de historiografische traditie van Albert Mathiez en George Lefebvre. In zijn klassiek geworden werk Le précis histoire de la revolution française (1962) verzette hij zich tegen de specialistische kijk op de Franse revolutie van zijn collega's Furet en Richet.
Soboul was lid van de communistische partij en leidde het instituut van de geschiedenis van de Franse revolutie. Sinds 1959 gaf hij de historische annalen van deze revolutie uit.

STEFANOPOULOS, STEFANOS (1898 Pyrgos, West-Peloponnesos – 4-10-1982 Athene) Voormalig minister-president van Griekenland.

Nadat hij rechten, politieke wetenschappen en economie had gestudeerd in Athene en Parijs, werd hij in 1930 gekozen tot afgevaardigde van de Populistische Partij.
Voor de Tweede Wereldoorlog maakte hij deel uit van verschillende conservatieve kabinetten, waarbij hij zich vooral bewoog op het terrein van economische zaken.
Tijdens de Duitse bezetting was hij actief in het verzet. Na de oorlog trad hij weer toe tot de Populistische Partij en tot 1950 was hij minister van economische coördinatie.
Nadat de Populistische Partij was beschuldigd van corruptie verliet Stefanopoulos met een aantal afgevaardigden de partij en richtte een splintergroepering op die later samenging met de Griekse Concentratie van maarschalk Papagos.
Nadat de Griekse Concentratie in 1952 de verkiezingen had gewonnen, werd Stefanopoulos vice-premier en minister van buitenlandse zaken in het kabinet-Papagos.
Na Papagos' dood in 1956 koos koning Paul echter niet Stefanopoulos tot premier, maar Konstantine Karamanlis. Karamanlis werd tevens partijleider.
In 1961 behoorde Stefanopoulos tot de politici die zich onder George Papandreou aaneensloten tot de Centrum Unie, die oppositie voerde tegen Karamanlis.
In sept. 1965 werd Stefanopoulos premier, toen koning Konstantijn George Papandreou had ontslagen vanwege een poging controle te krijgen over het leger. In dec. 1966 trad Stefanopoulos als premier af, nadat de twee grootste partijen in Griekenland met de koning overeengekomen waren in mei 1967 verkiezingen te houden. Door een staatsgreep van de militairen vonden deze echter niet plaats.
Na het herstel van de democratie richtte Stefanopoulos de Nationale Partij op, een uiterst rechtse partij die bij de verkiezingen van 1977 net onder de 7% bleef. Later viel de partij uiteen.

STIJKEL, EILDERT GEURT (17-11-1918 Arnhem – 1-10-1982 Bilthoven). Voorzitter van de Amsterdamse Kamer van Koophandel, oud-staatssecretaris van verkeer en waterstaat, oud-directeur van de Nederlandse Dagbladunie.

Stijkel studeerde economie aan de Ned. Economische Hogeschool in Rotterdam, maar maakte als gevolg van het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zijn studie niet af.
Hij legde in 1941 het kandidaatsexamen af, was medewerker aan het Ned. Economisch Instituut in Rotterdam (1944-1946) en aan het Centraal Planbureau (1946-1948) en werkte als economisch adviseur van de regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma (1948-1953).
Van 1953-1958 was hij directeur van het Nederlands lid van de Hoge Autoriteit van de EGKS (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal) en in 1958-1959 directeur-generaal voor industrie en economie bij de Euratom-commissie.
In het kabinet-De Quay (1959-1963) was hij staatssecretaris van verkeer en waterstaat. Van 1964-1967 maakte hij deel uit van de directie van Bruynzeel. Directeur van de Nederlandse Dagblad Unie was hij van 1967-1972.
Sedert 1971 bekleedde hij het voorzitterschap van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam.

TATI (eig. Tatisjew), JACQUES (9-10-1908 Pecq in Frankrijk – 415-11-1982even buiten Parijs) Frans filmregisseur en acteur.

Tati begon als rugby-speler. Tijdens een clubfeestje imiteerde Jacques zijn medespelers en zo zette hij zijn eerste passen als mimespeler. De Franse schrijfster Colette ,,ontdekte" hem. Tati trok naar de film ,,omdat hij daar meer middelen ter beschikking had om zijn fantasie uit te leven". In totaal maakte Tati zes grote films verspreid over meer dan 20 jaar.
In 1947 maakte hij L'école des facteurs, een korte film die een aanzet was voor zijn eerste lange film Jour de Fête (1947).
Zijn Hulot-personage was de ,,rode draad" in films als Les vacances de monsieur Hulot (1952), Mon oncle (1958) die Tati's eerste kleurenfilm was, Playtime (1967) en Trafic (1971) ontstaan in samenwerking met Bert Haanstra.
Tati was een eenling, die jarenlang sleutelde

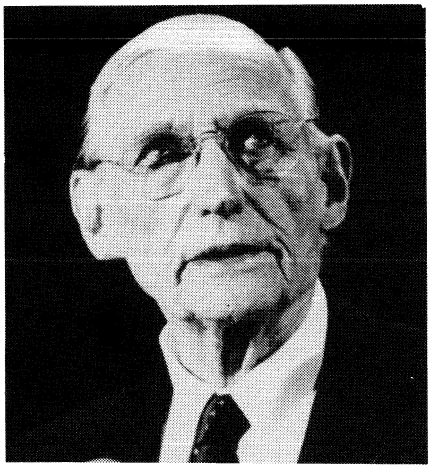
aan een vorm van filmhumor die uniek was en niet nagedaan. Behalve dat voortdurende schaven aan de weg naar perfectie was Tati opmerkelijk door het mannetje dat hij schiep, de door hem zelf gespeelde Monsieur Hulot, en de levensfilosofie die uit deze figuur en de films sprak.
Monsieur Hulot was een mompelaar, die zich niet kon aanpassen en struikelde over alles wat modern was en waar hij geen greep op kreeg. Verwonderd keek hij om zich heen, voelde zich voortdurend verzeild in een doolhof en reageerde met iets van: ,,Bezopen allemaal, nou ze doen maar."
Tati's films kregen een groot aantal prijzen: in 1950 de grote Franse Filmprijs (Jour de Fête;, in 1953 de Prijs van de Internationale Filmkritiek op het festival van Cannes (Monsieur Hulot), in 1968 een Oscar (Playtime). Voor deze laatste film ontving Tati ook de Grote Prijs van de Franse Filmacademie.

VIDOR, KING WALLIS (8-2-1894 Galveston, Texas – 1-11-1982 Paso Robles, Californië) Amerikaans cineast.

Zijn grootvader was in 1865 uit Hongarije naar Texas geëmigreerd. In 1915 vertrok King Vidor naar Hollywood, waar hij ging werken als acteur, cameraman en assistent van regisseur D. W. Griffith. In 1919 debuteerde hij als regisseur met The turn in the road. In de periode van de stomme film maakte Vidor klassiekers als The big parade (1925) en The crowd (1928).
In 1929 regisseerde hij Halleluja, één van de eerste geluidsfilms. met een volledige negerbezetting. over het leven van de negers in het zuiden van de Verenigde Staten.
Later volgden nog onder meer The champ (1931), Street scene (1931). Our daily bread (1934), The wedding night (1935), The Texas Rangers (1936), Stella Dallas (1937) met Barbara Stanwyck, The citadel (1938) naar het boek van A. J. Cronin, Northwest Passage (1940), H. M. Pulham, Esq. (1941) en An American romance (1944).
Na de Tweede Wereldoorlog maakte Vidor o.m. Duel in de sun (1946) met Gregory Peck en Jennifer Jones, The Foutainhead (1949). Ruby Gentry (1952), het groots opgezette War and Peace (1956) en Solomon and Sheba (1959) met Yul Brynner en Gina Lollobrigida. In 1964 volgde één van zijn laatste films, Truth and Illusion.
Volgens Vidor moest een filmregisseur vele kwaliteiten hebben en kunnen optreden als schrijver, schilder, acteur, fotograaf, historicus en verteller.
Hoewel hij vijf maal op de nominatie stond voor een Oscar (voor The crowd, Halleluja, The champ, The citadel en War and Peace), is deze hoogste Amerikaanse filmonderscheiding hem nooit ten deel gevallen. In 1979 kreeg hij een speciale prijs voor zijn pioniersactiviteiten en prestaties op het gebied van de film.
Tot 1959 werkte Vidor voor diverse grote filmmaatschappijen. Na conflicten met producenten begon hij in dat jaar voor zichzelf, want, zo zei hij ,,ze begrijpen niet meer wat ik wil maken".


King Vidor

WALLENBERG, MARCUS (5-10-1899 Stockholm – 13-9-1982 Stockholm) Zweeds industrieel.



Zijn ouders waren van streng protestantse huize en de jonge Wallenberg werd geleerd dat hard werken een deugd is.
Verder tenniste Marcus graag en goed: hij was twee keer kampioen van Zweden (in 1920 en 1926), vertegenwoordigde Zweden in de Daviscup en was de eerste Zweed die ooit op Wimbledon speelde.
Marcus Wallenberg studeerde vijf jaar bankzaken in Genève, Parijs, New York, Londen en Berlijn voordat hij onderdirecteur werd van de Stockholm Enskilda Bank, de familiebank die zijn grootvader in 1856 gesticht had.
Marcus Wallenberg was de leidende figuur binnen de Wallenberg-groep, een conglomeraat van industrieën en banken met een omzet van 168 miliard kronen (75 miliard gulden) dat in 1981 een winst van 8,9 miljard kronen (4 miljard gulden) boekte.
De Wallenberg-groep verschaft 479.000 Zweden werk en is daarmee de belangrijkste werkgever van Zweden. nog vóór de Zweedse overheid die 310.000 mensen in dienst heeft, op een bevolking van 8 miljoen.
De Wallenberg-groep omvat bedrijven als Saab-Scania, SKF, Electrolux, Ericsson en Asea-groep.

Marcus Wallenberg was één van de drijvende krachten achter de totstandkoming van de Scandinavian Airlines System (SAS), de gezamenlijke luchtvaartmaatschappij van Zweden, Noorwegen en Denemarken.
Hoewel sommige socialisten en communisten hem afschilderden als een grootkapitalist die zijn fortuin vergaarde over de ruggen van de arbeiders, werd Marcus Wallenberg toch vrij algemeen beschouwd als de man die Zweden na de oorlog het pad van de moderne technologie wees.

In de jaren vijftig nam Marcus Wallenberg het roer van de Wallenberg-groep over nadat zijn oudere broer Jacob voortdurend ziek was. Jacob overleed in 1980. De broers raakten in 1971 met elkaar in conflict toen Marcus tegen de zin van Jacob een fusie tussen ,,hun" Enskilda Bank en de Skandinaviska Bank doorzette. De nieuwe bank, de Skandinaviska Enskilda Banken, werd een succes en fungeert nu als huisbank voor 15 van de 18 grootste Zweedse bedrijven.
Toen Marcus Wallenberg zich in 1976 terugtrok als president van de Skandinaviska Enskilda Banken werd hij opgevolgd door een groep van vijf man. Hij bleef echter adviseur en behield een kamer in het hoofdkantoor van de bank. Zijn zoon Peter Wallenberg wordt waarschijnlijk de nieuwe topman van de twee beleggingsmaatschappijen van de Wallenberg-groep, Investor en Providentia.
Thorbjörn Falldin die op het moment van Wallenbergs dood premier was noemde Wallenberg op 14 sept. ,,de grootste Zweedse industrieel aller tijden". Falldin: ,,Zijn werk is van onschatbare betekenis geweest voor de prestaties van Zweedse bedrijven. nationaal en internationaal."
Olof Palme, de huidige premier. prees Wallenberg op 14 sept. als de man die een cruciale rol speelde bij de onderhandelingen tussen Zweden en Engeland en de VS tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wallenberg zorgde er toen voor dat de geallieerden hun handelsrestricties tegen het neutrale Zweden, dat handel dreef met Hitler-Duitsland, versoepelden.

ZWORYKIN, WLADIMIR (30-7-1889 Mourom in de SU – 29-7-1982 Princeton New Jersey) ,,Vader van de televisie".

Zworykin wordt de ,,vader van de televisie" genoemd vanwege zijn technologische prestaties op het gebied van de massacommunicatie.
Hij studeerde voor elektro-ingenieur in Petrograd, het huidige Leningrad. Na zijn vertrek uit de Sowjet-Unie studeerde hij in Parijs, alvorens in 1919 naar de Verenigde Staten te emigreren.
Een jaar later trad hij in dienst bij de Westinghouse Electric Corporation in Pittsburgh. In 1923 vroeg hij patent aan voor de iconoscoop, de eerste praktische beeldbuis voor de televisie en in 1924 ontwikkelde hij de kinescoop, die de grondslag vormde voor alle latere technische ontwikkelingen die leidden tot de TV.
In 1924 werd Zworykin Amerikaans staatsburger. Van 1929-1954 leidde hij het electronische onderzoek bij RCA, oorspronkelijk de Radio Corporation of America.
Zworykin bezat meer dan 120 patenten en kreeg 27 belangrijke wetenschappelijke onderscheidingen, waaronder de National Medal of Science, de belangrijkste onderscheiding op wetenschappelijk gebied in de Verenigde Staten.


Wladimir Zworykin

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

KLEURLINGENPARTIJ STEMT IN MET PLAN-BOTHA

Na maanden van interne strijd heeft de grootste politieke partij van kleurlingen in Zuid-Afrika. de Labour Party, op 4 jan. op haar 17de congres in Eshowe – een enclave in het zwarte thuisland Kwazulu – met 300 tegen 9 stemmen een resolutie aangenomen dat de kleurlingen deel moeten nemen aan het constitutionele machtsdelingsplan van premier P. W. Botha dat hun – samen met de Aziaten, maar zonder de zwarte meerderheid – een beperkte, symbolische rol in het bestuur van Zuid-Afrika zal geven.
Partijleider ds. Allan Hendrickse en partijvoorzitter David Curry verklaarden duidelijk dat zij het regeringsvoorstel voor een uit drie kamers bestaand parlement – resp. voor blanken, kleurlingen en Aziaten – als ontoereikend beschouwden, omdat het de zwarte meerderheid uitsluit. Zij herhaalden hun eis van een evenredige vertegenwoordiging van alle bevolkingsgroepen in een eenheidsstaat.
Maar Hendrickse stelde dat de macht van de kleurlingen ,,alseen samenstellend element van de zwarte gemeenschap" sterk zal toenemen door deelname aan het nieuwe parlement. David Curry zei dat de zwarten dankbaar zouden moeten zijn voor deze ,,eerste doorbraak naar het parlement" voor hun eigen gemeenschap. ,,Het is politiek opportuun om deze kans aan te grijpen om te krijgen wat we willen. Zuid-Afrika maakt onherroewelijk een proces van hervormingen door, we moeten erin stappen en zorgen dat wij deel uitmaken van dat proces", aldus Curry.
De stemming werd voorafgegaan door een waarschuwing van Chief Gatsha Buthelezi, de stamleider van de Zoeloes, voorzitter van de Black Alliance (een verbond van legale zwarte, Aziatische en kleurlingenorganisaties) en leider van de Inkatha-beweging. Hij zei: ,,Jullie moeten zelf beslissen. Maar het is misschien goed voor jullie om te weten hoe de zwarten erover denken. Als de kleurlingen voorstellen aanvaarden die hun zwarte landgenoten uitsluiten zal dat een ramp worden voor henzelf en voor iedereen. Het zal, al dan niet terecht, worden geïnterpreteerd als een in de steek laten van de zwarten als jullie landgenoten." Aanvaarding van het voorstel kon een nieuwe, gewelddadige dimensie, namelijk zwarten tegen ,,kleurlingen", toevoegen aan de confrontatie tussen zwarten en blanken". aldus Buthelezi.
Hendrickse sprak vervolgens over de kans van de kleurlingen om een verzoenende rol tussen zwarten en blanken te spelen. ,,De tijd van een politiek van verzet is voorbij. We moeten meedoen en tot de regering spreken vanaf een politiek podium, zodat ze wel moet luisteren", aldus de leider van de Labour Party.
Hendrickse maakte duidelijk dat het zijn bedoeling is het parlement van drie kamers te gebruiken om te komen tot een systeem van één man – één stem. Volgens hem en zijn collega's is deelname aan dat parlement een strategie die grote politieke overwinningen mogelijk zal maken, w.o. ook de toetreding van de zwarten tot het politieke systeem.

In de Volkskrant werd echter gesteld: ,,Dit is echter tevens de zwakte van hun argumentatie. In de eerste plaats wordt het nieuwe parlement namelijk zo gestructureerd dat de teugels van de werkelijke macht in handen van Botha blijven, die een waarlijk dictator zal kunnen zijn. In de tweede plaats hebben Botha en de zijnen bij herhaling en categorisch verklaard dat er geen sprake zal zijn van een vierde kamer in het parlement voor zwarten. Ze hebben gezegd dat Indiërs en kleurlingen wel in het parlement kunnen worden opgenomen, omdat de blanken dan nog in de meerderheid blijven. Buthelezi had het dan ook zeker bij het rechte eind toen hij zei dat hij de weigering van Botha om ooit zwarten in het parlement toe te laten serieuzer neemt dan de belofte van de Arbeiderspartij om voor een dergelijke toelating te strijden."



Premier P W. Botha

Een van de oprichters van de parij, Norman Middleton, tevens plv. partijleider, verliet de Labour Party uit protest tegen de beslissing. Ook twee andere partijfunctionarissen traden uit de partij, o.w. Sam Solomon, de leider van de afdeling Transvaal.

Het besluit van de Labour Party betekende een belangrijke doorbraak voor premier P. W. Botha, die een breuk in zijn blanke Nationale Partij teweegbracht toen hij in 1982 zijn constitutionele hervormingsplannen aankondigde (zie pag. 193 e.v. - '82). Ook de kleinere kleurlingenpartij, de Freedom Party, schaarde zich achter zijn voorstellen.
Maar de Labour-leiders brachten tevens een zware slag toe aan de eenheid die zwarten, kleurlingen en Aziaten tegenover de regering vormden en aan Chief Buthelezi die de kleurlingen had aangespoord het plan af te wijzen.
In een hoofdartikel riep het zwarte dagblad, de Sowetan, op 6 jan. op de Labour Party uit te sluiten van de Black Alliance, omdat zij zich heeft ,,verkocht aan de regering en de handdoek in de ring heeft gegooid". De Azania's People's Organisation (AZAPO), de legale zwarte bewustzijnsorganisatie, verklaarde dat de uitkomst van het congres van de Labour Party een ,,dolkstoot in de rug is voor de bevrijdingsstrijd" en ,,een steun voor de racistische samenzwering van de regerende Nationale Partij".

De Hervormingspartij van de Indiërs zal zich later in januari over Botha's plan uitspreken. Partijleider Yassan Chinsamy zei op 5 jan. dat hij het plan zou afwijzen, maar politieke commentatoren verwachten dat de partij het voorbeeld van de kleurlingen zal volgen.

Eerder hadden zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan.

Verkiezingen voor Raad van Indiërs geboycot

De eerste verkiezingen voor de Zuidafrikaanse Indische Raad (SAIC), die in 1964 was ingesteld en in 1968 een statutair lichaam werd, vonden plaats op 4 nov. 1981. Van de 45 leden van de SAIC waren 40 verkiesbaar; de overi-

ge 5 werden door de regering benoemd zoals dat voorheen het geval was met alle leden.
De verkiezingen, die reeds driemaal waren uitgesteld, werden door de Indiërs massaal geboycot. De opkomst bedroeg slechts 10,5%. Terwijl in delen van Transvaal minder dan 2% van de kiezers naar de stembus kwam, werd in Durban een opkomst van ruim 20% gemeld.

Twee weker, voor de verkiezingen had de regering de Indiërs voor het hoofd gestoten door een aanbeveling van de presidentiële raad (van sept. 1980) in de wind te slaan om Indiërs toe te staan in de tot blank gebied verklaarde wijk van Johannesburg, Pageview, te blijven wonen en Pageview aan de Indiërs terug te geven. Op 26 okt. 1981 zond het uitvoerende comité van de SAIC een telex aan premier Botha met het verzoek het regeringsbesluit te herzien.
Maar premier Botha weigerde en wees er in zijn antwoord op ,,dat de Zuidafrikaanse Indische gemeenschap over het algemeen onder betere omstandigheden leeft dan de Indische gemeenschappen in andere delen van de wereld en dat een meer positieve houding van uw kant die omstandigheden ten goede zou kunnen komen".
Dit antwoord van Botha was voor zes kandidaten bij de verkiezingen aanleiding om hun terugtreden aan te kondigen. Twee van hen waren ook reeds lid van de oude raad en hadden zich in het begin van de verkiezingscampagne juist sterk gemaakt voor een zo groot mogelijke opkomst van de kiezers.

Nadat op 8 nov. 1981 's morgens een bom in het kantoor van de SAIC te Durban was ontploft, kondigde de toenmalige Zuidafrikaanse minister van binnenlandse zaken, Chris Heunis, aan dat de regering haar plannen zou doorzetten en de SAIC zou erkennen als representatief orgaan van de Indische gemeenschap.
De boycot van de Indiërs kreeg het karakter van een gemeenschappelijke politieke campagne van Indiërs, kleurlingen en zwarten.

De Vertegenwoordigende Kleurlingenraad (CRC) was krachtens een op 1 april 1980 in werking getreden wet afgeschaft en een regeringsplan om een benoemde Coloured Persons' Council (CPC) in het leven te roepen was niet verwezenlijkt na verzet daartegen van de leiders van de kleurlingenpartijen, de Labour Party en de Freedom Party (zie pag. 303 - 1981). Het uitvoerend comité van de SAIC had premier Botha op 26 okt. 1981 ook verzocht het regeringsbesluit om de tot blank gebied verklaarde kleurlingenwijk District Six in Kaapstad aan de kleurlingen terug te geven, maar ook dit verzoek was door de premier verworpen.

Grondwetsvoorstellen presidentiële raad

Op 12 mei 1982 publiceerde de presidentiële raad* constitutionele voorstellen voor een hervorming van het politieke systeem. Die voorstellen waren vervat in twee rapporten van de constitutionele commissie van de presidentiële raad: het ene handelde over het centrale bestuur, het andere over het plaatselijke bestuur. Het voornaamste voorstel voorzag in de invoering van een zekere mate van machtsdeling op centraal regeringsniveau tussen de gemeenschappen van blanken, kleurlingen en Aziaten, maar de 21 mln zwarte Afrikanen – ruim 70% van de bevolking – bleven van deelname aan het bestuur op dit niveau uitgesloten. Op het niveau van plaatselijk bestuur zouden de zwarten voor het eerst beperkte rechten krijgen.
Op *centraal* regeringsniveau zou, aldus de voorstellen, een president komen met bijna dictatoriale bevoegdheden, die geen rechtstreekse verantwoording meer hoeft af te leggen aan het parlement. Deze president-nieuwe stijl zou voor een hernieuwbare ambtstermijn van 7 jaar worden gekozen door een kiescollege van blanke, gekleurde en Aziatische leden van een nieuw multiraciaal parlement, waarin deze drie gemeenschappen zouden zijn vertegenwoordigd. Gesuggereerd werd dat de eerste president-nieuwe stijl door het huidige Huis van Afgevaardigden zou kunnen worden gekozen, waarbij speciale regelingen zouden kunnen worden getroffen om de daarin niet vertegenwoordigde gemeenschappen van kleurlingen en Aziaten een zekere zeggenschap te verlenen.

De president zou een premier benoemen, een soort manager voor het regelen van de dagelijkse gang van zaken, en in overleg met hem de overige leden van een bij voorkeur ,,supra-etnisch" kabinet d.w.z. met blanken, kleurlingen en Aziaten.
Bij het nieuwe systeem zouden premier en kabinet geen deel uitmaken van het parlement. Zij zouden wel aan het parlementaire werk deel kunnen nemen, maar dan zonder stemrecht.
In dit rapport werd nog gesteld dat de wijzigingen bedoeld om de vertegenwoordigers van kleurlingen en Aziaten in de regeringsstructuur op te nemen ,,met een minimum aan vertraging" en zonder verstoring van de bestaande machtsrelaties konden worden doorgevoerd.
In het rapport over het plaatselijk bestuur werd aanbevolen een maximale machtsoverdracht aan lokale autoriteiten en ,,samenwerking en gezamenlijke besluitvorming" tussen de drie rassen te realiseren alsmede de instelling van gemeentelijke autoriteiten boven de lokale autoriteiten in zeven van Zuid-Afrika's voornaamste stedelijke agglomeraties. In wat de meest ,,radicale" aanbeveling werd genoemd werd voorgesteld dat alle lokale autoriteiten. met inbegrip van *de* nominaal door zwarten beheerste gemeenschapsraden in de zwarte voorsteden, het recht zouden krijgen om vertegenwoordigers bij de gemeentelijke autoriteiten te benoemen.

De geestelijke vader van het plan, Denis Worrall, een in de VS opgeleide politicoloog, verklaarde tijdens een persconferente dat het betekent dat Zuid-Afrika van het Westminster parlementaire stelsel overschakelt op een regeringsvorm naar Amerikaans model. Wegens de al bestaande ruime bevoegdheden van de uitvoerende macht zou het nieuwe systeem in de praktijk weinig verschil maken, aldus Worrall. Hij hoopte zijn voorstel voor parlementaire vertegenwoordiging van kleurlingen en Aziaten tegen eind 1983 te hebben uitgewerkt. Hij stelde een gemengd parlement voor gebaseerd op het beginsel van wat in het rapport ,,segmentale autonomie" werd genoemd, oftewel vertegenwoordiging op basis van ras waarbij zaken die een bepaalde raciale groep aangaan door de parlementaire vertegenwoordigers van die groep worden behandeld.

De voorstellen werden onmiddellijk verworpen door vele zwarte leiders en voormannen van andere gemeenschappen, terwijl zij tevens werden bekritiseerd door vertegenwoordigers van beide uiteinden van het blanke politieke spectrum.

Chief Gatsha Buthelezi, de eerste minister van het zwarte thuisland Kwazulu en leider van de 360.000 leden tellende Inkatha-beweging, verklaarde op 12 mei dat het ,,politieke bijziendheid" van de ergste soort was te denken dat de politieke spanning in Zuid-Afrika kon worden verminderd als blanken werden geïncorporeerd met Indiërs en kleurlingen om een monopolie van politieke macht te waarborgen door de zwarte meerderheid buiten te sluiten.

Nthato Motlana, voorzitter van het onofficiële „comité van 10" van Soweto, stelde dat ,,zolang de charade van het uitsluiten van zwarten wordt voortgezet, het voor ons van geen belang is wat de presidentiële raad aanbeveelt".
Dominee Allan Hendrickse, de leider van de (kleurlingen) Labour Party, zei dat ,,geen constitutionele regeling zonder de aanwezigheid van (zwarte) Afrikanen ooit kan slagen".
Frederick van Zyl Slabbert, de leider van de Progressive Federal Party (PFP), waarschuwde op 13 mei tegen de ,,polarisatie" tussen zwarten en an-

* Sinds de inauguratie op 3 febr. 1981 van de presidentiële raad (pag. 44813-'81) zijn enkele van de 56 raadsleden afgetreden: de Indische advocaat Pat Poovalingham (op 29 sept. 1981) uit protest tegen het uitblijven van een wetgeving die zwarten in staat moest stellen in de raad zitting te nemen; Ghoesain Mohammed (op 22 mei 1982) om dezelfde reden; Frederik van Zyl, president van de Bophuthatswana Development Corporation (sept. 1981); Punt Janson, de voorzitter van de raadscommissie i.z. gemeenschapsbetrekking (jan. 1982) en prof. Charles Nieuwondt van de Universiteit van Pretoria (jan. 1982).
Oorspronkelijk bestond de raad volgens KCA (29-5-'81) uit 41 blanken, 7 kleurlingen, 7 Indiërs en één Chinees.

dere groepen die door de constitutionele voorstellen was veroorzaakt. „Wij hebben zeer duidelijk gemaakt dat zwarten een centrale plaats bij welke constitutionele ontwikkelingen dan ook moeten innemen." Tenzij de regering bereid was die plaats opnieuw te overwegen, kon de PFP weinig zinnigs in de voorstellen ontdekken, aldus de blanke oppositieleider. Hij gaf ook uiting aan zijn bezorgdheid over de ,,bijna dictatoriale bevoegdheden" die in het voorstel aan de president werden toegedacht. (De presidentiële raad werd door de PFP geboycot.)
Andries Treurnicht, de oprichter en leider van de Conservative Party of South Africa (CPSA) zei dat als de regering met deze voorstellen akkoord ging ,,de tijger in de Afrikaner" zal ontwaken en de grootste confrontatie in de Zuidafrikaanse geschiedenis zal losbarsten. Hij noemde het voorstel voor een uitvoerende president met vrijwel onbeperkte macht ,,eenstap op weg naar een dictatuur".
Daarentegen stelde Christiaan Heunis, toen minister van binnenlandse zaken, op 13 mei dat het ,,blanke machtsmonopolie heden in Afrika onhoudbaar is geworden". Premier P. W. Botha vroeg zijn gehoor op een bijeenkomst van zijn Nationale Partij in de Kaapprovincie op 15 mei: ,,Als wij als nationalisten en Afrikaners thans in de positie verkeerden, dat wij geen stemrecht in onze eigen gebieden hadden, zouden wij dan daarmee tevreden zijn?"

Op 5 juni vond in Kaapstad een bijeenkomst plaats van ca. 300 vertegenwoordigers van de regerende Nationale Partij, o.w. parlementsleden en leden van de provinciale raden, ter bespreking van de constitutionele voorstellen. Premier P. W. Botha slaagde erin die voorstellen met overweldigende steun te doen aanvaarden, maar, aldus The Times (7-6-1982), ten koste van een nog verder afzwakken van hun toch al beperkte hervormingsgezinde inhoud. Slechts één vertegenwoordiger, het parlementslid Ferdi van Heerden* (uit de Kaapprovincie), weigerde na een debat van zeven uur zijn steun te geven aan een 8 punten tellende resolutie, waarin het regeringsstandpunt t.a.v. de constitutionele voorstellen werd goedgekeurd.

Vele details van dat standpunt waren nog onduidelijk. Bericht werd dat de regering sprak over één enkel parlement dat in drie kamers zou worden verdeeld: voor blanken. kleurlingen en Aziaten elk één. Ieder van de drie gemeenschappen zou vertegenwoordigers voor zijn eigen kamer kiezen via afzonderlijke kiesregisters. Elke kamer zou haar eigen premier krijgen, kennelijk de leider van de meerderheidspartij in die kamer. De drie premiers en hun kabinetsleden zouden ook leden van het parlement zijn, in afwijking van de aanbevelingen van de presidentiële raad die voorzagen in de scheiding van de uitvoerende en de wetgevende macht.

Premier Botha beklemtoonde na de bijeenkomst tegenover verslaggevers dat dit niet het ,,definitieve antwoord" van de regering was. Er was slechts sprake van een reeks richtlijnen die eind juli aan een federaal congres van de Nationale Partij in Bloemfontein zou worden voorgelegd. De aanbevelingen van dat congres zouden vervolgens aan congressen van elk van de vier provinciale afdelingen van de partij ter goedkeuring worden onderworpen. Tegelijk zou overleg worden gepleegd met andere bevolkingsgroepen om ,,een zo breed mogelijke basis van overeenstemming" te bereiken. In dit verband noemde de premier niet de term referendums.

Reorganisatie kabinet

Op 6 juli 1982 maakte premier P. W. Botha een per 2 aug. ingaande reorganisatie van zijn kabinet bekend, waarbij een nieuwe portefeuille van constitutionele ontwikkeling werd ingesteld en negen nieuwe bewindslieden (drie ministers en zes onderministers) werden benoemd, terwijl een herschikking van zes ministeries plaatsvond.
De betreffende posten werden als volgt verdeeld:

Constitutionele ontwikkeling – J. C. Heunis (voorheen binnenlandse zaken); binnenlandse zaken – F. W. de Klerk (mijnbouw en energie); PTT – L. A. P. A. Munnik (gezondheid, sociale zaken en pensioenen); gezondheid en sociale zaken – C. V. van der Merwe (waterstaat, bosbouw en milieubeheer); mijnbouw en energie – P. T. C. du Plessis (landbouw en visserij); milieubeheer en visserij – Sarel Hayward*; landbouw – J. J. G. Wentzel*; onderwijs en vorming – D. W. Steyn*.

Onderministers: milieubeheer en visserij – John Wiley; samenwerking en ontwikkeling – Hennie van der Walt; landbouw – Gert Kotze; voorlichting – Barend du Plessis; industrie – A. A. Venter; financien – E. van der M. Louw. (* = tot dusver onderministers)

De enige minister die het kabinet verliet was H. M. Smit, die tot dusver de portefeuille van PTT beheerde.

Premier Botha zei dat het nieuwe ministerie van constitutionele ontwikkeling was ingesteld om de aanbevelingen van de presidentiële raad uit te voeren en dat minister Heunis in zijn nieuwe hoedanigheid aandacht zou besteden aan de coördinatie van plaatselijke en provinciale besturen.

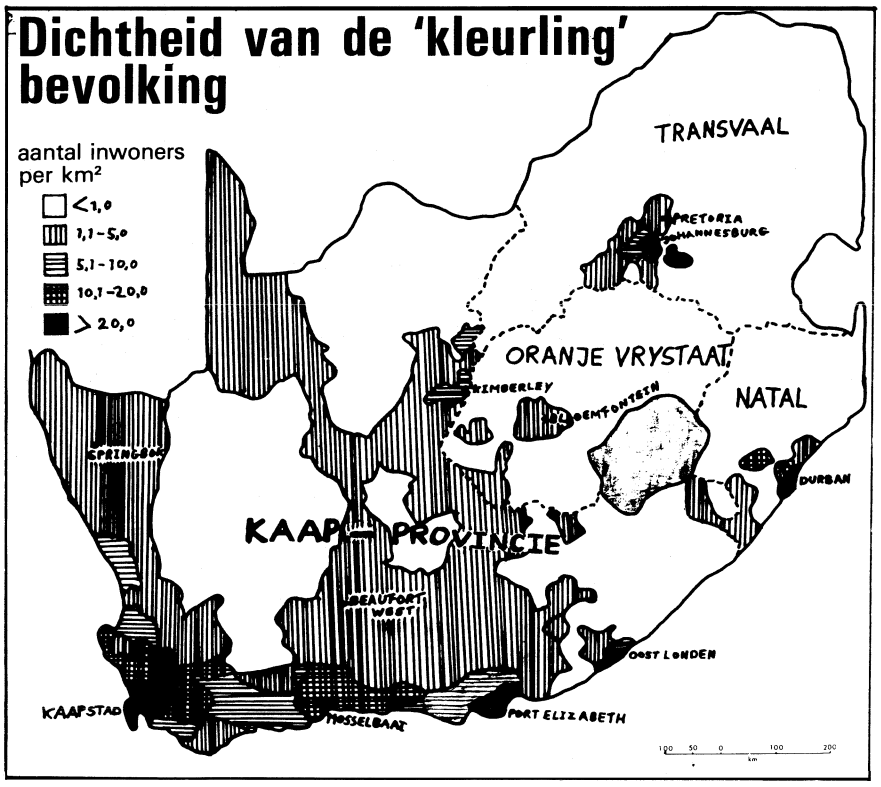
Grondwetsplannen door Nationale Partij goedgekeurd

Op 30 juli presenteerde premier Botha zijn voorstellen voor een grondwetsherziening op een buitengewoon federaal congres van de Nationale Partij in Bloemfontein. Het was het derde federale congres in de geschiedenis van deze partij er, het eerste in 20 jaar. Botha bleek te hebben afgezien van een gemengd parlement van kleurlingen en Aziaten samen met blanken omdat hij zou vrezen dat Andries Treurnicht, de leider van de afgescheiden CPSA, hieruit munt zou slaan. Hij kwam nu met het drie-kamersysteem. dat in 1977, toen Treurnicht nog deel uitmaakte van de NP, in grote lijnen door de nationalisten werd onderschreven. D.w.z. er zouden drie afzonderlijke kamers komen voor blanken, kleurlingen en Aziaten, die alleen bij ceremoniële gelegenheden gemeenschappelijk vergaderen.

De werkwijze van het drie-kamerparlement is ingewikkeld. Er wordt onderscheid gemaakt tussen zaken van „gemeenschapsbelang", gedefinieerd als ,,zaken die een groep als deel van haar identiteit beschouwt", zoals godsdienst, onderwijs en bejaardenzorg, en zaken die voor alle groepen van wederzijds belang zijn. Wetgeving over de eerste groep kan door iedere kamer afzonderlijk worden vastgesteld, terwijl wetgeving over de tweede groep zaken door elk van de drie kamers goedgekeurd moet worden.
De president beslist welke zaken in welke groep vallen. Bij een conflict tussen de drie kamers over een zaak van wederzijds belang zal de presidentiële raad ,,een bindende uitspraak" doen.

De presidentiële raad, nu een groep benoemde adviseurs van de premier, zal met het oog op deze nieuwe rol anders worden ingericht. De kamers kiezen 20 blanken, 10 kleurlingen en 5 Aziaten in de nieuwe presidentiële raad en de president zal 25 mensen benoemen. Hiermee is opnieuw een meerderheid van de blanke Nationale Partij verzekerd.
Botha aanvaardde ook de aanbeveling i.z. een sterke uitvoerende president (i.p.v. een premier), die geen verantwoording schuldig is aan het parlement. De president-nieuwe stijl zou worden gekozen door een kiescollege van 50 blanken, 25 kleurlingen en 13 Aziaten, allen aangewezen door hun Kamer van het parlement.
Alleen werd nu, in tegenstelling tot de aanbevelingen van de presidentiële raad, de mogelijkheid geschapen om de president in staat van beschuldi-

* Op 7 juni maakte Van Heerden bekend dat hij niet langer lid van de Nationale Partij was en dat hij zich bij de CPSA zou aansluiten, waarvan hij dan het 18de parlementslid zou worden.



(Amandla, jan. 1982)

ging te laten stellen („impeachment") of hem af te zetten, en wel door een op gelijke manier als het kiescollege gekozen commissie.

Er was niet langer sprake van een Raad van Kabinetten zoals in 1977, maar van een systeem van kabinetscommissies en een gemengd kabinet met niet-blanken, waarvoor geen aantal werd opgegeven.

De grondwetsvoorstellen werden op 31 juli door het partijcongres (ruim 1.300 afgevaardigden) nagenoeg unaniem goedgekeurd. Slechts drie of vier critici trokken zich voor de stemming terug, aldus de Financial Times (2-8-1982).

Op 1 aug. kwam er van buiten de Nationale Partij kritiek op Botha's nieuwe constitutionele formule.

Allan Hendrickse, de leider van de Labour Party (kleurlingen), verklaarde: ,,De premier heeft ons in een zeer moeilijke positie gebracht. Er is een zekere vooruitgang ten opzichte van het plan van 1977 (dat het congres van de Labour Party had verworpen), maar in wezen komt het op hetzelfde neer." Hij voegde daaraan toe: ,,Ik weet niet wat we gaan doen. We zullen verdere besprekingen met de regering voeren en tijdens ons eerstvolgende congres op 3 januari beslissen." „We zijn vastbesloten om iedere stap in de door ons gewenste richting te onderschrijven", aldus Hendrickse, en die richting is volledige rassenintegratie.
Ook was er kritiek van Amichand Rajbanski, de voorzitter van de Raad van Indiërs, een door de regering in het leven geroepen lichaam dat de conservatiefste groeperingen van Indiërs vertegenwoordigt.

Andries Treurnicht, de leider van de afgesplitste rechtse CPSA, en Frederik van Zyl Slabbert, de leider van de gematigde PFP, tekenden beiden bezwaar aan, omdat het nieuwe ontwerp dictatoriale macht aan de nieuwe president zou geven en de inbreng van oppositiepartijen ernstig in gevaar zou brengen.

Treurnicht stelde bovendien dat de mogelijkheid voor niet-blanken om zitting te nemen in het kabinet en de presidentiële raad inhoudt dat de blanken niet meer door hun eigen mensen worden geregeerd. ,,De gekozen afgevaardigden voor het Afrikaner volk kunnen worden overheerst door een lichaam dat zich niet verantwoordelijk voelt voor het volk", aldus Treurnicht.
De bezwaren van Slabbert richtten zich vooral tegen het gebrek aan legitimiteit in de voorstellen, omdat deze niet door de meerderheid van de bevoling worden gesteund. Door de uitsluiting van 21 miljoen zwarten (ruim 70% van de totale bevolking), het ontbreken van algemene steun vanuit de gemeenschappen van kleurlingen en Indiërs (resp. 2,5 mln en 850.000) en het ontbreken van de steun van bijna de helft van de blanke bevolking zal de nieuwe president, aldus Slabbert, „12,7% van de blanken, kleurlingen en Indiërs vertegenwoordigen, en slechts 3,5% van de totale bevolking".
Later verklaarde ds. Hendrickse nog dat zijn volgelingen waren verdeeld: ,.De ene helft wordt steeds radicaler en wenst het praten met de regering te stoppen, de andere wenst deel te nemen aan de nieuwe opzet als een middel om meer macht te verwerven." (The Times 4-8-1982)

Verlies en winst voor NP bij tussentijdse verkiezingen. Verdere *ontwikkelingen*

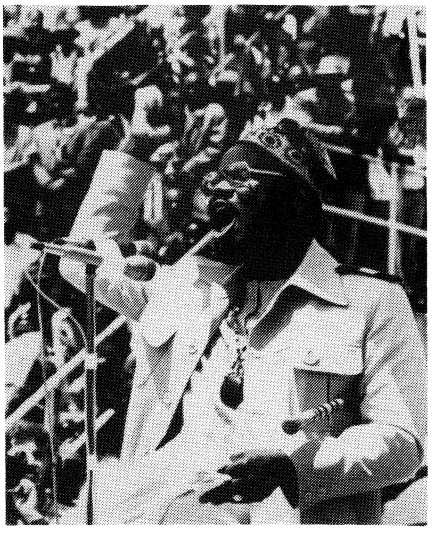
Bij een tussentijdse verkiezing voor de zetel van Germiston (Oost-Witwatersrand) in de provinciale raad van Transvaal kreeg de NP op 18 aug. haar zwaarste politieke tegenslag te verwerken sinds zij in 1948 aan de macht kwam. Weliswaar won de NP de zetel met een meerderheid van 308 stemmen, maar zij verwierf 1.330 stemmen minder dan de twee uiterst rechtse partijen, CPSA en HNP (Herstigte Nasionale Partij), samen. De NP kreeg 3,867, de CPSA 3.559 en de HNP 1.638 stemmen. De liberalere oppositiepartijen namen niet aan de verkiezing deel. De opkomst bedroeg 57,3%.
Hoewel Treurnicht uit de uitslag afleidde dat Botha ,,geen mandaat om voort te gaan met zijn hervormingspolitiek" had, stemden de vier autonome provinciale congressen van de NP vervolgens toch met Botha's plan in: eerst Natal, vervolgens Oranje-Vrijstaat en (op 14 sept.) Natal, het politieke jachtterrein van Treurnicht, en tenslotte de Kaapprovincie.
Vervolgens begonnen premier Botha en zijn minister van constitutionele ontwikkeling Heunis een wervingscampagne in het land om de steun van kleurlingen en Indiërs voor hun plan te krijgen door deze ervan te overtuigen dat de „new deal" wel degelijk reële machtsdeling inhoudt en slechts het begin zou zijn van belangrijker hervormingen op langere termijn. Daarbij moesten zij het ook opnemen tegen zwarte politici die tegen de „new deal" pleiten.
In feite kwam het volgens *NRC/H'blad* (25-10-1982) neer op een krachtmeting tussen Botha en zijn voornaamste zwarte tegenstander in het land, Chief Gatsha Buthelezi, met als inzet de steun van twee partijen, de Labour Party (kleurlingen) en de Reform Party (Indiërs). De deelneming van deze

twee meest gematigde niet-blanke partijen is een minimum vereiste voor Botha om de nieuwe constitutie legitimiteit te verlenen, aldus *NRC/H'blad*. Deze krant berichtte voorts:

,,...,Beidezijn lid van de Zuidafrikaanse Black Alliance (SABA), een politieke groepering onder leiding van Buthelezi, die zich fel verzet tegen het plan wegens de uitsiuitirig van de zwarten.
De krachtmeting tussen Botha en Buthelezi werd vrijdagavond (22 okt.) ingeluid op een bijeenkomst van de Rlack Alliance in Johannesburg. Hoewel hij benadrukte dat hij de Labour- en de Hervormingspartij niet wilde voorschrijven wat ze moesten doen liet Buthelezi in een vurige toespraak duidelijk blijken wat hij van hen zou denken als ze op het voorstel ingingen. Deelneming zou betekenen dat ze de zwarten in de steek lieten. aldus Buthelezi. Hii somde de consequenties op: „Als deze voorstellen worden aanvaard hebben we het punt bereikt waarop de apartheid in haar klassieke vorm definitief zal zijn ingevoerd en er geen weg terug is. Het is als zouden alle zwarten de onafhankelijkheid van de 'thuislanden' aanvaarden. Het is de definitieve verbrokkeling van het land... de vervulling van de ideologische plannen van de Nationale Partij."
Zaterdag (23 okt.) heeft de Black Alliance met algemene stemmen een resolutie aangenomen waarin het plan van Botha wordt afgewezen.
Dit plaatst de weifelaars in de Labour- en de Hervormingspartij onder zware druk, want voor velen van hen was het idee van participatie niet onaantrekkelijk. Er liggen dikbetaalde baantjes in het verschiet. misschien zelfs wel een aantal onderministersposten. maar ze willen niet door hun eigen groeperingen als Quislings worden uitgestoten."

Op 3 nov. werden tussentijdse verkiezingen gehouden voor vier zetels in het Zuidafrikaanse parlement: Parys. Stellenbosch, Johannesburg-Noord en Walvis Bay. Bovendien vonden tussentijdse verkiezingen plaats voor drie zetels in provinciale raden.

In het landelijke kiesdistrict Parys in Oranje-Vrijstaat verwierf de NP 10 stemmen meer dan CPSA en HNP samen. De NP won 5.303 stemmen tegen de CPSA 3.701 en de HNP 1.592. De uiterst rechtse partijen kregen echter 73% stemmen meer dan bij de algemene verkiezingen van 1981.



Chief Gatsha Buthelezi

In de universiteitsstad Stellenbosch nam het aantal op de NP uitgebrachte stemmen toe van 4.003 (in 1981 j tot 5.622. De Progressieve Liberale Partij (PFP), die 1.870 stemmen in 1981 behaalde, kreeg nu 1.380 stemmen. terwijl de CPSA 599 stemmen verwierf.
In Johannesburg-Noord brokkelde de PFP-meerderheid af van 4.848 stemmen (in 1981) tot 2.647 in een rechtstreekse confrontatie met de New Republic Party, die Botha's hervormingsplannen onderschreef. De NP had daar geen kandidaat gesteld.
In Walvis Bay. de Namibische enclave die bestuurlijk tot de Kaapprovincie behoort, behaalde de NP een overweldigende zege in een nieuw kiesdistrict.
In het iandelijke kiesdistrict Bothaville boekte de NP in de strijd om een zetel in de provinciale raad van Oranje-Vrijstaat eveneens een overwinning dankzij het meerderheidskiesrecht De NP kandidaat verwierf echter 570 stemmen minder dan CPSA en HNP samen

Tweede rapport constitutionele commissie

De Volkskrant (24-11-2982) maakte melding van die week te publiceren voorstellen uit het tweede rapport van de constitutionele commissie van de presidentiële raad.
Volgens dit nieuwe rapport dienen in de toekomst wetten in beginsel achter gesloten deuren te worden opgesteld door commissies waarin elke kamer afgevaardigden zitting zal laten nemen in een verhouding van vier blanken tot twee kleurlingen en één Indiër. In de ogen van de commissie kan op die manier over een vraagstuk worden beslist, voordat het tijdens een normale zitting van het parlement een zeer omstreden zaak wordt. zoals thans het geval is. Wanneer een principebesluit is genomen en het ontwerp is aangekaart bij het parlement, wordt het voorstel terugverwezen naar de commissies die dan in openbare zittingen over technische details hun licht laten schijnen.
Het rapport acht het onwaarschijnlijk dat een partij die de meerderheid heeft in de betreffende kamer oppositiepartijen zal toestaan zitting te nemen in de uiterst belangrijke commissies. Dit zal waarschijnlijk betekenen dat de vooruitstrevend gezinde, officiële blanke oppositie met een rol van minder gewicht genoegen zal moeten nemen.

De opsteller van het rapport, Schalk van der Merwe, verklaarde dat de president (die volgens de nieuwe grondwet veel bevoegdheden krijgt) het parlement voor de duur van twaalf maanden buiten werking kan stellen. Volgens zijn rapport druist een verklaring van de mensenrechten in tegen de calvinistische achtergrond van de regerende Afrikaners met hun nadruk op het handhaven van de staat. Van der Merwe beweerde, dat in Zuid-Afrika negatief wordt aangekeken tegen de mensenrechten, omdat het land daarmee om de oren wordt geslagen.

Premier Botha heeft er geen misverstand over laten bestaan dat in het nieuwe parlement geen plaats zal worden ingeruimd voor een vierde kamer, bestemd voor de zwarte meerderheid Het grondwettelijke beleid blijft er op gericht de zwarten hun Zuidafrikaanse staatsburgerschap te ontnemen en hen burgers te laten worden van tien ,,thuislanden' Aldus de *Volkskrant*

Op een politieke vergadering in Brits, bij Pretoria, zei minister Heunis van constitutionele ontwikkeling volgens de Volkskrant (17-11 1982) dat noch de zwarten in de thuislanden. noch de zwarten die in de ,,blanke gebieden" van Zuid-Afrika wonen, zullen worden erkend in de nieuwe parlementaire regelingen. De Nationale Partij, zei hij, zou niet afwijken van de politiek die ervan uitgaat dat alle zwarten hun politieke rechten zouden moeten uitoefenen in de ,,thuislanden". ,,Eenieder die iets anders voorstelt, vertelt een opzettelijke leugen," voegde Heunis eraan toe. Hij zei verder dat zwarten niet worden uitgestoten van de nieuwe grondwet omdat zij zwart zijn, maar omdat het mensen zijn met hun eigen tradities, geloof en economische waarden.

In een eerder gehouden toespraak zei Heunis dat het verhaal de ronde doet dat de voorstellen voor de grondwet voor blanken, Aziaten en ,,kleurlingen" een eerste stap zouden zijn naar gelijke rechten en dat de zwarten uiteindelijk helemaal opgenomen zouden worden. ,,Dat is niet waar," verklaarde Heunis.
Verwijzend naar de rassenverhouding van Zuid-Afrika's totale bevolking, zei Heunis dat als zwarten waren opgenomen in het nieuwe parlementaire systeem, de verhouding dan zou komen te liggen op 36 zwarten tegen 9 blanken, 5 kleurlingen en 2 Aziaten. Als alleen de zwarten uit de steden worden meegerekend, zou de verhouding uitkomen op 16–9–5–2. „Wat zou er dan overblijven van het principe van de handhaving van de beschaafde klasse?" vroeg Heunis aan zijn gehoor. ,,Hetis gewoon niet mogelijk. Het is de reden waarom een 'andere weg' is gevolgd voor zwarten."

In zes jaar tijd is aan ongeveer 8 van de 21 miljoen zwarten in Zuid-Afrika de Zuidafrikaanse nationaliteit ontnomen in ruil voor de toezegging dat zij ,,onafhankelijk" zouden worden in de thuislanden. Zij zijn buitenlanders geworden, burgers van minis'taatjes die door niemand buiten Zuid-Afrika zijn erkend. (The Times, Financial Times, Volkskrant. *NRC/H'blad*, NZZ)

(Vor. ber. pag. 846/2 e.v.-1982)

NEDERLAND

BEZUINIGINGEN OP MINIMUMLONEN, SOCIALE VERZEKERINGEN EN VIA BELASTINGEN

De Tweede Kamer heeft op 21 en 22 dec. 1982 in meerderheid haar goedkeuring gegeven aan een groot aantal wetsontwerpen, waarmee wijzigingen werden aangebracht in de minimumlonen, het systeem van de sociale verzekeringen en op enkele punten de belastingen betreffend.
Bij de stemmingen over de diverse voorstellen bleek voortdurend een meerderheid van de regeringspartijen CDA en VVD plus ,,klein rechts" te staan tegenover de PvdA en ,,klein links".
Alle veranderingen waren gericht op het aanbrengen van bezuinigingen.
Een overzicht van de aangebrachte wijzigingen levert het volgende beeld op.

MINIMUMLOON
De meest in het oog springende bezuiniging is ongetwijfeld de slechts beperkte verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde sociale uitkeringen, met 1%. Het betekent dat het bruto minimumloon voor werknemers van 23 jaar en ouder vanaf 1 januari f 20,– omhoog gaat en dan f 2048,– per maand zal bedragen, inplaats van f 2120,– wanneer het kabinet niet zou hebben ingegrepen. Een verschil derhalve van een gulden of zeventig.
Ook de aan het minimumloon gekoppelde sociale uitkeringen, zoals de AOW, stijgen minder.
Oorspronkelijk wilde het kabinet de minimumlonen en uitkeringen met geen cent verhogen. Maar de discussie over de inkomensverdeling in 1983 leidde ertoe dat het kabinet begin dec. alsnog 1% verhoging toestond. Door dit besluit bedraagt de bezuiniging geen f 2425 mln, maar f 1980 mln. Het ontstane ,,gat" van f 445 mln zal worden gedicht door middel van een belastingverhoging voor de hogere inkomens.

SOCIALE VERZEKERINGEN (UITKERINGEN)
Ook de kinderbijslag zou aanvankelijk in 1983 niet worden verhoogd. Maar in het kader van de inkomensverdeling wordt de kinderbijslag voor de eerste twee kinderen toch met ruim 2% verhoogd. De ingeboekte bezuiniging van f 260 mln blijft hierdoor beperkt tot f 110 mln. Wederom zullen de hogere inkomens via de belastingen worden aangeslagen om dit gat van f 150 mln te dekken.
Het enige bezuinigingsvoorstel waarin het kabinet niet voor de volle 100% door een meerderheid van de Tweede Kamer werd gesteund, betreft het afschaffen van toeslagen voor mensen met een arbeidsongeschiktheids-uitkering, die dateert van voor 1 januari 1980.
Met ingang van die datum wordt ook over arbeidsongeschiktheidsuitkeringen premie geheven. Om te voorkomen dat de mensen met een ,,oude" uitkering door de premieheffing aanzienlijk in inkomen zouden dalen, werd indertijd besloten tot een toeslagregeling. Deze toeslag wilde het kabinet nu met ingang van het nieuwe jaar afschaffen, in verband met de slechte financiele situatie van het Rijk.

Voor de „modale WAO-er" zou dit een netto achteruitgang van per maand *f* 68,– betekenen. Een „top-WAO" zou per maand f 121,– teruglopen. Een meerderheid in de Tweede Kamer heeft bedongen dat het afschaffen van de toeslagen niet in één, maar in twee stappen zal worden gerealiseerd: per 1 januari en per 1 juli aanstaande. Voor de schatkist heeft dit tot gevolg dat er geen 230 maar 170 mln wordt bezuinigd. De ontbrekende 60 mln zullen gevonden worden door de reserves van de sociale fondsen iets minder snel op peil te brengen.
Op het eerste gezicht veel minder spectaculair, maar wel richtinggevend voor het toekomstig stelsel van sociale zekerheid. is het beperken van de minimum WAO-. WW- en WWV-uitkering voor mensen met een verdienende partner.
De WAO- en de WW-uitkering bedraagt normaal 80% van het laatstverdiende loon, en de WWV-uitkering (die de WW na zes maanden vervangt) 75%. De „minimumdagloon" bepalingen in deze verzekeringswetten garanderen dat de uitkering nooit onder het minimumniveau komt. In die gevallen kan de uitkering dus meer dan 80 of 75% bedragen. Deze bepaling wordt voor niet-kostwinners opgeheven. Die krijgen nooit meer dan 80 of 75% ongeacht het feit of de uitkeringsgerechtigde dan onder het minimum terecht komt.
De regeling zal voor de WAO en de WWV geleidelijk worden ingevoerd en bij de WW alleen voor nieuwe gevallen gelden. Hierdoor blijft de bezuiniging in 1983 beperkt tot f 45 mln. Uiteindelijk zal het echter leiden tot een besparing van f 175 mln per jaar.
Een andere regeling die in fasen zal worden ingevoerd, is het verder beperken van de uitkeringen aan arbeidsongeschikten die een gedeeltelijke baan hebben. In de meeste gevallen gaat het hier om arbeid die verricht wordt op een sociale werkplaats, waar de betrokkenen kunnen werken in een aangepaste omgeving. Loon en uitkering te zamen zullen in het vervolg nooit meer dan 90% van het laatstverdiende loon mogen bedragen. Volgend jaar wordt door deze maatregel f 15 mln aan het bezuinigingspakket toegevoegd. Wanneer de overgangsregelingen voorbij zijn, zal de jaarlijkse bezuiniging f 60 mln zijn.
De meerderheid in de Tweede Kamer ging ook akkoord met het afschaffen van de bijstand voor 16 en 17 jarigen. De beslissing komt er op neer dat jongeren van deze leeftijd die afgelopen zomer van school kwamen, met ingang van 1 januari geen bijstandsuitkering krijgen, zoals tot nu toe altijd het geval is geweest, maar blijven aangewezen op de – lagere – kinderbijslag die hun ouders krijgen. In het ongunstigste geval betekent het voor iemand van 16 jaar een ,,tegenvaller" van f 155,– en voor een jongere van 17 jaar een ,,tegenvaller" van f 200,–. Zestien- en zeventienjarigen die reeds een bijstandsuitkering hebben. blijven deze behouden. De beslissing geldt alleen voor nieuwe gevallen zodat er voor niemand sprake is van een feitelijke achteruitgang.
Grotere tegenstand staat het kabinet waarschijnlijk te wachten wanneer het voorstel aan de orde komt om de WWV-uitkering voor mensen beneden de 23 jaar af te schaffen. Een jongere werkloze zal dan na zes maanden WW direct terug vallen op de bijstand. Nu is het nog zo dat na de WW eerst nog twee jaar WWV (75% van het laatstverdiende loon) volgt. De behandeling van dit voorstel van het kabinet, dat een bezuiniging van f 110 mln moet opleveren, is uitgesteld tot begin 1983, omdat een meerderheid van de Kamer er op stond dat de Sociaal Economische Raad (waarin werkgevers, vakbeweging en ,,onafhankelijke" deskundigen zijn vertegenwoordigd) nog de gelegenheid zou krijgen een advies uit te brengen.
In grote meerderheid ging de Tweede Kamer akkoord met het plan de AOW uitkering voor een echtpaar bij overlijden van één van de partners niet pas na vijf, maar al na twee maanden terug te brengen tot de éénpersoonsuitkering. De uitkering voor echtparen bedraagt bruto f 1564,– per maand. Alleenstaanden krijgen per maand bruto f 1089,–. hierdoor kan het Rijk f 55 mln uitsparen.
De beslissing om op deze manier op de AOW te korten. toont nog eens overduidelijk aan dat alle „franje" in de sociale zekerheid langzaam maar zeker is weggeknipt.

BELASTINGEN
Ook op het terrein van de belastingwetgeving zijn een paar maatregelen door de Tweede Kamer gesluisd die moeten bijdragen aan de grote bezuinigingsoperatie. De invaliditeitsvrijstelling voor de motorrijtuigenbelasting wordt afgeschaft. Opbrengst: f 40 mln. Hetzelfde geldt voor de bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrek in de loon- en inkomensbelasting. Er voor in de plaats komt een uitbreiding van de ,,buitengewone lastenaftrekregeling", waardoor er dus ten dele sprake is van een ,,vestzakbroekzak" maatregel.
Per saldo houdt de schatkist er echter f 125 mln aan over omdat de buitengewone lastenaftrek ervoor zorgt dat het fiscale voordeel alleen diegenen toekomt, die het ook werkelijk nodig hebben.
Een ombuiging die staatssecretaris De Graaf van sociale zaken ook graag voor 1 januari door de Tweede Kamer behandeld zou hebben gezien, is de beperking van kinderbijslag voor buitenlandse werknemers van wie de kinderen in het land van herkomst verblijven. Een meerderheid in de Kamer wilde zich eerst nog verder beraden over dit plan, zodat het pas op zijn vroegst in januari aan de orde zal komen. Als de staatssecretaris zijn zin krijgt, zal de kinderbijslag voor de betrokken groep in 1986 nog maar een kwart bedragen van de huidige hoogte.
Achterliggende gedachte bij het wetsontwerp is dat de kosten van levensonderhoud in de landen waar de kinderen verblijven een stuk lager zijn dan in Nederland. Als bezuiniging staat het plan voor f 40 mln genoteerd.
Daarnaast wil het kabinet nog 30 mln bij de kinderbijslag weghalen door deze af te schaffen voor „huishoudkinderen" (kinderen tussen de 18 en 27 jaar die nog thuis wonen om in huis te helpen vanwege bijvoorbeeld een zieke moe-

WAT BEZUINIGEN OPLEVERT

De Tweede Kamer heeft het licht op groen gezet voor de volgende bezuinigingen

Verhoging minimumloon en uitkeringen beperkt tot 1%	f 1980 mln
Verhoging kinderbijslag beperkt tot eerste twee kinderen	f 110 mln
Afschaffing toeslagen voor bepaalde uitkeringen	f 170 mln
Beperking minimum-uitkeringen voor mensen met partner	f 45 mln
Beperking bijverdiensten WAO-ers en AAW-ers	f 15 mln
Afschaffing bijstand voor 16- en 17-jarige schoolverlaters	f 70 mln
Sneller beperken AOW uitkering bij overlijden partner	f 55 mln
Afschaffing bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrek	f 125 mln
Afschaffing vrijstelling motorrijtuigenbelasting invaliden	f 40 mln

De Tweede Kamer zal begin 1983 nog moeten beslissen over de volgende bezuinigingen in 1983:

Beperking kinderbijslag voor kinderen buitenlandse werknemers	f 40 mln
Afschaffing kinderbijslag enkele speciale groepen	f 30 mln
Afschaffing WWV-uitkering werknemers onder de 23 jaar	f 110 mln
Terugtrekken overheidsbijdragen uit sociale fondsen	f 6000 mln

der) en te beperken voor invalide buitenshuis wonende kinderen.

SOCIALE VERZEKERINGEN (PREMIES)
Veruit de grootste bezuiniging, f 6 rnrd, wordt bereikt door het terugtrekken van overheidspremies uit de diverse sociale verzekeringsfondsen. De werknemers zullen dit op hun loonstrookje van januari merken, aan een flink verhoogde WW-, WAO- en AOW-premie.
De diverse premiewijzigingen zijn de voornaamste oorzaak van de scheve inkomensverdeling waarover de laatste weken zo veelvuldig is gesproken. Bereiken vakbonden en werkgevers overeenstemming over het beperken van de vakantietoeslag en het anders besteden van de prijscompensatie dan zullen de laagste inkomens er in 1983 3% en de hoogste 4% op achteruit gaan. Lukt dit niet. dan leveren de minima 3.5% in en de hoogstbetaalden een ½%.
De miljoenen en de miljarden. vlogen door de Tweede Kamer. De ambtenaren van het ministerie van sociale zaken hielden echter het hoofd koel en konden zelfs nog een beeld schetsen van de door al de maatregelen meest getroffen uitkeringsgerechtigde.
Het is de vrouw die acht uur per week op een sociale werkplaats werkt, daarvoor een loon krijgt dat is gebaseerd op loongroep 4 periodiek 6. recht heeft op een minimum WAO-uitkering, en oorspronkelijk het minimumloon verdiende. Zij zal bruto f 400.– per maand achteruitgaan. Bij de vele demonstaties van ,,gepakte groepen" die de afgelopen weken over het Binnenhof marcheerden, werd deze vrouw node gemist. (Het Parool. Handelingen Tweede Kamer)

SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1 JANUARI 1983 (UITGEZONDERD DE KINDERBIJSLAG)

In onderstaand overzicht zijn de bedragen van de uitkeringen, daglonen en de premiepercentages voor de sociale verzekeringen per 1 januari 1983 opgenomen. Hierbij is, voor zover van toepassing, rekening gehouden met de inmiddels door de Tweede Kamer aanvaarde voorstellen op het terrein van de sociale zekerheid.
De hierna vermelde uitkeringen zullen als gevolg van de verschillende Kabinetsvoorstellen op netto-basis in het algemeen beneden het niveau van 31 december 1982 uitkomen.

AOW en AWW
Met ingang van 1 januari 1983 worden dc brutomaanduitkeringen krachtens de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet als volgt gewijzigd (tussen haakjes is bruto-vakantie-uitkering vermeld):

AOW
Gehuwde bejaarden
van f 1563.81 tot f 1566,45 (f 91.20)
Ongehuwde bejaarden
van f 1088,97 tot f 1091,13 (f 63,84)
AWW
Weduwen met kinderen
van f 1563,81 tot f 1566,45 (f 91,20)
Weduwen zonder kinderen
van f 1088,97 tot f 1091,13 (f 63,84)
Wezen tot 10 jaar
van f 348,47 tot f 349,16 (f 20,43)
Wezen van 10 jaar tot 16 jaar
van f 522,71 tot 523.74 (f 30,64)
Wezen van 16 jaar tot 27 jaar
van f 696,94 tot f 698,32 (f 40.86)
Uitgangspunt voor deze wijziging is de zg. netto-netto-koppeling. Hierbij is het netto-AOW-pensioen per maand voor een echtpaar – dat is het bruto AOW-pensioen verminderd met de daarop in te houden loonbelasting en de premie voor de laagste klasse van de ziekenfondsverzekering voor bejaarden – gelijk aan het netto-minimumloon.
Deze netto-netto-koppeling geldt ook voor de vakantie-uitkering. Voorts bedraagt het netto AOW-pensioen voor een alleenstaande 70% van dat van een echtpaar

Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW)
Voor de vaststelling van de AAW-grondslagen is evenals voor de andere sociale uitkeringen de zg. netto-netto-koppeling tot uitgangspunt genomen.
Deze grondslagen bedragen per 1 januari 1983 (per dag):

Individuele grondslag
voor 21-jarigen en ouder f 77,36
voor 20-jarigen f 68,69
voor 19-jarigen f 60.09
voor 18-jarigen f 51.49

Grondslag voor gehuwden met inkomsten van henzelf of van echtgeno(o)t(e)

tot 15% van de grondslag f 108,15
tot 30% van de grondslag f 89,62

Arbeidsongeschiktheidsverzekering en werkloosheidsvoorziening
De daglonen ingevolge de WAO en de WWV worden met ingang van 1 januari 1983 verhoogd met 1%. Dit percentage vloeit voort uit het. inmiddels door de Tweede Kamer aanvaarde wetsontwerp inzake de beperking van de herziening van het minimumloon en de sociale verzekeringsuitkeringen.

Minimumdaglonen werknemersvoorzieningen
De minimumdaglonen in de WAO. de WW en de WWV komen per 1 januari 1983 als volgt te luiden:

WAO f 126,33
WW f 127,03
WWV f 131,85

Bij de vaststelling van de minimumdaglonen is uitgegaan van de koppeling aan het netto-minimumloon.

Maximum-uitkeringsdagloon werknemersvoorzieningen
Het maximumdagloon, waarnaar de uitkeringen ingevolge de WAO, de ZW, de WW en de WWV worden berekend. bedraagt per 1 januari 1983 f 262,28.

Toeslag i.v.m. vereveningsbijdrage
Op de uitkeringen ingevolge de WAO en WWV. welke vóór 1 januari 1980 zijn ingegaan, zal de toeslag, die in verband met de op bovengenoemde datum ingevoerde zg. vereveningsbijdrage wordt gegeven, per 1 januari 1983 worden gehalveerd en met ingang van 1 juli 1983 afgeschaft.

Uitbetaling
De nieuwe uitkeringsbedragen ingevolge de AOW en de AWW zullen in het algemeen met ingang van de uitbetaling over de maand januari 1983 worden uitgekeerd. De vakantie-uitkering wordt in de regel in de maand mei betaalbaar gesteld. De uitkeringen ingevolge de AOW en de AWW worden door de Sociale Verzekeringsbank uitbetaald.
De uitbetaling van de, overeenkomstig de wettelijke bepalingen. verhoogde arbeidsongeschiktheidsuitkeringen door het Gemeenschappelijk Administratiekantoor of de bedrijfsvereniging zal in het algemeen in de maand januari 1983 plaatsvinden.

Ziekenfondsverzekering bejaarden en vrijwillige verzekering
I. *Bejaardenziekenfondsverzekering*
Met ingang van 1 jan. 1983 zal de toelatingsgrens voor de bejaardenziekenfondsverzekering worden vastgesteld op f 23.834,40. De verzekerden iri de bejaardenverzekering zullen vanaf die datum de volgende premies verschuldigd zijn:

Ongehuwden

Inkomensklasse (inkomen in 1983)	*Maandpremie*
t/m f 19.273,19	f 35.70
f 19.273,20 t/m f 19.747.79	f 71.20
f 19.747.80 tim f 20.222,99	f 106,65
f 20.223,— tlm f 23.834,40	f 142,10

Gehuwden

Inkomensklasse (inkomen in 1982)	*Maandpremie*
t/m f 19.273,19	f 35,70
f 19.273,20 t/m f 19.747,79	f 71,20
f 19.747.80 t/m f 20.222,99	f 106,65
f 20.223,—t/m f 21.977,40	f 142,10
f 21.977.41 t/m f 23.834,40	f 213.05

II. Reductieregeling
vrijwillige ziekenfondsverzekering

a. Studerende en invalide kinderen
Voor studerende. invalide, dan wel de moeder vervangende, kinderen van 16 tim 26 jaar zal vanaf 1 jan. 1983 een premie verschuldigd zijn van f 82,05 per maand.

b. Gehuwden jonger dan 65 jaar
Hier te lande wonende gehuwde verzekerden met een inkomen dat in 1982 niet hoger was dan f 30.400.– zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inkomens in 1982)	Maandpremie
tot f 23.700	f 164,10 (f 82,05 p.p.)
f 23.700 tot f 27.050	f 264,10 (f 132.05 p.p.)
f 27.050 tot f 30.400	f 306,70 (f 153,35 p.p.)

c. Premiereductieregeling voor gehuurde bejaarden in vrijwillige verzekering
Hier te lande wonende gehuwde bejaarden in de vrijwilige verzekering met een inkomen dat niet hoger is dan f 32.585,–zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inkomen in 1983)	Maandpremie
f 23.834,41 tlm f 28.209,70	f 164,10 (f 132.05 p.p.)
f 28.209,71 t/m f 32.585,—	f 306,70 (f 153.35 p.p.)

d. Premiereductieregeling in de vrijwillige ziekenfondsverzekering voor ongehuwden met een AAW-uitkering.
Voor verzekerden die niet gehuwd zijn en recht hebben op een uitkering krachtens de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, berekend naar een arbeidsongeschiktheid van 80% of meer en die niet ten laste van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten worden verpleegd in een (voorlopig) erkende inrichting of een tehuis, geldt een premierediictie (indien het inkomen in 1983 niet meer bedraagt dan f 17.500).

De premies zijn aldus
Voor ongehuwden
beneden 35 jaar f 82,05
Voor ongehuwden
van 35 jaar en ouder f 132,05

III. *Eigen* bijdragen in het kader van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
Met ingang van 1 jan. 1983 is de eigen bijdrageregeling in de AWBZ gewijzigd in die zin, dat deze afhankelijk wordt gesteld van het inko-

SOCIALE VERZEKERINGEN
PREMIEPERCENTAGES PER 1 JANUARI 1983

	Totaal	Werkgever	Werknemer	Maximum waarover premie wordt geheven
AOW	11,45	—	11,45	*f 61.150,–* per jaar
AWW	1,35	—	*1.35*	idem
AKW'	4,6	4,6	—	idem
AAW'	*4.95*	4,95		idem
AWBZ[1]	4,45	4,45	—	idem
WAO[2]	20,9	3,65	17,25	*f 262,–* per dag
Wachtgeldverzekering[3]	1,0	0,5	0,5	idem
Werkloosheidsverzekering	*4,3*		4,3	idem
ZW[3]	5,7	*4.7*	*1.0*	idem
ZFW[4]	9,8	*4.9*	4,9	*f* 152.– per dag

[1] De opslagpremies per *1* januari zijn als volgt:

AKW	AAW	AWBZ
35,9	38,7	34,8

[2] De franchise of premievrije voet bedraagt f *94,–* per dag.
[3] Deze premies worden per bedrijfsvereniging (verschillend) vastgesteld. De hier opgenomen cijfers betreffen geraamde gemiddelden voor alle bedrijfsverenigingcn.
[4] De loongrens van de verplichte ziekenfondsverzekering bedraagt *f 46.530,–*.

(Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid)

men. Bij de bepaling van het bijdrageplichtige inkomen wordt rekening gehouden met alle inkomsten (inclusief die uit vermogen) van – in principe – het voorafgaande jaar.
Voor ongehuwden blijft daarbij een bedrag van f 303,23 per maand buiten beschouwing; voor gehuwden is dit bedrag f 505,40 per maand. Deze bedragen blijven ter vrije besteding. Tevens blijft 10% van de netto-inkomsten uit arbeid buiten beschouwing.
De verschuldigde eigen bijdrage neemt toe naarmate het bijdrageplichtige inkomen hoger is, met dien verstande dat de eigen bijdrage niet meer zal kunnen bedragen dan f *1350* per maand.
Bijdrageplichtig is de ongehuwde verzekerde van *18* jaar en ouder die ten laste van de AWBZ verpleegd wordt. De gehuwde verzekerde van *18* jaar en ouder is eveneens bijdrageplichtig als beide echtgenoten ten laste van de AWBZ verpleegd worden.
De gehuwde verzekerde, waarvan de echtgenote niet ten laste van de AWBZ verpleegd wordt, betaalt een bijdrage van f *180* per maand.

(Vor. ber. pag. *55311 e.v.-1982)*

KINDERBIJSLAGEN
PER 1 JANUARI *1983*

Met ingang van 1 jan. 1983 zal de Algemene Kinderbijslagwet ingrijpend worden gewijzigd. De wetswijziging heeft ten doel de hoogte van de kinderbijslag te laten variëren met de leeftijd van het kind. Het stelsel van leeftijdsafhankelijke kinderbijslagen heeft overigens alleen betrekking op kinderen tot 18 jaar. Voor kinderen van 18 jaar en ouder zal – in afwachting van een nieuw stelsel van studiefinanciering – het bestaande kinderbijslagstelsel vooralsnog gehandhaafd worden.

Kinderen tot *18* jaar worden in drie leeftijdsgroepen verdeeld:
– kinderen van *0* tot *6* jaar,
– kinderen van *6* tot *12* jaar,
– kinderen van *12* tot *18* jaar.
Voor de kinderen van *0* tot *6* jaar zal minder kinderbijslag worden gegeven, voor kinderen van *12* tot *18* jaar meer terwijl voor kinderen in de leeftijd van *6* tot *12* jaar de kinderbijslag niet verandert. Uiteindelijk is het de bedoeling dat voor de jonge kinderen *70%* van de huidige kinderbijslag wordt gegeven en voor de oudere kinderen *130%*. Deze verhouding van *70:100:130* zal echter niet in één keer worden ingevoerd omdat dan vooral voor gezinnen met jonge kinderen de achteruitgang in inkomen te groot zou zijn. In verband hiermee wordt de kinderbijslag voor kinderen van *0* tot *6* jaar geleidelijk verlaagd. De kinderbijslag voor kinderen van *12* tot *18* jaar wordt geleidelijk verhoogd. Deze overgangsregeling duurt *6* jaar.
Een bijzondere categorie wordt gevormd door oudste kinderen in een gezin, wanneer deze kinderen jonger zijn dan drie jaar. Voor deze kinderen wordt in het huidige stelsel een korting op de kinderbijslag toegepast. Deze korting bedraagt de helft van de kinderbijslag voor een gezin met één kind. Dit betekent dat in het nieuwe stelsel de kinderbijslag voor deze kinderen moet worden verhoogd (nl. van *50%* tot *70%)*. Ook deze verhoging zal geleidelijk plaatsvinden. Indien echter op *1* jan. *1983* nog een kind jonger dan *3* jaar voor wie recht op kinderbijslag bestaat tot het gezin behoort of tijdens de overgangsregeling een tweede kind wordt geboren, zal voor het oudste kind dat jonger is dan drie jaar de kinderbijslag ineens op 70% worden gebracht.

Voor kinderen die geboren worden na *1* jan. *1983* wordt direct *70%* van de huidige kinderbijslag gegeven. Wanneer het echter een eerste kind betreft wordt de geleidelijke opbouw van *50%* naar *70%* gevolgd.

PERCENTAGES
Rekening houdend met het voorgaande gelden op *1* jan. *1983* de hiernavolgende percentages voor de diverse groepen kinderen:
• *50%:* indien er slechts één kind in het gezin is, dat jonger is dan *3* jaar;

Onderstaand enkele voorbeelden hoe de totale kinderbijslag voor een gezin kan worden berekend:

Voorbeeld **A**
In een gezin zijn op *1* jan. *1983* drie kinderen in de leeftijd van resp. 1 jaar, 2 jaar en 5 jaar. Het uitkeringspercentage voor deze kinderen is *95%*. Het in de tabel bij gezinsgrootte *3* onder de kolom *95%* genoemde bedrag is dan van toepassing, namelijk f 391,26. De totale kinderbijslag bedraagt derhalve *3 x* f 391,26 = *f* 1.173,78. Dit bedrag wordt op een hele gulden naar boven afgerond, zodat de totale kinderbijslag over het eerste kwartaal *1983* voor dat gezin *f* 1.174,– bedraagt.

Voorbeeld B
In een gezin zijn op *1* jan. *1983* twee kinderen in de leeftijd van resp. *1* jaar en *2* jaar. Het uitkeringspercentage voor het kind van *1* jaar is *95%* en voor het kind van *2* jaar *70%*.
Uit de tabel gelden de bedragen bij gezinsgrootte *2* onder de kolommen *95%* en *70%* *f* 365,39 en *f* 269,23.
De totale kinderbijslag voor dit gezin bedraagt derhalve f *365.39* + *f 269.62*. Rekening houdend met de afronding bedraagt de kinderbijslag voor het eerste kwartaal *1983* f *635,–*.

Voorbeeld C
Stel een gezin heeft drie kinderen in de leeftijden van *11, 15* en *19* jaar.
Voor het kind van *19* jaar bestaat recht op drievoudige kinderbijslag.
Voor het kind van 11 jaar resp. 15 jaar is het uitkeringspercentage *100%* resp. *106%*.
Voor het kind van *19* jaar gelden de bedragen van kolom *18* t/m *26* jaar.
De kinderbijslag voor dit gezin wordt als volgt berekend: Neem uit de tabel de bedragen die bij gezinsgrootte *5* (het kind van *19* jaar telt immers voor 3) onder de kolommen *100%*. 106% en *18* tlm *26* jaar staan. Dit leidt derhalve tot:

1 × *f* 472,66 = *f*	472,66
1 × *f* 501,02 = *f*	501,02
3 × *f* 478,30 = *f*	1.434,90
Totaal	f 2.408.58

Afgerond resulteert *f* 2.409,– over het eerste kwartaal *1983*.

LEEFTIJDSAFHANKELIJKE KINDERBIJSLAGBEDRAGEN PER KWARTAAL

Gezinnen met:	*0* t/m *5* jaar			*6* t/m 11 jaar	*12* tlm 17 jaar	*18* t/m *26* jaar
	50%	70%	*95%*	*100%*	106%	
1 kind	146,62	205,27	278,59	*293.25*	310,84	296,75
2 kinderen		269,23	365,39	*384.62*	407,69	389,21
3 kinderen		288,30	391,26	411,85	436,56	416,77
4 kinderen		314,90	427,37	449,86	476,85	455,23
5 kinderen		330,86	449,02	472,66	501,02	478,30
6 kinderen		348,26	472,63	497,51	527,36	503,45
i kinderen		360,69	489,50	515,27	546,18	521,42
8 kinderen		375,54	509,66	536,48	568,67	542,89
9 kinderen		387,09	525,34	*552.99*	586,17	559,59
10 kinderen		396,33	537,88	566,19	600,16	572,95
11 kinderen		403,90	548,15	577,00	611,62	583,89
12 kinderen		410,20	556,70	586,00	621,16	593,00
13 kinderen		415,54	563,94	593,62	629,24	600,71
14 kinderen		420,10	570,14	600,14	636,15	607,31
15 kinderen		424,06	575,52	605,81	642,15	613,04
16 kinderen		427,53	580,22	610,76	647,40	618,05
17 kinderen		430,59	584,37	615,12	652,03	622,47
18 kinderen		433,31	588,06	619,01	656,15	626,40
19 kinderen		435,74	591,36	622,49	659,84	629,92
20 kinderen		437,93	594,33	625,61	663,15	633,08

• 70%: a. Voor een oudste kind dat jonger is dan 3 jaar, in een gezin van tenminste twee kinderen voor wie recht op kinderbijslag bestaat; b. Voor alle kinderen. die geboren worden op of na 1 januari 1983;

• 95%: voor kinderen van 0-6 jaar, voor wie tot dusver 100% kinderbijslag wordt ontvangen:

• 100%. voor alle kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar. en

• 106%: voor alle kinderen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.

BUDGETTAIR NEUTRAAL

Bij invoering van het stelsel van leeftijdsafhankelijke kinderbijslagbedragen is als voorwaarde gesteld dat over het geheel genomen niet meer kinderbijslag mag worden uitgegeven dan het geval zou zijn geweest indien de kinderbijslag niet leeftijdsafhankelijk zou zijn gemaakt. Het aantal kinderen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar (voor wie de kinderbijslag geleidelijk met 30% wordt verhoogd) is echter groter dan het aantal kinderen van 0 tot 6 jaar (voor wie de kinderbijslag geleidelijk met 30% wordt verlaagd). Voorts dient ook de kinderbijslag voor eerste kinderen jonger dan 3 jaar naar 70% te worden opgehoogd.
Om aan de neutrale bekostiging te voldoen. is het noodzakelijk de kinderbijslag voor de gehele categorie van 0 tot 18 jaar te verminderen. De kinderbijslag voor kinderen van 18 jaar en ouder wordt uiteraard niet verminderd.
Deze vermindering bedraagt voor 1983 1.18%. Na zes jaar – als de overgangsregeling is uitgewerkt – zal de totale vermindering die nodig is om te voorkomen dat er meer aan kinderbijslag zou worden uitgegeven, ca. 7.4% bedragen.

BASISKINDERBIJSLAGBEDRAGEN

De normale halfjaarlijkse aanpassing van de kinderbijslagbedragen per 1 jan. 1983 aan de prijsontwikkeling geschiedt dit jaar gedeeltelijk. De bedragen voor het eerste en het tweede kind worden verhoogd met 2,06%.
Deze aanpassing blijft voor derde en volgende kinderen achterwege. Per 1 jan. 1983 bedraagt de kinderbijslag per kwartaal per kind bij een gezinsgrootte van:

een kind	f 269,75;
twee kinderen	f 389,21;
drie kinderen	f 416,77;
vier kinderen	f 455,23;
vijf kinderen	f 478,30;
zes kinderen	f 503,45;
zeven kinderen	f 521,42 en
acht kinderen	f 542,89.

Bovenstaande bedragen zijn in het stelsel van leeftijdsafhankelijkheid de zogenaamde basiskinderbijslagbedragen. Op deze basiskinderbijslagbedragen wordt eerst de eerdergenoemde korting van 1,18% toegepast. Vervolgens wordt dan de leeftijdsdifferentiatie toegepast. (Zie tabel.) (Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid)

(Vor. ber. pag. 554/1-1982)

MINIMUM(JEUGD)LOON PER 1 JANUARI 1983

Het minimum(jeugd)loon is op 1 jan. 1983 met 1% verhoogd ten opzichte van het per 1 juli 1982 vastgestelde bedrag.

Voor een werknemer van 23 jaar of ouder bedraagt het minimumloon dan met ingang van 1 jan. 1983:

f 2.048 80 bruto per maand	(was f 2.028,–)
f 472.80 bruto per week	(was f 468.–)
f 94,56 bruto per dag	(was f 93,60)

De minimumjeugdlonen bedragen vanaf 1 januari 1983:

voor	percentage v h. minimumloon	bruto per maand	bruto per week
22-jarigen	90	f 1.843,90 (was f 1.825,20)	f 425,50 (was ƒ 421,201
21-jarigen	80	f 1.639.00 (was f 1.622,40)	.f378,20 (was f 374,40)
20-jarigen	70	ƒ 1.434,20 (was ƒ 1.419,60)	f 331,00 (was f 327,60)
19-jarigen	60	f 1.229,30 (was ƒ 1.216,80)	ƒ 283,70 (was f 280,80)
18-jarigen	52½	f 1.075,60 (was ƒ 1.064,70)	S 248,20 (was f 245,70)
17-jarigen	45	f 922.00 (was ƒ 912,60)	ƒ 212,80 (was f 210,601
16-jarigen	40	f 819,50 (was f 811,20)	ƒ 189,10 (was f 187,20)

Voor een 16-jarige bedraagt liet minimumjeugdloon bij twee uagen partiële leerplicht en een werkweek van 3 dagen f 491,70 per maand (was ƒ 486,72) en f 113,46 per week (was f 112,32). Ingeval van een 15-jarige werknemer bedraagt het minimumloon bij een volledige werkweek f 717.10 per maand (was f 709,80) en .f165,50 (was f 163,80). (Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid)

(Vor. ber. pag. 553/1 e.v.-1982)

BIJSTANDSUITKERINGEN PER 1 JANUARI 1983

Nu de Tweede Kamer heeft ingestemd met een verhoging van 1% van het wettelijke minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen per 1 jan. 1983, gelden m.i.v. die datum voor de bijstandsuitkeringen de volgende netto normbedragen:

Voor echtparen zonder en met kinderen:

is het normbedrag:	**per week**	**per maand**
	f 333,95	f 1.447.05

Voor een-oudergezinnen

is het normbedrag:	f 300.55	f 1.302,35

Het vakantiegeld bedraagt bij echtparen f 75,70 per maand en bij een-oudergezinnen f 68.13 per maand.

Voor thuisinwonende (werkloze)kinderen zijn de normbedragen:

	per week	**per maand**
bij 20 jaar	f 116,95	f 506,85
bij 19 jaar	f 95,20	f 412,60
bij 18 jaar	f 78,75	f 341.15

Het vakantiegeld bedraagt **per maand:**

bij 20-jarigen	**f** 50,13
bij 19-jarigen	f 41,81
bij 18-jarigen	ƒ 37,28

Voor alleenstaanden ziin de normbedragen:

	per week	**per maand**
bij 23 jaar of ouder	f 233.75	f 1.012,95
bij 22 jaar	f 213.45	f 924,90
bij 21 jaar	f 194,00	f 840,60
bij 20 jaar	f 172.00	f 745,25
bij 18 en 19 jaar	ƒ 166,95	f 723,55

Het vakantiegeld voor alleenstaanden bedraagt **per maand:**

bij 23 jaar of ouder	ƒ 52,99
bij 22 jaar	ƒ 56,46
bij 21 jaar	ƒ 50,86
bij 20 jaar	ƒ 50,13
bij 19 jaar	ƒ 41,81
bij 18 jaar	ƒ 37,28

N.B. Het vakantiegeld wordt eens per jaar, in juni, uitbetaald.

Voor bewoners van bejaardentehuizen en inrichtingen is het maandelijks bedrag voor persoonlijke uitgaven f 245,30 (voor alleenstaanden) en f 422,65 (voor echtparen).
Het vakantiegeld is gelijk aan dat van de AOW en bedraagt voor een alleenstaande f 52.99 en voor echtparen f 75.70 per maand.
Dit vakantiegeld wordt eens per jaar. in mei, uitbetaald.
Als de broodmaaltijden niet in de verzorging zijn opgenomen, ontvangt een alleenstaande hiervoor ƒ 91.95 per maand en een echtpaar f 183,90 per maand.

Woonkosten

Huurders met een huur tussen f 217,50 en ƒ 700,– per maand hebben meestal recht op huursubsidie, Bijstandsontvangers met een eigen huis waarvan de woonkosten tussen f 217,50 en ƒ 700,– per maand liggen, kunnen een toeslag krijgen die gelijk is aan de huursubsidie.
Bij woonkosten boven f 700,– per maand kan hooguit tijdelijk een toeslag worden gegeven.

Verdiensten uit (deeitijd)-arbeid

Van het geld dat een biistandsontvanger verdient, wordt 25% niet van de uitkering afgetrokken. Bij een één-oudergezin wordt de eerste f 72.35 van wat de ouder per maand verdient, niet afgetrokken.

Onderverhuur en kostgangers

Ook hier geldt dat 25% van de netto inkomsten uit onderverhuur mag worden behouden. Deze netto inkomsten worden gesteld op 40% van het overeengekomen bedrag voor huur, gas/elektra e.d. Wie minder dan drie kostgangers houdt. mag 25% van de netto inkomsten behouden. Deze netto inkomsten worden gesteld op 40% van het kostgeld, maar tenminste op f 51,15 per week of f 221.65 per maand per kostganger. Zijn er drie of meer kostgangers, dan wordt dat beschouwd als een pensionbedrijf en worden de inkomsten volledig gekort.

Van alle verdiensten samen mag niet meer worden behouden dan:

f 217,05 per maand voor het hoofd van een één-oudergezin en voor een echtpaar met of zonder kinderen:
f 151.95 per maand voor een alleenstaande van 23 jaar of ouder;
,f 76,05 per maand voor een thuisinwonende van 20 jaar.

Voor alleenstaanden beneden de 23 jaar en thuisinwonenden onder de 20 jaar gelden aparte bedragen.

Eigen vermogen

Niet al het spaargeld behoeft te worden aangesproken voordat men voor bijstand in aanmerking komt. Het vrij te laten vermogen is:
f 15.200 voor gezinnen
f 7.600 voor alleenstaanden
f 9.200 voor bejaarde echtparen in bejaardentehuizen en inrichtingen;
f 4.600 voor bejaarde alleenstaanden in bejaardentehuizen en inrichtingen.
(Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid)

(Vor. ber. pag. 569/1-1982)

BELGIË

ERELONENVAN ARTSEN MET 6% AANGEPAST

Op 26 nov. 1982 is het akkoord artsenziekenfondsen inzake de verhoging van de erelonen met 6% in werking getreden. nadat de nationale commissie had vastgesteld dat over het hele land 87,91% van de artsen (90,8% huisartsen en 83,8% specialisten) zich verbonden hadden tot de naleving van

het akkoord van 30 sept. 1982. Hierbij dient opgemerkt dat de artsen het akkoord niet moeten ondertekenen. Als verbonden worden beschouwd de artsen die niet uitdrukkelijk laten weten dat zij de conventie niet zullen toepassen.

Het akkoord voorziet in een verhoging van de erelonen met 6% vanaf 15 okt. 1982 voor huisbezoeken en raadplegingen van huisartsen en specialisten. Op 1 jan. 1983 stijgt de prijs van de andere medische prestaties eveneens met 6%. Vanaf 1 okt. 1982 tot eind 1983 wordt de budgettaire weerslag van de conventie geraamd op 1,8 miljard. Op 5 juli 1982 werd reeds een eerste akkoord tussen artsen en ziekenfondsen gesloten, maar minister van sociale zaken Dehaene vroeg toen een nieuwe onderhandelingsronde om de begrotingslast te verminderen. Met het goedkopere akkoord van 30 sept. 1982 bespaart Dehaene 4,5 miljard meer op de sociale zekerheid.
De erelonen voor de meest courante medische prestaties:

	Ereloon	Terugbetaling	
		Normaal	WIGW
Raadpleging huisarts	279	210	258
Raadpleging bijgeschoold huisarts	331	262	310
Huisbezoek huisarts	410	287	368
Huisbezoek bijgeschoold huisarts	466	343	424
Dringend huisbezoek (tussen 18 en 21 u)*	622	446	529
Nachtbezoek (tussen 21 en 8 u)*	1057	772	921
Weekeindbezoek huisarts*	684	492	585
Raadpleging internist, kinderarts, pneumoloog, cardioloog	628	471	575
Neuro-psychiater	785	589	732
Andere specialisten	390	293	337

* Bijgeschoolde huisartsen mogen een bijkomend honorarium vragen voor dringende raadpleging of dringend bezoek: het supplement bedraagt 199 fr. (terugbetaling voor WIGW 180 fr. en voor gewone verzekerden 150 fr.) voor raadpleging of bezoek op zaterdag, zondag of feestdagen tussen 8 en 21 u., en 430 fr. (terugbetaling voor WIGW 387 fr. en voor gewone verzekerden 323 fr.) voor raadpleging of bezoek 's nachts tussen 21 en 8 u.

WIGW: weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen.

Geraamd tekort van de sociale zekerheid in 1983 op basis van de berekeningen van het ministerie van sociale zaken in juli 1982:

	uitaaven	tekort
Gezondheidszorgen	186,5	16,3
ZIV-uitkeringen	82,5	3,3
Pensioenen	262,9	5
Kinderbijslagen	95,8	8,7
Arbeidsongevallen	6,5	1,1
Beroepsziekten	18,6	1,3
Werkloosheid	196.6	–

BOMBOKO ZAÏREES AMBASSADEUR TE BRUSSEL

In opvolging van Kengo Wa Dondo, die naar Kinsjasa is teruggeroepen om eerste minister te worden (pag. 83013 - '82), heeft de Zaïrese president Moboetoe in november 1982 Justin Bomboko voorgesteld als ambassadeur te Brussel. Van Belgische regeringszijde zijn daartegen geen bezwaren gerezen.

Bomboko werd geboren op 22 sept. 1928 te Boloke in de Evenaarsprovincie. Hij liep school bij de paters van het H. Hart te Bamanya, volgde lessen in administratie te Kisantu en werkte van 1952 tot 1955 als klerk in de provinciale diensten te Coquilhatstad. Van 1956 tot 1959 studeerde hij aan de Université Libre de Bruxelles (ULB), waar hij een licentie in politieke en diplomatieke wetenschappen behaalde en waar hij ook aansloot bij de vrijzinnige Congolobby van prof. Doucy, die onlangs in het zgn. Blumenthalrapport (pag. 77112 e.v. - 1982) in opspraak is gebracht.
In mei 1960 werd hij kamerlid en op 30 juni 1960 werd hij minister van buitenlandse zaken in de regering-Loemoemba. Na diens uitschakeling zat Bomboko enige tijd een regering van jonge intellectuelen voor. Van 1961 tot 1969 was hij haast onafgebroken op buitenlandse zaken. In 1969 werd hij ambassadeur in Washington. In 1970 viel hij in ongenade en liep hij een veroordeling op.

Op 18 febr. 1981 werd hij vice-premier en minister van buitenlandse zaken en internationale samenwerking (pag. 224/3 - '81), maar bij een volgende kabinetsreorganisatie op 10 okt. 1981 werd Bomboko vervangen en verliet hij het kabinet (pag. 831/2-'81).

FIRST NATIONAL BANK OF CHICAGO WEG UIT BELGIË

De First National Bank of Chicago heeft in nov. 1982 besloten haar vestiging in Brussel te sluiten. Volgens de directie is de rendabiliteit van het filiaal bevredigend, maar zijn er onvoldoende perspectieven m.b.t. bijkomende Amerikaanse investeerders in België, wat het aantal potentiële klanten gevoelig beperkt.

De First National Bank of Chicago is de derde Amerikaanse bank die België verlaat. Voordien sloten reeds de United California Bank en de Security Pacific Bank hun Belgische filialen. Het blijkt dat de Amerikaanse banken die zich als laatste in België kwamen vestigen het eerst geconfronteerd worden met een krimpende kredietmarkt, waarin zij een te klein aandeel hebben om investeringen in België te verantwoorden.

LATIJNS-AMERIKA

SURINAME

OPPOSITIONELE ACTIES TEGEN HET REGIME-BOUTERSE (vervolg)

Hierna volgt de ,,oorlogsverklaring" van de gezamenlijke vakbonden aan het adres van legerleider Bouterse die de directe aanleiding was voor de gebeurtenissen in de nacht van 8-9 december 1982. Het bericht vormt een aansluiting op de gebeurtenissen vermeld op pag. 849 e.v.-1982.

De vakcentrale Moederbond eist via stakingen vrije verkiezingen en een terugkeer van de militairen naar de kazernes. De andere vakcentrales willen een gefaseerde terugkeer naar de democratie

Op 26 oktober1982 legden de luchtverkeersleiders op het vliegveld Zanderij het werk neer om kracht bij te zetten aan hun eisen betreffende de arbeidsvoorwaarden. De verkeersleiders zeiden dat de minister van handel, transport en industrie, Imro Fong Poen, zijn afspraak om vóór 25 oktober te komen praten niet was nagekomen.
Op 28 oktober gingen een aantal bedrijven, waaronder de telefoondienst, de posterijen, haven- en loodsdiensten en het houtbedrijf Bruynzeel in staking, uit protest tegen de arrestatie die morgen van vakbondsleider Cyrill Daal.
Na de proteststaking werd Daal, die voorzitter was van Suriname's grootste vakcentrale. de Moederbond. 's - middags om vijf uur weer op vrije voeten gesteld.

Daal was door de politie in Paramaribo gearresteerd. omdat hij de dag daarvoor in een toespraak „beledigende taal" had gebezigd jegens legerbevelhebber Desi Bouterse, de minister van handel en industrie, Imro Fong Poen, en jegens de socialistische premier van de volksdemocratie Grenada, Maurice Bishop, een goede vriend van Bouterse die op 28 oktober voor een bezoek aan Suriname in Paramaribo was gearriveerd.
Volgens Daal stond Suriname er op economisch gebied structureel slechter voor dan het buurland Guyana. Naar zijn zeggen was het begrotingstekort inmiddels al opgelopen tot 150 mln Surinaamse gulden. Tegen deze achtergrond, zo zei Daal, zou het tijd worden dat de militairen eindelijk eens het veld ruimden. Bovendien vertelde Daal dat hij door Bouterse was bedreigd. Deze had gezegd dat hij hem in de gevangenis zou stoppen om hem vervolgens te vergeten. Daal had daarop geantwoord dat hij geen angst had om de gevangenis van binnen te zien.
Toen het radiostation ABC diezelfde dag (27 okt.) fragmenten van de toespraak wilde uitzenden, werd dit door de militaire machthebbers verboden. Tevens lieten zij de kranten in Paramaribo weten dat zij geen aandacht aan de woorden van Daal mochten besteden.
Als gevolg van deze censuurmaatregel was het

dagblad De West gedwongen 's avonds met een grote witte vlek op de voorpagina te ver schijnen De dag dadrop werd vervolgens tot de arrestatie van Daal overgegaan

Op 29 oktober riep Daal de leden van de Moederbond op hun staking voort te zetten, waarna de stakingsacties zich uitbreidden. Als eis werd het houden van snelle verkiezingen gesteld.
Op 31 oktober verklaarde Daal tijdens een in Paramaribo gehouden protestbijeenkomst van de Moederbond, dat de stakingen net zo lang zouden doorgaan totdat de eis van vrije verkiezingen was ingewilligd. Verder eiste hij een terugkeer van de militairen naar de kazernes.
Wel zei Daal dat de regering had toegezegd binnen 48 uur met een politieke oplossing te zullen komen. ,,Maar tot nu toe heb ik daar nog niets van vernomen", aldus de vakbondsleider na afloop van de bijeenkomst waarbij zo'n 15.000 mensen aanwezig waren.
Ongeveer gelijktijdig liet de sterke man in Suriname , legerbevelhebber Bouterse, op een door de legerleiding georganiseerde bijeenkomst weten niets voor vrije verkiezingen te voelen. zolang niet ,,eerst de structuren voor de nieuwe democratie gereed zijn." Deze bijeenkomst werd door zo'n 1.500 Bouterse-aanhangers bezocht.

De vier andere Surinaamse vakcentrales. C-47 (o.a. bauxiet-arbeiders), PWO (Progressieve Werknemers Organisatie), de ambtenarencentrale CLO (Collectieve Landsdienaren Organisatie) en de Boerenbond FAL, hadden intussen per brief bij het Beleidscentrum het hoogste gezagsorgaan in Suriname waarvan legerbevelhebber Desi Bouterse, garnizoenscommandant Roy Horb, premier Henry Neijhorst en minister van buitenlandse zaken Harvey Naarendorp deel uitmaakten- een fasenplan ingediend voor de democratisering van het land.


Desi Bouterse

De belangrijkste elementen van dit plan waren: een assemblee van democratisch gekozen vertegenwoordigers van functionele groepen vóór 1 januari 1983, een wet op de politieke partijen die uiterlijk februari 1983 door de assemblee moest zijn aangenomen, een uiterlijk maart 1983 door de assemblee opgestelde en aanva-arde grondwet, alsmede een nationaal reconstructieplan dat per 1 mei op tafel moest liggen.
In de brief aan het Beleidscentrum werd niet gesproken over stakingsacties. Wel was de eis gesteld dat de bestaande politieke situatie ,,direkt wordt beëindigd".
Op 1 november voerde premier Neijhorst als lid van het Beleidscentrum besprekingen met vertegenwoordigers van C-47, PWO, CLO en FAL waarbij deze een toelichting gaven op het door hen ingediende fasenplan. Verder drongen de vier organisaties er bij Neijhorst op aan om de Moederbond bij het overleg te betrekken. Neijhorst vroeg de organisaties een beroep te doen op de Moederbond de acties te stoppen, maar de vakorganisaties lieten weten dat de regering dat zelf moest doen.
De eisen van Cyrill Daal noemde Neijhorst in een telefoongesprek met het ANP op 1 november ,,een open deur".
Neijhorst verweet Daal de stakingen af te kondigen hoewel deze heel goed wist dat de regering werkte aan het scheppen van democratische structuren.
Neijhorst zei: ,,Ik kan verwijzen naar de regeringsverklaring van 1 mei van dit jaar waarin een assemblee wordt aangekondigd, naar verklaringen van legerleider Bouterse en naar een recente persconferentie van minister Naarendorp in Nederland".

Naarendorp had een maand daarvoor in Den Haag verklaard dat ,.op zeer korte termijn" een nationale assemblee zou worden ingesteld.

Neijhorst noemde de stakingsacties ,,zwaar politiek". ,,De bijeenkomst van de Moederbond van 31 oktober werd groots bezocht. daarover bestaat geen twijfel. Maar er waren niet alleen arbeiders, maar ook toppers uit het gehele bedrijfsleven, bankiers en vertegenwoordigers van buitenlandse ondercemingen. Het is een meesterlijke actie en zij is goed getimed. Dacht u nou echt dat het spontaan is gegaan?". zo zei de premier.
De premier wilde geen namen noemen van personen die ,.de braintrust" vormden van wat de autoriteiten zagen als een ,,goed georkestreerde actie". In regeringskringen werd echter vuortdurend de naam genoemd van mr. André Haakmat. Deze kringen wezen erop dat Haakmat de belangrijkste adviseur was van de Moederbond en tevens lid was van een twee maanden daarvoor ingestelde commissie, die de structuren voor een ,,nieuwe democratie" moest uitstippelen. „Haakmat weet dus heel goed dat er wordt gewerkt aan de democratische structuren, en desondanks laat hij willens en wetens stakingen organiseren", zo werd in Paramaribo gezegd.
Genoemde kringen brachten ook de naam van dr. G. Leckie, rector van de universiteit van Suriname, in verband met de acties van de Moederbond (aan de universiteit had het grootste deel van het wetenschappelijk personeel al enige tijd het werk neergelegd uit verzet tegen een ,,progressief'bestuur dat door minister van onderwijs, H. Rusland, was benoemd).
Volgens de regeringskringen ging het ook op de universiteit om een ,,gecoördineerde politieke actie" die in verband stond met de acties van de Moederbond.

Opschorting stakingsacties Moederbond

Na uitvoerige onderhandelingen tussen Cyrill Daal, de voorzitter van de Moederbond, en garnizoenscommandant Roy Horb. tweede man achter Bouterse en lid van het Beleidscentrum, besloot de Moederbond op 3 november haar stakingsacties op te schorten.
Volgens Daal had het Beleidscentrum toegezegd te zullen meewerken aan ,,de verwezenlijking van nieuwe, controleerbare en democratische structuren".
Horb had de leiding van de Moederbond op de hoogte gebracht ,,van de besluiten die het Beleidscentrum op 11 en 12 september had genomen in verband met de aan het volk toegezegde nieuwe en controleerbare democratische structuren".

Volgens de Moederbond hield dit in: opstelling van een grondwet waarin onder meer vakbondsrechten waren vastgelegd en die onderworpen zou worden aan een volkstemming, de instelling van een nationale assemblee als grondwetgevende vergadering met dien verstande dat na aanvaarding van de grondwet de assemblee fungeerde als hoogste wetgevende orgaan, het houden van algemene en geheime verkiezingen binnen de nieuwe structuren om vertegenwoordigers van het volk naar de assemblee af te vaardigen en verder het in werking stellen van een wet op de politieke partijen.

Een woordvoerder van het Beleidscentrum zei echter dat er helemaal

geen sprake was van een akkoord met de Moederbond en dat Horb alleen enkele mondelinge toezeggingen aan Daal had gedaan over de plannen van de regering om een nieuwe democratische structuur door te voeren. De regering had hierover in september al enkele beslissingen genomen, zoals de oprichting van een nationale assemblee die een grondwet moest maken en een wet op de politieke partijen. Op 15 november zou de regering hierover mededelingen doen.
Over de democratiseringsplannen van het Beleidscentrum waarover in september werd gesproken schreef Michele de Waard in de Volkskrant van 9 november het volgende:

Al in september hadden Horb en Bouterse voormalig minister André Haakmat, de belangrijkste adviseur van de garnizoenscommandant, uitgenodigd voor een uitstapje naar Katwijk-Wederzorg om zijn juridisch advies te vragen over een nieuwe politieke structuur. Na vier dagen discussieren kwam Haakmat met een voorstel dat voorzag in een overgangsfase van een jaar naar een burgerregering. In deze periode zou onder meer een ontwerpgrondwet worden gemaakt, een wet op de politieke partijen en een kieswet.
Centraal in het plan stond echter dat alle macht tijdens de overgangsfase zou worden overgedragen aan de militairen. Het Beleidscentrum zou daarmee komen te vervallen. Het plan zou in november moeten ingaan, en in september 1983 zou de macht aan een gekozen burger-regering worden overgedragen.
Achterliggende bedoeling van de politiek ambitieuze Haakmat was dat hij als belangrijkste adviseur van Horb in deze overgangsperiode grote invloed op de legerleiding kon uitoefenen, wat zou kunnen resulteren in een aardige positie in de nieuwe burgerregering.
Het zogenaamde akkoord Katwijk-Wederzorg stuitte uiteraard op grote bezwaren van de burgers in het Beleidscentrum. omdat dit lichaam volgens het juntamodel zou verdwijnen. Minister Naarendorp en premier Neijhorst voelden niets voor het plan en de rol die Haakmat zich daarbinnen had toebedeeld. Al na de val van president Chin A Sen eerder dit jaar was Haakmat door het hele ministercorps unaniem als toekomstig premier weggestemd uit weerzin tegen zijn persoon.
Het Beleidscentrum stelde een nieuw voorstel op tot democratisering, waarmee het akkoord Katwijk-Wederzorg definitief naar de prullebak verdween.
Toen Haakmat merkte dat hij in het hele politieke proces niet meer gekend werd, zinde hij op andere manieren om zijn terugkeer in de politiek te garanderen. Als adviseur van de (behoudende) Moederbond kende hij de onvrede van het bestuur en de leden van deze vakcentrale met de huidige leiding van het land.
Het was dan ook niet moeilijk een omvangrijke protestactie van de grond te krijgen. De rest van het scenario pakte echter anders uit.
De overige vier invloedrijke vakcentrales sloten zich niet bij de staking aan. Volgens deze bonden zou de eis van directe vrije verkiezingen de terugkeer betekenen naar de politieke situatie van vóór 1980, omdat er nog geen nieuwe democratische structuren zijn gecreëerd. De vier bonden voelden meer voor een dialoog met de regering en legden een plan op tafel voor gefaseerde democratisering, dat in grote lijnen overeenkomt met het voorstel van het Beleidscentrum.
Bovendien bleek Daal tot verrassing van velen al vrij snel bereid tot opschorting van de acties, na besprekingen te hebben gevoerd met Horb. Daal, die van Horb voor het eerst hoorde van de democratiseringsplannen van de regering, stemde daarmee direct in. Hij ging daarbij echter alleen af op enkele mondelinge toezeggingen van Horb en had geen enkele schriftelijke garantie gekregen voor het houden van verkiezingen en terugkeer van de militairen naar de kazerne: de belangrijkste eisen van de stakers.

Conflicten tussen Bouterse en Horb op televisie ontkend. *Haakmat* in ongenade. Aanslag op *Haakmat*. Horb stapt *uit legerleiding*

Hoewel Daal met Horb had afgesproken dat het Beleidscentrum binnen 24 uur een verklaring zou uitgeven waarin de inhoud van de gesprekken zou worden bevestigd, gebeurde dit niet. Wel had premier Neijhorst alle Surinaamse vakcentrales namens het Beleidscentrum uitgenodigd om op 5 november te gaan praten over ,,nieuwe democratische structuren".
Volgens persberichten werden de toezeggingen, die hadden geleid tot het opschorten van de stakingsacties, door de Moederbond, niet bekrachtigd wegens onenigheden binnen het Beleidscentrum tussen Bouterse en Horb. Legerleider Bouterse zou het vostrekt niet eens zijn met het houden van vrije verkiezingen en een progressieve koers voorstaan, terwijl Roy Horb een gematigder, middenkoers voorstond.
Nadat Horb twee dagen niet was gesignaleerd en er geruchten de ronde deden dat Horb na een conflict met Bouterse over de te volgen politieke koers van het land was ondergedoken, verschenen Bouterse en Horb op 6 november echter samen op de televisie en ontkende Horb dat er tussen hem en Bouterse ernstige conflicten bestonden.
Volgens Horb had het Beleidscentrum na het beëindigen van de stakingsacties en een gesprek tussen Horb en de Moederbond geen verklaring uitgegeven, omdat deze verklaring verkeerd zou kunnen worden uitgelegd. ,,Ik kon er niet mee instemmen dat de verklaring niet kwam", zei Horb. ,,Ik vond het toen wijs even rust te nemen en na te gaan in hoeverre ik fouten had gemaakt".
Over Haakmat, met wie hij nog onlangs had overlegd over een oplossing voor de stakingsacties van de Moederbond, zei Horb: „Haakmat is een vrij grote leugenaar die de kennis die hij heeft misbruikt. Deze gemeenschap moet weten dat deze persoon bezig is door allerlei intriges splijtzwammen te creëren binnen de legerleiding. Hij probeert allerlei mensen binnen het leger uiteen te drijven om zelf met de macht te gaan strijken".
Verder verklaarde legerleider Bouterse op de televisie dat leden van de Surinaamse volksmilitie niet over wapens beschikten.

Nadat er op 5 november 's morgens vroeg een aanslag was gepleegd op André Haakmat, had deze gezegd dat hij vermoedde dat de aanslag het werk was van de volksmilitie.
Dit was een organisatie van 40 tot 60 man sterk, die door het militaire gezag na de tegencoup van Rambocus in het leven was geroepen om .,de verworvenheden van de revolutie" te verdedigen. Na de aanslag eiste de Moederbond bij premier Henry Neijhorst de ontwapening van de volksmilitie.

Op 9 november deelde Horb op een persconferentie mee, dat Haakmat zodanig had gehandeld dat hij niet langer te handhaven was als lid van zijn groepje persoonlijke adviseurs. Horb verweet Haakmat dat deze Cyrill Daal niet op de hoogte had gesteld van plannen van het militaire gezag voor democratisering. Daarmee hadden de stakingsacties voorkomen kunnen worden, aldus Horb.
Na deze gebeurtenissen verliet André Haakmat Suriname en vertrok hij naar Nederland.

Haakmat gaf in Vrij Nederland van 18 dec. de volgende lezing van de gebeurtenissen sinds half september:

Toen midden september, toen kwam hij (Bouterse – red. KHA) en hij zei, we moeten een keer praten buiten de stad. We moeten gaan praten over de nieuwe staatkundige structuur want Holland is gekomen en zo en die vinden het allemaal niet zo leuk. Op die bijeenkomst, Horb was erbij en die had Seedorff meegenomen als notulist. toen zij Horb, *Desi*. jongen. laten we teruggaan naar de kazerne, die hele dinges is allemaal zo moeilijk. En Bouterse zegt, oké. we maken een plan voor de democratie en met bevoegdheden voor de militairen, dat wil ik, en met een evaluatie. Bouterse keek mij aan: is het zo goed, André?

Zo hebben we het toen afgesproken. We hebben een uitvoerige time-table gemaakt, met precies wanneer welke wetten, wanneer verkiezingen, die papieren heb ik allemaal meegenomen op mijn vlucht uit Suriname. Eind januari, nieuwe grondwet; maart 1983 referendum nieuwe grondwet. opheffing noodtoestand: juli 1983 verkiezingen op basis van nieuwe wet op de politieke partijen. We komen terug in Paramaribo. Ik zoek contact met Bouterse. Hij zegt, moeilijk jongen, *Bishop* op bezoek. allemaal Cubanen eromheen.
Naarendorp vliegt naar Holland, zegt daar heel andere dingen dan in het plan stonden. Ik zeg. wat is dat nou allemaal? We zouden toch niet praten?

Toen is Horb bij Chin A Sen in de Verenigde Staten geweest. En toen ineens kwam uit Horbs mond: *Haakmat* zou een plan hebben, beschuldigingen, samen met de vakbonden zou *Haakmat* een plan hebben.
Dan gaat het erg snel. Er komt de confrontatie Bouterse-Moederbond, stakingen. Horb zegt. als die staking niet weggaat, er gaan doden vallen hoor, jullie kennen *Desi* niet. Daal neemt het risico niet, hij wil niet dat er geschoten wordt en hij schort het staken op. Horb verdwijnt zelf en hij geeft aan Daal de opdracht, jongen, verdwijn, duik onder. Je moet weg, jongen, weg, weg, weg, er zijn boze plannen. En dan, het hele land in spanning, en er wordt op mij geschoten. De politie zegt, ga toch weg man, want de militairen willen weer op jou schieten. En ik denk. nou, dan ga ik wel naar Albina. Daal en Slagveer zijn met mij meege-

gaan, tot aan het veer bij Albina. Ze zeiden, zou het echt gevaarlijk zijn, zou het echt ernstig zijn? *We geloven het niet hoor. dit* is *toch* ***Suri****name? Ach nee, zei Slagveer, dat kan* toch *niet.* Echt zo gemoedelijk, op zijn Surinaams. Ik heb de zaak niet vertrouwd en ik ben gegaan. ik moest toch naar Nederland voor een paar vakbondszaken.
Er wordt nu gezegd, Bouterse is een linkse dictator. Ik heb hem nog nooit op een politiek idee kunnen betrappen. Nu heeft hij deze groep om hem heen, was het een rechtse groep geweest. dan was hij een rechtse dictator geworden. Hoe heeft iedereen zich zou kunnen laten uitspelen? Ik denk alleen, nu is het op internationaal niveau gekomen, ik vraag me af of hij dát aankan. Voor Cuba is Bouterse een pion. In Suriname is hij rond. De macht van de andere militairen is uitgespeeld, dat heeft hij handig gedaan.

Op 7 januari 1983 berichtte het *NRC/* H'blad dat garnizoenscommandant Roy Horb, tweede man achter Bouterse en lid van het Beleidscentrum, uit de legerleiding was gestapt. Horb had zijn ontslag schriftelijk aangeboden aan legerbevelhebber Bouterse.

Vakbonden verwijten Bouterse woordbreuk nadat deze een nieuwe democratie heeft beloofd vóór april 1983

Op 15 nov. 1982 verklaarde legerbevelhebber Bouterse in een toespraak voor de Surinaamse televisie dat de Surinaamse autoriteiten uiterlijk eind maart 1983 de hoofdlijnen bekend zouden maken van ,,nieuwe democratische structuren" die in overleg met functionele groepen zouden worden geformuleerd.
Als voorzitter van het hoogste gezagsorgaan in Suriname, het Beleidscentrum, riep Bouterse functionele groepen op voorstellen voor een ,,nieuwe democratie op nationaal niveau" te sturen naar het Beleidscentrum.
Bouterse wees erop dat het Beleidscentrum op dat ogenblik al praatte met de vakcentrales. Groeperingen als de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven, de Orde van Advocaten, kerken, vrouwen- en jongerenorganisaties, die hadden gevraagd om ook mee te mogen praten, konden volgens Bouterse niet bij het overleg worden betrokken. Er zou dan ,,een oeverloos debat en zelfs een chaotische spraakverwarring" kunnen ontstaan. Bouterse vroeg zich in dit verband af hoe democratisch en hoe ,,nationaal" deze groeperingen waren.

In zijn toespraak zei Bouterse niets over de vorderingen van het gesprek tussen het Beleidscentrum en de vakcentrales over het fasenplan.
Op 16 november gaven de vakorganisaties C-47, Moederbond, PWO, CLO en de FAL een verklaring uit, waarin stond dat zij de door Bouterse gedane uitspraken van de dag daarvoor als woordbreuk zagen. Volgens de organisaties waren gemaakte afspraken genegeerd en was de inhoud van de toespraak van Bouterse niet het resultaat van de gesprekken die waren gevoerd met het Beleidscentrum en de vakcentrales. Volgens een woordvoerder van de Moederbond hadden de vakcentrales Bouterse uitdrukkelijk gevraagd nog niet op de televisie te verschijnen omdat de besprekingen nog niet waren afgerond.
Het dagblad De Ware *Tijd*, de grootste krant van Suriname, schreef op 17 november dat de rede van Bouterse er op neer kwam dat tot maart alleen maar werd gepraat en dat daarna werd meegedeeld hoe het overleg met de bevolking verder zou gaan. ,,Stappen die tot tastbare democratisering zullen leiden worden nog niet gezet," aldus het dagblad.

Functionele groeperingen bundelen *zich* in de ,,associatie voor democratie"

Op 24 november richtten alle belangrijke kerkelijke groeperingen en zeven andere organisaties ,,een associatie voor democratie" op. De associatie zou zich, zo stond in een op die dag te Paramaribo uitgegeven verklaring, inspannen voor verdieping van de meningsvorming over de democratische staatsordening. Volgens de associatie was er nog geen begin gemaakt met de invoering van democratische structuren.
De verklaring was ondertekend door het Comité Christelijke Kerken (CCK), waarbij o.a. de broedergemeente en de katholieke kerk waren aangesloten, door de hindoegemeente Sanatham Dharm en door islamitische organisaties. Verder waren van de associatie lid geworden de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven, de Associatie van fabrikanten in Suriname, de Orde van Advocaten. de Vereniging van Medici, de Associatie van directeuren en hoofdredacteuren van persmedia, de Centrale landbouwersbonden en de Nationale vrouwenraad.
De rede van Bouterse van 15 november werd door de associatie fel bekritiseerd. In een brief aan het Beleidscentrum schreef de associatie dat er helemaal nog geen sprake was van invoering van democratische structuren. Bouterse had dit gezegd met een verwijzing naar districtsraden en volkscomités.
De leiders hiervan werden ,,geselecteerd op basis van een veronderstelde loyaliteit" en niet democratisch gekozen, aldus de associatie, die verder opmerkte dat de legerleiding zich tot nu toe eerder totalitair dan democratisch had opgesteld.

De associatie wilde een gefaseerde invoering van democratische structuren en een wet op de politieke partijen die ,,uitwassen" van vóór de coup van 25 febr. 1980 moest voorkomen. Er was volgens de organisaties pas sprake van democratie in Suriname wanneer na algemene verkiezingen een regering kon worden gevormd.
De legerleiding zou in de overgang naar de democratie neutraal moeten blijven, aldus de associatie, omdat de combinatie van politiek en militair leiderschap in het verleden ,,desintegrerend" had gewerkt.

Het *Beleidscentrum kondigt* de benoeming van een commissie voor democratisering van het staatsbestel aan

Op 25 nov. 1982 kondigde premier Neijhorst in een toespraak ter gelegenheid van de zevende verjaardag van de onafhankelijkheid van Suriname aan. dat het Beleidscentrum per 1 december een commissie van deskundigen zou benoemen die uiterlijk eind maart 1983 een rapport moest indienen over democratisering van het staatsbestel.
De commissie zou in haar rapport drie problemen moeten oplossen, aldus Neijhorst: hoe de nationale assemblee als grondwetgevende vergadering moest worden vastgesteld, hoe de assemblee zou functioneren en welke taken zij zou vervullen.

Het rapport zou het resultaat zijn van de inbreng uit de Surinaamse samenleving en van de ideeën die leefden bij de autoriteiten over democratische structuren, aldus Neijhorst, die zei dat ,,iedere landgenoot, iedere groep of persoon die de behoefte gevoelt sug-



Premier Henry Neijhorst

gesties in te dienen, daartoe uitgenodigd wordt."
Na de militaire staatsgreep op 25 febr. 1980 was Suriname volgens Neijhorst een nieuwe fase ingegaan. „Wemoeten beseffen dat de onafhankelijkheid zoals wij die bereikt hebben op 25 nov. 1975 in feite betekent dat wij op eigen benen zullen moeten staan... Het dekoloniseren wordt niet gedaan door het simpel hijsen van een vlag en zingen van een volkslied. Wij moeten een eigen economisch en politiek systeem ontwikkelen, aangepast aan onze historie en situatie." Na febr. 1980 was dit proces in een stroomversnelling gekomen, zo zei Neijhorst.

Politie slaat studentenbetoging uiteen

Op 2 december sloeg de politie in Paramaribo met geweld een demonstratie van ongeveer 3.000 studenten uiteen. Zes studenten werden gearresteerd, vier raakten gewond. Het conflict tussen de studenten en de autoriteiten ging over de benoeming van een nieuw ,,progressief' universiteitsbestuur.

Bouterse wilde het universiteitsbestuur zelf aanwijzen. De meerderheid van de studenten en de wetenschappelijke staf daarentegen wilden het universiteitsbestuur samenstellen via vrije verkiezingen.
Het conflict broeide al enkele maanden op de universiteit. Een groep van de zogeheten Revolutionaire Volksbeweging op de universiteit onder leiding van bestuurslid, drs Bruning, wilde een nieuw model voor het leiden van deze onderwijssector. In Paramaribo werd dat het ,,Cubaanse model" genoemd. Bouterse en Bruning waren het over de bestuurlijke hervorming met elkaar eens.
Na het optreden van de politie en de daarop volgende golf van protesten uit de hele Surinaamse gemeenschap werd de universiteit gesloten, terwijl een aantal leerlingen van middelbare scholen zich bij de protestbeweging op de universiteit aansloot.
Op 2 december vergaderden 's avonds leiders van de vakbeweging met vertegenwoordigers van de studenten. Er werd steun toegezegd aan de acties voor democratisering op de universiteit. De krachtmeting met het Beleidscentrum werd in Paramaribo ,,een weerspiegeling van de algemene sfeer in het land" genoemd.
Op 7 december werden volgens een ooggetuige een jongen van 19 en een meisje van 15, die bij het uiteenslaan van de betoging gewond waren geraakt, in een demonstratie meegevoerd naar Fort Zeelandia waar men een petitie wilde overhandigen aan Bouterse. De petitie werd 's avonds in ontvangst genomen, niet door Bouterse maar door andere militairen, aldus de ooggetuige. Hij verklaarde verder:
,,Kort daarvoor waren de voorzitter van de Moederbond Cyrill Daal en onder anderen Kamperveen bij Bouterse geweest om overleg te plegen over de wijze waarop teruggekeerd zou worden naar een democratisch bestel. U weet, dat Bouterse hun voorstellen volledig van de hand heeft gewezen, waarop Daal meedeelde dat dan op 15 december vermoedelijk een algemene staking zou beginnen om de eisen kracht bij te zetten.
In de nacht van dinsdag op woensdag, zo omstreeks twee uur en een paar uur na de overhandiging van de petitie, werden wij om twee uur wakker door zwaar kanonvuur in verschillende delen van de stad. Om vier uur werd nog steeds in verschillende delen van Paramaribo geschoten en zagen wij in diverse richtingen branden. Rond die tijd zijn we met vier mensen in de auto gestapt om te zien wat er gebeurde, want er werd nogal stevig geschoten. Toen bleek dat het gebouw van de Moederbond, twee vrije radiozenders, het huis van ex-minister Kamperveen en nog enkele andere gebouwen in brand stonden."
Elseviers Magazine (18-12) berichtte over de gebeurtenissen die aan de nacht van 7-8 december vooraf gingen o.m. het volgende:

Om het militair gezag duidelijk te maken dat men er schoon genoeg van had nog langer voor de gek te worden gehouden, bundelden dertien functionele groepen, als het Comité van Christelijke Kerken, de Orde van Advocaten, en de Vereniging van Medici zich in de Associatie voor de Democratie. Een dergelijke samengebalde macht van groepen betekende een regelrechte bedreiging voor het bewind. Voor de militaire machthebbers was het bovendien een groeiende ergernis te ervaren hoe het verzet militante vormen ging aannemen. De publiciteitsmedia maakten in ongezoute taal Bouterse en diens regime uit voor meedogenloze onderdrukkers en marionetten van de Cubaanse doctrine. De massale toejuichingen voor Rambocus en drie verdachten van de couppoging in maart en de confettiregen bij het verlaten van de rechtszaal nadat ze tot lichte straffen waren veroordeeld, betekenden de zoveelste uiting van haat jegens het bewind.

Het militaire gezag begreep deze signalen. Het wachten was alleen op een aanleiding om het volk definitief op de knieën te krijgen. Binnen de muren van Fort Zeelandia werd met steun van de Cubaanse ,,adviseurs" het plan uitgebroed om bij de eerstvolgende demonstratie van verzet vernietigend toe te slaan. Men had al een lijst opgemaakt met tweehonderd namen van linkse en rechtse tegenstanders, kortom als ,,potentieel gevaarlijk" aangemerkte personen. Aanvankelijk stuitte Bouterse op verzet van de gematigde garnizoenscommandant Roy Horb en ex-sergeant maar nu minister van gezondheid, Sital. Zij drongen aan op voortzetting van de dialoog met de vakbonden en met de Associatie voor de Democratie. Bouterse herinnerde Horb en Sital aan de gezamenlijke eed, die de zestien commando's aan de vooravond van de staatsgreep van febr. 1980 hadden afgelegd: „Wie zich afwendt van de groep, pleegt verraad en wordt zonder mededogen geëxecuteerd." Het lot van Hawker zweefde de weifelaars voor ogen.
De aanleiding om toe te slaan deed zich sneller voor dan Bouterse had verwacht. Na een bijeenkomst van studenten en scholieren in het gebouw van de Progressieve Werknemers Organisatie volgde een optocht naar het Plein van de Revolutie. Veel ouderen sloten zich hierbij aan. Op het Plein van de Revolutie sloegen politie en militairen in op de demonstrerende massa, zoals zij een week eerder ook hadden gedaan bij een studentendemonstratie. De demonstranten bekogelden de militairen met stenen en dreigden een inmiddels opgerukte pantserwagen in brand te steken.
Bouterse had zijn aanleiding tot .,ingrijpen" gevonden: het senario voor de definitieve vernietigingsklap kon worden uitgevoerd.
Met pantserwagens en jeeps werd 's nachts om 2 uur de aanval ingezet. Het vakbondsgebouw van de Moederbond. de radiostations ABC en Radika en het pand van het dagblad de Vrije Stem werden met granaten in brand geschoten.

VERDERE ONTWIKKELINGEN SINDS FEBRUARI 1982

Nadat president Chin A Sen op 4 febr. 1982 was afgetreden en mr. L. F. Ramdat Misier op 8 februari was beëdigd als waarnemend president (pag. 97 e.v. - 1982), deden zich naast de al op pag. 849 e.v. - 1982 en in dit nummer genoemde gebeurtenissen nog onderstaande ontwikkelingen in Suriname voor.

Vrijheid Nederlandse *journalisten* in Suriname beperkt

Op 17 febr. 1982 legde de Nationale Voorlichtingsdienst (NVD) van Suriname de Nederlandse journalisten aldaar mondeling een aantal beperkende voorwaarden op.

De ingrijpendste maatregel was dat zij interviews met demissionaire ministers, hoofden van departementen en met individuele leden van de Nationale Militaire Raad ter goedkeuring aan de NVD moeten voorleggen. Citaten die het revolutionaire proces in Suriname konden schaden, zouden door de NVD worden verwijderd.
Wanneer de Nederlandse journalisten zich niet aan de richtlijnen hielden waren de volgende sancties in het vooruitzicht gesteld: afbreking van de verbinding met Nederland tijdens het doorseinen; uitwijzing op staande voet; het in beslag nemen van materiaal en het verspelen van een visum in de toekomst. Geen beperking was opgelegd aan eigen analyses en/of vraaggesprekken met niet genoemde groepen.

Installatie bijzonder *militair* gerechtshof. *Haakmat* vice-president

Op 18 februari werd André Haakmat

vice-president van het bijzonder militair gerechtshof. Het gerechtshof dat die dag werd geïnstalleerd vormde een beroepsinstantie na de krijgsraad. President van het bijzonder militair gerechtshof werd prof. mr. W. C. Waalwijk, die al president was van het bijzonder gerechtshof dat corruptiezaken behandelde.
Vóór de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 gold in het land tijdelijk het hof van justitie als beroepsinstantie na de krijgsraad.
Van de benoeming van Haakmat was al sprake vóór het aftreden van president Chin A Sen. Haakmat had zich in Nederland o.m. gespecialiseerd in het militair recht (zie ook pag. 10012 - 1982).

Nederland schort *ontwikkelingshulp* aan Suriname op nu aftreden *Chin* A Sen. *Surinaamse reactie*

Op 19 febr. 1982 schortte de Nederlandse regering het overleg over de ontwikkelingssamenwerking met Suriname voorlopig op. In het kabinet was beslist dat lopende hulpprojecten aan Suriname wel zouden worden afgewikkeld, maar dat er geen nieuwe verplichtingen zouden worden aangegaan.
Nieuwe Surinaamse wensen, die zouden worden besproken op de twintigste vergadering van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname (CONS), die in maart in Paramaribo had moeten plaatsvinden, werden niet gefinancierd.
De toenmalige Nederlandse premier Van Agt zei dat voor een herstel van de ontwikkelingsrelatie er uitzicht moest zijn op herstel van de democratie in het land. ,,De Nederlandse regering is niet verheugd over wat zich in Paramaribo afspeelt". Van Agt zei dat de vooruitzichten op democratie ,,zeer versomberd" waren sinds president Chin A Sen op 4 februari was afgezet door de militairen.
Op 21 februari verklaarde de toen demissionaire minister van buitenlandse zaken van Suriname, Harvey Naarendorp dat Nederland zich schuldig maakte aan verdragsscherding als het zijn verplichtingen tegenover Suriname wat betreft de ontwikkelingssamenwerking niet nakwam.
Ook mengde Nederland zich volgens Naarendorp, in de interne aangelegenheden van Suriname. De minister verweet niet nader genoemde politici een koloniale houding.
Ook bevelhebber Desi Bouterse reageerde op het uitstellen van de CONS-vergadering. In de instructies van de Nederlandse zaakgelastigde in Paramaribo (de ambassadeur bood op dat moment zijn geloofsbrieven in Guyana aan) waren volgens Bouterse in het dagblad De West twee grote lijnen te ontdekken.
Ten eerste achtte de Nederlandse minister van ontwikkelinkgssamenwerking Van Dijk het nodig de twintigste CONS-vergadering uit te stellen tot een nieuwe Surinaamse regering was gevormd en het nieuwe beleidsplan was geformuleerd.
Ten tweede had de Nederlandse minister laten weten dat ,,een signaal wordt gegeven om de bezorgdheid tot uitdrukking te brengen dat nu, naar het zich laat aanzien, het democratiseringsproces in Suriname lijkt te worden geschaad".
Volgens Bouterse trapte Nederland met het uitstellen van de CONS-vergadering ,,een open deur in omdat geen mens kon verwachten dat wij onder de gegeven omstandigheden, zonder regering, de twintigste CONS-vergadering zouden laten doorgaan", aldus Bouterse in De West. Over het ,,signaal van Van Dijk" zei hij het vreemd te vinden dat tijdens de periode Chin A Sen nooit dergelijke dreigementen werden geuit, terwijl het voor iedereen duidelijk kon zijn dat er geen verschil in democratie viel waar te nemen.

Samenstelling regering-Neijhorst

Op 31 maart 1982 werd in Paramaribo de regering-Neijhorst geïnstalleerd, die uit elf ministers bestond. Drie minder dan in de vorige regering-Chin A Sen.
Zes ministers uit het kabinet Chin A Sen keerden terug: Harvey Naarendorp op buitenlandse zaken, Frank Leeflang op binnenlandse zaken en justitie, Harold Rusland op onderwijs, sergeant-majoor Badrisein Sital op volksgezondheid en milieu, M. N. Ataoellah op openbare werken en verkeer en Imro Fong Poen op transport, handel en industrie.
Premier en tevens minister van algemene zaken, financiën en planning werd Henry Neijhorst. Hij ging door voor gematigd en was niet gebonden aan een politieke partij. Als minister van financiën maakte hij korte tijd deel uit van het kabinet-Chin A Sen. Neijhorst studeerde onder meer in Amsterdam. Hij was lid van Ons Suriname, een progressieve vereniging waarvan ook oud-minister Haakmat en oud-president Chin A Sen in dezelfde tijd lid waren. Neijhorst was verder directeur van de Surinaamse postspaarbank.
Nieuw in de regering waren Glenn Sankatsing op arbeid , sociale zaken en huisvesting alsmede luitenant Iwan Graanoogst op cultuur, jeugd, sport en voorlichting. Na de dood van bataljonscommandant Henk Fernandes die, toen hij als minister van leger en politie op 31 maart geïnstalleerd moest worden, vermist werd, kreeg Graanoogst tevens deze portefeuille erbij.
Verdere nieuwkomers waren Erik Tjon Kie Sim op het ministerie van opbouw, natuurlijke hulpbronnen en energie en Jan K. Sariman op het ministerie van landbouw, veeteelt en visserij.
Over de nieuwe ministersploeg schreef De Groene Amsterdammer op 7 april 1982 o.m. het volgende:
Eén van de verrassingen is de nieuwe premier, Henry Neijhorst, die in de eerste vijf maanden van het kabinet-Chin A Sen minister van financiën was. Zijn aftreden in aug. 1980 motiveerde hij met bezwaren tegen het afzetten van president Ferrier en het opschorten van de grondwet.



Enige leden van de Surinaamse regering. V.l.n.r.: Imro Fong Poen, Jan K. Sariman, Erik Tjon Kie Sim, Frank Leeflang en Glenn Sankatsing.



Luitenant Iwan Graanoogst

Neijhorst wordt gezien als een technisch kundig iemand die ook strukturele veranderingen in het economisch-financiële beleid wil doorvoeren.
En dat is hard nodig in de snel verslechterende economie van Suriname Als hij in 1980 aangebleven was dan zou hij de eerste minister van financiën geweest zijn die besparingen bij de overheid zou hebben doorgevoerd. ,,In Suriname is het zo dat de lasten altijd voor de overheid zijn en de lusten voor het particuliere bedrijfsleven", zei hij in een interview met NRC! H'blad (24 sept. 1980). De meer dan 300 importeurs voor voedingsmiddelen en drank (op nog geen 400.000 inwoners!) wilde hij aanpakken. Dat betekent in Suriname het aantasten van het consumptiepatroon en de importeurs-elite. Maar niet alleen in die hoek was men blij dat Neijhorst wegging. Ook bij de handelsbanken juichten ze, omdat Neijhorst alle overheidsgelden wilde overhevelen naar ontwikkelingsbanken om produktieve investeringen mogelijk te maken. Daar moet ook het geld van de nieuw gevormde fondsen voor de oudedagsvoorziening, pensioenen, ziekenfonds, etc, heen. Neijhorst voerde ook de tot dan toe in Suriname onbekende loonbelasting in.
Nu wordt Neijhorst hoofd van een ministersploeg die hij zelf niet heeft uitgezocht en die weer even weinig eenheid vertoont als de vorige regering.
Een opvallende nieuweling is de nieuwe minister voor landbouw, veeteelt, visserij en bosbouw, Jan Sariman, die in de tijd van de ,,oude politiek" leider was van de Javaanse SRI (Sarekat Rakjat Indonesia, Vereniging van Indonesiërs) en nauw gelieerd aan de VHP van Lachmon. Sariman volgt Vreden op, van de Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie. de PALU.
Eén van de grote vragen die nu spelen is in hoeverre de voorgestelde positieve beleidsombuigingen bij de ontwikkelingshulpprojecten, toch zullen worden doorgezet. In de machtsstrijd, die bij de vorming van dit kabinet plaatsvond, speelden de adviseurs van de tweede man uit het leger, Roy Horb, een belangrijke rol. Deze adviseurs komen uit NPS-kringen (Arron) en zijn rechtstreeks verbonden met de oude ontwikkelingsplannen.
Ook de reactie in Nederland telt in Suriname zwaar mee.

(NRC/H'blad, Volkskrant, Vrij Nederland, Elseviers Magazine, De Groene Amsterdammer)

(Voortzetting volgende aflevering)

MIDDEN-OOSTEN

TURKIJE

BUITENLANDSE BEZOEKEN EVREN.

Zijn eerste buitenlandse bezoek als staatshoofd bracht generaal Kenan Evren van 22-27 nov. 1981 aan Pakistan, waar hij besprekingen voerde met president Zia ul-Haq. Tijdens een persconferentie aan het slot van zijn bezoek stelde Evren dat hij en president Zia identieke opvattingen over de kwestie-Afghanistan hadden. Turkije steunde Pakistans eis inzake de terugtrekking van de Sowjet-troepen uit dat land.
Voorts deelde Evren mee dat beide landen waren overeengekomen samen een wapenindustrie op te bouwen, die hen onafhankelijk van andere leveranciers zou maken. Een gemeenschappelijk defensiebedrijf op het gebied van de elektronica verkeerde in een vergevorderde staat van voorbereiding.

Van 24-27 febr. 1982 verbleef president Evren voor een officieel bezoek in Bulgarije, het eerste van een Turks staatshoofd. Bij zijn besprekingen met de Bulgaarse president Todor Zjiwkow kwamen beide partijen overeen onderhandelingen over de demarcatie van het continentale plat in de Zwarte Zee tussen Bulgarije en Turkije op een wederzijds schikkend tijdstip te beginnen. De beide presidenten zouden afzonderlijke verzoeken om gezinsher-eniging in Bulgarije en Turkije op humanitaire gronden welwillend laten beoordelen, nu het verdrag over emigratie is afgelopen. Dat betekende volgens waarnemers dat geen grootscheepse emigratie van etnische Turken uit Bulgarije (een ca. 800.000 leden omvattende minderheid) te verwachten viel.

Op 20 maart arriveerde Evren voor een driedaags bezoek in Koeweit. Tijdens een persconferentie daar noemde hij recente berichten als zouden in kampen in Oost-Turkije duizenden Iraniërs een militaire opleiding ontvangen ,,verzinsels van degenen wier belang gediend is met een verslechtering van de Turks-Iraanse betrekkingen".
Van 5-8 april bracht president Evren een staatsbezoek aan Roemenië, waar hij met president Ceausescu vooral economische en handelsbetrekkingen tussen beide staten besprak. Volgens het gemeenschappelijk slotcommuniqué werd een wroeramma i.z. economische samenwerking ondertekend alsmede een akkoord over rechtstreekse veerverbindingen tussen Roemeense en Turkse havens aan de Zwarte Zee.

Op 20 sept. arriveerde Evren voor een vierdaags staatsbezoek in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado op uitnodiging van president Petar Stambolic. Wat betreft de samenwerking op de Balkan werd – in tegenstelling tot Bulgarije maar in overeenstemming met Roemenië en Griekenland – door Joego-Slavië en Turkije het belang beklemtoond van een multilaterale benadering van de veiligheid en de samenwerking in deze regio, Beide partijen ,,gaven uiting aan hun bereidheid bilaterale betrekkingen van goede nabuurschap tussen de Balkan-landen te bevorderen", waarbij de nadruk werd gelegd op ,,multilaterale economische en technologische samenwerking alsmede samenwerking op gebieden die van gemeenschappelijk belang zijn".

WIJZIGINGEN IN HET KABINET

Op 9 dec. 1981 werd bekendgemaakt dat per 1 jan. 1982 een nieuw ministerie van cultuur en toerisme zou worden gevormd door samenvoeging van het ministerie van cultuur met dat van toerisme en voorlichting. Het nieuwe ministerie zou worden geleid door Ilhan Evliyaoglu, tot dan toe minister van toerisme en voorlichting. De minister van cultuur, Cihat Baban, zou per 15 dec. 1981 aftreden.
Op 22 dec. werd mededeling gedaan van verdere mutaties. Voor de volgende portefeuilles werden nieuwe bewindslieden benoemd: industrie en technologie – Mehmet Turgut i.p.v. Sahap Kocatopcu; energie en natuurlijke hulpbronnen – Fahier Ilkel i.p.v. Serbulent Bingöl; douane en monopolies – Ali Bozer i.p.v. luitenant-generaal Recai Baturalp; gezondheid en sociale zaken – Kaya Kilicturgay i.p.v. .generaal-majoor Necmi Ayanoglu.
Op 2 maart 1982 werd Mustafa Aysan tot minister van transport benoemd als opvolger van Necmi Ozgur.
Op 14 juli werd bekendgemaakt dat de minister van financiën, Kaya Erdem, was afgetreden en vervangen door Adnan Baser Kafaoglu, een van zijn voornaamste opponenten.
Daarop traden Turgut Ozal, vice-premier en staatsminister, en Serif Tuten, minister van huisvesting en wederopbouw, af. Als staatsminister (van economische zaken) werd Ozal opgevolgd door Sermet Refik Pasin, terwijl Ahmet Samsunlu de nieuwe minister van huisvesting en wederopbouw werd. Geen nieuwe vice-premier werd benoemd.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VERKIEZINGSNEDERLAAG VOOR INDIRA GANDHI

Op 5 januari vonden in drie van India's 22 deelstaten verkiezingen plaats voor de regionale parlementen, nl. in Andhra Pradesh, Karnataka en Tripura.
In het zuidelijke Andhra Pradesh en het aangrenzende Karnataka raakte de Congrespartij van mevr. Indira Gandhi, die in jan. 1980 terugkeerde als premier van India, de macht kwijt, terwijl deze partij er in het noordoostelijke Tripura niet in slaagde de macht te ontnemen aan de marxisten, de CPI(M), die daar sinds 1978 de scepter zwaaien.

In Andhra Pradesh leed Congres (I) een vernietigende nederlaag; zij behield 59 van de in totaal 294 zetels. De grote opponent, de Telugu Desam partij (Land van de Telugu), behaalde met 198 zetels een absolute meerderheid. Deze partij was op 29 maart 1982 opgericht onder de „goddelijke" leiding van N. T. Rama Rao, in het dagelijkse Indiase gebruik aangeduid als „NTR". De Volkskrant schreef o.a.:

„Deze 60-jarige, zeer populaire ex-filmster, speelde in ruim 300 films glansrollen van Hindoe-goden die redding in de nood brengen, alvorens hij werd gefascineeerd door een nieuwe rol in de politiek. Tegenstanders tijdens de verkiezingscampagne hebben zijn verleden als acteur meesmuilend in verband gebracht met de politieke opkomst van Ronald Reagan, maar zijn populariteit als filmheld en vooral de impopulariteit van de Congres-regering, deed de meerderheid van de Telugu's met graagte stemmen voor hun „NTR". De belofte van Rao dat hij grotere aandacht zal besteden aan de aspiraties van de Telugu zal ongetwijfeld een sluimerend regionalisme hebben aangewakkerd en mede een verklaring zijn voor zijn winst.
Een duidelijk program is uit de campagne niet gebleken. De gebruikelijke politieke gemeenplaatsen tijdens verkiezingen zoals bestrijding van corruptie, bevordering van doeltreffend bestuur en verheffing van de onderdrukten, werden ook nu weer door partijen gul rondgestrooid. Evenmin wordt men wijzer van de bewering dat Rama Rao een vriendje van de „zamindars" (grootgrondbezitters) is of van zijn eigen verklaring, dat hij „links" is.

Een randverschijnsel bij de verkiezingen in Andhra Pradesh was het optreden van Indira Gandhi's schoondochter en jonge weduwe Maneka (vrouw van Sanjay Gandhi die in 1980 bij een vliegtuigongeluk omkwam), en die onder het banier van Rama Rao met vijf eigen kandidaten kwam, van wie er vier werden gekozen. In India spreekt men van een familievete tussen beide vrouwen, die nu in de politieke arena voor het eerst enkele winstpunten voor de schoondochter heeft opgeleverd.
Maneka had op 26 aug. 1982 de oprichting van haar eigen politieke partij aangekondigd, de Sanjay Vichar Manch of wel Platform van Sanjays ideeën.
Op 9 jan. werd N. T. Rama Rao als premier van Andhra Pradesh beëdigd met een kabinet van 15 ministers.

Nog verrassender was de nederlaag van Congres (I) in Karnataka tegen een losse coalitie onder leiding van de Janata. Deze verwierf 96 van de 211 zetels tegen Congres (I) 80.

Op 10 jan. werd Ramakrishna Hegde, de secretaris-generaal van de Janata op nationaal niveau. als premier van Karnataka beëdigd met een kabinet van zeven Janata-ministers. Hij kreeg de steun van o.a. de Bharatiya Janata, de opvolger van de nationalistische hindoepartij Jana Sangh.

In Tripura behield de CPI (M) de macht, maar Congres (I) kwam hier van 0 op 11 zetels in het deelstaatparlement en bezette daardoor de tweede plaats.

Na deze drie deelstaatverkiezingen heeft de Congres (I)van Indira Gandhi de macht alleen in handen in 11 van de 22 deelstaten: Bihar, Gujarat, Haryana, Himachal Pradesh, Maharashtra, Madhya Pradesh, Oettar Pradesh, Orissa, Pendsjaab, Rajasthan en Sikkim. In drie deelstaten – Kerala, Manipoer en Meghalaya – vormt Congres (I) een coalitie met andere partijen.

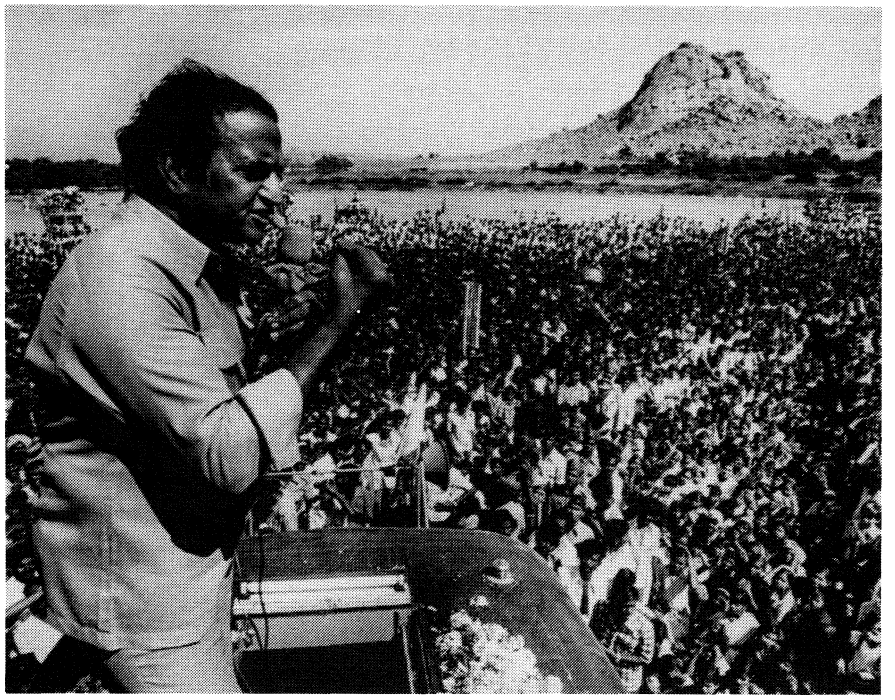
Hieronder volgt een overzicht van de politieke ontwikkelingen in de deelstaten sinds de algemene verkiezingen van jan. 1980 (pag. 33 e.v.-'80).

Deelstaatverkiezingen januari 1980

Tegelijk met de nationale parlementsverkiezingen vonden op 3 en 6 jan. 1980 verkiezingen plaats voor het regionale parlement van de deelstaat Manipoer, waarbij Congres (I) 13 van de 59 verkiesbare zetes verwierf. Na de verkiezingen sloten 18 van de 19 onafhankelijken zich bij deze partij aan, waarvan de leider, Rajkumar Dorendra Singh (premier van 1974-'77), op 14 jan. 1980 een coalitieregering vormde.

Tevens vonden op 3 jan. 1980 parlementsverkiezingen plaats in de unieterritoria Arunachal Prudesh, Goa en Pondicherry, die resp. op 3 nov. 1979, 28 april 1979 en 12 nov. 1978 onder presidentieel bestuur waren geplaatst. Die verkiezingen bezorgden Arunachal Pradesh een kabinet onder premier Gagong Apang, leider van Congres (I);Goa een kabinet onder premier Pratap Singh Rane, leider van de Congrespartij; en Pondicherry een coalitieregering onder D. Ramachandran, de leider van Dravida Munnetra Kazhagam (DMK), de partner van Congres (I).

In de deelstaat Kerala, die op 5 dec. 1979 onder presidentieel bestuur was



N. T. Rama Rao, de 60-jarige filmster en leider van de Telegu Desam partij, tijdens de verkiezingscampagne in de zuidelijke deelstaat Andhra Pradesh. Na zijn stembuszege werd Rama Rao op 9 jan. als premier van Andhra Pradesh beëdigd.

geplaatst, vonden op 21 jan. 1980 regionale parlementsverkiezingen plaats, die werden gewonnen door het Left Democratic Front (93 van de 140 zetels), dat werd geleid door de Cimmunist Party of India (Marxist) met 35 zetels. CPI (M)-leider E. K. Nayanar vormde op 25 jan. 1980 een LDF-kabinet.

Congres (I)-regeringen in Karnataka, Haryana en Himachal Pradesh

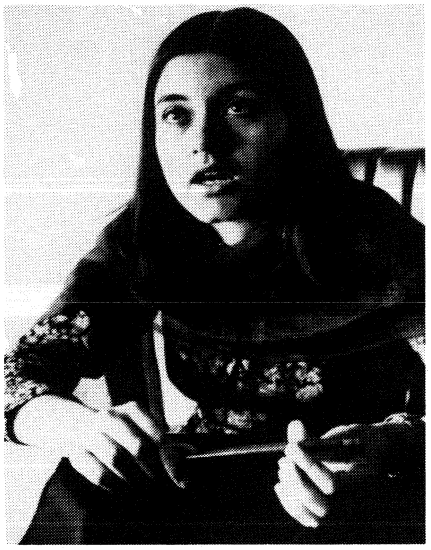
Na de nationale parlementsverkiezingen werden de deelstaatregeringen in Karnataka (Congrespartij), Haryana (Janata) en Himachal Pradesh (Janata) vervangen door Congres (I)-regeringen, resp. op 12 jan., 22 jan. en 14 febr. 1980.
Door overlopers waren de fracties van de Congres (I) in deze deelstaten versterkt: In Karnataka van 129 tot 153 op een totaal van 225 parlementsleden; in Haryana van 8 tot 46 op een totaal van 90; en in Himachal Pradesh met 24. De nieuwe Congres (I)-regeringen werden geleid door resp. R. Gundu Rao, Bhajan Lal (de vroegere Janata-premier) en Ram Lal.

Nieuwe regering in *Nagaland*

Het regerende United Democratic Front (UDF) verloor zijn meerderheid in het parlement van de deelstaat Nagaland begin april 1980. Premier Vizol trad op 18 april af en S. C. Jamir, de leider van het afgescheiden UDF (Progressive), vormde later die dag een nieuwe regering. Maar zijn coalitie partner, de Nagaland National Party (NNP) ging op 1 mei een fusie aan met het UDF. Daardoor ontstond de Naga National Democratic Party (NNDP), die over 35 van de 60 zetels in het deelstaatparlement beschikte. De in de minderheid geraakte premier Jamir trad op 5 juni 1980 af en werd dezelfde dag opgevolgd door NNDP-leider John Bosco Jasokie, die in 1975 gedurende 10 dagen het ambt van premier had vervuld.

Deelstaatverkiezingen mei 1980

Op 17 febr. 1980 vaardigde president Sanjiva Reddy een proclamatie uit, waarbij hij de regionale parlementen in negen deelstaten – Bihar, Gujarat, Madhya Pradesh, Maharashtra, Orissa, Pendsjaab, Rajasthan, Ramil Nadu en Oettar Pradesh – ontbond en deze deelstaten onder presidentieel bestuur plaatste. Bij de nationale verkiezingen had Congres (I) in al deze staten een zetelmeerderheid behaald, hoewel andere partijen daar de regeringen vormden en de parlementen beheersten, die met uitzondering van het parlement van Gujarat (gekozen in 1975) in juni 1977 of febr. 1978 waren gekozen.
De verkiezingen in die negen deelstaten, gehouden op 28 en 31 mei 1980, leidden tot een spectaculaire overwinning van de Congrespartij van mevr. Indira Gandhi. Congres (I) verwierf meer dan tweederde van de zetels in Gujarat, Madhya Pradesh, Orissa, Rajasthan en Oettar Pradesh, en een meerderheid in Bihar, Maharashtra en Pendsjaab. Alleen in Tamil Nadu leed Congres (I) een nederlaag. De Anna Dravida Munnetra Kazhagam (ADMK) en zijn bondgenoten behaalden 162 van de 234 zetels, terwijl Congres (I) en zijn medestanders 69 zetels verwierfen. ADMK-leider M. G. Ramachandran (premier van 1977-'80) werd op 9 juni 1980 opnieuw als premier beëdigd en hij vormde toen een regering van 17 ministers.



Maneka Gandhi, schoondochter van premier Indira Gandhi door haar huwelijk met Sanjay, richtte op 26 aug 1982 een eigen politieke partij op, de Sanjay Vichar Manch.

In de overige acht deelstaten kwamen Congres (I)-regeringen met de volgende premiers:

Bihar: Jagannath Mishra (premier van 1975-'77); Gujarat: Madhavsinh Solanki (premier in 1976-'77); Madhya Pradesh: Arjun Singh; Maharashtra: Abdur Rahman Antulay (de eerste moslem-premier van een deelstaat); Orissa: J.B. Patnaik; Pendsjaab: Darbara Singh; Rajasthan: Jajannath Pahadia; en Oettar Pradesh: Viswanath Pratap Sing.

Na de vorming van de nieuwe regeringen werd het presidentiële bestuur opgeheven.
Congres (I) was toen alleen aan de regering in 13 van de 22 deelstaten – bovengenoemde acht plus Andhra Pradesh, Haryana, Karnataka, Himachal Pradesh en Sikkim, en als partner in een coalitie in twee deelstaten (Manipoer en Meghalaya). Door de CPI (M) geleide linkse coalities waren aan de macht in Kerala, Tripura en West-Bengalen. Lokale partijen regeerden in Jammoe en Kasjmir, Nagaland en Tamil Nadu. Alleen Assam stond nog onder presidentieel bestuur.

Regeringswisselingen in deelstaten *(sept 1980 - maart 1982)* *Presidentieel* bestuur

ANDHRA PRADESH – Op 11 okt. 1980 werd T. Anjaiah, de staatsminister van arbeid in de unieregering, beëdigd als premier van Andhra Pradesh. Hij volgde Chenna Reddy op, die eerder die maand na beschuldigingen i.z. corruptie was afgetreden, en vormde op 16 okt. een nieuw kabinet.
Anjaiah diende op 16 febr. 1982 zijn ontslag in, nadat Congres (I) bij lokale verkiezingen terrein had verloren. De centrale parlementaire raad van het Congres (I) koos op 22 febr. B. V. Reddy tot opvolger van Anjaiah en Reddy werd op 24 febr. als premier beëdigd.

ASSAM – Het op 12 dec. 1979 ingevoerde presidentieel bestuur werd in Assam op 6 dec. 1980 opgeheven, nadat mevr. Syeda Anwara Taimur een Congres (I)-regering had gevormd. Deze regering leed op 30 maart 1981 een nederlaag in het parlement en trad op 28 juni af, nadat de linkse partijen hun steun hadden ingetrokken. Toen geen partij of combinatie van partijen in staat bleek een nieuwe stabiele regering te vormen, werd de deelstaat op 30 juni opnieuw onder presidentiële bestuur geplaatst en werd het parlement geschorst.

Op 11 jan. 1982 werd K. C. Gogoi tot leider van Congres (I) in Assam gekozen i.p.v. mevr. Syeda Anwara Taimur na toenemende oppositie tegen haar beleid. Op 13 jan. werd Gogoi als premier beëdigd en werd het presidentieel bestuur opgeheven. Negen dagen later werd een nieuwe regering onder Gogoi beëdigd, maar deze trad op 18 maart af toen een nederlaag bij een motie van wantrouwen dreigde. De deelstaat werd opnieuw – voor een periode tot zes maanden – onder presidentieel bestuur geplaatst.

KERALA – Nadat Congres (Socialist) en Kerala Congres (Mani groep) resp. op 6 en 20 okt. 1981 hun steun aan de regering van het Left Democratic Front (LDF) hadden ingetrokken, dienden premier E. K. Nayanar zijn ontslag in. Op aanbeveling van gouverneur (mevr.) Jyothi Vencatachellam werd Kerala op 21 okt. onder pre-

sidentieel bestuur geplaatst en werd het parlement geschorst.
Op 28 dec. 1981 vormde Congres (I)-leider K. Karunakaran een coalitiekabinet van het United Democratic Front (UDF), waarna het presidentieel bestuur nog dezelfde dag werd opgeheven.
Nadat een van de supporters van de UDF-regering naar de oppositie was overgelopen en het kabinet zijn theoretische meerderheid in het parlement had verloren, trad de regering-Karunakaran op 17 maart 1982 af. Het deelstaatparlernent werd ontbonden en het presidentieel bestuur werd opnieuw ingevoerd.

MAHARASHTRA – Nadat het hooggerechtshof te Bombay op 12 jan. 1982 beschuldigingen i.z. corruptie tegen premier A. R. Antulay (toewijzing van cement aan aannemers in ruil voor donaties aan twee door Antulay opgerichte trusts) niet ongegrond had verklaard, trad de premier later die dag af. De met de opvolging belaste Indira Gandhi wees Babasaheb Bhosale, minister in de regering-Antulay, aan en deze werd op 20 jan. als premier beëdigd. Bhosale vormde vervolgens een kabinet van 19 leden.

MANIPOER – Premier Dorendra Singh trad op 17 nov. 1980 af en werd tot ambassadeur in Noorwegen benoemd. Rishang Keishing, voorheen vice-premier, vormde op 27 nov. een nieuwe regering, die echter op 23 febr. 1981 haar meerderheid verloor toen 10 Congres (I)-leden naar de oppositie overliepen. Keishing trad op 27 febr. af, waarna de deelstaat de volgende dag onder presidentieel bestuur werd geplaatst en het parlement werd geschorst.

Nadat 7 overlopers van de oppositie Congres (I)een meerderheid van 35 leden in het 60 leden tellende parlement hadden bezorgd, vormde Keishing op 19 juni 1981 een nieuwe regering.

MEGHALAYA – Op 7 mei 1981 trad premier Brington Buhai Lyngdoh, de leider van een factie van de All-Party Hill Leaders' Conference (APHLC), af ten gunste van de leider van Congres (I), Williamson Sangma (premier van 1970-'78). Deze vormde de volgende dag een nieuwe regering.

RAJASTHAN – Op 11 juni 1981 trad premier Jagannath Pahadia op advies van het nationale bestuur van Congres (I)af: hij zou het 20-puntenprogramma van de partij uit 1975 niet hebben uitgevoerd. Shiv Charan Matur werd op 14 juli als opvolger beëdigd en hij vormde vijf dagen later een nieuwe regering.

Deelstaatverkiezingen mei 1982

Op 19 mei 1982 vonden in vier deelstaten verkiezingen voor de regionale parlementen plaats. Die resulteerden in Kerala in een overwinning voor het United Democratic Front (UDF), geleid door Congres (I). en in West-Bengalen in een zege voor het Linkse Front, geleid door de Communist Party of India (Marxist) of CPI(M), terwijl in Haryana en Himachal Pradesh geen partij of alliantie van partijen een meerderheid behaalde.

HARYANA – De verkiezingsresultaten voor 89 van de 90 zetels waren: Congres (I) 36, Lak Dal 31, Bharatiya Janata Party (BJP)6, Congres (J)3, Janata 1 en onafhankelijken 12. Lok Dal en BJP waren een stembusalliantie aangegaan.
Op 23 mei nodigde gouverneur G. D. Tapase de leider van Congres (I),de aftredende premier Bhajan Lal, uit een nieuwe regering te vormen. Deze formeerde op 27 mei een kabinet van 12 ministers en 6 staatsministers, incl. een overloper van de Lok Dal, een van Congres (J) en zes onafhankelijken. Tijdens de bijeenkomst van het deelstaatparlement op 24 juni werd de kandidaat van Congres (I) voor het voorzitterschap van het parlement met 48 tegen 40 stemmen gekozen.

HIMACHAL PRADESH – De verkiezingsuitslagen resulteerden in de volgende zetelverdeling: Congres (I) 31, BJP 29, Janata 2 en onafhankelijken 6. Op 24 mei nodigde gouverneur A. N. Banerjee de leider van Congres (I), de aftredende premier Ram Lal, uit een nieuwe regering te vormen. Die kwam op 1 juni tot stand.

KERALA – Het UDF won 77 van de 140 zetels incl. 20 voor Congres (I),terwijl het Left Democratie Front (LDF), geleid door de CPI (M), de overige 63 zetels verwierf.

De leider van Congres (I), K. Karunakaran (die in dec. 1981 tot premier was benoemd), vormde een coalitieregering op 24 mei, toen het sinds 17 maart 1982 fungerende presidentiële bestuur werd opgeheven.

WEST-BENGALEN – De verkiezingen resulteerden in een grote zege voor het Linkse Front dat 56% van de uitgebrachte stemmen verwierf en 238 van de 294 zetels won, incl. 174 voor de CPI (M). Van de overige 56 zetels gingen 49 naar het Congres (I), terwijl de ongedeelde Congrespartij in 1977 slechts 20 zetels verwierf.
Premier Jyoti Basu (sinds 1977 in functie) werd op 26 mei beëdigd voor een tweede ambtstermijn. Hij vormde op 2 juni een coalitiekabinet.

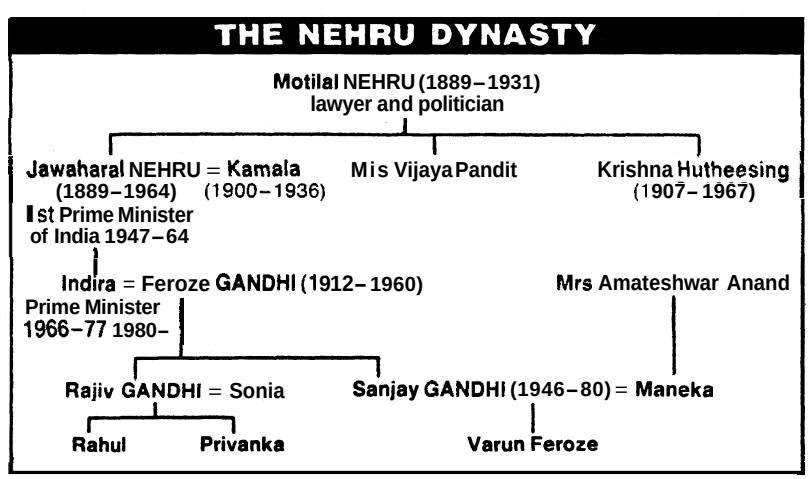
Aftreden premier Oettar Pradesh

Op 20 maart 1982 werden C. S. P. Singh (rechter van het hooggerechtshof te Allahabad en broer van premier Viswanath Pratap Singh) en zijn zoon door rovers (z.g. dacoits) vermoord. Op 27 juni volgden nog 17 moorden in Dastampur en Rampur.
Op 28 juni trad premier V. P. Singh af, omdat „mijn geweten mij niet toelaat in functie te blijven, nu mijn ministerie heeft gefaald om een eind te maken aan de dacoit-dreiging". Hij had reeds op 19 nov. 1981 verklaard dat hij zou aftreden als de „dacoit"-dreiging niet binnen een maand was uitgebannen. Parlementsvoorzitter Shripati Mishra werd op 19 juli als premier beëdigd.

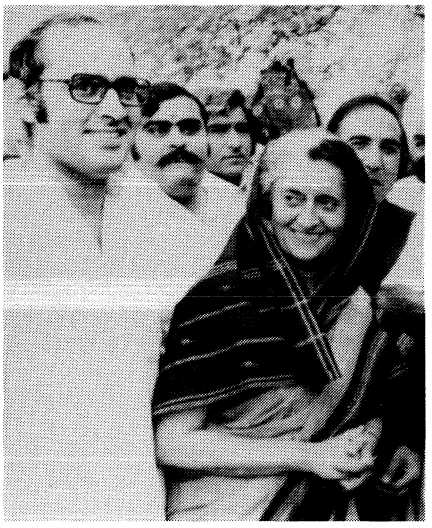
Commentaren

In de Volkskrant (14-1) schreef Hans Beynon o.a. het volgende:

„De tegenslagen voor Congres (I) (deelstaatverkiezingen in de afgelopen zomer voldeden ook al niet geheel aan de verwachtingen) hebben begrijpelijkerwijs geleid tot gnuivend handenwrijven en eisen tot vervroegde algemene verkiezingen. Omdat Indira Gandhi zich per-



(The Times 10-1-1983)



Premier Indira Gandhi met haar jongste zoon Sanjay Gandhi die op 23 juni 1980 bij een vliegtuigongeluk omkwam.

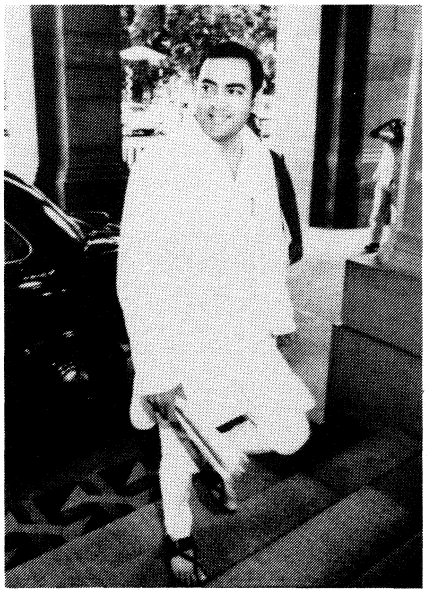
soonlijk tijdens de campagne in de zuidelijke staten heeft ingezet, heeft zij ook persoonlijk verloren en is het de vraag of Congres (I) op nationaal vlak nog wel op een meerderheid ken rekenen, aldus de redenering van de oppositie in het centrale parlement.
Maar die vrolijkheid is nu nog wat voorbarig. Nationale verkiezingen hoeft Indira Gandhi pas begin '85 te houden en in die tussentijd kan nog heel wat gebeuren. Indira heeft bewezen een taaie, verbeten en vaak geniale politieke strijder te zijn die juist op momenten van crisis haar grootste capaciteiten toont.

Karnataka, maar vooral Andhra Pradesh hebben de partijtop in New Delhi wakker geschud. Er schort heel veel aan de partij zoals die er nu voorstaat en alleen een grondige aanpak van die tekortkomingen kan beslissend zijn voor het voortbestaan van de Congrespartij. Er zijn veel zwakke punten aan te wijzen: interne verdeeldheid; het te veel afhankelijk zijn van Indira Gandhi als redder van moeilijke situaties waarin plaatselijke Congresleiders de partij door eigen gestuntel hebben gebracht; het centralisme waardoor redelijke verlangens in de regio niet aan bod komen en de corruptie.
In bepaalde gevallen regeert Congres (I) bij de gratie van de zwakheid van de tegenstander; niet vanuit eigen kracht of gezag. Zodra de oppositie in die gevallen een sterk front vormt, wankelt Congres (I). Het is een benauwende gedachte omdat zich tot dusver nog steeds geen werkelijk politiek alternatief op nationaal niveau heeft afgetekend, dat bij een falen van de Congrespartij het roer over kan nemen. Of een mogelijke sanering binnen de Congrespartij zelf. Of die dag op tijd komt voor de volgende maand te houden deelstaatverkiezingen in Assam, Meghalaya en (het unieterritorium) New Delhi is twijfelachtig."

Correspondent Mohan Ram berichtte in *NRC/H'blad* (7-1) o.a.:

„...De zware nederlaag in Andhra Pradesh zal ernstige consequenties hebben voor de toekomst van de 65-jarige mevr. Gandhi, voor haar plannen om haar enige nog levende zoon, Rajiv (38) naar voren te schuiven als de volgende premier en voor de Congrespartij als geheel.
Van 1971 tot 1979, toen Indira Gandhi premier-af was, verloor haar partij de macht in alle deelstaten behalve Karnataka en Andhra Pradesh. Er was zelfs een moment, in 1979, dat Andhra Pradesh als enige deelstaat in handen van haar partij was. Ze maakte toen van die staat haar politieke springplank vanwaar ze haar terugkeer in jan. 1980 organiseerde. (...)
Maar niet alleen de opleving van nationalistische sentimenten heeft mevr. Gandhi's nederlaag in Andhra Pradesh veroorzaakt. een ander factor is de inwendige verzwakking van haar eigen partij geweest, waar in sommige afdelingen sprake was van openlijke rebellie en pogingen om de officiele kandidaten te laten struikelen.
Onder Gandhi's leiding is de Congrespartij bezig in hoog tempo te desintegreren aan de basis, en haar geloofwaardigheid onder de bevolking te verliezen. „De partij" betekent in de praktijk: mevr. Gandhi en haar zoon, die de ho–p koester? zijn moeder als premier op te volgen. Verkiezingskandidaten worden niet geselecteerd op hun politieke betrouwbaarheid maar op hun persoonlijke loyaliteit aan mevr. Gandhi en haar zoon.
Indira Gandhi heeft bij de verkiezingen in Andhra Pradesh haar prestige op het spel gezet. Ze is in wel 200 van de 294 kiesdistricten op tournee gegaan. De Congrespartij verliet zich op Gandhi, want omdat ze het vertrouwen als partij had verspeeld hoopte ze aan stemmen te komen op grond van Gandhi's charisma. (...)
Na de nederlaag van Andra Pradesh en Karnataka zal de partij nog sneller desintegreren, zonder dat er echter op nationaal niveau een alternatief voor bestaat.
De vijfjarige regeringstermijn van mevr. Gandhi loopt af in jan. 1985, maar politieke waarnemers vragen zich af of haar partij bij de volgende verkiezingen voor het federale parlement nog wel een meerderheid zou behalen. Mevr. Gandhi is op haar politieke retour. en het zal haar nog heel wat moeite kosten om haar zoon aanvaardbaar te maken in de ogen van haar eigen partij en van het hele Indiase volk.
Wil ze zich in de politiek handhaven. dan zal ze binnen haar partij een reorganisatie en een wisseling van personen moeten doorvoeren. Maar zou ze pogingen ondernemen tot een grootscheepse reorganisatie, dan zal de nederlaag van 5 januari een aanmoediging zijn voor rebellen binnen haar partij.

Met de beginnende desintegratie van de dominerende politieke partij, die ooit de scepter zwaaide over het hele land en regeerde in alle deelstaten, komt de Indiase politiek in een nieuwe fase van conflicten en onzekerheid."



Rajiv Gandhi, de oudste zoon van Indira Gandhi, betreedt het parlementsgebouw in New Delhi (17 aug. 1981) om de voorheen door zijn broer Sanjay bezette Lagerhuiszetel in te nemen, welke hij bij een tussentijdse verkiezing op 14 juni 1981 had ge onnen.

BELGIË

BEVOEGDHEIDSCONFLICT IN VLAAMSE GEMEENSCHAPSREGERING. RAAD VAN STATE GEEFT SCHILTZ ONGELIJK

Op 26 nov. 1982 heeft de Raad van State. zetelend als rechtscollege, uitspraak gedaan in de bevoegdheidsbetwisting tussen de Vlaamse gemeenschapsministers Gaston Geens (CVP) voorzitter van de deelregering, en Hugo Schiltz (VU). Het conflict sleept aan sedert de installatie van de Vlaamse deelregering op 22 dec. 1981 (zie pag. 22/3-1982) en spruit in feite voort uit de onduidelijke en onvolledige afbakening van de bevoegdheidspakketten in de bijzondere wet op de staatshervorming.

Voor een eerste ambtstermijn van 4 jaar zijn de deelregeringen samengesteld volgens de regel van de evenredige vertegenwoordiging. Alle grote partijen zijn erin vertegenwoordigd volgens hun getalsterkte in de raden van de deelgebieden. In de wet zijn voor elke minister vaste bevoegdheidspakketten voorzien en de volgorde van de keuze wordt bepaald door coëfficiënten op basis van de uitslag van de parlementsverkiezingen. Daarnaast blijven er residuaire bevoegdheden in onderling overleg te verdelen. Voor deze verdeling hebben CVP en PVV, naar analogie met de nationale regering, een coalitie gevormd tegen SP en VU, die dus binnen de Vlaamse regering in de oppositie belandden.
VU-minister Schiltz koos het bevoegdheidspakket financiën en begroting. Bij de verdeling van de residuaire bevoegdheden werd dit pakket in twee delen opgesplitst: Schiltz werd bevoegd voor de financien en begroting van het gewest (plaatsgebonden aangelegenheden) en Geens kreeg de bevoegdheid over de financien en begroting van de gemeenschap (persoonsgebonden aangelegenheden). Met het gemaakte onderscheid bleef de belangrijke subsidiëring van tal van instellingen, organisaties en verenigingen, waarvan de meeste in Vlaanderen behoren tot de overkoepelende organisatie Caritas Catholica, in handen van de christen-democraten.
Ook de bevoegdheden van de SP-ministers Galle en De Wulf werden strikt beperkt tot datgene wat in de wet is voorzien. Minister Galle vroeg hierover advies aan de Raad van State en kreeg ongelijk.
VU-minister Schiltz oordeelde dat ten onrechte een onderscheid werd gemaakt tussen het gewest en de gemeenschap omdat aan Vlaamse kant de gewest- en gemeenschapsraden tot één wetgevend orgaan zijn gefuseerd, met het gevolg dat er ook één deelregering is, die zowel voor gewest- en gemeenschapszaken bevoegd is. Bovendien bestaat aan Vlaamse kant slechts één begroting voor beide aangelegenheden.
Schiltz noemde de splitsing strijdig met art. 59 bis van de grondwet en met art. 74, punt 3 van de bijzondere wet op de staatshervorming. Zij is ook strijdig met de zorgvuldigheidsnorm en komt neer op machtsafwending.
Na herhaalde maar vergeefse pogingen om een compromis te bereiken met minister Geens, waarbij Schiltz bereid was een protocol af te sluiten over de subsidiëring van de onder Caritas Catholica ressorterende instellingen, diende Schiltz bij de Raad van State een verzoekschrift in tot nietigverklaring van de beslissin-

gen van 22 dec. 1981 en 18 jan. 1982 van de Vlaamse gemeenschapsregering.

Arrest

Op 26 nov. 1982 heeft de zevende kamer van de Raad van State de argumenten van Schiltz in een arrest afgewezen. Deze kamer was samengesteld uit de kamervoorzitters Baeteman en Depondt, staatsraad Debaedts en griffier Heyvaert.
Wat de fusie van de instellingen aan Vlaamse kant betreft, is de Raad van State van oordeel dat art. 59 bis, par. 1 van de grondwet de mogelijkheid opent dat de wetgever een zekere institutionele samenwerking van gewest en gemeenschap tot stand brengt. Anderzijds is in art. 107 quater van de grondwet een institutionele scheiding vastgelegd.

In de bijzondere wet op de staatshervorming is ook een afzonderlijke rechtspersoon toegekend aan de Vlaamse gemeenschap en het Vlaams gewest, overeenkomstig de in art. 107 quater van de grondwet vastgelegde scheiding. In de gewone wet op de staatshervorming is in afzonderlijke begrotingen voorzien. Hieruit blijkt dat grondwettelijk gezien de institutionele scheiding tussen gewest en gemeenschap de regel is en dat een institutionele binding, binnen de grondwettelijk toegestane grenzen, naar voren komt als een afwijking op de regel. Volgens de Raad van State kan ook niet betwist worden dat in de bijzondere wet de bevoegdheid financiën en begroting alleen vermeld staat onder de gewestzaken en dat zij niet voorkomt onder de culturele en gemeenschapszaken. Het staat ook vast dat de wetgever bewust een aantal residuaire aangelegenheden voor verdeling bij collegiale meerderheidsbeslissing heeft–overgelaten. De wetgever heeft met zijn opsomming alleen de waarborg willen inbouwen dat elk lid van de deelregering een eigen bevoegdheid in zake voorbereiding en uitvoering van beslissingen zou krijgen.
Al kunnen de aangevochten beslissingen om redenen van opportuniteit en van bestuurlijke efficiëntie voor kritiek vatbaar zijn, toch wordt in de parlementaire voorbereiding geen enkele aanwijzing aangetroffen ter ondersteuning van het standpunt van Schiltz, noch kan een juridische of feitelijke onmogelijkheid worden vastgesteld om de wet toe te passen zoals zij luidt, noch kan worden bevonden dat een zodanige toepassing zou leiden tot een volslagen incoherentie tussen de bepalingen van de wet onderling. Bij art. 74, punt 3 van de bijzondere wet werden in het parlement amendementen ingediend, maar er was geen enkel dat aansloot bij de thesis van Schiltz.

De Raad van State meent dat bezwaarlijk kan worden aangenomen dat de thans in betwisting zijnde moeilijkheid aan de aandacht van al de parlementsleden zou zijn ontsnapt.
De Raad van State gaat dieper in op de bepalingen van de gewone wet op de staatshervorming, waarin zij bepalingen ontdekt die tegenstrijdig zijn met de bijzondere wet. Ook wordt dieper ingegaan op de dubbele samenstelling van de Vlaamse Raad (een communautaire en een gewestelijke) en op de gevolgen daarvan voor de besluitvorming.

De Raad van State komt dan tot het besluit dat de argumenten van Schiltz ofwel wettelijk niet steekhoudend zijn, ofwel niet liggen op het vlak van de wettelijkheid, maar op dat van de loutere opportuniteit. Ook de schending van de borgvuldigheidsnorm wijst de Raad van State af. Er kan slechts in beperkte mate sprake zijn van een geïntegreerd financieel en budgettair beleid. Het is niet aangetoond dat het onmogelijk is om op een redelijke wijze op het vlak van de Vlaamse regering te komen tot de noodzakelijke integratie. Van machtsafwending vond de Raad van State tenslotte geen enkele concrete aanwijzing.

Reactie

In een reactie op het arrest van de Raad van State zei VU-minister Schiltz dat de Raad de politieke wil van Vlaanderen miskent. De betwisting is geen personenkwestie en gaat de gebruikelijke partijtegenstellingen te boven. Zij raakt een fundamenteel probleem dat verband houdt met de staatkundige structuur en de toekomst van het Vlaamse volk. Aan Vlaamse kant heeft men steeds een fusie van gewest en landschap voorgestaan. Na het arrest wil hij samen met Geens zoeken naar een regeling om alsnog tegemoet te komen aan wat de meerderheid in Vlaanderen wenst.
Schiltz wenst aldus te vermijden dat het arrest later op een hoger niveau zou worden misbruikt voor andere bedoelingen, o.m. bij het nog uit te werken statuut voor Brussel.

Geldgebrek

Op 23 nov. 1982, voordat het arrest van de Raad van State over het bevoegdheidconflict Geens-Schiltz bekend was, luidde minister Schiltz de alarmbel in zake de precaire financiële toestand van de Vlaamse deelregering. Bij gebrek aan middelen kan geen echt beleid gevoerd worden.
Tijdens de debatten over de staatshervorming is vrijwel alle aandacht gegaan naar de bevoegdheidsafbakening, maar aan de noodzakelijke financiële middelen is volgens Schiltz nauwelijks aandacht besteed. Schiltz meende ook dat de nationale regering de gewone wet op de staatshervorming (financiële en budgettaire bepalingen) te restrictief interpreteert, zodat de deelregeringen geen ruimte krijgen voor een gezond, orthodox en evenwichtig financieel beleid. „We kunnen alleen betalen wat we moeten, de schulden kunnen we slechts gedeeltelijk betalen en er is geen geld om een beleid te voeren", zo zei Schiltz. Voor 1983 heeft de Vlaamse deelregering zeker 12 miljard aan bijkomende kredieten nodig.
Vooral in de sector van de sociale huisvesting stellen zich nijpende problemen. Er is **7,3** miljard nodig voor deze sector alleen. Indien de wetgeving niet wordt gewijzigd zal de post huisvesting in 1987 ruim 120% bedragen van de gewestbegroting. Schiltz meende dat dit regelrecht leidt tot een budgettaire impasse en dreigde met ontslag om de nationale regering tot een meer soepele houding te dwingen. Schiltz is immers van oordeel dat zijn ontslag, om wille van het proportionaliteitsbeginsel, de Vlaamse deelregering zou verlammen.

Deze stelling werd door een aantal constitutionalisten betwist, omdat men de normale werking en de continuïteit van een instelling toch niet kan laten afhangen van de mogelijke kwade trouw van een fractie, die niet onverwijld zou willen voorzien in de vervanging van haar ontslagnemende minister. Het beginsel van de continuïteit moet voorrang hebben op dat van de proportionele vertegenwoordiging, aldus deze grondwetspecialisten. In een vrije tribune in de krant De Standaard (9 dec. 1982) werd de stelling aangevochten door advocaat Leo Neels, lector aan de KU-Leuven en raadsman van VU-minister Schiltz.
Op 8 dec. zei premier Martens in de Kamer bij de bespreking van zijn begroting voor 1982 dat de gewesten hun begrotingsmogelijkheden hebben overschat. Zij hebben te hoge investeringsprogramma's voor de sociale huisvesting op touw gezet. In de mate dat zij de lasten uit het verleden niet kunnen dragen met de dotaties, de toebedeelde belastingen en de eigen ontvangsten, is het volgens de premier duidelijk dat zij in het verleden boven hun middelen hebben geleefd.
Op 1 jan. 1975, toen de sociale huisves-

ting geregionaliseerd werd, zijn de gewesten zonder schulden van start gegaan. De lasten van vóór 1975 zijn integraal door de nationale begroting overgenomen.

De huidige budgettaire moeilijkheden spruiten voort uit de techniek van prefinanciering (debudgettering via leningen), waarbij de lasten van de sociale huisvesting naar de toekomst werden verschoven. Dat systeem is volgens premier Martens in elkaar geklapt doordat de gewesten hun mogelijkheden hebben overschat, door de sterke stijging van de interestlast als gevolg van schaarste op de kapitaalmarkt en door het feit dat het aflossen van de interestlast niet kon worden uitgesteld.
De betrokken huisvestingsmaatschappijen moesten steeds meer geld lenen up de binnen- en buitenlandse kapitaalmarkt en op een bepaald ogenblik moesten zij zelfs dure kaskredieten aangaan om de werven draaiende te houden.

Bovendien aldus de premier, komen de gewesten hun verplichtingen niet meer na t.a.v. de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting (NMH). Op 26 okt. 1982 waren zij 19,5 miljard schuldig. Het gevolg is dat de NMH verplicht is bepaalde leningen te herfinancieren met leningen, waardoor interest op interest gestapeld wordt.
De NMH werkt nog unitair en de lasten worden op de drie gewestbegrotingen (Vlaanderen, Wallonië, Brussel) aangerekend volgens de gewestelijke verdeelsleutels. Zo komt het dat het ene gewest op het andere wacht alvorens over te gaan tot een fundamentele sanering.

Martens erkende tenslotte dat na 1 jan. 1975 bepaalde kredieten gedeeltelijk werden aangewend om verbintenissen van vóór 1975 te honoreren. Zo werden ten onrechte bepaalde lasten uit het verleden op de gewestbegrotingen aangerekend. Het juiste bedrag moet nog worden bepaald en premier Martens zei dat dit door de nationale regering vergoed zal worden. Tenslotte drong hij er bij de deelregeringen op aan de programma's af te stemmen op een realistisch begrotingsplafond en een einde te maken aan de rampzalige techniek van prefinanciering. De Waalse gewestregering heeft aldus reeds beslist van 1983 af geen debudgettering meer te doen voor de sociale huisvesting.
Later in dec. 1982, op de vergadering van de Vlaamse Raad, liet VU-minister Schiltz doorschemeren zijn dreiging met ontslag niet daadwerkelijk te zullen uitvoeren ,,omdat het uiteindelijk niets zou oplossen".

NEDERLAND

WIJZIGINGEN BELASTINGHEFFING PER 1 JANUARI 1983

Hierna volgt een overzicht van de wijzigingen in de belastingheffing, die per 1 jan. 1983 in werking zijn getreden, alsmede van nog te verwachten tariefswijzigingen, die in de loop van 1983 van kracht zullen worden.

Inkomstenbelasting en loonbelasting

Tarief
Voor de vaststelling van tarieven loon- en inkomstenbelasting 1983 is uitgegaan van het tarief voor 1982, exclusief solidariteitsheffing, met een tot 80% beperkte inflatiecorrectie.

TABEL I

Belastingvrije sommen in 1983 (tussen haakjes de bedragen in 1982)

Tariefgroep 1 (werkende gehuwde vrouwen)	f 2.549	(f 2.421)
Tariefgroep 2 (ongehuwden tot 35 jaar)	f 7.381	(f 7.010)
Tariefgroep 3 (ongehuwden van 35 jaar en ouder en ongehuwden die gehuwd zijn geweest of recht hebben op kinderbijslag, of als geen recht op kinderbijslag bestaat, aftrek wegens buitengewone lasten hebben voor uitgaven ter voorziening in het levensonderhoud van een kind dat jonger is dan 27 jaar	f 9.921	(f 9.423)
Tariefgroep 4 (gehuwde mannen)	f. 12.716	(f 12.078)
Maximum van de bijzondere aftrek voor gezinnen met één ouder (indien deze ouder buiten het huishouden werkzaamheden verricht en voor een kind dat bij de aanvang van het kalenderjaar jonger is dan 16 jaar recht heeft op kinderbijslag of, als geen recht op kinderbijslag bestaat, aftrek wegens buitengewone lasten heeft voor uitgaven ter voorziening in het levensonderhoud van een kind dat jonger is dan 27 jaar)	f 4.076	(f 3.871)
Extra aftrek voor de alleenstaande (ouder) die recht heeft op kinderhijslag of, als geen recht op kinderbijslag bestaat, aftrek wegens buitengewone lasten heeft voor uitgaven ter voorziening in het levensonderhoud van een kind dat jonger is dan 27 jaar	f 2.795	(f 2.655)

TABEL II

Schijventarief in 1983 (tussen haakjes de percentages en bedragen voor 1982 inclusief de zogenaamde solidariteitsheffing)

Belastingpercentage toe te passen op de belastbare som	Opvolgende inkomensschijven	Totaal opvolgende inkomensschijven	Belasting bij totaal opvolgende inkomensschijven
17% (17%) over de eerste	f 9.759 (f 9.269)	f 9.759 (f 9.269)	f 1.659 (f 1.575)
26% (26¾%) over de volgende	f 6.773 (f 6.433)	f 16.532 (f 15.702)	f 3.419 (f 3.295)
32% (32¾%) over de volgende	f 13.471 (f 12.796)	f 30.003 (f 28.498)	f 7.729 (f 7.485)
40% (40¾%) over de volgende	f 11.849 (f 11.255)	f 41.852 (f 39.753)	f 12.468 (f 12.071)
50% (50¾%) over de volgende	f 18.732 (f 17.792)	f 60.584 (f 57.545)	f 21.834 (f 21.100)
59% (59¾%) over de volgende	f 24.046 (f 22.840)	f 84.630 (f 80.385)	f 36.021 (f 34.746)
64% (64¾%) over de volgende	f 26.884 (f 25.536)	f 111.514 (f 105.921)	f 53.226 (f 51.280)
67% (67¾%) over de volgende	f 33.083 (f 31.424)	f 144.597 (f 137.345)	f 75.391 (f 72.569)
70% (70¾%) over de volgende	f 66.168 (f 62.849)	f 210.765 (f 200.194)	f 121.708 (f 117.034)
72% (72¾%) over de volgende gulden			

Het bedrag aan belasting wordt naar beneden afgerond op gehele guldens. Bedragen van f 124 (1982: f 117) en minder worden niet geheven.

Bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrekken

De bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrekken zijn afgeschaft. In verband hiermee zijn de grijze loonbelastingtabellen vervallen.

Witte loonbelasting- en premietabellen gewijzigd

In de witte tabellen zijn met ingang van 1 januari 1983 niet langer verwerkt de aftrek wegens ingehouden premies Z.W., W.W. en W.A.O. alsmede vereveningsbijdrage en de bijtelling van het werkgeversaandeel in de premie Ziekenfondswet (ZFW). Voordat op het loon de witte tabel kan worden toegepast moet het loon eerst worden gecorrigeerd met de aftrek van de werkelijk ingehouden premies Z.W., W.W. en W.A.O. alsmede vereveningsbijdrage en – in voorkomende gevallen – met de bijtelling van het werkgeversaandeel in de premie ZFW.
Het tot nu toe in de witte tabellen gemaakte onderscheid tussen werknemers die wel en werknemers die niet verplicht zijn verzekerd ingevolge de ZFW is hiermee vervallen. De wijziging is ingevoerd om te komen tot een betere aansluiting tussen ingehouden loonbelasting en verschuldigde inkomstenbelasting. Correcties die thans in verband met premies werknemersverzekeringen nog in het aangiftebiljet moeten worden aangebracht, kunnen bij de aangiftebiljetten over 1983 en volgende jaren dan achterwege blijven.

Vrijstellingsregeling voor geschenken gewijzigd

Voor de loonbelasting geldt een vrijstellingsregeling voor geschenken ter gelegenheid van:

– algemeen erkende feestdagen;
– de verjaardag en andere persoonlijke feestdagen van de werknemer;
– een zakelijk jubileum van de werkgever.
De hiervoor vermelde geschenken zijn vrijgesteld tot een bedrag van f 90 per gelegenheid, doch met ingang van 1 januari 1983 met een maximum van f 450 per jaar.

Regeling voor degene die meewerkt in de onderneming van de echtgenoot

– Aan degene die zijn of haar tijd geheel of nagenoeg geheel (ten minste 1750 uren) besteedt aan de onderneming van de echtgenoot, wordt toegerekend ⅓ van de winst met een minimum van f 2.521 (1982: f 2.394) en een maximum van f 30.169 (1982: f 28.681):
– Aan degene die zijn of haar tijd grotendeels (ten minste 875 uren) aan de onderneming van de echtgenoot besteedt, wordt toegerekend ⅕ van de winst met een minimum van f 2.521 (1982: f 2.394) en een maximum van f 18.121 (1982: f 17.212);
– Aan degene die zijn of haar tijd in belangrijke mate (ten minste 525 uren) aan de onderneming van de echtgenoot besteedt, wordt toegerekend 1/9 van de winst met een minimum van f 2.521 (1982: f 2.394) en een maximum van f 6.046 (1982: f 5.742).

Fiscale oudedagsreserve voor zelfstandigen

– De toevoeging aan de fiscale oudedagsreserve wordt 11,5% van de winst voor zover deze niet meer beloopt dan f 53.532 (1982: f 50.217) en 10% van de winst voor zover deze meer beloopt dan f 53.532 (1982: f 50.217);
– Het minimumbedrag van de jaarlijkse toevoeging aan de reserve wordt f 964 (1982: f 904) en het maximumbedrag f 15.195 (1982: f 14.254).
– De jaarlijkse onbelaste afneming van de reserve wordt f 580 (1982: f 544) bij winsten van niet meer dan f 28.779 (1982: f 26.997).

Stamrechtvrijstelling

– De maxima gaan als volgt luiden:
f 557.660 (1982: f 523.133) bij:
overdrachten door ondernemers van 60 jaar of ouder:
overdrachten door invalide ondernemers;
het staken van de onderneming door overlijden;

f 278.832 (1982: f 261.568) bij:
overdrachten door ondernemers van 50 tot 60 jaar;
overdrachten door ondernemers jonger dan 50 jaar wanneer de uitkeringen of verstrekkingen direct ingaan;

f 139.416 (1982: f 130.784):
in de overige gevallen.

Lijfrentepremie-aftrek

– Het maximum van de lijfrentepremie-aftrek wordt f 15.339 (1982: f 14.389).

Investeringsbijdragen en -toeslagen (WIR)

– Investeringen in bedrijfsmiddelen komen voor investeringsbijdragen in aanmerking als het totaal van de investeringen in het kalenderjaar een bedrag van meer dan f 2.600 (1982: f 2.400) te boven gaat.

Kleinschaligheidstoeslag

– Aanspraak op de kleinschaligheidstoeslag ontstaat indien-minder dan f 1.041.380 in bedrijfsmiddelen wordt geïnvesteerd (1982: f 976.904).

De grootte van de kleinschaligheidstoeslag b e draagt bij een jaarinvestering van:

TABEL III

meer dan	doch niet meer dan	verhoogd met
f —	f 43.393	6 %
f 43.393	f 86.785	5¾%
f 86.785	f 130.175	5½%
f 130.175	f 173.566	5¼%
f 173.566	f 216.956	5 %
f 216.956	f 260.348	4¾%
f 260.348	f 303.737	4½%
f 303.737	f 347.130	4¼%
f 347.130	f 390.519	4 %
f 390.519	f 433.910	3¾%
f 433.910	f 477.301	3½%
f 477.301	f 520.691	3¼%
f 520.691	f 564.082	3 %
f 564.082	f 607.473	2¾%
f 607.473	f 650.863	2½%
f 650.863	f 694.255	2¼%
f 694.255	f 737.645	2 %
f 737.645	f 781.035	1¾%
f 781.035	f 824.427	1½%
f 824.427	f 867.818	1¼%
f 867.818	f 911.207	1 %
f 911.207	f 954.599	¾%
f 954.599	f 997.990	½%
f 997.990	f 1.041.380	¼%
f 1.041.380	—	—

Ziektekosten

– De kosten van ziekte, invaliditeit. bevalling, adoptie en overlijden komen slechts voor aftrek in aanmerking voor zover zij meer bedragen dan:

12,5% (1982: 11,5%) van het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) indien het onzuivere inkomen (c.q. het geschatte jaarloon) f 46.400 (1982: f 43.478) of minder bedraagt;

f 5.800 (1982: f 5.000) indien het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) meer dan f 46.400 (1982: f 43.478) doch niet meer dan f 105.000 (1982: f 98.000) bedraagt;

f 7.250 (1982: f 6.250) indien het onzuiver inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) meer dan f 105.000 (1982: f 98.000) bedraagt.

– Het bedrag voor extra uitgaven voor kleding en beddegoed die als uitgaven ter zake van ziekte en invaliditeit worden aangemerkt, wordt f 570 (1982: f 550). Indien wordt aangetoond dat de extra uitgaven meer bedragen dan f 1.140 (1982: f 1.100) wordt het bedrag van f 570 verhoogd tot f 1.425 (1982: f 1.375).

Eén-oudergezinnen

– De kosten van gezinshulp in één-oudergezinnen met jonge kinderen komen voor aftrek in aanmerking voor zover zij meer bedragen dan: 10% van het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) indien het onzuivere inkomen (c.q. geschatte jaarloon) f 105.000 (1982: f 98.000) of minder bedraagt;
f 10.500 (1982: f 9.800) indien het onzuivere inkomen (c.q. geschatte jaarloon) meer dan f 105.000 bedraagt.
De aftrek bedraagt ten hoogste f 31.500 (1982: f 29.400).

Teruggaaf op verzoek van ingehouden loonbelasting en premies volksverzekeringen

– De grens voor teruggaaf op verzoek van ingehouden loonbelasting (T-biljet) wordt f 124 (1982: f 117). Voor teruggaaf van premies volksverzekeringen wordt deze grens eveneens f 124 (1982: f 117)[1].

Aanslaggrens voor de inkomstenbelasting

– De aanslaggrens voor de inkomstenbelasting wordt f 55.600 (1982: f 51.500).

Buitengewone-lastenaftrek voor kinderen voor wie geen kinderbijslag wordt ontvangen

– Belastingplichtigen die geen recht hebben op kinderbijslag ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) of dat recht wegens gemoedsbezwaren of in verband met regels ter voorkoming van samenloop niet geldend (kunnen) maken kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op buitengewone-lastenaftrek voor kosten van levensonderhoud voor kinderen jonger dan 27 jaar.

Als de kosten van levernsonderhoud in belangrijke mate op de belastingplichtige drukken, komen deze voor aftrek in aanmerking tot een bedrag van:

a. f 570 per kalenderkwartaal indien het kind jonger dan 6 jaar is;
b. f 600 per kalenderkwartaal indien het kind 6 jaar of ouder doch jonger dan 12 jaar is;
c. f 635 per kalenderkwartaal indien het kind 12 jaar of ouder doch jonger dan 18 jaar is:
d. f 600 per kalenderkwartaal indien het kind 18 jaar of ouder is.

Een kind wordt geacht in belangrijke mate te zijn onderhouden indien de belastingplichtige ten minste f 56 (1982: f 54) per week voor het levensonderhoud van het kind betaalt. Bedragen de totale kosten van het levensonderhoud van het kind minder dan f 112 (1982: f 108) per week, dan is voldoende dat meer dan de helft van de totale kosten wordt betaald.
In het onder d. bedoelde geval wordt het aftrekbedrag verhoogd tot f 1.200 per kalenderkwartaal, indien de kosten van onderhoud van het kind grotendeels op de belastingplichtige drukken en tot f 1.800 indien het kind niet tot het huishouden van de belastingplichtige behoort en de kosten van onderhoud van het kind geheel of nagenoeg geheel op de belastingplichtige drukken.

Reiskostenregeling

(Zie tabel IV)

Dividendbelasting

– Stichtingen, verenigingen en andere niet aan de vennootschapsbelasting onderworpen rechtspersonen dienen verzoeken om teruggaaf van dividendbelasting die ingehouden is na 31 december 1981, te doen binnen 2 jaren na afloop van het kalenderjaar waarin de dividendbelasting is ingehouden. Verzoeken om teruggaaf van dividendbelasting die is ingehouden vóór 1 januari 1982 moeten worden gedaan vóór 1 januari 1984.

Vermogensbelasting

Oudedagsvrijstelling

(Zie *tabel V A* en *B)*

Interingsvrijstelling

(Zie tabel V I A en B)

Overige vrijstellingen en aftrekken (tussen haakjes bedragen in 1982)

– De ondernemingsvrijstelling.
Aan belastingplichtigen die een onderneming bezitten wordt vrijstelling van vermogensbelasting verleend voor de volgende bedragen:
a. Indien het ondernemingsvermogen niet meer beloopt dan f 107.000 (f 101.000) is 100% van het ondernemingsvermogen vrijgesteld.
b. Indien dat vermogen meer beloopt dan f 107.000 (f 101.000) is 50% vrijgesteld doch ten minste f 107.000 (f 101.000) en ten hoogste f 299.000 (f 280.000).

– Basisvrijstelling.
De basisvrijstelling wordt verhoogd tot *f* 103.000 (*f* 96.000) voor gehuwden en tot f 51.000 (f 48.000) of' f 84.000 (*f* 78.000) voor ongehuwden (afhankelijk van tariefgroepindeling)

TABEL IV

Reiskostenaftrekken

– De bedragen van de reiskostenaftrek en de vrijgestelde vergoedingen zijn als volgt:

afstand		aftrekbedrag[1])		vrijgestelde vergoeding	
meer dan	maar niet meer dan	1982	1983	1982	1983
km	10 km	f 200	f 200	f 390	f 390
10	15	f 920	f 980	f 1310	f 1380
15	20	f 1240	f 1320	f 1620	f 1710
20	30	f 1730	f 1840	f 2190	f 2320
30	40	f 2210	f 2350	f 2850	f 2920
40	50	f 2700	f 2860	f 3360	f 3520
50		f 3260	f 3260	f 4110	f 4140

[1]) Deze aftrekbedragen gelden voor de inkomstenbelasting, voor de loonbelasting zijn deze bedragen f 200 lager, omdat in de tabellen loonbelasting reeds rekening is gehouden met een bedrag van f 200

TABEL V A

De oudedagsvrijstelling voor ongehuwden (tariefgroep 3) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van:	doch nog niet de leeftijd van:	en hij aanspraak heeft op een jaarlijkse uitkering (na zijn 65ste excl. AOW) van in totaal:			
		nihil of meer doch ten hoogste f 7.325 (1982: f 6.875)		meer dan f 7.325 (f 6.875) doch niet meer dan f 14.650 (1982: f 13.750)	
		1983	1982	1983	1982
35	45	f 13.000	(f 12.000)	f 6.000	(f 6.000)
45	55	f 39.000	(f 37.000)	f 20.000	(f 19.000)
55	65	f 105.000	(f 99.000)	f 53.000	(f 49.000)
65	75	f 146.000	(f 137.000)	f 73.000	(f 68.000)
75	—	f 103.000	(f 96.000)	f 51.000	(f 48.000)

TABEL V B

De oudedagsvrijstelling voor gehuwden (tariefgroep 4) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van:	doch nog niet de leeftijd van:	en hij aanspraak heeft op een jaarlijkse uitkering (na zijn 65ste excl. AOW) van in totaal:			
		nihil of meer doch ten hoogste f 10.450 (1982: f 9.800)		meer dan f 10.450 (f 9.800) doch niet meer dan f 20.900 (1982: f 19.600)	
		1983	1982	1983	1982
35	45	f 18.000	(f 17.000)	f 10.000	(f 9.000)
45	55	f 57.000	(f 54.000)	f 29.000	(f 27.000)
55	65	f 149.000	(f 140.000)	f 75.000	(f 71.000)
65	75	f 208.000	(f 195.000)	f 104.000	(f 97.000)
75	—	f 147.000	(f 138.000)	f 74.000	(f 69.000)

– Kinderaftrek.
Voor kinderen tot 18 jaar bedraagt de kinderaftrek f 6.000 (f 6.000). Voor studerende kinderen van 18 tot 27 jaar is de aftrek f 32.000 (f 30.000).
– Vrijstelling periodieke uitkeringen.
Het vrijstellingsbedrag met betrekking tot periodieke uitkeringen is verhoogd tot f 25.600 (f 24.000) voor degene die de uitkering geniet, tot f 17.900 (f 16.800) voor de langstlevende echtgenoot, tot f 7.300 (f 6.900) voor wezen en f 3.650 (f 3.450) voor halfwezen.
Voor ingegane lijfrenten zijn overeenkomstige bedragen vastgesteld van resp. f 20.900 (f 19.600), f 14.650 (f 13.750), f 6.000 (f 5.600) en f 3.000 (f 2.800).

Successierechten en schenkingsrecht

(tussen haakjes bedragen in 1982)

Successierechten

(zie ook tabel *VII*)

Echtgenoten

vrijstelling: f 418.018 (f 392.137)

Jonge kinderen

vrijstelling: f 5.972 (f 5.602) per jaar beneden 23 jaar, met een minimum van f 11.943 (f 11.204)

Oudere kinderen

vrijstelling: f 11.943 (f 11.204) voor kinderen ouder dan 23 jaar, mits de verkrijging niet meer bedraagt dan f 35.830 (f 33.612)

Invalide kinderen

vrijstelling als kinderen beneden 23 jaar, met minimum van f 17.915 (f 16.806)

vrijstelling: f 11.943 (f 11.204) voor kinderen ouder dan 23 jaar

Ouders

vrijstelling: f 59.717 (f 56.020)

Andere bloedverwanten in de rechte lijn

drempel van f 11.943 [1]) (f 11.204)

Rechtspersonen die vallen onder het tarief van 11%

drempel van f 11.943 (f 11.204) indien en voorzover aan de verkrijging niet een opdracht is verbonden die aan de verkrijging het karakter ontneemt van te zijn geschied in het algemeen belang.

Alle andere gevallen

drempel van f 1.194 (f 1.120)

Op de vrijstellingen van echtgenoten, kinderen tot 23 jaar, en ouders worden eventuele pensioenrechten in mindering gebracht. Deze vermindering is echter aan een maximum gebonden. De vrijstelling voor echtgenoten kan nooit minder bedragen dan f 119.434 (f 112.039). Voor kinderen tot 23 jaar bedraagt de vrijstelling nooit minder dan f 11.943 (f 11.204) en is het kind invalide dan bedraagt de vrijstelling nooit minder dan f 17.915 (f 16.806). Ouders hebben een vrijstelling die nooit minder dan f 11.943 (f 11.204) kan bedragen.

Schenkingsrecht

Schenkingen door ouders aan kinderen
vrijstelling: (per kalenderjaar) f 5.972 (f 5.602)

vrijstelling eenmalig f 29.859 (f 28.010) mits in de aangifte op de vrijstelling een beroep wordt gedaan in 1983:

voor kinderen tussen 18 en 30 jaar in 1984:

voor kinderen tussen 18 en 35 jaar drempel van f 5.972 (f 5.602)

Rechtspersonen die vallen onder het tarief van 11%

indien en voorzover aan de verkrijging niet een opdracht is verbonden die aan de verkrijging het karakter ontneemt van te zijn geschied in het algemeen belang.

Alle andere gevallen

drempel: (per periode van 2 jaar) f 3.583 (f 3.361)

Vrijstelling successierecht voor ongehuwd samenwonenden

– Voor ongehuwd samenwonenden geldt een vrijstelling van het successierecht van f 119.434 (f 112.039) als zij:
– bloedverwanten zijn in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de tweede graad en zij tot het tijdstip van overlijden van de erflater samen met deze, na hun dertigste jaar, gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vijf jaren een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd (bijvoorbeeld samenwonende broers en/of zusters);
– niet elkaars bloedverwanten zijn in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de tweede graad en zij tot het tijdstip van overlijden van de erflater samen met deze na hun achttiende jaar gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vijf jaren een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd [2]) (bij voorbeeld een tweepersoonshuishouden van niet-gehuwden).
– De vrijstelling bedraagt, als bedoelde gemeenschappelijke huishouding vier, drie of twee jaren heeft geduurd, resp. f 95.547, f 71.661 en f 47.774 (f 89.631, f 67.224 en f 44.816).

1) Onder drempel wordt verstaan een vrijstelling die in beginsel vervalt als de verkrijging het maximum van de vrijstelling te boven gaat.

2) De periode van vijf jaar gaat niet in zolang één van de partners nog gehuwd is.

TABEL VI

Interingsvrijstelling

A. De interingsvrijstelling voor ongehuwden (tariefgroep 2 en 3) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van:	doch nog niet de leeftijd van:	en hij voor de heffing van de inkomstenbelasting over het voorafgaande kalenderjaar een onzuiver inkomen heeft genoten van:			
		nihil of meer doch ten hoogste f 8.950 (1982: f 8.400)		meer dan f 8.950 (f 8.400) doch niet meer dan f 17.900 (1982: f 16.800)	
		1983	1982	1983	1982
	25	*f* 232.000	(*f* 217.000)	*f* 116.000	(f 109.000)
	35	*f* 215.000	(*f* 202.000)	f 107.000	(f 101.000)
	45	*f* 185.000	(*f* 174.000)	f 93.000	(*f* 87.000)
	55	*f* 139.000	(*f* 130.000)	f 69.000	(*f* 65.000)
	65	*f* 57.000	(*f* 54.000)	f 29.000	(*f* 27.000)

B. De interingsvrijstelling voor gehuwden (tariefgroep 4) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van:	doch nog niet de leeftijd van:	en hij voor de heffing van de inkomstenbelasting over het voorafgaande kalenderjaar een onzuiver inkomen heeft genoten van:			
		nihil of meer doch ten hoogste f 12.800 (1982: f 12.000)		meer dan f 12.800 (*f* 12.000) doch niet meer dan f 25.600 (1982: f24.000)	
		1983	1982	1983	1982
—	25	f 331.000	(f 310.000)	f 165.000	(f 155.000)
25	35	f 306.000	(f 287.000)	f 153.000	(f 143.000)
35	45	f 265.000	(*f* 249.000)	f 133.000	(f 124.000)
45	55	f 198.000	(*f* 186.000)	f 99.000	(f 93.000)
55	65	f 82.000	(*f* 77.000)	f 41.000	(f 38.000)

RENTE BIJ UITSTEL VAN BELASTINGBETALING

In verband met de verlaging van de wettelijke rente van 12% naar 9% met ingang van 1 januari 1983 wordt per diezelfde datum ook de rente verschuldigd bij uitstel van belastingbetaling verlaagd tot 9%

BELASTINGWIJZIGINGEN IN DE LOOP VAN 1983

BELASTINGEN OP INKOMEN, WINST EN VERMOGEN

Inkomstenbelasting en loonbelasting

In een brief aan de Tweede Kamer van 9 december 1982 hebben de ministers van sociale zaken en werkgelegenheid, van financien en van economische zaken meegedeeld dat het kabinet een maatregel in de sfeer van de loon- en de inkomstenbelasting overweegt per 1 april 1983 in de volgende vorm:
- inkorting van de 17%-schijf met f 650:
- verhoging van het 40%- t/m 59%-tarief met één procentpunt;
- verhoging van het 64%- en 67%-tarief van twee procentpunten;
- voeging van de oude 70%-schijf bij de nieuwe 69%-schijf.

Voorts overweegt het kabinet een maatregel te nemen voor de zogenaamde twee-verdieners ten einde een gedeelte van het verschil in belasting tussen alleenverdieners en tweeverdieners te verkleinen.

Zie voor de consequenties hiervan Tabel VIII.

Nieuwe regeling „groot onderhoud"

In een brief aan de Tweede Kamer van 29 december 1982 hebben de minister en de staatssecretaris van financiën de tijdelijke verruiming van de fiscale aftrekbaarheid van het groot onderhoud aangekondigd. Deze verruiming gaat in per 1 januari 1983. Een daartoe strekkend wetsontwerp zal zo spoedig mogelijk worden ingediend.

TABEL VII

Tarief van het successierecht en van het schenkingsrecht (tussen haakjes tarief 1982)

		Indien geërfd of verkregen wordt door:					
tussen (1)	en (2)	I. echtgenoot, kinderen, afstammelingen in tweede of verdere graad: een verkrijger – niet zijnde de echtgenoot – die behoort tot de bloedverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de tweede graad en tot het tijdstip van het overlijden of de schenking samen met de erflater of de schenker na hun 30ste jaar gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vijf jaren een gemeenschappelijke huishouding heeft gevoerd[1].		II. broers, zusters, bloedverwanten in de rechte lijn; een verkrijger – niet zijnde de echtgenoot – die niet behoort tot de bloedverwanten onder I genoemd en tot het tijdstip van het overlijden of de schenking samen met de erflater of de schenker na hun 18de jaar gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vijf jaren een gemeenschappelijke huishouding heeft gevoerd[2].		III. andere verkrijgers, uitgezonderd de rechtspersonen die vallen onder het tarief van 11%.	
(1)	(2)	a	b	a	b	a	b
0 –	29.859 (28.010)	0	5	0	26	0	41
29.859 – (28.010) –	59.718 (56.020)	1.492 (1.400)	8	7.763 (7.282)	30	12.242 (11.484)	45
59.718 – (56.020) –	119.435 (112.040)	3.881 (3.641)	12	16.721 (15.685)	35	25.678 (24.088)	50
119.435 – (112.040) –	238.869 (224.079)	11.047 (10.363)	15	37.621 (35.292)	39	55.537 (52.098)	54
238.869 – (224.079) –	477.736 (448.157)	28.962 (27.169)	19	84.201 (78.987)	44	120.031 (112.599)	59
447.736 – (448.157) –	1.194.338 (1.120.392)	74.347 (69.744)	23	189.302 (177.582)	48	260.963 (244.805)	63
1.194.338 – (1.120.392) –	en het hogere bedrag van de belaste verkrijging	239.166 (224.358)	27	533.271 (500.254)	53	712.422 (668.313)	68

a Belasting over het in kolom (1) genoemde bedrag.
b Heffingspercentage over het gedeelte van de (belaste) verkrijging, dat ligt tussen de bedragen van kolom (1) en kolom (2).
[1] Voor de afstammelingen in de tweede of verdere graad bedraagt de belasting het ingevolge deze kolom verschuldigde, vermeerderd met 60% daarvan.
[2] De periode van vijf jaren gaat niet in zolang één van de partners nog gehuwd is.

TABEL VIII

Voor de loonbelasting zouden de voorstellen bij inwerkingtreding op 1 april 1983 leiden tot het volgende tarief:

Belastingpercentage toe te passen op de belastbare som	Opvolgende inkomensschijven	Totaal opvolgende inkomensschijven	Belasting bij totaal opvolgende inkomensschijven
17% over de eerste	f 9.109	*f* 9.109	*f* 1.548
26% over de volgende	f 6.773	*f* 15.882	*f* 3.308
32% over de volgende	f 13.471	*f* 29.353	*f* 7.308
41% over de volgende	f 11.849	*f* 41.202	*f* 12.476
51% over de volgende	f 18.732	*f* 59.934	*f* 22.029
60% over de volgende	f 24.046	*f* 83.980	*f* 36.456
66% over de volgende	*f* 26,884	*f* 110.964	*f* 54.199
69% over de volgende	*f* 99.251	*f* 210.115	*f* 122.682
72% over elke volgende gulden			

Voor de inkomstenbelasting zal de belasting worden berekend voor ¼ op basis van het per 1 januari 1983 geldende tarief en voor ¾ op basis van het nieuwe tarief.

Het huidige begrip groot onderhoud wordt gehandhaafd. Daarnaast komen nu mede voor aftrek in aanmerking: kosten van thermische isolatie (welke fiscaal theoretisch geen aftrekbare kosten kunnen zijn) voor zover deze kosten in directe samenhang met groot onderhoud worden gemaakt. Het aftrekbaar maken van deze kosten moet worden gezien als een specifieke maatregel ter bevordering van de energiebesparing die overigens ook gunstige invloed heeft op de werkgelegenheid.
De maatregel wordt om het gewenste zweepslageffect voor de bouw te verkrijgen tijdelijk. Voorgesteld wordt een termijn van 3 jaren. De momenten van aangaan van de verplichting, van uitvoering en van betaling dienen alle binnen die termijn te vallen.

Het criterium dat de woning een bepaalde periode als hoofdverblijf moet hebben gediend, blijft gehandhaafd om oneigenlijk gebruik (kopen – opknappen - verkopen) te voorkomen. Deze bewoningstermijn wordt gesteld op 1 jaar. De waardegrens van de woning als criterium vervalt.
De huidige drempel van 10% van de waarde in het economische verkeer waarboven de kosten mogen worden afgetrokken wordt vervangen door een drempel van 2% maal de netto-huurwaardebijtelling (zgn. huurwaardeforfait) met een minimum van f 2.000. De kosten boven deze drempel zijn aftrekbaar, waarbij het aftrekbare bedrag niet hoger mag zijn dan f 20.000.
Voorgesteld zal worden dat in de wet de bepaling wordt opgenomen dat de belastingplichtige de omvang en de aard van de aftrekposten moet aantonen aan de hand van facturen. Aan de vorm en inhoud van deze facturen zullen – voor zover nodig – overeenkomstige eisen worden gesteld als in artikel 35 van de Wet omzetbelasting 1968 is geschied voor leveringen en diensten van een ondernemer aan een andere ondernemer.

Bij het opstellen van het wetsontwerp zal aandacht worden geschonken aan de monumentenwoning. De nieuwe regeling mag er niet toe leiden dat deze categorie erop achteruitgaat.
Voor de financiering van de tijdelijke maatregel zal een tijdelijke verhoging van het huurwaardeforfait over de gehele lijn met 0,2% worden voorgesteld.

Buitengewone lastenregeling voor bejaarden en arbeidsongeschikten

Voor bejaarden en arbeidsongeschikte personen komt in de loop van 1983 een nieuwe forfaitaire aftrek in de buitengewone lastenregeling voor uitgaven ter zake van ziekte, invaliditeit enz. (een daartoe strekkend wetsvoorstel is in voorbereiding). Voor arbeidsongeschikten en ongehuwde bejaarden wordt gedacht aan een vaste aftrek van f 424 en voor gehuwde bejaarden aan een vaste aftrek van f 606.

KOSTPRIJSVERHOGENDE BELASTINGEN

Assurantiebelasting

Met ingang van 1 maart 1983 wordt het tarief van de assurantiebelasting verhoogd van 6% tot 7%.

BIJ HET PARLEMENT NOG AANHANGIGE WETSONTWERPEN

De volgende wetsvoorstellen zijn bij het parlement nog in behandeling.

Motorrijtuigenbelasting.
Vrijstelling wegens invaliditeit

De Eerste Kamer moet zich nog uitspreken over het wetsvoorstel tot intrekking van de vrijstelling van motorrijtuigenbelasting wegens invaliditeit. Als deze Kamer het voorstel goedkeurt zal voor invalide bejaarden die op het moment, dat de wet tot intrekking van de vrijstelling van kracht wordt, reeds vrijstelling genieten, die vrijstelling nog gedurende ten hoogste tien jaren na dat tijdstip van kracht blijven. Verder zal nog gedurende tien jaren vrijstelling kunnen worden verleend voor die motorrijtuigen die uitsluitend worden gehouden wegens invaliditeit van personen die 65 jaar waren bij het inwerkingtreden van de wet die op dat moment geen vrijstelling wegens invaliditeit genoten.

Overige

- Wijziging van de inkomstenbelasting en de premieheffing volksverzekering met betrekking tot de regeling inzake het al of niet opleggen van een aanslag.

- Wijziging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting houdende een aftrekbaarheid van renten en schulden in de privésfeer en wijziging van de inkomstenbelasting houdende een bepaling ingevolge welke erfpachtcanons e.d. worden beschouwd als renten van geldleningen. Het wetsontwerp, houdende een beperking van de aftrekbaarheid van in de privésfeer betaalde hypotheekrente, zal worden ingetrokken.

- Wijziging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting voor in de privésfeer ontvangen en betaalde termijnen van lijfrenten en nadere periodieke uitkeringen. In een brief van de staatssecretaris van financiën aan de Tweede Kamer van 9 dec. 1982 werd meegedeeld, dat de ingangsdatum van 1 jan. 1983 naar 1 jan. 1984 zal worden verschoven.

- Technische herziening van de Successiewet 1956.

(Ministerie van financiën)
(Vor. ber. pag. 36/1 e.v.-1982)

LATIJNS-AMERIKA

PANAMA

AFTREDEN PRESIDENT ROYO. VORMING NIEUW KABINET. POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Op 30 juli 1982 trad president Aristides Royo, die op 11 okt. 1978 door de Nationale Assemblee voor zes jaar was gekozen, om gezondheidsredenen af. Royo zei dat hij last had van zijn keel. Diezelfde dag werd Royo als president vervangen door vice-president Ricardo de la Espriella, een econoom en vroeger bankier, die beloofde dat er in 1984 eerlijke verkiezingen zouden worden gehouden.
Royo werd tot aftreden gedwongen door generaal Ruben Dario Paredes, een vroegere minister van agrarische ontwikkeling (1975-1978), die stafchef van de Nationale Garde was geweest totdat hij op 3 maart 1982 de functie van commandant van de Nationale Garde had overgenomen van kol. Florencio Flores Aguilar.
Sindsdien had gen. Paredes erg veel



De op 30 juli afgetreden president van Panama, Aristides Royo (l.), met zijn opvolger Ricardo de la Espriella, die tot die datum het vice-presidentschap had bekleed.

invloed uitgeoefend in Panama en werd hij beschouwd als de belangrijkste kandidaat voor de verkiezingen van 1984.

Officieel was kol. Flores samen met andere leidende figuren van de Nationale Garde met pensioen gegaan. Hun ontslag uit dienst was door president Royo bekendgemaakt en bekrachtigd.
Naast gen. Paredes hadden toen tevens kol. Armando Contreras en kol. Manuel Antonio Noriega Morena, de invloedrijke chef van de militaire inlichtingendienst, topfuncties binnen de Nationale Garde gekregen. Contreras was stafchef geworden en Noriega plaatsvervangend stafchef.

Na de dood in juli 1981 van brigade-generaal Omar Torrijos Herrera, de ,,sterke man" van Panama (pag. 544-1981), waren de betrekkingen tussen president Royo en het militaire oppercomando verslechterd en waren er ook problemen ontstaan binnen de officiële door Torrijos opgerichte Revolutionaire Democratische Partij (PRD).
Royo en Paredes verschilden vooral van mening over het te voeren buitenlandse beleid en de Amerikaanse rol in Panama.
Zo had president Royo tijdens de Falkland-crisis (pag. 241 e.v.-1982) Argentinië gesteund en had hij tijdens een bezoek aan Venezuela in juli opgeroepen tot een Latijnsamerikaanse „veiligheidsconferentie" waaraan wel Cuba maar niet Amerika mocht deelnemen en die diende om de betrekkingen met de Verenigde Staten te herzien, nadat deze tijdens de Falklandkwestie de zijde van Groot-Brittannië hadden gekozen (pag. 30912 e.v.-1982). Verder had Royo de Verenigde Staten er herhaaldelijk van beschuldigd de Panamakanaal-akkoorden niet na te komen.
Gen. Paredes, een overtuigd anti-communist, nam daarentegen een pro-Westers standpunt in en was voor een grotere betrokkenheid van de Verenigde Staten bij Panamese kwesties. Onmiddellijk na de ambtsaanvaarding van president De la Espriella, gaf gen. Paredes een persconferentie waarop hij het nieuwe staatshoofd verschillende ,,aanbevelingen" deed en tevens de sluiting van alle kranten in het land gedurende een week bekendmaakte. In die tijd zouden gesprekken plaatsvinden die moesten leiden tot het opstellen van bepaalde regels. Die regels moesten een einde maken aan ,,laster en beledigingen" zonder ,,de vrijheid van informatie" op te offeren.
Onder het mom dat het democratiseringsproces tot iedere prijs doorgang moest vinden, eiste gen. Paredes het ontslag van alle ministers, van ambassadeurs, burgemeesters en leidende figuren op provinciaal niveau, alsmede het ontslag en de arrestatie van verscheidene mensen die werkzaam waren op het gebied van de sociale zekerheid.
Verder stelde hij voor een commissie van advocaten in te stellen om de grondwet van 1972 te hervormen en maakte hij de oprichting bekend van een ,,raad voor de moralisering van de voorlichting" die besprekingen zou gaan voeren met de kranten.
Op 31 juli onderschreef president De la Espriella de roep om ontslagen (die in groten getale volgden) en beloofde hij de aanbevelingen te zullen bestuderen.
Diezelfde dag gaf een aantal oppositiepartijen, waaronder de Volksactiepartij (Papo), de Christen-Democratische Partij (PDC), de Liberale Republikeinse en Nationalistische Beweging (Molirena) en de Nationalistische Volkspartij (PNP), een verklaring uit waarin zij meedeelden dat in feite ,,de Nationale Garde de president had afgezet en aan zijn opvolger een serie maatregelen had opgelegd die in veel gevallen het wettige en institutionele kader, dat door diezelfde Nationale Garde was opgesteld, te buiten ging".
De oppositiepartijen bekritiseerden de sluiting van de kranten, maar verwelkomden het voorstel om de grondwet te hervormen en zij ondersteunden het mogelijke ontslag van vooral de procureur-generaal en de thesaurier-generaal (op 20 augustus koos de Nationale Assemblee twee nieuwe personen voor deze functies).
Op 4 augustus ging men bij de meeste kranten weer aan het werk. Bij de resterende kranten werd het werk op 9 augustus hervat. Voor sommige kranten was wel censuur ingesteld. Radio-Panama kwam op 15 augustus weer in de lucht na twee weken van ,,creatieve rust".

Op **30** juli waren de veiligheidstroepen het gebouw van de grootste oppositionele krant, La Prensa, binnengedrongen. hadden de leiding eruit gezet en waren in het gebouw gebleven tot **4** augustus. Zij hadden wat machines vernield en archieven weggehaald. La Prensa had in de twee jaar daarvoor verschillende schandalen onthuld waarbij leden van de regering betrokken waren. Zo was er een grote fraude aan het licht gekomen bij het Instituut voor sociale zekerheid.
In oktober 1981 was de krant het doelwit geweest van een aanval, die werd uitgevoerd door leden van een jeugdorganisatie die banden onderhield met de PRD.
In november 1981 was de redacteur van de krant, Carlos Ernesto Gonzalez de la Lastra gearresteerd na de publikatie van controversiële cartoons en berichten. In juni 1982 was hij vervolgens tot vijf maanden gevangenisstraf veroordeeld wegens smaad.

Samenstelling regering-De la Espriella

Op **3** aug. 1982 stelde president De la Espriella een nieuw kabinet samen, waarin onafhankelijken, vertegenwoordigers van de Liberale Partij en vertegenwoordigers van de PRD zitting hadden. Nadat minister van buitenlandse zaken Jorge Illueca op 20 augustus de nieuwe vice-president was geworden en hij in de regering was vervangen, zag het kabinet er als volgt uit:

Binnenlandse zaken en justitie – Justo Fidel Palacios; buitenlandse zaken – Juan Jose Amado; schatkist en financiën – Orville Gooding*; agrarische ontwikkeling – Frank Perez; openbare werken – Hector Ortega; handel en industrie – Mario de Diego; arbeid en sociaal welzijn – Jose Gurnersindo Montenegro*; gezondheid – Guillermo Gaspar Garcia de Paredes; huisvesting – Raul Rolando Rodriguez; planning en economisch beleid – Menalco Solis; onderwijs – Susana Richa de Torrijos*; bureau van de president – Gabriel Castro.

* Geen verandering.

Gooding was minister van financien geworden bij een kabinetsreorganisatie op 25 april 1982. Bij die reorganisatie waren toen nog de volgende nieuwe ministers benoemd: Luis Alberto Arias (planning en economisch beleid), René Gonzalez (agrarische ontwikkeling), Jose Montenegro (arbeid en sociaal welzijn) en Raul Brostella (handel en industrie).

Amado, die minister van handel en industrie was tot dat hij in 1981 werd vervangen door Arturo Melo, was tot voor kort ambassadeur bij de Verenigde Staten geweest

Ontslag generaal *Paredes* niet geaccepteerd

Op 6 sept. 1982 accepteerde gen. Paredes, die op 11 september na 25 jaar dienst de Nationale Garde zou gaan verlaten, het verzoek van president De la Espriella en het militaire oppercommando om aan te blijven. Paredes had op 4 september zijn ontslag aangeboden als commandant van de Nationale Garde.
Over de gebeurtenissen rond het aftreden van president Royo en het optreden van gen. Ruben Dario Paredes gaf Jan van der Putten in de Volkskrant (9-9) de volgende achtergrondinformatie:

Ik heb zoveel last van m'n keel, zei Aristides Royo op 30 juli, dat ik echt niet meer kan aanblijven. Royo exit als president van Panama. Tegelijk trad de sterke man, generaal Ruben Darío Paredes, met een flinke stap nog verder op de voorgrond van het politieke toneel. Vijf weken later bood Paredes zijn ontslag aan als commandant van de Nationale Garde, zes dagen voordat hij met militair pensioen had gemoeten. De nieuwe president Ricardo de la Espriella, weigert op 6 september Paredes' ontslagaanvraag ,,op aanbeveling van de generale staf van de Nationale Garde". Op aanbeveling van Paredes zelf dus.
Er mogen in deze politieke puzzel nog veel factoren onduidelijk zijn, de belangrijkste ligt open en bloot op tafel: de machtsstrijd na de dood van de charismatische leider Omar Torrijos is voorlopig beslist in het voordeel van zijn rechtse erfgenamen, onder leiding van generaal Paredes. Daarmee lijkt de rol van Panama uitgespeeld als vredesstichter-achter-de-schermen in de Middenamerikaanse conflicten.
Royo was in 1978 als enig kandidaat – de kandi-

daat van generaal Torrijos – in indirecte verkiezingen tot president gekozen. Royo was tijdens zijn studie in Spanje – waar hij nu ondanks zijn keelinfectie tot ambassadeur is benoemd – een geavanceerde sociaaldemocraat geworden. In eigen land behoorde hij tot de meest vooruitstrevende vleugel van de door Torrijos gestichte populistische beweging, de Revolutionaire Democratische Partij (PRD). Royo's presidentschap moest de overgang worden naar een gekozen regering in 1984.

Torrijos was als chef van de Nationale Garde aan de macht sinds zijn staatsgreep in 1968 tegen de rechtse president Arnulfo Arias. De belofte het regime te conctitutionaliseren was vooral bedoeld om het verzet in de Verenigde Staten tegen de Panamakanaal-verdragen. Royo werd dus president, maar Torrijos bleef als leider van de Nationale Garde, Panama's tienduizend man tellende leger, de man die in feite de macht had.

En hij zou waarschijnlijk in 1984 gekozen zijn tot constitutioneel president als hij niet op 31 juli van het vorige jaar bij een vliegtuigongeluk om het leven was gekomen. Een ongeluk? Torrijos' broer Moïses blijft volhoudendat de CIA de lastige Panamese leider uit de weg heeft geruimd. En veel mensen leggen verband met andere vreemde vliegtuigongelukken in dezelfde periode, zoals het ongeluk dat de progressieve president van Ecuador, Jaime Roldos, het leven kostte.

Met Torrijos verdween een van de meest kleurrijke Latijnsamerikaanse leiders van het toneel. Hij wist de meest uiteenlopende figuren en groepen aan zich te binden, zowel in binnenals buitenland. Kon het goed vinden met Cuba en Israël. Wist hoe hij moest omgaan met de leiders in Washington. Gaf militaire hulp aan de Sandinisten van Nicaragua in hun strijd tegen Somoza. Was ook bevriend met de kolonels die in 1979 in El Salvador de macht grepen. Een geboren bemiddelaar dus.

Zijn dood bracht ogenschijnlijk geen machtsvacuüm, want Royo bleef president en in de Nationale Garde werd volgens de reglementen kolonel Florencio Flores commandant. Maar met het wegvallen van de onbetwiste leider kwam er ruimte voor de ambities van figuren die tot dan toe in de schaduw hadden geleefd. Zoals kolonel – weldra generaal – Paredes, die in maart 1982 Flores met pensioen stuurde om zelf commandant van de Nationale Garde te worden. President Royo had geen andere keus dan zijn fiat geven aan deze verkapte staatsgreep.

Paredes is een recht-toe-recht-aan anti-communist. Hij was bepaald niet gecharmeerd van Royo's sympathie voor het verzet in Midden-Amerika en de Sandinisten, van zijn steun aan Argentinie in de Falkland-oorlog, van zijn protesten tegen de opleiding van Middenamerikaanse guerrillabestrijders op de Amerikaanse bases aan het Panamakanaal, van zijn goede relaties met Cuba. Eind juli klaagde Royo zijn nood bij zijn collega van Venezuela, Herrera Campins. Beiden riepen op tot een vergadering van alle Latijnsamerikaanse ministers van buitenlandse zaken, dus met die van Cuba en zonder die van de VS. Terug in Panama bleek Royo te zijn uitgerangeerd en plotseling onverdraaglijke keelpijn te hebben gekregen.

Zijn opvolger De la Espriella werd constitutioneel zijn vice-president. Hij is een conservatieve torrijoïst die onder andere in de VS gewerkt heeft bij de Chase Manhattan Bank en de International Development Agency, en in Panama geprobeerd heeft de economische ideeën van Milton Friedman toe te passen.

Niet De la Espriella maar zijn mentor Paredes nam onmiddellijk het roer in handen door een serie noodmaatregelen af te kondigen waaronder de sluiting van alle kranten gedurende een week. De nieuwe regering kwam onder rechtse controle. De rechtse partijen applaudiseerden, terwijl Torrijos' partij PRD afstand begon te nemen van de regering. De la Espriella stuurde familieleden van Torrijos naar het buitenland om te verzekeren dat het vertrek van Royo niet de liquidering van het „torrijoïsme" betekent. Wat Paredes betreft zal dat wel kloppen, want die wil een nieuwe Torrijos worden. In 1984 wil hij graag presidentskandidaat zijn namens een zo groot mogelijke coalitie, zowel van torrijoïsten van de oude garde als van de rechtse partijen. Maar hij wil nog niet officieel tot kandidaat worden geproclameerd zolang hij chef van de Nationale Garde is, want dat is de ideale springplank naar het presidentschap.

Vandaar dat Paredes, vlak voordat hij de actieve dienst moest verlaten, naar een manier zocht om voorlopig op zijn militaire post te blijven. Die manier vond hij in zijn scene gezette „ontslagaanvraag". (KCA, Volkskrant, Le Monde)

(Vor. ber. pag. 123 en 554-1981)

SURINAME

TOTSTANDKOMING REGERING-NEIJHORST, DEMOCRATISERINGSPROCES EN ANDERE ONTWIKKELINGEN

De regering-Neijhorst (pag. **3113)** was als volgt tot stand gekomen:

Op 8 febr. 1982 had de militaire leiding vier staatscommissies benoemd, die een politiek en sociaal-economisch programma moesten opstellen. Daarnaast moesten die commissies een regeringsverklaring voor 1982 voorbereiden. Wanneer deze werkzaamheden op 23 februari waren afgerond, dan zouden er ministers worden aangezocht die dit beleidsplan moesten gaan uitvoeren. Het lag in de bedoeling dat de nieuw te vormen regering werd samengesteld op basis van dit programma.

De staatscommissies zouden naast het opstellen van een concreet regeringsprogram ook een aantal ,,nieuwe democratische politieke structuren" creëren. Dat betekende o.a. een grondige sanering van het ambtenarenapparaat, waarin 40.000 mensen werkzaam waren. Ook zou het aantal ministeries, veertien in totaal op dat moment, worden teruggebracht door sommige departementen bijeen te voegen, zodat effectiever gewerkt kon worden.

De staatscommissies zouden bij het opstellen van een programma adviezen inwinnen bij de z.g. volkscomités, te vergelijken met wijkorganisaties waarin overwegend burgers en enkele militairen zitting hadden. Op dat ogenblik waren dat er 140 (zij waren na de militaire machtsovername op 25 febr. 1980 opgericht, als aanzet tot het vormen van ,,nieuwe democratische structuren").

Ook zouden de commissies een ,,basisreglement voor de revolutie" opstellen, een soort tussengrondwet, waarin de meest essentiële rechten en plichten van de burgers waren vastgelegd in afwachting van een definitieve grondwet, die door de nieuwe regering zou worden opgesteld.

Op 9 februari deelde Suriname's sterke man, lt.-kol. Desi Bouterse, in een boodschap voor de Surinaamse radio en TV mee dat Suriname op 15 maart een nieuwe regering zou krijgen, waarvoor een regeringstermijn van twee jaar gold, en dat de de toekomstige ministers zich op voorhand akkoord moesten verklaren met het regeringsprogramma.

Als hoofdoorzaak van het aftreden van de regering-Chin A Sen op 4 febr. 1982 (pag. 97-1982) noemde Bouterse het feit dat het kabinet indertijd niet was samengesteld ,,op basis van een eenduidige ontwikkelingsfilosofie, maar op basis van representatie van diverse functionele, raciale, religieuze en politieke groeperingen, die elk hun opvattingen hadden over toebedeelde deeltaken en visies op het maatschappelijk gebeuren".

Rond 23 februari, de datum waarop de concept-voorstellen van de staatscommissies ingediend moesten zijn – tussen **23** februari en 5 maart zouden deze dan op elkaar worden afgestemd waarna een regeerploeg zou worden samengesteld – lagen er verschillende modellen bij Bouterse op tafel.

Zo was er uitgelekt dat de uit vijf man bestaande commissie die zich bezighield met het ontwerpen van een nieuwe bestuurlijke orde in Suriname een ontwerp had ingediend waarbij de hoogste macht binnen de republiek kwam te berusten bij een Revolutionaire Raad, waarin het Militair Gezag (lt.-kol. Desi Bouterse, onderbevelhebber Roy Horb en bataljonscommandant Henk Fernandes) zitting had, alsmede door hen aangewezen revolutionairen.

De voorgestelde Revolutionaire Raad koos, aldus het ontwerp, uit zijn midden de minister-president.

Bouterse zou volgens dit concept voorzitter van de Raad worden. De Raad wees uit zijn midden de plaatsvervangend voorzitter aan en wanneer de president van Suriname niet in staat was zijn bevoegdheden uit te oefenen voorzag de Raad in de waarneming van het ambt. Dit gold eveneens wanneer de president in het buitenland was.

De ministers moesten dan het door de Revolutionaire Raad vastgestelde beleid uitvoeren en dienden dat bij hun ambtsaanvaarding met een eed of belofte te bekrachtigen.

Naast dit model zou er nog een ander concept zijn, dat de macht bij het volk legde. Hierbij was het landsbestuur voorlopig de gedeelde verantwoordelijkheid van een raad van ministers en

van Bouterse, Horb en Fernandes. Volgens dit voorstel moest Suriname uiterlijk 31 dec. 1984 een grondwet hebben. Die grondwet moest worden opgesteld door de raad van ministers in overleg met de drie leden van het Militair Gezag. Het volk zou zich dan in een referendum over die grondwet uitspreken.
Volgens het *NRC/H'blad* (1-3) was het eerste model aan het Militaire Gezag aangeboden door de extreem linkse, door Cubanen begeleide, meerderheid in de commissie, die bestond uit E. Cairo (militair van de Volksmobilisatie), Michael Naarendorp (Revolutionaire Volkspartij), E. Bruning (gelieerd aan de RVP), A. Tjon A Loy (Volksmobilisatie NMR), mr. Cruden (Progressieve Werknemers Organisatie) en oud-minister André Haakmat.
Wie de verantwoording droeg voor het tweede model, was niet bekend. Vermoed werd dat het voor rekening kwam van een gematigde minderheid van de commissie. In dit verband werd de naam van oud-minister Haakmat genoemd. Ook Cruden zou van gematigde en democratische signatuur zijn.

Bouterse belooft Nationale Assemblee

Op 24 februari deelde Bouterse in een vraaggesprek met Nederlandse journalisten mee, dat in Suriname een Nationale Assemblee zou worden gevormd die het hoogste gezag in het land zou worden en waaraan het leger zich zou onderwerpen. Het tijdstip waarop dit lichaam in werking zou treden was nog niet bekend. Het leger zou als blok geen deel uitmaken van de Assemblee. Evenmin zou een plaats worden ingeruimd voor de oude politieke partijen.

De Assemblee zou worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de functionele groepen zoals de vakbonden en mogelijk ook de kerken en uit vertegenwoordigers van de districtsraden, die volgens een getrapt systeem via de Volkscomités werden gekozen. Hoe groot de Assemblee ging worden was nog in studie. ,,In elk geval zo groot dat het volk er zich in vertegenwoordigd weet,'' aldus bevelhebber Bouterse.
Hij voegde eraan toe: ,,Dit plan moet doorgaan. We zullen er voor moeten waken dat we niet naar de oude politieke situatie van vóór 25 febr. 1980 terugkeren.''
Als de Assemblee tot stand was gebracht zou het afgelopen zijn met ingrepen van het leger, aldus Bouterse. ,,Het leger kan niet eindeloos zo blijven doorgaan.'' De kans dat het leger in de periode tot aan het ontstaan van de Assemblee nog een aantal malen corrigerend zou gaan optreden achtte hij niet groot, maar ,,het Militair Gezag heeft wel tot taak het proces te bewaken''.
Bouterse zei dat de koers van Suriname een socialistische zou worden en dat de vorm afhankelijk was van de ontwikkeling van het revolutionaire proces. Daarbij zou inspraak aan het volk worden gegeven, want ,,als de straten vollopen met arbeiders en boeren, als men ons afwijst, dan hebben wij geen kans''.
In ieder geval zou contact worden gelegd met de Socialistische Internationale. „We zijn niet op veel dingen trots,'' aldus Bouterse, ,.maar we zijn er wel trots op dat we het hier in Suriname op een andere manier doen, waarbij we de realiteit van de Surinaamse situatie voor ogen houden om ons doel te bereiken''.
Op de vraag of het volk zich niet evenzeer moest uitspreken over de uitgestippelde koers, antwoorde lt.-kol. Bouterse: ,,Een referendum is het overwegen waard. Op dit tijdstip hebben wij er nog geen behoefte aan''.
Aanwijzingen dat Suriname steeds meer in de greep van Cuba terecht kwam, stoelden volgens Bouterse nergens op. ,,Totaal fout beeld. Het is juist dat we de banden met Cuba hebben aangehaald, want er zijn zaken waarbij wij van hen kunnen leren. Maar we gaan niet de ideologieën importeren, hooguit suiker en sigaren.''
Op de vraag of met het in werking treden van een Nationale Assemblee de rol van het leger was uitgespeeld, antwoorde Bouterse: ,,De rol zal een andere worden.'' Hij merkte op dat vanzelfsprekend ook militairen op persoonlijke titel in de Assemblee zitting zouden kunnen nemen, als zij de eerdere fases van volkscomités naar districtsraad hadden doorlopen. Bouterse: ,,De volkscomités zijn volkomen vrij in het maken van een keuze van hun vertegenwoordiger. Indien men een militair niet wil, wordt hij ook niet afgevaardigd''.

Vorming nieuwe regering na couppoging van *11* maart uitgesteld

Nadat er op 11 maart 1982 in Paramaribo een poging tot staatsgreep had plaatsgevonden die was gericht tegen het Militaire Gezag (pag. 852/2-1982), werd er op 16 maart in Paramaribo bekendgemaakt dat de vorming van een nieuwe regering, die op 15 maart rond had moeten zijn, tot nader datum was uitgesteld in verband met de ,,bijzondere omstandigheden'' waarin het land verkeerde.

Overgangsgrondwet

Op 30 maart 1982 maakte legerleider Desi Bouterse twee statuten bekend waarin de basisrechten en -plichten van het Surinaamse volk en de verdeling van de macht waren geregeld.
,,Beide documenten kunnen worden beschouwd als een overgangsgrondwet,'' zo zei hij in een rede voor de televisie. Intussen werd gewerkt aan een nieuw concept voor een definitieve grondwet die volgens Bouterse binnen redelijke termijn gereed zou zijn.
In het eerste van een 21 artikelen tellend statuut over de Basisrechten en -plichten van het Surinaamse volk stond dat de bevolking zelf haar politieke status en haar economische, sociale en culturele ontwikkeling moest bepalen. Wel werd het voorbehoud gemaakt dat de vastgelegde rechten konden worden beperkt in geval van de staat van beleg of noodtoestand of wanneer nationaal belang, openbare orde of goede zeden dat eisten.
De rechten omvatten onder meer recht op gelijke bescherming, recht op vrijheid van vreedzame vereniging en vergadering, recht op onderwijs en persvrijheid. Verder werd een aantal minimum arbeidsvoorwaarden geformuleerd.
De definitieve grondwet zou volgens Bouterse een typisch Surinaamse grondwet moeten zijn waarin de ervaringen met het nieuwe democratische systeem uitgangspunt waren. ,,Een typisch Surinaamse grondwet en geen overschrijfwerk van andere landen'', aldus Bouterse.
Verder bleek uit het statuut Toedeling van de staatsmacht dat het hoogste gezag in Suriname kwam te liggen bij het Beleidscentrum, waarin naast legerbevelhebber Bouterse (voorzitter) en garnizoenscommandant Roy Horb (vice-voorzitter), premier Henry Neijhorst en minister van buitenlandse zaken Harvey Naarendorp zitting hadden.
Het beleidscentrum bepaalde de richting en het beleid van het revolutionaire proces en stelde het algemene regeringsbeleid vast.
Op 31 maart werd de regering-Neijhorst geïnstalleerd (pag. 3113).

Regeringsverklaring

Op 1 mei 1982 las premier Neijhorst voor de televisie de regeringsverklaring van zijn nieuwe kabinet voor die de richtlijn moest zijn voor een voorziene regeringstermijn van twee jaar.
De regering stelde zich tot doel binnen twee jaar een nationale vergadering te vormen ,,als hoogste orgaan van de volksmacht'' en wilde ,,iedere burger op elk niveau'' betrekken bij de ,,revolutionaire omvorming van het land''.
In de stad en de districten zouden de volkscomités, districtsraden, arbeiders- en ondernemersorganisaties, landbouwersbonden. handelaren en exporteurs, vrouwen-, jongeren- en religieuze organisaties de ruimte krijgen om daaraan deel te nemen, aldus de regeringsverklaring.
Op sociaal-economisch terrein sprak de verklaring van het onder controle brengen en verhogen van de nationale produktie. De regering wilde een jaarlijkse groei van tenminste 3% van het bruto nationaal produkt tot stand brengen. De passieve houding van de financieringsinstellingen moest veranderen in een actieve rol bij het opbouwen van het produktieapparaat. Het vele ,,dode'' geld moest optimaal benut worden en er kwam een speciaal regeringsbureau om onbenutte mogelijkheden, wat mankracht en materieel betreft, op ieder moment te signaleren, aldus Neijhorst.
In eerste aanzet was de aandacht gericht op versnelde uitvoering van

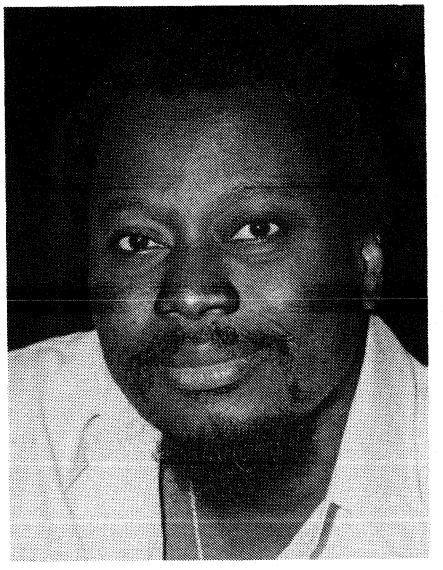
reeds geformuleerde projecten en programma's over het scheppen van voorwaarden voor een krachtige ontwikkeling in de landbouw, de visserij, de bosbouw, de mijnbouw en de energiesector. Er werd gestreefd naar een sterke verhoging van het niveau van de ontwikkelingsinvesteringen, hetgeen moest leiden tot uitbreiding van de werkgelegenheid en een groeiend vertrouwen in de economie, wat de particuliere investeringen zûü aanmoedigen.
De regering stelde zich ten doel in Suriname alle vormen en restanten van kolonialisme, neo-kolonialisme, discriminatie en dienstbaarheid aan het imperialisme te elimineren en streefde in haar buitenlandse politiek dan ook vrede, niet-gebondenheid, soevereiniteit en territoriale integriteit na. Suriname zou krachtige ondersteuning verlenen aan de strijd voor vrede, democratie, sociaal-economische vooruitgang in alle landen, alsmede de nationale bevrijdingsstrijd in Derde-Wereldlanden. Buitenlandse hulp was welkom, maar bijstand waaraan overwegend politieke voorwaarden waren verbonden, werd verworpen, aldus Neijhorst.

Toekomstig minister Fernandes bij helikopterongeluk omgekomen

Op 30 maart had de Surinaamse ambassadeur in Georgetown, de hoofdstad van het buurland Guyana, het Militair Gezag in Paramaribo ervan in kennis gesteld dat bataljonscommandant Henk Fernandes, die op 31 maart moest worden geïnstalleerd als minister van leger en politie in het kabinet-Neijhorst, met drie andere Surinaamse militairen en een Amerikaanse piloot om het leven was gekomen bij een helikopterongeluk in Guyana.
Fernandes was op 28 maart 's avonds spoorloos verdwenen toen hij met een helikopter twee vermiste soldaten in het binnenland zocht. De Amerikaanse helikopterpiloot had daarvóór via de radio laten weten dat hij niet meer wist waar hij zich bevond.

Herrenberg nieuwe Surinaamse ambassadeur in Nederland na ontslag Prade. *Neede* militair attaché in Den Haag

Half april 1982 werd bekend dat de Surinaamse ambassadeur in Nederland, Hans Prade, met ingang van 1 juni uit zijn functie was ontheven.
Over de reden van zijn ontslag wilde Prade niets meedelen, al verklaarde hij zijn ontslag wel te hebben zien aankomen. Prade zei dat, toen hij na de mislukte couppoging van 11 maart



Henk Herrenberg, de nieuwe ambassadeur van Suriname in Nederland.

(pag. 85212 e.v.-1982) door de Surinaamse regering was teruggetrokken voor overleg, hij tijdens dat bezoek al ,,had zien aankomen" dat het Beleidscentrum hem zou vervangen. Ook in februari hadden geruchten de ronde gedaan dat Prade eventueel ontslagen zou worden als ambassadeur.
Na het aftreden van president Chin A Sen op 4 febr. 1982 was Prade op 19 februari voor consultatie naar Paramaribo vertrokken en had hij bij zijn terugkeer in Nederland op 6 maart gezegd dat ,,er veranderingen in het Surinaamse staatsbestel op handen zijn die ook hem zouden kunnen treffen".
Volgens het *NRC/H'blad* (14-4) kwamen Prade's naam en die van andere ambassadeurs die zouden moeten verdwijnen voor het eerst voor in een geheime nota die de Nationale Militaire Raad enkele dagen na de val van president Chin A Sen opstelde.

Over de reden van het ontslag van Prade schreef Elseviers Magazine op 22 mei o.m. het volgende:

Ambassadeur Prade werd ruim zestien maanden geleden benoemd, door de toenmalige minister van buitenlandse zaken, mr. André Haakmat. Door de druk die Naarendorp als een van de belangrijkste adviseurs op de legerleiding uitoefende, moest Haakmat van het toneel verdwijnen. Naarendorp kon toen deze fel begeerde post in de wacht slepen. Maar de benoeming van Prade kon hij niet meer ongedaan maken.
Deze drammerige geoloog, die als politicus en journalist in Suriname bekend stond om zijn ongeremde uitlatingen, had er ook als diplomaat geen enkele behoefte aan zijn gepeperde meningen voor zichzelf te houden. Hij onderschreef weliswaar de noodzaak van veranderingen in Suriname, maar deinsde er niet voor terug het feilen en falen van het militaire gezag aan de kaak te stellen. Hij voelde zich meer politicus dan diplomaat. En sterk betrokken bij de ontwikkelingen in zijn land.

Als geoloog, ex-parlementariër en actief lid van diverse maatschappelijke organisaties, beschikt Prade over een kennis van het land waar maar weinigen zich mee kunnen meten. Hij stak dat niet onder stoelen of banken. En weigerde dan ook als propaganda-kanon te fungeren van een bewind dat nogal pretentieus aan de slag ging. In diverse uitspraken hekelde hij het reilen en zeilen in Suriname en leverde felle kritiek op het huidige patronagesysteem. De bewindvoerders in Paramaribo raakten steeds meer geirriteerd over wat zij meenden ,,de denigrerende uitspraken van de heer Prade over zijn superieuren en het proces in Suriname, het proces waardoor hij zelf in Den Haag was terechtgekomen als ambassadeur". Om Prade in toom te houden werd op de ambassade drs. Carlo Spier benoemd. Die was weliswaar eerste secretaris, maar in werkelijkheid beschouwden de machthebbers in Suriname hem als ,,hun man" in Den Haag.
Spier, afkomstig uit het onderwijs, gespeend van elke diplomatieke kennis of ervaring, is een trouwe aanhanger van de nieuwe elite intellectuelen en pseudo-intellectuelen, die rondom Bouterse hangt. De nieuwe man op de ambassade kreeg opdracht uitvoerig te rapporteren over Prade en het personeel. Een taak die hij met verve vervult. De ambassade werd een broeinest van intriges en achterdocht.
Prade verzette zich heftig hiertegen. Hij kreeg echter nul op het rekest. Niet zo verrassend, gezien de groeiende tegenstand die hij door zijn solistisch optreden opriep bij de Surinaamse regering. De meningsverschillen liepen uit op een regelrecht conflict, na de mislukte staatsgreep in maart. Legerbevelhebber Bouterse verweet in het openbaar zijn ambassadeur in Den Haag gebrek aan loyaliteit en vond dat Prade zo snel mogelijk moest verdwijnen.

Nadat de Nederlandse regering haar goedkeuring had gehecht aan de benoeming van Henk Herrenberg tot ambassadeur van de republiek Suriname in Nederland, arriveerde deze op 15 november in Nederland. Op 24 november bood hij zijn geloofsbrieven bij koningin Beatrix aan en vanaf die datum vertegenwoordigde hij officieel zijn land in Den Haag.

Henk Herrenberg werd in 1939 in Paramaribo geboren als zoon van een predikant van de Evangelische Broedergemeente. Na de mulo vertrok hij in 1959 naar Nederland. Samen met vrienden wilde hij in militaire dienst. Hij bracht het tot wachtmeester bij de veldartillerie in Schaarsbergen na een opleiding in Breda. Zijn vrienden bleven in Amsterdam steken; hij wilde beroepsmilitair worden, maar dat werd hem geweigerd.
Herrenberg ging vervolgens naar Amsterdam om actief te zijn in de Surinaamse beweging, waarna hij drie jaar politieke wetenschappen studeerde in Algiers. Voor zijn komst naar Algiers was hij al een vurig bewonderaar van de Algerijnse strijder voor de onafhankelijkheid, Ben Bella. In Algiers ontmoette hij ook Che Guevara, de idealistische revolutionair, bekend in alle Latijnsamerikaanse landen.

In 1966 keerde Herrenberg terug naar Suriname, waar hij in de politiek ging. Na de coup van 1980 werd Herrenberg adviseur van de Nationale Militaire Raad. In januari 1981 vertrok hij naar Bogota om aan de universiteit Los Andes diplomatie en internationale betrekkingen te studeren. Bij zijn terugkeer, een jaar later, trad hij in dienst van het ministerie van buitenlandse zaken.
In april 1982 werd hij benoemd tot waarnemend chef van het protocol en in juli werd hij zaakgelastigde in Guyana.

Op 6 september meldde de *Volkskrant*

dat de Surinaamse oud-minister van leger en politie, Laurens Neede, was benoemd tot militair attaché op de ambassade van Suriname in Den Haag. Neede maakte in 1980 deel uit van de Nationale Militaire Raad, die na de staatsgreep van 25 februari de macht overnam van de regering-Arron. In de regering-Chin A Sen was Neede minister van leger en politie.

Proces tegen hoofdverdachten couppoging van *11* maart 1982

Het proces tegen de zeven hoofdrolspelers van de mislukte coup op 11 maart 1982 (pag. 85212 e.v.-1982)dat op 13 okt. 1982 had moeten beginnen, werd op de eerste procesdag voor onbepaalde tijd uitgesteld.
De president van de krijgsraad, mr. A. Smit, besloot hiertoe nadat de verdediger van de verdachten, Eddy Hoost, er bezwaar tegen had gemaakt dat mr. Smit en Sjeik Kariem deel uitmaakten van de krijgsraad. Smit en Kariem hadden al een oordel over deze zaak en mochten haar daarom niet behandelen, aldus de verdediger. Hij zei dat Smit en Kariem ook een uitspraak hadden gedaan in de berechting van de ex-officieren A. Dihal en A. Irdja. Deze zaak was volgens hem nauw verbonden met het proces dat op die dag moest beginnen tegen luitenant Surendre Rambocus en de andere hoofdverdachten van de couppoging.
Naast hoofdverdachte Rambocus zouden voor de krijgsraad verschijnen het voormalige parlementslid Mahadewsing, de militair Sheombar, de student Sital, de cipier Mangal en de burger Bharos. De militair Mahabier, die naar Nederland wist te vluchten, zou bij verstek terecht staan.

Korporaal Krisjna Persad Mahabier vluchtte in april naar Nederland, waar hij bij de autoriteiten een verzoek tot asiel indiende. Na onderzoek bleek echter dat hij Nederlander was en dat een asielaanvrage niet nodig was. Mahabier werd op 24 okt. 1978 genaturaliseerd tot Nederlander. Later keerde hij terug naar Suriname en trad daar in dienst van het Surinaamse leger. Normaal verliest iemand die in vreemde krijgsdienst treedt zijn Nederlanderschap, máar voor Suriname geldt wat dit betreft een uitzondering. Op grond van een Koninklijk Besluit (6 jan. 1976) wordt Nederlanders algemeen verlof verleend in Surinaamse krijgs- of staatsdienst te treden met behoud van hun nationaliteit.

Namens de verdachten eiste de verdediger daarom dat Smit en Kariem onbevoegd zouden worden verklaard.

Affaire-Dihal en Birdja

Rond Dihal en Birdja was begin augustus nogal wat deining ontstaan, toen legerleider Bouterse de twee op 30 juli eigenmachtig liet arresteren, nadat de rechter-commissaris hen diezelfde dag uit voorarrest had ontslagen omdat hij geen termen aanwezig achtte hen nog langer vast te houden. Na scherpe protesten van de rechterlijke macht en maatschappelijke groeperingen werden de officieren toen op 9 augustus weer vrijgelaten.
Op 21 augustus veroordeelde de krijgsraad in Paramaribo de officieren Dihal en Birdja vervolgens elk tot vijf maanden gevangenisstraf met aftrek en ontslag uit de militaire dienst wegens medeplichtigheid aan de mislukte couppoging van 11 maart.
De straffen vielen iets lager uit dan de eis van de auditeur-militair. Tegen Dihal was elf maanden geëist waarvan drie maanden voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar, plus ontslag uit militaire dienst en een boete van 2500 Surinaamse gulden.
Tegen Birdja luidde de eis tien maanden waarvan vier voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar, ontslag uit dienst en een boete van 2000 Surinaamse gulden.
De krijgsraad achtte bewezen dat de twee officieren voorkennis hadden gehad van de coupplannen en verzuimden de autoriteiten in te lichten.

Nadat de krijgsraad op 14 oktober het verzoek van de verdediging om Smit en Kariem onbevoegd te verklaren had afgewezen. en het hoge militaire gerechtshof begin november hetzelfde had gedaan, nam het proces een aanvang.

Rambocus werd ervan beschuldigd met enkele anderen, onder wie Mahabier, te hebben samengespannen om een omwenteling teweeg te brengen in Suriname. Rambocus en Mahabier hadden volgens de akte van beschuldiging de leiding gehad bij het overvallen van het gebouw van de Nationale Militaire Raad, de Memre Boekoekazerne en andere strategische militaire objecten.
Mahabier werd er voorts van beschuldigd behulpzaam te zijn geweest bij de uitvoering van het voornemen van prof. Baal Oemwrawsingh om lt.-kol. Desi Bouterse en andere hoge functionarissen van het leven te beroven.

Op 17 november eiste de krijgsraad tegen Surendre Rambocus een gevangenisstraf van vijftien jaar wegens zijn aandeel in de mislukte coup van maart 1982. Tegen Krisjna Mahabier eiste de auditeur-militair, mr. De Freitas, twintig jaar cel.
Op 3 december werd Rambocus door de krijgsraad in Paramaribo veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf met dwangarbeid. Tevens werd hij voor vijftien jaar uit het passief kiesrecht ontzet. In de zaak tegen de verdachte Mahabier legde de krijgsraad bij verstek een gevangenisstraf van vijftien jaar op.
Na de uitspraak van de president van de krijgsraad gaf de publieke tribune blijk van medeleven met de veroordeelde Rambocus. Eén van de toehoorders zette onder grote bijval het Surinaamse volkslied in. Het gebouw van de rechtbank stond onder strenge politiebewaking om demonstraties te voorkomen.

ZUID-AFRIKA

RAPPORT COMMISSIE-STEYN. VERDERE ONTWIKKELINGEN

De op 27 juni 1980 geïnstalleerde commissie-Steyn (pag. 319/3-'81) presenteerde op 1 febr. 1982 in het parlement te Kaapstad een 1.400 pagina's tellend rapport met voorstellen om de pers aan een wettelijke controle te onderwerpen.
Die voorstellen behelsden o.m. de verplichte registratie van alle in het land werkzame binnen- en buitenlandse journalisten, de opstelling van een gedragscode voor journalisten en de oprichting van een Algemene Raad van Journalisten, die bepaalt of iemand voor de uitoefening van het beroep van journalist in aanmerking komt en die toezicht houdt op de naleving van de gedragscode.
De Algemene Raad van Journalisten zou via ,,screening" van de journalist en het afnemen van een soort toelatingsexamen bepalen of deze voor registratie in aanmerking komt, wat nodig is voor de uitoefening van zijn beroep. Gedurende het eerste jaar zou deze uit 12 leden bestaande raad geheel door de regering worden benoemd. Na één jaar zouden de regering, de door haar gecontroleerde Zuidafrikaanse omroeporganisatie (SABC), de merendeels Afrikaanstalige tijdschriften en de kranten elk drie leden van de raad benoemen.
De kranten zouden geen artikelen mogen opnemen van niet-geregistreerde journalisten. De in te voeren gedragscode moest ervoor zorgen dat de journalist ,,de gepaste zorgvuldigheid en verantwoordelijkheid" in acht neemt als hij schrijft over onderwerpen ,,die godsdienstige of raciale vijandschap kunnen veroorzaken" of ,,een nadelige invloed kunnen hebben op de vrede en goede orde, de veiligheid en verdediging en op de economie en de internationale positie van het land". Bij overtreding van de code kan de journalist volgens het voorstel worden berispt, beboet (maximaal tot 3.000 rand), geschorst of uit het register geschrapt. Degene die gebruik maakt van artikelen van een niet-geregistreerde journalist zou een boete van 5.000 rand riskeren.
Naast bovengenoemde maatregelen stelde de commissie ook maatregelen voor ter spreiding van het aandelenkapitaal van het krantebedrijf. Geen individuele aandeelhouder zou meer dan 1% van de aandelen van een dagbladbedrijf mogen bezitten. Het voor-

stel werd gedaan als een ,,bevordering van de persvrijheid door het ontstaan van monopolies tegen te gaan". In de praktijk zouden de liberale dagbladondernemingen – zoals de Argus en de SAAN –, waarvan het aandelenkapitaal in handen is van uitgeversfamilies, trusts of grote concerns, gedwongen kunnen worden om miljoenen aandelen in de vrije handel te brengen – waar pro-regeringsgezinde geïnteresseerden ze zouden kunnen opkopen om vervolgens het beleid van de kranten te kunnen beïnvloeden.
De commissie leverde kritiek op 1) de Afrikaanstalige pers, omdat deze zich te veel zou identificeren met Afrikaner nationalisme; 2) de „negativistische" Engelstalige pers ,,die bijna elke daad van de regering meedogenloos en op vaak onverantwoordelijke wijze bekritiseert"; 3) de regering vanwege haar buitensporige terughoudendheid – aanbevolen werd een heroprichting van het op 1 sept. 1978 opgeheven ministerie van voorlichting (i.v.m. het ,,Muldergate"-schandaal, zie pag. 33512 e.v. - '79) en de hervatting van de geheime propaganda zonder openbare verantwoording van de gebruikte regeringsfondsen –; en 4) de (zwarte) Media Workers' Association of South Afrika (MWASA), die een „frontorganisatie" van naar radicale verandering strevende politieke krachten werd genoemd.

De commissie-Steyn concludeerde dat Zuid-Afrika zich geen absolute persvrijheid kan veroorloven, omdat het aan de vooravond zou staan van een ,,totale aanval" zowel intern als extern. De voorgestelde maatregelen zouden nodig zijn om het hoofd te bieden aan ,,de Sowjet-campagne van desinformatie die de politieke en morele ondermijning van de blanke ten doel heeft", aan de ,,propaganda-aanval" van de Verenigde Naties en aan de dreiging van de derde wereld en bepaalde Westerse kringen.

Er werd op gewezen dat de normen van de journalistiek in de ,,eerste wereld" niet opgaan voor een land met een mengeling van een ,,eerste en een derde wereldbevolking". Gewaarschuwd werd voor het effect van de pers op de ,,vaak ongecompliceerde, half-geletterde geest".

Daarom heeft Zuid-Afrika, aldus de commissie-Steyn, een „professionalisatie" van de journalistiek nodig (verwezen werd naar de beroepscodes voor artsen en advocaten) en een pers die onderscheid weet te maken tussen zaken van nationaal belang en zaken die aan discussie kunnen worden blootgesteld, kortom een pers die actief is ,,binnen een speciaal kader van verantwoordelijkheden".
De conclusies en aanbevelingen (voorstellen) van het rapport lokten zowel in Zuid-Afrika als daarbuiten scherpe kritiek uit.

De Engelstalige pers was unaniem in haar veroordeling. The Star sprak van ,,een bedreiging voor iedereen" en concludeerde: ,,De commissie-Steyn heeft de smalle marge tussen vrijheid van informatie en dictatuur overschreden". De Rand Daily Mail (2-2-'82) noemde het rapport een „massieve en wellicht fatale aanval" op het recht om van gebeurtenissen in Zuid-Afrika in kennis te blijven gesteld. John Allen, de president van de South African Society of Journalist~waarschuwde dat de instelling van een persraad om een uniforme gedragscode op te leggen Zuid-Afrika's kranten zou veranderen in ,,grauwe en amorfe organen die door de staat goedgekeurd nieuws brengen".
De Afrikaanstalige pers was milder in haar kritiek en toonde begrip voor het commissiestandpunt dat de pers in Zuid-Afrika een buitengewone verantwoordelijkheid heeft vanwege de bijzondere situatie waarin het land zich bevindt. Het dagblad Beeld refereerde aan de door ,,marxisten geïnspireerde aanvallen tegen dit land" en voegde er aan toe dat ,,de staat er is voor zijn burgers en de veiligheid van de burgers moet waarborgen. In zulk een situatie moeten de media hun plaats weten".

Premier P. W. Botha zei op 1 febr. in het parlement dat hij niet van plan was de voorstellen van de commissie in hun geheel over te nemen. Zij zouden eerst ,,zorgvuldig" worden bestudeerd. De premier liet doorschemeren dat hij open stond voor discussie met de dagbladpers om een einde te maken aan ,,bepaalde gevaarlijke tekortkomingen" die door de commissie waren geconstateerd.
Er volgden besprekingen tussen de regering en de Unie van de Dagbladpers (NPU), de organisatie van de meeste kranteneigenaren, over een verscherping van de vrijwillige perscode via een door de pers zelf op te richten raad.

Terwijl die besprekingen nog gaande waren, diende minister Chris Heunis (binnenlandse zaken) op 9 juni een wetsontwerp bij het parlement in – de krantenregistratiewet –, welke de minister de mogelijkheid bood kranten hun registratie te ontnemen als zij zich niet zouden onderwerpen aan een nog te omschrijven controle-orgaan. De NPU meende dat gedoeld werd op een mediaraad op vrijwillige basis. Minister Heunis zei later die dag in een TV-programma dat de voorstellen van de NPU voor de regering aanvaardbaar waren met uitzondering van één fundamenteel tekort, nl. dat niet alle kranten lid zijn van de NPU en dat deze dus geen middelen heeft om de code op niet-leden toe te passen. Daartoe behoorden de rechtse Afrikaanstalige kranten, de ,,Afrikaner" en ,,Die Patriot", die al geruime tijd campagne voerden tegen de grondwetsplannen van premier Botha (zie pag. 17 e.v.).
Tijdens een spoedbijeenkomst op 10 juni te Johannesburg van de NPU en het beraad van hoofdredacteuren kantten eigenaren en hoofdredacteuren van alle grote Zuidafrikaanse kranten, zowel de Engels- als Afrikaanstalige, zich unaniem tegen het wetsontwerp. Zij verklaarden dat zij onmiddellijk stappen zouden ondernemen voor het oprichten van een vrijwillige mediaraad, die onafhankelijk van de staat zou opereren.
Eind juni zag de regering af van plannen om de pers te controleren via een vergunningenstelsel voor journalisten.
Minister Heunis had er uiteindelijk in toegestemd zijn wetsontwerp in te trekken als de pers haar eigen systeem van ,,zelfdiscipline" zou verbeteren. De hoofdredacteuren stelden de vorming van een nieuwe mediaraad voor naar het model van de Britse Press Council. Minister Heunis aanvaardde dit, maar introduceerde plotseling op 11 juni een clausule om van de nieuwe raad een statutair orgaan te maken en alle kranten te dwingen zich hieraan te onderwerpen door verplichte aansluiting bij de NPU.
Kort daarop trok Heunis deze clausule weer in, maar in de wet staat nog steeds dat de minister de raad moet erkennen.

Volgens David Dalling, de woordvoerder voor mediazaken van de oppositionele Progressive Federal Party, zou de aarzeling van de regering door twee zaken zijn ingegeven. Ten eerste het solidaire verzet van zowel de regeringsgezinde Afrikaner dagbladen als van de Engelstalige bladen die de oppositie steunen. Ten tweede de invloed van de Amerikaanse regering.
„Hoe groot de invloed is valt moeilijk te zeggen", aldus Dalling, ,,maar de regering zal niet gauw iets doen waardoor de betrekkingen met de regering-Reagan bekoelen – en ik weet dat de Amerikanen ophef hebben gemaakt van de dreigementen tegen de pers".
Journalisten waren het met hem eens. Rex Gibson, hoofdredacteur van de ,,Rand Daily Mail", die van alle Engelstalige kranten het meest uitgesproken standpunt inneemt, zegt: „Concrete bewijzen van Amerikaanse druk zijn er niet, maar iedereen veronderstelt dat dit een belangrijke factor is geweest bij het besluit van de regering".
De Washington Post (l-7-'82) meldde dat de Amerikaanse ambassadeur, Herman Nickel, het parlementsdebat m.b.t. de pers bijwoonde.

Volgens The Times (15-7-'82) was nog niet duidelijk hoe de voorgestelde 24 leden van de mediaraad – voor de helft vertegenwoordigers van het krantebedrijf – zouden worden gekozen. *(The Times, The Observer, NRC/H'blad, Volkskrant)*

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

KABINETSCRISIS IN PORTUGAL

Na een regeringscrisis van ruim een maand deelde president Eanes op 23 januari mee dat hij had besloten vervroegde verkiezingen uit te schrijven. De crisis binnen de uit Sociaal-Democraten (PSD), Christen-Democraten (CDS) en Monarchisten (PPM) bestaande regeringscoalitie Democratische Alliantie (AD) was op 19 december 1982 ontstaan toen premier Francisco Pinto Balsemao (PSD) na interne oppositie vanuit de AD zijn ontslag had aangeboden aan president Eanes. De crisis werd groter toen vice-premier Diogo Freitas do Amaral op 29 december aftrad als voorzitter van de Christen-Democratische Partij omdat hij geen vertrouwen had in Vitor Pereira Crespo die door de afgetreden Balsemao als opvolger was aanbevolen. Bovendien zei Freitas do Amaral geen vertrouwen meer te hebben in de Democratische Alliantie.
Nadat de drie coalitiepartijen na bijna een maand besprekingen en onderhandelingen op 14 januari uiteindelijk ,,hun volledige steun" hadden aangekondigd voor een nieuw coalitiekabinet onder Pereira Crespo en deze op 15 januari officieel hadden voorgedragen voor het premierschap, besloot president Eanes na uitvoerig overleg echter die voordracht niet te aanvaarden, maar vervroegde verkiezingen uit te schrijven.
De datum hiervoor zou worden bekend gemaakt zodra het demissionaire kabinet de meest urgente zaken, zoals de staatsbegroting voor 1983 had afgehandeld.

Ontwikkelingen sinds september 1981

Hierna volgen de ontwikkelingen die zich in Portugal voordeden sinds Balsemao voor de tweede keer premier werd (pag. 60413-1981).

Regering Balsemao krijgt vertrouwen in het parlement

In de nacht van 18-19 september 1981 kreeg de op 4 september beëdigde regering van premier Francisco Pinto Balsemao (pag. 604/3-1981) met 126 tegen 98 stemmen het vertrouwen van het parlement. Dit gebeurde na een driedaags debat over het programma van het centrum-rechtse kabinet dat belangrijke versoberingen voorzag.
Tegen de regering stemden de Socialisten en de Communisten. Aangezien de Democratische Alliantie (AD) in het parlement over een absolute meerderheid beschikte was haar positie geen moment in gevaar.
Omdat de economische toestand in de afgelopen maanden belangrijk was verslechterd, koos de regering vooruitlrpend op een nieuw akkcord met het Internationale Monetaire Fonds (IMF) voor een bezuinigingsprogramma waarbij de besnoeiing van de overheidsuitgaven voorop stond. Daarnaast wilde het alles doen om de uitvoer te stimuleren.
Het regeringsprogramma legde verder sterk het accent op de decentralisatie van het land. Naast de archipel de Azoren en Madeira. die reeds over een ruime autonomie beschikten, zouden ook de regio's op het vasteland meer zeggenschap krijgen.
Tenslotte zag de regering zich geconfronteerd met de wijziging van de linkse grondwet, die na de Anjerrevolutie (1974)tot stand was gekomen.

Balsemao herkozen als wartiivoorzitter

Op 6 december 1981 werd premier Balsemao tijdens het in Porto gehouden negende partijcongres van de Sociaal-Democratische Partij (PSD) herkozen als partijvoorzitter.

Kabinetswijziging

Op 5 juni 1982 vond er een kabinetswijziging plaats waarbij vier ministers werden vervangen. De minister van buitenlandse zaken André Gonçalves Pereira (Onafh.) werd vervangen door Vasco Futscher Pereira (PSD), die tot op dat moment ambassadeur in Washington was, en vroeger ambassadeur bij de VN was geweest. Minister van onderwijs Vitor Pereira Crespo (PSD) werd opgevolgd door Joao Fausto da Silva (Onafh.),minister van arbeid Antonio Qucirûs Martins (PSD) door Luis Morales (Onafh.) en de minister die de betrekkingen met het parlement onderhield, Fernando Amaral, werd tenslotte vervangen door Marcelo Rebelo de Sousa. een expert op het gebied van constitutioneel recht en naaste medewerker van premier Pinto Balsemao.
De kabinetswijziging leidde tot een conflict tussen premier Balsemao en president Eanes, omdat de premier niet, zoals de procedure vereiste, overleg had gepleegd met het staatshoofd. Eanes werd pas achteraf over deze kwestie geïnformeerd. Toen de nieuwe ministers voor hun beëdiging (op 12 juni) ten paleize bij Eanes verschenen hield deze een toespraakje, waarin hij zei dat deze wijziging in zijn ogen allerminst noodzakelijk was, maar dat hij haar toch niet wilde tegenhouden omdat anders kwesties als de grondwetsherziening misschien in het gedrang zouden komen.
Diezelfde avond verscheen Balsemao op de TV om het betoog van Eanes punt voor punt te ontzenuwen.



Diogo Freitas do Amaral

Tegenstellingen binnen de Socialistische Partij

In de nacht van 22123 juni 1982 werd de leider van de Socialistische fractie in het parlement, Salgado Zenha, de tweede man van de Socialisten achter leider Mario Soares, door het hoogste orgaan van de partij (PS) uit zijn functie ontheven.

Directe aanleiding tot het ontslag vormde de kritiek die Zenha in het openbaar had geleverd op de onder Soares gevolgde partijlijn.
Zenha verweet Soares daarbij de democratie binnen de PS geweld aan te doen en daarbij zelfs ,,stalinistische" methoden te gebruiken. Bovendien beschuldigde Zenha de PS-leider ervan het pact te hebben geschonden dat de socialisten hadden afgesloten met het staatshoofd Eanes voor de presidentsverkiezingen van 1980.

Bij dit pact aanvaardde Eanes als kandidaat van ,,links" een tweede termijn te zullen nastreven in ruil voor de toezegging van de PS dat zij bij de grondwetsherziening niet zou instemmen met de door ,,rechts" gewenste reduc-

Weekblad 52ste jaargang No. 2674, pag. 33727-33742

tie van de bevoegdheden van het staatshoofd.
Volgens Zenha betekenden de afspraken, die Soares sindsdien had gemaakt met de regerende Democratische Alliantie van Pinto Balsemao wel degelijk een uitholling van deze bevoegdheden. Door Soares werd dit laatste bestreden.

Revolutionaire Raad *bij grondwetsherziening opgeheven*

Nadat het Portugese parlement op 2 juni 1982 was begonnen met een debat over de herziening van de linkse grondwet van 1976, ging het op 14 juli akkoord met de schrapping van de Revolutionaire Raad uit artikel 113 van de grondwet.
De Revolutionaire Raad, die bestond uit de president (voorzitter), de stafchefs van de strijdkrachten en 15 andere officieren, was na de Anjerrevolutie van 1974 door de Beweging van de Strijdkrachten (MFA) ingesteld voor de duur van vier jaar om de verworvenheden van deze omwenteling te garanderen, als waakhond van de revolutie.
Afgezien van het adviseren van het staatshoofd bij de benoeming van een nieuwe minister-president was de taak van de Revolutionaire Raad hoofdzakelijk tweeledig: het toetsen van wetsvoorstellen op hun grondwettigheid en bemoeienis met de interne situatie binnen de strijdkrachten, zowel wat de reglementen betrof als het benoemingsbeleid.
Na het verdwijnen van de Revolutionaire Raad zouden drie organen de bevoegdheden van de Raad overnemen: een Constitutioneel Hof om alle staatsbesluiten op hun grondwettelijke juistheid te toetsen, een Staatsraad als adviserend college ten dienste van de president, en een opperste defensieraad die zich met de strijdkrachten zou gaan bezighouden.
Voor de opheffing van de Revolutionaire Raad stemden in het parlement de regerende, rechtse Democratische Alliantie (AD), bestaande uit Sociaal-Democraten (PSD), Christen-Democraten (CDS) en monarchisten (PPM), de oppositionele Socialisten (PS) en de onafhankelijke Sociaal-Democraten.
Tesamen brachten zij 188 stemmen uit tegen 58 van de Communistische Partij en twee andere kleine uiterst linkse partijen die tegen de opheffing van de Raad waren. De Communistische Partij noemde de grondwetsherziening een ,,constitutionelestaatsgreep". Vier parlementariërs onthielden zich van stemming.
Over de opheffing van de Revolutionaire Raad meldde The Economist op 24 juli 1982 het volgende:

Portugal ligt vóór op Turkije. wanneer zijn grondwet komende herfst van kracht wordt, zullen de strijdkrachten voor het eerst in acht jaar niet langer meer directe zeggenschap in de politiek hebben. De regerende Democratische Alliantie en de oppositionele Socialisten bundelden op 14 juli hun krachten in het Parlement voor de goedkeuring van een amendement op de grondwet. daarbij afschaffend de militaire Raad van de Revolutie, welke tevoren het recht van veto bezat m.b.t. alle regeringswetsontwerpen
Weliswaar zat er in die Raad niet veel revolutionaire geest meer, maar hij was het laatste soevereine lichaam waarop de coup-officieren (1974) nog invloed hadden en werd een symbool van linkervleugel-oppositie tegen de rechts-van-het-centrum staande Balsemao.
Zoals te verwachten was nam de Raad het parlementsbesluit hoog op. Op een bijzondere vergadering, voorgezeten door president Eanes. drukte de linkse meerderheid een resolutie door. waarin het parlementsbesluit onrechtvaardig en schandelijk u-erd genoemd. Maar vele officieren slaakten een zucht van verlichting, nu dit politieke avontuur aan zijn einde was gekomen. In een land met een lange historie van militaire coups betreuren maar weinigen de terugkeer der officieren in de kazernes. Alleen de communisten zien het anders: zij zagen in een bondgenootschap met linkse militairen de enige kans op enige machtsuitoefening. nadat zij bij verkiezingen steeds weer verslagen waren.
Nu de Raad wordt opgeheven is ook tiet obstakel weggenomen voor hervormingen, vereist om Portugals weg naar de EG te plaveien; zoals de terugkeer van het particuliere bankwezen (de Raad had daarover in twee jaar viermaal zijn veto uitgesproken). Het vertrek van de Raad markeert het volwassen worden van Portugal-democratie.
De Raad zal overigens pas worden ontmanteld. wanneer de nieuwe grondwet van kracht is geworden. Het parlement heeft zich tot nu toe pas door de helft van de 300 artikelen heengewerkt. De Democratische Alliantie en de Socialisten zijn het evenwel eens over de basis-principes van de vereiste wijzigingen. en er is maar weinig twijfel dat de nieuwe grondwet door de vereiste meerderheid zal worden aangenomen.
Beide genoemde partijen zijn ook overeengekomen dat de macht van de President verminderd moet worden.Hij zal niet langer de hoofden der strijdkrachtonderdelen mogen benoemen (en kan dan ook niet meer het promotiebeleid bepalen): en ook zal de president een regering pas mogen ontslaan na raadpleging van een nieuwe constitutionele commissie.
Het vooruitzicht van aanvaarding van een nieuwe grondwet betekent het einde van een politieke wapenstilstand, welke de breekbare regering-Balsemao door verschillende interne crises heeft geloodst. De critici van Balsemao in diens eigen Sociaal-Democratische Partij (de dominante partner in de Democratische Alliantie) geloven dat er vroege algemene verkiezingen zullen komen, en zij willen hem vervangen door een sterkere leider. Balsemao heeft dit geweigerd. – In de Socialistische Partij is Soares nog altijd doende zijn rivalen af te houden. zelfs al zijn zijn aanhangers in de parlementaire Socialistengroep in de minderheid.
Critici van Balsemao en Soares maken van hen de schuldigen voor de afkeer van het publiek van de politieke partijen. Men vreest dat de meest gerespecteerde figuur in den lande, president Eanes een nieuwe politieke beweging zou kunnen gaan stichten, een herschepping van de centrum-linkse meerderheid. die Eanes in 1979 weer het presidentschap had bezorgd. De sleutel van Portugals toekomst ligt nog altijd in de handen van deze raadselachtige soldaat-president, al worden zijn formele bevoegdheden dan ook grondwettelijk beknot.

Kritiek MFA op het regerzngsbeleid inzake opheffing Revolutionaire Raad

Na het door het parlement genomen besluit de Revolutionaire Raad af te schaffen, kwamen meer dan honderd officieren in actieve dienst bij de luchtmacht, vloot en verschillende legeronderdelen in het weekeinde van 24-25 juli bijéén om deze kwestie te bespreken. waarna zij een eenstemmig goedgekeurde verklaring uitgaven.
Hierin verzekerden zij dat ,,de idealen van de Beweging der Strijdkrachten (MFA), laatstelijk belichaamd door de Revolutionaire Raad, nog springlevend zijn" en dat zij ,,nooit zou toestaan dat de strijdkrachten opnieuw gebruikt worden om het Portugese volk te onderdrukken".
Wel was zij het eens met het besluit om de Revolutionaire Raad af te schaffen, ook al omdat dit betekende dat de MFA haar belofte was nagekomen om een volkomen zelfstandige burgelijke democratie in Portugal te vestigen.
Maar tegelijkertijd schaarde zij zich eenstemmig achter het protest van de Revolutionaire Raad (zie art. Economist), dat de manier waarop de regering dat besluit wilde toepassen ,,ontoelaatbaar" was en een ,,volkomen ongerechtvaardigd wantrouwen" jegens de Portugese strijdkrachten liet doorschemeren (de regering wilde namelijk dat de Revolutionaire Raad zijn taak neerlegde op dezelfde dag dat de grondwetswijziging in het staatsblad werd gepubliceerd, hoewel het dan nog maanden zou duren voordat het burgerlijke Constitutionele Hof dat die taak zou overnemen, in werking zou treden).

Nieuwe grondwet door parlement aangenomen

Op 12 augustus 1982 nam het parlement met 195 tegen 40 stemmen de nieuwe grondwet aan die de linkse grondwet, die na de Anjerrevolutie was opgesteld, moest vervangen (voor het aannemen van de wet was een tweederde meerderheid vereist).

De belangrijkste wijzigingen in de nieuwe wet waren de al hierboven genoemde opheffing van de Revolutionaire Raad, alsmede een beknotting van de presidentiële macht. De president behield wel het recht om het parlement te ontbinden of de regering te ontslaan, maar mocht dat alleen nog doen ,,in geval van een crisis die het staatsbeleid in gevaar brengt".
Onder het kopje ,,De Anjerrevolutie is definitief ten einde" berichtte de Groene Amsterdammer (6-10) over de nieuwe wet o.m. het volgende:

Als per 1 november in Portugal de nieuwe grondwet in werking treedt zal de Anjerrevolutie van 25 april 1974 grondwettelijk beëindigd zijn. De kapiteins van weleer, in de loop der tijd gepromoveerd tot opper-officieren, zijn teruggestuurd naar de kazernes. Hier en daar strubbelden ze wat tegen. maar onverbiddelijk verwezen op 12 augustus 195 Christen-Democraten, Sociaal-Democraten, Monarchisten. Socialisten, links-socialisten en progressief-liberalen (CDS, PSD, PPM, PS. UEDS, ASDI) hen terug naar hun militaire porten.

Alleen 40 communisten en maoisten (PCP, UDP) keerden zich tegen de begrafenis van „de geest van de revolutie".

Buiten het parlement riep de herziening van de grondwet van 25 april niet al te veel beroering op. Tweehonderdtachtigduizend burgers ondertekenden een petitie tegen de herziening. Onder hen bevonden zich Teixeira Queiroz de Barros, voorzitter van de toenmalige Constituerende Vergadering. die de meest progressieve grondwet van Europa opstelde. en de populaire ex-premier Maria de Lurdes Pintassilgo. Het publieke debat was minimaal. De grondwetsherziening van 1911, een jaar nadat de koning verjaagd en de republiek uitgeroepen was, bracht nog het hele land in rep en roer.

In de grondwet van 1976 fungeerde de militaire revolutionaire raad als waakhond van de Anjerrevolutie. Die raad adviseerde de president, kon de staat van beleg uitroepen. hield toezicht op de strijdkrachten, toetste de wetten aan de grondwet en waakte in het algemeen tegen alles, wat tegen de geest van de revolutie inging. De vele taken van deze nu opgeheven raad zijn verdeeld over de president, het parlement, de regering. het – nieuwe – constitutionele Hof en de eveneens nieuwe Hoge Defensieraad.

Met het verdwijnen van de revolutionaire raad uit de grondwet zijn ook alle verwijzingen naar revolutie, socialisme. arbeidsklasse en nationalisaties verdwenen of behoorlijk afgezwakt. Zo luidt het beroemde oude artikel 2. waarin gesteld werd, dat Portugal op weg was naar het „socialisme door middel van het scheppen van de voorwaarden voor een democratische machtsuitoefening door de arbeidersklasse" nu: „op weg naar het socialisme door middel van het verwerkelijken van een economische, sociale en culturele democratie en een versterking van een participatieve democratie".

Portugal kent met zijn nieuwe grondwet een semi-presidentieel systeem. De regering is verantwoording schuldig zowel aan de president als aan het parlement.

Het parlement heeft in de meeste zaken formeel het laatste woord. De grote, genationaliseerde sector is niet meer het troetelkind op economisch gebied, de paragrafen over de landhervorming zijn afgezwakt, het maximumloon is afgeschaft, buitenlandse investeringen hoeven niet meer in overeenstemming met het nationale economische plan te zijn.

Maar er is niet alleen sprake van uitbanning en afzwakking van allerlei verworvenheden uit de revolutiejaren. Her en der wordt de klok een, twee decennia teruggedraaid.

In de herziene grondwet is het gezin wel weer gepromoveerd tot „een fundamenteel element van onze samenleving", dat in het bijzonder door de staat beschermd moet worden. Ook moet de staat een eigen gezinspolitiek voeren na overleg met de representatieve organisaties. Zowel het moederschap als het vaderschap zijn in Portugal nu 'eminente sociale waarden'. De invloed van de uiterst conservatieve katholieke kerk is blijkbaar nog steeds aanzienlijk.

In een wetsontwerp van de huidige rechtse regering wordt het gezin zelfs gezien als „het natuurlijke kader voor de verwekking en ontwikkeling van het menselijk leven en het belangrijkste middel voor de persoonlijke verwerkelijking en integratie in de gemeenschap". Dit wetsvoorstel moet dienen als een obstakel voor een wetsvoorstel van de Communistische Partij, waarin abortus wordt gelegaliseerd.

Her en der zijn er wel pluspunten in de herziene grondwet. Er is meer aandacht voor democratisering van het onderwijs. voor bescherming van het milieu en voor een versterking van de positie van de partijen, die in de oppositie zijn.

Op 28 mei 1932. precies 6 jaar na een militaire staatsgreep, die tot het Portugese fascisme leidde. zei Salazar tot 4000 officieren: Het leger moet niet aan politiek doen, noch heeft het de plicht bepaalde regeringen te steunen, maar het moet tot het uiterste de garantie en het symbool van de nationale revolutie zijn." Eens waren ze verdedigers van een fascistische omwenteling, toen werden ze voorvechters van een burgerlijke en socialistische revolutie-in-een. Nu zijn de Portugese strijdkrachten weer terug bij 1911: de militaire verdedigers van de republiek; de enige taak, die hun nu nog gebleven is.

President Eanes ondertekent nieuwe grondwet.

Op 24 september ondertekende de Portugese president, generaal Antonio Ramalho Eanes de nieuwe grondwet. Hiermee kwam een einde aan de speculatie dat Eanes liever zou aftreden of de regering van Pinto Balsemao ontbinden dan de wet te ondertekenen.

De nieuwe versie van de grondwet werd 30 dagen na de publicatie van het die dag ondertekende decreet van kracht (30 oktober).

Diezelfde dag werden de tien leden van de bij de grondwetsherziening ingestelde Staatsraad door president Eanes beëdigd. De Staatsraad zou een deel van de door de militaire Revolutionaire Raad uitgevoerde taken overnemen.

Voordat de herziene grondwet echter volledig in werking kon treden moest her parlement eerst nog een nieuwe defensiewet aannemen.

Nieuwe defensiewet ondanks veto president aangenomen.

Nadat het parlement op 12 oktober een nieuwe defensiewet had aangenomen waardoor de regeringscontrole op het leger werd verstevigd, sprak president Eanes op 20 november zijn veto uit over het wetsontwerp. Volgens de president legde het ontwerp te veel macht over de strijdkrachten in handen van de minister van defensie.

De nieuwe wet, die was opgesteld door minister van defensie Freitas do Amaral, maakte een eind aan de bevoegdheid van de president om stafchefs te benoemen, verlaagde de rang van de stafchefs (die tot die tijd gelijk stonden met een kabinetsminister; ze kwamen nu onder de minister van defensie te staan), droeg het opperbevel van de strijdkrachten van de militaire Revolutionaire Raad over op de regering en een nieuw te vormen opperste defensieraad, en ontnam de generale staf de vrijheid die ze tot die tijd had om over de fondsen van het defensiebudget te beschikken.

Voortaan zou de generale staf voor elk besluit dat een bedrag van een miljoen escudos (30.000 gulden) overtrof, goedkeuring aan de regering moeten vragen.

Op 24 november maakte het parlement het veto van Eanes ongedaan door met een tweederde meerderheid het wetsontwerp opnieuw goed te keuren. De oppositionele Socialisten stemden mee met de centrum-rechtse regerigscoalitie van de Democratische Alliantie.

De president was nu verplicht het wetsontwerp te tekenen en af te kondigen.

Liberalisering abortuswetgeving door parlement afgewezen

In de nacht van 11/12 november 1982 verwierp het parlement met 127 tegen 105 stemmen een door de Communisten ingediend voorstel tot liberalisering van de abortuswetgeving.

In theorie had een ruime meerderheid het Communistische voorstel moeten ondersteunen om de abortus uit de strafrechtelijke sfeer te halen. Want op de conservatieve CDS-katholieken na, hadden de partijen in hun programma's beloofd de strafwet die nog uit de tijd van de dictatuur dateerde op dit punt te herzien. Deze tekst stelde de abortus nog steeds gelijk met kindermoord en voorzag in straffen van twee tot twaalf jaar gevangenis. Sinds de Anjerrevolutie werd dit weliswaar niet meer toegepast (het enige abortusproces, in 1974, eindigde in vrijspraak). maar dat loste het probleem niet op. Abortus bleef illegaal: bijna ieder jaar sterven in Portugal ongeveer 2000 vrouwen na onkundig uitgevoerde afdrijvingen.

Het voorstel van de Communisten gaf de Vrouwen het recht op abortus „onder direkt toezicht van een arts" gedurende de eerste twaalf weken van de zwangerschap.

De grote partijen stemden, zo schreef de Volkskrant op 13 nov. tegen het Communistische voorstel omdat zij de reactie van de conservatieve roomskatholieke kerk vreesden zo kort voor de beslissende gemeenteraadsverkeizingen van 12 december.

De bisschoppen, en nog meer de dorpspastoors hadden een flinke invloed op het kiesgedrag in Portugal en er stond op 12 december voor de grote partijen veel op het spel, aldus de Volkskrant.

De CDS-katholieken hadden gedreigd uit de regeringscoalitie weg te lopen als die niet en bloc tegen stemde, het-

geen geschiedde (met uitzondering van één feministisch schrijfster).

Lokale verkiezingen

Bij de op 12 dec. 1982 gehouden gemeenteraadsverkiezingen kreeg de regerende Democratische Alliantie 42,5% van de uitgebrachte stemmen (in 1979: 47,2%), waardoor ze 165 burgemeestersposten kon bezetten. De Socialistische Partij van Mario Soares behaalde 31,1% van de stemmen (81 burgemeestersposten), 4% meer dan in 1979. De uit de Communistische Partij en de Democratische beweging (MDP) bestaande APU bleef praktisch gelijk: 20,7% (55 burgemeestersposten). De resterende 5,7% ging naar de kleinere partijen.

Premier Balsemao treedt af

Op 19 december diende premier Balsemao zijn ontslag in bij president Eanes. Volgens Balsemao was de uitslag van de lokale verkiezingen niet de oorzaak van deze beslissing. Hij had zijn ontslag ingediend, naar hij zelf zei, om zich geheel te kunnen wijden aan zijn Sociaal-Democratische Partij (PSD). Balsemao zei voorts dat zijn ambtsperiode was vertroebeld door ,,veel oppositie, onbegrip en zelfs enig verraad'' vanuit zijn eigen partij en vanuit de andere partijen binnen de regeringscoalitie, de Christen Democraten (CDS) en Monarchisten (PPM). Balsemao, die in 1981 premier werd nadat zijn voorganger Francisco Sa Carneiro was verongelukt, had nog twee jaar regeren voor de boeg.

Op 21 december aanvaardde president Eanes het ontslag van de premier en gaf hij diens Democratische Alliantie de opdracht een nieuwe regering te vormen. De regeringscoalitie beschikte over 134 van de 250 zetels in het parlement.
De oppositionele Socialisten en Communisten hadden liever gezien dat de president het parlement had ontbonden en nieuwe verkiezingen had uitgeschreven.
Hoewel het aanvankelijk vrijwel zeker leek dat oud-premier Carlos Mota Pinto de opvolger van premier Balsemao zou worden, maakte Mota Pinto op 23 december bekend, dat hij weigerde opnieuw premier te worden. De 46-jarige hoogleraar in de rechtsgeleerdheid voerde als argumenten aan dat vooraanstaande politici uit partijen in de regeringscoalitie niet in zijn kabinet wilden zitten en dat Pinto Balsemao een aantal politiek gevoelige zaken had laten liggen voor zijn opvolger.
Na de weigering van Mota Pinto beval Balsemao de voormalige minister van onderwijs Victor Pereira Crespo aan als zijn opvolger. De 49-jarige Crespo was voorzitter van de parlementaire fractie van de Sociaal-Democraten. Hij was geen vooraanstaand politicus en zijn ministerschap was vrijwel unaniem als mislukking omschreven.

Aftreden *Freitas* do *Amaral* *als voorzitter van de* Chrzsten-Democratzsche *Partij*

Op 29 december werd de politieke crisis groter na het aftreden van vice-premier Diogo Freitas do Amaral als voorzitter van de Christen-Democraten, de tweede partij in de Alliantie.

De 41-jarige Freitas do Amaral schreef in zijn ontslagbrief dat hij geen vertrouwen had in Crespo. Verder zei hij die dag dat hij geen vertrouwen meer had in de Democratische Alliantie.

Alle partijen van de Democratische Alliantie steunen *kabinet-Crespo*

Op 14 jan. 1983 kondigden de leiders van de uit drie partijen bestaande Democratische Alliantie ,,hun volledige steun'' aan voor een nieuw coalitiekabinet onder Vitor Crespo. De partijleiders wilden ,,zo spoedig mogelijk'' de nieuwe ministersploeg aan president Eanes voorstellen. Eanes moest beslissen of het voorgestelde kabinet ,,solide'' genoeg was, of dat er vervroegde verkiezingen nodig waren.

Op 15 januari werd Crespo officieel voorgedragen voor het premierschap.



Vitor Pereira Crespo

Op 18 januari vergaderde president Eanes met de Staatsraad om te beslissen of hij de benoeming van Crespo als nieuwe premier goedkeurde of daarentegen nieuwe verkiezingen moest uitschrijven. Verwacht werd dat Eanes niet voor vervroegde verkiezingen zou kiezen omdat hierdoor noodzakelijke economische maatregelen zouden worden uitgesteld.

Op 22 januari kondigde Eanes echter toch vervroegde verkiezingen aan.

Portugals buitenlandse schuld is opgelopen tot $ 13 mrd, hetgeen alleen al in 1983 rentebetalingen van $ 3 mrd vereist. De inflatie beloopt tenminste 23% en de koopkracht van de bevolking werd nog verder ondermijnd door een serie tariefstijgingen die de uitgaande regering in december afkondigde voor het openbaar vervoer en de energieprijzen. De Portugezen, met een gemiddeld maandsalaris van t 400,– betalen nu al de duurste benzine van Europa, f 2,20 per liter.

De economische crisis komt hard aan in Portugals belangrijkste industrieen als textiel. aardewerk, metaal of scheepswerven. Veel Portugese arbeiders moesten verleden maand de traditionele kerstgratificatie missen. Grote bedrijven zoals Mompor en Messa (metaal), of Setenave en Lisnave (scheepswerven) betalen het loon van hun werknemers met belangrijke vertragingen uit.

Bovendien liet Pinta Balsemao bij zijn aftreden als premier op 19 december doorslaggevende kwesties onopgelost.

De staatsbegroting voor 1983 was niet eens afgerond. Er moeten nog belangrijke onderhandelingen worden gevoerd met het Internationale Monetaire Fonds, IMF. over een stand-by krediet voor Portugal, waarbij het IMF strenge voorwaarden wil opleggen aan de economische leiders in Lissabon.

Evenmin zijn de onderhandelingen beeindigd met Washington over Amerika's militaire steunpunt op Portugees grondgebied, die ook weer geld in het laatje moesten brengen (zie verderop onder Portugal).

Over het besluit van president Eanes vervroegde verkiezingen uit te schrijven berichtte Robbert Bosschart in de *Volkskrant* (25-1) het volgende:

Premier Pinto Balsemao heeft zijn overwinning op president Eanes bij de grondwetsherziening van 1982 in Portugal tenslotte duur bekocht. Ondanks het toenmalige succes van de centrum-rechtse regeringscoalitie AD, die met behulp van de socialisten de bevoegheden van de president wist in te korten, heeft Eanes nu toch zijn wil doorgezet.

Destijds noemde de AD het een grote overwinning van dc democratic. dat de militaire revolutionaire raad als doorslaggevend adviesorgaan voor de Portugese president werd afgeschaft. Maar het nieuwe burgerlijke adviescollege. de Raad van State, kon de generaal-president niet beteugelen. Niet alleen heeft Eanes geweigerd de opvolger te benoemen die de demissionaire premier had aangewezen (met goedkeuring van een krappe meerderheid in de Raad van State), maar ook dwong hij Pinto Balsemao om zijn politieke plannen te herzien.

De demissionaire premier moet nu aanblijven tot de vervroegde verkiezingen plaatsvinden. en intussen zelf enkele onaangename problemen onder ogen zien. Hij zal toch de begroting voor 1983 moeten afwikkelen. Die was nog

steeds niet door het parlement besproken. en is onmisbaar voor de onderhandelingen met het Internationale Monetaire Fonds over een kredietgarantie. Portugal heeft een urgente lening nodig, want de komende maand vervallen aflossingen van de staatsschuld ter waarde van bijna drie miljard dollar en de bodem van de schatkist wordt zichtbaar. De buikriem moet nog verder aangehaald worden. en gezien het weinig doeltreffende economische beleid van de laatste jaren en maanden betekent dit ongetwijfeld nieuwe sociale onrust.

Om zich aan die problemen te onttrekken had Pinto Balsemao op 19 december zijn ontslag als premier ingediend. Hij wilde zich met volle kracht aan zijn PSD wijden met het oog op de vervroegde verkiezingen. die allerwege als onvermijdelijk werden beschouwd. Het was duidelijk dat Vitor Crespo, de man die door de PSD werd aangewezen om Pinto Balsemao op te volgen, hoogstens een zaakwaarnemer zou zijn. Maar door Crespo als volwaardige premier voor te stellen. behield Pinto Balsemao de controle over het (voor hem gunstigste) moment om die verkiezingen uit te lokken. Voor het geval dat Eanes deze oplossing weigerde, dreigde Pinto Balsemao Zelfs niet meer zijn demissionaire functie te vervullen. En omdat de verkiezingen in ieder geval niet voor april kunnen plaatsvinden. zou Portugal zo enkele maanden zonder regering zitten.

Maar Eanes. die al eens eerder een premier tegen diens zin de laan uit heeft gestuurd (Mario Soares), is er de man niet naar om zich te laten intimideren. Hij bepaalde dat er toch onmiddellijk vervroegde verkiezingen zullen komen. en plaatste Pinto Balsemao voor diens verantwoordelijkheid om tenminste zijn economische erfenis behoorlijk te regelen. Uiteindelijk was het Pinto Balsemao die door de knieën ging.

Nu hij aanblijft tot de verkiezingen, kan hij zich niet meer met een schone lei presenteren. Verder heeft Eanes al bij de rechtvaardiging van zijn besluit onderstreept dat de regeringscoalitie en natuurlijk speciaal Pinto Balsemao. nauwelijks op grote successen kan terugzien. In de drie jaar sinds de AD-coalitie in Portugal regeert. zijn de economische cijfers alleen maar zorgwekkender geworden. Dit plus de eindeloze ruzies binnen de AD (Eanes herinnerde met opgetrokken wenkbrauwen aan het ,,verraad binnen mijn partij" dat Pinto Balsemao mede had aangevoerd voor zijn aftreden). zal de kiezers tot nadenken stemmen wanneer ze naar de stembus gaan.

Ook de christen-democratische coalitiepartners. die Pinto Balsemao menige dolk in de rug hebben gestoken, komen in moeilijkheden door het besluit van Eanes. Hun leider, Freitas do Amaral had zich alvast teruggetrokken en alleen enkele derderangs figuren ter beschikking gesteld voor het kabinet-Crespo. Freitas wilde zich ook geheel aan zijn partij wijden met het oog op de verkiezingen. Als hij de kans schoon zag wilde hij zelfs de band met Pinto Balsemao verbreken in de hoop om alle AD-stemmen naar zich toe te trekken. Maar nu is de tijd erg kort geworden en zullen de christen-democraten bovendien met Pinto Balsemao moeten blijven samenwerken in het demissionaire kabinet. Geen wonder dat de christen-democraten op 24 jan klaagden dat president Eanes ,,grotere problemen veroorzaakt dan de crisis die hij nu heeft opgelost".

Alleen de socialisten zijn tevreden. Zij waren immers de enigen die in de gemeenteraadsverkiezingen van december beduidende winst boekten. en ze hopen dit succes binnenkort te herhalen. Rukt. na Frankrijk. Griekenland en Spanje het socialistische getij nog verder op in Zuid-Europa? (NRC/H'blad. Volkskrant. de Groene Amsterdammer. NZZ. FAZ. Financial Times. The Times. Le Monde. Economist. Facts on File. AdG)

WEST-EUROPA

PORTUGAL

PROBLEMEN TUSSEN DE REGERING EN DE COMMUNISTISCHE VAKCENTRALE

Op 12 febr. 1982 vond de eerste algemene staking in Portugal plaats sinds de Anjerrevolutie van 1974. De communistische vakcentrale CGTP had de staking uitgeroepen uit protest tegen de prijsstijgingen en de afnemende koopkracht. De inflatie bewoog zich tussen de 20 en 25%. terwijl 350.000 Portugezen op dat moment werkloos waren.
De centrum-rechtse regering van premier Pinto Ralsemao had de dagen daarvoor een campagne gevoerd tegen het ,,politieke" karakter van de staking. die volgens haar een poging van de communistische partij was het land te destabiliseren en de democratie te ondermijnen.
De socialisten deelden veel van de kritiek van de communisten op het economische beleid van de regering en lieten hun leden vrij om al dan niet aan de staking deel te nemen.
Berichten over het succes van de stakingsactie spraken elkaar tegen. De CGTP. de grootste vakcentrale van het land. sprak van 70% steun. de socialistische vakcentrale UGT had het over 15 tot 20%.
,,Het is duidelijk dat de staking een flop is geworden," zei de woordvoerder van de socialistische vakcentrale UGT, die zich van de staking had gedistantieerd. Volgens het ministerie van industrie functioneerden verschillende industrieën in de omgeving van Lissabon, traditioneel een militant bolwerk. zo goed als normaal. evenals brouwerijen. de textiel en de grote scheepsreparatiewerf van Lisnave.
Daarentegen sprak de CGTP van succes sen in de staalindustrie. de scheepsbouw, de chemie en de transportsector, waar reeds een slepend loonconflict speelde.
Op 13 februari zei minister van binnenlandse zaken Angelo Correia in een speciale TV-uitzending dat veiligheidstroepen op de dag van de staking een poging tot staatsgreep hadden verijdeld die van communistische zijde zou zijn ondernomen. Volgens de minister had de politie in een auto ,.concrete plannen" gevonden ,,om democratische instellingen omver te werpen".
De politie had, zo zei Correia. op 12 februari een auto aangehouden waarin deze plannen werden aangetroffen, te zamen niet bandopnamen die waren gereedgemaakt voor uitzending via de radio en waarop proclamaties stonden aan de bevolking. Verder lagen er in de auto granaten, explosieven, machinepistolen en zendapparatuur

Na de aanhouding van de auto hadden veiligheidstroepen .,bij gecoördineerde acties" in en rond Lissabon ,,een aantal" *mensen* gearresteerd.
Bij schietpartijen zouden enkelen van hen gewond zijn geraakt. Ook een politieman zou om het leven zijn gekomen. ,,De zaak is nu onder controle", zei Correia voor de TV.
De regering bracht de poging om ,,de democratische staat omver te werpen" in verband met de door de CGTP uitgeroepen staking.
De leiding van de CGTP ontkende echter elk verband tussen de staking en de genoemde incidenten.

Regering *stelt* CGTP verantwoordelijk *voor* l-meirel

Op 2 mei besloot de regering in Lissabon na een speciaal kabinetsberaad een rechtszaak aan te spannen tegen de communistische vakcentrale CGTP, die zij verantwoordelijk stelde voor een uit de hand gelopen 1-meibetoging in Porto, waarbij twee doden vielen.

De moeilijkheden in de Noordportugese havenstad Porto begonnen op 30 april kort voor middernacht. toen aanhangers van de communistische vakcentrale probeerden een 1-meibetoging van het socialistische vakverbond UGT te verstoren.
Aanvankelijk probeerden enkele honderden plaatselijke politiemannen in gevechtstenue de pro-communistische betogers met de wapenstok terug te dringen. Later kregen zij versterking van met acht autobussen aangevoerde collega's uit Lissabon die van vuurwapens gebruik maakten. Daarbij kwamen een 18-jarige en een 24-jarige man om het leven. Meer dan 100 mensen raakten gewond. van wie een tiental bij de politie.
De CGTP. de grootste vakccntralc van Portugal. beschuldigde de regering ervan dat zij was opgetreden op een wijze die deed denken aan de rechtse dictatuur van voor 1974.
Sinds dat jaar mocht de CGTP altijd van het voornaamste plein van Porto gebruik maken voor de I-meiviering. Dit jaar besloot het gemeentebestuur van Porto echter het plein voor de socialistische UGT te reserveren met het argument dat deze als eerste een vergunning had aangevraagd. namelijk op 23 april. De CGPT heeft echter verklaard op 4 mei vorig jaar een verzoek te hebben ingediend.

Op 4 mei sloot de Socialistische Partij (PS)zich aan bij de eis van de Communistische Partij (PCP) dat minister van buitenlandse zaken Angelo Correia moest aftreden. Beide partijen stelden hem verantwoordelijk voor de incidenten in Oporto.
Bij ongeregeldheden tijdens de algemene staking waartoe de communistisch georiënteerde vakcentrale Intersindical op 11 mei had opgeroepen uit

protest tegen de gebeurtenissen in Porto vielen één dode en raakten drie mensen gewond.

RELATIES MET MOZAMBIQUE, ANGOLA. HET OOSTBLOK EN DE VS

Van 24-29 november 1981 bracht president Eanes een bezoek aan Mozambique. Hij was het eerste Portugese staatshoofd dat het land bezocht sinds de voormalige Portugese kolonie in 1975 onafhankelijk werd.
Na afloop van het bezoek verklaarde Eanes in de hoofdstad Maputo dat de betrekkingen tussen beide landen waren verbeterd en dat er een kader voor samenwerking was geschapen, waarbij beide landen voordeel zouden hebben.

Het staatshoofd van Mozambique. Samora Machel, nam een uitnodiging aan om naar Portugal te komen en nodigde, zoals radio-Maputo meldde, de Portugese premier Balsemao uit voor een bezoek aan Mozambique.
Na afloop van het bezoek aan Mozamique reisde president Eanes door naar Loesaka, de hoofdstad van Zambia, waar hij op 30 november werd begroet door president Kenneth Kaunda. Verder bezocht Eanes nog Tanzania. De Afrika-reis van de Portugese president eindigde op 5 december.
Op 28 juni 1982 begon premier Balsemao samen met ministers en officials in Maputo gedetailleerde besprekingen met de Mozambiquaanse president over een nauwere economische samenwerking tussen beide landen.

Bezoek Eanes aan Angola

Op 15 april 1982 arriveerde president Eanes voor een vierdaags staatsbezoek aan Angola. Het was het eerste bezoek van een Portugees staatshoofd sinds de onafhankelijkheid van de voormalige Portugese kolonie in 1975.
Bij terugkomst in Lissabon verklaarde Eanes dat de resultaten van zijn bezoek aan Angola ,,alle verwachtingen hebben overtroffen" en dat Portugal zou bijdragen aan de vestiging van een ,,klimaat van vrede en vooruitgang in Angola".
Het bezoek van Eanes markeerde de verbetering van de betrekkingen tussen beide landen, die sterk hadden geleden onder de 14-jarige onafhankelijkheidsstrijd, de daarop volgende burgeroorlog tussen de verschillende Angolese partijen en de sterke gerichtheid op het Oostblok van de nieuwe regering in Luanda. De Angolese media prezen Eanes voor en na zijn komst als de architect van de verzoening tussen beide landen.
Eanes legde onder meer een krans bij het graf van wijlen president Neto, een gebaar dat volgens het Angolese persbureau Angop ,,buiten het gewone protocol ging" en ,,uiterst belangwekkend" was. De Portugese president had een uitgebreide afvaardiging uit het bedrijfsleven meegebracht. Zowel hij als zijn Angolese collega Dos Santos toonden zich optimistisch over een sterke uitbreiding van de economische samenwerking tussen Angola en Portugal.
Aan het bezoek dat Eanes aan Angola bracht, was een bezoek van de Portugese minister van buitenlandse zaken Andre Gonçalves Pereira voorafgegaan. Deze had van 9-12 maart 1982 een bezoek aan Angola gebracht.

Relatie met het Oostblok

Op 22 jan. 1982 verklaarde de Portugese regering twee Russische diplomaten tot personae non gratae. Het betrof Joeri Babajants. die zich bezighield met perszaken, en attaché Michail Morozow. Beiden werden beschuldigd van ,,activiteiten die hun diplomatieke status hadden geschonden". De twee moesten binnen vijf dagen Portugal verlaten.
De uitwijzing leek verband te houden met de situatie in Polen (pag. 5 e.v.-1982). Op 12 januari had de Portugese minister van buitenlandse zaken, Andre Gonçalves Pereira, na terugkeer van de NAVO-ministersconferentie (pag. 53-2-1982) verklaard dat zijn regering voorstander was van sancties tegen de Sowjet-Unie, onder meer door het inkrimpen van het aantal diplomaten op de Öostblok-ambassades.
Op 11 februari bood de Russische ambassade in Lissabon in het openbaar haar verontschuldigingen aan aan de socialist Mario Soares voor uitspraken waarin deze „geestesziek" werd genoemd en werd gezegd dat deze ,,een langdurige behandeling" nodig had. De Russische ambassade herhaalde dat de uitspraak het gevolg was van een „vertaalfout". De ambassade had op 6 februari gereageerd op een uitspraak van Soares dat het Kremlin probeerde het Iberisch schiereiland te destabiliseren om te voorkomen dat Spanje lid werd van de NAVO.
In haar verklaring van 11 februari noemde de ambassade deze beschuldiging van Soares ,,laster", maar zei dat zij instructies had gekregen nooit Portugese politici of politieke partijen in haar commentaren te noemen. De Socialistische Partij had eerder die week sancties geëist tegen de Russische ambassade.
Op 27 februari deelde premier Balsemao mee dat de Portugese regering de Sowjet-Unie. Polen en de DDR had verzocht de omvang van de staf van hun ambassades in Lissabon terug te brengen. Balsemao zei niet om hoe veel mensen het ging.

Op 30 april deelde het Portugese staatspersbureau *ANOP* mee dat de Tsjechoslowaakse ambassadeur in Lissabon voor 5 mei het land moest verlaten. De ambassadeur was samen met de derde secretaris van de ambassade, zonder nadere uitleg. tot ongewenst persoon verklaard.

VS vragen Portugal *faciliteiten* op vasteland in ruil *voor hulp*

Op 29 dec. 1982 deelden Portugese functionarissen, die anoniem wilden blijven, mee dat de Verenigde Staten Portugal hadden gevraagd om op het vasteland militaire faciliteiten te krijgen in ruil voor meer Amerikaanse hulp.
Volgens deze bronnen had Washington toestemming gevraagd om een satellietopsporingstation te bouwen. Tevens wilden de VS toegang tot een aantal Portugese luchtmachtbases. Thans hebben de VS slechts recht op het gebruik van de strategische basis Lajes op de Azoren.
Eerder die maand waren de VS en Portugal onderhandelingen begonnen over hernieuwing van de Lajes-overeenkomst, die op 4 febr. 1983 afloopt.
Volgens functionarissen van de Amerikaanse ambassade zochten de VS „een bredere veiligheidsrelatie" met Portugal. De ambassade zei dat er een serie nieuwe voorstellen was gedaan maar zweeg over de details.
Volgens parlementaire bronnen wilden de VS een satelliet-opsporings- en volgstation op het Portugese vasteland.
Tevens wilden de VS een aantal tankvliegtuigen op het vasteland stationeren en meer brandstoftanks bouwen op de Lajes-basis. Een en ander is bedoeld voor het transport van de Amerikaanse „snelle interventiemacht" (rapid deployment force).
De bronnen benadrukten dat de VS geen kernwapens in Portugal wilden opstellen. Evenmin had Washington gevraagd om stationering van gevechtsvliegtuigen of bommenwerpers voor de middellange afstand op bases op het Portugese vasteland.
Bij hernieuwing van de Lajes-overeenkomst in 1979 zegden de VS Portugal $60 mln militaire hulp en $80 mln economische hulp toe.
Dit keer wil Portugal, dat ernstige begrotingsproblemen heeft, meer voor de Lajes-basis. Bovendien wil Lissabon voor elke extra militaire faciliteit meer geld. Portugal heeft twee andere buitenlandse bases buiten Lajes.

)e ene is het Franse raket-volgstation p het eiland Flores (Azoren) en de an- ere is de Westduitse luchtmachtbasis Beja ten zuiden van Lissabon De ?S hadden belangstelling getoond om ;amen met de Duitsers gebruik te ma <en van de Beja-basis

Het overleg over de Lajes-basis zou in Lissabon op 10 januari worden hervat Amerikaanse functionarissen hadden in december verklaard dat het overleg zonder termijn was verdaagd vanwege het aftreden van premier Pinto Balsemao Toen Balsemao op 15 dec 1982 Washington bezocht beloofde president Reagan om het Congres te vragen $ 90 mln voor militaire hulp aan Portugal uit te trekken In Lissabon wordt betwijfeld of het Congres aan het verzoek van Reagan zal voldoen (*NRC/ H'blad, Volkskrant Le* Monde *NZZ*)

ZWITSERLAND

AUBERT GEKOZEN TOT BONDSPRESIDENT VOOR 1983. TWEE NIEUWE MINISTERS.

Op 8 december 1982 kozen de beide kamers van het Zwitserse parlement. de Nationalrat en de Ständerat, tijddens een gemeenschappelijke zitting de socialistische vice-president en minister van buitenlandse zaken. Pierre Aubert, tot bondspresident van Zwitserland voor 1983. Aubert kreeg 193 van de 222 geldig uitgebrachte stem- , In totaal waren 245 parlementsleden aanwezig.

In Zwitserland wordt elk jaar een van de reven leden van de regering (Bundesrat) afwisselend gekozen tot bondspresident

Vice-president werd de socialistische minister van financiën. Willi Ritschard, met 156 van de 202 geldig uitgebrachte stemmen.

Pierre Aubert werd op 3 maart 1927 in La Chaux-de-Fonds geboren als zoon van een bekend advocaat Na in Neuenburg en Heidelberg rechten te hebben gestudeerd. werd hij in 1953 advocaat In 1958 trad Aubert toe tot de sociaaldemocratische partij van Neuenburg In 1971 won hij een zetel in de Standerat Op 7 december 1977 werd Aubert in de Bundesrat gekozen

Even daarvoor had de Bundesversammlung (het parlement) twee nieuwe Bundesräte (ministers) gekozen. De christen-democratische Standerat Alphons Egli was met 125 van de 244 geldig uitgebrachte stemmen gekozen tot opvolger van minister van binnenlandse zaken Hans Hurlimann. terwijl de vrijzinnig-democratische Nationalrat Rudolf Friedrich met 130 van de 245 geldig uitgebrachte stemmen de opvolger werd van minister van economische zaken, Frits Honegger. die in 1982 bondspresident was geweest. Hurlimann en Honegger waren om persoonlijke redenen afgetreden.

Op 21 december besloot de regering dat Rudolf Fricdrich het departement van justitie en politie voor zijn rekening zou nemen en dal minister Kurt Furgler. die elf jaar lang deze portefeuille in bezit had gehad. verantwoordelijk werd voor economische zaken.

Over de nieuwe niinisters merkte de *NZZ* op 9 dec. het volgende op:

De beide juristen Egli en Friedrich maken sinds 1975 deel uit van het parlement en worden tot de rechtervleugel van hun partij gerekend.

Egli is afkomstig uit het kanton Luzern, dat voor het eerst sinds 1911 weer in de regering vertegenwoordigd is. Met Friedrich blijft het kanton Zürich, zoals al sinds 1848 onafgebroken het geval is, in de regering vertegenwoordigd. De verkiezing van de beide politici bekrachtigt nog eens de in 1959 ingevoerde „toverformule". die inhoudt dat de drie grote partijen CVP (christen-democraten). FDP (vrijzinnig-democraten) en SP (sociaal-democraten) elk twee. en de kleinere Zwitserse Volkspartij (SVP) één vertegenwoordiger levert in de regering. (*NZZ, FAZ*, Le Monde, *The* Times)

(Vor. ber. pag. 840/3-1981)



Nadat de Zwitserse vice-president en minister van buitenlandse zaken. Pierre Aubert. was gekozen tot bondspresident voor 1983 kreeg hij van studenten als cadeau een fiets. Naast Aubert zijn vrouw Lise.

LATIJNS-AMERIKA

NED. ANTILLEN

ONTWIKKELINGEN M.B.T. REGERING EN PARLEMENT

Hierna volgen de ontwikkelingen op de Nederlandse Antillen die zich sinds de parlementsverkiezingen van 7 en 8 juli 1979 voordeden m b.t de regering en het parlement.

Samenstelling regering-Martina na verkiezingen van juli 1979

Na de parlementsverkiezingen van 7 en 8 juli 1979 (pag. 449 - '79) werden de Nederlandse Antillen (de Nederlandse eilanden Aruba. Curaçao en Bonaire alsmede St. Maarten, St. Eustatius en Saba) geregeerd door een interim-kabinet onder leiding van Miguel Pourier tot op 13 november 1979 de regering-Martina werd beëdigd.

De regering telde toen de volgende leden premier en minister van algemene zaken – Dominico (*Don*) Martina (MAN); vice-premier en *economische* zaken – Chenco Yarzagaray (MEP): sociale zaken en arbeid – Jules Eisden (MAN) – financiën – Marco de Castro (MAN): onderwijs. cultuur en sport – J. P. Veeris (MAN); verkeer en vervoer – J. van der Kuyp (MEP). justitie en staatskundige structuur – H. S. Croes (MEP): gevolmachtigde minister in Nederland – Ronnie Casseres (MAN).

De regering kon in de Staten (het parlement) rekenen op de steun van 13 van de in totaal 22 parlementsleden: zeven van de MAN (Movimiento Antijas Nobo) afkomstig van Curaçao, vijf van de MEP (Movimiento Electoral di Pueblo) van Aruba en één van de UPB (Union Patriotico Bonairiano).

Toen in nov. 1980 ook de Democratische Partij (DP) van Curaçao, die in het Parlement over drie zetels beschikte. tot het kabinet toetrad kon de regering rekenen op de steun van 16 Statenleden.
Door het toetreden van de Democratische Partij van Curaçao tot de regeringscoalitie van de MAN, MEP en de UPB werd het aantal ministerszetels van acht tot tien uitgebreid.
De twee nieuwe ministers voor de DP waren G. (Boy) Hernandez en Leslie Navarro, respectievelijk minister voor volksgezondheid en minister voor sport. recreatie, cultuur en welzijnszorg.

Regeringscrisis door oliekwestie

Nadat de vijf MEP-vertegenwoordigers in de Staten op 1 september 1981 het vertrouwen in het kabinet-Martina hadden opgezegd en drie MEP-ministers, onder wie Betico Croes. uit de re-

gering waren gestapt raakte de regering in moeilijkheden, omdat ze nu niet meer over een meerderheid in het parlement beschikte.
De drie Arubaanse ministers waren opgestapt omdat ze niet akkoord gingen met het z.g. olieprotocol. waarin o.m. de verdeling van de inkomsten uit de opsporing en winning tussen de centrale regering en de afzonderlijke eilanden was geregeld.
Bij de formatie van het kabinet-Martina was afgesproken dat driekwart van de opbrengst aan het eiland toekwam waar olie werd gevonden en een kwart aan de centrale regering in Willemstad.
De Arubaanse partij van Croes wilde dat Aruba zelf de toestemming voor olie-exploratie aan oliemaatschappijen zou geven, een eis waarmee het kabinet-Martina niet akkoord ging.
In maart 1981 waren de coalitiepartijen in het kabinet-Martina het eens geworden over het protocol tot exploitatie en exploratie van eventuele olieschatten. Ook de MEP was daarmee akkoord gegaan.
De ondertekening van de overeenkomst was echter uitgesteld in verband met de nog te houden Ronde-tafelconferentie over de toekomst van de Antillen in Den Haag. Premier Martina zei op 1 september zeer verbaasd te zijn over het feit dat de MEP-ministers desondanks nog met eisen op tafel kwamen.
Volgens Martina kon hij het niet met zijn eigen geweten in overeenstemming brengen die eis in te willigen. Volgens MEP-leider Croes zou de jongste ontwikkeling bijdragen tot een snellere onafhankelijkheid van Aruba.

Nadat de Democratische Partij Bovenwinden (St. Maarten), die over één zetel in het parlement beschikte, besloten had het kabinet te steunen, was de crisis opgelost omdat de regering nu kon rekenen op de steun van 12 van de 22 parlementsleden.
Premier Martina maakte bekend dat voorlopig alle portefeuilles van de vertrokken MEP-ministers onder zijn beheer stonden. Over een aanvulling van het kabinet zouden besprekingen worden gevoerd.
Na de ministerraadsvergadering van 11 september zag de nieuwe verdeling van de portefeuilles in het gereconstrueerde kabinet-Martina er als volgt uit: premier Don Martina kreeg onder zich de departementen van justitie, van algemene zaken en staatkundige structuur van de eilandgebieden. Vice-premier werd minister Gualberto (Boy) Hernandez van volksgezondheid. Minister Leslie Navarro van



sport, cultuur, jeugd en welzijn kreeg er economische zaken bij. Minister Jules Eisden van sociale zaken kreeg er verkeer en vervoer bij, minister Jacques Veeris van onderwijs bleef op onderwiis en minister Camil (Papa) Statia behield ontwikkelingssamenwerking. Minister Marco de Castro behield financien.

Aftreden minister van financiën

Nadat minister van financiën, Marco de Castro (MAN), op 7 dec. 1981 tijdens een partijvergadering te kennen had gegeven dat hij zijn ministerspositie aan de partij in heroverweging wilde geven, liet De Castro vervolgens weten dat hij op 9 dec. zou aftreden toen bleek dat de partij niet onwelwillend tegenover zijn ontslag stond.
Minister De Castro zei na afloop van de vergadering dat op een eerlijke open en realistische wijze binnen de partijgelederen was gediscussieerd.
De Castro was in de laatste maanden het middelpunt van de belangstelling geweest onder meer vanwege de nasleep van de muntenaffaire Queen of Saba, waar ook Luns jr bij betrokken was (zie een volgende aflevering). Daarover was een parlementaire enquête aan de gang.

Val regering-Martina

Op 7 jan. 1982 bood premier Martina het ontslag van zijn kabinet aan, omdat dit niet meer over een meerderheid in het parlement beschikte.
Die meerderheid was weggevallen toen oud-premier en DP-statenlid (Curaçao) Boy Rozendal zijn steun aan het kabinet opzegde.
De *Volkskrant* (11-1) meldde hierover o.m. het volgende:

Rozendal ondernam als parlementslid een wel overwogen eenmansactie om het kabinet beentje te lichten. Zijn doelwit was de kandidatuur voor de opvolging van minister De Castro van financiën die in moeilijkheden was geraakt door het muntenproject Queen of Saba. Rozendal verbond daar zware politieke consequenties aan zoals de positie van het kabinet tegenover de onafhankelijkheidsplannen van Aruba. Rozendal had volgens experts in Willemstad en Den Haag nog een appeltje te schillen met zijn politieke rivaal Don Martina die hem bij de verkiezingen van 1979 verpletterend versloeg op Curaçao. Rozendal maakte echtec een taxatiefout. Hij kreeg geen enkele steun. De oud-premier van de DP had niet namens zijn partij gesproken. Hij was al eerder van al zijn functies in de DP ontheven maar bleef zijn parlementszetel bezetten. Vooral door zijn zichtbare rancunes jegens Don Martina had Rozendal zijn politieke geloofwaardigheid verloren.
Het partijbestuur van de DP heeft het dissidente statenlid nu veertien dagen de tijd gegeven om zijn zetel in de Staten beschikbaar te stellen. Zo niet. dan wordt hij geroyeerd als partijlid. Daarmee zou het probleem van de patstelling in het parlement niet automatisch zijn opgeheven doordat een parlementszetel persoonsgebonden is en dus-niet aan het lidmaatschap van een partij. In de komende dagen moet blijken of Rozendal alsnog bereid zou zijn om tegen een „aanvaardbare politieke prijs" het parlement te verlaten aldus de toelichting. Het probleem is dat de regering van Don Martina nog maar op de helft van de twee en twintig zetels in de Staten kan rekenen.
Op de achtergrond van de kabinetscrisis speelt de kwestie-Aruba in alle hevigheid. De grote partijen op Curaçao en Aruba (MAN en MEP) hebben weinig of geen behoefte aan vervroegde verkiezingen. Ook de sociale partners zijn daar tegen, omdat de stembus volgens die eensgezinde groeperingen niets zou bijdragen aan verheldering van de politieke situatie.

Vervroegde verkiezingen

Nadat twee door gouverneur Leito benoemde informateurs er niet in waren geslaagd een kabinet te formeren dat op een meerderheid in de Staten kon rekenen, besloot de regering in Willemstad op 12 maart, dat er op 25 juni vervroegde verkiezingen zouden worden gehouden.

Leito had na de val van de regering-Martina de demissionaire minister van arbeid, verkeer en vervoer, de MAN-politicus Jules Eisden alsmede parlementsvoorzitter Pedro Bislip (MEP-Aruba) benoemd tot informateurs.

In de tijd dat Betico Croes een bezoek bracht aan Nederland leken er mogelijkheden te bestaan voor een coalitie tussen de MAN en de MEP. Croes was echter nog maar net op de Antillen teruggekeerd of hij liet weten andere prioriteiten te stellen dan de informateurs in hun hoofd hadden. Volgens Croes moesten de conflictpunten tussen de MAN en MEP boven aan de lijst van af te handelen zaken staan, terwijl de informateurs deze conflictpunten voor zich uit wilden schuiven.

Nadat de informateurs de gouverneur hadden laten weten dat er sprake was van een ,,absoluut dieptepunt" in de politieke toestand, zag de gouverneur geen andere uitweg meer dan ontbinding van de Staten en het uitschrijven van nieuwe verkiezingen.

Verkiezingsuitslagen

Nadat er op 25 juni 1982 verkiezingen voor de Staten waren gehouden, was de zetelverdeling in het parlement als volgt:

	1982	1979
Movimiento Antijas Nobo (Curaçao)	6	7
Democratische Partij (Curaçao)	3	3
Nationale Volkspartij-Unie (Curaçao)	3	2
Movimiento Elcctoral di Pueblo (Aruba)	5	5
Arubaanse Volkspartij (Aruba)	2	2
Partido Patriotico Arubano (Aruba)	1	1
Union Patriotico Bonairiano (Bonaire)	1	1
Democratische Partij (Bovenwinden)	1	1
Overige	0	0

Nieuwe regering-Martina

Op 15 juli 1982 meldde *NRC/H'blad* dat gouverneur Leito opnieuw Jules Eisden (MAN, Curaçao) had benoemd tot kabinetsinformateur.

Eisden kreeg van Leito de opdracht de mogelijkheid te onderzoeken voor de vorming van een nationaal kabinet. Mocht dat niet lukken, dan moest Eisden de mogelijkheid onderzoeken voor de vorming van een kabinet dat het vertrouwen had van tenminste tweederde van het Antilliaanse parlement. Als ook dat niet lukte, suggereerde de informatieopdracht de mogelijkheid tot vorming van een kabinet dat steunde op een gewone meerderheid.

Gelet op de spoedig te nemen politieke beslissingen inzake de staatkundige toekomst van de Nederlandse Antillen, zou informateur Eisden bevorderen dat er een kabinet tot stand kwam dat in zijn samenstelling en steun in de Staten de betrokkenheid van alle eilandgebieden bij de regering optimaal waarborgde, aldus een mededeling van de regeringsvoorlichtingsdienst.

Betico Croes, die met zijn Arubaanse partij MEP bij de statenverkiezingen de meerderheid op Aruba behield. zei tijdens zijn verblijf in Nederland dat zijn partij alleen toetrad tot een kabinet indien er definitieve afspraken kwamen over de uittreding van Aruba – binnen twee jaar – uit het Antilliaanse staatsverband.

Op 5 nov. 1982 werd een nieuwe regering-Martina beëdigd, die bestond uit zes partijen en steunde op 14 van de 22 statenleden.

De regering bestond uit de volgende ministers:

Premier. algemene zaken – ir. D. F. Martina (MAN): vice-premier, financiën – G. de Paula (NVP); arbeid en sociale zaken – J. C. Eisden (MAN): onderwijs – J. P. Veeris (MAN); ontwikkelingssamenwerking – L. A. I. Chance (DP-Bovenwinden); verkeer en vervoer – Ch. L. R. Ellis (UPB); justitie en staatkundige structuur – A. G. Croes (AVP): volksgezondheid, milieuhygiene. welzijnszorg, sport. recreatie en economische zaken – M. Croes (PPA) en gevolmachtigde minister in Den Haag – M. J de Castro (MAN).

De Arubaanse meerderheidspartij MEP van B. Croes had geweigerd toe te treden tot de nieuwe regering. De partij stond erop dat ze naast de portefeuille van staatkundige structuur ook die van financiën zou krijgen. De MEP had van alle niet-Curaçaose partijen tot 30 november de tijd gekregen om terug te komen op haar weigering.

Croes zei de portefeuille van financiën voor zijn MEP onmisbaar te vinden nu op korte termijn de financiële boedelscheiding tussen Curaçao en Aruba moest worden geregeld als onderdeel van de Arubaanse afscheiding uit het Antilliaanse staatsverband. (*Volkskrant. NRC/H'blad.* Antilliaanse Nieuwsbrief)

AFRIKA

ZUID-AFRIKA

RAPPORT COMMISSIE-RABIE. VEILIGHEIDSWETGEVING

Op 3 febr. 1982 werd een rapport over Zuid-Afrika's binnenlandse veiligheid gepubliceerd dat was opgesteld door een zes leden tellende commissie van onderzoek onder voorzitterschap van rechter Pieter Jacobus Rabie. Deze commissie was in aug. 1979 ingesteld om een onderzoek in te stellen naar de ,,noodzaak, adequaatheid, eerlijkheid en doeltreffendheid van wetten betreffende de interne veiligheidssituatie in Zuid-Afrika"
De commissie kwam tot de conclusie dat het strenge karakter van de bestaande veiligheidswetten in hoge mate gerechtvaardigd was door de daden van terrorisme en sabotage die in de voorgaande paar jaar in het land waren gepleegd en die naar alle waarschijnlijkheid in de toekomst nog zouden toenemen. Maar de commissie wees erop dat de omvang en strengheid van de veiligheidswetten sommige onbillijke gevolgen hadden en dat het toepassen van bepalingen i.z. detentie zonder vorm van proces en de ,,banning" van onwettige organisaties en publikaties strikter diende te worden gecontroleerd. (The Times 4-2-'82). De commissie beval o.a. de volgende wijzigingen aan om gedetineerden te beschermen:

- De invoering van een procedure voor de herziening van ministeriële beslissingen m.b.t. de gevangenhouding of het onder ,,banning orders" plaatsen van personen en het verbieden van organisaties via de instelling van een raad van beoordeling.
- De invoering van het recht van beroep.
- Beperkte periodes van detentie (met specifieke kwalificaties).
- Bezoeken aan de gevangenen elke veertien dagen door een magistraat (politierechter) en een „districtsgeneesheer" (arts in overheidsdiens).
- Benoeming van een speciale inspecteur voor de gedetineerden, die toegang zou hebben tot de procureur-generaal indien de verdenking bestaat dat een misdrijf tegen een gedetineerde is gepleegd.
- Het niet langer vasthouden van gedetineerden dan 30 dagen zonder ministeriële goedkeuring van een daartoe ingediend schriftelijke verzoek van de commissaris van politie.

Dit controlemechanisme zou moeten worden beheerd door het ministerie

van justitie, terwijl de veiligheidswetten zouden moeten worden beheerd door een nieuw ministerie van wet en orde met aparte afdelingen voor politie en binnenlandse veiligheid.

Voorts stelde de commissie voor alle bestaande veiligheidswetten (ruim 30) te stroomlijnen en te hergroeperen in drie wetsontwerpen: 1) een wet op de binnenlandse veiligheid (Internal Security Act) die de vier opnieuw gedefinieerde misdrijven van „terrorisme", ,,subversie", ,,sabotage" en „communisme" zou moeten omvatten; 2) een wet op de bescherming van informatie (Protection of Information Act) ter vervanging van de bestaande Official Secrets Act; en 3) een wet ter bestrijding van intimidatie (Intimidation Act), een nieuw misdrijf.

Op 16 febr. bevestigde premier P. W. Botha in het parlement te Kaapstad dat de regering de aanbevelingen van de commissie-Rabie aanvaardde. Er zou een nieuw ministerie van wet en orde worden ingesteld met Louis le Grange, de minister van politie en gevangeniswezen, als bewindsman.

Bij die gelegenheid leverde Helen Suzman van de Progressive Federal Party (PFP), kritiek op het rapport-Rabie. omdat het de handhaving bepleitte van ,,onze meest draconische wet – Sectie 6 van de Wet op het Terrorisme – die de politie in staat stelt mensen in eenzame opsluiting voor onbepaalde tijd te detineren ten behoeve van ondervraging".

Nieuwe wetten

De drie aanbevolen wetsontwerpen werden bij het parlement ingediend.

1) De „Internal Security Act", ondertekend door de president op 1 juni 1982, gaf een nieuwe omschrijving van het misdrijf ,,terrorisme", dat in 1967 voor het eerst in de „Terrorism Act" was opgenomen. Op dit misdrijf stond nu de doodstraf als een gewelddaad was begaan of het voornemen bestond een gewelddaad te plegen, wat voorheen niet het geval was. De misdrijven ,,subversie" en ,.sabotage", waarop een maximum van 20 jaar gevangenisstraf stond, kregen een ruime interpretatie, zodat zij samen met de nieuwe ,,Intimidation Act", aldus Westerse perscommentaren, bijna elke normale vakbondsactiviteit bloot stelden aan een aanklacht wegens subversie of sabotage. (Oorspronkelijk was het misdrijf ,.sabotage" in de „General Law Amendment Act" van 1962 vastgelegd.)

De wet regelde ook de aanstelling van een inspecteur voor de gedetineerden, die gevangenen zou bezoeken. schriftelijke rapporten aan de minister zou uitbrengen en de procureur-generaal elk bewijsmateriaal i.z. mishandeling zou verschaffen. Als een gevangene niet na zes maanden werd vrijgelaten, dan zou de politie de redenen daarvoor aan een raad van beoordeling uiteen moeten zetten die raad had tevens de bevoegdheid schriftelijke of mondelinge getuigenissen van gevangenen te betrekken. Het raadsrapport moest vervolgens aan de minister worden voorgelegd.

Tegen onderdelen van de wet werd bezwaar gemaakt door de New Republic Party (NRP) en de Progressive Federal Party (PFP). Laatstgenoemde partij, die tijdens de behandeling op commissieniveau 39 amendementen indiende, trachtte tevergeefs de definitie van ..communisme", oorspronkelijk bepaald in de „Suppression of Communism Act" van 1950. te wijzigen teneinde communistische ideologie te koppelen aan ,,gewelddadige middelen". Helen Suzman (PFP) stelde dat de wet .,een niet verklaarde noodtoestand in Zuid-Afrika" zou handhaven en dat de wet ,.alle meest afkeurenswaardige secties van onze bestaande veiligheidswetgeving" behield.

2) De „Protection of Information Act", ondertekend door de president op 3 juni 1982, kende de pers impliciet de plicht toe geen rapporten over een detentie te publiceren indien die de staatsveiligheid konden schaden. Voorts stelde de wet het publiceren van informatie strafbaar als het vermoeden bestaat dat het toebrengen van schade wordt beoogd. Op overtreding van de wet stond een boete tot 10.000 rand en/of een gevangenisstraf van maximaal 10 jaar. (Het rapport van de commissie-Rabie had gesteld dat het de bedoeling was het melden van detenties of anti-terreur acties van de politie onder de wet te laten vallen, wanneer onthulling van dergelijke inlichtingen deze acties kon belemmeren.)

3) De „Intimidation Act", ondertekend door de president op 22 mei 1982, achtte het een misdrijf iemand aan te vallen of te bedreigen om hem te dwingen of te bewegen tot ,,het doen of nalaten van enige actie dan wel het aanvaarden of loslaten van een specifiek standpunt". Op overtreding van deze wet stond een maximumstraf van 20.000 rand en/of 10 jaar gevangenschap.

Benoeming *Rabie*

In april 1982 werd rechter Pieter Jacobus Rabie m.i.v. 5 juni tot opperrechter (chief justice) van Zuid-Afrika benoemd i.p.v. Frans Rumpff.

DOOD IN DETENTIE VAN NEIL AGGETT EN ANDERE GEDETINEERDEN. REGERINGSMAATREGELEN TEGEN VAKBONDSLEIDERS

Neill Aggett. regionaal secretaris van de African Food and Canning Workers' Union (AFCWU), werd op 5 febr. 1982 's morgens dood in zijn cel aangetroffen in het hoofdbureau van de veiligheidspolitie te Johannesburg. Hij was op 27 nov. 1981 – met diverse andere vakbondsleiders - gedetineerd krachtens sectie 6 van de „Terrorism Act" van 1967.

Volgens het South African Institute for Race Relations (SAIRR) was Aggett de 46ste persoon die in hechtenis onder auspiciën van de veiligheidspolitie overleed sinds de invoering in 1963 van de General Law Amendment Act, de wet die detentie zonder vorm van proces of aanklacht voor maximaal 90 dagen (later 180 dagen) mogelijk maakte. De eerste die onder deze wet in politiehechtenis overleed was. voor zover bekend, Looksmart Solwandle Ngudle, die op 5 sept. 1963 dood door ophanging in zijn cel was aangetroffen.

De dood van Aggett, de eerste blanke die in detentie overleed, leidde tot massale veroordelingen in binnen- en buitenland, vergelijkbaar met de reacties op de dood van de zwarte leider Steve Biko op 13 sept. 1977 (zie pag. 69012 e.v. - '77).

Aggett (28) werd in Kenia geboren en vertrok als kind naar Zuid-Afrika. Daar studeerde hij medicijnen aan de Universiteit van Kaapstad, waarna hij in diverse zwarte hospitalen werkzaam was. In 1978 begon hij te werken voor de multiraciale AFCWU, eerst in een part-time later in een volledige functie. Hij bouwde zijn afdeling-Juhannesburg uit tot een regionale organisatie. Naast zijn vakbondsactivitieten werkte Aggett één nacht per week in het zwarte Baragwanath-hospitaal.

Verklaringen en reacties

In een op 5 febr. uitgegeven verklaring deelde luitenant-generaal Mike Geldenhuys. de commissaris van politie, mee dat Aggett opgehangen in zijn cel was aangetrofen en dat alles erop wees dat hij zelfmoord had gepleegd. Hij stelde ook dat Aggett 30 minuten vóór hij dood was aangetroffen nog bezoek had gehad en dat toen ,.alles in orde was".

David Lewis, de secretaris van de General Workers' Union of South Africa, verklaarde dat Aggett, een ,,opmerkelijk stabiel" persoon, werd ,,onderworpen aan een ongelooflijke pressie" of ,,werd gedood".

Harry Pitman, een woordvoerder van de oppositionele Progressive Federal Party (PFP) riep op tot de instelling van een gerechtelijke commissie van onderzoek naar Aggetts dood. Hij stelde dat, als Aggett ertoe was gebracht zichzelf te doden. zijn dood een manifestatie was van de ,,geperfectioneerde barbaarsheid en corruptie" van Zuid-Afrika's justitiesysteem dat de



Neil Aggett (r.)tijdens een vergadering van zijn vakbond. de AFCWU.

,,schrikwekkende realiteit" toeliet dat de ,,verdorvenheid (van de autoriteiten) het won van (Aggetts)gezondheid (van geest)".

Op 8 febr. riep de AFCWU op tot een nationale staking van een half uur op 11 febr. om de dood van Aggett te herdenken. Secretaris-generaal Jan Theron zei: ,,Laat er geen twijfel over bestaan dat Neil (Aggett) stierf vanwege zijn uitstekende werk voor onze bond en voor de eenheid van alle arbeiders. Zijn dood moet op passende wijze worden herdacht en degenen die verantwoordelijk zijn moeten voelen hoe geschokt en kwaad wij zijn." De stakingsoproep werd gesteund door de Federation of South African Trade Unions (FOSATU) en ,,getolereerd" door de grootste werkgeversorganisatie, de Federated Chamber of Industries (FCI). Veertig- tot vijftigduizend voornamelijk zwarte arbeiders gaven op 11 febr. gehoor aan de oproep het werk een half uur neer te leggen.

Aggetts begrafenis op 13 febr. was een massale gebeurtenis die bijna de gehele dag duurde. In de Anglicaanse St. Mary's kathedraal in Johannesburg vond in aanwezigheid van ca. 2.000 personen een dienst plaats die werd geleid door de blanke Anglicaanse bisschop en de zwarte Anglicaanse deken. In de rouwstoet naar de begraafplaats liepen ca. 5.000 mensen mee. Er werden ANC-vaandels meegevoerd, vrijheidsliederen werden gezongen en de „black power" groet werd gebracht. Tijdens een debat over het rapport van de commissie-Rabie (zie hierboven) las mevr. Helen Suzman op 16 febr. in het parlement een brief voor van een politieke gevangene (wiens naam zij niet wilde noemen) die verklaarde te hebben gezien dat de ondervragers van Aggett hem, alvorens hij stierf. hadden mishandeld.

Omdat de parlementsvoorzitter had besloten dat er over de dood van Aggett niet kon worden gedebatteerd daar de zaak nog in onderzoek was. las mevr. Suzman eerst de brief voor en zei pas daarna: ,.De man die aan deze onmenselijke en vernederende behandeling werd onderworpen was Neil Aggett." Zij vroeg vervolgens minister Louis le Grange .,een onderzoek in te stellen of deze beschuldiging juist is"

De minister zegde dit toe. maar zei tevens dat de beschuldiging in de brief ,,voor zover mij bekend is beslist niet waar kan zijn". Volgens minister Le Grange was Aggett niet mishandeld en waren na zijn dood .,geen andere wonden geconstateerd dan welke die zijn dood veroorzaakten". Le Grange daagde daarop mevr. Suzman uit de naam van de briefschrijver te onthullen. Verder beschuldigde de minister het parlementslid ervan ,.het parlement te hebben misbruikt voor uitspreken van beschuldigingen in de zaak-Aggett voor het front van de wereld".

Onderzoek *naar* Aggetts dood

Het onderzoek naar Aggetts dood begon op 2 maart, maar werd onmiddellijk voor zes weken opgeschort nadat de advocaten van zijn familie meer inlichtingen van de veiligheidspolitie alsmede het recht om gedetineerden te ondervragen hadden verlangd

Toen het onderzoek op 13 april werd heropend, betoogde George Bizos, de advocaat van de familie Aggett (die ook voor de familie Biko was opgetreden). dat Aggett tot zelfmoord was gedreven, wat volgens de Zuidafrikaanse wet een misdrijf is.

Hoewel Bizos' eerste verzoek om de ondervragingscellen van de veiligheidspolitie te inspecteren was afgewezen, diende hij een nieuw- verzoek in in het licht van een beëdigde gerechtelijke verklaring („affidavit") van een voormalige medegevangene van Aggett, Morris Smithers (de auteur van de door Helen Suzman voorgelezen brief), inhoudende dat hij een ,.getuige van wat gebeurde" was.

Tijdens een pauze in het verhoor op 13 april gaf de veiligheidspolitie Smithers een ,,banning-order" voor twee jaar, zodat hij zich niet buiten Johannesburg mocht begeven en niet in de pers mocht worden aangehaald; maar wel in het proces kon getuigen. Bericht werd dat Smithers, de politie en de advocaten een bezoek brachten aan de ondervragingscellen.

Het onderzoek werd op 1 juni voor de derde maal verdaagd. toen de politie bezwaar aantekende tegen het gebruik als bewijsstuk van een verklaring die Aggett 14 uur vóór zijn dood onder ede had afgelegd. Daarin verklaarde hij tegenover politie-sergeant Aletta Blom dat hij op 4 jan. in zijn gezicht was gestompt en anderzins mishandeld tijdens zijn ondervraging en dat hij op 29 jan. aan elektrische schokken was onderworpen.

De rechter in het proces te Johannesburg, P. A. J. Kotze. had het verzoek van de advocaten van de politie om Aggetts verklaring als bewijsstuk te verwerpen op 13 april afgewezen, maar toegestaan dat zij hiertegen in beroep gingen bij het hooggerechtshof van Transvaal. Op 4 juni bepaalde dit hooggerechtshof bij monde van opperrechter C. J. Eloff dat de verklaring als bewijsstuk toelaatbaar was. Hij verwierp daarmee de bezwaren van het ministerie dat de verklaring de goede naam van de politie zou schaden en ,.de werkmethodes en technieken" van de veiligheidspolitie zou onthullen.

Bij heropening van het onderzoek op 7 juni verklaarde de arts Vernon Kemp. die de lijkschouwing had verricht. dat. hoewel het mogelijk was dat Aggett was gewurgd, hij toch geloofde dat Aggett zich had verhangen.

Het onderzoek werd op 29 juni verdaagd tot 20 sept., nadat het hof van majoor Arthur Cronwright. het hoofd van de ondervraging op het hoofdkwartier van de veiligheidspolitie. te horen had gekregen dat de veiligheidspolitie verklaringen van Aggett had achtergehouden, omdat die geheime informatie over de Zuidafrikaanse Communistische Partij bevatten, en dat hij (Cronwright) toestemming had

gegeven Aggett voor een periode van 62 uur te ondervragen.
Rechter Kotze had er eerder mee ingestemd verklaringen van acht gevangenen, die in dezelfde tijd als Aggett waren gedetineerd en die ook zeiden te zijn mishandeld, als bewijsmateriaal toe te laten, ondanks protesten van de advocaten van het ministerie van wet en orde.

Dood Dipale

Na Aggett overleed nog een Zuidafrikaan in een politiecel. Het betrof de 21-jarige zwarte Ernest Moabi Dipale, die op 7 aug. 1982 dood in zijn cel in het hoofdkwartier van de veiligheidspolitie te Johannesburg werd aangetroffen, hangend aan een stuk van zijn deken.
Depale, die al van okt. 1981 tot jan. 1982 zonder aanklacht in detentie had gezeten, was op 4 aug. gearresteerd. zou volgens de politie op 6 aug. ,,een bekentenis tegenover een magistraat" hebben afgelegd en zou op 9 aug. – samen met mevr. Lillian Keagile – voor de rechter hebben moeten verschijnen wegens het ,,bevorderen van de doelstellingen van een verboden organisatie", nl. het ANC.
Luitenant-generaal Johan Coetzee. het hoofd van de veiligheidspolitie, verklaarde op 8 aug. dat Depale zelfmoord had gepleegd en dat een uitgebreid onderzoek zou worden ingesteld.
De minister van wet en orde, Louis le Grange, verdedigde op 9 aug. Zuidafrika's detentiepraktijk in Johannesburg tegenover buitenlandse journalisten. De minister. die een totaal van 45 overleden gevangenen noemde – hij telde de 7 doden in de thuislanden* niet mee, omdat dat ,,onafhankelijke staatjes zijn" – zei dat, op zes, zeven of acht gevallen na, het allemaal gevangenen betrof die zelfmoord hadden gepleegd of door natuurlijke oorzaken waren overleden. ,,Niet meer dan zes of zeven van dit soort gevangenen zijn gestorven door lichamelijk geweld, aldus de minister.

Het was de eerste keer dat hij, aldus NRC H'blad (10-8-'82). toegaf dat geweld in de gevangenissen geen onbekend middel is. en hij voegde er aan toe: ,,Je krijgt niet veel informatie uit een gedetineerde als je hem in een vijfsterren hotel. of samen met vriendjes onderbrengt." Le Grange gaf volmondig toe dat het onwrikbare veiligheidsapparaat nodig is om informatie te bemachtigen, maar hij ontkende dat er sinds de invoering van het veiligheidssysteem in 1963 een groot aantal doden zou zijn gevallen als gevolg van ,,derdegraads verhoormethodes" van de politie.
Le Grange noemde het dodencijfer niet hoog in vergelijking met de rest van de wereld. .,In sommige Westerse landen liggen de aantallen alleen al voor gewone gevangenen veel hoger", zei Le Grange ,,Men moet de zaken wel in perspectief blijven zien en niet altijd met een beschuldigende vinger naar Zuid-Afrika wijzen.
Le Grange ontkende dat gevangenen van de buitenwereld afgesloten worden gehouden: hun familie zou op de hoogte worden gehouden als ze worden overgeplaatst, en drie maal in de twee weken krijgen ze bezoek van een politierechter, een gevangenisarts en een ambtenaar die de inspecteur der gevangenen heet. Een advocaat krijgen ze niet, want ze worden alleen maar vastgehouden ter ondervraging. Pas als men heeft besloten ze ook inderdaad in staat van beschuldiging te stellen kunnen ze een advocaat krijgen.
Ook ontkende Le Grange dat de gedetineerden in afzonderlijke opsluiting zouden worden gehouden. Ze zaten wel alleen in een cel, maar ze onderhielden menselijk contact met hun ondervragers en de officiële bezoekers. zodat ze niet aldoor alleen waren.
Op de vraag waarom ze soms wekenlang alleen werden opgesloten voor de ondervraging begon. antwoordde Le Grange: ,,Daar kan ik zo eenvoudig niet op antwoorden. Daar kunnen allerlei redenen voor zijn. Maar waarom dat psychologisch of om andere redenen zo moet. kan ik zo niet zeggen".

De minister zei nog dat hij tegen een afdwingbare gedragscode was voor de veiligheidspolitie bij ondervragingen, maar dat hij bezig was met iets vrijwilligs, waarover binnenkort een verklaring zou volgen. ,,Het wordt niet een stelsel van verplichte gedragsregels. maar meer een intentieverklaring hoe wij vinden dat het systeem moet werken en onder wat voor omstandigheden een gedetineerde kan worden vastgehouden.
De advocaat van de familie Dipale, Graham Dyson, zei op 10 aug. dat er de volgende dag een lijkschouwing zou worden gehouden en dat daarbij een patholoog-anatoom zou worden toegelaten.

Dyson vertelde ook dat de dag voor de arrestatie van Dipale, 4 augustus, een aanslag op hem was gepleegd. Terwijl Dipale met een vriend door Soweto reed, rukte een blanke met getrokken pistool de deur van hun auto open. De inzittenden trokken haastig de deur weer dicht en gaven gas. De man vuurde, maar miste hen. Dyson verklaarde dat Dipale en de vriend nog op een politiebureau zijn geweest om het incident te melden. maar dat de politie geen verklaring voor hen wilde opstellen. Hij zei dat de vriend de blanke had herkend en er over dacht hem aan te klagen wegens poging tot moord.

Op 12 aug. meldde The Star dat een patholoog-anatoom na lijkschouwing had geconstateerd dat Dipale was overleden aan verwondingen die het gevolg waren van ophanging. Het lijk vertoonde volgens hem geen sporen die op mishandeling wezen.
Ondanks een demonstratieverbod namen volgens Le Monde (17-8-'82) 700 a 800 personen aan de begrafenis van Dipale op 14 aug. te Soweto deel.

Rapport over systematische martelingen

Op 30 sept. 1982 werd door een commissie van ouders van gedetineerden, Detainees' Parents Support Committee (DPSC), een rapport uitgegeven. dat werd voorgelegd aan de minister van wet en orde, Louis Le Grange. In dat rapport, gebaseerd op de verklaringen van meer dan 70 ex-gedetineerden. werd eesteld dat systematische en wijdverbreide marteling een integraal kenmerk van het detentiesysteem is".

Er werd een opsomming gegeven van 22 gevallen van het toedienen van elektrische schokken, van 14 gevallen waarbij de genitaliën van gevangenen werden bewerkt en van 54 gevallen waarin gevangenen werden geslagen of geschopt. Bericht dat 25 gedetineerden in naakte toestand werden ondervraagd; 20 werden uit hun slaap gehouden t.b.v. ondervraging en nog eens 28 werden gedwongen gedurende lange periodes te staan of lichamelijke oefeningen uit te voeren. Het onthouden van eten en drinken tijdens het verhoor is gebruikelijk, aldus het rapport dat ook melding maakte van verstikking, dreigen met de dood en het onthouden van toiletfaciliteiten.

Elf gevangenen deden hun beklag over een marteling die ,,helikopter" werd genoemd. Daarbij werden polsen en enkels met handboeien aan elkaar gebonden, waarna het slachtoffer onderstboven aan een stang werd opgehangen.

In het rapport werd erop gewezen dat zeker 20 officieren van wie sommigen de rang van majoor hadden. tot het grote aantal politiemensen behoorden dat bij martelingen betrokken was. Geconcludeerd werd dat het moeilijk viel vast te stellen of er een officiële gedragscode bestond voor degenen die verdachten ondervragen.

In het rapport werd vastgesteld dat slechts enkele van de gedetineerden die zouden zijn mishandeld uiteindelijk werden veroordeeld en dat tegen de overgrote meerderheid nimmer formele beschuldigingen werden uitgebracht. (Reuter; The Times 2-10-'82)

Ook in een op 20 dec. te Londen uitgegeven rapport. ,,Foltering in Zuid-Afrika", werd melding gemaakt van systematische martelingen van politieke gevangen in Zuid-Afrika. Dit rapport, gebaseerd op verklaringen van ex-gevangenen en hun familieleden, werd uitgegeven door een aantal mensenrechtengroepen waaronder de Internationale Commissie van Juristen en de Britse Raad van Kerken.

* Daartoe behoorde Tshifhiwa Muofhe, een 27-jarige Lutherse prediker, die op 12 nov. 1981 dood in een politiecel te Thohoyandou. de hoofdstad van het thuisland Venda. was aangetroffen, twee dagen nadat hij was gearresteerd. Het onderzoek naar zijn dood wees op 19 juli 1982 uit dat twee leden van de veiligheidspolitie van Venda Muofhe hadden doodgeslagen

Regeringsrichtlijnen voor behandeling gevangen

Op 24 nov. 1982 gaf de Zuidafrikaanse regering richtlijnen uit, waarin de politie opdracht kreeg gedetineerden altijd ,,op humane wijze" te behandelen. Volgens de nieuwe richtlijnen mogen gevangenen die zonder vorm van proces w-orden vastgehouden op grond van de vele veiligheidswetten ,,op geen enkele wijze worden aangevallen of anderszins mishandeld. Ook mogen zij niet onderworpen worden aan een vorm van marteling of onmenselijke en vernederende behandeling", aldus de minister van wet en orde. Louis le Grange.

De nieuwe richtlijnen van de minister voorzien in het onderzoeken van alle klachten over mishandeling van gevangenen. Dat moet gebeuren door afdelingen van de politie die niet bij de beweerde incidenten betrokken zijn. De minister gaf ook opdracht verslagen bij te houden over gevangenen. het geregeld bezoeken van gevangenen en ,,het nemen van maatregelen ter voorkoming van verwonding van of zelfmoord door gevangenen en de indiening van rapporten door inspecteurs van gevangenen, rechters en districtsartsen."

Minister Le Grange heeft verder bekendgemaakt dat ,,als iemand wordt vastgehouden door de veiligheidspolitie, de geüniformeerde politie – vanaf het niveau van afdelingscommissaris – verantwoordelijk zal zijn voor alle regelingen betreffende bewaking en het algemeen welzijn van de gevangene gedurende de tijd dat hij in politiehechtenis is."Tegen de politieman die niet aan de opdrachten voldoet, zullen actie en disciplinaire stappen worden ondernomen.

Een gevangene moet zo snel mogelijk op de hoogte worden gebracht van de reden voor zijn arrestatie en kan te allen tijde een klacht indienen bij de minister voor recht en orde, aldus de minister.

Voortzetting onderzoek dood Aggett. Rechterlijke uitspraak

Op 20 sept. 1982 was het onderzoek naar de dood van Aggett, na een schorsing van bijna drie maanden, hervat. Er werden toen en in de volgende dagen enkele ex-gedetineerden gehoord die in de getuigenbank vertelden hoe zij tijdens verhoren werden behandeld.

Auret van Heerden, een voormalig studentenleider die in de cel tegenover die van Aggett zat, verklaarde op 25 okt. dat Aggett hem had verteld dat hij gemarteld en ,,gebroken" was tijdens een verhoor van 62 uur achtereen gedurende het weekeinde van 30 jan. 1982. Van Heerden zei: ,,De dag voor zijn dood, 4 februari, leek hij geestelijk volkomen in de war en zag hij eruit als een zombie." Afgaande op de verklaringen van mede-gevangenen zou Aggett na dit verhoor in een depressieve toestand terecht zijn gekomen.

De lezingen van majoor Arthur Cronwright en luitenant Steven Whitehead, die verantwoordelijk waren voor de ondervraging van Aggett, schetsten een heel ander beeld.

Whitehead verklaarde dat Aggett zijn hart wilde luchten en het hele weekeinde (62 uur) gewerkt had aan een lijst van ANC-leden die hij kende. Aggett wilde niet naar zijn cel terug en sliep een paar keer op een veldbed in het bureau, opdat de verklaring zo snel mogelijk af zou zijn. Whitehead zei ook dat de paar dagen erna, Aggett ,,doodnormaal" was, hoewel hij soms een bezwaarde indruk maakte: hij zou bang zijn geweest om veroordeeld te worden op grond van zijn ANC-contacten. Whitehead zei dat hij Aggett gerustgesteld had met de woorden: ,.De veiligheidspolitie zal proberen je te beschermen." De zelfmoord kwam als een complete verrassing, aldus Whitehead.

Op 2 nov. betoogde de advocaat van de familie Aggett, George Bizos, dat Cronwright en Whitehead vervolgd moesten worden vanwege dood door schuld. Aan het eind van het proces verklaarde de psychiater, prof. Vorster, die Aggetts gezondheid voor zijn arrestatie had onderzocht, dat deze een sterke persoonlijkheid bezat en nog nooit eerder in zijn leven neiging tot zelfmoord had vertoond. Op 4 nov. werd het onderzoek verdaagd tot 20 december.

Die dag begon rechter P. J. A. Kotze aan het voorlezen van zijn uitspraak. Hij had daarvoor meer dan acht uur verspreid over twee dagen nodig.

Op 21 dec. 'smorgens concludeerde rechter Kotze dat Aggett zichzelf had opgehangen in zijn cel en dat niemand verantwoordelijk kon worden gesteld voor zijn dood. ,,Er zijn totaal geen aanwijzingen dat Aggett op strafbare wijze is mishandeld en dat hem dat het leven kostte", aldus Kotze. Hij zei voorts dat ,,de politie-agenten die de verantwoording voor hem (Aggett) droegen niet hadden kunnen voorzien dat hij zichzelf van het leven zou beroven".

Hij accepteerde de verklaringen van Aggetts ondervragers, waarin zij ontkenden hem op enigerlei wijze te hebben mishandeld. Hij had de getuigenissen van majoor Cronwright en luitenant Whitehead ,,met grote voorzorg" behandeld. De getuigenissen van de veiligheidsagenten ,,sloten allemaal bij elkaar aan", aldus de rechter. De getuigenissen van 10 medegevangenen verwierp hij als niet geloofwaardig; de beschuldigingen over martelingen wees hij als onbetrouwbaar van de hand.

Terwijl hij de politie van alle blaam zuiverde zei Kotze dat de ,,morele verantwoordelijkheid" voor Aggetts dood bij een van zijn triedegevangen lag. namelijk bij Auret van Heerden, omdat deze de politie niet onmiddellijk had gewaarschuwd toen hij de verslechtering in Aggetts toestand bemerkte. Volgens Kotze had Van Heerden ,.de morele plicht" om onmiddellijk alarm te slaan. Zijn verzuim was echter niet van dien aard dat hij volgens de wet schuldig kon worden bevonden aan Aggetts dood.

De rechter hield vast aan de verklaring van de veiligheidspolitie dat Aggett zichzelf had opgehangen in een moment van depressie en schuldbesef nadat hij een vier pagina's tellende verklaring aan de veiligheidspolitie zou hebben gegeven met namen van mensen die betrokken waren bij ,,subversieve activiteit". Deze vier bladzijden werden echter nooit aan de rechtbank overhandigd. De advocaat van de politie, Pieter Schabort, zei dat de inhoud van deze documenten om veiligheidsredenen niet kon worden onthuld.

Advocaten. vakbondsleiders en leden van mensenrechtenbewegingen reageerden op 21 dec. woedend op de rechterlijke uitspraak, aldus NRCI H'blad (22-12-'82).

De reacties varieerden van ,,verbijsterend" (Helen Suzman, parlementslid), tot ,,een grof schandaal" (Jan Theron, secretaris van Aggetts vakbond. de Afrikaanse bond van werknemers in de voedselverwerkende industrie). Dr. Liz Floyd, Aggetts vriendin met wie hij zeven jaar samenleefde en die eveneens werd vastgehouden, sprak van een .,cynische poging om de gang van zaken te verdoezelen".

Het liberale in Johannesburg verschijnende dagblad Rand Daily Mail schreef op 22 dec. in een hoofdartikel: ,,dat de veiligheidspolitie van iedere blaam wordt gezuiverd zal voor de meeste mensen ongeloofwaardig zijn. Maar wij kunnen ons niet geschokt tonen, en zelfs niet verbaasd want in het verleden zijn na dergelijke onderzoeken altijd soortgelijke uitspraken gedaan".

Ex-gedetineerde Auret van Heerden diende volgens AP (29-12-'82) een eis tot schadevergoeding van 65.000 rand in tegen de Zuidafrikaanse veiligheidspolitie wegens martelingen tijdens zijn detentie (sept. 1981 j u l i 1982).

Bij de ingang van het gerechtsgebouw te Johannesburg waar het onderzoek naar Aggetts dood plaatsvond ontplofte op 31 dec. een bom. die materiële schade aanrichtte maar niemand verwonade.

Maatregelen tegen vakbondsleden

Op 25 febr. 1982 deelde Louis le Gran-

ge in het parlement mee dat er sinds begin 1981 met inbegrip van Aggett 21 vakbondsleiders waren gedetineerd, van wie inmiddels tien zonder aanklacht in vrijheid waren gesteld. De tien anderen – acht zwarten en twee blanken – bleven in detentie.
Onder die gedetineerden was Thozamile Gqweta, de nationale voorzitter van de niet-geregistreerde South African Allied Workers' Union (SAAWU). Deze medio 1980 opgerichte bond had naar eigen zeggen meer dan 20.000 leden in het gebied van East London, van wie de meesten in het onafhankelijk verklaarde thuisland Ciskei woonden.

Gqweta verbleef voor de vierde maal in detentie van 26 juni tot 7 aug. 1981 en opnieuw van 8 dec. 1981 tot 3 maart 1982. In die laatste periode, toen hij in East London gedetineerd zat, werd hij overgebracht naar de psychiatrische afdeling van een ziekenhuis in Johannesburg, omdat hij volgens zijn broer, die hem op 17 febr. 1982 bezocht, leed aan ondervoeding, zware hoofdpijnen, spraakmoeilijkheden en geheugenstoornissen. Ook de vice-voorzitter van de SAAWU, Sisa Njikelana, werd op 8 dec. 1981 voor de vijfde maal gearresteerd.

Op 8 nov. 1981 was Gqweta's vriendin. Deliswe Roxiso, door de paramilitaire politie van Ciskei doodgeschoten, toen zij de begrafenis van Gqweta's moeder en oom bijwoonde, die waren omgekomen bij een onverklaarbare brand in hun hut. In een door de New York Times (23-11-'81) gepubliceerde interview zei de 29-jarige Gqweta dat zowel zijn eigen huis als het huis van Sisa Njikelana in resp. maart en april 1981 waren uitgebrand. Hij verklaarde voorts niet te kunnen geloven dat het toeval was dat afgezwaaide kogels de enige persoon in een menigte van ruim 1.000 mensen troffen die hem nastond. Njikelana was reeds vier maal gearresteerd.
De SAAWU had zich krachtig verzet tegen de ,,onafhankelijkheid" van Ciskei en streed met andere zwarte bonden voor hogere lonen en betere arbeidsomstandigheden voor de zwarte arbeiders. Nadat de veiligheidspolitie van Ciskei reeds eerder in 1981 bij een actie 57 SAAWU-leden had gearresteerd, ging deze politie op 6 sept. 1981 over tot de arrestatie van 205 vakbondsleden in de voorstad Mdantsane van East London. De aangehoudenen waren leden van de SAAWU, de Algemene Arbeidersunie en de Afrikaanse Voedingsbond, die betrokken waren geweest bij de organisatie van een nationale boycotactie tegen produkten van de Britse snoepfabriek Wilson-Rowntree i.v.m. een arbeidsgeschil.

Op 27 nov. 1981 was door de Zuidafrikaanse veiligheidspolitie een aantal vakbondsleiders gearresteerd. Behalve Aggett waren dat o.a. Sam Kikine (secretaris-generaal van de SAAWU), mevr. Emma Mashinini (secretaris-generaal van de Commercial Catering and African Workers' Union – CCAWU), Sampson Ndou (voorzitter van de Genera1 and African Workers' Union – GAWU) en mevr. Rita Ndzanga (organisatie-secretaris van de CCAWU). Mevr. Mashinini en mevr. Ndzanga werden op 5 mei 1982 vrijgelaten, terwijl de vrijlating van Ndou op 11 mei 1982 werd bevestigd. Kikine werd in febr. 1982 in een psychiatrische afdeling van een hospitaal te Durban opgenomen.

Tot de andere vakbondsleiders die in 1981 werden gedetineerd behoorden: – Joseph Mawi, de voorzitter van de zwarte gemeente-arbeidersbond (Municipality Workers' Union – MWU) Hij was in de nacht van 31 juli op 1 aug. 1980 gearresteerd i.v.m. een illegale staking van 10.000 zwarte gemeente-arbeiders in Johannesburg (pag. 533/2 - '80). maar werd op 4 maart 1981 vrijgelaten. Hij werd opnieuw gedetineerd in juni en juli 1981 en kwam op 8 juni 1982 bij een auto-ongeluk om het leven.
– Dumile Makanda. de voorzitter van de in Port Elizabeth gevestigde vakbond van autoassemblagebedrijven (Motor Assembly and Component Workers' Union of South Africa – MACWUSA). Hij werd met nog drie andere MACWUSA-functionarissen in juli 1981 gedetineerd.
– Sipho Pityana, een organisator van de MACWUSA. die op 26 juni 1981 werd gedetineerd.
– Eric Mntonga. SAAWU-secretaris in East London. Hij werd op 11 dec. 1981 gedetineerd en verbleef in febr. gedurende vijf dagen in een hospitaal.

Op 15 nov. 1982 werd bericht dat Thozamile Gqweta en Sisa Njikelana, voorzitter en vice-voorzitter van de SAAWU, van rechtsvervolging waren ontslagen. De aanklachten wegens terrorisme tegen hen werden ingetrokken.
Van de 19 vakbondsleiders die in nov. 1981 werden gearresteerd waren toen tien vrijgelaten zonder dat een aanklacht was ingediend, drie werden vrijgelaten en zagen de aanklacht tegen hen ingetrokken, vier werden vrijgelaten en zonder opgaaf van redenen door een banning-order getroffen. één werd berecht en vrijgelaten en één (Aggett) is dood. *(NRC/H'blad, Volkskrant. The Times, Le Monde, Amandla)*

TOENAME GUERRILLA-ACTIVITEITEN

Sinds 1979 valt een toename van guerrilla-activiteiten in Zuid-Afrika waar te nemen door het African National Congress (ANC). De voornaamste doelen daarbij zijn politieposten, regeringsgebouwen, de elektriciteitsvoorziening en het spoorwegnet.
Vóór de aanslagen op olieraffinaderijen van Sasol 1 te Sasolburg in de nacht van 1 op 2 juni 1980 (pag. 43311 - '80) werden o.a. de volgende acties gemeld:

Overvallen op politieposten in Soweto op 3 mei en 2 nov. 1979, een overval op een politiepost in Soekmekaar (Noord-Transvaal) op 3 jan. 1980 en een politiepost in de blanke voorstad Booysens van Johannesburg op 4 april 1980 alsmede de bezetting van een bank in Silverton op 25 jan. 1980 met gijzeling van 25 personen, waarbij alle drie betrokken ANC-strijders door de politie werden gedood en twee van de gegijzelden omkwamen.

Prof. L. D. Barnard, sinds 2 juni 1980 chef van de veiligheidsdienst DNI (Directorate of National Intelligence), waarschuwde de dag na zijn ambtsaanvaarding dat Sasolburg geen op zichzelf staand incident was, maar ,,deel van een groter plan" vormde voor een gezamenlijke terroristische actie in een totale aanval op Zuid-Afrika.
Op 16 juni 1980 gaf de ANC-voorlichtingssecretaris Sizakele Sigxash in Loesaka (Zambia) een oproep tot intensivering van de bevrijdingsstrijd op alle fronten uit.
Luitenant-generaal Johan Coetzee, de chef van de veiligheidspolitie, verklaarde op 18 aug. 1982 dat het aantal guerrilla-aanvallen was toegenomen van 19 in 1980 tot 55 in 1981. Voorts meldde hij dat meer dan 30 ANC-opstandelingen in de voorbije 18 maanden waren gearresteerd ,,of anderszins geneutraliseerd".
In de tussenliggende periode (d.w.z. sinds 2 juni 1980) werden o.m. de volgende guerrilla-acties gemeld.

In de nacht van 20 op 21 april 1980 werden in de zwarte woonwijk bij Durban twee transformator-installaties opgeblazen, waardoor in een aantal kleinere elektriciteitscentrales in Durban kortsluiting ontstond met als gevolg dat het centrum van de stad en gebieden ten zuiden van Durban zonder stroom kwamen te zitten. Bij deze aan het ANC toegeschreven actie werd voor ca. d 7 mln schade aangericht.
Van 25-27 mei vond een reeks sabotagedaden plaats: de spoorlijnen tussen Soweto en Johannesburg (eerder doelwit op 15 okt. 1980) en tussen Durban en de zuidkust van Natal werden door nachtelijke bomexplosies getroffen. Bij Vrede (Oranje-Vrijstaat) werden elektriciteitskabels doorgesneden. Bij Fort Jackson (Kaapprovincie) werd een aanslag uitgevoerd op een onbemande politiepost. Op 27 mei 's ochtends werd een bomaanslag gepleegd op een recruteringsbureau van het leger in het centrum van Durban.
Op 12 juni werd een spoorlijn bij Durban als gevolg van een bomaanslag beschadigd, terwijl in de nacht van 28 op 29 juni een deel van een spoorlijn aan de kust van Noord-Natal werd op. geblazen.
In de vroege morgen van 21 juli werd door sabotage-acties aanzienlijke schade toegebracht aan twee elektriciteitscentrales van het nationale distributienet bij Middelburg en Ermelo (Transvaal) en ook aan een koppelcentrale voor de energietoevoer naar Pretoria. Volgens de po. litie waren er kneedbommen geplaatst.
Op 26 juli 's morgens ontploften bommen in twee autoshowrooms in Durban; op 6 aug in een winkelcentrum in East London en op 8 aug. in een winkelcentrum te Port Elizabeth (bij de laatste aanslag raakten 10 personen lichtgewond).
Op 13 aug. werd een raketaanval uitgevoerd op de militaire basis Voortrekkershoogte bij Pretoria. De politie richtte vervolgens rond de zwarte woonsteden van Pretoria en Johannesburg wegversperringen op bij de jacht op ,,de drie zwaarbewapende terroristen". ANC-leider Oliver Tambo maakte bekend dat de aanslag het werk was van een militaire tak van zijn organisatie. Eerder had hij op 12 aug. in een interview met The Herald (Zimbabwe) een wijzi-

ging van de militaire strategie aangekondigd. Tot dusver beperkte net ANC zijn aanslagen tot aanslagen op strategische installaties. maar voortaan zou het zich ook concentreren op „aanslagen op functionarissen var, het apartheidsregime", aldus Rambo.
Op 2 sept. overvielen guerrillastrijders het politiebureau van Mabopane in Bophuthatswana. Bij deze voor zover bekend eerste aanslag in een „thuisland" werden drie politiemannen gedood door de met handgranaten en geweren uitgeruste aanvallers.
Op 14 sept. overvielen drie guerrillastrijders een boerderij nabij de grens met Botswana, waarbij twee blanken gewond raakten. Er volgde een vuurgevecht van de politie met de guerrillastrijders. van wie twee werderi gedood.
Op 26 okt. werd met geweren en handgranaten een aanval uitgevoerd op het politiebureau van Sibasa, de hoofdstad van Venda, waarbij twee politieagenten omkwarnen.
Op 26 dec. werden bij een aanval op een politiebureau van Wonderboom bij Pretoria vier politie-agenten gewond. terwijl één politieman werd gedood. Generaal F. L. C. Engels, de waarnemend commissaris van polite, maakte vervolgens bekend dat de aanhouding op 28 dec, van twee guerrillastrijders die aan de aanval zouden hebben deelgenomen tot de ontdekking van een ondergrondse wapenopslagplaats bij Hammanskraal in Bophuthatswana had geleid.

Na een periode van een half jaar waarin weinig van ANC-acties was gebleken deed zich eind mei en begin juni 1982 een reeks bomaanslagen voor in Natal en Trarisvaal. In de nacht van 27 op 28 mei werden een benzineopslagplaats te Hectorspruit (Transvaal). op 32 km van de grens met Mozambique. en een transformatorhuisje vernield na een aantal bomexplosies. Zes explosies vernietigden op 2 juni 's nachts delen van de spoorlijn die leidt naar Zuid-Afrika's voornaamste haven voor de steenkoolexport. Richard's Bay, ten noorden van Durban. Bij twee andere ontploffingen in hetzelfde gebied, vlakbij de stad Paulpietersburg (Noord-Natal), raakte een groot brandstofdepot in brand. De volgende nacht werden door explosies stukken elektrische leiding vernield van de spoorweg tussen Johannesburg en Soweto. Op 3 juni verklaarde luitenant-generaal Coetzee dat twee vermoedelijke ANC-leden bij Durban waren doodgeschoten.
Op 4 juni ontplofte in Kaapstad een bom in een liftschacht van het gebouw waarin de presidentiele raad zetelt; daarbij kwam één blanke man om.
In een interview met het blad The Herald uit Zimbabwe stelde ANC-voorzitter Oliver Tambo op 21 juni dat het ANC van sabotage-acties overging tot rechtstreekse aanvallen op de vijand.

In de nacht van 27 op 28 aug. werden drie militaire voertuigen vernietigd door een reeks ontploffingen in een legerkamp bij Durban.

Op 8 nov. werd een olie-opslagplaats van Mobil bij Mkuze (Noord-Natal) door vijf explosies ernstig beschadigd. Zes tanks gingen in vlammen op.
Zuid-Afrika's eerste kerncentrale, in aanbouw te Koeberg op 16 km ten noorden van Kaapstad, werd in het weekeinde van 19 dec. beschadigd als gevolg van vier explosies, waarvoor de verantwoordelijkheid later werd opgeëist door Umkhonto We Zizwe, de militaire vleugel van het ANC. De eerste explosie vond plaats op 18 dec. om 15.33 uur; de vierde en ernstigste op 19 dec. om 11 uur 'smorgens.
De centrale werd getroffen op een moment dat hij nog niet in werking was, waardoor de schade beperkt kon blijven. Maar volgens de natuurkundige dr. David Aschman van de universiteit van Kaapstad zou een kernramp in Koeberg aan zeker 350 000 rnensen het leven kun nen kosten
Een woordvoerder van de anti-nucleaire actiegroep Koeberg Alert meende dat de aanslagen in Koeberg duidelijk hebben adngetoond dat het uitermate gevaarlijk is een kerncentrale te hebben in een niaatschappij die bol staat van geweld. „De inbedrijfstelling van de Koebergcentrale zal de gezondheid en de veiligheid van alle inwoners van Kaapstad en omgeving in gevaar brengen," aldus de u-oordvoerder. die wees op de tactiek van het ANC, dat vooral militaire en energie-installaties aanvalt.
Overigens verklaarde minister Piet du Plessis van energiezaken op 21 dec. dat de centrale waarschijnlijk niet. zoals de bedoeling was, in mei 1983 van start zal gaan. „De schade is toch groter dan in eerste instantie verwacht was en het herstel zal zeker nog enige tijd in beslag nemen." aldus Du Plessis, die weigerde aan te geven hoe groot de schade precies is.
De Londense ANC-vertegenwoordiger Francis Melli verklaarde tegenover de Volkskrant (22-12-'82) dat het ANC van plan was de aanslagen op militaire en economische doelen op te voeren. Een nieuwe aanval op de kerncentrale in Koeberg moest niet worden uitgesloten, ook niet als de centrale in werking is. Maar het ANC zou in de toekomst „eigen veiligheidsmaatregelen" treffen om te voorkomen dat er duizenden onschuldige slachtoffers zouden vallen. aldus Melli.
Het was volgens de waarnemers de spectaculairste aanslag van het ANC tot dusverre. Het ANC, dat in 1982 omgeveer 45 kleinere sabotage-daden uitvoerde, pleegde in 1980 een ernstige aanslag op een fabriek in Sasolburg waar olie uit steenkool wordt gehaald. Daarbij werd een schade van 1.8 miljoen dollar aangericht.

ACTIES TEGEN ANC-LEDEN IN BUITENLAND. RUTH FIRST VERMOORD

Zoals reeds gemeld op pag. 834/1 - '82 werden in 198112 drie ANC-vertegenwoordigers in het buitenland op gewelddadige wijze omgebracht. De bekendste van hen was Ruth First. Zij werd op 17 aug. 1982 gedood toen zij in een kantoor van de universiteit van Maputo (Mozambique) eem bompakketje openmaakte dat explodeerde. Dit pakketje was al een week eerder gearriveerd, toen in de universiteit een VN-conferentie over sociale wetenschappen werd gehouden waaraan verscheidenen anti-apartheidsactivisten deelnamen. Bericht werd dat nog een briefbom. gericht aan Aquino de Bragança, de directeur van het centrum voor Afrikaanse studies aan de universiteit van Maputo, niet tot ontploffing was gekomen.

Ruth First. geboren te Johannesburg in 1925, werd lid van de communistische partij tijdens haar studie aan de universiteit van Witwatersrand. In 1946 gaf zij haar studie sociale wetenschappen op om de stakende mijnwerkers te helpen. Zij werd in 1956 beschuldigd van hoogverraad en was – samen met o.a. haar echtgenoot Joe Slovo, Nelson Mandela en Walter Sisulu, een van de 156 verdachten in het „hoogverraadproces". Zij werd vrijgelaten maar genoot onder de wet op de bestrijding van het communisme slechts beperkte bewegingsvrijheid. In 1963 werd zij weer gearresteerd. Na 117 dagen in een gevangeniscel herkreeg zij in 1964 haar vrijheid en week uit naar Londen. In 1978 vestigde zij zich in Mozambique, waar zij aan de universiteit van Maputo de researchafdeling van het centrum voor Afrikaanse studies leidde. Haar man. Joe Slovo, was medeverantwoordelijk voor het uitstippelen van de militaire strategie van het ANC.
Ruth First schreef o.a. de volgende boeken: „117 days" (over haar gevangenschap), „The Barrel of a Gun" (over staatsgrepen in Afrika). „Southwest Africa", „The South African Connection", „The Mozambique Miner" (over Mozambikaanse arbeiders in Zuid-Afrika) en een biografie van Olive Schreiner (samen met Anri Scott).



Ruth First (archieffoto)

In een door het ANC te Londen uitgegeven verklaring werd Zuid-Afrika van de moordaanslag beschuldigd. Een hoge Zuidafrikaanse functionaris wees suggesties dat de bombrief door agenten van de Zuidafrikaanse veiligheidspolitie zou zijn gestuurd als „belachelijk" van de hand.

PROCESSEN TEGEN ANC-LEDEN. TERECHTSTELLING MAHLANGU

De afgelopen jaren zijn in Zuid-Afrika een aantal processen gevoerd tegen personen die lid zouden zijn van de verboden zwarte nationalistische organisaties, het African National Congress (ANC) en het Pan Africanist Congress (PAC) en die beschuldigd werden van overtreding van de veiligheidswetten (General Law Amendment Act van 1962 en de Terrorism Act van 1967).

Zo werden in de eerste elf maanden van 1977 in totaal 401 personen in staat van beschuldiging gesteld krachtens de veiligheidswetten, van wie 144 werden veroordeeld.

Op 7 april 1978 werden zes ANC-leden in Pretoria na een proces van c 10 maanden veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 7 tot 18 jaar wegens revolutionaire activiteiten in de loop van 15 jaar. Onder hen was de 68-jarige Martin Ramokgadi die nu 7 jaar kreeg, nadat hij

eerder (van 1964-1974) een gevangenisstraf van 10 jaar op het Robben-eiland had uitgezeten.
In het eerste halfjaar van 1978 werd nog een aantal andere personen veroordeeld tot gevangenisstraffen van maximaal 18 jaar wegens sabotagedaden. Onder hen was Mphutie Johannes Matsobane (21), die op 9 aug. 1978 op het Robben-eiland overleed. De politie schreef zijn dood toe aan een hartaanval, maar de patholoog achtte dood door onnatuurlijke oorzaken waarschijnlijk.

Op 2 maart 1978 werd Solomon Mahlangu (21) ter dood veroordeeld wegen moord en andere misdrijven. Hij was in juni 1977 samen met Mondy Motloung gevangen genomen bij een schietpartij in Johannesburg waarbij twee blanken omstanders werden gedood. Motloung, die de fatale schoten zou hebben gelost, werd niet in staat verklaard om terecht te staan wegens hersenletsel ten gevolge van een slag op het hoofd, waarschijnlijk opgelopen tijdens zijn arrest.
Ondanks internationale pleidooien voor clementie (door de Veiligheidsraad en door de VS en EG-staten) en protesten van zwarte leiders in Zuid-Afrika werd Mahlangu op 6 april 1979 terechtgesteld.

Op 26 juni 1979 werden na een proces van 18 maanden in Bethal (Transvaal) 16 PAC-leden veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 5 tot 15 jaar. terwijl de 17de van de groep een voorwaardelijke straf kreeg en werd vrijgelaten. De aanklachten, w.o. samenzwering om de staat omver te werpen, hadden betrekking op activiteiten in de jaren 1963-1977. Zeth Mothopeng (66), door de rechter aangeduid als de erkende leider van het PAC binnen Zuid-Afrika, kreeg 15 jaar gevangenisstraf.

In een proces wegens hoogverraad tegen 12 ANC-leden werd James Mange (24) op 15 nov. 1979 ter dood veroordeeld, terwijl de 11 andere gevangenisstraffen variërend van 13 tot 18 jaar ontvingen. De activiteiten van Mange hadden niet tot verlies van mensenlevens geleid (het normale criterium voor een doodvonnis) en zijn vonnis werd – na een internationale campagne voor clementie – op 11 sept. 1980 vernietigd door het hof van beroep te Bloemfontein en gewijzigd in 20 jaar gevangenisstraf.

Op 26 nov. 1980 werden drie beweerde ANC-leden – Ncimbithi Johnson Lubisi (29), Petrus Tsepo Mashigo (20)en Naphtali Manana (24) – ter dood veroordeeld wegens deelname aan de overval op de politiepost te Soekmekaar. Zij stonden wegens die overval en de gijzeling in de Silverton-bank terecht met nog zes anderen, die werden veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 10 tot 20 jaar wegens hoogverraad.

Het hof van appel wees het beroep van de drie tegen hun doodvonnis op 7 april 1982 af, maar na beroepen tot clementie van o.a. de Veiligheidsraad en de secretaris-generaal van de VN wijzigde president Marais Viljoen de doodvonnissen op 2 juni 1982 in levenslange gevangenisstraf.
Op 19 aug. 1981 werden drie zwarte Afrikanen. van wie de rechter bewezen achtte dat zij lid waren van het ANC, ter dood veroordeeld wegens betrokkenheid bij de aanslagen op Sasol I en de politiepost van Booysens. De drie – Anthony Bobby Tsotsobe (25), Johannes Shabangu (26) en David Moise (25) – waren daags tevoren schuldig bevonden aan hoogverraad.
Het hof van appel te Bloemfontein verwierp op 26 nov. 1982 het beroep ten gunste van deze drie ter dood veroordeelden en bekrachtigde de doodvonnissen.
Op 6 aug. 1982 werden drie ANC-leden door het hooggerechtshof te Pretoria ter dood veroordeeld wegens hun aandeel in de overvallen op politieposten in Soweto (1979)en de politiepost van Wonderboom in een voorstad van Pretoria (1981). Deze drie – Thelle Simon Mogoerane (23), Jerry Senaro Mosololi (25) en Marcus Thabo Motaung (27) – waren twee dagen eerder schuldig bevonden aan hoogverraad, vier moorden en 16 andere aanklachten.

Op 7 dec. deed de Veiligheidsraad een beroep op de Zuidafrikaanse regering het leven van zes ter dood veroordeelde ANC-leden – incl. de „Sasol-drie" – te sparen.

Overige terechtstellingen

Volgens het Zuidafrikaanse ministerie van justitie werden. aldus The Times (29-11-'82), in Zuid-Afrika 130 mensen opgehangen in 1980, 95 in 1981 en 91 in de voorgaande periode van 1982. Alle 316 terechtgestelden waren mannen t.w. 199 zwarten, 112 kleurlingen, 4 blanken en één Indiër. De terechtgestelden waren veroordeeld wegens moord en hoogverraad, verkrachting en beroving.

EERSTEBLANKEVEROORDEELD WEGENS HOOGVERRAAD

Op 21 okt. 1982 werd Barbara Anne Hogan, een 30-jarige blanke vrouw, door het provinciale hooggerechtshof te Johannesburg wegens hoogverraad veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf. Zij stond terecht voor haar lidmaatschap van het ANC en voor haar hulp aan deze verboden organisatie. Mevr. Hogan was de eerste blanke die wegens hoogverraad werd veroordeeld.
Zij gaf toe dat zij sinds 1977 lid was van het ANC en een aantal opdrachten voor het ANC had uitgevoerd. Zo had zij de leiders in ballingschap van documenten voorzien over de opkomst van de zwarte vakbeweging in Zuid-Afrika. Zij had steun verleend aan de oprichting van een organisatie voor zelfhulp van werkloze zwarte jongeren.
Ze achtte zich echter niet schuldig aan hoogverraad, en beriep zich daarbij op het feit, dat ze nooit iets met de militaire tak van het ANC of met zijn guerrillacampagne te maken had gehad.

Tijdens het proces bleek dat drie documenten, die mevr. Hogan voor het ANC had Opgesteld, door de veiligheidspolitie waren onderschept. Een van deze documenten bevatte een lijst met namen van mensen die allen in de loop van de tijd door de veiligheidspolitie werden vastgezet. Een van de arrestanten was Neil Aggett.
Mevr. Hogan zei tijdens het proces dat haar contactman van het ANC in Botswana, Marius Schoon. haar had verteld dat Aggett beslist niet betrokken was bij het ANC of het Zuidafrikaanse Congres van Vakverenigingen (SACTU). Zij vertelde de rechtbank ook dat Aggett nooit lid van het ANC is geweest.

GEVANGENISSTRAF VOOR NICHT MINISTER

Op 23 april 1982 werd de 27-jarige Hannchen Koornhof, de nicht van minister Piet Koornhof van samenwerking en ontwikkeling, veroordeeld tot 21 maanden gevangenisstraf, waarvan 20 voorwaardelijk, wegens overtreding van de wet op de binnenlandse veiligheid. Mevr. Koornhof, die op 12 okt. 1981 werd gedetineerd, bekende te hebben deelgenomen aan activiteiten van het verboden ANC. *The Times* (25-5-'82) meldde haar vrijlating.

UITWIJZING NEDERLANDSE JOURNALIST

De Nederlandse journalist Gerard Jacobs, correspondent van het NOS-journaal en de KRO-radio, kreeg van de Zuidafrikaanse autoriteiten te horen dat hij het land uiterlijk op 31 okt. 1982 moest verlaten. Er werd geen reden voor deze uitwijzing gegeven. Jacobs, die sinds 1980 in Zuid-Afrika werkte, was de vijfde buitenlandse journalist die sinds 1978 door Zuid-Afrika werd uitgewezen. De vorige was Cynthia Stevens, correspondente van het Amerikaanse persbureau Associated Press, die op 30 sept. 1981 was gelast het land binnen 14 dagen te verlaten. Met Jacobs vertrok de laatste volledig voor een Nederlands medium werkende journalist uit Zuid-Afrika. *(NRC/H'blad)*

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

OPEC-CONFERENTIE MISLUKT

De lidstaten van de Organisatie van olieproducerende en -exporterende landen OPEC hebben op 23 en 24 jan. in Genève een bijzondere vergadering gehouden, ruim een maand nadat medio december 1882 in Wenen een reguliere bijeenkomst van de organisatie had plaatsgevonden.
Het voorstel voor de spoedvergadering was afkomstig van Saoedi-Arabië, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar, Indonesië, Nigeria, Libië en Irak. De olieministers van deze landen waren in het weekend van 15 en 16 jan. in Manama (Bahrein) bijeen voor ,,informeel overleg" en formuleerden daar het voorstel op korte termijn een vergadering van de gehele organisatie te beleggen.
Zij achtten deze vergadering noodzakelijk om te voorkomen, dat het systeem van afspraken over prijzen van de OPEC zou instorten als gevolg van het feit, dat verscheidene lidstaten van de OPEC zich niet aan de gemaakte afspraken over produktiequota en prijzen hielden.

De vergadering in Geneve is op een mislukking uitgelopen: de olieministers uit de dertien OPEC-staten konden het niet eens worden over nieuwe afspraken, vooral m.b.t. beperkingen in de produktie.
Over de aard van de problemen, die de OPEC verdeeld houden, bevatte het *NRC/H'blad* van 17 jan. een beschouwing, waaraan het volgende is ontleend.

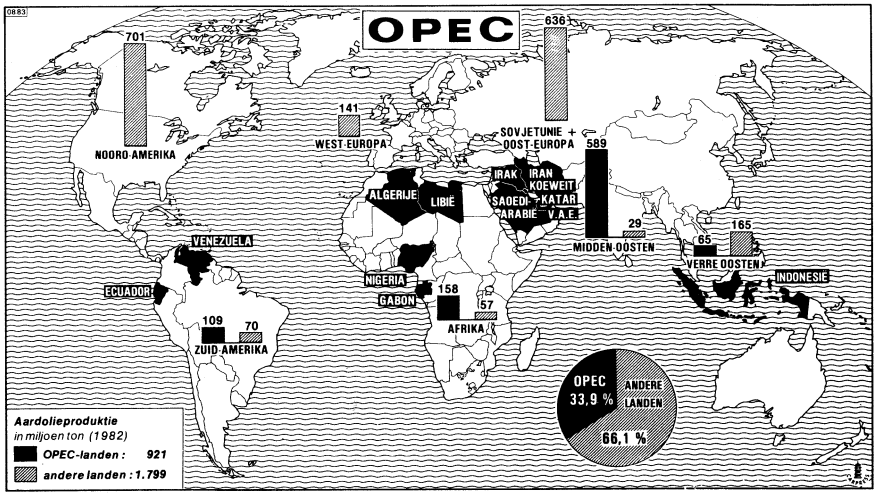
Al geruime tijd houden olie-exporteurs als Iran, Libië en Venezuela zich niet aan de binnen de OPEC afgesproken basisprijs van $34 per vat ruwe olie.
Zij verkopen tegen aanmerkelijk lagere prijzen en bovendien yroduceren zij meer dan volgens de OPEC-afspraken van begin 1982 is toegestaan. Die extra produktie tegen lage prijzen gaat ten koste van het marktaandeel en de olie-inkomsten van Saoedi-Arabie en andere OPEC-staten. Al eerder hebben loyale OPEC-leden scherpe waarschuwingen geuit aan het adres van olielanden die het OPEC-prijsbeleid ondermijnen. Die waarschuwing gold behalve Iran, Libië en Venezuela ook niet-OPEC-landen als Engeland, Noorwegen en Mexico, die hun olie eveneens beneden het OPEC-prijsniveau aanbieden.
Tijdens het OPEC-beraad op 19 en 20 dec. 1982 in Wenen is geprobeerd een compromis uit te werken. Die poging mislukte omdat Iran en Libië zich niet door Saoedi-Arabië de wet wilden laten voorschrijven; zij weigerden halsstarrig akkoord te gaan met een limiet voor hun eigen olieproduktie. Daardoor werd de afspraak dat de OPEC in 1983 in totaal niet meer dan 18,5 mln vaten per dag zou produceren in de praktijk waardeloos.
Iran heeft intussen al aangekondigd dit jaar 3,2 mln vaten per dag te zullen produceren, aanzienlijk meer dan het quotum van 2,5 mln vaten dat de OPEC voor dat land in petto had.

Na het echec van de conferentie in Wenen voorspelden deskundigen uit de olie-industrie dat de volledige ineenstorting van het oliekartel slechts een kwestie van tijd zou zijn. Zij verwachtten dat de vraag naar olie dit voorjaar nog verder zou inzakken met als gevolg dat het gevecht om het behoud van marktaandelen nog zou verhevigen.
De confrontatie binnen de OPEC lijkt eerder dan verwacht, nl. al op 23 jan. te gaan plaatsvinden. Waarschijnlijk is de ontwikkeling verhaast onder druk van de grote Amerikaanse oliemaatschappijen. die partner zijn in Aramco, het consortium dat het grootste deel van de olie in Saoedi-Arabie produceert. Die Aramco-maatschappijen – Exxon, Mobil, Texaco en Standard Oil of California – hebben volgens Arabische kranten aangedrongen op een prijsverlaging voor Saoedische olie van $2 per vat.
Het dreigen met prijsverlaging door Saoedi-Arabië en andere Golf-staten om Iran en Libië in het gareel te krijgen is een methode die onlangs door een studieclub van OPEC-deskundigen werd aanbevolen. Dit groepje. bestaande uit o.a. twee voormalige secretarissen-generaal van de olie-organisatie, zag zo'n dreiging zelfs als het enige middel om eenheid in het oliekartel te herstellen.
Zo'n dreigement zou echter wel geloofwaardig moeten zijn om effect te hebben. Volgens de opstellers van de studie zou gedreigd moeten worden met zeer drastische prijsverlagingen. Een klein stapje terug, bijvoorbeeld een verlaging van $2, zou niet voldoende zijn om de dissidenten tot rede te brengen. De OPEC-deskundigen vrezen dat zoiets alleen maar tot een verdere uitholling van het olieprijsniveau zal leiden doordat exporteurs binnen en buiten de OPEC om het hardst onder elkaars prijzen gaan duiken.

Na het mislukken van het overleg in Geneve gaf sjeik Yamani, de olieminister van Saoedi-Arabië, op 24 jan. een persconferentie, waarop hij de verwachting uitsprak, dat de olieprijzen in de komende tijd onder zware druk zouden komen te staan.
De Saoedische olieminister rekent erop dat die prijsdruk de andere OPEC-landen alsnog zal dwingen akkoord te gaan met produktievermindering en dat er een einde gemaakt kan worden aan de grote kortingen die sommige OPEC-landen nu geven.
Yamani zei na het opbreken van de OPEC-bijeenkomst dat de prijs van de Britse Noordzee-olie binnen twee dagen onder druk van de oliemaatschappijen tenminste $2 tot $3 omlaag zal gaan. Die prijsverlaging zal volgens de invloedrijke olieminister een kettingreactie teweegbrengen die, naar hij hoopt, de eenheid binnen de OPEC zal herstellen.
Samen met de Verenigde Arabische Emiraten weigerde Saoedi-Arabië in te stemmen met een vrijwillige beperking van de olieproduktie. Een op papier klaarliggend akkoord daarover ketste daardoor op het laatste moment af.

Volgens minister Yamani moeten eerst de kortingen op de officiële OPEC-prijs, die in het geval van Iran zal oplopen tot $7 per vat, worden afgeschaft en moet ook de Afrikaanse olie in prijs worden verhoogd omdat deze ten opzichte van olie uit de Golfstaten veel goedkoper is.
Zeer geheimzinnig deed Yamani over een eventuele eenzijdige prijsverlaging door zijn land en een aantal andere Golf-staten. Hij kondigde slechts een afwachtende houding aan. Olieminister Al-Sabah van Koeweit daarentegen dreigde heel duidelijk met eenzijdige prijsverlaging als andere OPEC-landen de prijsafspraken blijven negeren.
Yamani zei dat de Golf-staten bereid waren geweest de officiële basisprijs van $34 iets te verlagen als de Afrikaanse producenten hun olie wat duurder hadden gemaakt.

Het breekpunt vormde de kwestie van de toe-



Weekblad 52ste jaargang No. 2675, pag. 33743-33758

slagen op de officiële olieprijzen die verband houden met de kwaliteit van de olie en de afstand tot de afnemers. Al ruim een jaar hebben de Afrikaanse OPEC-landen (Nigeria. Libië en Algerije) hun toeslagen sterk verkleind. Zulks ten koste van de olieafzet van de Golf-staten.
De maat is vol, meent Yamani. 'Wij waren bereid onze prijs wat te verlagen als zij hun prijs wat optrokken." De olieminister van Koeweit loonde zelfs een bereidheid om $ 2 omlaag te gaan naar $32. Maar een akkoord zat er niet in. De Afrikaanse landen. die sterk moeten concurreren met olie uit de Noordzee, gaven geen krimp.
Volgens Yamani zit Nigeria op di: moment al geheel zonder olie-export. Saoedi-Arabie gokt nu volledig op een prijsverlaging voor Britse Noordzee-olie. ,,Dieis onvermijdelijk", zegt Yamani, alsof hij er zelf de hand in heeft.
Het spel van Yamani wordt kennelijk over de hand van de oliemaatschappijen gespeeld. De olie-industrie – vooral de vier Amerikaanse maatschappijen die deelnemen in het Aramco-consortium – zal ook wel varen bij een meer concurrerende positie voor Saoedische olie.
Waarom kunnen de Saoedi's hun olieproduktie (in enkele jaren gedaald van 11 naar circa 5,5 mln vaten per dag) niet verder terugschroeven? Yamani: .,Als het nog verder zakt, krijgen wij problemen met onze stroom- en drinkwatervoorziening. Die zijn afhankelijk van gas dat tegelijk met de olie wordt geproduceerd".
Saoedi-Arabië kan toch zelf zijn olieprijs fors verlagen om de afvallige OPEC-landen de wind uit de zeilen te nemen? Yamani, geheimzinnig: ,,Uzult iets veel interessanters beleven. maar ik wil u het genoegen van de blijde verrassing niet ontnemen".
Yamani hoopt dat de oliemarkt zelf het werk voor hem zal doen: de OPEC weer bijeenbrengen. .,Als de prijzen dalen, zakt ook het aanbod. Maar de vraag wordt gestimuleerd. Dan wordt het beeld heel anders".

Dat het ooit weer helemaal koek en ei wordt in de OPEC is nauwelijks voorstelbaar, getuige de uitlatingen van olieminister Mohammed Gharazi van Iran. „Wie denkt dat de oliepolitiek zonder Iran en zijn revolutie kan worden beslist, heeft het goed mis". En: ,,Zoals wij aan onze grenzen succes boeken, zullen we dat ook in de oliepolitiek doen. Saoedi-Arabië heeft niet de financiële capaciteit om de satan te helpen".

Elk vat olie dat Iran van Saoedi-Arabië kan overhevelen naar zijn eigen land beschouwt Gharazi als een ,,victorie".
De voorzitter van de OPEC, de Nigeriaan Dikko, schoof alle schuld voor het mislukken van het OPEC-overleg op Saoedi-Arabië en de Emiraten. Deze landen zouden het probleem van de prijsverschillen tussen olie uit Saoedi-Arabië en kwalitatief betere Afrikaanse olie bewust hebben gebruikt als excuus om geen produktiebeperking te hoeven toepassen.
Dikko ontkende dat het nu in de OPEC een ,,ieder-voor-zich" wordt. Met hem betoogden ook andere OPEC-ministers dat het bijna-akkoord over produktiebeperking, tot bijna 17 à 17,5 mln vaten per dag, zal worden gerespecteerd.
Het zoveelste mislukte OPEC-beraad in korte tijd betekent volgens Yamani niet het einde van het oliekartel. OPEC-deskundigen geloven echter dat de olieproducerende landen door de huidige impasse, in feite veroorzaakt door een sterk ingezakte olievraag, een zeer moeilijke tijd tegemoet gaan.



Sjeik Yamani. de olieminister van Saoedi-Arabie, op een persconferentie op 23 jan. in Genève.

Mogelijke consequenties van lagere olieprijs

In het *NRC/H'blad* van 25 jan. werd ingegaan op de mogelijke consequenties die een lagere olieprijs kan hebben op de wereldeconomie. Het navolgende is uit dat artikel geciteerd.

Een daling van de olieprijs zal wellicht leiden tot financiële spanningen, maar kan tevens een stimulans vormen voor de wereldeconomie. Zoals de twee olieprijsexplosies van de jaren zeventig de economische groei verminderden, zo kan een lagere olieprijs leiden tot een lagere inflatie, een lagere rente en een hogere produktie.
Als de olieprijs tot $25 zou zakken hoeven de Westerse industrielanden voor hun olie-import, die in 1981 $ 250 mrd vergde, 550 mrd minder te betalen. Dat zou betekenen dat het bruto nationale produkt van het Westen. dat volgens de Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling dit jaar met 1,5% zal stijgen, met een extra 0,7% omhoog kan gaan. Voor West-Duitsland kan de negatieve-groeiprognose van –0,2596 worden omgebogen in een positieve groei van 0,5%.
Een olieprijs van $25 per vat zou de inflatie met 1% omlaag brengen, zodat de waardevermindering van het geld in Duitsland dit jaar van bijna 4 tot bijna 3% zou worden teruggebracht.
Een lagere inflatie maakt ook de kans op een terugkeer naar een strak monetair beleid geringer. Een renteverlaging gelijk aan de inflatieverlaging ligt dan voor de hand. Een lagere rente kan de westerse economie een nieuwe impuls geven.
Maar ook voor de niet-olie-exporterende ontwikkelingslanden, Brazilie en Argentinie voorop. is een lagere olieprijs voordelig. Een olieprijs van $25 betekent voor Brazilië dat dit land zijn olie-invoerkosten met $ 2,5 mrd kan verlagen.
De ontwikkelingslanden zullen bovendien profiteren van een lagere rente, waardoor een oplossing voor hun immense schuldproblemen dichterbij wordt gebracht. Daarnaast zullen zij, als de Westerse economie aantrekt, hun export naar de industrielanden kunnen opschroeven. Volgens schattingen van het Internationale Monetaire Fonds kunnen de ontwikkelingslanden, als de produktie in het Westen met 1% extra groeit, 3 tot 4% méér exporteren. Dat scheelt nogal wat.
Natuurlijk zal een verlaging van de olieprijs ook nieuwe financiële spanningen teweegbrengen. Veel Westerse (vooral Amerikaanse) banken hebben op grote schaal geïnvesteerd in energieprojecten. in de OPEC, maar ook in de VS. Een lagere olieprijs kan de winstgevendheid van deze projecten in gevaar brengen.

Dat daardoor sommige banken in moeilijkheden kunnen komen werd vorig jaar aangetoond door het fiasco van de Amerikaanse bank Penn Square, die door de toenmalige olieprijsdaling het loodje moest leggen. Het voorbeeld van Penn Square maakte ook duidelijk dat de ondergang van één bank gemakkelijk kan leiden tot problemen bij andere banken. de grootste niet uitgezonderd.
Inmiddels lijkt wel vast te staan dat de rol van de OPEC als leverancier van fondsen voor de internationale kredietverlening is uitgespeeld. Een ,,lage absorbeerder" als Saoedi-Arabie zal fondsen blijven leveren – en naai- het zich laat aanzien zullen de Saoedi's ook dit jaar flink wat geld via het Internationale Monetaire Fonds beleggen – maar andere OPEC-landen gaan steeds meer lenen.
Die ontwikkeling is niet nieuw. Al in 1981 was de OPEC-dollarstroom naar het Westerse bankwezen in feite opgedroogd.
In 1979 en 1980 belegde de OPEC nog per jaar $40 mrd bij de banken, waardoor de olielanden een derde (1979) tot een kwart (1980) van het totale geldaanbod voor hun rekening namen. In 1981, toen het Westerse bankwezen net als in 1980 circa $160 mrd uitleende, kwam hiervan $140 mrd uit de Westerse industrielanden, de VS voorop.
Het geldaanbod uit het Westen steeg in dat jaar voldoende om het opdrogen van de OPEC-geldbron te compenseren. Wetswijzigingen in de VS en de matige vraag naar binnenlandse kredieten maakten'deze spectaculaire groei van het aanbod van ,,westers" geld mogelijk.
Een en ander wil natuurlijk niet zeggen dat het Westerse bankwezen geen belang meer heeft bij het onderhouden van goede relaties met de OPEC-wereld, hetzij direct. hetzij indirect via de Zwitserse trustrekeningen. De OPEC-landen hebben nog altijd vele tientallen miljarden dollars bij de banken uitstaan. Maar die tegoeden, die de internationale kredietverlening voor een deel voeden, slinken snel.
De vorderingen van de OPEC op het Westerse bankwezen bereikten in maart 1980 met $161 mrd een hoogtepunt. Op dat tijdstip had de OPEC bovendien bij diezelfde banken een bedrag van $66 mrd aan krediet opgenomen. Per saldo bereikten de netto-vorderingen van de OPEC daardoor een maximum van $95 mrd.
Sindsdien, en vooral in 1982, zijn de netto vorderingen van de OPEC fors gedaald. Eind september hadden de olielanden nog .,slechts" $140 mrd tegoed. terwijl hun leningen waren opgelopen tot $77 mrd. De netto vorderingen waren in anderhalf jaar tijd teruggelopen van $95 mrd tot $63 mrd. En het eind lijkt allerminst in zicht.
Overigens beleggen de OPEC-landen hun overschotten niet alleen bij het bankwezen. Deze ,,sluis" wordt vooral gebruikt bij een plotselinge stijging van de geldoverschotten. Het geld

wordt dan belegd in kortlopende deposito's. Later worden langduriger beleggingsvormen gekozen, zoals de aankoop van obligaties en aandelen of de deelneming in bedrijven.
Een daling van de olieprijs zal diverse OPEC-landen in financiele moeilijkheden brengen. Venezuela en Nigeria hebben al op grote schaal bij het bankwezen geleend, net als het kleine Ecuador. Iran, dat de OPEC-prijsafspraak van $ 34 per vat met liefst $7 schendt, zal in nog grotere problemen komen.
Voor een goed begrip van de financiële problemen waarmee de OPEC-landen kampen is het goed twee groepen te onderscheiden: de dichtbevolkte landen die hun industrie snel uitbreiden en de oliedollars daarom goed kunnen gebruiken en de OPEC-landen met een geringere absorptie-capaciteit. Tot de eerste groep behoren Algerije, Ecuador, Gabon, Indonesie. Irak. Iran, Nigeria en Venezuela. Tot de tweede groep worden Koeweit, Libië, Oman, Qatar. Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten gerekend.
Tussen 1976 en 1980 steeg de waarde van de export van de OPEC als geheel van 5133 rnrd tot $306 mrd. Die stijging kwam vooral de landen met een lage absorptiecapaciteit ten goeae: nun export ging omhoog van $67 mrd tot $ 179 mrd. De uitvoer van de landen met een hoge absorptiecapaciteit groeide ,,slechts" van $ 65 mrd tot $ 127 mrd.
De invoer van de landen met een hoge absorptiecapaciteit steeg, als gevolg van deze exportontwikkeling, nauwelijks sneller dan die van de lage absorbeerders. De invoer van de eerste groep ging omhoog van $ 43 mrd in 1976 tot $ 78 mrd in 1980. De invoer van de tweede groep steeg van 5 24 mrd tot $56 mrd.
Sindsdien is de waarde van de OPEC-export drastisch afgenomen: van $306 mrd in 1980 tot $ 218 mrd in 1982. De importen groeiden echter onverminderd door. met als gevolg dat in 1982, net als in 1978, het overschot op de lopende rekening van de OPEC-landen samen als sneeu voor de zon is verdwenen. Na 1978 zorgde de Iraanse crisis en de oplevende wereldeconomie voor een nieuwe olieprijsexplosie. De kans daarop is nu, met een stagnerende wereldeconomie en forse bezuinigingen op het olieverbruik. nihil.
In feite versluiert de mededeling dat de lopende rekening van de OPEC-betalingsbalans vorig jaar in evenwicht was meer dan zij verheldert. Immers, dat evenwicht is het resultaat van een fors tekort bij de hoge absorbeerders (ter grootte van $ 30 mrd) waar een overschot van de lage absorbeerders van dezelfde orde van grootte tegenover staat. Waar de Nigerianen, Algerijnen en Venezolanen met tekorten worden geconfronteerd kennen de Saoedi's en de Koeweiti's nog altijd de weelde van forse overschotten.
Toch is het niet zo dat de hoge absorbeerders nu aan de rand van een bankroet staan. Nigeria heeft bij het Westerse bankwezen een schuld van slechts $6 mrd. Venezuela staat weliswaar voor ruim $22 mrd bij de Westerse banken in het krijt, maar heeft bij diezelfde banken ook $8 mrd aan tegoeden uitstaan. En voor Indonesië geldt zelfs dat de schuld van $ 5,1 mrd kleiner is dan de tegoeden die $ 5,2 mrd bedragen.

Het overleg in Wenen op 19 en 20 december 1982

Zoals eerder vermeld hield de OPEC op 19 en 20 dec. 1982 in Wenen een reguliere vergadering. Ook op deze bijeenkomst waren de olieministers uit de lidstaten er niet in geslaagd de rijen te sluiten en een prijsoorlog te voorkomen.
In Wenen hebben de ministers van de dertien OPEC-landen tevergeefs geprobeerd een einde te maken aan de al bijna een jaar durende wanorde binnen het oliekartel. De zeer sterk gedaalde vraag naar olie leidt ertoe dat de afspraken over prijzen en produktie binnen de OPEC door enkele landen, Iran en Libië voorop, volstrekt worden genegeerd.

Landen als Saoedi-Arabië, Koeweit en andere zagen hun marktaandeel door prijsonderbieding snel slinken. Ook goedkopere olie uit Engeland, Noorwegen en Mexico, landen die geen lid van de OPEC zijn, droeg daartoe bij.

In Wenen is er gesleuteld aan een formule om de hoeveelheden, de maximaal toegestane olieproduktie per OPEC-land. ,,rechtvaardiger" te verdelen.
Met name Iran wenst een groter aandeel in de produktie. Het land vraagt om een uitbreiding van zijn quotum van 1,2 mln vaten per dag naar 3,2 mln vaten. De huidige produkte van Iran ligt rond de 2,5 mln vaten per dag.
Die Iraanse eis betekent dat andere OPEC-landen produktie moeten inleveren. De organisatie wil vermijden dat de totale produktie, op dat moment ca. 19,5 mln vaten per dag, omhoog gaat. Ook Nigeria en Libië hebben produktieclaims ingediend. Daarentegen vinden veel landen, waaronder Saoedi-Arabië, dat het OPEC-produktieplafond niet boven de 18 a 18,5 mln vaten per dag mag komen te liggen.

Saoedi-Arabië, OPEC's grootste producent, wenst echter geen concessies meer te doen. ,,Nu zijn de anderen aan de beurt". zei de Saoedische olieminister Yamani.
Officieel werd in Wenen niet over de olieprijzen gesproken. Alle landen zouden het erover eens zijn dat de basisprijs van **$34** per vat Saoedische olie moet worden verdedigd. OPEC-voorzitter Yahaya Dikko van Nigeria zei aan het begin van de bijeenkomst dat er geen sprake kan zijn van forse prijsverlagingen om de discipline in het kartel te repareren. Dreigementen vormen nooit een basis voor samenwerking. Als je eenmaal een forse prijsverlaging hebt doorgevoerd draai je die situatie bovendien niet zo makkelijk meer terug, aldus Dikko.

De OPEC-voorzitter drong aan op het sluiten van de OPEC-rijen, op een betere produktieverdeling en op een andere prijsverhouding tussen de verschillende oliekwaliteiten.
Hij legde er de nadruk op dat eenmaal gemaakte afspraken ook door iedereen moeten worden geëerbiedigd. „We moeten voorkomen dat deze moeilijke periode een tijd van crisis wordt die ons allemaal zal treffen".

Over één ding is OPEC het eens: de vooruitzichten voor de oliemarkt in 1983 zijn uiterst somber. De OPEC wijt dat deels aan zichzelf. Voorzitter Dikko gaf toe dat de forse prijsstijgingen van 197911980 leidden tot een stagnerende wereldeconomie en tot het toenemen van de olieproduktie in niet-OPEC-landen, zulks ten koste van OPEC's marktaandeel, dat in enkele jaren is gehalveerd.
Verscheidene ministers deden in We-



V.l.n.r. de olieminister van Venezuela, Humberto Calderon Berti, de secretaris-generaal van de OPEC. Marc S. Nan Nguema. en de voorzitter van de OPEC-conferentie Mallam Yahava Dikko uit Nigeria op 17 dec. 1982 in Wenen

nen dan ook een beroep op Mexico en op de producenten van Noordzee-olie om met de OPEC samen te werken. ,,De prijsonderbieders buiten de OPEC dienen met het geven van kortingen hun korte-termijnbelangen, maar voor een redelijke basisprijs op langere termijn leunen zij up de OPEC", zei minister Dikko.
De enige afspraak die de olieministers van de OPEC in Wenen maakten is dat de organisatie in 1983 in totaal niet meer dan 18,5 mln vaten per dag zal produceren. Dat betekent een verruiming van het tot nu toe geldende produktieplafond met een miljoen vaten per dag. Maar ook dat oude plafond wordt in de praktijk al maandenlang overschreden. De werkelijke OPEC-produktie ligt nu dan ook rond de 19,5 mln vaten per dag.

De voorzitter van de OPEC, de Nigeriaan Yahaya Dikko, wilde na afloop van het olieberaad niet zeggen dat de conferentie was mislukt.

,,Het hangt ervan af vanuit welk standpunt je het bekijkt. Het akkoord is niet zo ridicuul als het lijkt. In feite zijn we het alleen niet eens over wie dat extra miljoen vaten olie mag produceren". aldus Dikko.
Volgens Dikko is er begrip bij alle OPEC-landen dat zij zich verantwoordelijk moeten gedragen teneinde het prijsstelsel van de OPEC overeind te houden en de oliemarkt te stabiliseren. Verscheidene olieministers konden in Wenen echter geen ja of nee zeggen tegen een voor hun land voorgesteld produktiemaximum. Afgesproken is dat zij eerst hun respectieve regeringen zullen raadplegen, waarna de OPEC dan mogelijk over enige tijd alsnog vaste produktiequota per land kan overeenkomen. Veel vertrouwen dat dit alsnog zal lukken heerste er in kringen rond de conferentie echter niet.
Veel delegaties wezen er op dat Saoedi-Arabie zich nooit laat binden door OPEC-voorschriften op het gebied van de produktie.
De OPEC verwacht dat de vraag naar olie uit de lidstaten in 1983 gemiddeld op 18,5 mln vaten per dag zal liggen. Op het ogenblik is de vraag iets groter, maar komend voorjaar kan zij volgens OPEC-voorzitter Dikko wel eens inzakken naar 17 mln vaten. Dikko: „Wezullen dan zonodig het aanbod verder beperken".
Volgens Dikko is er in Wenen geen fundamenteel gebrek aan overeenstemming gebleken waardoor de OPEC uit elkaar dreigt te vallen. Die visie staat haaks op de mening van enkele waarnemers uit de olie-industrie, die ronduit de instorting van het oliekartel en een verdere daling van de olieprijzen voorspellen.
Formeel heeft de OPEC besloten de basisprijs van $34 per vat van 159 liter te handhaven. ,,Althans voorlopig", zo voegde voorzitter Dikko daaraan toe, ,,als de marktsituatie volgend jaar radicaal verandert, zouden we kunnen besluiten de prijs te verhogen of te verlagen".
Dikko zei dat de OPEC-landen hebben afgesproken geen korting te geven op de officiële prijzen. Juist door die kortingen is het prijsstelsel van de olie-organisatie de laatste tijd ondermijnd. Die kortingen waren nodig om te kunnen concurreren met olie uit de Noordzee en uit Mexico.

Perscommentaren

Het volgende is aangehaald uit enkele perscommentaren op de recente ontwikkelingen binnen de OPEC.

Le Figaro van 8/9 jan. schreef:
Alles wijst erop dat dit jaar de economische nul-groei zich verder over de wereld zal verspreiden. Het is daardoor niet te verwachten dat de OPEC-landen de aardolieprijs op $34 per vat kunnen handhaven; het beleid van vermindering van het aanbod schijnt, ook bij Saoedi-Arabië een grens te hebben bereikt. Iedereen is het erover eens dat de OPEC de wereldeconomie niet meer kan beïnvloeden; indien een herstel van de economische groei, thans uitgesloten in de industrielanden, kon leiden tot hogere aardolieprijzen, dan zou anderzijds een sterke daling van de aardolieprijs geen herstel van de economische groei kunnen bewerksteiiigen.
De OPEC is thans niet meer dan een club van rivaliserende producenten, tegenstribbelend tegen het rnachtigste lid Saoedi-Arabië, de grootste producent. De vraag is echter of dit land bereid zou zijn de produktie te doen dalen tot beneden de 5.5 a 6 mln vaten per dag. Dit valt te betwijfelen.
Zal Saoedi-Arabie nog in staat zijn om de internationale aardolievoorziening te beheersen en een snelle prijsdaling af te remmen zoals voorheen een snelle prijsstijging? Riad zou zeker bereid zijn om de prijs te laten dalen tot $30 a $31 per vat, zoals de Aramco wil, mits de andere OPEC-producenten geen hogere korting dan $3 a 4 per vat zouden geven. Maar de Saoedi's zouden het zeker niet aandurven de prijs te verlagen tot $25 per vat. teneinde de andere landen tot produktievermindering te dwingen. Saoedi-Arabië kan dus in een dalende markt moeilijker doeltreffend optreden dan bij stijgende prijzen. Bovendien zijn de omstandigheden sinds de prijsverhogingen van 1973 en 1978179 veranderd.
In de eerste plaats kunnen nog slechts vier aardoliemaatschappijen (Esso, Shell, Mobil Oil en BP) een mondiaal energiebeleid voeren, omdat zij zich kunnen bevoorraden buiten het OPEC-gebied. Maar deze ondernemingen hebben voor hun kostbare exploitatie in Alaska en op de Noordzee een minimumprijs van $28 per vat nodig.
Verder krijgen de radicale OPEC-landen weinig politieke steun meer van de niet-gebonden ontwikkelingslanden; zij fungeren niet meer als speerpunt voor het krijgen van hogere grondstoffenprijzen voor de ontwikkelingslanden.
Tenslotte is de invloed van de OPEC-landen meer op financieel gebied komen te liggen. Hun macht is minder op hun aardoliereserves gebaseerd en meer op hun capaciteit om niet te hoeven lenen en. meer nog. op hun bereidheid om aan de andere OPEC-landen te lenen. In 1982 hadden negen OPEC-landen een negatieve betalingsbalans. Alleen Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten, voorstanders van steun van de olieprijs, hebben een gunstige betalingsbalans en daarnaast enorme financiële reserves die in de Verenigde Staten en in de grote Westelijke ondernemingen belegd zijn; bovendien kunnen deze vier landen doorgaan met opbouw van hun eigen infrastructuur en hun eigen petrochemische industrie.
Saoedi-Arabië is bovendien een grote kredietverstrekker geworden van het IMF; het heeft reeds $ 8 mrd dollar gefourneerd en thans komt de directeur van het IMF naar Riad. Dit lijkt hem een betere manier dan een beroep op de internationale kapitaalmarkt. Het IMF heeft geld nodig om het bankroet van de zwaar in de schuld zittende landen in Latijns-Amerika, Afrika en Oost-Europa te voorkomen. Voor het IMF is het daarom van groot belang dat de aardolieprijs niet zover daalt dat de rijke olielanden hun financiele reserves moeten gaan aanspreken.
Is het niet vreesaanjagend dat de verdediger van het internationale monetaire systeem een land is zonder militaire macht, bijna zonder burgers, gelegen in een van de meest onrustige delen ter wereld? Zou de dubbele last van grote aardolieleverancier en financiële steunpilaar niet te zwaar zijn voor dit land, als de ontwikkelde industrielanden niet snel hulp bieden?
Daarom moet men zich in het Elysée en in het Witte Huis niet verheugen over de daling van de olieprijs vanwege de gunstige gevolgen voor de betalingsbalans. Men dient te bedenken dat thans de tijd rijp is voor onderhandelingen over financiële zaken en over aardolie tussen de belangrijkste producenten en consumenten ter wereld. Giscard heeft dit plan reeds gelanceerd, maar hij was zijn tijd ver vooruit; voorstanders van confrontatie in Noord en Zuid verwierpen het plan.
Wanneer Frankrijk en de EG thans een dergelijk initiatief zouden nemen zouden de Golf-staten er zeker direct in toestemmen. Dit zou de Verenigde Staten eraan herinneren dat zij in het verleden de eersten waren die pleitten voor een redelijke basisprijs voor aardolie, te handhaven in samenwerking met de gematigde olieproducenten. De aardolieprijs is de sleutel tot of de verstoorder van alle nieuwe internationale akkoorden.

In The Financial Times van 25 jan. stond o.m.:
Voor het Westen zou op korte termijn de beste uitkomst waarschijnlijk zijn een daling van de olieprijs tot rond de $28 en $30 per vat, in combinatie met zo weinig mogelijk trammelant en instabiliteit. De kwestie is echter dat de ene olieprijsverlaging onmiddellijk door een andere zou kunnen worden gevolgd.
Waarschijnlijk zal de vraag naar olie in het voorjaar afnemen en zal enig herstel van de wereldeconomie tijd vergen. De risico's voor het internationale bankstelsel zouden gevaarlijk toenemen als vraag en aanbod van olie via een scherpe prijsval met elkaar in evenwicht kwamen, gevolgd door een even drastische stijging van de olieprijs zodra de internationale vraag weer aantrekt.
De OPEC staat onmiskenbaar vlak bij de afgrond. Maar het is nog te vroeg om resoluut over het einde van dit kartel te spreken. Het enige dat de solidariteit kan herstellen is de pijn die zal worden gevoeld na een periode van chaotische omstandigheden op de markt.
Het zou zeer verbazend zijn als de Saoedi's zouden menen dat een dergelijke stoomwals in hun economisch en politiek eigenbelang zou zijn. En zij beschikken dan nog over de financiele kracht om het tij te matigen door een verdere beperking van hun eigen olieproduktie.

Het NRC/H'blad schreef op 25 jan. in een hoofdartikel:
Wie ziet hoe de OPEC vandaag haar problemen aanpakt heeft meer de indruk getuige te zijn van een zelfmoordpoging. Zelden laaiden de conflicten tussen de OPEC-landen zo hoog op als in de afgelopen dagen. Er wordt in het kartel een riskant spel poker gespeeld waarbij sommigen een flinke partij bluf weggeven.
Toch moet niet uitgesloten worden geacht dat Saoedi-Arabie erin slaagt de OPEC spoedig weer op één lijn te brengen. Er lijkt op langere termijn weinig andere keuze, want de Saoedi's hebben de troeven in handen, hoe groot de politieke tegenstellingen binnen het oliekartel ook zijn.
Op korte termijn hoeven de economische consequenties van het mislukken van de OPEC-conferentie niet per se negatief te zijn. Als de olieprijzen inderdaad dalen kunnen de olie-importerende rijke en arme landen daarvan profiteren. Een hogere groei en een lagere inflatie, gekoppeld aan een lagere rente, kunnen de gevolgen zijn.
Voor Nederland dreigen bij een snel afglijden van de olieprijzen grote budgettaire problemen als gevolg van de koppeling tussen gas- en olieprijzen. Geen prettig vooruitzicht.

(NRC/H'blad. Wereldwijzer, Le Monde, The Financial Times, The Times, NZZ, FAZ)

(Vor. ber. pag 56613 e.v.-1982)

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

WERELDWIJDE PRODUKTIE VAN AARDOLIE IN 1981 EN 1982

Hieronder volgt een overzicht van de produktie van aardolie in de wereld in de jaren 1981 en 1982.
Het cijfermateriaal is ontleend aan de *NZZ* van 19 jan. 1983, die zelf als bron opgeeft de Petroleum Economist van jan. 1983.

OLIEPRODUKTIE 1981 EN 1982 (in 1000 ton)

Midden-Oosten	1981	1982
Saoedi-Arabie	490.270	325.000
Iran	65.190	98.000
Irak	44.935	48.000
Aboe-Dhabi	54.470	42.000
Koeweit	56.595	42.000
Egypte	31.795	34.000
Dubai	17.980	17.700
Qatar	19.495	16.000
Oman	15.755	15.900
Syrië	8.500	8.500
Turkije	2.413	2.450
Bahrein	2.307	2.200
Sharjah	475	330
Israël	16	15
Totaal	810 196	652 095

Oost-Europa	1981	1982
Sowjet-Unie	609.000	612.400
Roemenië	11.600	12.000
Joego-Slavië	4.376	4.500
Albanië	3.800	4.000
Hongarije	2.024	2.050
Polen	300	300
Bulgarije	300	300
Tsjechoslowakije	88	90
DDR	60	60
Totaal	631.548	635.700

West-Europa	1981	1982
Groot-Brittannie	83 396	102 500
Noorwegen	23 549	24 000
West-Duitsland	4 442	4 250
Denemarken	758	1.800
Nederland	1.606	1.700
Frankrijk	1.712	1.650
Italië	1.480	1.500
Spanje	1.227	1.370
Oostenrijk	1.337	1.335
Griekenland	196	1.200
Totaal	125.730	141.305

Noord-Amerika	1981	1982
Verenigde Staten	477 645	480 000
Canada	75 645	73 000
Totaal	553.290	553 000

Midden- en Zuid-Amerika	1981	1982
Mexico	127 660	148 000
Venezuela	111.320	99.500
Trinidad	9.845	9.500
Columbia	6.927	7.400
Cuba	360	440
Guatemala	380	330
Barbados	32	30
Argentinië	25.137	24.750
Brazilië	10.980	13.500
Peru	9.527	10.000
Ecuador	10.695	9.750
Chili	2.300	2.500
Bolivia	1.008	1.200
Totaal	316.207	326.900

Verre Oosten	1981	1982
China	101.220	101.700
Indonesië	78.640	65.000
India	14.920	19.000
Australië	18.625	17.500
Maleisië	12.560	14.450
Broenei	8.700	8.500
Birma	1.250	1.450
Filippijnen	284	850
Nieuw-Zeeland	411	700
Pakistan	463	600
Japan	392	375
Taiwan	175	175
Totaal	237 640	230.300

Afrika	1981	1982
Nigeria	71 165	64 000
Libië	54 270	54 500
Algerije	37 420	32 000
Gabon	7 635	7 400
Angola/Cabinda	7.158	6.500
Tunesië	5.407	5.400
Kameroen	4.300	6.000
Kongo	3.090	3.900
Zaïre	993	1.000
Ivoorkust	350	500
Ghana	100	75
Marokko	48	48
Benin	—	2
Totaal	191.936	181.325

Produktie wereldwijd	2.904.320	2.755.625

Toelichting

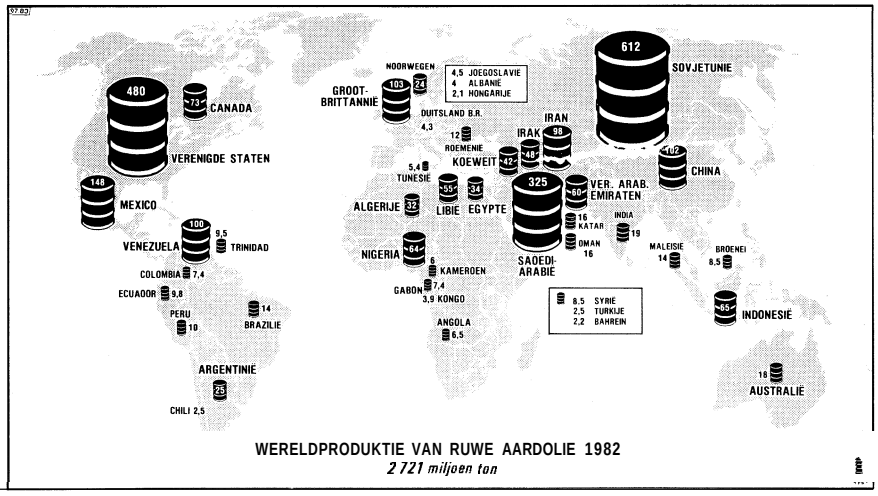
Zoals uit de cijfers blijkt is de wereldwijde produktie van aardolie in 1982 weer achtergebleven bij de omvang van de produktie in de voorafgegane jaren en zij heeft daarmee het laagste niveau sinds 1975 bereikt.

De teruggang in 1982 bedroeg 5,1%, nadat de produktie in 1981 en 1980 al met resp. 6,5% en 3,9% gedaald was.
In vergelijking met de recordproduktie in 1979 van 3225.2 mln ton heeft er zich in drie jaren een teruggang voorgedaan van 14,6%.

Het ligt voor de hand, dat de aanhoudende achteruitgang van de produktie van aardolie in de eerste plaats samenhangt met de wereldwijde vermindering van de vraag er naar. De vermindering van de vraag wordt veroorzaakt door besparingen in het energieverbruik. de aanhoudende recessie, de vervanging van aardolie door andere energiedragers en door voorraadvermindering in de geïndustrialiseerde landen.

Gezien het relatieve overaanbod op de wereldwijde oliemarkt spreekt het vanzelf, dat de produktie het sterkst verminderd is in die landen, wier prijzen het minst marktconform waren. Dit geldt voor de OPEC als geheel. maar i.h.b. voor een aantal individuele lidstaten van deze organisatie, die er steeds meer moeite mee heeft zich als kartel te handhaven.

Zo is het aandeel van de OPEC in de wereldwijde produktie, dat bij de rekordproduktie van 1979 nog 47,8% bedragen had, in 1982 teruggelopen tot 34,7%, terwijl dat in de twee voorafgegane jaren nog 39,4% en 43,8% bedragen had.
De OPEC heeft in 1982 956.2 mln ton olie geproduceerd, 17,5% minder dan



WERELDPRODUKTIE VAN RUWE AARDOLIE 1982
2721 miljoen ton

in 1981. Daarmee is de olieproduktie van de OPEC gedaald tot het niveau van het eind van de jaren zestig.
Kenmerkend is, dat de ontwikkeling van de produktie in de verschillende OPEC-lidstaten uiteenlopend van aard is. samenhangend met de prijspolitiek van elk land. Zo is Iran, dat zoveel mogelijk olie wil verkopen voor welke prijs dan ook, er in geslaagd zijn produktie in 1982 t.o.v. 1981 met 50% te verhogen, terwijl Saoedi-Arabië, dat heeft vastgehouden aan de overeengekomen prijs van $34 per vat, zijn produktie met 33,7% moest verminderen.
De vermindering van de olieproduktie van Saoedi-Arabië is met 165.3 mln ton zelfs nog groter uitgevallen dan de vermindering van de totale afname van aardolie in de wereld, die 148.7 mln ton bedroeg.
Daaruit blijkt, dat een aantal landen buiten Iran ook de produktie verhoogd moet hebben. Dit waren vooral Mexico en Groot-Brittannië en in mindere mate de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten.
De grootste olieproducent is nog altijd de Sowjet-Unie. Dit land heeft in 1982 zijn aandeel in de wereldwijde produktie vergroot van 21% tot 22,2%. Op de tweede en derde plaats volgen de Verenigde Staten met 17,4% (in 1981 16,5%) en Saoedi-Arabië met 11,8% (in 1981 16,9%). Gezamenlijk nemen deze drie landen 51,6% (in 1981 54,4%) van de wereldwijde produktie van aardolie voor hun rekening.

Op de vierde plaats staat Mexico met 5,4% (in 1981 4,4%), terwijl Groot-Brittannië met 3,7% (in 1981 3,1%) voor het eerst op de vijfde plaats staat.
China heeft met 3,7% (in 1981 3,5%) Venezuela (3,6%, in 1981 3,8%) van de zesde plaats verdrongen, terwijl Iran met eveneens 3,6% (in 1981 2,4%) naar de achtste plaats is opgeschoven.
Canada staat met een ongewijzigde 2,6% op de negende plaats, terwijl Indonesië met 2,4% (in 1981 2,796) de tiende plaats inneemt. Pas daarna komen belangrijke OPEC-staten, zoals Nigeria met 2,3% (in 1981 2,5%), Libië met 2,0% (in 1981 1,9%), Irak met 1,7% (in 1981 1,5%), Koeweit en Aboe Dhabi met elk 1,5% (in 1981 elk 1,9%).
Daarna komen nog Egypte met 1,2% (in 1981 1.1%)en Algerije met 1,2% (in 1981 1,3%).
Alle andere landen, die in de tabel staan vermeld, nemen elk minder dan 1% van de wereldwijde produktie van aardolie voor hun rekening.
De 17 vermelde landen aan de top van de ranglijst produceerden in 1982 88% van alle aardolie. (NZZ, Petroleum Economist)

(Vor. ber. pag. 533/1 e.v.-1982).

LATIJNS-AMERIKA

NED. ANTILLEN

ONTWIKKELINGEN M.B.T. DE ONAFHANKELIJKHEID VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

Hierna volgende de ontwikkelingen m.b.t. de onafhankelijkheid van de Nederlandse Antillen (de eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire, alsmede de Bovenwindse eilanden St. Maarten, St. Eustatius en Saba) sinds juli 1979. Zij vormen een aansluiting op de gebeurtenissen vermeld op pag. 449 e.v.-1979.

Tweede bijeenkomst Koninkrijkswerkgroep (KWG)

Nadat de toenmalige Nederlandse minister voor Antilliaanse zaken, Van der Stee, op 17 jan. 1979 in Den Haag de Koninkrijksgroep (KWG) had geïnstalleerd (pag. 45411-1979) die moest adviseren over de toekomstige staatkundige structuur van de Antillen, kwam deze groep van 20-23 aug. 1979 voor de tweede keer bijeen, in Willemstad op Curaçao.
Na afloop van de vergadering zei de voorzitter van de KWG, de Nederlandse oud-premier Barend Biesheuvel, dat hij verwachtte dat de werkgroep over een jaar een rapport zou uitbrengen. Daarna zou een politieke Ronde Tafel Conferentie (RTC) worden gehouden. Op die conferentie zou getracht moeten worden besluiten te nemen omtrent de status en verhoudingen tussen de Antilliaanse eilanden onderling en hun verhouding met Nederland.

Op de bijeenkomst in Willemstad werden drie rapporten besproken die waren opgesteld door studiegroepen. Ze handelden over juridische, financieel-economische en sociale. alsmede zgn. functionele onderwerpen. Aan de hand van de verslagen die waren gemaakt tijdens de bespreking van de rapporten zou Biesheuvel een lijst van onderwerpen opstellen die zich leenden voor blijvende samenwerking tussen de Antilliaanse eilanden. Die lijst zou dan worden besproken op de in Den Haag te houden volgende vergadering van de werkgroep.
Er was een commissie in het leven geroepen die een beeld moest geven van de financiele en personele gevolgen van de drie rapporten. Ook zouden de drie leden van deze commissie – een Nederlander, een Curaçaoenaar en een Arubaan – eventuele alternatieven en de mogelijkheden die in de verslagen werden genoemd, moeten onderzoeken.
Verder zou een studiegroep een schets uitwerken van mogelijke toekomstige besluitvormingsprocedures en de daarbij passende gemeenschappelijke instellingen.

Derde vergadering KWG

Na afloop van de derde vergadering van de Koninkrijkswerkgroep die ditmaal eind oktober / begin november 1979 in Den Haag werd gehouden, stelden de Antilliaanse leden van de werkgroep zich unaniem op het standpunt dat de externe defensie van de Nederlandse Antillen door Nederland moest worden behartigd, ook na de onafhankelijkheid.
Als Nederland geen verantwoordelijkheid voor de defensie van de Antillen zou willen dragen, dan moest een consortium van een aantal landen garant staan voor de onafhankelijkheid van de eilanden.
De Antillianen wilden in dat geval dat Nederland in zo'n consortium zitting nam en bij het opzetten ervan hielp. Vooral Aruba zou het op prijs stellen als Venezuela aan dit consortium deelnam. Alle eilanden waren het er over eens dat niet elk eiland afzonderlijk een defensie-apparaat moest opbouwen.
De Nederlandse leden van de werkgroep hadden begrip voor het standpunt van de Antillianen. Zij wilden de aanwezigheid van Nederlandse militairen op de Nederlandse Antillen dan ook niet abrupt afbreken als de Antillen, in welke vorm dan ook. zelfstandig werden. Over de Antilliaanse wens dat Nederland bij de defensie betrokken bleef, zou de komende maanden in Den Haag overleg worden gevoerd.
Wat de ontwikkelingshulp betreft was men het er in de werkgroep over eens dat de Antillen voor Nederland een bijzondere positie zouden blijven innemen.

Bij het vaststellen van de hulpbedragen zou niet alleen worden gekeken naar het bruto nationaal inkomen, maar ook de oude banden tussen Nederland en de Antillen zouden een rol spelen.

Vierde vergadering KWG

Tijdens de vierde vergadering van de Koninkrijkswerkgroep die ditmaal in jan. 1980 op Aruba werd gehouden bleek dat Aruba grote bezwaren had tegen het Nederlandse standpunt dat het Koninkrijks-Statuut, waarin de band van de Antillen met Nederland is vastgelegd, in de overgangsperiode ongewijzigd zou blijven.

Aruba zag niets in een federatief verband met de andere eilanden en was voorstander van een aanpassing van het Statuut in dit opzicht. ,,Bij de vorige besprekingen in Den Haag ging men ervan uit, dat er later eventueel een overgangsperiode zou komen, waarbij het Statuut werd aangepast", aldus Betico Croes, de leider van de Arubaanse delegatie. ,,In de nota van de Nederlandse delegatie wordt het Statuut niet veranderd. Wel wordt er

veel macht aan de eilanden gegeven. maar dat is niet voldoende"
Op de vergadering was nu afgesproken dat Aruba op papier zou zetten hoe de overgangsperiode eruit moest zien Tevens moest de Arubaanse visie over de eindfase worden vermeld Bij de volgende vergadering van de Koninkrijkswerkgroep, in april op Sint Maarten. zou Aruba het werkstuk indienen.
Croes verklaarde, dat de overige eilanden positief op het Nederlandse voorstel hadden gereageerd.
Bij zijn terugkeer in Nederland zei voorzitter Biesheuvel dat de Bovenwindse eilander1 van de Nederlandse Antillen (Saba, St. Maarten en St. Eustatius) liever bij Nederland wilden blijven en de banden met Nederland zelfs versterken als de grotere eilanden (Curaçao, Aruba en Bonaire) zelfstandig zouden worden. De Bovenwindse eilanden vreesden in dat geval tussen wal en schip te raken.
Uit de besprekingen was verder gebleken dat de Antillen bereid waren medeverantwoordelijkheid te dragen voor het opbouwen van een eigen defensieapparaat. Ook Aruba wilde deelnemen in de externe verdediging van het eilandengebied en was voorts bereid op een groot aantal andere punten met de overige eilanden samen te werken.

Nederlandse parlementariërs bezoeken de Antillen. Corruptie op St. Maarten

Op 14 jan. 1980 vertrok een 17 leden tellende delegatie uit de Eerste en Tweede Kamer naar de Nederlandse Antillen voor een werkbezoek van twee weken. De delegatie zou alle zes de eilanden bezoeken en met het Antilliaanse parlement besprekingen voeren over de relatie tussen Nederland en de Antillen. de ontwikkelingssamenwerking en de zgn. fiscale reparatiewetgeving.

De Antillen dreigden door het dichten van de mazen in de Nederlandse belastingwetgeving een belangrijk deel van hun inkomsten te verliezen. De Antillen waren tot dan toe een toevluchtsoord voor ondernemingen die van het plaatselijke lage tarief van de vennootschapsbelasting wilden profiteren.

De voorzitter van de parlementaire delegatie, P. van Zeil (CDA) becijferde op 14 januari dat het Nederlandse aandeel in de wegvallende belastinginkomsten i5 miljoen Antilliaanse guldens per jaar bedroeg. Als de Verenigde Staten. Canada en Japan de maatregel zouden volgen, kon dit oplopen tot 80 mln ofwel 20% van het totale inkomen van de Antillen.
Van Zeil zei de Antilliaanse kritiek op de Nederlandse procedure bij de reparatiewetgeving te delen. Hij sprak echter de stelling tegen dat Nederland eerst de Antillen tot een financieel dienstencentrum had gemaakt en het voortbestaan daarvan nu door het ingediende wetsvoorstel ernstig bemoeilijkte.

Volgens Van Zeil zou de Nederlandse overheid moeten nagaan hoe zij kon helpen bij het opzetten van andere activiteiten ter compensatie van het dreigende verlies van inkomsten voor de Antillen.
Nog niet zo lang geleden had het kabinet in principe besloten de Antillen schadeloos te stellen voor de inkomstenderving door toedoen van de strakkere fiscale wetgeving. De Antillen hadden hierop bij voortduring aangedrongen. voor het laatst tijdens het bezoek van ex-premier en belastingdeskundige Pourier. begin december. aan de Nederlandse minister van Antilliaanse zaken en de staatssecretaris van financiën.

Nadat de leden van de delegatie tijdens hun bezoek aan St. Maarten geschokt waren door wanbeheer en corruptie op dat eiland (zie ook pag. 45511) vonden zij dat de Antillen een kans moesten krijgen zelf orde op zaken te stellen. Zij zouden de Nederlandse regering niet adviseren een regeringscommissaris naar de Bovenwindse eilanden te sturen zoals zij in eerste instantie van plan waren geweest.
Volgens Van Zeil zouden de Staten van de Antillen op 20 februari een rapport behandelen dat een commissie had uitgebracht over de toestand op de Bovenwinden (Saba, St. Maarten en St. Eustatius). Dit rapport beschuldigde de bestuurders van St. Maarten van corruptie.
Hoofdschuldige zou zijn Claude Wathey. gedeputeerde van de Democratische partij, maar die vond dat er gerechtelijke stappen tegen de opstellers van het rapport moesten komen. Mevrouw Van Someren. lid van de Eerste Kamer (VVD), geloofde dat Wathey schuld had, maar dat ook anderen schuldig waren. De Antilliaanse regering vroeg zich af of gerechtelijke stappen noodzakelijk waren.
Om uit de budgettaire problemen te komen zou de landsregering van de Antillen maatregelen treffen. Sanering binnen drie tot vijf jaar achtte Van Zeil erg optimistisch.
Op de Antillen heerste nog steeds grote teleurstelling over de reparatiewetgeving, maar die moesten wij uitvoeren uit het oogpunt van rechtvaardigheid in de Nederlandse belastingwetgeving, aldus Van Zeil. De Nederlandse regering zou de Antillen echter wel helpen bij het zoeken naar andere bronnen van inkomsten.

Begrotingsdebat over de Antillen *in* de *Tweede* Kamer

Op 14 febr. 1980 zei minister Van der Stee bij de tweede termijn van het begrotingsdebat over de Antillen in de Tweede Kamer dat het eindrapport van de Koninkrijkswerkgroep tegen het einde van de zomer zou verschijnen. Verder verwachtte de minister dat er nog voor het einde van dat jaar de Ronde Tafel Conferentie (RTC) over een toekomstige onafhankelijkheid van de Antillen zou worden gehouden.
De minister toonde sympathie voor de suggestie van het Kamerlid De Kwaadsteniet (CDA) van Nederlandse zijde te streven naar een soort Gemenebestverhouding met de Antillen na de onafhankelijkheid van het rijksdeel. Van der Stee zei dat de Antillen en Nederland „in hoge mate moeten blijven samenwerken".
De minister steunde de opvatting van de Kamer dat de Antillen na de onafhankelijkheid voor hun externe defensie niet op Nederlandse steun konden rekenen. „Een onafhankelijk land onderhoudt zelfstandig zijn buitenlandse betrekkingen". aldus Van der Stee. Wel zag hij mogelijkheden voor Nederlandse hulp bij de eventuele opbouw van een Antilliaanse defensieapparaat.
Van der Stee wilde voorlopig nog geen Nederlands ingrijpen in de bestuurlijke chaos op St. Maarten. Hij riep de Kamer op voorzichtig te opereren. Ook het standpunt van CDA en VVD dat binnen een jaar verbetering moest zijn aangebracht, noemde hij voorbarig. Ingrijpen van Nederlandse zijde kon volgens Van der Stee alleen „als uiterste maatregel".

De voorzichtige benadering van de minister kreeg kritiek van de oppositie. Pronk (PvdA) drong bij de minister aan het geven van ontwikkelingshulp aan St. Maarten te gebruiken als een drukmiddel om een snelle oplossing van de bestuurlijke chaos af te dwingen. Terlouw (D'66) vroeg de minister de situatie op St. Maarten „nauwgezet in de gaten te houden".

Vijfde bijeenkomst KWG

Nadat van 9-13 april 1980 de vijfde bijeenkomst van de KWG op St. Maarten was gehouden, deelde voorzitter Biesheuvel tijdens een persconferentie op dat eiland mee. dat er een belangrijke vooruitgang was geboekt in toenadering van de standpunten van de verschillende leden van deze werkgroep.
In de besluiten die op 12 april waren genomen werd vooropgesteld dat op de Ronde Tafel Conferentie, waar de regering en alle eilandbesturen bij elkaar zouden komen, het zelfbeschikkingsrecht voor elk der eilanden zou worden aanbevolen.
Dit werd nadrukkelijk onderschreven door de werkgroep en er was verklaard dat geen van de aan de conferentie deelnemende landen en eilanden zich tegen uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht zou verzetten. Dit hield in dat indien de Nederlandse

Antillen gezamenlijk of delen daarvan volkenrechtelijke erkenning wilden deze op de steun van Nederland konden rekenen.

Zesde bijeenkomst KWG

Nadat de KWG in juni 1980 twee weken besprekingen had gevoerd in Den Haag zei de voorzitter van de werkgroep tijdens een persconferentie op 27 juni, dat hoewel deze zesde plenaire zitting van de KWG aanvankelijk de laatste had moeten zijn voor de Ronde Tafel Conferentie van eind dat jaar er toch nog een korte zitting nodig was om de zaak af te ronden. Die zitting zou op 25 augustus in Den Haag beginnen.

,,Deeilanden van de Nederlandse Antillen hebben zich bereid getoond te werken aan een toekomst waarbij een hechte en duurzame samenwerking tussen de eilanden centraal staat", zo zei Biesheuvel. Het rapport van de KWG, dat pas later zou worden vrijgegeven, bevatte een lijst met 34 punten waarop de eilanden wilden samenwerken. Onder meer wilde men samenwerken op het gebied van de rechtspraak, de nationaliteit, de grondrechten, de defensie en op monetair gebied.
De onafhankelijkheid, in welke vorm dan ook, zou in fasen worden gerealiseerd, zo was men in Den Haag overeengekomen. Van tijd tot tijd zouden Ronde Tafel Conferenties worden belegd om de situatie te evalueren. Mocht een van de eilanden iets niet zinnen in de overgangsperiode, dan kon het ook een Ronde Tafel Conferentie bijeen roepen.
Van Nederlandse kant was een overgangsfase van tien jaar genoemd, die in zou moeten gaan direct na de eerste Ronde Tafel Conferentie. De Antilliaanse leden van de werkgroep vonden unaniem dat er geen tijdstip moest worden genoemd. Wat de Arubaanse politieke partij MEP betreft zou de onafhankelijkheid al veel eerder kunnen komen, aldus MEP-leider Croes.
Aruba behield zich het recht voor los van de andere eilanden van de Nederlandse Antillen. de onafhankelijkheid uit te roepen. Als Aruba iets in de overgangsfase naar Antilliaanse onafhankelijkheid niet zinde en dit niet opgelost kon worden door overleg wilde het hiertoe overgaan. Nederland moest dan zorgen voor erkenning van die onafhankelijke status van Aruba, aldus Croes.

Zevende bijeenkomst KWG. Eindrapport

De op 25 augustus 1980 in Den Haag begonnen zevende bijeenkomst van de Koninkrijkswerkgroep eindigde op **30** augustus zonder dat er op een aantal essentiële punten overeenstemming was bereikt.

Volgens het eindrapport van de werkgroep was men het niet eens geworden over de duur van de overgangsperiode die aan de onafhankelijkheid van de Antillen vooraf moest gaan. Nederland wilde die periode op tien jaar houden en onder geen enkele omstandigheid verlengen.
Dat er een overgangsperiode moest komen voordat de Antillen onafhankelijk werden was vrijwel de enige kwestie waarover men het eens werd.



Betico Croes

Maar over het tijdstip waarop die periode moest ingaan was geen overeenstemming bereikt. De Ronde Tafel Conferentie, die voor dat najaar op het programma stond, zou afspraken moeten opleveren voor die overgangsperiode, aldus het eindrapport.

Alleen Aruba kon zich vinden in het Nederlandse voorstel voor een tienjarige aanloop naar de onafhankelijkheid, maar voordat die inging moest de bestuurlijke decentralisatie van de Antillen vrijwel rond zijn.
De verkiezingen voor de Antilliaanse Staten (het parlement) van 1983 zouden volgens het gemengde verkiezingssysteem moeten worden gehouden. Aruba wilde getrapte, dus indirecte verkiezingen en Curaçao wilde rechtstreekse Statenverkiezingen. Een ander geschilpunt tussen de eilanden was de zetelverdeling, waarmee Curaçao op dat ogenblik in het voordeel was.
In het jaar 1983 zou decentralisatie in grote lijnen gerealiseerd moeten zijn, de eilanden moesten dan zoveel mogelijk bestuurlijke aangelegenheden gaan behartigen die ze vanaf de onafhankelijkheid moesten verzorgen.

Op het gebied van de defensie wilden de Antillen dat Nederland zich ook na de onafhankelijkheid garant stelde voor de bescherming van het gebied. Nederland vond dat onafhankelijkheid ook de eigen verantwoordelijkheid van de Antillen voor de defensie inhield. Bovendien zou bemoeienis van Nederland op dit gebied de politieke zelfstandigheid van de Antillen nadelig beinvloeden.

Over het zelfbeschikkingsrecht bestonden binnen de werkgroep ook verschillen van inzicht. Als de eilanden afzonderlijk of gezamenlijk kozen voor de onafhankelijkheid zou Nederland steun moeten verlenen voor het verkrijgen van volkenrechtelijke erkenning. Dat beval de werkgroep de komende Ronde Tafel Conferentie aan.
Aruba wilde geheel zelfstandig zijn en een soort Gemenebestverhouding met Nederland onderhouden. Curaçao wilde daarentegen een bondstaat van alle zes eilanden, de Bovenwindse eilanden wilden alles bij het oude laten en niet loskomen van Nederland.

Voortzetting van de staatsrechtelijke banden tussen Nederland en de Antilliaanse eilanden die niet los wilden van Nederland, was wat Nederland betreft geen automatisme, zo zei Biesheuvel op 10 september bij de presentatie van het eindrapport.
In het rapport werd van Nederlandse zijde gesteld dat Nederland het recht had mee te beslissen over zijn houding tot de eilanden die niet onafhankelijk wilden worden. Het Nederlandse werkgroepslid mr. H. Gritter lichtte toe dat Nederland naar de gangbare volkenrechtelijke opvatting tegen de zin van een eiland dat de banden wilde aanhouden, kon zeggen: ,,We kappen ermee". Aan zo'n stap was wel de goedkeuring van de Staten-Generaal verbonden.
De Koninkrijkswerkgroep stelde voorop dat ook, vóór de onafhankelijkheid een feit was, de bevolking van elk eiland het recht had zelf haar politieke toekomst te bepalen.
Dit zelfbeschikkingsrecht lag in de lijn van het Handvest der Verenigde Naties en de volkenrechtelijke praktijk, aldus het eindrapport. Over de invulling van dit recht hadden de eilanden in verband met de onafhankelijkheidskwestie uiteenlopende opvattingen. Zo stelde Bonaire dat het recht op zelfbeschikking tevens inhield dat het bij Nederland kon blijven als een staatsrechtelijk verband van alle eilanden niet lukte.
De werkgroep stelde als gedragslijn voor dat geen der eilanden het samenwerkingsverband zou verlaten gedurende de overgangsperiode, mits die volgens alle betrokken partners op de overeengekomen wijze verliep. Een constitutioneel hof voor de overgangsfase zou onder meer uitspraak kunnen doen over geschillen tussen de eilanden over samenwerkingsovereenkomsten.
Een groot probleem was volgens mr. Biesheuvel het verschil tussen de feitelijke politieke constellatie van de Antillen en de bestuurlijke opzet zoals die naar Nederlands voorbeeld op papier stond. Zo vertegenwoordigden in theorie de Antilliaanse Staten het hele volk, maar praktijk was dat de eilanden zich als afzonderlijke politieke gemeenschappen opstelden. Juist die verscheidenheid was aanleiding voor het instellen van de Koninkrijkswerkgroep. Dat de werkgroep erin was geslaagd gezamenlijke aanbevelingen op te stellen was in dit licht een succes, zo liet Biesheuvel uitkomen.

Ronde Tafel Conferentie

Nadat van 16-25 februari 1981 in Den Haag de Ronde Tafel Conferentie was gehouden, werd na afloop daarvan een slotdocument uitgegeven waarin

stond dat ,,over waarborgen voor de politieke onafhankelijkheid en territoriale integriteit nader zal worden gediscussieerd".
Dat betekende dat Aruba op de RTC geen harde garanties van Nederland had kunnen loskrijgen om het eiland na een mogelijke onafhankelijkheid, los van de andere eilanden, te blijven steunen.
De Arubaanse delegatieleider Betico Croes had in de dagen daarvoor keer op keer van Nederland geëist, dat het een onafhankelijk Aruba militair en economisch zou blijven steunen. Aruba had wel bereikt, dat het streven van het eiland om in 1991 onafhankelijk te worden in een voetnoot van het slotdocument was vastgelegd.
Over de duur van een overgangsperiode naar een nieuwe staatkundige structuur was op de conferentie geen overeenstemming bereikt. Minister Van der Stee deelde na afloop mee dat gedacht werd aan een eerste fase van drie tot zeven jaar en aan een tweede fase van vijf tot tien jaar. In de eerste fase zou het overbrengen van bestuurstaken van Willemstad naar de eilanden moeten plaatsvinden en in de tweede fase moest ervaring worden opgedaan met een nieuw samenwerkingsverband.
Voor de activiteiten in deze periode was een wijziging van het Koninkrijksstatuut, waarin de band van de Antillen met Nederland ligt vastgelegd, nog niet noodzakelijk.
Nederland zegde in het slotdocument toe dat de schuld van de Antillen bij Nederland die ongeveer f 580 mln bedroeg geleidelijk werd kwijtgescholden. De conferentie was van oordeel dat de ontwikkelingshulp in beginsel jaarlijks moest worden geïndexeerd. De hulpverlening zou in de periode tot 1983 moeten worden opgebouwd van project- naar programhulp, zo zei het slotdocument.
Op een aantal punten was de conferentie niet tot overeenstemming gekomen. Zo was wel in principe bepaald dat de tweede zitting van de conferentie in juni zou worden gehouden, maar de plaats van deze zitting was nog open.

Tweede zitting RTC. Aruba wil versneld *onafhankelijk* worden

Hoewel het in de bedoeling lag de tweede zitting van de RTC in juni 1981 te houden, stuurde de Eilandsraad van Curaçao rond 15 maart een telegram naar minister Van der Stee, waarin stond dat Curaçao dit te snel vond.
Aruba liet Van der Stee daarentegen weten dat dit eiland verder uitstel van de zitting onverantwoord vond. Het Arubaanse telegram werd verzonden namens de politieke partijen en vertegenwoordigers van de vakbonden en het bedrijfsleven.
De Koninkrijksregering – het Nederlandse kabinet plus de gevolmachtigde minister van de Antillen – moest nu beslissen wanneer de tweede zitting wel gehouden werd.

In het slotdocument van de eerste zitting was bepaald dat de tweede zitting in principe van 10 tot 15 juni zou worden gehouden.
Alle delegaties verklaarden zich hiermee akkoord, met uitzondering van Curaçao. dat meedeelde, vóór 15 maart zijn mening kenbaar te zullen maken. Mocht Curaçao niet kunnen in stemmen met de vastgestelde datum. dan zou volgens het slotdocument de koninkrijksregering een datum vaststellen.

Het nu gerezen confiict was in feite een voortzetting van de al in februari aanwezige meningsverschillen tussen Curaçao en Aruba over de datum van de tweede zitting. Aanvankelijk zou de tweede ronde in april worden gehouden, maar Curaçao had daar toen grote bezwaren tegen gemaakt. omdat de bevolking onvoldoende geraadpleegd zou zijn over de toekomst van de Antillen.

Toen vervolgens was afgesproken dat de tweede zitting van de RTC van 7-12 september op St. Maarten zou worden gehouden, verzocht Van der Stee half augustus de zitting niet op St. Maarten maar in Den Haag te houden, omdat de Nederlandse regeringsdelegatie moeilijk wegkon uit Nederland wegens begrotings- en formatieperikelen.

Nadat Curaçaoa aanvankelijk aan St. Maarten had willen vasthouden en Aruba in eerste instantie van geen uitstel van de zitting had willen weten, werd de tweede zitting van de RTC uiteindelijk van 26-28 oktober 1981 in Den Haag gehouden.

De situatie was ondertussen in een stroomversnelling geraakt door het uittreden van de MEP-ministers uit de regering-Martina op 1 september (pag. 55/3). Op 9 september had Aruba te kennen gegeven nu al prijs te stellen op het zelfbeschikkingsrecht. Het eiland wilde versneld eenzijdig onafhankelijk worden.
Hiermee had Aruba zich heel nadrukkelijk losgemaakt van de conclusies van de RTC van febr., waarin stond dat er een ruime overgangsperiode in acht zou worden genomen alvorens het recht op zelfbeschikking zou worden uitgeoefend.

Op de zitting stonden de onafhankelijkheid van Aruba, de garanties die daarvoor door Aruba van Den Haag werden verlangd en de gevolgen van die eenzijdige Arubaanse stap voor de rest van de Antillen centraal.

Nederland weigerde echter Aruba garanties te geven voor samenwerking, als het eiland besloot zich eenzijdig onafhankelijk te verklaren. Tijdens de zitting werd vastgesteld dat Nederland alleen een speciale relatie met Aruba zou onderhouden, als Aruba na de onafhankelijkheid ,,hecht en duurzaam" bleef samenwerken met de overige vijf eilanden.
Afgesproken werd dat er een commissie kwam die binnen zes maanden rapport zou uitbrengen over alle consequenties die de onafhankelijkheid van Aruba kon hebben. Op verzoek van Aruba was in de conclusies opgenomen dat het rapport ook de nodige aandacht zou geven aan een plan tot verwezenlijking van de onafhankelijkheid van Aruba.
Van Nederlandse kant was tijdens het topoverleg ook de onafhankelijkheid van Curaçao (dat veel minder haast. had dan Aruba) aan de orde gesteld. Na moeizaam en langdurig beraad werd overeenstemming bereikt over de formulering dat de commissie ook de eindsituatie zou onderzoeken waarin de overige eilanden, in het bijzonder Curaçao, na de onafhankelijkheid van Aruba kwamen te verkeren.
Dit betekende, zo werd ook door de Curaçaose delegatie toegegeven, dat Nederland een veel actievere rol kon gaan spelen om Curaçao te bewegen zich binnen afzienbare tijd los te maken van Nederland. Nederland was erin geslaagd, zo werd opgemerkt, zowel Aruba als Curaçao wat betreft de onafhankelijkheid aan een aantal strikte voorwaarden te binden.
De speciale commissie die zo spoedig mogelijk zou worden gevormd, zou bestaan uit zeven leden, drie uit Nederland en vier van de Antillen. Als Nederlandse leden werden genoemd oud-premier Biesheuvel, die voorzitter was van de Koninkrijkswerkgroep en mr. P. J. G Kapteyn. lid van de Raad van State.
Zo snel mogelijk nadat het rapport van de commissie was uitgebracht zou een Ronde Tafel Conferentie bijeen worden geroepen om te beslissen over de verhouding tussen Aruba, de overige eilanden en Nederland. Voorts had Curaçao moeten beloven meer haast te maken met de overdracht van bestuurstaken aan eilanden als Aruba, die in een minderheidspositie verkeerden.

Op 29 oktober zei de Arubaanse delegatie tijdens een speciale vergadering van de Kamercommissie voor Antilliaanse zaken, dat Aruba vond dat Nederland de garanties voor samenwerking na de onafhankelijkheid niet als chantage-middel mocht gebruiken om Aruba te dwingen binnen het staatsverband van de Antillen te blijven. Aruba was bereid tot samenwerking met de overige eilanden, maar dan alleen op volkenrechtelijke basis, als soevereine staat.

De leider van de Arubaanse delegatie Croes wilde van de Nederlandse Kamerleden weten

of de garanties voor na de onafhankelijkheid minder hecht zouden zijn als de onderlinge samenwerking niet van de grond mocht komen. De PvdA'er Patijn antwoordde namens zijn fractie bevestigend. Hij zei dat een eventuele defensiegarantie alleen goed te verwezenlijken was als de Antillen bij elkaar bleven. De suggesties van Aruba als apart ,,land" in het Koninkrijksstatuut te worden opgenomen naast Nederland en de overige Antillen wees Patijn vierkant van de hand.
Croes gaf de Kamercommissie een groot aantal voorbeelden van de onwil van Curaçao om mee te werken aan een meer gelijkwaardige positie van Aruba. Op 28 oktober had de Curaçaose gedelegeerde Rozendal in een bijeenkomst van de overige vijf eilanden met de vaste Kamercommissie juist Aruba verweten dat het niet met Curaçao wilde samenwerken.
Rozendal beklaagde zich er ook over dat Aruba in Nederland open oor vond voor zijn eisen, terwijl Curaçao als spelbreker werd afgeschilderd. Hij zei Aruba geen strobreed in de weg te leggen. Hij eiste wel dat Aruba ophield zich te gedragen alsof het nu al een soevereine staat vormde.
Overigens meende Rozendal dat de zes eilanden beter bij elkaar konden blijven en dat wat de bevolking van Curaçao betrof de tijd nog niet rijp was voor onafhankelijkheid. De afgevaardigden van de Bovenwindse eilanden St. Maarten, St. Eustatius en Saba lieten de Kamercommissie weten aan onafhankelijkheid in de nabije toekomst geheel geen behoefte te hebben en binnen het staatsverband met Nederland te willen blijven.

Samenstelling commissie-Biesheuvel

Rond half jan. 1982 was bekend wie deel uit zouden maken van de Nederlands-Antilliaanse commissie die binnen zes maanden advies moest gaan uitbrengen over de consequenties van een eenzijdige onafhankelijkheid van Aruba.
Voorzitter van de commissie werd de Nederlandse oud-premier Barend Biesheuvel. Verder maakten van Nederlandse zijde nog dr. A. J. F. Köbben (PvdA) en drs. Th. A. J. Meijs (VVD) deel uit van de commissie.
De Antillen leverden vier leden van de commissie die in totaal uit zeven personen bestond.
De PvdA had aanvankelijk mr. P. J. G Kapteyn, lid van de Raad van State, aangezocht voor de commissie maar het presidium van de Raad van State had bezwaar tegen het ,,uitlenen" van mr. Kapteyn gedurende een half jaar.
Professor Köbben was buitengewoon hoogleraar Etnische minderheden aan de universiteit van Leiden. Drs. Meijs was directeur van de Nationale Investeringsbank. Daarvoor was hii directeur-generaal van de rijksbegroting op het ministerie van financiën.
Aruba werd in de commissie vertegenwoordigd door mr. Hendrik Croes, de broer van de politieke leider op het eiland Betico Croes.
Namens Curaçao nam Michael Gorsira zitting in de commissie en namens Bonaire oud-premier Minguel Pourier. Oud-minister Jacki Voges vertegenwoordigde de Bovenwindse eilanden.

Werkzaamheden commissie-Biesheuvel opgeschort na problemen over de taakstelling van de commissie

Nadat de commissie-Biesheuvel, ook wel de ,,commissie van zeven" genoemd, van 2-6 febr. 1982 op Curaçao voor de eerste keer had vergaderd, besloot zij haar werkzaamheden op te schorten.
Er was een geschil gerezen tussen de Nederlandse leden en de Antilliaanse leden over de uitleg van een artikel in het Instellingsbesluit. Dat artikel zei dat de commissie tot taak had ,,te onderzoeken in welke positie en eindsituatie als gevolg van het onafhankelijk worden van Aruba, de overige eilanden gezamenlijk of afzonderlijk zouden kunnen komen te verkeren".
Het geschilpunt betrof in het bijzonder de vraag of onder „eindsituatie" ook de mogelijkheid. van onafhankelijkheid moest kunnen worden verstaan.
De drie Nederlandse leden van de commissie meenden dat ook de onafhankelijkheid van de andere eilanden ter discussie moest komen, Croes hield zich in deze kwestie op de vlakte, en de drie andere commissieleden waren van mening dat de eindsituatie geheel open moest worden gelaten. Zij volgden daarin het standpunt van de Antilliaanse premier Don Martina, die bij de RTC in Den Haag als mening had verkondigd dat het nog niet zinvol was over de eindsituatie te praten, omdat elk van de eilanden voor zichzelf daarover nog een beslissing moest nemen.
Omdat de commissieleden er zelf niet uitkwamen was op 6 februari besloten de Koninkrijksregering om meer duidelijkheid te vragen over de taakstelling. Tot het moment dat hierover duidelijkheid was verkregen was het werk van de commissie opgeschort.
Een paar dagen later stelde Croes de toenmalige minister van Antilliaanse zaken Den Uyl voor om bij voortduring van de impasse rechtstreekse besprekingen te beginnen tussen Den Haag en Aruba over afscheiding van het eiland uit het Antilliaanse staatsverband.
Volgens Betico Croes was zijn meerderheidspartij MEP van mening, dat de vertraging in de staatkundige analyse van de Antilliaanse problemen een planmatige en ordelijke voorbereiding van de Arubaanse onafhankelijkheid niet mocht verstoren. In zijn notitie aan Den Uyl concludeerde Croes, dat ,,het veroorzaken van patstellingen door met name Curaçao en de centrale regering in Willemstad niet ongebruikelijk is".

Arubaanse vertegenwoordiging in Den Haag geopend

Op 25 maart 1982 werd aan het Haage Lange Voorhout het ,,Aruba-huis" geopend, de eerste officiële vertegenwoordiging van het eilandengebied Aruba in Nederland.
Naast de bevordering van het toerisme en de belangenbehartiging van Arubanen in Nederland, diende het kantoor ook voor het onderhouden van politieke contacten tussen Aruba *en* Nederland.

Minister Den Uyl (Antilliaanse zaken) en vrijwel alle Kamerfracties waren niet erg gelukkig met dit politieke karakter van het Aruba-huis. zo was die week tijdens overleg met de Arubaanse leider Betico Croes gebleken. Aan Nederlandse kant zag men de opening van het Haagse kantoor als een volgende stap naar eenzijdige onafhankelijkeheid van Aruba.
Croes wees er bij de opening op dat Aruba niet in de Antilliaanse landsregering was vertegenwoordigd. Om die reden was naar zijn mening een aparte Arubaanse vertegenwoordiging in Nederland gewenst.
Hij zei er geen moeite mee te hebben als bij een contact tussen de Arubaanse vertegenwoordiging en de Nederlandse regering steeds een fuctionaris van de centrale regering op Curaçao aanwezig was.
Tijdens het overleg met de vaste Kamercommissie voor Antilliaanse Zaken pleitte Croes voor een aparte Ronde Tafel Conferentie in augustus om de centrale Antilliaanse regering te dwingen meer bevoegdheden aan de eilanden af te staan voor de periode tot de eenzijdige onafhankelijkheid van Aruba. Ook diende Croes een plan in voor een associatieverdrag tussen Aruba en Nederland voor dezelfde periode. Hij sprak voorts als zijn mening uit dat eind dit jaar, als de commissie-Biesheuvel haar eindrapport had ingediend, de beslissing moest vallen over de onafhankelijkheid van het eiland. ,,Het Aruba-huis kan dan tot ambassade worden verheven", aldus Croes. (NRC/H'blad, Volkskrant, Antilliaanse Nieuwsbrief)

(Voortzetting volgende *aflevering*)

SURINAME

BUITENLANDSE BETREKKINGEN

Op 23 september 1982 besprak de Surinaamse minister van buitenlandse zaken. Harvey Naarendorp, in Den Haag uitgebreid de kritiek die Nederland op Suriname had, zoals die tot uitdrukking kwam in de begroting van buitenlandse zaken. Daarin stond dat er in Suriname weinig uitzicht was op groei naar democratische verhoudingen.
,,Nederland doet alsof Suriname niet in staat zou zijn een eigen economisch en politiek model te ontwikkelen. Er wordt hier alleen maar in Oost-West-verhoudingen gedacht. Of Suriname volgt een Westers model óf een Oosteuropees. Maar we zijn een Derde-Wereldland en in die rol wordt Suriname volstrekt genegeerd. Dat is onacceptabel. De Derde Wereld kiest een eigen koers en Suriname speelt daarbij zijn

eigen viool. Nederland dient dat te respecteren. Het kan niet langer met Suriname blijven omgaan als het berucht-e steentje in de schoen." aldus Naarendorp in een gesprek met de pers.
Zijn bezoek aan Nederland maakte deel uit van een rondreis door West-Europa. Naarendorp was onder meer in België en Duitsland om de banden aan te halen en nieuwe mogelijkheden te onderzoeken voor ontwikkelingssamenwerking.
In Nederland voerde de Surinaamse minister besprekingen met diverse politici, zoals toenmalig demissionair minister Van Dijk van Ontwikkelingssamenwerking en demissionair minister Van Mierlo van defensie. Naarendorp was onder meer in Nederland om het nieuwe consulaat van Suriname in Amsterdam ie openen.

Volgens Naarendorp gaven de Nederlandse media vaak een onjuist en onvolledig beeld van de veranderingen in Suriname. Hij legde voor een groot deel de schuld bij Suriname zelf. dat er niet in was geslaagd voldoende inlichtingen te verschaffen.
Berichten als zou Suriname een tweede Cuba worden waren, aldus de minister. nergens op gebaseerd. ,,Het Cubaanse model is in ons land niet toepasbaar, omdat daarvoor de voorwaarden ontbreken. zowel wat betreft de historie als wat betreft de samenstelling van de bevolking". Naarendorp. die ook lid was van het Beleidscentrum, kondigde aan dat op zeer korte termijn mededelingen waren te verwachten over de vorming van een Nationale Assemblee. Deze zou zich ook kunnen bezighouden met een nieuwe grondwet.
Naarendorp zag volstrekt geen heil in het Westerse parlementaire stelsel voor Suriname. Het had de politieke situatie in zijn land alleen maar sterk verzwakt, vond hij. Naarendorp zag voor Suriname drie alternatieven. Terugkeer naar de oude situatie van voor 1980. een militair dictatuur of de ontwikkeling van een nieuw democratisch model. ,,DeSurinaamse burgers en militairen hebben voor het laatste gekozen. We willen een nieuw model met een meer directe vorm van democratie."

Bezoeken *Bouterse* aan Brazilië en Venezuela.

Eind september maakte legerleider Desi Bouterse na afloop van een officieel bezoek van vijf dagen aan Brazilië bekend, dat dit land zich bereid had verklaard wapens te leveren aan Suriname.
Bouterse voerde in de Braziliaanse hoofdstad Brasilia besprekingen met onder meer president Joao Figueiredo. De Surinaamse legerleider werd vergezeld door minister van energie en natuurlijke hulpbronnen Tjon Kie Sim.
Over omvang en aard van de Braziliaanse wapenleveranties waren nog geen beslissingen genomen. Een gemengde commissie zou hierover besprekingen voeren. Gemengde Surinaams-Braziliaanse commissies bestonden al sinds de regering Arron, die in 1980 na een coup het veld moest ruimen. De commissies, onder meer op gebied van financiën en energie. waren echter niet actief.
Het bezoek van Bouterse aan Brazilie wat het tweede aan een groot Zuidamerikaans land binnen enkele maanden. In juli bracht hij een officieel bezoek aan Venezuela. Ook dit land toonde zich bereid militair materieel te leveren. Verder zegde Venezuela steun toe op het gebied van visserij en sprak de bereidheid uit bauxiet uit Suriname a' te nemen.

Surinaamse delegatie bezoekt Noord-Korpa.

Op 16 oktober keerde een Surinaamse delegatie onder leiding van majoor Roy Horb, de tweede inan na Bouterse. uit Pyong Yang terug. waar zij op uitnodiging van de Noordkoreaanse leiding Kim Il Sung besprekingen had gevoerd. Volgens een hoge Surinaamse regeringsambtenaar hoopte men tot een soort transactie te komen, namelijk wapens in ruil voor een diplomatieke erkenning van Noord-Korea door Paramaribo.
Majoor Horb werd op zijn reis vergezeld door de Surinaamse minister van leger en politie, Iwan Graanoogst. De hele delegatie omvatte 17 man. Bij zijn aankomst op het vliegveld Zanderij bij Paramaribo verklaarde majoor Horb dat Suriname veel van Noord-Korea kon leren. maar dat men er goed aan deed de zaken eerst goed te evalueren en te bespreken. voordat Suriname iets ondernam.

Militazr verdrag tussen *Suriname en* Venezuela.

Op 1 december deelde minister van buitenlandse zaken. Harvey Naarendorp. in Paramaribo op een persconferentie mee dat Suriname een militair verdrag met Venezuela had gesloten. Over de inhoud van het verdrag maakte de minister niets bekend.
De Venezolaanse minister van buitenlandse zaken, Jose Alberto Zambrano Velasco, had de week daarvoor een tweedaags bezoek aan Suriname gebracht. Dat bezoek stond in het teken van de groeiende banden met Venezuela. Afgesproken werd dat de landen, die beide aan Guyana grenzen en aanspraken op gebied daarvan maken. periodiek overleg zouden gaan plegen.
In de gesprekken die de Venezolaanse minister voerde met o.m. Bouterse kwamen ook andere politieke en regionale kwesties aan bod. In de betrekkingen tussen de twee landen spelen luchtvaart en houtindustrie een belangrijke rol. Ook was veel aandacht besteed aan de afname van Surinaams bauxiet door Venezuela

ZUID-AFRIKA

VERLENGING „BANNING ORDERS"

Op 28 okt. '82 verlengde de regering de .,banning order" van de blanke predikant, dr. C. F. Beyers Naudé met drie jaar. De oorspronkelijke banning order was vijf jaar tevoren, op 19 okt. 1977, ingegaan en zou op 31 okt. 1982 aflopen. Volgens de woordvoerder van het ministerie van wet en orde was Naudé's nieuwe banning order de eerste die werd uitgevaardigd op grond van de geamendeerde veiligheidswet 1982 (zie pag. 58/1 e.v.),die een „gebande" persoon de mogelijkheid biedt tegen deze strafmaatregel iii beroep te gaan bij de kort tevoren opgerichte raad van beoordeling (Review Board). In een namens Beyers Naudé uitgegeven verklaring stelde zijn advocaat. Raymond Tucker, dat zijn cliënt niet in beroep zou gaan: want zo'n stap zou een ,,scherts-mogelijkheid" van de justitie geloofwaardig maken". Tucker benadrukte dat de Review Board benoemd is door de minister van wet en orde, Louis le Grange, de man die de banning order heeft uitgevaardigd.
Verscheidene regeringsgezinde Afrikaner dagbladen spraken hun vezorgdheid uit over de verlenging van Naudé's banning order, terwijl er nooit een aanklacht tegen hem is ingediend.
Op 9 dec. maakte minister Le Grange bekend dat de banning order tegen Beyers Naudé enigszins zou worden verlicht. Een raad van onderzoek had zijn zaak nog eens bekeken en was tot de conclusie gekomen dat hij ,,voort-



C F. Beyers Naudé



Winnie Mandela

gaat met activiteiten gericht tegen de veiligheid van de staat en/of activiteiten die de handhaving van wet en orde in gevaar brengen". De minister sloot zich bij deze conclusie aan. De verlichting van de maatregel hield in dat Beyers Naudé zich nu binnen de grenzen van Johannesburg mag ophouden in zwarte en kleurlingen-gebieden en dat hij scholen en fabrieken mag bezoeken.

Eerder, op 29 dec. 1981, was de banning order van Winnie Mandela, de vrouw van ANC-leider Nelson Mandela. met vijf jaar verlengd. Zij moest zich ophouden in de plaats Brandfort (ca.30 mijl ten noorden van Bloemfontein) op grond van de in mei 1977 uitgevaardigde banning order. Op 4 nov. 1982 meldde *NRC/H'blad* dat Winnie Mandela onlangs in een privé-kliniek voor alle rassen in Johannesburg was opgenomen i.v.m. een dreigende trombose, nadat zij geweigerd had zich voor een operatie bij een zwart ziekenhuis te vervoegen waarheen de artsen van een blank ziekenhuis haar hadden verwezen.

Mevr. Alberthina Sisulu, de echtgenote van de voormalige ANC-leider Walter Sisulu, behoorde tot 24 personen van wie de beperkende maatregelen op 31 juli 1981 werden opgeheven. Mevr. Sisulu, die sinds 1964 in haar vrijheid was beperkt, werd op 22 april 1982 opnieuw voor korte tijd gearresteerd bij een politie-actie in Soweto.

Op 14 juni 1982 kreeg zij een banning order opgelegd tot maart 1984.

Op 1 april 1982 werden Nelson Mandela en Walter Sisulu met nog twee andere ANC-leiders, die allen een levenslange gevangenisstraf uitzitten, in het geheim overgebracht van Robbeneiland naar de Pollsmoor-gevangenis in Kaapstad ,,om administratieve redenen".

De banning order van mevr. Helen Joseph (77), een blanke anti-apartheidsactiviste, verliep op 1 juli 1982 zonder te zijn verlengd. Zij werd in 1957 voor het eerst ..geband" en leefde in totaal 16 jaar onder een banning order, terwijl zij ook enkele malen werd gearresteerd. Haar laatste banning order dateerde van 1980.

ONTSLAGHOOFDREDACTEUREN

Allister Sparks, hoofdredacteur van de ,,Rand Daily Mail" sinds vier jaar, werd op 31 mei 1981 ontslagen na 22 jaar bij dit dagblad te hebben gewerkt. De South African Associated Newspapers (SAAN), de eigenaren van de ,,Rand Daily Mail", gaven ,,rationalisering" op als reden voor Sparks' ontslag. De krant maakte in 1980 een verlies van ruim f 13,5 mln, voornamelijk als gevolg van teruglopende advertentie-opbrengsten.
Alom werd echter aangenomen dat de werkelijke reden voor het ontslag van politieke aard was, omdat de krant onder Sparks' leiding een van de hardnekkigste critici van de regering was. Regeringsgezinde kranten verklaarden op 2 juni 1981 dat het ontslag kon worden gezien als ,,een boodschap aan de regering, dat de uitgever van de Mail zelf heeft besloten de 'overdreven aandacht' voor de zwarte meerderheid in Zuid-Afrika te verminderen". Zij voegden daaraan toe dat de acties van de SAAN eveneens kon worden gezien als een waarschuwing voor andere ,,radicale Engelstalige hoofdredacteuren

Sparks werd aanvankelijk vervangen door Tertius Myburgh. hoofdredacteur van de „Sunday Times" uit Johannesburg. die dit blad bleef leiden. In jan. 1982 werd Rex Gibson, tot dusver hoofdredacteur van de „Sunday Express" uit Johannesburg, met het hoofdredacteurschap van de ,.Rand Daily Mail" belast.

Willem de Klerk. hoofdredacteur van ,,Die Transvaler" sinds negen jaar, werd op 31 aug. 1982 ontslagen na een conflict met Marius Jooste, president van Perskor (de eigenaar van de krant), over de te volgen koers van ,,Die Transvaler", de officiële spreekbuis van de regerende Nationale Partij in Transvaal. De Klerk gold als de belangrijkste „verligte" Afrikaner dagbladcommentator in het land. Hij steunde enthousiast de grondwetsvoorstellen van premier P. W. Botha. Bericht werd dat Jooste privé-gesprekken zou hebben gevoerd met Andries Treurnicht, de leider van de Conservatieve Partij (CPSA). Van ,,verkrampte" zijde was de steeds dalende oplage van ,.Die Transvaler" aangevoerd als bewijs dat De Klerk door zijn ideologische standpunt lezers van zich had vervreemd. De Klerk zei op 31 aug. dat hij zelf in mei 1982 zijn ontslagaanvraag had ingediend, omdat hij het niet eens was met de beleidslijnen van de raad van bestuur, maar Jooste had hem toen met klem verzocht aan te blijven.

STAKINGEN. ARBEIDSWETGEVING

Op 13 aug. 1982 deelde de minister van arbeidskrachtbenutting, S. P. Botha, in het parlement mee dat er in 1981 342 stakingen hadden plaatsgevonden waarbij ca. 90.000 arbeiders waren betrokken. In het eerste halfjaar van 1982 was de arbeidsonrust toegenomen: er waren toen 182 stakingen waarbij 51.000 arbeiders waren betrokken, vergeleken met 111 stakingen van 30.000 arbeiders in het eerste halfjaar van 1981. Tot dan toe was 1973 met 370 stakingen van 98.000 arbeiders het recordjaar wat betreft de arbeidsonrust. Het merendeel van deze stakingen vond plaats in de mijnen en in de autoassemblagefabrieken.
De voornaamste stakingsacties in 1981 waren:

Mijnen. Op 13 april 1981 werden twee zwarte mijnwerkers gedood en ca. acht gewond, toen bewoners in de blanke wijk van Penge (bij Middelburg) het vuur openden op een groep stakende zwarte mijnwerkers, die klaagden over te lange werktijden en lage lonen in de asbestmijnen.

Op 27 mei weigerden zwarte mijnwerkers uit de goudmijn van Mining Union Corp. naar boven te komen uit protest tegen de huns inziens lange werktijden. Zij werden uiteindelijk naar boven gehesen, waarna er onlusten uitbraken. Het bedrijf liet vervolgens weten dat ,,besloten is de (1.600) arbeiders te ontslaan vanwege hun aanstootgevende gedrag, hun gebrek aan samenwerking en de noodzaak de discipline te handhaven".
Op 13 juli bestookte oproerpolitie duizenden zwarte mijnwerkers met traangas toen deze in opstand waren gekomen na loonsverlagingen in de goudmijn President Steyn bij Welkom in de Oranje Vrijstaat. Volgens de betrokken mijnbouwmaatschappij, de Anglo American Corporation, was er sprake van een misverstand over een beoogde wijziging in een voorziening voor uitkeringen bij overlijden voor de mijnwerkers.

Op 18 en 19 juli werden zes zwarte mijnwerkers gedood en 20 gewond in de goudmijn te Westonaria (ca. 30 mijl ten westen van Johannesburg) bij een gewelddadig treffen tussen stammen,

aldus een woordvoerder van het bedrijf.
Ca. 2.000 mijnwerkers van de East Rand Proprietary Mines te Boksburg beëindigden op 21 juli hun staking voor hogere lonen, nadat de politie 20 à 30 personen had gearresteerd en traangas had gebruikt om de menigte te verspreiden.

Industrie. Op 15 april werd een zwarte arbeider van de Sigma-autofabriek bij Pretoria door een blanke vrouw doodgeschoten, toen een deel van de 4.000 stakende arbeiders met stenen gooide naar passerende auto's. De stakers, gesteund door de niet-geregistreerde National Union of Motor Assembly and Rubber Workers of South Africa (NUMARWOSA), eisten loonsverhoging en erkenning van hun bond. Die eisen werden verworpen en 4.000 stakers werden op 15 april ontslagen. Op 16 juli werd bericht dat Sigma echter een erkenningsakkoord met NUMARWOSA had getekend en dat alle stakers op 400 na weer in dienst waren genomen.
Medio mei gingen ca. 3.000 arbeiders van de Leyland-fabriek in Kaapstad, drie Ford-fabrieken en een fabriek van General Motors in Port Elizabeth in staking totdat 160 ontslagen arbeiders bij de Firestone bandenfabriek (die in februari waren ontslagen na een staking tegen een voorgestelde bevriezing van pensioenen tot aan de pensioengerechtigde leeftijd) weer zouden zijn aangenomen. Bij die sympathiestaking waren in totaal 1.700 zwarte arbeiders betrokken. Op 4 juni hervatten de stakers, die tot de in Port Elizabeth gevestigde Motor Assembly and Component Workers' Union of South Africa – MACWUSA behoorden, het werk, nadat zij naar hun zeggen een overwinning hadden behaald. Op 28 juli hervatten vier Ford-fabrieken de normale produktie, nadat een staking van twee weken door leden van de National Automobile and Allied Workers' Union (NAAWU) tot de sluiting van Ford-fabrieken in Port Elizabeth en van fabrieken van General Motors en Volkswagen in Uitenhage had geleid.

De voornaamste stakingsacties in 1982 waren:

Mijnen. Op 30 juni maakte de Kamer van Mijnbouw, de vertegenwoordiger van de grootste mijnbouwmaatschappijen, bekend dat er voor 1982-'83 een gemiddelde loonsverhoging van 11 a 12% zou gelden voor de 450.000 zwarte mijnwerkers van Zuid-Afrika, terwijl de 22.000 blanke mijnwerkers een loonsverhoging van 9% werd aangeboden. De loonsverhoging voor de zwarte mijnwerkers in 1982-'83 was aanzienlijk lager dan die in voorgaande jaren (gemiddeld 20% in 1981 en variërend van 15 tot 28% in 1980).
Tegelijk had een aantal mijnbouwmaatschappijen grotere loonsverhogingen aangekondigd. Anglo American pastte een verhoging van 16% voor de zwarte mijnwerkers toe. Rand Mines volgde deze trend.
In de nacht van 1 op 2 juli braken onder de zwarte mijnwerkers van de West Driefontein mijn (van Goldfields of South Africa) onlusten uit. toen 4.000 man weigerden met de nachtploeg naar de ondergrondse mijn af te dalen. De ongeregeldheden breidden zich uit tot drie andere (Gencor) mijnen: Buffelsfontein, Stilfontein en Grootvlei. Duizenden stakers kwamen in botsing met de politie die van traangas gebruik maakte.
In de nacht van 2 op 3 juli werden drie zwarte mijnwerkers bij de West Driefonteinmijn door de politie gedood. Op 3 juli maakte een politiewoordvoerder te Johannesburg bekend dat het aantal doden bij de onlusten tot 8 was opgelopen, allen zwarte mijnwerkers.
Op 6 juli werden bij onlusten rond de goudmijn Kloof (bij Johannesburg) nog twee zwarte mijnwerkers gedood. De minister van constitutionele ontwikkeling, Chris Heunis, maakte die dag melding van 11 doden en 150 gewonden in totaal. Inmiddels waren ca. 5.000 mijnwekers ontslagen.
Een algemene staking van de 22.000 blanke mijnwerkers werd op 6 juli voorkomen, toen een compromis over een gemiddelde loonsverhoging van 12% werd bereikt. Tevoren had de Mineworkers' Union het aanbod van 9% verworpen en een verhoging van 15% geëist.
Voor de zwarte mijnwerkers bleef de situatie ongewijzigd. De verhouding tussen het gemiddelde blanke en zwarte loon was ongeveer 5 : 1 (in 1972 ruim 19 : 1). Maar het absolute verschil bleef groot: voor de laatste loonronde bedroeg het gemiddelde maandloon van blanken 1.200 rand en dat van zwarten 240 rand, aldus The Times (4-8-'82).

Industrie. Eind april 1982 gingen meer dan 4.500 zwarte arbeiders in metaalfabrieken aan de East Rand in staking, nadat het bedrijf Haggie Rand op 28 april 1.700 arbeiders van de fabriek te Germiston had ontslagen, die een onmiddellijke en aanzienlijke loonsverhoging hadden geëist.
In datzelfde gebied vonden in die periode andere stakingen plaats naar aanleiding van loongeschillen en de erkenning van vakbonden. Op 6 mei ontsloeg National Bolts te Boksburg ca. 1.000 arbeiders, nadat deze een tweede loonaanbod van de directie van de hand hadden gewezen.
Op 15 juli legden ca. 15.000 zwarte en gekleurde arbeiders bij de auto-assemblagefabrieken van Volkswagen, Ford en Genera1 Motors in Port Elizabeth het werk neer i.v.m. een loonconflict.

Volgens en afdelingssecretaris van de NAAWU. Leslie Kettledas, had het regionale werkgeversverbond voor ongeschoolde arbcidcrs een loonsverhoging van 7,5% voorgesteld, van 2 rand tot 2.15 rand per uur, waar dc vakbond een minimumloon van 3,50 rand per uur had geëist. Voor halfgeschoolde en volledig geschoolde arbeiders. die thans 4 respectievelijk 4.50 rand per uur verdienden, had de bond ingewikkelder eisen gesteld.
De NAAWU vertegenwoordigt de „zwarte" en „gekleurde" werknemers van Vulkswagen (7.000), Ford (4.000) en General Motors (4.000). Kettledas zei dat de spanningen in Xe fabrieken de afgelopen weken waren opgelopen en dat het als ontoereikend beschouwde werkgeversaanbod van 7.5% op 14 juli de druppel was, die de emmer deed overlopen.
„Dit is de eerste keer in de geschiedenis van deze industrie, dat bij alle drie de fabrieken gelijktijdig wordt gestaakt", aldus Kettledas. „Dit is ook de eerste staking bij General Motors".
De auto-industrie van Port Elizabeth wordt wat loon betreft beschouwd als een van de meest verlichte in Zuid-Afrika. De auto-arbeiders behoren tot de best georganiseerde in het land.

Op 20 juli verklaarde vakbondswoordvoerder Frederick Saules dat de stakende leden bereid waren het werk te hervatten zonder dat een loonakkoord was bereikt.

Besprekingen daarover zouden worden voortgezet, maar werden eind juli zonder resultaat onderbroken. Op 5 aug. mislukte een verzoeningspoging en op 9 aug. werd een nieuwe stakingsactie van 10.000 zwarte arbeiders in de auto-industrie van Port Elizabeth aangekondigd, nadat het werk op 26 juli was hervat.

Zwarte bonden

Op 12 aug. kondigde minister S. P. Botha nieuwe wetsvoorstellen aan. Op grond daarvan zouden niet-registreerde vakbonden worden toegelaten in industrieën, waar geen industriële raad bestaat voor arbitrage in geschillen, om in beroep te gaan bij een verzoeningsraad. (Tot dan toe konden leden van niet-geregistreerde bonden slechts individueel op de instelling van een verzoeningsinstantie aandringen.) Voorts zou de minister worden gemachtigd een bemiddelaar te benoemen in een geschil na overleg met de betrokken partijen of in het geval dat de minister een snelle regeling van nationaal belang achtte. De partijen in het geschil zouden worden uitgenodigd een bemiddelaar naar eigen keus aan te wijzen.
Begin september erkende de Zuidafri-

kaanse Kamer van Mijnbouw voor het eerst een niet-blanke vakbond. Op 9 sept. meldde die Kamer dat zij een akkoord had getekend met de Federated Mining, Explosives and Chemical Worker's Union, die 600 leden, voornamelijk kleurlingen, telde. *(NRC/ H'blad, NZZ, The* Times, *Financial* Times)

(Vor. ber. pag. 530 e.v. - 1980)

DE NEDERDUITS-GEREFORMEERDE KERK EN DE APARTHEID

Tijdens de in okt. 1982 gehouden synode van de Nederduits Gereformeerde Kerk (NGK) is deze blanke boerenkerk in Zuid-Afrika niet afgeweken van haar steun aan de apartheidspolitiek. Het officiële rassenbeleid van deze nauw met de regerende Nationale Partij verweven kerk, in 1974 uiteengezet in de publikatie ,,Ras, Volk en Nasie", werd niet herzien, maar verwezen naar een commissie die het vóór de synode van 1986 zal ,,bijwerken".
De NGK onderhoudt banden met niet-blanke zusterkerken: de Nederduits Gereformeerde Sendingkerk (kleurlingen), de NGK in Afrika (zwarte Afrikanen) en de Reformed Church in Africa (Indiërs).
De NGK moest haar steun aan de apartheid herroepen, wilde zij voorkomen dat de NG Sendingkerk de betrekkingen met haar verbreekt en dat progressieve of „verligte" NGK-leden zich bij die Sendingkerk aansluiten of bij een eventuele nieuwe multiraciale NGK.

Veroordeling apartheid binnen *NGK*

Binnen de NGK was ook verzet gerezen tegen de steun van deze kerk aan de apartheid en de identificatie van de NGK met Afrikaner nationalisme en de Nationale Partij.

Zo trad prof. Nico Smith, een vooraanstaande Afrikaner theoloog die kritiek had geleverd op de steun van de NGK aan de apartheid, op 18 dec. 1981 af als deken van het blanke theologisch seminarie van de NGK aan de universiteit van Stellenbosch om pastoraal werk te gaan verrichten onder zwarten in de Afrikaanse woonwijk Mamelodi (bij Pretoria).
In een open brief, gepubliceerd op 9 juni 1982 in Die Kerkbode (het weekblad van de NGK), verklaarden 123 predikanten en theologen van de NGK dat ,,apartheid niet met een beroep op de Schrift kan worden verdedigd". Zij bepleitten de afschaffing van enkele fundamentele apartheidswetten, w.o. het verbod op huwelijken tussen personen van verschillende rassen (Mixed Marriages Act) en de z.g. Group Areas Act, die bepaalt dat de rassen gescheiden van elkaar moeten leven. ,,Gedwongen verhuizingen, evenals het uiteenrukken van families door het systeem van trekarbeid zijn niet te verenigen met de bijbelse eis tot gerechtigheid en menselijke waardigheid". Daarmee werd ook de ,,thuislanden"-politiek afgewezen. De Rand Daily Mail stelde in een reactie op de brief: „De openlijke aanvechting van de apartheid van binnenuit is de belangrijkste ontwikkeling in de Afrikaner kerken in meer dan 20 jaar".

SACC staakt dialoog

Tijdens zijn jaarvergadering besloot de Zuidafrikaanse Raad van Kerken (SACC) eind juni 1982 de dialoog met de NGK en enkele kleinere Afrikaner kerken te staken, tenzij die apartheid als zonde en ketterij veroordeelden. Hoewel de betrokken resolutie, gesteund door secretaris-generaal Desmond Tutu, geen kerken met name noemde, werd verklaard dat de SACC geen zinvolle dialoog kon voeren met degenen die het apartheidssysteem bleven steunen en dit op morele en theologische gronden trachtten te rechtvaardigen

Schorsing blanke kerken door WARC

Aan het slot van de vergadering van de Wereldbond van Gereformeerde/Hervormde Kerken (World Alliance of Reformed Churches – WARC), die van 17-27 aug. 1982 in Ottawa (Canada) werd gehouden. werd op 25 aug. door 388 van de 400 afgevaardigden (van 155 lid-kerken) een resolutie aanvaard waarbij de NGK en de kleinere blanke Nederduits Hervormde Kerk als leden van de WARC werden geschorst vanwege hun hardnekkig volgehouden steun aan de apartheidspolitiek. De schorsing hield in dat de twee kerken geen afgevaardigden mogen sturen naar de algemene vergadering, geen lid mogen zijn van commissies e.d., totdat zwarte christenen aan hun kerkdiensten mogen deelnemen en worden toegelaten tot het Avondmaal. Voorts werd van de blanke kerken gevraagd in hun synodes eenstemmig het besluit te nemen om de apartheid in kerk en politiek te verwerpen.



Dr. Allan Boesak

De in Nederland opgeleide zwarte Zuidafrikaanse predikant, dr. Allan Boesak, werd op 26 aug. tot voorzitter van de WARC gekozen.

Positie kleurlinaenkerk

De kleurlingen-zusterkerk van de NGK, de NG-Sendingkerk (NGSK), bestempelde de apartheid tijdens haar synode in Bellville op 1 okt. 1982 tot ,,een ketterij" Zij waarschuwde de NGK dat zij de betrekkingen met de blanke ,,moederkerk" zou verbreken tenzij deze berouw zou tonen over het feit dat zij in het verleden een ,,morele en theologische grondslag" voor de apartheidspolitiek had verschaft

Dr. Allan Boesak, de voorzitter van de Broederkring (meer radicale afgevaardigden), en ds. I. S. Mentor, geen lid van de Broederkring, bleven na enkele stemmingsronden als kandidaten over voor de functie van moderator (voorzitter). Met een minieme meerderheid van 242 tegen 235 stemmen bij ruim 40 blancostemmen werd Mentor tot moderator gekozen. Kerkinformatie (nov. 1982) berichtte dat sommige afgevaardigden de rechtmatigheid van deze verkiezing in twijfel trokken, omdat blanke predikanten zouden hebben geknoeid bij het helpen invullen van stembriefjes van ouderlingen en diakenen die niet konden schrijven. Maar Boesak wist de gemoederen te kalmeren door oneerlijkheid te ontkennen en op te roepen tot aanvaarding van de synodebeslissing.

Bij de verdere verkiezing van de moderatuur werd Boesak assessor. Er zit nu nog één blanke in het moderamen dat voor de helft uit leden van de Broederkring bestaat.

Bij een aantal beslissingen, aldus Kerkinformatie, ,,wonnen behoudenden het in de synode van radicalen, maar ook het omgekeerde was het geval. Voorbeelden van het eerste: een motie om kerkelijke medewerking aan de ,,uitsaaikorporasie" (omroep) te beeindigen, omdat deze Boesak van racistische uitlatingen in Ottawa (WARC) beschuldigd had, haalde het niet en evenmin een voorstel om de predikantenpensioenen geheel voor eigen rekening te nemen en het pensioenfonds van de blanke NG-Kerk vaarwel te zeggen.
In de discussie, respectievelijk besluiten over andere problemen hadden echter de radicalen weer duidelijk de overhand, namelijk toen het ging over de Groepsgebiedenwet (inzake gebieden die blank zijn verklaard waardoor daarin staande kerken, scholen en pastorieen voor de NGSK verloren gingen), over de Wet tegen gemengde huwelijken, over aanhoudingen zonder verhoor, over het squattersprobleem (zwarten die uit hun woongebieden rondom de grote steden worden verdreven naar de ,,thuislanden") en ook inzake de oecumenische betrekkingen.
Belangrijk besluit in dat laatste verband was toe te treden tot de Zuidafrikaanse Raad van Kerken (SACC), dat na soms felle discussies werd aanvaard, teneinde, zoals ds. J. Mettler van de moderatuur opmerkte ,,de NGSK in

contact te brengen met een bredere gemeenschap van kerken, mede met het oog op de situatie waarin Zuid-Afrika nu verkeerd..."

Synode NGK omzeilt apartheid

De NGK ging tijdens haar twee weken durende synode, die op 24 okt. 1982 in Pretoria eindigde, niet in op de eisen van de WARC en de NGSK om haar theologische goedkeuring van het apartheidsbeleid in te trekken.
De NGK-synode verwierp deze eisen niet specifiek, maar vermeed beslissingen te nemen over deze en andere belangrijke rassenkwesties door die te verwijzen naar commissies die pas bij de volgende synode, over vier jaar, rapport zullen uitbrengen. De synode besliste aldus uit angst voor een breuk binnen de eigen blanke Afrikaner gemeenschap, zo stelde *NRC/H'blad* (28-10-'82).
Terwijl de kleinere Nederduits Hervormde Kerk al had besloten liever haar WARC-lidmaatschap op te geven dan op de eisen van de WARC in te gaan, gingen binnen de NGK veel stemmen op dit voorbeeld te volgen.
De NGK-synode stemde met een meerderheid van 4 stemmen (234 tegen 230) vóór terugtrekking uit de WARC. Maar omdat volgens de Statuten een tweederde meederheid is vereist voor een dergelijke stap. besloot de moderator, ds. Kobus Potgieter, de zaak tot de volgende synode te laten rusten. ,,Ze (WARC) hebben ons aanzien geschaad, maar we moeten ze vier jaar de tijd geven om ons in ere te herstellen; zo niet, dan stappen we op", aldus de nieuwe moderator. Deze was op 12 okt. gekozen samen met de overige leden van het nieuwe moderamen (een soort dagelijks bestuur), dat geheel uit ,,conservatieven" bestond.
De synode ,,nam kennis" van de veroordeling van de apartheid als ketterij van de Sendingkerk, maar zei dat deze veroordeling te laat was ontvangen om hiervan nog een grondige studie te kunnen maken voor de nu afgelopen bijeenkomst. De synode stuurde een boodschap naar de ,,kleurlingen"-kerk met de belofte in de bijbel naar antwoorden te zoeken op ,,de verschillende struikelblokken" in hun onderlinge relatie en adviseerde de Sendingkerk hetzelfde te doen.
De synode nam een resolutie aan waarin rassenhaat werd veroordeeld, maar stelde dat dit niet gelijk kon worden gesteld aan apartheid. Een andere resolutie, waarin de regering werd opgeroepen tot afschaffing van de apartheidswetten die gemengde huwelijken en seksuele betrekkingen verbieden, werd verworpen.
De synode omzeilde nog een belangrijke kwestie, namelijk de eis van hervormingsgezinde gedelegeerden dat blanke gemeenten die geen zwarte NGK-leden toelaten bij de begrafenis sen een reprimande dienen te krijgen Dergelijke gemeenten worden wel berispt. maar, zo besloot de synode zij zijn vrij om over dit soort zaken naar eigen goeddunken te beslissen
Eerder had de synode het besluit van het scheidende moderamen bekrachtigd om de operi brief van de 123 te weigeren Ingestemd werd met de uitspraak van dit moderamen. waarin het de ondertekenaars van deze brief – bij wie zich nog dertien anderen hadden gevoegd – veroordeelde als ,,trouweloos"
Na afloop toonden vele afgevaardigden, zowel hervormingsgezinde als conservatieve, zich ontevreden over de besluiteloosheid van de synode, aldus *NRC/H'blad* Een vooraanstaand figuur in de hervormingsgezinde vleugel, professor Johan Heyns, een van de afgevaardigden bij de WARC-conferentie, waarschuwde in een interview met een Zuidafrikaans dagblad dat de kerk het gevaar liep zichzelf buitenspel te zetten in de samenleving

UITBREIDING DIENSTPLICHT

Op 23 juni 1982 werd een „defence amendment bill" door de president ondertekend na door het parlement te zijn aanvaard. De wet voorzag in een reorganisatie van het defensiesysteem op basis van een lange-termijn plan, dat beoogde de Zuidafrikaanse strijdkrachten (SADF) voldoende mankracht te verlenen om tegen bijna elke denkbare dreiging te kunnen optreden.
Volgens het oude systeem moest iedere blanke zodra hij de school of de universiteit verlaat voor een eerste periode van twee jaar in militaire dienst en vervolgens nog eens gedurende 240 dagen, gespreid over een periode van 8 jaar. Volgens de nieuwe wet werd de tweede periode uitgebreid tot 720 dagen, gespreid over 12 jaar. Na die 12 jaar kan een lid van de „Citizen Force" worden opgeroepen als reservist of worden ingedeeld bij plaatselijke eenheden (commando units). De dienst in die eenheden werd (voor sommige categorieën mannen) verlengd tot 1.000 dagen, gespreid over een periode van 20 jaar.
Daarnaast zal er een leger van oudere mannen – een „Dad's Army" – worden gevormd. Dit betekent dat alle blanke mannen tot 60 jaar die nog nooit in militaire dienst zijn geweest in principe een oproep kunnen krijgen. eerst voor een 30 dagen durende basis-opleiding en vervolgens voor jaarlijkse periodes van 12 dagen waarin zij dienst moeten doen in plaatselijke conimando's. een soort van nationale garde op lokaal niveau.

Aanvaiikelijk wilde de regering ook de dienstplicht invoeren voor Zuid-Afrika's 900.000 Indiers en circa 2.5 miljoen ..kleurlingen" (mensen van gemengd bloed). maar dit plan is voorlopig in de ijskast gezet.

Volgens het oude systeem kon Zuid-Afrika in een paar dagen tijd een strijdmacht mobiliseren van ca. 400.000 man. De nieuwe regeling beoogde het leger de mogelijkheid te bieden nog eens 800.000 man extra op te roepen, die tot dan toe niet in dienst hoefden.
Op de defensiebegroting voor 1982, die op 24 maart 1982 werd ingediend, werd een stijging van de defensie-uitgaven met 8% t.o.v. 1981 aangekondigd. Voor dat jaar bedroegen de uitgaven 2.501 mln rand (vergeleken met 650 mln rand in 1974). Maar blijkens de op 3 juni 1982 gepubliceerde herziene cijfers werd voor de SADF in 1982 een bedrag van 3.068 mln rand uitgetrokken.

Reeds in jan. 1982 zei generaal Constand Viljoen, de opperbevelhebber van de SADF. dat „districtsdefensie" nodig geworden was door recente gebeurtenissen. Hij verklaarde dat in Zuid-Afrika. anders dan in Namibië. waar de bevrijdingsbeweging SWAPO volgens hem een ,,grensoorlog" voert (vanuit Angola). een ,,districtsoorlog" dreigt. „Dit is gebleken door het aantal en de verspreiding der incidenten." aldus Viljoen. Hiertoe kan geen beroep worden gedaan op het al zwaar belaste geregelde leger. Uit de plaatselijke bevolking dient daartoe een „frontverdediging" te worden gevormd. ,,Deze eerste-lijns defensie moet elke terroristische aanval in bedwang houden en het beter uitgeruste en geoefende leger zal zich als ..reactiemacht" vervolgens met de opstandelingen bezighouden.



Generaal Constand Viljoen, de opperbevelhebber van de Zuidafrikaanse strijdkrachten

NECROLOGIEËN

CAUWELAERT, EMIEL VAN (25-2-1910 Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal) – 6-10-1982 Roosdaal). Journalist.

Gedurende meer dan 30 jaar speelde hij een eerste-rangsroi in de pers van de christelijke arbeidersbeweging. Na zijn studies aan het klein seminarie te Mechelen begon hij zijn journalistieke loopbaan bij het vooroorlogse dagblad ,,De Courant" en het weekblad „Elckerlyc", die de politiek steunden van zijn oom. de staatsman Frans Van Cauwelaert. Bij de bevrijding werd hij op de krant ,,Het Volk" redactiechef voor de binnenlandse politiek, waarbij hij nauw samenwerkte met zijn oudere broer, Karel, de CVP-senator. die onder het pseudoniem Schildwacht de hoofdartikelen schreef.
Emiel Van Cauwelaert zette zich voorts in voor de Vlaamse Beweging en als burgemeester van Lombeek stond hij in het begin van de jaren zestig aan de basis van de owhefmakende actie der Vlaamse burgemeesters die de tweetalige formulieren voor de volkstelling naar het ministerie van binnenlandse zaken terugstuurden en aldus de organisatie van een verkapte talentelling onmogelijk maakten. In ,,Het Volk", waarvan hij inmiddels politiek directeur was geworden. nam hij steeds scherp uitgesproken standpunten in: vóór een federale inrichting van de Belgische staat, vóór de overheveling van de Université Catholique de Louvain naar Wallonie.
Hij werd beschouwd als de bezieler van de Vlaamsbewuste traditioneel katholieke vleugel binnen de arbeidersbeweging.

COOL, AUGUST (28-8-1903 Sint-Niklaas-Waas – 7-1-1983 Grimbergen). Vakbondsleider.

Geboren in een arbeidersgezin met twaalf kinderen, studeerde August Cool aan de technische school in St.-Niklaas en werd technisch tekenaar. een beroep dat hij eerst in zijn geboortestad en later in Eisden (Limburg) uitoefende. Daar kwam hij in contact met Mgr. Broeckx, die hem in 1922 naar de sociale school te Heverlee stuurde. In 1924 werd hij secretaris van het gewestelijk vakverbond te Beringen en in 1925 secretaris van de centrale der vrije mijnwerkers van Limburg.
In 1932 werd hij algemeen secretaris van het ACV en op 15 oktober 1946 volgde hij de bij een vliegtuigongeluk omgekomen Henri Pauwels op als voorzitter van het Algemeen Christelijk Vakverbond (ACV). Hij bleef dat tot zijn pensioen, eind 1968. Nadien was hij tot 1972 de voorzitter van het Wereldverbond van de Arbeid.
Als ACV-voorzitter vormde hij samen met de secretaris-generaal van de socialistische vakbond [ABVV) en de Vlaamse industrieel Bekaert een driemanschap dat het sociaal overleg overheerste. In de periode van de woelige stakingen tegen de eenheidswet van Gaston Eyskens (1960-61) stonden ACV en ABVV echter lijnrecht tegenover elkaar.
August Cool was tevens actief voor het katholiek onderwijs en in de periode van de Schoolstrijd tegen de wetten-Collard zelfs uitgesproken militant aan de zijde van Theo Lefèvre, de toenmalige voorzitter van CVP-PSC. Tijdens de Leuvense kwestie werd hij lid van de raad van beheer van de Katholieke Universiteit van Leuven. Tot op zeer hoge leeftijd bleef hij actief in diverse verenigingen voor sociale hulpverlening en ter verdediging van het katholiek onderwijs. Op 30 maart 1973 benoemde de koning hem tot minister van state.

D'HAESE, BERT (5-6-1889 Geraardsbergen – 20-10-1982 Knokke). Vlaams-nationalistische politicus.

Bert D'Haese studeerde Germaanse filologie te Leuven en daarna, tijdens de Eerste Wereldoorlog, aan de vernederlandste rijksuniversiteit te Gent. Later behaalde hij voor de centrale examencommissie nog het doctoraat in de rechten. In 1923 vestigde hij zich als advocaat te Aalst en stond daar aan de basis van contacten voor de bundeling van katholieken en volksnationalisten tot een grote politieke partij. Die plannen leden schipbreuk en in 1936 werd D'Haese Kamerlid van het Vlaams Nationaal Verbond. In 1939 ging hij over naar de Senaat. In het VNV behoorde hij tot de Daensistische vleugel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleef hij buiten de collaboratie. Bij het opnieuw verschijnen van de krant .De Standaard" in 1947 werd hij lid van de politieke redactie.

JASPAR, MARCEL-HENRI
Correcties: ,,wetsbesluit" (pag. 576/1/2-'82) moet zijn ,,besluit der in raad verenigde ministers"; in Londen ,,vertegenwoordigdehij" (pag. 57612-'82) moet zijn ,,poogde hij te vertegenwoordigen".

KERKHOVE. VALEER VAN (30-4-1919 Sleidinge – 8-8-1982 Tervuren). Vlaams letterkundige.

Als TV-producer bracht deze Vlaamse letterkundige poëzie en literatuur dichter bij het volk. In 1951 kwam hij voor het eerst in het literaire nieuws met de bekroning in Nederland van ziin debuutroman ..De Weerlozen". Vanaf 1959 werd hij vrijwel volledig in beslag genomen door de televisie, als producer in de dienst literaire en dramatische uitzendingen.
Valeer Van Kerkhove studeerde wijsbegeerte en behaalde het aggregaat Germaanse talen. In 1945 werd hij leraar aan de rijksmiddelbare school te Maldegem. In 1948 publiceerde hij twee novellen in het tijdschrift ,,NieuweStemmen". Ophefmakend was de bekroning van zijn roman ,,DeWeerlozen", naar aanleiding van de honderdste verjaardag van de uitgeverij Sijthoff te Leiden. In 1953 volgde ,,Dies Irae". in 1958 „De Bungalow" en in 1963 creëerde de Koninklijke Nederlandse Schouwburg te Antwerpen zijn toneelstuk ,,Persoonlijke Motieven". In 1967 verscheen de roman ,,De Gijzelaars".
Voor „De Bungalow" (1958) kreeg hij de Prijs van de Vlaamse Provincies.

LEBEAU, PAUL (29-6-1908 Borgerhout – 18-10-1982 Borgerhout). Letterkundige.

Doctor in de Germaanse filologie, gaf hij eerst les aan verscheidene athenea te Antwerpen. Later werd hij docent moderne letterkunde te Brussel. Hij schreef veel bijdragen over hedendaagse literaire stromingen en was medewerker van de tijdschriften ,,Tafelronde" en „Dietsche Warande en Belfort". In 1940 debuteerde hij als romancier met ,,Het experiment" en een jaar later verscheen „Mijn vriend Max". In 1959 publiceerde hij „Xanthippe", dat als zijn beste werk staat aangeschreven en dat meer dan 25 maal herdrukt werd.

MICHEL, VICTOR (15-9-1915 Limbourg-Dolhain – 6-11-1982 Brussel). Europees parlementslid.

Michel werd opgeleid tot maatschappelijk assistent en trad in de periode van Cardijn toe tot de Jeunesse Ouvrier Chrétien, waarvan hij in 1937 voorzitter werd. Tijdens de oorlog trad hij toe tot het verzet. Na de oorlog werkte hij mee aan de uitbouw van de Mouvement Ouvrier Chrétien, waarvan hij in 1959 de secretaris-generaal werd. Van 1958 tot 1968 was hij lid van het bureau van de toen nog unitaire CVP-PSC. Daar maakte hij van dichtbij de crisis om Leuven mee en hij was één van de eersten om het federalisme binnen de christen-democratie en de arbeidersbeweging toe te juichen.

NAESSENS, MAURITS (26-9-1908 Antwerpen – 5-9-1982 Meise). Bankier.

Maurits Naessens was socialist, flamingant, bankier en vooral kunstminnaar en hij slaagde er in deze soms uiteenlopende kwaliteiten met elkaar te verzoenen.
Geboren in een arbeidersgezin, werd hij katholiek opgevoed Hij ging vroeg werken. ook als lichtmatroos, en had een aantal baantjes in de Antwerpse maritieme en commerciële wereld. In dezelfde periode studeerde hij handelswetenschappen aan de Rijkshandelshogeschool te Antwerpen en later nog politieke wetenschappen aar, de Vrije Universiteit van Brussel en economische wetenschappen aan de Gentse universiteit.
Vrij snel trad hij in Antwerpen toe tot de socialistische beweging en hield er zich eerst bezig met arbeidsopvoeding. In 1934 werd hij secretaris van het nationaal actiebureau van het Plan van de Arbeid, voorgesteld door Hendrik De Man. In feite was Naessens de secretaris van Hendrik De Man, op wiens denkbeelden hij zich gedurende de rest van zijn loopbaan beriep Hij werkte op een aantal ministeriële kabinetten (economische zaken, openbare werken. voorlichting, eerste minister) en was adviseur bij de koninklijke commissaris voor bewapeningscontrole. In die periode scheef hij een merkwaardig boekje: ,,Nationalisatie en controle van de bewapeningsindustrie". Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Naessens ambtenaar op het departement van financiën. waar hij na de oorlog tot directeur werd benoemd.

In 1947 werd hij directeur bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas en in 1950 verraste hij iedereen door op te duiken als directeur voor België van de toen niet zo algemeen bekende Bank van Parijs en de Nederlanden. Hij werkte zich op tot afgevaardigde beheerder, directeur-generaal en voorzitter.
Als overtuigd flamingant liep Naessens in 1977 mee in de betoging te Dilbeek tegen het Egmontpact, gesloten onder de coalitiepartners van toen, m.n. de christen-democraten, de socialisten, het FDF en de Volkunie.

Naessens trad ook op de voorgrond als kunstverzamelaar en mecenas. Dit kwam tot uiting in de aankoop en restauratie van het Osterriethuis te Antwerpen en in de uitgave van kunstboeken, via het Mercatorfonds.

VAEREWIJCK WILLY (6-2-1914 Deurne – 9-10-1982 Antwerpen). Journalist.

In 1946 werd Vaerewijck redactiechef van de kunst- en cultuurrubrieken van het socialistisch dagblad „Volkgazet", waarvan hij in 1960 adjunct-directeur werd, evenals van het uitgeversbedrijf Ontwikkeling, dat de krant publiceerde. Van 1956 tot 1969 was hij algemeen secretaris van de Nationale Federatie van de Informatieweekbladen.

Hij was ook lid van de raad van beheer van het Hoger Rijkstechnisch Instituut voor Toneel en Kultuurspreiding te Brussel. In 1965 werd hij verkozen tot lid van de raad van beheer van het syndicaat der uitgevers.
Vanaf juni 1969 werd hij achtereenvolgens directeur en directeur-generaal van het persbureau Belga.
Naast zijn journalistiek werk heeft Vaerewijck verscheidene dichtbundels gepubliceerd.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

REAGANS TWEEDE 'STATE OF THE UNION'

Op 25 januari hield de Amerikaanse president Reagan, een Republikein, zijn tweede ,,State of the Union", een redevoering die gezien kan worden als de Amerikaanse troonrede: een beleidsverklaring voorafgaande aan de nieuwe begroting.
Het was de 196-ste rede over de toestand van de natie sinds George Washington in 1790 voor de eerste keer een dergelijke toespraak had gehouden.
De State of the Union was hoofdzakelijk gewijd aan de economische situatie in de VS. „Bipartisan" (de twee partijen – Republikeinen en Democraten – die zouden moeten samenwerken) was het sleutelwoord in de rede die werd gekenmerkt door haar verzoenende toon.
Als voorbeeld haalde Reagan het compromis aan dat onlangs een commissie van zowel Democraten als Republikeinen over de Sociale Zekerheid had uitgewerkt. De Sociale Zekerheid waarbij zo'n 60 miljoen Amerikanen zijn aangesloten, dreigde aanvankelijk in de loop van dit jaar bankroet te gaan. Met het compromis zou evenwel zijn bewezen dat ,,de cynici in Washington" het bij het verkeerde einde hadden toen zij voorspelden dat een compromis niet mogelijk was. Volgens Reagan hadden beide partijen hiermee aangetoond dat de Amerikanen nog altijd met elkaar konden samenwerken. In dit verband riep hij de Democraten op in dezelfde geest door te gaan. Tevens sprak hij de hoop uit dat het compromis met het oog op ,,de uitdagingen in het komende jaar" een inspiratie voor allen zou zijn.
Ook bij de presentatie van zijn nieuwe vier-puntenprogramma ter bestrijding van het begrotingstekort beklemtoonde de president het gemeenschappelijke. Hij zei dat het plan op vier principes was gebaseerd: ,,Het moet door beide partijen worden gedragen, het moet eerlijk zijn, het moet verstandig zijn en het moet realistisch zijn."

Programma ter vermindering begrotingstekort

Om de economische groei te doen toenemen en het begrotingstekort terug te brengen stelde president Reagan een programma voor dat uit de volgende vier punten bestond:

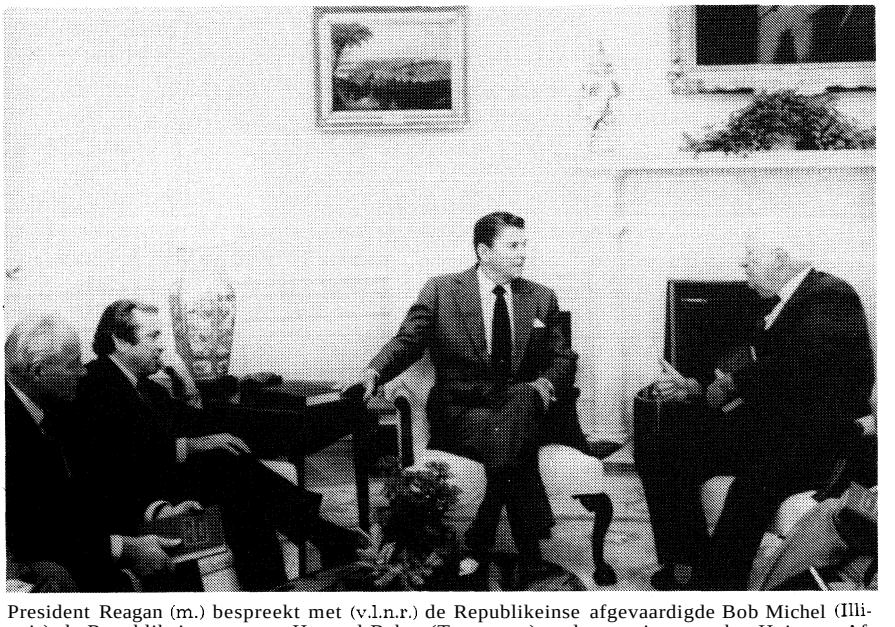
- Een jaar lang een bevriezing van alle overheidsuitgaven, inclusief de salarissen van militairen en ambtenaren. Hieronder zouden ook alle binnenlandse programma's vallen. De uitgaven zouden echter inflatievast worden gemaakt. Daarnaast zouden een half jaar de sociale uitgaven worden bevroren.
De president vroeg „de mannen en vrouwen in uniform" begrip voor het plan om de matige defensiebezuinigingen door te voeren op het gebied van salarissen voor militairen in plaats van wapensystemen.

- Controle over de zg. ,,niet te controleren uitgaven" zoals voedselbonnen. Sinds 1970 zouden de kosten hiervoor met zo'n 400% zijn toegenomen. Volgens Reagan werd er veel misbruik van deze voorziening gemaakt. Zo was er, aldus de president, in het vorige jaar voor $ 1,1 mrd te veel betaald waarvan zowel de belastingbetaler als de echte behoeftige de dupe waren.

- Een bezuiniging van $55 mrd op de defensieuitgaven over een periode van vijf jaar.

- Een fiscaal noodprogramma dat op 1 okt. 1985 van kracht zou moeten worden, wanneer het ernaar uitzag dat het begrotingstekort in 1986 meer dan 100 mrd zou bedragen. Voorgesteld werd een extra-heffing van één procent op het inkomen. Verder zou op elk vat olie vijf dollar belasting moeten worden geheven. Beide maatregelen zouden voor drie jaar gelden.

Andere punten in Reagans toespraak waren: het uitbreiden van de werkgelegenheid, een nieuwe prioriteit voor de handel, het verbreden van de horizon wat betreft het onderwijs, het scheppen van een eerlijke maatschappij. het beschermen van de mensen tegen de misdaad en het steunen van de Amerikaanse boeren.
Verder sprak Reagan over het mobiliseren van de privé-sector, het beteugelen van de kosten in de gezondheidszorg en het stimuleren van het federalisme (zie ook pag. 15911 - 1982).
De president stelde andere aanvullende werkloosheidsuitkeringen voor.
Verder zouden werkgevers die langdurig werklozen in dienst namen fiscale aftrek krijgen en moesten aanvullende fondsen voor omscholing van ontheemde Amerikanen beschikbaar worden gesteld.
Als onderdeel van het werkgelegenheidsprogramma zouden in achterbuurten ,,industriezones" moeten worden gecreëerd. Ondernemers die hieraan meewerkten zouden voor belastingaftrek in aanmerking komen.
In het kader van de werkverschaffing paste eveneens Reagans ,,bredere strategie" die de president op het punt van de buitenlandse handel wilde ontwikkelen.
Hij kondigde aan dat hij de Amerikaanse uitvoer wilde bevorderen, onder andere door exportfinanciering, scherpere handelswetten alsook een moderniseringsprogramma voor Amerikaanse havens.
Verder zouden onderzoek en ontwikkeling worden geïntensiveerd, zodat het Amerikaanse concurrentievermogen kon worden opgevoerd.



President Reagan (m.) bespreekt met (v.l.n.r.) de Republikeinse afgevaardigde Bob Michel (Illinois), de Republikeinse senator Howard Baker (Tennessee) en de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden Tip O'Neill de begroting voor 1984.

Weekblad 52ste jaargang No. 2675A. pag. 33759-33774

Toen de president het over het onderwijs had, hield hij een pleidooi voor de herinvoering van het schoolgebed.
Naar zijn zeggen had men ,,God nooit uit de klaslokalen van Amerika mogen verbannen". Daarom wilde hij proberen het vrijwillig gebed via een grondwettelijk amendement opnieuw te introduceren.

Buitenland

Wat het buitenland betrof zei de Amerikaanse president tijdens zijn rede dat zijn regering klaar was voor ,,een positieve verandering" in de betrekkingen met de Sowjet-Unie. ,,Maar de Sowjet-Unie moet zowel met woorden als daden tonen dat het de rechten en de soevereiniteit van andere landen oprecht zal blijven respecteren".
,,Verantwoordelijke leden van de wereldgemeenschap bedreigen hun buurlanden niet en vallen hun buurlanden niet binnen. Zij weerhouden hun bondgenoten van agressie. Wat ons betreft, wij streven krachtig naar onderhandelingen over wapenvermindering. Met steun van onze bondgenoten hebben wij voorstellen gedaan om de wapenaantallen tot gelijke en controleerbare niveaus te verlagen. Wij blijven aandringen op een gelijke balans van de strijdkrachten".
,,Gezien het overstelpende bewijs van Russische schendingen van internationale verdragen betreffende chemische en biologische wapens eisen wij ook dat ieder verdrag, dat wij ondertekenen, controleerbaar kan en zal zijn".
De Amerikaanse president voegde hier ,,met nadruk" aan toe: ,,vastbeslotenheid van de bondgenoten blijft een sleutel om tot wapenvermindering te komen."
Reagan herhaalde zijn eerdere voorstellen om de strategische middellange afstandswapens in Europa te verminderen, maar hij deed geen nieuwe voorstellen en zei niets over eventuele vooruitgang tijdens de onderhandelingen met de Sowjet-Unie over wapenverminderingen.
,,Wij zullen vastbesloten en met toewijding blijven onderhandelen," zo verklaarde Reagan. ,,Diep in hun hart moeten de Russen weten dat het in hun en in ons belang is om een verspillende wapenrace te voorkomen."

Reacties

Hoewel de Democraten de president tijdens zijn rede een van te voren afgesproken ovatie gaven toen Reagan zei: ,,de regering moet de leiding nemen bij het herstel van de economie", waren zij over het algemeen toch weinig enthousiast over de begrotingsplannen van Reagan.



De directeur van het bureau voor management ein begroting, David Stockman (r.),geeft samen met de minister van financiën. Donald Regan (m.),en de voorzitter van de Raad van economische adviseurs, Martin Feldstein (l.), een toelichting op de op 31 januari door president Reagan aan het Congres gepresenteerde begroting voor 1984.

In een reactie noemden zij het economische programma van de president ,,een gok" die helaas was mislukt. Tegen deze achtergrond hadden zij een eigen programma voor langdurig economisch herstel, een sterke defensie, vermindering van kernwapens en onafhankelijkheid op energiegebied voorgesteld. In eerste instantie drongen zij hiertoe op grotere besnoeiingen in de defensiebegroting aan.
De Democratische voorzitter van het Huis van Afgevaardigden, Tip O'Neill, zei: ,,President Reagan heeft de eerste noodzakelijke stap gezet om Amerika weer aan het werk te krijgen". O'Neill noemde Reagans toespraak een ,,politieke ommezwaai".
,,Twee jaar geleden zei president Reagan nog dat de regering de economische problemen veroorzaakte. Nu erkent hij de verantwoordelijkheid van de regering om iets te ondernemen. Hij zou nu nog een actieprogramma moeten presenteren dat aanzienlijk verder gaat dan de presidentiële voorstellen van gisteravond," aldus O'Neill op 26 januari.
Commentatoren in de pers spraken van een beleid dat weinig veranderingen vertoonde en ondanks de verzoenende toon en de oproep tot onpartijdigheid flinke politieke risico's bevatte.
Reagans Republikeinen noemden de toespraak van de president zowel verzoenend als realistisch.

Begroting-1984

Op 31 januari diende president Reagan zijn begroting voor het op 1 okt. 1983 beginnende begrotingsjaar 1984 in bij het Congres.
Volgens Reagan zouden de uitgaven in dat jaar $ 848,5 rnrd bedragen en de inkomsten $ 659,5 mrd, zodat er sprake is van een begrotingstekort van $189 mrd.
Reagans belofte toen hij in 1981 aan de regering kwam om in 1983 de begroting in evenwicht te hebben gebracht was voorlopig uitgesteld.
In Reagans ontwerp werd ervan uitgegaan dat het tekort in het huidige begrotingsjaar, dat van 1 okt. 1982 tot 30 sept. 1983 loopt, $208 rnrd zou bedragen. Het jaar daarvoor was dat $ 111 mrd. Voor het begrotingsjaar 1984 werd het tekort weliswaar op $232 rnrd geraamd maar door middel van bevriezing en besnoeiingen wil Reagan $43 rnrd sparen, zodat men uiteindelijk op $189 rnrd zou uitkomen.

Voorwaarde was echter wel dat het Congres zijn fiat zou geven.
Het streven van de Amerikaanse regering was erop gericht het begrotingste-

kort tot 1988 naar $117 rnrd terug te schroeven.
Reagan kondigde aan de verhoging van de totale uitgaven op de begroting van 1984 te beperken tot het geschatte inflatiepercentage van 5%. Van de $43 rnrd waarmee de totale begroting t.o.v. 1983 zou toenemen ging $30 rnrd naar defensie (zie verderop). De defensieuitgaven gingen na inflatiecorrectie omhoog met 9%, terwijl de binnenlandse uitgaven reëel met 3% omlaag gingen.
Volgens Reagan zou door zijn begrotingsvoorstellen een „krachtige, blijvende, niet inflatoire economische groei" voor de deur staan en zou zijn nieuwe begroting tot een langdurig economisch herstel leiden.

Centraal in Reagans ontwerp stond het voorstel om de overheidsuitgaven – afgezien van defensie – te bevriezen. De Amerikaanse president: „Ik weet dat dit harde maatregelen zijn, maar tot nu toe hebben we alleen nog het groeipercentage van de overheidsuitgaven teruggeschroefd". Onder meer door een hervorming van de sociale programma's wilde hij de komende vijf jaar een bedrag van $228 rnrd sparen.
In het bijzonder had Reagan hierbij de medische programma's voor bejaarden en arme Amerikanen op het oog. Medicare en Medicaid. De rond dertig miljoen Amerikanen die van Medicare profiteren, zouden bijvoorbeeld een groter aandeel in de ziekenhuiskosten voor hun rekening moeten nemen en zouden meer voor de dokter moeten betalen.
Daarnaast zouden werklozen moeten aantonen dat ze serieus naar werk hadden gezocht voordat ze voor een sociale uitkering in aanmerking kwamen.

Naast de stijging van de defensieuitgaven stelde president Reagan voor om de buitenlandse hulp voor de financiering van de wapenverkoop aan bevriende landen te laten stijgen van $ 3,7 rnrd in 1983 tot $ 5,2 rnrd in 1984. De bedoeling was dat het totale bedrag aan buitenlandse hulp met 9,9% zou worden opgetrokken, van $ 11,9 rnrd tot $ 13,2 mrd. De ontwikkelingshulp zou met een bedrag van $133 mln toenemen. Voor de Wereldbank en verwante instellingen zou een bedrag van $ 1,4 rnrd beschikbaar worden gesteld. De uitgaven voor de Verenigde Naties wilde Reagan evenwel op hetzelfde niveau als in 1983 bevriezen, $205 mln.
Het budget voor wetenschappelijk en ruimte-onderzoek en technologische ontwikkeling zou stijgen van $ 7,8 tot $ 8,3 mrd. Van dit bedrag ging bijna $ 4 rnrd naar het Space Shuttle programma. Aan wetenschappelijk onderzoek zou 18% meer ($ 1.3 mrd) worden uitgegeven.
Voor misdaadbestrijding stond $ 3,3 rnrd op de begroting, 9% meer dan in 1983.

Defensie

Wat de defensie betrof stelde president Reagan een begroting voor van $ 238,6 mrd, wat tegenover 1983 op een stijging met $30 rnrd neerkwam. Rekening houdend met de te verwachten inflatie van 5% stegen de militaire uitgaven reëel met 9%.
Dat betekende dat ruim een kwart van de Amerikaanse begroting naar defensie ging, al was het nog de vraag of het Congres het defensiebudget zou goedkeuren.
Weliswaar had het Pentagon (ministerie van defensie) zich bereid verklaard om over een periode van vijf jaar $55 rnrd te schrappen, waarvan het komende begrotingsjaar 1984 $ 8 mrd, maar in feite was dat slechts een papieren operatie. Bijna $ 30 rnrd kon worden bespaard doordat de inflatie lager zou zijn dan oorspronkelijk werd verwacht. Verder zouden de salarissen worden bevroren.
Tegen deze achtergrond stelden Democraten én Republikeinen zich op het standpunt dat er meer moest worden geschrapt, voor het komende begrotingsjaar in totaal tussen de $ 12 en 25 mrd.
Volgens minister Caspar Weinberger van defensie zou dit laatste inhouden dat bijna alle grotere wapensystemen. zoals de MX-raket, de Trident-onderzeeboot, de nieuwe gevechtstoestellen voor luchtmacht en marine alsook twee nucleaire vliegdekschepen, moesten worden opgeofferd.
De grootste post in de defensiebegroting vormde het MX-programma, waarvoor bijna $ 7 rnrd werd gevraagd, ofschoon het nog altijd niet duidelijk was hoe en waar de raketten zouden worden gestationeerd. In het bedrag was $ 2,9 rnrd voor de produktie van 27 raketten opgenomen.

Andere zware posten waren de B-1-bommenwerper – de Amerikaanse luchtmacht wilde voor tien toestellen $ 6,9 rnrd uitgeven – de Trident-onderzeeboot met $ 2,5 mrd, de kruisraket met $ 1,2 mrd, alsook het hevig omstreden F-18-vliegtuig met $ 2,7 mrd, voor welk bedrag de marine 84 toestellen wilde kopen. Daarentegen waren de middelen voor de Pershing-2-raket iets omlaag gegaan, aangezien de ontwikkeling ervan binnenkort zou worden afgesloten. *(NRC/H'blad, Volkskrant,* Le Monde, NZZ, Financial Times, Wireless Bulletin from Washington)

WEST-EUROPA

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

ONTWIKKELINGEN IN DE SPD NA MACHTSWISSELING IN BONN. HELMUT SCHMIDT ZIET AF VAN LIJSTAANVOERDERSCHAP. HANS-JOCHEN VOGEL OPVOLGER

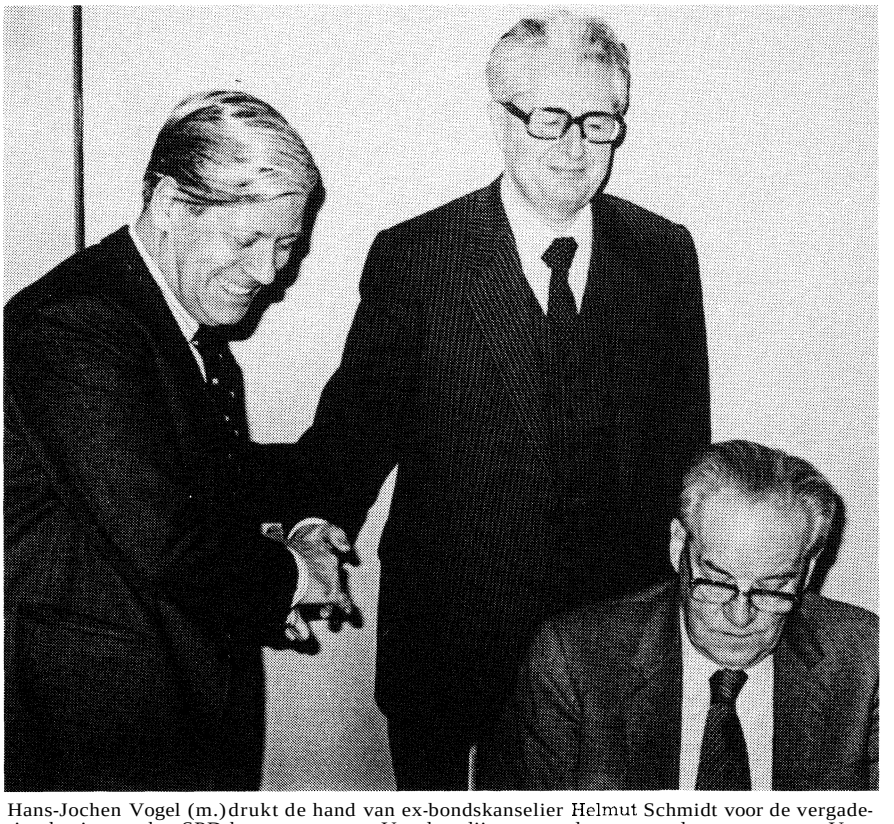
Op 1 oktober vorig jaar heeft zich in Bonn, door toedoen van de liberale partij FDP, een regeringswisseling voltrokken, waarbij de coalitie van SPD en FDP plaats moest maken voor een regeringscombinatie van CDU/CSU en FDP. De nieuwe regering had afgesproken, dat er op 6 maart 1983 vervroegde verkiezingen voor de Bondsdag gehouden zouden worden (pag. 64111 e.v.-1982).
Binnen de SPD bestond de hoop, dat de vroegere bondskanselier Helmut Schmidt bij deze verkiezingen voor de partij als lijstaanvoerder en kandidaatkanselier zou willen optreden.
Bij zijn gedwongen aftreden als bondskanselier had Schmidt toegezegd opnieuw voor de SPD in de ring te zullen treden, indien de vervroegde verkiezingen nog in 1982 gehouden zouden worden. Toen echter duidelijk geworden was, dat de verkiezingsdatum in 1983 zou vallen, vroeg Helmut Schmidt enige bedenktijd.
Op 26 okt. 1982 maakte Helmut Schmidt in de Bondsdagfractie van de SPD bekend, dat hij niet langer als lijsttrekker ter beschikking zou staan. Hij noemde vooral gezondheidsredenen en legde uit dat hij de laatste tien jaar drie keer levensgevaarlijk ziek was geweest.
Schmidt: „Deze drie levensgevaarlijke ziekten (schildklier-ontsteking, slagader-ontsteking, hartstoring) zijn niet in rust tot genezing gekomen. Dat kon ik mij in de hectische verplichtingen door de politieke ontwikkelingen niet permitteren".
Tevens gaf de ex-bondskanselier te kennen dat er ook politieke motieven tot zijn vertrek hadden geleid: „Ik kan en ik wil niet wezenlijke inzichten, doelstellingen en methoden van politiek beleid laten varen die ik als bondskanselier en tevoren meer dan 16 jaar lang samen met anderen heb ontwikkeld en vertegenwoordigd".
Hij wees op allerlei controversen van de laatste jaren in zijn partij en sprak over „kameraden die kwetsend kunnen zijn", waarmee hij aanvallen uit de eigen partij op zijn persoon bedoelde van de laatste jaren: aanvallen waartegen partijvoorzitter Willy Brandt praktisch niets ondernam.
De regerende liberalen en christen-de-

mocraten noemden het vertrek van Schmidt intussen een ,,bewijs dat hij in de ontwikkeling van zijn partij geen vertrouwen meer heeft", aldus FDP-woordvoerder Schmuling.
De christen-democratische secretaris-generaal Heiner Geissler verwacht een principiële koerswijziging na Schmidts vertrek en sprak van een ,,afscheid van de SPD als volkspartij van het midden".
CSU-voorzitter Franz-Josef Strauss zei dat Schmidts besiissing voortkomt uit ,,diepe politieke teleurstelling" en dat Helmut Schmidt ,,in politiek opzicht zwaar gekwetst en in medisch opzicht zwaar aangeslagen is". Volgens Strauss kan de SPD nu meer Groene kiezers opzuigen dan tot nu toe met een man als Schmidt het geval was geweest.
Het bestuur van de SPD heeft op 29 okt. unaniem besloten Hans-Jochen Vogel. op dat moment oppositieleider in het parlement van West-Berlijn, tot lijstaanvoerder aan te wijzen.

Portret Hans-Jochen Vogel

Het *NRC/H'blad* van 30 okt. 1982 bevatte een beschrijving van de levensloop van Hans-Jochen Vogel, waaraan het volgende is ontleend.

De laatste weken van september is Hans-Jochen Vogel opvallend vaak in Bonn gezien. Geen uitgelezen crisis-gezelschap in de laatste regeringsdagen van Helmut Schmidt of de stem van Vogel had een belangrijk gewicht.
Een natuurlijk gewicht. want functioneel gezag heeft Vogel al bijna twee jaar niet meer. In januari 1981 werd hij, hoewel regelmatig als kroonprins van Helmut Schmidt genoemd, onder grote druk van zijn partij naar West-Berlijn gestuurd om de warboel en het nepotisme dat enkele decennia onafgebroken SPD-heerschappij in de stad hadden aangericht ongedaan te maken.
Vogel ging de offergang, trok het boetekleed voor zijn partij in West-Berlijn aan en belandde bij de kort daarop (in mei) volgende verkiezingen op de oppositiebanken. Sindsdien is Vogel een eenvoudig oppositieleider in het stadsparlement van West-Berlijn (pag. 763/3 e.v.-1981).
In werkelijkheid echter voltooide Vogel eigenlijk een soort louteringsproces dat al enkele jaren aan de gang was en dat van de conservatief-lastige jurist een filosofisch getint partijdenker heeft gemaakt.
De stap naar Berlijn werd voor hem het definitieve keerpunt: weg van de apparatsjik-politiek waar zijn partij door de last van meer dan tien jaar regeren in Bonn telkens weer in dreigde te vervallen, naar politieke integriteit van het eenvoudige basiswerk. Vogel sprak over het ,,dichten van de geloofswaardigheidskloof' en begon de Berlijnse SPD met strakke hand, een bescheiden salaris en veel overuren opnieuw te organiseren.
Tien jaar tevoren was een heel andere Vogel naar Bonn gekomen. Hij was door Willy Brandt minister van ruimtelijke ordening gemaakt en de benoeming had verdacht veel weg van een manoeuvre om een notoire querulant op een zijspoor te zetten.
Op 3 febr. 1926 werd Hans-Jochen Vogel geboren in Gottingcn als zoon van een hoogleraar in landbouwwetenschappen. Het gezin verhuisde later naar Beieren, waar Vogel na een korte dienstplicht in de Wehrmacht en twee jaar krijgsgevangenschap (1943-1945) rechten ging studeren. Tot en met zijn promotie verliep alles „cum laude".
Via een ambtelijke loopbaan in Munchen werd hij ten slotte in 1960 op 34-jarige leeftijd tot burgemeester gekozen. Hij won de verkiezingen met een royale 66% meerderheid. In de Bondsrepubliek gold hij enkele jaren lang als de meest voortvarende burgemeester. Hij liet in Munchen bouwen en verbouwen en zorgde als eerste voor een verkeersplanning waarin de autostroom uit het centrum werd geweerd.
Met de tram ging hij naar zijn kantoor en zorgde zo ook voor de nodige publiciteit.
In München werd hij tevens geconfronteerd met de studentenonlusten en ontpopte zich als een man van recht en orde, die gemakkelijk de gummiknuppel inzette. Deze houding bracht hem ook in een bittere confrontatie met de linkervleugel van zijn partij in de stad. Vooral nieuwe SPD-leden uit de studentenbeweging van 1968 die hij ook terugblikkend nog ,,ijskoude aanhangers van een orthodoxie" noemt, maakten hem het leven zuur. In 1972 gaf hij er in Munchen de brui aan en kwam naar Bonn.
Twee jaar later werd hij minister van justitie in het eerste kabinet-Schmidt en bleef dat tot jan. 1981. De laatste jaren in Bonn verwijderde Vogel zich echter meer en meer van zijn eigen imago. Hij bleef weliswaar de perfecte jurist maar begon zich intensiever bezig te houden met discussie over een SPD-beginselprogramma en werd bedaagder.
Als actief katholiek die ,,als archimedische punt in mijn leven het gegeven ziet dat God de heer van de geschiedenis is", begon hij zich ook te mengen in kerkelijke vredes- en milieudebatten.
In de partij ontpopte hij zich geleidelijk tot een integrerende factor en hield Helmut Schmidt voor: ,,Met politiek-economische theorieën kunnen de vragen van een kritische jeugd niet naar tevredenheid worden beantwoord".
Groot respect verwierf hij bij Helmut Schmidt in sept. 1980, toen de Duitse bisschoppen vanuit hun katholieke overtuiging tot de conclusie meenden te moeten komen dat Franz-Josef Strauss beter bondskanselier kon worden.
Als antwoord op de beruchte herderlijke brief dicteerde Vogel nog vanuit zijn auto door de telefoon een SPD-reactie waarin met citaten uit de bijbel en uit pauselijke encyclieken met deze bisschoppelijke bemoeienis op theologisch gefundeerde wijze de vloer werd aangeveegd.
In West-Berlijn propageerde hij als burgemeester (hij was dat vier maanden) een zg. ,,Berlijnse koers" van voorzichtige houding tegenover de nieuwe kraakbeweging. In lezingen en opstellen gaf hij blijk van een open oor voor de nieuwe jeugdbeweging en hun politieke uitlaatklep, de Groenen. Hij sprak over een ,,opening naar de nieuwe sociale bewegingen". De Groenen beschouwt hij niet als een politieke partij maar als een nog vage beweging die ,,tussen gasvorm en vloeibaarheid ligt", maar hij heeft sympathie voor de Groenen. Zij zijn hemelsbreed verwijderd van de krampachtig orthodoxe tegenstanders van vroeger, meent hij.
Wel eist hij dat de Groenen zich allereerst duidelijk tegen geweld uitspreken en de parlementaire democratie accepteren, voordat zij voor zijn SPD aanvaardbaar kunnen worden. Zijn ervaring in West-Berlijn met Groene mede-parlementariërs vindt hij in grote lijnen positief. Zij hebben leven in de brouwerij gebracht en ,,onderscheiden zich aangenaam van de starheid van sommige daar nog zittende betonkoppen". De veranderde Hans-Jochen Vogel heeft trekjes van een prediker, ook in zijn langzame, ernstige gebaren. Afgezien van het feit dat hij praktisch alle internationale ervaring mist, ontbreekt het hem ook aan een charismatische uitstraling. ,,Hij lacht alleen wanneer het op de kalender staat" zo spot een vooraanstaand sociaal-democraat over Vogel.
Met de flair van een hoekige cum-laude-jurist krijgt hij nu de taak om de SPD nieuw leven in te blazen. Gezag in de partijtop heeft hij de laat-



Hans-Jochen Vogel (m.)drukt de hand van ex-bondskanselier Helmut Schmidt voor de vergadering begint van het SPD-bestuur, waarop Vogel tot lijstaanvoerder zou worden aangewezen. Voor de beide heren gezeten is Herbert Wehner, voorzitter van de Bondsdagfractie van de SPD.

ste jaren op natuurlijke wijze voldoende verworven. Voor de rest heeft hij nog vijf maanden – slechts twee meer dan in West-Berlijn waar hij drie maanden voor de verkiezingen te hulp was geroepen.

Vogel bezoekt *Washington* en Moskou

De nieuwe kandidaat-bondskanselier van de SPD, Hans-Jochen Vogel, heeft van 5-7 jan. 1983 een bezoek gebracht aan Washington, waar hij o.m. sprak met minister Shultz van buitenlandse zaken en met president Reagan. Kort daarna, van 10-13 jan., was Vogel in Moskou, waar hij zich o.m. met de nieuwe Sowjet-partijleider, Joeri Andropow, onderhield.
Bij beide bezoeken was een belangrijk onderwerp van gesprek de NAVO-beslissing van dec. 1979 m.b.t. de modernisering van kernwapens in West-Europa, alsmede de besprekingen tussen de VS en de SU over de aanwezigheid van kernwapens voor de middellange afstand in Europa.
Deze Geneefse besprekingen, die op 30 nov. 1980 waren begonnen (pag. 817 e.v.-19801, hadden van westelijke zijde als uitgangspunt het voorstel van de Amerikaanse president Reagan de zg. nul-optie te verwezenlijken: de nieuwe Amerikaanse middellange-afstandswapens (Pershing-I1 en kruisvluchtraketten) zouden niet op West-europese bodem geplaatst worden, als de Sowjets hun arsenaal van reeds geïnstalleerde middellange-afstandswapens (SS-4, SS-5 en SS-20-raketten) geheel zouden ontmantelen (pag. 82213 e.v.-1980).
Zowel het tweeledige NAVO-besluit van dec. 1979 (het voornemen tot plaatsing van nieuwe kernwapens in West-Europa met daarnaast het aanbod tot onderhandelingen met de Sowjet-Unie over wapenvermindering) als het uitgangspunt van de nul-optie als grondslag voor de onderhandelingen waren in hoge mate geïnstigeerd door de Westduitse regering van toen, de SPD-FDP-coalitie onder bondskanselier Schmidt.

De opvolger van Schmidt, Vogel, als lijsttrekker van de SPD bleek bij zijn bezoek aan Washington niet onder alle omstandigheden te willen vasthouden aan deze nul-optie, die door de Sowjets bij verschillende gelegenheden als onaanvaardbaar was verklaard.
In Washington verklaarde Vogel weliswaar, dat hij trouw wilde blijven aan het beleid van zijn voorganger, maar daarnaast stelde hij, dat de nul-optie slechts een aanvangspositie voor de onderhandelingen vormde, waarna men aan het slot van die onderhandelingen, zou kunnen uitkomen op een ,,positie, die niet conform het vertrekpunt van beide partijen" is.



Joeri Andropow (m.), de nieuwe Sowjet-partijleider, begroet de SPD-kandidaat-bondskanselier Hans-Jochen Vogel.

Vogel sloot niet uit, dat het tot de stationering van Pershing-I1 raketten en kruisvluchtwapens op Westduitse bodem zou komen, maar hij sprak zijn voorkeur uit voor niet-stationering.
In het recente voorstel van Sowjet-partijleider Andropow het Sowjet-arsenaal van SS-20 raketten te beperken tot het totaal van de Franse en Britse nucleaire raketten (162) zag Vogel twee voordelen: Het was de eerste keer, dat de Sowjet-Unie zich bereid verklaarde te spreken over een vermindering van haar kernwapenarsenaal en het was tevens de eerste keer, dat de Sowjet-Unie bereid was raketten tegen raketten en vliegtuigen tegen vliegtuigen te tellen. ,,Dat is nog niet voldoende", aldus Vogel, ,,maar het is een stap, waarop men moet antwoorden".
Als mogelijk antwoord noemde Vogel de combinatie van de besprekingen over middellange-afstandsraketten met die over stategische intercontinentale wapens (START).
Na zijn bezoek aan Moskou gaf Vogel op 13 jan. in Bonn een persconferentie (nadat hij kort tevoren in Parijs aan de Franse president Mitterrand verslag had uitgebracht van zijn besprekingen in de Sowjet-hoofdstad). Hier verklaarde Vogel, dat de Sowjet-Unie zich bereid getoond had in de onderhandelingen niet alleen te praten over vermindering van middellange-afstandsraketten, maar ook over vermindering van het aantal kernkoppen. dat deze raketten dragen.
De SPD-er zei te geloven dat de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie meer ,.bereid" zijn geworden tot het voeren van constructieve onderhandelingen in Geneve. Hij zei voorts te geloven dat de Amerikanen bereid zouden zijn hun nadruk op de nul-optie te verzachten.
„In de discussie aan de Amerikaanse kant kregen wij de indruk dat deze Amerikaanse positie niet het laatste woord is", zei Vogel.

Vogel bevestigde dat de Russen inderdaad overwegen om een deel van hun raketten niet alleen terug te trekken uit het Europese deel van de Sowjet-Unie, maar ze ook daadwerkelijk te vernietigen. ,,Onder reductie werd verstaan dat een deel van de Russische raketten voor middellange afstand zou worden vernietigd en een ander deel elders zou worden opgesteld, ver genoeg naar het oosten zodat zij niet langer in staat zouden zijn West-Europa te bereiken". Op een vraag om hoeveel raketten dat zou gaan, zei Vogel: „Dat is een zaak voor de onderhandelingen".
De Amerikanen, zei hij, zouden ,,op deze constructieve aanpassingen met tegenvoorstellen moeten reageren". Vogel noemde het ,,volledig duidelijk" dat de Franse en Britse kernraketten geen onderwerp van onderhandelingen zijn in Geneve. ,,Een verwijzing naar deze systemen is slechts een aanwijzing voor de omvang van het Sowjet-aanbod. De soevereiniteit van beide steden wordt op die manier dus in het geheel niet aangetast".
Voordat hij terug ging naar Bonn. had Vogel in Parijs een gesprek met president Mitterrand. „Ik heb de president gedetailleerd op de hoogte gesteld van hetgeen mij de afgelopen dagen in Moskou is meegedeeld". Franse func-

tionarissen hadden geen commentaar op de besprekingen.
Het belangrijkste punt voor Mitterrand noemde hij de betrokkenheid van Franse kernwapens bij de onderhandelingen. Vogel weigerde te zeggen wat Mitterrands reactie was.

Verkiezingscongres SPD

N.a.v. de voor 6 maart geplande verkiezingen voor de Bondsdag hield de SPD op 21 jan. in de Westfalenhalle in Dortmund haar verkiezingscongres.
Bij de opening van dit congres verklaarde Vogel, dat zijn partij verlangde, dat de Verenigde Staten bij de onderhandelingen in Geneve met ,,constructieve tegenvoorstellen" zouden antwoorden op de jongste Russische initiatieven

„Wij begroeten de constructieve elementen iri het Sowjet-voorstel en begroeten ook, indien deze indruk althans wordt bevestigd, dat de Amerikaanse kant met een constructief tegenvoorstel zal antwoorden", aldus Vogel. die eraan toevoegde: ,,Nee, wij begroeten het niet alleen, wij eisen het".

In het SPD-verkiezingsprogramma wordt een beslissing over de stationering van de Amerikaanse middellange-afstandswapens tot eind 1983 uitgesteld. ,,De Soujet-zijde en de Verenigde Staten moeten elkaar in een compromis benaderen. Indien de onderhandelingen in Genève bij gebrek aan bereidheid tot een akkoord van één van beide kanten niet tot een resultaat zou leiden. dan zal dat onze beslissing wezenlijk beinvloeden", aldus de tekst uit het SPD-verkiezingsprogramma dat in Dortmund werd gepresenteerd.

Ex-bondskanselier Helmut Schmidt viel zijn christen-democratische opvolger Kohl scherp aan. Kohl moet opletten dat hij het Duitse gewicht in de wereld niet verspeelt, aldus Schmidt.
Over Kohls vasthouden aan de nul-optie bij de onderhandelingen over middellange-afstandswapens in Genève zei Schmidt: ,,De heer bondskanselier Kohl moet opletten dat hij niet de laatste op deze wereld blijft, die in dit proces beseft dat er een compromis moet komen".
En Schmidt voegde er aan toe dat de Verenigde Staten op dit moment nog slechts aarzelen met nieuwe stappen in Geneve omdat de Duitse regering zich zozeer op de nul-optie heeft vastgelegd.
Schmidt: „Ik waag de voorspelling: nog slechts tot 6 maart zullen onze Amerikaanse vrienden met een oog op de extreme standpunten van de huidige bondskanselier aarzelen (met nieuwe voorstellen in Geneve)".
Aan het *NRC/H'blad* van 22 jan. is verder het volgende verslag van het SPD-congres ontleend.

„Wie dit ambt van bondskanselier nastreeft, moet ook twee uur lang kunnen boeien". zegt Hans-Jochen Vogel aan het slot van zijn toespraak. Het klinkt half excuserend voor het lange geduld dat hij van de congresgangers heeft verlangd en het klinkt zelfverzekerd.
Zelfverzekerd vooral omdat de 56-jarige Duitse sociaal-democraat de pretentie heeft nieuwe wegen aan he: socialisme te wijzen. Voor alle veiligheid beveelt hij dan ook aan het slot de toehoorders aan om deze toespraak in gedrukte vorm als document te beschouwen.
Niet zoveel als charismatische lokvogel maar als politiek sensibele „jurist van grote kundig heid" (Herbert Wehner over Vogel) hield Hans-Jochen Vogel in de entourage van de betonnen circustent die de Westfalenhalle in Dortmund nu eenmaal is, een toespraak die in een seminar een boeiend uitgangspunt voor discussie zou zijn geweest.
Hij nam allerlei negatieve uitwerkingen van het socialisme (bureaucratisering, grootschaligheid) onder de loep en stond bijvoorbeeld gedetailleerd stil bij het fenomeen van de coöperaties. Kleine coöperaties van woningbouwverenigingen zouden de samenleving weer nieuw leven in kunnen blazen, aldus Vogel, die herinnerde aan architectonische kunststukjes uit vroeger tijden.
Op diverse terreinen plaatste Hans-Jochen Vogel zich tussen continuiteit met Helmut Schmidt en een opening naar links in de partij. Als prominent katholiek verwees hij regelmatig naar herderlijke brieven en standpunten van de protestantse kerken en liet zo merken hoe anders het gezicht van de SPD met deze lijsttrekker is geworden.
Maar omdat het in Dortmund ten slotte niet om een seminar maar om een verkiezingcongres ging, leverde Vogel ook een kort ,,regeringsprogramma voor de eerste honderd dagen".
Een werkgelegenheidsprogramma wordt daarin in het vooruitzicht gesteld, de afschaffing van enkele bezuinigingsmaatregelen en verder een initiatief van Vogel persoonlijk ,,om de twee supermogendheden bij de onderhandelingen in Geneve tot een overeenkomst te bewegen die de stationering overbodig maakt".
De goede toehoorder kon concluderen dat Vogel daarmee een stapje verder ging dan Helmut Schmidt. Deze laatste had zich destijds steeds hooguit „tolk" gevoeld tussen Oost en West maar geen ,.bemiddelaar". Schmidt destijds: ,,Bemiddelaar kunnen wij niet zijn want wij behoren tot een van de twee partijen, namelijk het Westelijk bondgenootschap".

Unaniem werd Vogel na zijn redevoering tot lijsttrekker gekozen. Het was slechts een formaliteit, want de hele zaal was 's-morgens vroeg al volgepakt met de verkiezingsfolders van Vogel met loftuitingen als ,,Luisteren – denken – handelen".

ONTWIKKELINGEN BINNEN FDP NA COALITIEWISSELING IN BONN. PARTIJCONGRESSEN. GENSCHER HERKOZEN ALS VOORZITTER

De liberale FDP, die de coalitiewisseling in Bonn tot stand gebracht had, hield van 5-7 nov. in West-Berlijn een partijcongres.
Op de eerste dag van dit congres werd partijvoorzitter Hans-Dietrich Genscher met 220 van de 400 stemmen in zijn ambt herkozen.
De kleinste regeringspartij sprak zich met een krappe meerderheid (210 tegen 181 stemmen bij zeven onthoudingen) ook uit voor de nieuwe koers van de partij en de wisseling van de coalitiepartner.

,,De zaak en de persoon horen bij elkaar", zo had Genscher vierhonderd gedelegeerden aan het begin van een emotionele discussie voorgehouden. waarin hij pleitte voor een nieuwe kandidatuur als voorzitter van de partij.
Genschers tegenkandidaat Uwe Ronneburger. kreeg 169 stemmen. Een kleine meerderheid van de afgevaardigden kritiseerde echter wel Genschers methoden: ,,De manier waarop de coalitieafspraak met de CDU/CSU is gemaakt wordt wegens gebrek aan informatie en inspraak van de partijbasis afgekeurd", zo luidde de tekst van een motie die werd aangenomen.
In zijn toespraak had Genscher tevoren rekenschap afgelegd over de gebeurtenissen van de laatste anderhalve maand. Hij schilderde uitvoerig de radicalisering in de sociaal-democratische partij de laatste tijd. „Helmut Schmidt wil voor deze SPD geen kandidaat meer zijn. Gelooft werkelijk iemand dat wij met deze SPD zouden hebben kunnen verder regeren?", zo hield Genscher de gedelegeerden in vragende vorm voor.
De minister vap buitenlandse zaken gaf toe dat hij voldongen feiten had gecreëerd door van partner te wisselen zonder een speciaal congres of verkiezingen vooraf: ,,Mijn partijvrienden, ik weet dat ik van u, leden van onze partij, veel heb verlangd. Van mezelf ook. Dat is onvermijdelijk wanneer beslissingen van zulke draagwijdte worden genomen."
Genscher bood aan om een integrerende rol te spelen in zijn partij, maar hij zei ook: ,,De grens ligt daar waar veel leden van een partij hun eigen partij een mislukking bij de verkiezingen toewensen en dat openlijk zeggen. Wie dat doet, moet daarheen gaan waar hij het succes graag ziet."
Als gebaar naar de linkse liberalen trok later Otto graaf Lambsdorff, de belangrijkste representant van de conservatieven in de FDP, zijn kandidatuur voor het vice-voorzitterschap terug.
In zijn toespraak herhaalde Genscher het regeringsstandpunt inzake het zogenaamde NAVO-dubbelbesluit. Hij gaf daarbij te kennen dat bij de onderhandelingen in Geneve tussen Amerika en de Sowjet-Unie op korte termijn geen wezenlijke vooruitgang te boeken valt: ,,Ik reken er niet op dat substantiële vorderingen bij deze onderhandelingen vóór de vroege zomer van 1983 kunnen worden bereikt."
Genschers tegenkandidaat Uwe Ronneburger bood in zijn toespraak geen



V.l.n.r. FDP-partijvoorzitter Hans-Dietrich Genscher. minister van economische zaken graaf Lambsdorff en Uwe Ronnenburger, tegen-kandidaat voor het voorzitterschap van de partij op het FDP-congres in West-Berlijn in nov. 1982.

programmatische alternatieven aan. Voor hem ging het er vooral om de geloofwaardigheid van de FDP te bewijzen en Genscher tot een vertrek als voorzitter te bewegen. Ronneburger eiste dat zijn partij na de verkiezingen van 6 maart weer het voor liberale rechtspolitiek zo belangrijke ministerie van binnenlandse zaken zou kunnen bezetten.

De conservatieve vleugel van de Westduitse liberale FDP heeft op praktisch alle punten een overwinning behaald op het congres in West-Berlijn. Tegelijkertijd was de herkozen voorzitter Hans-Dietrich Genscher niet in staat om de partij voor verdere interne controverses tussen de beide vleugels te behoeden. In de marge van het congres werd ook bekend dat de laatste weken 10.000 van de 85.000 FDP-leden zijn opgestapt.
Na de krappe herverkiezing van Genscher met ruim 55% van de stemmen op 5 nov. (in 1980 kreeg hij 90%) nam een aantal gedelegeerden nauwelijks meer aan de beraadslagingen deel. Op 6 nov. kwamen een aantal linkse liberalen in een bijgebouw van het congrescentrum bijeen om zich over de oprichting van een nieuwe partij te beraden. Zij wilden nog eind november op een congres in Bochum een beslissing nemen.
De radicale democratische jeugdorganisatie Judos, besloot zich van de FDP af te wenden. Haar voorzitter Lutz kondigde op het officiele FDP-congres aan zijn lidmaatschap op te zeggen. De prominente parlementariër Ingrid Matthaus-Maier had op 5 nov. daartoe al het voorbeeld gegeven.
Andere linkse liberalen zijn nog niet tot een afgerond oordeel over de persoonlijke consequenties gekomen. Sommigen denken aan een passief lidmaatschap van de partij.
In het bestuur zijn nog maar weinig linkse liberalen teruggekeerd op het congres. De meest vooraanstaande vertegenwoordiger is Gerhard Baum die met slechts één stem boven de absolute meerderheid werd gekozen tot vice-voorzitter van de partij. Niet uitgesloten wordt het geacht dat hij na verloop van tijd de functie toch weer zal neerleggen.

Bij praktisch alle stemmingen won het partijbestuur met ongeveer 60 tegen 40% van de stemmen. Zo werd ook de koers van Genscher bij het NAVO-dubbelbesluit na een langdurige discussie gevolgd.

Aan het slot van het congres deed FDP-fractieleider Wolfgang Mischnick een hartstochtelijk beroep op de gedelegeerden om nu niet meer terug te kijken maar met gesloten gelederen de verkiezingscampagne te gaan voeren.
Mischnick: „Wanneer we het samen doen dan halen we het". Prioriteit moet hebben, aldus Mischnick „dat deze partij niet benadeeld mag worderi, omdat het politieke liberalisme in Duitsland niet mag ondergaan".
Ook de nieuwe secretaris-generaal Irmgard Adam-Schwaetzer riep aan het slot tot eendracht op. Over haar verkiezing als partijsecretaris door Genscher was op het congres veel kritiek te horen. De veertigjarige apotheker is sinds vijf jaar lid van de partij, sinds twee jaar lid van de Bondsdag maar heeft zich met programmadisputen nog nauwelijks beziggehouden.
Niet alleen critici maar ook aanhangers van Genscher uitten het vermoeden dat de attractieve vrouw vooral uit oogpunt van public relations wegens de aanstaande verkeizingen door de partijvoorzitter is uitverkoren.
De strijd tussen de twee vleugels in de partij heeft op het congres weliswaar tot een overwinning voor Hans-Dietrich Genscher geleid maar is nog niet definitief gestreden.
De verslagen tegenkandidaat om het voorzitterschap Uwe Ronneburger kondigde op 6 nov. in de marge van het congres aan dat de FDP in zijn deelstaat, Sleeswijk-Holstein, een coalitie met de sociaal-democraten nastreeft. De deelstaatverkiezingen daar vallen praktisch samen met de verwachte landelijke verkiezingen van 6 maart. zodat de partij opnieuw over tegenstrijdige coalitievoorkeuren zal moeten touwtrekken.

In reacties op het FDP-congres begroetten christen-democratische politici de herverkiezing van Genscher als een bevestiging voor de christelijke-liberale coalitie. Ook CSU-politicus Friedrich Zimmermann uitte zich positief, hoewel de FDP hem belaagde door de eis om straks voor de liberalen opnieuw het ministerie van binnenlandse zaken vrij te maken. Zimmermann is op dit moment minister van binnenlandse zaken en is in liberale kring hoogst omstreden,
SPD-secretaris Peter Glotz noemde daarentegen het congres „een dieptepunt in de geschiedenis van het georganiseerde liberalisme". De SPD heeft intussen aangekondigd dat zij de linkse liberalen graag in haar partij wenst op te nemen.

Verkiezingscongres

De FDP heeft op 29 en 30 jan. 1983 in Freiburg haar verkiezingscongres gehouden. Hier besloot de partij met grote meerderheid voor een voortzetting van de coalitie met de christen-democraten na de Bondsdagverkiezingen van 6 maart.
Mocht echter de CDU/CSU bij deze verkiezingen de absolute meerderheid behalen, dan wil de FDP niet meer aan de regering deelnemen.
Het tweedaagse congres van de FDP waar deze besluiten met 370 van de 400 stemmen werden aangenomen, verliep in betrekkelijk grote harmonie in vergelijking met het emotionele congres van november in Berlijn toen over de regeringswisseling in Bonn werd gediscussieerd en gestemd. De owvallendste tegenstanders van de regeringswisseling hebben intussen de partij verlaten en bevinden zich op een politiek zijspoor.
Veel enthousiasme oogste met name minister van economische zaken en FDP-bestuurder Otto graaf Lambsdorff met scherpe aanvallen op de sociaal-democratische partij. De SPD, aldus Lambsdorff, „wil de sociale markteconomie koelbloedig de nek omdraaien". Over SPD-lijsttrekker Vogel zei Lambsdorff: „Ik wantrouw een kanselierskandidaat die als Jusovreter het politieke leven is binnengestapt om zijn carrière als groengeruite nationaliseerder van de staalindustie te beëindigen". Lambsdorff doelde met dit laatste op denkbeelden in de SPD om van staatswege een leidende rol in de sanering van de staalindustrie te gaan spelen.
Hij kreeg voor zijn strijdvaardig betoog een langdurig staand applaus. Veel matter reageerden de 400 gedelegeerden de dag tevoren op de toespraak van hun voorzitter Hans-Dietrich Genscher. Genscher kondigde een campagne aan om bij christen-democratisch georiënteerde kiezers te werven om hun tweede stem.
Bij verkiezingen in West-Duitsland moet de kiezer zowel de kandidaat van zijn kiesdistrict (de eerste stem) als de kandidaat van de landelijke lijst (tweede stem) aankruisen. Het zogenaamde

splitsen van de stem zou voor de kiezer een gebaar kunnen zijn om duidelijk te maken dat hij de CDU graag in een coalitie met de liberalen ziet, aldus Genscher.
Een van de meest gevierde personen op het congres in Freiburg was overigens Ralf Dahrendorf, die bezig lijkt aan een politieke comeback. Dahrendorf was een van de leidende figuren in de FDP aan het eind van de jaren '60. Later verdween de gezaghebbende professor in de sociologie als directeur naar de Londense School of Economics.
De vrij harmonieuze stemming bij het FDP-congres hing ook samen met de recente opiniepeilingen. Hoewel de FDP daarin nog geen politieke toekomst wordt gegarandeerd in het volgende parlement, is er een bij alle opiniepeilingen bespeurbare trend ten gunste van de liberalen aanwezig. Een laatste peiling geeft de FDP 4,8%.
Experts gaan ervan uit dat juist deze stijgende tendens alleen al de FDP kan redden omdat de neiging bij twijfelende kiezers om de FDP te kiezen in zo'n geval pleegt toe te nemen. Tegelijk met deze stijgende lijn van de FDP valt een dalende trend bij de alternatieve partij de Groenen te ontwaren.

OPRICHTING NIEUWE LIBERALE PARTIJ

In het Westduitse Bochum is op 28 nov. een nieuwe, links-liberale partij opgericht. De partij, Liberale Demokraten geheten; is het antwoord van teleurgestelde FDP-leden op de machtswisseling in Bonn en in de liberale FDP.
Voorzitter werd de 40-jarige Ulrich Kruger, die vroeger voor de FDP in de deelstaat Hessen parlementariër was. Ere-voorzitter werd de 87-jarige William Borm, die kort tevoren de FDP had verlaten. Bijna 800 van de 1400 aanwezigen in Bochum werden meteen lid van de nieuwe partij. Onduidelijk is nog of de nieuwe partij al aan de verkiezingen van vermoedelijk 6 maart zal meedoen. De partij is praktisch uitzichtloos volgens opiniepeilingen.
De discussies in Bochum illustreerden de verdeeldheid binnen de verslagen linkervleugel van de FDP die daar bijeen was.
Sommige prominente liberalen zijn al overgestapt naar de sociaal-democratische partij: ex-secretaris-generaal Günter Verheugen, ex-staatssecretaris Andreas von Schöler en ex-fiscaal expert in de Bondsdag, Ingrid Matthaus. Anderen, zoals Helga Schuchart uit Hamburg, hebben de FDP weliswaar verlaten maar zien geen heil in de nieuwe afsplitsing.

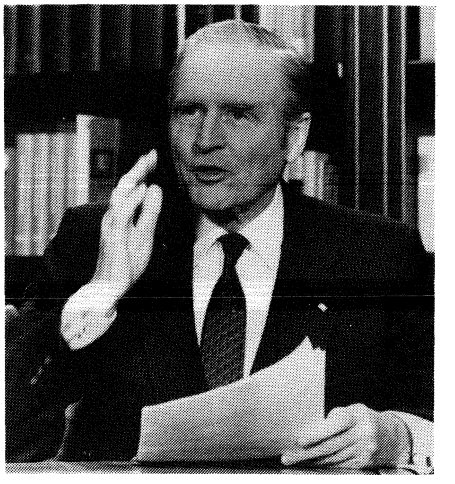
BONDSKANSELIER KOHL STELT VERTROUWENSKWESTIE. VERLIEST DEZE OPZETTELIJK. WEG VRIJ VOOR VERVROEGDE VERKIEZINGEN.

Op 17 dec. debatteerde en stemde de Bondsdag over de door bondskanselier Helmut Kohl gestelde vertrouwenskwestie.
Geheel volgens afspraak viel de stemming in het nadeel van de regering uit, doordat de leden van de regeringspartijen zich in overgrote meerderheid van stemming onthielden.

De uitslag van de stemming was: 218 stemmen tegen de regering, acht voor; en 248 onthoudingen. Hiermee behaalde de regering niet de vereiste absolute meerderheid van 249 stemmen.
Bij de regeringspartijen stemden ook de FDP-afgevaardigden Hildegard Hamm-Brücher en Sibylle Engel tegen de regering.
Tegen de afspraak stemden vier CDU-ers en vier FDP-ers voor de regering.
De liberale afgevaardigde Hansheinrich Schmidt nam aan de stemming niet deel, omdat hij onoverkomelijke bezwaren had tegen de gevolgde procedure.
Nu aan de regering voor het oog de meerderheid ontvallen was, stond het bondskanselier Kohl vrij aan president Carstens te vragen de Bondsdag te ontbinden en vervroegde verkiezingen uit te schrijven.
De president van de Bondsrepubliek heeft de bevoegdheid de Bondsdag te ontbinden, nadat een regering het vertrouwen van het parlement verloren heeft; hij is daar echter niet toe verplicht. De wet geeft de president 21 dagen bedenktijd voor hij hierover een beslissing moet nemen.
President Carstens heeft deze 21 dagen volledig gebruikt en hij maakte pas op 7 jan. bekend, dat hij besloten had de Bondsdag te ontbinden en voor 6 maart vervroegde algemene verkiezingen uit te schrijven.
De president was tot zijn besluit gekomen, nadat hij na overleg met de in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen tot de overtuiging gekomen was, dat al deze partijen verkiezingen wensten.
In de door de TV uitgezonden toespraak, waarin de president zijn besluit bekend maakte, zei hij ook nog: ,,In de eerste plaats zou ik duidelijk willen maken, dat ik de Bondsdag niet zou ontbinden, wanneer naar mijn overtuiging een meerderheid in de Bondsdag zichzelf langs deze weg voordelen bij de verkiezingen zou verschaffen en de belangen van de minderheid zou schenden".



Ulrich Kruger (l.) en William Borm, nadat zij waren verkozen tot voorzitter. resp. ere-voorzitter van de nieuw opgerichte Liberaal-democratische partij.



Bondspresident Karl Carstens. terwijl hij op 7 jan. van dit jaar zijn beslissing wereldkundig maakt de Bondsdag te ontbinden en voor 6 maart vervroegde verkiezingen uit te schrijven.

NED. ANTILLEN

WERKZAAMHEDEN COMMISSIE-BIESHEUVEL (vervolg)

Van 14-17 april 1982 kwam de Gemengde commissie toekomst Antillen, ook wel commissie van zeven genoemd. onder voorzitterschap van de Nederlandse oud-premier Barend Biesheuvel (zie ook pag. 7411) in Den Haag voor de tweede keer bijeen.
Dit was de eerste bijeenkomst van de commissie-Biesheuvel sinds zij op 6 februari haar werkzaamheden had opgeschort na verschil van mening tussen de Nederlandse en Antilliaanse leden over de taakstelling van de commissie (pag. 74/2).
Op 26 februari had de Antilliaanse gevolmachtigde minister in Nederland, R. A. Casseres, in een vergadering van de Koninkrijksregering (het Nederlandse kabinet en Casseres) naar voren gebracht dat de regering van de Nederlandse Antillen vond dat de commissie-Biesheuvel zich moest beperken tot een studie naar de gevolgen van de onafhankelijkheid van Aruba en dat soortgelijk onderzoek niet mocht plaatsvinden m.b.t. de overige vijf eilanden.
Nadat de Nederlandse regering had besloten het standpunt van de Antilliaanse regering te volgen, kon de commissie van zeven haar werkzaamheden hervatten en kwam zij in april voor de tweede keer bijeen.
Op deze bijeenkomst werd besloten deskundigen te vragen voor de volgende vergadering van de commissie een aantal deelstudies te verrichten. Deze deelstudies zouden met name betrekking hebben op de financiële, economische en bestuurlijke gevolgen voor alle betrokken partners van een planmatige en gefaseerde verwezenlijking van de onafhankelijkheid van Aruba, alsmede op de gevolgen daarvan op terreinen als buitenlandse zaken, defensie, rechtsorde, nationaliteit en ontwikkelingssamenwerking.
De commissie ging er voor haar werkzaamheden van uit dat voor het verwezenlijken van de onafhankelijkheid van Aruba een overgangsperiode nodig was, die overigens van beperkte duur zou zijn.
Voor deze overgangsperiode waren een tweetal alternatieven aangedragen, te weten de mogelijkheid van een aparte positie voor Aruba als land binnen het Koninkrijk en de mogelijkheid van een met het Koninkrijk geassocieerd land. Beide alternatieven werden in de studies betrokken.

Derde bijeenkomst commzssie-Biesheuvel. Nieuw lid

Van 10-14 augustus 1982 kwam de commissie van zeven voor de derde keer bijeen, ditmaal op Bonaire. Curaçao werd op deze bijeenkomst vertegenwoordigd door J. (Juancho) M. G. Evertsz, nadat Michael Gorsira om gezondheidsredenen uit de commissie was gestapt.
Na afloop van de beraadslagingen maakte de commissie bekend dat zij vond dat een aparte status van Aruba op weg naar volledige onafhankelijkheid tot de mogelijkheden behoorde. Als tweede mogelijkheid noemde de commissie een associatie-overeenkomst tussen Aruba en Nederland. De overgangsfase naar onafhankelijkheid zou van beperkte duur moeten zijn, in ieder geval korter dan tien jaar.
De uitkomsten van de commissie kwamen overeen met de wensen van de voorvechter van de Arubaanse onafhankelijkheid Betico Croes. Volgens Croes moest het uittreden van Aruba uit het Antilliaanse staatsverband binnen twee jaar zijn beslag krijgen.
De commissie vergaderde verder nog over de financiële en economische gevolgen van een Arubaanse onafhankelijkheid. Men werd het eens over de samenwerking tussen Aruba en de andere vijf Antilliaanse eilanden op monetair gebied.
Over andere terreinen van samenwerking zou de commissie nog besprekingen voeren. Daarna zou het slotakkoord worden opgesteld.
Op een Ronde Tafel Conferentie (RTC) die mogelijk begin 1983 zou worden gehouden, zouden dan definitieve beslissingen over Aruba worden genomen.

Vierde bijeenkomst commissie-Biesheuvel

In de derde week van september 1982 kwam de commissie van zeven op Aruba voor de vierde keer bijeen. Tijdens de besprekingen rees verschil van mening over een voorstel van Nederland om Aruba tijdens een overgangsperiode naar volledige onafhankelijkheid alsnog tamelijk hechte banden met de andere eilanden te laten onderhouden en daar voelde de meerderheidspartij MEP van Aruba niets voor.
Volgens voorzitter Biesheuvel lagen de standpunten in de commissie ver uit elkaar. De kans op overeenstemming aan het einde van de rit noemde hij niet erg groot.

Vijfde bijeenkomst commissie-Biesheuvel

Op 4 oktober kwam de commissie in Den Haag opnieuw bijeen in een poging onderling tot overeenstemming te komen. Waar men het over eens werd was dat Aruba voor een periode van maximaal tien jaar een aparte status kon krijgen in het Koninkrijk op voorwaarde dat het eiland daarna, uiterlijk op 1 januari 1993, overging naar volledige onafhankelijkheid.
In de commissie bestond nog wei onenigheid over de invulling van de ,,status aparte" voor Aruba. Vooral de financiële afwikkeling van de boedelscheiding tussen Aruba en Curaçao stuitte op onoverkomelijke problemen. Ook het aantal overheidstaken dat in de overgangsperiode gezamenlijk moest worden uitgeoefend en de vorm van een toekomstige economische unie tussen Aruba en de rest vormde eer. probleem.

Hendrik Croes, het Arubaanse lid van de commissie-Biesheuvel en broer van de Arubaanse leider Betico Croes, kenschetste op 8 oktober de overeenstemming op het punt van de aparte status als een ,,grote kentering in het denken". Hij verwachtte dat de wettelijke regeling van de eigen positie voor Aruba binnen twee jaar rond kon zijn, te rekenen vanaf de Ronde Tafel Conferentie die begin 1983 gehouden zou worden en die de laatste politieke knopen moest doorhakken. Acht jaar later, maar wat Aruba betreft nog eerder, zou de volledige onafhankelijkheid moeten ingaan.
Aruba zou dan de status krijgen in het Koninkrijksstatuut die Suriname had voor de onafhankelijkheid. Er zou een aparte gouverneur komen op Aruba en een Arubaanse gevolmachtigde minister in Den Haag. Aruba kreeg een eigen ministerraad en zou de wetgeving geleidelijk naar eigen inzicht aanpassen.
Volgens Croes waren Nederland en de overige Antillen bereid de aparte status voor Aruba te accepteren, omdat Aruba zich bereid had getoond de termijn tot uiterlijk tien jaar te beperken. Op deze manier hoopte vooral Nederland te bereiken dat niet ook alle overige eilanden een eigen status gingen eisen. Curaçao had hier nog niet zo lang geleden mee gedreigd, maar in de commissie-Biesheuvel had Curaçao deze eis niet herhaald.
De Nederlandse politieke partijen konden zich goed vinden in de nu gekozen oplossing. Geconstateerd werd dat Aruba en Curaçao toch al definitief uit elkaar waren gegroeid en dat een overgangsperiode binnen het Statuut te verkiezen viel boven directe onafhankelijkheid voor Aruba of een losse associatie-overeenkomst. Nederland bleef tot de onafhankelijkheid belast

met ondermeer de buitenlandse politiek en de defensie van Aruba.

Zesde bijeenkomst commissie-Biesheuvel. Eindrapport

Op 8 november kwam de commissie-Biesheuvel in Den Haag voor de zesde en laatste keer bijeen, om voor de overgebleven knelpunten een oplossing te vinden. Behalve de verdeelsleutel voor de boedelscheiding tussen Aruba en Curaçao betroffen deze de ontwikkelingshulp van Nederland aan Aruba en het beheer van het sociale fonds dat gesticht ging worden ter ondersteuning van de eilanden Bonaire, St. Eustatius en Saba.

Er kwam een solidariteitsfonds waarin Nederland, Curaçao en Aruba bedragen zouden storten ten gunste van de kleine eilanden in een verhouding 50-25-50. Curaçao en de kleine eilanden wilden in tegenstelling tot Nederland en Aruba geen beheersorgaan voor dat fonds.

Ook op deze slotzitting bleven er echter diepgaande meningsverschillen bestaan die de commissie niet kon oplossen.
In haar eindrapport kwam de commissie tot de conclusie dat de ,,statusaparte" voor Aruba gedurende tien jaar als overgang naar volledige onafhankelijkheid van de baan was, als Aruba niet bereid was een monetaire unie met de overige vijf Antilliaanse eilanden te accepteren. Aruba diende in dat geval binnen vier jaar het Koninkrijk te verlaten.
De vertegenwoordiger van Aruba, Hendrik Croes, was het met deze conclusie niet eens.
Het breekpunt in de commissie vormde de mate van samenwerking op financieel-economisch terrein gedurende de periode van de ,,status aparte" tussen Aruba en de overige vijf eilanden. Aruba wilde een zekere autonomie behouden, die volgens Nederland en de overige Antilliaanse eilanden in feite echter een monetaire unie met één muntenstelsel (die ook Aruba nastreefde) onmogelijk maakte. Volgens Nederland en de overige eilanden paste in een monetaire unie niet dat Aruba geheel eigen douane- en belastingtarieven hanteerde. ,,Als Aruba op deze wijze wil gaan concurreren met de rest, wil men blijkbaar niet samenwerken", zo zei een commissielid op 12 november.
De commissie was bereid Aruba op een aantal punten een zekere mate van vrijheid te laten maar dit ging Hendrik Croes niet ver genoeg.
Hij sprak over ,,knellende banden" waarmee Aruba niet zou kunnen leven. Aruba diende naar zijn mening dan maar te kiezen voor snellere onafhankelijkheid. Een periode van vier jaar achtte hij echter weer te kort. Zijn voorkeur zou dan uitgaan naar een periode ergens tussen vier en tien jaar.

Croes zei ook dat de politici op Aruba zich nu moesten gaan beraden of zij de voorwaarden die Nederland en de andere eilanden aan samenwerking stelden alsnog konden accepteren. Hij zei dat de kwestie van de eigen autonomie op financieel-economisch gebied op Aruba erg gevoelig lag cn stelde voor eerst een ,,status aparte" te vormen en pas over een paar jaar te bekijken of de samenwerking kon worden geïntensiveerd.
Voorzitter Biesheuvel zei te hopen dat Aruba alsnog eieren voor zijn geld zou kiezen op het komende topoverleg tussen de betrokken regeringen. Hij verklaarde dat bij Aruba ten onrechte de indruk leefde dat de rest het eiland in een samenwerkingsverband wilde persen, waar het zich nu juist van wilde bevrijden.
Maar, aldus Biesheuvel, als de samenwerking in de overgangsperiode niet goed geregeld werd, dreigde een verdere polarisatie op de Antillen en in dat geval kon Aruba maar beter zo spoedig mogelijk geheel op eigen benen gaan staan en kon de fase van de ,,status aparte" worden overgeslagen.

SAMENSTELLING BESTUURSCOLLEGES ARUBA, BONAIRE, CURAÇAO EN DE BOVENWINDEN

M.i.v. 1 februari 1983 is Pedro Bislip benoemd tot nieuwe gezaghebber op Aruba. Hij is de opvolger van Frans Dominico Figaroa die per 1 december 1979 tot gezaghebber op Aruba was benoemd. Tot waarnemend gezaghebber was toen Remy Zaandam benoemd.

De gezaghebber is in feite de burgemeester van een Antilliaans eiland. Zijn wethouders heten gedeputeerden. De benoeming van een gezaghebber moet via de kabinetten in Willemstad en Den Haag in laatste instantie worden bekrachtigd door koningin Beatrix.

Het bestuurscollege van het eilandgebied Aruba bestaat verder uit de gedeputeerden Grace Barreno, Charo Kelly, Daniel Leo, Nel Oduber en Remy Zaandam, allen lid van de MEP.
De benoeming van Bislip was niet zonder problemen tot stand gekomen. Er ontstond een conflict toen wnd. gezaghebber Zaandam, zonder dat hij daar zelf om had verzocht, van zijn functie werd ontheven. De meerderheidspartij MEP stelde daarop Pedro Bislip kandidaat, maar de regering van Don Martina in Willemstad weigerde de kandidatuur over te nemen.
In plaats daarvan stelde de regering-Don Martina zonder overleg met het eilandbestuur van Aruba een waarnemend gezaghebber aan, Elio Nicolaas, die echter onvoldoende steun kreeg in de Arubaanse eilandsraad (het parlement van het eiland) en daarom op 31 december 1982 zijn ontslag als wnd gezaghebber indiende na nauwelijks een week in functie te zijn geweest. Nicolaas vroeg per 1 februari 1983 ontslag om de centrale regering een maand de tijd te geven een nieuwe gezaghebber te zoeken.

Betico Croes, MEP-leider en voorvechter van een onafhankelijk Aruba had intussen in telegrammen aan koningin Beatrix en premier Lubbers geprotesteerd tegen de afwijzing van de MEP-kandidaat. Hij schreef er partijpolitieke overwegingen aan toe. ,,Dit is weer een stap op een hellend vlak die zal leiden tot invoering van de dictatuur van de minderheid en tot onrust onder de bevolking", aldus de telegrammen.
Op de ontslagaanvrage van Nicolaas reageerde Croes met de verklaring dat dit voor hem niet als een verrassing kwam. Hij wees erop dat de regering-Martina zonder overleg te plegen met het Arubaanse 'eilandsbestuur en de MEP Nicolaas had benoemd, en dat terwijl de wnd gezaghebber dagelijks moest samenwerken met het eilandsbestuur, aldus Croes. Hij beklemtoonde dat het niet ging om de persoon van Nicolaas, maar om de wijze waarop hij was benoemd.

Bovenwindse eilanden

Bij het Koninklijk Besluit van **25** augustus 1981 nr. 9 werd Ralf Richardson voor zes jaar benoemd tot gezaghebber van de Bovenwindse eilanden. Hij volgde Th. M. Pandt in die functie op.
Op St. Maarten zijn Claude Wathey (DP) en Sam Hazel (DP) gedeputeerde, op Saba Will Johnson (WIPM) en Peter Granger (WIPM), terwijl op St. Eustatius Eric Henriquez (WIPM) en Clifton Duinkerk (WIPM) die functie uitoefenen.

Bonaire

De gezaghebber op Bonaire is A. R. W. St. Jago. Victor Winklaar en Humphrey Wout, beiden lid van de Union Patriotico Bonairiano, zijn gedeputeerde.

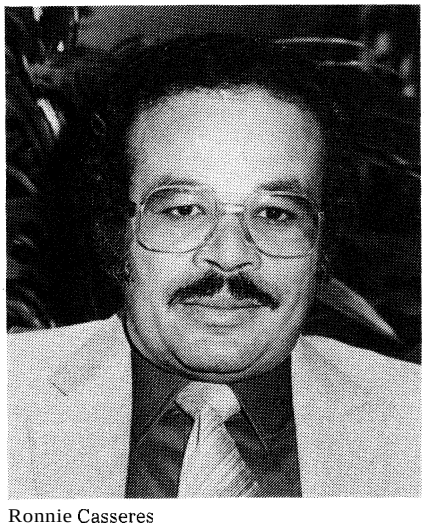
Curaçao

Op 19 augustus 1982 ging de Koninkrijksministerraad (de Nederlandse regering en de Antilliaanse gevolmachtigde minister in Den Haag) akkoord met de benoeming van R. A. Casseres,

de gevolmachtigd minister van de Antillen in Nederland, tot gezaghebber voor het eilandgebied Curaçao.
Casseres die m.i.v. 18 december 1979 zijn werkzaamheden als gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen was begonnen (pag. 55/3) was onderwijzer, leraar pedagogiek, inspecteur van het onderwijs en waarnemend hoofd van de schooladviesdienst van de Antillen. Hij volgde als gezaghebber Ornelio Martina op.

Over de vacature van gezaghebber op Curaçao waren politieke strubbelingen ontstaan, omdat de Democratische Partij (DP) liever de gedeputeerde en waarnemend gezaghebber, Farouk Metry, op die post had gezien. Daar de MAN-partij van premier Don Martina de Antilliaanse statenverkiezingen op 25 juni 1982 had gewonnen (pag. 5711) vond zij dat zij daaraan een sterk argument ontleende om Metry af te wijzen. Volgens de MAN zou Metry zich te veel schuldig hebben gemaakt aan partijpolitieke ,,vermenging van functies".
De DP op haar beurt meende dat Don Martina zijn oorspronkelijke toezegging verzaakte door niet te wachten op de formatie van een Antilliaans kabinet voor de benoeming van een nieuwe gezaghebber op Curaçao (de demissionaire regering van de Antillen had begin augustus de voordracht van Casseres als nieuwe gezaghebber van Curaçao voorgelegd aan de Koninkrijksregering).

Het bestuurscollege van Curaçao bestaat verder nog (sinds 15 oktober 1980) uit de gedeputeerden Agustin Diaz, Farouk Metry en Frank Rozendal, alle drie lid van de DP, alsmede uit de MAN-gedeputeerden Winston Lourens, Willy Franco en Lucille Wout.


Ronnie Casseres

MIDDEN-OOSTEN

IRAN

BESTUURLIJKE ONTWIKKELINGEN

Sinds de gewelddadige dood van president Mohammed Ali Rajai en premier Mohammed Javad Bahonar op 30 aug. 1981 (pag. 577 e.v.-1981) deden zich t.a.v. de politieke en militaire leiding in Iran o.a. de volgende ontwikkelingen voor

Militaire top omgekomen

Op 29 sept. 1981 stortte een transporttoestel van het type Hercules C130 op een vlucht van Ahwaz naar Teheran kort voor de landing neer bij Kahrizak. Onder de „meer dan zeventig doden" die de vliegramp vergde waren generaal Valiollah Fallahi (waarnemend opperbevelhebber van de Iraanse strijdkrachten en chef van de generale staf), kolonel Sayed Musa Namju (minister van defensie), kolonel Javad Fakuri (oud-minister van defensie en tot 12 sept. commandant van de luchtmacht) en Mohsen Kolahduz (waarnemend commandant van de Revolutionaire Wachters).

Terwijl de vliegramp op 1 okt. aan een brandstoftekort werd toegeschreven. suggereerden diverse Iraanse leiders dat er mogelijk sprake was geweest van een aanslag of van sabotage.

Op 1 okt. benoemde Ayatollah Khomeini generaal Ghassem Ali Zahir-Nejad. de stafchef van het leger, tot chef van de generale staf, terwijl kolonel Sayyed Ali Shirazi nu stafchef van het leger werd. De benoeming (op 12 sept.) van Mohsen Rezai tot commandant van de Revolutionaire Wachters werd effectief. Namju werd als persoonlijk vertegenwoordiger van Ayatollah Khomeini in de Opperste Defensieraad opgevolgd door Ayatollah Hashemi Rafsanjani, de parlementsvoorzitter.

Presidentsverkiezing

Op 2 okt. 1981 werd een opvolger voor president Rajai gekozen. Hoewel zich 44 kandidaten hadden laten registreren, had de Raad van de Wachters slechts de volgende vijf kandidaten toegelaten: Hojatoleslam Ali Khamenei (secretaris-generaal van de Islamitische Republikeinse Partij), hojatoleslam Mohammed Reza Mahdavi-Kani (premier), Ali Akbar Parvaresh (minister van onderwijs, ook kandidaat bij de presidentsverkiezing van 24 juli 1981), Hassan Ghafari-Fard (minister van energie) en Reza Zavarehei (voormalig onderminister van binnenlandse zaken). Op 1 okt. echter trok Mahdavi-Kani zich als kandidaat terug.
Hojatoleslam Khamenei werd volgens de op 5 okt. bekendgemaakte uitslag met 16.007.972 stemmen tot derde president van de islamitische republiek gekozen. De overige kandidaten verwierven de volgende aantallen stemmen: Parvaresh 341.841, Ghafari-Fard 78.658 en Zavarehei 62.156. Er werden 356.369 ongeldige stemmen uitgebracht. (Ghafari-Fard trok zijn kandidatuur tijdens de stemming op 2 okt. in.)
Op 13 okt. werd hojatoleslam Ali Khamenei in ket parlement als president beëdigd.

Nieuwe premier

Op 15 okt. diende premier Mahdavi-Kani zijn ontslag en dat van zijn ministers in bij de nieuwe president, aie op 19 okt. Ali Akbar Velayati, een 36-jarig parlementslid uit Teheran, voordroeg als nieuwe premier.
Maar op 22 okt. verwierp het parlement met 80 tegen 74 stemmen bij 38 onthoudingen de benoeming van Velayati. President Khamenei, die het parlement om de betoonde onafhankelijkheid prees, liet weten nog vijf kandidaten voor het premierschap te hebben. Ayatollah Khalkhali zei dat de president drie ministers zou voorstellen: Hossein Moussavi (buitenlandse zaken), Ali Akbar Parvaresh (onderwijs) en Mohammed Gharazi (oliezaken). Vervolgens werd bericht dat ook de tweede keus, Mohammed Gharazi, niet de goedkeuring van de parlementsleden had weten te verwerven, toen deze daarover op 26 okt. in besloten zitting spraken (The Times 28-10-1981).

Voor de afwijzing van Velayati als premier werd geen officiële verklaring gegeven. Door waarnemers werden de volgende motieven genoemd: zijn betrekkelijke onbekendheid, het feit dat hij in de VS als kinderarts was afgestudeerd, het ontbreken van ,,revolutionaire daden" in zijn verleden en zijn pleidooi (op 16 okt. 1981 tijdens het vrijdagse gebed in de moskee van Teheran) voor een betere verdeling van het bezit.

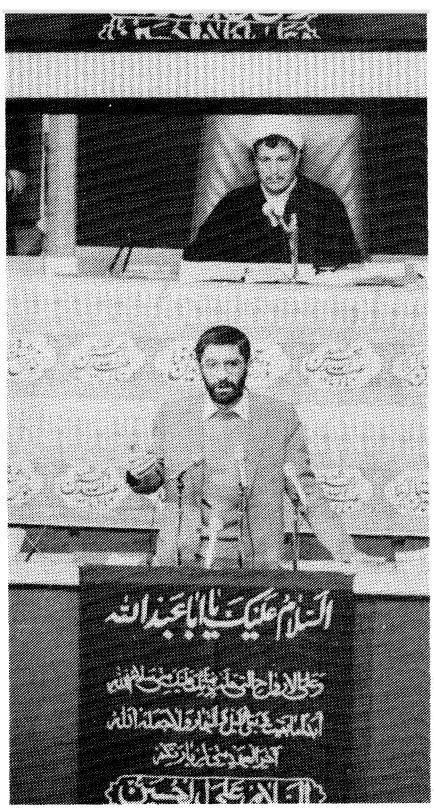
Op 27 okt. legde parlementsvoorzitter Rafsanjani de kandidatuur van Hossein Moussavi voor het premierschap in opdracht van president Khamenei aan het parlement voor. Deze benoeming werd op 29 okt. door het parlement goedgekeurd met 115 tegen 39 stemmen bij 48 onthoudingen.

Moussavi (40) werd geboren in Khamené bij Tabriz (Azerbeidsjan). Hij studeerde aan de universiteit van Teheran. waar hij met andere studenten de eerste islamitische vereniging oprichtte. Later stichtte hij met enkele vrienden het genootschap „Samarkand" als ,.dekmantel in de strijd tegen het oude regime". In 1974 werd hij met zijn vrienden door de SAVAK gearresteerd maar wegens gebrek aan bewijs weer vrijgelaten. In 1975 richtte hij met ande-



Hojatoleslam Ali Khamenei (m.)werd op 9 okt. 1981 door Ayatollah Khomeini (r.)geinstalleerd als derde president van de islamitische republiek Iran. Links Khomeini's zoon Sayed Ahmad.

ren de ,,beweging van de moslems van Iran" op. Vanaf dat jaar doceerde hij aan de universiteit van Teheran.
In 1979 werd hij directeur en hoofdredacteur van het door hem opgerichte dagblad ,,Islamitische Republiek" en lid van het Centrale Comité van de Islamitische Republikeinse Partij (IRP). Tussen mei en nov. 1979 maakte hij deel uit van de regering van Mehdi-Bazargan. Op 5 juli 1981 keurde het parlement zijn benoeming tot minister van buitenlandse zaken goed. Hij was voor dat ambt reeds op 31 aug. 1980 door de toenmalige premier Rajai kandidaat gesteld. maar president Bani-Sadr had zich tot zijn afzetting steeds tegen Moussavi's benoeming verzet (zie pag. 77/1-1981).



Premier Hossein Moussavi stelde zijn kabinet op 2 nov. 1981 aan het parlement voor. Op de achtergrond parlementsvoorzitter Rafsanjani.

Hossein Moussavi, die op 31 okt. formeel door de president tot premier werd benoemd, stelde op 2 nov. zijn 22 leden tellende kabinet aan het parlement voor, dat aa o dezelfde dag zijn goedkeuring l chtte Vergeleken met de vorige regering van Mahdavi-Kani waren er slechts twee nieuwe ministers: kolonel Mohammed Salimi (defensie)en Ahmad Tavakoli (arbeid). welke laatste Mir-Mohammed Sadeqi verving. Moussavi bleef de portefeuille van buitenlandse zaken beheren.
Op 15 dec. keurde het parlement de benoemingen goed van Ali Akbar Velayati tot minister van buitenlandse zaken en van hojatoleslam Ali Akbar Nateq-Nouri tot minister van binnenlandse zaken. Laatstgenoemde volgde Kamal Eddin Nikravesh op, die op 14 dec. zijn ontslag had ingediend.

Nieuwe funcite voor *Mahdavi-Kani*

Op 12 maart 1982 werd de vorige premier, hojatoleslam Mohammed Reza Mahdavi-Kani, door Ayatollah Khomeini benoemd tot een van de zes theologen-leden van de Raad van de Wachters (pag. 75/2-1981) als opvolger van ayatollah Abdolkarim Rabbani-Shirazi, die op 8 maart bij een auto-ongeluk was omgekomen.

Verdere *ministersbenoemingen*

Op 31 mei 1982 hechtte het parlement zijn goedkeuring aan de benoeming van Behzad Nabavi tot minister van zware industrie (een nieuwe portefeuille) en zijn opvolging als staatsminister van bestuurszaken door Gholamreza Agazadeh. Op 3 juni werd Agazadeh tevens aangesteld tot supervisor in het bureau van de premier.
Op 21 juli trad de staatsminister van welzijnswerk, Mahmoud Rouhani, af en werd de waarnemend minister zonder portefeuille. Abolfazl Ejarehdar, ad interim tot supervisor op dit departement benoemd.
Op 26 juli trad de minister van islamitische oriëntatie, hojatoleslam Abdolmajid Mo'Adikhah (pag. 579/3-1981), om gezondheidsredenen af.
Op 2 aug. trad de voormalige premier, ayatollah Mohammed Reza Mahdavi-Kani, af als leider van de Revolutionaire Comité's van de islamitische revolutie. Een reden voor het aftreden werd niet bekendgemaakt en de functie werd op 8 aug. overgenomen door de minister van binnenlandse zaken, Nateq-Nouri.
Op 9 nov. keurde het parlement een wetsontwerp goed betreffende de instelling van een (nieuw)ministerie van de islamitische revolutionaire garde als een onafhankelijk departement naast dat van defensie. Bericht werd dat de relatie tussen de gardisten en de geregelde strijdkrachten vaak gespannen was, mede omdat de lovaliteit van de legerofficieren jegens het islamitische regime in eheran soms in twijfel werd getrokken. Nog dezelfde dag hechtte het parlement zijn goedkeuring aan de benoeming van Mohsen



Iran's minister van buitenlandse zaken. Ali Akbar Velayati



Op 9 nov. 1982 keurde het Iraanse parlement de benoeming van drie nieuwe ministers goed. Links de nieuwe minister van de islamitische revolutionaire garde, Mohsen Rafiq-Dust: rechts premier Hossein Moussavi.

Rafiq-Dust tot minister van de islamitische revolutionaire garde.

Opvolging Khomeini, raad van *deskundigen gekozen*

Op 20 okt. 1982 deelde de minister van binnenlandse zaken, Ali Akbar Nateq-Nouri, mee dat met instemming van Ayatollah Khomeini was besloten op 10 dec. een ,,raad van deskundigen" te laten kiezen die de opvolging van Khomeini in zijn kwaliteit van ,,gids van de revolutie" zou moeten regelen. In de grondwet van 1979 was bepaald dat Khomeini zou worden opgevolgd door een andere geestelijke leider van even grote allure of, als die niet gevonden kon worden, door een raad van drie of vijf prominente geestelijken. (zie ook pag. 10013-1980).
Door de voorstanders van het eenhoofdig leiderschap werd ayatollah Hossein Ali Montazeri, een zwager van Khomeini volgens sommige bronnen, naar voren geschoven als de nieuwe „Vali-e-Faghih" (opper-president).

Op 28 april had hojatoleslam Ahmed Khomeini. de zoon van de Ayatollah, gezegd dat Montazeri ,,ongetwijfeld de toekomstige leiding van dc revolutie zal hebben". Op 23 nov. meldde het Iraanse persbureau IRNA dat parlementsvoorzitter Rafsanjani ayatollah Montazeri als de ,.waarschijnlijkeⁿ nieuwe leider omschreef. Als hij ,,de keuze van het volk blijkt te zijn. zal de raad van deskundigen in deze geen verantwoordelijkheid meer hebben", zo zou Rafsanjani hebben gesteld.

Maar de laatste maanden was de discussie over de vraag of Iran na Khomeni door een eenhoofdig of een collectief leiderschap zou moeten worden geregeerd hoog opgelopen. Er was sprake van een groeiende kloof tussen de radicale vleugel en de conservatievere fractie in en buiten het parlement. aldus de Volkskrant (10-12-1982). Dit dagblad berichtte daarover o.a.:

„De radicale meerderheid onder leiding van Khomeini, ook wel Maktabi's genoemd. maakt zich sterk voor het eenhoofdige leiderschap. Hun kandidaat is ayatollah Montazeri, een zwager van Khomeini. Behalve op het stuk van structuur en personele invulling van het leiderschap verschillen de Maktabi's met de Hodjatti's. de conservatieven, van mening over een aantal sociaal-economische vraagstukken. In tegenstelling tot de Hodjatti's zijn de Maktabi's voorstander van landhervormingen, nationalisatie van de buitenlandse handel en medezeggenschap in de bedrijven. In het algemeen prediken de aanhangers van Khomeini de verheffing van de verdrukten der aarde en staan hun politieke opvattingen in het teken van een grotere gelijkheid tussen de mensen.
De Hodjatti's op hun beurt blinken uit in religieus radicalisme waarvan. sinds de Iraanse revolutie in 1979 begon. de Bahai's, communisten en andere andersdenkenden het slachtoffer zijn geworden. Anderzijds zijn zij minder grote voorstanders van een voortzetting van de oorlog met Irak en lijken zij de prioriteit te geven aan het wieden van de eigen islamitische tuin voordat begonnen wordt met de export van de revolutie en de bekering van gelovigen.
De Hodjatti's. een minderheid vergeleken bij de Maktabi's. bezetten ongeveer 50 zetels, ofwel 10% van de zetels in het parlement. Over één ding zijn beide rivaliserende groepen het wel eens: Iran moet door een vooraanstaande en gelovige schriftgeleerde in laatste instantie worden geregeerd. Over het aantal schriftgeleerden dat die klus moet opknappen lopen de meningen uiteen.
Hieraan ligt een theologisch verschil van mening ten grondslag. De Hodjatti's vinden dat Khomeini zich ten onrechte de titel ,,imam" heef aangemeten, omdat het begrip ook slaat op Mohammed al-Qaim al-Mahdi. Hij was de laatste en twaalfde imam van de sjiitische moslems, die in 879 .,verdweenⁿ. Sinds dat jaar leven de sjiieten in afwachting van zijn wederkomst. Volgens de Hodjatti's is Khomeini niet de twaalfde imam en kan hij zich dus ook geen imam noemen.
De macht van de Hodjatti's is overigens niet beperkt tot de 50 leden van het parlement en moellahs in het land. Parlementsvoorzitter Rafsanjani en de toezichthouder van de Revolutionaire Gardisten. Mohammed Reza Faker, zijn volgelingen van deze radicale religieuze stroming..."

In diverse toespraken riep Ayatollah Khomeini de bevolking op aan de verkiezingen deel te nemen, omdat het „de religieuze plicht" van iedereen was. Ayatollah Mohammed Reza Golpayegani, een van de zes groot-ayatollahs*, deed volgens radio-Teheran in een op 10 dec. uitgezonden communiqué eveneens een beroep op de Iraniërs om naar de stembus te gaan teneinde „geruchten over een verkiezingsboycot" door hem tegen te spreken. Hij sprak de hoop uit ,,dat de personen die zullen worden verkozen zo goed mogelijk hun zware verantwoordelijkheid zullen aanvaarden".
De kiezers moesten op 10 dec. uit 150 kandidaten 83 moellahs (leden van de sjiitische geestelijkheid) selecteren om voor een periode van 8 jaar zitting te hebben in de ,,raad van deskundigen".
In het weekend van 19 dec. werd meegedeeld dat 77 van de 83 leden rechtstreeks waren gekozen; de overigen moesten in hun districten in een tweede ronde worden verkozen, omdat de verschillen met hun concurrenten te klein waren.
Van de 77 direct gekozen leden kreeg president Khameni de meeste stemmen, nl. 2.324.000. Parlementsvoorzitter Rafsanjani eindigde met 2.221.000 stemmen als tweede en procureur-generaal Moussavi Ardabili als derde. De enige onafhankelijke kandidaat in Teheran, de voormalige opperrechter Sadegh Khalkhali, verwierf 909.000 stemmen, te weinig om te worden verkozen.

AANSLAGEN EN EXECUTIES. VEROORDELING EN TERECHTSTELLING GHOTBZADEH

Sinds de afzetting van president Abolhassan Bani-Sadr op 22 juni 1981 (pag. 417 e.v.-1981) hebben in Teheran en in andere delen van Iran zeer talrijke executies plaatsgevonden, waarbij soms meer dan 100 terechtstellingen per dag werden gemeld. De slachtoffers vielen vooral onder de links-islamitische Mujaheddin-e-Khalq, die als ,,hypocrietenⁿ werden aangeduid. Daarbij ging het in het bijzonder om de leeftijdsgroep tussen 18 en 35 jaar.
In een op 4 nov. 1382 gepubliceerd rapport stelde Amnesty International het aantal executies in de periode februari 1979 tot 31 aug. 1982 op mini-

* Iran telt zes z.g. groot-ayatollahs (,,Ayatollah al ozma"). Naast Khomeni behoren daartoe Sayed Kazem Shariat-Madari (op 20 april beroofd van zijn religieuze titels en in Qom onder huisarrest geplaatst), Mohammed Reza Golpayegani en Hosseini Marachi Nadjafi.

maal 4.568, zich daarbij baserend op officiële Iraanse berichten. Amnesty meende overigens dat het werkelijke aantal aanzienlijk hoger ligt, omdat de Iraanse overheid een groot deel van de executies verzwijgt.
In een op 30 aug. 1982 te Parijs gepubliceerd communiqué verklaarden de Mujaheddin-e-Khalq dat het regime van Khomeini minstens 20.000 personen in Iran had geëxecuteerd, van wie meer dan 5.000 sinds eind maart 1982.

Verdere aanslagen en activiteiten *Mujaheddin-e-Khalq*

Tegenstanders van het regime in Teheran, waaronder vooral de Mujaheddin-e-Khalq, zetten hun gewelddadige activiteiten ook na begin september 1981 – toen president Mohammed Ali Rajai, premier Mohammed Javad Bahonar en de revolutionaire procureur-generaal, hojatoleslam Ali Ghodussi, daarbij omkwamen, zie pag. 577 e.v.-1981 – voort.
Op 11 sept. 1981 werd ayatollah Assadollah Madani, leider van het vrijdagsgebed in Tabriz (Oost-Azerbeidsjan) en een nauwe medewerker van Ayatollah Khomeini, gedood toen een man vlak bij hem een handgranaat liet ontploffen.

Ayatollah Madani (80) was door Khomeini persoonlijk in zijn ambt benoemd en hij had een belangrijke rol gespeeld bij het onderdrukken van een opstand tegen Khomeini in Oost-Azerbeidsjan in dec. 1979, georganiseerd door de Moslem People's Republican Party (MPRP), die, onder de politieke leiding van Abdolhassan Rostamkhani, trouw betuigde aan ayatollah Kazem Shariat-Madari. Deze stond sindsdien onder huisarrest in Qom.

Op 29 sept. kwam de secretaris van de Islamitische Republikeinse Partij (IRP) in de provincie Khorassan, hojatoleslam Abdolkarim Hashemi-Nejad, in de stad Meshed (Noordoost-Iran) om het leven toen een handgranaat vlak bij hem tot ontploffing werd gebracht. Volgens oppositionele kringen in Teheran was de dader (die korte tijd later stierf) waarschijnlijk lid van de nieuwe zelfmoordcommando's van de Mujaheddin-e-Khalq.
Inmiddels waren, voor het eerst op 9 sept., in Teheran Mujaheddin de straat op gegaan om leuzen tegen het regime-Khomeini te roepen en pamfletten uit te delen. Revolutionaire Wachters openden onmiddellijk het vuur op de betogers, die dit beantwoordden. Alleen al op 9 sept. werden 40 doden aan weerszijden gemeld. Dit soort confrontaties bereikte een climax op 27 sept. toen Teheran zes uur lang het toneel was van een bloedige strijd, waarbij de Mujaheddin voor het eerst raketgranaten gebruikten en er zeker 22 doden vielen.

Executies

Als onmiddellijke vergelding voor het gewelddadige protest van 27 sept. werden de volgende dag in Teheran 57 personen terechtgesteld. Volgens een functionaris van de Evin-gevangenis hadden de processen ,,tussen 13 en 30 minuten" geduurd. De jongste terechtgestelden waren 17-jarigen die waren betrokken bij activiteiten tegen de regering, zo verklaarde revolutionair aanklager Assadoliah Lajevardi. Op 29 sept. werden in Iran opnieuw 96 executies voltrokken, waarvan 53 in Isfahan en 43 in Teheran. Onder de terechtgestelden was Hossein Navab-Safavi, voormalig lid van de presidentiële staf van Abolhassan Bani-Sadr, die was veroordeeld wegens medeplichtigheid aan de bomaanslag op het IRP-hoofdkwartier te Teheran op 28 juni 1981 (pag. 41713-1981). Volgens *Le* Monde (20-10-1981) zouden sinds 9 sept. 383 tegenstanders zijn geëxecuteerd.

De nieuwe revolutionaire procureur-generaal, hojatoleslam Hossein Moussavi Tabrizi (pag. 581/1-1981) had op 18 sept. verlangd dat alle deelnemers aan gewapende demonstraties en hun helpers nog op de dag van hun arrestatie zouden worden terechtgesteld als er minstens twee getuigen van hun activiteiten waren. Op 19 sept. werden 101 personen geëxecuteerd.

Nadat nog verdere terechtstellingen waren gemeld, leverde oud-premier Mehdi Bazargan, op 7 okt. in het parlement – de zitting werd rechtstreeks door radio-Teheran uitgezonden – kritiek op ,,het klimaat van wraak dat in het land heerst". Hij vergeleek de golf van executies met ,,een verwoestend vuur dat de natie, de regering en de islam bedreigt". Hij zei dat bij de executies ,jongens en meisjes op straat en in de revolutionaire rechtbanken worden opgeofferd vanwege eerlijke kritiek en afwijkingen". Bazargan vroeg het parlement: ,,Waaromdenkt u dat het absoluut noodzakelijk is het bloed van de tegenstander te laten vloeien?" Toen Bazargan met kreten als ,,dood aan de Amerikaanse lakei" werd onderbroken, werd de parlementszitting voor een half uur geschorst. Direct daarna trokken groepen aanhangers van het regime in Teheran de straat op om Bazargan verwijdering uit het parlement en zelfs zijn executie te eisen.
Op 12 okt. maakte Amnesty International in Londen bekend dat er in Iran sinds de islamitische revolutie van febr. 1979 meer dan 3.350* personen waren terechtgesteld. In 1980 waren in Iran 709 doodvonnissen voltrokken (vergeleken met 520 in de rest van de wereld) en sinds 20 juni 1981 waren meer dan 1.800 mensen geëxecuteerd.

Ayatollah Khomeini noemde Amnesty op 18 okt. een organisatie ,,verbonden met duivelse machten" die naar Iran wilde gaan om ,,dit land te veroordelen" en om ,,de islamitische revolutie te wurgen" uit haar vrees voor de verspreiding ervan. Amnesty had ,,haar stem niet verheven" toen meer dan 70 islamitische leiders bij de bomaanslag op 28 juni waren gedood, aldus Khomeini, maar wel geprotesteerd ,,toen een paar bewapende mensen werden geëxecuteerd na een proces waarin werd bewezen dat zij onschuldigen hadden gedood".
Dezelfde dag maakte de krant Ettelaat melding van 27 nieuwe executies, terwijl de Iraanse pers op 19 okt. de terechtstelling van nog eens 34 tegenstanders van het regime bekendmaakte. Onder deze laatsten was Manoutchehr Massoudi, tot juni juridisch adviseur van de toenmalige president Bani-Sadr. Massoudi was ter dood veroordeeld wegens ,,deelname aan een poging tot staatsgreep, samenwerking met contra-revolutionaire groepjes, manoeuvres om de leiding van de revolutie te verzwakken, leugenachtige en tendentieuze verklaringen, afpersingen jegens families van aangeklaagden, ongemotiveerde juridische interventies en herhaald overspel", aldus het blad Ettelaat. Massoudi maakte deel uit van de 25 leden van Forghan en Mujaheddin-e-Khalq die in Teheran door een vuurpeloton werden geexecuteerd; de 9 andere doodvonnissen werden voltrokken in Meshed en Gorgan.
Op 25 okt. verklaarde ayatollah Moussavi Ardabili, de procureur-generaal, dat het aantal executies in Iran – 2.070 sinds 20 juni, volgens persstatistieken – niet hoog was en in verhouding stond tot het aantal gepleegde misdaden. Dezelfde dag berichtte het Iraanse persbureau Pars dat er sinds medio juni door ,,agenten van Amerika in Iran" meer dan duizend ,,functionarissen en activisten van de islamitische revolutie" waren gedood.

Op 12 nov. werd de 60-jarige leider van de Iran partij – onderdeel van het Nationale Front –, Abolfazl Kassemi, tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld wegens een poging het islamitische regime omver te werpen en ex-premier Chapour Bakhtiar weer aan de macht te brengen.

Verdere aanslagen en terechtstellingen

Op 11 december werd ayatollah Abdolhossein Dastgheib, de persoonlijke vertegenwoordiger van Khomeini in

* Op 21 dec. 1981 meldde de Internationale Commissie van Juristen (ICJ) dat het officiële aantal executies in Iran sinds de revolutie 1979, nl. 3.350 (waarvan ruim 2.000 sinds juni 1981), ,,aanzienlijk" lager was dan het werkelijk aantal voltrokken doodvonnissen.

de provincie Fars, in Shiraz (Zuid-Iran), waar hij sinds 1979 het vrijdaggebed leidde, bij een bomaarislag gedood. De aanslag werd toegeschreven aan de Mujaheddin-e-Khalq.
Op 23 dec. kwamen het parlementslid Mojtaba Ozbaki en de gouverneur van Shahr-e-Kord bij een handgranaataanslag in Meshed om het leven. Op 28 dec. werd het parlementslid Mohammed Taghi Besharati in Teheran doodgeschoten.
Op 29 dec. verklaarde parlementsvoorzitter Rafsanjani dat ,,de islamitische revolutie geen ander middel heeft dan de gewelddadige en bloedige zuivering" tegenover het ,,terrorisme" van de oppositie. Eerder, op 23 okt., had hij gesteld dat de Iraanse veiligheidsdiensten de oppositie van de Mujaheddin-e-Khalq voor 90% hadden opgeruimd en dat het resterende deel aan grote ideologische verwarring ten prooi was gevallen. De in ballingschap levende leider van deze organisatie, Massoud Rajavi, zei op 6 jan. 1982 te Parijs dat er in de voorgaande zes maanden in Iran meer dan 8.000 mensen waren geëxecuteerd.

Op 10 jan. 1982 werd het parlementslid hojatoleslam Mohammed Khamenei, de broer van de president, bij een aanslag van ,,Amerikaanse agenten" voor de residentie van de premier, licht gewond. Zijn beide lijfwachten werden gedood.
Op 11 jan. raakte de onder-minister van industrie en mijnbouw, hojatoleslam Hassan Monfared, bij een aanslag in het centrum van Teheran gewond.
Op 15 jan. bevestigde een functionaris van de Evin-gevangens in Teheran dat een van de oprichters (in 1979) van het Nationale Democratische Front, Shokrollah Paknejad, die eind juli 1981 was gearresteerd, inmiddels was terechtgesteld.
Op 25 jan. 's avonds overvielen guerrillastrijders de stad Amol aan de Zwarte Zee. Zij hielden een gedeelte van de stad bezet tot de plaatselijke Revolutionaire Wachters troepen uit de omgeving hadden laten aanrukken om de aanvallers te verdrijven. Bij de gevechten kwamen volgens het persbureau *IRNA* 31 burgers en leden van veiligheidstroepen alsook 34 guerrillastrijders om het leven.
Op 8 febr. overvielen Revolutionaire Wachters in Noord-Teheran een schuilplaats van de Mujaheddin-e-Khalq. Er volgde een urenlange schietpartij, waarbij zeker 12 leden van het Centrale Comité van de Mujaheddin werden gedood. Onder hen waren de leider van de organisatie in Iran zelf, Musa Khiabani, diens echtgenote Nasrin Rezai en mevr. Ashraf Rabii, de echtgenote van Massoud Rajavi. Khiabani werd later opgevolgd door Ali Zarkesh.
Op 10 febr. meldden de Iraanse autoriteiten dat de leiding van Peykar, een marxistische afsplitsing van de Mujaheddin, ,,totaal ontmanteld" was. Revolutionaire gardisten hadden 22 ,,bolwerken van corruptie en schuilplaatsen" bezet en de twee voornaamste leiders, Ali Reza Sepasse Ashtiani en zijn plaatsvervanger Hossein Ahmadi Ruhani, gearresteerd.
Bij een bomexplosie op het Sepahplein in Oost-Teheran, voor de Vali-Asr kazerne van de Revolutionaire Garde, werden op 22 febr. 's morgens 15 mensen gedood en 61 gewond. Deze aanslag werd geclaimd door de monarchistische beweging Pars.
Op 24 febr. berichtte Amnesty International dat er in Iran sinds januari 1979 zeker 4.000 mensen waren terechtgestesteld, van wie minstens 225 in de voorgaande maand.

Op 24 febr. werd een poging ondernomen om het huis van ayatollah Hossein Ali Montazeri, de gedoodverfde opvolger van Khomeini, in Qom op te blazen, aldus meldde het persbureau *IRNA* op 5 maart.
Op 25 febr. werd een mislukte aanslag gepleegd op de chef van de Iraanse politie (sinds sept. 1981), kolonel Said Ebrahim Hejazi, toen hij in zijn auto door het noorden van Teheran reed. Diezelfde dag raakte hojatoleslam Tassaloti in Teheran bij een aanslag gewond.
Op 27 febr. werd hojatoleslam Mustafa Hodjati, lid van een revolutionair comité, in Teheran op straat neergeschoten.
Op 14 maart werd hojatoleslam Mohammed Salem Hosni, een leider van de ,,kruistocht voor de wederopbouw", met twee lijfwachten bij een bomaanslag in het centrum van Teheran gedood.

Op 20 maart meldde radio-Teheran dat revolutionaire gardisten in de voorgaande dagen in Teheran 25 schuilplaatsen van de Mujaheddin-e-Khalq hadden opgerold. Daarbij zouden 40 guerrillaleiders zijn gearresteerd en acht gedood, terwijl een grote hoeveelheid wapens en drukpersen in beslag zou zijn genomen.

Arrestatie, berechting en executie Ghotbzadeh

Sadegh Ghotbzadeh, de vroegere minister van buitenlandse zaken van Iran, werd op 8 april 1982 samen met een tiental anderen in Teheran gearresteerd, zo meldden vrienden van de ex-minister op 9 april te Parijs.
Op 10 april bevestigde radio-Teheran de arrestatie. Zich baserend op mededelingen van het militaire revolutionaire tribunaal in Teheran, meldde de radio dat Ghotbzadeh en een aantal andere ,,contra-revolutionairen, nationalisten, monarchisten en andere machtaanbidders zonder ideologische koers" waren aangehouden wegens een ,,dwaze samenzwering" om de Islamitische Republiek omver te werpen. Zij zouden van plan zijn geweest Ayatollah Khomeini en leden van de Opperste Defensieraad te doden en vervolgens, onder het voorwendsel hun dood te wreken, ,,een bloedige zuivering in de verantwoordelijke organen en revolutionaire instellingen door te voeren en tenslotte de macht te grijpen". Op deze wijze wilden de samenzweerders ,,de weg openen voor hun Westerse meesters, inclusief de Verenigde Staten", aldus radio-Teheran.
Op 19 april verscheen Ghotbzadeh voor de Iraanse televisie. Hij bekende drie maanden lang met hoge Iraanse officieren te hebben samengewerkt aan een komplot om Ayatollah Khomeini en de voornaamste Iraanse leiders te doden. Naar zijn zeggen was hij door twee officieren, leden van een organisatie van militairen, benaderd die hem voorstelden een huis naast de residentie van de imam te laten opblazen en de residentie zelf te doen bombarderen tijdens een bijeenkomst van de voornaamste leiders van de republiek.
Twee tussenpersonen, hojatoleslam Mehdi Madavi en Abdul Reza Hejavi, hadden namens hem (Ghotbzadeh) contact opgenomen met ayatollah Kazem Shariat-Madari om deze van het komplot op de hoogte te stellen. ,,Deze twee tussenpersonen (...) hebben mij verzekerd dat ayatollah Shariat-Madari hun had meegedeeld dat hij niets kon doen bij de verwezenlijking van het project maar dat hij, als het mocht slagen, zich ervoor zou uitspreken," aldus de ex-minister. Hij voegde daaraan toe dat hij eerst het voorstel om Khomeini te doden had aanvaard, doch bij nader inzien diens leven had willen sparen, ,,maar ik wist niet hoe ik dat kon doen".

Op een persconferentie onmiddellijk na het 15 minuten durende TV-interview zei hojatoleslam Mohammed Reyshahri, de president van de islamitische revolutionaire tribunalen, dat hij niet dacht dat ayatollah Shariat-Madari persoonlijk van het komplot op de hoogte was, hoewel het onderzoek op dat punt nog niet was afgesloten. Wel was Reyshahri ervan overtuigd dat de kring rondom ayatollah Shariat-Madari in het komplot verwikkeld was, waarbij hij erop wees dat de schoonzoon van de ayatollah, Ahmed Abassi, op 14 april was gearresteerd. In totaal waren 45 arrestaties verricht in verband met het komplot, aldus Reyshahri, die nog stelde dat er voldoende bewijsmateriaal was om Ghotbzadeh naar het vuurpeloton te

sturen, hoewel hij niet de leider van het komplot kon zijn geweest, ,,want hij is echt dom".

Reeds op 16 april waren het huis en het kantoor van Shariat-Madari in Qom en het door hem beheerde religieuze seminarie volgens familieleden door ,,fanatici en revolutionaire gardisten" bestormd en doorzocht. Twee schoonzoons van de ayatollah, ook Jalal Emami. zouden zijn gearresteerd. In het weekend van 18 april onthulde ayatollah Khalkhali in het dagblad Kayhan dat de betrokken gebouwen ,,door het volk (waren) bezet en overgedragen aan de Revolutionaire Garde". In de bezette gebouwen zouden zendapparatuur en cassettes met contra-revolutionaire inhoud zijn aangetroffen.
Op 20 april werd Shariat-Madari door de kring van islamitische exegeten in Qom van zijn religieuze titels vervallen verklaard.
Op 21 april gingen duizenden Iraniërs de straat op om de executie te eisen van Ghotbzadeh en Shariat-Madari, waarbij de laatste volgens radio-Teheran als pro-Amerikaans en zijn plaats in de sjiitische hiërarchie onwaardig werd veroordeeld.

Op 27 april bekende schoonzoon Ahmed Abassi in een TV-uitzending dat Saoedische autoriteiten hun volledige steun aan het komplot hadden toegezegd. Deze beschuldiging werd door Saoedi-Arabië op 29 april als ,,ongegrond en onlogisch" van de hand gewezen.

Op 2 mei erkende Shariat-Madari in een 10 minuten durende TV-uitzending dat hij ,,van het komplot tegen het regime op de hoogte" was geweest. Hij bood Khomeini zijn excuses aan, omdat hij in gebreke was gebleven door het komplot niet bij de autoriteiten te melden, maar hij uitte geen zelfkritiek.
NRC/H'blad (8-5-'82) schreef o.a.:

„...de op sociaal gebied conservatieve en op politiek gebied verlichte Shariat-Madari, voor de revolutie algemeen erkend als de belangrijkste groot-ayatollah van Iran, ook al vanwege zijn massale aanhang onder de Azerbeidjani's (die ongeveer een derde van de totale Iraanse bevolking uitmaken), heeft zich altijd gekeerd tegen de leer van de Fagigh.
Terwijl andere groot-ayatollahs monkelden dat zij het een beetje oneens waren met het door Khomeini uitgevonden Fagigh-principe dat ,,de Gids der Natie" dictatoriale macht toekent, sprak Shariat-Madari zich er openlijk tegen uit. Shariat-Madari was te belangrijk in het college van groot-ayatollahs. Dus werd zijn stem eind 1979 gesmoord, toen hem huisarrest werd opgelegd, nadat de studentenbezetters hem van CIA-contacten hadden beschuldigd. Nu heeft de geestelijkheid van Qom hem de titel ontnomen van groot-ayatollah, werd zijn huis bestormd, zijn familie gevangen genomen en hij zelf met de dood bedreigd..."



De voormalige minister van buitenlandse zaken, Sadegh Ghotbzadeh, tijdens de slotzitting van zijn proces.

Het proces tegen Ghotbzadeh begon op 14 aug. voor een militair tribunaal in de Evin-gevangenis te Teheran. Het vond plaats achter gesloten deuren, alleen enkele geselecteerde journalisten werden toegelaten.
De door hojatoleslam Reyshahri voorgelezen aanklacht bevatte o.a. de volgende beschuldigingen: a) samenwerking met militaire en contra-revolutionaire groepen om de islamitische republiek omver te werpen; b) het sturen van speciale afgezanten naar het buitenland om geld en inlichtingen t.b.v. het komplot in te zamelen; c) het ontvangen van $60.000 van een Argentijnse zakenman, Hector Villalon; d) het streven de medewerking van ayatollah Shariat-Madari te verwerven; e) pogingen wapens in het buitenland te kopen; f) het beramen van plannen om het hoofdkwartier van de Revolutionaire Garde en de radio- en TV-zenders over te nemen; g) het beramen van plannen om de residentie van Ayatollah Khomeini te verwoesten; en h) de poging om door omkoping de vrijlating van een lid van de monarchistische Pars groep te bereiken.
Ghotbzadeh, die zijn eigen verdediging voerde, gaf toe dat hij de regering en haar fundamentalistische leden had willen afzetten en de islamitische republiek omver had willen werpen, maar hij ontkende betrokken te zijn geweest bij enig komplot om ayatollah Khomeini te doden.
Op 22 aug. verklaarde hojatoleslam Reyshahri dat was bewezen dat Ghotbzadeh verwikkeld was in het komplot om Khomeini te doden.
In de nacht van 15 op 16 sept. werd Ghotbzadeh ter dood veroordeeld en door een vuurpeloton terechtgesteld.

De in 1936 te Qazvin geboren Sadegh Ghotbzadeh was, toen hij in febr. 1979 met Khomeini in Teheran arriveerde, meer dan 20 jaar gedwongen buitenlands geweest.
Na tweemaal te zijn opgepakt vanwege politieke activiteiten, vestigde hij zich in 1959 in de Verenigde Staten. Washington wees hem in 1962 uit, en na een korte periode in Canada vond hij in Frankrijk een nieuw- toevluchtsoord. Zijn eerste ontmoeting met Khomeini volgde in 1971 tijdens een bezoek aan Irak, waar deze toen nog zijn ballingsoord had. In de volgende jaren werd zijn verbintenis met de Ayatollah steeds hechter en ging hij optreden als diens „reizend ambassadeur" en woordvoerder. Zo legde hij voor Khomeini het eerste contact met PLO-leider Yassar Arafat.
Op 11 febr. 1979 werd hij directeur van de Iraanse staatsomroep, die onder zijn leiding grondig werd geïslamiseerd. In nov. 1979 volgde hij Bani-Sadr op als minister van buitenlandse zaken, nadat deze door de geestelijkheid te slap zou zijn bevonden in de kwestie van de Amerikaanse gijzelaars. Maar zijn streven om deze crisis diplomatiek op te lossen maakte hem eveneens tot doelwit van fundamentalistische kritiek: hij zou teveel geneigd zijn tot concessies en zijn diplomatieke dienst onvoldoende op islamitische leest schoeien.
Nadat Ghotbzadeh in jan. 1980 zonder enig succes had meegedongen naar het presidentschap, kwam in september een eind aan zijn ministerschap toen premier Mohammed Ali Rajai een nieuwe regering vormde. Na een kritische uitlating aan het d van de door de geestelijkheid bel 1 media werd hij in nov. 1980 (pag 418/3-'81) door revolutionaire gardisten gearresteerd, maar kwam op voorspraak van Khomeini weer vrij. Vanaf dat moment leefde hij teruggetrokken, aldus de Volkskrant (17-9-'82).

Op 16 aug. 1982 was door Iraanse kringen in Londen gemeld dat in verband met het komplot-Ghotbzadeh ca. 70 Iraanse officieren in de voorgaande drie weken door vuurpelotons waren terechtgesteld. Op 18 aug. berichtte het Parijse kantoor van de Mujaheddin-e-Khalq dat in de Evin-gevangenis te Teheran de voorgaande drie dagen honderden politieke gevangenen na geheime processen waren geëxecuteerd.
Op 28 aug. en 6 sept. begonnen voor hetzelfde militaire tribunaal dat Ghotbzadeh had berecht processen tegen vier resp. zes ,,mede-samenzweerders van Ghotbzadeh".
De vier van 28 aug. waren Ahmed Abassi, Abdul Reza Hejazi, hojatoleslam Mehdi Madavi en Javad Manghebi. Op 29 sept. werd Mehdi Madavi samen met kolonel Ghassem Hosseini (een voormalige militaire openbare aanklager) voor een vuurpeloton terechtgesteld, aldus *IRNA*. Op 14 nov. werd Ahmed Abassi veroordeeld tot 8 maanden gevangenisstraf plus 10 jaar huisarrest. Abdul Reza Hejazi kreeg toen 7 maanden gevangenisstraf opgelegd en hij werd van zijn religieuze waardigheid vervallen verklaard.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

IRAN START ,,DAGERAADu-OFFENSIEF

In de nacht van 6 op 7 februari startten Iraanse troepen een nieuw offensief tegen Irak onder de naam ,,Dageraadn (Fajr). Dit offensief aan de vooravond van de vierde verjaardag van de overwinning van de „islamitische revolutie" was het vierde grote offensief van Iran sinds juni 1982 en volgens Iran zelfs het grootste sinds het begin van de Iraaks-Iraanse oorlog in september 1980.

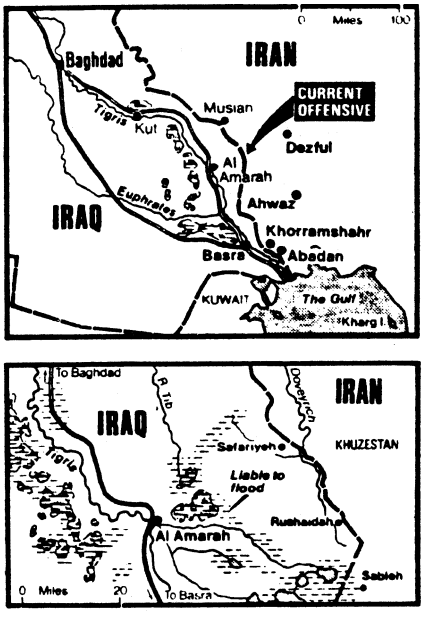
Hojatoleslam Hashemi Rafsanjani, de voorzitter van het Iraanse parlement, verklaarde op 7 febr. dat het Fajr-offensief ,,de definitieve militaire operatie" was ,,die het lot van de regio zal beslissen".
Volgens het Iraakse opperbevel had Iran in eerste instantie twee geregelde legerdivisies ingezet alsmede tankeenheden en brigades revolutionaire gardisten.
De gevechten spelen zich af in het gebied van Missan en Fakkeh, waar Irak volgens Teheran nog 250 km^2 Iraans gebied bezet hield. Het strijdtoneel ligt ca. 100 km ten zuiden van de Iraanse stad Dezful en ca. 60 km ten oosten van de Iraakse stad Al Amarah. Het ,,Dageraadn-offensief leek volgens waarnemers in eerste instantie gericht op het afsnijden van de autoweg van Bagdad naar de zuidelijke oliestad Basra op een punt net ten noorden van Al Amarah. Mocht dat doel worden bereikt, dan zou de belegerde haven van Basra van de Iraakse hoofdstad zijn afgesneden en zou de voornaamste aanvoerroute van Irak vanuit de Golfstaten zijn versperd.

Op 7 febr. meldde het Iraanse persbureau *IRNA* dat de Iraanse troepen op de eerste dag van het offensief ca. 250 km^2 door Irak bezet gebied aan weerszijden van de grens hadeen veroverd, met inbegrip van de grensdorpen Sableh, Safariyeh en Rushaidah. Ook drie posten aan de Iraakse kant van de grens zouden onder de voet zijn gelopen.
Irak beweerde echter dat het Iraanse offensief was afgeslagen. Het zou in twee aanvalsgolven zijn gekomen; alleen al bij de eerste golf zouden 6.894 Iraniërs zijn gedood. Volgens Irak zouden twee Iraanse infanteriebataljons en een Iraans tankbataljon in de sector-Misan totaal zijn vernietigd, waar het vierde Iraakse legerkorps is gelegerd. Iran meldde de vernietiging van een brigade van Irak's 14de legerdivisie, twee infanterie-bataljons en een gemechaniseerd bataljon.

Op 8 febr., de tweede dag van het offensief, werd opnieuw zware strijd geleverd. Volgens Iran werd toen nog eens een gebied van 50 km^2 op de Iraakse troepen veroverd, die 800 man aar, doden of gewonden zouden hebben verloren. Volgens Irak echter zouden de Iraniërs geen meter zijn opgeschoten en zou een Iraanse aanval langs een front van 30 tot 40 km ten oosten van Al Amarah zijn afgeslagen, waarbij 438 Iraniërs zouden zijn gedood en velen krijgsgevangen zouden zijn gemaakt – onder wie, volgens een Iraaks communiqué, jongens van 10 of 12 jaar en oude mannen van 80.

Teruggekeerd van het front verklaarde de commandant van het vierde Iraakse legerkorps, generaal Hisham Sabah al-Fakhri op 8 febr. tegenover de pers te Bagdad: ,,Ik denk dat de strijd vier of vijf dagen zal duren en dat hij voor beide partijen moordend zal zijn." De Iraakse president Saddam Hoessein waarschuwde de Iraanse leiders dat zij, als zij het offensief voortzetten, ,,kiezen voor het pad van dood en degradatie". Hij riep de Iraniërs op te ,,antwoorden op de stem van de vrede".

Op 9 febr. gaf Irak toe dat op het punt aan het front bij Misan de Iraanse troepen op Iraaks grondgebied waren doorgedrongen. Maar, aldus het Iraaks communiqué, verder dan 183 meter op Iraaks gebied kwamen zij niet; zij ,&epen in een val".



(The Economist 12-2)

In de nacht van 9 op 10 febr., zo meldde de radio-Teheran de volgende dag, gingen de Iraanse troepen de tweede fase van het offensief in met een aanval op de Iraakse stellingen in het gebied van Fakkeh. Daarbij zou de 12de brigade van de 3de Iraakse divisie zijn gedecimeerd en zou de militaire organisatie van de vijand in het gebied aanzienlijke schade zijn toegebracht. Iraakse tegenaanvallen vanuit de lucht hadden niets opgeleverd en de Iraakse luchtmacht had vier toestellen verloren, aldus door radio-Teheran uitgezonden legerverklaringen.
Op 10 febr. werd in Bagdad officieel bekendgemaakt dat de Iraakse luchtmacht de Iraanse steden Ahwaz, Dezful en Abadan had gebombardeerd. Eerder had het Iraakse persbureau *INA* bericht dat op 9 febr. in het uiterste noorden van de (Perzische) Golf drie Iraanse marineschepen tot zinken waren gebracht bij een gecombineerde aanval van de Iraakse luchtmacht en marine.
Eveneens op 10 febr. bevestigde het Iraakse opperbevel berichten van een correspondent van het front dat de Iraanse hoofdmacht aldaar, bestaande uit een pantserbrigade en verscheidenen infanteriebrigades, zich na omsingeling door Iraakse eenheden had overgegeven. Meer dan 1.000 Iraanse militairen zouden krijgsgevangen zijn gemaakt en het slagveld zou zijn ,,bezaaid met lijken van Iraniërs". Volgens een communiqué dat op 11 febr. door radio-Bagdad werd omgeroepen zou de Iraanse aanval van 9 febr. 's nachts aan 4.786 Iraanse soldaten het leven hebben gekost.

Nadat het Iraakse persbureau *INA* al melding had gemaakt van in totaal 107 bombardementsvluchten van de Iraakse luchtmacht tegen Iraanse troepenconcentraties in het gebied van Misan, waar de strijd vanaf 10 febr. wat leek te zijn geluwd, werd door Irak bericht dat de Iraakse luchtmacht en marine op 12 febr. 's avonds een gezamenlijke aanval hadden uitgevoerd op de olieterminal op het Iraanse eiland Kharg in de (Perzische) Golf. Daarbij zouden de westelijke aanlegsteiger, een pompstation en een olietanker zijn getroffen.

Iraans oorlogscommuniqués waren toen niet voorhanden, maar in het parlement te Teheran zei voorzitter Rafsanjani dat Ayatollah Khomeini en de rest van Iran ,,hebben besloten de oorlog voort te zetten tot de overwin-

Weekblad 52ste jaargang No. 2676, pag. 33775-33790

ning". Hij herhaalde op 14 febr. dat de operatie-,,Dageraad" het slotoffensief was. Iran stelt belang in vrede, aldus Rafsanjani, maar ,,zolang de Iraakse Baath-partij bestaat kan er in dit gebied geen vrede worden gesticht". Hij waarschuwde voor nieuwe grootscheepse acties langs een breed front.

Terwijl de Golf-oorlog volgens schattingen (*Financial* Times 10-2) reeds vóór het ,,Dageraad"-offensief al 100.000 doden had gevergd, blijft het aantal doden fors toenemen.

Op 13 febr. deelde een vertegenwoordiger van het militaire opperbevel in Bagdad volgens het Iraakse persbureau *INA* mee dat bij de gevechten in de voorgaande week 15.258 Iraanse militairen waren gedood. Voorts zouden 98 Iraanse tanks en 81 gepantserde personeelsvoertuigen zijn vernietigd of buitgemaakt. Het Iraakse opperbevel verstrekte geen bijzonderheden over Iraakse verliezen.

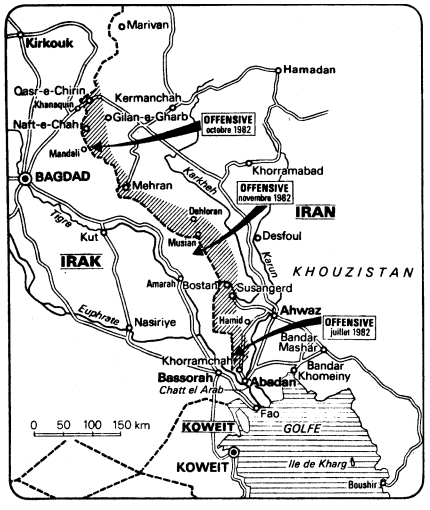
Volgens Iran waren tot dan toe 3.300 Iraakse militairen gedood. De Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani noemde de Iraakse cijfers over Iraanse verliezen op 14 febr. onzinnig.

Voorgaande offensieven

Sinds het ,,Heilige Stad"-offensief, dat Iran in de nacht van 29 op 30 april 1982 had gelanceerd en dat op 24 mei 1982 tot de herovering van Khorramshahr had geleid (zie pag. 376-'82), bezette Irak nog ca. 450 km^2 Iraans gebied.

Daarna vonden nog drie Iraanse offensieven plaats, die ten doel hadden een doorbraak tot op Iraaks grondgebied te forceren:

1) In de tweede helft van juli 1982 trachtten Iraanse troewen twaalf dagen ten noordoosten van Basra (Bassorah) Irak binnen te rukken. Dit offensief liep vast. Irak gaf toe 10.000 man te hebben verloren, maar stelde dat nog veel meer Iraniërs waren gesneuveld.



(Le Monde 6/7-2-'83)

2) Op 1 okt. 1982 's morgens startten de Iraanse troepen een offensief in de centrale sector ter hoogte van de Iraakse plaats Mandali ten oosten van Bagdad. Ook dit offensief werd tot staan gebracht.

3) Op 1 nov. 1982 's avonds lanceerde Iran onder de naam ,,Mohorram" een offensief bij Musian, waarbij Iraanse troepen erin slaagden het Iraakse leger bij Dezful terug te drijven en in het zuiden van de provincie Misan door te dringen op Iraaks gebied. Maar de Iraniërs slaagden er niet in een beslissende doorbraak te forceren.

Volgens Le Monde (6-2) bezetten de Iraniërs in de sectoren Mandali, Musian en Bassorah enclaves met een totaal oppervlak van 650 km^2. Het vastlopen van de offensieven viel, aldus de *NZZ* (9-2), o.a. te verklaren uit de omstandigheid dat de Irakezen in de lucht voldoende overwicht bezaten om helikopters tegen de Iraanse grondtroepen in te zetten.

Volgens de Iraakse president Saddam Hoessein hield Irak al sinds november 1982 rekening met een nieuw Iraans offensief en had Irak zich goed voorbereid.

Overigens had de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani de Iraanse strijdkrachten al op 24 dec. 1982 tot een nieuw offensief en een ,,totale invasie" van Irak opgeroepen, mede als reactie op de Iraakse beschieting van de Iraanse stad Dezful met raketten, waarbij op 19 dec. 1982 minstens 62 doden onder de burgerbevolking vielen.


Iraanse krijgsgevangenen in een Iraaks militair kamp achter het front bij Shib (8 februari)

WEST-EUROPA

BELGIË

WERKLOOSHEID IN 1982

Op 30 dec. 1982 telde België 483.559 werklozen. Dat staat gelijk met 11,6% van de actieve bevolking en 17,6% van de sociaal verzekerden. Uitgesplitst per geslacht is 8,7% van de mannelijke en 16,5% van de vrouwelijke actieve bevolking werkloos. Bij de sociaal verzekerden zijn deze percentages respectievelijk 13,3 en 25.

De Rijksdienst voor Arbeidsverzekering (RVA) stipt aan dat de toename van de volledige werkloosheid met 2,2% ten opzichte van november 1982 vooral in Vlaanderen is geschied. Bij de mannelijke bevolking gaat het om een stijging met 4,2% en de werkloosheid is vooral toegenomen in de bouw- en dienstensector. De stijging van de vrouwelijke werkloosheid is meestal gesitueerd in de sectoren voeding, handel en diensten.

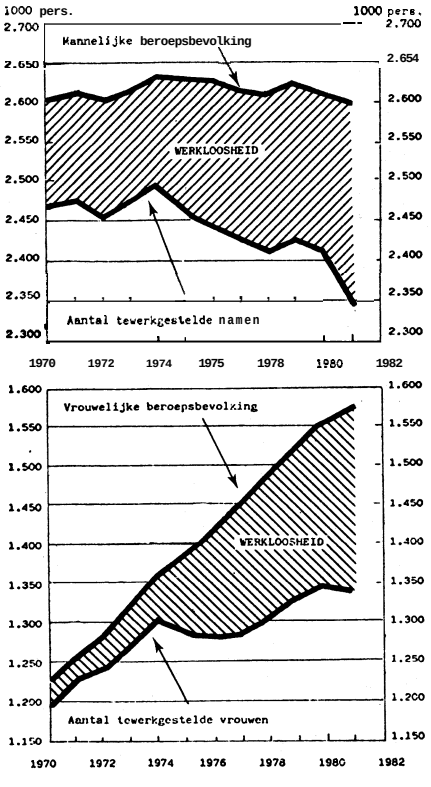
Ten opzichte van november 1982 is de werkloosheid in december met 10.296 eenheden toegenomen, 6.427 in Vlaanderen 2.903 in Wallonië en 996 in Brussel.

In het totaal zijn 155.464 jongeren, of 32% van de uitkeringsgerechtigde werklozen, zonder baan. Zij vertegenwoordigen dus ongeveer één derde van het totaal aantal werklozen.

Uit een studie van de Generale Bankmaatschappij blijkt dat de Belgische industrie, bouwsector inbegrepen, tussen 1970 en 1981 345.000 arbeidswlaatsen heeft verloren. Dit verlies betrof vooral de mannelijke arbeidskrach-

ten (– 252.000).Van 1970 tot 1981 nam de werkloosheid met 330.000 personen toe (129.000 mannen en 201.000 vrouwen). terwijl het totale aantal arbeidskrachten met 331.000 steeg. Netto werden een duizendtal nieuwe arbeidsplaatsen geschapen. Dat is het verschil tussen een aanwinst van 143.000 arbeidsplaatsen voor de vrouwen en een verlies van 142.000 arbeidsplaatsen voor de mannen.
De diensten, incl. de openbare besturen en het onderwijs, creëerden zowat 417.000 nieuwe arbeidsplaatsen, waaruit de Generale Bankmaatschappij besluit dat de inspanning van de dienstensector tot opvang van de werkzoekenden uitzonderlijk groot is geweest. Dit zal echter niet kunnen worden voortgezet omdat de sector verzadigd is, op zijn beurt tot rationaliseringen overgaat en poogt de produktiviteit op te voeren. Bovendien worden de meeste besturen geconfronteerd met budgettaire eisen en ertoe genoopt hun gewone uitgaven. die grotendeels bestaan uit lonen en wedden, te drukken.
De grote omvang van de werkloosheid is volgens de bank toe te schrijven aan de dramatische samenloop van verscheidene factoren, zonder rechtstreeks oorzakelijk verband: economische (crisis), demografische (stijging van de actieve bevolking) en vooral sociologische factoren (sterk gestegen deelneming van de vrouwen aan het arbeidsleven). Ook kan men niet voorbijgaan aan de weerslag van de technische vooruitgang op sommige vormen van werkloosheid, evenmin als aan de onrechtstreekse gevolgen van het sociaal beleid, dat de jongste jaren meer individualistisch dan familiaal, meer interventionistisch dan liberaal, meer op korte termijn dan op halflange en lange termijn werd opgevat.
De bank is ten slotte van oordeel dat de statistieken betreffende de volledige werkloosheid de omvang van het verschijnsel minimaliseren. Er bestaat een verborgen werkloosheid, die niet wordt opgenomen: de overtollige personeelsleden in de bedrijven en in de besturen. van wie de aanwezigheid economisch niet verantwoord is. Bovendien werkte de werkloosheid de tewerkstelling van werknemers in taken beneden hun bekwaamheid in de hand.

VERLOOP VAN DE WERKLOOSHEID PER GESLACHT



Voorwaarden voor werklozensteun

In een tussentijds verslag van de commissie, die door de regering belast is met de studie over de vereenvoudiging van de sociale zekerheid (commissie-Dillemans genaamd), worden 12 voorwaarden opgesomd om van werklozensteun te kunnen genieten. Het zijn:

1) Van werk en loon verstoken zijn.
2) Gedurende een referteperiode een beroepsverleden van werknemer bewijzen in een volledige betrekking.
3) Voor de arbeidsdagen. of gedeelten van arbeidsdagen. die beroepsverleden uitmaken, het minimumloori hebben verdiend.
4) Tijdens die dagen of gedeelten daarvan onderworpen zijn geweest aan de sociale zekerheid en wettelijke inhoudingen op het loon hebben ondergaan.
5) Bereid zijn een dienstbetrekking te aanvaarden.
6) Bereid zijn een beroepsopleiding te volgen.
7) Arbeidsgeschikt zijn.
8) De actieve leeftijd hebben.
9) Geen recht hebben op een ander vervanginkomen.
10) Zich onderwerpen aan de controlemaatregelen.
11) Bereid zijn te worden tewerkgesteld door de overheid of door sommige werkgevers die een sociaal. humanitair of cultureel doel nastreven.
12) Bereid zijn, wanneer het een moeilijk te plaatsen werkloze betreft, tewerkgesteld te worden in een beschuttende werkplaats.

AANTAL FAILLISSEMENTEN IN 1982

Volgens Eurinform en Dun & Bradstreet werden in 1982 in België 4.230 faillissementen gepubliceerd, wat 2,34% meer is dan in 1981. De stijging van het aantal faillissementen was het hoogst in Vlaanderen met 7,85%, tegenover een toename met 2,39% in Wallonië. In Brussel daalde het aantal faillissementen met 8,32%. In België waren in 1982 meer faillissementen dan in Oostenrijk en Zwitserland samen.

December 1982

Per provincie

	1980	1981	1982
Antwerpen	50	68	73
Brabant	93	123	130
West-Vlaanderen	48	46	43
Oost-Vlaanderen	24	33	32
Henegouwen	41	54	45
Luik	42	52	43
Limburg	15	42	20
Luxemburg	7	4	9
Namen	13	15	16
Totaal	333	437	411

Per gewest

Brussel	63	82	92
Vlaanderen	154	212	199
Wallonië	116	143	120
Het Rijk	333	437	411

Per provincie

Antwerpen	640	704	698
Brabant	1.200	1.266	1.236
West-Vlaanderen	307	367	447
Oost-Vlaanderen	273	394	358
Henegouwen	371	431	493
Luik	360	430	456
Limburg	161	312	306
Luxemburg	71	58	74
Namen	136	171	162
Totaal	3.519	4.133	4.230

Per gewest

Brussel	853	985	903
Vlaanderen	1.606	1.897	2.046
Wallonië	1.060	1.251	1.281
Het Rijk	3.519	4.133	4.230

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

BEZOEKEN WESTDUITSE BEWINDSLIEDEN AAN VS. KWESTIE VAN DE STATIONERING VAN NIEUWE KERNWAPENS IN WEST-EUROPA

Na het aantreden van de nieuwe regeringscoalitie van CDUICSU en FDP in Bonn (pag. 641 e.v.-1982) hebben verschillende leden van het kabinet, o.w. bondskanselier Kohl, bezoeken aan de VS gebracht. Een belangrijk onderwerp van gesprek tussen de Duitsers en de Amerikanen was bij deze bezoeken voortdurend het tweeledige besluit van de NAVO uit dec. 1979 over de modernisering van kernwapens in West-Europa met daaraan gekoppeld het aanbod aan de SU te onderhandelen over de beperking van kernwapens voor middellange afstand in Europa.

Minister Wörner bezoekt Washington. Controverse tussen Duitse politieke partijen over de kernwapens

Als eerste bracht van 8-9 nov. 1982 minister Manfred Wörner van defensie een bezoek aan Washington. Uitlatingen van deze, gedaan gedurende dit bezoek, brachten een controverse in de Duitse politiek teweeg over de kwestie van de plaatsing van nieuwe kernwapens in West-Europa.

De minister had bij zijn bezoek in Washington gezegd dat de stationering van middellange-afstandswapens in geval van een mislukking van de onderhandelingen tussen de twee supermogendheden niet mag worden uitgesteld. Bovendien had hij eraan toegevoegd dat ook verder kan worden onderhandeld wanneer met de stationering is begonnen.
Staatssecretaris Mertes van buiten-

landse zaken onderstreepte deze opvatting later.
Voor de wapenexpert in de SPD-fractie, Egon Bahr, was dit aanleiding om de nieuwe bewindslieden te verwijten dat zij ,,zomaar standpunten van Duitse politiek hebben laten varen". Wörner heeft, aldus Bahr, ,,eenzijdig de druk weggenomen" op de onderhandelaars om tot een resultaat te komen. Nu de tijdsdruk weg is kunnen de Amerikanen wel acht jaar onderhandelen, want gestationeerd wordt er toch in 1983, zo klaagt Egon Bahr.
Bahr letterlijk: ,,De SPD zal in elk geval haar positie niet veranderen. Ons ,,nee" komt dichterbij".
Deze distantie tot het NAVO-dubbelbesluit werd op 10 nov. overgenomen door enkele andere SPD-ers, onder wie lijsttrekker Hans Jochen Vogel. Andere sociaal-democraten verwachten nu een vervroegde controverse binnen de SPD over het stationeringsthema, waarover in eerste instantie intern tot de verwachte verkiezingen van 6 maart een soort godsvrede was overeengekomen.
Aanhangers van Helmut Schmidt in de SPD geven weliswaar toe dat minister Wörner zich ,,misschien onhandig" heeft uitgedrukt, maar zeggen dat hij zich verder in de lijn van het NAVO-dubbelbesluit bevindt.
Diverse sociaal-democraten hadden onder bondskanselier Helmut Schmidt eerder uit loyaliteit tegenover hun kanselier dan uit overtuiging het NAVO-dubbelbesluit geaccepteerd. Een van hen was Egon Bahr, die Schmidts standpunt ,,met pijn in de buik" ondersteunde. Bahr stelde zich in geval van nog lopende onderhandelingen eind volgend jaar voor om dan liever de stationering voor enige tijd op te schorten dan te stationeren en vervolgens verder te onderhandelen.

In Washington zelf heeft minister van defensie Wörner bij de Amerikanen bedongen dat zij eind 1983 ook inderdaad stationeren indien dat nodig mocht blijken. Uitstel bijvoorbeeld wegens de technische moeilijkheden met de Pershing-2 zou het verzet tegen de stationering aanwakkeren, aldus Wörner.
Uitgebreide voorbereidingen voor stationering al in april 1983 wenst de CDU-FDP-regering daarentegen niet.
Wörner heeft zich in Washington verzet tegen Amerikaanse plannen om op de 108 lanceerinrichtingen van Pershing-2-raketten telkens twee raketten te plaatsen. Dit Amerikaanse plan zou feitelijk 216 nieuwe atoomkoppen op Westduits grondgebied brengen en in tegenswraak zijn met het NAVO-dubbelbesluit. Ook als geheim plan weigerde Wörner dit te accepteren, omdat het in geval van uitlekken de regering in een ernstige geloofwaardigheidscrisis tegenover de bevolking zou brengen.

Bezoek aan de VS van bondskanselier Kohl

Bondskanselier Kohl heeft, vergezeld van minister Genscher van buitenlandse zaken, van 14-16 nov een bezoek aan de VS gebracht. De bondskanselier heeft er in Washington bij president Reagan op aangedrongen, dat deze zo spoedig mogelijk een ontmoeting zou hebben met de nieuwe Sowjet-partijleider Joeri Andropow.
Kohl vertelde dit op 15 nov. op een persconferentie.
Korte tijd later zei de woordvoerder van het Witte Huis, Larry Speakes, dat een topontmoeting op korte termijn uitgesloten is. Er zijn vanuit Moskou geen signalen gegeven die erop wijzen dat een top dichterbij is gekomen na de dood van Leonid Brezjnew, aldus Speakes.
De woordvoerder voegde er aan toe dat het Amerikaanse criterium voor het beleggen van een topconferentie blijft dat er een reëel vooruitzicht moet zijn dat er resultaten kunnen worden geboekt.
Kohl heeft op 15 nov. vier uur lang met Reagan overleg gepleegd, eerst tijdens de lunch, later aan het diner. De Westduitse christen-democraat toonde zich na afloop buitengewoon tevreden over zijn gesprekken met de Amerikaanse president alsook met diens minister van defensie, Caspar Weinberger. ,,Dit is een belangrijke en goede dag voor de Amerikaans-Duitse betrekkingen, voor Europa en voor de NAVO", aldus Kohl.

Kennelijk wilde hij hiermee nog eens onderstrepen dat hij naar Washington was gekomen om voor alles de vriendschap van Bonn met Washington te benadrukken. Ook in zijn redes, zowel bij aankomst op het Witte Huis als gedurende het eten, liet hij geen gelegenheid voorbijgaan om steeds weer te herhalen: ,,U kunt zich op uw Duitse vrienden verlaten!" Naar zijn zeggen is de Bondsrepubliek een loyale partner van de Verenigde Staten. en zal ze dat blijven; woorden die 29 jaar geleden ook al eens bondskanselier Konrad Adenauer heeft gesproken.

Van zijn kant stelde Reagan vast dat goede vrienden het soms oneens met elkaar kunnen zijn, maar dat dank zij het geloof in vrijheid meningsverschillen ,,in een geest van eensgezindheid" kunnen worden opgelost. Tevens oefende de Amerikaanse president weer felle kritiek op de Sowjet-Unie, die hij ervan beschuldigde .,een zeer omvangrijke oorlogsmachine" te hebben opgebouwd. Volgens hem moeten de Westerse bondgenoten hieraan vastbesloten het hoofd bieden.

Op de persconferentie vertelde de nog in smoking gestoken Kohl tegen middernacht dat een van de belangrijkste gesprekstheme's de verhouding tussen Oost en West was geweest, dit ook in het licht van de machtswisseling in de Sowjet-Unie. De Westduitse bondskanselier waarschuwde er in dit verband nadrukkelijk voor dat een verandering in de Russische politieke leiding nog niet tot een wijziging van het systeem hoeft te leiden. Vooreerst zal



Bondskanselier Helmut Kohl begroet Nancy Reagan. In het midden president Reagan.

men moeten afwachten wat er in Moskou zal gaan gebeuren, aldus Kohl.
Hij maakte echter duidelijk het een goede zaak te vinden als Reagan een gebaar tegenover Moskou zou maken door op korte termijn een topgesprek met Andropow voor te stellen. Dit zou belangrijk kunnen zijn voor de onderhandelingen in Geneve over een beperking van de kernwapens voor de middellange afstand (INF) en over een vermindering van de strategische wapens (START).
In zijn gesprek met Reagan heeft Kohl verzekerd dat zijn regering aan het zogenoemde dubbelbesluit van de NAVO over nucleaire modernisering vasthoudt. Hij zei dat West-Duitsland in de loop van 1983 zal overgaan tot stationering van de nieuwe generatie kernraketten voor de middellange afstand tenzij bij het wapenoverleg met Moskou vorderingen worden gemaakt.
Over de onderhandelingen in Geneve zei Kohl ,,zeer onder de indruk" van Reagans engagement te zijn. In de afgelopen maanden is de Amerikaanse president er herhaalde malen van beschuldigd, vooral van Europese zijde, niet serieus in Geneve te onderhandelen.

Kohl nam gedeeltelijk de beschuldiging van Reagan over dat een deel van de Europese vredesbeweging door Oosteuropese communisten zou zijn ondermijnd. Volgens de Westduitse christen-democraten opereren in deze beweging niet alleen mensen die bang voor de toekomst of voor oorlog zijn, maar ook beroepsmensen die door de Oostduitse communistische SED worden betaald. Deze mensen zouden in de Bondsrepubliek alsook in andere Westeuropese landen actief zijn, zo meende Kohl.
Een ander onderwerp van gesprek in het onderhoud van bondskanselier Kohl met president Reagan was de Amerikaanse boycot op de levering van materiaal en technologie, ontwikkeld in de VS, voor de aanleg van een aardgaspijpleiding uit de Sowjet-Unie naar de VS.
Kort tevoren, op 13 nov., had de Amerikaanse president bekend gemaakt, dat hij dit embargo ophief (pag. 85811 e.v.-1982; instelling boycot pag. 5111 e.v.-1982).

De Amerikaanse president had het embargo ingetrokken, omdat er naar zijn zeggen tussen de VS en West-Europa overeenstemming over een regeling van deze kwestie bereikt was. Een tekst van een overeenkomst was echter niet gepubliceerd en van Franse zijde was het bestaan van een dergelijke overeenkomst eenvoudigweg ontkend.
Daarentegen hadden de Bondsrepubliek en Groot-Brittannie laten weten, dat zij de overeenkomst met de VS ondersteunden. Wat dit concreet te betekenen had, was niet bekend.

Op zijn persconferentie in Washington zei Kohl op 15 nov. na afloop van een onderhoud met Reagan dat nog steeds de wil ontbreekt om de tekst van de overeenkomst te publiceren. Naar zijn zeggen is het niet duidelijk, wanneer tot publikatie zal worden overgegaan.
In het algemeen verklaarde Kohl met het besluit van Reagan tevreden te zijn, eraan toevoegend zelf beslist geen aanhanger van het aardgasproject te zijn. Anderzijds wilde hij loyaal aan afgesloten verdragen blijven vasthouden.
De Westduitse bondskanselier gaf evenwel toe dat nog steeds niet de drie voorwaarden zijn vervuld die de Amerikaanse regering oorspronkelijk voor het intrekken van haar sancties heeft gesteld.
Volgens deze voorwaarden moet de staat van beleg in Polen worden ingetrokken, moeten alle politieke gevangenen worden vrijgelaten en moet de Poolse regering in overleg treden met Solidariteit en de kerk. Kohl verwachtte echter dat deze punten binnen afzienbare tijd zullen worden gerealiseerd. Een eerste stap in deze richting zou de vrijlating van Lech Walesa zijn, wat aan de protesten van de internationale publieke opinie zou zijn toe te schrijven.
Naar de mening van de Westduitse christendemocraat zou men de uitwerking van de publieke opinie op militaire dictaturen niet mogen onderschatten. Kohl maakte tegelijkertijd duidelijk dat wanneer de situatie in Polen niet verder zal verbeteren, de Amerikaanse regering wel eens nieuwe sancties tegen het militaire regime zou kunnen nemen. Hij noemde deze mogelijkheid ,,denkbaar".

Kohl zou Reagan hebben toegezegd, dat de Bondsrepubliek desnoods als enige de nieuwe raketten zal plaatsen

De bondskanselier zou president Reagan hebben toegezegd, dat de Bondsrepubliek eind 1983 als enige de nieuwe raketten voor de middellange afstand zou plaatsen, ongeacht wat andere Westeuropese landen zouden beslissen, zo kon medio januari in gezaghebbende kringen in Bonn worden vernomen.
De bronnen zeggen dat Kohl dit tijdens zijn bezoek in november aan Washington heeft toegezegd en dat hiermee de Westduitse houding tegenover de plannen van de NAVO voor kernbewapening aanzienlijk is veranderd. Onder Westduitse topambtenaren en leidende politici is volgens de aangehaalde bronnen ongerustheid ontstaan over Kohls belofte.

Kohls voorganger, de sociaal-democratische bondskanselier Helmut Schmidt, heeft als voorwaarde voor plaatsing van de raketten in West-Duitsland gesteld dat tenminste een ander Westeuropees land dat niet over kernwapens beschikt op dezelfde tijd besluit de middellange-afstandsraketten te plaatsen.
Kohl heeft voigens genoemde bronnen zijn toezegging gedaan tijdens een privé-gesprek met president Reagan op 15 november in het Witte Huis. Daarbij waren alleen twee tolken en twee notulisten aanwezig.
Een verslag van deze ontmoeting werd later verspreid onder een handvol mensen van de bondskanselarij en van de ministeries van defensie en buitenlandse zaken. Omdat zij ongerust waren over deze belofte werd zij uit het. Westduitse verslag van de besprekingen geschrapt.
Een woordvoerder van de regering in Bonn zei naar aanleiding van dit bericht: ,,De kwestie van plaatsing als enige land speelt in de werkelijkheid niet, omdat de Italiaanse regering heeft verklaard dat zij de beide delen van het tweeledige NAVO-besluit ondersteunt en de Nederlandse regering haar beslissing heeft aangehouden."
In het openbaar heeft Kohl steeds gezegd dat hij de benadering van zijn voorganger Schmidt van de tweeledige NAVO-beslissing van december 1979 deelt om vanaf eind dit jaar 572 kruisraketten en Pershing-2 raketten in West-Europa te stationeren tenzij de Sowjet-Unie tegen die tijd instemt met wapenbeperking.
Topambtenaren in Bonn zien de belofte van Kohl aan Reagan echter als een duidelijke afwijking van deze lijn, waardoor de druk op Washington om een compromis te bereiken in de onderhandelingen in Geneve zou kunnen afnemen. Een ambtenaar die bij Kohls bezoek was betrokken omschrijft de belofte als een ,,blanco cheque".
Volgens de NAVO-plannen worden in West-Duitsland 96 kruisraketten en 108 Pershing-2 raketten gestationeerd wanneer de besprekingen in Geneve mislukken. De eerste zes Pershingraketten zouden het eind van het jaar moeten worden geplaatst. Tegelijkertijd zouden op Sicilië de eerste kruisraketten moeten komen.

Regeringsverklaring over stationering

Er is geen sprake van dat de NAVO plaatsing van Pershing-2 en kruisraketten eind dit jaar zou uitstellen als de Sowjet-Unie niet akkoord zou zijn gegaan met het ontmantelen van de op

West-Europa gerichte kernraketten. Dit hebben de Westduitse ministers van defensie en buitenlandse zaken, Wörner en Genscher, op 12 jan. gezegd tijdens een persconferentie.
De beide ministers spraken met de pers na afloop van een kabinetszitting waarin een verklaring was opgesteld over de officiële Westduitse positie ten aanzien van de Euro-raketten. Hierin worden de sociaal-democratische SPD en haar leider Hans-Jochen Vogel ervan beschuldigd zich steeds verder te verwijderen van de NAVO-positie ten aanzien van de onderhandelingen in Geneve en van de politiek van het kabinet-Schmidt. ,,Het standpunt van de sociaal-democraten brengt de Westerse onderhandelingspositie in gevaar", aldus het Westduitse kabinet van CDUICSU en FDP.
Volgens de verklaring versterken recente uitlatingen van de SPD ,,de indruk dat de sociaal-democraten de gedachte aanvaarden van een alleen gedeeltelijke vermindering van Russische raketten voor middellange afstand – terwijl het Westen in het geheel geen kernwapens mag opstellen".
Minister Wörner zei na de kabinetszitting: ,,Ik betreur het feit dat politici van de oppositie de Sowjet-Unie het idee geven dat zij de vastbeslotenheid van het Westen kunnen ondermijnen".
De verklaring van het kabinet-Kohl lijkt in strijd met hetgeen Genscher een week eerder zelf heeft gezegd in reactie op de jongste onderhandelingsvoorstellen van Sowjet-leider Joeri Andropow om het aantal Russische raketten in Europa terug te brengen tot 162, weliswaar met drie kernkoppen elk. Genscher zei dat indien een nul-optie niet mogelijk was men tot plaatsing moest overgaan van een zo klein mogelijk aantal.
Nu verdedigde hij zich met de stelling dat zijn opmerking geheel in overeenstemming is met de beslissing van de NAVO tot stationering van kernraketten en het tegelijkertijd beginnen van onderhandelingen daarover om tot een lager niveau van bewapening in Europa te geraken.

Intussen heeft Hans-Jochen Vogel tijdens een persconferentie indirect bevestigd dat Moskou bereid zou zijn een deel van zijn SS-20's te ontmantelen in plaats van terug te trekken. Op een vraag daarover na een gesprek met Andropow zei Vogel: ,,Ik kan dat bericht niet tegenspreken" (zie ook pag. 8512 e.v.-1983).

CSU-voorzitter Strauss noemt nul-optie niet haalbaar

De voorzitter van de Beierse CSU, Franz-Josef Strauss, heeft op 22 jan. de zg. nul-optie als doelstelling bij de besprekingen in Geneve over de kernwapens voor middellange afstand ,,eenvoudigweg onzinnig, irreëel en onbereikbaar" genoemd. De Sowjet-Unie denkt er niet aan haar potentieel te verwijderen, aldus Strauss, en daarom ,,zou men het volk de waarheid moeten vertellen in plaats van zulke dagdromerij op te voeren."
Strauss sprak op een bijeenkomst van zijn partij waar hij als lijsttrekker voor de CSU bij de aanstaande bondsdagsverkiezingen werd benoemd.
Speculaties van de sociaal-democratische lijsttrekker Hans-Jochen Vogel over een mogelijke overbodigheid van de stationering noemde Strauss „volksbedrog". Te bereiken valt slechts een vermindering aan Russische zijde van al opgestelde raketten, zodat het Westen de omvang van zijn stationering naar verhouding kan beperken, aldus Strauss.

De duidelijkheid van Strauss betekent niet alleen een aanval op de SPD maar ook indirecte kritiek op de christen-democratische zusterpartij CDU en op kanselier Kohl.
De CDU houdt in de verkiezingscampagne tot nu toe namelijk vast aan de nul-optie, dat is de mogelijkheid dat de Sowjet-Unie haar op West-Europa gerichte raketten vernietigt en daarmee de stationering van Amerikaanse middellange afstandswapens in West-Europa overbodig maakt.
Nog in het weekeinde van 22 en 23 jan. zei CDU-fractieleider Alfred Dregger dat ,,het vanzelfsorekend ons standuunt is om de nul-ootie te bereiken." Scherp viel Dregger de sociaal-democraten aan, die beweren dat de regering-Kohl een mandaat van de kiezer verlangt voor de stationering: ,,Dat is een raketten-leugen", aldus Dregger.
CDU-secretaris-generaal Heiner Geissler verweet de sociaal-democraten te schommelen tussen West en Oost. Het in de SPD recentelijk gepropageerde linkse patriottisme ,,is in werkelijkheid nationalistisch neutralisme" aldus Geissler.
De SPD distantieerde zich van de kritiek. Lijsttrekker Vogel zei dat het jongste aanbod van de Sowjet-Unie bij de onderhandelingen in Genève ook voor hem nog niet genoeg is. Bovendien noemde Vogel de nul-optie destijds als uitgangspunt juist, maar het kan niet het laatste woord zijn. zei hij.

Minister Genscher in Washington. Houdt vast aan stationering

Minister Genscher van buitenlandse zaken heeft van 24-26 jan. in Washington besprekingen gevoerd met leidende Amerikaanse politici, onder wie president Reagan.
Na afloop gaf hij een persconferentie, waarop hij o.m. zei, dat de Bondsrepubliek het komende najaar zal beginnen met de opstelling van 96 kruisvluchten 108 Pershing-2 raketten, als er bij de onderhandelingen in Geneve over de beperking van raketten voor de middellange afstand in Europa geen resultaat wordt bereikt.
Hij wees suggesties van de hand dat vóór de opstelling eerst de balans van het Geneefse wapenoverleg moet worden opgemaakt. Pas wanneer-er een concreet resultaat is bereikt zal de huidige coalitie in Bonn nog eens verder kijken, zo benadrukte Genscher. In dat geval is het de bedoeling dat het Russisch-Amerikaanse akkoord binnen de NAVO wordt besproken.
Geen zorgen maakte Genscher zich over berichten dat Italië zich in het najaar opnieuw- wil beraden over de stationering van kruisraketten op zijn grondgebied. Hij geloofde dat de Italiaanse regering aan het oorspronkelijke besluit vasthoudt.
Tegelijkertijd maakte hij duidelijk dat de Bondsrepubliek in geen geval als enig land tot stationering zal overgaan. Naar zijn zeggen heeft de Bondsregering hier over nooit enige twijfel laten bestaan. Bovendien zou voor Bonn de Italiaanse deelneming essentieel zijn.
Over het voorstel van de SPD om in Geneve een interim-akkoord uit te werken zei de Westduitse bewindsman dat de nul-optie ,,het beste resultaat" is, maar dat elke mogelijkheid moet worden nagegaan. Volgens hem neemt de Amerikaanse regering geen positie van alles-of-niets in. Dit zou ook tijdens het gesprek zijn gebleken dat hij op 26 jan. in het Witte Huis had met president Ronald Reagan, vicepresident George Bush, minister George Shultz van buitenlandse zaken en Reagans veiligheidsadviseur William Clark.

Genscher zei in zijn overtuiging te zijn gesterkt dat de VS in Geneve energiek naar een resultaat streven en vastbesloten elke gelegenheid zullen aangrijpen om een akkoord te bereiken. Van haar kant blijft de Bondsrepubliek aan de combinatie Pershing-2/kruisraketten vasthouden. De minister reageerde hiermee op het voorstel om de opstelling van de Pershing-2 raket uit te stellen.
Pas wanneer de Sowjet-Unie bereid is de nul-optie te aanvaarden kan naar zijn zeggen het Westers bondgenootschap hierop ingaan.
Genscher wees eveneens de suggestie van de hand om de onderhandelingen over de raketten voor de middellange afstand (INF) in het overleg over een verkleining van het aantal strategische wapens (START) te laten opgaan als een akkoord over de nul-optie niet mogelijk is. In dat geval moet gewoon verder worden onderhandeld.
In het algemeen stelde Genscher vast dat de Westeuropese landen nog nooit eerder zo nauw bij onderhandelingen betrokken zijn geweest als bij het huidige overleg in Geneve. Hij doelde hiermee eveneens op het bezoek dat

vice-president George Bush eind jan. - begin febr. aan West-Europa zal brengen, onder andere aan Den Haag. Bush wil de NAVO-partners polsen.
De Westduitse mininster heeft er bij Reagan op aangedrongen dat deze de Russische leider Joeri Andropow zal ontmoeten. Volgens Genscher wordt van Amerikaanse zijde een dergelijke topontmoeting ,,zeer serieus" overwogen, ofschoon men nog geen datum voor ogen heeft.
Verder heeft hij in Washington gepraat over handelsproblemen tussen de Europese Gemeenschap en de VS. waaronder het landbouwconflict. De Bondsrepubliek zit dit half jaar de EG-ministerraad voor. Naar zijn zeggen heeft hij ervoor gepleit dat beide partijen op handelsgebied ,,behoedzaam" met elkaar zullen omgaan. In zijn ,,State of the Union" rede heeft Reagan op 25 jan. namelijk ,,een agressieve handelspolitiek" aangekondigd. Volgens Genscher zijn de VS zich er echter van bewust dat handelspolitiek niet alleen economische, maar ook politieke betekenis heeft. *(NRC/H'blad, Reuter, DPA, NZZ, FAZ, Le Monde; The Times)*

PARLEMENTSVERKIEZINGEN IN HAMBURG. SPD HERWINT ABSOLUTE MEERDERHEID.

In Hamburg zijn op 19 dec. 1982 verkiezingen gehouden voor het plaatselijke parlement, een half jaar nadat voor de Hamburgse volksvertegenwoordiging al eens verkiezingen hadden plaatsgevonden (pag. 66411-1982). Bij de verkiezingen van juni had de SPD drastisch verloren en was deze partij op de tweede plaats terecht gekomen, achter de CDU, die hier voor het eerst de grootste partij geworden was. Echter, de CDU was er niet in geslaagd de absolute meerderheid te verwerven.
De FDP was er in juni voor de tweede achtereenvolgende keer niet in geslaagd in het parlement door te dringen en de Groenen konden toen voor de eerste keer afgevaardigden naar het parlement zenden.
Onder die omstandigheden besloot de geheel uit SPD-ers bestaande Senaat (regering) aan te blijven en met de Groenen onderhandelingen te beginnen over de mogelijkheid van coalitievorming. Op 10 okt. was gebleken, dat deze onderhandelingen op niets zouden uitlopen en toen besloot de Senaat op 19 dec. nieuwe verkiezingen te organiseren.
Bij de verkiezingen in dec. slaagde de SPD erin, tot ieders verbazing, de absolute meerderheid terug te winnen. De CDU verloor flink en de aanhang van de FDP bleek vrijwel gehalveerd. De Groenen verloren iets, maar kwamen wel terug in het parlement.

De verkiezingsuitslag was als volgt:

	zetels		percentages	
	juni	dec	juni	dec
SPD	55	64	42,7	51,3
CDU	56	48	43,2	38,6
Groenen	9	8	7,7	6,8
FDP	—	—	4,9	2,6

Het opkomstpercentage was 84.0 (in juni 77,8)

In Hamburg was de opkomst na een saaie en ongeïnspireerde verkiezingscampagne met 84 procent verrassend hoog. Opiniepeilingen hadden tevoren gewaarschuwd dat er weleens ,,Amerikaanse verhoudingen" met opkomstpercentages van rond de 50 procent konden ontstaan. Eerste analyses laten echter zien dat veel thuisblijvers bij vorige verkiezingen nu weer zijn teruggekeerd naar hun oude partij, de SPD. In de stad zijn de sociaal-democraten na de oorlog bijna onafgebroken de sterkste partij geweest.
In de eerste reacties noemde de christen-democratische lijsttrekker Walther Leisler Kiep als reden voor de nederlaag van zijn CDU onder meer de uitwerking van bezuinigingsmaatregelen door de regering-Kohl in Bonn.
De secretaris-generaal van de CDU. Heiner Geissler, zei: ,,Dit was de laatste Helmut Schmidt-verkiezing".
De Hamburger Helmut Schmidt heeft zich in zijn geboortestad bijzonder ingespannen om zijn partij tot een behoorlijk resultaat te brengen. Een absolute meerderheid hadden echter ook de voor de SPD meest gunstige opiniepeilingen niet voorzien.
FDP-voorzitter Hans-Dietrich Genscher zei dat zijn partij in Hamburg ,,onderde meest ongunstige omstandigheden campagne moest voeren". De FDP is pas zes weken geleden van politieke koers veranderd en in Hamburg is dat pas vier weken geleden tot in alle bestuurslagen van de partij uitgevoerd. Prominente linksliberalen in de stad, zoals parlementariër Helga Schuchardt, zijn er uit de partij gestapt en hebben reclame gemaakt voor de SPD.
SPD-voorzitter Willy Brandt ziet na het resultaat voor zijn partij bij de landelijke verkiezingen van 6 maart ,,een goede kans om weer de bepalende politieke kracht in het land te worden". Hij, maar ook christen-democraten, wezen op de uitwerking die landelijke bezuinigingen bij studiebeurzen, liberalisatie van de huurwetgeving en de opschorting van verhogingen op de sociale uitkeringen op de kiezer hebben gehad. Volgens Geissler moet de CDU ,,nog duidelijker vertellen wat voor zin de onpopulaire maatregelen hebben die wij moesten nemen om het puin te ruimen dat de vorige bondsregering heeft achtergelaten".

ITALIË

VORMING EN VAL TWEEDE REGERING-SPADOLINI. TOTSTANDKOMING REGERING-FANFANI

Nadat president Sandro Pertini de demissionaire premier Giovanni Spadolini op 11 augustus de opdracht had gegeven een nieuwe regering te vormen (pag. 529/2-'82), slaagde Spadolini daar op 23 augustus in.
Het nieuwe kabinet, het 42ste sinds de Tweede Wereldoorlog, was identiek aan het kabinet dat op 7 augustus was gevallen op de belastingwetgeving. Opnieuw namen christen-democraten (DC), liberalen (PLI), republikeinen (PRI), socialisten (PSI) en sociaal-democraten (PSDI) deel aan de regering. Spadolini verklaarde op 23 augustus dat het nieuwe kabinet hetzelfde was gebleven om de doeltreffendheid van regering en parlement zo groot mogelijk te houden.

De samenstelling van de nieuwe regering was als volgt:

Premier – Giovanni Spadolini (PRI); binnenlandse zaken – Virginio Rogrioni (DC); buitenlandse zaken – Emilio Colombo (DC); justitie – Clelio Darida (DC); schatkist – Beniamino Andreatta (DC); financiën – Rino Formica (PSI); begroting – Giorgio La Malfa (PRI); defensie – Lelio Lagorio (PSI); onderwijs – Guido Bodrato (DC); landbouw en bosbouw – Giuseppe Bartolomei (DC); openbare werken – Franco Nicolazzi (PSDI); transport – Vincenzo Balzamo (PSI); posterijen en telecommunicatie – Remo Gaspari (DC); handel en industrie – Giovanni Marcora (DC); arbeid – Michele Di Giesi (PSDI): buitenlandse handel – Nicola Capria (PSI); staatsparticipatie – Gianni De Michelis (PSI); koopvaardij – Calogero Mannino (DC); toerisme en recreatie – Nicola Signorello (DC); volksgezondheid – Renato Altissimo (PLI); cultuurbezit en milieuzaken – Vincenzo Scotti (DC); zaken het zuiden betreffende – Claudio Signorile (PSI); Europese zaken – Gustavo Abis (DC); openbaar bestuur – Dante Schietroma (PSDI); wetenschappelijk onderzoek – Giancarlo Tesini (DC); regionale zaken – Aldo Aniasi (PSI); betrekkingen met het parlement – Luciano Radi (DC); burgerbescherming – Giuseppe Zamberletti (DC).

De secretarissen van de vijf partijen waren het op 21 augustus eens geworden over de programmatische basis voor de nieuwe regering.

Nieuw hierin was dat de partijen zich hadden vastgelegd op de oprichting van een commissie van Kamerleden en Senatoren die een onderzoek moest doen naar en voorstellen kon maken voor grondwetswijzigingen.

De socialisten hadden zich op grond hiervan bereid verklaard opnieuw aan de regering deel te nemen. Zij wensten afspraken over ,,diepgaande hervormingen" in de werkwijze van regering en parlement.

Het nieuwe kabinet wilde een wijziging doorvoeren in de stemmingsprocedure in het parlement, zodat een geheime stemming niet meer mogelijk was of werd beperkt, en het wilde een regeling treffen voor snellere behandeling van wetsvoorstellen in het parlement. Bovendien moest de positie van de premier versterkt worden.
Alle partijen wilden verder een krachtige sanering van de economie door middel van bezuinigingen. De bedoeling was de overheidsschulden terug te dringen en de inflatie te verlagen van 16% in 1982 tot 13% in 1983.
Op 2 september kreeg de regering het

vertrouwen van de Kamer met 357 tegen 247 stemmen.
Over de motieven van de socialisten om toch deel te nemen aan een nieuwe regering-Spadolini terwijl zij liever vervroegde verkiezingen hadden gezien, schreef *NRC/H'blad* (24-8) o.m. het volgende:

Sinds in 1979 definitief een ?inde kwam aan het streven van de communisten naar een historisch compromis met de christen-democraten, leek voor die laatsten een coalitie met de socialisten het enige alternatief. En de socialistische partijleider Craxi maakte daarvan dankbaar gebruik. Hij werkte zich op tot de belangrijkste politieke initiatiefnemer. Met nog geen 10% van de Italiaanse kiezers achter zich eiste hij steeds luider van de christen-democraten met hun ruim 38% van de stemmen dat zij hem zouden steunen als hij het premierschap zou vragen.
Craxi realiseerde zich dat hij om de christen-democraten definitief onder druk te kunnen zetten een landelijke verkiezingsoverwinning nodig had. Hij heeft verschillende keren geaarzeld, maar op 7 augustus jongstleden liet hij gesteund door al zijn partijadviseurs de campagne-premierschap losbarsten. Om vervolgens binnen de kortst denkbare tijd tot de ontdekking te komen dat hij zich had vergist.
Want de christen-democraten en, tot Craxi's uitzonderlijke ergernis, ook de sociaal-democraten, bleken plotseling de socialisten in het geheel niet onontbeerlijk te vinden voor een parlementaire meerderheid die een regering zou steunen. Zouden de al drie en half jaar in de oppositie mokkende communisten niet bereid zijn een regering met ,,technici" te steunen als de socialisten oppositiepartij werden? De communistische partijsecretaris Enrico Berlinguer antwoordde duidelijk. Bij zijn advies over de aanpak van de crisis zei hij tegen president Sandro Pertini dat zijn partij bereid zou zijn een ,,constitutionele regering" in het parlement te steunen.
Craxi stond voor het blok. Hij bleek geen vervroegde verkiezingen te kunnen afdwingen, laat staan vervolgens het premierschap te kunnen opeisen. En de socialist die zijn nek al te ver had uitgestoken, moest zich gehaast via veel kronkels terugtrekken. Zijn schade is beperkt g-ebleven. Zijn zeven socialistische ministers zitten in elk geval weer in de regering.
Behalve de christen-democraten, die niets van een toekomstig premierschap van de socialist Craxi willen weten, zijn er twee grote overwinnaars uit deze regeringscrisis tevoorschijn gekomen.
Dat zijn de Italiaanse president, de socialist Sandro Pertini, en premier Giovanni Spadolini, die tevens secretaris is van de door 3% van de Italiaanse kiezers gesteunde republikeinse partij. Hun gezamenlijke streven is er bij deze crisis vooral op gericht geweest om vervroegde verkiezingen te voorkomen. Een parlementsverkiezing nu zou belangrijke bezuinigingsmaatregelen volgens hen slechts onnodig vertragen.

Verlaging disconto

Op 24 augustus besloot de minister van de schatkist tot een verlaging van het disconto van 19% naar 18%. Het was de eerste verlaging van het disconto in vier jaar. Op 22 maart 1981 was het disconto van 16,5% op 19% gebracht (pag. 57413-1981).
De door de regering-Spadolini genomen maatregel vormde gedeeltelijk een antwoord op een verzoek vanuit de zakenwereld om een verlaging van het disconto met tenminste 2%, teneinde de economische activiteit te doen opleven.

Regering wint vertrouwenskwestie die was gesteld n.a.v. *BTW-verhogingen*

Nadat de regering-Spadolini op 27 oktober de vertrouwenskwestie had gesteld om een blokkade van de besluitvorming in het parlement te voorkomen, kreeg zij met 348 tegen 237 stemmen het vertrouwen van de Kamer. Ook bij de daaropvolgende geheime stemming wist de regeringscoalitie met 319 tegen 258 stemmen de meerderheid te behalen.

De zaak waar het om ging was een decreet over BTW-verhogingen, dat met de goedkeuring van het parlement in een wet moest worden omgezet.
Er waren in de Kamer meer dan 300 amendementen op dit decreet ingediend. Door het stellen van de vertrouwenskwestie wilde de regering een eindeloos debat over al deze amendementen voorkomen.

Er werd niet aan getwijfeld dat de regering het gevraagde vertrouwen zou krijgen. Maar na de stemming daarover moest de Kamer nog in een geheime stemming een oordeel over het totale BTW-decreet zelf geven.

Het was al eerder voorgekomen dat parlementariërs van regeringspartijen van zo'n geheime stemming gebruik maakten om in strijd met de afgesproken partijdiscipline alsnog tegen de regering te stemmen.

Val tweede regering-Spadolini

Nadat premier Giovanni Spadolini op 11 november 1982 het ontslag van zijn vijf partijen-regering had ingediend bij president Sandro Pertini, liet deze een aantal uren later weten dat hij het ontslag niet aanvaardde. Spadolini moest de regeringscrisis voorleggen aan het parlement.
Een conflict tussen de christen-democratische minister van de schatkist Beniamino Andreatta en de socialistische minister van financiën Rino Formica vormde de officiële aanleiding tot deze crisis.
Tussen de twee ministers brak tijdens Spadolini's bezoek aan de VS (2-8 nov.) een ernstig conflict uit over het economisch beleid dat gepaard ging met persoonlijke beledigingen. Na zijn terugkomst uit de VS verklaarde Spadolini dat als de twee ministers niet vertrokken hij zelf zijn ontslag zou aanbieden.

Andreatta wilde vooral de inflatie verminderen, waarvoor het financieringstekort van de overheid teruggebracht moest worden, terwijl Formica ,,produktieve investeringen" van de overheid wilde die werkgelegenheid moesten brengen.

In een analyse van minister van begroting La Malfa van 30 september die werd onderschreven door de hele regering, was voorspeld dat het financieringstekort van de overheid bij het uitblijven van drastische maatregelen in 1983 de 100 biljoen lire zou overschrijden.
Dat was 18% van het bruto nationaal produkt. La Malfa kondigde ook een stijging van de inflatie tot 21% aan. Het was in 1982 de bedoeling dat het financieringstekort beperkt zou blijven tot 50 biljoen lire. Op dat ogenblik werd geschat dat het tekort echter ongeveer 72 bil-



De christen-democraat Amintore Fanfani (r.) bespreekt met de secretaris-generaal van de partij. Ciriaco de Mita, de mogelijkheden voor de vorming van een nieuw kabinet. De dag daarvoor, op 16 november 1982, had Fanfani daartoe van president Pertini de opdracht gekregen.

joen lire zou worden. De inflatie die in 1982 beneden de 16% moest blijven, was op dat moment de 17% op jaarbasis al overschreden.

Hoewel de christen-democraten eventueel het ontslag van Andreatta nog wel hadden willen aanvaarden, vonden de socialisten het ontslag van Formica onaanvaardbaar. Daarom had Spadolini op 11 november zijn ontslag aan de presiaent aangeboden.
Nadat vertegenwoordigers van regeringspartijen op 12 november in het parlement hadden laten weten geen toekomst meer voor het kabinet-spadolini te zien, bood de premier op 13 november opnieuw zijn ontslag aan, dat ditmaal door president Pertini werd aanvaard.

Fanfani belast met vorming nieuw kabinet

Op 16 november ontving de 74-jarige voorzitter van de Senaat, Amintore Fanfani, van president Pertini de opdracht een nieuwe regering te vormen. President Pertini benoemde Fanfani tot formateur nadat de christen-democratische partijsecretaris Ciriaco de Mita de Senaatsvoorzitter als enige kandidaat van zijn partij voor deze functie had voorgedragen.
Nadat Fanfani op 30 november een onderhoud had gehad met president Pertini, maakte een woordvoerder van het presidentiële paleis bekend dat Fanfani zich bereid had verklaard een regering te vormen die steunde op vier partijen.
Aan deze 43ste na-oorlogse regering zouden de christen-democratische DC, de socialistische PSI, de sociaaldemocratische PSDI en de liberale PLI deelnemen.
Op het laatste moment hadden de republikeinen van oud-premier Spadolini besloten toch niet mee te doen aan de nieuwe regering. De republikeinen hadden vooral kritiek op het ontbreken van duidelijke afspraken in het overeengekomen regeerakkoord over de beperking van de stijging van de arbeidskosten.

Samenstelling (vijfde) regering-Fanfani

Op 1 december 1982 maakte Fanfani de samenstelling van zijn kabinet bekend dat in totaal 28 leden telde (14 christen-democraten, 8 socialisten, 4 sociaal-democraten en 2 liberalen). Elf ministers uit de tweede regering-Spadolini werden gehandhaafd en behielden dezelfde portefeuille, zes kregen een andere portefeuille en elf ministers (onder wie de premier) waren geheel nieuw.
Het kabinet-Fanfani was als volgt samengesteld:

Premier – Amintore Fanfani* (DC); binnenlandse zaken – Virginio Rognoni (DC); buitenlandse zaken – Emilio Colombo (DC); justitie – Clelio Darida (DC); schatkist – Giovanni Giuseppe Goria* (DC); financien – Francesco Forte* (PSI); begroting – Guido Bodrato (DC); defensie – Lelio Lagorio (PSI); onderwijs – Franca Falcucci* (DC); landbouw – Calogero Mannino (DC); openbare werken – Franco Nicolazzi (PSDI); verkeer – Mario Casalinuovo* (PSI); posterijen en telecommunicatie – Remo Gaspari (DC); industrie – Filippo Maria Pandolfi* (DC); arbeid – Vincenzo Scotti (DC); buitenlandse handel – Nicola Capria (PSI); staatsparticipatie – Giovanni De Michelis (PSI); koopvaardij – Michele Di Giesi (PSDI); toerisme en recreatie – Nicola Signorello (DC); volksgezondheid – Renato Altissimo (PLI); cultuur en milieu – Nicola Vernola* (DC); ontwikkelingshulp – Claudio Signorile (PSI); Europese zaken – Alfredo Biondi* (PLI); openbaar bestuur – Dante Schietroma (PSDI); wetenschap – Pier Luigi Romita* (PSDI); regionale zaken – Fabrio Fabbri* (PSI); betrekkingen met het parlement – Gustavo Abis (DC); burgerbescherming – Loris Fortuna* (PSI).

* nieuw

Biografie Fanfani

Amintore Fanfani werd op 6 februari 1908 in Pieve Santo Stefano (prov. Arezzo) in Toscane geboren. Hij studeerde wis- en natuurkunde, maar legde zich vooral toe op de economie en werd in 1936 hoogleraar in de economische geschiedenis te Milaan.

Fanfani was minister van arbeid en sociale zekerheid in het vierde, vijfde en zesde kabinet-De Gasperi (1947-1950), werd in juli 1951 minister van land- en bosbouw in het achtste kabinet-De Gasperi, en in 1953 minister van binnenlandse zaken. Van 18 januari 1954 tot 8 februari 1954 was Fanfani voor de eerste keer premier. Van 1954-1959 en van 1973-1975 was hij secretaris van de christen-democratische partij. In deze partij was hij één der leiders van de linkervleugel. Op 1 juli 1958 werd Fanfani voor de tweede keer premier. Rebellie in zijn eigen partij tegen zijn als te links beschouwd beleid was er de reden van dat hij op 26 januari 1959 aftrad als premier én als partijsecretaris. Tussen 1960 en 1963 was Fanfani opnieuw twee maal premier. Als premier baande hij de weg voor samenwerking met de linkse socialisten (de zg. apertura a sinistra).
In 1965 en van 1966-1968 was Fanfani minister van buitenlandse zaken. In 1965-1966 was hij tevens voorzitter van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Hij heeft een groot aantal werken op sociaal-economisch gebied gepubliceerd.
Van 1968-1973 en van 1976 tot zijn premierschap in december 1982 was Fanfani voorzitter van de Senaat.

Regeringsverklaring

Op 10 december legde premier Fanfani het programma van zijn nieuwe regering voor aan de Senaat.
Het programma was vooral gericht op het verminderen van de inflatie. die in Italië op dat ogenblik 17 procent was. Bovendien wilden de partijen van de nieuwe coalitie het financieringstekort van de overheid met ongeveer 34 miljard gulden verminderen. Dat moest gebeuren door onder andere nieuwe belastingen en meer eigen bijdrage in de gezondheidssector.
Volgens het programma was het de bedoeling dat de inflatie in 1983 werd teruggebracht tot 13 procent en in 1984 tot 10 procent. Maar Fanfani had al de concessie moeten doen dat de verhogingen van pensioenen niet aan een maximum van 13 procent gebonden zouden zijn.
Tot de maatregelen die Fanfani met de regering wilde nemen behoorden een eigen bijdrage van ziekenfondspatiënten bij ziekenhuisopname en artsenbezoeken, een salarisaftrek voor de eerste dag dat een werknemer ziek is, een nieuwe onroerend-goedbelasting, een verhoging van de belasting op bankrente en een nieuwe belasting op on-



Drie nieuwe ministers in het kabinet-Fanfani. V.l.n.r. Fabrio Fabbri, Giovanni Giuseppe Goria en Alfredo Biondi.

dernemingswinsten. Als gevolg van socialistische druk zou het fonds voor investeringen en werkgelegenheid ongeveer 5 miljard gulden extra krijgen. Fanfani kondigde verder een investeringsprogramma aan op het gebied van de energie, infrastructuur, telecommunicatie en woningbouw. Er zouden met staatshulp 235.000 nieuwe woningen voor uitkeringstrekkers en jonge echtparen gebouwd worden, waarmee in totaal 250.000 nieuwe arbeidsplaatsen werden geschapen.
Op 11 december kreeg de regering-Fanfani het vertrouwen in de Senaat en op 16 december in de Kamer.
Vóór de nieuwe regering stemden 176 Senatoren en 349 Kamerleden, Tégen 116 Senatoren en 244 Kamerleden (PCI, MSI, Radicalen en linkse splintergroeperingen). Zes Senatoren en vijftien Kamerleden van de republikeinse partij van oud-premier Spadolini onthielden zich van stemming.

Grote sociale onrust na belastingverhogingen

Op 30 december 1982 besloot de regering-Fanfani de directe en indirecte belastingen in 1983 te verhogen. Het ging hierbij om een bedrag van 6.730 mrd lire (f 12,7 mrd) waarvan 4.830 mrd geïnd zou worden door de staatskas terwijl 1.900 mrd lire door de lagere overheden zou worden geïnd.
Met de belastingverhogingen wilde de regering de inkomsten beter in overeenstemming brengen met de uitgaven, waarop overigens ook drastisch zou worden bezuinigd.
Na de jaarwisseling zou er worden beraadslaagd over nieuwe belastingmaatregelen en over bezuinigingen op de uitgaven, zo deelde Fanfani mee. Het tarief voor elektriciteit ging met 14 procent omhoog, dat voor de telefoon met 12 procent en de belasting voor dieselauto's met 50 procent. Busritten stegen in prijs van 200 en 300 lire tot 400 en 600 lire.

Verder kwam er een speciale belasting op luxe goederen (camera's, stereo-installaties) van 16 procent en een receptengeld van ongeveer een rijksdaalder. Ook kwam er een einde aan kostenvrij medisch onderzoek.
Na de afkondiging van deze maatregelen op 30 december 1982 en op 7 januari 1983 ontstond er grote sociale onrust in het hele land. Overal vonden spontane en door de vakbonden georganiseerde arbeidersprotesten plaats tegen het economische beleid van de regering-Fanfani.
Op 6 januari riep de minister van binnenlandse zaken Rognoni de leiders van de drie grote vakbonden bij zich op het matje naar aanleiding van de moeilijkheden die het openbare vervoer in het hele land ondervond als gevolg van de protesten.
De vakbondsleiders gaven daarop als antwoord dat bepaalde vormen van protest weliswaar door hen werden veroordeeld, maar ze benadrukten tevens de algehele gespannen situatie die was ontstaan na de in twee fasen aangekondigde belasting- en tariefsverhogingen en overheidsbezuinigingen.
Ook de communistische oppositie kondigde een ,,harde strijd" aan tegen de regering.
Die sociale onrust leidde er echter wel toe dat de regering enkele van de aangekondigde maatregelen op de lange baan schoof. Zo zag Fanfani er op het laatste ogenblik van af om de eerste dag van ziekte van werknemers niet meer te laten uitbetalen.
Bij de houding van zowel vakbonden als regering speelde ook de zorg over het verloop van besprekingen over beperking van de arbeidskosten die die maand werden gehouden. Werden werkgevers en vakbonden het daarbij niet eens over een nieuwe regeling voor de automatische prijscompensatie, dan zou minister van arbeid Scotti de sociale partners een regeling opleggen. De vakbonden hadden al aangekondigd zo iets niet te zullen aanvaarden.
De werkgevers hadden in juni 1982 aangekondigd met ingang van 20 januari 1983 met de automatische prijscompensatie te zullen stoppen (pag. 5311532-1982). Sindsdien hadden niet alleen onderhandelingen geen oplossingen geboden, maar waren ook de besprekingen over nieuwe arbeidsovereenkomsten geblokkeerd.
Op 18 januari namen in alle grote steden in Italië werknemers in de industrie massaal deel aan een algemene staking die was georganiseerd door de vakbondsfederatie CGIL-CISL-UIL.
In die sector waren zes miljoen mensen werkzaam. In sommige steden werd vier uur gestaakt, in andere de hele dag.

De staking was er in de eerste plaats op gericht om de eisen van de vakbonden in de bijna vastgelopen onderhandelingen over nieuwe CAO's met de werkgeversbonden kracht bij te zetten. Maar uit talloze meegedragen spandoeken bleek dat de staking ook tegen het bezuinigingsbeleid van de regering-Fanfani was gericht.
Met de demonstratie wilde men tevens de eenheid binnen de vakbeweging versterken. De vakbeweging werd namelijk verscheurd door interne tegenstellingen tussen de communisten (als vertegenwoordigers van de oppositie die de golf van wilde stakingen positief beoordeelden of zelf aanmoedigden) en de socialisten en katholieken (die in de regering zaten).

Sociaal akkoord tussen werkgevers en werknemers

Op 22 januari 1983 bereikten de organisaties van werkgevers en werknemers een akkoord waarin het bestaande systeem van prijscompensatie werd herzien.

De minister van arbeid, Vincenzo Scotti, het hoofd van de werkgeversorganisatie Confindustria, Vittorio Merloni, en leiders van werknemersorganisaties ondertekenden het sociaal akkoord.

De onderhandelingsdelegaties waren het ondermeer eens geworden over een korting van 15 procent op de prijscompensatie, een aantal belastingmaatregelen en verbetering van de arbeidsomstandigheden. Doel was de inflatie terug te brengen naar 13 procent in 1983 (op dat moment 16 procent). In 1984 moest de inflatie zijn gedaald tot 10 procent.

In het akkoord stonden verder aanvullende maatregelen, zoals verkorting van de arbeidstijd, verlaging van de inkomstenbelasting voor de minima en verhoging van de kinderbijslag. Voorts had het kabinet beloofd geen voorstellen te doen om de eerste ziektedag niet langer te betalen.

Regeringswoordvoerders noemden het akkoord het belangrijkste document dat in de afgelopen jaren was ondertekend. Minister Scotti gaf toe dat sociale conflicten hiermee niet meteen uit de wereld waren. Maar, zei hij, de partijen waren het eens geworden over spelregels waaraan zij zich bij eventuele conflicten moesten houden. Het akkoord maakte ruim baan voor nieuwe CAO-onderhandelingen met een looptijd van drie jaar. Daarbij waren loonsverhogingen aan een maximum gebonden.

In 1983 mocht de loonsverhoging niet meer dan 25.000 lire (circa 45 gulden) per maand bedragen, in 1984 niet meer dan 35.000 lire en in 1985 niet meer dan 40.000 lire per maand.

De regering had verder een bedrag van 8.500 miljard lire (16 miljard gulden) uitgetrokken als bijdrage aan de gestegen sociale premies.

De tariefsverhogingen in het openbare vervoer zouden doorgaan, maar er zouden speciale abonnementen voor werknemers en scholieren worden ingevoerd.

Regering-Fanfani
stelt *vertrouwenskwestie*
n.a.v. de benoeming van een nieuwe
president-dzrecteur *van* ENI

Op 9 februari 1983 won de regering-Fanfani – met 334 stemmen voor, 254 stemmen tegen en vijf onthoudingen – in de Kamer een vertrouwensvotum dat de regering had gesteld nadat er kritiek was gerezen op benoemingen bij de genationaliseerde oliemaatschappij ENI (Ente Nazionale Idrocarburi).
De oppositiepartijen hadden de regering ervan beschuldigd functies bij staatsbedrijven te gebruiken om leden van de regeringspartijen aan goed betaalde banen te helpen. Onder de stemmers tegen het vertrouwensvotum bevonden zich de leden van de communistische en van de neo-fascistische partij (MSI) en enkele leden van de republikeinse partij, die de coalitie van Fanfani tot dan toe gedoogde.
De parlementaire discussie over de oliemaatschappij kwam aan het rollen na het ontslag op 26 januari van president-directeur Umberto Colombo en diens vervanging op 4 februari door de voormalige socialistische minister van financiën Franco Reviglio. Colombo was op 24 september 1982 door de regering benoemd.
Buiten Reviglio benoemde Fanfani ook nog een raad van bestuur van vijf leden. De kritiek van de oppositie gold niet zozeer de benoeming van Reviglio als wel het gedwongen heengaan van Colombo onder druk van de socialisten.
Er waren sterke aanwijzingen dat Colombo een onderzoek wilde instellen naar omkoopprakti jken van de Saoedische oliemaatschappij Petronim in 1979 (pag. 488-1980) waar de toenmalige socialistische vice-president van ENI, Leonardo Di Donna op in was gegaan. Colombo weigerde Di Donna om die reden op te nemen in de raad van bestuur van ENI.

PARTIJPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN SINDS 1981

Van 22-26 april 1981 vond in Palermo het 42ste congres van de Socialistische Partij van Italië (PSI) plaats. Naast de 350 afgevaardigden van de rond 300.000 partijleden namen ook de leiders van de drie grote vakbonden in Italië, de secretarissen van de regeringspartijen en de leider van de Communistische Partij (PCI), Enrico Berlinguer, aan het congres deel.
In zijn openingsrede zei de socialistische partijsecretaris Bettino Craxi dat er weliswaar sprake was van een regeringscoalitie met de christen-democraten in Rome. maar dat dit nog geen algemeen politiek verbond inhield.



De secretaris van de Socialistische Partij. Bettino Craxi, na beëindiging van zijn toespraak die de afsluiting vormde van het 42-ste partijcongres. Dit congres werd van 22-26 april 1981 in Palermo gehouden.

Wat de communistische partij betrof vond Craxi dat de PSI en PCI als partijen verschillend en zelfstandig waren. Nauwere betrekkingen tussen beide partijen hingen van een ideologische en structurele hervorming binnen de PCI af.
De PSI wilde nauwere banden met de VS op gelijkwaardig niveau, wilde het stakingsrecht, m.n. voor ambtenaren, indammen en wees de algemene staking als strijdmiddel in de normale politieke discussie af: ,,De politieke krachten kunnen niet toestaan dat de vakbonden de rol van absolute scheidsrechter van het systeem spelen."
Berlinguer riep in zijn rede de socialisten op om uit de regering-Forlani te stappen en de al **36** jaar durende heerschappij van door christen-democraten geleide coalities te vervangen door een ,,regering van het democratische alternatief' bestaande uit partijen van links en het midden.
De PCI volgde een onafhankelijke koers, waarbij noch de ervaringen van het Oosten in het Westen herhaald moesten worden, noch de oplossingen van de Westeuropese sociaal-democraten overgenomen moesten worden. Berlinguer wilde samen met de PSI de democratie in Italië verdedigen en de socialistische omwenteling van het land dienen.
Pietro Longo van de sociaal-democraten (PSDI) stond wel positief tegenover een soort federatie tussen de PSI en de PSDI.
De republikein Spadolini (PRI) betreurde het dat Craxi het voorstel van de republikeinen niet had aangenomen om een regering van onafhankelijke technocraten te vormen om zo de partijstrijd buiten politieke kwesties te houden.
De christen-democratische secretaris Flaminio Piccoli prees de toespraak van Craxi en stelde een nog nauwere samenwerking tussen de twee grootste regeringspartijen in het vooruitzicht.
In zijn slotwoord zei Craxi op 26 april dat de PSI als de op twee na grootste partij in het land ook aanspraak maakte op het premierschap. Een verandering van regering was, zo zei hij, normaal in een democratie: ,,Alle andere democratieën in Europa – met uitzondering van Frankrijk sinds 1958 – hebben een dergelijke verandering meegemaakt."
Tot 1984 echter, wanneer de regeerperiode officieel ten einde liep, zou het veiligstellen van de regeerbaarheid van Italië bij de socialisten voorop staan.

PLI

Van 18-23 november 1981 vond in Florence het congres van de Liberale Partij (PLI) plaats. Partijvoorzitter Valerio Zanone. die met 82% van de uitgebrachte stemmen als voorzitter werd herkozen, pleitte tijdens het congres voor een nog nauwere samenwerking met de republikeinen, maar ook voor een intensivering van de dialoog met de PSI van Craxi. Het doel hiervan was om meer ruimte te creëren tussen de twee grote partijen DC en PCI en het einddoel was een ,,leken alternatief".

DC

Van 25-29 november 1981 werd in Rome het nationale congres van de christen-democratische partij (DC) gehouden.

Tijdens deze bijeenkomst werd besloten tot een organisatorische vernieuwing van de partij, die als volgt gerealiseerd moest worden: de partijsecretaris zou voortaan weer door het congres worden gekozen in plaats van door de nationale raad (zie ook pag. 489/1-1980), de bestaande stromingen binnen de partij moesten verdwijnen, de kiesdrempel voor de verkiezingen van de nationale raad werd van 10% op 20% gebracht, en voor niet-katholieken en leden van lekenorganisaties moest voortaan 10% van de zetels der afgevaardigden op het congres worden gereserveerd.
Op het vijftiende congres van de DC dat van 2-5 mei 1982 in Rome plaats-

vond, werd ondersecretaris Ciriaco de Mita met 56% van de 1350 stemmen van de afgevaardigden gekozen tot nieuwe partijvoorzitter (secretaris-generaal). De overige stemmen gingen naar oud-premier Arnaldo Forlani.
De Mita was afkomstig uit het gebied rond Avellino en stond bekend als één van de oprichters van de linkse katholieke stroming ,,Base". Van 1969-1973 was hij ondersecretaris van de DC onder Forlani Vervolgens was hij vijf keer minister, het laatst als minister voor de Mezzogiorno onder Giulio Andreotti (pag. 302/1-1978), die een beslissende invloed zou hebben gehad bij De Mita's verkiezing tot partijvoorzitter.

Radicalen

Op 30 november 1981 werd in Florence het jaarlijks congres van de Radicale partij gehouden. Tot voorzitter van de partij, die ongeveer 3.000 ingeschreven leden telde, werd de advocaat Marco Pannella gekozen, die in die zelfde tijd met een hongerstaking bezig was om hulp te krijgen voor de door hongerdood bedreigde kinderen in de wereld. Behalve de voorzitter van de op het pacifisme georiënteerde partij, die zich o.m. had ingezet voor de abortus en het handhaven van de echtscheidingswetgeving, werden vier ondersecretarissen, onder wie partijsecretaris Rutelli, gekozen.
Franco Rutelli was op 3 nov.1980 in Rome tijdens het jaarlijkse congres van de partij tot partijsecretaris gekozen. Rutelli was toen de opvolger van Giuseppe Rippa, die daarna parlementslid werd in plaats van Marco Pannella. Rippa was op het van 30 okt. - 4 nov. 1979 in Genua gehouden partijcongres gekozen tot partijsecretaris (pag. 48911-1980).

PSDI

Op hun negentiende congres kozen de 700 afgevaardigden van de Sociaal-Democratische partij (PSDI)in Milaan op 28 maart 1982 met bijna 93% van de stemmen opnieuw Pietro Longo tot partijleider. De oprichter van de partij, Giuseppe Saragat, werd bij acclamatie opnieuw partijvoorzitter.
Longo distantieerde zich van de christen-democraten en communisten, met wie zijn partij zich op plaatselijk niveau in enkele gevallen had verbonden, en sprak zich uit voor een coördineren van de politiek met de socialisten, om op deze wijze samen met de republikeinen en liberalen de ruimte tussen de communisten en christendemocraten verder op te vullen. *(NRC/* H'blad, Volkskrant, Le Monde, NZZ, KCA, *AdG)*

MIDDEN-OOSTEN

IRAN

VOORTDURENDE STRIJD TUSSEN REGERINGSTROEPEN EN KOERDISCHE GUERRILLASTRIJDERS

Na de Mujaheddin-e-Khalq was de voornaamste oppositiebeweging die in Iran actief bleef de Koerdische guerrillabeweging die in het westelijke berggebied opereerde.
De overwegend soennitische Koerden waren kort na de revolutie van februari 1979 in conflict geraakt met de (sjiitische) islamitische regering (zie pag. 136 e.v. en 154 e.v.-1980). Sindsdien hadden vele voormalige Iraanse legerofficieren, die van hun bevel waren ontheven, zich bij de Koerdische guerrillastrijders aangesloten.
De voornaamste Koerdische groeperingen waren a) de Koerdische Democratische Partij (KDP) van Iran, geleid door Abdul Rahman Ghassemlou, met haar guerrillatroepen, de Pesh Merga, b) de maoïstische Komala (Revolutionaire Organisatie van Arbeiders en Boeren van Koerdistan) en c) de Koerdische tak van de marxistische Fedayeen of Cherik Fedayeen-el-Khalq. De nationale religieuze leider van de Koerden, sjeik Ezzedin Hosseini, poogde een onafhankelijke politieke rol te spelen, maar vertegenwoordigde tegenover KDP-leider Ghassemlou vaak de andere stromingen.

Op 18 juni 1980 tekende zich een scheuring binnen de KDP af. Zes van de 25 leden van het Centrale Comité o.l.v. Ghani Bolourian, afgevaardigde van Mahabad, gaven in een communiqué te kennen dat zij de strijd wilden staken, zodra de regering het zes-punten-plan van de KDP (zie verderop) aanvaardde. Zij waren voorstander van nauwe banden met de Iraanse communistische partij, de Tudeh.

Hoewel er enkele pogingen werden ondernomen om tot een samenwerking te komen tussen de Koerdische verzetsbeweging en de Mujaheddin-e-Khalq, bleken de diverse belangen alsnog te tegenstrijdig.
In februari 1982 brachten Ghassemlou (KDP) en Djaffar Chafii (Komala) bezoeken aan Parijs. Ghassemlou nam contact op met de Nationale Verzetsraad voor vrijheid en onafhankelijkheid, opgericht door Massoud Rajavi (leider van de Mujaheddin-e-Khalq) en Abolhassan Bani-Sadr (ex-president van Iran). Chafii zei tijdens een persconferentie te Parijs op 19 febr. 1982 dat het programma van de Nationale Verzetsraad o.l.v. Rajavi ,,niet dat van de sociale revolutie is die wij wensen". Er kon ook geen kwestie zijn van samenwerking met Bani-Sadr, ,,de man van de repressie in Koerdistan".
Ghassemlou's KDP sloot zich echter bij de Nationale Verzetsraad aan.
Sjeik Ezzedin Hosseini verklaarde tegenover Le Monde (3-11-1982) dat de KDP en de Komala op 20 okt. 1982 een akkoord hadden gesloten met als twee voornaamste punten: de noodzaak om het regime van Khomeini omver te werpen en de noodzaak om de autonomie van Koerdistan te verkrijgen. Hij gaf toe dat er ,,verschillen van inzicht" bestonden tussen de Koerden en de Nationale Verzetsraad, maar er was ook sprake van ,,vriendschappen en punten van overeenstemming".

Gevechten en onderhandelingen

Hoewel de regeringstroepen begin september 1979 de Koerdische guerrillastrijders uit de belangrijkste Koerdische steden hadden verdreven (met als laatste Sardasht op 6 sept. 1979, zie pag. 157/3-1980), waarschuwde Ghassemlou in een interview met het Parijse dagblad Libération van 10 sept., dat de rebellie tegen het Iraanse regime niet voorbij was en dat een nieuw guerrilla-offensief zou worden ontketend.

Vanaf eind september 1979 verlieten Koerdische guerrilla-eenheden hun posities in de bergen voor aanvallen op revolutionaire gardisten en op grens- en politieposten, waarbij grote hoeveelheden wapens worden buitgemaakt. In tegenstelling tot de revolutionaire gardisten werden geregelde eenheden van het Iraanse leger slechts ,,uit zelfverdediging" aangevallen.

Een van de constante eisen van de Koerden was geweest dat de revolutionaire gardisten of ,,Wachters van de Revolutie" (,,Pasdaran") uit hun gebied zouden worden teruggetrokken. omdat zij zich voortdurend aan misdaden schuldig zouden maken. Zij werden o.a. beschuldigd van de moord op zeker 46 bewoners van het Koerdische dorp Gharneh op 4 september. Op 26 sept. vond in Mahabad een massale protestbetoging plaats, waarbij het vertrek van de revolutionaire gardisten werd geëist. Daarbij werd een handgranaat in de menigte geworpen – volgens Koerdische kringen door een gardist –, waardoor drie mensen werden gedood en 20 gewond raakten; de van de aanslag verdachte man werd doodgestoken. De rondreizende opperrechter, ayatollah Khalkhali, die tot dan toe bijna 80 Koerden ter dood had veroordeeld, verbood vervolgens ,,de inwoners van Mahabad. Saqqez, Boukn, Baneh en Sardahst (vijf Koerdische steden) elke demonstratie" ten gunste van de KDP. Op 28 sept. werden onder supervisie van Khalkhali in Mahabad vier inwoners door islamitische revolutionaire tribunalen ter dood veroordeeld en terechtgesteld. Als repressaille werden op 2 okt. op last van de KDP vier revolutionaire gardisten geëxecuteerd, zoals o.a. op 22 aug. door het Koerdische verzet was aangekondigd (pag. 157/2-1980).

Een van de bloedigste incidenten tussen guerrillastrijders en de revolutionaire gardisten vond op 8 okt. plaats. Toen lokten guerrillastrijders een konvooi van 72 gardisten tussen Sardasht

en Baneh in een hinderlaag; zeker 52 gardisten werden gedood. Op 9 okt. werd bekendgemaakt dat de inmiddels in Koerdistan gearriveerde minister van defensie, Mostafa Chamran, en de militairen plannen hadden uitgewerkt voor een nieuw offensief tegen ,,de laatste schuilplaatsen'' van de Koerdische opstandelingen in de bergen. Maar dit offensief bleef uit, terwijl de guerrillastrijders diverse acties tegen Mahabad uitvoerden.

Op 12 okt. werd de politiechef van Mahabad bij een overval gedood. Bij zijn begrafenis de volgende dag deden guerrillastrijders een aanval op de zetel van de gouverneur van Mahabad: zij ontvoerden toen een speciale afgezant van de Iraanse premier, Sadegh Zibakalam, die naar Koerdistan was gezonden om de mogelijkheden van een politieke oplossing na te gaan. Zibakalam werd op 15 okt. vrijgelaten en verklaarde toen dat de onderhandelingen zouden worden voortgezet.

Na twee dagen van hevige gevechten zouden Koerdische guerrillastrijders op 20 okt. 's avonds het centrum van Mahabad hebben veroverd. Regeringstroepen gingen toen tot een beleg van Mahabad over, waarbij de in hun kazerne ingesloten gardisten en militairen met helikopters werden bevoorraad.
Op 21 okt. wijdde het Iraanse kabinet een speciale zitting aan vredesvoorstellen die staatsminister Dariush Foruhar had meegebracht na informele contacten met Koerdische leiders (o.w. volgens Koerdische bronnen op 16 en 18 okt. de religieuze leider, sjeik Ezzedin Hosseini). Na afloop trok een ministersdelegatie naar Qom voor een onderhoud met Ayatollah Khomeini. Deze leek in een TV-toespraak op 21 okt. 's avonds een mildere houding t.a.v. de Koerden aan te nemen, toen hij zei: ,,De regering is volkomen in staat om deze rebellen te verpletteren, maar helaas hebben zij zich geïnfiltreerd in de bevolking, zodat, als wij hard optreden, veel onschuldige mensen gedood zullen worden''.
Op 22 okt. werd in Teheran vernomen dat de KDP haar troepen had gelast geen nieuw offensief te ontketenen totdat het resultaat van de onderhandelingen bekend zou zijn. Tevens bood de KDP aan al haar gijzelaars vrij te laten (enkele honderden) als opperrechter Khalkhali zich overgaf en zich door een Koerdische volksrechtbank liet berechten.
Op 24 okt. hieven de regeringstroepen het beleg van Mahabad op.
Tijdens een beperkte kabinetsvergadering in Qom aanvaardde Ayatollah Khomeini op 27 okt. het beginsel van een oplossing door onderhandelingen van het Koerdische conflict. Hij belastte vier ministers – Foruhar, Mohammed Hashem Sabaghian (binnenlandse zaken), Chamran (defensie) en Ezzatollah Sahabi (staatsminister van planning en begroting) – met het openen van onderhandelingen met ,,politieke en religieuze Koerdische leiders''.

Terwijl Koerdische guerrillastrijders op 29 okt. het hoofdkwartier van de regeringstroepen in Bukan (80 km ten zuiden van Mahabad) onder controle kregen, deelde minister Sabaghian die dag mee dat ,,alle militaire operaties zijn opgeschort'' met het oog op de bemiddelingsmissie.
Op 2 nov. arriveerde de ministersdelegatie (zonder Chamran) in Mahabad. Staatsminister Foruhar verklaarde: ,,De islamitische regering van Iran gelooft dat de eisen (van de Koerden) legitiem zijn en moeten worden ingewilligd. (...) Het handhaven van de culturele eigenschappen en plaatselijk beheer van interne aangelegenheden van de provincie zijn voor de regering aanvaardbaar.'' Gevraagd naar de mogelijkheid dat de drie ministers ook zouden spreken met KDP-leider Ghassemlou, zei minister Sabaghian: ,,Ja, we zullen met iedereen spreken.''
Op 3 nov. verklaarde een KDP-woordvoerder dat Ghassemlou en sjeik Ezzedin Hosseini voor de duur van de onderhandelingen een staakt-het-vuren hadden afgekondigd.

Op 21 nov. had de ministersdelegatie een ontmoeting met KDP-leden en toen werd verwacht dat een onderhoud met sjeik Ezzedin Hosseini zou volgen. Deze zat de Koerdische delegatie voor, die volgens ***Le*** Monde (22-11-1979) bestond uit vertegenwoordigers van de KDP en afgevaardigden van de twee uiterst linkse organisaties, de Cherik Fedayeen-el-Khalq (marxistisch-leninistisch) en de Komala (maoïstisch).

Op 25 nov. kondigde de KDP een voorwaardelijk bestand voor een periode van 20 dagen af ,,om zich aan te sluiten bij de strijd van Iran tegen de imperialistische en zionistische komplotten in het land'' (i.v.m. de gijzelingsaffaire, zie pag. 641 e.v.-1980). Dit bestand zou op 25 nov. ingaan, mits de regering alle militaire operaties in Koerdistan staakte en de (niet-Koerdische) revolutionaire gardisten binnen twee weken werden teruggetrokken.
Op 27 nov. overhandigde sjeik Ezzedin Hosseini staatsminister Foruhar een door hem en de leiders van KDP, Komala en Fedayeen ondertekend document, dat een uit acht punten bestaand plan voor Koerdische autonomie inhield. Deze acht punten, de Koerdische eisen, luidden volgens ***The Times*** (4-12-1979):

1. Autonomie voor Koerdistan moet officieel worden erkend en er moet specifiek melding van worden gemaakt in de grondwet.

2. De Koerdische regio, die thans verdeeld is in vier Iraanse provincies – Ilam, Kermanshah, Koerdistan en Azerbeidsjan –, moet worden erkend als een autonome eenheid.

3. Een ,,Nationale Vergadering van Koerdistan'' moet worden gekozen via een vrije, directe en geheime stemming. De Vergadering zal een autonome regering van Koerdistan kiezen die het hele economische, sociale en culturele leven en de lokale veiligheid in de Koerdische regio zal controleren.

4. De Koerdische taal moet worden erkend als de eerste taal op scholen en in officiële brieven. Na het vierde jaar van het basisonderwijs zal ook de Perzische taal op scholen worden onderricht.

5. Een deel van de nationale begroting moet voor Koerdistan worden bestemd en deze regionale begroting moet worden verhoogd om rekening te houden met de onderontwikkelde economie die Koerdistan in het verleden is toebedeeld.

6. Koerdische vertegenwoordigers moeten een rol spelen in de centrale regering.

7. De buitenlandse politiek, de nationale defensie (het leger), de nationale economie en de economische planning op lange termijn moeten onder de centrale regering ressorteren.

8. Democratische vrijheden zoals de persvrijheid, de vrijheid van meningsuiting, politieke en religieuze vrijheid moeten in heel Iran bestaan.

Uit het document bleek dat de Koerden bereid waren over deze eisen te ,,onderhandelen'' en dat sjeik Hosseini mogelijk tot sommige compromissen bereid zou zijn. Mochten de Koerden geen bevredigend antwoord van de Revolutionaire Raad ontvangen, dan bestond de kans dat het bestand niet zou worden verlengd als het op 14 dec. afliep.
Op 2 en 3 dec. werd de nieuwe islamitische grondwet van Iran bij referendum goedgekeurd, maar dit referendum werd in Koerdistan praktisch totaal geboycot (zie pag. 97/1-1980) en in Azerbeidsjan, de bakermat van ayatollah Kazem Shariat-Madari, braken ernstige onlusten uit.
Na een onderbreking van twee weken werden de onderhandelingen tussen de regeringsdelegatie en de Koerden op 11 dec. hervat, maar procedurekwesties hielden het werkelijke overleg op: de regering weigerde te spreken met de delegatieleden van Komala en Fedayeen.

Op 17 dec. presenteerde staatsminister Foruhar tijdens een persconferentie de hoofdlijnen van het regeringsplan voor zelfbestuur dat niet alleen betrekking had op de Koerdische provincies maar op alle ,,zelfbesturende departementen''. In 14 punten werden de ,,rechten'' van deze regio's opgesomd, aldus ***Le*** Monde (18-12-1979):

1. De ,,departementale raad'' zal de zaken van de bevolking beheren op alle andere terreinen dan die welke onder de exclusieve competentie van de centrale regering vallen, t.w. de nationa-

le defensie, buitenlandse zaken, het monetaire stelsel, de planning op lange termijn. de grote industriële ondernemingen, de telecommunicatie, de spoorwegen en de voornaamste hoofdwegen.

2. De hoge staatsfunctionarissen – in het bijzonder de gouverneur, de commandanten van de politie en de gendarmerie in het departement – zullen door de centrale regering worden benoemd op voorstel van de departementale raad. Daarentegen zal deze raad rechtstreeks de voor de veiligheid verantwoordelijke functionarissen in de steden en de dorpen aanwijzen.

3. Het justitiële systeem ran het dcpartcmcnt zal op een autonome wijze functioneren, maar het zal zijn onderworpen aan de controle van het Hooggerechtshof van de Republiek dat in Teheran zal zetelen.

4. De handhaving van de orde en de veiligheid zal ressorteren onder de departementale hoofden.

5. De departementale raad heeft alleen de bevoegdheid tot het maken en uitvaardigen van wetten op terreinen die betrekking hebben op de persoonlijke status, de religie, de zeden en de tradities van zijn onderhorigen.

6. De religie van de meerderheid van de bewoners van het departement zal als officiële" staatsreligie worden beschouwd in dezelfde hoedanig als de sjiitische islam.

7. De begroting van het departement zal haar middelen uit twee bronnen ontvangen: subsidies toegekend door de centrale regering en belastingen en heffingen die rechtstreeks door de departementale autoriteiten zullen worden geind.

8. De centrale regering verplicht zich zo te handelen dat onderontwikkelde departementen op relatief hogere subsidies recht hebben dan het numerieke belang van de bevolking zou rechtvaardigen.

9. De ,,zelfbesturende" departementen zullen de vrijheid van meningsuiting, van vereniging en van activiteit moeten waarborgen voor alle politieke groeperingen, beroepsorganisaties alsmede religieuze en culturele associaties overeenkomstig de bepalingen van de grondwet en de Islamitische Republiek.

10. De vrijheid van het taalonderwijs – het Koerdisch, het Baloetsj, het Azari (taal van Azerbeidsjan), het Armeens. het Assyrisch. het Hebreeuws, het Arabisch en het Turks – wordt aan alle burgers gegarandeerd. De voornaamste talen (Koerdisch, Baloetsj en Azari) zouden vanaf de basisschool op voet van gelijkheid staan met het Perzisch, de ,,officiële en gemeenschappelijke taal van alle volken". Evenwel zullen op universitair niveau de vakken behalve de taal en de literatuur van de minderheden in het Perzisch moeten worden onderwezen.

11. Het bestuur van het departement zal gebruik maken van de lokale taal voor de teksten t.b.v. intern gebruik; daarentegen zal het Perzisch verplicht moeten worden gebruikt in het verkeer tussen de departementale autoriteiten en de centrale regering.

12. Elk departement zal worden uitgerust met zijn eigen universiteit, of tenminste met instellingen van hoger onderwijs. Bovendien zal de universiteit van Teheran faculteiten oprichten die zich zullen wijden aan het onderwijs in de minderheidstalen.

13 Elk departement zal zijn eigen radio- en TV-station hebben dat gedurende enkele uren per dag regionale programma's in de lokale taal zal uitzenden. De vrijheid wordt gegarandeerd aan de kranten en de publikaties die in andere talen dan het Perzisch zouden willen verschijnen.

14. De departementale raad zal evenredig aan het numerieke gewicht van de bestuurde bevolking het aantal kandidaten vaststellen voor de nationale scholen die belast ziin met de vorming van het kader van leger, politie en gendarmerie.

Staatsminister Foruhar concludeerde: „Dit zijn de rechten die aan mensen kunnen worden toegekend op basis van zelfbestuur, zodat zij hun eigen zaken kunnen behartigen en voelen dat elke discriminatie is afgeschaft."

Volgens Le Monde (18-12-1979) achtte de secretaris-generaal van de KDP. Abdul Rahman Ghassemlou, het regeringsplan ,,onaanvaardbaar in zijn huidige vorm". Een van de meest fundamentele tekortkomingen van het document school z.i. in het feit dat het de Koerden niet erkende als „khalq" (volk), maar ze aanduidde als „gawn" (stamgemeenschap). Bovendien leek de voorgestelde structuur sterk op een ,,bestuurlijke decentralisatie", terwijl de Koerden een ,,echte autonomie" verlangden. Ghassemlou voegde daaraan toe: ,,Ons volk zou niet begrijpen dat wij zelfbestuur („khod gardani") aanvaarden, terwijl het zijn bloed heeft vergoten om het recht op autonomie („khod mokhtari") te veroveren; het zou niet begrijpen dat men het Koerdische territorium („mantiga") reduceert tot de rang van een departement („nahya") en dat deze bestuurlijke eenheid niet is uitgerust met een uitvoerende raad die voortkomt uit een via algemeen kiesrecht verkozen vergadering." Niettemin stelde Ghassemlou: ,,Ondankshet aflopen van het bestand op 14 december, zullen wij niet het initiatief nemen tot de hervatting van de vijandelijkheden. (...) Wij zijn ervan overtuigd dat een oorlog geen enkel probleem oplost..."

Sjeik Ezzedin Hoesseini zei dat de Koerdische onderhandelingsdelegatie het regeringsplan ,,unaniem verworpen" had, aldus *The Times* (22-12-1979). De delegatie onderstreepte in een communiqué volgens AFP dat ,,ditvoorstel op geen enkele manier rekening houdt met de overwinning die de Koerden hebben behaald sinds het begin van de revolutie".

Eind december 1979 legden de Koerden aan de regering een uit 26 punten bestaand plan voor waarin werd uiteengezet wat zij onder autonomie verstonden. De regering stuurde daarop zelfs wekelijks een afvaardiging naar Koerdistan om met de KDP of met sjeik Ezzedin Hosseini te spreken, maar er werd geen vooruitgang geboekt, omdat de regering volgens KDP-leider Ghassemlou in *NRCI H'blad* (28-6-1980) nooit met een eigen voorstel op het Koerdische plan reageerde.

Om de impasse te doorbreken kwam de KDP begin maart 1980 met een eigen, uit zes punten bestaand plan, dat medio maart door een KDP-afvaardiging in Teheran aan (de toen nieuwe) president Bani-Sadr werd voorgelegd. Dit plan omvatte volgens *NRC/H'blad* (28-6-1980) de volgende beginselen:

1. Autonomie voor Iraans Koerdistan. die in de grondwet moet worden vastgelegd.

2. Onder Iraans Koerdistan dient het gebied te worden verstaan waar een Koerdische meerderheid woont.

3. Het bestuur van Koerdistan is een Koerdische aangelegenheid, met uitzondering van buitenlandse zaken, defensie, lange-termijnplanning en het produktiesysteem.

4. Een autonoom Koerdistan zal worden bestuurd door een door het volk gekozen raad.

5. De veiligheid binnen de grenzen van het Koerdische gebied is een zaak van de Koerden zelf. (Onacceptabel voor de regering in Teheran.)

6. Officiele erkenning van de Koerdische taal.

Het belangrijkste struikelblok was punt 5 (punt 18 in het 26-puntenplan van december). Het commentaar van Bani-Sadr op beide plannen luidde dan ook: ,,De Koerdische groeperingen willen onafhankelijkheid en verwachten kennelijk dat Iran hiervoor zal betalen."

Volgens de KDP zou president Bani-Sadr het zes-puntenplan mondeling



De Koerdische religieuze leider, sjeik Ezzedin Hosseini (r.),en de KDP-leider Abdul Rahman Ghassemlou (m.)in een schuilplaats te Baneh bij de grens met Irak (eind augustus 1979).

hebben aanvaard. De Komala en sjeik Ezzedin Hosseini meenden dat de regering het in algemene bewoordingen gestelde plan best zou kunnen accepteren om het in de daaropvolgende besprekingen naar eigen goeddunken te verdraaien.

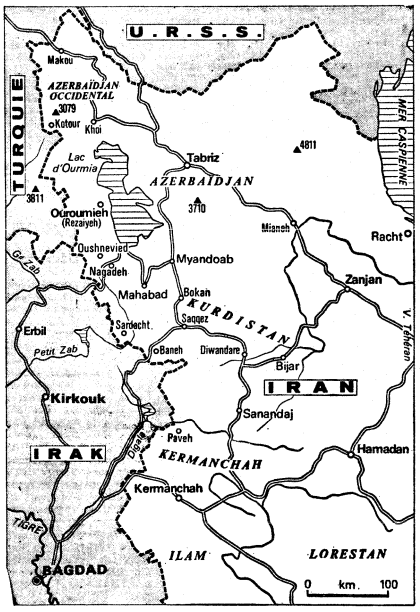
Maar een van de politieke leiders van de Komala, dr. Aziz, verklaarde: „Wij wijzen afzonderlijke vredesbesprekingen af, evenals de (Koerdische) delegatie. Maar de KDP trekt zich daar niets van aan en denkt dat autonomie kan worden bereikt binnen het kader van het huidige bestel. De KDP wil alleen maar een aandeel in de macht. De regering is echter zo reactionair dat ze het zelfs niet op een akkoordje wil gooien met deze schipperaars."
De KDP-ers betoogden op hun beurt dat zij, als vertegenwoordigers van 80 tot 90% van alle Koerden, het recht hadden om desnoods via afzonderlijke onderhandelingen de autonomie te krijgen. Dr. Ghassemlou: „Wij willen ons niet tegen enigerlei politieke groepering in Koerdistan keren, maar als ae principes van autonomie door de regering worden aanvaard, kan geen enkele groepering dit negeren zonder het Koerdische volk te benadelen. Ik heb Bani-Sadr gezegd dat zelfs onze partij niet in staat zal zijn het volk te ontwapenen, tenzij we autonomie krijgen. Wij willen lid blijven van de delegatie. maar als onze zes principes niet worden aanvaard en een andere groep zegt nee, dan is de delegatie verder zinloos."
Dit conflict werd verder aangewakkerd toen de KDP en de Fedayeen gezamenlijk een oproep richtten tot Bani-Sadr om een gewijzigde versie van het zes-puntenplan te aanvaarden en een staakt-het-vuren af te kondigen. De Komala verklaarde daarop dat zij een dergelijk staakt-het-vuren niet zou respecteren en door zou vechten.

Regeringsoffensieven

Terwijl de onderhandelingen tussen Koerden en regering op niets uitliepen, vond van begin 1980 tot medio april 1980 een reeks gevechten tussen Koerdische guerrillastrijders en regeringstroepen plaats waarna de regering eind april een offensief tegen diverse steden in Koerdistan ontketende dat tot eind mei 1980 voortduurde.

Volgens een op 26 mei 1980 door de stafchef van het Iraanse leger gepubliceerd communiqué zouden leger en revolutionaire gardisten bij dit offensief ca. 500 doden en 1400 gewonden hebben te betreuren, terwijl er volgens de KDP alleen al in de stad Sanandaj 2.000 mensen als gevolg van het offensief zouden zijn omgekomen.

Op 1 jan. waren in Sanandaj felle gevechten uitgebroken tussen guerrillastrijders en revolutionaire gardisten, maar op **4** jan. werd melding gemaakt van een staakt-het-vuren. Tussen de lokale Koerdische autoriteiten en de nieuwe gouverneur-generaal van Koerdistan, Hossein Shahveisi, werd een uit zes punten bestaand akkoord gesloten, op grond waarvan plaatselijke Koerdische politie-eenheden met de patrouilles in de stad werden belast i.p.v. de revolutionaire gardisten die zouden worden teruggetrokken.
Maar de gardisten bleven omdat, aldus een regeringswoordvoerder, was afgesproken dat zij pas zouden vertrekken als ook de gewapende leden van de KDP Sanandaj zouden hebben verlaten wat niet zou zijn geschied. Uit protest



(Le Monde 3-11-1982)

tegen deze gang van zaken trad gouverneur-generaal Shahveisi, die pas twee weken in functie was, af om zich bij de Koerden aan te sluiten, die vanaf **2** jan. in zijn bureau een „zitstaking" hadden georganiseerd. aldus werd op 7 jan. bericht.
Na onderhandelingen tussen Koerden en regeringsvertegenwoordigers uit Teheran werden de revolutionaire gardisten tenslotte op 29 jan. uit Sanandaj teruggetrokken en door legereenheden vervangen.

Van 30 jan.-2 febr. leverden revolutionaire gardisten in Kamyaran strijd met „opstandige" Koerden. In diezelfde periode deden zich ook gevechten voor in Paveh (nabij de grens met Irak) en in Bijar (ca. 50 mijl ten noordoosten van Sanandaj), waarbij in drie dagen tijd minstens 50 doden zouden zijn gevallen en aan weerszijden talrijke gevangenen zouden zijn gemaakt.
Op 20 maart maakte de plaatsvervangende minister van binnenlandse zaken, Mostafa Mir-Salem, bekend dat de regering had besloten Sanandaj wegens de daar voortdurende onlusten onder toezicht van het leger te stellen en de politie-eenheden uit Sanandaj naar elders over te plaatsen.
Op 26 maart braken in de Koerdische plaats Ghalatan (West-Azerbeidsjan) gevechten uit tussen Koerdische strijders en de „Djash" (plaatselijke huurlingen die door de autoriteiten zouden zijn bewapend), welke met steun van het leger en revolutionaire gardisten de toegangswegen tot Ghalatan hadden afgezet. Maar volgens de gouverneur van West-Azerbeidsjan, Jamshid Haqgu, hadden Koerdische strijders legereenheden aangevallen toen die hun basis in Nagadeh verlieten voor oefeningen. Zeker 20 burgers zouden bij de strijd zijn gedood, terwijl gevechtshelikopters en tanks tegen ongewapende dorpelingen werden ingezet, aldus beschuldigingen van Koerdische strijders.

In april 1980 nam de spanning toe toen eenheden van het Iraanse leger naar de grens met Irak werden overgeplaatst, omdat daar volgens de officiële verklaringen gevaar dreigde. Maar de Koerden verdachten de regering ervan de crisis met Irak als voorwendsel te gebruiken om Koerdische gebieden opnieuw te bezetten. Een legereenheid die naar Sanandaj wilde optrekken werd door stedelingen tegengehouden.
Op 17 april waarschuwde president Bani-Sadr voor „gewapende groepen die zich gedragen als een werkelijke vijfde colonne door het leger te verhinderen zich naar de grenzen te begeven die door de fascistische Irakezen worden bedreigd" en hij gelastte de bij Sanandaj vastzittende eenheid „zich een weg te banen om het land te verdedigen". Deze eenheid trachtte toen naar Saqqez op te rukken, waar gevechten met Koerdische guerrillastrijders uitbraken.
Bij de strijd rond Sanandaj en Saqqez zouden van 19 tot 22 april meer dan 100 mensen zijn gedood, aldus Koerdische berichten. Radio-Teheran maakte op **22** april melding van 350 doden. Volgens de Koerden werden Phantom-jachtbommenwerpers, gevechtshelikopters en tanks tegen hen ingezet. In een legercommuniqué werd toegegeven dat bij Sanandaj gevechtshelikopters waren gebruikt, maar pas nadat de burgerbevolking was opgeroepen de stad te verlaten.

Op 24 april opende het leger een aanval op Baneh met een artilleriebeschieting, terwijl op 27 april ook melding werd gemaakt van bloedige gevechten in Marivan.

Op 13 mei werd Sanandaj door regeringstroepen – leger en militaire gardisten – veroverd, aldus de *Financial* Times (15-5-1980).

Op 16 mei werd bericht dat president Bani-Sadr een uit zes punten bestaand vredesplan van de KDP in beginsel had aanvaard, nadat er door de regering enkele wijzigingen in waren aangebracht. Staatsminister Foruhar werd naar Koerdistan gestuurd voor overleg met Koerdische leiders.
Maar op 21 mei zei ayatollah Mohammed Hossein Beheshti, de secretaris van de Revolutionaire Raad, tegen revolutionaire gardisten dat de regering niet bereid was tot vredesbesprekingen met de Koerden tot de hele westelijke regio van Iran was gezuiverd.

Op 24 mei werden in Teheran negen Koerdische gouverneurs en burgemeesters gearresteerd, die naar de hoofdstad waren gereisd in de hoop de economische blokkade van hun gebied door het leger te beëindigen. Die blokkade duurde al meer dan een maand, aldus de KDP op 26 mei.
Op 28 mei veroverden regeringstroepen de stad Baneh, nadat zij eerder Saqqez onder controle hadden gekregen.
Op 6 juni verklaarde president Bani-

Sadr dat ,,het Koerdische probleem binnen een week" zou zijn geregeld.
Op 12 aug. meldde The Times dat de regering in de voorgaande twee maanden geen aanvallen had uitgevoerd op de drie voornaamste steden in Noord-Koerdistan – Mahabad, Bukan en Sardasht –, die openlijk door de KDP werden bestuurd. Maar op 10 aug. nam het Iraanse leger de controle over Mahabad over, zonder dat de guerrillastrijders poogden de stad te verdedigen.
Terwijl de controle op de dorpen en berggebieden in handen van de guerrillastrijders bleef, duurden sporadische gevechten voort.

Ontwikkelingen sinds uitbreken Iraans-Iraakse oorlog

Op 22 sept. 1980 brak de Iraans-Iraakse oorlog uit (zie pag. 609 e.v.-1980 en 369 e.v.-1982). Aanvankelijk legde de regering in Teheran er steeds de nadruk op dat ook de naar autonomie strevende etnische minderheden in Iran loyaal meevochten in het Iraanse leger, maar op 14 okt. 1980 meldde het Iraanse persbureau Pars dat het leger en revolutionaire gardisten het voorgaande weekeinde een opstand hadden neergeslagen in de Koerdische stad Aroumieh (Noordwest-Iran) en dat de rebellen door Irak werden gesteund.

Op 1 okt. 1980 had de KDP in een radio-uitzending, aldus Ghassemlou in Le Monde (22-4-1981), verklaard bereid te zijn aan de zijde van het Iraanse leger te strijden tegen de Iraakse agressie, als de regering het door de KDP voorgestelde autonomieplan van zes punten zou aanvaarden en de revolutionaire gardisten uit Koerdistan zou terugtrekken. Maar de regering in Teheran ging daar niet op in, de economische blokkade van Koerdistan werd gehandhaafd en de strijd duurde voort.
Een woordvoerder van sjeik Hosseini deelde volgens The Times (3-1-1981) mee dat de Koerdische guerrillastrijders Mahabad hadden heroverd. Op 11 febr. verklaarde Ghassemlou te Parijs dat Iraanse troepen sinds 20 dagen systematisch Mahabad bombardeerden, waardoor honderden mensen om het leven waren gekomen. Op 16 febr. maakten Koerdische kringen in Teheran bekend dat de guerrillastrijders zich in het voorgaande weekend uit Mahabad hadden teruggetrokken om verder bloedvergieten te vermijden.
In nov. 1981 werd de strijd weer intensiever toen een speciaal gevormde parachutisteneenheid (samengesteld uit detachementen van de Zulfiqar-brigade en naar schatting 4.000 revolutionaire gardisten) Koerdische posities aanviel, waarbij in vijf dagen tijd 2.000 slachtoffers, incl. 400 doden, vielen. Er werd o.a. gevochten rond de stad Bukan, die op 3 okt. door regeringstroepen zou zijn ingenomen.
In april 1982 lanceerden regeringstroepen (met gevechtshelikopters en zware artillerie) een grootscheeps offensief tegen Koerdische bases bij de steden Mahabad, Bukan, Saqqez en Sanandaj. Daarbij zouden volgens regeringsbronnen (op 13 april) 43 Koerden zijn gedood en 40 gewond. KDP-leider Ghassemlou had op 26 maart meegedeeld dat Iran 40.000 man geregelde troepen en 45.000 revolutioniare gardisten tegen de Koerdische strijdmacht had ingezet, die volgens hem 12.000 guerrillastrijders en 50.000 a 60.000 gewapende boeren telde.
Op 29 juni berichtte het blad Islamitische Republiek uit Teheran dat in de nacht van 25 op 26 juni door 200 ,,contra-revolutionairen" vijf uur lang een aanval was uitgevoerd op een legerpost bij Ouroumieh (West-Azerbeidsjan) en dat de ,,contra-revolutionairen" daarbij 60 man aan doden en gewonden hadden verloren. Twee dagen later zouden regeringstroepen een Koerdische positie hebben veroverd: 67 ,,contra-revolutionairen" zouden zijn gevangengenomen en 10 gedood.
Daags daarop meldde hetzelfde blad dat op 25 juni in de gebieden van Sardasht, Diwandare, Sanandaj en Kamyaran diverse dorpen waren ,,gezuiverd"; alleen al bij Diwandare zouden 57 ,,contra-revolutionairen" zijn gedood.

In augustus leken de Koerden in het offensief te zijn gegaan. Zij zouden bij gevechten op 21-22 aug. 90 man van de regeringstroepen hebben gedood. Tevens werd bericht dat bij een gecombineerde aanval van Koerden en Mujaheddin medio september bij Sardasht 320 regeringsmilitairen zouden zijn gedood. Maar radio-Teheran meldde een overwinning voor ,,de helden van het leger van de Islamitische Republiek Iran, samen met Koerdische moslemstamleden".
Vanaf medio september leek er sprake te zijn van een offensief van de regeringstroepen. The Sunday Times (10-10-1982) berichtte over nieuwe aanvallen in de eerste week van oktober, waarbij aan weerszijden honderden doden zouden zijn gevallen. De vier grootste Koerdische stammen in Iran (Harkis, Shakkak, Bagzadeh en Simko) zouden verenigd tegen de regeringstroepen zijn opgetrokken. ,,De komst van honderden sjiitische moellahs in de Koerdische provincies in voorgaande weken en geldelijke beloningen aangeboden aan bekeerlingen hadden de woede gewekt van Koerdische soennitische ayatollahs", aldus The Sunday Times.
Uit Iraanse berichten viel echter af te leiden dat de regeringstroepen langzaam oprukten in de richting van de grenzen met Irak en Turkije. Volgens het Iraanse persbureau *IRNA* hadden Revolutionaire Wachters in het weekeinde van 17 okt. 250 Koerdische opstandelingen gedood in de buurt van Sardasht (20 km van de Iraakse grens), terwijl diverse Koerdische bases zouden zijn vernietigd en de aanvoerlijnen van de Koerden vanuit Irak zouden zijn afgesneden.
Daarentegen liet sjeik Ezzedin Hosseini vanuit Parijs weten dat het regeringsoffensief tot staan was gebracht en dat de Iraniërs zware verliezen waren toegebracht. Hij gaf toe dat de regeringstroepen terreinwinst hadden geboekt en dat de Koerdische strijders uit alle stedelijke centra waren verdreven.
Op 31 okt. berichtte het KDP-bureau in Parijs dat KDP-strijders de voorgaande dag de stad Bukan (West-Azerbeidsjan) op de regeringstroepen hadden veroverd, waarbij 80 militairen zouden zijn gedood. Het officiële Iraanse persbureau verklaarde geen informatie over gevechten in die stad te hebben, maar meldde tevens dat regeringstroepen onlangs belangrijke operaties hadden uitgevoerd en ,,delen van de Piranshahr–Sardasht as, in de provincie West-Azerbeidsjan" hadden bevrijd. De commandant van de Iraanse grondtroepen, kolonel Sayed Chirazi, ontkende dat de stad Bukan in handen van de Koerdische strijders was gevallen, aldus Le Monde (3-11-1982).
In datzelfde blad stelde sjeik Hosseini dat de troepen van Teheran in Koerdistan uit vier divisies bestonden (de 128ste in Sanandaj, de 64ste in Ouroumieh en de andere twee in resp. Tabriz en Qazvin) alsmede uit revolutionaire gardisten en vrijwilligers (bassij). De sjeik gaf toe dat de regeringstroepen de helft van de strategische weg tussen Piranshahr en Sardasht in handen hadden en dat zij de dorpen Mirabad en Rabat (bij Sardasht) hadden bezet.
Hij berichtte voorts dat de KDP en de Komala op 20 okt. een akkoord hadden gesloten over een militaire coördinatie van hun strijdkrachten en de vorming van een gemeenschappelijke militaire staf in het gebied van Sardasht. (The Times, Financial Times, Le Monde, NZZ, *NRC/H'blad*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

KYPRIANOU OPNIEUW PRESIDENT CYPRUS

Op 13 februari vonden in het door Grieks-Cyprioten bewoonde zuidelijke deel van de republiek Cyprus verkiezingen voor het presidentschap plaats.
Bij deze verkiezingen werd de sinds 1 aug. 1977 in functie zijnde president, Spyros Kyprianou, met 173.791 (56,54%) van de uitgebrachte stemmen voor een nieuwe ambtsperiode van vijf jaar herkozen. Zijn herverkiezing was geen verrassing.
Kyprianou, die niet alleen door zijn eigen centrum-rechtse Democratische Partij (DIKO) werd gesteund maar ook door de communistische AKEL-partij – met welke partij in april 1982 een akkoord was gesloten (zie verderop) – behaalde een ruime overwinning op zijn rivalen, de conservatief Glafkos Klerides en de socialist Vassos Lyssarides, die respectievelijk 33,93% en 9,53% van de uitgebrachte stemmen kregen.
Van de 327.179 stemgerechtigde kiezers (personen boven de 21 jaar) brachten 307.192 (93,95%) hun stem uit. Het stemmen was verplicht.
In zijn overwinningsrede verklaarde Kyprianou dat hij Cyprus niet wilde omvormen tot een communistisch eiland. ,,Er zullen geen sociale hervormingen in de binnenlandse politiek worden doorgevoerd", aldus Kyprianou.

De president zei verder dat hij zou blijven ijveren voor beëindiging van de gedeeltelijke bezetting van het eiland door Turkije en voor de terugkeer van de ongeveer 200.000 Grieks-Cyprioten, een derde van de bevolking van het eiland, naar hun woonplaatsen in het door de Turken bezette noordelijke deel van Cyprus.
Kyprianou vertelde zijn aanhangers voorts dat nu de eenheid hersteld moest worden en voegde eraan toe maand daarop naar de topconferentie van de beweging van niet-gebonden landen in New Delhi te gaan, als voorbereiding op het debat over Cyprus in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, later dit voorjaar. Hij zou ook de secretaris-generaal van de VN ontmoeten. omdat ,,er een gevoel heerst in internationale kringen dat er mogelijk een beweging is in de richting van een oplossing van de kwestie-Cyprus".

Cyprus is verdeeld in een Griekse en Turkse sector sinds een vanuit Athene geinspireerde coup, waarmee korte tijd aartsbisschop Makarios terzijde werd geschoven, in 1974 leidde tot een Turkse invasie om de Turkse minderheid te beschermen. De Turks-Cyprische leider Rauf Denktasj riep later in het Turkse deel een staat uit. De Turks-Cyprioten nemen geen deel aan de presidentsverkiezingen van 13 februari.

Kyprianou benadrukte in zijn rede nog eens de noodzaak van een verbetering van de betrekkingen tussen de regeringen van Nicosia en Athene en onderstreepte dat Griekenland de belangrijkste steun bleef in de strijd van Cyprus.

Hij verklaarde zich na 28 februari naar Athene te zullen begeven voor besprekingen met de Griekse regering. Op 28 februari zou de nieuwe ambtsperiode van Kyprianou officieel ingaan.

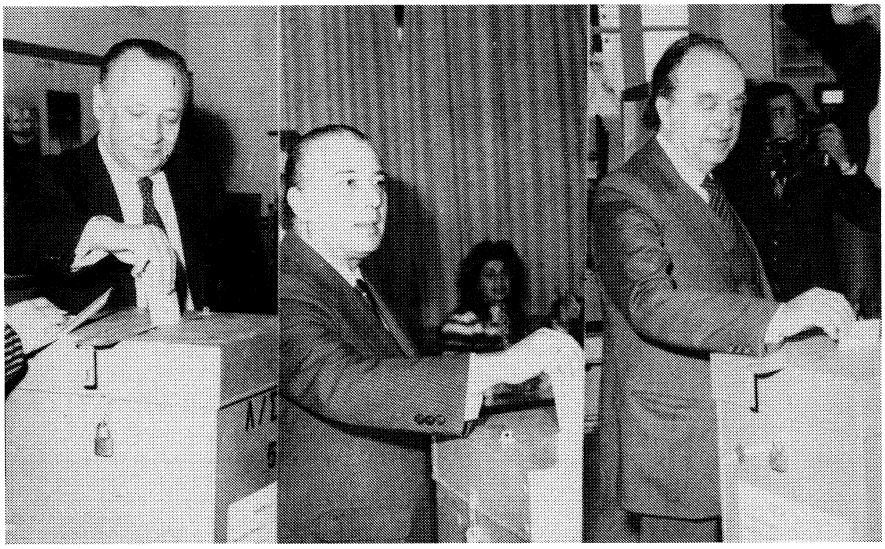
Verkiezingsstrijd

Over de verkiezingsstrijd berichtte Frans van Hasselt op de dag voor de verkiezingen in het *NRC/H'blad* het volgende:

Drie politici staan kandidaat bij de presidentsverkiezingen die morgen op Cyprus worden gehouden. De huidige president Spyros Kyprianou. leider van de centrum-rechtse Democratische Partij, Glafkos Klerides, voorzitter van de rechtse en zeer pro-westerse Democratische Concentratie en de leider van de socialistische partij, dr. Vassos Lyssarides, die de lijn van wijlen aartsbisschop Makarios wil voortzetten, wiens lijfarts hij was.

Mathematisch gezien moet Kyprianou deze eerste ronde meteen de vereiste absolute meerderheid behalen, omdat hij, al maanden geleden, een verrassend bondgenootschap is aangegaan met de Moskou-gezinde communistische partij AKEL. die bij de parlementsverkiezingen van mei 1981 met ruim 34% (32,76% – red. KHA) als grootste uit de bus kwam. Kyprianous Democratische Partij kreeg toen bijna 20% van de stemmen. Er is ook alvast een overwinningsbijeenkomst uitgeschreven voor maandagochtend, om 4 uur op het Plein van de Vrijheid.
De hoop van Klerides, wiens partij in 1981 vlak onder de communistische bleef, is erop gericht dat een deel van Kyprianous voormalige electoraat het bizarre van dit bondgenootschap inziet. en wordt bevangen door de vrees dat Cyprus onder communistische hypotheek een Mediterraan Cuba wordt.

Lyssarides' socialisten kregen in 1981 slechts 8%. maar zes maanden later behaalde zijn Griekse evenknie Andreas Papandreou met 48% een denderende overwinning. waarna hij vrijwel onmiddellijk Lyssarides als eerste Cyprische politicus in Athene ontving. Dit zou, zo hoopt Lyssarides, tot aanzienlijke stemmenwinst kunnen leiden. Niet voor niets was zijn verkiezingscampagne afgestemd op het motto .,Een lijn met Athene", een leus die echter wordt ondermijnd door de verpletterend geringe belangstelling die er in Griekenland voor de Cyprische verkiezingen bestaat.
Mocht Kyprianou morgen tegen de verwachtingen in geen absolute meerderheid behalen. dan wordt een tweede ronde noodzakelijk tussen hem en de in stemmen tweede kandidaat (vanzelfsprekend Klerides). En dan wordt het pas goed interessant.
De hooguit 13% die Lyssarides wordt toegedacht gaan dan hun gewicht in de schaal leggen. ,,De dokter", zoals iedereen hem op Cyprus noemt, heeft al herhaaldelijk betoogd dat hij in dat geval zijn kiezers zal opwekken, blanco te stemmen. Maar bij de Democratische Concentratie leeft de hoop dat vele socialisten dan toch hun stem zullen uitbrengen op Klerides, ook al waren Lyssarides en Klerides de laatste jaren aartsvijanden en heeft Lyssarides herhaaldelijk gesuggereerd dat Klerides achter de schermen een rol heeft gespeeld bij de noodlottige staatsgreep tegen Makarios in 1974, die de opdeling van het eiland in een Griekse en een Turkse zone heeft ingeleid. Vanuit Athene zou, zo hoopt men in Klerides' gelederen, Papandreou dan voorzichtig zijn gewicht in de schaal kunnen leggen ten gunste van de pro-Westerse kandidaat.
,Tegen de twee establishments", luidt de leuze waaronder op 11 febr. Lyssarides' slotbijeenkomst op Nikosia's Plein van de Vrijheid werd



De drie kandidaten voor het presidentschap van (Grieks) Cyprus brengen bij de op 13 febr. 1983 gehouden verkiezingen hun stem uit. V.l.n.r.: Glafkos Klerides, Spyros Kyprianou en Vassos Lyssarides.

gehouden. De AKEL, die merkwaardige, door grijsaards geleide communistische partij die electoraal is aangewezen op middenstanders en agrariërs, vormt inderdaad een insulair establishment, evenals Kyprianous bestuurlijk en Klerides' commercieel geinspireerde aanhang.
Degenen, die nu alarm slaan over het feit dat Kyprianou zich als bestuurder afhankelijk heeft gemaakt van de communisten, vergeten echter vaak dat ook Makarios' machtspositie vele jaren van de communisten afhankelijk is geweest. Dat was eigenlijk nog ongerijmder want Makarios was tevens de leider van een „grootgrondbezittende" kerk die economisch gezien een enorme greep op het eiland had. vanuit een logisch stanapunt is net een voor-uitgang dat de huidige kerkleider, de pathetisch galmende maar niet erg serieus genomen aartsbisschop Chrysostomos, zich nadrukkelijk tegen Kyprianou en zijn bondgenootschap heeft gekeerd.
Wanneer men dit in aanmerking neemt is ook de Turkse alarmkreet over wat Cyprus met dit bondgenootschap te wachten staat niet helemaal consequent, zeker niet als men in aanmerking neemt dat het huidige Turkse regime zowat alle communistische regeringen met diplomatieke bezoeken voor zich tracht te winnen.
De Turken hebben tientallen jaren lang verkondigd dat de orthodoxe kerk de Grieks-Cyprioten leidt in hun onzalige neigingen naar enosis, vereniging van Cyprus met Moeder Hellas.
Maar nu zich voor het eerst de waarschijnlijkheid voordoet dat er een president wordt gekozen tegen wie de kerk zich afzet, slaan de Turken opnieuw alarm, ditmaal omdat het communisme vaste voet dreigt te krijgen op het eiland. Juist de communistische partij heeft echter steeds op de bres gestaan voor voortzetting van de onderhandelingen tussen Grieks- en Turks-Cyprioten. waar Lyssarides en de aartsbisschop niets in zagen.
De Turken hopen vanzelfsprekend op een overwinning voor Klerides, de „realist" die toegeeft dat er onder Makarios jegens de Turks-Cyprische minderheid fouten zijn gemaakt en die een deel van de in 1974 geschapen situatie als „fait accompli" wil aanvaarden. Van zijn kant heeft Klerides in zijn verkiezingscampagne meermalen waarschuwend gezinspeeld op de mogelijkheid dat Turken, ingeval van een overwinning van Kyprianou, hun eigen staatje op Cyprus als volledig onafhankelijk zullen uitroepen of zelfs zullen overgaan tot een nieuw militair offensief ter verovering van het hele eiland.

Enige voorafgaande ontwikkelingen Electoraal bondgenootschap DIKO–AKEL

Op 20 april 1982 was bekendgemaakt dat president Kyprianou een verbond had gesloten met de communistische AKEL-partij en dat hij weer kandidaat zou zijn bij de presidentsverkiezingen van 13 februari 1983.
De bekendmakingen gingen gepaard met een zeer ingrijpende kabinetswijziging: slechts drie ministers uit het oude kabinet werden gehandhaafd.

Met het bondgenootschap tussen Kyprianous Democratische Partij (DIKO) en de Moskou-getrouwe AKEL-partij hadden de partijen samen 20 (resp. 8 + 12) van de 35 zetels in het parlement.
Het bondgenootschap tussen beide partijen was neergelegd in een elf pagina's tellend document waarin tevens „een gemeenschappelijk minimumprogramma" was opgenomen dat de basis moest vormen voor het beleid van de nieuwe regering.
In het document stond dat Cyprus een „anti-imperialistische" koers zou volgen, de samenwerking met de beweging van niet-gebonden landen zou verstevigen en de vriendschappelijke banden met de „socialistische landen, die zowel binnen de VN als daarbuiten Cyprus' trouwste supporters waren geweest", zou aanhalen.
In het document werd benadrukt dat de nieuwe alliantie niet van plan was de economische en sociale structuur van het eiland te veranderen.
Wat betreft de opdeling van Cyprus spraken beide partijen in het document hun steun uit voor intercommunale besprekingen onder auspiciën van de Verenigde Naties, riepen zij op tot pogingen om tot verzoening en toenadering tussen de Grieks- en Turks-Cyprioten te komen en beklemtoonden zij de noodzaak van het zoeken naar een vreedzame oplossing.

Reacties op bondgenootschap DIKO–AKEL. Nieuwe Grieks-Cypriotische onderhandelaar

Op 30 april 1982 werd het bestaan van een briefwisseling onthuld waarin de Griekse socialistische premier Andreas Papandreou de Grieks-Cypriotische president Kyprianou o.a. verweet dat deze na dit bondgenootschap niet langer meer kon optreden als onpartijdig staatshoofd. Ook zou in het programma op te nadrukkelijke wijze sympathie zijn betuigd voor voortzetting van de onderhandelingen met de Turks-Cyprioten (de Turks-Cyprische uiterst linkse partijleider Özgür had het bondgenootschap inmiddels toegejuicht).
Kyprianou stelde in zijn brief dat hij de Griekse premier tijdens diens recente bezoek aan het eiland (27 febr.-1 maart) op zijn initiatief had voorbereid, maar dit werd op 30 april in Athene door een regeringswoordvoerder ontkend.
Op Cyprus hadden de Democratische Concentratie onder Klerides en de socialistische EDEK-partij onder Lyssarides ook zeer fel op het bondgenootschap gereageerd, omdat het zuiver en alleen op Kyprianous „eigenbelang" zou zijn afgestemd.
De man die namens de Grieks-Cyprioten met de Turks-Cyprische leiders onderhandelde, George Ioannides, trad uit protest op 29 april af en werd opgevolgd door de directeur-generaal van het ministerie van buitenlandse zaken en vroegere VN-afgevaardigde Andreas Mavromatis. (*NRC/H'blad*, Volkskrant, Le Monde, NZZ, Financial Times) (Vor. ber. pag. 641 e.v.-1981)

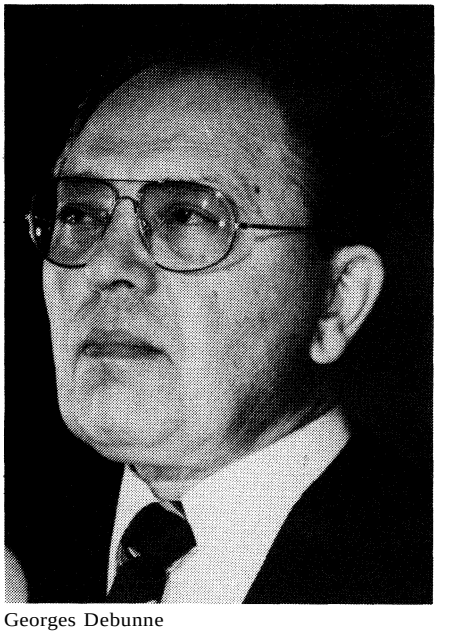
WEST-EUROPA

BELGIË

GEORGES DEBUNNE MET PENSIOEN

Op 20 dec. 1982 heeft Georges Debunne op een buitengewoon congres van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) afscheid genomen van het actief syndicalisme in België. Debunne heeft het ABVV gedurende nagenoeg 15 jaar geleid. Bij handgeklap verkoos het congres André Vanden Broucke tot voorzitter en Alfred Delourme tot secretaris-generaal. Debunne blijft voorzitter van het Europees Vakverbond. Een onbezoldigde baan.

Op 2 mei 1968 volgde Debunne Louis Major op als secretaris-generaal van het ABVV, dat hij met strakke hand door een tijdperk van fundamentele veranderingen heen loodste: de staatshervorming van 1970, de voorlopige en voorbereidende gewestvorming van 1975, de staatshervorming van 1980, de gewestvorming op syndicaal vlak en de syndicale radicalisering, waarbij de sociale partners van weleer nauwelijks nog gesprekspartners zijn.
Debunne manifesteerde zich als een sterk vakbondsleider, die macht wist te veroveren en die ook gebruikte. Hij slaagde erin de macht van het nationaal secretariaat te herstellen boven dat van de vele vakcentrales en kon dus met meer gezag spreken dan zijn voorgangers vermochten. Dat versterkte aanzienlijk zijn positie binnen de socialistische partij, waar hij in 1981 partijvoorzitter André Cools tot ontslag dwong (zie pag. 11812-'81).
Op het buitengewoon congres werden voorts de besluiten van het congres van 29 juni bekrachtigd. De statuten werden gewijzigd. Voortaan is het ABVV geregionaliseerd en steunt het, naast de vakcentrales, op drie intergewestelijke organisaties: het Vlaamse ABVV, het Waalse FGTB en het ABVV-FGTB van Brussel-Halle-Vilvoorde. De bestuursorganen zijn aan de nieuwe struktuur aangepast, met grote zorg voor de pariteit tussen Vlamingen en Walen. Het nieuw nationaal secretariaat bestaat


Georges Debunne

uit Vanden Broucke, voorzitter, Delourme, secretaris-generaal, Gogne, Vermeeren en de nationale secretarissen van de intergewestelijke organisaties Derieuw (Vlaanderen), Gayetot (Wallonië) en Carpentier (Brussel).
Om deze operatie zo vlekkeloos mogelijk door te voeren, met het vermijden van een stemming op het buitengewoon congres, had de ABVV-leiding tijdens de voorgaande maanden enorm veel tijd en energie aangewend.

ACV SLUIT HOOFDAFGEVAARDIGDE UIT

Op 22 dec. 1982 heeft de leiding van de Christelijke Centrale der Metaalbewerkers (CCMB) van het ACV op een vrij emotionele persconferentie de uitsluiting bekend gemaakt van Jan Cap, hoofdafgevaardigde van de centrale op de Boelwerf te Temse.
Cap werd uitgesloten omdat hij zich niet kon schikken in de lijn van zijn vakbond, terwijl ook zijn veie contacten met en zijn medewerking aan groepen als PVDA (het vroegere Alle Macht aan de Arbeiders/Amada), RAL (Revolutionaire Arbeidersliga) en communistische actiekernen hem kwalijk werden genomen. De CCMB-leiding beklemtoonde dat Cap niet werd gesanctioneerd om wille van zijn houding tijdens de langdurige staking op de Boelwerf (zie pag. 61111-1981).

In 1975 had de hoofdafgevaardigde samen met de ACV-militanten bij Boel een verbintenis ondertekend waarin zij verklaarden de methoden en doelstellingen van het christelijk syndicalisme te zullen eerbiedigen op straffe van uitsluiting. Volgens de CCMB-leiding was deze verbintenis herhaalde malen gebroken.

De CCMB-leiding haalde ook scherp uit tegen de PVDA, die ,,de vakbeweging in België bekampt, sterker dan ooit enige patroonsorganisatie vermocht, en sedert 1975 de CCMB infiltreerde".
De CCMB-leiding benadrukte ten slotte dat de organisatie niet mag misbruikt worden om de ideeën van één man door te drukken. Evenmin kan worden geduld dat de vakbond bij patroons en arbeiders in diskrediet wordt gebracht.

JONGSOCIALISTEN STEMMEN HUN VOORZITTER WEG

Op 20 dec. 1982 hebben de Jongsocialisten tijdens een spoedvergadering van hun nationale raad hun nieuwe voorzitter Jo Vermeulen weggestemd. Een meerderheid wreef hem aan dat hij lid werd van de christelijke bediendenvakbond LBC, dat hij opkwam voor gelijkberechtiging van het katholiek onderwijs en dat hij zich in een aantal vraaggesprekken te zeer als christen aandiende.
Eind oktober 1982 was Jo Vermeulen op het nationaal congres te Oostmalle met een nipte meerderheid verkozen tot voorzitter van de Jongsocialisten. Hij werd toen beschreven als een typische doorbraakfiguur. Het wegstemmen van Jo Vermeulen eind december heeft bij de bestuursleden van de Jongsocialisten veel beroering verwekt. Vermeulen werd weggestemd met 48 stemmen tegen **33,** bij 4 onthoudingen en 3 blanco-stemmen.
In een mededeling hebben de nationaal verkozenen van de Jongsocialisten aangekondigd een buitengewoon congres bijeen te zullen roepen om de afzetting van de voorzitter ongedaan te maken. De nationaal verkozenen stellen hun rnandaat solidair ter beschikking van dat congres.

Volgens de nationaal verkozenen heeft een toevallige meerderheid geen oog gehad voor de statuten, de politieke beleidsverklaring en de intenties, zoals zij op het jongste congres geformuleerd zijn. Volgens de nationaal verkozenen heeft de afzetting van de voorzitter niets te maken met een afkeuring van de beleidsverklaring of de uitvoering ervan. Aan de basis liggen o.m. de tegenstellingen tussen de traditionalistische en de progressieve afdelingen. Daarnaast is er ook een conflict tussen het nieuwe bureau, dat een vernieuwde en efficiënte politieke en secretariaatswerking voorstaat, en het nationaal secretariaat, dat, volgens deze leden, naar een ongezonde machtsconcentratie streeft.
De nationaal verkozen leden van de Jongsocialisten herhalen dat de jongerenbeweging, evenals de partij (SP), open moet staan voor christenen en vrijzinnigen. Geloven of niet geloven is voor iedereen een persoonlijke zaak. In de eerste plaats gaat het om de uitbouw van een socialistische samenleving. Hiervoor moeten alle krachten gebundeld worden, ongeacht de levensbeschouwing.

In een verklaring aan de krant ,,De Morgen" herleidde SP-voorzitter Van Miert de hele zaak tot een manœuvre, een gevolg van opeenhoping van rancunes, persoonlijke elementen en bekrompenheid. Het voorval moet volgens Van Miert bekeken worden als een achterhoedegevecht van enkelen, die zich niet kunnen neerleggen bij de lijn die de SP heeft uitgestippeld.

UNIVERSITAIRE KREDIETEN COMMUNAUTAIR VERDEELD

Eind november 1982 heeft de regering een akkoord bereikt over de verdeelsleutel voor de kredieten m.b.t. de universitaire investeringen. In 1980 en 1981 werden de kredieten gelijk verdeeld onder de Nederlandstalige en Franstalige universiteiten. Voor 1982 gold een verdeelsleutel van 51,5% voor de Nederlandstalige en 48,5% voor de Franstalige universiteiten. In 1983 is een verdeelsleutel van 53% N tegen 47% F voorzien en van 1984 af zal een 55%–45% verhouding van kracht zijn. Voor de periode van 1980 tot en met 1982 gaat het om een bedrag van 757,5 miljoen voor de Nederlandstalige rijksuniversiteiten en 742,5 miljoen voor de Franstalige. Voor de vrije universiteiten zijn gelijke bedragen uitgetrokken.

INFLATIE TOT 8,1% GEDAALD

Op 22 dec. 1982 heeft de minister van economische zaken meegedeeld dat de inflatie in de loop van 1982 tot 8,1% is gedaald. Eind december bedroeg het indexcijfer der kleinhandelsprijzen 171,95 punten. Minister van economische zaken Eyskens wees erop dat de daling van de inflatie het succes bewijst van de gevoerde prijspolitiek na de devaluatie van de frank in februari 1982 (zie pag. 16313 e.v.-1982). Volgens de minister heeft de devaluatie geen abnormaal hoge prijsstijgingen verwekt. De regering is erin geslaagd het prijsverloop in toom te houden en met een inflatie van 8,1% ligt België 2% onder het EG-gemiddelde, aldus de minister.

In februari 1982 bedroeg de inflatie op jaarbasis 7,5%. Kort na de devaluatie versnelde het inflatieritme, dat in oktober een piek van nagenoeg 10% bereikte. Die versnelling schreef de minister echter toe aan de stijging van de dollarkoers en van de olieprodukten. De verwachte weerslag van de devaluatie op het prijspeil, die geraamd werd op 3 tot 4%, kwam er niet. De belangrijkste oorzaak hiervan lag bij het teruglopend binnenlands verbruik. Het door de regering gevoerde matigingsbeleid, met ingreep in de koppeling van lonen en wedden aan de index, speelde hierin een doorslaggevende rol.
Hierdoor konden prijsverhogingen moeilijk aan de verbruiker doorgerekend worden. Na oktober zorgde de verzwakking van de dollar en de daaruit voortvloeiende daling van de olieprijzen voor een daling van de inflatie, die aldus binnen redelijke perken bleef, zo zei minister Eyskens.

NEDERLAND

HERZIENE GRONDWET IN WERKING GETREDEN

Op 17 febr. is, met de plechtige afkondiging in een buitengewone editie van de Nederlandse Staatscourant van de nieuwe en herziene artikelen, in Nederland een nieuwe grondwet in werking getreden.

De opzet van de grondwet, die dateert van 1814, is daardoor geheel gewijzigd. Zo zijn nu in het eerste hoofdstuk alle grondrechten .samengebracht, die in de oude grondwet in verschillende hoofdstukken waren vastgelegd. Ook zijn enkele nieuwe grondrechten toegevoegd. Bovendien is de indeling van de grondwet herzien en is de tekst gemoderniseerd.

Voorgeschiedenis

De voorbereiding van de algemene grondwetsherziening is eigenlijk al twintig jaar geleden begonnen. Bij de behandeling van een beperkte grondwetsherziening in 1963 waren in het parlement klachten te horen over de grondwet:

deze werd ow verschillende punten verouderd geacht en niet meer op de hoogte van de tijd.
De toenmalige minister van binnenlandse za ken, mr. E. H. Toxopeus, stelde daarna bij zijn departement een afdeling grondwetszaken in onder ambtelijke leiding van mr. H. Gritter. Verder kwam een werkgroep van niet-ambtelijke staatsrechtdeskundigen tot stand, onder wie prof. mr. P. J. Oud.
In 1966 werd een Proeve van een nieuwe grondwet gepubliceerd als discussiestuk.
Vervolgens werd in 1967 een staatscommissie ingesteld onder voorzitterschap van mr. J. M. L. Th. Cals en mr. A. M. Donner.
Deze commissie bracht in 1971 haar eindrapport uit: „Zal de grondwet haar plaats behouden als een regeling voor de beproefde instellingen, als een neerslag van de heersende rechtsovertuiging en als een instrument ter bestendiging van de politieke samenleving, dan kan naar het oordeel van de staatscommissie niet met partiële wijzigingen worden volstaan", aldus een der conclusies.
Een volgende fase was de benoeming van prof. mr. D. Simons tot regeringscommissaris, in 1971.
Een ,,kleine" grondwetsherziening kwam tot stand in l972 ten tijde van het kabinet-Biesheuvel (met mr. W. J. Geertserna als minister van binnenlandse zaken).
Het werd toen wenselijk geacht, de eigenlijke wetsontwerpen tot algehele grondwetsherziening te laten voorafgaan door een nota die de hoofdlijnen zou weergeven.
Deze nota zag het licht in 1974 onder het bewind van het kabinet-Den Uyl (met mr. W. F. de Gaay Fortman als minister van binnenlandse zaken). De parlementaire bespreking van deze nota leidde ertoe dat aantasting van de evenredige vertegenwoordiging, introductie van een gekozen formateur en kortwieking van de Eerste Kamer niet te verwachten waren.
De eerste van de werkelijke ontwerpen tot grondwetsherziening kwamen los in 1976. Vaart in de herziening kwam er onder het eerste kabinet-Van Agt met H. Wiegel als minister van binnenlandse zaken (1977-1981).
Na de verkiezingen van 1981. gehouden mede met het oog op de vereiste tweede lezing van de in eerste lezing aangenomen ontwerpen tot grondwetsherziening, kon het tweede kabinet-Van Agt met drs. E. van Thijn als minister van binnenlandse zaken de grondwetsherziening in veilige haven brengen; op 11 mei 1982 werd in de Eerste Kamer het eindstadium voltooid.
De herziene grondwet kon nog niet meteen in werking treden wegens noodzakelijke aanpassing (bij wet) van een aantal onveranderd gebleven bepalingen uit de oude grondwet aan de nieuwe grondwetstekst. De oude bepalingen, waarvan de voorgestelde wijziging strandde, betroffen het onderwijs, de krijgsmacht, het voorzitterschap van de verenigde vergadering en het recht van enquête (dit laatste zal niet. zoals tussentijds voorgesteld, kunnen worden geëntameerd door een Kamerminderheid van één vijfde).
Als minister van binnenlandse zaken in het derde kabinet-Van Agt loodste mr. M. G. Rood de aanpassingswetjes door de Tweede Kamer, waarna zijn opvolger, mr. J. G. Rietkerk, als lid van het huidige kabinet-Lubbers de wetjes pro forma in de Eerste Kamer verdedigde, gesecondeerd door de regeringscommissaris prof. Simons (18 jan. jl.). Daarna was de weg vrij voor inwerkingtreding van de herziene grondwet.

Samenvatting

Een samenvatting van de nieuwe grondwet volgt hierna.

HOOFDSTUK 1: KLASSIEKE EN SOCIALE GRONDRECHTEN

In dit hoofdstuk zijn de grondrechten, die in de oude grondwet over een aantal hoofdstukken verspreid stonden, bijeengebracht en opnieuw

De herziene grondwet telt acht hoofdstukken:

1. Grondrechten.
2. Regering.
3. Staten-generaal.
4. Raad van State, Algemene Rekenkamer en vaste colleges van advies.
5. Wetgeving en bestuur.
6. Rechtspraak.
7. Provincies. gemeenten, waterschappen en andere openbare lichamen.
8. Herziening van de Grondwet.

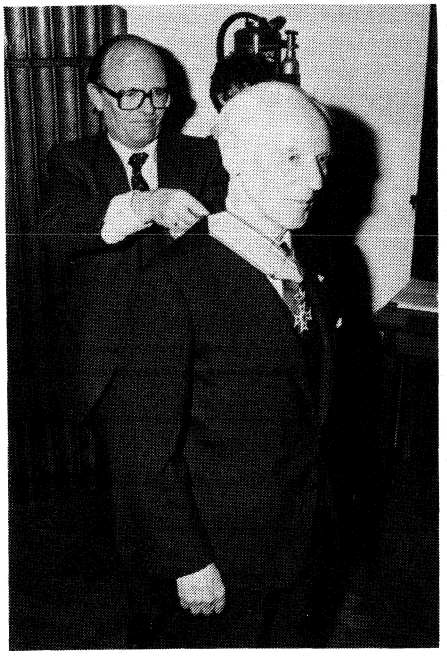
geformuleerd. De grondrechten zijn in principe van toepassing op iedereen die zich in Nederland bevindt. Enkele rechten zijn uitdrukkelijk beperkt tot Nederlanders, zoals bijvoorbeeld de gelijke benoembaarheid in openbare dienst.
De grondrechten zijn te verdelen in twee categorieën: de klassieke grondrechten en de sociale grondrechten. De klassieke grondrechten geven regels over de verhouding tussen overheid en burger en waarborgen op die wijze de vrijheid van de burger. De grondrechten gelden in elk geval in iedere verhouding tot de overheid, zodat zowel de gewone burger als de militair en de ambtenaar zich erop kunnen beroepen. De grondrechten kunnen ook van belang zijn in de verhoudingen tussen burgers onderling.
Artikel 1 van de herziene grondwet, het gelijkheidsartikel, is zo'n klassiek grondrecht. Het houdt de opdracht in aan de wetgever, het bestuur en de rechter om bij het stellen van regels of nemen van beslissingen in concrete gevallen alleen ter zake doende en gerechtvaardigde verschillen in aanmerking te nemen. Tevens is in dit artikel bepaald dat discriminatie wegens godsdienst. levensovertuiging, politieke gezindheid, ras. geslacht of op welke grond dan ook, verboden is. Dit discriminatieverbod was in de oude grondwet niet opgenomen.
Nieuw is dat het actief en het passief kiesrecht als grondrechten zijn opgenomen. Het recht van petitie, dat wil zeggen het recht tot het indienen van een schriftelijk verzoek bij het bevoegd gezag, is gehandhaafd.
Een ander klassiek grondrecht, dat is overgenomen uit de oude grondwet, is de vrijheid van godsdienst, thans uitgebreid met de vrijheid van levensovertuiging. Iedereen heeft dus het recht vrij zijn godsdienst of levensovertuiging te belijden. De wetgever kan wel regels geven ter voorkoming van onder meer verkeershinder en wanordelijkheden wanneer de uitoefening van dit recht plaatsvindt buiten gebouwen. Het in de oude grondwet voorkomende zogenaamde processieverbod is komen te vervallen.
Niet is toegestaan, dat de overheid vooraf controle uitoefend op meningsuitingen via de drukpers, spandoeken en dergelijke. Tevens geeft de grondwet bepalingen voor uitingen via radio, televisie, film, toneel enzovoorts. Censuur vooraf blijft daarbij altijd verboden. Een uitzondering is gemaakt voor het geven van vertoningen die toegankelijk zijn voor jongeren onder de 16 jaar. Dit betekent onder meer, dat daarvoor filmkeuring is toegestaan. Een andere uitzondering is gemaakt voor handelsreclame.
Het recht tot vereniging en het recht tot vergadering zijn gehandhaafd. Nieuw in de grondwet is echter het recht tot betoging. Dit houdt in, dat het recht van iedereen om door middel van een demonstratie uiting te geven aan zijn opvattingen op maatschappelijk en politiek gebied nu ook in de grondwet is vastgelegd. Wel kan de wetgever regels geven ter bescherming van de gezondheid. in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.
Nieuw is ook in de grondwet dat iedereen recht heeft op de eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer. Dit betekent bijvoorbeeld, dat geen gevoelige persoonlijke gegevens. zoals over ras, godsdienst of levensovertuiging, politieke gezindheid, mogen worden opgeslagen in computerbestanden, tenzij de wetgever dit mogelijk maakt. De wet dient tevens het recht op inzage en het recht op het aanbrengen van verbeteringen te regelen. Aan het briefgeheim, dat ook al in de oude grondwet voorkwam, zijn het telefoon- en het telegraafgeheim toegevoegd.
De sociale grondrechten, die een verplichting voor de overheid inhouden, ontbraken in de oude grondwet grotendeels. Zij zijn in de herziene grondwet opgenomen, omdat de regering en de Staten-Generaal van oordeel waren, dat de overheid een belangrijke taak heeft bij het wegnemen van feitelijke. maatschappelijke en economische belemmeringen voor de individuele ontplooiing van de mens.
Zo is in de bepalingen over de sociale grondrechten ook opgenomen dat het bevorderen van voldoende werkgelegenheid, de bestaanszekerheid van de bevolking en de spreiding van de welvaart tot de zorg van de overheid behoren. Tevens dient de overheid haar zorg tc richten op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming van het leefmilieu. de bevordering van de volksgezondheid en voldoende woongelegenheid.
Het laatste artikel van dit hoofdstuk handelt over het onderwijs. Een voorstel tot wijziging van dit grondwetsartikel werd in de Tweede Kamer verworpen. De tekst, zoals deze nu in de grondwet is opgenomen, is nagenoeg gelijk aan die van het oude artikel 208.

HOOFDSTUK 2: REGERING

De regering wordt gevormd door de Koning en de ministers. Zulk een bepaling kwam in de oude grondwet niet voor.
De Koning kan niet door het parlement ter verantwoording worden geroepen. De ministers zijn wél verantwoording aan het parlement verschuldigd, zowel voor hun eigen daden als voor de daden van de Koning.
In de herziene grondwet is een bepaling opgenomen over de ministerraad en de minister-president. De ministerraad beraadslaagt en besluit over het algemeen regeringsbeleid; de minister-president is voorzitter van de ministerraad.
In afwijking van de oude grondwet is nu duidelijk tot uitdrukking gebracht dat de Koning alle wetten en koninklijke besluiten ondertekent. Evenals voorheen bepaalt de grondwet dat alle wetten en koninklijke besluiten door een of meer ministers of staatssecretarissen medeondertekend worden.
In dit hoofdstuk komen ook bepalingen voor, die de Koning persoonlijk betreffen, zoals die over de erfopvolging en het regentschap. Het koningschap gaat bij overlijden van de Koning over op zijn wettige nakomelingen, waarbij het oudste kind voorrang heeft. Daarbij wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen de zonen en dochters van het staatshoofd. Het oudste kind wordt de nieuwe Koning of Koningin.

HOOFDSTUK 3: STATEN-GENERAAL

In de oude grondwet werden de twee kamers van de Staten-Generaal voor een belangrijk deel afzonderlijk behandeld. In de herziene grondwet zijn artikelen met eenzelfde inhoud voor zowel de Tweede als de Eerste Kamer samengevoegd.
De Staten-Generaal vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk. Het aantal leden van de Tweede Kamer is gehandhaafd op 150 en dat van de Eerste Kamer op 75. De beide kamers kunnen ook gezamenlijk beraadslagen en worden dan de verenigde vergadering genoemd. De grondwet geeft aan in welke gevallen beide kamers in verenigde vergadering bijeen worden geroepen. De herziene grondwet bewaalt de zittingsduur van de Eerste Kamer, evenals die van de Tweede Kamer, op vier jaar. Voorts treden de leden van de Eerste Kamer zoals ook met die van de Tweede Kamer het geval is, tegelijk af. Onder de oude grondwet was de zittingsduur van de Tweede Kamer wel vier jaar,



Op 17 febr. werd in Den Haag de algemene grondmetsherziening afgekondigd. Prof. mr. D. Simons, regeringscommissaris voor de grondwetsherziening, werd bij die gelegenheid bij bevordering benoemd tot groot-officier in de Orde van Oranje-Nassau. Minister Rietkerk van binnenlandse zaken hing de oud-regeringscommissaris de versierselen om.

maar die van de Eerste Kamer zes jaar. Van de leden van de Eerste Kamer trad de helft om de drie jaar af.
Thans is ook in de grondwet bepaald. dat verkiezingen worden gehouden bij geheime stemming. Het stelsel van evenredige vertegenwoordiging, daterend van 1917. is behouden. Het actief kiesrecht ten aanzien van leden van de Tweede Kamer komt toe aan Nederlanders, die achttien jaar of ouder zijn. Het vereiste van ingezetenschap. dat in de oude grondwet voorkwam, is in beginsel vervallen. Dit betekent, dat in principe ook de Nederlanders die in het buitenland verblijven het actief kiesrecht voor de Tweede Kamer hebben. De wetgever kan uitzonderingen stellen. De nieuwe grondwet beperkt de mogelijkheden ten aanzien van de strafrechtelijke uitsluitingen van het kiesrecht. Er moet nu sprake zijn van een veroordeling tot een vrijheidsstraf van tenminste één jaar, waarbij tevens de ontzetting uit het kiesrecht door de rechter is uitgesproken. Het zal – behoudens een enkele uitzondering – niet meer mogelijk zijn dat, zoals onder de oude grondwet, iemand in bepaalde gevallen automatisch zijn kiesrecht verliest.
Het stelsel van indirecte verkiezing van de Eerste Kamer is gehandhaafd. Dit betekent, dat de leden van Provinciale Staten – die gekozen worden door Nederlandse ingezetenen die het actief kiesrecht hebben – de leden van de Eerste Kamer kiezen.
Om tot lid van de Staten-Generaal te worden gekozen (passief kiesrecht) moet men Nederlander zijn en niet van het kiesrecht zijn uitgesloten. Bovendien dient men de leeftijd van 18 jaar te hebben bereikt. maar zolang de wet de algemene meerderjarigheidsgrens niet heeft verlaagd tot 18 jaar geldt als leeftijd voor het passief kiesrecht 21 jaar.
De Staten-Generaal hebben feitelijk ononderbroken zitting in de periode waarvoor zij zijn gekozen. De oude bepalingen over het openen en sluiten van de zitting zijn daarom vervallen. Wel wordt op de derde dinsdag van september (Prinsjesdag) door of namens de Koning een uiteenzetting van het door de regering te voeren beleid gegeven. De Troonrede, die vroeger niet in de grondwet werd genoemd, heeft daarmee een grondwettelijke basis gekregen.
De bepaling over het enquêterecht van het parlement is gehandhaafd. Dit betekent. dat zowel de Eerste als de Tweede Kamer, alsmede de verenigde vergadering. een onderzoek kan (doen) instellen naar onder andere het regeringsbeleid. Het voorstel orn aan een minderheid van de Kamerleden de bevoegdheid te geven de kamers te verplichten van het recht van enquête gebruik te maken, is in tweede lezing door de Eerste Kamer verworpen.
Ook het recht tot het verkrijgen van inlichtingen, dat wil zeggen dat de ministers en staatssecretarissen aan de kamers van Staten-Generaal schriftelijk of mondeling de verlangde inlichtingen geven. is gehandhaafd.

HOOFDSTUK 4: RAAD VAN STATE. ALGEMENE REKENKAMER EN VASTE COLLEGES VAN ADVIES

De Raad van State, het oudste adviescollege. adviseert over ontwerpen van wettelijke regelingen en onderzoekt geschillen tussen bestuursorganen. De wet kan aan de raad ook rechtspraak opdragen. Dat was ook onder de oude grondwet mogelijk en daarvan is gebruik gemaakt door vaststelling in 1975 van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen. Tevens maakt de grondwet mogelijk, dat andere dan de genoemde taken aan de Raad van State worden opgedragen. Tot nu toe adviseerde de Raad van State alleen de Kroon. Nu wordt aan de wetgever overgelaten om te beslissen of de Raad van State in de toekomst rechtstreeks aan de Staten-Generaal zou kunnen adviseren.
Een ander adviescollege dat in de oude en herziene grondwet wordt genoemd is de Algemene Rekenkamer. Zij is belast met het [illegible] van de ontvangsten en uitgaven van de overheid en zij dient – ingevolge een bepaling in hoofdstuk 5 – de rekening van het Rijk goed te keuren. Ook kunnen bij wet andere taken aan de Algemene Rekenkamer worden opgedragen. De Comptabiliteitswet regelt de inrichting, de samenstelling en de bevoegdheden van de Algemene Rekenkamer.
De grondwet laat de mogelijkheid open. dat andere vaste colleges van advies over zaken van wetgeving en bestuur bij of krachtens wet worden ingesteld.
Het laatste artikel van dit hoofdstuk bevat bepalingen over de openbaarheid van de adviezen van genoemde colleges. Uitgangspunt is. dat de wet regels stelt over die openbaarheid. Dit is inmiddels vastgelegd in de Wet openbaarheid van bestuur, die op 9 november 1978 tot stand is gekomen. Adviezen die worden uitgebracht over wetsvoorstellen worden in de regel aan de Staten-Generaal overgelegd.

HOOFDSTUK 5: WETGEVING EN BESTUUR

De nieuwe grondwettelijke regeling van de gang die een wetsontwerp moet volgen, bevat geen belangrijke wijzigingen. In het algemeen wordt een wetsvoorstel op de ministeries voorbereid. Als de ministerraad met het wetsvoorstel heeft ingestemd, gaat het wetsontwerp voor advies naar de Raad van State. Na het advies van de Raad van State wordt door de betrokken minister(s) het ontwerp definitief opgesteld. Vervolgens wordt het wetsontwerp. vergezeld van het advies van de Raad van State en de reactie daarop van de minister(s) – het nader rapport –. aan de Tweede Kamer aangeboden. Die beraadslaagt over het wetsontwerp en heeft daarbij het recht om wijzigingen aan te brengen. Dit recht om een wijziging voor te stellen. het recht van amendement. komt toe aan een of meer leden van de Tweede Kamer. Als het wetsontwerp door de Tweede Kamer is aanvaard, gaat het naar de Eerste Kamer. De Eerste Kamer kan geen wijzigingen in het ontwerp aanbrengen maar kan dit slechts aanvaarden of verwerpen. Na aanvaarding door de Eerste Kamer volgt bekrachtiging van het wetsontwerp door de Koning en medeondertekening door een of meer ministers of staatssecretarissen. Ten slotte volgt publikatie van de wet in het Staatsblad. Wetten kunnen niet in werking treden voordat zij bekend zijn gemaakt.
Eveneens hebben één of meer leden van de Tweede Kamer. en soms ook van de verenigde vergadering, het recht om wetsvoorstellen in te dienen, Dit noemt men het recht van initiatief. Als de Tweede Kamer heeft besloten het initiatief-wetsontwerp aan te nemen. gaat het naar de Eerste Kamer. Na aanvaarding door de Eerste Kamer wordt het ontwerp aan de regering gezonden, die vervolgens advies vraagt aan de Raad van State. Gaat de regering akkoord met het voorstel. dan volgt bekrachtiging en publikatie van de wet in het Staatsblad.
De regering kan in het algemeen geen verdragen met andere landen sluiten zonder toestemming van het parlement. Wetgeving, bestuur en rechtspraak kunnen door middel van een verdrag aan volkenrechtelijke organisaties, zoals de Europese Gemeenschap of de Verenigde Naties, worden opgedragen. De bepalingen over de verhouding tussen verdragen en wetten zijn behouden.
De artikelen over de landsverdediging zijn vrijwel ongewijzigd uit de oude grondwet overgenomen. Dit komt door de verwerping van het wijzigingsvoorstel door de Eerste Kamer.
De verschillende uitzonderingstoestanden worden in de herziene grondwet niet meer genoemd. Regeling daarvan is aan de wetgever overgelaten.
In dit hoofdstuk is ook een bepaling opgenomen over de ombudsman. De grondwet spreekt niet over ,,ombudsman", maar over onafhankelijke organen voor onderzoek van klachten betreffende overheidsgedragingen. De Wet Nationale ombudsman is reeds in 1981 tot stand gekomen.
Nieuw is ook. dat nu in de grondwet is vastgelegd dat de overheid haar werkzaamheden zoveel mogelijk in openbaarheid verricht. Dit is inmiddels geregeld in een wet: de Wet openbaarheid van bestuur.
In dit hoofdstuk zijn eveneens bepalingen opgenomen over de belastingheffing, het geldstelsel, de Rijksbegroting, de ridderorden en de rechtspositie van ambtenaren. Aan de wetgever is overgelaten algemene regels van bestuursrecht vast te stellen.

HOOFDSTUK 6: RECHTSPRAAK

De bepalingen over de rechtspraak zijn niet ingrijpend gewijzigd. Wel gaat de grondwet nu uit van een ruim begrip ,,rechterlijke macht". Vroeger bedoelde men daarmee de civiele rechter en de strafrechter. In onze samenleving bestaan echter vele andere organen die met een rechtsprekende taak belast zijn. Hierbij kan men onder meer denken aan de Centrale Raad van Beroep. de Afdeling rechtspraak van de Raad van State en het College van beroep voor het bedrijfsleven. De wetgever heeft in beginsel de mogelijkheid om elke rechterlijke instantie, die binnen onze rechtsorde een duurzame rechtsprekende taak vervult, onder het begrip rechterlijke macht te brengen.
Uitdrukkelijk is thans vastgelegd, dat de doodstraf niet mag worden opgelegd.

HOOFDSTUK 7: PROVINCIES, GEMEENTEN, WATERSCHAPPEN EN ANDERE OPENBARE LICHAMEN

Anders dan in de oude grondwet zijn voor provincies en gemeenten geen afzonderlijke bepalingen opgenomen. De bepalingen zijn nu zoveel mogelijk op beide soorten bestuurslichamen van toepassing. De belangrijkste wijziging in dit hoofdstuk is, dat de wetgever de bevoegdheid wordt gegeven om het actief en passief kiesrecht voor gemeenteraden ook toe te

kennen aan inwoners die geen Nederlander zijn.
De provincies en de gemeenten hebben eigen regelende en bestuurlijke bevoegdheden, die slechts bij de wet kunnen worden beperkt. De regelingen die door beide organen worden vastgesteld, heten verordeningen. Provincies en gemeenten zijn tevens verplicht mee te werken aan de uitvoering van regels die door regering en parlement zijn vastgesteld. Deze bevoegdheden en verplichtingen worden geregeld in de Provinciewet en in de Gemeentewet.
Het college van provinciale staten (de gekozen volksvertegenwoordiging in de provincie) is het hoogste orgaan: voor de gemeente is dat de gemeenteraad. In sommige gevallen kan de provincie toezicht uitoefenen op de handelingen van de gemeente. De regering kan zowel op de provincie als op de gemeente toezicht uitoefenen. Geschillen tussen openbare lichamen worden bij koninklijk besluit beslist, nadat de Raad van State over het geschil advies heeft uitgebracht aan de regering.
De benoeming van Commissarissen van de Koningin en burgemeesters bij koninklijk besluit is behouden. De bepalingen omtrent waterschappen en andere openbare lichamen zijn niet ingrijpend gewijzigd.

HOOFDSTUK 8: HERZIENING VAN DE GRONDWET

Het laatste hoofdstuk van de Grondwet regelt de herzieningsprocedure. Deze bepalingen zijn in grote lijnen gelijk aan de bepalingen van de oude grondwet. Dit betekent dat:
- een grondwetsherziening tot stand moet komen in samenwerking tussen regering en parlement;
- een grondwetsherziening in twee etappes (lezingen) moet geschieden; daartussen worden verkiezingen voor beide kamers der Staten-Generaal gehouden;
- de nieuw gekozen kamers de in eerste lezing aanvaarde voorstellen slechts ongewijzigd en met tenminste tweederde van het aantal uitgebrachte stemmen kunnen aannemen.

Nieuw is de bepaling dat bij de tweede lezing de Tweede Kamer een voorstel kan splitsen. Dat kan van belang zijn indien bij meer dan een derde van het aantal leden ernstige bezwaren bestaan tegen een deel van het voorstel. (Nederlandse Staatscourant, ministerie van binnenlandse zaken, NRC/H'blad)

ITALIË

ONTWIKKELINGEN BINNEN DE PCI. REACTIE OP AFKONDIGING STAAT VAN BELEG IN POLEN

Na het afkondigen van de staat van beleg in Polen op 13 december 1981 (pag. 5 e.v.-1982) nam de Communistische Partij van Italië (PCI) op 29 december een resolutie aan die 17 pagina's telde en waarin o.m. werd benadrukt: (1) dat vakbonden onafhankelijk moesten zijn, zelfs in een socialistische maatschappij; (2) dat democratie en socialisme onverbrekelijk met elkaar waren verbonden en dat de Oktoberrevolutie haar stuwkracht had verloren; (3) dat de Poolse crisis te wijten was aan de hiërarchische starheid en het dogmatisme van de Poolse Communistische Partij, aan de luiheid, de onzekerheid en het weifelen van haar leiders en aan het gedrag van de andere Warschaupact-staten; (4) dat gebleken was dat het Sowjet-model niet toepasbaar was in Oost-Europa omdat het eenheidskarakter daarvan verandering tegenhield; (5) dat het bestaan van militaire machtsblokken niet als voorwendsel moest worden gebruikt om de roep om vrijheid te onderdrukken; (6) dat hoewel de rol van de Sowjet-Unie in de wereld vaak in overeenstemming was met de strijd tegen het imperialisme en het conservatisme enerzijds en voor bevrijding en nationale onafhankelijkheid anderzijds, die rol toch zo nu en dan in strijd was met dat soort belangen of zelfs daaraan schade toebracht, zoals in het geval van Afghanistan (pag. 17 e.v.-1980); (7) dat het streven naar socialisme een historische noodzaak was, en dat de bestaande crisis meer dan ooit vroeg om een onderzoek naar nieuwe wegen om te komen tot het socialisme; (8) dat de PCI normale betrekkingen onderhield met alle communistische partijen en met socialistische, revolutionaire en progressieve krachten zonder voorkeur voor de een of ander, op basis van absolute autonomie inzake ideologie of politieke actie en zonder ideologische of politieke banden; en (9) dat de PCI er naar streefde de eenheid van de partij te versterken om zo de koers van Italië te veranderen en nieuwe kracht te geven aan de strijd voor het socialisme in de hele wereld.
Op deze door de PCI aangenomen resolutie volgden in de weken daarna erg veel boze reacties van o.m. de Franse Communistische Partij en van de pers van veel Warschaupact-landen.

Nadat van 11-14 januari 1982 het Centrale Comité (CC) van de PCI in Rome bijéén was geweest, werd op 14 januari de slottoespraak van de secretaris-generaal van de partij, Enrico Berlinguer, in de partijkrant *l'Unità* gepubliceerd.
De vestiging van een militair regime in Polen werd door Berlinguer scherp veroordeeld. ,,De situatie in Polen bevestigt opnieuw dat het Russische model beslist geen navolging verdient", aldus Berlinguer in zijn toespraak.
,,De Sowjet-Unie is allang geen voorbeeld meer voor arbeiders in West-Europa, noch voor inwoners van de Derde of Vierde Wereld", meende Berlinguer. Hij zei dat nog maar ,,heel weinig" Italiaanse communistische arbeiders iets voelen voor de Russische manier van leven. De toespraak van Berlinguer werd met langdurig applaus begroet. Dat was in het Centrale Comité niet meer voorgekomen sinds de rede van zijn voorganger Luigi Longo in 1968, waarin de Sowjet-invasie in Praag werd veroordeeld.
De leider van de Italiaanse communisten maakte duidelijk dat de partij zich na de gebeurtenissen in Polen volledig distantieerde van Moskou's beleid. De Italiaanse communisten wilden ,,nieuwe socialisten" zijn, aldus Berlinguer. De PCI wilde betrekkingen met zowel communistische als sociaal-democratische partijen onderhouden, ongeacht de opstelling van het Kremlin.

Berlinguer benadrukte dat de verenigde Europese arbeidersbeweging het kapitalisme in ,,een derde fase" zou overwinnen en een socialistische maatschappij zou vestigen.

Armando Cossutta, een hoge partijfunctionaris en senator, stemde als enige tegen de resolutie, waarin de Russische inmenging in Polen en de partijlijn van Moskou werden veroordeeld. Cossutta, de vertegenwoordiger van de Moskou-gezinden in de PCI, die ook wel de ,,Afghanen" werden genoemd naar aanleiding van de Russische inval in Afghanistan, verklaarde dat de arbeidersbeweging zonder de Sowjet-Unie ,,nergens zou zijn".

Cossutta meende dat Berlinguer in zijn kritiek op Moskou veel te ver ging. Hij zei het eens te zijn met Berlinguers opvatting dat de socialistische landen in het Oostblok hun failliet hadden bewezen doordat het Sowjet-model achterhaald was. ,,Deliquidering van deze systemen betekent in feite hetzelfde als een definitieve breuk met Moskou", aldus Cossutta, die zich hiervan bepaald geen voorstander toonde.

Cossutta zei zich echter ,,als goed communist te zullen onderwerpen aan de discipline van het democratisch centralisme en zich bij de besluiten en de lijn van zijn partij neer te leggen.

Op 13 januari keurde het CC met 21 stemmen tegen 1 (Cossutta) en 2 onthoudingen het document ,,Gedachten over de dramatische ontwikkelingen in Polen" goed.

De Italiaanse communisten hadden zich al langer van het Russische model gedistantieerd. Ze toonden zich warme voorstanders van het Eurocommunisme, dat door de leider van de Spaanse communistische partij Santiago Carrillo was uitgedacht. Hij stond een model voor dat tussen het Russisch communisme en de sociaal-democratie in stond.
De centrale gedachte was dat de Westeuropese communisten een op Europa gerichte koers, onafhankelijk van Moskou moesten varen.
Ook zouden bondgenootschappen met andere burgerlijke partijen moeten worden gesloten. In de praktijk bleek het Eurocommunisme echter niet te werken en het model was in het verleden al vele malen doodverklaard.
De Italiaanse communisten hielden echter nog steeds vast aan een derde weg naar het socialisme en grepen iedere gelegenheid aan hun onafhankelijke koers van Moskou te tonen. Zo werd ook de Sowjet-inval in Afghanistan door de PCI als eerste al scherp veroordeeld.

Aanval Prawda op PCI

Op 24 januari deed het Russische partijblad *Prawda* een felle aanval op de PCI en noemde de Italiaanse houding tegenover de afkondiging van de staat van beleg in Polen ,,een directe steun aan het imperialisme dat al tientallen jaren probeert het socialisme te verzwakken, te schokken en ideologisch te ondergraven, een steun aan het anticommunisme en aan alle krachten die de sociale vooruitgang vijandig gezind zijn."

Verder werd de PCI verweten „de bijdrage van de socialistische gemeenschap aan de vrede te loochenen" en zich te hebben vervreemd van de „socialistische landen, de overgrote meerderheid der communisten en alle bevrijdingsbewegingen."

Op 26 januari reageerde de PCI in de vorm van een artikel in *l'Unità*. Het artikel had als titel: ,,Onze stellingname is gebaseerd op feiten".
In het artikel pleitte de partij voor het afmeten van de theorie van het Marxisme-Leninisme aan de werkelijkheid en bepleitte zij deze theorie eerder door de praktijk te corrigeren dan omgekeerd. Dit was echter een overtreding van het Marxistische beginsel dat men de werkelijkheid niet alleen moest interpreteren, maar deze vooral moest veranderen.

De PCI liet verder weten al sinds de ontbinding van de Komintern in 1943 en die van de Kominform in 1956 aan de Sowjet-Unie de rol van ,,gids" in het internationale communisme te ontzeggen.

Van een echte discussie over de tegenstellingen tussen de PCI en de Sowjetpartij, schreef *l'Unità*, kon pas sprake zijn als de Sowjet-pers brak met de ,,absurde gewoonte" om alleen de eigen officiële documenten en niet de Italiaanse te publiceren.

Op 27 januari werd in het Russische maandblad Kommunist opnieuw een aanval gedaan op de houding van de Italiaanse communisten inzake Polen. De PCI werd verweten ten opzichte van Moskou dezelfde lijn te volgen als ,,imperialistische politici" zoals president Reagan en diens (toenmalige)minister van buitenlandse zaken Haig.
De andere politieke partijen in Italië toonden allemaal grote waardering voor de opstelling van de PCI tegenover Moskou.
De Westduitse sociaal-democraat Willy Brandt noemde de kritiek van de PCI inzake Polen ,,zeer belangrijk" en de Franse socialist Lionel Jospin kenschetste de kritiek als ,,een historische ontwikkeling".

Bezoek Berlinguer Parijs. Akkoord tussen Franse socialisten en Italiaanse communisten

Na afloop van het bezoek dat Berlinguer op 30 maart 1982 aan Parijs bracht waar hij o.a. een ontmoeting had met de leiders van de Franse socialistische partij, deelden Berlinguer en de voorzitter van de Franse socialistische partij, Lionel Jospin, mee dat zij het eens waren geworden over een streven naar ,,een derde weg tussen socialisme volgens Sowjet-model en de Westeuropese sociaal-democratie".
Om deze overeenstemming extra nadruk te geven ontving de Franse president Mitterrand Berlinguer die dag in het Elysée.
In een gemeenschappelijk communiqué constateerden Berlinguer en Jospin punten van overeenstemming in hun analyse van de ,,crisis van het kapitalisme en die van de Oostblok-landen" (die voor het eerst op één lijn werden gesteld) en de noodzaak van ontwapening.
,,Grote overeenstemming" bestond over de ,,weigering van de logica van de blokken". de noodzakelijke samenwerking van progressieve krachten in Noord en Zuid en het denkbeeld ,,dat de ontwikkeling van het socialisme in de democratie zijn belangrijkste politieke steunpunt vindt in de Westeuropese arbeidersbeweging". Concrete samenwerking tussen de twee partijen werd in het vooruitzicht gesteld.
Beide leiders gaven later toe dat er nog belangrijke ,,nuances" waren tussen hun partijen ten aanzien van het nucleaire evenwicht in Europa na de plaatsing van de Russische SS-20-raketten, het pacifisme dat de Franse socialisten afwezen terwijl de Italiaanse communisten het steunden en de wending in de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie die de Fransen na Afghanistan meenden te zien.
De ontmoeting tussen Berlinguer en Jospin vond plaats terwijl de leider van de Franse communisten, Georges Marchais, op reis was naar Cuba en Nicaragua. Berlinguer beloofde Marchais in mei te ontmoeten.

Berlinguer ontmoet de Franse communist *Marchais*

Op 24 mei 1982 kwam Berlinguer in Parijs aan voor besprekingen met zijn Franse collega Georges Marchais. De laatste keer dat zij elkaar hadden ontmoet was op 5 januari 1980. De Franse communisten volgden de Moskou-lijn, terwijl de Italianen daar steeds verder vanaf raakten.
Na afloop van de besprekingen werd een gemeenschappelijk communiqué uitgegeven waarin stond dat ,,zowel de Italiaanse als de Franse communistische partij waardering hadden voor de socialistische landen". Benadrukt werd ,,het belang van een grote eensgezinde volksbeweging in Europa die zich zal inzetten voor de ontwapening".
,,De twee partijen", zo stond verder in hei communiqué, „hebben hun besluit herhaald om hun plaats in te nemen in de internationale beweging voor de vrede, voor de nucleaire deëscalatie, de onderhandelingen voor een evenwichtige vermindering van alle wapens, en voor de gelijke veiligheid van alle staten".
De PCF (Franse communisten) en de PCI ,,achtten het aan de andere kant noodzakelijk dat de communistische partijen zouden samenwerken met de socialisten en de sociaal-democraten ten behoeve van de arbeiders en de volkeren".
De twee partijen waren tenslotte nog overeengekomen ,,hun betrekkingen en hun samenwerking voort te zetten zonder de tussen hen bestaande verschillen van opvatting te verdoezelen om wille van de vrede, de sociale vooruitgang, de democratie en het socialisme, allemaal punten die zij beide gemeenschappelijk hadden".

Uitgever Napoleone als lid PCI geroyeerd

Op 25 oktober 1982 werd bekend gemaakt dat Roberto Napoleone, uitgever van het op Moskou georiënteerde maandblad Interstampa als lid van de PCI was geroyeerd. Napoleone werd ervan beschuldigd ,,een perscampag-



Roberto Napoleone

ne tegen de partij te hebben gevoerd". In de Volkskrant van 29 okt. gaf Loucky Content hierover de volgende achtergrondinformatie:

Deze week is in Italie een dossier boven tafel gekomen met 99 namen van Italiaanse communisten die in de jaren dertig vanwege het fascisme naar de Sowjet-Unie vluchtten, maar daar als gevolg van de stalinistische terreur werden gearresteerd en geïnterneerd en omgekomen zijn.

Het dossier was opgesteld door Paolo Robotti, die in augustus jl. stierf. Robotti was een vooraanstaande Italiaanse communist die zelf in de jaren dertig in de Sowjet-Unie vertoefde. Ook hij werd tijdens zijn verblijf daar gearresteerd en tijdens zijn internering mishandeld.
Na verloop van tijd kwam hij weer vrij Robotti kon zich de beschuldigingen aan het adres van die 99 Italiaanse communisten en de data van hun arrestatie en hun dood nog precies herinneren. Voor zijn dood had hij het dossier in een verzegelde envelop voor de communistische uitgever Roberto Napoleone gestopt.
Napoleone publiceerde het dossier niet. De exacte inhoud daan-an en alle 99 namen zijn dan ook nog niet bekend geworden. Het is ook niet duidelijk waarom Paolo Robotti het juist aan hem heeft gegeven. Napoleone had in recente interviews met twee Italiaanse dagbladen (Il Giorno uit Milaan en Il Messagero uit Rome) alleen meegedeeld dat hij in het bezit van het dossier-Robotti gekomen was. In dat interview stelde hij ook enkele communistische leiders uit die tijd er voor verantwoordelijk niets ondernomen te hebben om de dood van die militante Italiaanse communisten – die er meestal van beschuldigd werden trotzkisten te zijn – te voorkomen.
Voor de Italiaanse communistische partij (PCI) was het gedrag van Roberto Napoleone aanleiding om hem begin deze week te royeren. Hij wordt ervan beschuldigd tegen de partij gerichte activiteiten te hebben bedreven. Hoofdredacteur Emanuele Macaluso in de partijkrant Unita: „Napoleone heeft de documenten van Robotti noch gepubliceerd noch aan het partijarchief doorgegeven: hij heeft ze alleen maar gebruikt om 'signalen' te zenden... om een schandaal-gerichte en beledigende perscampagne tegen de PCI te ontketenen."
De nu geroyeerde Napoleone verdedigde zich op een persconferentie. Hij zei dat Robotti zelf in het verleden ook al die lijst met namen aan de toenmalige secretaris van de PCI, Palmiro Togliatti, had overhandigd om opgeborgen te worden in het partijarchief. Maar die zou de lijst onder zijn ogen hebben verscheurd en gezegd hebben dat „dergelijke zaken vergeten moeten worden". Togliatti verbleef in de jaren dertig ook in de Sowjet-Unie en speelde een zeer vooraanstaande rol in de Communistische Internationale. Over zijn rol daarin is door de socialistisch georiënteerde historicus Giorgio Bocca in diens biografie „Palmiro Togliatti" geschreven: „Togliatti heeft verschillende malen toegegeven deel te hebben uitgemaakt van het ideologische tribunaal dat de hele groep bovenleiders (van de communistische partij van het land) als verraders en ketters heeft uitgeleverd aan de politieke politie van de Sowjet-Unie.
Maar de oude communist Antonio Rossiao – nog steeds lid van het Centrale Comité van de PCI – die net als Togliatti en Robotti in die jaren in de Sowjet-Unie verbleef. verdedigde tot op de dag van vandaag het gedrag van Togliatti, die volgens hem niet bij machte was om persoonlijk in te grijpen om de arrestatie van zijn Italiaanse partijgenoten te voorkomcn. Maar die donkere bladzijden in de geschiedenis van de PCI zijn toch nog steeds niet helemaal opgehelderd. Ook al is de openheid nu onder secretaris Enrico Berlinguer veel groter dan onder Palmiro Togliatti.
Juist deze maand zijn ook voor het eerst in Italië het dagboek en enkele brieven gepubliceerd van de communistische arbeider en autodidact Emilio Guarnaschelli. Tussen 1935 en 1936 stuurde hij dat materiaal aan zijn familie in Turijn, vanuit zijn ballingschap in het uiterste noorden van de Sowjet-Unie. Hij werd van trotzkisme beschuldigd. In 1939 is hij overleden
Nu het klimaat in de Italiaanse communistische partij veel opener is geworden, wordt er aan de kant van de nabestaanden van verschillende Italiaanse communistische slachtoffers van de stalinistische terreur weer „op eerherstel" gehoopt. Daartoe kan ook het bekend maken van de lijst van minstens 99 slachtoffers en een volledige openheid over die stalinistische jaren een bijdrage leveren. Dat is ook de enige manier om „manipulatie" van dit verleden – hetgeen de hoofdredacteur van de communistische partijkrant, de nu geroyeerde Roberto Napoleone impliciet verwijt – te voorkomen.

Weer contact Moskou–PCI. Bezoek *Zagladin*

Op uitnodiging van de communistische burgemeester van Bologna bracht Wadim Zagladin, de tweede man van de afdeling buitenland van het Centrale Comité van de Russische communistische partij, van 20-25 okt. 1982 een bezoek aan Italië.
In Bologna hield hij een lezing over de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie op het Gramsci-instituut.
Dáarna vertrok Zagladin naar Rome, waar hij een bespreking had met Giancarlo Pajetta, Massimiliano Rubbi en Adalberto Minucci, die zich alle drie bezighielden met het buitenlandse beleid van de PCI.
Na afloop van deze ontmoeting werd een communiqué uitgegeven waarin melding werd gemaakt van een „open gesprek" met Zagladin en van „verschillen in standpunten en geschilpunten ook aangaande belangrijke kwesties".
Verder werd gesteld dat „ditsoort ontmoetingen nuttig kon zijn" en dat beide partijen hierbij informatie konden uitwisselen en hun standpunten duidelijk konden maken met eerbiediging van elkaars opvattingen.
In persberichten werd het communiqué „kil" (Volkskrant), „nogal droog" (NRC), „koel" (*NZZ*) en „laconiek" (Le Monde) genoemd.
Op 25 oktober had Zagladin vervolgens een ontmoeting met Berlinguer. Over het resultaat hiervan werd in geheel niets bekendgemaakt.

Communist wordt voorzitter *defensiecommissie*

Op 19 januari 1983 werd de communist Vito Angelini, oud-arbeider in een wapenopslagplaats van de marine, tot voorzitter van de defensiecommissie van de Kamer van Afgevaardigden gekozen. Nog nooit eerder had een communist die functie vervuld.

SOWJET-UNIE

ZESTIG JAAR SOWJET-UNIE. REDE ANDROPOW. NIEUWE VOORSTELLEN M.B.T. RAKETTEN VOOR MIDDELLANGE AFSTAND IN EUROPA EN M.B.T. STRATEGISCHE RAKETTEN

In een plechtige vergadering in het Kremlin, in aanwezigheid van de leidende politici van de Sowjet-Unie en de bondgenoten, is op 21 dec. 1982 herdacht, dat 60 jaar eerder, op 30 dec. 1922, de Sowjet-Unie (eigenlijk de Unie van Socialistische Sowjet Republieken, USSR) was geproclameerd.
Bij deze gelegenheid hield de nieuwe partijleider van de Sowjet-Unie, Joeri Andropow, een rede, waarin hij vele terreinen van binnen- en buitenlandse politiek besprak. In een deel van de rede ging Andropow in op de onderhandelingen tussen de SU en de VS in Genève over beperking van de raketten voor de middellange afstand (INF) en van strategische raketten (START).
M.b.t. beide onderwerpen deed de partijleider nieuwe voorstellen.
Het betreffende deel van de redevoering volgt hierna (Nederlandse vertaling van de ambassade van de SU in Den Haag):

Maar het is niet te ontkennen, dat de huidige politiek van Washington de internationale toestand tot uiterst gevaarlijke grenzen heeft verscherpt. Een ongekende en voor alle tijden recordschaal en recordomvang hebben de militaire toebereidselen aangenomen van de USA en het door dit land geleide NAVO-blok. Van officiële vertegenwoordigers zijn in Washington redeneringen te horen betreffende de mogelijkheid van een „beperkte", en „langdurige" en overige variaties van een kernoorlog. Men probeert de mensen gerust te stellen en te wennen aan de gedachte van de aanvaardbaarheid daarvan. Men moet waarlijk blind zijn voor de realiteiten van ons tijdvak om niet te zien, dat op welke wijze en waar ook een nucleaire vuurstorm zou ontbranden, deze onvermijdelijk oncontroleerbaar zou worden en een algemene catastrofe zou veroorzaken.
Onze stellingname bij dit vraagstuk is duidelijk: we kunnen geen kernoorlog aanvaarden, geen kleine, geen grote, geen beperkte en geen totale. Er is thans geen gewichtiger taak dan het tegenhouden van de aanstokers tot een nieuwe oorlog. Dit vereisen de vitale belangen van alle volkeren. Toen de Sowjet-Unie eenzijdig de verplichting op zich nam niet als eerste het kernwapen in te zetten. werd dit derhalve in de hele wereld met goedkeuring en hoop tegemoetgetreden. Indien de andere kernmogendheden ons voorbeeld zouden volgen, dan zou dit werkelijk een merkbare bijdrage worden tot het afwenden van een kernoorlog.
Men zegt, dat het Westen een dergelijke verplichting niet op zich kan nemen, aangezien naar het heet het Verdrag van Warschau een overwicht heeft bij de conventionele bewapeningen. In de eerste plaats is dat niet zo. Feiten en cijfers bewijzen dit. Maar bovendien zijn we, zoals bekend, voor het beperken van deze bewapeningen en ook bij deze vragen voor het zoeken naar verstandige wederzijds aanvaardbare oplossingen. We staan ook klaar om overeen te komen, dat de partijen niet alleen kernwapens, maar ook conventionele bewapening niet als eerste tegen elkaar inzetten. Een van de

voornaamste wegen die leiden tot een reële vermindering van het gevaar van een kernoorlog is natuurlijk het bereiken van een overeenkomst tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten over een beperking en een vermindering van de strategische kernwapens. We leggen alle mogelijke verantwoordelijkheidsgevoel aan de dag ten aanzien van de onderhandelingen hierover en we zijn uit op een eerlijk akkoord, dat geen schade aan een der partijen toebrengt en tegelijkertijd zal leiden tot een vermindering van hun arsenalen niet kernwapens.

Vooralsnog zien we aan de Amerikaanse kant helaas een andere benadering. Terwijl men daar met woorden oproept tot „radicale" verminderingen. beoogt men er in werkelijkheid hoofdzakelijk de vermindering van het strategische potentieel der Sowjet-Unie. Maar voor zichzelf zou de USA vrijheid van handelen willen voorbehouden bij het opvoeren der strategische bewapeningen. Het is absurd om zelfs maar te denken, dat wij met zoiets zouden instemmen. Dit alles zou natuurlijk het Pentagon goed uitkomen. maar het kan op geen enkele manier aanvaardbaar zijn voor de Sowjet-Unie en ook voor allen die geinteresseerd ziin bij het in stand houden en versterken van de vrede. Vergelijk hiermee de voorstellen van de USSR. Ze gaan uit van het bewaren van de pariteit. We zijn bereid onze strategische bewapening met meer dan *25%* te verminderen. Ook de bewapeningen van de USA moeten overeenkomstig worden verminderd om het aantal dragers van strategische wapens bij beide staten gelijk te laten zijn. We stellen eveneens voor de hoeveelheid kernladingen in essentiële mate te verminderen en de perfectionering van de kernbewapening maximaal te beperken.

Onze voorstellen omvatten zonder uitzondering alle soorten strategische bewapening en voorzien in een vermindering met vele honderden eenheden van de voorraden ervan. Ze sluiten alle mogelijke kanalen af voor een verdere bewapeningswedloop op dit gebied. En dat is slechts het begin: een overeenkomst op de genoemde grondslag zou het uitgangspunt worden voor een nog grotere wederzijdse vermindering der hoeveelheden van deze bewapening waar de partijen het over eens zouden kunnen worden. rekening houdend met de algemene strategische situatie in de wereld.

En zolang de onderhandelingen aan de gang zijn. stellen we datgene voor wat het gezonde verstand voorschrijft: de strategische wapenkamers van beide partijen bevriezen. De regering van de USA wil dat niet en het is nu voor iedereen begrijpelijk waarom: ze is overgegaan tot een nieuwe aanzienlijke opvoering der kernbewapeningen. De pogingen van Washington om deze opvoering te rechtvaardigen zijn duidelijk onhoudbaar. Beweringen terzake van een „achterstand" op de USSR die de Amerikanen zogenaamd moeten inhalen. zijn een bewuste onwaarheid. Daar hebben we het al meer dan eens over gehad. En al helemaal lachwekkend zijn de praatjes, dat de nieuwe wapenstelsels, zoals bijvoorbeeld de MX-raket. tot taak hebben „om behulpzaam te zijn voor het welslagen van de onderhandelingen over de ontwapening".

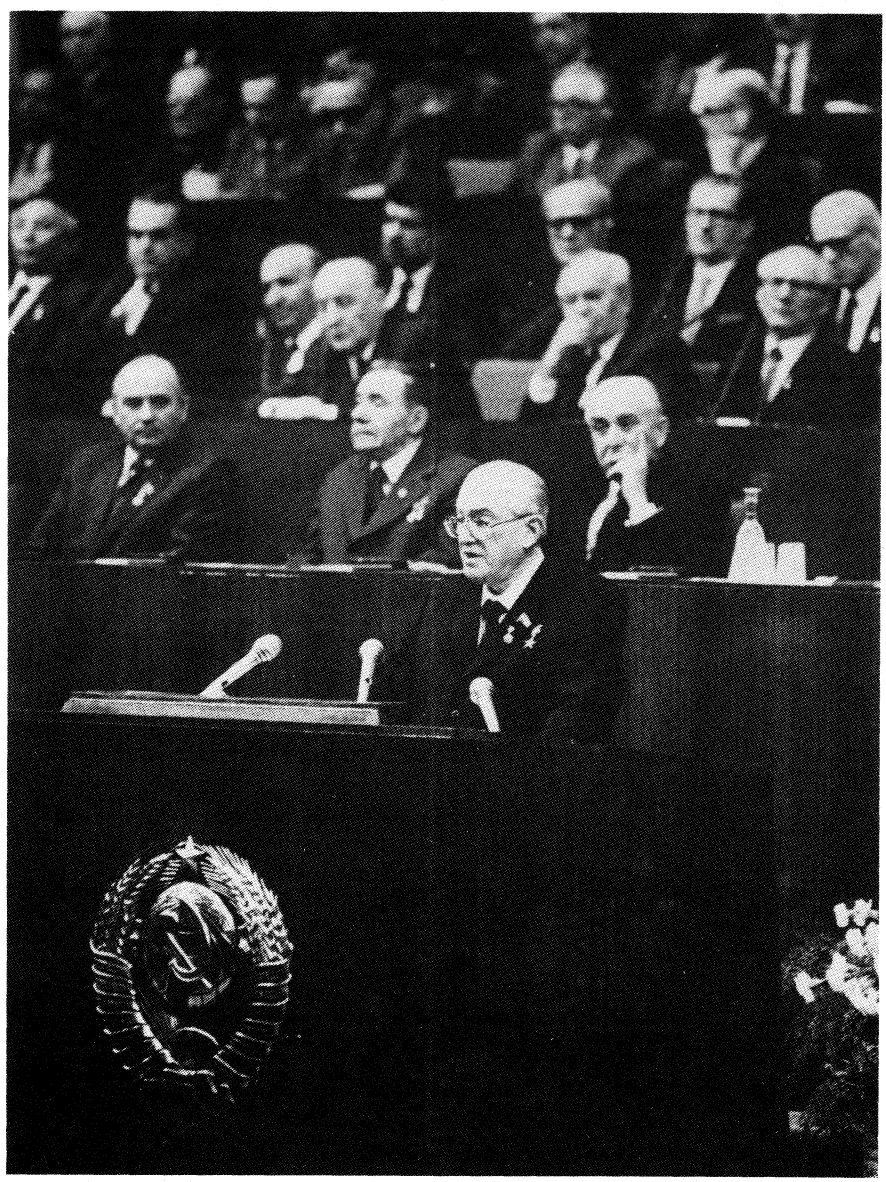
Programma's voor een verdere opvoering der bewapeningen zullen de Sowjet-Unie niet dwingen om over te gaan tot eenzijdige concessies. Op de uitdaging van Amerikaanse zijde zullen we gedwongen zijn om te antwoorden met het tot ontplooiing brengen van onze eigen overeenkomstige kernwapenstelsels: op de „MX" met een analoge eigen raket; op de Amerikaanse gevleugelde raket voor de lange afstand met onze eigen gevleugelde raket voor de lange afstand, die bij ons al wordt uitgeprobeerd.

Dat zijn helemaal geen bedreigingen. Wij willen een dergelijke loop van de gebeurtenissen helemaal niet en doen alles om deze te vermijden. Maar het is nodig dat zowel degenen die de USA-politiek uitmaken als het brede publiek zich een goede voorstelling kunnen maken van de reele stand van zaken. Zodat als men in Washington werkelijk gelooft dat de nieuwe wapenstelsels voor de Amerikanen ..een troef" zullen ziin op de onderhandelingen. men dan wel moet weten dat deze „troeven" vals zijn. De politiek die gebaseerd is op het streven om een militair overwicht op de Sowjet-Unie te berei. ken biedt geen perspectieven en is alleen maar in staat om het oorlogsgevaar te verergeren.

Nu over datgene waarvan het de gewoonte is om het aan te duiden met vertrouwenwekkende maatregelen. Wij vatten dit serieus op. Bij de actiesnelheid en de kracht van de moderne he wapening is een atmosfeer van wederzijdse verdenkingen bijzonder gevaarlijk. Zelfs een dwaze toevalligheid. een misrekening en een technische storing kunneii tragische gevolgen hebben. Het is derhalve van belang de vingers van de trekkers af te halen en de bewapening achter een veilige zekering te zctteii. Er gebeurt al het een en ander in deze richting. met name in het kader van wat in Helsinki is overeengekomen. De Sowjet-Unie stelt. zoals men weet. ook maatregelen voor die ernstiger van aard en meeromvattend zijn. Onze voorstellen op dit punt bevinden zich op de Sowjet-Amerikaanse onderhandelingstafel in Genève waar het gaat over de vraagstukken van het beperken en het verminderen der kernbewapeningen.

Wij zijn bereid om ook de voorstellen onder ogen te zien die uitgesproken zijn door anderen, waaronder kort geleden de president van de Verenigde Staten. Maar alleen zulke maatregelen, waar hij het over had, helderen de atmosfeer van wederzijdse argwaan niet op en herstellen het vertrouwen niet. Daar is iets meer voor nodig en wel een normalisering van de situatie en het afzien van het prediken van vijandschap en haat en van het propageren van een kernoorlog. En de voornaamste weg naar vertrouwen en naar het tegengaan van iedere oorlog, waaronder ook een die toevallig kan uitbreken, is het stopzetten van de bewapeningswedloop en het terugkeren naar rustige en correcte betrekkingen tussen dc staten en naar de ontspanning.

Wij achten dit van belang voor alle gebieden van onze planeet, maar in het bijzonder voor Europa, waar ieder vonkje kan leiden tot een wereldomvattende explosie. Boven dit werelddeel is thans een nieuw gevaar komen te han-



Partijleider Joeri Aiidropow tijdens zijn toespraak t.g.v. de 60-ste verjaardag van de Sowjet-Unie, waarin hij nieuwe voorstellen deed m.b.t. de kwestie van de aanwezigheid van raketten voor de middellange afstand in Europa.

gen, het vooruitzicht op de stationering in West-Europa van enkele honderden Amerikaanse raketten. Ik moet ronduit zeggen, dat dit de vrede nog kwetsbaarder heeft gemaakt.

Wij zijn van mening, dat men het gevaar dat de Europese volken en ook de volken van de hele wereld boven het hoofd is komen te hangen, kan afwenden. Men kan de vrede in Europa heel goed redden en consolideren en daarbij zonder schade voor iemands veiligheid. Met name daarvoor voeren we al meer dan een jaar in Genève onderhandelingen met de Verenigde Staten om de kernbewapeningen in een zone van Europa te beperken en te verminderen.

De Sowjet-Unie is bereid heel ver te gaan. Zoals men weet, hebben wij een akkoord voorgesteld over het afzien van alle soorten kernwapens die afgesteld zijn op het treffen van doelen in Europa, zowel die voor de middellange afstand als ook de tactische. Maar dit initiatief is op een blinde muur van stilzwijgen gestoten. Men wil het blijkbaar niet aannemen, maar schrikt ervoor terug het openlijk van de hand te wijzen. Ik wil opnieuw bevestigen dat dit voorstel van ons van kracht blijft.

Wij hebben ook een andere variant voorgesteld, namelijk dat de USSR en de NAVO-landen hun bewapeningen voor de middenlange afstand met meer dan het drievoudige zouden verminderen. De Verenigde Staten gaan hier voorlopig niet op in. Van hun kant hebben ze een voorstel gelanceerd, dat als ware het om het bespottelijk te maken „de nulvariant" is genoemd. Het voorziet in de opheffing van alle Sowjet-raketten voor de middellange afstand niet alleen in het Europese. maar ook in het Aziatische deel der USSR en wel met behoud en zelfs opvoering van het raketten-en kernarsenaal van de NAVO in Europa. Denkt iemand serieus, dat de Sowjet-Unie hiermee kan instemmen? Het lijkt er op, dat Washington een akkoord zou willen verijdelen om onder verwijzing naar het mislukken van de onderhandelingen hoe dan ook zijn raketten op Europese bodem te kunnen stationeren. Of dit zo is of niet, zal de toekomst uitwijzen. Maar wij zullen ook in de toekomst naar een overeenkomst streven op een voor beide kanten rechtvaardige grondslag. Wij zijn met name bereid ermee in te stemmen, dat de Sowjet-Unie in Europa slechts zoveel raketten behoudt. als Engeland en Frankrijk hebben, en niet één meer. Dat betekent, dat de Sowjet-Unie honderden raketten zou verminderen, waaronder meer dan een tiental van de meest moderne raketten, die in het Westen de benaming hebben van SS-20. Terzake van wat de USSR en de USA aangaat, bij de raketten voor de middellange afstand, zou dit werkelijk een eerlijke „nulvariant" zijn. En als het aantal Engelse en Franse raketten in de toekomst zou worden verminderd. dan zou ook met evenveel extra het aantal van die aan Sowjetzijde worden teruggebracht.

Hiernaast moet er ook overeenstemming worden bereikt over het tot gelijke niveaus aan beide kanten verminderen van ook het aantal vliegtuigen die transportmiddelen van kernbewapening voor de middellange afstand zijn en waarover zowel de USSR als ook de NAVO-landen in het betreffende gebied de beschikking hebben. We roepen onze partners op om deze duidelijke en rechtvaardige overeenkomst af te sluiten en gebruik te maken van deze gelegenheid, zolang ze er nog is.

Maar laat niemand zich vergissen: wij zullen nooit toestaan, dat onze veiligheid en die van onze bondgenoten in gevaar komt. Men zou er ook over dienen na te denken, welke ernstige gevolgen de stationering in Europa van de nieuwe Amerikaanse bewapening voor de middellange afstand zou hebben voor alle verdere krachtsinspanningen ter beperking van de kernbewapingen in het algemeen. In één woord, de USA is nu aan de beurt om een antwoord te geven.

Reacties in westelijke hoofdsteden

Een overzicht van de eerste reacties in Westelijke hoofdsteden op de voorstellen van partijleider Andropow levert het volgende beeld op:

BONN

De Westduitse regering heeft op 21 dec. voorzichtig gereageerd op het voorstel van Sowjetleider Andropow om een deel van de middellange-afstandsraketten in de Sowjet-Unie weg te halen.

Regeringswoordvoerder Jürgen Sudhoff verklaarde in Bonn dat de Westduitse regering de tekst van Andropows voorstel „zorgvuldig en zeer serieus bestudeert."

„Het voorstel lijkt verleidelijk", aldus de regeringswoordvoerder. „Maar als het betekent dat de USSR haar overwicht op de doorslaggevende sektor wil handhaven, dan is Bonn van mening dat het voorstel politiek niet aanvaardbaar is. Als dat het geval blijkt, begroeten wij deze voorstellen met skepsis."

„Als de Sowjet-Unie vasthoudt aan het behoud van een deel van zijn op Europa gerichte raketten voor de middellange afstand, dan vormt dat geen bijdrage aan evenwicht en veiligheid."

PARIJS

„Bedriegelijke schijn, een lokaas." Dat was de door minister Cheysson van buitenlandse zaken vertolkte totaal afwijzende Franse reactie op Andropows voorstel betreffende de raketten in Europa.

Parijs acht dit voorstel een onderdeel van het van de nieuwe Sowjet-leider verwachte vredesoffensief. Daarmee wil hij in het voor Parijs beslissende jaar 1983 plaatsing van Pershings bij de NAVO-partners voorkomen door de vredesbewegingen en het neutralisme aan te moedigen, om via deze weg de Amerikaanse verdediging te „ontkoppelen" van de Europese.

Andropows voorstel is volgens Cheysson „een middel om het gesprek af te leiden van het enige belangrijke onderwerp, namelijk het feit dat de Russen nucleaire wapens opeenhopen die vervaarlijk zijn door hun snelheid en trefzekerheid en die alleen West-Europa kunnen bereiken."

„Er ontstaat daardoor op dit gebied een verstoring van het evenwicht in West-Europa, vooral met landen zoals de Bondsrepubliek en Italië die geen nucleaire wapens hebben," aldus Cheysson.

„Andropow wil het gesprek van deze oneven-wichtige situatie afleiden. Plaatsing van Pershings is helaas noodzakelijk om het evenwicht te herstellen. Dit evenwicht is de sleutel voor de vrede. Een middel tot herstel van dit evenwicht is om de in Oost-Europa geplaatste raketten te ontmantelen, hetgeen men de nul-optie noemt, of hen tot een minimum te beperken. Anders moeten Pershings in de Bondsrepubliek, Italië en elders worden opgesteld", aldus Cheysson.

„Wat mij schokt", aldus de minister, „is dat het Franse nucleaire arsenaal wordt betrokken bij het gesprek. Onze kernmacht heeft nu al de kleinst mogelijke afmetingen. Indien wij die verminderen heeft zij geen afschrikkende waarde meer. Daarom hebben we nooit aanvaard dat Franse nucleaire wapens in de berekeningen van het Sowjet-Amerikaanse overleg in Genève werden opgenomen."

In Franse regeringskring acht met het wel handig dat Andropow zijn aanval inzet op het scharnier tussen de NAVO en de daarvan onafhankelijke Engelse en Franse nucleaire machten. Maar, zo meent het socialistische blad Matin, het heeft geen zin over een evenwicht in Europa te spreken indien men de Sowjet-overmacht aan tanks, kanonnen en divisies er niet bij rekent. Over het hoofd van de nucleaire machten heen speelt Andropow dus alleen op de angst voor een nucleaire oorlog van de geallieerden bij wie nucleaire wapens staan, en die niet over het gebruik daarvan kunnen besluiten terwijl deze hen een groter gevoel van kwetsbaarheid geven.

In feite komt Parijs met de volgende bezwaren:

- Andropow doet voor het eerst of de SS-20's alleen op Frankrijk en Engeland zijn gericht, terwijl juist de rest van Europa er het meest door wordt bedreigd.
- De Sowjet-leider zegt niets over ontmanteling of terugtrekking van Sowjet-raketten voor de middellange afstand. Zij kunnen dus worden verplaatst om Japan, China of de olierijke Golfstaten te bedreigen, wat even gevaarlijk kan zijn voor Europa.
- De SS-20 is niet vergelijkbaar met de 162 Franse en Engelse nucleaire raketten. De Russische vormen slechts een klein onderdeel van een veel groter strategisch nucleair arsenaal, dat ook op West-Europa kan worden gericht.
- De berekening is totaal verkeerd: de Russen hebben 280 oude SS-4- en SS-5-raketten (reik-

[redacted] Frankrijk en Engeland samen hebben 162 raketten: 18 op het Plateau d'Albion, 80 op onderzeeërs en 64 Britse Polaris-raketten. Andropow spreekt over vermindering van de 335 SS-20's met „enkele tientallen". Hij laat dus kennelijk de op China gerichte SS-20's, die snel verplaatst kunnen worden naar Oost-Europa, buiten beschouwing. Maar zelfs indien er maar 162 SS-20's overblijven, dan hebben die altijd nog driemaal zoveel atoomkoppen als de Franse en Engelse raketten.

- Gezien het totaal aantal van 7000 Russische atoomwapens die ook op West-Europa gericht kunnen worden, alsmede de Russische onderzeeërs en bommenwerpers, is het „ridicuul" over een evenwicht te spreken indien het aantal in Oost-Europa staande SS-20's even groot zou worden als het aantal Frans-Britse raketten.
- De Franse en de Engelse atoommacht zijn „centrale strategische systemen" ter afschrikking van een agressor, die niet zijn bedoeld ter bescherming van de Europese buurlanden. Maar juist deze buurlanden worden door de Sowjet-raketten bedreigd.

LONDEN

De Britse regering heeft op 21 dec. afwijzend gereageerd op de laatste voorstellen over nucleaire ontwapening van de nieuwe Sowjet-leider Joeri Andropow. Premier Thatcher zei in het Lagerhuis, dat aanvaarding van het Russische voorstel de veiligheid van Groot-Brittannië in gevaar zou brengen. „Van wat wij weten uit Andropow's toespraak, stelt hij voor om het aantal SS-20-raketten in zekere mate te verminderen", zei Thatcher. Het resultaat daarvan is dat hij de Verenigde Staten met geen enkele raket voor de middellange afstand wil laten, terwijl hij zelf een aanzienlijk aantal overhoudt. Dat is volgens mij niet de balans die wij nastreven voor het behoud van onze veiligheid".

De premier voegde er aan toe, dat zij nog geen volledige tekst van de toespraak van de Sowjet-leider had gezien. Onder gejuich uit de conservatieve banken zei zij: „In dit land willen wij niet de vrede van Polen, of de vrede van Tsjechoslowakije of de vrede van Stalin, maar wij verlangen vrede met vrijheid en gerechtigd. heid".

De minister van buitenlandse zaken Francis Pym gaf later per televisie het commentaar, dat het aanbod tot vermindering van de SS-20-raketten „een klein stapje" is. gezien de ongelijkheid der krachtsverhoudingen van dit moment. „Maar wij zullen het zorgvuldig bekijken, en het voorstel zal getoetst worden bij de besprekingen die op 27 januari in Genève worden hervat. Het heeft echter geen zin om in te gaan op voorstellen die op het eerste gezicht aantrekkelijk lijken, maar die op de lange duur niet werken", zei Pym.

De Daily Telegraph bericht, dat de Russi-

sche zaakgelastigde in Londen. Dolgow. op 21 dec. bij staatssecretaris Douglas Hurd van buitenlandse zaken is geweest, om het voorstel van zijn hoogste chef toe te lichten. Wat Andropow schijnt te bedoelen is dat er tussen NAVO en de Sowjet-Unie een pariteit komt van elk 300 wapensystemen, waarbij zowel raketten als vliegtuigen als één systeem worden geteld. Binnen dat getal van 300 zou een apart plafond komen voor raketten voor de middellange afstand.
Frankrijk heeft tot nu toe elke poging om de onafhankelijke kernmacht bij de besprekingen te betrekken, afgewezen. De Britten zijn op dat punt minder categorisch. ook al omdat de Polarisvloot met raketten onderdeel uit maakt van de NAVO-strijdkrachten. Alleen in uitzonderlijke omstandigheden zal de Britse regering besluiten tot een onafhankelijk gebruik van de wapens.
Maar de Britten willen niet dat hun strategische raketten worden betrokken bij een vergelijking over raketten voor middellange afstand in Europa.
Een belangrijke vraag voor de regering-Thatcher is ook, wat de Russen gaan doen met de rest van de ongeveer 330 SS-20 raketten die thans zijn gestationeerd. Als deze achter de Oeral in Midden-Rusland worden geplaatst, kunnen zij toch nog West-Europa bestrijken.

WASHINGTON
De Verenigde Staten hebben de jongste voorstellen van Sowjet-partijleider Andropow voor een beperking van de kernbewapening in Europa op 21 dec. als ,.onaanvaardbaar" van de hand gewezen.
In een in Washington uitgegeven verklaring van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken wordt gezegd dat de voorstellen van Adropow ten doel hebben de Sowjet-Unie ,,enkele honderden kernkoppen op SS-20-raketten te laten behouden", terwijl tegelijkertijd de Verenigde Staten zouden worden afgehouden van ..tegenmaatregelen tegen deze dreiging".
„Wij kunnen niet accepteren dat de Amerikaanse regering aan de USSR een overwicht moet toestaan omdat de Britten en de Fransen hun eigen nationale afschrikkingsmacht hebben", aldus het Amerikaanse communiqué.
In deze tekst wordt overigens volledig voorbijgegaan aan de voorstellen van Andropow op het gebied van de strategische bewapening van het aantal Sowjet- en Amerikaanse kernraketten tot gelijk niveau en een bevriezing van de huidige aantallen.
Twee hoge Amerikaanse functionarissen die hun naam niet genoemd wilden zien, hebben in Washington gezegd dat Andropow met deze voorstellen eerdere ideeën die door de Russen zijn gelanceerd tijdens het Sowjet-Amerikaanse ,.START"-overleg in Geneve in een nieuw jasje heeft gestoken.
Wat de Europese kernwapens betreft houden de VS. volgens deze zegslieden, vast aan de zgn. nuloptie: het uitblijven van de stationering van Pershing-2 en kruisraketten aan Westerse kant in ruil voor de ontmanteling van alle SS-4. SS-5 en SS-20-raketten aan Sowjet-zijde
In de Amerikaanse verklaring wordt het onaanvaardbaar genoemd dat Andropows aanbod inzake de raketten voor de middellange afstand uitsluitend betrekking heeft op het Europese continent. ,.Dat laat de Sowjets de handen vrij om onze Aziatische bondgenoten te bedreigen en het geeft de USSR bovendien de beschikking over een buitengewoon mobiel rakettenarsenaal dat op elk willekeurig moment in stelling kan worden gebracht om de NAVO-landen te bedreigen", aldus de verklaring.

DEN HAAG
De voorstellen van de Russische leider Andropow over de middellange afstandsraketten „moeten heel ernstig worden bekeken". Dit heeft minister De Ruiter (defensie) op 22 dec. gezegd in een eerste officiële Nederlandse reactie op deze voorstellen. ,,Het feit dat deze voorstellen zijn gedaan bewijst dat het wapenbeheersingsoverleg niet dood maar levend is. Er bestaat in ieder geval nu een sfeer van voorstellen en tegenvoorstellen. De conclusie kan thans zijn dat de Sowjet-Unie de onderhandelingen in Geneve wenst. Dat zijn positieve aspecten", aldus de minister tegenover de cominissie van defensie van de Tweede Kamer.
De Ruiter erkende echter: ,,Erzijn zoveel nadelige elementen in de Russische voorstellen dat deze toch niet als de grote doorbraak kunnen worden beschouwd". Hij wees er daarbij op dat deze voorstellen „zeer grote voordelen" aan de Sowjet-Unie geven op het gebied van de middellange afstandsraketten. In ieder geval zijn deze „veel analyse en nadenken" waard. aldus De Ruiter.
De uitspraken van minister De Ruiter waren gebaseerd op aantekeningen die hem door het ministerie van buitenlandse zaken waren verstrekt. Desgevraagd ging een woordvoerder van dit ministerie op 23 dec. nog nader in op de Russische voorstellen. Hij benadrukte' ;,Volgens de voorstellen van Andropow worden geen middellange afstandsraketten van de VS in Europa geplaatst maar blijft wel een groot aantal Russische SS-20 s gehananaafd. Daardoor wordt een essentieel element van de koppeling doorbroken, namelijk de Amerikaanse betrokkenheid bij de verdediging van Europa. Verder worden de talrijke Sowjetraketten op zich niet meegeteld maar wel de Franse en de Britse raketten en die zijn ook voornamelijk op zee gestationeerd".
„Andropow spreekt alleen over Europa maar de SS-20 is mobiel en heeft bovendien zo'n groot bereik dat hij ook vanuit het Aziatische deel van de Sowjet-Unie een bedreiging voor West-Europa vormt", aldus deze woordvoerder. (NRC/H'blad Reuter, AFP, Le Monde, NZZ, FAZ. The Times)

MINISTER GROMYKO VAN BUITENLANDSE ZAKEN BEZOEKT BONN

Sowjet-minister van buitenlandse zaken Andrej Gromyko heeft van 16-18 jan. een bezoek gebracht aan de Bondsrepubliek Duitsland.
Gromyko heeft in Bonn besprekingen gevoerd met minister Genscher van buitenlandse zaken, bondskanselier Kohl, oppositieleider Hans-Jochen Vogel en CSU-voorzitter Franz-Josef Strauss.
Aan het slot van zijn bezoek aan Bonn gaf de Sowjet-bewindsman een persconferentie, die met spanning was tegemoet gezien.
Bij zijn vorige bezoek aan Bonn, in nov. 1979, had Gromyko ook een persconferentie gegeven (pag. 769/1979), waarop hij had aangekondigd, dat het toen naderende NAVO-dubbelbesluit over de modernisering van kernwapens in West-Europa onderhandelingen met de SU over middellange-afstandswapens onmogelijk zou maken. Deze onderhandelingen kwamen na een ruime vertraging tenslotte bijna twee jaar later in Geneve toch op gang.

Gromyko's bezoek viel midden in de koortsachtige verkiezingsdrukte in Bonn. Aan de ene kant wil de nu regerende christen-democratie aan het publiek bewijzen dat ook zij tot een dialoog met de Sowjet-Unie in staat is. Aan de andere kant is voor Gromyko de verleiding groot om uit het raam te leunen en publiciteit voor de jongste bewapeningcvoorstellen van partijleider Joeri Andropow te maken.
Min of meer preventief heeft bondskanselier Kohl in het weekeinde van 15 en 16 jan. nog eens het NAVO-dubbelbesluit geprezen als ontwapeningsinstrument. Het gaat om ,,raketten op papier tegenover raketten uit staal", aldus Kohl. Hij verzette zich tegen het loslaten van de nul-optie. Wie al bij voorbaat onderhandelingseisen van het Westen intrekt bereikt beslist niets, aldus Kohl. Ook minister Genscher hamerde opnieuw op de nul-optie, nadat hij eerder in januari had gesuggereerd om wat meer ruimte in het westelijke standpunt aan te brengen.
De SPD ,,schommelt met haar politiek heen weer in het niemandsland tussen Oost en West", aldus minister van defensie Worner,
Achtergrond van deze scherpe aanvallen is het besluit van SPD-kanselierskandidaat Hans-Jochen Vogel om zich van de westelijke nul-optie bij onderhandelingen te distantiëren en Franse en Britse nucleaire wapens bij het Amerikaans-Russische overleg te verdisconteren. Dit laatste is ook terug te vinden in de jongste Russische voorstellen voor een akkoord in Genève.
Weliswaar gaf Vogel in het weekeinde van 15 en 16 jan. te kennen dat deze voorstellen niet voldoende zijn om af te zien van stationering maar, aldus de SPD-lijsttrekker, ook de Verenigde Staten dienen met nieuwe suggesties te komen.

Bij zijn aankomst in Bonn zei Gromyko, dat de Sowjet-Unie ook in de toekomst vreedzame coëxistentie en samenwerking met de Bondsrepubliek wilde en ,,geen twisten en vijandigheden". Vanzelfsprekend verwacht Moskou ,,dezelfde benadering" van Bonn. Op 17 jan. verklaarde Gromyko in een tafelrede tijdens een banket in Bonn, dat de stationering van Amerikaanse kernwapens voor de middellange afstand in West-Europa ,,voor de hele wereld een jarenlange nucleaire confrontatie met alle gevolgen vandien" zou betekenen.

Rechtstreeks aan het Westduitse adres gericht waarschuwde Gromyko dat de Sowjet-Unie ,,het feit niet kan wegcijferen dat de Bondsrepubliek de enige staat is waar de stationering van de Pershing-2-raketten is gepland, die binnen enkele minuten strategische doelen diep in de Sowjet-Unie kunnen bereiken".

De Russische bewindsman herhaalde bij dezelfde gelegenheid nog eens de recente Russische onderhandelingsvoorstellen. Alle Russische raketten die een akkoord te boven gingen ,,zouden achter de linie in Siberië worden opgesteld van waaruit zij doelen in West-Europa niet zouden kunnen treffen", aldus Gromyko.

Het banket in de Redoute van Bad Godesberg op 17 jan. volgde na een eerste dag van uitvoerige besprekingen met de minister van buitenlandse zaken, Hans-Dietrich Genscher. Genscher sprak daarna over ,,welkome preciseringen" die zijn Russische collega hem bij de Russische onderhandelings-

voorstellen had geleverd, zonder daarbij op details in te gaan.
Genscher had zijn Russische collega nog een keer de betekenis van de door het Westen verlangde nul-optie – beide partijen zien af van middellange-afstandswapens – toegelicht. Tegelijkertijd maakte Genscher echter duidelijk dat zijn land geen politiek van ,,allesof niets" wil voeren en compromissen zoekt voor het overleg in Geneve.

Over zulke compromissen is in de Westduitse regeringspartijen de verwarring allengs groter. Genscher zelf had enkele weken eerder nog verklaard dat gestreefd moest worden naar een ,,tussenoplossing" in Geneve, waarmee impliciet de nul-optie voorlopig althans op de lange baan zou worden geschoven. De christen-democratische coalitiepartner blokkeerde vervolgens Genschers plannen en dwong de FDP-voorzitter in het kabinet tot terugkeer naar de nul-optie.
Terwijl Genscher op 17 jan. als minister en lid van het kabinet de nul-optie derhalve tegenover Gromyko verdedigde, gaf het bestuur van de FDP. waarvan Genscher de voorzitter is, een verklaring uit met de zinsnede: ,,Het FDP-bestuur ondersteunt uitdrukkelijk de inspanningen van de voorzitter, minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher, om tot een tussenoplossing bij de onderhandelingen in Geneve te komen."
Tegenover zulke spraakverwarring en parallel daarmee de onenigheid in het Amerikaanse ontwapeningsteam kan Gromyko in Bonn triomferen met een Russisch ontwapeningsvoorstel en tegelijkertijd de kakafonie in de Westduitse publieke opinie aan de kaak stellen. Zowel de reis van SPD-kanselierskandidaat Hans-Jochen Vogel als nu Gromyko's bezoek aan Bonn maken de Duitse verkiezingscampagne steeds meer tot een plebisciet over de stationering.

In de ochtend van 18 jan. heeft Gromyko bondskanselier Helmut Kohl gesproken. Kort na het middaguur stond een persconferentie op het programma en later nog gesprekken met Franz-Josef Strauss en de sociaal-democraten Willy Brandt en Hans-Jochen Vogel.

Op 18 jan., de laatste dag van zijn bezoek aan Bonn, gaf Gromyko een persconferentie, waarop hij o.m. ontkende, dat er bij de wapenbesprekingen in Geneve vooruitgang zou zijn geboekt. De westelijke nul-optie wees Gromyko vierkant af met de woorden: ,,Nee, uitgesloten. Wij kunnen deze nul-optie in geen geval accepteren."
Gromyko ontkende Amerikaanse meldingen dat de twee onderhandelaars in Geneve, Nitze en Kwitsinsky, in de zomer van 1982 op informele wijze de wederzijdse posities hebben verschoven. ,,Er wordt zelfs beweerd," aldus Gromyko, ,,dat ze wandelingen in de bergen maakten om niet te worden gestoord. Maar er was geen vooruitgang. Het ligt aan degenen die in de Amerikaanse politiek aan het roer staan."
In juli vorig jaar hebben Nitze en Kwitsinsky in de Jura bij Geneve een wandeling gemaakt en kennelijk beiden zonder rugdekking een soort compromis-scenario doorgepeeld. Het bericht dat de twee een akkoord zouden hebben bereikt, dat vervolgens door Moskou en Washington werd verworpen, noemde Gromyko daarentegen .,natuurlijk volkomen onjuist".
Over de onderhandelingen in Geneve zei Gromyko verder dat ,,de ervaring leert dat men zulke problemen niet snel kan oplossen". Diplomatieke kringen in Bonn lezen uit deze woorden een mogelijke bereidheid af om akkoord te gaan met een soort ,,tussenoplossing" en vervolgens verder te onderhandelen.
Gromyko verdedigde de jongste Russische voorstellen om Franse en Britse kernwapens tegen Russische middellange-afstandswapens te verrekenen. ,,Ook in het Westen zijn er standpunten te vinden die het in dit opzicht met ons eens zijn," aldus Gromyko die indirect verwees naar de Duitse SPD, waar al geruime tijd het meetellen van Britse en Franse kernwapens wordt onderschreven.
Gromyko sprak vóór zijn persconferentie enkele uren lang met bondskanselier Helmut Kohl. De Russische bewindsman prees de bilaterale Duits-Russische samenwerking van het laatste decennium. Kohl maakte duidelijk dat zijn land ,,geen Amerikaanse raketten wil" maar dat de Bondsrepubliek ze zal stationeren wanneer er in Geneve geen resultaat wordt bereikt.
Later in een interview drong Kohl opnieuw aan op een top-ontmoeting tussen Andropow en president Reagan.
„Ik geloof niet," aldus Kohl, ,,dat er in Geneve zonder de stuwkracht van de groten van deze wereld werkelijk iets vooruit gaat."
Gromyko gaf op zijn uitvoerige persconferentie te kennen dat zijn land tot zo'n ontmoeting bereid is. Maar, aldus Gromyko, ,,men moet voorbereidingen treffen en tot nu toe zien we geen werkelijke wil tot voorbereidingen in de Verenigde Staten".
De Westduitse regering heeft intussen Gromyko's kritiek op de Verenigde Staten en op de nul-optie van de hand gewezen.
CSU-voorzitter Frans-Josef Strauss zei na een gesprek met Gromyko dat hij een misverstand uit de weg had geruimd. „Mijn gesprekspartner," aldus Strauss, ,,was van mening dat de nul-optie een Amerikaans voorstel was maar het was afkomstig van de vorige Westduitse regering."

Overzicht standpunten m.b.t. kernwapens voor de middellange afstand in Europa

N.a.v. het feit, dat de onderhandelingen in Geneve tussen de VS en de SU, die op 30 nov. 1982 waren opgeschort, op 27 jan. 1983 waren hervat, bevatte Le Monde van 27 jan. een overzicht van de actuele stand van zaken voor wat betreft de verschillende bestaande opvattingen m.b.t. de kwestie van de aanwezigheid van kernwapens voor de middellange afstand in Europa.

Het onderstaande is daaruit aangehaald.

De Amerikaanse delegatieleider Nitze heeft inmiddels verklaard niet meer te zijn gehouden aan de nul-optie van Reagan. en de Russische collega Kwitsinsky verklaarde dat de tijd nadert voor een akkoord aangaande gemeenschappelijk te nemen maatregelen ter vermindering van de risico's van een nucleaire confrontatie. en van een nieuwe etappe in de wapenwedloop.
In december en januari zijn. buiten Geneve. belangrijke zaken gedaan. Het ,,dossier" is verrijkt. Van Russische zijde zijn nieuwe preciseringen aangebracht en, sinds de rede van Andropow op 21 december, nieuwe gebaren gemaakt, met name in de richting van de sociaaldemocratische kandidaat voor het Westduitse bondskanselierschap, Vogel. Men vernam dat de SS-ZO boven het aantal van 162 (die Andropow in Europa wil handhaven: gelijk aan de Franse plus Britse geleide projectielen). niet alle naar Siberie zullen worden overgeplaatst. maar dat een aantal zal worden vernietigd.

Voorts dat ,,Europees Rusland" niet bij de Oeral doch bij Nowosibirsk begint, dus een stuk verderaf van West-Europa. En tenslotte dat Moskou in atoomkoppen wil tellen. Dat zal. tussen haakjes, de modernisering van de Franse en Britse arsenalen bemoeilijken, met name de invoering van de veelkoppige M-4-projectielen op Franse onderzeeërs met ingang van 1985.

Van Westerse zijde is het veel ingewikkelder, want bijna iedereen heeft daar zijn (haar) eigen ,,optie". Daarbij is de nul-optie van Reagan nog niet eens de meest ,,harde". Men denke aan de optie van Cotter (voormalig adviseur van het Amerikaanse ministerie van defensie), die meent dat het Westen tweemaal zo veel kruisraketten en Pershing-2's als nu voorzien zou moeten plaatsen.

De werkelijke serieuze opties kunnen in twee categorieen worden ondergebracht:

A) Vermindering van het aantal SS-20's tegenover een verminderde opstelling van gemoderniseerde Amerikaanse nucleaire wapens in Europa. De volgende varianten zijn voorgesteld:

1) De optie van Genscher: als eerste sprak deze over een ,,tussenoplossing", zonder door Kohl te worden gedementeerd. Dit houdt in een plaatsing van minder Amerikaanse wapens (minder dan de 572), op voorwaarde dat de Russen hun arsenaal ook beperken. Men kan hieraan nog de optie van Strauss verbinden die Reagans nul-optie verwerpt (deze zou door Schmidt aan Reagan zijn ,.opgelegd") en een plaatsing van zóveel wapens wenst (minder dan 572) als voldoende voor afschrikking.

2) De optie van Ehmke. op 19 nov. jl. geformuleerd door de vice-voorzitter van de SPD-fractie in de Bondsdag, enige dagen voor het SPD-congres in Dortmund. Deze optie wil het SS-20. arsenaal (momenteel 243 lanceerinstallaties) te. ruggebracht zien tot 125; en de oudere SS-4 en SS-5 op het niveau van ong. 300 handhaven; in ruil daarvoor zou het Westen afzien (de helft van wat voorzien was).

3) de optie van Nitze, in juli jl. door deze met collega Kwitsinsky besproken. Volgens Leslie Gelb van de NY Times zou Nitze hebben voorgesteld 75 SS-20's (dus 225 kernkoppen) aan

Ruslands westgrens. en niet meer dan 90 aan zijn Aziatische zijde; daartegenover zou Amerika afzien van plaatsing der Pershing-2 en genoegen nemen met 75 kruisraketinstallaties, elk met vier geleide projectielen. De middellange-afstandsbommenwerpers zouden aan beide zijden tot 1500 stuks worden beperkt. Volgens de NY Times zou dit voorstel eind september kortaf door Kwitsinsky zijn verworpen. Nitze heeft op 21 jan. in Washington verklaard dat de Amerikaanse regering deze optie het bestuderen waard had bevonden, hoewel niemand het eens was over alle details.*

4) de optie van Thatcher, gelijkend op de voorgaande. De Britse premier heeft op 16 jan. op de TV opgemerkt dat de plaatsing van kruisraketten in Engeland zich over vijf jaren zal uitstrekken, te beginnen eind 1983. Er is dus, aldus Thatcher, tijd genoeg over om het aantal te beperken, indien ook de SU dat doet, stapje-voor-stapje, zoals zij denkt.

Mevrouw Thatcher wenst dus. evenals de Franse regering, dat de onderhandelingen in Genève doorgaan. óók na het begin van de Westerse bewapening. Gromyko heeft er, in Bonn, wél voor gewaakt te stellen dat de onderhandelingen in dát geval opgeschort zouden worden.

B) Vermindering van het aantal SS-20's en geen plaatsing van gemoderniseerde Amerikaanse wapens (nul-plus-optie aan oostzijde, nul-optie aan westzijde).

De varianten van deze categorie zijn in wezen afkomstig van de Westduitse sociaal-democraten en hun vrienden in Europa. Vogel, te Moskou, had SPD-congres in Dortmund en tenslotte de „Scandilux"-groep (de sociaal-democraten van de Benelux en de Scandinavische landen) denken dat een belangrijke reductie van de SS-20 de plaatsing van gemoderniseerde Amerikaanse kernwapens overbodig zal maken". Alleen Egon Bahr gaf een cijfer: de SU zou in Oost-Europa slechts 50 SS-20's (dus 150 kernkoppen) behoeven te houden, d.w.z. ongeveer zoveel als de Fransen en Engelsen hebben, die hij (Bahr) in de vergelijking betrekt.

Bahr, daarin bijgevallen door Brandt, vraagt ook een uitstel van plaatsing van drie tot vier maanden, indien men in Geneve aan het eind van 1983 „op de goede weg is". Met andere woorden, evenals Thatcher spelen Bahr/Brandt in op een voortzetten der onderhandelingen. maar dan om de Westerse herbewapening te kunnen voorkomen en niet, zoals Thatcher. om al herbewapenend verder te onderhandelen.

Moet in dit verband ook de optie van Huntzinger (expert buitenland van de Franse Socialistische Partij) worden genoemd? Deze steunt, méér dan zijn Westduitse pârtijgenoten, het NAVO-besluit. Maar waar Huntzinger (Le Monde van 21 jan.)aangeeft dat „nul tot 15 SS-20's voldoende zouden zijn als tegenwicht tegen de Franse force de frappe", geeft hij te denken dat een werkelijk drastische reductie van het Russische arsenaal (maar niet algehele opheffing) een plaatsing van Amerikaanse wapens onnodig zou kunnen maken. Men merkte op dat Huntzingers getallen de „optie-18"naderen, welke daaruit bestaan dat aan de SU een aantal SS-20's wordt gelaten, gelijk aan de enige installaties die daarop enigszins gelijken in West-Europa: de 18 opgestelde geleide projectielen op het Plateau d'Albion. (NRC/H'blad, Le Monde, FAZ, NZZ, The Times, The Financial Times)

* In The Guardian van (27-1) wordt in een hoofdartikel nog verwezen naar een verslag van Newsweek uit die tijd, volgens hetwelk Nitze en Kwitsinsky het in Geneve bijna eens waren geworden: het Westen zou geen Pershing-2 in de BRD plaatsen en het aantal kruisraketten elders van 464 tot 75 terugbrengen. In ruil zou de SU haar 350 SS-20's tot 75 terugbrengen.

AZIË (ZUID)

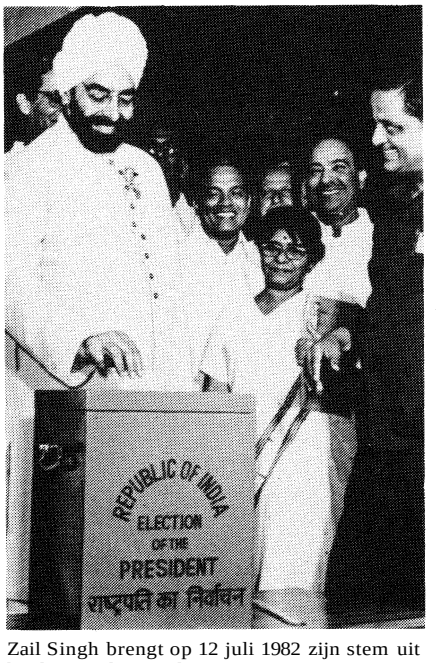
INDIA

ZAIL SINGH PRESIDENT

Op 12 juli 1982 werd Zail Singh, tevoren minister van binnenlandse zaken, tot zevende president van India gekozen. Dat gebeurde door een kiescollege bestaande uit de 4.595 afgevaardigden van beide Huizen van het Unieparlement en van de deelstaatparlementen, waarbij elk lid van het Unieparlement over 702 stemmen beschikte, terwijl het aantal stemmen van een lid van een deelstaat-parlement naar gelang van de bevolking van die deelstaat varieerde van 7 (in Sikkim) tot 208 (in Oettar Pradesh). Volgens de op 15 juli bekendgemaakte uitslag verwierf Zail Singh 754.113 stemmen tegen zijn opponent Hans Raj Khanna, oud-rechter bij het hooggerechtshof, 282.685 stemmen.

Nadat premier Gandhi een voorstel van de oppositiepartijen had verworpen om een consensus over de persoon van de nieuwe president te bereiken, zoals in 1977 het geval was geweest met Neelam Sanjiva Reddy (pag. 158/3-1978), werd Zail Singh op 22 juni kandidaat gesteld door de regerende Congrespartij (I) met steun van de Akali Dal, de Moslem Liga, de Dravida Munnetra Kazhagam, de Anna Dravida Munnetra Kazhagam en de Kashmir National Conference. Khanna werd op 23 juni kandidaat gesteld door de Janata partij, de Bharatiya Janata Party, Congress (S), Congress (J), de communistische partij, de communistische partij (marxistisch), de Democratische Socialistische Partij en het Forward Bloc.

Zail Singh werd op 25 juli beëdigd als opvolger van N. S. Reddy, die het presidentschap sinds 1977 had vervuld, en was daarmee de eerste Sikh die president van India werd.



Zail Singh brengt op 12 juli 1982 zijn stem uit bij de presidentsverkiezingen.

Zail Singh werd op 5 mei 1916 in het dorp Sandhwan in het vorstendom Faridkot (Pendsjaab) geboren. Hij leidde een opstand tegen de vorst en werd daarom in 1938 tot 5 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Nadat Faridkot in de Pendsjaab was ingelijfd diende hij als minister in diverse deelstaatregeringen, waarna hij van 1972-1977 premier van de Pendsjaab was. In jan. 1980 werd hij minister van binnenlandse zaken in de unie-regering van Indira Gandhi, tegenover wie hij een absolute loyaliteit aan de dag legde. Na zijn benoeming tot kandidaat voor het presidentschap trad hij als minister af.

KABINETSWIJZIGINGEN

Nadat mevr. Indira Gandhi op 14 jan. 1980 na de verkiezingsoverwinning van haar Congrespartij een 22 leden tellend kabinet had benoemd (pag. 331 2-1980), nam zij de portefeuille van defensie op 16 jan. 1980 in eigen beheer. De overige portefeuilles waarvoor nog geen ministers waren benoemd (industrie' olie en chemicaliën; arbeid; verbindingen; gezondheid en sociale verzekeringen) werden onder ministers in het kabinet verdeeld. In maart en juni 1980 werd het kabinet met vijf ministers en tien staatsministers uitgebreid.

C. M. Stephen, die op 24 febr. 1980 tot lid van het Lagerhuis was verkozen voor de vakante zetel van Gulbarga (Karnataka), werd op 3 maart tot minister van verbindingen benoemd. Op 7 maart volgde de benoeming van Veerendra Patil tot minister van olie en chemicaliën, Op 3 maart werden ook vier staatsministers benoemd.

Op 8 juni benoemde premier Gandhi drie ministers die met de volgende portefeuilles werden belast: civiele bevoorrading – V. C. Shukla; planning ~ N. D. Tiwari; en irrigatie – Kedar Pande. De minister van scheepvaart en transport, A. P. Sharma, werd tevens belast met de portefeuille van toerisme en burgerluchtvaart als vervanger van J. B. Patnaik, die na zijn benoeming tot premier van de deelstaat Orissa (pag. 34/2) was afgetreden. Tegelijk werden zes staatsministers benoemd.

Bij een kabinetsreorganisatie op 19 okt. 1980 werd één nieuwe minister benoemd – S. B. Chavan op onderwijs – en kregen zes andere ministers nieuwe portefeuilles toegewezen, terwijl ook zes nieuwe staatsministers werden benoemd.

De bij de reorganisatie betrokken ministersportefeuilles waren: gezondheid en gezinsverzorging – B. Shankaranand (voorheen onderwijs alsmede gezondheid en sociale verzekeringen); olie, chemicaliën en kunstmest – P. C. Sethi (voorheen openbare werken en huisvesting): scheepvaart en transport – Veerendra Patil (voorheen olie en chemicaliën); openbare werken en huisvesting alsmede parlementszaken – B. N. Singh (tot dusver parlementszaken); planning en arbeid – N. D. Tiwari (tot dusver planning). Ook na deze reorganisatie was nog geen afzonderlijke kabinetsminister belast met de portefeuille van industrie, waarvan het beheer op 16 jan. 1980 was toegewezen aan de ministers R. Venkataraman (financiën) en A. P. Sharma (scheepvaart en transport) gezamen-

lijk; Sharma werd nu alleen benoemd tot minister van burgerluchtvaart en toerisme.

Op 25 okt. 1980 diende de minister van spoorwegen, Kamlapati Tripathi, zijn ontslag in nadat premier Gandhi tijdens een persconferentie vier dagen eerder kritiek op het functioneren van de spoorwegen had geuit, Het ontslag werd op 12 nov. aanvaard en de portefeuille van spoorwegen werd overgedragen aan Kedar Pande, tot dan toe minister van irrigatie. A. B. A. Ghani Khan Choudhury, de minister van energie, werd nu tevens met irrigatie belast.

Op 19 maart 1981 ontsloeg premier Gandhi haar minister van civiele bevoorrading, V. C. Shukla. Het ministerie zou bij de distributie van spijsolie en suiker tekort zijn geschoten en Shukla zou openlijke steun hebben verleend aan dissidenten van de Congrespartij in zijn deelstaat Madhya Pradesh die tegen de wens van Indira Gandhi in een campagne voerden tegen de premier van die deelstaat, Arjun Singh. De portefeuille van civiele bevoorrading werd a.i. toevertrouwd aan minister R. B. Singh van landbouw.

Op 8 aug. 1981 werd N. D. Tiwari, tot dusver minister van planning en arbeid, benoemd tot minister van industrie en a.i. van arbeid. Minister van planning werd S. B. Chavan, wiens vroegere portefeuille van onderwijs nu werd toevertrouwd aan de staatsminister van onderwijs (sinds 19 okt. 1980), mevr. Sheila Kaul, die daarmee als eerste staatsminister onafhankelijk, d.w.z. zonder minister boven zich, een portefeuille beheerde.
Na een verdere kabinetsreorganisatie op 15 jan. 1982 waren de 19 ministerportefeuilles als volgt verdeeld:

Premier, atoomenergie, ruimtevaart, wetenschap en technologie – mevr. Indira Gandhi; binnenlandse zaken – Zail Singh; buitenlandse zaken – P. V. Narasimha Rao; financien – P. K. Mukherjee (voorheen handel); defensie – R. Venkataraman (voorheen financiën); spoorwegen – P. C. Sethi (voorheen olie, chemicaliën en kunstmest); verbindingen – C. M. Stephen; landbouw en reconstructie platteland – R. B. Singh; irrigatie – Kedar Pande (voorheen spoorwegen); toerisme en burgerluchtvaart – A. P. Sharma; justitie en ondernemingen – J. Kaushal (nieuw); planning S. B. Chavan; energie – A. B. A. Ghani Choudhury; openbare werken en huisvesting alsmede parlementszaken – B. N. Singh; olie, chemicalien en kunstmest – P. Shiv Shankar (justitie en ondernemingen); voorlichting en omroep – V. Sathe; industrie, staal en mijnbouw – N. D. Tiwari (voorheen industrie en arbeid a.i.); gezondheid en gezinszorg – B. Shankaranand; transport en scheepvaart – Veerendra Patil.
Tevens werden, naast mevr. Kaul, nog drie staatsministers onafhankelijk met het beheer van departementen belast: handel – S. R. Patil (sinds 19 okt. 1980 staatsminister van defensie); arbeid – B. J. Azad (sinds 19 okt. 1980 staatsminister van bevoorrading en rehabilitatie); bevoorrading en rehabilitatie – Buta Singh (sinds 8 juni 1980 staatsminister van scheepvaart en transport).

Na deze reorganisatie telde de ministerraad 45 leden: 19 kabinetsministers en 15 onderministers.

Op 22 juni 1982 trad Zail Singh af als minister van binnenlandse zaken om zich kandidaat te stellen voor de presidentsverkiezing. Zijn portefeuille werd a.i. overgenomen door R. Venkataraman, de minister var, defensie.

Begin september 1982 voerde premier Gandhi opnieuw een reorganisatie van de ministerraad uit, waarbij zeven van de zittende ministers andere portefeuilles kregen; zes nieuwe staatsministers werden benoemd, twee traden af en zeven wisselden van portefeuille; tevens werden drie nieuwe onderministers benoemd.

De bij de reorganisatie betrokken ministersportefeuilles waren: binnenlandse zaken – P. C. Sethi (voorheen spoorwegen); transport en scheepvaart – C. M. Stephen (voorheen verbindingen); verbindingen – A. P. Sharma (voorheen toerisme en burgerluchtvaart); spoorwegen – A. B. A. Ghani Khan Choudhury (voorheen energie); energie, olie en steenkool – P. Shiv Shankar (voorheen olie, chemicaliën en kunstmest); chemicaliën en kunstmest – V. Sathe (voorheen voorlichting en omroep).

Op het niveau van onafhankelijke staatsministers werd N. K. P. Salve (nieuw) met voorlichting en omroep belast en Kurshid Alam Khan met toerisme. (Alam Khan was op 19 okt. 1980 benoemd tot staatsminister van handel en op 15 jan. 1982 tot staatsminister van toerisme en burgerluchtvaart). B. J. Azad, voorheen onafhankelijk staatsminister van arbeid, werd nu onafhankelijk staatsminister van burgerluchtvaart en civiele bevoorrading. De onafhankelijke staatsminister Buta Singh kreeg i.p.v. bevoorrading en rehabilitatie een nieuwe portefeuille, nl. bevoorrading en sport.

Na deze reorganisatie telde de ministerraad 61 leden: 18 kabinetsministers, 6 onafhankelijke staatsministers, 19 staatsministers en 18 onderministers.

Kabinetsreorganisatie *jan./febr.* 1983

Na de verkiezingsnederlaag van de Congrespartij in Andhra Pradesh en Karnataka (pag. 33) diende een aantal ministers en staatsministers hun ontslag in bij premier Indira Gandhi om haar in staat te stellen het kabinet te ..zuiveren". Het was niet duidelijk of alle kabinetsleden die stap hadden gedaan, nadat staatsminister Sitaram Kesari van scheepvaart en transport op 25 jan, zijn ontslag had ingediend en zijn collega's had uitgenodigd zijn voorbeeld te volgen. In elk geval trad ook de minister van scheepvaart en transport, C. M. Stephen af om één van de vijf secretarissen-generaal van de Congrespartij te worden. Ook staatsminister C. P. N. Singh van wetenschap en technologie alsmede niet-conventionele energiebronnen kondigde zijn aftreden aan.

Op 29 jan. maakte premier Gandhi een eerste lijst kabinetswijzigingen bekend. Zij ontsloeg de minister van irrigatie, Kedar Pande, van wie overigens werd verwacht dat hij binnenkort de omstreden premier van de deelstaat Bihar, Jagannath Mishra, zal opvolgen. Bovendien werden vier staatsministers en drie onderministers vervangen. Zeven nieuwkomers werden benoemd, o.w. V. B. Reddy, de oud-premier van Andhra Pradesh, tot minister zonder portefeuille en V. P. Singh, oud-premier van Oettar Pradesh, tot minister van handel. B. N. Singh, tevoren minister van openbare werken en huisvesting alsmede parlementszaken, werd nu minister van civiele be-



Premier Indira Gandhi (l.) in gezelschap van drie nieuwe ministers na de beëdiging in het presidentiële paleis op 29 januari: (v.l.n.r.)V. B. Reddy, V. P. Singh en Buta Singh.

voorrading. Buta Singh, tot dusver onafhankelijk staatsminister van bevoorrading en sport, werd bevorderd tot (kabinets) minister van parlementszaken, sport, openbare werken en huisvesting; hij leidde de organisatie van de 9de Aziatische Spelen in nov. 1982 te New Delhi en geldt als een van de nieuwe en dynamische bewindslieden.

Op 14 febr. deelde premier Gandhi haar tweede lijst kabinetswijzigingen mee. Zij ontsloeg de minister van verbindingen, A. P. Sharma, die binnenkort gouverneur van de deelstaat Pendsjaab zou worden. N. K. P. Salve, de onafhankelijke staatsminister van voorlichting en omroep werd ,,gedegradeerd'' tot staatsminister van staal en mijnbouw. H. K. L. Bhagat, sinds sept. 1982 staatsminister van openbare werken en huisvesting, werd tot staatsminister van voorlichting en omroep ,,bevorderd"; hij is leider van de Congrespartij in Delhi en werd kennelijk beloond voor zijn succesvolle verkiezingscampagne in de hoofdstad (zie hieronder).

VERKIEZINGSOVERWINNING VOOR CONGRESPARTIJ IN DELHI

Bij de op 5 febr. gehouden verkiezingen verwierf de Congrespartij van Indira Gandhi een absolute meerderheid in de 56 zetels tellende gemeenteraad van Delhi (metropolitan council) alsook in de 100 zetels tellende gemeentelijke assemblee (municipal corporation). Volgens voorlopige uitslagen veroverde de Congrespartij zeker 33 van de 56 raadszetels, terwijl haar voornaamste rivaal, de rechtse Bharatiya Janata Party (BJP) – opvolger van de Jan Sangh – er 16 kreeg. Van de 91 assembleezetels, waarvan de bezetting op 7 febr. bekend was, had de Congrespartij er 53, tegen de BJP 33.

In juni 1977 had de Congrespartij de macht in Delhi verloren aan de Janata, die toen 46 van de 56 raadszetels verwierf. De metropolitan council was door een op 21 maart 1980 uitgevaardigde presidentiële bekendmaking ontbonden, terwijl de municipal corporation door een decreet van het ministerie van binnenlandse zaken d.d. 11 april 1980 voor een jaar was geschorst.

Hoewel de controle over Delhi op zichzelf niet van fundamenteel belang is, werden de verkiezingen van 5 febr. beschouwd als een zeer belangrijke graadmeter van mevr. Gandhi's populariteit na de zware verkiezingsnederlagen van haar partij in de zuidelijke deelstaten Andhra Pradesh en Karnataka (zie pag. 33). Met de onverwachte overwinning in Delhi werd volgens waarnemers een deel van het verloren gegane prestige van de Congrespartij herwonnen. Mevr. Gandhi en haar zoon Rajiv hadden persoonlijk aan de verkiezingscampagne deelgenomen met als voornaamste tegenstanders ex-minister van buitenlandse zaken, Atal Behari Vajpayee, de leider van de BJP, en ex-premier Charan Singh, de leider van Lok Dal. Na de verkiezingsnederlaag van zijn partij trad Vajpayee op 7 febr. als leider van de BJP af, aldus The Times (8-2).

PARTIJPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Sinds de parlementsverkiezingen van januari 1980 deden zich in de politieke partijen o.m. de volgende ontwikkelingen voor.

Congrespartijen

Op 23 juli 1981 bepaalde de verkiezingscommisie dat de Congrespartij (I), geleid door Indira Gandhi, het echte „Indian National Congress'' was en zij trok de erkenning van de Congrespartij, sinds sept. 1979 geleid door Devaraj Urs (zie pag. 36/1-'80), en daarom aangeduid als Congrespartij (U), in. De verkiezingscommissie baseerde haar besluit op het feit dat een meerderheid van de leden van het All-India Congrescomité, het Lagerhuis, het Hogerhuis en de deelstaatparlementen, die ten tijde van de scheuring in de partij in januari 1978 (zie pag. 49913-'79) tot de Congrespartij hadden behoord nu trouw aan de Congrespartij (I) betuigden.

Inmiddels hadden diverse bekende politici de Congrespartij (U) verlaten en zich bij de Congrespartij (I) aangesloten zoals oud-voorzitter Swaran Singh (op 19 febr. 1980) en T. B. Chavan, de fractieleider in het Lagerhuis (op 26 mei 1981).

Op 5 aug. 1981 vond in de Congrespartij (U) een scheuring plaats. toen een dissidente factie o.l.v. Jagjivan Ram zich tot de ,,echte Congrespartij'' verklaarde en Ram tot haar voorzitter koos. De nieuwe partij werd aangeduid als de Congrespartij (J).

Sinds hij in februari 1977 uit de Congrespartij was getreden had Ram het Connress for Democracy gevormd, dat later een fusie aanging met de Janata. In maart 1980 verliet hij de Janata Partij om de Janata Partij (J) te vormen. Op 8 april 1980 sloot hij zich bij de Congrespartij (U) aan.

Op 25 aug. aanvaardde het werkcomité van de Congrespartij (U) het ontslag van Urs als partijvoorzitter en koos Sharad Pawar (voormalig premier van Maharashtra) tot nieuwe voorzitter van de partij, die voortaan bekendstond als Congrespartij (S). Op 21 okt. 1981 besloot het partijcomité dat de partij voortaan officieel „Indian National Congress (Socialist) zou heten.

Scheuringen in Janata Partij

In maart 1980 en in april 1980 voltrokken zich scheuringen in de Janata Partij n.a.v. de oude controverse over de relatie tussen de voormalige Jan Sangh-leden binnen de partij en de para-militaire hindoe-organisatie Rashtriya Swayam Sewak Sangh (RSSS). Die controverse had al in aanzienlijke mate bijgedragen tot de scheuring in de Janata Partij in juli 1979 en de val van de Janata-regering (zie pag. 33/3 e.v.-'80).

Op 26 febr. 1980 aanvaardde het fractiebestuur van de Janata Partij een compromis, op grond waarvan geen partijfunctionarissen aan de dagelijkse activiteiten van de RSSS mochten deelnemen. Maar fractieleider Jagjivan Ram stelde dezelfde dag partijvoorzitter Chandra Shekhar voor dat geen enkel partijlid een associatie met de RSSS mocht hebben. Shekhar verwierp deze eis en Ram trad uit de partij (zie hierboven).

Op 19 maart bevestigde het fractiebestuur met meerderheid van stemmen het besluit van 26 febr., waarop een conventie van voormalige Jan Sanghleden en hun aanhangers in de Janata Partij tijdens een conventie in New Delhi op 5-6 april 1980 formeel met de Janata Partij braken en een nieuwe partij, de Bharatiya Janata Party (BJP) oprichten o.l.v. de vroegere Jan Sangh-leider en oud-minister van buitenlandse zaken A. B. Vajpayee.

Scheuringen in Lok *Dal*

De voorzitter van de Lok Dal, ex-premier Charan Singh, stootte Raj Narain, zijn ,,werkende voorzitter'', op 31 maart 1980 voor 6 jaar uit de partij wegens herhaald gebrek aan discipline en ,,anti-partijactiviteiten''. De volgende dag verklaarde Narain de Lok Dal ontbonden en op 3 april vormde een conventie van zijn volgelingen de Janata Partij (Seculier) of Janata (S), de oorspronkelijke naam van de Lok Dal (pag. 3611-'80). Tot de nieuwe partij behoorde ook ex-premier Ram Naresh Yadav van Oettar Pradesh. Op 7 maart 1981 werd de partijnaam gewijzigd in Socialistische Partij.

Na een nieuwe afsplitsing van de Lok Dal richtten Chandrajit Yadav en Banarsi Das op 5 april 1981 de Democratische Partij op.

Op 29 juli 1982 stootte partijvoorzitter Charan Singh de partijleider in Haryana, Devi Lal, voor 6 jaar uit de partij met als argument dat Lal had meegewerkt aan de nederlaag van 16 Lok Dal kandidaten bij de deelstaatverkiezingen (waarbij de Lok Dal een alliantie was aangegaan met de BJP). Vier secretarissen-generaal van de partij – Madhu Limaye, Rabi Ray, Rameshwar Singh en S. R. Reddy – traden vervol-

gens uit protest af en riepen een bijeenkomst van vooraanstaande partijleden bijeen om de uitstoting van Devi Lal te bespreken. Zij werden op hun beurt door Charan Singh op 3 aug. uit de partij gestoten, waarop een conventie van dissidenten in New Delhi op 9 aug. Charan Singh als partijleider afzette en Karpoori Thakur tot voorzitter van de h.i. ,,echte" Lok Dal verkoos. Deze conventie werd bijgewoond door 7 van de 10 leden van het fractiebestuur van de Lok Dal en genoot, volgens de organisatoren, de steun van 82 van de 146 Lok Dal-vertegenwoordigers in de deelstaatparlementen. Op 13 aug. kozen de dissidenten R. B. Paswan tot hun leider in het Lagerhuis.

Vorming Democratisch Socialistische Partij

Een afzonderlijk rol in de partijpolitiek speelde H. N. Bahuguna. Hij was de oprichter en leider van het Congres voor Democratie (Seculier), aangeduid als CFD (S), en was in juli 1979 als minister van financiën toegetreden tot het kabinet van Charan Singh. Op 19 okt. van dat jaar trad hij op verzoek van de premier af, omdat hij zich had verzet tegen een fusie van zijn CFD (S) met Charan Singh's zojuist gevormde Lok Dal (Volkspartij). Op 21 nov. 1979 sloot hij zich aan bij de Congrespartij (I) en werd daarvan secretaris-generaal (zie pag. 3612-'80).
Op 1 mei 1980 maakte hij ook zijn aftreden uit de partij en uit het Lagerhuis bekend, dit laatste als ,,voorbeeld van politieke moraal" omdat hij als kandidaat van de Congrespartij (I), was gekozen. Hij verklaarde dat hij bij de selectie van kandidaten van de Congrespartij (I) voor de parlementsverkiezingen volledig was genegeerd.
Op 25 jan. 1981 vormde Bahuguna het Democratisch Socialistisch Front, dat op 18 juli 1981 door fusie met twee andere kleine partijen opging in een nieuwe partij, de Democratische Socialistische Partij. De twee partners waren: de Socialistische Partij, geleid door Raj Narain, en de Democratische Partij, die op 5 april was opgericht door Chandrajit Yadav en Banarsi Das. Yadav, het enige Lagerhuislid van de Democratische Partij, distantieerde zich echter van de fusie. De Democratische Socialistische Partij beschikte over 11 leden in het Lagerhuis, nl. acht volgelingen van Bahuguna en drie van Narain.

Op 19 mei 1982 won Bahuguna opnieuw bij een uitgestelde tussentijdse verkiezing de Lagerhuiszetel van Garhwal (Oettar Pradesh), die door hem in mei 1980 beschikbaar was gesteld na zijn uittreden uit de Congrespartij (I).

Nieuwe communistische partij

S. A. Dange trad op 26 nov. 1979 af als voorzitter en bestuurslid van de Communistische Partij van India (CPI). De nationale partijraad, van 1-5 febr. 1980 bijeen te New Delhi, aanvaardde zijn aftreden en keurde met 100 tegen 5 stemmen een resolutie goed. waarin Dange's politiek van steun aar? de Congrespartij (I) werd verworpen en opgeroepen werd tot ,,eenheid van de linkse en democratische krachten".
Een aantal van Dange's volgelingen belegde op 12-13 april 1980 een conferentie in Nagpur, geleid door zijn dochter, Mevr. Roza Deshpande, en Baburao Ranadive, voormalig secretaris van de CPI in Bombay. Er werd een nieuwe partij opgericht, de „All-India Communist Party", welke volgens mevr. Deshpande steun wilde verlenen aan de Congrespartij (I) en streefde naar versterking van het democratisch socialisme. De nieuwe partij wilde de instemming verwerven van Dange, die de conferentie niet had bijgewoond.
Op 14 maart 1981 echter sprak Dange een congres van de All-India Communist Party toe en op 13 april werd hij door de nationale raad van de CPI wegens voortdurende overtreding van de partijdiscipline uit de CPI gestoten, die hij mede had opgericht en meer dan 20 jaar had voorgezeten. Op 1 mei 1981 maakte Dange bekend dat hij zich bij de All-India Communist Party had aangesloten, die hem op 29 mei tot secretaris-generaal verkoos.

Verdere ontwikkelingen in Congrespartij (I)

Begin 1982 raakte de Congrespartij (I) verdeeld door rivaliteit tussen de aanhangers van de twee zonen van Indira Gandhi, Sanjay Gandhi (die op 23 juni 1980 bij een vliegtuigongeluk omkwam, tien dagen nadat hij tot secretaris-generaal van de partij was benoemd) en Rajiv Gandhi (die op 14 juni 1981 gekozen werd tot Lagerhuislid voor het district Amethi in Oettar Pradesh, het district dat Sanjay tot zijn dood had vertegenwoordigd).
Sinds Sanjays plotselinge dood werden zijn aanhangers geruisloos van hun posten verdreven, naar werd aangenomen onder invloed van Rajiv, en zij schaarden zich achter Sanjays weduwe, Maneka Gandhi.
Op 17 maart 1982 werd Akbar Ahmed, een afgevaardigde van het deelstaatparlement van Oettar Pradesh, als lid van de Congrespartij (I) geschorst, nadat hij – een oude schoolvriend van Sanjay – had aangekondigd dat een conventie zou worden gehouden van Sanjay-getrouwen om een beweging te lanceren die de oude idealen van Sanjay onderschreef. Indira Gandhi veroordeelde de voorgestelde conferentie als tegen de partij gericht.
Niettemin ging de conventie op 28 maart in Lucknow door en hield Maneka Gandhi er een tevoren aangekondigde toespraak, waarin zij overigens voor steun aan Indira pleitte.
Deze gelastte haar schoondochter op 29 maart de residentie van de premier te verlaten, waar zij sinds haar huwelijk in 1974 had gewoond, en aldus geschiedde.
Tijdens een bijeenkomst in Pendsjaab op 29 mei, georganiseerd door het op 28 maart opgerichte Sanjay Forum, richtte Maneka beschuldigingen aan het adres van de regering. Op 26 aug. kondigde de 26-jarige weduwe aan een nieuwe politieke partij te zullen oprichten, omdat het vertrouwen in de Congrespartij (I) van haar schoonmoeder tanende was. Zij verklaarde al 95.000 leden te hebben voor haar partij, Sanjay Vichar Manch ofwel Platform van Sanjays ideeën.
Op 25 sept. werden drie vooraanstaande leden, o.w. Akbar Ahmed, gearresteerd.

In diezelfde week had Maneka en bezoek gebracht aan Amethi, het kiesdistrict van haar zwager Rajiv, en aangekondigd dat zij deze parlementszetel bij de volgende verkiezingen zou betwisten.
Bij de deelstaatverkiezingen in Andhra Pradesh op 5 jan. 1983 werden vier van de vijf door Maneka's partij ingeschreven kandidaten gekozen (zie pag. 3311).
Op 27 jan. dienden vier van de vijf Secretarissen-generaal van de Congrespartij (I) hun ontslag in om Indira Gandhi in staat te stellen een reorganisatie van de partij door te voeren na de verkiezingsnederlagen in Andhra Pradesh en Karnataka. Mevr. Gandhi benoemde vervolgens Kamalapati Tripathi, een vroegere minister van spoorwegen, tot ,,werkend voorzitter" van de partij en C. M. Stephen, de afgetreden minister van transport en scheepvaart, tot secretaris-generaal. Op 2 febr. volgde de benoeming van de 38-jarige Rajiv Gandhi tot secretaris-generaal van de Congrespartij (I), die daarmee zijn eerste formele partijpost kreeg. (The Times, Financial Times, *NZZ, Le* Monde, *NRC/H'blad,* KCA)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

T
GEWELD IN NOORDOOS INDIA

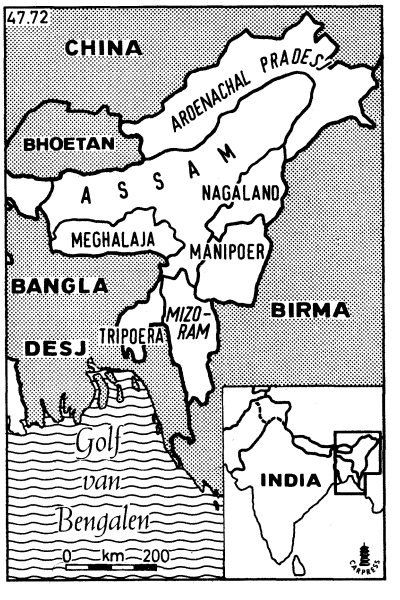
Sinds het najaar van 1979 hebben zich in het noordoosten van India van tijd tot tijd wijdverbreide gewelddadigheden en onlusten voorgedaan die hun aanleiding vonden in 1) agitatie tegen vreemdelingen en 2) het streven naar afscheiding van India.
De eerste factor speelde vooral een rol in Assam, Manipoer. Meghalaya en Tripoera. De tweede factor gold voor Manipoer, Mizoram, Nagaland en Tripoera.
De agitatie tegen vreemdelingen begon in het najaar van 1979 in Assam en Meghalaya, sloeg in april 1980 over naar Manipoer en bereikte vervolgens in juni 1980 een gewelddadig hoogtepunt in Tripoera waar toen meer dan 2.000 Bengali's zouden zijn vermoord.
In januari 1983 kwam in Assam, waar toen sinds augustus 1979 volgens officiële berichten van aug. 1982 reeds 334 mensen door geweld om het leven waren gekomen, een nieuwe golf van bloedige onlusten op gang n.a.v. de verkiezingen van een nieuw deelstaatparlement (14, 17 en 20 febr.). Deze verkiezingen werden tegen de zin van de Assamezen gehouden op basis van kiezerslijsten waarop nog steeds de namen van niet-Indiërs, hoofdzakelijk Bengali's, voorkwamen. De massamoorden en wraakacties vergden tot dusver (*Le* Monde 26-2) volgens functionarissen uit Assam 3.554 doden (hoewel het officiële dodental nog op 1.127 stond). Er werden zeker 50.000 huizen verwoest en ongeveer 400.000 mensen dakloos gemaakt.
Hieronder volgt een overzicht van eerdere ontwikkelingen in Assam en de andere bovengenoemde gebieden alvorens nader wordt ingegaan op de jongste gebeurtenissen in Assam.

Assam (1979-1982)

In het najaar van 1979 kwam in de deelstaat Assam een campagne op gang tegen de inschrijving van immigranten uit Bangladesh in de kiesregisters; 200.000 van die immigranten zouden, zo werd beweerd, voor registratie als kiezer in aanmerking komen. Deze campagne, geleid door All-Assam Gana Sangram Parishad (AAGSP) (raad voor de volksstrijd) en de Studentenunie van Assam (AASU), leidde er echter toe dat alle niet-Assamees-sprekende mensen aan intimidatie werden onderworpen.

De immigratie van moslem-boeren uit het toenmalige Brits-Indische Oost-Bengalen startte in het begin van de 20ste eeuw, mede op aandrang van de landheren die een tekort aan arbeidskrachten hadden. Nadat Oost-Bengalen deel van Pakistan was geworden, werd in 1952 een paspoortsysteem ingevoerd, maar de immigrantenstroom hield aan. Van 1951-'60 werden 220.690 illegale immigranten ontdekt en van 1961-'70 nog eens 192.339. Bij de volkstelling van 1961 werd het staatsburgerschap van 222.000 personen in twijfel getrokken.
Hoewel ca. 20.000 personen werden gedeporteerd, kwamen landheren en politici (die van de stemmen van de immigranten profiteerden) vaak ten gunste van de immigranten tussenbeide, terwijl de in 1962 ingestelde tribunalen (om de aanspraken van de immigranten op het staatsburgerschap te onderzoeken) niet effectief bleken.
In 1964 vond voorts een massale immigratie van hindoes en andere niet-moslems plaats als gevolg van bloedige botsingen in Oost-Pakistan tussen de religieuze gemeenschappen. Volgens de Indiase regering waren per 1 juni 1964 434.000 vluchtelingen uit Oost-Pakistan in India gearriveerd. o.w. 47.900 christenen en 20.000 boeddhisten. Aan het eind van die maand werd een totaal van 506.224 vluchtelingen opgegeven, van wie 307.175 in West-Bengalen waren ondergebracht. 133.585 in Assam en 65.464 in Tripoera.
Tijdens de onafhankelijkheidsoorlog van Oost-Pakistan in 1971 trokken ca. 1,1 mln vluchtelingen naar Assam, van wie ca. 100.000 daar ook na de onafhankelijkheid van Bangladesh zouden zijn achtergebleven. In een overeenkomst werd later vastgelegd dat Bangladesh geen illegale immigranten zou aanvaarden, die Assam vóór 25 maart 1971 (begin onafhankelijkheidsoorlog) waren binnengekomen; het zou alleen later in Assam aangekomenen accepteren als werd vastgesteld dat het burgers van Bangladesh betrof.

De Indiase Commissie ter bescherming van de burgerrechten, op gericht door Bengali's uit West-Bengalen die in Assam woonden, stelde op 26 nov. 1979 dat de namen van ca. 400.000 kiezers uit de registers waren geschrapt op instigatie van de regering van Assam met als argument dat het geen Indiase staatsburgers waren. De commissie verlangde dat de herziening van de kiesregisters van nul en gener waarde zou worden verklaard. Tijdens die herziening waren bezwaren ingebracht tegen 346.000 kiezers op grond van ,,twijfelachtige nationaliteit''.



De premier van het op 9 sept. 1979 gevormde kabinet, Jogendra Nath Hazarika, leider van de pas opgerichte Assam Janata Dal, poogde een compromis te bereiken tussen de organisatoren van de campagne die door de Janata Partij werden gesteund en de moslemleden van de politieke partijen van wier steun hij afhankelijk was. Hij verzocht de unie-regeiing ae term ,,vreemdeling" te definiëren en hij kondigde de oprichting van 18 gerechtelijke tribunalen aan die de status van de beweerde vreemdelingen moest onderzoeken. Maar dit beleid bevredigde niemand: terwijl de studenten hun campagne voortzetten. onttrokken de Congrespartij en de CPI op 8 dec. hun steun aan de regering, die de volgende dag viel, waarna op 12 dec. 1979 Assam onder presidentieel bestuur werd geplaatst. (Het in febr. 1978 gekozen parlement werd niet ontbonden.)
Inmiddels was tijdens de termijn voor de kandidaatstelling t.b.v. de Lagerhuisverkiezingen van jan. 1980 (5-10 dec. 1979) door grote menigten voor regeringskantoren en woningen van vermoedelijke kandidaten gepost met als gevolg dat door het uitblijven van nominaties de Lagerhuisverkiezingen in 12 van de 14 kiesdistricten in Assam moesten worden uitgesteld. De verkiezingen vonden slechts doorgang in twee zuidelijke kiesdistricten, waar de meerderheid van de bevolking uit Bengali's bestond.

Op 10 dec. opende de politie het vuur op een menigte in Babanipur die poogde een kandidaat te beletten zijn nominatie te regelen; twee mensen werden gedood.
Op 15 dec. werd in delen van Gauhati, de hoofdstad van Assam, een avondklok ingesteld, nadat menigten met de politie hadden gevochten en nadat huizen en winkels in brand waren gestoken. Een boycotactie verlamde het werk op de regeringsbureaus van 27-29 dec. vrijwel volledig.

Vanaf 27 dec. organiseerden studenten acties tegen de olie-industrie. Er werd onafgebroken gepost bij het hoofdkantoor van de oliepijpleiding in Narengi (6 mijl van Gauhati) en op de olievelden, waardoor de produktie stil kwam te liggen en twee raffinaderijen moesten worden gesloten. Omdat India voor meer dan een derde deel van

Weekblad 52ste jaargang No. 2677, pag. 33807-33822

zijn totale binnenlandse produktie afhankelijk is van Assam, ontstond door de studentenactie een acuut tekort aan dieselolie, benzine en andere olieprodukten in heel India. De technische directeur van Oil India Ltd werd op 18 jan. 1980 door een menigte in Duliajan gestenigd, waarop de politie het vuur opende en vijf mensen werden gedood.
Tijdens de verkiezingsdagen bereikte het geweld zijn hoogtepunt. Op 3 jan 1980 werd een avondklok ingesteld voor de stad Digboi na diverse gevallen van brandstichting en geweldpleging. In het district Kamrup in Neder-Assam werden op 7 jan. twee mensen bij botsingen gedood, en de volgende dag werd vrijwel de hele noordelijke oever van de Brahmapoetra tot onveilig gebied verklaard. In het district Cachar opende de politie op 7 jan. drie maal het vuur op rellenschoppers, waarna patrouilles van politie en leger de volgende dag gemachtigd werden direct te schieten op ieder die zich schuldig maakte aan vandalisme of brandstichting.
In de eerste drie weken van jan. 1980 werden bij de onlusten in Assam in totaal 41 mensen gedood.
Premier Indira Gandhi en minister van binnenlandse zaken Zail Singh voerden van 2-6 febr. 1980 in New Delhi besprekingen met studentenleiders uit Assam, waarbij werd overeengekomen dat ,,vreemde" burgers in Assam zouden worden opgespoord en uitgewezen en dat hun namen uit de kiesregisters zouden worden geschrapt alvorens in de deelstaat verkiezingen zouden worden gehouden. Tijdens een bezoek aan Assam (23-25 febr.) stelde minister Zail Singh tijdens een ontmoeting met lokale leiders voor dat personen die vóór 25 maart 1971 in de kiesregisters waren opgenomen het recht op een plaats in die registers behielden. Deze formule werd door het merendeel van de politieke partijen aanvaard, maar niet door de studentenunie die als peildatum het jaar 1951 verlangde.
Evenwel schortten de studenten het posten bij olie-installaties op 27 febr. op.

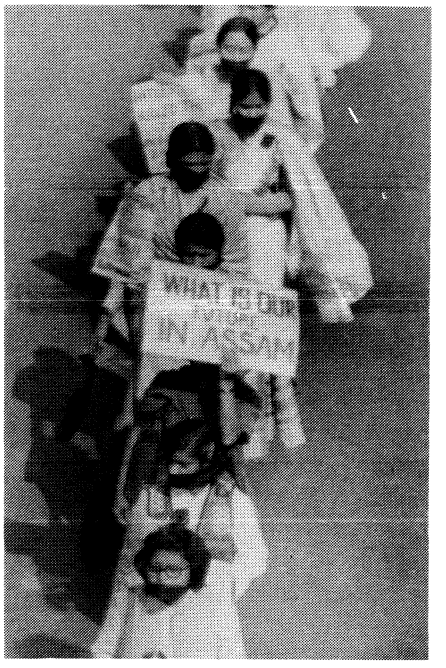
Tijdens een conferentie van alle politieke partijen vertegenwoordigd in het unieparlement en het parlement van Assam, die op 1 maart te New Delhi werd belegd, keurde de overgrote meerderheid van de deelnemers 25 maart 1971 als peildatum voor het bepalen van het ,,vreemdelingschap" goed, maar er werd geen formeel standpunt bepaald om een confrontatie met de studenten te vermijden. Wel deden alle deelnemers aan de conferentie tot besluit een oproep om de normale situatie in Assam snel te herstellen teneinde stappen m.b.t. het probleem van de vreemdelingen te vergemakkelijken.
Van 7-12 maart voerden premier Gandhi en minister Zail Singh in New Delhi opnieuw overleg met studentenvertegenwoordigers en uiteindelijk ook met leiders van de All-Assam Gana Sangram Parishad, maar er werd geen overeenstemming bereikt. Wel begon ook van buitenaf agitatie op gang te komen.

De Westbengaalse secties van de jeugdorganisatie van de Congrespartij (I) en de Chhatra Parishad (de studentenorganisatie van de partij) maakten op 19 maart bekend dat zij een economische blokkade van Assam zouden organiseren, om de studenten van Assam ,,de dwaasheid" van hun optreden te doen beseffen. Die blokkade begon op 24 maart, waarna premier Gandhi op 26 maart ontkende dat de Congrespartij (I) die actie had aangemoedigd.
Nadat de Congres-jeugdorganisatie op 27 maart te Calcutta had aangekondigd dat zij op 6 april een massale mars naar Assam zou organiseren om ,,het gezond verstand bij de agitatoren te herstellen", werd de campagne van deze jeugd steeds gewelddadiger.

Op 29 maart raakten velen gewond in gevechten tussen de jeugdorganisatie en de politie, toen betogers het kantoor van Indian Airlines te Calcutta aanvielen om een annulering van alle vluchten naar Assam af te dwingen. Ook de volgende dag vielen slachtoffers toen de jeugdbeweging een actie tegen het vliegveld van Calcutta uitvoerde. Diezelfde dag waarschuwde een studentenleider uit Assam dat als de blokkade voortduurde, alle Bengaalse families eveneens door een blokkade zouden worden getroffen, zodat zij zelfs de eerste levensbehoeften niet zouden kunnen kopen. In antwoord op oproepen van de regering schortte de jeugdorganisatie haar blokkade op 31 maart op, maar zij dreigde tegelijk met een hervatting als de Assamezen niet met de regeringsplannen zouden instemmen.

Inmiddels was de agitatie in Assam zelf hervat met een algemene staking op 26 maart en een hernieuwd posten bij de olie-installaties. Op 31 maart braken in het gebied van Hailakandi in het district Cachar onlusten uit, welke twee doden vergden. waarop voor het gebied een uitgaansverbod voor onbepaalde tijd werd afgekondigd en militairen ter assistentie van de politie werden opgeroepen.

Op 1 april verwierpen studentenleiders uit Assam een suggestie van gouverneur L. P. Singh om 1967 tot peildatum te verklaren voor het schrappen van de namen van vreemdelingen uit de kiesregisters en 1971 tot peiljaar uit te roepen voor deportatie. Volgens een verklaring d.d. 2 april was 1967 als peiljaar gesuggereerd, omdat 1964 en 1965 piekjaren voor de immigrantenstroom waren geweest, waarbij de regering instructies had uitgevaardigd dat deze vluchtelingen vrij als Indiase staatsburgers zouden worden geregistreerd. Daarom verschaften de kiesregisters voor 1967 ,,het dichstbijkomende definitieve document dat kan worden opgesteld om het staatsburgerschap te bepalen". Op deze suggestie werd scherpe kritiek geleverd door de oppositiepartijen, die erop wezen dat zij op 1 maart met 1971 als peildatum hadden ingestemd.



Assamese studenten tijdens een protestmars door New Delhi tegen het geweld in hun staat. Zij droegen leuzen als „Hitler doodde de joden, Indiërs doden Assamezen" en ,,Watis onze toekomst in Assam?"

Uitgezonderd het Cachar Hills district werd heel Assam op 5 april voor twee maanden tot onveilig gebied verklaard op grond van de „Assam Disturbed Areas Act" van 1955 en de „Armed Forces (Special Powers) Act" van 1958. Krachtens dit decreet konden de strijdkrachten de civiele autoriteiten helpen tegen elke bedreiging van de openbare orde, zonodig met gebruik van wapens. Voorts werden samenscholingen van meer dan vier personen verboden alsook het dragen van wapens. Arrestaties en huiszoekingen konden zonder gerechtelijk bevel worden verricht.
Op 6 april vaardigde president Sanjiva Reddy een decreet uit dat de gouverneur machtigde stakingen in essentiële openbare diensten te verbieden. Dezelfde dag werd in een order van gouverneur Singh de overdracht van grond aan personen die niet het Indiase staatsburgerschap bezaten verboden, terwijl de gouverneur de volgende dag een stakingsverbod afkondigde voor de openbare diensten, de spoorwegen, de luchtvaart, de olieraffinaderijen, de banken en de strijdkrachten alsmede bij het vervoer van basisgrondstoffen.
In strijd met de regeringsorder begon op 6 april een massale civiele ongehoorzaamheidscampagne.

Het posten bij olie-installaties werd geintensiveerd. Op 10 april werd het werk in bijna alle regeringskantoren, banken en particuliere bedrijven verlamd door een staking. Duizenden werden gearresteerd, van wie de meesten echter binnen enkele uren weer werden vrijgelaten. Premier Gandhi poogde tijdens een bezoek aan Gauhati op 12 april de studentenleiders tevergeefs te overreden 1971 als peiljaar voor deportatie te accepteren.

Op 19 april trachtten militairen en politie het hoofdkantoor van de oliepijpleiding in Narengi te bezetten, maar zij moesten zich door het optreden van duizenden demonstranten terugtrekken, hoewel gebruik gemaakt was van traangas en de gunmmistok (met als gevolg ca. 100 gewondenj. De volgende dag arresteerden militairen en leden van de Centrale Reserve Politie (die de lokale politie hadden vervangen) bijna 3.000 posters en zij slaagden erin het hoofdkantoor onder controle te krijgen. Voor Gauhati werd een uitgaansverbod voor onbepaalde tijd afgekondigd en vele studentenleiders werden gearresteerd, terwijl andere onderdoken. Maar een poging om de olietoevoer te hervatten werd door een proteststaking van de arbeiders in de olie-raffinaderijen belet.

Op 22 april begon een vijfdaagse campagne waarbij voor regeringskantoren. banken en ander openbare instellingen werd gepost. Op 24 april namen ambtenaren uit Delhi de controle op het radiostation van Gauhati over, nadat de Assamees-sprekende staf was beschuldigd van steun aan de agitatie. Op 30 april beëindigden de arbeiders in de olieraffinaderijen hun staking (die tot ernstige tekorten had geleid), maar zij lieten weten niet te zullen toestaan dat ruwe olie Assam verliet.

Intussen had de „All-Assam Tribal Youth League", die de stambevolking uit de vlakte van de Brahmapoetravallei vertegenwoordigde premier Gandhi op 4 april in een memorandum verzocht om een amendement op de grondwet, waardoor de reeds aan de stammen van de heuvelgebieden toegekende waarborgen tot de stammen van de vlakte zouden worden uitgebreid. In dit memorandum werd gesteld dat hoewel volgens de volkstelling van 1971 de bevolking van Assam voor bijna 11% uit de stamleden bestond, slechts één van de 14 zetels van Assam in het Lagerhuis voor de stammen (Scheduled Tribes) was gereserveerd. Gevraagd werd om de verdrijving van illegale bezetters van de stamgronden en de verdeling van die gronden onder stamleden zonder land. Woordvoerders van de ,,League" leverden kritiek op het „Assamese chauvinisme" en stelden dat de studentenagitatie was gericht op het bestendigen van de overheersing door Assamezen (van hoge kasten) van de stammen, de oorspronkelijke bewoners van de deelstaat, aan wie de Assamese taal en cultuur was opgedrongen.
De campagne voor de verdrijving van vreemdelingen uit Assam, geleid door AASU en AAGSP, duurde echter voort.

Van 5-9 mei lokten duizenden arrestatie uit door te demonstreren vóór de regeringskantoren. Op 21 mei ging een negendaagse campagne van start van ,,niet-samenwerking" met de regering, waardoor regeringsbureaus, banken en postkantoren werden lamgelegd. Vrijwilligers bleven intussen posten bij de oliepompstations om de toevoer van ruwe olie uit Assam naar de rest van India te verhinderen. Ook waren posters actief om de uitvoer van jute, hout en bamboe uit Assam tegen te gaan.
De campagne leidde tot botsingen tussen de Assamees en de Bengali sprekende bevolkingsgroepen. Na een uitbarsting van geweld te Tinsukia (district Dibrugarh) op 17 mei breidden de onlusten en brandstichtingen zich uit tot de meer westelijk gelegen districten zoals Golpara, Kamrup, Nowgong en Darrang, waar de meerderheid van de Bengali's woonde.
Het hoogtepunt van de onlusten werd bereikt in de periode van 26-29 mei, maar ook in juni duurden sporadische incidenten voort, waarbij tot 6 juni zeker 52 personen werden gedood. Op 21 juni werden in Lakhimpur twee mensen gedood, toen de politie het vuur opende op een door de AASU georganiseerde (illegale) demonstratie. Van 4-6 juli slaagden posters erin het hele trein- en luchtverkeer tussen Noordoost-India en de rest van het land stil te leggen.

Op 5 juli keurde het Lagerhuis een wet goed die de president machtigde de wetgevende macht in Assam uit te oefenen (het presidentiële bestuur was in juni met zes maanden verlengd) zonder raadpleging van het unie-parlement, zelfs als de twee Huizen in zitting bijeen waren. De wet werd op 9 juli door het Hogerhuis goedgekeurd.
Na geheime besprekingen met Dorendra Singh, de (Congrespartij) premier van Manipoer, maakten AASU en AAGSP op 20 juli bekend dat zij hun campagne zouden opschorten, behalve voor wat betreft de blokkade van de uitvoer van olie, jute en hout. De regering deelde vervolgens op 30 juli mee dat zij alle gedetineerden zou vrijlaten, behalve die bij geweldpleging betrokken waren, op voorwaarde dat de agitatie zou worden beëindigd in al haar vormen uitgezonderd de blokkade van ruwe olie.
Op 18 aug. begonnen in Shillong (Meghalaya) formele besprekingen tussen Yogendra Makwana (staatsminister van binnenlandse zaken in de centrale regering) en leiders van AASU en AAGSP. Maar die besprekingen liepen vrijwel onmiddellijk vast. Op 20 aug. werden vijf AASU-leiders gearresteerd, en op 23 aug. nog eens twee. Vervolgens voerde de minister van binnenlandse zaken, Zail Singh, tussen 17 sept. en 16 okt. met leiders van AASU en AAGSP in Delhi twee rondes van besprekingen over de kwestie van de uitwijzing van vreemdelingen uit Assam.

De unie-regering stelde daarbij voor dat vreemdelingen die Assam vóór 1961 waren binnengekomen als Indiase staatsburgers zouden worden aanvaard, dat degenen die tussen de volkstelling van 1961 en 1971 waren gearriveerd hun kiesrecht zouden verliezen en dat degenen die sinds 1971 (sinds de onafhankelijksoorlog van Bangladesh) waren gekomen zouden worden gedeporteerd. AASU en AAGSP verklaarden zich bereid deze formule te overwegen, maar zij eisten dat immigranten die tussen 1961 en 1971 waren aangekomen naar andere delen van India zouden worden overgebracht, wat de regering weigerde te aanvaarden. Deze Assamese vertegenwoordigers stelden bovendien voor dat het nationale register van staatsburgerschap (1951) en de kiesregisters van 1952 als richtdocumenten zouden worden aanvaard voor het identificeren van buitenlanders, wier namen uit toekomstige kiesregisters zouden worden geschrapt.
Na afloop van de besprekingen, die door AASU en AAGSP als vruchteloos werden gekwalificeerd, kondigden Assamese studenten aan dat zij de agitatie zouden hervatten.

Inmiddels was het in Assam rustig gebleven. De scholen en colleges waren na een jaar gesloten te zijn geweest in okt. 1980 heropend. Maar de blokkade van de olie-uitvoer was gehanhaafd, wat volgens officiële statistieken (gepubliceerd op 20 okt. 1980) had geleid tot een produktieverlies van 3,15 mln ton ruwe olie en 2,65 mln ton olieprodukten ter waarde van 6.260 mln roepies in de eerste negen maanden van 1980. (In 1979 bedroeg de totale Indiase produktie 11,7 mln ton ruwe olie met een binnenlandse vraag van ca. 30 mln ton. Normaal kreeg India ca. 60% van zijn olie-invoer uit Irak en Iran, maar die toevoer werd bedreigd door de in sept. 1980 uitgebroken oorlog tussen deze twee staten. Normaal kwam een derde deel van de Indiase olieproduktie uit Assam.)

Op 27 okt. werd de agitatie met een algemene staking van 24 uur hervat, waarna de volgende dag een „gherao" (blokkade) van de woningen van de leden van het deelstaat-parlement begon.

Toen een menigte op 1 nov. poogde een hospitium voor deze parlementsleden in Dispur bij Gauhati binnen te dringen, opende de politie het vuur, waardoor een man werd gedood.
Op 2 nov. trad de regering op ter beëindiging van de olieblokkade. Militairen begonnen een operatie om de ca. 80.000 ton ruwe olie, die in de 750 km lange pijpleiding tussen de bronnen in Opper-Assam en de raffinaderij in Gauhati was geblokkeerd, te laten doorstromen, omdat voor een bevriezing van de olie werd gevreesd. Nadat een door de AASU uitgeroepen proteststaking op 3 nov. het leven in Gauhati had verlamd, gingen op 4 nov. ca. 1.200 arbeiders bij de olieraffinaderij voor onbepaalde tijd in staking.
Op 9 nov. werde een niet-ontplofte zware bom bij de pijpleiding ontdekt. Op 10 nov. namen legertechnici en civiele experts, geassisteerd door militairen, de controle op de olievelden, raffinaderijen en de pijpleiding over.

Op 17 nov. deel de minister Zail Singh in het Lagerhuis mee dat sinds het begin van de agitatie in aug. 1979 zeker 224 mensen waren gedood en dat nog eens 240 personen werden vermist.

Een op 24 niv. begonnen ambtenarenstaking leidde tot verder geweld. Op de eerste dag kwamen reeds vijf mensen om. Deze staking werd op 11 dec. beëindigd, maar er volgde (van 20-22 dec.) een massale civiele ongehoorzaamheids-

campagne, welke vergezeld ging van botsingen met de politie, die daarbij zeker **9** mensen doodschoot.

Op 6 dec. kwam aan het presidentieel bestuur van Assam een einde, nadat mevr. Syeda Anwara Taimur een 8 leden tellend kabinet van de Congrespartij (I) had gevormd. Deze nam een aantal maatregelen om de orde te herstellen: invoer op perscensuur, verbod van demonstraties en arrestaties van duizenden betogers.
Dit optreden had tot gevolg dat de agitatie in de eerste maanden van 1981 steeds meer de vorm aannam van sabotage-acties en terreurdaden.
Op 28 juni trad de regering van mevr. Taimur af, nadat de linkse partijen hun steun hadden ingetrokken, en op 30 juni werd de deelstaat opnieuw onder presidentieel bestuur geplaatst, terwijl het parlement werd geschorst.

Inmiddels waren de besprekingen tussen de unie-regering en de leiders van AASU en AAGSP op 16 mei 1981 te New Delhi hervat. Het overleg werd in de zomer en de herfst van 1981 met de nodige onderbrekingen voortgezet, maar er bleef onenigheid heersen over details, hoewel de unie-regering nu de eis aanvaarde dat de naar schatting 1,4 mln immigranten die Assam tussen 1961 en 1971 waren binnengekomen in andere deelstaten zouden worden gevestigd. Acht bijeenkomsten leverden geen oplossing op.

Op 19 nov. begon in Assam een algemene staking (bandh) van 36 uur, uitgeroepen door AASU en AAGSP, om kracht bij te zetten aan de eis inzake deportatie van de immigranten. Er werden honderden arrestaties verricht evenals bij volgende acties zoals een blokkade van het wegverkeer (30 nov.), een blokkade van weg- en spoorwegverkeer (31 dec. 1981, 1 jan. 1982) en een civiele ongehoorzaamheidscampagne (10-11 jan. 1982).
Op 24 dec. 1981 deelde staatsminister Yogendra Makwana mee dat er sinds het begin van de agitatie 209 personen in Assam waren gedood en dat 139 werden vermist. Bij de blokkade rond de jaarwisseling vonden zeven mensen de dood.
Op 18 jan 1982 werd een niet-samenwerkingsactie voor 12 uur afgekondigd uit protest tegen de vorming van een nieuwe deelstaatregering door de nieuwe leider van de Congrespartrij (I) in Assam, K. C. Gogoi. Deze was op 13 jan. als premier beëdigd, waarna het presidentiële bestuur werd opgeheven. Maar op 18 maart trad de regering-Gogoi af en werd Assam opnieuw – voor zes maanden – onder presidentieel bestuur geplaatst.
Inmiddels was bij besprekingen in New Delhi van 18-20 jan. 1982 tussen unie-regering, de oppositiepartijen en AASU/AAGSP overeenstemming bereikt over maatregelen waardoor de veiligheidscontrole langs de grens met Bangladesh zou worden verscherpt om verdere infiltratie van buitenlanders te voorkomen.

Maar geen akkoord werd bereikt over een formule om buitenlanders te betrappen die de deelstaat reeds illegaal waren binnengekomen.
Verdere besprekingen, gehouden van 8-10 febr. en van 7-8 april, leverden ook geen resultaat op, omdat de leiders van de agitatiecampagne weigerden te aanvaarden dat de unie-regering gebonden was aan een in juni 1965 gedane toezegging, nl. dat alle vluchtelingen uit Oost-Pakistan recht hadden op het Indiase staatsburgerschap.

De agitatie in Assam zelf duurde voort. Bij de tot dan toe ernstigste gewelddaad werden op 10 juni bij een bomontploffing op een markt in Gauhati 21 mensen gedood. De veronderstelling werd geopperd dat de markt als doelwit was uitgekozen omdat de winkeliers, voor het meerendeel Bengali's, geen gehoor hadden gegeven aan een opdracht van AASU en AAGSP om alle lichten tijdens de avond en de nacht van 8 op 9 juni te doven. De AASU veroordeelde de aanslag en ontkende elke betrokkenheid.
Op 14 aug. 's avond vergde een bomexplosie op een markt in de districtshoofdstad Nowgong zeven doden. De agitatie in Assam had toen volgens regeringsberichten reeds aan 334 mensen het leven gekost.
Premier Indira Gandhi waarschuwde de volgende dag in een rede t.g.v. de 35ste verjaardag van India's onafhankelijkheid voor de ,,gevaarlijke tendensen om de natie uit naam van de religie, de regio's of de kaste te verdelen".



(The Observer, 20-3-1983)

Meghalaya

Een campagne voor de uitsluiting van ,,vreemdelingen" uit de kiesregisters kwam in het najaar van 1979 op gang in de deelstaat Meghalaya, tegelijk met een soortgelijke campagne in Assam.
Deze campagne richtte zich niet alleen tegen immigranten uit Bangladesh, maar ook tegen alle niet-autochtone bewoners, waarbij vooral de Bengali's het doelwit waren.

Na onlusten in Shillong, die uitliepen op de moord op een aantal Bengali's, werd op **26** okt. **1979** een avondklok ingesteld. In een op 21 dec. bij de unieregering ingediend memorandum stelde een Bengalese organisatie dat niet-autochtonen uit andere deelstaten uit hun huizen werden verdreven en uit de kiesregisters werden geschrapt onder het voorwendsel dat zij geen Indiase staatsburgers waren.
Een protestbetoging van Bengali's in Shillong, waar de avondklok op 15 dec. was opgeheven, leidde op **20** dec. tot gewelddadigheden: betogers werden aangevallen en een aantal winkels werd in brand gestoken. Hoewel de avondklok opnieuw werd ingesteld en de politie opdracht kreeg geweldplegers en brandstichters ter plekke neer te schieten, deden zich op **22** dec. nieuwe onlusten voor, waarbij vijf mensen werden gedood. De volgende dag werden vijf inzittenden van een bus nabij de grens met Bangladesh vermoord.
Op **26** dec. vaardigde de gouverneur van de noordoostelijke deelstaten, L. P. Singh, een decreet uit dat de deelstaatregering machtigde iemand zonder vorm van proces voor zes maanden te detineren in het belang van de handhaving van de veiligheid. Op grond van dit decreet werden de volgende dag **9** personen, o.w. **3** parlementsleden. gearresteerd.

Door postende demonstranten vóór uitsluiting van ,,vreemdelingen" was er inmiddels voor gezorgd dat geen nominaties binnenkwamen voor één van de twee zetels in het Indiase Lagerhuis, die bij de parlementsverkiezingen van januari 1980 door de vertegenwoordigers van Meghalaya moesten worden bezet. Bijgevolg werd de verkiezing in het kiesdistrict Shillong uitgesteld.

Manipoer

In april 1980 begonnen studentenorganisaties in Manipoer een actie voor de deportatie van alle ,,buitenlanders" in de deelstaat, d.w.z. niet alleen de Bengali's uit Bangladesh en de Nepalezen (afstammelingen van de Ghurka's die in het Indiase leger hadden gediend), maar ook de Bengali's uit de deelstaat West-Bengalen en de Mizo's uit het unie-territorum Mizoram.
Vrij algemeen werd aangenomen dat achter de studentenacties een maoïstische afscheidingsbeweging, het Volksbevrijdingsleger (PLA) schuil-

ging, hoewel dit door de premier van Manipoer, Dorendra Singh van de Congrespartij (I), werd ontkend.

De afscheidingsbeweging in Manipoer begon aan het eind van de jaren zestig toen rebellen een tegenregering, de ,,revolutionaire regering van Manipoer", uitriepen. Het kwam echter tot een breuk binnen de revolutionaire regering en het Volksbevrijdingsleger (PLA) verrees, dat in 1978 onder leiding kwam van de in Tibet (China) opgeleide Biseswar Singh. Vervolgens ontstond onenigheid binnen het PLA en werd de Revolutionaire Volkspartij van Kungleipak (Prepak) opgericht, die marxistisch-leninistisch was georiënteerd en een grotere mate van autonomie en onafhankelijkheid binnen het Indiase staatsbestel nastreefde. terwijl het PLA volledige onafhankelijkheid van India eiste. Een van de Prepak-leiders, Tulachandra Singh, werd in februari 1980 gearresteerd, waarna hij in een verklaring opriep tot opschorting van de guerrilla-operaties in afwachting van onderhandelingen met de deelstaatregering. Maar het toen sterker lijkende PLA breidde zijn activiteiten uit, waarbij Indiase politie en paramilitaire regeringstroepen in hinderlagen werden gelokt en aangevallen.

Het separatisme ontleende zijn steun aan de Meiti's, een Mongoolse stam die ca. 59% van de bevolking van Manipoer omvat. De Meiti's begonnen aan het eind van de jaren zestig hun etnische identiteit te bevestigen door middel van een godsdienstig en cultureel reveil. Dit leidde tot een verwerping van het hindoeïsme; waartoe zij zich in de 18de eeuw op last van hun koning hadden bekeerd en dat zij nu als expressie van de Indiase culturele overheersing beschouwden, en tot een terugkeer naar het oude animistische geloof. Beeltenissen van de apostel, die 250 jaar eerder hun koning bekeerde, evenals afbeeldingen van de koning zelf werden samen met hindoegeschriften ritueel verbrand, aldus berichten uit april 1980.

Op 17 april 1980 kwam het in de hoofdstad van Manipoer, Imphal, tot incidenten toen studenten met geweld probeerden eindexamens te onderbreken om kracht bij te zetten aan hun eis i.z. een snelle deportatie van ,,buitenlandse staatsburgers". Twee scholen werden in brand gestoken. Toen de studenten weigerden zich te verspreiden, opende de politie het vuur, waardoor een student werd gedood. In Imphal werd een avondklok ingesteld.

Maar de ongeregeldheden duurden ook de volgende dag voort, waarop militairen ter assistentie van de politie werden ingezet. Bij een schotenwisseling viel toen nog een dode.

Op 20 april schortte de deelstaatregering de examens op. Een driedaagse staking in Imphal, uitgeroepen door studentenleiders, resulteerde op 21 april in botsingen tussen demonstranten en politie. Een brug werd opgeblazen, waardoor de stad werd afgesneden, en de politie vuurde op militanten die wegversperringen oprichtten.
Nadat een vrouw per ongeluk door de politie op 27 april was doodgeschoten, volgde op 28 en 29 april een nieuwe golf van gewelddadigheden en onlusten, waarbij, ondanks een uitgaansverbod van 48 uur, huizen en winkels van niet-Manipoeri's werden aangevallen en in brand gestoken. Minstens 3.000 leden van minderheidsgemeenschappen moesten worden geëvacueerd en zeker 5.000 niet-Manipoeri's (van de 200.000) zouden de deelstaat zijn ontvlucht. Vier personen, o.w. drie leden van de veiligheidstroepen, zouden zijn gedood.
De gouverneur van de noordoostelijke deelstaten, L. P. Singh, vaardigde op 28 april een decreet uit waarbij preventieve detentie werd ingevoerd: 151 personen werden gedetineerd.
De onlusten breidden zich ook tot de omgeving van de hoofdstad uit, waar een dorp met een overwegend Nepalese bevolking op 30 april in de as werd gelegd. Maar op 2 mei keerde de rust terug.
Bij besprekingen tussen premier Dorendra Singh en studentenorganisaties werd op 22 juli overeengekomen dat de regering vanaf 1 aug. met de registratie van buitenlanders zou beginnen en dat de studenten hun acties zouden opschorten.
Op 25 aug. gelastte de regering alle buitenlanders die in het noordelijke district woonden zonder in het bezit te zijn van geldige documenten, de deelstaat per 23 sept. te verlaten.
In oktober 1980 hervatten de studenten evenwel hun actie voor deportatie van de ,,buitenlanders" en zij boycotten de examens tot de kwestie zou zijn geregeld. Op 19 okt. werden vijf scholen en colleges in Imphal, waar examens zouden plaatsvinden, in brand gestoken.

Op 21 okt. bereikte premier Dorendra Singh een nieuw akkoord met de studenten, op grond waarvan de regering de registratie van ,,buitenlanders" voor 10 nov. 1980 zou voltooien.
Inmiddels zetten PLA en Prepak hun terroristische activiteiten voort met o.a. gewapende overvallen op banken en regeringskantoren. Verondersteld werd dat het buitgemaakte geld gebruikt werd voor wapenaankopen in Thailand en China.
De deelstaatregering bood op 11 juni 1980 een amnestie aan voor alle rebellen die zich binnen 15 dagen met hun wapens zouden overgeven, maar op dit aanbod werd nagenoeg niet gereageerd.
Op 8 sept. 1980 werd de hele deelstaat tot onveilig gebied verklaard. Veiligheidstroepen gingen in het najaar van 1980 en de eerste maanden van 1981 in het offensief, waarbij talrijke leiders van PLA en Prepak werden gearresteerd. In juni 1981 werd verondersteld dat Prepak inmiddels gedesintegreerd was, maar het PLA bleef actief en zou een samenwerking zijn aangegaan met de maoïstische Nationale Socialistische Raad van Nagaland (geleid dûor Muivah Tangkul en Issak Swu), de NSCN.
Op 6 juli 1981 werd Biseswar Singh, de ,,opperbevelhebber" van de PLA gevangen genomen na een 5 uur durend gevecht met veiligheidstroepen op ca. 20 mijl van Imphal, waarbij ook zeven. van zijn volgelingen werden gedood. Dat daarmee het verzet niet was gebroken bleek o.a. op 20 juli, toen een regeringsadviseur in Imphal werd doodgeschoten.
Op 26 okt. 1981 werden PLA en Prepak door de regering tot illegale organisaties verklaard.
Op 19 febr. 1982 werd een legerkonvooi op de hoofdweg van Kohima naar Imphal in een hinderlaag gelokt; 20 militairen werden gedood. Bericht werd dat deze actie de eerste gecombineerde operatie van PLA en NCSN was.
Op 13 april vond bij Imphal een vuurgevecht plaats, waarbij negen PLA-leden (o.w. de nieuwe bevelhebber Kunj Behari Singh) en twee militairen werden gedood. Op 12 juli werd een hoge regeringsfunctionaris in zijn huis te Imphal doodgeschoten.

Tripoera

Een soortgelijke ontwikkeling als in Assam deed zich ook voor in de deelstaat Tripoera, waar sinds het begin van de jaren vijftig de inheemse stambewoners, die voorheen de meerderheid van de bevolking vormden, werden overspoeld door immigranten uit Oost-Pakistan (thans Bangladesh) en het grootste deel van hun betere gronden kwijtraakten aan de Bengali's, die in 1979 minstens 63% van de totale bevolking van Tripoera vormden.
De regering van het Linkse Front o.l.v. CPI(M)-premier Nripen Chakravorty, die in jan. 1978 aan de macht kwam (pag. 500/3-'79), ging over tot uitvoering van de wet i.z. teruggave van ontvreemde gronden, die door de voorgaande regering van de Congrespartij in 1976 was aanvaard. Volgens deze wet moest grond die sinds 1969 door Bengali's van de stamleden was gekocht zonder officiële registratie aan de stamleden worden teruggegeven. Voorts diende de regering een wetsontwerp in tot vorming van een autonoom district in de gebieden met een

overduidelijke meerderheid voor de oorspronkelijke stambevolking; zo'n district zou door een gekozen raad moeten worden bestuurd.
Het verzet tegen deze maatregelen werd geleid door de in 1969 opgerichte Amra Bangali, die banden zou onderhouden met de in 1955 gestichte Anand Marg-secte. Amra Bangali bepleitte de vorming van een afzonderlijke staat voor alle Bangali's, „Bangalistan". door samenvoeging van West-Bengalen, Tripoera en de Bengali sprekende gebieden van Assam, Orissa en Bihar, met een optie voor Bangladesh om zich erbij aan te sluiten. Naar eigen zeggen beschikte Amra Bangali over 57.000 leden in West-Bengalen en 17.000 in Tripoera. Op 9 en 10 juni 1979 kwam het tot gewelddadige botsingen tussen aanhangers van de regering en de Amra Bangali in de buurt van Teliamura. Daarbij werden 16 mensen gedood en 143 huizen in de as gelegd.

Op 29 okt 1979 meldde de regering de ontdekking van een samenzwering door de Tripur Sena, een extremistische factie van de Tripura Upajatia Juba Samiti (sinds 31 dec. 1977 vertegenwoordigd met vier afgevaardigden in het deelstaatparlement). Onder leiding van Vijoy Rabkhal had Tripur Sena afgezanten naar Bangladesh gestuurd om wapens en een militaire opleiding van het Mizo National Front (MNF), de separatistische beweging uit Mizoram, te verkrijgen teneinde met geweld een onafhankelijke staat Tripoera te vestigen. Samen met het MNF zou Tripur Sena terreuracties en gewapende roofovervallen in Tripoera hebben uitgevoerd, aldus de regeringsnota.

In de volgende maanden werden vanuit Tripoera sporadische gewelddaden gemeld die aan Tripur Sena werden toegeschreven, zoals een aanval op een politiekamp op 9 nov. 1979 (3 doden) en een vuurgevecht tussen guerrillastrijders en de politie op 25 febr. 1980.

Op 6 juni 1980 begonnen gewapende stamleden aanvallen op overwegend door Bengali's bewoonde dorpen. In wat officieel werd omschreven als een ,,ongekende volkerenmoord" werden in de periode 6-10 juni volgens schattingen d.d. 25 juni meer dan 2.000 Bengali's in Zuid- en West-Tripoera vermoord. Ongeveer 260.000 mensen moesten worden ondergebracht in vluchtelingenkampen, nadat hun huizen waren platgebrand. Ca. 40.000 stamleden zouden de rimboe zijn ingevlucht.

Op 7 juni werden in Agartala, de hoofdstad van Tripoera, en omgeving honderden huizen in de as gelegd; het leger werd te hulp geroepen om de orde te herstellen. Op 8 juni werd het dorp Mandai overvallen en platgebrand; ca. 400 Bengali's werden gedood. In het nabijgelegen dorp Burakha werden ongeveer 500 hutten in brand gestoken en velen vermoord; en in Sachindranagar werden ca. 150 mensen vermoord. De ernstigste onlusten zouden zich hebben afgespeeld in het dorp Athara Card (op 12 mijl van Agartala), waar volgens ooggetuigen ca. 1.000 Bengali's zouden zijn afgeslacht, aldus het blad Expres s (25-6-'80). Volgens officiële gegevens uit Bangladesh dreven meer dan 400 onthoofde lijken op de rivieren de Gumti en de Sonai vanuit Tripoera naar Bangladesh.

Ca. 3.500 militairen en leden van de centrale reserve-politie, die naar Tripoera waren overgevlogen. verspreidden zich op 11 juni door de deelstaat met de opdracht ,,onruststokers" ter plekke neer te schieten. Enkele honderden personen werden gearresteerd, o.w. vooraanstaande leden van de Tripura Upajatia Juba Samiti.
Medio juni 1980 verschenen in vele gebieden van Tripoera posters waarin alle niet-autochtonen werd opgedragen de deelstaat per 26 juni te verlaten. Zij die achterbleven werden met uitroeiing bedreigd.

Aan Amri Bangali-aanhangers toegeschreven overvallen op dorpen van stamleden vonden plaats op 29-30 juni. Daarop volgden vergeldingsacties tegen Bengali-dorpen, waarbij zes mensen werden gedood en zeker 3.000 gezinnen dakloos werden.
Massale moordpartijen bleven sindsdien uit, hoewel incidentle gewelddaden voortduurden.

Op 2 juli overviel een gewapende bende een bus in Gandhari (ten zuiden van Agartala) en doodde 10 passagiers.
Op 9 juli voerden veiligheidstroepen zoekacties uit, waarbij 134 z.g. extremisten werden gearresteerd. De volgende dag werden nog 175 arrestaties verricht, nadat drie legerpatrouilles in hinderlagen waren gevallen.
Op 29 juli werd een politieman gedood bij een overval op een politiekamp.
In de laatste maanden van 1980 en ook in 1981 vonden herhaaldelijk aanvallen plaats van groepen stamleden in de grensgebieden van Tripoera. Die stamleden opereerden vanuit de Chittagong Hills in Bangladesh, waar zij volgens niet-officiele berichten een ,,revolutionaire regering-in-ballingschap" zouden hebben opgericht. Op 26 juni 1981 werd gemeld dat die dissidente stamleden kort tevoren zeker 12 lokale stamhoofden en leden van de regerende CPI(M) hadden gedood.

Mizoram

Het separatistische Mizo National Front (MNF) hervatte in juni 1979 zijn terroristische acties, die, afgezien van enkele op zichzelf staande incidenten, sinds juli 1976* waren opgeschorst.

Biakchhunga, de commandant van het „Mizo National Army" en leider van de gematigde factie in het MNF, was in juni 1978 tot voorzitter van het MNF gekozen i.p.v. Laldenga, die in New Delhi onder huisarrest stond. Op 27 okt. 1978 werd Laldenga uit het MNF gestoten, maar in jan. 1979 werd hij weer toegelaten en in febr. 1979 werd hij – in afwezigheid – opnieuw tot voorzitter gekozen.

De nieuwe pro-Laldenga leiding vaardigde op 2 juni 1979 een ultimatum uit waarin alle niet-Mizo's werd gelast Mizoram per 1 juli te verlaten. Op 14 juni werd een Bengalese ambtenaar doodgeschoten in Saitual; bij zijn lijk werd een afschrift van het ultimatum aangetroffen.
Toen zijn stoffelijk overschot de volgende dag naar zijn huis in Silchar (Assam) werd overgebracht, braken ongeregeldheden uit waarbij twee Mizo's werden gedood. Bij wijze van vergelding werden op 17 en 19 juni huizen en winkels van niet-Mizo's in de hoofdstad van Mizoram, Aizawl of Aijal, het doelwit van gewelddadige aanvallen door woedende menigten. Meer dan 200 niet-Mizo's werden op 21 juni onder bescherming van het leger van Aizawl naar Silchar gerepatrieerd, terwijl honderden Mizo's van Silchar naar Aizawl vluchtten.
MNF-strijders, naar verluidt extremistische aanhangers van Laldenga die vanuit de Chittagong Hills in Bangladesh in Mizoram zouden zijn geïnfiltreerd, voerden in de periode van 22 juni t/m 2 juli diverse overvallen uit, waarna het MNF op 7 juli tot illegale organisatie werd verklaard (een uit 1975 daterende verbod was in 1977 opgeheven) en Laldenga op 8 juli te New Delhi werd gearresteerd op beschuldiging van samenzwering, het voeren van oorlog tegen India en opruiing.
Op 1 aug. legden Biakchunga en 100 leden van zijn gematigde factie, incl. de oudste zoon van ex-premier Thenphunga Sailo en vier voormalige leden van de ondergrondse ,,regering", hun wapens neer. Op 28 aug. gaf Malsawma Coloney, vice-voorzitter van het MNF onder Biakchhunga, zich over en op 27 sept. volgden nog 15 MNF-leden dit voorbeeld.

Op 31 jan. 1980 maakte de zojuist weer aan de macht gekomen Indiase premier Indira Gandhi een verzoenend gebaar jegens Laldenga. Hij werd vrijgelaten en de tegen hem ingediende aanklachten wegens opruiing en samenzwering werden ingetrokken. Mevr. Gandhi liet weten in overleg met Laldenga binnen het Indiase

* Op 1 juli 1976 sloot de begin dat jaar uit ballingschap (sinds 1966) naar India teruggekeerde Laldenga een overeenkomst met de Indiase regering, op grond waarvan het MNF Mizoram als integraal deel van India erkende (en daarmee afstand deed van de eis van onafhankelijkheid) en toezegde zijn wapens in te leveren; op hun beurt zouden de Indiase troepen hun antiguerrilla-acties staken. Maar sindsdien beschuldigden Laldenga en de Indiase regering elkaar herhaaldelijk van het schenden van deze overeenkomst. Volgens de regering had Laldenga o.a. de tijd voor het inleveren van de wapens gebruikt om zijn aanhangers op te ruien de wapens niet in te leveren. Volgens Laldenga had de regering eenzijdig de besprekingen afgebroken en hem sinds maart 1978 in New Delhi huisarrest opgelegd.

staatsbestel tot een regeling voor Mizoram te willen komen.
Maar in de volgende periode werden de guerrilla-activiteiten – na een soort pauze van negen maanden – juist opgevoerd. Eind juni bedroeg het aantal slachtoffers sinds januari 28.
Inmiddels hadden twee afgezanten van Laldenga een bezoek gebracht aan het hoofdkwartier van het MNF in de Arakan-heuvels om eventuele vredesbesprekingen aan de orde te stellen.
Op 25 juni 1980 verklaarde Laldenga dat de nationale raad en het uitvoerende comité van het MNF tijdens bijeenkomsten op 13 en 14 juni hadden ingestemd met een bestand en met de intrekking van het ultimatum waarin alle niet-Mizo's werden gelast Mizoram te verlaten.

Op 20 juni 1980 deelde de Indiase minister van binnenlandse zaken, Zail Singh, in het Lagerhuis mee dat na twee gesprekken tussen Laldenga en premier Gandhi was overeengekomen dat het MNF al zijn ondergrondse activiteiten zou staken met ingang van 31 juli te middernacht en dat de Indiase veiligheidstroepen op hetzelfde moment hun operaties tegen het MNF zouden opschorten. Op korte termijn zouden tussen het MNF en de Indiase regering onderhandelingen beginnen om tot een politieke oplossing te komen, waarbij, aldus Zail Singh, door Laldenga was erkend dat Mizoram een integraal deel van India vormde en dat elke regeling van de status van Mizoram in het kader van de Indiase grondwet zou plaatsvinden.
Hoewel het MNF zijn guerrilla-activiteiten na het bestand opschortte, leverde het zijn wapens niet in. Ook bleef het nieuwe recruten aanwerven en ,,belastingen" innen.
Inmiddels vonden in New Delhi onderhandelingen plaats tussen de vertegenwoordiger van premier Gandhi, G. Parthasarathy, en Laldenga, die in maart 1981, na terugkeer van overleg op het MNF-hoofdkwartier in het oerwoud van Bangladesh, een nieuwe reeks eisen stelde waarbij de nadruk sterker op afscheiding kwam te liggen (*NRC/H'blad* 6-3-'82).

Laldenga eiste volgens KCA (10-9-'82)de status van deelstaat voor Mizoram (thans een unie-territorium), speciale constitutionele bepalingen met garanties voor volledige autonomie, het ontslag van de op 8 mei 1979 gevormde regering van Thenphunga Sailo, ontbinding van het in april 1979 gekozen parlement van Mizoram, benoeming van een raad van adviseurs voor de gouverneur onder voorzitterschap van Laldenga in afwachting van nieuwe verkiezingen en de inlijving bij Mizoram van delen van Manipoer met een Mizo-bevolking. De regering aanvaardde de eis i.z. de status van deelstaat, maar benadrukte dat de gouverneur speciale volmachten i.z. financiën alsmede wet en orde moest behouden. Bericht werd dat de harde kern van het Mizo-verzet tegen enigerlei compromis was. Duidelijk werd dat geen akkoord kon worden bereikt.

In die situatie brak de Indiase regering op 12 jan. 1982 de besprekingen af. Op 20 jan. verbood zij het MNF en zijn militaire vleugel, het Mizo National Army, krachtens de wet op illegale activiteiten. In een officieel communiqué, dat op 21 jan. door de Indiase radio werd uitgezonden, werd het MNF beschuldigd van gewelddaden tegen veiligheidstroepen, ambtenaren en gewone burgers, van plundering, van intimidatie van de burgerbevolking en het inzamelen van geld om paramilitaire eenheden op te bouwen alsmede van het verwerven van hulp uit het buitenland. In de hoofdstad Aizawl werd op 20 jan. een nachtelijk uitgaansverbod afgekondigd en de arrestatie van negen MNF-leden werd gemeld.

Op 21 febr. verklaarde Laldenga dat de nationale raad van het MNF een in 1980 aanvaarde resolutie had ingetrokken, waarin het zich had uitgesproken voor een politieke oplossing in het kader van de Indiase grondwet. Nadat hem was opgedragen het land te verlaten, vloog Laldenga op 21 april naar Londen.

Op 27 mei werd bericht dat ca. 490 MNF-leden zich sinds 20 jan. hadden overgegeven dan wel waren gearresteerd.
In juni hervatte het MNF zijn terreuracties; in de periode 13-18 juni werden drie personen vermoord, o.w. een parlementslid. Alle niet-Mizo's kregen de waarschuwing Mizoram per 21 juni te verlaten en in de eerste week van juli werden vier niet-Mizo's doodgeschoten.

Nagaland

In Nagaland kreeg de separatistische beweging in 1979 een extra dimensie door het optreden van een ideologische geïnspireerde Naga-partij, nl. de maoïstische All-Nagaland Communist Party, die verantwoordelijk werd gesteld voor de dood van zeven militairen in een hinderlaag nabij de grens met Birma op 27 maart 1979.
Naar werd aangenomen had de nieuwe partij banden aangeknoopt met de harde kern van de Naga-guerrillastrijders o.l.v. de in Peking opgeleide Muivah Tangkul. Deze en zijn 1.000 a 1.500 man bestaande en in Birma verblijvende guerrillagroep hadden in 1975 de overeenkomst tussen de Indiase regering en de gematigde vleugel van de Naga-verzetsbeweging verworpen. De gematigden hadden bij de z.g. Shillong-overeenkomst ingestemd met een autonoom gebied voor de Naga's binnen het Indiase staatsbestel.
In juli 1980 werd bericht dat de maoïstische groepering meer dan 200 aanhangers van de verbannen Naga-leider A. Z. Phizo had vermoord en 150 dorpen had platgebrand.
De premier van Nagaland, J. B. Jasokie, deelde op 8 aug. 1980 mee dat 474 Naga's uit Birma waren uitgeweken naar het Tuensang-district in Nagaland.
In dit district werd op 12 mei 1981 een legerpost door guerrillastrijders bestormd en in brand gestoken, waarbij zeven militairen werden gedood.
Zeker 70 mensen zouden in een dorp in Tuensang op 27 sept. 1980 zijn omgekomen bij een treffen tussen twee facties van de Naga-afscheidingsbeweging: aanhangers van de in Londen wonende Angami Zapu Phizo, geleid door ,,brigade-generaal" Singyuan, en leden van de Nationale Socialistische Raad van Nagaland (de nieuwe naam voor de maoïstische organisatie o.l.v. Muivah Tangkul en Issak Swu). In nov. 1980 werd melding gemaakt van nog een derde factie o.l.v. Mowu Angami, de voormalige opperbevelhebber van het z.g. ,,federale leger", die vijandig tegenover de beide andere groeperingen zou staan.
Op 12 aug. 1982 vond langs de grens met Birma een gewapend treffen plaats tussen strijders van de Nationale Socialistische Raad van Nagaland en veiligheidstroepen, waarbij 10 guerrillastrijders en 7 militairen werden gedood. De guerrilla leek echter tot incidentele acties te zijn beperkt.
Volgens NZZ (19-11-'82)behoort Nagaland momenteel tot de rustigste gebieden in het noordoosten van India.

Assam 1983

Op 5 jan. liepen de onderhandelingen van de unie-regering onder premier Gandhi met de leiders van AASU en AAGSP opnieuw (na een twintigtal bijeenkomsten sinds febr. 1980) op een mislukking uit.
Op 6 jan. schreef de unie-regering verkiezingen voor Assam uit. De 8,6 mln kiezers, o.w. ca. 2,3 mln Bengali's uit Bangladesh, werden door de kiescommissie op 12 jan. uitgenodigd op 14, 17 en 20 febr. de 126 leden van de deelstaatparlement te kiezen alsmede de 12 (van de 14) afvaardigden van Assam in het Indiase Lagerhuis (voor wie de verkiezing in jan. 1980 was uitgesteld). De vorige deelstaatverkiezingen waren op 25 febr. 1978 gehouden.
Op 7 jan. organiseerde de unie-regering een luchtbrug om 15.000 leden van de paramilitaire centrale reserve

politie naar Assam over te brengen voor het handhaven van de orde.
AASU en AAGSP startten een campagne om de verkiezingen onmogelijk te maken. De leiders van de agitatie wezen erop dat de ,,immorele verkiezingen" gehouden zouden worden op basis van de kieslijsten van 1978 waartegen hun beweging reeds sinds 1979 ageerde. Bovendien waren jongeren die sinds 1978 de kiesgerechtigde leeftijd (21) hadden bereikt niet op de kieslijsten opgenomen. Hierdoor werd een zeer groot deel van de leiders van de protestbeweging, studenten, uitgeschakeld.

Op 19 jan. liep een door de protestbeweging uitgeroepen algemene staking van 35 uur af, die werd gekenmerkt door bomaanslagen, brandstichting en pogingen tot sabotage van spoorlijnen. Inmiddels lieten ook de voornaamste oppositiepartijen in India, uitgezonderd de communisten, weten dat zij niet aan de verkiezingen in Assam deel zouden nemen.

Op 23 jan. deelden de leiders van de agitatie mee dat zij premier Indira Gandhi zouden beletten campagne te voeren t.b.v. haar Congrespartij.
Op 3 febr. vielen in de buurt van Tangla negen doden: zeven mensen werden doodgeschoten door politie en paramilitaire eenheden, twee werden gedood bij gevechten met immigranten. In het district Mangaldoi werd toen het leger ingezet.
Op 5 febr. begon een actie van burgerlijke ongehoorzaamheid: de ambtenaren werd gevraagd 18 dagen te staken, de burgers geen belasting te betalen.
Op 8 febr., toen het dodental als gevolg van de onlusten tot 30 was gestegen, werd bericht dat een ,,niet-samenwerkings"-campagne op gang was gekomen, waardoor de transportsector werd stilgelegd, kantoren bijna verlaten waren en banken en postkantoren de deuren sloten.
Eveneens op 8 febr. werden twee olieraffinaderijen gesloten, omdat de arbeiders niet op hun werk verschenen. De regering deelde de volgende dag mee dat zij een beroep op de wet (Essential Services Maintenance Act) had gedaan om stakingen in Assam vanaf 15 febr. te verbieden.
Op 10 en 11 febr. hield premier Indira Gandhi een verkiezingstoernee door Assam, waar toen nog ca. 55.000 leden van de centrale reserve politie en van de grenstroepen waren ingezet. Zij riep op een bijeenkomst in Cachar haar toehoorders op aan de verkiezingen deel te nemen, want ,,stemmen is ons geboorterecht". Op bevel van de premier nam het leger op 11 febr. het beheer van olie-installaties over.

Terwijl het dodental als gevolg van de onlusten op 13 febr. op ruim 90 werd geschat, werd op 14 febr. bekend dat in de nacht van 12 op 13 febr. in het district Darrang (60 mijl ten noordoosten van Gauhati) 15 dorpen, bewoond door Assamese hindoes, zouden zijn aangevallen door Nepalezen en Bodostamleden, die met speren, hakmessen, stokken alsmede pijl en boog waren bewapend. De aanvallers zouden meer dan 100 dorpelingen. vooral in Mangaldai, hebben afgeslacht, en duizenden hutten in brand hebben gestoken. AFP maakte op 15 febr. zelfs melding van ruim 450 doden, maar latere berichten spraken van 150.
In het district Darrang werd op 15 febr. een kandidaat van de Congrespartij (I) door Assamese dorpelingen onthoofd, kennelijk om de massamoord te wreken. De leden van de Bodo-stam, meer dan 1,2 mln in India, zouden wraak hebben genomen voor de moord op hun kandidaat voor de verkiezingen. Acht dorpen van immigranten werden op 15 febr. in de as gelegd.

Op 16 febr. kwam het leger tussenbeide in de stad Goalpara, nadat plaatselijke politiemannen drie leden van de centrale reserve politie hadden doodgeschoten. Het dodental in twee weken steeg daarmee tot 298.
Terwijl op 18 febr. bij diverse incidenten zeker 28 mensen om het leven kwamen, vond diezelfde dag in het district Nowgong opnieuw een massamoord plaats. Tussen 1.000 en 1.500 Bengali's werden in 16 dorpen, in het bijzonder Nellie, afgeslacht door (Lalung-)stamleden uit de vlakte. De Bengali's hadden zich op regeringsgrond in het heuvelgebied aan de voet van het gebergte gevestigd, een gebied door door de stamleden als hun terrein wordt beschouwd (The Economist 26-2).

Op 21 febr. vond een nieuw bloedbad plaats, toen Assamezen dorpen van Bengali's aanvielen in het district Lakhimpur (240 km ten noorden van Gauhati). In de ruïnes van het dorp Silapathar werden later 50 lijken ontdekt.
Eveneens op 21 febr. bracht premier Gandhi een bezoek aan Assam om zich van de situatie op de hoogte te stellen. Zij weigerde de ,,morele verantwoordelijkheid" voor het geweld te accepteren; de schuld daarvoor gaf zij aan de campagnevoerders tegen de immigranten. Op 22 febr. herhaalde premier Gandhi in het parlement te New Delhi bereid te zijn de onderhandelingen met de Assamezen over de uitwijzing van na 1971 binnengekomen immigranten te heropenen. Zij weigerde echter over het lot van de anderen te praten: ,,Hoe kunnen kinderen worden weggestuurd die na 1960 in India zijn geboren? Het zijn allemaal Indiase burgers (...) Hoe kunnen zij die hier al generaties lang wonen, er zomaar worden uitgegooid?"
Inmiddels waren tienduizenden immigranten uit hun dorpen gevlucht uit angst voor nieuwe slachtpartijen. Zeker 6.000 Bengali's werden, aldus berichten van 25 febr., opgevangen in haastig opgerichte vluchtelingenkampen in de deelstaat West-Bengalen, terwijl 21.000 stamleden de oerwouden van Arunachal Pradesh zouden zijn ingevlucht. Voorts zouden op stations in Assam nog eens 50.000 overlevenden van het etnische geweld zijn samengedromd, aldus The Times of In-



Een dode man voor de resten van zijn platgebrande huis in Nellie.



Overlevenden van de massamoord in Nellie op 19 febr. in een lokaal vluchtelingenkamp

dia op basis van officiële bronnen (*NRC/H'blad* 25-2). De grootste concentratie van vluchtelingen zou zich volgens deze krant bevinden op het station van Khairabari (district Darrang), waar 17.000 mensen op vervoer zouden wachten.
De verkiezingen voor het deelstaatparlement werden gewonnen door de Congrespartij, maar bij nader onderzoek bleek dat meer dan 80% van de kiesgerechtigden niet was opgekomen. Ook waren de verkiezingen slechts in 108 van de 126 kiesdistricten doorgegaan; die in de 18 overige moesten vanwege het geweld worden uitgesteld. Na de telling van de stemmen in 108 kiesdistricten had de Congrespartij 90 zetels veroverd.

Over het doorgaan van de verkiezingen schreef *NRC/H'blad (28-2) o.a.:*

,,...De regering verdedigt zich met het argument dat zij niet kon toestaan dat de tegenstanders van de verkiezingen met hun dreigementen het democratische proces zouden belemmeren.
Maar waarnemers wijzen erop dat de Congres-Partij – naar het lijkt de enige die voordeel had bij het doorgaan van de verkiezingen – openlijk aan etnische en religieuze hartstochten appelleerde om zich van stemmen te verzekeren. De partij richtte zich vooral op de niet-Assamezen, met name de moslem-immigranten uit Bangladesh wier stemrecht de werkelijke inzet van de controverse was. Daarbij werden de bestaande conflicten verder verscherpt, met als gevolg dat verschillende etnische en religieuze groeperingen elkaar begonnen aan te vallen en er een golf van razernij werd ontkend.
Bij nader onderzoek blijkt dat meer dan 80% van de Assamezen de verkiezineen heeft geboycot – volgens de regering uit angst. en niet omdat men de boycot steunde. Maar. zo vragen waarnemers zich af, geeft de regering ook toe dat ze er niet in geslaagd is de mensen die wel wilden stemmen adequate bescherming te bieden?
De opkomst lag alleen boven de 30% in kiesdistricten waar niet-Assamezen wonen. In gebieden waar Assamezen in de meerderheid zijn waren de verkiezingen een farce. In één kiesdistrict kwamen er van de 77.000 kiezers op de lijst maar 1.500 opdagen. . ."

Op 27 febr. werd in Gauhati een 13 leden tellende regering van de Congrespartij beëdigd onder premier Hiteswar Saikai. Deze verklaarde tegenover journalisten dat hij als zijn voornaamste taak zag een eind te maken aan het bloedvergieten en te zorgen voor de slachtoffers van de onlusten. Door de beëdiging van de nieuwe deelstaatregering, waarin drie moslems en twee stammenverteeenwoordigers zitting hadden. kwam–een eind aan de periode van rechtstreeks presidentieel bestuur.

De agitatiegroeperingen lieten echter weten de regering niet te erkennen. Zij achtten de verkiezingsuitslag ongeldig vanwege de lage opkomst. Tijdens de beëdigingsplechtigheid werd Gauhati door een 24-uursstaking van de elektriciteitscentrale in het donker gezet.

Op 28 febr. volgde een algemene staking van 24 uur, waardoor elektriciteitscentrales, olieraffinaderijen, overheidskantoren en het openbaar vervoer werden lamgelegd en de winkels gesloten bleven. Er werd geen melding gemaakt van gewelddadigheden.

NEDERLAND

STAND VAN DE WERKLOOSHEID IN DECEMBER 1982 EN HET GEHELE JAAR 1982

1. ALGEMEEN

Eind december 1982 stonden 454.140 mannen en 190.050 vrouwen als werkloos bij de arbeidsbureaus ingeschreven. Vergeleken met eind november 1982 betekent dit een stijging van het aantal werkloze mannen met 31.360 en van het aantal werkloze vrouwen met 1.220. De werkloosheid van mannen en vrouwen te zamen kwam hierdoor op 644.190, hetgeen 32.580 meer is dan eind november 1982.

De stijging van de werkloosheid met 32.580 tot 644.190 personen kan voor ruim de helft aan seizoensinvloeden worden toegeschreven. Na correctie voor deze invloeden stijgt de werkloosheid met 14.400: 9.700 mannen en 4.700 vrouwen.

Aan het eind van ieder jaar worden de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde cijfers herzien. Bij beschouwing van de (herziene)cijfers blijkt dat er gedurende de eerste helft van 1982 sprake was van een gemiddeld grotere werkloosheidsstijging per maand dan gedurende de tweede helft, te weten 16.000 tegenover 12.000 per maand. Deze ontwikkeling manifesteert zich bij mannen sterker dan bij vrouwen. Vooral bij bouwvakpersoneel komt een duidelijk verschil naar voren (3.000 tegenover 1.250 per maand).

De ontwikkeling in 1982 resulteerde in een gemiddeld werkloosheidsniveau van 541.700 personen (zie Tabel 1). Dit is 156.400 of 41% meer dan in 1981.

Tabel 1. **Werkloosheid en openstaande vraag, jaargemiddelden.**

	1980	1981	1982
Werkloosheid		x 1.000	
mannen	159,9	262,1	376,2
vrouwen	88.0	123,2	165,5
totaal	**247,9**	**385,3**	**541,7**
Geregistreerde openstaande vraag	53,9	20,9	11,3

Uitgedrukt in een percentage van de afhankelijke beroepsbevolking bedrieg eind december 1982 de werkloosheid van mannen 13,9, van vrouwen 17,1 en van mannen en vrouwen samen 14,7. Voor seizoen gecorrigeerd luiden de percentages respectievelijk 13,2, 16,8 en 14,1.
Behalve bovengenoemd aantal werklozen stonden eind december 1982 bij de arbeidsbureaus 53.160 personen (van wie bijna 77% vrouwen) ingeschreven, die beschikbaar waren voor een gedeeltelijke dagtaak. Ten opzichte van eind november 1982 is er sprake van een stijging met 1.170 personen.

De geregistreerde openstaande vraag naar personeel is in de verslagmaand ten opzichte van de vorige maand ten opzichte van de vorige maand gedaald met 870 tot 8.200.
Na correctie voor seizoensinvloeden is er eveneens sprake van een daling, te weten met 600 tot een niveau van 9.200. Dit niveau komt overeen met 0,2% van de afhankelijke beroepsbevolking

Ongecorrigeerd voor seizoen	
Werklozen	
mannen	454.144
vrouwen	190.047
totaal	644.191
van wie schoolverlaters	87.657
Openstaande aanvragen	
totaal	8.196
Gecorrigeerd voor seizoen	
Werklozen	
mannen	429.300
vrouwen	186.400
totaal	615.800
van wie schoolverlaters	90.900
Openstaande aanvragen	
totaal	9.200

2. DE ARBEIDSMARKT NAAR REGIO EN BEROEP

a. Ontwikkelingen in december 1982

Gedurende de maand december 1982 is de werkloosheid van mannen en vrouwen te zamen het sterkst gestegen in de provincie Drenthe (met ruim 10%).

Relatief gering waren de mutaties in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland (3 a 4%). De toename van de totale werkloosheid kan geheel worden toegeschreven aan de ontwikkeling bij de mannen. Het aantal werkloze vrouwen steeg nauwelijks, in Overijssel en Friesland was zelfs sprake van een lichte daling.
Na correctie voor seizoensinvloeden blijkt de werkloosheid het sterkst te zijn gestegen in Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Brabant (ruim 3%).
In Friesland en Drenthe bleef de mutatie beperkt tot minder dan 1%.

KADER

De geregistreerde openstaande vraag naar personeel liep in alle provincies verder terug. Vooral in Friesland, Utrecht en Noord-Brabant was er sprake van een aanzienlijke terugval.
Van de vier grote steden is de werkloosheid gedurende de verslagmaand het sterkst gestegen in Utrecht (ruim 5%). In Den Haag bedroeg die mutatie 4.5% en in Rotterdam en Amsterdam ongeveer 2%.
De werkloosheidsstijging bij mannen concentreerde zich vooral in de ,,seizoengevoelige"beroepsgroepen, te weten het landbouwpersoneel, de bouwvakarbeiders en de chauffeurs. In de overige beroepsgroepen was de toename minder groot. Bij de vrouwelijke beroepsgroepen was er nauwelijks van enige stijging sprake. Bij het kledingpersoneel, het onderwijzend personeel, het kappers- en wasserijpersoneel en het sociaal en geneeskundig personeel trad enige daling van de werkloosheid op.
Na correctie voor seizoensinvloeden blijkt de werkloosheidsstijging in de bouw relatief gering te zijn.
In de andere beroepsgroepen ligt de toename rond de 3%.
Enige toename van de openstaande vraag naar personeel deed zich voor bij het landbouwpersoneel, het kantoorpersoneel en het geneeskundig personeel. In de overige beroepsgroepen daalde de vraag.

b. Ontwikkelingen in het jaar 1982

Het gemiddelde werkloosheidsniveau lag in 1982 41% hoger dan in 1981.
De sterkste toename deed zich voor in de provincies Utrecht (53%)en Overijssel (49%). Relatief gering waren de mutaties in Groningen (32%)en Limburg (28%). Dit beeld komt overeen met dat van de ontwikkeling van 1981 op 1980. Verder was in Noord-Brabant de stijging (34%)minder groot dan gemiddeld voor Nederland. Deze ontwikkeling betekent een verdergaande vermindering van de verschillen tussen de provincies Groningen en Limburg en de overige provincies.
Uitgedrukt in percenten van de afhankelijke beroepsbevolking varieert de werkloosheid (gemiddeld 1982) van 9% in Utrecht tot 17% in Groningen, Friesland en Limburg.
Ook bij de beroepsgroepen geldt dat de stijging van het gemiddeld werkloosheidsniveau van 1982 ten opzichte van 1981 gelijkmatiger verdeeld is dan in het recente verleden. De enige uitschieter is te constateren bij het metaalbewerkend personeel met een toename van 64%. De stijging van het aantal werkloze onderwijzers was het minst groot.

3. WERKLOOSHEID NAAR LEEFTIJD

a. Ontwikkelingen in december

In de verslagmaand is het aantal jeugdige werklozen (jonger dan 23 jaar) bij de mannen gestegen met 3.310 tot 120.520 en bij vrouwen gedaald met 2.890 tot 98.570.
De totale jeugdwerkloosheid (219.090) maakt thans 34% uit van de totale werkloosheid. Bij mannen is dit percentage 27 en bij vrouwen 52.
De stijging van de jeugdwerkloosheid komt voor rekening van de niet-schoolverlaters.
Het aantal werkloze schoolverlaters is in december namelijk afgenomen met 5.690 personen, te weten met 2.160 bij mannen en met 3.350 bij vrouwen.

Ten opzichte van het niveau van december 1981 ligt de jeugdwerkloosheid in de verslagmaand 32% hoger. (De stijging van de totale werkloosheid over dezelfde periode is 36%.) Deze toename kan voor een groot deel worden toegeschreven aan de ontwikkeling bij schoolverlaters. Ten opzichte van een jaar geleden ligt de werkloosheid onder schoolverlaters namelijk 49% hoger, te weten +60% bij mannen en +42% bij vrouwen.
In de leeftijdscategorieën vanaf 23 jaar is de werkloosheid in de verslagmaand zowel bij mannen als bij vrouwen over de hele linie gestegen.
Ook vergeleken met een jaar geleden ligt in deze leeftijdscategorieën het werkloosheidsniveau hoger. De hoogste percentuele stijging (+44%) deed zich voor in de leeftijdsgroep 50 tot en met 54 jaar.

b. Ontwikkelingen in het jaar 1982

Het gemiddelde werkloosheidsniveau van schoolverlaters (jonger dan 23 jaar) lag in 1982 46% hoger dan het gemiddelde niveau van 1981 (zie Tabel 2). Bij mannen is dit percentage 55 en bij vrouwen 40. Deze stijging is fors te noemen, vergeleken met de ontwikkeling van de werkloosheid onder niet schoolverlaters.

Tabel 2. **Werkloosheid van schoolverlaters en overige jongeren (<23 jaar) naar geslacht en leeftijd,** 1982 **ten opzichte van** 1981, **percentuele mutaties van jaargemiddelden.**

	jonger dan 19 jaar		19 t/m 22 jaar		totaal c23 jaar	
	m	v	m	v	m	v
School-verlaters	48,0	26,3	64,4	61,4	55,0	40,4
Overigen	3,4	0,5	42,4	34,0	34,5	25,3
Totaal	**27,4**	**17,8**	**46,4**	**42,9**	**40,5**	32.5

Uit de tabel kan worden afgeleid dat bij mannen de ontwikkeling van de jeugdwerkloosheid ongunstiger is dan bij vrouwen.
Het gemiddelde werkloosheidsniveau van mannen en vrouwen tussen de 25 en 55 jaar is in 1982 nog meer toegenomen dan de jeugdwerkloosheid. Dit geldt met name voor de werkloze mannen tussen de 40 en 55 jaar (+50%).

4. WERKLOOSHEID ONDER BUITENLANDERS

Het aantal werkloze buitenlanders was eind december 1982 47.100. Dit aantal steeg in 1982 minder snel dan het totale werkloosheidsniveau. In 1981 was het aandeel van werklozen met een andere dan de Nederlandse nationaliteit 8,4%; in 1982 was dit percentage 7,8. Dit is nog steeds veel hoger dan het aandeel dat buitenlanders innemen in de afhankelijke beroepsbevolking. Het werkloosheidspercentage onder buitenlanders ligt dan ook boven het landelijke percentage. Het steeg van 13,3 in 1981 tot 16,2 in 1982. De positie van buitenlanders op de arbeidsmarkt is dus nog steeds slechter dan die van Nederlanders. In de vier grote steden ligt het aandeel van buitenlanders onder de werklozen veel hoger (zie Tabel 3).

Tabel 3 **Werkloosheid naar nationaliteit, jaargemiddelden.**

land van herkomst	absoluut		in % v d nationale resp regionale werkloosheid		in % v d afhankelijke beroepsbevolking[1]	
	1981	1982	1981	1982	1981	1982
	x 1 000		%		%	
EG	6,5	8.3	1,7	1,5	9,9	12
Turkije	10,9	14,6	2,8	2,7	17,9	21
Marokko	6,3	8,5	1,6	1.6	15,2	19
Overig	8,6	10,8	2,2	2,0	14,5	13
Totaal	**32,4**	**42,3**	8,4	**7,8**	**13,3**	**16**
waarvan in rayon						
Amsterdam	3,6	4,9	13,8	13.6		
Rotterdam	4,3	5,6	18,0	16,6		
Den Haag	2,2	3,0	16,0	13,8		
Utrecht	1,4	1,9	16,7	14,8		

[1] De omvang van de afhankelijke beroepsbevolking met een buitenlandse nationaliteit is bepaald door optelling van het aantal buitenlandse werknemers (bron: CBS) met het aantal werklozen met een andere dan Nederlandse nationaliteit.
De gegevens betreffende de buitenlandse werknemers zijn voor 1982 geraamd. Gegevens naar rayon zijn niet bekend

5. MAATREGELEN

Per eind december volgden 40.960 personen een door het ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid gesubsidieerde (bedrijfs-)opleiding. Voorts waren 9.750 personen werkzaam onder toepassing van een plaatsingsbevorderende maatregel Werkgelegenheidsverruimende maatregelen boden eind december werk aan totaal 10.960 personen. Daarbij komen nog de jongeren die werkzaam zijn in het kader van Experimentele arbeidsprojecten voor jeugdige werklozen (begin vierde kwartaal 770 jongeren) en de personen die in het kader van de Herziene werkgelegenheidsverruimende maatregel aan werk konden worden geholpen (eind november 7.420 personen).
Het algemene beeld is dat in de laatste maanden van het jaar de toepassing van arbeidsvoorzieningsmaatregelen vrij fors is toegenomen.
Deze ontwikkeling valt bij vrijwel alle maatregelen waar te nemen, doch het sterkst bij de Herziene werkgelegenheidsverruimende maatregel. Weliswaar staat hier een geleidelijke afbraak van de traditionele Werkgelegenheidsverruimende maatregel en de Tijdelijke arbeidsplaatsenregeling tegenover, doch per saldo resulteert een forse toename.

6. WERKTIJDVERKORTING

Het aantal bedrijven dat per 19 nov. 1982 over een vergunning tot werktijdverkorting beschikte bedroeg 380. Deze bedrijven konden op grond van deze vergunningen 28.090 werknemers korter laten werken. In vergelijking met de cijfers van 15 okt. 1982 betekent dit een stij-

ging van het aantal bedrijven (40) en van het aantal werknemers (4.370).
Deze stijging is voornamelijk te zien in de provincies Friesland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland met respectievelijk 560, 700, 2.170 en 690 werknemers. In Groningen en Noord-Brabant trad een daling op met respectievelijk 530 en 680 werknemers. In de andere provincies vonden kleinere wijzigingen plaats.
In de periode van 15 okt. tot en met 19 nov. 1982 laten met name de bedrijfsklassen Hout- en meubelindustrie, Basismetaal- en metaalproduktenindustrie, Machine-industrie en Transportmiddelen- e.a. industrie, een stijging zien met respectievelijk 540, 1.740, 810 en 700 werknemers. De bedrijfsklasse Textiel- en confectieindustrie gaf een daling te zien van 910 werknemers. In de niet genoemde bedrijfsklassen vonden kleinere wijzigingen plaats.
Per 19 nov. 1982 bedroeg het aantal bij werktijdverkorting betrokken werknemers 28.090. Per 13 nov. 1981 was dit aantal 28.950. Een verschil derhalve van 860 werknemers.

7. SOCIALE WERKVOORZIENING

Eind november 1982 hadden bijna 78.600 werknemers een dienstbetrekking op grond van de Wet Sociale Werkvoorziening. Deze mensen konden wegens bij hen gelegen factoren (nog) geen plaats in het bedrijfsleven of bij de overheid vinden.
Bijna 40.200 personen werkten in de industriële sector, ruim 24.100 in de cultuur- en civieltechnische sectoren en bijna 14.300 in de administratieve sector.

Werkloosheid eind januari 1983. Telling gebaseerd op nieuwe definitie begrip werkloosheid

1. ALGEMEEN

Eind januari 1983 stonden 540.940 mannen en 235.140 vrouwen als werkloos bij de arbeidsbureaus ingeschreven.
Vergeleken met dec. 1982 betekent dit een stijging van het aantal werkloze mannen met naar raming 12.200 en een daling van het aantal werkloze vrouwen met ongeveer 700. De werkloosheid van mannen en vrouwen te zamen kwam hierdoor op 776.080, hetgeen ongeveer 11.500 meer is dan eind dec. 1982.
De genoemde cijfers zijn gebaseerd op de nieuwe door de Centrale Commissie voor de Statistiek aanbevolen werkloosheidsdefinitie.
Het blijkt dat het werkloosheidsniveau door de verandering van definitie meer dan 120.000 hoger is komen te liggen.
Deze verhoging is voor bijna 37.000 het gevolg van het tot de werkloosheid rekenen van ingeschreven werklozen die een werkkring van 20 uur of meer, doch minder dan 25 uur per week zoeken.
Bovendien zijn ongeveer 83.500 personen meegeteld als gevolg van het opnemen van hen die ,,tijdelijk niet bemiddelbaar" of „voor bemiddeling ongeschikt" zijn.

De stijging van de werkloosheid met 11.500 kan slechts voor een deel aan seizoensinvloeden worden toegerekend. Na correctie voor deze invloeden is er sprake van een stijging van 8.100 tot het niveau van 744.500. Dit komt overeen met 15.9% van de afhankeliike beroepsbevolking.
De voor seizoensinvloeden gecorrigeerde werkloosheid van mannen steeg met 4.600 tot 508.900 en van vrouwen met 3.500 tot 235.600. Vergeleken met de ontwikkeling in 1982 (een maandelijkse stijging van meer dan 15.000 werklozen) is de stijging van 8.100 in de verslagmaand niet groot te noemen. Dat aan deze geringere toename niet direct betekenis mag worden toegekend moge blijken uit de ontwikkeling van een jaar geleden: een relatief geringe toename van 10.000 in jan. 1982 gevolgd door toenames van 17.000, 18.000 en bijna 20.000 in de daarop volgende maanden.

Uitgedrukt in een percentage van de afhankelijke beroepsbevolking bedroeg eind jan. 1983 de werkloosheid van mannen 16,3, van vrouwen 17,2 en van mannen en vrouwen te zamen 16,6.

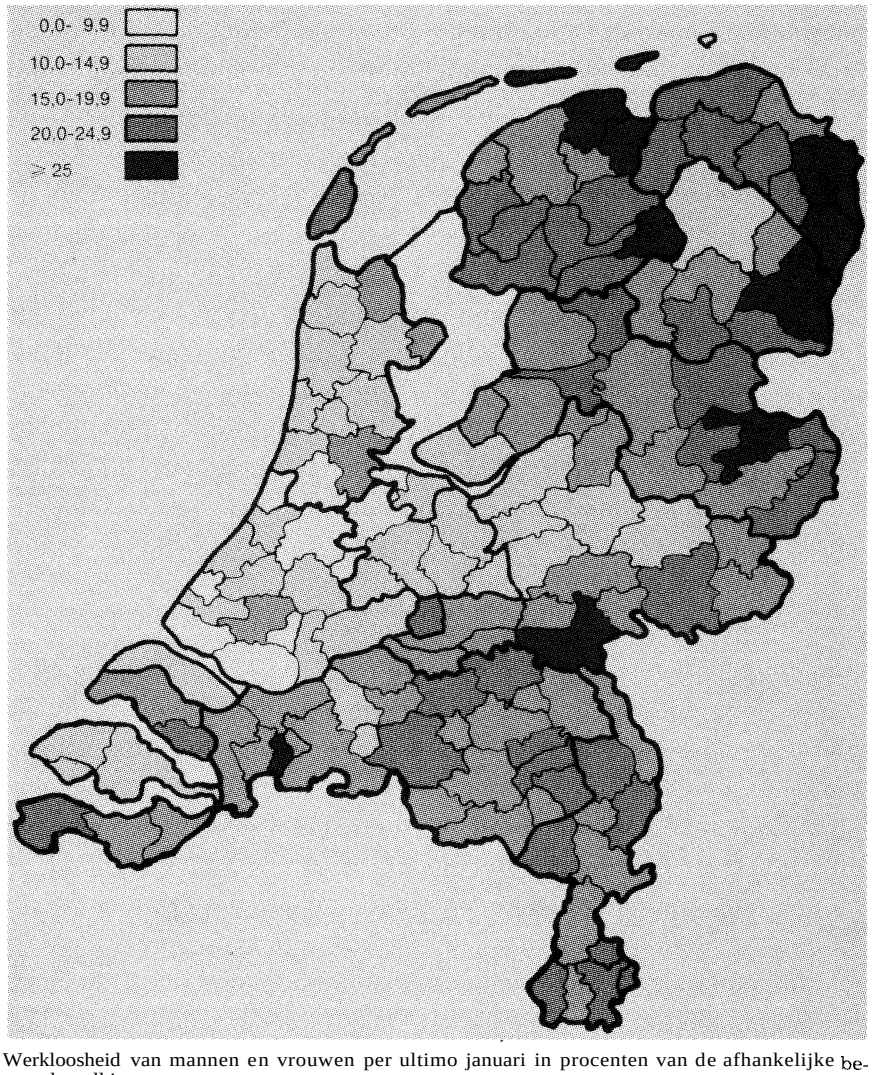
Voor seizoen gecorrigeerd luiden de percentages respectievelijk 15,4, 17,3 en 15,9.

Behalve bovengenoemd aantal werklozen stonden eind jan. 1983 bij de arbeidsbureaus 10.700 werkzoekenden zonder werkkring (van wie 83% vrouwen) ingeschreven, die beschikbaar waren voor een baan van minder dan 20 uur per week. Ten opzichte van eind dec. 1982 is er sprake van een geringe stijging.

De geregistreerde openstaande vraag naar personeel is in de verslagmaand ten opzichte van de vorige maand gestegen met 300 tot 8.500.
Na correctie voor seizoensinvloeden is er eveneens sprake van een stijging met 300 tot een niveau van 9.500.

2. DE ARBEIDSMARKT NAAR REGIO EN BEROEP

Het aantal werkloze mannen is gedurende de verslagmaand in alle provincies gestegen. De toename varieerde van 1% in Utrecht tot 3,5% in Friesland, Drenthe en Zeeland. Daartegenover stond in de meeste provincies een lichte daling van de werkloosheid onder vrouwen. Een uitzondering hierop vormde Noord-Holland waar het aantal werkloze vrouwen enigszins toenam. Als resultaat van deze ontwikkelingen nam het totaal aantal werkloze (mannen en vrouwen te zamenj het sterkst toe in Friesland, Drenthe, Noord-Holland en Zeeland. Relatief gering was de stijging in Utrecht en Limburg.
Na correctie voor seizoensinvloeden resulteert een stijging van de werkloosheid die in de meeste provincies rond de 1% ligt. Alleen in Noord-Holland en Zeeland ligt de mutatie iets boven de 2%.
De geregistreerde openstaande vraag naar personeel nam in de provincies Groningen, Limburg, Noord- en Zuid-Holland verder af. In de overige provincies was er sprake van enige stijging.



Werkloosheid van mannen en vrouwen per ultimo januari in procenten van de afhankelijke beroepsbevolking.

Te zamen met de invoering van de nieuwe werkloosheidsdefinitie is de categorie ,,minder geschikten" bij de indeling van de werkloosheid naar beroepsgroep komen te vervallen. Een overweging hierbij was dat na de wijziging van de definitie naast minder geschikt ook een categorie ,,voor bemiddeling ongeschikten" onderscheiden kan worden. Het aantal werklozen dat niet naar beroepsgroep ingedeeld zou worden zou derhalve aanzienlijk toenemen. Bij de invoering van nieuwe telregels per 1 januari is daarom besloten om de groep minder geschikten te laten vervallen en deze te verdelen over de beroepsgroepen (conform het beroep van inschrijving). Daarbij speelde tevens mee dat voor de codering van deze categorie in de praktijk geen eenduidige regels zijn te geven. Hierdoor werd de statistische waarde van dit gegeven sterk verminderd. Een derde overweging was dat door de invoering van het Arbeidsbureau Nieuwe Stijl het maken van onderscheid tussen minder geschikten enerzijds en overige ingeschrevenen anderzijds werd bemoeilijkt.
Bij de mannen is de werkloosheid onder bouwvakkers het sterkst gestegen (6% voor de B & U en 9% voor de GWW). Bij het onderwijzend personeel trad een lichte daling op. Dit laatste was ook bij de vrouwen het geval. Ook de werkloosheid van het vrouwelijke kantoorpersoneel en sociaal en geneeskundig personeel daalde enigermate.

De sterkste stijging (+5%) deed zich voor bij de kapsters en vrouwelijk wasserijpersoneel.
Bovengeschetst beeld is niet ongebruikelijk voor deze tijd van het jaar en is mede bepaald door de invloeden van het seizoen.
Als gevolg van deze wijziging in de telregels kunnen in dit maandverslag geen voor het seizoen gecorrigeerde werkloosheidsgegevens naar beroepsgroep worden gepresenteerd.
De ontwikkeling van de openstaande vraag naar personeel levert voor de verschillende beroepsgroepen een nogal uiteenlopend beeld op. Bij de metaalbewerkers en het sociaal en geneeskundig personeel trad een vrij aanzienlijke daling op, terwijl de vraag naar bouwvakarbeiders en horecapersoneel beduidend toenam.

3. WERKLOOSHEID NAAR LEEFTIJD

In de verslagmaand ligt het niveau van de jeugdwerkloosheid (jonger dan 23 jaar) 0,1% hoger dan een maand geleden. Het aantal ligt thans op 241.270 personen en maakt 31% uit van de totale werkloosheid. Deze stijging komt voor rekening van mannen. Hun aantal bedraagt thans 132.160, van wie 40.900 werkloze schoolverlaters. Het aantal werkloze vrouwen onder de 23 jaar is gedaald tot 109.100, van wie 53.550 schoolverlaters.
Voor mannen is de ontwikkeling te vergelijken met die van voorgaande jaren in dezelfde periode. Bij vrouwen is nu sprake van een daling, terwijl in voorgaande jaren een stijging optrad. In de overige leeftijdscategorieën is de werkloosheid in de verslagmaand toegenomen. Bij mannen in alle leeftijdsgroepen, bij vrouwen evenwel in enkele, met name die tussen de 23 en 40 jaar.
Vergeleken met jan. 1982 ligt thans voor alle leeftijdscategorieën de werkloosheid hoger. De stijging was het kleinst bij de groep vrouwen boven de zestig jaar.

4. WERKTIJDVERKORTING

Het aantal bedrijven, dat per 17 dec. 1982 over een vergunning tot werktijdverkorting beschikte, bedroeg 450. Deze bedrijven konden op grond van de vergunningen 29.100 werknemers korter laten werken. In vergelijking met de cijfers van 19 nov. 1982 betekent dit een stijging van het aantal bedrijven (30) en van een het aantal werknemers.
Deze stijging is voornamelijk te zien in de provincie Noord-Brabant met 910 werknemers. In Gelderland en Zuid-Holland trad een daling op met respectievelijk 640 en 820 werknemers. In de overige provincies vonden kleine wijzigingen plaats.
In de periode van 19 november tot en met 17 december 1982 laten met name de bedrijfsklassen Grafische bedrijven en uitgeverijen, Transportmiddelen- e.a. industrie en de Transport-, opslag- en communicatiebedrijven een daling zien met respectievelijk 590,520 en 660 werknemers. De bedrijfsklasse Machine-industrie toont een stijging met 700 werknemers. In de nietgenoemde bedrijfsklassen vonden kleinere wijzigingen plaats.
Per 17 december bedroeg het aantal bij werktijdverkorting betrokken werknemers 29.100. Per 11 dec. 1981 was dit aantal 36.800.

5. MAATREGELEN

Volgens de laatste gegevens werden eind jan. 1983 arbeidsvoorzieningsmaatregelen toegepast voor 74.600 mensen. Hierin zijn niet begrepen de 770 jongeren die aan het begin van de verslagmaand werkzaam waren op experimentele arbeidsprojecten voor jeugdige werklozen. Van dit totale aantal volgden 42.260 personen een door het ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid gesubsidieerde opleiding, waren 10.100 mensen in het reguliere arbeidsproces werkzaam onder toepassing van een plaatsingsbevorderende maatregel en waren tenslotte 22.240 personen werkzaam op leerlingbouwplaatsen en op projecten in het kader van werkgelegenheidsverruimende maatregelen. Naast dit alles werden in de verslagmaand door de gewestelijke arbeidsbureaus circa 600 verklaringen voor toekenning van een loonsuppletie afgegeven.
Een toepassingenniveau van 74.600 betekent een toename ten opzichte van de stand van de vorige maand van 1.640. Het zwaartepunt hiervan ligt bij de scholingsmaatregelen, waar een stijging valt te constateren van de bezetting op de Centra voor vakopleiding van volwassenen (CVV), van het aantal jongeren dat in het kader van het leerlingenwezen een door de overheid gesubsidieerde bedrijfsopleiding volgt en van het aantal personen dat gebruik maakt van de Studiekostenregeling.
Ook bij de plaatsingsbevorderende maatregelen was sprake van enige stijging. Zo lag het aantal toepassingen van de Plaatsingsbevorderende maatregel ruim 300 boven het niveau van de vorige maand.
De toepassing van de werkgelegenheidsverruimende maatregelen bleef per saldo constant. De terugloop van de oude Werkgelegenheidsverruimende maatreeel wordt meer dan gecompenseerd door plaatsingen in het kader van de nieuwe Werkgelegenheidsverruimende maatregel.

6. SOCIALE WERKVOORZIENING

Eind dec. 1982 hadden ruim 79.000 werknemers een dienstbetrekking op grond van de Wet Sociale Werkvoorziening. Deze mensen konden wegens bij hen gelegen factoren (nog) geen plaats in het bedrijfsleven of bij de overheid vinden.
Ruim 40.400 personen werkten in de industriële sector, ruim 24.300 in de cultuur- en civieltechnische sectoren en bijna 14.300 in de administratieve sector. (Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid)

ITALIË

TERRORISME

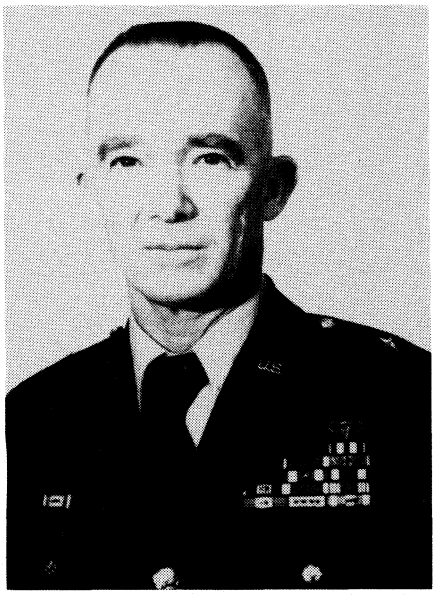
Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste terroristische activiteiten in Italië sinds eind augustus 1981. Het overzicht vormt een aansluiting op de ontwikkelingen genoemd op pag. 590/3 e.v.-1981.

Ontvoering Amerikaanse generaal *Dozier*

Op 17 december 1981 werd de Amerikaanse generaal James Lee Dozier door enkele als loodgieter verklede mannen uit zijn woning in Verona ontvoerd. Dozier was vice-chef-staf van de landstrijdkrachten van de NAVO in Zuid-Europa. Het hoofdkwartier daarvan was in Verona gevestigd.
Diezelfde dag eisten de Rode Brigades, een links-extremistische ondergrondse stadsguerilla-organisatie, in een anoniem telefoontje aan het persbureau Ansa de verantwoordelijkheid voor de ontvoering op.
Het was de eerste keer dat de Rode Brigades een buitenlander hadden ontvoerd. Het was ook hun eerste aanval op de NAVO, die ze tot nu toe alleen op papier hadden bestreden.
In een tweede anoniem telefoontje de volgende dag aan hetzelfde persbureau kondigden de Rode Brigades aan Dozier in een „volksgevangenis" te zullen berechten.

Op 19 december werd na een anonieme telefonische tip in een vuilnisbak in Rome een eerste communiqué van de Rode Brigades gevonden. Hierin werd opgeroepen tot samenwerking van de Westduitse Rote Armee Fraktion, de Baskische ETA en de Ierse IRA. De terroristen hadden het over een ,,anti-imperialistisch strijdfront in het hele Europese en Middellandse-Zeegebied".

Het communiqué van zes getypte kantjes wijdde één regel aan Dozier: ,,een Yankee-varken van het Amerikaanse bezettingsleger" dat in een



De door de Rode Brigades ontvoerde Amerikaanse NAVO-generad James Lee Dozier.

„volksgevangenis" opgesloten zou zijn.
De Rode Brigades noemden geen enkele eis voor een eventuele vrijlating van de generaal.
Zij hadden het in het document over het ,,aanvallen van het imperialisme van de multinationals en zijn militaire bezettingsstructuur, de NAVO". Het communiqué bevatte een uitgebreide analyse van de politieke situatie in de wereld.

Op 27 december kreeg de Ansa een tweede communiqué in handen gespeeld, dat wederom geen eisen bevatte voor een vrijlating van Dozier, maar waarbij wel een foto van de generaal werd getoond waarop deze tegen de achtergrond van de vlag van de Rode Brigades poseerde Dozier hield een bord vast waarop o.m. te lezen stond: ,,de kapitalistische crisis brengt de imperialistische oorlog voort".
Op 29 december verklaarde de Italiaanse premier Giovanni Spadolini dat hij onderhandelingen met de ontvoerders afwees en dat de Amerikaanse regering er net zo over dacht.

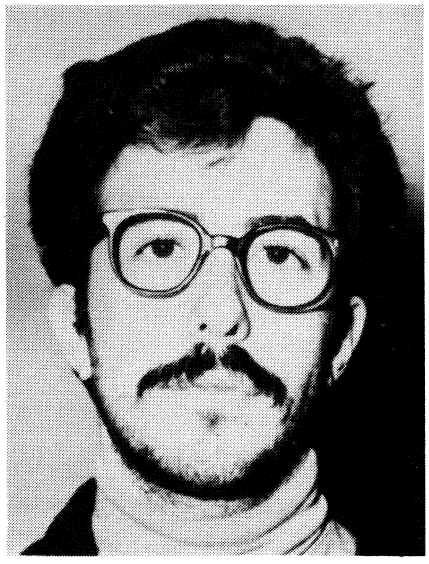
Op 2 januari 1982 stelde een ,,groep vrienden" van de generaal een beloning van twee miljard lire in het vooruitzicht voor een tip die zou leiden tot het vinden van Dozier (nog nooit eerder was in Italië bij een politieke ontvoering een geldsom in het vooruitzicht gesteld).

Op 6 januari ontvingen verschillende kranten in Rome en Milaan anonieme telefoontjes van personen die zeiden namens de Rode Brigades te spreken en die verklaarden dat Dozier was gedood. Aanwijzingen die in deze gesprekken werden gegeven leidden echter niet tot het vinden van het stoffelijk overschot van de generaal.
Op 6 januari stuurden de Rode Brigades hun derde communiqué naar kranten in Rome en Padua. Volgens het document zou Dozier met de terroristen meewerken door hun vragen te beantwoorden.
Volgens het verslag van de Rode Brigades richtte het ,,verhoor" van Dozier zich op ,,de politiek van de NAVO in Europa en het Middellandse-Zeegebied, de ontwikkeling van de gewapende contra-revolutie en het politieke, economische en imperialistische project van de imperialistische bourgeoisie ter voorbereiding van de Derde Wereldoorlog".
Op 16 januari werd een vierde communiqué van de Rode Brigades in Rome, Milaan en Treviso verspreid. Het bevatte hoofdzakelijk ideologische argumenten voor hun aanval op ,,het hoogste punt van het imperialistische systeem, de NAVO". Voorop het communiqué stond dezelfde foto van Dozier die al eerder was verspreid.
Op 25 januari werd een vijfde communiqué van de Rode Brigades gevonden. In de envelop waar de boodschap inzat bevond zich ook een foto met de generaal erop. Hij had een lange baard en hield in zijn hand een pamflet met de woorden: „De kapitalistische crisis leidt tot een imperialistische oorlog." Weer stond er in het communiqué niets over voorwaarden voor de vrijlating van Dozier.
Op 28 januari werd Dozier door een speciale eenheid van de politie uit een woning in Padua bevrijd. Tijdens de actie werd geen schot gelost. Vijf Rode Brigadisten werden gearresteerd, onder wie de leider van het groepje Antonio Savasta. De vier anderen die werden gearresteerd waren Emilia Libera, de vriendin van Savasta, Cesare di Lenardo, Giovanni Ciucci en Emanuela Frascella. De laatste was de dochter van een arts op wiens naam het appartement was gehuurd.

Het was voor het eerst sinds het ontstaan van de Rode Brigades in 1970, dat de Italiaanse politie er in was geslaagd een ontvoerde te bevrijden.

Ontvoering *Dozier* leidt tot golf van arrestaties waaronder die van Senzani. Spadolini spreekt over internationale banden van het terrorisme

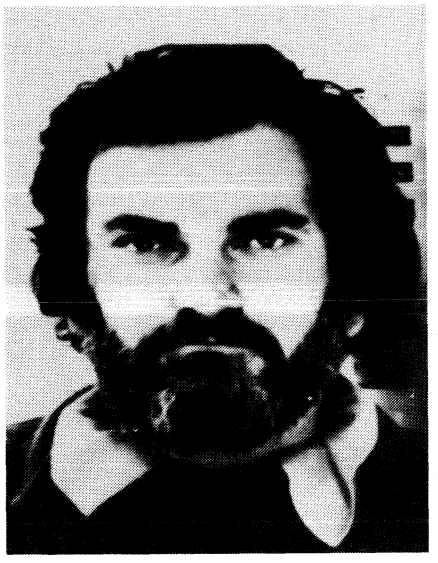
Tijdens de speurtocht naar de verblijfplaats van Dozier arresteerde de politie zeer veel mensen die van terroristische activiteiten werden verdacht en kwam zij diverse schuilplaatsen van terroristen op het spoor.
Vanaf het begin van de ontvoering van Dozier tot 4 maart werden er, volgens het *AdG*, 210 van terrorisme verdachte linksextremisten gearresteerd en personen die in grote staatsbedrijven, vakbonden en overheidsdiensten werkzaam waren en die de terroristen zouden hebben geholpen.


Antonio Savasta

Op 4 januari werden in Rome twee Rode-Brigadisten met een auto vol wapens gearresteerd. Het tweetal was in het bezit van sleutels van drie appartementen die in de vroege morgen van 9 januari door een grote politiemacht werden omsingeld. Vervolgens arresteerde de politie in totaal tien personen, onder wie Giovanni Senzani (zie ook pag. 59111-1981) Franca Musi, Ennio di Rocco, Giuseppino Delogu, Stefano Petrella en Gino Aldi.
De criminoloog Giovanni Senzani was jarenlang een door het ministerie van justitie gewaardeerd specialist van het gevangeniswezen geweest. Pas in januari 1981 tijdens de ontvoering van de magistraat Giovanni d' Urso door de Rode Brigades (pag. 9012-1981) werd ontdekt dat Senzani een van de belangrijkste leiders van de terroristen was.

Senzani werd er ook van verdacht de leiding te hebben gehad bij de ontvoering van de christen-democratische politicus Ciro Cirillo op 27 april 1981 in een voorstadje van Napels (pag. 591/1-1981).
In de appartementen van de terroristen vond de politie grote hoeveelheden archiefmateriaal van de Rode Brigades. Er waren ook veel wapens, waarbij twee raketten van Franse makelij om vanuit de lucht op gronddoelen af te schieten en twee anti-tankgranaten met een lanceerder van een in de Sowjet-Unie gefabriceerd type.
Op 11 januari deelde een woordvoerder van de politie mee dat Franca Musi mogelijk de verblijfplaats van Dozier wist.
Volgens de politie waren het Petrella en Di Rocco die op 3 augustus 1981 hun vroegere terroristische collega Roberto Peci hadden doodgeschoten, alleen omdat hij een broer had die als ex-terrorist met de politie was gaan samenwerken (pag. 59213-1981).

Op 11 januari zei premier Spadolini tijdens een debat over het terrorisme in het parlement dat uit rapporten van geheime diensten was gebleken dat terroristische groepen in en buiten Europa onderlinge verbindingen hadden, ook op operatief niveau. De premier sprak daarbij over een internationaal ,,netwerk,dat een concrete bedreiging vormt voor onze stabiliteit en voor de Westerse opstelling van ons land".
Spadolini zei dat over de internationa-



Giovanni Senzani

le terroristische banden geen twijfel kon bestaan. Hoewel er over de betekenis van deze internationale relaties volgens hem nog geen eindconclusies konden worden getrokken, waren er wel genoeg aanwijzingingen geweest die de regering de afgelopen twee jaar hadden genoodzaakt om 26 buitenlanders het land uit te wijzen.
Het ging daarbij in hoofdzaak om Libiërs, maar ook om Hongaren, Russen en Bulgaren. Die waren volgens Spadolini gevaarlijk voor de veiligheid en de inlichtingenactiviteiten die betrekking hadden op ,,gevoelige kanten van het leven van de staat".

Diezelfde dag gaf het bureau van de premier een voorzichtiger verklaring uit, waarin werd gezegd dat de 26 buitenlanders de afgelopen twee jaar om veiligheidsredenen of wegens spionage waren uitgewezen, zaken ,,die niet noodzakelijk medeverantwoordelijk voor terroristische daden inhielden". Volgens de toelichting waren in 1981 zes op de tien uitgewezenen Libiërs en ,,was het percentage Libische uitgewezenen het voorgaande jaar nog hoger".

Vier leden Prima Linea, onder wie Susanna Ronconi, uit gevangenis bevrijd

Op 3 januari pleegden terroristen een bomaanslag op een gevangenis in het Noorditaliaanse Rovigo en bevrijdden vervolgens vier gevangen collega's. Bij de actie werd een toevallige voorbijganger gedood.

De ontvluchte terroristen waren allen lid van de groep Prima Linea. De belangrijkste was Susanna Ronconi die een van de oprichtsters van Prima Linea was geweest. De anderen waren Loredana Biancamamo, Marina Premoli en Federica Meroni.
Prima Linea, die nauwe contacten onderhield met de Rode Brigades, was in de twee jaar daarvoor vrijwel geheel door politieacties vernietigd.

Aantal terroristische aanslagen en ontvoeringen in 1981

Op 12 januari stond in Le Monde dat, volgens het studiebureau van de Communistische Partij in Italië (PCI), er in 1981 in Italië 311 terroristische aanslagen hadden plaatsgevonden en dat er als gevolg van het terrorisme 24 doden waren gevallen.
Het aantal aanslagen was vergeleken met voorgaande jaren minder geworden (1.200 in 1980 en 2.200 in 1979), maar het aantal doden bleef hoog, aldus Le Monde.
Het aantal door terroristen georganiseerde ontvoeringen bereikte in 1981 een recordhoogte van acht, tegen één in 1980. Twee van de acht ontvoerde personen werden gedood: Guiseppe Taliercio (pag. 59113-1981) en Roberto Peci (pag. 59213-1981).
Van de 311 aanslagen waren er 138 door extreem-links gepleegd, 54 door extreem-rechts, 3 door Armeense extremisten, terwijl van 116 aanslagen de daders onbekend waren.

Arrestaties na bankoverval in Siena

Nadat terroristen op 21 januari in Siena (Toscane) een bankoverval hadden gepleegd waarbij tijdens een vuurgevecht twee politiemannen en één terrorist (Lucio Di Giacomo, een lid van Prima Linea) om het leven waren gekomen, begon de politie een grootscheepse klopjacht naar de daders van de overval.

Op 23 januari werden ten noorden van Rome twee terroristen gearresteerd en de dag daarop in Rome nog eens drie. Volgens het persbureau Ansa behoorden zij tot de linksextremistische organisatie Prima Linea.
Verder werden bij een wegcontrole in het gebied ten noorden van Rome twee artsen aangehouden, Rafaele Gennaro en Francesco d'Alessio, die een volledige chirurgische uitrusting voor noodgevallen in hun auto hadden.
De politie dacht dat zij medische bijstand wilden verlenen aan de voortvluchtige daders van de bankoverval.

Rode-Brigadisten roepen aan de vooravond van hun proces wegens de zaak-Dozier op de gewapende strijd te staken

Op 6 maart 1982 riepen vier van de vijf Rode Brigadisten die de Amerikaanse generaal Dozier bewaakten toen hij op 28 januari werd bevrijd en die nu in voorarrest zaten, hun nog actieve kameraden op de gewapende strijd te beëindigen.

De vier verklaarden in een document van zes pagina's dat ,,tien jaar na het begin van de gewapende strijd het saldo volstrekt negatief is".
Onder de ondertekenaars van de verklaring bevond zich Antonio Savasta. Door zijn informatie was de Italiaanse politie in de twee maanden daarvoor in staat geweest 210 vermeende leden van de Rode Brigades aan te houden.
In het document, dat onder andere werd toegestuurd aan het Italiaanse persbureau Ansa, stond verder dat de Rode Brigades er niet in geslaagd waren de steun van de arbeiders te krijgen. En verder: ,,Onvermijdelijk is gewapend verzet een weddenschap met de geschiedenis. Wij hebben die weddenschap verloren en onze nederlagen en ons isolement zijn de prijs die wij betalen voor de vereenvoudigde schema's die de realiteit hebben vervangen." Diezelfde dag onthulde het Milanese dagblad Corriere *della* Sera dat Savasta de rechter van instructie ook had verteld dat de in 1978 vermoorde christen-democratische politicus en oud-premier Moro ervan overtuigd was dat hij na 55 dagen door zijn ontvoerders zou worden vrijgelaten. Savasta zou hebben meegedeeld dat Moro in de vroege morgen van 9 mei 1978 werd meegenomen uit een appartement aan de Via Montalcini en naar de bijbehorende, geluiddicht gemaakte garage werd gebracht. Daar werd hem door zijn bewakers gezegd dat hij moest plaatsnemen in de kofferruimte van een Renault 4. Toen hij dat deed werd hij door bewaker Gallinari doodgeschoten. De twee Rode-Brigadisten lieten de auto vervolgens achter in de Via Caetani waar Moro later gevonden werd.
Tot op dat moment hadden gearresteerde leden van de Rode Brigades steeds geweigerd te vertellen waar Moro was vastgehouden en vermoord werd.
Het document van de vier Rode-Brigadisten werd uitgegeven aan de vooravond van het proces waarin zij met nog 13 verdachten terecht moesten staan wegens de ontvoering van Dozier. Het proces begon op 8 maart in Verona en beperkte zich tot de ontvoering van de generaal en ongeoorloofd wapenbezit. Het lidmaatschap van de Rode Brigades, samenzwering tegen de staat en een reeks moorden waren zaken waarvoor de betrokken Rode-Brigadisten in een groot aantal latere

processen nog terecht moesten staan.
In verband met de zaak Dozier was de in voorarrest zittende Luigi Scricciolo, het hoofd van het bureau internationale betrekkingen van de socialistische vakbondscentrale UIL. die op 5 februari in Florence was gearresteerd, ervan beschuldigd de Rode Brigades Bulgaarse hulp te hebben toegezegd. In ruil daarvoor zouden de terroristen via de vakbondsman de NAVO-geheimen die zij mogelijk uit Dozier zouden weten te persen aan Bulgarije moeten doorspelen.

Proces tegen ontvoerders van *Dozier*

Nadat het proces tegen de ontvoerders van Dozier op 8 maart om 10 uur 's morgens was begonnen, werd het na 20 minuten voor een week verdaagd om de verdedigers de kans te geven de stukken van deze zaak te lezen.
Van de 17 beklaagden waren er negen aanwezig. De resterende acht waren nog voortvluchtig. Zij werden bij verstek berecht.
Na klachten van enkele verdachten dat zij onmiddellijk na hun arrestatie door de politie zouden zijn mishandeld, besloot de rechtbank in Verona op 15 maart de verslagen van de eerste politieverhoren en daarmee bekentenissen van de verdachten buiten beschouwing te laten.
Het was niet voor het eerst dat er klachten kwamen van gearresteerde terroristen over martelingen van de kant van de politie. Hierover was al enkele weken een officieel onderzoek aan de gang.

Op 16 maart was Savasta de eerste verdachte die een getuigenis aflegde. savasta, die in totaal 17 moorden had bekend. zei dat de Rode Brigades na de moord op de christen-democratische politicus Aldo Moro in 1978 contacten met de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie hadden gelegd. Die hadden onder andere geleid tot een wapenaanvoer per schip via Venetië. Na de arrestatie van de met deze contacten belaste terroristen, gingen de Rode Brigades nieuwe relaties zoeken. Volgens Savasta herkenden zij zich geheel in een document dat de Rote Armee Fraktion in september 1981 had verspreid na de aanslag in West-Duitsland op de Amerikaanse generaal James Kroesen.

Een Rode Brigadist, Loris Scricciolo, schakelde ten behoeve van de internationale relaties zijn neef en diens echtgenote in, de op 5 februari gearresteerde Luigi Scricciolo en Paola Elia.
Savasta had begrepen dat daaruit het contact met Bulgarije was voortgekomen. Dat land zou de Rode Brigades geld en wapens hebben aangeboden, op voorwaarde dat het zich met de ontvoering van de NAVO-commandant Dozier zou kunnen bemoeien. Het contact zou door een niet nagekomen afspraak in een Romeinse bioscoop niet verder zijn ontwikkeld. Overigens was van Bulgaarse zijde al enkele weken daarvoor officieel betrokkenheid bij het Italiaanse terrorisme ontkend.
Savasta vertelde verder de gehele geschiedenis van de ontvoering van Dozier. Hij zei dat de Rode Brigades afschaffing hadden willen eisen van speciaal beveiligde gevangenissen voor terroristen en het beëindigen van ieder onderscheid tussen terroristen en ,,proletariaat'' in de gevangenissen.
Op 25 maart werden de 17 verdachten schuldig bevonden aan de ontvoering van de Amerikaanse generaal James Lee Dozier en werden zij veroordeeld tot gevangenisstraffen die varieerden van 26 maanden tot 27 jaar.
De laagste straf was voor de Rode-Brigadist Rugero Volinia die op 28 januari de politie naar de flat bracht waar de NAVO-commandant door de terroristen werd vastgehouden.
Antonio Savasta, die de politie met zijn inlichtingen had geholpen, kreeg 16 jaar en 6 maanden.

De zwaarste straf van 27 jaar ging naar Cesare de Lenardo. De Brigadist die een aanklacht wegens marteling tegen de politie had ingediend, kreeg niet de strafvermindering die volgens de Italiaanse anti-terrorismewetgeving mogelijk was voor ,,bekeerde'' terroristen. Hij beschuldigde zijn collega's die wel hadden doorgeslagen van verraad.
Voor de 17 moorden die Savasta had gepleegd, zouden 17 aparte processen volgen. Verder moest hij nog terecht staan voor zijn ondergeschikte rol bij de ontvoering van Aldo Moro in 1978. Ook de overige veroordeelden zouden nog terecht moeten staan wegens hun betrokkenheid bij andere terroristische activiteiten.

Minister ontkent georganiseerde marteling van gearresteerde terroristen

Op 22 maart ontkende de minister van binnenlandse zaken Virginio Rognoni in het parlement georganiseerde marteling van gearresteerde terroristen.
Hij beschuldigde de Rode Brigades ervan na hun nederlagen van de afgelopen tijd met beschuldigingen over martelingen een nieuwe campagne tegen de staat te willen beginnen.
De bewindsman, die in de maand daarvoor ook al eens ontkennend op kamervragen over marteling had geantwoord, sloot echter ,,excessen'' na de arrestatie van terroristen niet geheel uit. Hij voegde daaraan toe dat de gerechtelijke autoriteiten alle middelen hadden om de aanklachten na te trekken en om eventuele verantwoordelijken te straffen.
Rognoni zei dat marteling vreemd was aan een democratisch en beschaafd land en ontkende ook dat de politie opdracht tot ,,harde'' verhoren had gekregen. Hij vertelde dat een onderzoek naar aanleiding van meldingen van politiemannen in Venetië over marteling gereed was. Op grond hiervan had hij echter nog geen conclusies getrokken.
Rognoni vertelde verder dat er sinds de bevrijding van de Amerikaanse generaal James Lee Dozier uit handen van de Rode Brigades op 28 januari 382 van terrorisme verdachte personen waren gearresteerd.
In 15 gevallen waren er bij de rechter klachten wegens mishandeling gedeponeerd. De meeste aanklachten waren enkele weken na de eventuele marteling ingediend.
Hiertegenover stelde de minister van binnenlandse zaken dat er sinds 1969 13.000 terroristische aanslagen in Italië waren geweest, met 312 doden en meer dan 1000 gewonden. Er waren totaal 11 magistraten en 69 politiemannen doodgeschoten. Er zaten op dat ogenblik 1414 linkse en 432 rechtse terroristen in de gevangenis.

Schandaal rond de in 1981 door de Rode Brigades ontvoerde politicus Cirillo

Half maart 1982 ontstond er veel opschudding in Italië na een serie artikelen in het blad van de communistische partij, *l'Unità*, waarin twee christen-democratische politici ervan werden beschuldigd met de Rode Brigades te hebben onderhandeld over de invrijheidstelling van de in 1981 ontvoerde christen-democratische politicus Ciro Cirillo (pag. 59111-1981).
Op 2 april meldde het *NRC/H'blad* over deze kwestie o.m. het volgende:

Christen-democraten, communisten, Rode-Brigadisten, bendeleiders van de georganiseerde misdaad, journalisten, geheime-dienstfunctionarissen, een gevangenisdirecteur, een neo-fascistische criminoloog gespecialiseerd in psychiatrische rapporten ten behoeve van rechtbanken, allemaal zijn ze bij de zaak Cirillo betrokken.
Op 1 april zijn twee betrokkenen dood aangetroffen. De neo-facistische criminoloog Aldo Semerari lag onthoofd in een auto bij Napels. Zijn assistente, de psychiater Fiorella Carrara, had enkele uren eerder in Rome waarschijnlijk zelfmoord gepleegd door zich door het hoofd te schieten.
De start van het schandaal vorig jaar 27 april was dramatisch. Ciro Cirillo werd in Torre del Greco bij Napels ontvoerd nadat zijn chauffeur en een begeleidende politieman door de Rode

Brigades waren doodgeschoten. Op 24 juli kwam Cirillo weer vrij, volgens een communiqué van de terroristen nadat de christen-democraten 1 miljard en 450 miljoen lire – zo'n 3 miljoen gulden – hadden betaald.
Maar de christen-democraten, officieel vasthoudend aan het principe dat er niet met terroristen wordt onderhandeld, ontkenden dat zij tot financiering van de Rode Brigades waren overgegaan in ruil voor de vrijheid van Cirillo, geacht lid van het regionale bestuur van Campania. Lange tijd bleef het stil over de zaak, tot vorige maand (op 6 maart – red KHA) een officier van justitie in Napels bekend maakte dat er voor de vrijlating van Cirillo inderdaad het door de Rode Brigades genoemde bedrag was betaald.
Cirillo zelf gaf dit ook toe, maar zei daarbij dat niet zijn politieke partij, maar zijn familie en vrienden voor de betaling verantwoordelijk waren.
Niemand die geloofde dat die vrienden niet toevallig ook christen-democraten waren. Cirillo's politieke positie werd steeds moeilijker en deze week besloot hij zich geheel terug te trekken om zijn partij niet langer tot last te zijn.
Maar de vraag was hoe en door wie er vorig jaar met de Rode Brigades is onderhandeld. Al langere tijd zijn er geruchten geweest over een bemiddelende rol van Raffaele Cutolo, een gevangen zittende bendeleider van de Napolitaanse Camorra (de plaatselijke georganiseerde misdaad).
Er zijn twee lezingen. Volgens de ene bemiddelde de Camorra tussen Cirillo's vrienden en de Rode Brigades omdat tijdens de ontvoering er voor de georganiseerde misdaad lastig veel politiecontroles in Napels waren. Volgens de andere is de Camorra in Napels zo machtig dat christen-democraten en Rode-Brigadisten er beide aan ondergeschikt zijn.
Op 16 maart jongstleden dacht het communistische partijorgaan Unita een primeur te hebben. Een christen-democratische minister en een staatssecretaris waren volgens een geheim document van het ministerie van binnenlandse zaken bij Camorra-leider Cutolo in de gevangenis op bezoek geweest om bemiddeling in verband met de ontvoering van Cirillo te vragen.
Enkele dagen later bleek het document een vervalsing te zijn. De in het document genoemde christen-democratische minister Scotti begon een proces wegens smaad. De communistische fractievoorzitter Giorgio Napolitano bood (op 24 maart – red. KHA) in de Kamer van Afgevaardigden de excuses van zijn te kijk staande partij aan.
De journaliste die de ,,primeur" had verzorgd, Marina Maresca, werd gearresteerd omdat zij de bron van de vervalsing niet wilde noemen. Ten slotte vertelde zij het toch: het was een eerder wegens oplichting veroordeelde vriend, Luigi Rotondi. Vorige week meldde Rotondi zich bij de politie en werd ook gearresteerd. Hij ontkende iets te maken te hebben met het valse document, dat volgens de communisten is gemaakt om hun partij schade te berokkenen en de aandacht van de eigenlijke affaire af te leiden, de betaling van geld aan de Rode Brigades.
Vervolgens verdween vorige week spoorloos uit een Napolitaans hotel de Romeinse criminoloog Aldo Semerari, een bekende neo-facist. Er werd gedacht dat hij door de Camorra zou zijn ontvoerd, omdat hij leden van twee elkaar met veel moorden bestrijdende Camorra-groepen psychiatrisch had onderzocht.
Op 30 maart arriveerde bij het communistische partijorgaan Unita een in Rome geposte brief van Semerari, waarin de criminoloog meldde verantwoordelijk te zijn voor de produktie van het vervalste document.
Op 1 april werd het lijk gevonden van Semarari, die zijn brief wellicht onder dwang van zijn ontvoerders heeft geschreven.
Inmiddels zijn er ook andere sporen gevolgd. Camorra-leider Cutolo is bij pogingen om de ontvoerde Cirillo op te sporen in de gevangenis bezocht door leden van de binnenlandse geheime dienst, en door leden van de militaire inlichtingendienst – die niets met de zaak te maken had – in gezelschap van een plaatselijke christen-democratische politicus.
Over het laatste bezoek is niet gerapporteerd en ook niets vermeld in de bezoekerslijst van de gevangenis. Vandaar dat er ook een justitioneel onderzoek tegen de gevangenisdirecteur, Cosimo Giordano, is ingesteld.
Op 1 april heeft het ministerie van justitie bekendgemaakt officiele toestemming voor de geheimzinnige bezoeker te hebben gegeven.
Ciro Cirillo houdt zijn kaken strak op elkaar over wie er hoe geld voor ziin vrijlating aan de Rode Brigades heeft betaaid. Alleen de laatste keten van de schakel is duidelijk: de nu spoorloze Napolitaanse advocaat Enrico Sambelli gaf het geld in Rome aan een Rode Brigadist. Claudio Petruccioli krijgt waarschijnlijk zijn ontslag als hoofdredacteur van het communistische partijorgaan Unita, omdat hij niet zorgvuldig genoeg is geweest.
De criminoloog en neo-fascist Aldo Semerari is dood. De criminoloog en Rode Brigadist Giovanni Senzani, die indertijd het losgeld opstreek, zit sinds 4 januari in de gevangenis en zwijgt als het graf.
En de christen-democratische partijleider Flaminio Piccoli houdt niet op te beweren dat zijn partij niet van het principe om niet met terroristen te onderhandelen is afgeweken.

Arrestatie van twee ontvoerders van *Dozier*, één ontvoerder gedood

Op 21 april 1982 arresteerde de politie in Milaan Francesco lo Bianco, de leider van de Rode Brigades in Genua. Lo Bianco maakte deel uit van de groep terroristen die op 17 december 1981 de Amerikaanse generaal Dozier had ontvoerd. Hiervoor was hij op 25 maart in Verona bij verstek veroordeeld tot 26 jaar gevangenisstraf.
Lo Bianco werd al sinds het najaar van 1980 door de politie gezocht. Er liepen zeven beschuldigingen van moord (o.a. op de commissaris van politie in Genua) tegen hem.
De Rode-Brigadist was in december 1981 bij verstek veroordeeld tot 19 jaar gevangenisstraf wegens zijn lidmaatschap van een criminele organisatie.
Op 29 mei arresteerde de politie in Rome nog een ontvoerder van generaal Dozier: Marcello Capuano, die op 25 maart in Verona eveneens tot 26 jaar gevangenisstraf was veroordeeld.
Op 24 mei was Umberto Catabiani. een Rode-Brigadist die eveneens in Verona tot 26 jaar was veroordeeld wegens zijn aandeel in de ontvoering van Dozier door de politie in een vuurgevecht gedood.

Christen-democratisch politicus Del Cogliano doodgeschoten

Op 27 april 1982 werden de christen-democratische politicus Raffaele Del Cogliano en zijn chauffeur Aldo Iermano in Napels in hun auto door de Rode Brigades doodgeschoten.
Del Cogliano was lid van het bestuur van de regio Campania, waarvan Napels de hoofdstad is. De politicus was



Generaal Carlo Alberto Dalla Chiesa.

op weg naar een mis ter herdenking van het feit dat het precies een jaar geleden was dat bij de ontvoering van de christen-democratische politicus Ciro Cirillo in een voorstadje van Napels diens chauffeur en lijfwacht waren doodgeschoten (pag. 59111-1981).

De terroristen die diezelfde dag telefonisch de verantwoordelijkheid voor de aanslag opeisten noemden zich behalve Rode Brigades ook ,,een gewapende kern van de partij van de guerrilla".

Communistisch politicus La *Torre* in Palermo vermoord. Generaal *Dalla* Chiesa prefect van de provincie Palermo

Op 30 april werden in Palermo de communistische afgevaardigde in de Kamer en leider van de communistische partij op Sicilië, Pio La Torre, en zijn chauffeur door een onbekend commando doodgeschoten. Volgens de pers betrof het hier een moordaanslag van de maffia. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd niet opgeëist.
La Torre had de laatste jaren een belangrijke rol gespeeld in de parlementaire anti-maffia commissie.
Kort na het bekend worden van de moord in Palermo werd generaal Carlo Alberto Dalla Chiesa benoemd tot nieuwe prefect van de provincie Palermo. Zijn belangrijkste taak was het coördineren van de strijd tegen de maffia. (Volkskrant, *NRC/H'blad*, Le Monde, NZZ, *AdG)*

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

CDU/CSU WINT WESTDUITSE VERKIEZINGEN

In de Bondsrepubliek Duitsland zijn op 6 maart verkiezingen gehouden voor de Bondsdag – het Westduitse equivalent van de Nederlandse Tweede Kamer.
Het waren vervroegde verkiezingen, die naar het oordeel van de Westduitse politici noodzakelijk waren geworden, omdat er op 1 okt. 1982 een wisseling van regeringscoalitie had plaatsgevonden van SPD–FDP naar CDU/CSU–FDP zonder een voorafgaand kiezersmandaat (pag. 641 e.v.-1982).
Na het bekend worden van de uitslag van de verkiezingen bleek de regerende coalitie een meerderheid van 278 van de 496 zetels in de Bondsdag te hebben behaald. (In de vorige Bondsdag beschikte de coalitie over 279 zetels.)
De coalitie bereikte deze meerderheid dank zij een grote verkiezingswinst van de christen-democraten van CDU en CSU, die hun aandeel in de stemmen in vergelijking met de Bondsdagverkiezingen van okt. 1980 zagen groeien van 44,5% naar 48,8%. Het aantal zetels van CDU en CSU nam toe van 226 tot 244. Alleen in 1957, toen de christendemocraten er onder leiding van Adenauer in slaagden de absolute meerderheid te bereiken (pag. 13495-1957), behaalden CDU en CSU een nog beter resultaat.

De aanhang van de liberale FDP daalde van 10,6% naar 6,9% en het zetelaantal van deze partij dienovereenkomstig van 53 naar 34.
Toch zagen de liberalen dit niet als een nederlaag. Geruime tijd na de machtswisseling in Bonn van okt. vorig jaar, die door toedoen van de FDP tot stand gekomen was, zag het er in de opiniepeilingen naar uit, dat de partij er niet in zou slagen de vijf procent van de stemmen te behalen, die minimaal noodzakelijk zijn voor vertegenwoordiging in de Bondsdag.
De sociaal-democratische SPD leed een flinke nederlaag. Behaalde deze partij in 1980 nog 42,9% en 218 zetels, nu kwam de partij uit op 38,2% en 193 zetels.
Bij deze verkiezingen heeft een nieuwe partij intrede in de Bondsdag gedaan: de partij van milieubeschermers, de Groenen, behaalde 5,6% en bezet nu 27 zetels in het Westduitse federale parlement.
De allereerste computerprognoses voor de Bondsdagverkiezingen op de verkiezingsavond wezen zelfs op een absolute meerderheid van CDU en CSU, terwijl de Groenen het eerste uur na het sluiten van de stembus duidelijk onder de vereiste 5% bleven. Later zakte het resultaat van de grootste politieke partijcombinatie van de Bondsrepubliek wat terug en de Groenen stegen.

De nieuwe Bondsdag telt 498 leden in plaats van de 496 van de vorige Bondsdag.
Dit is een gevolg van het feit, dat de SPD op grond van dc eerste stemmen – de rechtstreeks in de districten gekozen afgevaardigden – twee Bondsdagleden méér verwierf, dan waarop de partij op grond van de tweede stemmen recht had (zie uiteenzetting Westduitse kiesstelsel ir. kader).

Helmut Kohl noemde de uitslag een duidelijke kiezersuitspraak over zijn ,,politiek van het midden". Hij vermeed in de vooravond duidelijk het eerder door hem gehanteerde begrip ,,coalitie van het midden" omdat hij de mogelijkheid van alleen regeren nog moest incalculeren. Later op de avond dook in zijn teksten weer die ,,coalitie van het midden" op.

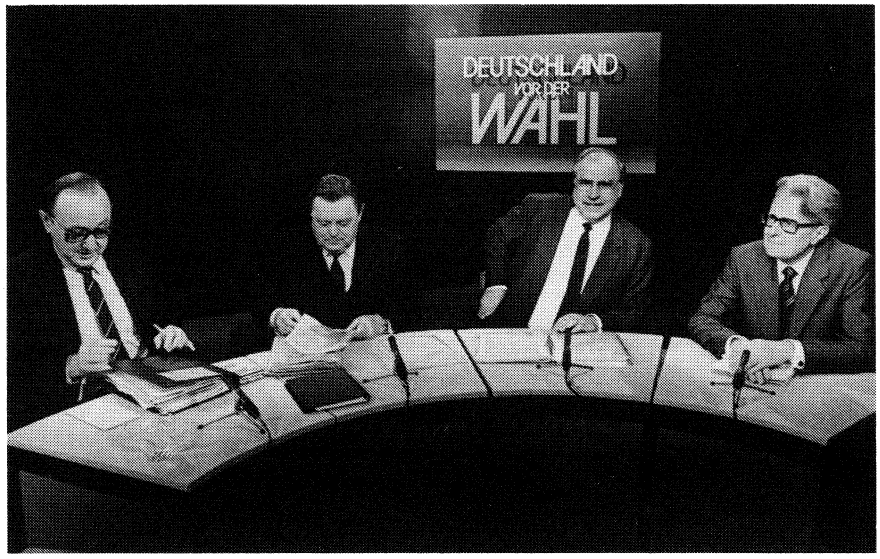
De verslagen SPD-kandidaat Vogel vond dat de kiezer een duidelijke beslissing had genomen. Hij zegde een constructieve oppositie toe. De SPD wil hem tot fractievoorzitter in de Bondsdag benoemen als opvolger van Herbert Wehner, die afscheid van de praktische politiek heeft genomen.

Groenen-woordvoerder Rainer Trampert ging meteen in de aanval door voor de televisie de Westduitsers op te roepen de komende volkstelling te boycotten. Trampert meent dat de Groene Bondsdagfractie zich vooral zal opstellen als de ,,verlengde arm" van plaatselijke „burgerinitiatieven". Hij maakte een verschil tussen parlementaire en plaatselijke democratie en suggereerde dat de eerste te weinig rekening houdt met de tweede. Mogelijk zal er zelfs sprake zijn van ,,civiele ongehoorzaamheid" in de Bondsdag zelf, een voor Duitse verhoudingen heel nieuw fenomeen.

Helmut Kohl heeft campagne gevoerd met een aantal vage beloften. Bij zijn aantreden met een „overgangskabinet" begin oktober 1982 beloofde Kohl dat hij de lopende begroting enigszins in orde zou brengen en verkiezingen zou houden. Die beloften heeft hij ingelost. Maar nu moet hij zijn verkie-

De uitslag van de verkiezingen voor de Bondsdag was als volgt:

	1983		1980	
	%	zetels	%	zetels
Opkomst	89.1		88,6	
CDU	38,2	191	34,2	174
CSU	10,6	53	10,3	52
CDUICSU	48.8	244	44,5	226
SPD	38,2	193	42,9	218
FDP	6,9	34	10,6	53
Groenen	5.6	27	1,5	—



De aanvoerders van de op dat moment in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen voerden op 3 maart voor beide netten, ARD en ZDF, van de Westduitse televisie een debat. V.l.n.r.: Hans-Dietrich Genscher (FDP), Franz-Josef Strauss (CSU), Helmut Kohl (CDU) en Hans-Jochen Vogel (SPD).

Weekblad 52ste jaargang No. 2677 A, pag. 33823-33838

HET WESTDUITSE KIESSTELSEL

De Bondsdag heeft 496 leden. Om deze Bondsdagleden te verkiezen heeft de Westduitse stemgerechtigde de beschikking over twee stemmen.

De helft van de leden van de Bondsdag wordt rechtstreeks en bij eenvoudige meerderheid verkozen in één van de 248 districten, waarin de Bondsrepubliek is verdeeld. De kiezer gebruikt hiervoor zijn eerste stem.

Voor de zetelverdeling in de gehele Bondsdag is echter doorslaggevend de tweede stem. Zijn tweede stem brengt de kiezer uit op de lijst van de partij van zijn voorkeur.

Alle 496 zetels in de Bondsdag worden volgens het systeem van evenredige vertegenwoordiging op de grondslag van de uitgebrachte tweede stemmen over de verkozen partijen verdeeld. Bij de toewijzing van de zetels aan personen worden eerst de met de eerste stem rechtstreeks gekozenen tot lid van de Bondsdag verklaard. Heeft de partij op basis van het resultaat van de tweede stemmen recht op meer afgevaardigden, dan komen deze vanaf de lijsten in de Bondsdag.

Een partij heeft recht op zetels in de Bondsdag. wanneer hetzij minimaal met de eerste stemmen drie kandidaten rechtstreeks verkozen zijn, dan wel de partij met behulp van de tweede stemmen minimaal vijf procent van de uitgebrachte stemmen heeft behaald.

Theoretisch bestaat de mogelijkheid. dat een partij met de eerste stemmen meer kandidaten verkozen ziet dan waarop de partij op de basis van het systeem van evenredige vertegenwoordiging via de behaalde tweede stemmen recht heeft. In dat geval wordt het aantal zetels van de Bondsdag met zoveel vermeerderd als nodig is om deze extra verkozen kandidaten te huisvesten.

In deze uiteenzetting is geen rekening gehouden met nog eens 22 Bondsdagleden zonder stemrecht, die door het Huis van Afgevaardigden van West-Berlijn worden aangewezen.

zingsbeloften ,,arbeid, vrede, toekomst'' gaan inlossen.

Het eerste probleem is duidelijk het lastigste. Sinds een week is het aantal werklozen gestegen tot boven de 2,5 miljoen. Kohl en zijn medeministers voelen er weinig voor daar door werkgelegenheidsprogramma's van staatswege verandering in te brengen. De bedoeling is vooral het investeren door particulieren gemakkelijker te maken.

Verwacht mag worden dat de nieuwe regering ook gemakkelijker het stationeringsgedeelte van het NAVO-dubbelbesluit in de praktijk zal brengen dan een regering met de SPD dit zou hebben gedaan. Maar juist daarom is het waarschijnlijk dat de Bondsrepubliek een ,,hete herfst'' tegemoet gaat.

Formeel democratisch zijn de tegenstanders van de plaatsing van de nieuwe raketten nu in de minderheid, maar dat wil niet zeggen, dat overtuigde tegenstanders de plaatsing zonder meer over zich heen zullen laten gaan.

Verkiezingscampagne

De correspondent van het *NRC/H'blad* in Bonn maakte in de krant van 5 maart de balans op van de campagne, die aan de Bondsdagverkiezingen van 6 maart was voorafgegaan.
Het volgende is hieruit geciteerd.

Wie de uitbundig wapperende zwart-wit-rood-gele dassen in zaal 4 van het beursgebouw van Stuttgart ziet, waant zich even in een voetbalstadion. De Berlin Big Band speelt ,,Jager aus Kurpfalz'' en onder luid gescandeerd „Helmut, Helmut" loopt de Duitse bondskanselier, omgeven door een tros fotografen en handtekeningenjagers, naar het podium. De route is met opzet niet als kortste verbinding tussen twee punten gedacht, want de regie voorziet langdurig gejubel. Een voorproefje op de alom verwachte zege van aanstaande zondag voor Helmut Kohl?
In elk geval een scène die past bij een korte maar heftige verkiezingscampagne, waarin de matadoren zo notoir-consequent op het gemoed in plaats van op het verstand van de kiezer jacht hebben gemaakt. De kiezer die orientatie zocht, vond slechts verwarring. Praktisch elke week lanceerde de ene of andere partij een nieuw ,,omstreden thema''. Vooral de sociaal-democratische partij deed naarstig haar best om nog een opwinding brengend ,,varken door het volk te jagen'' (zoals een SPD-politicus zulke issue-lanceringen met gepaste zelfspot omschrijft). De meeste ,,varkens" kropen evenwel na een korte blik over de publiciteitsmarkt weer schielijk in hun hok terug.
In deze supermarkt van verkiezingsthema's had de SPD een onbetwistbaar succes: de rakettenmissie van Hans-Jochen Vogel naar Washington en Moskou (pag. 8511 e.v.-1983).
Voor Helmut Kohl kwam dat als een koude douche. Hij en zijn partij hadden zich mentaal voorbereid op een vriendelijk-gouvernementeel getinte campagne. Wie Helmut Kohl na deze teleurstelling begin februari meemaakte, merkte een herwonnen nervositeit. In het tweede gelid van de CDU werden verbale stoottroepers naar het campagnefront gestuurd om het volk op de vele ,,leugens van de SPD'' te attenderen.
Het volk zelf liet dit alles eigenlijk betrekkelijk koud en haalde trouwens ook voor het aanbod van issues in de supermarkt de neus op. Hen interesseert maar één onderwerp, namelijk de werkgelegenheid. Met als afgeleide: de toestand van de pensioen- en andere uitkeringskassen. Daarna komt er lange tijd niets en pas dan duiken de middellange afstandswapens in het bewustzijn van de Duitse kiezer op.

De sociaal-economische controverses tussen de twee grote volkspartijen zijn weliswaar met veel vuur over het voetlicht gebracht, maar voor de kiezer bleef slechts verwarring. De CDU beschuldigde de sociaal-democraten voortdurend van Keynesiaanse schuldenmakerij, en omgekeerd verweet de SPD de regering-Kohl ,,reactionair sociaal beleid'' en Reagonomics. Het was slechts verkiezingsfraseologie, want in werkelijkheid voert de conservatief-liberale coalitie een beleid dat amper afwijkt van de plannen die Helmut Schmidt op stapel had staan: voorzichtig ombuigen zonder de zorgvul-



Verkiezingspropaganda van SPD en CDU, waargenomen in München

dig gekoesterde sociale consensus al te zeer te schaden.
De Bondsrepubliek wordt – en dat hangt ook samen met het karakter van volkspartijen – geen keuze tussen Thatcher-monetarisme en Mitterrand-socialisme aangeboden. Nu pleit het weliswaar voor partijen wanneer ze zich niet als wonderdokters met ogenschijnlijke patentrecepten aan de kiezer aanbieden, maar van de andere kant wil menig patiënt ook weleens ,,goed nieuws" horen.
De SPD beloofde niet veel. De partij slingerde enigszins heen en weer tussen de Macher-attitude van Helmut Schmidt en een tentoonstelling van eigen twijfels: ,,Het past bij de openheid van de huidige situatie om geen oplossingen aan te bieden" zegt Vogels milieuadviseur prof. Meyer-Abich.
Werkelijke ,,oplossingen" heeft Helmut Kohl ook niet aangeboden. Daarentegen heeft hij zijn campagne overgoten met een reveil van secundaire deugden uit de jaren vijftig – ijver, plichtsbesef, gemeenschapszin. Kohl: ,,Als iedereen de mouwen opstroopt, zoals we dat in de jaren vijftig hebben gedaan, dan gaat het weer opwaarts met ons land". In wezen probeerde hij hoop uit te zaaien onder zijn kiezerspubliek. maar in concreto bood hij echter geen uitwegen. Tot in de CDU-top vraagt men zich af hoe iemand de mouwen op kan stropen zonder dat er iets te doen valt. Men realiseert zich dat ook een conjuncturele opleving niet kan verhelen dat de markt verzadigd is in vergelijking met de hongerige vraag van de eerste naoorlogse jaren.
Desondanks boezemt de CDU volgens opiniepeilingen meer vertrouwen in dan de SPD, wanneer het gaat om de sociaal-economische uitdaging. Inzoverre heeft Helmut Kohl dan ook tegenover Hans-Jochen Vogel de betere papieren.

Het buitenland kijkt naar de Westduitse verkiezingen daarentegen primair vanwege de stationering van middellange afstandswapens. Ook hier meer verwarring dan oriëntatie, vooral omdat allerlei fundamentele zaken niet worden gezegd of anders slechts in polariserend – onheuse vorm aan de orde zijn gekomen („Kohl is Reagans lakei" of „Vogel is Andropows kandidaat").
De rakettenkwestie is de laatste jaren uitgegroeid tot een lakmoestest van bondgenootschappelijke solidariteit. Talleyrands vuistregel (,,Pas trop de zele") is alom overboord gegooid en in verkiezingstijd heeft dat tot een kakofonie van ideologie en expertise geleid. Hans-Jochen Vogel suggereert uitstel van stationering, maar houdt

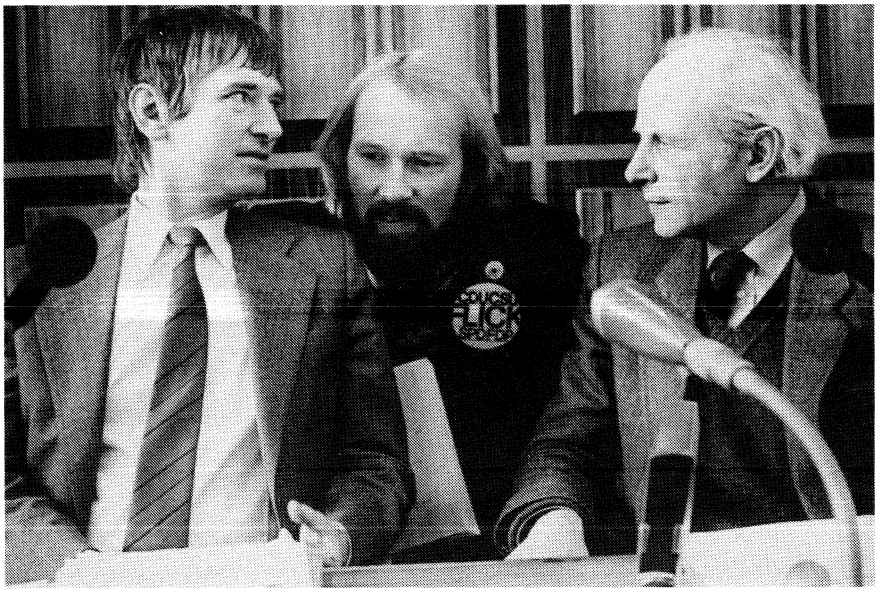


De lijstaanvoerster van de Groenen, Petra Kelly.

zich uiteindelijk toch op de vlakte en slingert ook hier heen en weer tussen continuïteit met Helmut Schmidt en buiging naar een deel van de achterban.
,,In het Duitse belang" staat er onder de affiches van Vogel maar de tweeslachtigheid van veiligheidsbehoefte en Ostpolitik maken dat de SPD niet duidelijk heeft kunnen formuleren wat zij onder ,,Duits belang" verstaat. Hoewel Vogel zelf daar niet aan denkt, klinkt in zijn partij frustratie door dat de Bondsrepubliek zijn vrijheid moet betalen met vermindering van eigen soevereiniteit. In zoverre zijn de heftige discussies over de vraag of Amerika het juridische of politieke recht heeft om tegen Duitse wil in te stationeren even boeiend als aetherisch: ze vormen slechts de façade van dit frustratiegevoel, wat de scheidende SPD-nestor Herbert Wehner zo formuleert: De Amerikaanse leiding ,,beschouwt ons als een stortplaats voor alle mogelijke wapens en beschermt zichzelf daarmee".
Ook hier is de kiezer meer op zijn gevoel dan op tastbare alternatieven aangewezen. Helmut Kohl beklemtoont: ,,Ik ben niet aan raketten verslaafd". Desondanks formuleert hij ,,het Duitse belang" als een nadrukkelijke lotsverbondenheid met de Verenigde Staten. Terwijl Vogel met zijn Duits belang enigszins geïsoleerd staat in Europa, voelt Helmut Kohl zich door praktisch alle democratische regeringen in Europa ondersteund.
Na afloop van de verkiezingsmanifestatie in Stuttgart vertelt Helmut Kohl dat ,,vele buitenlandse regeringen onder de tafel voor ons duimen". De acties tegen stationering, ook in Nederland, zouden snel verstommen wanneer de Westduitse buffer zou wegvallen, zo suggereert hij.
In Nederland ontwaart hij een pacifistische stemming en dat illustreert voor hem dat velen zich de eigen geschiedenis niet meer herinneren. Hij voegt er, gevraagd naar een nadere toelichtingen, aan toe: ,,Bekijk de Nederlandse houding maar eens van 1936 tot 1940".
Helmut Kohl in de laatste dagen van de verkiezingscampagne biedt weer de aanblik van tevredenheid, die hij de eerste kanseliersmaanden uitstraalde. ,,Het pessimisme-syndroom is ineengestort", vertelt hij, hapt ondertussen een broodje en etaleert en passant dat de nervositeit geweken is.
De CDU-top rekent erop dat de Groenen de vijf procentdrempel overschrijden, maar ook dat de liberale coalitiepartner opnieuw in de Bondsdag komt. Dat zou een bevestiging van het duo Kohl/Genscher betekenen.
De kiezer heeft zondag echter allereerst het woord. Hij kiest volgens de campagne-rethoriek tussen twee economische extremen, maar in werkelijkheid voor bijna negentig procent voor een aftastend economisch beleid van het midden. Dat deze keuze voor het buitenland van eminent belang is om te weten wat Duitsers precies onder hun ,,Duits belang" verstaan, is voor de meeste kiezers, zo wil de ironie, slechts een nevenprodukt.

Constitutioneel Hof keurt procedure voor vervroegde verkiezingen goed

Vier leden van de vorige Bondsdag hadden bij het Constitutionele Hof in Karlsruhe een aanklacht ingediend tegen de procedure, die was gevolgd om de Bondsdag te ontbinden en vervroegde verkiezingen te houden.
Volgens de klagers was er met de gevolgde procedure gehandeld in strijd met paragraaf 68 van de grondwet, waarin het ontbinden van de Bondsdag geregeld wordt. Volgens deze paragraaf kan de bondspresident de Bondsdag ontbinden, wanneer gebleken is, dat de regering niet langer over een meerderheid in het parlement beschikt. De klagers meenden, dat de regering Kohl-Genscher, toen er op 17 dec. 1982 over een motie van wantrouwen werd gestemd en de regering deze stemming verloor, (pag. 88/2-1983), in werkelijkheid wel over een meerderheid beschikte.
Het Hof deed op 16 febr. uitspraak in deze zaak.
In deze uitspraak stelde het Hof eerst vast, dat par. 68 niet gebruikt mag worden om op kunstmatige gronden, bij een strikt formalistische interpretatie, een ontbinding van de Bondsdag te weeg te brengen.
Een dergelijke interpretatie zou een willekeurige meerderheid in de



Twee kandidaten voor de Bondsdag van de Groenen, Otto Schily (l.) en ex-generaal van de Bundeswehr Gerd Bastian (r.). In het midden de secretaris van de partij, Lukas Beckmann.

Bondsdag in staat te stellen de Bondsdag te doen ontbinden op enigerlei moment, waarop dat die meerderheid goed uitkwam.

In dit geval echter was er geen sprake van misbruik van par. 68, omdat naar het oordeel van het Hof de regering werkelijk de meerderheid verloren had. De coalitie CDUICSU en FDP was gevormd om een beperkt programma af te wikkelen, vnl. om de begroting voor 1983 door het parlement te krijgen. Toen er over de vertrouwensmotie werd gestemd, was dit programma afgewikkeld en was er volgens het Hof geen meerderheid in de Bondsdag te vinden, die de regering bij verder regeren zou steunen.

Drie van de acht leden van het Hof, die de zaak behandelden, waren van mening, dat de ontbinding van de Bondsdag wel in strijd met de grondwet was en ongedaan gemaakt zou moeten worden.

Consequenties van de verkiezingsuitslag

In Trouw van 7 maart werd ingegaan op de mogelijke consequenties van de uitslag van de Bondsdagverkiezingen. Het onderstaande is daaraan ontleend.

Nu de wens van Franz-Josef Strauss niet in vervulling is gegaan en de Westduitse christen-democraten, om in de komende vier jaren te kunnen regeren, zijn aangewezen op de liberale FDP, is er voor kanselier Helmut Kohl een moeilijke taak weggelegd.

Om een kabinet te kunnen samenstellen moet hij eerst twee problemen uit de weg ruimen, die hem zijn opgedrongen door Strauss. In de eerste plaats moet de Beierse premier (tevens voorzitter van de CSU. de Beierse zusterpartij van de CDU van Kohl) er toe gebracht worden, de liberaal Hans-Dietrich Genscher als minister van buitenlandse zaken te accepteren. Bovendien moet Strauss de dissidente liberaal Gerhart Baum, minister van binnenlandse zaken onder Schmidt. als lid van dat kabinet aanvaarden.

Strauss had er de verkiezingsavond duidelijk de smoor in, toen de bij de christen-democraten levende hoop niet in vervulling leek te gaan, dat de Groenen net niet in de Bondsdag zouden komen. Het viel direct op dat hij de Sociaal-democratische partij van de verslagen kanselier-kandidaat Hans-Jochen Vogel de hemel in prees. Wil hij de gedachte aan een grote coalitie met de SPD om de liberale FDP van zich af te schudden, nieuw leven inblazen?

Opvallend was ook dat Strauss met veel nadruk verklaarde dat er in Bonn niet zonder of tegen de CSU uit Beieren geregeerd kan worden. Op de vraag of hij zijn basis van München (waar hij premier van de Vrijstaat Beieren is) naar Bonn zal verleggen, antwoordde Strauss: ,,Ik vlieg morgen al naar Bonn". Ontwijkend reageerde hij op een opmerking over zijn wens om minister van buitenlandse zaken te worden.

Volgens de Beierse politicus. die zich gedroeg als iemand die een persoonlijke nederlaag had geleden. moet bij coalitie-onderhandelingen het zakelijke voorop staan en zijn persoonlijke ambities voorlopig nog niet aan de orde. Overigens wilde hij wel kwijt dat bij de coalitie-besprekingen van vorig jaar niet op de juiste manier werd onderhandeld, vooral wat het financieel-economisch beleid van de coalitie betreft. Er zouden nu correcties aangebracht moeten worden.

Mocht Strauss de FDP onder druk willen zetten door hardop te gaan denken over een grote coalitie met de SPD, dan zal deze partij hem waarschijnlijk binnen de kortste keren duidelijk maken, dat zo'n samengaan niet tot de mogelijkheden behoort. Vogel heeft een dergelijke coalitie tijdens de campagne van de hand gewezen en zijn partij zal hem na haar nederlaag van gisteren zeker niet toestaan om besprekingen in die richting aan te gaan.

Vogel toonde zich een goede verliezer. ,,Mijn partij heeft een duidelijke nederlaag geleden. De CDU heeft een opdracht van de kiezers gekregen. De SPD zal een constructieve oppositie voeren en haar eenheid versterken", aldus Vogel, die kanselier Kohl gelukwenste met diens overwinning. Of hij fractievoorzitter van de SPD in de Bondsdag zal worden, kon Vogel nog niet zeggen. Hij voelt zich verantwoordelijk voor de nederlaag en laat een beslissing aan de fractie over.

Voor de SPD is nu de tijd aangebroken om over de oorzaken van haar nederlaag na te denken. Deed Vogel er verkeerd aan om naar Moskou te gaan en met vage toezeggingen van Sowjet-leider Joeri Andropow de kwestie van de raketten voor de middellange afstand tot voornaamste inzet van de verkiezingen te maken, zoals Strauss beweert? Heeft Vogel daardoor te weinig aandacht besteed aan de zo belangrijke sociaal-econcmische sector? Of heeft het feit dat er nu 2,5 mln werklozen zijn, talrijke kiezers er eenvoudig aan herinnerd dat die er niet gekomen zijn tijdens het optreden van de christen-liberale coalitie?

Waarschijnlijk hebben alle drie deze factoren er mee te maken. Op Korte termijn vallen er echter nog geen conclusies te trekken en bij de deelstaatverkiezingen die op 13 maart in Sleeswijk-Holstein worden gehouden, kan nog geen grondige wijziging in de houding van de SPD worden verwacht. In de deelstaat Rijnland-Palts wisten de christen-democraten op 6 maart hun meerderheid te handhaven.

De mogelijkheid is echter niet uitgesloten dat een schokeffect er voor zal zorgen dat de SPD daar meer stemmen krijgt en een eind maakt aan het bewind van de christen-democraten.

De nederlaag van de SPD is voor een deel ook te wijten aan het feit, dat het Schmidt-effect – dat de partij in september in de deelstaat Hessen en in december in de stadstaat Hamburg grote successen bracht – volkomen is uitgeleven. De beschuldiging dat de liberale partij FDP verraad pleegde door op beëindiging van de coalitie met de SPD aan te sturen, is tot haar ware proporties teruggebracht. Later heeft Schmidt zelf – door de kandidatuur voor de SPD te weigeren – aangegeven, door wie hij zich in de steek gelaten voelde.

Zonder het te willen heeft Schmidt er toe bijgedragen, de geloofwaardigheid van zijn partij te ondermijnen. Vogel is er tijdens de (veel te lange en saaie) verkiezingscampagne niet in geslaagd de schade te herstellen. De SPD was op hem aangewezen. In de eerste plaats om de verdeelde partij in staat te stellen, de gelederen te sluiten.

En vervolgens om het vertrouwen van de kiezers te winnen en zo mogelijk een meerderheid te behalen.

In deze opzet is Vogel niet geslaagd. Hij was te netjes voor deze verkiezingscampagne. Willy Brandt en Schmidt slaagden er steeds in, Strauss te provoceren en hem dingen te laten zeggen die schadelijk waren voor het imago van de christen-democraten. Schmidt kon zich zelfs in de rol van demagoog inleven en op die manier kiezers op zijn hand krijgen. Bovendien hadden Brandt en Schmidt de loyale steun van de liberale bondgenoten.

Geruime tijd leek het er op de verkiezingsavond op dat de christen-democraten bij de verdeling van de restzetels de meerderheid zouden behalen, als de Groenen er net niet in zouden slagen, in de Bondsdag terecht te komen. Het betrekkelijk succes van de liberalen zou dan niet in politieke munt zijn omgezet. Tijdens de campagne hadden zij de kiezers verteld dat zij alleen een coalitie met CDU en CSU zouden aangaan. als die geen meerderheid zouden behalen.

Voor kanselier Kohl was de uitslag een aangename verrassing. Hij schreef het succes van zijn partij toe aan het feit, dat de coalitie van christen-democraten en liberalen de bevolking vóór de verkiezingen had ingelicht over de impopulaire maatregelen, die haar te wachten staan. In de komende maanden moet blijken of Kohl en de zijnen de gehele waarheid hebben verteld, of dat zij nu nog meer onaangenaams voor de Westduitsers in petto hebben.

Voor Petra Kelly, de grote trekpleister van de Groenen, was de uitslag een grote tegenvaller. Zij kondigde aan dat haar partij het de christelijk-liberale coalitie in de Bondsdag erg moeilijk zal maken. Als voorbeeld noemde zij het aan de kaak stellen van de corruptie, die volgens de Groenen in regerings- en partijkringen

om zich heen grijpt. Ook bevestigde zij het voornemen van de aanhangers van haar partij, stationering van atoomraketten op geweldloze wijze te zullen verhinderen.
De buitenparlementaire actie van de Groenen. gecombineerd met het demonstratieve optreden dat van de vredesbeweging mag worden verwacht, zal Kohl nog voor enorme problemen plaatsen. Zelfs zo dat het de vraag wordt, of hij het voornemen kan uitvoeren om automatisch tot stationering van atoomraketten over te gaan, als de Geneefse besprekingen tussen Sowjets en Amerikanen geen positief resultaat opleveren.

Verkiezing voor landdag in Rijnland-Palts

In de deelstaat Rijnland-Palts brachten de kiezers niet alleen hun stem voor de Bondsdag uit, zij konden hier ook hun afgevaardigden naar de Landdag verkiezen.
De uitslag van de verkiezing in Rijnland-Palts was als volgt:

	Landdag 1983		Bondsdag 1983	Landdag 1979	
	%	zetels	%	%	zetels
Opkomst	90,8		90,6	81,4	
CDU	51,9	57	49,6	50,1	51
SPD	39,6	43	38,4	42,3	43
FDP	3,5	—	7,0	6.4	6
Groenen	4,5	—	4,5	—	—

Enkele reacties

In de westelijke hoofdsteden is positief gereageerd op de ruime verkiezingsoverwinning van bondskanselier Helmut Kohl.

De Amerikaanse president Reagan belde op de verkiezingsavond op om hem te vertellen, dat zijn overwinning het Westerse beleid op het terrein van de atoomraketten heeft herbevestigd.
De Amerikaanse president zei ook met veel genoegen de samenwerking met bondskanselier Kohl te willen voortzetten. In Amerikaanse regeringskringen viel te vernemen dat Kohls zege en zijn bereidheid nieuwe raketten in West-Duitsland te stationeren het wapenoverleg in Genève nieuwe impulsen kunnen geven.
De Britse premier Thatcher en de Italiaanse premier Fanfani behoorden met Reagan tot de eersten die Kohl feliciteerden. De Italiaanse leider zei te hopen, dat het Westduitse verkiezingsresultaat „zal helpen de vrede in Europa te garanderen".
In Parijs wees een regeringswoordvoerder op het belang van het feit dat Kohls verkiezingszege zo ruim is uitgevallen. Franse politieke analytici menen dat Kohls herverkiezing door de socialistische regering van Mitterrand met opluchting is ontvangen ondanks de ideologische meningsverschillen met de Westduitse christendemocraten.

WEST-EUROPA

ITALIË

TERRORISME (vervolg)

Hierna volgen de belangrijkste ontwikkelingen m.b.t. het terrorisme in Italië sinds mei 1982. Zij vormen een aansluiting op de gebeurtenissen vermeld op pag. 140 e.v.

Onrust na arrestatie van vijf *van* marteling verdachte politiemensen

Nadat op last van de officier van justitie van Padua, Mario Fabiani, op 29 juni 1982 vijf politiemensen waren gearresteerd op beschuldiging van ontvoering en mishandeling van de Rode-Brigadist Cesare Di Lenardo (zie ook pag. 141/2), leidde dit tot grote onrust in het land.
Minister van binnenlandse zaken Virginio Rognoni verklaarde ,,perplex en verbitterd" te zijn over de ,,weinig evenwichtige beslissingen" van de kant van de rechtbank van Padua.
Op 6 juli zei hij in het parlement dat als er werkelijk sprake was van gevallen waarbij politiemensen hun boekje te buiten waren gegaan, dit niet wegnam dat de politie als geheel binnen ,,het grondwettelijk kader" was gebleven. Hij zei dat slechts in één van de vijf gevallen arrestatie wettelijk verplicht was. Hij vond het bovendien niet te pas komen dat de agenten aanvankelijk naar gevangenissen waren overgebracht, waar ze het risico liepen aan represailles van andere gevangenen te worden blootgesteld.
Politievakbonden vonden de arrestatie van de vijf overdreven, omdat er geen gevaar voor ontsnapping of verduistering van bewijsstukken bestond.
Volgens de officier van justitie in Padua hadden niet alleen gevangen terroristen, maar ook politiemannen verklaringen afgelegd over martelingen.
De Rode-Brigadisten zouden gedwongen zijn zout water te drinken, ze zouden elektrische schokken door de geslachtsdelen hebben gekregen en er zou ook een gefingeerde fusillade zijn opgezet.
De arrestatie van de vijf politiemensen leidde tot veel protestacties van agenten. Een protestmars van zo'n 2.000 a 2.500 politieagenten die op 8 juli met autobussen uit heel Italië naar Padua zouden komen om tegen de arrestatie van hun vijf collega's te demonstreren ging echter niet door. Tijdens een persconferentie in Rome van de vertegenwoordigers van de autonome politievakbond SAP op 7 juli werd duidelijk dat de manifestatie uit de hand dreigde te lopen, omdat ook talloze burgers deelname hadden aangekondigd.
Wel werden op 8 juli tussen twaalf en één uur 'smiddags op alle hoofdbureaus van politie protestbijeenkomsten van agenten gehouden.
Op 2 augustus werden de vijf gearresteerde politiemensen voorlopig op vrije voeten gesteld.

Dood leider Prima *Linea*

Op 10 juni 1982 werd in een plantsoen in Milaan het lijk aangetroffen van Rocco Polimeni, één van de belangrijkste leiders van de linkse stadsguerrillaorganisatie Prima Linea. Hij had een kogelwond aan zijn rechterslaap. Onderzoek moest uitwijzen of Polimeni was vermoord of door zelfmoord om hei leven was gekomen.

Hoofd *van* de mobiele brigades in Napels gedood

Op 15 juli werd het hoofd van de mobiele brigade in Napels, Antonio Ammaturo, samen met zijn chauffeur door twee onbekenden doodgeschoten.
Hoewel een lid van de Rode Brigades later de verantwoordelijkheid voor de aanslag opeiste, sloot de politie niet uit dat het hier een wraakactie van de Camorra betrof. In dat jaar waren er in Napels, volgens de NZZ (17-7), op dat moment al 157 mensen het slachtoffer geworden van elkaar bestrijdende benden.
Ammaturo hield zich meer bezig met de bestrijding van de georganiseerde misdaad dan met het jagen op terroristen.

Rode-Brigadist in gevangenis vermoord

Op 27 juli werd in de gevangenis van het Zuiditaliaanse Trani de Rode-Brigadist Ennio Di Rocco vermoord.
Di Rocco was op 9 januari gearresteerd (pag. 14113). De justitie verdacht hem ervan in augustus 1981 betrokken te zijn geweest bij het doden van Roberto Peci (pag. 59213-1981).
Op 2 september meldde Le Monde dat er vanaf het begin van 1982 15 mensen in Italiaanse gevangenissen waren vermoord.

Aantal terroristen veroordeeld

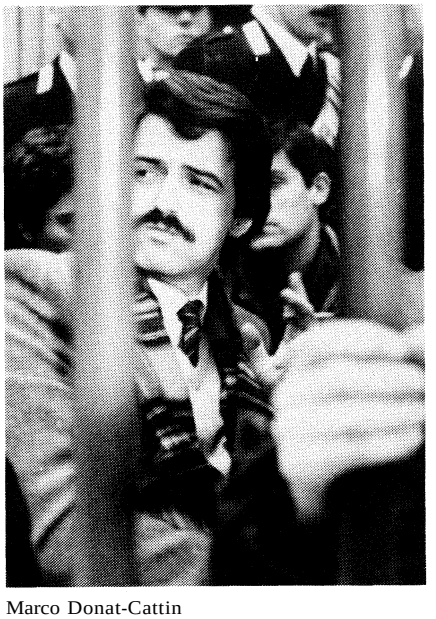
Op 5 augustus veroordeelde een rechtbank in Bergamo na een proces van acht maanden (het proces was op 9 december 1981 begonnen) een aantal terroristen, van wie velen behoorden tot de linkse terreurorganisatie Prima Linea, wegens talrijke misdaden begaan

tussen 1976 en 1979 tot gevangenisstraffen van maximaal 24 jaar en 6 maanden.
Van de 87 aangeklaagden werden er 45 vrijgesproken. De veroordeelden werden schuldig bevonden aan een aantal gewapende overvallen op openbare gebouwen en aan een reeks aanslagen op politiekazernes in Noord-Italië.
Een aantal van de veroordeelden werd bij verstek veroordeeld, zoals Sergio Segio en Diego Forastieri, die respectievelijk werden veroordeeld tot 24 jaar en 6 maanden en 24 jaar en 4 maanden.

Michele Viscardi en Marco Donat-Cattin, de zoon van de vroegere christen-democratische minister Carlo Donat-Cattin, kregen resp. 12 jaar en 2 maanden, en 9 jaar ondanks het feit dat zij hadden samengewerkt met de justitie bij de opsporing van en de bewijsvoering tegen andere terroristen.

Generaal *Dalla* Chiesa in Palermo vermoord. De Francesco opvolger

Op 3 september werden de prefect van Palermo, generaal Alberto Dalla Chiesa (foto op pag. 144/3), en zijn vrouw Emmanuella doodgeschoten, toen zij in een auto door het centrum van Palermo reden. Dalla Chiesa was na de moord op de communistische politicus La Torre tot nieuwe prefect van Palermo benoemd (pag. 144/3). Zijn belangrijkste taak was het coördineren van de strijd tegen de maffia.
Hoewel de verantwoordelijkheid voor de moordaanslag nog dezelfde dag werd opgeëist door de ,,partij van de guerrilla", een zeer extreme groepering van de Rode Brigades, was men in Italië algemeen van oordeel dat Dalla Chiesa door de maffia was vermoord, die bang was dat de generaal resultaat zou gaan boeken bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad. Volgens de zoon van Dalla Chiesa moesten de opdrachtgevers van de moord binnen de Siciliaanse christen-democratische partij u-orden gezocht.


Marco Donat-Cattin

Dalla Chiesa had in de jaren vijftig en zestig al bekendheid gekregen om de hardnekkigheid waarmee hij als officier van de carabinieri de maffia op Sicilië vervolgde. Reeksen maffialeiders kwamen door zijn toedoen in de gevangenis. De carabinieri-generaal was echter het meest opgevallen sinds hij vanaf 1973 met speciale opdrachten het terrorisme in vooral Noord-Italië had aangepakt. Hij was er verantwoordelijk voor dat er een einde kwam aan de voortdurende ontsnappingen uit gevangenissen en dat er speciaal beveiligde gevangenissen voor o.a. terrroristen werden gebouwd.
Hij had sinds de christen-democratische politicus Aldo Moro in 1978 door de Rode Brigades werd vermoord de succesvolle leiding van de hele terrorismebestrijding gekregen. Op zijn methoden van infiltratie en als het kan eerder schieten dan de tegenstander was wel kritiek geweest.
Maar die verstomde toen op zijn voorstel strafvermindering werd verleend aan gevangen terroristen die bereid waren te praten, en toen dankzij die lokker vervolgens honderden terroristen opgepakt konden worden.
Als prefect was Dalla Chiesa naar Palermo gestuurd omdat het aantal maffia-moorden daar onrustbarend toenam. In 1981 werden 121 personen gedood. In 1982 – inclusief de aanslag van 3 september – waren al 103 doden gevallen:

De moord op Dalla Chiesa en zijn vrouw leidde tot harde beschuldigingen aan het adres van de regering. De Italiaanse pers en ook het publiek bij de officiële uitvaartdienst op 4 september in Palermo beschuldigden de regering ervan Dalla Chiesa niet voldoende middelen te hebben gegeven voor zijn strijd tegen de maffia.
Op 5 september maakte premier Giovanni Spadolini, tijdens een debat in de Senaat over de moord op de generaal en diens vrouw, bekend dat de regering die dag tijdens een buitengewone ministerraadsvergadering Emanuele De Francesco had benoemd tot nieuwe prefect van Palermo als opvolger van Dalla Chiesa.
De Francesco, die directeur van de binnenlandse veiligheidsdienst SISDE was, zou tegelijkertijd hoge commissaris in de strijd tegen de georganiseerde misdaad zijn. Als zodanig moest hij alle anti-maffia-activiteiten coördineren.
Het was volgens Spadolini de bedoeling dat De Francesco uitgebreide volmachten kreeg voor de coördinatie van administratieve en politiemaatregelen tegen de georganiseerde misdaad.

De premier kondigde ook aan dat met ingang van 6 september de nieuwe anti-maffiawet in het parlement met een versnelde procedure in behandeling zou worden genomen.

Op 15 september deelden de autoriteiten mee dat de politieman Domenico Russo, die bij de moord op Dalla Chiesa en diens vrouw gewond was geraakt, aan zijn verwondingen was overleden.

Anti-maffiawet

Nadat de Kamercommissies van justitie en binnenlandse zaken op 7 september in een gezamenlijke zitting de nieuwe anti-maffiawet hadden aangenomen, verwachtte men dat ook de Senaat de wet met extra spoed zou behandelen, zodat de wet nog vóór het weekeinde van 11-12 september van kracht kon worden.
Doordat de Kamerleden echter hadden vergeten het wetsartikel te maken waarmee de wet met onmiddellijke ingang van kracht kon worden, werd de wet niet eerder dan m.i.v. 29 september van kracht.
De Senaat besloot op 11 september het wetsontwerp maar zonder het betreffende artikel te aanvaarden teneinde verdere vertragingen te voorkomen.

De nieuwe wet telde 44 artikelen die waren ondergebracht in vier rubrieken: strafvoorzieningen, preventieve maatregelen, fiscale controles en een parlementaire controlecommissie.
De wet was zo opgesteld dat zowel de Siciliaanse maffia als de Napolitaanse Camorra en de Calabrische N'Drangheta er onder vielen. Men sprak over ,,criminele organisaties die hun toevlucht namen tot intimidatie".
De nieuwe wet voorzag in de bestrijding van nieuwe vormen van misdrijven zoals ,,maffiose samenwerking", en ,,onwettige concurrentie", die plaatsvond wanneer bij de uitoefening van commerciële activiteiten geweld of bedreigingen plaatsvonden. Op beide misdrijven kwam een minimale straf van één tot zes jaar gevangenis te staan. De wet voorzag bovendien in de verplichte inbeslagname van zaken die maffiosi in hun bezit hadden als compensatie voor hun misdrijf.

De bevoegdheden van de opsporingsautoriteiten werden uitgebreid. De meeste straffen waren verhoogd. Telefoons en post van maffiosi mochten worden gecontroleerd. De bezittingen van bij maffia-activiteiten betrokken verdachten, die de herkomst ervan niet konden aantonen, mochten in beslag worden genomen.
In het algemeen kon worden gezegd dat vooral de financiële activiteiten van de maffia aan een strenger onderzoek zouden worden onderworpen. Het zogenaamde schoonwassen van ,,besmet" geld dat van maffiahandei afkomstig was, evenals bankrekeningen

en belastingopgaven van maffiosi, zouden meer dan voorheen doorgelicht kunnen worden.
Verder was in de wet de mogelijkheid opgenomen getuigen achter gesloten deuren te horen. Tot dan deden getuigen er uit angst voor represailles meestal het zwijgen toe.
Van maffiose praktijken verdachte personen konden worden verbannen naar gemeenten met minder dan 10.000 inwoners.

Voor het ,,volgen van de ontwikkeling van het verschijnsel maffia op Sicilië, in Calabrië en in andere gebieden'' zou tenslotte een parlementaire commissie bestaande uit 30 Afgevaardigden en Senatoren worden ingesteld.

In de Kamer onthield de MSI (een neofascistische groepering) zich van stemming inzake het wetsontwerp en stemden de Radicalen tegen. De communistische oppositie stemde voor de nieuwe anti-maffiawet, waarvoor trouwens de op 30 april door de maffia vermoorde communistische parlementariër Pio La Torre zich al had ingezet.

Wet voor *„berouwvolle* terroristen'' verlengd

Op 1 oktober werd de wet die strafvermindering regelde voor terroristen die met de justitie wilden samenwerken per regeringsdecreet opnieuw voor vier maanden van kracht verklaard. De geldigheid van de wet liep op 1 oktober af. Gezien de successen die er dankzij bekentenissen geboekt waren bij de terrorismebestrijding was er in de dagen daarvoor onder magistraten een discussie op gang gekomen over de vraag of de wet al dan niet verlengd moest worden.

De tijdelijke wet was tegemoet gekomen aan personen die uit een terroristische organisatie stapten. bekentenissen aflegden en met de justitie samenwerkten. Tegenstanders van deze wet hadden altijd betoogd dat het ging om maatregelen die schadelijk waren voor het prestige van de staat. Voorstanders van verlenging van de geldigheid van de ,,wet voor berouwvolle terroristen'', zoals zij in Italie werd genoemd. hadden vooral als argument gebruikt dat het terrorisme nog niet geheel was uitgeroeid.
Een officier van justitie als Gianfranco Avallo uit Bergamo, die veel met de vervolging van terrorisme te maken had gehad, zei over de wet: ,,Geen enkele regeling is verwoestender geweest voor de tegenstanders van de staat.'' Ook het restant van de terroristische organisatie van de Rode Brigades dat nog actief was, had dat voorjaar in een pamflet erkend dat het tegemoet komen aan terroristen die ,,berouw'' toonden tot ,een politieke overwinning van de staat'' had geleid.
De op 1 oktober verlengde wet was overigens pas vier maanden van kracht. Maar al meer dan een jaar eerder waren er in Italië zulke overtuigende discussies over strafvermindering voor terroristen die het bijltje er bij zouden neerleggen, dat een hele reeks Rode-Brigadisten en leden van andere terroristische organisaties het er maar alvast op waagden. Ze hielpen reeksen collega's achter de tralies.
,,Ze redden ook tientallen levens'', meende een Italiaanse magistraat die hiermee doelde op terroristische aanslagen die dankzij de arrestaties waren voorkomen.
De bijzondere wet was op 1 juni 1982 van kracht geworden ten behoeve van verdachten van terroristische activiteiten van vóór 31 januari 1982. De gewone anti-terrorismewetgeving gaf een veel beperkter mogelijkheid voor strafvermindering. De beloning gold alleen voor wie een doorslaggevende bijdrage had geleverd bij het vergaren van doorslaggevende bewijzen. Vooral was van belang het wetsartikel van de op 1 oktober verlengde wet dat voorzag in gehele kwijtschelding van straf voor degenen die geen ernstige terroristische handelingen hadden gepleegd toen zij tot opbiechten besloten.

Napolitaanse Rode-Brigadisten, onder *wie* Bolognesi en *Ligas,* gearresteerd

Op 2 oktober arresteerde de politie in Napels tussen de 6 en 12 leden van de Rode Brigades, onder wie Vittorio Bolognesi, die werd beschouwd als één van de belangrijkste leiders van de Napolitaanse colonne van de Rode Brigades.
Bij de arrestatie werden ook grote hoeveelheden munitie en wapens door de politie in beslag genomen.
De politie in Napels deelde mee dat Bolognesi mogelijk verantwoordelijk was voor de moord op de Napolitaanse christen-democratische politicus Raffaele del Cogliano op 27 april 1982 (pag. 14412).
Bolognesi zou verder betrokken zijn geweest bij de ontvoering van de christen-democratische politicus Ciro Cirillo in 1981 (pag. 59111-1981).
Op 14 oktober arresteerde de politie op het station in Turijn Natalia Ligas, die eveneens werd beschouwd als één van de belangrijkste leiders van de Napolitaanse afdeling van de Rode Brigades. Zij speelde een belangrijke rol bij de ontvoering van de Romeinse magistraat D'Urso op 12 december 1980 (pag. 9012) en zij organiseerde in Napels de ontvoering van Cirillo en het jaar daarna de moordaanslag op Del Cogliano.

Verder werd zij verantwoordelijk gehouden voor de dood van Ammaturo op 15 juli (zie hiervoor).

Verdachte van moord op *Dalla* Chiesa gearresteerd

Op 5 oktober werd in San Procopio in Calabrië een man gearresteerd die ervan werd verdacht één van de moordenaars van generaal Dalla Chiesa te zijn. De arrestant heette Nicola Alvaro. Hij was veelvuldig wegens moorden en pogingen tot moord met de justitie in aanraking geweest.
Alvaro was de neef van de boss van een belangrijke N'Drangheta-clan, zoals de georganiseerde misdaad in de teen van Italië heet. Tegelijkertijd zou hij nauwe banden hebben met een maffia-organisatie in Catania op Sicilië. Deze maffia-organisatie werd een belangrijke rol toegedicht bij de strijd om de macht op Sicilië, die meer dan een jaar in volle gang was tussen de verschillende criminele organisaties.
Alvaro werd door de justitie ais ,,zeer gevaarlijk'' beschouwd. Hij werd ervan beschuldigd de moord op Dalla Chiesa samen met vijf anderen, wier namen nog onbekend waren. te hebben begaan.

Aanslag op synagoge in Rome

Op 9 oktober rond twaalf uur 's middags pleegde een uit vijf of zes man bestaand commando een aanslag op gelovigen die na afloop van een dienst de synagoge in de joodse wijk van Rome verlieten. De terroristen gooiden een aantal handgranaten. Bij de aanslag werd een tweejarig jongetje, Stefano Tache, gedood en raakten tussen de 34 en 37 mensen gewond.
In een reactie hierop beschuldigde de joodse gemeenschap president Pertini, paus Johannes Paulus II en de pers ervan dat zij in de weken daarvoor het antisemitisme hadden gestimuleerd.

Italiaanse politici hadden op 15 september PLO-leider Yasser Arafat in Rome verwelkomd en ook de paus had Arafat in audiëntie ontvangen.

De vertegenwoordigers van de joodse gemeenten in Rome gaven dezelfde avond een communiqué uit, waarin de politieke partijen en persorganen indirect verantwoordelijk gesteld werden voor een ,,zeker klimaat van haat en antisemitisme'' van de laatste tijd waartoe ,,ook de verwelkoming in Rome van de leiders van de PLO heeft bijgedragen''.

Sinds de oorlog in Libanon (pag. 385 e.v.-1982), maar vooral sinds de ontdekking in september van de massamoord op Palestijnen in West-Beiroet (pag. 862/3-1982), hadden zich in Italië voortdurend gevallen van antisemitisme voorgedaan. Dat was gebeurd ondanks het feit dat joodse gemeenschappen in Italië voorop hadden gestaan om de moorden in Beiroet te veroordelen.
President Pertini had twee weken geleden al gewaarschuwd tegen tekenen van antisemitisme in zijn land.

Zo maakte in juni 1982 bij de synagoge in Rome een groep zich los uit een door de Italiaanse vakbonden georganiseerde demonstratie tegen de Israëlische politiek. Volgens getuigen riepen zij .joden naar de ovens''. Ook plaatsten zij een doodkist voor de ingang van de synagoge.
Vooral tussen de communistische vakbond CGIL en de joodse gemeenschap bestonden er wrijvingen. Na het bloedbad in de Palestijnse

kampen Sabra en Chatila had de CGIL bijvoorbeeld besloten om de Israelische vliegtuigmaatschappij El Al te boycotten. Slechts door het verzet van de twee andere bonden, die deel uit maakten van de vakbondsfederatie, werd een eind gemaakt aan die boycot.

De Milanese directie van hotel Michelangelo zegde de receptie van een joodse klant af, omdat het bij de vakbondsfederatie aangesloten personeel ,,om veiligheidsredenen" weigerde dienst te doen.

In Modena en Venetië werden festivals afgelast die aan de joodse humor in de film gewijd zouden zijn In Terni hing een delicatessenzaak een bordje aan de deur „Verboden voor joden . Joodse burgers begonnen ook te klagen over anonieme telefoontjes, en in de nacht van 29 op 30 september ontplofte een bom voor de synagoge in Milaan. Er was echter niemand aanwezig.

Rome had met 15.000 personen de grootste joodse gemeenschap van Italië. Milaan volgde daarop met bijna 10.000 personen.

Hoewel de verantwoordelijkheid voor de aanslag telefonisch werd opgeëist door zowel de „vuurgroep PLO-BR" (Palestijnse Bevrijdingsorganisatie-Rode Brigades), als de NAR (Nuclei Armati Rivoluzionari, Gewapende Revolutionaire Kernen), een extreem-rechtse groepering, hechtte de politie toch weinig geloof aan deze telefoontjes. De politie dacht meer aan de groep van de dissidente PLO-er Abu Nidal.

De vertegenwoordiger van de PLO in Rome, Nemer Hammad, ontkende dat zijn organisatie iets met de aanslag te maken zou hebben. Hij stuurde een condoleancetelegram aan de Romeinse opperrabijn Elio Toaff.
De opper-rabijn van Israël, Shlomo Goren, zei op 10 oktober dat de ontmoeting die paus Johannes Paulus II had aehad met PLO-leider Yasser Arafat, een golf van antisemitisme had losgemaakt, die had geleid tot de aanslag op de synagoge in Rome. De paus maakte het legitiem de leider van moordenaars te beschouwen als een vrijheidsstrijder, aldus de rabbijn in een interview met de Israëlische radio.

Het was onaanvaardbaar dat een jood, waar ook ter wereld, de prooi was van een moorddadige organisatie, aldus Goren.

Op 11 oktober weigerde de joodse gemeenschap in Rome uit protest tegen de autoriteiten deel te nemen aan de door de vakbonden belegde protestdemonstratie tegen de aanslag.

Vakbondsleiders riepen de joodse gemeenschap op zich niet te isoleren. Zij noemden degenen die tijdens de vakbondsdemonstratie in juni bij de synagoge antisemitische leuzen hadden geroepen en een lijkkist voor de deur hadden geplaatst ,,provocateurs", die met hun actie de vakbeweging schade hadden willen berokkenen.

Socialistisch burgemeester vermoord. Anti-maflademonstratie in Palermo.

Op 16 oktober werd de socialistische burgemeester van het Zuiditaliaanse stadje San Gennaro Vesuviano, Francesco Giuliano, in zijn auto doodgeschoten. De politie vermoedde dat de aanslag het werk was van de Camorra. Diezelfde dag hielden volgens Le Monde (19-10) bijna 100.000 mensen uit alle delen van Italië in Palermo een anti-maffiaàernonsiratie. De demonstratie was georganiseerd door de vakbonden.

Aantal terroristen, onder wie Ronconi, gearresteerd.

Op 28 oktober arresteerde de politie in Milaan een tiental terroristen die ervan werden verdacht lid te zijn van Prima Linea of de Rode Brigades. Onder hen bevond zich de op 3 januari 1982 uit de gevangenis van Rovigo ontsnapte Susanna Ronconi (pag. 142/1).

Susanna Ronconi was een van de leden van de historische kern van de Rode Brigades van Renato Curcio. Ze werd onder meer beschuldigd van de moord op de politie-agent Giuseppe Giotta, op caféhouder Carmine Civitate en op cipier Fausto Dionisi. Bij de ontdekking van een archief van de Rode Brigades in 1974 werd ze voor het eerst als terroriste ontmaskerd.
Van 1975 tot 1978 behoorde ze samen met Corrado Alunni tot de oprichters van de afgesplitste terroristische groep Prima Linea (Frontlinie). Ze wordt de .,rode sleutelbloem van Frontlinie" genoemd. Ze is de dochter van een ex-officier van de luchtmacht. Ze werd voor het eerst gearresteerd in december 1980. In de zomer van 1981 stond ze terecht in Turijn vanwege haar activiteiten voor Frontlinie.
Van de vier uit de gevangenis van Rovigo ontsnapte leden van Prima Linea waren ook twee anderen inmiddels weer opgepakt.

Paus veroordeelt tijdens bezoek aan Sicilië *maffia.*

Op 20 en 21 november 1982 bracht paus Johannes Paulus II een bezoek aan Sicilië. Dit bezoek stond in het teken van de bestrijding van de maffia, al stelde de paus zich hierover gereserveerder op dan werd verwacht. Het woord maffia zelf noemde de paus niet. Wel had hij het over het ,,maffiose verschijnsel".
Hij verklaarde ook alleen indirect het nog steeds eens te zijn met de excommunicatie van leden van de maffia. Deze uit 1944 daterende maatregel was op 18 oktober nog eens door de Siciliaanse bisschoppen herhaald. De aartsbisschop van Palermo, kardinaal Salvatore Pappalardo, was een van de weinigen op Sicilië die voortdurend zonder omhaal van woorden de maffia veroordeelde.
Johannes Paulus II zei geheel achter de veroordelingen te staan die Pappalardo en de andere Siciliaanse bisschoppen hadden uitgesproken. Volgens die veroordelingen werden diegenen geëxcommuniceerd die opdracht gaven voor een roof of moord, deze uitvoerden of er aan meewerkten. Enkele uren voordat de paus in Palermo aankwam werden er nog vier personen vermoord bij onderlinge afrekeningen van maffiaorganisaties.
In zijn toespraak tot hoogleraren constateerde de paus dat de politie de maffia niet alleen kon bestrijden. Bij de hoogleraren drong hij aan op hun medewerking bij de vorming van het geweten.
Ook riep hij de bevolking op de muur van stilzwijgen („omerta") rond de maffia te doorbreken. Het optreden van de maffiosi noemde paus ,,barbaars geweld".
In zijn toespraak tot de Siciliaanse jongeren repte de paus niet meer over de „omerta", terwijl in de aan journalisten verstrekte tekst de paus opriep tot strijd tegen de zwijgcode. Een woordvoerder van het Vaticaan merkte later op dat de weglatingen waren veroorzaakt doordat de paus op zijn schema was achtergeraakt.
Bijzondere aandacht besteedde de paus aan het lot van de vele duizenden die bij de aardbeving van 1968 het leven verloren, gewond raakten of dakloos werden. De wederopbouw werd een mislukking omdat geld en materieel voor de hulpverlening grotendeels spoorloos verdween. Het feit dat nog 15.000 mensen in noodonderkomens woonden, noemde de paus ,,een belediging en een vernedering".

Cijfers over het terrorisme in 1982

Op 30 december werden de cijfers over het terrorisme in 1982 gepubliceerd in een rapport van de Italiaanse Communistische Partij. De cijfers besloegen de periode 1 januari–30 december.
Het aantal terroristische aanslagen in 1982 bedroeg 174, het aantal doden 39 (in 1981: 24). Ontvoeringen door terroristische groeperingen vonden in 1982 niet plaats.
Meer dan 50% van de terroristische aanslagen vond plaats in Rome. Terroristen waren na die stad het meest actief in Milaan, Turijn, Napels en Palermo.
Van de 39 doden in 1982 waren er negen vermoord door de Rode Brigades, zes door onbekenden, drie door linkse terroristen van Prima Linea, vijf door de extreem-rechtse Gewapende revolutionaire kernen, twee door de neonazistische groep Ludwig, één door de strijdende communistische kernen, één door een zich ,,Zwart Libanon" noemende groep. Twee personen wa-

ren in de gevangenis door medegevangenen gedood, vier terroristen kwamen bij vuurgevechten met de politie om het leven, en één viel er te pletter vanaf een zevende verdieping toen hij voor de politie wilde vluchten. Bij hun telling van de doden rekenden de communisten ook vijf moorden met een politiek en maffiakarakter mee omdat zij overeenkwamen met terroristische misdrijven.

Bij de doden in 1982 waren twee politici (een communist en een christen-democraat), een prefect, een commissaris van politie, een kind van twee jaar, een vrouw, vier carabinieri, zeven politiemannen, vier agenten van particuliere bewakingsdiensten, een gevangenisbewaker, een gepensioneerde, twee chauffeurs, twee monniken, twee Palestijnen, zes linkse terroristen, een student en drie rechtse terroristen.

De vermindering van het terrorisme was vooral te zien aan het cijfer van aanslagen op gebouwen en auto's. In 1981 waren er nog 253 van zulke aanslagen, in 1982 waren dat er 87.

Dertig roofovervallen waren in 1982 zeker door terroristen gepleegd. Van die overvallen op banken, postkantoren, verzekeringsagentschappen en een juwelier was in 21 gevallen achterhaald door welke terroristische organisatie ze voor de ,,zelf-financiering" waren gepleegd. Negen van de overvallen waren voor rekening van de Rode Brigades, vier waren er gepleegd door de extreem-rechtse gewapende Revolutionaire Kernen, acht andere stonden op naam van kleine linkse terroristische groepen.

In totaal 26 organisaties hadden in 1982 de verantwoordelijkheid voor aanslagen opgeëist. In 1981 werd dat zelfs gedaan door 61 organisaties. In 1982 waren er 22 links, drie rechts, en één was vermoedelijk een buitenlandse groepering. De Rode Brigades hadden ondanks het feit dat hun organisatie belangrijk was verzwakt, toch nog in de meeste gevallen de verantwoordelijkheid voor aanslagen opgeëist: totaal 25 keer. De extreem-rechtse Gewapende revolutionaire kernen kwamen op de tweede plaats met 12 keer. Volgens het *NRC/H'blad* (31-12) werd in het rapport van de communistische partij gemeld dat er in 1981 368 terroristische aanslagen hadden plaatsgevonden en dat in dat jaar 6 personen door terroristische organisaties waren ontvoerd. Volgens Le Monde van 12 januari 1982 waren dit er echter resp. 311 en 8 (zie ook pag. 142/2).

Strafverlaging voor ,,berouwvolle" Dozier-ontvoerders

Op 13 januari 1983 verlaagde het hof van beroep in Venetië de meeste straffen die op 25 maart 1982 waren opgelegd aan de 17 leden van de Rode Brigades die waren veroordeeld wegens de ontvoering van de Amerikaanse NAVO-generaal Dozier (pag. 14312).

Vooral de „berouwvollen" onder de veroordeelden profiteerden van de strafverlaging die was gebaseerd op een wetsartikel over ae ,,buitengewone bijdrage" die een verdachte bij het onderzoek door de justitie had verleend.

Zo werd de straf van Antonio Savasta van 16 jaar en 6 maanden verlaagd tot negen jaar. De straf van zijn vriendin Emilia Libera werd zeven jaar in plaats van veertien. Voor de niet-berouwvollen werd de straf slechts weinig lichter.

Twee leiders Prima Linea gearresteerd

Op 15 januari 1983 arresteerde de politie in Milaan de ideoloog van Prima Linea, Sergio Segio, samen met zijn vriendin Daniela Figini. Zij werden in hun auto bij een stoplicht aangehouden. Segio was één van de meest gezochte terroristen van Italië. Hij werd sinds de moord op de advocaat Emilio Alessandrini op 29 januari 1979 (pag. 142/1-1979) gezocht en zou nog bij een aantal andere moorden betrokken zijn.

Toen de politie op 28 oktober Susanna Ronconi had gearresteerd, wist Segio te ontkomen. Segio zou ook de ontsnapping van de vier terroristen uit de gevangenis van Rovigo op 3 januari 1982 hebben georganiseerd.

Op 27 januari hield de politie één van de laatste leiders van Prima Linea, Diego Forastieri, in Milaan aan. De vroegere metaalarbeider werd beschouwd als de gevaarlijkste terrorist die zich na de arrestatie van Segio nog op vrije voeten bevond.

Veroordelingen in proces-Moro

Op 24 januari kwam er in Rome een eind aan het op 14 april 1982 begonnen proces-Moro tegen 63 Rode-Brigadisten toen rechter Severino Santiapichi de vonnissen tegen de verdachten uitsprak.

De terroristen hadden in de eerste plaats terechtgestaan voor de moord op de vroegere premier Aldo Moro, maar tijdens het proces waren ook andere terroristische activiteiten van de Romeinse colonne van de Rode Brigades tussen 1976 en 1980 aan de orde gekomen.

De christen-democratische politicus Aldo Moro werd op 16 maart 1978 ontvoerd. nadat zijn uit vijf man bestaand escorte eerst door een terroristisch commando was vermoord (pag. 273 e.v.-1978).
Moro zelf werd na 55 dagen op 9 mei gevonden in de bagageruimte van een auto die tussen de partijgebouwen van de christen-democratische partij en de communistische partij – in Rome op nog geen 500 m afstand van elkaar gelegen – geparkeerd stond.

Van de 63 verdachten kregen er 32 levenslange gevangenisstraf wegens hun aandeel in 11 pogingen tot moord en 17 moorden, waaronder die op Moro.

Onder de tot levenslang veroordeelden bevonden zich Mario Moretti, die als het hoofd van de Romeinse colonne werd beschouwd, Prospero Gallinari van wie werd verondersteld dat hij de dodelijke schoten op Moro had afgevuurd, Barbara Balzarani, Natalia Ligas, Rocco Micaletto, Nadia Ponti, Valeria Morucci en Adriana Faranda.

Drie van de tot levenslang veroordeelden, onder wie Balzarani, waren bij verstek veroordeeld omdat zij nog voortvluchtig waren.

Vierentwintig aangeklaagden, onder wie de zes „pentiti", de zg. berouwvollen die met de justitie hadden samengewerkt, kregen straffen die varieerden van vier maanden tot dertig jaar.

De belangrijkste van hen, Antonio Savasta en Emilia Libera, kregen zestien jaar en één maand gevangenisstraf.

Patrizio Peci werd tot vier maanden gevangenisstraf veroordeeld.

Peci was slechts zijdelings bij de moordzaak-Moro betrokken, maar speelde wel een grote rol bij het oprollen van de terroristische organisatie (op grond hiervan werd hij op 28 februari vrijgelaten).

Twee andere berouwvollen, Massimo Cianfanelli en Maria Petricola, kregen respectievelijk dertien en zes jaar gevangenisstraf plus een forse boete.

Vier beklaagden werden bij gebrek aan bewijs vrijgesproken, drie anderen kwamen als gevolg van amnestie vrij.

Tijdens het proces was nog niet op alle vragen een antwoord gekomen. Bijvoorbeeld op de vraag waarom juist Moro door de terroristen was uitgekozen.

De openbare aanklager hield zich in zijn requisitoir aan de versie van ,,spijtoptant" Savasta die had gezegd dat de keuze van de terroristen toevallig op Moro was gevallen. Maar Prospero Gallinari zei, dat Moro het doelwit van de terroristen was geworden om diens politieke project van christen-democratische–communistische samenwerking tegen te gaan.

De openbare aanklager had tegen 34 terroristen levenslang geëist en daarnaast in totaal 1259 jaar aan gevangenisstraf. Uiteindelijk was dit 1245 jaar geworden.

Officier van justitie op Sicilië vermoord

Op 25 januari vond de politie bij het plaatsje Trapani op Sicilië het met kogels doorzeefde lijk van een officier van justitie.

De politie vermoedde dat de 40-jarige Giangiacomo Ciaccio Montaldo in zijn auto was vermoord door de maffia, toen hij op 24 januari van zijn werk naar huis reed. Montaldo was substituut-officier van justitie in Trapani sinds 1971 en had enkele malen onderzoek verricht in verband met de georganiseerde misdaad op Sicilië.

Nog niet zo lang geleden had hij ook een arrestatiebevel uitgevaardigd tegen twee Siciliaanse politici, de regionale secretaris van de Liberale partij en een vooraanstaand lid van de Republikeinse partij, omdat zij met de maffia zouden hebben samengewerkt bij het verlenen van opdrachten voor bouwprojecten. Montaldo stond op het punt te worden overgeplaatst naar Florence.

Oprichters Rode Brigade zeggen dat strijd voorbij is

Op 27 januari schreven de gevangen zittende oprichters van de Rode Brigades in een brief aan een Romeinse krant dat hun strijd tegen de staat voorbij was en dat de Rode Brigades voortaan geen gewapende acties meer zouden uitvoeren.
In een document dat afkomstig was van het ,,collectief" van leiders van de Rode Brigades die gevangen zaten in de zwaar bewaakte gevangenis in Palmi, schreven zij dat de poging om via de gewapende strijd een revolutie te veroorzaken was mislukt. In de gevangenis van Palmi, die bekend stond als de ,,universiteit van het terrorisme", zat ook Renato Curcio gevangen. Curcio was een van de eerste en bekendste leiders van de Rode Brigades. Hij wordt verantwoordelijk gehouden voor de ,,filosofie" achter het optreden van de Rode Brigades.

In het 24 pagina's tellende document, dat was gestuurd naar het dagblad *Repubblica*, stond: ,,De cyclus van gewapende revolutionaire strijd die begon op de golf van veelomvattende bewegingen van radicale studenten en arbeiders in het begin van de jaren zeventig is in wezen over."
De opstellers bleven er echter wel van overtuigd dat de ,,algehele sociale revolutie in de kapitalistische metropool" onvermijdelijk was. ,,De strijd tussen revolutie en contrarevolutie begint noch eindigt met de gewapende strijd", aldus de schrijvers.

Gevangenisbewaakster gedood door de ,,Beweging voor gewapende proletarische macht"

Op 28 januari hielden leden van de ,,Beweging voor gewapende proletarische macht" de 57-jarige gevangenisbewaakster Germana Stefanini, die in de Rebibbia-gevangenis werkte, aan voor haar appartement. Zij dwongen haar naar binnen te gaan en begonnen vervolgens met een „rechtszaak".

De terroristen maakten foto's van het ,,proces", die na telefoontjes werden gevonden in vuilnisbakken. Op de foto's zat Stefanini op een stoel voor een spandoek met slogans als ,,probeer de gevangenis te ontmantelen en te vernietigen" en ,,vaag het politiek-militaire personeel dat de gevangenissen bestuurt weg". Het stoffelijk overschot van de vrouw werd later teruggevonden in een Fiat die was geparkeerd in een buitenwijk van Rome. Zij was doodgeschoten. Drie Romeinse kranten werden door telefoontjes van terroristische zijde op de hoogte gesteld van het misdrijf.

De ,,Beweging voor gewapende proletarische macht" is een kleine linksextremistische organisatie, die vooral in Rome actief was. De groep eiste op 30 januari ook de verantwoordelijkheid op voor een vrijwel identieke aanval op 3 december 1982 op een dokter die werkte in dezelfde gevangenis als waar Stefanini werkte. Zij werd na een ,,proces" in het gezicht geschoten, maar overleefde de aanslag.

Proces in Genua tegen 21 Rode-Brigadisten

Op 26 februari werden in Genua tien leden van de Rode Brigades tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld.
Vier leden kregen gevangenisstraffen van 7 tot 28 jaar, zeven werden vrijgesproken onder wie twee leden (Patrizio Peci en Antonio Savasta) die besloten hadden met de autoriteiten samen te werken tijdens het onderzoek.
De beklaagden waren schuldig bevonden aan medeplichtigheid aan zes moorden en andere ernstige misdrijven in en rondom Genua.
Onder degenen die levenslang hadden gekregen waren enkele van de meest notoire leden van de Brigate Rosse, zoals Mario Moretti, Prospero Gallinari, Rocco Micaletto, Luca Nicolotti en Bruno Seghetti. De meesten zaten al langdurige gevangenisstraffen uit die hun voor andere vergrijpen als leden van de Rode Brigades waren opgelegd. (*NRC/H'blad*, Volkskrant, NZZ, Le Monde, *AdG*, The Times)

INDIA

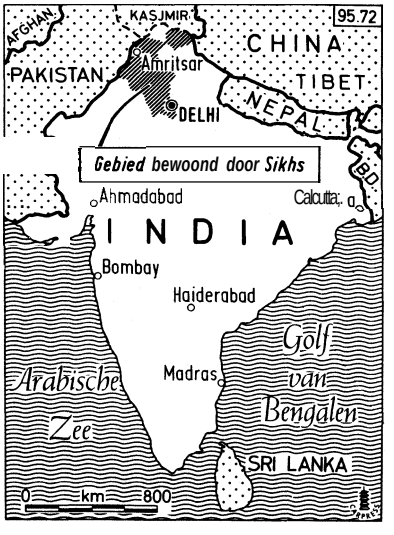
DE KHALISTAN-BEWEGING VAN DE SIKHS. AUTONOMIESTREVEN AKALI DAL

Van sept. 1981 tot aug. 1982 is een beweging van Sikhs, die een onafhankelijke Sikh-staat „Khalistan" eist, op de voorgrond getreden door een reeks gewelddadige acties in Pendsjaab en aangrenzende gebieden.

De eis inzake een onafhankelijke Sikh-staat was in 1971 het eerst gesteld door Jagjit Singh, de vroegere secretaris-generaal van de Akali Dal (de politieke partij van de Sikhs), die sindsdien in het buitenland verbleef. Zijn volgelingen, geleid door Balbir Singh Sandhu, vormden in 1977 de Nationale Raad van Khalistan, die vanaf april 1981 eigen paspoorten, postzegels en bankbiljetten uitgaf vanuit haar hoofdkwartier in de Gouden Tempel te Amritsar, een soort extra-territoriaal gebied.
Daarnaast werd in aug. 1978 een jeugdorganisatie, de Dal Khalsa, gevormd onder leiding van Gajendra Singh.
Een derde separatistische organisatie, de Sikh Liga, werd in 1981 opgericht door Sukhjinder Singh, een voormalige minister van onderwijs in Pendsjaab, nadat hij uit de Akali Dal was gestoten.

De Sikhs vormen India's op twee na grootste religieuze groepering, na de hindoes en de moslems. Hun aantal bedraagt 13 miljoen, van wie het grootste deel – 10 miljoen – in de aan Pakistan grenzende deelstaat Pendsjaab leeft. Daar maken zij ca. 60% van de bevolking uit. Zij vormen een van de welvarendste en invloedrijkste gemeenschappen in India (2% van de totale bevolking) en spelen een grote rol in de handel, het zakenleven, de industrie en vooral in het leger. Zeker 10% van het Indiase leger bestaat uit Sikhs en de meeste Indiase generaals behoren tot deze minderheid.

Het Sikhisme werd in de 16de eeuw gesticht door de in 1469 geboren Goeroe Nanak, die streefde naar een verzoening en vermenging van hindoeïsme en mohammedanisme. Hij verwierp het starre kastenstelsel van de hindoes en ging uit van de gelijkheid van de mensen, ook van man en vrouw. In tegenstelling tot de



hindoes geloofde Goeroe Nanak slechts in één god. Inmiddels is het monotheïsme verwaterd, zijn eigen kasten ontstaan en is het Sikhisme, aldus NZZ (14-10-'81), gedegenereerd tot een sekte van het hindoeïsme – met een islamitische inslag.
Vooral ter bescherming van de Sikh-tempels (gurdwara's) werd in 1699 door de laatste religieuze leider, Goeroe Govind, de orde van de Nihangs opgericht, Uit die periode wordt ook verklaard dat de Sikhs tot op heden een kleine dnlk met houten handvat. de kirpan, bij zich hebben.

In mei 1981 hielden aanhangers van de Khalistan-beweging een demonstratie in Amritsar, de stad waar de belangrijkste Sikh-tempel staat. De betogers wilden een rookverbod afdwingen voor Amritsar. (Sikhs mogen niet roken). De anti-rookbeweging was duidelijk gericht tegen de hindoes (die wel mogen roken) en deze hielden de volgende dag op hun beurt een demonstratieve mars, om de Sikhs te waarschuwen dat zij zich niet door hen de wet zouden laten voorschrijven.

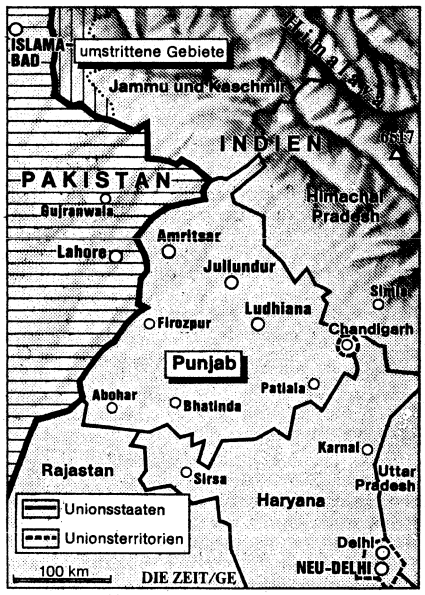
Optreden Dal Khalsa

Op 9 sept. 1981 werd Lala Jagat Narain, hoofdredacteur van een belangrijk Hindi-dagblad waarin hij scherpe kritiek had geleverd op de Khalistan-beweging, op de weg tussen Ludhiana en Jullundur doodgeschoten door twee mannen op een motor.
Op 13 sept. werd i.v.m. die moord een arrestatiebevel uitgevaardigd tegen Sant Jarnail Singh Bhindranwale, de leider van een fundamentalistische Sikh-sekte, die als sympathisant van de Khalistan-beweging werd beschouwd.

Zijn volgelingen waren eerder al verdacht van verantwoordelijkheid voor de moord op 24 april 1980 te New Delhi van Baba Gurbachan Singh, de leider van de Nirankari Sikhs. De Nirankari's werden door orthodoxe Sikhs als ketters beschouwd. Sinds 1975 hadden al vijf mislukte moordaanslagen op Baba Gurbachan Singh plaatsgevonden.

Aanvankelijk zocht Sant Bhindranwale zijn toevlucht in een „gurdwara" te Mehta Chowk (bij Amritsar), bewaakt door honderden volgelingen. Maar op 20 sept. gaf hij zich aan de politie over en werd hij gearresteerd. Daarop vielen Sikhs de politie aan met „kirpans", zwaarden en speren. Die opende het vuur op de menigte met als gevolg dat zeker negen mensen werden doodgeschoten. Later openden drie gemaskerde mannen op een motor het vuur op een markt in Jullundur, waardoor vier mensen omkwamen.
Op 29 sept. kaapten Gajendra Singh en vier andere Dal Khalsa-leden een Boeing 737 van Indian Airlines op een binnenlandse vlucht van Delhi naar Srinagar. Zij dwongen de piloot met hun „kirpans" naar Lahore (Pakistan) te vliegen, waar zij na de landing 66 van de 111 passagiers vrijlieten. De kapers lieten weten dat zij de overige inzittenden als gijzelaars zouden vasthouden tot de Indiase regering aan hun eisen had voldaan: vrijlating van Sant Bhindranwale en andere gearresteerde Khalistan-aanhangers alsmede betaling van een losgeld van $ 500.000. Het ultimatum zou de volgende morgen om 8.00 uur aflopen. Maar nauwelijks twee uur voordat die termijn afliep kwamen Pakistaanse commando's, vermomd als schoonmakers, het toestel binnen. Zij overmeesterden de kapers, waarna de gijzelaars werden bevrijd.
In de volgende dagen werden bijna 100 radicale Sikhs, voor het merendeel leden van Dal Khalsa, gearresteerd, maar op 15 okt. werd Sant Bhindranwale vrijgelaten.
Op 16 okt. werd in Chandigarh een aanslag gepleegd op een hoge ambtenaar die betrekkingen onderhield met de Nirankari-sekte. Hij liep slechts lichte verwondingen op, maar zijn broer werd gedood.
Enkele dagen daarna werd een functionaris van de Janata Partij in een dorp in Pendsjaab doodgeschoten. Beide aanslagen werden toegeschreven aan de groep die verantwoordelijk was voor de moord op Narain en de schietpartij in Jullundur.
Die groep werd ook beschuldigd van een aanslag op 19 nov. in het district Ludhiana, waarbij twee politiemannen werden doodgeschoten.
Niettemin verklaarde Zail Singh, toen India's minister van binnenlandse zaken, op 26 nov. in het parlement dat er geen specifieke aanwijzing was dat de gewelddadige incidenten verband hielden met de agitatie voor een onafhankelijke Sikh-staat.
Door een bomexplosie in de tempel van Sant Bhindranwale te Mehta Chowk werden op 29 nov. drie mensen gedood.
Op 21 dec. werd de Sikh-leider van Delhi, Jathedar Santokh Singh, in zijn woonplaats vermoord.

Op 27 april 1982 braken in Amritsar gevechten uit tussen hindoes en Sikhs, nadat bij twee hindoetempels afgehouwen koppen van koeien waren ontdekt. Hindoes gaven de schuld voor het afslachten van de volgens hen heilige koeien aan Dal Khalsa. Deze radicale Sikh-groepering liet weten dat verdere slachtingen van heilige koeien zouden volgen, als de verkoop van sigaretten en tabak in de tempelstad niet werd verboden en er geen algeheel rookverbod voor Amritsar werd afgekondigd.
De politie opende het vuur op de vechtende partijen. waardoor een man



(Die Zeit 4-12-1981)

werd gedood. Daarop breidden de botsingen tussen de religieuze gemeenschappen zich uit tot Chandigarh, Patiala en nog 20 andere steden in Pendsjaab. De onlusten duurden enkele dagen. Sikhs staken winkels waar tabak werd verkocht in brand en slachtten koeien vlak bij hindoe-tempels. In de Gouden Tempel van Amritsar werden pakjes sigaretten gevonden, terwijl hindoes in Chandigarh een Sikh-tempel binnendrongen en daar Sikh-geschriften verscheurden. De politie arresteerde omstreeks 600 personen.
Op 1 mei kondigde de unie-regering een verbod af voor twee radicale Sikh-organisaties, Dal Khalsa en de Nationale Raad van Khalistan, krachtens de wet op illegale activiteiten.
In augustus werd tweemaal een passagiersvliegtuig door een Sikh gekaapt.

Op 4 aug. werd een Boeing-737 van Indian Airlines gekaapt op een binnenlandse vlucht van Delhi naar Amritsar. De kaper, een Sikh, dwong de piloot met een nepbom het toestel naar Lahore (Pakistan) te vliegen, maar de Pakistaanse autoriteiten weigerden een landingsvergunning, waarop het toestel naar India terugkeerde en in Amritsar landde. Daar liet de kaper alle 128 passagiers vrij. Hij werd vervolgens overmeesterd door een politie-officier, die het toestel in een uniform van een piloot binnenkwam. Dezelfde dag vond in Amritsar een demonstratie van Sikhs plaats die gevolgd werd door de arrestatie van ca. 1.000 personen.
Op 20 aug. maakte een Sikh, gewapend met een pistool en een handgranaat, zich meester van een Boeing 737 van Indian Airlines die van Bombay op weg was naar Delhi. Hij dwong de piloot koers te zetten naar Lahore, maar opnieuw gaven de Pakistaanse autoriteiten geen toestemming om te landen. Daarop vloog het toestel naar Amritsar, waar de kaper de volgende eisen bekendmaakte: een gesprek met premier Gandhi, installatie van een Sikh-regering in Pendsjaab, de vrijlating van een aantal Sikhs (o.w. de kaper van 4 aug.) en een losgeld van $88.000. Zou aan deze eisen geen gevolg worden gegeven, dan zou de kaper elk uur een in-

zittende van het toestel doden. In de avond bestormde veiligheidspolitie de Boeing. De kaper werd doodgeschoten, de inzittenden bleven ongedeerd.

Eveneens op 20 aug. ontsnapte de premier van Pendsjaab, Darbara Singh*, volgens het Indiase persbureau PT1 aan een granaataanslag in het district Jullundur, waarbij een dertigtal mensen gewond raakte.

Optreden Akali Dal

Terwijl de Khalistan-beweging zich op de achtergrond hield en op 25 juli voor het eerst een Sikh, Zail Singh, tot president van India werd beëdigd (pag. 125/2), begon de politieke partij van de Sikhs, de Akali Dal, die overigens slechts door 30% van de Sikhs wordt gesteund (Financial Times 19-11-'82), op 4 aug. formeel een actie om vier eisen* ingewilligd te krijgen. Die eisen waren deels religieus (o.a. het verlenen van de status van heilige stad aan Amritsar), deels politiek. Zo verlangde de Akali Dal een speciale autonome status voor Pendsjaab binnen India's federale bestel. Voorts werd verlangd dat de Pendsjabi-sprekende gebieden van de aangrenzende deelstaten Himachal Pradesh, Rajasthan en Haryana bij Pendsjaab worden gevoegd en dat de door Le Corbusier geplande stad Chandigarh, die nu onder federaal bestuur valt, deel wordt van Pendsjaab. Het belangrijkste wapen van Akali Dal was een ,,vul de gevangenissen campagne", waarbij grote groepen Sikhs zich lieten arresteren tot ongeveer 25.000 van hen in de gevangenissen van Pendsjaab zaten.

Na de arrestatie van ca. 300 Sikhs in Pendsjaab op 27 aug. werd het aantal sinds 4 aug. aangehouden Sikhs op bijna 4.500 gesteld.

Op 11 sept. kwamen 32 zojuist aangehouden Sikh-demonstranten plus twee politieagenten om het leven, toen de bus waarin zij op weg naar de gevangenis werden vervoerd, door een trein werd aangereden.

Op 4 okt. hielden Sikhs voor het parlement te New Delhi, waar de winterzitting werd geopend. een massademonstratie. Meer dan 500 van hen werden gearresteerd.

Op 11 okt. poogden ca. 3.000 Sikhs, die autonomie voor Pendsjaab eisten alsmede een gerechtelijk onderzoek naar het busongeluk, het parlementsgebouw in New Delhi te bestormen. De politie opende het vuur en vier Sikhs werden doodgeschoten. Onder de talrijke gewonden waren meer dan 50 politiemannen.

Na interventie van premier Indira Gandhi gelastte de deelstaatregering van Pendsjaab op 15 okt. de vrijlating van de ca. 25.000 gedetineerde Sikhs. Aanvankelijk weigerden duizenden Sikhs de gevangenissen te verlaten op grond van een uitspraak van de leider van de voornaamste Akali Dal factie, Harchand Singh Longowal, die de opdracht tot vrijlating een machiavellistische daad noemde.

Maar op 17 okt. riep Harchand Singh Longowal zijn volgelingen op zich in Amritsar te verzamelen, omdat hij daar een nieuw politiek programma wilde afkondigen. Daarop verlieten duizenden Sikhs de gevangenissen. Op 18 okt. kwamen duizenden Sikhs in Amritsar bijeen. In de buurt van de Gouden Tempel kwam het tot plundering en brandstichting, waarop de politie het vuur opende en een Sikh werd gedood.

De volgende dag riep de unie-regering bij monde van minister van binnenlandse zaken, Prakash Chand Sethi, de Sikh-leiders in Pendsjaab opnieuw op tot onderhandelingen, maar die oproep werd op 20 okt. door Harchand Singh Longowal verworpen. Hij kondigde m.i.v. 4 nov. een heilige oorlog aan om zijn eis i.z. autonomie voor Pendsjaab kracht bij te zetten. Tegelijk deelde hij mee dat de ,,vul de gevangenissen"-campagne zou worden voortgezet totdat 100.000 Sikhs waren gearresteerd. Premier Gandhi zond oud-minister van buitenlandse zaken Swaran Singh, een Sikh, naar Amritsar om met Sikh-leiders over hun eisen te spreken.

Op 26 okt. schoot een politie-officier in Amritsar een demonstrerende Sikh dood die hem. volgens de politie, met een bijl wilde aanvallen. Kort daarop werden twee bommen geworpen naar een politie-eenheid bij de Gouden Tempel. Door de explosie werd één persoon gedood en raakten ca. 50 anderen, o.w. 20 agenten, gewond.

Op 28 okt. begonnen besprekingen tussen politieke leiders van de Sikhs en de afgezant van premier Gandhi, Swaran Singh, liepen op 3 nov. stuk.

Volgens persberichten scheen de unie-regering bereid een aantal religieuze eisen van de Sikhs in te willigen, zoals een verbod op de verkoop van vlees. alcohol en tabak bij de Gouden Tempel in Amritsar, het uitroepen van Amritsar tot heilige stad en het aanvaarden van een gurdwarawet voor heel India om de Akali's de controle op de belangrijkste Sikh-tempels in India te geven. Maar de besprekingen zouden zijn stukgelopen op de autonomiekwestie.

Op 4 nov. verklaarde de Akali Dal leiding de Indiase regering officieel de ,,heilige oorlog" (dharmayudha) tijdens een bijeenkomst in Amritsar. Harchand Singh Longowal kondigde een actieplan voor de komende weken aan. In het bijzonder zouden pogingen worden ondernomen om India's grootste sportevenement, de Aziatische Spelen, die van 19 nov. tot 4 dec. in New Delhi zouden worden gehouden, te verstoren om de aandacht van de



Sant Jarnail Singh Bhindranwale, de leider van een fundamentalistische Sikh-sekte, tijdens een ontmoeting in Amritsar met de voorzitter van de Akali Dal (de politieke partij van de Sikhs), Sant Harchand Singh Longowal (r.).

* Darbara Singh was op 7 juni 1980 als premier beedigd, nadat zijn Congrespartij (I) bij de verkiezingen voor het parlement van Pendsjaab in mei 63 van de 117 zetels had behaald tegen de Akali Dal 37. Bij de Indiase Lagerhuisverkiezingen van jan. 1980 had de Congrespartij (I) in Pendsjaab 12 van de 13 zetels gewonnen, de Lok Dal 1. Darbara Singh volgde Prakash Singh Badal (Akali Dal) op, die de regering van Pendsjaab sinds juni 1977 had geleid, nadat hij eerder reeds van 1969-1971 premier van Pendsjaab was geweest.

* Deze en andere eisen waren al op 17 okt. 1973 door de Akali Dal geformuleerd tijdens een bijeenkomst te Anandpur in de z.g. „Anandpur-Sahib-resolutie".

wereld te vestigen op de ,,vervolging van Sikhs in India". Daartoe zouden agitatoren naar Delhi worden gestuurd om de stadions te belegeren. Voorts mocht de (Sikh) premier van Pendsjaab, Darbara Singh, geen stad of dorp in Pendsjaab bezoeken zonder dat ,,de Sikhs tegen hem demonstreerden, omdat hij een belediging van de Sikh-natie was"; Darbara Singh moest ,,fysiek geïsoleerd" worden. Longowal riep zijn aanhangers echter op zich vreedzaam te gedragen.

De unie-regering trof voor de duur van de Aziatische Spelen zeer scherpe veiligheidsmaatregelen. Alleen al in Delhi werden 20.000 militairen en politiemannen ingezet om de orde te handhaven. Alle binnenkomende treinen en bussen werden op wapens doorzocht en bekende militanten werden teruggestuurd, terwijl alle demonstraties werden verboden.

In het kader van haar voorzorgsmaatregelen werden door de politie, naar op 22 nov. werd bericht, in Pendsjaab 455 Sikhs opgepakt, terwijl in de deelstaat Haryana 1.000 Sikhs werden vastgezet. Overeenkomstig het voornemen van de Akali Dal om tijdens de duur van de Aziatische Spelen elke dag minstens 100 van haar leden te laten arresteren. werden in Delhi honderden Sikhs aangehouden wegens overtreding van het samenscholingsverbod (484 in de periode van 19-23 nov.).

De Spelen verliepen zonder echte incidenten en na afloop ervan werden in Pendsjaab alleen al 3.000 Sikhs vrijgelaten die op grond van preventieve detentie-orders waren gearresteerd.

Op uitnodiging van de minister van binnenlandse zaken, P. C. Sethi, werden de onderhandelingen tussen vertegenwoordigers van de unie-regering en leiders van Akali Dal op 18 jan. 1983 in Chandigarh hervat.

Op 24 jan. werd in Delhi een begin gemaakt met tripartite onderhandelingen tussen een drie man sterke Akali Dal-delegatie, de unie-regering en vertegenwoordigers van de nationale oppositie.

Op 26 jan., de dag van de republiek, ontploften in Amritsar vier bommen, maar er vielen geen slachtoffers. Diezelfde dag kondigde Harchand Singh Longowal aan dat zijn partijleden zich per 21 februari uit het unie-parlement en het parlement van Pendsjaab terug zouden trekken als de toen afgebroken onderhandelingen dan nog niet het gewenste resultaat hadden opgeleverd. Bij de besprekingen in New Delhi was een akkoord bereikt om de verdeling van het water van de Pendsjaab-rivier opnieuw te bestuderen. Te-



Premier Indira Gandhi (met een Sikh-zwaard) kondigde op 27 febr. tijdens een toespraak bij de Bangla Sahib-tempel in New Delhi een aantal concessies jegens de Sikhs aan.

gelijk deed de Akali Dal een beroep op de talrijke Sikhs in Delhi de voor 5 febr. vastgestelde plaatselijke verkiezingen (zie pag. 12711) te boycotten.

Tijdens een rede voor een grote menigte Sikhs bij de Bangla Sahib-tempel in New Delhi kondigde premier Indira Gandhi op 27 febr. een aantal concessies jegens de Sikhs aan. De regering van Pendsjaab had opdracht gekregen de verkoop van tabak, vlees en alcoholische dranken in de omgeving van de Gouden Tempel in Amritsar te verbieden. Het werd de Sikhs weer toegestaan hun „kirpans" weer bij binnenlandse vliegreizen te dragen (mits het lemmet niet langer dan 15 cm. is). Voortaan zullen door een aantal zenders van radio-India „gurbani" (religieuze teksten en liederen van de Sikhs) worden uitgezonden.

Maar op de politieke eisen van de Akali Dal ging premier Gandhi niet in. De voorzitter van de Akali Dal, Onkar Singh Thapar, noemde de toezeggingen ,,zand in de ogen strooien" en een poging de Sikhs te verdelen. Ook Harchand Singh Longowal en Sant Jarnail Singh Bhindranwale lieten zich negatief over de toezeggingen uit, die zij als zwendel afdeden. Longowal benadrukte dat de Akali Dal het verzet zou voortzetten tot de unie-regering alle politieke en religieuze eisen had aanvaard.

Dat verzet had het afgelopen jaar 70 Sikhs het leven gekost, terwijl ruim 30.000 Sikhs voor kortere of langere tijd gevangen hadden gezeten.

VERDERE BOTSINGEN TUSSEN RELIGIEUZE GEMEENSCHAPPEN

In India heeft een memorandum van meer dan 40 islamitische parlementsleden aan premier Indira Gandhi de discussie over de relatie tussen de geloofsgemeenschappen opnieuw aangewakkerd, aldus de *NZZ* (1-2). De afgevaardigden wezen in hun memorandum op het toenemende gevoel van onveiligheid onder de islamitische minderheid en zij stelden een reeks tegenmaatregelen voor.

Directe aanleiding tot deze ongebruikelijke stap waren heftige botsingen tussen hindoes en moslems in de ten noorden van Delhi gelegen stad Meerut in de herfst van 1982. De *NZZ* wees erop dat religieuze onlusten voor India geen nieuwe ontwikkeling zijn, maar dat er wel sprake is van een toenemende heftigheid en frequentie van deze onlusten alsook van een zich wijzigende achtergrond.

Als plaatsen die in de laatste maanden het toneel waren van botsingen tussen groepen hindoes en moslems werden genoemd: de oude stad van Hyderabad (Andhra Pradesh), Alleppey en Trivandrum (Kerala), Baroda (Gujarat) en Meerut (Oettar Pradesh). Dergelijke botsingen – in 1980 428, in 1981 ruim 300 – vergden tientallen of zelfs honderden gewonden en doden.

Als ernstigste incidenten uit het jongste verleden noemde de *NZZ* de botsingen in Biharsharif (1981), Moradabad (1980), Jamshedpur (1979) en Aligarh (1978).

Le Monde (26-2) memoreerde dat bij botsingen tussen hindoes en moslems na de brand in de Al-Aksa-moskee in Jeruzalem (21 aug. 1969) een duizendtal mensen de dood had gevonden in het gebied van Ahmedabad (Gujarat) en dat in hetzelfde jaar in Ahmedabad meer dan 350 personen waren omgekomen, nadat moslems heilige koeien zouden hebben ,,gestenigd". Elk jaar vinden, aldus *Le* Monde, honderden personen, misschien zelfs een duizendtal, de dood onder analoge omstandigheden.

Nadere bijzonderheden over deze botsingen tussen hindoes en moslems uit de laatste jaren volgen hieronder.

ALIGARH (Oettar Pradesh). Nadat hier een hindoe was vermoord, naar werd beweerd door moslems, gingen hindoes op 5 okt. 1978 tot represailles over: zij doodden 11 moslems; huizen en winkels van moslems werden geplunderd en in brand gstoken. Op 16 okt. overleed nog een van de gewonden. De represailles werden door velen toegeschreven aan de para-militaire hindoe-organisatie Rashtriya Swayam Sewak Sang (RSSS of Nationale Unie van Onbaatzuchtige Dienaren"), die nauwe banden onderhield met de Jan Sangh partij, toen onderdeel van de regerende Janata Partij. Maar de voorzitter van deze partij, Chandra Shekkar, verklaarde op 15 okt. dat drie Janata-parlementsleden die de onlusten hadden onderzocht de RSSS ,,niet rechtstreeks" de schuld hadden gegeven.

Nadat een gevecht tussen twee moslems tot geruchten had geleid dat moslems een hindoe hadden gedood. deden zich van 6 tot 9 nov. 1978 opnieuw botsingen in Aligarh voor, waarbij volgens persberichten 16 mensen werden gedood. In de volgende negen maanden duur-

den sporadische uitbarstingen van geweld voort. Bij onlusten van 17-20 juni 1979 werden nog zeven mensen gedood.

JAMSHEDPUR (Bihar). In deze industriestad braken op 11 april 1979 botsingen tussen hindoes en moslems uit, toen een religieuze hindoeprocessie, geleid door Janata-leden van het deelstaatparlement, bij een moskee stopte. Twee dagen lang duurden moorden, plunderingen en brandstichtingen voort; een moslemwoonwijk en een markt werden in de as gelegd. Nadat op 12 april een ambulance, die evacués vervoerde, was gekaapt en in brand gestoken, waardoor 19 vrouwen en kinderen in de vlammen omkwamen, kwam het leger in de nacht van 12 op 13 april tussenbeide, met de opdracht onmiddellijk op rellenschoppers te schieten. Pas op 16 april was de orde hersteld. Er waren toen volgens officiele cijfers 117 mensen gedood, 333 gewond en 1.125 gearresteerd. Voorts waren 772 huizen en winkels in de as gelegd.
Nieuwe botsingen op 28 en 29 aug. 1979 vergden nog eens 10 doden en 50 gewonden. Inmiddels waren bij onlusten in 12 dorpen in het district Purnea (Bihar) van 4-7 juli bijna 30 mensen gedood of verdwenen en 100 gewond.
M.b.t. de gebeurtenissen in Jamshedpur werden zowel door de oppositiepartijen als door een deel van de Janata Partij beschuldigingen aan het adres van de RSSS geuit.

NADIAIKRISHNAGAR (West-Bengalen). Op 21 juni 1979 braken religieuze botsingen uit in de steden Nadia en Krishnagar en de omliggende dorpen in de districten Nadia en Chapra. Bij de onlusten, die tot 25 juni duurden, werden minstens 28 mensen gedood en ruim 400 huizen in 12 dorpen platgebrand. Als aanleiding werd genoemd een toename van het aantal gewapende roofovervallen in het gebied, waarvan hindoes en moslems elkaar beschuldigden.

MORADABAD (Oettar Pradesh). De onlusten in deze stad begonnen op 13 aug. 1980 toen een varken terechtkwam op het terrein van een moskee waar moslems (die een varken als een onrein dier beschouwen) in gebed bijeen waren. De moslems, die de politie ervan beschuldigden het dier daar te hebben gebracht, vielen een politiepost aan en bestookten de agenten die tenslotte terugvuurden. Terwijl de ongeregeldheden in Moradabad zelf tot 18 aug. voortdurenden, werden ook andere steden in Oettar Pradesh het toneel van religieuze botsingen: Sambhal, Bareilly, Kanpur en Meerut (15-17 aug.), Aligarh (16-19 aug.) en Allahabad (21 aug., 6 doden).
Hoewel de situatie in de deelstaat na 22 aug. geleidelijk verbeterde, bleven zich sporadische incidenten voordoen: 2 doden in Moradabad en Allahabad (27 aug.), zeker 10 doden in Aligarh (8 sept.), 9 doden bij straatgevechten in Moradabad (10 sept.) en nog eens drie bij een bomexplosie in dezelfde stad (14 sept.).
Het totale aantal doden in Moradabad sinds 13 aug. bedroeg toen 144. In dezelfde periode waren in andere steden van Oettar Pradesh en bij religieuze onlusten o.a. in Delhi (13-14 aug.), Mhow (Madhya Pradesh, 14 aug.) en Kasjmir (17 aug.) nog eens ca. 36 doden gevallen.

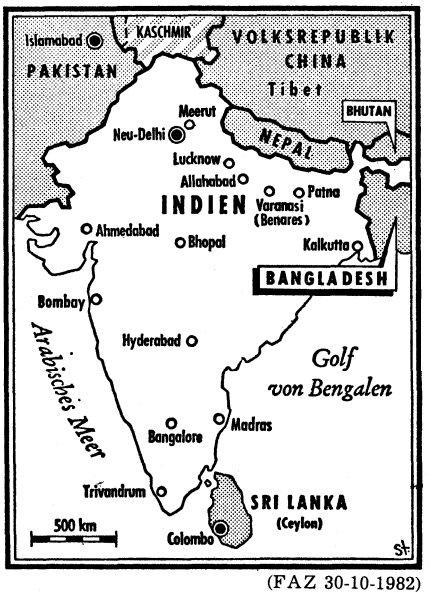
BIHARSHARIF (Bihar). Na een ruzie tussen hindoes en moslems braken op 30 april 1981 onlusten uit in Biharsharif vanwaar zij oversloegen naar 30 omringende dorpen. Op 5 mei werd de orde hersteld. toen 3.000 man van de grenswacht en 5.000 leden van de nationale politiereserve in het district waren ingezet om de lokale politie te helpen. Bij de onlusten kwamen 53 mensen om, omstreeks 100 raakten gewond en 782 werden gearresteerd.

HYDERABAD (Andhra Pradesh). In Hyderabad was een gespannen toestand ontstaan, nadat er een moslem-conferentie had plaatsgevonden en het nieuws over massale bekeringen van „haryanen" (onaanraakbaren) tot de islam was bekendgeworden. Op 12 juli 1981 werd door een religieuze hindoeprocessie muziek gemaakt vlakbij een moskee. Moslems protesteerden hiertegen en er braken gevechten uit die tot 19 juli voortduurden. Zeker 22 mensen werden gedood.

MEERUT (Oettar Pradesh). Op 6 sept. 1982 braken onlusten uit toen hindoes en moslems in conflict raakten over een gebouw dat door beide gemeenschappen als een gewijde plaats werd beschouwd. Nadat bij diverse incidenten reeds 12 mensen waren omgekomen, trad op 1 okt. een duidelijke escalatie van het geweld op: in de volgende 48 uur werden 16 mensen gedood. Op 3 okt. werden omstreeks 4.000 man van de paramilitaire politie ingezet om de rellen te onderdrukken. De plv. commandant van deze politie werd op 4 okt. vermoord. Bijna 800 mensen werden gearresteerd en zeker 30 mensen in totaal verloren het leven, voordat in Meerut de rust terugkeerde.

BARODA (Gujarat). Nadat op 19 mei 1982 twee doden waren gevallen bij botsingen tussen hindoes en moslems, braken er op 27 okt. 1982 ernstige onlusten uit die tot 29 okt. mintens 6 doden en 35 zwaargewonden vergden. Ca. 300 militairen en 500 extra zwaarbewapende politiemannen werden naar Baroda gestuurd, waar 350 mensen werden gearresteerd. De gewelddadigheden zouden zijn uitgebroken, nadat een hindoeprocessie in een overwegend door moslems bewoonde wijk met stenen was bekogeld. Op 13 dec. vonden opnieuw botsingen tussen hindoes en moslems plaats, nadat de politiecommissaris van Baroda was overgeplaatst i.v.m. moslemklachten over wreed optreden door de politie. Op 14 dec. opende de politie het vuur op de plunderende en brandstichtende menigte, waardoor drie mensen werden gedood, terwijl er bij gevechten zeker zes mensen werden doodgestoken. In de nacht van 14 op 15 dec. werd het leger ingezet, nadat reeds een uitgaansverbod was afgekondigd. Op 16 dec. steeg het dodental tot 13. Daarna keerde de rust terug.

ALLEPPEY/TRIVANDRUM (Kerala). Op 28 dec. 1982 liep een islamitische processie in Alleppey uit op gevechten met de politie, waarbij een moslem werd doodgeschoten. De volgende dag ontaardde een betoging georganiseerd door de islamitische gemeenschap van Trivandum in rellen. Er werden honderden winkels, stalletjes, auto's en huizen in brand gestoken; een politiebureau ging in vlammen op; en zeker



(FAZ 30-10-1982)

één inwoner kwam bij een brand om het leven. Op 31 dec. sloegen de onlusten over naar de havenstad Cochin, waar de politie het vuur openden op een woedende menigte; daar raakten 12 mensen gewond. Inmiddels was op 30 dec. het leger ingezet om de orde te herstellen en in het weekeinde van 1/2 jan. 1983 keerde de rust terug, nadat bij de onlusten zeker twee doden waren gevallen.

HYDERABAD (Andhra Pradesh). Op 5 jan. braken bloedige botsingen tussen hindoes en moslems uit, nadat de stemlokalen voor de verkiezingen van het deelstaatparlement van Andhra Pradesh (zie pag 33 e.v.) waren geopend. Tot 9 jan. 's avonds vergden de onlusten in totaal negen doden.

Toelichting *NZZ*

In een toelichting schreef de *NZZ* (1-2) o.m. het volgende:

„De meeste botsingen doen zich voor in stedelijke regionen, welke gekenmerkt zijn door een buitengewoon hoge bevolkingsdichtheid. ontbrekende infrastructuur en wijdverbreide armoede. In een zodanige omgeving, die op zichzelf al spanningen produceert, zijn nietige aanleidingen – een geschil tussen moslems en hindoes in een drankzaak. een dood zwijn in de buurt van een moskee, de roep van een „muezzin" tijdens een hindoe-processie – meestal voldoende om de beide geloofsgroepen elkaar te doen aanvallen. Bovendien wordt de situatie verscherpt door een evidente partijdigheid van de door hindoes gedomineerde ordetroepen. Een notoir slechte naam heeft de politie vooral in Oettar Pradesh en Bihar; daar ontaarden de gevechten dan ook vaak in regelrechte botsingen tussen moslems en de politie. Veelal kan ook aan het staatsbestuur geen boven de partijen staande houding worden toegeschreven. En partijpolitici van alle schakeringen dragen hun deel tot de toename van de spanningen bij, omdat zij daaruit met opmerkelijke kortzichtigheid politieke munt trachten slaan. (...)

Voornaamste klacht (van de 40 parlementsleden) was de reeds door vele waarnemers vastgestelde vijandelijke houding van bestuur en politie tegenover de islamitische minderheid. De voor een golf van hindoe-chauvinisme vrezende parlementariërs verlangden dat de centrale macht de bescherming van de minderheden op zich neemt en dat radicale hindoe-organisaties zoals Rashtriya Swayam Sewak Sangh (RSSS) en Vishwa Hindu Parishad worden verboden.
Een van de opstellers van het memorandum is de afgevaardigde en secretaris-generaal van de Janata Partij, Syed Shahabuddin. (...) Een moslem, zegt Shahabuddin, voelt zich in India als tweederangsburger. Hij is ondervertegenwoordigd in de regering, het bestuur, het leger en de politie. Hij heeft slechte kansen op een aanstelling bij een staatsonderneming, en zelfstandigen beklagen zich over discriminatie bij de toekenning van produktielicenties of bankkredieten. Oververtegenwoordigd is de moslem daarentegen in ongeschoolde en slecht betaalde beroepen. En als hij wegens de benadeling protesteert, wordt hij dikwijls als „Pakistaan" uitgescholden en wordt zijn loyaliteit jegens India in twijfel getrokken. (...)

Een toenemend belangrijke rol spelen thans sociaal-economische factoren: De spanningen tussen de geloofsgroepen worden dikwijls–als uiting gezien van de zich voltrekkende sociale omwenteling. De moslems behoren net als de onaanraakbaren en de stamleden tot de benadeelde (bevolkings)lagen van India, die in toenemende mate en met stijgend zelfbewustzijn een aandeel in de economische ontwikkeling verlangen. De religieuze conflicten zijn derhalve ook een vorm van de heftige verdelingsstrijd, die in India voorlopig overwegend tussen de benadeelde groepen in plaats van tussen

deze en de beter gesitueerde (bevolkings)lagen plaatsvindt."

De FAZ (30-10-'82) concludeerde: ,,De hindoe-elite, die India sinds de verdeling (van 1947) beheerst, denkt seculier en is zeker niet anti-islamitisch. Maar zij verdedigt de status quo, en het laatste wat zij wil, is een 'fundamentele wijziging van het evenwicht'."

KASTE-HINDOES TEGEN ONAANRAAKBAREN. ONLUSTEN IN GUJARAT. BEKERING TOT ISLAM

In India duurt de discriminatie van de ca. 100 mln ,,onaanraakbaren", door Mahatma Gandhi aangeduid als ,,Harijans" (,,kinderen van God"), voort. Zij zijn het slachtoffer van massaal geweld van de zijde der kaste-hindoes, een geweld dat zeker in de jaren 1977-1980 duidelijk toenam.

Het lot van de Harijans werd eigenlijk al zo'n 3500 jaar geleden bezegeld: de nederigsten onder het volk zouden voor altijd verstotenen zijn. Indo-Europese invallers creëerden een sociaal systeem met vier kasten: priesters, krijgers, handelaren en boeren. De onaanraakbaren vielen buiten dit stelsel, waardoor zij alleen maar de laagste baantjes mochten verrichten. Het hindoeïsme is op dit kaste-systeem gebaseerd en er is maar weinig veranderd, aldus NRC/H'blad (1-9-'81).
In de Indiase grondwet van 1950 werd „onaanraakbaarheid" officieel afgeschaft. Er werden bepalingen opgenomen ter bescherming van de Harijans en ter verbetering van hun lot. Ze kregen zetels toegewezen in wetgevende organen en in het parlement om hen te helpen een einde te maken aan hun maatschappelijke onmondigheid. Er werden plaatsen voor hen gereserveerd op scholen en universiteiten. Ze kwamen in aanmerking voor speciale studiebeurzen en ook werden er banen voor Harijans beschikbaar gesteld in overheidsdienst en in de industrie, aldus NRC/H'blad (7-3-'81).
Maar dit alles mocht weinig baten. ,,Met wetgeving kun je de mentaliteit van de mensen niet veranderen", zo werd het probleem door een socioloog samengevat. Want de Harijans moeten nog steeds in afzonderlijke gebieden leven, hun water uit aparte waterputten halen en fysieke mishandelingen ondergaan. Vaak worden de dorpen van Harijans platgebrand, vrouwen verkracht en mannen vermoord. Ze worden niet toegelaten tot hindoe-tempels en zelfs niet tot restaurants.
Harijans staan niet alleen onderaan de maatschappelijke ladder wat aanzien betreft, ook hun economische positie is het zwakst. Een op de twee volwassen Harijans is een landloze boerenarbeider. Er zijn wetten uitgevaardigd om Harijans land en boerderijen te geven, maar de hogere kasten plegen hiertegen verzet. Er zijn rellen ontstaan naar aanleiding van de land-distributie. Hoewel ze nu officieel aanspraak kunnen maken op banen en opleidingen is de situatie van de Harijans nauwelijks veranderd.
Omstreeks de helft van de Harijans woont in de deelstaat Bihar, Oettar Pradesh, Tamil Nadu en West-Bengalen.

Volgens officiële cijfers, bekendgemaakt op 23 sept. 1979, bedroeg het aantal „atrocities" (gewelddaden) jegens Harijans in 1974 in totaal 8.860, in 1975 7.781, in 1976 5.968 en in 1977 10.879. Voor het eerste halfjaar van 1978 werd toen een totaal van 5.952 opgegeven. Het aantal gewelddaden voor heel 1978 bedroeg volgens latere gegevens 13.746, voor 1979 meer dan 15.000 (waarvan éénderde in Oettar Pradesh) en voor de eerste elf maanden van 1981 11.743.
De Indiase staatsminister van binnenlandse zaken, N. R. Laskar, deelde op 25 febr. in hei parlement mee dat in de voorgaande twee jaar 960 Harijans waren vermoord en dat de meeste moorden in Oettar Pradesh waren gepleegd. De waarnemend minister van binnenlandse zaken, R. Venkataraman, maakte op 8 juli 1982 in het Lagerhuis bekend dat de regering instructies had uitgevaardig voor de vorming van dorpsveiligheidstroepen voor het beschermen van levens en bezittingen van Harijans.
Staatminister Laskar kondigde voorts aan dat de regering een krachtige impuls zou geven aan de politiek van inschakeling van Harijans in het bestuursapparaat, het leger en de universiteiten.

Onlusten in Gujarat

Het reserveren van meer plaatsen voor Harijans bij de hogere medische opleidingen in Gujarat door de regering van die deelstaat leidde ertoe dat medische studenten van hogere kasten op 5 jan. 1981 een agitatiecampagne begonnen, met als argument dat hun onderwijsplaatsen werden ontzegd die aan minder gekwalificeerde Harijans werden toegewezen.

Volgens het quotastelsel was 25% van de plaatsen bij medische opleidingen gereserveerd voor Harijans, die ook aan minder zware toelatingseisen hoefden te voldoen dan studenten van hogere kasten.
Maar van de beschikbare plaatsen werd minder dan 30% daadwerkelijk door Harijans ingenomen wegens gebrek aan middelen of wegens het niet voldoen aan de toelatingseisen.
Hetzelfde gold voor de onderwijsposten. Omstreeks 25% van de 737 onderwijsbladen bij de vijf instellingen voor hoger medisch onderwijs in Gujarat was voor Harijans gegarandeerd. Maar er waren slechts 22 Harijan-docenten.

Sinds 27 jan. ging die studentenagitatie gepaard met brandstichting, plundering en gewelddaden tegen Harijans. Deze vochten terug en deden aanvallen op dorpen van hogere kasten. Bovendien gingen 30.000 Harijan-textielarbeiders op 20 febr. in staking, waardoor de sluiting van alle 64 spinnerijen in de hoofdstad van Gurajat, Ahmedabad, werd bereikt.

De groeiende strijdbaarheid en bewustwording van de Harijans werd toegeschreven aan de invloed van de „Dalit Panthers", een in 1972 opgerichte militante Harijan-organisatie om de belangen van de Harijans in Maharashtra te verdedigen, die nu ook in Gujarat zou opereren.

De onlusten sloegen van Ahmedabad over naar 18 van de 19 districten van Gujarat. Zij duurden sporadisch tot begin april 1981 voort en vergden ruim 40 doden, Op 13 april beëindigden de studenten van de hogere kasten hun agitatie, nadat de deelstaat regering ermee had ingestemd hun stipendia te verhogen, gearresteerde studenten vrij te laten en de omstandigheden in de onderwijsinstellingen te verbeteren.

Overgang Harijans tot islam

Op 19 febr. 1981 besloot de hele Harijan-bevolking (ongeveer 1.300 personen) van het dorp Meenakshipuram (Tamil Nadu) tot de islam over te gaan, kennelijk om zo rechtsgelijkheid te verkrijgen en buiten het bereik van het hindoeïsme te komen.

Ook in het verleden hadden Harijans zich bij de islam, het christendom of het boeddhisme aangesloten om aan het kaste-stelsel te ontsnappen. De aandacht trok de bekering van ca. 200.000 Harijans o.l.v. B. R. Ambedkar in 1956 tot het boeddhisme. Sinds 1969 zouden ca. 8.000 Harijans tot de islam zijn overgegaan.

Nadat hindoes van hogere kasten op 4 aug. 150 huizen van Harijans in Tholar (Tamil Nadu) hadden platgebrand, deelden de Harijans daar mee dat zij zich eveneens tot de islam zouden bekeren als de regering geen stringente maatregelen nam tegen de brandstichters. Bijna alle Harijans uit een nabijgelegen dorp besloten op 6 aug. hetzelfde te doen.
Op 9 aug. verlangde de leider van Jan Sangh, Balraj Madhok, dat India tot hindoe-staat zou worden verklaard en dat alle bekeringen tot andere religies bij de wet zouden moeten worden verboden.
Op 15 aug., de 34ste verjaardag van India's onafhankelijkheid, gingen ca. 5.000 Harijans op instigatie van de Dalit Panthers, aldus *The Observer* (16-8-'81), tot de islam over. Nog dezelfde maand werden in Kanpur (Oettar Pradesh) zeker 23 Dalit Panthers krachtens de nationale veiligheidswet gearresteerd.
Yogendra Makwana, staatsminister van binnenlandse zaken, wees op 15 sept. echter een verbod op bekeringen van de hand: ,,Aangezien India een seculiere staat is, garandeert de grondwet vrijheid van religie aan alle burgers alsmede het recht vrijelijk een religie te belijden, te beoefenen en te propageren." Wel zou de regering een onderzoek instellen naar tot dusver onbewezen beschuldigingen dat buitenlands geld werd gebruikt om bekeringen te kopen, aldus de staatsminister. Bij die o.a. door enkele parlementariërs geuite beschuldigingen waren o.m. als financiers genoemd het Islamitisch Culturele Centrum in Londen en een bank uit Koeweit.

In oktober gingen in Madras ca. 1.000 Harijans tot het boeddhisme over.

Harijans vermoord

Op 20 nov. 1981 werd bericht dat kort tevoren in het dorp Deoli (Oettar Pradesh) 24 Harijans waren vermoord door twee landheren met hun privé-legertjes. Na een bezoek aan dit dorp verklaarde de minister van binnenlandse zaken, Zail Singh, op 23 nov. in het Lagerhuis dat de regering de deelstaatregeringen nu schriftelijk adviseerde om, als de levens van Harijans werden bedreigd, stappen te ondernemen om hen voor zelfverdediging te bewapenen. (Tot dan toe waren verzoeken van Harijans om wapenvergunningen geweigerd.)

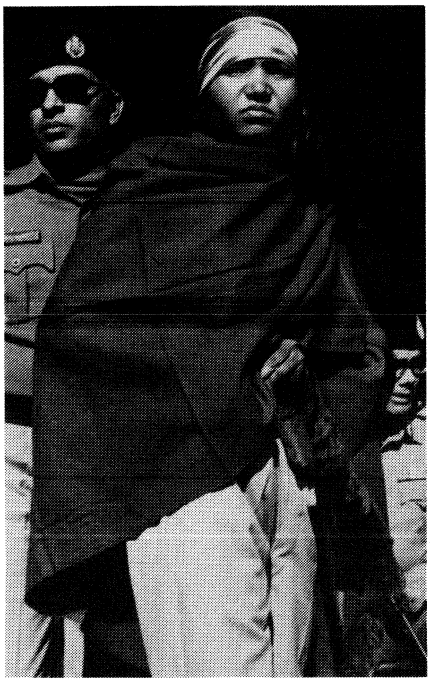
Het Indiase persbureau *UNI* meldde dat op 24 jan. 1982 in het dorp Kesatara (Madhya Pradesh) 13 Harijans waren vermoord door kaste-hindoes. Het was de derde maal sinds nov. 1981 dat van een dergelijk bloedbad melding werd gemaakt. Daarbij zouden in totaal minstens 48 Harijans zijn omgekomen. In 1981 zouden alleen al in Madhya Pradesh 74 Harijans en 67 stamleden zijn vermoord.
Op 11 juni 1982 werden zes Harijans levend verbrand in hun hutten in een dorp in Tamil Nadu.

BANDIETENKONINGIN GEEFT ZICH OVER

Op 12 febr. gaf de bandietenkoningin Phoolan Devi zich met 20 aanhangers tijdens een plechtigheid in de stad Bhind over aan de premier van de deelstaat Madhya Pradesh, Arjun Singh. Na haar overgave hield zij een korte persconferentie alvorens naar de gevangenis van Gwalior te worden overgebracht.

Na twee mislukte huwelijken had Phoolan Devi zich aangesloten bij de bende van Bikram Singh; zij presenteerde zich als zijn geliefde en noemde zich voortaan ,,koningin van de bandieten". In aug. 1980 werd Bikram Singh door twee vroegere bendeleden, de neven Lal Ram en Shiv Ram, vermoord; deze hielden Phoolan Devi een paar weken vast in het dorp Behmani. Op 14 febr. 1981 omsingelde zij met haar bende van ca. 10 bandieten het dorp Behmani in de veronderstelling dat Lal Ram en Shiv Ram zich daar verborgen hielden. Toen de twee neven onvindbaar bleken, liet zij 20 mannen in koelen bloede neerschieten, terwijl zes tot tien anderen gewond raakten. (In de gevangenis ontkende Phoolan Devi iets met deze moord te maken te hebben gehad.)

Terwijl Phoolan Devi door de arme boeren als „bloemengodin" werd vereerd, wist zij bijna twee jaar lang aan de politie te ontkomen, die haar uiteindelijk 65 moorden, gewapende roofovervallen en ontvoeringen ten laste legde. Haar bende en andere bandietenbendes opereerden in de Chambal-



De bandietenkoningin Phoolan Devi tijdens haar overgave aan de autoriteiten in de stad Bindh op 12 februari samen met de politiefunctionaris, super-intendent Rajendra Chaturvedi, die haar overgave regelde.

vallei, een 44.000 km^2 groot gebied op de grens van drie deelstaten – Madhya Pradesh, Oettar Pradesh en Rajastan.
Alleen al in Madhya Pradesh heeft de politie de laatste 25 jaar 15.000 bandieten gearresteerd en 1.500 voortvluchtigen gedood, aldus *NRC/H'blad* (31-7-'82). In Oettar Pradesh werden volgens de *NZZ* (10-5-'82) 55.000 bandieten in de laatste vijf jaar gearresteerd, terwijl bij gevechten met de politie alleen al in 1981 1.400 bandieten de dood vonden. In de afgelopen vijf jaar zouden, aldus AFP (25-1) op grond van ramingen in Indiase kranten, ca. 4.000 bendeleden gedood en 55.000 gearresteerd zijn in het hele gebied. Het geweld bereikte daar een hoogtepunt in 1980, toen binnen vijf maanden meer dan 200 mensen werden vermoord.
Sindsdien werd een drietal beruchte bandietenleiders door de politie doodgeschoten, o.w. Chhabiram op 4 maart 1982.
Op 17 juni gaf bandietenkoning Malkhan Singh zich tijdens een door ca. 20.000 mensen bijgewoonde ceremonie in Bindh met 19 bendeleden over aan premier Arjun Singh. Malkhan Singh en zijn bende werden door de politie beschuldigd van 110 moorden, roofovervallen en ontvoeringen in de voorgaande zes jaar.
Op 27 juni 1982 werden in de dorpen Dastampur en Rampur (Oettar Pradesh) in totaal 17 mensen vermoord door „dacoits" (zie ook pag. 3513).

NATIONALE VEILIGHEIDSWET

President Sanjiva Reddy vaardigde op 22 sept. 1980 de nationale veiligheidverordening uit, waarbij zowel de unie-regering als de deelstaatregeringen gemachtigd werden Indiase staatsburgers of buitenlanders zonder vorm van proces voor maximaal 12 maanden in hechtenis te nemen om acties te voorkomen die op enigerlei wijze schadelijk waren voor de staatsveiligheid. de handhaving van de openbare orde of het in stand houden van essentiële voorraden en diensten.

De detentiegevallen zouden worden beoordeeld door adviesraden van niet minder dan drie leden met een actieve rechter van het hooggerechtshof als voorzitter. De autoriteit die de detentie gelastte was verplicht de redenen voor de detentieorder binnen vijf dagen aan de gedetineerde mee te delen – in uitzonderlijke omstandigheden binnen 10 dagen – en die in de gelegenheid te stellen er bezwaar tegen aan te tekenen.

Een nationale veiligheidswet van dezelfde strekking werd op 16 dec. 1980 door het Lagerhuis goedgekeurd met 190 tegen 74 stemmen en op 22 dec. door het Hogerhuis. Tevoren had minister Zail Singh het Lagerhuis verzekerd dat de wet niet zou worden gebruikt om de oppositie te onderdrukken, maar in geval van agitatie, zoals in Assam, zou de ,,orde tot elke prijs worden gehandhaafd".
Op 22 febr. 1981 deelde Zail Singh het Lagerhuis mee dat op 6 dec. 1980 in totaal 207 mensen waren gedetineerd, van wie 65 in Oettar Pradesh, 63 in Madhya Pradesh en 7 in Assam.

Op 28 dec. 1981 bevestigde het hooggerechtshof de constitutionele rechtmatigheid van de nationale veiligheidswet. Wel bepaalde het hooggerechtshof dat de regering tevoren moest specificeren welke voorraden en diensten zij als essentieel beschouwde.

Dat gebeurde in een publikatie in het staatsblad op 8 febr. 1982. Onder de essentiële diensten vielen o.a. de PTT, de spoorwegen, andere transportdiensten, vliegvelden en belangrijke havens, de douane, defensiebedrijven en industriële veiligheid. Tot de essentiële voorraden behoorden o.m. graan, water, steenkool, staal en petroleum.
Inmiddels waren volgens een rapport van het ministerie van binnenlandse zaken, gepubliceerd op 20 dec. 1981, 400 personen krachtens de nationale veiligheidswet gedetineerd.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VIERDE AMBTSTERMIJN SOEHARTO

Op 10 maart heeft het 920 leden tellende Volkscongres de 62-jarige president Soeharto bij acclamatie herkozen voor een vierde, waarschijnlijk laatste, ambtstermijn van vijf jaar. Soeharto, de enige kandidaat, had het afgelopen jaar diverse malen gezegd dat het tijd wordt voor zijn generatie, die nog aan de onafhankelijkheidsstrijd tegen Nederland deelnam, plaats te maken voor jongeren.

Het Volkscongres bestaat uit de 460 benoemde leden van de MPR (Raadgevende Volksassemblée) en de 460 leden van de DPR (Dewan Perwakilan Rakyat = Volksraad), van wie 360 bij de algemene verkiezingen van 4 mei 1982 waren gekozen en de overige 100 door de president zijn benoemd. Het Volkscongres komt eens in de vijf jaar bijeen om als hoogste beleidsinstantie een staatshoofd en een vice-president te kiezen (of te herkiezen) en de ,,grote lijnen van het nationaal beleid" uit te stippelen voor de president.

Tijdens zijn elfdaagse zitting, die op 11 maart afliep, verleende het Volkscongres Soeharto de titel ,,Vader der Ontwikkeling" (Bapak Pembangunan).

Voorts werden op 9 maart enkele resoluties goedgekeurd, w.o. de z.g. Pantjasila-resolutie. Daarin werd de officiële Indonesische staatsideologie. de Pantjasila, opnieuw tot het enige politieke principe voor alle politieke en sociale krachten in Indonesië verklaard. De Pantjasila bestaat uit vijf zuilen: geloof in god, nationalisme, democratie, respect voor mensenrechten (humanisme) en sociale rechtvaardigheid.

In 1978 vonden er gewelddadige botsingen over de indiening van een soortgelijke resolutie plaats en verlieten de afgevaardigden van de islamitische PPP de vergaderzaal uit protest (zie pag. 85311-1978). De aanvaarding nu wordt, aldus *NRC/H'blad* (11-3),gezien als een blokkering van verdere pogingen om Indonesië tot islamstaat te transformeren en als een verzwakking van de islam als politieke beweging in het algemeen. Volgens The *Times* (12-3)was daarmee de notie van een seculiere staat in een overwegend islamitisch land aanvaard.

Andere resoluties die werden goedgekeurd zijn:

- De eis dat amendementen op de grondwet van 1945 voortaan alleen mogelijk zijn door middel van een referendum.
- Een verbod (voor de islamitische oppositie) om een politieke campagne te voeren op religieuze gronden. (Net voor de stemming bevestigde de regering de doodvonnissen tegen twee islamitische activisten die wegens gewelddaden waren veroordeeld.)
- Goedkeuring van de ,,algemene richtlijnen" voor het regeringsbeleid in de komende vijf jaar. De belangrijkste punten daarin waren economische maatregelen ter bestrijding van de recessie en de effecten van de daling van de olieprijzen, krachtiger aanpak van de overbevolking, rechtvaardiger inkomensverdeling enz.

Op 11 maart's morgens werd Soeharto in het parlementaire complex te Djakarta voor zijn vierde ambtstermijn beëdigd. Staande voor MPR-voorzitter Amir Mahrnud en Kyai Haji Zukri Gozali, president van de Indonesische Raad van islamitische geestelijke leiders die de Koran hoog ophield, sprak Soeharto zelf de ambtseed uit. Vervolgens hield hij een toespraak waarin hij nadrukkelijk betoogde dat de Pantjasila-resolutie bewees dat er meer aandacht moet worden besteed aan de intensievere studie van deze officiële staatsideologie.

Soeharto suggereerde dat hij zijn laatste ambtstermijn inging toen hij zei: ,,De komende periode van vijf jaar zal de laatste fase zijn van het afwerken en voltooien van deze historische taak van de generatie van 1945. Ik ben deel van deze generatie van 1945." Naar in zijn omgeving verluidde zou Soeharto mogelijk nog vóór de volgende zitting van het Volkscongres, in 1988, aftreden. De Volkskrant (11-3) meldde dat in het speculatie-circuit 1985 als jaar van aftreden werd genoemd. In de grondwet wordt alleen gesproken over een termijn van vijf jaar, niet over het aantal termijnen, noch over een voortijdig vertrek.



President Soeharto

In deze krant schreef redacteur Hans Beynon nog o.m. het volgende:

,,...KrijgtIndonesië nog eens vijf jaar met hetzelfde beleid te maken en misschien wel in versterkte mate? Het Volkscongres heeft de gezagsbasis van Soeharto zelfs nog versterkt. Die basis bestaat uit de staatsideologie Pantjasila (...) en de grondwet van 1945. Tel daarbij dat de zogenaamde ,,dubbelfunctie" van de strijdkrachten als defensieapparaat en als medebehoeder van de staatsorde in september bij wet werd geformaliseerd, dan moet de slotsom zijn dat de machtsstructuur nog hechter is verankerd. Als verklaring hiervoor wordt gegeven dat de basis van de staat moet worden beschermd tegen extremisten van links (communisme) en van rechts (islam).

Het is echter niet uitgesloten dat men met het oog op de nabije toekomst de economische-groei-ideologie wil beschermen tegen mogelijke spontane, massale oprispingen van ontevredenheid over de economische toestand.

Hoewel er geen reden is voor paniek, is zeer duidelijk dat de belangrijkste meevaller voor 15 jaar Soeharto-bewind – een hausse in olieprijzen – een tegenvaller dreigt te worden als de daling zich voortzet. De Indonesische verdiensten bestaan voor 70% uit de verkoop van olieprodukten en de begroting voor 1984 gaat uit van een prijs van $34 per vat. Een daling met één dollar per vat scheelt Indonesië zo'n kleine miljard gulden aan inkomsten.

Het economische scenario voorziet in mogelijke verdere bezuinigingen, devaluatie van de roepiah of meer lenen, voor het geval de inkomsten uit olie verder dalen. In ieder geval schiint Djakarta belangrijke posten als ontwikkelingsprojecten en onderwijs – die de bevolking direct raken – zoveel mogelijk te willen sparen of zelfs te vergroten. Dank zij een redelijke deviezenreserve en een niet te grote buitenlandse schuld van zo'n f 47 mrd is er een stootkussen gevormd om economische klappen op te vangen, maar tenzij de internationale economische opleving eind dit jaar inzet, kan niet worden verwacht dat de gemiddelde economische groei van 7% in de afgelopen vijf jaar kan worden volgehouden.

Weekblad 52ste jaargang No. **2678,** pag. 33839-33854

Buitenlandse economische factoren kunnen dus van invloed zijn op de binnenlandse ontwikkelingen, maar ook het menselijke fenomeen van de aflossing van de oude generatie van '45, de revolutionairen van het eerste uur, door de nieuwe, zakelijker maar ook zelfbewuster generatie van heden. Het betekent een overgang van een oudere feodale cultuur naar „bapakisme" (paternalisme). naar moderner opvattingen. ook over de democratie. Wat dat betreft zullen de komende vijf jaar voor Indonesië levendiger, interessanter en ook hoopvoller kunnen zijn dan het nabije verleden van enigszins grauw conformisme."

Nieuwe vice-president

Op 24 febr. keurde president Soeharto de voordracht goed van gepensioneerd generaal Umar Wirahadikusumah (60) als enige kandidaat voor het vice-presidentschap en daarmee als opvolger van ex-minister van buitenlandse zaken Adam Malik. Met de kandidatuur van ex-generaal Umar werd de traditie doorbroken dat er naast een Javaanse president een vice-president komt van buiten Java. Malik (sinds 1978) en Mohammed Hatta (tot 1956) waren Sumatranen, maar sultan Hamengkoe Boewono IX, vice-president van 1973-1978, was ook een Javaan. Ook was de vice-president tot dusver een burger.

Umar Wirahadikusumah was in 1965 militair commandant van Djakarta, waar hij een communistische poging tot staatsgreep neersloeg. Na zijn pensionering als militair was hij de laatste jaren voorzitter van de Algemene Rekenkamer. Hij staat bekend als onkreukbaar en voldoet aan de (ongeschreven) voorwaarden voor het presidentschap: hij is Javaan, islamiet en afkomstig uit het leger. Zijn echtgenote heeft als voorzitster van de Indonesische Kankerstichting eveneens een zeer goede naam, aldus de Volkskrant.

Op 11 maart werd Umar door het Volkscongres tot vice-president gekozen.

Oppositie

De bijeenkomst van het Volkscongres verliep vrijwel rimpelloos met uitzondering van het optreden op 9 maart van de z.g. ,,Groep van 50", die het Indonesische volk in een rapport opriep ,,te blijven strijden voor meer gerechtigheid en een grotere soevereiniteit van het volk". Deze groep, bestaande uit 50 vooraanstaande oud-politici, gepensioneerde militairen, intellectuelen en studenten, kwam in mei 1980 in de openbaarheid met een petitie aan het parlement, waarin ongerustheid werd uitgesproken over ,,verkrachting" van de grondwet van 1945 door de regering.

In die petitie d.d. 5 mei 1980 verklaarden de ondertekenaars zich, volgens NRC/H'blad (2-6-1980), bezorgd over een aantal uitspraken van de president. .,omdat:

A) hij de indruk wekt dat. terwijl wij allemaal eensgezind bij de opbouw van ons land zijn betrokken en wij ons daar veel voor moeten ontzeggen, er juist een polarisatie op gang gebracht zou zijn tussen mensen die die ideeën van de Pantjasila voor altijd willen vastleggen en zij die de ideeën willen veranderen. Volgens de president zou dat betekenen dat er opnieuw conflicten zullen ontstaan tussen verschillende groepen in de samenleving;

B) hij een verkeerde interpretatie van de Pantjasila heeft gegeven en zo misbruik heeft gemaakt van de Pantjasila, ter ijl de Pantjasila juist bedoeld is door de grondleggers van de Republiek Indonesia om de eenheid van het volk tot stand te brengen:

C) hij zijn goedkeuring hecht aan de laakbare handelingen van de regering, waardoor de Grondwet van 1945 wordt verkracht en Soeharto zich daarbij verschuilt achter de Sapta Marga (de zeven codes van de Indonesische officier – red.) en de Sumpah Prajurit (eed van de soldaat – red.), die juist ondergeschikt zijn aan de Grondwet van 1945;

D) hij de strijdkrachten (Abri) heeft aangespoord zich niet boven de volksgroeperingen te plaatsen. maar om partij te kiezen. dus om zich te stellen achter de opvattingen van de regering, die bepaalt wie een vriend en wie een vijand van dit land is;

E) hij de indruk wekt dat hij als de personificatie van de Pantjasila zou zijn aangewezen, hetgeen zou betekenen dat elk gerucht dat kritiek op hem inhoudt kan worden uitgelegd als het innemen van een anti-Pantjasila-standpunt;

F) en omdat hij de beschuldiging uit, dat er sprake zou zijn van gewapend verzet, subversieve handelingen, infiltratie en andere activiteiten die verband houden met de komende algemene verkiezingen (in 1982 – red.).."

Sindsdien is de ,,Groep van 50" het bewind kritisch blijven volgen. Vijf leden van een werkgroep van de „50" herhaalden nu in een rapport hun eerdere kritiek op Soeharto.

Wijzigingen in militaire top

Op 4 dec. 1982 installeerde president Soeharto drie nieuwe bevelhebbers: vice-admiraal Mohammed Romli als stafchef van de marine, maarschalk Madya Sukardi als stafchef van de luchtmacht en generaal-majoor R. Anton Sujarwo als commandant van de politie. Zij vervingen resp. admiraal Waluyo, maarschalk Ashadi en generaal Awaluddin Jamin. Tegelijkertijd maakte de regering de ,,pensionering" zonder vervanging bekend van generaal Widjoyo Suyono, de stafchef van het staatsveiligheidscommando. Hoewel een officiële woordvoerder de nieuwe benoemingen als ,,routine" kenschetste, spraken waarnemers van een injectie van nieuw en jonger bloed in de strijdkrachten. Begin maart 1983 benoemde de president generaal Rudini (53) tot stafchef van het leger als opvolger van generaal Poniman (56).

(Vor. ber. pag. 585 e.v.-1982)

BELGIË

DE VLAAMSE REGERING VRAAGT DE VERNIETIGING VAN HET ONDERWIJSDECREET VAN DE FRANSE RAAD

Minister Geens, voorzitter van de Vlaamse regering, heeft op 18 jan. de vergadering van het overlegcomité nationale regering-deelregeringen geblokkeerd. Hij protesteerde hiermee tegen de volgens hem volkomen onwettige goedkeuring, afkondiging en publikatie in het staatsblad van het door de Franse gemeenschapsraad goedgekeurde onderwijsdecreet, dat de subsidiër'ing van Franstalig onderwijs in Vlaanderen opnieuw mogelijk moet maken. Tegen dit decreet heeft de Vlaamse Raad tot tweemaal toe de wettelijk voorziene opschortingsprocedure ingezet. De Franse Raad en de Franse gemeenschapsregering hebben deze de tweede maal genegeerd, zodat het aangevochten decreet op 15 jan. in het Staatsblad is verschenen en kracht van wet heeft.
Het decreet is uitgewerkt door raadslid Lagasse van het Front des Francophones (FDF). Ongeacht het feit dat het betwiste decreet niet op de agenda stond van de vergadering van het overlegcomité, eiste minister Geens een bespreking, wat heftige protesten uitlokte van Franstalige zijde, die een wijziging van de agenda afwezen. Daarop liep de vergadering vast, omdat minister Geens van geen wijken wilde weten.
Het onderwijsdecreet van Lagasse heeft een lange voorgeschiedenis.

Op 13 jan. 1982 werd door Lagasse een voorstel van decreet ingediend „relatif aux institutions françaises d'enseignement qui dispensent un enseignement en dehors des limites territoriales de la Communauté française".
Op 27 jan. 1982 nam de Vlaamse Raad een motie aan, waarin geoordeeld werd dat hij door dit voorstel in zijn belangen kon worden benadeeld. De motie werd nog dezelfde dag verzonden naar de voorzitter van de Franse Raad met het oog op overleg tussen de raden. binnen 60 dagen. tijdens dewelke de procedure in de Franse Raad opgeschort moet worden. Omdat Lagasse en de Franse Raad geweigerd hadden over het voorstel van decreet advies te vragen aan de Raad van State, had de Vlaamse liberaal Bascour een vertaling van het voorstel van decreet van Lagasse bij de Vlaamse Raad ingediend en daarover het advies gevraagd aan de Raad van State.
Op 10 maart 1982 kwam de commissie voor samenwerking tussen de raden bijeen en nam kennis van het advies van de Raad van State over het voorstel van decreet van Bascour. De Raad van State was van oordeel dat er van een bevoegdheidsoverschrijding, zowel ratione materiae als ratione loci, sprake was.
De commissie voor samenwerking kon echter geen akkoord bereiken en op 29 maart maakte de voorzitter van de Vlaamse Raad het conflict

aanhangig bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers, overeenkomstig de bepalingen van de gewone wet op de staatshervorming (art. 32, par. 1). De Kamer beschikte over een termijn van 30 dagen om een gemotiveerd advies uit te brengen aan het overlegcomité regering-deelregeringen.

Op 29 april 1982 bracht de Kamer, na een stemming van een Nederlandstalige meerderheid tegen een Franstalige minderheid, het volgende advies uit: „De Kamer van volksvertegenwoordigers is van oordeel dut het voornoemde bij de Franse Gemeenschapsraad ingediende voorstel van decreet de belangen van de Vlaamse gemeenschap schaadt". (Noot redactie: de Kamer bracht dus geen advies uit over de grond van de zaak, m.n. de bevoegdheidsoverschrijding of niet van de Franse Raad.)

Op 18 mei 1982 werd geen akkoord bereikt in het overlegcomité regering-deelregeringen. Rij staking van stemmen (4 tegen 4) werd geen consensus bereikt over een voorstel dat aansloot bij het gemotiveerd advies van de Kamer. Daarmee was de opschortingsprocedure volledig uitgeput

Op 29 juni 1982 nam de bevoegde commissie van ae Franse Raad een gewijzigde versie aan van het voorstel van decreet van Lagasse.

In dat nieuwe voorstel ging het om de subsidiering van filialen in Vlaanderen van op het Franstalig grondgebied en in Brussel gevestigde scholen. Tegen deze nieuwe versie startte de Vlaamse Raad andermaal de opschortingsprocedure ter beslechting van een belangenconflict.

De motie ter zake werd op 16 nov. 1982 door de Vlaamse Raad goedgekeurd en nog dezelfde dag aan de Franse Raad overhandigd. Het bureau van de Franse Raad was echter van oordeel dat de wettelijk voorziene procedure geen tweemaal tegen hetzelfde voorstel van decreet kan worden ingespannen. Op 17 nov. 1982 werd het voorstel van decreet goedgekeurd met 65 stemmen tegen 5, bij 5 onthoudingen. 62 leden waren afwezig. Alleen PSC en UDRT verzetten zich tegen het voorstel. PSC-fractieleider Grafé zei dat de PSC zich zou onthouden. De PSC-ers Lutgen en Lernoux stemden tegen, alsook de UDRT-leden.

Op 2 dec. 1982 werd het decreet door de Franse gemeenschapsregering bekrachtigd en afgekondigd en op 15 januari 1983 verscheen het in het Staatsblad, net op de dag dat de wettelijk voorziene opschortingstermijn voor overleg verstreek.

Op 17 jan. heeft de voorzitter van de Vlaamse Raad het geschil alsnog aanhangig gemaakt bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers, met het verzoek binnen 30 dagen een gemotiveerd advies uit te brengen.

Dit verzoek is echter zonder gevolg gebleven, omdat Kamervoorzitter Defraigne het als onontvankelijk heeft bestempeld. Daarop heeft de Vlaamse regering bij de Raad van State, afdeling administratie, een beroep tot nietigverklaring ingediend. Dat gebeurde op 15 febr. 1983.

Standpunt van de Vlaamse regering

De Vlaamse regering is van oordeel dat de goedkeuring, bekrachtiging en afkondiging van een decreet waartegen een opschortende procedure is ingesteld een zwaarwichtige schending is van de wetten op de staatshervorming en van de fundamentele beginselen van de rechtsstaat. Het decreet is formeel onwettig tot stand gekomen. Het inroepen van een belangenconflict en de daaraan verbonden procedure tot opschorting van de behandeling houdt in dat de Franse Raad het voorstel van decreet niet geldig kon aannemen. Om dezelfde reden kon de Franse gemeenschapsregering het niet bekrachtigen en afkondigen. Zij moet immers nagaan of de voorgeschreven grondvereisten geëerbiedigd werden.

Ten gronde, en gesteund door het advies van de Raad van State, doet de Vlaamse regering gelden dat de Franse Raad materieel (ratione materiae) en territoriaal (ratione loci) onbevoegd is om dergelijk decreet goed te keuren. Volgens de grondwet behoren enerzijds de toekenning van toelagen, de diplomaregeling en de schoolbevolkingsnormen niet tot de bevoegdheid van de gemeenschapsraden en anderzijds zijn de raden niet bevoegd om bepalingen uit te vaardigen die zouden gelden buiten het eigen taalgebied. Het decreet is tevens in strijd met de wettelijke taalregeling in het onderwijs, waar uitdrukkelijk bepaald wordt dat de onderwijstaal in het Nederlandse taalgebied het Nederlands is, behoudens enkele specifieke uitzonderingen. Ten slotte is het decreet in strijd met de schoolpactwet van 29 mei 1959, waar een school wordt gedefiniëerd als één pedagogisch geheel, gevestigd in dezelfde gemeente of agglomeratie, behoudens afwijkingen door de koning (noot redactie: de centrale regering) toe te staan.

Juridische aspecten

Naar aanleiding van het conflict zijn uiteenlopende interpretaties gegeven van de wettelijk voorziene procedure ter voorkoming en beslechting van een belangenconflict.

1) Sommige juristen menen dat de voorzitter van de Vlaamse Raad in januari 1983 twee dagen te laat de kwestie aanhangig heeft gemaakt bij de Kamer. De wet stelt dat men binnen de 60 dagen de zaak aanhangig moet maken. De termijn is dwingend omdat men anders een betwiste zaak voor onbepaalde tijd kan blokkeren. De Vlaamse Raad had de zaak bij de Kamer aanhangig kunnen maken onmiddellijk na de goedkeuring van het decreet in november 1982, vermits de Franse Raad het voorgeschreven overleg heeft genegeerd.

2) Anderen zeggen dat men alleszins 60 dagen moet wachten omdat de overlegprocedure pas op het einde van deze termijn verstrijkt. Pas de 61ste dag kan men een nieuw initiatief nemen.

3) Er werd ook gewezen op een lacune in de voorziene procedure. Naar de geest van de wet beloopt de schorsingstermijn 120 dagen: 60 dagen voor overleg tussen de betrokken partijen, 30 dagen voor de Kamer om een gemotiveerd advies uit te brengen en 30 dagen voor het overlegcomité regeringdeelregeringen om te beslissen. De wet zegt echter niet dat tijdens de 30 dagen voor de Kamer en de 30 dagen voor het overlegcomité de procedure van bespreking opgeschort blijft. Deze leemte zal men pogen in het reglement van de Kamer op te vangen.

Bij niet-naleving van de procedure is in het Belgisch recht momenteel geen enkele instantie die een sanctie kan treffen.

De regering zit in feite in een patsituatie. De Afdeling Bevoegdheidsconflicten van de Raad van State is tot op heden niet samengesteld. Dit kan zeer snel gebeuren. Maar de regering heeft bij het parlement een wetsontwerp ingediend tot oprichting van het Arbitragehof, waarvan sprake is in art. 107 ter, par. 2 van de grondwet. De regering vraagt zich af of de Afdeling Bevoegdheidconflicten van de Raad van State nu nog kan worden samengesteld zonder het gevaar te lopen dat de parlementaire behandeling van het wetsontwerp op het Arbitragehof nog langer zou duren dan nu reeds het geval is in de Senaat.

Juristen zijn echter van oordeel dat, zo de Afdeling Bevoegdheidsconflicten reeds zou bestaan, deze ook geen sanctie kan treffen bij een overtreden of negeren van de voorgeschreven procedure. De afdeling kan geen wet of decreet nietig verklaren, maar kan alleen zeggen dat een wet of decreet onbevoegd is om wille van een bevoegdheidsoverschrijding. Maar als de betrokken regering daarmee dan nog geen rekening houdt, is er geen sanctie mogelijk. Alleen het Arbitragehof kan later, wanneer het opgericht zal zijn, de vernietiging uitspreken. Tot zo lang blijven alle betwiste gevallen bij de Raad van State liggen.

Ten slotte zijn naar aanleiding van het conflict binnen de nationale regering stemmen opgegaan om in het overlegcomité regering-deelregeringen een hiërarchie in te bouwen. Nu gaat het immers om een overleg tussen nevengeschikte besturen, wat in feite verder gaat dan federalisme. In de oorspronkelijke plannen van de staatshervorming van 1980 was voorzien dat de centrale regering in bepaalde geschillen de knoop zou doorhakken, maar dat is van Waalse zijde verhinderd.

Het Staatsblad

Op 20 jan. 1983 werden in de Kamer vragen gesteld over de, volgens Vlaamse Kamerleden, toch wel snelle publikatie van het decreet in het Staatsblad. De voorzitter van de Vlaamse Raad had immers aan de minister van justitie, die de voogdij over het Staatsblad uitoefent, gevraagd niet tot de publikatie over te gaan.

Vice-premier en minister van justitie Gol antwoordde dat hij geen supervoogd is. In de bijzondere wet op de staatshervorming is voorzien in de publikatie van decreten in het staatsblad. Het komt de minister niet toe in te grijpen, op te treden als een censor of als een arbitragehof voor de publieke akten waarvan men de publikatie vraagt. Het volstaat dat alle formele elementen vervuld zijn.
Dit zijn: de goedkeuring, bekrachtiging, ondertekening en afkondiging. De minister zei niet gemachtigd te zijn een oordeel ten gronde uit te brengen.

WIJZIGINGEN IN DE REGERING

Op 20 jan. heeft de koning Paul Hatry (PRL) benoemd tot minister van het Brussels gewest en van middenstand. Hij vervangt Albert Demuyter, die verkoos burgemeester van Elsene te blijven.

Hatry is op 29 okt. 1929 te Frankfurt (Duitsland) geboren. Hij is handelsingenieur en licentiaat in de economische en financiele wetenschappen (ULB). In 1958 werd hij hoogleraar aan de ULR. Vóór de splitsing van ULB-VUB doceerde hij ook in het Nederlands de cursus „economisch stelsel in België". Hatry was vervolgens adviseur bij de Belgische Dienst ter verhoging van de produktiviteit, adviseur en daarna directeur en ondervoorzitter van het Paul Hymanscentrum, adviseur en adjunct-kabinetschef van de ministers van economische zaken Motz en Van der Scheuren, kabinetschef van minister-onderstaatssecretaris voor energie De Looze. Sedert 1961 is hij afgevaardigd-beheerder van de Belgische Petroleumfederatie. Tussen mei en oktober 1980 onderbrak hij deze functie om Robert Henrion op te volgen als minister van financien (zie pag. 47211-1980). In november 1981 werd Hatry voor de PRL tot provinciaal senator verkozen (Brabant).
Bij de Petroleumfederatie wordt Hatry vervangen door A. Verschueren.

NIEUWE PARLEMENTSLEDEN

SENAAT In de SP-fractie van de Senaat zijn de volgende wijzigingen ingetreden. In januari 1982 is SP-senator J. de Graeve overleden. Hij was rechtstreeks verkozen in het arrondissement Dendermonde-St. Niklaas. Hij werd opgevolgd door eerste plaatsvervanger P. Matthys, die op zijn beurt als gecoöpteerd senator vervangen werd door A. Canipel.
Als gevolg van de gemeenteraadsverkiezingen en het bij de SP ingevoerde cumulatieverbod van het parlementaire mandaat met dat van burgemeester of schepen van een grote stad of gemeente werd in januari-februari 1983 senator I. Julliams, die schepen werd in Antwerpen, vervangen door J. de Bremaeker.
L. Hancké stapte van de Senaat over naar de Kamer en werd als senator vervangen door W. Geldof.
Begin maart kondigde senator O. Carpeis zijn ontslag aan. Het arrondissementeel SP-bestuur van Brugge wees G. Marmenout aan als zijn opvolger. De eerste plaatsvervanger G. Derieuw verkoos het ambt van voorzitter van de Vlaamse Intergewestelijke van het ABVV boven een parlementair mandaat.

Bij de CVP nam gecoöpteerd senator R. Kuylen, vertrouwensman van het ACW, in november 1982 ontslag. Hij werd vervangen door J. L. Dehaene, die minister van sociale zaken, volksgezondheid en institutionele hervormingen is.
Gewezen minister van landbouw A. Lavens (CVP) nam met ingang van 1 maart 1983 ontslag. Hij was rechtstreeks verkozen in het arrondissement Kortrijk-Ieper. Hij wordt vervangen door P. Deprez.

Bij de PS is de in februari 1983 overleden provinciaal senator (Henegouwen) R. Leclercq vervangen door J. Gevenois.

Eind dec. 1982 nam Ecolo-senator A. Royen ontslag om opnieuw boswerker te worden in Andrimont. Royen stelde zijn gezinsleven boven zijn parlementair mandaat. Hij is vervangen door mevr. C. Saive-Boniver (arrondissement Verviers).

De in juni 1982 overleden VU-senator W. Jorissen is opgevolgd door H. Draulans (arrondissement Mechelen-Turnhout).

De in juli 1982 overleden PVV-senator R. de Clercq is opgevolgd door M. Friederichs. Hij is provinciaal senator in West-Vlaanderen.

KAMER In de Kamer is alleen een wijziging ingetreden in de samenstelling van de SP-fractie, als gevolg van de gemeenteraadsverkiezingen en het geldende cumulatieverbod. B. Cools, die burgemeester werd van Antwerpen, is vervangen door L. Hancké, de eerste plaatsvervanger, die tot dan toe lid van de Senaat was.
J. Mangelschots, die schepen werd te Antwerpen, is vervangen door mevr. O. Lefeber. F. van Acker, die burgemeester van Brugge blijft, is vervangen door J. Leclerq.

(Vor. ber. pag. 911 e.v.-1982)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

VERKIEZINGEN VOOR DE BONDSDAG. UITSLAGEN PER DEELSTAAT

Op pag. 145 e.v. is melding gemaakt van de uitslag van de verkiezingen voor de Bondsdag, die op 6 maart in de Bondsrepubliek Duitsland zijn gehouden. Hierna volgen de uitslagen van deze verkiezingen, opgesplitst naar de verschillende deelstaten.

Hier worden alleen de stemmenpercentages gegeven van de partijen die erin geslaagd zijn zetels in de Bondsdag te verwerven.

Sleeswijk-Holstein

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1919 %
Opkomst	89,3	89,0	83,3
CDU	46,5	38,9	48,3
SPD	41,7	46,7	41,7
FDP	6,3	12,7	5,7
Groenen	5,2	1,4	2,4

Hamburg

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Bürgerschaft dec. '82 %
Opkomst	88,9	88,8	84,0
SPD	47,4	51,7	51,3
CDU	37.6	31,2	38,6
FDP	6,3	14,4	2,6
Groenen	8,2	2,3	6,8



Nedersaksen

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1982 %
Opkomst	89,9	89,3	77,7
CDU	45,6	39,8	50,7
SPD	41,4	46,9	36,5
FDP	6,9	11,3	5,9
Crocnen	5,7	1,6	6,5

Bremen

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1979 %
Opkomst	88.4	87,8	78,5
SPD	48,7	52,5	49,4
CDU	34,2	28,8	31,9
FDP	6.5	15.1	10.7
Groenen	9,7	2,7	5,1

Noordrijnland-Westfalen

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1980 %
Opkomst	89,5	89,0	80,0
CDU	45,2	40.6	43.2
SPD	42,8	46,8	48,4
FDP	6,4	10,9	4,98
Groenen	5,2	1,2	3,0

Hessen

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1982 %
Opkomst	90,2	89,9	86,4
CDU	44,3	40,6	45,6
SPD	41,6	46,4	42,8
FDP	7,6	10,6	3,1
Groenen	6.0	1,8	8.0

Rijnland-Palts

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1979 %
Opkomst	90,6	89,9	81,4
CDU	49,6	45,6	50,1
SPD	38,4	42,8	42,3
FDP	7,0	9,8	6,4
Groenen	4,5	1,4	—

Baden-Wurttemberg

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1980 %
Opkomst	88,3	86,6	72,0
CDU	52,6	48,5	53,4
SPD	31,1	37,2	32,5
FDP	9,0	12,0	8,3
Groenen	6.8	1,8	5,3

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1982 %
Opkomst	87,6	87,6	78,0
CSU	59,5	57,6	58,3
SPD	28.9	32,7	31,9
FDP	6,2	7,8	3,5
Groenen	4,6	1.3	4,6

Saarland

	Bondsdag 1983 %	Bondsdag 1980 %	Landdag 1980 %
Opkomst	90,6	90,6	85,0
CDU	44,8	42,3	44.0
SPD	43,8	48,3	45,4
FDP	6,0		6,9
Groenen	4,8	1,1	2,9

Reacties op de verkiezingsuitslag

Op pag. 14911 zijn enkele reacties op de Westduitse verkiezingsuitslag gemeld. Meer reacties volgen hierna.

De regering-Reagan heeft op 7 maart met onverholen opluchting gereageerd op de verkiezingszege van bondskanselier Helmut Kohl in West-Duitsland. President Reagan zelf zei tegen een groep conservatieve aanhangers dat de uitslag een bevestiging was van het beleid van ,,vrede door kracht", zo berichtte de daarbij aanwezige senator Jeremiah Denton uit Alabama.
Vice-president George Bush sprak tijdens een conferentie van Veteranen van oorlogen in het buitenland van een ,,magnifieke overwinning" van Kohl. Volgens hem zou dit de positie van de Verenigde Staten bij de ontwapeningsonderhandelingen in Geneve sterk verbeteren.
De directeur van de inlichtingendienst CIA William Casey zei tegen verslaggevers, nadat hij een groep zakenmensen had toegesproken, dat de verkiezing van de centrum-rechtse coalitie ,,zeer bemoedigend was". Dit zou een ,,veel beter klimaat" scheppen om in te werken dan met de sociaal-democraten.
Functionarissen in kringen van de regering noemden de uitslag in de Bondsrepubliek een duidelijke nederlaag voor Moskou; volgens hen moet het Kremlin nu soepelheid tonen bij de onderhandelingen in Geneve.
Over dat laatste zei de onderminister voor Europese zaken, Richard Burt, dat president Reagan bereid blijft tot een akkoord als Moskou tegemoet komt aan de vier voorwaarden die deze daarvoor vorige maand heeft gesteld en die de mogelijkheid openlaten voor een compromis waarbij aan beide zijden een aantal kernraketten voor middellange afstand wordt opgesteld of wordt gehandhaafd.
Die voorwaarden zijn: een Amerikaans-Russisch evenwicht, het niet-meetellen van de onafhankelijke Franse en Britse kernwapens. geen verplaatsing van SS-20 raketten uit het Europese deel van de Sowjet-Unie naar het Aziatische deel, doelmatige verificatie van een akkoord.

De Sowjet-Unie heeft president Ronald Reagan en de NAVO op 7 maart ervan beschuldigd dat zij met ,,grof ingrijpen" in West-Duitsland een conservatieve verkiezingszege hebben verzekerd. Maar, zo zegt Moskou in commentaren, de publieke opinie zal het moeilijk maken voor de Amerikanen om nieuwe raketten op Westduits grondgebied te stationeren.

,,Appels en verklaringen van Reagan, vice-president Bush' reis naar West-Duitsland. dreigementen door NAVO-functionarissen in het geval van een ander verkiezingsresultaat, dat alles zal een voorbeeld blijven van openlijk en grof ingrijpen in de interne aangelegenheden van een soevereine staat". aldus een commentaar dat werd voorgelezen voor de Sowjet-TV in het belangrijkste nieuwsjournaal van 7 maart.
De Westduitse kiezers. aldus commentator Eduard Mtiatsakanow, waren onderworpen geweest aan ,,een psychologische behandeling door de Amerikaanse regering en NAVO-kringen in het voordeel van de rechtse partijen". Deze tactiek had, zei hij. .,geen kleine invloed gehad op de uitkomst van de verkiezingen",
De TV-commentator vroeg zich vervolgens af of de Bondsrepubliek nu een .,kernraketten-gijzelaar" van Amerika zou worden en ,,het middelpunt van een verscherpte Europese situatie. Of zal het de kracht vinden deze sinistere kring te doorbreken en de politiek voortzetten van goede burenrelaties met alle Europese naties?"
Het officiële persbureau Tass waarschuwde op 7 maart onmiddellijk: .,Stationering van de Amerikaanse raketten in West-Duitsland zou ongetwijfeld het gehele complex verwarren van betrekkingen tussen West-Duitsland en de Sowjet-Unie. Een dergelijke stap zou wantrouwen en achterdocht bevorderen. zowel als alle andere contacten bemoeilijken".
In twee commentaren die werden verspreid door het officiële persbureau Novosti, werd onder meer gezegd dat als Bonn zou voortgaan op de huidige lijn dit zou leiden tot ,,een gedachtenloze verspilling van de gemeenschappelijke erfenis van de ontspanning".
Commentator Spartak Beglow schreef dat Kohl zijn hoop niet hoefde te stellen op een of ander interim-akkoord. De Sowjet-Unie zou ook niet akkoord gaan met een beperkte stationering aan NAVO-zijde. Bovendien. aldus Beglow, betekent de verkiezingsoverwinning van Kohl helemaal niet dat de massa-oppositie tegen de stationering is verzwakt.

Commentaar

Aan het *NRC/H'blad* van 7 maart is het volgende commentaar op de Westduitse verkiezingsuitslag ontleend.

Politieke meerderheden komen voort uit algemene maatschappelijke ontwikkelingen. Partijen leven weliswaar zeker in verkiezingstijd van het misverstand, dat zij aan deze ontwikkelingen op beslissende wijze vorm geven – slogans als: „Wij zorgen voor economische groei" – maar in grote lijnen vervullen zij een vertaalfunctie. In zoverre is het eigenlijk niet meer dan vanzelfsprekend dat de Duitse kiezer een plebiscitair uitroepteken heeft gezet achter een constatering van de politici zelf vorig najaar – dat namelijk het vat aan gemeenschappelijkheden tussen sociaal-democraten en liberalen was uitgeput.
De SPD was aan het einde van haar regeringslatijn. Als creatieve kracht in de Oost-West-politiek was voor de Bondsrepubliek niet veel ruimte meer gegeven sinds de betrekkingen tussen Washington en Moskou verslechterden. Bondskanselier Helmut Schmidt had dat ruimtegebrek met zijn persoonlijke autoriteit weliswaar nog een tijdlang verborgen weten te houden, maar ook hij raakte ten slotte in de verdrukking tussen een argwanende achterban en bedenkelijke bondgenoten.
De sociaal-economische malaise leidde vorig jaar ook in de Bondsrepubliek tot wal-en-schipwetmatigheden in de voorzieningensector. Het laatste bastion van de sociaal-democratische re-



Twee verkiezingsoverwinnaars van 6 maart: links de minister-president van Rijnland-Palts. Bernhard Vogel (CDU) – hij is de jongere broer van de SPD-kandidaat-kanselier Hans Jochen Vogel – en rechts bondskanselier Helmut Kohl.

gering – de vakbeweging – ging tegen het kabinet-Schmidt de straat op.
Als de kiezer deze SPD niet de op zichzelf competente Hans Jochen Vogel opdracht had gegeven opnieuw te gaan regeren, dan zou dat een ruwere herhaling van vorig jaar hebben opgeleverd. Zonder een nog enigszins alibi verschaffende FDP-partner zou een kanselier Vogel in een permanente wisseltoestand van oorlog en godsvrede met eigen partij moeten leven.
De ombuigingen zouden de vakbondsvleugel in het harnas jagen, de partij zou op haar eentje het dilemma tussen NAVO-trouw en anti-atoombeweging moeten overbruggen. Meer nog: de partij zou in regeringsverantwoordelijkheid op haar eentje de kloof tussen twee sociaal-politieke culturen moeten overbruggen – de kloof tussen rood en groen, tussen groei en nul-groei, tussen econumie en ecologie, tussen technocratisch en basis-democratisch denken. De katholieke Vogel kan een kruisteken maken dat het niet is gelukt. En bij dit alles moet dan nog worden bedacht dat de SPD in 16 regeringsjaren versleten is, aan bloedarmoede lijdt en in vijf maanden oppositie geen tijd heeft gehad om op te frissen.
Sinds het midden van de jaren zeventig is de partij uit belangrijke deelstaten verjaagd, heeft praktisch alle grote steden aan de christen-democraten moeten prijsgeven. De gezapige kiesvereniging voor Adenauer (CDU) heeft in de oppositiejaren niet stil gezeten. Het ledental ging van 800.000 naar ongeveer een miljoen, in alle kiesdistricten zijn CDU-kantoren met full-time-krachten en de vinger aan de pols van de z.g. basis.

Als de SPD nu een primaire taak voor zich heeft dan is het wel de langzame, moeizame wederopbouw van een nieuwe regionaal-politieke romp. Steden en deelstaten moeten worden terugveroverd, daar kan een nieuwe bestuurlijke geschoolde kaderlaag worden opgebouwd. De kansen daartoe – zo leert de ervaring – zijn het beste wanneer de partij in Bonn oppositie bedrijft.
In zoverre zou men wellicht kunnen constateren dat de SPD in Bonn zelfs te lang aan de eigenlijk al ontglipte macht heeft vastgehouden. De opmars van de christen-democratie in de provincie is zo groot geweest. dat de CDU nauwelijks nog tot compromissen met de tegenpartij gedwongen is, zoals Helmut Schmidt dat tegenover de overmacht van christen-democratische deelstaten moest praktizeren.
Deze regionale CDU-macht kan ook een stempel drukken op publiek-rechtelijke instellingen als radio en televisie. Weliswaar is de situatie niet te vergelijken met de Franse staatsomroep, maar toch hebben CDU-opvattingen over politiek en cultuur de laatste maanden enkele curieuze uitwerkingen op omroepland gehad. Het gebruikelijke programma van cabaretier Dieter Hildebrandt durfde een omroepdirecteur bijvoorbeeld een maand voor de verkiezingen niet uit te zenden, omdat van Hildebrandt niet alleen bekend is dat hij goede grappen kan maken maar ook nog dat zijn voorkeur bij de Groenen ligt.

Natuurlijk is er geen enkele reden om zulke aspecten op te blazen tot het pakkend trefwoord van de „CDU-staat". Dat is een overschatting van CDU-macht en bovenal ook van CDU-uniformiteit: de CDU heeft meer gezichten dan dat van de triomferende Helmut Kohl alleen.
Bovendien is er dan ook opnieuw weer de liberale FDP. Alle woede over Genschers verloren waardigheid en geloofwaardigheid als partijvoorzitter ten spijt, heeft een aantal kiezers de FDP toch weer als corrigerend mechanisme mee aan het regerings-stuur gezet. Maar ondanks dit alles is het land gebaat bij een creatieve wederopbou van verloren gegane SPD-fundamenten.
De regering-Kohl krijgt nu de kans te laten zien wat zij te bieden heeft. De afgelopen vijf maanden waren daar, gelet op het verkiezingstumult, nauwelijks geschikt voor. maar vanaf dit moment is Helmut Kohl door het volk bevestigd regeringsleider. In het sociaal-economisch beleid betekent het waarschijnlijk een voortzetting van de ombuigingen, in de buitenlandse politiek voorlopig een minder prominente performance in de Oost-West-betrekkingen.
En wat de eventuele stationering betreft: de kans dat met een kabinet-Kohl gestationeerd wordt is uiteraard groter dan dat bij een kabinet-Vogel het geval zou zijn geweest. Wie echter bij voorbaat deze stationering nu als zekerheid beschouwt, moge misschien gewezen worden op een gebeurtenis enkele jaren geleden in dc Bondsrcpublick. De christen-democratische premier van Nedersaksen, Ernst Albrecht, wilde een opwerkingsfabriek voor kernafval in Gorleben bouwen. Op zeker moment liep het verzet van de minderheid (de SPD in de deelstaat en milieu-activisten) zo hoog op dat Albrecht de aftocht blies – Gorleben was hem geen burgeroorlog waard.
Helmut Kohl wijst uiteraard een dergelijke vergelijking van de hand: „De mensen weten heel goed het verschil, ze weten waar het om gaat." Misschien is het waar. Andere politici wijzen daarentegen al bezorgd op de lessen in burgerlijke ongehoorzaamheid die in het land ter voorbereiding op het „Pershing-11-moment" worden gegeven.
Een kanselierschap van Jochen Vogel met stilzijgende instemming van de Groenen zou het NAVO-dubbelbesluit vermoedelijk een zachte dood hebben bereid. Met Helmut Kohl is de stationering van een deel van de geplande hoeveelheid waarschijnlijk. Niet minder – maar ook niet meer
(NRC/H'blad, Reuter, AP, AFP, Trouw, De Volkskrant, FAZ, NZZ. Le Monde, The Times, The Financial Times, Das Parlament)

(Vor. ber. pag. 145 e.v.)

FRANKRIJK

BUITENLANDSE BEZOEKEN

Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste bezoeken. die president François Mitterrand, premier Pierre Mauroy en minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson aan het buitenland brachten sinds oktober 1981. Het overzicht vormt een aansluiting op de bezoeken die vermeld staan op pag. **330** e.v.-1981.

Mitterrand in Algerije

Op **30** nov.-l dec. 1981 bracht de Franse president Mitterrand een bezoek aan Algerije. Bij zijn aankomst op het vliegveld in Algiers sprak Mitterrand zijn vertrouwen uit dat beide landen ,,de drama's uit het verleden" achter zich konden laten zodat hun samenwerking het voorbeeld werd voor een ,,nieuw type verhouding tussen Noord en Zuid" en een ,,nieuwe internationale orde op wereldschaal".
Over de resultaten van het bezoek schreef het *NRC/H'blad* op **2** dec. o.m. het volgende:

Bij gebrek aan overeenstemming over de Algerijnse hoofdeis – indexatie van de gasprijs op die van olie, – is het tweedaagse bezoek van de Franse president Mitterrand aan Algerije gisteravond geeindigd met de obligate ,.klimaatverbetering" en het ,,herstel van vertrouwen," die pas later in concrete resultaten kunnen worden omgezet.
Dat was het voorlopig nogal mager geachte resultaat van een bezoek dat voor Mitterrand zijn

nieuwe aanpak van de Derde Wereldpolitiek moest symboliseren. De Algerijnse president Chadli wenste kennelijk niet in te gaan op de wereldpolitieke aanpak van Mitterrand en de hem door Parijs toebedachte brugfunctie naar Afrika en het Midden-Oosten niet te vervullen, zolang hij geen boter bij de vis kon krijgen. En de Fransen konden de Algerijnen officieel geen gasprijsverhoging geven voordat ze over een paar weken over de prijs van het Russische gas gaan onderhandelen.
Hoe stijf de Algerijnse president het been hield bleek uit het feit dat beide leiders tot tien minuten vóór het vertrek van Mitterrand – dat daardoor een uur werd vertraagd – met elkaar over het gas moesten onderhandelen. Dat gebeurde in het Volkspaleis. eens de residentie van de Franse – en daarvóór de Turkse – Gouverneurs.
Op eer: afsluitende persconferentie daarvóór had de Franse president al bevestigd dat dc kwestie van de gasprijs nu door de presidenten zelf kon worden besproken zodat zij „nieuwe en duidelijke richtlijnen" konden geven aan hun technische diensten. hctgccn dan tot resultaten kon leiden ,,binnen een paar weken".
Voor de Algerijnen is deze zaak. zoals het partijblad El Moudjahid schreef, niet alleen een ,,test" van de (Franse) ,,politieke wil". doch ook van de grote woorden over het „gelijkheidsideaal" tussen Noord en Zuid. Zij vragen prijsindexatie op olie voor de vijf miljard kubieke meter gas per jaar die zij aan Frankrijk willen leveren en maken van de extra-inkomsten de in vooruitzicht gestelde Franse investeringen en contracten afhankelijk. Tot een akkoord blijven deze dus in de lucht hangen.
Maar ook over het tweede hete hangijzer van grote symbolische betekenis, de restitutie van de Algerijnse archieven die de Fransen meenamen, kwam kennelijk nog geen definitief akkoord tot stand. Mitterrand wilde slechts bevestigen dat ,.Algerije het recht heeft op zijn collectief geheugen" en dat hij er op toe zal zien dat Algerije krijgt wat het land toekomt.

[De Fransen hadden die archieven vóór de onafhankelijkheid ..geëvacueerd" naar Aix-en-Provence om ze te beschermen voor de woede van de Algérie française-terroristen van de OAS. Tot dan toe wilden de Fransen alleen de archieven teruggeven van voor het begin van de Franse tijd in 1830. Dat had de laatste weken een storm van verontwaardiging veroorzaakt in de (rechtse) gemeenteraad van Aix de Provence en in dc nationale pers. Maar, zo zei op 30 nov. een Algerijnse minister .,Ons nationale geheugen terugkrijgen is voor ons bijna even belangrijk als de kwestie van de gastarbeiders of de gasprijs."]

Opvallend was voorts hor voorzichtig Mitterrand zich die ochtend tijdens een rede in het parlement uitliet over het probleem in het Middcn-Oosten dat hij slechts kort aanstipte zonder Israël of de Palestijnen met name te noemen.
De Fransen hebben trouwens tijdens dit bezoek ervaren dat het niet gemakkelijk zal zijn om hun goede relaties met de gematigde en conservatieve West-Afrikaanse landen in overeenstemming te brengen met de Algerijnse diplomatie, al is deze heel wat minder radicaal dan onder Chadli's voorganger Boumedienne.
Onder die omstandigheden bleef de Franse president niet veel meer over dan steeds weer met nadruk te verklaren dat in de bilaterale betrekkingen ,.het verleden het verleden is". ,,deoude wonden helen" en men ..naar de toekomst moel kijken". zodat de betrekkingen tussen de beide landen ,,een symbool worden voor de nieuwe Noord-Zuid verhouding.

Cheysson in israëi

Op 7-8 dec. 1981 bracht minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson een bezoek aan Israël. Het was de eerste keer in vijf jaar dat een Franse minister van buitenlandse zaken een bezoek bracht aan Israël.

Op 7 dec. zei de minister tijdens een tafelrede dat de Franse regering niet geporteerd was voor een Europees vredesinitiatief voor het Midden-Oosten. ,,Zolang wij (socialisten) aan de macht zijn, komt er geen Europees initiatief', aldus Cheysson.
Tevens uitte hij kritiek op de Europese standaard-tekst voor het Midden-Oosten, de Verklaring van Venetië, die in juni 1980 door de (toen) negen EG-regeringsleiders werd aangenomen (pag. 42813-1980). Volgens Cheysson waren de vorderingen in het kader van de akkoorden van Camp David onvoldoende verwerkt in de Verklaring van Venetië. ,,In veel opzichten zijn we al verder dan Venetië". zo zei de minister en noemde als voorbeeld de Europese (Brits-Fraris-Italiaans-Nederlandse) deelname aan de Sinaï-vredesmacht, die hij wat Frankrijk betreft omschreef als een ondersteuning van de Camp David-akkoorden.
Op 8 dec. verklaarde Cheysson in een interview m.b.t. de Verklaring van Venetië dat het een ,,vergissing" was geweest om ,,tegen Camp David positie te kiezen". Voorts zei hij dal Frankrijk bereid was om meer wapens te leveren aan Israël. De Franse wapenleveranties aan Israël werden in 1967 op last van wijlen president De Gaulle gestaakt.
Israël had de Verklaring van Venetië altijd scherp bekritiseerd, in het bijzonder vanwege het feit dat daarin een rol voor de PLO bij vredesonderhandelingen werd bepleit. Voorts werd in de verklaring het zelfbeschikkingsrecht van het Palestijnse volk erkend. Cheysson zei verder dat Frankrijk en Israël verschillend bleven denken over de oplossing van het Palestijnse vraagstuk. Daarover had hij de avond daarvoor gezegd: ,,Alle naties hebben recht op hun eigen soevereiniteit en nationale onafhankelijkheid, en in dit gebied is er een natie die dit mist." Op 8 dec. onderstreepte de minister de Franse voorkeur voor rechtstreekse onderhandelingen tussen Israël en de Palestijnen, maar hij voegde eraan toe dat het niet de taak van Europa was om oplossingen aan te dragen. ,,Ik denk dat de Fransen, de Europeanen. de Amerikanen of de Russen niet moeten proberen de landen in dit gebied te vertellen wat zij moeten doen," aldus Cheysson.



Bij zijn t eedaagse bezoek aan Algerije maakte de Franse president Mitterrand (l.) samen met zijn Algerijnse ambtgenoot Chadli Bendjedid (r.) een open rijtoer door Algiers.

Het bezoek van Cheysson speelde zich vrijwel geheel af in Jeruzalem. Voor de Franse televisie verklaarde de minister dat dit niet betekende dat de Franse houding ten aanzien van de Israëlische annexatie van Oost-Jeruzalem was gewijzigd (Frankrijk erkende Jeruzalem niet als officiële hoofdstad van Israël).
Op een persconferentie aan het slot van Cheyssons bezoek zei de Israëlische minister van buitenlandse zaken Yitzhak Shamir dat voor de Frans-Israëlische betrekkingen een nieuw tijdperk was ingeluid en dat ,,het woord misverstand uit ons gezamenlijke woordenboek is geschrapt".

Mitterrand in Portugal

Op 11 dec. bracht president Mitterrand een bezoek van 24 uur aan Portugal. Het bezoek werd „zeer vruchtbaar" genoemd. Beide landen spraken



De Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, (l.) wordt op het vliegveld Ben Gurion begroet door de Israëlische minister van buitenlandse zaken, Yitzhak Shamir (r.). Cheysson bracht een bezoek van één dag aan Israël.

van een ,,opmerkelijke overeenkomst in standpunten" ten aanzien van de Afrikaanse problemen. Verder was uit het bezoek naar voren gekomen dat Frankrijk ,,geen belemmering zou vormen" voor Portugals toetreding tot de EG.

Cheysson in Griekenland, Ethiopië en Egypte

Nadat minister Cheysson op 29 dec. een bezoek had gebracht aan Athene, waar hij door de Griekse president Karamanlis en premier Papandreou werd ontvangen en waar hij o.m. een onderhoud had met zijn Griekse collega Iannis Charalambopoulos, reisde hij op 30 dec. via Ethiopië, waar hij op 1 jan. 1982 in Asmara een ontmoeting had met het Ethiopische staatshoofd Mengistu Haile Mariam, door naar Cairo, de hoofdstad van Egypte.
Daar waren nog twee andere Franse ministers op bezoek, Charles Hernu van defensie en Edwige Avice van jeugd- en sportzaken.

Tijdens zijn bezoek aan Egypte op 2 en 3 januari legde Cheysson de nadruk op twee thema's: het recht van de Palestijnen op ,,een staat" en de noodzaak om niet aan de Verenigde Staten of de Sowjet-Unie alleen de zorg over te laten om het conflict in het Midden-Oosten te regelen.
Tijdens een diner dat hem op 2 januari werd aangeboden door zijn Egyptische collega Kamal Hassan Ali, zei Cheysson, dat alle volkeren het recht hadden ,,zich bevestigd te zien in hun identiteit en nationaliteit" en dat zij „het recht hadden een staat te vormen". Dit, zo voegde hij er aan toe, gold zowel voor het Israëlische als het Palestijnse volk.
,,Het recht te leven binnen vaste en erkende grenzen, het eerbiedigen van de principes van het internationale recht en het onderhandelen als middel om te komen tot vrede zijn de andere principes die de leidraad vormen van het Franse beleid", aldus de minister.
De Egyptische minister van buitenlandse zaken Ali benadrukte dat de onderhandelingen over de ,,autonomie" van de Palestijnen voor hen ,,een natuurlijk voorspel vormen voor de verwezenlijking van hun recht op zelfbeschikking en vestiging van een onafhankelijke staat op de westelijke oever van de Jordaan en in Gaza, de meest natuurlijke plaats van de staat".
Na afloop van de besprekingen die Hernu met zijn Egyptische ambtgenoot Abu Ghazala had gevoerd, deelde Hernu op 3 februari mee dat de firma Dassault-Breguet een twintigtal Mirage-2000 gevechtsvliegtuigen aan Egypte zou leveren.

Volgens Ghazala was hiermee een bedrag van bijna $1 mrd gemoeid. Egypte zou hiervoor een Franse lening krijgen tegen g%, die vanaf de datum van levering van de Mirages (waarschijnlijk na 1983) in 12 halfjaarlijkse termijnen moest worden afgelost.
Op 3 januari arriveerden de drie Franse ministers weer in Parijs.

Mauroy in Tunesië

Van 18-20 februari 1982 bracht premier Mauroy een bezoek aan Tunesië. Tijdens dit bezoek, dat voornamelijk was gewijd aan de samenwerking tussen beide landen, zei de premier in een tafelrede dat ,,de Franse regering trouw wil zijn aan de vriendschap van ons land jegens Israël, waarvan het recht eerbiedigd moet worden om in vrede te leven binnen vaste, erkende en gegarandeerde grenzen". Even later sprak hij ook over ,,het bevestigen van de trouw van Frankrijk ten opzichte van de vriendschap jegens het Palestijnse volk".

Cheysson in de Verenigde Arabische Emiraten

Tijdens het bezoek dat Cheysson van 19-21 februari aan Aboe Dhabi bracht, de hoofdstad van de Verenigde Arabische Emiraten, drong de kroonprins van dat land aan op een ,,Franse rol" bij het zoeken naar een oplossing van het Palestijnse vraagstuk.
Prins Zayed zei dat de Europese landen, in het bijzonder Frankrijk, in hun houding onderscheid moesten maken tussen de agressor en het slachtoffer van de agressie.
De kroonprins verzocht Frankrijk verder steun voor de rechten van het Palestijnse volk ,,om in hun thuisland en op eigen bodem een onafhankelijke staat te vestigen".
Cheysson zei tijdens een persconferentie dat Frankrijk voorstander was van een oplossing door onderhandelingen waaraan alle betrokkenen deelnamen, de Palestijnse Bevrijdings Organisatie niet uigezonderd.
In een interview had Cheysson verklaard dat ,,een Palestijnse staat moet worden opgericht in de (door Israël) bezette gebieden, die ontruimd moesten worden volgens resolutie-242 (van de Veiligheidsraad), die wij onderschrijven".

,,Kan men zich voorstellen dat de PLO of de Arabische landen een staat kunnen aanvaarden die niet daar wordt gesitueerd waar de Palestijnen vandaan komen, dat wil zeggen in de bezette gebieden", aldus Cheysson.
Op 20 februari verklaarde de Franse minister op een persconferentie dat hij ,,geen andere Palestijnen in aanmerking vond komen om deel te nemen aan de onderhandelingen over vrede in het Midden-Oosten dan die van de PLO, die de gewapende macht van het Palestijnse volk vertegenwoordigt".
Van Aboe Dhabi vertrok Cheysson vervolgens naar Bagdad, de hoofdstad van Irak, waar hij volgens het Irakese persagentschap *INA*, verklaarde dat ,,Frankrijk wilde doorgaan met het verstevigen van de banden met Irak

op alle gebieden en vooral op nucleair gebied".

Frans-Duitse en Frans-Italiaanse top

Op 24 en 25 februari werd in Parijs de 39ste halfjaarlijkse Frans-Duitse top gehouden. De voornaamste uitkomst hiervan was het streven van beide staatshoofden om Europa weer uit het moeras te helpen. De Westduitse bondskanselier en de president van Frankrijk vonden dat de rol van Europa tegenover de beide supermachten (VS en SU) versterkt moest worden en meenden dat hun landen daarbij samen voorop moesten lopen.
Mitterrand en de Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt bespraken ook de economische problemen. Zij hielden een bestraffende vinger omhoog tegen Washington in verband met de zeer hoge rentevoet in Amerika en, meer in het algemeen, het economische en monetaire beleid van de Amerikaanse president Reagan waarvan Europa schade ondervond.
De Frans-Duitse bilaterale kwesties waren bij dit alles een beetje in een hoek geschoven. De Westduitsers hadden nog wel uiting gegeven aan hun ongerustheid over de Franse plannen voor de ,,herovering van de binnenlandse markt", die ook in de ogen van verschillende andere Europese partners een protectionistisch trekje hadden.

Op 26-27 februari bracht president Mitterrand vervolgens een ,,officieel werkbezoek" aan Italië. Bij de besprekingen op 26 febr. werd besloten dat Frankrijk en Italië soortgelijke periodieke consultaties zouden beginnen als tussen Parijs en Bonn gebruikelijk waren.
Diezelfde dag maakte Mitterrand en de Italiaanse premier Spadolini op een persconferentie in Rome bekend dat Italië zich aansloot bij de initiatieven van Frankrijk en West-Duitsland die gericht waren tegen de hoge rentevoet in de Verenigde Staten.

De Franse president zei verder dat het communiqué dat op 25 februari in Parijs na zijn besprekingen met de Westduitse bondskanselier Schmidt was uitgegeven met opzet zeer voorzichtig was geformuleerd. De reden hiervan was dat de Westduitse regering anders dan de Franse en Italiaanse niet kon beslissen over maatregelen die tegen de hoge Amerikaanse rentestand gericht waren, maar slechts een voorkeur kon uitspreken tegenover de Bundesbank.
Mitterrand zei dat bij het initiatief zich nog meer landen konden aansluiten. Wat de drie landen precies wilden doen zou pas bekend gemaakt worden nadat een speciale werkgroep zich over de zaak had gebogen. Deze werkgroep moest nog worden ingesteld.

Mitterrand in Israël

Van 3-5 maart 1982 bracht president Mitterrand een bezoek aan Israël. Het was voor het eerst sinds de oprichting van Israël in 1948 dat dit land officieel werd bezocht door een Frans en zelfs Europees staatshoofd. Het bezoek weerspiegelde de ommezwaai die had plaatsgevonden in de betrekkingen tussen Frankrijk en Israël sinds de verkiezing van Mitterrand tot president in 1981.
De betrekkingen tussen de twee landen waren sinds de Zesdaagse oorlog van 1967 sterk bekoeld en waren de laatste jaren onder president Giscard d'Estaing ronduit slecht geworden.
Het hoogtepunt van Mitterrands bezoek was diens rede op 4 maart in de Knesset, het Israëlische parlement.
Mitterrand riep in zijn rede Israël en de Palestijnen op om samen aan de onderhandelingstafel te gaan zitten en om hun wederzijdse rechten te erkennen op een onafhankelijk nationaal bestaan. Hij deed een beroep op Israël het Palestijnse zelfbeschikkingsrecht te erkennen.
De Franse president wees erop dat de stichting van een Palestijnse staat een onvermijdelijk historisch proces was. ,,Waarom ben ik voor de stichting van een Palestijnse staat in de westelijke Jordaanoever en Gazastrook?", vroeg de Franse president zich af. ,,Omdat van de Palestijnen niet kan worden geëist afstand te doen van hun identiteit en grond."
Tevens deed president Mitterrand een beroep op de PLO terwille van een vredesdialoog de staat Israël te erkennen en af te zien van geweld. ,,Hoe kan de PLO er vanuit gaan aan de onderhandelingstafel plaats te nemen als zij het bestaansrecht van Israël niet erkent?".aldus de Franse president. Mitterrand waarschuwde Israël er indirect doch krachtig voor de westelijke Jordaanoever en Gazastrook niet te annexeren en liet uitkomen de annexatie van de Golan-hoogvlakte te beschouwen als een schending van Veiligheidsresolutie 242. In het algemeen stelde hij dat de oplossing van het Palestijnse probleem noodzakelijk was om het Midden-Oosten te vrijwaren voor nieuwe tragische gebeurtenissen.
In dit verband legde hij er de nadruk op dat het voortduren van het Israëlisch-Arabisch conflict de wereldvrede in gevaar bracht en de Sowjet-invloed in dit deel van de wereld vergrootte.
In zijn rede zette president Mitterrand verder uitvoerig uiteen tegen een EG-initiatief in het Midden-Oosten te zijn en verklaarde hij nadrukkelijk niet de rol van arbiter of bemiddelaar in het Israëlisch-Arabisch geschil te willen spelen.
Na Mitterrand kreeg de Israëlische premier Begin het woord tijdens de speciale feestelijke zitting van de Knesset.

Begin trok fel van leer tegen de Franse steun voor een Palestijnse staat in het



De Franse president Mitterrand (tweede van rechts) tijdens een traditionele Joodse welkomstceremonie met brood. zout en wijn. De Israëlische president Yitzhak Navon toost met Daniëlle Mitterrand (l.). Rechts de burgemeester van Jeruzalem Teddy Kollek.

Midden-Oosten. Deze Franse stellingname noemde de premier een obstakel in de verbetering van de betrekkingen tussen Frankrijk en Israël. De Israëlische premier verdedigde zijn eigen voorstellen voor Palestijnse autonomie in de bezette Westelijke Jordaanoever en Gazastrook.
Zeer lovende woorden sprak Begin over Mitterrand zelf, een jarenlange vriend van Israël en het joodse volk. Loftuigingen die werden herhaald in de derde Knessetrede, door de socialistische oppositieleider Shimon Peres.

Vanwege de meningsverschillen over de Palestijnse kwestie werd Mitterrands bezoek aan Israël niet afgesloten met een gemeenschappelijk communiqué. Ook werd premier Begin niet voor een tegenbezoek aan Parijs uitgenodigd. Wel werd minister van buitenlandse zaken Shamir uitgenodigd naar Frankrijk te komen.
Tijdens een gezamenlijke persconferentie van Begin en Mitterrand op *4* maart's avonds in Jeruzalem legde de Franse president uit dat het uitblijven van zo'n uitnodiging aan Begin geen principiële zaak was. De invitatie kwam volgens Mitterrand aan de orde als de tijd daarvoor rijp was.
Tijdens de bijeenkomst met de pers zei Begin dat Israël niet zou berusten in de stichting van een Palestijnse staat en dat de beslissing daarvoor uiteindelijk bij Israël lag en bij niemand anders.

Diezelfde dag ontving de Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, ter peiling van de Palestijnse gevoelens een door het Franse consulaat in Oost-Jeruzalem geselecteerde delegatie van vier Palestijnse leiders. De vier, die burgemeester waren in bezet gebied, deden in een memorandum een beroep op Mitterrand te ijveren voor de stichting van een Palestijnse staat – onder bestuur van de PLO – in op dat moment bezet gebied.
Met uitzondering van Saoedi-Arabië dat zich terughoudend uitliet, werd er in de Arabische wereld negatief gereageerd op het bezoek van Mitterrand aan Israël.

PLO-bronnen in Beiroet noemden de reis van Mitterrand een rechtvaardiging van de agressieve Israëlische politiek. „Mitterrand zou de PLO moeten erkennen als enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk en Yasser Arafat officieel naar Parijs uitnodigen, dan pas geloven we in de goede bedoelingen van de Franse politiek", aldus een PLO-woordvoerder. De Libanese communistische krant An Nida schreef dat Mitterrands bezoek een daad van „agressie" tegen de Arabieren was. In Syrië liet de regeringsgezinde pers zich in soortgelijke bewoordingen uit over het Franse staatbezoek aan Israël.

In de Golfstaten overheerste in de pers ook boosheid over het bezoek en werd opgeroepen tot een gecoordineerde Arabische actie om druk uit te oefenen op Frankrijk. Er werd aan herinnerd dat sinds 1967, toen president De Gaulle een pro-Arabisch standpunt innam, Frankrijk altijd een streepje voor had gehad in de Arabische wereld. „Mitterrand heeft die politiek nu veranderd, en de Arabische landen moeten dus hun houding ten opzichte van Frankrijk bijstellen. De liefde kan niet van één kant komen."
De media in Saoedi-Arabië namen een gematigder houding in. In een commentaar op de Saoedische radio werd gesteld dat „Mitterrand als vriend van Israël een groot gedeelte van ae Franse publieke opinie mee kan krijgen in de Midden-Oosten politiek die hij gaat voeren". Daarbij werd dan wel de hoop uitgesproken dat Mitterrand een „moedig standpunt" zou innemen.

Op *6* maart zei de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir in een radiovraaggesprek dat Israël en Frankrijk besprekingen zouden beginnen over de levering van een Franse atoomcentrale aan Israël. Ook zouden Israël en Frankrijk samenwerken in Afrika en zou Parijs ijveren voor herstel van de diplomatieke banden tussen Frans sprekende landen in Afrika en Israël.

Frans-Amerikaanse top

Op *12* maart bracht president Mitterrand een „werkbezoek" aan Washington, waar hij o.m. een drie uur durend onderhoud had met de Amerikaanse president Reagan.
Met dit bezoek wilde Mitterrand, volgens Le Monde *(13-3)*, een verdere verslechtering van de Frans-Amerikaanse betrekkingen voorkomen. Gespreksonderwerpen waren: de Frans-Amerikaanse economische problemen, Midden-Amerika, de Sowjet-Unie, het Midden-Oosten en de verhouding tussen de NAVO-partners.
Mitterrand benadrukte dat het voornaamste doel van zijn reis de voorbereiding van de top van de zeven voornaamste geïndustrialiseerde landen was die van *4-6* juni *1982* gehouden zou worden in Versailles (pag. 453/2-*1982)*.
Over het onderhoud schreef het *NRCI* H'blad op *13* maart o.m. het volgende:

De meningsverschillen tussen de Verenigde Staten en Frankrijk over Midden-Amerika. ontspanning en de Amerikaanse rentepolitiek duren onverminderd voort.
Dit blijkt uit uitlatingen van president Ronald Reagan en zijn Franse collega François Mitterrand na afloop van het onderhoud in het Witte Huis.
Naar de mening van Reagan is het „onmogelijk" om de bestaande problemen in een dag tijd op te lossen. De Amerikaanse president noemde het onderhoud „openhartig en gedegen", wat betekent dat beide staatshoofden elkaar flink de waarheid hebben gezegd. Al op voorhand had het Witte Huis „tough talk" aangekondigd.

De Amerikaanse regering heeft ernstig bezwaar tegen het Franse voornemen om aan Nicaragua voor $17 mln aan wapens te leveren. Van hun kant hebben de Fransen kritiek op de Amerikaanse politiek ten aanzien van Midden-Amerika. In zijn gesprek niet Reagan heeft Mitterrand duidelijk gemaakt dat „de strijd tegen armoede. uitbuiting en onderdrukking door bloeddorstige dictaturen" prioriteit moet krijgen.
weliswaar noemde Mitterrand Reagans ontwikkelingsplan voor het Caribisch gebied (pag. 161 e.v. - 1981 – red. KHA) „een stap in de juiste richting". maar er zou „meer en consequentere hulp" nodig zijn.
Fel bekritiseerde de Franse president eveneens de Amerikaanse rentepolitiek die naar de mening van de Westeuropese landen de belangrijkste oorzaak voor het voortduren van de economische recessie is. Tegelijkertijd heeft hij duidelijk gemaakt dat Frankrijk voor verdere onderhandelingen met de Sowjet-Unie is. Hij reageerde hiermee op een uitlating van Reagan dat de NAVO-top in Bonn „eenheid en vastbeslotenheid tegenover de expansionistische koers van de Sowjet-Unie moet demonstreren. Over het onderhoud in het algemeen zei president Mitterrand dat dit een ontmoeting tussen twee vrienden was. Onduidelijk is nog steeds, op wiens verzoek het gesprek dat voor mei was voorzien. is vervroegd.

Mitterrand op bezoek in Japan, Tussenstop in Finland en Canada

Via een tussenlanding in Helsinki op *13* april waar Mitterrand op de luchthaven een ontmoeting had met de Finse president Mauno Koivisto, arriveerde de Franse president op *14* april in Japan voor een officieel bezoek dat tot *18* april zou duren.
Mitterrand, die als eerste Frans staatshoofd Japan bezocht, zette zijn standpunten uiteen in zeven toespraken, o.m. voor het parlement en de werkgevers, in twee persconferenties en kwam ook tweemaal voor de TV.
Er waren drie hoofdthema's: geen enkel land kon op eigen houtje uit de westerse economische crisis geraken; Japan moest zijn handelsverkeer met West-Europa in evenwicht trekken op straffe van een ernstige politieke crisis; beide partijen moesten – ook uit eigenbelang – bijdragen tot de ontwikkeling van de Derde Wereld.
Mitterrand onderstreepte herhaaldelijk dat hij niet naar Japan was gekomen om te onderhandelen over bilaterale handelsakkoorden, maar om „kennis te maken met de tweede grootste economische wereldmacht", en om een eind te maken aan een lange traditie van Franse onverschillig. heid tegenover een land „dat een integrerend deel uitmaakt van het westerse politiek-economische systeem".
De president riep de Japanse leiders op om nauwer samen te werken met West-Europa en de Verenigde Staten, teneinde uit de economische wereldcrisis te geraken. Hij pleitte er ook voor dat Japan op internationaal gebied een grotere rol zou spelen, in overeenstemming met zijn positie als grote economische mogendheid.

De oproep ging gepaard met een waarschuwing tegen de Japanse handelspraktijken die voor de Europese Gemeenschap een reusachtig tekort opleverden en die, aldus Mitterrand, de EG-landen er toe zouden kunnen bewegen hun grenzen te sluiten voor Japanse produkten.
De Franse president zag zijn bezoek aan Japan ook in het licht van de Westerse industrietop die van 4-6 juni 1982 in Versailles gehouden zou worden (pag. 453-1982).
Daarom maakte hij op zijn terugweg een landing in Vancouver waar hij de Canadese premier Pierre Trudeau ontmoette.
Beide leiders, zo werd later meegedeeld, waren het er over eens dat op de top in juni een herleving van de westerse economieen en de Amerikaanse monetaire politiek moesten worden besproken. Trudeau had zijn ,,teleurstelling" uitgesproken over de aanhoudende hoge Amerikaanse rentevoet.
Mitterrand werd tijdens zijn bezoek aan Japan o.m. vergezeld door vijf ministers: Claude Cheysson van buitenlandse zaken, Michel Jobert van buitenlandse handel; Jacques Delors van economie en financiën, Jean-Pierre Chevènement van wetenschap en technologie en door Jack Lang van cultuur.
Wat de kernproeven in de Stille Oceaan betrof zei Mitterrand tijdens een persconferentie Op 16 april in Tokio dat Frankrijk defensief afhankelijk was van een beleid dat berustte op nucleaire afschrikking en dat het daarom niet in staat was om een einde te maken aan de kernproeven in de Stille Oceaan. Mitterrand erkende dat hij zich in het verleden had laten kennen als een krachtig tegenstander van atoomproeven. Als president had hij evenwel moeten Constateren dat de onafhankelijkheid van Frankrijk berustte op het beleid van afschrikking. Zonder dat hebben wij niets", aldus de president.
Hij zei verder dat zolang er sprake was van ongelijkheid in het machtsevenwicht in de wereld, en zolang de Sojet-Unie en de Verenigde Staten doorgingen met het nemen van proeven, ook Frankrijk moest doorgaan.
Wat de technologische samenwerking tussen Frankrijk en Japan betrof was men van plan een bilaterale groep te vormen om dergelijke mogelijkheden te bestuderen.

Mauroy in *Canada*

Van 22-27 april 1982 bracht premier Mauroy een officieel bezoek aan Canada. Hij bezocht drie provincies en voerde in Ottawa besprekingen met de Canadese premier Pierre Trudeau.
Op 27 april zei de Franse premier tijdens een toespraak in het parlement van de provincie Quebec, dat Frankrijk de ,,bevoorrechte banden" met Quebec wilde verdiepen, maar tegelijkertijd ook de handel en samenwerking met Ottawa wilde ontwikkelen.
Mauroy maakte duidelijk dat zijn regering niet betrokken wenste te worden bij meningsverschillen tussen Quebec en de federale regering in Ottawa.

Mitterrand in Denemarken

Van 28-30 april bracht president Mitterrand op uitnodiging van koningin Margrethe II van Denemarken, die in het najaar van 1978 in Frankrijk was geweest, een officieel bezoek aan Denemarken. Het was het eerste officiële bezoek van een Frans staatshoofd sinds dat van president René Coty in 1955.
Mitterrand werd op zijn reis o.m. vergezeld door minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson en door André Chandernagor, gedelegeerd minister voor Europese zaken.

Mitterrands eerste Afrika-reis

Van 19-26 mei 1982 bracht president Mitterrand een bezoek aan achtereenvolgens Niger (Niamey), Ivoorkust (Abidjan) en Senegal (Dakar), met een tussenstop op de heenweg in Algerije en op de terugweg in Mauretanië (Nouakchott).
Geruststelling van de grote vrees die in Afrika ontstond door Mitterrands verkiezing tot president was het hoofddoel van de reis. Na diens overwinning vreesde Franstalig Afrika dat een ,,radicale Derde Wereld-ideologie van socialistische theoretici" de leidraad voor Frankrijks Afrika-politiek zou worden.
Het traject werd bepaald door symbolen. De drie Afrikaanse staatshoofden Seyni Kountche (Niger), Félix Houphouët-Boigny (Ivoorkustj en Abdou Diouf (Senegal) waren de eersten die Mitterrand na zijn verkiezingsoverwinning bezocht hadden. De duur van het bezoek, het was Mitterrands langste reis tot nu toe, gaf het belang aan dat Mitterrand, net als zijn voorgangers, aan Franstalig Afrika ten zuiden van de Sahara hechtte.
Vier ministers vergezeiden de Franse president: Cheysson van buitenlandse zaken, Cot van ontwikkelingssamenwerking, Roudy van rechten van de vrouw, en Avice van jeugd- en sportzaken.
Tijdens zijn reis herhaalde Mitterrand tegenover zijn gastheren dat Frankrijk de bevoorrechte relatie met zijn oude kolonies wilde handhaven, maar elke inmenging weigerde.
Zo zei de president op 21 mei in Niamey dat zijn land niet van plan was om hetzij in de burgeroorlog in Tsjaad, hetzij in het conflict van de Westelijke Sahara te interveniëren. ,,Frankrijk is geen politieman van Afrika", aldus de president. (*NRC/H'blad,* Volkskrant, Le Monde, The Times)



De Franse president Mitterrand wordt bij zijn aankomst in Abidjan begroet door de president van Ivoorkust. Houphouët-Boigny.

SOWJET-UNIE

BEGRAFENIS BREZJNEW

Op 10 nov. vorig jaar is de partijleider en president van de Sowjet-Unie, Leonid Brezjnew, overleden (pag. 753 e.v.-1982).
Nadat van 12-15 nov. het stoffelijk overschot van de overledene in het Huis der Vakbonden opgebaard had gelegen, vond op 15 nov. de begrafenis plaats.
Brezjnew werd bijgezet in een graf op het Rode Plein, waar hij begraven ligt in de nabijheid van andere prominenten als Stalin, Lenins vrouw Kroepskaja en kosmonaut Joeri Gagarin.
Tijdens de plechtigheid werd het woord gevoerd door o.m. Brezjnews opvolger als partijleider, Joeri Andropow.
Andropow zei, dat de Sowjet-Unie bereid is tot samenwerking met alle staten. die dat willen.

Als zijn eerste binnenlands-politieke streven

noemde Andropow de voortzetting van de verhoging van de levensstandaard van de Sowjetbevolking.
Als verdienste van Brezjnew noemde Andropow vooral „het vechten voor de vrede" De nieuwe partijleider beloofde continuïteit in het beleid en handhaving van het principe van „collectief leiderschap". De partij zal alles blijven doen om de economische en defensieve macht van de soujet-Unie te versterken en de eenheid tussen landen van het Sowjet-blok en de partijen van de internationale communistische beweging te bevorderen.
„In de huidige gecompliceerde situatie zijn partij en staat klaar om elke poging tot agressie vernietigend te beantwoorden". zei Andropow. Hij legde daarmee opnieuw een sterk militair accent in zijn uitspraken (zie ook pag. 757/3 e.v. 1982). Maar tevens benadrukte hij dat ..wij altijd bereid zijn tot eerlijke. gelijkwaardige, wederzijds-voordelige samenwerking met elke staat die bereid is tot deze samenwerking".
Na Andropow sprak minister van defensie en lid van het politburo Dimitri Oestinow. Hij prees Brezjnew als ..architect van ontspanning", die tevens de technologische basis van de Sowjet-strijdkrachten verbeterd heeft.

Het viel op, dat Andrej Kirilenko, lid van het Politburo en secretaris van het CC van de CPSU, geen deel uitmaakte van de partijdelegatie bij de begrafenis van Brezjnew. Voor het overlijden van Brezjnew werd hij nog beschouwd als een mogelijke opvolger van de partijleider. Kirilenko bevond zich wel onder het publiek, dat op het Rode Plein de begrafenis bijwoonde.

Enkele officiële Sowjet-reacties

Het Centraal Comité van de Russische Communistische Partij heeft op een buitengewone zitting de voortzetting van de partijpolitiek bevestigd. Dat schreef op 14 nov. het partijblad, de Prawda.

De Prawda herinnerde aan de boodschap van Brezjnews opvolger Joeri Andropow, die het Centraal Comité na zijn verkiezing opriep „de binnen- en buitenlandse politiek van de partij, zoals uitgestippeld door Leonid Brezjnew, gewetensvol toe te passen".
De Russische media hebben in lange necrologieën de nadruk gelegd op de instemming die het volk – alle generaties en ..alle beroepsgroepen" – naar aanleiding van Brezjnews dood heeft betuigd met de partijpolitiek.

Een officiële reactie op de toespraak in het Centraal Comité waarmee Andropow zijn verkiezing tot secretaris-generaal aanvaardde, verscheen op 13 nov. in het blad *Krasnaja Zwezda (Rode Ster),* het dagblad van de strijdkrachten.
Het blad onderstreepte de instemming van de legerleiding met de opmerkingen die Andropow over de rol van de strijdkrachten had gemaakt. De nieuwe partijchef zei onder andere dat Moskou „de imperialisten niet om vrede kan smeken" en dat de vrede slechts berust op „de onoverwinnelijke macht van de Sowjet-strijdkrachten". Het commentaar van *Krasnaja Zwezda* wordt gezien als een gebaar van steun van de strijdkrachten en als teken aan de buitenwereld dat die strijdkrachten van het Kremlin een voorkeursbehandeling blijven krijgen.

Andropows opmerkingen staan volgens Westerse diplomaten in tegenstelling tot een rede voor het Centraal Comité door Andropows rivaal Tsjernenko, die zei dat de militaire uitgaven moeten worden gekoppeld aan het algemene niveau van de economische ontwikkeling.

Buitenlandse bezoekers bij Brezjne begrafe

Vele staten hadden officiële delegati naar Moskou gezonden om de begra nis van Brezjnew bij te wonen.
Namens de Verenigde Staten kwame op 14 nov. vice-president George Bus en minister Shultz van buitenlands zaken in de Sowjet-hoofdstad aan.

Bush riep op het vliegveld de nieuwe Sowjet leiding op met de VS samen te werken om he wederzijds wantrouwen te verminderen.
„We zijn gekomen om de Sowjet-leiders, he Sowjet-volk en de wereld te laten weten dat de VS hechten aan het nastreven van de vrede en aan een vermindering van de internationale spanningen", zei de Amerikaanse vice-president.
Hij riep op de wapenwedloop te beteugelen en voegde eraan toe dat hij het gevoel had dat zowel bij de Amerikaanse als Russische leiders de hoop leeft dat ze hierin kunnen slagen.
„Angst, verdenkingen en wantrouwen moeten worden vervangen door hoop, vertrouwen en wederzijdse samenwerking", aldus Bush.
Minister Shultz stelde zich iets voorzichtiger op. In een gesprek met Amerikaanse journalisten in de woning van de Amerikaanse ambassadeur zei de minister te hopen op een ontmoeting met de nieuwe leiders in het Kremlin om tegenover hen de Amerikaanse bereidheid uit te spreken tot „opbouwende verstandhouding" tussen Washington en Moskou, als van de kant van de Sowjet-Unie ook sprake is van „opbouwender gedrag".

Shultz voegde daaraan toe „dat de gestadige, niet aflatende versterking van het Russische militaire vermogen in feite de Verenigde Staten, na een periode van niet krachtig bevorderen van de defensie, heeft gedwongen naar onze verdediging en onze kracht te kijken".
Shultz had geen bijzondere boodschap voor de Sowjet-leiders anders dan een herhaling van het Amerikaanse beleid. 'Wij zijn realisten, wij willen dat blijven. Wij zijn sterk, Wij zullen dat blijven. Wij zijn opbouwend en wij zijn bereid problemen op te lossen en zullen bereid blijven dat te doen, bereid te reageren, En mocht dat gebeuren, dan kan de wereld voor iedereen beter worden."

Ook uit andere delen van de wereld arriveerden op 14 nov. vele prominenten in Moskou.

De Oosteuropese staten lieten zich vertegenwoordigen door hun partijleiders, de meeste Westerse landen door ministers en vice-presidenten. Noorwegen en Denemarken stuurden bovendien leden van het koninklijk huis, prins Henrik, de echtgenoot van koningin Margrethe van Denemarken, en kroonprins Harald van Noorwegen.
Namens de Bondsrepubliek kwamen president Karl Carstens en minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher in Moskou aan. In de avond van 14 nov. had president Carstens al een ontmoeting met zijn Oostduitse collega en partijleider Erich Honecker. Bij die ontmoeting werd de uitnodiging herhaald tegenover Honecker om een officieel bezoek aan Bonn af te leggen.
Uit China kwam minister van buitenlandse zaken Huang Hua in Moskou aan. Bij zijn vertrek uit Peking drong



Vice-president Bush van de Verenigde Staten (r.) maakte kennis met de nieuwe partijleider van de SU, Joeri Andropow.

hij er bij de nieuwe Sowjet-leiders op aan de betrekkingen tussen beide landen te verbeteren. De woorden waarin hij dit deed, werden door waarnemers uitgelegd als ,,de meest verzoenende" sinds de beide landen weer op hoog niveau met elkaar spreken.
Huang Hua zei onder meer: .,Het Chinese volk hoopt van harte dat er een echte verbetering zal zijn in de betrekkingen tussen de beide landen door het wegnemen van hindernissen en dat deze betrekkingen stap voor stap zullen terugkeren naar normaal." De minister prees de overleden Sowjetleider als ,,een voortreffelijk staatsman".

Internationaal overleg

De politici uit vele landen maakten van hun aanwezigheid in Moskou gebruik, door elkaar te raadplegen. Zoals hierboven al gezegd, sprak de Westduitse president Carstens op 14 nov. met zijn Oostduitse ambtgenoot Erich Honecker.
Voorts had Sowjet-partijleider Andropow op 15 nov., op de condoleantiereceptie na de begrafenis van Brezjnew, een onderhoud met de Amerikaanse vice-president Bush en de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken George Shultz. Andropow zei in dit gesprek, dat de Sowjet-Amerikaanse betrekkingen kunnen worden verbeterd. Bush sprak van een ,,eerlijk en hartelijk" gesprek.

Volgens het Russische persbureau Tass heeft Andropow tijdens het een half uur durende gesprek naar voren gebracht dat de verbetering van de wederzijdse betrekkingen moet zijn gebaseerd op de erkenning van de volledige gelijkwaardigheid van beide landen, niet-inmenging in elkaars binnenlandse aangelegenheden en wederzijds respect.

Andropow nam ook de gelegenheid waar om te spreken met de Pakistaanse president Zia ul-Haq, de Indiase premier Indira Gandhi, de Westduitse president Carstens en de Afghaanse leider Karmal.

Sowjet-premier Tichonow had onder andere ontmoetingen met de Franse premier Mauroy, premier Papandreou van Griekenland en de Canadese premier Trudeau.

De Russische gespreksbereidheid lijkt een gevolg van de wens van de nieuwe Sowjet-leiding om het aanzien van de USSR in de wereld te verbeteren. Daarbij viel het op dat partijleider Andropow zich met de ontvangst van staats- en regeringsleiders beweegt op het terrein van het staatshoofd.
prominente plaatsen op de receptie waren er ook voor de Italiaanse communistenleider Berlinguer en de Poolse leider generaal Jaruzelski. Alle Oosteuropese partijleiders zijn na afloop van de begrafenis weer naar huis vertrokken zonder met Andropow te hebben gesproken.
De Chinese minister van buitenlandse zaken, Huang Hua, had op 16 nov. een onderhoud met zijn Sowjet-collega Gromyko. Beiden meenden, dat de SU en China hun politieke dialoog moesten voortzetten.

Volgens het officiele Russische persbureau Tass. heeft Gromyko zijn Chinese collega nogmaals verzekerd dat Moskou grote waarde hecht aan normalisatie van de betrekkingen met China
Huang Hua heeft, volgens Tass. de overtuiging uitgesproken dat de gemeenschappelijke inspanningen van beide landen zullen leiden tot een geleidelijke normalisatie van die betrekkingen.

Bij zijn terugkeer in Peking op 17 nov. zei Huang Hua, dat hij ,,zeer optimistisch" was over de toekomstige Chinees-Russische besprekingen over een normalisering van de betrekkingen.

Een lachende Huang – die met de Russische luchtvaarmaatschappij Aeroflot was teruggevlogen – werd op de luchthaven van Peking onder anderen begroet door de Russische ambassadeur. Later vertelde hij wachtende journalisten dat de volgende gespreksronde tussen de twee landen in Moskou zou plaatsvinden. Op de vraag wanneer dat zou gebeuren antwoordde hij: .,spoedig, spoedig".
Huang voegde eraan toe met Gromyko gedetailleerde besurekineen te hebben gevoerd met het doel de ,,obstakelste verwijderen op de wee naar betere relaties tussen China en de Sowjet-Unie". China heeft in het verleden als obstakels genoemd de Russische aanwezigheid in Afghanistan, de Russische steun aan de Vietnamese bezetting van Cambodja en de aanzienlijke Russische militaire aanwezigheid langs de Chinese grens.
De Chinese leider Deng Xiaoping, die de Sowjet-leiders herhaaldelijk heeft opgeroepen hun verlangen naar normalisering met daden te onderstrepen, zei onlangs dat de gesprekken ook zouden doorgaan als Moskou actie ondernam op één van die drie punten.
In dat verband liet de hoofdredacteur van de Prawda, Viktor Afanasiew, op 17 nov. weten dat overeenstemming zou kunnen worden bereikt over vermindering van de troepen van beide landen in hun grensgebied. Afanasiew zei dat volgens het Japanse persbureau Kyodo tegenover Japanse journalisten.

Minister Huang Hua heeft overigens op 16 nov. in Moskou ook gesproken met de Amerikanen Shultz en Bush.

VERGADERING CENTRAAL COMITÉ. KIRILENKO VAN PARTIJFUNCTIES ONTHEVEN. GEIDAR ALIJEW LID POLITBURO

Op 22 nov. hield het Centraal Comité van de CPSU een vergadering.
Op deze vergadering werd Andrej Kirilenko ontslagen als lid van het Politburo en als secretaris van het CC. Dit gebeurde, naar persbureau Tass mededeelde, ,,om gezondheidsredenen en op eigen verzoek".
Tot lid van het Politburo werd benoemd Geidar Alijew, eerste secretaris van de communistische partij in Azerbeidsjan en tot dan kandidaat-lid van het Politburo.
Tot secretaris van het CC werd aangewezen Nikolaj Ryzjew, vice-directeur van het staatsplanbureau Gosplan.


Geidar Alijew

Geidar Alijew heeft carrière gemaakt binnen de staatsveiligheidsdienst. de KGB, in zijn geboorteland Azerbeidsjan. Hij dankte zijn benoeming tot partijchef van deze Sowjet-republiek in 1969 aan de successen van .,zijn" KGB in de strijd tegen de corruptie en het nationalisme.
Twee jaar later werd Alijew lid van het Centraal Comité. nog vijf jaar later werd hij kandidaatlid van het Politburo – stuk voor stuk benoemingen die hij vooral te danken had aan zijn ,,beschermheer" Brezjnew.
Nog in 1982 reisde Brezjnew naar de Azerbeidsjaanse hoofdstad Bakoe om deze Sowjet-republiek, en daarmee vooral Alijew, te onderscheiden met een Lenin-orde voor de economische successen. Geruchten in Bakoe wilden ten tijde van dit eerbetoon – september – dat Alijew zich in moeilijkheden bevond na een nieuw corruptieschandaal. Maar als dat zo was, heeft hij ze glansrijk doorstaan.

De nu 59-jarige partijchef van Azerbeidsjan heeft zich zijn hele carrière nauw verbonden aan Brezjnew. Hij werd op 10 mei 1923 geboren in de stad Nachitsjewan in het zuiden van Azerbeidsjan en sloot zich in 1945 bij de partij aan. Alijew werkte toen al bij de staatsveilieheids. dienst. Hij ging daarna geschiedenis studeren terwijl hij zijn werk voor de KGB voortzette.
De belangrijkste prestatie van Alijew, naast zijn betrouwbaarheid in de strijd tegen het euvel van de corruptie, ligt op economisch gebied. Hij wordt verantwoordelijk geacht voor de economische opleving van de Sowjet-republiek na zijn benoeming tot partijleider in 1969.
Tot dat jaar werden plancijfers zelden of nooit gehaald en Azerbeidsjan had van alle Sowjetrepublieken het laagste industriële groeicijfer. Daar kwam onder Alijew verandering in, mede dankzij forse investeringen vanuit Moskou. Alijew werd beloond met drie Lenin-ordes en een snel stijgen van zijn aanzien in Moskou. Hij maakte herhaaldelijk buitenlandse reizen –

naar Bulgarije. Roemenië, India, Italië, Joego-Slavie, Mexico en het Midden-Oosten – en werd tevens Held van de Socialistische Arbeid.
Niettemin kwam zijn benoeming tot volledig lid van het Politburo als een verrassing. vooral omdat zijn carrière zo nauw verbonden is geweest met het wel en wee van zijn beschermheer Brezjnew.

Rede Andropow

De vergadering van het CC werd toegesproken door partijleider Andropow. Deze stelde economische hervormingen in het vooruitzicht, beloofde het Westen voortzetting van de ontspanningspolitiek, en zei aan het adres van de socialistische landen, dat er meer respect zal worden getoond voor hun ,,legitieme belangen".

Als voornaamste element van zijn binnenlandse politiek noemde Andropow ,,verhoging van de levensstandaard". Hij laakte de onregelmatigheden in de voedselvoorziening. maar zei dat de graanoogst, hoewel teleurstellend, beter is dan-vorig jaar.
Het eerder in 1982 nog onder Brezjnew aangekondigde voedselprogramma wordt voortgezet. De onafhankelijkheid van de industriële ondernemingen en landbouwbedrijven wordt vergroot, aldus Andropow.
,,Inactiviteit en gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef" zullen voortaan worden bestraft met vermindering van inkomen, verlies van officiële status en moreel prestige, aldus de nieuwe partijleider. In de behoeften van leger en vloot zal „zoals gewoonlijk" worden voorzien. Doelmatigheid, besparing van arbeidskrachten en grondstoffen, kwaliteit, initiatief en ondernemingszin zullen worden bevorderd.
,.Het is tijd om in de praktijk iets te gaan doen aan de onafhankelijkheid van concerns, industriële ondernemingen, collectieve en staatslandbouwbedrijven", aldus Andropow.
Hij zei dat het Politburo aan de ministerraad en het planbureau opdracht heeft gegeven plannen ter versterking van de onafhankelijkheid van de bedrijven uit te werken. Tegelijkertijd zei Andropow echter dat het ,.noodzakelijk is voorzichtig te werk te gaan en eventueel eerst experimenten uit te voeren".
In het verleden zijn pogingen in de USSR om bedrijven onafhankelijker te maken van de centrale planning steeds gestuit op onwil van grote delen van het apparaat. Dit was bijvoorbeeld het lot vaii de z.g. Kosygin-hervorming van 1965, die grotendeels dode letter is gebleven.
Andropow hield, zoals Brezjnew in het verleden, een langdurig requisitoir tegen de traagheid, slordigheid, verkwisting en inefficiëntie in de Sowjet-economie. Minder dan Brezjnew echter leek Andropow geneigd te wijzen op de juistheid en onveranderlijkheid van het overheidsbeleid in de economie. Hij kondigde aan dat er ,,belangrijke verbeteringen moeten komen in de sfeer van het economisch management, het economisch bestuur, de planning en het economische mechanisme".
Details ontbraken in Andropows speech. Algemene richtlijn is de bevordering van kwaliteit en produktief werk, initiatief en ondernemingszin.
Slecht werk. inactiviteit en gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef moeten een onmiddellijk effect hebben op inkomens, officiële status en moreel prestige van de werkers, aldus de Sowjet-partijleider.

,,Departementalisme en parochialisme" (codewoorden voor bureaucratische overdrijving) zullen worden bestreden. Inbreuken op partij-, staats- en arbeidsdiscipline zullen niet langer worden geduld, aldus Andropow.
Doel van de economische politiek is de versnelling van de economische groei, zowel in industrie als landbouw, de toename van het nationaal inkomen en een grote beschikbaarheid van produkten in de detailhandel. zei Andropow, wiens economische betoog opvallend positief jegens de consument was.
Naast de belangen van de bevolking dient de welvaart ook de zaak van het socialisme in de wereld, zei hij. Lcnin citerend merkte Andropow op dat ,,onze voornaamste invloed op het wereldrevolutionair proces door onze economische politiek tot stand komt".
Andropow stelde met nadruk dat in 1981 en 1982, de eerste twee jaren van het elfde vijfjarenplan veel belangrijke doeleinden van de planeconomie niet zijn bereikt. Met name onbevredigend noemde hij de groei van de arbeidsproduktiviteit, het gebrek aan coordinatie in de economie en het hoge grondstoffenverbruik. „Plandoeleinden worden soms wel vervuld, maar tegen te hoge produktiekosten", aldus de partijleider.
Hij laakte gebrek aan initiatief bij veel economische managers. hun ,,onbeweeglijkheid en gehechtheid aan oude methoden".
.,Bij de strijd voor zuinigheid met arbeid en grondstoffen is initiatief en vastbeslotenheid nodig, en bestrijding van verkeerd management en verkwisting". aldus de partijleider.
Het onder Brezjnew afgekondigde voedselprogramma, dat voorziet in een opvoering van de investeringen in de landbouw en structuurverbeteringen op het platteland, blijft gehandhaafd.

Andropow zei dat de eerste maatregelen van het voedselprogramma ,,onder moeilijke omstandigheden" tot stand zijn gekomen.
De graanoogst is dit jaar wat beter dan vorig jaar, zei Andropow, maar hij noemde geen cijfers. Ook zou de produktie van katoen, groenten. druiven, melk en eieren zijn toegenomen. Tegelijkertijd laakte Andropow onderbrekingen in de aanvoer van voedsel.
De partijleider pleitte voor meer technologische vernieuwing in de industrie en het wegnemen van bureaucratische heletselen tegen technische vernieuwing. „De situatie waarin wie vernieuwt in het nadeel is, moet worden weggenomen". aldus Andropow.
Voor het Westen bood Andropows rede weinig nieuws en dat was ook niet de bedoeling. Voor de dood van Brezjnew is in het Westen vaak gespeculeerd over de bedreiging die van de Sowjet-Unie uitgaat en over ,,onzesinistere plannen", maar na Brezjnews overlijden bleek plotseling grote zorg te bestaan dat we onze buitenlandse politiek zouden wijzigen, merkte Andropow niet zonder enig gevoel voor humor op.
Hij verzekerde het Westen van de continuiteit in de buitenlandse politiek van de USSR, die gericht is op .,vrede en het recht der volkeren op onafhankelijkheid en sociale vooruitgang".
De toon van Andropows boodschap aan het Westen was opmerkelijk duifachtig, gespeend van de nadruk op militaire kracht die de voorafgegane weken veel Sowjet-verklaringen had gekenmerkt. De partijleider merkte nu slechts op dat ,,deagressieve plannen van het imperialisme ons dwingen onze defensiecapaciteit op een juist peil te houden. Maar militaire rivaliteit is niet onze koers". aldus Andropow.
Vervolgens hield Andropow een haast hartstochtelijk pleidooi voor ontspanning, die volgens hem geen historisch verschijnsel van de jaren zeventig is. „Ik denk dat moeilijkheden en spanningen die karakteristiek zijn voor de huidige internationale situatie overwonnen kunnen worden", zei Andropow. ,,De toekomst behoort aan de ontspanning."
Van enige toegeeflijkheid van Moskou ten opzichte van het buitenlands beleid van de Amerikaanse regering-Reagan was in zijn toespraak echter geen sprake.

Andropow beschuldigde de Verenigde Staten ervan van Moskou te verlangen eenzijdige concessies ten koste van het bestaande militaire evenwicht tussen de beide supermachten te eisen. .,Dat is niet serieus te nemen, om het zacht uit te drukken", aldus Andropow.
„Wijhebben tenslotte niets goed te maken: we hebben tegen niemand sancties ingesteld, en zijn niet teruggekomen op ondertekende verdragen", aldus de partijleider, die kennelijk doelde op het SALT 11-akkoord.
Hij stelde de VS de betrekkingen van de USSR met „veel Westeuropese landen" ten voorbeeld. Er moet voor de Sowjet-Amerikaanse onderhandelingen een ,,gezonde basis" gevonden worden, aldus Andropow en uitvoering van eerdere Sowjet-voorstellen om voor de duur van het wapenoverleg in Genève de nucleaire arsenalen te bevriezen zou daaraan kunnen bijdragen.
„Maar laat niemand van ons eenzijdige ontwapening verwachten". aldus Andropow. ,,Wijzijn niet naïef. Wij vragen ook geen eenzijdige ontwapening van het Westen. Wij zijn voor gelijkheid en inachtneming van de belangen van beide zijden."
Joeri Andropow heeft „alle socialistische landen" respect voor hun ,,legitieme belangen, gepast vertrouwen en wederzijds begrip" beloofd, ..ook waar deze thans o verschillende redenen nog ontbreken".
Andropow noemde in zijn toespraak voor het Centraal Comité in Moskou in dit verband met name ,,ons grote buurland China". In de context van zijn toespraak kan echter niet worden uitgesloten dat de opmerkingen van de Sowjet-partijleider ook gericht waren aan de Moskou. getrouwe landen van het Sowjet-blok, waarmee de laatste jaren een toenemend aantal economische fricties bestaat, alsmede Joego-Slavië, Albanië en Noord-Korea.
Andropow zei dat de betrekkingen tussen socialistische landen gekenmerkt dienen te worden door ,,wederzijdsegoede wil, respect voor elkaars legitieme belangen en gemeenschappelijke zorg voor de belangen van socialisme en vrede".
Andropow sprak zich uit voor ,,verdieping van de kameraadschappelijke samenwerking en socialistische onderlinge hulp onder broederlanden". die ,,doelmatiger' zal moeten worden, vooral bij het zoeken naar oplossingen in wetenschap. techniek. industrie, transport en energie.
In zijn toespraak suggereerde Andropow dat het lage welvaartsniveau in de USSR en de andere socialistische landen zeer schadelijk is voor het aanzien van het socialisme in de wereld. ,,Groei in de economie en verhoging van de welvaart zijn onze internationalistische plicht". zei Andropow, Lenin citerend. ,,Onze voornaamste invloed op het wereldrevolutionair proces oefenen wij uit door onze economische politiek."

BIJEENKOMST OPPERSTE SOWJET. ECONOMISCH VERSLAG VAN BAIBAKOW. ANDROPOW LID PRESIDIUM. GEEN VOORZITTER PRESIDIUM AANGEWEZEN. ALIJEW EERSTE VICE-PREMIER

Op 23 en 24 november kwam in Moskou de Opperste Sowjet bijeen. Op de eerste dag van de bijeenkomst verkoos het Sowjet-parlement Joeri Andropow tot lid van het Presidium.
Het Presidium liet echter na uit zijn midden een voorzitter aan te wijzen, die als zodanig als staatshoofd (en opvolger van Brezjnew in die functie) zou optreden.

Naast Andropow verkoos de Opperste Sowjet tot nieuwe leden van de Opperste Sowjet Stepan Sjalajew en prof. Nikolai Basow.
Stepan Sjalajew was op 5 maart 1982 voorzitter

orden van de vakcentrale van de Sowjet-
e, als opvolger van Alexei Sjibajew.
f. Nikolai Basow had in *1964* een (gedeelde)
oelprijs voor natuurkunde gewonnen.

orts verkoos de Opperste Sowjet
onstantin Tsjernenko lot voorzitter
n de commissie van buitenlandse
ken als opvolger van de op 25 jan.
982 overleden Michael Soeslow (pag.
l e.v.-1981). Voor het overlijden van
rezjnew gold Tsjernenko als de favo-
let van de eerste voor zijn opvolging.
De Opperste Sowjet hoorde op 23 nov.
en verslag aan over de resultaten van
het economische beleid door de voor-
zitter van de staatsplancommissie, Ni-
kolai Baibakow.

Deze deelde mee, dat de industriële produktie van de SU in 1982 naar schatting 2.8% hoger zal uitvallen dan het jaar te voren. Het is het kleinste groeipercentage sinds de Tweede Wereldoorlog.

Baibakow zei dat de doelstelling voor het komende jaar hoger wordt. De totale industriële produktie moet met 3.2% toenemen. waarbij de produktie van de fabrieken van verbruiksgoederen sterker zal moeten groeien dan die van de zware industrie.
De produktiviteit (produktie per arbeider) moet het komende jaar met meer dan *3%* toenemen. Dat percentage zal volgens Baibakow voor meer dan *90%* van de industrie gelden. In 1982 bedroeg de verbetering van de produktiviteit maar 2%.
Baibakow deelde niets mee over de omvang van de graanoogst van *1982*. Hij zei dat de waarde van de totale agrarische produktie *124* mrd roebel (*f 459* mrd) zal bedragen vergeleken met 120,1 mrd roebel (*f* 443 mrd) in *1981*. In *1983* moet het 137,3 mrd roebel (*f* 506 mrd) worden.
De investeringen in de landbouw zullen in 1983 met 4,3% worden verhoogd tot *47* mrd roebel (*f* 130 mrd). Het bedrag voor vergroting van de produktie van veevoeder wordt met *15%* verhoogd.
Voor de olieproduktie wordt de doelstelling in 1983 619 mln ton vergeleken met *614* mln ton in 1982. In *1983* moet de aardgasproduktie 529 mrd m^3 bedragen. wat een hogere doelstelling is dan in het vijfjarenplan 1981-'85 voor dat jaar wordt genoemd. Hoeveel olie en gas er in *1983* wordt geproduceerd, zei Baibakow niet.
De sterkere groei van de produktie moet in 1983 worden bereikt door een beter gebruik van produktiemiddelen en grondstoffen en door modernisering van installaties in plaats van de bouw van nieuwe fabrieken.

Plan voor 1983

Het Sowjet-plan voor 1983 schrijft een bescheiden groei in de industrie voor, maar ook een spectaculaire toename in de landbouw. Zelfs zo'n ambitieuze groei in de landbouwsector kan de voedselsituatie echter hooguit stabiliseren, aldus het plan.
Naast de landbouw krijgt voor dit jaar het wetenschappelijk onderzoek een sterk accent en de toename van consumptiegoederen geniet prioriteit boven de zware industrie.

De reële groeicijfers over de eerste twee jaar van het nu lopende vijfjaren-



Nikolai Baibakow, voorzitter van de staatsplancommissie van de SU, spreekt de Opperste Sowjet toe over plan en begroting voor *1983*.

plan 1981-1985 waren lager dan was gepland. Voor 1983 zijn de groeicijfers daarom verlaagd. In het vijfjarenplan staat nog een jaarlijkse industriële groei van 4,7%. Vorig jaar boekte de Sowjet-industrie nog maar een groei van 2,8% tegen 3,4% in 1981. Het industriële groeiplan voor 1983 (3,2%) is de meest bescheiden groei die sinds de Tweede Wereldoorlog is gepland.
Het feit dat de Sowjet-leiding bereid is met de werkelijkheid rekening te houden en het plan aan te passen is een positief teken. Vermoedelijk is deze beslissing nog onafhankelijk van Andropow genomen, omdat hij nog geen twee weken in het zadel zat toen het plan voor 1983 eind november werd goedgekeurd.

Het nationale inkomen van de Sowjet-Unie groeide in 1982 met 2% en het plan voor dit jaar rekent op een groei van 3,3%. Het plan belooft de groei van het nationale inkomen grotendeels ten goede te laten komen aan de consumptie. Maar of dat in de praktijk veel betekent is nogal twijfelachtig.
Ten eerste is deze belofte niet nieuw, de regering heeft al hetzelfde gezegd voor de hele vijfjarenperiode. Maar in de eerste twee jaar is van die belofte nog weinig waargemaakt. Ten tweede blijft het onwaarschijnlijk dat een groei van meer dan 3% voor 1983 haalbaar is.

Deze 3,3% groei van het nationale inkomen is gebaseerd op een 10,5% groei van de landbouw. Waardoor zou de landbouw nu plotseling meer dan 10% kunnen groeien?
Het vijfjarenplan rekent met een jaarlijkse groei van 2,5% en de groei gedurende het vorige vijfjarenplan (1987-'80) was gemiddeld 11,5% per jaar. Tussen 1979 en 1981 liep de landbouwproduktie jaarlijks met 2 a **3%** terug en pas in 1982 was er weer sprake van een groei, met **3%.**
Zou de landbouw door een wonder toch meer dan 10% kunnen groeien, dan zou de voedselsituatie nu iets beter zijn dan in 1978.

De reële koopkracht van de bevolking groeit volgens het plan met 3%. Het gemiddelde salaris bereikt in de industrie en de dienstensector 180 roebel en in de landbouw 130 roebel.
Het plan beschoiiwt het al als een succes als het niveau van de voedselvoorziening dit jaar niet verder verslechtert. Voor vlees en melk zal dat niet gemakkelijk zijn, omdat de produktie van beide in 1982 aardig terugliep. Toch is er een verandering in de voedselvoorziening vergeleken met enkele jaren geleden. Nu kun je voor veel geld toch iets kopen.
Ook vlees is er meer dan genoeg op de zogenaamde „kolchozmarkten" maar 4 a 5 maal zo duur als in de staatswinkels. Op de kolchozmarkt in Nowosibirsk kost 1 kilo vlees 5 roebel, in Moskou en in de Kaukasus 7-8 roebel. De groente- en fruitvoorziening is echter overal in het land verbeterd, ook in de staatssector.

Je kunt je geld ook aan dure consumptieartikelen uitgeven. De regering importeerde al in 1982 dure produkten, overwegend uit Finland en India, en die import gaat door. Een wollen pullover uit India kost bijvoorbeeld 100-140 roebel.
De produktie van auto's, koelkasten, platenspelers en bandrecorders liep in 1982 terug. Het plan belooft nu dat al deze produkten ruimer beschikbaar zullen komen.

Maar waar moeten de middelen voor die groei vandaan komen? Volgens het plan komt 95% van de groei uit de toename van produktiviteit. Maar waardoor zou die kunnen groeien? Veranderingen in het economisch systeem zitten niet in de lucht.
En van de nieuwe orde en moraal waarvan Andropow nu spreekt kun je niet veel verwachten, in ieder geval niet op zo korte termijn. Weliswaar laat Andropow nu controleren wie er in plaats van op zijn werk in de bioscoop zit of in de rij staat om iets te kopen, maar Oosteuropese ervaring leert dat hoe meer je controleert, des te meer energie de burgers erin stoppen

om de regels en de controle te ontduiken.
Volgens het plan groeien de investeringen dit jaar met 3,2% (vorig jaar was dat 1%).Zoals vroeger krijgen de landbouwinvesteringen ook dit jaar hoge prioriteit. De investeringen in de opslagcapaciteit voor groente en fruit zullen met meer dan 20% worden verhoogd omdat – volgens het blad Kommunist – de behoefte tweemaal zo groot is als de nu beschikbare capaciteit.
Het grootste deel der investeringen gaat naar het voltooien der onvoltooide investeringen. Vorig jaar was nog 85% van de investeringen onvoltooid. Het plan wil dat dit jaar verminderen tot 78%.
Het plan rekent met een bescheiden groei van de olieproduktie: bijna 1% (van 611 naar 619 miljoen ton). De kolensector boekte vorig jaar een aanzienlijke groei (van 704 naar 721 miljoen ton), maar voor dit jaar is een stagnatie te verwachten (723 miljoen). De reden van deze stagnatie wordt niet uitgelegd.
De kolenproduktie bereikt in 1983 nog steeds niet het niveau van vijf jaar geleden. Sinds 1978 is de kolenproduktie namelijk elk jaar afgenomen.
De aardgasproduktie zal vermoedelijk ook dit jaar een succes zijn met een groei van 6% (van 500 naar 529 miljard m^3).
Globaal gezien is het energieplan niet rooskleurig. Al vorig jaar waren er problemen met de energievoorziening binnen het land. De chemische industrie en de machine-industrie kregen minder energie en dat was een der redenen waarom deze sector de plancijfers niet kon halen.

De 6% groei in de gasproduktie kan de stagnerende olie- en kolenproduktie moeilijk compenseren. Ook het kernenergie-programma loopt langzaam en ook daardoor wordt de energiesituatie moeilijk.

Het plan zegt niets over de militaire uitgaven. In zijn toespraak in november wijdde Andropow maar een hard zinnetje daaraan: „leger en vloot moeten alles krijgen wat zij nodig hebben". De opvallend grote groei in de sector van wetenschappelijk onderzoek wordt waarschijnlijk voor een deel veroorzaakt door militaire projecten.

In 1983 groeien de onderzoeksuitgaven met 6,2% (vorig jaar was dat 3,3%). De Sowjet-staat geeft dit jaar 25,5 miljard roebel uit aan onderzoek, 7,5% van het totale budget. Volgens de minister van financiën is het budget voor 1983 354 miljard roebel.

Het stopzetten van de verkwisting en oplossing van de transportproblemen zijn de meest vermelde medicijnen voor de economische ziekten. In het blad *5Sowjetskaja Rossija* beweert bijvoorbeeld Jefimow, een doctor in de economie, dat er op deze twee gebieden nog veel te besparen is. Volgens hem gaat een kwart cement en metalen bij de produktie verloren.

Volgens Jefimow is driekwart van de produktie der metaalfirma's altijd onderweg. De energie en grondstoffen moeten gemiddeld 2.000 km getransporteerd worden.
Het transport baart Andropow grote zorgen, hij noemde de situatie in deze sector zelfs „zorgwekkend". De economische resultaten van de spoorwegen zijn van jaar tot jaar slechter, hoewel de staat – zoals minister van financiën Garbuzov onlangs nog zei – er steeds meer geld in stopt.

Naast de verkwisting en de problemen krijgen steeds me – af en toe ook persoonlijk „Door de schuld van enkel ging ook dit jaar een deel van groente- en graanoogst schreef bijvoorbeeld het „*Selskoje Chozjajstwo*", en de opmerkingen kom je tegenw steeds vaker tegen in de Sowje

Tenslotte wees de Opperste 24 nov. Geidar Alijew uit Azerbe aan tot eerste vice-premier, tie die hij deelt met Iwan Archi De laatste is echter geen lid var Politburo. hetgeen Alijew sind nov. wel is (zie boven).
Alijew geldt nu als de voornaan kandidaat voor de opvolging van E mier Tichonow. (*NRC/H'blad, NR FAZ, Le Monde, The Times, Reut AFP*)

AFRIKA

ZUID-AFRIKA

WAPENINDUSTRIE EN EXPORT

Tijdens het weekeinde van 12 sept. 1982 introduceerde de Zuidafrikaanse wapenfabriek Armscor, een staatsbedrijf, een nieuw mobiel 155 mm artilleriesysteem, dat ontwikkeld werd met behulp van illegaal verkregen gegevens van een Amerikaanse bedrijf. *NRC/H'blad* (18-9-'82)schreef hierover o.a.:

„Via contacten in België werd Armscor in contact gebracht met George Bull, een Amerikaanse deskundige op het gebied van ballistiek die de Space Research Corporation (SRC) onder zijn beheer had, een bedrijf dat zowel in Canada als de Verenigde Staten staat geregistreerd en, gevestigd op de grens van het Canadese Quebec en het Amerikaanse Vermont, over kanalen naar beide landen beschikt.
Bull was bezig met de ontwikkeling van een artilleriesysteem met groot bereik, de G4. Armscor kocht een aandeel van 19,96% in zijn bedrijf en kreeg daarbij het recht om theoretische proeven uit te voeren met behulp van het computersysteem van SRC. Bull leverde Armscor ook 155 mm granaten en minstens vier lopen.
In maart beschuldigde de subcommissie voor Afrika van de commissie van buitenlandse zaken van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden in een speciaal rapport de CIA en het state Department van nalatigheid omdat zij deze leveranties hadden laten passeren. Bull en de vice-president van SRC, Rodgers Gregory, werden beschuldigd van overtreding van de federale exportwetten. Ze verklaarden zich schuldig en werden tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld met zes maanden voorwaardelijk.
Maar ondanks wat er met Bull gebeurde had Armscor zijn geschut, een aangepaste versie van de G4 die de G5 werd gedoopt. Het bedrijf zweeg meer dan een jaar over deze aanwinst, totdat de Amerikaanse subcommissie in maart met haar onthullingen kwam.
Inmiddels heeft Armscor het geschut verder ontwikkeld – de nieuwe versie heet de G6 – en gemonteerd op een uiterst mobiel gemotoriseerd gepantserd chassis.
Het resultaat is een combinatie van pantserwagen en een ver dragend kæem. grote voertuig is verder uitgerust met granaatwerpers en een lichte luchtdoel-mitrailleur.
Het hele geval staat op zes grote wielen en kan 90 kilometer per uur halen op een asfaltweg en 40 kilometer op ruw terrein. (...) Het voertuig heeft een bereik van 400 kilometer en het kanon kan tot op 40 kilometer afstand vuren met grote precisie..."

Volgens de president-directeur van Armscor, Pieter Marais, kan het nieuwe 155 mm artilleriesysteem een taktische kernkop afvuren.
De introductie van het nieuwe systeem ging gepaard met de start van een exportcampagne van de Zuidafrikaanse wapenindustrie, vijf afkondiging van een wapenembargo tegen Zuid-Afrika door de VN. Volgens de Zuidafrikaanse regering voorziet die wapenindustrie in 90% van de eigen behoeften en is Zuid-Afrika nu de tiende grootste wapenprodcent van de niet-communistische wereld.
Volgens functionarissen van Armscor zal een verkoopteam naar het buitenland worden gestuurd om de Zuidafrikaanse export van de huidige 23,6 miljoen gulden per jaar op – een eerste streefcijfer – 355 miljoen gulden te brengen. Men is bereid te verkopen aan ieder land dat niet communistisch is en dat Zuid-Afrika niet vijandig is gezind. Armscor zal zich vooral richten op de markten van Latijs-Amerika, het Midden-Oosten, het Verre Oosten en Afrika.

uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2160, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

OPEC VERLAAGT PRIJS RUWE OLIE

De olieministers uit de lidstaten van de Organisatie van olieproducerende en- uitvoerende landen (OPEC) hebben op 14 maart in Londen, na een week van chaotisch verlopen overleg, overeenstemming bereikt ûveï de verlaging van de richtprijs van ruwe olie van $34 naar $29 per vat van 159 liter. Tegelijk met de eerste officiële prijsverlaging uit de ruim twintigjarige geschiedenis van het oliekartel besloten de OPEC-ministers in Londen ook een produktieplafond van 17,5 miljoen vaten per dag in te stellen.
Voor twaalf van de dertien lidstaten is precies vastgesteld welke hoeveelheid zij in de rest van dit jaar mogen produceren. Voor Saoedi-Arabië is formeel geen produktielimiet afgesproken, maar het totale plafond houdt voor dat land een hoeveelheid in van circa vijf miljoen vaten per dag.
Overeengekomen is dat Saoedi-Arabië zijn olieproduktie zal aanpassen aan de marktomstandigheden, m.a.w. meer zal produceren als de vraag dat toelaat en minder in het omgekeerde geval.

Iran, welk land lange tijd een akkoord binnen de OPEC heeft geblokkeerd. stemt in met het totale produktieplafond en is het ook eens met een maximumproduktie per dag van 2,4 miljoen vaten. Alleen ten aanzien van de prijzen gaat Iran zijn eigen gang. Het land blijft zijn olie goedkoper leveren omdat, volgens Iraans olieminister Gharazi, voor het transport van olie vanaf het laadstation Kharg Island in de Arabische Golf in verband met de oorlogssituatie zeer hoge verzekeringspremies en andere kosten moeten worden betaald.

De OPEC-landen hebben afgesproken dat er geen ongeoorloofde kortingen meer mogen worden gegeven. Ook het ,,dumpen" van olieprodukten, wat marktverstorend werkt, moet afgelopen zijn. Om de naleving van deze afspraak te controleren heeft de al bestaande commissie van toezicht meer uitgebreide bevoegdheden gekregen. Als OPEC-landen toch kortingen verlenen of meer produceren dan is toegestaan, heeft die commissie echter geen sanctiemiddelen. Wel kan dan een extra-OPEC-vergadering worden bijeengeroepen.
De OPEC vertrouwt erop dat het met veel moeite genomen besluit de onrust op de internationale oliemarkt zal wegnemen. Olieminister Yamani van Saoedi-Arabië en enkele van zijn collega's verwachten dat de olieprijzen binnen enkele weken zullen aantrekken.
Op dit moment bedraagt de werkelijke olieproduktie van dertien OPEC-landen ongeveer 14 miljoen vaten per dag. Het nu afgesproken plafond van 17,5 miljoen vaten is een gemiddelde voor de rest van het jaar. Verwacht wordt niet dat deze limiet al in de eerstkomende maanden wordt bereikt. De produktiequota per land worden per kwartaal aangepast. Indien olielanden hun limiet niet behalen, is latere inhaal niet toegestaan.

De nieuwe olieprijzen zijn bedoeld als bodemprijzen: als de markt dat toelaat, kunnen sommige landen hun prijzen later dit jaar iets optrekken. Dat kan bijvoorbeeld gelden voor Nigeria, dat nu dertig dollar vraagt voor zijn lichte olie, een halve dollar minder dan gelijkwaardige olie uit de Noordzee.

Zoals Nigeria en andere Afrikaanse producenten hogere prijzen berekenen voor hun lichte olie, zal de prijs van zware (zwavelhoudende) olie onder de nieuwe basisprijs van 29 dollar liggen. Dat geldt bijvoorbeeld voor olie uit Koeweit en Venezuela.
De meeste OPEC-ministers verwachten niet dat Engeland (geen OPEC-land) een nieuwe prijsoorlog zal uitlokken, o.a. wegens de financiële *ge*volgen die dat zou hebben voor de Britse begroting. Volgens de Saoedische minister Yamani is er echter wel ruimte voor de Britten om hun olieprijzen nog iets verder dan de voorgestelde 30,5 dollar te verlagen. Vanuit de olie-industrie wordt in die richting druk op de Engelsen uitgeoefend.
Twee van de dertien OPEC-landen, Venezuela en de Verenigde Arabische Emiraten, hebben zich tot het laatst verzet tegen de hun toegemeten produktielimieten. Uiteindelijk ging Venezuela akkoord met 1,7 miljoen vaten per dag (bij een huidige produktie van 2 miljoen vaten) en accepteerden de Emiraten een quotum van 1,1 miljoen vaten per dag in plaats van een gewenste minimumproduktie van 1,5 miljoen vaten.

Commentaar

Aan het *NRC/H'blad* van 15 maart is het volgende commentaar ontleend op



Marc S. Nan Nguema, secretaris-generaal van de OPEC, maakt op 14 maart op een persconferentie in Londen bekend, dat de OPEC-lidstaten overeenstemming hebben bereikt over het verlagen van de prijs van ruwe olie van $34 naar $29 per vat.

Weekblad 52ste jaargang No. 2678 A, pag. 33855-33870

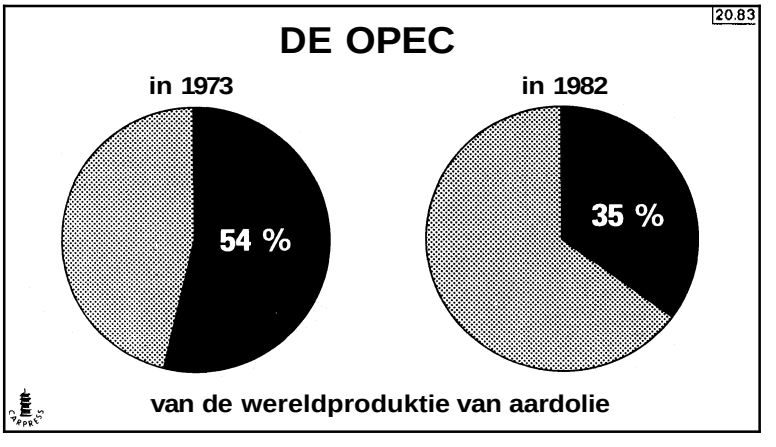
PRODUKTIEQUOTA
De produktiequota voor de verschillende OPEC-landen zijn

Iran	:	2,4 mln vaten (159 liter) per dag
Venezuela	:	1,675 mln vaten per dag
Nigeria	:	1,3 mln vaten per dag
Indonesië	:	1,3 mln vaten per dag
Irak	:	1,2 mln vaten per dag
Libië	:	1,1 mln vaten per dag
Arabische Emiraten	:	1,1 mln vaten per dag
Koeweit	:	1,05 mln vaten per dag
Algerije	:	725 000 vaten per dag
Qatar	:	300 000 vaten per dag
Ecuador	:	200 000 vaten per dag
Gabon	:	150 000 vaten per dag

de positie van het oliekartel van de OPEC na de besluiten van 14 maart.

Het verhaal van de ondergang van de OPEC, de organisatie van olie-exporterende landen, moet nog even op de plank blijven liggen. Tot verrassing van velen in en buiten de oliewereld slaagde het oliekartel – een naam die de organisatie tot nu toe eigenlijk nauwelijks verdiende – er na de voorgaande mislukkingen ditmaal wel in de eenheid te herstellen. Er waren weken van informeel overleg en acht dagen crisisberaad van alle dertien lid-staten voor nodig.

Maar na al die onderhandelingen ,,op het scherp van de snede" staat de OPEC nog overeind. Voorlopig althans want het op 14 maart in Londen gesloten akkoord moet zichzelf nog bewijzen.
Oliedeskundigen buiten de OPEC wezen er al direct op dat er reden is voor twijfel. Weliswaar zijn afspraken gemaakt over prijzen en produktieniveaus, maar in het recente verleden heeft menig OPEC-land zich daar weinig van aangetrokken. Egoïsme, prijsbederf en bedrog vierden hoogtij.
De OPEC stond op rand van uiteenvallen. Niet alleen was het martkaandeel van de organisatie in enkele jaren gehalveerd tot circa eenderde van de oljebehoefte in de niet-communistische wereld, ook scherpe politieke tegenstellingen leken het eind van het kartel in te luiden.
Op zichzelf is het daarom een klein wonder dat de OPEC-landen elkaar toch hebben weten te vinden op een formule die er op het eerste gezicht helemaal niet ondegelijk uitziet. Voor het eerst besluit de OPEC tot officiële prijsverlaging voor ruwe olie. Bovendien is – tot op drie cijfers achter de komma nauwkeurig – afgesproken hoeveel elk OPEC-land mag produceren. Opmerkelijk is verder de redelijk coöperatieve opstelling van Iran. Dat land liet zich tot veler verrassing een produktieplafond opleggen dat aanzienlijk beneden zijn wensen lag. Op het gebied van de olieprijzen blijft Iran nog wel zijn eigen gang gaan. Toch meent zelfs de olieminister van Koeweit, sjeik Ali Khalifa al-Sabah, dat Iran ,,een nieuwe geest van samenwerking toont".
Hoe reëel die samenwerking is moet in de praktijk van de oliemarlrt blijken. Iran kan de solidariteit met de OPEC slechts met de mond hebben beleden. Het mag echter niet worden uitgesloten dat zelfs het ayatollah-bewind tot de conclusie is gekomen dat een voortbestaan van OPEC een eigen belang is.
Een neveneffect is dat het onderzoek naar en het ontwikkelen van alternatieve energie, slechts rendabel bij een hoge olieprijs, worden afgeremd. Vooral in de Verenigde Staten zijn al veel kostbare plannen voor synthetische brandstof (uit kolen, leisteen of teerzand) naar de bureaula terugverwezen. Goedkopere olie heeft zeker ook tot gevolg dat energiebesparing een lagere prioriteit krijgt. Een ander gevolg is dat exploratie en produktie van nieuwe olievelden in gebieden als de Noordzee en de Beaufortzee onrendabel dreigen te worden.
Al met al ,ontwikkelingen die olieverbruikende landen, als ze niet oppassen, opnieuw in een positie van afhankelijkheid van de olieproducenten kan brengen. De OPEC is, zoals de jongste cijfers van het internationaal energieagentschap in Parijs uitwijzen, voor het moment misschien even verdoofd door de terugslag van de door haarzelf veroorzaakte prijsexplosies en door de opkomst van nieuwe olielanden.
Maar als de wereldeconomie aantrekt en er ook minder op olievoorraden wordt ingeteerd. zit het kartel weer spoedig in het zadel, vooropgesteld dat de organisatie voordien niet door broedertwisten om zeep wordt geholpen.
De politieke wil om de OPEC in leven te houden mag dan bij de 13 lid-staten onder druk van de wankele marktsituatie iets zijn opgebloeid, wat de organisatie mist is een instrumentarium om het naleven van besluiten af te dwingen. Het dreigement van de golfstaten om eenzijdig drastisch de olieprijzen te verlagen heeft uiteindelijk succes gehad. Of het blijvend is, moet nog blijken.
Na de marathonzitting in Londen spraken enkele OPEC-ministers zich uit voor een poging om samen met de olie-importerende landen te komen tot een coördinatie van het olievraag en -aanbod wat tot stabielere prijzen kan leiden. Verheugende geluiden, maar de vraag is in welk forum dat overleg moet gebeuren. Mislukte pogingen, zoals in het kader van de Noord-Zuid-dialoog, liggen nog vers in het geheugen.
Ook van buitenaf zijn er nog voldoende bedreigingen voor het prille OPEC-akkoord. Engeland, dat is opgerukt tot de vijfde plaats op de ranglijst van olieproducenten in de wereld, kan voor een nieuwe prijzenslag zorgen.
Niet duidelijk is of de Britten de OPEC ondershands beloften van het tegendeel hebben gedaan. Officieel zal premier Thatcher met de verkiezingen in het verschiet zoiets nooit toegeven.
Andere potentiële rustverstoorders op de oliemarkt zijn de Sowjet-Unie en Mexico, hoewel dit laatste land zijn oliepolitiek op dit moment nauw schijnt af te stemmen met die van de OPEC.



De ontwikkeling van de OPEC-richtprijs voor ruwe olie (per vat):

1 januari 1970	$ 1,80
15 februari 1971	$ 2,18
20 januari 1972	$ 2,47
1 juni 1973	$ 2,89
16 oktober 1973	$ 5,11
1 januari 1974	$ 11,65
1 november 1974	$ 11,25
1 oktober 1975	$ 11,51
1 januari 1977	$ 12,09
1 juli 1977	$ 12,70
1 januari 1979	$ 13,33
1 april 1979	$ 14,54
1 juli 1979	$ 18
1 november 1979	$24
1 januari 1980	$26
1 april 1980	$28
1 augustus 1980	$30
1 november 1980	$ 32
1 november 1981	$34
14 maart 1983	$29

Maar zowel in het geval van Mexico als in dat van de OPEC-landen Nigeria, Venezuela, Indonesië en Iran geldt dat de financiële nood, nu al vaak groot, wetten en afspraken kan breken. Problemen met buitenlandse schulden, begrotingen en betalingstekorten vergroten de kans op een politiek om de olie-inkomsten te maximaliseren. Als dat gebeurt houdt het OPEC-akkoord zeker geen stand.

De landen met de grootste behoefte aan oliedollars zijn wat de produktiequota betreft zoveel mogelijk ontzien.

Maar een prijsverlaging met 5 dollar per vat ruwe olie, kost de OPEC als geheel per dag enkele tientallen miljoenen dollars. De grootste „offers" worden weliswaar door rijke olielanden als Saoedi-Arabië, Koeweit en de Emiraten gebracht, maar ook Nigeria, Indonesië en Venezuela zullen er pijn door lijden.

Over het effect van dalende olieprijzen op de wereldeconomie zijn de economen het niet geheel eens. De mening overheerst dat een snelle en scherpe prijsval voornamelijk negatieve gevolgen heeft, terwijl bij een gematigde prijsverlaging – zoals waartoe de OPEC nu heeft besloten – positieve effecten als lage rente, minder inflatie en meer produktiegroei zullen overwegen.
Een scherpe prijsdaling brengt niet alleen veel olielanden in betalingsnood maar ook banken en financiële instellingen die geld aan die landen of in energieprojecten hebben gestoken.

Internationale reacties

Het akkoord dat de OPEC-landen in Londen hebben bereikt over de prijs en de produktieverdeling van hun olie betekent een directe stimulans voor de wereldeconomie. Dit is de algemene reactie in de olie-importerende landen.

In Japan verwacht het ministerie van internationale handel en industrie dat de verlaging van de olieprijs het groeicijfer van de Japanse economie met 0,35 procent zal doen stijgen.
Het OPEC-akkoord betekent in ieder geval dat Japan zijn olie-importrekening dit jaar met 6,8 miljoen dollar kan verlagen. Vorig jaar betaalde Tokio nog 54,6 miljard dollar voor de invoer van olie.

Het ministerie verwacht dan ook een voordeel van 4,4 miljard dollar op de handelsbalans. De olieprijsverlaging zal de algemene consumentenprijsindex dit jaar drukken met een half procent.

De nadelen voor de Japanse economie zijn gering. Japan heeft zelf geen olie, en Arabische investeringen op de Japanse kapitaalmarkt zijn al een jaar of meer geleden sterk teruggelopen.
Gehoopt wordt dat de olieprijsverlaging op iets langere duur ook de gestage daling van de Japanse export zal kunnen tegenwerken, wanneer de andere landen meer speelruimte krijgen op hun handelsbalansen.
De Amerikaanse minister van financiën, Donald Regan, meent dat de olieprijsverlaging een belangrijke stap betekent in de richting van het sluimerende economische herstel. Hij wees erop dat van de tien landen met de hoogste staatsschulden, er acht olie importeren. De Amerikaanse burgers zelf zullen overigens waarschijnlijk niet zoveel merken van de prijsverlaging. De Amerikaanse regering overweegt namelijk nieuwe belastingmaatregelen te treffen die extra geld moeten opbrengen om het begrotingstekort terug te brengen.



De vice-minister van oliezaken van Iran, Abbas Honardust, op 9 maart op een persconferentie in Londen,

In EG-kringen in Brussel is ook positief gereageerd op het OPEC-besluit. De EG zal in 1983 ongeveer 450 miljoen ton olie verbruiken, dat is de helft van het totale EG-energieverbruik. De EG importeert daarvan 325 miljoen ton en produceert zelf 125 miljoen ton.

Het besluit van de OPEC verlicht de EG-olierekening met tien miljard dollar dit jaar, zo schat de Europese Commissie. De commissie verwacht verder dat de inflatie 1% zal verminderen en dat de economische groei in de gemeenschap met 0,25% zal toenemen.
In België zal de verlaging van de OPEC-basisprijs leiden tot een lagere prijs voor benzine. De maximumprijs aan de Belgische pompen kan worden verlaagd van 31,10 tot 29,30 franc. Gok de Belgische regering is van plan de accijnzen op benzine te verhogen, zodat de consument niet veel van de verlaging zal profiteren.
Italië is voor tweederde van zijn energiebehoefte afhankelijk van de import van olie. De olie-import neemt bijna 30% van de totale import in 1982 voor zijn rekening. De prijsverlaging betekent dus een belangrijke verlichting voor de Italiaanse betalingsbalans.
Het tekort op de Italiaanse betalingsbalans en de hoge inflatie zullen echter een groei van de economie in de weg blijven staan zo wordt in Rome verwacht. Italië verwacht wel te profiteren van de herstellende economieën in andere EG-landen.
De Westduitse Landesbank verwacht dat het overschot op de betalingsbalans van de Bondsrepubliek als gevolg van de uitkomst van het OPEC-beraad in 1983 zal stijgen tot vijftien miljard mark.
Duitsland profiteert verder omdat de olieprijs in dollars lager wordt, terwijl de positie van de mark ten opzichte van de dollar verbetert.
Frankrijk is sterk afhankelijk van de import van olie. Zeventig procent van die import komt uit de OPEC-landen. Het tekort op de handelsbalans voor energieprodukten alleen bedroeg vorig jaar 178,4 mrd franc. Op de totale betalingsbalans bedroeg het tekort in 1982 93,3 mrd franc.
De prijsverlaging zal president Mitterrand dan ook zeer welkom zijn,bij zijn pogingen de betalingsbalans evenwichtiger te maken. Parijs hoopt ook dat de druk op de franc zal afnemen.

Voorgeschiedenis

De besluiten van 14 maart kwamen tot stand, nadat de OPEC-lidstaten er op twee eerdere vergaderingen – in dec. vorig jaar in Wenen en in jan. van dit

jaar in Geneve (pag. 65 e.v.-1983)– niet in waren geslaagd overeenstemming te bereiken over prijs- en produktiebeleid.
Na de vergadering van de OPEC van 23 en 24 jan. in Geneve kwamen de olieprijzen dadelijk onder druk te staan. Op 24 en 25 jan. daalden de prijzen voor olie op de vrije markt (de z.g. ,,spot market"). In Londen ging de prijs van Arabische olie met 75 dollarcent omlaag tot $ 30,60 per vat en Ce prijs van Noordzee-olie ging met $ 0,60 omlaag tot $ 30,85 per vat.
Daarnaast verklaarden vertegenwoordigers van olieproducerende staten – OPEC en niet-OPEC gelijkelijk –, dat zij geen prijsoorlog wensten en aan het bestaande prijzensysteem wilden vasthouden.
Zo verklaarde de Britse minister van energie, Nigel Lawson op 25 jan. voor de BBC-radio, dat de Britse nationale oliemaatschappij BNOC niet van plan was een prijsoorlog te beginnen na het mislukken van het OPEC-overleg.

Hij verklaarde, dat de British National Oil Corporation zoals altijd de markt zal blijven volgen. Maar de minister sloot niet uit, dat de prijs van Noordzee-olie binnen enige tijd met twee tot drie dollar zal zakken. van de huidige $ 33,50 per vat.
Sheik Yamani, de olieminister van Saoedi-Arabië, heeft dat voorspeld na de OPEC-conferentie van eind jan. Lawson leek de bal echter terug te kaatsen. Hij zei, dat Saoedi-Arabie de grootste producent is, en daardoor een sleutelpositie inneemt in de markt.
De handelaren op de Londense spotmarkt legden de activiteiten grotendeels stil. in af achting van een nieuw evenwicht. De notering van de belangrijkste oliesoorten, zoals die uit de Noordzee, lag drie tot vier dollar lager dan de officiele contracten.
De algemene verwachting is, dat de prijs inderdaad twee tot drie dollar omlaag zal gaan; in elk geval is dat het niveau dat de meeste oliemaatschappijen redelijk vinden. Uit de dialoog tussen Britten en Saoedi's blijkt echter dat niemand het initiatief wenst te nemen om te voorkomen dat de prijs wild gaat zakken. De Arabieren willen ook geen gezichtsverlies door als eerste te handelen.
Diezelfde aarzeling leek ook bij de nationale oliemaatschappij BNOC te bestaan. De directie verklaarde op verzoeken om prijsherziening te wachten van leveranciers of afnemers. Oliemaatschappijen zeiden echter dat zij zouden wachten op een initiatief van BNOC.
British Petroleum, een van de grootste producenten heeft echter in dec. 1982 al een prijsherziening verzocht voor het geval dat de spotmarkt niet zou aantrekken.
Voor de Britse economie heeft de prijsbeweging in olie een soort zaag-effect. Premier Thatcher zei op 25 jan. in het Lagerhuis, dat een verlaging gunstig is voor de wereldeconomie, en dus ook voor de Britse.
Aan de andere kant levert een lagere prijs minder inkomsten voor de schatkist op, en heeft die een negatief effect op de betalingsbalans. Daardoor komt het pond sterling onder druk te staan, zoals op 25 jan. ook weer is gebeurd.
Omdat olie in dollars wordt genoteerd, maakt elke koersdaling van het pond olie duurder voor intern gebruik. Daardoor is de brandstof in een jaar 10% duurder geworden.
De oliemaatschappijen hebben door hevige concurrentie hun prijzen van benzine en andere brandstoffen niet kunnen verhogen. Zij maken vrij grote verliezen op de Britse markt, en zijn ernstig van plan om de prijs te verhogen.
Het is de negende poging tot prijsverhoging binnen een jaar. Als deze lukt zal de Britse automobilist meer betalen terwijl de olieprijzen wellicht omlaag gaan.

Op 26 jan. hebben de ministers van twee olielanden aan de Perzische Golf. Koeweit en de Verenigde Arabische Emiraten verklaard, dat de Golfstaten spoedig hun olieprijzen zouden verlagen en de produktie zouden vergroten. ais de andere OPEC-landen niei zouden ophouden met het geven van kortingen op hun olieprijzen.

Minister Oteiba van de Emiraten zei in een toespraak voor radio en tv in Abu Dhabi dat zijn land ernstige financiële problemen heeft als gevolg van de daling van de inkomsten uit de olieexport en genoodzaakt is zijn produktie te vergroten. Hij waarschuu.de ook voor het uitbreken van een prijzenoorlog als gevolg van het mislukken van de OPEC-conferentie in Genève.

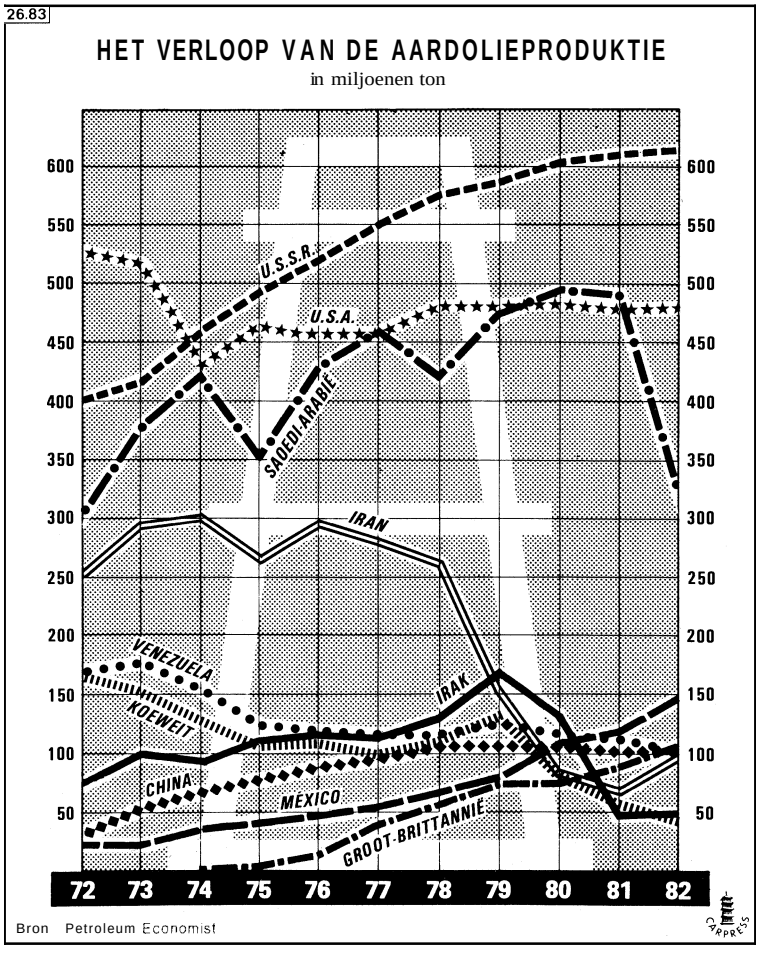
Ook olieminister Al-Sabah van Koeweit zei dat zijn land alleen aan de huidige exportprijzen kan vasthouden als andere OPEC-landen ermee ophouden kortingen te geven.
Volgens Oteiba beraadslagen de Golfstaten op het ogenblik druk over het coordineren van hun prijs- en produktiebeleid. Zij zijn niet langer bereid de lasten te dragen van het instandhouden van het OPEC-prijssysteem nu veel andere OPEC-landen hun afzet aanzienlijk hebben opgevoerd door onder de vastgestelde prijzen te verkopen.
Oteiba acht het niet uitgesloten dat er ,,binnen enkele dagen" tot prijsverlaging of vergroting van de produktie wordt besloten. Hij zei dat het drie tot vijf jaar kan duren voor de OPEC de gevolgen van de huidige crisis op de oliemarkt te boven is.

Mohammed Gharazi, olieminister van Iran, gaf in Teheran na zijn terugkeer uit Geneve Saoedi-Arabië de schuld van het mislukken van het OPEC-overleg. De olieprijzen zullen volgens Gharazi blijven dalen als Saoedi-Arabië zijn produktie niet vermindert. Gharazi beweert dat de Saoedies thans zeven miljoen vaten per dag produceren; volgens de Saoedische olieminister Yamani ligt die produktie echter al een stuk onder de vijf miljoen vaten per dag.

Iran eist van Saoedi-Arabië een produktievermindering tot 4,5 miljoen vaten.

Op 31 jan. zijn de prijzen van ruwe olie op de vrije oliemarkt in Rotterdam verder gedaald.

De belangrijkste soorten Noordzeeolie, Brent en Forties, noteerden $ 28,80 per vat. Het was voor het eerst



sinds maart vorig jaar dat de prijs van de ruwe olie onder de 29 dollar per vat zakte.

De nieuwe prijsdalingen verrasten veel oliehandelaren die verwachtten dat de noteringen zich zouden stabiliseren na de scherpe prijsdalingen van een week tevoren.
„De oliemarkt lijkt alleen nog maar verder naar beneden te gaan. Het is moeilijk te voorspeller? wanneer de bodem zal zijn bereikt". zei een Rotterdamse oliehandelaar. „De druk op Saoedi-Arabië en de andere olielanden om de officiële prijzen te verlagen wordt spoedig onweerstaanbaar groot", voorspelt hij.
De vraag naar olie blijft zeer klein. omdat potentiële kopers wachten op mogelijke verdere prijsdaling.
Daarentegen neemt het aanbod op de vrije oliemarkt toe. Er zijn tekenen dat er in februari meer Libische olie op de spotmarkt zou worden aangeboden.

De Saoedische olieminister Yamani waarschuwde op 31 jan. in een interview met een Arabisch weekblad dat zijn land zich niet gebonden acht aan de officiële prijs van **$34** per vat indien andere OPEC-landen doorgaan met het verlenen van grote kortingen.

Op 1 febr. heeft de Sowjet-Unie de prijs voor ruwe olie uit de Oeral, bestemd voor Europese afnemers, verlaagd met $ 2,15 naar $ 29,35 per vat. Tevens maakten Amerikaanse oliemaatschappijen hun olie voor binnenlandse afnemers een dollar goedkoper.
Op 4 febr. verlaagde Egypte de prijs voor ruwe olie met twee dollar tot $29 per vat.
Op 18 febr. maakte de Britse oliemaatschappij BNOC bekend, dat zij m.i.v. 1 febr. de prijs voor Noordzee-olie zou verlagen met $ 3 per vat tot $ 30,50. Noorwegen volgde onmiddellijk en Nigeria kondigde aan, dat het het prijsverloop van Noordzee-olie cent voor cent zou volgen.
Als eerste OPEC-land kondigde Nigeria inderdaad op 19 febr. aan, dat het de prijs voor ruwe olie zou verlagen, en wel met $ 5,50 tot $30 per vat.
Op 19 en 20 febr. vergaderden in de Saoedische hoofdstad Riad de ministers van buitenlandse zaken van Saoedi-Arabië, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten en Qatar (alle lid van de OPEC), alsmede van Oman en Bahrein.

Olieminister Mana Said Al-Oteiba van de Verenigde Arabische Emiraten zei voor zijn vertrek naar Riad dat de OPEC-basisprijs van $34 per vat lichte Saoedische olie niet langer geldig is en dat de OPEC naar een nieuwe prijsstructuur toe moet.
Volgens Oteiba moet gezocht worden naar een nieuwe basisprijs die voor alle dertien OPEC-lidstaten acceptabel is en waaraan zij zich allemaal zullen houden. Hij geloofde niet dat de tijd al rijp is voor een spoedbijeenkomst van alle OPEC-ministers. Algerije had daarom gevraagd na de Nigeriaanse prijsverlaging.

Op 23 febr. besloten Saoedi-Arabië en de andere Arabische oliestaten aan de Perzische Golf in principe tot een



De Indonesische olieminister Subroto.

prijsverlaging. Hoeveel de olie goedkoper zou worden wilde de Saoedische olieminister Yamani niet mededelen. „De omvang van de prijsverlaging zal afhangen van de omstandigheden", zei hij.
Bij dit besluit waren zes OPEC-leden betrokken: Saoedi-Arabië, Koeweit, Irak. Qatar, de Emiraten en Indonesië. Tevens werd besloten besprekingen te beginnen met de niet-OPEC-leden Engeland, Noorwegen en Mexico om een prijsoorlog te voorkomen.

Een Britse woordvoerder reageerde op 24 febr. op dit laatste besluit met te zeggen, dat „Engeland niet van plan was lid van de OPEC te worden, omdat de belangen niet parallel lopen met de meeste leden van dat kartel. Wel was de Britse regering bereid coördinerende besprekingen te voeren met andere olieproducerende landen om een ineenstorting van de prijs te voorkomen.
Op 3 maart begonnen acht van de 13 OPEC-staten in Londen overleg over de olieprijs. Het waren Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Algerije, Venezuela, Nigeria, Indonesië, Saoedi-Arabië en Libië.
Op dezelfde dag verklaarde de Britse onderminister van energie, Hamish Gray. in het Lagerhuis, dat Engeland weigerde met de OPEC te praten over een vermindering van de Britse olieproduktie.
Tegelijkertijd voerde de Britse minister van energie, Nigel Lawson, afzonderlijke gesprekken met minister Mana Saeed Oteiba van de Arabische Emiraten – in wiens Londense woning het OPEC-overleg plaats vond – en met de Venezolaanse olieminister Humberto Calderon Berti.

Op 4 maart besloten de acht OPEC-olieministers in Londen de ministers uit alle dertien OPEC-lidstaten naar Londen te roepen om daar op 7 maart te beginnen aan informeel overleg over olieprijzen en -produktie.
Deze OPEC-conferentie duurde van 7-14 maart. Op de laatste datum werd het akkoord bereikt, waarover in de aanhef is bericht.

Rapport IEA *voorziet* daling van afzet olie

In *The* Financial Times van 14 maart werd gemeld, dat volgens een rapport van het Internationaal Energie Agentschap (IEA) in Parijs de strijd van de OPEC om de oliemarkt te stabiliseren in de komende maanden verder zal toenemen.

Uit de gegevens, die worden bevestigd door het IEA, blijkt dat de behoefte aan olie in het Westen verder zal afnemen. In het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de vraag 46 mln vaten (van 159 liter) per dag. In het tweede kwartaal verwacht de IEA een vraag van 42,8 mln vaten per dag.

Het wordt steeds moeilijker voor de OPEC-landen om hun afzet op peil te houden. Dit is vooral ook het gevolg van de stijgende olieproduktie van niet-OPEC-landen. Zij namen in het eerste kwartaal van 1983 een produktie van 24,8 mln vaten per dag voor hun rekening. Het IEA verwacht dat deze produktie in de loop van het jaar zal stijgen tot 25,6 mln vaten per dag. Gemiddeld betekent dat een produktiestijging van 3,3% ten opzichte van vorig jaar.
De afzet van OPEC wordt verder tegengewerkt door de grote reserves die de olieindustrie heeft opgebouwd. Het IEA schat dat de 21 leden van het agentschap aan het einde van maart gezamenlijk over een voorraad van 397 mln ton ruwe olie zullen beschikken. Daarmee kan de olie-industrie 102 dagen vooruit.
Het rapport van de IEA geeft aan dat de produktie van de OPEC-landen is gedaald tot 15,8 mln vaten per dag in de eerste drie maanden van dit jaar; dat is ongeveer de helft van de OPEC-produkte in dezelfde maanden van 1979.
Om de stabiliteit op de oliemarkt te herstellen zal de OPEC de produktie nog lager moeten afstemmen dan 17,5 mln vaten per dag, zo concludeert het rapport.

Olieprijs verder onder druk

De nieuwe basisprijs van de OPEC kwam op 17 maart direct onder zware druk te staan. Egypte, Maleisië en de Sowjet-Unie – landen die geen lid zijn van de OPEC – verlaagden hun prijs, en de president-directeur van British Petroleum zei dat de prijs van de Britse Noordzee-olie kan worden verlaagd tot $ 29,25 per vat, $ 0,75 minder dan de prijs van de met de Noordzee-olie concurrerende Nigeriaanse olie.

Egypte heeft de prijs van zijn belangrijkste soort ruwe olie, de zogenaamde Suez-olie, verlaagd van $29 tot $27 per vat. Egypte produceert 0,7 mln vaten per dag, waarvan er 0,2 mln worden geëxporteerd.
Behalve de Suez-olie worden ook de Belayim-olie (van $27 tot $25 per vat) en de Ras Gharib-olie ($26 tot $ 23 per vat) goedkoper. Egypte verkoopt zijn olie-export grotendeels op de vrije oliemarkt en is daardoor afhankelijker van de marktprijsontwikkeling dan landen die aan oliemaatschappijen leveren.
De Sowjet-Unie, die eveneens veel aan de vrije markt levert, biedt haar olie momenteel aan tegen een prijs van $28. Dit houdt een prijsverlaging met $ 1,35 in.
Maleisië heeft op 17 maart zijn olieprijs met terugwerkende kracht vanaf 1 februari met $ 5,5 verlaagd tot $28.4 a $ 31,5 per vat, afhankelijk van de kwaliteit van de olie. Maleisië produceert 0,35 mln vaten per dag, waarvan 0.3 mln wordt geexporteerd. Het grootste deel van die export wordt. op basis van lange-termijn-contracten, aan Japan geleverd.
Peter Walters, de president-directeur van British Petroleum. zei op 17 maart dat de prijs die de British National Oil Corporation voor Britse Noordzee-olie betaalt tot $ 29,25 a $ 29,5 per vat kan worden verlaagd. De BNOC heeft zijn afnemers een prijsverlaging van $ 33,5 tot 5 30,5 per vat gesuggereerd. De prijs van Nigeriaanse olie, die het meest met de Noordzee-olie concurreert, is in februari verlaagd tot $30. Overigens zei Walters nog een week te willen wachten voordat hij de BNOC een definitief prijsadvies geeft.

De verlaging van de Saoedische exportprijzen van ruwe olie gebeurt in twee fasen, zo is van een woordvoerder van een in Londen gevestigde oliemaatschappij vernomen. Hij zei te verwachten dat de andere olie-exporterende landen aan de Perzische Golf het voorbeeld zullen volgen.
De basisprijs van lichte olie uit Saoedi-Arabië, waarvan de prijzen van andere oliesoorten uit de OPEC worden afgeleid, gaat met terugwerkende kracht tot 1 februari van $34 naar $30 per vat van 159 liter. Per 15 maart zakt de prijs nog een dollar.

Saoedi-Arabië heeft in de ministerraad van de OPEC het recht verworven om zijn produktie aan de vraag aan te passen. Met die ,,schommelproduktie'' moet het land proberen verdere prijsverlagingen te voorkomen. In principe bedraagt het Saoedische produktiecontingent 5 mln vaten per dag. De maximumproduktie van alle dertien landen samen is op 17,5 mln vaten gesteld.

Op het ogenblik produceert Saoedi-Arabie maar ongeveer 3.5 mln vaten per dag en de hele OPEC 14 mln. Ooit was de Saoedische produktie meer dan 10 mln vaten groot bij een totale OPEC-produktie van ruim 30 mln vaten.

Als de Saoedische produktie niet wordt vergroot komen de inkomsten uit de olie-export dit jaar niet boven de $30 mrd. Dat is veel minder dan de regering voor ogen stond, wat betekent dat het gebruik van het systeem van de schommelproduktie zijn grenzen heeft.
De Saoedische overheidsuitgaven hebben in het afgelopen begrotingsjaar naar schatting 580 mrd bedragen bij inkomsten van $56 tot $68 mrd. Het koninkrijk moet meer dan 6 mln vaten per dag verkopen om zijn uitgaven te kunnen dekken. Het verdient ongeveer $ 2 mrd per jaar aan de export van vloeibaar gas en heeft ook niet onaanzienlijke inkomsten uit zijn investeringen in het buitenland

Gevolgen voor de wereldeconomie van olieprijsverlaging

Het *NRC/H'blad* van 16 maart bevatte een beschouwing over de mogelijke gevolgen voor de wereldeconomie van dalende olieprijzen. Het volgende is daaruit geciteerd.

De prijs van aardolie is aan het dalen. Op de vrije markt ligt de prijs van een vat ruwe aardolie al een stuk beneden de $34 – de basisprijs die de OPEC-landen sinds okt. 1981 hebben gehanteerd. Het streven is de nieuwe basisprijs op ongeveer $29 a $30 vast te stellen, hetgeen een daling van zo'n 10% zou betekenen. Dat lijkt heel wat, maar vergeleken met de prijzen die vóór de laatste recessie golden is $30 per vat nog steeds een fors bedrag. Aan de vooravond van de tweede oliecrisis, die van 19791'80, kostte aardolie ,,maar'' $ 13. Dat zijn ook tijden, die wel nooit meer terug zullen keren.

Voor een generatie, die net zo'n 15 jaar van hoge inflatie achter de rug heeft (over die 15 jaar bedroeg de gemiddelde jaarlijkse prijsverandering in Nederland 6,7%; in de 15 jaar dáárvoor was dat maar 3,2%), moet een 10% prijsdaling van een zo belangrijk produkt als aardolie als een godsgeschenk komen.
Nu, zo is het toch niet. Vreugde is er wel, maar nu men hier een beetje gewend geraakt is aan de gedachte dat de officiële olieprijs gaat dalen, komt men er achter dat de gevolgen daarvan niet alleen maar gunstig zullen zijn. Olieprijsstijgingen zijn slecht; olieprijsdalingen ook?
Laten we eerst de zonzijde van de zaak bekijken. Allereerst betekent een 10% olieprijsdaling een geweldige lastenverlichting voor olieverbruikende bedrijven, de tweede grote lastenverlichting zonder dat daar een parlement aan te pas is gekomen. (De eerste was de rentedaling van vorig jaar.)
De lagere kosten werken door in meer economische groei: in de OESO-landen zou die groei dit jaar een half procent hoger kunnen uitkomen. Als de olieprijs zelfs tot $ 25 gaat dalen, zou daar nog eens een extra half procent bij kunnen komen.
In de tweede plaats neemt de inflatie door een olieprijsdaling verder af. Wederom voor de OESO-landen gerekend, wordt gedacht aan een vermindering van de inflatie met zo'n 1 a 1½% in de komende 12 maanden. Zoals de twee oliecrises (19731'74 en 19791 '80) de inflatie aanwakkerden, zwakt een prijsdaling haar af.

In de derde plaats betekent een olieprijsdaling een verschuiving van financiële middelen, die anders naar de OPEC-landen zouden zijn gevloeid, maar nu bij de olie-importerende landen kunnen blijven. In plaats van geld van de oliestaten te moeten lenen, kunnen we het nu zelf houden en hoeven we er geen rente over te betalen.
Dit zijn alle drie aanzienlijke voordelen. Maar nu de schaduwzijde van de prijsdaling. Het zijn er heel wat, speciaal voor een land als Nederland.

1. De prijs van het aardgas, die aan de olieprijs gekoppeld is, gaat mee omlaag. De Nederlandse overheid is voorlopig nog niet van plan die prijsverlaging aan de gebruikers door te geven, maar een prijsdaling van 10% leidt dit jaar toch tot een verlies van een half mrd gulden aan overheidsinkomsten. Als minister Ruding even hard aan het terugdringen van het financieringstekort blijft vasthouden als hij tot dusver gedaan heeft, zal dit half mrd ergens anders gevonden moeten worden, in de vorm van extra bezuinigingen, of in de vorm van belastingverhoging.

2. Minder inflatie is goed, maar de overheid als grote schuldenaar zou daar anders over kunnen denken. Hoe lager de inflatie, hoe harder de guldens blijven die straks op de staatsschuld afgelost moeten worden.

3. Een lagere olieprijs betekent dat het ontwikkelen van alternatieve energiebronnen onaantrekkelijker wordt; het betekent ook dat de duurdere oliewinplaatsen in het Noordzeegebied minder rendabel worden. Voor de Britse olie geldt een bodemprijs van $20. Daar beneden is oliewinning verliesgevend.

4. Bij een lagere olieprijs zal de druk om energie te besparen en om minder energie-intensief te produceren ook steeds geringer worden. Dus allemaal weer 120 rijden en terug naar de benzine-slurpende automodellen (nu al vreest de Amerikaanse auto-industrie dit jaar niet aan de vraag naar groter modellen te kunnen voldoen!). Om de terugkeer naar de slechte gewoonten wat af te remmen wordt in een aantal

	Prod februari (mln vaten dag)	Prod vlgs OPEC-afspraak (mln vaten/ dag)
Algerije	0,60	0.725
Ecuador	0,19	0,20
Gabon	0,15	0 15
Indonesië	1,20	1.30
Iran	2,40	2,40
Irak	0,80	1,20
Koeweit	0 65	1,05
Libië	0,90	1.10
Nigeria	0,80	1,30
Qatar	0,25	0,30
Saoedi-Arabie	3,80	
Emiraten	0,90	1,10
Venezuela	1,80	1,70

(Saoedi-Arabië heeft geen produktiequota, maar moet met produktiewijzigingen proberen een prijsdaling te voorkomen; de Saoedi's mogen daarbij maximaal 5 mln vaten per dag produceren maar het ziet er niet naar uit dat ze daar binnen afzienbare tijd aan toe zullen komen).

landen (waaronder Xederland en de VS) al overwogen om de benzineaccijns te verhogen. Dat is dan ook weer goed voor de beperking van het financieringstekort (zie 1).

5. Voor landen als Mexico, Venezuela en Nigeria komt een olieprijsdaling zeer ongelegen. Zij hebben de olie-inkomsten hard nodig voor het aflossen van hun buitenlandse schulden. Een Mexico dat niet meer aan zijn verplichtingen kan voldoen zou een internationale crisis kunnen veroorzaken.

6. Een aanzienlijke prijsdaling betekent lagere winsten voor de oliemaatschappijen, die dan ook weer minder hard naar nieuwe oliebronnen gaan zoeken.

Grote prijsdalingen, als nu door sommige waarnemers verwacht worden (niet zomaar naar $30, maar naar $25 of zelfs $ 20 per vat), zijn altijd ongunstig omdat ze tot niet voorspelbare kettingreacties aanleiding kunnen geven. Daarom wordt gehoopt dat de olieprijsdaling beheerst en beperkt zal zijn.

We hebben jarenlang gefoeterd op OPEC en zijn schandalig hoge olieprijzen. Nu gaan ze eindelijk omlaag en dan blijkt dat ook geen onverdeeld genoegen op te leveren. Is dat omdat prijsdalingen ons in het algemeen wat huiverig maken? Het zou kunnen. In de jaren dertig waren de dalende prijzen een ernstig probleem en iedereen was blij toen ze in 1933 weer begonnen te stijgen.
Maar nu zijn de omstandigheden toch anders: als een produkt nu twaalf maal zo duur is als tien jaar geleden kan er van die prijs wel wat af. Laten we maar blij zijn met de prijsdaling. (*UPI*, Reuter, *NRC/H'blad*, Le Monde, NZZ, FAZ, The *Financial* Times, The Times)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

WISSELDISCONTO

Op 1 mei 1980 bereikte het wisseldisconto van De Nederlandsche Bank de recordhoogte van 10% (pag. 341/3-1980). Sindsdien heeft het disconto zich vrijwel uitsluitend in dalende richting ontwikkeld, waarbij op 18 maart 1983 met 3½% de laagste stand sinds 6 mei 1978 (pag. 297/3-1978) werd bereikt.

De étappes, waarin dit proces zich voltrok, waren de volgende:

23 juni 1980:	9½%
21 juli	9 %
22 sept.	8½%
21 okt.	8 %
3 maart 1981	9 %
21 jan. 1982:	8½%
18 maart	8 %
26 aug.	7 %
13 sept.	6½%
5 nov.	5½%
3 dec.	5 %
14 jan. 1983:	4½%
1 maart	4 %
18 maart	3½%

BEZUINIGINGEN BIJ HET ONDERWIJS

Minister Deetman van onderwijs heeft op 20 sept. 1982 in een brief aan de z.g. Bijzondere Commissie (het georganiseerd overleg over de rechtspositie van het onderwijspersoneel) bezuinigingsvoorstellen bekendgemaakt, die rechtspositionele en werkgelegenheidsconsequenties met zich meebrachten voor het onderwijspersoneel. Het was tegen deze voorstellen, dat de onderwijsstaking van 15-19 nov. 1982 (pag. 83612 e.v.-1982) was gericht.
Leidraad bij de ombuigingen is geweest, aldus de minister, om het onderwijs te versoberen, waarbij de kwaliteit en de toegankelijkheid zoveel mogelijk worden gehandhaafd, en waarbij het verlies aan arbeidsplaatsen zoveel mogelijk wordt beperkt. Dit verlies is niet geheel onontkoombaar gebleken.

Circa 3150 arbeidsplaatsen zullen als gevolg van de maatregelen verdwijnen, afgezien van het verlies van 1900 arbeidsplaatsen als gevolg van het dalend aantal leerlingen.
Ten einde de werkgelegenheid niet nog meer aan te tasten, stelt minister Deetman een integrale salariskorting voor van 1,65% voor al het onderwijspersoneel in de ruimste zin van het woord.
De maatregelen en de gevolgen ervan voor 1983 zijn:

1. beperking vervanging k.o., l.o. en u.b.o. en wijziging beleid art. 28, lid 5, L.O.-wet. (17,5 miljoen, 500 arbeidsplaatsen):
2. het niet vervullen van vacatures bij k.o.- en 1.0.-scholen gedurende de laatste weken van het schooljaar (2 miljoen, 40 arbeidsplaatsen);
3. vertraging toekenning boventalligen k.o., l.o. en b.u.o. (10,4 miljoen, 100 arbeidsplaatsen);
4. beperking van de normering voor boventalligen bij het b.u.o. (0,9 miljoen, 30 arbeidsplaatsen);
5. beperking groei voortgezet b.u.o. (7,2 miljoen, 225 arbeidsplaatsen);
6. beperking van de verbreding van de stimulering bij scholen voor k.o. en l.o. (0,7 miljoen, 30 arbeidsplaatsen);
7. afloop stimuleringsgarantie voor scholen voor k.o. en l.o. (2,5 miljoen, 105 arbeidsplaatsen);
8. beperking van de faciliteiten ten behoeve van culturele minderheden bij het k.o., l.o. en b.u.o. (6,2 miljoen. 600 arbeidsplaatsen);
9. afloop van fasering b.u.o.-projecten (0,5 miljoen. 10 arbeidsplaatsen):
10. afloop projecten basisonderwijs (5,1 miljoen, 180 arbeidsplaatsen):
11. getaseerae afschaffing van het overgangsrecht met betrekking tot de schoorsteenuren (12,5 miljoen. 600 arbeidsplaatsen):
12. afschaffing van de vergoedingen voor en taakeenheden ten behoeve van begeleiding van aanstaande onderwijzers en leraren in het voortgezet onderwijs (5,9 miljoen, 130 arbeidsplaatsen);
13. geen vervanging en waarneming vanaf het centraal schriftelijk examen (3,5 miljoen. 50 arbeidsplaatsen);
14. afschaffing vergoeding tweede correctie (3.5 miljoen, 0 arbeidsplaatsen);
15. stringenter beleid m.b.t. ontheffing minimum gemiddelde groepsgrootte l.b.o./m.b.o. (0.2 miljoen. 3 arbeidsplaatsen):
16. afschaffing cursussen 1.0.-akten k en u bij het m.h.n.o. (0.2 miljoen, 7 arbeidsplaatsen);
17. vermindering leraarlessen avondscholen v.w.o. (0,8 miljoen, 20 arbeidsplaatsen);
18. geen leraarlessen expressievakken als eindexamenvak bij het avondonderwijs h.a.v.o. en m.a.v.o. (0,3 miljoen. 4 arbeidsplaatsen);
19. verminderde toename leerlingenaantal avondscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. en m.e.a.o. (30 miljoen, 100 arbeidsplaatsen);
20. opheffing cursus kantklossen en vermindering subsidie Stichting Het Baken (0,1 miljoen, 1 arbeidsplaats);
21. beëindiging bekostiging van de Stichting Uitvoeringsgroep Streekcentra (0,7 miljoen. 18 arbeidsplaatsen):
22. numerus fixus h.b.o. lerarenopleidingen en w.o. via noodwet instroombeperking h.b.o. en machtigingswet w.o. (9 niiljoen. 90 arbeidsplaatsen);
23. beperking staf-student ratio h.b.o. 10,5 miljoen. 260 arbeidsplaatsen);
24. afschaffing voorbereidend jaar avond-h.t.o. (0,2 miljoen. 10 arbeidsplaatsen):
25. beperking extra faciliteiten h.t.o. (3 miljoen, 80 arbeidsplaatsen);
26. niet introduceren studentendecaan in het h.b.o. (3,7 miljoen, 40 arbeidsplaatsen):
27. beeindiging van de cursussen maatschappelijk werk en beperking faciliteiten voor bijscholingscursussen in de gezondheidszorg (0,7 miljoen, 20 arbeidsplaatsen);
28. afbouw extra regelingen administratief personeel in het h.s.p.o. en k.u.o. (0,5 miljoen. 10 arbeidsplaatsen);
29. beperking vernieuwingsprojecten bij het v.o. (8,7 miljoen. 120 arbeidsplaatsen);
30. vertraging uitbreiding m.o.-opleidingen (1,3 miljoen, 15 arbeidsplaatsen);
31. vertraging uitbreiding schoolbegeleidingsdiensten (4.6 miljoen, 50 arbeidsplaatsen);
32. versobering verzorgingsstructuur (1 miljoen, 10 arbeidsplaatsen);
33. verkrapping formatieregeling schoonmaakwerkzaamheden (2.6 miljoen, 50 arbeidsplaatsen):



De bewindslieden van onderwijs en wetenschappen: v.l.n.r. staatssecretaris Ginjaar-Maas, minister Deetman en staatssecretaris Leijenhorst.

34. bezuiniging onderwijs werkende jongeren (3 miljoen, 5 arbeidsplaatsen):
35. inhouding van 1,65% op de salarissen van het onderwijspersoneel (278 miljoen. 0 arbeidsplaatsen).

Manifestatie onderwijsgevenden

Op 14 dec. hebben de onderwijsbonden een protestmanifestatie op het Malieveld in Den Haag georganiseerd, gericht tegen de voorgenomen bezuinigingen, i.h.b. de salariskorting.
Naar schatting hebben ruim 40.000 onderwijzers en leraren, er circuleerde ook een cijfer van 50.000, aan de demonstratie op het Malieveld deelgenomen. Na afloop trokken ze naar een dependance van onderwijs en wetenschappen aan de Oostduinlaan om daar massaal petities aan de leden van de Tweede Kamer te deponeren.

Hierin worden de parlementariërs opgeroepen het wetsvoorstel om die 1,65% op de salarissen in te houden, op grond van rechtvaardigheidsoverwegingen categorisch te verwerpen. Aanvankelijk zou dit wetsontwerp op hetzelfde tijdstip worden behandeld, maar de zaak is één week uitgesteld.

Dat de demonstratie dus in feite te vroeg is georganiseerd, voelden de onderwijsbonden niet als een groot bezwaar. „We nemen aan," zei een van hun vertegenwoordigers ,,dat de parlementsleden een geheugen hebben dat verder gaat dan een week".

Een klein deel van de demonstranten – een man of duizend – is afgeweken van de route naar de Oostduinlaan om in plaats daarvan koers te zetten naar het Binnenhof. Dat gebeurde uit protest tegen het feit dat de organisaties geen vergunning hadden gekregen om massaal naar die plek te trekken. De duizend hebben hun doel weliswaar bereikt, maar zijn weer snel van het Binnenhof vertrokken. toen daar betogende werkende jongeren arriveerden.

Tweede Kamer aanvaardt bezuinigingen. Beperkt loonkorting tot *onderwijsgevenden.* Verhoogt deze daarom tot *1,85%*

De Tweede Kamer heeft op 20 en 21 dec. over de voorgestelde bezuinigingen gedebatteerd en besloot aan het eind van het debat, met de linkse oppositiepartijen tegen, deze te accepteren.
Wel had de Kamer eerst nog unaniem ingestemd met een amendement-Kraaijeveld-Wouters (CDA) en Fransen (VVD), waarbij de salariskorting niet zou worden toegepast op het technisch, huishoudelijk en administratief personeel op scholen en alleen zou gelden voor het onderwijzend personeel. Opdat de maatregel toch de nagestreefde f 278 mln zou opbrengen, is via amendering het kortingspercentage verhoogd tot 1,85.

Extra bezuinigingen (f 225 mln) bekendgemaakt

Op grond van het regeerakkoord van CDA en VVD was minister Deetrnan verplicht nog eens f 225 mln op zijn begroting te bezuinigen.
De maatregelen, waarmee de minister dit bedrag aan bezuinigen wil verwezenlijken, maakte hij op 16 febr. bekend. Het bleek, dat de minister het grootste deel van de bezuinigingen wilde bereiken door een vergroting van de klassen in het basis- en kleuteronderwijs en een beperking van het aantal lesuren per leraar in het voortgezet onderwijs.
De maatregelen zouden leiden tot het verlies van 8.365 banen bij het onderwijs.

De f 225 mln is gevonden door elf soorten bezuinigingen waarvan de herinvoering van de 32-schaal in het kleuter- en lager onderwijs het meest in het oog springend is, alleen al door de 4100 arbeidsplaatsen die er door verloren gaan. Sinds enige tijd is de groepsgrootte in het kleuter- en lager onderwijs gebaseerd op de 30-schaal. Die ,,ideaal-situatie" werd onder minister Pais bereikt. Tien jaar geleden nog werd in het primair onderwijs gewerkt met de 36-schaal. De commissie groepsgrootte adviseerde destijds tot invoering-op-termijn van die 30-schaal. Van Kemenade realiseerde in zijn periode (1973-1977) de 31-schaal voor het lager en de 32-schaal voor het kleuteronderwijs.
Minister Deetman heeft moeten besluiten – gegeven de afgesproken bezuinigingstaakstelling – tot ophoging van de schaal met twee punten. De 4100 arbeidsplaatsen die als gevolg van deze maatregel verloren gaan, behoeven echter niet onmiddellijk te worden ingeleverd. Personeel dat zou moeten afvloeien kan ieder geval in de schooljaren 1983-1984 en 1984-1985 boven de formatie werkzaam blijven in het onderwijs. Deetman wil met de besturenorganisaties afspraken maken om vacatures die ontstaan te laten vervullen door dit „bovenformatief" personeel.

Door deze maatregel wordt voor een beperkte periode gebruik gemaakt van middelen die anders als wachtgeld zouden zijn uitbetaald. De extra gelden die nodig zijn om gedwongen ontslagen zoveel mogelijk te voorkomen zijn in de begroting gevonden door het treffen van een maatregel in de materiele sfeer.
,,Uiterst pijnlijk". noemde de minister de maatregelen die hij had moeten treffen en dat geldt te meer voor de formatiebeperking. de korting op de leraarlessen. in het voortgezet onderwijs met 3,5%. De maatregel kost 2500 leerkrachten hun baan.

In tegenstelling tot bij het kleuter- en lager onderwijs is toepassing van ,,natuurlijk verloop" technisch niet uitvoerbaar. Kan men in het primair onderwijs de taken van de vertrekkende onderwijsgevende van de vijfde klas overdragen aan de leerkracht die met ontslag wordt bedreigd, in het voortgezet onderwijs kan de leraar geschiedenis niet worden ingezet op de vrijkomende plaats van de gepensioneerde leraar scheikunde.

Zwaar getroffen bij deze bezuinigingsoperatie worden gymnastiekleraren. Besloten werd tot gefaseerde afschaffing van het vak lichamelijke opvoeding in het vijfde leerjaar h.a.v.o., het vijfde en zesde leerjaar v.w.o. en in het middelbaar beroepsonderwijs. De maatregel kost 900 banen.
Minister Deetman lichtte deze maatregel tijdens de persconferentie desgevraagd uitvoerig toe: Er zijn in Nederland vele voorzieningen op het gebied van sport en recreatie. In vrijwel elke gemeente is een sporthal, zijn er zwembaden en sportvelden. Velen maken van deze voorzieningen gebruik, niet in de laatste plaats jongeren.
Jongeren die niet aan het onderwijs deelnemen krijgen op dit moment geen lichamelijke opvoeding in de zin zoals hun leeftijdgenoten die nog wel onderwijs volgen. Als jongeren die niet meer op school zijn van sportvoorzieningen gebruik maken, moeten ze er voor betalen.
Het is de bedoeling dat gezakte eindexamenkandidaten in de gelegenheid worden gesteld alleen die vakken over te doen waarvoor zij een onvoldoende behaalden. Het gaat hier om jongeren die zijn gezakt voor hun m.a.v.o-, h.a.v.o-, m.b.o.-examen en degenen die niet slaagden voor de opleiding voor kleuterleidsters en onderwijzers. Daarom zullen deze leerlingen maar voor tien procent meetellen in de bekostiging. Een en ander werkt uit in de formatie van de scholen. Deze maatregel kost 1350 arbeidsplaatsen.
De minister en zijn staatssecretarissen willen een beperking van de taakeenheden in het voortgezet onderwijs met gemiddeld vijf pro-

cent. Gemiddeld, omdat grote scholen relatief meer taakeenheden zullen moeten inleveren dan kleine scholen. Reden hiervan is dat het aantal taken dat buiten het directe onderwijs wordt verricht bij kleine en grote scholen onderling weinig verschilt, in tegenstelling tot de omvang van de taken.
Evenals het voortgezet onder ijs krijgt ook het hoger beroepsonderwijs een formatiebeperking te verwerken. De beperking die het h.b.o. wordt opgelegd bedraagt twee procent. Het hoger technisch onderwijs wordt van deze maatregel uitgezonderd omdat bij deze categorie al extra is bezuinigd door afschaffing van het voorbereidend jaar in het avond-h.t.o.
Nieuwe lerarenopleidirigen. opleidingeri voor leraren in het technisch beroepsonderwijs, m.o.-opleidingen en academies voor lichamelijke opvoeding moeten 5.5 procent van hun formatie inleveren.
Andere bezuinigingen die minister Deetman op 16 februari bekend maakte zijn:
– beperking van de leerplanontwikkeling:
– beperking van de pedagogische centra:
– beperking van de toetsontwikkeling en;
– beperking van schoolbegeleidingsdiensten.
Het totaal van de bezuinigingen op de vier genoemde posten bedraagt 1.7 miljoen gulden. Er gaan veertig arbeidsplaatsen verloren.
Al deze maatregelen samen kosten 9340 volledige arbeidsplaatsen. Er worden echter 975 arbeidsplaatsen ,,herwonnen" door compensatie van de 32-schaal voor kleuter- en lagere scholen die betrokken zijn bij het onderwijsvoorrangsbeleid en compensatie van de leraarlessen voor individueel en en lager beroepsonderwijs. Per saldo komt het verlies aan volledige arbeidsplaatsen dan op 8365.

De Tweede kamer heeft in meerderheid besloten niet over te gaan tot behandeling van de begroting van Onderwijs en Wetenschappen op 22, 23 en 24 februari. De Kamer wil de tijd hebben om zich op de ontstane situatie te beraden.

Zoals bekend wordt de rijksbegroting op de derde dinsdag in september door de minister van financien bij de Tweede Kamer ingediend. Dat was de begroting die nog was opgesteld door het Interimkabinet-Van Agt. het tijdelijke kabinet dat regeerde totdat er een nieuw parlementair kabinet van CDA en VVD was geformeerd. Op het moment dat de begroting werd ingediend, werd er elders een kabinet in elkaar gezet. In die voorbereidingsfase werden nieuwe afspraken gemaakt. afspraken om het financieringstekort van de overheid terug te dringen en Nederland er financieel-economisch weer bovenop te helpen.
Om die later gemaakte plannen uit te kunnen voeren is een nota van wijzigingen nodig. Daarin geeft het kabinet aan op welke manier ze bepaalde doelstellingen – afspraken in het regeerakkoord – wil realiseren. Het is dus een bijstelling of zo je wilt een verandering van de begroting. Nu in hoofdstuk acht van de rijksbegroting. de begroting van het departement van onderwijs en wetenschappen, zulke drastische wijzigingen worden aangebracht. heeft de Tweede Kamer daarin aanleiding gezien om eerst de wijzigingen te bestuderen alvorens tot behandeling over te gaan.
Geen maatregel mag worden uitgevoerd alvorens het parlement daarmee heeft ingestemd. De begroting van de rijksoverheid is een wet. Wetten worden pas uitgevoerd als het parlement er „ja" tegen heeft gezegd, Dat geeft ook aan hoe de bezuinigingsmaatregelen gezien moeten worden: het zijn voornemens. De Tweede Kamer kan wijzigingen aanbrengen
Omdat met al deze bezuinigingen de afgesproken 225 miljoen gulden nog niet worden gehaald. moeten de resterende 10 miljoen worden opgebracht door verhoging van het schoolgeld voor leerlingen van 17 jaar en ouder.

Minister Deetman heeft tijdens de persconferentie gezegd dat hij steeds bereid is om over zijn voornemens niet het onderwijsveld te overleggen. Zelfs als het parlement de begroting van onder ijs en wetenschappen heeft aanvaard is er nog ruimte voor overleg. Deetman verklaarde zich bereid om binnen het kader van bezuinigingen die hij moet realiseren over oplossingen te praten die het onderwijsveld beter of aanvaardbaarder vindt.

De voorgestelde maatregelen brengen in 1983 de gevergde 225 miljoen gulden op. Echter de effecten van de bezuinigingen zetten zich in 1984 voort. Zonder nadere maatregelen brengen de eerder genoemde bezuinigingen volgend jaar 532 miljoen gulden op.
Ontspringt het wetenschappelijk onderwijs nu de dans? Helemaal niet. Het wetenschappelijk onderwijs moet in 1987 ruim 258 miljoen gulden goedkoper werken dan nu. De minister heeft aan de colleges van bestuur van universiteiten en hogescholen gevraagd vóór 1 maart 1983 met een plan te komen. Een plan, waarin precies wordt aangegeven welke studierichtingen en instituten kunnen worden opgeheven, welke moeten afslanken en welke moeten samengaan.
Bij de beoordeling speelt onder andere de kwaliteit van de verschillende opleidingen een belangrijke rol. Minister Deetman zal, nadat hij de instellingen zelf en een aantal adviesorganen heeft gehoord. rond 1 augustus 1983 de knopen doorhakken.



Een beeld van protesterend onderwijspersoneel.

Tweede Kamer akkoord. Brengt kleine verschuivingen aan

De Tweede Kamer heeft de begroting van onderwijs en wetenschappen nu besproken van 8-10 maan De stemmingen vonden plaats op 16 maart
De Tweede Kamer aanvaardde toen de begroting met de stemmen van D'66, PSP, CPN en EVP tegen
Wel had de TK eerst in het pakket bezuinigingen enkele verschuivingen aangebracht Op voorstel van CDA en VVD, met steun van de PvdA, werd besloten de gymnastieklessen in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs te handhaven In ruil daarvoor zullen de klassen niet 3,5% groter moeten worden, zoals minister Deetman had voorgesteld, maar 4,1% In plaats van het ontslag van 750 gymnastiekdocenten betekent de ruil het verlies van nog eens 800 arbeidsplaatsen

Het amendement van VVD en CDA (waarmee de PvdA instemde) over de collegegeldverhoging houdt in dat studenten in hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs volgend cursusjaar respectievelijk 770 en 888 gulden moeten gaan betalen.
Minister Deetman wilde het collegegeld voor het hoger beroepsonderwijs verhogen tot 890 (is nu 650) en dat voor het wetenschappelijk onderwijs tot 1026 (is nu 750 gulden).
Wat het buitengewoon onderwijs betreft werd een wijzigingsvoorstel van VVD en CDA de vergoeding voor het zwemonderwijs niet te verlagen, aangenomen, evenals een amendement dat de stichtings- en opheffingsnormen voor scholen voor buitengewoon onderwijs niet beperkt maar vastlegt op de in de nieuwe interimwet voor het speciaal onderwijs vastgelegde aantallen leerlingen.
De vier verzoeken die de grote fracties hadden ingediend om de kosten van het verzuilde onderwijs eens goed te onderzoeken en, met instandhouding van het huidige stelsel van bijzonder en openbaar onderwijs naast elkaar, toch de extra kosten die dit met zich meebrengt tot een minimum te beperken, werden vervangen door één gezamenlijke motie van CDA, VVD, PvdA, D'66 en GPV.
Schutte (GPV) had een week eerder opgemerkt dat de Kamer misschien zou kunnen proberen de pacificatiegedachte in de praktijk te brengen en in olaats van met vier moties over een zelfde zaak met maar één motie te komen.
Minister Deetman had dit „bevredigingsvoorstel" (genoemd naar de bevredigingscommissie wier voorstellen leidden tot de onderwijspacificatie, neergelegd in de Grondwet van 1917) van harte ondersteund. De motie werd met grote meerderheid aangenomen.

Voorstellen bezuinigingen hoger onderwijs

Op 21 febr. zijn voorstellen bekend geworden, die, indien in de praktijk gebracht, moeten leiden tot een bezuiniging van f 258 mln in het wetenschappelijk onderwijs tot 1987.
De voorstellen zijn opgesteld door een „taakverdelingscommissie", waarin vertegenwoordigers van alle dertien

universiteiten en hogescholen zitting hadden. De commisssie was ingesteld, nadat minister Deetman gedreigd had zelf met een snoeiplan te zullen komen, als de universiteiten en hogescholen niet voor 1 maart met voorstellen kwamen.
De commissie heeft het voorstel gedaan de volgende 26 studierichtingen in 44 vestigingsplaatsen op te heffen:

- Klassieke talen in Utrecht in Nijmegen;
- Italiaans: in Leiden, Groningen en Nijmegen:
- Scandinavische talen: in Leiden, Utrecht en aan de universiteit van Amsterdam:
- Slavische talen: in Leiden;
- Semitische talen: in Utrecht en Nijmegen;
- Vergelijkende Indo-Europese taalwetenschap: in Utrecht en Nijmegen;
- Portugees: aan de universiteit van Amsterdam en in Nijmegen;
- Fries: in Leiden, Utrecht en aan de universiteit van Amsterdam;
- Oud-Germaans: in Utrecht en aan de universiteit van Amsterdam;
- Nieuw-Grieks: in Groningen.
- Egyptisch: in Groningen en aan de universiteit van Amsterdam;
- Indische en Iranse talen: in Groningen en aan de universiteit van Amsterdam;
- Archeologie: in Utrecht en aan de universiteit van Amsterdam;
- Roemeens: in Groningen;
- Sterrenkunde: in Nijmegen;
- Geologie: in Leiden, Groningen en aan de universiteit van Amsterdam:
- Farmacie: in Utrecht;
- Technische mechanica: in Groningen;
- Technische natuurkunde: in Groningen;
- Technische scheikunde: in Groningen;
- Sociale geografie: aan de Vrije Universiteit in Amsterdam;
- Tandheelkunde: de drie vestigingen in Utrecht en Amsterdam (universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit) moeten georganiseerd worden tot twee vestigingen;
- Sociologie; aan de Vrije Universiteit in Amsterdam:
- Culturele antropologie: in Groningen;
- Andragogie: in Leiden, Utrecht en aan de Vrije Universiteit;
- Universitaire vestiging Friesland: in Leeuwarden;

Naast deze opheffingen moeten tal van studierichtingen flinke veren laten door een nieuwe verdeling van taken, die in sommige gevallen dwingt tot nauwe samenwerking met andere instellingen voor wetenschappelijk onderwijs. Dit is bijvoorbeeld het geval bij scheikunde, biologie, politicologie, sociologie, muziekwetenschappen en theaterwetenschappen.
Voor de drie technische hogescholen in Delft, Eindhoven en Enschede wil de commissie komen tot een vaak drastische wijziging van de taakverdeling. Dit is onder meer het geval bij bouwkunde.
De academische ziekenhuizen en de medische faculteiten werken aan een eigen bezuinigingsplan, dat in totaal bijna 89 miljoen gulden moet besparen. Zij willen daarmee voor een belangrijk deel wachten totdat over enige maanden een al aangekondigd rapport over het onderzoek in de medische faculteiten is verschenen.

AFRIKA

BOEROENDI

PARLEMENTSVERKIEZINGEN. NIEUW KABINET

Op 22 okt. 1982 vonden in Boeroendi de eerste parlementsverkiezingen plaats sinds mei 1965 en wel op grond van de op 18 nov 1981 bij referendum goedgekeurde grondwet (pag. 350/3-1982). Er werd gestemd over 52 van de 65 zetels in de Nationale Vergadering, de overige 13 zetels worden bezet door afgevaardigden die rechtstreeks door president Jean-Baptiste Bagaza worden benoemd.
Voor elke verkiesbare zetel had de eenheidspartij UPRONA (Union pour le progrès national) twee kandidaten gesteld, die door provinciale kiescolleges waren geselecteerd en door het Centrale Comité van de partij waren bevestigd. Bij een opkomst van ca. 95% werden drie voormalige ministers en drie staatssecretarissen alsmede een nationale secretaris van de UPRONA niet herkozen, maar de provinciale gouverneurs die de kieslijsten aanvoerden boekten een duidelijke overwinning.

Op 1 nov. 1982 opende president Bagaza de nieuwe, voor vijf jaar gekozen Nationale Vergadering. De secretarisgeneraal van de UPRONA, Emile Mworoha, werd tot voorzitter gekozen. Op 8 nov. 1982 maakte president Bagaza de samenstelling van een nieuw, 19 leden tellend kabinet bekend, waarin tien nieuwelingen waren opgenomen.

De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

betrekkingen met het parlement – luitenant-kolonel Stanislas Mandi (voorheen binnenlandse zaken); wlanning – Pierre Ngenzi (voorheen voorlichting); justitie – Vincent Ndikumasabo*; binnenlandse zaken – Charles Kazatsa*: buitenlandse zaken en samenwerking – Laurent Nzeyimana (voorheen justitie); financiën – Edouard Kadigiri*; plattelandsontwikkeling – Jean Kabura; landbouw – Alexis Ntibakiganya*; handel en industrie – Albert Muganga; transport en PTT – Rémy Nkengurutse; mijnbouw, energie en openbare werken – Isidore Nyaboya; gezondheid – Fidele Nzabimana; onderwijs – Isidore Hakizimana*; vrouwenzaken – mevr. Euphrasie Kand*: arbeid en sociale zaken – mevr. Caritas Mategeko*; beroepsopleiding en arbeid – Cyrile Barancira*; ; jeugd. sport en cultuur – Balthazar Habonimana*; voorlichting – Philippe Kamankoo*: openbare diensten – Damien Barakamfitye. (* = nieuw)

Met de benoemingen van mevr. Kand en mevr. Mategeko deden in Boeroendi de eerste vrouwen hun intrede in de ministerraad.
Onder de ministers die geen plaats in het nieuwe kabinet kregen was Edouard Nzambimana, minister van buitenlandse zaken en samenwerking sinds 13 okt. 1978 en voordien premier (vanaf 10 nov. 1976).

(Vor. ber. pag. 76011-1978)

GAMBIA

VERDERE DOODVONNISSEN. VRIJLATING DIBBA

In processen tegen betrokkenen bij de mislukte staatsgreep van 30 juli 1981 zijn tot 24 sept. 1982 in totaal 36 doodvonnissen uitgesproken, waarvan één door het hof van beroep werd gewijzigd in levenslange gevangenisstraf.



De president van Boeroendi, kolonel Jean-Baptiste Bagaza, (l.) aan het ontbijt met zijn Franse gast, president François Mitterrand. op 7 okt 1982 te Boejoemboera.

Geen van die doodvonnissen werd tot dusver voltrokken.

Onder de zeven Gambianen die op 21 dec. 1981 ter dood werden veroordeeld waren drie (van de 12) leden van de Nationale Revolutionaire Raad (NRC), die toen tijdelijk de macht had overgenomen (pag. 11/2-1982): Tapha Camara, Mbemba Camara en Simon Talibo Saneh.
Onder de vijf op 18 juni 1982 ter dood veroordeelden was Cheyassin Papa Secka, de leider van de in okt. 1975 gevormde oppositiepartij, de National Liberation Party.

Op 18 juni werd Sherif Mustapha Dibba, de leider van de National Convention Party (NCP) die bij de presideritsverkiezingen van 4i5 mei was verslagen (pag. 363/1-1982) vrijgesproken van de aanklacht van hoogverraad. Hij werd op 24 juni op last van de president Dawda Jawara in vrijheid gesteld. (*AFP*)

(Vor. ber. pag. 362/3-1982)

NIEUWE MINISTERS

Alhaji Muhamadu Lamine Saho, de vroegere minister van justitie, trad vrijwel onmiddellijk na zijn benoeming tot minister van lokaal bestuur op 12 mei 1982 af; hij zou volgens persberichten een benoeming tot vice-president hebben verwacht. In zijn plaats werd Kebba Jawara, een familielid van de president, tot minister van justitie benoemd.

Op 15 aug. meldde radio-Banjul dat majoor Abdoulie M'Boob, de vroegere inspecteur-generaal van de politie. de voorgaande dag als minister van binnenlandse zaken was afgetreden en was vervangen door Alieu E. W. F. Badji, tot dan toe ambassadeur in Saoedi-Arabië.
De minister van financiën en handel, die op pag. 36311-1981 als Sherif Ceesay werd aangeduid, heette in latere berichten Sherif Sisay.

(Vor. ber. pag. 3631-1982)

EERSTE KABINET CONFEDERATIE SENEGAMBIA

Op 18 aug. 1982 ratificeerde het parlement van Gambia de eerste protocolakkoorden over de uitvoering van het pact met Senegal waardoor de confederatie Senegambia werd gecreëerd, die op 1 febr. 1982 officieel van kracht was geworden. De protocollen waren op 1 juli 1982 te Banjul getekend door de ministers van buitenlandse zaken van beide landen en op 15 juli door de Nationale Vergadering van Senegal geratificeerd. Zij hadden betrekking op de instellingen van Senegambia (president. vice-president, kabinet en parlement), de financiële regeling en de coördinatie van de buitenlandse politiek. O.m. werd bepaald dat het parlement van de confederatie uit 60 leden zou bestaan, van wie éénderde uit het parlement van Gambia zou worden gekozen en tweederde uit het parlement van Senegal.

Op 4 nov. werd de samenstelling van het eerste kabinet van de confederatie bekendgemaakt:

voorzitter – Abdou Diouf (Senegal); vice-voorzitter – Alhaji Sir Dawda Jawara (Gambia): buitenlandse zaken – Moustapha Niasse (Senegal); plv. buitenlandse zaken – Lamine Kiti Jabang (Gambia); defensie – Daouda Sow (Senegal): binnenlandse veiligheid – Medourie Fall (Senegal); plv. binnenlandse veiligheid – Alieu E. W. F. Badji (Gambia); financien – Sherif Sisay (Gambia); economische zaken – Momodou S. K. Manneh (Gambia); transport – Assane Seck (Senegal); voorlichting – Djibo Ka (Senegal). Pierre Diouf (Senegal) werd tot secretarisgeneraal van het kabinet benoemd.

Op 12 jan. 1983 vond de eerste zitting van het kabinet van de confederatie in Dakar (Senegal) plaats. De volgende dag hield het confederatieparlement zijn eerste zitting in Banjul (Gambia). Het kabinet besloot eens per twee maanden bijeen te komen. Voorts werd overeengekomen een speciaal fonds voor de financiering van de confederatie-instellingen in te stellen. Ook werden diverse protocollen m.b.t. de integratie van leger en veiligheidstroepen van beide landen ondertekend. (*AFP*)

(Vor. ber. pag. 362/3-1982)

GHANA

MUTATIES IN PNDC EN KABINET. MISLUKTE POGINGEN TOT STAATSGREEP

De voorlopige nationale defensieraad (PNDC), de hoogste instantie sinds de staatsgreep van 31 dec. 1981 (pag. 17 e.v.-1982), maakte op 9 mei 1982 de benoeming bekend van twee nieuwe Secretarissen (ministers): Kwesi Botchway belast met financiën en economische planning en K. K. Kwayie belast met arbeid en sociale zaken. Botchway verving Kwame Amoah. Voorts werden de volgende benoemingen meegedeeld: kapitein b.d. Kojo Tsikata als speciaal advseur bij de PNDC; kolonel b.d. J. M. Ewa als stafchef in het bureau van de PNDC; en P. V. Obeng als coördinerend secretaris van de PNDC.
Op 18 aug. meldde radio-Accra zonder opgaaf van redenen het aftreden van Vincent Damuah en Joachim Amarte Kwei uit de zeven leden tellende PNDC, die werd voorgezeten door luitenant Jerry John Rawlings.

Damuah, een r.-k. priester, had tevoren een scherpe veroordeling uitgesproken over de ontvoering van en moord op drie leden van het hooggerechtshof. De drie rechters – Cecilia Koranteng Addow, F. P. Sarkodee en K. T. Agyepong – waren op **30** juni iiit hun woningen in Accra ontvoerd. Op **3** juli werden hun met kogels doorzeefde lijken **20** mijl len noordoosten van Accra aangetroffen samen met het lijk van de personeelschef van de Ghana Industrial Holding Corporation. majoor b.d. Sampson Asquah.
Niemand eiste de verantwoordelijkheid voor de ontvoering, uitgevoerd door een gewapend commando van vier man, en de moord op, maar in de pers werd de veronderstelling geopperd dat het een actie van linkse extremisten betrof om politieke druk op luitenant Rawlings uit te oefenen. Er werd op gewezen dat de vermoorde rechters een belangrijke rol hadden gespeeld bij de vrijlating van mensen die door militaire tribunalen na de eerste coup van Rawlings in ae zomer van 1979 tot gevangenisstraffen waren veroordeeld. Voorts werd eraan herinnerd dat Asquah werknemers, die onder de regering-Limann hadden gedemonstreerd. had ontslagen en dat mevr. Koranteng-Addow, de echtgenote van een voormalige procureur-generaal. het beroep van deze werknemers tegen hun ontslag had verworpen. Overigens werd de moord op de rechters door Rawlings als ..terrorisme" veroordeeld.

De ontvoering vond kort voor het ingaan van de avondklok (22.00uur) plaats en de vraag rees hoe de daders hadden kunnen ontkomen, terwijl militairen de wegversperringen bemanden. Volgens The Observer (11-7-1982) hadden de ontvoerders minstens één militaire wegversperring moeten passeren.

Tot nieuwe PNDC-leden werden benoemd Anna Enmis, bedrijfleidster van het staatsvisserijbedrijf, en Ebow Tawiah, voorzitter van het voorlopige bestuur van de bond van zeelieden en havenarbeiders.
Voorts werd het aftreden gemeld van de minister van plaatselijk bestuur. J. A. Kuffuor.

Op 31 aug. kondigde Rawlings aan dat de strijdkrachten zouden worden geherstructureerd om hen in overeenstemming te brengen met de sociaaleconomische en politieke verlangens van het volk. Tot dusver beantwoordden de legers van de derde wereld aan de opzet van de koloriialisten, die gericht was op de onderdrukking van het volk. Bij dezelfde gelegenheid verklaarde sergeant Daniel Alolga Akata-Pore dat de militairen er geen aanspraak op konden maken soldaten van het volk te zijn, zolang enkele van hen nog steeds burgers treiterden.

In een op 3 nov. gepubliceerd communiqué van de PNDC werd aan alle ,,revolutionaire organen" verzocht waakzaam te zijn met het oog op ,,anti-revolutionaire elementen" die waren ,,geïnfiltreerd in de rangen van de volksstrijdkrachten om verwarring en onenigheid te zaaien tussen de stammen en om valse geruchten te verspreiden betreffende sommige leden van de PNDC". Voorts maakte het communiqué melding van de arrestatie van diverse leden van de nationale defensiecommissie*.

Op 23 nov. werd gemeld dat brigadegeneraal Joseph Nunoo-Mensah, de

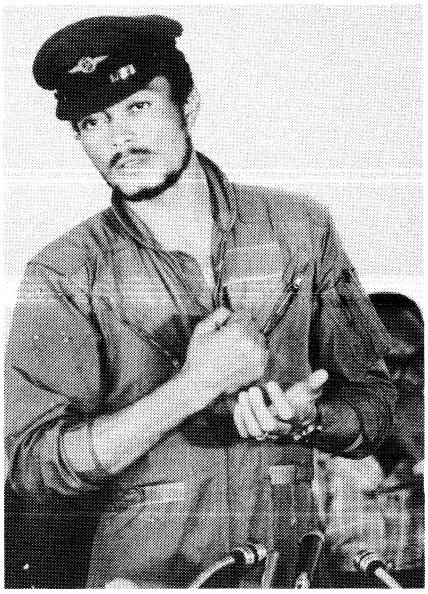
chef van de defensiestaf, uit ontgoocheling over het bewind van Rawlings de vorige dag uit de PNDC was getreden, waarvan hij vice-voorzitter was.

Berichten over verijdelde staatsgreep

Op 24 nov. meldde lt. Rawlings via radio-Accra dat troepen die ,,trouw zijn aan de revolutie" in de voorgaande nacht een poging tot staatsgreep hadden verijdeld. Toen zou het in Burma Camp, het militaire hoofdkwartier en de grootste kazerne van de hoofdstad Accra, tot een vier uur durend vuurgevecht zijn gekomen. Voorts zouden de samenzweerders, volgens radio-Accra, het fort Osu, de zetel van de president, met mortieren hebben bestookt.

De internationale luchthaven van Accra en de grenzen van Ghana werden voor onbepaalde tijd gesloten. Voor het hele land werd een uitgaansverbod van zes uur 's avonds tot 6 uur 's morgens afgekondigd. Rawlings gaf ,,nog voortvluchtige misleide individuen" opdracht zich over te geven op het dichtstbijzijnde politiebureau, ,,anders worden zij genadeloos vernietigd". Tegelijk verzocht hij ,,alle soldaten op hun post te blijven en geen enkele van de leugens te geloven". De bevolking moest ,,niet toestaan dat enkele ontevreden anarchisten en eerzuchtigen het land in een bloedvergieten storten". Alle niet door hemzelf of door de opperbevelhebber van het leger (brigade-generaal Arnold Quainoo) bevolen troepenbewegingen waren verboden. Eenheden, die aan dit bevel geen gevolg gaven, zouden worden ,,gebombardeerd", aldus Rawlings.

Op 25 nov. maakte het ministerie van defensie bekend dat een aantal militairen en burgers was gearresteerd, maar hun aantal en identiteit werden nog niet vermeld. Meegedeeld werd dat tegen ,,nog bestaande verzetshaarden opgetreden" werd, maar exacte mededelingen over de plaats van dat ,,verzet" werden niet gedaan en evenmin werd gezegd of en hoeveel doden en gewonden de strijd had gevergd.
Tijdens een massabijeenkomst in Accra diezelfde dag beloofde Rawlings een voortzetting van de jacht op de rebellen, alsmede de invoering van ,,nieuwe politieke structuren" en een economisch herstelprogramma.
Op 29 nov. bevestigde radio-Accra het ontslag van brigade-generaal Nunoo-Mensah, de chef van de defensiestaf, met de toevoeging dat zijn functie



Jerry Rawlings

door Rawlings was overgenomen. Toen ook werd de arrestatie van (nog) zeven militairen gemeld, t.w. sergeant Daniel Alolga Akata-Pore, lid van de PNDC, en zes onderofficieren.
Op 6 dec. deelde radio-Accra mee dat een voortvluchtige legerofficier, tweede luitenant Achana, was doodgeschoten nadat een legereenheid zijn schuilplaats had ontdekt. Bij de schietpartij was de voormalige sergeant-majoor Abu Baba gewond geraakt. Deze zou later in het hospitaal hebben onthuld dat het komplot van **23** nov. voorzag in een door huurlingen geleide invasie in Ghana vanuit zee.

Volgens *NRC/H'blad* (14-12-1982) leek de couppoging een interne militaire affaire te zijn geweest, waarbij extreem-linkse elementen de hoofdrol speelden. De oorzaak van het conflict was de moord in juli op drie leden van het hooggerechtshof en een gepensioneerde officier (zie hierboven). Dit blad schreef voorts:

„...De daders werden weken later alsnog gearresteerd en begonnen te praten. Zij noemden als hun opdrachtgevers Alolga Akata-Pore en Amadeka, twee radicale leden van de regerende (...) PNDC.
Eind oktober* braken er gevechten uit in Burmah-kamp, het belangrijkste militaire garnizoen in Accra, na geruchten dat Rawlings was gedood en Akata-Pore de macht had overgenomen. Wat er zich precies die dag in Burmah-kamp heeft afgespeeld is nog onduidelijk. Maar het lijkt dat Akata-Pore en het andere radicale PNDC-lid, Chris Butari-Atim, beiden noorderling, vreesden dat hun de schuld van de moordzaak werd toegespeeld in een poging de invloed van de zuiderlingen in het regime te versterken. Rawlings veroordeelde na de schietpartij de ,,tribale tendenzen". maar greep nog niet drastisch in.
Dat probeerde de 26-jarige Akata-Pore wel toen hij op 23 november het presidentiele paleis van de 35-jarige Rawlings probeerde te veroveren. Hij zit nu gevangen, net als Amedaka. Ook de eens zo invloedrijke 28-jarige studentenleider (Butari-) Atim is uit de gratie.

Toch blijven de linkse elementen in Ghana de boventoon voeren. Voor het eerst in de Ghanese geschiedenis zijn de radicalen de exclusieve machtsfactor in het land. Volgens ingewijden blijven de werkelijke machthebbers opererend achter de schermen de drie gebroeders Tsikata (Kojo Tsikata vocht destijds meet de MPLA-bevrijdingsbeweging in Angola) en de Vier Juni Beweging van Kwesi Adu, die steeds meer lijkt Rawlings links in te willen halen. (...)
Gematigde politici, zoals de priester Kwabena (Vincent) Damuah, hebben eerder dit jaar de PNDC verlaten. De populaire opperbevelhebber van het leger Joseph Nunoo-Mensah nam op 22 november ontslag met een verwijzing naar de chaos in het land en de ontevredenheid in het leger...Elke hoop op een verbetering van de levensstandaard van ons volk blijft zeer twijfelachtig", aldus de bevelhebber die waarschuwde dat wapens illegaal het land werden binnengesmokkeld.
Van de machthebbers van het eerste uur is inmiddels niemand meer over. Rawlings onthulde daags na de couppoging op een massale aanhankelijkheidsdemonstratie in Accra: ,,Niemand van die groep is nog lid van de PNDC. Ik wil geen lafaards die maar wat knoeien met de bevrijding van ons land"...''

Volgens de NZZ (1-1) verbleef de voorzitter van de inmiddels ontbonden nationale defensiecommissie (NDC), Chris Butari-Atim. in ballingschap te Lomé (Togo) samen met andere PNDC-leden en voormalige regeringspolitici.
Door een commissie, die de achtergrond van de moord in juli 1982 op de drie rechters onderzocht, waren, aldus de Volkskrant (21-l), enkele schuldigen aangewezen onder Rawlings' naaste medewerkers. Amarte Kwei zou de hand in deze moord hebben gehad. maar die verklaarde op zijn beurt dat Rawlings' persoonlijke adviseur Kojo Tsikata van de plannen op de hoogte was.

Ook anderszins kwam oppositie tegen het bewind van Rawlings tot uiting. Begin december verlangden kerkelijke leiders dat Rawlings de macht aan een nieuwe regering zou overdragen, waarin ,,alle standen en alle richtingen" vertegenwoordigd moesten zijn. Het militaire bewind was er niet in geslaagd de chronische economische problemen van het land op te lossen. De door de regering ingestelde lokale raden hadden door hun ,,gebrek aan discipline, koelhartigheid en kleingeestige pesterijen" het leven nog bemoeilijkt. De katholieke bisschoppenconferentie voegde daar nog aan toe dat de regering ,,noch de wil noch de capaciteit" bezat om een einde te maken aan de ,,willekeurige moorden, de zinloze afranselingen en de bruutheid".
Op 14 dec. demonstreerden studenten van de Legon Universiteit, buiten Accra, tegen het regime. Zij verlangden vrijlating van alle politieke gevangenen, stopzetting van de pesterijen door soldaten en politie, en overdracht van de macht aan een civiele regering,

* Op 28 juli was een 27 leden tellende nationale defensiecommissie onder voorzitterschap van luitenant Jerry J. Rawlings gevormd voor het coördineren van alle defensie-organen in het land.

* Volgens de Financial Tirnes (25-11-1982) vonden die gevechten op 29 okt. plaats en werden zij beëindigd na interventie van lt. Rawlings.

aldus het officiële Ghanese persbureau.

Op 16 dec. werden de strijdkrachten in staat van alarm gebracht wegens een eventuele invasie vanuit het buitenland. De opperbevelhebber van het leger, brigade-generaal Arnold Quainoo, verklaarde op de hoogte te zijn gesteld van invasieplannen (door de regering van het buurland Togo, aldus *Reuter*) en hij deed vooral op vissers een beroep op hun hoede te zijn voor verdachte activiteiten en wapensmokkelaars. Niet nader genoemde ambasssades beschuldigde hij ervan wapens te verbergen.
Op 22 dec. werden alle militaire verloven ingetrokken.
Op 28 dec. werd de arrestatie van 22 burgers en militairen i v.m. de putschpoging van 23 nov. bekendgemaakt. Onder hen waren de voormalige voorzitter van de Orde van Advocaten, William Adumuah-Bossman, en een vroegere chef van de Cocoa Marketing Board, Andrew Pianim.

Nieuwe couppoging gemeld

Op 2 maart 1983 meldde radio-Accra dat op 27 febr. een poging tot een staatsgreep van een groep burgers en militairen was verijdeld, waarbij het staatshoofd, luitenant Rawlings, had moeten worden vermoord. De radio citeerde een officiële verklaring waarin werd gesteld dat veiligheidstroepen op 27 febr. in Achimota, een wijk van Accra, negen militairen en twee burgers hadden gearresteerd die bezig waren de coup voor te bereiden. Twee van de gearresteerde militairen waren bij een vuurgevecht gewond geraakt. Er werd militair materieel zoals machinegeweren, raketten en munitie in beslag genomen.
De leiders van het komplot werden nog door de politie gezocht, aldus radio-Accra. Als zodanig werden genoemd luitenant-kolonel John Lucas Abidoh, majoor Alexander Akanson en dr. Israel Antweh, die een Amerikaanse pas zou hebben.

ECONOMISCHE CRISIS. IMF-HERSTELPROGRAMMA

Ook onder het regime van Rawlings bleef de economische toestand van Ghana slecht. Deels was dit een gevolg van de wereldrecessie. De wereldmarktprijs voor cacao, 's lands voornaamste exportprodukt, daalde fors en dat zelfde gold ook voor andere exportprodukten zoals goud, mangaan en hout. *NRC/H'blad* (27-11-1982) berichtte o.m.:

„...Ghanaontvangt dit jaar slechts 550 mln dollar voor zijn totale export, terwijl alleen al de olie-importrekening 400 mln dollar beloopt. Dat laat natuurlijk extreem weinig ruimte voor de invoer van essentiele prodiikten, grondstoffen of reserve-onderdelen.
Een extra complicatie is dat Rawlings' voorganger Limann vorig jaar (1981) de cacaoprijs voor boeren verdrievoudigde. Deze drastische verhoging vond plaats als aanloop voor een drastische devaluatie van de cedi, die voor afgelopen januari op het programma stond. Maar Rawlings nam per 1 januari (1982) de teugels over en de devaluatie kwam er niet. De onzalige combinatie van al gerealiseerde cacaoprijsverhogingen en het uitblijven van een devaluatie – thans een fel discussiepunt in militaire kring en een mogelijke aanleiding tot een couppoging – zal de overheidstekorten verder vergroten en de inflatie aanwakkeren.
Volgens Ghanese economen zal het opkopen van de cacao-oogst 1982-1983 de overheid 943 mln dollar kosten. terwijl die oogst op de wereldmarkt niet meer dan 800 mln za: opbrengen."

NRC/H'blad (14-12-1982) voegde daaraan toe:

„....De middenstand, getroffen door een maatregel waarbij een onderzoekcommissie van iedereen het verleden nagaat die meer dan 50.000 cedi op zijn bankrekening heeft, lijkt murw geslagen.
De invloedrijke *markmammzes*, die de markten beheersen blijven zich verzetten en verkopen hun goederen ver boven de door het regime vastgestelde prijzen. Zij floreren evenals vroeger in een economisch systeem waarbij de industrie op 10 a 20% van haar capaciteit draait, de cedi slechts ééntwintigste van de officiële Boers waard is. de inflatie boven de 100% ligt en aan vrijwel alle goederen een gebrek is. Een teken aan de wand is dat de afgelopen maanden 14.000 *onderwijzers* het land verlieten, voornamelijk naar Nigeria.
De regering weigert een „imperialistisch dictaat" van het Internationale Monetaire Fonds (IMF) te slikken en de cedi te revalueren. Daarentegen zet het regime al zijn hoop op een verhoogde produktie.
Maar de produktie neemt niet toe en de schaarste wel. De *kalebule* (zwarte markt). waartegen Rawlings bij zijn machtovername een heilige oorlog uitriep, is weer terug. De vicieuze cirkel waarin Ghana tolt is nog niet doorbroken."

Beginselakkoord *met* IMF over herstelprogramma

Op 23 febr. 1983 meldde de Financial Times dat de Ghanese minister van financiën, Kwesi Botchway, die week in Londen, op doorreis van Washington naar Accra, had meegedeeld dat Ghana het met het IMF in beginsel eens was geworden over een herstelprogramma van vier jaar voor de Ghanese economie.
Gedurende een jaar zou 200 mln SDR's (speciale trekkingsrechten) op afroep bij het IMF voor Ghana ter beschikking staan plus nog eens 100 mln SDR's uit het aanvullende financieringsfonds van het IMF. Verwacht werd dat Ghana nu een meervoudig noteringsstelsel zou invoeren, waarbij de cedi de facto zou worden gedevalueerd.
Botchway zei in Washington ook langdurig te hebben gesproken met de Wereldbank en het in beginsel eens te zijn geworden over omvangrijke kortlopende financiering van projecten in de agrarische en de transportsector, alsmede van projecten tot herstel van de uitvoer.
De besprekingen met het IMF en de Wereldbank waren gebaseerd op een een in dec. 1982 gepubliceerd herstelprogramma, dat o.a. uitging van een grotere staatscontrole op de economie.

Inmiddels waren Ghana's economische moeilijkheden verergerd door de gedwongen terugkeer van ca. 800.000 Ghanezen uit Nigeria, waarover in een volgende aflevering wordt bericht.

TANZANIA

SOKOINE OPNIEUW PREMIER. BERICHTEN OVER EEN VERIJDELDE COUP

Op 23 febr. benoemde president Julius Nyerere de 45-jarige Edward M. Sokoine opnieuw tot premier. Deze was in november 1980 om gezondheidsredenen afgetreden en toen opgevolgd door Cleopa D. Msuya (pag. 58/2-1981), die nu tot minister van financiën werd benoemd. Abdallah Twalipo, tot dusver minister van defensie, werd belast met speciale taken in het bureau van de president. Op het ministerie van binnenlandse zaken werd brigade-generaal Muhiddin Kimario, die minister van defensie werd, vervangen door Abdallah Natepe, tot dan toe minister zonder portefeuille.

Uit het kabinet-Msuya waren inmiddels de volgende ministers verdwenen:
Augustine Mwingira (verbindingen en transport) op 23 jan. 1981 ontslagen en op 30 jan. 1981 opgevolgd door Ibrahim Kaduma, die toen zijn portefeuille van handel overdroeg aan Ali Mchumo;
Joseph Mungai (landbouw) op 4 febr. 1982 opgevolgd door John Machunda;
Isaac Albert Sepetu (natuurlijke hulpbronnen



Cleopa David Msuya, premier van Tanzania van 7 nov. 1981 tot 23 febr. 1983.

en toerisme) op 4 febr. 1982 vervangen door Ali Hassan Mwinyi;
Abel Mwanga (staatsminister in het bureau van de premier) op 4 febr. 1982 ontslagen, terwijl de andere staatsminister op die post, Jackson Makweta, toen tot minister van mijnbouw werd benoemd en er twee nieuwe staatsministers werden aangesteld: mevr. Gertrude Mongela en Paul Kimiti;
Ibrahim Kaduma (verbindingen en transport) op 4 febr. 1982 opgevolgd door John Malecela (voorheen mijnbouw);
Benjamin Mkapa (voorlichting en cultuur) opgevolgd door Daudi Mwakawago, die op 1 juli 1982 zijn ambt aanvaardde.

Verijdelde coup?

Aan de kabinetsreorganisatie waren berichten over een verijdelde coup voorafgegaan.
Op 21 jan. verklaarde de inspecteur-generaal van de politie, Solomon Liani, dat ,,een aantal" militairen en burgers eerder die maand was gearresteerd ,,wegens het smeden van een komplot om wanorde te scheppen". Hij voegde daaraan toe dat de strijdkrachten zelf niet bij de samenzwering waren betrokken, maar hij verstrekte geen details over het aanal arrestanten noch over de achtergronden van de samenzwering. Hij deelde slechts mee dat leden van de strijdkrachten (TDPF) de samenzwering hadden ontdekt en de regering daarvan in kennis hadden gesteld.
Volgens sommige Tanzaniaanse zegslieden zouden ,,verscheidene honderden" mensen zijn gearresteerd, onder wie enkele militairen incl. een hoge officier.
De correspondent van *NRC/H'blad* in Nairobi berichtte op 22 jan. o.a.:

,,...Vast staat, dat Tanzania tijdens de periode van de geplande samenzwering – de eerste tien dagen van januari – uiterlijk kalm bleef en dat de regeringsleiders hun normale werk deden.
Wel hoorden wij vorige week in Dar es Salaam, dat het in de eerste week van januari tot een schietpartij kwam in een militair kamp even ten noorden van de hoofdstad Dar es Salaam. Kort na dat incident zou president Nyerere dat kamp hebben bezocht, en de daarop volgende dagen zou hij eveneens anders legergarnizoenen in Tanzania, waaronder dat in Arusha, hebben bezocht.
Ht incident nabij Dar es Salaam werd aanvankeliik door Westerse diwlomaten afgedaan als een uit de hand gelopen nieuwjaarsfeestje, waarbij dronken militairen in de lucht zouden hebben geschoten, waarna zij zouden zijn gearresteerd. De verklaring van gisteren van de inspecteur-generaal van de Tanzaniaanse politie werpt echter een veel ernstiger licht op de zaak. Hoewel de Tanziaanse regering niets heeft meegedeeld over de achtergronden van de samenzwering, houden waarnemers er rekening mee dat de slechte economische situatie in het land en de sterk gestegen kosten van levensonderhoud aanleidingen tot de onrust kunnen zijn geweest.
Op 12 december jongstleden kwam het tot ongeregeldheden in het militaire garnizoen van het eiland Zanzibar, dat deel uitmaakt van de republiek Tanzania.
Medio vorig jaar (1982) kaapten vijf jeugdige Tanzanianen een Boeing-737 van Air Tanzania en dreigden het toestel op te blazen als president Nyerere geen ontslag zou nemen. De kapers werden uiteindelijk gearresteerd en veroordeeld in Engeland en de Tanzaniaanse autoriteiten zeiden later, dat ze geen politieke organisatie achter zich hadden.
Volgens waarnemers is er op dit moment geen direct verband te ontwaren tussen al deze incidenten."

Op 23 jan meldde de *Sunday Times* van Zambia dat in Tanzania meer dan 600 militairen en 1000 burgers waren gearresteerd n.a.v. het komplot. Onder hen zouden zich ook vijf prominente politici van de regerende Revolutionaire Partij (Chama Cha Mapinduzu – CCM) bevinden. Maar politiechef Liani noemde deze berichten ,,pure leugens".
Wel benoemde de CCM in datzelfde weekeinde verscheidene hoge militairen tot regionaal partijsecretaris, zoals de generaals Silas Mayunga en Mwita Marwa alsmede enkele kolonels.
Op 25 febr. werd op een rechtszitting bekend dat een persoonlijke assistent van president Nyerere, 19 legerofficieren en 7 andere personen (incl. een piloot, een zakenman van Aziatische herkomst en een lector van de universiteit) in staat van beschuldiging waren gesteld wegens deelname aan de couppoging, aldus Reuter (25-1). *AFP/Le* Monde (27-1) berichtte dat in totaal 28 Tanzanianen wegens hoogverraad voor het gerecht waren gedaagd: 20 militairen (o.w. drie luitenant-kolonels) en 8 burgers (o.w. een ambassadeur).

In The Times (24-1) was reeds meegedeeld dat onder degenen die gearresteerd zouden zijn Christopher Ngaiza was. Deze, een voormalige assistent van de president, zou in contact staan met Oscar Kambona, een vroegere minister en secretaris-generaal van de toenmalige eenheidspartij TANU, die in juni 1967 in conflict met president Nyerere was geraakt, Tanzania verliet en twee maanden later in Londen arriveerde waar hij sindsdien woonde. Kambona had ook een rol gespeeld bij bovengenoemde vliegtuigkaping.

Vliegtuigkaping

Op 26 febr. 1982 was een Boeing-737 van Air Tanzania tijdens een binnenlandse vlucht van Mwanza naar Dar es Salaam gekaapt. Het toestel vloog vervolgens via Nairobi (Kenia), Jeddah (Saoedi-Arabië) en Athene naar het vliegveld Stansted ten noordoosten van Londen. De volgens persberichten vier kapers verklaarden te behoren tot de toen onbekende Tanzanian Revolutionary Youth Movement (ook aangeduid als Tanzanian Democratic Youth Movement). Zij eisten het aftreden van president Nyerere en verlangden te spreken met de Britse minister van buitenlandse zaken, de Hoge


Oscar Kambona (archieffoto)

Commissaris van Tanzania in Londen en ex-minister Oscar Kambona.
Laatstgenoemde arriveerde op 28 febr. op het vliegveld. Hij wist de kapers te overreden hun actie op te geven, hun wapens te overhandigen en de gegijzelde bemanningsleden en passagiers vrij te laten, o.w. familieleden van de kapers. Zo kwam op 28 febr. 's middags zonder bloedvergieten een einde aan de kaping, hoewel de kapers aanvankelijk hadden gedreigd het vliegtuig op te blazen. Wel was nog voor de tussenlanding in Athene de tweede piloot gewond geraakt door een waarschijnlijk per ongeluk afgevuurde kogel.
Nadat Kambona op 1 maart een beroep op de Britse regering had gedaan de kapers niet naar Dar es Salaam terug te sturen, omdat de belofte van een eerlijk proces in Engeland een van zijn voornaamste overredingsargumenten was geweest, gaf de regering van Tanzania te kennen niet de uitlevering van de kapers te verlangen. Kambona verklaarde nog niets vooraf te hebben geweten van de kaping noch van de organisatie van de kapers. Tanzaniaanse onderzoekers zouden geen verband hebben kunnen leggen tussen de kaping en een bekende politieke beweging. De autoriteiten daar meenden dat de kapers geen aanhang hadden en in feite alleen zichzelf vertegenwoordigden.

Elf passagiers van het gekaapte toestel, allen familieleden van de vier kapers, werden door de Britse politie ondervraagd op verdenking van hulp aan de kapers.
Uiteindelijk werden op 17 sept. aan de Old Bailey in Londen vijf jeugdige Tanzanianen i.v.m. de kaping veroor-

deeld tot gevangenisstraffen van drie tot acht jaar.

Vrijlating gevangenen

Ter gelegenheid van de 21ste verjaardag van de onafhankelijkheid gelastte president Nyerere op 9 dec. de vrijlating van 3.649 gevangenen. Maar volgens de meest extreme srhattingcn zitten in Tanzania tussen de 1.500 en 4.000 mensen om politieke redenen gevangen op grond van de detentiewet, die detentie voor onbepaalde tijd en zonder vorm van proces toestaat. (*The* Times, NZZ, Le Monde, *NRC/H'blad*)

ECONOMISCHE MOEILIJKHEDEN. PROBLEMEN MET IMF EN WERELDBANK

De crnstige economische crisis, waar mee Tanzania in 1979 werd geconfronteerd, duurt voort en werd nog verergerd in 1981 door de ernstigste droogte sinds 20 jaar.

President Nyerere verklaarde op 12 jan. tijdens een massabijeenkomst in het stadion van Zanzibar: „Wijin de regering zullen blijven uitkijken naar de beste oplossing voor de huidige economische noodsituatie, maar ik moet benadrukken dat de recepten bitter zullen zijn. Maar de regering wil geen recepten van buitenaf aanvaarden die de situatie nog zullen verergeren." Hij doelde daarbij volgens *NRC/H'blad* (25-1) op het Internationale Monetaire Fonds, dat ,,het socialistisch georiënteerde Tanzania in ruil voor de broodnodige financiële bijstand een tamelijk ingrijpende liberaliseringskuur wil laten ondergaan".

De correspondent van dit blad schreef o.m.:

„Nyerere onderhoudt sinds 1979 een stormachtige relatie met het IMF, dat hij op geregelde tijden beschuldigt van ,,dwaze ideeën", ,,inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een onafhankelijke socialistische natie" of zelfs ,,subversie".

In 1979 stuurde hij een IMF-team woedend weg uit Dar es Salaam, in 1980 kwam er toch een akkoord over IMF-steun ter waarde van 250 mln dollar, maar hulp werd halverwege opgeschort omdat Tanzania zijn verplichtingen niet zou nakomen.

In 1981 liet Nyerere duizenden leden van zijn regerende CCM-partij in de straten van Dar es Salaam tegen het IMF demonstreren en verdoemde hij dat gevreesde instituut voor eeuwig. Maar de Tanzaniaanse leider moest, door de financiële nood gedwongen, inbinden. Vorig jaar mei nodigde hij het IMF weer naar Tanzania uit, in augustus trok een Tanzaniaans team naar Washington en toen in oktober opnieuw een IMF-delegatie naar Tanzania kwam werd vrij algemeen verwacht dat een akkoord nabij was. Maar nu stokt het overleg blijkbaar weer."

Reeds medio 1982 had Nyerere in het parlement de vijf voornaamste IMF-eisen opgesomd en die merendeels als onaanvaardbaar van de hand gewezen. Zo wil het IMF een devaluatie van de Tanzaniaanse shilling met ruim 50%. Dat de huidige koers van de shilling inderdaad onrealistisch is blijkt uit het feit dat er officieel tien shillingen in een dollar gaan, maar op de zwarte markt vijftig. Nyerere houdt de strenge financiële heelmeesters uit Washington echter voor dat zo'n devaluatie de import nog duurder zal maken en de export nauwelijks zal bevorderen.

Verder wil het IMF verregaande overheidsbezuinigingen. een eis waaraan Tanzania redelijk tegemoet kwam, want het ontwikkelingsbudget werd niet niet minder dan 30% besnoeid, terwijl op het lopende budget werd gesneden in onder andere defensie en staatsbedrijven.

De opheffing van de zware prijssubsidies op graan is een andere IMF-eis. Maar inwilligingzou de marktprijs in één klap van 2,5 op 8 shilling per kilo brengen en met name in de stedelijke centra als een sociale bom inslaan.

Verder wordt de IMF-wens tot afschaffing van de prijscontroles en tot bevrijding van de vrije-marktkrachten goeddeels verworpen als een aanslag op de heilige fundamenten van Nyereres Ujamaa-systeem.

Tot slot vindt een verdrievoudiging van de bankrente tot 35% geen genade in Tanzaniaanse ogen.

Op 17 juni 1982 ging de Tanzaniaanse regering in het tegenoffensiei'door zelf een structureel aanpassingsprogramma (SAP) te lanceren, waarbij van het IMF en van de traditionele donors elk 900 mln dollar wordt gevraagd om 's lands economie in drie jaar tijd weer in het gareel te drukken.

Het SAP is door een van zijn auteurs wel omschreven als ,,een defensieve strategie'! waarbij wordt gepoogd de Tanzaniaanse Ujamaa-principes te handhaven en tegelijkertijd aan de eisen van de Westerse hulpgevers tegemoet te komen.

Meer concreet behelst het SAP drastische bezuinigingen – zo zijn dit budgettaire jaar al meer dan tweehonderd ontwikkelingsprojecten in de niet-produktieve sfeer geschrapt; bevordering van exportgewassen en exportindustrieën; sluiting van fabrieken die te veel drijven op invoer van grondstoffen; herinvoering van de in 1975 afgeschafte coöperaties die de rol van de dominerende staatsbedrijven ten dele moeten overnemen; grotere financiële controle op de staatsbedrijven; meer loon voor beter werken en betere arbeidsvertegenwoordiging in de bedrijfsleiding; minder prijscontrole, maar handhaving van basisprijzen voor essentiële produkten, zonodig met rantsoenering.

Een vertrouwelijk rapport van de Wereldbank, dat de afgelopen herfst het licht zag, meldt dat met name de landbouw als verreweg voornaamste pijler van de Tanzaniaanse economie zo ver is weggezakt ,,dat beperkte maatregelen – zoals vervat in het SAP – niet meer helpen en dat alleen ingrijpende politieke en institutionele hervorminge nog uitkomst kunnen bieden".

De Wereldbank-rapporteurs zijn van opvatting dat de basisgedachte van het SAP goed is, maar dat het programma de problemen onvoldoende beschrijft, te weinig concrete voo stellen bevat en onvoldoende prioriteiten stelt om tot een praktische uitvoering te kunnen komen.

Het rapport bepleit onder meer ,,institutioneel pluralisme", ,,liberalisering van de agrarische input en output", alsmede ,,een officiële overheidserkenning van de rol van de particuliere sector in marketing, distributie en transport. wat de overheid tevens meer mogelijkheden zou geven haar traditionele taken beter uit te voeren".

De uitvoering van het SAP had al een half jaar geleden van start moeten gaan, maar er gebeurde vooralsnog weinig. Want het IMF beschouwt het als ondermaats en weigert de benodigde 900 mln dollar te fourneren. De internationale donorgemeenschap houdt zich meer op de vlakte, maar stelt wel quasi-neutraal: zolang het IMF geen 900 mln geeft, heeft het voor ons weinig zin 900 mln in het SAP te steken.

Intussen houdt ook Julius Nyerere voet bij stuk en duurt de Tanzaniaanse impasse dus voort, aldus *NRC/H'blad.*

In juni 1982 stopte de Wereldbank, met $120 mln per jaar aan leningen de belangrijkste bron van financiële middelen voor Tanzania, de betaling van $20 mln aan fondsen bestemd voor 43 projecten in Tanzania, omdat dit land toen 2½ maand achterstallig was in het aflossen van ruim $15 mln.

Op 1 nov. werd bericht dat de Wereldbank de betaling had hervat, nadat Tanzania de aflossing had geregeld. Volgens de Tanzaniaanse minister van financiën, Venance Ngula, was begin oktober $17 mln aan achterstallige rente betaald. (*UPI*, AP).

TOGO

SAMENSTELLING KABINET. BERICHTEN OVER KOMPLOT

Sinds 3 maart 1980 (pag. 76813-1980) heeft president Gnassingbe Eyadema vier maal wijzigingen in zijn kabinet aangebracht: op 26 juni 1980, 20 mei 1981, 27 juli 1981 en 30 sept. 1982. Op grond daarvan werd de samenstelling

van het kabinet en de verdeling van de portefeuilles:

defensie – president Gnassingbe Eyadema*; planning en bestuurshervorming – Koffi Walla (sinds 3-3-1980 handel en transport); binnenlandse zaken – Kpotivi Tevi-Djidjogbe Lacle*; jeugd, cultuur en sport – Koffi Sama (sinds 20-5-1981); buitenlandse zaken en samenwerking – Anani Kuma Akakpo-Ahianyo": economie en financien – Tete Tevi-Benissan*; openbare werken, mijnbouw. energie en waterkracht – Barry Moussa Barque*; planning platteland – Samon Kortho (sinds 30-9-1982 en vóór 20-5-1981): gezondheid - Hodabalo Bodjona* derde en vierde graads onderwijs – Agbetra Ayissah (sinds 30-9-1982); ontwikkeling platteland – Anani Gassou*; gedelegeerd minister in het bureau van de president, belast met voorlichting en PTT – Gbegnon Amegboh (sinds 27-7-1981; vanaf 20-5-1981 minister van dit toen nieuwe zelfstandige departement); industrie en staatsbedrijven – Kwassivi Kpetigo*; Handel en transport – Kpahi Djalla (sinds 30-9-1982); sociale zaken en vrouwenemancipatie – mevr. Abra Amedome*; arbeid en algemene diensten – Sebou Nyandi Naop (sinds 16-6-1980); justitie – Ayivi Mawuko Ajavu (sinds 30-9-1982: voordien ambassadeur in Londen); gedelegeerd minister in het bureau van de president, belast met de betrekkingen met het parlement – mevr. Massan Dagadzi (sinds 26-6-1980); eerste en tweede graads onderwijs – Komlan Agbetiafa (sinds 30-9-1982).

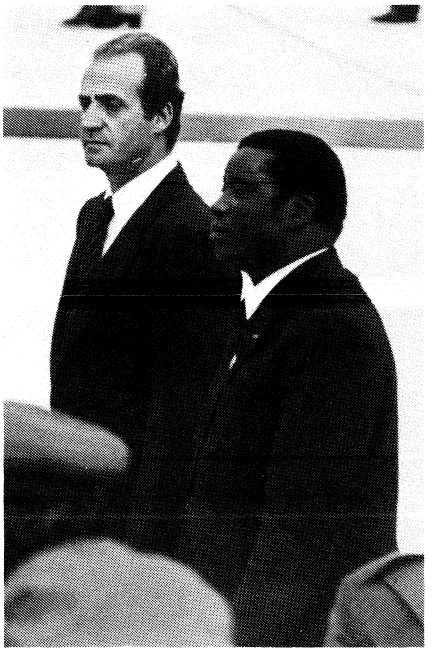
Het ministerie van onderwijs was op 26 juni 1980 gesplitst.
Bij de reorganisatie van 30 sept. 1982 werden de volgende ministers vervangen: Koudiolou Dogo* (planning en bestuurshervorming), Tchatikpi Ouro Bang'na (planning platteland, sinds 20-5-1981), Akossou Amouzou (eerste en tweede graads onderwijs. sinds 20-5-1981), Akangni Awunyo Kodjovi* (justitie) en Boumbera Alassounouma (derde en vierde graads onderwijs, sinds 26-6-1980; tevoren minister van onderwijs).

Op 23 dec. 1982 werden vier leden van het politieke bureau van de eenheidspartij RPT (Rassemblement du peuple togolais) door president Eyadema uit dit hoogste partijorgaan gestoten. Onder de vier was Koudjolou Djogo, adviseur in het bureau van de president, die reeds op 30 sept. zijn post in het kabinet was kwijtgeraakt.

Berichten over komwlot

Op 11 jan. 1983 bevestigde president Eyadema tegenover het persbureau AFP dat vijf huurlingen van Britse nationaliteit hem op **13** jan. hadden willen vermoorden. Op die dag, de 20ste verjaardag van de staatsgreep die president Sylvanus Olympio het leven kostte, zou de Franse president Mitterrand voor een officieel bezoek in Togo aankomen. Onder die vijf huurlingen was een zekere John Tomkins, die ook reeds deel had uitgemaakt van een commando dat in oktober 1977 een moordaanslag op de president had beraamd (zie pag. 34912-1978). Volgens Eyadema hadden ,,bevriende mogendheden" hem enkele dagen tevoren

* ongewijzigd vergeleken met de toestand van 3 maart 1980.



De president van Togo, Gnassingbe Eyadema (r.). met de Spaanse koning Juan Carlos die hem ontving voor een officieel bezoek.

voor het moordkomplot gewaarschuwd.
Een bericht in de Franse krant Le *Matin* dat officieren van de Amerikaanse inlichtingendienst de Franse regering hadden meegedeeld dat twee commandogroepen van huurlingen met Brits-klinkende namen Londen 14 dagen eerder hadden verlaten om president Eyadema te vermoorden, werd op 11 jan. door diplomatieke bronnen in Parijs als ,,accuraat" gekenschetst.
De Togolese autoriteiten beschuldigden vervolgens twee zonen van de vermoorde president Sylvanus Olympio, Gilchrist en Benito Olympio, ervan achter de samenzwering te zitten. Het huurlingencommando zou zijn gelokaliseerd in het buurland Ghana, waarmee Benito Olympio goede betrekkingen onderhield en dat in 1977 ook reeds als uitvalsbasis voor de samenzweerders had gediend. Het nieuwe komplot zou door Togolese oppositiegroepen zijn gefinancierd en door een Canadese wapenhandelaar zijn georganiseerd.
Maar de in Parijs gevestigde Mouvement togolais pour la démocratie (MTD) verklaarde daar op 12 jan. dat het komplot door het Togolese bewind was verzonnen, evenals dat van 1977, om de aandacht van de economische situatie in Togo af te leiden. Benito Olympio sprak op 12 jan. tegenover het persbureau Reuter van ,,intoxicatie om ons in diskrediet te brengen". Naar zijn zeggen had niet hij, maar president Eyadema contact met John Tomkins gehad. (Le Monde, NZZ)

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

GABON. In aansluiting op een buitengewoon congres van de eenheidspartij PDG reorganiseerde president Omar Bongo zijn kabinet op 7 maart. Er werd eer. derde vice-premier benoemd, nl. Emile Kassa-Mapsi. die tot dusver voorzitter was van de sociale en economische raad. Léon Auge, de minister van nationale oriëntatie, partij-organen en gemeenschapsdienster,, verliet het kabinet: zijn ministerie werd opgeheven. Auge werd benoemd tot permanent gedelegeerde van de PDG en kreeg daarmee de controle op de instanties en de functionarissen van de eenheidspartij. Edouard-Alexis Mbouy-Boutzit werd als minister van justitie vervangen door generaal Georges Nkoma, waardoor het aantal militairen in de regering tot drie werd uitgebreid. (AFP)

(Vor. ber. pag. 608/2-1982)

NIGER. President Seyni Kountché, die de rang van kolonel had, werd door de ministerraad m.i.v. 1 jan. bevorderd tot brigade-generaal.
De president stelde op 24 jan. de post van premier in en vertrouwde die toe aan Oumarou Mamane, die sinds aug. 1981 minister van jeugd, sport en cultuur was. Tegelijk werden drie ministers ontslagen: Garba Sidikou (voorlichting). Mabamadou Halilou (justitie) en majoor Moumoumi Adamou Djermakoye (gezondheid en sociale zaken).
De vakante portefeuilles werden aan nieuwelingen toevertrouwd: voorlichting – Sidi Koutoubi; jeugd, sport en cultuur – Amadou Djibou; gezondheid en sociale zaken – Abdou Moudi; justitie – Habibou Allele (burgemeester van Niamey).
De vroegere minister van handel, Hamid Algabit werd nu staatssecretrais van financiën, terwijl Almoustapha Soumeila tot staatssecretaris van handel en transport werd benoemd

(Vor. ber. pag. 688/3-1982)

OPPER-VOLTA. Het hoogste orgaan sinds de staatgreep van nov. 1982, de Conseil de salut du peuple (CSP), benoemde op 27 dec. 1982 Boubacar Amadou Hama tot minister van handel, mijnbouw en industriele ontwikkeling in plaats van Clément Bambara, tegen wie een justitieel onderzoek liep wegens verduistering van openbare gelden.
Op 11 jan. 1983 werd bekend dat de CSP kapitein Thomas Sankara tot premier had benoemd (zie pag. 82911 en 83012-'82).

Op 7 maart bevestigde de radio van Opper-Volta de geruchten over de ontdekking van een komplot tegen het regime van kapitein Jean-Baptiste Ouedraogo. Een groep militairen, die terugverlangden naar het afgezette regime van kolonel Saye Zerbo, leider van het Comité militaire de redressement pour le progrès national (CMRPN), was in Ouagadougou aangehouden, toen zij wilden overgaan tot een gewelddadige actie om de gevestigde autoriteiten af te zetten. Die arrestaties zouden in de nacht van 3 op 4 maart hebben plaatsgevonden. De radio maakte melding van vijf of zes gearresteerde personen; het dagblad L'Observateur echter berichtte over „vele" gearresteerde officieren. (AFP, AP)

(Vor. ber. 82813 e.v. - 1982)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

HERSCHIKKING KOERSEN EMS-VALUTA

De ministers van financiën van de landen, die deelnemen aan het Europese monetaire systeem EMS. hebben op 21 maart besloten tot een ,,herschikking" van de waarden van de munten van hun landen.
Dat betekent. dat hun spilkoersen een re- of devaluatie hebben ondergaan.
De Europese Raad van ministers van financiën heeft besloten de Duitse mark met 5.5% op te waarderen. de Nederlandse gulden, 3,5%, de Deense kroon met 2,5% en de Luxemburgse en Belgische frank met 1,5%.
Tegelijkertijd zullen de Franse franc en de Italiaanse lire met 2,5% in waarde dalen en het Ierse pond met 3.5%.
De Nederlandse minister Ruding is tevreden met het resultaat. Hij is van mening dat als men rekening houdt met waar de Nederlandse export zich heen beweegt, er in de positie van Nederland niet veel veranderd is. Ten aanzien van Duitsland is de Nederlandse exportpositie nog wat versterkt. Tweederde van de Nederlandse handel wordt gedreven met Duitsland en met landen buiten het EMS.
Een verandering van de ,,schommelingsmarge" in het EMS, waarover op 20 maart even was gesproken is niet doorgegaan. ,,Dat idee heeft een tik op de neus gekregen", zo zei minister Ruding, niet onder stoelen of banken stekend dat hij zelf een fors aandeel had in het kelderen van dat idee. Als de schommelingsmarge verruimd zou zijn zou dat volgens Ruding het nadeel gehad hebben dat de valutahandel de indruk gekregen had dat de re- en devaluaties onvoldoende waren geweest. De gulden is dit keer niet volledig met de beweging van de Duitse mark mee omhoog gegaan omdat Duitsland een ,,politieke kop" op de revaluatie van de Duitse mark heeft, dat wil zeggen dat Duitsland tegemoetgekomen is aan de Franse wens om zijn munt meer te revalueren dan de Franse franc zou devalueren.
Duitsland zelf vindt dat het daarmee een bijdrage heeft geleverd aan de herleving van de economie in Europa en er zijn nadrukkelijke wil tot samenwerking mee gedemonstreerd heeft. Maar politieke motieven gebruiken om tot een hogere revaluatie te komen dan economisch gerechtvaardigd is kan ook een gevaarlijke precedentwerking hebben, zo werd in Brussel gezegd.
Vrijwel alle ministers hebben er overigens bij Frankrijk op aangedrongen zijn economische politiek te wijzigen. De kans daarop lijkt toe te zullen nemen nu de Franse minister van financiën, Jacques Delors, die door zijn optreden in Brussel aan politiek prestige in de Franse binnenlandse situatie gewonnen heeft, een versterkte positie in het nieuwe Franse kabinet heeft gekregen.

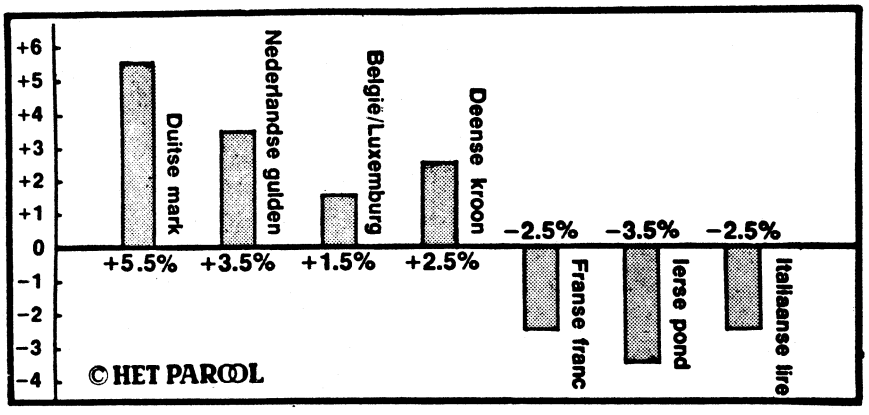
Voorafgaand aan 21 maart hadden de ministers van financiën van de tien EG-landen al zo'n 17 uur vergaderend in plenaire bijeenkomsten, met elkaar ,,bilateraalsprekend" of druk telefonerend met hun hoofdsteden doorgebracht.
Zoals te doen gebruikelijk bij dit soort gebeurtenissen gonsde het in de nabijheid van het gebouw „Borchette" in Brussel (een van de Commissiegebouwen waar de financiënraad bijeen was) van de geruchten en speculaties.
Gerhard Stoltenberg. de Duitse minister van financiën en voorzitter van de Raad maakte op 20 maart op een persconferentie bekend dat hij een compromisvoorstel had gedaan ,.dat voor een aantal landen aanvaardbaar was maar waarvan een aantal nodig vond daarover nog verder overleg met hun regeringen te voeren". Daarop werd besloten de bijeenkomst tot 21 maart te verdagen.
Over de inhoud van dat compromis wilde Stoltenberg op 20 maart nog niets kwijt. Wel maakte hij een besluit bekend dat de ministers hadden getroffen en dat uniek is in de vierjarige historie van het Europese monetaire stelsel. Besloten was, zo zei Stoltenberg, dat de bij het EMS aangesloten EG-landen hun centrale banken zouden opdragen op 21 maart niet op de wisselmarkten te interveniëren om de koersen van munten te ondersteunen. Ook zouden er geen officiële noteringen van de EMS-munten worden gemaakt. In feite werd voor de duur van één dag het EMS dus buiten werking gesteld.

Volgens de Duitse minister zou op 21 maart de handel in dollars, Japanse yens en Britse ponden (pond zit evenmin als de Griekse drachme in het EMS) gewoon doorgaan. Ook de handel in Duitse marken, Nederlandse guldens, Franse, Belgische en Luxemburgse franken, Ierse ponden, Deense kronen en Italiaanse lires zou volgens Stoltenberg niet geheel stil behoeven

De nieuwe spilkoersen tegenover de Nederlandse gulden zijn de volgende: 100 Belgische franken ƒ 5,62561 (was f 5.73646), 100 Deense kronen ƒ 31.0273 (was f 31,3300), 100 Duitse marken 1112.673 (was (ƒ 110,537). 100 Franse francs f 36.7434 (f 39,0045). 1 Iers pond f 3,48075 (ƒ 3.73324) en 10.000 Italiaanse Lire f 17.99786 (f 19,1051). Voorts is de koers van de Europese rekeneenheid ECU vastgesteld op f 2,49587 (ƒ 2.57971).
De nieuwe interventiekoersen zijn: 100 Belgische franken ƒ 5,5005 en f 5.7535 (was f 5,6090 en f 5,8670). 100 Deense kronen f 30,3375 en ƒ 31.7325 (ƒ 30,6325 en f 32,0425). 100 Duitse marken f 110,1675 en f 115.235 (ƒ 108,0775 en ƒ 113,05). 100 Franse francs f 35,925 en f 37,58 (ƒ 38.1375 en f 39.8925). 1 Iers pond f 3,4030 en f 3,56 (ƒ 3,65 en f 3.81801 en 10.000 Italiaanse lire ƒ 16.95 en i 19.11 (ƒ 17,9925 en f 20,2851.

De nieuwe spilkoersen en interventiekoersen van de EMS-munten tegenover de Belgische frank zien er na de herschikking als volgt uit:

	Aank. koers	Spil-koers	Verk.-koers
Gulden	17,38	17.77580	18,18
Deense kroon	5,3930	5.51536	5,6410
D-mark	19.5850	20,0285	20.4835
100 lire	3.0130	3,19922	3,3970
Franse franc	6,3860	6.53144	6,68
Ierse pond	60,4965	61.8732	63,2810
ECU		44.3662	



De omvang van de koerswijzigingen van de betrokken munten, grafisch afgebeeld.

Weekblad 52ste jaargang No. 2679, pag. 33871-33886



De Westduitse minister van financien, Stoltenberg (l.), en zijn Franse collega Delors

te vallen. Op 20 maart bestond het vermoeden dat het besluit om de Europese EMS-munten vrij te laten zweven wel eens genomen zou kunnen zijn om te zien hoe de markt zou reageren. Als de druk op de Franse franc in dat vrije verkeer nog meer toenam zou dat wellicht ook voor een druk op Parijs zorgen om de Franse munt te devalueren, zo luidde de redenering.
Buiten kijf is dat het voornaamste punt van de discussie lange tijd geweest is wat er met de Duitse mark en wat er met de Franse franc diende te gebeuren. Jacques Delors, de Franse minister van financiën, kwam op 19 maart al in Brussel vertellen dat de munt van zijn land eigenlijk niet in waarde verminderd behoefde te worden als de Duitse mark maar voldoende opgewaardeerd zou worden.

Duitsland voelde daar vanzelfsprekend niets voor. Op 20 maart was Stoltenberg echter in zoverre gezwicht dat hij meedeelde dat zijn land ,,in het belang van het EMS een licht asymetrische oplossing aanvaardbaar achtte". Dat betekende dat de Duitsers toen aanvaard hadden dat het percentage waarmee ze hun munt eventueel zouden revalueren iets hoger zou liggen dan dat waarmee de Fransen hun franc zouden devalueren. Een voorwaarde van de Duitsers was wel ,,dat meerdere landen met hun munt zouden bewegen".

Zonder meer is duidelijk dat de spanning binnen de Franse regering over het te volgen economische en monetaire beleid verantwoordelijk was voor de vertraging in de besluitvorming. Verscheidene ministers verwezen daarnaar. De Nederlandse minister, Ruding, zei bijvoorbeeld: ,,Franse binnenlandse politieke aspecten spelen een speciale rol". Willy de Clercq, de Belgische minister van financiën, maakte op 20 maart een soortgelijke opmerking. „Ik verwacht dat de Franse regering nu eindelijk de vrijheid zal vinden om tot een oplossing te komen", zo zei hij wat ongeduldig.
De Clercq had overigens niets dan lof voor het Benelux-voor-overleg dat op 19 maart nog had plaatsgevonden. We hebben van tevoren met z'n drieën een positief gesprek gehad en elk van de drie Benelux-landen heeft zich perfect aan de toen ingenomen positie gehouden, zo zei hij. De Clercq zei voorts ervan overtuigd te zijn dat het ,,duidelijke Beneluxfront een positieve bijdrage geleverd heeft aan het verloop van het overleg".

Op zijn persconferentie van 20 maart had Raadsvoorzitter Stoltenberg ook aangestipt dat .,enkele collega's een vergroting van de bandbreedte" hadden gevraagd. Hij bedoelde daarmee een verruiming van de schommelingsmarge. In het Europese Monetaire Stelsel mogen de deelnemende munten 2,25% boven of onder hun spilkoersen stijgen of dalen, zonder dat de centrale bank behoeft in te grijpen. Slechts voor Italie is die marge 6%. Overwogen werd op 20 maart om die schommelingsmarge tot 4% boven en onder dc spilkoers te verruimen.

Economische stand van *zaken* in de EMS-landen

Het *NRC H'blad* van 21 maart bevatte een overzicht van de economische stand van zaken in de landen, die deelnemen aan het Europese monetaire systeem. Het volgende is daaruit geciteerd.

BONDSREPUBLIEK DUITSLAND

West-Duitsland is. met een bevolking van 61 miljoen en een bruto nationaal produkt per inwoner van $13.310 (1980), veruit het rijkste land en economisch het belangrijkste van de Gemeenschap. Het Wirtschaftswunder is echter de laatste jaren danig verstoord. Het afgelopen jaar daalde het Duitse bruto nationaal produkt met 1,2% en de werkloosheid is sinds begin 1980 gestegen van 800.000 werklozen tot 2.500.000.
In 1980. toen de Duitse economie het minder slecht deed dan die van de omringende landen, ontstond er een gigantisch tekort op de lopende rekening van de Westduitse betalingsbalans van liefst DM 30 mrd. Dat tekort zorgde voor een neerwaartse druk op de mark. De Bundesbank was in februari 1981 zelfs gedwongen tot een forse renteverhoging.
Voor het Europese monetaire stelsel kwam de zwakte van de mark niet ongelegen: als de sterkste munt een stapje terug doet blijft de groep gemakkelijk bijeen. Er vonden in 1980 dan ook geen EMS-aanpassingen plaats.
In 1981 veranderde dit beeld. De Duitse export steeg fors. vooral die naar de OPEC-landen. Het betalingstekort werd gehalveerd. De spanningen binnen het EMS keerden terug. In 1982 liep het betalingstekort verder terug, tot bijna nul. Dit keer niet omdat de export steeg maar omdat de invoer daalde.
De daling van de invoer was een gevolg van de terugval van de binnenlandse vraag. De consumptie daalde met 2% omdat de reele inkomens omlaag gingen en er meer gespaard werd. De investeringen liepen zelfs met 6% terug.
Voor dit jaar wordt een klein overschot op de lopende rekeningen van de Duitse betalingsbalans verwacht. De binnenlandse vraag blijft echter dalen. zodat het bruto nationale produkt opnieuw omlaag zou gaan, zij het slechts met 0,25%.
De regering-Kohl heeft in november een begroting ingediend die beoogt de inkomensoverdrachten te beperken en de investeringen te stimuleren. Het overheidstekort moet volgens de plannen dit jaar worden teruggebracht tot 2,5% van het bruto nationale produkt. Een uitkomst op 4%. hetzelfde cijfer als in de afgelopen twee jaar. is echter waarschijnlijker.
Met een inflatie van nog geen 4% en een klein overschot op de lopende rekening staat de mark weer stevig aan de top van het EMS. Die positie wordt nog versterkt door het vertrouwen dat veel speculanten en beleggers in de CDU/CSU-FDP-regering hebben.

FRANKRIJK

Gaat het echt zo slecht met Frankrijk? Wie naar de cijfers kijkt ziet dat het wel meevalt, zeker in vergelijking met andere EG-landen. Het Franse bruto nationale produkt is noch in 1981 noch in 1982 gedaald. De werkloosheid is weliswaar gestegen. maar veel minder dan in West-Duitsland. Nederland of Engeland.

De zwakte van Frankrijk ligt op financieel terrein. Het tekort op de lopende rekeningen van de Franse betalingsbalans is, dank zij het feit dat de binnenlandse vraag in Frankrijk beter op peil bleef dan in de omringende landen, vorig jaar verdubbeld tot J 12 mrd. Dat tekort zette de franc onder enorme druk, met als gevolg twee devaluaties (op 5 oktober 1981 met 8.5% tegenover de gulden en de mark, op 14 juni 1982 met 10% tegenover de gulden en de mark).

Natuurlijk speelde bij de devaluaties ook de relatief hoge Franse inflatie een rol. Toch is die geldontwaarding, mede dank zij een bevriezing van lonen en prijzen tussen juli en oktober 1982, inmiddels teruggelopen. De inflatie. die onder president Giscard d'Estaing was gestegen tot 14%, bedroeg de laatste 12 maanden tot en met januari 1983 9,6%.
Doorslaggevend voor de zwakke Franse franc lijkt het gebrek aan vertrouwen in de financiele wereld. Daar hebben de nationalisaties van een deel van de industrie en nagenoeg het gehele bankwezen ongetwijfeld aan bijgedragen.
President Mitterrand heeft het Franse begrotingstekort, dat onder Giscard d'Estaing bijna nul was, laten oplopen tot 3% van het bruto nationale produkt. Dat is naar internationale maatstaven niet veel. Mitterrand gebruikt de extra overheidsgelden echter vooral voor de overdrachtsuitgaven, zodat er relatief weinig overblijft voor de investeringen.

NEDERLAND

Het land met de laagste inflatie en het grootste overschot op de betalingsbalans levert de slechtste economische prestaties. Hoe is het mogelijk dat in Nederland de produktie scherper daalt en de werkloosheid sneller stijgt dan elders?
In Nederland is de binnenlandse vraag scherp teruggevallen. Niet alleen de investeringen maar, als gevolg van de loonmatiging, ook de consumptieve uitgaven zijn sinds 1980 fors gedaald.
Omdat de export op peil bleef, mede dankzij het aardgas, en de invoer terugliep ontstond er een enorm betalingsoverschot. Zolang het EMS bestaat heeft de gulden dan ook in de bovenste regionen van dit wisselkoersarrangement verkeerd.
Het tekort van de Nederlandse centrale overheid liep vorig jaar op tot 5,7% van het bruto nationale produkt en zal dit jaar waarschijnlijk verder stijgen tot 7,2%.

BELGIË

Op financieel terrein zijn de Belgische prestaties veel slechter dan die van Nederland. Op economisch terrein liggen de verhoudingen echter omgekeerd: de produktiedaling in België was minder dan die in Nederland en ook de stijging van de werkloosheid is in België lager geweest dan in Nederland.
Tot eind 1981 hield de Belgische frank gelijke tred met de gulden. Het tekort op de lopende rekening van de Belgisch-Luxemburgse betalingsbalans steeg echter voortdurend, tot 5,5% van het bruto nationale produkt in 1981. De frank kwam onder druk te staan en op 5 okt. 1981 volgde een devaluatie tegenover de gulden met 5,5%.
Het tekort op de lopende rekening liep in 1982 iets terug, maar de devaluatie zorgde voor hogere prijzen. Er ontstond een vicieuze cirkel van inflatie en devaluaties. Op 22 februari en op 14 juni werd de koers van de frank dan ook in neerwaartse richting bijgesteld.
De Belgische regering probeert nu de inflatie te benutten om de noodzakelijke loon- en uitgavenmatiging te bewerkstelligen.
Erg succesvol is deze strategie echter tot dusver niet geweest. Het overheidstekort liep op tot 11,8% van het bruto nationale inkomen in 1982 en waarschijnlijk 13,4% in 1983 (Nederland resp.5,7 en 7,2%). De collectieve uitgaven zijn, uitgedrukt als percentage van het bruto nationale produkt, de laatste jaren sterker gestegen dan in Nederland. België heeft zijn achterstand van 5% weggewerkt en beide landen geven nu op circa 60% van hun bruto binnenlands produkt uit via de overheid.
De Belgische staatsschuld steeg, uitgedrukt als percentage van het bruto binnenlandse produkt, tussen 1976 en 1982 van 40,2 tot 79,5%. In Nederland ging de staatsschuld omhoog van 23,1 tot 40,1%.

ITALIE

Ierland. Denemarken en Italië behoren tot de financieel zwakkere broeders binnen het Europese monetaire stelsel. De Italiaanse munt heeft dan ook een grotere speelruimte dan de andere landen.

Het Italiaanse bruto nationale produkt is de laatste jaren stabiel gebleven. De inflatie lag echter voortdurend rond de 17% en is in 1982 amper gedaald, ondanks het feit dat de geldontwaarding elders wel fors terugliep.
Italie heeft een tekort op zijn lopende rekening maar de omvang daarvan blijft beperkt (1,6% van het bruto nationale produkt in 1982). De inflatie, aangewakkerd door een overheidstekort van circa 12% van het BNP, zet de lire echter onder zware druk. De Italiaanse munt is binnen het EMS dan ook al drie keer in waarde verminderd. ondanks de grotere speelruimte.

IERLAND

Ierland is het EG-land met het grootste tekort op de lopende rekening van zijn betalingsbalans (ruim 13% van het bruto nationale produkt in 1981. dit jaar mogelijk 8%). Omdat dit land zich wat de inflatie betreft kan meten met Italië mag het geen verwondering wekken dat de Ierse munt tot de zwakke EMS-munten behoort.

DENEMARKEN

Denemarken heeft de afgelopen jaar een beleid gevoerd dat gericht was op de instandhouding van de binnenlandse vraag. Daardoor kon de stijging van de werkloosheid een halt worden toegeroepen. Op de lopende rekening van de betalingsbalans liep het tekort echter op tot 4,5% van het bruto nationale produkt.
Ook de inflatie van 10% is niet erg bevorderlijk voor de sterkte van de Deense kroon. Die werd sinds het ontstaan van het EMS al vijf keer gedevalueerd: twee keer in het najaar van 1979, één keer in 1981 en twee keer in 1982. Die devaluaties waren natuurlijk niet bevordelijk voor het terugdringen van de inflatie.
In 1980 was Denemarken nog het op één na rijkste land van de EG, met een bruto nationaal produkt van $12.950 per hoofd van de bevolking. (Nederland kwam, na West-Duitsland, Denemarken, Luxemburg en Frankrijk op de vijfde plaats met een BNP per hoofd van $11.850). De inflatie zorgt echter voor een (noodzakelijke) erosie van de Deense materiële welvaart.

Perscommentaren

Een overzicht van enkele perscommentaren op het akkoord van Brussel levert het volgende beeld op:

The Guardian van 22 maart schreef:
De economische crisis die Frankrijk tot het zwarte schaap van Europa maakte was reeds lang voorspeld, zowel door critici van links (waaronder sommige ministers) als van rechts. Frankrijk moet nu betalen voor twee jaar socialistische edelmoedigheid, waarin de inkomens met 7% stegen.
Het akkoord van Brussel is met een diepe zucht van verlichting ontvangen door alle Fransen, behalve door de meest verstokte extremisten van links. Maar de aan te kondigen soberheidsmaatregelen zullen hard aankomen. Voor Mitterrand zal het de tweede grote gok van zijn presidentschap zijn na de benoeming van communistische ministers. Hij zal nu verantwoordelijkheid aanvaarden voor een nieurv economisch beleid onder een nieuw team.
Hij zal natuurlijk beginnen te wijzen op wat er bereikt is: de loonstijgingen, de vermindering van de werkloosheid tot 8½% en die van de inflatie tot 9½%. Het slechte nieuws, dat voor het grootste deel verborgen bleef in de statistieken, zal blijken uit de maatreglen die Mitterrand zal aankondigen.
Tot de mensen die ze voorspeld hadden behoren minister van planning Rocard, die tevergeefs had gepleit tegen rechtstreekse nationalisaties, minister van financiën Delors, die het rentepeil had willen verlagen, maar evenmin bij Mitterrand gehoor vond. en minister van buitenlandse zaken Cheysson. Zelfs premier Mauroy was door Mitterrand terzijde geschoven. toen hij bij de invoering van de kortere werkweek de lonen had willen verlagen.
Voor het extra geld dat de mensen kregen werden buitenlandse artikelen gekocht. De keerzijde van de socialistische edelmoedigheid was dat de industrie vanwege de snel oplopende kosten minder concurrerend werd, juist toen ze de kans kreeg meer te verkopen Het tekort op de Franse handelsbalans is sinds het aftreden van Giscard verdubbeld en de omvang der regeringsleningen verdrievoudigd. Zou deze trend zich voortzetten. dan zou Frankrijk volgens de Banque de France al in 1985 geld moeten lenen om aan de schuldverplichtingen te kunnen voldoen.
Oud-premier Barre wijt de crisis aan ,,socialistisch management'', maar de linkse socialisten en de communisten geven de schuld aan het kapitalisme aan de overzijde van de Rijn. Zij verlangen nationalisatie van industrieen en banken, ook al zou Frankrijk hiervoor alleen moeten gaan. Maar dit laatste wekt verontrusting, want het daaraan verbonden risico herinnert teveel aan de socialistische fiasco's van 1924 en 1936. Alleengaan zou uittreding uit het EMS en protectie van de industrie hebben betekend.
Nu er een akkoord te Brussel is bereikt is dit geen optie meer. De belangrijkste socialistische leiders zijn loyale Europeanen die min of meer instemmen met een soberheidsbeleid. Tot de socialistische politici die hun geloof in industiele protectie en voortzetting van het tot nu toe gevoerde economische beleid niet verloren hebben, behoren Mermaz, de voorzitter van de Nationale Vergadering, Joxe, de voorzitter van de socialistische parlementaire fractie, Bérégovoy, minister voor solidariteit, en Riboux, Mitterrands meest invloedrijke vriend in de Franse industrie. Hoe meer van hen in het nieuwe kabinet komen, hoe minder radikaal Mitterrands bekering tot het soberheidsbeleid zal zijn geweest.

The Times (2213. hoofdart.) oordeelt zeer positief over het bereikte compromis. Het komt in grote trekken overeen met wat de geldmarkten verwachtten, en het is gezien de houding der speculanten ook logisch dat de mark meer revalueerde dan de franc devalueerde. Onder de oppervlakte ontwikkelen zich al complementaire beleidslijnen; het Westduitse beleid wordt zachter en het Franse harder. En convergentie van het economisch en monetair beleid is tenslotte het doel van het EMS.
De houding van Groot-Britannié noemt The Times ontmoedigend. Afwisselend bepleiten voorstanders van gezond geld of van volledige werkgelegenheid een actief lidmaatschap van het EMS als middel tot bevordering of obstructie van het door de Britse regering gevoerde beleid. De notie dat koersstabiliteit op zichzelf een meer vitale steun aan de economie zou geven, vindt nauwelijks aanhang. Wanneer deze houding in vele landen blijft bestaan is er weinig kans dat mooie woorden worden vertaald in wereldwijde-actie.
(Europa van Morgen. NRC/H'blad, De Standaard, Trouw. Het Parool, Wereldwijzer)

EG

EUROPESE RAAD

Op 21 en 22 maart heeft in Brussel de Europese Raad plaatsgevonden – de bijeenkomst van de regeringsleiders van de EG-lidstaten.
De Nederlandse premier Lubbers noemde na afloop de vergadering ,,meer een top om te bouwen dan om te oogsten".
Het was nog een duidelijk ,,understatement" want de jongste Europese topconferentie in Brussel heeft geen enkel besluit opgeleverd. Het kon ook niet anders. Sinds het topoverleg van december vorig jaar, in Kopenhagen (pag. 8/2 e.v.-1983). is er vrijwel geen enkele vooruitgang geboekt bij het oplossen van problemen waarmee de Europese Gemeenschap geconfronteerd wordt.
Daar kwam bij dat sommige conferentiegangers wel andere (binnenlandse) problemen aan hun hoofd hadden: bondskanselier Helmut Kohl was bezig met de vorming van zijn nieuwe regering en de Franse president, François Mitterrand, stond voor een ingrijpende hervorming van zijn regering.
Het jongste topberaad dat de ..raad van de uitbreiding" had moeten worden, heeft ook op dit gebied niets opgeleverd. De hangende problemen op het gebied van olijfolie, groente en fruit waarvoor de landbouwministers een oplossing hadden moeten aandragen bestaan nog levensgroot. De ,,Europese Raad" heeft dan ook niet veel anders kunnen doen dan de landbouwministers opdragen daarover zo snel mogelijk een besluit te nemen.

Economie

Het enige positieve puntje dat uit de tweedaagse vergadering van de staats- en regeringsleiders in Brussel naar voren is gekomen is dat men het erover eens werd dat er zo snel en zo goed mogelijk gereageerd dient te worden op de signalen dat de economie bezig is zich voorzichtig te herstellen. Wel werd daarbij aangetekend dat er nauwlettend op toegezien moet worden dat de inflatie niet opnieuw gaat stijgen.
Het Europese topberaad in Brussel heeft nog een Nederlands nieuwtje opgeleverd in zoverre dat daar duidelijk werd dat premier Lubbers nadenkt over een voorzichtige ombuiging van het Nederlandse economische beleid. Hij sprak daar overigens in tamelijk vage bewoordingen over. Toch liet Lubbers blijken dat hij zonder de financiële saneringspolitiek te willen opgeven. denkt aan een meer stimulerend beleid om daarmee een klimaat van afzetgroei te scheppen.

Als voorbeeld noemde hij de tegenvallende Nederlandse aardgasopbrengsten. Als men afziet van het onmiddellijk compenseren van die tegenvallers door nieuwe bezuinigingen zou zulks volgens de Nederlandse premier ..zeker een bijdrage' aan een meer stimulerend beleid opleveren. Lubbers heeft de Europese Commissie overigens gevraagd te evalueren of langzamerhand de tijd niet gekomen is om een terughoudend overheidsbeleid te vervangen door het scheppen van een klimaat met een bepaalde afzet-groei. ,,Dat is overigens iets anders dan rechtstreeks investeringsimpulsen geven", zo zei hij in Brussel.
Plaats voor echt optimisme over de ontwikkeling van de economie is er nog niet. Maar toch wees de Duitse bondskanselier, Helmut Kohl, in zijn openingsrede op het feit dat er zich aanwijzingen voordoen dat de economie weer aan de beterende hand is.
Dit blijkt ook uit een Commissie-document dat speciaal voor dit topberaad was opgesteld.

Als gunstige factoren noemt de Commissie: de ontwikkelingen die zich momenteel in de Verenigde Staten voordoen. het dalen van de rentevoeten en de neerwaartse ontwikkeling van de olieprijzen. Dit alles maakt. zo zegt de Europese commissie. dat de Europese Gemeenschap wellicht in 1983 een economische groei met 0,4% zou kunnen bereiken (tegen 0.2% gemiddeld vorig jaar).
De inflatie zou dit jaar kunnen dalen tot een Europees gemiddelde van 8,6% tegen nog 10,5% in 1982. Als de gunstige voortekenen niet bedriegen dan zal men volgend jaar pas echt de vruchten kunnen plukken. De Commissie blijft echter voorzichtig De crisis is nog lang niet overwonnen, zo schrijft ze en ook Bondskanselier Kohl legde daar de nadruk op.
Zelfs al zou de economie werkelijk aan gaan trekken dan zal de Gemeenschap in de eerste jaren nog niet verlost worden van de grote plaag die werkloosheid heet. Het aantal werklozen zal voorlopig nog hoog blijven. Nu zijn er al 12,4 miljoen mensen zonder een baan in de EG-landen en dat betekent dat 11,1% van de beroepsbevolking zonder werk is. Verontrustender nog is dat meer dan 20% van de Europese jongeren geen baan heeft. Voor dat grote probleem hebben de staats- en regeringsleiders overigens geen andere formulering in hun ,,conclusies" kunnen bedenken dan dat ze het erover eens zijn ,,dat alle lidstaten in de Gemeenschap thans doeltreffende maatregelen moeten treffen om verbetering te brengen in de werkgelegenheidssituatie van de jongeren". terwijl men ,,nota neemt van het voornemen van de Commissie om concrete voorstellen in te dienen".
De Europese Ministerraad moet in juni (op de topconferentie die dan in Stuttgart gehouden wordt) ,,verslag uitbrengen over de op nationaal en communautair niveau geboekte vooruitgang."

In de marge van de Europese topcon-



De deelnemers aan de Europese Raad.
Eerste rij v.l.n.r.: De Deense premier Poul Schluter. de Griekse premier Andreas Papandreou. de Ierse premier Garret FitzGerald. de Britse premier Margaret Thatcher. de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl. de Franse president François Mitterrand. de voorzitter van de Europese Commissie Gaston Thorn. de Italiaanse premier Amintore Fanfani, de Nederlandse premier Ruud Lubbers en de Belgische premier Wilfried Martens.
Tweede rij v.l.n.r.:De Griekse minister van buitenlandse zaken Ioannis Charalambopoulos, de Luxemburgse minister van buitenlandse zaken Colette Flesch, de Europese commissaris François-Xavier Ortoli (half zichtbaar achter mevr. Thatcher). de Franse minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson. de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo (gedeeltelijk zichtbaar achter Helmut Kohl). de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher. de Luxemburgse premier Pierre Werner. achter deze de Deense minister van buitenlandse zaken Uffe Elleman Jensen, verder de Britse minister van buitenlandse zaken Francis Pym, de Ierse minister van buitenlandse zaken Peter Darry, de Nederlandse minister van buitenlandse zaken Hans van den Broek en de Belgische minister van buitenlandse zaken Leo Tindemans (gedeeltelijk zichtbaar achter Ruud Lubbers).

ferentie werd in Brussel ook een vergadering belegd van het Europese Vakverbond. het EVV Daar werd minder voorzichtige taal gehoord Dat EVV vindt dat het de hoogste tijd is dat EG-lidstaten en de Gemeenschap met investerings- en werkgelegenheidsprogramma's komen waa tenminste 1% van het bruto nationaal produkt in wordt gestoken
Het EVV eiste een Europees plan voor arbeidstijdverkorting. waar de ,,conclusies" van de top slechts een „eventuele bestudering van het vraagstuk van de werktijd' aanstippen Ook wil het EVV speciale maatregelen voor kwetsbare groepen zoals jongeren en vrouwen.
Wim Kok, de voorzitter van de Nederlandse FNV. gaf in Brussel als zijn mening dat de kracht van de Neaerlandse economie beter aangewend had kunnen worden voor een stimulerend economisch beleid. Hij gebruikte het woord .,schandalig" voor het feit dat de kracht van de gulden niet gebruikt is voor het stimuleren van de investeringen.
De zich aftekenende veranderingen in de economie. die in de ,.conclusies" van de Europese Raad met ,.herstel" worden aangeduid, zullen zeker ook een belangrijk onderwerp zijn op de komende wereldeconomische topconferentie die eind mei in Williamsburg wordt gehouden.
De Europese Raad is tot de uitspraak gekomen dat zo'n economisch herstel ook van bijzonder belang is voor de ontwikkelingslanden en dat het .,geschraagd moet worden door een onderling afgestemd beleid van de deelnemers aan die top". Groot belang wordt gehecht aan het behoud en de verdere intensivering van de wereldhandel. inclusief de handel met de Derde Wereld. als integrerend deel van een beleid om een gunstig klimaat te scheppen voor afzetmogelijkheden zonder nieuwe inflatie".

Betrekkingen met VS

Op die top moet echter ook over minder plezierige zaken gesproken worden. want een landbouwhandelsoorlog tussen Europa en de Verenigde Staten hangt nog steeds in de lucht. Daarom is de top tot de uitspraak gekomen .,dat een echte dialoog tussen Europa en de Verenigde Staten over de handel in landbouwprodukten alleen kan worden bestendigd op basis van wederzijds respect en eerbiediging van de akkoorden die naar aanleiding van de Tokio-ronde zijn gesloten".
Premier Lubbers is van mening dat een overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Verenigde Staten over de landbouwhandel zelfs een verdeling van de markten zou kunnen inhouden, maar een echt mandaat voor de Europese Commissie om met Amerika te onderhandelen is er nog steeds niet.

Uitbreiding EG

Zoals reeds gezegd: Spanje en Portugal hadden de hoop dat het tijdens het topberaad in Brussel tot duidelijke uitspraken over de uitbreiding van de Europese Gemeenschap zou komen. maar daar is niets van in huis gekomen. Uitstel werd het sleutelwoord.
Wel kwam er de uitspraak dat .,de Europese Raad absoluut van mening is dat nu wezenlijke vorderingen gemaakt moeten worden bij de onderhandelingen met Spanje en Portugal ,.en de Europese Ministerraad werd verzocht ..hiertoe alles in het werk te stellen". De Europese Raad sprak ook de verwachting uit dat de Ministerraad „in staat zal zijn voor juni mededeling te doen van aanzienlijke vorderingen". Maar in Brussel bestaat er veel scepsis over die mogelijkheid.
Het is namelijk zo dat de landbouwministers nog nergens staan met een regeling voor de typisch .,zuidelijke" produkten, zoals olijfolie en groente en fruit.
Voor olijfolie moet ,,een lange overgangsperiode worden vastgesteld", aldus de Europese Raad, en het is geen geheim dat dan aan een periode van minstens tien jaar gedacht wordt. De landbouwministers waren voor het topoverleg al tot de conclusie gekomen dat een ondersteuning van de olijfolieproduktie, na de Spaanse en Portugese toetreding. plus de bescherming van producenten van groente en fruit in Frankrijk, Italië en Griekenland, zoveel geld zullen gaan kosten dat de staats- en regeringsleiders eerst maar eens een oplossing moesten verzinnen. Dat is niet gebeurd en daarmee is de uitbreiding van de Europese Gemeenschap toch weer wat meer op de lange baan geschoven.
Die tendens is nog versterkt door een vertragingsmanœuvre van de Franse president Mitterrand. Die heeft laten weten dat geen enkel nieuw beleid in de Europese Gemeenschap gevoerd kan worden zolang een aantal hindernissen niet uit de weg geruimd is en dat wegnemen van die hindernissen kan volgens hem niet binnen de bestaande instellingen. Erg veel duidelijkheid over wat hij daarmee bedoelde is er niet ontstaan. Maar niemand in Brussel twijfelde eraan dat wat de Franse president ook bedoeld mag hebben, het hem zeker niet te doen was de Spaanse en Portugese toetreding sneller dichterbij te brengen.

Financiën. Britse bijdrage

Het derde onderwerp (na de economisch/sociale situatie en de uitbreiding) van hel Europese topoverleg was dat van financiering van de Europese Gemeenschan. Over hoe het in de toekomst financieel met de Gemeenschap moet gaan heeft de Europese Commissie onlangs een „groenboek" uitgebracht. Daarin komen nog geen harde voorstellen voor maar het is meer een discussiestuk.

Veel aandacht hebben de staats- en regeringschefs daaraan niet besteed. Ze hebben ..nota genomen" van het .,voornemen van de Commissie om zo spoedig mogelijk specifieke voorstellen in te dienen" en de Europese Raad .,verwacht dat deze voorstellen rekening zullen houden met de ontwikkeling van de communautaire beleidsvormen, de problemen in verband met de uitbreiding. de budgettaire onevenwichtigheden en de noodzaak om de begrotingsdiscipline te versterken". Daar kan de Commissie het mee doen.
In verband met het scheppen van nieuwe financiële middelen wilde premier Lubbers slechts kwijt dat er .,geen unanieme conclusies konden worden getrokken" (daar was het ook nog wat vroeg voor). maar dat zijn indruk was ..dat zeker enkele landen bereid zijn de ééri percentgrens te doorbreken. maar andere niet". Dat doorbreken van de één percent-grens betekent het meer aan de gemeenschappelijke kas willen afstaan dan de huidige één percent van de BTW-opbrengst. .,Er zijn wel bepaalde openingen gegeven maar die bleven uiterst bescheiden". zo vatte de Nederlandse premier het samen.
Wel bevestigde hij nog dat wat van tevoren al verwacht was, namelijk dat ,.het Verenigd Koninkrijk met kracht naar voren had gebracht dat het op de juni-top een oplossing wil bereiken voor het probleem van hun bijdrage".

De Britse premier, mevrouw Thatcher. boekte in zoverre nog een winstpunt dat in de ,.conclusies" van de Europese Raad toch nog iets concreets kwam te staan over haar bijdrage-probleem. ,.De uit de compensatie voor het Verenigd Koninkrijk voortvloeiende cijfers voor 1983 zullen in de ontwerpbegroting voor 1984 worden ingeschreven". aldus de Europese Raad.
Volgens waarnemers in Brussel riskeert de Raad hiermee een scherpe confrontatie met het Europees Parlement. Dat heeft namelijk de laatste maal. toen er een eindeloos gevecht geleverd is over compensaties aan Londen voor het jaar 1982, duidelijk laten weten dat deze ad-hoc-oplossing de laatste diende te zijn. Het Parlement vindt dat er maar één oplossing mogelijk is: de problemen die het Verenigd Koninkrijk heeft dienen definitief geregeld te worden in het kader van een globale herstructurering van de Gemeenschapsbegroting.

Vervoerbeleid. Zure regen

Het slotcominuniqué van de Europese

Raad dat geen communiqué was maar dat verscheen onder de aanduiding ,,conclusies van de voorzitter", behelsde ook nog wat andere zaken.
Zo heeft premier Lubbers er een verzoek aan de Europese Ministerraad in weten te krijgen over ,,het bespoedigen van de totstandkoming van een Europees vervoerbeleid", een zaak die voor Nederland van belang is en waar ons land de laatste tijd steeds meer de nadruk op legt.
Er is aandacht gevraagd speciaal voor verbetering van de grensformaliteiten.
Voorts is opgenomen de noodzaak van de dringende maatregelen van de aan bossen toegebrachte schade door zure regen.

Midden-Oosten

Tijdens het Europese topberaad in Brussel zijn ook zogeheten EPS-onderwerpen aan de orde geweest, dat wil zeggen onderwerpen die men behandelt in het raam van de Europese Politieke Samenwerking. Die vormen in de regel voornamelijk het onderwerp van het beraad van de ministers van buitenlandse zaken.

De ,,conclusies" die hierover werden bereikt spreken alleen over de situatie in het Midden-Oosten. Hans van den Broek, de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, legde er in Brussel de nadruk op dat de conclusies zeker niet mogen worden uitgelegd als een nieuw initiatief van de Gemeenschap ten aanzien van de problemen in dat werelddeel.

De conclusies zeggen dat het initiatief dat de Amerikaanse president Reagan op 1 september vorig jaar nam ,,een weg naar vrede aangeeft". Het vredesvoorstel van de Arabische topconferentie van Fez zien de EG-landen als een aanwijzing dat de Arabische landen ,,bereid zijn" tot een vredesregeling te komen.
Voorts wordt gezegd dat de conclusies die bereikt werden tijdens de recente bijeenkomst van de Palestijnse nationale raad (het Palestijnse parlement in ballingschap dat onlangs vergaderde in Algiers) ,,kunnen en moeten bijdragen aan het vredesproces." In dit verband juichen de tien EG-lidstaten ,.de gesprekken tussen Jordanië en de PLO (de Palestijnse bevrijdingsorganisatie) toe". De PLO en het Palestijnse volk zouden de gelegenheid aan moeten grijpen om zich voor vredesonderhandelingen uit te spreken. aldus de conclusies.
De Europese ministers vinden dat de plannen van president Reagan en die van de Arabische topconferentie van Fez met elkaar zouden moeten worden ,,verzoend". een soort in elkaar schuiven van die twee plannen dus.

Zoals bekend sluit het initiatief van de Amerikaanse president het vormen van een onafhankelijke Palestijnse staat uit. In zijn voorstellen gaat het slechts om autonomie voor de Palestijnen op de westelijke Jordaanoever en in de Gaza-strook en dat in associatie met Jordanie. Reagan ziet geen rol voor de PLO weggelegd.
De Arabische landen hebben met hun conclusies van het topberaad van Fez, bij een impliciete erkenning van Israël, de vorming van een autonome Palestijnse staat op het oog. Zij beschouwen de PLO als de enige vertegenwoordigster van het Palestijnse volk.
In de conclusie wordt er geen doekjes om gewonden dat de Tien niets op hebben met de Israëlische nederzettingenpolitiek. Ze veroordelen de uitbreiding van bestaande nederzettingen en het stichten van nieuwe. ,,Die nederzettingen zijn in strijd met het internationale recht" en ze vormen ,,een belangrijk en groeiend obstakel voor de vredesinspanningen", zo wordt gezegd.

De Tien hebben de steun die ze wensen te geven aan de souvereine en onafhankelijke staat Libanon bevestigd Zonder enig uitstel moet de Libanese regering in staat gesteld worden haar autoriteit over het gehele territorium weer te vestigen Dat vereist een snelle terugtrekking van de strijdkrachten van Israël Syrie en van de PLO De Tien hebben steun gegeven aan de pogingen die de Verenigde Staten doen om zo'n situatie metterdaad te bereiken Ze hebben alle betrokkenen opgeroepen om zonder uitstel tot onderhandelingen te komen en ze blijven steun geven aan de rol die de Verenigde Naties en de multilaterale strijdmacht voor de handhaving van de vrede spelen

De Nederlandse premier, Ruud Lubbers, deelde na afloop van het topgesprek in Brussel nog mee dat Frankrijk ,.uitdrukkelijk"had verzocht geen nieuwe initiatieven te onplooien over de problematiek van het Midden-Oosten. Minister Van den Broek had eerder al verzekerd ,.dat de Tien er geen behoefte aan hadden het lopende onderhandelingsproces in dit gebied te doorkruisen".
Men achtte een initiatief van de Gemeenschap niet nodig op een moment ,,dat de Verenigde Staten druk bezig zijn een oplossing te vinden voor het Libanese en Palestijnse probleem en terwijl ook met koning Hoessein van Jordanie nog druk overleg wordt", aldus Van den Broek.

Conflict Iran–Irak

In de conclusie van de Europese Raad over het Midden-Oosten hebben de Tien ook uiting gegeven aan hun ,,groeiende zorg over het voortdurende conflict tussen Irak en Iran". Volgens de Tien vormt dat conflict een ,,steeds meer serieuze bedreiging voor de veiligheid en de stabiliteit van de betrokken regio". De Tien hebben er hun ,,diepe spijt" over betuigd dat ,,geen van de tot nu toe genomen vredesinitiatieven er in geslaagd is de gevechten te stoppen". Ze hebben opgeroepen tot een ,,staakt het vuren, het afbreken van alle militaire operaties en een terugtrekken van de strijdkrachten naar de internationaal erkende grenzen". Voorts hebben de Tien voor wat de Iranese-Irakese oorlog betreft opgeroepen tot een rechtvaardige en eervolle regeling waarover onderhandeld moet worden in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Veel meer dan gedachtenwisselingen heeft het jongste Europese topgesprek in Brussel niet opgeleverd. Helmut Kohl kondigde aan dat de juni-top in Stuttgart een ,,echte top" moet worden.
EG-Commissievoorzitter Gaston Thorn sprak zich in dezelfde zin uit. Thorn vond dat de ,,maximale spanningen" die zich in de Europese Gemeenschap voordoen verhinderd hebben dat er nu besluiten vielen. ,,Toch heeft de topconferentie wel impulsen opgeleverd", zo luidde de mening die hij na afloop gaf.

(Europa van Morgen)

(Vor. ber. pag. 8/2 e.v.-1983)

FRANKRIJK

BUITENLANDSE BEZOEKEN (VERVOLG)

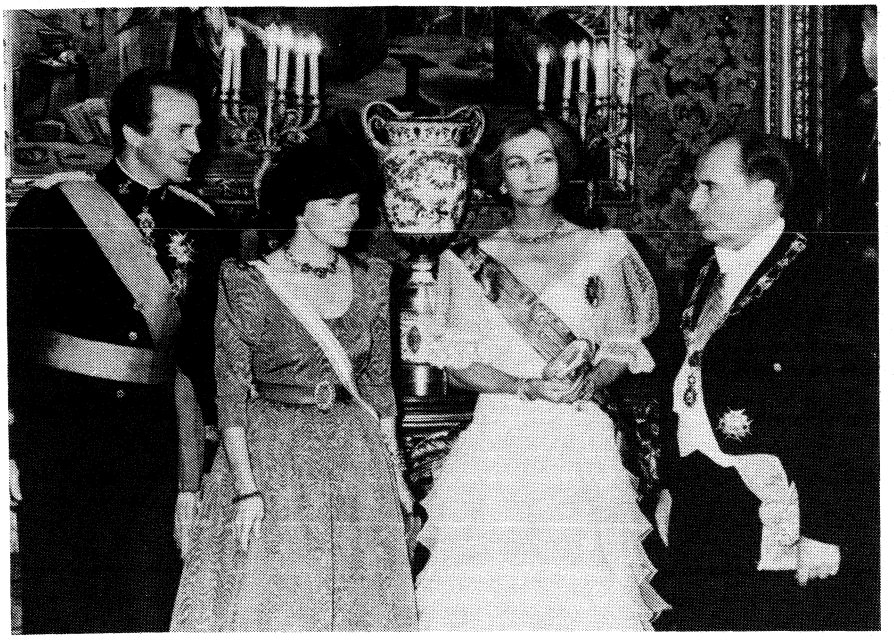
Hieronder volgen de belangrijkste bezoeken die president François Mitterrand, premier Pierre Mauroy en minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson aan het buitenland brachten sinds juni 1982.
Op pag. 166 e.v. staan de buitenlandse bezoeken vermeld die door bovengenoemde personen werden afgelegd tussen okt. 1981 en juni 1982.

Mitterrand in Oostenrijk

Tijdens het bezoek dat president Mitterrand op 16-17 juni 1982 aan Wenen bracht, spraken Mitterrand en de Oostenrijkse bondskanselier Bruno Kreisky af de bilaterale Frans-Oostenrijkse betrekkingen weer op gang te brengen.
Verder werd een gemeenschappelijke verklaring uitgegeven waarin een Israëlische terugtrekking uit Libanon werd gevraagd.

Mitterrand in Spanje

Van 22-24 juni 1982 bracht de Franse president een officieel bezoek aan Spanje (zie ook pag. 77813-1982).
Na afloop van het bezoek legden de woordvoerders van de Franse president, en speciaal diens minister van buitenlandse zaken Cheysson, de nadruk op de uitstekende verstandhouding die Mitterrand volgens hen had bereikt met de Spaanse koning Juan Carlos.
In Madrid sprak de Spaanse premier Calvo Sotelo met gedempt optimisme over de mogelijke resultaten van de komende ontmoetingen tussen de wederzijdse ministers van buitenlandse zaken en landbouw plus een commissie, om het verouderde uitleveringsverdrag tussen de beide landen te herzien.
Maar een daadwerkelijke verbetering in de koele verhoudingen die voor het bezoek al, zoals Mitterrand zelf erkende, weerspiegeld werden door ,,sceptische Franse en vijandige Spaanse" perscommentaren, zou meer concrete beslissingen vereisen.



De Franse president tijdens zijn officiële bezoek aan Spanje V.l.n.r. de Spaanse koning Juan Carlos, Danielle Mitterrand. koningin Sophie van Spanje en de Franse president Mitterrand.

Mitterrand had zich bij dit bezoek, dat vooral op zijn eigen initiatief plaatsvond, toegelegd op een ,,openhartige discussie van de globale betrekkingen tussen de twee buurlanden" met koning Juan Carlos.
Deze zei hem op een galadiner dat .,er geen sprake kan zijn van vriendschap, solidariteit of samenwerking" als Spanje niet onverwijld toegelaten werd tot de EG.
Voorts zei de Spaanse koning dat Europa geen veilige haven moest bieden aan terroristen die ,,via geweld de sociale en politieke orde die in vrijheid door onze volkeren is gekozen" omver wilden werpen.
Mitterrand probeerde de koning er van te overtuigen dat Frankrijk, wat het EG-probleem betrof, alleen probeerde het Noordeuropese landbouwegoïsme te breken en een gunstige regeling voor Middellandse-zeeprodukten te krijgen waar Spanje later van zou profiteren.
,,Eenmaal in de EG zal Spanje op natuurlijke wijze snel aan dezelfde zijde komen te staan als Frankrijk", zei Mitterrand, ,,maar nu zal ik niet het risico nemen om een extra misère toe te voegen aan de huidige misère van Europa."

De Franse president op bezoek in Hongarije

Van 7-9 juli bracht president Mitterrand een bezoek aan Hongarije. Het was zijn eerste bezoek aan een communistisch land, dat door Frankrijk werd beschouwd als een Oosteuropees land ,,dat als geen ander openstaat voor het westen, waar de mensenrechten het beste schijnen te worden nageleefd en het dagelijks leven het minst moeilijk is", aldus een verklaring in Parijs.
Mitterrand sprak in Hongarije o.m. met partijleider Janos Kadar. Tijdens een banket op 7 juli spraken beiden zich uit voor een herleving van de Oost-West-dialoog en toonden zij zich verheugd over de hervatting van de Amerikaans-Russische onderhandelingen over een vermindering van de strategische wapens.

Mitterrand bracht voorts de wens van zijn land naar voren voor een ,,echte coëxistentie". Tegelijkertijd sprak hij de hoop uit dat de tussen de Fransen en Hongaren bestaande verschillen in een dialoog overwonnen konden worden.

Officieel bezoek Mitterrand aan Athene

Op 1-2 september bracht de Franse president op uitnodiging van de Griekse president Karamanlis een officieel bezoek aan Griekenland.
Centraal in de gesprekken tussen Mitterrand en Karamanlis stonden de Frans-Griekse betrekkingen ten opzichte van de EG.
In een tafelrede wees Karamanlis er op, dat Europa zich door de internationale economische crisis in een gevaarlijke situatie bevond. Toch moest het een grote rol spelen bij het garanderen van de wereldvrede. Mitterrand zegde toe de Griekse wens naar een nieuwe EG-hulp volledig te ondersteunen.
Op 2 september had Mitterrand een enkele uren durend onderhoud met de Griekse premier Andreas Papandreou. Bij dit gesprek waren ook de ministers van volksgezondheid, sociale zaken en cultuur van beide landen aanwezig.
Tijdens een daarop volgende persconferentie bracht Mitterrand de tussen beide regeringen bestaande verregaande overeenstemming naar voren. Er bestond een gemeenschappelijke politieke wil om te komen tot een nauwere economische samenwerking, zoals Frankrijk die ook met Mexico en India in de praktijk bracht. De in Parijs al enige tijd verwachte Griekse opdrachten voor gevechtstanks en Mirage-2000-gevechtsvliegtuigen, alsmede voor een telefooncentrale. een metro in Athene, de bouw van een nieuwe luchthaven in Athene en een spoorlijn van Athene naar Thessaloniki werden evenwel niet ondertekend.
Ten aanzien van de gebeurtenissen in het Midden-Oosten benadrukte Mitterrand dat er tussen Frankrijk en Griekenland ,,een verschil, maar geen tegenstelling" bestond.
Hij wees erop dat Athene de PLO als enige vertegenwoordigster van het Palestijnse volk ook diplomatiek had erkend. maar dat Parijs daarentegen in de PLO een kracht zag. die een bestanddeel kon zijn van een toekomstige Palestijnse staat. De Palestijnen moesten een gebied krijgen, dat hun vaderland kon worden en anderzijds moest Israël als soevereine staat erkend worden met garanties voor zijn bestaan.
Wat de Cyprische kwestie betrof was de Franse president van mening dat de Cyprioten recht hadden op eenheid en soevereiniteit. Hij ging echter niet in op de door Papandreou geuite wens tot internationalisering van deze kwestie.
Tegelijk met Mitterrand bracht ook PLO-leider Arafat een bezoek aan Athene. Tot een ontmoeting tussen die twee kwam het echter niet.

Mitterrands tweede Afrika-reis

Ter gelegenheid van de negende Frans-Afrikaanse top, die op 8-9 okt. in Kinsjasa (Zaire) werd gehouden, bracht de Franse president van 6-11 okt. een bezoek aan de vier Franstalige Afrikaanse staten Boeroendi, Rwanda, Zaire en Kongo.
Op weg naar Kinsjasa ontmoette Mitterrand op 6 okt. in de hoofdstad van Boeroendi de president van dat land Jean-Baptiste Bagaza (foto op pag. 186) en sprak hij over de bijzondere

betrekkingen die tussen Frankrijk en de Franstalige landen van Afrika bestonden (na de Belgische koning was de Franse president het tweede westerse staatshoofd dat een bezoek bracht aan Boeroendi).
Naast de toestand in Afrika stond in de gesprekken de wens van Boeroendi centraal om meer economische hulp van Frankrijk te krijgen die gebruikt zou worden voor het onderwijs, het leger. de volksgezondheid, de ontwikkeling van een kleurentelevisiesysteem en de bouw van een congrescentrum. Hierop liet Mitterrand weten dat de Franse ontwikkelingshulp in 1983 verhoogd zou worden.

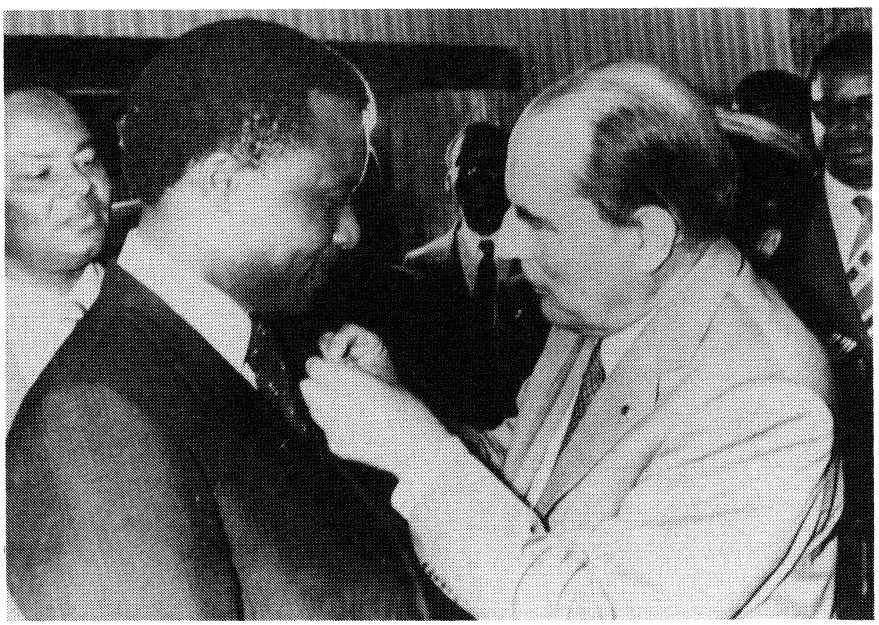
Op 7 oktober had Mitterrand, die werd vergezeld door de Franse ministers Claude Cheysson (buitenlandse zaken), Jean-Pierre Cot (ontwikkelingssamenwerking) en Louis Mexandeau (PTT), in Rwanda's hoofdstad Kigali een ontmoeting met de Rwandese president Juvenal Habyarimana.
Tijdens deze ontmoeting werd voornamelijk gesproken over bilaterale economische vraagstukken.

Rwanda behoorde tot de twintig armste landen ter wereld en was wat zijn export betrof voor 80% afhankelijk van de uitvoer van koffie. voornamelijk naar de Verenigde Staten.
Mitterrand verklaarde dat de ,,dollar-olie-spiraal'' zijn land dwong de hulp vooral op de armere Franstalige landen te concentreren. De hulp aan hen zou verdubbeld worden.
Nadat de Franse president in Zaire de Frans-Afrikaanse topconferentie had bijgewoond waaraan 37 landen deelnamen, reisde hij door naar Kongo. Cheysson reisde voor gesprekken over Namibië en bilaterale vraagstukken door naar Tanzania en vervolgens naar Nairobi (Kenia) waar hij op 12 okt. de voorzitter van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid, president Daniel Arap Moi. verslag uitbracht over de in Zaire gehouden topconferentie.
Het was voor het eerst sinds de onafhankelijkheid van Kongo in 1960 dat een Franse president een staatsbezoek aan dit land bracht.
Hoofdthema van de gesprekken tussen Mitterrand en de Kongolese president Sassou-Nguesso vormde de bilaterale economische betrekkingen. Andere onderwerpen waren de toestand in Tsjaad en in de Centraal Afrikaanse Republiek, alsmede een verbetering van de economische en culturele betrekkingen tussen Kongo en het westen na de recent tot stand gekomen liberalisering van het Kongolese socialisme.
Aan het einde van zijn bezoek zei Mitterrand op een persconferentie dat hij een ,,onrechtvaardigheid'' had willen herstellen die zijn land ten opzichte van zijn vroegere kolonie had begaan.

Veertigste Frans-Duitse top

Op 21-22 okt. 1982 werd in Bonn de 40-ste halfjaarlijkse Frans-Duitse top gehouden. Het resultaat van de besprekingen was dat de Duitse Bondsrepubliek en Frankrijk nauwer zouden gaan samenwerken op militair-strategisch gebied. Mitterrand had hierover gesproken met de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl en ook de wederzijdse ministers van buitenlandse zaken en defensie hadden overleg gevoerd.
Op de afsluitende persconferentie rekende de Franse president af met recente speculaties dat er een soort atoom-as tussen Bonn en Parijs zou komen of dat zelfs een Franse ,,atoomparaplu'' in de toekomst de Amerikaanse in Europa zou Kunnen vervangen.
De Franse president legde vooral uit waarom het in de gesprekken niét was gegaan. Niet om de Franse nucleaire strategie zo te veranderen, dat de Bondsrepubliek zich er bij zou kunnen aansluiten. Niet om een technologietransfer van Frankrijk naar de Bondsrepubliek – die was geopperd in verband met de neutronenbom die de Fransen sinds enige tijd konden maken. Niet over een financiële deelname van Bonn aan de Franse force de frappe (kernmacht). En er was ook niet gesproken over financiële problemen met betrekking tot de stationering van Franse strijdkrachten in de Bondsrepubliek.
Wel was gesproken over de modernisering van de tactische wapens, aldus de Franse president. En dat leverde dan toch weer nieuwe speculaties op.

In 1991 zou de Franse middellange-afstandsraket Pluto vervangen worden door de Hades, die een drie keer grotere reikwijdte had. Een met de Pluto afgeschoten neutronenbom vanaf de westelijke oever van de Rijn zou hoe dan ook op Duits gebied terecht komen. Daarom hadden de Westduitse autoriteiten altijd grote bedenkingen tegen dit Pluto-systeem. Nu de Hades er aankwam. zouden die bedenkingen belangrijk zijn verminderd.



Bij zijn aankomst in de Kongolese hoofdstad Brazzaville reikt de Franse president Mitterrand het „légion d'honneur''. een Franse ridderorde, uit aan de Kongolese president Sassou-Nguesso.

Uit de mededelingen na afloop van het bezoek bleek dat voor het eerst het militaire deel van het negentien jaar oude Elysée-verdrag, waarbij de Frans-Duitse samenwerking werd geregeld, werd gehanteerd. Er kwam een permanente commissie, die de bijeenkomsten van de ministers van defensie ging coördineren. Deze commissie kon weer subcommissies instellen, die zich met bepaalde thema's bezighielden.

Tijdens het overleg in Bonn maakte de Westduitse minister van defensie Manfred Wörner duidelijk dat er voorlopig van militaire samenwerking bij de ontwikkeling van een nieuwe tank niets terecht kon komen. Er was geen geld voor en van Westduitse kant was er ook geen behoefte aan een nieuwe tank. De Westduitse Leopard II was pas op de markt.
Bovendien waren er onzekerheden inzake de export van zulke gezamenlijke projecten. Frankrijk gold als actief wa-

penverkoper, de Bondsrepubliek had zich tot een restrictief beleid verplicht.

Mitterrand in Egypte

Van 24-26 november bracht president Mitterrand een bezoek aan Egypte ter ,,symbolisering" van de goede betrekkingen die sinds het aan de macht komen van Mitterrand in juni 1981 tot stand waren gekomen.
Naar aanleiding van dit bezoek stelden zowel de Egyptische president Hosni Mubarak als zijn staatsminister van buitenlandse zaken. Boutros Ghali. vast dat de ,,betrekkingen tussen Egypte en Frankrijk uitstekend zijn".
De Frans-Egyptische relatie was al goed onder Mitterrands voorganger Giscard d'Estaing, maar is onder de huidige president van Frankrijk nog beter geworden. omdat Frankrijk ,,nu een belangrijke rol speelt tegenover de Derde Wereld", aldus Boutros Ghali.
Gespreksonderwerpen tijdens Mitterrands bezoek waren de bilaterale betrekkingen (Frankrijk speelde een vooraanstaande rol onder meer ten aanzien van Egyptes bewapening) en het Midden-Oosten.
Tijdens een toespraak op een banket dat Mubarak hem op 24 nov. aanbood sprak Mitterrand opnieuw over het Palestijnse recht op een eigen staat. Hij deed daarbij een beroep op de PLO Israël te erkennen.
,,De Franse houding is vooral gebaseerd op de erkenning van het recht van volkeren en het recht van staten," zo zei Mitterrand tijdens het banket. ,,Israël heeft het recht op overleving achter veilige, erkende en gegarandeerde grenzen. Het Palestijnse volk heeft recht op zelfbeschikking en recht op een vaderland in de vorm die ze zelf wensen", aldus de Franse president. Hij noemde wederzijdse erkenning van Israël en de Palestijnen ,,een eerste stap die kan leiden tot vrede in het gebied".
Mubarak drong aan op terugtrekking van Israël uit Libanon en op een ,,oplossing van het Palestijnse probleem die rekening houdt met het recht van de Palestijnen op zelfbeschikking en het bestaansrecht van Israël".
Tijdens een gemeenschappelijke persconferentie in Cairo op 25 nov. riep Mubarak de PLO op de staat Israël eenzijdig en onvoorwaardelijk te erkennen. Volgens de Egyptische president zou een dergelijke erkenning het voor de Verenigde Staten mogelijk maken om rechtstreeks met de PLO te gaan praten.

Volgens Mubarak ,,heeft de PLO niets te verliezen" en kon zij de erkenning later altijd weer intrekken als de gesprekken met Israël niets opleverden.



De Franse president (l.) na aankomst op de eerste dag van zijn driedaagse staatsbezoek aan Egypte in gesprek met zijn gastheer en collega Mubarak

Hij stelde echter wel dat wederzijdse erkenning de ideale oplossing zou zijn. ,,Maar", zei Mubarak, ,,zelfs als Israël de Palestijnen niet erkent is er geen probleem. We kunnen een praktische oplossing van dat probleem aan de onderhandelingstafel bereiken. Een Palestijnse erkenning van Israël kan de VS helpen een dialoog met hen te beginnen, zoals is beloofd. Dat zal de vredesinitiatieven een nieuwe aanzet geven."

Mitterrand toonde zich tijdens dezelfde persconferentie weer een voorstander van wederzijdse erkenning van de PLO en Israël. Hij zei te hopen, dat niet alleen de PLO Israël erkende, maar dat ook de andere Arabische landen dat zouden doen. ,,Tegelijkertijd hopen wij dat Israël het recht van de Palestijnen op zelfbeschikking erkent," aldus de Franse president.
Mitterrand stelde dat zijn regering voortdurend contact onderhield met de PLO. maar dat hij PLO-leider Arafat niet zou ontmoeten totdat de PLO een wat Mitterrand noemde ,,meerpolitieke positie" innam. De Franse president wees erop dat ,,Frankrijk geen organisatie kan erkennen die de vernietiging van een staat als uitgesproken doelstelling heeft."

Officieel bezoek Mitterrand aan India. Frankrijk levert verrijkt uranium aan India

Van 27-30 november bezocht de Franse president India. Enkele uren voor zijn aankomst in de Indiase hoofdstad New Delhi werd bekend gemaakt dat Frankrijk en India een akkoord hadden gesloten over de levering van Franse kernbrandstof voor de Indiase nucleaire installatie in Tarapur bij Bombay die van Amerikaanse makelij was.

Deze centrale werd opgezet in het kader van een in 1963 gesloten overeenkomst tussen India en de Verenigde Staten. Dit akkoord zou 30 jaar geldig zijn. Maar sinds 1979 hadden de Verenigde Staten hun leveranties geheel gestaakt, met als argument dat de nieuwe Amerikaanse wet inzake de non-proliferatie van kernwapens (1978) leveranties verbood aan landen als India – die het non-proliferatieverdrag niet hadden ondertekend en evenmin internationaal toezicht op hun centrales toelieten.

India wees het non-proliferatieverdrag en voorwaarden als internationaal toezicht af als discriminatie van de nucleaire .,have-nots" en benadrukte dat het geen plannen had om een atoombom te maken.
De Indiaas-Amerikaanse overenkomst werd gesloten in een tijd waarin het Internationale Atoombureau in Wenen (IAEA) nog niet bestond. Bij een trilaterale overeenkomst in 1971 waarbij India en de Verenigde Staten waren betrokken. nam het IAEA de verantwoording over voor het toezicht op Tarapur. zoals vastgelegd in de overeenkomst van 1963.
Maar de bepalingen van de Indiaas-Amerikaanse overeenkomst waren minder streng dan die het IAEA na 1971 in het algemeen begon te voeren. Het toezicht werd ook steeds strenger, vooral na de oprichting van de Londense Club.
Bij de onderhandelingen met Frankrijk had India volgehouden dat het geen andere voorwaarden zou accepteren dan die van het akkoord van 1963. Frankrijk drong echter aan op extra voorwaarden, met als argument dat het als lid van de Londense Club internationale verplichtingen had.
Een van de controversiële voorwaarden was de ,.vervolg"-clausule die bepaalde dat het toezicht niet alleen voor Tarapur zou gelden maar voor iedere Indiase nucleaire faciliteit die afgewerkte brandstof van Tarapur zou gebruiken. Dan was er de „perpetuïteitsclausule" volgens welke de leverancier nadat de overeenkomst

was afgelopen de controle hield over de centrale en de gebruikte brandstof.
Uiteindelijk was Frankrijk voor de Indiase druk gezwicht en zou het India brandstof leveren volgens de termen van de Indiaas-Amerikaanse overeenkomst van 1963 zoals die bij het trilaterale akkoord van 1971. waarbij het IAEA zijn intrede deed, werd omschreven. Dat betekende dat de Indiaas-Franse overeenkomst niet de vervolg- en perpetuiteitsclausules bevatte.
Frankrijk had hiervoor een wettelijke rechtvaardiging waarvan de rechtsgeldigheid volgens deskundigen puur fictie was. Frankrijk zou de brandstof leveren volgens de overeenkomst die India en de Verenigde Staten ondertekenden lang voordat de Londense Club in 1978 werd opgericht. En de richtlijnen van de Club golden alleen voor overeenkomsten die na 1978 waren gesloten, aldus Frankrijk.

Na afloop van het bezoek van Mitterrand noemden Franse en Indiase functionarissen het bezoek een nieuw mijlpaal in de relaties tussen de twee landen.
Weinig concrete resultaten werden echter bekendgemaakt – afgezien van de sluiting van het nucleaire akkoord – hoewel Franse functionarissen zeiden dat een aantal militaire en handelsovereenkomsten op komst was.
Op een persconferentie ontkende Mitterrand op 29 nov. dat er enig verband was tussen de Franse bereidheid kernbrandstof te leveren voor de kerninstallatie van Tarapur en toekomstige Indiase wapenaankopen.
Frankrijk had India kort daarvoor al 40 Mirages-2000 verkocht. Gepraat werd nog over de levering van meer Mirages, Puma-helikopters, Exocet-raketten en 105 mm-kanonnen.

Mitterrands derde Afrikareis

Van 13-18 jan. 1983 bezocht de Franse president op zijn derde Afrikareis de drie Franstalige landen Togo, Benin en Gabon.

Mitterrands bezoek aan Togo (13-15 jan.) begon precies op de dag dat het 20 jaar geleden was dat Togo's oud-president Sylvanus Olympio werd vermoord. Tevens was het op die dag 16 jaar geleden dat de huidige Togolese president Gnassingbe Eyadema een staatsgreep had gepleegd waardoor hij op 14 april 1967 officieel aan de macht was gekomen.
Sinds de onafhankelijkheid van Togo op 27 april 1960 had geen Franse president dit land nog bezocht.
Na afloop van zijn gesprekken zei Mitterrand in de Togolese hoofdstad Lomé: ,,Ik zal er zelf op toezien dat Frankrijk u trouw zal blijven". Hij beloofde dat Parijs zijn hulp aan Togo niet zou verminderen en ook technische hulp zou geven. Tevens werd gesproken over een eventueel grotere fosfaatafname door Frankrijk. Mitterrand nam verder op zich de Togolese wensen bij de internationale financiële instellingen uiteen te zetten en nog in de loop van dat jaar een belangrijke poging te doen om de onevenwichtige handelsbalans weer te herstellen.

In Benin (15-16 jan.). waar sinds de onafhankelijkheid (1 aug. 1960) ook nog geen Franse president op bezoek was geweest, riep Mitterrand de industrielanden op eindelijk ernst te maken met een ,,werkelijke samenwerking" met de landen van de Derde Wereld
Tijdens een banket op 16 jan. in Cotonou waarschuwde Mitterrand voor het gevaar van een buitenlandse interventie in het conflict-Tsjaad (pag. 625 e.v.-1982), hetzij door een supermacht, hetzij door één van de buurlanden. Tsjaad kon zijn problemen zelf wel met democratische middelen oplossen.
Wat het vraagstuk van de Westelijke Sahara betrof pleitte Mitterrand voor de zelfbeschikking van de Saharabevolking via een referendum.

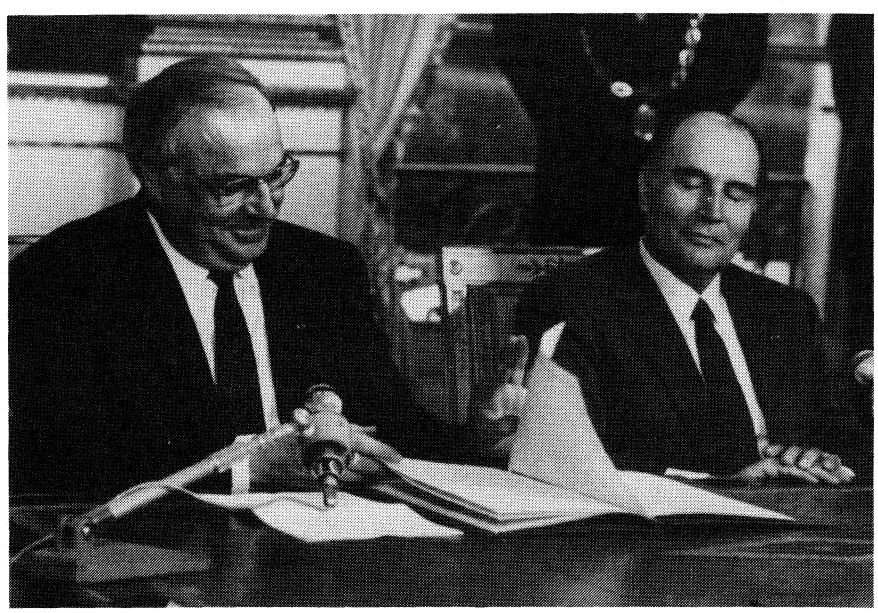
In Gabon (17-18 jan.) verzocht de president van dat land, Omar Bongo, om een kerncentrale van gemiddelde grootte met het oog op het post-aardolietijdperk. Volgens Le Figaro (19-1) zou de capaciteit hiervan 300 MW moeten bedragen.

Mitterrand antwoordde hierop dat er in wezen tegen zo'n project, dat natuurlijk binnen het raam van internationale controles en verordeningen afgewikkeld moest worden, geen bezwaren bestonden maar dat men er wel rekening mee moest houden dat Gabon over nog niet benutte energiebronnen als waterkracht beschikte en verder dat Frankrijk geen grotere kerncentrales meer bouwde.
President Bongo ried voorts de 26.000 in zijn land wonende Fransen, onder wie 850 ontwikkelingswerkers. aan zijn beleid te accepteren. Zo niet dan zouden zij u-orden uitgewezen. Gabon was niemands ,.melkkoe" of ,,jachtgebied".
Aansluitend ging hij in op de veroordeling van 37 leden van de oppositionele „Beweging voor de nationale vernieuwing" (Morena) in november 1982 en zei dat hun straffen zouden worden opgeschort. ,,Het pardon is altijd de beste wraakneming geweest", zo verklaarde Bongo.

Twintig jaar Frans-Duitse *samenwerking*

Op 20 jan. 1983 arriveerde president Mitterrand in het Westduitse Bonn ter gelegenheid van de viering van het twintigjarige bestaan van het Frans-Duitse samenwerkingsverdrag van 22 jan. 1963.

In een toespraak voor het plenum van de Bondsdag zei Mitterrand dat de Franse atoomwapens bij het wapenoverleg in Genève niet verdisconteerd mochten worden.
,.De Franse nucleaire macht blijft onaf'hankelijk en bedenkt u wel: alleen de Franse president beslist en dat betekent dat de onzekerheid voor een eventuele agressor groter wordt."
En hij verklaarde verder o.m.: ,,Devrede in Europa is alleen door het evenwicht van de afschrikking behouden gebleven. Dat is misschien betreu-



De Westduitse bondskanselier Helmut Kohl slaat de pagina's om van het originele exemplaar van het Frans-Duitse samenwerkingsverdrag. dat op 22 januari 1963 werd gesloten door de toenmalige staatshoofden van beide landen. Charles de Gaulle en Konrad Adenauer. De Franse president Mitterrrand kijkt toe.

renswaardig maar zolang er geen collectieve veiligheidsorganisatie bestaat kunnen wij ons het middel om deze vrede te veilig te stellen niet uit de hand laten nemen."
Hij riep ,,de leden van de NAVO Öp hun onderlinge eensgezindheid en solidariteit in alle helderheid te bevestigen".

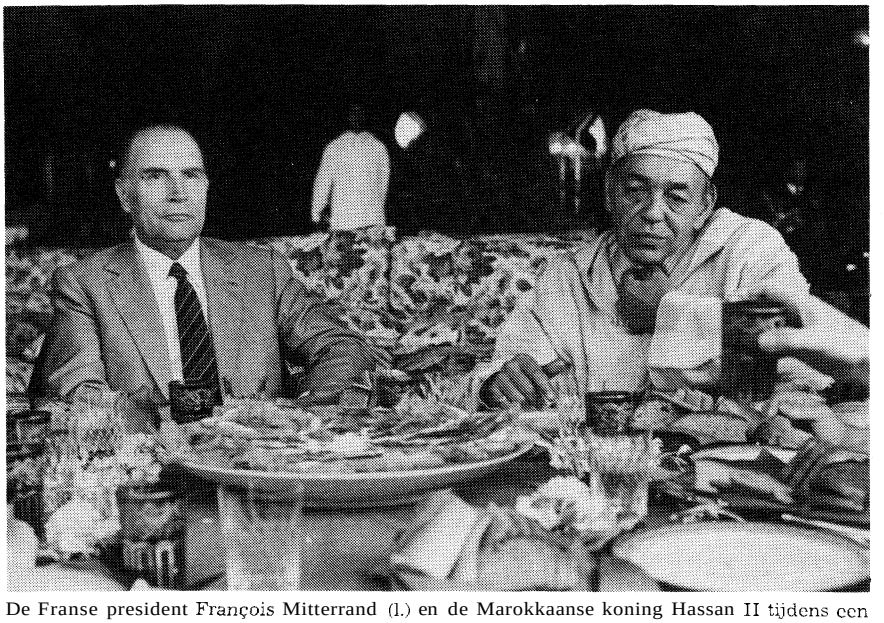
De Franse president sprak over het Frans-Duitse verdrag en roemde ,,het Duitse volk als een groot. moedig en edel volk dat wij Fransen nu kennen en hebben leren beminnen".
Diezelfde dag begaf de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl zich voor de viering van de Frans-Duitse samenwerking naar Parijs waar hij zich verheugd toonde over het feit dat Parijs en Bonn dezelfde opvattingen hadden t.a.v. de veiligheid.

,.Onze analyse is dezelfde", zo zei hij op 21 januari in Parijs. Kohl zei het er mee eens te zijn dat ,,de herbewapening van de Sowjet-Unie het evenwicht van de militaire krachten in Europa in gevaar brengt, de vrede onzekerder maakt en dus gecorrigeerd dient te worden. Het beste zou zijn dat de twee partijen (VS en SU) van een hele categorie wapens afzien."

Ofjìcieel bezoek Mitterrand Marokko

Van 27-29 jan. 1983 bracht de Franse president Mitterrand zijn eerste officiële staatsbezoek aan Marokko.
Doel van het bezoek was de tussen beide landen bekoelde betrekkingen na 18 maanden van „turbulences" (onrust) via samenwerking te verbeteren.
Over de resultaten van het bezoek berichtte Serge Maffert in Le Figaro (31-1) het volgende:

In Marokko hebben president Mitterrand en zijn gastheer. koning Hassan II. in de euforie van hervonden vriendschap hun dromen de vrije teugel gegeven.
Mitterrand heeft het oude idee van Pompidou overgenomen van een mediterrane entente voor politieke, economische en culturele samenwerking tussen de Europese en de Noordafrikaanse landen rondom de Middellandse Zee. Koning Hassan droomt van een modern Marokko met kernenergie, zonder Polisario. zonder economische problemen, in vrede levend met de buurlanden.
Waarom zou koning Hassan hier niet naar mogen streven? Regeringen moeten idealen en streefdoelen op lange termijn hebben. Een evenwichtige samenwerking tussen Frankrijk en de drie Maghreb-staten is stellig ook een belangrijk beleidspunt voor de Franse regering.
Het is echter. zoals men dagelijks kan zien, niet gemakkelijk, want er is nog geen Maghrebijnse en geen Europese eenheid; er is eerder een afnemende eenheid. Het enige punt dat Tunesië, Algerije en Marokko gemeen hebben, is een diepgeworteld wantrouwen jegens de EG. nu deze met Griekenland, Spanje en Portugal wordt uitgebreid. De .,mediterrane" conferentie welke Mitterrand voorstelt is juist bedoeld om dit wantrouwen te doorbreken, maar men begrijpt niet hoe een dergelijke conferentie ooit zou kunnen slagen.
Een andere fundamentele hinderpaal is het diepgewortelde wantrouwen tussen Algerije en Marokko, ontstaan door een groot aantal factoren, sommige van zeer oude datum; dit wantrouwen is thans herleefd in de kwestie-West-Sahara. Het was duidelijk te bemerken hoe voorzichtig Mitterrand zich hierover uitliet, want wát Frankrijk ook zegt. het bevindt zich tussen hamer en aambeeld.
De steun – werkelijke of voorgewend – welke Parijs enige maanden geleden aan Algerije verleende, heeft de betrekkingen met Marokko doen verkoelen. Het gevolg was dat de Verenigde Staten hun invloed in Marokko uitbreidden, wat een paniek veroorzaakte bij Franse politici en economen. Bij zijn driedaags bezoek heeft Mitterrand geprobeerd orn het getij te keren; men zal moeten afwachten of dit succes zal hebben.
Frankrijk is gedwongen om in Noord-Afrika uiterst soepel op te treden. Alle onderwerpen zijn gevaarlijk: de EG en Polisario, maar ook de emigratie naar Frankrijk. het moslem-integrisme. dat vooral in Algerije toeneemt, de economische wanorde, de toekomst van de leiders en liet wederzijds wantrouwen tussen regeringen en bevolkingen.



De Franse president François Mitterrand (l.) en de Marokkaanse koning Hassan II tijdens een lunch in de koninklijke tent op 29 jan. 1983 in Ait Chouarit. 120 km van Marrakech (Marokko).

Cheysson in Amman, Bagdad en Damascus

Van 11-15 febr. 1983 bezocht de Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, achtereenvolgens de Jordaanse hoofdstad Amman (11 febr.), de Iraakse hoofdstad Bagdad (12.13 febr.) en de Syrische hoofdstad Damascus (14-15 febr.).
Tijdens dit bezoek aan het Midden-Oosten bekrachtigde Cheysson de steun van Frankrijk voor Irak in diens conflict met Iran.

Cheysson in de Sowjet-Unie

Van 16-21 febr. 1983 bracht de Franse minister van buitenlandse zaken zijn eerste officiële bezoek aan de Sowjet-Unie. Hierbij werden de uiteenlopende standpunten tussen Parijs en Moskou, vooral op het gebied van de Euroraketten en de Franse kernmacht, niet verhuld.
Op 21 februari werd Cheysson anderhalf uur ontvangen door de Russische partijleider Andropow.
Op een lunch die de Russische minister van buitenlandse zaken Gromyko hem op 17 februari aanbood zei Cheysson: „Vrede is alleen mogelijk bij een wapenevenwicht in Europa en de wereld op een zo laag mogelijk peil."
Over het meetellen van de Franse raketten: ,,De veiligheid van Frankrijk kan niet afhankelijk worden van anderen, zelfs niet wanneer dit geallieerden zijn."

Ook hekelde hij dat er aan de uitvoering van de Akkoorden van Helsinki nogal wat schortte: ,,Ieder dient de vrijheid te hebben zich te uiten en om zonder restricties te kunnen reizen."
Al bij zijn aankomst had Cheysson over ,,bezette landen" gesproken. Nu meende hij dat een politieke oplossing in Afghanistan een groot politiek gevolg zou hebben ,,niet alleen in die regio maar in de hele wereld".
Over Polen ,,waarmee Frankrijk op zovele manieren is verbonden" maande Cheysson Gromyko dat ,,dewil van alle volken een vrijere en meer rechtvaardige uiting moet vinden". Gromyko antwoordde met een felle aanval op ,,de imperialistische ambities van de Verenigde Staten" die zich ,,aan internationale plundering" schuldig maakten.
Tegenover Andropow zette Cheysson eveneens het Franse standpunt uiteen, volgens welke Franse raketten niet bij



De Russische minister van buitenlandse zaken Andrei Gromyko (r.) en zijn Franse collega Claude Cheysson wisselen op 17 februari 1983 in Moskou documenten uit. waarin Russisch-Franse samenwerking op het gebied van wetenschap en technologie wordt geregeld voor de periode 1983-1993.

die van de NAVO opgeteld behoorden te worden, omdat Frankrijk geen deel uitmaakte van het NAVO-opperbevel. Andropow stelde daartegenover dat hij alle op de Sowjet-Unie gerichtte raketten wenste mee te tellen, dus ook de Franse (zie voor Andropows standpunt ook pag. 120/3).

Na zijn gesprek met Andropow zei Cheysson op 21 februari in Brussel dat de Sowjet-leiders vastbesloten waren in hun streven een aanzienlijk aantal op West-Europa gerichte kernraketten te behouden.

Cheysson zei dat Andropow in een ,,koel" betoog had vastgehouden aan de redenering dat de Sowjet-Unie recht had op evenveel kernwapens als ,,de andere kant".

De Franse minister noemde het gesprek met Andropow ,,uiterst hoffelijk". Hij had de Sowjet-leider een persoonlijke boodschap van president Mitterrand overhandigd, waarover hij niet meer wilde zeggen dan dat zij drie vellen besloeg en dat zij ,,een overzicht bevat van de verschillende elementen van onze politiek". Het bezoek had naar Cheyssons mening een Frans-Russische topconferentie ,,zeker wat dichterbij gebracht", maar op korte termijn viel zo'n ontmoeting niet te verwachten.

DE VERSOBERINGSPOLITIEK VAN DE REGERING-MAUROY

Op 10 maart 1982 waarschuwde de minister van begroting, Laurent Fabius, de regering voor de gevaren van een excessief begrotingstekort dat volgens hem in 1983 wel eens zou kunnen oplopen tot 200 mrd franc indien de geraamde uitgaven niet sterk zouden worden beperkt.

Hierop zei president Mitterrand in de ministerraad, dat bij de begrotingsvoorbereiding de werkgelegenheid ,,de enige prioriteit" diende te zijn, er geen nieuwe uitgaven mochten komen en de al begrote uitgaven dienden te worden herzien.

Het tekort mocht in geen geval liggen boven het Europese gemiddelde van 3% van het bruto nationaal produkt (de som van alle geproduceerde goederen en diensten).

Bescherming zwakke franc

Op 18 maart verhoogde de Banque de France, de centrale bank van Frankrijk, haar geldmarktrente (die de commerciële banken moesten betalen als ze geld bij haar wilden lenen) van 15% tot 17%. Deze manoeuvre was nodig om de koers van de franc te beschermen. De druk op de Franse munt was in de tien dagen daarvoor steeds zwaarder geworden.

Als oorzaak werd onder meer het de week daarvoor gepubliceerde betalingsbalans-tekort genoemd dat in het vierde kwartaal was gestegen tot 14,8 mrd franc (van 13,7 mrd in het derde kwartaal) en voor het jaar 1981 was gestegen tot 40,6 mrd, een verhoging van 22,6% vergeleken met 1980. Volgens ramingen op dat moment kon dit tekort in 1982 wel eens oplopen tot 100 mrd franc.

Op 25 maart kondigde de minister van economie en financiën, Jacques Delors, maatregelen aan die de koers van de franc moesten beschermen tegen speculatie.

Na het verlies van de regerende socialisten bij de kantonnale verkiezingen van 14 en 21 maart (pag. 287-1982) was de franc onder zware druk komen te staan toen francs massaal werden omgewisseld in dollars, Duitse marken en Nederlandse guldens.

Op 23 maart had minister Delors verklaard dat de Franse franc niet in waarde werd verminderd ,,ondanks de speculatie die de waarde van de munt heeft verlaagd tot een ongekend dieptepunt ten opzichte van de dollar en de Duitse mark. Elke speculatie tegen de franc is tot mislukken gedoemd, want Frankrijk heeft de omvangrijke reserves tot zijn beschikking van het Europese Monetaire Fonds. Frankrijk is van plan ten volle gebruik te maken van die middelen temeer daar er geen enkele reden is om de wisselkoers van de franc aan te passen", aldus Delors.

De door Delors op 25 maart aangekondigde maatregelen betroffen een aantal beperkingen voor particulieren en bedrijven.

Onder meer moesten exporteurs de opbrengsten die in het buitenland verkregen waren binnen twee weken op een Franse rekening storten. Voorheen was deze termijn vier weken. Bovendien moesten investeringen in het buitenland van meer dan 100.000 franc voortaan volledig in andere munteenheden worden gedaan. Tot dan toe gold de regel dat 75% van deze investeringen uit buitenlandse munteenheden en 25% uit Franse francs mocht bestaan.

Verder werden Franse burgers die zich in het buitenland vestigden na twee jaar wettelijk als niet-ingezetene beschouwd in plaats van na één jaar. Dit hield in dat er pas na twee jaar toestemming kon worden gevraagd om bezittingen naar het buitenland over te brengen. Deze maatregel had geen betrekking op buitenlanders die in Frankrijk woonden; die werden automatisch niet-ingezetene zodra zij het land verlieten.

Voor giften door een Fransman aan een niet-ingezetene van Frankrijk in het buitenland was voortaan toestemming nodig van de nationale bank. Ook voor het overmaken van geld dat werd gebruikt om in het buitenland een vakantiehuis te kopen was vooraf toestemming nodig.

Volgens Delors zouden de maatregelen de wisselwerking tussen de economie van Frankrijk en de economieën van andere landen niet nadelig beïnvloeden.

Verlichting van lasten voor het bedrijfsleven

Op 16 april kondigde premier Mauroy

een aantal maatregelen aan om de lasten van de ondernemers te verlichten. De ,,taxe professionnelle", de oude ,,patente" of vergunning voor ondernemingen gebaseerd op salarissen en kapitaalgoederen, werd in twee jaar met in totaal 11 rnrd franc, of 10% verminderd.
De kosten voor de staat moesten worden gedekt door verhoging van de BTW op luxe artikelen en een bijdrage door de banken.
Verder beloofde Mauroy dat tot juli 1983 de sociale lasten niet zouden worden verhoogd. Ten derde was er de belofte dat een deel van de verhoogde bijdragen voor kinderbijslag door de staat werden gedragen. Ten vierde kwam er de garantie dat er in 1982 en 1983 geen nieuwe werktijdverkorting – zoals die van 40 naar 39 uur dat voorjaar (pag. 283-1982) – langs wetgevende weg zouden plaatsvinden. Men liet verdere verkortingen over aan collectieve onderhandelingen.
Met de maatregelen hoopte de regering te bereiken dat de ondernemers meer zouden gaan investeren, hetgeen o.m. de werkgelegenheid ten goede zou komen.
De communisten protesteerden tegen de door de regering genomen maatregelen, die zij ,,cadeautjes aan de werkgevers" noemden.

Aanvullende begroting voor 1982. Injectie voor *genationaliseerde* industrie

Op 12 mei keurde de regering een aanvullende begroting voor 1982 goed die via een flinke geldinjectie (in totaal 11,9 rnrd franc aan nieuwe uitgaven) het tanend herstel op gang moest brengen terwijl het begrotingstekort van 95,5 rnrd franc er toch niet groter door mocht worden. Uit de begroting bleek dat de consument maar ook de pas door de staat overgenomen banken de grote verliezen en kapitaalbehoefte van de genationaliseerde industrie moesten dragen.
De genationaliseerde industrie kreeg een geldinjectie van totaal 9 rnrd franc. 3 rnrd franc daarvan dienden om de verliezen in vier van de vijf genationaliseerde conglomeraten alvast wat te dekken. Tegelijk zouden de genationaliseerde banken uit hun winsten 6 mrd franc aan nieuw kapitaal in de vorm van leningen ter beschikking moeten stellen (de totale behoefte in de genationaliseerde industrie werd geschat op 20 rnrd franc).
De gedwongen afgifte der banken uit hun winsten aan de genationaliseerde industrie betekende dat de minister van economie, Delors, het pleit had verloren. Hij had eerder beloofd dat de exploitatie der genationaliseerde banken zuiver commercieel zou blijven.
Daarnaast moest compensatie worden gevonden voor de op 16 april aan de ondernemersbond beloofde verlichting ten bedrage van 5 rnrd franc van de .,taxe professionelle". een belasting op bedrijven die jaarlijks 55 rnrd franc opbracht.
Daarbij kwam de eerder onvoorziene uitgave van 0,5 mrd franc voor het deel van de extraprijs die door de staat voor het Algerijnse gas betaald moest worden.
Tenslotte diende ook compensatie gevonden te worden voor ontheffing van huur- en huisbelasting voor 60-plussers die geen inkomensbelasting betaalden, hetgeen de inkomsten van de staat met 0,8 rnrd franc verminderde.
De nieuwe uitgaven of inkomstenverminderingen werden gedekt door verhoging van de BTW op industrieprodukten van 17,6 tot 18,6%, hetgeen 5,7 rnrd franc extra opleverde. Tegelijk werd de BTW op voedingsmiddelen voor massaconsumptie (brood, vlees, groenten enz.) verlaagd van 7 naar 5,5%, hetgeen 2,6 rnrd franc kostte. Het batig saldo voor de staat in deze operatie met de BTW bedroeg 3,1 rnrd franc.
Volgens de regering zou dit slechts 0,1% extra-inflatie opleveren, maar vele experts meenden dat dit veel hoger zou zijn.
Een deel der extra-uitgaven zou tenslotte worden gedekt door het regeringsfonds voor investeringshulp te verminderen met 2,15 rnrd franc.
Tegelijk besloot de ministerraad op 12 mei de communistische minister van transport Fiterman (gedeeltelijk) zijn zin te geven. De werkgevers in Parijs moesten 40% dragen van de métro-, bus- en treinabonnementen der werknemers. In 1983 werd dit zelfs 50%. Fiterman had oorspronkelijk gratis vervoer van en naar het werk geëist.
De vakbonden vonden dat de verlaging van de BTW voor voedingsmiddelen en de belastingverlichting voor 60-plussers met de laagste inkomens sociale ,,zoethoudertjes" waren en dat zij niet opwogen tegen de aantasting van de koopkracht voor de grote meerderheid der consumenten.
Op 18 juni werd in het parlement over de aanvullende begroting gestemd.

Tijdens tweede persconferentie kondigt *Mitterrand* de ,,tweede fase" van de verandering aan

Op 9 juni kondigde president Mitterrand, tijdens de tweede persconferentie sinds hij in mei 1981 werd gekozen, aan dat hij zijn economische koers niet zou wijzigen en hij omschreef de eerder door zijn ministers aangekondigde politiek van versobering als een ,,tweede fase" op de eenmaal ingeslagen weg.
Mitterrand gaf toe dat er ,,hindernissen" waren op de door hem gekozen weg van groei door consumptie en investeringen ter bestrijding van de werkloosheid. Die hindernissen waren liet voortduren van de economische wereldcrisis, het feit dat de toestand van het land in 1981 ongunstiger bleek dan verwacht en het tijdverlies dat was ontstaan omdat de regering zich allereerst met de grote hervormingen had beziggehouden.
Hij vergeleek de sociaal-economische politiek met de Tour de France, waarbij ,,deene etappe op de andere volgt" en na de etappe in vlak terrein een berg-etappe komt.
In deze berg-etappe, die hij als ,,tweede fase" aanduidde, zou het einddoel hetzelfde blijven en zou de koers niet veranderen. Het had geen zin ieder puntje waarmee de inflatie werd verlaagd te kopen met honderdduizenden nieuwe werklozen zoals in de VS en de Bondsrepubliek. ,,Niets is zo inflatoir als een werkloze". aldus de president.
Wel diende het begrotingstekort beperkt te blijven tot 3% van het nationaal inkomen. Mitterrand duidde daarmee aan dat er flink geschrapt moest worden in de uitgaven. Ook liet hij doorschemeren dat het reusachtige tekort in de kas voor steun aan werklozen mede gedekt zou moeten worden door hen "die een arbeidsgarantie hebben", d.w.z. door de ambtenaren en overheidsemployés die daartoe tot dan toe niet bijdroegen.
Wat betreft de middelen voor het voortzetten van de klassieke socialistische economische politiek bleef de president vaag.
Hij liet de uitwerking daarvan over aan de regering en kondigde een groot consultatieproces aan tussen de sociale partners en de regering dat in juli of in september zou moeten beginnen.
De middelen die hij noemde waren grote investeringen door de genationaliseerde industrie die in 1983 tot 26 mrd franc zouden oplopen (,,nu wij de macht hebben over het kapitaal") en die als voortrekker zouden dienen, evenals de innovatie en de nieuwe technologie. Daarnaast liet hij de mogelijkheid open van hernieuwde prijscontrole.

Loon- en prijsstop vergezelt devaluatie

Na een aanpassing van de wisselkoersen in het Europese Monetaire Stelsel (EMS) op 12 juni waarbij de Franse franc devalueerde (pag. 486/1-1982)

nam het kabinet op 13 juni een ,,soberheidsplan" aan waarin een loon- en prijsstop tot 1 november was vervat. Het doel hiervan was de inflatie in 1982 terug te brengen van 14,3% naar minder dan 10%.

De prijsstop gold voor alle stadia van produktie en distributie, voor alle diensten – dus ook voor de tarieven bij de vrije beroepen – en voor de huren. Uitgezonderd waren echter de verse voedingsmiddelen, zoals groenten en fruit, graan, suiker en melk alsmede de prijzen voor energie en dus de tarieven voor gas en elektriciteit. Volgens Delors zou de inflatie op die manier in de volgende vier maanden beperkt worden tot 2.5%. Dat betekende uiteraard, aangezien de lonen niet zouden stijgen. dat gemikt werd op een aanzienlijke vermindering van de koopkracht.
De loonstop betekende dat alle CAO's met indexatiebepalingen buiten werking werden gesteld en ook dat de dividenden werden bevroren. Uitzonderingen werden echter gemaakt voor de ininimurnlonen. kinderbijslag en minimumpensioenen die wel werden verhoogd.
Het soberheidsplan behelsde verder de belofte van een scherpe beperking van het begrotingstekort dat in 1982 de 120 mrd franc niet mocht overschrijden. Voor de begroting-l983 werd 20 mrd franc gereserveerd.
De tekorten in de kas van de ziekteverzekering zouden worden gedekt door premie-verhoging en besparingen. Het tekort in de kas voor werklozensteun dat in 1982 37 mrd franc bedroeg werd gedekt door voor het eerst ambtenaren en overheidspersoneel premies te laten betalen.
Ook zouden de hoogste uitkeringen (tot 20.000 franc per maand) scherp verminderen.
Tergelijk werd beloofd dat de begrotingsposten voor wetenschappelijk onderzoek, opleiding van jongeren en investeringen in de genationaliseerde bedrijven niet zouden dalen.

Na de ministerraad noemde premier Mauroy de nu nodige dwang en strengheid ,,de prijs die betaald moet worden om onze doelen te bereiken". De eerste fase van de politiek der grote verandering was geslaagd, zei hij. De economische groei was 3% (volgens Delors 2,5%; volgens de statistieken 1,5%). De tweede fase schiep nu de mogelijkheid om de binnenlandse markt te heroveren en de export weer op peil te brengen.
Volgens Delors zou het tekort op de handelsbalans door de devaluatie met 30 mrd franc verminderen. Dit tekort steeg tussen maart en april van 4,4 mrd tot 10,16 mrd franc.

In de tweede fase, die van de ,,bergetappe", waren nu volgens Mauroy alle inspanningen gericht op beheersing van het economische en financiële evenwicht, op investeringen in de genationaliseerde industrie en op solidariteit en sociale rechtvaardigheid.
Premier Mauroy kondigde een rondetafelconferentie aan met de sociale partners over de loon- en prijspolitiek. Ook zou hij spoedig in het parlement de vertrouwensvraag stellen.
Op 19 en 20 juni besloten zowel de Socialistische Partij (PS) als de Communistische Partij ,,larigueur" (het soberheidsplan) goed te keuren, maar zij onderstreepten daarbij dat dit niet moest ingaan tegen de „sociale gerechtigheid" waar de regering voor stond. Op 22 juni verklaarde de communistische partijleider Georges Marchais in Ajaccio (Corsica) dat het bevriezen van de salarissen ,,onrechtvaardig" was en ,,economisch helemaal niet noodzakelijk".
Op 23 juni kreeg de regering-Mauroy met 329 tegen 157 stemmen het vertrouwen van het parlement voor haar economisch beleid.
De motie van wantrouwen, die namens de oppositionele RPR (Rassemblement pour la République) door Jacques Chirac werd verdedigd, kreeg de steun van 157 afgevaardigden in het parlement.

Kabinetswijziging

Op 29 juni werd bekendgemaakt dat twee ministers, Nicole Questiaux van nationale solidariteit en Pierre Dreyfus van industrie. waren afgetreden. Questiaux zou zich niet hebben kunnen verenigen met de bezuinigingen waartoe de regering-Mauroy had besloten en werd opgevolgd door Pierre Bérégovoy. De opvolger van Dreyfus was Jean-Pierre Chevenement, die tevens minister van wetenschap en technologie bleef. Dreyfus trad om gezondheidsredenen af.

Jean Le Garrec, de staatssecretaris voor de uitbreiding van de overheidssector, wiens functie na het tot stand komen van de nationalisaties was opgeheven, werd gedelegeerd minister ten behoeve van de premier en werd belast met de werkgelgenheid.
Bérégovoy, die tot dan toe secretarisgeneraal van het Elysée was geweest, zou als minister van sociale zaken (zo heette het ministerie voortaan weer) worden bijgestaan door minister van arbeid Jean Auroux.


Pierre Bérégovoy

Informatieve bijeenkomst van de regering met de sociale partners

Op 15 juli ontving premier Pierre Mauroy met het sociaal-economische deel van het kabinet de vertegenwoordigers van de sociale partners om hen mee te delen hoe de regering de sociaal-economische politiek zou aanpakken nadat de loon- en prijsstop zouden zijn opgeheven.
Bij deze gelegenheid riep de premier de sociale partners op om voor 1982-1983 te streven naar looncontracten en af te zien van prijsindexering.
Mauroy legde er de nadruk op dat het voor de regering het belangrijkst was om een ,,zachte landing" te bereiken na november.
In ieder geval diende een nieuwe explosie van lonen en prijzen dan te worden voorkomen. De nu uitgestelde loonsverhogingen mochten dan niet ineens worden ingehaald. De nieuwe looncontracten waarover dan akkoorden per bedrijfssector of per bedrijf dienden te worden gesloten, moesten worden gebaseerd op de hypothese van een inflatie die duurzaam en sterk was verminderd. Aldus de premier.
Alleen de laagste lonen konden in de komende periode op handhaving van de koopkracht rekenen, aldus de premier, en die was alleen mogelijk indien de hogere inkomens minder snel stegen dan de prijzen.

Maar de regering zou ook de oorzaken van de inflatie aanpakken. Ten eerste door de concurrentie aan te moedigen. Daarbij ging het vooral om verandering van de 15 jaar oude wet die vestiging van supermarkten in bevolkingscentra bemoeilijkte teneinde de kleinhandel te beschermen (de z.g. wet-Royer). Ten tweede werden de bescherming en de informatie van de consumenten verder uitgebouwd. Ten derde zou een wet worden voorbereid om het volkssparen en de investeringen in de produktieve sector aan te moedigen. Ten vierde werden de verschillende indexatie-mechanismen zoals vaste commissiepercentages of monopolieposities in de handel herzien.

Knelpunten in de komende onderhandelingen tussen de sociale partners over de periode na de loon- en prijsstop dreigden de tekorten te worden in de werkloosheidskas en die van de ziekteverzekering.
Premier Mauroy kondigde aan dat de noodzakelijke extra afgifte voor de werklozenkas na november voor ambtenaren en ander overheidspersoneel zou gelden, dat tot dan toe geen premie hoefde te betalen omdat het niet ontslagen kon worden. Ook zouden de vrije beroepen voor het eerst premies moeten betalen. Maar de boeren en neringdoenden werden vrijgesteld. De eersten omdat de compensatiebedragen na de devaluatie van de franc als extra belasting werden gezien en de neringdoenden omdat zij al extra werden belast door de verhoging van

de BTW. Een deel van het gat in de werklozenkas werd bovendien gedekt door een extra belasting op inkomens boven de 25.000 franc per maand; dat leverde 6 mrd franc op.
Na december zouden dan de premies omhoog moeten, Ten aanzien van het tekort in de ziekenkas werden sterke beperkingen in de hulpverlening voorbereid en ook hier: premieverhogingen.

Na de vergadering met de premier waarschuwde de voorzitter van de ondernemersbond CNPF, Yvon Gattaz, dat de Franse bedrijven ernstig gevaar liepen nu de verhoging van de BTW, die op 1 juli inging, niet in de prijzen mocht worden doorberekend, Het kwam neer op een economische blokkade, aldus Gattaz, aangezien tegelijk hogere produktiekosten door verhoging van minimumlonen, energieprijzen, grondstoffen (door de duurdere dollar) en verhoogde sociale kosten de bedrijven dreigden de wurgen.
De verhoging van de BTW alleen al kostte de bedrijven ruim 5 rnrd franc.
Ook de nieuwe leider van de Communistische vakbond CGT, Henri Krasucki, tekende verzet aan. Hij bereikte dat de premier met zijn vakbond een speciale onderhandelingscommissie zou vormen om over de voorstellen van de CGT te praten. Volgens deze diende er een extra belasting te komen op inkomens boven de 23.000 franc per maand. Die kon 20 rnrd franc voor investeringen opbrengen.

Henri Krasucki was tijdens het 41ste congres van de CGT (Confédération Généralc du Travail), dat van 13-18 juni 1982 in Lille werd gehouden. Georges Seguy opgevolgd als secretaris-generaal.
Yvon Gattaz was op 15 dec. 1981 gekozen tot voorzitter van de ondernemersbond CNPF (Conseil national du patronat français). Met ingang van 1 januari 1982 had hij het voorzitterschap officieel overgenomen van François Ceyrac.

Loon- en prijsstop door parlement aangenomen

Op 20 juli werd het wetsontwerp inzake de loon- en prijsstop definitief door het parlement aangenomen. Premier Mauroy benadrukte hierbij dat de maatregel, die vier maanden van kracht was, geconsolideerd zou worden door een ,,behandeling van 18 maanden".
Tijdens de behandeling van het wetsontwerp had de regering in de Assemblee nationale (het parlement) drie keer de vertrouwenskwestie gesteld.
Op 28 juni kreeg een door de oppositie ingediende motie van wantrouwen 138 stemmen, op 12 juli 146 en op 20 juli 155 stemmen, terwijl voor een meerderheid 245 stemmen vereist waren.

Begroting-1983

Op 1 sept. 1982 keurde de ministerraad de ontwerpbegroting voor 1983, waarin volgens de regering het ,,realisme" zegevierde, maar die volgens de pers ,,het einde van alle (socialistische) dromen bevestigde".
Op de begroting voor 1983 stegen de uitgaven met 11,8% (tegen 27,7% het jaar daarvoor) en de inkomsten met 10%. Het tekort zou beperkt blijven tot 118 rnrd franc, of 3% van het nationale inkomen, zoals president Mitterrand had geëist.

Uitgegaan werd daarbij van een economische groei van 2% (voor 1982 was aanvankelijk de groei op 3% geschat, hij bleek achteraf slechts 1,7%), een inflatie van 8,3% (was in 1982 dank zij de loon- en prijsstop 12%) en een groei in de totale investeringen met 1.5%. De koopkracht van gezinnen zou op die manier in 1983 gemiddeld slechts met 0,9% groeien.

De belastingdruk (gemiddeld 18,3%) werd over het algemeen niet zwaarder. Wel bleef de extra werkloosheidsbelasting voor hogere inkomens gehandhaafd. Maar zij werd van 10 naar 7% teruggebracht voor degenen die meer dan 28.000 franc inkomstenbelasting betaalden (was 25.000). Om de communistische vakbond CGT te bevredigen werd een supertranche ingesteld van 65% belasting voor het deel van het inkomen boven 270.000 franc per jaar van alleenstaanden en 541.000 franc per jaar van echtparen. Maar tegelijk werd de drempel waarboven vermogensbelasting moest worden betaald verhoogd van 3 mln naar 3,2 mln franc en van 5 mln naar 5,4 mln franc indien daarin het bedrijfskapitaal was begrepen.
Bijna alle ministeries moesten inleveren. Hun uitgaven bleven gelijk zodat zij gezien de verwachte inflatie in feite met 8% moesten bezuinigen. Dat betekende ook dat de in de verkiezingsstrijd zo hoog opgespeelde politiek van werkgelegenheid door de overheid werd opgegeven. Er werden in 1983 slechts 13.000 arbeidsplaatsen bij de overheid gecreëerd, tegen in 1982 46.000.

Alle nadruk kwam hierdoor te liggen bij de investeringen voor wetenschappelijk onderzoek en in de industrie. De investeringen voor onderzoek, die in 1982 al vervijfvoudigden, stegen nu met 17,5%. Ruimtevaart (de satelliet Ariane) kreeg bijvoorbeeld 24,5% meer, elektronica 35% meer. Bij dit laatste ging het vooral om reorganisatie van de genationaliseerde industrieën voor informatica.
De regeringskredieten aan de industrie werden met 23,7% verhoogd tot het zesvoudige van die in 1981. Dat kwam er in feite op neer dat de genationaliseerde industrieën een kapitaalinjectie kregen van ongeveer 11 rnrd franc. Tenslotte werd ook de steun bij het scheppen van werkgelegenheid met. 31% verhoogd.

Lening van $4 mrd ter ondersteuning van de *franc*

Om een nieuwe devaluatie van de franc te voorkomen kondigde de regering-Maurog op 15 september de uitgifte aan van een internationale lening van $4 rnrd (28 rnrd franc) met een looptijd van i0 jaar. Het was de grootste lening die door een staat ooit op de Euromarkt was geplaatst.
Omdat werd geschat dat de Franse deviezenreserves bij de verdediging van de franc sinds de tweede devaluatie in juni (de eerste was op 4 okt. 1981, zie pag. 657 e.v.-1981) nog daalden van 35 rnrd tot 25 rnrd franc, betekende het voornemen dat de voorraad hiermee werd verdubbeld tot rond 50 rnrd franc.

Eén miljard dollar werd onmiddellijk opgenomen bij het afsluiten van de lening in oktober. de rest bleef beschikbaar als stand-by krediet waarop naar behoefte kon worden getrokken en terugbetaald.
In de ministerraad verklaarde president Mitterrand dat de lening bedoeld was ,,om te antwoorden op iedere nieuwe aanval van de internationale speculanten" en dat hierdoor duidelijk moest worden ,,dat de speculanten niet kunnen hopen op welke manier ook een devaluatie van de franc te kunnen afdwingen".
Minister van financiën Delors maakte duidelijk dat het besluit als een symbool moest dienen van de vastberadenheid bij de verdediging van de franc en de Franse wens om mee te blijven werken in het Europese Monetaire Systeem van de EG.

Om te tonen dat het ernst was om het vertrouwen van het bedrijfsleven te winnen besloot de regering op 15 september tegelijk dat de heffing van de vermogensbelasting op het werkend vermogen in bedrijven zou worden uitgesteld tot 1985.
Pas dan zou van het verschuldigde bedrag het totaal der investeringen sinds 1981 worden afgetrokken. De regering kwam daarmee tegemoet aan een eis van het ondernemersverbond en onder andere ex-premier Barre.

Over de reacties van de financiële markten op de Franse lening schreef The Financial Times op 17 september in een hoofdartikel het volgende:

De financiele markten hebben kalm gereageerd op het besluit van de Franse regering $4 mrd

van de banken te lenen ter ondersteuning van de positie van de franc. Frankrijk maakte geen crisis door vanwege gebrek aan reserves, doch besloot te lenen omdat Parijs, wellicht om de goudmarkt niet te verstoren, de enorme goudreserves niet wenste aan te roeren.
Dit zou reden tot alarm zijn geweest, doch om twee redenen waren de reacties rustig.

1) Op dc korte termijn beschouwd was het van groot belang een nieuwe devaluatie van de franc te voorkomen (na de eerste in oktober 1981) voor de cruciale gemeenteraadsverkiezingen in maart 1983. Een tweede devaluatie zou voor de Franse socialisten *een* ontluisterende bevestiging zijn geworden van verwachtingen van hun tegenstanders.

2) Op de lange termijn gezien was er reden tot vertrouwen gezien het door Parijs gevoerde beleid. dan wel was er reden tot het voordeel van de twijfel. De Franse regering is met een aantal pijnlijke beleidswijzigingen bezig, die in vele opzichten teruggrijpen op de fiscale benadering van Raymond Barre, premier onder president Giscard d'Estaing.

Deze poogde financiële stabiliteit te bevorderen in combinatie met structurele veranderingen. Hij verenigde een veel strenger fiscaal beleid dan thans normaal in industriele landen met relatief lage renteniveaus, gericht op het stimuleren van investeringen en groei.
De reactie hierop vanuit de particuliere sector (bedrijfsleven) was teleurstellend. Wel schiep dit beleid ruimte voor een omvangrijke stijging van de investeringen in de publieke sector, met name in de sectoren kernenergie, wegen en spoorwegen. De groei overtrof de Europese norm, doch de stagnerende particuliere sector leidde tot een voortdurende teruggang van het marktaandeel in exporten en tot nog meer teruggang op de binnenlandse markt.
De socialisten benaderden de economische problematiek met drastische interventie; omdat de particuliere sector niet reageerde op financiële prikkels werden de sleutelindustrieën genationaliseerd. Investeringen in de publieke sector werden zo naar produktie en onderzoek van hoogwaardige technologie gesluisd. Helaas werd deze ombuiging gecombineerd met een poging financiële stimulansen te verenigen met een straf monetair beleid, iets waarop Reaganomics van invloed lijken te zijn geweest. Als gevolg daarvan is de rente in Frankrijk thans zeer hoog vergeleken met de rentestand elders in de wereld. Dit leidde tot een scherpe daling van de particuliere investeringen, terwijl het fiscale tekort doorwerkte in de betalingsbalans. Deze problemen werden versterkt door een sterke mate van indexering van de lonen met gevolgen voor de concurrentiepositie, en het als gevolg van stijgende werkloosheid duurder geworden stelsel van sociale verzekeringen.

Deze fouten poogt de Franse regering thans te herstellen door een aanval op de loonindexering, een straffer fiscaal beleid en een poging de last van de sociale verzekeringen (thans meer dan 18% van de loonkosten) te reduceren. Deze concessies hebben veel politieke moed gevergd, doch de regering-Mitterrand heeft daarover na eerder intern meningsverschil eenstemmigheid bereikt. Parijs heeft zich thans gebonden aan het pogen de winstmarges te verhogen en de lopende rekening beter in evenwicht te brengen, hetgeen een dubbele aantasting betekent van de reële inkomens.
In de toekomst zal wellicht nog meer politieke moed worden gevraagd, d.w.z. de verleiding te weerstaan economische zwakheden op technologische en structureel vlak, die de concurrentiepositie verslechteren, te compenseren door een nieuwe devaluatie van de franc. De huidige activiteiten indiceren dat Parijs thans het voordeel van de twijfel verdient.

(*NRC/H'blad, Volkskrant, Le* Monde, Wereldwijzer, *AdG*)

AFRIKA

IVOORKUST

YAMOUSSOUKRO NIEUWE HOOFDSTAD

Op 21 maart aanvaardde de Nationale Vergadering, in buitengewone zitting bijeen, een wetsontwerp inzake de verplaatsing van de hoofdstad van Abidjan naar Yamoussoukro, de geboorteplaats van president Felix Houphouët-Boigny.

Het plan daartoe was begin januari geopperd in een interview van de burgemeester van Abidjan, Emmanuel Dioulo, met het Senagalese dagblad Le *Soleil*. Het werd vervolgens goedgekeurd door het politieke bureau van de regerende Parti Démocratique de la Côte-d'Ivoire (PDCI), aldus The Times (12-2), en op 9 maart door het kabinet. Volgens Le Monde (2-3) echter was reeds veel langer met een verplaatsing van de hoofdstad naar het 250 km ten noorden van Abidjan gelegen Yamoussoukro gerekend. In ongeveer tien jaar tijd waren voor diverse honderden miljarden francs CFA wegen van 250 km lengte aangelegd (incl. een zesbaansweg en kilometers lange boulevards met een breedte van enkele tientallen meters) en afwateringskanalen gegraven. Bij Yamoussoukro was een internationaal vliegveld aangelegd en in de stad waren ca. 50 scholen voor lager en voortgezet onderwijs gebouwd alsmede een half dozijn instellingen voor hoger onderwijs. Het aantal inwoners van Yamoussoukro was inmiddels toegenomen tot ruim 50.000 en verwacht wordt dat het inwonertal vóór het eind van dit decennium de 300.000 zal zijn gepasseerd. De huidige hoofdstad Abidjan, die in 1960 bij het onafhankelijk worden van Ivoorkust 50.000 inwoners telde, heeft nu reeds een bevolking van 1,8 mln. (Le Monde, The Times).

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET CHINA

Tijdens een bezoek aan Peking van de minister van buitenlandse zaken van Ivoorkust, Siméon Ake, besloten China en Ivoorkust op 2 maart diplomatieke betrekkingen te vestigen. In een communiqué nam minister Ake ,,nota" van de aanspraken van Peking op Taiwan en hij erkende de Volksrepubliek als ,,enige legale vertegenwoordiger van de totaliteit van het Chinese volk".
Taiwan, waarmee Ivoorkust sinds 1963 diplomatieke betrekkingen onderhield, schortte deze relatie op 3 maart op. (*Le* Monde 4-3).

LIBERIA

LIBERIA SLUIT GRENS MET SIERRA LEONE

Tijdens een gemeenschappelijke zitting besloten PRC en kabinet op 21 febr. de grenzen van Liberia met Sierra Leone te sluiten. Voorts werden 2.000 Liberiaaanse militairen in het grensgebied gelegerd, terwijl de Liberiaanse ambassadeur uit Sierra Leone werd teruggeroepen voor overleg.
Aanleiding tot deze maatregelen vormde een artikel dat op 19 febr. in de krant The Progress uit Freetown (Sierra Leone) was gepubliceerd. Daarin was beweerd dat president Doe zijn echtgenote Nancy had gedood, omdat zij betrokken zou zijn bij een komplot om de president te vergiftigen en de regering omver te werpen. (Op 25 febr. reed Nancy Doe in een open jeep door Monrovia met de president als chauffeur.)
De Liberiaanse maatregelen zouden van kracht blijven tot de autoriteiten van Sierra Leone een ,,bevredigende" verklaring hadden gegeven over ,,de herkomst van de bronnen van het artikel".
Op 22 febr. sprak de president van Sierra Leone, Siaka Stevens, in een telegram aan de Liberiaanse regering zijn bevreemding uit over deze zeer ernstige beschuldigingen van The *Progress*. Hij deelde de gevoelens van Doe en zijn volk over de publikatie en verzocht Liberia de hervatting van normale betrekkingen overeenkomstig de traditioneel broederlijke relatie van goede nabuurschap tussen beide landen te overwegen. Op 23 febr. maakte de regering van Sierra Leone de arrestatie van de uitgever van „The Progress", Pode Ijehame, bekend.
De president van Guinee, Sekou Touré, nodigde als bemiddelaar de beide presidenten Doe en Stevens voor een ontmoeting in Conakry uit, Beiden aanvaardden de uitnodiging, maar vervolgens weigerde Stevens te komen, omdat Doe het conflict had uitgebreid door te verklaren dat delen van Sierra Leone – het gebied tussen Sherbro en Sulima – in werkelijkheid tot Liberia behoorden, aldus The *Economist* (12-3).
Intussen liet president Stevens nog twee uitgevers arresteren wegens beweerde sensationele berichtgeving, maar de week daarop gelastte hij de vrijlating van alle drie uitgevers, aldus *AFP/The* Times (5-3).

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VERSOBERING IN FRANKRIJK

Nadat de regering van president Mitterrand in het eerste jaar dat zij aan de macht was (juni 1981-juni 1982) had geprobeerd via een koopkrachtinjectie de vraag naar binnenlandse goederen te vergroten waardoor de industrie en de economie gestimuleerd zou worden en de werkloosheid terug zou lopen. sloeg de regering een andere richting in toen dit niet bleek te werken.
De koopkrachtinjectie had er namelijk alleen maar voor gezorgd dat de import toenam. De Franse industrie was er niet door gestimuleerd. Bovendien was de export bij de import achtergebleven zodat er een groot tekorl op de handelsbalans was ontstaan.
Daarom nam de regering andere maatregelen. Nadat de Franse franc op 12 juni 1982 was gedevalueerd (pag. 486/1-1982) kwam de regering met een eerste soberheidsplan waarin een loon- en prijsstop tot 1 november was vervat (pag. 20611). Ook nam de regering een aantal importbeperkende en exportstimulerende maatregelen. Er kwamen lastenverlichtingen voor het bedrijfsleven, kapitaalinjecties in de industrie en een verlaging van de rente om de activiteiten in de industrie te stimuleren.
Toen het tekort op de buitenlandse handelsbalans begin 1983 nog zeer hoog bleek te zijn, de Franse franc bij voortduring onder druk stond en de regerende socialisten bij de gemeenteraadsverkiezingen van 6 en 13 maart ,,een waarschuwing van de kiezers hadden gekregen". devalueerde de Franse franc op 21 maart opnieuw en trad er op 22 maart een nieuwe, derde regering-Mauroy aan. Op 25 maart kwam de regering met een nieuw soberheidsplan.
Van een stimuleren van het begrotingstekort in de eerste anderhalf jaar was de regering nu overgegaan tot het terugbrengen hiervan.

Hierna volgen de ontwikkelingen die zich in Frankrijk voordeden sinds september 1982. Zij vormen een aansluiting op de ontwikkelingen die op pag. 204 e.v. staan vermeld.

Maatregelen om de begroting van de sociale verzekeringen weer in evenwicht te brengen

Op 29 sept. 1982 keurde de ministerraad een plan van minister van sociale zaken Pierre Bérégovoy goed dat beoogd was om de begroting van de Sécurité sociale, de sociale verzekeringen, weer in evenwicht te brengen. Het plan liep tot eind 1983 en er was zo'n 25 mrd franc voor nodig.
De premies wilde de regering niet verhogen voor gesalarieerden en werkgevers. wel gingen de premies voor mensen die vervroegd uittraden, de niet-gesalarieerden en de boeren omhoog.
Verder kwamen er o.m. extra accijnzen op alcohol en tabak en een eigen bijdrage van 20 franc per dag voor mensen die in een ziekenhuis waren opgenomen. Zij die dat niet konden betalen werden van de maatregel vrijgesteld.
Op 18 december werd dit wetsontwerp door het parlement aangenomen.

Exportstimulerende en importbeperkende maatregelen

Op 20 okt. 1982 trof de ministerraad een aantal administratieve maatregelen die de export moesten stimuleren en de import, van vooral Japanse elektronica, moesten beperken.
De buitenlandse tegoeden van genationaliseerde ondernemingen werden aan overheidscontrole onderworpen. Alle douaneformulieren moesten voortaan in het Frans zijn gesteld. Van alle goederen moest het land van herkomst bekend worden gemaakt. En de uitvoer van patenten werd streng gecontroleerd. ,,Oneerlijke" invoerpraktijken werden bemoeilijkt.
Verder zouden er handelsbesprekingen met afzonderlijke landen worden gevoerd om de onderlinge handelsbalans in evenwicht te brengen.
Exporteurs konden rekenen op belastingvoordeel en extra kredieten.
Het tekort op de buitenlandse handelsbalans bedroeg over de eerste negen maanden van 1982 73,5 mrd franc tegen 51 mrd franc voor heel 1981.
Door een stimuleren van de export en een beperken van de import hoopte de regering dit tekort te kunnen verminderen.

Op 22 oktober werd in de *Journal officiel* (de Franse Staatscourant) het besluit van de regering gepubliceerd dat inhield dat voortaan alle douanefaciliteiten inzake videorecorders afgehandeld moesten worden op een kantoortje in de stad Poitiers in het westen van Frankrijk. Hi-f-apparatuur werd omgeleid via Clermont-Ferrand.
Inklaring aan de grenzen of op de luchthavens zoals tot dan toe mogelijk was, werd m.i.v. 22 oktober verboden. Dat betekende dat importeurs alle recorders met vrachtwagens vanuit de havens of luchthavens moesten laten overbrengen naar Poitiers, waar een kleine staf van douaniers zich door de vereiste papiermassa's moesten heenwerken (Japanse statistieken toonden aan dat er in de januari-oktoberperiode 656.933 Japanse videorecorders Frankrijk waren binnengekomen).
Verder had de maatregel prijsstijgingen tot gevolg in verband met de extra



De derde regering-Mauroy. De vijf ministers op de achterste rij zijn van links van rechts: Marcel Rigout, Roger Quilliot. Michel Crépeau, Michel Rocard en Laurent Fabius. Voor hen staan eveneens van links naar rechts: Charles Hernu. Charles Fiterman. Jacques Delors. Pierre Bérégovoy, Edith Cresson. Claude Cheysson. Robert Badinter. Alain Savary en Max Gallo, de woordvoerder van het kabinet. Op de voorgrond president Mitterrand en premier Mauroy

transportkosten. Tenslotte wilde de regering in 1983 een extra heffing van 471 franc instellen op videorecorders. Dit voorstel werd op 19 november door het parlement aanvaard.

Controle op *lonen* en *prijzen* *na einde loon- en prijsstop*

Op 23 okt. 1982 vaardigde de regering vier verordeningen uit die het stijgen van lonen en prijzen moesten regelen na het einde van de loon- en prijsstop op 31 oktober.
De vier verordeningen hadden betrekking op de industrie, de handel, de dienstverlening en de openbare sector.
In de industrie moesten de bedrijven met de staat contracten sluiten die de inflatie moesten tegengaan. De produktiekosten mochten in die tijd (eind 1982 tot voorjaar 1983) maar zo'n 5% omhoog gaan. Uiteindelijk doel was te komen tot een jaarlijkse verhoging van minder dan 8%.

Na die overgangstijd, waarin de prijzen in de industrie onder controle zouden blijven. zouden de prijzen in het voorjaar van 1983 weer worden vrijgelaten. De bedrijven die zich dan niet aan hun contract hadden gehouden, moesten vervolgens met de staat over nieuwe contracten onderhandelen en bleven onder controle.
Voor de handel wilde de regering tot eind 1982 het prijspeil van 15 oktober handhaven. Vanaf 1 januari zouden er dan verschillende prijssystemen komen voor kleine winkeliers enerzijds en grote supermarkten anderzijds.
Met de dienstverlenende sector werden er, tot eind 1983. eveneens overeenkomsten gesloten die de prijzen zouden regelen.
De tarieven van de overheid mochten in 1983 niet meer dan 8% stijgen. Uitzondering op deze regel, vormden de tarieven van de EDF (Electricité de France) en GDF (Gaz de France). Deze bedrijven mochten hun tarieven meer verhogen omdat zij rekening moesten houden met de koers van de dollar en noodzakelijke investeringen. In de vier maanden dat de loon- en prijsstop van kracht was, waren de prijzen in totaal met 1,5% gestegen.
Nadat de loon- en prijsstop was afgelopen schreef E. G. Lachman op 2 november in het *NRC/H'blad* het volgende:

> De vakbonden. zelfs de communistische CGT, blaffen wel maar bijten niet, althans niet tot na de gemeenteraadsverkiezingen van maart.
> Deze conclusie werd gisteren in Parijs getrokken toen de loon- en prijsstop eindigde en deze gevreesde ..sortie de blocage" overging in een periode van scherp gecontroleerde lonen en prijzen, waarbij alle loontrekkers koopkracht moesten inleveren.

De loon- en prijsstop die op 12 juni. na de tweede devaluatie van de franc, werd ingesteld, bracht de inflatie zeer kunstmatig van 14 op 10% en vormde het begin van de scherpe wending naar de bezuinigingspolitiek. Deze werd nodig nadat de koopkrachtinjectie via grote sociale uitgaven en begrotingstekorten gedurende het eerste jaar van het Franse socialisme het land aan de rand van de economische afgrond had gebracht.
Gisteren gingen selectieve prijsverhogingen in. Het stokbrood ging van 1,97 franc naar 2.10. métro-. bus- en treinkaartjes werden 8 a 10% duurder en ook de vrije huren mochten met 10% omhoog Honderden ..Accords de Modération" met beroepsgroepen moeten nog volgen voordat andere prijzen kunnen stijgen. Maar voor de salarissen van ambtenaren en in genationaliseerde bedrijven die de richting moeten aangeven voor de particuliere loonsector werden dit jaar slechts loonsverhogingen van ongeveer 8,5% toegestaan. terwijl de inflatie toch 10% bedroeg.
Dat de vakbonden niet zullen bijten bleek toen Krasucki, de leider van de communistische vakbond CGT, zich op 31 oktober onverwacht gematigd uitliet over de koopkrachtvermindering voor bijna allen. Ter ijl hij eerder had geroepen dat die koopkrachtvermindering de geloofwaardigheid van links aantastte, concentreerde hij nu zijn verzet bijna uitsluitend op het feit dat het minimumloon dit jaar waarschijnlijk maar 3% in koopkracht zal stijgen in plaats van met de eerder beloofde 7%.
Het grote verschil tussen een linkse en rechtse regering was dat men met de eerste kon praten wanneer er onenigheid is, aldus de leider van de CGT.
Met zijn opmerking over de arbeiders die terugkeer van rechts in de regering wilden vermijden, haakte Krasucki in op de voortdurende waarschuwing van premier Mauroy dat men de bezuinigingspolitiek moest aanvaarden indien men een mislukking wil voorkomen van links zoals al na het eerste jaar het geval was geweest met de regering-Blum in 1936.
Door zijn aanval te concentreren op het uitstel voor de verhoging van het minimumloon maakte Krasucki het de regering vrij gemakkelijk. Met onderhandelen over een of twee percent meer kan men dit probleem wel oplossen.
Krasucki leek de woorden van de communistische leider Marchais te bevestigen. Deze had vanuit Peking. waar hij op bezoek was, geroepen dat de cominunisten .,niet met de regering zouden breken. niet voor, niet tijdens en niet na de gemeenteraadsverkiezingen."
Uit Krasucki's woorden bleek dat de communisten in de grote ommezwaai sinds juni niet het door hen voor de verkiezingen zo vaak veroordeelde ,.beheer van de crisis" door de socialisten willen zien noch ook een koersverandering. Hij richtte nu vooral de nadruk op de economische en politieke risico's van de bezinningspolitiek
Het economisch risico is volgens de communisten dat door consumptieverlaging ook investeringen en dus produktie verder teruglopen zodat nog hogere werkloosheid dreigt.
Het politieke risico is uiteraard de al merkbare teleurstelling over het socialistische regime die tot een gevoelige nedzrlaag voor links kan leiden bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart.
Maar de grote vraag is nu allereerst of de vakbondsleidingen ,,de basis" in bedwang kunnen houden. Zo'n duizend arbeiders en vakbondsgedelegeerden van de genationaliseerde Renault-fabrieken in Rouaan hebben in een open brief aan president Mitterand en de socialistische en communistische partijen al gewaarschuwd dat zij de soberheidsmaatregelen weigeren en inlossing eisen van de beloften die waren vervat in de keus van 10 mei 1981. „We hebben op 10 mei niet gestemd om dezelfde politiek van de directie te blijven ondergaan, maar voor de verandering en inwilliging der eisen", aldus de brief.

Lastenverlichting bedrijfsleven. Hogere werkloosheidspremies. Banken verlagen rente

Op 4 november maakte premier Mauroy een aantal maatregelen bekend die de lasten van het bedrijfsleven moesten verlichten waardoor er meer geïnvesteerd kon worden.
Bedrijven die geld hadden geleend tegen een rente van 12% of meer kregen een rentesubsidie van de overheid. Ook mochten bedrijven de aflossing van een deel van de leningen die ze bij de staatsbanken hadden afgesloten, uitstellen.
Tot 1988 zouden de bedrijven niet meer de kinderbijslag hoeven te financieren, zoals tot dan toe het geval was. De bijdrage van de werkgevers aan de ziekteverzekering zou bovendien tot eind 1983 niet toenemen.
Mauroy voorspelde bovendien een verdere daling van de rente. De Franse banken verlaagden hun basistarief op 4 november van 13,25 tot 12.75%.

In een overzicht van de economische ontwikkeling over de afgelopen anderhalf jaar zei Mauroy dat het handelstekort, dat volgens zijn zeggen dit jaar 100 mrd franc zou bedragen, vooral werd veroorzaakt door de dure dollar die de kosten van de invoer van energie sterk deed stijgen. De dollar kostte op 4 november 7,2620 franc, een record.
Mauroy kondigde tevens aan dat de fiscale aftrekmogelijkheden voor investeringen werden verruimd. Er kwam een nieuw systeem dat het mogelijk maakte 30 tot 40% van de waarde van investeringen in bedrijven, bouwwerken en openbare werken van de belasting af te trekken.
Om de toenemende kosten van de werkloosheidsuitkeringen te dekken gingen per 1 november de werkloosheidspremies voor werkgevers met 0,72% en die voor werknemers met 0,48% omhoog. Daarmee kwam de premie voor werkgevers op 3,48% van de loonsom en die voor werknemers op 1,32%.

Mauroy zei dat de regering het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans, dat volgens officiële schattingen uitkwam op 80 mrd franc, met 30 mrd franc wilde terugdringen.
De premier wees erop dat de Franse economie dat jaar sneller groeide dan die van andere landen in Europa: 1,5 tegen 0%.
Verder wees de premier er nog op dat de koopkracht van de minimumloners er het afgelopen anderhalf jaar met 11,6% op vooruit was gegaan.
Op 5 november werd het decreet inzake de verhoging van de werkloos-

heidspremies voor werkgevers en werknemers (4,80% i.p.v. 3,60%) in de *Journal Officiel* gepubliceerd.

Kapitaalinjectie industrie

Op 17 november besloot de regering dat de elf pas genationaliseerde industriegroepen in 1983 een kapitaalinjectie moesten krijgen van 27 rnrd franc. Dit om het investeren te bevorderen. In 1982 kregen zij 15 rnrd franc. waarvan 7 rnrd van de genationaliseerde banken die dit uit eigen middelen moesten opbrengen

Uit de begroting kregen de bedrijven in 1983 7 mrd. Bovendien zouden zij de eigen obligaties weer verkopen die de aandeelhouders kregen als schadevergoeding voor de nationalisatie en die zijzelf met eigen middelen weer opkochten. Tenslotte zou een beroep worden gedaan op de kapitaalmarkt door uitgifte van aandelen zonder stemrecht (zodat de aandeelhouders geen eigenaar werden).
Dezen kregen een vaste rente en deelden ook mee in de winst tot een nader te bepalen hoogte. In 1982 werden de banken gedwongen 6 rnrd van dit soort aandelen te kopen om de staalindustrie te helpen.

De aankondiging kwam een dag nadat president Mitterrand op een industriële studieconferentie had opgeroepen het industriële zwaard van Frankrijk te versterken door een ,,industriële mobilisatie". De eerste taak was de financiële capaciteit te herstellen en een geest van verovering te doen ontstaan. Het herstel van de industrie zou een periode van drie zware jaren duren.

Voor de nieuwe investeringsprogramma's moest de genationaliseerde industrie een investeringsplan indienen. In dat program moesten dan de volgende delen de leidraad zijn: verbetering van de concurrentiepositie, bevordering van nieuwe technologieën en versterking van de zogenaamde speerpunt-industrieën, energiebesparing en werkgelegenheid.

Het investeringsprogram moest dan een onderdeel vormen van de zogenaamde „contrats de plan" voor drie a vijf jaar, die samen met de ondernemingsraden moest worden vastgelegd. Die contracten waren een soort belofte aan de regering over de resultaten van de investering aangaande produktiviteit, werkgelegenheid, de invloed op de buitenlandse-handelsbalans, waarover jaarlijks een apart plan moest worden ingediend, en de relaties met de toeleveringsbedrijven.

Regering zet mes *in* werkloosheids*uitkeringen* na opzeggen van overeenkomst *inzake werkloosheids*fonds door *ondernemersbond*

Nadat de ondernemersbond CNPF (Conseil national du patronat français) per 31 jan. 1983 de conventie had opgezegd volgens welke sinds 31 dec. 1958 werkgevers en werknemers de werkloosheidskas (UNEDIC) samen vulden en beheerden. besloot de regering op 24 november via een decreet zelf maatregelen te treffen.
De CNPF nam haar besluit op 17 november nadat was gebleken dat er geen akkoord mogelijk was over de wijze waarop het tekort in die kas moest worden aangevuld.

Het werkloosheidsfonds, waarin de ondernemers en werkgevers bijdroegen in een verhouding van 60 op 40 percent, was in 1958 opgericht toen er 50.000 werklozen waren. Op dat moment waren er meer dan 2 mln, van wie 1,6 mln steun genoten.
Naarmate zowel de werkloosheid toenam als de uitkeringen op een hoger niveau kwamen, stegen de uitgaven, terwijl er tegelijkertijd steeds minder premies binnenkwamen. De bijdrage van de staat zou volgend jaar stijgen tot 29 rnrd franc. Dat was een sprong van 33,8% in één jaar, waarmee meer dan de helft van de begroting van het ministerie van arbeid was gemoeid.

Onmiddellijke aanleiding voor de ruzie was het geschil over de remedie die door de vakbonden werd voorgesteld en ook door de regering werd gesteund.
Toen men het twee weken daarvoor niet eens kon worden, legde de regering – op voorstel der vakbonden – op 4 november per decreet een premieverhoging op. zodat deze voor de ondernemers steeg van 2.76% tot 3,48% van de uitbetaalde lonen en voor de werknemers van 0.84% tot 1,32%. Dat zou circa 12 rnrd franc extra opbrengen. schatte men.
Daarbij kwam dan nog dat de ambtenaren die tot dan toe geen premie betaalden omdat zij niet ontslagen konden worden, van 1 nov. 1982 tot 31 dec. 1984 een „solidariteits"-premie van 1%zouden geven (deze wet was op 21 oktober aangenomen). Dat zou 4,7 mrd franc opbrengen. Samen met een verhoging van de bijdrage door de staat zou het gat voor 1983 volgens de vakbonden dan nog maar 10 rnrd franc bedragen. Dat moest dan worden gevuld door bezuinigingen.

Die besparingen zou men kunnen vinden, zo suggereerde de regering. door de werklozensteun niet onmiddellijk maar pas drie of vier maanden na ontslag te laten ingaan voor de hogere inkomens. door de steun te berekenen volgens het loon over de laatste twaalf maanden in plaats van over de laatste drie zoals op dat moment. door degenen die om economische redenen werden ontslagen slechts negen maanden te steunen in plaats van twaalf en door de maximum steun van 18.000 franc per maand flink te verlagen.
Maar de ondernemers die al 35 mrd franc bijdroegen aan de UNEDIC vonden dat zij de premieverhoeine. die hun 7 rnrd franc extra kostte, niet konden dragen. althans niet zouden blijven dragen. Zij bleven er dus van begin af aan op hameren dat er 17 a 20 mrd per jaar bezuinigd moest worden.
Zo wilden zij af van de extra uitgaven die de socialistische regering de kas had opgelegd: bijdragen tot de verschillende VUT-regelingen die op 55-jarige leeftijd ingingen. tot de zogenaamde solidariteitscontracten. waarbij bijvoorbeeld ouderen vertrokken om jongeren werk te geven, tot de werk-, opleidirigs- en herscholingscontracten bij de bedrijven en tot de verplichte pensionering met 60 jaar die per 1 april 1983 inging. zoals op 25 maart 1982 per decreet door de regering was besloten,
Op de achtergrond van deze ruzie speelden twee diepere redenen voor de ondernemers om nu voet bij stuk te houden. Ten eerste wilden zij zich niet binden aan een systeem dat straks nog meer offers van hun bedrijven zou vergen; de ondernemers wilden nu liever een geheel nieuw systeem bouwen.
.,Het is geen breuk". riep Chotard. de ondervoorzitter van de bond. „ wij willen een nieuw systeem dat aangepast is aan de omstandigheden zodat niet over drie of vier maanden weer een tekort moet worden aangezuiverd."
Door hun opzegging hadden zij bovendien de vakbonden gespleten. De gematigden van deze bonden wilden op 19 november doorpraten om toch nog een compromis te bereiken. De communistische CGT wenste verder weg te blijven. Maar ten tweede wilden de ondernemers vooral nu laten zien dat zij zich niet langer door premier Mauroy met een kluitje in het riet wilden laten sturen.

Nadat werkgevers en werknemers er op 19 november niet in waren geslaagd een compromis te bereiken, nam de regering zelf maatregelen en zette het mes in de werkloosheidsuitkeringen.
Voor ouderen die tussen hun 55ste en 60ste met vervroegd pensioen gingen gold dat zij in plaats van 70% van hun brutosalaris nog slechts 65% kregen over een maximum van 7.080 franc per maand en nog slechts 50% van wat daar boven lag. Een lid van het kaderpersoneel dat bruto 13.000 franc per maand verdiende in de oude regeling en 9.100 franc vervroegd pensioen overhield, zou volgens de nieuwe regeling bij voorbeeld nog slechts 7.562 franc krijgen.
Het gevolg zou zijn dat er praktisch een einde kwam aan de VUT-regeling nu op 1 april de pensioengerechtigde leeftijd op 60 was gesteld.

Het socialistische blad Le *Matin* achtte het een ,,paradox" dat een regeling die de socialistische regering – vooral in de zogenaamde solidariteitscontracten – zeer aanmoedigde om werkgelegenheid voor jongeren te scheppen, nu praktisch de nek werd omgedraaid. Het enige alternatief, aldus het blad, zou nu werktijdverkorting zijn met evenredige inlevering van loon. Toen de werkweek van 40 tot 39 uur werd verkort (pag. 283/3-1982) had president Mitterrand inlevering van loon geweigerd.

Gelijk werden nu waarschijnlijk 200.000 jongeren uitgesloten van de steunregeling, omdat de voor het verkrijgen van steun noodzakelijke minimum werkperiode was verlengd van 3 tot 6 maanden. Verder werd het maximum van de uitkeringen teruggeschroefd van 90% van het loon naar 80%.

Andere besparingen waren onder andere:
– Zij die van zes tot één jaar gewerkt hadden kregen maximaal nog slechts twee jaar steun in plaats van tot dan toe drie jaar.
– Voor 50-plussers die voor hun ontslag eén a twee jaar onafgebroken hadden gewerkt werd de steunperiode verkort van vijf jaar naar vier jaar en drie maanden.
– De extra steun voor hen die om economische redenen werden ontslagen zou nog maar zes maanden gelden in plaats van eerder een jaar.
– Bovendien zou de steun pas kunnen beginnen na afloop van de nog uitstaande vakantieperiode en na een periode die overeenkwam met de helft van het afvloeiingsbedrag.
– Jongeren en vrouwen die een eerste baan zochten kregen nog slechts 40% van het minimumloon a 3.200 franc per maand of 30% als ze jonger waren dan 21 jaar, terwijl alleenstaande moeders met één kind 60% kregen.

Met de ongeveer 10.5 rnrd franc die deze maatregelen moesten opleveren hoopte de regering dat de begroting van het werkloosheidsfonds eind 1983 weer in evenwicht was.
De maatregelen werden m.i.v. 27 november van kracht. nadat het decreet op 25 november in de *Journal Officiel* was verschenen.

Financiële steun van Saoedi-Arabië ter ondersteuning van de franc

Na afloop van het bezoek dat minister van financiën en economie Delors van 20-22 dec. 1982 aan Saoedi-Arabie bracht, werd in een communiqué meegedeeld dat Frankrijk en Saoedi-Arabië tevreden waren met ,,recente maatregelen om de koers van de franc en de investeringen in de republiek Frankrijk te ondersteunen".
Eerder die week had Delors gezegd dat hij geld wilde lenen van de Saoedi's om daarmee de Franse munt te ondersteunen.
Saoedi-Arabië leende Frankrijk volgens bronnen in de hoofdstad Riad $4 mrd. Le Monde (9-3-1983) noemde een bedrag van ,,tenminste $2 mrd".

Parijs dwingt banken tot verdere verlaging rente

Op 6 jan. 1983 dwong de regering de banken hun rentetarieven te verlagen. De actie was bedoeld om de activiteiten in de industrie te stimuleren. De meeste banken in Frankrijk waren staatsbedrijven. De Crédit Commercial de France verlaagde m.i.v. 10 januari de basisrente van 12,75% naar 12.25%. Andere banken volgden.
Een woordvoerder van de werkgevers zei dat de rentedaling een stap in de goede richting was, maar dat het effect beperkt zou zijn. Volgens hem moest de regering meer acties ondernemen om de investeringen te stimuleren.

Jaarcijfer znzake *werkloosheid*, *inflatie* en tekort op de handelsbalans

• Op 17 jan. 1983 deelde de minister van werkgelegenheid, Jean Le Garree. in Parijs mee dat in december voor de tweede achtereenvolgende maand de werkloosheid was verminderd en wel met 1,1% (na correctie voor seizoensinvloeden). De totale stijging van de werkloosheid in 1982 was 5,8%, de minst grote stijging sinds 1976. In 1981 bedroeg die stijging nog 23,4%.
Volgens de minister stonden er op 31 dec. 1982 2.131.400 werkzoekenden ingeschreven bij het ANPE (Agence nationale pour l'emploi) tegen 2.161.000 eind november, een daling van 1,4%.
Na correctie voor seizoensinvloeden bedroeg het aantal werkzoekenden op 31 december 2.009.000 tegen 2.031.000 eind november. een daling van 1,1%.
Dit was 9,5% van de actieve bevolking tegen in de Bondsrepubliek 7,7%, Italië 11,2%, Engeland 11,9% en Nederland 14,1%.
De regering gaf toe dat de daling geen gevolg was van meer werkgelegenheid. maar vooral van een aantal maatregelen die de lijsten bij de arbeidsbureaus hadden uitgedund en die de gemeenschap veel geld kostten.
Allereerst had het plan voor beroepsopleiding van 16- tot 18-jarigen in de twee maanden daarvoor werk verschaft aan circa 40.000 jongeren. Het plan werd opgesteld toen bleek dat er bijna een miljoen werkloze jongeren onder de 25 jaar waren met geen of alleen een zeer korte beroepsopleiding.
Ten tweede hadden in 1982 25.880 zogenaamde „solidariteitscontracten" in overheidsdiensten en bedrijven met totaal 4 mln werknemers er toe geleid dat 286.385 55-plussers met vervroegd pensioen konden gaan, zodat arbeidsplaatsen vrij kwamen voor jongeren. Met de vrijgekomen plaatsen door arbeidstijdverkorting er bij kwam op die manier zelfs plaats voor 320.000 werknemers.
Intussen was het aantal werklozen dat compensatie kreeg op grond van de werkloosheidsverzekering in december gestegen tot 1.697.627 (in november 1.661.186).
Na het bekend worden van de werkloosheidscijfers beschuldigde het satirische tijdschrift Le Canard enchaîné de regering ervan ,,met de statistieken te knoeien".
• Wat de inflatie betrof was de regering erin geslaagd de inflatie in 1982 onder de 10% te brengen. In november waren de prijzen 1% gestegen en in december 0,9%. Daardoor kwam de inflatie over 1982 uit op 9,7%. In 1981 bedroeg de inflatie 14%.
• Het tekort op de handelsbalans bedroeg in 1982 92,7 rnrd franc (gecorrigeerd). Dat was minder dan officiële ramingen hadden aangegeven. In mei 1981 bedroeg het tekort 50,6 rnrd franc. Frankrijk had in 1982 voor 632 rnrd franc geëxporteerd en voor 724,7 rnrd franc geïmporteerd.

Staking artiesten tegen nieuwe formule werkloosheidsuitkeringen

Nog voordat zo'n 15.000 artiesten (acteurs, regisseurs, toneelmeesters, cameramensen, filmtechnici) op 20 jan. 1983 het werk neerlegden uit protest tegen de maatregelen van de regering die op 27 nov. 1982 van kracht waren geworden en een verscherping van de voorwaarden voor een werkloosheidsuitkering inhielden, had de regering al toegegeven dat de nieuwe formule voor het toekennen van werkloosheidsuitkeringen onbillijkheden bevatte voor deze mensen.

De regering besloot daarom tot maart het oude systeem te handhaven. Intussen zou met de vertegenwoordigers van de verschillende beroepen en bedrijven in die sector worden onderhandeld over een nieuw systeem.
In het door Bérégovoy bedachte stelsel moest een artiest minstens duizend uur hebben gewerkt (of 120 dagvergoedingen hebben ontvangen) om recht te hebben op een uitkering gedurende 91 dagen. Voordien was dat 520 uur of 60 dagvergoedingen en de uitkering werd niet toegekend voor drie maanden, maar voor een jaar. Aan de hoogte van de uitkering was niets veranderd: dat bleef 60% van het laatst verdiende honorarium.

Pensionering op 60-jarige leeftijd mogelijk

,,Een mijlpaal voor de sociale wetgeving. Een 80 jaar oude eis is ingewilligd." ,,Een belangrijke overwinning voor de arbeidersklasse."
Dat waren de commentaren op 8 februari van o.a. minister van sociale zaken Bérégovoy en de communistische vakbond CGT, nadat ook de bond van kaderpersoneel (CGC) die dag het definitieve akkoord had getekend dat per 1 april 1983 vrijwillige pensionering op 60-jarige leeftijd in de wet verankerde. De andere vakbonden en ook de werkgevers hadden het akkoord op 4 februari al ondertekend. Alleen de

CGC had er toen nog even over willen nadenken. Zij vond het akkoord ,,een sociale achteruitgang".
Het akkoord bepaalde dat allen die gedurende 37,5 jaar premie hadden betaald aan het verplichte pensioenfonds van de sociale verzekering met 60 jaar op pensioen konden – met gemiddeld 70% van het salarisplafond van de sociale verzekering.
Het minimumpensioen was gesteld op 2900 franc. Zij die in hun laatste jaren meer dan het plafond a 7.410 franc per maand verdienden kregen gemiddeld 5 a 6% minder pensioen op hun 60ste dan zij op hun 65ste hadden kunnen krijgen.
Voor de laagste salarissen gold dat het pensioen op 60-jarige leeftijd 19,6%, hoger kon liggen dan wat het tot dan toe op 65-jarige leeftijd geweest was. Het verschil zo stelden de vakbonden compenseerde het feit dat de gemiddelde levenskansen van een arbeider bij 64 jaar lagen terwijl het hoger personeel 10 jaar langer leefde.
Verwacht werd dat per 1 april honderdduizend werknemers voor pensioen op hun zestigste zouden kiezen. In 1985 zouden dat 360.000 werknemers doen. 55% van het kaderpersoneel en 82% van de werknemers die minder verdienden dan het plafond van de sociale verzekering.
In het *NRC/H'blad* van 9 februari tekende E. G. Lachman hierbij het volgende aan:

Met het voorbehoud dat het Franse pensioensysteem het ingewikkelste ter wereld is komt men tot de volgende berekeningen:
e Iemand die in de tien beste jaren van de premiebetaling het minimumloon van 3.150 franc per maand verdiende krijgt op zijn 60ste een theoretisch pensioen van 2.782 franc per maand (83.5% van dat loon).
Dat is 19,6% meer dan hij tot nu toe op zijn 65ste kon krijgen. In feite krijgt hij nog meer omdat het minimum op 2900 is gesteld.
• Degene die op zijn 60ste 9.500 franc per maand verdient krijgt 5.819 franc pensioen per maand (61.2%).Dat is 4,6% minder dan hij op zijn 65ste gekregen zou hebben.
e Iemand die het laatste jaar 19.000 franc per maand verdiende krijgt 9.656 franc (50.8%). Dat is 7,6% minder dan bij pensioen op zijn 65ste.
e Bij een salaris van 28.140 franc per maand bedraagt het pensioen op 60-jarige leeftijd 14.016 franc (50%) of 9% minder dan bij 65 jaar.
De pensioenen worden gesteld op gemiddeld 50% van het plafond van de sociale verzekering. Daar bovenop komen de zogenaamde complementaire pensioenen.

Vakbondsleider Maire spreekt over tweede soberheidsplan

Op 31 januari verklaarde Edmond Maire, de secretaris-generaal. van de socialistische vakbond CFDT (Confédération française démocratique du travail). na een gesprek van anderhalf uur met president Mitterrand. dat de regering een tweede soberheidsplan overwoog. Maire zelf vond dat ,,de hypothese van een tweede soberheidsplan nu bekeken moet worden".
Hij had de president erop gewezen dat als zo'n soberheidsplan er zou komen de prioriteiten gehandhaafd moesten bijven ten aanzien van de strijd tegen de werkloosheid. het op peil houden van de minimumlonen en het creëren van meer gelijkheid via belastinghervorming. Maire zag ,,bedreigingen op het gebied van de koopkracht, op het gebied van de franc, en ten aanzien van de economische toekomst".
Volgens Maire moest men de waarheid niet verbergen. Men kon beter op tijd met de noodzakelijke versobering beginnen.
De CFDT, aldus Maire, zou zich in ieder geval keren tegen een ,.politieke radicalisatie" en tegen protectionisme.
Op de uitspraken van Maire kwamen boze reacties van de regeringspartijen: ,,Een dolkstoot in de rug van links... vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen". zo reageerde men.
Hoofdverwijt aan Maire was dat hij op .,deloyale wijze" debatten en plannen bij de regering over een tweede soberheidsplan onthulde. die deze stil had willen houden tot na de gemeenteraadsverkiezingen van 6 en 13 maart.
De communistische minister Anicet le Pors: ,.De regering bepaalt de politiek en niet een vakbondsleider."

Teleurstellende *cijfers* op het gebied *van* de *inflatie* en de buitenlandse handelsbalans in januari 1983. Reactie oppositie en regering

Op 25 februari, ongeveer een week voor de eerste ronde van de gemeenteraadsverkiezingen (6 mrt.) die gezien werden als een beoordeling van 22 maanden links bewind. werden cijfers op het gebied van de inflatie en de buitenlandse handel bekend die voor de regering zeer teleurstellend waren.
De prijzen waren in de maand januari met 0,9% gestegen, terwijl de regering die in heel 1983 met minder dan 8% wilde laten stijgen.
Het tekort op de buitenlandse handelsbalans bedroeg in januari 9,58 mrd franc (na correctie seizoensinvloeden). Er was voor 65.38 mrd franc (+ 6,1% in een maand) geïmporteerd en voor 55,8 mrd franc (+ 0,6% in een maand) geëxporteerd. Bij dit ritme was de beloofde vermindering van het record-tekort van 92.7 mrd van 1982 twijfelachtig.
De slechte cijfers deden volgens de oppositie het ergste vrezen voor de Franse franc en de nog steeds stijgende last aan buitenlandse schulden die mede ontstond door de verdediging van de waarde van de munteenheid.
De negatieve ontwikkeling was. zo stelde de linkse krant Libération. een oorveeg voor premier Mauroy. Deze had op 16 februari in een televisieinterview verklaard dat nu de meeste economische lichten op groen stonden en dat ..de ergste problemen achter ons liggen". De oppositie had toen dit sterk rose gekleurde beeld gehekeld en de premier spottend toegeroepen: ..Tout va tres bien madame la marquise". wat zot-eel wilde zeggen als ,,alles gaat prima. gaat u maar rustig slapen", Jean-Claude Gaudin, die op 6 maart in Marseille een eind hoopte te maken aan dertig jaar bewind van burgermeester (en minister van binnenlandse zaken) Deferre, spotte: ,,In plaats van groen. zoals de premier zei, staan alle lichten op donkerrood." De leider van de rechtse oppositie Chirac achtte de ontwikkeling catastrofaal en beschuldigde de regering van incompetentie.

Ex-president Giscard riep dat Frankrijk in slechte staat verkeerde en de waarheid werd verzwegen. De toestand was net zo treurig als alle dromen die in rook opgingen.
President Mitterrand gaf toe dat een en ander het gevolg was van het feit dat de Franse industrie de concurrentie niet aankon. Zelfs de regeringsgezinde krant Le Monde vond dat deze ontdekking wat laat kwam aangezien de capaciteiten van de industrie bekend waren voordat de socialisten in 1981 de vraag en daarmee dus de import stimuleerden.
Maar minister van financiën Delors meende dat als de Franse schuldenlast zo bleef toenemen een hartaanval moest volgen. Als de resultaten niet verbeterden moest de inspanning worden verhoogd. Zijn woorden leken een tweede soberheidsplan aan te kondigen voor na de verkiezingen. ofschoon de regering het bestaan van zo'n plan bleef ontkennen.
Premier Mauroy tenslotte hekelde de overdreven gevolgtrekkingen uit de cijfers. Hij sloot de mogelijkheid van een nieuwe devaluatie volledig uit en ontkende nogmaals dat een nieuw soberheidsplan bestond. Het regeringsdoel bleef een vermindering van het handelstekort met 40 miljard frac in 1983, zei hij. Minder duidelijk kwam zijn belofte over dat de regering geen protectionistische maatregelen zou nemen als de cijfers niet verbeterden.
Een regering die prioriteit gaf aan het sociale welzijn en de strijd tegen de werkloosheid kon de economie nu eenmaal minder snel keren dan degenen die alleen de inflatie bestreden en genoegen namen met een stijging van de werkloosheid van vijftig procent, aldus Mauroy.
Na de politieke argumenten, zo con-

eludeerde zelfs Le Monde, zouden na de verkiezingen de feiten weer het zwaarste wegen. Nieuwe soberheidsmaatregelen, zo meende de krant al eerder, konden dan niet uitblijven.

Le Canard onthult document waarin wordt gesproken over devaluatie franc

Op 2 maart onthulde het satirische weekblad *Le Canard Enchainé* een werkdocument dat Jean-Claude Milleron, hoofd van de afdeling prognoses, voor minister van financiën Delors had opgesteld en waarin stond dat een derde en een vierde devaluatie van de franc, ieder met 8%, binnen 18 maanden, wel eens noodzakelijk zou kunnen zijn. Het document voorzag verder een stijging van de werkloosheid met 20% tot 2.4 mln tegen eind 1984.

De devaluaties zouden nodig worden door de groeiende tekorten op de betalingsbalans en de slinkende deviezenvoorraad. Een scherpe daling van de koopkracht zou de enige remedie zijn. Het document wakkerde de smeulende controverse aan binnen de regering en de socialistische partij over de te volgen economische en politieke koers na het verwachte verlies bij de verkiezingen. Het conflict over dit onderwerp dreigde die week al tot een openlijke ruzie uit te groeien tussen de linker- en de rechtervleugel van de partij.

Gemeenteraadsverkiezingen: ,,een waarschuwing van de kiezers aan links"

Dankzij een sterke mobilisatie van hun kiezers konden de socialistische en communistische regeringspartijen hun verliezen in de tweede ronde van de gemeenteraadsverkiezingen (13 maart) beperken. Zii verloren slechts 15 steden met meer dan 30.000 inwoners. Samen met de verliezen in de eerste ronde (6 maart) waren ze 31 steden kwijt, tegen een winst in 1977 van 61 steden. Wel kregen zij er in de tweede ronde één stad bij (Châtellerault).

Het verlies was meer dan de 15 steden die de socialistische partijleider Jospin eerder normaal had genoemd. Maar het was ook minder dan een verlies van 40 steden dat links na de nederlagen in de eerste ronde op zijn minst had gevreesd. De steden met meer dan 30.000 inwoners waren van het grootste belang omdat daar de strijd het meest gepolitiseerd was en daardoor meer zei van het oordeel van de kiezers over de nationale politiek.
Het relatieve succes van links werd op 13 maart gesymboliseerd door de overwinning van burgemeester en minister van binnenlandse zaken Gaston Deferre in Marseille. dat tien steden waard werd geacht en waarop de laatste week alle aandacht was geconcentreerd. ,,Een grote en mooie overwinning". aldus Deferre.
Maar alle linkse politieke leiders kwamen op 13 maart 's avonds toch tot de slotsom dat er wel degelijk sprake was van ,.een waarschuwing" van de kiezers en dat president Mitterrand, omdat de socialistiche partij nu was verzwakt, de handen vrij had om snel zijn gevolgtrekkingen uit de waarschuwing aan te kondigen.
Men verwachtte dat premier Mauroy op de ochtend na de verkiezingen het ontslag van zijn kabinet zou aanbieden en dat daarna een grote kabinetshervorming zou volgen, waarbij nog onzeker was of Mauroy weer tot premier zou worden benoemd. Alle linkse politieke leiders riepen op 13 maart dat de regering en dus de premier. de politiek ..slecht had uitgelegd" en dat dit de oorzaak was var. de waarschuwing.
Verwacht werd dat president Mitterrand nu een drastisch soberheidsplan zou doorzetten.
Ofschoon communisten en socialisten op 13 maart ieder acht steden verloren, bij een-zeer hoge opkomst van 79,90%, was de communistische partij toch de grootste verliezer. Partijleider Georges Marchais, die dit toegaf, wees het aan de falende steun van socialisten aan communistische kandidaten en vroeg een duidelijker linkse koers met nadruk op werkloosheidsbestrijding en koopkrachthandhaving. In feite bleek dat in typische arbeidersdistricten veel communistische kiezers waren thuisgebleven.
De communisten verloren in de eerste ronde al Reims, St.-Quentin en Arles. Nu verloren ze nog hun grootste stad St.-Etienne en verder vooral in het zuiden Nîmes (waar de directeur van het bekende modehuis Cacharel won), Sete en Beziers. Ook in de Parijse regio verloren de communisten nog vier steden.
De socialisten konden er prat op gaan dat 9 van de 10 ministers, die op 13 maart kandidaat waren, wonnen. Defferre in Marseille, Mauroy in Lille, Chevenement in Belfort, Delors in Clichy, Bérégovoy in Nevers, Hernu in Villeurbanne. Ze wonnen er bovendien een stad bij: Châtellerault, waar minister van landbouw Edith Cresson de familie Abelin versloeg die van vader, via moeder nu ook met zoon wilde regeren.
Ook wisten de socialisten verdere inbreuken te voorkomen van de oppositie in het westen waar in de eerste ronde Brest en Nantes verloren gingen. Vaak op het nippertje hielden ze Angers, Laval, Rennes, Cherbourg, terwijl in Dreux de afgevaardigde Françoise Gaspard met 8 stemmen voorsprong won. In het zuiden hielden ze Montpellier. Vaak konden de socialisten slechts winnen met de stemmen van de Groenen die ondanks de voortzetting van het nucleaire program toch hun linkse hart lieten spreken. De socialisten verloren onder andere in Chambéry. St.-Ma10en Hyeres.
De rechtse oppositie haalde met Jacques Chirac een klinkende zege in Parijs waar zijn lijst in alle 20 kiesdistricten won en socialistische leiders, zoals Jospin en Quiles, werden verslagen.
In de Parijse gemeenteraad had Chirac nu 140 van de 163 gemeenteraadsleden. Ook in Lyon behaalde rechts een volledige overwinning.
Tekenend was bovendien dat in de grootste steden waar de verkiezing neerkwam op een nationaal referendum voor of tegen het linkse bewind. rechts het best scoorde. Tweederde van de steden boven de 100.000 inwoners waren nu in handen van de oppositie.
Eenderde van de kiezers moest op 13 maart voor de tweede keer naar de stembus omdat in de eerste ronde geen lijst een absolute meerderheid kreeg. De stemverhouding was nu 50–50 percent. In de eerste ronde. toen alle kiezers naar de stembus gingen, kreeg rechts in de 221 steden met meer dan 30.000 inwoners 53% en links 46%.

Verwachte kabinetshervorming *uitgesteld*

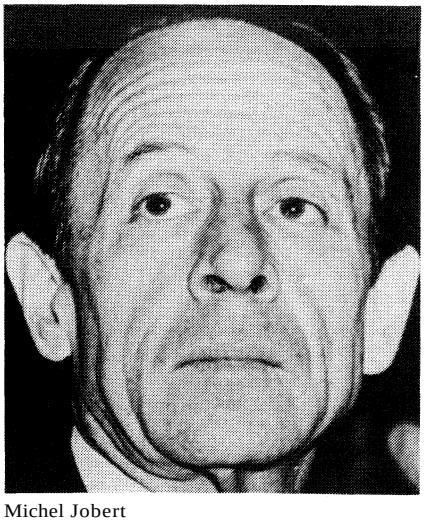
Nadat een woordvoerder van president Mitterrand op 14 maart bekend had gemaakt dat de president zich ,,binnen 48 uur" tot het volk zou richten, werd een dag later in een communiqué van de president meegedeeld dat ,,de president op geen enkel ogenblik de veronderstelling van een regeringsverandering had geopperd, noch die van een televisierede. Er was geen enkel institutioneel verband tussen een lokale verkiezing en een regeringsverandering".
Maar. aldus besloot het communiqué. de president bieef opmerkzaam op wat journalisten schreven en zeiden en hield het denkbeeld vast zich op 23 maart tot de Fransen te wenden.

Aftreden minister van buitenlandse handel Jobert

Op 20 maart diende Michel Jobert, de minister van buitenlandse handel, zijn ontslag in. In een verklaring zei de ministerdat hij nooit de middelen had gekregen voor een coherente en efficiënte actie, aangezien de Franse industrie niet tot meer export in staat bleek. Jobert was er niet in geslaagd het tekort op de handelsbalans te verminderen.

Derde kabinet-Mauroy

Nadat op 21 maart een herschikking van de valuta binnen het Europese Monetaire Stelsel had plaatsgevonden, waarbij de Franse franc was gedevalueerd (pag. 193 e.v.), bood premier Mauroy op 22 maart 's avonds om zes uur bij president Mitterrand het ontslag van zijn regering aan, waarna hij de opdracht kreeg een nieuwe regering te vormen.
Deze nieuwe regering werd diezelfde avond om kwart voor twaalf gepresenteerd. In het nieuwe kabinet zaten 14 ministers (met Mauroy mee 15) in plaats van tot dan toe 34, zonder ook maar één nieuw gezicht.



Michel Jobert

De samenstelling van de derde regering-Mauroy was als volgt:

premier – Pierre Mauroy: economie. financien en begroting – Jacques Delors; sociale zaken en nationale solidariteit – Pierre Bérégovoy; binnenlandse zaken en decentralisatie – Gaston Deferre: transport – Charles Fiterman: justitie – Robert Badinter: buitenlandse zaken – Claude Cheysson: defensie – Charles Hernu: landbouw – Michel Rocard; industrie en onderzoek – Laurent Fabius: onderwijs – Alain Savary; buitenlandse handel en toerisme – Edith Cresson: stedebouwkunde en huisvesting – Roger Quilliot: handel en ambachten – Michel Crépeau: vakopleidingen – Marcel Rigout.
Max Gallo werd staatssecretaris en woordvoerder van de nieuwe regering.

Twaalf ministers (onder wie Mauroy) waren lid van de socialistische partij, twee van de communistische partij (Fiterman en Rigout), terwijl Crépeau lid was van de MRG (Mouvement des radicaux de gauche). de Beweging van linkse radicalen.
Door het vertrek van de leider van de linkse vleugel van de socialisten. Jean-Pierre Chevenement (industrie). en van de twee communistische ministers Ralite (gezondheid) en Anicet le Pors (ambtenarenzaken), had het kabinet een minder links aanzien gekregen. Op pag. 46213-1981 staat de samenstelling van de tweede regering-Mauroy.

Aftreden *van* minister van ontwikkelingssamenwerking Cot

Op 8 dec. 1982 had Jean-Pierre Cot. gedelegeerd minister belast met ontwikkelingssamenerking. zijn ontslag genomen uit de regering-Mauroy. Cot was opgevolgd door Christian Nucci.
Cot wilde van begin af aan de principes toepassen uit het socialistische partijprogram en een geheel nieuwe aanpak van de relaties van Parijs met de ontwikkelingslanden. Hij streefde naar een nieuwe gemoraliseerde leest voor die verhoudingen. Hij riep dat ontwikkelingssamenwerking ..gedekoloniseerd" diende te worden en wilde een harde lijn tegen Zuid-Afrika maar ook tegen de zwarte Afrikaanse staten die de mensenrechten schonden.
Vele Afrikaanse staatshoofden hadden onmiddellijk na Mitterrands verkiezingszege gedreigd de banden met Parijs losser te maken en bij Washington aan te kloppen indien de principes van de socialistische partij werden toegepast. President Mitterrand en zijn Afrika-expert Guy Penne. bijgestaan door Mitterrands zoon maar ook minister van buitenlandse zaken Cheysson hadden daarna een realistische en pragmatische koers ingeslagen tegenover Afrika.
Cot had bijvoorbeeld verzet aangetekend tegen het bezoek van de Guinese ,.dictator" Sekou Touré bij de Franse president en had bezwaar tegen het feit dat Parijs verder onvoorwaardelijk de begroting van de Centraal Afrikaanse Republiek betaalde. Ook hadden enkele Afrikaanse staatshoofden laten weten dat zij met minister Cot niet konden samenwerken.
De doorslag kwam voor Cot toen bleek dat de regering het feit dat zij de bevrijding bewerkte van de Zuidafrikaanse dichter Breyten Breytenbach wilde gebruiken om levering te rechtvaardigen van een tweede Franse atoomcentrale aan Zuid-Afrika.
Uiterlijke aanleiding van het ontslag waren de voortdurende competentiegeschillen met het ministerie van buitenlandse zaken en het gebrek aan steun dat Cot daarbij ondervond van de zijde van het Elysée.

Toespraak *president Mitterrand*

Op 23 maart richtte president Mitterrand zich in een toespraak voor de TV tot het Franse volk. Samengevat luidde de toespraak: we leven in barre tijden en amen moeten we de schouders eronder zetten. Het was een plechtige, in gaullistische termen gestelde rede.

Het ging niet om een of andere nieuwe vorm van soberheid maar om het voortzetten van het begonnen werk teneinde zo spoedig mogelijk uit de storm te geraken. Hij had daarom de nieuwe regering Mauroy de volgende doelen gesteld: beroepsopleiding voor alle jongeren, vermindering van de inflatie tot vergelijkbare hoogte niet die van de Franse concurrenten. het herstel van de buitenlandse handelsbalans binnen twee jaar, steun aai– de bedrijven en degenen die vernieuwden om te exporteren. financieel evenwicht bij de sociale uitgaven en op dc begroting. ontwikkeling van het sparen. het gespaarde met alle middelen oriënteren naar vernieuwing van industrie en huisvesting. Bij deze inspanningen voor allen. aldus de president. sprak vanzelf dat deze rechtvaardig moesten worden verdeeld.
De president riep op om ..overal waar men fabriceert en schept. waar men koopt of ruilt. in de wijze van leven. van consumeren en zelfs van reizen. bij gelijke kwaliteit. bij voorkeur Franse produkten te kopen".
Uit de verkiezingsresultaten van 6 en 13 maart had ook hij begrepen ,,datu in de eerste ronde uw ongerustheid tot uitdrukking bracht ofschoon in de tweede ronde het vertrouwen het uiteindelijk won van de twijfel".
De sinds 1981 gevoerde politiek was ..goed" geweest. zo stelde hij tweemaal vast. ..Omdat zij nodig was teneinde de Franse samenleving te veranderen in de mate waarin zij onrechtvaardig is voor de meerderheid die met zijn werk het land verrijkt." De politiek was ook goed gezien ..de beperkingen die een internationale omgeving oplegt die is onderworpen aan een andere economische politiek dan de onze". Frankrijk had zich niet willen losweken uit de Eurupese Gemeenschap noch ook uit de NAVO.
Maar. zo gaf de president toe. ..we hebben risico's genomen zoals dat een land kan doen dat trots is op zijn oiiafliankelijkheid".
Nu was een overwinning mogelijk op drie fronten: de werkloosheid. de inflatie en het tekort op de handelsbalans en de schulden die daaruit voortvloeiden.
De werkloosheid was in het laatste jaar in Frankrijk maar met 4"ó gestegen tegen in de Bondsrepubliek met 29% en in de Verenigde Staten met 22%. Doch de beperking van de groei in werkloosheid, aldus Mitterrand. bracht een financiële inspanning met zich mee die verhinderde dat de inflatie zo snel verminderde als bij de anderen. Weliswaar had de franc al van 1973 tot 1980 40% van zijn waarde verloren. En ..ook wij moesten drie keer devalueren. Het is een wet waaraan niemand kan ontsnappen: een land waarin de prijsstijging hoger is dan die van zijn buren is veroordeeld te devalueren. op welke wijze dan ook". Het was tijd. hoogste tijd. deze helse machine te stoppen. Vechten tegen inflatie was het geld redden en de koopkracht. Herhaaldelijk riep Mitterrand bij een behandeld probleem: ..Die strijd is ook uw strijd."

Acht gedelegeerde ministers en negentien. staatssecretarisseri. maken de regerzng *compleet*

Nadat op 24 maart acht gedelegeerde ministers en 19 staatssecretarissen waren benoemd was de derde regering-Mauroy compleet

De gedelegeerde ministers waren: Jack Lang – cultuur: Edwige Avice – vrije tijd. jeugd- en sportzaken: Yvette Roudy – gedelegeerd minister op het bureau van de premier, belast met rechten van de vrouw; André Laberrere – gedelegeerd minister op het bureau van de premier. belast met de betrekkingen met het parlement; André Chandernagor – gedelegeerd minister op buitenlandse zaken belast met Europese aangelegenheden: Christian Nucci – gedelegeerd minister op buitenlandse zaken. verantwoordelijk voor ontwikkelingssamenwerking: Lous Mexandeau – geuelegeerd minister op het ministerie van industrie en onderzoek. belast met de PTT: en Jack Ralite – gedelegeerd minister op het departement van sociale zaken en nationale solidariteit. verantwoordelijk voor de werkgelegenheid.

De 19 staatssecretarissen u-aren: Jean le Garrec – op het bureau van de premier; Anicet le Pors – binnen het bureau van de premier belast met arnbtenarenzaken en administratieve hervormingen: Georges Fillioud – binnen het bureau van de premier belast met communicatietechnieken: Henri Emmanuelli – binnen het ministerie van economie. financiën en begroting verantwoordelijk voor de begroting: Catherine Lalumière – binnen het ministerie van economie, financien en begroting verantwoordelijk voor consumentenzaken: Joseph Franceschi – binnen het ministerie van binnenlandse zaken en decentralisatie belast met de openbare veiligheid; Georges Lemoine – op het ministerie van binnenlandse zaken en decentralisatie verantwoordelijk voor de overzeese departementen en territoria – François Autain – staatssecretaris op het ministerie van defensie: Jean Laurain – binnen het departement van defensie verantwoordelijk voor de oud-strijders: Jean Auroux – binnen het ministcric van industrie en onderzoek belast met de energie: Edmond Hervé – binnen het departement van sociale zaken en nationale solidariteit belast met de gezondheid: Georgina Dufoix – op het ministcric van sociale zaken en nationale solidariteit belast met het gezin. de bevolking en de buitenlandse werknemers: Daniel Benoist – op het ministerie van sociale zaken en nationale solidariteit verantwoordelijk voor de bejaarden: Raymond Courriere – binnen sociale zaken en nationale solidariteit verantwoordelijk voor repatrianten; Huguette Bouchardeau" – op het bureau van de premier verantwoordelijk voor het milieu en de kwaliteit van het leven: M. R.-G. Schwartzenberg" – staatssecretaris op het departement van onderwijs: René Souchon' – op het ministerie van landbouw belast met land- en bosbouw: Roland Carraz* – binnen het departement van buitenlandse handel en toerisme verantwoordelijk voor het toerisme: Guy Lengagne* – op het ministerie van transport belast met de zee.

Van de gedelegeerde ministers was Ralite lid van de communistische partij en van de staatssecretarissen Anicet le Pors. zodat het kabinet in totaal weer vier communisten telde net als voordien.

Schwartzenberg was lid van de MRG net als Crépeau, de minister van handel en ambachten. Huguette Bouchardeau was lid van de zeer linkse PSU (Parti socialiste unifié). Van het voltallige kabinet waren 36 personen lid van de socialistische partij (tegen 37 voor die tijd).

* Nieuw

Versoberingsprogramma

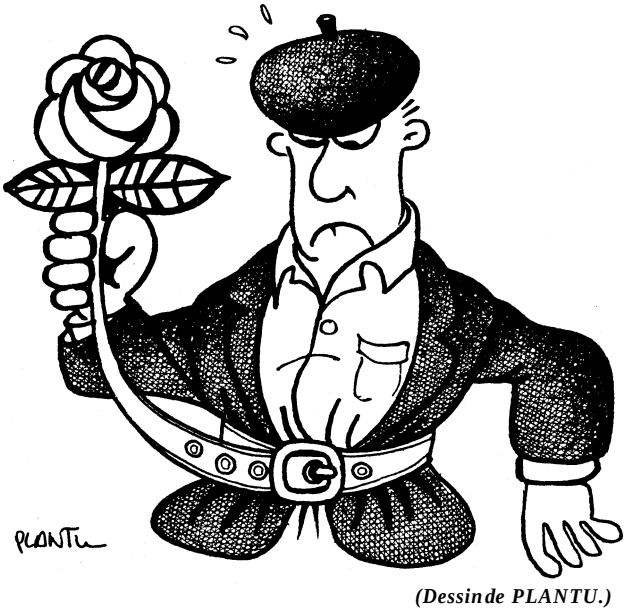
Op 25 maart maakte de nieuwe regering-Mauroy een actieprogramma van tien punten bekend om de geldontwaarding te drukken en de betalingsbalans te verbeteren. Het programma hield o.m. het volgende in:

- Fransen in de hogere inkomensgroepen (degenen die per jaar meer dan 5.000 franc – circa f 1.900 – inkomstenbelasting betaalden) werden gedwongen een lening aan de overheid te verstrekken. De lening werd in mei uitgegeven en kreeg een looptijd van drie jaar.
De verplichte lening aan de overheid bedroeg 10% van het reeds betaalde bedrag aan inkomstenbelasting. Naar verwacht zou de opbrengst 14 mrd franc (circa f 5.3 mrd) bedragen.
- Franse toeristen mochten voortaan jaarlijks per volwassene niet meer dan 2.000 franc (circa f 760) plus 1.000 franc in contanten per reis en per kind 1.000 franc (circa *f* 380) in het buitenland uitgeven. Zakenmensen 1.000 franc per dag.
- Gas. elektriciteit, telefoon en openbaar vervoer werden per 1 april 8% duurder, terwijl op die datum ook de alcoholische dranken en tabakswaren in prijs werden verhoogd. Verder werd in april een bijzondere belasting van kracht waarmee de daling van de olieprijzen moest worden gecompenseerd.
- Om de tekorten in de sociale verzekeringen te dekken moesten de Fransen tot 1 juli 1% van hun inkomen storten in een zogenoemd vereveningsfonds Verder ontvingen de sociale fondsen in 1983 4 mrd franc (f 1.5 mrd) uit de bijzondere belastingen op alcohol en tabakswaren en uit de eigen bijdrage voor opneming in een ziekenhuis.
- Het was de bedoeling dat het tekort op de begroting van 1983 beperkt bleef tot 3% van het bruto nationaal produkt – dat is de som van alle geproduceerde goederen en diensten. In de strijd tegen geldontwaarding werd de toeneming van de geldomloop voor 1983 verminderd van 10 tot 9%.
- Bovendien werd het werkende deel van de Franse bevolking gevraagd bijdragen te storten in een fonds voor ontwikkeling van de industrie en het scheppen van arbeidsplaatsen. Het hele pakket maatregelen moest het tekort op de begroting van 1983 verminderen met 20 mrd franc (*f* 7,6 mrd). Uit het bedrag aan kredieten dat voor 1983 beschikbaar was gehouden werd 7 mrd franc (f 2.7 mrd) geschrapt. Op de overheidsuitgaven werd 8 mrd franc (*f* 3 mrd) bezuinigd.

Het programma had ten doel de Franse economie in twee jaar weer gezond te maken, aldus een verklaring van regerings oordvoerder M. Gallo. Gallo zei dat de regering had geprobeerd eer. „billijke verdeling" van de lasten tot stand te brengen. Tegelijkertijd had de regering geprobeerd te voorkomen dat de lasten voor het bedrijfsleven nog zwaarder zouden worden.
Op 6 april zou het programma in de Nationale Vergadering worden besproken Premier Mauroy zou dan een regeringsverklaring afleggen en de vertrouwenskwestie stellen.
Op 29 maart werd de beperking op de uitvoer van deviezen naar het buitenland in de Franse staatscourant gepubliceerd en daarmee officieel van kracht.
Nieuw hierbij was het invoeren van een deviezenboekje en het feit dat zakenlieden voortaan in het buitenland vrij kredietkaarten mochten gebruiken als deze op naam van de onderneming stonden.
De beperking op de uitvoer van deviezen gold niet voor Monaco. voor de overzeese Franse departementen (Martinique, Guadeloupe. Guyana. Réunion. Saint-Pierre-et-Miquelon), voor de overzeese territoria (Nieuw-Caledonia, Frans Polynesië) en voor Mayotte.
Voorts gold zij niet voor Benin, Ivoorkust. Opper-volta, Niger. Senegal. Togo. Kameroen, Kongo. Gabon. de Centraal Afrikaanse Republiek. Tsjaad, Mali en de Comoren.

Demonstratte tegen *reisbeperking*

Op 30 maart werden onderhandelingen tussen de regering en vertegenwoordigers van de reisbureaus afgebroken. nadat zo'n vierduizend mensen uit de reiswereld een protestdemonstratie hielden, waardoor het onderhandelingsklimaat erg gespannen werd.
Onder het motto „Reizen is vrijheid" protesteerden zij tegen de deviezenrestricties die volgens hen de individuele vrijheid beperkten en de helft van hun personeel (8.000 man) met werkloosheid bedreigden.



(Dessin de PLANTU.)

(Le Monde 27-10-1982)

INTERNATIONALE ZAKEN

NAVO

BIJEENKOMST NOORDATLANTISCHE ASSEMBLEE. STEUN AAN NIEUW VERDEDIGINGSCONCEPT: AIRLAND BATTLE

Van 14-19 nov. 1982 vond in Londen een vergadering plaats van de Noordatlantische Assemblee, de interparlementaire vergadering van de NAVO.
In een door de Assemblee aanvaarde resolutie spraken de NAVO-parlementariërs op 18 nov. hun steun uit aan een nieuw verdedigingsconcept, de z.g. Airland Battle. Dit concept was in de voorafgegane maanden met kracht gepropageerd door de opperbevelhebber van de NAVO-strijdkrachten, de Amerikaanse generaal Bernard Rogers, die het nu ook in de NAVO-Assemblee kwam toelichten.
De essentie van Airland Battle werd op 19 nov. in Londen door de NAVO-commandant als volgt beschreven: „...het uitbuiten van de Westerse technologische superioriteit om ons van de middelen te voorzien om met conventionele wapens het tweede echelon van de strijdkrachten van het Warschaupact te vernietigen voordat deze het slagveld kunnen bereiken".
Wat deze in Amerika door de United States Army Training and Doctrine Command ontworpen Airland Battle voor Europese parlementsleden zo verleidelijk maakt is het feit, dat de wapens conventioneel zijn. Tot op dit moment kan de NAVO bij een aanval van het Warschau-pact wel het tweede echelon aanpakken, maar alleen met atoomwapens. En die brengen onmiddellijk het risico met zich mee van een snelle escalatie naar een totale atoomoorlog.
In het afschrikkingsdenken leidt dat tot de volgende redenering: omdat de Russen weten dat de NAVO, gezien de onoverzienbare gevolgen, niet snel atoomwapens zal inzetten. verliezen die wapens een deel van hun afschrikkende kracht, als gevolg waarvan de kans toeneemt op een conflict. In Rogers' woorden van 19 nov. voor de Noordatlantische Assemblee: „een potentiële agressor zou in de verleiding kunnen komen om de geloofwaardigheid te betwijfelen van de bereidheid van de NAVO om kernwapens in te zetten".
Met goede conventionele wapens, aldus de boodschap van de generaal, wordt de NAVO minder afhankelijk van kernwapens. wordt de afschrikking dus groter en de kans op een con-

flict kleiner. Als de NAVO-landen bereid zijn daar het geld voor neer te tellen zou aan het einde van dit decennium wellicht een deel van die kernwapens bestemd voor het slagveld kunnen worden afgeschaft.

Volgens door Rogers al eerder gepresenteerde cijfers gaat de Airland Battle-doctrine de NAVO-landen gemiddeld vier procent extra aan defensie kosten gedurende vijf jaren. ,,Dat betekent in 1983 gemiddeld elf dollar (voor Nederland 33 gulden) voor elke man, vrouw en kind in de Europese landen van het bondgenootschap", zei hij.
En als dat geld niet op tafel komt? Rogers: .„Wij zijn een defensief bondgenootschap en daarom is de situatie nog niet onbeheersbaar of onherstelbaar. Echter, de belangrijke vraag die wij moeten stellen is: hoelang kunnen we het ons veroorloven ons door het Warschaupact voorbij te laten streven voordat de militaire situatie werkelijk onbeheersbaar wordt en we de politieke en economische druk, dwang en chantage van het Oosten voelen waartegen we ons niet meer kunnen verzetten?"
De Duitse sociaal-democraat Peter Corterier, tot voor kort staatssecretaris van defensie in het kabinet-Schmidt en sinds 19 nov. voorzitter van de Noordatlaritische Assemblee, wees er in het debat op dat de NAVO twee problemen heeft: de Russische militaire dreiging en de kwijnende geloofwaardigheid naar de eigen bevolking toe. ,,Het publiek bekijkt steeds sceptischer ons doen en laten", zei hij.
Met het Airland Battle-concept probeert generaal Rogers beide problemen het hoofd te bieden. En de parlementsleden uit de NAVO-lidstaten. die thuis de hete adem van de publieke opinie in hun nek voelen, zullen hem. zo bleek in Londen. niet tegenhouden. Waarbij zij voor het gemak het probleem van de kosten maar even vergeten. (Atlantisch Perspektief. NAVO-Kroniek, *NRC/H'blad)*

WINTEROVERLEG 1982

Eind nov. en begin dec. vorig jaar hebben in Brussel de gebruikelijke halfjaarlijkse vergaderingen van ministers uit de NAVO-lidstaten plaatsgevonden.

Eurogroep

Eerst kwam op 29 nov. de Eurogroep bijeen. Deze groep bestaat uit de ministers van defensie van de Europese lidstaten. behalve Frankrijk en IJsland.
De ministers besloten op deze vergadering een voorlichtingsoffensief in de richting van de Verenigde Staten te openen om daar het idee weg te nemen. dat de Europeanen te weinig voor hun eigen verdediging verrichten.

De leden van de Eurogroep. aldus het communiqué. ,,leveren een aanzienlijke bijdrage die van grote betekenis is voor de militaire kracht van het bondgenootschap". Vervolgens wordt opgesomd dat de actieve strijdkrachten van deze landen 2.5 miljoen mensen omvatten. dat de Europese bondgenoten 75% leveren van de beschikbare landmachttroepen in Europa. 75% van de tanks, 65% van de luchtmacht en 60% van het aantal oorlogsseliepen.
Intussen verspreidden de Westduitsers in de wandelgangen een rapport waaruit blijkt dat wanneer men het Franse defensieapparaat meetelt bovengenoemde percentages van het Europese aandeel stijgen tot respectievelijk 90. 80. 80 en 70%.
In een bijlage van het communiqué wordt voorts opgenoemd wat deze Europese landen in 1983 allemaal aan hun arsenaal zullen toevoegen. Zoals: 550 geveehtstanks, 450 andersoortige pantservoertuigen. betere viiuru'apens voor bestaande tanks, 50.000 draagbare antitankwagens, 11 fregatten. 11 mijnenleggers, mijnenvegers, 8 patrouillevaartuigen, 2 onderzeeboten (waarvan één aangedreven door kernkracht), 270 gevechtsvliegtuigen. betere radar en luchtverdediging, enzovoorts.

„In Amerika bestaat bij veel mensen, tot in de regering toe. het idee dat de Verenigde Staten een onevenredig deel bijdragen aan de defensie van het bondgenootschap", zei de Nederlandse minister van defensie, De Ruiter. na afloop van de bijeenkomst. En daar gaan de ministers, in een op het Amerikaanse volk gerichte campagne, nu een eind aan maken.

In deze zaak speelt rechtstreeks mee het voorstel dat de Republikeinse senator Ted Stevens uit Alaska in de Amerikaanse senaat heeft gedaan. namelijk om het huidige aantal van 355.045 man Amerikaanse troepen in Midden-Europa terug te brengen naar het niveau van 1980. namelijk 331.075. Amerikaanse functionarissen uit Washington die in het kielzog van minister van defensie Caspar Weinberger mee naar Brussel zijn gekomen zeiden op 29 nov. dat men er binnen de Amerikaanse regering van uitgaat dat alleen een compromis een besluit tot troepenvermindering kan voorkomen. Dat compromis is al voorhanden in de vorm van een voorstel van de Democratische senator Sam Nunn uit Georgia, die een bevriezing wil van het aantal Amerikaanse troepen in Midden-Europa op het huidige niveau. ,,In feite gebeurt dan wat de Russen al jaren voorstellen bij de onderhandelingen in Wenen over wederzijdse troepenterugtrekking in Midden-Europa", zei een Amerikaan die enige jaren aan die onderhandelingen heeft deelgenomen.
De situatie waarin senator Nunn. als tegenstander van troepenvermindering of -bevriezing, is gedwongen zijn voorstel in te dienen om erger te voorkomen is in feite slechter dan tien jaar geleden, toen de toenmalige senator Mansfield met zijn voorstel om een aanzienlijk aantal troepen uit West-Europa terug te trekken keer op keer kansloos was. Destijds was een compromis-voorstel in het geheel niet nodig.
Stevens' bedoeling is de Westeuropeanen duidelijk te maken dat zij meer aan hun defensie moeten doen en de Amerikanen navenant minder. In Londen. twee weken eerder op de bijeenkomst van de Noordatlantische Assemblee, trachtte Stevens' voornaamste tegenstander. de Republikein Charles Percy. de argumenten van Stevens te ondermijnen door berekeningen voor te leggen waaruit bleek dat reductie van troepen in West-Europa en stationering ervan in de VS zelf helemaal niet goedkoper is.
Bovendien zal die terugtrekking ,,de NAVO wellicht storten in haar grootste crisis tot nu toe", aldus Percy. Het besluit zal immers worden gezien, zei hij, ,,als een eerste stap in de richting van een Amerikaanse loskoppeling van het bondgenootschap".

De Europese publiciteitsactie moet dat voorkomen. Een Amerikaanse hoge ambtenaar uit Washington: ,,Of dat effect heeft? Je weet het natuurlijk nooit. Maar ik denk dat er op langere termijn meer nodig is dan brochures en films, namelijk concrete hoeveelheden extra geld van Europese zijde".
Hij verwijst naar een rapport over de lastenverdeling dat minister Weinberger in het voorjaar naar de Senaat heeft gestuurd. De conclusie daarvan is dat de Europeanen veel meer doen dan de meeste Amerikanen denken, maar minder dan noodzakelijk. De tweeslachtigheid van die conclusie maakt een keuze voor het Amerikaanse Congres niet eenvoudig. Een bevriezing van het aantal Amerikaanse troepen lijkt dan ook onvermijdelijk.
Een andere kwestie die de Europese ministers bezighield, was het feit, dat de NAVO zo enorm veel wapens van Amerikaanse makelij gebruikt en zo weinig Europees materiaal.

De Nederlandse minister De Ruiter lichtte na afloop toe dat de verhouding Amerikaanse wapenverkopen aan Europa is verslechterd van 5 : 1 in 1977 tot 9.4 : 1 op dit moment. ..Dat is een zorgelijke zaak. die pijnlijker wordt nu men in Amerika maatregelen wil verzinnen die dit alles nog beroerder maken. in die zin dat de toegang tot de Amerikaanse markt nog verder wordt bemoeilijkt". zei De Ruiter.
In het Amerikaanse Congres wordt bijvoorbeeld overwogen invoer van bepaalde metaalsoorten te verbieden. waardoor vooral wapenimporten worden belemmerd.
Voorts wil men eisen stellen aan het percentage Amerikaanse onderdelen dat minimaal in Eu-

ropees wapentuig moet zijn verwerkt om voor import in aanmerking te komen.
Volgens minister De Ruiter is dat ,,naar wij denken" niet het streven van de Amerikaanse regering. ,,Die initiatieven komen uit het Congres. Wij hopen vurig, en daar hebben wij haar ook toe opgeroepen. dat de Amerikaanse regering zich ertegen zal verzetten". In een verslechterde economische situatie wordt dit aldus De Ruiter, extra pijnlijk, ,.omdat het lijkt alsof je in het bondgenootschap het gunstige effect van wapenproduktie op de economie ongelijk blijft verdelen".
De Europese minister.: van defensie deden in hun communiqué voorts hun zoveelste oproep voor grotere samenwerking op het gebied van wapenproduktie, met onder meer als doel de kosten te drukken.
Aan Europese zijde binnen de NAVO wil men een einde maken aan de situatie waarin men voortdurend wordt geconfronteerd met Amerikaans materieel in een vergaand stadium van ontwikkeling. ,,Dan is er in feite geen keuze meer. omdat de weg van de eerste planning tot de produktie lang is. Als je daar niet vanaf het begin aan meedoet, dan lukt dat later niet meer", zei minister De Ruiter. ,,Europa wil eerder bij die ontwikkeling worden betrokken". voegde hij eraan toe.

Nucleaire planninggroep

Vervolgens vergaderden de ministers van defensie uit alle NAVO-lidstaten drie dagen achtereen, op 30 nov., en op 1 en 2 dec.

Op 30 nov. vergaderden de ministers als Nucleaire Planninggroep.
De ministers spraken o.m. over de voorgenomen stationering van Amerikaanse kernraketten voor de middellange afstand in West-Europa, indien de besprekingen, die over dit onderwerp tussen de VS en SU in Genève plaatsvinden, geen resultaat zouden opleveren.
In het communiqué, dat de NPG na afloop van de bijeenkomst uitgaf, werd over deze kwestie het volgende gezegd:

De ministers namen met bezorgdheid kennis van het feit dat de Sowjet-Unie de verbetering van het hele spectrum van haar nucleaire wapens, van strategische tot korte-afstands, voortzet. Deze algemene verbetering van het Sowjet nucleaire arsenaal. in het bijzonder op het gebied van middellange-afstandswapens, vond plaats ondanks het feit dat het Bondgenootschap zich de afgelopen tier. jaar terughoudend opstelde. Sedert de NAVO-publikatie over ,,NATO and the Warsaw Pact Force comparisons" van mei 1982 (pag-472/1 e.v.-1982) werden meer SS-20 raketten geoperationaliseerd. De Sowjet-Unie beschikt thans over 324 gestationeerde wereldwijd operationele SS 20 launchers met 972 kernkoppen: wanneer deze opgeteld worden bij de nog steeds operationele SS-4 en SS-5 raketten, beschikken de Sowjets over meer dan 1.200 op het land gestationeerde kernkoppen met middellange-afstandsbereik, tegenover nul aan NAVO-zijde.

Tegen deze achtergrond wordt het NAVO-INF-moderniseringsprogramma voortgezet met de ontwikkeling en het uittesten van van de grond gelanceerde kruisvliichtwapens (Ground Launched Cruise Missiles: GLCM) en Pershing-11-raketten in de Verenigde Staten en met de voorbereidingen voor de stationering van deze wapensystemen in de voor plaatsing in aanmerking komende Europese landen. De ministers herhaalden dat deze stationeringen. bij uitblijven van een concrete wapenbeheersingsovereenkomst, volgens schema tegen het einde van 1983 zullen beginnen.
De ministers bespraken de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie over kernwapens voor de middellange afstand en verwelkomden de voortdurende en nauwe consultaties over de voortgang van de onderhandelingen. die zich vooral in de Special Consultative Group (SCG) afspelen. Zij herhaalden hun krachtige steun voor de in nauwe consultatie met de bondgenoten ontwikkelde Amerikaanse onderhandelingspositie. die oproept tot de eliminering van een hele categorie nuclaire wapens. De ministers benadrukten het belang van een succesvol onderhandelingsresultaat; zij namen evenwel kennis van het feit dat weliswaar enige vooruitgang was geboekt, maar dat de Sowjets nog geen enkel gebaar hebben gemaakt m.b.t. het centrale thema; de Sowjets houden vast aan hun uitgangspunt. dat hen in staat stelt hun SS-20's te behouden terwijl de NAVO van de stationering van iedere middellange-afstandsraket wordt weerhouden. Bovendien vereist de Sowjet-positie de terugtrekking van vrijwel alle Amerikaanse in NAVO-Europa gestationeerde dual-capable vliegtuigen, die een belangrijk element vormen van de bondgenootschappelijke defensie. Het resultaat van deze positie zou zijn, dat de koppeling tussen de Amerikaanse strategisch-nucleaire afschrikking en de verdediging van NAVO-Europa ernstig verzwakt wordt, terwijl tevens het bondgenootschappelijke conventionele en nucleaire defensievermogen terugloopt. De ministers verwelkomden opnieuw dat de Verenigde Staten bereid blijven ieder serieus Sowjet-voorstel. dat de mogelijkheden voor effectieve en verifieerbare wapenbeheersingsovereenkomsten vergroot en dat rekening houdt met de legitieme Westerse veiligheidsbelangen, zorgvuldig te overwegen.
De ministers bespraken voorts de vooruitgang m.b.t. het belangrijke en voortgaande werk van de High Level Group, die bij voorrang en tegen de achtergrond van de INF-wapenbeheersingsonderhandelingen, een onderzoek verricht naar zowel het exacte karakter. de omvang en de basis voor de aanpassingen die noodzakelijk zouden zijn bij stationering van kernwapens voor de middellange afstand, als naar de mogelijke implicaties van deze stationeringen voor het evenwicht van de functies en systemen binnen het geheel der bondgenootschappelijke nucleaire bewapening.
De ministers herbevestigden dat de bondgenootschappelijke kernbewapening op geen enkele wijze uitvloeisel is van een beleid dat zich richt op het vechten en winnen van een kernoorlog: zij onderstreepten hun krachtige verplichting tot het huidige beleid van collectieve afschrikking waartoe een nucleaire component behoort. die gericht is op oorlogvoorkoming en de bescherming van de territoriale integriteit en onafhankelijkheid van de NAVO-lidstaten.
De ministers verklaarden opnieuw dat de bondgenootschappelijke afschrikkingsstrategie ongewijzigd is gebleven; het bondgenootschap bedreigt niemand en geen van zijn wapens zal ooit worden gebruikt tenzij in reactie op een aanval.
De Griekse delegatie heeft haar inzichten terzake vastgelegd in een verklaring die in de notulen is opgenomen.


Een overzicht van de vergadering van de Nucleaire Planninggroep op 30 november vorig jaar.

Comité voor defensieplannen

Op 1 en 2 dec. 1982 waren de ministers van defensie uit de NAVO-lidstaten wederom bijeen, nu als het comité voor defensieplannen.
In hun slotcommuniqué hebben de ministers de uitgangspunten van het Atlantische bondgenootschap herbevestigd. Die zijn, naar zij zeiden: enerzijds handhaving van een sterke afschrikkingsmacht en anderzijds de noodzaak om door constructieve onderhandelingen overeenkomsten te sluiten ,,voor gelijkwaardige en verifieerbare wapenreducties, die militair van betekenis zijn".

De bondgenoten, zo stond in het slotcommuniqué, ,,spraken hun collectieve vastberadenheid uit om zowel een voldoende militaire macht en politieke solidariteit te handhaven als te zonken naar constructieve Oost-Westverhoudingen wanneer Sowjet-gedrag dit mogelijk maakt".
Tegen de achtergrond, zo staat er, van ,.modernisering en expansie" van de Warschaupact-strijdkrachten namen de ministers voorstellen aan voor verbetering van de eigen conventionele strijdkrachten voor de jaren 1983 tot en met 1987. Hiermee werd gedoeld op het nieuwe verdedigingsconcept van Airland Battle.
De Amerikaanse minister Weinberger zei na afloop tegen journalisten dat hij nu al zo'n twee

jaar meedeed aan de vergaderingen van de NAVO-ministers. maar dat hij er nog niet één had meegemaakt .,waarin een groter begrip en waardering bestond voor de noodzaak van een krachtige een eensgezinde NAVO."
De Nederlandse minister De Ruiter was al even positief. ,,Als ik het geheel van de vergadering nog eens overzie dan was het belangrijk voor deze tijd te kunnen opmerken dat over de verschillende accenten van de verschillende landen heen er toch een duidelijke samenhang was. een duidelijk gevoel van solidariteit met betrekking tot de gigantische taak waarvoor we staan."
Volgens de Nederlandse bewindsman had de vergadering een tamelijk zwaar accent gelegd op het doorlichten van de nationale defensie-inspanningen ..Het feit dat we op dat terrein tot een gemeenschappelijke beoordeling zijn gekomen en dat we – met de daarbij gemaakte aantekeningen – op deze voet voort kunnen gaan, maakt het geheel tot een waardevolle aangelegenheid."
De Ruiter vroeg speciaal aandacht aan de pers voor een paragraaf waarin ,,het groeiende publieke debat in het Westen" wordt verwelkomd over het behoud van dc vrede met vrijheid in de nabije toekomst. De ministers, zo staat in het communiqué, ..erkenden de verantwoordelijkheid van democratische regeringen ervoor te zorgen dat deze discussies voortgaan met volledige erkenning van alle feiten".
Fundamenteel voor die discussie werd genoemd .,de erkenning van de defensieve aard van het bondgenootschap".Tegelijkertijd moet er. ,,in het licht van de voortgaande uitbreiding van wapens door het Warschaupact", een erkenning zijn van de noodzaak, ,,als de vrede moet worden gehandhaafd, om als NAVO een sterke. moderne en flexibele triade van strijdkrachten" te zijn.
Met NAVO-triade wordt gedoeld op de drie delen van de verdediging: conventionele strijdkrachten, kernwapens voor korte en middellange afstand en strategische kernwapens.
.,Met het oog op de vermogens van zowel de nucleaire als de conventionele strijdkrachten van het Warschaupact. kan conventionele verdediging niet alléén agressie afschrikken." Aldus het communiqué. Kernwapens zijn blijvend nodig. zo luidde de boodschap van de ministers.
De ministers hielden tenslotte volledig vast aan de NAVO-strategie van het aangepaste antwoord: ,.Voortgaande trouw aan deze strategie, gesteund door krachtige defensie-inspanningen, inbegrepen modernisering van nucleaire en conventionele strijdkrachten, bevat de beste belofte voor het scheppen van een klimaat dat bevorderlijk is voor aanzienlijke, billijke en verifieerbare reducties van het niveau van nucleaire en conventionele wapens en voor de verwerving van een echte ontspanning", aldus het communuqué.
Vraag aan minister De Ruiter of dit niet allemaal wat erg sterk overkwam. Zijn antwoord: .,Hierin staat niets dat niet in overeenstemming is met de Nederlandse positie. die ik hier tegenover mijn collega's zeker drie of vier keer heb uiteengezet. Bovendien is er nooit één regering geweest. en zeker niet de huidige. die voorstander is van eenzijdige ontwapening".

Het comité voor verdedigingsplannen heeft besloten om per 1 jan. 1983 het plan in werking te stellen, waardoor in crisistijd binnen dertig dagen dertien extra Amerikaanse divisies grondstrijdkrachten en circa 1.900 extra gevechtsvliegtuigen met piloten en grondpersoneel naar West-Europa kunnen worden overgebracht. In totaal gaat het om ongeveer 500.000 man. Daarbij zal ook gebruik moeten worden gemaakt van civiele vliegtuigen en passagiers- en vrachtschepen. onder meer van de Nederlandse bedrijven KLM en Martinair. Het ,,Rapid Reinforcement Plan" zal pas worden uitgevoerd als de ministers van buitenlandse zaken in een vergadering. gemachtigd door hun regeringen, daartoe eenstemmig de noodzaak hebben vastgesteld.
Nederland, België en West-Duitsland spelen in de opvang van de circa 500.000 militairen en enorme hoeveelheden materieel een grote rol.

Sinds in 1977 werd besloten het plan te ontwikkelen hebben er al diverse oefeningen plaatsgevonden waarbij onder meer de Rotterdamse haven en de luchthaven Schiphol werden gebruikt voor het opvangen en doorsturen van vele duizenden Amerikaanse reservisten. De laatste keer gebeurde dat in september 1982.
De Nederlandse minister van defensie De Ruiter. heeft tegenover zijn collega's in Brussel een voorbehoud moeten maken omdat de gesprekken met KLM cn Martinair nog steeds gaande zijn.
De regering heeft de KLM en Martinair een ontwerpovereenkomst voorgelegd aangevend hoe zij in de toekomst eventueel vervoer van militairen geregeld wil zien. Gezien de daarbij opduikende arbeidsrechtelijke problemen. is deze overeenkomst onderwerp van bespreking met de vakbonden. Daarbij moet worden vastgesteld welke spelregels in acht genomen zullen worden: of men de zaak privaatrechtelijk wil regelen – als een gewone vervoersovereenkomst met een particulier – dan wel dat de voorkeur moet worden gegeven aan een publiekrechtelijke regeling via een wet waarin de criteria worden vastgesteld onder welke omstandigheden de regering kan beschikken over een aantal vliegtuigen.

Ministerraad

Tenslotte vergaderden op 9 en 10 dec. in Brussel de ministers van buitenlandse zaken van de NAVO-lidstaten te zamen vormend de NAVO-ministerraad.
Het communiqué. dat de Raad na afloop van de bijeenkomst uitgaf, volgt hierna.

1. Het op democratische idealen en waarden gebaseerde Atlantisch bondgenootschap is er door zijn kracht en cohesie in geslaagd vrede en onafhankelijkheid voor zijn vrije en gelijkwaardige leden te behouden. Op deze solide basis herbevestigden de staats- en regeringsleiders tijdens hun bijeenkomst in Bonn op 10 juni 1982 het bondgenootschappelijke beleid dat gericht is op een sterke verdediging en Oost-West dialoog. Bovendien kondigden zij hun Programma voor Vrede in Vrijheid aan. dat de nadruk legt op hun vastbeslotenheid substantielc en evenwichtige Oost-West betrekkingen te ontwikkelen, die ten doel hebben werkelijke ontspanning te bewerkstelligen, gebaseerd op de effectieve toepassing van de beginselen en bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties en de Slotakte van Helsinki.

2. De bondgenoten zullen vasthouden aan een krachtige, realistische en constructieve houding ten opzichte van de Sowjet-Unie op basis van wederzijdse aanvaarding van beginselen van zelfbeheersing en verantwoordelijkheid bij het voeren van internationale betrekkingen. Zij wensen hun betrekkingen met de lidstaten van het Warschaupact te verbeteren en de gebieden van samenwerking tot wederzijds voordeel uit te breiden.
De bondgenoten hopen van het Sowjetleiderschap tastbaar bewijs te krijgen dat het evenzeer bereid is in deze zelfde geest te handelen. Zij verwachten van de Sowjet-Unie dat dit land zijn verplichtingen nakomt en de souvereiniteit en onafhankelijkheid van andere staten respecteert. Ten overstaan van de voortgaande en massieve Sowjet bewapeningsopbouw blijven de legitieme veiligheidszorgen van de bondgenoten bestaan en moeten deze worden erkend. De bondgenoten staan echter open voor alle mogelijkheden tot dialoog. Zij zullen iedere daad om tot vermindering van spanning te komen verwelkomen. en zij wensen. als de Sowjethoiiding dit mogelijk maakt. samen te werken tot herstel van het internationale vertrouwen.

3. De schending van de Slotakte van Helsinki en de conventies van de Internationale Arbeids Organisatie in Polen, en in het bijzonder het verbod op en de opheffing van vakbewegingen waaronder Solidariteit. blijven oorzaak van ernstige verontrusting.
De bondgenoten doen een beroep op de Poolse autoriteiten hun verplichting tot nationale verzoening na te komen. Hun verklaring van 11 januari 1981 (1) in herinnering roepend. waarvan de criteria verre van vervuld zijn. hebben de bondgenoten kennis genomen van de recente vrijlating van een aantal gedetineerden en blijven zij de ontwikkelingen in Polen. inclusief een mogelijke verzachting van de staat van beleg, nauwlettend volgen. Zij benadrukken in dit verband. dat de daden van de Poolse autoriteiten beoordeeld zullen worden op hun praktische effect. De bondgenoten zijn van mening dat de verbetering van de betrekkingen met Polen afhankelijk is van de mate waarin de Poolse regering haar verklaarde intentie om burgerlijke rechten te eerbiedigen en het hervormingsproces voort te zetten effectueert. Vrijheid van vereniging en het recht van de werknemers om over vakbewegingen naar hun eigen keuze te beschikken mogen het Poolse volk niet onthouden worden. De dialoog met alle sectoren van de Poolse maatschappij moet worden hervat. De bondgenoten doen een beroep op alle landen om het fundamentele recht van Polen de eigen maatschappelijke en politieke structuur te kiezen te respecteren.

4. Terwijl het Handvest der Verenigde Naties daarmee geschonden wordt en ondanks herhaalde oproepen van de Algemene Vergadering, de Islamitische Conferentie en andere internationale instellingen. zet de Sowjet-Unie zijn militaire bezetting van Afghanistan ten overstaan van vastbesloten verzet van het Afghaanse volk voort. De bondgenoten doen een beroep op de Sowjet-Unie een politieke oplossing te aanvaarden, die een eind maakt aan het lijden van het Afghaanse volk en die de terugkeer naar hun vaderland mogelijk maakt van meer dan drie miljoen tot verbanning genoodzaakte vluchtelingen. Deze oplossing dient gebaseerd te zijn op de terugtrekking van de Sowjet-strijdkrachten en op het respecteren van de onafhankelijkheid en souvereiniteit van Afghanistan. dat daardoor in staat wordt gesteld zijn zelfbeschikkingsrecht uit te oefenen en terug te keren tot een waarlijk ongebonden positie.

5. Terwijl de Soullet-Unie zijn militaire opbouw. die het voor de verdediging benodigde niveau reeds lang te boven gaat, met onverminderde kracht nastreeft. neemt zijn superioriteit op conventioneel gebied toe en breidt dit land zijn maritieme macht uit. Tegelijkertijd wordt met name door de stationering van middellange afstandsraketten zijn nucleaire vermogen versterkt. Zoals in hun Verklaring van Bonn werd gesteld, staat de bondgenoten niets anders te doen dan het handhaven van een effec-

(1) De Griekse delegatie bracht haar positie m.b.t. de verschillende aspecten van deze verklaring in herinnering.



De Nederlandse minister van buitenlandse zaken. Hans van den Broek (1) in gesprek met zijn Luxemburgse collega Colette Flesch voor het begin van de NAVO-ministerraad

tieve militaire afschrikking die beantwoordt aan hun legitieme veiligheidsbelangen in een veranderende situatie. Voor de bondgenoten blijft het dientengevolge van essentieel belang de veiligheid van het Noord Atlantische gebied te handhaven door middel van conventionele en nucleaire middelen die in staat zijn agressie en intimidatie af te schrikken. Met het oog daarop komen zij overeen hun op een grotere mate van samenwerking op bewapeningsgebied gerichte inspanningen voort te zetten en in het bijzonder volledig gebruik te maken van nieuwe technologieen, en in de daartoe geëigende fora voort te gaan met het beperken van de toegang van het Warschaupact tot Westerse in militair opzicht relevante technologieen.
De aanwezigheid van Noordamerikaanse strijdkrachten op het Europese continent en de strategisch nucleaire garantie van de Verenigde Staten van Amerika aan Europa zijn voor de bondschappelijke veiligheid van essentieel belang. Het behoud en de voortdurende verbetering van het defensievermogen van de Europese lidstaten van het bondgenootschap is van even groot belang.

6. Wapenbeheersing en ontwapening vormen samen met afschrikking en defensie integrerende onderdelen van het bondgenootschappelijke veiligheidsbeleid: zij vormen belangrijke middelen voor de bevordering van internationale stabiliteit en vrede.
De bondgenoten hebben zich krachtig verplicht vooruitgang te boeken op het gebied van wapenbeheersing en ontwapening; in dit verband hebben zij een veelomvattende serie voorstellen gedaan, gericht op in militair opzicht belangrijke. billijke en verifieerbare overeenkomsten, die moeten leiden tot een machtsevenwicht op een zo laag mogelijk niveau. Van de Sowjet-Unie verwachten zij een constructieve en serieuze benadering van de lopende onderhandelingen.

7. Met betrekking tot de Strategic Arms Reductions Talks (START) geven de bondgenoten volledige steun aan de pogingen van de Verenigde Staten om met de Sowjet-Unie tot belangrijke vermindering in Amerikaanse en Sowjet strategische strijdkrachten te komen, waarbij in de eerste fase van de onderhandelingen de nadruk wordt gelegd op de meest destabiliserende systemen. De bondgenoten dringen er bij de Sowjet-Unie op aan op concrete wijze bij te dragen tot snelle vooruitgang. bij deze belangrijke onderhandelingen.

8. De bondgenoten onderstrepen het belang van beide onderdelen van het besluit van 12 dec. 1979, dat voorziet in een beperkte modernisering van Amerikaanse kernwapens voor de middellange afstand (INF), gecombineerd met een parallel aanbod om over Amerikaanse en Sowjet wapens van deze soort te onderhandelen. Dit besluit. dat vooral werd uitgelokt door de stationering van SS-20 raketten, leidde tot de huidige INF-besprekingen in Genève binnen het raamwerk van de onderhandelingen over de vermindering van strategische wapens (2)

De bondgenoten geven volledige steun aan de Amerikaanse pogingen de veiligheid te versterken via de totale eliminatie van alle bestaande en geplande Sowjet en Amerikaanse op land gestationeerde INF-raketten. Het Amerikaanse voorstel werd ontwikkeld in nauwe bondgenootschappelijke consultatie met de betrokken lidstaten. De ministers van deze staten verwelkomden de voortgaande Amerikaanse verplichting tot serieuze onderhandelingen alsmede hun verplichting tot zorgvuldige overweging met deze bondgenoten van ieder serieus Sowjetvoorstel.
De ministers herhaalden dat bij uitblijven van concrete resultaten de stationering van de INF-wapens volgens schema tegen eind van 1983 zullen beginnen (2).

9. De bondgenoten verwelkomden de recente voorstellen van president Reagan m.b.t. nieuwe vertrouwenwekkende maatregelen op nucleair gebied tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie, die bedoeld zijn de stabiliteit te vergroten.

10. De aan de Weense Besprekingen (MBFR) deelnemende bondgenoten vertrouwen erop dat de veelomvattende benadering vervat in de ontwerp-verdragstekst die door de Westerse onderhandelaars gepresenteerd is een nieuwe stimulans aan de onderhandelingen heeft gegeven. Dit Westerse voorstel richt zich op het boeken van werkelijke vooruitgang tot substantiële vermindering van landstrijdkrachten, leidend tot pariteit in gecombineerde land- en luchtstrijdkrachten op gelijke collectieve niveaus in Centraal Europa. De Westerse deelnemers aan de onderhandelingen roepen het Oosten op tot een adequate reactie op de noodzaak een voorafgaande overeenkomst te bereiken over de data terzake van het huidige niveau der strijdkrachten van het Warschaupact en goedkeuring te hechten aan effectieve begeleidende maatregelen ter verificatie en vertrouwenwekkendheid.

11. De bondgenoten hechten tevens groot belang aan de in de Verenigde Naties ondernomen pogingen om te komen tot verbeterde verificatieprocedures, ruimere beschikbaarheid van informatie over de defensieuitgaven en andere maatregelen die bij kunnen dragen tot verhoogde transparantheid en daarom vertrouwenwekkendheid.

12. De bondgenoten zijn ernstig verontrust over duidelijke bewijzen van voortgaand gebruik van chemische wapens in Zuid-Oost Azië en Afghanistan, die een schending van het internationale recht betekenen, inclusief de Sowjetbetrokkenheid bij het gebruik van deze wapens (3).
Zij benadrukken de noodzaak om in het Ontwapeningscomité vooruitgang te bocken m.b.t. een conventie over de vernietiging van chemische wapens en een verbod op hun ontwikkeling. produktie en opslag. vergezeld van geëigende maatregelen voor verificatie inclusief inspectie ter plaatse.

13. Tijdens de CVSE vervolgconferentie in Madrid hebben de bondgenoten hun teleurstelling uitgesproken over de schending van de beginselen en voorzieningen van de Slotakte. Zij gaven in dit opzicht te kennen dat de situatie in Polen een bron van zorg blijft. De bondgenoten blijven streven naar een substantieel en evenwichtig document en zij beschouwen het ontwerp van de neutrale en niet-gebonden landen van dec. 1981 als een goede onderhandelingsbasis. Zij hebben een aantal amendementen voorgesteld die dit ontwerp aanpassen aan de huidige realitiet in Europa en die oproepen tot vooruitgang op het gebied van mensenrechten, vrije vakverenigingen en een vrijer verkeer van mensen, ideeën en informatie. Om een positieven afloop in Madrid te vergemakkelijken dringen de bondgenoten er bij de Sowjct-Unie en de andere Warschaupactstaten op aan zich te houden aan de beginselen en bepalingen van de Slotakte.

Als onderdeel van een substantieel en evenwichtig slotdocument herbevestigen de bondgenoten hun steun voor een conferentie over vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen en ontwapening in Europa op basis van een nauwkeurig mandaat om in een eerste fase over in militair opzicht belangrijke, politiek bindende en verifieerbare vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen te onderhandelingen. die van toepassing zijn op heel Europa, van de Atlantische Oceaan tot aan de Oeral. Tevens zullen zij streven naar belangrijke vooruitgang met betrekking tot de belangrijkste humanitaire aspecten van de Oost-West betrekkingen.

14. Economisch herstel in het Westen is van essentieel belang voor zowel de bondgenootschappelijke defensie-inspanning als voor maatschappelijke stabiliteit en vooruitgang. De bondgenoten herbevestigden de noodzaak om daartoe effectief bilateraal en in de daartoe geëigende fora samen te werken, met inachtneming van de programma's op basis van artikel 2 van het Noord Atlantisch Verdrag, die bedoeld zijn bij te dragen tot de economieen van de minder bevoorrechte partners.

15. De bondgenoten onderkennen dat wederzijds voordelige handel met het Oosten op gezonde commerciële basis bijdraagt tot constructieve Oost-West betrekkingen. Tegelijkertijd zijn zij het erover eens dat bilaterale econo-

(2) Griekenland maakt een voorbehoud m.b.t. deze twee paragrafen.

(3) Griekenland heeft m.b.t. deze zinnen zijn gezichtspunten. die in de notulen van deze bijeenkomst werden opgenomen, geuit.

mische en handelsbetrekkingen met de Sowjet-Unie eri Oost-Europa tevens in overeen steniming moeten zijn met huri brede veiligheidszorgen. zoals het vermijden bij te dragen tot de Sowjet militaire kracht. Naast thans lopende studies inzake de verschillende aspecten van de economische Oost-West-betrelrkingen zullen binnenkort nieuwe worden geëntameerd, en de ministers zullen op basis van deze studies tijdens huil volgende bijeenkomst, opnieuw aandacht aan deze kwestie besteden (4)

16. De strikte naleving en de volledige uitvoering van de quadripartite overeenkomst van 3 sept. 1971 en het behoud van een ongestoorde situatie in en rond Berlijn blijven essentiële elementen van de Oost-West betrekkingen De bondgenoten verwelkomen de inspanningen van de Bondsrepubliek Duitsland, die gericht zijn op versterking van de economische situatie van deze stad en die in het bijzonder perspectieven openen voor dc verzekering van werkgelegenheid op lange termijn.
Hun verklaring van Rome van 5 mei 1981 in herinnering roepend. geven de bondgenoten uitdrukking aan hun hoop dat de voortzetting van de dialoog tussen de Bondsrepubliek Duitsland en de Duitse Democratische Republiek bij zal dragen tot de versterking van vrede in Europa en directe voordelen zal opleveren voor Berlijn en de Duitse bevolking in beide staten.

17. De bondgenoten hebben zich verbonden aan het doel van wereldwijde vreedzame vooruitgang. Zij gaan ervan uit dat werkelijke niet-gebondenheid – een belangrijk element van internationale vrede en stabiliteit – tot deze doelstelling bijdraagt. net zoals de bilaterale en multilaterale hulp van bondgenoten aan Derde Wereldlanden. Zij herbevestigen hun bereidheid met Derde Wereldlanden op basis van gelijkheid samen te werken. De bondgenoten doen een beroep op alle staten effectief bij te dragen tot de strijd tegen onderontwikkeling en zich te onthouden van het exploiteren van de economische en maatschappelijke problemen van deze landen ten behoeve van politiek gewin.
De bondgenoten onderkennen dat bepaalde gebeurtenissen buiten het Verdragsgebied effect kunnen hebben op hun gemeenschappelijke belangen als lidstaten van het bondgenootschap. De bondgenootschappelijke consultatie over deze gebeurtenissen zal gebaseerd zijn op de erkenning van die gemeenschappelijke belangen. De bondgenoten die daartoe in staat zijn kunnen verzoeken om hulp van soevereine staten wier veiligheid en onafhankelijkheid bedreigd worden beantwoorden. Het is in het belang van het bondgenootschap als geheel te verzekeren dat in het Verdragsgebied voldoende vermogen overblijft om afschikking en verdediging te kunnen handhaven.

18. Opnieuw veroordelen de bondgenoten de misdaad van het terrorisme. die een bedreiging vormt voor democratische instituties en normale internationale betrekkingen. Zij doen een beroep op alle regeringen de mogelijkheden voor intensievere samenwerking te onderzoeken om zich van deze plaag te bevrijden.

19. De doelmatigheid van het bondgenootschappelijk beleid is afhankelijk van voortgaande cohesie en solidariteit die rekening houdt met de natuurlijke diversiteit onder de lidstaten. In dit verband onderkennen de ministers de waarde van hun informele bijeenkomst in Canada en kwamen zij overeen dat het nuttig zou zijn soortgelijke bijeenkomsten in de toekomst te houden.

20. De voorjaarsvergadering van de Noord-Atlantische Raad op ministerieel niveau zal op 9 en 10 juni 1983 in Parijs worden gehouden.

(4) Griekenland bracht zijn positie m.b.t. verschillende aspecten van deze paragraaf in herinnering.

Noot. De minister van buitenlandse zaken van Spanje heeft de Raad op de hoogte gesteld van de intentie van de Spaanse regering met betrekking tot de alliantie: hij maakte voor zijn regering ern voorbehoud met betrekking tot het huidige communique. (NAVO-Kroniek. NRC H blad NZZ Le Monde The Times FAZ The Financial Times)

(Vor ber pag 472 3 e v 1982)

GENERAAL DE JAGER VOORZITTER MILITAIRE COMITÉ

Op 25 sept. 1982 werd in Londen generaal C. de Jager gekozen tot voorzitter van het Militaire Comité van de NAVO. De toen 37-jarige generaal werd door de leden van het Militaire Comité – de chefs van staven van de NAVO-landen – unaniem gekozen.
Sinds 1980 was generaal De Jager chef-stal' van de Nederlandse strijdkrachten.
De benoeming tot voorzitter van het Militaire Comité van de NAVO gaat in op 1 juli 1983.
De Nederlandse premier Lubbers maakte op 28 jan. van dit jaar bekend, dat als nieuwe chef-staf van de Nederlandse strijdkrachten was aangewezen luitenant-generaal G. L. J. Huyser. de commandant van het Eerste Legerkorps van de Koninklijke Landmacht.
Voor het eerst sinds de instellirig van het permanente voorzitterschap in 1972 krijgt een Nederlander deze positie te vervullen. Die omvat niet alleen het voorzitterschap van het comité in zijn samenstelling van nationale stafchefs. maar ook van het gezelschap grneraals die hun hoogste bazen in permanente zitting bij het hoofdkwartier van de NAVO vertegenwoordigen.
Het Militair Comité heeft de beschikking over een generale staf. Er bestaat een organisatorische parallel met de civiele poot van de NAVO. De politieke raad als hoogste autoriteit wordt gevormd door de ministers van buitenlandse zaken. die maar enkele malen per jaar vergaderen. Zij hebben ambassadeurs benoemd die als hun vertegenu-oordigers in Brussel de dagelijkse zaken regelen.



Gcrieraal Cor de Jager, de nieuwe voorzitter van het Militaire Comité van de NAVO.

AFRIKA

NIGERIA

GRATIE VOOR OJOEKWOE EN GOWON. TERUGKEER OJOEKWOE. PARTIJPOLITIEK. VOORSPEL VERKIEZINGEN 1983

President Shehu Shagari verleende op 18 mei 1982 volledige gratie aan ex-kolonel Chukwuemeka Odumegwu Ojoekwoe. de leider van de afgescheiden staat Biafra tijdens de Nigeriaanse burgeroorlog (1967-1970). Ojoekwoe leefde sedertdien als balling in Ivoorkust.

Eerder. op 1 okt. 1981. had president Shagari ook amnestie verleend aan ex-generaal Yakubu Gowon. de leider van de federale regering tijdens de burgeroorlog en staatshoofd van Nigeria tot 29 juli 1975. toen hij door een militaire staatsgreep werd afgezet. De als balling in Engeland levende Gowon was later beschuldigd van medeplichtigheid aan de couppoging van febr. 1976, waarbij zijn opvolger als staatshoofd, generaal Murtala Mohammed, werd vermoord. President Shagari deelde tevens mee dat het Gowon vrij stond naar Nigeria terug te keren, als hij dat wenste.

Op 18 juni keerde de 48-jarige Ojoekwoe naar Nigeria terug. Hij werd op het vliegveld van Lagos door een enthousiaste menigte van ruim 5.000 mensen !voornamelijk leden van zijn Ibo-stam) begroet en vervolgens ontvangen door president Shagari. Ojoekwoe maakte de volgende weken een rondreis door heel Nigeria, waarbij hij o.a. een bezoek bracht aan emir Alhaji Ado Bayero in Kano. Tijdens deze triomftocht zei Ojoekwoe nu toegewijd te zijn aan de Nigeriaanse eenheid en niet te streven naar ,,leiderschap". Niettemin werden door diverse partijen pogingen ondernomen om hem met het oog op de algemene verkiezingen van 1983* tot een politieke keus in hun voordeel over te halen.

Partijpolitiek. *Kandidatuur* Shagari

Zoals gemeld (pag. 544/1-'81) zegde de Nigerian People's Party (NPP), de door ex-president Nnamdi Azikiwe geleide Ibo-partij het in sept. 1979 gesloten coalitie-akkoord met de Natio-

* Op 23 maart maakte de voorzitter van de federale verkiezingscommissie „Fedeco", rechter Victor Ovie-Whiskey, het volgende tijdschema bekend: 6 aug – eerste ronde presidentsverkiezingen: 13 aug. – eerste ronde gouverneursverkiezingen: 20 aug. – verkiezingen Senaat: 27 aug. – verkiezingen Huis van Afgevaardigden.

nal Party of Nigeria (NPN) van president Shehu Shagari per januari 1982 op.
In het voorjaar van 1982 ging de NPP een verbond aan met drie andere oppositiepartijen. de Progressive People's Alliance (PPP), om president Shagari bij de verkiezingen van 1983 te bestrijden. In die PPP speelde de United Party of Nigeria (UNP) van Yoruba-leider Chief Obafemi Awolowo een vooraanstaande rol
Tijdens een speciale NPN-conventie in Lagos, bijgewoond door 3.000 afgevaardigden uit de 19 deelstaten en het territorium van de federale hoofdstad Abuja, werd president Shehu Shagari, de enige gegadigde, op 13 juni door de NPN tot kandidaat voor de presidentsverkiezingen van 1983 aangewezen. Over de kandidaat voor het vice-presidentschap, thans vervuld door de Ibo Alex Ekwueme, werd nog geen besluit genomen. Er volgden enige tijd geruchten dat president Shagari de teruggekeerde Ojoekwoe als zijn ,,running mate" wilde uitnodigen.
Inmiddels verzwakte de positie van de oppositionele PPA. Een aanzienlijk deel van de Great Nigerian People's Party (GNPP),een van de deelnemers aan de PPA, haakte onder aanvoering van partijleider Waziri Ibrahim af. Ibrahim is behalve politicus ook zakenman en in die laatste hoedanigheid kan hij de vaak via Shagari's NPN lopende overheidscontracten moeilijk ontberen, aldus *NRC/H'blad* (23-10-'82). Een andere coalitiepartner. de People's Redemption Party (PRP), was in zoveel facties opgesplitst dat nauwelijks viel na te gaan welk deel de PPA nog steunt. Bovendien was er sprake van een onverzoenlijke rivaliteit tussen de kopstukken van de twee grootste partijen in de PPA, Chief Awolowo (74) van de UPN en Nnamdi Azikiwe (78) van de NPP.

Kiezersregistratie

Op 6 aug. begon de registratie van de naar schatting 50 a 60 mln Nigeriaanse kiesgerechtigden, onder auspiciën van de federale verkiezingscommissie, de „Fedeco". Er werd melding gemaakt van talrijke onregelmatigheden en arrestaties van functionarissen en partijgangers, aldus de NZZ (4-9-'82). De klachtenstroom over gebrek aan registratieformulieren en registratieposten, afwezige of onkundige ambtenaren was volgens *NRC/H'blad* (23-10-'82) nagenoeg eindeloos. In de deelstaten Lagos. Imo en Rivers werd de registratie op gerechtelijk bevel opgeschort, maar de Fedeco negeerde met steun van de regering-Shagari oproepen om de registratiecampagne in heel Nigeria te verlengen. Zij stelde dat klachten volgens plan tussen begin november en half januari zouden worden onderzocht.

Kandidatuur *Ekwueme.* Ojoekwoe sluit zich aan bii Shagari

Begin december 1982 wees president Shagari zijn vice-president, Alex Ekwueme. aan tot zijn running mate bij de presidentsverkiezingen. Deze Keus werd door het nationale bestuur van de NPN goedgekeurd.
In het weekeinde van 16 jan. 1983 maakte Ojoekwoe in het stadion van Abba (Oost-Nigeria) bekend dat de huidige situatie in Nigeria hem dwong te kiezen voor de regerende NPN. „In normale omstandigheden zou ik hebben overwogen neutraal te blijven.

Maar als de salarissen van lokale overheidsemployées niet meer worden uitbetaald en fabrieken sluiten is het voor mij duidelijk dat ik mij bij de regerende partij moet aansluiten om aan oplossingen te werken". zei Ojoekwoe. Tijdens een persconferentie in Enugu, de voormalige hoofdstad van „Biafra", zei hij op 17 jan. dat hij zich bij de NPN aansloot en dat het in ,,het belang van de Ibo-natie" was om een alliantie met de concurrerende stammen uit het noorden aan te gaan teneinde het land vooruitgang te bieden. In kringen van Azikiwe's NPP, de Ibo-partij, sprak men geschokt over Ojoekwoe's ,,politieke opportunisme". Diens steunbetuiging aan de NPN werd op 3 febr. ook veroordeeld door brigade-generaal Benjamin Adekunle, een van de succesvolste divisiecommandanten aan federale zijde tijdens de burgeroorlog. (The Times, *Financial Times, NRC/H'blad;* NZZ)

RELIGIEUZE ONLUSTEN IN NOORD-NIGERIA

Begin oktober 1982 gelastte president Shagari de vrijlating van het merendeel van de ca. 1000 personen, die tijdens en na de religieuze onlusten in Kano van december 1980 (pag. 52713 e.v.-'81; ook pag. 544/2/3-'81) waren gearresteerd maar nooit in staat van beschuldiging waren gesteld. Zij werden weggestuurd naar hun landen van herkomst (Tsjaad, Kameroen en Niger), maar hergroepeerden zich in de krottenwijken van Maiduguri (hoofdstad van de deelstaat Borno) en Kaduna (de 400 mijl ten westen van Maiduguri gelegen industriestad). De onlusten van december 1980 waren aangesticht door leden van de fanatieke islamitische Maitatsine-sekte of ,,Yen Izala" o.l.v. Mohammed Marwa alias „Marwa Maitatsine", die op 31 dec. 1980 was doodgeschoten. Maar onder aanvoering van een nieuwe leider, Mallem Kalatafada, poogde de Maitatsine-sekte opnieuw haar opvattingen onder de overige bewoners van Nigeria te verbeiden.
Toen de politie op 26 okt. 16 secteleden wilde arresteren (i.v.m. prediking in het openbaar zonder vergunning) om ,,een einde te maken aan de verspreiding van niet-islamitische ideeën die wet en orde bedreigen", verschanste Mallem Kalatafada zich met talrijke aanhangers in Bulunkutu, een buitenwijk van Maiduguri. De politie verzocht de sekteleden, die met speren, pijl en boog, en vuurwapens waren uitgerust, Bulunkutu te verlaten. Maar zij gaven aan dit verzoek geen gevolg en boden verzet: 15 leden van de politie werden doodgeschoten.
Pas op 29 okt. slaagde de inmiddels versterkte politie erin de rust te herstellen, nadat het vliegveld en wegen van en naar Maiduguri voor het verkeer waren afgesloten. In reserve gehouden militairen hoefden niet in te grijpen. Radio-Kaduna meldde die dag dat bij de gevechten in Maiduguri meer dan 350 mensen waren omgekomen.
Maar de onlusten sloegen over naar de steden Kaduna (29 okt.) en Kano (30 okt.). In Kano, het belangrijkste moslemcentrum van Nigeria, verwoestten studenten, die niet tot de Maitatsine-sekte behoorden, een in aanbouw zijnde anglicaanse kerk, waarvan de eerste steen in april door de aartsbisschop van Canterbury was gelegd, omdat deze kerk volgens hun zeggen te dicht bij een moskee stond. Nadat de studenten door de politie waren verdreven, verspreidden zij zich door de stad waarbij zij nog drie kerken, een christelijke boekwinkel en diverse drankwinkels in brand staken. Ook talrijke auto's gingen in vlammen op.

Op 31 okt. werd het dodental in Kaduna niet officieel op 44 gesteld, in Kano op zeker twee en in Maiduguri op 452 (incl. 19 politiemannen). Maar op 10 nov. maakte de Nigeriaanse regering in een officieel communiqué bekend dat bij de onlusten in totaal 206 mensen waren gedood (incl. 18 politiemannen), onder wie 133 burgers en 16 politiemannen alleen al in Maiduguri. Voorts zouden 635 personen zijn gearresteerd, van wie 411 in Maiduguri.
Op 18 nov. 'savonds ondertekende president Shagari een decreet met onmiddellijke werking op grond waarvan de Maitatsine-sekte werd verboden. De minister van justitie, Richard Akinjide, verklaarde volgens het regeringsblad Daily Times (19-11-'82) dat iedereen die lid van de sekte bleek te

zijn tot drie jaar gevangenisstraf kon worden veroordeeld. Schuldig bevonden leiders konden zelfs tot 5 jaar worden veroordeeld.
Op 22 nov. berichtte het Nigeriaanse persbureau NAN dat bij de onlusten in Maiduguri ca. 2.000 mensen dakloos waren geworden. doordat fanatici bijna 800 huizen hadden verwoest. (The *Economist*, *The* Times. *Financial Times*, Le Monde. *NZZ*)

ECONOMISCHE PROBLEMEN. INVOERBEPERKINGEN

In januari 1981 lanceerde de regering van president Shagari een uiterst ambitieus vierjarenplan 1981-1985. dat werd begroot op $125 mrd, ter ijl het vorige plan 1976-1980 $47 rnrd beliep en het plan 1970-1975 slechts $8 mrd. Het nieuwe plan ging uit van een gemiddelde olie-export van 1,9 mln vaten per dag in een situatie. waarin het land voor ca. 83% van zijn uitgaven van de olie-inkomsten afhankelijk was.
In 1979 bedroeg de produktie 2,3 mln vaten per dag en in 1980 bereikten de olie-opbrengsten met $25 rnrd een recordhoogte. Maar in 1981 begon de kentering door een combinatie van wereldrecessie, energiebesparing, groeiende olieverschotten en zeer hoge olieprijzen. Door een sterk verminderde vraag liep de Nigeriaanse olieproduktie terug van 2.2 mln vater per dag in januari 1981 tot 650.000 vaten per dag in augustus 1981. Doordat Nigeria toen zijn olieprijs verlaagde van $40 tot $ 36 per vat (pag. 550/2-'82), trok de vraag weer aan tot ca. 1.7 mln vaten per dag in december 1981. Inmiddels waren de olie-inkomsten in 1981 gekelderd tot $18 mrd.

Met het oog op deze ontwikkeling had de regering van president Shagari in oktober 1981 een bezuinigingsprogramma van bijna $2 rnrd gelanceerd. Het maken van overzeese reizen, gebruik van dienstauto's en telefoons. aanschaf van kantoormeubilair, extra uitbetaling van overwerk en andere privileges van ambtenaren werden sterk aan banden gelegd. Tevens werd een derde van alle voorgenomen projectinvesteringen bevroren.

In dec. 1981 kondigde president Shagari tijdens zijn jaarlijkse begrotingstoespraak verdere bezuinigingen aan: de begrote overheidsuitgaven voor 1982 werden met 20% teruggedraaid. terwijl de invoer met eenzelfde percentage diende te dalen en wel van $1,9 rnrd naar $1.5 rnrd per maand. In de begroting werd ervan uitgegaan dat in 1982 gemiddeld 1,3 mln vaten olie per dag zouden worden verkocht tegen een gemiddelde prijs van $36, wat $1,2 rnrd per maand zou opleveren.
Die veronderstelling leek aanvankelijk juist, want in febr. 1982 zette Nigeria nog 1.45 mln vaten per dag af tegen een gemiddelde prijs van $35,5 per vat. hoewel de deviezenreserve die maand tot $2.7 rnrd was gedaald ($8 rnrd in 1980). wat slechts voldoende is om de invoer van anderhalve maand te dekken.

OPEC-besluit februari 1982. Pressie oliemaatschappijen

Tijdens een bijzondere vergadering van de Organisatie van olie-exporterende landen (OPEC) op 19 en 20 maart 1982 te Wenen (pag. 56712-'82) werd besloten de olieproduktie van de lidstaten te beperken tot 18 mln vaten per dag en de prijzen op het bestaande niveau van $34 vat voor olie van standaardkwaliteit te handhaven. Volgens deze OPEC-richtlijnen diende Nigeria zijn dagproduktie te beperken van 1,5 mln tot 1.3 mln vaten.
Vervolgens zetten diverse internationale oliemaatschappijen Nigeria onder druk om de olieprijs van $35,5 tot $31 per vat te verlagen. Direct na de OPEC-conferentie verlaagden de oliemaatschappijen in Nigeria in vijf dagen tijd hun produktie tot ca. 650.000 vaten per dag, waardoor dit land geconfronteerd werd met een maandelijks handelstekort van ongeveer $600 mln.

Nigeria vroeg i.v.m. de betere kwaliteit van zijn olie $35.50 ($1.50 boven de OPEC-richtprijs) en dat was $4.50 per vat meer dan de vraagprijs voor de Britse Noordzee-olie die van vergelijkbare kwaliteit is. De OPEC had de Britse regering verzocht deze prijs met een paar dollar te verhogen. maar die weigerde daaraan gehoor te geven.

Op 27 maart meldde het gezaghebbende blad Middle East Economic Survey (MEES) dat Saoedie-Arabië had gedreigd een aantal Westerse oliemaatschappijen – Shell. Gulf. Mobil. Agip, Elf-Aquitaine en Texaco op de zwarte lijst te plaatsen als zij niet vóór 29 maart ophielden Nigeria onder druk te zetten de olieprijs te verlagen d.w.z. de aankoop van Nigeriaanse olie hervatten. Een aantal Golfstaten waaronder Koeweit had zich achter dit dreigement geschaard. maar alleen Mobil was daarvoor tot dusver door de knieën gegaan. aldus MEES.
Shell. Mobil en Gulf verklaarden op 29 maart dat zij zich niet aan de hen ten laste gelegde boycot van Nigeriaanse olie schuldig maakten.
Op 31 maart zei de Saoedische minister van oliezaken. sjeik Ahmed Zaki Yamani, te Londen dat de OPEC een spoedbijeenkomst voorbereidde om te praten over acties tegen oliemaatschappijen die weigerden Nigeriaanse olie te kopen. maar Saoedi-Arabie had die maatschappijen tot dusver geen ultimatum gesteld.
Kringen uit de olie-industrie bevestigden diezelfde dag een bericht van het persbureau van de OPEC dat de zes bovengenoemde oliemaatschappijen Nigeria hadden toegezegd nog één maand door te gaan met de aankoop van Nigeriaanse olie

Invoerbeperkingen

Op 23 maart gaf de centrale bank van Nigeria de commerciële banken opdracht geen kredietbrieven meer af te geven voor de import van goederen. Dit betekende dat de Nigeriaanse invoer zo goed ais helemaal werd opgeschort. Tegelijk voerde de centrale bank een inventarisatie (opmaken van de kas) uit, die op 29 maart werd afgesloten. Nigeria moest toen over februari nog een importrekening van $1,2 rnrd betalen.
Op 31 maart zei president Shagari in een door de Nigeriaanse radio uitgezonden rede dat het verbod van de centrale bank i.z. het afgeven van kredietbrieven half april zou worden opgeheven. De maatregel van de centrale bank had de regering in staat gesteld ervoor te zorgen dat deviezen slechts voor de import van ,,noodzakelijke grondstoffen" ter beschikking worden gesteld. Maar ,,van een algemeen invoerverbod kan geen sprake zijn", zo verklaarde de president op 2 april volgens het tijdschrift West Africa.
Op 19 april kondigde de president tijdens een gezamenlijke spoedzitting van de twee kamers van het parlement ingrijpende noodmaatregelen ter beperking van de invoer aan om de economische crisis als gevolg van de sterk gedaalde olie-inkomsten te boven te komen. De schatting van de regeringsinkomsten in het lopende jaar was herzien van 11,6 rnrd naira tot 8.9 rnrd naira, aldus Shagari.

Op 20 april vermeldde president Shagari in een radio- en TV-toespraak concrete maatregelen.

De invoer van een groot aantal goederen die op een schaal van enige betekenis in Nigeria zelf worden geproduceerd zal worden beperkt. De import van motorvoertuigen wordt tot nader order opgeschort. Handelsondernemingen zouden voortaan alleen importvergunning krijgen als zij een borgsom storten (tot 250% van de waarde van de in te voeren goederen).
De president maakte voorts bekend dat de regeringen van de deelstaten die van de federale regering garanties voor meer dan 200 mln naira hebben gekregen ten behoeve van leningen in het buitenland (dat gold voor 9 van de 19 deelstaten) de komende twee jaar geen nieuwe garanties meer zouden krijgen.
Kapitaalprojecten waarvan de uitvoering nog niet was begonnen zouden door een kabinetscommissie nader worden bezien en ministeries zouden pas goederen of materialen mogen importeren als zij hadden aangetoond dat die niet in Nigeria aanwezig waren.

In april was de olieproduktie van 688.000 vaten per dag (in maart) toegenomen tot gemiddeld 900.000 vaten. In mei werd het door de OPEC vastgestelde produktieplafond van 1.3 mln vaten per dag bereikt, aldus de *Financial* Times (2-6-'82) vanuit Lagos. In

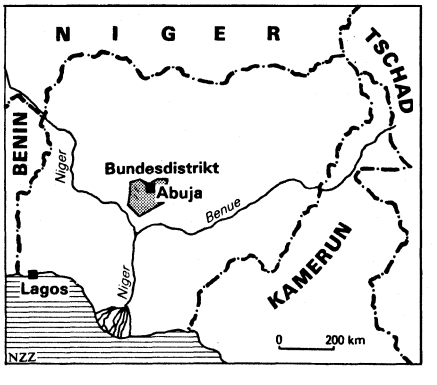
juni nam de produktie nog toe tot 1,6 mln vaten.
Op 6 juli werd gemeld dat de regering op twee punten aan de olieconcerns tegemoet was gekomen: 1) een verdubbeling van de winst van $0,80 tot $1,60 per vat; en 2) een verhoging van de in rekening te brengen produktiekosten met $0,50 tot $1,60 per vat.
De olieproduktie bleef in het tweede halfjaar van 1982 min of meer stabiel: juli 1.25 mln, aug. 1.11 mln, sept. 1.17 mln. okt. 1,48 min, nov. 1,36 mln en dec. 1,2 mln vaten per dag.

Inmiddels had de Centrale bank in april de afgifte van kredietbrieven hervat. Tussen april en medio sept. bedroeg de waarde van deze kredietbrieven $15.7 mln. Maar tegelijk vertraagde de centrale bank de betaling van buitenlandse deviezen voor de gestuurde goederen en de bewezen diensten. Daardoor zou Nigeria volgens de *Financial* Times (25-10-'85) een betalingsachterstand van drie maanden hebben opgelopen en zou de directe schuld aan de buitenlandse crediteuren tot minstens $5 rnrd zijn toegenomen. In regeringskringen werd dit bedrag betwist; andere bronnen raamden de schuld tussen $3 rnrd en $5 mrd.

Begroting 1983. Begin verhuizing naar *nieuwe* hoofdstad

Op 3 nov. diende president Shagari de federale begroting voor 1983 bij het parlement in. Hij begrootte de inkomsten op 9,3 rnrd naira (bijna 20% minder dan de ramingen voor 1982), uitgaande van een olieproduktie van één miljoen vaten per dag.
Volgens de president had het toezicht op de invoer voor een vermindering van de import met ca. 20% gezorgd, maar hij gaf geen nauwkeurige cijfers. Vóór de invoerbeperking importeerde Nigeria voor ongeveer 1,2 rnrd naira per maand. Inmiddels zou de waarde van de invoer zijn gedaald tot 800 a 900 mln naira, aldus bankkringen in Lagos, en volgens de regeringsplannen zou die waarde in 1983 tot ca. 600 mln naira moeten zijn gereduceerd.
Het herziene begrotingstekort voor het lopende jaar bedroeg 3,2 rnrd naira en daarin zou grotendeels moeten worden voorzien door het opnemen van leningen in het buitenland, aldus Shagari. Volgens de begroting voor 1983 zou in dat jaar meer dan $4,5 rnrd buitenlands moeten worden opgenomen, terwijl er volgens ambtenaren in Lagos in 1982 vermoedelijk ca. $3 rnrd in het buitenland zou worden geleend. De president voorspelde dat de buitenlandse deviezenreserves zouden toenemen van minder dan 800 mln naira in augustus tot 1,1 rnrd naira eind 1982 en 2 rnrd naira in december. Shagari bevestigde nog dat de op $2.3 rnrd geraamde plannen voor een spoorwegverbinding tussen Port Harcourt en de nieuwe staalfabrieken in Ajaokuta – een afstand van ca. 400 km – op de lange baan waren geschoven. Maar de plannen voor een grote fabriek voor vloeibaar aardgas in Bonny zouden worden uitgevoerd; het project zou in 1983 van start gaan.

Ook de in februari 1976 door het toenmalige staatshoofd generaal Murtala Mohammed aangekondigde verhuizing van de hoofdstad (pag. 17612-'76) naar het centraal gelegen Abuja ging door. Met de eigenlijke bouw van de nieuwe hoofdstad was in 1979 begonnen. De kosten werden op 11 rnrd naira ($16 mrd) geraamd en daarvan was eind 1982 al meer dan 88 mln naira ($1,25 mrd) besteed. Op de lopende begroting waren nog eens $750 mln uitgetrokken. President Shagari had aan het begin van zijn ambtstermijn beloofd dat de verhuizing van de regering van Lagos naar Abuja voor het eind van zijn vierjarig mandaat (oktober 1983) zou zijn voltooid en dat zes federale ministeries in oktober 1982 met de verhuizing zouden beginnen.
Op 1 okt. 1982 werd de viering van de onafhankelijkheidsdag door Shagari en de regering alsmede door honderden parlementsleden en ambtenaren voor het eerst in Abuja gevierd. Sindsdien vond de eerste fase van de verhuizing plaats. De ministeries van defensie, nationale planning, justitie en binnenlandse zaken bevinden zich al in de nieuwe hoofdstad, zo berichtte de NZZ (25-2).Ca. 10.000 woningen zijn al voltooid en terreinen voor 2.000 woningen en 300 industriële bedrijven zijn ontsloten. Gereed gekomen zijn de zetel van de president, het gebouw van de nationale vergadering, diverse departementen, het vliegveld en het perscomplex.
In januari 1983 werd bekend gemaakt dal het dit jaar te kiezen parlement op



1 okt. in de nieuwe hoofdstad zal worden beëindigd. In april zal de tweede fase van de verhuizing van start gaan met de verplaatsing van de ministeries van landbouw, mijnbouw en energie. onderwijs, handel en milieu. Abuja moet in 1987 zijn voltooid. Volgens ramingen zal de nieuwe hoofdstad in 2000 omstreeks 500.000 inwoners tellen.

Verdere *invoerbeperkingen.* Verlaging olieprijs

Op 1 jan. voerde de federale regering verdere importbeperkingen in. Aan de bestaande lijst van minder dan 100 artikelen waarvoor importvergunningen nodig zijn werden meer dan 150 artikelen toegevoegd: geprefabriceerde bouwmaterialen, plasticprodukten, elektrische acessoires, motoren en onderdelen daarvan, industriële machines, compressoren, textielmachinerieën en uitrusting voor de bouwnijverheid. De invoer van sommige artikelen, zoals luxe auto's, werd geheel verboden. De douanetarieven voor bepaalde artikelen werden verhoogd – soms verdubbeld (bijv. koelkasten van 50 naar 100%) of zelfs verdrievoudigd (bijv. wasmiddelen en zeep van 30 naar 100%). Maar de werkelijke reden waarom de invoer begon te dalen was volgens de Financial Times (4-2) niet het regeringsbeleid, maar de reactie van de internationale banken op de achterstand in de handelsbetalingen.

Door deimportbeperkingenen door de bestedingsbeperkingen van de overheid verminderde de produktiecapaciteit met als gevolg een stijgende werkloosheid. Bovendien daalde de olieproduktie in januari tot net boven de 800.000 vaten per dag, het laagste maandcijfer sinds augustus 1981.

Op 18 febr. maakte de Britse oliemaatschappij BNOC bekend dat zij m.i.v. 1 febr. de prijs voor Noordzee-olie zou verlagen met $3 per vat tot $30,50. Op 19 febr. volgde Nigeria met een prijsverlaging van $5.50 per vat, waardoor die prijs van $35.50 op $30 kwam (zie pag. 179/1). Daarop besloot de OPEC op 14 maart tot de eerste officiële prijsverlaging in haar geschiedenis: de richtprijs werd van $34 tot $29 teruggebracht. Tegelijk werden de produktiequota van de lidstaten opnieuw vastgesteld: voor Nigeria bleef het plafond 1,3 mln vaten per dag. (*Financial* Times, NZZ, *NRC/H'blad*)

Uitgevers. Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118. 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100. Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

INF-INTERIMVOORSTEL VS; NEE VAN SU

De Amerikaanse president Ronald Reagan heeft op 30 maart nieuwe voorstellen gedaan m.b.t. de kwestie van de mogelijke stationering van Amerikaanse nucleaire wapens – Kruisvluchtwapens en Pershing-11-raketten – in West-Europa en de aanwezigheid van vergelijkbare wapens – de SS-30-raketten – in de Sowjet-Unie.
Over deze zaak voeren Russen en Amerikanen sinds 30 nov. 1981 in Genéve onderhandelingen (pag. 817 e.v. - 1981).
Aan Amerikaanse zijde was tot dusver uitgangspunt bij deze onderhandelingen het nastreven van de z.g. nul-optie: tot plaatsing in West-Europa zal niet worden overgegaan, indien de Russen al hun op land gebaseerde wapensystemen voor de middellange afstand weghalen (voorstellen president Reagan, pag. 82213 e.v. - 1981).
Voor de Russen was dit voorstel volstrekt onaanvaardbaar (voorstellen nieuwe partijleider Andropow pag. 12013 e.v. - 1983).
In zijn toespraak van 30 maart, uitgesproken in aanwezigheid van de ambassadeurs van de NAVO-lidstaten, bleek president Reagan, althans als tussenoplossing, de nul-optie los te laten; deze zou wel als uiteindelijk na te streven einddoel gehandhaafd blijven.
In zijn rede zei president Reagan dat de VS bereid zijn het aantal nog te stationeren kruis- en Pershing-II-raketten te verminderen. Voorwaarde voor een akkoord zou evenwel zijn dat de Sowjet-Unie het aantal kernkoppen op raketten voor de middellange afstand ,,tot hetzelfde niveau op wereldwijde basis" terugbrengt.

Dit betekent een accentverschuiving van overbrengingssystemen naar kernkoppen. Een Russische SS-20-raket heeft drie kernkoppen, terwijl de Amerikaanse kruis- en Pershing-11-raketten er elk één hebben.
Een ander belangrijk element vormt het begrip ,,wereldwijdebasis". aangezien dit inhoudt dat onder Reagans voorstel ook de SS-ZO-raketten vallen die in het oostelijk deel van de Sowjet-Unie op Japan en de Volksrepubliek China staan gericht. De Amerikaanse president wil op z'n minst voorkomen dat de Sowjet-Unie raketten van Europa naar het Verre Oosten zal overbrengen.
Volgens de VS heeft Moskou thans in totaal 1.300 kernkoppen voor de middellange afstand. waarvan rond duizend op SS-ZO-raketten. In 1979. toen de NAVO besloot haar nucleair arsenaal voor de middellange afstand te moderniseren, waren dat er nog 800.

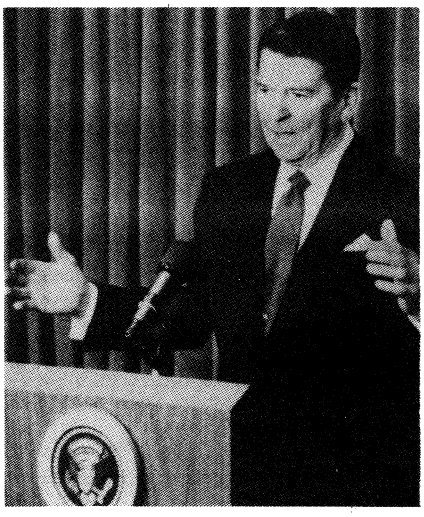
Reagan zei diep teleurgesteld te zijn dat de Sowjet-Unie zijn oorspronkelijke voorstel om alle kernwapens voor de middellange afstand in West-Europa te ontmantelen zonder meer van de hand heeft gewezen. Desondanks wilde hij zich hierdoor niet bij zijn streven naar vrede laten ontmoedigen.
Daarom had hij de Amerikaanse delegatieleider Paul Nitze opgedragen de Russische delegatie mee te delen dat de VS bereid zijn over een interim-akkoord te onderhandelen.
Reagan: ,,Wanneer het over kernwapens voor de middellange afstand in Europa gaat, zou het beter zijn er geen te hebben dan een aantal. Maar als het er dan een aantal moeten zijn, is het beter weinig te hebben dan veel".

Volgens hoge Amerikaanse ambtenaren heeft Reagan met opzet geen getallen genoemd, omdat hij Nitze in staat wilde stellen zo flexibel mogelijk op een Russisch aanbod te reageren.

Tegelijkertijd kondigde de Amerikaanse president aan dat hij de Sowjet-Unie had voorgesteld om de komende onderhandelingsronde in Genève die in juni moest beginnen, te vervroegen. Moskou had zich hiertoe bereid verklaard, zodat beide delegaties elkaar op 17 mei weer zullen zien.

Reagan deed op 30 maart alsof zijn neus bloedde, toen hem later op de dag werd gevraagd of hij al iets van de Sowjet-Unie had gehoord. Zijn antwoord was slechts een stralend ,.nee".

Opmerkelijk was dat hij in zijn rede uitgebreid op de consultaties inging die voorafgaande aan het nieuwe initiatief met de Westeuropese NAVO-bondgenoten hebben plaatsgevonden. Naar zijn zeggen waren de nauwe consultaties van de afgelopen weken uniek in de NAVO-geschiedenis. Dit proces is ,,een model, hoe bondgenoten met elkaar moeten samenwerken", aldus de president.



President Reagan tijdens zijn rede van 30 maart. waarin hij zijn INF-interimvoorstel deed.

Deze zelfde bondgenoten hebben in een afzonderlijke verklaring meegedeeld dat zij het Amerikaanse initiatief toejuichen. Dit gebeurde, nadat de ambassadeurs voorafgaande aan Reagans rede over het voorstel waren geïnformeerd.
In dit verband sprak de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Richard Burt, die thans binnen de NAVO voorzitter is van de ,,Special Consultative Group", van ,,een eerste stap naar het slotakkoord", waarin alle raketten voor de middellange afstand in Europa worden ontmanteld.

Interim-voorstel brengt akkoord niet naderbij

Het ziet er niet naar uit, dat het interim-voorstel van de Amerikaanse president een akkoord over de kwestie van de raketten naderbij heeft gebracht.

In de eerste plaats heeft Moskou al op voorhand laten weten een interimvoorstel even krachtig van de hand te zullen wijzen als de nul-optie, zoals die in Genève al anderhalf jaar op tafel ligt. In de tweede plaats stellen de beide partijen voorwaarden aan een akkoord, waaraan de ander niet wenst te voldoen en waarvan sommige elkaar zelfs uitsluiten.
Elke stationering aan NAVO-zijde is in de redenering van Moskou een verstoring van het evenwicht. Die opstelling leidt dan ook tot het dreigement, zoals dat onder meer is geuit door maarschalk Ogarkow en door de Amerika-adviseur van het Kremlin, Georgi Arbatow, dat de Russen die stationering zullen vergelden met stationering van raketten dichtbij de Amerikaanse grens. Bij een interim-oplossing, zoals Reagan die nu heeft voorgesteld, komen er zeker raketten aan NAVO-kant te staan.
Men kan volhouden dat deze dreigementen tactiek zijn van de Sowjet-Unie, erop gericht om via de Westerse publieke opinie zoveel mogelijk voordeel te halen bij de onderhandelingen. Indien dat zo is, mag men aannemen dat deze tactiek zeker niet wordt opgegeven met een Amerikaans tussen-voorstel dat stationering van een aantal kruisraketten en Pershings-II aan NAVO-zijde tot gevolg heeft. Voor de tegenstanders in West-Europa van raketten maakt het immers niets uit of er 572 of 300 moeten worden opgesteld. Dat weet Moskou ook.
Daarnaast zijn er een aantal inhoudelijke voorwaarden gesteld door Moskou en Washington, die tot dezelfde conclusie leiden. Van Amerikaanse kant zijn dat de criteria die president Reagan onlangs in een toespraak opsomde en die op 23 maart door de ministers van defensie van de NAVO-landen in de Portugese stad Vilamoura eensgezind werden overnomen:
gelijke rechten en limieten,
geen inbegrip van of compensatie voor kernwapens van Frankrijk en Engeland,
wereldwijde toepassing,
effectieve verificatie
en geen aantasting van de conventionele sterkte van de Amerikanen in Europa.
Van Russische kant ligt als voornaamste eis op tafel dat bij een akkoord de Franse en Britse kernwapens juist wel worden meegerekend.
De eis van gelijke rechten en limieten ligt voor de Amerikanen erg gevoelig, omdat zij vinden dat de voorwaarde van gelijke rechten en gelij-

Weekblad 52ste jaargang No. 2809, pag. 33903-33918

ke limieten niet is toegepast bij het laatste grote wapenakkoord met de Russen, SALT-II in 1979. Daar werden de Russen aan een hoger plafond voor de strategische kernwapens gebonden dan de Amerikanen.
In het algemeen kan men daar verder aan toevoegen dat de opvattingen over het-bestaande evenwicht of gebrek daaraan zodanig uit elkaar lopen dat het niets uitmaakt of er wordt onderhandeld over de nul-optie dan wel over een interim-voorstel

Vervolgens de Amerikaanse eis van wereldwijde toepassing van een akkoord in Geneve, zoals Reagan die in zijn toespraakje nog uitdrukkelijk noemde. Deze voorwaarde betekent dat Reagan, gesteund door de Europese NAVO-landen, niet bereid zou zijn een akkoord te sluiten over vermindering van kernraketten voor middellange afstand dat alleeen betrekking heeft op Europa. De SS-20 is een mobiele raket, die snel vanuit het niet-Europese deel van de Sowjet-Unie kan worden aangevoerd.
Deze eis van wereldwijde toepassing betekent in feite dat Moskou alle boven een akkoord uitgaande raketten moet vernietigen. Dat druist in tegen het feit dat de Russen zich erg veel technologische inspanning voor deze geavanceerde raket hebben moeten getroosten. En verder zullen zij dat zeker niet doen. als ze het al willen, voordat hen duidelijk is geworden dat de NAVO-landen werkelijk de nieuwe raketten zullen opstellen.

Opnieuw: een interim-voorstel levert ook op dit punt geen enkele winst op bij de onderhandelingen vergeleken met de nul-optie.
Een volgend obstakel: effectieve controle van eventueel te maken afspraken. Het voordeel van de nul-optie is (was) dat de uitvoering daarvan verhoudingsgewijs gemakkelijk te verifiëren is met wat in het wapenbeheersingsjargon ,,nationale technische middelen" heten, namelijk satellieten en hoogvliegende spionagevliegtuigen. Wanneer een deel van de SS-20, SS-4 en SS-5 raketten moet worden ontmanteld en een deel kan blijven staan, wordt verificatie minder gemakkelijk, wellicht zelfs ondoenlijk zonder controle ter plaatse (een ,,internationale regeling"). Nu heeft Moskou de laatste maanden te kennen gegeven daar minder afwijzend tegenover te staan dan tot nu toe bij wapengesprekken; dat neemt niet weg dat het treffen van regelingen over verificatiemethoden in het geval van een interim-akkoord meer tijd vraagt dan bij een nul-uitkomst.
Het vijfde criterium, ,,geen verzwakking van de Amerikaanse bijdrage aan de conventionele afschrikking en defensie van de NAVO". heeft betrekking op het feit dat veel Amerikaanse vliegtuigen in Europa zowel een conventionele als een nucleaire taak hebben. Vele typen bommen kunnen zowel van een nucleaire als van een conventionele kop worden voorzien.
De voorwaarde lijkt op dit moment nauwelijks een belemmering voor een akkoord tussen Russen en Amerikanen in Geneve, omdat die nu geconcentreerd zijn op raketten.
Dat kan niet worden gezegd van de tot nu toe even overgeslagen eis van ,,geen inbegrip van of compensatie voor kernwapens van derde landen". In de praktijk van de gesprekken in Geneve, zowel als in de psychologische strijd tussen Washington en Moskou via de media is dit het belangrijkste twistpunt geworden, nadat Andropow in december het aanbod deed aan Sowjet-zijde het aantal op West-Europa gerichte raketten te verminderen tot 162, precies even veel als Frankrijk en Engeland gezamenlijk aan kernwapens bezitten.
Vanuit Moskou gezien lijkt dit niet onterecht; Frankrijk en Engeland staan tenslotte aan de kant van de NAVO. De Amerikaanse tegenwerping – unaniem gesteund door de bondgenoten – is daarentegen ook niet onlogisch. Meetellen van de kernwapens van deze landen en compensatie daarvoor aan Sowjet-zijde zou betekenen dat de Sowjet-Unie een nucleair overwicht op de Verenigde Staten zou verkrijgen. Dat tast het evenwicht aan tussen de supermachten en vergroot derhalve de kans op een conflict.
Er zijn nog meer argumenten tegen deze compensatie aangevoerd: in het SALT-I akkoord zijn de Britse en Franse kernwapens door Moskou erkend als strategisch. Zij vallen dus niet onder de kernwapens voor middellange afstand waar het in deze onderhandelingen over gaat.
Voorts staan van deze 162 kernwapens maar 18 op het land gestationeerd in Frankrijk, op de Hoogvlakte van Albion; de rest bevind zich in onderzeeboten of hangt onder vliegtuigen. In deze fase van de onderhandelingen gaat het om op land gestationeerde raketten en dus zou Moskou hoogstens compensatie voor 18 raketten kunnen vragen. Indien de andere kernwapens worden meegerekend, moeten aan Sowjet-zijde bijvoorbeeld ook de 300 SSN-6 onderzeeboot-raketten worden meegeteld die in het Oostzeegebied aanwezig zijn.
Daarmee is het aantal kanttekeningen dat men bij dit punt kan maken niet uitgeput, maar ook nu is al duidelijk dat het voor de behandeling van deze zaak in Geneve niet uitmaakt of er een nul-optie op tafel ligt dan wel een interim-voorstel. In beide gevallen blijven de Franse en Britse kernwapens buiten schot. Ook hier valt ten aanzien van vergroting van de kans op een akkoord niets te verdienen.
Het blijft er dus somber uitzien voor een akkoord over vermindering van kernwapens in Europa. Het beeld wordt alleen maar somberder als men ziet dat de verhouding tussen Moskou en Washington op een dieptepunt is.
Die verhouding is door de beide leiders treffend tot uitdrukking gebracht.
Op 8 maart, in een rede voor de Nationale Bond van Evangelisten in Orlando (Florida) noemde Reagan de Sowjet-Unie een ,,duivels imperium" en .,het brandpunt van alle kwaad".
Twee weken later, op 23 maart, duidde Sowjet-partijleider Andropow de regering-Reagan aan als .,geschift", nadat Reagan in een rede voor de TV had opgeroepen tot de ontwikkeling van een verdedigingsapparaat, dat met behulp van laser- en deeltjesstralen in de ruimte kernraketten kon afweren.
Obstakels in onderhandelingen kunnen slechts dan worden opgeruimd als daartoe de politieke wil aanwezig is en het politieke klimaat rijp. En daarover hoeft men zich weinig illusies te maken.
Een interim-voorstel is in de praktijk meer een gebaar tegenover de eigen achterban dan een stap vooruit in de onderhandelingen. West-Europa moet er ernstig rekening mee houden dat het eind dit jaar zal moeten beginnen kruisraketten en Pershings-II op te stellen. Uit het feit dat Reagan nu een interimvoorstel heeft gedaan, kan men opmaken dat volgens zijn taxatie de vijf daarvoor aangewezen NAVO-landen dit ook inderdaad zullen doen.
Het enige lichtpunt dat men kan zien in een interim-voorstel is dat het de eenheid binnen de NAVO vergroot en wellicht daardoor Moskou ertoe zou kunnen stimuleren concessies te doen. Het wachten is nu op aandrang vanuit West-Europa op Washington om een interim-interim-voorstel in te dienen wanneer die concessies er binnen enkele maanden niet zijn.

Negatieve reactie SU. Persconferentie vice-premier Gromyko

Nadat dadelijk na het bekend worden van president Reagans interimvoorstel lagere Sowjet-functionarissen het al hadden afgewezen, volgde op 2 april de officiële reactie van het Kremlin. Minister van buitenlandse zaken en – sinds **24** maart – eerste vice-premier Andrei Gromyko gaf toen in het ministerie van buitenlandse zaken een persconferentie, die rechtstreeks door de TV werd uitgezonden.
Hij zei dat er in Genève geen kans bestaat op een akkoord als de VS hun houding en standpunten niet fundamenteel wijzigen. Als belangrijkste bezwaren tegen Reagans voorstel noemde Gromyko de Amerikaanse weigering de Britse en Franse raketten te betrekken bij de becijfering van de krachtsverhouding in Europa. evenmin als de Amerikaanse vliegtuigen en vliegdekschepen die zouden kunnen worden ingezet voor een aanval met kernwapens op de Sowjet-Unie.
Gromyko zei ook dat het ondenkbaar is dat de Sowjet-Unie zich zou verplichten raketten die in het kader van een akkoord uit Europa worden teruggetrokken, niet in het Aziatische deel van de USSR te plaatsen. Zo'n eis is onaanvaardbaar omdat de verdediging van het Aziatische deel van de Sowjet-Unie geheel losstaat van een akkoord over kernwapens in Europa, zo zei hij. Hij beschuldigde de VS ervan de Sowjet-Unie te bedreigen vanuit bases in onder andere Japan en Korea.

Tijdens zijn persconferentie, zijn eerste in Moskou sinds 1979, beschuldigde Gromyko de VS er van hun delegatie in Geneve opdracht te hebben gegeven te verhinderen dat met de Sowjet-Unie een akkoord bereikt wordt, opdat in december de plaatsing van nieuwe raketten in West-Europa kan beginnen.
Reagans interim-voorstel, aldus Gromyko, maakt deel uit van deze opzet, omdat Washington van tevoren heeft geweten dat het voor Moskou onaanvaardbaar zou zijn. De minister wilde niet zeggen of de Sowjet-Unie het overleg in Geneve afbreekt als de plaatsing van nieuwe NAVO-raketten zou beginnen.

De 73-jarige Gromyko, die al sinds 1957 minister van buitenlandse zaken is, had weinig opwekkends te vertellen. Met de huidige Amerikaanse regering vallen nauwelijks zaken te doen, legt hij op een rustige en haast bedroefde toon uit. De felheid van zijn boodschap is er niet minder om.
Af en toe een karakteristiek handgebaar een paar seconden aanhoudend om de fotografen hun werk te laten doen, herinnert Gromyko eraan dat Reagan op 30 maart gezegd heeft dat de Verenigde Staten in de wereld ,,hoge morele waarden" verdedigen. ,,De Verenigde Staten hebben het recht niet zich op te werpen als de verdedigers van morele waarden", aldus Gromyko, in een verwijzing naar het Ame-



Vice-premier Gromyko op zijn persconferentie van 2 april. Links van hem Leonid Zamjatin (geheel links) en Georgi Kornijenko, hoge functionarissen van resp. de partij en het ministerie van buitenlandse zaken.

rikaanse defensiebudget, ,,omdat zij in staat van oorlogsvoorbereiding zijn."
Elders in zijn betoog vergelijkt Gromyko Reagan met een reeks niet met name genoemde schurken uit de wereldgeschiedenis die allen ,,een kruistocht tegen de Sowjet-Unie" wilden ondernemen.
Nee, dan de USSR en de andere socialistische landen. Die streven al sinds de Tweede Wereldoorlog naar volledige ontwapening in Europa, een feit dat volgens de Russische minister in het Westen niet de aandacht krijgt die het verdient.
Gromyko noemt twee voorbeelden van dit Sowjet-beleid: de plechtige verklaring van Moskou vorig jaar, om nooit als eerste kernwapens te gebruiken, en de zogenaamde Praagse verklaring van de Warschau-pactlanden begin dit jaar, waarin zij de afsluiting van een Europees non-agressiepact voorstellen.
En wat is de reactie van de Westerse landen? ,,Zij zeggen dat het plan in studie is en vervolgens hoor je er nooit meer iets van". aldus Gromyko, die vertelt dat hij deze houding nog onlangs had aangetroffen bij Kohl en Genscher tijdens zijn bezoek aan Bonn.
Het is overigens de eerste maal tijdens de persconferentie dat de Sowjet-staatsman zich bezondigt aan een kritische noot ten aanzien van een West-europees land. Verder zijn het tijdens de twee uur durende persconferentie, gedurende welke Gromyko niet één keer een aantekening raadpleegt, uitsluitend de Amerikanen die ervan langs krijgen.
Reagans interimvoorstel brengt een akkoord in Geneve niet dichterbij, integendeel, zegt hij. ,,Ik denk niet dat ze van ons een andere dan een afwijzende reactie hadden verwacht", zegt hij.
Gromyko suggereert dat het interimvoorstel deel uitmaakt van een welbewuste politiek van de VS om de onderhandelingen in Geneve te laten mislukken, opdat er eind dit jaar in West-Europa kruisraketten geplaatst kunnen worden. „Ik zou willen benadrukken dat de indruk die de Amerikanen willen wekken als zouden zij in Genève serieuze onderhandelingen voeren, onjuist is", aldus Gromyko. Hij beschuldigt de VS van verdraaiing van de feiten, het verstrekken van valse informatie, en het afleggen van ,,absurde verklaringen". Gromyko roept de Amerikanen op bij toekomstige onderhandelingen meer rekening te houden met de legitieme defensieve belangen van de Sowjet-Unie, en verwijt Reagan de zaken in het propagandistische vlak te trekken.
,,Dan komt de president van de Verenigde Staten en verklaart dat de Sowjet-Unie in de wereld de bron van alle kwaad is. Dan kunnen wij natuurlijk niet achterblijven. Wat zijn dat voor onderhandelingen?"
De zakelijke argumenten die Gromyko aanvoert tegen Reagans interimvoorstel zijn grotendeels bekend.
De middellange-afstandwapens van de USSR in Europa dienen als een tegenwicht tegen een reeds jaren bestaande nucleaire bedreiging vanuit West-Europa, en er is dus geen reden voor het Westen om daar nieuwe kruis- en andere raketten tegenover te stellen. Maar de Amerikanen weigeren hardnekkig om die bestaande bedreiging in hun overwegingen te betrekken: de in totaal 162 raketten van Frankrijk en Groot-Brittannië, en de Amerikaanse vliegtuigen en vliegdekschepen in West-Europa die kunnen worden ingezet voor een aanval met kernwapens op de Sowjet-Unie.
De Russische minister neemt op dit punt zijn toevlucht tol enige zwarte humor: ,,Daar komt zo'n Franse raket om in de Sowjet-Unie verwoestingen aan te richten. Zit er dan een plakkertje op: ik ben Frans, ik moet niet worden meegeteld?"
Nieuw in de propagandaslag die de supermachten dezer dagen over de middellange-afstandwapens voeren is Gromyko's uitvoerige uiteenzetting over de Amerikaanse eis dat de raketten die in het kader van een akkoord uit West-Europa worden weggehaald, moeten worden vernietigd en niet in het Aziatische deel van de Sowjet-Unie geplaatst.
De Sowjet-Unie is bereid te garanderen dat de raketten achter de Oeral worden gestationeerd op een plaats waar zij Midden-Europa niet kunnen bereiken, zegt Gromyko. Maar de verdediging van het Aziatische deel van de Sowjet-Unie staat volledig buiten een akkoord over kernwapens in Europa.
Moskou heeft, aldus Gromyko, nu eenmaal te rekenen met een nucleaire dreiging vanuit Amerikaanse bases in Japan, Zuid-Korea, de Indische Oceaan en het gebied rond de Perzische Golf.
De aanwezige westerse journalisten proberen uit te vinden wat er gebeuren zal als in december de NAVO met plaatsing van nieuwe raketten begint. Komt Moskou dan met een militair antwoord. of loopt de Sowjet-Unie weg van de onderhandelingstafel in Geneve? Andrei Gromyko is te veel diplomaat om zich hier te laten strikken, en bovendien is een van de belangrijkste kenmerken van de diplomatie van de Sowjet-Unie dat alle opties zoveel mogelijk worden opengehouden.

Als het tot plaatsing komt, zegt de Sowjet-minister, ,,dan beschikt de Sowjet-Unie over voldoende materiële en geestelijke middelen om de pariteit op het gebied van bewapening niet te laten verstoren". Wat het concrete antwoord van de Sowjet-Unie op de kruisraketten zal zijn, zegt hij niet en evenmin hoe hij zich de situatie in december voorstelt.

BELGIË

BEGROTING VOOR 1983 VAN HET RIJK. BNP. FINANCIEWET. AANVULLEND REGEERAKKOORD

Op 8 oktober 1982 heeft de regering bij het parlement de rijksmiddelenbegroting voor 1983 ingediend met een tekort op de lopende verrichtingen van 259,9 rnrd frank. Het netto te financieren saldo van de eigenlijke begroting bedraagt 423,1 rnrd en het bruto-saldo (aflossing van de rijksschuld inbegrepen) 516,3 mrd. De lopende ontvangsten zijn op 1.264,1 rnrd fr. geraamd en de lopende uitgaven op 1.524,0 rnrd fr. De kapitaalinvesteringen zijn per saldo op 163,2 rnrd fr. begroot

		In miljarden frank
I	Lopende verrichtingen	
	a. Lopende ontvangsten:	
	Fiscale ontvangsten	1.209,0
	Niet-fiscale ontvangsten	55,1
	Totaal van de lopende ontvangsten	1.264,1
	b. Lopende uitgaven	1.524,0
	c. Saldo van de begroting van de lopende verrichtingen	– 259,9
II	Kapitaalverrichtingen	
	a. Kapitaalontvangsten	14,1
	b. Kapitaaluitgaven:	
	Kredieten worden geopend voor een bedrag van	177,3
	c. Saldo van de begroting van de kapitaalverrichtingen	163,2
III	Netto saldo van de begroting IC + IIC	–423,1
IV	Aflossingen van de Rijksschuld	93,2
V	Bruto saldo van de begroting	–516,3

Verdeling van de uitgaven volgens de grote sectoren:

(In miljarden franken)	
Sociale cel (30,7% + 0,7%)	470,0
Economische cel (11,6% – 0,5%)	176,5
Cel Nationale Opvoeding (15,9% – 0,4%)	245,0
Cel gezags-departementen (16,8% – 0,2%)	259,2
Openbare schuld (19,5% + 1%)	300,8
Indexprovisie (0.9% + 0,7%)	13,1
Dotaties aan Gemeenschappen en Gewesten (4,6% + 0,1%)	70,6
Te verdelen besparingen	–11,2
Totaal	1.524,0

Bij de opmaak van de begroting houdt de regering rekening met meerinkomsten ingevolge de verhoging van bepaalde BTW-tarieven op 1 januari 1983 (15 mrd) en ingevolge de afschaffing van de forfaitaire vermindering van 10.000 fr, die belastingplichtigen van hun bedrijfsinkomen mogen aftrekken (12,5 rnrd). Tegenover de meerinkomsten staan maatregelen met een negatieve invloed op de fiscale ontvangsten, vooral wat de directe belastingen betreft. Samen met de reeds bestaande maatregelen lopen de minderontvangsten aldus op tot 36,6 rnrd of 22,5 rnrd voor de bestaande en 15,9 rnrd voor de nieuwe maatregelen.
De 15,9 mrd is als volgt onderverdeeld: – 7,5 rnrd hogere belastingvermindering volgens het aantal kinderen ten laste; – 3,8 rnrd voor de vermindering van de marginale aanslagvoeten voor de netto-belastbare inkomsten tussen 750.000 fr. en 1,5 mln fr. en de deglobalisatie van het kadastraal inkomen; – 4.6 rnrd belastingvermindering voor het fiscaal corrigeren van de in 1982 toegepaste inhoudingen van 900 fr. op de inkomens van alleenstaanden en van de gezinnen zonder kinderen, alsmede van de eveneens in 1982 toegepaste forfaitaire inhoudingen van 500 fr. op de kinderbijslagen. Deze maatregelen op het vlak van de directe belastingen bestempelde de regering als een eerste fase van een meerjarenplan tot hervorming van de personenbelasting.
Naast de fiscale maatregelen werkte de regering voorstellen uit om in de andere sectoren besparingen door te voeren of nieuwe inkomsten te verwerven. De meeste van deze maatregelen moeten met de sociale partners worden overlegd. In de sector van de sociale zekerheid wil de regering het financieel evenwicht herstellen door de verlenging van de solidariteitsbijdrage van 10% op de inkomens boven 3 mln fr., de verlenging van de verhoogde solidariteitsbijdrage op het dubbel vakantiegeld (van 7 naar 11%) en de vervroegde afschaffing van de loongrenzen voor de berekening van de bijdragen voor sociale zekerheid.

Voorts komt er een gelijkschakeling van de bijdragevoeten tussen arbeiders en bedienden voor de uitkeringen voor ziekteverzekering en beroepsziekten, terwijl bespaard zal worden op de ziekte- en invaliditeitsverzekering. Een brug-rustpensioen zal ingevoerd worden ter vervanging van het wettelijk brugpensioen, waarvan de regering de aanvraag ook wil ontmoedigen door een verhoging van de pensioenbijdragen van de bruggepensioneerden tot 7%.
De regering besliste ook de kinderbijslag voor het enig kind af te schaffen vanaf de leeftijd van 6 jaar. Hiertegen kwam vanuit de meerderheid (vooral CVP en PSC), de sociale organisaties en de Bond van Grote en Jonge Gezinnen zo veel protest dat de regering later besloot deze maatregel ongedaan te maken en te vervangen door de afschaffing van de 13de en 14de maand kinderbijslag voor het enige of het oudste kind, behalve in de gezinnen met werklozen, invaliden, gepensioneerden, enz.
Ook de verhoging van de pensioenbijdragen van de bruggepensioneerden werd herzien. De regering besliste het percentage op 3,5% te nandhaven i.p.v. een verhoging tot 7%. Maar om het financieel evenwicht van de sociale zekerheid te herstellen moet in elk geval een deficit van 28,3 rnrd worden weggewerkt.
Hoewel de regering rekening houdt met een groei van de werkloosheid tot 538.000 personen, is op de uitgaven voor werklozensteun een besparing van 6,9 rnrd voorzien. In het openbaar ambt moet 10 rnrd bespaard worden. Voorts voorziet de regering in meerjarenplannen voor de sanering van parastatale instellingen, de universiteiten, het openbaar vervoer en de posterijen.
Teneinde het financieel evenwicht op de gemeentelijke begrotingen te bereiken heeft de regering beslist tot het opheffen van de aan de gemeentelijke fiscaliteit gestelde begrenzing. Zodoende kunnen de gemeenten de aanvullende belasting op de personenbelasting gevoelig verhogen (huidige grens: 6%).

Spanningen

In verband met de geraamde uitgaven en inkomsten dient vermeld dat tussen de centrale regering enerzijds en de gedecentraliseerde besturen, parastatalen en bedrijven anderzijds spanningen bestaan. Zo storten bepaalde gemeenten, parastatalen en bedrijven de bedrijfsvoorheffingen niet door aan de centrale regering. Voor 1982 werd de totale achterstand per eind oktober geraamd op 19,9 mrd. Nader gespecifieerd als volgt:

- 4.186 mln voor Gemeenten en agglomeratie Brussel;
- 9.227 mln voor de NMBS:
- 1.710 mln voor andere officiële en semi-officiële instellingen;
- 1.951 mln voor OCMW's;
- 2.837 mln voor de privé-sector (met inbegrip van falingen en konkordaten).

Het tweede discussiepunt slaat op de groei van de dotaties aan het gemeentefonds en het provinciefonds en het derde op de inkomsten van de gemeenschappen en de gewesten. Er rezen problemen i.v.m. de niet-fiscale inkomsten, verbonden aan de uitoefening van de bevoegdheden van de gewesten en de gemeenschappen, de

saldi van het verleden, de overheveling van de administraties van de deelgebieden en hun financiering en de keuze van belastingen, die aan de deelgebieden moeten worden toebedeeld. Voor het Vlaams gewest dreigt een scheeftrekking indien het ritme van toebedeling niet wordt opgevoerd.

De Rijksschuld

Zonder de Kongolese schuld bedroeg de totale rijksschuld eind 1970 619.6 rnrd fr., waarvan 52,3 rnrd in deviezen. Eind 1980 bedroeg de totale rijksschuld 1.956,8 mrd, terwijl de schuld in deviezen gestegen was tot 153,5 mrd.
Voor 1981 en 1982 (tot eind september) gelden volgende cijfers:

(in mrd)	totale Rijksschuld	waarvan in deviezen
1981	2.439,1	388,3
1982	3.077,2	617,7

De lasten voor 1983 worden door de regering op 393,8 rnrd fr. geraamd, wat een verhoging is van 43,4 rnrd t.o.v. de aangepaste begroting voor 1982.

Bij de uitvoering van de begroting voor 1982 kwam de regering in het najaar van 1982 tot de onaangename vaststelling dat het geraamde netto te financieren saldo met 61,2 rnrd overschreden zou worden. De regering zei zich ervan bewust te zijn dat de kasverrichtingen van de schatkist en de evolutie van de lopende begrotingskredieten nooit gelijklopend zijn geweest. Maar de afwijking tussen beide was zo abnormaal groot dat met grote zekerheid kon worden gezegd dat in 1981 geplande besparingen werden omzeild. Dat leverde vanwege de huidige coalitie bittere verwijten op aan het adres van de socialisten, de vorige coalitiepartner van de christen-democraten. Men stelde immers vast dat de „omzeilingspiek" vóór de parlementsverkiezingen van november 1981 heeft gelegen.
In de commissie van begroting gaf de minister van financiën de volgende stand van zaken:

		(miljarden) oorspronkelijk	aangepast
I	Uitvoering van de eigenlijke begroting.		
	a. Lopende verrichtingen		
	– ontvangsten	1.145,1	1.145,1
	– uitgaven	1.397.8	1.418,6
	– saldo	– 252,7	– 273,5
	b. Kapitaalverrichtingen		
	– ontvangsten	13.7	13.7
	– uitgaven	161.0	161.0
	saldo	– 147,3	– 147,3
	c. Saldo van eigenlijke begroting	– 400,0	– 420,8
II	Verrichtingen die netto te financieren saldo beïnvloeden.		
	a. Kapitaalverrichtingen van het wegenfonds	24,0	24,0
	b. Diverse schatkistverrichtingen	19,0	19,0
III	Netto te financieren saldo	– 443,0	– 463,8

De aanpassing t.b.v. 20,8 mrd spruit voort uit:

*10,3 mrd bijkredieten voor 1982.
* 3,5 rnrd voor technische correcties
* 7,0 mrd bijkredieten voor vorige dienstjaren, te betalen in 1982.

De bijkredieten voor 1982 (10,3 mrd) vertegenwoordigen 0,6% van de totale uitgaven en bewijzen volgens de minister van financiën dat de regering de begroting strikt uitvoert. Bovendien zijn zij te wijten aan specifieke crisisuitgaven, zoals de werkloosheid en de openbare schuld.
Eind september 1982 beliep het netto te financieren saldo 544,6 mrd, wisselkoersverschillen inbegrepen. Volgens de previsies van de schatkist, gegevens van de verschillende departementen en andere gegevens, zou het netto te financieren saldo oplopen tot 560 rnrd tegen het einde van het jaar. Min de wisselkoersverschillen (ongeveer 35 mrd) geeft dat een netto te financieren saldo van 525 mrd, of 61,2 mrd meer dan de aangepaste begrotingsraming.

De minister van financiën schreef dit toe aan abnormaal hoge terugbetalingen van in het verleden aangegane verbintenissen die volgens de bestaande wettelijke bepalingen (hij noemde het begrotingscavalerie) in 1982 uitbetaald moesten worden. Het gaat om uitgaven die van 1981 naar 1982 zijn getransfereerd, om uitgaven in het begin van 1982, maar betrekking hebbend op 1981, en om uitgaven via begrotingsfondsen, die een vrij grote autonomie hebben en dus moeilijk te controleren zijn.

Gezien deze feiten heeft de regering beslist tot de oprichting van een „Algemene Afvaardiging tot hervorming van de rijkscomptabiliteit". Doel is de modernisering van de beheersmethoden van de staat te verwezenlijken,

Financieringsbehoeften van de Staat
Vergelijk 1981 (verwezenlijkingen) 1982 (aangepast) – 1983 (oorspronkelijk)

		(In miljarden frank) 1981	1982	1983
I	Uitvoering van de eigenlijke begroting:			
	a. Lopende verrichtingen:			
	– ontvangsten	1.012,4	1.145,1	1.264,1
	– uitgaven	1.276,9	1.418,6	1.524,0
	Saldo	– 264.5	– 273,5	– 259,9
	b. Kapitaalverrichtingen:			
	– ontvangsten	13.9	13,7	14,1
	– uitgaven	170.0	161,0	169,7
	Saldo	– 156,1	– 147,3	– 155.6
	c. Totaal saldo van de eigenlijke begroting	– 420.6	– 420,8	– 415,6
II	Uitvoering van de verrichtingen die een rechtstreekse weerslag hebben op het netto te financieren saldo van de Staat.			
	a. Kapitaaluitgaven van het Wegenfonds	14.4	24,0	23.5
	b. Verschillende schatkistverrichtingen (bijsaldo)	19.9	19,0	4,0
III	Netto te financieren saldo van de Staat (IC + II A + II B)	– 454.9	– 463,8	– 443,0
IV	Terugbetalingen van de schuld van de Staat en van het Wegenfonds			
	– aflossingen	93,4	107,4	116,6
	– op eindvervaldag	2.2	48,6	73,1
	– op tussenvervaldag	61,9	—	32,7
	Totaal	– 157.5	– 156,0	– 222,4
V	Bruto te financieren saldo van de Staat (III + IV)	– 612,4	– 619.8	– 665,4*

* In dit saldo zijn de gedebudgeerde operaties niet begrepen

wat inhoudt dat de financiële en boekhoudkundige organisatie wordt aangepast aan de eisen van een modern openbaar beheer en van de budgettaire en administratieve controle. In afwachting van de voorstellen van de algemene afvaardiging nam de regering schikkingen om buitensporige kredietoverschrijdingen te voorkomen.

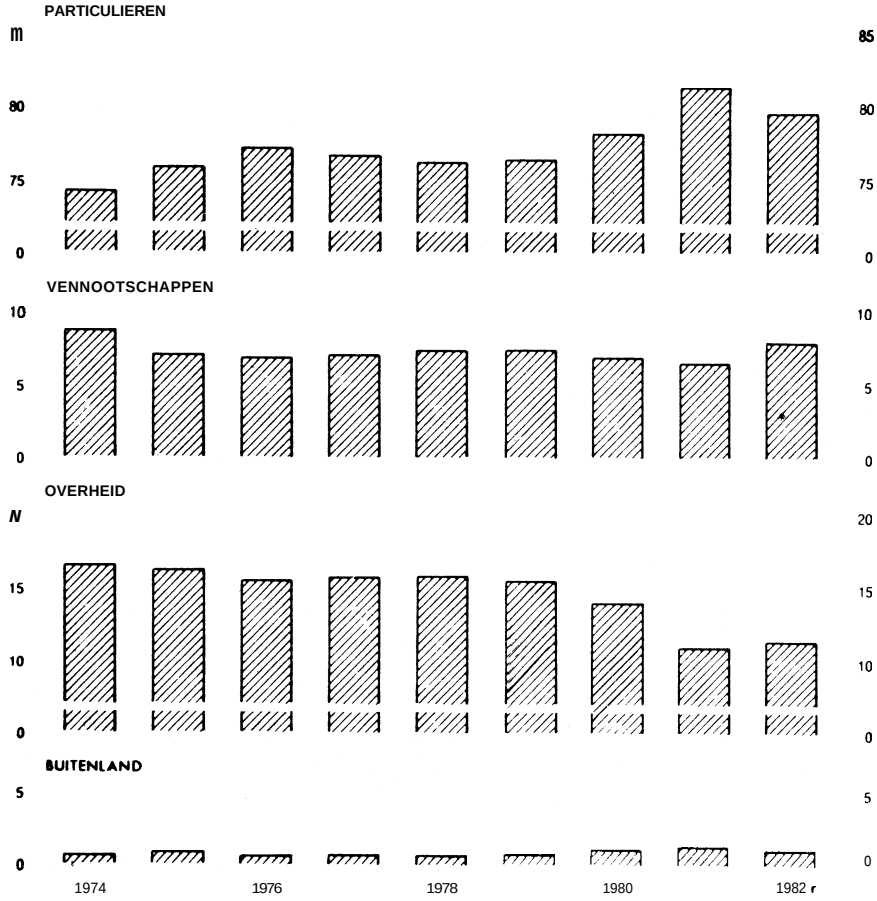
Het BNP

1) Het BNP is in 1980 gegroeid met 2,4%. Tegen marktprijs bedroeg het 3.471,1 mrd.
2) Volgens de voorlopige gegevens van het Nationaal Instituut van de Statistiek is het BNP in 1981 gedaald met 1,9%. Tegen marktprijs bedroeg het 3.588,6 mrd.
3) Voor 1982 hield de regering rekening met een groei van het BNP met 0,5% in volume, 7,5% in prijzen, of 8% nominaal. Uit een nieuwe raming van het economische budget bleek eind oktober dat er geen groei, maar een daling van het BNP zou zijn. De nieuwe raming ziet er als volgt uit: −1% in volume (−1.5% t.o.v. de eerste raming), +8,1% in prijzen (+0,6%) of 7% nominaal (−1%). Deze daling betekent 12 mrd fiscale minderontvangsten.
4) Voor 1983 ging de regering uit van een BNP-aangroei met 1,3% in volume en 7,6% in prijzen, of 9% nominaal.
Na de actualisering van het regeerakkoord deelde de regering op 16 maart 1983 in het parlement mee dat deze raming naar beneden herzien moet worden. Zij houdt nog rekening met een nominale stijging van 7,5%, wat een daling veronderstelt van de economische groei (−11,5 mrd).

Financiewet

De financiewet, die op 21 feb. 1983 in de Kamer werd goedgekeurd en op 29 maart in de Senaat, bevat de wettelijke vertaling van een aantal begrotingsmaatregelen. Het eerste hoofdstuk is de eerste fase van de aangekondigde grondige hervorming van de personenbelasting. Het tweede hoofdstuk voorziet in de vrijmaking van de gemeentelijke fiscaliteit door de afschaffing vanaf het aanslagjaar 1983 (inkomsten 1982) van de grens van 6%, die geldt voor de aanvullende gemeentebelasting op de personenbelasting.

In het derde hoofdstuk wordt de wet op de ziekenhuizen gewijzigd met het doel het deficit van de openbare ziekenhuizen te beperken of weg te werken. Het vierde hoofdstuk handelt over de handhaving van het concurrentievermogen. Bij dreigende ontsporing kan de regering bij koninklijk besluit ingrijpen, wat onrechtstreeks als een door het parlement verleend volmacht kan worden beschouwd.
De wet houdt voor 1983 en 1984 een dubbele norm in. Vooreerst mogen de arbeidskosten niet sterker stijgen dan het gewogen gemiddelde van deze kosten bij de zeven belangrijkste handelspartners. Ten tweede mogen de lonen niet sneller stijgen dan met het vertraagde indexmechanisme, waartoe de regering bij wetsbesluit heeft besloten. Om deze dubbele norm te handhaven mogen eind 1983 of 1984, alsmede in uitzonderlijke omstandigheden, alle nuttige maatregelen genomen worden. De gevraagde inspanningen moeten evenwichtig over alle bevolkingscategorieën verdeeld worden en de koopkracht van de minst bedeelden dient gevrijwaard.



Evolutie van het beschikbare inkomen van de vier grote economisclie sectoren. uitgedrukt in procenten van het BNP. Uit de tabel kan worden afgeleid dat de inlevering in 1982 in feite een kleine correctie was. (NBB)

Jaarverslag Nationale Bank

In zijn jaarverslag. dat op 17 feb. 1983 werd gepubliceerd, pleit de Nationale Bank (NBB) voor een voorzichtig voortzetten van het matigingsbeleid. Het matigingsbeleid op het vlak van de inkomens moet echter binnen bepaalde perken blijven om de binnenlandse markt niet te sterk doen krimpen. Zoniet zou de toestand op de binnenlandse markt de investeringsbeslissingen niet aanmoedigen.

De NBB schrijft evenwel dat, in zijn geheel genomen. het matigingsbeleid in de komende jaren moet worden voortgezet, alleszins om een nieuwe ontsporing van de produktiekosten te vermijden. Het door de regering gevoerde beleid krijgt in ruime mate de goedkeuring van de NBB, die er echter op wijst dat op het vlak van de sanering van de overheidsfinanciën en van de tewerkstelling slechts zeer kleine verbeteringen zijn ingetreden.

In een studie van de Kredietbank wordt gesteld dat de devaluatie van de frank in februari 1982 (zie pag. 163/3 e.v.-1982) een succes is geworden. In een steekproef van het Vlaams Economisch Vertond (VEV). opgesteld en verwerkt door professoren van de KU-Leuven, wordt aangetoond dat de devaluatie in 1982 geleid heeft tot een stijging van de omzet van de bedrijven. De steekproef werd bij 90 Vlaamse bedrijven verricht.

Actualisering van het regeerakkoord

Op 31 dec. 1982 kwam een einde aan het beleid bij middel van bijzondere

Netto-financieringshehoeften van de overheid in 1983 (exclusief participaties en andere financiële verrichtingen)

	in pct. BBP								in miljarden Frank
	Duitsland	Frankrijk	Italië	Engeland	Nederland	EEG	België	Verschil België en EEG	België
I LOPENDE VERRICHTINGEN									
a. courante fiscale en parafiscale ontvangsten									
11 onrechtstreekse belastingen	**12.5**	**14.9**	11,1	18,5	11,2	14,4	12,5	−1,9	**520**
12 rechtstreekse belastingen	12,1	**9.2**	14,5	**15.4**	13,9	**13.2**	19,2	+6,0	**800**
13 bijdragen sociale zekerheid	**17.8**	**21.9**	14,9	**7.2**	22,0	**15.9**	13,4	−2,5	**560**
subtotaal	42,4	**46.0**	**40.5**	41,1	47,1	43,5	45,1	+1,6	**1.880**
b courante uitgaven									
al *interestlasten*	3,1	3,0	8,5	**4.8**	5,7	5,0	10,3	+5.3	**430**
22 overheidsconsumptie	**20 7**	16,1	18,5	21,6	17,3	**19 5**	18,8	−0,7	**780**
23 courante transferten									
231 bedrijven (subsidies	1,9	**2 3**	2,9	1,7	2,3	2,4	**2.5**	+0,1	100
232 particulieren (vooral sociale zekerheid	18,0	27,1	18,7	14,7	29,1	20,6	23,7	+3,1	990
subtotaal	43,7	**48.5**	48,6	**42.8**	54,4	47,5	55,3	+7,8	**2.300**
24 andere netto courante uitgaven ...	− 1,7	− 2,6	− 2,0	− **3,t**	− [illegible]	2,9	[illegible]	+0,7	− 90
totaal	**42 0**	45,9	**46 6**	39,4	47,4	44,6	**53 1**	+8,5	**2 210**
c courant saldo	**+ 04**	+ 0,1	**− 61**	**+ 17**	**− 03**	− 1,1	**− 8,0**	−6,9	**− 330**
II KAPITAALVERRICHTINGEN									
a investeringen	**28**	3,1	3,8	1,8	**29**	3,0	**3,2**	+0,2	**130**
b andere netto-kapitaaluitgaven	**1,7**	—	**1.1**	0,4	2,3	0,9	0,9	—	**40**
c. saldo kapitaalverrichtingen	**− 4.5**	− 3,1	**− 4.9**	**− 2.2**	**− 5,2**	**− 3,9**	− 4,1	−0,2	− 170
III NETTO-FINANCIERINGSTEKORT (I c + II c.)	4,1	**− 30**	**-110**	**− 05**	**− 55**	− 5,0	−12,1	−7,1	**− 500**

Bron EEG

machten, waartoe de regering van het parlement machtiging had gekregen (zie pag. 114/3 e.v.-1982).
In totaal heeft de regering 192 wetsbesluiten (genummerde koninklijke besluiten) uitgevaardigd en daarmee een groot deel van het regeerakkoord (zie pag. 32 en 61 e.v.-1982) uitgevoerd. Tot eind december heeft de regering in een hoog tempo op velerlei gebieden saneringsmaatregelen genomen en na het verstrijken van de volmachtenperiode trad begin januari 1983 een zeker vacuüm op. De premier nam een korte vakantie.
In die periode doken allerhande communautaire problemen, die tot dan op de achtergrond waren verdrongen door de sociale. economische en financiële problemen, weer op.
Op zoek naar haar tweede adempauze startte de regering onderhandelingen over wat genoemd werd de actualisering van het regeerakkoord. In feite ging het om het opstellen van een nieuw regeerakkoord tot het einde van de legislatuur (1985).

Bij de aanvang van de onderhandelingen binnen de regeringstop stond een EG-nota centraal waarin wordt aangetoond dat het netto financieringstekort van België 12,1% van het BNP bedraagt en 7.1% boven het EG-gemiddelde ligt. Het document toonde ook aan dat de indirecte belastingen 1,9% en de bijdragen voor de sociale zekerheid 2,5% onder het EG-gemiddelde liggen.
De directe belastingen en de uitgaven naar de particulieren toe (vooral via de sociale zekerheid) liggen resp. 6% en 3,1% boven het EG-gemiddelde. Dat betekent dat voor de rechtstreekse belastingen en grens is bereikt, terwijl de onrechtstreekse belastingen en de bijdragen voor de sociale zekerheid opgetrokken kunnen worden. De uitgaven naar de particulieren toe kunnen nog verminderd worden (zie tabel).

De regering neemt zich voor het netto te financieren saldo in 1985 terug te brengen op 7% van het BNP. wat wil zeggen dat in 1984 en 1985 telkens 100 mrd moet worden gevonden aan besparingen en/of inkomsten. Bij de onderhandelingen binnen de regering stonden twee tegengestelde opvattingen tegenover elkaar: de christen-democratische, volgens welke besparingen ook pijn doen en waarbij een evenwicht moet worden gezocht tussen nieuwe inkomsten en besparingen. en de liberale. die het vooral van besparingen wil hebben.
Terwijl de regering reeds tijd verloor door de heropgelaaide communautaire spanningen, namen ook de onderhandelingen uitzonderlijk veel tijd in beslag.
Op 16 maart 1983 maakte premier Martens in Kamer en Senaat een mededeling van de regering bekend. waarin hij de balans van het in 1982 gevoerde beleid gaf.
Vervolgens lichtte hij de begrotingscontrole voor 1983 toe en de maatregelen om de uitvoering binnen de gestelde perken te houden. Tenslotte kondigde hij de krachtdadige voortzetting van het regeringsbeleid aan met de bevestiging van de regeringsverklaring van 16 dec. 1981, die op een aantal punten werd bijgeschaafd. gepreciseerd of aangevuld. Voor een beperkt aantal maatregelen, die vooral verband houden met de sanering van de overheidsfinanciën en met de vrijwaring van de tewerkstelling. vroeg de premier aan het parlement opnieuw bijzondere machten.
De meerderheid schonk hem het vertrouwen op 19 maart in de Kamer en op 25 maart in de Senaat.

FRANKRIJK

TERRORISTISCHE AANSLAGEN IN 1982

In 1982 werden er, volgens Le Monde van 6/7-3-1983, in Frankrijk 63 terroristische aanslagen gepleegd, waarbij in totaal 21 doden en 191 gewonden vielen. De aanslagen van het Corsicaanse

nationale bevrijdingsfront FLNC waren hierbij niet meegerekend.
De aanslagen konden, aldus Le Monde, onderverdeeld worden in vier grote categorieën:

- Vier aanslagen waarvoor de verantwoordelijkheid werd opgeëist door de FARL (fractions armées revolutionaires libanaises);

- Vijftien aanslagen waarvoor de verantwoordelijkheid werd opgeëist door de extreem-linkse groepering Action Directe, die banden zou hebben met internationale terroristische groeperingen;

- Zeven aanslagen waarvoor Armeniërs verantwoordelijk waren;

- Drie niet opgehelderde bloedbaden (de aanslag in de sneltrein Parijs-Toulouse, in de rue Marbeuf en de rue des Rosiers – zie verderop).

Bij deze vier categorieën moest men, volgens Le Monde, nog 13 aanslagen tellen van de groep Bakounine-Gdansk-Paris-Guatemala-Salvador, een bestelauto die op 11 augustus voor de ambassade van Irak ontplofte, en de moord op de tweede PLO-man in Parijs, Fadl Dani.
Resteerden nog 19 aanslagen met een ander karakter.

Hieronder volgt nu een chronologisch overzicht van de belangrijkste aanslagen en van de ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid in 1982 in Frankrijk.

Amerikaanse *plv.* militaire attaché Charles R. Ray vermoord

Op 18 jan. 1982 eiste een tot dan toe onbekende groepering, die zichzelf aanduidde als ,,de Libanese gewapende revolutionaire fractie'' (FARL) te Beiroet de verantwoordelijkheid op voor de moord eerder die dag op de Amerikaanse plv. militaire attaché, luitenant-kolonel Charles R. Ray (reeds vermeld op pag. 42711 en pag. 42911 - 1982).

Corsicaanse bevrijdingsbeweging FLNC kondigt na serie aanslagen „een militaire wapenstilstand'' aan

Op 19 februari kondigde de FLNC (Front de libération nationale de la Corse), een Corsicaanse onafhankelijkheidsbeweging, een ,,militaire wapenstilstand'' af, nadat zij de verantwoordelijkheid had opgeëist voor 25 aanslagen die in de nacht van 11 op 12 februari waren gepleegd op Corsica (hierbij viel één dode en raakten twee personen gewond) en voor 17 aanslagen in Parijs in de nacht van 16 op 17 februari.
De wapenstilstand werd echter nauwelijks in acht genomen.

Internationale terrorist Carlos bedreigt Franse regering

Op 5 maart maakte het ministerie van binnenlandse zaken bekend, dat de internationale terrorist die bekend stond als „Carlos" de regering had gedreigd met niet nader aangeduide maatregelen tenzij twee verdachten werden vrijgelaten die in februari waren gearresteerd.
Een woordvoerder van het ministerie zei dat het dreigement was geuit in een in het Spaans gestelde brief die op 1 maart was afgeleverd bij de Franse ambassade in Den Haag. De brief was gesigneerd met Carlos en voorzien van twee duimafdrukken die volgens de Franse recherche inderdaad aan de terrorist toebehoorden.
De twee ,,terroristen-vrienden'' van wie Carlos de vrijlating eiste werden op 16 februari in een parkeergarage in de Franse hoofdstad gearresteerd. In hun auto trof de politie explosieven aan waarmee, zo bekenden de twee, zij een aanslag wilden plegen op een ,,gebouw van een vreemde mogendheid''.
De twee, de 32-jarige Zwitser Bruno Bréguet en de 34-jarige Westduitse Magdalena Kopp, waren door de Franse justitie in staat van beschuldiging gesteld.
Bréguet zat van 1970 tot 1977 in Israël gevangen wegens medeplichtigheid aan een Palestijnse bomaanslag in Haifa.

„Carlos", die op 12 oktober 1949 in Venezuela werd geboren en die ook bekend stond onder de naam Illitsch Ramirez Sanchez, werd gezocht voor'een groot aantal terroristische acties over de gehele wereld. Zo werd hij ervan verdacht het ,.brein" te zijn geweest achter de gijzeling van 11 olieministers die deelnamen aan de OPEC-vergadering in december 1975 in Wenen.
Daarbij kwamen drie mensen om het leven en raakten acht anderen gewond.
Hij was vermoedelijk ook verantwoordelijk voor de gijzeling van de Franse ambassadeur en personeelsleden van de ambassade in Den Haag in 1974. Hij versterkte zijn beeld van ongrijpbare terrorist door een bomaanslag twee dagen later in Parijs, waarbij twee doden vielen en dertig mensen werden gewond, en twee aanslagen met bazooka's in januari 1975 op vliegtuigen van de Israëlische luchtvaartmaatschappij El Al op het vliegveld Orly bij Parijs.
Op 27 juni 1975 werd hij door de Franse politie bijna gearresteerd in een flat in Parijs. Tijdens een vuurgevecht doode hij twee politiemannen en zijn compagnon, die hem verraden had.

Op 27 maart deelde minister van binnenlandse zaken Gaston Defferre mee dat het ultimatum dat Carlos op 1 maart had gesteld was verstreken.
Op 22 april werden Kopp en Bréguet tot resp. vier en vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld.

Bomontploffing in sneltrein ,,le Capitole'' van Parijs-Toulouse

Op 29 maart ontplofte in de sneltrein Parijs-Toulouse, genaamd le Capitole, ter hoogte van Limoges een bom. Bij deze aanslag werden vijf passagiers gedood en 27 gewond. Ondanks een uitgebreid onderzoek werd niet duidelijk wie voor de aanslag verantwoordelijk was.

Tweede secretaris Israëlische ambassade Barsimantov doodaeschoten

Op 3 april werd de tweede secretaris van de Israëlische ambassade in Frankrijk, Yacov Barsimantov, voor zijn woning te Parijs doodgeschoten. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door de FARL (zie ook pag. 42911-1982).

Wetsontwerp inzake afschaffing *wet-Peyrefitte* op de ,,veiligheid en vrijheid''. Ruzie tussen de ministers Defferre en *Badinter*

Op 7 april liet premier Mauroy weten dat de afschaffing van de wet-Peyrefitte op de ,,veiligheiden vrijheid'' op dat moment ,,niet opportuun'' was vanwege de herlevende angst voor het terrorisme. Dat en de kwestie van de openbare veiligheid noemde Mauroy „zorgelijke problemen'' in het licht waarvan de hervorming van het strafrecht nog ,,herzien" moest worden.
De wet „sécurité en liberté'' was op 3 februari in de *Journal officiel* (de Franse Staatscourant) afgekondigd en gaf justitie en politie een vrijere hand bij de bestrijding van de misdaad.
Voor de presidentsverkiezingen van mei 1981 was de wet door links heftig bestreden, omdat zij de individuele vrijheid aantastte, terwijl niets erop wees dat de misdadigheid erdoor verminderde.
Nu links aan de macht was wilde minister van justitie Badinter een hervorming van het strafrecht in liberale zin.

Op 21 april keurde de ministerraad een wetsontwerp goed, waarin stond dat er identiteitscontroles mochten plaatsvinden ,,van iedereen (...) op bepaalde plaatsen indien er sprake is van een onmiddellijke dreiging''. Er moest dan wel een bevel van de justitie en een aanwijzing dat een overtreding of misdaad werd voorbereid of was begaan, een verzoek om inlichtingen of een bevel tot opsporing aan vooraf zijn gegaan.
Deze kwestie had in de dagen daarvoor (15-19 april) tot een ruzie geleid tussen de ministers Defferre (binnenlandse zaken) en Badinter (justitie).
Defferre, die ook burgemeester van



Minister van justitie Robert Badinter (l.) en minister van binnenlandse zaken Gaston Defferre verlaten op 19 april 1982 het Hôtel Matignon (het Franse Catshuis) waar zij een onderhoud hadden met premier Mauroy.

Marseille was. eiste in het openbaar dat na afschaffing van de wet-Peyrefitte het politionele recht op onbeperkte identiteitscontrole zonder meer werd hersteld. Die controles waren volgens hem een essentieel wapen tegen de misdaad (in de wet-Peyrefitte waren die controles afhankelijk gemaakt van een bedreiging van de openbare orde). Bovendien eiste Defferre dat ook de gemeentepolitie na de gebruikelijke sommering zonder meer mocht schieten (dat mocht tot dan toe alleen de rijkspolitie bij opsporingsacties, de gemeentepolitie mocht alleen schieten ten behoeve van de zelfverdediging).
Badinter zei hierop dat Defferre ,,alleen voor zichzelf' sprak en dat besluiten alleen door de ministerraad werden genomen. Badinter wilde na afschaffing van de wet-Peyrefitte een onderzoek door justitie of een verdenking dat een misdaad werd voorbereid als voorwaarde voor de controles.
Op 19 april werden Defferre en Badinter bij premier Mauroy op het matje geroepen. De premier stelde Defferre in het ongelijk wat het gebruik van wapens door de politie betrof. Over de identiteitscontroles zou in de ministerraad van 21 april verder worden gepraat, zo zei Mauroy.
Diezelfde dag verscheen in *Le* Monde een ingezonden stuk van de hand van premier Mauroy, waarin hij het in het openbaar uitdragen van meningsverschillen door ministers verdedigde. Onder de titel .,Anders regeren" stelde hij dat regeringsleden ,,instaat moeten zijn deel te nemen aan de politieke discussie en deze zelfs mogen voeden".
Tegen deze opvatting tekende de socialistische partijleider Lionel Jospin ,,fundamenteel" verzet aan. Hij vond dat de regering ,,geen gemeenteraad" mocht worden.
Jospin, die werd gesteund door de socialistische fractieleider Pierre Joxe en de communistische minister Anicet ie Pors, eiste dat de regering „met één stem moet spreken": en dat de discussies binnen de ministerraad bleven.
Op 24 juli werd het op 21 april aangenomen wetsontwerp en het wetsontwerp inzake afschaffing van de wet-Peyrefitte in eerste lezing door het parlement aangenomen.

Aanslag *in* de rue Marbeuf

Op 22 april 'smorgens ontplofte in de rue Marbeuf in Parijs een geparkeerde auto voor het gebouw waar het pro-Iraakse weekblad „Al Watan al Arabi" was gevestigd.
De verantwoordelijkheid voor deze aanslag. die één dode en 63 gewonden vergde, werd door de directeur van heiweekblad, Walid Abou Zahr, toegeschreven aan de Syrische autoriteiten en leidde tot spanningen met Syrië (pag. 44713-1982).
In de strijd tegen ,,het internationale terrorisme dat vanuit het buitenland komt" stelde de regering een „oorlogsraad" in die op 23 april onder voorzitterschap van president Mitterrand voor het eerst bijeenkwam,

Twee aanslagen door de Armeense groepering Orly

Op 21 juli werd een vijftiental bezoekers van een café op de place Saint-Michel in Parijs licht gewond, toen een bom in een vuilnisbak ontplofte. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door de Armeense terroristische groepering Orly. Ook de verantwoordelijkheid voor een andere aanslag, die op 24 juli werd gepleegd tegen een café in het quartier Latin werd door Orly opgeëist.

PLO-man *Fadl* Dani vermoord

Op 23 juli werd Fadl Dani, de tweede man binnen het bureau van de Palestijnse Bevrijdings Organisatie (PLO) in Parijs, vermoord. De dader(s) werd(en) niet gevonden.

Aanslag in de rue des Rosiers tegen het joodse restaurant Goldenberg

Op 9 augustus 's middags rond één uur beschoten twee mannen met pistoolmitrailleurs het joodse restaurant Goldenberg in de rue des Rosiers te Parijs. Zes personen werden hierbij gedood en 22 anderen raakten gewond.
In anonieme telefoontjes werd de verantwoordelijkheid voor de aanslag eerst opgeëist door de linkse organisatie Action Directe. Doch daarna werd in een ander telefoontje iedere bemoeienis van deze organisatie ontkend.
De kogels en hulzen die na de aanslag waren gevonden wezen op het gebruik van pistoolmitrailleurs van Poolse makelij, van het type WZ-63.
Deze wapens werden ook gebruikt bij de aanslag op de Weense synagoge in aug. 1981 en in juni 1982 bij de moord op de Israeiische ambassadeur in Londen.
Voor deze aanslagen was de Palestijnse dissident Abu Nidal aansprakelijk gesteld, Volgens de Franse minister van binnenlandse zaken Gaston Defferre moesten de daders van de aanslag in de rue des Rosiers in dezelfde richting worden gezocht.

Abu Nidal, oorlogsnaam van Sabri Al-Banna, brak in 1974 met de PLO-leiding, die in zijn ogen een te gematigde kant opging en zich verwijderde van de oorspronkelijke doelstelling van de Palestijnse revolutie: de gewapende bevrijding van heel Palestina. Het Baath-bewind in Bagdad, waar Abu Nidal vanaf 1969 hoofd van het PLO-bureau was geweest, stond zelf ook een onverzoenlijke lijn tegen Israël voor en stelde hem financieel en materieel in staat om een eigen organisatie op te bouwen, die in de loop der jaren een lange lijst van aanslagen op haar naam zou brengen. Doelwit werden niet alleen Israelische en joodse personen en instellingen, maar ook representanten van gematigde Arabische regeringen en Palestijnse diplomaten die bekend stonden als voorstanders van een politiek vergelijk met Israël. Daarbij zorgde Bagdad ervoor dat de operaties van de terreurgroep ook de Iraakse belangen diende.

De naam van Abu Nidal werd ook genoemd in verband met de aanslag op 3 okt. 1980 op de synagoge in de rue Copernic in Parijs (pag. 174/2-1981) als met die op de joodse kinderen in Antwerpen en op de tweede PLO-man in Parijs, Fadl Dani.
Dezelfde dag beschuldigden de regering in Jeruzalem en vele Franse joodse woordvoerders de Franse regering en pers ervan dat zij door een pro-Palestijnse houding in de Libanese crisis het anti-semitisme hadden aangemoedigd. In een officiële Israëlische regeringsverklaring werd de aanslag geweten aan een ,,anti-Israëlische atmosfeer in Frankrijk, vooral in de media, waardoor extremistische elementen ertoe werden aangemoedigd zich tegen Israëli's en joden te keren".
Onmiddellijk na de aanslag begaven premier Mauroy en minister van justitie Badinter zich naar de rue des Rosiers. President Mitterrand, die in zijn landhuis in Latche (Zuidwest-Frankrijk) vertoefde, en minister van binnenlandse zaken Defferre, die in Marseille was, namen onmiddellijk het vliegtuig naar Parijs om in de synagoge in de oude joodse wijk een eredienst bij te wonen voor de zes slachtoffers.
Toen de president bij de synagoge arriveerde was daar een grote menigte

mensen aanwezig en werden er kreten geroepen als „Mitterrand moordenaar", „Mitterrand medeplichtige" en „Mitterrand verraad".
Na de dienst verklaarde de president: ,,Ik ben altijd een vriend van de joodse gemeenschap in Frankrijk geweest en blijf dat. Zoals u zelf dat doet buig ik mij nu voor de slachtoffers en zeg dat ik mij zal blijven verzetten tegen dit fanatisme evenals tegen alle andere fanatismen"

Op 10 augustus dreigde premier Begin van Israël de Franse joden op te roepen zichzelf te verdedigen als de Franse regering daar niet in slaagde. ,,Ik zal als jood niet aarzelen de jonge joodse generatie in Frankrijk op te roepen het leven van joden en hun menselijke waardigheid te verdedigen", aldus Begin.
Een klacht van veel vooraanstaande personen uit de Franse joodse gemeenschap luidde dat de Franse media en met name de televisie, naarmate Mitterrands politiek pro-Palestijnser werd een eenzijdiger voorstelling van de gang van zaken gaven ten aanzien van het conflict in Libanon.

Bomaanslag tegen ex-joodse bank en tegen het Iraakse consulaat in Parijs

Op 11 augustus ontplofte in Parijs een bom die was geplaatst op de vensterbank van een gebouw, waarin zowel een bank die vroeger in joodse handen was geweest als een bedrijf dat landbouwprodukten uit Israël importeerde waren gevestigd. Bij de aanslag werd een voorbijgangster ernstig gewond.
Op de muur van een naburig pand stond met verf geschreven: ,,Onmiddellijke en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Israëlische fascisten. Als de Palestijnen uit Beiroet zijn verjaagd, zullen wij de financiers en propagandisten van het zionisme doden. A.D.". De letters A.D. stonden voor Action Directe, een extreem-linkse groepering die in de weken daarvóór al meerdere anti-joodse bomaanslagen had opgeëist.
Diezelfde dag ontplofte voor de consulaire afdeling van de Iraakse ambassade in Parijs een tijdbom die in een geparkeerde auto was geplaatst. Hierbij raakten vijf personen licht gewond.
Een sji'itische Iraakse oppositiegroep, de tot dan toe onbekende Iraakse Beweging voor Iraakse Actie. stelde zich diezelfde dag verantwoordelijk voor de aanslag. Zij deed dit o.m. in een anomiem telefoongesprek aan het persbureau *AFP*. Het was een waarschuwing aan Frankrijk om Irak niet langer militair te helpen, zo werd gezegd.

Mitterrand bindt de strijd aan tegen het internationale terrorisme. Franceschi staatssecretaris voor de openbare veiligheid

Op 17 augustus verklaarde president Mitterrand de oorlog aan het terrorisme ..dat uit het buitenland komt". Maar, zo zei de president in een vraaggesprek voor de televisie, dit terrorisme kon slechts verslagen worden door een Franse politiek van vrede in het Midden-Oosten.
Frankrijk was tot die vredespolitiek verplicht door zijn oude, bevoorrechte banden met de regio en zijn bijzondere plichten als lid van de Veiligheidsraad, aldus Mitterrand. Hij omschreef de Franse koers als een politiek van ,,tegenwoordigheid, evenwicht en vrede".

Mitterrand trachtte de verwijten te ontzenuwen dat hij een anti-Israëlische koers was ingeslagen. ,,Mijn houding is die van een vriend van Israël tot de grens van het recht dat ik het land toeken om in de zaken van het Midden-Oosten te interveniëren." De Israëlische inval in Libanon noemde hij een ,,unilaterale daad die het evenwicht in de regio dreigde te verbreken".
Hoofdprincipes van zijn politiek waren: ,,Het recht van de volken van Israël om binnen veilige grenzen te leven in een staat die door allen wordt erkend en gerespecteerd; het recht van het Palestijnse volk om over een vaderland te beschikken en het recht van Libanon om zijn eenheid en onafhankelijkheid hersteld te zien."


Joseph Franceschi

Deze politiek zou hij niet opgeven, onder welke dreiging dan ook, ,,zelfs niet onder druk van premier Begins woorden". ,,De Arabische politiek van Frankrijk kan niet, was nooit en zal nooit anti-Israëlisch zijn", en de Israëlische politiek kon niet anti-Arabisch zijn. Hij had voor en na zijn reis naar Israël alle Arabieren aangeraden dat land te erkennen.
Franse erkenning van Arafats PLO, ,,die het recht heeft veroverd om te vechten", was afhankelijk van de vraag of deze organisatie ,,een politiek van onderhandeling kiest rond de erkenning van Israël" en of zij ,,de obsessie uit haar hoofd zet die in bepaalde teksten zijn neergelegd over de vernietiging van Israël".
Eind die week zouden na de Libanese troepen de Franse militairen als eerste buitenlanders toezicht houden op het vertrek – ,,Ik zeg vertrek en niet handhaving" – van de PLO uit Libanon. De Franse troepen zouden niet blijven als het mandaat van de Libanese regering zou worden ingetrokken of als de akkoorden met Libanon, Israël en de PLO over die multinationale macht onklaar zouden raken.
Het doel was om de buitenlandse strijdkrachten uit Libanon te laten vertrekken, al kon er ten noorden van Israël wel een veiligheidszone worden ingesteld met neutrale troepen indien Israël dat wenste, zo zei Mitterrand.
Het grootste deel van zijn interview wiidde de Franse president aan de strijd tegen het terrorisme in Frankrijk zelf. Hij kondigde de benoeming aan van een staatssecretaris voor de openbare veiligheid, Joseph Franceschi, die tot dan toe staatssecretaris was voor ouden van dagen.

Daarnaast kreeg Christian Prouteau, de kolonel van de gendarmerie die in 1973 de anti-terreurbrigade oprichtte en sinds kort verantwoordelijk was voor de veiligheid van het Elysée-paleis, de taak om het werk van alle politie- en inlichtingendiensten te coördineren.
Verder werd een speciaal bureau voor bestrijding van de handel in wapens en explosieven opgericht, werd het centrale register van verdachten in een computer ondergebracht en werden de grenscontroles versterkt.
Om te tonen dat de strijd met kracht werd gevoerd was de leider van de uiterst linkse organisatie Action Directe, Jean-Marc Rouillan, in staat van beschuldiging gesteld. Hij was de week daarvoor al aangehouden maar weer vrijgelaten en had daarna in een interview voor Action Directe de verant-

woordelijkheid opgeëist voor drie recente antisemitische aanslagen.
Hij was al enige jaren geleden tot een lange gevangenisstraf veroordeeld door het inmiddels opgeheven Hof van staatsveiligheid, maar vrijgelaten bij de amnestie na Mitterrands verkiezingszege.
Verder beloofde Mitterrand dat alle organisaties die hun doelen met geweld nastreefden zouden worden verboden. Maar met nadruk stelde de president ook dat geen uitzonderingswetgeving nodig was of verscherping bij uitzetting van buitenlanders noch verandering van het politieke asielrecht. Wat dat betrof had de minister van binnenlandse zaken. Defferre, die dit laatste wenste, het verloren van de minister van justitie, Badinter.
Het terrorisme in Frankrijk was hei gevolg van conflicten elders waaraan Frankrijk geen deel had. Voor zover het verband hield met het Midden-Oosten was het een teken dat men Frankrijk wilde straffen omdat Frankrijk vrede wilde, aldus Mitterrand.
De president zei dat er in de laatste drie en een half jaar 150 aanslagen waren geweest, waarvan 135 vóór zijn ambtsaanvaarding.

Nadat Joseph Franceschi benoemd was tot staatssecretaris voor de openbare veiligheid, werd Georgina Dufoix. die als staatssecretaris op het ministerie van sociale zaken verantwoordelijk was voor familiezaken. tevens belast met de zorg voor de ouden van dagen.
Op 25 augustus werd Christian Prouteau, het hoofd van de ..Groep interventie van de nationale gendarmerie" (GIGN), benoemd tot technisch adviseur op het Elysée, belast met de „coördinatie, informatie en actie tegen het terrorisme".

Regering ontbindt *Action* Directe

Op 18 augustus keurde de regering de door president Mitterrand de dag daarvóór aangekondigde maatregelen tegen het terrorisme goed. Tevens besloot de regering Action Directe te ontbinden.
Na afloop van het wekelijkse kabinetsberaad onder leiding van president Mitterrand verklaarde diens adviseur Jacques Attali dat de groepering ,,een ondergrondse organisatie is die uit voorstanders van gewelddadige acties bestaat c-n die contact houdt met bewegingen van buitenlandse extremisten". Volgens hem had de groepering zich uitgesproken voor ,,de gewapende strijd met terroristische middelen".

Op 19 augustus deed zich in Parijs een bomontploffing voor bij het bureau van het uiterst rechtse Franse weekblad Minute.
In een telefoontje aan kranten meldde Action Directe dat zij voor de actie verantwoordelijk was.

(Voortzetting volgende aflevering)

AFRIKA

LIBERIA

PRESIDENT DOE IN CHINA, ZUID-KOREA, VS EN FRANKRIJK

President Samuel K. Doe bracht van 3 tot 9 mei 1982 een vriendschappelijk bezoek aan China, waar hij besprekingen voerde met o.a. premier Zhao Ziyang en vice-voorzitter Deng Xiaoping. Op 6 mei werd te Peking een cultureel akkoord tussen beide landen getekend.
Vervolgens verbleef president Doe voor een officieel bezoek in Zuid-Korea. Op 17 maart keerde hij naar Monrovia terug. waar hij verzekerde dat China aan Liberia een krediet van $ 30 mln had verleend voor de wederopbouw van de Liberiaanse Suikermaatschappij. Voorts had China toegezegd artsen. wegenbouwers en technici naar Liberia te sturen en stipendia toe te kennen aan Liberiaanse studenten in de agrarische en medische wetenschappen.
Op 16 aug. arriveerde president Doe in Washington voor een verblijf van twee weken in de VS (incl. een officieel bezoek van drie dagen). Op 17 aug. werd hij in het Witte Huis ontvangen voor besprekingen met president Reagan en minister van buitenlandse zaken Shulz. Ook had hij een onderhoud met minister van defensie Weinberger, die vooralsnog niet wilde ingaan op Doe's verzoek om wapenhulp. In het lopende begrotingsjaar kon Liberia op $ 74,5 mln aan economische en militaire hulp van de VS rekenen, aldus de NZZ (21-8-'82); die militaire hulp werd in de eerste plaats gebruikt voor de huisvesting van militairen en de aanleg van wegen.
Na zijn terugkeer uit de VS verbleef Doe tijdens het weekend van 29 aug. in Londen (waar hij ontmoetingen met vertegenwoordigers van de koningin en de regering afzegde). waarna hij op 30 aug. voor een tweedaags werkbezoek in Parijs arriveerde. Op 31 aug. had hij in het Elysée een onderhoud met president Mitterrand die hij voor een bezoek aan Liberia uitnodigde. President Doe deelde nog mee dat Liberia Mirage-gevechtsvliegtuigen ,,wenste". (Le *Monde* 2-9-'82).

WIJZIGINGEN IN PRC EN KABINET

Na het op 9 aug. 1981 onthulde plan voor een staatsgreep (pag. 13/3-'82) werd brigade-generaal J. Nicholas Podier op 10 aug. tot plv. staatshoofd en medevoorzitter van de People's Redemption Council (PRC) benoemd. terwijl in zijn plaats als woordvoerder van de PRC luitenant-kolonel Jeffred S. Gbatu werd benoemd (vervolgens bevorderd tot brigade-generaal). Inmiddels was Samuel K. Doe, staatshoofd en voorzitter van de PRC, op 27 juli 1981 aangesteld tot opperbevelhebber van de strijdkrachten.

Per 1 okt. 1981 waren de overige leidende functies in de 22 leden tellende PRC als volgt verdeeld: secretaris-generaal – kolonel Abraham D. Kollie; bevelvoerend generaal van de strijdkrachten – brigade-generaal Thomas G. Quiwonkpa: plv. woordvoerder – kolonel William S. Gould; assistent secretaris-generaal – lt.-kol. Joseph K.



Samuel K.Doe, staatshoofd van Liberia (l), schudt de hand van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz, aan het slot van hun overleg op 19 aug. 1982 te Washington.

Sampson, senior leden – kolonel Larry W Borteh en kolonel David M T Kimeh

Op 25 mei 1982 werd kolonel Borteh voor onbepaalde tijd als lid van de PRC geschorst en op 13 juli werd bekendgemaakt dat hij tot zes maanden gevangenisstraf was veroordeeld wegens pogingen om tovenarij tegen president Doe te gebruiken Op 22 juni 1982 werd majoor Stanley C Tarwo, een junior lid van de PRC voor onbepaalde tijd geschorst, omdat hij – naar werd beweerd – opdracht tot afranseling van een onderwijzer zou hebben gegeven

Van begin augustus tot 20 november 1981 werden de volgende ministers benoemd (zie ook pag. 141112-'82):

planning en economische zaken – Byron Tarr (opvolger van Togba-Nah Tipoteh); financiën – J. Irving Jones (eerder aangeduid als Alvin Jones. opvolger van George Dunye); openbare werken – Edwin Brooks: gezondheid en sociale zaken – mevr. Martha Sandolo Belleh (opvolgster van Kate Bryant): landbouw – Alfred Fromayan (opvolger van de op 19 okt. ontslagen luitenant Alfred Suah); plaatselijk bestuur, plattelandsontwikkeling en stedenbouw – kolonel Edward K. Sackor (opvolger van de ontslagen Oscar Quiah); handel. industrie en verkeer E. Sumo Jones (opvolger van Emmanuel Twegby); justitie – Isaac Nyeplu (opvolger van Chea Cheapoo).
Voor de mutaties op 20 nov. 1981 zie pag. 14 2-'82.

Op 2 maart 1982 berichtte de New *Liberian* dat het ministerie van plaatselijk bestuur was herdoopt in het ministerie van binnenlandse zaken.

Op 21 juni werd in Monrovia bekendgemaakt dat het staatshoofd, Samuel K. Doe, Byron Tarr om ,,administratieve redenen" als minister van planning en economische zaken had ontslagen en hem had vervangen door Emmanuel Gardiner. de onderminister.

Op 2 juli ontsloeg Doe de minister van justitie, Isaac Nyeplu, en de directeur van de nationale politie, Joe Myers. wegens hun falen bij het bestrijden van de corruptie onder de politie. Nyeplu werd vervangen door Winston A. Tubman, een neef van wijlen president William Tubman en voormalig ambassadeur van Liberia bij de VN.

Op 2 nov. voerde president Doe een reorganisatie van het kabinet uit, dat hij corruptie en gebrek aan efficiency verweet. De volgende portefeuilles werden opnieuw verdeeld: defensie – eerste luitenant Gray D. Allison (voorheen voorlichting); voorlichting – Peter Niagow (nieuw, tevoren directeur van de radio); handel, industrie en verkeer – David Dwanyen (voorheen arbeid*); arbeid – E. Sumo Jones (voorheen handel, industrie en verkeer); nationale veiligheid – Patrick Minikon (nieuw). Generaal-majoor Albert Karpeh, de zojuist vervangen minister van defensie, werd op 3 nov. benoemd tot directeur van de nationale ijzererts-maatschappij.

Op 21 maart 1983 werd bericht dat president Doe de staatsminister voor presidentiële zaken, Harry Nayou, en zijn plaatsvervangers ,,tijdelijk geschorst" had wegens hun beweerde betrokkenheid bij „een benzinezwendel" De president zei daarnaar een onderzoek te zullen instellen. Op 19 maart had hij 21 inspecteurs en laders van de Liberia Petroleum Company ontslagen en een dag eerder de hele 65 man sterke veiligheidsdienst van dat bedrijf, aldus *AFP/The* Times (21-3).

(Vor. ber. pag. 366/2 - 1982)

PLAN VOOR NIEUWE HOOFDSTAD

Op 25 juni 1982 deelde president Doe mee dat er een nieuwe hoofdstad in het achterland zou worden gebouwd om Monrovia te vervangen. De huidige hoofdstad leed niet alleen onder verkeerschaos, overbevolking en ontoereikende planning. maar de stad kende ook een slechte geografische ligging die haar kwetsbaar maakte voor een aanval van buitenaf. Een commissie van diverse ministers, onder voorzitterschap van Gabriel Bacchus Matthews. de secretaris-generaal van het kabinet, werd benoemd om ,,de plannen en voorstellen om het project in gang te zetten te effectueren". *(KCA).*

NIGERIA

COUPPOGING VERIJDELD

Op 19 febr. 1982 werd in een verklaring van het bureau van de president meegedeeld dat een zakenman, een legerofficier en een aantal soldaten waren gearresteerd en beschuldigd van ,,het opruien van soldaten tot het plegen van muiterij". Die uit het noordoosten van Nigeria afkomstige zakenman. Alhaji Bukar Mandara, was op 6 febr. door de veiligheidspolitie aangehouden. Volgens de *National* Concord (19-2-'82) zou hij grote sommen geld hebben verstrekt aan een majoor en diverse soldaten om de burgerregering omver te werpen. De New *Nigerian*, in het bezit van de regering, meldde dat de betrokken zakenman onder de vorige militaire regering forse contracten placht te krijgen, maar onder de huidige burgerregering nog geen contract had verworven. Volgens dit blad was er geen bewijs voor enigerlei ontgoocheling wegens politieke afwijking bij leden van de strijdkrachten.

Op 26 febr. maakten de autoriteiten bekend dat negen militairen waren gearresteerd en ondervraagd i.v.m. het onderzoek naar wat in de pers een verijdelde staatsgreep werd genoemd. Deze bekendmaking zou een reactie zijn op het bericht van The Sunday Punch. waarin melding was gemaakt van de ondervraging van 58 leden van de strijdkrachten. Volgens dit blad hadden twee luchtmachtofficieren aan de politie weten te ontkomen. *(AFP,* Reuter)

REGERINGSWIJZIGING

Op 15 febr. 1982 vonden wijzigingen in het kabinet plaats. Twee ministers vertrokken: Iya Abubakar (binnenlandse zaken) en Isaac Shaahu (verbindingen). Dertien kabinetsleden wisselden van portefeuille en elf behielden hun post. Alhaji Ali Baba. voorheen staatssecretaris van buitenlandse zaken, werd nu minister van binnenlandse zaken. terwijl Audu Ogbeh tot minister van verbindingen werd benoemd. De staatssecretaris van transport. Garuba Zushishi, werd minister van voorlichting. Minister van politiezaken (in het bureau van de president) werd Alhaji Nadgi Mamudu (voorheen minister van waterstaat) als opvolger van Emmanuel V. Osammor. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 542/3-1981)



Alhaji Ali Baba. Nigeria's minister van binnenlandse zaken.

* Dwanyen was kennelijk eerder G. Moses Duopu als minister van arbeid opgevolgd.

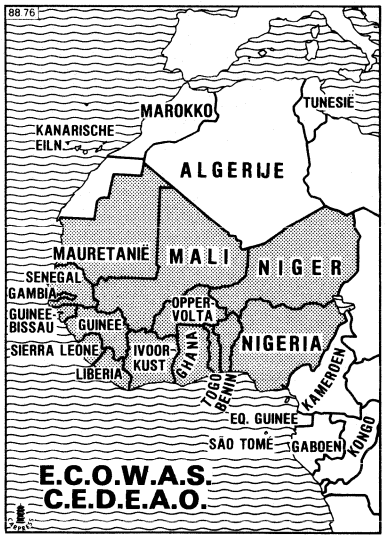
UITWIJZING ILLEGALE BUITENLANDERS

Op 17 jan. gelastte de Nigeriaanse minister van binnenlandse zaken. Alhaji Ali Baba, alle ca. 2 mln illegaal in Nigeria verblijvende buitenlanders, onder wie ruim 1 mln Ghanezen. het land binnen veertien dagen, d.w.z. vóór 1 febr., te verlaten. De minister motiveerde de maatregel met de recente religieuze onlusten in Noord-Nigeria (pag. 222/2) waaraan buitenlanders zouden hebben deelgenomen. Hij kondigde aan dat hij over twee weken in alle bedrijven zou laten nagaan of er nog .,illegale immigranten" werden tewerkgesteld. De Nigeriaanse regering wees erop dat de burgers van de lidstaten van de Westafrikaanse Economische Gemeenschap (ECOWAS) volgens het verdrag van 1975 (pag. 367-'75) weliswaar het recht hadden zich vrij binnen de ECOWAS te bewegen, maar dat aan dit recht geen werkvergunning verbonden was en dat het toegestane verblijf zonder verblijfsvergunning tot drie maanden was beperkt. Vele van de uitgewezenen waren reeds sinds 10 tot 15 jaar in Nigeria woonachtig en hadden daar een gezin gesticht zonder zich om een verblijfsvergunning te bekommeren.

Hoewel minister Alhaji Ali Baba op 24 jan. ontkende dat de beslissing om de illegale gastarbeiders het land uit te zetten iets te maken had met de economische recessie in zijn land (zie pag. 22311 e.v.), werd de maatregel in de Westerse pers toch vooral in verband gebracht met die recessie en de toenemende werkloosheid in Nigeria, een eventueel cruciaal punt in de verkiezingscampagne. De Nigeriaanse olie-..boom" uit de jaren '70 had als een magneet gewerkt op de werklozen uit omringende, minder florerende landen als Ghana, Niger, Opper-Volta, Benin en Togo. aldus De Volkskrant (26-1). ,,Bij tienduizenden tegelijk stroomden zij de grens over, werkten (vaak illegaal, maar dat deed er niet toe in een land van werk en honing") op bouwprojecten, in de verwaarloosde landbouw of als ,,boy" (bediende) voor een toenemend aantal welgestelde Nigerianen." Vertegenwoordigers van de bouwindustrie zeiden volgens Reuter (*NRC/H'blad* 1-2) dat veel grote bouwondernemingen wel 80% van hun arbeiders verloren door de uitwijzing. De Nigeriaanse staatsminister van industrie, Ismael Igbani, verzekerde op 27 jan. dat de uitwijzing geen negatieve economische gevolgen voor zijn land zou hebben, maar in tegendeel het probleem van de werkloosheid verlichtte.
Overigens kondigde minister Ali Baba op 25 jan. een verzachting van het uitwijzingsbevel af: Alle buitenlanders die in dienst waren van de federale regering of de deelstaatregeringen of die werkten voor semi-staatsorganisaties mochten in Nigeria blijven. Geschoolde arbeiders kregen nu tot 28 februari de tijd om het land te verlaten. Alle staatsburgers uit de 16 lidstaten van de ECOWAS alsmede van Kameroen en Tsjaad. die vóór 1963 naar Nigeria kwamen. werden van het uitwijzingsbevel uitgezonderd.
Op 27 jan. verklaarde president Shagari te New Delhi. aan het slot van zijn bezoek aan India, dat de illegale buitenlanders zouden worden „gearresteerd, berecht en naar hun land teruggestuurd" als zij Nigeria niet vrijwillig vóór de door de regering vastgestelde termijn hadden verlaten. Wel verzekerde hij dat degenen die op hun vertrek wachtten zouden worden beschermd door de Nigeriaanse autoriteiten.
De uitwijzing van de illegale buitenlanders, die in Nigeria ook verantwoordelijk werden gesteld voor de toegenomen criminaliteit in dat land, werd in Nigeria met vrijwel algemene instemming begroet. In tal van steden stonden leuzen op de muren gekalkt als ,,Ghanezen, ga naar huis" en bij de Ghanese ambassade in Lagos kwamen talloze klachten binnen van Ghanezen die verklaarden te zijn mishandeld of beroofd. Er was sprake van een campagne in de Nigeriaanse pers tegen buitenlandse arbeiders, vooral in de bladen Daily Times. Daily Sketch en Punch. De Daily Times drong er bij de regering op aan ,,de volledige steun van alle Nigerianen" te verwerven bij het uitvoeren van de maatregel. Radio-Lagos concludeerde in een commentaar: ,,Deveiligheid van de natie wordt ongetwijfeld bedreigd door zulke ongeregistreerde vreemdelingen in ons midden".
In Nigeria werd ook herinnerd aan de uitwijzing van 50.000 Nigerianen door Ghana in 1969, aldus Newsweek (14-2), waarover op pag. 23512 e.v.-'70 werd bericht.
Alleen ex-president Nnamdi Azikiwe, leider van de oppositionele NPP (pag. 22113).stelde op 1 febr. dat de uitgewezen immigranten tot zondebok waren gemaakt voor de economische problemen, waarvoor de regering zelf verantwoordelijk was.

Uittocht

Onmiddellijk na de bekendmaking door minister Ali Baba kwam een massale uittocht van illegale buitenlanders op gang. Grote aantallen van vooral Ghanezen trokken vanuit Lagos naar het westen voor de 275 mijl



lange tocht via Benin en Togo naar Ghana.
Uit vrees voor ongewenste buitenlanders sloot Benin echter aanvankelijk zijn grens, maar op 23 jan. werd die grens bij Seme voor de meeste Westafrikanen heropend. Dit gold toen niet voor de Ghanezen. want Benin vreesde dat die op zijn grondgebied zouden blijven, omdat Ghana zijn landgrenzen met de omringende landen op 21 sept. 1982 gesloten had ter beteugeling van de zwarte handel en de smokkelarij en nog geen aanstalten maakte de grenssluiting ongedaan te maken. De politie van Benin verklaarde tegenover journalisten bij de grenspost Idiroko dat Ghanezen zouden worden geweigerd tot Ghana zijn grens heropende. Maar in de nacht van 23 op 24 jan. opende Benin zijn grens ook voor Ghanezen en duizenden van hen trokken Benin binnen, waar president Kerekou hen op 25 jan. bij de grenspost te woord stond.

De volgende horde op de terugweg naar Ghana, nl. de grens van Togo. bleef evenwel gesloten. Volgens functionarissen uit Benin weigerde Togo de Ghanezen toe te laten tot Ghana zijn grens heropende, aldus *Reuter*/ The Times (26-1). De betrekkingen tussen Togo en Ghana waren bovendien de laatste tijd verslechterd.

Medio oktober 1982 verwierp de Ghanese regering Togolese beschuldigingen over grensincidenten en schendingen van het Togolese luchtruim door Ghanese vliegtuigen. Eind oktober werd bericht dat de Togolese regering de grens met Ghana had gesloten na protesten over vuurgevechten waarbij minstens zes mensen zouden zijn gedood en diverse anderen zouden zijn gewond. Recent had Togo Ghana beschuldigd van het herbergen van huurlingen die plannen beraamden voor de omverwerping van het Togolese bewind van president Eyadema. Ghana had soortgelijke beschuldigingen aan het adres van Togo geuit, aldus The Economist (5-2).

Op 27 jan. meldde Le Monde dat Togo zojuist verscheidene maatregelen had getroffen ten behoeve van de doortocht van de uit Nigeria verdrevenen via zijn grondgebied. De president van Togo, Gnassingbe Eyadema, verzocht het Ghanese staatshoofd, Jerry Rawlings, zijn minister van binnenlandse zaken of die van buitenlandse zaken. naar Togo's hoofdstad Lomé te zenden om met de Togolese autoriteiten de „passende maatregelen" te onderzoeken om de Ghanese vluchtelingenkonvooien over de weg in de richting van Accra te laten passeren. Tevens verzocht hij om „alle noodzakelijke hulp" voor de staatsburgers van Opper-Volta die via Togo naar huis trokken.
The Times (28-1) schreef op grond van een AFP-bericht dat de kleine grenspost Sanvee-Condji (aan de grens van Benin met Togo) de laatste paar dagen was getransformeerd in een immens vluchtelingenkamp, waarin volgens schattingen meer dan 30.000 Ghanezen verbleven. De Togolese president Eyadema had de grenspost op 27 jan. 'smorgens bezocht en tegenover de Ghanezen daar verklaard dat hij twee dagen eerder een boodschap naar Accra had gestuurd met het verzoek de Ghanese grens voor de vluchtelingen open te stellen. (Sinds het begin van de crisis was slechts één veerboot van Lomé naar de Ghanese havenstad Tema vertrokken, met aan boord enkele honderden Ghanezen die op 24 jan. in Accra arriveerden.)

In Le Monde (30-1) berichtte een speciale verslaggever, Jean-Claude Pomonti, over de situatie in Illa-Koudji (aan de grens van Benin met Togo). waar duizenden vluchtelingen langs de kant van de weg of op het strand in de open lucht sliepen. Militairen hielpen de douane om een wee voor de auto's te banen: de Beninezen gebruikten daarvoor de karwats. de Togolezen de knuppel. De chauffeurs van de taxi's of vrachtwagens. Nigerianen maar ook Beninezen. verdubbelden of verdrievoudigden hun tarieven, terwijl het geld van de vluchtelingen, de Nigeriaanse naira, in enkele dagen door speculatie in waarde verminderde van 315 tot 126 francs CFA.

Op 28 jan. ontving president Eyadema de Ghanese minister van binnenlandse zaken, Johnny Hansen, in Lomé voor besprekingen. Vervolgens liet hij de minister naar de grens tussen Togo en Benin brengen om persoonlijk de situatie van de tienduizenden Ghanese vluchtelingen aldaar in ogenschouw te nemen. Minister Hansen zou toen zijn aftreden hebben aangekondigd, voor het geval Rawlings de grens niet zou openen.
Op 29 jan. 'smorgens stelde Ghana bij de post Aflao de landgrens met Togo open. De Togolese radio maakte dit nieuws onmiddellijk bekend, en president Eyadema vertrok naar de grens met Benin voor een onderhoud met president Mathieu Kerekou die tevoren verklaarde dat hij en president Eyadema de Ghanese grens „met geweld" zouden openen als de regering in Accra niet zou toegeven. De Ghanese staatsradio deelde mee dat de grens met Togo tijdelijk was opengesteld „om Ghanezen die uit Nigeria worden gedeporteerd veilig naar huis te laten terugkeren".
Togolese functionarissen, o.w. de ministers van buitenlandse en van binnenlandse zaken, slaagden er met veel moeite in de orde onder de wachtende Ghanezen te herstellen.
Op 30 jan. 's avonds hadden de Togolezen verscheidene tienduizenden Ghanezen (bijna 150.000 volgens AFP) over de grens van hun vaderland geleid. Die dag was de file wachtende auto's in Benin aan de grens met Togo tot meer dan 7 km aangegroeid. Via Seme. de grenspost tussen Nigeria en Benin waar op 29 jan. meer dan 100.000 Ghanezen stonden te wachten, waren op 30 jan. in totaal reeds meer dan 400.000 uitgewezenen – in hoofdzaak Ghanezen – gepasseerd. De meer dan 2 km lange dubbele rij voertuigen bij Seme was toen verdwenen.
Op 31 jan. passeerden gemiddeld 300 voertuigen per uur de grenspost Aflao. In totaal zouden tot 31 jan. 's avonds meer dan 300.000 uitgewezen Ghanezen via Benin en Togo naar Ghana zijn teruggekeerd, waar de burgerij via de radio was opgeroepen met auto's naar de grens met Togo te komen om daar hun gestrande landgenoten af te halen. Aan de grensovergangen met Niger zouden ca. 55.000 personen zijn geteld. In Tsjaad zouden de laatste dagen 5.000 a 6.000 verdrevenen zijn aangekomen. In totaal zouden toen ruim een miljoen mensen van diverse nationaliteiten de grenzen van Nigeria zijn gepasseerd. Ca. 800.000 Westafrikanen, grotendeels Ghanezen. zouden zich toen na hun vertrek uit Nigeria nog in Benin ophouden.
Na bezoeken aan Togo en Benin bracht de Ghanese minister van binnenlandse zaken. Johnny Hansen, op 2 febr. een bezoek aan de Nigeriaanse hoofdstad Lagos voor een gesprek met zijn Nigeriaanse collega Ali Baba (het eerste contact op ministerieel niveau tussen beide landen sinds het begin van de crisis). Ali Baba zei dat hij met



De president van Benin. Mathieu Kerekou (l.), bij aankomst op het vliegveld van Tripoli (23 nov. 1982) met majoor Abdel Salam Jalloud, de „tweede man" van Libië.



Tienduizenden Ghanezen wachten bij een grenspost tussen Benin en Togo (29 jan. 1983) op de heropening van de grens tussen Togo en Ghana om naar hun land van herkomst terug te keren, nadat zij door Nigeria waren uitgewezen.

Hansen overeengekomen was dat Nigeria zou helpen voorkomen dat de uitgewezenen al te grote ontberingen moesten doorstaan. Volgens *The Observer* (13-2) verkreeg Hansen ook een toezegging van Nigeria over de overmaking aan Ghanezen van de nog niet uitbetaalde lonen. Dit blad stelde nog dat de volharding van Hansen een mogelijke ramp had voorkomen.
Op 2 febr. stelde de Ghanese coördinator voor de verdrevenen, commandeur Steve Obimpeh, dat tot de vorige avond ca. 460.000 Ghanezen uit Nigeria in hun land van herkomst waren teruggekeerd. Ghana verzocht toen om internationale hulp – voedsel, kleding en onderdak – voor de verdrevenen.
Op 3 febr. vertrokken nog twee vissersschepen met een capaciteit van 4.000 passagiers uit de haven van Lagos, waar zij daags tevoren waren aangekomen. Op 5 febr. verlieten opnieuw 1.000 Ghanezen de haven van Lagos op een schip dat voor 80% leeg bleef.
In het weekend van 6 febr. werd geraamd dat ca. 500.000 Ghanezen uit Nigeria in hun land waren teruggekeerd; zij kwamen de voorgaande week met ongeveer 30.000 per dag Ghana binnen.

Op 9 febr. meldde het officiële Nigeriaanse persbureau NAN dat de Nigeriaanse autoriteiten begonnen waren met het arresteren van illegale immigranten. In de noordelijke stad Kano zouden ruim 100 Westafrikanen zijn opgepakt; verscheidene van hen zouden al het land zijn uitgezet.

Een deel van de uitgewezen Ghanezen had niet de weg over land gekozen. maar zich verzameld (ca. 30.000) in de Apapa-havenbuurt van Lagos en op het strand voor de door de Ghanese regering toegezegde repatriëring per schip. Op 27 jan. vertrok een 16.000 ton metende vrachtboot van de Ghana Black Star Line met ca. 6.000 mensen onder chaotische omstandigheden uit de haven van Lagos. Op 31 jan. verlieten nog twee schepen met ruim 10.000 mensen die haven.
Ca. 10.000 Ghanezen betaalden elk $60 om via een luchtbrug naar huis terug te keren. Op enkele dagen werden ca. 20 chartervluchten naar Ghana uitgevoerd.

Terwijl de media volgens Internationales Afrikaforum (1/1983) uitvoerig berichtten over de uittocht in het zuiden van Nigeria. werd minder over de vluchtelingenstromen aan de noordgrens van Nigeria bekend. Tienduizenden uitgewezenen verlieten Nigeria via die grens. Zij maakten gebruik van de weg van Sokoto naar Birni N'Konni of die van Kano via Katsina naar Maradi (50 km over de grens) Die vluchtelingen waren vooral staatsburgers van de republiek Niger, wier aantal op 150 000 tot 200 000 wordt geschat Ook de uitgewezenen, die afkomstig waren uit Opper-Volta, Mali of Noord-Ghana, maakten van de noordroute gebruik waar zij minder van plunderaars te duchten hadden dan op de zuidroute De transportkosten van de expediteurs werden spoedig verdrievoudigd Voor het vervoer op een open vrachtwagen (normaal voor veevervoer) werd voor de rit van Brini N'Konni naar Niamey (Niger) 10 000 francs CFA gerekend Vluchtelingen die deze prijs niet konden betalen gingen te voet verder Over de slachtoffers, die deze mars gevergd heeft, zal men nooit iets vernemen, omdat buitenlandse journalisten niet werden toegelaten, aldus *Internationales* Afrzka-forum

Aantallen uitgewezenen

Volgens officiële cijfers uit Lagos (*Le Monde* 16-2 en The Economist 19-2) waren in totaal 1,3 mln ,,illegale immigranten" vertrokken: 700.000 naar Ghana, 180.000 naar Niger, 150.000 naar Tsjaad, 120.000 naar Kameroen. 5.000 naar Benin, 5.000 naar Togo en kleinere aantallen naar Mali, Senegal en Ivoorkust.
Maar in de Westerse pers werden hogere cijfers genoemd. Newsweek (14-2) schreef dat tot 2 mln mensen Nigeria ontvluchtten, incl. minstens 1 mln naar Ghana, enkele honderdduizenden naar Tsjaad, tot 150.000 naar Niger en tienduizenden naar Togo, Benin, Opper-Volta. Kameroen en Mali. De FAZ (17-2) meldde dat naar werd beweerd 400.000 mensen naar Niger terugkeerden en meer dan 700.000 naar Tsjaad.

Slachtoffers en hulp

Volgens voorlopige ramingen vergde de exodus zeker 50 doden. Omstreeks 30 mensen zouden omgekomen zijn als gevolg van honger, uitdroging, ziekten en aanvallen van de lokale bevolking. Zeker zes mensen verdronken in de haven van Lagos toen zij aan boord van schepen trachtten te klimmen. Diverse anderen kwamen om bij auto-ongelukken: alleen al zes stierven in Ghana toen hun vrachtauto in een ravijn stortte. Maar volgens De Volkskrant (5-2) was het officiële dodental slechts het topje van de ijsberg, en was het dodental in werkelijkheid veel hoger.

Op 2 febr. wees de secretaris-generaal van de VN, Perez de Cuellar, de VN-coördinator voor hulp bij rampen, Mohammed Essaffi. aan om de internationale hulpoperatie te organiseren. Deze voerde daarop in Brussel besprekingen met EG-functionarissen. die $5.5 mln aan noodhulp beschikbaar stelden. De VS zegden 790 ton voedsel toe. O.a. Denemarken, Luxemburg. Noorwegen. Zweden en Zwitserland stuurden per vliegtuig diverse tonnen dekens, voedsel en tenten voor de vluchtelingen. In een VN-,,actieplan" werd opgeroepen tot het betalen van meer dan $ 11,5 mln t.b.v. 10.500 ton levensmiddelen en medicijnen (*Newsweek* 14-2).

Terugkeer illegale buitenlanders?

Op 15 maart meldde de Nigeriaanse krant Daily Times dat honderden uitgewezen illegale buitenlanders, vooral uit Niger. weer in Nigeria terugkeerden. Werkgevers uit de noordelijke stad Kano zouden boodschappers naar Niger hebben gestuurd om de ,,illegalen" terug te halen, omdat die goedkoper waren dan Nigerianen die hogere looneisen stelden. Op 20 maart schreef de New Nigerian dat per dag honderd illegale buitenlanders terugkwamen om hun vroegere banen weer in te nemen. In totaal zouden duizenden terugkeren.
Op 24 maart zei minister Ali Baba dat er over die terugkeer geen officiële berichten waren. Wel stelde hij dat sinds het uitwijzingsbesluit omstreeks twee miljoen mensen Nigeria hadden verlaten en dat er sedert 28 febr. meer dan 2.000 illegalen waren gearresteerd en uitgewezen. (The Times. The Economist, Le Monde. NZZ, Volkskrant. *NRC/H'blad,* Newsweek, Time)

SENEGAL

AFTREDEN MINISTER OUSMANE SECK

Op 6 nov. 1982 maakte de Senegalese radio bekend dat de minister van economie en financiën, Ousmane Seck, was afgetreden en dat zijn portefeuille was overgenomen door Mamadou Touré, de minister van planning en samenwerking.

De 44-jarige Seck was kort tevoren door het satirische blad Le Politicien in verband gebracht met een douane-zwendel, waarmee een bedrag van 4 mrd francs CFA (80 mln Franse francs) zou zijn gemoeid. Seck, die een aanklacht wegens laster tegen het blad indiende. zou tot aftreden hebben besloten om president Abdou Diouf. een persoonlijk vriend van hem, niet in verlegenheid te brengen bij diens campagne tegen ,,illegale verrrijking". Seck maakte sinds april 1970 deel uit van de regering, eerst als staatssecretaris van planning. vervolgens als minister van planning en samenwerking (1973) en sinds 1978 als minister van economie en financiën (pag. 349/1-'78).

Begin aug. 1981 waren reeds de vo!

gende wijzigingen in het in januari van dat jaar gevormde kabinet van premier Habib Thiam (pag. 1812-'81) aangebracht:

1) Assane Seck (tot dan toe staatsminister van cultuur) werd staatsminister van uitrusting i p v Adrien Senghor, die het kabinet verliet 2) Mamadou Toure werd minister van planning en economische samenwerking i p v Louis Alexandrenne, die het kabinet verliet, 3) Samba Yella Diop werd bevorderd van staatssecretaris tot minister van waterstaat en 4) Joseph Makame wrid benoemd tot minister van cultuur

PRESIDENTS- EN PARLEMENTSVERKIEZINGEN. OVERWINNING VOOR PRESIDENT DIOUF EN ZIJN PARTIJ

Op 27 febr. werden presidents- en parlementsverkiezingen gehouden. Terwijl bij de verkiezingen van 1978 nog een drie-partijenstelsel gold, waren er nu veertien officieel erkende partijen (zie pag. 36713 e.v. - '82).
Aan de parlementsverkiezingen werd deelgenomen door de regerende Parti socialiste (PS)en door 10 van de 13 oppositiepartijen (Le Monde 9-31, waaronder Parti démocratique sénégalais (PDS), Parti africain de l'independance (PAI), Rassemblement national démocratique (RND), Mouvement démocratique populaire (MDP), Parti de l'indépendance et du travail (PIT), Ligue démocratique – Mouvement pour le parti du travail (LD-MPT) en de Parti populaire sénégalais (PPS). Volgens de nieuwe kieswet, ontworpen door de Westduitse professor Weil-Reynal, moest de helft van de parlementsleden worden gekozen met meerderheid van stemmen op departementaal niveau en de helft via evenredigheid op nationaal niveau. Van dat systeem profiteerde vooral de regeringspartij, omdat die alleen over een brede basis in alle delen van het land beschikte, aldus de *NZZ* (16-2).
Voor het presidentschap hadden zich naast president Diouf, de leider van de PS, nog vier partijleiders kandidaat gesteld: Abdoulaye Wade (PDS), Mamadou Dia (MDP), Majhemout Diop (PAI) en Oumar Wone (PPS). Wade werd gesteund door de PIT, terwijl Mamadou Dia de steun genoot van drie andere, min of meer marxistische partijtjes zoals de LD-MPT.

Volgens een op 5 maart uitgebracht arrest van het hooggerechtshof, belast met de controle op de verkiezingen, hadden 1.093.244 van de 1.928.257 geregistreerde kiezers bij de presidentsverkiezingen hun stem uitgebracht. Er waren 4.169 ongeldige stemmen en 1.089.075 geldige stemmen, die als volgt werden verdeeld: Abdou Diouf 908.879, Abdoulaye Wade 161.067, Mamadou Dia 15.150, Oumar Wone 2.146 en Majhemout Diop 1.833. Abdou Diouf werd dus als president herkozen met 83,45% van de uitgebrachte stemmen. Zijn voornaamste tegenstander, Abdoulaye Wade, verwierf nu 14,79% tegen 17,38% in 1978, toen hij de enige tegenstander van Leopold Sedar Senghor was.

Bij de parlementsverkiezingen kreeg de PS volgens het hooggerechtshof (AP 8-3) 79,94% van de uitgebrachte stemmen, de PDS 13,97% en de RND 2,71%. Volgens een mededeling van het ministerie van buitenlandse zaken d.d. 2 maart behaalden overige partijen de volgende percentages: MDP 1,14, Ligue démocratique (Boubacar Sané) 1,12, PIT 0.55, PAI 0,47 en PPS 0,20.

De 120 zetels in de nieuwe Nationale Vergadering werden als volgt verdeeld: PS 111, PDS 8 en RND 1 (sjeik Anta Diop). In het vorige parlement, dat maar 100 zetels telde, bezette de PDS aanvankelijk 17 zetels, maar daarvan waren volgens de *NZZ* (26-2) slechts 8 overgebleven, omdat de meeste PDS-parlementsleden naar de PS waren overgelopen.

De oppositiepartijen kenschetsten de verkiezingen als ,,maskerade", ,,groteske komedie" of ,,algehele fraude".

Op 7 maart 's avonds demonstreerden ca. 7.000 mensen in de hoofdstad Dakar tegen de officiële verkiezingsuitslag. Vertegenwoordigers van elf oppositiepartijen eisten bij die manifestatie ,,vrije en democratische verkiezingen". Zij riepen op tot een versterkte strijd tegen de regering op politiek en maatschappelijk niveau en kondigden de vorming van een coördinatiegroep voor eenheid binnen de oppositie aan. Volgens *AP* (8-3) hadden de oppositiepartijen reeds laten weten dat zij hun zetels in het parlement niet zouden innemen.

Bezwaren tegen de verkiezingsresultaten werden door vier oppositiepartijen bij het hooggerechtshof aanhangig gemaakt, aldus *AFP/Le Monde* (17-3). Maar het hooggerechtshof verwierp die bezwaren op 23 maart.

Beëdiging Diouf. Aankondiging *afschaffing* post van premier. *Reorganisatie kabinet*

Op 3 april legde president Abdou Diouf de ambtseed af voor het hooggerechtshof. Onmiddellijk daarop diende premier Habib Thiam, die de vorige dag tot voorzitter van de Nationale Vergadering was gekozen, het ontslag van zijn regering in. 's Avonds kondigde president Diouf in een boodschap aan de natie een herziening van de grondwet aan waarbij de in 1970 ingestelde post van premier (pag. 239/3-1970) zou worden afgeschaft en, ipso facto, het sinds 1976 aan dit ambt verbonden recht van opvolging van het staatshoofd in geval van overlijden, aftreden of definitieve verhindering in de loop van diens mandaat. Bij de opvolging zou voortaan weer de oude regeling gelden. nl. dat het ambt van staatshoofd ad interim zou worden waargenomen door de voorzitter van de Nationale Vergadering in afwachting van presidentsverkiezingen (zie pag. 77/3-1977). Meer dan ooit werd duidelijk, aldus *Le* Monde (5-4), dat de instelling van het ambt van premier slechts bedoeld was om lang tevoren de opvolging van president Leopold Senghor te regelen. Volgens president Diouf was het noodzakelijk dat ,,de regering onder het rechtstreekse gezag van het staatshoofd handelt" ten einde ,,haar missie met nog meer snelheid en eenvoud te vervullen".

Vooralsnog werd echter het ambt van premier opgedragen aan Moustapha Niasse in combinatie met de portefeuille van buitenlandse zaken. In het nieuwe kabinet moesten oudere ,,Senghoristen" plaats maken voor jonge ,,technocraten". De volgende benoemingen werden bekend:

hoger onderwijs – Ibrahima Fall*; plattelandsontwikkeling – Bator Diop*; wetenschappelijk onderzoek – Moussa Daffe*; stadsplanning en huisvesting – Hamidou Sakho*; handel – Abdourahmane Toure*: openbaar bestuur en arbeid – André Sonko*; uitrusting – Robert Sagna (voorheen staatssecretaris van visserij): sociale zaken – mevr. Maimouna Kane (voorheen vrouwenzaken); cultuur – Abdel Kader Fall (voorheen onderwijs): industrie – Serigne Lamine Diop (voorheen plattelandsontwikkeling); planning – sjeik Amidou Kane (voorheen industrie): strijdkrachten – Medoune Fall (voorheen binnenlandse zaken): binnenlandse zaken – Ibrahim Wone* (voorheen directeur van de veiligheidsdienst): economie en financiën – Mamadou Touré: voorlichting en PTT – Djibo Ka; gezondheid – Mamadou Diop; justitie – Doudou Ndoye*: onderwijs – Iba der Thiam*; staatssecretaris van werkgelegenheid – Thierno Ba*. (* = nieuw)

De vroegere staatsministers Assane Seck (uitrusting) en Alioune Badara Mbengue (justitie) werden gekozen tot eerste resp. tweede vicevoorzitter van de Nationale Vergadering. De door oud-premier Habib Thiam vervangen parlementsvoorzitter Amadou Cissé Dia werd tot erevoorzitter benoemd.

Onder de nieuwelingen in het kabinet 'waren drie voormalige vertegenwoordigers van de oppositie: Iba der Thiam. Doudou Ndoye en Thierno Ba.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

OVERLEG HOESSEIN–ARAFAT IN IMPASSE

Op 1 sept. 1982 kondigde de Amerikaanse president Ronald Reagan een nieuw initiatief aan om het onderhandelingsproces over vrede in het Midden-Oosten weer op gang te brengen en zo een oplossing te bieden voor het Arabisch-Israëlische conflict. De voornaamste kenmerken van dit zg. plan-Reagan waren het verlenen van zelfbestuur aan de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook ,,in associatie met Jordanië" en het verwerpen van de vorming van een onafhankelijke Palestijnse staat in die gebieden. ,,Gematigde" Arabische landen (waaronder Egypte en Jordanië) reageerden voorzichtig positief; de regeringen van Israël en Syrië uiten het plan radicaal van de hand; en binnen de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) leken de opvattingen verdeeld.

De kort daarop in het Marokkaanse Fes gehouden 12de Arabische topconferentie leverde een Arabisch vredesplan van acht punten op (10 sept. 1982), dat door de regering van Israël onmiddellijk werd verworpen.

Op 15 sept. 1982 formuleerde Sowjetpresident Leonid Brezjnew een eigen vredesplan voor het Midden-Oosten dat volgens *UPI* sterk leek op het Arabische plan.

In de volgende maanden werden diverse parallel lopende diplomatieke activiteiten ontwikkeld:

a) Koning Hoessein van Jordanië voerde vanaf 10 okt. besprekingen met PLO-leider Yasser Arafat over de mogelijkheid van de oprichting van een federatie tussen een Palestijnse politieke entiteit en Jordanië.

b) Koning Hoessein bracht van 21-23 dec. een officieel bezoek aan Washington, waar hij met president Reagan sprak over de obstakels voor een toekomstige Jordaanse deelname aan het onderhandelingsproces over vrede. De VS bleven streven naar een Jordaanse deelname aan de Egyptisch-Israëlisch-Amerikaanse onderhandelingen over het verlenen van ,,autonomie" aan de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook zoals voorzien in de Camp David-akkoorden. Hoessein liet echter weten dat hij onder de heersende omstandigheden achter de Arabische boycot van Camp David bleef staan.

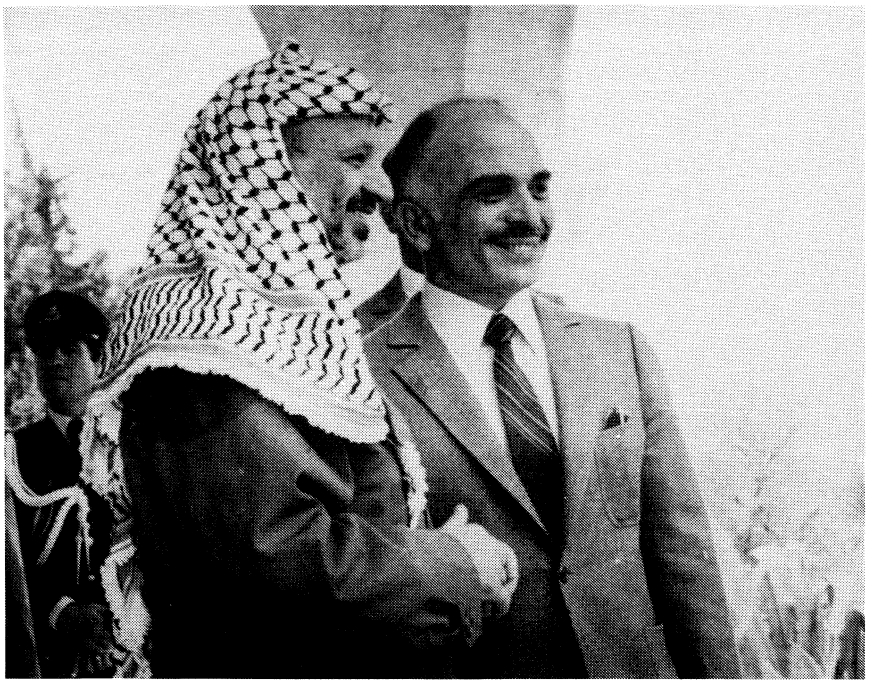
c) Delegaties van het Comité van Zeven van de Arabische Liga brachten bezoeken aan de hoofdsteden van de permanente lidstaten van de Veiligheidsraad om de resultaten van Fes en het Arabische vredesplan toe te lichten. Het eerst werd Washington (22 okt.) bezocht door een delegatie o.l.v. koning Hassan van Marokko. Vervolgens legden delegaties geleid door de Jordaanse koning Hoessein bezoeken af aan Parijs (16-17 nov.), Moskou (2-3 dec.). Peking (5-6 dec,) en Londen (18-20 maart 1983).

Inmiddels bleek dat de diplomatieke initiatieven m.b.t. de vredesplannen van Reagan en de Arabische Liga binnen de PLO tot ernstige meningsverschillen hadden geleid, waarbij – mede onder druk van Syrië – sprake zou zijn van een groeiende oppositie tegen elke regeling die een vergelijk met Israël inhield. Maar op 22 febr. 1983 aanvaardde de Palestijnse Nationale Raad (PNC) vrijwel unaniem een ,,politieke verklaring". waarin de PNC zijn goedkeuring hechtte aan het plan-Brezjnew en het plan-Fes (zij het als een ,,aanvaardbaar minimum") en het plan-Reagan (ondanks felle kritiek) niet ronduit verwierp.

Pas op 2 april werd het overleg tussen Arafat en koning Hoessein in Amman hervat, maar op 5 april 's morgens gingen zij na vier dagen van intensieve gesprekken zonder overeenkomst en zonder gemeenschappelijk communiqué uiteen. Arafat vertrok onaangekondigd naar Koeweit om er ,,in Arabische kring te overleggen". Er werd echter bericht dat Arafat voor het weekeinde (van 9 april) in Amman terugverwacht werd.

Arafat keerde echter niet terug, doch stuurde twee afgezanten, Abou Jihad en Hani el Hassan, die op 9 april door koning Hoessein werden ontvangen. Zij brachten niet het verwachte antwoord m.b.t. de verworven steun van andere Arabische leiders en de PLO voor een ontwerp-akkoord, maar ,,nieuwe voorstellen over een koers voor politieke actie die afweek van wat was overeengekomen", aldus een op 10 april 's avonds te Amman gepubliceerd officieeel communiqué, dat werd uitgegeven na een speciale zitting van het Jordaanse kabinet onder voorzitterschap van koning Hoessein. ,,In dit licht". aldus het communiqué, ,,werd het duidelijk dat wij niet kunnen voortgaan op de koers van politieke actie die wij samen hadden uitgezet en waarover wij in grote lijnen en in details overeenstemming hadden bereikt."

Jordanië laat het nu ,,aan de PLO en het Palestijnse volk over om de wegen en middelen te kiezen voor de redding van zichzelf en hun land en voor de verwezenlijking van hun verklaarde doeleinden op een manier die zij als



PLO-leider Yasser Arafat en koning Hoessein van Jordanie (r.) tijdens een van hun ontmoetingen in Amman.



President Reagan (rechts vooraan) ontving op 22 okt. 1982 in de rozentuin van het Witte Huis te Washington een Arabische delegatie o.l.v. koning Hassan II van Marokko (links vooraan). Op de achterste rij vice-president Bush (l.) en de Saoedische minister van buitenlandse zaken. prins Saoed al-Feisal (r.).

geschikt zien". De Jordaanse regering deelde mee ,,noch afzonderlijk noch namens wie dan ook te zullen deelnemen aan vredesonderhandelingen in het Midden-Oosten".

Volgens welingelichte PLO-zegslieden, aldus *NRC/H'blad* (11-4),hadden Arafats afgezanten Hoessein meegedeeld dat de PLO het plan-Reagan niet zou steunen, koning Hoessein geen mandaat zou geven om namens haar te onderhandelen en daarop niet terug zou komen vóór de Arabische topconferentie die waarschijnlijk later deze maand zou plaatsvinden.

De Midden-Oosten-correspondent van De Volkskrant, Jan Keulen, schreef op 12 april o.a.:

,....DePalestijnen zeiden uiteindelijk nee tegen een Jordaans-Palestijns initiatief dat té veel zou drijven op het Amerikaanse vredesplan voor het Midden Oosten, het plan-Reagan.
Dit plan dat koning Hoessein een ,,middel" noemde om het veel verdergaande vredesplan van Fes te realiseren, was in februari al afgewezen door de Palestijnse Nationale Raad, het PLO-parlement. Maar Yasser Arafat, die het met koning Hoessein in principe eens was dat alleen in het kader van een Amerikaans initiatief diplomatieke vorderingen konden worden gemaakt, probeerde toch het onmogelijke mogelijk te maken: een politiek akkoord met Jordanië dat in ieder geval uitzicht bood op het stopzetten van het Israëlische nederzettingenbeleid op de westelijke Jordaanoever en dat Israël meer dan ooit zou ontmaskeren als het grootste obstakel op weg naar vrede.
Israël zou immers zeker nee zeggen tegen een Jordaans-Palestijnse confederatie waarbij de PLO de politieke macht zou hebben op de westelijke Jordaanoever en in Gaza. Israël had eerder al onomwonden nee gezegd tegen het Reagan-plan.
Maar sinds vorige week zegt de PLO ook onomwonden nee en Jordanie, in theorie de enige partij die namens of gezamenlijk met de Palestijnen aan de onderhandelingstafel zou kunnen plaatsnemen heeft de moed opgegeven om ja te zeggen. Een Jordaans ja zonder toestemming van de PLO en de Arabische wereld zou Jordanie in de positie van Egypte plaatsen en een geisoleerd Jordanië is ten dode opgeschreven.
Jordanië leeft van de Arabische handel en subsidies en moet verder rekening houden met het Palestijnse deel van de bevolking: meer dan de helft van de bevolking is Palestijns, tachtig percent van de inwoners van de hoofdstad Amman is Palestijns en een belangrijk deel van de Jordaanse economie is in Palestijnse handen. Alleen met de Israëli's gaan onderhandelen zou in de woorden van kroonprins Hassan .,pure zelfmoord zijn" voor Jordanië.
Koning Hoessein heeft met het opgeven van de dialoog met de PLO en het lamleggen van het Reagan-initiatief grote risico's genomen. Risico's die dcs te groter zijn, omdat de vrienden van Jordanie in de regio de laatste tijd verzwakt zijn. Saoedi Arabië en de Golfstaten hebben na het inzakken van de olieprijs ingeboet aan economische en dus aan politieke macht. De grootste bondgenoot van Jordanie, Irak, bevindt zich in een uiterst penibele situatie als gevolg van de oorlog met Iran.
Het was logisch dat koning Hoessein in deze situatie alles op alles zou zetten om het Amerikaanse vredesplan niet te boycotten en de relatie met de Verenigde Staten zo goed mogelijk te houden. Het heeft niet mogen baten.
De reden van de mislukking moet niet alleen bij de PLO gezocht worden of liever gezegd bij de radicale fracties binnen de PLO die fel gekant zijn tegen het Reagan-plan en de dialoog tussen Arafat en Hoessein wantrouwden.
De oorzaak moet vooral worden gezocht in het afnemen van de Amerikaanse geloofwaardigheid in het Midden-Oosten, ook bij Washingtons traditionele bondgenoten. Tegelijkertijd nam de militaire en politieke aanwezigheid van de Sowjet Unie in het gebied sterk toe door het opvoeren van de wapenleveranties en het zenden van militaire ,.adviseurs" naar Syrië.
De Verenigde Staten boette aan geloofwaardigheid in door de traagheid van de onderhandelingen tussen Israël, Libanon en de VS over de terugtrekking van de Israelische troepen uit Libanon. Verder was er geen sprake van de door koning Hoessein zo vurig gewenste bevriezing, of althans van een belofte tot bevriezen tijdens vredesonderhandelingen, van di Israëlische nederzettingenpolitiek. De Amerikaanse belofte ,,haar best te doen" Israël ertoe te bewegen geen nieuwe nederzettingen te stichten in de bezette gebieden kwam als mosterd na de maaltijd. Twee dagen na de Amerikaanse belofte kondigde Israël aan 57 nieuwe nederzettingen te stichten.
Tegelijkertijd nam het zelfvertrouwen van de Syriers sterk toe door de Russische militaire steun aan Damascus. Het Syrische regime is gekant tegen het Rcagan-initiatief omdat er met geen woord gerept wordt over de bezette Syrische Golan-hoogte. De Syriers geloven dat Washington hen buiten het politieke proces wil plaatsen en hen wil isoleren. Verder wantrouwt Syrie koning Hoessein en verdenkt Syrië Jordanië ervan ,,de Palestijnse zaak te willen liquideren"...

Hieronder en in volgende afleveringen wordt op de recente ontwikkelingen in het Arabisch-Israëlisch conflict ingegaan.

Arubische topconferentie in Fes

Op uitnodiging van koning Hassan II van Marokko werd van 6-9 sept. 1982 in Fes een topconferentie van de Arabische Liga gehouden – officieel de twaalfde – met het specifieke oogmerk een Arabisch vredesplan voor het Midden-Oosten te formuleren op basis van onderlinge overeenstemming. Een eerdere poging om in nov. 1981 de topconferentie in Fes te doen plaatsvinden was opgegeven toen een meerderheid van de Arabische leiders had geweigerd die bij te wonen uit protest tegen een Saoedisch vredesplan, het z.g. plan-Fahd, dat een bereidheid scheen te impliceren tot erkenning van Israël (zie pag 71813 e.v.-'81 en 46212 e.v.-'82). De conferentie van sept. 1982 werd bijgewoond door de leiders van 20 van de 21 lidstaten van de Arabische Liga (incl. Yasser Arafat als leider van de PLO). Alleen Libië nam niet aan de topconferentie (noch aan de voorbereidende ministersconferentie) deel, omdat die volgens de woordvoerder van het Libische ministerie van buitenlandse zaken ,,de Arabische zaak in generlei wijze dient".

De woordvoerder noemde de conferentie ,,de slotsom van een driezijdige samenzwering, waarvan de deelnemers het zionistisch militaire apparaat. de Amerikaanse regering en de Arabische reactie zijn". Het doel van de conferentie was naar zijn zeggen ,,een volmacht voor de erkenning van de vijand, een volmacht die de handtekening van de Saoedische koning draagt".

In zijn openingstoespraak sprak koning Hassan de wens uit dat de conferentie resultaten opleverde ,,die in het belang van de Arabische natie zijn en de waardigheid van de moslems in het algemeen waarborgen".
De conferentie werd op 9 sept. besloten met de aanvaarding van het ,.handvest van Fes", waarin o.a. een resolutie over het Arabisch-Israëlisch conflict was opgenomen met de volgende tekst:

,,De conferentie bracht hulde aan het verzet van de krachten van de Palestijnse revolutie, van het Libanese en het Palestijnse volk, en van de Syrisch Arabische strijdkrachten, en bevestigde haar steun aan het Palestijnse volk in de strijd om zijn onvervreemdbare nationale rechten te herwinnen

Overtuigd van het vermogen van de Arabische natie om haar legitieme doelen te bereiken en een eind te maken aan de agressie, uitgaande van de fundamentele beginselen, zoals die door de Arabische topconferenties werden vastgelegd, en met het oog op het verlangen van de Arabische landen met alle middelen actie te voeren voor het bereiken van een rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten, rekening houdend met het plan van (...) president Habib Bourguiba (van Tunesië) waarin het volkenrecht als basis voor de oplossing van het Palestijnse vraagstuk is voorzien, en met het plan van (...) koning Fahd ibn Abdel-Aziz m.b.t. een vrede in het Midden-Oosten alsmede in het licht van de gesprekken en uiteenzettingen van (...) de koningen, presidenten en emirs, heeft de topconferentie de volgende beginselen aanvaard:

(1) De terugtrekking van Israël uit alle in 1967 bezette Arabische gebieden, met inbegrip van El Kuds (Arabisch Jeruzalem);
(2) De ontmanteling van de door Israël na 1967 in de Arabische gebieden gevestigde nederzettingen;
(3) De garantie van de vrijheid van godsdienstoefening en van de uitoefening van religieuze riten voor alle religies op de heilige plaatsen;
(4) De herbevestiging van het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking en de uitoefening van zijn onverjaarbare en onvervreemdbare rechten onder leiding van de PLO, zijn enige legitieme vertegenwoordiger, en op de schadeloosstelling van allen die niet wensen terug te keren;
(5) Plaatsing van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook onder controle van de Verenigde Naties voor een overgangsperiode die niet langer dan enkele maanden mag duren;
(6) De vestiging van een onafhankelijke Palestijnse staat met El Kuds (Jeruzalem) als hoofdstad;
(7) De Veiligheidsraad garandeert de vrede tussen alle staten van de regio met inbegrip van de onafhankelijke Palestijnse staat;
(8) De Veiligheidsraad garandeert de eerbiediging van deze beginselen."

Dit Arabische ,,vredesplan" was grotendeels gebaseerd op het plan-Falid. De voornaamste verschillen, bedoeld om de aanwezige voorstanders van de harde lijn tegemoet te komen, waren: a) bet plan-Fahd maakte geen melding van de PLO, het Arabische plan bevestigde de PLO als .,enige legitieme vertegenwoordiger" van het Palestijnse volk; en b) de verwijzing in punt 7 van het oorspronkelijke plan-Falid (pag. 718/3-'81) naar ,,het recht van alle landen in de regio om in vrede te leven" (d.w.z. met inbegrip van Israël) werd veranderd in een formule op grond waarvan de Veiligheidsraad ..vrede garandeert" tussen alle staten van de regio met inbegrip van de onafhankelijke Palestijnse staat.

Voorts besloot de conferentie ,,een comité te vormen, dat contacten met de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad moet opnemen en dat zich na de besluiten van de topconferentie over het Arabisch-Israëlische conflict moet oriënteren over de houding van deze staten alsmede over de houding die de VS in de laatste dagen t.a.v. het Arabisch-Israëlische conflict hebben gedemonstreerd. Het Comité zal de koningen en staatshoofden regelmatig over de resultaten van zijn contacten en bemoeienissen berichten." Tot dit Comité van Zeven behoorden de koningen Hassan II (Marokko), Fahd (Saoedi-Arabië) en Hoessein (Jordanië), de presidenten Assad (Syrië), Chadli (Algerije) en Bourguiba (Tunesië), en PLO-leider Yasser Arafat.

Reacties

Hieronder volgen enkele reacties op de resultaten van de Arabische topconferentie voor zover die betrekking hadden op het Arabisch-Israëlische conflict.

JORDANIË. Radio-Amman stelde: ,,Het belangrijkste resultaat van de topconferentie van Fes is dat het haar gelukt is een uniforme Arabische houding t.a.v. de vrede te bereiken... Tegen deze achtergrond kunnen wij zeggen dat VN-resolutie 242 geen omstreden punt meer is en niet meer door deze of gene Arabische partij wordt afgewezen. . . Ook de PLO heeft deze resolutie stilzwijgend aanvaard. toen zij de uniforme Arabische houding t.a.v. de vrede erkende."

SYRIE. Het Syrische blad Tishrin beklemtoonde dat de aanvaarding van de acht punten m.b.t. het Arabisch-Israelische conflict niet de formulering van een plan tot het herstel van de vrede in het Midden-Oosten betekende, maar slechts een grondslag vormde voor de bespreking van zo'n plan dan wel over de vraag of zo'n plan met het oog op het Arabische belang aanvaardbaar is of niet. ,,De basis van de vrede moet de verwezenlijking vormen van de doelstellingen van de natie, de uitbanning van de agressie en de schepping van een vrede die op gerechtigheid in onze Arabische regio is gebaseerd. Het is ontoelaatbaar deze beginselen als handelsartikel te gehruiken. omdat zij het absolute minimum vormen dat voor de Arabieren aanvaardbaar is."
Radio-Damascus meende: Beslissend is de bekrachtiging van de nationale rechten van de Palestijnen en de verplichting van alle Arabische landen de PLO als de enige legitieme vertegenwoordiger van de Palestijnen te beschouwen alsook het recht van alle Arabische staten met alle middelen aan het totstandkomen van een rechtvaardige vrede te werken. ,,Een bekrachtiging van deze verplichtingen kan worden benut om de betrekkingen tussen de Arabieren te verbeteren en alle Arabische capaciteiten alsmede het hele potentieel op de schouwplaatsen van de confrontatie met de zionistisch-imperialistische vijand te sturen", aldus radio-Damascus.

EGYPTE. President Moebarak verklaarde volgens het persbureau Mena o.a.: ,,Wanneer het de leidende Arabische politici gelukt de resoluties (van Fes) te verwezenlijken, zullen wij hun daarvoor bijval betuigen. Niettemin moet dit ons er niet van weerhouden de positieve aspecten te onderzoeken die in president Reagans initiatief zijn vervat alsook onze waarnemingen over de negatieve aspecten (daarvan) te bundelen en te pogen daaraan iets te veranderen, opdat Reagans ontwerp een echte kans krijgt."

ISRAËL. Het ministerie van buitenlandse zaken stelde in een op 10 sept. uitgegeven verklaring dat het plan-Fes niet de moeite van het overwegen waard was, omdat het niet ,,enig nieuw element afwijkend van het traditionele Arabische standpunt" bevatte. De oproep tot de vorming van een Palestijnse staat werd totaal van de hand gewezen. De Arabische staten moesten ,,in plaats van het opperen van zulke nutteloze voorstellen" onmiddellijk overeenkomen rechtstreekse onderhandelingen met Israël te openen met de bedoeling om definitieve vredesverdragen te ondertekenen.
Minister van buitenlandse zaken Shamir verklaarde op 12 sept. volgens radio-Israël dat de topconferentie van Fes niets nieuws had opgeleverd. Wat Hassan II als ,,nieuwe bladzij" had gekenschetst, was niets anders dan een andere pagina in het boek van de haat jegens Israël. Die zou hetzelfde lot ondergaan als zijn voorgangers, nl. verdwijnen in de archieven of vuilnisvaten van de geschiedenis. Shamir voegde daaraan toe: „Wie met ons over de terugtrekking uit de (bezette) gebieden spreekt, wie aanneemt dat de vrede te bereiken is als tegenprestatie voor de gebieden, wie over gebieden in dit nietige land spreekt..., dat bij een definitieve analyse mogelijk niet over het territoriale minimum voor defensie en veiligheid kan beschikken, wenst niet dat wij in vrede leven, existeren en veiligheid hebben. Maar omdat wij vrede wensen, omdat wij veiligheid wensen en willen existeren, zullen wij ons niet uit de gebieden terugtrekken. Wij hebben in Camp David onze definitieve concessies gedaan. Er zijn geen concessies meer. Israël kan niet verdere concessies doen, omdat het voor het land onmogelijk is nog meer te riskeren.(...)
Laat ons de Arabische staten meedelen dat wij een volk zijn dat de vrede zoekt. Wij houden van de vrede. Wij willen graag met hen over de vrede spreken. Wij willen graag met hen vrede sluiten. Maar laat de problemen van onze grenzen rusten. Wij zullen voor altijd binnen deze grenzen leven. U moet deze situatie aanvaarden. Er bestaat absoluut geen verband tussen het probleem van de grenzen van Israël en het scheppen van de vrede in het Midden-Oosten", aldus Shamir.

VERENIGDE STATEN. Minister van buitenlandse zaken Shultz zei op 10 sept. dat, hoewel de voorstellen van Fes ,,in aanzienlijke tegenspraak" stonden tot het initiatief van president Reagan, er niettemin de mogelijkheid bestond

van een „echte doorbraak" als de Arabische staten in feite hadden besloten tot de erkenning van Israëls bestaansrecht.

Volgens NRC/H'blad (13-9-'82) stelden de Arabische landen een aantal eisen die met het plan-Reagan niet verenigbaar zijn: „In de eerste plaats dat er een onafhankelijke Palestijnse staat moet komen, niet Jeruzalem als hoofdstad. Voorts dat de Palestijnse bevrijdingsorganisatie moet worden beschouwd als de enige legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk.
De Amerikanen praten alleen over werkelijke autonomie voor de Palestijnen in de bezette gebieden. in samenwerking met Jordanië, terwijl de PLO door president Reagan in zijn rede niet werd genoemd. Reagan eiste verder alleen dat er geen nieuwe Israelische nederzettingen in de bezette gebieden meer mogen komen. terwijl de Arabische staatshoofden de ontmanteling willen van alle sedert 1967 in de bezette gebieden gevestigde nederzettingen.
Bovendien blijft de Arabische resolutie veel te vaag wat betreft een der kernpunten van het Amerikaanse plan: de uitdrukkelijke erkenning van het recht van Israël op een verzekerde toekomst. Opnieuw hebben de Arabieren het gezocht in wat dan wordt genoemd een „impliciete erkenning".
Deze zou dan staan in punt 7 van hun principes, dat zegt dat de Veiligheidsraad der Verenigde Naties de vrede tussen alle staten in het Midden Oosten moet garanderen. de onafhankelijke Palestijnse staat daarbij inbegrepen. De centrale vraag bij een dergelijke constructie is altijd of de Arabieren ook bereid zijn Israël, dat zij als „de joodse entiteit" plegen aan te duiden, werkelijk als staat te aanvaarden.
Dat deze bereidheid er nu zou zijn zou kunnen blijken uit de passage in de aanhef van de resolutie. dat bij de vredesregeling rekening moet worden gehouden met de denkbeelden van president Bourguiba van Tunesie „inzakede internationale legaliteit". Dat is een verwijzing naar de opvatting van de Tunesische president dat een vredesregeling de oorspronkelijke resoluties van de Verenigde Naties van 1947 moet respecteren. waarin de schepping van een joodse en een Arabische staat werd geëist. .."

Plan-Brezjnew

Sowjet-president Leonid Brezjnew lanceerde zijn zes punten tellend vredesplan voor het Midden-Oosten op 15 sept. 1982 in een toespraak op een diner ter ere van de Zuid-Jemenitische president Ali Nasser Mohammed. Hij zei toen o.m. volgens *Tass:*

„We zijn er diep van overtuigd, dat een rechtvaardige en blijvende vrede in het Nabije Oosten kan en moet worden gebaseerd op de volgende principes die in overeenstemming zijn met de algemene normen van het internationale recht en de terzake dienende besluiten van de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering der Verenigde Naties ten aanzien van dit probleem.
Ten eerste moet het beginsel van onttoelaatbaarheid van het in bezit nemen van andermans gebieden door agressie streng in acht worden genomen. En dit betekent dat alle door Israël sedert 1967 bezette streken – de Golanhoogten, de westelijke oever van de rivier de Jordaan. de Gazastrook en de Libanese gebieden – moeten worden teruggegeven aan de Arabieren. De grenzen tussen Israël en zijn Arabische buren moeten onschendbaar worden verklaard.
Ten tweede moet het onvervreemdbare recht van het Arabische volk van Palestina op zelfbeschikking en op het stichten van zijn eigen onafhankelijke staat in de van de Israelische bezetting bevrijde Palestijnse gebieden – op de westelijke oever van de rivier de Jordaan en in de Gazastrook – in de praktijk worden verzekerd. De Palestijnse vluchtelingen moeten de in de VN-besluiten in uitzicht gestelde gelegenheid krijgen om naar hun huizen terug te keren of een gepaste vergoeding krijgen voor de door hen achtergelaten eigendommen.
Ten derde moet het oostelijke gedeelte van Jeruzalem, dat in 1967 door Israël werd bezet en waarin een van de voornaamste islamitische heiligdommen is gelegen, worden teruggegeven aan de Arabieren en een onvervreemdbaar onderdeel worden van de Palestijnse staat. In heel Jeruzalem moet vrije toegang voor de gelovigen tot de heilige plaatsen van Uz drie godsdiensten worden gegarandeerd.
Ten vierde moet het recht van alle staten in dit gebied op een veilig en onafhankelijk bestaan en een veilige en onafhankelijke ontwikkeling worden verzekerd. Dit natuurlijk met het in acht nemen van een volledige wederkerigheid, omdat het onmogelijk is de veiligheid van sommige mensen te verzekeren, terwijl men de veiligheid van anderen tot een lachertje maakt.
Ten vijfde moet er een eind worden gemaakt aan de oorlogstoestanden en moet er vrede tot stand worden gebracht tussen de Arabische staten en Israël. En dit betekent. dat alle partijen in het conflict met inbegrip van Israël en de Palestijnse staat. zich ertoe moeten verplichten wederzijds elkaars soevereiniteit, onafhankelijkheid en territoriale onschendbaarheid te respecteren en aan de dag tredende meningsverschillen met vreedzame middelen. door onderhandelingen, op te lossen.
Ten zesde moeten er internationale waarborgen voor de regeling worden opgesteld en aanvaard. De rol van waarborgschenkers zou. om maar iets te noemen, kunnen worden aangenomen door de permanente leden van de Veiligheidsraad der Verenigde Naties of door de Veiligheidsraad van de VN als geheel.

Een dergelijke alomvattende, waarlijk rechtvaardige en werkelijk duurzame regeling kan alleen maar worden uitgewerkt en ten uitvoer worden gelegd via collectieve krachtsinspanningen met medewerking van alle betrokken partijen met, uiteraard. inbegrip van de PLO. de enige wettige vertegenwoordiger van het Arabische volk van Palestina..."

Ontwikkelingen binnen PLO. 16de zitting PNC

Op **13** okt. 1982 meldde het officiële Syrische persbureau *SANA* dat vijf Palestijnse organisaties in Damascus verklaringen hadden uitgegeven, waarin zij expliciet het door Arafat en koning Hoessein besproken voorstel van een Palestijns-Jordaanse federatie verwierpen, omdat zulks in strijd was met de PLO-toezegging te streven naar een volledig onafhankelijke Palestijnse staat en omdat het voortsproot uit „Amerikaanse plannen doelend op de liquidatie van onze nationale zaak".
De vijf door *SANA* genoemde PLO-facties waren: het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) o.l.v. Georges Habache, het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC) o.l.v. Ahmed Jibril; het Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP, voorheen PDFLP) o.l.v. Nayef Hawatmeh; het Volksstrijdfront (PSF) o.l.v. Bahjat Abou Gharbiyya en Samir Ghosheh: en het Palestijnse Bevrijdingsfront (PLF) o.l.v. Aboul Abbas.

Op 14 okt. berichtte radio-Amman echter dat drie van de genoemde organisaties – PFLP, DFLP en PLP – hadden tegengesproken dat zij de hun door *SANA* toegeschreven verklaringen hadden uitgegeven. Zij bekrachtigden hun trouw aan de eenheid van de Palestijnse zaak.
Op uitnodiging van de Libische leider kolonel Kadhafi, vergaderden vijf PLO-facties van 10-16 jan. 1983 in de



Vóór dc opening van de 16de zitting van de Palestijnse Nationale Raad in de Club des Pins bij Algiers voerden leden van het uitvoerende comité overleg. Op de eerste rij v.l.n.r. Nayef Hawatmeh (PDFLP), Georges Habache (PFLP) en Abou Jihad (Al Fatah).

Libische hoofdstad Tripoli Zij gaven op 16 jan een uit 30 punten bestaand communique uit. waarin zij ,.alle vormen van erkenning onderhandeling en het sluiten van vrede met de expansionistische zionistische staat' verwierpen. de ,,voorstellen van de laatste Arabische topconferentie van Fes en het plan-Reagan voor het Midden-00s ten' van de hand wezen en de noodzaak bevestigden van een .,gewapende strijd om Palestijnse nationale rechten te herwinnen Volgens radio-Tripoli waren deze vijf facties PFLP, PFLP GC DFLP PSF en het door Syrie gesteunde Al Saika (nu geleid door Is sam Kadi)

Bovendien ontmoette Arafats beleid ook oppositie binnen zijn eigen orga nisatie Al Fatah, waarin Nimr Salch, „het linkse geweten van Fatah'. zich tegen de „politieke oplossing uitsprak (*NZZ* 9 12 82)

Op 26/27 jan. vergaderde het uitvoerend comité van de PLO in Aden: Arafats politiek van zoveel mogelijk contacten op een zo breed mogelijk terrein werd niet gedesavoueerd. aldus *NRC/H'blad* (28-1).

Tot besluit van de 16e zitting van de Palestijnse Nationale Raad (PNC, het PLO-parlement in ballingschap). die van 14-22 febr. 1983 in Algiers werd gehouden, werd op 22 febr. een ..politieke verklaring" aanvaard, waarin de PNC weigerde het plan-Reagan ,,als gezonde basis voor een rechtvaardige en duurzame oplossing van de zaak van het Palestijnse en Arabisch-zionistische conflict te beschouwen". De PNC beschouwde de besluiten van de topconferentie van Fes als ,,het minimum voor politieke stappen van de Arabische staten. stappen die moeten worden aangevuld met militaire actie met alle complicaties van dien voor een verandering van de krachtsverhouding ten gunste van de Palestijnse en Arabische rechten". Het plan-Brezjnew werd gewaardeerd en gesteund. De PNC verwierp" alle plannen die beogen aan het recht van de PLO op alleenvertegenwoordiging van het Palestijnse volk door welke concepties ook – zoals afzien van bevoegdheden door de PLO, handelen uit zijn naam of participeren in zijn recht op vertegenwoordiging van het Palestijnse volk – afbreuk te doen". (Daarmee werd volgens perscommentaren impliciet een rol van de Jordaanse koning Hoessein om uit naam van de Palestijnen rechtstreeks met Israël te onderhandelen verworpen).)

Inzake Jordanië werd gesproken van ,,bijzondereen uitnemende betrekkingen" en de noodzaak om die ,,met de nationale belangen van de beide volken en de Arabische natie te ontwikkelen" De PNC was van mening dat ,.de toekomstige betrekkingen met Jordanie moeten zijn gebaseerd op de grondslag van een confederatie tussen twee onafhankelyke staten

Over het resultaat van de PNC-zitting schreef NRC H blad (24-2) o m

..... Op grond van deze uitslag kan worden gezegd. dat de PLO er na haar grote militaire nederlaag in Beiroet in is geslaagd haar eenheid te bewaren en wel op basis van een politiek programma dat minder steriel is dan gevreesd had kunnen worden. Het was immers mogelijk geweest. dat de door de Arabische landen zo volstrekt in de steek gelaten Palestynen zich in een ideële vesting van rancuneuze en radicale i-erbittering hadden verscliansl.

Het Palestijnse extremisme zou daarmee voor de zoveelste maal de extremen uit de Israëlische politiek in de kaart hebben gespeeld. Een dergelijke houding had slechts tot een gewelddadige confrontatiepolitiek kunnen leiden waartoe de Palestijnen materieel en mentaal veel slechter zijn uitgerust dan de Israëli's zoals de gebeurtenissen van de vorige zomer hebben bewezen.

Voor de Palestijnse leider Arafat betekent deze uitkomst, en dat is haar belangrijkste betekenis. dat hij kan doorgaan met de koers die hij samen met koning Hoessein van Jordanie heeft uitgestippeld. al wordt dat niet met zoveel woorden in de resolutie gezegd. Die koers houdt in dat Hoessein met Jeruzalem over de ontruiming van de bezette gebieden moet praten. die daarna niet onder Palestijnse, maar wel onder Arabische soevereiniteit zouden komen. Vervolgens zou in deze gebieden een Palestijnse politieke constructie moeten worden gevestigd. die in een federaal verband zou staan met Jordanie.

Het is duidelijk. dat dit meer gematigde resultaat van het Palestijnse overleg mede tot stand is gekomen door de opvattingen die thans leven bij de Palestijnen in de bezette gebieden. Die ondervinden dat door de Israëlische nederzettingen-politiek hun toekomstkansen met de dag verminderen en geloven niet meer in revolutie-romantiek. Zij weten dat die niets uithaalt tegen de onherroepelijke feiten die Israël bezig is te scheppen.

Naar het zich laat aanzien zal het resultaat van Algiers echter slechts op het taktische vlak werkelijk gevolgen hebben. Dat wil zeggen. het plaatst wel de Palestijnen politiek in een gunstige positie. nu zij bereid blijken te zijn de weg van onderhandelingen te gaan. maar brengt een politieke regeling van het Palestijnse probleem niet werkelijk naderbij. Want Jeruzalem blijft met zijn dubbele afwijzing van het Amerikaanse en het Arabische pian de weg naar een dergelijke regeling volkomen blokkeren. En het ziet er niet naar uit. dat president Reagan bereid en in staat zal zijn zijn voorstel krachtdadiger te steunen dan zijn voorganger de overeenkomst van Camp David heeft gesteund.

Daarvoor zijn de politieke sympathieen die Israël nog altijd in de Verenigde Staten kan mobiliseren, te sterk..."

Overleg Arafat-Hoessein

PLO-leider Yasser Arafat had voor de PNC-zitting overleg in de Jordaanse hoofdstad Amman gevoerd van 10-13 okt. van 28-30 nov, op 13 en 14 dec 1982 en in de periode tussen 3 en 9 febr 1983 Op 8 febr verklaarde PLO-vertegenwoordiger Izzat Fareed Abou-Alrub dat het doel van het laatste bezoek was geweest ,.de fundamentele punten van de Jordaans-Palestijnse samenwerking te bespreken' de betrekkingen tussen Jordanie en een toekomstige onafhankelijke Palestijnse staat in de vorm van een confederatie de samenstelling en bevoegdheden van een Jordaans-Palestijnse delegatie en eventuele onderhandelingen met Israël

Op 27 maart werd Arafat opnieuw in Amman verwacht voor een ontmoeting met koning Hoessein Maar in plaats daarvan ging hij naar Saoedi-Arabië en vervolgens naar Irak, Bahrein, Koeweit en Syrië Hij wilde volgens *Time* (11-4) Arabische steun verwerven alvorens enige verplichting jegens koning Hoessein aan te gaan In de Syrische hoofdstad (30-31 maart) had Arafat geen ontmoeting met president Assad Op 31 maart's avonds arriveeide hij in Amman, waar koning Hoessein hem in verband met een bezoek van sultan Qaboos van Oman. pas 2 april ontving.

Volgens *The* Economist (16-4) heerste aan beide zijden argwaan. Na Hoesseins bezoek aan Washington in december deelde hij de PLO mee dat hij ,,beloften" had van president Reagan, in de vorm van persoonlijke brieven, dat hij zijn best zou doen om de essentiële voorwaarden vooraf voor uitvoering van een vredesplan te verkrijgen: Israëls terugtrekking uit Libanon en een stopzetting van de nederzettingen-activiteit op de Westelijke Jordaanoever. De PLO claimt dat de koning zelfs zei dat hij een presidentiële ,,garantie" op deze twee punten had. Maar de PLO constateerde dat er geen vaste beloften en zeker geen garantie bestonden. Deze ontdekking versterkte de twijfels van de pro-Syrische afwijzingsfacties in het uitvoerende comité van de PLO, dat constant betoogd had tegen het doen van enige concessie aan een Israël dat niets waardevols in ruil daarvoor zou toegeven.

Bij hun laatste beraad, aldus nog steeds *The* Economist, stelde koning Hoessein een gemeenschappelijk communiqué voor met de bekendmaking dat de Jordaniërs en Palestijnen onderhandelingen met de Amerikanen en Israëli's zouden beginnen op basis van de resoluties 242 en 338 van de VN-Veiligheidsraad. met het plan-Reagan als ,,startpunt". Arafat stelde dat het startpunt moest zijn de door de Arabische topconferentie van Fes vastgestelde richtlijnen. Dat zou het geschilpunt zijn geweest waarop de besprekingen stukliepen.

De Jordaanse regering verklaarde op 10 april nog steeds te geloven dat het plan-Reagan ,,het voertuig is", dat uiteindelijk het Midden-Oosten naar vrede kan brengen.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

RAPPORT COMMISSIE-PALME OVER WERELDWIJDE COLLECTIEVE VEILIGHEID

Een internationale commissie onder voorzitterschap van Olof Palme, de Zweedse sociaal-democratische partijleider, heeft op 2 juni 1982 een rapport gepubliceerd, waarin zij voorstellen ontwikkelt om te komen tot een systeem van wereldwijde collectieve veiligheid.
De leden van deze commissie waren de volgende personen:

Olof Palme (Zweden) voorzitter; Giorgi Arbatow (Sowjet-Unie); Egon Bahr (Bondsrepubliek Duitsland); Gro Harlem Brundtland (Noorwegen): Jozef Cyrankiewicz (Polen); Jean-Marie Daillet* (Frankrijk): Robert A. D. Ford (Canada); Alfonso Garcia-Robles (Mexico); Haruki Mori (Japan); G. B. Muthamma (India); Olusegun Obasanjo (Nigeria); David Owen (Verenigd Koninkrijk); Shridath Ramphal Salim (Tanzania); Soedjatmoko (Indonesië); Joop den Uyl (Nederland); Cyrus Vance (Verenigde Staten).

Aan het slot van haar rapport vatte de commissie haar voorstellen samen in een actieprogramma voor de korte en middellange termijn. Dit actieprogramma had, in de woorden van de commissie, de volgende inhoud:

De voorstellen die wij in dit rapport hebben gepresenteerd, vinden hun grondslag in het beginsel van de gedeelde veiligheid. We zijn ervan overtuigd dat er in een kernoorlog geen overwinnaars zouden zijn en dat het denkbeeld van het voeren van een beperkte kernoorlog levensgevaarlijk is. In het atoomtijdperk kunnen staten geen veiligheid bereiken door onderlinge wedijver in de bewapening. Ze moeten samenwerken teneinde te komen tot een beperking, vermindering en uiteindelijk afschaffing van wapens. Verder moeten zij procedures ontwikkelen voor de vreedzame oplossing van geschillen en vooral de nadruk leggen op die vormen van nationaal gedrag die in overeenstemming zijn met de verwezenlijking van gedeelde veiligheid door middel van samenwerking

ELEMENTEN VAN EEN PROGRAMMA VOOR WAPENBEPERKING EN ONTWAPENING

We zijn er van overtuigd dat het uiteindelijke doel algehele en volledige ontwapening dient te zijn. In overeenstemming met die doelstelling hebben we lange-termijndoelstellingen aangegeven zoals het doorgeven van scherpe reducties in de strategische kernbewapening in een reeks van geleidelijk groter wordende stappen, zodat er slechts kleine, veilige strijdkrachten gericht op vergelding overblijven. Voorts hebben we als lange-termijndoelstelling de wenselijkheid onderschreven om tot wezenlijke conventionele ontwapening in Europa te komen en uiteindelijk tot een eliminering van alle kernwapens die een bedreiging inhouden voor Europa.

Er bestaat op korte termijn een noodzaak om een eerste begin te maken met de ombuiging van de bewapeningsspiraal. Om die reden hebben we voorstellen gedaan voor een reeks maatregelen op de korte en middellange termijn. De korte-termijnmaatregelen zouden binnen twee jaar kunnen en moeten worden uitgevoerd; de middellange-termijnmaatregelen binnen vijf jaar. We erkennen dat het programma dat wij voorstaan ambitieus is. Het gaat een stuk verder dan datgene waartoe de regeringen thans bereid lijken pogingen te ondernemen. Toch is het onze overtuiging dat regeringen hun blikveld dienen te verruimen en zich dienen te binden aan ren intensieve poging om het tij te keren en een tijdperk van gedeelde veiligheid in te luiden. Wat wij voorstellen zijn realistische en haalbare doelstellingen.

Maatregelen op korte termijn

– Overeenstemming over elke opheldering of aanpassing waaraan behoefte blijkt met betrekking tot het SALT-11-verdrag uit 1979.

– Instandhouding van het ABM-Verdrag uit 1972.

– Sluiten van een overeenkomst voor de eerste fase over een wederzijdse en evenwichtige troepenvermindering in Centraal-Europa tijdens een bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken.

– Opening van besprekingen over de vestiging van een zone in Centraal-Europa die vrij is van nucleaire gevechtswapens.

– Het niet plaatsen van kleine kernwapens (mini-nukes) en neutronenwapens in Europa.

– Een overeenkomst tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie inzake globale pariteit op het gebied van de kernwapens voor de middellange afstand op een dusdanig niveau dat de NAVO kan afzien van de opstelling van een nieuwe generatie kernraketten voor de middellange afstand in Europa.

– Een overeenkomst tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie over een verbod inzake de opstelling in vooruitgeschoven posities van nieuwe kernwapensystemen voor de korte afstand. die een bedreiging zouden kunnen vormen voor dezelfde Europese doelen die thans worden bedreigd door kernwapensystemen voor de middellange afstand.

– Een overeenkomst inzake de instelling in Europa van een chemische-wapenvrije zone.

– Overeenstemming over het bijeenroepen van een conferentie over vertrouwenwekkende en veiligheidbevorderende maatregelen en ontwapening in Europa.

– Overeenstemming over een algeheel verbod op kernproeven.

Een overeenkomst over een verbod op proefnemingen met anti-satellietwapens en de ontmanteling van bestaande systemen.

– Het beginnen van onderhandelingen inzake een verbod met betrekking tot de ontwikkeling van anti-satellietwapens.

– Hervatting van de besprekingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie over een ontwapeningsverdrag inzake chemische wapens.

– Overeenstemming over consultatieprocedures ter oplossing van geschillen die rijzen onder het Protocol van Genève van 1925 inzake een verbod op het gebruik van chemische wapens en het Biologisch Wapenverdrag van 1975

Naleving in bredere kring van het Non-Proliferatie-verdrag.

– Het beginnen van besprekingen tussen landen-leveranciers en landen-afnemers en tussen landen-leveranciers onderling inzake richtlijnen ter regulering van conventionele wapenleveranties.

– Uitvoering in brede kring van de resolutie van de Algemene Vergadering met betrekking tot het verschaffen van gegevens over miltaire uitgaven aan de Verenigde Naties in overeenstemming met het gestandaardiseerde informatiesysteem.

– Regionale conferenties inzake veiligheid en samenwerking zouden dienen te discussiëren over economische veiligheid en over een vermindering van de lasten die op de gehele regio drukken vanwege militaire bestedingen.

– Lancering van een massale campagne teneinde onder de publieke opinie het besef te vergroten terzake van de gevaren van de bewapeningswedloop, inclusief de gevaren met betrekking tot de economische veiligheid.

– Het ontwerpen van specifieke nationale plannen voor het vrijmaken van middelen uit de defensiebegrotingen ten behoeve van ontwikkelingshulp.

Maatregelen op mzddellange termijn

– Overeenstemming tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie inzake een substantiële aanvullende vermindering van de offensieve strategische strijdkrachten en inzake kwalitatieve beperkingen met betrekking tot die strijdkrachten.

– Overeenstemming over gelijke plafonds voor de NAVO en het Warschau Pact voor wat betreft de conventionele strijdkrachten in Centraal-Europa op gereduceerde niveaus.

– Binnen het bestek van de pariteit in conventionele strijdkrachten, de instelling van een zone in Europa zonder nucleaire gevechtsveldwapens, om te beginnen in Centraal-Europa en uiteindelijk tot de noordelijke en zuidelijke flanken van de twee bondgenootschappen.

– Overeenstemming over substantiële reducties in de nucleaire gevechtsveldwapens in Europa.

– Het beginnen van onderhandelingen inzake de vermindering van het aantal resterende kernwapens in Europa, met inbegrip van de vliegtuigen die zowel conventionele als nucleaire taken kunnen uitvoeren.

– Overeenstemming over een „tweede generatie" van vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen in Europa.

– Het beginnen van onderhandelingen over ontwapening in heel Europa.

– Overeenstemming over een volledig verbod op de stationering van anti-satellietwapens.

– Afsluiting van een alomvattend verdrag ter uitbanning van chemische wapens, dat omvat een verbod op de produktie en opslag van dat soort wapens en de vernietiging van de bestaande voorraden en produktiefacilitieten.

– Een internationale conventie gericht tegen iedere vorm van geheime ontwikkeling van of proefneming met militaire toepassingen van de moleculaire biologie en de eraan verwante disciplines.

– Wereldwijde naleving van het Non-Proliferatie-Verdrag.

Overeenkomsten inzake de internationalisatie van bijzonder gevoelige onderdelen van de nucleaire splijtstofcyclus.

– Overeenkomsten inzake richtlijnen voor leveranciers en afnemers terzake van conventionele wapentransacties.

– Universele naleving van de resolutie van de Algemene Vergadering met betrekking tot het verschaffen van gegevens over militaire uitgaven aan de Verenigde Naties in overeenstemming met het gestandaardiseerde informatie-

– Substantiële vermindering van militaire uitgaven in ontwikkelde en ontwikkelingslanden,

* In januari 1982 schortte Jean-Marie Daillet zijn deelname aan het werk van de Commissie op.

waarbij middelen vrijkomen voor nationale behoeften en ontwikkelingssamenwerking.

– Conversie van een groot deel van de militaire wetenschappelijke en technologische inspanningen voor civiele doeleinden.

Met betrekking tot de internationale veiligheid in de Derde Wereld hebben we bepaalde procedures omschreven die ontwikkeld en nader uitgewerkt zouden moeten worden. in plaats van met voorstellen voor specifieke maatregelen te komen. De uitvoering van een en ander zou moeten plaatsvinden in de loop van de jaren tachtig. met de bedoeling procedures in het kader der Verenigde Naties en vormen van regionale samenwerking te bevorderen die beter geschikt zijn voor een aiitwoord op de uitdagingen van de post-koloniale wereldorde dan de tharis bestaande procedures.

Procedures *voor* de *versterking van* de *Verenigde* Naties

Maatregelen ter vergroting van het vermogen van de Veiligheidsraad oni conflicten te voorkomen:

– De secretaris-generaal moet in de loop van het jaar regelmatig aan de Veiligheidsraad rapport uitbrengen en daarnaast een ,jaarlijkse boodschap over de .,toestand in de internationale gemeenschap" overleggen aan de Veiligheidsraad, vergaderend op het niveau van ministers van buitenlandse zaken.

– De Veiligheidsraad dient van tijd tot tijd buiten het VN-hoofdkwartier bijeen te komen.

– Een begin dient te worden gemaakt met een systeem van collectieve veiligheid voor conflicten in de Derde Wereld als uitvloeisel van grensgeschillen, met behulp van procedures voor ,,fact-finding". militaire waarnemers en de introductie van VN-troepen. Een en ander dient te zijn gebaseerd op steun vanuit de Derde Wereld, een politiek ,,concordaat" tussen de mogendheden die het recht van veto hebben en de beschikbaarheid van stand-by-strijdkrachten.

– Betere voorzieningen moeten voor VN-vredesoperaties worden geschapen door invoering van gestandaardiseerde opleidingshandboeken. hulp aan landen in de Derde Wereld bij opleiding en uitrusting, regionale afspraken met betrekking tot stand-by-strijdkrachten en opslag van materieel en het ter beschikking stellen van bijzondere krijgsmachtonderdelen.

– Overeenstemming dient te worden bereikt over financieringsfaciliteiten voor vredes- en collectieve veiligheidsoperaties met ingebouwd automatisme.

Regzonale aanpak *inzake* de *veiligheid*

– Bijeenroepen van regionale conferenties in zake veiligheid en samenwerking.

– Instellen van vredeszones.

– Instellen van kernwapen-vrije zones.

Werkzaamheden en bijeenkomsten van de commissie-Palme

Een verantwoording van de werkzaamheden van de commissie-Palme levert het volgende beeld op:

De Onafhankelijke Commissie voor Ontwapenings- en Veiligheidsvraagstukken kwam op 13 sept. 1980 in Wenen (Oostenrijk) van de grond. na een bijeenkomst van twee dagen waar de voorzitter en enkele leden de taakstelling van de commissie, het mandaat en het werkprogramma bespraken. Voorbereidende bijeenkomsten hadden vanaf het begin van 1980 plaatsgehad.
Een groot deel van de werkstructuur van de commissie werd ontleend aan de commissie-Brandt (de Onafhankelijke Commissie voor Internationale Ontwikkelingsvraagstukken onder voorzitterschap van de voormalige Westduitse bondskanselier Willy Brandt) (pag. 5 e.v. - 1980). In hel mandaat stelde de commissie dat het in haar bedoeling lag het overzicht dat de commissie-Brandt had gegeven van de wereldwijde vraagstukken te completeren. Drie van de leden van de ICDSI waren tevens lid van de commissie-Brandt (de heren Palme. Mori en Ramphal).
De commissie verklaarde dat het in haar bedoeling lag in 1982 een rapport uit te brengen met haar aanbevelingen. Daarnaast besloot de commissie haar opvattingen over actuele vraagstukken van ontwapening en veiligheid reeds tijdens haar werkzaamheden kenbaar te maken door middel van publieke verklaringen. Deze procedure werd toegepast op bijna alle bijeenkomsten. De commissie benadrukte de noodzaak om de publieke opinie te informeren er! besloot nauwe contacten te onderhouden met niet-gouvernementele organisaties.

MANDAAT

Er werd overeenstemming bereikt over het volgende mandaat: de Onafhankelijke Commissie voor Ontwapenings- en Veiligheidsvraagstukken werd opgericht tegen een achtergrond van meer dan drie decennia waarin gepoogd werd wapenbeheersing en ontwapening te verwezenlijken. Enkele uitzonderingen daargelaten. geven de resultaten tot dusver een droevig en teleurstellend beeld te zien. Ofschoon de mensheid tot heden gespaard is gebleven voor de uiterste gruwel van een kernoorlog. gaan de oorlogen onverminderd voort. nemen de internationale spanningen toe en stijgen ook de bewapeningsuitgaven in de wereld.
De Onafhankelijke Commissie voor Internationale Ontwikkelingsvraagstukken onder voorzitterschap van Willy Brandt, die haar rapport afsloot in dec. 1979. hield zich bezig met de wereldwijde vraagstukken die een bedreiging voor de vrede zouden vormen in de jaren tachtig. maar concentreerde haar werkzaamheden op economische kwesties. De nieuwe commissie die thans wordt opgericht zal trachten dat brede overzicht van wereldomvattende vraagstukken te completeren door zich te concentreren op maatregelen op het terrein van de veiligheid en de ontwapening die een bijdrage kunnen leveren tot vrede in de jaren tachtig en daarna. De commissie zal trachten wenselijke en haalbare orientaties aan te geven op het gebied van de ontwapening en de wapenbeheersing binnen een alomvattend kader van het streven naar nationale en internationale veiligheid.

De commissie eaat van de veronderstelling uit dat de vooruitzichten op een werkelijke wereldvrede in sterke mate afhankelijk zijn van de vraag of er op korte termijn stappen worden ondernomen in de richting van niet alleen internationale economische en sociale rechtvaardigheid, maar ook politieke en militaire veiligheid. De commissie gelooft dat ontwapening en wapenbeheersing belangrijke bijdragen kunnen leveren aan internationale economische ontwikkeling en nationale veiligheid.
De commissie heeft drie doelstellingen. Allereerst de lange-termijndoelstelling. namelijk te helpen een koers uit te zetten voor inhoudelijke overeenstemming en concrete maatregelen op ontwapeningsgebied. in het bijzonder met het oog op de tweede speciale zitting van de Verenigde Naties over ontwapening, die in juni 1982 zal worden gehouden. Ten tweede. doelstellingen op de korte termijn betreffende rapportage over en becommentariering van actuele vraagstukken van ontwapening en veiligheid om de nationale en internationale aandacht te vestigen op bestaande mogelijkheden om de vrede te bevorderen door een beperking van de bewapening. Ten derde, de absoluut noodzakelijke doelstelling een geinformeerd publiek debat over dit soort vragen te helpen bevorderen.

Met het oog op dit alles wil de commissie een werkprogramma van de grond brengen dat erop gericht moet zijn inzicht te verschaffen in de vraag waarom pogingeii tot ontwapening in liet verleden zijn geslaagd of mislukt, hoe voortgang met betrekking tot actuele vraagstukken van veiligheid en wapenbeheersing zou kunnen worderi bevorderd, hoe voorstellen te ontwikkelen voor maatregelen op de langere termijn voor ontwapening en wapenbeheersing die op zinvolle wijze onderwerp van bespreking zouden kunnen zijn tijdens genoem.de speciale VN-zitting over ontwapening.

BIJEENKOMSTEN

De eerste bijeenkomst werd gehouden in Wenen (Oostenrijk)op 11 en 12 sept. 1980. Op deze bijeenkomst werd gesproken over de samenstelling van de commissie, het mandaat en het werkwrogramma alsmede over financiele en organisatorische kwesties.
De tweede bijeenkomst was eveneens in Wenen. op 13 en 14 dec. 1980 De commissie had een ontmoeting met de Oostenrijkse kanselier Bruno Kreisky en andere hoge Oostenrijkse functionarissen. Tijdens deze bijeenkomst werd een mandaat van de commissie vastgesteld en in detail over het werkprogramma gesproken. Tevens werd besloten welke studies zouden worden uitgevoerd. Voorts nam de commissie besluiten ten aanzien van de inrichting van het werk en de vraag hoe het contact met de niet-gouvernementele organisaties te onderhouden.
Ook de derde bijeenkomst werd in Wenen gehouden. op 7 en 8 febr. 1981. Tijdens de bijeenkomst werd gediscussieerd over het SALT-proces en er werd een stuk uitgebracht onder de titel .,The SALT Process: The Global Stakes". De derde bijeenkomst hield zich ook bezig met de onderhandelingen over troepenvermindering in Wenen. na inleidingen door vertegenwoordigers van de beide partijen, betrokken bij deze besprekingen, ambassadeur E. Jung uit de Bondsrepubliek Duitsland en ambassadeur T. Strulak uit Polen. Tenslotte hield de bijeenkomst zich bezig met de medische gevolgen van een nucleaire uitwisseling. Over dit onderwerp werd rapport uitgebracht aan de commissie door dr. Howard Hiatt. hoofd van de faculteit voor openbare gezondheidszorg van de Harvard universiteit.

De vierde bijeenkomst werd gehouden in Genève (Zwitserland) op 25 en 26 april 1981. Het eerste onderwerp waarover gesproken werd waren de kernwapensystemen voor de middellange afstand (LRTNF), na een inleiding door P. Lellouche van het Franse Instituut voor Buitenlandse Betrekkingen (IFRI) en M. Milstein. De commissie bracht een verklaring uit over dit onderwerp. Andere onderwerpen waarover werd gesproken betroffen het Alomvattend Kernstopverdrag. waarover de commissie voordrachten aanhoorde door de ambassadeurs van de Sowjet-Unie en het Verenigd Koninkrijk bij de Ontwapeningscommissie (CD) in Genève. ambassadeur Issraelean en ambassadeur Sumnerhayes. Lawrence Freedman en John Simpson (Verenigd Koninkrijk) leidden een paper over dit onderwerp in. Tenslotte hield de bijeenkomst zich bezig met research en ontwikkeling op militair terrein en met nieuwe militaire technologie. De commissie hoorde van Bertrand Goldschmidt (Frankrijk) hoe de Franse beslissing om een atoombom te maken tot stand was gekomen. Inleidingen over dit onderwerp werden eveneens gehouden door Bhupendra Jasani (India) en Robert Hunter (Verenigde Staten) die papers hadden geschreven voor de commissie.
De vijfde bijeenkomst vond plaats in Moskou op uitnodiging van de Russische regering. van 12 tot 14 juni 1981. De voorzitter van de commissie had een ontmoeting met de algemeen secretaris van de Communistische Partij. president Leonid Brezjnew. voor een discussie. en leden van de commissie hadden contacten op

hoog niveau met Sowjet-functionarissen. Het eerste onderwerp op de agenda voor deze bijeenkomst waren de ballistische raketsystemen voor defensiedoeleinden en het ABM-verdrag, ingeleid door Jack Ruina van het Massachusetts Institute of Technology en door Mikhail Milstein, één van de wetenschappelijke adviseurs van de commissie. Het tweede onderwerp vormden de verificatieproblemen met betrekking tot wapenbeheersingsovereenkomsten. Dit onderwerp werd ingeleid door Barry M. Blechman van de Carnegie Endowment (Verenigde Staten) en door Andrzej Karkoszka van het Poolse Instituut voor Internationale Betrekkingen in Warschau. Tijdens dc plenaire bijeenkomst had de commissie de gelegenheid te discussiëren over ontwapenings- en veiligheidsvraagstukken met vertegenwoordigers van de Russische regering, de eerste plaatsvervangend minister van buitenlandse zaken G. Kornijenko en de eerste plaatsvervangend chef van de Generale Staf, generaal S. Akhrameew. Voorts had de commissie de gelegenheid om haar discussie over de medische gevolgen van een kernoorlog voort te zetten, dit keer na een inleiding door professor E. Chazow (Sowjet-Unie). Aan het eind van haar bijeenkomst nam de commissie een verklaring aan, waarin een beroep op de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten werd gedaan het ABM-verdrag in stand te houden.

Van 13 tot 18 sept. 1981 werd de zesde bijeenkomst gehouden in Mexico-Stad op uitnodiging van de Mexicaanse regering. De voorzitter ontmoette de Mexicaanse president Lopez Portillo, en de commissie werd ontvangen door de minister van buitenlandse zaken Jorge Castaneda. De bijeenkomst in Mexico was de langste sessie van de commissie en besloeg vele onderwerpen: veiligheidsvraagstukken in de Derde Wereld (ingeleid door Swadesh Rana uit India). conventionele-wapenleveranties (ingeleid door Barry M. Blechman). proliferatie van kernwapens (ingeleid door Pierre Lellouche). kernwapen-vrije zones (ingeleid door Raimo Vayrynen uit Finland), bewapening en economie (inleidende opmerkingen van Wassily Leontief uit de Verenigde Staten).en militaire doctrines (ingeleid door R. Hunter en M. Milstein). Er werd door de commissie een verklaring aangeriomen over kernwapenvrije zones en wapenleveranties. Tijdens deze bijeenkomst begon de commissie met de bespreking van ontwerpteksten voor het uiteindelijke rapport.

In augustus had de voorzitter een ontmoeting met de Franse president François Mitterrand en met premier Pierre Mauroy teneinde hen in te lichten over de commissie. President Mitterrand nodigde de commissie uit haar zevende bijeenkomst in Parijs (Frankrijk) te houden, van 23 tot 25 okt. 1981; deze hield zich vooral bezig met economische kanten van de militaire bestedingen.

Inga Thorsson presenteerde het rapport van de VN-groep deskundigen over het verband tussen ontwapening en ontwikkeling. Ook werd een verklaring voorgelezen van de onder-minister van buitenlandse zaken voor Europese aangelegenheden van de Verenigde Staten, Lawrence Eagleburger, inzake het wapenbeheersingsbeleid van de Verenigde Staten; hiertoe trad de Amerikaanse zaakgelastigde in Parijs, Christian Chapman, op voor de commissie. Emma Rothschild en Lester Thurow van het Massachusetts Institute of Technology leidden een discussie in over bewapening en economie.

De achtste bijeenkomst werd gehouden in Tokio, van 4 tot 6 dec. 1981, op uitnodiging van een aantal Japanse organisaties. De voorzitter had een ontmoeting met premier Suzuki, minister van buitenlandse zaken Sakurauchi en andere politici uit Japan en uit de regio. De onderwerpen waarover tijdens de bijeenkomst in Tokio werd gesproken, omvatten Europese veiligheidsvraagstukken, mogelijkheden om de veiligheid in de Derde Wereld te vergroten en de economische gevolgen van militaire bestedingen. Aan het eind van de bijeenkomst werd een persverklaring uitgegeven. Na afloop van deze bijeenkomst woonden verschillende leden van de commissie een seminarium bij over vraagstukken van ontwapening en veiligheid met Aziatische politici. wetenschappers en andere deskundigen; er werden zittingen van een dag gehouden in Tokio en in Hirosiima. Dit seminarium hield zich bezig met veiligheidsproblemen in de Aziatische regio. In Hirosjima discussieerde het seminarium over de gevolgen van kernbombardementen in aanwezigheid van deskundigen, officiele vertegenwoordigers van Hirosjima en Nagasaki en overlevenden van de bombardementen van 1945. terwijl ook een bezoek werd gebracht aan het Herdenkingsmuseum.

Van 22 tot 24 jan. 1982 vond de negende bijeenkomst plaats in het slot Gymnich. even buiten Bonn, op uitnodiging van de regering van de Bondsrepubliek Duitsland. Een onderwerp dat hier op de agenda stond was het probleem van de chemische wapens. waarover werd gediscussieerd na een inleiding door Julian Perry Robinson van de Universiteit van Sussex (Verenigd Koninkrijk). Leden van de commissie hadden privé-ontmoetingen met leden van de Bondsregering.

De tiende bijeenkomst werd van 19 tot 21 febr. 1982 gehouden in Mount Kisco, New York. De onder-secretaris-generaal voor Speciale Politieke Zaken van de Verenigde Naties, Brian Urquhart. was voor deze bijeenkomst uitgenodigd om te spreken over vredesoperaties. Eugene Rostow. hoofd van het Agentschap voor Wapenbeheersing en Ontwapening (ACDA) van de Verenigde Staten. hield een voordracht over de opvattingen van de Amerikaanse regering inzake vraagstukken van ontwapening en veiligheid. Onmiddellijk voorafgaand aan de bijeenkomst, had de voorzitter een ontmoeting met de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Javier Perez de Cuellar. Aan het slot van de bijeenkomst namen de voorzitter en enkele leden deel aan een bijeenkomst in Boston met wetenschappers uit de Verenigde Staten.

Voor de elfde bijeenkomst was de commissie uitgenodigd door de Britse regering om naar Ditchley Park buiten Oxford te komen; deze bijeenkomst werd gehouden van 19 tot 22 maart 1982.

De twaalfde bijeenkomst werd, van 23 tot 25 april 1982, op uitnodiging van de Zweedse regering in Stockholm gehouden. Deze beide laatste bijeenkomsten hielden zich uitsluitend bezig met het eindrapport, dat op 25 april 1982 in Stockholm werd goedgekeurd (Rapport coinmissie-Palme. ..Bondgenoten in veiligheid")

ZWEEDSE REGERING ROEPT OP TOT KERNWAPENVRIJE ZONE IN CENTRAAL-EUROPA

De Zweedse regering van premier Olof Palme maakte op 8 dec. 1982 bekend, dat zij de lidstaten van het Warschaupact en de NAVO, alsmede een aantal neutrale landen als Oostenrijk, Finland, Ierland, Zwitserland en Joego-Slavië, benaderd had met voorstellen tot vermindering van de conventionele troepen in Oost en West en de instelling van een kernwapenvrije zone in Centraal-Europa.

Deze kernwapenvrije zone zou zich moeten uitstrekken tot 150 km oostelijk en westelijk van de demarcatielijn tussen Oost en West in Europa en zou gebieden moeten omvatten in de Bondsrepubliek Duitsland, de DDR en Tsjechoslowakije.

De voorstellen waren geheel in overeenstemming met de denkbeelden uit het rapport van de commissie-Palme.

In de Westduitse verkiezingscampagne, voorafgaand aan de verkiezing van de Bondsdag op 6 maart (pag. 145 e.v. - 1983) speelde dit voorstel echter een rol, doordat eind febr. regeringsgezinde kranten schreven, dat Palme zijn voorstel gedaan had op aandrang van de SPD-politicus Egon Bahr (lid van de commissie-Palme). Bahr stelde hier tegenover, dat bij het weliswaar niet het denkbeeld eens was, maar dat premier Palme werkelijk hem, Bahr, niet nodig had om met het voorstel naar buiten te treden.

VERENIGDE NATIES

TWEEDE SPECIALE ALGEMENE VERGADERING OVER ONTWAPENINGSVRAAGSTUKKEN

Van 7 juni tot 10 juli 1982 heeft in New York de tweede speciale Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over ontwapeningsvraagstukken plaatsgevonden.

De eerste speciale AV. die aan dit onderwerp gewijd was, werd in mei en juni 1978 gehouden (pag. 59513 e.v.-1978).

Tot het beleggen van de tweede speciale zitting over ontwapening had de 33ste reguliere zitting van de AV op 14 dec. 1978 besloten (pag. 534/3-1979 e.v., AV-resoluties over ontwapening).

Als voorzitter van de tweede speciale ontwapenings-AV trad op Isman Kittani uit Irak, de voorzitter van de 36-ste reguliere zitting van de AV, die op 15 sept. 1981 was geopend (pag. 31211 e.v.-1982).

Op deze bijzondere zitting is allereerst nagegaan welke vorderingen er sinds 1978 op het gebied van ontwapening en wapenbeheersing zijn gemaakt. In het algemeen is men van mening dat de Verenigde Naties weinig kansen hebben gegrepen, noch benut.

Daarnaast wil men werken aan het verdere opstellen van een algemene ontwapeningsagenda. En tenslotte willen de afgevaardigden zien hoe de verschillende organen die zich met ontwapening bezighouden, zouden kunnen functioneren, binnen de Verenigde Naties.

De voorstellen van zowel Russische als Amerikaanse zijde om nu ook onderhandelingen te beginnen over het terugdringen van nucleaire strategische wapens worden als positief ervaren. Maar de terughoudendheid van de Sowjet-Unie op het gebied van de inspectie ter plaatse, evenals de uitgelekte Amerikaanse plannen voor de defensiestrategie in de komende vijf jaar. waarbij ernstig rekening wordt gehouden met een lang nucleair conflict, worden door de meeste leden van de Verenigde Naties als weinig bemoedigend ervaren. De Amerikaanse wil om te onderhandelen met in de ene hand een knots en in de andere hand een dikke zuurstok wekt weinig vertrouwen.

Daarnaast is het de meeste leden van de Algemene Vergadering niet ontgaan met wat voor snelheid en gemak de Sowjet-Unie de laatste jaren zijn nucleaire arsenaal heeft aangevuld.

Het algemene gevoel van scepsis werd op 7 juni

tot uitdrukking gebracht door de adviseur van de regering van India. dr. K. Subrahmanyam, die een journalistenforum toevertrouwde dat als de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten niet snel besluiten tot het vernietigen van een deel van hun nucleaire arsenaal. steeds meer landen in oritwikkelirig zich gedwongen zullen voelen zelf een atoombom te maken.
Twee gegevens geven een aantal afgevaardigden op deze tweede bijzondere zitting voor ontwapening moed. De wapensystemen in de wereld worden zo duur dat landen misschien door de economische werkelijkheid gedwongen zullen worden de wapenwedloop niet te versnellen. Ten tweede rekent men op groter verzet van het publiek. Steeds groter wordt het protest in West-Europa en de Verenigde Staten tegen de bewapeningswedloop. Op den duur. zo rekent men hier. zullcii politici daar rekening mee moeten houden.

Tijdens de speciale AV is een rapport besproken, dat een aantal specialisten voor de VN heeft opgesteld, over de relatie tussen ontwapening en ontwikkeling.
In deze studie wordt o.m. het volgende gezegd:
Van de 149 gewapende conflicten die sinds de Tweede Wereldoorlog ontstonden hebben er 130 plaatsgevonden in de Derde wereld. De conventionele bewapening neemt sneller toe in de Derde wereld dan in het Westen.
Zo gaven regeringen in ontwikkelingslanden in 1965 15% meer uit voor militaire doeleinden dan in het jaar daarvoor en in 1979 was dit percentage zelfs tot 25 gestegen. De al zwaar bewapende industrielanden moeten daar natuurlijk bij achter blijven.

Het bedrag dat in twee weken in de wereld wordt uitgegeven voor militaire doeleinden staat gelijk aan het jaarbedrag dat de Westerse landen besteden aan hulp aan de Derde wereld.

- Jaarlijks wordt er aan bewapening $500 mrd uitgegeven. dwz. f 300 per bewoner van deze planeet;
- Twintig procent van alle ingenieurs en technisch personeel met specialistische kennis op de wereld werkt in de wapenindustrie.
- Drie tot elf procent van alle beschikbare grondstoffen op de wereld wordt voor de wapenindustrie gebruikt. 6% van alle beschikbare olie.
- Over de gehele wereld zijn vijftig miljoen mensen werkzaam in legers of in de wapenindustrie: 23 miljoen in het leger. 10 miljoen in paramilitaire organisaties. 4 miljoen als defensie-ambtenaren. 500.000 ingenieurs en specialisten in ontwikkelingslaboratoria voor de wapenindustrie en de rest is indirect of direct bij de wapenindustrie betrokken.

In de studie wordt aangetoond dat de wapenindustrie een storende invloed heeft op de economische groei. zou-el door het grote beslag dat deze op de investeringen legt als door het bezuinigen van geschoold personeel en grondstoffen.
De toenemende uitgaven op militair terrein hebben ook een slecht effect op de bestrijding van de inflatie en de verbetering van de betalingsbalans van een groot aantal landen.
De commissie van deskundigen vraagt de Algemene Vergadering om verdere studies te ondernemen naar de mogelijkheden om de wapenindustrie andere produkten te laten niaken. Deze omschakeling werd ook wel conversie genoemd. De experts denken daar niet licht over en nemen niet aan dat dat gemakkelijk zal lukken. Zij wijzer, op een aantal niogelijkheden voor die omschakeling op het terrein van zonne-energie en isolatie. openbaar vervoer, stadsvernieuwing en dienstverlening.
Ontwikkelingslanden zullen meer kapitaalgoederen kunnen afnemen als ontwapening een feit wordt en zo de industrie van de ontwikkelde landen na de omschakeling kunnen helpen.
Voorgesteld wordt immers in het rapport juist, zoals Frankrijk dat op de eerste bijzondere zitting over ont apening ook heeft gedaan, om een speciaal fonds voor ontwikkeling in te stellen dat gevoed zou moeten worden met bedragen die bespaard worden door ontwapening.

Opening

De tweede speciale AV over ontwapening werd op 7 juni geopend door AV-voorzitter Kittani.

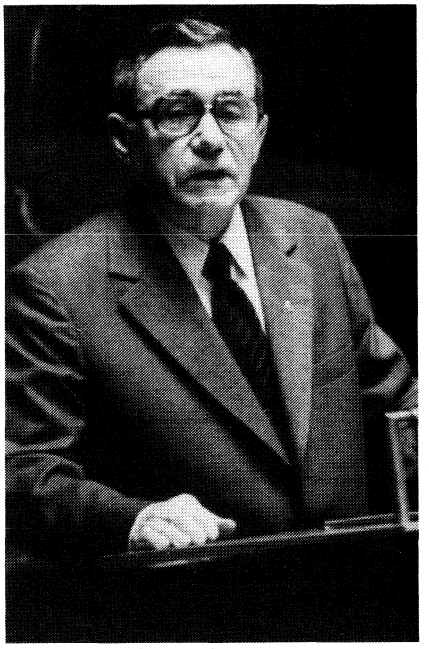
Deze wees er op, dat er in vier jaar sinds de eerste speciale AV niets aan was gedaan de bewapening te verminderen, dat de wereldwijde uitgaven aan wapens alleen maar waren toegenomen en dat het onderhandelingsproces over strategische wapens was vastgelopen. Zelfs leefde er in sommige kringen de toenemende tendens het idee van een beperkte nucleaire oorlog te accepteren. Niettemin. zo zei Kittani. was hij niet pessimistisch, omdat de enorme last van de kosten van de wapenwedloop een uitwerking ten gunste van matiging zou hebben en omdat er een groeiende publieke beweging tegen de wapenwedloop bestond.

Na Kittani sprak Javier Perez de Cuellar, de secretaris-generaal van de VN.

VN-secretaris-generaal Perez de Cuellar gaf in zijn openingswoord volmondig toe dat er in vier jaren heel weinig is bereikt. Het slotdocument van vier jaar geleden noemde hij ronduit een dode letter. Hij vond het ironisch dat in een tijd van economische terugslag het aanmaken van wapens de enige industrie was die nog floreerde. ,,Eenafschrikwekkend aantal menselijke en natuurlijke bronnen dat aangewend zou moeten worden voor een beter doel blijft gericht op een niet te verwezenlijken gevoel van veiligheid door steeds meer wapens te maken", aldus Perez de Cuellar.
„We gebruiken $ 1 mln per minuut voor de bewapeningswedloop. tcru~ijl40.000kinderen per dag omkomen van honger. Is er geen einde te bedenken aan deze waanzin?"
„Ontwapening is niet de exclusieve zorg van industriele landen. In ontwikkelingslanden is er een wanverhouding tussen de bedragen die aangewend worden voor militaire doeleinden en de uitgaven voor gezondsheidszorg. onderwijs. landbouw en andere uitgaven die direct voor het welzijn van de burger van belang zijn".

Rede Gromyko. Belofte Brezjnew: SU zal niet als eerste kernwapens inzetten

Op 15 juni werd de bijzondere AV over ontwapening toegesproken door de minister van buitenlandse zaken van de Sowjet-Unie, Andrei Gromyko. Deze las een boodschap van Sowjet-president en partijleider Leonid Brezjnew voor, waarin deze de toezegging deed, dat de SU zich verplichtte om nooit als eerste land kernwapens te gebruiken. In zijn boodschap riep Brezjew de andere nucleaire mogendheden op om eenzelfde verklaring af te leggen. hetgeen volgens de Sowjet-leider zou neerkomen op een ban op het gebruik van kernwapens.
De belofte van de SU is met onmiddellijke ingang van kracht geworden, aldus Brezjnew in zijn boodschap aan de AV.
President Brezjnew ging in zijn boodschap ook op het voorstel in om het Russische en het Amerikaanse kernwapenarsenaal te bevriezen en op de wenselijkheid van een verbod op gebruik van chemische wapens.
Volgens de Russische president is een bevriezing niet geheel in overeenstemming met wat de Sowjet-Unie nastreeft, maar ligt het idee niet ver van het Russische standpunt af.



Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko tiidens het uitswreken van zijn rede voor de speciale AV over ontwapening.

In zijn eigen rede oefende minister Gromyko felle kritiek uit op de Amerikaanse regering die hij ervan beschuldigde de wetenschappelijke en technologische vooruitgang in de VS ,.in een militair uniform', te hebben geperst.
Met betrekking tot de onderhandelingen over een vermindering van strategische wapens (START) zei de Sowjet-minister het zeer belangrijk te achten dat men van begin af aan de juiste toon vindt. ..Het zou een grote fout zijn om te denken dat de Sowjet-Unie haar hand uitsteekt en om onderhandelingen smeekt". aldus Gromyko.

Rede president *Reagan*

De Amerikaanse president Ronald Reagan sprak de speciale AV toe op 17 juni. In zijn rede beschuldigde Reagan de Sowjet-Unie ervan door ,,agressie en steun aan geweld over de hele wereld" het vertrouwen te hebben uitgehold, dat voor wapenoverleg vereist is.

Ter gelegenheid van Reagans rede waren in het

gebouw van de VN extreem scherpe veiligheidsmaatregelen genomen. De president zelf droeg onzichtbaar onder overhemd en jasje een kogelvrij vest, terwijl hij achter een scherm van pantserglas stond. Bovendien hadden voor het podium twee agenten van de Amerikaanse geheime dienst plaatsgenomen die de leden van de Libische delegatie in de gaten moesten houden.
Eerder in 1382 heeft de regering in Washingtori de Libische leider Gaddafi ervan beschuldigd een moordaanslag op Reagan te beramen.

In tegenstelling tot de Sowjet-Unie hebben de Verenigde Staten geen territoriale ambities, verzekerde de Amerikaanse president de deelnemers aan de ontwapeningsconferentie. „Wij bezetten geen landen en wij hebben geen muren gebouwd om ons volk op te sluiten", aldus Reagan.

Tegelijkertijd stelde hij in zijn rede voor een internationale conferentie over militaire uitgaven te beleggen. De Sowjet-Unie riep hij op in goede trouw mee te doen en samen met de Amerikanen de wereld te informeren over de financiële middelen die aan de strijdkrachten worden toegekend.

Voorts beschuldigde Reagan de SU ervan de internationale vredesbeweging te manipuleren. Ook zou Moskou internationale overeenkomsten schenden door biologische wapens in Afghanistan en Zuidoost-Azie te gebruiken. Reagan: .,het gebruik van chemische en biologische wapens wordt al sinds lang door beschaafde volkeren met afkeer veroordeeld. Recente gebeurtenissen onderstrepen de behoefte aan een werkelijk effectief en verifieerbaar verdrag over chemische wapens".
Van haar kant is de Amerikaanse regering bereid stappen te doen die naar verifieerbare wapenvermindering moeten leiden. In dit verband riep Reagan op .,de vredesagenda" te steunen die hij heeft opgesteld, zoals het weghalen van alle raketten voor de middellange afstand uit Europa, een vermindering van NAVO- en Warschaupact-troepen in Midden-Europa en het terugbrengen met één derde van kernkoppen voor intercontinentale raketten. „Wij dringen er bij de Sowjet-Unie op aan zich met ons bij deze speurtocht aan te sluiten", aldus de Amerikaanse president.
Daarentegen ging Reagan niet in op de boodschap van zijn Russische collega Leonid Brezjnew waarin deze heeft laten weten dat de Sowjet-Unie niet als eerste kernwapens zal gebruiken.
Reagan merkte alleen op dat er meer nodig is dan alleen woorden en „lege beloftes". voordat men bij het streven naar echte wapenbeheersing vooruitgang kan boeken.



De Amerikaanse president Reagan voor de speciale AV.

Enkele andere bijdragen aan het debat

Gedurende het tweede debat was de AV toegesproken door vier staatshoofden (onder wie president Reagan, als boven vermeld), 14 regeringsleiders en 55 ministers van buitenlandse zaken. Uit de verschillende bijdragen volgt hierna een selectie.

Ali Akbar Velayati, de minister van buitenlandse zaken van Iran, die de AV op 8 juni toesprak, beschuldigde zowel de VS als de SU ervan de spanningen in de wereld op te voeren en in grote hoeveelheden wapens te verkopen aan landen van de Derde Wereld, die zich bedreigd voelden. Hij stelde de rhetorische vraag, wanneer in recente tijden de VS en de SU één enkele kogel tegen elkaar hadden afgevuurd.

De toenmalige premier van Zweden, **Thorbjörn Fälldin,** herhaalde het verlangen van zijn regering. dat de twee supermogendheden het voortouw zouden nemen bij het beginnen van een reëel proces van ontwapening en hij drong er bij hen op aan een overeenkomst te bereiken m.b.t.een bevriezing van de arsenalen met nucleaire wapens en het aantal transportmiddelen voor deze wapens.

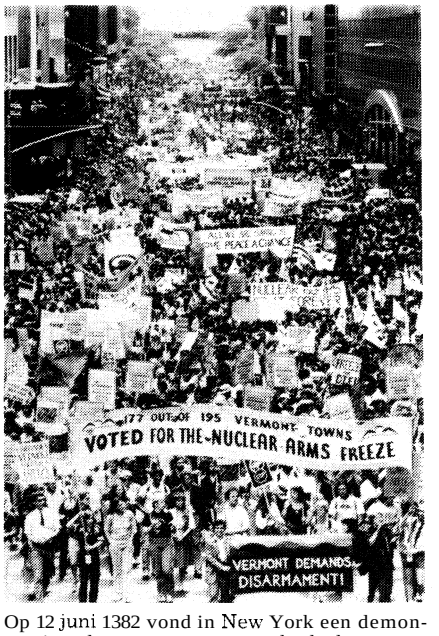
Zenko Suzuki, op dat moment premier van Japan. zei op 8 juni, dat de naties van de wereld vast zaten in een vicieuze cirkel. omdat zij hun veiligheid uitsluitend probeerden te waarborgen door hun bewapening te vergroten. waarmee zij het onderlinge wantrouwen weer vermeerderden. Aangezien de internationale vrede en veiligheid worden gehandhaafd door het machtsevenwicht moeten wij beginnen met het verlagen, al is het beetje bij beetje. van het niveau van dit machtsevenwicht. naarmate wij ons bewegen in de richting van ontwapening.

De toenmalige Ierse premier. **Charles Haughey,** bepleitte op 11 juni een stap-voor-stap benadering van ontwapening, waar binnen plaats moest zijn voor overeenkomsten tussen de nucleaire mogendheden over het niet als eerste inzetten van kernwapens: een bevriezing van de aantallen van deze wapens voor een beginperiode van twee jaar. waarbij dit moratorium jaar voor jaar verlengd kon worden, terwijl tegelijkertijd in de internationale besprekingen over de vermindering van strategische wapens reële en omvangrijke ontwapeningsmaatregelen zouden worden uitgewerkt; een omvattend verdrag over een verbod op kernproeven: en de ratificatie van het SALT-11-verdrag.

Huang Hua, minister van buitenlandse zaken van China, verklaarde op dezelfde dag, dat, als de twee supermogendheden het initiatief zouden nemen bij het stopzetten van het beproeven, verbeteren en produceren van kernwapens en deze in aantal met 50% zouden verminderen, China bereid zou zijn om. te zamen met de andere kernmogendheden, de ontwikkeling en produktie van kernwapens stop te zetten, deze in aantal te verminderen en uiteindelijk geheel af te schaffen.
Verder zei hij, dat in het verleden beide supermogendheden herhaaldelijk huri bereidheid tot ontwapening hadden uitgesproken, maar dat in werkelijkheid beide uit waren op het bereiken van suprematie. Hij meende, dat de twee supermogendheden vooroo moesten looen bii het verminderen van zowel nucleaire als conventionele wapens, en dat pas daarna andere staten, die militair van betekenis zijn, zich in dit proces bij hen zouden dienen te voegen. Hij zei ook nog, dat China niet beschikte over de middelen om in enigerlei wapenwedloop deel te nemen en daar ook de behoefte niet voor gevoelde. De wapens van China, met inbegrip van de kernwapens. waren uitsluitend bestemd voor zelfverdediging tegen buitenlandse agressie.

De Franse minister van buitenlandse zaken, **Claude Cheysson,** zei. dat er drie realistische prioriteiten waren: een vermindering van nucleaire overbewapening; de eliminatie van destabiliserende factoren, voortvloeiend uit de technologische ontwikkeling: en de vermindering van conventionele onevenwichtigheden in Europa. De hoogste prioriteit moest naar zijn oordeel gegeven worden aan de deescalatie van de nucleaire wapenwedloop van de supermogendheden. Totdat de balans van de krachten van de supermogendheden verlaagd was kon Frankriik er niet aan denken om deel te nemen. direct of indirect. aan internationale onderhandelingen, die voor het ogenblik bilateraal moesten blijven. Frankrijk kon zichzelf alleen maar tegen enorm sirperieure krachten beschermen d.m.v. nucleaire afschrikking, aldus Cheysson.

Helmut Schmidt, toen de Westduitse bondskanselier, die de AV toesprak op 14 juni, vestigde de aandacht op recente demonstraties tegen kernwapens in zijn land en die van t ee dagen tevoren in New York en zei. dat jong en oud stem gaven aan hun angst voor een verschrikkelijke en excessieve opeenhoping van wapens en een ..overkill", die niet meer in redelijkheid kon worden verklaard. Hij zei zich ervan bewust te zijn, dat een reductie van de wapenarsenalen niet via plebiscieten te bereiken was en dat de grote doorbraak, die het oorlogsgevaar eens en voor al zou elimineren, een gevaarlijke illusie bleef.
Voorts zei Schmidt, dat ieder redelijk mens moest erkennen. dat eenzijdige ontwapening gevaarlijk was, omdat die de deur openzette voor druk door andere mogendheden. Niettemin. zo zei hij. moeten wij niet de grote en positieve morele kracht onderschatten, die voortkomt uit de beweging voor effectieve ontwape-



Op 12 juni 1382 vond in New York een demonstratie plaats, waaraan werd deelgenomen door, volgens de organisatoren, 800.000 personen en. volgens de politie. door 500.000 mensen. De demonstranten verlangden, dat de VS en de SU onderhandelingen zouden beginnen over een bevriezing van de nucleaire bewapening op het bestaande niveau.

ning. Wij moeten niet degenen, die deze beweging ondersteunen, eenvoudigweg negeren als amateurs, die het aan voldoende kennis van zaken ontbreekt. In plaats daarvan moeten wij de drijvende kracht. die zich gemanifesteerd heeft in de onrust van veel van onze medeburgers opvatten als een motivatie en een morele verplichting voor ons zelf.

Menahem Begin, de Israelische premier. sprak op 18 juni in de AV. Vertegenwoordigers van twee derde van de lidstaten verlieten toen het auditorium uit protest tegen de recente Israëlische inval in Libanon.
Begin noemde pacifisme een mooi idee, dat in werkelijkheid een provocatie tot agressie, onderwerping en vernietiging was in een wereld van agressief totalitarisme. Hij noemde zelfverdediging het heiligste recht en de heiligste plicht van de mens.

De Canadese premier **Pierre Trudeau** stelde. dat een belofte, als gedaan door de SU om niet als eerste kernwapens in te zetten het Handvest van de VN devalueerde. waarin immers alle gebruik van geweld. anders dan in zelfverdediging, verboden werd. Hij waarschuwde de SU, dat zij een ernstige misrekening beging, ais zij vertrouwde op de anti-nucleaire betogingen in Europa en Noord-Amerika, en hij verklaarde, dat de onderhandelingspositie van de NAVO in genen dele was verzwakt.
Trudeau bepleitte een bevriezing voor nieuwe wapens en een substantiele vermindering van de bestaande wapens. Ook toonde hij zich voorstander van het sluiten van de sluipgaten in het uit 1966 daterende verdrag. dat het installeren van massadestructiewapens in de ruimte verbiedt. Hij merkte in dit verband op. dat het verdrag tegen satellieten gerichte wapens en laserwapens tegen raketten toestaat. en daarom riep hij op tot een verbod op alle wapens in de ruimte.

Margaret Thatcher, de Britse premier. hield op **23** juni voor de AV een rede, waarin zij het als het centrale doel van de bijeenkomst aanduidde de vrede te bewaren met vrijheid en gerechtigheid. Als wapenbeheersing hielp een dergelijke vrede te bewaren, moest die met kracht worden nagestreefd. Echter, als wapenbeheersing op zodanige wijze werd toegepast, dat zij schadelijk voor de vrede was, moesten wij ons daartegen verzetten. In het verleden hadden zich verschillende gelegenheden voorgedaan, waarin het kennis hebben of vermoeden van militaire zwakte bij de tegenstander een minstens even grote oorzaak van oorlog was als militaire sterkte. Mevr. Thatcher erkende. dat nucleaire oorlog irrationeel zou zijn. Maar nucleaire wapens zijn succesvol, voor zover zij oorlog verhinderen en gedurende 37 jaar hebben nucleaire wapens de vrede tussen Oost en West gehandhaafd.

AV beëindigd zonder concreet resultaat

De tweede bijzondere Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is op 10 juli 1982 beëindigd zonder dat zij een concreet resultaat heeft opgeleverd. Dat heeft de AV aan het slot zelf in een rapport vastgelegd.
Het rapport was opgesteld door voorzitter Ismat Kittani en werd bij meerderheid aangenomen.
De vergadering is er niet in geslaagd om een algeheel programma voor ontwapening op te stellen dat in de toekomst zou kunnen dienen als leidraad bij alle ontwapeningsbesprekingen, zoals veel deelnemers hadden gewenst.

WEST-EUROPA

FRANKRIJK

TERRORISTISCHE AANSLAGEN EN ONTWIKKELINGEN M.B.T. DE BINNENLANDSE VEILIGHEID (vervolg)

Op 21 augustus 1982 werden twee personen van de explosievendienst gedood toen zij op de avenue de La Bourdonnais in Parijs een bom onschadelijk wilden maken.
Het huis waarvoor de bom was geplaatst werd bewoond door verscheidene personeelsleden van de Amerikaanse ambassade. De handelsattaché, Roderick Grant, bewoonde een naburig pand. Zijn auto had die ochtend op de plaats van de ontpioffing gestaan.
Men veronderstelde, dat de bom onder Grants auto had gelegen en daar misschien zelfs aan was bevestigd, maar op de een of andere manier was blijven liggen toen Grant wegreed.
Eén van de agenten van de explosievendienst was onmiddellijk dood. De ander, die zwaar werd gewond, stierf in de nacht van 5-6 september.
Nog voordat de bomaanslag bekend was gemaakt, kreeg het Franse persbureau AFP een telefoontje van een man die zei, de aanslag te hebben gepleegd, en die voorgaf, Jean-Marc Rouillan te zijn, de voortvluchtige leider van de op 18 augustus verboden terroristengroep Action Directe. Later kwam er bij het AFP echter een ander, anoniem telefoontje binnen, waarbij gemeld werd dat Action Directe niets met de aanslag te maken had. Weer later werd de aanslag opgeëist door de Libanese gewapende revolutionaire fractie. (FARL). Dit achtte de politie ook het meest waarschijnlijk.

FLNC kondigt hervatting gewapende strijd aan

Op 24 augustus maakte het Corsicaanse bevrijdingsfront FLNC. die de verantwoordelijkheid had opgeëist voor 99 aanslagen in de nacht van 19-20 augustus, officieel bekend dat zij de gewapende strijd had hervat.
In een verklaring liet het front weten dat Parijs de in 1981 gedane beloften voor grotere autonomie voor Corsica niet was nagekomen en dat daarom „het bestand wordt beëindigd". „We hebben het spel een jaar lang loyaal meegespeeld", aldus de verklaring. „Maar de Franse staat weigert het probleem van de Corsicaanse natie aan te pakken. Het kolonialisme gaat door. Het bestand is geëindigd."
De 99 bomaanslagen vonden plaats enkele uren voordat de Corsicaanse assemblée, het op 8 augustus gekozen regionale parlement, bijeen zou komen voor de verkiezing van haar voorzitter.

Arrestatie drie leren in Vincennes

Op 28 augustus arresteerde de „Groep interventie van de nationale gendarmerie" (GIGN) in Vincennes drie Ieren. Volgens een verklaring van het Elysée was er sprake van „belangrijke arrestaties op het gebied van het internationale terrorisme". Onderzoek door de politie leek dit echter niet te rechtvaardigen.
De drie Ieren waren Michael Plunkett, Stephan King en Mary Reid.

Arrestatie Italiaan Scalzone

Op 29 augustus arresteerde de criminele brigade op verzoek van Italië, Oreste Scalzone. die door de Italiaanse politie werd gezocht voor moord, gewapende overval en wapensmokkel. Scalzone had in Frankrijk een verblijfsvergunning voor de maand juli.
Scalzone was in de jaren zestig een linkse studentenleider. Later werd hij leider van de extreem-linkse Autonomie Arbeiders. In 1977 werd hij voor moordaanslagen in Milaan en Seveso gezocht.
Op 7 april 1979 werd hij in Italië gearresteerd, maar hij moest worden vrijgelaten omdat de bewijzen tegen hem ontoereikend waren.

Bomontploffing in auto Israëlische diplomaat

Op 17 september ontplofte voor het lyceum Carnot aan de rue Cardinet te Parijs een bom in de auto van de Israëlische diplomaat Amos Man-El. De auto stond geparkeerd bij het bureau voor militaire aankopen van de Israëlische ambassade. Bij de ontploffing raakten 51 personen gewond. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door de FARL.

Twee leiders *Action* Directe gearresteerd

Nadat de politie op 17 september twee belangrijke wapenopslagplaatsen van Action Directe had ontdekt en 13 vermoedelijke Action Directe-leden had opgepakt, van wie er drie werden vastgehouden, arresteerde zij op 12 oktober voor de bagagekluizen van het Gare du Nord twee leidende figuren van deze terroristische groepering.
Uit de documenten die de 29-jarige, al lang gezochte, Frédéric Oriach uit een kluis wilde halen, bleek volgens de staatssecretaris voor de openbare veiligheid, Franceschi, dat AD „organisatorisch en tactisch werd gesteund

door pro-Palestijnse en anti-zionistische internationale terreurorganisaties".
Volgens de politie bleek uit de documenten dat Action Directe rechtstreeks was betrokken bij minstens vier anti-Amerikaanse en anti-Israëlische bomaanslagen in Parijs, waaronder die op de avenue de La Bourdonnais op 21 augustus en die voor het Lycée Carnot op 17 september.
Oriach die lid was geweest van de inmiddels verdwenen linkse terreurorganisatie NAPAP (Noyaux armés pour l'autonomie populaire), de gewapende kernen voor de volksautonomie, was samen met twee medeplichtigen in 1978 veroordeeld tot zeven jaar, in 1980 vervroegd vrijgelaten, weer gearresteerd doch werd in september 1981 op vrije voeten gesteld in het kader van de door president Mitterrand bevolen amnestie.
Het andere Action Directe-lid dat door de politie werd gearresteerd was Christian Gauzens.
Op 16 oktober meldde Le Monde dat, ondanks verklaringen van Franceschi, het nog niet bewezen was dat er banden bestonden tussen Action Directe en de Palestijnen.

Uitbreiding visumplicht

Op 24 oktober maakte staatssecretaris voor de openbare veiligheid Franceschi bekend, dat reizigers uit alle Latijns-Amerikaanse landen m.i.v. 1 november een visum moesten hebben om Frankrijk binnen te komen, zelfs al betrof het een toeristisch bezoek.
Deze maatregel had vooral betrekking op reizigers uit Argentinië, Brazilië, Columbia en Mexico, die vóór die tijd zonder enige formaliteit naar Frankrijk hadden kunnen reizen.
De maatregel zou, zo zei Franceschi, in de toekomst ook worden uitgebreid tot andere landen.
Verder kondigde hij aan dat de grenscontroles verscherpt zouden worden en dat de politiesterkte in de lucht en aan de grenzen van 2800 op 4170 personen gebracht zou worden.

Minister van justitie *Badinter* wil Europees Hof voor terreur

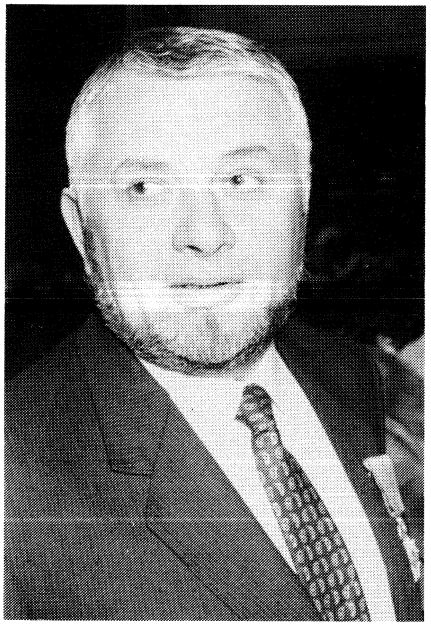
Op 25 oktober verwierpen de Europese ministers van justitie een Frans voorstel om een Europees Hof op te richten ter berechting van terreurdaden.
België, Italië, Engeland en Nederland hadden zich krachtig tegen dit voorstel verzet, zo verklaarde de Nederlandse minister van justitie, De Ruiter, op 25 oktober in Luxemburg.
Minister Badinter had tijdens een bijeenkomst van de Europese ministers van justitie zijn voorstel uitvoerig toegelicht. Hij verklaarde, dat de nationale rechters niet in staat waren de internationale criminaliteit te berechten. Bovendien wilde hij voorkomen, dat als een land een verdachte van terreurdaden niet vervolgde en ook niet uitleverde een terrorist niet berecht zou worden. Voor dergelijke gevallen zou een Europees gerechtshof bevoegd moeten zijn, zo meende de Franse regering.
De Europese ministers van justitie konden een dergelijke redenering niet volgen. Zij benadrukten, dat de bestrijding van terrorisme en criminaliteit internationale samenwerking vergde.
Daarvoor bestonden echter reeds instrumenten als het Europese uitleveringsverdrag, het verdrag voor de bestrijding van terrorisme van de Raad van Europa, en het toepassingsverdrag van Dublin. De Franse minister had deze verdragen echter als ontoereikend van de hand gewezen.
De ministers van justitie van de andere EG-landen hadden er bij Frankrijk op aangedrongen vooral mee te werken aan de verdere ontwikkeling van deze verdragen. Minister De Ruiter vond het opvallend, dat Frankrijk juist deze verdragen afwees om dan binnen het kader van de Europese politieke samenwerking iets anders op te zetten. ,,Hetis een heilloze weg om wat je kunt doen niet te doen en daarvoor iets in de plaats zet, waarvan het hoogst onzeker is of het werkt", aldus De Ruiter.

Nieuw uitleveringsbeleid

Op 10 november maakte minister van justitie Badinter bekend dat de regering voortaan personen zou uitleveren die een politiek delict hadden begaan en zich daarbij van ,,onacceptabele" middelen hadden bediend. Aan het recht op asiel werd evenwel niet getornd. zo verklaarde de minister.

Regering verbiedt FLNC. Broussard ,,gedelegeerd commissaris van de republiek voor de politie"

Met zeven nieuwe aanslagen op 28 december kwam het totale aantal aanslagen op Corsica in 1982 op ongeveer 800. Bijna de helft hiervan was officieel opgeëist door het FLNC, het nationale Corsicaanse bevrijdingsfront.
Op 5 januari 1983 besloot de regering de strijd tegen het geweld op het eiland aan te binden en verbood zij het FLNC.
Het besluit werd genomen nadat het front op 27 december 1982 had aangekondigd ,,een revolutiebelasting" te zullen heffen die moest worden betaald door eilandbewoners die niet van Corsicaanse afkomst waren. Deze niet-autochtonen ,,profiteren" volgens het FLNC van de ,,kolonisatie van het eiland".
Verder wilde de regering een betere coördinatie tussen de gendarmerie en de politie op Corsica. Minister van defensie Charles Hernu kondigde een ,,structurele reorganisatie van de nationale gendarmerie" op Corsica aan en binnen de politie werden zes nieuwe commissarissen van politie benoemd.
Onder hen was één van de bekendste politiemannen van Frankrijk, Robert Broussard, die tot dan toe technisch adviseur belast met de coördinatie ,,inlichtingen- centrale recherche" in het kabinet van de staatssecretaris voor de openbare veiligheid was geweest.
Broussard werd ,,gedelegeerd commissaris van de republiek voor de politie". maar geen prefect van Corsica.
Het verbieden van het FLNC was gebaseerd op een wet van 1936 waarbij (para) militaire groeperingen werden verboden. Op grond van die wet was nu ook het lidmaatschap van het FLNC een misdrijf.


Robert Broussard

Op 2 januari had president Mitterrand in een interview al gezegd dat er ten aanzien van Corsica geen ,,compromis" bestond en dat alles gedaan zou worden om een einde aan het geweld op het eiland te maken.

Affaire-Tanase

Op 31 augustus 1982 onthulde Virgil



De Roemeense schrijver Virgil Tanase (m.) tijdens de persconferentie op 31 augustus 1982. Rechts van hem het lid van de Roemeense inlichtingendienst „monsieur Z", die de opdracht had gekregen om de Roemeense dissidente schrijver te vermoorden.

Tanase, een Frans schrijver van Roemeense afkomst, die sinds 20 mei werd vermist en van wie werd aangenomen dat hij door de Roemeense geheime dienst was ontvoerd en vermoord, op een persconferentie dat zijn ontvoering in scene was gezet door de Franse contraspionagedienst DST (Direction de la surveillance du territoire) teneinde een Roemeense geheime agent, die van de Roemeense president Ceaucescu de opdracht gekregen had hem te vermoorden maar die naar de Fransen was overgelopen, te dekken.

De Roemeense geheime agent die Tanase had moeten laten ontvoeren en die de eveneens in Parijs woonachtige schrijver Paul Goma had moeten vermoorden, was al aan het begin van zijn opdracht naar de Franse binnenlandse veiligheidsdienst (DST) overgelopen. Hij had samen met de Fransen een scenario opgezet dat overtuigend was voor zijn Roemeense opdrachtgevers. Nadat hij zijn gezin uit Roemenië had geloodst had hij in zijn land zelfs op 23 augustus een van de hoogste onderscheidingen gekregen voor bewezen diensten.

Over de affaire-Tanase schreef Jacqueline Wesselius in De *Volkskrant* van 1 sept. 1982 o.m. het volgende:

Het begon allemaal in het begin van 1982. Virgil Tanase. de schrijver in kwestie. publiceerde in het Franse maandblad Actuel een uiterst fel pamflet over de Roemeense president. „Ceauscescu de Eerste, koning der communisten" werd daarin zowel belachelijk gemaakt als aangevallen. Tevens kwam Tanase met informatie over Ceauscescu's vriendjes- (en familie-) politiek, over de bijna onvoorstelbare wijze waarop de Roemenen onder de duim worden gehouden. over martelingen, „verdwijningen", over het eveneens desastreuze economische beleid van Boekarest.

Tanase is niet de enige Roemeen die uit de school klapt. In Frankrijk woont nog een uit dat land afkomstige schrijver, Paul Goma. die een boek in voorbereiding had (het is inmiddels uitgekomen onder de titel „Chiens de mort") over de onmenselijke „opvoedingskampen" in Roemenie. Ceauscescu vond dat wat teveel van het goede en het oordeel viel: zowel Tanase als Goma moesten naar de andere wereld geholpen worden.

Goma – van wie bekend is dat hij een zwakke gezondheid heeft – zou aan een hartverlamming overlijden. Tanase, met zijn 37 jaar een stuk jonger en kerngezond, moest ontvoerd worden – door Frans geboefte. dat maar moest zien hoe het Tanase aan zijn eind bracht. De Roemenen wilden in dat stadium niets meer met de zaak te maken hebben.

Voordat echter Tanase en Goma door het „noodlot" getroffen konden worden, deed zich een andere gebeurtenis voor. Een kleine, onopvallende man met een zwarte baard, wiens uiterlijk hem in niets onderscheidde van een Franse PTT-beambte, meldde zich bij de DST, een van de Franse contraspionagediensten.

„Ik heb er drie weken over gedaan om erachter te komen. bij welke inlichtingendienst ik zijn moest," zei „monsieur Z" op 31 augustus tijdens een. samen met Tanase en Goma gegeven. persconferentit.

De kleine, tengere. kleurloze „monsieur Z" is niemand anders dan de Roemeense James Bond, die Tanase en Goma moest vermoorden. Met de DST kwam hij een soort ruil overeen: hij en zijn familie mochten naar Frankrijk uitwijken, en zo lang dat nog niet zover was, zou hij voor dubbelspion spelen, de Fransen inlichtingen verschaffen en tegenover de Roemenen net doen of hij zich van zijn taak kweet.

Met Goma was dat niet zo moeilijk. ..Monsieur Z" moest hem gif toedienen, een speciaal soort gif, dat een hartverlamming veroorzaakt en geen sporen achterlaat. Daarvoor had „monsieur Z" nog een bijzondere „vulpen" (evenals het gif nu in het bezit van de DST), waarmee hij het spul, bijvoorbeeld tijdens een cocktail, in Goma's glas kon spuiten. Alleen kwam er daarna. jammer genoeg" een onhandig persoon die het glas omwierp. Monsieur Z had een jaar om het nog eens te proberen.

Alles kon echter niet constant misgaan en Virgil Tanase nioest verdwijnen. Dat gebeurde op **20** mei. op klaarlichte dag. vlakbij zijn huis, bij de Bastille in Parijs. En door de Franse contraspionagedienst DST. Verscheidene getuigen legden verklaringen af. De volgende dag ging mevrouw Tanase op het politiebureau aangifte doen van de verdwijning van haar man – die intussen lang en breed in Bretagne zat, waar ze zich na verloop van tijd bij hem voegde.

Het bleek wat lastig om de politie-inspecteur van het wijkbureau te overtuigen. Mevrouw Tanase was tamelijk .,hard" ondervraagd, onthulde haar echtgenoot op 31 augustus. Nog lastiger werd het toen een rechter-commissaris zich met de zaak ging bemoeien – want zelfs het ministerie van Justitie wist van niets.

Op 9 juni gaf president Mitterrand een persconferentie, waarbij ook zijn voorgcnorncn reis naar Roemenië en Tanase's verdwijning te berde gebracht werden. Mitterrands antwoord is – achteraf beschouwd – van een prachtige dubbelzinnigheid: „Als aangetoond zou worden – tragische hypothese – dat Tanase verdwenen is om niet meer te voorschijn te komen, dan zou dat de aard van de betrekkingen tussen Roemenie en Frankrijk ernstig beinvloeden."

Dezelfde dag werd op het Elysée al gemompeld. dat Tanase „in de handen van de Franse flics" was. Maar een maand later (op 27 juli – red. KHA) zegde Mitterrand zijn reis naar Roemenie af. Zou de ,.tragische hypothese" dan toch bewaarheid zijn?

Op **30** augustus gonsde het ineens door Parijs: Tanase is gevonden. En op 31 augustus kwam het dagblad Le Matin rnet het hele onthullende verhaal. Net iets te vroeg, vonden Tanase, Goma en hun nieuwe vriend, ,,monsieur Z".

De moeder van de laatste is nog in Roemenië en die van Tanase had ook maar op het nippertje, op 31 augustus om twaalf uur, het vliegtuig kunnen nemen. De Roemeense ambassade in Parijs heeft het hele verhaal als een ,,fabeltje" afgedaan. Boekarest zwijgt.

GAULLISTISCHE ORDEDIENST SAC OPGEHEVEN

Op 28 juli 1982 besloot de regering de beruchte gaullistische ordedienst SAC (Service d'Action Civique) op te heffen. De SAC, die in 1958 was opgericht door de gaullist Pierre Debizet, was in de loop der jaren verwikkeld geweest in een reeks politieke en criminele schandalen.

Het besluit werd genomen op grond van de wet van 10 januari 1936, die ook was toegepast bij de opheffing van Ac-



Pierre Debizet, de oprichter van de op **28** juli 1982 verboden gaullistische ordedienst SAC.

tion Directe (pag. 23511) en het FLNC (zie hiervoor).
Het besluit tot opheffing kwam iets meer dan een jaar na het bloedbad in het dorp Auriol bij Marseille. Hierbij werden zes mensen, onder wie de regionale leider van de SAC, Jacques Massié, vermoord (pag. 302-1982).
De socialisten hadden voor de verkiezingen beloofd dat de SAC opgedoekt zou worden. De moordpartij in Auriol was dan ook aanleiding geweest voor de instelling van een parlementaire onderzoekscommissie. Deze bracht echter, na negen maanden werk, weinig nieuwe feiten aan het licht.
Volgens deze commissie had de SAC 8.000 tot 10.000 leden, ,,van wie minstens de helft lid is van de RPR", de neo-Gaullistische beweging van de Parijse burgemeester Jacques Chirac.

AFSCHAFFING VAN DE „PERMANENTE RECHTBANKEN VAN DE STRIJDKRACHTEN"

Op 30 juni 1982 nam de Assemblée nationale (de Franse Tweede Kamer) een wetsontwerp aan dat voorzag in de afschaffing van de ,,permanente rechtbanken van de strijdkrachten" (TPFA),de tribunaux permanents des forces armées.
De afschaffing van de TPFA betekende echter nog niet, dat een militair die van een misdrijf verdacht werd, net als iedere burger in dat geval, voor een gewone rechter kwam. Voor tijdens de dienst gepleegde misdrijven zouden speciale rechtbankafdelingen in 't leven worden geroepen, met regels die toch nog enigszins van de gewone bleven afwijken.
Bij de militaire rechtbanken zoals die tot dan toe bestonden, werd een bijzondere rechtspraak gebezigd, die vaak ,,clandestien" was genoemd, waar andere regels en zelfs wetten golden dan voor gewone burgers.

WET OP „DE LAATSTE GEVOLGEN VAN DE ALGERIJNSE OORLOG" DOOR PARLEMENT AANGENOMEN NADAT DE REGERING DE VERTROUWENSVRAAG HAD GESTELD

Op 24 november 1982 werd de wet op ,,de laatste gevolgen van de Algerijnse oorlog" als door het parlement aangenomen beschouwd, nadat premier Mauroy op 23 november de vertrouwenskwestie had gesteld op grond van artikel 49 alinea 3 van de grondwet. Dit artikel hield in dat het parlement zijn vertrouwen had uitgesproken als er binnen 24 uur geen motie van wantrouwen werd ingediend, gesteund door de meerderheid van het parlement.
De vertrouwensvraag was gesteld nadat de socialistische fractie – met steun van de communisten – tegen de uitdrukkelijke wens van de regering in op 22 oktober een amendement had doen aannemen dat acht generaals, die twintig jaar geleden tegen de Gaulle rebelleerden om Algerije voor Frankrijk te redden, uitsloot van het beoogde eerherstel voor alle gestraften. De Senaat had vervolgens op 17 november, met steun van de socialisten, het amendement weer geschrapt.
Het amendement was een initiatief van Pierre Joxe, de fractievoorzitter van de socialisten in het parlement.
Het *NRC/H'blad* tekende op 24 november hierbij o.m. het volgende aan:

De socialistische fractie onder Joxe had zich verzet tegen het wetsontwerp waarbij acht generaals van de OAS (Organisation de l'Armée Secrète) die 20 jaar geleden een opstand tegen president de Gaulle ontketenden omdat zij tegen de Algerijnse onafhankelijkheid waren, nu in hun rang en dus pensioenrechten worden hersteld. Gratie kregen zij al in 1974. (...)
Het is de eerste keer in de geschiedenis van de Vijfde Republiek dat een regering de vertrouwensvraag tegen haar eigen meerderheid gebruikt sinds de directe verkiezing van het Europese Parlement tegen de wil van de gaullisten in 1974 werd afgedwongen.
De socialisten en Mitterrand hadden zich vroeger altijd verzet tegen deze ,,ondemocratische" methodes, waartoe de regering door de grondwet in staat wordt gesteld.
Wat nu een ,,compromis" wordt genoemd om het gezicht van de regering en haar meerderheid te redden, is in feite een nederlaag voor de socialistische fractie. Het symboliseert ook het feit dat de president in de Vijfde Republiek het laatste woord heeft.
Het conflict ontstond zeker ook omdat Joxes vader hoofdonderhandelaar was bij de vredesonderhandelingen met de Algerijnen in Evian en door de OAS ter dood was veroordeeld. Bovendien werden vele jonge socialisten juist politiek actief tijdens de strijd voor de Algerijnse onafhankelijkheid.
Maar op de achtergrond staat een conflict dat al op het Congres van Metz drie jaar geleden bleek tussen de harde socialist en marxist Joxe, die zich toen opstelde aan de kant van Mitterrand, tegen de sociaal-democraat Mauroy die toen Mitterrands rivaal Rocard verdedigde.
In de ogen van Joxe is het eerherstel voor de opstandige generaals bovendien een teken dat Mitterrand rechts en centrum-rechts wil verzoenen met zijn politiek en dreigt in de toekomst aan die kant politieke steun te zoeken.
Het verzet van de socialisten is een waarschuwing dat dit onaanvaardbaar is voor de partij.
Daarbij komt dan nog de ontevredenheid van veel socialisten over de ommekeer in de sociaaleconomische politiek naar een soberheid a la Barre en Giscard, de vorige regeringsploeg.

VERKIEZINGEN OP CORSICA. PROSPER ALFONSI GEKOZEN TOT VOORZITTER REGIONALE ASSEMBLEE

Nadat het wetsontwerp dat de bevoegdheden regelde van de regio Corsica op 23 juli 1982 door de Nationale Vergadering (het Franse parlement) was aangenomen, ging op 26 juli de campagne van start voor de verkiezingen van 8 augustus (op 5 februari 1982 was het parlement definitief akkoord gegaan met een speciaal statuut voor Corsica in het kader van de decentralisatie-pag. 22413-1982).
Er moest een 61 leden tellende regionale assemblee gekozen worden op basis van evenredige vertegenwoordiging. Voor de 61 zetels hadden zich in totaal 3.037 personen, verdeeld over 17 lijsten, kandidaat gesteld.
Op 10 augustus werden in Ajaccio de definitieve verkiezingsuitslagen bekend gemaakt. Het aantal kiesgerechtigden bedroeg 200.855. Van hen gingen 137.642 naar de stembus. Het percentage thuisblijvers bedroeg 31,47. Het totaal aantal geldig uitgebrachte stemmen was 136.063.
Grote winnaar van de verkiezingen was de rechtse Rassemblement pour la Corse dans l'unité nationale (gaullisten, giscardisten en bonapartisten) geleid door Jean-Paul de Rocca Serra met 19 zetels.
De Action pour la Corse nouvelle (communisten) behaalde 7 zetels, evenals de Unione di u populu corsu (UPC), autonomisten, van Edmond Simeoni en de Mouvement des radicaux de gauche pour une région démocratique (links-radicalen) van Prosper Alfonsi.
De Union régionale pour le progrés (dissidente giscardisten) van José Rossi behaalde 6 zetels. Unité et démocratie (links-radicalen) onder leiding van Nicolas Alfonsi beschikte na de verkiezingen over 4 zetels, de Parti socialiste (socialisten) met Ange Pantaloni over 3 zetels en de partij ter verdediging van de belangen van Corsica (gaullisten en anders rechts) aangevoerd door Jean Colonna over 2 zetels.
Daarnaast waren er nog zes partijen die elk één zetel behaalden in de regionale assemblee van Corsica, waaronder de Partitu populare corsu (PPC), autonomisten, onder leiding van Dominique Alfonsi.
Deze verkiezingsuitslag werd door E. G. Lachman in het *NRC/H'blad* (9-8 als volgt toegelicht:

De Corsicaanse autonomisten van Edmond Simeoni zijn de scheidsrechters geworden van de politiek op het roerige eiland. Hun stem zal de doorslag geven bij de keuze van de machtige voorzitter der regionale staten.
Dat lijkt het belangrijkste resultaat van de verkiezingen voor de Corsicaanse regionale assemblee die op 8 aug. zijn gehouden. Daarbij wonnen de autonomisten, die voor het eerst meededen, acht van de 61 zetels terwijl noch links (25 zetels) noch rechts (28 zetels) een meerderheid haalde.
De verkiezingen waren de eerste van deze aard voor een regionale assemblee die in het kader van de decentralisatie de uitvoerende macht overneemt van de door Parijs benoemde prefecten en de regio's op die manier meer zelfbestuur geeft. In de rest van het land worden dit soort verkiezingen pas in 1984 gehouden.
De opkomst was 68,44% (68,53% – red.-KHA), even groot als voor de presidentsverkiezingen, ofschoon gisteren het jachtseizoen op wilde

zwijnen begon en de warmte en de vakanties een veel grotere stemonthouding deden verwachten. Deze opkomst duidt er op dat de clandestiene onafhankelijkheidsbeweging FNLC. die stemonthouding beval, weinig voeten aan de grond heeft gekregen.
Men acht de uitslag daarom een succes voor de opzet van president Mitterrand en minister van binnenlandse zaken Defferre om regionale autonomie in te voeren en bovendien Corsica een speciaai statuut te geven zodat de autonomisten betrokken konden worden bij het politiek herstel.
Maar tegelijk leed de linkse regeringscoalitie van socialisten en communisten de verwachte gevoelige nederlaag.
De leider van de autonomisten. Simeoni, had vorig jaar wel voor Mitterrand laten stemmen, maar nu stelde hij zich „noch rechts noch links" op. De uitslag betekent. aldus een verheugde Simeoni, dat de autonomisten een diepe en groeiende stroming in het Corsicaanse volk vertegenwoordigen.
Volgens de definitieve uitslag krijgen de autonomisten acht zetels waarvan zeven voor de UPC van Simeoni en één voor de PPC van Alfonsi (Parti populaire Corse). Links krijgt 25 zeltels waarvan zeven voor de communisten, drie voor de officiële socialisten. één voor de dissidente socialisten en elf voor de linkse radicalen die in Corsica niet erg links zijn. en drie voor splinterpartijen.
Rechts krijgt 28 zetels, waarvan 19 voor rechtse gaullisten, bonapartisten en giscardisten samen en de rest voor splintergroepen.
De socialisten kregen 8% van de stemmen. de communisten verloren 54% vergeleken met de presidentsverkiezingen,
Weinig positief lijkt het resultaat van herinvoering van de evenredige vertegenwoordiging. Sinds 1958 gold hier voor alle verkiezingen de meerderheidsregel, die over het algemeen tot een tweepartijensysteem leidt omdat de winnaar een duidelijke meerderheid krijgt. Nu waren er 17 lijsten, waarvan er 14 minstens één zetel kregen. Dat betekent dat een meerderheid alleen kan ontstaan door een vorming van een coalitie waarbij allerlei splintergroepen, net als in de onstabiele Vierde Republiek tot 1958, hun medewerking zullen ,,verkopen".
Bovendien kan nu de machtige voorzitter die in feite de regio bestuurt, alleen worden gekozen via ondoorzichtig marchanderen tussen de verschillende groepen.

Op 20 augustus werd Prosper Alfonsi (een links-radicaal) gekozen tot voorzitter van de regionale assemblee van Corsica. Er werd drie keer gestemd.

VERKIEZINGEN IN DE VIER OVERZEESE DEPARTEMENTEN GUADELOUPE, MARTINIQUE, GUYANA EN LA RÉUNION

Nadat de wet op de decentralisatie van 2 maart 1982 (pag. 284-1982) was uitgebreid met een wet die speciaal van toepassing was op de vier overzeese departementen Guadeloupe, Martinique, Guyana en La Réunion en nadat die wet op 31 december 1982 van kracht was geworden (in de nacht van 21-22 december had zowel de Nationale Vergadering als de Senaat het wetsontwerp aangenomen), werden er op 20 februari 1983 in de vier DOM (départements d'outre-mer/overzeese departementen) verkiezingen gehouden.
In elk departement moest volgens het systeem van evenredige vertegenwoordiging een regionale raad (conseil régionale) worden gekozen die zes jaar zou aanblijven.
De leden van de raad hadden de bevoegdheid ,,de economische, sociale, culturele en wetenschappelijke ontwikkeling alsmede die op het gebied van de gezondheid te bevorderen".
Zij konden ook aan de premier vragen ,,wettelijke beschikkingen of reglementen die hetzij van kracht, hetzij nog in voorbereiding waren te wijzigen of aan te passen". De premier moest dan ,,binnen twee weken reageren en aangeven binnen welke termijn antwoord zou volgen". Bovendien konden de leden van zo'n regionale raad de regering advies geven inzake samenwerking met de buurlanden.
Op Guadeloupe hadden 328 mensen, verdeeld over 8 lijsten zich kandidaat gesteld voor de 41 zetels waaruit de conseil régionale bestond en op Martinique 246 mensen, verdeeld over 6 lijsten, terwijl ook hier de raad uit 41 zetels bestond.
In Guyana waren er 155 kandidaten en vijf lijsten waaruit de 31 leden van de regionale raad gekozen konden worden. Op La Réunion tenslotte bestond de raad uit 45 zetels en waren er 270 kandidaten, verdeeld over 6 lijsten, beschikbaar.

Uitslagen

Hoe de stemmen verdeeld waren over de meerderheid (regerende socialisten en communisten) en oppositie is te zien op het volgende staatje (in percentages geldig uitgebrachte stemmen):

	Links	Rechts
Guadeloupe		
20 februari 1983	50,03	49,15
14 juni 1981 (parlementsverkiezingen 1e ronde)	52	47.18
26 april 1981 (presidentsverkiezingen 1e ronde)	17.58	81,92
Martinique		
20 februari 1983	53 96	46,03
14 juni 1981 (parlementsverkiezingen 1e ronde)	51,34	48 65
26 april 1981 (presidentsverkiezingen 1e ronde)	16.20	83.13
Guyana		
20 februari 1983	55.49	40.11
14 juni 1981 (parlementsverkiezingen 1e ronde)	51,18	48.81
26 april 1981 (presidentsverkiezingen 1e ronde)	25.45	72.63
La Réunion		
20 februari 1983	50.72	49,27
14 juni 1981 (parlementsverkiezingen 1e ronde)	50.64	48,79
26 april 1981 (presidentsverkiezingen 1e ronde)	34,88	64.13

• Op Guadeloupe waren er 180.037 kiesgerechtigden. Van hen gingen 92.122 mensen naar de stembus. Het aantal geldig uitgebrachte stemmen bedroeg 91.740.
De 41 zetels van de raad waren als volgt verdeeld: 21 voor de Unie voor de ontwikkeling en de vooruitgang van Guadeloupe (gaullisten, giscardisten, gematigden), die 41.067 stemmen (44.7%)kreeg: 9 voor de socialistische partij. die 18.728 stemmen (20,41%) stemmen op zich uitgebracht zag; en 11 zetels voor de Democratische en anti-kolonialistische unie (communistische partij van Guadeloupe, extreem-links), waarop 20.776 stemmen (22,64%) werden uitgebracht.

• Op Martinique bedroeg het aantal kiesgerechtigden 196.696, van wie er 120.343 gingen stemmen. Het aantal geldig uitgebrachte stemmen was 113.724.
De 41 zetels van de conseil régionale waren als volgt verdeeld: 20 voor de Union départementaliste (gaullisten, giscardisten, gematigden) die 52.358 stemmen (46,03%) kreeg; 5 voor de socialisten die 14.122 stemmen (12,41%) behaalden; 12 voor de Democratische bundeling voor de vernieuwing van Martinique (een progressieve linkse partij die de regering steunde) die 31.439 stemmen (27,64%) behaalde; en 4 zetels voor de communisten, op wie 10.283 stemmen (9.04%)werden uitgebracht.

e In Guyana gingen er van de 25.422 kiesgerechtigden 13.192 naar de stembus en werden er 12.791 geldige stemmen uitgebracht.

De 31 zetels in de raad van Guyana waren als volgt verdeeld: 13 voor „Guyane d'abord, union d'accord" (gaullisten, giscardisten, gematigden) met 5.131 stemmen (40,11%); 14 voor de ,,lijst voor een ware en democratische decentralisatie in Guyana" (regeringsgezinde socialisten) waarop 5.270 stemmen (41,20%) waren uitgebracht; 1 zetel voor de „Union, démocratie, promotion-Guyane" (verwant met de socialisten, gematigden) die 687 stemmen (5,37%) had gekregen; en 3 voor de ,,lijst van arbeiders van Guyana" (extreem-links)waarop 1.141 stemmen (8.92%)waren uitgebracht.

• Op La Réunion gingen 200.481 van de 268.337 kiesgerechtigden naar de

stembus en werden er 197.975 geldige stemmen uitgebracht.
De 45 zetels waren als volgt verdeeld: 18 voor de Unie voor de vernieuwing en vooruitgang van het departement (gaullisten, giscardisten) waarop 76.762 stemmen (38,77%) werden uitgebracht; 6 voor de Union pour une majorité de développement (socialistisch gezind) met 25.723 stemmen (12,99%); 16 voor de lijst voor solidariteit en ontwikkeling van La Réunion (communisten) die 64.800 stemmen (32,73%) op zich uitgebracht zag; en 5 zetels voor de Nieuwe unie in het belang van La Réunion (een soort giscardisten, gematigden), die 20.783 stemmen (10,59%) behaalde.

Op 28 februari kozen de nieuwe conseillers régionaux op La Réunion de communistische fractieleider Mario Hoarau tot voorzitter van de regionale raad.
Op Martinique werd Aimé Césare van de Democratische bundeling voor de vernieuwing van Martinique gekozen tot voorzitter van de raad, in Guyana de socialist George Othily en op Guadeloupe de giscardist José Moustache. Links bekleedde nu het voorzitterschap van de regionale raad in drie van de vier departementen.

BEZUINIGINGEN OP DE DEFENSIEBEGROTING

Op 20 okt. 1982 tekenden afgevaardigden van zowel de meerderheid als de oppositie bezwaar aan tegen het schrappen door de regering van 16,6 mrd franc op de defensiebegroting van 1982.

Op 24 november werd een door de oppositie in het parlement ingediende motie van wantrouwen afgewezen. De motie kreeg 154 stemmen terwijl voor een meerderheid 256 stemmen vereist waren.
De oppositie nam liet de regering kwalijk dat zij voor 16,6 mrd franc had bezuinigd zonder het parlement daar van te voren over te raadplegen. Volgens haar waren er daardoor 25 gevechtsvliegtuigen, 47 tanks en 26 stuks artillerie niet besteld.
Bovendien was er, zo stond in de motie, voor 1.953 mln franc aan nucleaire wapensystemen geschrapt hetgeen niet in overeenstemming was met de prioriteit die de regering ten aanzien hiervan had gesteld. Voor deze besluiten die de effectiviteit van de nationale defensie ernstig aantastten had de regering geen bevredigende verklaring gegeven, zo stelde de oppositie.
Op 6 en 7 december publiceerde het socialistische dagblad Le *Matin* vertrouwelijke documenten van de chefs van staven van landmacht, marine en luchtmacht uit oktober waarin zij zich ongerust maakten over bezuinigingen in het defensieprogramma voor 1984-1988 dat in voorbereiding was.
Zo had generaal Jean Delaunay, de chef-staf van het leger, in oktober geprotesteerd tegen de bezuinigingen die nodig waren indien het legerplan 1984-1988 zou worden aangepast aan de eis dat niet meer dan 3.85% van het nationale inkomen voor defensie werd uitgeven, terwijl op de nucleaire macht niet mocht worden bezuinigd.
Delaunay wees er in zijn brief op dat het plan dat hij op bevel van de minister van defensie moest ontwikkelen betekende dat het leger met 30.000 man moet worden ingekrompen tot 280.000 man.
De bezuinigingen, aldus de generaal, betekenden verder dat er 30 regimenten moesten verdwijnen, dat het derde legerkorps moest worden opgeheven alsmede de tweede pantserdivisie, één infanteriedivisie en 20 garnizoenen.
Dat was dan mede het gevolg van bezuinigingen van 11 mrd franc in de begroting van 1983 voor de uitrusting. Daarbij kwam nog dat in de begroting van 1982 het totaal der kredieten met 3,2 mrd werd verminderd.
De generaal waarschuwde dat de bezuinigingen neerkwamen op een ,,transformatie" van het leger. In plaats van een ,,meer geconcentreerde en beter uitgeruste defensie", zoals door premier Mauroy was beloofd, betekende de bezuiniging dat ,,het leger kleiner wordt. zwakker in zijn structuur, verouderd in zijn uitrusting en gewond in zijn moreel", aldus de generaal.
In zijn brief waarschuwde de chef-staf van het leger dat dit op die manier niet meer opgewassen was tegen zijn rol die beneden de atoomdrempel lag, en dat deze atoomdrempel daarom dus lager werd.
Hij eindigde zijn brief met de opmerking dat, indien men uitsluitend uitging van financiële overwegingen, op de middellange termijn een herziening nodig was van de totale politiek-strategische visie op de Franse defensie. Hij duidde daarmee aan dat het Franse onafhankelijke defensieconcept moest veranderen indien het ,,corpsde bataille" werd verzwakt en er praktisch geen conventionele defensie meer mogelijk was aan de grenzen. evenmin als effectieve territoriale defensie.
De bezuinigingsplannen betekenden naast inkrimping van het leger dat de luchtmacht met 7000 man moest verminderen, de marine met 5000 en het burgerpersoneel van de defensie met 7000 man.
Premier Mauroy noemde het uitlekken van de brieven ,,een stoot onder de gordel die twijfel moest zaaien aan de wil van deze regering om de defensie-inspanning te handhaven". Hij kondigde een onderzoek aan naar het lek dat tot publikatie van de brieven had geleid.


Generaal Jean Delaunay

Leger-chef-staf Delaunay vervangen *door* generaal René Imbot

Op 9 maart 1983 benoemde de ministerraad generaal René Imbot tot chef-staf van het leger ter vervanging van generaal Jean Delaunay, aan wie minister van defensie Hernu de week daarvoor had gevraagd nu al met pensioen te gaan in plaats van in januari 1984 zoals aanvankelijk de bedoeling was.
In een afscheidsboodschap aan het leger verklaarde Delaunay op 9 maart dat hij zijn ontslag nam ,,om de aandacht te vestigen op de onbevredigende aard van het programma 1984-1988 en om de regering te waarschuwen ten aanzien van de deflatie, de reorganisatie en onvoldoende middelen".
,,Ik verlaat het leger niet om u aan uw lot over te laten, maar om u te beschermen", schreef Delaunay.
Minister Hernu zei na de kabinetszitting waarom Delaunay's opvolger was benoemd: ,,Er moet discipline zijn in het leger. Men kan zich daar niet verzetten tegen het beleid dat door het politieke gezag is bepaald. Het is duidelijk dat de algemene nucleaire afschrikking dwingt tot de evolutie van bepaalde archaïsche structuren. Frankrijk heeft al lang gekozen voor nucleaire afschrikking".
Het leger telde op dat moment 311.166 man op een totale defensiemacht van 577.884.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VERKIEZINGEN IN OOSTENRIJK

Op 24 april gingen bijna vijf miljoen Oostenrijkers naar de stembus om een nieuwe Nationalrat (Oostenrijkse Tweede Kamer) te kiezen. De Nationalrat bestond uit 183 leden.
Aan de verkiezingen namen in totaal acht partijen deel. Drie daarvan waren al in het parlement vertegenwoordigd: de Socialistische Partij van Oostenrijk (SPO)met 95 zetels, de christen-democratische conservatieve Oostenrijkse Volkspartij (OVP) met 77 zetels en de liberale Oostenrijkse Vrijheidspartij (FPÖ) met 11 zetels.
Verder deed zoals gewoonlijk de Communistische Partij KPO) aan de verkiezingen mee.
Er waren twee nieuwe partijen: de Verenigde Groenen van Oostenrijk (VGO) en de Alternatieve Lijst van Oostenrijk (ALO).
Tenslotte kon men in de kiesdistricten Wenen, Stiermarken en Tirol nog zijn stem uitbrengen op de Oostenrijk-Partij, waarvan de belangrijkste lijsttrekkers de vroegere socialistische minister van binnenlandse zaken Franz Olah en oud-minister van justitie Hans Klecatsky waren, en in Wenen op de beweging Auslander Halt (AUS), welke partij overeenkomst zou vertonen met de als rechts-radicaal bekend staande Nationaal Democratische Partij (NDP) van Norbert Burger, die zelf niet aan de verkiezingen meedeed (zie voor Burger ook verderop onder Oostenrijk).

Kandidaten belangrijkste partijen.

• De kandidaat van de SPO was partijleider Bruno Kreisky, die al sinds 1970 bondskanselier was, eerst van een minderheids en vervolgens van een meerderheidsregering.
Hoewel Kreisky op 7 januari 1981 nog eens had herhaald dat hij zich niet meer kandidaat zou stellen voor de verkiezingen, had hij op 21 mei 1982 meegedeeld dat hij toch weer beschikbaar was. De bondskanselier was op 22 januari 1983 72 jaar geworden en verkeerde in een slechte gezondheidstoestand. Hij leed aan chronische bronchitis en een nieraandoening.
Tijdens de verkiezingscampagne had Kreisky laten weten dat hij alleen weer bondskanselier wilde worden als zijn partij de absolute meerderheid behaalde. Zo niet, dan zou hij terugtreden.
De SPO had haar absolute meerderheid in het parlement sinds 10 okt. 1971 te danken aan de persoon van Kreisky, omdat een doorslaggevend aantal kiezers voor de man en niet zozeer voor het socialisme koos.
• Oud-minister van onderwijs Alois Mock was de lijsttrekker van de OVP. Hij was in 1979 gekozen tot partijleider.

Voor zijn partij was hij de logische opvolger van Kreisky, hoewel de partij wel toegaf dat zij geen leider van het formaat van Kreisky kon leveren.
• De lijsttrekker van de FPO was Norbert Steger, de voorzitter van deze partij. Steger had laten weten dat zijn partij bereid was te onderhandelen, indien de SPO bij de verkiezingen geen absolute meeraerheid zou behalen.
Toen Kreisky na de verkiezingen van 1 maart 1970 een minderheidsregering had gevormd, was die ook gesteund door de FPO.
• De belangrijkste vertegenwoordiger van de Groenen (VGO) was de hoogleraar Alexander Tollmann, een geoloog die de tegenstanders van kernenergie beslissende argumenten in handen had gegeven om het in bedrijf nemen van de kerncentrale in Zwentendorf te verhinderen. De fabriek zou bij aardbevingen groot gevaar lopen en deze bevinding van Tollmann leidde er toe dat een kleine meerderheid bij een referendum Kreisky toestemming weigerde (zie ook verderop onder Oostenrijk).
Een andere trekpleister van de Groenen was de acteur Herbert Fux, die in Salzburg in de gemeenteraad was gekozen nadat hij een aantal speculatie- en corruptieschandalen had onthuld. Fux, die in meer dan 120 films de komische booswicht speelde, leefde met Tollmann op gespannen voet, omdat deze de ,,denk- en leefwijze" van de acteur onaanvaardbaar achtte.
De partij bestond vooral uit ouderen. Kreisky zei over deze partij: ,,Bij ons in Oostenrijk zijn de Groenen geen jongeren, zoals in Duitsland, maar oude lieden: een afgetakelde referendaris, een slechte toneelspeler en een middelmatige hoogleraar."
• De ALÖ was de spreekbuis van idealistische linkse jongeren. Deze zg. Alternativen hadden niet één bepaalde leider maar kenden een roulerend voorzitterschap. Coalitiebesprekingen met de Groenen waren een half jaar geleden afgebroken, nadat de Alternativen geëist hadden dat hun werkgroepen Homofilie en Gelijkberechtiging van Vrouwen een duidelijke stem in de verkiezingscampagne zouden krijgen.

Verkiezingscampagne.

De verkiezingsstrijd was mat. Dit kwam mede door het feit dat het in Oostenrijk betrekkelijk goed ging. De werkloosheid bedroeg in 1982 gemid-



Een verkiezingsaffiche van de Socialistische Partij van Oostenrijk.



Alois Mock, leider van de oppositionele Oostenrijkse Volkspartij.

deld 3,7%, voor 1983 lagen de schattingen rond de 5%. De inflatie bedroeg in 1982 5,4%. Er was voor het eerst sinds enkele jaren weer een overschot op de betalingsbalans en de schilling behoorde met de D-mark, de Zwitserse franc en de Nederlandse gulden tot de vier harde munten in Europa. De vakbeweging was tevreden, het stakingscijfer bedroeg in 1982 3,6 seconde per werknemer over een heel jaar.
De sociaal-economische spil van het land, waar praktisch alles om draaide, was een soort sociaal-economische raad op vrijwillige basis waarin de regering en de sociale partners zaten. Die raad bestond sinds 1957.

In deze zg. paritatische Kommission werden praktisch alle belangrijke zaken gedaan. Daar werden de CAO's in harmonie bepaald; daar werd geregeld dat gastarbeiders nog slechts op contractbasis konden werken hetgeen hun aantal met duizenden tot 180.000 had gereduceerd; daar werden principes van premieheffing, van subsidiëring aan bedrijven en milieuwetgeving en wat dies meer zij buiten de openbaarheid afgesproken.
Zo kon het gebeuren dat in het parlement zelf over allerlei onderwerpen van centraal belang nauwelijks werd gediscussieerd, laat staan: controversieel gestemd. De partners waren het immers tevoren al eens geworden.
De vakbonden hielden rekening met de concurrentiepositie van de ondernemers, de werkgevers hadden oog voor de handhaving van de koopkracht bij de werknemers.
Hoewel de oppositiepartijen tijdens de verkiezingscampagne toegaven dat het Oostenrijk niet slecht ging in vergelijking met andere Europese landen. waren vooral de ,,verkwisting" en de groeiende overheidstekorten deze partijen een doorn in het oog.
Vooral de bouw van een gigantisch internationaai conferentiecentrum buiten Wenen werd in de campagne flink uitgebuit (de regering had op 11 jan. 1982 besloten dit centrum te bouwen). Kreisky verdedigde het omstreden miljardenverslindende project, waarover 1,35 mln mensen (26% van de kiesgerechtigden) in mei 1982 had laten blijken een referendum te willen, met het werkgelegenheidsargument (het is goed voor de bouw, de elektrotechniek, de meubel- en textielindustrie), maar Alois Mock van de OVP riep dat er van het geld beter woningen gebouwd of liever nog gerenoveerd konden worden.
Alle partijen bepleitten een actieve bestrijding van de werkloosheid (180.000 werklozen op een bevolking van 7 mln mensen), maar de OVP legde meer nadruk op steun aan kleine particuliere ondernemingen in plaats van aan de enorme staatsbedrijven.
Aangezien de socialisten de tijd gekomen achtten om te korten op de uitkeringen en belastingen te heffen op dertiendemaands uitkeringen en spaarbrieven, waren de oppositiepartijen hier falikant tegen. Zij zagen liever een korting op de privileges van politici, die er bijvoorbeeld twee dure auto's op na konden houden op kosten van de belastingbetaler.

Verder pleitten alle partijen voor milieubescherming, waterzuivering en groenvoorziening. Een andere overeenkomst was de bijzondere aandacht voor vrouwen in deze campagne.
Waar absoluut niet over gesproken werd was de buitenlandse politiek van Oostenrijk. Allereerst omdat daarover nauwelijks verschil van mening bestond, maar ook omdat de buitenlandse politiek al sinds de jaren vijftig gekoppeld was aan de persoon van Kreisky, die met name hieraan zijn populariteit te danken had. Zijn politiek was gebaseerd op ,,het grootst mogelijke vertrouwen in het Westen en het kleinst mogelijke wantrouwen in het Oosten", en dat stemde de Oostenrijkers blijkbaar tevreden. Gezien de neutrale status van Oostenrijk en de traditionele voorkeur van de regering voor wederzijdse ontwapening, was er hier ook geen vredesbeweging van belang. De leus van de Groenen: „Frieden schaffen ohne Waffen" werd door de regering onderschreven.

Verkiezingsuitslagen.

Volgens voorlopige uitslagen kreeg de SPO 47,8% van de bijna vijf miljoen uitgebrachte stemmen, een verlies van 3,2% in vergelijking met de verkiezingen van 1979.
Door dit verlies zakte het aantal parlementszetels van de socialisten in het 183 zetels tellende parlement van 95 naar 90 zetels, twee te weinig voor een absolute meerderheid.

De ÒVP van Mock kwam op 43,2%, een winst van 1,3%. In zetels steeg de partij van 77 naar 81. De liberale FPO verloor iets meer dan 1% en eindigde op 4,9%. Door een verdeling van de restzetels kreeg zij er echter toch een zetel bij, waardoor zij van 11 op 12 zetels kwam.

De Groenen en de Alternativen kregen geen zetels, maar hadden naar het oordeel van waarnemers wel stemmen bij de socialisten weggehaald.

Volgens de Oostenrijkse kieswet moest een partij in één van de negen bondslanden (provincies) de kiesdrempel van 2,7% van de stemmen halen. Lukte dit dan telden verder alle uitgebrachte stemmen mee voor een evenredige verdeling van de parlementszetels.

Kreisky kondigt terugtreden als kanselier aan. Vice-kanselier Fred *Sinowatz* benoemd tot partijleider.

Na het bekend worden van de verkiezingsuitslag zei Kreisky: ,,De verkiezingsuitslag is een nederlaag voor de socialistische partij en voor mij persoonlijk. Ja, ik trek de consequenties en treed af als kanselier. Nee, ik zal geen nieuwe regering meer aanvoeren. Als voorzitter van de partij zal ik natuurlijk wel de coalitie-onderhandelingen met de andere partijen voeren, daarna zal ik nog enige tijd bezig zijn om mijn spullen op te ruimen. Op het eerstvolgende partijcongres zal ik ook voorstellen terug te treden als voorzitter. Ik ben 72 jaar, en er komt nu eenmaal een tijd dat een mens moet ophouden."

Gevraagd naar de meest waarschijnlijk coalitie antwoordde Kreisky dat hij nog steeds geen voorkeur had voor de OVP, maar met beide partijen gesprekken zou voeren. Ook beaamde Kreisky dat hij zijn opvolger geen bindend advies zou opleggen.
Behalve voor Bruno Kreisky betekende de verkiezingsuitslag ook het einde van de korte politieke carrière van Grunenlijsttrekker Alexander Toll-

mann. Tollmann liet een uur na het sluiten van de laatste stembussen al weten dat Oostenrijk ,,z'n kans heeft gemist" door zijn partij geen vertegenwoordiging in het parlement te geven. Hij zei te zullen aftreden, omdat duidelijk was ge orden dat ,,de wereld niet te redden is. De kracht van de rede is te zwak".

Ook de linkse Alternative Liste haalde het parlement niet. Maar de roulerende voorzitters en voorzitsters van deze partij toonden zich op 24 april 's avonds zeer tevreden met 1,2% van de stemmen in Oostenrijk. ,,Onze basisgroepen hebben de eerste fundamenten gelegd. We zullen die de volgende vier jaar versterken", aldus een voorzitsterw

Op 25 april benoemde de Socialistische Partij vice-kanselier Fred Sinowatz tot Kreisky's opvolger als partijleider.

De bekendmaking werd gedaan door Karl Blecha, de vice-voorzitter van de partij, die beschouwd werd als Sinowatz' sterkste rivaal voor het kanselierschap. Blecha deelde mee dat de socialisten ,,alle mogelijkheden aan het onderzoeken" waren voor een eventuele coalitie.
Fred Sinowatz werd op 5 februari 1929 geboren in Neufeld aan de Leitha, 40 kilometer ten zuiden van Wenen. Na aan de universiteit geschiedenis te hebben gestudeerd, werd hij ambtenaar voor culturele zaken. In 1961 werd hij voor de SPO lid van het plaatselijke deelstaatparlement, om in 1971 in het nationale parlement door te dringen. Enkele weken daarna werd hij benoemd tot minister van onderwijs en in 1981 tot vice-kanselier, in welke functie hij de aan gezondheid inboetende Kreisky regelmatig had vervangen.

Gemeenteraadsverkiezingen in Wenen.

Bij de eveneens op 24 april in het ,,rode" Wenen gehouden gemeenteraadsverkiezingen, waar 1,4 miljoen mensen woonden, behield de socialistische partij wel de absolute meerderheid. Zij kreeg 61 (dat was 62) van de honderd zetels. Ook de FPO verloor eén zetel en hield er twee over. De OVP streek het verlies van socialisten en liberalen op en bracht het tot 37 zetels.
De socialistische burgemeester van Wenen had de verkiezingen, die eigenlijk in oktober 1983 hadden moeten plaatsvinden, vervroegd om naar zijn zeggen miljoenen schilling uit te sparen.

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

VN-CONFERENTIE OVER VERGRIJZING

In de Oostenrijkse hoofdstad Wenen is van 26 juli tot 6 aug. 1982 een VN-conferentie gehouden, gewijd aan vraagstukken van het ouder worden.

Voorgeschiedenis

Vóór 1977 kreeg het onderwerp ouderen (c.q. vergrijzing) bij verschillende gelegenheden slechts incidentele aandacht in de Verenigde Naties en haar onderdelen die speciaal belast zijn met sociale vraagstukken

Vanaf 1977 besloot de Algemene Vergadering de lidstaten uit te nodigen hun mening te geven over de wenselijkheid tot het bijeenroepen van een Wereldconferentie. Het jaar daarop aanvaardde zij een resolutie waarin werd besloten ,,in1982 een Werkconferentie te organiseren, die een internationaal actieplan in gang zou moeten zetten met het doel economische en sociale zekerheid voor ouderen te garanderen, evenals mogelijkheden om bij te dragen aan nationale ontwikkeling".
Vanaf dat moment werden op nationaal en internationaal niveau voorbereidingen voor de Wereldconferentie getroffen.

In een resolutie van 11 december 1980 werd de naam gewijzigd in Wereldconferentie over vergrijzing vanwege de wederzijdse relatie tussen ouder wordende en vergrijzende bevolking.
Mr. William Kerrigan (USA) werd benoemd tot secretaris-generaal van de conferentie. De conclusies en aanbevelingen (procedures en organisatie in verband met de conferentie) van de zogenaamde adviescommissie onder leiding van mr. A. N. B. de Bono (Malta), zijn opgenomen in het verslag van haar derde en laatste zitting.
Aan de conferentie gingen diverse voorbereidende bijeenkomsten vooraf (technische, intergouvernementele en non-gouvernementele VN-onderdelen).

Nederland heeft deelgenomen aan de bijeenkomst van experts (Frankfurt am Main, juni 1981) en de regionale intergouvernementele bijeenkomst, (ECE-regio, Wenen, april 1982).
De internationale niet-gouvernementele organisaties hebben in maart 1982 een forum georganiseerd (Wenen). Zij bestaan grotendeels uit organisaties voor ouderen. In beginsel ontbreekt een internationale organisatie van ouderen.

Verloop conferentie. Conclusies. *Nederlandse* inbreng

De Wereldconferentie over Vergrijzing omvatte twee simultaan gehouden vergaderingen. De plenaire vergadering wijdde zich aan het algemene debat dat tot en met 6 augustus voortduurde. In dit debat werden hoofdzakelijk verklaringen afgelegd door regeringsdelegaties en vertegenwoordigers van VN-organisaties. Ook de non-gouvernementele organisaties werden daartoe in de gelegenheid gesteld. Ten slotte werd het concept-Wereldactieplan in deze vergadering vastgesteld.
In een zogenaamde Hoofdcommissie werd vooralsnog besloten af te zien van de instelling van speciale werkgroepen en het debat toe te spitsen op het ontwerp-Wereldactieplan. In verband hiermee waren diverse documenten en rapporten geproduceerd waaronder het rapport van de Adviescommissie enerzijds en van de secretaris-generaal anderzijds (concept-Wereldactieplan).
Er ontstond derhalve verwarring over de vraag welke van de twee voorliggende actieplannen uitgangspunt van het debat diende te vormen. Ondanks de mening van velen dat het concept van de secretaris-generaal qua formulering zwakker was dan het concept van de Adviescommissie, werd besloten het eerstgenoemde in behandeling te nemen.
Hierna volgt een overzicht van de voor Nederland belangrijkste wijzigingen, welke in het ontwerp werden aangebracht.

PARTICIPATIE ALS RODE DRAAD

Op initiatief van Nederland is als rode draad ingebracht de participatie van ouderen en ouderenorganisaties in beleid, (beleidsvoorbereiding en -uitvoering), in de besturen van instellingen en in beslissingen over hun eigen woon- en leefsituatie. Waar nodig is dit in de vorm van concrete aanbevelingen verwerkt. Daarbij is

Vergrijzing is een wereldwijd probleem. Het treft in meer of mindere mate alle landen. Volgens de statistische dienst van de Verenigde Naties waren er in 1975 ongeveer 350 miljoen mensen op de wereld van 60 jaar en ouder.
In het jaar 2000 zullen er 590 miljoen en in het jaar 2025 zullen er 1100 miljoen mensen van 60 jaar en ouder zijn. Dit betekent driemaal zoveel als in 1975, terwijl de totale wereldbevolking in dezelfde periode zal verdubbelen. Deze vergrijzing zal vooral in de ontwikkelingslanden plaatsvinden. Nu reeds woont ongeveer de helft van de ouderen in ontwikkelingslanden. In het jaar 2025 zal ongeveer driekwart er wonen.

met name ook aandacht geschonken aan de belangrijke rol van het particulier initiatief.
Op initiatief van Nederland werden onder andere passages c.q. aanbevelingen opgenomen over de wenselijkheid van participatie van ouderen bij de ontwikkeling van de gezondheidszorg, over het belang van eerstelijnsgezondheidszorg, en het betrekken van familie en vrijwilligers bij de zorgverlening. onder andere om te voorkomen dat ouderen van de gemeenschap worden geisoleerd. In spoedgevallen moet altijd hulp beschikbaar zijn en speciale aandacht moet worden geschonken aan terminale bejaarde patiënten
Samen met andere landen werd onder andere de ontwikkeling van extramurale hulpverlening ondersteund. In een paragraaf over research werd de wens tot het verrichten van meer epidemiologisch onderzoek ingevoegd.
Op Nederlands voorstel zijn amendementen overgenomen betreffende de bevordering van onafhankelijkheid van bejaarden. verbetering van bestaande woningen. participatie van ouderen bij huisvestingsprogramma's, evenals bevordering van hun verkeersveiligheid met het oog op mobiliteit, participatie cn integratie.
Aan de zeer algemene paragraaf over sociale zekerheid is toegevoegd, dat bijzondere aandacht past voor de positie van oudere vrouwen, wier inkomen in het algemeen lager is dan van mannen en wier beroepsarbeid onderbroken is geweest door onder meer gezinsverantwoordelijkheden. Een en ander moet uiteindelijk resulteren in gelijke rechten.
Aanvaard werd het voorstel over het streven tot handhaving van de koopkracht, evenals de bijzondere behoefte aan inkomenszekerheid voor werkloze en arbeidsongeschikte ouderen.
Op initiatief van Japan kon een voorstel worden opgenomen om bij de pensioenleeftijd rekening te houden met nationale demografische opbouw en de economische mogelijkheden.

WERK EN WERKOMSTANDIGHEDEN

Een aanbeveling om aan oudere werknemers zekerheid op werk en op werk onder bevredigende omstandigheden te bieden, is via een Nederlands voorstel afgezwakt tot ,,het maximaal mogelijke".
Nederland kreeg ook een amendement aanvaard dat – hoewel er grote problemen zijn met de werkgelegenheid. in het bijzonder voor jongeren – de pensioenleeftijd voor ouderen alleen op vrijwillige basis kan worden verlaagd. Dit gold ook met betrekking tot de speciale maatregelen voor ouderen, bijvoorbeeld geleidelijke werktijdverkorting en prepensioneringscursussen.
Ten aanzien van de sociale zekerheid voor buitenlandse werknemers heeft mede een Nederlandse interventie er toe bijgedragen dat de voortzetting van ,,medische verzorging" in het land van herkomst na terugkeer is geschapt.
Met betrekking tot onderwijs en opleiding zijn door Nederland drie amendementen voorgesteld, waarin tot uitdrukking is gebracht enerzijds de jongeren te informeren over het levensaspect ouder worden en anderzijds hen te motiveren tot participatie in desbetreffende vrijwilligersprogramma's en projecten.

Vanaf de opening heeft de plenaire vergadering zich grotendeels beziggehouden met algemene verklaringen. De regeringsdelegaties richtten zich grotendeels op de situatie in het eigen land met betrekking tot het bejaardenbeleid, aangevuld met enige kwantitatieve gegevens.

De gespecialiseerde VN-organisaties lichtten hun activiteiten op dit terrein toe, gaven een overzicht van de knelpunten die zij nu en in de toekomst verwachten en deden voorstellen hoe hieraan tegemoet zou kunnen worden gekomen.

In de verklaring van Nederland voor de plenaire vergadering werden drie belangrijke uitgangspunten toegelicht:
a. De erkenning dat ouderen. evenals anderen in de samenleving, hun leven zo lang mogelijk zelfstandig wensen in te richten en daartoe in staat moeten worden gesteld.
b. In het verlengde hiervan naar wegen en middelen te zoeken voor een integraal beleid dat hun geestelijk en lichamelijk welzijn waarborgt.
c. Last but not least de volledige participatie van ouderen in de samenleving op basis van gelijkheid.

Met name het laatste – overigens nader uitgewerkte – principe is door Nederland als rode draad in het actieplan ingebracht.
Het concept Wereldactieplan werd op 6 augustus met consensus aanvaard. Eng-politieke kwesties werden naar daarvoor bestemde fora verwezen. Het verouderingsvraagstuk heeft daarmee een inhoudelijk aandachtspunt verworven binnen de Verenigde Naties, niet alleen als bevolkingsvraagstuk maar tevens als ontwikkelings- en humanitair vraagstuk.

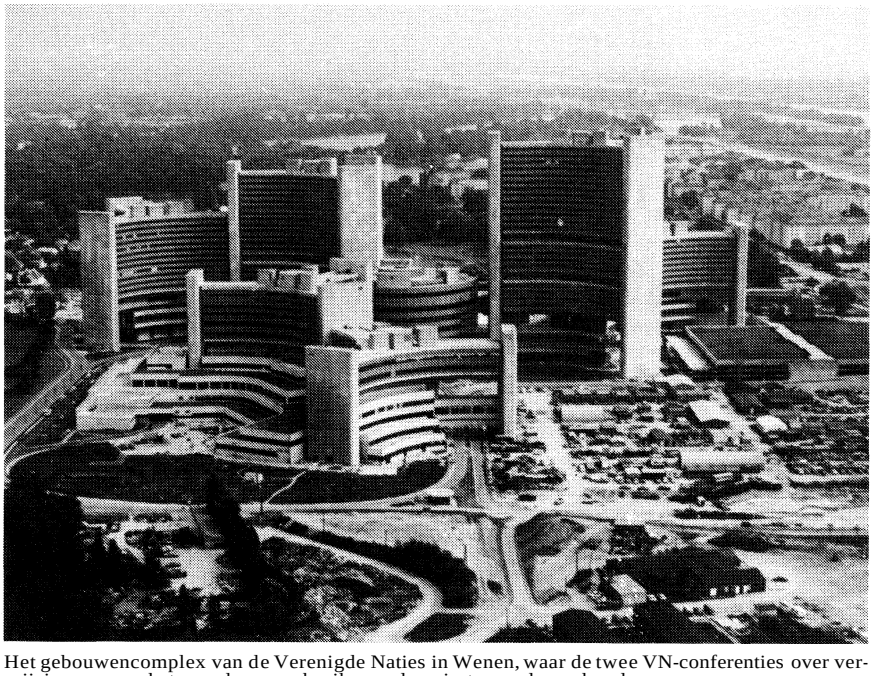
De demografische ontwikkeling, die in de toekomst tot een sterke wijziging in de bevolkingssamenstelling leidt, heeft een diepgaande betekenis voor de sociale en economische ontwikkeling van de gehele wereld en uiteraard voor de individuele mens. Deze vergrijzing zal enorme financiele offers vergen. willen de ouderen op een enigszins redelijke wijze kunnen leven.

Vooralsnog ontbreekt het met name de ontwikkelingslanden aan financiele middelen en know-how om het wereldactieplan in het nationale beleid te implementeren. Juist hier ligt een taak voor de landen met een in verschillend opzicht goed ontwikkeld ouderenbeleid. Zij zouden hun ontwikkelingssamenwerkingsbeleid en -praktijken waar nodig kunnen aanpassen om passende steunverlening aan sociale programma's en projecten op dit gebied mogelijk te maken.
Regionaal en mondiaal ontbreekt het voorts aan organisatie van ouderen. Er is veel over hen en weinig door her. gesproken Hun participatie ook op deze internationale niveaus heeft – mede tegen de achtergrond van bovengenoemd aspect – vanzelfsprekend bijzondere prioriteit. (Internationale Samenwerking)

TWEEDE VN-CONFERENTIE OVER VREEDZAAM GEBRUIK VAN DE KOSMISCHE RUIMTE

Van 9-21 aug, 1982 heeft in Wenen de tweede VN-conferentie over het vreedzaam gebruik van de ruimte plaatsgevonden (UNISPACE 82).
De eerste VN-conferentie over dit onderwerp werd in aug. 1968, eveneens in Wenen, gehouden (pag. 83113-1968). Navolgend verslag is ontleend aan *Internationale Samenwerking*.

Het onderwerp is in 1982 hetzelfde, maar er is sinds 1968 wel veel veranderd. Gingen er in 1957 nog maar twee satellieten de ruimte in. nu zijn dat per jaar meer dan honderd. Meer dan honderdvijftig landen maken gebruik van communicatiesatellieten.
Een land als Indonesie heeft met zijn twee PALAPA-satellieten plus veertig grondstations op succesvolle wijze zo'n 3000 eilanden via radio en telefoon met elkaar weten te verbinden. wat op de conventionele wijze in geen jaren bereikt zou zijn.
Het Indiase SITE-experiment met satelliet-TV heeft onderwijsprogramma's binnen handbereik gebracht van 2400 dorpen in de meest afgelegen gebieden die via de bestaande mogelijk-



Het gebouwencomplex van de Verenigde Naties in Wenen, waar de twee VN-conferenties over vergrijzing en over het vreedzame gebruik van de ruimte werden gehouden.

heden nauwelijks aan goed onderwijs toekomen. Veel andere landen hebben met succes satellieten gebruikt om verbindingen te onderhouder. die door dc enorme afstanden. de terreinomstandigheden en de grote kosten nooit op normale wijze tot stand zouden zijn gebracht.
Ondertussen maken ongeveer 140 landen gebruik van herichten-satellieten en 220 grondstations ontvangen directe gegevens van weersatellieten, In Bangladesh werden een paar jaar geleden meer dan een half miljoen mensen gedood door de gevolgen van een cycloon. Een satelliet had die cycloon al zien aankomen maar omdat er in Bangladesh een communicatie-satelliet ontbrak was een waarschuwing vooraf om maatregelen te treffen niet mogelijk, Ook in de scheepvaart vinden meer ruimtevaarttoepassingen plaats. Veertig landen hebben zich reeds aangesloten bij de internationale orgaiiisatie voor maritiem gehmik van satellieten (INMARSAT) om contacten met schepen te onderhouden.
Honderd landen gebruiken voorts gegeveris van de Amerikaanse Landsat-sateliieten om mineralen en andere hulpbronnen op te sporen. Hier geldt de wet van de remmende voorsprong. Ontwikkelingslanden zouden wel eens een aantal fases in hun communicatie-systeem Kunnen overslaan die de westerse landcn de afgelopen jaren nog op traditionele wijze hebben moeten doorniaken.
Sceptici wijzen echter wel op de problemen die de introductie van ruimtevaarttechnologie in ontwikkelingslanden met zich meebrengt. Grote westerse bedrijven bezitten veelal het monopolie over de handel in ruimtevaartapparatuur en lanceersystemen. Ontwikkelingslanden zijn vaak nauwelijks opgewassen tegen hun harde verkoopmethoden. Alleen goed opgeleide ruimtevaartspecialisten zijn in staat een goede keus te maken uit de verlokkende aanbiedingen uit de ruimtevaartetalagcs.
Een ander probleem is dat ontwikkelingslanden de garantie willen en mocten hebben dat de continuiteit van de stroom aan gegevens van zogenaamde „remote sensing"-satellieten is gewaarborgd. Daarbij gaat het om een techniek waarbij gegevens worden verzameld van het aardoppervlak zonder in direct contact met de aarde te zijn: via fotografie vanuit satellieten.
Dat levert foto's op die een uitstekend beeld kunnen geven van de toestand waarin bijvoorbeeld gewassen verkeren. van de oprukkende verwoestijning. of van de aanwezigheid van water.
Als je echter als ontwikkelingsland net geinvesteerd hebt in een duur grondstation voor bijvoorbeeld signalen van de nog om de aarde draaiende Amerikaanse Landsat-3, dan heb je daarmee nog niet de gegevens van de Landsat-4 waarvoor weer een aanpassing nodig is die ettelijke miljoenen dollars extra kost.
Nu is het altijd nog gemakkelijker, sneller en op korte termijn goedkoper om de systemen te kopen van de grote westerse produktiemaatschappijen dan om het risico te nemen om met vallen en opstaan zelf aan het experimenteren te gaan. Maar die benadering heeft wel als nadeel dat de technologische afhankelijkheid van de geindustrialiseerde landen alsmaar groter wordt en dat de ruimtemachten kunnen beslissen tot welke toepassingen de ontwikkelingslanden wel of geen toegang krijgen.
Samenwerking tussen ontwikkelingslanden. de zogenaamde Zuid-Zuid-samenwerking. via regionale projecten en joint ventures zou een oplossing kunnen bieden. De deskundigheid in landen als India en China maar ook Brazilië en Indonesie neemt toe. Maar deze vooropliggende ontwikkelingslanden moeten dan wel bereid zijn hun voorsprong te delen met de achterblijvende ontwikkelingslanden.
Het risico kan bestaan dat deze kennis in handen komt van nieuwe Derde Wereld-elites die meer met hun internationale prestige bezig zijn dan met de moeizame weg van de Zuid-Zuid-samenwerking.
Overigens zijn er ook belemmeringen voor de onderlinge samenwerking van de geïndustrialiscerde landen Zo heeft de organisatie die de satelliet INTELSAT beheert. de Indonesische regering toestemming geweigerd om via de satelliet Palapa TV-programma's door te zenden naar andere landen. Wat moet een ontwikkelingsland doen alvorens over te gaan tot de keuze van een ruimtevaarttechniek?
Daar is in Wenen iiitvoerig over gesproken tijdens UNISPACE 82.
Om te beginnen moet er een Kosten-batenanalyse worden opgesteld op basis waarvan een keuze kan worden gedaan uit het over eldigende aanbod, Daarbij moeten naast economische ook *technische, milieutechnische-* en sociale overwegingen worden betrokken.
De conferentie vond dat daar een rol is weggelegd voor de Verenigde Naties om te zorgen voor de beschikbaarstelling van deskundigheid en van studiebeurzen.
Gezien de grote kosten zal het merendeel van de Derde Wereldlanden niet anders kunnen dan sateilietcapaciteit „leasen" en gegevens ontvangen van internationale satellieten.
Een ander probleem is het gebrek aan goed opgeleide wtenschappers. technici. technologen. goed opgeleide mensen in de toeleveringsbedrijven en niet te vergeten bij de overheid. De investeringen op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling in de Derde Wereld zijn echter gering: de Derde Wereld met driekwart van de bevolking geeft slecht 3% uit van de mondiale kosten voor onderzoek en ontwikkeling en dat is dan ook nog grotendeels geconcentreerd in zes landen.
Ook hier geldt dat via nationale en internationale onderwijsprogramma's en opleidingen op dit terrein actie moet worden ondernonien. Een van de problemen dit de conferentie heeft gesignaleerd is het feit dat de overdracht van de kennis die is opgebouwd in wetenschappelijke laboratoria, naar de industrie toe zelden glad verloopt. Daarvoor zijn technische adviesbureaus nodig die op dat gebied ervaring hebben opgedaan en daar ontbreekt het aan.
Voor ruimtetoepassingen is de betrokkenheid van veel verschillende ministeries. bureaus, instellingen en ondernemingen nodig. In ontwikkelingslanden is vaak nog niet eens zozeer het gebrek aan technische mankracht een probleem als wel het gebrek aan coordinatie en samenwerking tussen die verschillende instanties.

Militair gebruik van de ruimte

Tenslotte liet de conferentie nog een duidelijke waarschuwing horen ten aanzien van een van de meest omstreden onderwerpen van deze UNISPACE 82: de militarisering van de ruimte. Het ging immers om het vreedzaam gebruik van de ruimte. maar volgens schattingen heeft minder dan de helft van de Russische ruimtemissies een uitsluitend niet-militair doel. In de VS van hetzelfde laken een pak: van de 750 ruimtemissies hebben er 420 (mede) militaire doeleinden.
De bewapeningswedloop in de ruimte gaat ten koste van enorme bedragen en de supermachten voelen er weinig voor om enigerlei controle aan bijvoorbeeld de Verenigde Naties toe te staan. De bewoordingen in het slotdocument over de vrees voor een wapenwedloop in de ruimte konden slechts zeer moeizaam en voorzichtig worden gevonden. Wat de Oostenrijkse minister van buitenlandse zaken Pahr. tevens voorzitter van UNISPACE 82. de woorden ontlokte „Er is ondanks veel gepraat de afgelopen jaren niets gebeurd de wapenwedloop is versneid doorgegaan Ik ben zo langzamerhand sceptisch geworden over woorden."

BIJEENKOMSTEN 36STE AV IN 1982.
BRAJESH CHANDRA MISHRA
VN-COMMISSARIS VOOR NAMIBIE

De 36ste reguliere Algemene Vergadering van de VN waarvan de zitting op 18 dec 1981 was geschorst (pag 312/1 e v en 580'1 e v -1982) is in 1982 nog enkele malen bijeen geweest, voordat zij op 20 sept voor gesloten werd verklaard

De AV heeft iri 1982 vergaderd van 16-i9 maart, op 29 maart en op 20 april. Een van dc besluiten, die de AV toen genomen heeft, was de aanwijzing op 29 maart van de Indiase diplomaat Brajesh Chandra Mishra tot VN-commissaris voor Namibië. Zijn ambtsperiode zou negen maanden zijn. ingaande op 1 april 1982. Mishra was in deze functie opvolger van Martti Ahtisaari. die dit ambt tot eind 1982 heeft bekleed.

OPENING 37STE AV.
IMRE HOLLAI VOORZITTER

De 37ste Vergadering van de Verenigde Naties is op 21 sept. 1982 geopend. Op die dag verkoos de AV eenstemmig Imre Hollai. vice-minister van buitenlandse zaken van Hongarije. tot voorzitter.

Hollai is vice-minister van buitenlandse zaken sinds juni 1980. Voordien was hij. van 1974 tot 1980. permanent vertegenwoordiger van Hongarije bij de Verenigde Naties. Van 1970-1974



Imre Hollai

was hij al eens vice-minister van buitenlandse zaken.
Imre Hollai is op 22 jan. 1925 geboren. Hij werd opgeleid aan de Hongaarse Universiteit voor politieke wetenschappen.
In 1949 trad hij in de diplomatieke dienst. Van 1956-1960 was hij plaatsvervanger van de Hongaarse permanente afgevaardigde naar de VN. Van 1960-1963 was Hollai hoofd van de afdeling buitenlandse betrekkingen van het Centrale Comité van de Hongaarse Socialistische Arbeiderspartij (de Hongaarse communistische partij). Voorts diende hij als ambassadeur in Griekenland en Cyprus van 1964-1970.

Op 19 okt. verkoos de AV vijf niet-permanente leden van de Veiligheidsraad. Het werden Malta, Nederland, Nicaragua, Pakistan en Zimbabwe, die op 1 jan. 1983 voor een periode van twee jaar lid van de VR werden in plaats van Ierland, Japan, Panama, Spanje en Oeganda.

De andere vijf niet-permanente leden van de VR zijn Guyana, Jordanie, Polen, Togo en Zaïre. De vijf permanente leden zijn China, Engeland, Frankrijk. de SU en de VS.

De verkiezing van Nicaragua tot lid van de VR werd gezien als een diplomatieke nederlaag voor de VS, die achter de schermen met kracht hadden gelobbied voor de verkiezing van de Dominicaanse Republiek, de tweede kandidaat voor het Latijns-Amerikaanse blok. In de tweede stemming voor deze zetel kreeg Nicaragua 104 stemmen, één stem meer dan de vereiste tweederde meerderheid.

De AV verkoos of herkoos (+) op 20 okt. 18 leden van de Economische en Sociale Raad van de VN (ECOSOC), voor zetels, die op 31 dec. 1982 vacant zouden worden.

De achttien staten, die op 1 jan. 1983 voor drie jaar lid van de ECOSOC zijn geworden. zijn de volgende:

(Uit de Afrikaanse groep): Algerije. Botswana, Kongo, Djibouti en Sierra Leone.
(Uit de Aziatische groep): Libanon, Maleisië, Saoedi-Arabie en +Thailand.
(Uit de Latijns-Amerikaanse groep): Ecuador, +Mexico en Suriname.
(Uit de groep Westeuropese en andere staten): Luxemburg, Nederland, Nieuw-Zeeland en de +Verenigde Staten.
(Uit de socialistische staten van Oost-Europa): +Bulgarije en de DDR.

Als gevolg van deze verkiezing zijn vanaf I jan. 1983 de volgende 54 staten lid van de ECOSOC:

Algerije, Argentinie. Oostenrijk, Bangladesh, Benin, Botswana, Brazilië, Bulgarije, Boeroendi, Wit-Rusland, Kameroen, Canada, China, Columbia, Denemarken, Djibouti, Ecuador, Fiji, Frankrijk, DDR, Bondsrepubliek Duitsland, Griekenland, India, Japan, Kenya, Kongo, Libanon, Liberia, Luxemburg, Maleisië, Mali, Mexico, Nederland, Nieuw-Zeeland, Nicaragua, Noorwegen, Pakistan, Peru, Polen, Portugal, Qatar, Roemenië, St Lucia, Saoedi-Arabië, Sierra Leone, Sowjet-Unie, Soedan, Suriname, Swaziland, Thailand, Tunesië, Engeland, de VS en Venezuela.

WEST-EUROPA

BELGIË

DE BEGROTINGEN-1983 VAN DE DEELREGERINGEN

I. DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

De begroting van de Vlaamse gemeenschap – gewest- en gemeenschapszaken samen – bevat ontvangsten ten belope van 63.197,1 miljoen en een uitgavenbedrag van 66.363,9 miljoen frank. Het tekort bedraagt derhalve 3,2 miljard t.o.v. een tekort dat in 1982 was opgelopen tot 6,6 miljard.
Het totaal van de uitgavenkredieten is als volgt onderverdeeld (ordonnanceringskredieten en niet gesplitste kredieten):
– 4.918,2 miljoen (7,41%) als uitgaven voor de werkingskosten van de instellingen en de diensten;
– 34.590,5 miljoen (52,12%) voor de uitoefening van de bevoegdheden bedoeld in grondwetsartikel 59 bis (gemeenschapszaken, culturele- en persoonsgebonden aangelegenheden);
– 26.855,2 miljoen (40,47%) voor de uitoefening van de bevoegdheden bedoeld in artikel 107 quater van de grondwet (gewestzaken, economie, ruimtelijke ordening, huisvesting, milieu enz...)
Ten aanzien van de begroting voor 1982 is er een stijging van 2,2% wat de aangepaste begroting betreft en van 6,7% t.a.v. de oorspronkelijke begroting.
Dat betekent dat de begroting voor 1983 drastische besparingen bevat. Zo werd het investeringsprogramma van de Vlaamse gemeenschap met 15% verminderd t.o.v. de aangepaste begroting van 1982. Het stelsel van prefinanciering (debudgettering) werd beperkt, als aanzet tot een volledige afbouw.
In de begroting-1983 zijn de kredieten tot delging van de lasten uit het verleden – beleidsbeslissingen van vóór 1980 – geschrapt. De Vlaamse regering heeft op 13 januari 1983 beslist praktisch alle schulden uit het verleden niet meer te erkennen. De Vlaamse regering ging echter minder ver dan was voorgesteld door minister van financiën en begroting Schiltz, die deze begrotingsposten gewoonweg wou schrappen. De Vlaamse regering besliste tot een vermelding ,,pro memorie", zodat in geval van nood de facturen desgevallend toch betaald kunnen worden. Zowel het Rekenhof (expliciet) als de Raad van State (impliciet) stellen evenwel dat in de wetten op de staatshervorming geen formele rechtsgrond is te vinden om de verbintenissen uit het verleden ten laste van de gewesten en de gemeenschappen te leggen. In een nota raamde minister Schiltz deze lasten uit het verleden op meer dan 100 miljard voor Vlaanderen en Wallonië samen en voor Vlaanderen alleen op ruim 70 miljard.
De schuld heeft vooral betrekking op de aflossingen (kapitaal en intrest) van de huisvestingsmaatschappijen (57 miljard), de gesubsidieerde openbare werken (13 miljard), de rentetoelagen voor economische expansie en de leningen die zijn aangegaan voor de toekenning van bouw- en saneringspremies. Voor 1983 had de Vlaamse regering een bedrag van 10,9 miljard moeten inschrijven ter aflossing van deze schulden. Dat zou het begrotingstekort op 14,1 miljard of 15% van de begroting hebben gebracht.

Tijdens het debat in de Vlaamse Raad gewaagde Schiltz van een failliet, als de Vlaamse regering niet beslist had deze lasten niet langer meer te dragen. Hij bracht begrip op voor de bezorgdheid bij al wie van deze beslissing het slachtoffer dreigt te worden. Die bezorgdheid is vertaald in een aantal amendementen van raadsleden. Schiltz waarschuwde dat zij aldus de onderhandelingspositie van de Vlaamse regering t.o.v. de nationale regering ondermijnen. De kans is volgens hem groot dat de gewesten en de gemeenschappen aldus in een failliet worden geduwd door de erfenis van het verleden en het niet naleven door de nationale regering van de afspraken die bij de staatshervorming van 1980 zijn gemaakt.
Op de uitgaven van de Vlaamse gemeenschap is maximaal bespaard, wat reeds leidde tot betogingen en tot reacties in de Vlaamse Raad, waar ingediende amendementen meeruitgaven tot gevolg hebben. Minister Schiltz vroeg met aandrang hun verwerping. Van de eigen fiscale bevoegheid kan nog geen gebruik worden gemaakt omdat de toebedeelde belastingen ofwel onbeduidend zijn, ofwel reeds het verzadigingspunt hebben bereikt, ofwel omdat over het heffen van regionale belastingen geen politiek akkoord kan worden bereikt, evenmin als over de verhoging van een aantal tarieven. Uitzondering dient gemaakt voor de milieuheffingen, maar die zijn door het gewest op de provinciebesturen afgewenteld.
De CVP-fractieleider in de Vlaamse Raad, Verhaegen, stelde dat het probleem van het financieringsmechanisme van de staatshervorming in elk geval gesteld is. De fractieleider van de PVV, De Greve, waarschuwde voor het niet erkennen van de schulden uit

het verleden. Daarmee verschuift men het probleem alleen naar later, terwijl de facturen eerder vroeg dan laat toch betaald zullen moeten worden.

Wetsontwerp

In een wetsontwerp, dat echter nog niet bij het parlement is ingediend. erkent de nationale regering evenmin de schulden van vóór 1980.

In het wetsontwerp worden vanaf bepaalde data alle schulden uit het verleden ten laste gelegd van de gewesten en de gemeenschappen, althans voor de zaken waarvoor zij bevoegd zijn. Voor de culturele zaken is dat vanaf 1 jan. 1972, de datum waarop de cultuurautonomie van kracht is geworden (zie pag. 482-13 e.v.-1971). Voor de gewestzaken is dat vanaf i jan. 1975, de dag waarop de voorbereidende gewestvorming (wet- Vandekerckhove-Perin) van kracht is geworden (zie pag. 505-/1 e.v.-1974). Voor de persoonsgebonden zaken is dat vanaf 1 jan. 1980.

Bij het bepalen van deze data baseert de nationale regering zich vooral op de besprekingen in de kamercommissie van de grondwet, zoals die zijn weergegeven in het verslag van de kamerleden Van Elewijck (SP) en Knoops (PRL) van 27 juli 1980. Dit verslag wordt echter betwist door minister Schiltz.

Met het wetsontwerp wil de regering de leemten opvullen in de wetten op de staatshervorming van aug. 1980 (zie pag. 55112 e.v.-1980), waarop zowel het Rekenhof als de Raad van State zich baseren om expliciet, resp. impliciet te stellen dat er geen rechtsgrond bestaat om de schulden uit het verleden ten laste te leggen van de gewesten en de gemeenschappen (zie ook pag. 3712 e.v.).

II. TEGOEDEN

Van de centrale regering hebben de deelregeringen 36,7 miljard tegoed aan saldi uit het verleden. Dit zijn van jaar tot jaar niet benutte en dus overgedragen kredieten uit de periode toen de deelregeringen nog deel uitmaakten van de centrale regering. De Vlaamse gemeenschap heeft een tegoed van ruim 19 miljard. de Franse gemeenschap van 4,5 miljard en in de begrotingsstukkeri van het Waals gewest is sprake van 13 miljard afgerond.

De nationale regering wil terugbetaling van deze saldi spreiden over een periode van 7 jaar. In de regeringsmededeling van 16 maart, m.b.t. de herraming van de begroting voor 1983, heeft de regering een eerste schijf van 5,1 miljard ingeschreven (zie pag. 23112).

III. WAALSE GEWESTBEGROTING

De middelen van het Waals gewest zijn voor 1983 geraamd op 23,7 miljard frank, of 11,5 miljard lopende en 12.1 miljard kapitaalontvangsten.

Daarenboven heeft de gewestregering van de Waalse Raad de machtiging gekregen ten belope van 4 miljard leningen uit te schrijven, zoals in 1981 en 1982. Van die machtiging heeft men de voorgaande jaren echter geen gebruik moeten maken.

De uitgaven zijn geraamd op 27.4 miljard, wat een begrotingstekort geeft van 3,7 miljard. Aan te stippen valt dat de Waalse gewestregering, zoals de Vlaamse regering, beslist heeft de lasten vóór 1980 (in de berekeningstabellen gaat men tot eind 1981) niet meer ten laste te nemen. Die weigering slaat echter alleen op de sector van de sociale huisvesting. In de verantwoording staat voorts vermeld dat dc geraamde uitgaven niet verward mogen worden met de reële uitgaven. De ervaring leert dat de uitgavenmachtiging in het verleden nooit volledig is uitgeput. Deze stelling wordt echter gerelativeerd met de opmerking dat de begroting eind 1982 is opgemaakt en dat er in het uitgavenritme een versnelling kan intreden. De gewestregering zal dan de gepaste maatregelen nemen om de uitgaven af te remmen.

Voorts worden vanaf 1983 de bijzondere fondsen afgeschaft en wordt ook een einde gemaakt aan de techniek van debudgettering van de financiering van de sociale woningbouw.

IV. DE FRANSE GEMEENSCHAP

De Franse gemeenschapsregering heeft voor 1983 een begroting in evenwicht ingediend. De inkomsten zijn geraamd op 28.561 miljoen frank, of 24.579,2 miljoen aan lopende en 3.881,8 aan kapitaalontvangsten. De uitgaven zijn geraamd op 28.560,9 miljoen. Het evenwicht is bereikt door bijzonder strikte besparingsmaatregelen. In het commissieverslag is echter vermeld dat het behoud van een gezonde financiële situatie afhangt van de nationale regering. Die moet haar verbintenissen t.a.v. de nieuwe instellingen nakomen wat betreft de saldi van het verleden, de indexprovisie (1981)en de aanvullende toebedeelde belastingen voor 1982 ingevolge de aanpassing van de begroting voor 1982.

V. TABELLEN

Globaal krediet voor de lopende uitgaven voor de gemeenschappen: 47.200 miljoen. Dit bedrag moet echter nog aangepast worden aan het reële indexcijfer voor 1982.

De verdeling tussen de Vlaamse en de Franse gemeenschap geschiedt volgens de verdeelsleutel 55% N - 45% F met als resultaat:
25.960,0 miljoen voor de Vlaamse gemeenschap
21.240,0 miljoen voor de Franse gemeenschap.

Het krediet voor de Duitstalige gemeenschap bedraagt ir. totaal 353.2 miljoen, of 207 miljoen voor de culturele en 146.2 miljoen voor de persoorisgebonden aangelegenheden.

Het globaal krediet voor de kapitaaluitgaven van de gemeenschappen bedraagt 8.260 miljoen. De verdeling is:

De verdeling is:
4 543 voor de Vlaamse gemeenschap (55%)
3.117 voor de Franse gemeenschap (45%).
De kredieten voor de tweetalige instellingen te Brussel, ingeschreven op de nationale begrotingen, belopen 286,6 miljoen in niet-gesplitste kredieten, 16,5 miljoen in vastleggings- en 9.9 miljoen in ordorinanceringskredieten.
Voor de Duitstalige gemeenschap is een krediet uitgetrokken van 253,8 miljoen.

Het globale krediet voor de lopende uitgaven van de gewesten bedraagt 17.700 miljoen.
Het is ais volgt verdeeld:

- Vlaams gewest 52,58% 10.120,3 mln
- Waals gewest 39.38% 7.579,7 mln
- Brussels gewest 8,04% 1.547,5 mln

Aan te stippen valt dat de definitieve verdeelsleutel jaarlijks bepaald wordt aan de hand van de evolutie van drie factoren: het bevolkingsaantal, de personenbelasting en de oppervlakte (vaste factor).
Voor Brussel heeft de regering het zoals de vorige jaren nuttig geoordeeld voor de dotatie een gewaarborgde groei in acht te nemen. De dotatie bedraagt derhalve 1.691,7 mln.

Het globaal krediet voor de kapitaaluitgaven bedraagt 28.320 mln. Het is verdeeld als volgt:

- Vlaams gewest 52.58% 16.192,5 mln
- Waals gewest 39,38% 12.127,5 inln
- Brussels gewest 8,04% 2.476,0 mln

Zoals voor de lopende uitgaven geldt voor Brussel een gewaarborgde groei, wat de dotatie op 2.864.2 mln brengt.

(Bron: de begroting der dotaties voor 1983.)

SAMENVATTENDE TABEL VAN DE DOTATIES IN GLOBALE BEDRAGEN

(In miljoenen frank)

Gesplitste kredieten			
Niet-gesplitste kredieten	Vast-leggings-kredieten	Ordonnan-cerings-kredieten	
65.107,0	—	—	Lopende uitgaven
36.607,1	213.8	160,3	Kapitaal-uitgaven
101.714,1	213,8	160.3	

(Bron: de begroting der dotaties voor 1983.)

EVOLUTIE VAN DE UITGAVEN DER GEWESTEN (In mrd frank)

I. - VLAAMS GEWEST

A. Titel I - Lopende uitgaven (In mrd frank)

1. Uitgangspunten.

a. Toestand 1980.

1) Dotatie (artt. 3 en 5 van de gewone wet herv. instel.): 8.6.

2) Vermoedelijke uitgaven: 10,3
- — Interesten : 5,2
- — F.E.E.R.R.: 3,8
- — Andere : 1.3

10,3

b. Index: jaarlijks 7%

2. Vermoedelijke evolutie

Jaar	Dotatie + index	Vermoed. uitgaven
1980	8,6	11,8
1981	9,2	12,1
1982	9,8	13,9
1983	10,5	15,5
1984	11,2	17,3
1985	12,0	19,3

B. Titel II - Kapitaaluitgaven

1. Uitgangspunten.

a. Toestand 1980.

1) Dotatie (artt. 3 en 5 van de gewone wet herv. instel.): 13,8.

2) Vermoedelijke uitgaven: 13,5.
- — Aflossingen: 3,2
- — F.E.E.R.R.: 2,5.
- — Investeringsprogramma: 7,8.

b. Index: jaarlijks 7%.

2. Vermoedelijke evolutie.

Jaar	Dotatie + index	Vermoed. uitgaven
1980	13,8	13,5
1981	14,8	17,0
1982	15,8	18,5
1983	16,9	20,2
1984	18,1	20,1
1985	19,4	28,6

II. - WAALS GEWEST

A. Titel I - Lopende uitgaven

(In mrd frank.)

1. Uitgangspunten.

Toestand 1980.

1) Dotatie (artt. 3 en 5 gewone wet herv. instel.): 6,4.

2) Vermoedelijke evolutie:
- — Interesten: 3,7.
- — F.E.E.R.R.: 1,8.
- — Andere: 1,1.

b. Index: jaarlijks 7%.

2. Vermoedelijke evolutie.

Jaar	Dotatie + index	Vermoed uitgaven
1980	6,4	6,6
1981	6,9	7,8
1982	7,4	9,0
1983	7,9	10.2
1984	8,5	11,4
1985	9,1	12,6

B. Titel II - Kapitaaluitgaven

1. Uitgangspunten.

a. Toestand 1980:

1) Dotatie (artt. 3 en 5 gewone wet herv. instel.): 10,2.

2) Vermoedelijke uitgaven:
- — Aflossingen: 2,4.
- — F.E.E.R.R.: 3,8.
- — Investeringsprogramma: 6,0.

b. Index: jaarlijks 7%.

2. Vermoedelijke evolutie.

Jaar	Dotatie + index	Vermoed. uitgaven
1980	10,2	12,2
1981	10,9	13,5
1982	11,7	14,8
1983	12,5	16,6
1984	13,4	17,0
1985	14,3	24,2

OPMERKINGEN

1. In Titel I werd geen rekening gehouden met de interesten die zullen voortvloeien uit leningen, die de Gewesten aangaan om de eventuele tekorten op hun lopende verrichtingen en om hun kapitaaluitgaven te financieren.

2. In Titel II werden de ordonnanceringskredieten voortvloeiend uit het eigenlijk investeringsprogramma als volgt berekend:

a) Er wordt verondersteld dat het eigenlijk investeringsprogramma jaarlijks stijgt met 6,5%;

b) De ordonnanceringskredieten werden vastgesteld op 90% van de vastleggingskredieten.

3. De berekening van de vermoedelijke uitgaven werd slechts gedaan tot 1985 om volgende redenen:

a) Het is niet uitgesloten dat de Gewesten hun budgettair beleid wijzigen en o.m. het systeem van de prefinanciering afbouwen, ten einde in Titel I de interestlasten en in Titel II de aflossingen van die prefinanciering te verminderen. Dit zal een verhoging veroorzaken van de ordonnanceringskredieten voortvloeiend uit het eigenlijk investeringsprogramma hetgeen dan weer aanleiding zal geven tot leningen om die uitgaven te dekken;

b) Zowel op Titel I als op Titel II moeten thans belangrijke kredieten worden ingeschreven om de bedrijven te ondersteunen. Het is erg onzeker hoe die kredieten na 1985 zullen evolueren. Dat zal o.m. afhangen van de economische toestand op dat ogenblik en van het beleid dat de Gewesten op dat ogenblik zullen voeren.

4. F.E.E.R.R.: Fonds voor Economische Expansie en Regionale Reconversie.

5. De gewesten zijn met ingang van 1983 begonnen met de afbouw van het systeem van prefinanciering.

(Bron: Verslag Van Elewijck-Knoops van de bespreking van de gewone wet op de staatshervorming (91811980) in de kamercommissie voor de grondwet.)

LASTEN VAN DE LENINGEN VAN DE GEWESTEN

TITEL I - INTERESTEN

1. **Huisvesting:**
(in miljarden frank)

	Vlaams Gewest	Waals Gewest
1980	4,1	3,1
1981	4,9	3,7
1982	5,7	4,3
1983	6,5	4,9
1984	7,3	5,5
1985	8,1	6,1

2. **Gemeentewerken:**
(in miljoenen frank)

1980	490,0	285,0
1981	790,0	450,0
1982	1.080,0	601,0
1983	1.360,0	736,0
1984	1.630,0	888,0
1985	1.895,0	1.025,0

3. **Water:**
(in miljoenen frank)

1980	620,0	280,0
1981	890,0	446,0
1982	1.020,0	582,0
1983	1.150,0	716,0
1984	1.275,0	846,0
1985	1.396,0	975,0

TITEL II - AFLOSSINGEN

1. **Huisvesting:**
(in miljarden frank)

	Vlaams Gewest	Waals Gewest
1980	3,0	2,3
1981	2,9	2,2
1982	3,2	2,4
1983	3,7	2,8
1984	2,2	1,7
1985	9,3	7,0
1986	7,3	5,5

2. **Gemeentewerken:**
(in miljoenen frank)

1980	92,0	58,0
1981	159,0	95,0
1982	238,0	137,0
1983	320,0	181,0
1984	406,0	227,0
1985	495,0	274,0

3. **Water:**
(in miljoenen frank)

1980	89,0	41,0
1981	145,0	70,0
1982	177,0	98,0
1983	208,0	125.0
1984	242,0	154,0
1985	278,0	184,0

(Bron: Verslag Van Elewijck-Knoops)

Ingevolge stijgende intrestlasten en aflossingen, dienen deze bedragen herzien te worden. Meer recente gegevens over de raming van de lasten uit het verleden zijn weinig betrouwbaar: de ramingen lopen uiteen naar gelang de bron en er zijn dus veel betwistingen. Hierover wordt onderhandeld tussen de nationale regering en de deelregeringen.

De lasten uit het verleden slaan op de volgende aangelegenheden:

1) De nationale huisvestingsmaatschappijen
   a) de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting;
   b) de Nationale Landmaatschappij.

2) Het Woningfonds van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen van België.

De weigering van de Waalse regering om deze lasten niet meer te dragen slaat enkel op deze sectoren. De Vlaamse regering gaat in haar weigering nog verder, met name:

3) De bouw- en saneringspremies;

4) De door het Gemeentekrediet geprefinancierde uitgaven in de sectoren Water en openbare werken;

4) De waterzuivering van de bedrijven;

5) De economische expansie.

Het zijn aangelegenheden waarvoor van 1975 t.e.m. 1979 correlatieve vastleggingsmachtigingen zijn verleend. De budgettaire last hiervan is nu uitermate zwaar geworden.

FINANCIËLE LASTEN (lopendeen kapitaaluitgaveni **WELKE VOORTVLOEIEN UIT VASTLEGGINGSMACHTIGINGEN EN VERBINTENISSEN** (inmiljoenen frank)

	Begroting Vlaams Gew.	Begroting Vlaamse Gemeensch. aangeleg. art. 107 quater	
	1980	1982 aangep.	1983 lasten v. h. verleden inbegrepen
– sector Huisvesting	4 236,9	9 819 4	13 554 0
– sector subsidiëring openbare werken (prefinanciering Gemeentekrediet)	543,0	1.420,0	1.962,1
– sector subsidiëring waterdistributie en -zuivering (prefinanciering)	669,9	1.595,0	1.145,0
– sector industrieel afvalwater (ondernemingen)	81,0	180,0	275,3
– Fonds voor de Economische Expansie	5.637,5	7.480,6	10.015,0
Totaal	11.168,3	20.495,0	27.710,4

Vergelijking *'821'80:* t 9 326 7 rniljoen ot + 83,5%
Vergelijking *'831'80:* + 16 542.1 miljoen of + 148,1%

(Bron: De gemeenschapsminister van financiën en begroting)

SALDI UIT HET VERLEDEN (in miljarden frank)

	Begroting	Bijzondere sectie	Totaal
Vlaamse gemeenschap (1)	2,8	2,6	5.5
Vlaams gewest	8.9	4,5	13,4
Franse gemeenschap (1)	4,1	0,4	4.5
Waals gewest	9,4	3,6	13,1
Algemeen totaal	25,4	11,3	36.7

(1) Zonder het saldo van de niet-gesplitste kredieten, geannuleerd op 31 dec 1980

Bovenvermelde cijfers slaan op de boekhoudkundige aspecten en zijn opgesteld door de administratie van de thesaurie en nagezien door de administratie van begroting en het rekenhof.
De nieuwe instellingen hebben in 1980 en 1981 bepaalde betalingen gedaan die men had moeten aftrekken van de overgedragen saldi. De betrokken bedragen zijn niet vastgesteld, maar men neemt aan dat zii aanzienlijk waren, rekening houdend met detekorten van de gewestelijke en gemeenschapsthesaurie in 1980. De raming wordt dus zeer ingewikkeld.
De bedragen van de over te dragen saldi moeten echter verminderd worden met de in 1980 en 1981 vastgestelde overschrijdingen op de lopende rekeningen van de nieuwe instellingen.
De thesaurie zal een definitieve rekening opstellen voor 1980 en 1981 en op basis van die rekeningen zal aan de gewesten en de gemeenschappen een terugbetaling worden gevraagd.
Van 1983 tot 1989 krijgen de gewesten en de gemeenschappen een bijkomende dotatie, die gelijk is aan één zevende van de saldi van het verleden. Voor de toepassing van deze bepaling zijn de saldi forfaitair geraamd op 4,6 miljard voor de Franse gemeenschap, 10,1 miljard voor het Waalse gewest, 5,6 miljard voor de Vlaamse gemeenschap en 13,4 miljard voor het Vlaams gewest.
Het Waals gewest krijgt vanaf 1982 een bijkomende dotatie, die overeenstemt met de saldi van de z.g. parallelle kredieten die op 1 jan. 1980 overdragen werden. (De parallelle kredieten zijn compensatiekredieten die Wallonië heeft gekregen voor de uitbouw van de haven van Zeebrugge (sluis en achterhaven).)
Het supplement bedraagt f959 miljoen in 1982, 829 miljoen in 1983 en 829 miljoen in 1984.
(Bron: memorie van toelichting bij het wetsontwerp tot regeling van de saldi en de lasten van het verleden. Dat wetsontwerp is bij het parlement nog niet ingediend.

ERRATUM

Op het bericht ,,Wijzigingenin de regering" (pag. 16411) geldt de volgende verbetering:
P. Hatry is benoemd tot minister van het Brusselse gewest.
L. Olivier, minister van Openbare werken, werd bovendien benoemd tot minister van middenstand.
E. Knoops, staatssecretaris voor energie, werd bovendien benoemd tot staatssecretaris voor middenstand, toegevoegd aan de minister van middenstand

OOSTENRIJK

Hierna volgen de belangrijkste ontwikkelingen die zich in Oostenrijk voordeden sinds oktober 1979. Zij vormen een aansluiting op de gebeurtenissen vermeld op pag. 691 e.v.-1979.

BEGIN BOUW KARAWANKEN-TUNNEL

Op 9 nov. 1979 werd officieel een begin gemaakt met de bouw van de Karawanken-tunnel, die zou lopen van Rosenbach in Kärnten naar Hrusica in Joego-Slavië.
Ter gelegenheid hiervan waren de Oostenrijkse bondskanselier Bruno Kreisky en de voorzitter van de Joegoslavische Federale Uitvoerende Raad (premier), Veselin Djuranovic, aanwezig.
De tunnel zou 7.864 m lang worden en in 1983 klaar zijn. De kosten, die werden geraamd op 3,7 mrd Oostenrijkse schilling, zouden door beide landen worden gedragen.

KIRCHSCHLÄGER HERKOZEN ALS PRESIDENT

Op 18 mei 1980 werd Rudolf Kirchschlager, die sinds 1974 president van Oostenrijk was en daarvoor (vanaf 1970) minister van buitenlandse zaken, voor een tweede ambtstermijn van zes jaar herkozen. Hij kreeg bij de op die dag gehouden presidentsverkiezingen 79,9% (3.538.748 stemmen) van het aantal geldig uitgebrachte stemmen.
Het stemmen was verplicht. Van het totale aantal kiesgerechtigden ging 91,6% naar de stembus. Van hen bracht 7,3% een ongeldige stem uit.
Kirchschlager, die geen lid was van een politieke partij, was in juli 1979 door de Socialistische Partij (SPÖ) kandidaat gesteld. De oppositionele Oostenrijkse Volkspartij had in september 1979 besloten geen eigen kandidaat te stellen omdat zij tevreden was met Kirchschlagers functioneren als president.
De kandidaat van de liberale Vrijheidspartij (FPO), Wilfried Gredler, oud-ambassadeur van West-Duitsland en (vanaf 1978) van China, kreeg 16,9% (751.399) van het aantal geldig uitgebrachte stemmen, terwijl Norbert Burger, de nationale leider van de extreem-rechtse Nationale Democratische Partij (NDP) 3,2% (140.741) van de geldig uitgebrachte stemmen behaalde.
Kirchschlagers nieuwe ambtstermijn begon op 20 mei.

Protesten tegen Burger als kandidaat voor het presidentschap

Nadat Burger, die zich zelf beschreef als Duits-Oostenrijker, zich op 24 april kandidaat had gesteld voor het presidentschap, kwamen er hevige protesten van linkse groeperingen in het hele land. Op 6 mei vond er in Wenen een demonstratie tegen zijn kandidaatstelling plaats nadat de nationale kiesraad had bepaald dat Burger aan de verkiezingen mocht meedoen.
Burger was in vroeger jaren een bekend activist geweest binnen Duits-

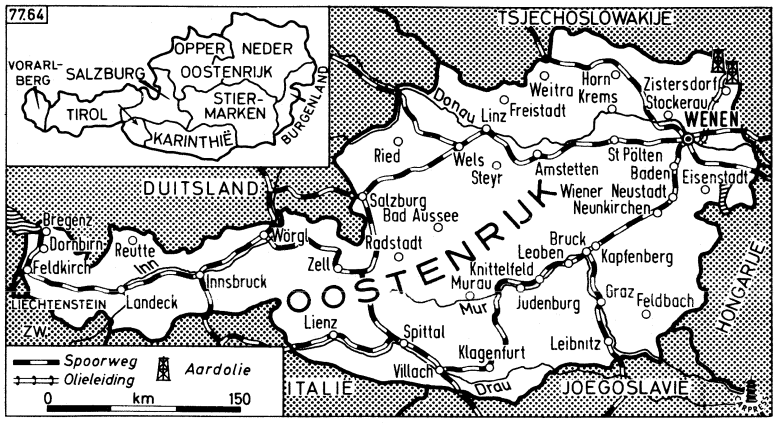


sprekende groeperingen, met name in Italië, en was diverse keren door Italiaanse rechtbanken veroordeeld voor rechtse terroristische activiteiten in de provincie Zuid-Tirol (de regio Trentino-Alto Adige) in Noord-Italië.
In 1966 was hij bij verstek veroordeeld tot 28 jaar gevangenisstraf en in 1970 bij verstek tot levenslang voor o.m. aanvallen op Italiaanse soldaten. Het beroep dat hij tegen het eerste vonnis had aangetekend was in 1968 door hei Milanese Hof van Beroep verworpen en vervolgens in 1971 door het Romeinse Hooggerechtshof van Beroep.
Burger was bovendien in 1968 door een Oostenrijks hof veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf nadat hij voor de Westduitse televisie had laten blijken dat hij gewelddadige acties van Duitssprekenden in Zuid-Tirol goedkeurde. Door een ander Oostenrijks hof was hij in 1967 – ondanks het feit dat hij schuld had bekend – vrijgesproken van het in bezit hebben van explosieven teneinde explosies in Zuid-Tirol te veroorzaken.
Die vrijspraak had toen geleid tot protesten van de Italiaanse regering. In 1970 had een Westduits hof Burger vrijgesproken inzake plannen om explosieven te gebruiken voor misdadige doeleinden.

REFERENDUM IN VORARLBERG OVER UITBREIDING BEVOEGDHEDEN REGIONALE PARLEMENT

Op 23 juni 1980 werd in het bondsland Vorarlberg een referendum gehouden waarbij het electoraat een initiatief van de Landtag (het provincieparlement) goedkeurde waardoor dit onderhandelingen kon voeren met de Federale regering in Wenen over het overdragen van een aantal bevoegdheden aan Vorarlberg.

Van de kiesgerechtigden ging 88,1% naar de stembus. Vóór het initiatief van de Landtag stemde 69,4% van de kiezers; 30,6% stemde tegen.
Het gebied Vorarlberg, dat in het uiterste westen van Oostenrijk ligt, was tot de opening van de Arlberg-tunnel in december 1978 vaak van de rest van het land geïsoleerd geweest door ongunstige weersomstandigheden en had zich van oudsher verzet tegen de centrale regering in Wenen.
In 1919 (na de ontbinding van de Habsburgse monarchie en voor de afkondiging van de grondwet van 1920) hadden de bewoners van Vorarlberg zich uitgesproken voor een unie met Zwitserland in plaats van met Oostenrijk, maar waren vervolgens akkoord gegaan met het Oostenrijkse federale systeem.
Het initiatief van 1980, dat was gebaseerd op een uit tien punten bestaand programma, was een uitvloeisel van een oproep uit september 1979 van de Pro Vorarlberg-actiegroep (pag. 692/1-1979), hoewel de eis van een apart „Vorarlberg-statuut" binnen de federale structuur niet was overgenomen.
De Oostenrijkse Volkspartij, die samen met de kleine Oostenrijkse Vrijheidspartij in Vorarlberg een coalitieregering vormde, behoorde tot de voorstanders van het initiatief.
De provincie wilde zelfstandig zijn wat betreft financiën en belasting en zij wilde meer zeggenschap over onderwijs, handel, bosbouw, landbouw, radio en TV.
Tevens wilde zij het recht om zelfstandig contracten en overeenkomsten te sluiten met buurlanden (de verkoop van elektriciteit uit waterkracht aan West-Duitsland vormde een belangrijke bron van inkomsten voor Vorarlberg).
De Oostenrijkse Socialistische Partij, die op federaal niveau wel de belangrijkste partij was maar verder slechts in drie van de negen provincies aan de macht was, was sterk tegen het initiatief gekant en noemde de voorstanders daarvan separatisten.
Voor het referendum plaatsvond had de socialistische bondskanselier Kreisky zich al bij diverse gelegenheden scherp uitgelaten over het idee om aan één provincie, welke dan ook. speciale bevoegdheden te verlenen met buitensluiting van de andere acht.



KABINETSWIJZIGING

Op 9 oktober 1980 werd Alfred Dallinger, de voorzitter van de Commerciële, Clericale en Technische Werknemers, benoemd tot minister van sociale zaken in het socialistische kabinet dat onder bondskanselier Bruno Kreisky vanaf 1970 in Oostenrijk aan de macht was.
Dallinger was de opvolger van Gerhard Weissenberg, eveneens een oudvakbondsman, die op 1 oktober was overleden nadat hij vanaf 1976 minister was geweest.

BEVOLKING SPREEKT ZICH UIT VOOR INTREKKING ANTI-KERNENERGIEWET

Nadat de Oostenrijkse bevolking van 3-10 november 1980 de mogelijkheid had gekregen een lijst te tekenen voor hetzij intrekking van de wet tegen kernernergie, hetzij handhaving van die wet, spraken 422.431 mensen zich uit voor het treffen van parlementaire maatregelen tot opheffing van de wet tegen kernenergie en voor het in bedrijf nemen van de kerncentrale in Zwentendorf, 40 km ten noordwesten van Wenen.

Op 5 november 1978 had de bevolking met een kleine meerderheid beslist dat er geen kerncentrales in het land mochten komen. Een maand later was die beslissing door het parlement geratificeerd. De kerncentrale van Zwentendorf, die kort daarvoor was gereed gekomen, was daardoor nooit in bedrijf gesteld; de bouwkosten hadden $500 mln bedragen (zie ook pag. 5613 en pag. 692-1979).
Met de steun van bondskanselier Kreisky en van de meeste leden van zijn parlementsfractie hadden industriëlen en vakbonden de laatste maanden een gezamenlijke strijd gevoerd voor intrekking van die wet, hetgeen had geresulteerd in de grootscheepse handtekeningenactie tussen 3 en 10 november. Het aantal kiesgerechtigden bedroeg ongeveer 5,2 mln.
Om zo'n campagne te mogen voeren waren 10.000 handtekeningen vereist. Als minimum-aantal dat nodig was voor heropening van de discussie in het parlement was 200.000 vastgesteld. Volgens de door het ministerie van binnenlandse zaken op 11 november bekend gemaakte uitslagen spraken 422.431 kiesgerechtigden (8%) zich ,,pro-Zwentendorf' uit, en 147.764 (2,8%) ,,anti-Zwentendorf'. De tegen-

standers wilden dat de centrale in Zwentendorf werd verbouwd voor gas of olie.
De intrekking van de wet moest nu in het parlement besproken worden. Intrekking kon pas gebeuren als tweederde van de 183 parlementsleden dat plan steunde. De socialisten hadden in het parlement 95 zetels.
Daarmee was de wet dan nog niet afgeschaft. De Oostenrijkse wet schreef voor dat na een dergelijk parlementsbesluit opnieuw een referendum moest worden uitgeschreven.
Op 11 november verklaarde bondskanselier Kreisky dat hij zeer tevreden was met de gevoerde campagne en dat de instelling van de Oostenrijkers ten aanzien van de kernenergie de laatste twee jaar was veranderd.

MINISTER VAN FINANCIËN ANDROSCH NEEMT ONTSLAG NA IN OPSPRAAK TE ZIJN GEBRACHT. ANDERE WIJZIGINGEN BINNEN HET KABINET

Op 14 jan 1981 werd bekend gemaakt dat het bestuur van de regerende Oostenrijkse Socialistische Partij (SPO) de volgende voorstellen van kanselier Kreisky tot wijziging binnen het kabinet had goedgekeurd:

- Herbert Salcher. tot dan toe minister van volksgezondheid en milieu, werd minister van financiën in plaats van Hannes Androsch die op 11 dec. 1980 had aangekondigd ontslag te zullen nemen.
- Kurt Steyrer werd minister van volksgezondheid en milieu.
- Alfred Sinowatz, de minister van onderwijs, werd tevens vice-kanselier, een functie die Androsch had bekleed.
- Hans Seidel werd staatssecretaris ter assistentie van Salcher.

Salcher, die vroeger de SPO leidde in Tirol, was op 12 okt. 1979 benoemd tot minister van volksgezondheid en milieu (pag. 691/2-1979). Steyrer was een praktizerend dermatoloog. Sinowatz was sinds oktober 1971 minister van onderwijs. Seidel was directeur van het onafhankelijk Instituut voor Economische Research.

Het ontslag van Androsch. die minister van financiën was geweest sinds de formatie van de eerste SPO minderheidsregering in april 1970 en vicekanselier sinds augustus 1976, kwam na een periode van toenemende kritiek op diens persoonlijke financiële praktijken die, hoewel volledig legaal, niet verenigbaar werden geacht met de functie van minister van financiën. Kreisky – van wie werd aangenomen dat hij Androsch zag als zijn opvolger voor het kanselierschap – was daardoor onder sterke druk komen te staan van zowel de oppositionele Oostenrijkse Volkspartij (OVP) als van zijn eigen partij en had in het najaar van 1980 druk uitgeoefend op Androsch om ontslag te nemen.

Onthullingen

In juli 1978 was in een uitgave van de OVP een artikel verschenen waarin stond dat Androsch naast zijn ministeriële salaris nog aanzienlijke inkomsten genoot uit twee bureaus die hij beheerde. Het ene was een belastingadviesbureau, Consultatio, waarvan hij en zijn echtgenote voor 75% eigenaar waren en waarvan talrijke staatsbedrijven gebruik maakten. Androsch zelf was niet werkzaam op dit bureau, maar zijn vrouw die daar wel (part-time) werkte ontving een aanzienlijk salaris dat de OVP verborgen en niet adequaat belaste winst noemde.
Het tweede bureau was een accountantsbureau waarvan Androsch de eigenaar was. Dit bureau, dat niet werd geleid door Androsch, betaalde hem wel een zeer groot salaris.
Consultatio. dat zijn winst in de zeven jaar dat Androsch minister was vervijfvoudigd zag, verstrekte de schoonvader van Androsch een lening tegen lage rente waarmee het grote huis werd gekocht waarin Androsch woonde.

In 1980 beweerde de ÖVP dat de minister was betrokken bij onregelmatigheden in verband met de bouw van het Allgemeine Krankenhaus (AKH) in Wenen, een ziekenhuis met 2.100 bedden waarvan de bouwkosten de schattingen verre hadden overtroffen. De onregelmatigheden werden onderzocht door een parlementaire commissie, die evenwel niet tot krachtige conclusies kwam. Dit leidde tot veel kritiek op Kreisky van de zijde van de OVP, die de kanselier verweet geen adequate maatregelen te hebben getroffen tegen Androsch en minister van justitie Christian Broda.
Al deze onthullingen zorgden voor spanningen binnen de SPO.
Aanvankelijk had Androsch geweigerd af te treden. In dec. 1978 beschuldigde hij Kreisky ervan hem niet genoeg te steunen tegen de aanvallen.
Kreisky op zijn beurt zei dat hij vond dat de eigenaar van een onderneming geen SPO-leider kon worden.
In eerste instantie werd de crisis eind 1978 opgelost toen Androsch aanbood zijn eigen 51% van de aandelen van Consultatïo over te doen aan iemand anders die de zaak zou beheren, waarna bekend werd gemaakt dat Androsch zou aanblijven als minister van financiën (pag. 58/1-1979).



Bondskanselier Bruno Kreisky (l.) en minister van financiën Hannes Androsch.

Op 22 aug. 1980 werden twee moties van wantrouwen tegen Androsch – ingediend door de OVP en de kleine Vrijheidspartij vanwege de kwestie met het ziekenhuis – in de Nationalrat (de Oostenrijkse Tweede Kamer) afgewezen.

Op 3 sept. 1980 gaf Kreisky tijdens een toespraak in Linz de hoofdlijnen aan van een uit tien punten bestaand programma. Dit werd algemeen gezien als een poging om Androsch te dwingen af te treden.
In het programma werd namelijk voorgesteld de bevoegdheden van de minister van financiën te beperken tot het voorbereiden van de staatsbegroting. Verder werden er maatregelen in voorgesteld waardoor beter het oog gehouden kon worden op grote particuliere bouwprogramma's. Leden van het kabinet moesten voortaan zolang zij in functie waren afzien van het in bezit hebben van bedrijfsgoederen.
Kanselier Kreisky voegde er aan toe dat hij zou aftreden als de voorstellen niet door Aridrosch werden geaccepteerd.
Op 8 september vond er een ontmoeting tussen beide heren plaats waarbij Androsch de voorstellen afwees. Op 9 september verklaarde hij echter onverwacht dat hij het programma aanvaardde en dat hij zijn deel van Consultatio binnen een ,,passende periode'' zou verkopen.
Begin december evenwel ontstond er nieuwe opschudding toen de lening aan de schoonvader van Androsch bekend werd. Op 11 december werd vervolgens bekend gemaakt dat Androsch eind januari 1981 ontslag zou nemen.

Op 16 januari, na een verhit debat tussen de OVP en de SPÖ, werd Androsch benoemd tot vice-voorzitter van het bestuur van de Creditanstalt-Bankverein, één van de grootste com-

merciële banken van Oostenrijk waarin de staat een aandeel van 60% had Op 1 februari begon Androsch in zijn nieuwe functie.

VERKIEZINGEN VOOR DE LANDTAG IN STIERMARKEN

Bij de verkiezingen voor het regionale parlement (Landtag) in Stiermarken, één van de negen bondslanden (provincies) van Oostenrijk, op 4 oktober 1981, wist de christen-democratische Volkspartij (OVP) haar absolute meerderheid (30 zetels) te behouden. De Socialistische partij (SPO) won een aantal stemmen vergeleken met 1978 en kreeg er daardoor 1 zetel bij. De liberale Vrijheidspartij (FPO) verloor l zetel. Van de 836.598 kiesgerechtigden (in 1978: 796.273) gingen er 775.006, i.e. 93,76%, naar de stembus (in 1978: 754.136, 94,7%). Van hen brachten 754.681 een geldige stem uit (in 1978: 740.903).
De stemmen waren als volgt over de partijen verdeeld:

partij	stemmen 1981		stemmen 1978	
OVP	384.048	(50,89%)	384.905	(52,0%)
SPO	322.416	(42,72%)	298.560	(40,3%)
FPO	38.135	(5,05%)	47 562	(6,4%)
KPO	10.082	(1.34%)	9 876	(1,3%)

De ÖVP beschikte in de Landtag over 30 zetels (in 1978: 30), de SPO over 24 (23) en de FPO over 2 (3). De communistische KPO was er evenals in 1978 niet in geslaagd een zetel te behalen.

OPRICHTING NIEUWE PARTIJ (PNÖ)

Op 6 november 1981 maakte de uit de OVP afkomstige, vroegere voorzitter van het Oostenrijkse Katholieke Gezinsverband, prof. Leopold Kendöl, bekend dat hij een eigen partij had opgericht onder de naam „Partei Neues Osterreich" (PNO).
Kendöl verklaarde dat de PNO voor de vernieuwing van de staat was en een beweging voor het gezin en een gezond leefmilieu, voor sociale gerechtigheid en vrede, voor een menselijk onderwijs en voor politieke zuiverheid. De partij voelde zich programmatisch verwant met elke partij die de christelijk-sociale leer in de praktijk bracht. Bij toekomstige parlementsverkiezingen dacht de partij tussen de 10 en 20% van de stemmen te krijgen.

OUD-KEIZERIN ZITA BEZOEKT OOSTENRIJK

Op 16 mei 1982 bracht de negentigjarige oud-keizerin van Oostenrijk en koningin van Hongarije, Zita von Habsburg-Lothringen, een bezoek van één dag aan Oostenrijk.



Zita von Habsburg-Lothringen (l.),oud-keizerin van Oostenrijk en koningin van Hongarije, tijdens haar bezoek aan Oostenrijk.

De oud-keizerin, die de weduwe was van de laatste keizer van Oostenrijk-Hongarije Karl I, leefde al vele jaren in ballingschap in een klooster in Zwitserland. Zij mocht Oostenrijk niet meer binnen omdat zij weigerde van haar titel en aanspraken afstand te doen.
Omdat het de hartewens van de oud-keizerin was om het graf van haar dochter Adelheid, die in 1971 in Tirol was overleden, te bezoeken had zij voor deze keer toestemming gekregen Oostenrijkse bodem te betreden. Indertijd had zij de begrafenis van haar dochter niet mogen bijwonen.
Tevens wilde oud-keizerin Zita in Oostenrijk een bezoek brengen aan haar zuster die ziek was.

VERKIEZINGEN VOOR DE LANDTAG IN BURGENLAND

Op 3 okt. 1982 vonden in Burgenland, één van de negen bondslanden (provincies) van Oostenrijk, verkiezingen voor het provincieparlement (Landtag) plaats waarbij de Socialistische Partij (SPÖ) het beste resultaat sinds 1945 behaalde.
De opkomst was 89,6% (1977: 93,1%). Het aantal ongeldig uitgebrachte stemmen bedroeg 4.640.
De 172.830 geldig uitgebrachte stemmen waren als volgt verdeeld:

partij	stemmen	%		zetels
SPO	91 996	53,2	(+1 3)	20
OVP	74 357	43 0	(−2,1)	16
FPO	5 140	3,0	(+0,7)	0
KPO	936	0 5	(+0,1)	0
NDP	401	0,2	(−0,1)	0

Op 4 oktober werd in Burgenland een nieuwe grondwet van kracht die in veel opzichten verschilde van de vorige. De bevolking kreeg het recht zich uit te spreken voor een referendum, kon verder initiatieven ontplooien en advies geven.
Ook werd het mogelijk een referendum en volksstemming te houden. De Landtag kreeg meer uitvoerende en controlerende bevoegdheden. Via provinciale commissies kregen de afgevaardigden inspraak in het regeringsbeleid. Het aantal regeringsleden in Burgenland ging van 6 naar 7: 4 voor de SPO (voordien 3) en 3 voor de OVP.

UITKOMSTEN VOLKSTELLING MEI 1981

Nadat het Constitutionele Hof op 18 dec. 1982 de uitkomsten van de op 12 mei 1981 gehouden volkstelling ongrondwettig had verklaard en er een hertelling had plaatsgevonden, maakte minister van binnenlandse zaken Erwin Lanc op 17 febr. 1983 de definitieve uitslagen van de volkstelling bekend. De uitslagen luidden als volgt:

Wenen	1.417.923
Niederösterreich	1.392.061
Oberösterreich	1.236.040
Steiermark	1.171.572
Tirol	559.083
Kärnten	528.023
Salzburg	420.149
Vorarlberg	271.289
Burgenland	267 750
Oostenrijk	7 263 890

Op grond van deze uitslagen verloor Wenen drie zetels in de Nationalrat (het parlement) aan de bondslanden in West-Oostenrijk Stiermarken raakten eveneens een zetel kwijt. In de bondsraad raakten Kärnten en Oberösterreich ieder één zetel kwijt. (*AdG*, NZZ, FAZ, KCA)

PREMIER LUBBERS IN DE VS. ONDERHOUD MET PRESIDENT REAGAN

Premier Lubbers heeft van 14-16 rnaart een bezoek gebracht aan de Verenigde Staten. Hij werd hierbij vergezeld door minister Van den Broek van buitenlandse zaken.

Op i5 maart hadden minister-president Lubbers en minister Van den Broek in hel Witte Huis een onderhoud met president Reagan, waarbij ook aanwezig waren vice-president Bush, minister Shultz van buitenlandse zaken, minister Weinberger van defensie en minister Regan van financiën.

Onderwerpen, die hier ier sprake kwamen, waren het plan tot plaatsing van Amerikaanse kruis- en Pershing II-raketten in West-Europa en de onderhandelingen tussen Amerikanen en Russen over dit onderwerp in Geneve, de Nederlandse defensie-inspanning, de situatie in Suriname en die in Midden-Amerika en vraagstukken van economie en energievoorziening. waarbij van Amerikaanse zijde werd geopperd, dat Nederland, te zamen met Noor egen, de export van energiedragers zou opvoeren, waardoor West-Europa minder afhankelijk zou worden van aardgasleveranties uit de Sowjet-Unie.

KERNWAPENS

President Reagan heeft tegenover minister-president Lubbers bevestigd dat hij in principe bereid is tijdens het wapenoverleg in Genève met een voorstel te komen. dat tot een interimakkoord zoii moeten leiden. (De president heeft dit voorstel op 30 maart in de openbaarheid gebracht. pag. *225* e.v.)

Dr heeft Lubbers op 15 maart op een persconferentie na afloop van zijn gesprek met Reagari verklaard. Naar zijn zeggen heeft hij zelf niet op een dergelijk voorstel aangedrongen.

In de voorafgegane dagen hebben de Westduitse bondskanselier, Helmut Kohl. de Italiaanse minister van buitenlandse zaken. Emilio Colombo. alsook de Britse regering dit wel gedaan.

Volgens Lubbers ligt het niet op zijn weg Reagan te vertellen, wat deze zou moeten doen. Tenslotte zou ervan moeten worden uitgegaan dat riug rei; lang proces voor de boeg ligt Het uiteindelijke streven zou evenwel de nul-optie moeten blijven Een interim akkoord zou hiervoor geen alternatief kunnen vormen

Tegelijkertijd acht Lubbers het niet uitgesloten dat Nederland dit jaar nog geen beslissing over de opstelling van de 48 kruisraketten zal nemen. Terwijl de voorbereidingen voor een stationering verder gaan, kan Nederland het resultaat van de onderhandelingen iii Genève over een beperking van kernwapens voor de middellange afstand (INF) afwachten. Dit zou echter niet betekenen dat Nederland zich passief opstelt en ren beslissing voor zich uit wil schuiven, aldus Lubbers,

Over de INF-onderhandelingen in Geneve merkte hij op duidelijk de indruk te hebben gekregen dat president Reagan zeer in een resultaat is geintcresseerd en ook sterk is gemotiveerd. De Amerikaanse president zou .,een harde onderhandelaar" zijn ,,die zich niet de kaas van het brood laat eten". De Nederlandse minister-president waarschuwde evenwel dat een patentoplossing niet klaar ligt.

Eerst zouden de VS de balans moeien opmaken van wat er in Geneve is besproken, waarna de resultaten op politiek niveau zouden moeten worden geëvalueerd. Hierop aansluitend zou dan een tussenvoorstel kunnen worden gelanceerd.

Tevens wees hij erop dat de Sowjet-Unie eveneens een rninder afwachtende houding zal moeten aannemen. Desondanks geloofde hij dat ook de Sowjet-Unie in een onderhandelingsresultaat is geinteresseerd. ofschoon zij tot nu toe nog altijd aan haar tactiek van intimidatie en propaganda heeft vastgehouden.

Minister-president Lubbers ontkende verder dat er van Amerikaanse zijde druk op hem zou zijn uitgeoefend om zo spoedig mogelijk een beslissing over een opstelling van de kruisraketten op Nederlands grondgehiecl te forceren

SURINAME

Volgens de Amerikaans? vice-president, George Bush. is de Surinaamse sterke man Desi Bouterse meer dan een voormalige sergeant wiens enige streven het is meer macht te veroveren. In een gesprek met de Nederlandse minister president, Lubbers, heeft Rush gewezen op de invloed die Cuba thans op het Surinaamse bewind zou proberen uit te oefenen.

Hij gelooft dat Cuba uiteindelijk alleen in de uitvoer van revolutie is geinteresseerd. Zorgen maakt hij zich evenwel ook over de contacten tussen Bouterse en de liriksgerichte president van Grenada. Maurice Bishop.

Ofschoori minister-president Lubbers heeft verklaard zich van het Cubaanse streven beu-ust te zijn, gelooft hij toch dat Boutersc in eerste instantie als een nationalistisch fenomeen moet worden gezien. Een hervatting van de Nederlandse ontwikkelingshulp zou echter niet worden overwogen.

MIDDEN-AMERIKA

Lubbers heeft in Washington eveneens van gedachten gewisseld over El Salvador, waarbij hij zijn bezorgdheid tot uiting heeft gebracht. Van Amerikaanse zijde is erop gewezen dat het het streven van Washington is prille democratieen in Midden-Amerika veilig te stellen. De huidige conflictueuze situatie zou men vooral in het licht van de tegenstellingen Oost-West moeten zien. In dit verband zou Washington zich grote zorgen maken over de toestand in Nicaragua.

Wat El Salvador betreft zou evenwel een oplossing zonder militaire inbreng niet mogelijk zijn.

ENERGIE. ECONOMIE

Nederland en Noorwegen moeten hun energie-export opvoeren, zodat West-Europa minder afhankelijk zal worden van Russische aardgasleveranties. Dit heeft minister-president Lubbers tijdens zijn gesprek in het Witte Huis te horen gekregen. Van Amerikaanse zijde wilde men met dit advies ook signaleren dat de VS nog altijd niet hun verzet tegen het Westeuropees-Russisch aardgasprojekt hebben gestaakt.

Op zijn persconferentie zei Lubbers dat energie een belangrijk onderwerp van gesprek was geweest, ook in het licht van de lagere olieprijzen. Naar zijn zeggen waren allen het er over eens geweest dat deze ontwikkeling tot meer groei zal leiden.

Een belangrijke voorwaarde voor de bevordering van de economische groei is volgens Lubbers dat internationale instellingen zoals het Internationaal Monetair Fonds en de IDA verder worden uitgebouwd. In het Amerikaans Congres bestaat nogal wat verzet tegen het voorstel om de IMF-middelen met rond 50% te verhogen. Een andere voorwaarde zou zijn dat de rente in de VS omlaag gaat.

Hierop had Lubbers in een verklaring na zijn gesprek in het Witte Huis aangedrongen. Naar zijn zeggen had men ook van Amerikaanse zijde gezegd dat de rente nog altijd veel te hoog is. De Nederlandse minister-president had evenwel de indruk gekregen dat er in de VS nog geen precieze analyse bestaat, waarom dit zo is. Daarom zou het moeilijk zijn tot een feitelijke verlaging te komen.

Verder hebben Lubbers en Reagan uitgebreid gesproken over de huidige handelsproblemen tussen de VS en de Europese Gemeenschap. In dit verband had de Nederlandse premier de Amerikanen verweten Europese exportbedrijven het leven soms wel erg moeilijk te maken, onder meer met exportbepalingen. Voor alles zou de vrije handel in stand moeten worden gehouden en zou een subsidie-oorlog moeten worden voorkomen.

Lubbers geloofde dat de situatie nog altijd serieus is. ook al zou er op enkele punten vooruitgang zijn geboekt.



Premier Lubbers (l.)met de Amerikaanse president Reagan op het bordes van het Witte Huis

ALGEMEEN

PLO-POLITICUS SARTAWI VERMOORD. EERDERE MOORDEN OP PLO-FUNCTIONARISSEN

Issam Sartawi, reizend PLO-ambassadeur en prominent vertegenwoordiger van de gematigde vleugel binnen de PLO, werd op 10 april in de hal van het hotel Montechoro in het Zuidportugese Albufeira, waar hij een congres van de Socialistische Internationale bijwoonde, doodgeschoten. De dader(s) van de moord ontsnapte(n) in de paniek die na de aanslag uitbrak. Later die dag hield de Portugese politie in een hotel te Lissabon een zekere Yussef al-Awad aan, die in het bezit bleek van een Marokkaans paspoort. Volgens Portugese kranten was hij kort na de moord vanuit zijn hotel aan de Algarve – in de buurt van het hotel Montechoro – per taxi naar Lissabon vertrokken.

Kort na de moord gaf de dissidente groep van Abu Nidal[c], Al-Assifa, in Damascus een communiqué uit, waarin werd gesteld: ,,Het is ons een vreugde het Palestijnse en Arabische volk mee te delen dat het doodvonnis is voltrokken over de misdadiger, verrader en agent die al onze zeden en waarden heeft verraden en zich aan het Amerikaanse imperialisme en zijn Westelijke bondgenoten heeft verkocht."

PLO-leider Yasser Arafat stelde op 10 april in Sana (Noord-Jemen) de Israëlische geheime dienst Mossad voor de moord op Sartawi verantwoordelijk, al zou die daarbij door ,,agenten" zijn geholpen. Volgens Arafat was Sartawi een van de weinigen geweest, die de moed en de ,,revolutionaire capaciteit" bezat aan het moeilijkste front ,,het front van de tegenstander" te strijden.

De moord op Sartawi werd op 11 april te Damascus openlijk goedgekeurd door een woordvoerder van het PFLP-GC (Volksfront voor de Bevrijding van Palestina- Algemeen Commando), de beweging van Ahmed Jibril.

Een woordvoerder van de Israëlische regering noemde de moord op 10 april ,,een troost voor hen die geloven dat met een terroristische organisatie geen enkel contact mogelijk is".

De Portugese socialistische leider Mario Soares verklaarde: „Sartawi stierf omdat hij een diplomatieke oplossing zocht voor het Palestijnse probleem."

Issam Sartawi werd op 13 april in aanwezigheid van bijna 1.000 mensen begraven op het kerkhof van de martelaren in de Jordaanse hoofdstad Amman. Aanwezig waren o.a. prins Raad bin Zaid (kamerheer van koning Hoessein), de Franse ambassadeur Jacques-Alain Chartier de Sédouy, hoge functionarissen van de PLO en de Frans-Israelische journalist Iian Halevi, die door Arafat was aangewezen om de PLO-delegatie op de slotzitting van het congres van de Socialistische Internationale in Albufeira te leiden.

Issam Sartawi werd in 1933, aldus Le Monde (12-4), geboren in Acre. Nadat hij in de VS aan de universiteit van Ohio tot hartchirurg was opgeleid, besloot hij na de juni-oorlog van 1967 een eigen groep te vormen – de Actiegroep voor de Bevrijding van Palestina, die een „nasseristische" koers voorstond.

Maar nadat zijn groep een paar terroristische aanslagen had gepleegd op joodse, niet-Israëlische instellingen in het buitenland (onder andere op een joods bejaardentehuis in Duitsland), kwam Sartawi tot de conclusie dat deze vorm van strijd contra-produktief was. Hij trad toe tot de grootste Palestijnse beweging, Al Fatah, en werd tot reizend ambassadeur gemaakt. Sartawi's transformatie van guerrillaleider tot diplomaat ging langzamerhand gepaard met een bekering. De boodschapper begon steeds meer in zijn boodschap te geloven en zich daarmee te vereenzelvigen, aldus NRC/H'blad (11-4). Met grote overtuigingskracht slaagde hij erin zijn niet in de materie geschoolde toehoorders een mengsel van officiële PLO-politiek, niet-verifieerbare besluiten en eigen inzichten toe te dienen, waarbij de grenzen tussen feiten en verwachtingen in snel tempo vervaagden. Zo bouwde hij zeer goede contacten op die hun bekroning vonden in zijn vriendschap met de Oostenrijkse bondskanselier Kreisky.

De aarzelende contacten die de Londense PLO-vertegenwoordiger Said Hammami in 1973 had gelegd met joden en met Israëli's, werden na 1975 steeds intensiever.

In de zomerresidentie van Pierre Mendès-France ontmoette Sartawi o.a. generaal Matti Peled, Arieh Eliav (oud-secretaris-generaal van de Arbeiderspartij) en Uri Avneri (hoofdredacteur van het weekblad „Haolam Hazeh"), allen gematigde zionistische Israëliërs. Voortdurend werd Sartawi echter gedesavoueerd, totdat de PLO in 1977 eindelijk officieel contacten goedkeurde ,,met progressieve en democratische krachten in Israël" (zie pag. 516/1 e.v.-'77).



Issam Sartawi

In 1979 accepteerde Sartawi uit handen van zijn vriend Kreisky, maar tegen de uitdrukkelijke wens van Arafat in, een vredesprijs die hij deelde met zijn Israëlische gesprekspartner Eliav

Maar het verzet van de principiëlen binnen PLO, ook wel de ,,radicalen" genoemd, nam tegen hem toe. Zij noemden Sartawi een verrader, die zijn handen had besmeurd door zijn vriendschappelijke contacten met zionisten. Sartawi verwachtte dat Arafat hem zou beschermen. Dat gebeurde ook, maar in steeds mindere mate, omdat Arafat ten koste van alles en iedereeen de nationale eenheid binnen de PLO wil handhaven, terwijl Sartawi diezelfde zogenaamde eenheid als een steeds sterkere bedreiging voelde voor zijn politiek van de dialoog. De functie van de dialoog was, zo betoogde Sartawi, om de PLO door de Amerikaanse regering als gespreks- en onderhandelingspartner aanvaard te krijgen. In steeds duidelijker taal kritiseerde Sartawi zijn enige beschermheer, Arafat, die volgens hem ,,zijn eigen kracht en aanhang die hij heeft volkomen onderschat".

Wel wist Sartawi op 20 jan. 1983 in Tunis een ontmoeting te regelen tussen Arafat en drie zionistische Israëliërs (naast Peled en Avneri de vroegere directeur-generaal van het Israëlische ministerie van financiën, Jaacov Arnon), maar tijdens de 16de zitting van de Palestijnse Nationale Raad in februari te Algiers mocht hij niet het woord voeren. Diep teleurgesteld stelde hij zijn zetel ter beschikking en leverde hij in het openbaar kritiek op Arafat, omdat deze consensus boven een meerderheidsbeslissing verkoos.

Eerdere moorden

Sinds de moord op de PLO-vertegenwoordiger in Brussel, Naïm Khader, op 1 juni 1981 (pag. 394/2-'81), werden nog moordaanslagen op de volgende PLO-fuctionarissen gepleegd:

Op 1 aug. 1981 vuurde een onbekend gebleven man vijf schoten af op Abou Daoud (werkelijke naam Mohammed Daoud Odeh) in de bar van hotel Victoria Intercontinental in het centrum van de Poolse hoofdstad Warschau. Abou Daoud (sinds 1964 lid van Al Fatah en volgens Israël het brein achter de Palestijnse terreuractie tijdens de Olympische Spelen van 1972 te München) werd zeer ernstig gewond; de dader van de aanslag ontkwam. De PLO-vertegenwoordiger in Warschau zei dat de aanslag het werk was van ,,zionistische agenten", maar in Israël werd tegengesproken dat de Israëlische geheime dienst Mossad bij de aanslag betrokken was.

Op 9 okt. 1981 werd de chef van het voorlichtingsbureau van de PLO, Majed Abou Sharar, door een bomexplosie in zijn hotelkamer te Rome gedood. In anonieme telefoontjes naar kranten en persbureaus in Rome werd de verantwoordelijkheid voor de aan-

* Zie voor Abu Nidal pag. 33513-'81 en 233/3-'83. Bij de aan zijn groep toegeschreven aanslagen werd steeds gebruik gemaakt van Poolse pistoolmitrailleurs van het type WZ-63 en 9 mm Makarov-kogels.

slag opgeëist door ,,het Algemeen Commando van Al-Assifa", de organisatie van Abu Nidal, nadat de PLO de aanslag aan de Israëlische geheime dienst had toegeschreven.

Op 7 dec. 1981 werd een Palestijnse uitgever en voormalig leider van het pro-Iraakse Arabische Bevrijdingsfront (ALF). Abdel Wahab Kayyali, in zijn bureau te Beiroet doodgeschoten door twee jonge mannen (zie ook pag. 39511-'82).
Op 1 maart 1982 werd een andere Palestijn van het ALF, Nabil Aranki Wadi, voor zijn huis te Madrid doodgeschoten door een Arabisch uitziende man, die wist te ontkomen. Een PLO-vertegenwoordiger in de Spaanse hoofdstad stelde de Mossad voor de aanslag verantwoordelijk.

Op 16 juni 1982 's avonds werd een Libanese student, Haziz Mattar, die op het PLO-bureau in Rome werkte. op straat door onbekenden doodgeschoter,. De volgende morgen werd de tweede man van de PLO-vertegenwoordiging in Rome, Kamal Hussein, door de explosie van een in zijn auto verborgen bom gedood. De PLO-vertegenwoordiging in de Italiaanse hoofdstad achtte ,,Israëlische nazi's" voor beide moorden verantwoordelijk, waarbij vooral gedacht werd aan de Italiaanse afdeling van de Joodse Defensieliga. Israël werd beschuldigd van pogingen ,,politieke kaders van het Palestijnse volk fysiek te vernietigen". De Israëlische ambassade wees deze beschuldigingen van de hand en verklaarde die te beschouwen als ,,een oproep tot het doden van de leden van de Israëlische ambassade". (In New York zei een anonieme man in een telefoongesprek met het persbureau AP dat zijn organisatie, het ,,Joodse Gewapende Verzet", voor beide aanslagen in Rome verantwoordelijk was.)
Op 24 juni openden twee jongemannen het vuur op politie-agenten, die de wacht hielden bij het huis van Nemer Hammad, de leider van het PLO-bureau te Rome. Een politie-agent werd doodgeschoten; een andere agent en een voorbijganger raakten gewond. De aanvallers ontkwamen. De verantwoordelijkheid voor deze aanslag werd opgeëist door de Italiaanse neofascistische Gewapende Revolutionaire Kernen.

Op 23 juli werd de plv. leider van het PLO-kantoor in Parijs, Fadl Dani, bij een bomaanslag gedood. De leider van het kantoor, Ibrahim Souss, beschuldigde Israëli's van de aanslag, maar dit werd door de Israëlische ambassade in de Franse hoofdstad ten stelligste ontkend. Het persbureau AFP werd opgebeld met de mededeling dat de Joodse Defensieliga de aanslag had gepleegd, terwijl een functionaris van France-Palestine het waarschijnlijk achtte dat Fadl Dani door Abu Nidal werd vermoord (zie ook pag. 23312).

TERREURACTIES TEGEN JOODSE GEMEENSCHAP. AANSLAGEN OP ISRAËLISCHE VERTEGENWOORDIGINGEN. CONFLICT OOSTENRIJK–PLO

De groep van Abu Nidal werd ook verantwoordelijk gesteld voor enkele van de terreuracties tegen de joodse gemeenschap in Europa cq. aanslagen op Israëlische doelen.

Moord op Nittel. Aanslag op synagoge in Wenen. Conflict Oostenrijk–PLO

Op 1 mei 1981 werd het Weense socialistische gemeenteraadslid, Heinz Nittel, tevens voorzitter van de vrienschapsvereniging Oostenrijk-Israël, in zijn auto doodgeschoten. Op 26 mei werd bericht dat de groep van Abu Nidal de verantwoordelijkheid voor deze aanslag opeiste en tegelijk Bondskanselier Bruno Kreisky met de dood bedreigde.
Op 31 juli deelde de Oostenrijkse minister van binnenlandse zaken, Erwin Lanc, mee dat op 29 juli op het vliegveld van Wenen twee uit Damascus aangekomen Palestijnen wegens wapenbezit waren gearresteerd; die verklaarden lid te zijn van de PLO en waren volgens de minister van plan Kreisky te vermoorden. Op 2 aug. maakte minister Lanc bekend dat de Oostenrijkse regering de PLO had verzocht haar officiële vertegenwoordiger in Wenen, Ghazi Hussein, terug te roepen, omdat hij betrekkingen onderhield met de groep van Abu Nidal; Hussein bevond zich op het vliegveld toen de twee Palestijnen werden gearresteerd.
Hoewel Hussein, aldus AP (3-8-'81), verklaarde ,,niets van doen" te hebben met de twee Palestijnen, niet bij wapensmokkel betrokken te zijn en ook geen verbindingen met de groep van Abu Nidal te onderhouden, verliet hij Wenen op 10 aug. na kennelijk door de PLO te zijn teruggeroepen. Diezelfde dag werden bomaanslagen gepleegd op de Israëlische ambassades in Wenen en Athene en het El-Al-kantoor in Rome, waarvoor de verantwoordelijkheid te Beiroet werd opgeëist door de „15 mei Organisatie voor de Bevrijding van Palestina".
Volgens het Amerikaanse magazine Time (17-8-'81) behoorden de twee Palestijnen, die op 2 aug. reeds door Oostenrijk waren uitgewezen, tot de ,,herboren Zwarte September" en zouden zij van plan zijn geweest een moordaanslag te plegen op de Egyptische president Sadat, die oorspronkelijk op 10 aug. voor een staatsbezoek aan Oostenrijk zou aankomen maar die dit bezoek inmiddels om veiligheidsredenen, aldus Al *Ahram*, had afgezegd.

Op 29 aug. 1981 deden twee Palestijnen met pistoolmitrailleurs en handgranaten een aanval op een synagoge in Wenen. Twee mensen werden gedood; 18 raakten gewond. De twee daders werden onmiddellijk gearresteerd. Een van hen, geïdentificeerd als de 21-jarige uit Bagdad (Irak) afkomstige Husham Mohammed Rajih, verklaarde lid te zijn van Al Assifa, de groep van Abu Nidal. De andere werd aangeduid als Hassan Marwan alias Ali Yussuf.

Het hoofdkwartier van de PLO in Beiroet veroordeelde de aanslag nog dezelfde dag als een ,,laffe. criminele daad".
Maar Israelische regeringswoordvoerders in Jeruzalem stelden de PLO rechtstreeks verantwoordelijk voor de aanslag. ,,Israël maakt geen onderscheid tussen de verschillende terroristische organisaties. Al deze organisaties zijn uit op de vernietiging van de staat Israël en van het joodse volk en vermoorden daarom joden omdat het joden zijn", zo stelde minister van buitenlandse zaken Yitzak Shamir op **30** aug. 's avonds. Hij achtte het geen coincidentie dat de aanval had plaatsgevonden ,,in een land dat zijn banden met de PLO meer dan enig ander land in Europa heeft gecultiveerd". Shamir stelde voorts: ,,Er bestaat geen twijfel over dat deze tolerante houding en de sympathie die zij van de Oostenrijkse regering hebben ontvangen hen (de terroristische organisaties) aanmoedigen tot het uitvoeren van acties van dit soort, speciaal in Oostenrijk."
Bondskanselier Kreisky verklaarde voor de Oostenrijkse TV: ,,Deze actie is gepleegd door extremisten die een evolutie trachten te saboteren die het geweten van de democratische staten heeft gewekt en hun een groeiend begrip voor de problemen van het Palestijnse volk heeft bijgebracht." ,,Deze activiteiten zijn gericht tegen de politiek van de PLO, die niets met aanslagen van dit soort van doen heeft", aldus Kreisky die daaraan toevoegde: ,,Het is de onpersoonlijke politiek van de Israelische regering jegens de Palestijnen die tot zulke excessen heeft geleid". Tegen deze uitlatingen diende Israël op 1 sept. een formeel protest in.

Op 1 sept. bevestigde bondskanselier Kreisky dat de aanslag was uitgevoerd door commando's van Al Assifa. ,,Deze groep beweert dat ik indirect voor Israël werk. Ik ben onder vuur genomen door beschuldigingen van beide kanten", aldus de Oostenrijkse bondskanselier.
In een op 10 sept. te Parijs uitgegeven communiqué eiste Al Assifa de verantwoordelijkheid op voor de aanslag op de Weense synagoge. Tevens werd Oostenrijk gewaarschuwd tegen ,,elke inmenging in Palestijnse zaken en elke samenwerking met Arafat".

Op 7 okt. deelde minister Lanc op een persconferentie mee dat Husham Rajih op 4 okt. bekend had ook de moord op Heinz Nittel te hebben gepleegd, omdat deze hem ,,een attractief doel" voor een spectaculaire aanslag leek.
Bij het onderzoek naar de aanslag op de synagoge zouden de twee daders, aldus de Financial Times (16-10-'81), ook onthullingen hebben gedaan over

een komplot om Arafat* bij een gepland bezoek aan Wenen in juni te vermoorden. Hassan Marwan was in verband daarmee op 16 mei in Wenen gearriveerd, waar Husham Rajih zich bij hem voegde. Het bezoek van Arafat werd afgelast.
Op 12 okt. deelde de Oostenrijkse minister van buitenlandse zaken, Willibald Pahr, mee dat zijn land geen nieuwe PLO-vertegenwoordiger wilde accrediteren, omdat PLO-leider Arafat zijn blijdschap over de moord op de Egyptische president (pag. 673 e.v. -'81) had betuigd.
Op 9 dec. hadden bondskanselier Kreisky en Arafat in Aboe Dhabi een gesprek onder vier ogen waarbij de recent gerezen problemen uit de weg werden geruimd. Kreisky liet weten dat hij de PLO weer zou toestaan een permanente vertegenwoordiger naar Wenen te sturen.

Op 18 jan. 1982 begon voor een gerechtshof in Wenen het proces tegen Husham Mohammed Rajih en Hassan Marwan wegens de aanslag op de Weense synagoge. Zij werden schuldig bevonden aan tweevoudige moord, poging tot moord in meer dan 30 gevallen en verboden wapenbezit en veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Daarentegen werd Rajih vrijgesproken van het tweede hem ten laste gelegde misdrijf, nl. de moord op Heinz Nittel. Hij werd slechts schuldig bevonden aan medeplichtigheid, omdat hij de – onbekende – moordenaar een NAVO-jack had verschaft. Rajih had zijn eerdere bekentenis over de moord op Nittel herroepen.

Inmiddels had de Oostenrijkse politie, naar op 29 okt. 1981 was bericht, in Salzburg de Palestijn Bahij Mohammed Younis gearresteerd, die een ,,officier" van Al Assifa zou zijn. In diens huis werd een ,,compleet wapenarsenaal", waaronder het bij de moord op Nittel gebruikte wapen, aangetroffen, aldus de FAZ (23-1-'82).

Op 18 okt. 1982 begon in Wenen het proces tegen Younis. Hij werd schuldig bevonden aan de moord op Nittel en aan deelname aan de aanslag op de Weense synagoge. Op 22 okt. werd Younis veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf.

* Kort vóór zijn officiële bezoek aan Griekenland (14-16 dec. 1981, pag. 49613-'82) zou in Beiroet een aanslag op Arafat zijn gepleegd. Hij zou met automatische wapens onder vuur zijn genomen, aldus The Observer (20-2-'81). De volgende dag meldde een PLO-zender dat een van Arafats lijfwachten, Mustafa Mustafa, was gedood, hoewel een woordvoerder later verklaarde dat de lijfwacht bij een schietpartij n.a.v. een verkeersincident was omgekomen. Tijdens zijn verhoor had Younis het hem ten laste gelegde ontkend. Hij verklaarde de daders van de aanslag op de synagoge niet te kennen. De wapens in zijn woning waren door een kennis met de voornaam Fuad afgeleverd met het verzoek die enkele weken te bewaren. Bij het begin van zijn proces zei Younis niets over deze Fuad te willen meedelen, want ,,ik kan mijn vclk niet schaden". Voorts verklaarde Younis dat zijn organisatie onderdeel van de PLO onder Yasser Arafat was en haar hoofdkwartier in Beiroet had gehad.

Aanslagen te Antwerpen en Parijs

Nog geen twee maanden na de aanslag op de synagoge te Wenen volgde op 20 okt. 1981 een aanslag op de synagoge van de Portugese ritus in de Hoveniersstraat te Antwerpen (zie pag. 7431 3-'81), welke drie doden vergde.
Op 9 aug. 1982 vond een aanslag plaats op het joodse restaurant Goldenberg in de rue des Rossiers te Parijs, waarbij zes doden vielen (pag. 23312 e.v.).
Op 17 sept. ontplofte een bom in een auto van een Israëlische diwlomaat in de rue Cardinet te Parijs, waardoor 51 personen gewond raakten (pag. 251/3).

Aanslagen op synagoges in Brussel *en Rome*

Op 18 sept. 1982 vuurde een man twee mitrailleursalvo's af op de bewakers voor de ingang van de synagoge aan de Regentschapsstraat te Brussel. Er vielen vier gewonden. De dader ontkwam in de kleine straatjes rond de Zavel. De aanslag werd door niemand opgeëist. De Israëlische ambassadeur beschuldigde de PLO, maar het PLO-kantoor te Brussel wees deze beschuldiging van de hand en veroordeelde de aanslag. Dergelijke aanslagen dienen de zaak van de vrede niet en ,,kunnen de zaak van het Palestijnse volk slechts schade berokkenen", aldus de PLO.

Op 9 okt. volgde een aanslag op de synagoge van Rome, waarbij een tweejarig jongetje werd gedood en 34 a 37 mensen gewond raakten (pag. 15113 e.v.). Eerder had een bomexplosie voor de ingang van het centrum van de joodse gemeente in Milaan in de nacht van 29 op 30 sept. slechts materiële schade aangericht (pag. 15211). In anonieme telefoontjes eiste een tot dusver onbekende groepering, de ,,communistische gewapende vuurgroep" de verantwoordelijkheid voor de aanslag in Milaan op; die in Rome werd geclaimd door de PLO-BR (Rode Brigades) en door de NAR (Gewapende Revolutionaire Kernen).

Palestijnen i.v.m. aanslagen veroordeeld

Behalve in Oostenrijk, waar drie Palestijnen tot levenslang werden veroordeeld (zie hierboven), stonden ook in andere landen Palestijnen terecht wegens aanslagen op joden cq. Israëli's.

Op 16 dec. 1981 veroordeelde het Hof van Assizen te Antwerepn de Palestijn Nasser al-Saied ter dood wegens de aanslag op een groep joodse kinderen te Antwerpen op 27 juli 1980 (pag. 535/2-'80).
Op 26 jan. 1983 begon voor de Old Bailey te Londen het proces tegen de drie Palestijnen die beschuldigd werden van de moordaanslag op de Israëlische ambassadeur Shlomo Argov op 3 juni 1982 (pag. 385/1-'82), een aanslag die de aanleiding vormde tot de Israëlische invasie in Libanon. De drie werden op 5 maart veroordeeld tot langdurige gevangenisstraffen: Hussein Said (de schutter) en Marwan al-Banna (een neef van Abu Nidal), resp. afkomstig uit Jaba en Nabloes op de Westelijke Jordaanoever, kregen elk 30 jaar. Naouff Rosan, beschouwd als de leider van het commando, werd veroordeeld tot 35 jaar. Rosan, een Iraaks zakenman afkomstig uit Deir Yassin (bij Jeruzalem), was volgens The *Guardian* adjunct-commandant van de sectie speciale operaties van de organisatie van Abu Nidal alsmede officier van de Iraakse inlichtingendienst met de rang van kolonel. (Op 7 maart ontkende de Iraakse regering elke betrokkenheid bij de aanslag op Argov.) Rosan en Said ontkenden overigens tot de groep van Abu Nidal (Al-Assifa) te behoren, alleen Marwan al Banna gaf zijn ,,politiek" lidmaatschap van deze groep toe. Maar volgens The Times (7-3) werd aangenomen dat alle drie waren getraind in Abu Nidals opleidingscentrum in Ramadi, ten westen van de Iraakse hoofdstad Bagdad.
Een woordvoerder van Al Assifa, Abdul Rahman Issa, verklaarde op 8 maart te Damascus tegenover verslaggevers van The Times en het persbureau AP dat zijn organisatie de vrijlating van de drie in Londen veroordeelde „revolutionairen" wenste. Als vreedzame middelen geen resultaat opleverden, zouden andere middelen worden aangewend, waarbij gewelddadige bevrijding of aanslagen op Britse doelen gesuggereerd werden.
Op de vraag of zijn groep desnoods PLO-leider Arafat zou vermoorden, antwoordde Issa: ,,We hebben onomwonden verklaard dat we niet zullen toestaan dat wie dan ook verraad pleegt tegen de Palestijnse en Arabische massa's." (Le Monde, The Times, NZZ, *NRC/H'blad, Volkskrant)*

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

IJSLAND KIEST NIEUW PARLEMENT

Nadat het parlement op 15 maart 1983 was ontbonden, konden de 150.000 kiesgerechtigde bewoners van IJsland op 23 april naar de stembus gaan om een nieuw, uit 60 leden bestaand, parlement ie kiezen.
Bij de verkiezingen wist geen der partijen een meerderheid te behalen in de Althing (het parlement), waar de gematigd-conservatieve Onafhankelijkheidspartij, die oppositie voerde. met 23 van de 60 zetels (een winst van 1 zetel) de grootste fractie bleef.
De twee regeringspartijen, de in het centrum van het politieke spectrum opererende Progressieve Partij en de socialistisch-communistische Volksalliantie gingen repectievelijk van 17 naar 14 en van 11 naar 10 zetels.
Er kwamen twee nieuwe partijen in het parlement: de Vrouwenpartij en de dissidente Sociaal-Democraten, een radicalere afsplitsing van de reeds in het parlement vertegenwoordigde Sociaal-Democraten.
De Vrouwenpartij, die voor het eerst aan de verkiezingen meedeed, behaalde drie zetels, de dissidente Sociaal-Democraten vier zetels, terwijl de oude partij vier van haar tien zetels verloor.
Ondanks onverwachte sneeuwstormen kwam bijna 90% van de kiesgerechtigden naar de stembus; een opkomstpercentage dat vooral te danken was aan de door de regering ter beschikking gestelde motorsleden.
De stemmen en de parlementszetels waren in vergelijking met de verkiezingen van 2 en 3 dec. 1979 (pag. 12-1980) als volgt verdeeld:

	stemmen in %		zetels	
		t.o.v 1979		t.o.v. 1979
Onafh. P.	39	+3,6	23	+1
Prog. P.	18,8	−6,2	14	−3
Volksall.	17,4	−2,3	10	−1
Soc.-Dem.	11,9	−5,5	6	−4
Soc.-Dem (diss.)	7,3	+7,3	4	+4
Vr. P.	5,5	+5,5	3	+3

Verkiezingsstrijd

Over de verkiezingsstrijd berichtte de Volkskrant op 22 april o.m. het volgende:

Gebukt onder zware economische problemen, maar op 300 mensen na nog allemaal in het bezit van werk, gingen de IJslanders op 23 april vervroegd naar de stembus. Anders dan voorgaande jaren is het dan ook de economische crisis en niet 'slands lidmaatschap van de NAVO dat de verkiezingscampagne heeft beheerst.

De economische problemen hebben in IJsland zeer on-Europese afmetingen aangenomen. De inflatie begint tegen de 100% per jaar te lopen en de buitenlandse schuld is opgelopen tot een bedrag ter waarde van $700 mln. Dat is bijna de helft van wat het land jaarlijks produceert. Omgerekend over een bevolking van 230.000. heeft de IJslander met $5000 per persoon een grotere schuld aan het buitenland dan enig ander wereldburger.
De aanpak door de regering van de economische problemen heeft nog niet veel effect gehad. De devaluaties van de IJslandse kroon met 12% in januari 1982, 13% in augustus van dat jaar en 9% in januari van dit jaar hebben niet kunnen verhinderen dat de nationale munt vergeleken met de Amerikaanse dollar 120% per jaar in waarde achteruit blijft hollen. De rente op persoonlijke leningen is verhoogd tot 60%. Het systeem van de automatische prijscompensatie, dat dertig jaar geleden werd ingevoerd en voor een groot deel verantwoordelijk is voor de buitensporige inflatie, wordt niet meer volledig toegepast, hetgeen geresulteerd heeft in een teruggang van de koopkracht van de lonen met 13%.
Een belangrijke bron van zorg is IJslands vissersvloot, want, hoewel de werkloosheid slechts 0,4% bedraagt, heeft éénderde van de vissers op het ogenblik niets te doen. Terwijl IJsland in 1975 tot ongenoegen van Groot-Brittannië een exclusieve 200-mijlszone afdwong, zakte de haringstand tot het nulpunt en namen de visprijzen op de wereldmarkt af. De visserij vormt IJslands belangrijkste en bijna enige inkomstenbron, waarmee de import van vrijwel alle andere levensbenodigdheden bekostigd wordt.

Thoroddsen biedt ontslag regering aan

Op 28 april deelde premier Gunnar Thoroddsen president Vigdis Finnbogadottir mee, dat zijn regering ontslag had genomen. De president verzocht het kabinet vervolgens aan te blijven totdat er een nieuwe regering was gevormd.
Thoroddsen had voor de verkiezingen aangekondigd zich uit de politiek terug te willen trekken. Hij was 72 en zijn gezondheid was slecht.



Sigridur Duna Kristmundsdotter, de leidster van de voor het eerst in het IJslandse parlement vertegenwoordigde Vrouwenpartij.

Economisch beleid regering-Thoroddsen vanaf juli *1980*

Hierna volgt het door de regering-Thoroddsen sinds juli 1980 gevoerde beleid inzake de economische problemen van het eiland. Het bericht vormt een aansluiting op de ontwikkelingen vermeld op pag. 12 en pag. 511 e.v. - 1980.

Geldhervorming en *afkondiging* prijsstop ter bestrijding inflatie

Op 2 jan. 1981 kondigde de op 8 febr. 1980 gevormde centrum-linkse coalitieregering van premier Gunnar Thoroddsen (pag. 511 e.v. - 1980) een serie maatregelen aan ter bestrijding van de inflatie, waaronder een geldhervorming en een prijsstop.
De prijsstijgingen in de maanden november en december 1980 zouden ongedaan worden gemaakt en telden niet mee bij het vaststellen van loonsverhogingen. Verder voerde de regering per 1 januari een nieuw indexcijfer voor de consumentenprijzen in. Vóór de afkondiging van de prijsstop had de regering al besloten tot een verhoging met 10% van de tarieven van openbare diensten, zoals elektriciteits-, bus-, telefoon- en posttarieven.
Premier Thoroddsen zei op 2 januari vastbesloten te zijn ervoor te zorgen dat de inflatie aan het eind van dat jaar was verminderd tot 40%. De officiële voorspellingen gingen nog uit van een inflatie van 70% over 1981.
De lonen in IJsland waren via een index gekoppeld aan de inflatie.
Een der belangrijkste oorzaken van het inflatieprobleem was het feit dat het belangrijkste exportprodukt van IJsland, vis, onderhevig was aan sterke schommelingen in de prijs en de omvang van de vangst. Door een stijging van de prijs en een toeneming van de vangst waren de inkomens in de visindustrie sterk gestegen. Dit had geleid tot verhoging van de looneisen in andere sectoren.
De inflatie had een sterke waardevermindering van de IJslandse kroon tot gevolg gehad. Om de hieruit voortvloeiende problemen in het geldverkeer op te lossen, was besloten een nieuwe kroon in te voeren. De m.i.v. 1

Weekblad 52ste jaargang No. 2681A, pag. 33951-33966



Premier Gunnar Thoroddsen

januari ingevoerde nieuwe kroon was 100 oude kroon waard.

Nieuw pakket maatregelen ter bestrijding van de *inflatie.* Devaluaties

Op 22 aug. 1982 kondigde de regering van premier Gunnar Thoroddsen een nieuw pakket economische maatregelen aan die vergezeld gingen van een devaluatie van de kroon met gemiddeld 14,3% tegenover 18 andere munteenheden.
Met deze maatregel wilde de regering de buitenlandse handelsbalans, die op dat moment een tekort vertoonde, binnen twee jaar weer in evenwicht brengen, de produktiviteit stimuleren om zo een volledige werkgelegenheid in stand te houden, de mensen met lage inkomens beschermen tegen het teruglopen van de export en een scherpe stijging van de inflatie indammen.
De regering hoopte op die manier de inflatie, die anders volgens de premier in 1982 zou uitkomen op 75 a 80%, te beperken tot 60%.
In 1981 stegen de prijzen van de consumptiegoederen met 51,6% (in 1980 was dit 57,5%). De kosten van het levensonderhoud gingen in 1981 met 50,9% omhoog (in 1980 met 58,5%).
Het Bruto Nationaal Produkt (BNP), de som van alle geproduceerde goederen en diensten, ging in 1981 met 1,1% omhoog na een stijging met 2,8% in 1980, Voor 1982 werd een daling van 0,5% verwacht.
Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans bedroeg zowel voor 1980 als 1981 $ 100 mln.
De devaluatie van 22 augustus was de laatste van een serie aanpassingen waartoe de autoriteiten hadden besloten omdat het land in vergelijking met zijn belangrijkste handelspartners een veel hogere inflatie kende.
In 1981 was er drie keer een grote devaluatie aangekondigd (in februari, augustus en november), en op 14 jan. 1982 had er nog een devaluatie plaatsgevonden, en wel met 12%.
Als gevolg van al deze aanpassingen (inclusief die van 22 augustus) was de waarde van de krona ten opzichte van de dollar onder de regering-Thoroddsen gedaald tot ongeveer een kwart van het niveau van eind 1979. Na 22 augustus kreeg men Kr. 14,29 voor $1.
In het kader van de door de regering op 22 augustus aangekondigde maatregelen mochten er gedurende twee jaar geen vissersvaartuigen meer van het buitenland worden gekocht. Tevens werd het bouwen van dergelijke schepen op IJsland zelf aan banden gelegd.
Verder zou met ingang van 1 december de stijging van de kosten voor het levensonderhoud niet meer volledig in de lonen worden gecompenseerd.
De export zou, o.m. door een nieuw export-kredietsysteem, op grote schaal worden bevorderd. De landbouw werd gerationaliseerd teneinde een overproduktie in de traditionele sectoren te stoppen en nieuwe gebieden te stimuleren, waardoor de exportmogelijkheden werden verruimd. Ook de gezondheidszorg zou worden gerationaliseerd.
Voor alle industrieën zouden voortaan dezelfde regels gelden op het gebied van de belasting en het krijgen van kredieten. Prijscontroles voor IJslandse fabrikanten werden in verband met de concurrentie uit het buitenland afgeschaft. Het lenen van geld in het buitenland werd aan banden gelegd en het investeren verminderd.
De groei van de openbare sector werd beperkt en tenslotte werden de arbeiders aangemoedigd meer deel te nemen aan het leiden van het bedrijf.

Vervroegde verkiezingen

Nadat de regering op 22 augustus het pakket maatregelen had afgekondigd, trokken twee Lagerhuisleden van de Onafhankelijkheidspartij hun steun aan de regering in, waardoor deze nog maar over de steun van 31 van de 60 leden in de Althing (het parlement) beschikte), twee meer dan waarover de oppositie beschikte (29).
In het Lagerhuis beschikte de regering echter niet meer over een meerderheid.

De Althing bestaat uit twee Huizen: het Hogerhuis en het Lagerhuis. Nadat er parlementsverkiezingen zijn gehouden kiezen de in totaal 60 leden van de Althing 20 leden uit hun midden voor het Hogerhuis. De 40 overgebleven personen vormen dan het Lagerhuis. Beide Huizen bezitten wetgevende bevoegdheden. Sommige kwesties zoals bijvoorbeeld de begroting en moties van wantrouwen, worden aan beide Huizen in gemeenschappelijke zitting voorgelegd, andere kwesties kunnen aan één van beide Huizen worden gepresenteerd.
De ministers hebben vrij toegang tot beide Huizen, maar kunnen alleen stemmen als zij lid zijn van het Huis.

Ondanks de meerderheid in het parlement als geheel. besloot de regering op 20 okt. 1982 toch om de oppositie te vragen akkoord te gaan met het houden van algemene verkiezingen ,,begin 1983", hoewel de officiële zittingsperiode van het parlement van vier jaar pas in december 1983 verstreken zou zijn.

Nieuwe devaluatie

Op 4 jan. 1983 werd de kroon opnieuw in waarde verminderd, ditmaal met 9%.

Buitenlandse bezoeken

Op 25 febr. 1981 arriveerde president Vigdis Finnbogadottir voor een driedaags staatsbezoek in Denemarken.
Op 16 febr. 1982 bracht de president een officieel bezoek van drie dagen aan het Verenigd Koninkrijk waar zij o.m. gesprekken voerde met de Britse premier Thatcher en koningin Elizabeth.
Op 11 mei 1982 bezocht premier Thoroddsen Bonn waar hij van gedachten wisselde met de Westduitse bondskanselier Schmidt.
Van 12-15 april 1983 bezocht president Finnbogadottir Frankrijk.



Vigdis Finnbogadottir (r.),de president van IJsland, samen met de Britse premier Margaret Thatcher.

NEDERLAND

VOORJAARSNOTA

Op 19 april heeft het kabinet, na enige strubbelingen; de voorjaarsnota gepubliceerd.
In de voorjaarsnota brengt de minister van financiën verslag uit over het verloop van de uitvoering van de begroting. Indien deze uitvoering anders verloopt dan in sept. van het voorafgaande jaar, bij de indiening van de begroting, was voorzien, doet de minister in de voorjaarsnota tevens voorstellen om de begrotingsuitvoering weer in het rechte spoor te brengen.
De voorjaarsnota-1983 bestond uit drie documenten:

1. de eigenlijke voorjaarsnota over de uitvoering van de begroting van de minister van financiën;

2. een brief van de ministers Van Aardenne (economische zaken) en De Koning (sociale zaken) aan de Tweede Kamer, waarin o.m. wordt ingegaan op werkgelegenheidsaspecten van het voorgestelde beleid en op de gevolgen ervan voor de inkomens; en

3. een brief van staatssecretaris Brokx van volkshuisvesting, waarin een meerjarenprogramma van woningbouw en woningverbetering voor **1984** en volgende jaren wordt uiteengezet.

Eigenlijke voorjaarsnota

Hier volgt nu eerst een samenvatting van de eigenlijke voorjaarsnota.

INLEIDING

De stagnerende ontwikkeling van de economie heeft negatieve gevolgen voor het overheidsbudget, met name aan de uitgavenzijde. Daar komt bij dat zich een forse tegenvaller aftekent in de gasbaten, een zeer belangrijke bron van ontvangsten voor de overheid. Tenslotte levert ook de begrotingsuitvoering zelf een aanzienlijke problematiek op.
Deze verslechteringen, die optreden in **1983** en sterk doorwerken naar de latere jaren, maken thans een forse aanpassing noodzakelijk.
Het kabinet heeft besloten tot een pakket beleidsaanpassingen in **1983** dat in totaliteit f **2** miljard beloopt.
Het kabinet is voornemens om in juni een nadere nota over de uitvoering van de begroting **1983** aan de Kamer te doen toekomen. Daarin zullen dan worden verwerkt de meer volledige inzichten in de begrotingsuitvoering zelve, gedetailleerde begrotingsmutaties als verrekeningen, desalderingen, verdere toedeling van aanvullende posten e.d. en het alsdan resulterende begrotingsbeeld, dit laatste mede op grond van het dan beschikbare Centraal Economische Plan **1983.**

De mutaties als gevolg van de macro-ontwikkelingen hangen samen met de volgende factoren:

1. hogere **uitgaven** op grond van
– hogere werkloosheidsuitkeringen (+ f **680** miljoen) als gevolg van hogere aantallen en een groter aandeel ten laste van de rijksbegroting (WWV, RWW en wachtgelden)
– een hogere loonsom overheid (+ f **775** miljoen) met name als gevolg van een deels beleidsmatig bepaalde en deels zuiver ramingstechnische bijstelling in de raming van de werkgeverspremies en een lagere inhoudingspost bij ambtenaren
– een lagere prijsbijstelling (–f **600** mln) in verband met de gematigde prijsontwikkeling
– een meevaller in de rente-uitgaven (–f **250** mln) in verband met de financiering van het tekort **1982.** Na **1983** loopt deze meevaller vermoedelijk op, aangezien dan de lagere rentevoet **1983** van belang wordt. Daartegenover staat overigens een vermoedelijk ongunstige ontwikkeling van de staatsschuld (hoger financieringstekort **1983** dan geraamd vanwege het feit dat niet ten volle de problematiek **1983** wordt opgelost: zie vervolg van deze nota).

2. hogere ontvangsten op grond van
– de doorwerking van de belastingmeevaller over **1982** (f **500** mln)
– een meevaller in de belastingontvangsten van per saldo f **500** mln als gevolg van een andere raming van de volume- en prijsontwikkeling in **1983.**

De aardgasbaten geven in **1983** een tegenvaller te zien van f 1,75 mrd. Deze tegenvaller loopt nog aanzienlijk op in latere jaren: in **1984** f **3.7** mrd, in **1986** zelfs circa f **6** mrd. Deze tegenvaller vindt voornamelijk zijn oorzaak in de lagere olieprijs en in het teruglopen van de gasafzet in het buitenland door onder meer de invloed van de ruime Europese gas- en oliemarkt gedurende de komende jaren, een ontwikkeling die bij de opstelling van het regeerakkoord nog onvoldoende kon worden voorzien.
Al met al beloopt de totale verslechtering van het budgettaire beeld **1983** per saldo f **3%** mrd, waardoor het financieringstekort zonder nader ingrijpen zou oplopen tot circa **13%** van het nationale inkomen (inclusief debudgetteringen) in plaats van 11,9%, zoals geraamd in het najaar van **1982.**
De oplossing van het oplopen van de problematiek na **1983** komt aan de orde in het kader van de begrotingsvoorbereiding **1964.**
In dat kader dient ook het volgende aan de orde te komen.
In het regeerakkoord is voor de periode 1984-**1986** gewag gemaakt van f **750** mln aan onvermijdelijke uitgavenverhogingen en f **750** mln aan beleidsintensiveringen, beide op jaarbasis. In de eerste f **750** mln was voor f **300** mln vervat een voorziening voor de echte minima. Terzake is eind vorig jaar in het kader van de koopkrachtreparatiemaatregelen een voorziening getroffen met dienovereenkomstige dekking. Voor de resterende uitgavenverhogingen van te zamen f **1,2** mrd is evenwel nog geen dekking aangegeven. Het kabinet heeft, gelet op de zware ombuigingsinspanning die reeds moet worden geleverd, besloten dat een en ander taakstellend dient te worden verlaagd tot f 1 mrd. Wat betreft de concrete invulling van de resterende f **1** mrd zij verwezen naar de brief terzake van de minister van sociale zaken en werkgelegenheid.

Het totaalbeeld van de wijzigingen

	(in miljoenen guldens) uitgaven	ontvangsten	saldo
1 macro-ontwikkelingen	+ **605**	– 1000	– **395**
2 begrotingsuitvoering	+ **2380**	– **280**	+ **2100**
3 aardgasbaten	—	+ **1750**	+ **1750**
Totaal	+ 2.985	+ 470	+ 3.455

+ tegenvaller, – meevaller

In het kader van de begrotingsvoorbereiding **1984** zal dienen te worden besloten over de wijze waarop ruimte kan worden vrijgemaakt voor deze f 1 mrd aan uitgavenverhogingen.

UITGAVEN
In de volkshuisvestingssector zijn sinds het aantreden van het huidige kabinet omvangrijke problemen aan het licht gekomen. Vooral uitgaven voor de individuele huursubsidies en de premies voor de koopwoningen dreigen veel hoger uit te vallen dan bij de opsteiiing van de begroting **1983** werd verondersteld.
Het totaal van de geïnventariseerde budgettaire problemen beloopt f **768** mln in **1983,** f **994** mln in **1984,** oplopend tot f **3206** mln in **1987.**

Bij onderwijs en wetenschappen treedt een omvangrijke problematiek op bij de studiefinanciering. Het huidige stelsel van de studiefinanciering leidt ertoe dat vooral in verband met de huidige inkomensontwikkeling de uitgaven f **246** mln opwaarts moeten worden bijgesteld.

Ten behoeve van het voltooien van lopende defensie-orders en het vervroegen van geplande marine-orders bij het RSV-concern zijn extra bedragen toegevoegd aan de defensie-begroting. Voor **1983** gaat het om een bedrag van *f* **255** mln.

Bij de niet-belastingmiddelen treedt in verband met de eindafrekening over **1982** van de winstuitkering van De Nederlandsche Bank een hogere afdracht op van f **523** mln.

HET PAKKET BELEIDSAANPASSINGEN
Het kabinet heeft besloten de algemene uitkering uit het Gemeentefonds over **1983** te verhogen met een bedrag van f **39** mln als tegemoetkoming in de stijging van het gemeentelijk aandeel in de uitgaven op grond van de RWW.
Het kabinet heeft in het licht van de hiervoor geschetste verslechtering van het budgettaire beeld besloten tot een aantal beleidsaanpassingen.
Op de rijksbegroting wordt een aantal maatregelen voorgesteld, die in een aantal gevallen aangrijpen op uitgavencategorieën waar zonder nader ingrijpen belangrijke verdere exogene overschrijdingen te verwachten zijn. Een beperkte lastenverzwaring wordt voorgesteld via een verhoging van de benzine-accijns,
De overige beleidsaanpassingen vinden plaats in de sfeer van de inkomensmatiging in samenhang met beleid gericht op arbeidsduurverkorting.
Het totale pakket kan – afgerond – als volgt worden gekwantificeerd.

	(in miljarden) **1983**	**1984**
maatregelen op de rijksbegroting in enge zin	**0,9**	**0,9**
verhoging benzine-accijns	**0,2**	**0,5**
maatregelen in de inkomenssfeer in samenhang met arbeidsduurverkorting	**0,9**	2,1
	2,0	3,5

Rijksbegroting
Het kabinet heeft besloten tot een aantal beleid npassingen ɔ de ijl: ɔ ting. Deze zijn diti l aa: de ombuigingen 1984-1986 die voorzien zijn in het regeerakkoord en waarover het kabinet op **4** februari jl. een beslissing heeft genomen.
Besloten is thans tot beleidsaanpassing in de volkshuisvesting, de studiefinanciering en de frankering dienststukken.
Voor een meer volledige uiteenzetting van de problematiek van de volkshuisvesting en de daarvoor door het kabinet gekozen oplossingen zij verwezen naar de brief daarover die gelijktijdig met deze nota aan de Kamer is toegezonden.
Vooruitlopend op nadere maatregelen is reeds

besloten dat de kosten van het verzenden van aangetekende stukken en expressestukken niet meer ten laste van het artikel frankering dienststukken mogen worden gebracht. Deze kosten dienen de departementen zelf binnen hun begroting op te vangen.
Met ingang van het studiejaar 198311984 zullen de maximale beursbedragen voor beneden 21-jarigen naar het niveau van de uitkeringen van de RWW worden gebracht. Deze aanpassing van de beursbedragen zal een besparing opleveren van f 18 mln in 1983 en van f 54 miljoen in 1984 en latere jaren.
Daarnaast zullen met ingang van het studiejaar 1983/1984 de maxima van de rijksstudietoelagen en tegemoetkomingen in de studiekosten worden bevroren en zullen de inkomensnormen slechts gedeeltelijk voor de prijsontwikkeling worden aangepast.

Benzine-accijns
In de afgelopen maanden is de olieprijs sterk gedaald. Terwijl door deze prijsontwikkeling de tekorten bij de overheid toenemen uit hoofde van de doorwerking naar de overheidsontvangsten uit aardgas, treedt voor de burgers een gunstig effect op. Na afweging tegenover andere lastenverhogingen acht het kabinet een verhoging van de benzine-accijns verantwoord. Besloten is deze accijns met ingang van 1 juli 1983 met 10 cent te verhogen. Dit leidt tot een opbrengst van f 225 mln in 1983 en f 450 mln structureel.

Maatregelen in de sfeer van de inkomensmatzging en de herverdeling van werk
Het kabinet heeft voorts besloten een aantal maatregelen te nemen in de sfeer van de inkomens in samenhang met beleid gericht op de herverdeling van werk.
Een deel van de opbrengst van de voorgenomen maatregelen komt niet automatisch ten goede aan het financieringstekort.
Het kabinet is van oordeel dat ook dit bedrag dient te worden aangewend ten gunste van het financieringstekort.
Daartoe zullen per 1 oktober aanstaande rijksbijdragen moeten worden verlaagd. In samenhang daarmee zullen premiemutaties optreden op zodanige wijze dat per saldo geen verzwaring van werkgeverspremies in de bedrijvensector resulteert. Hierover zal in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp inkomensmatiging van sociale uitkeringen (zie onder g) mededeling worden gedaan.
In het kader van de begroting 1984 zal nader worden bezien op welke wijze de doorwerking van het pakket naar 1984 zal worden teruggesluisd (dit betreft een bedrag van f 1280 mln) en hoe het premiebeeld daarbij zal moeten worden aangepast.

Brief ministers Van *Aardenne* en De Koning

In hun brief aan de Tweede Kamer wijzen de ministers van economische zaken en van sociale zaken en werkgelegenheid, Van Aardenne en De Koning, er op, dat de beleidsvoornemens, die in de voorjaarsnota zijn uiteengezet, deel uitmaken van de invulling van het eerste beleidsspoor van het kabinet, dat is gericht op beheersing van de collectieve sector en terugdringing van het financieringstekort in deze kabinetsperiode.
In samenhang daarmee is net beleid gericht op versterking van de economische structuur van de marktsector. Het eerste en het tweede beleidsspoor beogen een duurzaam herstel van de Nederlandse economie te bevorderen. De gunstige effecten daarvan op de werkgelegenheid zullen eerst op langer zicht merkbaar worden.
De derde beleidslijn is gericht op het herverdelen van het beschikbare werk en op het verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. Met dit derde spoor kan reeds op korte termijn een directe bijdrage worden geleverd aan de werkloosheidsbestrijding. Verder gaan de ministers in op de gevolgen, die de maatregelen uit de voorjaarsnota hebben voor de inkomens.
Tenslotte is vermeld, welke positieve effecten voor de werkgelegenheid voortvloeien uit de intensivering van de bouw.
Hierna wordt de brief van beide ministers geciteerd, voorzover deze gaat over herverdeling van arbeid, werkgelegenheidsbevorderende maatregelen op korte termijn, de inkomensverdeling en de werkgelegenheidseffecten van het bouwprogramma.

ARBEIDSDUURVERKORTING IN DE MARKTSECTOR
In november 1982 is de Stichting van de Arbeid gekomen tot „Centrale aanbevelingen inzake aspecten van een werkgelegenheidsbeleid". In dat zogenaamde Stichtingsakkoord stond centraal een andere aanwending van loonaanspraken bij voorbeeld ten behoeve van werkgelegenheid, rendementsherstel, herverdeling van werk en bestrijding jeugdwerkloosheid. Het kabinet heeft dat akkoord ondersteund en het mogelijk gemaakt te komen tot onderhandelingen over reeds vastliggende loonaanspraken door middel van een opschorting van CAO-bepalingen op basis van de zogenoemde Paraplu-wet (pag. 83711 e.v.-1982).
Over de opschortingen op grond van deze wet is de Tweede Kamer geïnformeerd bij brief van 4 februari 1983. Uit de daarin verstrekte gegevens blijkt, dat de opschortingen zich in hoofdzaak hebben toegespitst op de prijscompensatie. Slechts in een beperkt aantal gevallen is gekozen voor een vnortzetting van de korting en aftopping van de vakantietoeslag en het betrekken van de effecten daarvan in de onderhandelingen.
Het merendeel van de onderhandelingen op CAO-niveau is vervolgens gericht op het aan wenden van de voor prijscompensatie beschikbare ruimte ten behoeve van een herverdeling van arbeid. Daarbij is in ruime mate overeenstemming bereikt. Voor ruim 800.000 werknemers zijn op dit moment reeds meerjarenafspraken tot stand gekomen, terwijl voor bijna 200.000 werknemers een afspraak voor één jaar is gemaakt.
In een aantal gevallen lopen de onderhandelingen nog of is men, in aansluiting op de onderhandelingen over een andere aanwending van de prijscompensatie per 1 januari jl. en in het kader van onderhandelingen over een nieuwe CAO, in overleg over afspraken voor de komende jaren.
De overeengekomen vormen van arbeidsduurverkorting en eventueel daaraan gekoppelde overeenkomsten over herbezetting en creatie van arbeidsplaatsen voor jeugdigen lopen nogal uiteen en lijken te zijn toegespitst op de specifieke situaties in de onderscheidene CAO-gebieden.
Zoals bekend, zal met de Stichting van de Arbeid nog een nadere gedachtenwisseling plaatsvinden over de feitelijke ontwikkelingen in en uitkomsten van de onderhandelingen op CAO-niveau: Die gedachtenwisseling is gepland voor 25 april a.s.
Ten behoeve van die gedachtenwisseling zal door de Stichting van de Arbeid meer gedetailleerde rapportage over de onderhandelingen en de resultaten daarvan worden opgesteld. De Kamer zal daarover nadien worden geïnformeerd.

ARBEIDSDUURVERKORTING IN DE COLLECTIEVE SECTOR
Wat de collectieve sector betreft, is het vroeg in 1983 mogelijk gebleken om bij de bevriezing van de salarissen tot overleg en-onderhandel& gen te komen over arbeidsduurverkorting. Hierbij gaat het om drie extra vrije dagen – of een equivalent daarvan – die te zijner tijd in het kader van een verdere arbeidstijdverkorting kunnen worden omgezet in arbeidstijdverkorting per week of per dag (zogenaamde converteerbare verlofdagen). In het kleuter-, lager en voortgezet onderwijs is gekozen voor een andere vorm van arbeidsduurverkorting. Daar wordt het mogelijk gemaakt dat leerkrachten van 56 jaar en ouder, als zij dat wensen, een dag per week korter gaan weken. Voor die dag ontvangen zij een uitkering ter hoogte van 80% van het salaris per dag. De besprekingen tussen partijen over de genoemde vormen van arbeidsduurverkorting bevinden zich inmiddels in verschillende stadia van afronding. Voorts wordt in de collectieve sector gewerkt aan een meer gevarieerd aanbod van banen qua wekelijkse arbeidstijd.
Naast het blijven bevorderen van deeltijdarbeid gaat het hierbij om de mogelijkheid dat functies stelselmatig worden opengesteld voor een maximum aantal uren, dat lager ligt dan de gebruikelijke arbeidstijd per week. Het kabinet zal in dit kader binnenkort een beslissing nemen over een voorstel tot invoering van 32-uursfuncties bij de departementen en bevorderen dat ook elders in de quartaire sector zoveel mogelijk tot vergelijkbare maatregelen wordt gekomen. Dit beleid zal vooral ten goede komen aan jongere werkzoekenden.
Gelet op de waarde die het kabinet hecht aan arbeidsduurverkorting en de ontwikkelingen

Samengevat luidt het pakket aan maatregelen in de inkomenssfeer aldus:

		1983	1984
a.	Terugtrekking rijksbijdragen AKW, AAW, en WAO onder gelijktijdige compenserende premieverhoging en daarmee samenhangende verschuiving (zie onder b)	280	560
b.	Doorwerkingseffecten naar sociale uitkeringen en ambtenarensalarissen van een premieverhoging en -verschuiving WAO per 1 juli a.s. ten laste van werknemers met 0,35% gemiddeld	100	200
c.	Continuering van de beperking van de vakantie-uitkering in de collectieve sector (7,5% en aftopping)	210	485
d.	Meeropbrengst toepassing inhouding op invaliditeitsgepensioneerden	40	pm
e.	Vervroeging met halfjaar naar 1/7/'83 van belastingheffing werkgeversaandeel ZFW-premie WWV-gerechtigden	50	—
f.	Arbeidsduurverkorting collectieve sector	pm	pm
g.	Inkomensoffer sociale uitkeringstrekkers in verband met een inkomensoffer vergende arbeidsherverdeling in marktsector en collectieve sector; te taxeren op 2% met ingang van 1 oktober 1983	225	900
Totaal		905	2145

in zowel de collectieve als de marktsector tot nu toe, zullen de betrokken bewindspersonen bezien hoe vanuit de collectieve sector een verantwoorde, verdere bijdrage tot verbetering van de werkgelegenheidsproblematiek kan worden geleverd. Zij zullen hiertoe voorstellen uitwerken waarover een open overleg zal worden geopend niet (de organisaties van) werkgevers en werknemers in de overheidssector. In de gepremieerde en gesubsidieerde sector zal eveneens overleg worden geopend om zo snel mogelijk tot eventueel gedifferentieerde afspraken te komen over een verdergaande arbeidsduurverkorting. Hierbij zullen in elk geval de vormgeving van de arbeidstijdverkorting, de herbezetting en de duur van de te maken afspraken aan de orde komen.

WERKGELEGENHEIDSBEVORDERING

Het derde spoor van het werkgelegenheidsbeleid bestrijkt ook het arbeidsmarktbeleid en het beleid gericht op alternatieven voor structurele werkgelegenheid. Het kabinet zal in de komende werkgelegenheidsnota daarop uitvoerig ingaan.

Omdat naast een beleid gericht op financieel-economisch herstel een actief beleid op genoemde terreinen niet kan worden gemist. heeft het kabinet – vooruitlopend op de opstelling van de begroting 1984 – gemeend reeds nu middelen daarvoor te moeten uittrekken.
In het regeerakkoord is overeengekomen jaarlijks f 750 mln te bestemmen voor een aantal onvermijdelijke uitgaven en f 750 mln voor bestrijding jeugdwerkloosheid, additionele overheidsinvesteringen etc. Van de eerstgenoemde f 750 mln moet nog f 250 mln worden ingevuld. Gevoegd bij de andere f 750 mln resulteert een bedrag van f 1 mrd.

KOOPKRACHTONTWIKKELING 1983

In het overleg met sociale partners en Tweede Kamer eind vorig jaar richtte de aandacht zich sterk op de voor 1983 te verwachten koopkrachtontwikkeling. Het beeld voor 1983 was op dat moment met onzekerheid omgeven met name omdat geen duidelijkheid bestond over de consequenties voor de bruto-loonontwikkeling van de uitwerking van het Stichtingsakkoord. Deze onzekerheid gold overigens niet zozeer het minimumloon waarvan de bruto-ontwikkeling beleidsmatig is vastgesteld.
Het overzicht dat thans op grond van een voorlopige evaluatie van de CAO-onderhandelingen en rekening houdend met de besluitvorming in het kader van de voorjaarsnota kan worden opgesteld, wijkt in zoverre af van wat in december jl. als mogelijke uitkomst werd voorzien dat thans gerekend wordt met een matiging ter grootte van de helft van de eerste prijscompensatie van dit jaar.

In onderstaande tabel is de koopkrachtontwikkeling op basis van deze veronderstelling en voorts gebruik makend van de meest recemte ramingen weergegeven.

Reëel beschikbaar inkomen 1983 werknemers bedrijven, gezin met 1 kostwinner en 2 kinderen in de leeftijd van 6–11 jaar[1]

Minimumloon	−3
Minimumloon +	−2 à −2,5
Modaal	−3,5
2 x modaal	−4,5 à −5
4 x modaal	−0,5

[1] In bovenstaande opstelling is nog geen rekening gehouden met eventuele premie-aanpassingen die nodig kunnen blijken te zijn in verband met de vermogenspositie van de sociale fondsen. Met name de situatie in het AOW-fonds zal aanleiding geven tot een lichte premieverhoging per 1 juli a.s., terwijl voorts met een beperkte verlaging van de AWF-premie rekening kan worden gehouden.

Daarbij is met het oog op de vergelijkbaarheid conform de presentatie en de daarbij gegeven overwegingen in december jl. wederom geabstraheerd van het effect van het aflopen van de solidariteitsheffing 1982. Deze overwegingen betreffen de opvatting dat in beleidsmatig opzicht met de gevolgen voor de koopkracht van het aflopen van de solidariteitsheffing geen rekening dient te worden gehouden.
De doelstelling welke in december met betrekking tot de koopkracht voor de minima voor ogen stond wordt volgens de huidige stand van zaken gerealiseerd.
Ook in december werd voor deze categorie een koopkrachtverslechtering voorzien van 3%.
In 1983 zal evenals in voorgaande jaren een eenmalige uitkering aan de echte minima worden verstrekt die ertoe leidt dat het inkomensoffer voor deze categorie met 3% wordt teruggedrongen.
Het gepresenteerde beeld vormt het saldo van een aantal verbeteringen en een aantal verslechteringen.
Een van deze verslechteringen, namelijk dc verlaging van de kinderbijslag per 1 juli a.s. in verband met de dekking van de kosten voor de kinderbijslag aan in het buitenland wonende kinderen, is in overleg tussen Kamer en kabinet tot stand gekomen. Het hieraan verbonden koopkrachteffect bedraagt circa –0,1%. Uit de voorjaarsnotaproblematiek vloeien daarnaast nog andere versiechteringen voori. De verhoging van de benzine-accijns heeft een koopkrachteffect van circa –0,1596 in 1983 voor alle inkornenstrekkers als gevolg. De premieverschuiving in de WAO vraagt een extra koopkrachtoffer voor 1983 dat op het minimumloonniveau te verwaarlozen is maar oploopt tot circa –0,5% voor 2 × modaal. Het koopkrachteffect van het inkomensoffer dat per 1 oktober a.s. – in samenhang met arbeidsduurverkorting in marktsector en collectieve sector – van minimumloners en sociale-uitkeringstrekkers zal worden gevraagd, kan vooralsnog worden geraamd op 0,3%.
Tegenover deze verslechteringen staat een koopkrachtverbetering als gevolg van een meevallende prijsontwikkeling, deels als gevolg van een verdere daling van de invoerprijzen, deels onder invloed van de genoemde loonmatiging.
In tegenstelling tot de situatie voor de minimuminkomens komt het koopkrachtbeeld voor met name de hoogste inkomens niet overeen met wat het kabinet in december jl. voor ogen had. Verheugend is het dat de concretisering van het Stichtingsakkoord voor tal van CAO's op grote schaal heeft geleid tot een vrijwillig overeengekomen substantiële loonmatiging met name ten behoeve van herverdeling van werk. Teleurstellend is evenwel, dat werkgevers en werknemers – ondanks herhaald aandringen van de zijde van het kabinet – een verlenging van de vakantietoeslagmaatregelen vrijwel niet bij de CAO-onderhandelingen hebben willen betrekken.
De consequentie hiervan is dat de koopkrachtmutatie voor de hoogste inkomens eenmalig aanmerkelijk beter uitvalt dan voor de overige inkomens.

WERKGELEGENHEIDSEFFECTEN BOUWNIJVERHEID

Ten slotte wordt een indicatie gegeven van de effecten van de besluitvorming rond de Voorjaarsnota voor wat betreft de bouwnijverheid (B&U bouw plus grond-, weg- en waterbouw). Het overzicht beperkt zich tot de periode 1984, 1985 en 1986 en heeft betrekking op de effecten van:
1. de wijzigingen van het nieuwbouw- en verbeteringsprogramma ten opzichte van het Regeerakkoord;
2. het 1 miljard-pakket.

De hier gegeven effecten zijn exclusief de zogenaamde uitstralingseffecten. Hanteert men daarvoor een gemiddelde invloed van 35% dan zijn de totale werkgelegenheidseffecten binnen de bouwnijverheid en toeleverende bedrijfstakken aldus te schatten op ca. 14.000 mensjaren in de jaren 1984 en 1985.
Voör de te verwachten ontwikkeling van de bouwproduktie in 1984 ten opzichte van die in

Hieronder wordt een overzicht gegeven hoe het bedrag van f 1 mrd wordt aangewend voor een aantal onvermijdelijke uitgaven, voor het aanvullend arbeidsvoorzieningsbeleid en voor werkgelegenheidsprojecten.

	1984	1985	1986
		(× 1 mln)	
I. Onvermijdelijke uitgaven			
1. Stopera	50	50	50
2. Milieu	113	138	138
3. Bouwprojecten spreiding rijksdiensten	23	46	35
4 Reserve, t b v milieu spreiding rijksdiensten (PTT)	25	73	95
Subtotaal	211	307	318
II. Scholing en arbeidsvoorziening			
5. Kort-MBO (als aanvulling op de hiervoor in te zetten middelen voortvloeiend uit besparing als gevolg van de verlaging van het minimum-jeugdloon	—	7	57
6. Aanvullend arbeidsvoorzieningsbeleid[1]	150	400	550
Subtotaal	150	407	607
III. Werkgelegenheidsprojecten[2]			
7 Dijkverzwaring (V en W)	150	75	
8. Bosbouw, landinrichting, NBOR (L en V)	175	—	
9. Milieu/bodemsanering, riolering (VROM)	25	—	
10 Rijksgebouwendiens (VROM)	100	—	
11 Stadsvernieuwing } Nader te verdelen in over-	200	—	
12 Monumentenzorg } leg tussen VROM en WVC			
13 Sociaal-culturele activiteiten (WVC)	30	—	
14 Nieuwbouw (O en W)	50	—	
15 Steun regionale/lokale werkgelegenheidsinitiatieven (EZ)	30	—	
16 Industriebeleid (incl meerkosten Defensie-orders) (EZ)	110	—	
17. Politiebureaus (BiZa)	30	—	
18. Regionale stedelijke verkeersvoorzieningen (V en W)	25	—	
Subtotaal	925	75	
Totaal	2000	1000 m	

[1] Dit kasritme betekent dat jaarlijks een programma van *f* 600 mln kan worden verplicht.
[2] De verdeling over 1984 en 1985 zal nader worden vastgesteld, gestreefd wordt naar een evenwichtige verdeling.

In mensenjaren uitgedrukt zijn de positieve effecten ten opzichte van de door Werkgroep A aangehouden programma's, zoals opgenomen in het regeerakkoord, globaal samen te vatten als volgt:

	1984	1985	1986
1 Gewijzigd nieuwbouwprogramma (op gunningbasis)	+ *4400*	+ *4 600*	+ *4 600*
2 Gewijzigd vernieuwbouwprogramma (op gunningbasis)	+ *1300*	+ *1300*	+ *1300*
3 Bouwproduktie binnen «1 miljard» pakket	+ *4 700*	+ *4 800*	+ *2 200*
Totaal mensjaren	+10 *400*	+10 *700*	+ *8* 100

1983 is ook een vergelijking met het bouwprogramma voor *1983* van belang. Uit die vergelijking resulteert een reduktie van het aantal mensjaren benodigd rooi het bouwprogramma met ca. *3700.* De uit het *1* miljard gefinancierde bouwimpulsen *(4700* resp. *4800* mensjaren) zullen derhalve per saldo leiden tot een lichte toename van de werkgelegenheid in de bouwnijverheid *(1000* mensjaren). Deze berekening is uiteraard globaal van aard, omdat op diverse onderdelen nog een nadere invulling in concrete projecten moet plaatsvinden.
Het zij benadrukt dat de voorgelegde opstelling geen volledig inzicht geeft in de effecten op de bouwnijverheid van recente regeringsbeslissingen. Zo zijn niet opgenomen de positieve effecten van de door middel van lease-contracten te financieren bouwactiviteiten door de Rijksgebouwendienst, waartoe reeds eerder was besloten. Het gaat daarbij om een investeringsbedrag van *f400* mln. waarmee ca. *4300* mensjaren werkgelegenheid zullen worden geïnduceerd.
Evenmin is rekening gehouden met negatieve effecten van de wijziging in de bouwplafonnering ten behoeve van de gezondheidszorg, waarover de Tweede Kamer bij brief van *11* maart werd geïnformeerd en waarvan het werkgelegenheidseffect – inclusief uitstralingseffect – vooralsnog op ca. *3000* mensjaren is geraamd.

Brief staatssecretaris *Brokx* *over bouwbeleid*

Tenslotte volgt hier een samenvatting van de brief van staatssecretaris Brokx van volkshuisvesting aan de Tweede Kamer over het bouwprogramma en het huurbeleid in de komende jaren.

WONINGBOUWPROGRAMMA
KOMENDE JAREN *100.000* PER JAAR
Het woningbouwprogramma bedraagt in 1984 en volgende jaren 100.000 woningen en woon-eenheden per jaar. Het meerjarenprogramma voor de verbetering van woningwetwoningen wordt met ingang van *1984* gebracht op 40.000 verbeteringen per jaar (is *nu–33.000).*
Herstel van het meerjarig woningbouw- en verbeteringsprogramma is hiermee een feit.
Nieuw in het woningbouwprogramma is de goedkope vrije sector waarvoor een eenmalige stimuleringspremie zal worden gegeven. Gedacht wordt aan woningen tot bijvoorbeeld maximaal *f180.000.—,* waarvoor een eenmaliae bijdrage van gemiddeld f *5.000,—* wordt verstrekt.
Voor de werkgelegenheid in de bouw heeft dit een verlies van *3.700* mensjaren in vergelijking met het programma *1983* tot gevolg. Daar staat echter tegenover dat als het programma van de werkgroep A, die het regeerakkoord heeft voorbereid, zou zijn genomen, nog eens circa *5.700* mensjaren werk extra verloren waren gegaan.

OMBUIGINGEN
Ter dekking van de financiële problemen op de begroting van volkshuisvesting is in de voorjaarsnota besloten de komende jaren op een aantal posten om te buigen. Daarbij zijn de posten voor de stadsvernieuwing volledig ontzien. In *1983* bedraagt de ombuiging *f682* miljoen. Ruim de helft daarvan, *f351* miljoen wordt gevonden in een incidentele oplossing binnen het kasplafond. Dat wil zeggen dat een aantal betalingen naar volgende jaren zal schuiven. Dit kan zonder dat de uitvoering van het beleid wordt vertraagd. De rest wordt voornamelijk gevonden in onderuitputtingen van een aantal posten in *1982* en door lagere nominale ontwikkelingen in de sfeer van de huren en de objectsubsidies.
Dit alles houdt in dat het beleid voor *1983,* zoals dit tijdens de begrotingsbehandeling en de behandeling van de huurbrief in de Staten-Generaal is vastgesteld, ongewijzigd wordt voortgezet.

HUURBELEID
In de voorjaarsnota is verder afgesproken enkele wijzigingen aan te brengen in het huurbeleid. Op grond van de gedaalde inflatie, de gedaalde rente, de lagere stijging van bouwkosten en exploitatielasten zal in de begroting en in de meerjarencijfers worden uitgegaan van de volgende percentages:

– huurstijging	*4* % (was *6%*)
– lastenstijging	*5* % (was *7%*)
– rente	*7,5%*

Het huurstijgingspercentage van *4* heeft betrekking op het trendmatige huurstijgingspercentage èn op de parameter in het dynamische kostprijsstelsel. In de sfeer van de individuele huursubsidie verandert er voor het subsidietijdvak 1 juli *1983* tot *30* juni *1984* niets. Per *1* juli 1984 wordt wel een aantal maatregelen genomen om de sterk stijgende subsidiestroom enigszins in te dammen.
Gedacht wordt daarbij aan een sterkere kwaliteitskorting; dat wil zeggen dat ontvangers van individuele huursubsidie een groter deel zelf moeten betalen naarmate ze in een kwalitatief beter, duurder huis wonen; aan een aparte subsidietabel ook voor alleenstaanden ouder dan *30* jaar; aan het verlagen van de maximale huurprijsgrens waarbij nog individuele huursubsidie wordt gegeven, van f *735,—* naar *f600,—,* waarbij mensen die nu in een duurder huis zitten en daarvoor al individuele huursubsidie ontvangen buiten schot blijven.

STICHTINGSKOSTEN1
VERBETERINGSKOSTEN
De stichtingskosten van woningwetwoningen zullen in de komende jaren worden verlaagd. Dit jaar was voor deze woningen een gemiddeld stichtingskostenniveau van *f* 118.000,— bepaald. Voor *1984* wordt dit bedrag *f li4.000,—* , voor *1985 f 111.000,—.*
Woningweteenheden mogen dit jaar nog gemiddeld *f71.350,—* kosten. Voor *1984* en latere jaren wordt dit f *69.000,—.*
Voor de verbeteringskosten van vooroorlogse woningwetwoningen is, uitgaande van *10.000* verbeteringen f *60.000,—* per woningverbetering in *1984* en volgende jaren beschikbaar.
Voor de verbetering van naoorlogse woningwetwoningen komt met ingang van volgend jaar een nieuw systeem. Er zal voor die woningen een eenmalige bijdrage worden gegeven, waarbij de corporaties zelf voor de financiering van de verbeteringskosten zullen moeten zorgen. Er wordt gerekend op een gemiddeld investeringsbedrag van *f30.000,—* en een gemiddelde bijdrage van *f10.000,—* bij een programma van *30.000* naoorlogse woningverbeteringen.

WERKGELEGENHEIDSGELDEN
Tevens is overeenstemming bereikt over de verdeling van de *f l* mrd, die beschikbaar is voor werkgelegenheidsbevordering en als onvermijdelijk te beschouwen uitgavenoverschrijdingen. De ministers van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer en welzijn, volksgezondheid en cultuur krijgen daarvan een bedrag van *f* 200 mln in *1984* en *1985* voor de stadsvernieuwing en de monumentenzorg. De onderlinge verdeling tussen beide ministeries zal nog nader worden bepaald. De gelden voor de stadsvernieuwing zullen worden gebruikt voor onderhouds- en verbeteringswerkzaamheden
De Rijksgebouwendienst krijgt een bedrag van *f100* mln voor de nieuwbouw en aankoop van een aantal projecten dat anders niet of veel later had kunnen worden uitgevoerd. Het gaat om een dertigtal projecten, waaronder de bouw van een Rijksscholengemeenschap in Veendam, aanpassing van het Selectie Instituut in Utrecht, de bouw van de Centrale Recherche Informatiedienst in Den Haag en een aantal rijkspolitiebureaus in diverse gemeenten.
Daarnaast is nog een bedrag uitgetrokken van f *104* mln voor de jaren *1984* tot en met *1986* voor bouwprojecten in het kader van spreiding van Rijksdiensten. Verder hebben ook andere departementen geld gekregen uit de werkgelegenheidspot, waarvan een belangrijk deel de bouw ten goede zal komen. In totaal levert dit de bouwnijverheid ruim *10.000* mensjaren werk op in de jaren *1984* en *1985* en ruim *8.000* in *1986.* Inclusief de uitstraling naar andere bedrijfstakken zijn de werkgelegenheidseffecten circa *14.000* meerjaren in *1984* en circa *11.000* in *1986.*

Controverses bij voorbereiding voorjaarsnota

Bij de voorbereiding van de voorjaarsnota-1983 is het tot een aantal controverses gekomen. eerst binnen het kabinet, en daarna tussen de coalitiepartners CDA en VVD.
De eerste controverse was er een tussen minister Ruding van financiën en de rest van het kabinet.

De beraadslagingen binnen het kabinet begonnen op 18 maart. De minister van financiën ging deze onderhandelingen in met de eis, dat de tegenvallers van f 3,5 mrd volledig moesten worden gecompenseerd door bezuinigingen en lastenverzwaringen. De overige ministers – ook die van de VVD – ging dit te ver. Minister Ruding moest concessies doen: Op 31 maart verklaarde premier Lubbers tegenover de pers, dat het kabinet overeenstemming had bereikt over de omvang van de bezuinigingen in het kader van de voorjaarsnota op het niveau van f 2 mrd. De premier verklaarde hier nadrukkelijk, dat ook minister Ruding het hiermee eens was.
Tevens werd uit de verklaring van de premier duidelijk, dat er nu een nieuw conflict binnen het kabinet was ontstaan: Onderdeel van het voorgestelde pakket bezuinigingen a f 2 mrd was een korting van 2% op de ambtenarensalarissen per 1 juli. Het bleek, dat minister Rietkerk van binnenlandse zaken het met dit denkbeeld niet eens was.

In het begin van het jaar had hij er met de ambtenarenbonden overeenstemming over bereikt, dat de ambtenarensalarissen per 1 jan. 1983 bevroren zouden worden in ruil voor drie roostervrije dagen en de toezegging van de kant van de minister, dat de ambtenarensalarissen voor de rest van 1983 met rust gelaten zouden worden.
Binnen het kabinet werd op 8 april overeenstemming bereikt: Het kabinet zou de ambtenaren niet dwingen per 1 juli 2% salaris in te leveren. Er komt ,,open overleg" tussen kabinet en ambtenarenbonden over een inkomensachteruitgang voor de ambtenaren in ruil voor een mate van werktijdverkorting, die dan weer nieuwe arbeidsplaatsen, vooral voor jongeren, moet opleveren. De maatregel, noe die ook zou uitvallen, moest op 1 okt. ingaan. Op dezelfde datum gaat volgens de voorjaarsnota een korting van 2% gelden voor de uitkeringen, waarmee voor het eerst de koppeling tussen lonen en uitkeringen wordt losgelaten.
Nu brak er echter een conflict uit tussen de fracties van CDA en VVD, waarop het kabinet steunt. De TK-fractievoorzitters van deze partijen gaven in het weekend van 9 en 10 april een totaal verschillende interpretatie van het akkoord, dat het kabinet op 8 april had bereikt.
Daarbij ging het vooral over de korting van 2% op de uitkeringen per 1 okt. en de resultaten van het overleg over de maatregelen m.b.t. de ambtenarensalarissen.
CDA-fractievoorzitter De Vries zei op 9 april voor de radio, dat de korting op de uitkeringen niet kan doorgaan, als de ambtenaren niet tegelijkertijd vrijwillig loon inleveren in ruil voor arbeidstijdverkorting.

Maar VVD-fractievoorzitter Nijpels verklaarde op 10 april juist, dat sociale uitkeringen en ambtenarensalarissen niet gekoppeld moesten worden: ,,De bonden moeten in alle vrijheid met de minister kunnen onderhandelen", zei Nijpels, die verder onderstreepte, dat wat hem betreft de voorgenomen korting op de uitkeringen in ieder geval moet doorgaan.
Premier Lubbers reageerde op 11 april op dit conflict voor de KRO-radio met te zeggen, dat de korting op de uitkeringen per 1 okt. ,,vrijwel zeker" niet zou doorgaan, als met de ambtenaren geen overeenstemming zou worden bereikt over inleveren van loon voor arbeidstijdsverkorting. Het bedrag van f 225 mln, dat met de reductie van de uitkeringen gemoeid is, moest echter wel opgebracht worden, dan mogelijk door een maatregel voor alle inkomens.

Met de uitlating van Lubbers was het conflict terug in het kabinet, want de VVD-ministers Rietkerk en Van Aardenne (binnenlandse zaken en economische zaken) bleken het op 12 april niet met de interpretatie van de premier eens te zijn. Zij steunden de uitleg van VVD-fractievoorzitter Nijpels.
Op 14 april interpelleerde de TK-fractievoorzitter van de PvdA, Den Uyl, de minister-president over dit conflict.
In dit spoeddebat werd duidelijk, dat het kabinet de korting op de uitkeringen wel afhankelijk stelt van inleveren van ioon door ambtenaren. Als de ambtenaren daartoe niet bereid zijn, zal het kabinet een inkomensmaatregel treffen voor de gehele collectieve sector (ambtenaren, trendvolgers en uitkeringstrekkers).

Minister-president Lubbers hield bij het spoeddebat in de Tweede Kamer over de voorjaarsnota vast aan dit kabinetsbesluit. De premier week daarbij niet af van zijn eerdere uitleg. die leidde tot een interpretatiegeschil tussen CDA en VVD over de korting op de sociale uitkeringen.

Lubbers maakte duidelijk dat het kabinet is overeengekomen om een wetsvo'orstel in te dienen tot korting op de sociale uitkeringen per 1 okt. Hij voegde daaraan toe dat de korting heroverwogen moet worden als blijkt dat geen inkomensoffer van de ambtenaren is te verwachten. Hij zei niet op welk moment dit moet worden vastgesteld en hoe de procedure met de kortingsplannen moet verlopen. Minister Rietkerk gaf eerder aan dat de kortingsplannen pas van de baan zijn als daarvoor in de kamer geen meerderheid zou blijken te bestaan.
Het geschil tussen CDA en VVD bleef onuitgesproken omdat beide regeringsfracties niet aan het spoeddebat deelnamen. CDA en VVD vonden het voorbarig om over de nog niet gepubliceerde voorjaarsnota te debatteren. Oppositieleider Den Uyl kritiseerde deze opstelling als ,,simpele, vervelende demonstratieve zwakheid".

In het spoeddebat verwierp de Kamermeerderheid van CDA en VVD, met de steun van de kleine rechtse fracties, een motie van de PvdA om de koppeling tussen lonen en uitkeringen te handhaven.

Dezelfde meerderheid verwierp ook een motie van de PvdA om het overleg van de ambtenarenbonden niet te belasten met kortingsplannen voor de uitkeringen.

Den Uyl noemde het onaanvaardbaar dat het kabinet het overleg met de ambtenaren over inleveren van loon voor korter werken belast met kortingen op de sociale uitkeringen. Volgens Den Uyl verknoeit het kabinet zo een grote kans om arbeidstijdverkorting te realiseren.
Lubbers hield vol dat het overleg met de ambtenaren een open en reëel karakter heeft omdat in de voorjaarsnota voorlopig geen opbrengst is begroot. De premier benadrukte dat voor het kabinet zowel de vorm, de graad van herbezetting als de duur van arbeidstijdverkorting bespreekbaar zijn.
De premier verdedigde de besluitvorming van het kabinet om de arbeidstijdverkorting bij de ambtenaren centraal te stellen gezien de toenemende jeugdwerkloosheid.
Hij achtte het onaanvaardbaar dat met de nieuwe generatie schoolverlaters op komst maatregelen achterwege blijven.
„Wijvragen van de ambtenaren terwille van anderen die buiten de poort staan iets in te leveren. Als kabinet zouden wij in onze verantwoordelijkheid tekort schieten als wij dit niet zouden doen", aldus Lubbers. Het kabinet heeft becijferd dat de arbeidstijdverkorting voor ambtenaren 20.000 a 25.000 banen voor jongeren kan opleveren.
Lubbers verdedigde het nemen van maatregelcn bij de ambtenaren vanuit de voortrekkersrol die het huidige kabinet aan de overheid toekent.
Volgens Den Uyl kan het kabinet de bestrijding van de jeugswerkloosheid geen slechtere dienst bewijzen door deze in het teken te zetten van bezuinigingen.

Leken met de woorden van de minister-president de conflicten de wereld uit te zijn: op 15 april creëerde de TK-fractievoorzitter van de VVD, Ed Nijpels, op de algemene ledenvergadering van zijn partij een nieuwe controverse door er voor te pleiten de positie van AOW-trekkers en ontvangers van zogenaamde echte minima te ontzien.

Nijpels herinnerde eraan dat hij op het verkiezingscongr-es van zijn partij vorig jaar heeft gezegd dat het een schande zou zijn als AOW-ers het slachtoffer zouden worden van het slechte financieel-sociaal-economische beleid van de laatste jaren. ,,De AOW is een ere-schuld van de VVD". In de voorjaarsnota worden de ontvangers van deze oudedagsvoorziening onvoldoende ontzien, stelde de VVD-fractievoorzitter vast.
Nijpels kon niet toezeggen dat de AOW-ers volledig ontzien kunnen worden, maar de voorziene 2% achteruitgang per 1 oktober aanstaande vond hij onaanvaardbaar. De VVD zegt toe een dekking voor het hierdoor ontstane gat te zullen vinden, zonder nu al te kunnen zeggen hoe, aldus Nijpels.
Premier Lubbers zei op 15 april voor de TV ,,niet goed te kunnen verdedigen" dat de AOW-uitkeringen per 1 oktober zullen worden ontzien. Als iedereen moet inleveren, kan ook een inkomensoffer van AOW-ers worden gevraagd. Noch het CDA noch de VVD schenden hiermee verkiezingsbeloftes, aldus Lubbers.
CDA-fractieleider De Vries zei op 15 april dat de VVD met haar voorstel ,,discrimineert tussen de verschillende uitkeringstrekkers".
WAO-ers en werklozen worden immers niet ontzien. De Vries zei benieuwd te zijn hoe de VVD het financiële gat denkt te dichten dat ontstaat door de AOW-uitkeringen bij een korting van 2% op de sociale uitkeringen te ontzien. Dit zou ca. f 100 mln kosten. Met de korting van 2% wil het kabinet nog dit jaar f 225 mln besparen.

Premier Lubbers verklaarde op 17 april in het TV-programma Vragenvuur van de AVRO nog eens van mening te zijn, dat AOW-trekkers, die alleen afhankelijk zijn van een ouderdomsuitkering, voldoende beschermd zijn via de extra koopkrachtbescherming, die zij genieten.

Lubbers wees erop dat het onmogelijk is alle AOW-ers te ontzien zonder dat er elders andere groepen uitkeringstrekkers extra moeten inleveren. AOW-ers die verder geen inkomsten genieten. vallen volgens de premier onder de zogenoemde echte minima. Zij krijgen aan het einde van dit jaar een eenmalige uitkering om een teruggang in koopkracht te beperken.
De hoogte van deze uitkering wordt pas tegen

het eind van het jaar vastgesteld. Vorig jaar bedroeg de eenmalige uitkering f 350.
Staatssecretaris De Graaf (sociale zaken, CDA) benadrukte op 17 april voor de AVRO-radio dat het regeerakkoord geen steun biedt aan de eis van de W D dat de AOW moet worden ontzien.

In een spreekbeurt in het Groningse plaatsje Sauwerd noemde minister De Koning van sociale zaken op 17 april de uitlatingen van Nijpels over de AOW volstrekt onredelijk en onlogisch.

„De AOW-ers zijn meegegaan in het opkomen van de welvaart, ze moeten daarom ook mee met de afnemende welvaart", zo zei De Koning.
De minister kondigde een notitie aan waarin hij het inkomensbeleid voor de komende jaren uiteen zal zetten. „Wij moeten af van dat hijgerige beleid van jaar tot jaar", zo zei hij.
De minister had uitgerekend dat de koopkracht van de laagste inkomens er de laatste tien jaar met 13% op vooruit is gegaan en dat de hoogste inkomens daarentegen 9% hebben ingeleverd.

Bij de presentatie van de regeringsplannen uit de voorjaarsnota en bijbehorende stukken op 19 april werd duidelijk, dat Nijpels voor zijn uitlatingen over de AOW geen overleg had gepleegd met de VVD-ministers. Vicepremier en minister van economische zaken Van Aardenne zei toen, dat hij pas op 15 april, kort voordat Nijpels het VVD-congres zou toespreken, op de hoogte was gebracht.
Minister Ruding zei op de persconferentie van 19 april, dat het kabinet bij zijn beslissing om de uitkeringen per 1 okt. 2% te verlagen geen enkele categorie – dus ook de AOW niet – uitzondert. Volgens Ruding wordt deze opvatting door alle ministers „zonder enige uitzondering" gedeeld.

Enkele reacties op de voorjaarsnota

Vrijwel alle belangenorganisaties en politieke partijen hebben kritisch gereageerd op de Voorjaarsnota van het kabinet-Lubbers. Van de regeringspartijen was het CDA redelijk tevreden.

De W D had officieel geen commentaar, maar in de fractie in de Tweede Kamer viel bezorgdheid te vernemen over het inkomensbeeld. zoals minister De Koning van sociale zaken dat heeft toegelicht.
De liberalen vinden dat er met name iets zou moeten gebeuren voor de middengroepen (met inkomens tussen de 60.000 en 80.000 gulden) die dit jaar zo'n 4% moeten inleveren.
CDA en W D zijn niet gelukkig met de verhoging van de benzineaccijns.
Van de kleinere rechtse partijen noemde het Gereformeerd Politiek Verbond (GPV) de bezuinigingsplannen redelijk evenwichtig.
De oppositie veroordeelde de voorjaarsnota eensgezind. De Partii van de Arbeid sprak van een stuk dat geen uitzicht biedt op economisch herstel. De lastenverzwaringen zullen averechts werken op het financieringstekort en de werkgelegenheid.
De PSP veroordeelde het beleid van het kabinet als „desastreus"; premieverhogingen worden gebruikt als belastingmaatregel.
De PPR vond dat met deze nota de ontkoppeling tussen minimumloon en uitkeringen een feit is geworden, D'66 sprak over schijnbezuinigingen en een hap-snapbeleid en de CPN over „a-sociaal beleid".
De vakcentrales hebben grote bezwaren tegen de ontkoppeling van de lonen en uitkeringen door de aangekondigde korting van 2% op de sociale uitkeringen. De FNV noemde de voorjaarsnota defaitistisch en waarschuwt dat de crisis door dit eenzijdige pakket alleen maar wordt versterkt. Het CNV betreurt de doorbreking van de solidariteitsgedachte.
De werkgevers zijn ontevreden over de lastenverzwaring voor dit jaar, maar verheugd over de lastenverlichting van twee miljard voor het bedrijfsleven in 1984. Maar te-elijk waarschuwen VNO en NCW voor het doorschuiven van de bezuinigingsproblemen naar volgende jaren.
Met name het NCW vindt de plannen voor lastenverlichting voor het bedrijfsleven voor de komende jaren nog te vaag en daaruit zal onzekerheid voortvloeien voor het bedrijfsleven.

De ambtenarenbonden hebben weinig verwachtingen meer van het „open en reëel overleg" dat de regering heeft toegezegd. (Ministerie van financiën, ministerie van volkshuisvesting, Nederlandse Staatscourant, witte TK-stukken, NRC/H'blad, De Volkskrant, Trouw)

FRANKRIJK

WET OP DE RADIO EN TV. SAMENSTELLING HOGE AUTORITEIT

Op 22 aug. 1982 benoemde president Mitterrand de negen leden van de „Hoge Autoriteit" voor radio en televisie die volgens een nieuw statuut moesten waken over de „onafhankelijkheid" van deze staatsmedia.
Tot voorzitster van de Hoge Autoriteit werd Michèle Cotta benoemd, een oude medestandster en vriendin van Mitterrand die haar journalistieke carrière in het linkse weekblad France *Observateur* begon en tijdens het verkiezingsdebat tussen Giscard en Mitterrand door de laatste als een van de twee interviewers werd gekozen. Zij was na de socialistische verkiezingsoverwinning benoemd tot directeur van Radio France, de Franse wereldomroep.

Het staatshoofd en de voorzitters van de Assemblée Nationale en de Senaat stelden ieder drie leden voor van de Hoge Autoriteit waarvan er om de drie jaar drie moesten worden vervangen zodat de groep na negen jaar was vernieuwd.
Mitterrand koos verder tot leden: de schrijver Paul Guimard die vanaf 1973 actief was in de socialistische partij en tot dan toe Mitterrands raadsman in het Elysée. En Marcel Huart die van chauffeur bij de radio opklom tot leider van de communistische vakbond CGT bij radio en TV en sinds 10 jaar alle grote radio- en televisiestakingen leidde.
Voor Assemblée-voorzitter Louis Mermaz werden benoemd: de TV-producent Daniel Karlin die lid was van de communistische partij en een expert op het gebied van de psychiatrie, Marc Paillet, een ex-journalist van AFP en een socialist die meewerkte aan Mitterrands verkiezingscampagnes, en Stéphane Hessel, een diplomaat die medewerker was van premier Mendes-France en onderhandelaar voor de bevrijding van Françoise Claustre die meer dan een jaar gevangen werd gehouden in Tsjaad en tot voor kort Frans vertegenwoordiger was bij de Verenigde Naties.
De voorzitter van de Senaat, Alain Poher, benoemde de drie „neutrale" leden Gabriel de Broglie een diplomaat die directeur was geweest van Radio France, Bernard Gandrey-Réty, een geluidstechnicus en Jean Autin diplomaat en hoge ambtenaar die onderdirecteur was geweest van de staatsradio en tv, de ORTF.
De Hoge Autoriteit moest volgens het nieuwe statuut de directeuren benoemen van de televisie- en radioprogramma's, de onafhankelijkheid daarvan garanderen, de vergunningen toewijzen voor de vrije televisie en radiostations, toezicht houden op de evenwichtigheid van de programma's en op de goede coördinatie daarvan, op toepassing van het recht op antwoord, op de tijdsverdeling tussen de politieke partijen tijdens de verkiezingscampagnes en op de verdediging van de Franse taal.
Op 31 augustus werd de Hoge Autoriteit officieel door president Mitterrand geïnstalleerd.
De bevoegdheden van de Hoge Autoriteit waren vastgelegd in de wet op radio en TV, die op 8 juli door het parlement was aangenomen. Nadat de Constitutionele Raad er vervolgens enige bepalingen uit had geschrapt was de wet op 30 juli in de Journal *officiel* (de Franse Staatscourant) gepubliceerd.

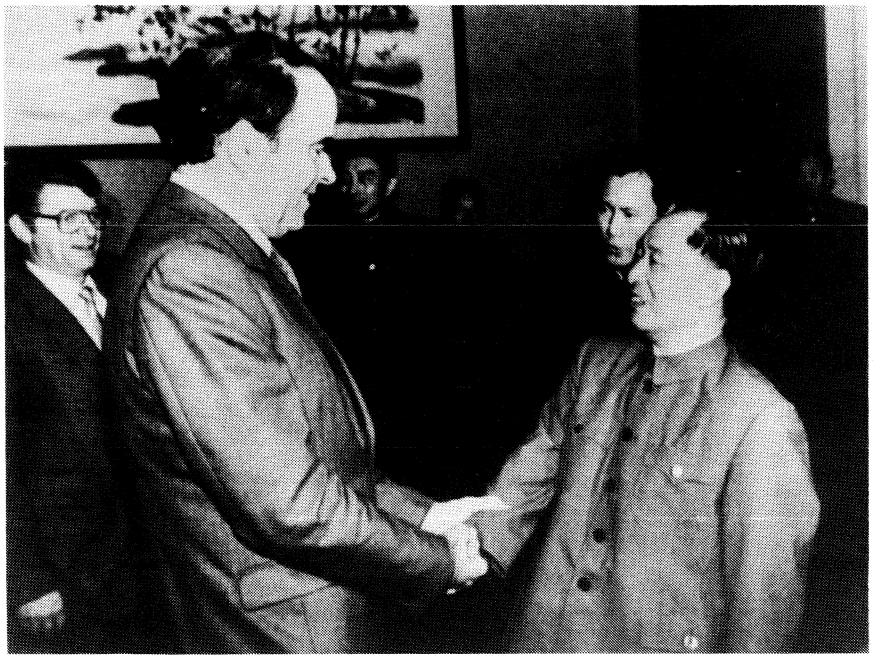
PARTIJPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN

- CDS: Tijdens het congres van het Centrum van sociaal-democraten (CDS), dat van 29-31 mei 1982 in Versailles werd gehouden, werd Pierre Méhaignerie gekozen tot voorzitter van de partij als opvolger van Jean Lacanuet.

- PR: Tijdens het op 12-13 juni te Parijs gehouden congres van de republikeinse partij (PR) werd onvoorwaardelijk steun betuigd aan oud-president Giscard d'Estaing.

Op 25 september werd François Léotard gekozen tot secretaris-generaal van de PR.

- PCF: Van 14-30 oktober bracht de secretaris-generaal van de communis-



Georges Marchais (l.), de secretaris-generaal van de Franse communistische partij, spreekt tijdens zijn bezoek aan Peking met zijn Chinese collega Hu Yoabang.

tische partij (PCF), Georges Marchais, een bezoek aan China en Noord-Korea.
Na afloop van de reis verklaarde Marchais dat zijn bezoek aan China ,,een compleet succes" was geweest.
De betrekkingen tussen beide partijen, die in 1965 waren verbroken na de breuk tussen China en de Sowjet-Unie waarbij Frankrijk Moskou steunde, waren weer hersteld.
,,Onzebeide partijen hebben met grote voldoening hun betrekkingen hersteld", zo zei de algemeen secretaris van de Chinese communistische partij Hu Yaobang op 17 oktober.
Marchais verklaarde diezelfde dag dat er tussen de beide partijen nog wel verschillen in opvatting bestonden inzake de Sowjet-Unie, de Verenigde Staten, Afghanistan en Vietnam.

• UDF-RPR: Op 27-28 november werd in Pontoise (Val-d'-Oise) het derde nationale congres van de UDF (Union pour la démocratie française) gehouden. Op dit congres stond de eenheid van de UDF (giscardisten) en RPR (gaullisten) tegenover de ,,majorité" (regerende socialisten en communisten) centraal.
Op 24 november hadden de voorzitter van de RPR, Jacques Chirac, en oud-president Giscard d'Estaing voor het eerst sinds jan. 1980 weer met elkaar gelunch.

• PSF-PC: Op 23 december bereikten de socialisten en communisten overeenstemming over gemeenschappelijke kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 6 en 13 maart 1983.
Na belangrijke concessies van de socialisten werd een akkoord gesloten over een lijst van plaatsen waar de twee partijen elkaar niet zouden bestrijden maar waar alleen de partij met de beste kansen een kandidaat zou stellen.
Over elf steden met meer dan 30.000 inwoners kon men het echter niet eens worden. Daar zouden in de eerste ronde de beide partijen aan de verkiezingen deelnemen waarna in de tweede ronde de kandidaat met het beste resultaat de steun kreeg van de andere coalitiegenoot.

IERLAND

ONTWIKKELINGEN SINDS APRIL 1982

Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de Ierse Republiek sinds april 1982. Het overzicht vormt een aansluiting op de gebeurtenissen die vermeld staan op pag. 477 e.v. - 1982.

Motie van wantrouwen binnen Fianna Fail tegen Haughey. Twee ministers besluiten af te treden

Op 6 okt. 1982 won premier Charles Haughey de stemming over een motie van wantrouwen in de fractie van zijn partij Fianna Fail met 58 tegen 22 stemmen (het 81ste Fianna Fail parlementslid – Frank Fahey – was in de VS).
Dat gebeurde na een vergadering van tien uur, waarin voor- en tegenstanders van Haughey een fel debat voerden.
Een aanzienlijk deel van de marathonzitting was gewijd aan de vraag, of er schriftelijk dan wel via handopsteking moest worden gestemd. De fractie besloot tenslotte; met 53 tegen 27 stemmen, om de openlijke methode te kiezen.
De motie, ingediend door het parlementslid Charles McCreevy, richtte zich tegen de manier waarop Haughey de regering leidde en de economische crisis te lijf ging.
Op 5 oktober hadden de ministers Desmond O'Malley (handel en toerisme) en Martin Donoghue (onderwijs) aangekondigd dat zij op 6 oktober hun ontslag zouden nemen omdat zij Haughey niet konden steunen bij de motie van wantrouwen.
De motie van wantrouwen kwam na verscheidene incidenten die Haughey politiek in het nauw hadden gebracht.
Zo zouden er tijdens de ambtsperiode van Haughey telefoons zijn afgeluisterd, was de procureur-generaal Patrick Connolly afgetreden na in opspraak te zijn gekomen en was de minister van justitie Doherty beschuldigd van manipulaties in de rechtszaak tegen zijn zwager (zie verderop).
Ook de periode net voor het zomerreces van de Dail (Ierse Tweede Kamer) was moeilijk geweest voor de regering-Haughey met stemmingen in de Dail die net op het nippertje werden gewonnen en een motie van wantrouwen op 1 juli.
Deze motie had de regering overleefd met 84 tegen 77 stemmen. Drie parlementsleden van de Workers' Party en Tony Gregory (Onafh.) steunden de Fianna Fail-regering, terwijl Jim Kemmy (Onafh. Soc.) met de oppositionele Fine Gael en Labour Party meestemde tegen de regering.

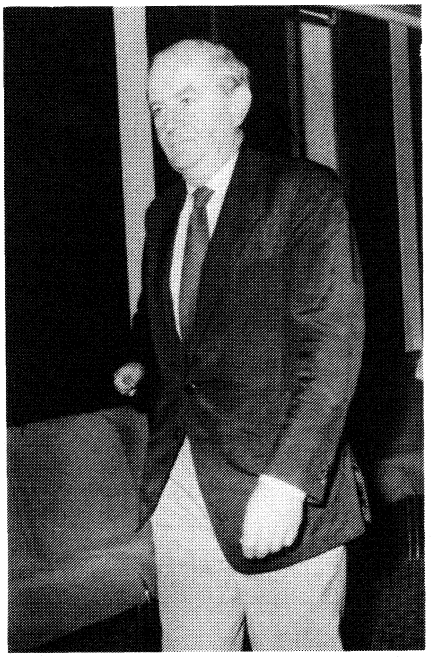
Onderzoek naar het aftappen van telefoons

Op 22 juni 1982 had Jim Mitchell, de vroegere Fine Gael-minister van justitie (van midden 1981 tot begin 1982), in de Dail beweerd dat in 1980 en 1981 (i.e. tijdens Haughey's vorige ambtsperiode als premier) in de vertrekken van de premier en de minister van financiën een telefoonsysteem was aangelegd waardoor telefoongesprekken in het parlement konden worden afgeluisterd. Het systeem zou op verzoek van Haughey zijn aangelegd. Mitchell zei verder dat hij als minister van justitie de zaak had onderzocht en dat, nadat hij verslag had uitgebracht aan de regering, er was besloten het tele-

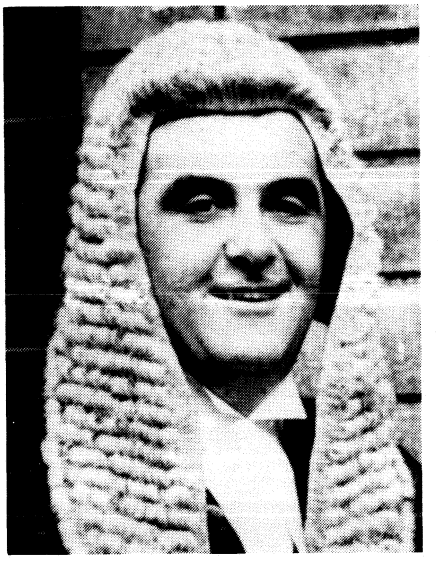
foonsysteem zo te veranderen dat afluisteren niet meer mogelijk was.
Haughey noemde de beschuldigingen ,,absoluut belachelijk" en ,,ongerijmd" en kondigde op 23 juni aan dat er een onderzoek zou worden ingesteld naar de beschuldigingen van Mitchell en dat de uitkomsten van dat onderzoek openbaar gemaakt zouden worden.

Procureur-generaal Connolly treedt *af nu in opspraak te zijn gekomen* John Murray benoemd tot opvolger

Op 17 aug. 1982 nam Patrick Connolly, die sinds maart 1982 procureur-generaal was in het kabinet-Haughey (pag. 479/3-1982), zijn ontslag nadat op 13 augustus een zekere Malcolm MacArthur in zijn woning was gearresteerd die ervan werd verdacht op 22 juli de verpleegster Bridie Gargan te hebben vermoord en op 25 juli de landbouwer Donal Dunne. Op 14 augustus werd MacArthur officieel in staat van beschuldiging gesteld.
Diezelfde dag vertrok Connolly voor een vakantie via Londen naar New York waar premier Haughey hem op 15 augustus opbelde met het verzoek naar Dublin te komen om de situatie op te helderen.
Na een onderhoud met de premier gaf de procureur-generaal op 17 augustus een verklaring uit waarin hij zei niets van de misdrijven te weten. Hij had de verdachte vanaf 4 augustus onderdak gegeven op grond van een oude vriendschap. Desalniettemin achtte hij het zijn plicht af te treden.
Dezelfde dag verklaarde premier



De op 17 aug. 1982 afgetreden procureur-generaal Patrick Connolly.



De nieuwe procureur-generaal John Murray

Haughey dat hij ,,met spijt het ontslag had aanvaard van de procureur-generaal, Patrick Connolly, een vriendelijk en warmvoelend man van de hoogste integriteit en een eminent en gerespecteerd advocaat". Tevens werd de benoeming van John Murray als opvolger van Connolly aangekondigd (Murray begon zijn werk op 20 aug.)

De twee oppositiepartijen Fine Gael en Labour leverden ernstig kritiek op de manier waarop de premier de zaak had aangepakt en eisten een verdere opheldering van de kwestie.
Haughey legde echter, na zijn verklaring op 17 augustus waarin hij suggesties als zou hij de zaak niet goed hebben aangepakt van de hand had gewezen, geen verdere verklaringen meer af.

Minister van justitie Doherty verdacht van manipulaties in een rechtszaak

Op 27 september werd Thomas Nangle, een politieman en zwager van minister van justitie Sean Doherty, vrijgesproken van het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel aan James McGovern, een Noordiers burger, nadat laatstgenoemde niet voor de rechtbank was verschenen.

McGovern kon echter niet verschijnen omdat hij diezelfde dag in Noord-Ierland was gearresteerd voor zg. ,,routine-onderzoek" waarna hij later die dag weer was vrijgelaten.
Na beweringen dat Doherty, vanwege zijn familiebanden met Nangle, iets te maken had gehad met de arrestatie van McGovern op 27 september, gaf Doherty op 29 september een verklaring uit waarin hij iedere betrokkenheid van zijn kant bij de zaak ontkende.
Nadat er op verzoek van Doherty op 30 september een politie-onderzoek was begonnen naar hoe het mogelijk was dat het proces voortgang had gevonden. terwijl de belangrijkste getuige niet aanwezig was en na diverse andere verzoeken tot opheldering besloot de Ierse officier van justitie, Eamonn Barnes, op 1 oktober het Hooggerechtshof te vragen te onderzoeken of de rechter op 27 september misschien een procedurefout had gemaakt bij de behandeling van de zaak.

Verdere verzwakking positie regering na dood Fianna Fail-parlementslid

De positie van de Fianna Fail-minderheidsregering van premier Haughey werd verder verzwakt na de dood op 17 oktober van William Loughnane, het parlementslid voor Fianna Fail van het kiesdistrict Clare. Op 27 oktober werd bekendgemaakt dat er op 16 november nieuwe verkiezingen in het kiesdistrict zouden worden gehouden.
Na de dood van Loughnane beschikte Fianna Fail in de Dail over 80 zetels, Fine Gael over **63,** Labour over 15, de Workers' Party over 3, de Onafhankelijken over 4 zetels en was er één zetel vacant.

Na de dood van het Fianna-Fail parlementslid John Callanan op 14 juni 1982 (pag. 47812-1982) was er op 20 juli in het kiesdistrict Galway East een tussentijdse verkiezing gehouden, waarbij opnieuw een Fianna Fail-afgevaardigde (Noel Treacy) in het parlement was gekozen.

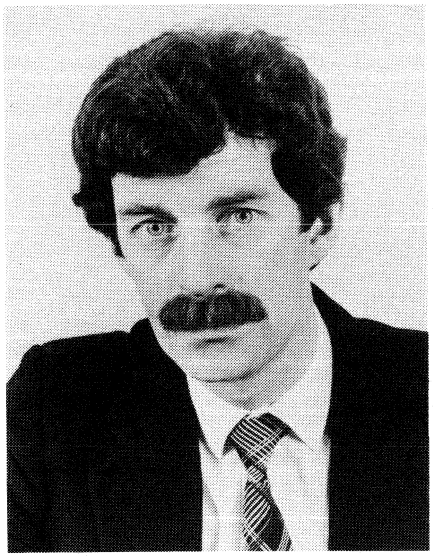
Kabinetswijziging

Op 27 oktober werd bekendgemaakt dat Denis Gallagher was benoemd tot minister voor de Ierssprekende gebieden in de plaats van Padraig Flynn, die minister van handel en toerisme werd. Gerard Brady kreeg de portefeuille onderwijs.
De kabinetswijziging was noodzakelijk geworden door het aftreden begin oktober van de ministers O'Malley en Donoghue (zie hiervoor).

Brady, die in 1977 voor het eerst in de Dail werd gekozen, was minister van staat geweest op het ministerie van milieu en was sinds maart 1982 vooral belast geweest met stedelijke gebieden. Gallagher was van 1977-1979 minister voor de Ierssprekende gebieden geweest.

Dick Spring gekozen tot leider Labour Party na aftreden *O'Leary*

Nadat Michael O'Leary op 28 oktober niet alleen als leider, maar ook als lid de Labour Party had verlaten uit protest tegen de weigering van zijn partij om zich uit te spreken voor een coalitie met de liberaal-conservatieve partij Fine Gael, werd Richard Spring op 1



Dick Spring, de nieuwe leider van de Labour Party.

november gekozen tot nieuwe leider van de Labour Party.

Op 3 november werd O'Leary met algemene stemmen geaccepteerd als lid van de parlementaire fractie van Fine Gael, nadat Fine Gael-leider Garret FitzGerald had voorgesteld hem lid van de partij te maken.

Spring, een advocaat en oud rugby-international, was minister van staat voor justitie geweest in de coalitieregering onder leiding van FitzGerald in 1981-1982.

Regering verliest motie van wantrouwen. Nieuwe verkiezingen

Op 4 nov. 1982 viel de minderheidsregering van premier Haughey nadat het parlement een motie van vertrouwen met 82 tegen 80 stemmen had verloren. Haughey had zelf de vertrouwenskwestie gesteld nadat de oppositionele Fine Gael al had aangekondigd een motie van wantrouwen in te dienen.

Haughey had zijn regering op 9 maart 1982 gevormd, nadat zijn partij bij de verkiezingen van 18 febr. 81 van de 166 zetels in de Dail had gewonnen (pag. 478-1982).
De regering kon in het parlement weliswaar rekenen op de steun van de drie afgevaardigden van de Workers' Party, van Tony Gregory (Onafh.) en van Neil Blaney (Onafh. Fianna Fail), maar haar positie was ernstig verzwakt door de dood van het parlementslid Loughnane en door ernstige ziekte van Jim Gibbons, het Fianna Fail-parlementslid van het kiesdistrict Carlow-Kilkenny.

Bij de stemming over de motie van vertrouwen, besloot de Workers' Party tegen de regering te stemmen uit protest tegen het door haar op 21 oktober gepubliceerde economische programma voor vijf jaar getiteld „The Way Forward" en met name tegen de door de regering voorgestelde bezuinigingen in de gezondheidszorg.

Fine Gael, de Labour Party en Jim Kemmy (Onafh. Soc.) stemden eveneens tegen de regering, die toen werd verslagen met 82 tegen 80 stemmen (Blaney steunde de regering, Gregory onthield zich van stemming).

In „The Way Forward" stelde de regering-Haughey forse bezuinigingen in de overheidssector voor teneinde het begrotingstekort in 1983 terug te brengen tot Ir£ 750 mln. Tegen 1986 moest dan de begroting in evenwicht zijn (er werd verwacht dat het begrotingstekort in 1962 ongeveer Ir£ 1 mrd zou bedragen, 7,5% van het Bruto Nationaal Produkt).

De regering wilde bijvoorbeeld de groei van de salarissen in de overheidssector jaarlijks beperken tot 5%. Ook moesten er 4.000 overheidsbanen verdwijnen. WAO-err zouden voortaan nog maar maximaal 80% van het weekloon ontvangen in plaats van vroeger 100%.

Na het verliezen van de motie van vertrouwen adviseerde premier Haughey president Hillery om de 23ste Dail te ontbinden. Op 24 november zouden algemene verkiezingen worden gehouden.

Verkiezingscampagne

In de verkiezingsstrijd stonden de slechte economische situatie centraal en tegen het einde van de campagne vooral Noord-Ierland en de Brits-Ierse betrekkingen, Een ander onderwerp dat in de verkiezingsstrijd veel aandacht kreeg was de abortus.

Hoewel abortus in Ierland verboden was bij een wet uit 1861 was er de laatste twee jaar sterke druk uitgeoefend door groeperingen als Pro Life Amendment Campaign om het verbieden van abortus in de grondwet op te nemen. Op 2 november had minister van gezondheid Michael Woods daartoe een wetsontwerp geïntroduceerd dat, was het aangenomen, door het electoraat bij referendum moest worden goedgekeurd, zoals vereist was voor een wijziging van de grondwet.

Tijdens de verkiezingscampagne zei Haughey dat Fianna Fail de enige partij was die echt van plan was het verbod op de abortus in de grondwet op te nemen. Fine Gael beloofde tegen 31 maart 1983 een referendum te houden over een anti-abortus amendement op de grondwet. Richard Spring van de Labour Party beloofde weliswaar ondubbelzinnig dat zijn partij zich zou verzetten tegen legalisering van de abortus, maar zei op 9 november dat hij het nu niet het juiste ogenblik vond voor een wijziging van de grondwet en hij verzocht Haughey af te zien van zijn pogingen het onderwerp abortus te gebruiken in de verkiezingscampagne.

Over de verkiezingsstrijd schreef het *NRC/H'blad* op 23 november o.m. het volgende:

Ditmaal zijn de partijen het erover eens dat de economische situatie kritiek is. Fine Gael en Fianna Fail beloven de Ieren nu eensgezind bezuinigingen, beperkingen en armoede. En niet zonder reden. De staatsschuld is sinds 1975 vernegenvoudigd: de Ieren hebben per hoofd meer geleend dan Polen of Mexicanen.

De inflatie is gedaald van 21% in mei tot ruim 13% nu, maar het gemiddelde voor 1982 komt toch uit op 17,5%. De werkloosheid is een diepe zorg: volgens zeer ruime maatstaven is 13% van de werkende bevolking zonder baan Het werkelijke cijfer ligt zeker op 15%. en het groeit.

De helft van de bevolking is nu jonger dan 25 jaar, en er is geen sprake van dat voor dat legioen opgroeiende jongeren banen kunnen worden geschapen. De snelle bevolkingsgroei is ook een soort tijdbom onder de Ierse samenleving: het geboortecijfer is vijf maal zo hoog als het Europese gemiddelde. Om een jaarlijkse groei van de arbeidende bevolking met 3% te kunnen opvangen, zou de economie met 7% moeten groeien. In de bloeiperiode tussen 1977 en 1979 werd 5% gehaald, maar daar is nu geen sprake meer van.

Die groei werd overigens bereikt door een nationale investering in het aantrekken van buitenlandse bedrijven. via premies, investeringstoeslagen en het genereus afzien van belasting. Die miljarden zijn uitstekend besteed, want Ierland heeft nu een bloeiende export van elektronica. geneesmiddelen en andere moderne produkten.

Maar er zijn ook grote bedragen weggesmeten aan onrendabele investeringen. Het dorp Knock bijvoorbeeld, een bedevaartplaats omdat Maria er op de kerk is waargenomen, kreeg een internationaal vliegveld.
Knock International is nu een der eenzaamste luchthavens ter wereld. Ook werd, uit medelijden met politieke vrienden en om nieuwe vrienden te maken. het aantal ambtenaren sinds 1978 met 12% vermeerderd. Hun salarissen stegen met gemiddeld 24% per jaar, via indexen.

De flamboyante Haughey en zijn grote tegenstander Garret FitzGerald, zijn het er nu over eens dat er bezuinigd moet worden. Naar Engels voorbeeld moet de overheidssector worden ingekrompen; lonen dienen laag te worden gehouden. alleen over de belasting bestaat meningsverschil. On-engels is, dat Haughey en FitzGerald beiden een grote rol voor de overheid zien in het stimuleren van de economie.
De verkiezingscampagne is venijnig en bitter gevoerd. Haughey, moe en beschadigd. begon met een achterstand. FitzGerald leek een absolute meerderheid te kunnen halen, en kreeg in de enquêtes in elk geval voldoende stemmen om met de oude partner, de Labour-partij, een regering te kunnen vormen.
Maar enkele dagen geleden gleed hij uit – natuurlijk over de boobytrap Noord-Ierland. Hij bepleitte in een rede de instelling van een politiemacht voor heel Ierland – dus noord en zuid – en supra-nationale gerechtshoven.

En hij zei. dat de Britten een radicaal, nieuw beleid voor Noord-Ierland moesten ontwerpen. FitzGerald, een razendsnel sprekende intellectueel uit middelbaar milieu, had deze gedachten al eerder gelanceerd. Maar het politieke dier Haughey greep die rede onmiddellijk aan om te bewijzen dat FitzGerald met de Britten ,,samenwerkt, collaboreert, hoe men het wil noemen".
Haughey onthulde ook dat FitzGerald had gelunch met de Engelse Hertog van Norfolk, die ooit de inlichtingendienst van het Britse leger heeft geleid, en dus een ,,getrainde spion" is.

Verkiezingsuitslag.

De zetelverdeling in de 24ste Dail was na de algemene verkiezingen van 24 november de volgende:

	november 1982	februari 1982
Fianna Fail	75	81
Fine Gael	70	63
Labour	16	15
Workers' Party	2	3
Onafh. Fianna Fail		
Onafh.	2	2
Onafh. Socialisten	–	1

Toen de Dail op 4 november werd ontbonden, beschikte Fianna Fail over 80, Fine Gael over 64, Labour over 14, de Workers' Party over 3, de Onafhankelijke Fianna Fail over 1, de Onafhankelijke Socialisten over 1 en de Onafhankelijken over 2 zetels.

Twee tussentijdse verkiezingen sinds februari 1982 hadden geen verandering gebracht in de zetelverdeling van de Dail. De Labour Party was echter één zetel kwijtgeraakt aan Fine Gael na het vertrek van Michael O'Leary uit de Labour Party (zie hiervoor). Er was één zetel vacant (kiesdistrict Clare).

De Provisional Sinn Fein, de politieke vleugel van de Provisional Republican Army (IRA), had op 6 november besloten geen kandidaten te stellen voor de verkiezingen van 24 november.

Vorming nieuwe regering.

Na langdurige onderhandelingen tussen de leider van de Labour Party, Dick Spring, en de leider van Fine Gael, Garret FitzGerald, werd overeenstemming bereikt over een regeerprogramma, dat op 12 december tijdens een speciaal congres in Limerick door de Labour Party werd goedgekeurd (met 846 tegen 522 stemmen) en op diezelfde dag door de parlementaire fractie van Fine Gael in Dublin.

Tijdens de openingszitting van de Dail op 14 december werd Tom Fitzpatrick met 86 tegen 80 stemmen gekozen tot Ceann Comhairle (parlementsvoorzitter). Fitzpatrick was minister van bosbouw en visserij geweest in de laatste Fine Gael/Labour-coalitieregering.

Nadat de parlementsvoorzitter was gekozen werd Haughey voorgedragen als Taoiseach (premier). Hij werd echter verslagen met 88 tegen 77 stemmen. De twee leden van de Worker's Party en Gregory stemden met Fine Gael en Labour tegen Haughey als premier, terwijl O'Connell (Onafh.), Blaney (Onafh. Fianna Fail) en Fianna Fail Haughey steunden.

Vervolgens werd Garret FitzGerald met 85 tegen 79 stemmen gekozen tot premier. De twee leden van de Workers' Party, Gregory en Blaney stemde tegen FitzGerald, O'Connell stemde niet.

Diezelfde dag (14 dec.) maakte FitzGerald de samenstelling van zijn kabinet bekend. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier – Garret FitzGerald* (FG); vice-premier, milieu – Richard Spring (Lab.); financiën – Alan Dukes (FG); industrie en energie – John Bruton* (FG); landbouw – Austin Deasy (FG); onderwijs – Gemma Hussey (FG); buitenlandse zaken – Peter Barry* (FG); justitie – Michael Noonan (FG); transport, PTT – Jim Mitchell (FG); Iersprekende gebieden, visserij en bosbouw – Paddy O'Toole* (FG); openbare diensten – John Boland* (FG); gezondheid, sociale zaken – Barry Desmond* (Lab.);handel en toerisme – Frank Cluskey (Lab.); arbeid – Liam Kavanagh* (Lab.); defensie – Patrick Cooney* (FG); procureur-generaal – Peter Sutherland*.

Tot Chief Whip en minister van staat op het bureau van de premier en op defensie werd Sean Barrett benoemd.

* Lid van de Fine Gael/Labour-regering van eind juni 1981 tot februari 1982 (zie pag. 601/3-1981).



Het nieuwe kabinet-FitzGerald. V.l.n.r.: Paddy Cooney, Frank Cluskey, Alan Dukes. Michael Noonan, Jim Mitchell, Liam Kavanagh, Gemma Hussey, Patrick O'Toole, Austin Deasy, John Bruton, Barry Desmond, Sean Barrett, Peter Sutherland, Garret FitzGerald, Dick Spring, Peter Barry en John Boland.

AFRIKA

MAURITIUS

REGERINGSCRISES. BREUK IN MMM

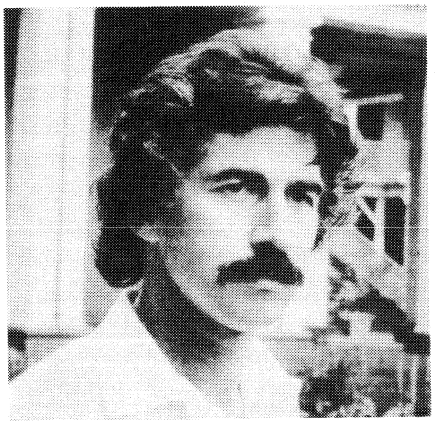
Zoals gemeld (pag. 74013-1982) diende Paul Bérenger, de oprichter en secretaris-generaal van de grootste regeringspartij Mouvement Militant Mauricien (MMM), op 19 okt. 1982 zijn ontslag in als minister van financiën en economische zaken. Hoewel zijn partijgenoot, premier Aneerood Jugnauth, op 21 okt. een beëindiging van de samenwerking met de coalitiepartner, de Parti Socialiste Mauricien (PSM) van vice-premier Harish Boodhoo, aankondigde – wat het ontslag van Boodhoo en nog vier ministers van zijn partij betekende –, bleek op 26 okt. dat het coalitiekabinet in zijn oude samenstelling bleef bestaan. Premier Jugnauth deelde toen mee dat alle betrokkenen aan het herstel van de coalitie de voorkeur hadden gegeven boven nieuwe verkiezingen.

Bérenger zou, aldus de FAZ (28-10-1982), de toezegging hebben gekregen dat hij zijn bezuinigingsprogramma kon voortzetten, waarover hij tevoren met het Internationaal Monetair Fonds (IMF)te Washington had onderhandeld om van deze organisatie financiële hulp te krijgen. Premier Jugnauth had laten weten dat IMF-hulp nodig was voor dekking van de voedselimport. Als voorwaarden stelde het IMF, aldus The *Observer* (24-10-1982), afschaffing van de subsidies op rijst (het volksvoedsel) en beperking van de loonstijging tot 6% (bij een inflatie van ca. 20%).

Toen de twee linkse partijen MMM en PSM in iuni 1982 aan de macht kwamen. werd verwacht dat de PSM en de behoedzamer hindoe-elementen in de MMM als remmen zouden fungeren voor de vroegere marxist Bérenger en andere vurige Franco-Mauritianen en Creolen, aldus The Economist (2-4). (Een meerderheid van de Mauritianen is van Indiase afkomst; de culturele erfgenamen van het Franse bestuur, dat van 1715–1810 fungeerde, vormen ongeveer een kwart van de bevolking. De PSM ontleent zijn politieke steun vooral aan de Aziatische hindoes op het platteland.)

Maar het tegenovergestelde gebeurde. Nadat Bérenger als minister van financiën met de precaire economische situatie van zijn land was geconfronteerd, ontpopte hij zich als voorstander van een conservatieve bezuinigingspolitiek. Hij zocht hulp bij IMF en Wereldbank. Ook stemde hij in met verlaging van voedselsubsidies en andere openbare uitgaven, loonmatiging en belastingwijzigingen die de investeringen moesten aanmoedigen en de consumptie beperken.

Er volgde een ommekeer van de politieke fronten. De PSM, de vakbonden en uiteindelijk de premier en enkele MMM-ministers protesteerden tegen Bérengers nieuwe enthousiasme voor economische orthodoxie, aldus The Economist.



Paul Bérenger

Bérenger trad wegens het gebrek aan solidariteit in het kabinet af, maar hij keerde op 25 okt. in het kabinet terug, mede om de onderhandelingen met een delegatie van de Wereldbank, die reeds sinds 21 okt. op Mauritius verbleef voor het bespreken van een lening, te leiden.

De oktober-crisis had kennelijk geen invloed op de positie van de MMM. Want bij de gemeenteraadsverkiezingen van 12 dec. won deze partij 115 van de 126 betwiste zetels, terwijl de voornaamste oppositiepartijen, de Parti Mauricien Social-Démocrate o.l.v. Gaetan Duval, slechts drie zetels verwierf. De PSM had geen kandidaten gesteld.

Nieuwe crisis

Op 22 maart 1983 brak met het aftreden van elf ministers een nieuwe crisis uit. Negen van hen behoorden tot de MMM (incl. Bérenger en minister van buitenlandse zaken Jean-Claude de l'Estrac) en twee tot de PSM.

De aanleiding was dat de radio van Mauritius (MBC) op 12 maart, de onafhankelijkheidsdag, het volkslied op instigatie van Bérenger in het Creools als ,,nationale taal" i.p.v. in de officiële taal, het Engels, had uitgezonden. Uit protest daartegen en tegen de ,,ontoelaatbare inmenging" van minister Bérenger in de omroepzaken, verlangde PSM-leider Boodhoo, vice-premier en minister van voorlichting, van premier Jugnauth dat deze zijn openlijke afkeuring uitsprak over het optreden van Bérenger en diens partijgenoot Rama Poonoosamy, de minister van kunst, cultuur en recreatie, die het initiatief tot de bewuste uitzending had genomen.
Maar premier Jugnauth besliste op 21 maart tot het ontslag van MBC-directeur Gaetan Essoo. Daarop traden de elf ministers af om volgens Reuter uiting te geven aan hun gebrek aan vertrouwen in de premier. Deze beschuldigde hen van ,,verraad aan het vok". Hij nam zelf voorlopig de portefeuille van financien en buitenlandse zaken over, terwijl de andere vacante posten onder de acht aangebleven ministers werden verdeeld in afwachting van de vorming van een nieuw kabinet.

Op 28 maart was de formatie door Jugnauth voltooid. Het telde 16 leden: 10 van de MMM. 5 van de PSM en 1 van de OPR, de partij van het eilandje Rodrigues. De portefeuilles werden als volgt verdeeld (The Times 29-3):

Premier en minister van financiën – Aneerood Jugnauth (MMM);vice-premier en minister van voorlichting en cooperaties – Harish Boodhoo (PSM); landbouw. visserij en natuurlijke rijkdommen – Kilshore Deerpalsingh (PSM); openbare werken – Rohit Beedassy (PSM); aangelegenheden van het eiland Rodrigues – Serge Clair (OPR); industrie en handel +justitie – Kader Bhayai (MMM);buitenlandse zaken, toerisme en emigratie – Anyi Gayan* (MMM): jeugd en sport – Sylvio Michel* (MMM);sociale zaken en werkgelegenheid – Diwakar Bundhun (MMM);onderwijs, kunst en cultuur – Armoogum Parsooramen* (PSM); arbeid en industriële betrekkingen – Satteanund Peerthum* (MMM); huisvesting, land en milieu – Dwarkanath Gungah* (MMM); planning en economische ontwikkeling – Karl Offman* (PSM); regionaai bestuur – Lutchmeepardadising Ramsahok* (MMM): energie en verbindingen – Hahyendra Euchanan* (MMM);gezondheid – Jugdish Goburdhun* (MMM).(* = nieuw)

Het nieuwe kabinet steunde volgens de NZZ (6-4) op 15 van de oorspronkelijke 28 MMM-afgevaardigden, 16 van de 18 PSM-parlementsleden en de 2 OPR-afgevaardigden en moest dus stilzwijgend door de vier afgevaardigden van de oude oppositie worden gedoogd.

Inmiddels had het Centrale Comité van de MMM op 27 maart met overweldigende meerderheid tot een verbreking van de coalitie met de PSM besloten, wat Jugnauth om constitutionele redenen weigerde.

De leider van de oppositie, Gaetan Duval, trad op 28 maart uit het parlement; hij verlangde nieuwe verkiezingen.
Op 31 maart wees de gouverneur-generaal van Mauritius, Sir Dayendranath Burrenchobay, Paul Bérenger officieel aan tot leider van de parlementaire oppositie.

Tijdens een bijeenkomst in Vacoas, die door meer dan 10.000 personen werd bijgewoond, maakte premier Aneerood Jugnauth de oprichting van een eigen partij, de Mouvement Socialiste Militant (MSM), bekend, aldus een AFP-bericht in Le Monde (10-4). Daarmee plaatsten Jugnauth alsmede 14 andere afgevaardigden van de MMM zich volgens AFP de facto buiten deze partij. Dat zou betekenen dat 14 afgevaardigden de nu oppositionele MMM trouw bleven.

(Vor. ber. pag. 704-1982)

QEGANDA

AKKOORD OEGANDA–RWANDA OVER VLUCHTELINGEN

De vertegenwoordiger van het VN-Hoge Commissariaat voor Vluchtelingen (UNHCR) in de Oegandese hoofdstad Kampala, Tom Unwin, verklaarde op 8 okt. 1982 dat hij bij de ûegandese regering had geprotesteerd tegen de verdrijving van tienduizenden Rwandezen uit hun huizen en hutten in het district Ankole (Zuidwest-Oeganda). Deze Rwandezen werden volgens een mededeling van Unwin op 11 okt. gedwongen zich te vestigen in twee vluchtelingenkampen (nabij de grens met Tanzania), waar reeds 27.000 Rwandezen verbleven. Vele verdrevenen hadden er de voorkeur aan gegeven naar Rwanda of Tanzania te trekken i.p.v. zich in de hun toegewezen, overvolle kampen te vestigen, waar voedselgebrek-zou heersen. Volgens functionarissen van het UNHCR waren in Zuidwest-Oeganda vele huizen van Rwandezen verbrand, terwijl hun vee werd gestolen en hun bezittingen werden geplunderd.
Op 12 okt. gaf premier Otema Alimadi uiting aan de diepe bezorgdheid van de Oegandese regering over de ,,uiterst onverantwoordelijke" berichtgeving over de omstandigheden van Rwandese vluchtelingen in het district Mbarara. Hij deelde mee dat de regering twee ministers naar het gebied had gestuurd om de toestand te beoordelen, waarop Unwin zijn verontschuldigingen aanbood voor elke overlast die berichten over zijn verklaring de Oegandese regering konden hebben bezorgd.

Tegenover een Rwandese regeringsdelegatie o.l.v. de minister van sociale zaken Gatabazi, die naar Kampala was gekomen om de kwestie te bespreken, verklaarde premier Alimada volgens DPA (14-10-1982) dat de vluchtelingen naar bepaalde gebieden moesten worden ,,overgeplaatst" waar ,,zij konden worden gecontroleerd en verzorgd", want Oeganda kon ,,subversieve activiteit" van vluchtelingen niet toestaan. Inmiddels zouden minstens 80.000 Rwandezen, aldus DPA, door de plaatselijke autoriteiten en leden van de jeugdorganisatie van de regeringspartij UPC zijn gedeporteerd.

Vrijwel algemeen werd gemeld dat de verdreven Rwandezen leden van de Toetsi-stammen waren die ruim 20 jaar tevoren (in 1959-'60) als gevolg van het bloedige conflict met de Hoetoe-stammen in Rwanda naar Oeganda waren uitgeweken.
Volgens NZZ (19-10-1982) moest de verdrijving van de Rwandezen in verband worden gezien met hun onderbewuste oppositie tegen president Milton Obote, welke reeds dateerde uit de

eerste regeringsperiode van het huidige staatshoofd (1966–1971). (De monarchistisch gezinde Toetsi uit Rwanda onderhielden goede betrekkingen met de koning van Baganda, die door Obote ten val werd gebracht.) Na de val van Idi Amin in 1979 werd de Rwandezen verweten diens dictatuur te hebben gesteund. Ook hebben deze Toetsi nauwe etnische banden met de Bahima (Ankole), waarover o.a de tegen Obote strijdende guerrillaleider en ex-minister van defensie Yoweri Museveni behoort. Bovendien stemde de bevolking van Zuidwest-Oeganda bij de verkiezingen van 1980 op de oppositionele Democratic Party. Die bevolking zou nu volgens de regering-Obote de verzetsbewegingen helpen, aldus Internationales Afrikaforum (111983). Volgens de NZZ had Obote reeds diverse malen massale druk op de regering van Rwanda uitgeoefend om Oegandese oppositieleden, die naar Rwanda waren gevlucht, aan hem uit te leveren, wat de Rwandese regering ondanks bedreiging met grenssluiting of massale repatriëring van Rwandese vluchtelingen tot dusver steeds had geweigerd.
De Rwandese regering van president Habyarimana – een Hoetoe-meerderheidsregering – wees een massarepatriering van de hand – enerzijds omdat er in het overbevolkte Rwanda onvoldoende in cultuur te brengen land is, anderzijds omdat een massale terugkeer van Toetsi-leden weer gevaarlijke spanningen, die latent sinds de jaren zestig voortbestaan, aan de dag zouden kunnen brengen.
Bovendien zijn er niet alleen in Oeganda Rwandese vluchtelingen. Officieel sprak president Habyarimana van enkele honderdduizenden Rwanda-vluchtelingen in het buitenland, maar hun werkelijke aantal zou 2 miljoen bedragen (vergeleken met een inheemse bevolking van Rwanda van 5,5 mln). Van die 2 mln vluchtelingen zou ruim 1 mln in Zaïre verblijven, een half miljoen in Oeganda (80.000 geregistreerd), 50.000 in Boeroendi en aanzienlijk meer dan de 20.000 geregistreerden in Tanzania, aldus de **NZZ** (9-12-1982). Dit blad wees erop dat Tanzania in het voorbije jaar 35.000 Rwandezen had ,,genaturaliseerd".

Op 21 okt. verklaarde de Oegandese minister van openbare diensten en kabinetszaken, Wilson Okwenje, tijdens een bijeenkomst met Rwandese functionarissen in Gabiro (Noordoost-Rwanda) dat er een eind was gekomen aan de uittocht naar Rwanda van de vluchtelingen (toen geraamd op ca. 45.000) en dat geen nieuwe vluchtelingen zou worden toegestaan de grens met Rwanda te overschrijden.
Op 28 okt. meldde radio-Kampala dat de Oegandese regering ermee had ingestemd de verantwoordelijkheid te aanvaarden voor meer dan 10.000 Rwandese vluchtelingen en dat functionarissen van Oeganda en Rwanda de vorige dag een gemeenschappelijk communiqué hadden ondertekend waarin werd opgeroepen tot samenwerking bij de bescherming van en hulp aan de vluchtelingen. Volgens AFP had Rwanda in het op 27 okt. te Gabiro getekende communiqué ermee ingestemd zijn staatsburgers die in vluchtelingenkampen in Rwanda verbleven te integreren en verzoeken van Rwandese vluchtelingen in Oeganda om vrijwillig te worden gerepatrieerd te bestuderen.

Op 9 nov. deelde Mick van Praag, een medewerker van het UNHCR, na terugkeer van een bezoek aan het Oegandees-Rwandese grensgebied mee dat 35 Rwandese vluchtelingen begin die maand collectief zelfmoord hadden gepleegd door landbouwgif in te nemen, omdat hun de toegang tot Rwanda werd geweigerd. Volgens de UNHCR-zegsman maakten de 35 deel uit van een groep van ca. 8.000 Rwandese vluchtelingen, die bij de grens tevergeefs op doortocht wachtten. Dit bericht werd door de Oegandese minister van binnenlandse zaken, John Luwuliza Kirunda, de volgende dag tegengesproken. Volgens Le Monde (1-12-1982) was er sprake van een collectieve zelfmoord van ca 30 vluchtelingen in Oeganda, namelijk ver van de grens met Rwanda, en ook om een andere reden, nl. dat zij hun vee hadden verloren.

Op 26 dec. zei het hoofd van de katholieke kerk in Oeganda, kardinaal Emmanuel Nsubuga, in zijn kersttoespraak dat er dagelijks zes Rwandese vluchtelingen door ondervoeding en slechte hygiënische omstandigheden stierven in een Oegandees kamp nabij de grens met Rwanda.
In de twee Oegandese vluchtelingenkampen bij de grens verbleven toen ca. 32.000 Rwandezen, aldus The Times (19-l), terwijl bijna 40.000 verdreven Rwandezen in kampen net over de grens in Rwanda waren ondergebracht. Volgens de Rwandese autoriteiten was overigens slechts 10% van de verdrevenen (ca. 6.000) Rwandees staatsburger; de anderen zouden Oegandezen zijn.
Na een bezoek aan het vluchtelingenkamp in Merema-Hills (Oeganda) zei kardinaal Emmanuel Nsubuga op 30 jan. 1983 dat daar 176 Rwandese vluchtelingen sinds hun aankomst in okt. 1982 waren overleden. Volgens hulpverleners was het kamp met 4.000 bewoners overvol en was er sprake van een tekort aan voedsel en medische hulp.

Akkoord

Op 7 maart begonnen in Kabale (Oeganda) besprekingen tussen functionarissen van Oeganda en Rwanda onder voorzitterschap P. M. Mossalli (UNHCR) over het vluchtelingenprobleem.
De volgende dag ondertekenden vertegenwoordigers van beide landen een 11 pagina's tellende verklaring, waarin Oeganda en Rwanda toezegden zich aan de internationale conventies te zullen houden en de vluchtelingen op hun verzoek ook tot terugkeer in staat te zullen stellen. Oeganda verplichtte zich tot een classificatie van de vluchtelingen en de onder dwang verplaatste personen in Oeganda in samenwerking met het UNHCR. Rwanda zegde toe de uit Oeganda verdreven vluchtelingen binnen vier weken een duurzaam onderkomen te verschaffen. (The Times, NZZ, *Le* Monde, *Internationales* Afrikaforum)

OEGANDESE VLUCHTELINGEN IN ZAIRE EN ZUID-SOEDAN

Na de val van Idi Amin in 1979 vluchtten Oegandezen alle richtingen uit: naar Kenia, Zaïre en Zuid-Soedan. Angst voor wraak was hun hoofdmotief, aldus *NRC/H'blad* (13-11-1982). Dit blad voegde daaraan toe: ,,Met de komst een jaar later van de burgerpresident Obote was het Oegandese probleem niet opgelost, getuige de nog dagelijkse stroom vluchtenden naar Zaïre en Zuid-Soedan. Volgens sommige onbevestigde berichten zijn de laatste drie jaar in Oeganda zelf meer doden gevallen door onderdrukking dan in acht jaar Amin."
Het UNHCR meldde op 24 juli 1982 dat ca. 45.000 Oegandezen kort tevoren in Opper-Zaïre waren aangekomen; en tegen mei 1982 werd het totaal aantal vluchtelingen daar op omstreeks 140.000 geraamd. Van hen hadden 89.000 een vestigingsplaats gekregen plus twee ha land per familie, aldus een woordvoerder van UNHCR (SDA 5-3-1982).

Medio augustus 1982 werd door officiële Soedanese bronnen bericht dat per dag ca. 400 Oegandezen uit het district West-Nijl in Zuid-Soedan arriveerden. Op 25 aug. 1982 raamde het UNHCR dat meer dan 40.000 Oegandese vluchtelingen sinds begin 1982 in Zuid-Soedan waren aangekomen en dat het totale aantal inmiddels tot ca. 100.000 was opgelopen. Maar op 27 aug. beschuldigde de Oegandese regering het UNHCR van ,,ongefundeerde beweringen".

Na de eerste vluchtelingenstroom in april 1979 en de tweede in okt. 1980, volgde de grootste en derde stroom vanaf begin 1982. Volgens De *Volks*krant (6-11-1982) was het aantal Oegandese vluchtelingen in Soedan (in Zaïre ongeveer 60.000) in het voorgaande halfjaar toegenomen van 90.000 tot 150.000;
Over de diverse stromen vluchtelingen berichtte *NRC/H'blad* (13-11-1982):

De eerste stroom vluchtenden na Amins vertrek bestond vooral uit Amins door plundering rijk geworden soldaten die met Mercedessen, ijskasten en andere luxe goederen Zuid-Soedan binnentrokken. De plaatselijke bevolking, waarvan een groot deel tijdens de Zuidsoedanese burgeroorlog als vluchteling in Oeganda heeft geleefd en die tot dezelfde stammen als de Oegandezen behoort, ontving hen broederlijk. De eerste Oegandezen vestigden zich op de oostelijke oever van de Nijl, waar ze nu een relatief welvarend bestaan leiden.
Toen het leger van de nieuwe president Obote in 1980 de plaats an de redelijk gedisciplineerde Tanzanianen in de provincie West-Nijl had ingenomen kwam een tweede golf vluchtelingen op gang. Stamleden van de Acholi en de Länni in het nieuwe leger, die wél ernstig hadden geleden in de tijd van Amin, namen wraak

op de Madhi's, de Lugbara's en de Kakwa's. Deze laatste aan Amin verwante stammen hadden immers weinig moeilijkheden tijdens zijn regime ondervonden. Duizenden van hem trokken daarop naar de oostelijke Nijloever in Zuid-Soedan waar ze zich zelfstandig vestigden of in een van de vijftien door het UNHCR opgezette kampen gingen wonem.
De grootste en derde stroom volgde echter pas begin dit jaar, naar de westelijke oever. Zij waren het slachtoffer van het slecht gedisciplineerde Oegandese regerinsgleger, dat volgens vluchtelingen vorig jaar een gerichte volkerenmoord begon op de Madhi's en de Kakwa's wegens hun vermeende steun aan een guerrillabeweging die de val van Obote op het oog heeft. Onafhankelijke bronnen maken melding van moord en doodslag en plunderingen..."

In Zuid-Soedan zijn de Oegandese vluchtelingen, aldus De Volkskrant, ongeveer gelijkelijk verdeeld over de westelijke en oostelijke oever van de Witte Nijl. Maar vooral op de westelijke oever zou de aanwas door de jongste vluchtelingenstroom alarmerend zijn. Begin maart 1982 coördineerde het UNHCR daar de hulp voor 9.500 vluchtelingen, in nov. 1982 was dat aantal 48.000, terwijl zich nog 40.000 vluchtelingen in eigen nederzettingen buiten de officiële kampen bevonden.

Een van de 14 permanente nederzettingen op de westelijke oever is het kamp Goli, opgezet met hulp van de Nederlandse organisatie Stichting Vluchteling, Wilde Ganzen en het Britse Oxfam onder auspiciën van het UNHCR. Het biedt inmiddels aan 720 Oegandese families, in totaal 4.011 mensen, onderdak. De tuintjes in het kamp zijn begroeid met cassave, bonen en diverse soorten fruit; buiten het kamp is een landbouwgebied vrijgemaakt waar ieder gezin de beschikking heeft over een stuk grond van zo'n twee hectare waarvan overigens gemiddeld pas de helft in cultuur is gebracht.
Van de 15 permanente nederzettingen op de oostelijke oever zijn er inmiddels vijf die genoeg voedsel produceren om in eigen onderhoud te voorzien.
Het is de bedoeling dat de 29 permanente nederzettingen op den duur zelfstandige dorpen worden met een eigen bestuur en geïntegreerd worden in de Soedanese bestuursstructuur. Na vijf jaar kunnen de Oegandese vluchtelingen het Soedanese staatsburgerschap aanvragen.
Het hele grensgebied van Zuid-Soedan wordt inmiddels door Oegandezen bewoond en 35% van de provincie waarin Goli ligt wordt bevolkt door vluchtelingen. die ook een bijdrage leveren tot de opbouw van het onderontwikkelde gebied omdat zij over het algemeen beter geschoold en opgeleid zijn dan de plaatselijke bevolking. De bijna geheel door de Oegandezen zelf beheerde scholen en gezondheidscentra in de kampen worden voor dc helft door Soedanezen bezocht. De organisatie Norwegian Church Aid verstrekt op de oostelijke Nijloever eveneens aan de Soedanese bevolking zaden en waterpompen, al moeten de Soedanezen in tegenstelling tot de Oegandezen de hulp wel terugbetalen.

Volgens hulporganisaties, aldus The *Times* (19-1-'83), waren in de voorgaande twee tot drie weken ca. 10.000 Oegandezen, vooral vrouwen en kinderen naar Zuid-Soedan gevlucht vanuit het district West-Nijl (Oeganda), waar het Oegandese leger grootscheepse zuiveringsoperaties uitvoerde tegen guerrillastrijders. Vele vluchtelingen beschuldigden de militairen van gruweldaden, zoals het platbranden van dorpen. De NZZ (30-3) meldde dat begin 1983 12.000 nieuwe vluchtelingen uit Oeganda naar Zuid-Soedan waren getrokken.

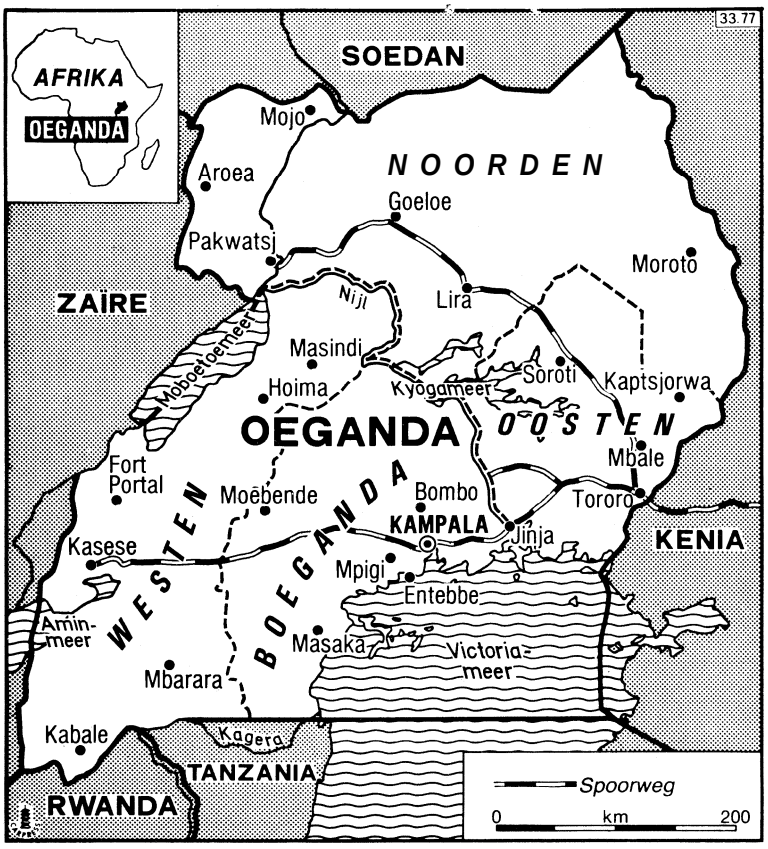
(Vor. ber. pag. 14713 e.v.-1982)

VLUCHTELINGEN IN AFRIKAANSE LANDEN

Marokko	500
Senegal	4.000
Algerije	167.000
Nigeria	100.000
Kameroen	3.400
Centraal Afr. Rep.	4.000
Zaire	325.000
Angola	93.600
Egypte	5.500
Djibouti	30.000
Somalia	700.000*
Ethiopië	11.000
Soedan	627.000
Kenia	4.000**
Tanzania	174.000
Oeganda	113.000
Rwanda	18.000
Boeroendi	214.000
Zambia	58.300
Swaziland	5.800
Botswana	1.300
Lesotho	11.500
Totaal deze landen	2 670 900

(Bron: UNHCR op grond van officiële regeringsmededelingen, stand medio 1982)

* Effectief hoogstens 350.000 (NZZ 30-3)
** Effectief enige tienduizenden (id.)



VOORTDURENDE GUERRILLA-ACTIVITEITEN. OPERATIES REGERINGSTROEPEN

Ook na de aanval op de guerrillastrijders op de Malire-kazerne in de hoofdstad Kampala van 23 febr. 1982 (pag. 145-1982) duurden de guerrilla-activiteiten in Oeganda voort. De voornaamste guerrillabewegingen waren 1) het National Resistance Army (NRA), geleid werd door Yoweri Museveni, voorheen bekend onder de naam People's Revolutionary Army (PRA, zie pag. 14711-1982); en 2) de Uganda Freedom Movement (UFM), waarvan de militaire vleugel, Uganda Freedom Army (UFA), geleid dcor Lukatome Andrew Kayiira. Hoewel de regeringstroepen van het Uganda National Liberation Army (UNLA) erin leken te slagen een zekere mate van controle in de meeste delen van het land te bereiken – vooral in het noordwestelijke district West Nijl –, bleef er sprake van guerrilla-acties in de buurt van Kampala.
Bij een anti-guerrilla-operatie van leger en politie in en nabij de hoofdstad werden op 15 maart 1982 meer dan 2.000 mensen opgepakt en ondervraagd. Maar het merendeel van hen,

met inbegrip van twee parlementsleden van de oppositie, werd binnen 24 uur op vrije voeten gesteld. Bij volgende soortgelijke operaties op 7, 10 en 28 april werden in Kampala in totaal meer dan 10.000 mensen aangehouden – vooral mannen tussen 15 en 35 jaar –. van wie de meesten de dag erop werden vrijgelaten. NRM (National Resistance Movement, de politieke vleugel van het NRA) en UFM gaven op 10 april een gezamenlijke verklaring uit waarin zij het optreden van leger en politie bij de razzia's veroordeelden en categorisch tegenspraken dat zij een staatsgreep hadden voorbereid. De regering had de beschuldiging van een dreigende coup ,,uitgevonden" om de aanvallen op burgers door veiligheidstroepen te rechtvaardigen, aldus deze verzetsbewegingen.

Op 15 april beschuldigde Paul Ssemogerere, de voorzitter van de oppositionele Democratie Party (DP), het leger ervan die week een bloedbad te hebben aangericht bij het dorp Kawanda (ruim 20 km ten noorden van Kampala). Zeker 26 burgers waren omgebracht, maar het werkelijke aantal slachtoffers zou omstreeks 60 zijn. Op 28 april verklaarde Ssemogerere dat ca. 60 burgers in de loop van de voorgaande dagen waren omgebracht door regeringssoldaten in de buurt van Kakir (37 km ten westen van Kampala).
Op 1 mei werd bericht dat een politieman bij een wegversperring in de buurt van de stad Nansana (ten noordwesten van Kampala) was doodgeschoten. Daarmee zouden in één week zeven politieagenten door geweld zijn omgekomen.

Op 5 mei werd bekendgemaakt dat de regering alle mannen in en nabij Kampala wilde laten registreren, nadat alle werkloze mannen reeds op 30 april in een uitzending van radio-Kampala was gelast de hoofdstad te verlaten.
In het weekeinde van 16 mei claimde het NRA sinds aug. 1981 480 Oegandese militairen te hebben gedood en o.a. twee politieposten en een tank te hebben vernietigd. Volgens de NRM waren bij 13 botsingen met regeringstroepen 300 militairen gedood.
Op 16 mee deelde Paulo Muwanga, vice-president en minister van defensie, in Kampala mee dat een poging om de radiozender van Kampala op te blazen was verijdeld en dat een ingenieur was gearresteerd.
Op 27 mei riep president Obote het leger op discipline, moed en volharding te tonen, nimmer burgers te molesteren en te beroven of andere misdrijven te begaan. Als het leger de steun van de burgerbevolking genoot, zou het beter in staat zijn de guerrilla-activiteiten het hoofd te bieden, aldus de president.
Op 28 mei deelde brigade-generaal David Oyite-Ojok, de stafchef van de strijdkrachten, mee dat 50 militairen uit het leger waren gestoten en onmiddellijk gearresteerd wegens wangedrag.
Op 1 juli verklaarde vice-president Muwanga dat regeringstroepen een bende die verantwoordelijk was voor een reeks bomaanslagen in Kampala hadden uitgeschakeld.
Medio juli claimde Museveni dat NRA-guerrillastrijders eind juni in twee weken tijds 118 Oegandese militairen hadden gedood en vele voertuigen hadden uitgeschakeld.
Daarentegen meldde radio-Kampala op 18 juli de verovering en vernietiging van drie guerrillakampen in het district Mpigi (30 mijl ten zuidwesten van de hoofdstad). Daarbij werden wapens, munitie en voertuigen buitgemaakt, maar in de kampen met een capaciteit voor 2.000 man werden geen guerrillastrijders aangetroffen. Op 22 juli werd melding gemaakt van de verovering van een vierde kamp; nu zouden twee guerrillastrijders zijn gevangen genomen.
Inmiddels had DP-leider Ssemogerere de regering op 20 juli beschuldigd van massamoord op 18 burgers na een politieke bijeenkomst, welke tien dagen eerder in Mpigi had plaatsgevonden.
Op 27 juli werd oud-minister Balaki K. Kirya, voorzitter van de UFM, voor een rechtbank te Kampala wegens verraad in staat van beschuldiging gesteld. Hij zou in Tororo bij de grens met Kenia zijn gearresteerd, maar volgens zijn echtgenote was hij op 24 juli uit zijn woning in Nairobi (Kenia) ontvoerd en tegen zijn wil over de grens naar Oeganda gebracht.

(Voortzetting volgende *aflevering*)

SENEGAL

ONRUST IN CASAMANCE

Eind juni/begin juli 1982 deden zich in de zuidelijke provincie van Senegal Casamance, onlusten voor, in het bijzonder in het arrondissement Niaguisse, gelegen tussen de provinciehoofdstad Ziguinchor en de grens met Guinee-Bissau. Leden van de Diola-stam (katholieken) zouden vergeldingsacties hebben ondernomen tegen veedieven (Manodjes) van de stam van de Balantes (animisten), die uit Guinee-Bissau afkomstig zijn. Gewapende commando's zouden in de dorpen Tourekounda en Gnabima op 28 juni hutten en schuren van Balantes in brand hebben gestoken en bewoners hebben gedood. Ook de week daarop zouden nog soortgelijke incidenten hebben plaatsgevonden, die volgens *Le* Monde (10-7-'82) in totaal een vijftiental doden zouden hebben gevergd. Tussen 2.000 en 3.000 Balantes zouden naar Sao-Domingos, een grensdorp in Guinee-Bissau zijn gevlucht, aldus Le Monde (28-8-'82).
Op 26 dec. demonstreerden enkele honderden personen in Ziguinchor ten gunste van onafhankelijkheid voor Casamance. Leden van de ,,Mouvement des forces démocratiques de la Casamance" poogden Senegalese vlaggen van de officiële gebouwen te verwijderen en die te vervangen door hun vlaggen. Dezelfde dag werd in Dakar een door genoemde beweging ondertekend pamflet verspreid waarin de onafhankelijkheid van Casamance werd geëist.
In Ziguinchor vonden ook botsingen met de politie plaats die van traangasgranaten gebruik maakte en arrestaties verrichtte. Als een van de arrestanten werd door Le Monde (29-12 en 4-1) genoemd de katholieke priester Augustin Diamankoun Senghor, die al meer dan twee jaar bekend stond door zijn radicale standpunten in culturele Diola-bewegingen, in het bijzonder de Esu Kola (onze aarde). Voorts werden nog ca. 50 anderen gearresteerd en naar Dakar overgebracht om voor het staatsveiligheidshof te worden berecht wegens bedreiging van de territoriale integriteit.
Op 29 dec. organiseerde de regerende Parti socialiste in Ziguinchor een manifestatie ten gunste van de nationale eenheid, waaraan ook door vertegenwoordigers van diverse oppositiepartijen zoals de PDS van Abdoulaye Wade werd deelgenomen.

Casamance werd na een Portugese aanwezigheid van 2½ eeuw door een Frans-Portugese conventie van 12 mei 1866 bij Senegal gevoegd. Het gebied. vooral Basse-Casamance, wordt bewoond door bevolkingsgroepen die enigszins afwijken van die uit de-rest van Senegal (Diola, Baïnouk, Mandingue, Balante, Mandjack en Mancagne).
In de laatste decennia zijn bevolkingsgroepen uit het armere noorden naar het ,,rijke" Casamance getrokken: eerst de animistische of gekerstende Séreres, vervolgens en in hoofdzaak de islamitische Toucouleurs en Wolofs. Deze verbrandden systematisch de wouden om de aardnotencultuur te ontwikkelen. Daardoor werd de bodem uitgeput, wat ook ten koste ging van de verbouw van rijst, het volksvoedsel. Bovendien monopoliseerden de moslems de kleinhandel.
Deze ontwikkeling gaf de oorspronkelijke bevolking van Casamance het gevoel te zijn ,,gekoloniseerd".

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

COALITIE MET MILITAIREN IN THAILAND

Nadat de minister van binnenlandse zaken, Siddhi Chiraroj, op 4 jan. had aangekondigd dat de algemene verkiezingen in principe op 12 juni zouden worden gehouden, werd op 19 maart in een decreet van koning Bhoemibol, geconstrasigneerd door premier Prem Tinsulanond, het parlement ontbonden en de verkiezingsdatum vervroegd tot 18 april.

Conflict militairen-parlement

Deze ontwikkeling hing samen met een conflict tussen een aantal militaire leiders, o.w. generaal Arthit Kamlang-ek (opperbevelhebber van het leger), en de meerderheid van het parlement.

De zittingsperiode van het parlement liep op 21 april af – voor het eerst sinds de invoering van de constitutionele monarchie (1932) diende een parlement zijn tijd uit – en met ingang van die datum zou een aantal overgangsbepalingen uit de op 22 dec. 1978 door koning Bhoemibol getekende grondwet vervallen. Daardoor zou de benoemde Senaat – 193 militairen en 32 burgers – zijn voornaamste bevoegdheden verliezen: het recht om deel te nemen aan de verkiezing van de premier, te stemmen over moties van vertrouwen en deel te nemen aan stemmingen over de begroting. Bovendien zou de door militairen beheerste Senaat in enkele jaren verdwijnen, omdat de door de koning voor zes jaar benoemde senatoren na afloop van hun ambtstermijn niet meer door nieuwe zouden worden vervangen. Ook zouden ambtenaren en militairen geen regeringsposten meer mogen bekleden zonder eerst uit de overheidsdienst cq. de strijdkrachten te zijn getreden.

Voorts zou op 22 april een nieuwe kieswet van kracht worden op grond waarvan de verkiezingen zouden worden gehouden op basis van een partijlijst-systeem met één kiesdistrict per provincie en niet langer op basis van stemming voor individuele kandidaten met talrijke kiesdistricten per provincie.

Tegen de hieruit voortvloeiende beperking van de rol van de strijdkrachten in het politieke leven rees onder de generaals verzet. Zij verlangden een bijeenroeping van het parlement, dat op reces was, om de grondwet op permanente basis te amenderen zodat de invloed van het leger op de regering zou blijven behouden. Voor die bijeenroeping was een door 176 parlementsleden getekende petitie nodig. Die handtekeningen moesten volgens het leger eerder door het gekozen Huis van Afgevaardigden (301 leden) dan door de benoemde Senaat worden verschaft. Maar op 20 jan. waren de vereiste handtekeningen nog niet binnen en de geruchten over een tussenkomst van het leger namen toe.
De opperbevelhebber van het leger, generaal Arthit Kamlang-ek, had reeds laten weten dat een amendering van de grondwet noodzakelijk was om ,,de regeringsstabiliteit te versterken" en ,,zonder uitstel" diende te geschieden. De opperbevelhebber van de strijdkrachten, generaal Saiyud Kerdphol, waarschuwde volgens Le Monde (21-1): ,,De afgevaardigden moeten zich niet verbeelden dat zij, omdat hei volk hen heeft gekozen, kunnen doen wat zij willen."

Op 20 jan. verscheen generaal Arthit 's avonds onverwachts voor de televisie om het land te verzekeren dat het leger niet zou ingrijpen in het democratische proces of de grondwet, maar tegelijk zette hij uiteen dat de constitutionele wijzigingen Thailand ,,meer democratie" zouden geven. Hij kondigde aan zich uit de Senaat terug te trekken, zodat hij en de strijdkrachten niet konden worden beschuldigd van pogingen de parlementaire opinie te beïnvloeden. Generaal Pichit Kullavanijaya, verantwoordelijk voor de veiligheid van Bangkok, deelde mee dat zijn troepen misschien ,,oefeningen" moesten houden, als de politieke onzekerheid voortduurde. Een menigte van naar verluidt „vakbondsleden" demonstreerde ter ondersteuning van de grondwetswijziging, maar later verklaarden sommige deelnemers dat zij voor hun medewerking 40 baht betaald hadden gekregen.



Premier Prem Tinsulanond legt de eerste steen voor een aardgas-separatie-fabriek te Ban Mab Ta Put in de provincie Rayong (foto 28 april 1983).

Nadat de parlementcvoorzitter nog een petitie had verworpen. omdat sommige handtekeningen dubbel voorkwamen, werd een tweede petitie (van 193 afgevaardigden en senatoren) op 1 febr. aanvaard. waarna koning Bhoemibol het parlement in spoedzitting (binnen 10 dagen) bijeenriep.

Twee van de regeringspartijen, de Sociale Actie Partij (SAP) en de Democratische Partij (DP), die geweigerd hadden hun handtekening onder de petitie te zetten, poogden tevergeefs de agenda van de buitengewone parlementszitting te beperken tot de hervorming van het kiesstelsel.

Op 18 febr. keurde het parlement in een gezamenlijke zitting van Huis en Senaat in eerste lezing met 295 tegen 126 stemmen een amendement tot verlenging van de overgangsbepalingen uit de grondwet van 1978 goed.
Ook in tweede lezing, later in februari, werd het amendement aanvaard.
Maar bij de stemming in derde lezing, op 16 maart, werd het amendement met slechts 254 stemmen vóór, 10 te weinig voor de vereiste absolute meerderheid van 264 (301 afgevaardigden en 225 senatoren), verworpen. Die uitslag werd beschouwd als een zware nederlaag voor generaal Arthit. Maar generaal Saiyud Kerdphol verklaarde na de stemming dat het parlement de wensen van het volk had weerspiegeld en dat de strijdkrachten dat zouden aanvaarden. ,,Ik voorzie geen onrust en het is onwaarschijnlijk dat er een coup zal zijn", aldus de opperbevelhebber van de strijdkrachten.

Volgens Le Monde (18-3) had het derde lid van de regeringscoalitie, de Chart Thai of Thai Natie Partij, zich bij de stemming in derde lezing voor het eerst van stemming onthouden. Aan de vooravond van die stemming had SAP-leider Kukrit Pramoj in zijn dagblad Siam Rath een ontwerp gepubliceerd van een grondwet-communistische stijl, dat van het leger afkomstig zou zijn. Sommige waarnemers zagen daarin een toespeling op de vooraanstaande rol die in de omgeving van generaal Arthit werd gespeeld door Prasert Sapsunthorn (oud-lid van het Centrale Comité van de CPT, de Thaise communistische partij), en door de ,,democratische soldaten", vertegenwoordigd door generaal Chavalit, assistent van de stafchef van het leger. Door deze, volgens The Economist (26-3) onwaarschijnlijk klinkende onthulling zouden enige weifelaars zich achter de oppositie

Weekblad 52ste jaargang No. 2682, pag. 33967-33982

tegen het amendement hebben geschaard, aldus Le Monde.

Op 18 maart kwam het parlement opnieuw bijeen, omdat er volgens vier leden van het Huis (die het amendement steunden) bij de telling van de stemmen ten onrechte was uitgegaan van alle 526 leden van Huis en Senaat, terwijl er in werkelijkheid maar 507 waren en 254 stemmen dan wél genoeg waren voor aanvaarding van het amendement. (Sommige zetels waren vakant door overlijden of aftreden.)
Een petitie om de stemming van 16 maart te herhalen en daarbij alleen de aanwezige parlementsleden voor het vaststellen van de noodzakelijke meerderheid mee te tellen werd met 209 tegen 80 stemmen verworpen. Een motie van afkeuring aan het adres van de regering van premier Prem Tinsulanond maakte geen kans door het ontbreken van het quorum. Daar de buitengewone parlementszitting op 19 maart ten einde liep, was het streven om de invloed van de militairen langs constitutionele weg te behouden dus mislukt.

Eveneens op 18 maart overleden twee hoge officieren naar verluidt aan hartaanvallen. Luchtmaarschalk Taklaew Susilavorn. de opperbevelhebber van de luchtmacht, stief in zijn hotelkamer in Penang (Maleisie). Vice-admiraal Preecha Sanguansilpa, de stafchef van de marine. werd dood aangetroffen in zijn woning op de marinebasis van Sattahip bij Bangkok.

Parlementsontbinding en vervroegde verkiezingen

Op 19 maart maakte koning Bhoemibol in een door radio en televisie uitgezonden verklaring bekend dat het parlement was ontbonden en dat de (vervroegde) verkiezingen op 18 april zouden worden gehouden. Het betreffende besluit was gecontrasigneerd door premier Prem Tinsulanond, die daarmee voorkwam dat de verkiezingen volgens het nieuwe systeem op basis van partijlijsten zouden worden gehouden. De premier verklaarde volgens radio-Bangkok dat het nieuwe, door het parlement goedgekeurde kiesstelsel het land ,,onrust en geweld'' zou bezorgen. Het vervroegen van de verkiezingen werd in commentaren als een tegenslag voor de grote politieke partijen en als een sussend gebaar tegenover de militairen aangemerkt. Volgens persberichten was geen enkele minister over het besluit geraadpleegd. De oppositie beschuldigde het leger van ,,een sluipende staatsgreep''. In de pers van Thailand was sprake van een directe betrokkenheid van generaal Arthit bij het ontbindingsbesluit; dat zou o.m. blijken uit de omstandigheid dat de bekendmaking was verspreid door het operatiecentrum van het leger, terwijl zulks normaal door het secretariaat van de premier geschiedde.

Terwijl coupgeruchten de ronde deden en Thaise militairen aan de grens met Cambodja tegen Vietnamese troepen vochten, voltrok zich een geweldadige verkiezingscampagne, waarbij volgens The *Times* (15-4) toen reeds 13 personen waren vermoord. Tijdens de campagne stond de discussie over ,,democratie'' versus ,,dictatuur'' centraal.

De 324 zetels in het Huis werden betwist door 1.450 kandidaten namens 14 politieke partijen alsmede door 412 onafhankelijke kandidaten.
De opkomst bij de stembus op 18 april – de dag verliep zonder noemenswaardige incidenten – bedroeg ca. 53% vergeleken met 44% bij de verkiezingen van april 1979. Die relatief grote opkomst kwam in de eerste plaats de drie grote coalitiepartijen ten goede, die o.a. volgens de NZZ (21-4) samen 221 zetels verwierven. Dat waren de Sociale Actie Partij (SAP) van ex-premier Kukrit Pramoj die van 83 op 93 zetels kwam; de Thai Natie of Chart Thai o.l.v. Pramarn Adireksarn die van 38 tot 72 zetels opklom; en de Democratische Partij o.l.v. Pichai Rattakul die van 32 naar 56 zetels steeg.
Van de overige zeven partijen die zetels verwierven (in totaal 10 tegen 14 in 1979) boekte de Thai Burger Partij of Prachakorn Thai o.l.v. de omstreden Samak Sundaravej het beste resultaat: 35 zetels tegen 32 in 1979. Op de vijfde plaats kwam de Nationale Democratische Partij (NDP) van oud-premier Kriangsak Chamanand, die in 1981 was opgericht (pag. 55911-'81) en nu 14 zetels verwierf. Het aantal gekozen onafhankelijke afgevaardigden nam af van 63 tot 25.

Op 21 april maakte koning Bhoemibol een door premier Prem voorgestelde lijst van 109 nieuwe Senaatsleden bekend. Daaronder waren de in januari afgetreden generaal Arthit en generaal-majoor Pichit, de chef van de eerste legerdivisie. Door de benoemingen werd het aantal senatoren van 225 op 244 gebracht.
Diezelfde dag verklaarde de leider van de Thai Natie of Chart Thai, Pramarn Adireksarn, dat zijn op oud-militairen en ondernemers steunende partij nu over 111* zetels in het Huis beschikte door het toetreden van twee kleinere partijen en enkele onafhankelijken.

* De zetelverdeling in het Huis veranderde voortdurend, o.m. door het toetreden van onafhankelijken tot politieke partijen. Volgens de FAZ (9-5) beschikte de Chart Thai over bijna 110 afgevaardigden. Het aantal afgevaardigden van andere partijen zou zijn: SAP 101, DP 57, Prachakorn Thai 36 en NDP 14.

Vertrek en terugkeer Prem

Op 26 april 's morgens maakte premier Prem Tinsulanond onverwacht bekend dat hij de politiek zou verlaten en geen nieuwe ambtstermijn zou aanvaarden. Naar zijn zeggen was de Thaise democratie ermee gediend dat een nieuwe premier uit het gekozen parlement afkomstig is.
Tevoren hadden de leiders van de SAP en Chart Thai zich beiden voor een nieuwe ambtstermijn van Prem uitgesproken, die als de enig aanvaardbare compromiskandidaat voor de militairen en de politici werd gezien.
Een uur na deze bekendmaking won de Chart Thai de eerste krachtproef in het nieuwe Huis van Afgevaardigden, toen haar kandidaat voor het voorzitterschap van het Huis, Uthai Pimchaichon, met een meerderheid van vijf stemmen (incl. die van de NDP) op de SAP-kandidaat werd gekozen.
Op 28 april verklaarde Prem zich echter bereid een nominatie tot premier toch te willen overwegen als ,,de meerderheid mij wenst''. Volgens Reuter had SAP-leider Kukrit Pramoj hem ervan weten te overtuigen dat geen burgercoalitie zonder hem kon overleven.

Inmiddels had de claim van de Chart Thai – na Prems terugtreden – dat zij als de grootste partij de nieuwe regering moest vormen en de nieuwe premier moest leveren volgens The Times (2-5) een crisis ontketend, waardoor een legereenheid in Bangkok voor enkele uren in staat van volledig alarm werd gebracht. Generaal Arthit Kamlang-ek verklaarde dat dit alarm slechts een routinetest voor paraatheid was, maar het incident hielp Prem ervan te overtuigen dat hij persoonlijk nodig was om een politieke chaos te vermijden, aldus The Times.

Op 30 april koos het parlement met overweldigende meerderheid voor Prem, die vervolgens bij koninklijke proclamatie opnieuw tot premier werd benoemd. Prem zegde toe in zijn regering slechts die partijen op te nemen die het openbaar belang zouden dienen. Met zijn weer ingetrokken besluit om af te treden had Prem volgens een Thais dagblad een zwaard van Damokles gehangen boven de hoofden van partijleiders die door te hard tegenstribbelen de kabinetsformatie in gevaar zouden kunnen brengen.
Op 1 mei verklaarde SAP-leider Kukrit Pramoj dat hij zijn partij uit een coalitie zou terugtrekken als ook de Chart Thai uitgenodigd werd daarin zitting te nemen.

Nieuw coalitie-kabinet

Op 7 mei maakte premier Prem Tinsulanond de samenstelling van een 44 leden tellend kabinet bekend dat steunde op een coalitie van vier partijen: So-

ciale Actie Partij (SAP), Democratische Partij (DP), Thai Burger Partij (TBP) en Nationale Democratische Partij (NDP). De nieuwe coalitie beschikt over 209 van de 324 zetels in het Lagerhuis.
De SAP kreeg 15 portefeuilles, de DP 9, de TBP 6 en de NDP 3, terwijl 10 posten door voormalige militairen en politie-officieren worden bezet (tegen 16 in het vorige kabinet).

Prem zelf behield de portefeuille van defensie. Luchtmaarschalk b.d. Siddhi Sawetsila bleef minister van buitenlandse zaken en generaal b.d. Siddhi Chiraroj werd opnieuw minister van binnenlandse zaken, terwijl voormalige leger- en politie-officieren twee van de vier vice-premiers leverden. Ook de partijloze Sommai Hoontrakul werd als minister van financiën gehandhaafd. Onder de nieuwe ministers waren Ob Vasuratna (industrie) en Samak Sundaravej (verbindingen), de leider van de Thai Burger partij of Prachakorn Thai.

De 44 leden van het nieuwe kabinet – het maximaal aantal krachtens de grondwet – werden op 9 mei door koning Bhoemibol in het Chitrlada Paleis beëdigd.
NRC/H'blad (9-5) schreef over de nieuwe vier-partijencoalitie o.a.:

„...Premier Prem Tinsulanond heeft de Sociale Actiepartij (SAP) en de Democratische Partij overgehouden uit de drie-partijen-coalitie waarmee hij voor de verkiezingen van 18 april jongstleden regeerde, en waar nu twee kleinere partijen, de Prachakorn Thai en de Nationale Democratische Partij (NDP), aan zijn toegevoegd. De Chart Thai Partij, die sinds de totstandkoming van het huidige partijenstelsel in het midden van de jaren zeventig steevast aan regeringen heeft deelgenomen, schittert door afwezigheid.

Met de Chart Thai in oppositie is een nieuw en nog onvoorspelbaar element in de Thaise politiek geïntroduceerd. Deze partij vertegenwoordigt in het bijzonder de oorspronkelijk uit de militaire hoek afkomstige ondernemers en werd lang beschouwd als een steunpilaar voor de krijgsmacht in het parlement.
Het lid van de coalitie waar momenteel de hoop van de militairen het meest op gevestigd lijkt te zijn is de Prachakorn Thai partij. De politieke groep staat of valt met zijn leider, Samak Sundaravej, die in de tweede helft van de zeventiger jaren opviel als een populistisch fenomeen in de Thaise politiek. De energieke Samak dankt zijn populariteit – onder vooral de lagere middenklasse van Bangkok en de eenvoudige boeren – aan zijn demagogische talenten.
Samak is voorstander van grondwetswijzigingen die personen in dienst van de staat (militairen en technocraten) het recht geven om politieke posities te bekleden, en die de bevoegdheden van de (overwegend door militairen bemande) senaat moeten uitbreiden tot meer dan alleen ceremoniële en protocollaire aangelegenheden.
Door de dezer dagen zeer gevoelige zaak van die grondswetswijzigingen en Samaks wantrouwenwekkende volksmennerij, kan de Democratische Partij van Pichai Rattakul maar heel moeilijk opschieten met de Prachakorn Thai. (...)"

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

VERKIEZINGEN VOOR LANDDAG VAN SLEESWIJK-HOLSTEIN

Op 13 maart, een week na de verkiezingen voor de Bondsdag (pag. 145 e.v.-1983), konden de kiezers in de noordelijkste deelstaat, Sleeswijk-Holstein, opnieuw naar de stembus, nu om de Landdag in Kiel opnieuw samen te stellen.
De christen-democratische CDU groeide in percentage en wist de bestaande absolute meerderheid (in zetels) te vergroten.
Winst was er nok voor de sociaal-democratische SPD (van 41.7% naar 43,7%).
Daarentegen bleef de liberale FDP met 2,2% ruimschoots onder de drempel van 5%,die nodig is om zetels in de volksvertegenwoordiging te behalen.
Ook de Groenen, met 5,000, slaagden er niet in in de Landdag door te dringen.
De uitslag van de verkiezingen in Sleeswijk-Holstein was als volgt:

	Landdag 1983		Bondsdag 1983		Landdag 1979	
	%	zetels	%	zetels	%	zetels
Opkomst	85		89,3		82,5	
CDU	49	39	46,5		48,3	37
SPD	43.7	34	41,7		41,7	31
FDP	**2,2**	—	6,3		5,7	4
Groenen	3,6	—	5,2		2,4	—
SSW	1 3	1	—		1,4	1

Sociaal-democratische lijsttrekker Björn Engholm noemde het resultaat „een begin van een ommekeer".
Bondskanselier Helmut Kohl daarentegen sprak van een bevestiging van de succesrijke CDU-politiek in Bonn en in de deelstaten.
De liberale FDP. die een week eerder bij de nationale verkiezingen in Sleeswijk-Holstein nog 6,3% bereikte, kwam nu niet verder dan 2,2%. De FDP had het'in deze deelstaat haar kiezers moeilijk gemaakt: een week te voren riep zij op om een christelijk-liberale coalitie Kohl–Genscher te ondersteunen, nu in Kiel om een links-liberale coalitie te bevorderen. Linkse kiezers hadden de FDP evenwel al eerder de rug toegekeerd en steunden de SPD zoals uit eerste analyses is gebleken.
De Groenen kwamen niet verder dan 3,6%. Lijsttrekker Boje Maassen gaf van deze nederlaag „de meedogenloze campagne van de SPD tegen ons" de schuld. De sociaal-democraten hadden zich de laatste weken heel sterk op „Groene thema's" geconcentreerd. Bovendien had SPD-kandidaat Engholm de helft van zijn regeringsteam met vrouwen bezet.
De 38-jarige deelstaatpremier Uwe Barschel van de CDU regeert in Sleeswijk-Holstein pas vijf maanden. Zijn voorganger Gerhard Stoltenberg vertrok toen als minister van financien naar Bonn.
Ook de vertegenwoordiger van de Deense minderheid, Karl Otto Meyer, kwam weer in het deelstaatparlement. Voor zijn partij, SSW (Sudschleswigscher Wahlerverband) genoemd, geldt de 5-procentdrempel niet op grond van een minderhedenverdrag met Denemarken uit 1955. Hij kreeg 1,3% van de stemmen, precies genoeg voor een zetel. „Een hoge opkomst is altijd slecht voor ons", verklaarde Meyer het kleine verlies van zijn Deense partij.

KABINETSFORMATIE IN BONN. TWEEDE KABINET-KOHL. GEEN MINISTERSPOST VOOR FRANZ-JOSEF STRAUSS

In Bonn zijn de onderhandelingen over de vorming van een nieuw kabinet pas op 14 maart op gang gekomen, hoewel de verkiezingen voor de Bondsdag op 6 maart gehouden waren (pag. 145 e.v.-1983). De reden hiervoor was, dat men de uitslag van de deelstaatverkiezingen in Sleeswijk-Holstein wilde afwachten.
Het was een uitgemaakte zaak, gezien de verklaringen, die voor de verkiezingen waren afgelegd en in aanmerking genomen de verkiezingsuitslag, dat wederom een kabinet van CDU, CSU en FDP gevormd zou worden onder leiding van Helmut Kohl. Het was echter de vraag, of in een dergelijk kabinet plaats zou zijn voor de aanvoerder van de Beierse christen-democraten, Franz-Josef Strauss, minister-president van Beieren.

Op 14 maart begon overleg tussen de CDU en de CSU ter voorbereiding van besprekingen van de christen-democraten met de FDP. Vlak voor dit overleg begon gaf het bestuur van de CSU in München een verklaring uit, waarin het een ministerspost in het federale kabinet voor Franz-Josef Strauss opeiste.
In de verklaring van het CSU-bestuur stond o.m.:

„Het is de vanzelfsprekende en unanieme overtuiging van de CSU dat de voorzitter van de op een na grootste coalitiepartner een recht op medewerking en medeverantwoordelijkheid in het bondskabinet heeft, die past bij het gewicht van deze partij (59,5% in Beieren, 10,6% landelijk) en bij de prestaties die hij de afgelopen 35 jaar heeft geleverd."

Deze woordkeuze wekte de indruk dat de CSU zich als zelfstandige groepering naast de CDU beschouwt, hoewel de CDU niet in Beieren bestaat en daar het veld steeds heeft vrijgelaten voor de strikt tot Beieren beperkte CSU. Ook in de Bondsdag vormt men een fractiegemeenschap.
Met Strauss' verklaring wordt de druk op Helmut Kohl vergroot om hetzij een aanbod te doen hetzij een aantal andere eisen van Strauss in te willigen. Voor een ministerspost is niet veel ruimte: de FDP beschouwt het ministerie van buitenlandse zaken met haar voorzitter Genscher als een absolute voorwaarde voor verdere samenwerking. Het ministerie van financiën, dat ook van voldoende gewicht

wordt geacht, is in handen van Gerhard Stoltenberg. Hij vertegenwoordigt het Noordduitse element in het kabinet en heeft vorig jaar speciaal voor deze functie het premierschap in Sleeswijk-Holstein laten schieten. Ook op financiën is derhalve voor Strauss geen plaats.
Strauss kwam op 14 maart met twee koffers vol regeringsvoorstellen naar Bonn. Alleen al de paragraaf ,,buitenland" telde 80 getypte vellen.

Hij eiste dat Kohl zijn aangekondigde ,,geestelijke ommekeer" nu op alle terreinen uitvoert, ook in de Ostpolitik, de Zuid-Afrikapolitiek en het beleid ten aanzien van het Midden-Oosten. In concreto betekent het volgens de CSU ook dat op diverse ambtelijke en diplomatieke posten mensen moeten worden benoemd die deze geestelijke ommekeer personifiëren.

Op 16 maart deed bondskanselier Kohl aan Franz-Josef Strauss het aanbod deel te gaan uitmaken van zijn kabinet op enigerlei departement, met uitzondering van buitenlandse zaken en economische zaken (FDP-posten) en van financiën (dat voor Gerhard Stoltenberg gereserveerd bleef).
Afgesproken was, dat Strauss op 19 maart een besluit over dit aanbod zou nemen, maar op die dag liet hij weten zijn beslissing te willen opschorten.

Op 21 maart liet hij echter weten zijn kandidatuur voor een ministerspost in Bonn in te trekken.
In een verklaring van het CSU-bestuur stond, dat Strauss afzag van een ministerschap in Bonn, gelet op ,,het uitstekende onderhandelingsresultaat, zowel wat inhoudelijke aspecten als wat personele aspecten betreft".

De Beierse CSU krijgt vijf ministeries. De partij had er tot nu toe vier, maar krijgt van de liberalen nu landbouw. CSU-secretaris-generaal Edmund Stoiber noemde deze representatie in Bonn een ,,historische situatie".
Hoewel in Bonn zelf opluchting te bespeuren was over Strauss' besluit hoedden de betrokken politici zich om daar openlijk blijk van te geven. ,,Geluk is geen categorie in de politiek", zo becommentarieerde iemand uit de omgeving van Helmut Kohl de beslissing.
Ook de liberale FDP hield zich officieel op de vlakte. Enige bezorgdheid bestaat daar nog dat Strauss vanuit Beieren als een soort nevenminister van buitenlandse zaken FDP-voorzitter Hans-Dietrich Genscher in de wielen zal rijden. Oppositieleider Hans-Jochen Vogel (SPD) zei dat het minister-president Strauss ,,heeft behaagd de dreiging van zijn entree in de regering van tafel te verwijderen". Maar, aldus Vogel, daarmee is ,,het pijnlijke spel rond ministersposten slechts voorlopig onderbroken".
Zolang in Bonn wordt gedaan wat Strauss wil, hoeft hij niet zelf present te zijn. Zodra echter ,,twijfels rijzen kan Strauss zijn verklaring herroepen en zijn dreiging reactiveren", zei Vogel.

Liberalen en christen-democraten hebben op 22 maart hun besprekingen over een regeerakkoord afgerond.

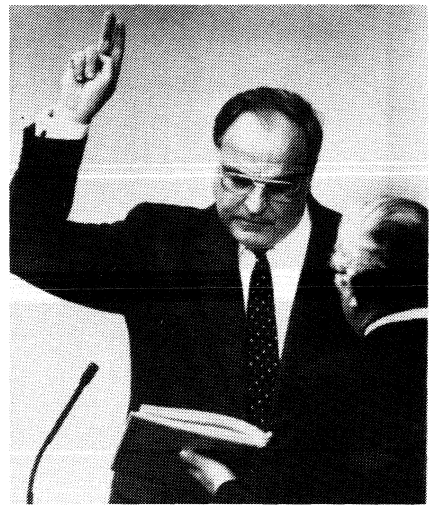
Hoewel nog diverse details van het bezuinigingsprogramma moeten worden uitgewerkt is men het eens geworden over ombuigingen in de sociale sector. Niet uitgesloten wordt dat de pensioenaanpassingen volgend jaar opnieuw pas enkele maanden later zullen worden uitbetaald.
Doel van het ombuigingsprogramma is het om de overheidsuitgaven jaarlijks tussen de 1 en 2% langzamer te laten stijgen dan het bruto nationaal produkt. Voor volgend jaar betekent dit dat het overheidstekort onder de DM 40 mrd moet worden gehouden. Dat is enkele miljarden minder dan dit jaar het geval is.
Op 22 maart werd als laatste onderdeel de buitenlandse politiek vastgelegd. CSU-voorzitter Franz-Josef Strauss, die bij het overleg aanwezig was, kon zijn stempel niet meer op de definitieve tekst drukken. Hoewel enkele CSU-formuleringen werden overgenomen, zoals ,,het uitgangspunt van waakzaamheid" bij het streven naar „reële ontspanning", werd geen volledige ommekeer in de politiek jegens het Midden-Oosten en Latijns-Amerika vastgelegd. Minister Genscher wees met succes op de inbedding van het Westduitse beleid ter opzichte van deze regio in de Europese politiek.

Bij de Ostpolitik maakte Genscher ook duidelijk dat hij de loop van de geschiedenis niet wil terugdraaien en dat continuïteit voorrang heeft. Ook de ministersposten werden nu definitief bekend. De CDU krijgt acht ministeries, de zusterpartij CSU vijf en de FDP drie. Grote veranderingen zijn er niet: in plaats van FDP-minister van landbouw Josef Ertl komt een andere Beier, namelijk de 53-jarige CSU-parlementariër Ignaz Kiechle, afkomstig uit de Allgau en veehouder van beroep.

De Beierse CSU verliest het voorzitterschap van de Bondsdag, dat in handen komt van CDU-politicus Rainer Barzel.
Opvolger voor Barzel als minister voor Duits-Duitse betrekkingen wordt Heinrich Windelen.

Constituerende vergadering Bondsdag. Kohl tot bondskanselier verkozen. *Barzel* Bondsdagvoorzitter

De op 6 maart verkozen Bondsdag kwam op 29 maart voor de eerste keer, voor zijn constituerende zitting, bijeen. De vergadering werd geleid door oud-bondskanselier Willy Brandt, als,



Bondskanselier Helmut Kohl legde op 29 maart zijn ambtseed af tegenover de voorzitter van de Bondsdag. Rainer Barzel.

in leeftijd, oudste lid van de Bondsdag.
Eerder was verwacht, dat de eerste zitting van de nieuwe Bondsdag voorgezeten zou worden door de 75-jarige Werner Vogel, die voor de Groenen tot lid gekozen was.

Op 13 maart bedankte Werner Vogel echter voor het lidmaatschap, nadat bekend geworden was, dat hij een Nazi-verleden had: hij was lid geweest van de SA (Sturmabteilung, de paramilitaire eenheid van de NSDAP) en later van de partij zelf.

Zijn verleden verklaarde Vogel op 13 maart op een vergadering van de Groenen in Bonn voor-al uit zijn Duits-nationale afkomst.
Vóór 1933 was Vogel lid van de para-militaire Stahlhelm, die later bij de SA werd ondergebracht. In de SA werd hij Truppfuhrer, in maart 1939 SA-Sturmfuhrer, hij werkte in die



Afgevaardigden van de Groenen, op 29 maart op weg naar de openingszitting van de Bondsdag. V.l.n.r. de voormalige generaal Gerd Bastian, Petra Kelly, Otto Schily en Marie-Luise Beck-Oberdorf.

tijd op het ministerie van binnenlandse zaken en was daar voor verbindingen verantwoordelijk. Later in de oorlog werd hij officier in het leger en raakte in Russische krijgsgevangenschap.
Acht jaar lang bleef hij daarna als gevangene in de Sowjet-Unie.

Werner Vogel zei op 13 maart: ..Ik heb niets gedaan wat mijn geweten zou kunnen belasten".
Toen Vogel in 1978 lid van de Groenen werd, heeft hij het regionale bestuur over zijn verleden verteld. Toen werden daar geen bezwaren tegen gemaakt. Op 13 maart liepen in het Groene partijbestuur de meningen uiteen.
Sommigen meenden dat met iemand als Vogel het parlement de kans zou krijgen om de lessen uit het verleden te trekken. zoals Vogel dat zelf heeft gedaan. Anderen wilden een motie om Vogel tot vertrek op te roepen. Tenslotte hakte Vogel zelf de knoop door en zag af van het lidmaatschap van de Bondsdag.

De Bondsdag verkoos Rainer Barzel (CDU) tot voorzitter. Van de 508 geldige stemmen werden er 407 op hem uitgebracht; 88 afgevaardigden stemden tegen hem en 13 onthielden zich van stemmen; één stem was ongeldig. Tot vice-voorzitters werden verkozen Annemarie Renger en Heinz Westphal (beiden SPD), Richard Stucklen (CSU) en Richard Wurbs (FDP).
De Groenen zijn in het presidium van de Bondsdag niet vertegenwoordigd. Wel wisten de Groenen de vergadering te rekkeri door een groot aantal moties van orde in te dienen, die overigens alle verworpen werden.
Op het slot van de bijeenkomst verkoos de Bondsdag Helmut Kohl tot bondskanselier met 271 tegen 214 stemmen bij één onthouding.
Kohl werd nog op dezelfde dag beëdigd.

De beëdiging van de ministers van het kabinet volgde op **30** maart, nadat de leden van het kabinet in de ochtend van die dag van president Carstens hun benoemingsoorkonde in ontvangst genomen hadden.

De samenstelling van het tweede kabinet-Kohl is als volgt:

Bondskanselier – Helmut Kohl (CDU);
minister van buitenlandse zaken en vice-premier - Hans-Dietrich Genscher (FDP);
binnenlandse zaken – Friedrich Zimmermann (CSU); justitie – Hans Engelhard (FDP);financiën – Gerhard Stoltenberg (CDU); economische zaken – Otto graaf Lambsdorff (FDP): landbouw – Ignaz Kiechle (CSU); intern-Duitse betrekkingen – Heinrich Windelen (CDU); arbeid en sociale zaken - Norbert Blum (CDU); jeugd- en familiezaken en gezondheidszorg – Heiner Geissler (CDU); verkeer – Werner Dollinger (CSU); post en telecommunicatie – Christian Schwarz-Schilling (CDU); ruimtelijke ordening. bouwnijverheid en stedebouw – Oscar Schneider (CSU); wetenschappelijk onderzoek en technologie – Heinz Riesenhuber (CDU); onderwijs en wetenschappen – Dorothee Wilms (CDU); en economische samenwerking (ontwikkelingshulp) – Jurgen Warnke (CSU).

Nieuw in het kabinet zijn Heinrich Windelen en Ignaz Kiechle. Van hen volgen hierna enkele biografische notities. De biografieen van de overige leden van het kabinet staan op pag. 6611 3 e.v. (bondskanselier Kohl) en op pag. 69411 e.v. (overige ministers). 1982.

HEINKICH WINDELEN. minister van intern-Duitse betrekkingen, is op 25 juni 1921 geboren in Bolkenhain in Silezië (thans Pools gebied). In 1939 deed hij zijn eindexamen en in 1940, na een jaar arbeidsdienst. begon hij in Breslau aan een studie natuur- en scheikunde.
Het volgende jaar werd hij voor krijgsdienst opgeroepen en vervolgens nam hij tot het eind aan de oorlog deel, laatstelijk als sergeant-majoor.
Na een korte krijgsgevangenschap bleef hij in het Westen en volgde hij van 1945-1948 een handelsopleiding in Telgte en Warendorf. In 1949 richtte hij samen met zijn vader een postorderbedrijf op, waarvan hij later mede-eigenaar werd.
In 1946 werd hij lid van de CDU. Hij is medeoprichter van de jongerenorganisatie van deze partij, de Junge Union, waarvan hij van 1951-1956 voorzitter was.
Sinds 1957 is Windelen onafgebroken lid van de Bondsdag, Hij was hier o.m. vice-voorzitter van de fractie van CDU en CSU, voorzitter van de begrotingscommissie en vice-voorzitter van de Bondsdag.

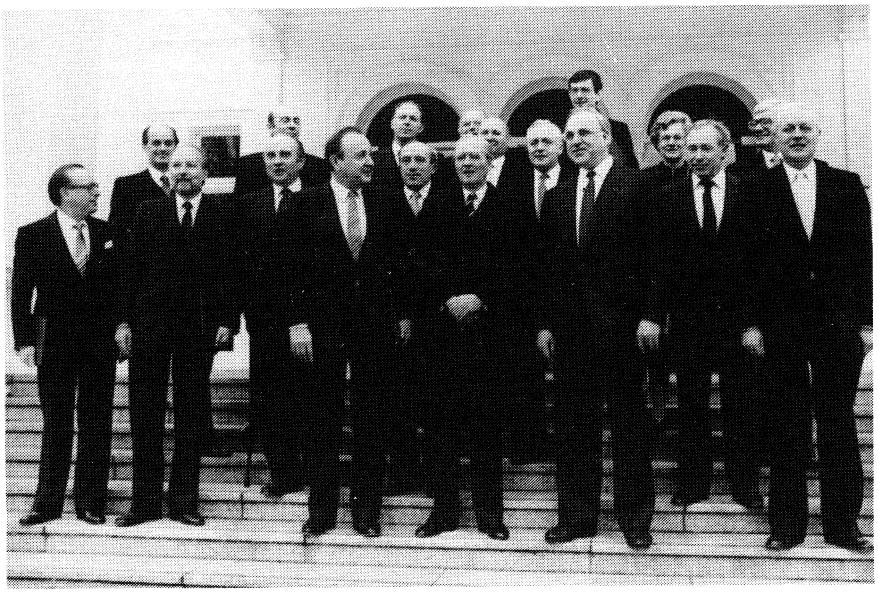
Van 7 febr.-20 okt. 1969 was hij minister van vluchtelingenzaken.
Als woordvoerder voor de organisatie van vluchtelingen verzette hij zich heftig tegen de Ostpolitik van bondskanselier Willy Brandt.

IGNAZ KIECHLE, minister van landbouw, is op 23 febr. 1930 geboren in Sankt Mang-Reinharts bij Kempten in de Allgau. Omdat hij, als zoon van een boer, voorbestemd was de boerderij van zijn vader over te nemen, heeft hij een agrarische vakopleiding gevolgd, die hij op 19-jarige leeftijd met een practicum in de VS voltooide.
In 1958 nam hij het boerenbedrijf van zijn vader over. Hij bekleedde verschillende functies in de Beierse beroepsvereniging van de zuivelindustrie.
Toen hij de politiek in ging, gaf hij het boerenbedrijf op, dat sindsdien door buren wordt verzorgd. maar wel zijn eigendom bleef. voor het geval, dat zijn zoon er belangstelling voor zou tonen.
De politieke loopbaan van Kiechle begon in zijn woonplaats, waar hij van 1960-1972 voorzitter was van de plaatselijke afdeling van de CSU.
Sinds 1969 is hij lid van de Bondsdag.

Regeringsverklaring. Kwestie-Burkert

Bondskanselier Kohl heeft op 4 mei in de Bondsdag de regeringsverklaring afgelegd. Voor zover deze ging over de betrekkingen van de Bondsrepubliek met de DDR stond de bondskanselier onder de druk van een incident, dat zich een paar weken eerder aan de grens tussen beide Duitse staten had voorgedaan, alsmede van de twist, die hierover was uitgebroken tussen de coalitiepartners, CSU en FDP.

Op 10 april om 14.45 uur werd de 45-jarige Westduitser Rudolf Burkert ondervraagd door de Oostduite politie aan het grenscontrolepunt Drewitz bij West-Berlijn. Op de transit-autosnelweg had hij aan een Oostduitse vriend zes autogordels, twee stereoluidsprekers en een horlogeband gegeven – een verboden handeling volgens het transit-verdrag. Over deze overtreding verhoord, valt Rudolf Burkert met een acuut hartinfarct van zijn stoel met zijn hoofd op een radiator en is dood.
Volgens ambtelijk gebruik bij sterfgevallen van Westduitsers in de DDR deelt het Oostduitse ministerie van buitenlandse zaken de Westduitse permanente vertegenwoordiging in Oost-Berlijn in enkele afgemeten zinnen de dood en de doodsoorzaak mee.
Niemand denkt aan moord. Waarom ook? Vele honderden transit-reizigers zijn de afgelopen jaren verhoord en nog nooit is de betrokken Westduitse instanties ook maar de geringste aanwijzing van gebruik van geweld ter ore gekomen. Maar in dit ambtelijke kader heeft ook niemand de politieke antenne om zich het explosieve karakter van de hele scene te kunnen voorstellen: twee Oostduitse agenten samen met een Westduitse verdachte in een hokje, de



Het tweede kabinet-Kohl op bezoek bij president Carstens. V.l.n.r. Friedrich Zimmermann (binnenlandse zaken), Heinrich Windelen (intern-Duitse betrekkingen), Hans Engelhard (justitie), Otto graaf Lambsdorff (economische zaken), Manfred Wörner (defensie), Hans-Dietrich Genscher (buitenlandse zaken), Jurgen Warnke (economische samenwerking), Werner Dollinger (verkeer), Norbert Blum (sociale zaken), president Carstens, Ignaz Kiechle (landbouw), Oscar Schneider (bouwnijverheid), Heinz Riesenhuber (wetenschap), bondskanselier Kohl, Dorothee Wilms (onderwijs). Heiner Geissler (familiezaken), Christian Schwarz-Schilling (post) en Gerhard Stoltenberg (financiën).



Twee Groene afgevaardigden in de Bondsdag, Petra Kelly (r.) en Gabriele Gottwald. houden tijdens de regeringsverklaring van bondskanselier Kohl (links naast Gottwald op het spreekgestoelte) een spandoek op met de tekst „Herr Kohl! Unterstützung der USA in Nicaragua heisst Mitschuld am Tod Albrecht Pflaums" (Mijnheer Kohl! Steun aan de VS in Nicaragua betekent medeplichtigheid aan de dood van Albrecht Pflaum). De Westduitse ontwikkelingshelper Albrecht Pflaum kwam op 30 april tijdens een aanval van rechtse guerillastrijders in Nicaragua om het leven.

Westduitser dood en ook nog diverse schedelkwetsuren.
Na enkele dagen sijpelden eerste berichten in de Westduitse pers en voorlopig hoogtepunt leverde oo 18 aoril de Beierse CSU-voorzitter Franz-Josef Strauss met zijn commentaar: ,,Hier is sprake van moord."

Bondskanselier Helmut Kohl werd door de opwinding overrompeld, trok op 18 april in een telefoongesprek met DDR-leider Erich Honecker aan de bel en zegde een gesprek met de tweede man in de DDR, Günter Mittag, op korte termijn af.
De Oostduitse machthebbers die doorgaans met verongelijkte stoerheid op aantijgingen plegen te reageren, beloofden echter vervolgens een uitgebreid onderzoek. Aan slechte publiciteit heeft Oost-Berlijn in de aanloop tot de stationering van nieuwe raketten in het Westen geen behoefte.

In Oost-Berlijn werkt toevallig de 61-jarige anatoom-patholoog Otto Prokop aan de Humboldt-universiteit. Deze Oostenrijker geniet in Oost en West onder vaklieden eenzelfde faam en pronkt niet ten onrechte met ,,minstens 40.000 lijken die ik heb onderzocht". Prokop en zijn Westduitse vakbroeder Werner Janssen hebben het geval intussen samen bestudeerd en hebben het bewuste grenshokje bezocht. De feiten blijken de lezing van de DDR te bevestigen.
De opschudding in Bonn raakt twee tere plekken in de Westduitse politiek. Ten eerste de wrevel bij diverse christen-democraten – en met name bij de Beierse CSU – dat de Bondsrepubliek zich moet inlaten met dat verwerpelijke regime op Duitse bodem. Soms krijg je de indruk dat de CSU pas weer met de DDR wil praten zodra daar het communisme is afgeschaft, zo vertelde dezer dagen een prominent lid van de regering. Ten tweede de noodzaak voor de liberale FDP om in de buitenlandse politiek de continuïteit te garanderen. Deze gegarandeerde continuiteit is immers uitgangspunt geweest voor de FDP om een overstap naar de CDU/CSU te wagen.
Achter de hele opwinding over de dood van Burkert gaat dan ook een nog ongestreden strijd over de koers van het buitenlands beleid schuil – opgehangen aan een eerder toevallige en niet eens zo kiese aanleiding: de dood van Burkert.
De liberalen schreeuwen richting Beieren moord en brand. Minister Otto graaf Lambsdorff (FDP) vraagt zich openlijk af of de Beierse coalitiegenoot ,,partner dan wel lastpost" wil zijn. FDP-voorzitter Genscher eist met nadruk dat Erich Honecker dit jaar op bezoek komt in de Bondsrepubliek. De CSU-paladijnen van Strauss op hun beurt beschuldigen de FDP van „agressieve stoten onder de gordel" en eisen de ,,ommekeer in de Duitsland-politiek".
CSU-politici in Bonn, wat verder van Strauss verwijderd, hebben weliswaar enige moeite met de schrille klanken vanuit Munchen. Zij beschouwen de hele drukte eerder als Straussiaanse toorn na de nederlaag in de coalitiebesprekingen, waar voor Strauss geen adequate plaats in het kabinet-Kohl bleek.
Helmut Kohl zelf heeft intussen gemerkt dat hij zich door verontwaardiging over een menselijk noodlot wat al te zeer heeft laten meeslepen, en spreekt intussen over een „volledig overbodige discussie over de koers van de nieuwe Duitsland-politiek". Net als Genscher legt hij het accent op continuiteit, houdt de uitnodiging aan Erich Honecker staande en betreurt in het algemeen de chicanes van de DDR.
De positie van bondskanselier Kohl werd nog bemoeilijkt, nadat zich aan de Duits-Duitse grens nog een sterfgeval had voorgedaan van een Westduitse burger. Het betrof de 68-jarige Heinz Mokkenhauer, die op 25 april bij Wartha-Herleshausen door Oostduitse ambtenaren in een grenskantoortje vermaand werd, omdat zijn valuta-aangifte niet in overeenstemming leek te zijn met het werkelijk meegevoerde geld.
De man viel flauw en werd naar het ziekenhuis van Eisenach overgebracht. Daar overleed hij aan ,,hartstilstand ten gevolge van ernstige hartslagaderverkalking bij hartvergroting en oude infarcten", aldus het medisch rapport van de DDR-autoriteiten. Deze hadden ook onmiddelijk medewerking bij een Westduits onderzoek toegezegd.
Bovendien maakte het Oostduitse persbureau ADN op 28 april bekend, dat partijleider en president Erich Honecker besloten had zijn uitnodiging voor een bezoek aan de Bondsrepubliek af te zeggen wegens de ,,in de BRD ontbrande hetze tegen de DDR".
De uitnodiging dateert van december 1981, toen bondskanselier Schmidt een bezoek aan de DDR bracht. Het bezoek van Honecker was gepland voor de herfst van dit jaar.

Het nu volgende verslag van de regeringsverklaring van bondskanselier Kohl en de eerste reacties daarop zijn ontleend aan de Volkskrant van 5 mei.

Het meest opvallende van Helmut Kohls regeringsverklaring is dat er wel erg veel „Strauss" in staat. Een ongewoon groot deel van de verklaring was gewijd aan de Duits-Duitse verhoudingen. Hoewel Kohl met geen woord het afzeggen van het bezoek van Honecker noemde, legde hij de nadruk op het abnormale van de Duitse deling, het feit dat deze toestand ,,niet onveranderlijk is" en dat de verhouding tussen Bondsrepubliek en DDR in de toekomst op prestatie en tegenprestatie moet zijn gebaseerd. Dat waren precies de eisen die Franz-Josef Strauss vanuit Munchen had gesteld na het rumoer rond de sterfgevallen aan de DDR-grens. Oppositieleider Hans-Jochen Vogel (SPD) noemde de bondskanselier dan ook prompt het slachtoffer van de strijd tussen de Beierse CSU en de liberale FDP over de Duitse kwestie. Strauss had al in een vroeg stadium – na het bekend geworden dodelijke hartinfarct van een bondsburger aan de Duits-Duitse grens – zijn twijfel er over uitgesproken of de uitnodiging aan Honecker moest worden gehandhaafd.
FDP-leider Genscher had daarop verkondigd dat Honecker ,,juist in abnormale tijden moest komen omdat juist dan met elkaar gepraat diende te worden". Door het afzeggen van Honecker kreeg Strauss gelijk. En dat gelijk werd in de regeringsverklaring onderstreept.
Voor de rest hield Kohls regeringsverklaring niet erg veel nieuws in. De nieuwe ,,coalitie van het midden" draait in feite al sinds oktober van het vorig jaar en werd slechts bevestigd door de verkiezingen van 6 maart.

Kohl formuleerde zeven ,,grondgedachten" voor de politiek die hij de komende regeringsperiode van vier jaar denkt te voeren.
Het belangrijkste: minder staat, meer persoonlijke vrijheid. De bondskanselier betrok daarin de economie: wie presteert moet beloond worden.
Voorts wil hij een ,,maatschappij met een menselijk gezicht". De burger moet niet alleen van het standpunt uitgaan: wie helpt mij, maar ook: wie help ik?
Als derde punt: een moderne maatschappij. Dat wil zeggen: moderne technologieën krijgen onder CDU/CSU/FDP een grote kans. De volgens Kohl milieuvriendelijke kernenergie zal een belangrijke pijler van deze maatschappij worden, hoewel energie uit kolen een belangrijke plaats zal blijven innemen.
Het vierde punt was een bekend Kohl-stokpaardje: wie rechten heeft, heeft ook plichten.
Punt vijf: de Bondsrepubliek behoort onher-

roepelijk tot het Westerse bondgenootschap. Daarbij was het historisch wat vreemd dat Kohl de vriendschap met Amerika al „300 jaar oud" noemde; hij bleek daarbij aan de vele Duitse emigranten te hebben gedacht.
Als zesde punt haalde Kohl een oud christen-democratisch adagium van stal: het grote doel blijft een Europese politieke unie.
En als zevende punt alweer een pleziertje voor F.-J. Strauss: de Duitse natie bestaat voort. De huidige bondsregering wenst te streven naar een opheffing (vreedzaam: van de Europese deling, waarmee uiteraard in eerste instantie de Duitse deling werd bedoeld.
Als economisch doel ziet Kohl voor zijn regeringsperiode de vermindering van de werkloosheid en het gezondmaken van de financiën. Daarbij moeten ae pensioenen veilig blijven. Maar hoe Kohl dit wil oplossen werd niet duidelijk.
Het lijkt nu al vrijwel zeker dat de aanpassing – lees: verhoging – van de pensioenen zal moeten worden uitgesteld. Minister van sociale zaken Norbert Blum heeft herhaaldelijk geroepen dat dit slechts over zijn :politieke! lijk zal geschieden, maar die teksten hebben in de verkiezingscampagne goed gewerkt en zijn dus nu niet meernodig.
Het is niet onwaarschijnlijk dat Blum binnenkort voor het gezond maken van de economie zal worden geofferd. Overigens gaan voor het bedrijfsleven de belastingen omlaag.
Op buitenlands-politiek gebied vertolkte Kohl het bekende standpunt: bij geen resultaat in Geneve moeten de nieuwe Amerikaanse middellange-afstandsraketten in West-Europa worden opgesteld. Eenzijdige ontwapening verfoeit de bondskanselier want „met wie weerloos is, onderhandelt niemand".
Volgens Helmut Kohl moet de Sowjet-Unie nu in Geneve de beslissende stap doen. Het jongste aanbod van de Russische partijleider Andropow om kernkoppen te tellen in plaats van raketten – wat een groot verschil uitmaakt omdat bepaalde rakettypen tot drie koppen kunnen bevatten – noemde Kohl een bewijs voor zijn stelling dat Moskou nog niet het laatste woord in de onderhandelingen heeft gesproken. Hij vermeed evenwel uitdrukkelijk elke waardering voor Andropows aanbod.
Voor SPD-oppositieleider Hans-Jochen Vogel was het een schot voor open doel dat Kohl met geen woord het jongste herderlijke schrijven over de raketten van de Amerikaanse roomskatholieke bisschoppen noemde. En dat, terwijl dit volgens Vogel een „diepe cesuur in de zedelijke beoordeling van de atomaire bewapening" betekent. Het was voor een socialist bijna te mooi om waar te zijn: een christen-democraat met bisschoppelijke vredesteksten om de oren slaan.
De voorzitter van de groep CSU-leden in de Bondsdag, Theo Waigel. mocht na Vogel de regeringspolitiek vanuit het zicht van de regeringsfractie in de Bondsdag uitleggen. Ook hij hield zich uitgebreid bezig met de verhoudingen ten opzichte van de DDR en voerde daarbij keurig de opdrachten van Strauss uit. De Beierse minister-president had zijn Bonner ministers en fractietop nog op 2 mei naar München ontboden en duidelijk geinstrueerd.
De rede van FDP-chef Hans-Dietrich Genscher stak een beetje schril af bij de teksten van Kohl en Waigel. Hier stond iemand die wist dat hij een paar politieke zetten had verloren en toch bleef hij aandringen op „normale" verhoudingen met de DDR, dat wil zeggen, verhoudingen zoals hij ze onder Helmut Schmidt gewend was geweest.
De Groene-woordvoerster Marie-Luise Beck-Oberdorf toonde geen enkel vertrouwen in Kohl als kanselier. Die noemt zich „conservatief" wat „behoudend" betekent. Maar hoe durft iemand zich behoudend te noemen die bereid is raketten op te stellen die hele volkeren kunnen uitroeien?
(NRC/H'blad, De Volkskrant, NZZ, FAZ, Le Monde, Das Parlement)

LATIJNS-AMERIKA

NICARAGUA

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SEDERT MAART 1981

Hierna volgt een verslag van de belangrijkste ontwikkelingen in Nicaragua sedert maart 1981. Het vormt een aansluiting op de gebeurtenissen vermeld op pag. 187 e.v. - 1981.

Vonnis inzake moord op krantenuitgever Chamorro

Op 18 juni 1981 veroordeelde een Nicaraguaans hof bij verstek Pedro Ramos, een uit Cuba afkomstige Amerikaan die in Miami woonde, en acht Nicaraguanen (van wie drie bij verstek) tot gevangenisstraffen van 18 tot 30 jaar voor de moord op Pedro Joaquin Chamorro Cardenal, de vroegere uitgever van La Prensa die op 10 jan. 1978 was vermoord (pag. 10712-'78).

Kabinetswijziging

Bij een kabinetswijziging, die op 15 juni 1981 werd aangekondigd, kregen verscheidene ministers een andere portefeuille. Emilio Baltodano Cantarero werd minister van industrie, Carlos Zarruck van transport en Alvaro Guzman van mijnbouw.
Tot secretaris van de junta werd Federico Cerda benoemd. Alfredo Cesar Aguirre werd president van de Centrale Bank en zat als president van het genationaliseerde bankwezen ook als minister in het kabinet.
Verder werden er twee onderministers – Marcos Somarriba en Julio Rosas Lopez – benoemd die verantwoordelijk waren voor alle zaken die met de Atlantische kust te maken hadden. Direkt verantwoordelijk voor dit gebied was Luis Carrion Cruz van het nationale directoraat van het FSLN (het Sandinistische Bevrijdingsfront).

Twee onderministers, Pastora en Valdivia, stappen uit de regering om zich aan te sluiten bij de guerrillabeweging

Op 7 juli 1981 namen Eden Pastora Gomez en José Valdivia, die resp. onderminister van defensie en van binnenlandse zaken waren, ontslag uit de regering en verlieten zij Nicaragua om zich aan te sluiten bij de guerrillabeweging in een ander land.
Pastora was (onder de naam „Comandante Cero") één van de grote leiders van de Sandinistische guerrillastrijders die de regering van dictator Somoza in 1979 hadden verdreven.
Bij zijn vertrek had Pastora een brief voor minister van defensie Humberto Ortega Saavedra achtergelaten waarin hij de redenen voor zijn aftreden toelichtte.
In de brief stond o.m.: „Ik wil opnieuw de geur van het kruit ruiken. Het was voor mij een erg moeilijke beslissing, maar ik kan niet toestaan hoe campesinos (boeren – red. KHA) in ambassades worden vermoord." Hij schreef verder dat hij zich bij „een guerrillabeweging in een ander land wilde voegen om te strijden tegen het onrecht en de onderdrukking in de wereld".
Hoewel de junta in eerste instantie verklaarde dat beide onderministers niet in overeenstemming hadden gehandeld met het door de regering gevolgde buitenlandse beleid, moest zij later toch het ontslag accepteren.

Priesters blijven in regering ondanks verzet bisschoppen

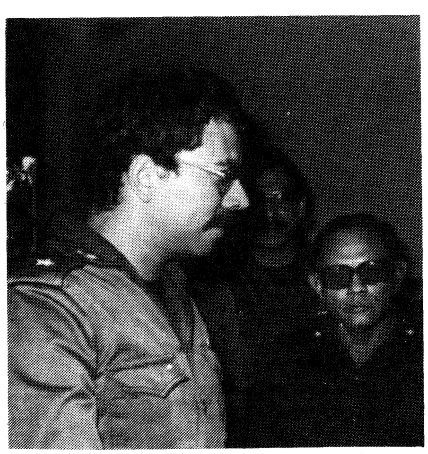
Nadat vier priesters die hoge functies hadden onder de Sandinistische regering via een op 1 juni uitgegeven communiqué van de Nicaraguaanse bisschoppenconferentie de aanzegging hadden gekregen „die verantwoordelijkheden zo snel mogelijk op te geven", kregen zij, nadat zij dit hadden geweigerd, op 17 juli van de bisschoppen toestemming om aan te blijven zolang zij hun kerkelijke functies niet zouden vervullen.
In het communiqué van 1 juni stond dat priesters „die overheidsposten bezetten en partijfuncties uitoefenden die verantwoordelijkheden zo snel mogelijk moesten opgeven". Zo niet, dan zouden zij „in toestand van openlijke rebellie" worden beschouwd.
Door die „formele ongehoorzaamheid aan het legitieme kerkelijke gezag" zouden zij zich blootstellen „aan de sancties zoals die door de kerkelijke wetten waren vastgelegd".

Het communiqué had vooral betrekking op de volgende vier priesters: de dichter Ernesto Cardinal Martinez, de minister van cultuur; zijn broer Fernando Cardinal, een jezuïet, die in 1980 de „alfabetiseringskruistocht" leidde en op dat moment coördinator van de Sandinistische jeugdorganisatie 19 juli was; pater Miguel d'Escoto Brockmann, lid van de congregatie van Maryknoll, die zich in 1978 had aangesloten bij de „Groep van Twaalf' van pro-Sandinistische intellectuelen en op dat ogenblik minister van buitenlandse zaken was; en Edgar Parrales, de minister van sociale zaken.
In een gemeenschappelijke verklaring hadden de priesters vervolgens geweigerd af te treden en hun trouw betuigd aan de katholieke kerk, aan de Sandi-

nistische revolutie en de armen van het land die zij wilden dienen.
In een gesprek met de bisschoppen dat daarop volgde was het ultimatum ingetrokken.

Regering kondigt naasting van bedrijven en van braakliggende grond aan

Op 19 juli 1981 – de tweede verjaardag van de Sandinistische revolutie – kondigáe de regering de naasting aan van verlaten en niet gebruikte grond, beloofde zij een striktere controle op privé-kapitaal en zei zij dat er 14 bedrijven genationaliseerd zouden worden.
Anderzijds maakte zij bekend dat er maatregelen zouden worden genomen tegen de illegale naasting van bezittingen waartoe Sandinistische vakbonden in de weken daarvoor het initiatief hadden genomen.
De besluiten werden bekendgemaakt door juntaleider Daniel Ortega Saavedra tijdens een feestelijke bijeenkomst in Managua waar ongeveer een half miljoen Nicaraguanen aan deelnam.
De 14 bedrijven werden genationaliseerd omdat de eigenaars zich schuldig hadden gemaakt aan ,,economische sabotage", aldus Ortega. Hij stelde eveneens de nationalisatie van de suikerindustrie en de export van goederen als instant-koffie en rum in het vooruitzicht.
Braakliggend land zou door de staat worden overgenomen en herverdeeld.
Verder zouden eigendommen van Nicaraguanen die deelnamen aan de ,,contrarevolutie" of al langer dan een half jaar uit het land waren vertrokken eveneens genaast worden.
Ortega beloofde dat de bestaande wet die beperkingen stelde op het overmaken van privé-kapitaal naar het buitenland strikter zou worden toegepast.
Ortega beschuldigde in zijn toespraak de Amerikaanse regering van „economische agressie". Hij zei dat er voor meer dan $80 mln aan Amerikaanse leningen aan Nicaragua was bevroren (Washington had de economische hulp aan Nicaragua in maart 1981 stopgezet na beschuldigingen dat de Sandinisten het verzet in El Salvador van wapens zouden voorzien – zie pag. 34413-'81).


Daniel Ortega Saavedra, de coördinator van de junta.

Afkondiging „economische en maatschappelijke noodtoestand"

Op 9 sept. 1981 kondigde Ortega in een toespraak voor radio en TV de ,,economische en maatschappelijke noodtoestand" af. De maatregel zou een jaar van kracht blijven.
Alle stakingen werden verboden, de invoerheffingen verhoogd en de overheidsuitgaven drastisch verlaagd.
Er werden straffen van één tot drie jaar in het vooruitzicht gesteld voor ,,economische sabotage", zoals het verlammen van het vervoer, publikatie van valse economische berichten, prijsverhogingen zonder toestemming van de regering, stakingen of aanzetten daartoe, inbezitneming van grond of andere produktiemiddelen en ,,aanmoediging van buitenlandse regeringen om schade te berokkenen aan de nationale economie".
,,De toestand van het land is niet normaal", aldus Ortega die een beroep deed op alle Nicaraguanen te helpen ,,de crisis die wij doormaken te doorstaan".
Ortega zei dat de regering alvorens de ,,nationale economische en maatschappelijke noodtoestand" af te kondigen overleg had gepleegd met ,,leiders van alle sectoren van het land".
Het overheidsbudget voor 1981, groot $ 87,2 mln zou met 5% worden verlaagd. Subsidies, onder andere op levensmiddelen en het openbaar vervoer, zouden met 10% worden verminderd. Bij de overheid werd een personeelsstop ingesteld en de invoerheffingen op luxegoederen zouden met 30 tot 100% worden verhoogd. De regering hoopte dat deze maatregelen in het komende jaar een bezuiniging van $ 43,8 mln zouden opleveren, aldus Ortega.
Alle administratieve appelzaken tegen de regering werden opgeschort, de belastinginning zou worden verscherpt en er zou strenger toezicht worden gehouden op het geldverkeer met het buitenland, om oplichting van de regering en belastingfraude te bestrijden.
Ortega zei dat de regering overwoog wettelijke maatregelen te treffen tegen de zwarte handel in deviezen.
Volgens Ortega was in het land ,,een abnormale situatie" ontstaan door toenemende belastingfraude, de groeiende zwarte-valuta markt, een uit haar krachten gegroeide bureaucratie, steeds vaker voorkomende stakingen en ,,andere ongedisciplineerdheid", land- en fabrieksbezettingen ,,en andere elementen van economische destabilisering"

Vier leidende *figuren* van de COSEP en een aantal communisten gearresteerd op grond van *overtreding van de wet op* de economische noodtoestand

Op 21 okt. 1981 werden vier leidende figuren van de Consejo Superior de la Empresa Privada (COSEP), de opperste raad van particuliere ondernemers, samen met de secretaris-generaal van de (pro-Peking) communistische partij (PCN), Eli Altamirano, en 23 andere leden van de PCN en haar radicale vleugel CAUS (Central de Accion y Unidad Sindical) gearresteerd.
De vier COSEP-leden waren de president van de organisatie Enrique Dreyfus Morales, verder Benjamin Lanza, Gilberto Cuadra Solortano en Enrique Bolanos Geyer.
Alle arrestanten werden beschuldigd van het overtreden van de wet op de economische noodtoestand van 9 september.
Op 6 oktober hadden de PCN-leden een document gepubliceerd over de ,,ernstige economische crisis en het afglijden van de Sandinistische revolutie" die zij niet radicaal genoeg meer vonden. Ortega zei op 21 oktober dat zij al enige tijd ,,georganiseerde een systematische sabotage" hadden gepleegd tegen de nationale economie en tot stakingen, werkonderbrekingen en in bezit nemen van grond hadden aangezet ,,in een openlijke uitdaging aan de revolutionaire regering".
De COSEP-leiders hadden op 19 oktober een open brief aan de junta gestuurd waarin zij zeiden dat de revolutie een ,,marxistisch-leninistischavontuur" was geworden. Tevens beschuldigden zij de Sandinistische leiders ervan ,,een nieuwe genocide" voor te bereiden.
Dit laatste was een reactie van de COSEP op de nationale mobilisatie n.a.v. de Amerikaans-Hondurese manoeuvres van 7-9 oktober. Die manoeuvres zagen de Sandinisten als een repetitie voor een invasie in Nicaragua. Voor de COSEP was die mobilisatie een ,,voorbereiding voor een nieuwe volkerenmoord" op de tegenstanders van de regering.
De regering op haar beurt beschuldigde de COSEP-leden ervan valse informatie te hebben verspreid ,,met de bedoeling veranderingen te bewerkstelligen op het gebied van de prijzen, sa-

larissen, voorzieningen en de koers van de munteenheid".
Op 29 oktober werden drie van de vier COSEP-leiders (allen behalve Bolanos) en drie PCN-leden elk tot zeven maanden gevangenisstraf veroordeeld. Altamirano werd, volgens de NZZ (1-11), veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf. Op 14 febr. 1982 werden de drie COSEP-leiders op borgtocht (ieder $ 10.000) vrijgelaten.

Vorming FDN

Op 27 nov. 1981 kondigde een clandestiene radiozender de vorming aan ,,ergens in ons vaderland" van de Nicaraguaanse Democratische Kracht (FDN), een politiek-militaire organisatie die ,,ons volk zal bevrijden van het Marxistische totalitarisme". Het FDN bestond uit het ,,Vijftien September-Legioen", de organisatie Misurasata, die drie Indiaanse stammen in de kustprovincie Zelaya vertegenwoordigde, en de Nicaraguaanse Democratische Unie (UDN).
Edmundo Chamorro Rapaccioli, de leider van de UDN en haar gewapende vleugel FARN (de Nicaraguaanse Revolutionaire Gewapende Krachten), was bij verstek op 25 augustus samen met 29 anderen (van wie ongeveer de helft aanwezig was) veroordeeld tot gevangenisstraffen die opliepen tot 20 jaar en tot onteigening van hun bezit vanwege subversieve activiteiten.

Zes organisaties eisen vrije algemene verkiezingen in 1985

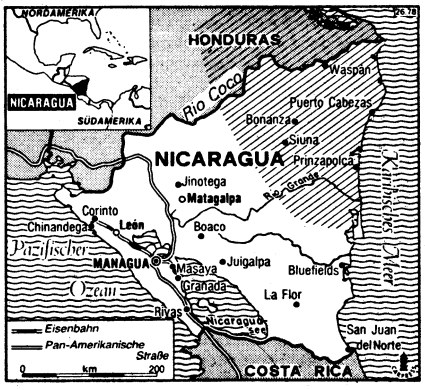
Op 21 dec. 1981 eisten zes politieke- en vakbondsorganisaties een ,,democratische regeling" voor de politieke partijen, de instelling van een grondwetgevende vergadering in 1984 en vrije algemene verkiezingen in 1985.
In hun ,,aanbevelingen" aan de Sandinistische regering in Managua spraken de sociaal-christelijke volkspartij, de Onafhankelijke Liberale Partij, de Sociaal-Christelijke en de Sociaal-Democratische Partij, alsmede de Arbeiderscentrale en de Confederatie van de Vakbondsunie zich voor een wetgeving uit die algemene verkiezingen garandeerde en slechts ,,die politieke groeperingen uitsluit die het Somozisme weer aan de macht willen brengen".

Evacuatie 8.500 Miskito-Indianen

Op 14 febr. 1982 werd in Managua een regeringscommuniqué gepubliceerd waarin stond dat de verhuizing van zo'n 8.500 Miskito-Indianen van het grensgebied van Honduras naar het binnenland ,,met goed gevolg was afgesloten".
Het communiqué voerde als rede van de verhuizing aan dat de Indianen beschermd moesten worden tegen ,,de gewapende agressie van contra-revolutionaire bendes".
Een beschuldiging op 11 februari van de Misurasata organisatie dat de regering 10.000 Indianen in concentratiekampen had geplaatst en tussen 5 en 18 januari 31 dorpen langs de kust had vernietigd weersprak het communiqué. Buitenlandse journalisten, kerkelijke en vakbondsleiders werden uitgenodigd zelf in de provincie Zelaya langs de grens met Honduras te komen kijken.
Volgens het communiqué zou de verhuizing ,,het mogelijk maken belangrijke projecten voor deze gemeenschappen uit te voeren om een ontwikkeiingsniveau ie bereiken dat zij in hei verleden nooit hebben gekend".
In het weekeinde van 20-21 februari veroordeelden de bisschoppen van Nicaragua de evacuatie van de Miskito's. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig noemde de verhuizing ,,een van de gruwelijkste daden van volkerenmoord".
The Guardian berichtte op 15 juli over de Miskito's o.m. het volgende:

Vele Miskito's zijn geen zuivere Indianen. De meeste hunner zijn afstammelingen van Engelse boekaniers, Caraïbische slaven en Moravisch-protestantse zendelingen. Vandaar hun kleurrijke namen, zoals Siegfried, Guadeloupe, Brooklyn. Maar de Miskito-cultuur bloeide met haar eigen taal. totdat zij bruut ontworteld werd door de revolutie in Nicaragua. Somoza had de Miskito's genegeerd. Kort na de revolutie hebben er goede relaties tussen de Sandinisten en Miskito's bestaan: beiden gingen akkoord met de vorming van een gemengde raad. Misurasata.
Toen werden de betrekkingen slechter. Enthousiast maar ongeduldig begonnen de Sandinisten hun succesrijke alfabetiseringscampagne ook tot het terrein der Miskito's uit te breiden. met behulp van Cubaanse onderwijzers: daarbij maakten zij de fout het onderwijs in het Swaans te laten eeven. Daarow gingen de Miskito's autonomie Granen. alsmede formeel erkende eigendomsrechten voor hun grond. Dat werd geweigerd (niet verwonderlijk, als men weet dat Misquitia bijna de helft van Nicaragua beslaat en daar veel mineralen in de bodem zitten).
Daarop werd de situatie snel slechter: verscheidenen Miskito-leiders, onder wie Steadman Fagoth. een student en een Hernhutter-dominee, werden in febr. 1981 opgepakt, na protesten losgelaten, waarna zij naar Honduras vluchtten. Daar kondigde Fagoth de vorming van een guerrillaleger aan. Kort daarop drongen Sandiniste~een Moravische kerk in het dorpje Prinzapolka binnen, waarbij acht doden vielen. Fagoth – die toegaf destijds voor Somoza's inlichtingendienst te hebben gewerkt – begon met gewapende groepen Nicaragua binnen te vallen. Op 23 dec. 1981 (,,Rode Kerstmis") werd een groep Miskito's in het grensplaatsje Leimus opgerold en gedood. Vluchtelingen trokken in groten getale naar Honduras. om zich te voegen bij de daar reeds levende Miskito's (100.000), 8.000 anderen werden uit het grensgebied weggevoerd en in vijf kampen in Nicaragua bijeengebracht, terwijl hun dorpen werden verbrand.

Dat zijn de algemene lijnen, over details weet men niet zo veel. Eind febr. 1982 beschuldigde minister Haig de Nicaraguanen van genocide. maar dat was, wellicht welbewust, sterk overdreven. Want ter ijl het Miskito-kamp in Mocoron (Noordoost Honduras) sterk groeide, leverden de Sandinisten flinke bijdragen aan de vijf bovenbedoelde kampen in Nicaragua. De Interamerikaanse Comniissie voor de Mensenrechten vond daar onlangs geen blijken van mishandeling, al had zij bezwaar tegen de ligging der kampen, ver van rivieren,
Intussen ondervonden officials van het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen der VN in Mocoron, dat daar een geweldige Amerikaanse hulpverlening op gang was gekomen, ter ondersteuning van Haigs kritiek op Nicaragua. De vrouw van de Amerikaanse ambassadeur in Tegucigalpa werkte aan die hulpverlening mee, en in het kamp zijn ruim 30 buitenlandse hulpverleners werkzaam, met in hun kielzog een legertje zendelingen: hardwerkende en vastbesloten mensen, maar tevens fel vijandig gezind tegen het beweerde goddeloze anti-Amerikaanse regime in Nicaragua.



Het woongebied van de Miskito-Indianen aan beide zijden van de Rio Coco (het gearceerde gedeelte). In Nicaragua wonen naar schatting 150.000 Miskito's, in Honduras zo'n 100.000. (*NZZ*)

Noodtoestand afgekondigd

Op 15 maart 1982 kondigde de regering in het land de noodtoestand af en hief met onmiddellijke ingang alle grondrechten op. De maatregel gold voor der[ui uagen.

Daniel Ortega, de coördinator van de junta, maakte de maatregel bekend in een nationale radio- en televisieuitzending. Ortega ging niet in op wat de opschorting van grondrechten precies inhield.

Directe aanleiding voor de maatregel was volgens Ortega het opblazen op 14 maart van twee belangrijke bruggen in het noorden en noordwesten van het land. „Wij voeren deze noodwetgeving in om de revolutie te beschermen en te redden", zei Ortega, die verder opmerkte dat in Honduras een ,,internationale groep huurlingen" werd opgeleid om in Nicaragua militaire aanvallen en sabotagedaden uit te voeren.
In een communiqué na het besluit zei de Sandinistische regering dat de sabotage van de bruggen deel uitmaakte

van een plan van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA voor de economische en politieke destabilisering van Nicaragua. Deze plannen hadden volgens de regering tot doel ,,ons produktieve systeem en economische infrastructuur te vernietigen ais voorbereiding op een toename van het aantal militaire aanvallen".
De regering van Nicaragua verwees in het communiqué naar berichten in de Amerikaanse pers in de week daarvoor over een door de CIA gesteunde commando-eenheid van 500 man die in Nicaragua actief zou moeten worden. Hierbij zou de CIA contact hebben met Nicaraguaanse ballingen in Miami en Honduras.

Tegelijkertijd met de afkondiging van de noodtoestand werd bekend gemaakt dat het radiostation van de katholieke kerk, radio Catolica, op last van de regering gesloten was wegens overtreding van de mediawetgeving. Catolica was volgens de junta buiten haar boekje gegaan door de dynamietaanval op de twee bruggen te melden voor de officiële aankondiging door de regering.

Controle op radio en kranten

Op 16 maart besloten de autoriteiten alle nieuwsuitzendingen op de radio op te schorten en de geschreven pers aan censuur vooraf te onderwerpen.
Het ministerie dat zich bezighield met de media maakte bekend dat alle zenders in het land in samenwerking met de staatsradio ,,de stem van Nicaragua" op vaste tijden een informatiebulletin moesten uitzenden.
Alle media die geschreven of gesproken informatie doorgaven moesten hun dagelijkse berichten aan de autoriteiten voorleggen vóór bekendmaking ervan.
Het dagblad Nuevo *Diario* dat op 16 maart in zijn berichtgeving had gemeld dat de regering ,,de staat van beleg" had afgekondigd kreeg op 17 maart een verschijningsverbod van een dag opgelegd omdat de regering van mening was dat het bericht onjuist was. Er heerste een ,,nationale noodtoestand".
Teneinde de ,,onverwachte uitgaven die door de afkondiging van de noodtoestand zijn ontstaan" te kunnen financieren besloot de regering op 31 maart tijdelijk een extra belasting van 2% te heffen op het kapitaal van Nicaraguaanse burgers en firma's in binnen- en buitenland en van buitenlandse burgers en firma's die zich in Nicaragua gevestigd hadden. Verder moest er meer inkomsten- en grondbelasting worden betaald.

Eden Pastora kondigt na breuk met Sandinisten regering in ballingschap aan. *Opheffing* FRS

Nadat op 26 maart 1982 in de krant Nuevo *Diario* nog een kop over de breedte van de voorpagina was verschenen waarin Pastora zei ,,voor altijd Sandinist" te zijn, riep Pastora tijdens een op 16 april in Costa Rica (San José) gegeven persconferentie het ,,bewapende volk" (de door hem zelf in het leven geroepen volksmilities) op de ,,verraders en moordenaars" in de Sandinistische leiding ,,uit hun villa's en Mercedessen" te verdrijven.
Pastora zei zichzelf te beschouwen als ,,een waarachtig Sandinist", die zichzelf verraden voelde door zijn strijdmakkers van weleer. Zij hadden Nicaragua meegesleept in het Oost-West conflict, aldus Pastora.
Hij beschuldigde de negen Sandinistische leiders van ,,politieke en morele afwijkingen waarmee zij niet alleen het revolutionair proces in gevaar brengen maar ook de veiligheid van de staat zelf'.

Pastora riep het volk van Nicaragua verder op om te vechten totdat er geen ,,buitenlandse soldaat meer in ons vaderland zal zijn". Volgens Marlise Simons in het *NRC/H'blad* van 16 april doelde Pastora hiermee op de Cubaanse militaire adviseurs die sinds enige tijd in Nicaragua aanwezig waren.
Tegenover het corrupte Sandinisme dat aan de macht was, stelde Pastora het ,,zuivere Sandinisme" in de vorm van het Frente Revolucionario Sandino (het Revolutionair Sandinistisch Front).
Tijdens een 1 mei-toespraak in Managua zei minister van binnenlandse zaken Tomas Borge Martinez dat Pastora en oppositieleider Alfonso Robelo Callejas, die op 22 april 1980 uit de junta was gestapt (pag. 188/1), probeerden een regering in ballingschap te vormen, waaraan ook de leider van de opstandige Miskito-Indianen, Steadman Fagoth Muller en andere leden van de burgerlijke oppositie zouden deelnemen.
Volgens Borge zou ook de aartsbisschop van Managua, Miguel Obando y Bravo van de partij zijn. Dit werd echter door laatstgenoemde ontkend.

Op 25 mei deelde de coördinator van de junta, Daniel Ortega, mee dat de regering het bezit van Robelo zou confisqueren, omdat Robelo, die „in vrijwillige ballingschap" verbleef in Costa Rica. zich ,,agressief had opgesteld tegenover de Sandinistische revolutie".

Op 22 mei beval de regering van Costa Rica Eden Pastora onmiddellijk het land te verlaten. Het besluit volgde op de desertie van elf Nicaraguaanse soldaten, die door Pastora persoonlijk werden verwelkomd bij de Costaricaans-Nicaraguaanse grens.
Beelden hiervan waren op 20 mei door de Costaricaanse televisie vertoond.
Op 21 mei was vervolgens de 5.000 man tellende burgermilitie van Costa Rica in staat van paraatheid gebracht na berichten dat kleine groepjes Nicaraguaanse soldaten twee Costaricaanse dorpjes hadden aangevallen.
Volgens een Hondurese onderzoekscommissie zou Pastora van plan zijn om met 5.000 Miskito's en uitgeweken Somozisten Nicaragua binnen te vallen en het grensgebied Zelaya tot ,,bevrijd gebied" te verklaren.
Op 5 juni meldde Le Monde dat Eden Pastora op 3 juni in Lissabon de vorming van een ,,revolutionaireregering van volkseenheid" (GRUP) in ballingschap had aangekondigd die tot doel had de zittende regering in Nicaragua omver te werpen, de ,,politieke pluriformiteit" te herstellen en verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering te organiseren. Pastora zelf zou tijdens een overgangsperiode van zes maanden staatshoofd, regeringsleider en opperbevelhebber van de strijdkrachten zijn.
Op 27 juli berichtte het *NRC/H'blad* dat Pastora in een brief aan kranten in de hoofdstad van Costa Rica, San José, had geschreven dat hij zijn Frente Revolucionario Sandino, had opgeheven omdat hij niet op één lijn gesteld wilde worden met de rechtse rebellen die vanuit Honduras aanvallen uitvoerden op Nicaragua.
Pastora schreef dat hij een voorstel een coalitie te vormen van tegenstanders van het bewind in Managua had verworpen. ,,Dan zou je revolutionaire en progressieve krachten in één zak bij elkaar gooien met mummies en misdadige gorilla's", aldus Pastora.

President Centrale Bank ontslagen

Volgens Le Monde (17-5) meldde de Washington Post op 15 mei dat de president van de Centrale Bank, Alfredo Cesar Aguirre, het land had verlaten en uit zijn functie was ontheven.
Het ontslag van Cesar zou zeer discreet op 10 mei in Managua bekend zijn gemaakt, toen Cesar zich in de Verenigde Staten bevond.
Volgens de Washington Post was het ontslag te wijten aan ernstige meningsverschillen tussen Cesar en de Sandinistische leider inzake de ,,politisering" van de economie en het vragen om Russische hulp.

Noodtoestand met een half jaar verlengd

Op 26 juli 1982 deelde het juntalid Ser-



Juntalid Sergio Ramirez Mercado

gio Ramirez Mercado mee, dat de op 15 maart afgekondigde noodtoestand, die sindsdien steeds met een maand was uitgebreid, met een half jaar werd verlengd. Volgens Ramirez was dit nodig wegens het toenemende aantal sabotage-acties en invallen die vanuit Honduras werden uitgevoerd door voormalige leden van de nationale garde van oud-dictator Somoza. Volgens Ramirez waren er die maand meer dan 60 Nicaraguanen door politiek geweld om het leven gekomen.

Toenemende spanningen tussen Sandinisten en *R.K.-Kerk.* Politieke opschudding rond naakte priester. Ongeregeldheden in Masaya

Op 9 aug. 1981 verscheen het oppositieblad La Prensa niet omdat volgens de directeur van het blad, Pedro Joaquin Chamorro, regeringscensors een boodschap van de paus en ongeveer 80% van het nieuws hadden geschrapt.
Volgens het Nicaraguaanse persbureau ANN weigerde La Prensa echter te verschijnen omdat de regering alle kranten de opdracht had gegeven deze boodschap volledig te plaatsen evenals een reactie daarop van de afdeling communicatiemedia van het ministerie van binnenlandse zaken.
De regering zou deze eis hebben gesteld omdat er eerder op verschillende manieren bekendheid was gegeven aan delen uit de brief die daarbij echter uit hun verband waren gerukt en de indruk gaven dat de basiskerk door haar betrokkenheid bij de revolutie haar christelijke identiteit verloochende.
In zijn brief, die in de week daarvoor was gestuurd aan de bisschoppen van Nicaragua, schreef paus Johannes Paulus dat ,,inmenging van de kerk in de politiek zou kunnen leiden tot ideologische infiltraties langs de lijnen van politieke radicalisering en van klassenstrijd. Het is noodzakelijk er aan te herinneren dat hoe meer gebrek er aan overeenstemming en eenheid bestaat, des te meer de kerk doel van eenheid en samenhang moet zijn", aldus de brief.
Chamorro zei dat La Prensa de boodschap van de paus ook op de twee voorgaande dagen had willen publiceren, maar dat deze steeds werd gecensureerd.
La Prensa had op 9 augustus ook een artikel willen publiceren over de brief, waarin de krant schreef dat de brief op 8 augustus was voorgelezen in veel kerken en dat er daarna werd geklapt. La Prensa was in 1981 en 1982 al meerdere malen niet verschenen.

Op 11 augustus werden beelden gemaakt van een naakte priester die in gevecht gewikkeld was met een andere man onder de ogen van een vrouw, hetgeen grote politieke beroering deed ontstaan toen de beelden in de media werden vertoond.
Volgens de regeringsversie was de wriester. Bismarck Carballo. woordvoerder van de aartsbisschop van Managua Obando y Bravo, de liefde aan het bedrijven en werd hij daarbij betrapt door de echtgenoot, die de priester daarop ontkleed zijn huis uitzette.
In de buurt van het huis werd op dat moment juist een demonstratie gehouden voor de verbetering van de ambassades in de buurt om te voorkomen dat .voormalige leden van Somoza's Nationale Garde daar nog langer hun toevlucht konden zoeken. Daardoor kon een filmploeg van de televisie die bij de betoging aanwezig was, de toen nog blote priester filmen.
Carballo zei dat hij een bezoek bracht aan een vrouwelijke parochiaan, toen er een onbekende man binnenkwam die hem onder bedreiging met een revolver dwong zich uit te kleden. Vier politiemannen zouden hem vervolgens hebben gedwongen de straat over te gaan waar men hem opwachtte met camera's.
Aartsbisschop Obando y Bravo beschuldigde de regering ervan de gebeurtenis in scène te hebben gezet om ,,de kerk te belasteren".
Volgens Alerta (sept. 1982) had ,,de vrouwelijke kennis" van de betrokken priester onder ede verklaard dat zij al acht maanden een verhouding met de geestelijke had en dat zij zich na de lunch op de slaapkamer hadden teruggetrokken toen onverwacht de echtgenoot thuiskwam.
De regering, zo schreef dit blad, verbood in eerste instantie elke publikatie in de media rond dit gebeuren omdat het de moraal van het volk zou ondermijnen. La Prensa manipuleerde deze uitspraak echter tot een verschijningsverbod en bracht op 12 aug. geen editie uit, aldus *Alerta.*
Volgens de Volkskrant (16-8) werd de editie met de lezing van Carballo in beslag genomen en mocht de krant een dag niet verschijnen. Het *NRC/H'blad* (14-8) en Le *Monde* (15-8) meldde dat La Prensa had geweigerd te verschijnen, liever dan de officiële versie van deze gebeurtenissen te publiceren.

Op 16 augustus werd door jongeren. vooral van de rechtse oppositiepartij MDN (Movimiento Democratico Nicaraguense), geprobeerd in Managua en Masaya, een plaatsje 30 km ten zuidoosten van Managua, een aantal kleine opleidingsinstituten te bezetten. In Managua liep dat al snel uit op een mislukking, maar in Masaya werd met succes de toegang tot een katholieke school versperd waarop gevechten ontstonden tussen een aantal scholieren en de bezetters.
Een van de scholieren bracht de Sandinistische jeugdorganisatie op de hoogte van het gebeuren en deze kwam te hulp om de blokkade te breken. Versterkt met een aantal andere jongeren die volkslokalen in de buurt hadden bezet en geplunderd, deelden de verjaagde MDN-ers – die overigens niet uit Masaya afkomstig waren – vervolgens pamfletten uit in de stad waarin het a-religieuze karakter van de revolutie werd benadrukt. Ook verspreidden zij het gerucht dat de Sandinisten van plan waren een standbeeld van Maria uit de stad te verwijderen. Het gerucht werkte en onder aanvoering van de MDN-ers vertrok een demonstratie van zo'n 500 deelnemers naar de politiepost van Masaya. Daar troffen ze geen agenten – die hadden hun lokaal verlaten om een confrontatie te vermijden – maar wel een tegendemonstratie, georganiseerd door de wijkcomité's van de Sandinistische jeugdorganisatie. De MDN-ers, die inmiddels al een deel van hun aanhang hadden verloren, trokken zich vervolgens terug in de school, waar de lesdag inmiddels was beëindigd en vuurden van daaruit op de betogers. Na een korte periode van spanning en verwarring wisten politie, leger en militie de meeste gewapende demonstranten te arresteren. Van deze 81 gearresteerde jongeren werden een paar dagen later 50 personen weer op vrije voeten gesteld.

Bij de ongeregeldheden vielen drie doden en werden zeker zes mensen gewond, aldus het ministerie van binnenlandse zaken.
Op 17 augustus droeg de Nicaraguaanse regering vijf buitenlandse priesters die beschouwd werden als aanstichters van de schietpartij over aan hun ambassades.
De priesters zouden van het ,,schandaal van de naakte priester'' gebruik hebben willen maken om de kloof tussen de kerkelijke hiërarchie en de Sandinisten te vergroten.
De minister van binnenlandse zaken Borge zei op 18 augustus dat de Amerikaanse inlichtingendienst CIA rechtse groeperingen in Nicaragua had ondersteund om tegenstellingen tussen regering en kerk in het land uit te lokken in een poging de regering in Managua ten val te brengen. Hij ontkende dat de regering de katholieke kerk zou vervolgen en dat er priesters gevangen zouden zijn gezet.
De Amerikaanse regering beschuldigde de Sandinistische regering op 18 augustus van ,,het voeren van een systematische campagne tegen de katholieke kerk in Nicaragua''.

Het Vaticaan veroordeelde de dag daarop de recente aanvallen tegen de katholieke kerk in Nicaragua. ,,De groeiende spanning waardoor de kerk het doelwit is geworden van gewelddadige aanvallen van Sandinistische groepen is nieuw in dit land met een sterke katholieke traditie'', aldus *l'Os*servatore Romano, het dagblad van het Vaticaan.
Volgens de krant werd de aartsbisschop van Managua, mgr. Obando, gedwongen thuis te blijven omdat hij werd aangevallen door voorstanders van het Sandinistische bewind. ,,Het is te hopen dat het gevoel voor de verantwoordelijkheid opnieuw op de voorgrond zal treden en dat in een land dat in het verleden zo veel heeft geleden dergelijke scheuringen, die het religieuze besef van het volk verstoren in de toekomst kunnen worden vermeden'', aldus het dagblad.

Op 11 november maakte de Sandinistische regering bekend dat zij de paus formeel had uitgenodigd voor een bezoek.
Volgens functionarissen van de katholieke kerk had de paus het aftreden van katholieke priesters op sleutelposten van de regering als voorwaarde gesteld voor een bezoek aan Nicaragua. De pauselijke nuntius in Nicaragua zou deze eis van de paus eind oktober persoonlijk hebben overhandigd aan Ortega, de coördinator van de junta. (Volkskrant, *NRC/H'blad*, Parool, Le Monde, NZZ, KCA, *Alerta)*

AFRIKA

OEGANDA

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN 1982/1983

Op pag. 28713 e.v. werd een begin gemaakt met een overzicht van de binnenlandse ontwikkelingen in Oeganda sinds eind 1981. Hieronder volgt de voortzetting van dit overzicht.

Amnesty International over schending mensenrechten. Vrijlating gevangenen. Vrijspraak voor *Astles*

Amnesty International stuurde in jan. 1982 een delegatie naar Kampala om met de Oegandese autoriteiten te spreken over de talrijke berichten inzake moordpartijen, martelingen en andere grove schendingen van de mensenrechten. De delegatieleden spraken geruime tijd met president Obote, met ministers en met politie- en gevangenisfunctionarissen.

De regering verklaarde dat bepaalde tekortkomingen in politie-onderzoeken naar zaken van gevangenen en gevangenisomstandigheden, evenals vertragingen in de voorbereiding van strafvervolging van gevangenen te wijten waren aan ,,onvoldoende middelen''. Zij ontkende dat gevangenen door het leger werden vastgehouden, gemarteld of gedood, en dat het leger niet onder haar controle zou zijn of verantwoordelijk zou zijn voor de gruweldaden waarvan ongewapende burgers het slachtoffer werden.
Nog op 7 april werd een beroep op president Obote gedaan, nadat Amnesty gedetailleerde verslagen had ontvangen van moorden op personen die naar de Makindye-kazerne en politieposten in Kampala en Entebbe waren overgebracht.

Op 15 april deed Amnesty een openbaar beroep op de Oegandese regering om het vermoorden en martelen van burgers door het leger stop te zetten. Tevens werd aangedrongen op de instelling van een onafhankelijke commissie die een onderzoek zou moeten instellen naar schendingen van mensenrechten, in het bijzonder die welke werden toegeschreven aan het leger. Amnesty maakte melding van ,,illegale executies, marteling en het doden van gevangenen en van ontvoeringen. De organisatie stelde gedetailleerde berichten te hebben ontvangen over meer dan 100 door het leger gepleegde moorden in het voorafgaande jaar, maar zij geloofde dat het werkelijke aantal veel hoger lag. Volgens een van die berichten zouden eind maart in de Katabi-barakken vlakbij Entebbe 70 mensen zijn vermoord.
In wat gezien werd als een reactie op het Amnesty-rapport publiceerde de Oegandese staatscourant (d.d. 16 april) begin mei een eerste lijst van 237 personen die voor onbepaalde tijd zonder vorm van proces waren gedetineerd. DP-leider Ssemogerere stelde dat de lijst geen namen bevatte van personen die vóór juli 1981 waren gearresteerd Volgens Amnesty werd een groter aantal zonder aanklacht of proces in burgergevangenissen en kazernes vastgehouden.

Op 1 sept. maakte Amnesty een nieuw rapport openbaar, waarin werd gesteld dat politieke gevangenschap, moorden op onschuldige burgers en stelselmatige martelingen in Oeganda weer aan de orde van de dag zijn. De wreedheden zouden vooral worden begaan door het leger en de veiligheidsdiensten. Alleen al van februari tot juni 1982 werden 380 in gevangenissen gedode personen geteld. Dit aantal kon aanzienlijk hoger uitvallen, want niet alle slachtoffers worden gevonden. Half mei werden volgens een door Amnesty in juni ontvangen bericht de lijken van meer dan 50 jonge mannen, met sporen van seksuele marteling en verminking, in het Victoriameer vlakbij Entebbe aangetroffen. Begin juni werden, naar verluidt, 80 lijken doorzeefd met kogels gevonden op braakliggend land ten noorden van Kampala. Amnesty schatte in juli 1982 het aantal zonder aanklacht wegens politieke motieven gearresteerde personen op enkele honderden. Volgens een andere bron, aldus de NZZ (3-9-'82), zou het aantal politieke gevangen 3.000 a 4.000 bedragen, maar die schatting dateerde van vóór 27 aug., de dag waarop 1.166 gevangenen, in hoofdzaak vroegere soldaten van Idi Amin, waren vrijgelaten op grond van een amnestiedecreet van president Obote.

Van oktober 1981 tot augustus 1983 waren al meer dan 3.500 gedetineerden in vrijheid gesteld (zie pag. 149-'82).

Amnesty stelde dat er aanwijzingen zijn dat de regering optreedt om mishandeling van burgers door het leger te beperken, maar dat optreden leek incidenteel. De regering ,,wekt de indruk mishandelingen te verbloemen, omdat zij nalaat effectieve maatregelen te treffen om dit te voorkomen''; het liet zich echter niet aanzien dat de veelvuldige schendingen van de mensenrechten door de overheid tevoren werden goedgekeurd.

In een Oegandese regeringsnota d.d. 2 sept., aldus radio-Oeganda, werd ge-

steld dat de recente beschuldigingen i.z. schendingen van de mensenrechten door de regering van president Obote verzonnen waren door ,,groepen dissidente Oegandezen, organisaties zoals Amnesty International en de buitenlandse media". Daarbij was sprake van een ,.campagne tot ondermijning van het Oegandese aanzien"

Op 27 jan. 1983 werden 200 voormalige Amin-militairen in het kader van ,,nationale verzoening" vrijgelaten, aldus radio-Kampala. Twee dagen later werd de vrijlating van 178 leden van guerrillabenden gemeld.

Bob Astles, de van oorsprong Britse adviseur van de voormalige president Amin, die na zijn vrijspraak op 28 okt. 1981 opnieuw in de Luzira-gevangenis was opgesloten (pag. 148/3-'82), stond vanaf 16 aug. 1982 weer terecht, dit maal op beschuldiging van diefstal en roof in een dorpje bij het Victoriameer in 1978. Hij werd op 18 jan. 1983 vrijgesproken na een proces van vijf maanden. Hij bleef echter in de Luzira-gevangenis op grond van een detentieorder die niet door een rechtbank kan worden vernietigd.

Sluiting ICRK-missie

Op 25 maart 1982 verzocht de Oegandese regering de permanente missie van de Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) haar activiteiten aan het eind van die maand te staken. Volgens de regering was de aanwezigheid van de ICRK-missie niet meer gerechtvaardigd, omdat de oorlog was afgelopen en de verantwoordelijkheid voor haar activiteiten diende te worden overgedragen aan het Oegandese Rode Kruis.
De acht leden tellende missie was in mei 1979 ingesteld. Drie weken later begon zij met haar taak, nl. het bezoeken van gevangenen en het verlenen van hulp (verbetering van de detentieomstandigheden, medische bijstand). Tot 14 dec. 1981, toen de regering-Obote de toestemming tot het bezoeken van gevangenen introk, werden jaarlijks tussen de 4.500 en 6.000 gedetineerden bezocht. Het hulpprogramma van de ICRK-missie in Kampala en haar buitenpost in Arua vergde tussen 1979 en 1982 in totaal een bedrag van ca. 5,1 mln Zwitserse franken.
De leider van de missie, Jean-Claude Rochat, verklaarde op 25 maart te geloven dat er nog steeds een taak voor de missie was weggelegd, nl. het verschaffen van hulp voor tienduizenden vluchtelingen in het West-Nijl district en het beschermen van de rechten van duizenden mensen die door de Oegandese regering waren gearresteerd of gedetineerd. Volgens waarnemers in Kampala vreesde deze regering ,,buitenlandse pottenkijkers in de gevangenissen, waar o.a. volgens Amnesty International vaak erbarmelijke toestanden zouden heersen.

Gemenebestteam voor opleiding Oegandese leger. Noordkoreaanse militaire adviseurs. Terugtrekking deel Tanzaniaanse politie

Op verzoek van de regering van president Obote zond het Gemenebest een 36 man sterk militair opleidingsteam, afkomstig uit acht landen en geleid door de Britse kolonel John Clavering naar Oeganda om de discipline en efficiency van het Oegandese leger (UNLA) te verbeteren. De eerste leden van het team arriveerden in het weekend van 7 maart 1982. De missie begon haar taak op 19 april in de Jinja-barakken (50 mijl ten oosten van Kampala). Begin juni was de opleiding van de eerste groep van 88 Oegandese militairen voltooid. Medio sept. werd het mandaat van het Gemenebestteam met een half jaar verlengd tot een vol jaar, terwijl het aantal instructeurs werd uitgebreid tot 43 man.

Voorts verbleef toen een 20 man sterk opleidingsteam van Noordkoreaanse militairen in Oeganda. (Op 15 aug. werden twee of drie Noordkoreaanse officieren op ca. 35 km ten noorden van Kampala door guerrillastrijders vermoord.)
Verder wordt een speciale eenheid van ca. 1.500 man militaire politie opgeleid krachtens een contract met een particuliere Britse firma die vooral oud-SAS-officieren in dienst heeft, aldus *The Times* (14-1).

Bijna 700 van de 1.000 Tanzaniaanse politiemannen, die na 30 juni 1981 in Oeganda waren achtergebleven (pag. 147/3-'82), verlieten het land in de laatste week van juni 1982. Volgens de Oegandese regering waren zij niet langer nodig, omdat de Oegandese politie tot een bevredigend peil was opgeleid *(The Times* 1-7-'82).

Beschuldigingen i.z. Libische steun aan guerrillastrijders

Op 7 juli 1982 deelde minister van binnenlandse zaken, John Luwuliza-Kirunda, in het Oegandese parlement mee dat bij de aanval van guerrillastrijders op de Malire-kazerne in Kampala op 23 febr. (pag. 145-'82) uit Libië afkomstige wapens waren gebruikt. Voorts stelde hij dat de Oegandese regering over bewijzen beschikte dat de Libische ambassade in Nairobi (Kenia) de luchtbrug van dissidente Oegandezen naar Libië t.b.v. een militaire opleiding daar had gefinancierd. In juni echter had de Libische minister van atoomenergie, Abdel Majid al Qaoud, tijdens een bezoek aan Oeganda volgens Luwuliza-Kirunda tegen president Obote gezegd dat Libië verzoeken van Oegandese dissidenten om hulp had verworpen.
Een UFM-woordvoerder ontkende op 8 juli dat zijn beweging hulp van Libië had ontvangen. Ook de Libische zaakgelastigde in Nairobi wees de beschuldigingen van minister Luwuliza-Kirunda van de hand en hij ontkende dat zijn ambassade ooit door Oegandese guerrillastrijders was benaderd.
Een verbetering van de betrekkingen tussen Oeganda en Libië leek in te treden na een bezoek van de Oegandese premier Otema Alimadi aan Tripoli, dat op 11 aug. werd afgesloten met de ondertekening van een akkoord over bilaterale samenwerking op alle terreinen.
Op 9 okt. meldde radio-Dar es Salaam (Tanzania) dat de Oegandese minister van energie en verbindingen, Akeno Pojok, een krant uit Kenia had meegedeeld dat de Libische regering Oeganda had beloofd wapenleveranties aan Oegandese guerrillastrijders te staken. Christina Mudende, directeur van de inlichtingendienst van het Uganda Freedom Army (UFA) tot zij zich in september 1982 aan de regeringstroepen overgaf, bevestigde tegenover *The Times* (14-1-'83) dat de Libische leider kolonel Kadhafi actieve steun aan de gewapende tegenstanders van president Obote bood. Naar haar zeggen gingen recruten van het UFA en van de Uganda Patriotic Movement (UMP, geleid door Yoweri Museveni) in 1981 en 1982 voor training naar Libië. Sommigen zouden daar nog zijn. Van de eerste groep van 26 zouden slechts vijf in Oeganda zijn teruggekeerd, de anderen waren op hun terugreis in Kenia gebleven. Onder de naar Oeganda meegenomen wapens waren volgens Mudenda twee Sam-7 raketten die door het Oegandese leger waren buitgemaakt. Nog in december werd in Mombasa (Kenia) een scheepslading wapens op weg naar Oeganda ontdekt, die uit Tripoli (Libië) afkomstig zou zijn. Op 31 dec. 1982 maakte de Oegandese vice-president Muwanga bekend dat een aantal dissidenten was gearresteerd, die naar zijn zeggen in Libië waren opgeleid.

Verdere guerrilla-activiteiten en operaties regeringsleger

Op 4 sept. 1982 meldde de correspondent van *NRC/H'blad* te Nairobi, Fer-

ry Versteeg, dat de veiligheidssituatie in Oeganda duidelijk verbeterd was op vijf districten na: één district in de provincie West-Nijl waar regeringstroepen geregeld slag leveren met ex-Amin-militairen die regelmatig vanuit Zuid-Soedan penetreren, en vier districten in het zuidelijke Boeganda-gebied met Kampala als middelpunt.

Volgens deze correspondent had het geweld in Kampala en omstreken nu vooral politiek-tribale oorzaken: „Obote's regerende Oegandese Volkscongres (UPC), dat voornamelijk steunt op de noordelijke Langi-, Acholi- en Teso-groepen botst hier hard met de opponerende Democratische Partij (DP), die steunt op de plaatselijke Baganda-bevolking. Dat uit zich niet alleen in wederzijdse politieke moordpartijen, maar vooral ook in een bloedige strijd tussen het voornamelijk uit noorderlingen bestaande regeringsleger en zuidelijke guerrillagroepen, zoals de UFM en de NRM (zie pag. 28713 e.v.) die Obote's val nastreven. Vooral bij de anti-guerrilla-acties van het regeringsleger, de represailles en de ondervragingen vallen de meeste slachtoffers en komt het tot de grofste schendingen van de mensenrechten."
Volgens The Times (14-1-'83)begon het tij ten gunste van de regeringstroepen te keren in augustus 1982, toen dorpelingen in de drie districten van Boeganda, waar de guerrillastrijders hun bases hadden, zich tegen hen keerden. In september zou het leger de strijders van het Uganda Freedom Army (UFA) en de Uganda Patriotic Movement (UPM) zware slagen hebben toegebracht.

Volgens Christine Mudende (zie hierboven) was er een moorddadige rivaliteit tussen de twee UFA-leiders in het oerwoud, Andrew Kayiira en George Nkwanga. Bij onderlinge gevechten tussen beide kampen zouden op 6 sept. vele doden zijn gevallen. Ook bevestigde zij berichten over vijandelijkheden tussen Museveni's UPM-troepen (ca. 1.000 man) en het UFA. Zij beschuldigde Museveni, die naar suprematie over de ,,kapitalistische troepen" van het UFA zou streven, van ,,tribalisme".Museveni zelf, een Ankole, is niet uit Boeganda afkomstig en onder zijn 58 officieren zouden geen Baganda zijn.

Op 10 sept. werd van regeringszijde meegedeeld dat meer dan 200 guerrillastrijders bij recente militaire operaties rond Kampala waren gevangen genomen of zich hadden overgegeven. Ruim 100 van deze voormalige ,,bandieten" werden die dag op een plein in Kampala met hun wapens en uitrusting tentoongesteld. Vice-president Muwanga verklaarde dat hun (voornamelijk tieners) geen kwaad zou geschieden, omdat zij waren misleid of zelfs ontvoerd om bij de guerrillastrijders te dienen.
Op 4 okt. kondigde Muwanga in Masaka (80 mijl ten zuidwesten van Kampala) een ,,grootscheepse operatie" van het regeringsleger tegen guerrillastrijders aan om „bandieterij" en ,,misdaad' uit te bannen. Hij waarschuwde lokale leiders tegen het verlenen van steun aan de guerrilla en hij drukte het regeringsleger op het hart deserteurs uit de guerrilla-gelederen goed te behandelen. Want, zo zei de vice-president, de regering wil een politiek van verzoening en niet van wraak. 's Avonds werden in het kader van de operatie razzia's gehouden in enkele buitenwijken van Kampala, zoals Katwe. Daarbij werden ca. 300 mensen opgepakt.
Maar dezelfde dag maakte het National Resistance Army (NRA) melding van nieuwe successen bij operaties tegen regeringstroepen tussen 15 en 30 mijl ten noorden van de hoofdstad. Bij een treffen eind september zouden 25 regeringsmilitairen zijn gedood.
Volgens The Times (22-1-'83) verklaarde Museveni dat het NRA tijdens operaties in de voorbije twee jaar 1.218 regeringsmilitairen had gedood. Naar zijn zeggen beheerste het NRA een gebied van 4.000 vierkante mijl ten noorden en noordwesten van Kampala, waarin het met een eigen burgerbestuur zorgde voor meer dan 100.000 bewoners.

In jan. 1983 werd melding gemaakt van een opleving van guerrilla-activiteiten rond Kampala na diverse maanden van betrekkelijke rust. Bij een reeks incidenten in de periode van 9-20 jan. werden meer dan 20 mensen doodgeschoten. De meeste slachtoffers (18) vielen bij een incident in het weekend van 16 jan. in het dorp Kibibi (30 mijl ten westen van Kampala), waarbij een plaatselijke UPC-functionarissen, drie politiemannen en hun gezinnen omkwamen.

Op 24 jan. berichtte de Uganda Post dat op 21 jan. bij een overval op een autobus op 40 km ten noorden van Kampala tussen de dorpen Busura en Kalule 30 inzittenden waren doodgeschoten en 14 gewond waren geraakt.

Op 3 maart werden deelnemers aan een UPC-bijeenkomst in Bwaise (7 km van Kampala) beschoten. Daarbij zouden minstens 5, mogelijk zelfs 8 doden zijn gevallen.
Op 4 maart riep het NRA van Museveni alle diplomaten en andere buitenlanders op Oeganda te verlaten met het oog op een nieuw NRA-offensief.
Op 17 maart overvielen mannen in legeruniformen een konvooi van 20 Keniase vrachtauto's, die o.a. koffie uit Rwanda en Oeganda naar Mombassa (Kenia) vervoerden. Zij wierpen handgranaten in de motoren van de eerste zes auto's en blokkeerden zo de weg (ca. 13 km ten oosten van Kampala). Volgens Oegandese berichten werd een Keniaan gedood, maar volgens Keniase mededelingen lieten de overvallers acht dode Kenianen en enkele gewonde chauffeurs en bijrijders achter.
In de nacht van 17 op 18 maart werd in dezelfde buurt een personentrein overvallen. Drie Oegandese passagiers werden doodgeschoten: drie andere raakten gewond.
Op 21 maart werden tijdens een UPC-bijeenkomst in het dorp Kyebando (ten noorden van Kampala) acht mensen, o.w. twee lokale partijfunctionarissen, door mannen in politie-uniformen doodgeschoten.

Op 22 maart meldde een Oegandese politiezegsman dat tenminste 30 mensen waren vermoord door rebellen in militaire uniformen in twee dorpen ten westen van Kampala.
Op 28 maart 's avonds werd Dalton Turyagenda, permanent secretaris van het ministerie van binnenlandse zaken, bij de golfclub van Kampala doodgeschoten. Het NRA ontkende op 30 maart de verantwoordelijkheid voor deze aanslag, die het toeschreef aan militairen van het regeringsleger.
Eind maart werden diverse dorpen bij Iginga overvallen, aldus de FAZ (9-4).
De voormalige Oegandese leider Idi Amin, die in april 1979 uit zijn land werd verdreven, belde naar op 11 april werd bericht het Amerikaanse persbureau AP op vanuit zijn ballingschapsoord Jedda met de mededeling dat ,,mijn mensen mij hebben gevraagd terug te keren en hen te leiden in een bevrijdingsoorlog tegen de tirannie van Oboto". Amin deed een beroep op ,,alle eerlijke leiders van de wereld" hem en zijn 25.000 medestrijders te steunen met geld, wapens en medische voorzieningen. Naar zijn zeggen had hij onlangs een delegatie van Oegandese stamhoofden en politici ontvangen die hem een plan voor zijn terugkeer en de omverwerping van de „Obote-kliek" hadden voorgelegd. ,,De strijd zal zeer snel beginnen", aldus Amin, die nog liet weten alleen weer president te willen worden via vrije verkiezingen als kandidaat van een nieuwe politieke partij die ,,een voorbeeld zal zijn van democratie".
Op 17 april werd in Kampala het met

kogels doorzeefde lijk gevonden van Rajab Lutaaya, functionaris van de oppositionele Democratic Party*, drie dagen nadat deze door mannen in het uniform van de speciale politie was ontvoerd. Met inbegrip van Lutaaya waren in Kampala sinds 15 april toen 16 mensen vermoord.
Hoewel het geweld en de onveiligheid in het gebied van Kampala dus voortduurden, meende Le Monde (16-4)toch dat de anti-regering guerrilla buiten adem schijnt te raken tegenover een regime dat langzaam maar zeker zijn positie consolideert. Daarbij wees Le Monde erop dat de guerrilla-acties meestal gericht zijn tegen geïsoleerde doelen of slachtoffers zonder verdediging en dat geen van de acties in vermetelheid te vergelijken valt met de aanval in febr. 1982 up de kazernes in Kampala, die de cyclus oppositie-geweld-repressie in gang had gezet.

Het NRA zou een kleiner gebied beheersen dan het claimde. De voornaamste wegen naar de hoofdstad, in het bijzonder die van Gulu naar Kampala, zijn opnieuw open voor het verkeer, ook al blijven zij niet erg veilig, zo stelde Le Monde.
Dit Franse dagblad wees er voorts op dat de UFM al enkele maanden niet meer van zich had laten horen. De ,,ontvoering" van een van haar leiders, Balaki K. Kirya (pag. 288/2), en de arrestatie (gemeld op 16 maart 1983) van Yaweri Kyesimira, beschuldigd van ,,verraad" wegens contacten met de guerrrilla, lijken de UFM een zware slag te hebben toegebracht.

Geweld in West-Niil

Op 31 maart 1982 verklaarden de Oegandese autoriteiten dat de situatie in het aan Soedan en Zaïre grenzende West-Nijl district weer onder controle was. Eind april werd meegedeeld dat de regeringstroepen (UNLA) in dec. 1981 een grootscheeps offensief in het betrokken district waren begonnen, dat had geleid tot de nederlaag voor de naar schatting 10.000 Amin-getrouwe militairen. Er zouden meer dan 4.000 doden zijn gevallen. Het UNLA had de stad Koboko, Amins vroegere woonplaats, heroverd en vrijwel het hele district gezuiverd, dat in de voorgaande 10 maanden grotendeels in handen van Amin-getrouwe militairen was geweest (zie pag. 14713 e.v. - '82).
Het regeringsleger zou toen zijn overgegaan tot het nemen van represaillemaatregelen tegen de bevolking, in het bijzonder de Madhi-stam waaruit Amin zijn machtsapparaat recruteerde. Door de strijd en door het platbranden van dorpen onstond er bovendien voedselschaarste met als gevolg dat er opnieuw een vluchtelingenstroom richting Zuid-Soedan op gang kwam (zie pag. 286/3 e.v.). Aan die stroom leek in 1982 geen einde te komen.

The *Observer* (7-11-'82)meldde dat het UNLA voorbereidingen trof voor een slotoffensief om de restanten van guerillagroepen nabij de grens met Soedan te vernietigen, voordat het regenseizoen was afgelopen. De resterende guerrillastrijders in Noord-Oeganda hadden gebrek aan munitie, maar zij hadden voorraden van het leger buitgemaakt. Eén groep, geleid door Christopher Muwardri, een vroegere infanterie-officier die in 1979 tegen Amin vocht, opereerde in de buurt van Obongi, 40 mijl ten zuiden van de grens met Soedan.
De tegen burgers begane gruwelen werden, aldus The Observer, zowel toegeschreven aan bandieten uit het vroegere Amin-leger als aan de troepen van president Obote. Daarentegen stelde een vluchteling uit het West-Nijl district volgens *NRC/H'blad* (13-11-'82): „Amin was een onderdrukker, maar hij liet ons met rust. Dergelijke grootschalige plunderingen als nu zijn er nooit geweest." Een andere vluchteling stelde: ,,Inderdaad werden de Langi's en Acholi's (in Amins tijd) vervolgd, maar hun huizen werden niet platgebrand en geplunderd als de onze nu." *NRC/H'blad* voegde hieraan toe: „De grote vraag is of de wlunderende soldaten van het Oegandese leger bij hun acties tegen de bevolking instructies van bovenaf uitvoeren. Bewijzen hiervoor zijn er niet. De invallen die eenheden in Zuid-Soedan doen om aan voedsel te komen doen zelfs vermoeden dat er nauwelijks overheidsgezag in de West-Nijl bestaat."
N.a.v. een nieuwe vluchtelingenstroom uit het West-Nijl district (pag. 28712) meldde The Times (19-1-83) dat het UNLA daar grootscheepse acties tegen guerrillastrijders had uitgevoerd, waarbij – volgens vluchtelingen – dorpen waren platgebrand.

Einde „*Rwenzururu-koninkrijk*"

Medio aug. 1982 sloot ,,koning" Charles Welsely Irema Ngoma, leider van het in 1962 geproclameerde „verenigde koninkrijk van Rwenzururu", met zijn laatste 300 krijgers van de Bakondo- en Bamba-stammen een „vredesverdrag" met de regering-Obote. De twee stammen waren nog onder Ngoma's vader, koning Isaya Mukirane, in 1962 in opstand gekomen tegen het bestuurlijke overwicht van de Batoro van het Toro-koninkrijk en zij hadden zich in de Ruwenzori-bergen (,,Bergen van de Maan") teruggetrokken voor het voeren van een guerrilla die in ruim 20 jaar enkele duizenden doden zou hebben gevergd. De successieve Oegandese regeringen waren er niet in geslaagd de rebellen uit hun schuilplaatsen in de bergen van West-Oeganda te verdrijven noch door onderhandelingen een einde aan de rebellie te maken. Ook de instelling van een eigen bestuursdistrict voor de Bakonjo door Idi Amin na 1971 mocht niet baten.
Na onderhandelingen van een regeringsdelegatie o.l.v. staatsminister Chris Rwakasisi en stafchef David Oyite-Ojok met vertegenwoordigers van de twee stammen maakte radio-Kampala echter op 27 juli 1982 bekend dat de stammen ermee hadden ingestemd zich over te geven en zich in te zetten voor nationale eenheid (The Times 28-7-'82; NZZ 26-8-'82).

Verzwakking DP

De Democratic Party (DP), die bij de parlementsverkiezingen van december 1980 51 van de 126 verkiesbare zetels had gewonnen, verloor leden aan het regerende Uganda People's Congress (UPC) en leed nederlagen bij tussentijdse verkiezingen, aldus Internationales *Afrikaforum* (1-'83).
Tijdens een politieke bijeenkomst in Jinja maakten zes DP-parlementsleden, incl. „chief whip" John Magezi, bekend dat zii zich bii de UPC zouden aansluiten in antwoord op de nieuwjaarsoproep van president Oboto tot eenheid en verzoening.
Volgens *NRC/H'blad* (12-3-'82) verklaarde DP-parlementslid Hoi Musisi: „Wij zitten nu nog met 43 DP-leden in het parlement."

Op 22 maart werd de hoofdredacteur van het DP-weekblad „Munnansi News Bulletin", Anthony Sekweyama, met twee van zijn stafleden gearresteerd. Zij werden op 7 april in staat van beschuldiging gesteld wegens het drukken van een opruiende publikatie, maar op 18 april tegen borgtocht vrijgelaten.

Het partijblad „Citizen" was op 16 maart 1981 verboden. In plaats daarvan was „Munnansi News Bulletin" gekomen, maar de drukkers daarvan waren bedreigd met als gevolg dat het blad sinds medio sept. 1981 niet meer verscheen. Vervolgens waren partijfunctionarissen ertoe overgegaan het blad zelf te stencillen en met de hand te verspreiden, omdat de posterijen geen medewerking meer zouden mogen verlenen.

Op 14 mei aanvaardde het parlement

* Zijn partijgenoot. George Bamuturaki (pag. 14611-'82). was op 4 febr. 1982 te Kampala doodgeschoten. Begin juni trof Haji Dararsi Kayanja, voorzitter van de UPC in het kiesdistrict Mpigi hetzelfde lot.

een wet op grond waarvan met terugwerkende kracht een afgevaardigde zijn zetel verliest als hij aan meer dan 30 opeenvolgende parlementszittingen zonder voldoende excuus bij de parlementsvoorzitter niet heeft deelgenomen. Volgens *DPA* zouden door die regeling drie afgevaardigden van de oppositie hun zetel verliezen-en zou de DP als enige oppositiepartij met 39 afgevaardigden overblijven.
Naaat reeds één DP-afgevaardigde op grond van deze wet zijn mandaat had verloren, verklaarde het hooggerechtshof, aldus DPA (24-1-'83), ook de sinds begin 1981 in ballingschap levende Kiyonga van zijn mandaat vervallen. Kiyonga was de enige vertegenwoordiger in het parlement van de Uganda Patriotic Movement (UPM), die was opgericht door de huidige NRA-leider Yoweri Museveni, en hij was sinds zijn verkiezing op 10 dec. 1980 bij geen enkele parlementszitting verschenen.

Maatregelen tegen buitenlandse journalisten

Op 20 jan. 1982 werd de persvergunning ingetrokken van Trent O'Keefe, een Australische journalist en de laatste Westerse correspondent die in Kampala was gevestigd. Hij werd op 1 maart uitgewezen tegelijk met een Amerikaanse journalist, Jack Ritchie.

In okt. 1981 waren de Canadese freelance journalist Cameron Morton en de Britse journalist Hugh Davies uitgewezen en op 21 dec. 1981 was de persvergunning ingetrokken van Mark Lee, de enige Amerikaanse freelance verslaggever die in Oeganda woonde.

Op 17 mei werden twee Amerikaanse journalisten, Charles Powers (Los Angeles Times) en Robert Rosenthal (Philadelphia Inquirer) bij de Bombokazerne (20 mijl ten noorden van Kampala) gearresteerd, omdat zij daar zonder toestemming foto's zouden hebben genomen. De twee in Nairobi (Kenia) gevestigde journalisten werden op 19 mei vrijgelaten.

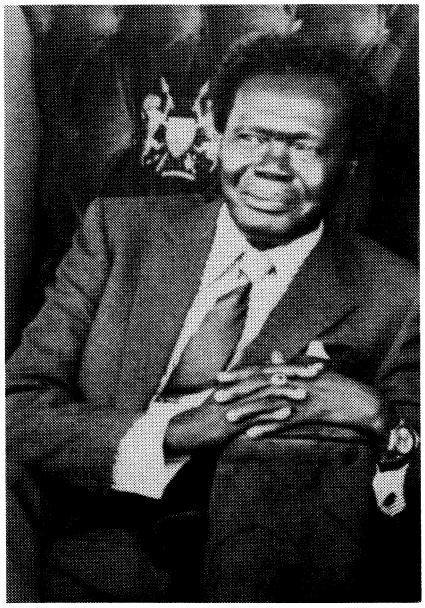
Op 6 okt. arriveerde Michael Wooldridge, Oost-Afrika-correspondent van de BBC, in Entebbe om de viering van de 20ste onafhankelijkheidsdag in Oeganda te verslaan; hij was in het bezit van een geldige Oegandese perskaart. Maar na zijn aankomst werd hij meegenomen naar de politiepost van Entebbe en daar ondervraagd over een BBC-reportage van 1 aug., waarin sprake was van dissidente Kenianen die in Oeganda werden opgeleid. Op 7 okt. werd hij op een vliegtuig met bestemming Nairobi gezet, nadat zijn perskaart in beslag was genomen. (The Times, NZZ, Le Monde, *NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 28713 e.v.)

RESTITUTIE BEZIT UITGEWEZEN AZIATEN

Op 2 sept. 1982 aanvaardde het Oegandese parlement de z.g. Expropriated Properties Bill, een wet die voorzag in de restitutie of schadevergoeding ten gunste van de in 1972 door president Idi Amin verdreven Aziaten, mits deze daarop aanspraak maken. De wet machtigde de regering de geconfiskeerde eigendommen te verkopen. als de oorspronkelijke bezitters geen aanspraken deden gelden.
De betrokkenen kregen 90 dagen de tijd voor het indienen van een terugvordering. Zij moesten naar Oeganda terugkeren en daar minstens vijf jaar wonen, voordat zijn hun bezit weer mochten verkopen. Degenen die niet wilden terugkeren, moesten binnen 90 dagen een eis tot schadevergoeding indienen. De opbrengsten uit de verkoop van niet-geclaimde eigendom zou ter compensatie van de oorspronkelijke bezitters worden gebruikt.
De oppositionele Democratie Party verzette zich tegen de wet, omdat Afrikaanse eigenaren nu worden vervangen door Aziatische. President Oboto bracht hier tegen in dat veel oorspronkelijke eigenaren (naar schatting 60.000)waarschijnlijk niet naar Oeganda zullen terugkeren; zij wonen nu o.a. in Engeland, Canada en India en zouden nieuwe zaken hebben opgebouwd, zodat zij veeleer in schadevergoeding zouden zijn geïnteresseerd.

Op 21 febr. 1983 werd de wet, na ondertekening door president Obote, van kracht. De betrokken claims (voor bezit ter waarde van naar schatting £ 200 mln) moesten voor 22 mei zijn ingediend.



President Milton Obote van Oeganda.

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

BENIN. Op 30 dec. 1982 werden enkele wijzigingen in het kabinet aangebracht. Drie nieuwe ministers werden benoemd: Bouraima Taofiqui (transport en verbindingen), David Gbaguidi (jeugd en sport) en Paul Axhanou (openbare en semi-openbare bedrijven). François Dossou (voorheen transport en verbindingen) kreeg de portefeuille van justitie. Ook drie andere ministers wisselden van portefeuille.
De ministers Vincent Guezodje (binnenlandse zaken en openbare veiligheia), Gedeon Dassoundou (plattelandsontwikkeling en coöperaties) en Alidou Koussey (openbare bedrijven) verlieten het kabinet. Dassoundou en Koussey waren bij de reorganisatie van het kabinet op 9 april 1982 (pag. 350/3) benoemd als opvolger van kapitein Philippe Akpo en Manasse Ayayi (die toen resp. de portefeuilles van gezondheid en handel kregen). Bij diezelfde gelegenheid hadden nog de volgende ministers hun intrede in het kabinet gedaan: Alidou Ba Boukary (staatsboerderijen, veeteelt en visserij), Kifouli Salami (plan, statistiek en analyse economie) en Justine Gnindehou (jeugd en sport). (AFP, AdG)

SEYCHELLEN. Op 3 nov. 1982 reorganiseerde president France-Albert René het op 28 juni 1979 gevormde kabinet (pag. 576/3-'79). De portefeuilles werden m.i.v. 15 nov. als volgt verdeeld: bestuur, financiën, industrie en transport – president France-Albert René; buitenlandse zaken en economische planning – Maxime Ferrari (voorheen economische planning en ontwikkeling): ontwikkeling – Jacques Hodoul (buitenlandse zaken); gezondheid – Esme Jumeau (transport en burgerluchtvaart); arbeid en sociale zaken – Joseph Belmont (nieuw);onderwijs en voorlichting – James Michel"; defensie en jeugd – Ogilvy Berlouis* (* = ongewijzigd).
Het kabinet verlieten: Philibert Loizeau (arbeid en sociale zaken), Matthew Servina (landbouw) en Karl Saint-Ange (gezondheid) die bij een eerdere mutatie i.p.v. Guy Sinon in het kabinet was opgenomen. (AFP, Reuter)

ZAIRE. De eenheidspartij MPR bevorderde generaal Moboetoe, de president, op 11 dec. 1982 tot maarschalk.
Op 8 jan. 1983 onthulde het blad Elima dat Vunduawe Te Pemako, die op 5 nov. 1982 tot minister van justitie was benoemd (pag. 83013-'82) en in december was overgeplaatst naar het ministerie van openbare werken en territoriale ontwikkeling, nu van zijn ambt was ontheven i.v.m. een mogelijke verduistering van fondsen. Om het betreffende onderzoek niet te hinderen zou hij van het ministerie van justitie, waar hij was belast met de reorganisatie van de magistratuur, zijn overgeplaatst.
Op 18 maart voerde president Moboetoe een beperkte kabinetswijziging door. Zeven nieuwe ministers werden benoemd, o.w. Ngolo Iliki (oud-president-directeur van het bureau voor het beheer van de staatsschuld) die minister van financiën en begroting werd, en Bayona Ba Meya (voormalige eerste president van het hooggerechtshof) die met de portefeuille van wetenschappelijk onderzoek werd belast. Drie ministers (staatscommissarissen) wisselden van portefeuille, o.w. Namwisi Ma Nkoy, tot dusver minister van financiën en begroting, die nu aan het hoofd kwam van het ministerie van planning. Vijf ministers verlieten het kabinet, o.w. Vunduawe Te Pemako. (AP, Reuter)

(Vor. ber. pag. 83012-1982)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

SYRIË'S POSITIE IN LIBANON

Na de evacuatie van West-Beiroet door de PLO, het Palestijnse Bevrijdingsleger (PLA) en de Syrische troepen (eind aug. *1982)* op grond van een door de speciale Amerikaanse afgezant Philip Habib opgesteld plan (pag. 561 e.v.-'82), richtte de Amerikaanse regering haar diplomatieke activiteiten wat betreft Libanon op het leggen van een basis voor onderhandelingen over en terugtrekking van de Israëlische en andere niet-Libanese troepen uit dit land.

Die diplomatie leidde er tenslotte toe dat op *28* dec. *1982* in het Libanese Khalde voor het eerst sinds maart *1949* directe besprekingen begonnen tussen officiële Israëlische en Libanese vertegenwoordigers, met de VS als derde partij.

De besprekingen over ,,een kader voor wederzijdse betrekkingen" en een terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Libanon verliepen uiterst moeizaam. Vooral om het vertrek van alle vreemde troepen te bewerkstelligen en zo alsnog het vastgelopen plan-Reagan nieuw leven in te blazen (zie ook pag. *241* e.v.) stuurde de Amerikaanse president Reagan zijn minister van buitenlandse zaken, George Shultz, voor een pendelmissie naar het Midden-Oosten. Hij startte zijn missie op *25* april in Cairo en voerde vervolgens besprekingen in Jeruzalem en Beiroet.

Inmiddels hadden de VS het met ruim 30.000 militairen in Libanon vertegenwoordigde Syrië vrijwel buiten het onderhandelingsproces tussen Israël en Libanon gehouden. Het toonaangevende Syrische dagblad Tichrin had in het weekend van *17* april nog in een hoofdartikel gesteld dat Syrië niet met de Libanezen over terugtrekking van zijn troepen zou praten ,,alvorens alle Israëlische troepen uit heel Libanon zijn verdwenen". Wel had president Reagan in een op 17 april bekendgemaakte boodschap aan de Syrische president Assad verklaard dat hij zou blijven werken ,,voor verbrede onderhandelingen op basis van resolutie *242"* en dat hij inzag dat deze resolutie ook ,,van toepassing" was op de door Israël geannexeerde ,,hoogvlakte van Golan". Maar het leek er volgens *NRCI H'blad (20-4)* op dat Syriërs doende waren een soort veto-recht op te eisen waar het de Libanees-Israëlisch- Amerikaanse afspraken betreft.

Op *2* mei betrok Libanon Syrië bij de onderhandelingen door besprekingen van de Libanese minister van buitenlandse zaken, Elie Salem, in Damascus. Zijn Syrische collega Abdel Halim Khaddam waarschuwde toen dat Syrië zijn troepen in Libanon zou handhaven als ,,Israëlische winst" in dat land werd bestendigd.

Op 6 mei stemde het Israëlische kabinet na de Libanese regering in beginsel in met het ontwerp.-akkoord van minister Shultz.

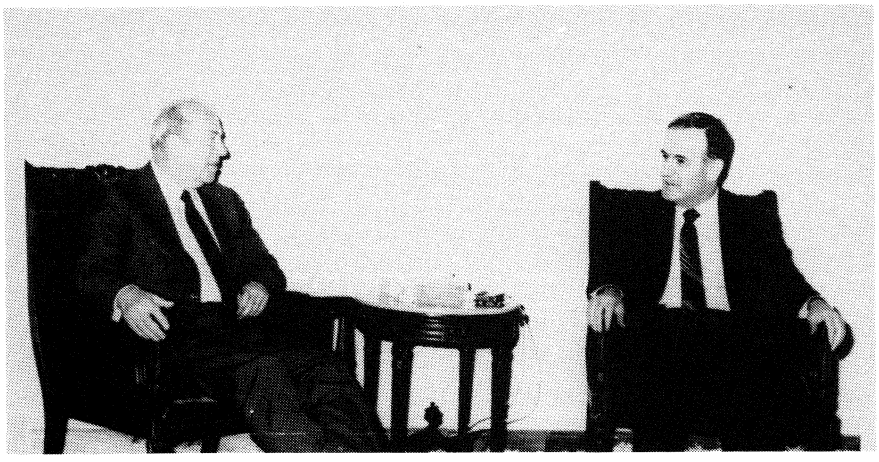
Deze voerde op 7 mei te Damascus overleg met de Syrische president Assad, maar hij wist diens bezwaren tegen het principe-akkoord niet weg te nemen noch hem te bewegen tot terugtrekking van de Syrische troepen* uit Libanon.

Op *13* mei keerde de Libanese minister van buitenlandse zaken Salem terug van een bezoek aan Damascus, waar hij van president Assad te horen had gekregen dat Syrië het Israëlisch-Libanese akkoord ,,naar vorm en inhoud" verwierp, omdat het ,,de Libanese soevereiniteit en onafhankelijkheid ondermijnt, Libanon onderwerpt aan overheersing van Israël en de VS, en een ernstig gevaar betekent voor de veiligheid van Syrië, aldus woordvoerders in Damascus. President Assad zelf wees erop dat het akkoord voorziet in de vestiging van „Israëlische militaire centra" in Libanon – ook in gebieden waarin Syrië belangen heeft. Niettemin werd het akkoord op *16* mei zowel door het Libanese als het Israëlische parlement goedgekeurd en op 17 mei door beide staten ondertekend. Op grond van het akkoord is een terugtrekking van de Israëlische troepen voorzien: ,,Binnen *8* tot *12* weken na het in werking treden van deze overeenkomst zullen alle Israëlische troepen uit Libanon worden teruggetrokken." Maar het moment van inwerkingtreding is afhankelijk van de niet aanwezige bereidheid van Syrië en de PLO om eveneens hun strijdkrachten uit Libanon terug te trekken.

In een volgende aflevering wordt nader ingegaan op het verloop van de besprekingen en de details van het Israëlisch-Libanese akkoord. Hieronder volgt een overzicht van de positie van Syrië in Libanon sinds de Israëlische invasie.

Israëlisch-Syrische confrontatie (juni 1982)

Hoewel Israël aan het begin van de operatie Vrede voor Galilea – de invasie van Libanon (pag. *38511-'82)* op 6 juni *1982* – had gesteld dat Syrische troepen slechts in de strijd zouden worden betrokken als zij op Israëlische strijdkrachten schoten, kwam het de volgende dag tot een militaire confronta-



De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz (l.), tijdens zijn overleg op 8 mei in Damascus met de Syrische president Hafez Assad.

* Op 27 juli 1982 liep het mandaat van de Arabische vredesmacht (ADF = Arab Deterrent Force of FAD = force arabe de dissuasion) af, op grond waarvan Syrië sinds 1976 – aanvankelijk samen met andere Arabische staten – een troepenmacht van ca. 30.000 man in Libanon had gelegerd. Elk half jaar werd het mandaat ervan verlengd na een desbetreffend verzoek van de Libanese president (Elias Sarkis) en de automatische goedkeuring van de Arabische Liga. Maar op 24 juli besloot de Libanese regering om geen verlenging van het ADF-mandaat te vragen. Het mandaat werd ook niet door de Arabische Liga verlengd.
De Syriërs lieten, aldus *NRC/H'blad* (21-7-'82) weten dat president Sarkis geen vrijheid had om wat dan ook te beslissen, omdat hij de gevangene van de Israëli's zou zijn. Zij stelden dat alleen de Arabische Liga tot de opheffing van de ,,Arabische Afschrikkingsmacht" kon besluiten, omdat deze door de Liga in het leven was geroepen.
De Libanese president, Amin Gemayel, besloot per 31 maart 1983 het opperbevel van de ADF te ontbinden. Volgens Le Monde (2-4) had het besluit geen consequenties op het militaire vlak, want het ging niet vergezeld van een officieel Libanees verzoek tot terugtrekking van de Syrische troepen uit Libanon.

Weekblad 52ste jaargang No. 268312690, pag. 33983-33998

tie, die met afnemende intensiteit tot eind juni voortduurde.
Op 7 juni meldden Syrische functionarissen dat Syrische troepen en tanks in contact waren gekomen met Israëlische grondtroepen ten zuiden van Jezzin. Zij spraken ook over een Israëlische opmars naar de stad Meshgara aan de zuidkant van de Bekaa-vallei, waar het overgrote deel van de Syrische troepen, artillerie en luchtdoelraketter, was geconcentreerd.
Nadat de Israëlische troepen op 7 juni Hasbaya, Nabatiyeh en het kasteel Beaufort hadden veroverd, breidde de strijd zich uit en werd melding gemaakt van Syrisch-Israëlische luchtgevechten, waarbij een Syrische Mig werd neergeschoten. Volgens een Israëlische militaire woordvoerder diezelfde dag bleven de Israëlische troepen met opzet verwijderd van de gebieden, die onder controle van de Syriërs stonden.
Op 8 juni trok een Israëlische pantsercolonne van de kust in oostelijke richting naar het binnenland, waardoor de weg van Beiroet naar Damascus dreigde te worden afgesneden en de Israëlische troepen de gelegenheid kregen om Syrische concentraties in de Bekaa-vallei heen te trekken. Een Israëlische voorhoede zou tot binnen 24 km van Beiroet zijn doorgedrongen en leverde daar vuurgevechten met Syrische troepen. Er vonden toen op grotere schaal luchtgevechten tussen Israëlische en Syrische toestellen plaats, waarbij volgens Israël zes Syrische Migs werden neergeschoten; Syrië gaf het verlies van twee toe en meldde een Israëlische Skyhawk te hebben neergehaald, wat in Jeruzalem werd ontkend. Diezelfde dag verklaarde de Israëlische stafchef, generaal Rafael Eytan, dat Israëlische troepen ,,alle mogelijke moeite deden om een conflict met de Syriërs uit de weg te gaan".

Maar op 9 juni voerde de Israëlische luchtmacht een massale actie uit om de Syrische Sam-6 luchtdoelbatterijen in de Bekaa-vallei buiten gevecht te stellen. Aanvankelijk meldde Israël dat 17 van de 19 Syrische batterijen waren uitgeschakeld, later dat het hele raketsysteem was vernietigd. Bij luchtgevechten van – volgens Syrië – 90 Israëlische jachtbommenwerpers (in hoofdzaak F-15's en F-16's) tegen 54 Syrische Migs werden volgens Israël 25 Syrische toestellen neergehaald, terwijl alle ingezette Israëlische toestellen op hun basis terugkeerden. Syrië gaf het verlies van 16 toestellen toe en claimde 19 Israëlische toestellen te hebben neergeschoten, terwijl het voorts bekendmaakte dat de raketten werden vervangen (zie pag. 387-'82).

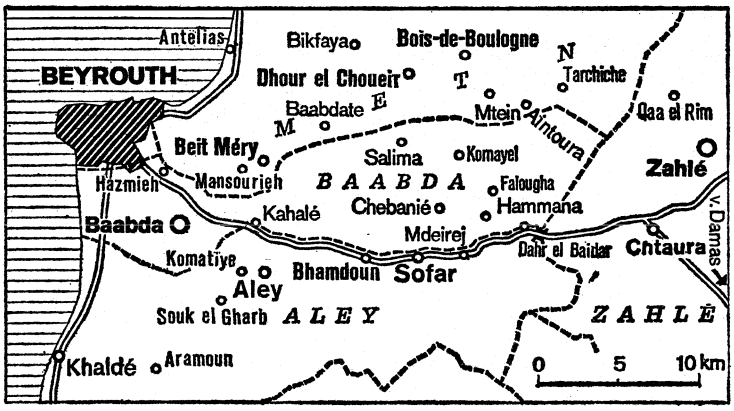
In NRC/H'blad (21-8-'82) berichtte Josef Joffe o.a.:
Gedurende de eerste dagen van de Israelische invasie verloren de Syriërs rond de twintig Sam-6 batterijen. hun totale potentieel in de Bekaa-vallei. Omdat de Israëli's een ijzeren stilzwijgen in acht namen over hun tactiek. deden de wildste speculaties de ronde. Lezers van de westerse pers konden kiezen uit twee hoofdvarianten:
1) Het kwetsbaarste punt van een Sam is zijn zoek- en leidradar. Kent men eenmaal de frequentie (die vaak snel achtereen wisselt), dan kan men ofwel de zender storen (jamming) ofwel via de uitgezonden bundel een radarzoekende anti-raket in de juiste baan schieten. Volgens deze variant zouden de Israëli's eerst onbemande minivliegtuigjes (hommels) vooruitgestuurd hebben om de zendfrequentie aan de weet te komen, vervolgens zouden ze de Hawkeye in stelling hebben gebracht om de vijandelijke apparatuur te storen en ten slotte zouden dan de F-16's zijn opgestegen om ongehinderd de vijandelijke stellingen, die nu geen radar meer hadden, te bombarderen. Een gecompliceerde en tijdrovende geschiedenis die alleen al mank gaat aan het feit dat de Hawkeye geen jamming-apparatuur bezit.
2) Nog fantastischer klinkt de Double-Whopper-theorie. Ook die gaat er van uit dat eerst een hommel de Sam-frequenties zou hebben achterhaald. Maar dan zou er een tweede hommel aan te pas zijn gekomen, op James Bond-achtige wijze volgepropt met sprinstof en voorzien van een op de juiste frequentie afgestelde radardetector. Als een onbezielde kamikazevlieger zou het toestelletje zich vervolgens langs de radarbundel op zijn doel hebben gestort. Een grote knal kan dat niet hebben opgeleverd, want de Israelische Scout- en Mastiff-verspieders (spanwijdte nog geen vier meter) kunnen maar zo'n 15 kilo extra last aan boord nemen; niet genoeg om naast de standaarduitrusting (video- en filmcamera voor grondbewaking) ook nog bommen mee te slepen.
De meest plausibele methode – meer tactiek dan techniek – is even simpel als geniaal. Een met camera's volgehangen hommel kruist op drieduizend meter hoogte zo goed als onzichtbaar heen en weer boven een Sam-stelling en geeft het televisiebeeld door aan een op veilige afstand verderop gelegen artilleriebatterij. Na het eerste schot volgt onmiddellijk de correctie per videobeeld en daarop wordt het tweede schot afgevuurd, eveneens van een twintig of dertig kilometer verderop – en dat schot is raak.
Het Israëlische leger brengt dit soort lange afstandsbeschietingen sedert het eind van de jaren zeventig in praktijk, teneinde de Sam's te kunnen uitschakelen, zonder kostbare vliegtuigen te hoeven inzetten. Het is een voortzetting van klassieke artillerietactiek met moderne middelen: in plaats van een kwetsbare vooruitgeschoven verkenner levert nu een goedkope hommel de benodigde ballistische gegevens. Het systeempakket Scout met een half dozijn hommels kost ongeveer $ 4 mln, een fractie van wat een modern gevechtsvliegtuig kost."

Intussen bereikten Israëlische grondtroepen Ain Dara in de buurt van de weg Beiroet-Damascus, waar Syrische troepen striid leverden om het behoud van een strategisch kruispunt.

Vanuit Amerikaanse bron werd toen bericht dat de Syrische troepen in Libanon (30.000 man) sinds het begin van de Israëlische invasie met ca. 16.000 man waren versterkt.

Op 10 juni ontmoetten Israëlische troepen zowel in de Bekaa-vallei als langs de weg Beiroet-Damascus fel verzet van Syrische eenheden. Syrië verklaarde de strijd niet te zullen opgeven ,,voor onze Palestijnse en Libanese broeders en voor onze fundamentele nationale veiligheid". Bij luchtgevechten werden volgens Israëlische bronnen 25 Syrische gevechtsvliegtuigen en 2 Syrische helikopters neergeschoten, waarmee in totaal 61 vijandelijke toestellen zouden zijn neergehaald tegen het verlies van één Israëlisch toestel.

Op 11 juni kondigde Israël m.i.v. 12 uur een eenzijdig staakt-het-vuren af, mits de militaire situatie onveranderd bleef, d.w.z. mits de Syriërs hun troepen in Libanon niet versterkten en geen nieuwe luchtdoelraketten op Libanees gebied installeerden. Syrië gelastte toen zijn troepen op dat tijdstip ook de strijd te staken, ervan uitgaande dat het bestand gebaseerd was op een volledige terugtrekking van de Israëlische troepen uit Libanon.De Syrische troepen hadden toen volgens Damascus de volgende verliezen geleden: 201 doden en 315 gewonden. Bovendien zouden bij luchtaanvallen in Syrië 57 burgers zijn gedood en 75 gewond zijn geraakt. Vanuit Israëlische bron werd meegedeeld dat die dag nog 18 Syrische Migs waren neergeschoten.
Omdat het Israëlisch-Syrische bestand van 11 juni niet op de PLO betrekking had, duurde de strijd rond Beiroet toen voort, waarbij Syrische troepen in de nacht van 13 juni bij de gevechten betrokken werden. De Syrische eenheden die geweigerd hadden Beiroet te verlaten, sloten zich bij de Palestijnse troepen aan in de strijd om het internationale vliegveld en in de heuvels ten zuidoosten van Beiroet.
Op 14 juni drongen Israëlische tankcolonnes te noordoosten van Beiroet door, waardoor West-Beiroet van de buitenwereld werd afgesneden. Syrië verwierp de Israëlische eis tot terugtrekking van alle Syrische troepen uit het gebied van Beiroet en liet weten dat zijn troepen de ingesloten Palestijnen zouden helpen verdedigen.Die dag verklaarde de Israëlische stafchef Eytan dat 1.000 Svrische militairen waren gedood of verwond en dat 60 gevangen waren genomen. Voorts zou Syrië 85 gevechtvliegtuigen, 5 helikopters, 19 Sam-6 batterijen en 300 tanks hebben verloren.
Terwijl de strijd om West-Beiroet voortduurde, startten Israëlische pantsertroepen en vliegtuigen op 22 juni een grootscheeps offensief met als doel de Syrische troepen van de hoofdweg Beiroet-Damascus te verdrijven. Naar Israël stelde was de operatie een gevolg van Syrische en Palestijnse aanvallen op Israëlische posities.



(Le Monde)

Na twee kortstondige bestandspauzes werd de strijd op 24 juni in alle hevigheid hervat. Israëlische troepen veroverden toen de strategische plaats Bhamdoun (24 km van Beiroet) aan genoemde hoofdweg. Die dag meldde Israël ook twee Syrische Migs te hebben neergeschoten.

Op 26 juni bevestigde Israël niet officieel dat het op alle fronten een bestand in acht nam, dat de vorige dag om 20.00 u. voorlopig van kracht was geworden. Een Israëlische militaire woordvoerder verklaarde dat de ,,gehele Syrische militaire organisatie" in de bergen ten oosten van Beiroet was bezweken, en hij bevestigde, voor het eerst, dat Libanese christelijke troepen zich in de strijd hadden gemengd na een opmars in oostelijke richting vanuit Beiroet. Israël dreigde nu beide uiteinden van de Bekaa-vallei onder controle te krijgen.

Terwijl het bestand in het algemeen leek te worden nageleefd, voerden Israëlische gevechtsvliegtuigen op 26 juni een aanval uit op een pas geïnstalleerde Syrische lanceerinrichting voor Sam-6 raketten; die werd volgens een Israëlische militaire woordvoerder vernietigd.

Op 29 juni berichtte The Times vanuit Bhamdoun dat de Syriërs de voorgaande dag hun resterende tanks en vrachtwagens uit hun vroegere garnizoensstad Sofar hadden teruggetrokken. Bovendien zou volgens DDP (28-6-'82) die dag opnieuw hevig zijn gevochten rond Hammana, waar een terugtocht van de Syriërs zou zijn waargenomen, aldus de falangistische zender de ,,Stem van Libanon".

Luchtaanvallen op *Sam-9* batterijen

Nadat op 21 juli vijf Israëlische militairen in een hinderlaag in Oost-Libanon waren gedood, voerde Israël op 22 juli met vliegtuigen, tanks en artillerie een vergeldingsactie uit tegen Syrische en PLO-doelen langs de bestandslijn. Niet alleen werden zware bombardementen op West-Beiroet uitgevoerd. ook werden Syrische en PLO-stellingen in de Bekaa-vallei bestookt. Daarbij zouden o.a. 72 Syrische tanks zijn vernietigd.

Op 24 juli vernietigde de Israëlische luchtmacht in de Bekaa-vallei drie Syrische raketinstallaties yan het type Sam-8; deze mobiele raketten zouden daar volgens Israël de nacht tevoren zijn gearriveerd. Bij die actie werd een Israëiische Phantom neergeschoten door een Sam-6 raket, die op Syrisch grondgebied was gestationeerd, aldus de FAZ (26-7-'82). Op 9 aug. voerde de Israëlische luchtmacht aanvallen uit op Syrische stellingen in de Bekaavallei, waar volgens Israël 1.400 Syrische tanks zouden zijn gelegerd. Op 10 aug. zou de Israëlische luchtmacht daar een pas geplaatste Sam-9 luchtdoelraket hebben vernietigd.

Na de goedkeuring van het plan-Habib tot evacuatie van PLO-strijders, PLA-troepen en Syrische militairen uit West-Beiroet door de Libanese en Israëlische regering op 18119 aug. (zie pag. 56413 e.v.-'82), werd op 27 aug. een begin gemaakt met de evacuatie van de Syrische eenheden van de ADF uit West-Beiroet over de weg in de richting van de Bekaa-vallei. Ruim 1.200 Syrische militairen vertrokken op 30 aug.; ruim 1.000, eveneens leden van de 85ste brigade van het Syrische leger, volgden op 31 augustus. Volgens de Israëlische radio (FAZ 1-9) werden in totaal 2.300 Syrische militairen teruggetrokken alsmede 3.200 leden van het door Syrië gecontroleerde Palestijnse Bevrijdingdleger (PLA). Libanon stelde het aantal geëvacueerde geregelde Syrische militairen op 2.700; Israël volgens de NYT (2-9) op ruim 3.500.

Op 1 sept. ws de evacuatie van West-Beiroet voltooid. Volgens officiële Libanese cijfers bedroeg het totaal aantal geevacueerden 14.656 (incl. enkele honderden civiele Palestijnse vrouwen en kinderen); volgens Israël 14.847. Van de geëvacueerden vertrokken ca. 8.100 naar Syrië volgens Libanese tellingen en 7.400 volgens Israël. De overige bestemmingen waren Tunesie (1.000 guerrillastrijders volgens Libanon en Israël): Zuid-Jemen (700 vgls Libanon, 518 vgls Israël), Algerije (ca. 600 vgls beide), Jordanië (265 vgls beide), Soedan, Noord-Jemen en Irak, terwijl kleine aantallen, althans voorlopig, op Cyprus en in Griekenland bleven.

Op 31 aug. maakte Israël bekend dat die dag een Syrische Mig-25 op een verkenningsvlucht ten noordoosten van Beiroet was neergeschoten. Tegelijk werd gewaarschuwd dat Israël niet zou toestaan dat Syrische ge-



Syrische troepen van de Arabische vredesmacht (ADF) tijdens hun vertrek uit West-Beiroet op 30 aug. 1982.

vechtsvliegtuigen boven Israël gecontroleerde gebieden van Libanon vlogen. Volgens een Israëlische militaire woordvoerder was het de eerste maal sinds 24 juni dat een Syrisch vliegtuig was neergehaald; het zou het 87ste toestel zijn dat de Syriërs sinds de Israëlische invasie hadden verloren.

Op 8 sept. vernietigde de Israëlische luchtmacht een mobiele lanceerinstallatie voor Sam-9 raketten in Dahr el Baidar op de weg Beiroet-Damascus. Premier Begin, die dit in de Knesset bekendmaakte, had eerder verklaard dat de Israëli's sinds het begin van de oorlog 21 Sam-batterijen in Libanon – de laatste daarvan op 10 aug. – hadden vernietigd. Hij waarschuwde de regering van Syrië dat Israël niet bereid was de plaatsing van nieuwe lanceerinrichtingen voor raketten op Libanees grondgebied te tolereren evenmin als een versterking van de Syrische troepenmacht in Oost-Libanon.

Op 9 sept. werden vier voertuigen met lanceerinrichtingen voor Sam-9 raketten bij Dahr el Baidar door Israëlische vliegtuigen buiten gevecht gesteld. Ook op 12 sept. werd in dezelfde buurt zo'n installatie vernietigd.

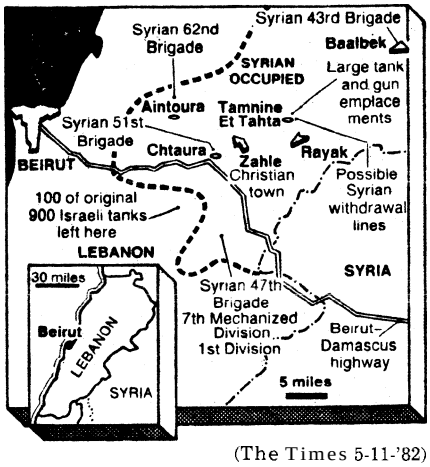
Op 13 sept. voerde de Israëlische luchtmacht „massale" aanvallen uit op Syrische en Palestijnse doelen in de Bekaa-vallei en in Noord-Libanon (de streek van Tripoli). Een Israëlische militaire woordvoerder deelde mee dat het bestand sinds 23 juli 98 maal met aanvallen op Israëli's was geschonden. Daarbij waren 12 Israëlische militairen gedood (drie daarvan op 10 sept.), 20 verwond en 9 gevangen genomen. Bij de in totaal 227 bombardementsvluchten van de Israelische luchtmacht zouden volgens radio-Beiroet 40 a 50 doden zijn gevallen. Syrië meldde het verlies van vier stukken artilleriegeschut en twee „luchtverdedigingsvoertuigen" (Sam-luchtdoelbatterijen). Op de weg van Beiroet naar Damascus werd de brug bij het dorp Namilye verwoest en werd ook de pas bij Dahr el Baidar getroffen, zodat de Syrische troepen ten westen van deze punten van de hoofdmacht zouden zijn afgesneden.

Volgens de NZZ (15-9-'82) had het Syrische leger tevoren reeds geweldige materiële verliezen geleden: ca. 90 gevechtsvliegtuigen, 26 luchtafweer-raketinstallaties van de typen Sam-2, -6, -8 en -9 alsmede 450 a 500 tanks. De verliezen aan manschappen bedroegen volgens dit blad enkele honderden doden, 1.500 gewonden en 294 gevangenen.

Nadat op 3 okt. zes Israëlische soldaten om het leven waren gekomen bij een aanslag op een legerbus op de weg Beiroet-Damascus in de buurt van Aley, voerden Israëlische gevechtsvliegtuigen op 4 okt. aanvallen uit op Syrische posities langs die weg, waarbij een mobiele lanceerbasis voor Sam-9 raketten bij Dahr el Baidar werd vernietigd.

Op 27 okt. waarschuwde generaal Bar Kochba, de commandant van de Israëlische tankeenheden, dat Syrië de tijdens de Libanese oorlog geleden verliezen – 400 tanks – had aangevuld. Het beschikte nu volgens Bar Kochba over 900 tanks in de Bekaa-vallei en 400 in Noord-Libanon.

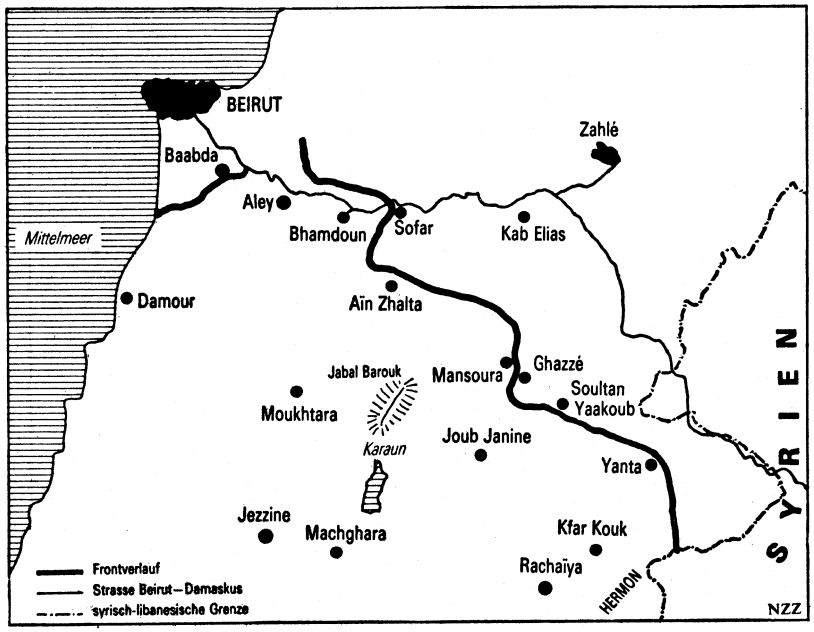
Dezelfde dag meldde de radiozender van de Libanese christelijke milities dat Syrië extra raketten, tanks en troepen in de Bekaa-vallei en in Noord-Libanon in stelling had gebracht. Volgens een bericht van de NYT, gepubliceerd in The Times d.d. 25 okt., zouden reeds wekenlang militaire leveranties uit de SU in de Syrische haven Tartous zijn aangekomen, waaronder honderden tanks, gepantserde personeelsvoertuigen en vrachtwagens. Onlangs zouden o.m. 30 T-62 tanks van Homs in de richting van de Bekaa-vallei zijn gegaan. In kratten geloste vliegtuigen werden van Tartous en mogelijk Latakia naar de luchtmachtbasis bij Palmyra (125 mijl ten noordoosten van Damascus) overgebracht, aldus de NYT. Volgens de NZZ (13-11-'82) zou de SU sinds juli 35.000 ton oorlogsmaterieel in Syrische havens hebben gelost, incl. T-72 tanks en Sukhoi-52 bommenwerpers.



(The Times 5-11-'82)

Op 31 okt. werden, aldus een Israëlische militaire woordvoerder, door Syrische troepen twee luchtdoelraketten afgevuurd op Israëlische verkenningsvliegtuigen boven de Bekaa-vallei; de raketten hadden echter hun doel gemist.

Op 3 nov. verklaarden Israëlische autoriteiten dat 2.000 a 3.000 Palestijnse guerrillastrijders, die in aug. vanuit Beiroet naar Syrië waren geëvacueerd, inmiddels posities in de Bekaa-vallei hadden ingenomen. Daarentegen stelde een correspondent van *The Times* (5-11-'82) dat het Syrische leger nieuwe defensieve posities in Centraal-Libanon voorbereidde naar het leek om gereed te zijn voor „een gedeeltelijke terugtrekking" uit Libanon. Ook aan Israëlische zijde zou een soortgelijke troepenbeweging aan de gang zijn. Hoe het ook zij, voorlopig trad een betrekkelijke rust in aan het Israëlisch-Syrische front in Libanon.



(NZZ 19-10-'82)

Sam-5 raketten in Syrië

Op 4 jan. 1983 maakte het Israëlische opperbevel bekend dat „diep in Syrië" twee grote bases werden gebouwd voor de stationering van Sowjet-luchtafweerraketten van het type Sam-5, dat nog niet eerder buiten het grondgebied van de SU* was opgesteld. De

* De Israëlische minister van defensie Sharon verklaarde op 5 jan. dat ook in de DDR en de Mongoolse Volksrepubliek bases voor de Sam-5 in gereedheid worden gebracht.

Sam-5 zou volgens Israëlische gegevens een zeer serieuze bedreiging vormen voor Israëlische vliegtuigen boven Libanon en zelfs boven Noord-Israël, want deze raket kan met een snelheid van minstens 3,5 maal het geluid vliegtuigen onderscheppen tot een afstand van 200 a 240 km en een hoogte van 30 km.

De Sam-5 stelde Israël voor nieuwe problemen, aldus NRC/H'blad (5-1), ,,omdat men nog weinig weet van het bij de raket behorende Square Pair radargeleidingssysteem. In elk geval zullen de stoorzenders van de Israëlische gevechtsvliegtuigen aangepast moeten worden Juist de grote Boeing RC-135 elektronische verkenningsvliegtuigen, die daarvoor langs de Syrische grens ,,vingerafdrukken" zouden moeten nemen van de Sam-5 radarsystemen lopen nu echter gevaar door diezelfde raket neergeschoten te worden.
Ook de langzame Hawkeye vliegende radarstations, die onmisbaar zijn gebleken voor de coördinatie van de Israëlische luchtacties boven Libanon, vormen volgens militaire deskundigen een geschikt en gemakkelijk doelwit voor de nieuwe Syrische lange afstandsraketen."
Overigens is de Sam-5 (NAVO-codenaam „Gammon") reeds 20 jaar oud en al 15 jaar operationeel bij de Russische nationale luchtverdediging.

De bouw van de bases voor de Sam-5 werd op 5 jan. bevestigd door het pro-Syrische Libanese blad Al Sharq, dat zich op ,,welingelichte kringen in Damascus" beriep. Volgens dit blad was de levering van de raketten op ,,dringend verzoek" van de Syrische regering begonnen ,,om het evenwicht tussen de Syrische strijdkrachten en het Israëlische leger te herstellen". Het Libanese dagblad Al *Nahar* maakte melding van een aanzienlijke versterking van de Israëlische troepen in de buurt van de Syrische grens, vooral door de aanvoer van tanks.
De correspondent van De Volkskrant in Beiroet, Jan Keulen, schreef op 12 jan. o.a.:

,,Het bericht dat Syrie twee bases bouwt voor Russische Sam-5 projectielen, zorgde afgelopen dagen voor hernieuwde spanningen tussen Jeruzalem en Damascus en voor een herinnering aan het feit dat ook de Sowjet-Unie nog altijd een rol speelt in het Midden-Oosten. Het nieuws herinnerde er ook aan, misschien ten overvloede, dat in het Midden-Oosten een macabere race gaande is tussen een stokkend vredesproces (onderhandelingen tussen Libanon en Israël, de bevroren onderhandelingen tussen Egypte en Israël, de vredesinitiatieven van president Reagan en van de Arabische Liga) en een steeds verdergaande bewapening en kansen op nieuwe oorlogen.
In Israël is grote ophef gemaakt over de voorgenomen plaatsing van de Sam-5's. De mate van publiciteit deed sterk denken aan begin 1981, toen Syrie Sam-6 projectielen opstelde in de Libanese Bekaa-vallei. De plaatsing van de Sam-6, overigens een minder verreikend wapen dan de Sam-5, was aanleiding voor een diepe crisis tussen Syrie en Israël en luidde het begin in van de pendeldiplomatie van de Amerikaanse afgezant Philip Habib. Een jaar later. tijdens de oorlog in Libanon van afgelopen zomer, vernietigde de Israelische luchtmacht het gros van de Syrische Sam-projectielen in de Bekaa-vallei.
Het is dan ook geen wonder dat in Syrië de pers, die in dat land als een uitlaatklep van de regering functioneert. van de daken schreeuwde dat de Israëli's, met hun bekendmaking van de Syrische Sam-5 bases, ,,een propagandacampagne voerde die als voorbereiding dient voor nieuwe militaire acties tegen Syrie". De Syrische krant Tichrin herinnerde er verder aan dat Syrië geen enkele schade wenst te lijden van de Israelisch-Libanese onderhandelingen die op dit moment plaatsvinden. „Wezullen elk legitiem middel aangrijpen om schade van deze onderhandelingen te voorkomen". aldus Tichrin. Er is dus tevens sprake van dat de Syriërs hun spieren ballen en de Libanezen waarschuwen niet ,,tever" te gaan met het inwilligen van de Israëlische eisen op het gebied van Libanees-Israëlische .,normalisatie" en veiligheidsmaatregelen in Zuid-Libanon..."

De Libanese president Amin Gemayel stuurde een persoonlijke afgezant, Jean Obeid, naar Damascus, waar deze op 15 jan. overleg voerde met president Assad en diens hoogste medewerkers over wegen en middelen om het vertrek van alle buitenlandse troepen uit Libanon te bespoedigen. Assad verzekerde Libanon van zijn steun bij de pogingen de volledige souvereiniteit over zijn hele grondgebied te herwinnen. Maar hij zou niet toelaten dat Israël ,,politieke of militaire winst uit zijn Libanon-invasie" boekte, aldus Assad.
Kringen van de Amerikaanse geheime dienst in Washington bevestigden op 17 jan. dat Sam-5 raketten in Syrië waren aangekomen en daar werden opgesteld.
Op 19 jan. verklaarde radio-Damascus dat het natuurlijke recht van een bedreigde staat is defensieve wapens te bezitten. In boodschappen aan de voorzitter van de Veiligheidsraad en de secretaris-generaal van de VN stelde de Syrische vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Abdel Halim Khaddam, dat de ,,agressieve verklaringen" van de Israëlische autoriteiten ,,directe bedreigingen" bevatten om ,,geweld tegen de installaties van de luchtverdediging in Syrië te gebruiken".

Op 27 febr. meldde de *Jerusalem* Post dat de SU de installatie in Syrië van vier batterijen met elk zes onafhankelijke lanceerders voor Sam-5 raketten had voltooid. Twee van de batterijen waren opgesteld bij Dumayr ten oosten van Damascus en twee in Shanshar bij Homs. Het bedieningspersoneel, uitsluitend Sowjet-militairen, zou uit enkele honderden manschappen bestaan. In totaal zouden ca. 4.500 Sowjet-adviseurs bij de Syrische strijdkrachten werkzaam zijn. (Op 13 nov. 1982 raamde de *NZZ* het aantal adviseurs uit het Oostblok in de militaire sector van Syrië op 2.850.)
Tegen een Senaatscommissie zei de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Shultz op 28 febr. dat zijn regering de SU op de hoogte had gesteld van haar bezorgdheid over de installatie van de Sam-5 raketten in Syrië. wat de minister kenschetste als ,,een ontnuchterende en destabiliserende gebeurtenis in het Midden-Oosten". Eerder die dag had de Amerikaanse minister van defensie Weinberger tijdens een persconferentie betoogd dat de aanwezigheid van ,,duizenden" (2.500 a 4.000) Sowjet-adviseurs in Syrië dat land tot ,,niet meer dan een buitenpost van de SU" had gemaakt.
Tegenover deze Amerikaanse kritiek stelde het Sowjet-persbureau Tass op 1 maart: Aan de ene kant betitelt Washington Israëlische bombardementen op Arabische hoofdsteden als „vredestichtende acties" en de uitbreiding van de Amerikaanse militaire aanwezigheid in het Midden-Oosten als ,,eenstabiliserende factor" – aan de andere kant, zo ging Tass verder, ,,worden de wettige maatregelen van Syrië, een land dat herhaaldelijk het slachtoffer is geworden van Israëls perfide agressie, destabiliserend genoemd, en zelfs een bedreiging van de vrede".
In een vraaggesprek met radio-Israël zei de Israëlische stafchef Rafael Eytan op 3 maart niet te wilien uitsluiten dat Syrië een aanval op Israël voorbereidt, maar dat Israël van zijn kant niet van plan was de Sam-5 raketten door middel van een aanval uit te schakelen, hoewel de Israëlische premier Begin de raketten op 2 maart een gevaar voor Israël en voor de Amerikaanse Zesde Vloot had genoemd. En op 15 maart waarschuwde de nieuwe Israëlische minister van defensie Arens Syrië dat Israël over de kennis en de middelen beschikt om de Russische raketten op Syrische bodem uit te schakelen.
In geval van Syrische agressie zal Israël de omvang van de militaire activiteiten bepalen, aldus Arens.

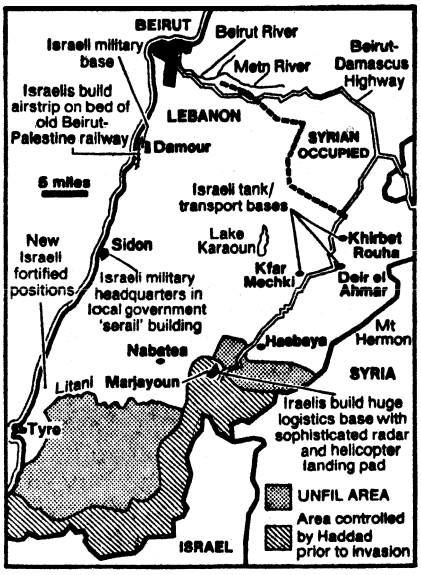
Op 16 maart voegde generaal Eytan daaraan toe dat als Sam-5 raketten tegen Israëlische vliegtuigen boven Tel Aviv, Libanon of het Middellandse-Zeegebied worden afgevuurd, Israël geen andere keus heeft dan deze raketinstallatie te vernietigen. „Voor ons maakt het geen verschil of Russen of Syriërs deze raketinstallaties bemannen", aldus de Israëlische stafchef.
Dezelfde dag verklaarde de Sowjet-ambassadeur in Libanon, Alexander Soldatow, na een onderhoud met president Gemayel dat de SU militair zou interveniëren aan de zijde van Syrië in een oorlog met Israël.
De Syrische minister van cultuur, mevr. Najah Attar, stelde in een commentaar in het dagblad Tichrin (28-3)

dat de SU actief aan de zijde van Syrië zou interveniëren als Israël een aanval op Syrië zou doen. Het Russisch-Syrische vriendschapsverdrag van 1980 ,,formuleert niet alleen Russische steun voor de Syrische defensiebehoeften rnaar verplicht de Sowjet-Unie ook om ditmaal met Syrië mee te vechten". Dat Moskou dat zal doen leed volgens Attar ,,geen twijfel". ,,De confrontatie zal niet regionaal zijn en de aanvallers zullen de gevoìgen (van hun actie) moeten dragen en zich tegenover de wereldopinie moeten verantwoorden," zo waarschuwde de Syrische minister. (*UPI*)
De Sowjet-regering waarschuwde Israël in een op 30 maart door Tass verspreide verklaring dat het moest ophouden ,,met vuur te spelen". ,,Niemand kan onverschillig blijven tegenover de misdadige plannen van Israël t.o.v. Syrië, en deze plannen moeten worden verijdeld", aldus Tass. Dit maal gebruikte Israël als voorwendsel ,,de zuiver defensieve maatregelen die door Syrië zijn genomen met het oog op de toenemende bedreigingen van Tel Aviv", zo werd door Tass gesteld, maar de werkelijke reden is dat ,,Syrië nu het voornaamste obstakel vormt op de weg naar de tenuitvoerlegging van Tel Avivs annexatieplannen".

De militaire situatie

De SU heeft al het Syrische legermaterieel dat tijdens de oorlog in Libanon door Israël is vernietigd vervangen en ook het zwaar gehavende luchtverdedigingsstelsel van het land opnieuw opgebouwd, aldus *NYT/Volkskrant* (22-3). Omdat het nieuwe materieel moderner is dan het oude, zijn de Syrische strijdkrachten thans sterker dan vóór de Israëlische inval in juni 1982, zo menen Westerse militaire experts in Damascus. In bovengenoemde publikatie werd voorts o.a. gesteld:

„Syrië heeft de nieuwe Sowjet-wapens ook op voordelige voorwaarden gekregen. Vroeger werden de Russische wapenleveranties meestal contant betaald. Maar voor de jongste leveranties gelden soepele krediet-voorwaarden*, en in sommige gevallen zou er zelfs sprake zijn van onbetaalde wapenhulp.
Naar verluidt omvatten de Russische leveranties onder meer T-72 tanks, geleide 122-mm en 155-mm houwitsers, Katyoesja-raketlanceerders en Sam-6 en Sam-9 luchtdoelraketten. Bij het lossen van de leveranties is ook een groot aantal nieuwe Russische vrachtwagens en pantserwagens gesignaleerd.
Daarnaast zou de Sowjet-Unie alle 85 gevechtsvliegtuigen, merendeels Mig-23's, hebben vervangen die door de Israëlische luchtmacht naar beneden zijn gehaald. Westerse militaire experts hebben echter niet kunnen achterhalen waar de nieuwe vliegtuigen precies zijn gestationeerd.
De meest opzienbarende vernieuwing evenwel is de aanleg van twee bases voor Sam-5 luchtdoel-raketten. (...)
Volgens de militaire experts worden de twee raketbases elk bemand door vijfhonderd a zeshonderd Sowjet-technici. Beide bases bestaan uit twaalf lanceerinrichtingen met een even groot aantal raketten. Voorts is er geavanceerde radarapparatuur opgesteld..."



(The Times 12-4-'83)

Volgens The Times (12-4) heeft Syrië meer dan 40.000 militairen – een derde deel van het totale leger – in Libanon en langs zijn grens gestationeerd. Hetzelfde blad meldde dat Israël een reeks grote en technisch hoogwaardige militaire bases in Zuid- en Centraal-Libanon heeft gebouwd en nog bouwt.
Volgens *NYT/Volkskrant* (25-4) dienen de nieuwe Israëlische bases in de eerste plaats ter ondersteuning van de ongeveer 30.000 Israëlische soldaten die nu in Libanon zitten, en voorts als doorgangsbases die bevoorraad kunnen worden in geval van oorlog. Momenteel zijn, aldus deze bron, ongeveer 30.000 Syrische militairen gelegerd in de Bekaa-vallei, 3.000 man in het Libanese gebergte en nog eens 5.000 man in het noorden van de Bekaa en bij Tripoli.
Daarentegen zouden de Israëlische posities in de Chouf-bergen en langs de internationale hoofdweg buiten Beiroet een veel meer geïmproviseerd karakter hebben dan de bases in het zuiden.
In *NRC/H'blad* (19-4) werd nog gesteld: „Ongetwijfeld zal Israël het in een toekomstig conflict moeilijk krijgen, maar van een daadwerkelijke verschuiving in de krachtsverhoudingen in het Midden-Oosten is vooralsnog geen sprake."

* De Syrische minister van financiën, Hamdi al-Sakka, stelde in zijn begrotingsboodschap in het weekend van 23 jan. de totale begrotingsuitgaven op omgerekend $ 4,6 mrd. Daarvan was $ 2,6 mrd bestemd voor het ministerie van defensie, aldus de Financial Times (24-1).

LATIJNS-AMERIKA

NICARAGUA

ONTWIKKELINGEN
M.B.T. HET BINNENLAND (vervolg)

Het hierna volgende verslag vormt een aansluiting op de op pag 295 e.v. genoemde ontwikkelingen.

Oprichting ARDE

Op 24 sept. 1982 maakte oud-juntalid Alfonso Robelo Callejas in San José (Costa Rica) bekend dat vier Nicaraguaanse organisaties in ballingschap zich hadden verenigd in de Alianza Revolucionaria Democratica (ARDE) teneinde te strijden tegen de Sandinistische regering.
De ARDE bestond uit de Democratische Nicaraguaanse Beweging MDN (Movimiento Democratico Nicaragüense) o.l.v. Robelo, uit de Misurasata waarin drie Indianenstammen waren vertegenwoordigd (Miskito's, Sumos en Ramas) o.l.v. Brooklyn Rivera, en uit de UDN (Union Democratica Nicaraguense) van de gebroeders Fernando en Edmundo Chamorro Rapaccioli, die ook een ,,gewapende arm" aanvoerden, de Fuerzas Revolucionarias Nicaraguenses (FARN).
Verder zou ook het Frente Revolucionario Sandino (FRS) van Eden Pastora zich hierbij hebben aangesloten.

Aftreden Nicaraguaanse ambassadeur in Washington na kritiek op Sandinisten

Op 18 december maakte de Sandinistische regering in Managua het vertrek bekend van de Nicaraguaanse ambassadeur in de VS, Francisco Fiallos Navarro. Fiallos trad volgens zijn zeggen af uit protest tegen wat hij noemde de onderdrukking van de burgerlijke vrijheden en de politieke koers van de Sandinistische leiders na het verdrijven van generaal Anastasio Somoza Debayle in juli 1979.
Als aanleiding voor zijn besluit om af te treden gaf Fiallos, die sinds 16 febr. 1982 op zijn post was, dat een vraaggesprek van hem met een onafhankelijke krant in Managua (La Prensa) was gecensureerd.
In het vraaggesprek met La Prensa dat op 10 december had moesten verschijnen had Fiallos opgeroepen tot een aantal veranderingen in de regering en eiste hij verkiezingen. Volgens Fiallos moesten er in de regering ook mensen zitten die Somoza in 1979 hielpen verdrijven maar sindsdien in ballingscnap waren gegaan uit protest te-

gen het beleid van de Sandinistische leiders.

Het lange interview- was uiterrnate kritisch jegens de Sandinistische regering waartoe Fiallos spoedig na de revolutie van 1979 toetrad, eerst als onderminister van buitenlandse zaken, later als ambassadeur in Canada, een post die hij verruilde voor Washington.
De betrekkingen met de regering-Reagan waren volgens hem ..buitengewoon problematisch" en de kans op verbetering in de nabije toekomst was ,,gering". De Amerikaanse plannen zouden de buurlanden tot een confrontatie met Nicaragua drijven en Nicaragua, zo verklaarde Fiallos, moest daar een eigen plan tegenover zetten.
De Sandinisten moesten ,,onverwijld onontkoombare maatregelen nemen zoals vrije, rechtvaardige en eerlijke verkiezingen" en ,,de noodtoestand en de censuur owheffen" ..die de revolutie zo'n enorme schade hebben toegebracht".
De regering moest ophouden met ,,onwettige en onrechtvaardige onteigening van bezittingen, en een onafhankelijke rechterlijke macht creëren als antwoord op de sterke gevoelens van juridische weerloosheid die delen van de bevolking hebben".
Hoewel dit voor ,,verstokte marxistisch-leninistische ideologen en zeker voor Stalinisten" moeilijk te begrijpen was, zouden de Sandinisten toch ,,voor eens en altijd de diepe religieuze gevoelens" van de bevolking moeten erkennen, net als de ,,prominente rol van de kerk in het bewustzijn" van de Nicaraguanen. Met de betrekkingen met de kerk was volgens hem „op een erbarmelijke manier" omgesprongen.
In de internationale politieke arena zou Nicaragua zich volgens Fiallos moeten opstellen als een ,,oprecht niet-gebonden land", en niet betrokken moeten raken bij de strijd tussen de supermachten.
Verwijzend naar de buurlanden Honduras en Costa Rica, die openlijk vijandig stonden tegenover de linkse koers van de Nicaraguaanse revolutie, zei Fiallos dat de betrekkingen met de buurlanden en andere Latijns-Amerikaanse landen verbeterd moesten worden. ,,Er is volgens mij sprake van een vicieuze cirkel. Enerzijds wordt gezegd dat een harde opstelling noodzakelijk is om de effecten van de (buitenlandse) druk te neutraliseren, maar anderzijds spelen straffe maatregelen degenen die Nicaragua onder druk zetten in de kaart".
De Sandinistische revolutie, zo zei hij ,,is sterk genoeg om deze cirkel te doorbreken. In tegenstelling tot wat sommige radicalen menen zouden versoepeling en ontspanning de regering juist sterker maken".

Nadat Fiallos de regering in Managua zijn aftreden had meegedeeld maakten de Sandinistische leiders bekend dat hij met een aantal andere ambassadeurs zou worden vervangen.
De voorganger van Fiallos in Washington, het voormalige juntalid Arturo Cruz, die in maart 1981 ambassadeur in de VS was geworden, had volgens de NZZ (21-12) eveneens wegens kritiek op de Sandinistische regering het veld moeten ruimen (op 14 nov. 1981).

Twee luchtmachtofficieren verlaten het land

Op 14 dec. 1982 deelde de chef van de Nicaraguaanse luchtmachtoperaties, Agustin Roman Maradiaga, tijdens een persconferentie in Miami mee, dat hij politiek asiel in de VS had gevraagd uit teleurstelling over de ,,flagrante schendingen van de mensenrechten door de gewapende minderheid van de marxistisch-leninistische Sandinisten".
Op 18 febr. 1983 kondigde de kapitein van de luchtmacht, Daniel Cedeno Wong, in San José (Costa Rica) aan dat hij zich had aangesloten bij de organisatie van Pastora om te strijden tegen de Sandinistische regering in Managua.

UDN keert zich tegen de ARDE

Op 24 maart 1983 maakte de UDN (de Nicaraguaanse Democratische Unie) van Fernando Chamorro in de Costaricaanse hoofdstad San José bekend dat zij aan het onderhandelen was met het Frente Democratico Nicaraguense (FDN) om te komen tot een ,,eenheid van actie" tegen de regering in Managua. In een communiqué verklaarde de UDN dat zij had gebroken met Eden Pastora en Alfonso Robelo.
,,De UDN verweet de ARDE dat zij zocht naar een dialoog en een goede verstandhouding met het Sandinistische regime" in plaats van .,het land totaal te bevrijden van dit verdorven systeem".
De UDN zei verder dat zij ,,nauwe contacten" onderhield met Steadman Fagoth Muller, één van de leiders van de Miskito-Indianen.
Fernando Chamorro had in juli 1981 Nicaragua verlaten.

Pastora kondigt opening nieuw front aan

Nadat Eden Pastora op 15 april in een verklaring had laten weten dat de Cubanen die zich in Nicaragua bevonden binnen veertien dagen vertrokken moesten zijn, omdat zij anders de keuze hadden tussen ,,verdrijving of de dood" kondigde hij op 30 april het openen van een nieuw front in het zuiden van Nicaragua aan.
Die mededeling ging gepaard met een oproep aan ,,onafhankelijke journalisten asiel te vragen bij buitenlandse ambassades om te vermijden dat zij vermoord werden".



Op deze foto uit juli 1980 bespreekt Eden Pastora Gomez (r.),die toen nog aan de kant van de Sandinisten stond, de militaire strategie met Sandinistische guerrilleros. Naast Pastora staat (met donkere bril) Daniel Ortega Saavedra, de huidige coördinator van de junta.

NICARAGUAANS-AMERIKAANSE BETREKKINGEN SINDS MAART 1981

Op 11-12 aug. 1981 bracht de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken speciaal belast met Interamerikaanse zaken, Thomas Enders, een bezoek aan Nicaragua. Het was het eerste contact op hoog niveau tussen de twee landen sinds Ronald Reagan op 20 jan. 1981 president van de VS was geworden.

Tijdens zijn bezoek stelde Enders voor dat beide landen een soort non-agressiepact zouden sluiten en dat, als Nicaragua wat veranderingen in haar regeringsbeleid zou aanbrengen, de Amerikaanse regering controle zou uitoefenen over Nicaraguaanse groepen ballingen in Miami.
In Managua had Enders een ontmoeting met leden van de junta, de oppositie, de kerk, en de particuliere sector, en verklaarde hij dat een verbetering van de betrekkingen afhankelijk zou zijn van een verandering in het Nicaraguaanse beleid (de betrekkingen tussen de VS en Nicaragua bereikten een

dieptepunt nadat de regering-Reagan het Sandinistische bewind ervan had beschuldigd de guerrillabeweging in El Salvador met wapens te steunen. Direct daarna werd in maart 1981 de economische hulp van de VS naar Nicaragua stopgezet, zie pag. 344/3-1981)

Toenemende Amerikaanse druk. Algemene mobilisatie in Nicaragua

Op 28 sept. 1981 deelde Humberto Ortega Saavedra, de minister van defensie en opperbevelhebber van de strijdkrachten, mee dat er i.v.m. ,,invasieplannen" van aanhangers van oud-dictator Somoza vanuit Honduras een algemene mobilisatie zou worden afgekondigd.
Enige uren daarvoor had Nicaragua de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties in een schrijven meegedeeld dat het ,,ernstige verontrust" was over de Amerikaans-Hondurese vlootoefeningen die op 7 oktober onder de codenaam Falcon View in de Caribische zee zouden beginnen.
Op 6 oktober werd de burgerlijke en militaire mobilisatie voor een maand van kracht.
In het weekeinde van 7-8 november werd de militaire paraatheid in Nicaragua weer verhoogd. In kringen van de regering was men bang dat Amerika een actie zou ondernemen om de stroom Russische wapens uit Cuba tegen te houden.
,,Vanuit Honduras en El Salvador bereiken de Amerikaanse regering verzoeken om een blokkade voor de kust van Nicaragua in te stellen", aldus een regeringsfunctionaris in Managua.
Op 12 november waarschuwde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig Nicaragua dat Amerika geen ,,tweede Cuba" in Midden-Amerika zou dulden. Haig sloot niet uit dat Amerika mee zou werken om de regering van Nicaragua omver te werpen.
Hij liet er echter onmiddellijk op volgen dat Amerika niet van plan was troepen naar Midden-Amerika te sturen. President Reagan had op 10 november tijdens een persconferentie hetzelfde verklaard.
Haig noemde de situatie in Nicaragua zeer zorgwekkend. ,,De voortdurende stroom van Sowjet wapens naar Nicaragua geven dat land een militair apparaat, dat alleen maar gebruikt kan worden voor agressie en de verbreiding van marxistisch-leninistische politiek in het gebied", aldus Haig.

Op 23 november maakte het Amerikaanse ministerie van defensie bekend dat een kleine Amerikaanse strijdmacht in Key West (Florida) zou worden gereorganiseerd tot een groter commando voor het Caribisch gebied. Het nieuwe commando US Forces Caribbean zou op 1 december gaan functioneren en had als operatiegebied ,,de wateren en eilanden van het Caribisch gebied, de Golf van Mexico en delen van de Stille Oceaan langs de kust van Midden-Amerika". zo Kondigde de Amerikaanse minister van defensie Caspar Weinberger aan. Het zou in staat worden gesteld leger en marinierseenheden als ook de marine en de luchtmacht in te schakelen.

Volgens het Pentagon (het Amerikaanse ministerie van defensie) wilde de Amerikaanse regering op die manier ,,haar belangstelling voor dit essentiële gebied" benadrukken.
Diezelfde dag (23 nov.) schreef The Guardian in een artikel onder de kop „Washington onder druk inzake Nicaragua" o.m. het volgende:

De regering Reagan staat voor het cruciale besluit al of niet over te gaan tot actie tegen Nicaragua. Vanuit de toprangen wordt steeds zwaardere pressie uitgeoefend op de president om te voorkomen dat Nicaragua steeds meer een bewapend militair kampement wordt. van waaruit revolutie kan worden geëxporteerd naar El Salvador, Guatamala, Honduras en Costa Rica.
Een hoge Amerikaanse functionaris heeft meegedeeld dat het besluitvormingsproces in Washington een afronding nadert. Reagan heeft over deze zaak een reeks besprekingen gevoerd met zijn topadviseurs en zal zich wellicht in de komende twee weken met de overgebleven opties bezighouden.
Over deze opties werd door Amerikaanse ambtenaren geen mededeling gedaan, doch wel was het duidelijk dat zij de militaire problematiek van Nicaragua als de meest urgente beschouwen, t.w. de opbouw in Nicaragua van een steeds groter wordend wapenarsenaal en de verbeterde positie van het (door Cubanen) getraind guerrillaleger in El Salvador en andere nabijgelegen staten. Volgens Amerikaanse ambtenaren heeft Nicaragua thans een staand leger opgebouwd van 45.000 tot 50.000 man en worden Nicaraguaanse piloten in Bulgarije opgeleid; zij worden in de komende maanden terugverwacht en de leverantie aan Nicaragua van MIG's zou niet lang op zich laten wachten. Verder worden in het land vliegvelden verbeterd en uitgebreid. Ook zou er, aldus de Amerikanen, een aantal nieuwe Russische tanks arriveren in aanvulling op de reeds ontvangen 24 tanks. Verder wordt gewezen op de aanwezigheid in Nicaragua van 1000 tot 1500 Cubaanse militaire adviseurs, experts en veiligheidsmensen.
Ongerustheid heeft ook de arrestatie gewekt van vier leidende zakenlieden pag. 296/3 – red. KHA), alsook andere binnenlands-politieke ontwikkelingen in Nicaragua, die volgens Haig de ,,totalitairetrend" in dat land weerspiegelen.
Deze cumulatie van politieke en militaire ontwikkelingen wekt groeiende bezorgdheid in Washington, waar men de mogelijkheid van een algemene brand in Centraal-Amerika niet uitsluit. Tussen het Witte Huis, op de ministeries van buitenlandse zaken en defensie en bij de CIA bestaat een grote mate van eensgezindheid m.b.t. de analyse van de ontwikkelingen in Nicaragua en de daarmee verbonden problemen elders in Centraal-Amerika. Men is het echter niet eens over wat men daartegen zou kunnen doen.
Haig heeft steeds geweigerd de mogelijkheid van een omverwerwen van het bewind in Nicaragua uit te sluiten. Haigs harde uitlatingen werden uitgelegd als een poging tot intimidatie van de Nicaraguanen, die daardoor wellicht tot meer ingetogenheid zouden kunnen worden bewogen. Maar daarnaast heeft Haig het Pentagon verzocht militaire opties te bestuderen.
Het Pentagon is zeer weinig enthousiast over mogelijke militaire actie in de regio. Ook het betrekken van strijdkrachten uit andere Latijnsamerikaanse landen behoort tot de bestudeerde opties. Volgens Amerikaanse ambtenaren kan een militaire actie echter alleen effectief zijn als ook de Amerikanen daaraan meedoen.
De vraag is hoe de Cubanen en de Russen zullen reageren als Washington gaat pogen de stroom wapens en experts naar Nicaragua in re dammen. Het Cubaanse militaire potentieel is aanzienlijk en Moskou heeft veel in Fidel Castro geinvesteerd.

Haig bespreekt in Mexico de situatie in Nicaragua

Op 23 nov. 1981 arriveerde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig in Mexico voor een bezoek van 24 uur om de situatie in Nicaragua te bespreken.
Na afloop van het bezoek verklaarde het State Department (het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken) op 25 november dat Mexico er in had toegestemd bij Nicaragua de door de VS en Mexico ,,gedeelde bezorgdheid" ten aanzien van de politieke situatie in Nicaragua te berde te brengen.
Mexicaanse officials zeiden echter dat het niet de bedoeling was ,,unilateraal" te bemiddelen. Mexico wilde als boodschapper fungeren in de communicatie tussen de VS en Nicaragua.

Tijdens het bezoek had de Mexicaanse president Lopez Portillo y Pacheco Haig ervoor gewaarschuwd dat het gebruik van geweld door de VS in Midden-Amerika een ,,gigantische historische vergissing" zou zijn. De Mexicaanse minister van buitenlandse zaken Jorge Castaneda had gezegd dat Nicaragua ,,niet in een hoek gedreven" moest worden.
Op 22 november had Haig in een interview de mogelijkheid niet willen uitsluiten dat de VS militair geweld zouden gebruiken om de communistische invloed in Nicaragua te stoppen.
Hij had gezegd dat de ,,de tijd drong" en er over geklaagd dat Nicaragua de kant van het ,,totalitarisme" opging en erg veel wapens van de Sowjet-Unie kreeg.
Op 26 november bracht de Nicaraguaanse minister van buitenlandse zaken een bezoek aan Mexico.

Op 8 december maakte het Joegoslavische persbureau *Tanjug* bekend, dat de Russische ambassadeur in Nicaragua, German Sjlipanikow, in een toespraak voor radio-Nicaragua te kennen had gegeven dat de Sowjet-Unie ,,in het geval van een Amerikaanse aanval bereid is Nicaragua te verdedigen".

Sjlipanikow zei in Managua letterlijk: ,.De Sowjet-Unie zal Nicaragua steunen in de strijd voor vrede, veiligheid. verdediging en opbouw, in het geval het wordt aangevallen door de VS."
De ambassadeur ontkende de Amerikaanse beschuldigingen dat de Sowjet-Unie via Cuba en Nicaragua militaire steun verleende aar? de Middenamerikaanse verzetsbewegingen.

Overleg VS en Nicaragua tijdens OAS-bijeenkomst op St. Lucia

Op 2 december spraken de Ameri kaanse en Nicaraguaanse ministers van buitenlandse zaken anderhalf uur met elkaar over de verslechterende betrekkingen tussen beide landen.

De ministers Alexander Haig en Miguel d'Escoto hielden hun besprekingen in Castries op het Caribische eiland St. Lucia, bij het begin van de dertien dagen durende Algemene Vergadering van de Organisatie van Amerikaanse staten OAS.
Het gesprek was tot stand gekomen op verzoek van D'Escoto die had gezegd dat hij wilde streven naar verbetering van de verhouding tussen beide landen.

Haig zei na afloop van zijn gesprek met D'Escoto dat de ontmoeting nuttig was geweest, maar hij voegde daar aan toe: ,,Op geen enkel moment heeft hij de verzekering gegeven dat de interventie in El Salvador, die zeer uitgebreid is, zal worden gematigd."

Minister D'Escoto zei op een afzonderlijke persconferentie dat hij diepe bezorgdheid had uitgesproken over het Amerikaanse beleid in Midden-Amerika ,,en de implicaties van dit verbale terrorisme en het gebruik van dreigementen over een mogelijke invasie zelfs tegen Nicaragua".



Minister van buitenlandse zaken Miguel d'Escoto Brockmann.

Haig van zijn kant zei tegen verslaggevers dat hij als reactie op D'Escoto's bezorgdheid president Reagans verklaring had herhaald dat er geen plannen bestonden om Amerikaanse soldaten waar dan ook in de wereld in te zetten.
D'Escoto zei dat hij tegen Haig had gezegd dat Nicaragua geen plannen had om Russische MIG-gevechtstoestellen op zijn grondgebied te stationeren. Haig zei gerustgesteld te zijn door deze verklaring en te hopen dat de toekomst D'Escoto's gelijk zou uitwijzen.

Nieuwe Amerikaanse ambassadeur *in* Nicaragua

In een bericht van 13 jan. 1982 berichtte de *NZZ* dat een specialist op het gebied van de bestrijding van het internationale terrorisme door president Reagan was benoemd tot Amerikaans ambassadeur in Nicaragua. De 48-jarige diplomaat Anthony Quainton was de opvolger van Lawrence Pezzullo die op 18 aug. 1981 was afgetreden.

Amerikaanse missie van onderzoek wijst Amerikaans beleid in Midden-Amerika af

Op 16 febr. 1982 zei een Amerikaanse missie van onderzoek dat de vijandige houding van de regering-Reagan de revolutionaire regering van Nicaragua in de armen van Cuba en de Sowjet-Unie dreef.
De groep van negen landen, met aan het hoofd de vroegere minister van justitie Ramsey Clark, wees de beschuldigingen van de Amerikaanse regering van de hand dat de Sandinisten in Nicaragua al bondgenoten van de communisten waren, dat zij de guerrillastrijders in El Salvador grote hoeveelheden wapens in handen hadden gespeeld en dat zij de Miskito-Indianen die in de provincie Zelaya leefden onderdrukten.
De missie van onderzoek deelde haar bevindingen mee op een persconferentie in Washington na een bezoek van 7 tot 11 februari aan Nicaragua onder auspiciën van de Council on Hemispheric Affairs, een particuliere organisatie voor wetenschappelijk onderzoek die in 1975 was opgericht ter bevordering van de gemeenschappelijke belangen van de volkeren van het westelijk halfrond.
Clark zei op 16 februari dat de Amerikaanse regering met opzet het Amerikaanse volk misleidde met haar beschuldigingen dat Nicaragua betrokken was bij de levering van wapens aan het verzet in El Salvador. Zij deed dat om de voorgenomen vergroting van de hulp aan El Salvador goed te praten, aldus Clark.

Haig gebruikt verkeerde foto's bij aanval op beleid *Nicaragua*

Op 1 maart 1982 gaf het Amerikaanse State Department toe dal verschillende foto's die minister van buitenlandse zaken Haig op 27 februari had gebruikt om de ,,wreedheden die het Sandinistische leger in Nicaragua tegen de Mïskito-lndianen" zou hebben begaan aan de kaak te stellen een ,,bedrieglijk" karakter hadden.
Woordvoerder Dean Fischer van het Amerikaanse minister van buitenlandse zaken zei op 1 maart dat de betrokken foto's, die 6 februari daarvoor in het Franse dagblad Le Figaro stonden, frauduleus waren, en hij voegde er aan toe te hebben begrepen dat de krant een correctie zou plaatsen.
Naar verluidt toonden de foto's in werkelijkheid wreedheden die vóór de Sandinistische overwinning van 1979 waren begaan door nationale gardisten tijdens het bewind van president Anastasio Somoza.
Op 27 februari wees minister Haig op de foto's in een rede voor de conservatieve conferentie voor politieke actie in Washington. Hij zei dat de Amerikaanse media de foto's hadden genegeerd en noemde dit een voorbeeld van onevenwichtige berichtgeving over Midden-Amerika.
,,Ik wil de vraag stellen waarom de zeer, zeer indrukwekkende foto's in Le Figaro, die op aanschouwelijke en gruwelijke wijze een beeld gaven van de genocide die aan de oostkust van Nicaragua wordt bedreven, niet de zelfde aandacht hebben gekregen als de beweerde wreedheden van rechts in El Salvador krijgen", zei Haig (zie ook pag. 29712).
Woordvoerder Fischer zei op 1 maart dat hoewel de foto's onjuist waren de regering bleef bij haar opvatting dat het Sandinistische bewind ,,een aantal onderdrukkende maatregelen" had genomen tegen de Indiaanse bevolking van Nicaragua.

CIA toont luchtfoto's

Op 9 maart 1982 gaf de onderdirecteur van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA, Bobby Inman, samen met andere leidende CIA-functionarissen op het State Department, voor journalisten een briefing over de militaire ontwikkelingen in Nicaragua.
Eén van de functionarissen was de foto-specialist John Hughes, die in 1962 president Kennedy het visuele bewijs verschafte dat Russische schepen raketten naar Cuba transporteerden. Ditmaal had Hughes luchtfoto's waaruit zou blijken dat er in Nicaragua militaire bases volgens Russisch en Cubaans patroon waren ingericht.

Volgens John Hughes had Nicaragua op dat ogenblik 49 legerplaatsen. Hiervan waren er 36 gebouwd in de tijd dat de Sandinisten in Nicaragua aan de macht waren.
De meeste van die kampementen waren volgens Hughes gebouwd naar Cubaans model. Het bewijs: een foto van een onlangs gereed gekomen kamp bij Villa Nueva in Nicaragua.
De vorm, de ligging van de barakken, de parkeerpiaatsen en de oefenterreinen leken sprekend op de kampen in Cuba en de Sowjet-Unie.
Hughes legde daartoe een foto van een Nicaraguaans kamp op die van een – naar zijn zeggen – Cubaans kamp en wees op de eigenschappen van beide kampen die met elkaar overeenkwamen.
Hughes zei dat een van de kampen gebruikt werd voor de training van speciale troepen. De basis lag aan het meer van Managua en bevatte een apart terrein voor het oefenen van man-tot-mangevechten en een miniatuur-vliegveld voor het oefenen van sabotage-acties tegen vliegvelden. In sommige legerplaatsen stonden, aldus Hughes, Russische tanks van de types T-54 en T-55.
Nicaragua zou op dat moment over 25 Russische tanks beschikken. Daarnaast zouden er twee Russische helikopters geleverd zijn en twaalf pantserwagens plus verschillende amfibievoertuigen voor het transport van tanks over rivieren. Bovendien, aldus Hughes, waren de afgelopen periode minstens vier luchtmachtbases uitgebreid en verbeterd. De startbaan van luchtmachtbasis Bluefields bijvoorbeeld zou uitgebreid zijn van drie tot zes kilometer.
De uitbreiding van diverse startbanen bracht Hughes in verband met een door Washington verwachte levering van moderne MIG-gevechtsvliegtuigen uit de Sowjet-Unie aan Nicaragua. Op dat ogenblik zouden vijftig Nicaraguaanse piloten in Bulgarije opgeleid worden om in de Russische MIG's te kunnen vliegen.

Naar de mening van de CIA-deskundigen waren er op dat ogenblik in Nicaragua 6065 Cubanen, inclusief 2000 militairen, als ook vijftig tot zeventig Russische adviseurs.
Nicaragua zelf zou de beschikking hebben over een leger van 25.000 tot 30.000 man, waarmee het veruit de grootste militaire mogendheid in Midden-Amerika zou zijn, aldus admiraal Inman. Hij zei zich bovendien grote zorgen te maken over het feit dat Nicaragua op korte termijn over 50 tot 75 MIG-vliegtuigen kon beschikken.
Inman geloofde dat dit alles het resultaat was van een afspraak die de Russen en de Cubanen in 1977-1978 hadden gemaakt. Het doel hiervan zou een ontwrichting van de politieke situatie in Midden-Amerika zijn.
Tijdens de briefing werden eveneens luchtfoto's getoond van dorpen die voorheen door Miskito-Indianen werden bewoond. Het Nicaraguaanse leger zou deze dorpen met kerk en al hebben verwoest, omdat in dit grensgebied wel eens Cubanen konden worden gelegerd, aldus Inman.
Eén van de leden van de Sandinistische junta, Sergio Ramirez Mercado, zei op 9 maart dat de bewapening zuiver defensief was.
Volgens hem uitten de Verenigde Staten beschuldigingen aan het adres van Managua om een militaire interventie te rechtvaardigen. Hij gaf toe dat de strijdkrachten van Nicaragua en het aantal legerplaatsen waren uitgebreid, maar ontkende dat er Cubaanse troepen in Nicaragua waren. Ramirez Mercado zei dat het aantal legerplaatsen was uitgebreid om nationale defensieve redenen. Hij wees er op dat de voormalige Nicaraguaanse dictator Somoza de militairen onder bereik wilde houden in Managua uit vrees dat zij – in onafhankelijke garnizoenen – in opstand zouden komen. Volgens Ramirez hadden de Sandinisten iets dergelijks niet te vrezen. „Wij hebben onze troepen gespreid zoals alle legers in de wereld dat doen", aldus Ramirez.
Enkele uren na de briefing protesteerde Nicaragua bij de Amerikaanse regering tegen de verkenningsvluchten boven Nicaragua die gehouden waren om de luchtfoto's te maken. ,,Deze onverantwoordelijke acties verscherpen de toch al ernstige crisis en jagen de spanning in Midden-Amerika op", aldus Managua.
In een interview met de Amerikaanse omroepmaatschappij ABC verklaarde de Nicaraguaanse ambassadeur in Washington, Fiallos, op 10 maart: „Wij hebben helemaal geen Sowjetadviseurs en het aantal Cubanen is niet groter dan een stuk of tien. Wij zijn – op Costa Rica na – het enige land in het Caribisch gebied dat geen luchtmacht of marine heeft. Ons leger telt niet meer dan 15.000 manschappen, waarmee we de omvang van ons leger klein mogen noemen."
Fiallos zei verder dat het publiceren van de foto's alleen bedoeld was om het opvoeren van steun aan de junta in El Salvador te rechtvaardigen.

Washington Post onthult geheime CIA-actie tegen Nicaragua

Op 10 maart 1982 meldde de Washington Post dat president Reagan de Amerikaanse inlichtingendienst CIA toestemming had gegeven voor een geheime operatie tegen Nicaragua als tegenwicht tegen de beweerde betrokkenheid van Nicaragua bij het linkse verzet in El Salvador.
Volgens het blad, dat zich beriep op welingelichte regeringskringen, bestond het plan uit het vormen van een para-militaire macht van ongeveer 500 Latijnsamerikanen die vanuit commandokampen langs de grens tussen Nicaragua en Honduras moesten opereren.
Deze commando's zouden moeten proberen belangrijke Nicaraguaanse doelen zoals krachtcentrales en bruggen te vernietigen om zo de economie te ontwrichten en de steun die het Sandinistische regime volgens Washington aan de Salvadoraanse guerrillastrijders gaf te verhinderen.
Volgens de door de Washington Post aangehaalde regeringsbronnen zou het enkele maanden duren voor de commando-eenheid was gerekruteerd en opgeleid.
Op 4 maart had Jaime Wheelock Roman, minister van landbouw en lid van het nationale directoraat van de Sandinisten (FSLN), tijdens een persconferentie in Washington gezegd dat de CIA bezig was met een destabiliseringsprogramma tegen Nicaragua dat vergelijkbaar was met dat in Chili vlak voor de val van Allende in 1973.
Wheelock was in de VS om met verschillende regeringsfunctionarissen en leden van de Senaat over de situatie in Midden-Amerika te praten.

Wheelock zei dat de CIA beschikte over een fonds van 19 miljoen dollar om zijn werkzaamheden in Nicaragua uit te voeren. Volgens Wheelock zat de CIA achter de recente moeilijkheden tussen de Sandinistische regering en de pers, de kerk en de vakbeweging. Wheelock zei dat er ,,te veel dingen tegelijk gebeuren om nog van toeval te kunnen spreken".
Volgens de Nicaraguaanse minister vertoonden de redactionele commentaren in de oppositionele krant La Prensa opvallend veel overeenkomsten met die in het Chileens dagblad El Mercurio tijdens het laatste jaar voor de staatsgreep waarbij Allende vermoord werd.
Ook waren de VS er, aldus Wheelock, net als in Chili in geslaagd leningen aan Nicaragua door internationale instellingen te blokkeren. (Uit een door het Amerikaanse Congres uitgevoerd onderzoek was enkele jaren daarvoor gebleken dat de CIA 8 miljoen dollar had uitgeven in Chili tijdens de periode Allende. Het geld zou gebruikt zijn door rechtse politieke partijen en oppositie-kranten).
Wheelock zei verder dat de CIA ook acties betaalde van contra-revolutionairen die vanuit Honduras opereerden. Onderminister van buitenlandse zaken Thomas Enders zou volgens de minister de betrokkenheid van de CIA in Midden-Amerika tijdens een besloten bijeenkomst van het Congres hebben toegegeven. Wheelock noemde Nestor Sanchez de belangrijkste figuur achter de CIA-activiteiten tegen Nicaragua. Sanchez gaf volgens Wheelock 21 jaar geleden leiding aan de invasie van de Varkensbaai op Cuba.
Hij ontkende categorisch alle Amerikaanse be-

schuldigingen dat Nicaragua de oorzaak zou zijn van de instabiliteit in Midden-Amerika door het zenden van wapens aan het verzet in El Salvador.
,,Zelfs al zouden we ze willen steunen, dan hebben we gewoonweg niet voldoende materieel om dat te doen, aldus Wheelock, „We hebben geen marine en geen luchtmacht van enige betekenis. We grenzen zelfs niet aan El Salvador. Waar zijn de bewijzen van Washington voor al deze beschuldigingen?" aldus Wheelock.

Op 22 maart zei een voormalig lid van het Amerikaanse elitecorps de Groene Baretten in een programma van de CBS dat het Witte Huis een plan had goedgekeurd om premie te betalen aan leden en oud-leden van de Groene Baretten die wilden infiltreren in Nicaragua.
Hij vertelde dat zijn voormalige bevelhebber hem $50.000 voor een contract van zes maanden had aangeboden. Hij zou eerst een opleiding krijgen van zes weken in Midden-Amerika en daarna moeten infiltreren in Nicaragua.
Volgens de niet bij name genoemde Groene Baret had het Witte Huis het plan gpedgekeurd en zou met de uitvoering ervan in april worden begonnen. Hij had geweigerd op het voorstel in te gaan.

VS gaven in 1981 financiële steun aan Nicaraguaanse groepen

Op 11 maart 1982 publiceerde het State Department in Washington een verklaring waarin stond dat de Amerikaanse regering in 1981 $10,4 mln aan economische steun ter beschikking had gesteld aan ,,democratische krachten" in Nicaragua. Volgens het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken was het geld bestemd om het politieke en economische pluralisme in Nicaragua op de been te houden.
De hulp vormde geen onderdeel van een geheime operatie. De Sandinistische regering en het Amerikaanse Congres waren ervan op de hoogte, aldus het ministerie.

Die hulp was onder meer ten goede gekomen aan vakbonden, werkgeversverenigingen, produktiecoöperaties, instellingen voor vrijwilligershulp en humanitaire instellingen, zo zei het ministerie, dat eraan toevoegde dat in 1982 voor hetzelfde doel een bedrag van $7,4 mln was uitgetrokken (de Amerikaanse regeringssteun aan Nicaragua was op 1 april 1981 officieel stopgezet).

Nicaragua vraagt om zitting Veiligheidsraad

Nadat Nicaragua op 19 maart had gevraagd om een spoedzitting van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties wegens het ,,toenemende gevaar" van interventie van de kant van de VS, kwam de Veiligheidsraad op 25 maart bijeen.
Op de zitting, die in New York werd gehouden, zeiden de Nicaraguaanse minister van buitenlandse zaken, Miguel d'Escoto Brockmann, en juntalid Daniel Ortega tegen journalisten dat Nicaragua niet streefde naar een resolutie waarin Washington werd veroordeeld, maar dat Managua er slechts naar streefde om voor een internationaal forum zijn vrees voor Amerikaanse inmenging te luchten.
D'Escoto prees in de Veiligheidsraad het Amerikaanse aanbod om de geschillen tussen beide landen via onderhandelingen in Mexico op te lossen, maar zei tegelijk dat hij geruster zou zijn als de VS zouden ophouden met de voorbereidingen tot een ,,invasie" in zijn land. De Amerikaanse VN-ambassadrice Jeane Kirkpatrick noemde de Nicaraguaanse aantijgingen ,,absurd" en overspannen.

Vredesvoorstellen Mexico, VS en Honduras

Intussen waren er sinds 21 februari van diverse kanten vredesvoorstellen gedaan.
Op 21 februari hield de Mexicaanse president José Lopez Portillo y Pacheco ter afsluiting van een driedaagse conferentie van politieke partijen in Latijns-Amerika (COPPAL) in Managua (Nicaragua) een toespraak, die ook wel ,,het appel van Managua" wordt genoemd.
In zijn rede noemde hij drie kwesties die de vrede in Midden-Amerika in gevaar brachten: El Salvador, Nicaragua en de relatie tussen de VS en Cuba. Om deze kwesties op te lossen moesten ,,afzonderlijke kanalen" worden gezocht.
,,Alle partijen, die de vrede in het gebied wensen, moeten daarvoor werkelijke concessies doen. Niemand moet onder dwang afzien van zijn basisprincipes en meest elementaire belangen", aldus Lopez Portillo.
Het plan voorzag in onderhandelingen tussen de regering en de linkse guerrillastrijders in El Salvador over de beëindiging van de burgeroorlog, het sluiten van een niet-aanvalsverdrag tussen de VS en Nicaragua en tenslotte in rechtstreekse onderhandelingen tussen de VS en Cuba.
Op 6 maart was de Mexicaanse minister van buitenlandse zaken Jorge Castaneda in New York om het vredesplan van Lopez Portillo nader toe te lichten aan de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Alexander Haig.
Het Mexicaanse plan werd echter niet erg gunstig ontvangen. Haig verklaarde dat de ,,zwakte" van het plan vooral was gelegen in het niet noemen van de rol die Managua speelde bij het leveren van wapens aan El Salvador en hij noemde de wapenleveringen een ,,fundamenteel element" in de situatie.
Castaneda verklaarde echter dat de hoeveelheid wapens die Nicaragua aan El Salvador leverde ,,klein was en van niet zoveel belang". Op de vraag naar bewijzen over de omvang van de wapenleveranties, kondigde Haig aan dat hij nog dezelfde week zou komen met ,,onweerlegbare bewijzen".
Op 14 maart zette Haig de besprekingen met Castaneda voort om het vredesplan van Lopez Portillo verder te onderzoeken. Na afloop noemde Haig het gesprek ,,uiterst nuttig". Hij benadrukte evenwel dat ook Moskou bij de pogingen zou moeten worden betrokken om een oplossing voor het conflict in El Salvador uit te werken, omdat de Sowjet-Unie volop in de burgeroorlog zou zijn verwikkeld, onder andere als wapenleverancier.
Volgens Haig bestonden er ,,politieke, veiligheids- en economische middelen" om inzake El Salvador druk op de Sowjet-Unie, Cuba en Nicaragua uit te oefenen.
Castaneda zou in de dagen die volgden contact met Cuba en Nicaragua opnemen om verslag uit te brengen over de Amerikaanse reactie op het vredesplan. Haig van zijn kant zei dat de VS mans genoeg waren om direct met Cuba en Nicaragua te onderhandelen.

Op 15 maart maakte Haig tijdens een persconferentie in Washington een vijfpuntenprogramma t.a.v. Nicaragua bekend dat moest bijdragen tot vrede in Midden-Amerika.
Die punten waren: wederzijdse nietinmenging in de binnenlandse aangelegenheden zoals omschreven in het Handvest van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), de VS verplichten zich de activiteiten te blokkeren van contra-revolutionairen die in Amerika in ballingschap leven, onderhandelingen over beperking van levering van zware wapens in Midden-Amerika en het gebruik van buitenlandse militaire adviseurs, stopzetting van Nicaraguaanse steun aan het Salvadoriaanse verzet en Amerikaanse hervatting van economische hulp aan Nicaragua.
Tevens verklaarde Haig dat Washington niet van plan was de Sowjet-Unie bij onderhandelingen over Midden-Amerika te betrekken, hetgeen in tegenspraak was met wat hij de dag daarvóór had verklaard.
Wel herhaalde Haig dat het in El Salvador ging om een probleem met

,,mondiale, regionale en plaatselijke aspecten" en dat ook de Sowjet-Unie erbij betrokken was. Maar ,,dat betekent niet en dat heeft ook nooit betekend, dat daarom de Sowjets of de Cubanen moeten worden uitgenodigd aan de onderhandelingstafel plaats te nemen. Niet in het minst", aldus Haig.
Op 22 maart deelde de Cubaanse president Fidel Castro mee dat zijn land zich achter de Mexicaanse voorstellen voor onderhandelingen in Midden-Amerika had geschaard (op 18 maart had de Nicaraguaanse juntaleider Daniel Ortega samen met D'Escoto en de leider van de politieke commissie van de Sandinisten, Bayardo Arce, een bezoek van 24 uur aan Havana gebracht om de jongste ontwikkelingen in Midden-Amerika te bespreken met Fidel Castro).
Dezelfde dag reisde Castaneda vanuit Cuba naar Micaragua voor besprekingen met de Sandinistische leiders.

Op 23 maart lanceerde de Hondurese minister van buitenlandse zaken, Edgardo Paz Barnica, voor de Organisatie van Amerikaanse staten in Washington een uit zes punten bestaand plan voor de regio om de ,,vrede te internationaliseren".
Het plan omvatte de volgende punten: 1) een algemene regionale ontwapening met een terugbrengen van de strijdkrachten tot een minimum; 2) de afbouw van buitenlandse militaire adviseurs; 3) een internationale controle op de onder 1 en 2 genoemde maatregelen; 4) maatregelen om wapenleveranties te verhinderen; 5) respectering van de bestaande grenzen; en 6) een permanente multi-laterale dialoog ter versterking van het democratische en het regionale pluralistische systeem.
Diezelfde dag zei Castaneda dat Nicaragua en de VS op hoog niveau ,,zeer binnenkort" overleg zouden voeren in Mexico.
Op 24 maart reageerde een woordvoerder van het Witte Huis hierop en zei dat deze besprekingen niet zouden plaatshebben vóórdat de ministers Haig en Castaneda overleg hadden gevoerd. Hij voegde eraan toe dat Washington wilde wachten op de uitslag van de verkiezingen op 28 maart in El Salvador.
Op 26 maart zei de Mexicaanse ambassadeur bij de VN, Porfirio Munoz Ledo, in een verklaring voor de Veiligheidsraad dat Castaneda de basis had gelegd voor besprekingen tussen de Verenigde Staten, Cuba en Nicaragua. ,,De Verenigde Staten en Nicaragua zijn een ontmoeting overeengekomen op hoog politiek niveau in Mexico-Stad in april aanstaande om de voornaamste punten die hen scheiden te bespreken", aldus Munoz Ledo.
Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken noemde de verklaring ,,voorbarig". Er is nog geen afspraak gemaakt voor zo'n ontmoeting, aldus het ministerie in een verklaring Op een geschikt tijdstip zullen we deze zaak bilateraal behandelen.
In de vergadering van de Veiligheidsraad zei Munoz Ledo dat de gesprekken van Castaneda met de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Alexander Haig, de Cubaanse president Fidel Castro en de leden van de Nicaraguaanse regering erg bevredigend waren verlopen.

Nicaragua wil bijeenkomst *Algemene Vergadering* VN

Op 3 april deed het Nicaraguaanse juntalid Sergio Ramirez Mercado een oproep voor een speciale zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.
Tijdens deze bijeenkomst zou gesproken moeten worden over de invasie die de Verenigde Staten volgens het Sandinistische bewind van plan zouden zijn in Nicaragua.
Volgens Ramirez zouden zeker negentig landen een verzoek van Nicaragua om een speciale zitting steunen. Hij zei dat Washington bewezen had geen vrede in Midden-Amerika te willen door tegen een resolutie van de Veiligheidsraad te stemmen waarin werd opgeroepen af te zien van gebruik van geweld in dat gebied. De resolutie was op 3 april na een debat van tien dagen in de Veiligheidsraad in stemming gebracht.
De Verenigde Staten stemden als enige tegen de resolutie. Ambassadrice Jeane Kirkpatrick zei voor de stemming: ,,Nicaragua doet een beroep op het non-interventiebeginsel, maar beroept zichzelf wel op een recht zich te mogen bemoeien met de binnenlandse aangelegenheden van buurlanden."

Acht punten tellend voorstel VS

Op 8 april overhandigde de Amerikaanse ambassadeur in Managua, Anthony Quainton, een voorstel van acht punten aan de Sandinistische regering.
De voorstellen waren een variatie op vroegere Amerikaanse voorstellen, die door Managua waren afgewezen. Het voornaamste bezwaar was toen dat Managua geen wapens leverde aan het verzet in El Salvador, zoals Washington zei, zodat het ook niet kon ingaan op de eis de wapenhulp stop te zetten.

Als de VS en Nicaragua over de acht punten van het nieuwe voorstel overeenstemming bereikten, zou de Amerikaanse economische steun aan de Sandinisten weer worden hervat. De acht punten waren:
- Stopzetting van de Nicaraguaanse steun aan het verzet in de verschillende buurlanden. Een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken liet weten dat hierover eerst overeenstemming bereikt diende te worden alvorens verder gepraat kon worden.
- Een Amerikaanse verklaring over de activiteiten van Nicaraguaanse ballingen in de VS, die tegemoet kwam aan ,,de bezorgdheid van de Sandinistische regering". Deze bezorgdheid had betrekking op de militaire training die deze ballingen in de VS zouden krijgen.
- Een Amerikaans-Nicaraguaanse verklaring betreffende ,,vriendschappelijke betrekkingen", waarbij het principe van niet-inmenging in elkaars zaken of in de zaken van andere landen in de regio gehanteerd zou worden.
- Stopzetting van de invoer van zware offensieve wapens naar landen in de regio. Vermindering van buitenlandse militaire adviseurs in landen in Midden-Amerika en de Cariben tot een ,,laag, maar redelijk niveau". Militaire veiligheidstroepen dienen dusdanig gereduceerd te worden dat hun aantal ,,overeenkomt met de veiligheidsbehoefte".
- Instelling van een internationaal onderzoek, waarbij Nicaragua zijn luchthavens, militair materieel, zeehavens en grenzen toegankelijk maakt voor vertegenwoordigers van de Organisatie van Amerikaanse Staten of andere regionale organisaties.
- Een akkoord over economische samenwerking, wat inhield dat Nicaragua steun kreeg in het kader van het Caribisch hulpplan van Reagan (pag. 161 e.v.-1982) en zo de weg geëffend werd voor directe economische hulp van de VS aan de Sandinistische regering; mits het Congres hiermee instemde.
- Uitwisselingen op cultureel gebied en andere gebieden.
- Een toezegging dat de Sandinisten zich aan hun in het verleden afgelegde verklaringen hielden over ,,politiek pluralisme, een gemengde economie en niet-inmenging".

Dertien punten tellend tegenvoorstel Nicaragua

Op 14 april 1982 overhandigde de Nicaraguaanse ambassadeur in Washington Fiallos als reactie op het Amerikaanse voorstel een uit dertien punten bestaand tegenvoorstel van zijn rege-

ring aan de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken voor inter-amerikaanse aangelegenheden, Thomas Enders.
Nicaragua wilde over beide plannen gaan praten, bij voorkeur in Mexico.
De voorstellen van Nicaragua behelsden terugtrekking van Amerikaanse marineschepen in het zeegebied bij Midden-Amerika, beëindiging van Amerikaanse spionagevluchten boven Nicaragua en sluiting van de militaire trainingskampen in de Verenigde Staten voor Nicaraguaanse ballingen. Verder wilde Managua een einde aan de invallen vanuit Honduras en een verbod op het gebruik van geweld om conflicten in het gebied op te lossen. Nicaragua had aangeboden een niet-aanvalsverdrag te sluiten met aangrenzende landen.

Nicaraguaans protest tegen aanwezigheid Amerikaans marineschip

Op 15 april diende Nicaragua een protest in bij het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken over de aanwezigheid van het Amerikaanse marineschip „Coontz" 48 km voor de kust van Nicaragua. Nicaragua noemde de aanwezigheid ,,een duidelijke voorbereiding van militaire interventie".
In de protestnota zei Nicaragua dat de aanwezigheid van de Amerikaanse marine in scherpe tegenstelling stond tot de door Washington beleden wens om over verbetering van de wederzijdse betrekkingen te praten.

Nicaragua wijst Amerikaanse lening af

Op 2 aug. 1982 deelde de Nicaraguaanse junta mee, dat de Sandinistische regering had besloten een Amerikaanse lening aan particuliere organisaties in Nicaragua ter waarde van $ 5,1 mln af te wijzen omdat het geld ,,bedoeld was om het verzet tegen en de destabilisatie van de regering te steunen".
Het Internationale fonds voor de reconstructie van Nicaragua, een regeringsinstantie, had dit meegedeeld aan het Bureau voor internationale ontwikkeling (AID), dat de lening wilde verschaffen.

Volgens Nicaragua pleegden de Verenigde Staten economische agressie.
Een woordvoerder van het AID zei dat Nicaragua in 1982 $20 mln hulp had moeten krijgen, maar dat deze geblokkeerd was door een besluit van het Amerikaanse Congres. Het AID besloot toen $ 5,1 mln te geven aan particuliere organisaties die al eerder geld hadden gekregen. Ook de katholieke kerk zou hiervan een klein deel ($ 100.000) krijgen. Het geld moest rechtstreeks worden gegeven omdat president Reagan in april 1981 hulp op regeringsniveau had verboden.

Nicaraguaans protest bij de VS tegen aanwezigheid onderzeebootjager

Op 19 aug. 1982 protesteerde de Nicaraguaanse regering bij de Verenigde Staten tegen de aanwezigheid van de Amerikaanse onderzeebootjager „USS Spruance" in de territoriale wateren van Nicaragua.
Een woordvoeder van het Nicaraguaanse ministerie van buitenlandse zaken zei dat de aanwezigheid van de „Spruance" een nieuwe provocatie was na de oproep van de Amerikaanse Senaat aan president Reagan op 11 augustus om met alle noodzakelijke middelen de Cubaanse invloed in Centraal-Amerika te bestrijden.

Newsweek meldt CIA-inmenging in Nicaragua

Op 1 nov. 1982 meldde het Amerikaanse weekblad Newsweek dat de VS honderden rechtse ballingen uit Nicaragua in Honduras bewapenden en oefenden als onderdeel van een campagne van de CIA om de linkse regering in Managua ten val te brengen.
Volgens het weekblad maakte de campagne deel uit van een geheime operatie van de CIA om de aanvoer van Cubaanse wapens naar El Salvador af te snijden, maar omvatte die nu ook infiltratie in Nicaragua door rechtse ballingen.
Volgens Newsweek omvatte het CIA-station in Honduras 50 agenten, die gebruik konden maken van de diensten van ex-miltairen en inlichtingenofficieren. In Honduras en Nicaragua zouden tien oefenkampen zijn ingericht voor strijders die afkomstig waren uit de Nationale Garde van wijlen Anastasio Somoza, de voormalige dictator van Nicaragua, en Miskito-Indianen die niet ver van de grens met Honduras woonden.
Volgens het bericht had president Reagan in dec. 1981 toestemming gegeven voor de geheime operatie, maar was die onder leiding van de Amerikaanse ambassadeur in Honduras John Negroponte ver buiten het oorspronkelijke mandaat getreden.

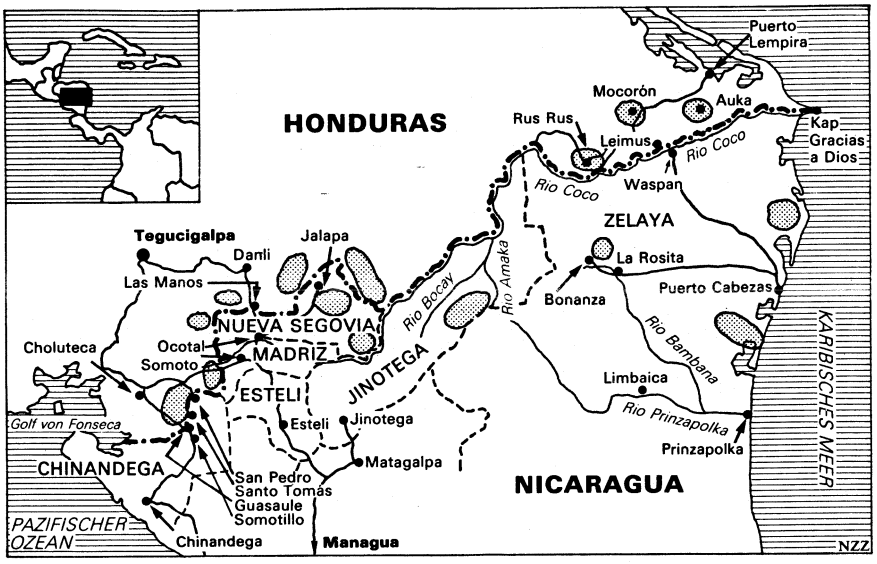
Op 4 november meldde Le Monde dat een woordvoerder van het Witte Huis op 2 november had toegegeven dat de VS ,,kleine geheime militaire operaties" vanuit Honduras tegen Nicaragua steunden.
Hij voegde er aan toe dat het niet de bedoeling was de regering in Managua ,,omver te werpen". ,,Alles wat we doen is druk uitoefenen op Nicaragua om de militaire hulp aan de Salvadoriaanse opstandelingen te staken", aldus de woordvoerder.
Ook gaf hij toe, dat de VS anti-Sandinistische krachten die voornamelijk uit Nicaraguaanse vluchtelingen bestonden; steunden. Deze hulp maakte deel uit van een plan dat ongeveer een jaar daarvoor was goedgekeurd door president Reagan, zo zei de woordvoerder.

Grensincidenten

Nadat de Sandinisten in juli 1979 aan de macht waren gekomen hadden zich aan de Hondurees-Nicaraguaanse grens tot juli 1982 incidenteel incidenten voorgedaan tussen Nicaraguaanse ballingen in Honduras en de Sandinisten. De ballingen waren vooral oud-aanhangers van de vroegere Nicaraguaanse dictator Somoza die de Sandinistische regering in Managua omver wilden werpen.
Op 17 mei 1982 meldde de NZZ dat sinds de Sandinisten de macht hadden gegrepen er minstens 60 incidenten aan de grens met Honduras hadden plaatsgevonden waarbij meer dan 20 doden waren gevallen.

Vanaf juli 1982 namen de incidenten toe. Over dit toenemende verzet vanuit Honduras berichtte de Financial Times op 18 augustus het volgende:

Zelaya Norte is een woest, dunbevolkt en moeilijk toegankelijk gebied in het noorden van Nicaragua, gelegen aan de Atlantische Oceaan. De revolutie van 1979 ging onopgemerkt voorbij aan dit gebied, waar vele bewoners, nog Engels sprekend en protestant. zich de tijd herinneren dat hun gebied een Brits protectoraat was. De eerste kennismaking met Sandinisten vormde de komst van jonge studenten, die actief meededen aan de campagne tegen analfabetisme in 1980.
Pas na de revolutie zijn de eerste serieuze pogingen gedaan om de dorpen van de provincie Zelaya in de Nicaraguaanse staat te integreren. Vele dorpen, vanouds vijandig tegen het Spaanssprekende bewind aan de kust van de Stille Oceaan, kregen scholen, klinieken, wegen, elektriciteit en economisch contact met de westelijke helft van het land. Ondanks enig succes in het begin is Zelaya momenteel een afgesloten oorlogsgebied geworden.
Een jaar geleden trachtten anti-Sandinistische groeperingen, waaronder veel Nationale Gardisten van het vroegere regime van Somoza, een gezamenlijk militair front te vormen vanuit opleidingskampen in Florida en Honduras. Enkele invallen in Nicaragua irriteerden de Sandinisten, maar deze werden niet als een ernstige bedreiging gezien. In juli sprak de Nicaraguaanse regering niet meer van ,,bendes" van contrarevolutionairen, maar van een goed opgeleid en georganiseerd verzet met een commando- en een bevoorradingsstructuur. Men schat dat het verzetsleger 4 a 5000 man telt in Honduras en dat er nog 1000 strijders opereren in Zelaya Norte; diplomaten in Managua achten dit aanvaardbare cijfers.
In het begin van juli hebben Sandinisten blijkbaar een poging van het verzet verijdeld om de Atlantische havenstad Puerto Cabezas te vero-



Het Nicaraguaans-Hondurese grensgebied. De van puntjes voorziene gebiedjes in Honduras geven – volgens Amerikaanse en Nicaraguaanse bronnen – aan waar zich kampen van anti-Sandinistische groepen bevinden. In Nicaragua geven zij de kampen aan die door anti-Sandinistische groeperingen zijn geïnfiltreerd (NZZ 25-12-1982).

veren, alsmede met Miskito-kamp in Tasbak Pri, waar 10.000 Indianen eerder dit jaar waren ondergebracht om hen te beschermen tegen aanvallen vanuit Honduras en om de grensstrook beter te kunnen verdedigen.
Dit heeft de verhouding van de Nicaraguaanse regering met het Atlantische kustgebied verslechterd. De Miskito's begrepen eerst niet veel van de maatregelen, maar raken thans geprikkeld over de in de regio van kracht zijnde veiligheidsvoorschriften. Volgens de Moravische Kerk, die de belangrijkste invloed heeft in dit gebied, zijn er vele bewoners gearresteerd. Een gevolg is dat vele Miskito's zich bij de guerrillaeenheden, geleid door aanhangers van Somoza, hebben aangesloten. Volgens een militaire woordvoerder was de aanval op Puerto Cabezas bedoeld om het gehele gebied langs de Atlantische Oceaan te beheersen en een alternatieve regeringszetel in deze havenstad te vestigen.
Maar elders in het land wordt de populariteit van de Sandinisten, met name bij de plattelandsbewoners en de arbeiders in de steden, niet aangetast. Daarom meent de regering de toestand aan de Atlantische kust geleidelijk te kunnen verbeteren, tenzij steun van buiten de balans zou doen overslaan.
Tussen 26 juli en 5 augustus hebben de Verenigde Staten en Honduras gezamenlijke manoeuvres gehouden in het gebied rond Puerto Lempira in Zuid-Honduras, waar men vermoedt dat zich een aantal kampen van guerrillastrijders bevinden. Dit heeft de Nicaraguanen bevreesd gemaakt; ook is in het eerder genoemde gebied op 12 mijl afstand van de grens met Nicaragua een Hondurese militaire basis ingericht, waarin, naar men vermoedt, 1500 Hondurese soldaten gelegerd zijn.
Ook maakt de Nicaraguaanse regering er zich zorgen over, dat de Verenigde Staten Honduras geld geleend hebben om drie militaire vliegvelden te verbeteren en om landingsstrips bij de kampen van de guerrillastrijders aan te leggen. Bovendien zijn er voor het eerst vliegtuigen waargenomen zonder kenteken en bewapend met raketten en bommen. Hiermede zijn, resp. op 19 en op 27 juli, aanvallen gedaan op olieopslagtanks in de haven Corinto aan de Stille Oceaan en op een olieraffinaderij in Managua
Er vinden sinds juli regelmatig aanvallen plaats op Nicaraguaanse grensdorpen en grensposten en dit doet de druk op de regering toenemen om de guerrillabases in Honduras direct aan te vallen. Maar alle partijen, de Nicaraguanen, de guerrillastrijders, de Hondurezen en de Verenigde Staten, beseffen terdege dat in een dergelijk geval het Hondurese leger zeker zal terugslaan. Dit is ongetwijfeld het moment, waar de contrarevolutionairen op wachten.

Op 3 november maakten de commandanten Lenin Cerna en Julio Ramos, de chefs van de staatsveiligheidsdienst en de militaire geheime dienst van Nicaragua, tijdens een persconferentie in Managua bekend, dat er van juli tot oktober 1982 in het grensgebied met Honduras sprake was geweest van 58 schendingen van het luchtruim, 37 aanvallen op grensposten, 5 hinderlagen, 4 sabotageacties, 14 gevechten en drie aanvallen op patrouilles.
Hierbij waren 37 Sandinistische militairen gedood en raakten er 38 gewond. Er werden 47 Nicaraguanen ontvoerd. Van de tegenstanders werden er 144 gedood of gewond en 180 gevangen genomen. Volgens de commandanten waren in de maanden augustus en september 600 to 800 zwaar bewapende mannen Nicaragua binnengedrongen.

Op 4 november verklaarde de Nicaraguaanse regering de noordelijke provincies van het land tot ,,militair noodgebied".

New York Times meldt samenzwering CIA tegen Nicaragua

Op 4 dec. 1982 meldde de New York Times dat de CIA bezig was met een actie tegen Nicaragua en dat daarvoor 150 agenten van de geheime dienst in Honduras waren.
Zich beroepend op bronnen binnen de Amerikaanse geheime dienst schreef de New York Times dat de CIA in Midden-Amerika zijn grootste operatie van de afgelopen tien jaar uitvoerde. Naast de 150 man in Honduras waren er ook tientallen agenten in andere landen gestationeerd. De meesten waren pas sinds een jaar actief.

Functionarissen in Honduras en de Amerikaanse hoofdstad Washington hadden de *New York Times* laten weten dat de CIA paramilitaire groeperingen oefende die de Sandinistische regering van Nicaragua omver wilden werpen. Ook verschafte de geheime dienst geld en uitrusting.

Volgens de krant had de CIA Eden Pastora Gomez, gevraagd zich op te werpen als alternatief voor de Sandinisten. Hij zou moeten oproepen tot de val van het bewind in Managua. Pastora, die in Costa Rica in ballingschap leefde, ontkende banden te onderhouden met de CIA. Maar verscheidene CIA-functionarissen meenden dat er een overeenkomst was bereikt.

President Reagan zei de berichten niet te kunnen bevestigen en voegde er aan toe dat de New York Times geen bewijzen had dat de CIA de activiteiten tegen Nicaragua drastisch had verhoogd. De president zei nooit zaken van nationale veiligheid ter discussie te stellen maar vroeg zich wel af waar de krant het idee van een samenzwering vandaan had.

Amerikaanse Huis van Afgevaardigden wijst helpen oppositie Nicaragua af

Op 8 dec. 1982 besloot het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden met algemene stemmen (411 tegen 0) het Pentagon en de CIA te verbieden wapens te leveren of training te geven aan anti-Sandinistische guerrillastrijders ,,met het doel om de regering van Nicaragua omver te werpen".
Het Huis voegde dit besluit toe aan de wet op de defensietoewijzing voor 1983, die later werd goedgekeurd en doorgestuurd naar de Senaat.
Of dit besluit veel effect zou hebben, zelfs als het door de Senaat werd overgenomen, werd echter betwijfeld.

Volgens waarnemers in Washington zouden de verantwoordelijke functionarissen hun steun aan de paramilitaire organisaties kunnen rechtvaardigen met het argument dat Amerika niet de overwerping van het Nicaraguaanse bewind op het oog had, maar het stoppen van de wapentoevoer vanuit Nicaragua naar het linkse verzet in El Salvador.

BETREKKINGEN TUSSEN NICARAGUA ENHONDURAS

Nadat de ministers van buitenlandse zaken van Nicaragua en Honduras op 21 april 1982 in Managua besprekingen waren begonnen om te proberen de spanningen tussen beide landen op te lossen, besloten zij op 22 april hun diplomatieke betrekkingen te normaliseren en de beide ambassades, die twee weken daarvoor waren gesloten, te heropenen.

De beide minister besloten verder een conferentie bijeen te roepen van ministers van buitenlandse zaken van Middenamerikaanse landen om over het Hondurese ,,vredesplan" van 23 maart te praten voor de door burgeroorlogen geteisterde regio. Nicaragua en Honduras wilden ook een niet-aanvalsverdrag ondertekenen en gezamenlijk patrouilleren in het grensgebied om guerrilla-activiteiten tegen te gaan. Ook zouden kampen van voormalige leden van de Nationale Garde van de afgezette Nicaraguaanse dictator Somoza in Honduras worden verwijderd.

Op 2 mei zei het Nicaraguaanse juntalid Sergio Ramirez Mercado tijdens een bezoek aan Nederland op de vraag of de besprekingen tussen de ministers van buitenlandse zaken van Nicaragua en Honduras al iets hadden opgeleverd het volgende: „We moeten met droefheid vaststellen, dat de toenadering tussen de twee landen mislukt is. Nicaragua had een plan op tafel gelegd om tot normalisering van de betrekkingen te komen, maar dat is door Honduras niet aanvaard. Belangrijkste voorstel van Nicaragua was een gezamenlijke legermacht op te richten om de gemeenschappelijke grens te bewaken. Verder eiste de Nicaraguaanse regering de ontmanteling van Somozistische groeperingen in Honduras, die er op uit zijn onze regering omver te werpen. Twee dagen geleden hoorden we echter van Honduras dat het ons voorstel verworpen heeft."

„Maar er kan geen normalisering van de betrekkingen met Honduras plaatsvinden als de verhoudingen tussen de Verenigde Staten en Nicaragua niet eerst verbeterd zijn. Tenslotte is Honduras het belangrijkste Amerikaanse steunpunt in Midden-Amerika. Wanneer Honduras toenadering zoekt tot Nicaragua kan dat betekenen dat Washington het belangrijkste middel kwijtraakt om ons te bedreigen: de vijfduizend Somozisten. Die worden onder het toeziend oog van de Amerikaanse regering in militaire kampen in Florida getraind en vertrekken vervolgens naar Honduras om tegen onze Sandinistische regering te vechten."

Mexicaans-Venezolaans vredesinitiatief

Op 15 september riepen de presidenten van Mexico en Venezuela de Amerikaanse president Reagan op zich in te zetten voor de beëindiging van de ,,verontrustende escalatie" van het geweld tussen Honduras en Nicaragua.

In een door de ambassadeurs van de twee landen aan de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz, overhandigde brief zeiden beide presidenten dat het ,,nogniet te laat is om een eind aan de spanningen in Midden-Amerika te maken".

President Jose Lopez Portillo van Mexico en zijn Venezolaanse ambtgenoot Luis Herrera Campins zonden een boodschap var. gelijke strekking aan de staatshoofden van Honduras en Nicaragua.

De inhoud van de brieven werd niet openbaar gemaakt, maar Mexicaanse functionarissen verklaarden op 15 september dat de voorstellen, bedoeld om een gewapend conflict te voorkomen, een tamelijk algemene strekking hadden.

De twee presidenten zouden hun bemiddeling hebben aangeboden en pas met concrete voorstellen komen als ze antwoord op de brieven hadden gekregen.

Op 7 oktober publiceerde de Washington Post het antwoord van president Reagan op het Mexicaans-Venezolaanse intitiatief. Reagan antwoordde dat hij geloofde dat „elke belangrijke poging die gedaan wordt om de problemen van Centraal-Amerika aan te pakken moet plaatsvinden binnen een regionale context".

De president voegde er aan toe dat zo'n poging het ,,democratische pluralisme in ieder land" in Centraal-Amerika tot doel moest hebben en een „einde moest maken aan de steun aan terroristische en opstandige groeperingen in andere landen van de regio".

Reagan benadrukte dat iedere poging om de Centraalamerikaanse problemen op te lossen een verbod op de import van zware wapens in het gebied moest omvatten en een beperking van het aantal buitenlandse adviseurs.

De Amerikaanse president zei dat hij weliswaar ,,grote belangstelling" had voor het Mexicaans-Venezolaanse voorstel, maar dat zijn suggestie voor een bredere regionale benadering meer overeenkwam met de vredesvoorstellen die op 4 oktober waren gedaan op de bijeenkomst van de negen landen in Costa Rica (zie hierna).

Oprichting „Forum voor vrede en democratie in Midden-Amerika"

Op 4 oktober besloten negen Amerikaanse landen in de Costaricaanse hoofdstad San José tot de oprichting van een ,,forum voor vrede en democratie in Midden-Amerika".

Doel was de vredesvoorstellen voor Midden-Amerika te bestuderen en een inter-Amerikaanse commissie op te zetten die toezicht hield op verkiezingen in het gebied.

De bijeenkomst werd bijgewoond door de ministers van buitenlandse zaken van Costa Rica, El Salvador, Honduras, Colombia en Jamaica, de premier van Belize, vertegenwoordigers van Panama en de Dominicaanse Republiek, en de Amerikaanse onderminister voor Latijns-Amerikaanse zaken Thomas Enders. Costa Rica had alleen die landen uitgenodigd ,,waarvan de regeringen door het volk in verkiezingen zijn gelegitimeerd."

De na de coup aan de macht gekomen regering van Guatemala was niet uitgenodigd, evenmin als Nicaragua. Volgens een Nicaraguaans juntalid was de bijeenkomst in San José ,,weer een fase in de samenzwering van het imperialisme tegen Nicaragua".

„Het is onmogelijk de vrede te zoeken", reageerde in Nicaragua de Sandinistische krant Barricade, ,,als een van de betrokken partijen niet aan de besprekingen deelneemt."

Mexico en Venezuela waren wel uitgenodigd, maar waren niet gekomen omdat ze in het Costaricaans-Amerikaanse initiatief geen vertrouwen hadden.

De Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken Thomas Enders zei in San José dat er te veel buitenlandse adviseurs waren in Midden-Amerika. De Verenigde Staten zouden niet meer dan 75 militaire adviseurs hebben in Honduras en El Salvador, tegen 2000 Cubaanse, 75 Russische en 35 PLO-adviseurs in Nicaragua.

Geen gesprekken tussen Nicaragua en Honduras

Op 9 oktober gaf het Mexicaanse ministerie van buitenlandse zaken een verklaring: uit waarin stond dat een voor 13 oktober geplande ontmoeting in Caracas (Venezuela) niet doorging omdat de Hondurese president Roberto Suazo Cordova voor die dag al afspraken had waar hij niet onder uit kon. De Nicaraguaanse leider Daniel Ortega had gezegd dat hij wel zou komen, net als de presidenten van Mexico en Venezuela.

De Hondurese minister van buitenlandse zaken Rodolfo Rosales zei dat Ortega eerst moest zorgen voor democratische hervormingen in eigen land alvorens Honduras zou onderhandelen over een vredesplan. Volgens de minister zou Honduras via het op 4 oktober opgerichte Forum streven naar regionale vrede.

Op 13 oktober riep Suazo Cordova op tot een Centraalamerikaanse top om het ,,politieke evenwicht" in de regio te herstellen.

De president zei dat Honduras liever multilaterale gesprekken voerde met andere landen in de regio dan bilaterale gesprekken met Nicaragua zoals Mexico en Venezuela hadden voorgesteld.

Volgens de Standaard (14-10) werd door het feit dat de Hondurese presi-

dent Suazo Cordova niet wilde komen praten in Caracas hoe langer hoe duidelijker dat de Hondurese regering toegaf aan de druk van legerleider Gustavo Alvarez Martinez en de VS, en niet echt streefde naar een onmiddellijke oplossing van het gevaarlijkc spanningsveld.
De Hondurese president had weliswaar beloofd dat zijn land in de conflicten in Midden-Amerika strict neutraal zou zijn, maar de sterke man van Honduras, Alvarez Martinez, steunde de Somozisten.

Naar aanleiding van onthullingen in Newsweek (8-11) schreef *Elseviers* Magazine (6-11) over de situatie in Honduras o.m. het volgende:

Washington had Honduras al eens eerder gebruikt voor een destabiliseringsprogramma. Dat was in 1954 toen de Verenigde Staten er in slaagden vanuit Honduras het progressieve bewind van president Jacobo Arbenz in Guatemala uit de weg te ruimen.

Toen Cubaanse wapens vrijelijk via Honduras en Nicaragua naar El Salvador begonnen te stromen raakte de Amerikaanse regering ongerust over de stabiliteit van Honduras zelf, dat inmiddels ook binnen de Cubaanse invloedssfeer was geraakt. Het leger van Honduras hield zich afzijdig in die wapensmokkel. „Het was een soort stilzwijgende afspraak", zegt een Hondurese officier. „We lieten de wapensmokkelaars en guerillastrijders hun gang gaan, dan bemoeiden zij zich ook niet met ons."

Die in Amerikaanse ogen zorgwekkende situatie zou veranderen met de komst van ambassadeur John Negroponte in Tegucigalpa. Hij trad in contact met voormalige medestanders van Somoza en bouwde nauwe banden op met de militairen in Honduras. met name met generaal Gustavo Adolfo Alvarez. de commandant van de Hondurese strijdkrachten Deze geldt nog steeds als de sterke man van Honduras, hoewel president Roberto Suazo Cordova, die in janua ri de eerste burger op die post werd sinds negen jaar, formeel de touwtjes in handen heeft Alvarez heeft gegronde reden om de Amerikanen goed gezind te zijn zijn land ontving in de afgelopen twee jaar voor meer dan $ 187 mln Amerikaanse steun cn voor 1983 ligt cr weer $78 mln klaar Intussen bleek het oorspronkelijke doel van de Amerikanen – het verstoren van de aanvoerlijnen van wapens naar de guerrilla-strijders in El Salvador – weinig succesvol Toen die lijnen via land enigszins werden verstoord werden de wapens steeds meer over zee en door de lucht aangevoerd

Ook de Sandinisten zelf waren gewaarschuwd voor de Amerikaanse rol in Honduras en begonnen hun eigen strijdkrachten drastisch te versterken. Toen ook nog Argentinië zijn rol in Honduras verminderde als gevolg van de Falkland-oorlog begonnen de Amerikanen zich zorgen te maken over de toestand in Honduras en Nicaragua.

Bij gebrek aan de geschikte „contra"-leider – het recruteren van Pastora („Cero") was inmiddels mislukt – zocht Negroponte opnieuw nauwe contacten met Nicaraguaanse ballingen en aanhangers van de verdreven Somoza. Maar Amerika heeft volgens waarnemers juist de verkeerde groepering betrokken bij pogingen om het Sandinistische bewind in Nicaragua te ondermijnen.

Door gebrek aan betere partners zette Negroponte zijn plannen echter door: de verdwenen Argentijnen werden vervangen door haastig opgeleide plaatselijke Indianen, terwijl de eerste groepen goed getrainde „Somocistas" vanuit Honduras begonnen hun ex-vaderland te penetreren om daar kampen op te zetten en sabotage-acties te ondernemen. Hun bedoeling is de Nicaraguaanse hoofdstad Managua in een wurggreep te krijgen om vervolgens de macht weer over te nemen. ais hun dat lukt staat Nicaragua een bloedbad te wachten, want de Sandinisten bewapenen zich tot de tanden om hun nu vier jaar oude bewind in stand te houden.



De Hondurese opperbevelhebber van de strijdkrachten, generaal Gustavo Adolfo Alvarez Martinez (m.)

Nicaragua stelt Honduras nieuwe ontmoeting voor

Op 13 nov. 1982 werd in Managua een communiqué uitgegeven waarin stond dat de regering van Nicaragua Honduras een ontmoeting had voorgesteld die nog in november in Mexico moest plaatsvinden. Het communiqué werd uitgegeven na gesprekken tussen de Hondurese minister van buitenlandse zaken Edgardo Paz Barnica en de Nicaraguaanse juntaieider Daniei Ortega. Tijdens die ontmoeting in Mexico zouden de Hondurese president Suazo en Ortega spreken over de vrede in de regio.
Paz Barnica verklaarde dat zijn regering bereid was de buitenlanders, die de neutraliteit van Honduras in gevaar brachten door vanaf Hondurees grondgebied acties tegen buitenlandse regering te ondernemen, uit te wijzen.

Op 17 november gaf het internationale informatiebureau van president Suazo een communiqué uit waarin o.m. stond: „Wij zijn niet bereid gewelddadige acties toe te staan die zijn gericht op de destabilisering van regeringen. De regering zal optreden tegen alle buitenlanders die de neutraliteit van de natie in gevaar brengen." (*NRC*/ H'blad, Volkskrant, Le Monde, NZZ, Newsweek, Wereldwijzer, Elseviers Magazine)

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

CENTRAAL AFRIKAANSE REPUBLIEK. Op. 10 febr. reorganiseerde generaal André Kolingba, het staatshoofd, zijn kabinet, dat nu 17 leden (voorheen 18) telde. Twee nieuwelingen werden benoemd: generaal Sylvestre Bangui (minister van economie en financiën) en luitenant-kolonel François Diallo (staatssecretaris van defensie en oud-strijders). Kapitein Guillaume Lapo (voorheen staatssecretaris) werd minister belast met het secretariaat-generaal van de regering en de voorlichting. Kapitein Gaston Gambor (voorheen staatssecretaris) werd benoemd tot minister van sociale zaken. Drie leden verlieten het kabinet: luitenant-kolonel Gaston Ouedane (bestuur, arbeid en sociale verzekeringen), brigade-generaal Paul M'Bangui (transport en burgerluchtvaart) en kapitein Alphonse Konzi (staatssecretaris). Vier ministers kregen een andere portefeuille: luitenant-kolonel Christophe Grelombe (voorheen voorlichting), luitenant-kolonel Sebastien Guipi (binnenlandse zaken), majoor Evariste Konzalet en intendant Alphonse Kongolo (economie en financiën). (AFP)

(Vor. ber. pag. 60812 - 1982)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

ISRAËLISCH-LIBANEES AKKOORD GETEKEND

Op 17 mei ondertekenden Israël en Libanon, met de VS als getuige, een akkoord over de terugtrekking van de Israëlische troepen uit Libanon. In Khalde (Libanon) werden de Franse en Arabische teksten van het akkoord getekend en in Kiryat Shmona volgde de ondertekening van de Engelse en Hebreeuwse versies. Voor Libanon tekende de diplomaat Antoine Fatta!, voor Israël David Kimehe, de directeur van het ministerie van buitenlandse zaken, en voor de VS Morris Draper, de speciale afgezant van president Reagan.

Het akkoord bestond uit een preambule, 12 artikelen en 6 aanhangsels (annexen),in totaal 15 pagina's.
Hieronder volgen uittreksels en samenvattingen van de artikelen en annexen (The Times, Le Monde 18-5).

Art. 1 – ,,De partijen komen overeen en verplichten zich de soevereiniteit, politieke onafhankelijkheid en territoriale integriteit van elkaar te eerbiedigen. Zij achten de bestaande internationale grens tussen Libanon en Israël onschendbaar. De partijen bevestigen dat de staat van oorlog tussen Libanon en Israël is beëindigd en niet langer bestaat. Israël verplicht zich al zijn strijdkrachten uit Libanon terug te trekken." In het vervolg van de tekst wordt gepreciseerd dat die terugtrekking zal plaatsvinden ,,binnen 8 tot 12 weken" na de inwerkingtreding van het akkoord ,,inhet kader van de doelstelling van Libanon de terugtrekking van alle buitenlandse troepen te bewerken".

Art. 2 – .,De partijen verplichten zich hun geschillen met vreedzame middelen te regelen..."

Art. 3 – De twee partijen zullen „veiligheidsregelingen vaststellen en toepassen, met inbegrip van de instelling van een veiligheidszone".

Art. 4 – ,,Het grondgebied van elk van beide partijen zal niet gebruikt worden als een basis voor vijandelijke of terroristische activiteit tegen de andere partij, haar grondgebied of haar volk." ,,Elke partij zal het bestaan of het organiseren van ongeregelde troepen, gewapende benden, organisaties, bases, bureaus of infrastructuren voorkomen, waarvan de oogmerken en bedoelingen zouden zijn het ondernemen van aanvallen of enigerlei daad van terrorisme op het grondgebied van de andere partij. of elke activiteit die beoogt de veiligheid van de andere partij en de veiligheid van haar bewoners in gevaar te brengen. Daarom zijn alle akkoorden en regelingen die de aanwezigheid en het functioneren op het grondgebied van elk van beide partijen machtigen van elementen, vijandig jegens de andere partij, van nul en gener waarde."
,,Onverminderd het inherente recht op zelfverdediging overeenkomstig het internationale recht, zal elk van beide partijen zich onthouden

A. Van het organiseren, aanstichten, helpen of deelnemen m.b.t. bedreigingen of daden van belligerentie, subversie of ophitsing of enigerlei agressie gericht tegen de andere partij, haar bevolking of bezit, hetzij binnen haar grondgebied of van daaruit, hetzij op het grondgebied van de andere partij.

B. Van het gebruiken van het grondgebied van de andere partij voor het ontketenen van een militaire aanval op het grondgebied van een derde staat.

C. Van het interveniëren in de interne of externe zaken van de andere partij."

Art. 5 – ,,In overeenstemming met de beëindiging van de start van oorlog en binnen het kader van hun constitutionele bepalingen, zullen de partijen zich onthouden van elke vorm van vijandige propaganda tegen elkaar."

Art. 6 – ,,Elk van beide partijen zal beletten de toegang tot. de legering van of de doortocht via haar grondgebied. haar luchtruim en – behoudens het recht op onschadelijke doortocht krachtens het internationale recht – haar territoriale zee, van strijdkrachten. wapens of militaire uitrusting van elke staat die de andere partij vijandig gezind is."

Art. 7 – „Uitgezonderd het in het akkoord bepaalde zal niets de legering op Libanees grondgebied beletten van internationale troepen teneinde op verzoek en met instemming van de regering van Libanon le helpen bij het handhaven van haar gezag. Nieuwe contribuanten van zulke troepen zullen worden uitgekozen uit staten die diplomatieke betrekkingen onderhouden met beide partijen in het onderhavige akkoord."

Art. 8 – „Bij het inwerkingtreden van het onderhavige akkoord zal een gemeenschappelijke verbindingscommissie worden ingesteld door de partijen, waarin de VS een deelnemer zal zijn in de hoedanigheid van compagnon. (...) (De commissie) is belast met de supervisie op de uitvoering van het akkoord in al zijn aspecten. In zaken betreffende veiligheidsregelingen zal zij onopgeloste problemen behandelen die haar worden voorgelegd door de commissie voor veiligheidsregelingen. De gemeenschappelijke verbindingscommissie zal zich op continu-basis wijden aan de ontwikkeling van de wederzijdse betrekking tussen Libanon en Israël, met inbegrip van de regeling van het verkeer van goederen, produkten en personen alsmede van de verbindingen (...)



De leiders van de onderhandelingsdelegaties, David Kimche (1.) van Israël en Antoine Fattal (r.) van Libanon, en de Amerikaanse afgezant Morris Draper (m.)schudden elkaar op 17 mei in Khalde de hand na de ondertekening van het Israëlisch-Libanese akkoord.

Elk van beide partijen kan. als zij dat wenst en tenzij er een overeengekomen statusverandering optreedt, een verbindingsbureau op het grondgebied van de andere partij vestigen teneinde de bovengenoemde functies in het kader van de gemeenschappelijke verbindingscommissie uit ie voeren en om te helpen bij de toepassing van het onderhavige akkoord..."
Alle kwesties m.b.t. deze „verbindingsbureaus, hun functionarissen en de functionarissen van elk van beide partijen die aanwezig zijn op het grondgebied van de ander... zullen het onderwerp vormen van een protocol."
„In de periode van zes maanden na de terugtrekking van alle Israëlische strijdkrachten uit Libanon in overeenstemming met artikel 1 van het onderhavige akkoord en het gelijktijdige herstel van het Libanese regeringsgezag langs de internationale grens tussen Israël en Libanon, en in het licht van de beëindiging van de staat van oorlog, zullen de partijen in het kader van de gemeenschappelijke verbindingscommissie bona fina onderhandelingen openen teneinde overeenkomsten te sluiten over het verkeer van goederen. produkten en personen en de uitvoering daarvan op een niet-discriminerende basis."

Art. 9 – ,,Elk van beide partijen zal, binnen een termijn van eén jaar na het van kracht worden van het onderhavige akkoord, alle maatregelen treffen die nodig zijn voor het annuleren van verdragen, wetten en regelingen welke geacht worden strijdig te zijn met het onderhavige akkoord; onderworpen aan en in overeenstemming met haar constitutionele procedures. De partijen verplichten zich geen bestaande verplichtingen na te komen, geen nieuwe verplichtingen aan te gaan noch wetten of regelingen te aanvaarden welke in strijd zijn met het onderhavige akkoord."

Art. 10 – Het akkoord zal in werking treden met ingang van de datum van de uitwisseling van de ratificatiedocumenten en het zal de vroegere akkoorden tussen Israël en Libanon vervangen. Dit akkoord kan slechts worden gewijzigd, herzien of vervangen door goedkeuring van beide partijen.

Art. 11 – .,De geschillen (tussen de partijen) die voortvloeien uit de interpretatie van dit akkoord of zijn toepassing zullen worden bijgelegd door onderhandelingen in de gemeenschappelijke verbindingscommissie. Elk geschil dat op die manier moeilijk valt te regelen zal aan arbitrage worden onderworpen."

Art. 12 – Het akkoord zal ter kennis van het secretariaat van de VN worden gebracht om te worden geregistreerd krachtens artikel 102 van het handvest van de VN. De tekst van het akkoord zal worden gepubliceerd in het Arabisch, het Hebreeuws, het Engels en het Frans. In geval van verschillende interpretaties zuilen de teksten in het Engels en het Frans doorslag gevend zijn.

ANNEXEN.

Er wordt een veiligheidszone ingesteld, die in het noorden wordt begrensd door lijn A (45 km diep vanaf de Israëlisch-Libanese grens) en in het zuiden en oosten door de internationale grens van Libanon.

1) Materieel en troepen toegestaan in de veiligheidszone.

De toegang tot deze veiligheidszone is toegestaan aan twee brigades van het Libanese leger met in totaal 223 officieren en 4.118 onderofficieren en soldaten. Zij zullen kunnen beschikken over 40 tanks, 100 gepantserde voertuigen, 240 personeelsvoertuigen, 57 mobiele mortieren en 12 stuks anti-tank geschut. Het aantal

106 mm kanonnen alsmede Milan- en Tow-raketten werd vastgesteld op 30. Ook werd luchtdoelgeschut toegestaan.
Er zullen twee controlecentra worden gevestigd bij Rachaya en Mayfadoun (resp. de oostelijke en centrale sector van Oost-Libanon), die geleid worden door een Libanese officier. De daar werkzame Israëli's zullen elke dag na beëindiging van hun missie naar Israël terugkeren.

2) Veiligheidsregelingen.

Libanese politie-eenheden, veiligheidstroepen en „Libanese hulptroepen" mogen in onbeperkt aantal in de veiligheidszone worden gelegerd.
Een gezamenlijke paritaire commissie van Israëlische en Libanese officieren plus „een vertegenwoordiger van de Verenigde Staten" zal – ten minste twee jaar lang – toezicht uitoefenen op de naleving van het akkoord in de veiligheidszone. Zij moet gezamenlijke paritaire „toezichtteams" van Israël en Libanon instellen, die per etmaal maximaal acht patrouilles mogen houden in de zone, te land, ter zee en in de lucht. Deze teams mogen alleen uit zelfverdediging schieten, maar het hoofd van elk team kan „reageren op elke onverwachte situatie die onmiddellijke actie zou kunnen vereisen". De patrouilles worden uitgevoerd vanuit de twee Libanese controlecentra. De verantwoordelijkheid voor militaire, politionele en aanverwante acties berust echter bij de Libanese strijdkrachten.
Aan de Libanese christelijke militie van majoor Haddad werd geen expliciete rol toegekend.
Over de UNIFIL werd verklaard dat de Libanese regering de Veiligheidsraad kan vragen om de legering van een UNIFIL-eenheid in het gebied van Sidon ter bescherming van de Palestijnse vluchtelingenkampen.

Het Libanees-Israëlische akkoord kwam tot stand na langdurige en hardnekkige Amerikaanse bemiddelingspogingen. Na voorbereidend werk van de Amerikaanse afgezanten Morris Draper en Philip Habib kwamen officiële Israëlische en Libanese vertegenwoordigers op 28 dec. 1982 voor het eerst bijeen voor het voeren van directe besprekingen met een Amerikaanse delegatie o.l.v. Draper als bemiddelaar. Deze zich moeizaam voortslepende besprekingen monden tenslotte door de tussenkomst van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz, uit in een akkoord dat echter zonder de medewerking van Syrië en de PLO een dode letter dreigt te blijven.
Hieronder volgt een overzicht van de eerste fase van dit overleg.

Diplomatieke activiteiten sept. - dec. 1982

Na de voltooiing van de op zijn plan gebaseerde evacuatie van West-Beiroet (zie pag. 56413 e.v.-'82 en 30713-'83) verliet Philip Habib, de speciale Amerikaanse presidentiële afgezant, op 2 sept. 1982 de Libanese hoofdstad. Zijn plaatsvervanger, Morris Draper, bleef achter om het overleg, o.a. over de tweede fase van het voorgestelde Libanese vredesplan – de terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Libanon – te beginnen.

Op 7 sept. verleende president Reagan in het Witte Huis de hoogste Amerikaanse burgeronderscheiding, de „Medal of Freedom", aan de 62-jarige Habib. De volgende dag deelde Reagan mee dat hij aan Habibs assistent Draper de persoonlijke rang van ambassadeur had verleend, nadat ook deze in de VS was teruggekeerd. Habib en Draper ontvingen nieuwe instructies van de president en van minister Shultz, waarop Draper op 13 sept. naar het Midden-Oosten vertrok, terwijl in de pers werd aangekondigd dat Habib tussen 21 en 24 sept. in Libanon zou terugkeren. Een golf van geweld onderbrak dit proces.

Op 14 sept. werd de gekozen Libanese president Bechir Gemayel vermoord.
Op 15 sept. trok het Israëlische leger West-Beiroet binnen. Van 16-18 sept. werden honderden mensen in de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Chatila in West-Beiroet vermoord (zie pag. 862-'82 en een volgende aflevering).

Op 23 sept. werd Amin Gemayel in aanwezigheid van Habib tot president van Libanon beëdigd. Habib overhandigde een plan op grond waarvan de Israëlische, Syrische en Palestijnse troepen zich in fasen uit Libanon zouden terugtrekken. Vervolgens bracht hij bezoeken aan Israël (24125 sept.), Jordanië (26 sept). Syrië en Saoedi-Arabië, waarna hij op 29 sept. 's avonds in de Egyptische hoofdstad Caïro arriveerde.

Vanuit Beiroet, waar hij president Amin Gemayel ontmoette, arriveerde Habib op 1 okt. in Damascus, waar hij op 2 okt. door de Syrische president Assad werd ontvangen. Deze zou in beginsel hebben ingestemd met een voorstel i.z. een gelijktijdige terugtrekking en hij zou zich mondeling bereid hebben verklaard de Syrische troepen uit Libanon terug te trekken als de Libanese regering daarom vroeg en als de Israëlische troepen tegelijkertijd vertrokken.
In het openbaar verklaarden Syrische woordvoerders echter dat Syrië zich pas uit Libanon zou terugtrekken als de laatste Israëlische soldaat dat land had verlaten.
Tegelijk deden PLO-leiders een beroep op Arabische regeringen zich tegen elk voorstel i.z. een verdere Palestijnse evacuatie uit Libanon te verzetten zolang geen voortgang was geboekt in de richting van een vervulling van de legitieme rechten van het Palestijnse volk op hun eigen thuisland.
Daarentegen bleef Israël staan op het vertrek van de naar schatting 8.000 Palestijnse militairen uit Noord- en Oost-Libanon voorafgaand aan een gezamelijke Israëlisch-Syrische ontruiming.
Volgens persberichten omvatte het plan-Habib een aftocht in drie fasen.

In de eerste fase zouden zich de Syrische en Palestijnse troepen in de Bekaa-vallei moeten terugtrekken naar de berg Hermon en Noord-Libanon. Deze aftocht zou parallel moeten lopen aan een Israëlische terugtrekking tot de rivier de Zahrani in Zuid-Libanon. De strategisch belangrijke weg van Beiroet naar Damascus zou onder de controle komen van de internationale vredesmacht en het Libanese leger
De tweede fase voorziet in een volledige aftocht van de Syriërs en Palestijnen uit Libanon. De Israëli's zouden zich tot achter de rivier de Litani moeten terugtrekken.
De derde fase voorziet in onderhandelingen tussen Libanon en Israël over een volledig vertrek van de Israëli's uit Libanon op voorwaarde dat Zuid-Libanon wordt gedemilitariseerd.

Op 5 okt. bracht Draper details van Syrische voorstellen aan premier Begin in Jeruzalem over. De volgende dag verklaarde een officiële Israëlische woordvoerder: „Over het denkbeeld dat de Syriërs de PLO-troepen bij hun terugtocht meenemen, kunnen wij onderhandelen." Dat betekende dat Israël zijn eis dat de PLO-strijders Libanon moesten hebben verlaten voordat Israël met zijn terugtrekking een begin zou maken, zou hebben laten vallen.

Inmiddels had de Israëlische minister van defensie, Ariel Sharon, echter een andere prealabele voorwaarde gesteld, nl. dat Libanon eerst een vredesverdrag met Israël moest tekenen.

Reeds op 6 sept. stelde hij dat wanneer een Libanese regering niet in staat zal zijn zo'n verdrag met Israël te sluiten „in een gebied met een grens van 40 km een speciale status zal worden gecreeerd die voldoende veiligheid voor Israël zal scheppen". Hij voegde daaraan toe: „Wij zullen een 40 tot 50 km breed veiligheidscordon (langs de noorgrens) zeker stellen, om het vrij van artillerie en het gevaar van terroristische activiteiten te houden." De volgende dag verklaarde Israëlische functionarissen dat Israël hoe dan ook een veiligheidszone in Zuid-Libanon wilde behouden, of er nu een vredesverdrag met Libanon zou komen of niet. De door Israël beoogde voorkeursoplossing was, aldus de *NZZ* (7-10-'82), kennelijk de benoeming van majoor Haddad tot bevelhebber in Zuid-Libanon door de Libanese regering, wat volgens waarnemers echter voor de Libanese regering volstrekt onaanvaardbaar was. Na een gesprek met Haddad op 7 okt. zei Sharon nog eens dat Israël zonder een vredesverdrag met Libanon de controle over een veiligheidszone van 40 km diep in Zuid-Libanon aan geen enkele partij zou overdragen.

Na een kabinetszitting op 10 okt. formuleerde de Israëlische regering haar voorwaarden in een uit zes punten bestaande verklaring:

- Israël blijft streven naar een vredesverdrag met Libanon.
- De regering van Israël stelt voor onmiddellijk de onderhandelingen te openen over de evacuatie van alle buitenlandse troepen uit geheel Libanon.
- De eersten die Libanon moeten verlaten zijn de terroristen (lees Palestijnse guerrillastrij-

ders) die nog steeds geconcentreerd zijn in de Bekaa-vallei en Noord-Libanon.
- Het Syrische en Israelische leger zullen gelijktijdig Libanon verlaten.
- Alle Israëlische gevangenen, vermisten en de stoffelijke resten van de gesneuvelden zullen vóór de evacuatie overgedragen worden aan het Israëlische leger.
- Voorafgaande aan de evacuatie zullen veiligheidsregelingen getroffen worden die garanderen dat Libanon niet opnieuw een basis en lanceerplaats wordt voor agressieve acties van vijandige krachten jegens Israël.

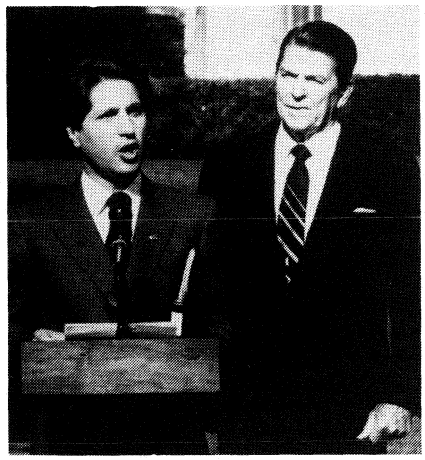
De Israëlische regeringswoordvoerder Dan Meridor wilde niet nader ingaan op het laatstgenoemde punt, maar zei daarover slechts dat er een regeling moet worden getroffen tussen de ,.betrokken regeringen". De indruk bestond dat Israël niet meer vasthield aan een gedemilitariseerde zone van 45 kilometer langs de Libanese grens met Israël, die gecomtroleerd zou moeten worden door een internationale vredesmacht, maar zich tevreden zal stellen met een Israëlisch-Libanese regeling mits alle Syrische en PLO-troepen Libanon verlaten. In haar verklaring benadrukte de Israëlische regering nogmaals de wenselijkheid van een vredesverdrag met Libanon. maar woordvoerder Meridor noemde in zijn toelichting een dergelijk verdrag geen voorwaarde voor de terugtrekking van Israëlische troepen.

Op 13 okt. keurde het Israëlische kabinet volgens radio-Israël de volgende ,,minimale voorwaarden" voor een akkoord met de Libanese regering over een veiligheidszone in Zuid-Libanon, zoals voorgesteld door minister Sharon goed:

- Een garantie van Libanon dat het zijn zuidgrens controleert opdat er geen aanvallen op Noord-Israël zullen plaatsvinden. Het Libanese leger, waarin elementen moeten zijn opgenomen van de christelijke militie van majoor Haddad, zal hierop toezien.
- Het Libanese leger mag niet beschikken over zware artillerie.
- Er zal een gezamenlijke militaire commissie worden gevormd die moet controleren of Libanon zich aan de afspraken houdt.
- Er moet een sterke en stabiele regering in Libanon komen.

Die voorwaarden zouden op 14 okt. door minister van buitenlandse zaken Shamir aan zijn Amerikaanse ambtgenoot Shultz in Washington worden overgebracht. Tijdens hun ontmoeting bleken beide ministers het eens te zijn over de noodzaak van een spoedige terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Libanon, maar zij bleven van mening verschillen over een tijdschema en de te volgen procedures. Wel kwamen zij overeen een gezamenlijke werkgroep in te stellen om de diverse terugtrekkingsplannen te bestuderen en te evalueren en de betrokken regeringen daarover verslag uit te brengen.

Van 18-21 okt. bracht de Libanese president Amin Gemayel bezoeken aan de VS, Frankrijk en Italië om te pleiten voor een uitbreiding van de rol en de omvang van de in zijn land gelegerde internationale vredesmacht tot ca. 30.000 man teneinde daar de orde te handhaven en voor ,.de onmiddellijke



De Libanese president, Amin Gemayel (1.), met zijn Amerikaanse ambtgenoot Ronald Reagan tijdens een persconferentie op 19 okt. 1982 voor het Witte Huis tc Washington.

en onvoorwaardelijke terugtrekking van alle niet-Libanese troepen uit Libanon". Gemayel sprak op 18 okt. de Algemene Vergadering van de VN en de Veiligheidsraad in New York toe, en de Veiligheidsraad keurde op zijn verzoek die dag een verlenging van het UNIFIL-mandaat met drie maanden goed met 13 tegen 0 stemmen (de SU en Polen onthielden zich).
Op 19 okt. voerde de Libanese president in Washington twee uur lang besprekingen met zijn Amerikaanse ambtgenoot Reagan en de ministers Shultz en Weinberger. Reagan zegde toe ,,serieuze aandacht" te willen besteden aan een mogelijke uitbreiding van de rol van de internationale vredesmacht in Beiroet. Die bestond toen uit 3.400 militairen, incl. 1.200 Amerikaanse mariniers. De tijdslimiet voor een terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Libanon bleef een onopgelost probleem en ook wilde de Amerikaanse regering zich niet vastleggen in het geschil tussen Libanon en Israël over de vraag wie voor de ordehandhaving in Zuid-Libanon moest zorgen: Gemayel zou die taak willen opdragen aan de internationale vredesmacht of UNIFIL; Israël meende dat de orde moest worden gehandhaafd door het Libanese leger en vooral de christelijke milities van majoor Haddad. Te Washington werd toen aangekondigd dat Morris Draper naar de regio zou terug keren.
Op 25 okt. verklaarde een ,,hoge functionaris van het State Departement" aan boord van het vliegtuig, waarmee minister Shultz uit Canada naar Washington terugkeerde, dat Libanon en Israël overeengekomen waren rechtstreeks met elkaar te onderhandelen, met deelname van de VS.
Op 26 okt. verklaarde de Libanese premier Chafic Wazzan dat Libanon de VS nog steeds als intermediair gebruikte in zijn besprekingen met Israël en dat de contacten ,,niet rechtstreeks door Libanese autoriteiten worden gelegd". Op 27 okt. ontkenden ,,gezaghebbende Libanese functionarissen" dat er al een akkoord om te onderhandelen was bereikt.
Op 28 okt. hervatte Morris Draper zijn bemiddelingsmissie in Beiroet. Hij voerde besprekingen met president Gemayel en premier Wazzan. De volgende dag zette hij het beraad in Jeru-



Premier Begin begroet Morris Draper in zijn bureau te Jeruzalem (29 okt. 1982)

zalem voort met premier Begin en de ministers Shamir en Sharon. Over zijn verdere overleg met Gemayel en Wazzan in Beiroet bracht Draper op 2 nov. verslag uit aan de Israelische minister van buitenlandse zaken Shamir.
Volgens officiële mededelingen uit Beiroet op 10 nov. hadden Libanon, Israël en de VS overeenstemming bereikt over een plaats voor hun besprekingen over de troepenterugtrekking. Het dagblad Al *Nahar* noemde het ,,Libanon Beach Hotel" in Khalde. Over de datum van die besprekingen was echter nog niet beslist.

Op 11 nov. benoemde president Reagan Philip Habib tot zijn speciale vertegenwoordiger voor alle onderhandelingen in het Midden-Oosten.
Reagan zei dat Habib zou streven naar een ,,algehele vrede in het Midden-Oosten op basis van Reagans eigen vredesplan (zie pag. 577 e.v.-'82), terwijl hij ook het toezicht zou houden op de Libanese besprekingen. Habib verklaarde tegenover verslaggevers dat hij beide doelstellingen tegelijk wilde aanvatten. Hij zou trachten nog voor het einde van het jaar (1982) een algehele ontruiming van Libanon te bewerkstelligen.

Op 16 nov. verscherpte de Israëlische regering bij monde van minister Sharon van defensie haar voorwaarden voor een aftocht uit Libanon. Eerst moesten de 7.000 Palestijnse guerrillastrijders uit Libanon zijn vertrokken en moest het Syrische leger Libanon ontruimen en zijn vervangen door troepen van de multinationale vredesmacht, voorts moest Israël met de Libanese regering een akkoord over veiligheidsregelingen voor Zuid-Libanon hebben getekend, en tenslotte moest een uitwisseling van krijgsgevangen en een overdracht van de lijken van gesneuvelde Israëli's plaatsvinden. Pas dan kon er sprake zijn van een terugtrekking van de Israëlische troepen tot een lijn op 40 a 45 km ten noorden van de Israëlisch-Libanese grens.
Op 17 nov. bleek na overleg van Draper met de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir dat de Libanese regering weigerde in te gaan op de Israëlische eis dat de Israëlisch-Libanese besprekingen niet slechts een militair maar ook een politiek karakter moesten hebben. Libanon wilde niet dat de onderhandelingsdelegaties door politieke vertegenwoordigers werden geleid en dat de besprekingen afwisselend in Beiroet en Jeruzalem werden gehouden, aldus de FAZ (18-11-'82). De Libanese premier Wazzan verklaarde die dag dat er met de Syriërs en de Palestijnen geen moeilijkheden waren. Die hadden beide verzekerd ,,te gegevener tijd" te vertrekken. De Syrische president Assad zei op 17 nov. tegen Amerikaanse Congresleden in Damascus dat Syrië tot onvoorwaardelijke terugtrekking van zijn troepen uit Libanon bereid was, zodra de Israelische bezetting van het land beeindigd was.

Op 19 nov. arriveerde Habib in Beiroet voor het begin van zijn nieuwe missie. Daags tevoren was Draper daar vanuit Israël aangekomen. Na besprekingen met de Libanese regering voerden Habib en Draper op 23 nov. in Damascus overleg met de Syrische vice-premier en minister van buitenlandse zaken Khaddam. President Assad ontving Habib niet ,,omdat men elkaar niets te vertellen had", aldus *NRC/H'blad* (26-11-'82). Op 24 nov. zette Habib in Jeruzalem het overleg met de Israëlische regering voort. Op 26 nov. arriveerde hij voor een tweedaags bezoek in de Jordaanse hoofdstad Amman. Op 28 en 29 nov. sprak hij in Egypte met minister van buitenlandse zaken Hassan Kamal Ali en president Mubarak, waarna hij enkele dagen in Italië verbleef en op 6 dec. in Rabat een ontmoeting had met de Marokkaanse koning Hassan II.
Inmiddels had het Israëlische kabinet op 28 nov. de eis laten vallen dat de besprekingen met Libanon op ministerieel niveau moesten worden gevoerd. Maar het hield vast aan zijn eis dat de besprekingen afwisselend in Beiroet en Jeruzalem moesten plaatsvinden, wat voor de Libanese regering onaanvaardbaar was daar het Jeruzalem niet als Israëls hoofdstad erkende.

Op 7 dec. keerden Habib en Draper in Washington terug voor consultaties. Op 14 dec. voerde Libanese minister van buitenlandse zaken, Elie Salem, daar op het State Department besprekingen, terwijl hij de volgende dag een gesprek met president Reagan had. Intussen waren Habib en Draper met nieuwe Amerikaanse voorstellen vertrokken. Draper presenteerde die op 15 dec. aan president Gemayel en premier Wazzan, waarna de Libanese president zijn Syrische ambtgenoot Assad op de hoogte bracht en tevens een afgezant naar Damascus stuurde.
Nog op 15 dec. reisde Draper door naar Jeruzalem, waar toen ook Habib arriveerde. Zij bespraken de nieuwe voorstellen op 16 dec. met de Israëlische premier Begin. In een op 17 dec. gepubliceerd interview met de *Was*hington Post herhaalde president Reagan zijn oproep tot terugtrekking van alle buitenlandse troepen (Syrische en Israëlische) en ,,van de resten van de PLO" uit Libanon. Als die landen de terugtrekking van hun troepen uitstelden, dan plaatsen zij die ,,in de positie van bezettingslegers", aldus de Amerikaanse president.
Op 17 dec. verklaarde de Libanese premier Wazzan dat besprekingen met de twee Amerikaanse onderhandelaars ,,het pad vin hoop" hadden geopend dat met Israël overeenstemming kon worden bereikt over de terugtrekking van zijn troepen uit Libanon.
Op 19 dec. liet het Israëlische kabinet de eis vallen dat het overleg met Libanon ook in Jeruzalem moest worden gevoerd. Kabinetssecretaris Dan Meridor zei dat dit besluit was genomen op initiatief van premier Begin, nadat Libanon ermee had ingestemd een normalisering van de handel en het toerisme op de agenda van de besprekingen te plaatsen. Minister van defensie Sharon had het kabinet een document voorgelegd dat hij in geheim overleg met niet nader genoemde Libanese functionarissen had uitgewerkt. Volgens Meridor was dit document een ,,pakket" samengesteld uit drie elementen: veiligheidsregelingen, normalisering van politieke betrekkingen en een terugtrekking van de Israëlische troepen. Het werkdocument was aan Habib getoond, toen deze op 16 dec. in Jeruzalem arriveerde.

Volgens Israëlische bewindslieden voorzag het document, dat in grote lijnen de principes van de Israëlisch-Libanese relatie vastlegde, behalve in de formele beëindiging van de staat van oorlog ook in vrij verkeer van personen en goederen tussen beide landen. Voorts zou Israël een diplomatiek verbindingsbureau in Beiroet behouden, dat t.z.t. een ambassade kon worden. Ook bevatte het document details over de door Israël gewenste veiligheidszone in Zuid-Libanon, de ontruiming van Libanon door Israël en de rol van de christelijke milities van majoor Haddad. Overigens bestreed een woordvoerder van de Libanese regering op 17 dec. dat Sharon directe contacten met de Libanese regering had gehad.

Aan de andere kant was er ook sprake van hevige Amerikaanse druk op Israël. Op 16 dec. hadden de VS onthuld dat president Reagan een brief aan premier Begin had gezonden, waarin gesuggereerd werd dat Israël de eerste verantwoordelijkheid droeg voor de impasse in de besprekingen, aldus een hoge Amerikaanse regeringsfunctionaris.

Op 19 dec. vloog Habib terug naar Washington om president Reagan van het verloop van zijn missie op de hoogte te stellen. De volgende dag reisde Draper van Jeruzalem naar Beiroet, waar hij een onderhoud met president Gemayel had.
Op 21 dec. maakte Habib bekend dat Israël en Libanon waren overeengekomen binnen enkele dagen rechtstreekse onderhandelingen te openen. Op 23 dec. maakte Uri Porat, woordvoerder van premier Begin, bekend dat die be-

sprekingen afwisselend in het Libanese Khalde en het Israëlische Kiryat Shmona zouden worden gehouden.

Het drie-partijen-overleg in Khalde en Kiryat Shmona

Op 28 dec. 1982 begonnen in het Libanon Beach Hotel in Khalde, een kustdorp ten zuiden van Beiroet, de eerste officiële directe besprekingen tussen de regeringen van Israël en Libanon sinds de ondertekening van de wapenstilstand tussen beide landen in maart 1949. De Israëlische delegatie werd geleid door David Kimche, de directeur-generaal van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken: de Libanese door Antoine Fattal, een hoge functionaris van bet Libanese ministerie van buitenlandse zaken. Ook aanwezig was een Amerikaanse delegatie o.l.v. Morris Draper.

Het doel van de openingsbespreking was het vaststellen van een agenda voor substantiële onderhandelingen, maar die agenda kwam niet tot stand omdat de partijen het niet eens werden over de doelstellingen en de gespreksthema's van het overleg.
Libanon wilde het overleg concentreren op het bereiken van een akkoord over een zo spoedig mogelijke terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Libanon. Israël beschouwde als voornaamste doel van het overleg een ,,normalisering" van de betrekkingen met Libanon als voorwaarde voor het terugtrekken van zijn troepen. Het hoopte, aldus Kimche, dat de onderhandelingen zouden leiden tot een verdrag dat ,,slechts één stap verwijderd is van een volledig, formeel vredesverdrag tussen Libanon en Israël waarnaar wij verlangen".

Er bleek tussen Israël en Libanon ook een verschil van mening te bestaan over de huidige status van het wapenstilstandsakkoord van 1949. Fattal stelde dat dit akkoord nog steeds geldig was: omdat Libanon sinds de ondertekening ervan nimmer een vijandige actie tegen Israël had gepleegd en het akkoord ,,het juridische instrument blijft om de Libanees-Israëlische betrekkingen te regelen". Kimche betoogde daarentegen dat Libanon het akkoord in feite had opgezegd toen het in de Zesdaagse Oorlog van 1967 zijn ,,associatie" met de Arabische zijde had afgekondigd en toen het bij het Verdrag van Caïro van 1969 met de PLO deze had toegestaan ,,een staat binnen een staat" op Libanees gebied te vormen en ,,vrij tegen Israël te opereren".
Ook waren Israël en Libanon het oneens over de status van Draper bij de besprekingen. De Libanezen beschouwden hem als een volwaardige partner bij de onderhandelingen; de Israëlische delegatie prefereerde hem als waarnemer te zien.

De volgende zittingen – tweede ronde in Kiryat Shmona (30 dec.), derde ronde in Khalde (3 jan. 1983), vierde ronde in Kiryat Shmona (6 jan.), vijfde ronde in Khalde (10 jan.) – leverden geen overeenstemming over het omstreden gesprekspunt – de agenda – op.
De Amerikaanse president Reagan bracht op 10 jan. zijn teleurstelling over het uitblijven van resultaten tot uiting in een gesprek met Habib, die de volgende dag naar Israël vloog, waar hij premier Begin op 12 jan. een ,,in scherpe bewoordingen gestelde" boodschap van president Reagan overhandigde. Er was sprake van een uitstel van het bezoek van Begin aan Washington, alsook van een Amerikaanse weigering een ontwerpverdrag met Israël te tekenen waarin Amerikaanse toegang tot Israëlische militaire gegevens zou worden geregeld.
Maar tijdens de zesde ronde van de Israëlisch-Libanese besprekingen werd op 13 jan. te Kiryat Shmona overeenstemming over een agenda bereikt op basis van een door Draper geformuleerd compromis. Deze agenda bestond uit vijf hoofdpunten: beëindiging van de staat van oorlog; veiligheidsmaatregelen; een kader voor wederzijdse relaties: terugtrekking van de Israëlische troepen ,,in de context van de evacuatie van alle buitenlandse troepen"; en ,,mogelijke garanties". Onder het agendapunt ,,kader voor wederzijdse relaties" – een term die het door Israël verlangde begrip ,,normalisering" verving – vielen contactorganen, beëindiging van vijandige propaganda over en weer, het verkeer van goederen en mensen, verbindingswegen enz. De aangegeven volgorde van de agendapunten werd gerelativeerd door de bepaling dat over alle punten ,,tegelijkertijd" zou worden onderhandeld. Premier Wazzan van Libanon voegde daaraan toe dat Libanon ,,nietverplicht" was te praten over alle genoemde agendapunten en dat er geen wijziging zou komen in de betrekkingen tussen beide landen.



De leider van de Israëlische delegatie. David Kimche (m.). brengt op 13 jan. te Kiryat Shoma een toost uit op zijn Libanese en Amerikaanse partners, Antoine Fattal (l.) en Morris Draper (r.), nadat overeenstemming over een agenda voor de onderhandelingen is bereikt.

Op verzoek van Habib stemde premier Begin op 16 jan. in met de vorming van een Israëlische werkgroep i.z. Libanon die in het vervolg met Habib zou onderhandelen. Deze werkgroep bestond uit de ministers Sharon en Shamir en chef-onderhandelaar Kimche. Habib zou de vorming van soortgelijke werkgroepen in Libanon en Syrie wensen.

Tijdens de zevende gespreksronde, op 17 jan. te Kiryat Shmona, wilde de Libanese delegatie vijf ,,subcommissies" tegelijkertijd aan de slag laten gaan om over de vijf hoofdpunten van de agenda te onderhandelen. Dit stuitte echter op een weigering van de Israëlische delegatie die voorstelde dat men het in plenaire vergadering eerst eens moest worden over de principes en samenstelling van deze subcommissies. Wel werden de delegaties het eens over het agendapunt ,,beëindiging van de staat van oorlog". Er zou een subcommissie worden ingesteld die vooral de juridische knelpunten moest uitzoeken.

De volgende dag vond in Jeruzalem overleg plaats tussen de Israëliërs Shamir en Kimche en de Amerikanen Habib en Draper over o.a. de door Israël verlangde veiligheidsgaranties. Israël wenste een waarnemingspost in te richten op de 1.830 m hoge top van de Djebel Barouk ten zuidoosten van Beiroet en andere in Zuid-Libanon gevestigde waarnemingsposten te handhaven om bijtijds te worden gewaarschuwd voor ,,vijandelijke troepen die Libanon binnentrekken", aldus werd op 19 jan. door minister Shamir verklaard. Habib zou hebben gesteld dat deze waarnemingsposten door Ameri-

kaanse burgers en niet door Israëli's moesten worden bemand, maar daarvan wilde Israël niets weten.
Bij de achtste gespreksronde, op 20 jan. te Kiryat Shmona, werd overeenstemming bereikt over de vorming van vier nieuwe subcommissies. Drie daarvan moesten zich bezig houden met de kwesties i.z. de wederzijdse betrekkingen, de terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Libanon en de veiligheidsgaranties. De vierde had tot taak eventueel bereikte akkoorden in schriftelijke vorm vast te leggen. Maar Libanon wees de Israëlische eis om in Zuid-Libanon observatieposten te behouden van de hand, omdat die een inbreuk op de Libanese soevereiniteit betekenden.
De op 21 jan. in Beiroet aangekomen Habib bracht de Amerikaanse delegatieleider Draper op de hoogte van de bereikte resultaten. Na overleg met president Gemayel en korte bezoeken aan Saoedi-Arabië en Egypte en na een laatste ontmoeting met premier Begin in Israël (23 jan.) keerde Habib op 24 jan. naar de VS terug. Politieke kringen in Jeruzalem zeiden toen dat Habib had laten doorschemeren president Reagan te zullen adviseren Israël te onderwerpen aan economische en militaire sancties als de regering-Begin geen soepelheid zou tonen.

De Amerikaanse onderhandelaars hadden op 22 jan. de Libanese instemming weten te verwerven voor een compromis-suggestie dat de waarschuwingsposten in Zuid-Libanon zouden worden bemand door VN- of internationale vredestroepen. Maar deze suggestie was de volgende dag door Israël verworpen met als voornaamste argument dat een dergelijke taak niet adequaat kon worden vervuld door personeel dat niet bekend was met het plaatselijke terrein, de taal en de bevolking.
Op 23 jan. had Habib bij Israël aangedrongen op onmiddellijke gedeeltelijke terugtrekking uit Israël.

De negende en tiende gespreksronde, resp. op 24 jan. in Khalde en op 27 jan. in Kiryat Shmona, werden gedomineerd door het probleem van de door Israël geëiste veiligheidsmaatregelen in Zuid-Libanon. Een hoge Israëlische functionaris bevestigde op 26 jan. persberichten dat Israël ook na een aftocht uit Libanon stond op gezamenlijke Israëlisch-Libanese patrouilles in Zuid-Libanon. Diezelfde dag verklaarde defensie-minister Sharon dat Israël drie tot vijf anti-terreur controleposten in Zuid-Libanon verlangde, waarvan een op de Djebel Barouk, zodat Israël ,,de supervisie'' over het gebied behield. Die posten moesten door ,,enkele honderden'' Israëlische militairen worden bemand, tot Libanon zelf het zuiden voldoende controleerde om aanvallen van Palestijnse ,,terroristen" tegen Israël te kunnen verhinderen.
Daarentegen stelde de Libanese minister van buitenlandse zaken, Elie Salem, op 27 jan.: ,,Libanon zal geen posten aanvaarden die de veiligheid van Libanon in gevaar zouden kunnen brengen (en) de veiligheid van Syrië, Turkije, Irak of enig ander land in het Midden-Oosten.''
Als een poging om de Israëlische druk op Libanon te vergroten beschouwde de Libanese pers de gesprekken die minister Sharon op 27 jan. in Beiroet met Maronitische leiders, o.w. Pierre Gemayel, voerde. Deze zou van Sharon te horen hebben gekregen dat als Libanon niet met de Israëlische voorwaarden instemde, de Israëlische troepen zich eenzijdig op een 45 km diepe veiligheidszone in Zuid-Libanon terug zouden trekken en de christenen aan hun lot zouden overlaten. Pierre Gemayel beschuldigde Israël in een interview met het linkse dagblad Al *Safir* (1-2) van pogingen Libanon te verdelen en een wig te drijven tussen moslems en christenen.
Ook tijdens de drie volgende rondes van de Israëlisch-Libanese besprekingen – 11de op 31 jan. te Khalde, 12de op 3 febr. te Kiryat Shmona en 13de op 7 febr. te Khalde – duurde de impasse voort.

In een vraaggesprek met televisie-verslaggevers leverde de Amerikaanse president Reagan op 7 febr. ongewoon scherpe kritiek op de Libanon-politiek van de Israëlische regering die hij ervan beschuldigde het overleg ,,onnodig te vertragen''.
De Israëlische weigering zijn troepen terug te trekken en een reeks vergaande politieke voorwaarden aan zo'n aftocht te verbinden heeft geleid tot een ernstige impasse in de pogingen van de Amerikaanse bemiddelaars Habib en Draper, een oplossing voor de Libanese crisis te vinden.
Die impasse, aldus Reagan, brengt de Arabische landen ertoe zich terughoudend op te stellen en, alvorens mee te werken aan een oplossing, liever te wachten op een Israëlisch teken van goede wil. ,,Ik geloof dat er een zeker moreel punt is dat de Israëli's negeren, en dat is dat de nieuwe regering van Libanon na jaren van revolutie en chaos alle vreemde troepen heeft gevraagd te vertrekken. Doen ze dat niet, dan bevinden ze zich technisch in de positie van een bezettingsmacht'', aldus Reagan.
Voorts kondigde de Amerikaanse president aan dat zijn afgezant Philip Habib naar het Midden-Oosten terugkeerde met ,,een voorstel en een plan'' om de onderhandelingen over een terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Libanon te versnellen.

(Voortzetting volgende aflevering)

BELGIË

SOCIAAL OVERLEG. WERKTIJDVERKORTING. MATIGING EN BIJKOMENDE AANWERVINGEN

Op 16 sept. 1982 is het sociaal overleg gestart tussen de regering en de sociale partners over een groot *aantal* kwesties die verband houden met de uitvoering van de begroting voor 1983 (zie pag. 22811 e.v.-1983).
Het overleg spitste zich echter vooral toe op de poging van de regering te komen tot een centraal akkoord over werktijdverkorting gekoppeld aan inkomensmatiging en compenserende aanwervingen. Deze poging mislukte, vooral door een te strakke houding van de werkgevers – sommigen spraken van een louter ideologische opstelling – die vreesden voor bijkomende kosten en het opnieuw aantasten van het herwonnen concurrentievermogen. De patroons stuurden aan op overleg in de sectoren en de bedrijven afzonderlijk en zijn daarin uiteindelijk ook geslaagd.
Van vakbondszijde kon het ACV instemmen met matiging om te komen tot een herverdeling van de beschikbare arbeid. Voor de regering is het trouwens een absolute noodzaak bijkomende arbeidsplaatsen te creëren om de steun te behouden van het ACV. Het ABVV kwam vooral op voor een volledig herstel van de koppeling van lonen en wedden aan de index.
Bij de aanvang van het overleg achtte premier Martens een sociale consensus mogelijk. Hij zei dat de regering van de onderhandelaars geen uitspraak verwacht over het globaal economisch en sociaal beleid. Daarvoor is alleen de regering verantwoordelijk. Zelfs indien niet iedereen het eens is met dit beleid, toch moet het mogelijk zijn onder de sociale partners een consensus te bereiken over een aantal vitale problemen. Martens somde op: het herstel van het financieel evenwicht van de sociale zekerheid, het inkomensbeleid, gericht op de consolidering van de herwonnen concurrentiekracht, en de herverdeling van de beschikbare arbeid.
In een regeringsnota van 13 okt. 1982 inzake het inkomensbeleid stelde de regering dat de nominale loonkosten in 1983 niet sneller mogen stijgen dan het gewogen gemiddelde van de loonkostenstijging bij de belangrijkste zeven handelspartners van België. Volgens de regering komt dat neer op een nominale stijging van 7,2%. Overeenkomstig de nota bedraagt de inleve-

ring in 1982 gemiddeld 2,05% en per eind december 4,58%. Globaal wordt de maximumgrens van de matiging van 3%, vastgelegd in de bijzondere machtenwet van 2 febr. 1982 (pag. 114/3 e.v.-1982), volgens de regering niet overschreden. In 1983 mogen de stijging van de patronale lasten, de indexering en de sociale programmatie samen de lonen met niet meer dan 7,2% opdrijven, anders verliest België het voordeel van 3% dat het momenteel heeft t.o.v. het buitenland. Dat is te danken aan de devaluatie, die een voordeel van 9% opleverde, en aan de inkomensmatiging, die 2% opleverde. België was vertrokken met een achterstand van 8%.

Op 18 okt. legde de regering een analytische nota voor over arbeidstijdverkorting. Kernvraag voor de regering is of België, met zijn zeer open economie en gezien het feit dat het gemiddeld reeds boven zijn stand leeft, zich werktijdverkorting kan veroorloven, zonder zijn concurrentievermogen te verliezen. En zo ja, op welke voorwaarden.
De werktijdverkorting wordt thans in België in hoofdzaak voorgesteld als middel om een uitbreiding van de reeds zeer grote werkloosheid tegen te gaan. Sedert 1960 is de werkloosheid structureel steeds belangrijker geworden, vooral sedert 1973 (zie tabel). Die verslechtering had te maken met vraagelementen en met aanbodfactoren. Het aanbod van arbeidskrachten kende de jongste jaren een forse groei. Aan de andere kant werd de vraag naar arbeid sterk afgeremd door de vertraging van de economische groei en door rationaliseringsinvesteringen in de bedrijven, die geconfronteerd werden met een snelle stijging van de arbeidskosten.
Volgens de nota zullen die evoluties op korte termijn niet omslaan, zodat het lijkt vast te staan dat het werkloosheidsprobleem in de komende jaren nog actueel zal blijven. Enkel de evolutie na 1985 zou misschien minder negatief kunnen uitvallen onder invloed van een verzwakking van het arbeidsaanbod als gevolg van de demografische toestand.
Werktijdverkorting kan het probleem van de werkloosheid echter niet terugdringen via een vergroting van het arbeidsvolume. Werktijdverkorting schept immers geen arbeid, maar heeft wel tot gevolg dat het beschikbare arbeidsvoiume over meer personen wordt verdeeld.

Op zichzelf zal werktijdverkorting omwille van de verhoging van de produktiviteit onvermijdelijk aanleiding geven tot een zekere uitsparing in arbeidsvolume. Het komt erop aan deze uitsparing binnen redelijke perken te houden, zodat er uiteindelijk nog een gunstig effect is op de werkloosheid en onrechtstreeks op de overheidsfinanciën en andere economische grootheden. De invloed op de werkgelegenheid van een werktijdverkorting met 5% in de privé-sector (zonder de kleine en middelgrote ondernemingen, KMO) berekende de regering als volgt:

– primair effect	+ 5,26%
– afgeleide effecten (invloed op produktiviteit)	– 2,26%
– netto effect	+ 3,00%

In het debat over werktijdverkorting wordt vaak gesteld dat zij voor de concurrentiepositie van België niet gunstig zou zijn of zelfs nadelig zou uitvallen. Opdat dit laatste niet zou gebeuren, mag het proces van de werktijdverkorting geen aanleiding geven tot een door het bedrijfsleven te dragen kostenstijging. Het geheel van de arbeids- en kapitaalkosten mag bij gelijkblijvende produktie niet worden gewijzigd, aldus de regeringsnota.
Voorts moet vermeden worden dat werktijdverkorting zo belangrijk zou zijn dat zij zou leiden tot arbeidsschaarste. Dat zou aanleiding geven tot een toestand waarin te grote loonstijgingen niet vermeden zouden kunnen worden en de inflatie zou versnellen. De ondernemingen zouden, met sterk toenemende arbeidskosten, overgaan tot rationaliseringsinvesteringen, die de werkgelegenheid opnieuw zouden terugdringen. Dat proces zou op de arbeidsmarkt een vicieuze cirkel op gang brengen, vergelijkbaar met die in de landbouwsector: natuurlijk overschot, artificiële schaarste. verbetering van de verkoopprijzen, overschot, artificiële schaarste enz. Om die arbeidsschaarste te vermijden voor de toekomst, zou het wenselijk kunnen zijn de modaliteiten van werktijdverkorting zo vast te stellen dat een zekere omkeerbaarheid mogelijk is.
Deze drie voorwaarden – vrijwaren van het concurrentievermogen van de economie, vermijden van arbeidsschaarste en het voorzien in de omkeerbaarheid van het stelsel van werktijdverkorting – lichtte de regering in haar nota uitvoerig toe. De conclusies zijn de volgende:

1) Arbeids- en kapitaalkosten: wil men deze onveranderd laten, dan moeten zij gecompenseerd worden door een matiging van de toename der loonkostenontwikkeling per tewerkgestelde. De werktijdverkorting moet dus gepaard gaan met loonmatiging. In sommige gevallen moet ook rekening worden gehouden met de opleiding van werknemers.
2) Arbeidsschaarste: vanuit kwantitatief oogpunt is er geen gevaar voor een schaarste op de arbeidsmarkt. Op het kwalitatieve vlak, alsmede op dat van de gewenste regionale spreiding, zullen met een aangepast beleid geen onoverkomelijke problemen rijzen.
3) Omkeerbaarheid: in de periode 1985-1990 zal de actieve bevolking nog slechts met 50.000 toenemen, waarna een stagnatie volgt en later zelfs een vermindering, zodat de actieve bevolking tegen het einde van de 20ste eeuw amper even groot zou zijn als in 1985. Voor het aanbod is dus een verzwakking te verwachten, terwijl de evolutie van de vraag voor de beschouwde periode moeilijk te voorspellen is. De produktiviteit zal bepaald worden door technologische evoluties, de groei en de evolutie van de arbeidskosten in vergelijking met de kapitaalkosten. Gelet op de onzekerheid omtrent de verhoudingen op de arbeidsmarkt na 1985, lijkt het de regering voorzichtig rekening te houden met een eventuele arbeidsschaarste. Men moet de mogelijkheid hebben aan een eventuele schaarste het hoofd te bieden door de omkeerbaarheid van bepaalde maatregelen inzake werktijdverkorting. Sommige maatregelen zijn echter onomkeerbaar.
In dat geval moet men voorzien in soepele modaliteiten inzaken de mogelijkheid tot het presteren van overuren, die liggen tussen de vroegere en de nieuwe normale arbeidstijd. Die soepele modaliteiten moeten thans

VOLLEDIGE WERKLOOSHEID IN BELGIË

Einde periode	Aantal volledig werklozen (in duizenden eenheden)	Aantal volledig werklozen in % van de actieve bevolking
1960	115	3,2
1961	85	2,4
1962	45	1,2
1963	33	0,9
1964	34	0,9
1965	39	1,1
1966	49	1,3
1967	107	2,9
1968	109	2,9
1969	82	2,2
1970	76	2,0
1971	86	2,2
1972	100	2,6
1973	102	2,6
1974	140	3,5
1975	229	5,7
1976	261	6,5
1977	296	7,3
1978	301	7,4
1979	315	7,7
1980	377	9,1
1981	424	10,2
1982 - juni	443	10,7

reeds duidelijk voorop worden gesteld, aldus de regeringsnota.

Op deze besluiten is de regering tijdens het sociaal overleg blijven bouwen. Het tweede hoofdstuk van de nota, waarvan alleen de titel „Andere modaliteiten van de herschikking van de arbeidstijd" vermeld is, heeft de regering tot op heden niet geschreven.

Sociale programmatie voor tewerkstelling

In het sociaal overleg plaatste de regering de sociale partners in feite voor een keuze: centen of tewerkstelling. Uitgangspunt voor deze keuze is het feit dat de inkomens in 1983 nominaal met 7,2% mogen stijgen. Als men uitgaat van een inflatie van 8,5% in 1983 en een overloop van 2,5% door het herstel van een inflatieneutrale loonindexering houdt men 6% over. Er kan dus 1,2% verdeeld worden. De inflatieneutrale index, die de regering voorstaat, samen met een sociale programmatie in centen of tewerkstelling, verruimde het overleg aanzienlijk. Het was tevens een test voor vakbonden en patroons.
De regering maakte alvast duidelijk dat het haar om de tewerkstelling te doen is. Op 27 okt. legde zij de sociale partners een globaal voorstel van werktijdverkorting en indexmatiging voor, waarmee theoretisch 80.000 personen aan een baan kunnen geholpen worden indien het door alle bedrijven maximaal wordt toegepast.

Op 5 nov. moest premier Martens vaststellen dat er geen basis was voor het sluiten van een centraal akkoord, ondanks weken- en dagenlange onderhandelingen. Martens zei dat de regering nu zelf maatregelen zou uitwerken.
De breuk was in feite te wijten aan een overdreven ideologiseren van de standpunten. Werktijdverkorting is voor de patroons even taboe geworden als de index voor de vakbonden.
De regering betreurde dat de klemtoon al te zeer wordt gelegd op werktijdverkorting en niet op de daaraan gekoppelde indexmatiging, waarmee aan de duurste index ter wereld fundamentele wijzigingen worden aangebracht. De regering kon begrip opbrengen voor de huiver van het Belgische bedrijfsleven om als eerste en als enige ter wereld werktijdverkorting door te voeren. Maar zij noemde het psychologisch fout – zeker t.a.v. kandidaat investeerders – de kosten hoger te berekenen dan zij in werkelijkheid zijn.
De regering ontzenuwde voorts het standpunt van Ford-Genk, volgens welke werktijdverkorting een investering van 1,5 miljard meebrengt. De regering zei dat men dat niet moet zien in termen van kosten, maar wel van financieringsstromen. Dergelijke investering schrijft men immers niet in één jaar af.
De kosten van afschrijving, krediet en financiële lasten of derving van inkomsten bij aanwending van eigen middelen, raamde de regering op 23%, wat betekent dat men de kosten up 4 jaar recupereert. De basistekst van de regering werd één van de meest evenwichtige formules genoemd die ter zake ooit zijn uitgewerkt. De werknemers financieren de werktijdverkorting ten belope van 55%. De indexmatiging is op langere termijn een fundamentele vrijwaring van de concurrentiepositie. Door de overloop werkt de matiging alvast door tot in 1985. Een wijziging van de lijst van produkten voor de berekening van de index moet de inflatie neutraliseren, wat voor de bedrijven op langere termijn een fundamentele kostenbesparing betekent.

Regeringsvoorstel

Het sociaal overleg werd op 9 nov. verlegd naar de paritaire comités van de bedrijfssectoren. De regering legde het volgende voorstel ter tafel:

MIDDELEN TOT UITVOERING VAN DE REGERINGSVOORSTELLEN AAN DE SOCIALE GESPREKSPARTNERS, VERVAT IN HAAR NOTA VAN 27 OKTOBER 1982

I. Betreffende de doelstelling van handhaving van het concurrentievermogen.

De Regering zal in het ontwerp van Financiewet (zie pag. 230/3-1983) een bepaling inlassen: waarbij de Koning wordt gemachtigd voor de periode 1983-1984 in uitzonderlijke omstandigheden, of in geval van onenigheid van de sociale partners bij de evaluatie betreffende het concurrentievermogen op het einde van het jaar, om bij in Ministerraad overlegd koninklijk besluit en na overleg met de sociale gesprekspartners de nodige maatregelen te nemen ten einde een gebeurlijke overschrijding van de norm van het concurrentievermogen te verhelpen.
Deze norm is tweevoudig:
a) de arbeidskosten t.o.v. het gemiddelde van het voorgaande jaar mogen in België niet sterker stijgen dan het gewogen gemiddelde van onze zeven voornaamste handelspartners. De keuze van die partners en hun aandeel zullen bepaald worden volgens het model van het internationaal muntfonds voor de wereldhandel. Om de ontwikkeling van de arbeidskosten in de zeven landen te berekenen wordt gebruik gemaakt van de bron van de Commissie der Europese Gemeenschappen voor de EEG-landen en van de OESO voor de andere landen.
b) de lonen mogen niet verhogen in een mate die hoger ligt dan hetgeen volgt uit het indexeringsmechanisme.

II. Aanbeveling aan de beroepssectoren omtrent de aanwending van de matiging voor de werkgelegenheid.

De Regering geeft aan de sociale gesprekspartners van de sectoren de aanbeveling om zich akkoord te stellen in het kader van een collectieve overeenkomst over de aanwending van de bijkomende loonmatiging bestemd om de werkgelegenheid in de sector te bevorderen.

A) Te dien einde vraagt de Regering hun eerst de volgende hypothese te onderzoeken:
1) arbeidstijdverkorting met 5%, met 3% compenserende aanwervingen
2) modaliteiten van de arbeidstijdverkorting: vermindering van het aantal werkuren per jaar, volgens paritair vast te leggen modaliteiten. Voor de kaderleden zal een oplossing gezocht worden in de aanpassing van het aantal verlofdagen. Het gaat niet noodzakelijk om een verhoging van het aantal tijdens de traditionele vakantieperiode te riemen dagen, niaar het kan ook bijvoorbeeld zijn: een bijkomende dag per maand, gedurende een aantal maanden.
3) modaliteiten van de compenserende aanwerving:
a) beginsel:
– 3% compenserende aanwervingen, regelmatig te spreiden over de periode van 1-4-1983 tot 31-12-1983
– de datum van wanneer af de aanwerving in aanmerking komt is die van de verzending van die aanbeveling aan de sectoren.
b) indien de compenserende aanwervingen minder dan 3% bedragen storting door de werkgever aan het Fonds voor de werkgelegenheid. Het door de werkgever gestorte bedrag zal evenredig zijn met het niet bereikte streefdoel van 3% en gelijk zijn aan het bedrag van de werkelijk in 1983 en 1984 gespaarde matiging, in gevolge het niet bereiken van het objectief.
c) indien de compenserende aanwervingen boven 3% komen te liggen, zal er een sociale Maribel (vermindering van de patronale bijdragen) zijn voor de aanwervingspercentages begrepen tussen 3 en 5, bij voorkeur onder de vorm van een vermindering van de werkgeversbijdrage gelijk aan een deel van de werkloosheidsvergoeding.
d) Indien bijkomende investeringen vereist zijn om de bovenvermelde objectieven te verwezenlijken, zullen deze investeringen bepaalde voordelen kunnen genieten in het raam van de fiscale aftrek voor de investeringen.

4) De gesprekspartners van de sector mogen in dit algemeen kader specifieke modaliteiten van arbeidstijdverkorting en compenserende aanwervingen voorzien, evenals uitzonderingen specifiek aan de sector. De sectoren worden verzocht rekening te houden met de toestand van de kleine en middelgrote ondernemingen, van de ondernemingen in moeilijkheden en van de ondernemingen met een hoge gedeeltelijke werkloosheidsgraad. In deze ondernemingen kan de opslorping van de gedeeltelijke werkloosheid en de vermindering van de afdankingen worden gelijkgesteld met aanwervingen. De sector zou een bevoegd en onpartijdig orgaan moeten aanwijzen om erover te oordelen welke ondernemingen onder dit specifiek stelsel vallen.

B) Ingeval er geen akkoord komt over de formule A, wordt aan de sectoren gevraagd alternatieve formules te onderzoeken die voor de werkgelegenheid eenzelfde resultaat opleveren.

C) Het is wel verstaan dat in geval er geen akkoord is, de formule van de storting van het werkelijk gespaarde bedrag aan het Tewerkstellingsfonds zal worden toegepast.

III. Loonmatiging en indexeringsstelsel, te nemen maatregelen in de sectoren waar geen sectorieel akkoord werd bereikt en terugbetaling aan het Tewerkstellingsfonds.

Tussen 10 en eind december 1982 zal een genummerd K.B. worden genomen met de volgende bepalingen:

1) De loonmatiging en het indexeringsstelsel

a) In 1983 en 1984 zullen de loonsverhogingen beperkt blijven tot die welke volgen uit de toepassing van het indexmechanisme en de bestaande baremieke stelsels.

b) De specifieke matiging voor de werkgelegenheid
– voortzetting van het huidig forfaitair indexeringsstelsel in 1983 tot op het ogenblik dat er voor de overheidssector twee indexaanpassingen van 2% volgens die formule zijn verlopen.
– vervolgens herstel van het traditioneel indexeringsstelsel, met volgende wijziging: de indexering gebeurt niet bij het overschrijden van het indexcijfer van een bepaalde maand, maar wel wanneer het rekenkundig gemiddelde van het indexcijfer van de vier laatste maanden een spilindex overschrijdt. Voor het overheidspersoneel blijft de loonaanpassing dus gebeuren de tweede maand die volgt op de aldus berekende overschrijding van de indexdrempel.
– bij de herziening van de samenstelling van het indexcijfer aan de hand van de resultaten van de meest recente gezinsenquêtes zal na overleg met de sociale gesprekspartners het beleid werden bepaald t.o.v. sommige produkten. Deze aanpassing zal plaatshebben voor 1 juli 1983.

2) Maatregelen te nemen in de sectoren waar geen sectorieel akkoord werd bereikt.

Daar waar geen sectoriele akkoorden zullen bereikt zijn zal de manier van aanwending van de matiging voor de werkgelegenheid worden vastgesteld.
Deze aanwending zal ondermeer, en subsidiair. stortingen aan de sociale zekerheid omvatten om het effect van de matiging voor de werkgelegenheid op de ontvangsten van de sociale zekerheid op te vangen.

IV. KMO's

Iedere KMO (d.i. minder dan 50 personen) zal kunnen kiezen tussen het algemeen regime, conventioneel of wettelijk, voor de bedrijven en het specifiek regime bestemd voor de KMO's.
In het specifiek regime voor de KMO's zal o.m. worden bepaald:
1) dat de enige verplichte voorwaarde in het algemeen kader die is van de hieronder vermelde bijkomende aanwerving.
2) voor de aanwervingen verbinden de KMO's (van 1 tot 49 personen) zich ertoe als tegenprestatie voor de loonmatiging in 1983, de tewerkstelling tussen 1-1-1983 en 31-12-1983 in de gezamenlijke KMO's te verhogen met een minimum percentage (dat zal worden vastgesteld in het besluit en dat in geen geval 3% zal mogen overschrijden).
3) storting evenredig met het verschil tussen het gestelde objectief van de werkgelegenheid en het bekomen resultaat.
Mocht op 31-3-1984 blijken dat het objectief inzake werkgelegenheid in de gezamenlijke KMO's niet werd bereikt, zullen de KMO's van 10 tot 49 personen, die niet op zijn minst 1 persoon hebben aangeworven en die zich niet hebben aangesloten bij de algemene, conventionele of wettelijke regeling, een storting moeten uitvoeren, evenredig met het verschil tussen het gestelde objectief en het bekomen resultaat inzake werkgelegenheid, op grond van een forfaitair bedrag per tewerkgestelde werknemer in deze KMO's.
Het is dus zo dat de bedrijven met minder dan 10 werknemers zullen vrijgesteld zijn en dat de bedrijven met 10 a 49 werknemers geacht worden het objectief te hebben vervuld indien zij 1 bijkomende werknemer aanwerven.

V. Andere bedrijfsinkomens
– Voor de evolutie van de andere bedrijfsinkomens (zelfstandigen, vrije beroepen, tantièmes) zal een gelijkwaardige matiging uitgewerkt worden.
– Ten einde de gelijkwaardigheid met het stelsel van de zelfstandigen te handhaven, zal moeten worden overwogen dat een gedeelte van de stortingen van de zelfstandigen niet meer ter beschikking van de sector zelf zou worden gesteld (via de Nationale Kas voor Beroepskrediet of het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet) maar dat het door deze laatste instellingen rechtstreeks zou worden overgemaakt aan de Sociale Zekerheid voor de zelfstandigen. Dit gedeelte kan slechts op het einde van het jaar worden vastgelegd op grond van het gemiddelde van de keuzen voor de werknemers.

VI. Overheidssector
Een specifiek overleg zal met de overheidssector worden gepleegd met inachtneming van de volgende principes:
1) eenzelfde loonontwikkeling als in de privésector (dus normale matiging, plus matiging voor de werkgelegenheid).
2) aanwending van een gedeelte van deze matiging voor selectieve aanwervingen in functie van de budgettaire mogelijkheden.
3) de opbrengst van de matiging voor de werkgelegenheid, min de kosten vernield onder 2), zal worden afgetrokken van de 10 miljard besparingen die van de overheidssector worden gevraagd. (Zie pag. 228/3-1983)

VII. Experimenten voor aanpassing van de arbeidstijd
Voor het einde van het jaar zal een genummerd K.B. worden genomen betreffende de experimenten voor aanpassing van de arbeidstijd in de bedrijven met het oog op de herverdeling van de beschikbare arbeid.
(Het voorstel inzake de KMO's is een compromis, dat niet zonder moeilijkheden tot stand is gekomen tussen christen-democraten en liberalen.)

Maatregelen inzake de sociale Maribel, waarmee de regering de bedrijven onder druk zette, de fiscale aftrek voor investeringen, de indexmatiging en de matiging voor de andere bedrijfsinkomens, en voor de KMO's legde de regering voor eind 1982 vast in wetsbesluiten.

Overleg

Op 23 nov. startte het overleg in de paritaire comités. In 120 van de 184 comités waar effectief onderhandeld werd, verliepen de gesprekken moeilijk en haast tergend langzaam. Dat leidde tot een scherpe uitval van minister van sociale zaken Dehaene tegen de werkgevers. Dehaene zei dat de tewerkstelling de centrale doelstelling is van het crisisbeleid van de regering. Het herstel van de concurrentiepositie en de rendabiliteit van de ondernemingen was hiertoe een voorafgaande voorwaarde. Dat is gebeurd. De situatie wordt nu onhoudbaar indien de bedrijven zich ertoe beperken de winsten binnen te halen en weigeren die door investeringen om te zetten in tewerkstelling. De bijkomende matiging in 1983 is uitdrukkelijk bestemd voor werktijdverkorting met compenserende aanwervingen. Zo het patronaat weigert hierop in te spelen, zou dit een historische vergissing zijn, zo stelde de minister.
Indien aan het einde van het overleg blijkt dat men niet wil ingaan op de nochtans voorzichtige stap van de regering, dan kan zij niet bij de pakken neer blijven zitten en dient zij meer dwingende maatregelen te overwegen. Zoniet kunnen de inspanningen van de werknemers niet langer verantwoord worden, aldus Dehaene.
De afgevaardigde beheerder van het VBO, Pulinckx, waarschuwde in zijn repliek ,,voor een gevaarlijk ongeduld". Ook de werkgevers zijn bekommerd om de werkloosheid. Maar er is tijd nodig om een jarenlang scheefgegroeide toestand weer recht te trekken. In bepaalde sectoren zijn reeds akkoorden gesloten en zonder twijfel zullen nog andere belangrijke tewerkstellingsakkoorden gesloten worden. Pulinckx vroeg zich echter af of de vakbonden wel steeds redelijk zijn in hun eisen en of ze alle wel akkoorden wensen. Dat het overleg traag verloopt schreef hij toe aan het feit dat veel bedrijfsleiders hebben gewacht op de publikatie van de matigingsbesluiten in het staatsblad.
Op 15 febr. 1983 verstreek de termijn voor het overleg per bedrijfstak. Er werden tewerkstellingsakkoorden gesloten die betrekking hebben op ruim 850.000 werknemers. Waar per bedrijfstak geen akkoord werd bereikt, kon tot 15 maart per onderneming onderhandeld worden.
Om een maximaal resultaat te bereiken, stelde de regering deze vervaldatum nog met 14 dagen uit.

Op 19 april kregen de sociale partners van een regeringswerkgroep de balans voorgelegd van de resultaten van het tewerkstellingsoverleg. Men kwam uit op 32.000 tot 44.000 bijkomende arbeidsplaatsen in 1983 en 1984. In deze balans is geen rekening gehouden met de openbare sector en met het specifiek stelsel voor de KMO's, evenmin met de maatregelen die de regering dwingend voor de bouwsector, waar geen akkoord tot stand kwam, zal opleggen. De regering zal dat bij wetsbesluit doen.
In de regeringsnota staat dat in 80 paritaire comités of subcomités, samen 1 miljoen van de 1,9 miljoen werknemers, akkoorden zijn gesloten. In de sectoren olie, gas en elektriciteit hebben de vakbonden het akkoord niet ondertekend. Slechts in enkele CAO's worden de doelstellingen van de regering gehaald, m.n. 5% werktijdverkorting en 3% bijkomende aanwervingen. De grote meerderheid van de bedrijven zal dus een deel van de matiging van de werknemers in het tewerkstellingsfonds storten. Over de aanwending van dit geld hebben regering en sociale partners nog geen akkoord bereikt.

NIEUWE WET GEWETENSBEZWAARDEN DIENSTPLICHT

De Bondsraad – de Westduitse Eerste Kamer, waarin de deelstaten vertegenwoordigd zijn – heeft np 4 febr in meerderheid, met de stemmen van de deelstaten, die door CDU en CSU geregeerd worden, voor, goedkeuring gegeven aan een nieuwe wet op de gewetensbezwaarden tegen militaire dienstplicht.
De Bondsdag had deze wet al op 16 dec. 1982 aanvaard met 260 tegen 213 stemmen bij vier onthoudingen. De meerderheid was die van de coalitie van CDUICSU en FDP. De SPD had tegengestemd.

Erg populair is de dienst bij de Bundeswehr sinds de oprichting nooit geweest. Maar sinds ruim tien jaar is dat verschijnsel nog versterkt door een gestage groei van het aantal dienstweigeraars. In 1970 waren het er nog 12.000 geweest; in 1982 waren het er al 59.000,twaalf procent van de hele jaargang.

Met dienstweigering heeft de Bondsrepubliek altijd al haar morele en historische problemen gehad. Na de geschiedenis van kadaverdiscipline uit de Pruisisch getoonzette Wehrmachttijd wilden de vaders van de nieuwe grondwet het individuele geweten de gegarandeerde ruimte geven. Het recht op dienstweigering werd zelfs in de grondwet zelf opgenomen.
De sociaal-liberale coalitie probeerde vervolgens sinds de komst van kanselier Willy Brandt in 1969 de rechten van de gewetensbezwaarden te verruimen.

De veel gelaakte onderzoekscommissies die de oprechtheid van gewetensbezwaarde dienstweigeraars onderzochten, werden ten slotte m.i.v. 1 aug. 1977 afgeschaft. In plaats daarvan kwam een „Ansichtkaartregeling": wie militaire dienst wilde weigeren hoefde slechts een briefkaartje naar het ministerie van defensie te sturen en was dan automatisch erkend dienstweigeraar.
De nieuwe wet wekte vervolgens niet alleen een storm van verontwaardiging op bij de christen-democratische CDU maar ook een storm van briefkaarten. In enkele maanden tijds hadden tienduizenden jongelui zichzelf via deze briefkaart met hun geweten in het reine gebracht en hadden voor de dienstplicht bedankt.
Totdat het constitutionele hof in Karlsruhe – na een aanklacht van de CDU – er een stokje voor stak. Op 15 dec. 1977 besloot het de nieuwe wet op te schorten totdat het een uitspraak zou doen over de grondwettigheid ervan (pag. 99/1-1978) en op 13 april 1978 deed het Hof uitspraak en verklaarde het de wet in strijd met de grondwet.

De oude situatie werd vervolgens hersteld en een nieuwe regeling kon niet worden gevonden, totdat de CDU aan de regering kwam.
De nieuwe regeling ziet er nu als volgt uit: de vervangende dienstplicht waartoe een dienstweigeraar verplicht is, wordt met vier maanden verlengd tot 20 maanden en is daarmee 4 maanden langer dan de gewone dienstplicht. Bovendien moet de dienstweigeraar „persoonlijk, uitvoerig en geloofwaardig" in een brief duidelijk maken dat zijn geweten hem de dienst in de wapenrok onmogelijk maakt.
De verlenging van de vervangende dienstplicht geldt als „test van de gewetensbeslissing" en de persoonlijke, geloofwaardige brief moet verhinderen dat een geslaagd gewetens-epistel straks door alle potentiële dienstweigeraars als fotokopie kan worden verzonden. Wanneer de ambtenaren twijfelen aan de oprechtheid van een schrijven kan de aanvrager alsnog voor een onderzoekscommissie worden verhoord.
De nieuwe oppositie – de SPD – wil nu op haar beurt het Hof van Karlsruhe vragen of een dergelijke regeling de gewetensbezwaarden niet slechter behandelt dan de dienstplichtigen en daarmee de grondwet geweld aandoet.
De vereniging van dienstweigeraars heeft kort tevoren een dag gestaakt uit protest tegen de vermeende discriminatie.
Dienstweigeraars vervullen met hun vervangende dienstplicht ten dele een belangrijke functie in de gezondheidszorg. De hele taxi-service voor invaliden zou bijvoorbeeld verdwijnen wanneer er geen dienstweigeraars waren. Bovendien zijn veel dienstweigeraars betrokken bij de verzorging van bejaarden.
In totaal 32.000 arbeidsplaatsen zijn er voor deze dienstweigeraars. Dat betekent tevens dat bijna de helft van de dienstweigeraars bij gebrek aan een arbeidsplaats helemaal geen vervangende dienstplicht hoeft te doen – in het jaar van de Ansichtkaart was de kans zelfs minimaal.

De nieuwe regering wil ook proberen om het soldatenleven zelf aantrekkelijker te maken. „We hebben in dit land", zegt minister van defensie Manfred Wörner, „de laatste tien jaar teveel aandacht aan het materieel en te weinig aan de mensen besteed". Wie met soldaten spreekt, hoort bijna altijd de klacht dat ze na hun opleiding voornamelijk met een paar poetslappen worden ledig gehouden.
Korporaal Keysselitz stuurde onlangs zijn dagboek naar het ministerie: „Met twee man een bus verf gehaald = 20 minuten". Met deze royale telling kwam de korporaal nog niet verder dan een vijfurige werkweek.
Leegloop was er altijd al in elk leger en het is nog toegenomen nu er op oefeningen en benzine wordt bezuinigd. Maar in een gerationaliseerde, functionele maatschappij stoort leegloop veel meer dan in vroeger tijden. Korporaal Keysselitz: „Het gevoel van zinvolle arbeid krijgt een soldaat alleen wanneer hij dagelijks een grijpbaar doel voor ogen heeft, al is het maar een naderende examentest". Op dit terrein wordt er aan allerlei plannen op het ministerie gewerkt.
Ten slotte wil minister Wörner ook nog iets voor de harten van de mannen doen. Al meteen toen hij minister werd liet hij zelf in zijn eigen werkkamer dc Duitse vlag in het midden zetter. – zijn voorganger Hans Apel had ze in een hoek bij de boekenkast geschoven en zou ze uit zijn kamer hebben verwijderd als een aantal protesterende generaals dat niet had verijdeld.
Ook in de kazernes zelf wil Worner weer meer symboliek brengen. Wörner: „Wie denkt dat een democratische staat geen symbolen nodig heeft die moet eens kijken naar de geschiedenis van ons eigen volk of de geschiedenis van andere democratieën".
Taptoes en dergelijke zullen dan ook in de toekoinst weer vaker op het oefenprogramma staan. Of dat de attractie van het leger bij potentiële dienstweigeraars verhoogt, is natuurlijk weer een ander verhaal. (NRC/H'blad, Das Parlament)

(Vor. ber. pag. 99/1-1978)

FDP VORMT IN WEST-BERLIJN COALITIE MET CDU

Op 12 maart heeft een congres van de Westberlijnse FDP met 147 tegen 93 stemmen bij zes onthoudingen besloten, dat de partij positief diende te reageren op de uitnodiging van de regerende burgemeester van West-Berlijn, Richard von Weizsacker (CDU), en met de CDU onderhandelingen diende aan te gaan over het vormen van een coalitie.
Sinds de verkiezingen voor het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden op 10 mei 1981 (pag. 76513-1981) werd Berlijn geregeerd door een Senaat van alleen leden van de CDU, die in het Huis steunde op een minderheid; de CDU had bij de verkiezingen wel de grootste fractie verkregen, maar was er niet in geslaagd de absolute meerderheid te veroveren. De christendemocratische Senaat kon echter ongehinderd regeren, aangezien zij consequent werd gesteund door vijf van de zeven FDP-afgevaardigen in het Huis.
De coalitie-onderhandelingen, waartoe het FDP-congres nu besloten had, werden op 14 maart reeds voltooid. Het congres van de FDP keurde de resultaten van deze onderhandelingen in de avond van de 14de maart goed met 122 tegen 108 stemmen bij zeven onthoudingen.
Op 17 maart verkoos de meerderheid van CDU en FDP in het Huis twee leden van de FDP-fractie tot lid van de Senaat: Horst Vetter, tot dan de fractievoorzitter, die de portefeuille van stadsontwikkeling en milieubescherming kreeg, en Hermann Oxforth, die

senator van justitie werd; in de vroegere coalitie van SPD en FDP had hij deze post al eens bekleed. *(NZZ, FAZ)*

(Vor. ber. pag. *76313 e.v.-1981)*

HELMUT SCHMIDT MEDE-UITGEVER WEEKBLAD DIE ZEIT

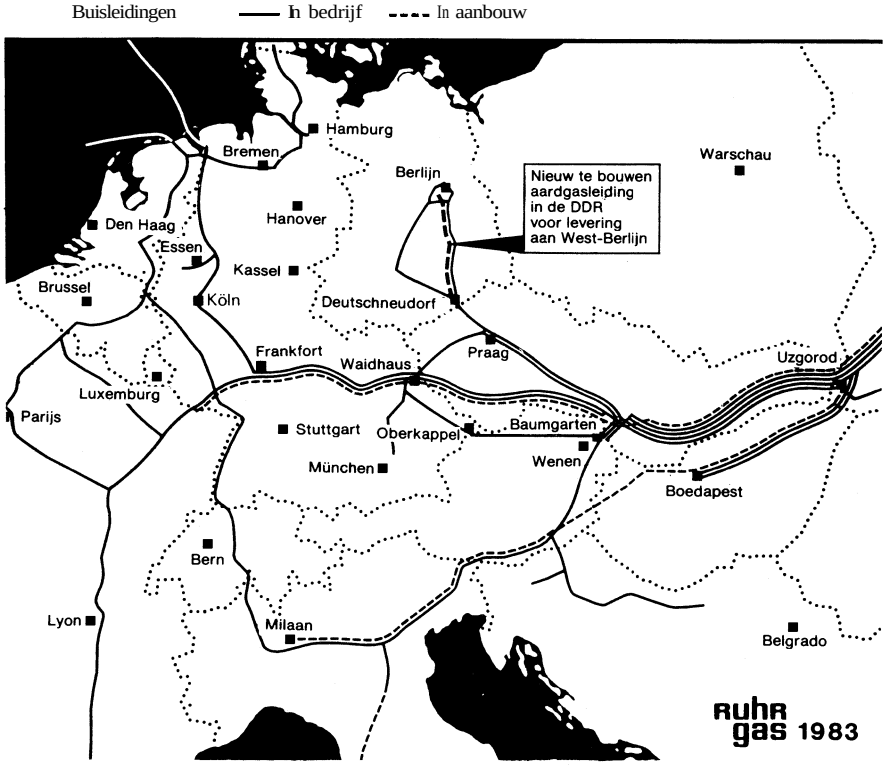
Op 25 maart maakte de chef van de Hamburgse firma waarin het weekblad *Die Zeit* verschijnt, Gerd Bucerius, bekend, dat oud-bondskanselier Helmut Schmidt ermee ingestemd had te gaan optreden als mede-uitgever van dit tijdschrift.
Het was de bedoeling, aldus Bucerius „deze man van buitengewone gaven en grote prestaties voor de Bondsrepubliek een forum te geven, waar hij zijn mening en raadgevingen vrijelijk kan geven."
Schmidt zal samenwerken met Marion gravin Dönhoff, tot dan de enige uitgeefster van *Die Zeit. (DPA,AP)*

AARDGAS UIT DE SOWJET-UNIE VOOR WEST-BERLIJN

West-Berlijn krijgt in de naaste toekomst aardgas uit de Sowjet-Unie. De grote Westduitse gasdistributiemaatschappij Ruhrgas heeft op *30* maart een contract afgesloten met de Russische staatsonderneming Sojuzgasexport zowel voor de levering van aardgas aan West-Berlijn als voor de aanleg van een nieuwe transportleiding door de DDR.
Per jaar is voor West-Berlijn 650 miljoen kubieke meter Russisch gas gereserveerd. Die hoeveelheid wordt echter pas na een aanloopfase van een paar jaar in 1985 bereikt. Het contract loopt tot het jaar 2008.
De andere voorwaarden zijn gelijk aan die van het grote aardgascontract dat Ruhrgas in november 1981 met de Sowjet-Unie sloot voor de afname van Siberisch gas.

Het gas voor West-Berlijn wordt afgetapt uit de grote aardgasleiding van Siberië naar West-Europa. Vanaf de grens tussen de DDR en Tsjechoslowakije tot West-Berlijn wordt een geheel nieuwe pijpleiding aangelegd over een afstand van *235* kilometer.
Deze pijpleiding zal op kosten van Ruhrgas worden aangelegd door de Oostduitse firma Kombinat Verbundnetze Energie.

West-Berlijn wordt straks dus voor een belangrijk stuk afhankelijk van Russisch gas. Indien nodig of gewenst kan West-Berlijn ook aardgas geleverd krijgen vanaf de Westduitse grens waar bij de plaats Waidhaus het Sowjet-gas voor de Bondsrepubliek en enkele andere Westeuropese landen wordt aangeleverd. *(DPA)*



Het net van aardgaspijpleidingen vanuit de SU richting Wcst-Europa, waarop ook West-Berlijn zal worden aangesloten.

PARLEMENTAIRE STAATSSECRETARISSEN IN TWEEDE KABINET-KOHL

Op pag. 293/2 staan de leden vermeld van het tweede kabinet-Kohl, dat op 30 maart beëdigd is.
Hierna volgt nog de lijst van parlementaire staatssecretarissen. die deel van de regering uitmaken.

Bij de bondskanselier – Philipp Jenninger (CDU) met de titel staatsminister; Friedrich Vogel (CDU) met de titel staatsminister; en Peter Lorenz (CDU); buitenlandse zaken – Alois Mertes (CDU) met de titel staatsminister: en Jurgen W. Mölleman (FDP) met de titel staatsminister: binnenlandse zaken – Carl-Dieter Spranger (CSU); en Horst Waffenschmidt (CDU); justitie – Hans Hugo Klein (CDU); financiën – Hansjörg Hafele (CDU); en Friedrich Voss (CSU); economische zaken – Rudolf Sprung (CDU); en Martin Grüner (FDP); voedselvoorziening, landbouw en bosbouw – Wolfgang von Geldern (CDU); en Georg Gallus (FDP); intern Duitse betrekkingen – Ottfried Hennig (CDU); arbeid en sociale zaken – Wolfgang Vogt (CDU); en Heinrich Franke (CDU); defensie – Peter-Kurt Wurzbach (CDU); jeugd- en familiezaken en gezondheidszorg – Irmgard Karwatzki (CDU); verkeer – Dieter Schulte (CDU); post en telecommunicatie – Wilhelm Rawe (CDU); ruimtelijke ordening. bouwnijverheid en stedenbouw – Friedrich-Adolf Jahn (CDU); wetenschappelijk onderzoek en technologie – Albert Probst (CSU); onderwijs en wetenschappen – Anton Pfeifer (CDU); economische samenwerking (ontwikkelingshulp) – Volkmar Köhler (CDU).

Het ambt van parlementair staatssecretaris in de Bondsrepubliek Duitsland komt overeen met dat van staatssecretaris in Nederland en België.
Daarnaast kent men in de Bondsrepubliek ook nog ambtelijke staatssecretarissen. Deze functie is te vergelijken met die van secretaris-generaal van een departement bij ons.

CONSTITUTIONEEL HOF STELT VOLKSTELLING UIT

Het Westduitse Constitutionele Hof in Karlsruhe heeft op *13* april de voorgenomen volkstelling van *27* april uitgesteld. Daardoor ontstaat de mogelijkheid tot een nauwkeuriger onderzoek naar de grondwettigheid ervan.
Het Hof deed deze uitspraak op verzoek van drie advocaten, die om de genoemde reden uitstel hadden geëist. Het drietal, Gisela Wild, Maja Stadler-Euler en Gunther Freiherr von Mierbach, betoogde dat zij zich door de wet op de volkstelling in hun fundamentele rechten op vrije meningsuiting en vrije ontplooiing van de persoonlijkheid zagen beperkt. Die rechten omvatten ook het recht mededelingen voor de volkstelling te weigeren, vonden zij.
De beslissing is een overwinning voor de groeperingen in de Bondsrepubliek die zich verzetten tegen de volkstelling. Daartoe behoren ook de Groenen, die bij de laatste verkiezingen 27 zetels in het parlement verwierven.

Opponenten zeggen dat gegevens van de volkstelling gemakkelijk voor doeleinden gebruikt kunnen worden, waarvoor ze niet zijn bestemd. De regering heeft die beweringen steeds getracht te ontzenuwen.
In maart vorig jaar nam het parlement de wet op de volkstelling eenstemmig aan; de kosten werden geschat op 380 mln mark. (*Reuter/DPA*)

BONDSKANSELIER KOHL IN WASHINGTON

Bondskanselier Kohl heeft op 15 april een bezoek aan Washington gebracht, waar hij een onderhoud had met president Reagan.
De bondskanselier heeft er bij president Reagan op aangedrongen vooral niet af te wijken van het plaatsingsschema voor de Pershing-11-raketten in West-Duitsland. Bovendien mogen deze raketten niet worden vervangen door de langzamere kruisraketten.
De stationering van kruisraketten en Pershings-II moet eind dit jaar in West-Europa beginnen. Als enige land stationeert West-Duitsland de geplande 108 Pershing-11-ballistische raketten, die in acht tot veertien minuten doelen tot in de Sowjet-Unie kunnen bereiken. Een kruisraket, van welk type de eerste eind dit jaar in Engeland worden opgesteld, doet daar enkele uren over.
Bondskanselier Kohl zou, volgens diplomaten in Washington, in het Witte Huis tegen president Reagan hebben gezegd dat de stationering van de Pershing-I1 een belangrijke stimulans is die het Kremlin onder druk zet om concessies te doen bij de onderhandelingen in Geneve.
Volgens de Westduitse regeringsleider, na afloop van zijn twee uren durende gesprek met Reagan, kan men in Geneve snel tot resultaten komen als beide partijen dat willen. „Wij geloven dat we daarover nog niet het laatste woord hebben gehoord van de Sowjet-Unie", zei hij.
De beide politici heben, volgens een hoge Amerikaanse functionaris, in hun gesprek de mogelijkheid bekeken om in Geneve alsnog met een concrete invulling te komen van het door president Reagan gedane interimvoorstel. Daarin verklaart Reagan zich bereid geen 572 kruisraketten en Pershings-II te stationeren, maar zoveel als waartoe de Sowjet-Unie bereid is haar huidige arsenaal aan raketten voor middellange afstand te verminderen. Getallen heeft hij daarbij tot nu toe niet genoemd (pag. 225 e.v.-1983).
Overigens drong Kohl ook aan op meer economische eenheid tussen West-Europa en de Verenigde Staten. Dit zou ook helpen om op veiligheidsterrein een grotere eenheid te kunnen manifesteren tegenover de Sowjet-Unie.

BEZOEKVANKOHLAANMOSKOU AANGEKONDIGD

Bondskanselier Helmut Kohl gaat nog voor het zomerreces naar Moskou voor een ontmoeting met Sowjet-leider Joeri Andropow. Dat heeft hij op 17 april meegedeeld na zijn terugkeer uit Washington. Het zomerreces van de Bondsdag begint op 27 juni.
Er ligt al enige tijd een uitnodiging van Moskou bij Kohl. Vanuit Moskou heeft men er op aangedrongen zo snel mogelijk deze top te organiseren. Sowjet-diplomaten in Bonn waren er tot nu toe echter van uitgegaan dat het gesprek niet voor de herfst zou plaatsvinden.
In een interview met de Westduitse TV zei de bondskanselier op 17 april: ,,Ik geloof dat het een belangrijke boodschap voor de Sowjet-Unie is dat de Westeuropese regeringen binnen de NAVO en de Amerikanen eensgezinder over deze zaak zijn dan zelden tevoren".
Zijn gesprekken met Reagan hadden daarnaast aangetoond hoe serieus en hoe vastbesloten de Amerikanen zijn om een resultaat in Geneve te bereiken ,,opdat de Sowjet-raketten die ons bedreigen worden verminderd of geheel worden geschrapt", zei Kohl tegen het blad Welt am Sonntag.
Voor diplomaten in Bonn bestaat er geen twijfel over of de gesprekken tussen Kohl en Andropow zullen vrijwel alleen gaan over de komende stationering van kruisraketten en Pershings-II in West-Europa en over de onderhandelingen over dat type wapens in Genève. Volgens Kohl is de Russische afwijzing van het interimvoorstel van president Reagan ,,geen antwoord op de belangrijkste zaak van het jaar". Kohl verwacht overigens dat Moskou aan de onderhandelingstafel ,,andere taal" zal spreken. ,,Het Kremlin is dat verschuldigd aan de zaak van de vrede."
Minister van buitenlandse zaken Genscher deelde op 17 april al mee dat tijdens het komende bezoek de Russen duidelijk gemaakt zal worden dat zij er niet in zullen slagen de NAVO-bondgenoten uiteen te drijven.

De Westduitse vredesbeweging kondigde intussen op 17 april aan een actieweek in het najaar te zullen organiseren – van 15 tot 22 oktober – waarbij zij verwacht dat meer dan een miljoen mensen zullen deelnemen aan blokkades van bases en aan protestmarsen tegen de stationering van middellange-afstandsraketten. Meer dan duizend vertegenwoordigers van vredesgroepen in het land besloten dat in Keulen tijdens een tweedaags conges. (Reuter/UPI)

In zijn regeringsverklaring, die bondskanselier Kohl op 4 mei heeft afgelegd (pag. 294/3), kondigde hij aan, dat hij op 4 juli naar Moskou zal reizen. Hij noemde dit bezoek een kennismaking en voegde daaraan toe: ,,Ik ben van plan om – indien wij het daarover eens worden – deze dialoog in de toekomst met een bepaalde regelmaat voort te zetten."

ROOMS-KATHOLIEKE BISSCHOPPEN OVER KERNWAPENS

De Westduitse Rooms-Katholieke bisschoppen hebben op 27 april een document gepubliceerd, waarin zij, onder de titel „Wort zum Frieden" hun oordeel geven over o.m. de kernbewapening.
Zij komen tot de mening, dat de politiek van nucleaire afschrikking op het moment nog wel aanvaard moet worden, maar op den duur geen betrouwbaar instrument is voor het voorkómen van oorlog. Maar de ,,zedelijke aanvaarding" van de afschrikking maken zij afhankelijk van diverse voorwaarden.
De voorzitter van de Westduitse bisschoppenconferentie, de Keulse kardinaal Joseph Hoffner, zei op 27 april op een persconferentie, waarop het document gepresenteerd werd, dat de afschrikking ,,ons nog slechts uitstel van executie" geeft.

Volgens de bisschoppen zijn de criteria waaraan de afschrikking moet voldoen wil deze ,,ethisch nog aanvaardbaar zijn":
militaire middelen mogen een oorlog niet bevorderen;
alleen die wapens zijn geoorloofd die „voor het doel van afschrikking ter verhindering van oorlog nog net nodig zijn"
en ten slotte: de beschikbare militaire middelen moeten te verenigen zijn met het beginsel van wapenbeheersing, het verminderen van wapens en ontwapening. Met name mogen militaire middelen ,,geen streven naar superioriteit doen vermoeden", aldus de bisschoppen.
De bisschoppen zien de vrede bedreigd in de eerste plaats door de marxistische staten die in hun machtsstreven de mensenrechten negeren; tegenover die dreiging is een militair antwoord onmisbaar.
In de tweede plaats wijzen zij op de risico's van de wapenwedloop, zowel nucleair als conventioneel.
De brief houdt zich strikt aan de door de laatste pausen uitgezette lijn. Zo wordt Johannes Paulus II geciteerd met de oproep ,,totalle stappen, zelfs de kleinste, die een verstandige dialoog mogelijk maken." Dit betekent concreet: wel stappen doen, wel vertrouwen wekken, maar geen eenzijdigheid en niet de eigen veiligheid in gevaar brengen.
De Westduitse bisschoppen sporen de politici aan om de ervaringen. angsten, belangen en meningen van de tegenstander te onderkennen en in de eigen politiek te verwerken. Zij pleiten bovendien voor een geleidelijke omschakeling (conversie)van militaire naar civiele produktie.
De brief bevat een uitvoerige bezinning op het thema vrede. De leer van de r-k kerk heeft altijd erkend dat het recht ook met geweld verdedigd

mag worden en aangedrongen op vermindering van onrechtmatig geweld, zeggen de bisschoppen.
Volgens hen moeten de vredesbewegingen vooral opkomen voor de mensenrechten en voor meer internationale gerechtigheid, vooral tussen noord en zuid. Daar zou men zijn vredesstreven aan ondergeschikt moeten maken, vinden de bisschoppen.

Reacties

Zowel regeringspartijen als oppositie verwelkomden het rapport.
SPD-oppositieleider Hans-Jochen Vogel zei dat de ,,bisschoppen een maatstaf hebben aangelegd waar de politiek zich mee dient te meten."
Voor de CDU beklemtoonde secretaris-generaal Heiner Geissler het verschil tussen grote delen van de vredesbeweging en de bisschoppen, Deze laatsten eisen een ,,positieve vrede" die door vrijheid en gerechtigheid wordt gekenmerkt, aldus Geissler.
De katholieke vredesorganisatie Pax Christi daarentegen is teleurgesteld, omdat ,,de bisschoppen te vaag zijn gebleven". Zo geeft het document geen standpunt in concrete politieke vraagstukken, zoals bijvoorbeeld de stationering van Amerikaanse middellange-afstandswapens. ,,Voor christenen zijn daar uiteenlopende antwoorden mogelijk", aldus Höffner. die als bisschop zei geen standpunt daarover te kunnen innemen.
Ook betreurde Pax Christi, dat er voor de bisschoppen alleen marxistische totalitaire staten bestaan.

RAPPORT WESTDUITSE ECONOMIE VAN VIJF WETENSCHAPPELIJKE INSTITUTEN

Op 2 mei hebben vijf wetenschappelijke instellingen op economisch terrein een rapport gepubliceerd over de te verwachten ontwikkelingen in de Westduitse economie in de naaste toekomst.
Zij signaleren tekenen van een bescheiden conjuncturele opleving, maar zien geen garanties voor een duurzamere groei en evenmin een verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt.

In plaats van de ,,nulgroei" die de instituten voor 1983 in hun zogenaamde herfstadvies nog voorspelden, hebben zij nu een groei van een half procent becijferd. Vorig jaar daalde het bruto nationaal produkt met 1,1 procent.
De inflatie taxeren zij op een gemiddelde van 3 procent aan het eind van dit jaar. Vorig jaar bedroeg de inflatie 5,2 procent. De werkloosheid blijft rond de 9 procent hangen, met een geschat aantal werklozen van gemiddeld dit jaar 2,35 miljoen. Vorig jaar waren er dat gemiddeld 1,8 miljoen.

Voor 1983 geldt de binnenlandse Duitse markt als belangrijkste steunpilaar. Dit keer zal, anders dan vorig jaar, de export niet de motor voor de conjunctuur kunnen zijn, omdat in het buitenland bezuinigingen beginnen door te werken en de Duitse mark duurder is geworden. De analyse van de vijf instituten wijkt nauwelijks af van andere prognoses van de laatste maanden in de Bondsrepubliek.
Opvallend is dat de instituten, die op zichzelf niet onwelwillend tegenover de saneringsplannen van de regering-Kohl stonden, nu betrekkelijk kritische kanttekeningen plaatsen. Allereerst wordt in een uitvoerige analyse duidelijk gemaakt dat de lichte opleving (het rapport gebruikt het woord ..opleving" met de grootste voorzichtigheid) niet aan Duitse economische politiek maar aan omstandigheden in het buitenland te danken is: de meeste westelijke landen verruimden vorig jaar de geldhoeveelheid, de mark-dollarverhouding begunstigde Duitse exporteurs en er was een lichte opleving in de Verenigde Staten te constateren. Van de Duitse overheid wordt gevraagd om na de woorden nu ook daden te laten volgen.
De regering-Kohl heeft weliswaar een koerscorrectie ten gunste van het prestatiebeginsel aangekondigd, maar volgens de instituten zijn diverse overheidsplannen met deze aankondiging niet in overeenstemming. Het woningbouwprogramma, de verhoging van de BTW en de belastingverhoging voor hogere inkomens werken volgens het rapport averechts.
Bovendien adviseren de vijf instituten het kabinet om af te zien van subsidies aan de kolen- en staalsector en aan de noodlijdende scheepsbouw. Ook raden zij dringend aan om de ombuigingen in de sociale sector door te zetten.



Vertegenwoordigers van de vijf economische instituten maken op 2 mei op een persconferentie in Bonn hun prognoses bekend. V.l.n.r. de heren Krumper van IFD in München, Seidler van DFW in West-Berlijn, Schmahl van HWWA in Hamburg. Walter van IFW in Kiel. de voorzitter van de persconferentie, Schweden, Ahnefeld van IFW en Filusch van RWJ in Essen.

NEDERLAND

AMBTENARENBONDEN BREKEN OVERLEG MET MINISTER RIETKERK AF. BESCHULDIGEN PREMIER LUBBERS VAN CHANTAGE

Vertegenwoordigers van de ambtenarenbonden hebber, op 20 april het overleg over het arbeidsvoorwaardenbeleid, dat zij toen hadden met minister Rietkerk van binnenlandse zaken,, afgebroken omdat zij van oordeel waren, dat premier Lubbers chantage had gepleegd en het overleg met minister Rietkerk onder druk had gezet.
De bonden willen nu eerst een geschillenregeling, waarin conflicten tussen de minister en henzelf worden geregeld.
Het geschil gaat terug tot 31 maart, toen premier Lubbers tegenover de pers en op de TV uiteenzette in welke mate er in het kabinet overeenstemming was bereikt over het opstellen van de voorjaarsnota (pag. 27813).

De premier zei toen, dat, indien de ambtenaren niet bereid zouden zijn 2% van hun salaris vrijwillig in te leveren, er voor 25.000 jongeren geen banen geschapen zouden kunnen worden. Zouden zij dat wel doen, dan zouden de uitkeringstrekkers ook 2% moeten inleveren. Dat staat volgens ACOP-voorzitter Jaap van der Scheur, gelijk aan chantage en daarvoor willen de ambtenarencentrales beslist niet buigen.
De ambtenarenorganisaties hebben genoeg van steeds weer eenzijdig allerlei bezuinigingsmaatregelen opgelegd te krijgen, waartegen zij met kracht van argumenten bezwaren aanvoeren. Zij willen dergelijke conflicten kunnen voorleggen aan ,,wijze mensen", die dan maar een oordeel moeten vellen, dat voor beide partijen bindend is.
Minister Rietkerk voerde, teleurgesteld over het standpunt van de centrales, aan dat het nog even kan duren voor hij met een voorstel inzake een geschillenregeling kan komen. Met een beslissing over de aangekondigde korting op de vakantie-uitkering is echter haast geboden. Die maakt deel uit van de voorjaarsnota, waarover de Kamer binnenkort een oordeel moet vellen.
Laat een kabinet nu eerst maar eens de 5800 banen invullen, die in het kader van de ingeleverde prijscompensatie zijn afgesproken. Dat is nog niet gebeurd. aldus Van der Scheur.
A. de Jone. voorzitter van de christelijke centrale, deelde nog mee dat, indien de minister niet binnen enkele weken met een voorstel voor een geschillenregeling komt, de vier centrales, ACOP, CCOOP, Ambtenarencentrum en CMHA, met eigen voorstellen zullen komen.

OVERLEG STICHTING VAN DE ARBEID MET KABINET. FNV WEIGERT VERDER OVERLEG BIJ DOORVOEREN KORTINGEN PER 1 OKTOBER

Een delegatie uit het kabinet onder lei-



Rechts Jaap van der Schreur, sinds 1 april voorzitter van de Algemene Centrale van Overheidsper. soneel ACOP, die toen is onststaan uit een fusie van ABVA en KABO. Naast hem zijn voorganger, voorzitter van de federatie van ABVA en KABO, Jan Dutman.

ding van premier Lubbers had op 25 april een gesprek met de Stichting van de arbeid – het gezamenlijke orgaan van vakcentrales en werkgeversbonden.
Het onderhoud liep af met de mededeling van de FNV, de grootste vakcentrale, dat deze niet verder met het kabinet wilde overleggen, indien dit zou vasthouden aan de in de voorjaarsnota aangekondigde korting van 2% per 1 okt. op de sociale uitkeringen en, naar nu in het gesprek gebleken was, tevens op het minimumloon. Dat laatste had niet in de voorjaarsnota gestaan.
„Als dit het laatste woord is van het kabinet, dan stellen wij er geen prijs meer op aan dit soort gesprekken deel te nemen", aldus FNV-voorzitter Kok tijdens de persconferentie na afloop van het overleg.
In het besloten overleg kwam het tot een harde botsing tussen het kabinet en de vakbeweging. Die leidde ertoe dat de vakbeweging na afloop niet wilde deelnemen aan een gezamenlijke persconferentie van de drie partijen.
De voorzitters van de andere vakcentrales, Van der Meulen (CNV) en Van der Schalie (MHP) waren even kritisch over het voorgenomen kabinetsbeleid als Kok, maar gingen niet zover in hun conclusies dat elk overleg op deze manier zinloos is.
Wel zei CNV-voorzitter Van der Meulen dat het zinloos is in het huidige stadium met het kabinet verder te praten. Het CNV zal zich nu gaan richten op de politieke partijen in de Tweede Kamer die in mei het nieuwe bezuinigingsbeleid van het kabinet voor 1983 moeten beoordelen.
De FNV heeft berekend dat door de voorgenomen maatregelen voor 1983 sociale uitkeringstrekkers en minimumloners dit jaar een bruto-achterstand oplopen van 6,25% ten opzichte van de loonontwikkeling in de bedrijven.
De vakbeweging vindt vooruitlopen op een loonmatiging voor arbeidstijdverkorting bij bedrijven en overheid geen rechtvaardigingsgrond voor zo'n maatregel. De vakcentrales hebben erop gewezen dat die loonmatiging, zij het met enige vertraging, altijd zal doorwerken in uitkeringen en minimumloon. De vakcentrales vonden op dit punt echter geen gehoor bij de kabinet.
Zowel werkgevers- en werknemersorganisaties als het kabinet toonden zich tevreden over de tot nu toe in CAO-onderhandelingen bereikte resultaten met betrekking tot de invoering van arbeidstijdverkorting.
Werkgevers en werknemers drongen er bij het kabinet op aan voorzichtig te zijn met premiestijgingen om dit proces niet te verstoren door een extra inkomensachteruitgang aan de werknemers op te leggen.
Minister De Koning (sociale zaken en werkgelegenheid) noemde het overleg na afloop „nuttig". Hij hoopt op een vervolg in het najaar.
De werkgeversorganisaties hebben opnieuw aangedrongen op duidelijkheid over de volgend jaar te verwachten lastenverlichting voor de bedrijven. Deze zouden daar in hun investeringsplannen rekening mee kunnen houden. Die duidelijkheid zal echter pas worden gegeven in de begroting 1984.

Toelichting

Het *NRC/H'blad* van 26 april gaf in een hoofdartikel een nadere toelichting op de houding van de vakbeweging. Hieraan is het volgende ontleend:

In grote delen van het bedrijfsleven wordt de prijscompensatie gebruikt voor de financiering van arbeidsduurverkorting. Dat werkt door in de sociale uitkeringen die immers evenmin als de lonen aan de prijsstijging zullen worden aangepast.
De vraag van de vakbeweging aan het kabinet. welke relatie er daarnaast nog kan worden gelegd tussen de sociale uitkeringen en herverdeling van arbeid, was daarom heel begrijpelijk. Het antwoord op die vraag deed bij de vakbeweging de stoppen doorslaan. Premier Lubbers liet er geen twijfel over bestaan dat de korting op de uitkeringen de enige mogelijkheid is om binnen de collectieve sector voor voldoende bezuinigingen te zorgen.
Het alternatief – gedwongen ontslagen bij de overheid – heeft het kabinet bij de interne besprekingen over de voorjaarsnota afgewezen.
Naast het bezuinigingsmotief voert het kabinet als rechtvaardigingsgrond voor de verlaging van de sociale uitkeringen aan dat de inkomens in de collectieve sector een voorbeeld moeten geven. Wanneer de inflatie blijft teruglopen zal de prijscompensatie weinig of geen ruimte meer bieden om herverdeling van bestaand werk te financieren.
De regering vindt daarom dat de lonen nominaal terug moeten. Vooruitlopend op nominale loonsverlagingen in de marktsector moeten daarom de inkomens in de collectieve sector op 1 oktober met **2%** worden gekort. Dit betekent ontkoppeling, die alleen dan tijdelijk zal zijn als het bedrijfsleven bereid is dit voorbeeld te volgen.
Als de vakbeweging dit loonoffer afwijst kan zij verantwoordelijk worden gesteld voor de doorbreking van de band tussen lonen en uitkeringen. Deze gedachtengang was voor Kok, de voorzitter van de FNV en voor diens collega Van der Meulen van het CNV, volstrekt onaanvaardbaar. Uiteraard voelen zij er niet voor om al bij voorbaat in de beklaagdenbank plaats te nemen.
Te bedenken valt ook dat de regering met haar lastenverzwaringen en premieverhogingen weinig bijdraagt tot de bereidheid van werknemers om inkomen te offeren voor herverdeling van arbeid.
Het „voorschot" dat zij wil nemen op loonsverlagingen door de sociale uitkeringen te verlagen heeft ook praktische bezwaren omdat de CAO's die dit jaar al zijn afgesloten en waarvan enkele een looptijd van meer dan een jaar hebben, niet zo maar opengebroken kunnen worden om **2%** loon in te leveren.

JAARVERSLAG NEDERLANDSCHE BANK

Op 26 april heeft de president van de

Nederlandsche Bank. dr. W. Duisenberg, het jaarverslag van de Bank voor publikatie vrijgegeven en aan de pers toegelicht.

Het bleek, dat dr. Duisenberg tegenstander is van het procédé inleveren van loon – korter werken – herverdeling van werk.

Naar zijn oordeel komt herverdeling van werk neer op „dweilen met de kraan open", als niet gelijktijdig de structurele afbrokkeling van de werkgelegenheid wordt tegengegaan. Bij het inleveren van loon moet er worden gekozen, of dit gebeurt voor rendementsherstel dan wel voor arbeidstijdverkorting; beide gaat niet, omdat dat leidt tot een dermate grote loonmatiging, dat die „een domper zet op de vraag naar goederen en diensten". In dat geval verdient het opkrikken van winsten de voorkeur.

Duisenberg: „Arbeidstijdverkorting kan leiden tot een verdeling van armoede in plaats van de verwerving van nieuwe rijkdom."

Zowel in zijn toelichting als in het jaarverslag gaf de bankpresident ondubbelzinnig te kennen weinig voor arbeidstijdverkorting te voelen om de economie nieuw leven in te blazen. Inleveren voor winstherstel verdient volgens hem vele malen de voorkeur, omdat dit herstel van de investeringen en opleving van de economische groei betekent. Werktijdverkorting werd door hem omschreven als „werkloosheidsbestrijding zonder groeiperspectief". Dat deze aanpak momenteel een grotere populariteit geniet dan de weg van rendementsherstel noemde Duisenberg betreurenswaardig.

De overheid kreeg eveneens de waarschuwing om het enthousiasme voor korter werken te temperen of daarvan de gevolgen te slikken. „Ook door de overheid moet worden gekozen. Naarmate op grotere schaal wordt ingeleverd voor werktijdverkorting – een ontwikkeling die de overheid publiekelijk toejuicht – wordt de noodzaak om lastenstijgingen geheel uit te banen nog klemmender. omdat anders rendementsherstel nog meer de sluitpost dreigt te worden".

Alle partijen, inclusief werkgevers, zo betoogde Duisenberg dienen zich goed te bezinnen op de noodzaak om prioriteiten te stellen en op de eventuele gevolgen die hieruit voortvloeien, omdat dit anders een gevaarlijke bedreiging kan vormen voor een evenwichtig economisch herstel in de komende jaren.

In het jaarverslag toont Duisenberg zich overigens ook een hardnekkig tegenstander van een stimulerend economisch beleid, zowel in nationaal als internationaal verband. Een dergelijke aanpak zou hooguit zin kunnen hebben in enkele landen waar het herstel al is ingetreden, zoals in West-Duitsland of Engeland. „Maar ook in deze landen bestaat grote aarzeling om extra impulsen aan de economie te geven uit angst de inflatie weer aan te jagen". Internationaal gezien is een conjunctuurstimulering echter niet actueel, omdat de meeste landen nog steeds geplaagd worden door een ontspoorde betalingsbalans. uit de hand gelopen overheidstekorten of een nog te hoge inflatie.

Niettemin ziet Duisenberg internationaal wel aanzetten voor herstel van de economie. Als aanjager daarvoor zou de Amerikaanse economie kunnen dienen. Daar wordt dit jaar algemeen een herstel van de bedrijvigheid verwacht, hetgeen gepaard zal gaan met een al waarneembare verslechtering van de betalingsbalans. „Het is van groot belang, hoe de andere landen zullen reageren indien van een dergelijke ontwikkeling een druk op de dollarkoers zou uitgaan. Benutting van de onder die omstandigheden geschapen ruimte voor een verdere renteverlaging zou niet alleen bijdragen tot investeringsherstel, zij zou ook te grote wisselkoersbewegingen afremmen en daarmee tot internationale stabiliteit bijdragen". Met het benutten van de druk op de dollar om een renteverlaging te bereiken en het saneren van de overheidsfinanciën zijn volgens Duisenberg de grenzen aangeduid van de mogelijkheden die monetair beleid en overheidsbeleid momenteel aan een economisch herstel kunnen geven.

Deze beperkte middelen mogen echter niet onderschat worden. „Aldus zouden internationaal geleidelijk mogelijkheden in zicht kunnen komen, die in de afgelopen periode ontbraken: naast gedifferentieerde verdere rentedaling nu ook hier en daar gedifferentieerde lastenverlichting". Teveel optimisme is echter misplaatst. „Het herstel van de investeringen zal een langzaam proces zijn. Balanssanering zal in veel gevallen onvermijdelijk aan nieuwe investeringen vooraf moeten gaan. Nog weer langer zal het duren voordat de werkloosheid op het investeringsherstelreageert. De weg. die de wereldeconomie in het dal bracht waar zii zich nu bevindt, was er een van vele jaren van expansie en inflatie. Een korte weg uit dat dal bestaat niet en wordt ook niet gevormd door gecoordineerd internationaal beleid, te minder naarmate het meer lijkt op het beleid, dat naar het dal voerde". zo waarschuwt de bankpresident.

Hoewel Nederland ten volle heeft kunnen profiteren van de internationale tendens naar lagere inflatie en rente en bovendien het overschot op de betalingsbalans vorig jaar verder heeft zien oplopen, is er ook in ons land geen ruimte voor een stimuleringsbeleid. Door het hoge financieringstekort en de omvang van de collectieve uitgaven „is de overheidssector zozeer uit de krachten van onze volkshuishouding gegroeid en vormt zij nu al een dusdanige hinderpaal voor herstel, dat stimulering van onze economie ten koste van een nog groter tekort met kracht moet worden afgewezen".

Duisenberg erkent daarbij in het jaarverslag dat in Nederland een andere definitie van het financieringstekort wordt gehanteerd dan bijvoorbeeld bij de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

„De keuze van een bepaalde definitie is een kwestie van doelmatigheid; helaas zijn de ziekteverschijnselen van de Nederlandse economie niet door wijziging van definities weg te redeneren. Door te gaan meten in Fahrenheit in plaats van Celsius kan men zich verzekeren van hogere temperaturen. maar niet van een zachtere winter", aldus Duisenberg.

Met enig verdriet constateert de bankpresident dat de huidige regering weliswaar het inzicht deelt van terugdringing van het tekort, maar dat de financiële problemen dermate zijn opgelopen dat sanering niet meer binnen een kabinetsperiode zal lukken. „De afstand tot het op termijn aanvaardbare tekort, die bij het huidige nationale inkomen zo'n f 25 mrd tot f 30 mrd bedraagt. wordt onafgebroken groter. Natuurlijk. bij conjunctureel herstel zou een deel van het tekort, door minder snel stijgende werkloosheidsuitkeringen en hogere belastingontvangsten, als vanzelf verdwijnen. Dit conjuncturele deel kan wellicht op enkele percenten van het nationale inkomen worden gesteld. Voor het restant is echter geen andere weg dan ombuigen".

Overigens is het volgens de bankpresident niet alleen maar somberheid wat de klok slaat. „Er zijn ongetwijfeld mogelijkheden en kansen. Onze internationale concurrentiepositie, aan de vooravond van een internationale opleving is niet ongunstig. Ondernemers zeggen dat ook. In de afgelopen drie jaren is wel degelijk een kostenmatiging opgetreden. We staan in de startblokken. Vaak wordt gezegd dat de harde gulden een belemmering voor herstel vormt, maar de voordelen van de kostenmatiging zijn nog lang niet teniet gedaan door de opwaardering van de gulden".

Ook de lage inflatie en rente geven ons land een goede uitgangspositie, terwijl „de overheid doordrongen lijkt van de noodzaak de eigen huishouding te saneren en beter af te stemmen op de draagkracht van de economie. Er is bereidheid hindernissen op te ruimen (deregulering) en initiatieven te ondersteunen (Maatschappij voor Industriële Projecten). Gebruikmaken van de mogelijkheden, die wij ons heben verschaft nu het internationaal herstel in aantocht lijkt, is kansrijk. Mits de juiste keuzen worden gemaakt". zo concludeert de bankwresident in het jaarverslag

Internationale *solvabiliteit*

Van een acute bedreiging van het internationale financiele stelsel is op dit moment geen sprake, hoewel de niet-olieproducerende ontwikkelingslanden alleen al dit jaar **5200** mrd nodig hebben voor de financiering van betalingsbalanstekorten en het aflossen van de vervallende schuld. Tot deze conclusie komt Duisenberg.

Volgens de bankpresident heeft zich een dergelijke dreiging in de tweede helft van vorig jaar wel voorgedaan. „Door snelle en nog niet eerder beproefde acties van de centrale banken van de groep van Tien in het kader van de Bank voor Internationale Betalingen, het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en grootscheepse medewerking van het internationale bankwezen waarbij het IMF een actief bemiddelende rol vervulde werd deze afgewend.

De problemen zijn naar de mening van Duisenberg daarmee allerminst opgelost, al werd er wel tijd gewonnen om aan meer bestendige oplossingen te werken. Pas nu begint de vorm waarin de oplossingen gezocht moeten worden zich uit te kristalliseren. „Het dient gezegd te worden dat het blussen van de branden de geesten zozeer in beslag heeft genomen, dat wederopbouw en preventie pas nu de aandacht begint te krijgen".

Bij de toekomstige kredietverlening zal het bankwezen een cruciale rol blijven spelen, al zal er volgens Duisenberg wel meer toezicht moeten komen op de internationale financiële instellingen. „Van de financieringsbehoefte dit jaar van **5200** mrd op een totale schuld van $600 mrd zal slechts een betrekkelijk ondergeschikt deel geleverd kunnen worden door het IMF en door officiële overdrachten via regeringen en bijvoorbeeld de Wereldbank. Beduidend meer dan de helft zal betrokken moeten worden van de internationale financiële markten".

Kwantitatief kan het IMF misschien weinig bijdragen, maar de instelling heeft inmiddels wel de meeste probleemlanden kunnen aansporen tot een gezondmakingsprogramma voor de economie. „Debasis voor de vrije kredietverlening door de internationale banken is daardoor aanmerkelijk gezonder geworden", aldus Duisenberg.

Hij erkent wel dat het internationale bankwezen zich inmiddels in een bijzonder moeilijke positie bevindt. Veel banken lopen op bepaalde landen grote risico's en zouden individueel niets liever doen dan zich terugtrekken. „Enige aarzeling bij de kredietverlening is dus wel begrijpelijk, maar de meesten zien wel in, dat wanneer ze eerst nogal vrijelijk met geld over de brug kwamen, ze zich nu niet kunnen of mogen terugtrekken.

Uit het verleden vallen volgens de bankpresident wel enkele lessen te leren. Zo blijft hij het een scheve situatie noemen dat de monetaire autoriteiten wel de binnenlandse kredietverlening nauwlettend onder controle houden, terwijl de internationale kredietverlening zich praktisch ongehinderd kan ontwikkelen. Bovendien is het in niemands belang als landen schulden op zich nemen, die ze niet kunnen dragen. Als landen zich hieraan schuldig maken zou het IMF volgens de bankpresident een

publieke waarschuwing moeten doen uitgaan. De monetaire autoriteiten zouden op hun beurt de eigen banken moeten bewegen alleen nieuwe kredieten te verstrekken als het betreffende land met het IMF overeenstemming heeft bereikt over een nieuw te voeren, gezonder economisch beleid.
De bankpresident erkende ruiterlijk, dat voor alle problemen nog lang geen oplossing is gevonden. „Vooral de opeenstapeling van deze financiële problemen over de komende jaren zal nog de nodige zorgen baren. Na 1983 is het niet afgelopen, ook in 1984, 1985 en de jaren daarna tot 1990 blijven we ermee zitten. Dit zal een zorgvuldig begeleidingsproces vergen, waarvoor de voorzieningen nog niet aanwezig zijn". Op langere termijn kunnen deze problemen slechts opgelost worden door economische groei. „En geen groei in de vorm van enig conjunctureel herstel, maar groei over een lange termijn".
Als oorzaak van de problemen wijst Duisenberg op de twee oliecrises, die de wereld in de afgelopen tien jaar hebben beroerd. Weliswaar is de olieprijs nu aan het dalen, maar deze is nog altijd tienmaal zo hoog als voor 1973. Waar het nieuwe evenwicht voor de nu dalende prijs ligt, valt niet met zekerheid te zeggen, maar een daling van 20% werd door Duisenberg niet als onrealistisch beschouwd.
In het algemeen zal dit positieve effecten voor de wereldeconomie hebben, zo meende hij. De mate waarin daardoor een groeiversnelling zal optreden, hangt echter ondermeer af van het tempo waarin de bestedingen van olie-exporterende en olie-importerende landen reageren op de koopkrachtverschuivingen, aldus Duisenberg. Mocht de olieprijs nog verder dalen dan zou de overheid een deel van de daling in de vorm van belastingmaatregelen naar zich toe kunnen trekken om daarmee het financieringstekorten te verkleinen. In landen met geringe tekorten zou dit geld benut kunnen worden voor lastenverlichting.

Reacties

Een overzicht van enkele reacties op het jaarverslag levert het volgende beeld op.

De vakcentrales FNV en CNV reageerden teleurgesteld op wat de FNV noemt ,,deeenzijdige visie" van de bankpresident. „Op geen enkele manier wordt duidelijk gemaakt hoe de werkloosheid zonder herverdeling van arbeid kan worden bestreden", aldus de FNV.
De bank biedt geen perspectief voor de bestrijding van de massale werkloosheid. Volgens de FNV onderschat Duisenberg de belemmering die de teruglopende binnenlandse bestedingen vormen voor herstel van de investeringen. Het inleveren van loon, uitsluitend voor herstel van de rendementen, waarvoor Duisenberg pleit, noemt de FNV een aanbeveling die volstrekt buiten de maatschappelijke werkelijkheid staat.

Het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) heeft begrip voor de problemen van de overheid, maar het kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het financieringstekort mede blijft stijgen omdat de overheid niet stimuleert. Het CNV vraagt om een gerichte stimulering van de bouwnijverheid. Het is juist dat arbeidstijdverkorting op zich de economie niet kan redden. Maar zonder arbeidstijdverkorting zal het niet lukken de werkloosheid te bestrijden, aldus het CNV.
Het NCW (industrie-werkgevers) kan zich goed vinden in de beleidsaanbevelingen van de bank.
Het stelt met instemming vast dat concessies aan de doelstellingen van het beleid de problemen op langere termijn verergeren. De voornaamste oorzaak van het internationaal achterblijven van de Nederlandse economie is de zwakke positie van de bedrijven. Nu internationaal herstel in aantocht lijkt, moet ruim baan worden gemaakt voor het bedrijfsleven om zo goed mogelijk aan te haken bij andere landen, aldus het NCW.
Voor de Tweede-Kamerfractie van de VVD maakt het jaarverslag van de Nederlandsche Bank „ondubbelzinnig" duidelijk dat een van de hoofddoelstellingen uit het regeerakkoord – de terugdringing van het financieringstekort – „metalle kracht nagestreefd" moet worden. De liberalen onderschrijven het pleidooi van de bank voor een beleid dat is gericht op verlaging van de reële rente, omdat 1% verlaging van de rente voor het bedrijfsleven een verlichting van naar schatting f 200 mln oplevert.

De Kamerfractie van het CDA onthield zich van een reactie. Christen-democraten wezen er wel op dat het jaarverslag geen directe gevolgen zal hebben voor het kabinetsbeleid.
Financieel specialist Wöltgens van de PvdA zei het teleurstellend te vinden dat Duisenberg zo weinig verwacht van internationaal gecoördineerde acties om de economie te stimuleren. „Onze afhankelijkheid van de wereldhandel kan niet worden ontkend, maar omdat die wereldhandel zich voor zo'n 70% op de EG richt, zou in dat verband toch iets aan stimuleringsbeleid moeten worden gedaan."

VAN DER STOEL NEDERLANDS AMBASSADEUR BIJ DE VN

Het kabinet heeft er op 21 jan. overeenstemming over bereikt, dat oud-minister van buitenlandse zaken mr. M. van der Stoel (PvdA) zou worden benoemd tot ambassadeur bij de Verenigde Naties.

De benoeming is van belang, omdat m.i.v. 1 jan. 1983 Nederland voor een periode van twee jaar lid is van de Veiligheidsraad.
Mr. Van der Stoel is opvolger van mr. H. Scheltema, die per 1 juli met pensioen is gegaan.

Dit betekent dat de ministers van de VVD die bezwaren hadden tegen de voordracht, hun weerstand hebben opgegeven. Volgens minister-president Lubbers is er geen stemming geweest over deze zaak.
De Vereniging van de buitenlandse dienst heeft op 21 jan. een verklaring uitgegeven waarin zij zegt de voordracht van Van der Stoel te betreuren. De Vereniging zegt dat de reactie niet is ingegeven door kritiek op Van der Stoel of twijfel aan diens geschiktheid voor deze functie, maar omdat de benoeming een politieke benoeming is.
De Vereniging acht dit effect schadelijk voor een dienst ,,die ook in de toekomst aangewezen blijft op de beschikbaarheid van voldoende geschikte ambtenaren. die bereid zijn waar ook ter wereld te worden ingezet en op gezette tijden van het ene land naar het andere te worden overgeplaatst."

In de Nederlandse buitenlandse dienst komt het slechts bij hoge uitzondering voor dat mensen die niet uit dit apparaat of het ministerie van buitenlandse zaken afkomstig zijn op een ambassadeurspost worden benoemd. Precedenten vormden indertijd de benoemingen van de oud-ministers Stikker en Beijen in een dergelijke functie.
„Wij vinden het een goede zaak dat de beslissing is genomen en geloven dat dit goed zal functioneren", aldus Lubbers.
De VVD zei blij te zijn met het kaliber en de deskundigheid van Van der Stoel voor de ,,belangrijke post". Toch had de partij er de voorkeur aan gegeven als hier geen politieke benoeming had plaatsgevonden, aldus buitenlanddeskundige F. W. Weisglas.
Van der Stoel heeft zelf de overtuiging dat hij als permanent vertegenwoordiger kan dienen. Over de invulling van het beleid zei hij, dat hij ervan overtuigd is dat het Nederlandse beleid een grote mate van consistentie kent. Zijn optreden als links politicus voor een centrumrechtse regering zocht Van der Stoel in de marge: ,,die blijft er in de uitwerking van het beleid".

PREMIER LUBBERS BEZOEKT BONN

Minister-president Lubbers heeft op 24 jan. een bezoek gebracht aan Bonn. Hij werd hierbij vergezeld van minister Van den Broek van buitenlandse zaken.
In de Westduitse hoofdstad hebben beide bewindslieden besprekingen gevoerd met o.m. bondskanselier Kohl. Een belangrijk onderwerp van gesprek was de voorgenomen modernisering van kernwapens in West-Europa en de besprekingen over deze zaak in Geneve tussen de VS en de SU.

De regeringen van Nederland en West-Duitsland zijn het erover eens, dat de nul-optie, die inhoudt afzien van plaatsing van de nieuwe Pershing en kruisraketten in West-Europa en ontmanteling van de Russische SS-4, SS-5 en SS-20 raketten moet worden gehandhaafd als einddoel van het wapenbeheersingsoverleg in Geneve.
Premier Lubbers zei na afloop van zijn kennismakingsbezoek aan bondskanselier Kohl dat initiatieven om gefaseerd tot kernwapenvermindering te komen prima zijn, maar wel binnen het onderhandelingskader van de nuloptie moeten vallen.

PREMIER LUBBERS BIJ MEVROUW THATCHER

Op 2 maart waren premier Lubbers en minister Van den Broek van buitenlandse zaken in Londen, waar zij een onderhoud hadden met de Britse eerste minister, mevr. Thatcher en Douglas Hurt, onderminister van buitenlandse zaken.
Hier werd o.m. gesproken over de houding van de regering van het Verenigd Koninkrijk t.o.v. het Britse lidmaatschap van de EG.

Volgens premier Lubbers kijkt de Britse regering te veel naar de direkte kosten-baten verhouding met de Europese Gemeenschap en heeft zij vaak te weinig oog voor de andere voordelen, die het Britse lidmaatschap biedt. Lubbers hield de Britse bewindslieden voor, dat het EG-lidmaatschap voor Engeland een goede zaak is.
Volgens Lubbers komt het beleid dat door de Engelse overheid wordt gevoerd ter bestrijding van de economische malaise steeds dichter bij het Nederlandse beleid. Terwijl in het verleden in Groot-Brittannië de nadruk vooral werd gelegd op het verminderen van de inflatie, heeft de Engelse regering de afgelopen tijd meer oog gekregen voor de noodzaak de werkloosheid direkt te lijf te gaan, aldus Lubbers.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

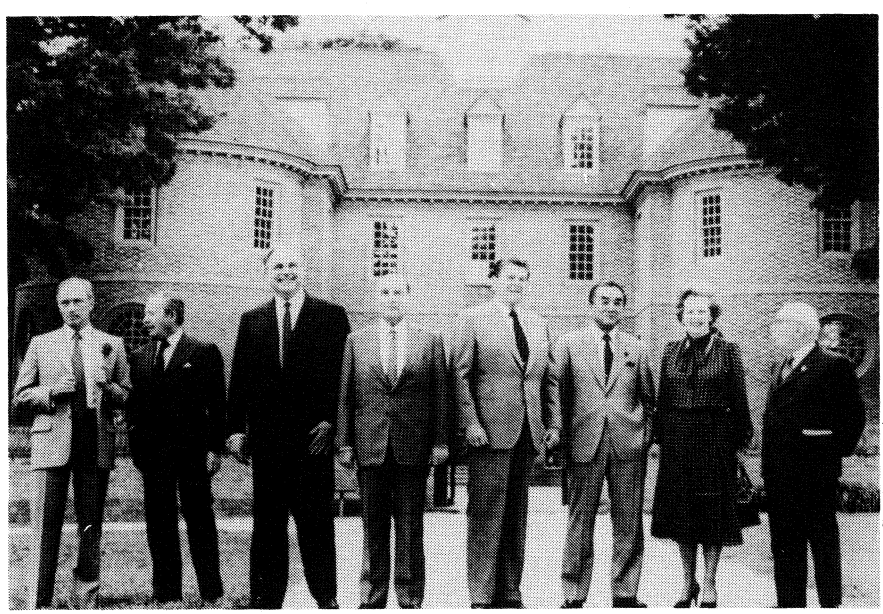
WESTERSE TOP IN WILLIAMSBURG

In de Amerikaanse plaats Williamsburg (Virginia) is op **28, 29** en **30** mei voor de negende maal een topconferentie gehouden, waaraan werd deelgenomen door de presidenten van de VS en Frankrijk en de premiers van Engeland, de Bondsrepubliek Duitsland, Italië, Canada en Japan.
De EG was op deze bijeenkomst vertegenwoordigd door de voorzitter van de Europese Commissie, Gaston Thorn.
Het was de bedoeling, dat de deelnemers aan deze jaarlijkse conferentie, waartoe de toenmalige Franse president Valéry Giscard d'Estaing in 1975 het initiatief genomen had, in informele sfeer van gedachten wisselen over economische vraagstukken, waar hun regeringen zich voor geplaatst zien.

Inmiddels heeft de conferentie veel aan informaliteit ingeboet en is zij uitgegroeid tot een media-gebeurtenis van de eerste orde. In Williamsburg waren er tussen de 4.000 en 6.000 verslaggevers van pers, radio en TV. Toch was er juist deze keer de Amerikaanse gastheer, president Reagan, veel aan gelegen weer een sfeer van informaliteit te scheppen, o.m. door ervan af te zien ambtenaren van te voren een slotverklaring te laten voorbereiden, omdat er nogal wat meningsverschillen tussen de deelnemers bestonden.
Aan deze meningsverschillen tussen de deelnemers aan de top en de aanpak van de conferentie door president Reagan wijdde De Volkskrant van **28** mei een artikel, waaraan het volgende is ontleend.

De Amerikaanse president Reagan moet een duivelskunstenaar zijn. Op het topoverleg van de zeven grootste industrielanden zal hij niet alleen gastheer en voorzitter zijn, maar tevens notuleren, drankjes serveren en verslag uitbrengen. Dit om de sfeer intiem te houden. Bovendien – al staat dat niet in de vergaderorder – vormt hij het belangrijkste mikpunt van kritiek. Tenminste als de Franse president Mitterrand aan het woord komt.
Deze heeft zich als enige regeringsleider in de afgelopen weken volop bezig gehouden met het formuleren en het rondbazuinen van een aantal concrete voorstellen. Daarmee de strategie van Reagan doorkruisend. Deze mikt vooral op een ongedwongen samenzijn zonder formele agenda en zonder zelfs het gebruikelijke concept voor een slotverklaring.
Een aanpak die de meeste andere aanwezige regeringsleiders niet onwelgevallig is. De Engelse premier Thatcher staat aan de vooravond van verkiezingen. De Italiaan Fanfani zit als hoofd van een interimkabinet eveneens in de stembusperikelen, terwijl de Japanse premier Nakasone, gezien de roep om vervroegde verkiezingen ook niet meer ver van een dergelijke situatie lijkt af te staan. Van de overblijvers neemt Helmut Kohl voor het eerst aan het topoverleg deel, terwijl de Canadese premier Trudeau sinds lange tijd zijn eigen economie in het Amerikaanse kielzog ziet groeien. Kortom afgezien van enkele brandende wereldproblemen en de aanwezigheid van de Franse president Mitterrand zijn aan alle voorwaarden voor een rimpelloze bijeenkomst voldaan.
Een opzet die Reagan ook duidelijk voor ogen heeft. Na het topoverleg vorig jaar in Versailles zijn de Amerikaans-Europese verhoudingen sterk bekoeld. Het embargo op de levering van hoogwaardige technologie aan de Sowjet-Unie, het dreigend staalconflict. de hoge Amerikaanse rente, de landbouwpolitiek, de kruisraketten, voorstellen toi het beperken van de Oost-West handel vormden daarbij de olie op het vuur. Zonder deze problemen op korte termijn te kunnen oplossen is er de Amerikaanse president veel aan gelegen om van Williamsburg een manifestatie te maken. waarbij de westerse eensgezindheid nieuw leven wordt ingeblazen. Het zwakke imago van de eigen buitenlandse politiek wordt dan opgevijzeld. Voor een president, die binnenkort moet aankondiger. of hij aan de verkiezingen van volgend jaar deelneemt. een aardige binnenkomer.
Hoezeer Reagan bereid is water bij de wijn te doen blijkt uit de behandeling van het probleem van de Oost-Westhandel. Op vorige bijeenkomsten een voortdurende bron van conflict. Van Amerikaanse zijde wordt vooral de export van hoogwaardige technologie naar de Sowjet-Unie betreurt. Om hier paal en perk aan te stellen wilde Reagan dit onderwerp opnieuw ter discussie brengen in Williamsburg. Kritiek dat door maatregelen op dit terrein eenzijdig Europa zou worden getroffen, omdat de VS vooral verdient aan de graanverkopen aan Rusland, was voldoende om het onderwerp in voorbesprekingen op een laag pitje te zetten. Amerikaanse diplomaten hielden het daarna op gemompel over normale commerciële voorwaarden waaraan de handelsbetrekkingen met de Sowjet-Unie moesten voldoen. Van inperking was geen sprake meer.
De Amerikaanse soepelheid wordt niet ingegeven door zwakte. Reagan wordt in de rug gesteund door het economische herstel dat zich in de VS afspeelt, terwijl ook de inflatie in het afgelopen jaar meer dan gehalveerd is. De president heeft daarmee enkele grote troeven in handen als het economisch beleid ter sprake komt.
Alleen Frankrijk lijkt op dit punt nog roet in het eten te kunnen gooien. De meeste overige deelnemers hebben in de afgelopen tijd niet meer dan vage intentieverklaringen afgegeven om het economisch beleid van de diverse landen beter op elkaar af te stemmen. Uitspraken over een gemeenschappelijk internationaal stimuleringsbeleid, een lagere Amerikaanse rente. een actief interventiebeleid om te grote wisselkoersschommelingen tegen te gaan en de roep om een nieuwe monetaire topconferentie kwamen slechts uit de mond van Mitterrand.
Geheel in lijn met zijn gevoel voor spektakel slaagde de Franse president er op 26 mei zelfs in zijn aristocratische voorganger Valery Giscard d'Estaing na twee jaren van pertinente afwezigheid weer de drempels van het Elysee over te lokken om reclame te maken voor zijn denkbeelden. Ondermeer in het gerenommeerde tijdschrift The Economist toonde Giscard zich een warm voorstander van een nieuwe Bretton Woodsconferentie, zoals die in 1944 werd gehouden en waar het stelsel van vaste wisselkoersen werd afgesproken dat stand hield tot 1973.

Volgens Mitterrand moeten de toenmalige afspraken nieuw leven worden ingeblazen, omdat anders van het broodnodige herstel van de economie niets terecht komt. Voor een land met drie moeizame devaluaties achter de kiezen en een mogelijk vierde in het verschiet, een begrijpelijke stellingname.
Mitterrand en zijn socialistische regering hebben in de afgelopen twee jaren geen mogelijkheid onbenut gelaten om de schuld van de economische recessie bij de hogere koers van de dollar en de Amerikaanse rente te leggen. Sinds de Franse regering zelf een strak bezuinigingsbeleid heeft afgekondigd is daar bovendien de kritiek op de hoge Amerikaanse begro-



De deelnemers aan de top in Williamsburg: V.l.n.r. de Canadese premier Pierre Trudeau, de voorzitter van de Europese Commissie, Gaston Thorn, de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl, de Franse president François Mitterrand, de Amerikaanse president Ronald Reagan, de Japanse premier Yasuhiro Nakasone, de Britse premier Margaret Thatcher en de Italiaanse premier Amintore Fanfani.

Weekblad 52ste jaargang No. 2692, pag. 34015-34030

tingstekorten als rem op het herstel aan toegevoegd.
Zoals tot nu toe gebruikelijk, heeft Mitterrand met zijn denkbeelden weinig vaste grond onder zijn voeten gekregen. Bondskanselier Helmut Kohl liet al weten vaste wisselkoersen onder de huidige omstandigheden een onmogelijkheid te achten, al was het alleen maar om de reusachtige bedragen die de handhaving ervan zouden vergen. Een opvatting die de Amerikaanse minister van financiën, Donald Regan volmondig deelde. De hoge dollar was naar zijn gevoel het gevolg van de lagere inflatie, daarmee impliciet Frankrijk het advies gevend ook iets aan de geldontwaarding te doen
Om de beoogde ongedwongen sfeer in Williamsburg niet bij voorbaat te verpesten, zijn de commentaren uit Washington op de Franse denkbeelden in de afgelopen dagen iets vriendelijker geworden. Zo liet president Reagan weten een studie over een betere regulering van het geldstelsel niet nutteloos te vinden.
Vraag is of Mitterrand hiermee genoegen neemt. Enkele weken geleden dreigde hij het topoverleg te zullen opblazen als er geen ruimte voor zijn denkbeelden zou komen, begin deze week noemde hij het nutteloos om naar Williamsburg te gaan, terwijl dit vlak voor zijn vertrek was omgeslagen in pessimisme. Via zijn perschef liet hij weten zonder enige illusie af te reizen. We wensen slechts onze zienswijze te kunnen verduidelijken en te kijken op welke terreinen we dichter bij elkaar kunnen komen, zo luidde de laatste stemming.
Uit de slotverklaring moet blijken hoe Mitterrand zich heeft gedragen in Williamsburg. Blijkt het slotdocument louter een gejubel te zijn over de werking van de vrije marktkrachten, dan heeft hij zijn mond stijf dichtgehouden.

Voorbereiding van de top

In het weekend van 30 en 31 april kwamen de ministers van financiën van de aan de top deelnemende staten in Washington bijeen ten einde informeel enige voorbereidende besprekingen te houden.
Ook de Franse minister van financiën was op deze vergadering aanwezig, hoewel hij nog op 28 april had laten weten de uitnodiging van zijn Amerikaanse collega Regan niet te accepteren.
Onderwerp was het zeer ernstige meningsverschil over de overwaardering van de dollar en de noodzaak van overheidsinterventie om de wisselkoersen stabiel te houden.
De ministers kwamen overeen dat ,,gecoördineerde interventie op de wisselmarkten" gewenst is in gevallen dat men het erover eens is dat een dergelijke overheidsingreep kan helpen. Men stelde ook vast dat interventies ,,slechtseen beperkt nut" kunnen hebben.
Over de uitleg van deze vage formulering rezen onmiddellijk meningsverschillen. Volgens Delors, die eerder scherpe kritiek op het Amerikaanse monetaire beleid heeft geuit, is er sprake van een ,,kleine stap voorwaarts". De VS zijn met hun bondgenoten overeengekomen om interventies op de wisselmarkten te coördineren, aldus Delors.

Maar de Amerikaanse minister van financiën Donald Regan verklaarde dat de VS hun politiek niet zullen veranderen en slechts in uitzonderlijke gevallen bereid zijn in te grijpen in de wisselkoersen. ,,Het betekent alleen maar dat ue andere centrale banken zullen opbellen, als we ingrijpen, zoals we ook eerder hebben gedaan," aldus Regan.

Bijeenkomst IEA

Op 8 mei kwamen in Parijs de ministers, verantwoordelijk voor energie, uit de 21 lidstaten van het Internationaal Energie Agentschap IEA bijeen.
Deze ministers zijn het erover eens geworden, dat ,,stappen moeten worden ondernomen om te verzekeren, dat geen enkele gasproducent een monopoliemacht kan uitoefenen" op hun landen, wanneer nieuwe contracten moeten worden afgesloten ter dekking van de behoefte aan gas over een tiental jaren.

Deze formule tegen het gevaar van een monopoliemacht en dus van politieke chantage beslecht de ruzie tussen Amerikanen en Europeanen over de „energieveiligheid". Deze ruzie was ontstaan toen Washington bezwaar maakte tegen de grote Europese gascontracten met de Sowjet-Unie.
De Amerikanen gaven hiermee hun voor de Europeanen niet aanvaardbare eis op dat om veiligheidsredenen geen land voor meer dan 30% in één energiesegment (gas, olie of steenkool) afhankelijk mocht worden van één enkele leverancier.
Het akkoord betekent dat dit potentieel explosieve probleem tussen de Verenigde Staten en Europa, zoals minister Van Aardenne het later uitdrukte, „is heengetild over de topconferentie van Williamsburg".

Maar in het akkoord kregen de Amerikanen toch nog wel voldoende aanknopingspunten om later verzet te kunnen aantekenen tegen nieuwe Europesegascontracten met de Sowjet-Unie. Om te beginnen staat nu vast dat de gasvoorziening in het kader van het energieagentschap een even grote rol speelt als tot nu toe olie.
Bovendien gaven de Europeanen toe dat zij in de toekomst hun gas vooral uit West-Europa en de Verenigde Staten zullen halen. ,,Gas speelt weliswaar een belangrijke rol om de afhankelijkheid van olie te verminderen maar die gasimport moet de energieveiligheid versterken en niet verzwakken." De Westeuropese landen waren het daarom eens over het ,,potentiële risico" van grote afhankelijkheid van één enkele leverancier.
Om het gevaar van plotselinge onderbrekingen in de gasleveranties te bezweren besloten de ministers dat opslagfaciliteiten, besparingsprogramma's en een noodprogramma, voor onderlinge hulp worden ontwikkeld net zoals die al bestaan voor olie. Ook bevalen zij aan voor de jaren negentig, wanneer bestaande contracten de gasbehoefte niet meer dekken, zo snel mogelijk onderhandelingen over leveringen te beginnen uit de potentiële bronnen in Noord-Amerika en het Noorse Troll-veld.
In dit verband dient men ook de mededeling te plaatsen van minister Van Aardenne na de vergadering dat de Nederlandse Gasunie nu al zal beginnen met ,,marktonderzoek" bij de afnemers.
Voor de Amerikanen is verder natuurlijk van belang de overeenkomst dat de gassituatie net als die voor olie van nu af aan steeds door het energieagentschap in de gaten moet worden gehouden.
Wat precies een monopolie is en waar de kwetsbaarheid voor chantage begint, werd niet gedefinieerd. Maar er werden wel enkele criteria genoemd voor de berekening van kwetsbaarheid: het deel van de import in de totale gasconsumptie en ir. de totale energiebehoefte, de betrouwbaarheid van de leverancier, de flexibiliteit van de andere leveranciers, de bestaande voorraden en de mogelijkheid om op andere energiebronnen over te stappen.
De A erikanen, zo meldt het persbureau Reuter, zijn bereid steun ie verlenen aan een studie van het Energieagentschap naar de haalbaarheid van een aardgaspijpleiding van Noord-Afrika naar Spanje. Deze pijpleiding zou Nigeria, Algerije en Marokko via Spanje met het Westeuropese aardgasnet moeten verbinden. Het plan is gelanceerd door de Spaanse minister voor energie Solchaga. De kosten ervan worden geschat op $10 mrd. De leiding zal over de bodem van de zeer diepe Straat van Gibraltar moeten worden aangelegd.
Ten aanzien van de algemene energiesituatie werden de ministers het eens dat afhankelijkheid van olie-import de laatste jaren wel is verminderd door een efficienter gebruik en de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen zoals kolen, gas en nuclaire energie.
Dit heeft tot lagere olieprijzen geleid. Maar dit is waarschijnlijk een tijdelijke situatie.

Bijeenkomst OESO. President Mitterrand roept op tot internationale monetaire conferentie

Op 9 en 10 mei waren in Parijs de ministers van financiën en van economische zaken uit de OESO-lidstaten bijeen. Op een receptie te hunner ere in de avond van 9 mei op het Elysée-paleis hield de Franse president een rede, waarin hij te kennen gaf, dat er naar zijn oordeel ,,op het hoogste niveau" een internationale conferentie diende bijeen te komen om op monetair gebied orde op zaken te stellen.
De Franse president zei dat de uitwerking van het voorstel zal worden gepresenteerd op de economische topconferentie in Williamsburg.

Volgens Mitterrand vormt een nieuwe conferentie, vergelijkbaar met die welke in 1944 gehouden werd in Bretton Woods, een belangrijk onderdeel voor het Westerse herstel van de jongste economische recessie.

De gedachte achter het Franse initiatief is het idee dat de sterke positie van de Amerikaanse dollar de hoofdschuldige is van de Westerse economische problemen. In dat verband pleitte Mitterrand voor een verstevigde band tussen de Duitse mark, de Japanse yen en de dollar. De Amerikaanse minister van financien Donald Regan zei echter dat zo'n afspraak voorbarig is, omdat de drie betrokken economieën nog onvoldoende op elkaar zijn afgestemd.
Mitterrand hoopt dat de Franse plannen kunnen worden uitgevoerd onder auspicién van het Internationale Monetaire fonds. ,,Het doel is immers om de economische orde weer terug te brengen, te stabiliseren en verder te ontwikkelen", aldus de Franse president.

Toen al stond vast dat de Franse suggestie op de nodige weerstand zal stuiten bij de andere zes landen die aan de topconferentie in Williamsburg deelnemen omdat er tussen deze lan-



De ministers uit de lidstaten van de OESO worden in het Elysée-paleis toegesproken door de Franse president Mitterrand. die oproept tot het houden van een conferentie over monetaire vraagstukken naar het voorbeeld van de conferentie in Bretton Woods in 1944.

den grote verschillen bestaan ten aanzien van het te voeren beleid.
De Amerikaanse minister van handel Malcolm Baldrige zei op 10 mei niet te verwachten dat Mitterrand letterlijk een hernieuwing van het Bretton Woods systeem (vaste wisselkoersen) voor ogen heeft. ,,Daarvoor zijn wij nooit warm gelopen". aldus de minister.
Volgens Mitterrand moeten de Westerse economieën en die van de Derde Wereld samenwerken om de grondstoffenprijzen te stabiliseren. Ook wil hij een strengere discipline voor het gedrag op de grondstofmarkten. ,,Er zal geen duurzaam herstel, noch stabiliteit op monetair en financieel terrein plaatsvinden indien de economische verhoudingen tussen Noord en Zuid niet geregeld zijn". aldus Mitterrand.

De OESO-vergadering besloot met de gezamenlijke conclusie van de deelnemende ministers, dat zoveel mogelijk economische groei moet worden nagestreefd, maar dat dit niet mag leiden tot hogere inflatie of grotere begrotingstekorten.

De ministers hebben zich daarmee verbonden om het voorzichtige economische herstel zoveel mogelijk uit te buiten. Verder is het opvallend dat de OESO-ministers deze doelstelling niet alleen op korte termijn nastreven, maar dat het ook voor enkele jaren van toepassing moet zijn.
Alle ministers waren het erover eens dat de economische horizon aanmerkelijk is opgeklaard. Aan de andere kant schrijven de bewindslieden niet voor hoe de gewenste economische groei het beste verwezenlijkt kan worden.

Een pleidooi van het OESO-secretariaat om de nadruk te leggen op de ontwikkeling van nominale groei in plaats van het huidige gewicht op inflatiebestrijding of geldpolitiek, heeft het niet gehaald. De economische omstandigheden verschillen te zeer van land tot land om met een eenduidig recept op tafel te komen, aldus de ministers.
Minister Ruding (financiën) toonde zich ingenomen met het resultaat. Vooral was hij blij dat zijn collega's zich niet hebben laten verleiden tot korte termijn-oplossingen. Ruding ondersteunde de wat terughoudende visie van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en West-Duitsland dat het tot nu toe gevoerde binnenlandse beleid succes heeft gehad in de betrokken landen. ,,Ook wij zijn bang voor een terugval indien er onafhankelijk van de omstandigheden wordt gekozen voor extra stimulering van de economie", aldus de minister.
Ruding heeft zijn collega's te verstaan gegeven dat Nederland het financieringstekort te hoog vindt om ook maar te denken aan extra opvoering van de economische activiteit. ,,De aanwezigheid van dat hoge tekort geeft al aan dat Nederland voldoende doet aan stimulering", zei Ruding na afloop.
Verder vinden de ministers dat de Oost-West-handel zich vooral moet laten leiden door economische in plaats van politieke overwegingen. Opvallend hierbij is dat ook neutrale landen als Zweden en Oostenrijk zich hierin konden vinden.
Zonder direct te verwijzen naar president Mitterrands voorstel over een nieuwe monetaire conferentie hebben de ministers verder hun zegen gegeven aan grotere stabiliteit op de wisselmarkten. Het idee van Mitterrand is overigens niet overgenomen. De meeste ministers vonden het risico van mislukking van een nieuwe monetaire conferentie te groot.

Geen steun van Bonn aan Parijs

In Parijs vond op 16 mei voor de 41-ste keer de inmiddels traditionele topontmoeting plaats tussen de Franse president en de Westduitse bondskanselier, in dit geval dus François Mitterrand en Helmut Kohl.
Hier bleek, dat de Franse president niet kon rekenen op steun van bondskanselier Kohl, wanneer hij in Williamsburg zijn plan voor een internationale monetaire conferentie ter tafel brengt.
Na een eerste gesprek van anderhalf uur onder vier ogen tussen Kohl en Mitterrand meende de Franse woordvoerder Vauzelle dat Kohl ,,met grote belangstelling en openheid" had geluisterd naar Mitterrands voorstel voor wisselkoersstabilisatie tussen dollar, yen en Europese valuta. Een uur later verklaarde de Duitse woordvoerder dat Kohl ,,belangstelling en reserve" had getoond. ,,Ik kan het niet anders zeggen als ik de waarheid wil weergeven".

Bij gebrek aan beter kwam de nadruk te liggen op de blijvende eensgezindheid over de Europese veiligheid en met name de noodzaak om eind dit jaar de nieuwe Amerikaanse raketten in Europa te plaatsen indien het gesprek in Geneve tot dan geen resultaat oplevert
De Duitsers toonden zich dus doof voor de Franse eis dat economische solidariteit moet staan in ruil voor de Atlantische solidariteit die Mitterrand toonde door zijn steun aan het herstel van het Europese rakettenevenwicht, onder andere in zijn rede in de Bondsdag van januari.
Ondanks alle Franse geruststellingen is tegelijk de Duitse verdenking niet geheel verdwenen dat achter Mitterrands eisen de dreiging bestaat dat Parijs, bijvoorbeeld bij een volgende devaluatie, de franc uit het Europese monetaire systeem zal halen, zoals vele Franse socialisten wensen, en dat hij toe zal geven aan protectionistische verleidingen.

Een Franse klacht is dat een ,,rechtse" Duitse deflatie-politiek mede schuld is aan de Franse economische moeilijkheden. Het Franse tekort op de handelsbalans met de Bondsrepubliek van 40 miljard franc vorig jaar en 10 miljard in het eerste kwartaal van dit jaar werd door minister van handel Edith Cresson ,,ondraaglijk" genoemd. Zij schoof de schuld op verhuld Duits protectionisme en dreigde met tegenmaatregelen.
Het aandringen op Europese industriele samenwerking door de Franse socialistische regering stuit bij de Duitse niet op enthousiasme. Men ziet daar niet veel in huwelijken met de verliesgevende Franse genationaliseerde industrie.

Mitterrand zoekt steun bij socialistische leiders

Op initiatief van de Franse regering hebben vertegenwoordigers van zes andere socialistische regeringen op 19 mei in Parijs een manifest ondertekend voor een politiek van economische stimulering om de wereldcrisis te bestrijden.

Het manifest moet eisen van president Mitterrand ondersteunen op de industriële top in Williamsburg.
Wat de „crisis van het kapitalisme" wordt genoemd moet allereerst worden bestreden, aldus het manifest, door een verlaging van het Amerikaanse begrotingstekort. Dat zou een voorwaarde zijn voor blijvend herstel. Een lagere rente, om te beginnen in de Verenigde Staten, wordt van het grootste belang geacht.
Ook wordt de door Mitterrand voorgestelde conferentie voor stabilisatie der wisselkoersen wenselijk geacht. Veel aandacht wordt verder besteed aan de problemen van de ontwikkelingslanden die onder andere moeten worden geholpen door het fonds voor Stabilisatie der grondstoffenprijzen in Genève.

Het manifest werd behalve door de Franse premier Mauroy ondertekend door de premiers van Zweden, Finland en Griekenland, de kabinetsformateur Soares van Portugal, een ver-

tegenwoordiger van de Spaanse regering en de parlementsvoorzitter van Senegal.
Premier Mauroy verklaarde dat het manifest geen bijzonder socialistisch mandaat voor Mitterrand is in Williamsburg. Maar Olov Palme, de Zweedse premier, verklaarde te hopen dat het manifest de positie van Mitterrand op de conferentie zal versterken.

Het manifest eist een op elkaar afgestemde economische politiek waarin de absolute prioriteit ligt op herstel van volledige werkgelegenheid door middel van blijvende niet-inflatoire groei en kwalitatieve veranderingen in de wereldeconomie. Ook vraagt het een gezamenlijke stimulering van de vraag met gelijktijdig structureel herstel van de produktiemiddelen.
Ten aanzien van de Noord-Zuidproblemen wordt er tegen gewaarschuwd te veel prioriteit te geven aan de hulp op korte termijn wegens betalingsbalansmoeiiijkheden. Ook wordt gevraagd de allerarmste landen niet te vergeten, omdat zij nog minder hebben dan de landen met spectaculaire schuldenproblemen.
De Oost-West-handel dient volgens het manifest ,,open" te blijven zolang deze ,.tot wederzijds voordeel" strekt.

Topconferentie in Williamsburg heeft ook aandacht voor militaire zaken

Hoewel de jaarlijkse topconferentie van de ,,zeven" is opgezet als een forum, waar over economische kwesties gesproken wordt, zijn in Williamsburg ook militaire zaken aan de orde geweest.
Op aandrang van de Amerikanen en tot ergernis van de Fransen is op 29 mei een verklaring namens de zeven uitgegeven, waarin wordt uitgesproken, dat de stationering van kruisraketten en Pershings-II in West-Europa eind dit jaar doorgaat bij het ontbreken van een akkoord op de besprekingen in Genève tussen de VS en de SU over dit onderwerp.

De eis van Moskou om bij deze besprekingen de Franse en Britse kernwapens mee te tellen wordt beschreven als ,,pogingen om het Westen te verdelen".
Opmerkelijk feit bij deze verklaring is, dat voor het eerst in de geschiedenis de handtekening van een Japanse regeringsleider geplaatst is onder een Westerse standpuntbepaling inzake de middellange afstandsraketten.

De Franse minister van buitenlandse zaken maakte na afloop duidelijk weinig ingenomen te zijn met het initiatief. Cheysson: ,,Dezetop is geen super-NAVO en ook geen Madrid-conferentie". Verontwaardigd vroeg hij zich tijdens de persconferentie af wat voor indruk het tegenover de buitenwereld zou maken indien het belangrijkste nieuws van een financieel-economische top een militair-strategische verklaring zou zijn.
Naar zijn zeggen kon men er weliswaar niet onderuit om iets over het wapenoverleg in Geneve te zeggen, aangezien dit het gesprek van de dag is. Maar hoewel Frankriik uiteindelijk met de verklaring akkoord is gegaan, blijft het vasthouden aan zijn voorbehoud tegen de tekst. aldus de Franse minister.
Cheysson achtte het bovendien een kwalijke zaak dat de deelnemers aan de top op de avond van 28 mei met een initiatief van Reagan ineens voor een voldongen feit waren geplaatst. Temeer daar Japan geen lid van de NAVO is en Frankrijk geen deel meer uitmaakt van de militair? structuur van het Noord-Atlantische bondgenootschap.
Daarentegen toonde zijn Amerikaanse collega van buitenlandse zaken, George Shultz, zich uiterst ingenomen met de verklaring. Hij sprak van ..een zeer sterke, belangrijke en uitgebalanceerd? verklaring, opgesteld door een groep, die nooit eerder iets dergelijks op het punt van de veiligheidsproblematiek heeft ondernomen.
In de verklaring die een produkt is van urenlang moeizaam touwtrekken, stellen de staatshoofden en regeringsleiders uit de zeven belangrijkste geindustrialiseerde landen vast dat zij naar een lager bewapeningsniveau streven en wel door middel van serieus overleg. Zij roepen de Sowjet-Unie op hieraan mee te werken. Tegelijkertijd wijzen zij er op dat van Westelijke zijde voorstellen zijn gedaan ,,om positieve resultaten bij de verschillende onderhandelingsrondes te bereiken".
Het gaat hierbij om de onderhandelingen over beperking van strategische kernwapens (START vroeger SALT) en van kernwapens voor de middellange afstand (INF), over chemische wapens, over een wederzijdse troepenvermindering in Midden-Europa (MBFR), alsook om een nog te houden conferentie over ontwapening in Europa. Volgens de deelnemers aan de top moeten deze onderhandelingen ,,met volle inzet en spoed" worden voortgezet. Vooral op het punt van het INF-overleg zou de Sowjet-Unie een constructieve bijdrage tot het welslagen van de onderhandelingen moeten leveren.
Tenslotte verklaren de deelnemers aan de top dat zij eensgezind zijn in hun streven naar wapenreducties en dat zij hun intensieve consultaties hierover zullen voortzetten. ,,De veiligheid van onze landen is ondeelbaar en moet op wereldwijde basis worden benaderd", zo heet het in de verklaring.
Dit ,,wereldwijde" slaat op Japan, omdat de Japanse regering bang is dat ingeval van een INF-akkoord de Russische SS-20-raketten naar Azië zullen worden overgebracht. Naar de mening van de NAVO-landen moeten deze raketten worden ontmanteld.
Met een blik naar de Europese vredesbeweging wordt nog opgemerkt dat Russische pogingen ,.om de publieke opinie in onze landen te beïnvloeden" op niets zullen uitlopen.
Het voorstel om deze verklaring te publiceren, had Reagan op 28 mei gedaan, nadat de deelnemers aan de top de hele avond over wapenbeheersing en ontwapening hadden gepraat.
Volgens minister Shultz vormde de directe aanleiding „de zeer dreigende verklaring" die de Sowjet-Unie op 27 mei heeft geplubliceerd. Hierin had zij gewaarschuwd dat zij wel eens nieuwe kernwapens in Oost-Europa zou kunnen gaan opstellen, indien de NAVO aan de stationering van de kruis- en Pershing-11-raketten in West-Europa blijft vasthouden. Ook zou Moskou kunnen overwegen om het moratorium voor de SS-20 raketten in te trekken. De Sowjet-Unie heeft vorig jaar maait bekend gemaakt de verdere stationering van deze raketten in Europa stop te zullen zetten.
In een scherpe reactie heeft het State Department op 28 mei gezegd te betreuren dat de Sowjet-Unie opnieuw haar toevlucht tot „onverantwoorde bedreigingen met vergelding" heeft genomen. Naar de mening van het ministerie is Moskou met zijn taktiek alleen uit op ..militaire suaerioriteit en dus globale hegemo-&e". Bovendien wordt er in de verklaring op gewezen dat er van een echt moratorium nooit sprake is geweest, omdat de Sowjet-Unie vorig jaar onafgebroken met de opstelling van nieuwe SS-20-raketten is doorgegaan.
Kennelijk had Reagan er behoefte aan om nog eens duidelijk de puntjes op de i te zetten, naast de reactie van het State Department, in de vorm van een officiële verklaring door de top. Vermoedelijk is dit in overleg met de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl gebeurd, die er in de middag van 28 mei in bilaterale gesprekken over had geklaagd dat de opstelling van de raketten voor zijn land een moeilijke affaire zou gaan worden, die veel moed en inspanning zou vereisen. Gezien het verzet in eigen land had de bondskanselier blijkbaar behoefte aan wat steun.
De basis voor de verklaring vormden d? noties die Reagan van de discussies had gemaakt en die hij aan zijn minister van buitenlandse zaken Shultz had gegeven. Deze had op 29 mei samen met de andere ministers op basis hiervan een ontwerp uitgewerkt dat later op de ochtend aan de staatshoofden en regeringsleiders werd voorgelegd.
De verwachting was dat zij er niet veel woorden meer over zouden vuil maken, zodat Shultz zijn verklaring tegen de middag op een persconferentie zou kunnen voorlezen, maar dit pakte anders uit. Vooral de Canadese premier Trudeau, de Westduitse bondskanselier Kohl en de Franse president Mitterrand hadden nogal wat bezwaren tegen de tekst. In het algemeen vonden zij de verklaring te hard en in het bijzonder beschuldigend van toon. Zij wilden meer de nadruk leggen op het element van onderhandelingen.
Kohl vertrekt immers op 4 juli naar Moskou, waar hij besprekingen met de Sowjet-partijleider Joeri Andropow zal plegen. Een confrontatie wil hij daarom vermijden. Tegen deze achtergrond benadrukte hij dat normale contacten met de Sowjet-top voor de Bondsrepubliek belangrijk zijn, ook in het kader van de Westduitse Oost-West betrekkingen.
Overigens gaf Kohl te kennen dat hij niet van plan was als bemiddelaar naar Moskou te reizen, maar als vertegenwoordiger van een NAVO-land. Niet uitgesloten wordt evenwel dat hij een boodschap van president Reagan aan Andropow zal overbrengen, mogelijk over een toekomstige topontmoeting. Kohl pleit hier al maanden voor.
Voorstander van de harde lijn was tijdens het debat de Britse premier Margaret Thatcher.
Naar haar mening heeft het Westen al voldoende initiatieven bij de onderhandelingen met de Sowjet-Unie ontwikkeld. Dan zou het zaak zijn hieraan vast te houden en Moskou duidelijk te maken dat het nu zijn beurt is. Maar ondanks haar tegenwerpingen werd men het tenslotte dankzij enkele diplomatieke spitsvondigheden toch over een afgezwakte verklaring eens die minister Shultz ruim zes uur later aan de pers kon voorlezen. Bij deze gelegenheid werd hij door zijn collega's geflankeerd.

Het Sowjet-persbureau Tass heeft op 30 mei geschreven dat Amerika zijn bondgenoten heeft gedwongen een standpunt te bepalen over de kernbewapening omdat Washington inzag dat bij het beraad geen westerse eenheid valt te bereiken over economische aangelegenheden.

Slotverklaring over economie

De staatshoofden en regeringsleiders van de zeven voornaamste Westerse industrielanden zijn het in Williamsburg eens geworden over een aantal doelstellingen van hun economisch beleid. uit de slotverklaring van 30 mei blijkt dat de betrokken landen zullen streven naar vermindering van de werkloosheid, lagere rentetarieven,

weinig inflatie en kleinere begrotingstekorten.

Met die uitgangspunten krijgt het economisch herstel in de wereld kans zich verder te ontwikkelen, zo wordt geredeneerd. „We zijn er uit, onze verklaring is klaar. We hebben veel bereikt", aldus een tevreden president Reagan van de Verenigde Staten.
Het ziet er naar uit dat de Europese deelnemers aan deze negende economische topconferentie gelijk krijgen met hun opvatting dat Amerika zijn verantwoordelijkheid dient te nemen voor de effecten van de hoge Amerikaanse rente en de daardoor opgedreven koers van de dollar. Amerika heeft zich althans neergelegd bij de wens van de zes andere landen voor beter onderling overleg over stabilisering van de buitenlandse wisselmarkten. Er zal op dit gebied ook nauwer worden samengewerkt en het individuele beleid van de landen wordt meer op elkaar afgestemd, blijkt uit de verklaring.
Er wordt overigens niet gesproken over een internationale conferentie voor de hervorming van het monetaire stelsel. Frankrijk heeft hierop aangedrongen, maar tijdens het beraad heeft Amerika zich hiertegen verzet. Wel is door de Zeven gevraagd om een studie door ministers van financiën en het Internationale Monetaire Fonds naar mogelijkheden tot verbetering van het monetaire systeem in de wereld.
De Franse president Mitterrand ontkende dat hij tijdens zijn rede voor de OESO gepleit heeft voor een terugkeer naar vaste wisselkoersen. Wel, zo zei hij op 30 mei, wil Frankrijk een terugkeer naar ordelijk verkeer op de wisselmarkten. Ze zouden ,,stabiel en voorspelbaar" moeten zijn zodat het bedrijfsleven weet waar het aan toe is en met vertrouwen kan investeren.
De verontrusting van de zes overige landen over het grote begrotingstekort van Amerika is duidelijk terug te vinden in de slotverklaring. De financiering van het begrotingstekort drijft de rente in de VS omhoog en dat heeft weer een zuigende werking op kapitaal in Europa dat daar juist nodig is om verder economisch herstel te bewerkstelligen. In de verklaring wordt niet alleen gesproken over een terugbrengen van ,,structurele begrotingstekorten met name door het verminderen van de uitgavengroei". maar de regeringsleiders beloven ook om ,,de rentetarieven terug te brengen van hun huidige, te hoge niveau".
In de verklaring, die tien punten bevat, beloven de regeringsleiders voorts dat zij protectionisme zullen uitbannen. ,,En als het economisch herstel aanhoudt zullen we dit proces omdraaien door het verlagen van handelsbarrières." Bestaande handelsproblemen zullen extra aandacht krijgen om ze tot een oplossing te brengen en het werk van de GATT (algemene overeenkomst voor tarieven en handel) en de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) zal meer gesteund worden.
De Zeven uiten in de verklaring hun bezorgdheid over de schuldenlast van een aantal ontwikkelingslanden. Het beleid zal gericht zijn op een effectieve aanpassings- en ontwikkelingspolitiek van die landen, adequate financiering van de schulden, meer open markten voor afzet van produkten uit die landen en een wereldwijd herstel van de economie om die afzet te bevorderen.
Volgend jaar willen de Zeven weer bijeenkomen. Dan zal de conferentie plaatsvinden in Engeland.

Commentaar op verklaring over veiligheid

Het dagblad Trouw van 31 mei bevatte een commentaar op de verklaring van de topconferentie over veiligheid, waaraan het volgende is ontleend.

De Amerikanen zien het terecht als een succes voor hen dat voor het eerst sinds tijden ook buiten het strikt militaire kader van de NAVO het Westen eensgezind laat weten modernisering van de Amerikaanse kernmacht in Europa noodzakelijk te vinden. indien er geen bevredigend akkoord met de Russen komt. Maar Europa mag met evenveel recht tevreden zijn dat met zoveel nadruk op serieuze onderhandelingen wordt aangedrongen.
Op zichzelf vereiste het geen al te grote inspanningen van president Ronald Reagan om zijn gasten in Williamsburg tot steun van de Amerikaanse nucleaire plannen te bewegen. Zijn Franse collega en de eerste ministers van Italië, Duitsland en Groot-Brittannië waren het bij voorbaat eens met opstelling van kruis- en Pershing-11-raketten in Europa indien „Genève" dit jaar niet lukt.
Het probleem voor de Amerikaanse president school erin dat zijn partners zich afvroegen of zij wel hetjuiste forum vormden. Het overleg in Williamsburg is immers steeds gepresenteerd als een economische top van de belangrijkste industrielanden in het Westen (en de voorzitter van de Europese Commissie als vertegenwoordiger van de ,,kleintjes" in de EG). Met name Frankrijk – vanouds beducht om de indruk te wekken naar Amerika's pijpen te dansen, ook in zaken waar Parijs en Washington het hartelijk eens zijn – stribbelde op 29 mei tegen bij de formulering van een scherpere veroordeling van Moskou.
Aan de uitspraken kleven inderdaad door de merkwaardige samenstelling van het gezelschap enkele bezwaren. In de eerste plaats kan de Sowjet-Unie zich met enig recht zorgen maken over de Japanse rol in het geheel.

Na de Tweede Wereldoorlog bepaalden de geallieerden dat voor Japan voortaan geen militaire rol zou zijn weggelegd. en de geringe inspanningen die Japan zich sedert de capitulatie in 1945 op militair terrein getroost, zijn dan ook slechts bedoeld om een bescheiden legertje op de been te houden dat meer het karakter heeft van een flink uit de kluiten gewassen politiemacht.
President Reagan en zijn medewerkers hebben de laatste tijd regelmatig bij Tokio aangedrongen op opvoering van de defensie-inspanningen. Daardoor zou Japan enerzijds een minder sterke concurrentiepositie krijgen, want welk ander industrieland kan zich zo zorgeloos aan de industriële opbouw wijden zonder geld te hoeven storten in de bodemloze putten die strijdkrachten tegenwoordig lijken te worden. En tezelfdertijd zou een militair krachtiger Japan een deel van de taak als politie-agent in de Stille Oceaan kunnen overnemen die de Verenigde Staten nu op zich voelen rusten. Na deze inleidende schermutselingen moet Japanse deelname aan de ,,militaire" verklaring van Williamsburg de Russen wel verontrusten. Of dat het eerder beschreven visioen van een mensheid vrij van angst voor oorlog dichterbij brengt, is sterk de vraag.

Een tweede wat vreemde kant is de positie van Gaston Thorn in het geheel. Het is goed dat dit soort topgesprekken niet meer zonder inspraak van de kleine EG-landen verlopen, zoals aanvankelijk geschiedde. Maar hoe veelzijdig ook de Europese Gemeenschappen zijn mogen. geen van de lichamen waar de Europese Commissie mee te maken heeft, heeft direct militaire taken. De meeste van de aanwezigen in Williamsburg kunnen thuis zogewenst ter verantwoording worden geroepen voor hun uitspraken in den vreemde. Maar zou het Europees Parlement de voorzitter van de Commissie aan de tand kunnen voelen over zulke gevoelige kwesties als de kernbewapening als het al de grootste moeite kost tot een goed gesprek te komen over zulke simpele ,,eigen" kwesties als landbouwprijzen of begrotingsperikelen? (NRC/H'blad, De Volkskrant, Trouw, Le Monde, The Times, NZZ, FAZ, The Financial Times, AP, Reuter, AFP, DPA)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

CENTRAAL-ECONOMISCH PLAN

Op 3 mei heeft het Centraal Planbureau CPB het centraal-economisch plan CEP voor 1983 gepubliceerd.
Anders dan de naam zou doen vermoeden geeft het CPB in het plan geen richtlijnen, maar spreekt het slechts verwachtingen uit over de ontwikkeling van de Nederlandse economie.
In het CEP voor 1983 zegt het CPB, dat dit jaar, ondanks arbeidstijdverkorting. de werkloosheid kan oplopen tot een niveau van gemiddeld 820.000. Dat zou betekenen, dat er eind dit jaar één miljoen werklozen zijn.
Daarnaast verwacht het CPB, dat de collectieve lastendruk dit jaar zal stijgen van 59 naar 61,5% van het nationale inkomen.

Het planbureau noemt het hoge werkloosheidscijfer en de sterke verdere stijging daarvan de meest beklemmende aspecten van onze economische ontwikkeling. Nederland behoort tot de industriele landen met de hoogste werkloosheid en de hoogste jeugdwerkloosheid. Terwijl in de industriële landen dit jaar gemiddeld 9,5% van de beroepsbevolking werkloos is, bedraagt dat percentage in ons land ruim 15.
De werkgelegenheid, uitgedrukt in volledige banen van 40 uur, daalde in 1982 met 100.000 banen. Het Centraal planbureau verwacht voor 1983 een daling met 80.000 volledige banen.
Het planbureau, dat internationaal vooral in de Amerikaanse economie enige lichtpuntjes meent te ontdekken, kan over de Nederlandse economische ontwikkeling in 1983 weinig optimistische geluiden laten horen. Niettegenstaande de gedaalde rente en de lagere olieprijzen blijft de positie van het Nederlandse bedrijfsleven ,,precair". Ook dit jaar zal weinig worden geïnvesteerd en de winsten van de bedrijven zullen verder dalen.
De arbeidsinkomensquote, het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde van de bedrijven, die vorig jaar daalde van 91,5 tot 90,5, stijgt naar 91.
Wel zou de industriële produktie dit jaar kunnen toenemen, maar de onzekerheid daarover is groot.
De loonstijging (3,5%) en de prijsstijging (2,5 a 3%) blijven beperkt. Dit leidt echter niet tot verbetering van onze internationale concurrentiepositie. De harde gulden staat zo'n verbetering in de weg.
Die harde gulden is volgens het planbureau mede een gevolg van het nog altijd omvangrijke overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans – f 10 mrd – dat thans voor 1983 wordt verwacht. Het Centraal planbureau wijst op de combinatie van dit grote overschot met het omvangrijke financieringstekort van de overheid in ons land.
Het Planbureau zegt dat aan ombuigingen, gericht op een geleidelijke vermindering van het tekort, niet te ontkomen valt, gezien de risico's van een groot tekort. Anderzijds wijst het Planbureau ook op de gevolgen van een ombuigingsbeleid zoals vraaguitval, lagere belastingopbrengsten en hogere subsidies. Daarom dienen, aldus het Planbureau, naast ombuigingen andere wegen te worden gevolgd om de economie te stimuleren.
Naast een herverdeling van werkgelegenheid is

KERNGEGEVENS 1980-1983

	1980	1981	1982	1983
	mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %			
Veronderstellingen				
Volume wereldhandel (ongewogen)	2	0,5	– 2,5	0,5
Concurrerende uitvoer (dubbel herwogen)	2	– 1	1	0
Prijspeil goedereninvoer (in gld)	15	16	1,5	– 2,5
w v. ruwe olie	65	39	– 0,5	–14
Concurrerend uitvoerprijspeil (in gld) (dubbel herwogen)	17,5	18,5	2	– 2,5
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie in het buitenland (in gld)	11,5	15,5	3	0,5
Effectieve koers van de gulden				
t o v. concurrenten op buitenlandse markten	0,5	– 5,5	5,5	6
t o v leveranciers	0,5	– 9	2	4,5
Koers van de dollar (niveau)	1,99	2,50	2,67	2,60
Overdrachtsuitgaven door overheid (bruto)	11	9	7,5	6
Volume materiële overheidsconsumptie	– 1	0	– 0,5	6,5
Volume overheidsinvesteringen	5	– 3	– 5	– 2,5
Volume investeringen in woningen	3	–12	– 6	– 2,5
Liquiditeitsquote (ultimo)	35	35	37	37 à 38
Resultaten				
Loonsom per werknemer in bedrijven	6	4	6,5	3,5
Idem excl trendvolgers	6,3	4,3	6,8	4,2
Volume particuliere consumptie	– 0,5	– 2,5	– 1,5	– 1,5
Volume bruto investeringen bedrijven (excl woningen)	– 7	–12,5	– 1	3
Volume goederenuitvoer	1	0,5	– 1	0
Volume goedereninvoer	– 1,5	– 7,5	1,5	0,5
Produktievolume bedrijven	1	– 1	– 2	– 0,5
Reëel nationaal inkomen	– 0,5	– 1,5	– 0,5	– 0,5
Prijspeil particuliere consumptie	7	6,5	5,5	2,5 à 3
Prijsindex gezinsconsumptie (werknemersgezinnen)	6,5	6,5 à 7	6	3
Prijspeil goederenuitvoer	13,5	16	4	– 2,5
Arbeidsproduktiviteit in bedrijven (incl zelfstandigen)	0,5	0,5	0,5	1,5 à 2
Reëel vrij beschikbaar inkomen (modale werknemer incl incidenteel)	–1 à –1,5	– 3,5	– 2	– 3
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie (excl energie)	2,5	1,5	4,5	2
	niveaus			
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (mld gld)	– 4,9	8,2	10	10
Voorraadvorming (mld gld)	2,3	– 4,4	– 1,3	0
Werkgelegenheid (1.000 arbeidsjaren)	4796	4736	4634	4554
Werkloosheid, nieuwe definitie (1.000 personen)	339	489	660	820
Arbeidsinkomensquote[1]	90,5	91,5	90,5	91
Besparingen[2]	11,5	11	11,5	11,5
Financieringstekort overheid (kasbasis)[2]	7,2	8,2	9,4	10,5
Belastingdruk[2]	31,2	30,2	29,5	28,7
Niet-belastingmiddelen[2,3]	5,8	7,5	7,5	7,8
Sociale premiedruk[2]	20,2	21,2	22,2	25,2

[1] Gecorrigeerd voor aardgas e.d.
[2] In % van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.
[3] Ontvangsten uit beleggingen en deelnemingen, alsmede inkomensoverdrachten ontvangen van gezinnen.

een beleid nodig gericht op het stimuleren van investeringen. Het Planbureau heeft hoge verwachtingen van de onlangs opgerichte Maatschappij voor industriële projecten (MIP). Het wijst er echter op dat „vooral het verloop van de internationale economische ontwikkeling in hoge mate bepalend blijft voor de nationale gang van zaken".

De algemene achteruitgang in koopkracht van de inkomens dit jaar leidt tot een verdere daling van de particuliere consumptie met 1½%. Ook vorig jaar daalde de consumptie. Het totaal van de nationale bestedingen zal dit jaar een daling laten zien van ½%.

De investeringen in woningen en de overheidsinvesteringen blijven teruggaan. Het nationaal inkomen daalt met ½%. Het bruto nationaal produkt, de som van de produktie van alle goederen en diensten, blijft constant.

Het Centraal planbureau verwacht dit jaar nog geen gunstige gevolgen voor het bedrijfsleven van de gedaalde rente. Daarvoor is het verwachte economische herstel te gering en zijn de onderbezettingsverliezen in de bedrijven te groot.

De inkomsten van de overheid vallen dit jaar tegen, mede door teruglopende aardgasbaten. Ondanks een bezuinigingspakket van het kabinet van f 2 mrd loopt het financieringstekort op van 9,5 naar 10,5% van het nationaal inkomen. Het Centraal planbureau gebruikt een andere definitie van het financieringstekort dan het ministerie van financiën. Het ministerie komt uit op een tekort van rond de 12,5%.

Internationaal kader

Het CPB voorziet voor de geïndustrialiseerde landen in de loop van dit jaar een licht economisch herstel. Dit herstel zal in Europa echter zeer traag op gang komen en in Nederland zal in 1983 niet of nauwelijks iets te merken zijn van herstel.

Voorts zal het herstel te gering zijn om een verdere toeneming van de werkloosheid in de geindustrialiseerde landen te voorkomen.

In de landen van de OESO is dit jaar gemiddeld 9,5% van de beroepsbevolking zonder werk

Het Centraal planbureau constateert dat in alle landen van de Europese Gemeenschap de werkgelegenheid dit jaar in een vertraagd tempo zal teruglopen Het Planbureau meent dat dc gegevens die thans voorhanden zijn de conclusie wettigen dat de economische teruggang minder scherp wordt en dat enig herstel van de produktie in de industriele landen waarschijnlijk mag worden geacht.

Wel wijst het Planbureau erop dat deze ontwikkeling weliswaar gepaard gaat met een verder afnemende inflatie maar ook met een nog verder stijgende werkloosheid.

Het centraal-economisch plan, dat zijn raming met grote voorzichtigheid omkleedt, ziet met name voor de Amerikaanse economie herstel van de produktie, mede door het sterk expansieve budgettaire beleid van de Verenigde Staten en een stijgende woningbouw. Daartegenover staat dat het verwachte herstel van de produktie in de landen van West-Europa bijzonder traag verloopt. Er wordt te weinig geïnvesteerd en de uitvoermogelijkheden zijn beperkt.

Anders dan in de Verenigde Staten worden de collectieve uitgaven beperkt gehouden. Doordat dit in alle Westeuropese landen gelijktijdig gebeurt, wordt het herstel vertraagd en daardoor zijn de financieringstekorten van de overheden hardnekkiger, aldus het Centraal planbureau.

Het verwacht dat de wereldhandel in de loop van dit jaar groeit. Gemiddeld komt de wereldhandel echter nauwelijks uit boven het niveau van 1982. Daarvoor is het herstel van de produktie in 1983 nog te gering.

Terugblik op 1982

Terugblikkend op 1982 stelt het Centraal planbureau dat de economische teruggang in de industriële landen vorig jaar aanmerkelijk groter was dan was verwacht. In de Verenigde Staten bleef de industriële produktie sterk dalen, in Japan was nauwelijks van enige stijging sprake en in West-Europa moest in de tweede helft van het jaar een abrupte terugval in de industriële produktie worden geconstateerd. Daarmee gepaard gingen dalingen van het bruto nationaal produkt en verdere omvangrijke stijgingen van de werkloosheid.

De industriële landen werden geconfronteerd met een voortdurende geringe vraag vanuit andere industriële landen, met een achteruitgang in ruilvoet, met zeer hoog oplopende rentelasten en met Derde-Wereldlanden in steeds grotere financiële moeilijkheden.

Niet alleen Derde-Wereldlanden maar ook olieproducerende landen en Oostbloklanden zagen zich vorig jaar genoodzaakt hun invoer te beperken.

Het Centraal Planbureau concludeert dat vorig jaar, meer nog dan in de jaren daarvoor, gesproken kon worden van een mondiale crisis. Het Planbureau noemt in de gegeven omstandig-

heden de vooruitzichten voor 1983 in hoge mate onzeker.

Reacties

Een overzicht van enkele reacties op het CEP geeft het volgende beeld:

De economische vooruitzichten volgens het Centraal economisch plan maken krachtige voortzetting van het kabinetsbeleid noodzakelijk, vinden de regeringsfracties.
Het CDA vindt dat de nadruk moet liggen op herverdeling van werk. De VVD meent dat omlaag schroeven van de ,,hardnekkig" hoge rente door vermindering van het financieringstekort van de overheid voorop moet staan voor blijvend herstel van de investeringen.
De VVD-fractie zegt dat er geen aanleiding is het beleid eenzijdig te richten op herstel van de werkgelegenheid.
De PvdA stelt in een reactie vast dat het economisch plan de noodzaak van stiniulerend beleid tot herstel van de economie bevestigt. De koers van verdere bezuinigingen van de Voorjaarsnota moet worden bijgesteld, concludeert de PvdA.
De FNV verklaarde het eens te zijn met het Centraal planbureau dat stimulerend beleid geboden is. Het CNV zegt met het planbureau van mening te zijn dat financiele impulsen nodig zijn om de economie te stimuleren. Ook het CPB wijst bezuinigingen als enig middel tot herstel van de economie af, constateert het CNV ,,met voldoening".
De christelijke werkgeversorganisatie NCW vindt dat omvangrijke ombuigingen in de collectieve sector noodzakelijk blijven.
De stijging van de collectieve lastendruk met 2,5% tot ruim 60% van het nationaal inkomen is onaanvaardbaar, aldus het VNO.
Beide werkgeversorganisaties zien in de hoge reële rente een bedreiging voor economisch herstel.
Het VNO maakt uit becijferingen van het planbureau over de invloed van het overheidstekort op de rente op, dat het bedrijfsleven een lastenverlichting van tenminste f 5 mrd ten deel zou vallen als dat tekort op een aanvaardbaar niveau zou liggen. (Ministerie van economische zaken, CPB, NRC/H'blad)
(Vor. ber. (Macro-economische verkenning) pag. 65111 e.v.-1982).

DEBAT IN TWEEDE KAMER OVER VOORJAARSNOTA

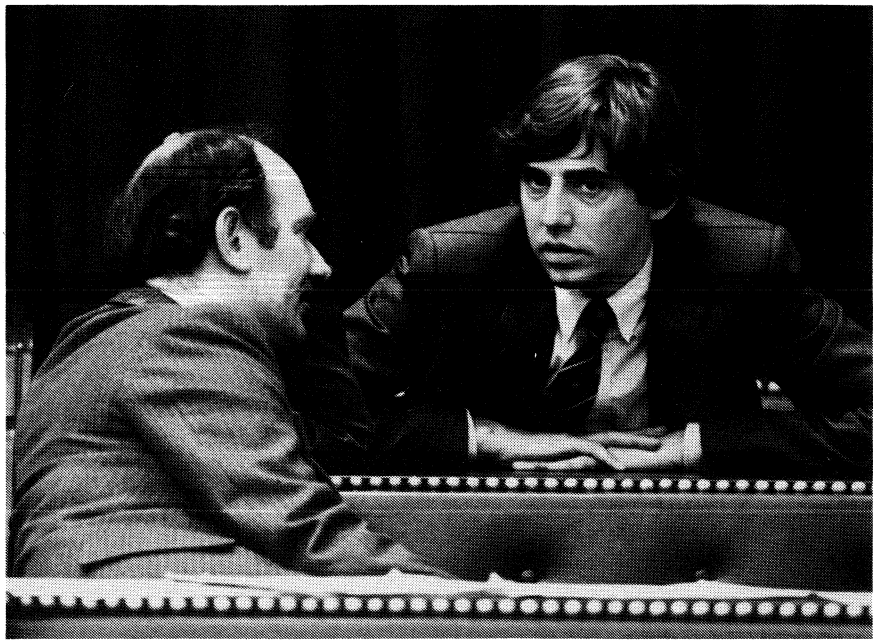
In de Tweede Kamer is op 17, 18 en 19 mei gedebatteerd over de voorjaarsnota, die het kabinet op 19 april had ingediend (pag. 27511 e.v.)
Bij de voorbereiding van de nota waren flinke controverses tussen de regeringspartijen CDA en VVD boven water gekomen (pag. 278/3 e.v.). Tijdens het debat bleken deze onverminderd voort te bestaan.

Hier volgt eerst het standpunt van de grootste oppositiepartij, de PvdA, verwoord door fractievoorzitter Den Uyl en financieel specialist Wöltgens.

De PvdA is bereid mee te werken aan lastenverzwaringen, zoals de verhoging van de benzine-accijns, maar heeft onoverkomelijke bezwaren tegen het bezuinigingsbeleid van het kabinet Lubbers. De partij vindt voorts dat de opstelling van dit kabinet tegenover verkorting van de arbeidstijd alle elementen bevat die tot een torpedering daarvan kunnen bijdragen.
De oppositieleider noemde de uitkomst van de voorjaarsnota ,,slecht en zonder perspectief'.
De PvdA is van mening dat tegenover de bezuinigingen een concreet stimulerend werkgelegenheidsbeleid zou moeten staan.
Van het van 1,5 miljard tot 1 miljard teruggebrachte programma voor werkgelegenheid wordt dit jaar geen gulden uitgegeven. Den Uyl noemde dit ,,non-beleid" en hij verbaasde zich over het gemak waarmee het kabinet praat over de wenselijkheid van nominale loonsverlaging.
Volgens Den Uyl is het kabinet bezig de verkorting van de arbeidsduur in diskrediet te brengen door deze bij voorbaat in rekening te willen brengen aan uitkeringsgerechtigden (de korting van 2% op de uitkeringen per 1 oktober).
De PvdA-specialist voor financiën Wöltgens bepleitte lastenverlichting in de premiesfeer om de daling van de lagere en middeninkomens te matigen. Een meer bescheiden vermogensvorming van de ziekengeldkassen en tragere opbouw van de vermogenspositie van de sociale fondsen zou een lastenverlichting van bijna 4 miljard gulden mogelijk maken.
Wöltgens kwam met een motie om de lastendruk voor AOW-ers met een klein pensioen te beperken. Hij rekende voor dat iemand met een pensioen van 1500 gulden daarvan 17 gulden netto overhoudt als gevolg van de progressie in de ziekenfondspremie. De PvdA wil het geld voor die verlichting halen uit verhoging van de premiegrens voor het ziekenfonds met 1500 tot 2000 gulden.

Hierna volgen meer details m.b.t. de botsing tussen CDA en VVD. in de personen van de respectieve fractievoorzitters, B. de Vries en Ed Nijpels. In dit debat verweet dr. De Vries zijn collega Nijpels van de VVD een permanente verkiezingscampagne te voeren, ,,die niet uitmunt door realiteitszin en samenhang".

Hij zei dat de VVD aan de lopende band komt met voorstellen die haaks staan op het streven naar beperking van de belastingdruk en terugdringing van het financieringstekort.
Daartoe uitgedaagd door de fractieleider van de VVD, Ed Nijpels. noemde De Vries als voorbeelden het amendement van de VVD over de oorlogsslachtoffers, dat het rijk 300 miljoen zou hebben gekost, de voorstellen om de AOW te ontzien bij de korting op de sociale uitkeringen en het voorstel van De Korte om de werknemerspremies extra te verhogen.
Nijpels antwoordde daarop dat de fracties toch met eigen voorstellen mogen komen en dat de VVD zich houdt aan het regeerakkoord, dat De Vries juist wil bijstellen.
De fractievoorzitter van het CDA zei er niets voor te voelen groepen uitkeringstrekkers tegen elkaar uit te spelen. Dat zou onvermijdelijk gebeuren als het VVD-voorstel om de bejaarden te ontzien zou worden uitgevoerd.
De VVD kwam in de eerste ronde op 17 mei met twee moties. Daarin wordt het kabinet gevraagd te onderzoeken of mensen die alleen een AOW-pensioen hebben bij de toekenning van een voorziening voor de echte minima hoger kunnen worden ingeschaald, omdat ze het extra moeilijk hebben door de opstapeling van lasten die het gevolg is van de bezuinigingsmaatregelen.
Ook vraagt de VVD de minimumvoorziening voor de 65-plussers een blijvend karakter te geven.
In een tweede motie verzoekt de VVD te onderzoeken of die minimum-uitkering, als ze eenmaal is toegekend, automatisch en gespreid over het jaar kan worden uitbetaald.
De Vries antwoordde hierop dat hij ook niets voelt voor dit ,,geschrompelde pleidooi om de AOW-ers een heel klein beetje te ontzien".
De Vries pleitte voor een positievere opstelling van het kabinet om in een internationaal gecoordineerde actie de bestedingen te ondersteunen. Hij vond dat de regering zo'n actie niet steeds moet afhouden en drong er op aan een dergelijk beleid uit eigen beweging aan de orde te stellen bij de Europese topontmoeting die waarschijnlijk op 17. 18 en 19 juni te Stuttgart wordt gehouden.
Overigens vindt hij het door de PvdA bepleite stimuleringsbeleid – de PvdA wil een injectie van 3 tot 5 miljard – geen werkbaar alternatief voor het regeringsbeleid.
Fractieleider De Vries van het CDA wil dat de rijksbegroting 1984 wordt opgezet op basis van een bijgesteld regeerakkoord. VVD-leider Nijpels voelt er niets voor het regeerakkoord los te laten: hij vindt dat tegenvallers alleen maar kunnen leiden tot nieuwe ombuigingen.
In het Kamerdebat zei fractievoorzitter De Vries dat de forse tegenvallers die de Voorjaarsnota meldt, duidelijk maken dat de uitgangspunten van het regeerakkoord nu al verouderd zijn. ,,Dat zal zonder twijfel nog sterker het geval zijn als over de begroting 1984 wordt beslist. Daarom lijkt het mij verstandig die beslissingen te nemen tegen de achtergrond van nieuwe, geactualiseerde beleidsscenario's", zei hij.
De Vries vindt het nuttig daarbij rekening te houden met arbeidsduurverkorting, de lagere economische ontwikkelingen en de forse tegenvallers in inkomsten en uitgaven van de overheid. Tegen die achtergrond moeten we ons afvragen welke keuzen we bij de opstelling van het regeerakkoord zouden hebben gemaakt als we over deze kennis hadden beschikt, aldus De vries. Dat heeft volgens hem niets te maken met het openbreken van het regeerakkoord. maar ,,met het verstandig omgaan met een regeerakkoord met het doel er zoveel mogelijk van te realiseren".
Fractievoorzitter Nijpels zei eerder in het debat dat al bij het opstellen van het regeerakkoord duidelijk was dat zich de komende jaren tegenvallers zouden voordoen. ,,De randvoorwaarden voor het toekomstig kabinetsbeleid lieten daarbij aan duidelijkheid niets te wensen over. Centraal zouden staan terugdringing van het financieringstekort en het op zijn minst stabiliseren van de collectieve lastendruk," aldus Nijpels.
Nieuwe gegevens over de economie leiden tot bijstelling van de cijfers, hetgeen volgens Nijpels onder de randvoorwaarden van het beleid alleen maar kan leiden tot nieuwe ombuigingen cn niet tot het loslaten van de doelstellingen. Nijpels stelde vast dat minister Ruding (financiën) dit onderstreept door onverkort vast te houden aan terugdringing van het financieringstekort van de overheid tot 7,4% in 1986. De VVD wil van Ruding horen hoe hij zich voorstelt de extra ombuiging van vier miljard gulden te realiseren bovenop de bezuinigingen van zeven miljard voor 1984 die in het regeerakkoord waren afgesproken.
Het pakket bezuinigingen en lastenverzwaringen van de Voorjaarsnota van twee miljard voor dit jaar had in de ogen van de VVD een half miljard groter moeten zijn. Het CDA vindt dat dit pakket een niet te forse tussentijdse ingreep is, gezien het beloop van de tegenvallers van 3,5 miljard.
De Vries betreurde het dat van het voorjaarspakket ,,slechts een zeer bescheiden deel" slaat op het terugdringen van begrotingsoverschrijdingen. ,,Moet ik daaruit afleiden dat het kabinet voor extra ombuigingen in de rijksbegroting eigenlijk nauwelijks meer mogelijkheden ziet?" Voor een te groot deel bestaat dit pakket in de ogen van de fractievoorzitter van het CDA uit lastenverzwaringen. In het bijzonder de premieverhogingen leiden tot een onbevredigend inkomensplaatje voor 1983.
,,De CDA-fractie voelt er niets voor tijdens deze kabinetsperiode opnieuw met zo'n operatie te worden geconfronteerd. Als een steeds groter deel van de uitkeringstrekkers ten laste van de overheid komt, moet dat maar worden gefinancierd uit de algemene middelen". verklaarde De Vries. Hij is tegen ,,gekunstelde premie-operaties waarin de hoogste inkomens worden ont-



Overleg tussen de fractievoorzitters in de Tweede Kamer van CDA en VVD, dr. De Vries (l.) en Nijpels.

zien". Als het om lastenverzwaring gaat. geeft het CDA de voorkeur aan verminderde inflatiecorrectie en verhoging van de BTW.
Voorts stelde dr. De Vries, dat er wel degelijk verband bestaat tussen het verkorten van de arbeidsduur en de koppeling tussen lonen en uitkeringen.
Het CDA gaat niet akkoord met de kortingen van 2% op de uitkeringen per 1 oktober als er onvoldoende resultaat komt uit het overleg met de ambtenarenbonden over verkorting van de arbeidsduur. De Vries constateerde dat het thans niet mogelijk is de automatische koppeling van de uitkeringen aan de gemiddelde loonontwikkeling te handhaven. We zullen moeten overschakelen op .,handbediening", zei hij. In die tussentijd vindt hij het redelijk dat de overheid ernaar streeft de inkomensontwikkeling van ambtenaren en uitkeringstrekkers zoveel mogelijk parallel te laten lopen.
De CDA-fractie staat zeer gereserveerd tegenover de aangekondigde verlaging van het minimumjeugdloon met ruim 10%.
Het wetsontwerp over een belastingverzwaring voor tweeverdieners is voor het CDA alleen maar aanvaardbaar als de regering garandeert dat er op 1 januari 1984 ook een regeling voor samenwoners zal komen.

Volgens VVD-fractievoorzitter Nijwels handelt het kabinet juist door de terugdringing van het financieringstekort voorop te stellen en te weigeren een stimulerend beleid te voeren.
In Nederland is, met uitzondering van de lage inflatie volgens hem niet voldaan aan de voorwaarden om een stimulerend beleid te voeren.
De VVD vindt dat niet krampachtig moet worden geprobeerd de koppeling tussen netto-minimumloon en minimum sociale uitkeringen in stand te houden, nu de verkorting van de arbeidsduur problemen gaat opleveren. De fractie bepleit invoering van een minimum-uurloon dat via na-indexatie wordt aangepast aan de regelingslonen. De regelingslonen geven het gewogen gemiddelde weer van alle uit de CAO's voortvloeiende loonaanpassingen. De hoogte van de uitkeringen dient dan voortaan beleidsmatig te worden bepaald. In tegenstelling tot het CDA wijst de VVD een koppeling tussen de ambtenarensalarissen en de uitkeringen af.
Zowel VVD als CDA drong er op aan iets extra's te doen voor bejaarden die naast hun AOW nog een klein pensioentje krijgen. Door het belastingtarief en de hoge ziekenfondspremie houden ze daar vrijwel niets van over.
De Korte (VVD) vond dat het ombuigingspakket van twee miljard van de Voorjaarsnota geen schoonheidsprijs verdient, omdat het voor een groot deel bestaat uit meevallers en lastenverzwaring en voor minder dan de helft uit echte bezuiniging. Hij stelde de vraag, of wij door de inmiddels opgelopen tegenvallers bij het ,,rampenscenario" van het regeerakkoord terecht zijn gekomen.
Hij pleitte voor een krachtiger en creatiever werkgelegenheidsbeleid door op veel grotere schaal oudere langdurig werklozen te scholen met behoud van uitkering en hoge prioriteit te geven aan het leerlingstelsel voor jeugdige werklozen. Voorts wil hij op veel ruimere schaal werklozen met behoud van uitkering inschakelen bij regionale werkgelegenheidsprojecten.
De Korte zei grote moeite te hebben met de voorgestelde verhoging van de benzine-accijns. Ook heeft hij grote bezwaren tegen de koppeling van de maximale studiebeurs aan de RWW (bijstands-)uitkeringen voor beneden 21-jarigen. Hij voelt er weinig voor de studiebeurs afhankelijk te maken van de leeftijd en ziet meer in een geringe verlaging van studietoelagen over de hele linie.

Engwirda (D'66) vond dat het kabinet met het eenzijdige bezuinigingsbeleid op het verkeerde spoor zit.
Naar zijn mening moet het beleid gericht zijn op algemene inkomensmatiging, in combinatie met verkorting van de arbeidstijd en/of belastingverlaging. D'66 verzet zich tegen de plannen tot verhoging van de premies voor kinderbijslag, WAO en AWW. Wel ziet de fractie iets in een differentiatie van de WW-premie die lager gesteld zou kunnen worden voor bedrijfstakken waar prijscompensatie is ingeleverd voor verkorting van de arbeidstijd en hoger waar dat niet het geval is.
De voorgestelde korting met 2% op de sociale uitkeringen is voor D'66 onaanvaardbaar. Engwirda wees ook de voorgestelde accijnsverhoging voor benzine af. Hij diende hierover een motie in.

Antwoord regering

Op 18 mei antwoordde de regering op hetgeen vanuit de Tweede Kamer te berde was gebracht.
Minister Ruding van financiën maakte toen duidelijk, dat er in 1984 ombuigingen nodig zullen zijn tot een bedrag van 10 miljard gulden. Hij meende, dat er extra ingrepen nodig zijn t.o.v. de zeven miljard, die in het regeerakkoord overeengekomen waren.

Sprekend over de maatregelen van de Voorjaarsnota, die voor dit jaar 2 miljard aan bezuinigingen en lastenverzwaringen inhouden, zei Ruding dat slechts de slotsom mogelijk is dat een omvangrijker pakket wenselijk zou zijn geweest.
Maar de mogelijkheden tot ingrijpen in de lopende begroting waren volgens hem nu eenmaal beperkt.
Ruding verzette zich tegen suggesties van CDA-leider De Vries om tussentijdse ingrepen na te laten. ,,Ik zou het onverantwoord vinden dit uit te sluiten", zo zei hij. De Vries verklaarde daarop dit zeer wel te kunnen volgen vanuit het gezichtspunt van de minister van financiën, maar anderzijds geldt zijns inziens dat van de samenleving wel erg veel wordt gevraagd. Hij bepleitte een koers om de sociale partners in alle rust zaken te laten doen over arbeidsduurverkorting, ,,zoveel mogelijk" zonder dreiging van nieuwe ombuigingen.
Ruding onderschreef dat streven en wees erop dat de komende juninota van het kabinet alleen maar een gedetailleerd relaas van tegenslagen zal behelzen en geen nieuwe maatregelen voor dit jaar.
.,Het kan zijn dat tussentijdse ingrepen de maatschappelijke rust schaden", zo zei hij, .,maar daarvan afzien betekent dat de maatregelen van jaar op jaar des te groter worden". De bewindsman waarschuwde voor gewenning aan meldingen van tegenvallers, wat kan omslaan in berusting en het sluiten van de ogen voor de gevaren van een uitdijende collectieve sector voor de economie.
Aan de afspraken van de coalitiepartners over verlaging van het overheidstekort en stabilisering van de collectieve lastendruk wil hij de hand blijven houden. Niet als doel op zich maar terwille van een sterker bedrijfsleven en de werkgelegenheid, verklaarde hij. Ruding voelde niets voor ideeën zoals geuit door De Vries en Engwirda (D'66) om bij matiging van de lonen de werknemerslasten te verlichten.
Het financieringstekort gaat erdoor omhoog en ook al zou dat slechts tijdelijk het geval zijn, de overheid zit met de hoge rentelasten en die zijn niet tijdelijk, luidde zijn bezwaar. Eveneens met het oog op het tekort bestreed Ruding pleidooien voor stimulering van economische groei door overheidsmaatregelen in internationaal verband.

Minister De Koning van sociale zaken en werkgelegenheid verklaarde in zijn deel van het regeringsantwoord, dat hij wil vasthouden aan de koppeling van het minimumloon en de daarmee verbonden minimumuitkeringen aan de gemiddelde loonontwikkeling.
Hij stelde vast, dat hij op dit punt principieel van mening verschilt met VVD-fractievoorzitter Nijpels, die had vastgesteld, dat er afstand geschapen moet worden tussen het minimumloon als arbeidsbeloning voor actieven en de minimumuitkeringen aan niet-actieven.
Door invoering te bepleiten van een minimumuurloon laat de VVD in feite de koppeling los, zo zei De Koning.

Tegenover de fractievoorzitter van de PvdA, Den Uyl, stelde de minister dat de korting van **2%** op het minimumloon en de uitkeringen, waarmee de regering per 1 oktober vooruit wil lopen op de verkorting van de arbeidsduur met inlevering van loon in het bedrijfsleven, geen breuk met de Wet aanpassingsmechanismen (Wam) betekent. De regering streeft naar een parallelle inkomensontwikkeling in collectieve en particuliere sector en dat zal er juist toe leiden dat die wet materieel wordt nageleeft. aldus De Koning.
Juist omdat het minimumloon tot nu toe altijd achteraf werd aangepast aan de gemiddelde loonontwikkeling, is het naar zijn mening bij inlevering van loon voor verkorting van de arbeidsduur nodig dat het minimumloon nu voorop gaat lopen. Daardoor ontstaat er in het bedrijfsleven en bij de overheid ruimte voor verschillende vormen van werktijdverkorting en wordt voorkomen dat het minimumloon pas achteraf wordt aangepast als de lonen omlaag gaan.
De Koning ontraadde een motie-Den Uyl waarin wordt gevraagd af te zien van de korting op het minimumloon en de sociale uitkeringen op 1 oktober.
Beleidsmatige aanpassing van het minimumloon en de uitkeringen is volgens de minister nodig omdat de collectieve sector bij verkorting van de arbeidsduur het voortouw moet nemen zodat er ruimte voor werktijdverkorting ontstaat in de marktsector. Als het verschil met de gemiddelde dubbele inlevering van loon, namelijk voor rendementsherstel en voor loonontwikkeling te groot wordt, moet dat echter worden gecorrigeerd.
De Koning ziet geen mogelijkheid meer tot verdere bijstelling van het koopkrachtbeeld voor dit jaar. De achteruitgang van de minima blijft beperkt tot 3%, dank zij de meevallende prijsstijging. Het grote koopkrachtoffer dat de middengroepen moeten brengen (5.5 a 6%) zal maar één keer nodig zijn.
De Koning ontraadde de moties die de VVD had ingediend om AOW-ers een hogere toeslag te geven bij de voorziening die de regering dit jaar voor de echte minima wil treffen. Binnen de groep echte minima komen de bejaarden daardoor in een gunstige uitzonderingspositie en dat is volgens de minister niet te rechtvaardigen. Hij wees eveneens het door de VVD bepleite permanente recht van bejaarden op een toeslag op hun AOW-uitkering af.
Het minimumloon en de sociale uitkeringen zullen op 1 juli niet worden verhoogd, omdat de regering besloten heeft deze inkomens voor heel 1983 te bevriezen. De minister ontraadde daarom een motie van Ina Brouwer (CPN) waarin wordt gevraagd het minimumloon en de uitkeringen op die datum te verhogen.

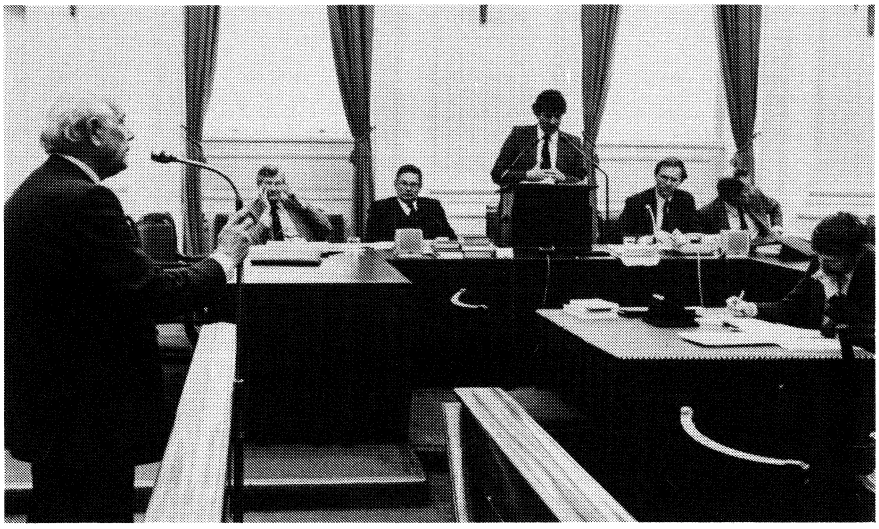
Slotfase debat. Moties

Op 19 mei, toen het debat in de slotfase was beland, diende WD-fractievoorzitter Nijpels een motie in, waarin hij vroeg de AOW bij de voorgenomen korting op de uitkeringen van **2%** per 1 okt. „zoveel mogelijk" te ontzien. Het geld daarvoor zou moeten worden opgebracht door verdergaande kortingen op alle andere sociale uitkeringen.

Hij kwam met deze motie omdat minister De Koning (sociale zaken en werkgelegenheid) een eerder VVD-voorstel om de AOW-ers tegemoet te komen via automatische extra uitkeringen verspreid over het jaar had afgewezen. Bovendien zo constateerde Nijpels, lijkt het er op dat de PvdA het afzien van de korting op de AOW wil steunen.
Tevoren had PvdA-leider Den Uyl een motie ingediend met het verzoek om de AOW-korting te laten varen. Den Uyl betitelde zijn motie als een „breekijzer" om de korting op de uitkeringen over de hele linie aan te vechten.
Volledig uitzonderen van de AOW van de korting per 1 oktober kost f 900 mln. wat volgens Nijpels een extra korting op andere uitkeringen zou vergen van ongeveer 1.5%.
Oppositieleider Den Uyl constateerde dat de VVD hiermee de uitkeringstrekkers discrimineert.
CDA-leider De Vries distantieerde zich van de WD-motie. Hii herhaalde dat hij niets voelt voor een uitzonderingspositie voor de mensen met een AOW-uitkering.
Naar aanleiding van de „breekijzer-motie" van fractieleider Den Uyl (PvdA) kwam De Vries met het verwijt dat het niet aangaat van een regeringsfractie te vragen af te zien van noodzakelijke maatregelen. Evenals twee dagen daarvoor zaten de CDA- en de VVD-leiders De Vries en Nijpels elkaar op het punt van de AOW duchtig in de haren. Nijpels herinnerde eraan dat de Vries zelf een uitzondering wilde maken voor de gehandicapten De Vries zei dat hij slechts had willen wijzen op de zwakke positie van meerdere groepen uit de samenleving.
Nijpels van zijn kant merkte nog eens op dat in de verkiezingscampagne van het vorig jaar de toenmalige CDA-lijsttrekker Van Agt het met hem eens was geweest op het punt van het ontzien van de AOW'ers. De Vries maakte een eind aan dit debatje door op te merken dat die verkiezingscampagne verleden tijd was.

Aan het eind van het debat werden beide moties betreffende het sparen van de AOW bij de voorgenomen kortingen – die van Den Uyl en die van Nijpels – verworpen. De motie-Den Uyl werd alleen door de oppositiepartijen gesteund; de VVD stemde hier tegen. De motie-Nijpels verwierf alleen de steun van de WD-fractie.
De motie-Den Uyl, die zich tegen alle kortingen op uitkeringen en minimumloon keerde, werd ook verworpen. maar hier stemden wel vier leden van de CDA-fractie voor, nl. de heren Buikema, Faber, Scholten en Dijkman.
Verworpen werd eveneens de VVD-motie, waarin werd gevraagd de echte minima onder de AOW-trekkers iets extra's toe te kennen uit de „steunpot" voor de echte minima. Hetzelfde gold voor het verzoek van de VVD de koopkrachtuitkering aan de armste AOW-ers automatisch en gespreid over het hele jaar uit te betalen.

Tegen de afloop van het debat kw-amen CDA en VVD met een motie waarin werd uitgesproken dat het „inkomensplaatje" van dit jaar zich in 1984 en volgende jaren niet mag herhalen. Dit jaar leveren de hoogste inkomens veel minder koopkracht in dan de lagere. Dat deugt niet, dat is niet aanvaardbaar en niet bevorderlijk voor de acceptatie van het beleid, lichtte CDA-leider De Vries toe.
In de motie, die De Vries samen met VVD-fraktievoorzitter Nijpels indiende, wordt de regering verzocht herhaling van deze ontwikkeling te voorkomen ,,met alle haar ten dienste staande instrumenten en door een beroep op de sociale partners."
Premier Lubbers verklaarde volmondig „ja" te zeggen tegen dit verzoek.
De motie werd aanvaard met de stemmen van de linkse fracties tegen. Den Uyl had deze motie betiteld als een blijk van berouw en treurnis over wat er dit jaar met de inkomens gebeurt. „Wij stemmen daar met volle overtuiging tegen", zo verklaarde Den Uyl.
De Tweede Kamer was het eens met een motie van Nijpels en De Vries om de kleine zelfstandigen dit jaar verlichting te bieden voor de gestegen premielasten en volgend jaar verdergaande lastenverlichting te laten toevallen. Minister De Koning (sociale zaken en werkgelegenheid) zegde toe de kleine zelfstandigen enigermate tegemoet te komen in de vorm van ruimere premiereducties.
De regering wees de kritiek van zowel de VVD als de oppositie op het beleid ten aanzien van de ambtenaren van de hand. Volgens Lubbers is er wel degelijk sprake van open overleg met de ambtenaren over arbeidstijdverkorting in ruil voor **2%** minder inkomen.
De VVD vindt dat de korting op de uitkeringen moet doorgaan, ook als het overleg met de ambtenaren geen resultaat heeft. Van het CDA mogen de uitkeringen niet worden gekort als de ambtenaren niet inleveren.
Premier Lubbers zei dat het niet uitgesloten is dat het komt tot verdere vermindering van het ambtenarenbestand, als het overleg met de bonden op niets uitloopt. Maar voorlopig heeft de regering dit alternatief van de hand gewezen, aldus Lubbers.



Oppositieleider Den Uyl aan de interruptiemicrofoon. Achter de regeringstafel v.l.n.r. minister De Koning van sociale zaken en werkgelegenheid, minister Van Aardenne van economische zaken, premier Lubbers. minister Ruding van financiën en staatssecretaris Brokx van volkshuisvesting,

Debat volkshuisvesting. CDA vervangt woordvoerder

Gedurende het debat over de voorjaarsnota heeft de Tweede Kamer ook gesproken over het voorgenomen beleid inzake volkshuisvesting n.a.v. de brief van staatssecretaris Brokx van volkshuisvesting over een meerjarenbeleid inzake woningbouw en woningverbetering, die gelijktijdig met de voorjaarsnota naar de Tweede Kamer gezonden was (pag. 27811 e.v.).

Voor het CDA werd in dit debat het woord gevoerd door de heer F. L. A. Wolters. Gebruikelijk was de woordvoerder voor het CDA bij dit onderwerp de heer S. J. M. Dijkman. Het CDA had Dijkman vervangen, omdat hij zich zeer kritisch t.a.v. het voorgenomen beleid had opgesteld.

Aan het slot van het debat liet Dijkman – en met hem zijn fractiegenoot Scholten – via CDA-fractievoorzitter De Vries weten zich van het voorgenomen beleid te distantiëren. Nadat premier Lubbbers zich hierover verbaasd had getoond, lichtte Scholten dit gedrag toe. Hij verklaarde, dat de sociale gevolgen van het bijgestelde bouwprogramma en de voor volgend jaar voorgenomen ingrepen in het systeem van de individuele huursubsidie nu volstrekt niet zijn te overzien.

Zij vinden de risico's van het beleid zo onoverzichtelijk, dat zij er nu geen enkele verantwoordelijkheid voor wensen te dragen.

De meerderheid van het CDA, de VVD en de kleine rechtse fracties bleken echter met het voorgenomen beleid in te stemmen. In vergelijking met het tot nog toe gevoerde beleid komt dat neer op bezuinigingen tot ruim f 2 mrd tot 1987.

De regeringspartijen wilden zich echter nog niet vastleggen op de gedetailleerde invulling van de voornemens.

Dat geldt vooral voor de samenstelling van het nieuwbouwprogramma en de aanpassingen van de huursubsidie. Ze willen eerst meer informatie over de effecten van mogelijke aanpassingen voor ze zich daarover definitief uitspreken.

De PvdA en klein links hadden geen goed woord over voor de voorstellen van het kabinet. Volgens PvdA-Kamerlid Van Dam houdt staatssecretaris Brokx uitverkoop van volkshuisvestingsbelangen. Hij betoogde dat het kabinet de centrale doelstelling – iedereen heeft recht op goede huisvesting – om zeep heeft geholpen. Verhoging van de huren en beperking van de huursubsidie hebben tot gevolg dat tienduizenden huurders naar slechtere goedkope woningen moeten verhuizen. aldus Van Dam.

„Terwijlwij zoals we hier zitten die dure woningen eerst aan die mensen hebben opgedrongen. Ik ben achteraf bereid te erkennen dat de politiek te hoge eisen heeft gesteld aan de kwaliteit van de sociale woningbouw. Die is daardoor duur geworden. Nu kunnen we het volk niet gaan scheiden in een deel dat wel goed mag wonen en een categorie die dat niet mag", aldus Van Dam. Tegenover de bezuinigingen in de huursector staat volgens hen „schandalige" bevoordeling van de huiseigenaars.

De linkse partijen willen dat de regering de bezuinigingsvoorstellen op de huursubsidie terugneemt en afziet van de bouw van 10.000 woningen met een eenmalige premie van f 5000. In plaats daarvan zouden in 1984 15.000 woningwetwoningen meer moeten worden gebouwd.

Inclusief de nieuwe subsidiecategorie met de eenmalige premie van f 5000 gaat het kabinet uit van 100.000 gesubsidieerde woningen per jaar plus 10.000 woningverbeteringen. D'66 wil 20.000 woningen extra verbeteren met gebruik van werkloosheidsgelden.

De PSP vraagt om een extra contingent van 20.000 nieuwe woningwetwoningen. PPR-woordvoerder Lankhorst pleitte voor het achterwege laten van een trendmatige huurverhoging in 1984.

VVD-woordvoerder de Beer maakte zich vooral zorgen om de plannen voor stimulering van het eigen woningbezit. De liberalen gaan er vanuit dat de echte stimuleringsmaatregelen nog moeten kornen. De resultaten van de voorstellen zoals die nu ter tafel liggen, worden volgens De Beer in feite door de woningbezitters opgebracht.

Zowel De Beer als CDA-woordvoerder Wolters willen de mogelijkheid openhouden om in het woningbouwprogramma tussentijds te schuiven als de realisering van een bepaalde categorie woningen tegenvalt. Wolters pleitte voor terughoudendheid bij bezuinigingen op de huursubsidie. Hij verzette zich echter niet tegen de maatregelen die Brokx al voor volgend jaar heeft aangekondigd. zoals het wegvallen van subsidie voor woningen boven f 600 huur per maand.

Van verschillende kanten werd erop aangedrongen de nieuwe premie van f 5000 alleen toe te kennen voor woningen tot *f* 120.000 (VVD)of **f** 140.000 (CDA). Het kabinet houdt een grens van f 180.000 aan.

De Kamer verwierp het voorstel van Van Dam geheel af te zien van het invoeren van de nieuwe gesubsidieerde vrije-sectorwoning en in plaats daarvan 15.000 woningwetwoningen extra te bouwen, waardoor het totale aantal woningwetwoningen volgend jaar op 35.000 zou komen.

De PvdA stemde wel voor de motie van VVD en CDA waarin werd gevraagd de stichtingskosten van deze woningen zo laag mogelijk te houden door bij het verstrekken van subsidie voorrang te geven aan de goedkoopste plannen. Als die woningen er dan toch moeten komen, dan steunen we elke poging ze zo goedkoop mogelijk te houden, aldus Van Dam. (NRC/ H'blad, Trouw. De Volkskrant)

(Vor. ber. pag. 27511 e.v.).

MINISTER VAN DEN BROEK IN PARIJS. ONDERHOUD MET CHEYSSON. FRANSE VERWIJTEN AAN NEDERLAND

Minister Van den Broek van buitenlandse zaken heeft op 3 febr. een kort bezoek aan Parijs gebracht, waar hij een onderhoud had met zijn Franse collega Claude Cheysson.

Aan de vooravond van dit bezoek waren van Franse zijde veel verwijten aan Nederland te horen. Deze verwijten hadden betrekking op de houding van de Nederlandse regering in de kwestie van de plaatsing van nieuwe Amerikaanse kernwapens in West-Europa, en het grote aandeel van Nederland (15%, 15 mrd Franse franc) in het tekort op de Franse handelsbalans van 93 mrd franc en op de veronderstelde achterstelling van de Franse taal in het Nederlandse middelbare onderwijs.

Van Franse zijde was verder te horen, dat de nieuwe socialistische Franse regering Nederland was tegemoet gekomen door te beloven het verdrag m.b.t. zoutlozingen in de Rijn nu werkelijk aan het parlement ter ratificatie voor te leggen. Nederland heeft veel last van dit zout. dat de Rijn verruilt. In het verdrag, dat op 3 dec. 1976 in Bonn was ondertekend door de milieuministers van de Rijnoeverstaten Frankrijk, de Bondsrepubliek Duitsland, Nederland, Zwitserland en Luxemburg, hebben de Fransen zich verplicht van de vijf tot zes miljoen ton zout, die jaarlijks in de Elzas vrijkomt bij de produktie van kali en die tot dusver geheel in de Rijn wordt gestort, er 2,3 mln ton ondergronds in de Elzas op te slaan in koepels op 1800 m diepte. Nederland zou voor 34% in de kosten van deze opslag deelnemen.

De overeenkomst stuitte op scherp verzet in de Elzas, waardoor het niet mogelijk bleek er in het parlement een meerderheid voor te vinden. Dit deed de vorige Franse regering ertoe besluiten het verdrag maar helemaal niet ter ratificatie voor te leggen.

De nieuwe Franse regering van president Mitterrand en premier Mauroy heeft de Nederlandse regering op 1 dec. 1982 per brief laten weten, dat zij van plan was het verdrag in maart 1983 aan het parlement ter ratificatie voor te leggen.

Van een ,,vergiftigde"sfeer en een ,,betreurenswaardige sinistere" toestand in de Nederlands-Franse verhouding wegens de raketkwestie die een officieel geïnspireerd hoofdartikel van Le Monde (gedateerd op 4 febr., geproduceerd op 3 febr.) meldde, was minister Van den Broek tijdens zijn gesprek met Cheysson ,,niets gebleken". De sfeer was zelfs ,,uitstekend"geweest. Volgens Franse bron is er tussen de ministers een grote „complicité" (goede verstandhouding). Zij tutoyeren elkaar.

In het strikt bilaterale vlak moest Van den Broek Cheysson erop wijzen dat hij ,,aannam dat Parijs de toezegging de ratificatie van het in 1976 gesloten Rijnverdrag af te handelen nu ook gestand zal doen".

Wat het Franse antwoord was vermeldde de minister niet.

Ten aanzien van de klachten der Fransen over hun handelstekort met Nederland antwoordde Van den Broek dat het gezamenlijk in de EG zitten nu eenmaal meebrengt dat men zoiets in groter verband bekijkt en bespreekt. In zo'n gemeenschap kan er geen evenwicht zijn met alle partners. In Nederland kijkt men naar kwaliteit en prijs bij de import, terwijl er nogal wat hapert aan de toegang tot de Franse markt.

Op de klacht dat Nederland geen Franse militaire goederen koopt verwees de minister naar de ‚joint venture" voor de marine en de AMX-tanks die Nederland kocht. Maar hij kon zich niet herinneren dat Frankrijk ooit militaire goederen uit Nederland had gekocht.

Tenslotte merkte Van den Broek over de bedreigde positie van het Frans in het Nederlandse onderwijs op, dat in Frankrijk de Nederlandse taal op z'n minst niet beter behandeld werd.

LIBANON

LAATSTE FASE ONDERHANDELINGEN OVER ISRAELISCH-LIBANEES AKKOORD. GOEDKEURING DOOR BEIDE PARTIJEN. REACTIES

Hieronder volgt – in aansluiting op het bericht van pag. 322 e.v. – een overzicht van de verdere ontwikkelingen die aan het op 17 mei ondertekende Israëlisch-Libanese akkoord (pag. 321) voorafgingen. Vervolgens wordt nader ingegaan op de goedkeuring van dit akkoord door beide partijen en de uiteenlopende reacties op de overeenkomst.

Missie-Habib. Voortzetting drie-partijen-overleg

Zoals de Amerikaanse president Reagan op 7 febr. had aangekondigd (pag. 326/2), was zijn speciale vertegenwoordiger Philip Habib met ,,een voorstel en een plan" naar het Midden-Oosten teruggezonden om Israël ertoe te overreden zich uit Libanon terug te trekken. Habib, die zich sinds 4 febr. opnieuw in Israël bevond, ondernam een pendelmissie tussen Jeruzalem en Beiroet. Hij sprak op 2 maart in Cairo met de Egyptische president Mubarak en keerde op 4 maart in de VS terug ,,voor consultaties met president Reagan en minister van buitenlandse zaken George Shultz".

Inmiddels werden de directe Israëlisch-Libanese onderhandelingen in aanwezigheid van een Amerikaanse delegatie voortgezet. Na de 14de gespreksronde te Kiryat Shmona volgden in ruim een maand nog acht zittingen: 15de op 14 febr. te Khalde, 16de op 17 febr. te Natanya (Israël),17de op 22 febr. te Natanya, 18de op 24 febr. te Khalde, 19de op 1 maart te Khalde, 20ste op 3 maart te Natanya, 21ste op 8 maart te Khalde en 22ste op 10 maart te Natanya. Tijdens die laatste zitting werd de voor 14 maart te Khalde geplande bijeenkomst geannuleerd zonder dat een datum voor een volgende zitting werd overeengekomen.
Hoewel er van tijd tot tijd zowel door de Israëlische als door de Libanese regering ,,vooruitgang" bij de besprekingen werd gemeld, bleef een doorbraak uit. Het grootste probleem was volgens waarnemers hoe Israëls verlangen naar veiligheid en rust aan zijn noordgrens verenigd kon worden met Libanons verlangen baas in eigen huis te zijn.

Op 22 febr. had president Reagan in een toespraak tot het „American Legion" te Washington een beroep gedaan op Syrië, de PLO en Israël hun troepen uit Libanon in de kortst mogelijke tijd terug te trekken. Vervolgens had hij een soort veiligheidsgarantie aangcbnden: „Deze (Amerikaanse) regering is bereid alle noodzakelijke maatregelen te treffen om de veiligheid van Israëls noordelijke grenzen in de periode na de volledige terugtrekking van het Israelische leger te garanderen." Dat aanbod werd de volgende dag door premier Begin verworpen. Israëlische regeringswoordvoerders stelden dat garanties nooit in de plaats konden komen van een rechtstreeks akkoord met Libanon.

Tijdens een zitting van de parlementscommissie van buitenlandse zaken en defensie legde de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir er op 8 maart volgens Radio Israël de nadruk op dat een versoepeling van Israëls standpunt geboden was om Syrië* niet een voorwendsel te geven om zijn troepen in Libanon te handhaven. Over dat Israëlische standpunt berichtte *NRC/H'blad* (9-3) o.a.:

„Uitgaande van de eerbiediging van de Libanese soevereiniteit ziet het ernaar uit dat Israël er niet langer op staat door Israelische soldaten bewapende waarschuwingsstations of uitkijkposten op Libanees gebied te handhaven. In plaats daarvan is Israël bereid tot gezamenlijke patrouilles in Zuid-Libanon met Libanese en Amerikaanse strijdkrachten. Volgens deze nieuwe opzet zouden de Israëlische strijdkrachten 's nachts naar Israël terugkeren om zich de volgende ochtend opnieuw bij de patrouilles voor de afscherming van Zuid-Libanon tegen Palestijnse infiltraties te voegen. Israelische luchtpatrouilles boven Libanon en samenwerking tussen Israëlische en Libanese inlichtingendiensten zouden dit veiligheidssysteem moeten aanvullen.

Bovendien blijft Israël erbij dat de militie van majoor Haddad in het kader van het Libanese leger een belangrijke veiligheidsrol in Zuid-Libanon blijft vervullen..."

* Volgens FAZ (11-3) was Israël bezorgd over de omstandigheid dat de Amerikanen tot dan toe niet directe besprekingen met Damascus hadden gevoerd om een betrouwbare toezegging over een aftocht van de troepen van Syrië en de PLO uit Libanon te krijgen. Habib zou tot dusver steeds hebben verwezen naar toezeggingen die Beiroet van de Syriërs en de PLO had ontvangen. De Libanese minister van buitenlandse zaken Salem verklaarde in New Delhi opnieuw, aldus de FAZ, dat hij van de Syrische president Assad en PLO-leider Arafat de verzekering had gekregen dat met een evacuatie van de Israëli's ook de Syrische en de PLO-strijdkrachten uit Libanon zouden worden teruggetrokken.

Naar een PLO-woordvoerder op 8 maart meedeelde had Arafat de Libanese president Amin Gemayel de voorgaande avond in New Delhi, waar beiden de topconferentie van de niet-gebonden landen bijwoonden, de terugtrekking van de in Libanon achtergebleven 12.000 PLO-strijders toegezegd om zo een vertrek van de Israëli's mogelijk te maken. Een woordvoerder van de Syrische delegatie daar ontkende echter dat Gemayel ook president Assad tot een bindende uitspraak had weten over te halen, aldus Reuter (8-3).
De Syrische minister van voorlichting, Ahmed Iskandar, stelde echter in een interview met het Libanese weekblad Al-Sayyad op 9 maart dat zijn land tot een gelijktijdige terugtrekking van de Israëlische en Syrische troepen bereid was (Reuter/AFP 9-3).

Overleg in Washington

Op 8 maart werd te Jeruzalem meegedeeld dat minister van buitenlandse zaken Shamir een bezoek aan Washington zou brengen om met zijn Amerikaanse collega Shultz en de Midden-Oosten-expert Habib te overleggen over nieuwe Israëlische ideeën t.a.v. Zuid-Libanon. Volgens de FAZ (11-3) en Le Monde (15-3) zou Shamirs bezoek vooral op instigatie van de nieuwe Israëlische minister van defensie, Moshe Arens, tot stand zijn gekomen, waarbij volgens laatstgenoemde krant mede de bedoeling zou hebben voorgezeten om over de hoofden van Habib en Morris Draper heen meer begrip voor het Israëlische standpunt te wekken. Maar Habib en Draper wa en bij het overleg in Washington aanwezig, terwijl minister Shultz eveneens een Libanese delegatie met minister van buitenlandse zaken Elie Salem (een christen) en oud-premier Saeb-Salam (een moslem, ,,speciale persoonlijke afgezant in de VS" van president Gemayel) naar Washington uitnodigde.
De woordvoerder van het State Department, John Hughes, zei op 10 maart dat er bilaterale ontmoetingen met de Israëli's en bilaterale ontmoetingen met de Libanezen zouden plaatsvinden en dat er geen tripartite besprekingen waren gepland, al sloot hij de mogelijkheid daartoe niet uit. Het was echter onjuist te veronderstellen dat de tripartite besprekingen van het Midden-Oosten naar Washington werden verplaatst.
Op 12 maart vond een ontmoeting tussen de ministers Shultz en Salem plaats, op 13 maart volgde een onder-



De Libanese minister van buitenlandse zaken Elie Salem.

houd van Shultz met Shamir. Op 14 maart had Shultz opnieuw afzonderlijke gesprekken met Salem en Shamir. Bij al deze ontmoetingen was Shultz vergezeld van Habib en Draper. Ook op 14 maart had Shamir een onderhoud van 30 miriuten met president Reagan. Shamir verliet Washington op 15 maart, naar hij zei met ,,nieuwe ideeën" en in de overtuiging dat een oplossing naderbij was gekomen. maar bij zijn terugkeer in Israël verklaarde hij tevens dat de Amerikaanse voorstellen over veiligheidsgaranties „onvoldoende" waren. Op 16 maart werden de Libanese vertegenwoordigers, minister Salem en ex-premier Salam, door president Reagan ontvangen.

Een hoge Amerikaanse regeringsfunctionaris deelde de pers op 16 maart mee dat Habib en Draper het volgende weekend naar het Midden-Oosten zouden terugkeren ,,in een onderhandelingsklimaat dat is gewijzigd – ik denk positief gewijzigd – als een gevolg van de ontmoetingen".

Volgens The Times (17-3), The Economist (19-3)en de *NZZ* (20-3)zouden de Amerikanen o.m. de volgende ,,nieuwe ideeën" hebben geopperd om een Israëlische aanwezigheid in Libanon door het treffen van andere voorzorgsmaatregelen overbodig te maken:

- Instelling van een gezamenlijke Amerikaans-Libanees-Israëlische militaire commissie om toezicht te houden op de veiligheidszone in Zuid-Libanon o.a. door middel van gemeenschappelijke patrouilles. Voorwaarde daarbij zou zijn dat de Israëlische militairen elke nacht naar hun land terugkeren.

- Uitbreiding van de (toen 4.000 man sterke) internationale vredesmacht (incl. Amerikanen) en een verruiming van de tot Beiroet en omgeving beperkte verantwoordelijkheid van deze vredesmacht tot een groot deel van Zuid-Libanon.

- Een versneld en uitgebreid Amerikaans programma voor de opleiding en uitrusting van het Libanese leger, in het bijzonder van een elite-eenheid die de verantwoordelijkheid zou krijgen voor het patrouilleren in het grensgebied met Israël. Deze eenheid zou Amerikaanse adviseurs kunnen omvatten.

- Voor deze Libanese elite-eenheid zou eventueel gebruik kunnen worden gemaakt van de christelijke milities van majoor Saad Haddad, maar die moesten dan wel in het Libanese leger worden geïntegreerd.

Bij deze ideeën werd uitgegaan van de volledige terugtrekking van de Israëlische troepen uit Libanon.

Ook zou de VN-vredesmacht in Zuid-Libanon, UNIFIL, haar huidige gebied moeten verlaten. UNIFIL zou een taak kunnen krijgen bij de bescherming van de Palestijnse vluchtelingenkampen in Libanon, aldus De Volkskrant (22-3).



Majoor Saad Haddad (m.), de commandant van de Libanese christelijke milities, werd op 7 juni 1982 door de Israelische premier Begin verwelkomd op het kruisvaarderskasteel Beaufort, nadat dit PLO-bolwerk door Israelische troepen was veroverd. Begin droeg het kasteel formeel aan Haddad over met de woorden „Beaufort is van u". Uiterst rechts minister Ariel Sharon.

Hervatting missie-Habib en drie-partijen-overleg. Positie Haddad

Op 20 maart keerden Habib en Draper resp. in Jeruzalem en Beiroet terug. Het Israëlische kabinet besprak die dag de door minister Shamir uit Washington meegebrachte nieuwe Amerikaanse ideeën en de ministers Shamir en Arens voerden overleg met Habib.

Volgens de Israëlische media had het kabinet t.a.v. het veiligheidsvraagstuk concessies gedaan. Het zou de eis i.z. Israëlische militaire aanwezigheid in Zuid-Libanon hebben laten vallen en het idee van gezamenlijke militaire patrouilles met het Libanese leger hebben aanvaard. Maar het kabinet zou hebben vastgehouden aan een sleutelrol voor majoor Saad Haddad, de commandant van de door Israël gesteunde christelijke milities in Zuid-Libanon, en het voorkómen van ,,terroristische infiltraties" in dat gebied, waarbij de dissidente majoor al dan niet in het Libanese leger kon worden geïntegreerd. Inmiddels leek de 42-jarige Haddad zijn positie te hebben versterkt.

Op 14 febr. had Haddad, die zich tijdens de burgeroorlog in 1975176 van het Libanese leger had afgescheiden, tegenover journalisten in Sidon verklaard dat hij de onder zijn controle staande enclave naar het noorden tot Sidon (25 mijl ten zuiden van Beiroet) had uitgebreid en dat hij daar een nieuw hoofdkwartier zou vestigen. Hij voegde daaraan toe: ,,Het is niet nodig een nieuwe staat uit te roepen. Die is al lang geleden uitgeroepen (op 18 april 1979 proclameerde Haddad de staat Vrij Libanon, zie pag. 25812-'80) en strekt zich uit van de kust in het westen tot de Awali bij Sidon in het noorden en van Jib Jinnin in de Bekaa-vallei tot de berg Hermon". Dat 2.300 km^2 grote gebied besloeg bijna een kwart van Libanon en kwam vrijwel overeen met de ca. 40 km diepe door Israël verlangde veiligheidszone.

Waarnemers achtten het echter onmogelijk dat Haddad met zijn ca. 1.500 man in staat zou zijn dit gebied te controleren, mochten de Israëli's zich terugtrekken. Op 14 febr. paradeerden Haddads militieleden in Siddon, op 15 febr. vestigden zij een hoofdkwartier in Nabatiyeh en op 17 febr. bezetten zij de ,,serail" van Jib Jinnin.

Israëlische functionarissen beweerden op 15 febr. dat de Libanese regering bereid was ,,de herintegratie van majoor Haddad in het Libanese leger te overwegen" en hem met een commando te velde te belasten. Libanese militaire kringen in Beiroet ontkenden die bereidheid echter. Wel gaven zij toe dat over een integratie van Haddads manschappen was gesproken, maar dat daarover nog geen definitieve beslissing was genomen.

In het weekend van 20 febr. kondigde Haddad aan dat hij zijn leger van 2.000 man tot 15.000 man wilde uitbreiden.

Op 21 maart werd bericht dat Haddad in een interview met het rechtse Libanese dagblad Al *Ahrar* had verklaard dat ,,Syrië zich eerst moet terugtrekken uit Libanon omdat het ook het eerst Libanon is binnengetrokken". Hij raadde de Libanese regering aan een defensiepact met Israël te sluiten en, als Syrië zich niet goedschiks terugtrekt, dit land de oorlog te verklaren.

De correspondent van De Volkskrant in Beiroet, Jan Keulen. berichtte op 22 maart o.a.:

,,...Israëlheeft de afgelopen maanden een aantal eisen gesteld aan Beiroet als voorwaarde om zijn leger terug te trekken uit Libanon waar de Libanezen onmogelijk aan tegemoet konden

komen. Zo was daar de eis van open grenzen tussen Libanon en Israël en vrije handel tussen beide landen. ,,Moeten we één grens openen om er 22 te sluiten" was de reactie van de Libanezen, die handelssancties vreesden van de Arabische landen bij een ,,economische normalisatie" tussen Libanon en Israël. Libanon is economisch totaal afhankelijk van de Arabische wereld, dus open grenzen met Israël zou gelijk staan aan economische (en politieke en sociaal-culturele) zelfmoord. De Libanezen zijn wel bereid om de zaak van de open grenzen te bespreken nadat de Israëli's zich hebben teruggetrokken, bijvoorbeeld een half jaar na de terugtrekking, in de hoop dat dan het algemene klimaat in het Midden-Oosten dusdanig verbeterd is dat de vrije handel politiek haalbaar is. Een nog groter probleem bij de Libanees-Israëlische onderhandelingen was de Israelische eis de komende tijd een militaire aanwezigheid op Libanees grondgebied te behouden, hetzij in de vorm van een „waarschuwingsstation" (dat volgens Sharon bemand moest worden door minstens 300 soldaten), hetzij in de vorm van een rol voor de door Israël gefinancierde milities zoals het legertje van majoor Saad Haddad of in de vorm van ,,samenwerking" tussen het Libanese en Israëlische leger in Zuid-Libanon.

De gesprekken in Washington vorige week en de „nieuwe ideeën" die daaruit zouden zijn gekomen en die deze week zouden moeten uitmonden in een concrete toenadering tussen Beiroet en Jeruzalem (een handje geholpen door afgezant Philip Habib (...) wijzen in de richting van Israëlische concessies. Die concessies liggen op het gebied van de Israëlisch-Libanese handel, maar ook op het gebied van Israëlische militaire aanwezigheid in Zuid-Libanon..."

Op 21 maart vond in Natanya de 23ste ronde van het Israëlisch-Libanees-Amerikaanse overleg plaats, terwijl Habib naar Beiroet reisde voor overleg met de Libanese regering. Op 22 maart had hij een ontmoeting met president Amin Gemayel, waarna op 23 en 24 maart verder beraad in Jeruzalem plaatsvond met de Israëlische ministers Shamir en Arens.

Toen werd vanuit Beiroet gemeld dat de door Habib overgebrachte nieuwe Amerikaanse voorstellen in Israël met „nieuwe negatieve voorstellen" waren beantwoord, die Libanon verwierp. De Libanese premier Wazzan zou in een gesprek met Al *Nahar* hebben verklaard dat van Libanese zijde geen verdere concessies waren te verwachten. Volgens een Libanese regeringsfunctionaris had Libanon een ultimatum gesteld: uiterlijk per 2 april een akkoord, anders zou Libanon zijn toevlucht moeten nemen tot ,,andere alternatieven".

Niettemin zette Habib zijn pendelmisse voort: op 25 maart overlegde hij in Beiroet met minister Salem; na een gesprek met president Gemayel vloog hij op 26 maart terug naar Jeruzalem, waar hij de volgende dag o.a. met minister Shamir sprak.

Vooral de positie van majoor Haddad bleek het struikelblok in het overleg tussen Israël en Libanon. Shamir maakte Habib volgens Israëlische functionarissen duidelijk dat Haddad een ,,dominerende rol" in het Libanese leger moest spelen ,,om de Palestijnse terroristen te verhinderen Zuid-Libanon opnieuw tot een steunpunt voor Israël te maken". Voorstellen van de Libanese regering om de majoor op een zijspoor te zetten waren voor de Israëlische regering onaanvaardbaar. „De Libanese autoriteiten moeten begrijpen dat geen akkoord mogelijk is, als deze vitale rol niet aan majoor Haddad wordt gegeven", aldus Shamir.

Volgens Amerikaanse regeringsfunctionarissen had Israël de Amerikaanse voorstellen om de impasse te doorbreken van de hand gewezen, aldus IHT (26/27-3). Op grond van verklaringen van Amerikaanse, Israëlische en Libanese functionarissen stelde dit blad dat de voornaamste geschilpunten waren:

- Israëlische functionarissen blijven erop aandringen dat Israël enigerlei directe controle op de veiligheidssituatie in Zuid-Libanon houdt na de terugtrekking van zijn 30.000 militairen. Israël wenst een soort combinatie van gezamenlijke Israëlisch-Libanese legerpatrouilles en een verder opereren van de Libanese militie van majoor Haddad.
- De Libanezen hebben elke Israëlische militaire aanwezigheid in Zuid-Libanon verworpen als een inbreuk op hun soevereiniteit en zij hebben gezegd dat majoor Haddad, die zij als een renegaat beschouwen, zou moeten heengaan en dat zijn eenheid in het Libanese leger zou moeten worden geïntegreerd. Volgens de Libanezen waren hun troepen in staat de veiligheid langs de Israëlische grens te waarborgen en nieuwe guerrilla-infiltratie te beletten.
- De VS stelden voor garanties te geven: zij zouden Libanezen opleiden om in het grensgebied te kunnen patrouilleren, zij zouden verbindingen tussen Israelische en Libanese inlichtingeneenheden tot stand brengen voor het bespreken van eventuele infiltraties en zij zouden een gemeenschappelijk Israëlisch-Libanese militaire commissie instellen om mogelijke schendingen te onderzoeken.

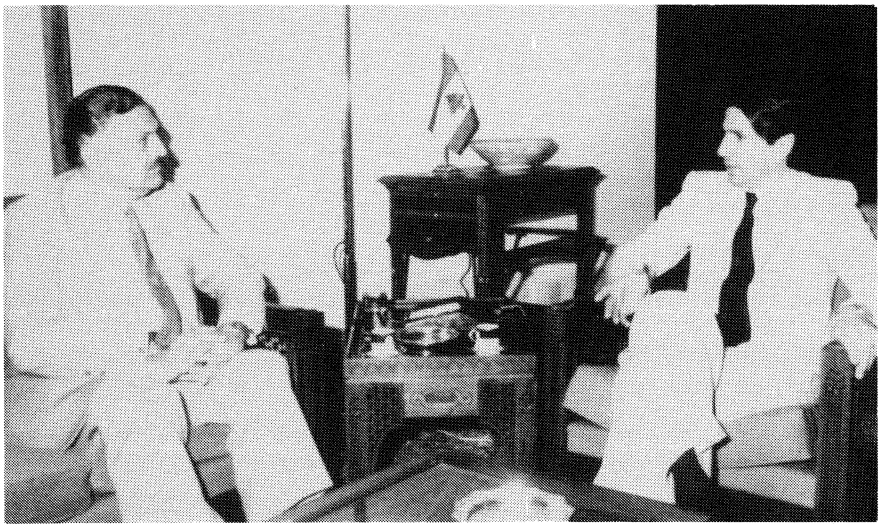
Als belangrijkste positieve ontwikkeling werd genoemd dat Israël niet langer aandrong op de handhaving van vijf militaire posten in Libanon.

Op 29 maart confereerde Habib opnieuw in Beiroet o.m. met premier Wazzan en oud-premier Saeb Salam. Na afloop zei Wazzan dat Habib uit Israël geen nieuwe denkbeelden had meegebracht. „Wij zeggen nu genoeg, genoeg, genoeg. Wij willen in deze vicieuze cirkel niet meer verdergaan", aldus de Libanese premier. Oud-premier Salam deed een dringend beroep op de VS Israël tot inschikkelijkheid te dwingen. Hij meende dat de Amerikaanse geloofwaardigheid op het spel stond.

Op 30 maart keerde Habib in Jeruzalem terug voor een ontmoeting met de ministers Shamir en Arens. De volgende dag vertrok hij naar Washington met de mededeling dat hij de volgende week terug zou zijn.

Diezelfde dag (31 maart) maakte de Amerikaanse president Reagan te Los Angeles bekend dat de VS de door Israël bestelde 75 jachtbommenwerpers van het type F-16 niet zouden leveren zolang Israël Libanon tegen de wens van de Libanese regering bleef bezetten. (De levering van deze toestellen was reeds na de Israëlische invasie in Libanon, in juni 1982, opgeschort, maar nu werd de levering voor het eerst afhankelijk gesteld van de Israëlische terugtrekking uit Libanon.) Bij diezelfde gelegenheid noemde Reagan de pogingen om de terugtrekking van de Israëlische, Syrische en PLO-troepen uit Libanon tot stand te brengen „een frustrerende ervaring".

In Israël werd verbaasd en geïrriteerd op Reagans uitspraken gereageerd. De stelling dat Israëlische troepen Libanon „bezetten" werd van de hand gewezen. Een regeringsfunctionaris stelde dat de Amerikaanse president Wapens aan Israël weigerde nu het die door de installatie van Russische



De Libanese president, Amin Gemayel (r.), in geprek met zijn premier Chafic Wazzan.

Sam-5 raketten in Syrië en met het oog op oorlogsdreigementen van de SU en Syrië juist nodig had (zie pag. 30912 e.v.).

Het F-16-besluit van Reagan kwam ook onverwacht, omdat het Amerikaanse ministerie van defensie nog op 22 maart had aangekondigd dat het het Congres in kennis had gesteld van zijn voornemen aan Israël 200 lucht-lucht-raketten van het type Sidewinder te verkopen voor een bedrag van ca. $16 mln. Dit werd de eerste grote Amerikaanse wapenverkoop aan Israël sinds de invasie in Libanon genoemd.

Bovendien stelde een hoge functionaris van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken dat Reagan bij zijn aanduiding van de vredesbesprekingen als ,,een frustrerende ervaring" kennelijk niet op de hoogte was van het resultaat van de 25ste gespreksronde op 31 maart te Kiryat Shmona (de 24ste vond op 25 maart te Natanya plaats), waarbij in beginsel overeenstemming was bereikt over de instelling van gezamenlijke Israëlisch-Libanese legerpatrouilles in het zuiden van Libanon.
De Libanese minister van buitenlandse zaken. Elie Salem, zei op 1 april dat er in Kiryat Shmona was gesproken over de vorming van een gemeenschappelijke militaire commissie belast met de handhaving van de veiligheid in Zuid-Libanon na het vertrek van de Israëlische troepen en dat er vooruitgang was geboekt, maar dat ,,geen enkel akkoord was gesloten".
Het drie-partijen-overleg werd voortgezet zonder dat concrete resultaten werden gemeld: 26ste ronde op 5 april te Khalde, 27ste op 7 april te Kiryat Shmona en 28ste op 11 april te Natanya. Wel meldden door Radio Israël aangehaalde politieke kringen in Jeruzalem op 8 april dat een overeenkomst nabij was dank zij een ,,geheime" manœuvre van de Israëlische delegatieleider David Kimche welke de weg voor een doorbraak zou hebben geëffend. Gesuggereerd werd dat het ging om een Israëlische concessie m.b.t. de positie van majoor Haddad, die volgens Israëlische media i.p.v. commandant van de militie in Zuid-Libanon de titel van verbindingsofficier tussen het Israëlische en Libanese leger zou krijgen.

Volgens Radio Israël, aldus NRC/H'blad (8-4), zag de door de Verenigde Staten te tekenen en te garanderen overeenkomst met Libanon er in grote trekken als volgt uit:

- Beëindiging van de oorlogstoestand tussen beide landen.
- Geen legering van strijdkrachten in Libanon van landen (Syrië) die geen diplomatieke betrekkingen met Israël onderhouden.
- In een veiligheidszone tot op een afstand van 50 km van Israëls noordgrens zullen maximaal 10 gezamenlijke Israëlisch-Libanese patrouilles in Libanese en Israëlische militaire voertuigen dag en nacht patrouilleren.
- De strijdkrachten van majoor Haddad vormen de kern van de strijdkrachten die voor de veiligheid in Zuid-Libanon zullen instaan. (Van de functie van Haddad wordt in deze oozet geen melding gemaakt.)
- Amerikaanse strijdkrachten zullen niet in Zuid-Libanon worden gelegerd.
- Israël behoudt het recht van patrouilles boven Libanees gebied en in de Libanese territoriale wateren.
- De te tekenen Israelisch-Libanese overeenkomst kan niet meer door Syrische eisen worden gewijzigd.

Majoor Haddad kreeg in zijn huis te Marjayoun op 11 april bezoek van de Israëlische minister Ariel Sharon. Het twee uur durende onderhoud werd door Sharon als „vriendschapsbezoek" omschreven. Volgens Haddad waren de onderhandelingen over de troepenterugtrekking niet ter sprake gekomen.
Ook op 11 april was Habib in Israël teruggekeerd. Hij nam op 12 april als leider van de Amerikaanse delegatie voor het eerst aan de drie-partijen-besprekingen deel die toen – voor de 29ste ronde – in Natanya werden gehouden. Vervolgens voerde Habib in Jeruzalem overleg met de Israëlische ministers Shamir en Arens en – op 13 april – ook met premier Begin.
Op 13 april vloog Habib naar Libanon om de 30ste ronde van de drie-partijen-besprekingen te Khalde bij te wonen die pas de volgende dag werd afgesloten. Er waren toen vier dagen lang intensieve besprekingen gevoerd waarbij op enkele minder omstreden punten vooruitgang zou zijn geboekt. Maar het voornaamste obstakel, de toekomst van Haddad, zou zijn omzeild.

In een op 13 april door The Times gepubliceerd interview stelde Haddad: ,,Ik ben effectief militair gouverneur van het zuiden, en dat moet formeel worden gemaakt." Dezelfde dag bevestigde de Israëlische minister van defensie Arens dat Haddad ,,aan het hoofd van de regionale troepen moet staan die Zuid-Libanon controleren", want ,,de Israelische regering heeft alle vertrouwen in Saad Haddad" en ,.het Libanese leger is nog niet een leger in de volle betekenis van dit woord". Na een bezoek aan de majoor verklaarde minister Arens op 14 april te Marjayoun dat er in de houding van de Libanese leiding t.a.v. Haddad een ,,verbetering" viel te bespeuren. Volgens het Libanese blad Al Nahar zou op 13 april van Libanese zijde zijn gesteld: ,,Libanon is bereid met Haddad in het zuiden samen te werken, zonder dat hij aan de top van de militaire piramide daar staat."

Inmiddels leek Syrië zijn houding t.a.v. een troepenterugtrekking uit Libanon te verharden. De regeringskrant Tichrin schreef op 16 april: ,,De Syrische terugtrekking verschilt van Israëls agressieve aanwezigheid. (...) Wij willen duidelijk maken dat de Syrische strijdkrachten niet zullen beginnen zich uit Libanon terug te trekken voordat de Israëlische invasiemacht haar aftocht uit dat land heeft voltooid." Het blad voegde daaraan toe dat de Syrische troepen in Libanon zouden blijven als een akkoord tussen Libanon en Israël afspraken of garanties bevatte ,,die indruisen tegen de Syrische veiligheid".
Na verder overleg met de Israëlische premier Begin op 15 april bracht Habib op 16 april een bliksembezoek aan Cairo, waar hij een gesprek met de Egyptische president Mubarak voerde. Op 17 april had hij in Israël een onderhoud met de leider van de Israëlische delegatie bij de tripartite onderhandelingen, David Kimche, alvorens hij opnieuw naar Libanon reisde voor overleg met minister van buitenlandse zaken Salem, die zijn beklag deed over de aanleg van Israëlische vliegvelden op Libanees grondgebied. Volgens de Libanese bladen Al *Nahar* en Al *Safir* had het Israëlische leger onlangs een militair vliegveld aangelegd bij de kustplaats Damour (ca. 15 km ten zuiden van Beiroet) en was het bezig met de aanleg van een tweede vliegveld bij Ain Shalta (25 km ten zuidoosten van Beiroet), op de oosthelling van de Djebel Barouk waar de Israëli's radarstations en veiligheidssystemen wilden installeren (zie pag. 32513).

Op 19 april ging de 31ste ronde van het drie-partijenoverleg in Natanya gewoon door, hoewel de vorige dag een aanslag op de Amerikaanse ambassade in Beiroet had plaatsgevonden waarbij (volgens gegevens van 24 april) 61 doden vielen (o.w. 17 Amerikanen) en ook de echtgenote van Morris Draper, de Amerikaanse delegatieleider, werd gewond.
Maar noch het overleg te Natanya, noch het onderhoud van Habib met de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir op 20 april te Jeruzalem, noch de 32ste gespreksronde op 21 april te Khalde leverden een doorbraak in de onderhandelingen over de terugtrekking van de Israëlische troepen op.
Wel bracht de dood van twee Israëlische officieren in de nacht van 20 op 21 april bij een treffen met een Palestijnse commando-eenheid nabij Sofar aan de weg Beiroet–Damascus in Israël opnieuw de discussie over een eenzijdige beperkte Israëlische terugtrekking op gang. Tot 17 april had de Libanese veldtocht volgens officiële Israëlische gegevens onder Israëlische militairen 464 doden en 2.509 gewonden gevergd (*AFP*). Van die 464 doden waren 98 sinds 10 okt. 1982 gevallen.

De minister zonder portefeuille, Mordechai Ben Porat, drong op 21 april aan op een eenzijdige Israëlische terugtrekking tot de rivier de Awali (ten noorden van Sidon), d.w.z. tot een frontlijn die ca. 50 km ten noorden van Israëls noordgrens zou liggen. Ben Po-

rat beweerde de steun voor zijn voorstel te hebben gekregen van nog vier ministers, o.w. minister Aharon Uzan van arbeid, alsmede van afgevaardigden van de oppositie. Die dag werd nog een Israëlische militair in een hinderlag nabij Rashadiyah gedood.

Reeds op 27 maart had premier Begin een voorstel van enige ministers voor eenzijdige Israëlische terugtrekking uit Libanon verworpen.

Op 25 april vond te Khalde de 33ste ronde van de tripartite besprekingen plaats. De onderhandelaars inventariseerden de puritea van overeenstemming en de geschilpunten. Zij besloten de later die week geplande zitting op te schorten in afwachting van de resultaten van de missie-Shultz (zie hieronder).
Volgens functionarissen in Jeruzalem was toen in beginsel overeenstemming bereikt over de integratie van de troepen van majoor Haddad in de eenheden van het Libanese leger in het zuiden alsmede over gemeenschappelijke patrouilles in Zuid-Libanon van Israëlische en Libanese militairen.



De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Shultz (l.) met aan zijn linkerhand Philip Habib tijdens beraad op 27 april in het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken. Tegenover hen minister Shamir (r., gezicht naar de camera) en David Kimche (op de rug gezien).

Missie Shultz

Op 22 april maâkte de Amerikaanse president Reagan bekend dat zijn minister van buitenlandse zaken George Shultz op 24 april naar het Midden-Oosten zou vertrekken. Het doel van zijn missie was de Israëlisch-Libanese onderhandelingen over een evacuatie van alle buitenlandse troepen uit Libanon tot een succesrijk einde te brengen. Hij zou in eerste instantie bezoeken brengen aan de Egyptische hoofdstad Cairo en aan Israël en Libanon. Maar ook andere Arabische staten konden in het programma van het eerste bezoek van Shultz aan het Midden-Oosten worden opgenomen, omdat Reagan vasthield aan de tenuitvoerlegging van zijn vredesplan. De president zei in dit verband dat de VS en andere belangstellenden voor een vredesregeling ,,hun eigen weg moeten gaan" zonder de PLO. ,,De onderhandelingen (over vrede) hoeven niet af te hangen van de aanwezigheid van de PLO", aldus Reagan, die nog opmerkte: ,,Misschien maken wij de PLO ook wel belangrijker dan zij in werkelijkheid is."
Shultz verbleef van 25 april-8 mei in het Midden-Oosten. Hij werkte het volgende programma af:

25 april – Shultz en zijn gevolg (o.w. Philip Habib en Morris Draper) arriveren in Cairo.
26 april – Een bespreking van 4 uur met Egypte's president Mubarak.
27 april – Eerste ontmoeting met de Israelische premier Begin.
28 april – Bezoek aan Beiroet voor eerste ontmoeting met Libanons president Amin Gemayel. Terugkeer naar Jeruzalem.
29 april – Verdere besprekingen in Jeruzalem.
30 april – Terugkeer naar Beiroet. Overnachting in residentie Amerikaanse ambassadeur, welke doelwit is van twee Katyoesja-raketten.
1 mei – Terugkeer naar Jeruzaleni.
2 mei – Verdere besprekingen met Israëlische leiders. De Libanese minister van buitenlandse zaken Salem bezoekt Damascus.
3 mei – Terugkeer naar Beiroet. Overnachting in presidentiële paleis te Baabda.
4 mei – Terugkeer naar Jeruzalem. Begin van een meer dan acht uur durende overlegronde.
5 mei – Rustpauze. Artilleriebeschietingen op Beiroet.
6 mei – Israëlisch kabinet stemt in beginsel in met door Shultz voorgesteld ontwerp-akkoord. Beiroet opnieuw beschoten. Shultz vertrekt vanuit Jeruzalem naar Amman voor overleg met de Jordaanse koning Hoessein.
7 mei – Shultz reist vanuit Amman naar Damascus, waar hij door de Syrische president Assad voor een gesprek van bijna vier uur werd ontvangen. Assad verwerpt het akkoord en Shultz vertrekt naar Jedda, waar hij in de nacht van 7 op 8 mei de Saoedische koning Fahd van de stand van de onderhandelingen op de hoogte bracht.
8 mei – Vanuit Saoedi-Arabië vertrekt Shultz naar het Israëlische vliegveld Ben Goerion voor een onderhoud van een uur met de Israëlische ministers Shamir en Arens. Vervolgens brengt Shultz in Beiroet de Libanese president Gemayel verslag uit. Daarmee besluit hij zijn onderhandelingsmissie in het Midden-Oosten.

De doorbraak in de onderhandelingen tussen Israël, Libanon en de VS vond op 4 mei te Beiroet plaats. Drie journalisten van de New York Times berichtten daarover in de Volkskrant (11-5) o.a.:

,...George Shultz had de Libanese leiders zojuist gevraagd om het uiteindelijke ontwerp te aanvaarden dat Amerikaanse en Libanese functionarissen de vorige avond en nacht hadden uitgewerkt. Premier Chafic Wazzan (...) ontstak plotseling in woede en vertelde Shultz dat het ontwerp zoveel concessies aan Israël bevatte, dat Libanon het niet kon aanvaarden. (...)
Shultz vroeg om een pauze. Hij en Philip Habib, zijn belangrijkste medewerker, namen Wazzan apart. Volgens medewerkers van Shultz spreidde de Amerikaanse minister daarbij een van hem onbekende retorische zwier ten toon. Hij vertelde Wazzan dat de partijen nu een beslissend moment hadden bereikt in vier maanden onderhandelingen, dat het voorgestelde akkoord moeilijk te slikken zou zijn voor sommige Libanezen, zoals dat ook het geval zou zijn voor sommige Israëli's. Maar het ging om een overeenkomst die kans zou bieden op de mogelijke terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Libanon. Hij zei dat Libanese functionarissen hadden ingestemd met de voorwaarden van het ontwerp en dat er nu niet meer teruggekrabbeld kon worden. Kortom, dat het tijd was om op te houden met debatteren en het compromisdocument te aanvaarden. Wazzan aarzelde. Maar uiteindelijk erkende hij dat de Libanezen inderdaad akkoord waren gegaan met de afzonderlijke punten van de overeenkomst. Hij zei een eerzame man te zijn en zich aan het eenmaal gegeven woord te zullen houden.
Daarop nam Shultz de ontwerp-overeenkomst mee naar Israël voor de uiteindelijke goedkeuring door premier Begin. (...)
In dat beslissende gesprek (met Begin op 4 mei 's avonds), waarbij ook de Israelische ministers van buitenlandse zaken en defensie, Yitzhak Shamir en Moshe Arens. aanwezig waren, zei Shultz dat hij kon verzekeren dat Libanon de overeenkomst zou ondertekenen als Israël haar goedkeurde. Hij vertelde hen ook over Wazzans aarzeling en hij waarschuwde de Israëli's dat als zij te lang zouden wachten, Syrië Libanon onder druk zou kunnen zetten om van gedachten te veranderen..."

Akkoord

Het op 4 mei door minister Shultz voorgelegde ontwerpakkoord met Libanon werd op 6 mei door het Israëlische kabinet na een stormachtige zitting van ruim zeven uur met 17 tegen 2 stemmen in principe goedgekeurd. Tegen het akkoord stemden oud-minister van defensie Ariel Sharon en Yuval Neeman. de minister van wetenschap en ontwikkeling van de Tehiya-partij (welke in juli 1982 tot de regeringscoalitie van Begin was toegetreden), omdat het volgens hen de veiligheid van Noord-Israël onvoldoende garandeerde. Op enkele punten (w.o.

de positie van Haddad) vroeg het kabinet Libanon via de VS alsnog om opheldering, maar kabinetssecretaris Dan Meridor liet weten dat de gevraagde opheldering geen voorwaarde voor de aanvaarding van het akkoord was.

Volgens persberichten had Israël zijn eis dat majoor Haddad commandant van Zuid-Libanon zou worden moeten laten vallen. Hij zou nu met de rang van kolonel onder-commandant van een Libanese brigade in Zuid Libanon worden, belast met de inlichtingendienst en de terreurbestrijding, met slechts 30 militairen onder zijn rechtstreekse bevel. Minister Shamir van buitenlandse zaken zei op 6 mei dat Israël er bij de VS op aandrong dat majoor Haddad alsnog een belangrijke positie in de verdedigingsstructuur in Zuid-Libanon zou krijgen d.w.z. volgens NRC/H'blad (7-5) dat hij toch aan het hoofd van de Libanese brigade in het zuiden zou komen te staan.

Op 8 mei verklaarde minister Shultz dat de Amerikaanse afgezanten Habib en Draper in het Midden-Oosten zouden blijven om ,,alles tot een succesvolle afronding te brengen – dat wil zeggen alle buitenlandse strijdkrachten uit Libanon weg te krijgen...".
Na een nieuwe pendel tussen Jeruzalem en Beiroet bracht Habib op 12 mei de door de Israëlische regering gevraagde ,,opheldering" naar Israël mee. In het algemeen toonde de Israëlische regering zich daarover voldaan. Betreffende de status van Haddad bleef volgens Israël nog een probleem over, maar de Libanese regering zou hebben laten weten dat zij niet van plan was de discussie daarover te heropenen, aldus *Le* Monde (14-5).
Op 13 mei werd de 34ste ronde van de tripartite besprekingen in Natanya geopend. De onderhandelaars moesten de laatste hand leggen aan het ontwerp-akkoord en zich daarbij voornamelijk bezig houden met het vergelijken van de teksten van het akkoord, dat in vier talen – Arabisch, Hebreeuws, Engels en Frans – werd opgesteld. Ook moesten zij een plaats en datum vaststellen voor de officiële ondertekening. De onderhandelaars voltooiden een van de vier vertalingen – de Engelse versie –, maar moesten toen hun werkzaamheden wegens het aanbreken van de sabbat staken.

Op 14 mei keurde het Libanese kabinet officieel en unaniem het ontwerp-akkoord goed.

Op 15 mei voltooiden de Israëlische, Libanese en Amerikaanse onderhandelaars in Natanya hun laatste gespreksronde. De Israëlische woordvoerder deelde na afloop mee dat de tekst van het akkoord voor ondertekening gereed was. Hij verklaarde dat de tekst in zijn geheel met annexen en kaarten zou worden openbaar gemaakt, maar dat de brieven die tussen Israël en de VS m.b.t. het akkoord waren uitgewisseld, niet door Israël zouden worden gepubliceerd. (Op 12 mei had minister Shultz in Washington ontkend dat er in het kader van de Israëlisch-Libanese onderhandelingen ,,geheime Amerikaans-Israëlische akkoorden" waren gesloten. Wel bestonden er naar zijn zeggen ,,brieven in de marge" die geheim zouden blijven.)
Op 16 mei keurde het Libanese parleinent unaniem het akkoord goed. Volgens een officiële bekendmaking stemden alle 80 aanwezige parlementsleden (van de 91) na een zitting achter gesloten deuren voor de overeenkomst. In een door ex-premier Saeb Salam ingediende motie sprak het parlement tevens zijn vertrouwen uit in de wijze waarop president Gemayel het overleg met Israël had gevoerd. Tevens werd steun betuigd aan ,,het streven van de regering naar volledige soevereiniteit".

Later die dag keurde ook het Israëlische parlement het akkoord goed en wel met 57 tegen 6 stemmen bij 45 onthoudingen. Tegen stemden de communisten, de twee aanwezige leden van de Tehiya-partij en de socialist Ra'anan Chaim. De 45 onthoudingen waren vooral afkomstig van de oppositionele Arbeiderspartij. De leider van deze partij, Shimon Peres, verklaarde dat hij geen overeenkomst kon steunen die geen precies tijdschema bevat voor de terugkeer van de Israëlische militairen. Andere sprekers van de oppositie zeiden dat het verlies van bijna 500 Israëlische levens in Libanon niet de resultaten zoals belichaamd in dit akkoord rechtvaardigt.
Victor Shemtov (Mapam) stelde: ,,Dit document camoufleert slechts het bloedige avontuur van de regering in Libanon dat tot niets leidde." Oud-minister van defensie Sharon en minister Neeman verlieten bij de stemming de zaal.

Op 17 mei vond de ondertekening van het Israëlisch-Libanese akkoord in Khalde (Libanon) en Kiryat Shmona (Israël) plaats, zoals op pag. 32111 werd bericht. Ongeveer een zevende deel van het akkoord bestaat, aldus de *NZZ* (22123-5), uit geheime clausules, waaronder die welke de competenties van ex-majoor Saad Haddad omschrijven. Eveneens geheim zijn de details van een Amerikaans-Israëlisch memorandum. Dit werd op 16 mei te Jeruzalem getekend door de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir en de Amerikaanse ambassadeur Samuel W. Lewis en op 17 mei in het State Department te Washington door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Shultz en de Israëlische zaakgelastigde Benjamin Netanyahu. Volgens de *NZZ* kent dit document Israël een ,,recht op zelfverdediging tegen aanvallen door terroristen" toe. Bovendien zou het Israël de mogelijkheid bieden de terugtrekking van zijn troepen uit Libanon zolang te vertragen tot Syrië en de PLO hun strijdkrachten terugroepen.

Uit diplomatieke kringen in Israël verluidde –=? het akkoord mei Libanon als „opgeschort" wordt beschouwd, zolang de troepen van Syrië en de PLO in Libanon blijven. Op 18 mei lieten .Israëlische diplomatieke kringen doorschemeren dat, indien Syrië bij zijn weigering tot evacuatie bleef, Israël ernstig zou overwegen zijn troepen eenzijdig uit het Chouf-gebergte tot achter de rivier de Awali (bij Sidon) terug te trekken. Maar dan zouden in het gebied ten zuiden van de Awali andere veiligheidsmaatregelen dienen te gelden dan in het akkoord met Libanon zijn vastgelegd, m.a.w. bij een eenzijdige Israëlische beslissing tot terugtrekking zou het akkoord met Libanon vervallen.

Anderzijds wees de Libanese minister van buitenlandse zaken Salem er op 16 mei op dat zijn regering het akkoord met Israël als ,,nietig" zou beschouwen, indien de Israëlische troepen ,,om welke reden dan ook" niet uit Libanon zouden vertrekken.

Impasse

Inmiddels hebben Syrië en de PLO het Israëlisch-Libanese akkoord verworpen. In plaats van een terugtrekking van de buitenlandse troepen is er sprake van troepenversterkingen, manoeuvres en gewapende incidenten.
Syrië en de sinds 9 mei door interne twisten geteisterde PLO ondervinden in de Arabische wereld slechts steun van Libië en Zuid-Jemen. Libanon wordt openlijk gesteund door Egypte, Soedan, Oman, Algerije, Tunesië en Marokko, aldus The Economist (28-5). Andere Arabische landen – Saoedi-Arabië, Koeweit, de Golf-staten en Jordanië – lijken een soort tussenpositie in te nemen, maar in feite onderschrijven zij alle de Saoedische formule i.z. eerbiediging van ,,de vrije wil van het Libanese volk zoals openbaar gemaakt door hun constitutionele instellingen". Irak heeft min of meer tegenstrijdige verklaringen m.b.t. het Libanees-Israëlische akkoord afgelegd.

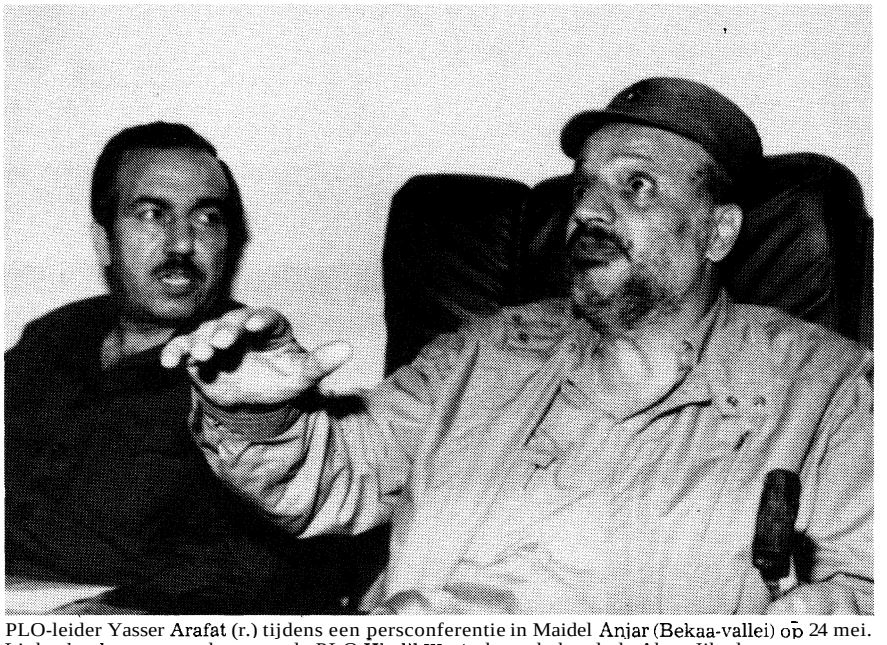
Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

REBELLIE TEGEN ARAFAT

Een op 9 mei begonnen muiterij of rebellie binnen de Palestijnse guerrillabeweging Al Fatah heeft op 4 juni geleid tot openlijke gevechten tussen voor- en tegenstanders van Yasser Arafat, de leider van Ai Fatah en de overkoepelende Palestijnse Bevrijdingsorganisatie PLO, op enkele mijlen ten west van de Oostlibanese stad Baalbek. Anderhalf uur lang werd hevige strijd geleverd met artillerie en raketten. De gevechten vergden zeker vier doden en tien gewonden.
Het conflict vormt volgens persberichten de ernstigste utdaging van de PLO sinds Arafat in 1969 het leiderschap verwierf. De dissidente actie komt dit maal niet uit de hoek van Arafats traditionele rivalen uit radicale facties, maar is ontstaan in zijn eigen Al Fatah-beweging, verreweg de belangrijkste organisatie binnen de PLO. Ook ongebruikelijk is dat de actie tegen Arafat persoonlijk is gericht.

Achtergronden breuk met Jordanië

Volgens *NRC/H'blad* (31-5) werd de breuk met Jordanië Arafat noodlottig. Nadat de Jordaanse regering op 10 april de beëindiging van haar overleg met de PLO had bekendgemaakt en had meegedeeld ,,noch afzonderlijk noch namens wie dan ook te zullen deelnemen aan vredesonderhandelingen in het Midden-Oosten" (pag. 24113 e.v.), werd duidelijk dat Arafat door zijn eigen kameraden was gedwongen de besprekingen met Jordanië te onderbreken. aldus Le Monde (5-5). Zonder hen te raadplegen had Arafat amendementen voorgesteld op het ontwerp-akkoord dat hem persoonlijk door de Jordaanse koning Hoessein was voorgelegd. Deze had die amendementen zonder meer goedgekeurd en ondertekend en het document aan Arafat teruggezonden om het te contrasigneren.
Koning Hoessein had ingestemd met twee concessies: hij zag af van de vorming van een strikt Jordaan-Palestijnse delegatie en hij aanvaardde het schrappen van elke verwijzing naar resolutie 242 van de Veiligheidsraad.
De geamendeerde tekst – een ,,intentieverklaring" – gaf aan dat een ,,Arabische" delegatie met Palestijnse persoonlijkheden onafhankelijk van de PLO onderhandelingen zou openen ,,op basis van de resoluties van de Arabische topconferentie van Fes (pag. 24213 e.v.) en van diverse internationale initiatieven ten gunste van een rechtvaardige vrede, in het bijzonder dat (initiatief) van president Reagan".
Maar Arafat, die bereid was tot ondertekening van het akkoord, werd geconfronteerd met een dubbele oppositie: die van het uitvoerend comité van de PLO en die van het Centrale Comite van zijn eigen organisatie Ai Fatah. De toestemming van het uitvoerende comité van de PLO, dat in de Jordaanse hoofdstad Amman onder voorzitterschap van Arafat was bijeengekomen, werd kennelijk niet als voldoende beschouwd, zo stelde de FAZ (19-4).
In Koeweit, waarnaar Arafat op 5 april vertrok, wilde de PLO-leider blijkbaar PLO-vertegenwoordigers ontmoeten, die hetzij niet bereid waren naar Jordanië te komen, hetzij het regime daar niet welgevallig waren. Arafat voerde in Koeweit drie dagen overleg met het CC van Al Fatah en met belangrijke PLO-functionarissen zoals de leiders van het Democratische Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP), Hayef Hawatmeh en Yasser Abd Rabbo.
Bij dat overleg werd Arafat volgens Le Monde door zijn naaste vrienden, ,,gematigden" zoals hijzelf, gedesavoueerd. Hij diende daarop zijn ontslag in. ,,Door mij te beletten het akkoord dat ik met koning Hoessein heb gesloten te contrasigneren, beroven jullie mij van elke geloofwaardigheid", riep Arafat uit alvorens op zijn besluit (tot aftreden) terug te komen.
Vervolgens stuurden de Palestijnse leiders eensgezind aanvullende amendementen naar koning Hoessein, waarin elke verwijzing naar het plan-Reagan was geschrapt en waarin het recht van de PLO om de Palestijnen bij alle toekomstige onderhandelingen te vertegenwoordigen opnieuw werd bekrachtigd.
In de boodschap die twee afgezanten, Abou Jihad en Hani el Hassan, op 9 april aan koning Hoessein overbrachten, stond volgens PLO-bronnen in Koeweit o.m. dat de koning niet namens de Palestijnen kon spreken of onderhandelen. De PLO hield vast aan de besluiten die de Nationale Palestijnse Raad in februari te Algiers had aanvaard (zie pag. 24413 e.v.).
Farouk Kaddoumi, de leider van de politieke afdeling van de PLO, memoreerde die besluiten op 8 april als volgt: De PLO is de enige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk. Het plan-Reagan wordt ,,ontoereikend" geacht ,,als basis voor een duurzame en rechtvaardige oplossing van de Midden-Oosten-crisis". Een gemeenschappelijke onderhandelingsdelegatie met Jordanië betekent dat de PLO niet met een eigen vertegenwoordiging aan de onderhandelingen deelneemt en wordt daarom afgewezen. Toegestemd wordt wel in een verenigde Arabische delegatie waarin de PLO volledig vertegenwoordigd" is. Volgens Kaddoumi stond ,,de deur nooit open" voor een vertegenwoordiging van de Palestijnen door Jordanië. De PLO zou niemand volmacht geven uit haar naam te onderhandelen.
De Amerikaanse president Reagan gaf op 10 april ,,enkele radicale elemen-



PLO-leider Yasser Arafat (r.) tijdens een persconferentie in Maidel Anjar (Bekaa-vallei) op 24 mei. Links de plv. commandant van de PLO Khalil Wazir, beter bekend als Abou Jihad.

ten" binnen de PLO de schuld van de toen ontstane impasse. Zijn minister van buitenlandse zaken, George Shultz, zei op 11 april dat koning Hoessein en Arafat bijna overeenstemming hadden bereikt over Hoesseins deelname aan het vredesproces, toen ,,anderen in de PLO" opeens onaanvaardbare wijzigingen in het uitgewerkte akkoord begonnen aan te brengen.

Shultz benadrukte in dit verband dat de veranderingen niet alleen onaanvaardbaar waren voor Hoessein en Reagan, maar ook voor koning Fahd van Saoedi-Arabië. Bovendien zouden zij een onaanvaardbare basis vormen om vredesonderhandelingen met Israël te beginnen. .,Israël zou onder deze omstandigheden niet aan de onderhandelingstafel willen plaatsnemen en dat kan ik hen niet kwalijk nemen". aldus Shultz. Naar zijn zeggen was het inderdaad noodzakelijk dat de Palestijnen bij de vredesonderhandelingen zijn vertegenwoordigd, maar niet door officiële leden van de PLO.
Over Hoessein merkte hij op dat deze het bestaansrecht van Israël zonder meer accepteert. De Jordaanse vorst zou bereid zijn aan het vredesproces deel te nemen, maar alleen op de juiste voorwaarden. Voorwaarde zou zijn dat hij bij zijn streven om voor de Palestijnen en de westelijke Jordaanoever te onderhandelen, wordt gesteund en erkend. ,,Dat is wat hij nodig heeft en ik denk dat hij dit uiteindelijk ook voor elkaar zal krijgen", aldus Shultz.

Shultz meende ook dat de Arabische landen ,,een fout hebben gemaakt", toen zij in 1974 de PLO aanwezen als enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk. Zij zouden moeten overwegen dat mandaat in te trekken, aldus de minister tijdens een persconferentie op 12 april te Washington. Shultz gaf de PLO alle schuld voor het dwarsbomen van Reagans vredesinitiatief: zij ,,is duidelijk de partij geweest die althans tijdelijk dat heeft gefrustreerd wat een zeer veelbelovende gelegenheid is voor vrede, met gerechtigdheid en veiligheid, in het Midden-Oosten". Maar hij onderstreepte tegelijk dat het plan-Reagan nog steeds leeft; volgens hem was er steun voor, niet alleen in Jordanië, maar ook in Saoedi-Arabië.

Terwijl een speciale zitting van het uitvoerend comité van de PLO over o.a. de contacten met Jordanië enkele dagen werd uitgesteld in afwachting van de komst van alle PLO-leiders, ontving de Syrische president Assad op 14 april twee radicale Palestijnse leiders, Ahmed Jibril van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC) en Nayef Hawatmeh van het DFLP. Volgens radio-Damascus sprak de president met hen over ,,zionistische en imperialistische komplotten gericht op de liquidatie van het Palestijnse probleem zowel als ontwikkelingen op het Arabische toneel".
De beide groepen hielden vervolgens enkele dagen gezamenlijk beraad, waarna op 20 april een gemeenschappelijk communiqué werd gepubliceerd. Daarin verklaarden zij dat de PLO zich onvoorwaardelijk aan de besluiten van Algiers moet houden. Zij spraken zich uit tegen het bijeenroepen van een Arabische topconferentie, als die ten doel had het Arabische vredesplan van Fes te wijzigen in de zin dat de Arabieren verdere concessies t.a.v. het plan-Reagan zouden doen. Onvoorwaardelijk verzet moest worden geboden aan pogingen de Arabische volken ertoe te verleiden op de besluiten van de topconferentie van Rabat (okt. 1974) terug te komen, toen de PLO tot enige legitieme vertegenwoordiger van net Palestijnse volk werd verklaard.
Op 21 en 22 april vond in Tunis de uitgestelde zitting van het uitvoerend comité van de PLO onder voorzitterschap van Arafat plaats. Pro-Syrische radicalen weigerden Arafat een formeel mandaat te geven om weer met Jordanië te praten.
Tijdens een bijeenkomst van het CC van Al Fatah op 25 april te Tunis zouden gematigde leiders daarentegen hun steun hebben uitgesproken voor hervatting van Arafats contacten met koning Hoessein.
In een intervieuw met het blad Al *Anbaa* uit Koeweit in het weekend van 1 mei stelde Abou Jihad, de plv. commandant van de Palestijnse strijdkrachten, dat in beide bijeenkomsten de noodzaak tot hervatting van de dialoog met Jordanië en tot instandhouding van de Palestijns-Jordaanse betrekkingen was beklemtoond, maar niet ,,ten koste van onze principiële instelling". De PLO was nog steeds in een samenwerking met Jordanië geïnteresseerd, ,,zelfs wanneer verschillen in de politieke houding bestaan", aldus Abou Jihad.
Maar de dialoog werd niet hervat en Arafat moest weer mooi weer spelen met het vorig jaar nog zo verketterde Syrië, aldus *NRC/H'blad* (31-5).

Arafat in Damascus en Bekaa-vallei

Op 1 mei arriveerde PLO-leider Arafat vanuit Tunis in Damascus. Hij werd op 3 mei door de Syrische president Hafez Assad voor het eerste formele onderhoud sinds sept. 1982 ontvangen. De relatie tussen beiden was gespannen geweest sinds Arafat op 10 okt. 1982 een dialoog met koning Hoessein van Jordanië was begonnen, welke inmiddels echter op 10 april door de Jordaanse vorst was afgebroken (zie pag. 241 e.v.).
Na afloop van het onderhoud verklaarde de plv. commandant van de PLO-troepen Khalil Wazir, beter bekend als Abou Jihad, dat de bijeenkomst ,,een basis voor een nieuwe start i.z. het vestigen van sterke en broederlijke betrekkingen" vormde.

Het meningsverschil tussen PLO en Syrië betrof voigens Le Monde (5-5) vooral „de onafhankelijkheid van beslissing en van actie" die door de PLO werd opgeeist. Abou Jihad verklaarde:
„Onze Syrische broeders en wij zelf hebben over dit onderwerp verschillende opvattingen.(...). Wij willen aat Damascus erkent dat wij het recht hebben onze eigen politiek te voeren op het internationale, in het bijzonder het Arabische, toneel, volgens de belangen van onze zaak. Ongelukkigerwijs is de Syrische regering dermate kwetsbaar dat zij onze ontacten met Jordanië of Irak bijv. als acties gericht tegen haar interpreteert."
Mohammed Haider, lid van het „nationale" (interarabische) commando van de Baath-partij, formuleerde twee .,essentiële" verwijten aan het adres van PLO-leider Arafat, aldus Le Monde: ,,In de eerste plaats verbeeldt Yasser Arafat zich dat zijn zaak exclusief Palestijns is en dat onze rol voor ons, de Arabieren, erin bestaat hem met de ogen dicht te steunen. Welnu, Palestina is de bestaansreden van onze strijd en wij hebben het recht, vooral na de zware opofferingen die wij ons hebben getroost, te discussieren, te betwisten en zelfs ons te verzetten tegen deze of gene actie van de PLO. Anderzijds plaatst Yasser Arafat alle Arabische staten op hetzelfde vlak, waarbij hij reactionairen en progressieven verwart alsook degenen die weerstand bieden aan het Israëlische expansionisme en de anderen." Volgens Haidar was de tolerantiegrens bereikt, wanneer „Arafat weigert zijn politiek met die van Syrie te coordineren, terwijl hij het beginsel van een Jordaans-Palestijnse confederatie aanvaardt". Als reden voor dit ,,vreemde gedrag" noemde Haidar: „Yasser Arafat is meer geïnteresseerd in het stichten van een staat waarvan hij president zal zijn dan in het voortzetten van de revolutie; ondertussen heeft hij de pretentie zijn eigen staat te vestigen onder de Arabische staten die hem gastvrijheid verlenen."

Op 9 mei verklaarde Abdel-Mohsen Abu Maizer, woordvoerder van het uitvoerend comité van de PLO, dat dit comité onder voorzitterschap van Arafat had besloten het Israëlisch-Libanese ontwerp-akkoord te verwerpen en te veroordelen, omdat het ,,ten koste van de Palestijnse zaak" was afgesloten, voorbijging aan de Libanese soevereiniteit en bovendien niet leidde tot de terugtrekking van alle Israëlische troepen. Maizer riep alle Arabische landen op het akkoord te verwerpen, samen te werken bij de bescherming van Libanon en bovendien overeenkomsten tegen te houden ,,die de doelstellingen van het Palestijnse volk ontkennen".
Eveneens op 9 mei verstrekte de groep van Abu Nidal het AFP-kantoor in Damascus een communiqué waarin zij de leiding van de PLO beschuldigde opdracht te hebben gegeven tot de moord op vijf Palestijnen, van wie de lijken het voorgaande weekend in de buurt van Chtaura in de Bekaa-vallei waren ontdekt. Volgens persberichten waren deze Palestijnen leden van de groep van Abu Nidal.

Van diverse kanten werd op 10 mei bericht dat de voorgaande vier dagen zeker 1.500 Palestijnse guerrillastrijders vanuit Syrië in Libanon waren teruggekeerd met een konvooi van Syrische legervoertuigen. De eerste groep van 600 man, uitgerust met lichte wapens en mortieren, zou op 6 mei 's avonds kort na 19.00 uur in Libanon zijn aangekomen. Een groot deel van deze Palestijnse versterkingen zou in de Bekaa-vallei rond de stad Baalbek zijn gelegerd, hoewel een ander deel de hoofdweg Damascus-Beiroet juist ten westen van Masnaa in zuidelijke richting verliet langs een weg die naar de Syrisch-Israëlische frontlijn voert.
Op 13 mei inspecteerde Arafat Palestijnse trocpcn in de Bekaa-vallei Gdens zijn eerste bezoek aan het gebied sinds de ontruiming van West-Beiroet door de PLO. Ook de volgende dag verbleef hij in de Bekaa-vallei, waar hij diverse ontmoetingen met PLO-kaderleden had.
Op 15 mei verklaarde Arafat in Damascus tijdens een bijeenkomst van Al Fatah-militairen en andere PLO-functionarissen: het beste middel ,,om de huidige Arabische impasse te doorbreken is op officieel Arabisch niveau de weg van de strijd en de oorlog te kiezen om het machtsevenwicht in de regio te veranderen. ,,Daadwerkelijke oorlog op praktisch niveau is nu het enige beschikbare middel om de politieke kaart te wijzigen door een Arabische militaire beweging die de Palestijns-Libanese nationale strijd steunt", aldus Arafat volgens het Palestijnse persbureau *Wafa.*

In deze verklaring, door waarnemers omschreven als de hardste sinds maanden, stelde Arafat voorts dat de PLO de ,,imperialistische Amerikaanse plannen" zou dwarsbomen. De PLO ,,zegt neen tegen Reagan en de plannen van zijn agressieve regering voor hegemonie over de Arabische regio en de controle op haar bestemming. De PLO zal haar strijdrol hervatten om de Arabische situatie te rehabiliteren en uit de huidige Arabische impasse te raken."
Arafats opmerkingen leken zijn recente toenadering tot Syrië en zijn afkeer van Jordanië te weerspiegelen. Die toenadering tot Syrië en zijn bezoeken aan de Bekaa-vallei werden bovendien in verband gebracht met berichten over een muiterij onder de in de Bekaa-vallei in de omgeving van de stad Baalbek gelegerde Palestijnen van Arafats eigen organisatie Al Fatah.

Muiterij

Reeds op 12 mei 's avonds hadden Palestijnse anti-Arafat-kringen in Damascus melding gemaakt van incidenten die daar de laatste dagen hadden plaatsgevonden tussen Al Fatah-leden en dissidente aanhangers van Abou Saleh en kolonel Abou Mousa.
Op 13 mei ontkende Ahmed Abderhaman, woordvoerder van de PLO, in Tunis categorisch dat zich in de Bekaa-vallei gewapende botsingen hadden voorgedaan tussen Palestijnen van Al Fatah.
In een op 14 mei gepubliceerde interview in het Arabische dagblad *Al-*Chark *el-Awsat* (uit Londen) stelde Abou Jihad, de plv. commandant van de Palestijnse troepen dat ,,de affaire geregeld was" en dat ,,de leiding de situatie weer in de hand" had. Volgens Abou Jihad was de aanleiding tot de incidenten de bezetting van een kazerne door een Palestijnse officier, Abou Mousa (bekend als pro-Syrisch, lid van de revolutionaire raad van Al Fatah). Talrijke Palestijnse leiders en officieren hadden dit optreden veroordeeld en hun solidariteit met de PLO-leiding bevestigd, aldus Abou Jihad, die voorts meende dat de affaire ,,overdreven" was.
Arafat zelf stelde op 15 mei dat zijn bezoeken aan de Bekaa-vallei hadden aangetoond dat ,,alle Palestijnse manschappen en leiders geheel gedisciplineerd zijn en toegewijd aan de verenigde Palestijnse beslissing en Palestijnse nationale eenheid".

Eveneens op 15 mei gaf Al Fatah te Damascus een persbericht uit waarin het ,,ongedisciplineerde" gedrag van een niet nader genoemde commandoeenheid in de Bekaa-vallei werd toegegeven. Volgens Wafa werd dit ,,recente ongedisciplineerde gedrag" op 16 mei besproken tijdens een vergadering van het Centrale Comité van Al Fatah.
De crisis in Al Fatah was op 9 mei uitgebroken, aldus de Volkskrant (31-5). Enige Al-Fatah-strijders zouden min of meer met geweld het bureau van Abou Jihad zijn binnengedrongen of zouden dit hebben omsingeld. Hun actie had volgens de leider kolonel Abou Mousa, plv. chef van de sectie ,,operaties", ten doel ,,een corrigerende beweging" tot stand te brengen binnen Al Fatah (Abou Mousa heet eigenlijk Said Mousa).
Hun voornaamste grief was aanvankelijk de benoeming door Arafat van twee „onpopulaire" officieren ,,met niet zo'n briljante staat van dienst tijdens de Israëlische invasie" op hoge posten, nl. Abou Hajem en Haj Ismail. Abou Hajem, de broer van Abou Zaim (leider van de Fatah-loyalisten die in 1972 de actie van de dissidente officier Abou Youssef Kaed met geweld de kop indrukte), stond bekend om zijn luxe leventje en zijn „onrevolutionaire" handel en wandel. Haj Ismail was tijdens de Israëlische invasie PLO-commandant van Zuid-Libanon en werd ervan beschuldigd toen zijn commandopost in Sidon voortijdig te hebben verlaten.
Abou Hajem werd benoemd tot commandant van alle PLO-troepen in Libanon (standplaats Bekaa-vallei), Haj Ismail tot commandant van de PLO-troepen in Noord-Libanon (standplaats Tripoli).
Bij Abou Mousa sloot zich een zekere Abou Saleh aan, die in jan. 1983 als lid van het CC van Al Fatah was geschorst, toen hij de toenadering van de PLO tot Jordanië heftig bekritiseerde. Abou Saleh, die bekend stond als eer, pro-Sowjet marxist, was tijdens het congres van Algiers uit het CC van de PLO gestoten en uit Al Fatah gezet.
Onder leiding van Abou Mousa en Abou Saleh produceerden de dissidenten een manifest, waarin zij hun beweging ,,een politieke en militaire staatsgreep" noemden. Zij verlangden niet alleen de intrekking* van de benoemingen van Abou Hajem en Haj Ismail, maar eisten ook een ommekeer in Arafats politieke koers.
In een op 16 mei gepubliceerd communiqué beschuldigde de groep van Abou Saleh Arafat van de uitoefening van ,,persoonlijke macht". De instelling werd geëist van een ,,collegialeleiding" aan het hoofd van Al Fatah en de PLO.
Volgens de dissidenten was Arafat van plan PLO-commando's van de Bekaavallei naar Tunis over te brengen als inleiding tot de formele aanvaarding van het plan-Reagan en de volledige ontruiming van Libanon 'door de PLO (*NRC/H'blad* 24-5).

Maatregelen tegen dissidenten

Volgens de NZZ (19-5) liet de leiding van Al Fatah weten bezig te zijn met de ,,liquidatie van de gevolgen van de insubordinatie".
Maar er waren aanwijzingen dat deze ,,insubordinatie" zich uitbreidde. Op 19 mei verklaarde luitenant-kolonel Wasef Oreiqat, commandant van de PLO-artillerie, tijdens een persconferentie in een Palestijns kamp op 150 km ten zuiden van Damascus, dat een deel van zijn manschappen naar de Bekaa-vallei was vertrokken om de

* Deze eis werd op 23 mei indirect gesteund door DFLP-leider Nayef Hawatmeh. aldus The Times (24-5). Deze bevestigde op een persconferentie te Damascus dat ,,sommige van de bureaucratische instellingen binnen de PLO een obstakel waren geworden voor de ontwikkeling van de revolutie en moesten worden gezuiverd".

opstand tegen Arafat te steunen, en dat de rest zou volgen. Anderzijds werd bericht dat Abou Mousa het overlopen van PLO-strijders uit andere eenheden naar de vier bataljons (elk van 150 tot 200 man) ontraadde.
Op 21 mei werden zeker acht officieren van Al Fatah volgens Le Monde (24-5) – andere bronnen spraken van vijf officieren – door het Centrale Comité;-an deze organisatie van hun posten ontheven en ,,ter beschikking" van Arafat gesteld. Vijf van hen negeerden diens bevel en lieten weten op hun commandoposten ,,bij hun broederofficieren en strijders" van het Libanese verzet in de Bekaa-vallei te blijven ,,om de strijd tegen het afdwalen van de leiding van Al Fatah en tegen de zionistische vijand voort te zetten". Aldus de woordvoerder van de dissidenten in Damascus, Nimr (Jihad) Saleh.
Het CC verbood alle PLO-strijders contact op te nemen met de vijf. Het zegde toe voorbereidingen te treffen voor het bijeenroepen van een congres van de revolutionaire raad van Al Fatah om de klachten van de muiters te onderzoeken en over hun lot te beslissen.
Behalve Abou Mousa zou het gaan om de volgende officieren: luitenant-kolonel Abou Majdi, luitenant-kolonel Ziyad Al-Zoughayar, luitenant-kolonel Abou Raad en luitenant-kolonel Mahmoud Issa. Abou Mousa en Abou Raad zouden leden van de revolutionaire raad van Al Fatah zijn. Zij voerden het bevel over twee bataljons van het Palestijnse Bevrijdingsleger (PLA) in Libanon, welke deel uitmaakten van de z.g. Yarmouk-brigade die uitsluitend zou zijn samengesteld uit guerrillastrijders die in het Jordaanse leger hebben gediend.
De luitenant-kolonels Abou Majdi, Mahmoud Issa en Ziyad al-Zoughayar stonden aan het hoofd van gevechtseenheden, waarvan sommige kazernes hadden bezet.

Volgens Abou Jihad (The Times 25-5) was de muiterij uitgebroken onder guerrillastrijders van het eerste Yarmouk-bataljon (onder bevel van majoor Younis) en binnen een tweede bataljon bij Eit El-Fahar. Slechts 19 man van het eerste bataljon en 15 van het andere waren Abou Saleh gevolgd; de rest was trouw gebleven aan majoor Younis, aldus Abou Jihad.

Voorts besloot het CC van Al Fatah op 21 mei alle Palestijnse eenheden in Syrië en Libanon onder één commando te plaatsen en wel onder bevel van generaal Ahmed Afani (Aboul Montassem), die zijn functie van adjunt-chef van de generale staf behield. Ahmed Afani gold als ,,pro-Egyptisch", wat door de dissidenten als een extra compromitterende factor werd beschouwd. Anderzijds werden door zijn aanstelling de benoemingen van Haj Ismail en Abou Hajem in feite bevroren.

Inmenging van *buitenaf*?

Op 22 mei verklaarde Arafat in een vluchtelingenkamp in de Noordlibanese stad Tripoli dat niet nader ,omschreven ,,Arabische regimes" achter de rebellie in zijn gelederen zaten. ,,Dit zijn Arabische pogingen waaraan wij gewend zijn. Ze zullen ons niet deren. Geen enkel Arabisch regime kan met geweld of wapens de Palestijnse revolutie confronteren", aldus Arafat. Diezelfde dag betuigde de Libische leider Kadhafi in een toespraak te Tripoli (Libie) zijn steun aan de opponenten van Arafat binnen de PLO. Deze organisatie werd opgeroepen zich in haar geheel rond de dissidenten te scharen. Dat zou ,,het Palestijnse verzet in staat … stellen zich rond een uniek opperbevel te verenigen" om aldus ,,uit de impasse te raken" waarin ,,zijn reactionaire en defaitistische leiders" dit verzet hadden gebracht.

Op 23 mei deed Arafat een felle aanval op Kadhafi die hij ,,een agent van president Reagan" noemde. Hij dreigde Kadhafi's ,,tong af te snijden", als de Libische leider bleef proberen tweedracht te zaaien binnen de PLO. Arafat verdedigde tegelijk het streven om op vreedzame wijze een oplossing te zoeken voor de crisis in het Midden-Oosten. Hij stelde dat de dialoog met Jordanië nog niet helemaal was beëindigd. Volgens PLO-functionarissen in Damascus, aldus The Times (23-5),had Libië bedragen tot £ 750.000 geschonken aan dissidente Fatah-leden in Syrië en Libië om de onenigheid onder guerrillastrijders aan te wakkeren.
Volgens diezelfde bron arriveerden de voorgaande week vier stukken zwaar geschut in een van de bases van de muiters; collega's van Arafat stelden dat die door Syrische militaire autoriteiten waren gestuurd. Ook werd bericht dat het kamp van Abou Majdi (ca. 50 mijl van Damascus) door het Syrische leger werd beschermd.
De correspondent van Le Monde in de Jordaanse hoofdstad Amman berichtte in de editie van 24 mei dat volgens aan de PLO verwante kringen de Syrische autoriteiten en de pro-Syrische Palestijnse organisatie PFLP-GC (van Ahmed Jibril) reeds bij het begin van de muiterij wapens en logistieke steun aan de rebellen zouden hebben geleverd.
Op 24 mei stelde Arafat tijdens een persconferentie in de Bekaa-vallei dat slechts 155 van de 25.000 Palestijnse guerrillastrijders bij de ,,muiterij" waren betrokken. Naar zijn zeggen had Abu Nidal zich bij de ontevredenen aangesloten.
In een interview met The Times (25-5) beschuldigde Abou Jihad de Libische leider Kadhafi, de Syrische inlichtingendienst en de groep van Abu Nidal ervan samen te spannen om de muiterij aan te wakkeren. Arafat en zijn adviseurs meenden, aldus The Times (27-5) dat Abu Nidal in overleg handelt met Mohammed el-Khouly's inlichtingensectie van de Syrische luchtmacht, en dat Damascus elke actie van hem beslist.

Abu Nidal (zie pag. 23313 en 270 e.v.) werd eind 1980 in Damascus gesignaleerd, maar het hoofdkwartier van zijn groep bleef iri Bagdad (Irak) gevestigd. Op 26 sept. 1982 verklaarde hijzelf dat hij toestemming had gekregen zich in Bagdad te vestigen. Op 18 nov. werd op grond van een bericht in het Libanese blad *L'Orient Le Jour* gemeld dat Abu Nidal reeds in maart naar Bagdad was teruggekeerd en daar zijn hoofdkwartier vlakbij het PLO-kantoor had opgeslagen.
Maar eind 1982. nog geen drie maanden na de evacuatie van de Palestijnse strijders uit Beiroet. werd in Damascus een drie verdiepingen tellend kantoor in gebruik genomen door de groep van Abu Nidal. Het feit dat de in 1974 door een revolutionaire rechtbank van Fatah-leider Arafat ter dood veroordeelde Abu Nidal toen vanuit Damascus mocht opereren, kon volgens NRC/H'blad (31-5) slechts één ding betekenen: ,,onder leiding van één van Syriës militaire inlichtingendiensten zou een niet-aflatende strijd worden gevoerd tegen Arafat en zijn aanhang, met als doel de PLO naar vermogen in te dammen."

Op 26 mei beschuldigde Libië Arafat van directe betrokkenheid bij een moordkomplot tegen kolonel Kadhafi, beraamd door de Amerikaanse inlichtingendienst. Eerder, op 10 mei, had het Libische persbureau *Jana* de arrestatie van een lid van Al Fatah in Tripoli gemeld i.v.m. een op last van de CIA beraamde moordaanslag op Kadhafi.

Blokkade rebellen verijdeld

Op 25 mei verklaarde een naaste medewerker van Arafat dat deze een blokkade van de rebellerende Palestijnen had ingesteld. De aanvoer van voedsel, munitie, brandstof en geld werd afgesneden om de muiterij op vreedzame wijze te beëindigen.
Op 26 mei werd vanuit PLO-kringen in Damascus vernomen dat Arafat de vijf dissidente officieren nog 48 uur de tijd had gegeven, alvorens tegen hen zou worden opgetreden.
Op 28 mei bezetten ca. 50 dissidenten zes brandstof- en munitiedepots van de PLO aan de rand van Damascus, die in theorie bewaakt worden door de Syrische militaire politie. Daarbij zouden drie mensen gewond zijn geraakt. De bezetting van deze depots alsmede

van een zevende depot in de Bekaa-vallei verijdelde Arafats streven de muiterij de kop in te drukken door de bevoorrading van de dissidenten op hun posten in Oost-Libanon af te snijden. De bezetters bezwoeren nl. onmiddellijk de muiters vanuit de depots te bevoorraden. Vijf bevoorradingsofficieren van Al Fatah maakten die dag bekend dat zij zich bij Abou Mousa zouden aansluiten.
Op 29 mei beschuldigden Fatah-functionarissen de Syrische politie ervan de bezetters van de depots althans passief te hebben beschermd.

Verdere ontwikkelingen

PLO-functionarissen in Damascus spraken op maandag 30 mei het bericht tegen aat in de voorgaande nacht in de Bekaa-vallei een aanslag zou zijn gepleegd op Arafat.

Dit bericht was afkomstig van de radiozender van de rechtse christenen in Libanon, de ,,Stem van Libanon". Deze beriep zich op ..speciale inlichtingen." Woordvoerders van de PLO noemden het bericht onzin en ,,ontbloot van elke grond." De Stem van Libanon had gemeld dat een van de lijfwachten, Fathi genaamd, van Arafat bij de aanslag zou zijn gedood. De zender meldde verder dat de aanslag was gepleegd toen Arafat van Damascus naar de Bekaa-valle: reisde. Volgens de Stem van Libanon had de aanslag om half drie maandagmorgen plaats gevonden. De zender bleef ook na de ontkenning door de PLO, bij zijn verklaring.
Volgens PLO-functionarissen in Damascus was Arafat echter zondag naar Tripoli in het noorden van Libanon gereisd. Daar zou hij de nacht hebben doorgebracht. Op 31 mei zou hij met zijn guerrillatroepen in Tripoli overleg plegen. Ook kranten in Beiroet hadden gemeld dat Arafat naar Tripoli was gegaan.

Het dagblad Al *Nahar* in Beiroet schreef op 30 mei dat Arafat mogelijk een tijdelijk hoofdkwartier in Tripoli wilde opzetten. Volgens Al *Nahar* zou dit het gevolg zijn van de verslechterde verhoudingen tussen de PLO en Syrië.
Diezelfde dag maakte een Fatah-commandant bekend dat muitende Palestijnse guerrillastrijders de vorige dag een opleidingsbasis van de PLO in de buurt van Damascus hadden trachten te bestormen. Zij moesten zich na een kwartier terug trekken.

Op 30 mei 's avonds werd door de Syrische Baath-partij een commissie van drie gevormd om in het conflict binnen Al Fatah te bemiddelen. De volgende avond ontmoette de Syrische minister van buitenlandse zaken Khaddam afgezanten van de rebellen, terwijl andere Syrische regeringsvertegenwoordigers spraken met aanhangers van Arafat. Palestijnse zegslieden meldden dat deze contacten ten doel hadden de ,,dialoog" tussen Syrië en de PLO nieuw leven in te blazen en te bemiddelen tussen de twistende groepen.

Daarnaast traden de leiders van twee radicale Palestijnse bewegingen in contact met de twee partijen om te proberen de ruzie op te lossen. Het ging om Nayef Hawatmeh, leider van het Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP) en om Georges Habache, van het marxistisch-leninistische Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP).
Een woordvoerder van de rebellen, Jihad Saleh, onderstreepte echter niet aan bemiddelingspogingen mee te werken tenzij de dissidenten de garantie kregen dat Arafat zijn diplomatieke koers opgeeft en de gewapende strijd tegen Israël weer opneemt.
Intussen onthulden hoge PLO-functionarissen in Damascus dat Arafat „voorlopig heeft besloten permanent in Libanon te blijven" en wel in de noordelijke havenstad Tripoli. Hij zou aan een plan werken om een aantal essentiële PLO-kantoren naar die stad te verplaatsen, waar hij een grotere politieke en militaire bewegingsvrijheid zou hebben dan in Damascus. Hij vestigde zijn eigen kantoor voorlopig in het Palesijnse vluchtenlingenkamp te Badawi, bij Tripoli. Volgens de zegslieden had Arafats voortdurende afwezigheid – sinds het vertrek uit Beiroet had hij Libanon acht maanden niet bezocht – zijn tegenstanders in Al Fatah in staat gesteld zich in alle rust voor te bereiden op de muiterij.

Op 1 juni schaarde de hoogste burgerfunctionaris in Libanon van Al Fatah, Abou Akram (echte naam Moussa Awad), zich achter kolonel Abou Mousa. Hij deed dat naar zijn zeggen met nog 27 Fatah-leiders, die volgens hem meer dan 10.000 Fatah-leden – zowel burgers als guerrillastrijders – zouden vertegenwoordigen. Met Abou Akram zouden zes van de 70 leden van de revolutionaire raad van Al Fatah in het kamp van de dissidenten verkeren. Aanhangers van Arafat noemden Akrams cijfers echter belachelijk. Het persbureau Wafa meldde dat Akram vorig jaar uit Al Fatah was gestoten en dat ,,hij alleen maar zichzelf vertegenwoordigt".

Op 2 juni gaven twee PLO-groeperingen, het DFLP en het PFLP, in Damascus een gezamelijke verklaring uit, waarin zij aandrongen op een ,,democratische hervorming" binnen de PLO. Zij verlangden ook een afschaffing van de ,,bureaucratische bourgeoisrol" van de PLO-leiding. Voorts werd bericht dat het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC) zijn volledige steun had gegeven aan de ,,revolutie" binnen Al Fatah tegen de politiek van Arafat.

De positie van de dissidenten leek ook versterkt door een verklaring van Arafats plaatsvervanger, Salah Khalaf alias Abu Iyad, die in een interview met het dagblad Al *Khaleej* uit de Verenigde Arabische Emiraten (d.d. 2 juni) Arafat verweet niet voldoende het collectieve leiderschap van de beweging te hebben geraadpleegd. Maar volgens Abu Iyad bleef Arafat het ,,symbool" van de Palestijnse revolutie en hij erkende dat iedere vervanger van Arafat, gezien de ingewikkelde situatie in de Arabische wereld, waarschijnlijk net zo zou handelen. Abu Iyad noemde de eisen van de muiters ,,legitiem", maar de manier waarop zij handelden kan ,,onze vijanden slechts in de kaart speien".
Op 3 juni hervatte Arafat zijn diplomatieke activiteit niet een bezoek aan Roemenië. De plv. militaire commandant van de Palestijnse troepen, Khalil Wazir alias Abou Jihad, kondigde toen nog verdere bezoeken aan. Dat betekende naar zijn zeggen dat de zaken weer normaal waren en dat het protest niet zo ernstig was als de muiters beweerden. Inmiddels bevond Abu Iyad zich sinds 1 juni in Moskou. vanwaar Sowjet-leider Andropow volgens *Wafa* (4 juni) in boodschappen aan Arafat en de Syrische president Assad wees op het belang van de Palestijnse eenheid en de relatie tussen Syrië en de PLO.

Gevechten

Zoals boven gemeld vonden op 4 juni voor het eerst openlijke gevechten plaats tussen voor- en tegenstanders van Arafat. Volgens Khalil Wazir alias Abou Jihad braken die uit, nadat rebellen een wegversperring hadden opgericht op de weg tussen hun Libanese bolwerk Hush Barada (3 mijl ten westen van Baalbek) en de stad Zabadani in Syrië. Naar zijn zeggen waren loyale PLO-troepen die de wegversperring wilden opruimen, door de muiters beschoten. Volgens de woordvoerder van de rebellen, Jihad Saleh, hadden eenheden van Arafat met artillerie geschoten op posities van de dissedenten bij Baalbek.

Inmiddels was de rust in het gebied van de gevechten op 5 juni teruggekeerd. Maar vanuit Damascus werd vernomen dat 150 zwaarbewapende strijders van het PFLP-GC (Ahmed Jibril) uit de Syrische hoofdstad richting Baalbek waren vertrokken om zich bij de opstandelingen aan te sluiten.
Volgens onafhankelijke bronnen zouden zich toen bijna 1.000 van de ca. 8.000 PLO-strijders in Libanon aan de zijde van de rebellen hebben geschaard.

BELGIË

VAKBONDSACTIES

Het sociaal overleg over werktijdverkorting met indexmatiging en bijkomende aanwervingen (zie pag. 326/3 e.v.) ging gepaard met spanningen tussen de christelijke vakbond ACV en de socialistische ABVV, die systematisch poogde het vakbondsfront te herstellen en het ACV mee te krijgen in acties tegen patroons en regering. Het subtiel tactisch spel tussen de beide vakbonden leidde uiteindelijk toch tot een gemeenschappelijke betoging in Brussel. De beide vakbonden demonstreerden op 27 febr. voor de volgende nationale slogans: herverdeling van de arbeid, zoniet herstel van de indexering; geen vervalsing van de index; geen privatisering van en geen nieuwe staat van behoefte in de sociale zekerheid; handen af van de sociale uitkeringen.

Deze betoging kon gezien worden als een voorlopig slot van de vakbondsacties rond de herverdeling van de beschikbare arbeid. Het ACV, dat vooral kritiek had geuit op de houding van de patroons, had zich geleidelijk ook verplicht gezien een waarschuwende vinger uit te steken naar de regering, zonder echter de fundamentele grondslagen van het beleid aan te vallen. Voor het ABVV was dit voldoende om gezamenlijk actie te voeren, al bleef het wantrouwen tussen beide vakbonden bijzonder groot.

Op 4 nov. 1982, vóór het afspringen van het centraal overleg over werktijdverkorting, had ACV-voorzitter Houthuys op de algemene raad van het ACV het stelsel van herverdeling van de beschikbare arbeid vurig verdedigd en zijn vakcentrales opgeroepen zich niet op te sluiten in louter corporatistische belangen, waarbij de rijke sectoren nog rijker, en de arme nog armer worden. Na de jaren dat de economische groei verdeeld kon worden, moet men nu de moed hebben over offers te praten voor het behoud van de sociale zekerheid en de herverdeling van de arbeid. Houthuys laakte ter zake de negatieve houding van de patroons.

In de raad van het ACV werden maatregelen besproken om druk uit te oefenen op de patroons. Maar op 9 nov., na het afspringen van het sociaal overleg, besliste het ACV-bestuur een algemene 24-uursstaking nog wat uit te stellen. Officieel heette het om organisatorische redenen. In feite raakten ACV en ABVV het niet eens over het doel van de vakbondsacties, terwijl de twee vakbonden ook niet volledig zeker waren hun basis in stakingsacties mee te krijgen.

Het ACV zag de acties louter syndicaal en als pressiemiddel up de patroons. Het ABVV zag het ook politiek en wilde tegen patroons en regering ageren. Op 9 nov. 's avonds poogden vakbonden en patroons (zonder de regering: alsnog een akkoord te bereiken over werktijdverkorting en bijkomende aanwervingen. De ACV-voorzitter drong daar hartstochtelijk op aan. Een akkoord kwam echter niet tot stand en ABVV-leider Debunne sprak van puur tijdverlies.

Op 16 nov., aan de vooravond van de sociale onderhandelingen in de paritaire comités, besliste de raad van het ACV nagenoeg eenparig tot het houden van dinsdagstakingen ,,omdat het patronaat een lesje verdient". Omdat het ACV de regering bleef ontzien, kon het nationaal comité van het ABVV niet tot een beslissing komen over beurtstakingen, terwijl de liberale vakbond zei het overleg in de paritaire comités te willen afwachten.

De spanning tussen de vakbonden nam hiermee toe, vooral omdat het A B W het ACV verweet af te wijken van het gezamenlijke standpunt dat de dag tevoren was bereikt.

Op maandag 15 nov. waren ACV en ABVV het eens geworden over een 3-puntenplan: 1) de syndicale onderhandelaars zullen in de paritaire comités het regeringsvoorstel van 27 okt. inzake werktijdverkorting opeisen (zie pag. 32812 e.v.); 2) terzelfdertijd moet de regering onderhandelen over de sociale zekerheid, het industriebeleid en het tewerkstellingsfonds; 3) om dit kracht bij te zetten worden dinsdagstakingen gehouden op 23 nov. in West-Vlaanderen, Henegouwen en Namen, op 30 nov. in Oost-Vlaanden, Antwerpen en Brabant en op 7 dec. in Luik, Limburg en Luxemburg.

's Anderendaags verweet Debunne het ACV een andere interpretatie te geven aan het „maandaggesprek" en 's avonds praatten de vakbonden opnieuw om te pogen de meningsverschillen glad te strijken. Op 17 nov. besliste het ABVV tot een eigen actieplan: op 23 nov. mobilisatie in de bedrijven en op 30 nov. en 7 dec. interprofessionele stakingen, hetzij nationaal, hetzij in 5, resp. 4 provincies. Debunne vroeg het ACV zich hierbij aan te sluiten en voegde eraan toe dat de mislukking van het centraal overleg te wijten was aan de arrogante houding van de patroons en aan de medeplichtigheid van de regering, die hij als liberaal bestempelde. Debunne zei dat het ACV tijdens de gesprekken een waarschuwende vinger had opgestoken aan het adres van de regering, zodat voor het ABVV samenwerking mogelijk was geworden.

Beide vakbonden werden het eens over twee dinsdagstakingen op 30 nov. en 7 december. Op 26 nov. sloot ook de liberale vakbond zich daarbij aan. Toch bleef tussen ABVV en ACV een groot wantrouwen bestaan.

Dit kwam vooral tot uiting in de ABVV-waarschuwing dat in het rijksonderwijs niet zou worden gestaakt indien het ACV in het vrij onderwijs het werk niet stillegt.

Over het succes van de beurtstakingen waren de meningen verdeeld. Algemeen kon men zeggen dat het stakingsparool zeer goed werd opgevolgd in de sector van het openbaar vervoer, in de andere openbare besturen van goed tot zeer goed, wat ook gold voor de grote bedrijven. De stakingsactie drong volgens de meeste waarnemers nauwelijks door tot de KMO's

Op 30 nov. nam het onderwijs niet aan de staking deel omdat het ACV in het vrij onderwijs geen bindende stakingsorder had gegeven. Op 7 dec. nam volgens de vakbonden 90% van de personeelsleden van het rijksonderwijs deel aan de staking, terwijl in het vrij onderwijs een minderheid staakte. Het kabinet van Onderwijsminister Coens deelde echter mee dat van de staking weinig of niets te merken was. Voor 30 nov. spraken de vakbonden van een goed gelukte actie, terwijl het VBO (patroonsorganisatie) stelde dat het energieverbruik nagenoeg normaal bleef.

Voor 7 dec. zeiden de vakbonden dat de actie meer succes kende en wees het VBO erop dat het energieverbruik slechts met 8% daalde. Voorts stelden de patroons dat de stakingen de onderhandelingen in de paritaire comités gevoelig vertraagden.

ABVV-klacht *tegen de regering*

Op 11 dec. blokkeerde de regering bij wetsbesluit de lonen en wedden op de nieuwe, gematigde index. Ook voor de sociale vergoedingen besliste zij tot een vertraagde indexering, terwijl zij ook een definitieve beslissing nam i.v.m. de kinderbijslagen (zie pag. 2281 3-1983) met als bijkomende bepaling dat de uitkering van de 13de en 14de maand kinderbijslag over twaalf maanden gespreid wordt.

Op 14 dec. deelde het ABVV mee bij de internationale arbeidsorganisatie een klacht in te zullen dienen tegen de regering, omdat zij het stelsel van de CAO's zou schenden. Volgens het

A B W was de nieuwe indexformule strijdig met de CAO's.
Op 21 dec. trok het ACV fel van leer tegen de regering. In een bijzonder kort onderhoud van ACV-voorzitter Houthuys en de nieuwe secretaris-generaal van het A B W, Vanden Broucke (zie pag. 114/3-1983), met premier Martens protesteerden de vakbondsleiders scherp tegen de regeringsmaatregelen.
Later herhaalde de raad van het ACV dat de afschaffing van de 13de en 14de maand kinderbijslag voor het oudste of enig kind onaanvaardbaar was. Ook tegen de vertraagde aanpassing van de sociale vergoedingen aan de evolutie van het indexcijfer werd geprotesteerd. Het ACV-bestuur kreeg de opdracht gepaste acties uit te werken, liefst in samenwerking met het ABVV.

Op 23 dec. deed de regering een kleine stap terug en besliste zij:
1. het gewijzigde indexeringsstelsel op basis van het gemiddelde van de laatste vier maanden voor de sociale vergoedingen zoals voor de lonen slechts te laten ingaan op 1 juli 1983 en niet zoals was voorzien op 1 januari 1983.
2. teneinde het effect van dit nieuwe systeem op de minimum-inkomens te neutraliseren, alle minima in de verschillende stelsels van de sociale zekerheid met 1% te verhogen. d.w.z. 0,5% op 1 juli 1983 en 0,5% op 1 januari 1984.
3. daarenboven de bedragen van het bestaansminimum van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden en van de uitkeringen voor mindervaliden vanaf 1 februari 1983 te verhogen met 5%.

De nieuwe bedragen zullen dus vanaf 1 februari 1983 op jaarbasis zijn:
voor het gezin:
197.709Fr (+ 9.415Fr)
voor de alleenstaande:
142.347Fr (+ 6.778Fr)
voor de inwonende:
98.862Fr (+ 4.708Fr)
Premier Martens stipte hierbij aan dat de regering steeds had gezegd dat zij de koopkracht zou beveiligen op het vlak van de minimumlonen en de bestaansminima. Het uitstel van de vertraagde index gold dus enkel voor deze groepen.

Havenpersoneel opgevorderd

Hoewel een akkoord over een nieuwe CAO voor het personeel van de Antwerpse haven in de maak bleek te zijn, ging het havenpersoneel op 22 dec. in staking. In de socialistische ACOD (Algemene Centrale der Openbare Diensten) werd een meerderheid gevonden om te staken vooral door de stemmen van de sector onderwijs, die met Kerstverlof was.
De ACOD-leden uit de havensector waren minder gelukkig met de uitslag, maar legden toch het werk neer in enkele strategische sectoren van de haven. Havenschepen Jan Huyghebaert wees erop dat de gevolgen van een dergelijke actie buiten verhouding stonden tot de doelstellingen. Hij zei dat de concurrentiepositie van de haven in het gedrang kwam. nu nieuwe takken van handel uit Rotterdam waren aangetrokken. Op verzoek van de havenautoriteiten vorderde minister van economische zaken Eyskens het havenpersoneel op ,,om de bevoorrading van het land te vrijwaren". Het ministerieel besluit werd aan de burgemeester van Antwerpen meegedeeld en trad onmiddellijk in werking. Het betrof vooral 200 personeeisleden die instaan voor het lossen van de schepen en voor de bediening van sluizen en bruggen.

Eyskens' beslissing steunde op de wet van 22 jan. 1945 over de economische reglementering en de prijzen. Deze wet werd in 1971 onder minister van economische zaken Cools sterk gewijzigd (wet van 30 juli 1971). In 1970 beriep de toenmalige minister van economische zaken Leburton zich op de wet van 1943 om een einde te maken aan de staking bij de havenkapiteindienst.

Het ACOD kondigde aan dat het personeel de opvorderingsbesluiten moesten naleven. maar dat de vakbond de zaak juridisch en politiek zou onderzoeken.

Hersteld vakbondsfront

Op 6 jan. 1983 pleegden topdelegaties van ACV en ABVV op het kasteel van Groenendaal van de socialistische vakbond overleg over de wijze waarop gemeenschappelijke acties voor de werkgelegenheid gevoerd konden worden. Knelpunt op het overleg was dat de christelijke vakbond vooral de werkgevers onder druk wilde zetten, terwijl hij anderzijds de regering duidelijk wilde maken zeer ongelukkig te zijn met een aantal regeringsbeslissingen. Het ACV was niet te spreken over de maatregelen inzake de kinderbijslagen, over de controle op de toepassing van de matiging en over de gevoelige afslanking van de regeringsnota over het industrieel beleid. Het ABVV had nagenoeg dezelfde grieven, maar trok harder van leer tegen de regering en tegen de indexmatiging. Ook was het ABVV gekant tegen het wetsbesluit dat de ondernemingen toelaat met de arbeidsreglementering te experimenteren en daartoe vrijstelling te krijgen van allerlei sociale wetten en reglementen.
Tussen de beide vakbonden bleef het wantrouwen zeer groot, maar op 20 jan. bereikten zij toch een akkoord over een gemeenschappelijke verklaring, die op een gezamenlijke persconferentie werd toegelicht.
Afgezien van het Poolse solidariteitsoptreden, was het reeds 5 jaar geleden dat ACV en ABVV gezamenlijk een persconferentie hadden gegeven.
De gemeenschappelijke verklaring was het resultaat van vele nachtelijke onderhandelingen en luidt als volgt:

- De sociale zekerheid mag niet via volmachten worden hervord. Het verzet tegen de wederinvoering van een regeling van sociale bijstand en tegen de privatisering van de sociale zekerheid is totaal.
- Het nieuwe industriebeleid van de regering gaat niet ver genoeg.De bevriezing van het fonds voor industriele vernieuwing (FIV) is onaanvaardbaar.
- Het bewijs is niet geleverd dat naast de arbeiders en de sociaal gerechtigden, de andere sociale groepen op billijke wijze bijdragen tot het soberheids- en saneringsbeleid. De beperking van de inflatie is geen reden om de prijsbeheersing te verzwakken.
- De werknemers moeten in de ondernemingen worden voorgelicht over de aanwending van het matigingsgeld.
- Het beleid van tewerkstelling van werkkrachten door de overheid moet versterkt en ontwikkeld worden.
- Ondanks de vele voordelen die van de overheid werden verkregen en de belangrijke inspanningen van de werknemers, weigerden de werkgevers een centraal akkoord over de bevordering van de tewerkstelling te sluiten. De onvoldoende resultaten in de paritaire comités voor de bedrijfssectoren, bewijzen de patronale weigering oplossingen te zoeken.
- De bijkomende looninlevering in 1983 heeft enkel maar zin als zij wordt omgezet in bijkomende tewerkstelling door verdeling van de beschikbare arbeid. De experimenten-Hansenne tot aanpassing van de arbeidstijd mogen in geen geval de fundamentele aspecten van de arbeidswetsgeving in gevaar brengen.

Tevens legden de beide vakbonden een actieplan vast: op 8 febr. wordt in de Magdalenazaal te Brussel een gemeenschappelijke informatievergadering gehouden voor de militanten; op 11 febr. wordt in Brussel betoogd met het Europees vakverbond; acties van de centrales in de sectoren en in de ondernemingen krijgen alle steun; vóór 15 maart (einddatum van het sociaal overleg in de ondernemingen) zal in Brussel door beide vakbonden worden betoogd. Het vakbondsfront was dus hersteld.

Op 27 febr. betoogden de vakbonden samen in Brussel. Volgens het ACV waren er zeker 80.000 betogers, volgens het ABVV meer dan 100.000. De Brusselse politie schatte het aantal op 30.000. Algemeen werd aangenomen dat deze raming ver beneden de werkelijkheid lag.

CVP-JONGEREN EISEN ONTSLAG VAN MINISTER HANSENNE

Begin januari raakte bekend dat het voorgenomen tewerkstellingsbeleid

via een ,,derde arbeidscircuit" ver beneden de oorspronkelijke doelstellingen was gebleven.
De toelatingen die de ministers voor tewerkstelling en arbeid, Hansenne, en voor begroting, Maystadt, – beiden behorend tot de arbeidersvleugel van de Franstalige christen-democraten – hadden verleend voor tewerkstelling via het derde arbeidscircuit sloegen eind 1982 op een totaal van 4.264 arbeidsplaatsen, die echter niet allemaal in concrete tewerkstelling werden omgezet. Voor 1982 was een totaal van 15.000 arbeidsplaatsen via dit stelsel beloofd.
Met het derde arbeidscircuit kocht de regering in feite het vertrouwen van de christelijke arbeidersbeweging, die ambitieuze plannen ontwierp om 150.000 structureel werklozen op te vangen in sociale banen, die hun noodzaak hebben bewezen. In 1982 zou men beginnen met 15.000 banen.
Langs de subregionale tewerkstellingscomités werd een vloed aan aanvragen ingediend. De meeste kwamen van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (OCMW).
Die waren van oordeel dat hun tijdelijke BTK-stelsels (bijzonder tijdelijk kader) voor poetsdiensten, bejaardenhulp, maaltijdbezorging enz... beantwoordden aan een definitieve noodzaak en dus een permanent karakter moesten krijgen. De administratie van tewerkstelling en arbeid gaf een gunstig advies voor meer dan 15.000 banen.

De besluitvorming raakte bij de ministers Hansenne en Maystadt echter geblokkeerd. Dat toch nog toestemming werd gegeven voor 4.264 banen was te danken aan het feit dat tegen het einde van 1982 pas schot in de zaak kwam.
Hansenne en Maystadt ontkenden de beschuldiging dat zij het derde arbeidscircuit om budgettaire redenen afremden. Wel was het hun zorg bij het starten van dit nieuwe definitieve arbeidssysteem geen fouten te maken of verkeerde voorbeelden te geven. De groei van het derde circuit veronderstelde de gelijktijdige afbouw van het BTK-stelsel en het stelsel van tewerkgestelde werklozen. Voor 1983 rekende de regering opnieuw op 15.000 basnen in het derde arbeidscircuit. In alle parallelle arbeidssystemen samen (derde circuit, BTK, tewerkgestelde werklozen, interdepartementeel fonds) zouden 65.000 werklozen tewerkgesteld moeten worden.
De gang van zaken in het derde arbeidscircuit leidde tot gerommel in de CVP-kamerfractie. Premier Martens moest er kordate initiatieven beloven. Anderzijds wees de CVP-fractie wel op een aantal politieke aspecten. Aan Vlaamse kant kunnen de kredieten voor het stelsel aan de gemeentebesturen worden toevertrouwd omdat men nagenoeg zeker is dat zij ze zullen aanwenden voor het aanwerven van personeel. Aan Waalse kant was men daar minder zeker van. De kredieten komen in de meeste gevallen in handen van door socialisten bestuurde gemeenten. die de kredieten om redenen van oppositie niet zouden aanwenden voor de tewerkstelling, maar voor andere doeleinden.
Op 24 jan. haalden de CVP-jongeren scherp uit naar minister Hansenne omdat die er niet in slaagde de doelstellingen inzake de alternatieve arbeidscircuits te verwezenlijken, hoewel de nodige begrotingskredieten uitgetrokken waren. De CVP-jongeren eisten zijn ontslag op staande voet.
Begin februari werd ook nog bekend dat het ook met de jongerenstages in de bedrijven fout liep. Met deze stages zaten de bedrijven nog 30.000 eenheden onder de wettelijke voorschriften. CVP-voorzitter Swaelen leverde hierop kritiek. Minister Hansenne kondigde prompt aan maatregelen te zullen nemen tegen de bedrijven die de voorgeschreven normen niet eerbiedigen.
De bedrijven moeten stagiairs in dienst nemen ten belope van 3% van hun personeelsbestand, waarvan 1% halftijds. In de privé-sector levert dat 39.369 voltijdse en evenveel deeltijdse arbeidsplaatsen op; in de openbare sector ongeveer 24.000 voltijdse en evenveel deeltijdse arbeidsplaatsen. Voor bedrijven in moeilijkheden gelden afwijkingen. Eind 1982 waren in de privé-sector slechts 19.186 stagairs voltijds en 5.000 deeltijds aan het werk. In de openbare sector 7.087 voltijds en 1.069 deeltijds.
De wet voorziet in strafbepalingen bij niet naleving van de normen, maar de arbeidsrechtbanken passen deze nog nauwelijks toe. Hansenne overweegt nu financiële sancties.

ENGELAND

TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN

Sedert de tussentijdse verkiezing in Crosby op 16 nov. 1981 (pag. 74/1-1982) vonden de volgende tussentijdse verkiezingen plaats:

Belfast South

Bij de tussentijdse verkiezing in het Noordierse Belfast-Zuid op 4 maart 1982 behield de Official Unionist Party (OUP) haar zetel. De Democratic Unionist Party (DUP) van ds. Ian Paisley eindigde als derde na de niet-sektarische Alliance Party van Noord-Ierland. De Noordierse zetel in het Britse Lagerhuis was vacant geworden door de dood van het OUP-lid, ds. Robert Bradford, die op 14 nov. 1981 door het Ierse Republikeinse leger (IRA) in Belfast was vermoord (pag. 3012-1982). De stemmen werden als volgt uitgebracht:

Martin Smyth (OUP	17.123
David Cook (All.)	11.726
William McGrea (DUP)	9.818
Alisdair McDonnell (Social Democratic and Labour Party)	3.839
John McMichael (Ulster Loyalist Democratic Party)	576
Brian Caul (United Labour)	303
Jagat Narain (One Human Family)	137
Simon Hall-Raleigh (Peace State)	12

De kandidaat van de OUP kreeg 39,33% van de geldig uitgebrachte stemmen tegen 61,71% bij de verkiezingen in 1979, de kandidaat van de Alliance 26,94% tegen 25,10% in 1979, en die van de SDLP 8,82% tegen 7,90% in 1979.
De DUP-kandidaat behaalde 22,55% van de stemmen en de andere vier kandidaten 2,36%. Het aantal kiesgerechtigden bedroeg 66.219. Ongeldig of blanco waren 312 stembiljetten.

Glasgow Hillhead.
Roy Jenkins terug in het Lagerhuis

De Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie behaalde op 25 maart 1982 in het Schotse kiesdistrict Glasgow Hillhead haar derde overwinning, nadat zij op 22 okt. 1981 in Croydon North West (pag. 73/3-1982) en op 26 nov. 1981 in Crosby (pag. 74/1-1982) bij tussentijdse verkiezingen al eerder een parlementszetel had gewonnen.
De tussentijdse verkiezing in Glasgow Hillehead was noodzakelijk geworden door het overlijden van het Conservatieve parlementslid Thomas Galbraith op 2 jan. 1982. De Sociaal-Democraat Roy Jenkins nam zijn zetel over.
De verkiezingsuitslagen (in stemmen) waren als volgt:

Roy Harris Jenkins (Soc Dem -Lib All)	10 106
Gerald Malone (Cons)	8.068
David Wiseman (Labour)	7 846
George Leslie (Scottish National Party-SNP)	3 416
John Glass (tegen bezoek paus)	388
Roy Harold Jenkins (Soc Dem P)	282
Nicolette Carlaw (Ecology)	178
William Boaks (Publ Safety, Democr Monarchist, White Resid.)	5

De Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie behaalde 33,36% van de geldig uitgebrachte stemmen, terwijl de Liberale kandidaat in 1979 14,43% van de stemmen had gekregen.
De Conservatieve kandidaat kreeg 26,64% van de geldig uitgebrachte stemmen tegen 41,05% in 1979, de kan-

didaat van Labour 25,90% tegen 34,40% in 1979, en die van de SNP 11,28% tegen 10,12% in 1979. De opkomst was 76,3% (in 1979: 75,7%).
Met Roy Jenkins mee waren er nu in totaal 29 leden in het Lagerhuis lid van de Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie.

Sinds Shirley Williams op 26 nov. 1981 in Crosby een zetel in het Lagerhuis had gewonnen en daarmee het 24ste SDP-parlementslid was geworden (pag. 74/1-1981) hadden de twee Labour-Lagerhuisleden, Bruce Douglas-Mann (parlementslid voor Merton, Mitcham en Morden) en Jeffrey Thomas (Abertillery), op 11 december meegedeeld dat zij van de Labour Party overstapten naar de SDP. Op 22 september had Labour-parlementslid Gwilyn Ednyfed Hudson Davies (Caerphilly) hetzelfde gedaan en op 25 jan. 1982 Bryan Magee, die eveneens Labour-parlementslid was.

Beaconsfield

Nadat het Conservatieve Lagerhuislid voor Beaconsfield, Ronald Bell, op 27 febr, 1982 was overleden, werden er op 27 mei in het kiesdistrict nieuwe verkiezingen gehouden, waarbij de Conservatieven er in slaagden hun zetel te behouden.
De stemmen werden als volgt uitgebracht:

Timothy Smith (Cons)	23 049
Paul Tyler (Soc Dem -Lib All)	9 996
Anthony Blair (Labour)	3 886
Michael Byrne (Onafh Cons)	225
William Boaks (Publ Safety, Dem Monarchist, White Resid)	99
Thomas Keen (Benn in Ten Unless Proportional Representation)	51

De Conservatieven behaalden 61,78% van de geldig uitgebrachte stemmen tegen 61,68% in 1979. De Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie kreeg 26,79% van de stemmen, terwijl de Liberale kandidaat bij de algemene verkiezingen van 1979 17,10% van de stemmen had behaald. Labour zag 10,42% van de stemmen op zich uitgebracht tegen 20,17% in 1979.
Van het totale aantal kiesgerechtigden ging 53,8% naar de stembus (in 1979: 76,2%). Het aantal stemgerechtigden was gegroeid van 67.971 in 1979 tot 69.382 op dat moment.

Merton, Mitcham en Morden

Nadat Bruce Douglas-Mann op 25 maart had bekend gemaakt dat hij zijn zetel voor Merton, Mitcham en Morden wilde opgeven en als Sociaal-Democraat wilde meedoen aan de dan noodzakelijk geworden tussentijdse verkiezing, nam hij op 4 mei ontslag en werden er op 3 juni in het kiesdistrict verkiezingen gehouden.
Douglas-Mann wist zijn zetel, die hij al vanaf 1974 in zijn bezit had. echter niet te behouden maar raakte hem kwijt aan Angela Rumbold, een lid van de Conservatieve Partij.
De verkiezingsresultaten waren als volgt:

Angela Rumbold (Cons)	13.306
Rruce Douglas-Mann (Soc Dem Lib All)	9.032
David Nicholas (Lab)	7,475
Joseph Pearce (Nat Front)	547
Eduard Larkin (Onafh Lib)	123
Roy Sawh (Ethnic Minority)	84
William Boaks (Publ Safety, Democr. Monarchist, White Resid.)	66
Jitendra Bardwaj (COPS)	22
Christopher Farnsworth (Comp Democrats)	18

Op de Conservatieve Partij werd 43,38% van de geldige stemmen uitgebracht (in 1979: 43,91%). De Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie kreeg 29,45% van de geldige stemmen, terwijl de Liberale kandidaat in 1979 8,88% van de stemmen had behaald. Op de Labour Party werd 24,37% van de stemmen uitgebracht (in 1979: 45,20%).

Coatbridge en *Airdrie*

Na de dood van het Labour-Lagerhuislid James Dempsey op 12 mei 1982 slaagde de Labour Party er bij de daardoor noodzakelijk geworden tussentijdse verkiezing op 24 juni in, de zetel in het kiesdistrict Coatbridge en Airdrie te behouden.
De verkiezingsuitslagen luidden als volgt:

Thomas Clarke (Lab)	19 208
Hugo de Burgh (Cons)	9 118
Ronald Wyllie (Scott Nat P)	3 652
Alexander Henderson (Soc Dem -Lib All)	2 873

De Labour-kandidaat kreeg 55,12% van de geldig uitgebrachte stemmen (in 1979: 60,92%). Op de Conservatieve kandidaat werden 26,16% van de geldige stemmen uitgebracht (in 1979: 27.47%). De Scottish National Party scoorde 10,48% (in 1979: 11,61%) en de Sociaaldemocratische–liberale Alliantie 8,24% (bij de algemene verkiezingen van 1979 was er geen kandidaat van de Liberale Partij geweest).

De opkomst was 56,3% (in 1979: 75,3%) en het totale aantal kiesgerechtigden 61.930 (in 1979: 60.133).

Gower

Na het overlijden op 6 juni van Ifor Davies, het Labour-Lagerhuislid voor Gower, een kiesdistrict in Wales, werden er op 16 sept. 1982 in Gower nieuwe verkiezingen gehouden waarbij Labour de zetel wist te behouden.
De geldig uitgebrachte stemmen waren als volgt over de partijen verdeeld:

Gareth Wardell (Lab)	17 095
Gwynoro Jones (Soc D -Lib All)	9 875
Trefor Llewellyn (Cons)	8 690
Ieuan Owen (Plaid Cymru)	3 431
John Donovan (Computer Democr)	125
David Burns (Civil Rights/Welsh Political Prisoner)	103

Op de Labour Party werd 43,48% van de geldige stemmen uitgebracht (53,24% in 1979) en op de Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie 25,11% (9,05% in 1979 op de Liberale Partij).
De Conservatieve Partij kreeg 22,10% van de geldig uitgebrachte stemmen (in 1979: 30,55%), de nationalistische partij van Wales, Plaid Cymru, 8,73% (in 1979: 7,16%).
De opkomst was 65,4% (in 1979: 80,8%) en het aantal kiesgerechtigden bedroeg 60.123 (in 1979: 58.023).

Birmingham *Northfield*

De door het overlijden (31 juli) van het Conservatieve parlementslid Jocelyn Cadbury noodzakelijk geworden tussentijdse verkiezing in Birmingham Northfield werd op 28 oktober gewonnen door de Labour Party, die deze zetel in 1973 was kwijtgeraakt.
Het was voor het eerst sinds mei 1971 dat Labour er bij een tussentijdse verkiezing een zetel bijwon.
De verkiezingsuitslagen (in stemmen) waren als volgt:

John Spellar (Lab)	15 904
Roger Gale (Cons)	15 615
Stephen Ridley (Soc D -Lib All)	11 453
Ian Anderson (National Front)	411
Peter Sheppard (Communist)	349
Ronald Taylor (People's Progr.)	63
William Boaks (Publ Safety, Democr Monarchist, White Resid)	60

Labour kreeg 36,26% van de geldige stemmen (in 1979: 45,06%), de Conservatieve Partij 35,61% (in 1979: 45,43%) en de Alliantie 26,12% (in 1979: 8,15% voor de Liberale kandidaat).
De opkomst bedroeg 54,99% (in 1979: 70,62%) en het aantal kiesgerechtigden 79.757 (in 1979: 78.873).

Peckham

Bij de tussentijdse verkiezing in de Londense wijk Peckham die noodzakelijk was geworden door het overlijden van het parlementslid Harry Lamborn op 21 augustus, wist Labour op 28 okt. 1982 haar zetel te behouden.

De verkiezingsuitslagen waren als volgt:

Harriet Harman (Lab)	11 349
Dick Taverne (Soc D -Lib All)	7 418
John Redwood (Cons)	2,800
Martin Webster (Nat Front)	874
William Boaks (Publ Safety, Dem. Monarchist, White Resid)	102

Labour zag 50,34% van de geldige

stemmen op zich uitgebracht (in 1979: 59,85%), de Alliantie 32,91% (in 1979: 7,66% voor de Liberale Partij), de Conservatieve Partij 12,42% (in 1979: 28,07%) en het National Front 3,88% (in 1979: 4,42%).
De opkomst was 37,97% tegen 57,66% in 1979. Het aantal mensen dat stemgerechtigd was bedroeg 59.376 (in 1979 59.015).

Glasgow Queen's Park

Bij de tussentijdse verkiezing in het Schotse kiesdistrict Glasgow Queen's Park op 2 dec. 1982 wist Helen McElhone voor Labour de zetel te behouden die haar op 22 september overleden echtgenoot Frank in zijn bezit had gehad.
De bij de verkiezing geldig uitgebrachte stemmen waren als volgt verdeeld:

Helen McElhone (Lab)	8 851
Peter Mallan (Scott Nat P.)	3 157
Jackson Carlaw (Cons)	1 888
Graham Watson (Soc D -Lib All)	1 487
John Kay (Communist)	339
John Connell (Peace/Socialist)	40
Alisdair Tennent (Scott. Republ. Socialist	39

Labour kreeg 56,02% van de geldig uitgebrachte stemmen (in 1979: 64,36%), de Scottish National Party 19,98% (in 1979: 9,69%), de Conservatieve Partij 11,95% (24,02%), de Alliantie 9,41% (in 1979 geen kandidaat), de Communistische Partij 2,14% (1,12%). De opkomst bedroeg 46,8% (in 1979: 68,4%) en het aantal kiesnerechtinden was gedaald van 34.332–in 1979 tot 33.769 op dat moment.

Southwark Bermondsey

Bij een tussentijdse verkiezing op 24 febr. 1983 won de Liberaal Simon Hughes, die kandidaat stond voor de Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie, de zetel in Bermondsey (het Londense kiesdistrict Southwark), dat vanouds een Labour-bolwerk was.
De verkiezing was uitgeschreven nadat het Labour-parlementslid Robert Mellish in aug. 1982 Labour had verlaten en op 1 november vervolgens zijn zetel ter beschikking had gesteld uit protest tegen de keus van Peter Tatchell als toekomstig kandidaat voor Bermondsey.

Tatchell (en niet Thatchell zoals abusievelijk in een vorige aflevering werd gemeld) was op 16 dec. 1981 door het nationale uitvoerende comité (NEC) van Labour afgewezen als kandidaat voor Bermondsey nadat partijleider Michael Foot zich tegen de kandidaatstelling had verzet (pag. 7412-1982).
Op 10 jan, 1983 echter had Foot verklaard dat Tatchell op zijn volledige steun kon rekenen, waarne Tatchell op 26 januari door de NEC was goedgekeurd als Labour-kandidaat voor Bermondsey.



Peter Tatchell

Tijdens de verkiezingscampagne klaagde Tatchell over de hardnekkige pogingen van de populaire pers om hem en de Labour Party in opspraak te brengen.
In een artikel in de (onofficiële) Labour *Herald* op 4 februari zei Tatchell dat de belangrijkste aanvallen in de pers niet waren gebaseerd op zijn beleid maar berustten op vooroordeel. Tatchell zei verder dat hij meer dan 20 keer met de dood was bedreigd. Op 8 februari was er een kogel bij hem thuisbezorgd.
Over Tatchell en de tegen hem gevoerde campagne schreef de Volkskrant op 23 februari o.m. het volgende:

Tatchell, een maatschappelijk werker afkomstig uit Australie, woont al sinds vijf jaar in Bermondsey, waar hij met zijn vrienden de plaatsleijke Labourpartij heeft veroverd. Het Lagerhuislid Bob Mellish, die sinds 1946 het district had vertegenwoordigd. kreeg slaande ruzie met de jonge rebellen. Hij dreigde af te treden. Mellish is de ouderwetse robuuste man van het volk die huivert van nieuw-links en partijgenoten als Tony Benn, de held van Peter Tatchell. Michael Foot kon een jaar geleden Mellish overreden om aan te blijven tot aan de algemene verkiezingen. Maar toen Tatchell als kandidaat werd gekozen door het plaatselijke bestuur en de landelijke partij hier niet meteen een definitief einde aan maakte, trad Mellish toch uit teleurstelling en wraak af. Mellish steunt nu de „echte Labourkandidaat", de tegenkandidaat John O'Grady. die ruim 20 jaar voor Labour in de wijkraad zit.
De kiezers raakten in verwarring en schrokken van de onwaarschijnlijke haat van Mellish voor de jonge Tatchell, die zoveel verzet en agressie oproept dat hij constant door een politie-agent bewaakt moet worden. Extreem-rechtse neofascistische partijen voeren een beschamend smerige campagne. Tatchell vond een kogel in zijn brievenbus met de boodschap, dat hij de volgende kogel niet door de brievenbus zal ontvangen.
In de populaire pers wordt gesuggereerd dat Tatchell homoseksueel is – „hij doet de afwas met rubber handschoenen aan" – en op de muren van deze toch al niet zachtzinnige buurt staan weinig vleiende woorden gekalkt.
Een groot aantal Labour-Lagerhuisleden is diep ongelukkig met Tatchell, die volgens velen te nauw verbonden zou zijn met de trotskistische partij binnen de partij: Militant Tendency. Het landelijk bestuur had Tatchell verboden contact met Militant Tendcncy te houden. Maar op de dag dat de verkiezingscampagne begon bleek dat het drukwerk afkomstig was van de eigen drukkerij van Militant Tendency. De pamfletten moesten op last van het hoofdbestuur naar de papiermolen.
Er is op gewezen dat Tatchell,die altijd vooraan in de rij staat als het om rechten voor minderheden gaat. voor Militant Tendency te weinig „dogmatisch" is. Over de grote problemen van kernbewapening, en zelfs de werkloosheid heeft hij het zelden Tatchell praat over woningnood („Kunt u het u arm stoken?"), sociale bijstand, de plaatselijke school en de kliniek. Hij ziet de volksvertegenwoordiging als een maatschappelijke werker die temidden van de mensen moet leven en ook niet meer mag verdienen dan de gemiddelde arbeider. Hij zal zijn salaris als Lagerhuislid slechts gedeeltelijk innen, zo heeft hij gezegd.

De verkiezingsuitslagen in Bermondsey waren als volgt:

Simon Hughes (Soc D -Lib All)	17.017
Peter Tatchell (Lab)	7.698
John O'Grady (Real Bermondsey Labour)	2.243
Robert Hughes (Cons)	1.631
James Sneath (Nat Fron``	426
David Sutch (Off Monster Raving Loony)	97
Lady Jane Birdwood (Indep. Patriot)	69
Michael Keulemans (New Britain)	62
Bill Giddings (Indep. Lab.)	50
Robert Gordon (Communist)	50
George Hannah (Ecology)	45
Fran Eden (Revol. Commun.)	38
Ann King (Nat Lab.)	25
Alan Baker (United Dem. P.)	15
David Wedgwood (Free Trade Anti-Common Market Party)	15
Esmond Bevan (Indep)	8

Op de Alliantie werd 57,71% van de geldige stemmen uitgebracht (in 1979: 6,81% op de Liberale Partij). Labour



Simon Hughes, de kandidaat van de Sociaaldemocratische-Liberale Alliantie die bij de tussentijdse verkiezing in Bermondsey de omstreden Labour-kandidaat Peter Tatchell versloeg.

kreeg 26,10% (in 1979: 63,60%). John O'Grady zag 7,6% van de geldige stemmen op zich uitgebracht. De Conservatieve Partij scoorde 5,53% (in 1979: 24,94%), het National Front 1,44% (in 1979:3,86%).
De opkomst was 57,7% (in 1979: 59,3%) en het aantal kiesgerechtigden 51.094 (in 1979: 51.246).

Zetelverdeling Lagerhuis op 25 februari 1983

Na de tussentijdse verkiezingen was de zetelverdeling in het House of Commons (Lagerhuis) als volgt:

Conservative	332
Labour	238
SDP	29
Liberals	13
Official Unionist P.	5
Democr. Unionist P.	3
Ulster Pop. Unionist P.	1
United Ulster Unionist	1
Scottish National P.	2
Plaid Cymry (Welsh Nat.)	2
Socialist	1
Anti-H Block/Armagh	1
Labour Indep.	1*
Vacant	2†
Totaal	631

De resterende vier zetels in het 635 leden tellende Lagerhuis werden bezet door de voorzitter van het Huis en zijn drie helpers (de Chairman of Ways and Means en de eerste en tweede Chairman of Ways and Means), die gewoonlijk niet meestemmen.

Darlington

Bij de door de dood van Edward Fletcher noodzakelijk geworden tussentijdse verkiezing in Darlington, een stad in het noordoosten van Engeland, wist Labour op 24 maart 1983 haar zetel te behouden.
De bij de verkiezing geldig uitgebrachte stemmen waren als volgt over de partijen verdeeld:

Oswald O'Brien (Lab.)	20 544
Michael Fallon (Cons.)	18 132
Anthony Cook (Soc. D.-Lib. All.)	12 735
David Sutch (Loony)	374
A Clark (Ind.)	164
T Keen (Tactical Voting)	27
Jitendra Bardwaj (Yoga)	15
P Smith (Republican)	10

Labour kreeg 39,5% van de geldig uitgebrachte stemmen (in 1979: 45,5%), de Conservatieve Partij 34,9% (in 1979: 43,4%) en de Alliantie 24,5% (bij de algemene verkiezingen in 1979 kreeg de Liberale kandidaat 10,2% van de geldig uitgebrachte stemmen).
De opkomst was 80,2%. Het aantal kiesgerechtigden bedroeg 64.982.

* Op 10 febr. 1983 had Michael O'Halloran de SDP, waarbij hij zich op 7 sept. 1981 had aangesloten, verlaten en aangekondigd dat hij als onafhankelijke in het Lagerhuis zou blijven.
† Vacant was de zetel van de op 10 februari overleden Michael Roberts, het Conservatieve parlementslid voor Cardiff North West. en de zetel van de op 13 februari overleden Edward Fletcher. het Labour-parlementslid van Darlington.

PARTIJPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN SINDS JANUARI 1982

Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen binnen de politieke partijen in Groot-Brittannië sinds januari 1982. Op pag. 54 e.v. en pag. 71 e.v.-1982 staan de partijpolitieke ontwikkelingen van mei 1981 tot januari 1982 vermeld.

Consituerende vergadering SDP

Nadat van 4-9 okt. 1981 het eerste congres van de op 26 maart 1981 opgerichte Sociaal-Democratische partij (SDP) was gehouden, waarop van gedachten was gewisseld over de alliantie met de Liberale Partij en over de vraag wie partijleider moest worden en welk kiessysteem moest worden gebruikt (pag. 72/1-1982) werd op 13 14 febr. 1982 in Londen een constituerende vergadering gehouden waarop dat soort zaken werd vastgelegd.

Sinds de oprichting van de partij, die voor het grootste deel uit afvallige Labour-leden bestond, was de SDP geleid door Roy Jenkins, David Owen, William Rodgers en Shirley Williams. Hoewel aanvankelijk slechts Owen en Rodgers in het Lagerhuis zitting hadden. werden Shirley Williams via een tussentijdse verkiezing in Crosby op 26 nov. 1981 (pag. 74/1-1982) en Roy Jenkins via een tussentijdse verkiezing in Glasgow Hillhead op 25 maart 1982 weer lid van het Lagerhuis.

Tijdens de grondwetgevende vergadering waren 166 mensen van mening dat de partijleider door alle leden van de partij moest worden gekozen, 73 mensen vonden dat deze eerst door alle leden en vervolgens door de parlementaire fractie moest worden gekozen en 63 mensen waren van mening dat de parlementsleden het exclusieve keuzerecht hadden.
Vervolgens werd deze kwestie aan alle leden van de SDP voorgelegd, waarna op 9 mei bekend werd gemaakt dat een meerderheid van de leden zich had uitgesproken voor het systeem waarbij de partijleider door alle leden van de parij werd gekozen. Na drie jaar zou de situatie opnieuw worden bekeken.
Op de grondwetgevende vergadering werd verder vastgelegd dat de SDP een nationaal bestuur zou krijgen van 40 personen via getrapte verkiezingen en een beleidsorgaan van meer dan 400 leden. Deze Raad voor Sociaal Domocratie zou drie maal per jaar bijeenkomen.
Dan was er nog het traditionele jaarlijkse congres met afgevaardigden uit de afdelingen. De partij kreeg een leider die de fractie in het parlement aanvoerde, en een president die de vergaderingen van het bestuur en de Raad zou voorzitten. De voorzitter zou ook door alle leden van de partij worden gekozen.

Roy Jenkins gekozen tot partijleider SDP. Shirley Williams voorzitter

Op 2 juli 1982 werd Roy Jenkins gekozen tot leider van de SDP. Hij versloeg met 26.256 tegen 20.864 David Owen. Alle kiesgerechtigde leden van de partij hadden per post hun stem kunnen uitbrengen.
Van de 62.372 kiesgerechtigde SPD-leden had 75,6% zijn stem uitgebracht.

Roy Harris Jenkins (geb. 11-11.1920) was van 1948-1950 Labour-parlementslid voor Southw-ark en van 1950 tot begin 1977 voor Birmingham Stechford. Op 5 jan. 1977 gaf hij zijn zetel op om voor vier jaar voorzitter van de Europese Commissie te worden.
Van 1970-1972 was hij plaatsvervangend leider van Labour. In 1964-1965 wass hij minister van luchtvaart. van 1965-1967 minister van binnenlandse zaken en van 1967-1970 minister van financien.

Na zijn overwinning zei Jenkins: ,,Ik zal de partij leiden in de richting van de overwinning bij de komende verkiezingen, waarbij het belangrijkste zal zijn welke partij de meest effectieve maatregelen voorstaat tegen de werkloosheid.
Nadat ook verkiezingen voor het voorzitterschap van de partij per post hadden plaatsgevonden, werd op 23 september bekend gemaakt dat Shirley Williams was gekozen tot voorzitter. Shirley Williams kreeg 19.006 stemmen (65,9%) William Rodgers 5.584 stemmen (19,4%) en Stephen Haseler 4.255 stemmen (14,7%). Van de leden had 45% zijn stem uitgebracht.

SDP en Liberale Partij worden het eens over de verdeling van kiesdistricten

Op 20 september werden de SDP en



Shirley Williams

de Liberale Partij, die samenwerkten in een alliantie, het na vele maanden ruzie eens over welke partij in welk kiesdistrict een kandidaat zou stellen bij de komende algemene verkiezmgen voor het Lagerhuis.
De SPD wilde vollcdigc pariteit in de verdeling van de 635 districten. De Liberalen daarentegen, die met sterke locale partij- organisaties zaten en met kandidaten in vrijwel alle districten hadden er moeite mee om hun mensen terug te trekken in een groot aantal daarvan.
In veel kiesdistricten waren oude Liberale organisaties met kandidaten die jarenlang hard voor hun verkiezing hadden gewerkt. Zij waren vaak niet bereid om opzij te stappen voor mensen van de gloednieuwe SDP, die bovendien nog maar een rudimentaire organisatie had.
Hoewel de streefdatum voor oplossing van dit meningsverschil 31 maart was, waren beide partijen er op dat tijdstip nog niet in geslaagd alle kiesdistricten zo gelijk mogelijk over de partijen te verdelen.

Congres van de Liberale Partij en van de SDP

Van 21-24 september werd in Bournemouth het jaarlijkse congres van de Liberale Partij gehouden.
Bij de opening ervan drong de Liberale leider, David Steel, er bij zijn partijgenoten op aan om de meningsverschillen met de Sociaal-Democraten opzij te zetten. Uit opiniepeilingen was gebleken dat de Alliantie in de maanden daarvoor veel van haar populariteit had verloren.
Over inter-controversiële punten werd op het congres niet veel gesproken. Wel werd gesproken over het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd tot 16 jaar.

Van 11-16 oktober reisde de SDP, evenals in 1981 (zie pag. 72/1-1982), door het land. De eerste twee dagen werden doorgebracht in Cardiff, de hoofdstad van Wales, vervolgens ging men twee dagen naar de industriestad Derby en men eindigde op 15 en 16 oktober in de havenstad Great Yarmouth.
Doel van het congres was een eigen identiteit te vinden, waardoor de partij zich kon onderscheiden van de traditionele politieke partijen in Groot-Brittannië.
Een spanningspunt binnen de SPD zelf was het feit dat de partij haar aanhang op dat moment vooral vond onder gematigde Conservatieven, en niet zozeer onder Labour-kiezers die genoeg hadden van hun partij. Dat had vooral geleid tot spanningen tussen Jenkins en mede-oprichter en oud-minister van buitenlandse zaken David Owen, die pleitte voor een versterking van sociaal-democratische idealen.
Op 11 oktober zei Roy Jenkins dat de toekenning van zetels aan SPD-ers of Liberalen de moeilijkste hindernis was en dat de strijd hierover ,,al enig bloed op het tapijt" had achtergelaten. ,,De mensen verwachten van ons dat wij boven de smerigheid staan van de oude politiek, dat we de natie tot eenheid brengen en dat we uitstijgen boven de valse bitterheid van een politiek die niet van deze tijd is", zei hij.
Jenkins maakte bekend dat zijn partij een loon- en prijsstop zou afkondigen als zij aan de macht kwam. Tegelijkertijd zou dan via belastingverlaging worden geprobeerd de vraag op de binnenlandse markt te stimuleren.

Congres Conservatieve Partij

Van 5-8 oktober kwam de Conservatieve Partij voor haar jaarlijkse congres bijeen in Brighton. Er stonden geen grote controversiële punten op het programma.
Wel was de eenheid van de partij verstoord door uitgelekte berichten over een rapport van de ,,denktank" van de regering. Daarin werd voorgesteld om de National Health, de nationale gezondheidszorg, in de bestaande vorm af te schaffen. Er zouden ook grote veranderingen en bezuinigingen moeten worden doorgevoerd in het onderwijs en de sociale zorg.
Deze suggestie van de studiegroep leidden onmiddellijk tot sensatie, en het verwijt dat de Tories (Conservatieven) de welvaartsstaat wilden ontmantelen.
Op de eerste dag van het congres kondigde de minister van onderwijs Sir Keith Joseph aan, dat hij overwoog om een couponsysteem in te voeren.
Ouders van schoolgaande kinderen hadden dan de keuze: of zij konden voor hun zoons of dochters een staatsschool kiezen, of zij konden naar een particuliere school gaan. De overheid betaalde dan via de coupon het bedrag dat het openbare onderwijs anders zou kosten.

Volgens Sir Keith was dit een goede manier om de kwaliteit van het onderwijs omhoog te brengen. Hij verwachtte dat op die manier het aantal particuliere scholen zou groeien, en dat een aantal slechte openbare scholen zou moeten sluiten.
Sir Keith vertelde het congres ook, dat hij overwoog om een lening- en beurssysteem voor studenten in te voeren.
De minister van industrie, Patrick Jenkins, kondigde aan, dat de regering zou doorgaan met het in particuliere handen brengen van overheidsbedrijven. Voor het eind van het jaar zou er een wetsontwerp komen om aandelen in British Telecom aan het publiek te verkopen. Hij hoopte ook dat British Leyland in 1983 geen verlies meer zou maken en dan particuliere financiering kon zoeken. Hij vertelde het congres, dat 90.000 werknemers van British Aerospace, Cable and Wireless, British Petroleum. Ferranti en Amersham nu aandelen in hun eigen bedrijven hadden.
Minister Jenkins onhulde dat hij nog ,,een klein lijstje" had met namen van nieuwe bedrijven die de staat wilde afstoten. Gedacht werd over Rolls Royce, British Shipbuilders en een verdere vermindering van het overheidsaandeel van 49 procent in Britoil. Dit was de voormalige staatsonderneming voor exploratie en produktie in de Noordzee.

Op 6 oktober zei minister van financiën Sir Geoffrey Howe dat de regering de belastingen niet zou verlagen kort voor de volgende verkiezingen om ,,stemmen te kopen".
Sir Geoffrey vertelde de afgevaardigden, dat de regering prioriteit bleef geven aan verlaging van de inflatie en van de rente. „Wij zullen de belastingen verlagen zodra dat kan zonder andere doelstellingen in gevaar te brengen. Maar wij zijn niet van plan om problemen op te stapelen voor de volgende regering: wij willen zelf die volgende regering zijn."

Op 7 oktober deed minister van arbeid Norman Tebbit een aanval op de vakbonden, die hij deels verantwoordelijk stelde voor de ernstige economische crisis.
De minister van landbouw, Peter Walker, zei echter dat de Conservatieve partij grotendeels verantwoordelijk was voor de drie miljoen werklozen en het feit dat de industrie met 20% was ingekrompen. ,,Ik maak mij er zorgen over, dat sommige Tories er blijkbaar niet tegenop zien om de volgende verkiezingen in te gaan met drie miljoen werklozen. Menselijke ellende schijnt hen niet te raken".
Op 8 oktober hield premier Margaret Thatcher op het partijcongres de slotrede.
Zij beloofde dat zij geen centimeter zou afwijken van het strikte monetaire beleid. ,,Welk moreel recht zouden wij anders hebben om het Britse volk nogmaals om steun te vragen?", vroeg mevrouw Thatcher onder luid applaus.
Het centrale thema van de premier was, dat het land de traditionele Britse waarden, zoals discipline, moed en verantwoordelijkheidsbesef moest verdedigen. Het Falkland-conflict

haalde volgens haar de beste eigenschappen van het Britse volk naar boven.
Na een eerbewijs aan de gevallen militairen leverde zij scherpe kritiek op het besluit van Labour om eenzijdig nucleaire wapens af te schaffen. Volgens haar verkleinde een dergelijke actie de kans op oorlog niet, maar vergrootte die integendeel.
Over het Labourbesluit zei de premier: ,,Zij blijven wel in de NAVO en vertrouwen op het nucleaire schild van de Verenigde Staten. Het is pure hypocrisie: de socialisten nemen een verzekeringspolis, maar zij weigeren de premie te betalen."
Zij verzekerde dat Groot-Brittannië onder een Conservatieve regering een trouwe bondgenoot van de NAVO en een goed lid van de Europese Gemeenschap zou blijven – ondanks financiële meningsverschillen.

Over de economie zei mevrouw Thatcher, dat de regering alleen kon zorgen voor een gezond economische raamwerk. „Wij hebben de inflatie en de rente omlaag gebracht, en de macht van de vakbonden beteugeld. Volgens het Werkgeversverbond CBI zijn wij in acht jaar tijds 10 procent van de binnenlandse markt kwijt geraakt, en een substantieel deel van de exportmarkt, alles bij elkaar anderhalf miljoen arbeidsplaatsen. Tegen de werkgevers en de vakbonden zeg ik: verover die markten terug, en de werkgelegenheid komt vanzelf."

De premier vertelde de afgevaardigden, dat zij het beleid van de de-nationalisatie zou voortzetten. ,,Iedereen kan zien, hoe succesvol British Aerospace en Cable and Wireless zijn, sinds zij in particuliere handen zijn."
En zij vertelde dat enkele gemeenten met een Conservatief bestuur met succes diensten zoals de vuilnisophaal aan particuliere bedrijven hadden uitbesteed. ,,Het is opvallend dat zelfs de dreiging van een dergelijke maatregel de efficiency bij een gemeentelijke dienst opvoert."
De premier verzekerde dat de National Health bij haar regering veilig was, en dat ook de minst draagkrachtigen verzekerd zouden blijven van goede medische zorg.
Maar, zo voegde zij er aan toe, dit hield niet in dat er geen bloeiende particuliere gezondheidszorg kon bestaan.

Ontwikkelingen binnen Labour. Resultaten onderzoek activiteiten Militant Tendency

Nadat een meerderheid van het bestuur van Labour op 16 dec. 1981 had gevraagd om een onderzoek naar de activiteiten van de trotskisten binnen de partij, verenigd in ,,De Militante Tendens" (pag. 74/2-1982), werden de resultaten van dat onderzoek op 19 juni 1982 bekend gemaakt.

Op 23 juni stelde het Nationale Uitvoerende Comité (NEC) van Labour zich met 16 tegen 10 stemmen en 1 onthouding achter de resultaten van het onderzoek.
Na een speurtocht van enkele maanden hadden de aftredende secretaris Ron Hayward en de nationale organisator van de partij David Hughes geconstateerd, dat Militant Tendency artikel 2 van de partijstatuten schond.
In dat artikel stond, dat binnen de Labour Party geen groepen mochten bestaan die een eigen programma hadden, zelfstandig propaganda maakten voor hun doelstellingen, of die een eigen organisatie in de afdeling hadden, of die trouw verschuldigd waren aan buitenlandse mogendheden.

Volgens het rapport viel Militant Tendency in die categorie. Die organisatie voerde actie in afdelingen in het hele land, had een eigen blad, Militant, organiseerde zelf vergaderingen en congressen en gedroeg zich volledig als een partij binnen een partij.
Het rapport van Hayward stelde voor, dat alle sub-organisaties zich binnen drie maanden moesten laten registreren. Het bestuur nam dat voorstel op 23 juni over. Militant Tendency had nu drie maanden de tijd om de organisatie zo aan te passen, dat registratie in overeenstemming met de statuten mogelijk was.
Gebeurde dit niet, dan werd de beweging ,,illegaal", en konden royementen van leden of zelfs hele afdelingen volgen.

Op 27 september bekrachtigde het congres van de Labourpartij in Blackpool met 5.173.000 tegen 1.565.000 stemmen het besluit van het Nationale Uitvoerende Comité van 23 juni.
De beslissing was een grote overwinning voor Michael Foot. Hij had aangekondigd te zullen aftreden als partijleider, indien de afgevaardigden in Blackpool hem niet zouden steunen.

Hoe het partijbestuur Militant Tendency zou gaan aanpakken, was nog onzeker. Er was een Centraal Comité van 20 man, een redactieraad van 5 man en er waren ongeveer 60 volledig betaalde werknemers. In 8 kiesdistricten was verder een lid van Militant Tendency gekozen als officieel kandidaat voor Labour bij de komende algemene verkiezingen. *(NRC/H'blad,* Volkskrant, KCA, The Times)

SOWJET-UNIE

MUTATIES IN REGERING EN PARTIJLEIDING NA VERKIEZING ANDROPOW TOT SECRETARIS-GENERAAL

Na de verkiezing van Joeri Andropow tot secretaris-generaal van de communistische partij van de Sowjet-Unie (CPSU) op 12 nov. vorig jaar (pag. 7531 2-1982) hebben zich in de regering en de partijleiding de volgende wijzigingen voorgedaan.

Op 24 nov. 1982 werd bekendgemaakt, dat Michail Porfirijewitsj Georgadze, secretaris van het Presidium van de Opperste Sowjet sinds 1957. was overleden. De Opperste Sowjet verkoos daarop Tengiz Mentesjasjwili, tot dan eerste secretaris van de partijafdeling in Tiflis (Georgië), tot zijn opvolger.

Op 29 nov. meldde radio-Moskou, dat Iwan Pawlowski was ontslagen als minister van spoorwegen. Tot zijn opvolger werd aangewezen Nikolai Konarew tot dan eerste vice-minister van spoorwegen.

Op 3 dec. werd Kjamran Bagirow verkozen tot eerste secretaris van de communistische partij in Azerbeidsjan. Hij volgde hier Geidar Alijew op, die op 24 nov. eerste vice-premier van de centrale regering in Moskou geworden was (pag. 17613-1983).

Op 6 dec. meldde persbureau Tass, dat Boris Pastoekow was ontheven van zijn post als eerste secretaris van de 38 mln leden tellende jeugdbeweging Komsomol en benoemd was tot voorzitter van het Staatscomité voor uitgeverijen, drukkerijen en boekhandel. Hij volgde hier Boris Stoekalin op, die was ,,overgeplaatst naar andere werkzaamheden".
In de Komsomol werd Pastoekow opgevolgd door Viktor Misjin.
Ofschoon Pastoekows overplaatsing geen degradatie lijkt, volgt zij op een al enkele maanden lopende campagne in de partijpers voor een fellere strijd van de Komsomol tegen Westerse beïnvloeding van de jeugd.
Westerse waarnemers in Moskou denken dat de wisseling in de top van de Komsomol, net als de vervanging van de minister voor de spoorwegen een week eerder, erop wijzen dat de nieuwe partijleiding onder Joeri Andropow bezig is de voornaamste functionarissen op alle niveaus in de partij aan een kritisch onderzoek te onderwerpen.
Het partijblad Prawda bevatte op 6 dec. in dit verband een duidelijke waarschuwing:

,,Het is dienstig erop te wijzen dat lokale partijcomités en partijcellen niet voldoende verantwoordelijkheidsbesef aan de dag leggen bij hun keuze van kandidaten voor deze of gene post", aldus het partijblad. ,,Op die manier worden nog altijd sommige functionarissen die niet tegen hun taak zijn opgewassen, die hun positie misbruiken of niet willen luisteren naar de mening van hun medewerkers van post naar post gesleept." Prawda maakte ook melding van functionarissen die al te ontvankelijk zijn voor ,,bureaucratie, arrogantie, bedrog, onverschilligheid en vleierij".

Op 7 dec. bleek, dat Boris Stoekalin was benoemd tot hoofd van de afdeling voor partijpropaganda van het Centrale Comité, als opvolger Jewgeni Tjazjelnikow, die tot ambassadeur in Roemenië was benoemd.

Op 9 dec. deelte *Tass* mee, dat Stepan Khitrow (79), minister van bouwnijverheid op het platteland, met pensioen was gegaan en was vervangen door Viktor Danilenko, tot dan zijn eerste plaatsvervanger.

Op 17 dec. maakte *Tass* bekend, dat Witali Fedortsjoek, tot dan hoofd van de staatsveiligheidsdienst KGB, was benoemd tot minister van binnenlandse zaken, als opvolger van Nikolai Sjtsjelokow. Volgens *Tass* had Sjtsjelokow een andere post gekregen, maar er werd niet bij gezegd welke.
Tot hoofd van de KGB werd benoemd Viktor Michailowitsj Sjebrikow, tot dan plaatsvervangend directeur van de KGB.

Persbureau *Tass* maakte op 12 jan. 1983 bekend, dat Tikhon Kiselew, kandidaat-lid van het Politburo en eerste secretaris van de partij in Wit-Rusland, een dag tevoren was overleden. Als eerste secretaris in Wit-Rusland werd hij opgevolgd door Nikolai Slioenkow, tot dan vice-voorzitter van de staatsplancommissie.

Op 20 jan. werd bekend, dat Alexander I. Stroeyew als minister van binnenlandse handel was vervangen door Grigori Wasjtsjenko, sinds 1971 vicepremier van de raad van ministers van de Oekraïne en daarnaast voorzitter van de commisie van begrotings- en planzaken van de Opperste Sowjet. Stroeyew (76) was met pensioen gegaan.
Op dezelfde dag werd vice-premier Viktor Makejew ,,overgeplaatst naar andere bezigheden". Het vakbondsblad *Trud* noemde hem op die dag als een van de secretarissen en leden van het Presidium van de vakcentrale van de SU.
Voorts werd op 20 jan. Marat Gramow benoemd tot voorzitter van de commissie voor lichaamscultuur en sport als opvolger van Sergei Pawlow.
Tenslotte werd Valentin Falin, voormalig ambassadeur in Bonn, ontslagen als ondervoorzitter van de afdeling Internationale Voorlichting van het Centale Comité en benoemd tot politiek commentator van het dagblad *Izwestia*.

Op 20 maart maakte het partijdagblad *Prawda* bekend dat Anatoli Jersjow was ontslagen als vice-minister van lichte machinebouw wegens incompetentie en corruptie op grote schaal.

Op 24 maart werd minister Andrei Gromyko van buitenlandse zaken benoemd tot eerste vice-premier. Hij bleef daarnaast aan op het departement van buitenlandse zaken.
Een reeks ongebruikelijke gebeurtenissen in het Kremlin heeft Westerse waarnemers in Moskou gebracht tot speculaties over toekomstige benoemingen en zich wijzigende krachtsverhoudingen in het Politburo.
Op 23 maart lekte het nieuws uit dat partijleider Andropow tot 23 maart met hart- en nierklachten in het ziekenhuis had gelegen; dezelfde dag vertrok minister van defensie Oestinow naar Boedapest voor een ongebruikelijk kort bezoek waarvan hij nog dezelfde dag terugkeerde; op 24 maart volgde Gromyko's benoeming; en dit alles gebeurde terwijl premier Tichonow voor een staatsbezoek in Joego-Slavië was.
Dat Andropows verblijf in het ziekenhuis bekend werd, kan volgens de waarnemers duiden op een zet van zijn tegenstanders in het Politburo; het kan echter ook een signaal zijn van Andropow zelf, met de bedoeling duidelijk te maken dat zijn gezondheidsproblemen meevallen. In Moskou is onofficieel gezegd dat zijn ziekte chronisch is maar geen zorg baart.
Oestinows snelle terugkeer uit Boedapest wordt gezien als een noodgreep: hij moest op 24 maart de zitting van het Politburo bijwoenen.
De promotie van Gromyko is volgens waarnemers mogelijk bedoeld om te verhinderen dat een van de twee al fungerende eerste vice-premiers, Geidar Alijew, te zijner tijd premier wordt. Alijew geldt, net als premier Tichonow, als een beschermeling van wijlen partijleider Brezjnew en als een medestander van Andropows rivaal Tsjernenko.
Uit een artikel in de *Prawda* van 9 mei van de hand van de minister van defensie, maarschalk Oestinow, bleek, dat partijleider Andropow tevens voorzitter is van de defensieraad en daarmee opperbevelhebber van de Sowjet-strijdkrachten.
In Moskou was al geruime tijd aangenomen dat Andropow niet alleen de functie van algemeen secretaris van de partij maar ook die van voorzitter van de defensieraad van wijlen Leonid Brezjnew had overgenomen, maar tot nu was dat niet bevestigd. Die bevestiging kwam op 9 mei aan het eind van een lang artikel van Oestinow in de *Prawda*. Daarin werd naar Andropow verwezen als voorzitter van de defensieraad.
Andropow heeft nu twee van de drie belangrijkste functies van Brezjnew in handen. De derde, die van voorzitter van het Presidium van de Opperste Sowjet – de functie van staatshoofd – is nog vacant.
De benoeming van Andropow betekent volgens waarnemers een consolidatie van zijn positie in het Kremlin en een nieuwe tegenslag voor Konstantin Tsjernenko, tot vlak na Brezjnews dood Andropows belangrijkste rivaal. Tsjernenko is sinds 30 maart niet meer in het openbaar verschenen, maar zijn portret werd op 1 mei wel getoond en zijn naam is ook verschenen onder necrologieën van vooraanstaande overledenen in de pers, hetgeen duidelijk maakt dat Tsjernenko nog wel degelijk deel uitmaakt van het Politburo.

Op 16 mei werd bekend, dat Iwan Kapitonow zijn post van directeur van personeelszaken van het Centrale Comite had verloren. De bekleder van deze post houdt zich bezig met benoemingen en ontslagen van het kader van de partij. Kapitonow bekleedde dit ambt sinds 1965.
Daarnaast was hij secretaris van het CC. Deze functie blijft hij bekleden.
Als directeur personeelszaken van het CC werd in de *Prawda* van 30 april al genoemd Jegor Ligatsjow, voordien eerste secretaris van de partij in Tomsk in Siberië, waar hij nu blijkt te zijn opgevolgd door M. A. Melnikow. (*AP, Reuter, AFP, DPA, NRC/H'blad, NZZ, Le Monde, FAZ, The* ***Times)***

(Vor. ber. pag. 17113 e.v.-1983)

ARVID PELSHE,
OUDSTE LID POLITBURO, OVERLEDEN

Op 29 mei is in Moskou Arvid Janowitsj Pelshe overleden, zo werd op 30 mei bekend. Pelshe was, met 84 jaar, het oudste lid van het Politburo en het enige lid van de huidige Sowjet-leiding, die Lenin nog persoonlijk heeft gekend.

Pelshe was op 7 febr. 1899 in Letland geboren. Nadat hij in 1914 op de vlucht voor de tsaristische politie zijn geboorteland had verlaten, werd hij in 1915 lid van de communistische partij. Hij had een actief aandeel in de historische gebeurtenissen van 1917. Tussen de februari-revolutie en de Bolsjewistische machtsovername aan het eind van dat jaar was Pelshe lid van de Sowjet van Petersburg.
In 1918 verhuisde hij naar Moskou, waar hij in dienst trad van de Tsjeka – de politieke politie. Hij nam in 1919 actief deel aan de mislukte poging Letland in een Sowjet-republiek te veranderen.



In de dertiger jaren was hij betrokken bij het beheer van de sowchozen – de staatsboerderijen – eerst in Kazakstan en daarna op het centrale ministerie in Moskou.
In 1940 keerde hij terug naar het door de SU bezette Letland, maar in 1941 moest hij weer de wijk nemen, nu voor het binnenvallende Duitse leger.
Pas in 1944, toen Letland in de SU werd ingelijfd, keerde Pelshe voor een langere tijd naar Letland terug. Tot 1959 was hij daar secretaris van het CC voor propaganda en agitatie en in 1959 werd hij eerste secretaris van het CC in Letland.
In 1966 werd hij weer naar Moskou gehaald, waar hij lid werd van het Politburo en voorzitter van het controlecomité van de partij. Beide ambten heeft hij tot zijn dood bekleed.

Op 1 juni is het stoffelijk overschot van Pelshe op het Rode Plein in Moskou bijgezet. Bij de openbare plechtigheid was het lid van het Politburo Nikolai Tsjernenko aanwezig, de rivaal van Andropow voor het partijleiderschap na het overlijden van Brezjnew, omtrent wie voordien geruchten de ronde hadden gedaan, als zou hij zijn overleden ofwel in ongenade gevallen (zie ook boven) (The *Times*, NZZ, Le Monde).

NIEUWE WET OP DE GRENSBESCHERMING

Op 1 maart van dit jaar is in de Sowjet-Unie een nieuwe wet op de grensbescherming van kracht geworden, die de controle langs de grens verscherpt in de strijd tegen hetgeen de SU ziet als een geïntensiveerde Westerse campagne van ideologische, economische en morele ondermijning.
De nieuwe wet was op 24 nov. 1982 door de Opperste Sowjet aanvaard, nadat hij daar was toegelicht door het hoofd van de staatsveiligheidsdienst KGB, Witali Fedortsjoek, onder wiens commando de grenstroepen staan.

MIDDEN-OOSTEN

LIBANON

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Hieronder volgt het eerste deel van een overzicht van de interne ontwikkelingen in Libanon sinds augustus 1982.

Ontwikkelingen in West-Beiroet *(1 tot* 15 *sept.* '82)

Na het vertrek van de laatste Palestijnse en Syrische militairen uit West-Beiroet op 1 sept. 1982 (pag. 30713) bleef het rond dit nog steeds door de Israëli's omsingelde stadsdeel onrustig.
Een half uur na de opening van de Sodeco-doorlaatpost in de ,,groene lijn" tussen West- en Oost-Beiroet kwam het op 2 sept. tot een incident tussen het Libanese leger en leden van de linkse militie „Partisanen van de Revolutie".
Op 3 sept. rukten Israëlische militairen ca. 1 km op in de buitenwijken van West-Beiroet dichtbij het Palestijnse vluchtelingenkamp Sabra en het internationale vliegveld. Op 6 sept. verscheen de Israëlische minister van defensie, Ariel Sharon, op een Israëlische post nabij het vliegveld. Hij verklaarde dat er zich naar zijn mening nog ca. 2.000 Palestijnse guerrillastrijders in de vluchtelingenkampen schuilhielden. en dat de Israëlische troepen niet zouden vertrekken tot zij er zeker van waren dat er geen guerrillastrijders in West-Beiroet meer waren achtergebleven.
Maar op 7 sept. trokken de Israëlische troepen zich, naar verluidt na Amerikaanse druk, terug van de vluchtelingenkampen tot op hun oude posities.

Op 9 sept. nam het Libanese leger na enige tegenstand het Palestijnse vluchtelingenkamp Bourj al Barajneh over, nadat het zich 13 jaar lang buiten dit kamp had gehouden.
Op 10 sept. vertrokken de 800 Amerikaanse mariniers na een verblijf van 16 dagen uit Beiroet. De 530 Italiaanse militairen van de vredesmacht volgden op 11 sept., zodat toen alleen nog de 860 Franse para's achterbleven.
Op 12 sept. deden zich gedurende enkele uren zware gevechten voor bij de ,,groene lijn" tussen militairen van het Libanese leger en leden van de moslem-militie. Daarbij werd een munitietruck van het toen vertrekkende Franse contingent getroffen en opgeblazen.



Militairen van het Libanese leger verwijderen een Sowjet-raket van het type Grad. De raket was met kisten munitie aangetroffen in een ondergrondse bergplaats in het Palestijnse vluchtelingenkamp Bourj al Barajneh, nadat dit onder controle van het Libanese leger was geplaatst
(UPI 11-9-1982)



Een beeld van de Israëlische opmars in West-Beiroet op 16 sept. 1982

Op 14 sept. werd de gekozen Libanese president Bechir Gemayel bij een bomaanslag in Oost-Beiroet gedood (zie pag. 862-'82).

Israëli's in West-Beiroet

Op 15 sept. na zonsopgang trok het Israëlische leger op drie plaatsen West-Beiroet binnen om ,,geweld, bloedvergieten en anarchie te voorkomen". Aan het einde van de volgende dag (16 sept.) was het grootste deel van West-Beiroet in handen van de Israëlische militairen, die in het bijzonder posities innamen rond de Palestijnse vluchtelingenkampen in de moslemwijken.
Van 16 sept. (18.00 uur) tot 18 sept. (ca. 8.00 uur) werden in twee Palestijnse kampen in West-Beiroet, door Libanese christelijke milities massamoorden gepleegd op de bewoners van die kampen (zie volgende aflevering).

Terugkeer internationale vredesmacht

Op 20 sept. besloot het Libanese kabinet een verzoek in te dienen voor de terugkeer van de Amerikaans-Frans-Italiaanse vredesmacht naar Beiroet om de orde daar te handhaven.
Later die dag deelde de Amerikaanse president Reagan in een onverwacht ingelaste TV-toespraak vanuit het Witte Huis mee dat de VS, Frankrijk en Italië waren overeengekomen een nieuwe multinationale vredesmacht te vormen ,,met de missie de Libanese regering in staat te stellen weer de volledige soevereiniteit over haar hoofdstad over te nemen, wat de voorwaarde voor de uitbreiding van haar controle over het hele land is". ,,Voor het welslagen van deze multinationale troepenmacht is het van essentieel belang dat Israël zich uit Beiroet terugtrekt", aldus Reagan. De president benadrukte dat de Amerikaanse deelneming aan de vredesmacht slechts van beperkte duur zou zijn, maar hij noemde geen termijn. Het vorige mandaat was tot 30 dagen beperkt. De Amerikaanse War Powers Act stelt de president in staat militairen naar het buitenland te sturen, op voorwaarde dat hij hen binnen 90 dagen terugtrekt; anders moet het Congres toestemming geven.
In een eveneens onaangekondigde TV-toespraak kondigde de Franse president Mitterrand op 20 sept. 's avonds ,,op Libanees verzoek en als antwoord op de oproepen ook uit de Arabische wereld" de ,,Franse deelneming" aan de nieuwe multinationale vredesmacht aan. Deze had ,,tot opdracht bij te dragen tot de terugkeer van de veiligheid en de eerbiediging van de mensenrechten", samen met Amerikaanse en Italiaanse soldaten.

Op 21 sept. stemde het Israëlische kabinet met de terugkeer van de vredesmacht in, naar verluidt onder zware druk van de VS.

Op22 sept. 's morgens deelde de Israëlische staatsradio mee dat de terugtrekking van de Israëlische troepen op 26 sept. zou zijn voltooid.
Op 24 sept. 's morgens arriveerde het eerste contingent van de vredesmacht, bestaande uit 350 Franse parachutisten, in Beiroet, terwijl zich nog enkele eenheden van het Israëlische leger in de haven van Beiroet bevonden in strijd met de afspraken.
Een fregat met het eerste Italiaanse contingent maakte voor de haven van Beiroet op 24 sept. rechtsomkeert naar Cyprus. ,,Het is nog te gevaarlijk hier", zo verklaarde de Italiaanse ambassadeur.
Op 26 sept. meldde het Israëlische militaire opperbevel in Tel Aviv dat de Israëlische troepen uiterlijk 29 sept. uit West-Beiroet zouden zijn teruggetrokken en vóór het eind van die week (2 okt.) uit de rest van Beiroet, incl. het internationale vliegveld.
Eveneens op 26 sept. landde het eerste Italiaanse contingent van 400 man in Beiroet, terwijl de Amerikaanse mariniers aan boord van de schepen van de Zesde Vloot voor de Libanese kust op het vertrek van de Israëli's bleven wachten.
Met de debarkatie van 400 Franse en 500 Italiaanse militairen op 27 sept. waren alle 1.114 Franse en 900 Italiaanse leden van de internationale vredesmacht in de Libanese hoofdstad aangekomen. Zij namen hun posities in de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Chatila in om de verantwoordelijkheid voor de veiligheid over te nemen. Inmiddels hadden de Israëlische troepen zich uit de omgeving van de kampen teruggetrokken, maar op en rond het internationale vliegveld en in de havenwijk bleven Israëlische eenheden achter. Zij stuurden zelfs troepen terug naar Galerie Semaan – een van de voornaamste doorlaatposten tussen West- en Oost-Beiroet – om posities in te nemen die zij eerder hadden ontruimd (The Times 29-9-'82).
Op 28 sept. werd het Franse contingent versterkt met 482 UNIFIL-militairen, die hun VN-taak met instemming van de Libanese regering hadden beëindigd. Die dag trok Israël zijn laatste 100 tnilitairen uit de havenwijk van Beiroet terug; ook verlieten de Israëli's de doorgangspost Galerie Semaan.
In de nacht van 28 op 29 sept. bereikten Amerikaanse en Israëlische onderhandelaars op de valreep overeenstemming over de Israëlische terugtrekking van het internationale vliegveld op 29 sept. in de loop van de morgen.
Op 29 sept trokken de 1.200 Amerikaanse mariniers West-Beiroet binnen. Een aantal van hen werd vanaf de schepen overgevlogen, anderen voerden een landing op de kust uit en weer anderen gingen in de haven aan land.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

TWEEDE AMBTSTERMIJN VOOR THATCHER

Op 9 mei 1983 maakte de Britse premier Margaret Thatcher bekend dat het Lagerhuis (de Britse Tweede Kamer) op 13 mei ontbonden zou worden waarna er op 9 juni parlementsverkiezingen zouden volgen.
Dit betekende dat Groot-Brittannië elf maanden eerder dan de wet voorschreef naar de stembus zou gaan. Volgens de wet was de looptijd van een parlement maximaal vijf jaar. De Conservatieve Partij van premier Thatcher had bij de algemene verkiezingen van 3 mei 1979 (pag. 289 e.v. - 1979) een meerderheid in het parlement gekregen.
De premier motiveerde haar besluit om op zo kort mogelijke termijn verkiezingen te houden met het argument dat de verkiezingskoorts in het land ondraaglijke vormen begon aan te nemen. ,,De verkiezingsdatum begon een obsessie te worden. Dat is slecht voor Engeland en slecht voor de mensen die hier willen investeren", zo zei de premier.

Het gebeurde zelden dat een regering de volle rit uitzat. Sinds 1945 was de gemiddelde levensduur van de parlementen drie jaar en vijf maanden geweest. Een premier mocht het staatshoofd te allen tijde ,,adviseren" het parlement te ontbinden.
Via het districtenstelsel moesten 650 leden voor het Lagerhuis worden gekozen. In 1979 waren dat er 635 (zie voor nieuwe afbakening kiesdistricten een volgende aflevering). Het districtenstelsel hield in dat in elk van de 650 kiesdistricten in Groot-Brittannië alleen die kandidaat een zetel won die daar de meeste stemmen had behaald. Eindigde een kandidaat met een miniem verschil aan stemmen op de tweede plaats dan kreeg hij geen zetel. Zo kon het gebeuren dat een partij wel een hoog stemmenpercentage behaalde, maar weinig zetels.
De belangrijkste partijen die aan de verkiezingen meededen waren de Conservatieve Partij met als leider premier Thatcher, de socialistische Labourpartij onder leiding van Michael Foot, de op 26 maart 1981 opgerichte Sociaal-Democratische Partij (SDP), die voornamelijk bestond uit dissidente Labourleden, met als leider Roy Jenkins en de Liberale Partij die werd geleid door David Steel.
De SDP werkte met de Liberale Partij samen in een Alliantie. Op 24 april had Steel in een televisie-interview gezegd dat Roy Jenkins als lijsttrekker van de Alliantie de verkiezingen zou ingaan. Als de Alliantie won, dan zou Jenkins minister-president worden.

Verkiezingsuitslagen

Bij de verkiezingen won de Conservatieve Partij met 397 van de 650 zetels een absolute meerderheid in het parlement (in 1979: 339 zetels), al had de partij wel 1,5% minder stemmen gekregen dan in 1979. Het was de grootste overwinning van de Conservatieve Partij sinds deze in 1931 472 zetels behaalde.
Labour leed haar grootste nederlaag sinds 1918. De partij verloor aanzienlijk, zowel in zetels als in percentages, maar de meeste kopstukken behielden hun eigen zetel. Alleen de radicaal-linkse Tony Wedgwood Benn verloor na 32 jaar zijn Lagerhuiszetel in Bristol.
De Alliantie, die bij de ontbinding van het parlement nog 42 zetels had (29 voor de SDP en 13 voor de Liberalen) en die had gehoopt het Britse tweepartijensysteem te kunnen doorbreken, liep terug naar 23 zetels (6 voor de SDP en 17 voor de Liberalen). Twee van de vier oprichters van de SDP, Shirley Williams en Bill Rodgers, verloren hun zetel.
Als gevolg van het districtenstelsel kreeg de Alliantie met 25,4% van de stemmen 23 zetels en Labour met. 27,6% 209 zetels in het Lagerhuis. De aanhang van de Alliantie was over het gehele land verspreid, die van de Conservatieven en Labour geconcentreerd in bepaalde gebieden.
Deze uitslag was voor de Alliantie reden om het districtenstelsel als een ,,schandalig en oneerlijk systeem" te beschrijven.

In Noord-Ierland, waar de verkiezingen met geweld waren begonnen toen om zeven uur 's ochtends een tot bom omgevormde tankauto vlak bij het politiebureau ontplofte, won Gerry Adams, kandidaat van Sinn Fein, een zetel in het kiesdistrict Belfast West. Provisional Sinn Fein was de politieke vleugel van het verboden Ierse Republikeinse Leger (IRA).
Adams zei later dat zijn kiezers duidelijk hadden gemaakt vóór het gebruik van geweld te zijn. Terwille van zijn Lagerhuislidmaatschap had de minister van binnenlandse zaken een verbod opgeheven voor Adams om Engeland te betreden.

Adams zou zijn Lagerhuiszetel overigens niet innemen. Zijn partij weigerde namelijk de Britse grondwet te erkennen.
De politie in Noord-Ierland had op 9 juni meer dan 100 personen gearresteerd op verdenking van fraude bij de verkiezingen. Zij brachten stemmen uit van personen van wie ze wisten dat die niet naar de stembus gingen.
De verkiezingsuitslagen waren als volgt:



De belangrijkste kandidaten in de verkiezingsstrijd. V.l.n.r.: Margaret Thatcher (Conservatieven), Michael Foot (Labour), David Steel (Liberalen) en Roy Jenkins (Sociaal-Democraten). De Liberalen en Sociaal-Democraten werken samen.

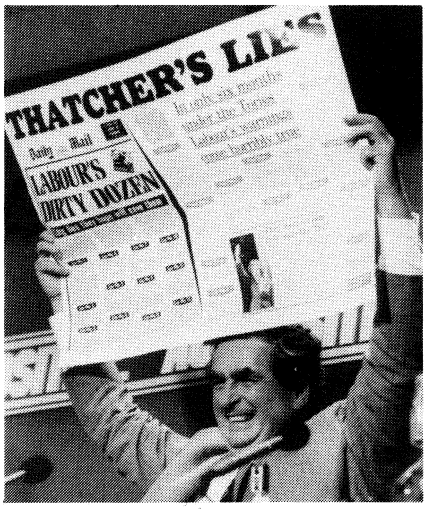
Weekblad 52ste jaargang No. 2694, **pag.** 34047-34062

	9-6-1983		10-5-1983		mei 1979	
	zetels	%	zetels		zetels	%
Conservatieven	397	42,4	334		339	43,9
Labour	209	27,6	239		268	36,9
SDP	7		29		—	—
Lib. } All.	16 } 23	25,4	13 } 42		11	13,8
Overigen	21	4,6	20		17	5,4

,,Met gevoelens van nederigheid en besef van de grote verantwoordelijkheid die het ambt met zich mee brengt" aanvaardde mevrouw Thatcher in de nacht van 9-10 juni haar tweede termijn als Conservatief premier. Zij sprak van een grotere overwinning dan zij had durven hopen. De premier verzekerde dat haar regering ,,geen extreem beleid" zou voeren. ,,Ik ben geen extreme figuur, wij moeten onze macht wijs en goed gebruiken". Hervorming van het kiesstelsel zag zij niet zitten. ,,Het districtenstelsel biedt een duidelijke en uitgesproken regeringsvorm", aldus Thatcher. Evenredige vertegenwoordiging veroorzaakte fragmentatie van de politieke meningsvorming en leidde daardoor tot zwakke regeringen, zoals elders in Europa voorkwam, zo meende zij.
De BBC-televisie had op 10 juni berekend dat bij evenredige vertegenwoordiging de zetelverdeling in het House of Commons als volgt zou zijn geweest: Conservatieven 270 zetels, Labour 190 en de Alliantie 170 zetels.

Verkiezingscampagne

De belangrijkste onderwerpen in de verkiezingscampagne waren werkloosheid, economisch herstel, nucleaire bewapening en EG.
Nadat de top van de Labourpartij op 11 mei overeenstemming had bereikt over haar verkiezingsprogramma werd dit op 16 mei gepresenteerd. Het manifest had als titel ,,Nieuwe hoop voor Groot-Brittannië". Centraal in het verkiezingsprogramma stond de afwijzing van kernwapens in de Britse defensie en de bestrijding van de werkloosheid. Volgens vice-partijleider Denis Healey had ,,Thatcher de Britse economie meer schade toegebracht dan Hitlers bommenwerpers".
Partijleider Foot kondigde een opvoering van de overheidsuitgaven aan en verbetering van het stelsel van sociale voorzieningen. Foot verklaarde dat als zijn partij aan de macht kwam binnen enkele dagen een begin zou worden gemaakt met het werkgelegenheidsprogramma van f 47,3 mrd. Het program zou worden gefinancierd uit besparingen op de werkloosheidsuitkeringen, uit leningen en uit de olie-opbrengsten.
De partijleider zei te verwachten dat onder een Labour-regering het aantal werklozen van ruim 3 mln met 2,5 mln zou worden teruggebracht. Foot erkende dat deze prognose nogal ambitieus was.
De kiezers werd verder sluiting beloofd van alle militaire bases met kernwapens, besprekingen om te komen tot opzegging van het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap, afzegging van Trident- en kruisraketten, importbeperkingen. intrekking van de beperkende vakbondswetgeving en overheidsinvestering in de industrie. Eén van de slogans van Labour was: ,,Denk positief, stem Labour".
Op 12 mei presenteerde de Alliantie haar verkiezingsprogramma onder de titel ,,Samenwerken voor Groot-Brittannië. Zij wilde een realistisch alternatief vormen voor het ,,dogmatisme" van de Conservatieven en Labour. De Alliantie wilde een kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging teneinde ,,het vertrouwen in het democratische proces te herstellen" en een decentralisatie van de macht met een parlement in Schotland, en regionale assemblées in Wales en Engeland, indien men daarom zou vragen.
Op economisch gebied wilde de Alliantie een gematigd beleid, een combinatie van stimulering en strijd tegen de inflatie.



Denis Healey, de tweede man van de Labourpartij, toont een van de posters die zijn partij in de verkiezingsstrijd tegen premier Thatcher heeft geworpen. De poster gaat in op punten van kritiek die het Britse blad Daily Mail in 1979 op het regeringsbeleid van Labour leverde. Links staat de tekst van de Daily Mail, rechts de punten van kritiek van Labour op het regeringsbeleid van Thatcher.

De Sociaal-Democraten en Liberalen wilden verder £3 mrd extra in de economie pompen via een verhoging van de overheidsuitgaven en belastingverlagingen, waardoor het overheidstekort met een derde zou stijgen. Die injectie zou een miljoen banen in twee jaar moeten opleveren.
Een loonpolitiek vond de Alliantie het beste middel tegen de inflatie. Bedrijven die zich niet hielden aan de richtlijnen voor de jaarlijkse verhoging van salarissen vastgesteld na overleg tussen regering, werkgevers, vakbonden en consument, zouden een ..anti-inflatiebelasting" moeten betalen.
De Alliantie wilde in de EG blijven. Wat de defensie betrof wilde zij geen modernisering van de Britse atoommacht door middel van Trident-raketten. Verder was zij van mening dat de bestaande Polaris-raketten meegeteld moesten worden bij de Amerikaans-Russische onderhandelingen. Een besluit tot stationering van kruisraketten moest in afwachting van de onderhandelingen in Genève worden opgeschort. De Alliantie was vóór een kernwapenvrije zone in centraal Europa.
Op 18 mei presenteerde premier Thatcher tijdens een persconferentie het Conservatieve verkiezingsmanifest. Gezeten voor een spandoek met de leuze ,,Groot-Brittannië sterk en vrij" zei ze dat het land voor een duidelijke keuze stond op 9 juni: ,,Voortzetting van onze huidige gestage voortgang naar herstel of het volgen van een beleid dat extremer en schadelijker is dan wat ooit een vorige oppositie heeft voorgesteld."
In het pakket voorgenomen maatregelen stonden naast beperking van de macht van de vakbonden, de denationalisatie van meer bedrijven, belastingverlichting om het particulier initiatief te stimuleren, de handhaving van de Britse kernmacht en de stationering van kruisraketten, opheffing van de Greater London Council en zes andere grote overkoepelende raden in stedelijke gebieden en beperking van de bevoegdheden van gemeenteraden om belastingen te heffen.

Over de economie werd gezegd dat de fundamenten voor herstel stevig waren gelegd en dat het monetaire beleid tegen de inflatie zou worden voortgezet.
Tijdens de verkiezingscampagne kenmerkte Labour zich door interne verdeeldheid over de eenzijdige nucleaire ontwapening en werd de Conservatieve Partij in verlegenheid gebracht door het uitlekken van zeer geheime sociaal-economische rapporten.
Binnen Labour formuleerde Denis Healey eerst een veel gematigder



Premier Margaret Thatcher en enige van haar ministers tijdens de presentatie op 18 mei van het verkiezingsmanifest van de Conservatieve Partij. Achter de premier van links naar rechts: Norman Tebbit (werkgelegenheid).sir Geoffrey Howe (financiën), Francis Pym (buitenlandse zaken) en Michael Heseltine (defensie). Links van de premier: William Whitelaw (binnenlandse zaken) en rechts: Cecil Parkinson (voorzitter van de Conservatieve Partij).

standpunt inzake de kernontwapening, dat afschaffing van de Polaris afhankelijk stelde van onderhandelingen met de Russen. Op 25 mei zei oud-premier James Callaghan dat Engeland geen wapens moest wegdoen zonder er iets voor terug te krijgen. Het nut van kruisraketten in het Verenigd Koninkrijk ,,betwijfelde" hij alleen, zonder de complete veroordeling die het Labour-manifest over die nieuwe Amerikaanse wapens uitsprak.
Lijsttrekker Michael Foot zei op 25 mei dat de snelheid van de Britse denuclearisering wel afhankelijk moest zijn van ondehandelingen met de Russen en ,,op gang moet komen" binnen vijf jaar.

Volgens Foot was het Labourprogramma daar niet mee veranderd. Maar er moest eerst een wereldwijde bevriezing van de kernwapenarsenalen komen, daarna een verklaring dat Engeland niet als eerste zulke wapens zou gebruiken, dan moesten de kruisraketten niet in Engeland en de rest van Europa worden geplaatst, de nieuwe Britse onderzeeërs met Trident-raketten moesten worden afbesteld en tenslotte moesten de Polaris-onderzeeboten uit de vaart worden genomen. Dat moest in die volgorde en afhankelijk van de ontwikkeling gebeuren, aldus Foot op 25 mei.
Op 26 mei kreeg Foot het volle vertrouwen van het verkiezingscomité van Labour.
,,In het campagne-comité hebben wij vanmorgen nog eens vastgesteld dat Michael Foot de leider is van de Labourpartij, dat hij spreekt voor de partij en dat wij achter het verkiezingsprogramma van de partij staan", zei Jim Mortimer, de secretaris-generaal van Labour.

Volgens op 25 mei publiek geworden brieven en notities van een kleine commissie van Thatchers meest nastaande ministers overwoog het kabinet over te gaan tot privatisering van de werkloosheidsverzekering, van andere onderdelen van het sociale zekerheidssysteem en van het openbaar onderwijs. Bovendien zouden de minimum loon-garanties voor jeugdigen en deeltijdwerkers worden beknot.
Premier Thatchers minister van werkgelegenheid Norman Tebbit reageerde hierop met ,,gestolen stukken die geen ministeriële standpunten bevatten". De premier zelf voegde daaraan toe: ,,Het feit dat de stukken zo oud zijn, geeft aan hoe desperaat de oppositie is."
In dezelfde persconferentie moest de premier op 25 mei nog een uitgelekt rapport ontzenuwen. Volgens dat stuk van een parlementaire commissie met een Conservatieve meerderheid zou de grote werkloosheid in Engeland niet alleen het gevolg zijn van een wereldrecessie. zoals de regering steeds beweerde, maar voor de helft het gevolg zijn van het harde beleid van Thatcher, en daarmee 6% hoger zijn dan strikt nodig was om de inflatie te bestrijden.
Volgens op 31 mei door de Labourpartij openbaar gemaakte plannen van de Conservatieven wilde de regering van premier Thatcher het systeem van nationale. voor iedereen gratis beschikbare gezondheidszorg voor een groot deel afschaffen en de medische zorg zoveel mogelijk terugbrengen in particuliere handen.
Ook zouden de Conservatieven doorgaan met het werken aan een sterke Engelse munt, hetgeen volgens de socialisten alleen al vele duizenden hun baan zou kosten.
De Conservatieven zouden in versneld tempo doorgaan gezonde delen van bedrijven als British Leyland (auto's) en British Steel te verkopen, waarna zij de restanten zouden sluiten.
Verder wilden de Conservatieven de inkomensverschillen verkleinen, de minimumjeugdlonen afschaffen en de macht van de vakbeweging verder breken dan men al had gedaan. Werkgevers zouden financieel worden gesteund in arbeidsconflicten om niet te hoeven toegeven.
Volgens de socialisten wilden de Conservatieven het hele systeem van het openbaar onderwijs naar de privé-sector overbrengen, pensioenen bevriezen en gelijke kansen voor mannen en vrouwen in het arbeidsproces tegengaan.
De Conservatieven wezen de Labour-onthullingen volledig van de hand. Partijvoorzitter (en kandidaat voor een belangrijke ministerspost) Cecil Parkinson zei over Denis Healey, de tweede man van Labour die de aanval leidde: „Healey is over zijn eigen partijprogramma al niet te vertrouwen, laat staan over het onze. Labour is nu echt in paniek".

Volgens een op 5 juni door Labour onthuld document had minister Howe van financiën het kabinet voorbereid op de noodzaak van aanzienlijke besnoeiingen in het overheidsbudget in de tweede helft van de jaren '80. Howe zei op 5 juni op de televisie dat het bewuste stuk slechts ,,gestolen denkmodellen" bevatte, en ontkende dat er een voorspellende waarde aan mocht worden toegekend. Hij moest echter toegeven dat bij geringe groei de regering kon kiezen uit snoeien of aanzienlijke belastingverhoging (de Conservatieven hadden belastingverlaging beloofd).
Tweemaal probeerde Labour verder

de Falkland-kwestie ter sprake te brengen. Denis Healey en later Neil Kinnock zeiden dat Thatcher haar „lef" had moeten bewijzen via de dood van soldaten. Beiden hadden vervolgens geheel of gedeeltelijk excuses moctcn aanbieden aan de nabestaanden van militairen.

Aan de vooravond van de verkiezingen beschuldigde de liberale leider David Steel premier Thatcher ervan uit te zijn op een eenpartij-staat, waarin geen plaats was voor krachtige oppositie, die essentieel was voor de parlementaire democratie. Zij zou alle stemmen willen hebben, en dat was wel een beetje ,,hebberig" zei Steel.
De liberale leider gaf uiting aan de vrees dat Thatcher met zo'n grote politieke aardverschuiving haar mandaat zou vernieuwen, dat zij zich gerechtigd zou voelen een extreem-rechts beleid te voeren.

Ook bij Labour heerste die angst. Op zijn laatste persconferentie voor de verkiezingen zei Foot dat in Groot-Brittannië onder Thatcher opnieuw rijk tegen arm, werkers tegen werklozen. zwart tegen blank en noord tegen zuid zouden worden opgezet.
Premier Thatcher ontkende dat zij een extreem beleid zou kunnen voeren. Dat was onmogelijk en volledig in strijd met de Conservatieve beginselen van vrijheid en rechtvaardigheid.

Reorganisatie kabinet

Op 11 juni vormde premier Thatcher haar nieuwe kabinet. Zij ontsloeg minister van buitenlandse zaken Francis Pym. Hij werd opgevolgd door sir Geoffrey Howe, die tot dan toe minister van financiën was. Minister van energie Nigel Lawson nam Howe's plaats op financiën over.
Met deze benoemingen had mevrouw Thatcher de sleutelposten in haar nieuwe regering gegeven aan mannen die bekend stonden als echte Thatcher-adepten, als aanhangers van de harde monetaristische politiek van de premier.

Behalve minister Pym verdween ook een andere vooraanstaande Conservatieve criticus uit mevrouw Thatchers nabijheid: minister William Whitelaw van binnenlandse zaken.
Hij kreeg, behalve de goeddeels inhoudsloze titel vice-premier, de eveneens vooral ceremoniële functie van ,,Leader of Lords", waarmee hij de taak kreeg de werkzaamheden van het Hogerhuis te regelen en in deze Eerste Kamer als woordvoerder van de regering op te treden.
Hij werd ,,viscount" (burggraaf), en was daarmee de eerste Britse burger sinds 1964 die een erfelijke adellijke titel had gekregen.
Whitelaw was geen voorstander van de uitbreiding van de bevoegdheden van de politie en herinvoering van de doodstraf door ophanging, waar mevrouw Thatcher in haar tweede regeringsperiode werk van wilde maken.
Op binnenlandse zaken kwam Leon Brittan, een betrekkelijk jonge politicus die als staatssecretaris van financiën gold als een inteiligent en trouw uitvoerder van mevrouw Thatchers monetaristische politiek.
De benoeming van Howe op buitenlandse zaken kon worden gezien als een beloning voor Sir Geoffrey's vier zware jaren op financiën, waar hij mevrouw Thatchers lijn door dik en dun had verdedigd. Door hem op buitenlandse zaken te benoemen, had de premier tevens haar greep op dat ministerie versterkt.
De nieuwe man op financiën, Nigel Lawson, was een van de weinigen die Thatchers waardering kon wegdragen en die toch op goede scholen had gezeten (Westminster en Christchurch, Oxford). Hij was financieel-economisch journalist geweest, onder andere bij de Financial Times en de Sunday *Telegraph.* Hij was een harde politicus, van wie werd verwacht dat hij de teugels bij de andere ministers stevig zou aantrekken.
In de Londense zakenwereld werd het vooruitzicht van Lawsons mogelijke benoeming op financiën met gemengde gevoelens tegemoet gezien. Men vreesde dat de strakke monetaire politiek van Thatcher het pond verder zou opjagen, wat onder meer ten koste ging van de export.
Een andere getrouwe die door de premier werd gepromoveerd, was partijvoorzitter Cecil Parkinson. Hij werd minister op de samengevoegde departementen van handel en industrie.
Parkinson oogstte lof door de Conservatieve Partij als een geolied apparaat ten dienste van mevrouw Thatchers herverkiezing te leiden.
Peter Walker, in het eerste kabinet-Thatcher minister van landbouw, van wie bekend was dat hij kritisch stond tegenover de premier, was gepromoveerd naar het ministerie van energie.
In een volgende aflevering zal de volledige samenstelling van het nieuwe kabinet worden opgenomen.

Foot niet meer herkiesbaar

Op 12 juni maakte Michael Foot bekend dat hij op het congres van zijn partij in oktober niet meer herkiesbaar zou zijn. Hij bleef tot die tijd wel in functie als partijleider. Waarnemend leider Denis Healey zei dat hij Foot niet zou opvolgen.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

TWEEDE RAPPORT COMMISSIE-BRANDT

De Noord-Zuid-commissie onder voorzitterschap van de oud-bondskanselier van de Bondsrepubliek Duitsland. Willy Brandt. heeft op 9 febr. haar tweede rapport uitgebracht.
Haar eerste rapport was voltooid op 17 dec. 1979 (pag. 5 e.v.-1980).
In haar tweede rapport waarschuwde de commissie voor een verdieping van de internationale economische crisis en dreigende anarchie. De commissie vroeg in het tweede rapport om mondiale inspanningen, die tot economisch herstel moeten leiden.

,,Het is inmiddels drie jaar geleden dat het rapport 'Noord-Zuid een programma voor overleving' werd gepubliceerd. Recente ontwikkelingen bevestigen helaas de vrees die in dat rapport is geuit. De vooruitzichten voor de wereld zijn snel verslechterd. Niet alleen wat verbetering van de betrekkingen tussen geïndustrialiseerde en ontwikkelingslanden betreft, maar ook ten aanzien van de wereldeconomie als geheel.

De wereldeconomie en het monetaire systeem moeten nu herbezien en geherstructureerd worden onder omstandigheden die bijna net zo ernstig zijn als in 1944, toen de sterk levende herinnering aan de economische rampspoed van de jaren dertig inspireerde tot de oprichting van de „Bretton Woods"-instellingen: het Internationale Monetaire Fonds, de Wereldbank en de Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel (GATT)".
Zo luiden de woorden van Willy Brandt in het voorwoord van het tweede rapport van de naar hem genoemde Commissie. Brandt wijst in dat voorwoord op de grote aandacht die het eerste rapport heeft gekregen. Tegelijkertijd komt hij echter tot de conclusie dat de in dat rapport neergelegde voorstellen niet geleid hebben tot een daadwerkelijke doorbraak.
,,Met name de Noord-Zuid bijeenkomst in Cancun (Mexico) in 1981 (pag. 721 e.v.-1981), die in het rapport was voorgesteld, beantwoordde in het geheel niet aan de verwachtingen. Na die bijeenkomst was er een duidelijke tegenslag. De meeste geïndustrialiseerde landen hebben zich, geconfronteerd met de verslechterde economische omstandigheden, toegelegd op maatregelen die alleen op de eigen economische problematiek was gericht. Dit beleid had verregaande schadelijke neveneffecten tot gevolg op de economische samenwerking tussen Noord en Zuid."
Het was tegen de achtergrond van de verslechterende situatie dat de leden van de commissie-Brandt zich verplicht voelden zich te bezinnen op de eerder gedane voorstellen. Een belangrijke rol in deze herbezinning speelde de gedachte dat ,,het ongecoördineerde beleid dat de geïndustrialiseerde landen voeren niet alleen de Derde Wereld treft, maar ook kan leiden tot een wereldrecessie, die vergelijkbaar is met de crisis van een halve eeuw geleden".
Tegelijkertijd was de commissie de mening toegedaan dat juist de Noord-Zuidsamenwerking met een goed beleid het herstel van de wereldeconomie kan bevorderen.

Het was tegen deze achtergrond van angst en hoop dat de commissie-Brandt een tweede rapport schreef

waarvan hierna een samenvatting volgt.

STAGNATIE IN DE WERELDECONOMIE

Voor het vierde achtereenvolgende jaar wordt de wereldeconomie gekenmerkt door stagnatie. De meeste landen in de wereld, zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden hebben hun economische activiteiten beperkt en stellen pogingen in het werk om hun importen te beperken en de exporten te bevorderen.
De geïndustrialiseerde landen geven prioriteit aan het bestrijden van de inflatie. Veel rijke landen zijn echter de geldontwaarding te lijf gegaan met buitensporige monetaire controle en verregaande fiscale maatregelen. Daarbij wordt voorbijgegaan aan andere doelstellingen en worden de internationale gevolgen van een dergelijk beleid niet in ogenschouw genomen. Het gevolg hiervan is grote werkloosheid en economische achteruitgang.
Dit beleid in de westerse landen heeft zijn weerslag op de situatie in de Derde Wereld. In feite hebben de ontwikkelde ianden hun moeilijkheden op verschillende manieren geëxporteerd naar de Derde Wereld.
Vooral de armste ontwikkelingslanden worden zwaar getroffen. daar de recessie uiteindelijk heeft geleid tot een dramatische teruggang van de uitvoeropbrengsten van grondstoffen. Juist voor die armste landen is daardoor een slechte economische situatie ontstaan. omdat ze nauwelijks mogelijkheden hebben hun tekorten op de betalingsbalans te financieren door buitenlandse leningen af te sluiten.
Ontwikkelingslanden die hiertoe wel in staat zijn geweest worden steeds sterker geconfronteerd met een oplopende schuldenlast. wat nog wordt versterkt door de hoge rente van de laatste jaren op de internationale kapitaalmarkten. Ook voor deze landen kwam het moment waarop het niet langer mogelijk was nog meer leningen af te sluiten.

Betalingsbalans-tekorten

De lage grondstoffenprijzen, de geringere mogelijkheden tot het aantrekken van leningen, de teruglopende ontwikkelingshulp en de toegenomen neiging tot protectie in de westerse landen, het zijn deze factoren die er de oorzaak van zijn dat veel ontwikkelingslanden de laatstejaren te kampen hebben met grote tekorten op de betalingsbalans.
Het tekort van de olie-importerende ontwikkelingslanden op de lopende rekening van de betalingsbalans steeg van 44 miljard dollar in 1979 tot 88 miljard dollar twee jaar later. In het verlengde daarvan steeg ook de omvang van de schulden in de periode 1976-'81 met gemiddeld zo'n 20% per jaar. Momenteel zijn de schulden opgelopen tot 630 miljard dollar. De last die hieraan verbonden is, in de vorm van rente en aflossing. stelt steeds meer ontwikkelingslanden voor grote financiele problemen.
De verslechterende situatie in de ontwikkelingslanden heeft ook een duidelijke weerslag op de westerse landen. In de jaren zeventig werd, doordat de Derde-Wereldlanden hun invoer uit de rijke landen opvoerden, voorkomen dat de ingezette recessie in de ontwikkelde landen zich verscherpte. In die tijd werd de Derde Wereld een steeds belangrijker afzetmarkt.
De jaren tachtig brachten hierin echter verandering. De verminderde groei in ontwikkelingslanden leidde tot geringere mogelijkheden voor westerse exporteurs om hun produktie in de ontwikkelingslanden af te zetten. De invoer in de arme landen komt steeds meer onder druk te staan door het tekort dat deze landen hebben aan buitenlandse deviezen.

Neergaande spiraal

De internationale crisis heeft negatieve gevolgen voor de ontwikkelingslanden, die bovenop hun bestaande ontwikkelingsproblemen komen. In dit verband wordt in het rapport opgemerkt, dat de langdurige recessie in de rijke landen de wortel is van de crisis in de wereldeconomie,
De commissie-Brandt wijst op de gevaren van een verdere neergaande trend. Het drastische verlies aan koopkracht in het Zuiden veroorzaakt in het Noorden verlies aan export en arbeidsplaatsen, waardoor een neergaande spiraal wordt ingezet. Herstel van de wereldeconomie is daarom noodzakelijk wil dit proces worden omgekeerd.

Stimuleringsbeleid

Eén van de voorwaarden voor zo'n herstel is dat de geindustrialiseerde landen afstappen van hun preoccupatie niet inflatie. budgetaire tekorten en betalingsbalans-problemen, die op zichzelf een gevolg zijn van de stagnatie in de wereldhandel en -produktie. Het beleid in deze landen dient zich daarentegen te richten op een voortgezette groei.
Geen enkel land is echter in staat om alléén uit de economische problemen te komen, daarvoor is er te veel sprake van afhankelijkheid tussen de verschillende staten.
De commissie-Brandt stelt dat de gevaren van een internationale depressie momenteel groter zijn dan het probleem van de inflatie. Het is daarom noodzakelijk dat er meer nadruk komt te liggen op een stimuleringsbeleid. Een aantal landen zal. in zo'n beleid gericht op expansie, als „trekpaard" moeten fungeren. Landen als Japan. West-Duitsland en de Verenigde Staten zullen wat dit betreft een grotere rol moeten vervullen dan de landen die veel sterker met de beperkingen van de betalingsbalans worden geconfronteerd.
De weg naar herstel door een beleid gericht op financiele en monetaire expansie kan echter aleen verwezenlijkt worden door een sterke internationale samenwerking.

INTERNATIONALE MONETAIRE FONDS

Een belangrijk deel van het rapport-Brandt is gewijd aan de problematiek van het internationale monetaire stelsel. De commissie doet in haar rapport een aantal voorstellen om te komen tot ingrijpende hervormingen van het monetaire systeem. Het Internationale Monetaire Fonds (IMF) zou hierin een belangrijke rol moeten vervullen.
De huidige omvangrijke tekorten op de lopende rekening van de betalingsbalans in veel landen maken het noodzakelijk dat het Fonds over meer middelen beschikt, zodat meer leningen verstrekt kunnen worden. Op die manier kunnen landen beter in staat gesteld worden hun economie aan de veranderingen die zich in de wereldeconomie voltrekken aan te passen, zonder dat daarmee hun vooruitzichten op economische groei worden verminderd.

De Commissie komt hierbij tot de volgende voorstellen:

- een verhoging van de quota met 100%:
- een substaritiele creatie van nieuwe Speciale Trekkingsrechten, vooral ten behoeve van ontwikkelingslanderi. Hierbij wordt opgemerkt dat een vergroting van de hoeveelheid internationale liquiditeiten noodzakelijk is. wil voorkomen worden dat de internationale recessie zich versterkt:
- meer mogelijkheden voor het IMF om gelden aan te trekken van centrale banken en de internationale kapitaalmarkt;
- vergroting en verbetering van de Compensatoire Financieringsfaciliteit. Deze faciliteit heeft tot doel compensatie te bieden in die gevallen waar sprake is van een daling van de exportopbrengsten van landen.

Conditionaliteit

De commissie doet ook een aantal voorstellen aangaande de zogeheten „conditionaliteit", dat wil zeggen de voorwaarden die het Fonds hanteert bij het verstrekken van leningen aan landen:

- de conditionaliteit moet meer worden toegesneden op de situatie van het land dat een lening vraagt. Met name moet daarbij worden gelet op de mogelijkheden die een land heeft om commercieel krediet aan te trekken, op de behoefte die er bestaat aan betalingsbalanssteun, en het vermogen om tekorten te corrigeren.

Met name landen, die nauwelijks commercieel krediet kunnen aantrekken. vooral aangewezen zijn op hulp van donorlanden en internationale organisaties, en geringe mogelijkheden hebben om een snelle omvorming van de economie tot stand te brengen moeten meer toegang krijgen tot leningen met een geringe conditionaliteit, wanneer zich tijdelijke tekorten voordoen door omstandigheden die niet beheerst kunnen worden:

- landen die in financiële problemen komen moeten worden aangemoedigd in een vroeg stadium een beroep te doen op het IMF;
- meer aandacht moet worden gegeven aan aanbodfactoren. zodat tekorten op de lopende rekening van de betalingsbalans worden gecorrigeerd door een juiste combinatie van beleidsinstrumenten, zodat minder nadruk wordt ge-



Leden van de Noord-Zuidcommissie; in het midden de voorzitter. Willy Brandt: rechts van hem de secretaris-generaal van het Gemenebest. Shridath Ramphal. Links Laksmi Kant Jha uit India.

legd op uitsluitend zaken als bijvoorbeeld devaluatie;

- meer nadruk op belangrijke aspecten als produktie, groei, werkgelegenheid en inkomensverdeling;
- verbetering van de voorwaarden waaronder de armste ontwikkelingslanden bij het Fonds kunnen lenen In dit verband kunnen de middelen van het IMF worden vergroot door een deel van de goudvoorraad te verkopen

WERELDBANK

Gegeven de taak van het IMF houdt deze organisatie zich bezig met kredietverlening met een korte looptijd Anders ligt het bij de andere „Bretton Woods" instelling de Wereldbank De activiteiten die de Bank onplooit zijn meer gericht op de lange termijn, met name het financieren van projecten

Met betrekking tot de Wereldbank doet de commissie-Brandt onder andere de volgende voorstellen:

- verhoging van het gedeelte van de leningen die de Bank bestemt voor ,,structurele aanpassing" van 10% naar 30%. Dit type leningen is bedoeld voor het vergroten van de exportmogelijkheden van landen, om op die manier op wat langere termijn een verbetering van de betalingsbalans te bewerkstelligen:
- verhoging van de middelen waar de Wereld. bank over kan beschikken;
- vergroting van de financiën van de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA), de dochterinstelling van de Bank die leningen op zachte voorwaarden verstrekt aan de armste ontwikkelingslanden.

Ontwikkelingshulp

Ten aanzien van de ontwikkelingshulp aan de Derde Wereld spreekt de Commissie zich uit voor een verdubbeling van de hulp aan de armste ontwikkelingslanden en verlangt zij van de rijke landen een herbevestiging om te komen tot een hulpomvang gelijk aan 0,7% van het Bruto Nationaal Produkt binnen vijf jaar.
De bovenstaande voorstellen zijn, aldus de commissie, gedaan om te voorkomen dat de huidige slechte situatie van de wereldeconomie en de positie van de afzonderlijke landen daarin verder verslechteren.
Voor een fundamentele verbetering is het volgens de commissie-Brandt noodzakelijk dat er een verdergaande hervorming van het monetaire stelsel plaatsvindt. In dit verband doet zij de volgende voorstellen:

- hervorming van het IMF en de Wereldbank, ook wat betreft een grotere spreiding van macht binnen deze organisaties;
- hervorming van het huidige monetaire stel sel, waarbij de Speciale Trekkingsrechten de belangrijkste reservevaluta moeten worden;
- een grotere anti-cyclische rol van het IMF;
- onderzoek naar de toekomstige rol van de Bretton Woods-instellingen, dat uitmondt in een wereldconferentie over internationale financiële instituties;
- meer aandacht voor een wereldontwikkelingsfonds in het kader van de wereldwijde onderhandelingen in de Verenigde Naties.

Internationale handel

Met betrekking tot de wereldhandel geeft het rapport „Common crisis" uiting aan zorgen zowel aangaande de internationale handel als het wereldhandelssysteem. Met name de stagnatie die er de laatste tijd in de wereldhandel optreedt treft vooral de armste ontwikkelingslanden.
De Derde-Wereldlanden die industrieprodukten uitvoeren en een gediversifieerd exportpakket hebben op het gebied van de landbouwprodukten konden in de jaren zeventig hun uitvoer, ondanks de toegenomen protectie aardig op peil houden. De uitvoer van deze landen groeide het afgelopen decennium gemiddeld met zo'n 4,4%, in de jaren zestig lag dit cijfer op 6,3%.
Slechter af waren de armste ontwikkelingslanden. Deze boekten in de jaren zestig een uitvoergroei van 5,3%, in de jaren zeventig daarentegen werden deze landen geconfronteerd met een daling van de export van gemiddeld 1,1% per jaar.

Protectie

De steeds sterkere neiging om door protectionistische maatregelen sectoren in een economie te beschermen tegen internationale concurrentie vormt een belangrijke belemmering voor de wereldhandel.
Deze protectie wordt op verschillende manieren in de praktijk vorm gegeven. Zo zijn produkten in een gevorderd stadium van bewerking onderworpen aan hogere invoertarieven. Daarnaast wordt de laatste jaren steeds vaker de toevlucht genomen tot niet-tarifaire invoermaatregelen en worden individuele bedrijven of sectoren door subsidies beschermd tegen de internationale concurrentie.
Wat al deze vormen van protectie moeilijk te hanteren maakt, is de grote ondoorzichtigheid die er ten aanzien van deze maatregelen bestaat. De commissie-Brandt pleit daarom, er van uitgaande dat in deze tijd van recessie protectie als verschijnsel moeilijk valt uit te bannen, voor een meer doorzichtige en voorspelbare toepassing van protectionistische maatregelen, om op die manier de schade aan het wereldhandelsstelsel zo veel mogelijk te beperken.

BETERE WERKING HANDELSSYSTEEM

Ter verbetering van de werking van het wereldhandelssysteem doet de commissie de volgende voorstellen, die op korte termijn verwezenlijkt moeten worden:

- een versterking van de beginselen van een open handelssysteem, waarbij protectionistische tendensen worden tegengegaan bij het formuleren en in praktijk brengen van het handelsbeleid in de verschillende landen;
- het scheppen van een stelsel waarin duidelijk wordt gedefinieerd welke de omstandigheden zijn waaronder protectionistische maatregelen acceptabel zijn in het kader van de afspraken die er in de GATT, de internationale organisatie die waakt over een vrije wereldhandel, vastgelegd zijn. Hierin zou ook de (beperkte) tijdsduur van dergelijke maatregelen geregeld moeten worden;
- het op korte termijn elimineren van alle nog bestaande handelsbelemmeringen in de ontwikkelde landen, die gelden voor tropische produkten;
- snelle ratificatie van het ,,Gemeenschappelijke Grondstoffenfonds". overeenstemming over nieuwe „grondstoffenakkoorden" en uitbreiding van de compensatie voor ontwikkelingslanden die met teruglopende exportopbrengsten worden geconfronteerd;

De commissie-Brandt doet ook enkele langetermijnvoorstellen ten aanzien van de internationale handel:

- versterking van de procedures rond het slechten van geschillen op handelsgebied;
- het uitvoeren van maatregelen die een grotere toegang van bewerkte grondstoffen in de ontwikkelde landen mogelijk maken.

Voedsel

Ruime aandacht wordt in het tweede rapport van de commissie-Brandt gegeven aan de problematiek rond voedsel en energie. De meeste problemen op het gebied van de voedselvoorziening komen voor in de Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara.
In de jaren zestig groeide de voedselproduktie in deze landen gemiddeld met 2,6% per jaar, in de jaren zeventig daalde dit groeicijfer tot 1,6%, wat per hoofd van de bevolking een daling van de beschikbare hoeveelheid voedsel inhoudt van 1,1%
Gedeeltelijk zijn de problemen rond de voedselvoorziening te verklaren uit klimatologische omstandigheden en uit de gesteldheid van de bodem. Een belangrijke oorzaak is echter ook het beleid dat er in deze landen is gevoerd.
Voedselprijzen worden veelvuldig kunstmatig laag gehouaen en wisselkoersen worden te hoog vastgesteld, zodat er geen stimulansen worden gegeven aan de agrarische sector om de produktie uit te breiden.
De laatste jaren is de voedselsituatie in veel ontwikkelingslanden verslechterd door de internationale recessie. Geringere exportopbrengsten stellen zeer nauwe grenzen aan de mogelijkheid om goederen zoals kunstmest, pompen en pesticiden in te voeren. wat een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van de voedsel- en landbouwproduktie.

Ten aanzien van het onderwerp voedsel worden in het rapport onder andere de volgende voorstellen gedaan:

- voorbereiding door ontwikkelingslanden van nationale voedselstrategieen die voor zover noodzakelijk ondersteund kunnen worden door meer hulp van donorlanden en organisaties;
- steun voor een grotere internationale voedselreserve;
- regionale programma's voor het tegengaan van de verwoesting van het milieu;
- meer steun voor landbouwkundig onderzoek, met name ter verbetering van oogst-variëteiten. methoden van cultivatie voor Afrika, en de ontwikkeling van binnenlandse research-capaciteit:
- vergroting van de voedselhulp, waarbij meer aandacht gegeven moet worden aan mogelijke schadelijke effecten van deze vorm van hulp.

Energie

Op het gebied van de energievoorziening doet de commissie de volgende voorstellen:

- de oprichting van een nieuwe energie-organisatie met het doel de energieproduktie in ontwikkelingslanden op te voeren. Deze organisatie zou verbonden moeten zijn met de Wereldbank:
- steun voor onderzoek naar energie en het verbreiden van de resultaten hiervan;
- een dialoog tussen de belangrijkste olieproducerende en -consumerende landen om te komen tot afspraken die ook het aanbod voor de armste landen moeten veilig stellen en op lange termijn stabiliteit moeten brengen op de oliemarkten.

Noord-Zuiddialoog

De huidige economische crisis kan, zo stelt de commissie, niet los gezien worden van de Noord-Zuiddialoog. Zo'n dialoog is des te belangrijker nu er de laatste jaren steeds sterker sprake is van een interdependentie tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden op gebieden als handel en financiën.
Evenals bij de wereldeconomie is er op het gebied van de dialoog tussen Noord en Zuid sprake van stagnatie. Om die te doorbreken doet de commissie de volgende voorstellen:

- snelle wereldwijde besprekingen met het doel het aanvaarden en uitvoeren van noodmaatregelen gericht op herstel en ontwikkeling. Gelegenheid hiertoe biedt de zesde algemene conferentie van UNCTAD, die deze zomer in Belgrado (Joego-Slavië) wordt gehouden;

• een positievere en meer realistische houding bij ontwikkelingslanden ten opzichte van onderhandelingen:

• een snelle start van de ronde van Wereldwijde Onderhandelingen over internationale economische samenwerking voor ontwikkeling. waarbij de Algemene Vergadering van de VN, bijgestaan door een kleine representatieve organisatie, een centrale rol dient te spelen:

m mier internationale conferenties die zich bezighouden met één specifieke kwestie:

• de oprichting van een Derde-Wereldsecretariaat dat technische assistentie verleent aan ontwikkelingslanden bij het voorbereiden en het voeren van onderhandelingen:

• meer steun voor voorlichting over ontwikkelingssamenwerking in de ontwikkelde landen. zowel door overheid als particuliere organisaties, om op die manier het ontwikkelingsvraagstuk meer in de publieke belangstelling te brengen. (Internationale Samenwerking AP, Reuter)

GATT

VOLUME WERELDHANDEL IN 1982 2% GEDAALD

De GATT heeft op 11 maart gegevens gepubliceerd over het verloop van de wereldhandel in 1982. Hieruit blijkt, dat in het verslagjaar het volume van deze handel met 2% is afgenomen t.o.v. 1981 en op het peil van 1979 is beland.
De belangrijkste oorzaak van deze daling is de geringere olie-export. veroorzaakt door een wereldwijde consumptievermindering.
Om ervoor te zorgen, dat de wereldhandel weer gaat groeien moeten de industrielanden hun beleid t.a.v. ontwikkelingslanden met schulden harmoniseren, aldus de GATT.

De GATT meent dat er op het ogenblik een tegenstrijdig beleid wordt gevoerd. Aan de ene kant wordt de landen met schulden gezegd de broekriem aan te halen en aan de andere kant wordt met protectionistische maatregelen die landen de toegang tot exportmarkten ontzegd die ze juist nodig hebben om hun inkomsten op te vijzelen.
De landen die kredieten hebben verleend beginnen de nadelen daarvan te ondervinden, zeker nu de wereldhandel in het algemeen kleiner is geworden. Protectionistische maatregelen hebben de achteruitgang versterkt.
In 1981 was er sprake van een vermindering van het handelsvolume met 1%.
Beleidswijzigingen, die in landen met grote schulden noodzakelijk zijn, moeten gepaard gaan met beleidswijzigingen in landen die vorderingen hebben lopen. zo meent de GATT.
Het probleem is dat aflossing van schulden moet kunnen doorgaan om het internationale financiele stelsel in stand te houden, terwijl er voldoende nieuw kapitaal beschikbaar moet worden gesteld om groei mogelijk te maken in landen met schulden.
De ministers van financien van de westerse landen moeten er bij de ontwikkelingslanden op aandringen dat zij meer exporteren en minder importeren.
Kredietnemers en -gevers moeten nauw samenwerken om de problemen bij de wortel aan te pakken. Als de industrielanden doorgaan met zich zorgen te maken over ,,vitale bedrijfstakken, het terugwinnen van de binnenlandse markt en het wegwerken van onduldbare tekorten" dan bieden de enige oplossingen die de landen met schulden kunnen bedenken maar weinig hoop.
De GATT betreurt het dat bij de economische discussies van de laatste tijd geen aandacht is geschonken aan structurele problemen, zoals het feit dat het systeem van vrije prijzen wordt ondermijnd door subsidies. kartelvorming en importbeperking. Goed beschermde marktsectoren, zoals de textiel en de staal. trekken nog maar weinig investeringen aan. Dat kan alleen maar leiden tot een nieuwe golf van inflatie als er eenmaal sprake is van economisch herstel.
De enige sector waar nog sprake was van groei is de handel in agrarische produkten geweest. De groei ervan bedroeg 1% tegen 4% in 1981.
De export van olie nam af met 9%, doordat het verbruik vrijwel overal ter wereld verminderde.
De handel in fabrieksprodukten ging 1% achteruit doordat de export van de industrielanden onderling stagneerde, de export naar de olieproducerende landen iets kleiner werd en de export naar de ontwikkelingslanden die geen olie hebben met 8% achteruitging.
De GATT meldt verder dat het bruto nationaal produkt van de industrielanden vorig jaar is verminderd met 0,5%, nadat de twee voorgaande jaren nog een toeneming hebben laten zien van 1%.
De inflatie was 8% na 10,5% in 1981.
Export en import namen in volume af met ongeveer 1% door een vermindering van de olieinvoer en een vermindering van de export naar ontwikkelingslanden.
De groei van de ontwikkelingslanden die geen olie hebben bedroeg vorig jaar ongeveer 1%. het laagste percentage sinds de Tweede Wereldoorlog. Deze landen voerden vorig jaar 5% minder uit en 10% minder in. Door de achteruitgang van de import verminderde het tekort op hun gezamenlijke handelsbalans van 60 miljard dollar in 1981 tot 40 miljard dollar vorig jaar. aldus de GATT. (NRC/H'blad)

IMF

LIDMAATSCHAP. UITBREIDING CHINEES QUOTUM

Op 17 april 1980 is de Volksrepubliek China lid geworden van het Internationale monetaire fonds IMF met een quotum van 550 mln speciale trekkingsrechten (SDR's) (pag. 375/2-1980).
Toen werd reeds de verwachtig uitgesproken, dat op korte termijn het Chinese quotum zou worden verhoogd. Dat gebeurde op 11 sept. 1980, toen het werd gebracht op 1,2 mrd SDR's.
Ook nog in 1980 werd Zimbabwe, dat in april van dat jaar onafhankelijk was geworden (pag. 79211 e.v.-1981), op 29 sept. als 141ste lid met een quotum van 100 mln SDR's als lid tot het IMF toegelaten.

Op de jaarvergadering van 1980, die van 30 sept.-3 okt. in Washington gehouden was, werd besloten de Raad van Bestuur van 15 naar 16 directeuren uit te breiden. waarbij de 16-de directeur uit de Volksrepubliek China afkomstig zou zijn.
Op 26 sept. 1981 werden Vanuatu en Bhoetan lid van het IMF met quota van resp. 6,9 mln en 1,7 mln SDR's.
Antigua en Barbuda. dat op 1 nov. 1981 de onafhankelijkheid bereikt had (pag. 783/1-1981), werd op 25 febr. 1982 met een quotum van 3.6 mln SDR's lid van het IMF.
Op 16 maart 1982 werd Belize lid van het IMF. Dit land was op 21 sept. 1981 onafhankelijk geworden (pag. 784/1-1981). Het quotum voor dit land werd vastgesteld op 7,2 mln SDR's.
Tenslotte werd op 6 mei 1982 Hongarije als 146ste lid tot het IMF toegelaten met een quotum van 375 mln SDR's. Naast Roemenië is Hongarije het tweede Oosteuropese lid van de Comecon, dat ook deel uitmaakt van het IMF.
Na de toelating van Hongarije beliep het, totaal aan quota van de lidstaten van het IMF 61.059.800.000 SDR's.

Zevende algehele herziening der quota

De quota der individuele lidstaten is in nov. 1980 op enkele uitzonderingen na met i.h.a. 50% verhoogd. Dit was gebeurd in het kader van de zevende algehele herziening der quota. waartoe de Raad van goeverneurs in dec. 1978 had besloten.
Per maart 1981 hadden alle staten hun quota op het overeengekomen niveau gebracht, met uitzondering van Iran, dat niet met de verhoging had ingestemd. en Oman, dat alleen akkoord ging met een verhoging kleiner dan 50%.
Aan de andere kant was bij de zevende herziening het quotum van Saoedi-Arabië verhoogd met 73,35% van 600 mln SDR's naar 1.040.100.000 SDR's. Bovendien besloot de Raad van goeverneurs eind april 1981 tot een verdere verhoging van het Saoediarabische quotum tot 2,1 mrd SDR's. De Saoediarabische regering gaf hiertoe haar toestemming d.m.v. een brief, gedateerd op 31 mei 1981.

JAARVERGADERING 1982 VAN IMF EN WERELDBANK

Van 6-9 sept. 1982 vond in de Canadese plaats Toronto de 37ste jaarvergadering plaats van het IMF en de Wereldbank.
De vergadering werd gehouden tegen de achtergrond van een sterk overspannen situatie op het gebied van de internationale kredietverlening.
In het *NRC/H'blad* van 4 sept. 1982 werd hieraan een beschouwing gewijd, waaraan het volgende is ontleend:

Nu het internationale financiële systeem voor zijn grootste krachtproef staat sinds vele jaren kan dit treffen bepalend zijn voor de wereldeconomie.
Mexico is op ieders lip. Het land met de groot-

ste schuld ter wereld – *$80* mrd – kon een paar jaar geleden een krediet van het IMF nog vervroegd aflossen. De Mexicaanse economie groeide toen nog met jaarlijks *8%*. De bankiers stonden op de stoep van president Lopez Portillo te rinkelen met hun geldbuidels. De Mexicaanse schuld werd dan ook binnen enkele jaren verdubbeld.
Toen de internationale rente in 1980 omhoog ging steeg ook de Mexicaanse rentelast.
Het olieland Mexico profiteerde echter van de tweede olieprijsexplosie, en pas toen de olieprijzen dit jaar begonnen te dalen kwamen de problemen. Lopez Portillo moest ir. augustus hals overkop een beroep doen op het IMF, op de Amerikaanse overheid en op een aantal Westerse centrale banken. Met strenge valutarestricties maakte hij het de Mexicaanse bedrijven bijkans onmogelijk om hun schuldverplichtingen na te komen. Deze week werden de Mexicaanse banken genationaliseerd en Miguel Mancera, de president van de Mexicaanse centrale bank, trad af.
Mexico staat niet alleen. Ook in Argentinië ruimde de president van de Centrale Bank, Domingo Cavallo Quito, het veld. Niemand twijfelt er nog aan dat Argentinië. in navolging van Mexico, binnenkort de commerciële banken zal verzoeken om de terugbetaling van schulden te mogen uitstellen.

De lijst van landen die hun kredietgevers moeten verzoeken om uitstel van terugbetaling wordt steeds langer. Het Britse vakblad Euromoney schatte in aug *1982,* dat dit jaar *20* landen het zullen laten afweten. zodat voor leningen van bij elkaar bijna *$28* mrd de looptijd verlengd moet worden. In *1980* was met dit soort „rescheduling" nog slechts $ 4,5 rnrd gemoeid, en betrof het niet meer dan *6* landen. In *1981* ging het al om $ 10,8 rnrd en *13* landen.
In *1981* was Polen, met een schuld van $28 mrd, nog de grote boosdoener. Toen de commerciële banken de kredietverlening aan geheel Oost-Europa dreigden te bevriezen grepen de Westerse centrale banken in. Middels een krediet aan Hongarije maakten ze duidelijk dat het ene Oosteuropese land het andere niet is.
Ook in het geval-Mexico reageerden de Westerse centrale banken, met een krediet van $ 1,85 rnrd aan de Mexicaanse centrale bank, opmerkelijk snel.
In bankkringen wordt deze reactiesnelheid natuurlijk van harte toegejuicht. Sommigen zien er zelfs een garantie in dat de jaren dertig zich niet zullen herhalen. In *1931* weigerden de Westerse autoriteiten de Oostenrijkse Crediet-Anstalt te hulp te schieten, waarop er een kettingreactie van bankfaillissementen ontstond.

De druk van Polen en Mexico op het internationale bankwezen wordt nog verzwaard door de moeilijkheden in het Westen zelf.
De economische recessie jaagt het aantal faillissementen op, en grote bedrijbven als AEG-Telefunken (West-Duitsland), International Harvester (VS),Dome Petroleum en Mattey Ferguson (Canada) komen hun betalingsverplichtingen niet, of niet op tijd, na. In Nederland hebben de banken hun risicopotjes meer dan verdubbeld en volgens ABN-president Batenburg waren die potjes niet voldoende om de kosten te dekken.
Toch is het tot nu toe slechts met twee banken misgegaan: Penn Square in Oklahoma (VS) en Banco Ambrosiano in Italië/Luxemburg.
Penn Square had te veel geld gestoken in de energiesector en werd net als Mexico de dupe van de olieprijsdaling die allerlei olie en gasprojecten onrendabel maakte. Banco Ambrosiano werd waarschijnlijk het slachtoffer van speculaties van haar directeur Calvi, die in de zomer van *1982* dood onder een Londense brug teruggevonden werd – hangend aan een touw.
De gevolgen van deze twee fiasco's reiken echter verder dan op bet eerste gezicht lijkt. Continental Illinois in Chicago, de op zes na grootste Amerikaanse bank van de VS, had nogal wat leningen van Penn Square overgenomen en lijdt een verlies van meer dan *$200* mln. Eerder dit jaar moest Chase Manhattan, de op één na grootste bank, *$270* mln afschrijven toen een kleine beleggingsmaatschappij. Drysdale, het loodje legde. Op die manier ging de hele winst van Chase over het tweede kwartaal verloren.
De affaire-Ambrosiano heeft het vertrouwen in het „offshore"-gebeuren aangetast
Luxemburg, waar ae houdstermaatschappij van Banco Ambrosiano was gevestigd, is zo'n „offshore"-centrum. Andere centra zijn de Bahama-eilanden, de Nederlandse Antillen, Bahrein, Hong Kong en Singapore. Ze hebben voor de banken het grote voordeel dat reservevcrplichtingen die in eigen land wel gelden aaar niet van toepassing zijn.
De kredietverlening van „offshore"-centra is dan ook in de jaren zeventig als kool gegroeid. Momenteel hebben de Westerse banken circa *$1000* rnrd aan internationale kredieten uitstaan (leningen tussen banken onderling niet meegerekend), en daarvan is waarschijnlijk *200* a *300* mrd via de „off-shore"-centra uitgezet.
Die te snelle kredietgroei, waar bovendien te weinig reserves tegenover stonden, was veel centrale bankiers een doorn in het oog. Ze spraken daarom af dat ze hun handelsbanken zouden verplichten ook over buitenlandse dochters verslag uit te brengen – hetgeen overigens niet betekende dat die dochters nu de binnenlandse regels zouden moeten gehoorzamen.
In de commerciële bankwereld zag men in dit akkoord een teken dat de centrale banken zich niet afzijdig zouden houden als buitenlandse bankdochters in moeilijkheden zouden komen. Toen Ambrosiano over de kop ging weigerde de Italiaanse centrale bank echter de Luxemburgse houdstermaatschappij van Ambrosiano te hulp te schieten – omdat bet hier niet een dochter maar een houdstermaatschappij betrof. Die stap heeft velen in de commerciele bankwereld aan het denken gezet.
Het grootste gevaar dat de banken bedreigt is niet dat sommige landen of bedrijven hun schulden niet op tijd terugbetalen. Bij een verlenging van de looptijd zijn er boekhoudkundig nauwelijks problemen, zeker als die langere looptijd ook een hogere rente oplevert. De problemen beginnen als de schuldenaar zijn renteverplichtingen niet nakomt.

Echt moeilijk wordt het pas als de bank het vertrouwen van zijn cliënten verliest. Dat gebeurde op kleine schaal in de VS toen de ondergang van Penn Square veel depositohouders bij een soortgelijke bank, Abilene National in Texas, ertoe brachten hun geld terug te halen.
De grote vraag is nu of de recente gebeurtenissen. vooral die in Mexico, ertoe zullen leiden dat de banken voorzichtiger worden met kredieten. Veel centrale bankiers zouden dit toejuichen. Uit de cijfers van de Bank voor Internationale Betalingen in Bazel blijkt dat in de eerste drie maanden van *1982* inderdaad sprake was van een forse vermindering van de kredietverlening, vooral door Europese banken.
Uit cijfers van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling in Parijs blijkt echter dat in bet tweede kwartaal de kredietverlening weer aantrok. Mexico bijvoorbeeld, dat in *1981* $ 10,5 mrd extra geleend had en in het eerste kwartaal van *1982* nog geen miljard dollar inzamelde, leende in het tweede kwartaal liefst ruim $ *5,5* mrd.
Of het de Mexicanen zal lukken dit huzarenstukje in het derde kwartaal te herhalen moet. gelet op de recente gebeurtenissen, ernstig betwijfeld worden.

De jaarvergadering werd voorafgegaan door aparte bijeenkomsten van de vertegenwoordigers van de ontwikkelingslanden op 3 sept., van de Groep van tien, de belangrijkste Westerse industrielanden plus, als elfde, Zwitserland, dat geen lid is van het IMF, op 4 sept., en van het interimcomité, de 22 landen, die bewindvoerders van het IMF aanwijzen, eveneens op 4 sept.
De ministers uit de ontwikkelingslanden bepleitten het opstellen van een wereldwijd economisch herstelplan, omdat anders het internationale financiële en handelssysteem zal instorten.

Zo'n herstelplan moet inhouden dat de industrielanden hun economie nieuw leven inblazen, dat protectionistische barrières worden weggenomen dat de militaire uitgaven worden verlaagd en dat de ontwikkelingshulp wordt vergroot.
De ministers merkten daarbij op dat de hoge rente en de dalende grondstofopbrengsten veel ontwikkelingslanden in grote financiële moeilijkheden hebben gebracht. Een herstel van de groei in de industrielanden werd door hen van fundamenteel belang beschouwd om de Derde wereld uit de problemen te helpen.
De ontwikkelingslanden oefenden kritiek uit op het IMF omdat dit fonds de neiging heeft de tijd waarbinnen kredietontvangende landen aan de IMF-voorwaarden moeten voldoen te verkorten van drie tot een jaar. Die looptijd zou juist langer moeten worden, tot vijf jaar. Het IMF zou bovendien zijn economisch toezicht niet tot de kredietontvangende landen moeten beperken, maar tot alle *146* lidstaten moeten uitbreiden.

De omvang van de middelen van het IMF zou volgens de ontwikkelingslanden op zijn minst verdubbeld moeten worden. Het relatieve aandeel van de ontwikkelingslanden moet daarbij gehandhaafd blijven. Bovendien zou het fonds opnieuw speciale trekkingsrechten moeten uitdelen aan zijn lidstaten.
De Amerikanen voelen daar echter niets voor, onder meer omdat zij vinden dat het IMF als monetaire instelling niet te veel krediet moet verlenen.
De ontwikkelingslanden hebben een vaag geformuleerd Amerikaans voorstel om ten behoeve van landen met betalingstekorten zoals Mexico een „financieel vangnet" op te richten, terughoudend ontvangen. Zij vrezen dat de rijke landen niet zullen toestaan dat de arme landen meebeslissen over de kredietverlening uit dit „vangnet". Op aandrang van Nigeria. Colombia en Guatamala werd het Amerikaanse plan echter niet onmiddellijk van de hand gewezen.

Tijdens de vergadering van de Groep van tien bleek, dat de Amerikanen zich niet langer verzetten tegen een uitbreiding van de middelen van het IMF. De Amerikaanse minister van financiën, Donald Regan, zei zelfs, dat er „haast moet worden gemaakt" met die vergroting.

De meeste landen die lid zijn van het IMF, waaronder Nederland, vinden het gewenst dat de „quota", de bijdragen van de lidstaten van het Fonds verhoogd worden van alles bij elkaar f *180* rnrd tot *300* a f *375* mrd. Dan kan de rol van het IMF worden vergroot nu de kredietverlening door de commerciele banken wegens de moeilijkheden met Polen en Mexico, en de dreigende problemen met Argentinië, dreigt te stagneren.
Lange tijd zag het er naar uit dat de VS zich vierkant tegen een vergroting van het Fonds zouden keren. Toen de VS een week eerder het voorstel opperden ten behoeve van probleemlanden als Mexico een speciaal fonds in te stellen, rees bovendien de verdenking dat dit voorstel bedoeld was als een soort substituut voor een quotaverhoging.
Minister Regan maakte echter duidelijk dat dit niet zijn bedoeling is. het Amerikaanse voorstel is inmiddels naar de studeerkamer verwezen, maar is volgens ingewijden zeker niet kansloos.



Links de president van de Wereldbank, Thomas Clausen. geflankeerd door de directeur van het IMF. Jacques de Larosiere.

In welke mate de VS het IMF willen vergroten. is nog niet geheel duidelijk. „Ik heb het gevoel dat de Amerikanen aan een verhoging met 50% denken". zei de Nederlandse minister van financien Van der Stee. „Maar dat zal betekenen dat het Fonds opnieuw geld moet lenen", voegde bankpresident Duisenberg daaraan toe. Minister Regan hield nog een slag om de arm, omdat hij niet zeker is van de steun van het Amerikaanse Congres.

Bij het afsluiten van het laatste boekjaar. op 1 mei *1982.* had het IMF *f 45* mrd uitgeleend en nog een evengroot bedrag aan bruikbare eigen middelen in huis. Van de door het Fonds geleende middelen was nog ruim *f15* mrd beschikbaar. Volgens schattingen van het IMF zelf kan deze pot van *f 60* mrd bij het afsluiten van het boekjaar *198311984,* op 30 april *1984,* geslonken zijn tot bijna nul. En dat terwijl het denkbaar is dat een reeks landen bij het IMF zal aankloppen.

Tijdens de vergadering van het interimcomité werd afgesproken, dat de directie van IMF ,,hoge prioriteit" zal geven aan het formuleren van een voorstel voor de quotumverhoging.
Dit voorstel zou dan begin **1983** tijdens een volgende vergadering van het interimcomité moeten worden aanvaard.

Statutair moeten de quota elke vijf jaar worden herzien, maar de raad van goeverneurs had in jan. **1975** besloten. dat deze periode tot drie jaar moest worden verkort. De nieuwe herziening der quota moet dus in **1984** zijn beslag krijgen. aangezien de laatste vergroting der quota in maart **1981** was voltooid (zie boven).

Nederland wil de verdeling van de quota, die bepalend zijn voor het aantal stemrechten. veranderen ten gunste van landen als Japan. West-Duitsland en het eigen land die daar, gelet op de grootte van hun economieën, statutair recht op hebben. Het ziet er volgens conferentiekringen naar uit dat de Amerikanen, die nu nog 20% van de quota en de stemmen hebben. met een relatieve verlaging van hun quotum akkoord zullen gaan. Een probleem vormen de ontwikkelingslanden, die de ,,onmogelijke" (Duisenberg) voorwaarde hebben gesteld dat niet één ontwikkelingsland er op achteruit mag gaan.
De ontwikkelingslanden beschikken thans samen met de olielanden over 41,4% van de stemmen. Wanneer binnen het IMF wordt gestemd over kredieten, is een gewone meerderheid van *50%* voldoende. Voor een quotumverhoging is een meerderheid van *85%* nodig en is dus de steun van de VS onontbeerlijk.

Problemen met IDA opgelost

De geldproblemen van de IDA, de Wereldbankdochter die geld leent en vooral schenkt aan de armste ontwikkelingslanden. zijn voor een groot deel opgelost. Dat gebeurde op **3** sept. tijdens een ambtelijke vergadering in het kader van de jaarvergadering van het Internationale Morietaire Fonds en de Wereldbank. Nederland zal bovendien een deel van zijn bilaterale ontwikkelingshulp aan projecten van de IDA koppelen.
De IDA kwam in **1981** in de problemen toen bleek dat de VS de door hen beloofde bijdrage slechts gedeeltelijk wilden betalen. Daarop schroefden ook andere landen hun bijdrage terug.

Met als gevolg dat de IDA in het boekjaar **1982,** dat op **30** juni afliep, slechts over **2,7** miljard dollar kon beschikken, in plaats van de geplande 4,1 miljard.
Op **3** sept. beloofde de VS. die de voorafgegane twee boekjaren slechts **500** en **700** miljoen dollar bijdroegen, dat zij hun bijdrage voor het boekjaar 1983 op **945** miljoen dollar zullen brengen en in het boekjaar **1984 1100** miljoen zullen betalen. Dat betekent dat de VS het bedrag dat zij eerst in drie jaar zouden betalen nu over vier jaar uitstrekken. De andere landen zegden daarop toe dat zij de voor het boekjaar **1983** beloofde bedragen geheel zullen betalen, en voor het boekjaar **1984** een bedrag van dezelfde orde van grootte zullen leveren

Canada, Frankrijk en de Scandinavische landen zullen hun bijdragen echter in een speciaal IDA-fonds storten. Dat heeft tot gevolg dat aankopen die uit dit fonds gefinancierd worden uitsluitend in deze landen, en dus niet in de VS. besteed mogen worden.
Nederland stort, net als de meeste andere IDA-donors, zijn geld gewoon in de IDA-pot. Dat betekent wel dat de Amerikanen, die relatief minder geld leveren, minder te zeggen krijgen over de IDA.
Over de verdere toekomst van de IDA zal in een later stadium onderhandeld worden. Ingewijden rekenen erop dat de IDA in de jaren **'80** op dezelfde schaal zal kunnen opereren als de laatste jaren het geval was.

De jaarvergadering

De jaarvergadering van IMF en Wereldbank werd op 6 sept. geopend door Jacques de Larosiere, de algemene directeur van het IMF.
Hij sprak als zijn mening uit. dat de industrielanden, ondanks de buitengewoon grote werkloosheid en de vooruitgang in de strijd tegen de inflatie, niet opnieuw moeten overstappen op een economische koers, die gericht is op groei.

In zijn openingstoespraak zei De Larosiere dat een op groei gerichte politiek een ernstige fout zou zijn waardoor de inflatie alleen maar weer kan worden aangewakkerd.
Voor economisch herstel en ten behoeve van een internationale monetaire stabiliteit stelde hij vier eisen. Elk afzonderlijk land dient vastberaden maatregelen te nemen om zelf het hoofd te bieden aan economische en financiële moeilijkheden, de banken dienen hun kredietbeleid op deze programma's af te stemmen, de wereldhandel moet vrij blijven en de ontwikkelingshulp van de industrielanden moet in grote trekken onverkort worden voortgezet.
Landen met (grote) schulden dienen naar het oordeel van De Larosiere hun inspanningen tot aanpassing van de volkshuishouding aanzienlijk te vergroten om te voorkomen dat het internationale geldstelsel ontregeld raakt.

Het is in een ieders belang dat financiële moeilijkheden worden voorkomen en hun spreiding wordt verhinderd.
De IMF-directeur loofde de samenwerking tussen de banken, de Amerikaanse regering en het IMF in het geval van Mexico. Hij zei het gewenst te achten dat de banken in dergelijke gevallen soepel en met werkelijkheidszin zullen blijven optreden.

Tijdens de jaarvergadering bleek, dat de rol van het IMF in het internationale kapitaalverkeer zal worden verstrekt.
Aan het slot, op 9 sept., liet De Larosière weten, dat het IMF, te zamen met de centrale banken, de commerciële banken meer informatie moet verschaffen over de schuldenlast van landen als Mexico.
De Westerse landen, die binnen het IMF ca. 60% van de stemmen bezitten, drongen er tijdens de bijeenkomst op aan, dat het Fonds erop toeziet, dat de overheden in ontwikkelingslanden de tering naar de nering zetten, ook als die nering ineenschrompelt onder invloed van de hoge rente en dalende grondstoffenprijzen.

De Nederlandse minister van financien Van der Stee liep bij die roep om een strenger beleid voorop.
Nederland drong er met name bij het Fonds op aan geen meerjaren-afspraken meer te maken. Het beleid van de krediet ontvangende landen moet elk jaar opnieuw getoetst worden, aldus Van der Stee, en zowel monetaire als fiscale terughoudendheid moet daarbij voorop staan.
Deze opmerkingen pasten wonder el in de gehele teneur van deze jaarvergadering. Het Fonds heeft zijn kredietverlening de laatste jaren aanzienlijk opgeschroefd en het lijdt geen twijfel dat veel Westerse landenw waaronder blijkbaar ook Nederland, zich daarover zorgen maken.
Het krediet van 5 miljard dollar dat India in 1981 kreeg toegezegd en het krediet van 4 miljard dollar waarover (moeizaam) met Mexico wordt onderhandeld, passen nauwelijks in de Westerse opvattingen over het Fonds.
Dat is volgens deze landen een monetaire instelling. gevoed met liquide middelen van centrale banken. Zo'n instelling mag alleen kortetermijnkredieten verstrekken om tekorten op de betalingsbalans weg te werken. Lange-termijnkredieten – de lening aan Mexico krijgt volgens ingewijden binnen het IMF een looptijd van tien jaar! – moeten verstrekt worden door de commerciele banken of in de vorm van ontwikkelingshulp.
Kan het IMF onder deze omstandigheden inderdaad een grotere rol spelen in het internationale kapitaalverkeer? Veel landen worden nu extra huiverig om bij het Fonds aan te kloppen. Daar staat echter tegenover dat de problemen van een aantal landen zo groot zijn dat zij wel naar het IMF móeten, zeker nu de commerciële bankiers zuiniger worden.

Na Mexico heeft nu ook Argentië een gesprek met het IMF aangeknoopt, zoals IMF-directeur De Larosiere op 9 sept. bevestigde. De kans dat deze Latijnsamerikaanse landen binnenkort door enkele Westeuropese landen (België, Ierland, Denemarken) worden gevolgd, is niet langer denkbeeldig.
In dit verband kan het financiële ,,vangnet", waarmee de Amerikanen een week eerder op proppen kwamen, een grote rol spelen. Het vaag geformuleerde voorstel wordt nu door het IMF verder uitgewerkt. Het verschil tussen kredietverlening uit dit ,,vangnet" en uit het Fonds zelf is waarschijnlijk dat de Westerse centrale banken er een grotere zeggenschap over krijgen, al zei de Amerikaanse minister van financiën, Donald Regan, op 6 sept. dat gelden uit het ,,vangnet" volgens de normale IMF-regels verstrekt zouden moeten worden. Maar wat is dan het verschil met leningen uit het Fonds zelf?

Ook de andere Bretton Woodsinstelling, de Wereldbank, is volop in beweging. Twee zaken stonden op de jongste jaarvergadering centraal: de cofinanciering met commerciële banken en de International Development Association (IDA), de Wereldbankdochter die geld leent en vooral geeft ten behoeve van projecten (landbouw, energie, etc.) in de armste landen.
Wereldbank-president Clausen legt grote nadruk op cofinanciering. De voordelen zijn wederzijds: de Wereldbank kan meer en grotere projecten aanpakken omdat zij voor een belangrijk deel door het particuliere bankwezen worden gefinancierd en de banken kunnen profiteren van de expertise van de Wereldbankdeskundigen, die een uitstekende reputatie hebben.

Natuurlijk zijn er ook vraagtekens. De banken vragen zich af hoe groot hun zekerheid is als het misloopt met de aflossing van „gecofinancierde" leningen. En een aantal ontwikkelingslanden is bang dat de Wereldbank te veel op de commerciele toer gaat. in die zin dat projecten die minder geld opleveren maar wel strikt noodzakelijk zijn (zoals de aanleg van wegen en de bouw van ziekenhuizen, scholen en irrigatiewerken in de armste landen) zullen worden verwaarloosd. Nederland heeft in dit verband zijn bezorgdheid uitgesproken.
Toch sluit het een het ander niet uit. De cofinanciering kan ervoor zorgen dat de commerciële kredietstroom, die nu door de toenemende onzekerheid dreigt op te drogen, op peil blijft. De hulp voor de armste landen is in de eerste plaats een zorg voor de westerse overheden.
De doorbraak – sommigen spreken al van ,,het Akkoord van Toronto" – die na lang touwtrekken werd bereikt over de IDA geeft in dit verband enige hoop. De IDA kan in het lopende boekjaar (dat op 1 juli 1982 is begonnen) over een aanzienlijk groter bedrag beschikken dan het vorige boekjaar, nu de meeste westerse landen het voorbeeld van de VS die hun bijdrage fors hebben teruggeschroefd, niet langer zullen volgen. Ook voor het volgende boekjaar, dat op 1 juli 1983 begint. is het bestaan van de IDA nu verzekerd.
Het belang van de IDA kan nauwelijks overschat worden. De netto-geldstroom vanuit de IDA naar de ontwikkelingslanden was in de jaren zeventig groter dan die vanuit de moederbank, de Wereldbank. Dat komt omdat de Wereldbank niet alleen leningen verstrekt maar ook flink wat geld ontvangt, in de vorm van aflossingen en rente. De leningen van de IDA daarentegen hebben zo'n lange looptijd en zo'n lage rente dat zij veeleer het karakter van een gift hebben.

DE LAROSIÈRE HERBENOEMD TOT DIRECTEUR IMF

Het bestuur van het IMF heeft op 12 mei Jacques de Larosiere herbenoemd voor een tweede ambtstermijn van vijf jaar als directeur van het Fonds. Zijn eerste ambtstermijn is op 16 juni van dit jaar afgelopen.

MIDDEN-OOSTEN

LIBANON

MASSAMOORD OP PALESTIJNEN IN SABRA EN CHATILLA. REACTIES. RAPPORT-KAHAN. GEVOLGEN

Nadat op 14 sept. 1982 bekend was geworden &? er een zware bomexplosie had plaatsgevonden in een gebouw in Ashrafiyeh (Oost-Beiroet), waar de gekozen Libanese president Bechir Gemayel een ontmoeting had met Falangistische commandanten, besloten de Israëlische minister van defensie, Ariel Sharon, en de Israëlische stafchef, luitenant-generaal Rafaël Eytan. tegen 20.30 uur – d.w.z. enkele uren voor het officiële bericht van de dood van Bechir Gemayel omstreeks 23.00 uur Israël bereikte – dat het Israëlische leger West-Beiroet zou binnentrekken en dat de Falangisten bij die operatie zouden worden betrokken.
In de nacht van 14 op 15 sept. vloog Eytan naar Beiroet voor ontmoetingen met generaal-majoor Amir Drori, de bevelvoerend officier van het Noordelijke Commando, en brigade-generaal Amos Yaron, de commandant van de Israëlische divisie in de sector Beiroet. Vervolgens ging de stafchef naar het hoofdkwartier van de Falangisten, waar hij de Falangistische commandanten opdroeg een algemene mobilisatie van hun troepen en een algemeen uitgaansverbod voor alle onder hun controle staande gebieden af te kondigen en zich paraat te houden voor deelname aan de strijd. De Falangistische commandanten verklaarden voor het treffen van deze maatregelen 24 uur nodig te hebben. Voorts verzocht de stafchef een Falangistische verbindingsofficier te sturen naar de vooruitgeschoven commandopost van de Israëlische divisie, welke gevestigd was op het dak van een vijf verdiepingen hoog gebouw op ca. 200 meter ten zuidwesten van het Palestijnse vluchtelingenkamp Chatilla.
Bij diezelfde gelegenheid deelde stafchef Eytan de Falangistische commandanten mee dat het Israëlische leger de Palestijnse vluchtelingenkampen in West-Beiroet niet zou binnentrekken, maar dat de eventueel daarmee gepaard gaande strijd zou moeten worden geleverd door de Falangisten.

De hierboven beschreven versie van de gebeurtenissen werd ontleend aan het op 8 febr. 1983 gepubliceerde rapport van de Israëlische commissie van onderzoek onder voorzitterschap van Yitzhak Kahan, de president van het Israëlische hooggerechtshof.

Ook de volgende beschrijving van de loop der gebeurtenissen is op dit rapport gebaseerd:

Op 15 sept. even na 6.00 uur 's morgens trok het Israëlische leger West-Beiroet binnen. Tussen 8.00 en 9.00 uur arriveerde de Israëlische minister van defensie Sharon op de commandopost bij Chatilla, waar stafchef Eytan hem op de hoogte stelde van zijn afspraken met de Falangisten, welke afspraken door Sharon werden goedgekeurd. Deze ging vervolgens naar het Falangistische hoofdkwartier, waar hij - in aanwezigheid van o.a. de directeur van de Israelische militaire inlichtingendienst, generaal-majoor Yehoshua Saguy, alsmede de chef van de Algemene Veiligheidsdiensten en vertegenwoordigers van de Mossad (het Israëlische Instituut voor Inlichtingen en Speciale Projecten) – verklaarde dat het Falangistische leger West-Beiroet zou kunnen binnentrekken na de Israëlische troepen en dat de Falangistische commandanten over de modus van de operatie contact zouden moeten onderhouden met generaal-majoor Drori.

Vervoigens bracht minister Sharon een condoleancebezoek aan de familie Gemayel in Bikfaya. Op weg naar het vliegveld van Beiroet voerde Sharon overleg met generaal Drori en op het vliegveld zelf met stafchef Eytan (onstreeks 14.00 uur), waarna hij naar Israël terugkeerde. Om 18.00 uur belde hij vanuit zijn huis met premier Begin die hij meldde dat ,,alles in orde is", maar noch in dit telefoongesprek noch in een eerder gesprek vanuit de commandopost bij Chatilla op 15 sept. 'smorgens stelde Sharon de premier in kennis van de met de Falangisten gemaakte afspraken.

Op 16 sept. in de vroege morgen keerde stafchef Eytan naar Tel Aviv terug. Om 10.00 uur had minister Sharon in zijn bureau een bijeenkomst met o.a. Eytan en Saguy, waarbij de stafchef meedeelde dat de Palestijnse kampen* waren ,,omsingeld" en dat de Falangisten er tussen 11.00 en 12.00 uur zouden binnentrekken. De minister stelde premier Begin vervolgens telefonisch alleen van de omsingeling van de kampen op de hoogte.
Inmiddels waren om 11.00 uur de commandanten van de Falangisten met generaal Drori bijeengekomen voor hun eerste coördinatievergadering. Afgesproken werd dat de Falangisten de kampen zouden binnentrekken en deze actie in de vooruitgeschoven commandopost zouden coördineren met brigade-generaal Yaron. Voorts werd overeengekomen dat een compagnie van 150 Falangistische strijders in de kampen zou opereren.

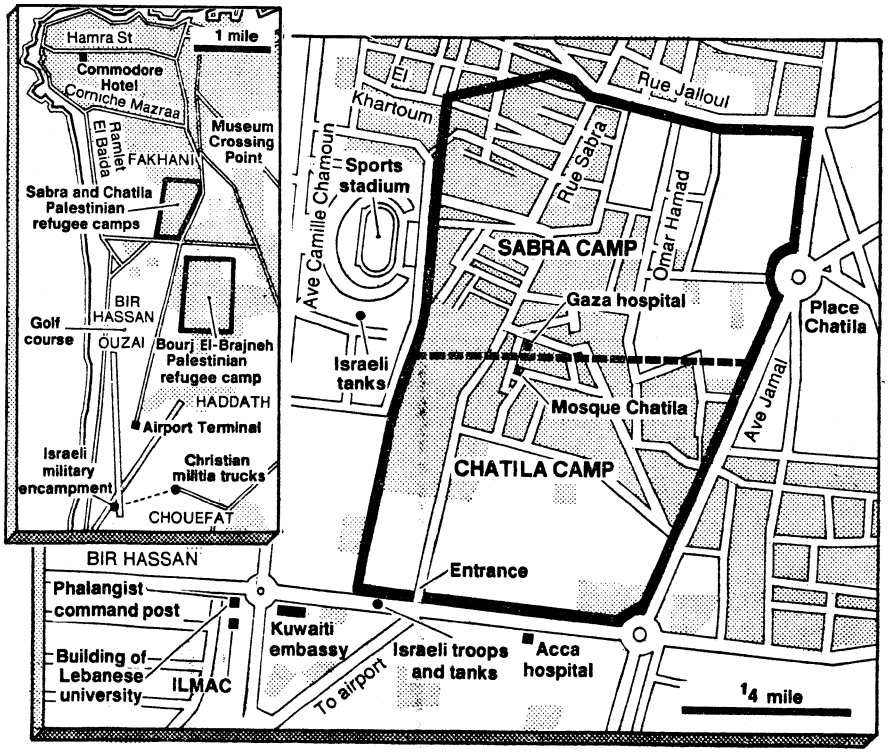
Yaron zou de Falangisten hebben gewaarschuwd de burgerbevolking in de kampen geen kwaad te berokkenen. Hij richtte uitkijkposten op het dak van de commandopost en op een nabijgelegen dak in, hoewel hij wist dat het onmogelijk was van daaruit goed te zien wat zich in de kampen afspeelde. Er werd nog afgesproken dat er permanent een Falangistische verbindingsofficier op het dak van de commandopost aanwezig zou zijn – naast de verbindingsofficier van de Mossad op het Falangistische hoofdkwartier. (Het commando van de Falangistische ,,Libanese strijdkrachten" was enkele dagen voor de dood van Bechir Gemayel overgenomen door Fadi Frem. De inlichtingendienst werd geleid door Elie Hobeika.)
Verondersteld werd, aldus het rapport-Kahan, dat de Falangistische operatie in de kampen zou worden uitgevoerd door een inlichtingen-eenheid o.l.v. Elie Hobeika (speciaal getraind in het „opsporen van terroristen"). Maar toen de Falangisten op 16 sept. om 18.00 uur de kampen Chatilla en Sabra binnentrokken, ging Hobeika niet mee. Hij bleef de nacht van 16 op 17 sept. op het dak van de Israëlische commandopost.

De Israëlische opmars in West-Beiroet was inmiddels scherp veroordeeld o.a. door de Amerikaanse regering, die de operatie op 16 sept. kenschetste als een „duidelijke schending" van hei bestandsakkoord van Beiroet en die opriep tot .,een onverwijlde terugtrekking" omdat ..er ons inziens geen rechtvaardiging is voor Israëls voortgezette militaire aanwezigheid in West-Beiroet". Eveneens op 16 sept. deed de Libanese premier, Chafic Wazzan, een rechtstreeks beroep op president Reagan en andere Amerikaanse functionarissen een Israëlische terugtrekking te bewerkstelligen als zij enige geloofwaardigheid wilden behouden in de ogen van de Arabische wereld m.b.t. hun vredesinitiatieven„.

De volgende dag (17 sept.) aanvaardde de Veiligheidsraad eenstemmig een resolutie waarin ,.de recente invallen door Israël in Beiroet in strijd met bestandsovereenkomsten en Veiligheidsraadsresoluties" veroordeeld werden. De VS stemden vóór deze resolutie, hoewel zij er niet in geslaagd waren daarin een clausule opgenomen te krijgen welke de terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Libanon verlangde.

Reconstructie Falangistische actie

Op grond van het Kahan-rapport hadden de gebeurtenissen het volgende verloop:



(The Times 9-2-'83)

* In de operationele order nr. 6 van het Israëlische leger. uitgevaardigd op 16 sept. 's morgens, werd o.m. gesteld: .,De vluchtelingenkampen mogen niet worden betreden. Het doorzoeken en opruimen (van verzetshaarden) zal worden gedaan door de Falangisten/het Libanese leger." Bij de Israëlische opmars op 15 sept. was een Israelisch bataljon ten oosten van Chatilla vanuit dit kamp onder vuur genomen, waardoor één militair werd gedood en 20 gewond raakten. Gedurende die hele dag (15 sept.) en in mindere mate ook op 16 en 17 sept. werd vanuit de kampen Sabra en Chatilla geschoten op de vooruitgeschoven commandopost van het Israelische leger en de troepen van het nabijgelegen bataljon. Dat vuur was door de Israëlische militairen beantwoord.

16 september:

18.00 uur – Omstreeks die tijd trekken leden van de Falangisten het kamp Chatilla vanuit het westen en het zuiden in twee groepen binnen. Het Israelische leger zorgt voor mortierverlichting.

Noch vanaf het dak van de Israëlische vooruitgeschoven commandopost noch vanaf de observatieposten op andere daken zijn de bewegingen van de acties van de Falangisten in de kampen te zien.

19 00 uur – De Israëlische luitenant Elul vangt up he: dak van de commandopost een gesprek op tussen Elie Hobeika en een Falangistische officier via de Falangistische zender. De officier vroeg Hobeika wat hij met 50 vrouwen en kinderen moest doen. Hobeika antwoordde: ,,Dit is de laatste keer dat je me zo'n vraag stelt. Je weet precies wat je te doen staat." Daarop barstte gelach uit onder het Falangistische personeel op het dak. Luitenant Elul leidde hieruit af dat het om de moord op de vrouwen en kinderen ging. Hij licht generaal Yaron over het opgevangen gesprek in.

19.30 uur – De regering-Begin komt bijeen. Begin hoort voor het eerst over de Falangistische operatie in de kampen, maar hij reageert niet op een waarschuwing van vice-premier Levi dat die operatie op een bloedbad kan uitlopen. Ook de stafchef, generaal Eytan. refereert aan de mogelijkheid van wraak van de Falangisten op de Palestijnen.

20.00 uur – Een Israelische inlichtingenofficier ontvangt een rapport van iemand op het dak van de commandopost dat de Falangistische verbindingsofficier via de radio van een van de Falangisten binnen de kampen te horen had gekregen dat hij 45 mensen gevangen hield. Op zijn vraag wat hij met hen moest doen antwoordde de Falangistische verbindingsofficier: ,,Laat Gods wil geschieden" of woorden van die strekking. Generaal Yaron concludeerde dat de twee rapporten in feite één rapport uit twee verschillende bronnen betrof.

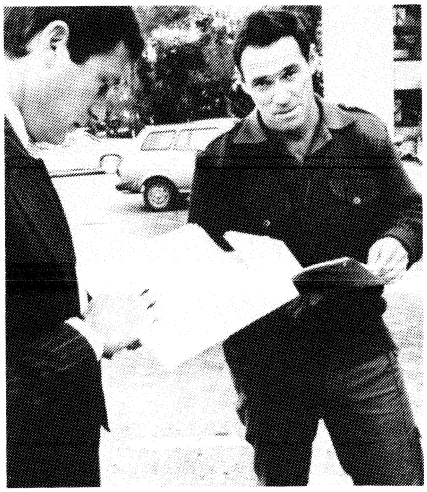
Omstreeks dezelfde tijd verklaart de Falangistische verbindingsofficier bij het betreden van de eetzaal in de Israelische commandopost tegenover diverse personen dat door de Falangisten ongeveer 300 personen zijn gedood. onder wie burgers. Hij maakte dczc opmerking in aanwezigheid van generaal Yaron. Voorts deelde de officier mee dat onder de Falangisten die de kampen waren binnengegaan. slachtoffers waren gevallen en dat die uit de kampen werden geëvacueerd. Kort daarop verandert de officier het aantal doden van 300 in 120.

20.40 uur – Tijdens een bijeenkomst van diverse Israelische officieren o.l.v. Yaron in de Israëlische commandopost stelt de inlichtingenofficier van de divisie vast dat er in het kamp Sabra geen ,,terroristen" zijn en dat de Falangisten vrouwen. kinderen en kennelijk ook oude mensen hebben bijeengebracht, waarmee zij niet precies weten wat te doen. Generaal Yaron stelt de bevelvoerend officier van het Noordelijke Commando, generaal-majoor Drori, niet op de hoogte van de eerste berichten over het optreden van de Falangisten tegen Palestijnse burgers.

17 september:

Bij het aanbreken van de dag – In het bureau van het Noordelijke Commando te Aley wordt door luitenant-kolonel Idel een briefje aangetroffen met de volgende tekst: ,,Gedurende de nacht trokken de Falangisten de vluchtelingenkampen Sabra en Chatilla binnen. Hoewel was afgesproken dat zij burgers ongemoeid zouden laten, hebben zij een slachting aangericht..." De commissie-Kahan kon niet vaststellen wie dit briefje heeft geschreven.

5.30 uur – Het telegram over de 300 doden bereikt het kantoor van de directeur van de militaire inlichtingendienst. generaal-majoor Yehoshua Saguy. De tekst van dit telegram wordt om 16.15 uur telefonisch doorgegeven naar het huis van generaal Saguy. die toen nog niet wist dat de Falangisten in de kampen opereerden en daarom het bericht ook niet begreep.



Brigade-gerieraal Amos Yaron (r.) met het rapport-Kahan in zijn handen.

8.00 uur – Tijdens een bijeenkomst van de staf van het Israelische militaire opperbevel bij Beiroet wordt niet gesproken over de Falangistische acties. hoewel het rapport over excessen met 300 doden reeds gedurende de nacht onder Israëlische officieren op de commandopost had gecirculeerd en nog meer officieren daar van de Falangistische verbindingsofficieren hadden gehoord dat in de kampen moorden waren gepleegd maar dat die waren gestopt.

9.00 uur – Gen. Yaron bespreekt met vertegenwoordigers van de Falangisten de toelating van nog een eenheid van de Falangisten tot de kampen.

11.00 uur – Gen. Drori arriveert voor een routinebezoek op de vooruitgeschoven commandopost en hoort daar, naar zijn zeggen voor het eerst, dat de Falangisten ,,vuile" methodes gebruikten. d.w.z. de bewoners niet waarschuwden uit hun huizen te lromen vóór zij het vuur openden, maar de huizen ,.schietend" binnengingen. Uit niets bleek dat gen. Drori toen of eerder over de 300 doden of over een specifiek aantal doden in kennis was gesteld. Niettemin gelast Drori gen. Yaron de operaties van de Falangisten te staken.

11.00 uur – De militaire correspondent van het Israelische blad ,,Haaretz", Ze'ev Schiff, licht de Israelische minister van verbindingen, Mordechai Zipori. in over een door hem ontvangen rapport van de generale staf in Tel Aviv m.b.t de slachting in de kampen.

11.15 uur – Minister Zipori stelt zijn ambtgenoot van buitenlandse zaken. Yitzhak Shamir, telefonisch op de hoogte van dit rapport.

15.30 uur – De Israëlische stafchef, gen. Eytan, arriveert op het vliegveld van Khalde (bij Beiroet) en wordt door gen. Drori ingelicht, terwijl zij onderweg zijn naar het Falangistische hoofdkwartier.

16.00 uur – Gen. Eytan spreekt met de Falangistische staf. Hij geeft uiting aan .,zijn positieve indruk" over het gedrag van de Falangistische troepen te velde. Eytan concludeert dat zij hun acties kunnen voortzetten ,,het opruimen van de lege kampen ten zuiden van Fakhani tot morgen (18 sept.) om 5.00 uur a.m.". Dan ,,moesten zij hun actie staken wegens Amerikaanse pressie". Tijdens de bijeenkomst vroegen de Falangisten om een tractor van het Israelische leger ,,voor het verwoesten van illegale gebouwen". Hoewel eerst meerdere tractoren werden toegezegd, werd tenslotte opdracht gegeven tot levering van één tractor (bulldozer) waarvan de Israelische kentekens moesten worden verwijderd.

20.00 - 21.00 uur – Gen. Eytan, teruggekeerd in Israël. deelt minister Sharon telefonisch mee dat de Falangisten de burgerbevolking in de kampen ,,meer hadden geschaad dan werd verwacht". Zij waren ,,te ver gegaan". Daarom waren hun activiteiten gestaakt, was de toelating van nog meer Falangistische troepen tot de kampen verhinderd en was de falangisten opgedragen hun troepen vóór 5.00 uur de volgende morgen uit de kampen terug te trekken.

23.30 uur – De militaire correspondent van de Israelische televisie. Ron Ben-Yishai, belt minister Sharon op over berichten dat burgers in de kampen door Falangisten waren gedood. Sharon reageerde daar niet op, omdat hij – naar hij later verklaarde – dat reeds van stafchef Eytan had gehoord.

18 september:

5.00 uur – De Falangisten verlaten de kampen niet.

6.30 - 7.00 uur – Een groep Falangisten betreedt het Gaza-hospitaal in het kamp Sabra. dat wordt geleid door de Palestijnse Halve Maan. Falangisten nemen een groep buitenlandse artsen en verpleegsters mee naar een voormalig VN-gebouw aan het eind van de Rue Sabra. Vervolgens werden zij naar de Israëlische commandopost overgebracht. Na korte tijd vervoeren Israëlische militairen hen naar een ander deel van Beiroet waar zij werden vrijgelaten. Sommige leden van deze groep keerden met een Israëlisch vrijgeleide naar het Gaza-hospitaal terug.

6.30 uur – Generaal Yaron geeft de Falangistische commandant opdracht de kampen onverwijld te ontruimen.

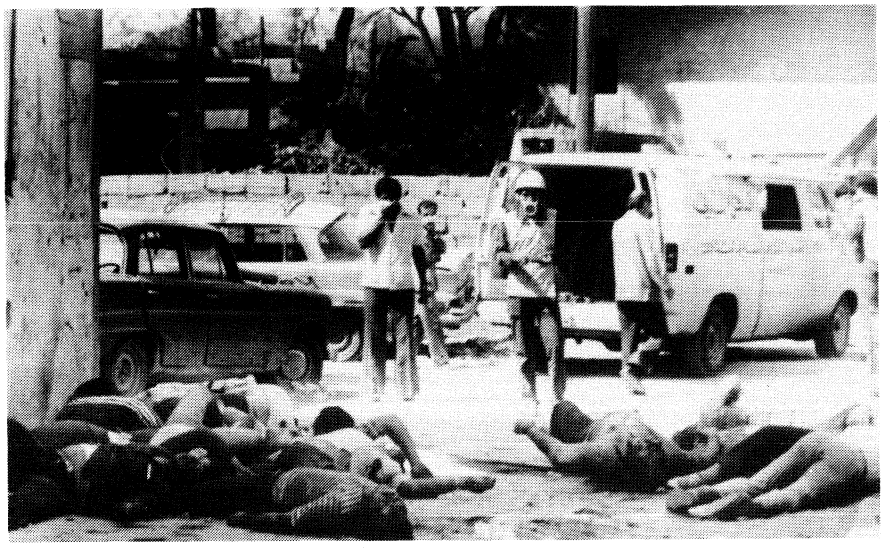
8.00 uur – De laatste Falangisten verlaten de kampen. Na hun vertrek gaan vertegenwoordigers van het Rode Kruis, vele journalisten en andere personen de kampen binnen. Zij constateren dat in de kampen, vooral in Chatilla, burgers zijn vermoord. Grote aantallen lijken werden aangetroffen – sommige verminkt – van mannen, vrouwen en kinderen. die vanaf korte afstand met machinegeweren leken te zijn doodgeschoten. Veel van deze slachtoffers waren kennelijk gedood toen zij trachtten te ontsnappen. Vele huizen waren opgeblazen terwijl de bewoners nog binnen waren en met bulldozers platgewalst. Aan de rand van een van de kampen bleek ook een massagraf te zijn.

Aantallen slachtoffers

Direct na de ontdekking van de massamoord deden uiteenlopende schattingen over het aantal doden de ronde, mede omdat onzeker was hoeveel lijken onder het puin in de kampen begraven waren.

Op 11 okt. werden de volgende officiële Libanese cijfers gepubliceerd: het Rode Kruis had 328 lijken ontdekt en geïdentificeerd; 991 vermoedelijke doden werden vermist.

Op 8 dec. verklaarde minister Sharon in een toespraak tot Amerikaanse joden in New York dat in Sabra en Chatilla 479 mensen waren gedood: 328 Palestijnen (313 mannen, 7 vrouwen en 8 kinderen), 118 Libanezen (98 mannen, 8 vrouwen en 12 kinderen), 21 Ira-



Vrijwilligers van het Rode Kruis in het Palestijnse kamp Sabra (ANP/UPI, 19 sept. 1982)

niërs, 7 Syriërs, 3 Pakistanen en 2 Algerijnen (allen mannen).
De commissie-Kahan ontving een document waarin het totaal aantal slachtoffers, waarvan de lijken van 18 tot 30 sept. 1982 werden gevonden, op 460 werd gesteld. Dit cijfer omvatte de doden geteld door het Libanese Rode Kruis, het Internationale Rode Kruis, de Libanese Civiele Defensie, het medische korps van het Libanese leger en door verwanten van de slachtoffers. Volgens dit document waren onder de 460 doden 109 Libanezen en 328 Palestijnen alsmede Iraniërs, Syriërs en personen van andere nationaliteiten. De grote meerderheid van de doden bestond uit mannen. In het document werd melding gemaakt van 12 Libanese en 8 Palestijnse kinderen alsmede van 8 Libanese en 7 Palestijnse vrouwen.
Volgens de directeur van de Israëlische militaire inlichtingendienst lag het aantal slachtoffers van de massamoord tussen de 700 en 800. Deze raming ligt, aldus de commissie-Kahan, vermoedelijk het dichtst bij de realiteit.

Controverse in Israël. Instelling onafhankelijke commissie van onderzoek. Optreden commissie-Kahan

De massamoord in de Palestijnse kampen leidde tot een traumatische politieke controverse in Israël. Oppositieleider Shimon Peres eiste op 19 sept. het aftreden van zowel premier Begin als defensieminister Sharon wegens hun indirecte verantwoordelijkheid. Demonstranten buiten Begins residentie in Jeruzalem riepen „Begin moordenaar".

Op 20 sept. sprak president Navon zich in het openbaar uit voor de instelling van een onafhankelijke onderzoekscommissie.
Maar premier Begin wees niet alleen de eisen tot aftreden van de hand, hij toonde zich ook niet bereid tot de instelling van een staatscommissie van onderzoek. Dat zou neerkomen op een schuldbekentenis. Wij hebben geen enkele schuld. en onze soldaten waren niet aanwezig in de Palestijnse kampen, zo verklaarde de premier tegen diverse ministers die tijdens het kabinetsberaad op 21 sept. op een officieel onderzoek bleven aandringen.
In de nacht van 21 op 22 sept. belde minister van binnenlandse zaken Burg van de Nationale Religieuze Partij (NRP) premier Begin op om deze te bewegen alsnog in te stemmen met de vorming van een staatscommissie.
Op 22 sept. 's morgens diende de minister van energie, Yitzhak Berman van de Likoedpartij (liberaal), zijn ontslag in. (Hij werd vervolgens vervangen door zijn partijgenoot Yitzhak Modai, tot dusver minister zonder portefeuille.)

Kort daarna vond een extra zitting van de Knesset in Jeruzalem plaats, die gekenmerkt werd door de felste botsingen uit de geschiedenis van het Israëlische parlement.
Maar kort voordat de door de kleine Shinui-partij ingediende motie over de instelling van een officiële commissie van onderzoek in stemming kwam, verklaarde minister van justitie Moshe Nissim uit naam van Begin dat binnen drie weken een gepast onderzoek naar de moordpartij in Beiroet zou worden begonnen. Dat bleek voor de ministers van de NRP en de Tami, die de vorige dag nog met aftreden hadden gedreigd, voorlopig voldoende om de regering niet af te vallen. De motie werd met 48 tegen 42 stemmen verworpen.

De minister van onderwijs, Hammer, verklaarde 's avonds nadrukkelijk zijn standpunt te zullen herzien, als bleek dat er van zo'n onderzoek in de praktijk niets terecht kwam.
Een landelijke protestactie van de Israëlisch-Arabische gemeenschap ontaardde op 22 sept. in zeer ernstige botsingen tussen woedende demonstranten en versterkte politie-eenheden op



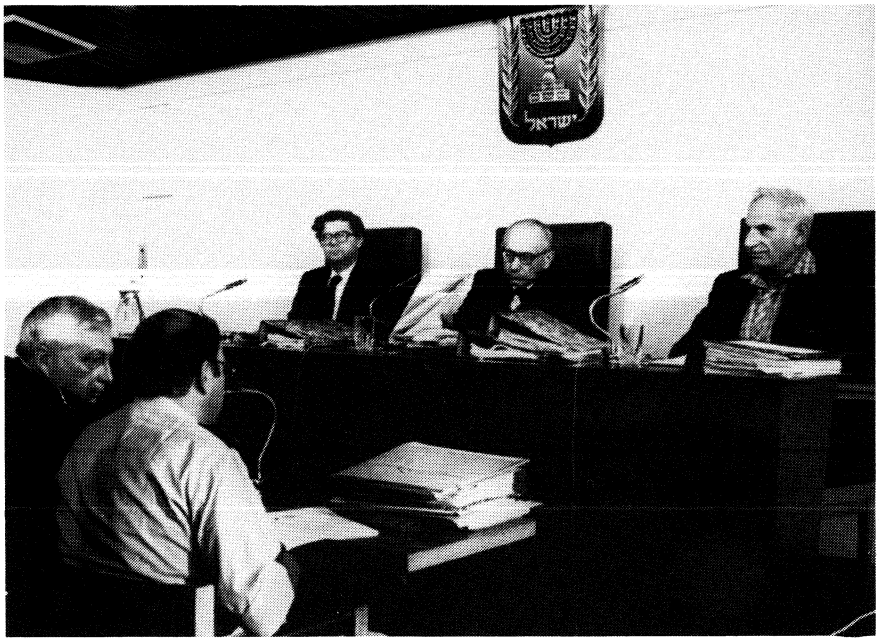
De Israelische minister van energie. Yitzhak Berman (r.),die zojuist zijn ontslag heeft ingediend brengt op 22 sept. 1982 zijn stem uit vóór de instelling van een onafhankelijke onderzoekscommissie. Zijn ambtgenoot van industrie, Gideon Patt (l.) kijkt toe.

verschillende plaatsen in Israël. In Nazareth, waar onder betogers 39 gewonden vielen en 38 politie-agenten gewond zouden zijn geraakt, maakte de politie gebruik van de vuurwapens.
Onder sterke binnen- en buitenlandse druk wijzigde premier Begin zijn houding. Op 24 sept. 's morgens riep hij het kabinet bijeen voor bespreking van een voorstel om de president van het hooggerechtshof. Yitzhak Kahan. een officieei onderzoek te laten leiden. Nog diezelfde dag liet Kahan echter weten dit kabinetsverzoek voorlopig niet in overweging te kunnen nemen, omdat het hooggerechtshof nog een uitspraak moest doen in twee korte gedingen van Israëlische advocaten tegen de staat over de kwestie van de instelling van een officiële onderzoekscommissie. (Alleen een volgens de wet op staatsonderzoeken ingestelde onderzoekscommissie kon getuigen sommeren te verschijnen en beschikte over verstrekkende bevoegdheden.)

Op 25 sept. 's avonds vond in Tel Aviv een door oppositiepartijen en de Vrede Nu-beweging georganiseerde massale demonstratie vóór de vorming van een staatscommissie en tegen de regering-Begin plaats. Het aantal deelnemers bedroeg volgens De *Volks*krant (27-9-'82) ruim een kwart miljoen; de organisatoren maakten melding van 350.000 deelnemers, regeringswoordvoerders van 100.000.
De minister van binnenlandse zaken, Josef Burg, en de minister zonder portefeuille, Mordechai Ben-Porat, kondigden na de demonstratie aan opnieuw bij de premier te zullen aandringen op een officieel onderzoek.

Op 28 sept. tenslotte besloot de regering-Begin tot de instelling van een staatscommissie ,,om een einde te maken aan de valse belasteringen dat zij iets te verbergen heeft of dat zij volledige opheldering in deze zaak wil vermijden".

De volgende dag verzocht premier Begin rechter Kahan formeel een volledig gerechtelijk onderzoek in te stellen naar de politieke en militaire omstandigheden van de massamoord, krachtens de bepalingen van de wet op de onderzoekscommissies van 1968.
Vervolgens deelde rechter Kahan de premier mee dat hijzelf de onderzoekscommissie zou voorzitten en dat die voorts zou bestaan uit Aharon Barak, rechter bij het hooggerechtshof, en (reserve) generaalmajoor Yona Efrat.
De commissie opende haar onderzoek op 11 okt. 1982. Zij hield 60 zittingen en hoorde 58 getuigen, o.w. minister



De Israëlische minister van defensie. Ariel Sharon (l.), legt op 25 okt. 1982 een verklaring af voor de commissie-Kahan (v.l.n.r.): Aharon Barak, Yitzhak Kahan en Yona Efrat.

Sharon op 25 okt. en premier Begin op 8 nov. in eerste instantie.
Op 24 nov., na voltooiing van de eerste fase van haar onderzoek, waarschuwde de commissie premier Begin en acht andere Israëlische gezagsdragers dat zij ,,konden worden geschaad" door de bevindingen van de commissie en dat zij daarom veertien dagen de tijd hadden voor een nieuwe getuigenverklaring of het ondervragen van andere getuigen (desgewenst via hun advocaat). Behalve Begin werden gewaarschuwd de ministers Sharon en Shamir, de militairen lt.-gen. Eytan, gen.-majoor Saguy, brigade-gen. Yaron en gen.-majoor Drori alsmede Avi Dudai, de persoonlijke adjudant van minister Sharon, en de chef van de Mossad.

Van deze negen personen verschenen Eytan, Saguy, Drori, Dudai en de chef van de Mossad opnieuw voor de commissie. Sharon. Shamir en Yaron verstrekten de commissie aanvullende schriftelijke memoranda.
Alleen premier Begin weigerde verdere verklaringen af te leggen; in een brief aan de commissie op 7 dec. herhaalde hij dat, toen het kabinetsbesluit om de Falangisten tot de Palestijnse kampen toe te laten genomen was, er ,,geen gronden (waren) om aan te nemen dat wreedheden tegen een burgerbevolking zouden worden begaan". Voorts bleef hij bij zijn lezing dat hij pas enkele uren na de intocht van de Falangisten van het feit op de hoogte was gesteld en dat hij pas op 18 sept. in een nieuwsuitzending van de BBC voor het eerst van het bloedbad had gehoord.

Rapport-Kahan

Op 8 febr. publiceerde de commissie-Kahan haar eindrapport. De directe verantwoordelijkheid voor de massamoord in Sabra en Chatilla werd gelegd bij de Falangisten. Met zekerheid, aldus het rapport, kan worden vastgesteld dat geen georganiseerde militaire strijdmacht de kampen in de betrokken periode binnenging behalve de Falangistische troepen. Geen strijdmacht onder bevel van majoor Haddad nam deel aan de operatie van de Falangisten of aan de massamoord. (De aankomst van majoor Haddad op het vliegveld van Beiroet op 17 sept. om 8.30 uur hing samen met een condoleantiebezoek aan de familie Gemayel in Bikfaya.)

Beschuldigingen dat Israëlische soldaten bij het bloedbad aanwezig waren werden afgedaan als ongefundeerde laster. Er was geen sprake van een soort samenzwering of komplot tussen het Israëlische politieke of militaire echelon en de Falangisten met de bedoeling in de kampen wreedheden te begaan. Leden van een eenheid van het Libanese leger die bij de toegang tot de kampen waren gestationeerd wisten niets over de massamoord tot na het vertrek van Falangisten.

Vervolgens legde de commissie overwegingen op tafel betreffende de indirecte verantwoordelijkheid, gebaseerd op verplichtingen die elke beschaafde natie aangaat en de ethische regels die door beschaafde volken zijn aanvaard. In de geschiedenis van de progroms tegen de joden, zo stelt de commissie, is het joodse standpunt steeds geweest dat de verantwoordelijkheid voor dergelijke daden niet alleen bij diegenen ligt die de wreedheden en onlusten begingen, maar ook diegenen die verant-

woordelijk waren voor de veiligheid en de openbare orde. Immers, die hadden kunnen verhinderen dat ordeverstoringen plaatsvonden, maar zij verzaakten in dit opzicht hun plicht.
Deze redenering vervolgend hield de commissie-Kahan verschillende partijen voor indirect verantwoordelijk: Israël dat de Falangisten de kampen liet binnengaan, de Libanese regering en het Libanese leger die geweigerd hadden in de kampen patrouilles uit te voeren, en de multinationale vredesmacht van Amerikaanse, Franse en Italiaanse troepen die zich had teruggetrokken voordat de situatie stabiel was.
Daarbij aantekendend dat het haar taak was de Israëlische rol te onderzoeken, concludeerde de commisssie: de beslissing om de Falangisten de kampen binnen te laten gaan werd genomen zonder dat rekening gehouden werd met het gevaar dat de Falangisten slachtpartijen en progroms zouden uitvoeren tegen de inwoners van de kampen, een gevaar dat diegenen die de beslissing namen als een waarschijnlijkheid hadden moeten zien, en zonder dat middelen werden overwogen om dit gevaar te vermijden.
Eveneens was het duidelijk uit de loop der gebeurtenissen dat, toen berichten begonnen binnen tekomen over de daden van de Falangisten in de kampen, er niet de juitste conclusies werden getrokken en er geen directe en beslissende daden werden ondernomen om de Falangisten in te tomen en hun acties te stoppen. Al deze zaken geven aan dat Israël indirect verantwoordelijkheid droeg voor wat er gebeurd is in de vluchtelingenkampen, aldus het rapport.

Het laatste deel van het rapport-Kahan was gewijd aan de verantwoordelijkheid van de personen die volgens de commissie het meest betrokken waren bij de gebeurtenissen en van wie de daden en getuigenissen van essentieel belang waren.
Eén voor één nam de commissie de negen op 24 nov. 1982 gewaarschuwde personen onder de loep, van premier Menachem Begin tot Avi Dudai (de assistent van minister Sharon). Hun verantwoordelijkheden en tekortkomingen werden uitvoerig uiteengezet met ter afsluiting de conclusies in de vorm van aanbevelingen.
De persoonlijke verantwoordelijkheid van Dudai en de chef van de Mossad werd zeer beperkt geacht, waarbij werd aangetekend dat laatstgenoemde pas op 12 sept. 1982 zijn functie aanvaardde.
Ondanks hun groter geachte persoonlijke verantwoordelijkheid deed de commissie ook geen verdere aanbevelingen t.a.v. premier Begin, minister van buitenlandse zaken Shamir, generaal-majoor Drori en stafchef Eytan. maar bij laatstgenoemde bleef een aanbeveling alleen uit omdat zijn ambtstermijn in april 1983 afliep en geen verlenging van die ambtstermijn werd overwogen.
Concrete aanbevelingen deed de commissie t.a.v. de minister van defensie Ariel Sharon, de directeur van de militaire inlichtingendienst generaal-majoor Yehoshua Saguy en de divisiecommandant brigade-generaal Amos Yaron.
Sharon: „Naaronze mening is het passend dat de minister van defensie de geëigende conclusies trekt (...) en zo nodig dat de premier overweegt of hij zijn gezag moet uitoefenen krachtens sectie 21 A (a) van de 'Basic Law'...", d.w.z. door de minister uit zijn ambt te ontslaan.

Saguy: „Wij bevelen aan dat generaal-majoor Yehoshua Saguy niet aanblijft als directeur van de militaire inlichtingendienst."
Yaron: „Wij bevelen aan dat brigadegeneraal Amos Yaron niet dienst doet in de hoedanigheid van commandant te velde bij de Israëlische Defensiestrijdkrachten en dat op deze aanbeveling niet vóór het verstrijken van drie jaar wordt teruggekomen."

T.a.v. de persoonlijke verantwoordelijkheid van de betrokkenen, uitgezonderd Dudai, werd in het rapport volgens Het Parool (9-2) o.a. het volgende gesteld.

Over premier Menachem Begin:
„Het is duidelijk dat de premier niet betrokken was bij het besluit de Falangisten de kampen binnen te laten trekken en dat hij geen bericht van het besluit ontving tot het kabinetsberaad in de avond van 16 september 1982 (nadat de Falange was binnengedrongen)".
„Wij geloven niet dat we kritiek moeten uiten op de premier omdat hij niet uit eigen initiatief belangstelling toonde in de details van de invaloperatie in West-Beiroet en niet ontdekte, door zelf vragen te stellen, dat de Falangisten deelnamen aan de operatie. De taken van de premier zijn veelvuldig en gevarieerd en hij had er recht op zich te verlaten op het optimistische en kalmerende verslag van de minister van defensie volgens welke de operatie zonder haperingen verliep op de bevredigendst mogelijke wijze". (...)
„Wij zien anderzijds geen reden de premier vrij te pleiten van verantwoordelijkheid voor het niet aan de dag hebben gelegd, tijdens of na de kabinetszitting, van enige interesse in de daden van de Falangisten in de kampen. Tot twee dagen nadat hij van de intrede van de Falangisten had gehoord, toonde hij absoluut geen belangstelling voor hun daden in de kampen. (...)
Aangenomen mag worden dat een blijk van interesse van zijn kant in deze zaak, nadat hij op de hoogte was gesteld van het binnenkomen van de Falangisten, de alertheid van de minister van defensie en de staf-chef zou hebben vergroot tot de noodzaak passende maatregelen te nemen met het oog op het te verwachten gevaar. Het gebrek aan betrokkenheid dat de premier in deze zaak tentoonspreidde, werpt een zekere mate van verantwoordelijkheid op hem."

Over minister van defensie Ariël Sharon zegt de commissie-Kahan onder meer:
„Als een politicus die verantwoordelijk was voor Israëls veiligheidsaangelegenheden, en als een minister die een actief aandeel had in het leiding geven aan de politieke en militaire stappen in de oorlog in Libanon, was het de plicht van de minister van defensie zijn redelijke aandacht te geven aan het voor en tegen van het laten binnengaan van de Falangisten in de kampen. Hij moest niet volledig voorbijgaan aan de serieuze argumenten die tegen een dergelijke daad pleitten. Van de Falangisten kon worden verwacht dat zij gruweldaden zouden begaan. Het was noodzakelijk deze mogelijkheid tegen te gaan, niet alleen op grond van humanitaire plicht. maar ook om de politieke schade te voorkomen die eruit zou voortvloeien."
„Wat de minister van defensie zelf betreft, weten we dat deze overweging hem absoluut geen zorgen baarde en dat deze zaak, met al zijn vertakkingen, besproken noch onderzocht werd in de vergaderingen en gesprekken die de minister hield. Naar onze mening heeft de minister een ernstige fout gemaakt toen hij het gevaar negeerde van daden van wraak en bloedvergieten begaan door de Falangisten tegen de bevolking van de vluchtelingenkampen".
„...Verantwoordelijkheid moet de minister van defensie worden aangerekend wegens het voorbijgaan aan de gevaren van wraakacties en bloedvergieten tegen de bevolking van de vluchtelingenkampen. Hij heeft gefaald toen het erom ging rekening te houden met dit gevaar bij zijn besluit de Falangisten de kampen te laten binnengaan.
Daarenboven kan de minister van defensie verantwoordelijkheid worden aangerekend voor het niet opdracht geven tot passende maatregelen om het gevaar op een massamoord te voorkomen of te verminderen als voorwaarden voor de komst van de Falangisten in de kampen. Deze blunders vormen het niet vervullen van een plicht die de minister van defensie was opgedragen."

Over minister Shamir: „De minister van buitenlandse zaken had op zijn minst de aandacht van de minister van defensie moeten vestigen op de informatie die hij had ontvangen en had zich er niet toe moeten beperken iemand op zijn ministerie te vragen of enige nieuwe informatie uit Beiroet binnengekomen was in de verwachting dat de mensen die op zijn departement kwamen zouden weten wat er aan de hand was en hem zouden meedelen of iets buitengewoons was gebeurd."

Over stafchef generaal Eytan zegt de commissie-Kahan onder meer:
„De stafchef moest weten en kunnen voorzien, op basis van algemeen bekende feiten en van de speciale informatie waarover hij beschikte, dat de mogelijkheid bestond dat de bevolking in de kampen kwaad zou worden gedaan als ze in handen van de Falangisten zou vallen. Zelfs als de experts hun plichten niet vervulden, pleit dit de chefstaf niet vrij van verantwoordelijkheid".
„Wij zijn van mening dat de stafchef niet het gevaar van wraakacties en bloedvergieten tegen de bewoners van de vluchtelingenkampen in overweging nam. Hij gaf geen opdracht tot passende stappen om dit gevaar te vermijden. Zijn hieromtrent in gebreke blijven komt neer op verzaking van de plicht die op de stafchef rustte".

De commissie-Kahan zegt over generaal-majoor Yehoshua Saguy, de directeur van de militaire inlichtingendienst:
„Het beeld dat zich vormt op basis van getuigenissen van generaal-majoor Saguy zelf is er een van onverschilligheid en een opzienbarend gebrek aan zorg, van het sluiten van ogen en oren voor een zaak die voor de directeur van de in-

lichtingendienst van de Israelische defensiemacht de plicht met zich meebracht de ogen te openen en goed te luisteren naar alles wat gezegd en besloten werd.

Generaal-majoor Amir Drori, hoofd van de noordelijke sector en rechtstreeks ondergeschikt aan Eytan, kreeg het verwijt ,,zich te hebben onthouden van elke actie in het licht van de gevaren die de burgerbevolking van de Falangistische strijdkrachten te duchten had".

De bevelhebber van de Israëlische troepen in Beiroet, generaal Amos Yaron, wordt ,,ongevoeligheid" verweten jegens de massamoorden in de Palestijnse kampen.

Het hoofd van de inlichtingendienst Mossad, wiens naam geheim werd gehouden, werd bekritiseerd omdat hij niet zijn mening had gegeven over de gevaren van het sturen van de Falangisten naar de kampen. (Reuter, Nieuwsdienst New York Times)

Nasleep rapport-Kahan

Op 8 febr. kwam het Israëlische kabinet bijeen om zich over de aanbevelingen van de commissie-Kahan te beraden. Volgens radio-Israël weigerde Sharon als minister van defensie af te treden. Tijdens deze zitting en ook tijdens de volgende bijeenkomst op 9 febr. nam het kabinet geen beslissing over de aanbevelingen.

Op 10 febr. 's avonds echter besloot het kabinet met 16 stemmen tegen één (die van Sharon) het rapport-Kahan te aanvaarden en de aanbevelingen op te volgen.

Die dag liepen de spanningen in Israël hoog op. Tijdens een anti-Sharon demonstratie voor het bureau van de premier in Jeruzalem werd een handgranaat in de menigte geworpen. Daardoor werd één man gedood – volgens persberichten het eerste joodse slachtoffer bij een politieke demonstratie in Israël – en raakten tien personen gewond. De begrafenis van het slachtoffer, Emile Grunzweig, op 11 febr. te Haifa, werd door 5.000 a 10.000 personen bijgewoond, o.w. vertegenwoordigers van de regering (o.a. vicepremier Levi) en de oppositie.

Op 11 febr. diende Sharon zijn ontslag in als minister van defensie, maar hij maakte tegelijk duidelijk dat hij niet uit het kabinet verdween.

Op 13 febr. aanvaardde het kabinet het aftreden van Sharon als minister van defensie; hij werd tot minister zonder portefeuille benoemd. Premier Begin nam de portefeuille van defensie ad interim over, in afwachting van de benoeming van Moshe Arens (de Israëlische ambassadeur in de VS) tot minister van defensie.

Op 14 febr. keurde de Knesset de kabinetswijziging met 61 tegen 56 stemmen goed.

Op voorstel van premier Begin besloot het kabinet op 20 febr. Sharon op te nemen in de ministeriële commissies voor defensiezaken en voor het overleg met Libanon.



De nieuwe Israelische minister van defensie, Moshe Arens.

Op 22 febr. keurde het kabinet unaniem de benoeming van Moshe Arens (57) tot minister van defensie goed. Deze benoeming werd op 23 febr. door de Knesset bekrachtigd met 61 tegen 51 stemmen bij 2 onthoudingen.

Op 27 febr. aanvaardde Arens zijn ambt.

Op 1 maart traden de directeur van de militaire inlichtingendienst, generaal-majoor Yehoshua Saguy, en de divisie-commandant, brigadier-generaal Amos Yaron, af. Saguy werd a.i. vervangen door brigadier-generaal Arye Ben-Tov.

Op 15 maart keurde de regering unaniem de benoeming van generaal-majoor Moshe Levi (47) tot stafchef van de Israëlische strijdkrachten goed. Levi was sinds dec. 1981 plv. stafchef onder luitenant-generaal Rafael Eytan, die hij opvolgde nadat deze op 19 april de dienst had verlaten.

Op 17 mei meldde The *Times* dat brigade-generaal Amos Yaron was bevorderd tot de belangrijke post van chef van de afdeling mankracht van het leger.

Onderzoek Libanon en PLO

De op 23 sept. 1982 beëdigde Libanese president Amin Gemayel gaf de volgende morgen de militaire autoriteiten opdracht een onderzoek in te stellen naar het bloedbad in Sabra en Chatilla. De Libanese militaire aanklager Assad Germanos bracht eveneens op 23 sept. een bezoek aan die kampen. Hij verzocht functionarissen getuigen op te sporen, een lijst van alle slachtoffers op te stellen en de „doodsomstandigheden van ieder slachtoffer" aan het licht te brengen

In een interview met het Libanese dagblad *L'Orient* Le Jour (11-2) sprak Pierre Gemayel, de rader van president Amin Gemayel en de nominale leider van de Falangistische partij, tegen dat leden van de Falangistische milities verantwoordelijk waren voor het bloedbad. De commandant van deze milities, Fadi Frem, verklaarde tegenover de Volkskrant (3-6): „We hadden niets te maken met wat er gebeurd is in Sabra en Chatilla. Ik hoop dat de (Libanese) onderzoekscommissie dat zal bewijzen." Naar zijn zeggen waren de week tevoren enkele leden van de Falangistische militie door deze onderzoekscommissie gehoord, die naar hij verwachtte spoedig haar resultaat zou publiceren. „Wezullen de uitkomsten van het Libanese onderzoek respecteren", aldus Frem, die de uitkomst van het Kahan-rapport ,,natuurlijk niet" aanvaardde.

De Volkskrant voegde hieraan toe: ,,Dat Frem zich geen zorgen maakt over de uitkomst van het Libanese onderzoek hoeft weinig verbazing te wekken. Veel waarnemers in Beiroet geloven dat het onderzoek, dat geleid wordt door de militaire procureur Assad Germanos, nooit afgesloten zal worden en de daders van het bloedbad nooit gestraft. In de Libanese pers is het thema van Sabra en Chatilla taboe.

„Palestine affairs", het maandblad van het onderzoekcentrum van de PLO, publiceerde in zijn mei-nummer (nummer 138) het PLO-rapport over de gebeurtenissen in Sabra en Chatilla. Het PLO-rapport komt komt in grote trekken overeen met de conclusie van de commissie-Kahan. Nummer 138 van „Palestine Affairs" kwam echter niet door de Libanese censuur en de directeur van het PLO-onderzoekscentrum in Beiroet, Feisal Houranie die de Syrische nationaliteit heeft, werd vorige week gearresteerd en als ongewenste vreemdeling Libanon uitgezet." (The Jeruzalem Post 9-2; NRCI *H'blad,* Volkskrant, Het Parool, NZZ, Le Monde, The Times)

(Vor. ber. pag. 36712 e.v.)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

EUROPESE RAAD IN STUTTGART

In Stuttgart, de hoofdstad van de Westduitse deelstaat Baden-Wurttemberg, heeft op 17, 18 en 19 juni voor de tweede maal dit jaar de Europese Raad plaatsgevonden – de vergadering van de regeringsleiders van de tien lidstaten van de EG.
Oorspronkelijk zou de Raad op 6 en 7 juni gehouden worden, maar i.v.m. het feit, dat op 9 mei de Britse premier Thatcher voor 9 juni parlementsverkiezingen had aangekondigd (pag. 369 e.v.) maakte bondskanselier Kohl van de Bondsrepubliek Duitsland – in het eerste half jaar van 1983 voorzitter van de EG-Raad – op 17 mei bekend, dat hij de Raad had uitgesteld.

Een belangrijk onderwerp van gesprek op de Raad was deze keer de toekomstige financiering van de Gemeenschap. Het ziet er namelijk naar uit, dat volgend jaar de EG in de rode cijfers zal komen, indien er geen maatregelen getroffen zullen worden.
Dit bleek laatstelijk, toen op 11 mei de Europese commissaris voor de begroting, Christopher Tugendhat, op een persconferentie de ontwerp-begroting voor 1984 presenteerde.
Uit hetgeen Tugendhat meedeelde bleek, dat de Commissie de uitgaven voor het volgende jaar raamt op 25.528.598.412 rekeneenheden, overeenkomend met ong. f 63,85 mrd. Dit totaal van ruim f 63 mrd betekent een stijging van 11,5% vergeleken met dit jaar.
Het brengt de Europese Gemeenschap tot bijna aan het plafond van haar financiële mogelijkheden. Het verschil van dit bedrag met dat wat er bij de gemeenschappelijke kas zou binnenkomen als alle EG-lidstaten de maximale één percent van hun BTW-opbrengst zouden afdragen is namelijk nog maar 672 mln Ecu (de Europese rekeneenheid) ofwel ƒ1,68 mrd. Dat betekent onder meer dat er volgend jaar nog nauwelijks ruimte zal zijn voor bijvoorbeeld de verhoging van de Europese landbouwprijzen. In elk geval zal de Europese Gemeenschap van 1985 af over ruimere inkomsten moeten beschikken dan nu het geval is, zo luidde Tugendhat's conclusie.

Als de Europese Commissie haar zin krijgt en als dus de uitgaven volgend jaar werkelijk 11,5% hoger liggen dan dit jaar dan betekent dit nog slechts een reële stijging van de uitgaven met 2,5%. De gemiddelde inflatie in de Gemeenschap is namelijk 9%.
Maar de praktijk leert dat voordat een Europese begroting wordt vastgesteld er nog heel wat aan gesleuteld wordt. Het ontwerp dat de Commissie nu heeft ingediend gaat eerst naar de Ministerraad. Die Raad is er vrijwel altijd op uit om te bezuiriigen en er zal dus fors in het ontwerp gesneden worden.
Maar dan komt altijd het Europees Parlement dat in de regel een aantal begrotingsposten aanzienlijk verhoogt.
Dan moet de Raad er zich weer over buigen en eer dat de Parlementsvoorzitter zijn handtekening onder de begroting zet, waardoor die werkelijk van kracht is, is er in de regel heel wat gewijzigd.
Tugendhat zette uiteen dat de Commissie raamt dat de uitgaven ter ondersteuning van de Europese landbouwprijzen komend jaar zullen stijgen met 17,44% tot 16.5 mrd Ecu. ofu-ei ongeveer f 41,25 mrd. Tugendhat sprak in dit verband over een ,,zorgwekkendestijging".
Het betekent dat de landbouwuitgaven 64,63% van het totaal van de begroting zullen gaan uitmaken tegen 61,3640 dit jaar. De voorziene stijging van de landbouwkosten komt in hel geheel niet overeen met het streven om die kosten minder snel te laten stijgen dan net tempo waarin de begroting stijgt.
Opvallend in het begrotingsontwerp is de sterke stijging die de Europese Commissie voorstelt voor het Sociale Fonds (plus 14,8%) en van de regionale uitgaven (plus 19,14%).
Het Sociale Fonds moet volgens de Europese Commissie zo sterk in omvang groeien (met 1550 mln Ecu ofwel met bijna f 3,9 mrd) om beter de werkloosheid te kunen bestrijden. Met het extra geld wil de Europese Commissie vooral de jeugdwerkloosheid te lijf gaan. Daarvoor alleen al wil ze ruim f 2,3 mrd besteden en dat betekent een stijging met 43,5%.
Het volgend jaar wil de Europese Commissie voorts bijzondere aandacht schenken aan onderzoek, en aan het energie., het industrie en het transportbeleid. Die uitgaven, aldus Tugendhat, vervangen nationale uitgaven in die sectoren.
Over de landbouwprijzen heeft Tugendhat nog gezegd dat de Europese Commissie niet zal aarzelen maatregelen te nemen om de landbouwproduktie in de hand te houden. Maar op het moment dat Tugendhat de nieuwe Europese begroting voorstelde waren er nog geen nieuwe landbouwprijzen.
In de begroting voor komend jaar komt geen bedrag voor dat voorziet in terugbetalingen aan het Verenigd Koninkrijk als compensatie voor een te hoge Britse contributie. Nieuwe vormen van beleid die de Commissie wil aanpakken en waarbij vooral aan Groot-Brittannie is gedacht moeten tegemoet komen aan de Britse bezwaren tegen de hoogte van het bedrag dat Londen aan de Gemeenschappelijke kas afdraagt.

Voorstellen Commissie tot financiële reorganisatie

Al op 4 mei van dit jaar. dus nog voor de ontwerp-begroting voor 1984 werd gepubliceerd, maakte de Europese Commissie, bij monde van EG-voorzitter Gaston Tkorn, voorstellen bekend om de financien van de EG te reorganiseren.

De Europese Commissie wil in de eerste plaats af van het nu bestaande plafond van één percent van de BTW-opbrengst dat de EG-lidstaten nu maximaal aan de gemeenschappelijke kas aan Brussel afdragen. Dat plafond was in 1970 vastgesteld.
Maar met haar voorstellen beoogt de Commissie ook om voorgoed een oplossing te vinden voor het probleem dat het Verenigd Koninkrijk heeft met zijn bijdrage aan de EG-kas. Al enkele jaren heeft de Gemeenschap ad hoc-oplossingen voor dat probleem moeten vinden in de



Deelnemers aan de Europese Raad op weg naar de vergaderzaal. V.l.n.r. de Franse minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson (half zichtbaar), de Britse minister van buitenlandse zaken, Sir Geoffrey Howe, de Ierse premier G. FitzGerald, de Nederlandse minister van buitenlandse zaken H. van den Broek, de Luxemburgse minister van buitenlandse zaken Colette Flesch, de Britse premier Margaret Thatcher, de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher, de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo, de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl. de Nederlandse minister-president R. Lubbers. de vice-voorzitter van de Europese Commissie F. X. Ortoli, de voorzitter van de Europese Commissie Gaston Thorn, de Franse president François Mitterrand, de Ierse minister van buitenlandse zaken Peter Barry, de Italiaanse premier A. Fanfani, de Griekse minister van buitenlandse zaken J. Charalambopoulos, de Griekse premier Andreas Papandreoe en de Belgische minister van buitenlandse zaken L. Tindemans.

Weekblad 52ste jaargang No. 2695, pag. 34063-34078

vorm van ,,terugbetalingen" aan Groot-Brittannië.
Tenslotte heeft de Europese Commissie met haar voorstellen de bedoeling om in de toekomst de Europese instituties meer zeggenschap te geven over hoeveel geld er uit de EG-lidstaten moet vloeien. Ze wil dat een deel van de bevoegdheden van de nationale parlementen overgeheveld worden naar de Europese Ministerraad en het Europees Parlement.
Al op 7 febr. van dit jaar kwam de Commissie met een „groenboek" over de toekomstige financiering van de Europese Gemeenschap. Daaruit bleek dat in de nabije toekomst de financiële middelen van de Gemeenschap uitgeput dreigen te geraken.
Al dit jaar zullen, als gevolg van tegenvallende kosten in de landbouwsector, de uitgaven van de Gemeenschap zo hoog komen te liggen dat er haast geen marge meer is tussen wat de Europese Gemeenschap moet betalen en wat ze maximaal aan geld kan ontvangen.
Volgend jaar zal er nauwelijks ruimte meer zijn om het bestaande Europese beleid te financieren, laat staan dat men nieuwe acties- die de Raad en het Europees Parlement zeggen te willen- kan betalen. Bovendien zal men met het nu maximaal beschikbare geld de toetreding van Spanje en Portugal niet kunnen financieren.

Daarom wil de Europese Commissie dat het plafond van één percent van de BTW-afdracht wordt doorbroken. Ze wil dat in eerste instantie opgetrokken zien tot 1,4%. Dat is een besluit dat de Europese Ministerraad met eenparigheid van stemmen zal moeten nemen en dat dan vervolgens door de tien nationale parlementen van de EG-lidstaten goedgekeurd moet worden. Met de verandering van de één percent is namelijk een Verdragswijziging gemoeid.
Iedere keer als er meer geld voor de Europese begroting nodig blijkt te zijn wil de Europese Commissie dan verhogingen van de BTW-afdracht met steeds 0,4%, dus van maximaal 1,4% naar maximaal 1,8% enzovoort. Voor het overschrijden van die „tussendrempels" wil de Europese Commissie een strenge Europese besluitvormingsprocedure. Een besluit om bijvoorbeeld de bijdrage van de EG-lidstaten van maximaal 1.4 tot maximaal 1,8% van de BTW-opbrengst te brengen moet volgens de Commissie genomen worden door een unanieme Europese Ministerraad. Maar dat is niet genoeg. Ook het Europees Parlement zal er zijn goedkeuring aan moeten hechten en wel bij meerderheid van 3/5 van het aantal in het Parlement uitgebrachte stemmen.
De nationale parlementen die akkoord gaan met de voorstellen van de Europese Commissie weten dus dat ze voor de toekomst hun zeggenschap over de totale maximale financiering van de Gemeenschap voorgoed afstaan aan de regeringen (de Europese Ministerraad) en het Europees parlement.
De inkomsten van de Gemeenschap bestaan niet alleen uit de maximale afdracht van één percent van de BTW-opbrengst van de EG-lidstaten. Ook de douanerechten en de landbouwheffingen vloeien rechtsstreeks in de Europese Gemeenschappelijke kas. Ze maken op dit moment ongeveer **40%** van de eigen financiële middelen van de Europese Gemeenschap uit. Van de douanerechten en landbouwheffingen mogen de EG-lidstaten nu **10%** zelf houden. Dat zijn „inningskosten" die gezien worden als tegemoetkomingen voor administratieve kosten. De Europese Commissie wil dat – indien nodig – in de toekomst ook die „inningskosten" op een lager percentage dan tien worden vastgesteld.

Ook over de vaststelling daarvan moet in de toekomst de Ministerraad met unanimiteit besluiten. Bovendien zou ook het Europees Parlement er zijn goedkeuring aan moeten hechten. Voorts wil de Commissie dat voortaan ook de douanerechten op EGKS-produkten (produkten van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal) die momenteel nog geen eigen financiële middelen van de Gemeenschap zijn, aan „Brussel" laten afdragen.
Volgens deskundigen bij de Europese Commissie zou iedere 0,4% die de EG-lidstaten meer van hun BTW-opbrengst aan de Gemeenschappelijke kas afdragen een som van zes mrd Europese rekeneenheden, dat is ongeveer f **15** mrd, opleveren. Met zo'n nieuwe financiële injectie zou de Gemeenschap telkens rond de vier jaar verder kunnen.
Een ander belangrijk element van de voorstellen van de Europese Commissie is dat ze niet iedere EG-lidstaat eenzelfde percentage van zijn BTW-opbrengst meer wil laten betalen. Ze wil in de toekomst die BTW-afdrachten „moduleren" en wel door het volgende systeem toe te passen: zolang de uitgaven van de afdeling garantie van het Europese Landbouwfonds meer dan **33%** van de totale uitgaven van de Gemeenschap uitmaken worden de BTW-afdrachten door de lidstaten gemoduleerd.
Maar die modulatie slaat alleen op het verschil tussen de genoemde 33% en de werkelijke garantie-uitgaven voor de landbouw.
Daar komt dan nog bij dat men tot die werkelijke garantie-uitgaven niet wenst te rekenen het geld dat nodig is voor subsidiering van de suiker die de Gemeenschap afneemt van een aantal ontwikkelingslanden die de Lomé-conventie onderschreven hebben. Ook worden niet meegerekend de kosten die Europese voedselhulp met zich mee brengen.
De Europese Commissie wil dat er bij het moduleren van de BTW-afdrachten rekening gehouden wordt met een drietal ,,indicatoren".
In de eerste plaats wil ze dat er in aanmerking genomen wordt hoe het in de EG-lidstaten staat met de produktie van de landbouwprodukten die onder marktordeningen vallen.
Verder wil ze rekening houden met het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking van elke lidstaat; en wil ze het netto exploitatieoverschot van de economie van elke lidstaat erbij betrekken.
Onder dat laatste verstaat men het netto binnenlands produkt tegen marktprijzen waarvoor de nettobelastingen en looninkomsten afgetrokken zijn.
Waar het dus om gaat is dat men rekening wil houden, in de eerste plaats met in hoeverre een EG-lidstaat van het Europese landbouwbeleid profiteert en ten tweede hoe welvarend een land is. Afhankelijk daarvan gaan EG-lidstaten voor een deel van de Europese begroting (nu wordt geraamd dat dit ongeveer **25%** van het budget zal zijn) dus meer of minder van hun BTW-opbrengst aan de ,,Europese kas" afdragen.
Het resultaat van dit tamelijk ingewikkelde afdrachtsysteem zal zijn dat de EG-lidstaten ernaar zullen streven de landbouwkosten binnen de perken te houden.
Maar een ander resultaat is dat bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk aanzienlijk minder aan de Europese begroting zal gaan bijdragen dan het tot dusverre verplicht was. Ad hoc-oplossingen voor het probleem dat Groot-Brittannië met zijn bijdrage heeft zullen dan niet meer nodig zijn. In Brussel is becijferd dat de betalingen van het Verenigd Koninkrijk aan de Gemeenschap dan zo'n 8% lager zouden komen te liggen.
Nederland zou volgens de Brusselse berekeningen 1,5 tot 1,7% meer gaan betalen. Voor de Duitse Bondsrepubliek komt de begrotingsbijdrage één a twee percent lager uit. Voor België zou het nieuwe systeem weinig veranderingen in zijn bijdrage brengen, maar voor alle andere EG-lidstaten geldt dat hun betalingen aan de Gemeenschappelijke kas zouden stijgen.
Op zijn persconferentie in Brussel stelde Thorn, die geflankeerd werd door de Europese begrotingscommissaris Christopher Tugendhat, ook nog een verbruiksbelasting voor energie in het vooruitzicht. Maar voor energiebelasting heeft de Europese Commissie nog geen voorstellen gereed. Die worden binnen een maand verwacht. Wel werd in Commissiekringen in Brussel gezegd dat die energiebelasting een bestemmingsbelasting zou worden. Men wil de opbrengst ervan gebruiken voor projecten in de Europese energiesector, zoals onderzoek en ontwikkeling. De Europese industrie zou men ervan willen uitsluiten.
Thorn zei op zijn persconferentie dat zijn Europese commissie een reeks van mogelijke oplossingen heeft bekeken. ..Maar geen ander had het voordeel van dit, dat dezelfde criteria op een billijke manier op alle EG-landen toepast".
Dit systeem biedt voorts als enige het voordeel dat er niet ieder jaar opnieuw onderhandeld moet worden over het netto-saldo dat elk land in de EG-begroting stopt of er uithaalt, aldus Thorn.
in antwoord op vragen gaf Europees Commissaris Tugendhat toe dat in de eerstkomende jaren nog wel gesproken zal mogen worden over compensaties aan het Verenigd Koninkrijk. Want, het nieuwe financieringssysteem voor de Gemeenschap behoeft toestemming van de nationale parlementen en de ratificatieprocedures in de EG-lidstaten zullen geruime tijd in beslag nemen. In Brussel houdt men er dan ook rekening mee dat het nieuwe systeem niet voor 1 januari 1986 zal kunnen werken.
Thorn zei op zijn persconferentie voorts dat de Europese commissie ,,scherp zal blijven toekijken op het goede gebruik van al het EG-geld". ,,In deze moeilijke tijden heeft iedere belastingbetaler er recht op te eisen dat elke cent goed wordt benut", zo zei hij. ,,We staan met de rug tegen de muur. Het verwerpen van onze voorstellen zal betekenen dat de Gemeenschap in een oeverloze discussie zal geraken over wat een ontoelaatbare budgettaire toestand nu precies is", zo zei hij.
Volgens Thorn dient het plafond van één percent BTW-afdracht zo spoedig mogelijk doorbroken te worden. Gebeurt dat niet dan komen alle huidige beleidsonderdelen bij gebrek aan geld op de tocht te staan. Dan zal er zeker geen nieuw beleid gemaakt kunnen worden (energie, industriële vernieuwing, programma's voor bestrijding van jeugdwerkloosheid etc.) en dan kan men de toetreding van Spanje en Portugal tot de Gemeenschap ook wel vergeten.

Voorbereidingen top in Stuttgart door ministers van buitenlandse zaken. Kwestie *van* de Britse bijdrage

De Europese Raad van ministers van buitenlandse zaken is in mei en juni drie maal bijeen geweest om de Europese top in Stuttgart voor te bereiden. Centraal in hun besprekingen stond de kwestie van de toekomstige financiering van de EG, waarmee nauw verbonden bleek te zijn het vraagstuk van de Britse contributie aan Brussel, die in de ogen van de Britten veel te hoog is.
De eerste van de drie vergaderingen van de EG-ministers van buitenlandse zaken werd op 14 en 15 mei in informele sfeer in het Westduitse slot Gymnich bij Keulen gehouden. In deze vergadering slaagden de ministers er niet in enige vooruitgang te boeken terzake van de financiële reorganisatie van de Gemeenschap.
Vooral de Britse minister Pym was zeer terughoudend over uitbreiding van de eigen middelen zolang de Commissie riiet met gedetailleerde voorstellen over bezuinigingen op de uitgaven op tafel komt. Pym werd hierbij

gesteund door zijn Westduitse collega Genscher en de Nederlandse minister Van den Broek. ,,Voor Nederland is het bijzonder moeilijk akkoord te gaan met verhoging van de eigen middelen zolang niet eerst zeer kritisch is gekeken naar de uitgaven," zei Van den Broek.
Pym eiste bovendien dat eerst en vooral een concreet voorstel moet worden gedaan over compensatie van de te hoge contributie die Groot-Brittannië eveneens dit jaar aan de EG dreigt te betalen. Pym beriep zich hierbij op de belofte van zijn collega's (vorig jaar juni) dat de Britten ook dit en volgend jaar gecompenseerd zullen worden zolang er nog geen akkoord is over een lange-termijn- oplossing voor de financiering van de Gemeenschap.
Pym eist nu dat de andere EG-landen Groot-Brittannië voor tweederde compenseren voor de verwachte Britse netto-afdracht van ruim f 5 mrd. Dat komt neer op f 3,36 mrd compensatie. In ruil daarvoor is Pym bereid om over teveel betaalde compensaties in 1980 en 1981 te praten, waarmee Frankrijk tegemoet kan worden gekomen.
De Britse minister verwacht uiterlijk op de top in Stuttgart een concreet voorstel.

Minister Genscher herhaalde dat West-Duitsland slechts 25% van zijn normale aandeel in de Britse compensatie zal betalen.
De Europese Commissie vindt dat het Britse probleem vanzelf verdwijnt zodra de ministers akkoord gaan met haar voorstellen. Minister Pym heeft dat krachtig bestreden. De Westduitse staatssecretaris Lautenschlager zal alle Europese hoofdsteden afreizen om te proberen alsnog een oplossing te vinden.

De tweede vergadering van de ministers van buitenlandse zaken over het financieringsvraagstuk werd gehouden op 24 en 25 mei in Brussel. Ook toen kwamen de ministers er niet uit. Zij vroegen de voorzitter van de ministerraad, de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher een papier over deze zaak op te stellen, waarover zij zich dan op 13 juni op een volgende bijeenkomst zouden beraden.

Op 13 juni kwamen de ministers in Luxemburg bijeen. Hier lag nu een Westduits compromis op tafel.
In het Westduitse stuk werd gesteld, dat de Gemeenschap eerst de uitgaven drastisch moet verminderen, voordat er sprake kan zijn van een verhoging van de inkomsten. De gedachtengang van de Bondsrepubliek is, dat de EG-landbouw op dezelfde manier moet worden bekeken als de andere EG-onderdelen.

Er moet dus minder nadruk gelegd worden op de landbouw. het troetelkind van de Gemeenschap. Zo moet de prijspolitiek worden afgestemd op de afzetmogelijkheden (binnen de EG zowel als daarbuiten) en moet voor bepaalde produkten een nadere begrenzing van de daarvoor geldende garanties in het leven worden geroepen.
Over deze en andere agrarische aspecten dient de commissie ten laatste half september gedetailleerde voorstellen in te dienen.
Een voor veel landen controversieel punt is dat de Bondsrepubliek de niet-agrarische uitgaven wil koppelen aan hun bijdrage tot een betere begrotingsbeheersing.
Met andere woorden: nieuw EG-beleid is alleen mogelijk indien men overtuigd kan worden van de onniiddellijke financierbaarheid, waarbij de mate van besparingsmogelijkheden een even belangrijke rol moet gaan spelen.
De Commissie heeft grote bezwaren tegen het feit dan Genscher in zijn document vrijwel geheel voorbijgaat aan de door de Commissie gevoelde noodzaak het ,,BTW-plafond" te verhogen.
Genscher volstaat met de opmerking dat de BTW de voornaamste financieringsbron van de EG blijft.
Ook passeert Genscher voor een groot deel het door de Commissie verdedigde systeem van extraatjes en boetes naarmate de economische en agrarische prestaties afwijken van het gemiddelde.
Het stuk stelt weliswaar vast dat er dergelijke correctiemechanismen moeten komen maar geeft niet aan langs welke lijnen zij moeten worden opgesteld. Bovendien bepleit Genscher dat definitieve afrekening aan maxima gebonden dient te worden.

De ministers bleken niet in staat op de grondslag van het Westduitse papier een besluit te nemen. Na afloop van de vergadering bleek de verwarring zo groot, dat de ministers besloten geen verklaring af te leggen ten einde geen psychologisch negatieve druk op de Europese top te leggen.

Behalve van de Commissie heeft Genscher ook de wind van voren gekregen van Frankrijk, Italië en Ierland. Zij geloven dat nieuwe beleidsterreinen wel aanvankelijk met extra geld moeten worden gefinancierd.
Verder is geen vooruitgang geboekt bij de Britse eisen over terugbetaling van (te veel) te betalen EG-contributie over 1983.

Minister Van den Broek zei na afloop dat iedereen het er wel over eens is dat de Britten recht hebben op een compensatie maar dat nog niet duidelijk is hoe en hoeveel.
Bij monde van de kersverse minister van buitenlandse zaken Sir Geoffrey Howe, eist Groot-Brittannië een tweederde deel van de verwachte afdracht van f 5 mrd terug. De andere lunden willen echter dat hiervan teveel betaalde compensatie over 1980 en 1981 wordt afgetrokken. Daarmee gaat Groot-Brittannië voorlopig niet akkoord.

,,Europese akte"

Een tweede onderwerp op de top in Stuttgart was de z.g. ,,Europese akte", die voortkomt uit een initiatief van de Westduitse minister van buitenlandse zaken, Hans-Dietrich Genscher, van 6 jan. 1981, toen hij, als FDP-voorzitter, in Stuttgart het voorstel deed om de Europese Unie een stap dichterbij te brengen.

Een paar maanden later schreef Genscher optimistisch: ,,De op 6 januari in Stuttgart begonnen discussie over een nieuwe inspanning ten behoeve van een Europese Unie heeft in Europa een brede en positieve echo gevonden".



De Britse premier Margaret Thatcher met haar nieuwe minister van buitenlandse zaken, Sir Geoffrey Howe, bij de opening van de Europese Raad.

Hoe was ondertussen de realiteit? Cynische geesten bij de toenmalige regeringspartner SPD vermoedden dat Genscher een reclamestunt was begonnen om de allengs ontmoedigde Europeanen in Duitsland een hart onder de riem te steken voor het geval Bonn opnieuw extra gelden naar Brussel zou moeten laten vloeien.

In het kabinet Schmidt oogstte Genscher met zijn plan nauwelijks applaus. ,,Dat kost ons in Brussel straks alleen maar extra geld, alles heeft zijn prijs", zo waarschuwde een SPD-minister. Maar Genscher mocht zijn gang gaan. Hij stond toch al zozeer in de schaduw van Helmut Schmidt op net internationale toneei – Genscher kreeg zijn „Genscher-Initiative".

Intussen zijn de verhoudingen veranderd. Maar ook de nieuwe coalitiepartner, de christen-democraten, borrelt niet over van enthousiasme. Ook voor de meeste christen-democraten blijft het plan een hobby van Genscher. Bondskanselier Helmut Kohl wil er zijn handen niet aan branden.

Het Genscherplan was aanvankelijk bedoeld als een ,,Akte" waarin het Europese parlement enkele nieuwe rechten zou krijgen. De samenwerking op buitenlands politiek terrein en op veiligheidsgebied zou in deze Akte uitdrukkelijk worden opgenomen. Er werd gesproken van een ,,Raad van ministers van buitenlandse zaken". De EG-raad zou voortaan nog slechts in uitzonderingsgevallen het vetorecht van een lidstaat accepteren.

De Italiaanse regering was zo enthousiast dat zij het initiatief meteen accepteerde, zodat het voortaan Genscher/Colombo-plan ging heten.

Al spoedig echter wreekte zich het gebrek aan vooroverleg met andere landen. De Ieren wilden van het begrip ,,veiligheidspolitiek" niets weten, omdat ze immers neutraal zijn. De Denen en de Grieken wilden geen grotere bevoegdheden voor het Europese parlement; de Britten, Denen en Fransen wilden het vetorecht behouden. De Nederlanders wilden geen document ondertekenen waarin dit vetorecht – immers een zonde tegen het oorspronkelijke EEG-verdrag – formeel werd vastgelegd.

Het verwarrende geschuifel met passages en voetnoten nam tenslotte vormen aan die achter het Genscher-plan iets anders konden doen vermoeden: een werkgelegenheidsprogramma voor diplomaten.

Intussen is het zover dat ook niet meer over ,,Europese Akte" mag worden gesproken. Akte betekent namelijk in het Engels ,,act" (= wet) en wetten moeten door het parlement worden aangenomen. In Londen kregen Kohl en Genscher onlangs te horen dat Margaret Thatcher in een verkiezingsjaar zoveel pro-Europese tralala niet kon gebruiken. Het document luistert naar de naam ,,Plechtige Verklaring".

Het is zo verwaterd dat diverse welwillende Europeanen Genscher al voorzichtig hebben gesuggereerd om het hele plan nog maar even in de ijskast te zetten. De Britten spelen met de gedachte om zelfs voor het ontmantelde document aan de Duitsers een prijs te vragen: verlaging van de Britse bijdrage aan de Gemeenschap op de EG-raad in Stuttgart.

Het hele verloop van het Genscher-initiatief tot de ,,Plechtige Verklaring" is hoogst ongeschikt om in West-Duitsland het enthousiasme voor de Europese Gemeenschap te verhogen. Dat is al enkele jaren tanende sinds de economische concurrentie sterker wordt en het gevoel is ontstaan dat de Duitsers steeds meer voor de kosten in Europa moeten opdraaien.

Genscher wordt intussen wel verweten dat hij te vroeg te veel zwart-op-wit juridisch heeft willen vastleggen. De hele discussie over de toekomst van Europa begint na de lethargie van de laatste jaren ook in de Bondsrepubliek pas langzaam weer op gang te komen.

De denkbeelden en waarschuwingen uit het rapport van vijf Europese instituten (Kaiser, Thiery de Montbrial, Wallace, Merlini en Wellenstein) vinden weerklank: nadenken over een veiligheidspolitieke zuil in Europa waarschuwen tegen het verval van de EG met alle gevolgen voor sociale en economische stabiliteit van dien.

Temidden daarvan dreigt de ,,Plechtige Verklaring" te verpieteren tot een zoveelste brevet van onvermogen.

In Bonn wordt op een voor Genscher pijnlijk contrast gewezen: toen Europa zich tegen de dollar-dolheid moest weren. lanceerden Schmidt en Giscard pragmatisch het Europese monetaire stelsel; wie zich niet schikte, kon buiten het EMS blijven. Genscher daarentegen wenste een historisch en plechtig document waarin alles en iedereen onder zijn naam een ferme stap voorwaarts zou moeten doen. De oogst is geharrewar en frustratie, straks ook nog voorzien van zegel en stempel.

Resultaten van de top

De Europese Raad van Stuttgart heeft t.a.v. het probleem van de toekomstige financiering van de EG alleen maar een vaag geformuleerd werkprogramma opgeleverd. Concrete besluiten werden niet genomen.

M.b.t. de verlaging van de Britse bijdrage werd besloten tot een reductie van ruim f 1,8 mrd. Het is echter een voorwaardelijk besluit. Frankrijk, dat vanaf 18 juni, nadat president Mitterrand naar Parijs was teruggekeerd, door premier Mauroy werd vertegenwoordigd, had in het protocol van de Raad laten opnemen, dat de compensatie voor de Britse bijdrage aan de Europese begroting pas volgend jaar definitief zal worden behandeld.

Dan moeten de uiteindelijke besluiten worden genomen over de toekomstige financiering van de EG. Ook andere lidstaten meenden, dat er een koppeling bestaat tussen het bedrag voor Engeland en de verdere financiering.

De Europese staats- en regeringsleiders hebben na een lange en vaak moeilijk verlopen vergadering in het Nieuwe Slot in Stuttgart een verklaring aangenomen over deze financiering. Daar de uiteenlopende standpunten van de lidstaten met elkaar moesten worden verzoend, is deze verklaring vaag geworden. Het meest verrassende is wel, dat niet eens meer over uitbreiding van de financiële middelen van de EG wordt gesproken.

In de verklaring staat slechts: ,,aan de hand van de bereikte resultaten over de ontwikkeling van het gemeenschappelijke beleid, de verbetering van de begrotingsdiscipline en het onderzoek van het financieringssysteem moeten tijdstip en omvang van de behoefte van de EG aan eigen middelen worden vastgesteld."

Voor bondskanselier Kohl betekent dit dat de financiële middelen van de EG alleen maar verhoogd kunnen worden in verband met de toetreding van Spanje en Portugal. Verder moet er bezuinigd worden. In feite is het ook het Nederlandse standpunt.

Helmut Kohl heeft benadrukt dat de verklaring een compromis is dat tot stand kon komen, omdat iedereen concessies heeft gedaan. De bondskanselier was tevreden met het bereikte resultaat maar, zo voegde hij er aan toe, er is geen reden om te juichen. Hij verklaarde dat er tijdens de Eüropese Raad situaties waren geweest, die hem hadden doen twijfelen of een compromis mogelijk zou zijn.

De verschillende concessies hebben er bijvoorbeeld toe geleid dat op aandrang van Frankrijk toch wat minder over sparen bij de Europese landbouwuitgaven wordt gesproken dan aanvankelijk in de bedoeling lag. Thans wordt gezegd, dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid moet worden aangepast en dat er een ,,effectieve controle" op de uitgaven moet komen. Dit geldt trouwens ook voor de andere uitgaven.

De in Stuttgart afgesproken ,,bijzondere urgentieprocedure" bestaat hierin, dat er in het verdere verloop van dit jaar speciale zittingen van de Europese ministerraad worden gehouden. Daar moet worden onderhandeld over de toekomstige financiering van de EG, de verdere ontwikkeling van gemeenschappelijk beleid, de uitbreiding van de EG, de bijzondere problemen van enkele lidstaten met de Europese begroting en de noodzaak om te komen tot een strengere begrotingsdiscipline.

Opvallend is dat ook gesproken wordt over een ,,evenwichtige en rechtvaardige situatie" bij de financiële lasten van de begroting voor de lidstaten. Dit schijnt te duiden op het idee van de grote lidstaten de netto inkomsten en netto bijdragen van de begroting af te toppen.

Premier Thatcher heeft bij dit alles nogal wat concessies moeten doen. De compensatie voor de Britse begrotingsbijdrage van ruim f 1,8 mrd is aanzienlijk minder dan de nog in Stuttgart verlangde f 2,6 mrd. Bovendien heeft zij geaccepteerd, dat Londen niet meer onder alle omstandigheden een verhoging van de financiële middelen afwijst.

Ook Nederland heeft concessies gedaan. Premier Lubbers heeft de passage in de verklaring geaccepteerd, waarin staat dat enkele lidstaten problemen met de Europese begroting hebben. Tot nu toe heeft Den Haag alleen een Brits maar geen Duits begrotingsprobleem erkend. Niettemin vond de premier het resultaat van Stuttgart ,,ronduit positief'. Lubbers was wel bezorgd over de vraag of het beoogde resultaat bereikt kan worden. Bij dit alles zal ook het Europese parlement een belangrijke rol spelen. Het

moet in december de begroting voor 1984 goedkeuren en als er dan geen bevredigende regeling is voor de verdere financiering van de EG en voor een structurele oplossing van het Britse probleem, dan zou het parlement zeker de financiële compensatie voor Engeland uit de begroting schrappen. Daar hebben enkele vooraanstaande afgevaardigden in Stuttgart geen twijfels over laten bestaan.
Aan het einde van de Europese Raad hebben de regeringsleiders de ,,plechtige verklaring over de Europese Unie" ondertekend. De verklaring is een kleine stap verder op weg naar een Europese Unie. Daar de lidstaten hun uiteenlopende meningen over de besluitvorming in de Europese Ministerraad in voetnoten of in de notulen heben laten opnemen zal de ,,plechtige verklaring" aan de Europese werkelijkheid wel niet veel veranderen.
Ofschoon deze Europese Raad vrijwel geheel werd beheerst door het financieringsprobleem kon premier Lubbers in de middag van 18 juni toch nog zijn pleidooi houden voor een op Europees niveau gecoördineerde actie ter bestrijding van de werkloosheid en verbetering van het investeringsniveau. Op deze wijze kan een beter gebruik worden gemaakt van de ruimte in de lidstaten voor een stimuleringsbeleid, aldus Lubbers. Hij vroeg het accent thans duidelijker te leggen op de bevordering van de economische groei.

Andere onderwerpen

De Europese staats- en regeringsleiders hebben zich in Stuttgart uitgesproken voor een vreedzame oplossing van de conflicten in Midden-Amerika. Deze politieke oplossing moet uit het gebied zelf afkomstig zijn en vandaar dat de Europese Raad het initiatief van de Contadora-groep, die uit enkel Middenamerikaanse landen bestaat, volledig ondersteunt.
Bij de politieke oplossing moeten de beginselen van de niet inmenging en onschendbaarheid van de grenzen worden geëerbiedigd. De Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van den Broek heeft in Stuttgart verklaard, dat hij de Amerikaanse militaire adviseurs in El Salvador en de Amerikaanse opleidingskampen in Honduras niet als inmenging beschouwt, omdat dit alles geschiedt op verzoek van de betreffende regeringen.
De Europese Raad heeft zich verder ,,ernstig bezorgd getoond over de sociale en economische omstandigheden in vele delen van Midden-Amerika en over het feit dat deze situatie leidt tot spanningen en bloedvergieten. De tien benadrukken dat in het gehele gebied democratische voorwaarden moeten worden geschapen en de mensenrechten strikt moeten worden geëerbiedigd.
De Europese Raad, die de handen vol had aan de problemen rond de verdere financiering van de EG, heeft zich maar kort met de buitenlandse politiek beziggehouden. Verklaringen over Afghanistan en het conflict Iran-Irak konden wegens tijdgebrek niet worden aangenomen. Wel kwamen er korte verklaringen tot stand over het Midden-Oosten en over Polen.
Het bezoek van de paus aan Polen was voor de staats- en regeringsleiders aanleiding om opnieuw de situatie in dat land te bespreken. Alleen een ,,nationale verzoening" die volledig rekening houdt met de wensen en verwachtingen van het Poolse volk kan Polen uit zijn ernstige crisis bevrijden, zo staat in de verklaring.
Inzake het Midden-Oosten hebben de Europese ministers van buitenlandse zaken besloten, dat thans het financiële protocol met Israël ondertekend kan worden. De ondertekening van dit financiële protocol, dat een Europese lening voor Israël van f 250 mln behelst, was na de Israëlische inval in Libanon opgeschort. Het Israëlisch-Libanese akkoord over de terugtrekking van de Israëlische troepen was voor de tien bij nader inzien voldoende om thans het financiële protocol niet langer te blokkeren.
De Europese Raad meent dat de vrede in het Midden-Oosten alleen dan verwezenlijkt kan worden als rekening wordt gehouden met de veiligheid en de gerechtvaardigde belangen van de overige staten en volkeren.

Commentaar

In De Volkskrant van 20 juni stond het volgende commentaar op de top van Stuttgart:

De Europese staats- en regeringsleiders hebben in Stuttgart wel een ernstige crisis vermeden, maar het eigenlijke werk aan de verdere ontplooiing van de EG, waarvoor meer geld nodig zou zijn, moet nog beginnen. En het is lang niet zeker dat dit werk tot een goed einde kan worden gebracht. Het kost de lidstaten steeds meer moeite om hun nationale belangen onder één gemeenschappelijke noemer te brengen. Het gevolg hiervan is dat steeds vage compromissen tot stand komen, terwijl de Europese Raad juist is bedoeld om de ministerraden concrete richtlijnen te geven.
In Stuttgart is zoals ook bij andere Europese Raden wel is gebeurd een tijdschema opgesteld en er zijn algemene richtlijnen aangegeven. De Europese ervaring heeft echter geleerd dat de Europese ministerraad met algemene richtlijnen weinig weet aan te vangen. omdat de Europese tegenstellingen groeien naarmate de te bespreken kwesties concreter worden. Bovendien moeten de Europese ministers in korte tijd vrijwel het hele gemeenschappelijke beleid overhoop halen, wat een schier onmogelijke opgave is.

WEST-EUROPA

ENGELAND

PARTIJPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN (vervolg)

Naast de reeds op pag. 360 e.v. genoemde gebeurtenissen deden zich nog de volgende ontwikkelingen op partijpolitiek gebied voor:

114de congres van de *TUC*

Van 6-10 sept. 1982 werd in Blackpool het jaarlijkse congres van de vakcentrale Trades Union Congress (TUC) gehouden. Er waren 1163 afgevaardigden van 105 vakbonden aanwezig. De TUC maakte volgens het socialistische program deel uit van de Labourbeweging als de „industriële vleugel" en vertegenwoordigde ruim 11 mln werknemers (een half miljoen minder dan het jaar daarvoor – pag. 5711 - 1982).
Labour was 81 jaar geleden door de vakbeweging opgericht.
Op 6 sept. vond er een machtsverschuiving binnen de TUC plaats, toen een groot aantal kleine vakbonden er in slaagde om het kiessysteem voor het centrale TUC-bestuur zo te veranderen dat de linkervleugel aanzienlijk werd verzwakt.
Dit kon ook consequenties hebben voor de Labourpartij want de TUC domineerde het jaarlijkse congres van Labour. De vakbonden hadden ook een zeer grote stem in de benoeming van de socialistische leider.

Op het partijcongres hadden de TUC-afgevaardigden 90% van de stemmen. Bij de verkiezingen voor de leiderschap en plaatsvervangend leiderschap van de partij hadden zij 40% van de stemmen en de Lagerhuisfractie en de partijafdelingen elk 30%.

De uitslag van 6 september maakte een eind aan een debat in de TUC dat zes jaar daarvoor was begonnen. De verandering weerspiegelde, zoals secretaris-generaal Len Murray op 6 september zei, de wijzigingen onder de werkende bevolking.
Meer dan de helft van de Britse arbeidende bevolking had een witte-boorden-beroep. En ongeveer de helft van de leden werkte bij overheid of semi-overheid.
In het verleden was het zo dat de grote, door de handarbeiders beheerste vakbonden zoals de Transportarbeidersbond, domineerden in het TUC-bestuur. Kleinere groepen konden in het open kiesstelsel alleen plaats in het hoogste orgaan krijgen dankzij patronage van grote bonden. De discussie over verandering was scherper geworden nadat de radicale vleugel in de

vakbeweging meer invloed had gekregen.
De kleine bonden wonnen de strijd, ofschoon met een zeer kleine meerderheid van 256.000 stemmen. De voorstanders kregen 5.629.000 stemmen, de tegenstanders 5 373.000. Het algemeen bestuur werd uitgebreid van 45 tot 54 personen. Onder het nieuwe reglement kreeg elke vakbond met *meer* dan 100.000 leden automatisch een zetel in het bestuur, de General Council (Algemene Raad).
De 85 kleine tot zeer kleine bonden konden bovendien 11 zetels onder elkaar verdelen en het hele congres koos ook zes vrouwen.

Op 8 september besloot het congres dat de vakbeweging in de toekomst met geen enkele regering – ook niet met Labour – zou meewerken aan een geleide loonpolitiek.
Later op de dag accepteerden de afgevaardigden wel een rapport inzake nauwe economische samenwerking tussen Labour en de vakbeweging. In het rapport was sprake van een loonbeleid zodat de TUC toch meende te kunnen zeggen dat over de lonen met een Labourregering kon worden gesproken.
Een meerderheid van het congres wees verder een voorstel af om zich terug te trekken uit het centrale overleg met werkgevers en regering.
Op 9 september gaven alle bonden de plechtige verzekering te zullen deelnemen aan de dag van de actie, die op 22 september was uitgeroepen ter ondersteuning van een 24-uursstaking in de ziekenhuizen.

Labourcongres. Eenzijdige nucleaire ontwapening officieel partijpolitiek

Op het van 27 sept. – 1 okt. 1982 in Blackpool gehouden jaarcongres van de Labourpartij werden Michael Foot en Denis Healey herkozen als resp. partijleider en plaatsvervangend partijleider.
Verder koos het congres op 28 september een nieuw partijbestuur dat een verschuiving naar rechts vertoonde. Die verschuiving betekende, dat partijleider Foot alle ruimte had om zijn zuivering van de trotskistische Militant Tendency (MT) voort te zetten (zie ook pag. 36512).
Over de toegenomen invloed van MT op Labour schreef het *NRC/H'blad* op 28 september het volgende:

Militant Tendency is binnen tien jaar uitgegroeid tot een ultra-radicale organisatie binnen Labour, met grote invloed in de afdelingen.
Volgens tegenstanders volgen de Militanten nog steeds het advies van Trotski, om Labour te infiltreren en het partijapparaat en de loyaliteit van de kiezers op slinkse wijze over te nemen.
Trotski analyseerde. dat er buiten de sterke Labourpartij met haar hechte bindingen met de vakbeweging geen radicale arbeiderspartij zou kunnen bloeien.
Militant heeft binnen het voortdurend explooderende wereldje van marxistisch-leninistisch-trotskistische groepen een lange stamboom; de laatste voorganger was de Revolutionaire Socialistische Liga.
De groep heeft radicalere denkbeelden dan Labour, met onder andere volledige nationalisatie, arbeidersbestuur in de bedrijven, afschaffing van de monarchie.
De beweging heeft veel Labour-afdelingen overgenomen, via de bekende tactieken, en is zeer actief in de vakbonden. De leiding stelt hoge eisen aan discipine, ideologische zuiverheid en financiele offervaardigheid van de aanhangers. Een aantal teleurgestelde uitvallers heeft geklaagd over intimidatie en geestelijke kadaverdiscipline.
De beweging is, dankzij de winst van het blad Militant en de hoge contributies. betrekkelijk rijk. De Labourpartij daarentegen is in grote financiële moeilijkheden.
Penningmeester Eric Varley klaagde er op 27 sewtember in Blackwool over, dat deelnemers aan een bijeenkomst van de Young Socialists. de jeugdbeweging van Labour, f 40.000 bijeenbrachten voor Militant en maar een paar honder gulden voor Labour.
Labour schafte het register voor binnen de partij opererende groepen af in 1973, omdat er geen gevaar voor infiltratie meer zou bestaan. Artikel 2 van de constitutie bepaalt echter, dat er geen ,,partijen binnen de partij" mogen opereren, met een eigen program en eigen publiciteit daarvoor naar buiten.
Volgens een officieel rapport aan het bestuur van Labour, samengesteld op initiatief van Foot, schendt Militant Tendency de grondwet duidelijk. Militant heeft ontkend voorvergaderingen te houden. waarbij partijbijeenkomsten worden ,,voorgekookt".
De leiders van de Militant ontkennen ook dat er een centraal bestuur is. en dat zij afzonderlijke jaarlijkse congressen houden. De verklaring is, dat die congressen ,.bijeenkomsten van lezers van Militant" zijn. De leiders zijn slechts ,,leden van de redactieraad van het blad".

Diezelfde dag (28 sept.) hield partijleider Foot een grote rede over de nucleaire ontwapening, de EG en de loonpolitiek.
Foot verzekerde de gedelegeerden dat hij zijn verleden als anti-atoombomactivist nooit zou verloochenen. En hij stelde vast dat als Groot-Brittannië zijn bewapening volledig handhaafde, andere landen zeker hetzelfde zouden doen.
Men kon dan de onderontwikkelde landen niet het recht ontzeggen, aldus Foot, om ook atoomwapens te hebben.
De partijleider zei: ,,De belangrijkste taak die deze beweging wacht als wij een nieuwe Labour-regering vormen, is de uitvoering van ons beleid om nucleaire ontwapening in dit land en de wereld te krijgen."
Deze woorden werden beloond met een daverend applaus, maar commentatoren stelden onmiddellijk vast dat Foot zorgvuldig het woord ,,unilateraal" vermeed. Het congres had zich in 1981 met grote meerderheid uitgesproken voor eenzijdige atoombewapening, overigens evenals voor uittreding uit de EG (pag. 58/2 - 1982). Foot was hieraan echter niet gebonden als hij ,,in overleg" met de fractie en de partij zijn verkiezingsprogram opstelde.
Ook over uittreden uit de EG was de partijleider voorzichtig. Hij erkende *dat* Labour zich *had* uitgesproken voor het verlaten van de EG, maar zei ,,aan die beslissing zal ik niet tornen. Maar als socialisten moeten wij ons ook bewust zijn van onze internationaie verplichtingen, in ons eigen belang en het belang van andere socialistische partijen. Socialisme is internationaal, of het is niets."
Deze passage werd in de wandelgangen uitgelegd als een signaal dat Foot, als hij premier mocht worden, zeer langzaam zou onderhandelen over een eventuele uittreding van Groot-Brittannië, en zeker geen snelle breuk zou forceren, zoals de linkervleugel wilde. Inzake een geleide loonpolitiek verzekerde Foot de TUC-leden dat hij niet dacht aan een wettelijke regeling. Maar hij voegde eraan toe, dat economisch herstel volgens het grote plan dat Labour had, onmogelijk was zonder complete samenwerking met de vakbeweging.
Verder wees het congres die dag met een zeer kleine minderheid een voorstel af, om alle banken in het land te nationaliseren. De kritiek op het functioneren van de financiële wereld was echter zo hevig, dat een bestuursvoorstel om een plan te maken om een of meer grote handelsbanken te nationaliseren, met grote steun werd aangenomen.

Op 29 september sprak meer dan tweederde van de afgevaardigden zich uit voor eenzijdige nucleaire ontwapening en verwijdering van alle kernwapens uit Groot-Brittannië. De uitslag was 4.927.000 stemmen voor eenzijdige ontwapening en 1.975.000 tegen.
Omdat meer dan tweederde van de delegeerden het voorstel had gesteund, was eenzijdige ontwapening nu officieel partijpolitiek geworden.
De resolutie vroeg om sluiting van alle Britse en Amerikaanse nucleaire bases in Groot-Brittannië, stopzetting van de wapenexport en vermindering van het defensiebudget tot het Europese gemiddelde. Zij omvatte een onvoorwaardelijk verzet tegen vervanging van de Polaris-raket door de Trident of een ander nucleair systeem, tegen de stationering van kruisraketten en tegen de neutronenbom.
Een resolutie om Groot-Brittannië uit de NAVO te halen werd echter met 5.733.000 tegen 1.66.000 stemmen verworpen.
Tijdens een debat die dag over vrouwenrechten werd een motie verwor-

pen die vroeg om positieve discriminatie van vrouwen.
Op 30 september keurde het congres met grote meerderheid een plan goed voor economisch herstel. Dit hield in grootscheepse iniecties in de economie, planningsafspraken voor de publieke en particuliere sector, een kortere werkweek, controle van huren, prijzen en tarieven van het openbaar vervoer, en optrekking van het loon van laagstbetaalden.
Het congres aanvaardde ook een resolutie waarbij een toekomstige Labourregering de opdracht kreeg om op grote schaal te investeren in woningbouw, zowel voor nieuwbouw als rehabilitatie.
Tegen het advies van het bestuur in, stemden de gedelegeerden voor een werkweek van 35 uur zonder loonsvermindering, een limiet aan overwerk, pensionering met 60 jaar, langere vakanties en een nationaal minimumloon.
Een meerderheid van de vakbondsafgevaardigden verzette zich hevig tegen de mogelijkheid van een geleide loonpolitiek, die werd gezien om de inkomsten laag te houden.

Het congres accepteerde echter wel een motie, waarin werd gepleit voor jaarlijks overleg tussen een Labourregering en vakbonden. Bij dit jaarlijkse beoordelingsgesprek zou, zo stond in de resolutie, ook de loonkwestie ter sprake komen.

Verdere verschuiving naar rechts binnen Labour

Nadat er binnen het Nationale Uitvoerende Comité (NEC) van de partij (het partijbestuur) op 28 september al een verschuiving naar rechts had plaatsgevonden (zie hiervoor), raakte de linkervleugel van de partij eind oktober en begin november nog meer belangrijke posities kwijt.

Zo werd Tony Benn, de leider van de linkervleugel van de partij, uit het liaison-comité tussen de Labourpartij en de TUC gezet. Deze groep was belangrijk voor het ontwerpen van het toekomstige economische beleid van Labour.
Verder raakte Benn zijn functie als voorzitter van de NEC-commissie voor binnenlands beleid kwijt. Die commissie stippelde het beleid van de partij inzake sociale en economische aangelegenheden uit. Sinds 1974 had Benn zitting in deze commissie.
Vice-partijvoorzitter Eric Heffer werd weggestemd als voorzitter van de NEC-organisatiecommissie, Frank Allaun als voorzitter van de NEC-commissie pers en publiciteit en Jo Richardson als voorzitter van de NEC-commissie vrouwenzaken.

Labour verliest strijd om grens kiesdistricten, Aantal zetels Laaerhuis van 635 naar 650

Op 11 febr. 1983 verloor Labour de juridische strijd tegen de wijziging van de grenzen van een aantal kiesdistricten. De grenscorrecties konden de socialisten volgens waarnemers bij de volgende verkiezingen mogelijk een groot aantal zetels in het Lagerhuis kosten.
De grenscorrecties waren voorgesteld door een onafhankelijke parlementaire commissie, die om demografische redenen tot de correcties was overgegaan. In een aantal gevallen waren grotendeels ontvolkte binnensteden die tot dan toe een eigen kiesdistrict vormden, opgedeeld en bij omliggende kiesdistricten gevoegd.
De juridische strijd van Labour tegen de grenscorrecties eindigde op 11 februari toen een college van vijf rechters oordeelde dat Foot niet het recht had verder beroep aan te tekenen tegen de beslissing van een rechtbank, die eerder diens argument dat de grenscorrecties oneerlijk ten opzichte van Labour waren, had afgewezen.

Op 2 maart nam het Lagerhuis met 297 tegen 47 stemmen de nieuwe indeling van de kiesdistricten in Engeland aan. Uitgangspunt was een norm van 68.534 kiezers per district.
Door de ontvolking van de binnensteden telden 46 kiesdistricten 55% meer kiezers dan de norm voorschreef en haalden 28 kiesdistricten slechts 47% van die norm. Tweevijfde van de kiesdistricten week meer dan 20% van de norm af.
Door de hervorming nam het aantal kiesdistricten in Engeland uiteindelijk toe van 516 tot 523, in Schotland van 71 tot 72. in Wales van 36 tot 38 en in Noord-Ierland van 12 tot 17. Het totale aantal zetels in het Lagerhuis kwam hiermee van 635 op 650.

Vijf leden Militant Tendency geroyeerd

Op 23 febr. 1983 besloot het partijbestuur van Labour (met 19 tegen 9 stemmen) om de vijf leden van de redactieraad van Militant, het orgaan van de trotskistische groepering Militant Tendency binnen Labour, te royeren.
Tegen het royement waren onder anderen Tony Benn, Eric Heffer en Judith Hart. Vóór stemden partijleider Michael Foot, vice-partijleider Denis Healey, en gematigde progressieven als Neil Kinnock.
De vijf leden van de redactieraad onder leiding van hoofdredacteur Peter Taaffe verschenen één voor één voor het partijbestuur. Daar kregen zij in strikt juridische termen te horen dat zij de reglementen hadden geschonden door een partij binnen de partij te vormen.
Ideologische meningsverschillen bleven buiten de discussie; de stelling van het hoofdbestuur was dat die niet ter zake deden.

De vijf ontkenden allen dat zij lid waren van Militant Tendency, dat zij de organisatoren waren, en verklaarden dat er geen organisatie bestond.

WIJZIGINGEN BINNEN DE REGERING (jan. 1982-juni 1983)

Op 21 jan. 1982 diende minister Nicholas Fairbarn, de advocaat-generaal voor Schotland (hij was solicitor-general: een functie die het midden houdt tussen een minister van justitie en hoofd van het openbaar ministerie), zijn ontslag in bij premier Thatcher nadat hij in opspraak was gekomen door zijn wijze van optreden in een verkrachtingszaak.
De kwestie, waarvoor drie jongemannen in staat van beschuldiging waren gesteld, had al in juni 1981 voor het Hooggerechtshof in Glasgow behandeld moeten worden. Het openbaar ministerie besloot echter de zaak te laten vallen omdat het slachtoffer van de verkrachting geestelijk te geschokt was om te getuigen.

Nadat er half januari 1982 in de pers (met name in de *Daily* Record van Glasgow van 19 januari) berichten waren verschenen waarin stond dat één van de jongemannen een betekenis zou hebben afgelegd en dat de vrouw wél wilde getuigen, legde de procureur-generaal (Lord Mackay of Clashfern) op 21 januari een verklaring over de zaak af in het Hogerhuis. Deze verklaring werd dezelfde dag door Fairbarn voorgelezen in het Lagerhuis.
Ondertussen had de Glasgow Evening Times de dag daarvoor een citaat van Fairbarn aangehaald waarin deze had gezegd dat er niet voldoende bewijs was geweest om een veroordeling mogelijk te maken en dat de kwestie van de geestelijke stabiliteit van het slachtoffer irrelevant was.
Voordat Fairbarn met het voorlezen van de verklaring begon zei Lagerhuisleider Francis Pym in antwoord op vragen van Lagerhuisleden dat hij het „erg betreurde" dat het Huis niet onmiddellijk van dat soort belangrijke kwesties op de hoogte was gesteld en verontschuldigde hij zich daarvoor bij het Huis.

Fairbarn zei dat hij de in de pers verschenen opmerkingen had gemaakt voordat hij wist dat er in het parlement een verklaring over de zaak moest worden afgelegd. En hij bood ,,zonder voorbehoud" zijn excuses aan voor het geval hij iets had gezegd dat ,,getuigde van enige oneerbiedigheid ten opzichte van het Huis".
In de verklaring die vervolgens door Fairbarn werd voorgelezen stond o.m. dat de verkrachte vrouw op het tijdstip dat het proces moest plaatsvinden niet in staat was geweest te getuigen en dat men daarom had besloten de zaak te laten vallen.
Later die dag bood Fairbarn zijn ontslag in bij premier Thatcher. Op 28 januari werd Fairbarn als solicitor-generaal opgevolgd door Peter Fraser, een advocaat die sinds 1979 parlementslid voor Angus South was.
Op 24 januari werd bekend gemaakt dat de verkrachte vrouw van plan was persoonlijk tot vervolging over te gaan.
Over wat er op de achtergrond speelde bij de kwestie-Fairbarn berichtte het *NRC/H'blad* op 22 januari:

Op de achtergrond speelt. dat Fairbarn een reputatie heeft van excentriciteit en losse manier van leven. Hij is voor dat hij in het parlement werd gekozen een briljant advocaat geweest. De man verschijnt vaak in zelf ontworpen, romantische kleren; hij is gescheiden en leeft op een Schots kasteel.
Tijdens de kerstdagen werd bekend, dat een secretaresse uit het Lagerhuis een poging tot zelfmoord had gedaan nadat Fairbarn een affaire met haar had uitgemaakt. Premier Thatcher heeft hem toen. ondanks druk uit het Lagerhuis. niet ontslagen. Tijdens een commissiezitting in het parlement zei Fairbarn enige tijd geleden: ,,Verkrachting is een misdaad waartoe ik gelukkig nooit mijn toevlucht heb hoeven te nemen". En: .,Het hoort bij het spel dat mannen jagen en vrouwen gejaagd worden, dat zij ja en nee zeggen en het tegengestelde bedoelen". Fairbarn blijft wel lid van het Lagerhuis.

Op 12 febr. 1982 werd meegedeeld dat Sally Oppenheimer om persoonlijke redenen ontslag had genomen als minister van staat voor consumentzaken, een functie die zij sinds mei 1979 had bekleed (pag. 31012-1979).
Op 5 maart werd vervolgend bekend gemaakt dat Gerard Vaughan, die tot dan toe minister van staat voor gezondheid was geweest op het departement van gezondheid en sociale zaken, Sally Oppenheimer zou opvolgen. Kenneth Clarke, de staatssecretaris voor vervoer, werd de opvolger van Vaughan.
Op 5 april nam minister van buitenlandse zaken Lord Carrington samen met staatssecretaris Richard Luce en onderminister Humphrey Atkins ontslag, omdat zij de verantwoordelijkheid op zich wensten te nemen voor de ,,vernederende belediging die Groot-Brittannië was aangedaan met de Argentijnse bezetting van de Falklandeilanden (24412-1982).
Op 24 november werd officieel bekend gemaakt dat sir Anthony Parsons, voormalig ambassadeur bij de Verenigde Naties, was benoemd tot persoonlijk adviseur van premier Thatcher op het gebied van de buitenlandse politiek. Tijdens de Falkland-crisis (pag. 241 e.v.-1982)was Parsons de vertegenwoordiger van de Britse regering geweest bij Ce VN.
Op 23 december maakte het kabinet van de premier bekend dat Robin Leigh-Pemberton, die tot dan toe president-commissaris van de National Westminister Bank was, op 1 juli 1983 de nieuwe president werd van de Bank of England, de centrale bank van het Verenigd Koninkrijk.
Leigh-Pemberton was advocaat. Sedert 1977 had hij de leiding over de raad van commissarissen van de op één na grootste bank in het Verenigd Koninkrijk. In zijn loopbaan had hij zitting in regeringscommissies. was hij vice-voorzitter van het Britse bankiersinstituut en had hij het bestuur over verscheidene bedrijven in handen.
Leigh-Pemberton werd de opvolger van centrale-bankpresident Gordon Richardson, die in juni 1983 zou aftreden nadat hij er twee bestuursperioden van elk vijf jaar op had zitten.

Op 6 jan. 1983 werd minister van milieu Michael Heseltine de nieuwe minister van defensie. Premier Margaret Thatcher benoemde hem in plaats van John Nott, die al op 1 sept. 1982 tekenen had gegeven de actieve politiek te willen verlaten. Tom King volgde Heseltine op als minister van milieu.
Tegelijk met de benoeming van Heseltine werden nog andere wijzigingen in de regering aangebracht. Het ging hierbij voornamelijk om staatssecretarissen.


Robin Leigh-Pemberton, de nieuwe president van de Bank of England.


Michael Heseltine, de opvolger van John Nott als minister van defensie.

BELEID REGERING-THATCHER

Nadat eind juli 1980 een witboek was gepubliceerd waarin plannen tot hervorming van de uit 1948 stammende Britse Nationaliteitswet bekend werden gemaakt (pag. 26911-1981) en een ontwerp hiervoor op 13 jan. 1981 in het Lagerhuis was gepresenteerd, kreeg het wetsontwerp op 30 okt. 1981 zijn koninklijke goedkeuring, waarmee het tot wet werd verheven.
De nieuwe Nationaliteitswet kende drie soorten staatsburgerschap: het Britse staatsburgerschap, het staatsburgerschap van de van Groot-Brittannië afhankelijke territoria (o.a. Hongkong, Gibraltar, Bermuda en de Falkland-eilanden) en het staatsburgerschap van Britse overzeese gebieden.
Oppositie in beide Huizen van het parlement had tot zeer veel amendementen geleid. Ook in niet-blanke Gemenebestlanden heerste grote bezorgdheid over de nieuwe wet. Verder had een groot aantal kerkelijke leiders de wet gekritiseerd. Men was namelijk bang dat de wet tot doel had kleurlingen buiten het land te houden en dat zij zou leiden tot veel staatloze burgers.
Alleen de mensen uit de eerste categorie (Brits staatsburger) hadden automatisch het recht zich in het Verenigd Koninkrijk te vestigen. Tot deze categorie behoorden zo'n 57 mln personen, onder wie degenen die al Brits staats-

burger waren. Men had automatisch recht op het Brits staatsburgerschap als men in het Verenigd Koninkrijk geboren was en vader of moeder óf Brits staatsburger was óf in het Verenigd Koninkrijk woonde.
Kinderen die buiten het Verenigd Koninkrijk waren geboren waren Brits staatsburger wanneer één van hun ouders in het Verenigd Koninkrijk was geboren en het Britse staatsburgerschap bezat.
Kinderen van niet-Britse ouders konden na tien jaar de Britse nationaliteit aanvragen als zij konden bewijzen negen maanden per jaar in Groot-Brittannië te hebben gewoond sinds hun geboorte in het Verenigd Koninkrijk.
Tot de tweede categorie (staatsburger van de van Groot-Brittannië afhankelijke territoria) behoorden zo'n drie mln mensen, van wie 2,6 mln in Hongkong. Zij hadden niet automatisch het recht – evenmin als de overzeese staatsburgers, de derde categorie – zich in Groot-Brittannië te vestigen.
Tot de derde categorie behoorden zo'n 1,5 mln personen, voor het grootste deel Chinezen die in Maleisië woonden en het Britse staatsburgerschap behielden toen Maleisië onafhankelijk werd.

Nieuwe arbeidswet beperkt macht vakbonden

Op 28 jan. 1982 diende de regering een wetsontwerp bij het Lagerhuis in dat bedoeld was om de macht van de vakbonden te beperken. De belofte daartoe was al bij de verkiezingscampagne in 1979 gedaan.
Het ontwerp van minister voor werkgelegenheid, Norman Tebbit, concentreerde zich op de vrijheid van werknemers om te staken en de zogeheten closed shop. Dit was een afspraak tussen werkgevers en werknemers in een bedrijf dat alleen leden van bepaalde vakbonden in het bedrijf actief machten zijn.
Een verrassing in het wetsontwerp van minister Tebbit was dat hij slachtoffers van de closed-shop met terugwerkende kracht tot 1974 schadeloos zou stellen. In 1980 vervingen de Tories (Conservatieven) de Labour-wetgeving op dit punt en konden mensen niet meer zonder compensatie ontslagen worden als zij niet lid van een vakbond wilden worden.
Naar schatting kwamen 400 mensen in aanmerking voor compensatie met terugwerkende kracht. Veel van de 400 vakbondsrebellen waren afkomstig van de Britse spoorwegen, waar de vakbonden zich bijzonder hadden geweerd, uit de detailhandel of zij waren ambtenaren bij gemeenten waarin Labour het voor het zeggen had.
Onder de nieuwe wetgeving kregen mensen die weigerden om lid te worden van een vakbond als de closed-shop werd ingevoerd, tot f 100.000 schadevergoeding van hun bedrijf.
Andere voorgestelde wijzigingen in de arbeidswet waren:
• vakbonden konden tot f l miljoen aansprakelijk worden gesteld voor onwettige acties van hun leden, via een civiele procedure;
• het was verboden bij het afsluiten van contracten een clausule op te nemen waarin alleen leden van vakbonden werden toegelaten tot het werk en ,,vrije" firma's werden uitgesloten;
• het selectief ontslaan van stakende werknemers werd vergemakkelijkt;
• het begrip ,,arbeidsconflict" werd opnieuw gedefinieerd.
Deze definitie hield verband met de wettelijke beperking van het posten bij fabriekspoorten. De Conservatieve regering vond dat dat alleen in directe relatie tot een arbeidscoflict in het eigen bedrijf mocht gebeuren.
Britse vakbonden hadden geen recht om te staken; de wet kende alleen een aantal uitzonderingen op de plicht om aan de contractuele verplichting tot werken te voldoen.
De vakbondscentrale TUC was het meest verstoord over het aansprakelijk stellen van de vakbonden. Secretaris-generaal Len Murray zei daarover: ,,Dit is een regelrechte aanslag op de vakbeweging, maar ook op de hele industrie". Het is een gevaarlijke wetgeving, en ik waarschuw werkgevers om de mogelijkheden die zij krijgen niet te gebruiken. Het zou hun zuur kunnen opbreken."
Op 8 februari aanvaardde het Lagerhuis het wetsontwerp in tweede lezing met 348 tegen 241 stemmen. Onder de tegenstemmers bevonden zich vijf Sociaal-Democraten, hoewel de officiële lijn van de Sociaal-Democraten die met de Liberalen in een Alliantie samenwerkten was om de regering-Thatcher te steunen.
In derde lezing werd het ontwerp op 19 mei aanvaard met 319 tegen 224 stemmen.

Op 15 juni vond een tweede lezing in het Hogerhuis plaats. Nadat het wetsontwerp op 13 oktober het Hogerhuis was gepasseerd, werd het op 25 oktober in het Lagerhuis goedgekeurd en kreeg het op 28 oktober zijn koninklijke goedkeuring.

Strop bij verkoop staatsbedrijf Amersham International

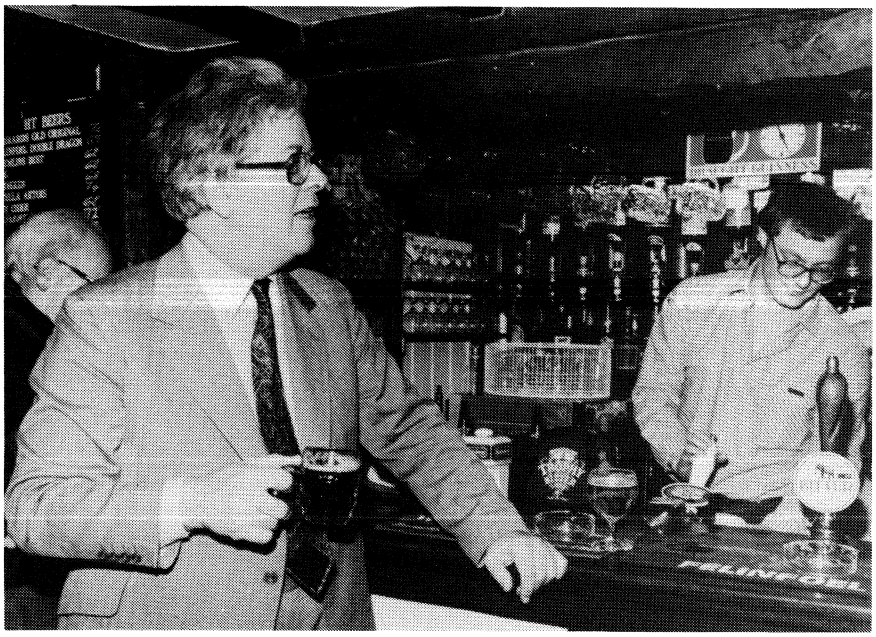
Nadat de regering Amersham International, een staatsbedrijf dat verpakkingen produceerde voor radio-actief materiaal, op 15 febr. 1982 te koop had aangeboden aan de particuliere sector, bleek dat de regering zich danig had verkeken op de waarde van het bedrijf.
In het kader van het denationaliseringsprogramma werden aandelen van Amersham voor £1,42 (f6,75) per stuk aangeboden.
De bank die de aandelen uitgaf, kreeg een stroom van kopers over zich heen; het bedrijf had wel vijfentwintig keer kunnen worden verkocht. Toen de aandelen op de beurs werden verhandeld, steeg de notering naar £1.98 (*f* 9,40) en de slotnotering bedroeg £1,89 (f9). De totale waardestijging bedroeg £23,5 mln (f 112).
Op 25 februari kwam er in het Britse Lagerhuis stevige kritiek van de Labourpartij. Partijvoorzitter Michael Foot noemde het gebeurde een schandaal en vroeg zich af of degenen die de regering hadden geadviseerd er zelf niet beter van waren geworden. Het was overigens al tweemaal eerder gebeurd dat de regering-Thatcher was verrast door een onverwacht snelle stijging van de aandelenkoersen van overheidsbedrijven die aan de particuliere sector waren overgedaan. Thatcher had laten weten te overwegen in de toekomst overheidsbedrijven te verkopen aan de hoogste bieder.

Monopolie staats-telefoonbedrijf doorbroken

Op 22 februari maakte de minister van staat voor industrie, Patrick Jenkin, schriftelijk bekend dat een nieuw consortium, Mercury, toestemming had gekregen om een communicatienetwerk voor bedrijven tussen de grote steden te gaan exploiteren.
Dat gebeurde via glasvezelkabels, die langs de routes van de spoorwegen werden gelegd. Het netwerk was ook geschikt voor het verzenden van video en voor datatransmissie.
Mercury was een gezamenlijke onderneming van Cable and Wireless (40%). dat op 26 okt. 1981 was gedenationaliseerd, British Petroleum (40%)en Barclays Merchant Bank.

Begroting-1982/83

Op 9 maart 1982 presenteerde minister van financiën Geoffrey Howe in het Lagerhuis de begroting-1982183. In zijn 1 uur en 46 minuten durende toespraak zei de minister dat ,,dit een begroting wordt voor de industrie en dus de werkgelegenheid".
Sir Geoffrey zei dat de overheidsuitgaven in 1982183 zouden oplopen tot £114,9 mrd, een verhoging van 350 mln vergeleken met het jaar daarvoor. Hij voorzag een begrotingstekort van £9,5 mrd dat zou worden gedekt door



Voordat de in zijn begroting aangekondigde prijsverhoging van het bier van kracht wordt, neemt minister van financiën, Sir Geoffrey Howe, nog maar een glas bier.

leningen. Hij zei dat dit tekort neerkwam op 3,5% van het Bruto Nationale Produkt (de som van alle geproduceerde goederen en diensten) en dat dit percentage de komende jaren zou afnemen.

Het harde economische beleid. zo meende de minister, had de industrie gezond gemaakt en de produktiviteit van de Britse bedrijven was nu zelfs met die van Japan en West-Duitsland te vergelijken.

Omdat de basis tot herstel was gelegd kon de regering via verlaging van de lasten het bedrijfsleven stimuleren met ongeveer *f* 6 mrd.

Dat was aanzienlijk minder dan Labour, de TUC en de Alliantie wilden. Hun eisen varieerden van f *15* tot f *40* mrd. Zo'n injectie zou volgens de regering echter sterk inflatoir werken en uiteindelijk de werkloosheid vergroten.

De bestrijding van de inflatie bleef centraal staan en minister Howe zei, dat de werkgevers konden helpen met de bestrijding van de werkloosheid als zij de lonen laag zouden houden. Hij meende dat de werkgevers in overeenkomst met de krachten op de vrije markt lage lonen zouden moeten betalen.

Er was immers voldoende aanbod van personeel. Op deze manier zouden de bedrijven beter kunnen concurreren en met de extra winsten kunnen investeren. Dit zou dan weer leiden tot het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen.

De minister zei wel dat de regering *100.000* langdurige werklozen in staat wilde stellen om buurtwerk te verrichten tegen lonen, die iets boven de werkloosheidsuitkering zouden komen te liggen. De regering beschouwde dit project, dat *f750* mln zou kosten, als een middel om de verveling te verdrijven. Het was tevens een poging om herhaling van de rellen van de zomer daarvoor in de binnensteden met hoge werkloosheid te voorkomen. De regering had werkloze jongeren al vakantie met het leger beloofd (de werkloosheid bedroeg op dat moment ruim *3* mln. meer dan 12% van de beroepsbevolking). Ook van regeringszijde werd toegegeven dat de begroting niet zou bijdragen de werkloosheid snel te doen dalen.



(The Times 11-3-1982)

De industrie kreeg een lang gekoesterde wens ingewilligd: de sociale verzekeringsbijdrage ging omlaag met 1%.

De verlaging van de prijs van de Britse Noordzee-olie zou leiden tot inkomstenderving van de regering, maar andersom ook de economie aanwakkeren, aldus de minister, die zei dat de belasting op Noordzee-olie met 5% zou worden verhoogd.

De prijs van aardgas voor grote gebruikers bleef stabiel. en er kwamen nieuwe subsidies onder andere voor besparingen en het ombouwen van ketels van aardolie op kolen.

De bouwindustrie kreeg een injectie via subsidies en opdrachten van ongeveer f *800* mln.

Daarentegen werden gouden handdrukken, waarover recentelijk sensatie was ontstaan, belast.

De pensioenen voor bejaarden, toeslagen voor invaliden en kinderbijslag gingen omhoog, de werkloosheidsuitkering ging omhoog met de inflatie, en het kopen van huizen werd gemakkelijker en goedkoper gemaakt.

De BTW bleef ongewijzigd (15%), maar de accijnzen op tabak, whisky, wijn, bier en benzine werden verhoogd.

Diezelfde dag had het ministerie van financiën prognoses gepubliceerd, waaruit moest blijken dat er een licht economisch herstel te verwachten was. Er werd een groei van 1,5% voorspeld, en de inflatie zou van *12%* op dat moment dalen tot *9%* omstreeks kerstmis en 7,5% eind *1983.*

In een toelichting op de begroting schreef het *NRC/H'blad* op *10* maart o.m. het volgende:

Voor specialisten is interessant, dat de regering kennelijk is afgestapt van dc strikt monetaire principes. Bij de bestrijding van staatsvijand nummer 1, de inflatie, heeft Sir Geoffrey de geldgroei altijd als een vitale factor beschouwd. In de oorspronkelijke strategie voor herstel mocht die groei, uitgedrukt in M3, niet hoger zijn dan 5 tot 9% dit jaar. Nu zijn de grenzen verruimd tot tussen 8 en 12%, en Sir Geoffrey is niet meer van plan om de te hoge groei van afgelopen jaren „terug te klauwen". De definities van M3 zijn verruimd en ook een aantal andere factoren wordt meegeteld.

De nadruk voor het ministerie van financiën komt nu te liggen op het financieringstekort van de overheid, dus de leenbehoefte. Sir Geoffrey wil voor het komende financiële jaar, dat loopt van april tot april, f 42 mrd lenen. Dat is *f* 4,75 mrd minder dan dit jaar.

De combinatie van minder lenen en toch de industrie bescheiden stimuleren is mogelijk, omdat de belastingverlagingen zeer beperkt zijn. Sir Geoffrey gokt ook enigszins op een verbetering van de economie, zoals zijn deskundigen die hebben voorspeld. Hij hoopt eveneens, onder andere via een nieuw systeem van geindexeerde obligaties en andere aantrekkelijke systemen meer geld van het publiek te lenen.

Het begrotingstekort daalt volgend jaar tot 3½%, en zal in de komende twee jaar volgens Sir Geoffrey nog zakken tot 2%.
De dieper liggende bedoeling van het verminderen van de leenbehoefte is, dat de druk op de kapitaalmarkt vermindert, en de rente kan zakken. Dit op zichzelf kan een grote stimulans voor de economie zijn.
De city reageerde op 10 maart in die richting: obligaties stegen, en men verwacht een snelle rentedaling. Ook aandelenkoersen zullen waarschijnlijk stijgen, omdat Sir Geoffrey concreet niet veel geeft, maar wel een gunstig klimaat schept voor industriële expansie. Het werkgeversverbond CBI reageerde positief, Labour en het TUC waren vijandig en kritisch. maar niet zeer agressief.
De verlaging van de sociale verzekeringskosten met 1% betekent overigens een verlichting van ruim f 3 mrd voor de industrie.

Thatchers populariteit bereikt record-hoogte

Een opiniepeiling van het Gallup-instituut, uitgevoerd kort voor de Argentijnse overgave op de Falkland-eilanden op 14 juni (pag. 401 e.v.-1982), had uitgewezen dat premier Thatcher populairder was dan ooit sinds haar aantreden en dat oppositie- en Labourleider Michael Foot lager in aanzien stond stond dan enig andere Labourleider na de Tweede Wereldoorlog.
Van de 971 ondervraagde Britten toonde 51% zich tevreden over Thatcher als premier tegen slechts 14% over Foot als oppositieleider. Van de ondervraagden beoordeelde 64% het Falkland-beleid als ,,zeer positief'.
Een peiling van de conservatieve krant Daily Telegraph wees uit dat als er op dat moment verkiezingen zouden worden gehouden, de uitslag zou luiden: Conservatieven 45%, Labour 25%, Sociaal-Democraten 15% en Liberalen 10%.

Daling rente tot 12%

Op 13 juli verlaagden de belangrijkste Britse banken hun rentevoet met een half procent tot 12%. Het betrof hier de ,,base lending rate", de rente die de banken hun belangrijkste kredietnemers in rekening brachten. Sinds oktober 1981, toen de rente in Groot-Brittannië nog 16% bedroeg, was het rentepeil in acht stappen tot 12% verlaagd.
Op 12 juli had de Bank of England de rente op de geldmarkt reeds doen dalen. Zij had daarmee te kennen gegeven dat de tijd voor een commerciële renteverlaging rijp was.

Stand werkloosheid half juli 1982

Op 20 juli 1982 maakte het ministerie van werkgelegenheid bekend dat het aantal werklozen tussen half juni en half juli met bijna 130.000 was gestegen tot 3.190.621, een naoorlogs record. In juni was 12,8% van de beroepsbevolking werkloos, nu lag dat percentage op 13,4%.

Premier Thatcher noemde de nieuwe cijfers ,,zeer verontrustend" maar wees een beleidswijziging ferm van de hand. Van een meer expansieve politiek zoals tot voor kort in Frankrijk werd gevoerd wilde zij niets weten. Daarnaast wees zij erop dat de werkloosheid een internationaal probleem was en dat het aantal werklozen in West-Duitsland en de VS nog sneller steeg dan in Groot-Brittannië.
In het Verenigd Koninkrijk was echter ruim 13% van de beroepsbevolking werkloos, tegen bijna 10% in de VS en 6.5% in West-Duitsland.
Overigens waren bovengenoemde cijfers niet voor het seizoen gecorrigeerd.
Het aantal schoolverlaters zonder werk steeg van half juni op half juli met 76.000 tot 304.000. Na correctie voor het seizoen en met uitsluiting van jonge mensen die nog nooit een baan hadden gehad was het aantal werklozen in Engeland van half juni tot half juli toegenomen met 15.000 tot 2,93 miljoen of 12,3 (was 12,2) procent van de beroepsbevolking.

In juli 1981 waren 2,85 miljoen Britten zonder werk, met seizoenscorrectie 2,58 miljoen. Het officiële aantal werklozen kwam in december voor het eerst boven de 3 miljoen.

Afschaffing beperkingen huurkoop

Op 26 juli schafte de regering alle beperkingen op het huurkoopsysteem af. De bedrijven mochten voortaan zelf beslissen welke voorwaarden zij wilden stellen.
De maatregel was bedoeld als een stimulans voor de economie, in het bijzonder de autohandel. Deze tak van industrie verwachtte dat het afschaffen van beperkingen kon leiden tot een groei van 3 tot 5% in het komende jaar, dat was een extra omzet van 50.000 tot 80.000 automobielen.
Bij de aankondiging van de maatregel werd gezegd dat de regering zoveel mogelijk onnodige overheidscontroles wilde afschaffen in het belang van gezonde concurrentie, en om economische vergroeiingen te bestrijden.
Tot 26 juli moesten huurkopers van auto's een aanbetalingssom betalen van 33⅓%; de maximum periode van terugbetaling was twee jaar. Voor de meeste andere goederen was de aanbetaling 20%, de terugbetalingstermijn maximaal 30 maanden.
Beperkingen op huurcontracten, zoals de verplichting om een aanbetalingssom te betalen, vervielen ook.

De autohandel had in de maanden daarvoor pressie uitgeoefend op de regering om de afschaffing door te zetten. De minister van Financien. Sir Geoffrey Howe, had tenslotte toestemming gegeven, omdat hij geloofde dat het huurkoopsysteem de economie niet negatief kon beïnvloeden.
Zijn experts verwachtten dat de geldgroei niet substantieel zou toenemen, omdat huurkoop door groei van andere kredietsystemen, zoals creditkaarten, relatief minder belangrijk was geworden. Wel bestond er enige vrees voor een toenemen van de import van duurzame consumptiegoederen.

Werkgelegenheidsprogramma.

Op 27 juli kondigde minister Tebbit van werkgelegenheid in het Lagerhuis een aantal maatregelen aan, die waren bedoeld om de werkloosheid terug te dringen.
Zo zouden werkgevers in de toekomst een subsidie krijgen als zij een baan splitsten of als zij halve banen creëerden.
Er kwam ook een nieuw werkgelegenheidsprogramma voor zogenaamd gemeenschapswerk. Men schatte dat er zo'n 200.000 mensen per jaar zouden profiteren van de 130.000 geplande arbeidsplaatsen. Het waren overwegend halve banen.
Dit programma was vooral bestemd voor jongeren tussen de 18 en 24 die een half jaar werkloos waren en voor mensen boven de 25 die minstens een jaar zonder werk zaten.

Volgens Tebbit kostte dit plan de regering geen geld, maar leverde het daarentegen een overschot op. Een eenmalige subsidie van bijvoorbeeld f 2500 voor een werkgever die twee mensen één baan liet vervullen. kwam dubbel en dwars terug uit besparing op de sociale uitkeringen.

Minister van financiën Howe sloot op 27 juli zeer duidelijk elke stimulering van de economie uit.
Hij zei dat de werkgelegenheid niet was gediend met hogere overheidsuitgaven of belastingverlaging. Deze zouden een verdere daling van de rentestand, waarop de regering haar hoop vestigde, tegenhouden. De minister vertelde ook dat de inflatie, op dat moment 9,2%, waarschijnlijk voor het einde van het jaar zou dalen tot 7,5%.
Hij kondigde aan dat binnenkort elf nieuwe ontwikkelingszones zouden worden aangewezen. Dat waren gebieden met zeer hoge werkloosheid, die extra subsidie en belastingverlaging voor ondernemingen kregen.
Ook de president van het werkgeversverbond CBI, Sir Campbell Fraser, was weinig enthousiast over de plannen van de regering.
De werkgevers hadden in de weken daarvoor sterk aangedrongen op bescheiden stimulerende maatregelen, onder andere via het werkgeversaandeel in de sociale premies en belastingverlaging. *(NRC/H'blad, Volks*krant, The Times. KCA)

LIBANON

SLACHTOFFERS STRIJD IN LIBANON

Op 1 sept. 1982 stelde het Libanese dagblad Al *Nahar*. dat zich baseerde op cijfers van ziekenhuizen en de Libanese autoriteiten, het aantal slachtoffers van de strijd in Libanon van 4 juni tot eind augustus 1982 onder de niet-Israëli's van alle categorieën (d.w.z. burgers alsmede Palestijns en Syrisch militair personeel) op 17.825 doden en 30.103 gewonden.
Van die doden vielen er 5.515 in Beiroet en voorsteden onder alle categorieën niet-Israëli's, 2.513 onder de Libanese burgerbevolking in Zuid-Libanon en de bergen ten oosten van Beiroet en 9.797 onder Palestijnen, Syriërs en links-Libanese milities in datzelfde gebied.
Deze cijfers werden door Israëlische autoriteiten betwist. Zij betwistten dat bij de Israëlische opmars tegen kuststeden als Tyrus en Sidon ,,duizenden" burgers waren gedood. Naar hun zeggen waren bij die opmars minder dan 500 burgers omgekomen.
Ook betwist werden schattingen van Libanese zijde – soms gesteund door hulporganisaties – dat bij de Israëlische bombardementen en luchtaanvallen op Beiroet in de periode juni-augustus meer dan 6.000 mensen – van wie 80% burgers – waren gedood. Van Israëlische zijde werd het aantal doden te Beiroet in die periode op minder dan 3.000 gesteld, van wie 80% Palestijnse of Syrische militairen.
Op 1 dec. stelde de Libanese politie het aantal doden tussen 4 juni en 31 augustus op 19.085 (incl. burgers, Palestijns en Syrisch militair personeel), van wie 6.775 in Beiroet en 12.310 elders in Libanon waren omgekomen. Volgens de politie waren in voorgaande weken nog 1.200 lijken in Beiroet ontdekt, van wie sommige in massagraven. Voorts werd meegedeeld dat tijdens de invasie en de belegering in Beiroet 30.302 personen gewond waren geraakt, van wie 84% burgers waren (voor een derde deel jonger dan 15 jaar).
Op 17 dec. werd door een krant uit Koeweit bericht dat er volgens een Syrische bron tijdens de oorlog in Libanon 5.000 Syrische militairen waren gedood. Volgens op 14 sept. bekendgemaakte cijfers van officiële kringen in het bureau van de Libanese president zouden bij gevechten tussen Israëlische en Syrische troepen in de Bekaa-vallei alleen al 3.348 Syrische militairen zijn omgekomen.

Israëlische verliezen

Een Israëlische militaire woordvoerder maakte op 12 okt. 1982 bekend dat de Israëlische strijdkrachten van 5 juni tot 10 okt. 1982 de volgende verliezen hadden geleden: 368 doden en 2.383 gewonden (incl. 106 zwaargewonden). Voorts werden 5 Israëlische militairen vermist.
Nadat op 19 juni 1983 drie Israëlische militairen in een hinderlaag bij Tyrus waren gedood, kwam het aantal sinds 6 juni 1982 gedode Israëlische militairen op 500. Het aantal gewonden bedroeg toen 2.717.

Onder de doden waren 75 militairen en veiligheidsagenten, die op 11 nov. omkwamen bij een bomexplosie in het hoofdkwartier van de Israëlische militaire gouverneur in Tyrus, waarbij eveneens 14 Libanese en Palestijnse burgers de dood vonden. (Aanvankelijk was sprake van een aanslag, maar volgens een later Israelisch onderzoek was de oorzaak van de explosie een gaslek.)

KRIJGSGEVANGENEN EN ANDERE GEVANGENEN

Op 4 sept. 1982 werden acht Israëlische militairen door de PLO gevangen genomen op een post ten noorden van Bhamdoun. Volgens een mededeling van de Israëlische strijdkrachten (12 oktober) bevonden zich ook drie Israëlische militairen in Syrische krijgsgevangenschap.
Israël zelf hield 294 Syrische militairen gevangen, aldus de mededeling van 12 okt., alsmede duizenden Palestijnen (PLO-verdachten), die in speciale interneringskampen waren ondergebracht.

Reeds op 12 juni hadden de Israëlische militaire autoriteiten bekendgemaakt dat de Palestijnse gevangenen niet zouden worden behandeld als krijgsgevangenen op grond van de Geneefse conventies, omdat de ,.terroristen" hun operaties niet uitvoerden ,,in overeenstemming met de oorlogsregels".
Oorspronkelijk werden volgens The *Observer* (20-2) meer dan 9.000 van die gevangenen vanaf 10 juli ondergebracht in het kamp van Al Ansar nabij Nabatiyeh (Zuid-Libanon). Op 7 nov. maakte het Israëlische opperbevel bekend dat inmiddels 3.000 gevangenen uit Al Ansar waren vrijgelaten (incl. 640 niet-Arabische gevangenen, o.w. 433 uit Bangladesh, 61 uit Pakistan, 56 uit India en 35 uit Turkije), en dat er nog 6.000 werden vastgehouden (o.w. 3.823 Palestijnen, 1.063 Libanezen en 396 Syriërs).
Op 2 dec. werden twee Palestijnse gevangenen in Al Ansar ,,per ongeluk" door een Israëlische soldaat doodgeschoten, aldus een Israëlisch legercommuniqué. Die dag en de volgende werden nog eens 415 gevangenen (o.w. staatsburgers van Bangladesh) vrijgelaten.

Op 28 dec. bevestigde de Oostenrijkse bondskanselier Bruno Kreisky dat hij directe contacten tussen Israël en de PLO over een ruil van gevangenen op touw had gezet.

Op 24 febr. 1983 verklaarde de plv. commandant van de PLO, Khalil Wazir alias Abou Jihad, in een interview met de Oostenrijkse televisie dat Israël had aangeboden 800 Palestijnse gevangenen vrij te laten als de PLO de acht door haar vastgehouden Israëlische militairen overdroeg. (Op 5 febr. had Abou Jihad nog laten weten dat de PLO de vrijlating van 5.500 Palestijnse en Libanese gevangenen in Zuid-Libanon eiste plus de vrijlating van 1.000 Palestijnen die in Israëlische gevangenissen zouden zitten.) Volgens Abou Jihad eiste de PLO nu in ruil voor de acht Israëli's de vrijlating van 1.000 Palestijnen en Libanezen. Als Israël daarmee instemde bij de onderhandelingen, die naar zijn zeggen via het Rode Kruis in Genève en de Oostenrijkse regering werden gevoerd, dan kon de PLO de acht Israëli's binnen 24 uur vrijlaten.
De personeelschef van de Israëlische strijdkrachten, generaal Moshe Nativ, bevestigde op 24 febr. dat onderhandelingen over een gevangenenruil werden gevoerd, maar naar zijn zeggen hield de PLO nog aan haar oude eisen vast. Volgens generaal Nativ hield Israël 5.099 personen in het kamp Al Ansar gedetineerd.

Op 19 maart formuleerde Abou Jihad voor de Jordaanse televisie een nieuw PLO-aanbod. Hij zei dat de PLO bereid was de acht Israëli's te laten gaan als de duizenden gevangenen in de kampen van Zuid-Libanon de status van krijgsgevangenen kregen. In totaal zaten toen volgens Israëlische cijfers 5.412 van terrorisme verdachte gevangenen in Al Ansar vast, o.w. 3.747 Palestijnen. (Gemiddeld zouden 11 per dag worden vrijgelaten, aldus The *Observer* in bovengenoemd bericht.) Dat PLO-aanbod werd een kwartier later door de Israëlische regeringswoordvoerder Uri Porath van de hand gewezen.

Op 16 mei verklaarde de PLO zich echter bij monde van woordvoerder Abdel-Mohsen Abu Maizer slechts bereid tot de ruil van acht Israëli's tegen ruim 6.000 door Israël vastgehouden Palestijnen en Libanezen.

VERLENGING UNIFIL-MANDAAT. DRIE IERSE MILITAIREN GEDOOD. WENSEN LIBANESE REGERING

Kort nadat de Veiligheidsraad op 18 okt. 1982 het mandaat van de VN-troepenmacht in Zuid-Libanon (UNIFIL) met drie maanden had verlengd (pag. 323/2), werden op 27 okt. drie Ierse UNIFIL-militairen bij het dorp Tibnine door onbekenden doodgeschoten tijdens de uitoefening van hun functie.

Een vierde Ierse militair raakte gewond.

Sinds de legering van de UNIFIL in Zuid-Libanon in 1978 waren 86 manschappen om het leven gekomen, onder wie 16 Ieren. Ongeveer de helft van deze Ieren werd door de militie van majoor Saad Haddad gedood. Eén Ier, die in april 1981 door onbekenden werd ontvoerd, werd nog steeds vermist.

Eveneens op 27 okt. deelde de secretaris-generaal van de VN mee dat de repatriëring van het Nepalese UNIFIL-contingent (462 militairen) op verzoek van de Nepalese regering de volgende dag zou zijn voltooid. De Finse regering had zich bereid verklaard een contingent van gelijke sterkte als vervanging te leveren.
Eind november deelde een VN-woordvoerder te New York mee dat Nigeria 250 van de 700 militairen van zijn UNIFIL-contingent had teruggetrokken en dat het de resterende 450 man in jan. 1983 naar huis zou terugroepen.
In een brief d.d. 13 jan. 1983 verzocht de Libanese regering om een verlenging van het UNIFIL-mandaat (dat op 19 jan. afliep) met zes maanden en om een uitbreiding van de operatiezone van UNIFIL ,,tot heel het land", zodra ,,de niet-Libanese troepen en de gewapende elementen zich alle effectief uit Libanon zullen hebben teruggetrokken". De gevraagde verruiming van het mandaat zou echter op bezwaren van de VS, de SU, Israël en Syrië zijn gestuit.

Op 18 jan. keurde de Veiligheidsraad met 13 stemmen vóór bij 2 onthoudingen (SU en Polen) een verlenging van het UNIFIL-mandaat met zes maanden (tot 19 juli) goed. Oorspronkelijk had het ernaar uitgezien dat de Raad op verzoek van Israël het mandaat met niet meer dan twee tot drie maanden wilde verlengen, maar tijdens het vooroverleg was gebleken dat niemand meer bezwaren had tegen een verlenging met zes maanden zoals door de Libanese regering was gevraagd. Het voorstel tot verlenging van het mandaat werd door Jordanië ingediend en niet zoals gebruikelijk door de Raad zelf. Een wijziging van het mandaat door uitbreiding van de operatiezone voor de ca. 6.300 man sterke UNIFIL kwam niet aan de orde.
Op 25 mei ontbood de Libanese minister van buitenlandse zaken, Elie Salem, de diplomatieke vertegenwoordigers van de tien landen die troepen leveren aan de UNIFIL bij zich om hen in te lichten over de situatie na de totstandkoming van het Israëlisch-Libanese akkoord en om te praten over een nieuwe UNIFIL-rol na een eventueel vertrek van het Israëlische leger uit Libanon.
Dat akkoord voorzag in het vertrek van de UNIFIL uit het Zuidlibanese grensgebied met Israël, behalve ,,een eenheid" (volgens de Libanese interpretaties een bataljon van 500 man), die in het gebied van Sidon zou worden gelegerd om de Libanese regering en het Libanese leger bij te staan in de handhaving van het regeringsgezag en de bescherming in de Palestijnse vluchtelingenkampen (pag. 32211). De rest van de toen 5.900 UNIFIL-militairen zou of moeten vertrekken of – wat de Libanese regering wenste – in andere delen van Libanon worden gelegerd om het Libanese leger daar te assisteren.
Zowel de Israëlische minister van buitenlandse zaken Yitzhak Shamir als de minister zonder portefeuille Ariel Sharon lieten die week weten dat UNIFIL de leegte zou kunnen opvullen in de gebieden die Israël bij een eventuele eenzijdige terugtrekking tot de Awalirivier (ten noorden van Sidon) zou ontruimen, waaronder het Chouf-gebergte en het zuidelijke deel van de Bekaavallei. Een UNIFIL-officier reageerde op deze Israëlische denkbeelden als volgt: ,,Ze willen ons niet langer in Zuid-Libanon, maar we zijn wel goed genoeg voor de Chouf om christenen en Druzen uit elkaar te houden." (Volkskrant 28-5)

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN (vervolg)

Hieronder volgt – in aansluiting op de berichten van pag. 36712 e.v. en 378/3 e.v. – een overzicht van interne ontwikkelingen in Libanon sinds begin okt. 1982. Daarbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de voornaamste gebeurtenissen in Beiroet, de Israëlische zone en de Syrische zone.

BEIROET

Nadat op 29 sept. 1982 1.200 Amerikaanse mariniers als laatste militairen van de tweede internationale vredesmacht in Beiroet waren gearriveerd (pag. 368/3), werd met de officiële inwijding van de „Museumpassage" op 30 sept. door president Amin Gemayel de ,,hereniging" van Beiroet geproclameerd. Die dag werd ook het internationale vliegveld van de Libanese hoofdstad voor de civiele luchtvaart heropend.

West-Beiroet

Op 5 okt. startte het Libanese leger met behulp van Franse en Italiaanse troepen van de internationale vredesmacht een grootscheepse zoekactie in de wijk Hamra in West-Beiroet. Daarbij werden volgens de Libanese politie in totaal 56 woonblokken uitgekamd. Ca. 450 verdachten die niet de juiste papieren konden tonen werden opgepakt en grote hoeveelheden wapens en munitie werden gevonden.
De volgende dag waren de zuidelijke voorsteden aan de beurt en op 7 okt. volgde de kuststrook tussen Corniche Mazraa (in het noorden) en Bir-Hassan. Daarbij werden volgens officiële gevens nog eens 143 resp. 175 personen aangehouden, in hoofdzaak buitenlanders en voornamelijk Palestijnen. Voorts werd een deel van een enorm netwerk van tunnels ontdekt dat de PLO onder de grote vluchtelingenkampen had aangelegd. Eén tunnel liep vrijwel onder de hele lengte van het kamp Chatilla. In die tunnels werd niet alleen wapens en munitie aangetroffen. maar ook boeken, documenten en een ondergrondse drukkerij (AP 7-10; The Times 8-10).

Op 8 okt. werd bericht dat de Italiaanse premier, Giovanni, zich in brieven tot de presidenten van de VS en Frankrijk had gewend om precieze garanties te krijgen over de aard en doeleinden van de Libanese zoekactie om te voorkomen dat de buitenlandse troepen een dekmantel zouden vormen voor geweld tegen Palestijnen. In het bijzonder wilde Italië de garantie hebben dat op de plaatsen waar arrestanten werden verzameld internationaal toezicht zou zijn, mede omdat de buitenlandse militairen niet bij de arrestaties zelf waren betrokken.

Volgens de Falangistische ,,Stem van Libanon" werden op 8 okt. in West-Beiroet 132 personen, in meerderheid Libanezen, gearresteerd. De Libanese autoriteiten zouden aan de ambassadeurs van Frankrijk, Italië en de VS een lijst van de arrestanten hebben versterkt.

Op 10 okt. werd gemeld dat bij de „schoonmaakoperatie" van het Libanese leger in West-Beiroet sinds 8 okt. ook een aantal zelfgebouwde huizen van sjiïtische ,,krakers" op het terrein van het internationale vliegveld van Beiroet was verwoest. Een uitbreiding van de leger-acties tot Oost-Beiroet werd voorlopig uitgesteld. De operatie daar kon pas beginnen zodra de acties in het westelijke stadsdeel waren afgerond, aldus de minister van voorlichting, Roger Chikhani.
Op 11 okt. drong Pierre Gemayel, de leider van de Falange-partij en de vader van president Amin Gemayel, op een spoedige actie in Oost-Beiroet aan, al was het maar om een eind te maken aan de beschuldigingen als zouden de Falangisten in Oost-Beiroet van het uitstel gebruik maken om verborgen wapens naar de door hen beheerste gebieden in de bergen over te brengen.
Diezelfde dag omsingelde het Libanese leger de Palestijnse kampen Sabra en Chatilla en werden zelfgebouwde woningen van ,,krakers" vernield. In die kampen en in Bourj al Barajneh

zouden gewapende mannen in burger, voorzien van namenlijsten van bewoners, zijn binnengedrongen en ongeveer tien Palestijnse jongeren hebben ontvoerd, aldus *AFP*. De soennitische leider Moefti Hassan Khaled verstrekte premier Wazzan een lijst met de namen van 150 moslems die naar verluidt door rechtse militieleden in West-Beiroet zouden zijn ontvoerd.
Op 12 okt. stuurde Italië een versterking van ca. 400 man naar zijn contingent van de internationale troepenmacht in Beiroet, dat daarmee op ca. 1400 man kwam.
Op 14 okt. maakte de Libanese militaire aanklager, Assad Germanos, bekend dat er bij de zuiverings- en ontwapeningsactie in West-Beiroet in totaal 1.441 personen waren aangehouden; 469 van hen waren inmiddels weer vrijgelaten, maar 972 personen bevonden zich nog in arrest. Naar zijn zeggen waren bij de zoekacties in Sabra en Chatilla o.a. 23.000 vervalste Libanese verblijfsvergunningen in beslag genomen.
Nog op 15 okt. werd melding gemaakt van verdere acties van het Libanese leger tegen ,,illegale" sjiitische bewoners in de buurt van het internationale vliegveld. Die dag zouden vijf moslem-demonstranten door Libanese militairen zijn gedood, toen zij poogden de vernieling van hun hutten te beletten.
Op 5 febr. 1983 explodeerde een autobom voor het gebouw van het Palestijnse Research Centrum, het laatste grote PLO-kantoor in West-Beiroet. De aanslag vergde 22 doden en bijna 100 gewonden. Het tegenover het Research Centrum gelegen voorlichtingsbureau van de Libische ambassade werd eveneens zwaar beschadigd. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door het Front voor de Bevrijding van Libanon van Buitenlanders (FLLF), dat eerder reeds diverse aanslagen op Syrische en Palestijnse doelen in Libanon had gepleegd.

Oost-Beiroet

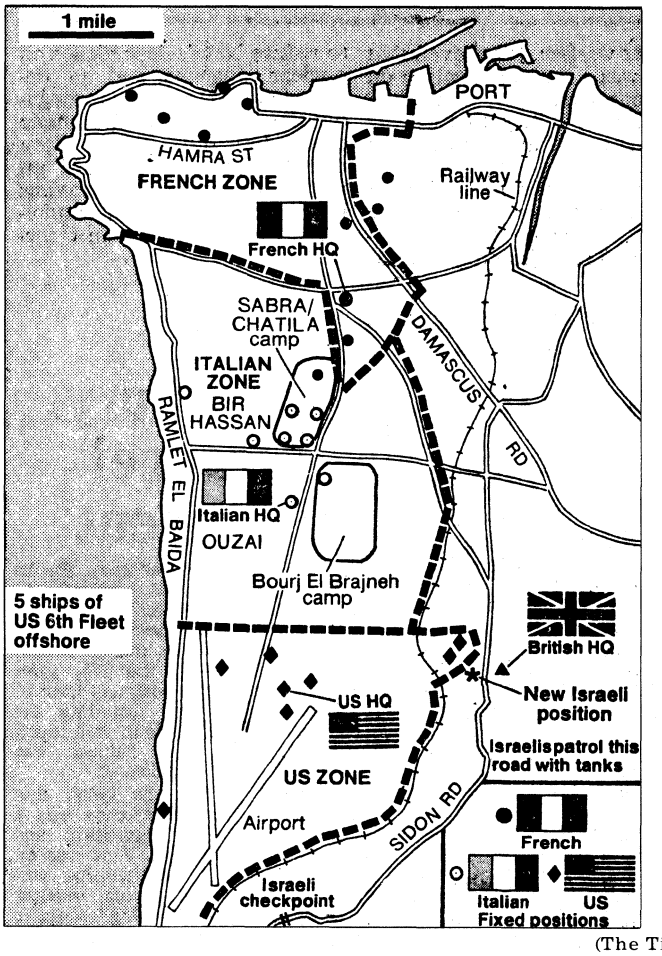
Op 14 okt. trokken eenheden van het Libanese leger het door Falangisten gecontroleerde Oost-Beiroet binnen. De volgende dag versterkte het leger zijn posities in dat stadsdeel door de aanvoer van meer manschappen, tanks en pantservoertuigen. Maar er werden geen pogingen ondernomen om de christelijke milities te ontwapenen.
Op 1 nov. werd te Washington bekendgemaakt dat de Amerikaanse, Franse en Italiaanse militairen van de internationale vredesmacht hun patrouilleactiviteit tot Oost-Beiroet zouden uitbreiden op verzoek van president Gemayel.
Op 3 nov. trokken Libanese legereenheden vergezeld van Franse en Italiaanse militairen van de internationale vredesmacht Oost-Beiroet binnen, waar zij zeven controleposten inrichtten. Pas de volgende dag begon ook een contingent Amerikaanse mariniers in Oost-Beiroet te patrouilleren.

Internationale vredesmacht

Inmiddels had de Libanese president Amin Gemayel op 20 okt. te Parijs aangedrongen op uitbreiding van de internationale vredesmacht te Beiroet tot ,,omstreeks 30.000 militairen". Op 9 nov. werd bericht dat Libanon de voorgaande dagen de volgende landen had verzocht een bijdrage te leveren tot de vredesmacht: Engeland, Zweden, Oostenrijk, Zuid-Korea, België en Nederland.
Het enige land dat vooralsnog positief reageerde was Engeland. Het kondigde op 20 dec. bij monde van minister van buitenlandse zaken Francis Pym aan een verkenningseenheid van ca. 80 man, uitgerust met Ferret-pantserwagens, aan de vredesmacht te zullen bijdragen. Dit uit Cyprus afkomstige contingent zou drie maanden in Libanon blijven. Op 1 febr. arriveerde een 22 man tellende voorhoede van de Queen's Dragoon Guards" in Beiroet. Op 8 febr. volgden de resterende 80 man van het Britse contingent.
Inmiddels had Frankrijk op 4 febr. een uitbreiding van zijn toen 1.654 man tellende contingent (mariniers en parachutisten) met 298 mariniers aangekondigd. Deze Franse mariniers arriveerden binnen enkele dagen in Beiroet.

De (tweede) internationale vredesmacht in Beiroet leed zijn eerste verliezen op 30 sept. 1982, toen één Amerikaanse marinier werd gedood en drie andere mariniers gewond raakten bij een poging een op het internationale vliegveld aangetroffen fragmentatiebom onschadelijk te maken
Op 1 nov. explodeerde een autobom op 30 meter van een Amerikaanse post op het strand te Ouzai (West-Beiroet). Eén Amerikaanse marinier en twee Libanezen raakten gewond.

Voor de vierde maal in twee weken deed zich op 17 jan. 1983 een incident voor tussen Israëlische militairen en Amerikaanse mariniers van de internationale vredesmacht, toen een Israelische pairouille met twee jeeps dwars door een stadsdeel van de vredesmacht naar een dorp bij het internationale vliegveld wilde rijden. Pas nadat de Amerikanen hun wapens in de aanslag hadden gehouden. maakten de Israëli's



(The Times 11-2)

rechtsomkeert. Op 20 jan. diende het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken een formeel protest in tegen onverantwoordelijke confrontaties tussen Amerikaanse en Israëli. sche militairen. Twee dagen later sprak de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, voor de televisie zijn diepe bezorgdheid over de incidenten uit. Daarop verzekerde de Israëlische regering Washington nogmaals dat de Israëlische strijdkrachten was gelast elk conflict met de Amerikaanse mariniers te vermijden. Niettemin versterkte het Israëlische leger zijn patrouilles en waarnemingsposten langs de weg Khalde-Shuafat, die langs het internationale vliegveld van Beiroet leidt, aldus radio-Israel (23-1).

Op 29 jan. raakte een Franse militair gewond, toen een granaat naar een jeep van de vredesmacht werd geworpen, op een kruispunt in West-Beiroet. Op 2 febr. werden twee Franse mariniers gewond, toen onbekenden in West-Beiroet vanuit een auto het vuur op hen openden.
Diezelfde dag 2 febr. kwam het bijna tot een gewapende confrontatie tussen Amerikaanse en Israëlische militairen. Een eenheid van drie Israëlische tanks maakte aanstalten door een wegversperring van Amerikaanse mariniers heen te breken. Pas nadat kapitein Charlie Johnson op de voorste Israelische tank was geklommen en de commandant met een geladen pistool had bedreigd, gaven de Israëli's gehoor aan zijn opdracht om te keren. Het State Department noemde het Israëlische optreden in een protest ,,onaanvaardbaar"; minister Weinberger kondigde aan dat kapitein Johnson wegens zijn ,,moedig" gedrag zou worden onderscheiden.
Op 3 febr. werd een demarcatielijn tussen de sectoren van de Israëlische militairen en de Amerikaanse mariniers in Beiroet vastgesteld.

Op 5 febr. werd een Italiaanse soldaat van de vredesmacht door een fragmentatiebom in Zuid-Beiroet zwaar gewond.

Op 15 maart werd een Italiaanse patrouille op de weg naar het internationale vliegveld van Beiroet met granaten bestookt. Zes Italiaanse mariniers raakten gewond. Toen Italiaanse parachutisten kort daarop op dezelfde plaats aankwamen, werden ook zij onder vuur genomen, waardoor drie van hen werden gewond. Eén van de gewonde Italianen overleed op 22 maart.
Op 16 maart raakten drie Amerikaanse mariniers gewond bij een aanslag met handgranaten tijdens een patrouille in de heuvels tussen het internationale vliegveld en de kustwijk Ouzai. De verantwoordelijkheid voor deze drie aanslagen werd opgeëist door de tot dan toe onbekende organisatie Al Jihad al-Islami (islamitische heilige oorlog). die later als een dissidente groepering van de sjiitische Amal werd gekwalificeerd.
Op 17 maart werd een Italiaanse patrouille in de buurt van het internationale vliegveld beschoten; één Italiaan raakte gewond. De volgende dag werd een handgranaat geworpen naar een Franse commandopost in de wijk Chiah (Zuid-Beiroet) zonder slachtoffers te maken.

Eveneens op 17 maart publiceerde het Amerikaanse ministerie de tekst van een brief d.d. 14 maart die de commandant van de Amerikaanse mariniers, generaal Robert Barrow, aan minister Weinberger had gericht. Daarin beschuldigde de generaal de Israëlische troepen van ,,voortdurende provocaties" t.b.v. ,,botte Israëlische politieke doeleinden". Hij verlangde een ,,forsen krachtig optreden om de Israeli's te demonstreren dat de (Amerikaanse) rol van vredesbewaarder geen zwakheid veronderstelt".
Op 20 maart beschuldigde de commandant van de Amerikaanse mariniers in Libanon, kolonel James Mead, de Israëlische troepen van ,,een grandioos gebrek aan discipline" en een ,,zeer zwakke tactiek". Naar zijn zeggen beoefenden de Israeli's langs de weg naar Sidon de tactiek van ,,verkenning door schieten", d.w.z. in het wilde weg vuren in een gebied waar een vijand wordt vermoed. Daardoor zou het leven van Amerikanen er, burgers in gevaar worden gebracht. Libanese functionarissen verklaarden daarop dat door deze Israelische praktijk de laatste tijd zeker vijf Libanese burgers waren gedood. Het Israelische opperbevel noemde Meads beschuldigingen .,ongefundeerd". De vorige avond had zich opnieuw een Amerikaans-Israëlisch incident voorgedaan.

Libanese leger in Oost-Beiroet. Aanslag op Amerikaanse ambassade en verdere ontwikkelingen

Op 15 febr. trokken drie brigades van het Libanese leger (bijna 4.000 man) daadwerkelijk Oost-Beiroet binnen om de controle over dit stadsdeel voor het eerst sinds de burgeroorlog van 1975/'76 over te nemen.
Daartoe waren aan het Libanese leger (sinds 15 dec. 1982 geleid door een nieuwe opperbevelhebber. generaal Ibrahim Tannous, de opvolger van generaal Victor Khoury) op 14 febr. per decreet tijdens een door president Amin Gemayel voorgezeten kabinetszitting ,,buitengewone volmachten" verleend. Deze gaven het leger o.a. het recht zonder waarschuwing te schieten op ieder die zich verzet, huizen te doorzoeken, verdachten te arresteren en openbare bijeenkomsten te verbieden. (Tussen half september en begin december 1982 had het leger in West-Beiroet volgens regeringsmededelingen 2.200 personen gearresteerd, van wie begin 1983 nog 1.000 personen in detentie verbleven.)

De operatie van het leger was het resultaat van meer dan twee maanden durende onderhandelingen tussen de regering enerzijds en de Falangepartij o.l.v. Pierre Gemayel en de Falangistische milities o.l.v. commandant Frem anderzijds. Op grond van het daarbij bereikte akkoord mochten de Falangisten o.a. hun hoofdkwartier in Oost-Beiroet handhaven, de controle over een deel van de haven behouden en hun wapens blijven bezitten, mits zij die niet in het openbaar droegen. Niettemin zou de Falangistische militie haar zware wapens, incl. tanks en artillerie, naar Falangistische bolwerken ten noordoosten van Beiroet hebben overgebracht.

De intocht van het Libanese leger in Oost-Beiroet verliep op 15 febr. zonder problemen. Wel deed zich op 16 febr. een incident voor tussen Libanese en Israëlische militairen bij de voorstad Monteverde, waar het Libanese leger een wegversperring had opgeworpen. (Op 8 dec. 1982 waren Israelische en Libanese militairen voor het eerst sinds de Israëlische invasie met elkaar slaags geraakt in de voorstad Jarse bij het Libanese ministerie van defensie; twee Libanese militairen werden toen gedood en een Israëlische militair werd gewond.)
Op 2 maart maakte het opperbevel van het Libanese leger via de radio bekend dat alle illegale havens m.i.v. 7 maart moesten worden gesloten. De regering gaf diezelfde dag een verklaring uit, waarin met ingang van 3 maart elke illegale invoer van buitenlandse goederen werd verboden. Woordvoerders lieten weten dat de maatregel, afgezien van de poging om het gezag van de regering uit te breiden, vooral bedoeld was om een eind te maken aan de grote toevloed van Israëlische produkten. Eind februari had de regering van Saoedi-Arabië de invoer van een reeks Libanese produkten verboden vanwege de mogelijkheid van infiltratie van Israëlische goederen.

Op 7 maart nam het Libanese leger het ,,vijfde bassin" van de haven van Beiroet, d.w.z. het gebied dat als illegale haven fungeerde, van de Falangisten over. Naar schatting de helft van de totale import van Libanon kwam via dit vijfde bassin het land binnen. Het was voor de Falangisten sinds 1976 de voornaamste bron van inkomsten (in de vorm van invoerrechten die opliepen tot een equivalent van $ 5 mln per maand).

Op 7 april werd voor het eerst sinds 1971 een formeel ter dood veroordeelde in Libanon in het openbaar terechtgesteld. De aan moord schuldig bevonden man werd in een park in Beiroet opgehangen om te laten zien dat Libanese regering gezag heeft en dat gezag wenst te handhaven, aldus de minister van justitie.

Op 18 april ontplofte een autobom bij het gebouw van de Amerikaanse ambassade in Beiroet. Er vielen, naar op 21 april werd bericht, 61 doden, o.w. 17 Amerikanen (incl. 7 CIA-leden) en 18 Libanese medewerkers van de ambassade. (Zie ook pag. 35013)

De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd in eerste instantie opgeëist door Al Jihad al-Islami. die verklaarde dat de actie deel uitmaakte van ,,de campagne van de Iraanse revolutie tegen de imperialistische aanwezigheid overal ter wereld". Op 19 april werd de verantwoordelijkheid ook geclaimd door twee tot dan toe onbekende groeperingen, de Arabische Socialistische Unionisten en de Organisatie voor het Wreken van de Martelaren van Sabra en Chatilla.
Op 16 mei meldde CBS dat de Amerikaanse inlichtingendiensten over informatie beschikten, waaruit zou blijken dat Iran zelf achter de aanslag zat. In onderschepte telegrammen van het Iraanse ministerie van buitenlandse zaken naar de Iraanse ambassade in Beiroet vóór 18 april zou sprake zijn van een betaling voor een terroristische actie en de komst van 12 Iraniërs naar Beiroet. De Iraanse minister van buitenlandse zaken. Ali Akbar Velayati. had op 19 april al ontkend dat Iran op de een of andere manier bij de aanslag was betrokken.

ISRAËLISCHE ZONE

In de door Israëlische troepen gecontroleerde zone van Libanon deden zich o.m. de volgende ontwikkelingen voor.

Gevechten in *Chouf-gebergte* tussen Falangisten en *Druzen*

Op 12 okt. 1982 braken in het Chouf-gebergte ten zuidoosten van Beiroet gevechten uit tussen christelijke falangisten en mohammedaanse Druzen. In dit gebied, dat sinds de zomer nominaal onder controle van de Israëlische strijdkrachten stond, zouden Falangistische milities hebben getracht de Druzenbevolking te ontwapenen.

De gewapende botsingen in de gebieden van Chouf en Aley waren voigens de FAZ (1-11-'82) reeds in juni 1982 begonnen, nadat de Israëlische troepen bij hun opmars deze gebieden hadden bezet en hun Libanese bondgenoten, de milities van de christelijke Falangisten, de toegang tot de in meerderheid door Druzen bewoonde gebieden hadden geopend. Hoewel Israëlische troepen herhaaldelijk tussenbeide kwamen om aan de gevechten een eind te maken, beperkte Israël zich volgens waarnemers, aldus de FAZ, niet tot de rol van vredestichter, maar streefde het ook politieke doeleinden na: ,,Israël droeg veeleer tot verhoging van de spanningen bij om op deze wijze zijn verdere militaire aanwezigheid in deze contreien te rechtvaardigen."

Israël, dat zelf een Druzen-gemeenschap van ca. 30.000 personen heeft, onderhoudt goede betrekkingen met Druzen in de streek van Hasbaya in Zuidoost-Libanon; die werden in de maanden na de invasie door de Israëli's bewapend, aldus radio-Israël op 21 okt. 1982. Daarnaast hebben de Israëli's – evenals de Libanese „Chamounisten" – connecties met de aanhangers van de conservatieve Druzenleider Majid Arslan, die in conflict is met de andere grote Druzen-clan, nl. die van Walid Joumblatt, de leider van de Progressieve Socialistische Partij (PSP)en van de inmiddels ter ziele gegane links-islamitische Nationale Beweging.

Over de achtergronden van dit conflict schreef *NRC/H'blad* (25-11-'82) o.m. het volgende.

,,...Er bestaat een opvolgingsstrijd bij de Druzen. Deze gemeenschap valt uiteen in twee grote clans, die der adellijke Joumblatti's en die der Yazbeki's, aangevoerd door de prinselijke Arslan-familie. De Joumblatti's hebben uitwaaieringen naar Syrië. De Yazbeki's zijn sterk verbonden met de Israëlische Druzen, een gemeenschap die nogal sterk zijn stempel heeft gedrukt op de Israëlische inval. In Israël zijn er verder nog de Druzen op de Golan, die weinig van doen hebben met de Arslan-familie maar eerder kijken naar de Druzen in de Jabal al-Duruz in Zuid-Syrië,

Dit geheel vormt een poel om fiks in te roeren en wie dat zo uitkwam heeft dat ook altijd gedaan. Zo is men in Druzische kring ontevreden over het leiderschap van Walid Joumblatt (...) Joumblatt is enige tijd geleden getrouwd met een Circassische schone, wier vader net als veel in Jordanië wonende Circassiërs nauwe banden met het Jordaanse hof onderhoudt. Dat doet ook de feitelijke leider der Joumblatti's, Walids moeder. Ze heeft een fraai huis in Amman waar ze regelmatig intrigeert met een andere ..krach: achter de troon". de stokoude maar zeer invloedrijke Jordaanse koningin moeder. Ook Camile Chamoun speelt in dit verband mee: ook hij is bevriend met het Jordaanse hof en met Jordaanse Circassiers.

Joumblatt heeft uit zijn Circassisch huwelijk een zoontje, maar verder is er geen echte opvolger in de Joumblatt-clan. De dynastie staat dus eigenlijk op instorten. Dat tot volle tevredenheid van een jongere tak der Joumblatt's, aangevoerd door weer een dame, Amira Feisal.

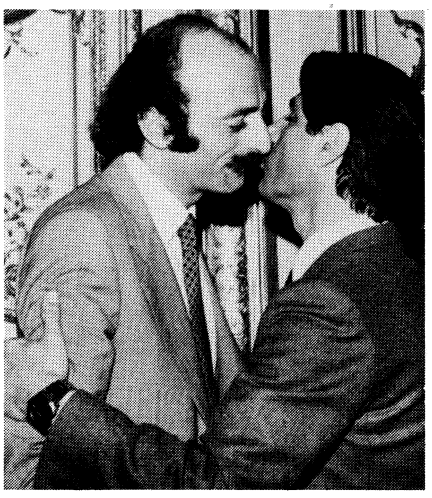
Deze briljante politicus is getrouwd met de zoon van prins Majid Arslan, de leider der Yazbeki's. Majid is stokoud en zal het niet lang meer maken. Prins Feisal Arslan staat dus op het punt leider der Yazbeki's te worden en heeft via zijn vrouw ook kansen op het leiderschap van althans een deel der Joumblatti's.

Verdwijnt Walid Joumblatt met zijn Syrische contacten en komen de Arslans met hun Israëlische connecties aan de leiding, dan betekent dat een drastische machtsverschuiving in het belangrijke gebied van de Druzen.

Houdt de Joumblatt-dynastie echter stand, dan blijft de Chouf een voor alle partijen onberekenbaar onderdeel van de Libanese huishouding. De Israëli's hebben dat goed in de gaten. Ze hebben met kennersblik Druzische militairen uit hun leger, met hun Yazbeki-sympathieën, op controleposten in de Chouf gezet. Jordanië met zijn contacten met moeder en echtgenote Joumblatt en Chamoun heeft bij de Amerikanen aangedrongen op protectie voor Walid en de Syriërs trachten de verslechterde relaties met Walid op te poetsen..."

Hoewel de Israëlische troepen op 13 okt. 's avonds een einde aan de hevige gevechten hadden gemaakt, laaide de strijd na 15 uur relatieve rust op 14 okt. weer op.

In opdracht van president Gemayel arriveerden verkenningspatrouilles van het Libanese leger op 18 okt. in het Chouf-gebergte om posities in te nemen in twee van de vier grote dorpen, Abey en Kfar Matta. Maar de Israëlische troepen weigerden zich terug te trekken „voordat het Libanese leger met genoeg mensen aanwezig is om verdere strijd te verhinderen" Afgesproken was echter dat de Israëli's vóór de komst van de Libanese militairen zouden vertrekken.



President Amin Gemayel (r.) omarmt Walid Joumblatt op 20 okt. 1982 aan het slot van een persconferentie te Parijs.

De gevechten duurden voort In oktober vergden zij volgens voorlopige gegevens ca. 14 doden. Eind oktober werden de Libanese troepen in Abey en Kfar Matta tot 500 man versterkt, maar op 2 nov. verhinderden Israëli's dat Libanese troepen naar de dorpen Brih en Baaklin kwamen, waar toen gevechten plaatsvonden. De strijd vergde in de eerste vier dagen van november 22 doden en 52 gewonden.

De spanning tussen Druzen en Falangisten nam nog toe door een moordaanslag op Walid Joumblatt op 1 dec. in West-Beiroet. Een op afstand bediende autobom explodeerde op 15 yards vanaf de plaats, waar Joumblatt toen in zijn Mercedes passeerde. De Druzenleider werd licht aan het hoofd gewond, maar vier andere mensen kwamen om het leven en nog eens 38 raakten gewond.

Later die dag hield Joumblatt een radiotoespraak, waarin hij zei te hopen dat ,,de mensen in de bergen en alle anderen niet beïnvloed zullen worden door het gebeuren". Hij doelde daarmee kennelijk op de felle wraakacties die volgden op de gewelddadige dood van zijn vader, Kamal Joumblatt, in 1977. Ook zijn grootvader, Fuad Joumblatt, werd – in 1926 – vermoord, terwijl zijn overgrootvader door de Turkse autoriteiten als Britse collaborateur werd terechtgesteld. (Zie pag. 236-'78)

De volgende dag kwam het in het Chouf-gebergte opnieuw tot felle gevechten die tot 13 dec. voortduurden. Die dag kwamen Falangistische en Druzische commandanten alsmede Libanese en Israëlische officieren in het Israëlische militaire hoofdkwartier in Aley een bestand overeen.

Maar op 20 dec. laaide de strijd weer op. Deze breidde zich op 24 dec. uit tot de zuidelijke buitenwijken van Beiroet, waar Druzen en Falangisten elkaar met artillerie en raketten bestookten. Volgens officiële Libanese cijfers werden tot 31 dec. bij gevechten in het Chouf-gebergte in totaal 217 mensen gedood.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

ANDROPOW NU OOK STAATSHOOFD SU

Op 16 juni heeft in Moskou de Opperste Sowjetpartijleider Joeri Andropow unaniem aangewezen tot voorzitter van het Presidium en daarmee tot staatshoofd van de Sowjet-Unie.
De verkiezing gebeurde op voordracht van Konstantin Tsjernenko, in nov. vorig jaar rivaal van Andropow bij de opvolging van Brezjnew als partijleider.
Tsjernenko roemde de menselijke en zakelijke kwaliteiten van Andropow, die hij een ,,uitstekend leider van het leninistische type" noemde.
Andropows verkiezing tot president, zei hij, is de uitdrukking van de eerheid binnen de partij en de continuïteit in de partijlijn.

Andropow, die een dag eerder 69 jaar geworden was, had zichtbaar moeite met het afdalen van de treden naar zijn plaats op het podium van de Kremlinzaal, waar de Opperste Sowjet vergaderde. In Andropows bank waren microfoons aangebracht, zodat hij voor het uitspreken van zijn dankwoord niet naar en van het spreekgestoelte hoefde te lopen.
Andropow verenigt nu de functies in zich, die ook werden bekleed door zijn vorig jaar overleden voorganger Brezjnew: partijleider, staatshoofd en voorzitter van de defensieraad.
De functie van staatshoofd is voornamelijk ceremonieel, maar draagt wel bij aan het gezag van degeen, die haar bekleedt.
Het had dertien jaar geduurd, voordat partijleider Brezjnew in 1977 machtig genoeg was om het ambt van staatshoofd aan zich te trekken. Andropow heeft daar zeven maanden voor nodig gehad.
De bijeenkomst van de Opperste Sowjet van 16 en 17 juni was voorafgegaan en voorbereid door een voltallige bijeenkomst van het Centrale Comité van de partij op 14 en 15 juni.

Bijeenkomst Centrale Comité

De vergadering van het CC werd op 14 juni geopend met het voorlezen door partijsecretaris en lid van het Politburo Nikolai Tsjernenko van een referaat, dat de titel droeg ,,actuele kwesties betreffende het ideologische massapolitieke werk".

Hij bereed uitvoerig zijn stokpaardje, ,,de verdieping en verbreding van de socialistische democratie", maar zei weinig dat van yraktische betekenis leek voor het binnenlands-politieke beleid in de Sowjet-Unie. Of het moesten zijn opmerkingen ten aanzien van het cultuurbeleid zijn, die een hardere lijn leken aan te kondigen. Tekenend voor Tsjernenko's stijl was de enige passage waarin hij direct het Centraal Comité om een uitspraak verzocht. „Is het wel altijd zo dat onze boeken, wanneer wij onderwijs verschaffen over de basisprincipes van de revolutionaire theorie, en wanneer zij bedoeld zijn voor het massapubliek. beantwoorden aan de leninistische eis voor de propaganda: een maximum aan wetenschappelijkheid en een maximun aan popularisatie?" vroeg de spreker zich af.
,,Er is behoefte. lijkt het." vervolgde hij, ,,aan de voorbereiding van een boek waarin de eenvoudig te begrijpen presentatie van de basisprincipes van het marxisme-leninisme organisch sa mengaat met een treffende schildering van de heldhaftige weg die onze partij en ons volk zijn gegaan".

Met deze en andere middelen wil Tsjernenko het ideologische bewustzijn van de Sowjet-bevolking en vooral van de jeugd opvijzelen.
„Ons hele systeem van ideologisch werk zou moeten functioneren als een goed ingespeeld orkest waarin ieder instrument zijn eigen klank heeft en zijn eigen thema, terwijl harmonie wordt bereikt door vakkundige dirigeerkunst", vatte Tsjernenko zijn streven samen.
Kennelijk ziet dit 71-jarige lid van het Politburo zichzelf nu als de voornaamste dirigent, maar niet altijd is duidelijk welke praktische wenken hij de orkestleden geeft. Zo worden de werkers aan wetenschappelijke instituten opgeroepen om meer onderzoek te verrichten dat de beleidsmakers op economisch en ander gebied van nut kan zijn. Maar op voorhand waarschuwde Tsjernenko dat de schildering van de werkelijkheid niet mag afwijken van de ,,principes van de revolutionaire theorie". ,,Er zijn waarheden die niet voor herziening in aanmerking komen", zei hij letterlijk.
Wat de economie betreft is ..de ideologische en morele kant van de zaak niet minder belangrijk dan de economische".

De Sowjet-pers moet tekortkomingen scherper aan het licht brengen en de lezers beter boeien, zei Tsjernenko, daarbij herinnerend aan het decreet van die strekking uit 1979. Maar de pers mag vooral geen sensatie veroorzaken of meer papier gebruiken.
Het enige punt waarop Tsjernenko echt duidelijkheid betrachtte. was het cultuurbeleid. Toen Joeri Andropow vorig jaar partijleider werd, verwachtten veel Russische intellectuelen een liberalisering op dit gebied, omdat de voormalige KGB-chef doorgaat voor iemand met smaak. Die hoop is tot nu toe niet bewaarheid. Afgaande op wat Tsjernenko daar over zei, is het zelfs de bedoeling terug te keren naar het sociaalrealisme van weleer in zijn meer straffe vorm en alle westerse culturele invloeden radicaal uit te bannen.
Tsjernenko klaagde dat er boeken en films zijn waarin alleen maar menselijke problemen aan de orde komen. Met name het jonge publiek heeft behoefte aan ,,idealen en nobele doeleinden in het leven", zei hij, en ministeries en andere toezichthoudende organen in het culturele leven moeten ervoor zorgen dat de culturele produktie in aeze richting wordt herzien.
,,Er is geen ruimte voor formalisme of een tekort aan controle op dit gebied", zei Tsjernenko, die er geen twijfel aan liet bestaan dat het doel van alle cultuur de ondersteuning van het partijbeleid is. Hij leek het in het bijzonder begrepen te hebben op popmuziek toen hij sprak over ,,muziekgroepen met een repertoire van twijfelachtig allooi, dat ideologisch en esthetisch schadelijk is". Tsjernenko bepleitte verder een kritischer beleid bij het naar de Sowjet-Unie halen van buitenlandse artiesten, een opmerking die vermoedelijk ook moet worden uitgelegd, als gericht tegen popmuziek.
De jeugd bleek Tsjerneriko trouwens een bron van zorg, vooral in verband met de psychologische oorlog die – naar zijn zeggen – het Westen tegen de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen is begonnen.

De vergadering van het CC werd op 15 juni afgesloten met een redevoering door partijleider Andropow. Deze waarschuwde het Westen, dat Moskou geen verstoring van het machtseven-



Leden van het Politburo brengen in de Opperste Sowjet hun stem uit bij de verkiezing van Joeri Andropow tot staatshoofd.
Eerste rij v.l.n.r. Dmitri Oestinow, Nikolai Tichonow en Joeri Andropow.
Tweede rij v.l.n.r. Viktor Grisjin, Dinmoekhamed Koenajew en Wladimir Sjtsjerbitsky.
Derde rij v.l.n.r. Boris Ponomarjow (deze is kandidaat-lid van het Politburo) en Geidar Alijew.

Weekblad 52ste jaargang No. 2696, pag. 34079-34094

wicht tussen Oost en West zal dulden en hij riep Oost-Europa op tot verdere economische en politieke integratie met de Sowjet-Unie.

,,Het militair-strategische evenwicht tussen socialisme en imperialisme" in de wereld zal in geen geval verstoord morden, aldus Andropow. Zijn verwijzing naar een ,,versterking van de gevechtskracht van de Sowjet-strijdkrachten" moet mogelijk worden gezien als een uiting van de bereidheid tot meer defensie-inspanningen. De Sowjet-partijleider benadrukte dat Moskou echter bereid blijft tot overeenkomsten op tie: gebied van wapenbeheersing. Ook zei hij dat Moskou niet aan ,,export van revolutie" doet.
Ten aanzien van de Oostbloklanden bracht Andropow in bedekte termen Polen ter sprake. Als een regerende communistische partij zijn ,,leidende rol" laat verslappen, grijpen dragers van burgerlijk-reformistische ideeën en zelfbenoemde arbeidersvrienden hun kans, zei Andropow in een kennelijke verwijzing naar hervormers binnen de Poolse partij en de onafhankelijke arbeidersbeweging Solidariteit.
Verder laakte Andropow ,,nationalistische sentimenten" die tot spanningen en conflicten tussen socialistische staten leiden. Die opmerking leek gericht aan het adres van Roemenië.

Andropow heeft in zijn rede voor het CC ook enkele fundamentele opmerkingen gemaakt over het te voeren economische beleid.
Hij deed dat om richtlijnen aan te geven voor de opstelling van een nieuw partijprogramma, een onderneming die in februari 1981 door Brezjnev reeds was aangekondigd. Het nieuwe partijprogramma moet het huidige, reeds meer dan twintig jaar oude programma gaan vervangen; in dat oude programma komt onder meer de pijnlijk geworden doelstelling voor dat de SU de Verenigde Staten in 1980 moet hebben ingehaald.

Andropow heeft in zijn rede een ,,realistische analyse van de situatie" beproefd. Zijn uitlatingen duiden aan dat hij bovenal de nadruk wil leggen op economische efficiency en prestatie, een herverdeling van de verantwoordelijkheden (meer verantwoordelijkheden naar de lagere echelons) en modernisering van de economie, d.w.z. het laten aansluiten van de Sowjeteconomie bij de moderne internationaal- economische ontwikkelingen.
Andropows verlangens zijn niet als dwingend voorgeschreven; behalve dat uitvoering in de praktijk moeilijk zal zijn komt daar nog bij dat aan het systeem zelf niet gesleuteld mag worden. De partijleider hoopt eerder dat men de goede richting inslaat door discipline, een zekere mate van democratisering in het arbeidsproces, een beter management, financiële prikkels, ontburocratisering en automatisering.
Met betrekking tot de vakbonden deed Andropow de voor de SU bijna revolutionaire uitspraak: „Wat hebben de vakbonden eigenlijk voor zin als zij hun stem niet durven te verheffen ter verdediging van de arbeidersbelangen en onjuistheden in de produktie niet aan de kaak durven te stellen?".
In concreto verlangt Andropow:
1. automatisering van de bedrijven: de inzet van een flexibele technologie met robots en computers op „zo breed mogelijk gebied"; fabrieken die omschakelen moeten worden gestimuleerd en niet worden bestraft als zij de produktienormen als gevolg van de omschakeling niet halen;
2. discipline en ,,creatieve arbeidsopvatting", betaling conform arbeidsprestaties;
3. stopzetting van de zinloze wedijver om de plandoelstellingen te halen, behalve in de sector grondstoffenindustrie, en in plaats daarvan het zich richten op kwalitatieve maatstaven en op normen van economische rentabiliteit;
4. uitbouw van de dienstverlenende sector, bevrediging van de vraag van de burgers (vanaf het gebied van de huisvesting tot de vrije tijd);
5. vermindering van personeel in bedrijven en instellingen;
6. hervorming van de ministeries en modemer management; en
7. een meer op de praktijk gerichte taakstelling voor de industriële onderzoeksinstellingen, aanpassing van de sociaal-politieke research aan de nieuwe situatie van meer ontwikkelde Sowjetburgers in de industriële samenleving.

Andropows rede contrasteerde sterk met de uiteenzetting die Tsjernenko voor het plenum van het Centrale Comité heeft gegeven; zij toont aan dat de partijleider de noodzaak tot vernieuwing in elk geval duidelijk inziet.

Personele wijzigingen

Het CC heeft besloten tot een aantal personele wijzigingen, die in omvang en betekenis beperkt bleven. Zo werden er geen nieuwe leden van het Politburo benoemd.
Het lid van het Politburo Grigori Romanow werd benoemd tot secretaris van het CC. Romanow was eerste secretaris van de partij in Leningrad. Dit ambt heeft hij op 22 juni neergelegd. In Leningrad werd hij opgevolgd door Lew Zaikow, burgemeester van de stad.
Tot kandidaat-lid van het Politburo werd verkozen Witali Worotnikow, ambassadeur van de SU in Cuba van 1979-1982. Voordien was hij, van 1975-1975, vice-premier van de Russische federatie, de grootste deelstaat van de SU.
In de zomer van 1982 was hij naar de SU teruggeroepen om eerste secretaris van de partij te worden in Krasnodar, als opvolger van Sergei Medoenow. De laatste was uit zijn ambt ontslagen wegens ,,fouten in zijn werkzaamheden".

Het CC wees Michail Solomentsew, premier van de Russische federatie, aan tot nieuwe voorzitter van de controle-commissie als opvolger van de eind mei overleden Arvid Pelshe (pag. 36613-1983). Solomentsew is kandidaat-lid van het Politburo.
Uit het CC uitgesloten werden Sergei Medoenow, de vroegere partijleider in Krasnodar, en Nikolai Sjtsjelokow, tot december vorig jaar minister van binnenlandse zaken van de SU. Beide functionarissen worden, naar verluidt, ervan verdacht in corruptiekwesties betrokken te zijn.
Op 24 juni werd het nieuwe kandidaatlid van het Politburo Witali Worotnikow door de Opperste Sowjet van de Russische Federatie RSFSR verkozen tot premier van deze deelstaat als opvolger van Solomentsew, die dit ambt had neergelegd i.v.m. zijn benoeming tot hoofd van de controlecommissie.
Bij de verkiezing van Worotnikow was het vroegere lid van het Politburo Andrei Kirilenko aanwezig. Kirilenko was op 22 nov. 1982 ontslagen uit het Politburo (pag. 17312-1983) om gezondheidsredenen. Hij werd beschouwd als een mogelijke rivaal van Andropow voor wat betreft de opvolging van partijleider Brezjnew.
Kirilenko zat op 24 juni op een van de plaatsen van het Presidium van de Opperste Sowjet van de RSFSR.

Opperste Sowjet nodigt alle kernmogendheden uit tot bevriezing van voorraden kernwapens

De Opperste Sowjet heeft op 16 juni een resolutie aangenomen, waarvan de strekking was, dat de SU het aanbod aan de Verenigde Staten om te komen tot een bevriezing van de aantallen kernwapens uitbreidde tot alle kernmogendheden, dus ook Engeland, Frankrijk en China.
Dit gebeurde na een rede tot de Opperste Sowjet van vice-premier en minister van buitenlandse zaken Andrei Gromyko.

Gromyko's rede was een overzicht van de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie. Daarin kwam Moskou's bevriezingsvoorstel aan de VS uitgebreid aan de orde en gezegd werd dat veel ,,politici in het Westen" er wel voor voelen maar niet de regering-Reagan.
Gromyko laakte het streven van de Amerikaanse regering naar militaire superioriteit over de Sowjet-Unie. Hij beschuldigde de Verenigde Staten van het verhinderen van alle lopende onderhandelingen over wapenbeperking.
Gromyko beschuldigde de VS verder van een fanatiek anti-communistische opstelling. Ideologie, zei hij moet gescheiden worden van buitenlandse politiek en vragen van oorlog en vrede.
De Sowjet-minister duidde verder aan dat Moskou de kwestie van de kruisraketten de belangrijkste vindt bij het bezoek dat de Westduitse bondskanselier Helmuth Kohl begin juli aan Moskou zal brengen. „De veiligheidsvraagstukken zullen voor de Sowjet-Unie de hoeksteen van haar contacten met de zittende regering van de Bondsrepubliek zijn", zei hij letterlijk.
Gromyko hoopte dat de betrekkingen die in de laatste jaren met Bonn zijn opgebouwd toen daar linkse coalities regeerden „in dezelfde toon kunnen worden voortgezet". Moskou streeft naar verdere uitbouw van de economische betrekkingen met de Bondsrepubliek.

Nieuwe wet op de arbeidsverhoudingen

De Opperste Sowjet van de SU besloot op 17 juni zijn werkzaamheden met het aanvaarden van een nieuwe wet op de arbeidsverhoudingen.
De nieuwe wet geeft de collectieven in de landbouwbedrijven, de fabrieken en in de openbare dienst voor de eerste maal in de geschiedenis van de SU het recht mee te werken bij verbetering van het beheer. Niettemin blijft

de uiteindelijke bevoegdheid in handen van de bedrijfsleiding.
Ook wordt de werknemers een grotere verantwoordelijkheid opgedragen bij de verbetering van de arbeidsproduktiviteit en het bewaren van de discipline.
Volgens vice-premier Geidar Alijew, die het wetsontwerp in de Opperste Sowjet verdedigde, is het doel ervan een uitbreiding van de ,,socialistische democratie".
Volgens de wet moeten er twee maal per jaar bedrijfsvergaderingen gehouden worden, waarin de collectieven eigen voorstellen kunnen indienen ter verbetering van het beheer of kritiek op de bedrijfsleiding kunnen uitoefenen. Tussen deze twee vergaderingen bestaat er evenwel geen eigen vertegenwoordiging van de werknemers tegenover de bedrijfsleiding.

In zijn rede legde Alijew dan ook meer nadruk op de plichten op de terreinen van arbeidsproduktiviteit, discipline en het vervullen van het plan, die onder de nieuwe wet aan de werknemers toevallen.
Ook zal volgens de nieuwe wet in een gedifferentieerde loonstructuur de arbeidsprestatie van elk individu beter tot uitdrukking komen.

Commentaar

Op 19 juni wijdde The *Observer* een commentaar aan de verkiezing van Andropow tot staatshoofd en enkele van de andere personele beslissingen van CC en Opperste Sowjet.
Het volgende is hieruit aangehaald.

Geluk en politieke vaardigheid hebben in belangrijke mate bijgedragen tot het leiderschap van Andropow, maar zijn voornaamste troefkaart is zijn intellectuele vermogen geweest. Er waren andere denkers in het Politburo, maar geen van hen was in de politieke positie om president van de USSR te worden. Minister van buitenlandse zaken Gromyko en minister van defensie Oestinow konden gezien de in het Kremlin geldende ongeschreven regels nooit reële kandidaten zijn. Jongere denkers zijn Mikhail Gorbatsjow, die een juridische opleiding aan de universiteit van Moskou volgde, en Geidar Alijew uit Azerbeidzjan, van wie gezegd wordt dat hij een computergeheugen bezit; hun tijd is nog niet gekomen.
Andropow heeft sinds zijn eerste rede als partijleider in november het intellectuele initiatief genomen. Hij begon de voornaamste problemen van het land te identificeren en een agenda voor de aanpak ervan op te stellen. Duidelijk is nu dat hij beoogt een programma op te stellen om de Sowjet-Unie als moderne post-industriële samenleving de twintigste eeuw binnen te leiden. Zijn enige rivaal, Tsjernenko, bleek intellectueel geen partij voor Andropow te zijn; Tsjernenko wist niet genoeg steun te verwerven van de vele uit de Brezjnew-periode overgebleven potentaten om zijn intellectuele achterstand te compenseren.
Andropows superioriteit bleek overduidelijk uit een vergelijking van de redevoeringen die door hem en Tsjernenko voor het plenum van het Centrale Comité werden uitgesproken. Voor Tsjernenko had dit het grote ogenblik moeten worden. Hij bracht het voornaamste verslag over het ideologische werk uit, maar dit bleek de verrichting te zijn van een adjudant die overwegend technische en administratieve zaken aansneed. Andropows rede was veel korter, maar vormde een echte ideologische uiteenzetting met een samenvatting van de koers die in het nieuwe partijprogramma moet worden uitgewerkt; dit programma zal ongetwijfeld Andropows programma worden.
Het verschil tussen de redevoeringen verklaart in sterke mate waarom Andropow slechts zeven maanden nadat hij partijleider was geworden ook het presidentschap verwierf, ook al werd zijn gezag daar symbolisch door bezegeld. Zijn benoeming was feitelijk ongebruikelijk, maar precedenten kunnen in het Sowjetsysteem zeer misleidend zijn. Veel belangrijker waren de verschillen in omstandigheden.

Brezjnew moest bijna tot aan zijn overlijden rekening houden met machtige collega's die vaak met veel groter gezag spraken. Niemand veronderstelde dat Brezjnew meer van economoische zaken begreep dan wijlen premier Kosygin of dat hij de ideologische goeroe Soeslow kon evenaren. Tsjernenko lijkt evenmin in staat te zijn geweest een vergelijkbaar gezag af te dwingen. En zo diende de man die Andropow zeven maanden geleden voor het partijleiderschap voordroeg, doch herhaaldelijk op de noodzaak van ,,collectief' leiderschap wees. de motie in tot verkiezing van Andropow tot president; Tsjernenko verhief zijn rivaal daarmee onmiskenbaar boven het collectief.
Een tegenslag voor Tsjernenko was zijn recente zwakke gezondheid, zijn langdurige ziekte gedurende de lente die zijn sporen heeft nagelaten; tevoren was zijn goede gezondheid een van zijn sterkste punten in het vergrijsde Politburo geweest. Tsjernenko evenaart in dit opzicht Andropow, wiens gezondheid ook duidelijk verslechterd is. Dit bleek tijdens het recente bezoek van de Finse president Koivisto en tijdens de zitting vorige week van de Opperste Sowjet; Andropow had toen duidelijk moeite met het lopen.

Andropows gezondheid is een politieke factor geworden, wat betekent dat hij nu een gehaast man is. Niemand weet hoeveel tijd Andropow heeft om zich van de juiste personen te voorzien die zijn hervormingsprogramma kunnen uitvoeren. Hij lijkt niet de behoefte te voelen zijn eigen mensen in het Politburo neer te zetten om zo een meerderheid te vormen die naar zijn pijpen danst. Uit de zeer ongewone uitstoting uit het Centrale Comité van Sjtsjelokow en Medoenow blijkt Andropows verlangen het partij- en staatsapparaat te zuiveren. Sjtsjelokow, Brezjnews politiechef, en Medoenow, expartijleider van Krasnodar, waren reeds in opspraak gekomen wegen corruptie; zij hebben nu hun partij-onschendbaarheid verloren en kunnen voor de rechter worden gebracht. Algemeen wordt aangenomen dat Andropow daarmee aangeeft dat de schoonmaak ook andere chefs kan treffen, zodat zij zich naar de partijleider schikken en hun uitstoting onnodig wordt. Dit signaal werd nog versterkt door de onverwachte benoeming van Worotnikow tot kandidaat-lid van het Politburo; Worotnikow was bij Brezjnew (en waarschijnlijk ook Tsjernenko) in ongenade gevallen en als ambassadeur naar Cuba ,,verbannen". Nu heeft Andropow hem op de stoel van de gevallen Medoenow neergezet.
Voor de nu 69-jarige Andropow is het volgende, in 1986 te houden, partijcongres een nieuwe vitale gebeurtenis, omdat dan een Centraal Comité kan worden gekozen dat veel beter dan het huidige kan beantwoorden aan de aspiraties van de partijleider. Dit wordt een ongelukkige wedloop met de tijd en een slijtageslag, tekenend voor de schade die het Russische politieke systeem reeds geleden heeft door de laatste jaren van het Brezjnew-bestuur. (NRC/H'blad, NZZ, Le Monde, FAZ, The Times)

(Vor. ber. pag. 36513 e.v.-1983)

WEST-EUROPA

EG

GEMEENSCHAPPELIJK VISSERIJBELEID

Op 25 Jan. 1983 zijn de visserijministers uit de 10 EG-lidstaten het eens geworden over een gemeenschappelijk visserijbeleid. Daarmee is in het Brusselse jargon nu naast het ,,Groene Europa" (de gemeenschappelijke landbouwpolitiek) ook het ,,Blauwe Europa" in bet leven geroepen.
Aan de voorlichtingsdienst van de Europese Gemeenschappen ontleend is het volgende overzicht van de totstandkoming van het gemeenschappelijke visserijbeleid.

WAAROM EEN EUROPEES BELEID?

Om die vraag te beantwoorden, is het goed terug te gaan tot de periode direct na de oorlog, de gouden jaren voor de visserij. Naar vis, vroeger vaak beschouwd als het eten van de minder bedeelden, was grote vraag. De voedselschaarste kon er te meer door worden verminderd omdat tussen 1939 en 1945 de zeeën praktisch niet bevist werden en de vangsten dus overvloedig waren. Sindsdien zijn de produkten van de visvangst een niet te verwaarlozen onderdeel van de voedselvoorziening. Hoewel deze sector in de Gemeenschap maar een 200.000 banen oplevert (8,5 mln in de landbouw) is zij de basis van een verwerkende industrie waarvan het economisch belang zeer gevoelig is in bepaalde kustgebieden, die in het algemeen minder begunstigd zijn.
Het verdrag van Rome voorzag uitwerking van een gemeenschappelijk visserijbeleid in het kader van het ,,groene Europa", d.w.z. van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek. Het ,,blauwe Europa" heeft echter een lange wordingsgeschiedenis gehad. Voor de eerste besluiten van de Ministerraad moet men tot 1970 teruggaan. Ze vormen een drieluik. Enerzijds werd de vrije toegang tot de viswateren van de Gemeenschap bevestigd. Anderzijds werd een gemeenschappelijke marktordening voor de visserijprodukten in het leven geroepen, die in ruime mate berust op de werking van produceritengroeperingen en die mechanismen voor prijssteun en bescherming van de gemeenschappelijke markt instelde. Ten derde werd besloten tot coördinatie van de structuurpolitiek van de lidstaten en financiële tussenkomst van de Gemeenschap om modernisering van de sector te steunen (meer dan 200 mln Ecu tussen 1971 en 1982).
In 1983 ging het blauwe Europa opnieuw van start. Een nieuw begin omdat intussen de hele problematiek van de sector was omgewoeld.

- Van 1975 af hebben immers oeverstaten van de Atlantische Oceaan, vooral IJsland, Noorwegen en Canada, hun exclusieve visserijzones uitgebreid tot 200 zeemijlen, ongeveer 370 kilometer van de kusten. Deze afbakening is onlangs bevestigd door de nieuwe internationale Zeerechtovereenkomst. Zonder daarop te wachten werden de landen van de Gemeenschap er ter bescherming van hun belangen toe genoodzaakt in 1977 overeenkomstige maatregelen te nemen. Ze deden het samen, als Gemeenschap. Ze oordeelden dat de Gemeenschap in de beste positie is om onderhandelingen te voeren en om in het gemeenschappelijke belang en op onpartijdige manier een enorm gebied te beheren

waarvan de wateren en rijkdommen zo bijzonder bewegelijk zijn (dikwijls belangrijke migraties).

a Die uitbreiding van de visserijzones stond in nauw verband met het slinken van de visbestanden, dat men sedert het begin van de jaren '70 moest waarnemen. Elk land probeerde zijn „jachtgebied" te vergroten, te beschermen, het beter te beheren. Het probleem was van doorslaggevende betekenis voor Europa, waarvan de vissersschepen, dikwijls uitgesloten van verre maar visrijke wateren. zich in een situatie van verscherpte concurrentie zagen in een zone waaraan ze niet altijd waren aangepast. Daar kwam de technische vooruitgang bij die, als ze niet goed wordt beheerst, de gevaren van overbevissing doet toenemen. Zo moet tussen 1971 en 1981 de haringvangst praktisch worden gestaakt in de Gemeenschap en het bestand aan makreel is aan uitputting toe.

□ De visverwerkende industrie heeft altijd moeten afrekenen met moeilijkheden die voortvloeien uit de traditionele kenmerken van de sector: verscheidenheid van het aanbod, schommelingen in de produktie, aan bederf onderhevig zijn van het produkt, een tekort aan elasticiteit van de vraag, enz. Om de vissers een stabiele en duurzame activiteit te waarborgen moet de sector thans zijn structuren aanpassen aan de wijzigingen van de vangstgebieden en aan de eis het biologisch erfgoed te beschermen. Want slechts die bescherming kan op de duur voor overvloedige vangsten tegen redelijke kosten zorgen. Tezelfdertijd moet de visserij het hoofd bieden aan een stijging van de produktiekosten – vooral van de brandstofprijzen – en aan de toegenomen druk van invoer uit landen buiten de Gemeenschap. Die profiteren namelijk dikwijls van concurrentievoordelen door de evolutie van de wijze waarop het produkt in de handel wordt gebracht – meer en meer ingevroren of verwerkt – en bovendien van een vermindering van de douanerechten die door landen in het Noorden, langs de Middellandse Zee, en Afrikaanse landen die overeenkomsten hebben met de Gemeenschap zijn toegestaan.

Het gemeenschappelijke visserijbeleid moet de sector dus helpen deze uitdagingen te kunnen aannemen. Het beleid bestrijkt vier hoofdgebieden: toegang tot, instandhouding en beheer van de visbestanden; ordening der markten; structurele varaagstukken; internationale relaties.

TOEGANG TOT, BEHOUD EN BEHEER VAN DE VISBESTANDEN

Het beginsel van non-discriminatie tussen lidstaten en tussen hun onderdanen, neergelegd in het Verdrag van Rome, vindt voor de visserij zijn uitdrukking in de vrije toegang tot alle communautaire wateren. Maar:

o In 1973 treden Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk tot de Gemeenschap toe. Gezien het economische belang van hun visserij krijgen zij een uitzondering. Tien jaar lang, dus tot 1 jan. 1983 kunnen lidstaten de visserij in hun wateren (toen tot 6 of dikwijls tot 12 mijl uit de kust) voorbehouden aan hun vissers en aan die van andere lidstaten die traditioneel die zones bevissen en derhalve historische rechten hebben.

o In 1977, na de uitbreiding van de visserijzones in de Atlantische Oceaan tot 200 mijl, draagt de Gemeenschap ineens de verantwoordelijkheid voor een enorm gebied, waarin de concurrentie tussen de vissers van de lidstaten toeneemt. De toekomst van de kuststroken en de belangen van de kustvissers leiden tot vinnige debatten. Het Verenigd Koninkrijk verlangt voorgoed exclusieve rechten binnen een zone van 12 mijl. Andere lidstaten doen hun historische rechten gelden.

Dit meningsverschil zal de uitwerking van het nieuwe visserijbeleid ernstig bemoeilijken. De Europese Commissie komt van 1976 af met voorstellen maar men moet een laatste compromis over de vangstmogelijkheden voor de Deense vissers afwachten voor begin 1983 een oplossing wordt bereikt:

c Binnen de Gemeenschapszone van 200 mijl die in beginsel open staat voor alle Europese vissers mogen de lidstaten de zone die voorbehouden is aan bedrijven van de kusthavens en aan de vaartuigen van andere landen, die traditioneel in deze zone actief zijn, tot 12 mijl uitbreiden. Van de traditionele activiteiten is een catalogus opgemaakt om vast te stellen wat de historische rechten zijn. Buiten de zone van 12 mijl is de vangst van biologisch kwetsbare vissoorten onderworpen aan een stelsel van vergunningen in een gebied ten noorden van het Verenigd Koninkrijk. rond de Shetlands en de Orkaden, waar de visvangst gereserveerd wordt voor een bepaald aantal Britse, Franse, Duitse en Belgische vaartuigen. Al deze maatregelen, gedurende een periode van 20 jaar van kracht, kunnen worden herzien na het tiende jaar van hun inwerkingtreding.

□ De bescherming en het beheer van de visbestanden in de Atlantische Oceaan en de Noordzee wordt gewaarborgd door de bepaling van TAC's (Engelse initialen voor de totaal toegestane vangsten). Ze worden elk jaar door de Ministerraad vastgesteld voor de soorten waarvan de bestanden overbevist dreigen te worden. De TAC's worden verdeeld in quota voor de belanghebbende lidstaten. De uiteindelijk op 25 jan. 1983 aanvaarde verdeling zal dienen als referentie voor de volgende jaren. Zij beoogt te zorgen voor relatieve stabiliteit van de visserijactiviteiten aan de hand van de volgende criteria: de traditionele activiteiten, de bijzondere behoeften van de meest van de visserij afhankelijke gebieden, maar ook de verliezen aan vangstmogelijkheden in wateren van derde landen die hun eigen visserijzones hebben uitgebreid.

□ Tenslotte is voorzien dat de Gemeenschap voortgaat technische instandhoudingsmaatregelen te ontwikkelen aan de hand van wetenschappelijke adviezen die vooral betrekking hebben op de beperking van de visserij in bepaalde zones, de bepaling van normen inzake vistuig en van minimale maten of gewichten van zekere beschermde soorten. Aanvullende maar niet discriminerende maatregelen zijn niet verboden. Ze moeten echter bij de Commissie worden gemeld en die kan wijziging of intrekking eisen.

De controle op de toepassing van deze maatregelen is toevertrouwd aan de lidstaten onder supervisie van de Europese Commissie. die daartoe over een corps controleurs beschikt. Opgemerkt dient te worden dat al hetgeen voorafgaat natuurlijk slechts van toepassing is op de Gemeenschapszone in de Atlantische Oceaan in ruime zin (de Noordzee en haar verlenging in de Oostzee inbegrepen). In de Middellandse Zee is het beginsel van de 200 mijlszone voor het ogenblik niet van toepassing.

ORGANISATIE VAN DE MARKTEN

De in 1970 ingestelde marktorganisatie is eind 1981 herzien. Haar doeleinden zijn rationele ontwikkeling van de visvangst mogelijk te maken, een rechtmatig bestaansniveau van de producenten, stabilisatie van markten, regelmatige bevoorrading van de consumenten tegen redelijke prijzen. De belangrijkste middelen zijn:

o Handelsnormen. Vis en schaaldieren die in de handel gebracht worden moeten beantwoorden aan eisen inzake kwaliteit, grootte, gewicht, aanbiedingsvorm of verpakking. De controle daarop is verscherpt.

c Producentenorganisaties. De aangeslotenen verplichten zich er toe zich aan de gemeenschappelijke regels te houden vooral wat produktie en verhandeling betreft. De organisaties kunnen oprichtingssteun genieten die voor een deel door de Gemeenschap wordt bekostigd. Ze mogen geen machtspositie op de gemeenschappelijk markt maar hun regels kunnen voortaan worden uitgebreid tot niet-aangeslotenen om te voorkomen dat die de markt verstoren.

□ Prijsregeling:

- Voor het begin van elk vangstseizoen bepaalt de Ministerraad voor de belangrijkste vissoorten oriëntatieprijzen op basis enerzijds van de marktprijzen in vorige jaren en anderzijds van de vooruitzichten inzake de ontwikkeling van produktie en vraag, het inkomen van de producenten en de belangen van de consumenten. Ook worden communautaire „ophoudprijzen" vastgesteld. liggende tussen 70 en 90% van de oriëntatieprijzen.
- Ter regularisatie van de prijzen kunnen ook de producentenorganisaties ophoudprijzen vaststellen waaronder zij de produkten van de aangeslotenen niet verkopen. Deze prijzen kunnen voortaan bepaald worden binnen een tolerantiemarge van 10% om de communautaire ophoudprijs (als zo'n prijs er is).
- Onder bepaalde voorwaarden worden de vissers schadeloos gesteld voor uit de markt genomen produkten en voor bepaalde soorten wordt de vergoeding gedeeltelijk en volgens nauwkeurig omschreven regels gedragen door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOFGL). Deze vergoeding wordt echter minder naarmate de uit de markt genomen hoeveelheden een groter deel van de vangst uitmaken. Dit beoogt de eigen verantwoordelijkheid van de producenten te stimuleren en hen er toe aan te zetten hun vangsten af te stemmen op de vraag. Om bovendien destructie van de uit de markt genomen vis te beperken worden voor verwerking en opslag van bepaalde produkten premies toegekend. Ook zijn bijzondere maatregelen voorzien voor de vissers van ansjovis en sardienen in de Mediterrane zones, voor de vissers van zalm en kreeft en voor bepaalde producenten van tonijn.

□ Regeling inzake het handelsverkeer met derde landen: als er aanvoeroverschotten zijn, kan de uitvoer van de Gemeenschap bevorderd worden door restituties toe te kennen die het verschil tussen de Europese prijzen en de prijzen op de wereldmarkt compenseren. In omgekeerde zin worden referentieprijzen bepaald op basis van de orientatie-, ophoud- en marktprijzen, voor bepaalde soorten en aanbiedingsvormen waarvan de invoerprijzen abnormaal laag zijn. In die gevallen kunnen compenserende heffingen worden ingesteld waardoor het mogelijk wordt de invoerrestricties te beperken. Als daarentegen de Europese produktie onvoldoende is kunnen de douanerechten op de invoer geschorst worden wat het geval is voor tonijn en kabeljauw.

De herzieningen van de gemeenschappelijke marktorganisatie moeten het mogelijk maken haar doeltreffendheid te vergroten zonder verhoging van de kosten, die zeer bescheiden zijn. Zo-konden de voor 1983 voor de visserijmarkt voorziene uitgaven onder de 34,1 mln Ecu blijven, 0,16% van de begroting van de Gemeenschap.

STRUCTURELE PROBLEMEN

Al verscheidene jaren draagt de Gemeenschap bij tot de financiering van bepaalde investeringsprojecten die voor de visserijsector van belang zijn:

□ Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en de Europese Investeringsbank (EIB) verstrekken resp. bijstand en leningen voor investeringen in infrastructuur (havens, installaties voor de afzet, vaartuigen, centra voor onderzoek enz). Gedurende de periode 1981-1982 heeft het EFRO voor 9,6 mln Ecu bijstand verleend. de EIB 8,6 mln Ecu aan leningen verstrekt.

c Een in 1977 vastgestelde verordening stelde het EFRO in staat van 1978 tot 1982 40.7 mln Ecu toe te kennen voor 805 projecten voor verbetering van de installaties voor verwerking en afzet. Een andere verordening, van 1978 veroorloofde het EFRO van 1979 tot 1982 65,6 mln Ecu bijstand te verlenen voor 607 projecten voor de bouw van 474 en de modernisering van 522 kustvaartuigen en de bouw of de vergroting van 73 installaties voor visteelt.

De noodzakelijke herstructurering van de sector vergt echter ambitieuser maatregelen.

De vissersvloot moet aangepast worden aan nieuwe zeegebieden en aan het schaarser worden van vangstmogelijkheden waartegenover nieuwe activiteiten moeten worden ontwikkeld. Die herstructurering vergt een samenhangend beleid van de lidstaten en van de Gemeenschap. Deze onderzoekt reeds de nationale projecten voor bijstand om een onberaden toeneming van de vangstmogelijkheden en concurrentievervalsing te voorkomen. Zij moet haar eigen activiteit vergroten om alle visserijbedrijven gelijke kansen te bieden het concurrentievermogen te herkrijgen waardoor zij de concurrentie van buiten aan kan onder gezonde omstandigheden en een maximum aan blijvende arbeidsplaatsen kan behouden. In drie jaar zou de Gemeenschap zo 250 mln Ecu moeten uitgeven voor:

□ Aanpassing van de capaciteiten: de Gemeenschap zal definitieve beperking van de capaciteiten bevorderen (door premies voor elke gesloopte ton) en zij kent steun toe aan elk tijdelijk staken van activiteiten door de belangrijkste schepen (uitsluitend nationale steun kan voor andere vissersboten worden toegelaten).

□ Herorientering van de vangstcapaciteiten: de Gemeenschap kan proefcampagnes steunen voor te weinig geëxploiteerde soorten of nieuwe visserijzones; ze kan bovendien premies toekennen aan Europese reders die zich ter exploitatie van visbestanden van bepaalde landen met onderdanen van die landen associëren.

□ Herstructureren, moderniseren en ontplooien van visserij en aquicultuur: de Gemeenschap zal haar steun uitbreiden aan nationale programma's voor de bouw en de modernisering van vissersvaartuigen (met prioriteit voor investeringen ter vervanging van verouderde vaartuigen en voor kustgebieden die bijzonder belang hebben bij de visserij); zij zal haar bijstand uitbreiden voor de visteelt (met voorrang voor vernieuwende projecten) en zij zal de bouw steunen van kunstmatige riffen die het weer bevolken van de kustgebieden van de Middellandse Zee moeten bevorderen. Bovendien wordt steun voor wetenschappelijk onderzoek voorzien.

Op sociaal gebied komt de Gemeenschap overigens al verscheidene jaren tussenbeide, via het Europees Sociaal Fonds, ter ondersteuning van de inspanningen van de lidstaten voor beroepsopleiding en herscholing van vissers.

INTERNATIONALE BETREKKINGEN

Aangezien de lidstaten in 1976 hebben erkend dat de Gemeenschap uitsluitend bevoegd is inzake de internationale relaties in de visserijsector was zij in staat een reeks overeenkomsten te sluiten met derde landen die ten doel hebben de traditionele activiteiten van vissersschepen uit de Gemeenschap te behouden of nieuwe banden te kunnen zoeken. Verder heeft de Europese Commissie actie ontwikkeld in internationale organisaties die belast zijn met instandhouding en beheer van de visbestanden in internationale wateren.

□ Bilaterale overeenkomsten:

- De Gemeenschap heeft overeenkomsten gesloten op basis van wederkerigheid waarbij zij visserijrechten toekent aan vissersboten uit derde landen (Noorwegen, Zweden, de Faröer) in ruil voor visrechten voor communautaire vaartuigen in de wateren van die landen. Een andere overeenkomst, gesloten met Spanje, lijkt een wederkerige overeenkomst, maar Spanje beschikt niet over visbestanden die de vissers uit de Gemeenschap interesseren. De gunstige behandeling die voor Spanje is ingeruimd vloeit voort uit Spanje's bijzondere positie. Het is immers kandidaat voor toetreding tot de Gemeenschap.
- De Gemeenschap heeft twee overeenkomsten gesloten met Noord-Amerika. Die met de Verenigde Staten betreft overschotten uit bestanden die niet door Amerikaanse vissers zijn gevangen en die tussen derde landen verdeeld worden op basis van hun traditionele activiteiten. De overeenkomst met Canada maakt het boten uit de Gemeenschap mogeliik in Canadese wateren te vissen in ruil voor een beperking van de Europese douanerechten op bepaalde contingenten produkten van de Canadese visserij.
- Overeenkomsten van een derde type heeft de Gemeenschap gesloten met ontwikkelingslanden. In ruil voor mogelijkheden te vissen verleent de Gemeenschap deze landen bijstand voor de ontwikkeling van hun eigen visserij-industrie in de vorm van financiële compensaties die in de industrie moeten worden geïnvesteerd, bijdragen voor wetenschappelijke programma's of studie- en scholingsbeurzen voor plaatselijke vissers. Dergelijke overeenkomsten zijn gesloten met Senegal, Guinee en Guinee-Bissau. Over andere wordt onderhandeld met Mauretanië en Equatoriaal Guinee. De Commissie zet haar contacten voort met aan de Atlantische Oceaan liggende Afrikaanse landen en met landen aan de Indische Oceaan met het oog op onderhandelingen over nieuwe overeenkomsten.

□ Multilaterale relaties: buiten de 200 mijlszone is de zee vrij, de Zeerechtovereenkomst noemt haar het patrimonium van de mensheid en een reeks internationale organisaties is in het leven geroepen met het oog op het beheer en de instandhouding van de rijkdommen. De Gemeenschap is volwaardig lid van een aantal dezer organisaties, wat zeggen wil dat zij de lidstaten vertegenwoordigt die geen lid zijn. Het betreft de Organisatie van de visserij in het noordwestelijke deel van de Atlantische Oceaan, de Organisatie voor het noordoostelijke deel, de Overeenkomst inzake het behoud van de zalm in het noorden van de Atlantische Oceaan en het Verdrag inzake de instandhouding van de mariene fauna en flora in de Antarctische wateren.

De Commissie onderhandelt over de toetreding van de Gemeenschap als volwaardig lid tot organisaties waartoe sommige lidstaten behoren en waarin zij op het ogenblik als waarnemer zetelt: de Internationale Commissie voor de instandhouding van de tonijnachtigen in de Atlantische Oceaan, het Verdrag inzake de Oostzee, het Verdrag inzake het zuidoosten van de Atlantische Oceaan. In het meer algemene kader van haar betrekkingen met de FAO wordt een herziening van het statuut van de Gemeenschap in de daarvan afhankelijke visserijcommissies bezien: de raad voor de visserij in de Middellandse Zee, de Commissie voor het centraal-oostelijke deel van de Atlantische Oceaan, die voor het centraal-westelijke deel, enz. Als waarnemer neemt de Gemeenschap deel aan de werkzaamheden van de internationale walviscommissie.

Denemarken houdt bereiken van akkoord op

Zoals in bovenstaande uiteenzetting van de voorlichtingsdienst van de EG al is opgemerkt, heeft de Deense regering het bereiken van een akkoord opgehouden. Negen van de tien leden hadden op de zitting van de raad van visserijministers op 25 en 26 okt.1982 een akkoord bereikt; alleen de Deense vertegenwoordiger stemde er niet mee in.

De ministerraad gaf de Deense regering tien dagen de tijd alsnog de bereikte overeenkomst goed te keuren. Toen dat niet gebeurde. besloot de ministerraad op 9 nov. een dringend beroep op de Deense regering te doen haar standpunt te wijzigen.

Een Deense parlementaire commissie besloot op 20 dec. een aanbod van de Europese Commissie af te wijzen, waarbij de Denen een contingent makreel kregen toegewezen bij Noorwegen en rond de Faröer in ruil voor het gevraagde contingent in de wateren voor de westkust van Schotland.

Daarop besloot de voorzitter van de ministerraad, de Deense staatssecretaris van buitenlandse zaken Otto Möller, op 21 dec., dat de EG niet in staat was een besluit te nemen m.b.t. de gemeenschappelijke visserijpolitiek.

Aangezien alle bestaande Gemeenschapsverordeningen op visserijgebied op 31 dec. 1982 afliepen, vielen de lidstaten per 1-1-1983 terug op nationale maatregelen op visserijgebied. De Europese Commissie suggereerde, dat dit zou gebeuren op de basis van de door negen lidstaten bereikte overeenkomst en onder toezicht van de Commissie.

Een commissie van alle partijen in het Deense parlement wees dit voorstel op 30 dec. af, waarop de Britse regering aankondigde, dat zij de Royal Navy opdracht gegeven had illegaal vissende schepen binnen de 12 mijls-zone op te brengen, waarna in Britse havens strafvervolging zou worden ingesteld. Op 6 jan. van dit jaar kondigde vervolgens de Deense regering aan, dat zij bij het Europese Gerechtshof in Luxemburg een klacht zou indienen tegen de Britse regering en de Europese Commissie, omdat de afkondiging van een



Kapitein Kent Kirk van de Deense trawler Sand Kirk voor het Magistrates Court in North Tyneside.

exclusieve visserijzone van 12 mijl in strijd was met het verdrag van Rome.
Op dezelfde dag werd de trawler van de Deense visser Kent Kirk, tevens lid van het Europese parlement voor de conservatieven, in de Britse wateren aangehouden en naar de Britse kust gebracht.
Op 7 jan. werd Kirk in North Tyneside veroordeeld tot een geldboete van £ 30.000 en een kostenvergoeding van £ 400.
Op 21 jan. ging de Deense parlementscommissie akkoord met een nieuw voorstel van de Europese Commissie, waarbij de Denen en extra contingent makreel van 2.000 ton kregen toegewezen (afgestaan door Noorwegen, na onderhandelingen, die door de Europese Commissie waren gevoerd).
Daarnaast werden de Denen over de brug geholpen door een verklaring van de Commissie, dat zij zo spoedig mogelijk met voorstellen zou komen voor (indien biologisch mogelijk) het heropenen van de centrale en noordelijke Noordzee voor de haringvangst.
Bovendien kwam er een verklaring, waarin stond, dat de vangstinspanningen per lidstaat leidraad zullen zijn voor de vaststelling van toekomstige totaal te vangen vis (de TAC) en de verdeling over de lidstaten daarvan.

Nederlandse haringvangst hervat

De raad van visserijministers heeft in haar vergadering van 25 en 26 mei besloten, dat dit jaar de haringvisserij in de Noordzee mag worden hervat.
Voor de Nederlandse vissers betekende dit, dat er voor het eerst in zes jaar weer op maatjesharing mag worden gevist.
Omdat de ministers het nog niet eens konden worden over de verdeling der quota van de in totaal 98.000 ton haring, die dit jaar uit de Noordzee mag worden gehaald, werd aan Nederland een voorschot op het definitieve quotum gegeven van 3.000 ton, waardoor op 28 mei weer eens vlaggetjesdag gehouden kon worden.
Nederland had overigens om een voorschot van 5.000 ton gevraagd.
Aan Groot-Brittannië werd een voorschot toegekend van 3.000 ton en West-Duitsland, Frankrijk en Denemarken kregen een voorschot van elk 1.000 ton. De vissers van deze landen mochten op 1 juni met de haringvisserij beginnen.

ENGELAND

BELEID REGERING-THATCHER (vervolg)

In aansluiting op de reeds op pag. 3921 3 e.v. genoemde ontwikkelingen inzake het beleid van de regering-Thatcher deden zich nog onderstaande ontwikkelingen voor.

Plan van werkgevers ter vermindering werkloosheid

Op 1 nov. 1982 lanceerde het Werkgeversverbond Confederation of British Industries (CBI) een plan waardoor het aantal werklozen in vijf jaar tijds met één tot anderhalf miljoen zou worden teruggebracht.
Het CBI-plan werd ingediend aan het begin van het zesde jaarcongres van de CBI, wat gezien kan worden als een tegenhanger van het TUC-vakbondscongres.
In het plan werd gevraagd om een injectie van f 8.75 mrd wat. aldus de CBI, geen stijging van de inflatie met zich mee hoefde te brengen.
Het plan van de Labourpartij om f 45 mrd in de economie te pompen was echter volgens de CBI rampzalig omdat het veel te inflatoir zou zijn. Labour beloofde in vijf jaar de werkgelegenheid volledig te herstellen.
De CBI meende dat de regering een gunstig klimaat voor economisch herstel moest creëren en zij verzocht de regering de werkgeversbijdragen te verlagen. Ook vroeg zij om lagere energieprijzen. Verder meende de CBI dat het mogelijk moest zijn dat oudere werknemers korter gingen werken, zodat anderen werk kregen.
Daarnaast bevatte het plan onder meer een matige stimulans van arbeidsintensieve activiteiten, zoals de bouw en het toerisme alsmede gevarieerde maatregelen voor scholing en opleiding.
Een motie waarin werd gevraagd om devaluatie van het pond sterling werd diezelfde dag met 281 tegen 149 stemmen (van de in totaal 800 afgevaardigden) afgewezen. De resterende afgevaardigden onthielden zich van stemming.
De motie voor devaluatie was afkomstig van een groep fabrikanten met grote exportbelangen. Zij waren van mening dat de uitvoer aanzienlijk kon worden gestimuleerd als het pond minder waard werd, vooral tegenover de Duitse mark en de Japanse yen.
Ondernemers die veel invoerden en vertegenwoordigers uit de dienstensector, verklaarden zich echter tegen waardevermindering. Zij noemden devaluatie een ,,te gemakkelijke uitweg" en waren van mening dat de industrie zelf de concurrentiekracht kon vergroten door betere en goedkopere produkten te leveren.

Troonrede

Op 3 nov. 1982 opende koningin Elizabeth met haar troonrede in het Hogerhuis het parlementaire jaar 1982-1983. Het parlementaire jaar 1981-1982 was op 28 oktober afgesloten.

In de troonrede kondigde de regering-Thatcher een aantal wetsontwerpen aan. Zo stelde de regering een wet voor die particuliere investeringen in British Telecommunications mogelijk moest maken. Verder wilde zij het voor particulieren gemakkelijker maken geld in British Shipbuilders te ste-



Koningin Elizabeth II tijdens het voorlezen van de troonrede in het Hogerhuis. Zowel de leden van het Hogerhuis als van het Lagerhuis waren hierbij aanwezig.

ken. Particuliere bedrijven zouden worden aangemoedigd hun eigen elektriciteit op te wekken. Ook was de regering van plan, zo zei de koningin, een wetsontwerp ter bescherming van in computers opgeslagen persoonlijke gegevens te introduceren.
De controle op subsidies voor het openbaar vervoer in de steden zou worden verbeterd en de watervoorziening in Engeland en Wales werd gereorganiseerd. Huurders kregen meer mogelijkheden hun eigen huis te kopen.
Verder zouden er wijzigingen worden aangebracht in de wet op de gelijke beloning voor man en vrouw (op 6 juli had het Europese Hof van Justitie geoordeeld dat er op dit terrein nogal wat ontbrak).
De regering wilde veranderingen aanbrengen in de bevoegdheden van de politie in Engeland en Wales, op het gebied van de bewijsvoering en ten aanzien van het overleg tussen politie en burgers.
Daarnaast wilde de regering nog met voorstellen komen voor de ontwikkeling en uitbreiding van kabelsystemen (op 12 oktober had een commissie onder voorzitterschap van Lord Hunt of Tanworth een rapport uitgebracht waarin stond dat Engeland onbeperkt kabeltelevisie moest krijgen).

Regering begint met verkoop aandelen Britoil

Nadat de regering dat deel van de British National Oil Corporation (BNOC) dat zich bezig hield met de opsporing en winning van olie in de Britse sector van de Noordzee zelfstandig had gemaakt onder de naam Britoil (m.i.v. 2 augustus), begon zij op 10 november met de verkoop van 51% van de aandelen van Britoil.
Het was de grootste denationalisatie van de Conservatieve regering tot dan toe.
De regering-Thatcher was op dat moment al zeker van een minimum-bedrag van tegen de 600 mln pond sterling. Een aantal banken en financiële instellingen had de uitgifte van 255 mln aandelen al overgenomen voor 215 pence per stuk. De verkoop aan het publiek ging echter via inschrijving: de investeerders moesten bieden welk bedrag zij wilden betalen.
Kleine iîîvesteerders die minder dan 2000 aandelen wilden kopen, kregen speciale concessies mits zij hun stukken drie jaar vasthielden. Als de kopers meer zouden bieden dan de 215 pence, kreeg de regering ook meer geld.
De totale provisie voor banken en andere instellingen was ruim f 40 mln.
Het biedsysteem voor kopers was mede gekozen. omdat een eerdere denationalisatie, van het bedrijf Amersham (pag. 393/2), veel speculanten snel grote winsten had bezorgd.
De Labourpartij was fel tegen de verkoop van 51% van de aandelen in Britoil. Woordvoerders van die partij kondigden op 10 november in het Lagerhuis aan, dat de aandelen weer onteigend zouden worden als Labour de komende verkiezingen won. De schaduwminister van financiën, Peter Shore zei: „Wij zullen geen penny meer betalen dan de regering nu krijgt. Laat iedereen die nu een snelle winst hoopt te halen, zich dat goed realiseren."

Op 7 december meldde E. Damen in het *NRC/H'blad* dat de emissie van 51% van het aandelenkapitaal in het te privatiseren staatsbedrijf Britoil een daverende flop was geworden. Volgens calculaties van de Sunday Times waren er Londense effectenkantoren die met tegen de 70% van hun vooringeschreven stukken waren blijven zitten. De prijs van de aandelen was, aldus de NRC, met 215 pence te hoog. De beurs had gerekend op 180 p. en dat al rijkelijk hoog gevonden.

Nederlaag voor regering in parlement inzake immigratie

In de nacht van 15-16 december leed de regering-Thatcher een nederlaag in het Lagerhuis over een immigratiekwestie. Dat gebeurde na een lang debat over de toelating van echtgenoten van vrouwen die, anders dan door geboorte, de Britse nationaliteit bezaten. In de praktijk ging het om zo'n 3000 gevallen per jaar waarin vrouwen uit India die in Groot-Brittannië woonden, een man wilden laten overkomen. Vrouwen die via geboorte de Britse nationaliteit bezaten konden hun echtgenoot vrijwel onbelemmerd het land binnenbrengen.
De oppositie vond de nieuwe regels schandelijk en onrechtvaardig, een groep Tories waarschuwde tegen een riieuwe vloedgolf van immigratie. Premier Thateher verloor tenslotte door een rebellie in eigen partij: 23 Tories stemden tegen en 28 onthielden zich. De marge van de nederlaag was 18 stemmen.
De minister voor binnenlandse zaken [illegible] regels over de toelating van echtgenoten van vrouwen die via naturalisatie of administratieve maatregel de Britse nationaliteit hadden. Dit gebeurde om die categorie dezelfde rechten te geven als vrouwen die bij geboorte Brits waren.
Er kwam onmiddellijk verzet uit Conservatieve hoek, voornamelijk van een groep „kleine" Tories: ex-officieren, kleine zakenlieden en landeigenaren. Zij betoogden dat premier Thatcher hiermee haar verkiezingsbeloften schond.
Minister Whitelaw reageerde op de kritiek met het voorstel om controlemaatregelen in te stellen op de echtheid van een huwelijk.
De ambtenaren zouden moeten uitzoeken of een echtverbinding kunstmatig was en alleen bedoeld om een man het land binnen te brengen, of misschien gearrangeerd zoals in India vaak voorkwam, maar oprecht bedoeld.
Door deze concessie verloor minister Whitelaw de steun van de oppositie.
Uiteindelijk werd het voorstel, dat de regering had moeten indienen om de Britse wetten in overeenstemming te brengen met de Europese conventie van mensenrechten, met 290 tegen 272 stemmen verworpen.

Waardedaling Britse pond. Rente-ontwikkelingen sinds 13 juli 1982

Nadat het Britse pond sinds midden nov. 1982 bijna 12% in waarde was gedaald ten opzichte van een mandje van belangrijke valuta, werd de markt enigszins gekalmeerd toen de Britse banken op 11 jan. 1983 hun basisrente met 1% verhoogden tot 11%.

Sinds 13 juli 1982, toen de belangrijkste banken hun rentevoet met een half procent verlaagden tot 12% (pag. 395/1) was de rente in het weekeinde van

31 juli - 1 augustus gedaald tot 11,5%, op 18 augustus tot 11%, op 31 augustus tot 10,5%, op 7 oktober tot 10%, op 15 oktober tot 9,5% en op 4 november tot 9%.
Nadat het pond vervolgens in twee weken tijds 7% in waarde was gedaald ten opzichte van de dollar, hadden twee grote banken op 26 november hun basisrente verhoogd tot 10%. Dit kennelijk op aandringen van de Bank of England die daarmee de koersdaling van het pond op de wisselmarkten wilden afremmen.

Op 26 november verklaarde premier Thatcher dat haar Conservatieve regering het pond nooit zou devalueren om langs die weg de export meer concurrerend te maken.
Thatcher wees daarmee een pleidooi van Labour af. Die oppositiepartij had die week een devaluatie van 30%, gespreid over 24 maanden, voorgesteld.
,,Devaluatie is een weg die in het verleden al te vaak is bewandeld. En het enige dat gebeurde was dat elke hoop op lagere prijzen voor onze exportprodukten teniet werd gedaan door binnelandse kostenstijgingen", aldus de premier.
De scherpe daling van het pond, werd volgens persberichten, waarschijnlijk veroorzaakt door onzekerheid over de wereldolieprijs, de mogelijkheid van een verkiezing in voorjaar of zomer (pag. 369 e.v.) en het uitblijven van economisch herstel.

Aantal werklozen eind december 1982 bijna 3,1 mln. *Inflatie* in 1982 5,4%

Uit cijfers die op 6 jan. 1983 door het ministerie van werkgelegenheid werden gepubliceerd bleek dat het aantal werklozen in Groot-Brittannië in dec. 1982 was gestegen met 339.000. In totaal waren nu 3.096.997 mensen werkloos. Dat was 13,3% van de beroepsbevolking.
Minister van werkgelegenheid Norman Tebbit noemde de december-cijfers teleurstellend, maar hij weet de sterke stijging voor een belangrijk deel aan de ,,ondoorgrondelijke bewegingen op de arbeidsmarkt" rond de kerstdagen.
Evenals in voorgaande maanden vielen de klappen vooral in economisch zwakke gebieden als Noord-Ierland, Noord-Engeland en Schotland. In Noord-Ierland zat nu één op de vijf mensen zonder werk.
Eric Varley, de werkgelegenheidsdeskundige van Labour, leverde felle kritiek op de door de regering gepresenteerde werkloosheidscijfers.
Sinds het kabinet gebruik maakte van een nieuwe computer-registratie was het aantal ingeschreven werklozen lager dan in werkelijkheid, aldus Varley. Volgens hem telde Groot-Brittannië op dat ogenblik niet 3,1 maar bijna 3,3 mln werklozen.
Ook de Britse federatie van vakbonden betichtte de regering van het manipuleren van de werkloosheidscijfers: „1983 wordt opnieuw een jaar van groeiende werkloosheid en vervliegende hoop voor de Britse bevolking". aldus de bonden.

Op 16 februari bleek uit cijfers van het ministerie van werkgelegenheid dat de lonen in 1982 met 8,25% waren gestegen. De loonstijging kwam daarmee uit boven de inflatie die 5,4% bedroeg in 1982 (dec. 1982 vergeleken met dec. 1981). Het was het laagste inflatiecijfer in 13 jaar.

Opschudding over plannen premier Thatcher

Nadat het dagblad The Guardian delen van geheime documenten uit het kabinet had gepubliceerd, waarin werd gefilosofeerd over ingrijpende veranderingen in de maatschappij alsmede over de verhouding particuliere diensten–overheidsvoorzieningen, en Labour deze plannen ,,een ondermijnen van de welvaartsstaat" had genoemd, zei premier Thatcher op 17 februari in het Lagerhuis dat zij alleen individuele burgers en families meer keuze wilde geven, en meer vrijheid om te kiezen. Ook wilde zij dat de overheidssector efficiënter ging werken en de consumenten meer waar voor hun geld gaf.
Premier Thatcher had in de zomer daarvoor de zogenaamde „gezinsbeleidsgroep" in het leven geroepen en daarbij ministeries de opdracht gegeven om bij het vormen van een beleid dat het gezin raakte, te streven naar ,,zelfrespect en eigen verantwoordelijkheid". In de groep onder voorzitterschap van de premier zaten zeven ministers die allemaal hun ideeën op papier moesten zetten.
De ministers uit het kabinet van de premier waren met zeer uiteenlopende voorstellen gekomen, onder andere: moeders moesten worden aangemoedigd om thuis te blijven; meer belastingfaciliteiten voor gezinnen; verwijdering van tegen moeders discriminerende belastingregelingen; overheveling van de zorg voor bejaarden, invaliden en werkloze 16-jarigen naar gezinnen.
Andere suggesties sloegen op het onderwijs. Zo wilden enkele ministers de financiële hulp aan scholen met een ,,morele" basis, waarschijnlijk religieuze scholen, vergroten; het oprichten van eigen scholen voor ouders moest gemakkelijker worden, en hoofdonderwijzers moesten de bevoegdheid krijgen om leerkrachten te ontslaan.
Een ander voorstel was om de collectieve macht van maatschappelijk werkers, onderwijzers, architecten. artsen en soortgelijke beroepsgroepen, die hun positie te danken hadden aan de groei van de bureaucratische welvaartsstaat en het individu meer verantwoordelijkheid te geven.
Andere ministers wilden in de sociale sector de vrijwillige opvang drastisch vergroten; zij wilden zoveel mogelijk af van collectieve verzekeringen.

De sociale uitkeringen van de staat zouden alleen een minimum veiligheidsnet moeten zijn; voor de rest zouden de burgers voor zichzelf en voor elkaar moeten zorgen.

Begroting-1983/1984

Op 15 maart 1983 presenteerde de minister van financiën, Sir Geoffrey Howe, in het Lagerhuis zijn begroting voor het nieuwe begrotingsjaar dat van 1 april 1983 tot 1 april 1984 liep.
In de begroting stond dat de regering had besloten de belastingvrije voet voor de loon- en inkomstenbelasting met 14% te verhogen, dat was 8% meer dan de inflatie. Deze maatregel kostte de schatkist £ 1,5 mrd.
Daarnaast ging de nationale verzekeringspremie die werkgevers per werknemer moesten betalen omlaag van 1,5 tot 1%. Hiermee was £ 390 mln gemoeid.
Vergeleken met het begrotingsjaar 198211983 gingen de Britse uitgaven omhoog van £ 130 rnrd tot £ 137,5 mrd. De inkomsten stegen van £ 121,5 rnrd tot £ 128,5 mrd. Het financieringstekort kwam volgens Howe uit op £ 8 rnrd (2¾% van het Bruto Nationale Produkt), iets meer dan de £ 7,5 rnrd die over 1982/1983 werd geregistreerd (overigens was op 9 maart 1982 een tekort voor 198211983 van £ 9,5 rnrd voorzien – pag. 39313). De kinderbijslag ging omhoog met 11% (5% meer dan de inflatie) tot £ 6,50 per week.
De regering streefde naar een geldgroei van 7 tot 11%, ervan uitgaande dat de inflatie in 198311984 6% zou bedragen.
De aangekondigde belastingverlaging werd gedeeltelijk ongedaan gemaakt door verhoging van sociale premies voor werknemers en verhoging van de prijzen van alcohol, benzine en tabak. Deze verhogingen waren echter minder dan in voorgaande jaren.
De oliemaatschappijen kregen over de komende vier jaar een belastingvermindering van £ 800 mln om ze aan te moedigen marginale olievelden in de

Noordzee verder te exploreren of in exploitatie te nemen.
Hypotheekleningen waarvan de rente fiscaal aftrekbaar was, werden opgetrokken van £ 25.000 tot £ 30.000.
Kleine en middelgrote ondernemingen zouden in het begrotingsjaar kunnen putten uit steunfondsen ten bedrage van £ 70 mln. De overheid verdubbelde ook het plafond tot waar ze aan ondernemingen staatswaarborg op leningen verstrekte van £ 300 tot £ 600 mln.
De begroting bevatte ook een belangrijk pakket sociale maatregelen. In de strijd tegen de werkloosheid kondigde Howe maatregelen aan die theoretisch 750.000 mensen aangingen.
Voor 25.000 werklozen wilde de regering middelen beschikbaar stellen opdat ze een eigen bedrijfje konden oprichten. Ondernemingen die deeltijdbanen creëerden door splitsing van arbeidsplaatsen, konden steun van de overheid krijgen.
De verlaging van de werkloosheidsuitkering met 5%, die in 1982 was ingevoerd, werd in november ingetrokken, zodat de werklozen, indexering inbegrepen, op een verhoging van 9% konden rekenen.
In Conservatieve kringen was men zeer ingenomen met de begroting, die de kiezers zou aanstaan, zo geloofde men, zonder dat de regering het verwijt zou krijgen haar principes overboord te hebben gegooid.
Zowel de Sociaal-Democraten als de Labour-oppositie waren diep teleurgesteld en verontwaardigd. Zij verweten de regering niets te doen om de economie tot nieuw leven te brengen en vooral om de werkloosheid te verminderen.
Sir Terence Beckett, voorzitter van de werkgeversorganisatie CBI, reageerde positief op de begroting. Hij meende dat de regering met haar voorzichtige begroting in ieder geval het gevaar van de inflatie had voorkomen. De begroting versterkte de trend naar economisch herstel, vermindering van de bedrijfskosten en aanmoediging van ondernemen en investeren, aldus de CBI.

Het *NRC/H'blad* (16-3) tekende bij de begroting o.m. het volgende aan:

Op het eerste gezicht lijken Sir Geoffrey en premier Margaret Thatcher dus bereid om de economie een fiscale injectie te geven.
Bij een nadere beschouwing blijkt echter dat eerder sprake is van een correctie van een beleid dat in het recente verleden bijzonder restrictief is geweest. De fiscale rem werd toen zelfs dieper ingedrukt dan de bedoeling was.
In maart 1981 kondigde de regering aan dat het financieringstekort van de Britse overheid (Public Sector Borrowing Requirement) in het begrotingsjaar 198111982 moest worden teruggedrongen van 5,7 tot 4,3% van het Bruto Nationale Produkt. In feite liep het tekort echter veel sterker terug, tot 3.4%.In het nu aflopende begrotingsjaar 198211983 volgde een verdere teruggang tot 2,7%.
Deze forse reductie van het overheidstekort was uniek in de westerse wereld en heeft de economische recessie in Groot-Brittanniè ongetwijfeld verhevigd. Want juist op het moment dat de economische recessie een anticyclisch beleid noodzakelijk maakte, ging de Britse regering procyclisch te werk: in plaats van de economie te stimuleren trapte zij op de rem.
Dat het overheidstekort zo sterk kon worden teruggedrongen was slechts gedeeltelijk te danken aan een beperking van de uitgaven. Overigens ging de beperking vooral ten koste van de overheidsinvesteringen, die terugvielen van 5 tot minder dan 2% van het Bruto Nationale Produkt.
Belangrijker was dat de belastingdruk fors onhoog ging. De regering-Thatcher, die in mei 1979 de verkiezingen won met de belofte dat ze de belastingen zou verlagen, verhoogde de belasting- en premiedruk van 40.1% in 1979 tot 44.5% in 1981.
De helft van deze drukstijging van 4,4% was het gevolg van het binnenvloeien van de belasting op Noordzee-olie: de rest moest door het Britse bedrijfsleven en vooral door de Britse consument worden opgebracht. In dezelfde periode gingen de Britse overheidsuitgaven omhoog van 44,1 tot 47,1% van het Bruto Nationale Produkt.

In zijn nieuwe begroting houdt Sir Geoffrey vast aan een financieringstekort van £ 8 mrd: uitgedrukt als percentage van het Bruto Nationale Produkt gaat het tekort opnieuw een fractie naar beneden.
Daarbij moet wel worden bedacht dat het reservepotje dat op de Britse begroting prijkt wordt teruggebracht van 4,5 tot 1,5 mrd pond. Deze reductie maakt het mogelijk sommige overheidsuitgaven, bijvoorbeeld de kinderbijslag, op te schroeven zonder dat dit leidt tot een grote stijging van de totale overheidsuitgaven.

De Britse regering streeft naar een geldgroei van 7 tot 11%, evan uitgaande dat de inflatie dit jaar 6% zal bedragen. Van een strak monetair beleid, zoals in 1979 en 1980 gevoerd werd, is dus niet langer sprake. Maar dat is in feite al sinds 1981 zo.
De Britse regering lijkt zo langzamerhand orde op financiele zaken te hebben gesteld, na een chaotisch begin dat de werkloosheid in Groot-Brittannië eerder en sneller deed stijgen dan waar dan ook in de Westerse wereld.

Eveneens op 15 maart verlaagden vier grote Britse banken hun basisrente van 11 tot 10,5%. Op 14 april daalde de rente tot 10%.

Werk voor jongeren in het leger

Op 14 april 1983 maakte de minister van defensie Michael Heseltine bekend dat er f 80 mln beschikbaar was voor een plan waarbij 5200 jongens en meisjes voor een jaar in dienst konden.
De militaire training begon in september voor 16- en 17-jarigen. Zij kregen dezelfde beloning als andere jongeren. die bij een particuliere baas werkten onder een of andere scholingsregeling. De vergoeding was f 100 per week, met aftrek van f 40 voor voeding en huisvesting.
De landmacht nam 3700 jongeren op, uitsluitend jongens; de luchtmacht accepteerde 900 jongens en 100 meisjes, de marine 450 jongens en 50 meisjes.

BELANGRIJKSTE ARBEIDSCONFLICTEN SINDS EIND 1981

Omdat de staatsspoorwegmaatschappij British Rail weigerde om met ingang van 1 jan. 1982 een bonus van 3% te betalen aan de 20 tot 25.000 treinmachinisten die lid waren van de elitevakbond ASLEF (Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen), besloten de treinbestuurders op 13 en 14 januari het werk neer te leggen.

De directie van British Rail vond dat de loonsverhoging eerst moest worden gerechtvaardigd door een verhoging van de produktiviteit en flexibiliteit van de machinisten. Twee andere vakbonden – van spoorweglieden (NUR) en administratief personeel – waren wel akkoord gegaan met een gewijzigd flexibeler werkschema dat tot grotere produktiviteit moest leiden.

British Rail wilde dat de machinisten afstapten van de achturige werkdag die zij in 1919 kregen. Zij wilde de mogelijkheid hebben om de machinisten soms zeven, rnaar soms ook negen uur te laten werken binnen een werkweek van 39 uur.
Bovendien wilden de spoorwegen dat het systeem van tweemansbesturing in de meeste gevallen werd afgeschaft, hetgeen tot verlies van arbeisplaatsen zou leiden.

De ASLEF zei wel over produktiviteitsverhoging te willen praten, maar los van de 3% loonsverhoging. De loonsverhoging was onderdeel van een in aug. 1981 gesloten akkoord.
Nadat er vervolgens gedurende zes weken telkens drie dagen was gestaakt, gingen alle partijen in het conflict in de nacht van 17-18 februari uiteindelijk akkoord met een conflictformule van een officiële bemiddelaar.
Na moeizame besprekingen tussen beide partijen via de overheidsbemiddelingscommissie ACAS hadden ook de spoorwegen zich bereid verklaard het rapport van een commissie van onderzoek onder leiding van Lord McCarthy te aanvaarden.
Zij zouden desgevraagd de 3% loonsverhoging betalen zonder dat de overeenkomst over produktiever werken was bereikt. De vakbonden hadden zich bereid verklaard om met de directie te onderhandelen over een verhoging van de produktiviteit.

Als gevolg van de staking verloren de spoorwegen honderden miljoenen guldens aan inkomsten. Verder waren de spoorwegen een aanzienlijk marktaandeel kwijtgeraakt doordat bijvoorbeeld het bedrijfsleven andere wegen van transport had gevonden.

Staking bij Londense ondergrondse en spoorwegen

Op 28 juni 1982 besloten de gedelegeerden op het jaarcongres van de National Union of Railmen (NUR), de nationale vakbond voor spoorwegpersoneel, in Plymouth inet 47 tegen 30 stemmen de op die dag begonnen treinstaking de volgende dag om middernacht te beëindigen. Zij zouden hun loonconflict met de regering aan een onafhankelijk tribunaal voorleggen.
De staking ging om een loonsverhoging van 5%, die de NUR had verworpen, omdat zij bij een inflatie van 10% neerkwam op een verlaging van het reële inkomen en ook gekoppeld was aan de eis om produktiever te werken.
De NUR weigerde nieuwe eenmanslocomotieven in gebruik te nemen zonder de (overbodige) bijrijder. Zou de extra bestuurder worden afgeschaft dan kostte dat 2.000 banen.
De beslissing tot de onverwachts snelle beëindiging van de staking werd genomen, nadat veel werknemers bij de spoorwegen tegen de actie hadden geprotesteerd en duidelijk hadden gemaakt te willen doorwerken.
Het besluit van het congres om de actie te beëindigen betekende een zware nederlaag voor het bestuur van de NUR dat de staking de week daarvoor had uitgeroepen en de actie had willen voortzetten.
Overigens besloot het congres wel om door te gaan met de staking bij de Londense ondergrondse die op 25 juni tot een algemene staking was uitgegroeid. Die staking was uitgeroepen tegen het inkrimpen van de dienstregeling. Ook vele bussen reden niet.
De regering had op 25 juni te kennen gegeven niet tussenbeide te willen willen komen in het arbeidsconflict bij de spoorwegen.

Op 29 juni besloot het congres van de NUR ook de staking bij de Londense ondergrondse te beëindigen.

Opnieuw staking treinmachinisten

Op 29 juni riep de vakbond van treinmachinisten ASLEF zijn leden op met ingang van 4 juli het werk neer te leggen.
De ASLEF was het namelijk nog steeds niet eens met de flexibele dienstroosters die de spoorwegen met ingang van 4 juli wilden invoeren. De spoorwegen wilden dat het personeel instemde met werktijden die per dag van zeven tot negen uur konden variëren. De NUR was hier wel mee akkoord gegaan, maar de ASLEF bleef weigeren.
Als reactie op het besluit van de ASLEF om te gaan staken zeiden de spoorwegen dat de machinisten met ,,hun hoogst onverantwoordelijke staking hun eigen graf graven" en dat een langdurige staking vele ontslagen met zich mee zou brengen.
Nadat de staking was begonnen kondigde premier Thatcher op 6 juli aan dat de betaling van overheidssubsidie aan de spoorwegen werd opgeschort.

Op 14 juli deelde de leiding van de spoorwegen mee, dat British Rail op 21 juli het gehele Britse spoorwegnet zou sluiten als de treinmachinisten hun werk niet voor die dag in groten getale hadden hervat.
De leiding van het bedrijf kondigde aan dat al het personeel dat dan doorging met de staking zou worden ontslagen. De besluiten werden bekend gemaakt na het mislukken van een uiterste bemiddelingspoging door Michael Foot, de leider van de Labourpartij.
Intussen had de mijnwerkersbond van Arthur Scargill de stakende machinisten steun toegezegd. De mijnwerkersbond zou piketwachten instellen om te verhinderen dat treinen die door werkwillige machinisten werden gereden met kolen werden beladen. „We zullen niet toelaten dat een vakbond wordt vernietigd door deze regering die er op uit is om de hele Britse vakbeweging uit te roeien", zei Scargill op 15 juli in een televisievraaggesprek.
De treinbestuurders van de Londense ondergrondse dreigden als British Rail haar plannen doorzette, eveneens te gaan staken en wel met ingang van 21 juli.
Nadat de Britse federatie van vakverenigingen TUC (Trades Union Congres) op 17 juli echter de zijde had gekozen van de spoorwegdirektie en had gezegd dat het redelijk was het nieuwe soepele werkrooster te aanvaarden, besloot het ASLEF-bestuur op 18 juli de staking ogenblikkelijk te beëindigen en zich te onderwerpen aan het invoeren van een variabel dienstrooster.

Conflict in de gezondheidszorg

Op 15 dec. 1982 eindigde een al acht maanden durend loonconflict in de nationale Britse staatsgezondheidszorg, toen verschillende vakbonden besloten een eind te maken aan de sinds begin juni gevoerde prikacties en stakingen, en het aanbod van de regering te aanvaarden.
Dat kwam neer op 6% loonsverhoging voor niet-medisch personeel en 7,5% voor verplegend personeel voor dat jaar en 4,5% voor beide groepen het jaar daarop.
De ongeveer 600.000 werknemers in de National Health Service, waaronder 490.000 verpleegsters en vroedvrouwen, behoorden tot de laagstbetaalden in het land en waren in juni met prikacties begonnen. De elf bonden in de gezondheidszorg, die samen 1,2 mln werknemers vertegenwoordigden, eisten een loonsverhoging van 12% (bij een inflatie van zo'n 10% op dat moment).
De prikacties liepen op 19 juli uit op een driedaagse staking van verplegend personeel, portiers, keukenpersoneel, schoonmakers enz. in de ziekenhuizen.
De regering wilde echter niet meer geven dan 6% voor niet-medisch personeel en 7,5% voor het verplegend personeel. Zij vond dat de bedragen zeer gunstig waren in vergelijking met loonsverhogingen in andere overheidsbedrijven.

Op 9 augustus gingen de werknemers in de ziekenhuizen opnieuw in staking om hun looneisen kracht bij te zetten. De staking duurde vijf dagen. De 2.500 staatsziekenhuizen in het land bleven alleen open voor noodgevallen.
De dag daarvoor had minister van gezondheid Norman Fowler laten weten dat de regering-Thatcher niet van plan was door de knieën te gaan voor de staking. ,,Er is domweg geen geld meer. Wat de regering betreft is het allerlaatste bod reeds gedaan", aldus de minister, die nog eens wees op de schade die de staking aan patiënten zou berokkenen.
Volgens hem waren de wachtlijsten voor operaties door de stakingen met 65.000 gegroeid in Engeland alleen. Ongeveer 60.000 operaties waren uitgesteld of afgezegd, afspraken voor 75.000 poliklinische behandelingen moesten worden geschrapt. De minister zei hiermee te bewijzen dat de acties wel degelijk schadelijk waren voor de patiënten, hoewel de vakbonden dit ontkenden. Een woordvoerder van de bonden noemde de uitspraken van Fowler ,,emotionele chantage".
De stakende werknemers hadden de volledige steun van de ruim 11 mln leden tellende overkoepelende vakcentrale TUC. Werknemers in diverse industrieën zoals mijnwerkers, staalarbeiders en elektriciëns in Fleet Street voerden sympathiestakingen uit. Deze acties waren echter bij de wet verboden; alleen arbeiders in bedrijven die rechtstreeks met de staking te maken hadden, mochten acties ondernemen.

Op 13 augustus werd de leider van de bond van elektriciëns, Sean Gerathy, door de rechtbank in Londen tot een geldboete van ruim f 1650 veroordeeld omdat hij de leden van de bond had opgeroepen een 24-uursstaking te houden uit solidariteit met het perso-

neel in de gezondheidszorg. De dagbladeigenaren in Londen hadden een proces tegen de bond aangespannen. Gerathy werd schuldig bevonden aan ,,minachting voor het hof'.

Op 26 augustus werd besloten op 22 september opnieuw landelijk te staken. Het besluit hiertoe kwam nadat de verpleegstersorganisatie, het Royal College of Nursing, dat niet bij de vakbeweging was aangesloten, een aanbod van 7,5% loonsverhogirig had afgewezen. Ook de prikacties gingen door.

Op 9 september gaven alle bonden van de TUC, tijdens het in Blackpool gehouden jaarlijkse congres van de vakcentrale (pag. 389/3), de plechtige verzekering te zullen deelnemen aan de dag van de actie die op 22 september was uitgeroepen, ter ondersteuning van de 24-uursstaking in de ziekenhuizen

Op 22 september betuigden enkele miljoenen werknemers in vele sectoren met werkonderbrekingen en demonstraties hun solidariteit met de 600.000 werknemers in de gezondheidszorg. Vakbondsleiders noemden de ,,actiedag" het grootste protest van de afgelopen tien jaar. Minister van gezondheid Fowler sprak van een ,,politieke staking", gericht tegen de regering-Thatcher.

De TUC had de ruim elf miljoen leden opgeroepen het werk minstens een uur neer te leggen. De meeste mijnwerkers staakten op 22 september de hele dag. Kranten verschenen niet door de acties van technici. Ook ziekenhuizen, weg-, lucht en zeetransport, fabrieken, scholen en ambulancevervoer werden getroffen, zij het niet alle in gelijke mate. Het treinvervoer functioneerde normaal.

Op ambulancediensten werden vrijwilligers en politie ingezet. Ook militairen werden voor deze diensten gereed gehouden. In Liverpool lag de haven de hele dag plat. British Airways moest veertien vluchten van Londen naar Parijs en Amsterdam van het schema schrappen door een twee-urige werkonderbreking van technici. Het vliegveld van Glasgow was de hele dag gesloten. Ook ambtenaren namen aan de acties deel.

De TUC schatte dat ,,verscheidene miljoenen" werknemers aan de actiedag hadden deelgenomen. Werkgevers noemden het effect evenwel ,,beperkt". Zij verklaarden dat de openbare dienstverlening en het door de overheid geleide bedrijfsleven waren getroffen, terwijl het merendeel van de werknemers in het particuliere bedrijfsleven wel aan het werk was gegaan.

Toen ondanks het voortduren van de acties in de gezondheidszorg de regering-Thatcher niet van plan was meer loonsverhoging te geven dan zij al had aangeboden, besloten de meeste bonden op 15 december het aanbod van de regering te aanvaarden en de acties te beëindigen. *(NRC/H'blad,* Volkskrant, The Times, NZZ, Le Monde)

MIDDEN-OOSTEN

LIBANON

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN (slot)

Hieronder volgt – in aansluiting op het bericht van pag. 39712 e.v. – het slot van het overzicht van de interne ontwikkelingen in Libanon sinds begin oktober 1982 tot medio mei 1983.

ISRAËLISCHE ZONE

In de door Israëlische troepen gecontroleerde zone van Libanon deden zich voorts de volgende ontwikkelingen voor.

Opvang Palestijnse vluchtelingen in Zuid-Libanon

Volgens een telling van de United Nations Relief and Works Agency (UNRWA), aldus de NZZ (12-10'82), bevonden zich in Zuid-Libanon nog 62.800 Palestijnse vluchtelingen, in vergelijking tot 115.000 geregistreerde vluchtelingen vóór de Israëlische invasie. Bijna al die vluchtelingen moesten volgens de UNRWA als dakloos worden aangemerkt, omdat het vluchtelingenkamp Ain Helweh (bij Sidon) vrijwel volledig, Rashidiye (bij Tyrus) in hoge mate en de kampen Burj-Shamali en Al-Buss gedeeltelijk waren verwoest. Alleen het kamp Mieh Mieh bij Sidon had slechts lichte schade opgelopen. Van Israëlische zijde werd toen echter gesteld dat het aantal dakloze Palestijnen in Zuid-Libanon de 30.000 niet overschreed.
Op 27 aug. 1982 maakte Israël bekend dat de UNRWA ca. 10.000 tenten zou verschaffen voor de huisvesting van die bijna 30.000 vluchtelingen voor de komende regenperiode en winter. Israël stelde dat Libanese regeringsfunctionarissen zich tegen een wederopbouw van de kampen als ,,broedplaatsen van het terrorisme" hadden verzet. De voor het lot van de dakloze burgerbevolking in Zuid-Libanon verantwoordelijke minister Yaacov Meridor verknoeide, aldus de Jerusalem Post (30-9), de voorgaande twee maanden zijn tijd met pogingen om nieuwe huisvesting voor de dakloze mensen te vinden, maar dan wel op veilige afstand, d.w.z. ministens 45 km, van Israëls noordgrens. De UNRWA kreeg noch van Libanon noch van Israël toestemming voor enigerlei vorm van wederopbouw of het opstellen van tenten, aldus de NZZ.
Op 30 sept. arriveerden de eerste 1.200 tenten uit Pakistan in de Israëlische haven Haifa. maar pas op 5 okt. begonnen de Libanese autoriteiten met het puin ruimen om plaats te maken voor de tentenkampen die op de terreinen van de oude kampen moesten worden opgericht (een Libanese voorwaarde). Zou geen oplossing voor de dakloze Palestijnen worden gevonden, dan zou Israël – na Sabra en Chatilla – opnieuw verantwoordelijk worden gesteld, aldus de Jerusalem Post.
In die situatie wijzigde de Israëlische regering haar beleid om de vluchtelingensituatie in handen van de VN en de Libanese regering te laten. Zij kondigde op 13 okt. aan nu een actieve rol bij de huisvesting van de dakloze Palestijnse vluchtelingen in Zuid-Libanon te zullen spelen. Een Israëlische regeringswoordvoerder zei dat Israël 200 a 500 geprefabriceerde huisjes als aanvulling op de tenten aanbood. Maar de UNRWA weigerde die, omdat de Libanese regering zich tegen permanente behuizing had uitgesproken.
Overigens meldde De Volkskrant (25-11) dat een poging van de Israëli's om geprefabriceerde huisjes aan de bewoners van Ain Helweh te verkopen tot dan toe was mislukt: geen enkele ,,prefab" werd verkocht, mede vanwege de hoge prijs ($3.000 à 13.000).
Ook schreef dit blad dat de vluchtelingen in Ain Helweh zich tegen de bouw van een tentenkamp hadden verzet dat per definitie een tijdelijk karakter zou hebben en daarom als een ontkenning van een permanente status werd beschouwd. De eerste tenten werden op 26 okt. met messen bewerkt en in brand gestoken.
De Jerusalem Post berichtte op 16 nov. dat de UNRWA de voorbereidingen voor het oprichten van de tentenkampen bij Sidon had gestaakt. In Ain Helweh zouden 300 gezinnen wat cement van UNRWA hebben gekregen voor het repareren van hun huizen, aldus De Volkskrant.
Op 9 dec. meldde de Washington Post dat Israël de Palestijnse vluchtelingen in de kampen in Zuid-Libanon toen toestond hun huizen te herbouwen, hoewel de Libanese regering nog geen officiële toestemming tot de wederopbouw had verleend.
Op 10 dec. maakte UNRWA bekend dat ca. 95.000 dakloze Palestijnen in Zuid-Libanon een onderkomen voor de winter hadden gevonden. Van de 239.000 Palestijnen in Libanon kregen 183.000 VN-hulp in enigerlei vorm, aldus de UNRWA-directeur.

Pas op 8 april 1983 maakte UNRWA-directeur John Defrates in Beiroet bekend dat zijn organisatie van de Libanese regering toestemming had gekregen tot wederopbouw van de tijdens

de Israelische invasie verwoeste of beschadigde vluchtelingenkampen. Van de in totaal 12 kampen kwamen zeven, gelegen bij Beiroet en in de Israelische zone, voor wederopbouw in aanmerking. In deze zeven kampen met in totaal 82.378 viuchteiingen waren 6.993 onderkomens verwoest en 4.739 beschadigd, aldus Defrates, die daaraan toevoegde dat zijn organisatie thans geen middelen voor de wederopbouw beschikbaar had.

Intimidatie Palestijnen in *Sidon*

Op 3 febr. verklaarde Hisham Shaar, de commandant van de Libanese politie en gendarmerie (die in dec. 1982 generaal-majoor Ahmed Haj was opgevolgd). dat de Palestijnen in Zuid-Libanon werden ,,gepest en vervolgd". Naar zijn zeggen waren tenminste acht Palestijnen de vorige maand uit hun huizen in Sidon ontvoerd en vermoord, maar hij zei niet wie voor dit optreden verantwoordelijk waren.

Op 12 febr. deelde een UNRWA-woordvoerder mee dat in de buurt van het vluchtelingenkamp Ain Helweh in de voorgaande weken vijftien lijken van ontvoerde en vermoorde Palestijnen waren gevonden, welke voor het merendeel verminkt of verbrand waren. De UNRWA beschuldigde leden van christelijke milities, in het bijzonder de ,,Wachters van de Ceder", van een intimidatiecampagne, bedoeld om de in Sidon wonende Palestijnen naar het naburige kamp Ain Helweh te verjagen of naar het kamp Rashidiye (bij Tyrus). Die dag verzocht de Libanese premier Wazzan de Amerikaanse afgezant Habib de kwestie aan de orde te stellen en de verantwoordelijkheid van de Israëlische strijdkrachten krachtens de internationale conventies te beklemtonen.

Op 14 febr. verzocht de Amerikaanse regering de Israëlische en Libanese autoriteiten snel maatregelen te treffen ter bescherming van de Palestijnse burgers in Zuid-Libanon. In een latere verklaring van het State Department werd ook bezorgdheid uitgesproken over berichten over intimidatie van Palestijnen in het kamp Mieh Mieh (bij Sidon). Sindsdien verhoogden de Israëlische troepen hun patrouille-activiteiten in dit gebied.

Voorts kwamen medio februari de christelijke milities van majoor Saad Haddad naar Sidon (zie pag. 34812). Zij namen hun intrek in het voormalige hospitaal Mahmoud-Hamchari, dat de voorgaande maanden als kazerne van de Falangisten had gediend. Volgens een Palestijn uit Sidon, aldus Le Monde (6-3), werd de veiligheid van de Palestijnen door de aanwezigheid van Haddads militie vergroot, omdat ,,hij tenminste de Israëli's gehoorzaamt.

Bovendien richtten de Israëli's in Ain Helweh een ,,Palestijnse Nationale Garde" op onder leiding van Abdullah Nasser, welke wapens ter zelfverdediging ontving. Volgens de Libanese pers telde de garde van Abdullah Nasser, die opriep tot nauwe samenwerking met majoor Haddad, zestig gewapende leden, maar zegslieden in Sidon spraken van 200 leden (*De Volkskrant* 17-3).

Voor het Israëlische hoofdkwartier in Sidon werd op 16 maart gedemonstreerd door Palestijnse vrouwen en kinderen uit Ain Helweh, die de vrijlating verlangden van hun in het kamp Al Ansar (pag. 396/2) gedetineerde familieleden. Toen de Israëlische militaren het vuur openden om de betogers te verdrijven, raakten vier Palestijnse vrouwen gewond. aldus AFP.

De Volkskrant meldde voorts dat inmiddels bijna 400 Palestijnse gezinnen (ca. 2.000 personen) de streek rond Sidon hadden verlaten als gevolg van intimidatie en dreigementen van ,,Libanese nationalisten", aldus een mededeling van de UNRWA-directeur te Beiroet. De rijke Palestijnen uit de voorsteden van Sidon kregen soms de kans hun huis te verkopen, voor 50 a 70% van de waarde.

Maar ook na maart duurde de intimidatie voort. Zo berichtte UNRWA vanuit Wenen dat 150 Palestijnse gezinnen op 12 april Sidon hadden moeten verlaten, nadat zij door gewapende en gemaskerde mannen waren bedreigd. Volgens UNRWA stemde de Libanese regering ermee in dat Palestijnen die tot dan toe buiten de vluchtelingenkampen woonden met het ,,oog op hun eigen veiligheid" een heenkomen in de kampen zochten, aldus NRCI H'blad (15-4).

Op 19 mei deelde UNRWA-directeur Defrates te Beiroet mee dat sinds eind januari in Zuid-Libanon omstreek 30 Palestijnse burgers waren vermoord door niet-geïdentificeerde gewapende mannen. Honderden hadden hun huizen verlaten om een veilig heenkomen te zoeken in de door UNRWA beheerde kampen.

Overigens beperkte de intimidatie van Palestijnen zich niet tot de Israëlische zone. Ook bij de ,,schoonmaak" van West-Beiroet door het Libanese leger (pag. 39712 e.v. en 39912) zouden zich excessen hebben voorgedaan. Maar een bericht van het Israëlische blad Maariv d.d. 22 nov. 1982 dat 1.200 Palestijnen uit de vluchtelingenkampen door het Libanese leger met medeweten van de internationale vredesmachten zouden zijn vermoord werd niet door andere bronnen bevestigd. Waarnemers zagen in het bericht een politiek geïnspireerde actie tegen de vredesmacht, aldus *NRC/H'blad* (22-11-'82).

Oprichting ,,Assemblee van het Verenigde Zuiden". Optreden *„dorpscomités"*. Positie *Sjiïeten*

Op 6 febr. werd tijdens een vergadering van 600 personen in Kleila (bij Tyrus) de ,,Assemblee van het Verenigde Zuiden" officieel opgericht. De leiding kwam in handen van de 44-jarige Shouki Abdallah, die algemeen beschouwd wordt als een van de belangrijkste Israëlische ,,collaborateurs" in Zuid-Libanon, aldus de Volkskrant (19-3). De Assemblee hield zich, in nauwe samenwerking met de Israëlische militaire autoriteiten, o.m. bezig met het heffen van belastingen en het opzetten van een gewapende militie, de ,,Garde van het Zuiden". Die garde zou in de naaste toekomst tolgelden gaan heffen bij de twee Israëlisch-Libanese grensposten van Nakoera-Metullah en op vier punten in het gebied controleposten inrichten, aldus Abdallah, die nog benadrukte dat zijn Assemblee geen banden had met het „Vrije Libanon" van majoor Haddad, de andere pro-Israëlische groepering in Zuid-Libanon.

Terwijl Abdallah de nadruk legt op de sjïitische identiteit van het zuiden, wordt Haddads militie, die overwegend uit christenen bestaat, van acties tegen sji'iten beschuldigd (en b.v. verantwoordelijk gesteld voor de moord op tientallen anderen in het sjiitische stadje Khyam in 1978).

T.b.v. het oprichten van lokale milities worden in Zuid-Libanon belastingen geheven door „dorpscomités" – naar het voorbeeld van de „dorpsliga's" op de Westelijke Jordaanoever –, waarbij een heel dorp voor een bedrag per maand wordt aangeslagen, b.v. Haris voor 5.000 Libanese ponden, Yatar voor 4.000 en Kafra voor 3.500 (*Volkskrant* 19-3). Deze dorpscomités zijn verenigd in districtscomités (12 districten ten zuiden van de Litani, elk met 10 dorpen), die weer zijn vertegenwoordigd in de Assemblee van het Verenigde Zuiden. Volgens diverse berichten worden de Muchtars (burgemeesters) door Israëlische officieren onder druk gezet om hun medewerking te verlenen. In Tibnin (Ierse UNIFIL-zone) boden 17 Muchtars een petitie aan tegen de vorming van lokale politieke comités en militaire organisaties.

Op 14 maart werd o.a. door The Times bericht dat het Israëlische leger in Zuid-Libanon een ,,zeer gedetailleerde volkstelling" uitvoerde, waarbij de Muchtars een 27 pagina's tellende vragenlijst moesten beantwoorden over zaken als de infrastructuur van hun dorp, plaatsen van religieus of archeologisch belang, de namen van vluchte-

lingen en ,,buitenlanders" in hun dorpen alsmede van zwangere vrouwen, de herkomst van springstoffen enz.
Op 17 maart werd in het dorp Jibchit de plaatselijke sjiïtische leider, sjeik Ragheb Harb (lid van de hoge sjiitische raad van Libanon), door Israëlische veiligheidsagenten gearresteerd nadat hij zijn volgelingen had opgeroepen niet met de Israëli's samen te werken. Volgens Dakhil Khodor, lid van het „dorpscomité", werd sjeik Harb beschuldigd van betrokkenheid bij anti-Israëlische aanslagen door samenwerking met het ,,Libanese Nationale Verzetsfront" (LNRF). De arrestatie leidde tot protesten en onlusten.

Op 19 maart begonnen de 10.000 inwoners van Jibchit een algemene staking, waarbij sommige naburige dorpen zich aansloten.
Op 22 maart demonstreerden honderden scholieren in Nabatiyeh tegen de arrestatie en de Israelische bezetting.
Op 23 maart werd betoogd op de hoofdweg Tyrus–Sidon door enkele honderden mensen. Israëlische militairen openden het vuur om de demonstranten te verdrijven; drie dorpelingen uit Adloun raakten door kogels gewond.
Op **24** maart werd opnieuw in Nabatiyeh gedemonstreerd.

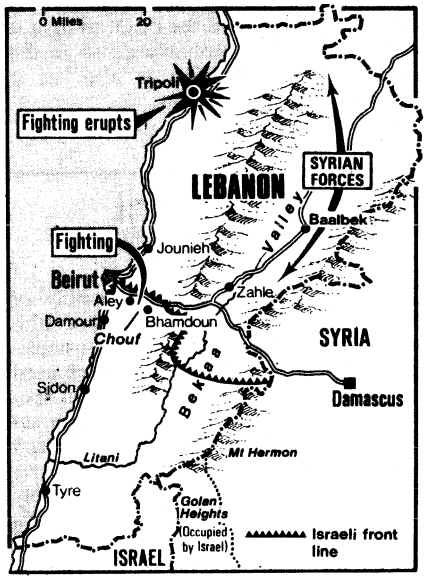
Op 25 maart arresteerden Libanese militairen in Bir el-Abd, een zuidelijke voorstad van Beiroet, 33 inwoners, naar verluidt op verdenking van betrokkenheid bij aanslagen op Israëlische patrouilles. Maar volgens de sjiïtische Amal-beweging waren de arrestanten in meerderheid lid van Amal. De volgende dag demonstreerden ca. 500 bewoners tegen de arrestaties. Zij bekogelden politiemannen en militairen en staken autobanden in brand. Na vier uur greep het leger in. Er werd melding gemaakt van 17 tot 22 gewonden (o.w. drie soldaten en twee politiemannen). Vervolgens maakte Amal bekend dat 27 van de 33 arrestanten weer waren vrijgelaten. Zij dreigde met een campagne van burgerlijke ongehoorzaamheid als ook de overige zes niet vrijkwamen.

Verdere strijd in Chouf-gebergte tussen Falangisten en Druzen

Op 2 jan. besloot het Israëlische kabinet dat het Israëlische leger het Chouf-gebergte ten zuidoosten van Beiroet niet zou ontruimen voordat er met Libanon een politieke overeenkomst was gesloten.
Eind januari laaide de strijd in dat gebied tussen Falangisten en Druzen (zie pag. 400) weer op. In samenhang met die strijd werden christelijke posities in Oost-Beiroet op 11 en 30 jan. met raketten en artillerie bestookt.
Daarbij werden volgens de Libanese autoriteiten op 30 jan. vijf mensen gedood. De Falangistische militie verklaarde dat Syrische artillerie de Druzen-militie van de PSP bij de beschieting van de christelijke wijken had gesteund, maar PSP-leider Walid Joumblatt liet weten dat de Druzen ,,alleen maar hadden teruggeschoten" toen zij door Falangisten werden bestookt. Bij de gevechten in het Chouf-gebergte zelf zouden in dat weekend alleen al aan de kant van de Druzen zeker tien doden zijn gevallen. De strijd speelde zich vooral af in het gebied rond Aley, waarbij volgens *AP/AFP* (1-2) sinds de hervatting van de strijd in het weekend van 29/30 jan. totaal 32 mensen werden gedood. Alleen al op 1 febr. werden daar 17 doden gemeld.

Op 4 febr. werd Oost-Beiroet door de Druzen-militie van de PSP opnieuw niet raketten bestookt, omdat volgens een PSP-communiqué de Druzische dorpen in het Chouf-gebergte onder permanent artillerievuur van Falangistische milities lagen en daaraan een einde moest komen. Op 6 febr. deelde de toenmalige Israëlische minister van defensie Sharon mee dat Israël de christenen in Oost-Beiroet niet zou beschermen tegen artilleriebeschietingen vanuit door Syrië beheerst gebied, omdat dit ,,een binnenlandse aangelegenheid van Libanon" was, waaraan president Gemayel zelf maar in overleg met Syrië een einde moest maken. De week tevoren had Sharon gedreigd het Chouf-gebergte te ontruimen en de Falangisten aan hun lot over te laten.
Nog op 4 febr. werd kennelijk op instigatie van het Israëlische en het Libanese leger, aldus de *NZZ* (9-2), een ,,halve wapenstilstand" tussen Falangisten en Druzen overeengekomen, waarbij het gebruik van zware wapens – tanks, artillerie en raketten – werd verboden om zo een uitbreiding van de strijd tot Beiroet te verhinderen.

Maar op 6 febr. kwam het tot hevige gevechten met lichte wapens in Aley (25 km ten oosten van Beiroet), waarbij de Druzen-militie van de PSP erin slaagde de Falangisten uit Aley te verdrijven. Het partijbureau van de Falangisten werd in brand gestoken en een deel van de christelijke inwoners vluchtte uit het westelijke – christelijke – deel van Aley. De strijd zou tegen de 40 doden hebben gevergd. De Falangistische ,,Stem van Libanon", die het verlies van Aley indirect toegaf, beschuldigde het Israëlische leger van „bevooroordeeldheid" ten gunste van de Druzen. De Israëli's hebben de christelijke bevolking (van Aley) niet beschermd en onze strijdkrachten belet de aanvallen van de Druzen tot staan te brengen", aldus de Falangistische zender. Overigens riep de PSP de gevluchte inwoners van Aley op naar



(The Economist 18-12-'82)

huis terug te keren, waarbij hun ,,volledige veiligheid" werd toegezegd.
Op 7 febr. werd door Israëlische bemiddeling een bestand overeengekomen tussen de milities van de Falangisten en de PSP voor heel het Libanese gebergte, van Beiroet tot Ain Zhalta (in de Chouf). Volgens de commandant van het Israëlische leger in de sector Aley, generaal Amnon Lipkin, regelde het akkoord de definitieve terugtrekking van de milities, de heropening van de wegen en de restitutie over en weer van alle door beide partijen ontvoerde personen. Het door een Israëlische officier geparafeerde document preciseerde dat ,,de staat Israël partij in het akkoord is" en dus ,,verantwoordelijk voor de uitvoering ervan". Het akkoord voorzag in de oprichting van een centrale generale staf.

Hoewel die dag nog melding werd gemaakt van raket- en artilleriebeschietingen tussen Druzen en Falangisten in de buurt van de dorpen Souk al-Gharb (Falangistisch) en Aitat (Druzisch, volgens de Falangisten ten dele veroverd), bleef het bestand min of meer van kracht, tot op 28 april weer artillerieduels oplaaiden tussen beide milities in de omgeving van Aley.

Van 5-9 mei volgend zeer felle gevechten om het bezit van grondgebied en defensieve posities met het oog op een eventuele Israëlische terugtrekking. De strijd vergde volgens de Libanese politie 37 doden en 126 gewonden.

SYRISCHE ZONE

In de door Syrische troepen gecontroleerde zone van Libanon deden zich o.m. de volgende ontwikkelingen voor.

Sjiïtische rebellie in *Baalbek.* Aanwezigheid Iraanse gardisten

Op 21 nov. 1982 bestormden ca. 500 sjiïten het stadhuis van Baalbek, in het noorden van de Bekaa-vallei. Zij verscheurden portretten van president Gemayel en Libanese vlaggen en riepen leuzen tegen de president en tegen Israël en betuigden steun aan de Iraanse leider Ayatollah Khomeini. Voorts namen zij de controle op het centrum van Baalbek over, waar zij opriepen tot een islamitische revolutie. De Syrische troepen, die nominaal de stad controleren, bleven bij hun wegversperringen buiten het centrum en de militairen van het Libanese leger kregen opdracht in hun kazerne te blijven.

Volgens sommige berichten bestonden de 500 rebellen uit ca. 300 Iraanse revolutionaire gardisten en voorts uit aanhangers van de pro-Iraanse Libanese Amal-beweging. Maar andere bronnen meldden dat de Iraanse ,,pasdarans", die sinds de Israëlische invasie in de Bekaa-vallei verbleven, in Baalbek een sjiitisch reveil hadden ingeluid en tot de rebellie hadden aangespoord zonder die in feite te leiden.

Op 22 nov. omsingelden de rebellen de kazerne van het Libanese leger. Bij een twee uur durende aanval 's avonds zouden drie rebellen zijn gedood en twee Libanese militairen zijn verwond.

Op 23 nov., toen Libanese veiligheidstroepen de stad weer onder controle zouden hebben gekregen, ontbood de Libanese minister van buitenlandse zaken, Elie Salem, de Iraanse ambassadeur in Beiroet, Musa Fakhr-Ruhani. De minister eiste de onmiddellijke terugtrekking van de Iraanse vrijwilligers uit Libanon alsmede een officieel excuus van de Iraanse regering, anders – zo werd door een regeringsfunctionaris te verstaan gegeven – zou Libanon zijn diplomatieke betrekkingen met Iran verbreken. De ambassadeur verklaarde na het onderhoud dat bij de aanval op de kazerne geen Iraniërs waren betrokken geweest, maar hij beloofde dat de Iraanse regering het incident zou onderzoeken.

Maar de Iraanse president, hojatoleslam Sayed Ali Khamenei, liet vervolgens weten dat de „pasdarans" op uitnodiging van de Libanese bevolking in Baalbek zaten en daar zolang zouden blijven als Iran dat nodig achtte.

Op 29 nov. vaardigde de Libanese militaire aanklager arrestatiebevelen uit tegen 5 sjiïeten uit Baalbek en tegen een politieman, een leger-deserteur en twee vroegere officieren, die allen verantwoordelijk werden geacht voor de gewelduitbarstingen in die stad. Onder de personen van wie de aanhouding werd bevolen was Hussein Mussavi, de leider van de onder Iraans toezicht opgezette ,,Islamitische Amal", een afsplitsing van de Amal-organisatie van Nabih Berri.

Maar Hussein Mussavi en de 1 000 tot 1.500 Iraanse revolutionaire gardisten bleven in Baalbek zitten.

Begin febr. 1983 vierden zij daar de vierde verjaardag van de Islamitische revolutie in Iran met leuzen tegen Israël, de VS, Irak en ,,reactionaire" Arabische regimes alsmede tegen de gematigde soennitische moslems en de Kataeb-partij van president Gemayel.

Reeds op 23 nov. 1982 had Mussavi in Baalbek verklaard Amin Gemayel niet als staatshoofd van Libanon te erkennen. Het enige dat hij doet is ,,het platwalsen van hutten en huisjes van de armen". (Vele illegaal gebouwde huizen in Beiroet van sjiïtische vluchtelingen uit Zuid-Libanon werden door het Libanese leger opgeblazen.) ,,De president is in feite een zetbaas van de Amerikanen, Israëli's en de verraderlijke Falangisten", aldus Mussavi.

Een van de Iraanse gardisten, die hun hoofdkwartier, het ,,Huis van de Vrienden van het Martelaarschap", hadden ingericht in het voormalige ,,Casino du Baalbek", verklaarde tegenover de Volkskrant (17-12-1982) dat de Iraniërs in Baalbek waren gekomen om de ,,onterfde Palestijnse en Libanese massa's te helpen in de strijd tegen Israël".

Op 4 maart werd een eenheid van het Libanese leger in de buurt van Baalbek in een hinderlaag gelokt; zes militairen werden gedood en 12 raakten gewond. Bij de drie uur durende strijd zouden drie van de aanvallers zijn gedood en vijf gewond. Volgens de Falangistische ,,Stem van Libanon" werd de operatie uitgevoerd door militieleden van de Islamitische Amal met steun van Iraanse ,,vrijwilligers".

Aanslag in Chtaura

Op 28 jan. ontplofte een in een auto verborgen bom in de ondergrondse garage van een door Palestijnse en Syrische veiligheidsdiensten gebruikt gebouw in de Oostlibanese stad Chtaura. Volgens officiële ramingen van 30 jan. vergde de aanslag 45 doden en bijna 40 gewonden. De verantwoordelijkheid ervoor werd opgeëist door het ,,Front voor de Bevrijding van Libanon van Buitenlanders" (FLLF) en door een tot dan toe onbekende organisatie, de ,,Libanese Cederstrijdkrachten".

Gevechten tussen pro- en anti-Syrische groeperingen in Tripoli

Tussen 7 dec. 1982 en 9 jan. 1983 hebben in de Noordlibanese stad Tripoli felle gevechten plaatsgevonden tussen pro- en anti-Syrische groeperingen, die in wezen bestaan uit Syrische Alawitische immigranten en plaatselijke Soennitische moslems. Deze groeperingen leven al jaren op voet van oorlog met elkaar, vooral sinds de komst van het Syrische leger naar Libanon in 1976.

Op het eerste oog lijkt deze strijd op een ordinaire vete tussen twee arme buurten: de Alawitische wijk Baal Mohsen en de aangrenzende Soennitische wijk Bab Tabbané. Over de achtergronden berichtten de Volkskrant (16-12-19821 en *NRC/H'blad* (18-12-1982) o.m. het volgende:

De Alawieten kwamen sinds het begin van deze eeuw uit het even ten noorden van de Libanese grens gelegen deel van Syrië, vooral uit de stad Saffita. De Alawitische tak van de Islam is verwant aan de Sjiïtische tak en komt alleen in (Noord-)Syrië voor. Deze Alawieten, die op sociaal gebied zwaar werden gediscrimineerd, probeerden door emigratie aan hun armoede te ontkomen. Meestal zonder succes, omdat zij ongeschoold en ongeletterd waren, zodat hun alleen het slechtste en laagst betaalde werk, indien voorradig, ten deel viel. Ook in Libanon stonden zij op de onderste trede van de maatschappelijke ladder.

In november 1970 nam Hafez Assad, zelf afkomstig uit een Alawitisch milieu, de macht in Syrië over. Onder zijn regime hebben de Alawieten in Syrië grote invloed.

De sociale en politieke status van de Syrische Alawitische immigranten in Tripoli veranderde drastisch, nadat Syrische troepen in de zomer van 1976 Libanon waren binnengetrokken om de maronitische christenen in hun burgeroorlog te helpen tegen de winnende coalitie van islamitische en linkse Libanese groeperingen en de PLO: ,,Vanaf dat ogenblik zorgden de Syrische 'ordebewakers' ervoor, met een bombardement hier en een strafrecht daar, dat geen enkele Libanese macht de overhand zou krijgen, zodat de Syriërs temidden van deze geïnstitutionaliseerde chaos de meesters bleven van het Libanese toneel", aldus NCR/H'blad.

Dit blad meldde voorts: ,,In het voetspoor van de Syrische 'corrigerende en orde-bewarende' strafexpeditie van 1976 kwam er een nieuwe stroom van Syrische Alawieten naar Tripoli. De belangrijkste officieren van de Syrische 'Overredingsmacht' in Libanon waren zelf ook Alawieten, omdat de Alawitische heersers in Damascus hen het meest vertrouwden.

Vanzelfsprekend verbonden de 'nieuwe' en de 'oude' Alawieten* in Tripoli. bijna allen woonachtig in de stadswijk Baal Mohsen, zich met hun beschermers. Zij richtten een plaatselijke politieke partij op – de Arabische Democratische Partij (ADP) – die het geheel eens bleek te zijn met de in Damascus regerende Baath-partij.

Uiteraard kreeg deze ADP ook een eigen militie, de zogenaamde 'Arabische Ridders', die geheel gefinancierd en bewapend werden door de sterkste man van Syrië, Rifaat Assad, de alom gevreesde broer van de president. De leider van deze 'Arabische Ridders' werd een zekere Ali Eid, die zich binnen korte tijd buitengewoon gehaat wist te maken. Begin oktober werd zijn zwager bij het begin van een nieuwe gevechtsronde door Soenni-moslems in een hinderlaag gelokt en letterlijk met bijlen in mootjes gehakt.

(Na twee dagen van felle straatgevechten, waarbij 24 doden en ca. 50 gewonden vielen, wist de Libanese oud-premier Rachid Karamé, een conservatieve Soenniet, op 4 okt. een bestand te bewerken.)

De samenwerking tussen de in Tripoli woonachtige Alawieten en de Syrische officie-

* De schattingen van het aantal Alawieten in Tripoli lopen uiteen van 15.000 tot 50.000 op een totale bevolking van 400.000 à 500.000.

ren breidde zich snel uit tot het zakelijke gebied. De Syrische 'Overredingsmacht' in Libanon werd aangevreten door een niet te stuiten proces van corruptie. Libanon biedt tienduizenden mogelijkheden om zich te verrijken. Dat deden de Syrische officieren middels roof, smokkel en hasjiesj-handel. De Alawieten in Tripoli werden hun natuurlijke helpers...
Zoals de gewapende aanwezigheid van de PLO in Zuid-Libanon ervoor zorgde dat de daar woonachtige Palestijnen hogere lonen kregen en in sociaal opzicht snel stegen. omdat zij hun maatschappelijke eisen met het geweer konden afdwingen, zo veranderde de status van de Alawieten in Tripoli door de aanwezigheid van het Syrische leger. Hun politieke en economische invloed werd groter – tot groeiend ongenoegen van hun Soennitische stadsgenoten. Met name de Soennitische arbeiders vreesden de concurrentie van de Alawieten op de toch al bijzonder krappe arbeidsmarkt.
Het gevolg was dat de coalitie van linkse, islamitische en pro-Palestijnse groeperingen, die sinds het begin van dc burgeroorlog Tripoli had verdedigd tegen de maronitische christenen! uiteenviel..."

De Volkskrant schreef o.a.: ,,Het verzet in Tripoli tegen de Syrische en Alawitische invloed kwam van drie kanten: van de arbeiders en werklozen die in de komst van de Syrische werkzoekenden concurrentie zagen, van anti-Syrische groepen als de pro-Iraakse Baath-partij en van moslem-fundamentalisten die godsdienstige bezwaren hebben tegen het Syrische regime.
Wat die laatste groep betreft moet men de strijd niet vergeten van de Soennitische Moslem-Broederschap in Syrie zelf tegen het bewind-Assad, een strijd die in de niet zo ver van Tripoli liggende stad Hama begin dit jaar (1982) leidde tot een bloedbad onder de Soennitische moslems, aangericht door de voornamelijk uit Alawieten bestaande Syrische 'speciale eenheden'. (Zie pag. 44212 e.v.-1982)
In Tripoli heeft dat nationalistisch-Libanese, politieke en godsdienstige verzet tegen de Syriërs tot de vorming van het 'Volksverzet' geleid..."

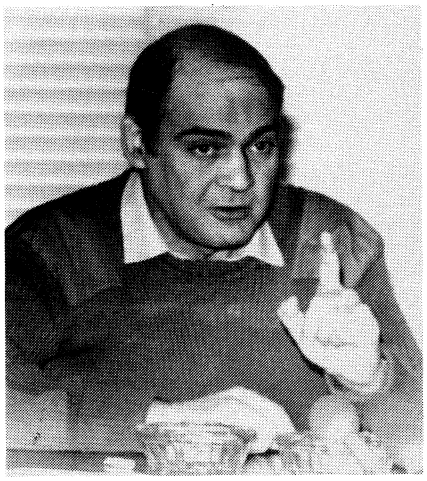
De belangrijkste groepering binnen het anti-Syrische „Volksverzet" is de „Beweging van de 24ste Oktober", geleid door Farouk Mukkaddam (47), die Tripoli in 1976 na de komst van de Syriërs verliet en tot 1980 in Parijs woonde.

Voorts behoren tot het „Volksverzet" de pro-Iraakse vleugel van de Baathpartij o.l.v. de arts Abdal Madshid Rafi'i en fundamentalistische groeperingen als de ,,Islamitische Vereniging" (Jamaat Islamiya) en de ,,Soldaten van God" (Jound Allah) o.l.v. sjeik Fawaz Agha, die banden onderhouden met de Moslem-Broederschap (in Tripoli geleid door Abdallah Babitti).
Volgens de FAZ (26-1) bestond er tevens een anti-Syrisch ,,Front ter behoeding van de Islam" o.l.v. de advocaat Mohammed Ali Dannawi, waartoe de Moslem-Broederschap, de ,,Soldaten van God" en een reeks islamitische persoonlijkheden uit Tripoli behoorden. Dit blad maakte tevens melding van een „Muslimische Einigungsbewegung", een samenbundeling sinds de zomer van 1982 van het „Volksverzet" o.l.v. Abu Arabi (Chalil Akkaw), de ,,Beweging van de Arabisch-Libanese Jeugd" o.l.v. Ismat Murad en enkele personen o.l.v. sjeik Said Shabban; deze beweging, vooral sjeik Shabban, zou pro-Iraans zijn georiënteerd.
Zowel de Volkskrant als *NRC/H'blad* berichtten dat de ,,Soldaten van God" als de ,,Islamitische Vereniging" van wapens werden voorzien door o.a. de grootste groep binnen de PLO, Al Fatah.

Een belangrijk deel van de Fatah-leiding, incl. Yasser Arafat, zag in de Syrische Moslem-Broeders en hun aanhang in Tripoli natuurlijke bondgenoten tegen het Syrische leger en de door Syrie overal opgerichte milities, aldus NRC/H'blad. „De door de Moslem-Broederschap in Syrië gebruikte wapens tegen het regime in Damascus waren dan ook voor een deel van Fatah afkomstig.". De Volkskrant stelde: ,,De reden dat Al Fatah wapens levert aan de islamitische tegenstanders van de Syriërs in Tripoli is, dat de aanhangers van Yasser Arafat niet graag zien dat het Syrische leger de totale controle kan uitoefenen over Noord-Libanon. Zolang het onrustig blijft in Tripoli en zolang het Syrische leger er 'bezig gehouden wordt', betekent dat automatisch een militaire (dus politieke) bewegingsvrijheid voor Al Fatah."
De Palestijnen beheersen het grote vluchtelingenkamp van Nahr al-Bared (in het noorden van de stad) en het kamp Baddawi ten noorden van Tripoli.

De voornaamste pro-Syrische groepering is de in 1981 opgerichte Arabische Democratische Partij (ADP) o.l.v. Nassib Chatib en Ali Eid en zijn militie, de ,,Arabische Ridders" of „Rose Panters" (vanwege de rose uniformen). Deze werken nauw samen met de uit Alawieten bestaande Syrische Speciale Eenheden en met de pro-Syrische Palestijnse organisatie Al Saika.

In de hierboven geschetste omstandigheden bleek een gering incident voldoende voor een gewapende confrontatie.
Op 4 nov. 1982 b.v. arresteerden Libanese gendarmes een vermoedelijke inbreker. Dit bleek een Alawiet te zijn met als gevolg dat de Alawieten zich direct opmaakten om het politiebureau te bestormen waar de verdachte naar toe was gebracht. Dit politiebureau lag in een Soennitische wijk en de buurtbewoners grepen direct naar de wapens om ,,hun" politie te hulp te komen. De gevechten escaleerden tot artillerie- en raketbeschietingen. Daarop kwam het „coördinatie comité", waarin de leiders van de ca. 15 in Tripoli opererende facties en milities onder leiding van ex-premier Rachid Karamé zitting hebben, bijeen en werd een staakt-het-vuren afgesproken. De meer dan 20 doden konden toen worden begraven.
Op 7 dec. explodeerde in Tripoli vóór het kantoor van de Progressieve Socialistische Partij (PSP) van Walid Joumblatt een autobom. De aanslag vergde ca. 8 doden en werd gevolgd door gevechten tussen aanhangers van de ADP en het Volksverzet, die ondanks diverse bemiddelingspogingen tot 17 dec. voortduurden.


Farouk Mukaddam, de leider van de ,,Beweging van de 24ste Oktober" in Tripoli,

Op 9 dec. werd het coordinatie-comité bijeengeroepen en deed ex-premier Karamé een beroep op de Syrische president Assad te helpen om de gevechten te beëindigen.
Op 11 dec., toen de zes dagen durende strijd reeds 36 doden en 113 gewonden zou hebben gevergd, was er sprake van een eenzijdig bestand door de pro-Syrische milities. Libanese veiligheidstroepen (gendarmerie of Force de sécurité intérieure – FSI) trachtten tevergeefs posities in te nemen tussen de wijken Baal Mohsen en Bab Tabbané. De chef van de Libanese gendarmerie en geheime dienst, Hisham Shaar, kwam op 12 dec. naar Tripoli voor een bemiddelingsmissie. Hij pleegde de volgende dag, toen weer hevig werd gevochten, overleg met FSI-functionarissen en Rachid Karamé. Voorgesteld werd dat de FSI zich pas tussen de strijdende partijen kon opstellen ,,als de gevechten met zware wapens ophielden".
Op 13 dec. 'savonds werd een ,,definitief bestand" afgekondigd. Afgesproken werd dat de zware wapens uit de stad zouden worden teruggetrokken en dat de wegversperringen zouden worden opgeruimd.
Maar na een betrekkelijk rustige dag escaleerde de strijd op 15 dec. opnieuw. Toen arriveerde ook een hoge Syrische delegatie met o.a. minister Khaddam (buitenlandse zaken), minister Tlass (defensie) en stafchef generaal Ali Aslan. De Syrische delegatie sprak o.m. met Karamé en er werd na zes uur opnieuw een ,,definitief bestand" overeengekomen.
Op 16 dec. nam de strijd af. Hoewel de volgende dag nog een Syrische vrachtauto door een granaat werd getroffen, waardoor zes van de zeven inzittenden de dood vonden, bleef het bestand van kracht en volgden er twee weken van relatieve rust.

Tot 31 dec. had de strijd in Tripoli volgens officiële Libanese gegevens 181 doden gevergd.

Maar in het weekend van 1-2 jan. 1983 braken opnieuw zware gevechten uit, die volgens sommige bronnen aan 35 mensen het leven kostten. Op 2 jan. richtte Karamé zich tot de Syrische president Assad voor bemiddeling door een hoge Syrische afgezant, terwijl hij telefonisch contact had met

minister Khaddam. Die dag waren er ook oproepen van de Libanese premier Wazzan en de Libanese president Gemayel.
Op 3 jan. werd de komst van een Syrische militaire bemiddelingsdelegatie gemeld, hoewel eerst werd bericht dat de Syriërs wegens de storm niet met hun helikopters in Tripoli konden landen. Hoe het ook zij, de delegatie begon onmiddellijk overleg met het coördinatie-comité van Karamé. Maar de strijd escaleerde. Op 4 jan. vielen 41 doden, o.w. vele burgers. Op 5 jan. werd melding gemaakt van 13 doden en 37 gewonden, terwijl toen tevens werd verklaard dat de strijd in zeven weken 157 doden had gevergd.
Inmiddels was Karamé op 4 jan. naar Damascus vertrokken, waar hij overleg voerde met president Assad en andere Syrische leiders. Karamé keerde op 5 jan. terug met een cheque van $ 2,7 mln voor de bewoners van Tripoli en met de Syrische stafchef, generaal Ali Aslan. Hij deelde mee dat ,,volledige overeenstemming" was bereikt over ,,een terugtrekking van alle gewapende personen en een inzameling van de vuurwapens". De stad zou provisorisch in twee veilighheidszones worden verdeeld: de ene gecontroleerd door de FSI, de andere door de Palestijns-linkse troepen en de partijen vertegenwoordigd in het coördinatie-comité.

Het bestand zorgde in sommige wijken van de stad wel tot een vermindering, maar niet tot een beëindiging van de strijd.
Op 6 jan. werd een bijeenkomst met Karamé wel bijgewoond door de ADP en de Islamitische Vereniging, maar geboycot door enkele andere anti-Syrische groeperingen zoals de Beweging van de 24ste Oktober. De leider van deze beweging, Farouk Mokaddam, beschuldigde de Syrische artillerie van bombardementen. Hij eiste volledige terugtrekking van de Syrische troepen uit Tripoli en de legering daar van het Libanese leger. Bij de aanhangers van het Volksverzet gold Karamé, aldus de NZZ (9-1), als een bemiddelaar die te zeer onder Syrische invloed stond.
Die dag namen de beschietingen in intensiteit toe; er was sprake van 10 granaten per minuut. Ook een bezoek van de Syrische minister van defensie, Tlass, die dag aan Tripoli leidde niet tot ontspanning.
Op 7 jan. berichtte de Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) dat ca. 25.000 inwoners van Tripoli waren gevlucht.
Op 8 jan. voerde de Libanese premier, Chafic Wazzan, drie uur overleg met



Twee strijders van het „Volksverzet" in actie op 8 jan. in Tripoli.

de Syrische president Assad in Damascus. Wazzan zou, zijn Syrische gesprekpartners hebben opgeroepen hun verantwoordelijkheid op grond van de aanwezigheid van hun troepen te aanvaarden. Hij had voor zijn vertrek naar Damascus in een interview met het Libanese blad Al Bairaq verklaard dat de Syrische troepen van de Arabische Vredesmacht als belangrijkste strijdmacht bij de gevechten betrokken waren en daarom ook effectief konden bijdragen tot de beëindiging van de strijd. Volgens de NZZ (11-1) had Wazzan echter gestreefd naar een toezegging van Assad om de Syrische troepen uit Tripoli en omgeving terug te trekken, maar dit zou kennelijk op een weigering van de Syrische gesprekspartners zijn gestuit.
Uiteindelijk werd overeengekomen dat het herstel van orde en veiligheid door de Libanese gendarmerie – niet door het Libanese leger – zou geschieden, in samenwerking met Karamé's coördinatie-comité.

Volgens het Syrische persbureau Sana had president Assad zijn Libanese gast zijn steun en, zonodig, het ingrijpen van de – uitsluitend uit Syrische troepen bestaande – Arabische vredesmacht toegezegd voor de pacificatie van Tripoli. Het pro-Syrische Libanese blad Al Shark waarschuwde na het overleg Wazzan-Assad dat het Syrische leger in Tripoli zou ingrijpen, als de ,,onruststokers" daar, ,,in vereniging met Israël", hun aanvallen voortzetten.
De commandant van de Libanese gendarmerie, Hisham Shaar, had vóór Wazzans bezoek aan Damascus nog in het Libanese weekblad Monday Morning gesteld dat zijn troepen niet in staat waren de door de strijdende partijen in Tripoli gebruikte zware wapens in beslag te nemen, omdat zijzelf niet over zware wapens beschikten. De ontwapening kon slechts worden uitgevoerd door het Libanese leger, aldus Hisham Shaar. Hij kreeg na het overleg in Damascus opdracht met gendarmerieversterkingen naar Tripoli te trekken en daar contact op te nemen met de Syrische generaal Ali Aslan t.b.v. de pacificatie van de stad.
Op 9 jan. stemden de strijdende partijen met een terugtrekking van hun milities in om de FSI-gendarmes posities langs de gevechtszones te laten innemen. Een klein FSI-contingent trok die dag de wijk Kubbeh binnen, maar de 50 gendarmes vertrokken na enkele uren weer, toen de milities niet van zins bleken zich terug te trekken. Aan de strijd kwam toen praktisch een einde; bij enkele incidenten viel nog één dode.
Op 10 jan. bereidden PLO-strijders de komst van de Libanese gendarmes voor, die later die dag de stad introkken. In het centrum gingen banken, winkels, kantoren en cafés weer open, en ook het verkeer kwam weer op gang.
Volgens officiële gegevens (9-1) had de strijd in Tripoli sinds 8 dec. 1982 213 doden gevergd, van wie 98 in de voorgaande week. Andere bronnen spraken van 130 doden sinds 1 januari.

Nadat in maart en mei slechts melding was gemaakt van enkele sporadische gevechten, brak op 14 juni in Tripoli een nieuwe fase van de strijd aan. Deze hield, aldus De Volkskrant (18-6), verband met de problemen tussen Syrië en de PLO en met interne Palestijnse conflicten (zie pag. 353 e.v.).
Dit blad meldde voorts:

De Palestijnse organisatie Al Fatah steunt de diverse anti-Syrische milities. Met hulp van deze milities, die vaak van moslem-fundamentalistische snit zijn, heeft Al Fatah in Tripoli een redelijke mate van onafhankelijkheid weten te behouden. Anders dan in de Bekaa-vallei, waar de PLO-eenheden ingeklemd liggen tussen de veel talrijkere Syrische eenheden, hebben de dissidenten Fatah-leden in Tripoli geen voet aan de grond gekregen.
De leiders rond Yasser Arafat (die zich overigens sinds kort in Tripoli bevindt) hebben de afgelopen dagen gezegd dat de opstand binnen Fatah helemaal door Syrië is georganiseerd en gefinancierd.

(NRC/H'blad, De Volkskrant, FAZ, NZZ, The Economist, Le Monde, The Times)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

ITALIANEN NAAR DE STEMBUS

Nadat de Italiaanse Socialistische Partij (PSI) onder leiding van Bettino Craxi op 22 april 1983 haar steun aan de op 1 dec. 1982 gevormde regering-Fanfani (pag. 105) had opgezegd en premier Fanfani op 29 april het ontslag van zijn regering had aangeboden, ontbond president Sandro Pertini op 4 mei het parlement, waarna er op 26 en 27 juni vervroegde parlementsverkiezingen plaatsvonden.

Tegelijkertijd werden er op regionaal en lokaal niveau verkiezingen gehouden in twee autonome regio's (Friuli-Venezia Giulia en Val d'Aoste), vier provincies en 1086 gemeentes.

Regeringscrisis na opzeggen steun door socialisten

Op 22 april liet het Centrale Comité van de socialistische partij bij monde van partijleider Craxi weten geen heil te zien in voortzetting van de bijna vijf maanden oude coalitie met de christen-democraten (DC). De verschillen van mening tussen de twee partijen waren zo hoog opgelopen, aldus de socialisten dat vervroegde algemene verkiezingen nodig waren om voor opheldering te zorgen. Behalve christen-democraten en socialisten namen ook de sociaal-democraten (PSDI) en de liberalen (PLI) aan de coalitieregering deel.

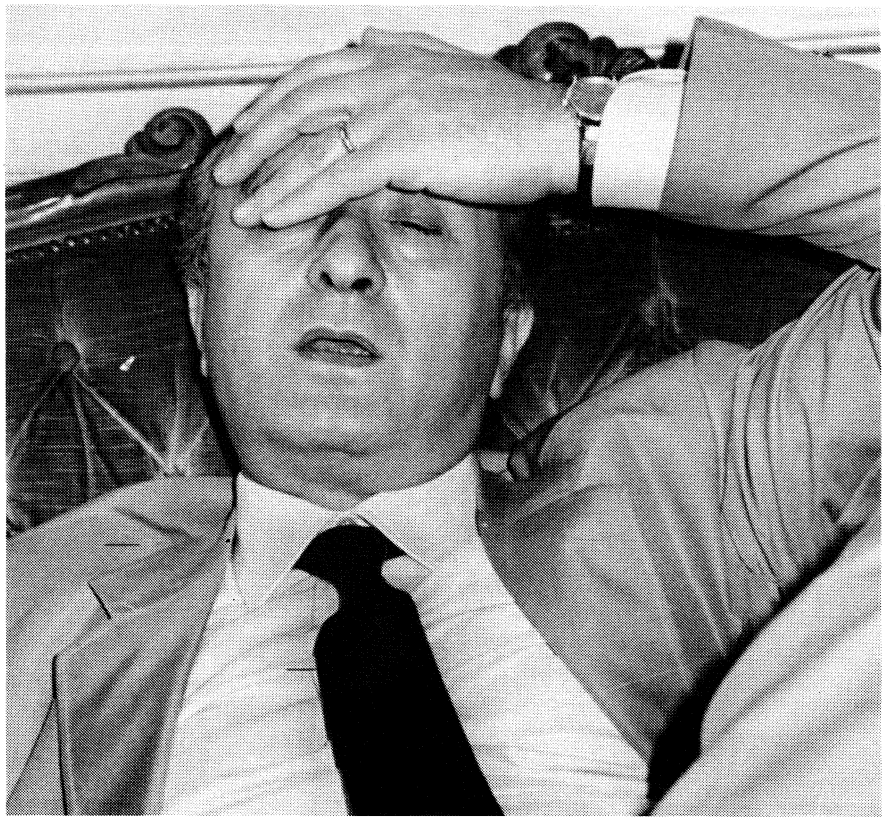
Craxi zei het liefst op 26 juni verkiezingen te willen omdat ze dan konden worden gekoppeld aan regionale verkiezingen.
Omdat de president zich gedurende zijn ambtsperiode steeds uitdrukkelijk had uitgesproken tegen zogenaamde extra-parlementaire crises (Pertini wilde geen aftreden van een regering aanvaarden dan na een debat in het parlement) vervoegde premier Amintore Fanfani zich op 28 april in de Senaat.
Daar gaf Fanfani een zeer gedetailleerd overzicht van wat zijn regering in vijf maanden tijds allemaal had gedaan. Hij gaf ook een uitgebreide opsomming van alles wat zijn regering had willen doen als de socialisten niet hadden aangekondigd hun steun in te trekken.

Nadat op 29 april tijdens een debat in de Senaat was gebleken dat de socialisten niet op hun besluit terug wilden komen om de regering te laten vallen, constateerde Fanfani dat hij geen parlementaire meerderheid meer achter zich had en bood hij president Pertini 's avonds het ontslag van zijn regering aan, dat de president ,,onder voorbehoud" accepteerde. Pertini verzocht de premier voorlopig de lopende zaken te blijven afhandelen.
De socialistische fractieleider Rino Formica had tijdens het debat gezegd dat na de vorige verkiezingen van 1979 (pag. 55612-1979) een slechte start was gemaakt, omdat de politiek toen in het teken had gestaan van het einde van het historisch compromis. Dit compromis met de christen-democraten werd jarenlang door de communisten nagestreefd. Zij hoopten hiermee de weerstanden tegen communisten op regeringsposten te overwinnen.

Formica zei dat de socialisten na het einde van de periode van het historisch compromis in de eerste plaats de regeerbaarheid van het land voor ogen hadden gehad. Volgens de socialisten was het nu echter tijd om koppen te tellen eer er verder geregeerd kon worden.
Bettino Craxi had al duidelijk gemaakt belangstelling te hebben voor het premierschap na de verkiezingen. Maar hij had erbij gezegd dat hij daarvoor wel hoopte dat zijn partij wat winst boekte. In 1979 kregen de socialisten 9,8% van de kiezers achter zich.

In de *Volkskrant* van 30 aprii gaf Louckg Content hierbij de volgende toelichting:

De 74-jarige Fanfani was er in december 1982 in geslaagd een coalitie te vormen waaraan naast dc Democrazia Cristiana, de socialistische PSI, de sociaaldemocratische PSDI en de liberale PLI deelnamen. Maar in feite was de formering van de nieuwe regering niets anders dan uitstel van de executie. De socialisten streefden al vanaf de zomer 1982 – toen ze de regering Spadolini I ten val brachten (pag 529-1982-red KHA) – naar vervroegde verkiezingen. In november zegden ze met datzelfde doel de steun aan de regering Spadolini II op (pag. 104/3-1983). Het bejaarde staatshoofd Pertini probeerde echter steeds algemene verkiezingen – die normaliter pas in het voorjaar van 1984 plaats zouden moeten vinden – tegen te houden. Maar het ziet er dus nu naar uit dat ook Pertini zich heeft overgegeven aan de verkiezingsdrift van de socialistische leider Bettino Craxi. De socialisten streven naar algemene verkiezingen omdat ze op die manier hopen daarna de hegemonie van de DC in te kunnen perken zonder daarbij echter de loopjongen van de communistische PCI te worden.
In 1979 haalden de christen-democraten 38%



De christen-democratische partijsecretaris Ciriaco de Mita tijdens een persconferentie op 28 juni op het hoofdkwartier van de partij. Bij de parlementsverkiezingen op 26 en 27 juni hadden de christen-democraten 37 zetels verloren in de Kamer en 18 in de Senaat.

Weekblad 52ste jaargang No. 2697, pag. 34095-34110

van de stemmen, terwijl de PCI 30% kreeg. De derde partij van het land was de PSI met 10%. In de praktijk werd na 1979 regeren zonder de socialistische PSI onmogelijk: die partij zat in het midden van de wip en kon die naar rechts of naar links laten doorslaan. De PSI en de PCI samen beschikten echter niet over 51% van de stemmen, terwijl de kleine republikeinse, sociaal-democratische en liberale partijen samen met de DC en de PSI wel centrum-linkse – of ook wel neocentrisch genoemde – regeringen mogelijk maakten. Een dergelijke doorslaggevende positie legde de PSI van Craxi ook een speciale verantwoordelijkheid op: als de PSI weigerde mee te doen aan dergelijke regeringen zou het land onregeerbaar worden. Tegelijkertijd werd de samenwerking met de christen-democraten echter door vele socialisten als het verkopen van hun ziel aan de duivel ervaren. Vooral nadat in het voorjaar van 1982 Ciriaco de Mita tot secretaris van de christen-democraten werd gekozen (pag. 10811-1983)met de duidelijke opdracht de socialisten in het gareel te laten lopen, boterde het steeds minder tussen de DC en de PSI.

Daarbij speelden de verschillen aan inzicht over de aanpak van de economische crisis – inflatie 16%, financieringstekort 700.000 mrd lire oftewel f 140 mln, bijna twee miljoen werklozen – een beslissende rol.

Het is dus duidelijk wat de Italiaanse socialisten heeft bewogen tot het uitlokken van de 41ste, de 42ste en de 43ste regeringscrisis van na de oorlog. Maar terwijl afgelopen zomer het bijna zeker was dat de socialisten winst zouden hebben geboekt bij verkiezingen is dat nu helemaal niet meer zo zeker.

In feite is de verkiezingsstrijd al begonnen. Zowel de Democrazia Cristiana of de Partito Comunista dingen nu naar de hand van Bettino Craxi. Maar de PSI heeft laten weten tegen stembusakkoorden vóór de verkiezingen te zijn. „Waar twee honden vechten om een been, loopt de derde er hard mee heen", lijkt de socialistische leider te denken. Craxi zélf wil na de verkiezingen premier worden.

Dat wordt de eigenlijke inzet van de komende vervroegde verkiezingen. Maar de Italiaanse kiezers vragen zich af of daarom alleen verkiezingen gehouden moeten worden. Er wordt verwacht dat het aantal blanco-stemmers en wegblijvers onrustbarend toe zal nemen.

Op 2 mei verzocht president Pertini vervolgens Senaatsvoorzitter Tommaso Morlino te onderzoeken of er werkelijk geen parlementaire meerderheid voor een nieuwe regering gevormd kon worden.

Nadat Morlino de president op 4 mei had laten weten dat zijn gesprekken met vertegenwoordigers van de politieke partijen geen enkel zicht hadden geboden op een nieuwe regeringsmeerderheid, ontbond Pertini het parlement. Op 5 mei besloot de demissionaire regering dat er op 26 en 27 juni vervroegde parlementsverkiezingen zouden worden gehouden.

De christen-democraten, die zich tot het laatst tegenstanders van de vervroegde verkiezingen hadden getoond, wilden op 19 juni naar de stembus, maar de meeste andere partijen wilden op 26 juni stemmen. Ze hadden dan een week meer tijd voor de verkiezingscampagne.

Dood *Morlino*

Op 6 mei overleed de christen-democratische voorzitter van de Senaat, Tommaso Morlino, in Rome aan een hartaanval.



De op 6 mei 1983 overleden voorzitter van de Senaat, Tommaso Morlino (m.),die door president Pertini op 2 mei was ingeschakeld bij het vinden van een oplossing voor de kabinetscrisis.

Morlino werd op 26 aug 1925 in Irsina in de provincie Matera (Basilicata) in Zuid-Italie geboren. Van beroep was hij advocaat. In zes regeringen onder leiding van de christen-democraten bekleedde hij het ministerschap. Hij was minister van regionale zaken. begroting en justitie. Binnen de Democrazia Cristiana behoorde hij tot één van de naaste medewerkers van Aldo Moro, de voormalige premier die in 1978 werd ontvoerd en gedood door leden van de Rode Brigades. Nadat Senaatsvoorzitter Fanfani in dec. 1982 premier was geworden, werd Morlino gekozen tot nieuwe voorzitter van de Senaat.

Italianen naar de stembus. Verkiezingsuitslagen

Van de in totaal 57,2 miljoen Italianen waren er 43.925.733 van 18 jaar en ouder kiesgerechtigd om een nieuwe Kamer van Afgevaardigden te kiezen. De Kamer telde 630 zetels. Voor de Senaat, die uit 315 zetels bestond, waren 37.606.533 mensen van 25 jaar en ouder naar de stembus geroepen. Het stemmen in Italië was verplicht.

Aan de verkiezingen voor de Kamer deden 31 partijen en groeperingen met in totaal 6.357 kandidaten mee, aan die voor de Senaat 27 partijen met 2.433 kandidaten.

Er kon worden gestemd op 26 juni, en 27 juni tot twee uur 's middags.

Bij de verkiezingen bereikten de christen-democraten onder leiding van partijsecretaris Ciriaco de Mita geheel onverwacht een naoorlogs dieptepunt. De communisten van Enrico Berlinguer gingen als tweede partij van het land ook iets achteruit. De socialisten gingen iets vooruit, al erkende Craxi op 27 juni dat zijn partij minder winst had gemaakt dan hij had gehoopt. De socialisten bleven beneden de door Craxi verwachte 13% of meer, op grond waarvan hij hoopte premier te worden.

Winst boekten de republikeinen onder leiding van oud-premier Giovanni Spadolini, de neo-fascistische Movimento Sociale Italiano (MSI), die onder leiding stond van Georgio Almirante, en de uiterst linkse Democratische Proletariërs. Ook de liberalen onder aanvoering van Valerio Zanone gingen enigszins vooruit.

De 630 zetels in de Kamer van Afgevaardigden waren als voigt over de partijen verdeeld (tussen haakjes de percentages geldig uitgebrachte stemmen):

	1983	1979
Chr.-Dem.	225 (32,9)	262 (38,5)
Commun.	198 (29,9)	201 (30,4)
Social.	73 (11,4)	62 (9,8)
Neo-Fasc.	42 (6,8)	30 (5,9)
Republ.	29 (5,1)	16 (3,0)
Soc.-Dem.	23 (4,1)	20 (3,8)
Liber.	16 (2,9)	9 (1,5)
Radic.	11 (2,2)	18 (3,4)
Zuidtiroler Volkspartij	3 (0,6)	4 (0,6)
Dem Prol	7 (1,5)	– (–)
Prol Eenheid*	– (–)	6 (1,4)
Overigen	3 (2,2)	2 (0,7)

* De extreem-linkse Proletarische Eenheid (PDUP) had bij de verkiezingen een stembusakkoord met de communisten.

In de 315 zetels tellende Senaat was de zetelverdeling als volgt.

	1983	1979
Chr -Dem	120 (32,4)	138 (38 3)
Comm.	107 (30,8)	109 (31.5)
Soc.	38 (11,4)	32 (10,4)
Neo-Fasc.	18 (7,3)	13 (5 7)
Republ.	10 (4,7)	6 (3,4)
Soc.-Dem.	8 (3,8)	9 (4,2)
Lib.	6 (2,7)	2 (2,2)
Radic.	1 (1,8)	2 (1,3)
Zuidtiroler Volkspartij	3 (0,5)	3 (0,5)
Dem Prolet	– (–)	– (0,1)
Overigen	4 (471	1 (241

De opkomst was 89% (in 1979: 90%). Het aantal thuisblijvers en blancostemmers bedroeg 16%, terwijl dat in 1979 11,6% was. Dat kon worden verklaard uit het feit dat de Radicale Partij van Marco Pannella de kiezers had opgeroepen om uit protest tegen het heersende partijensysteem, tegen de „partitocrazia", blanco of ongeldig te stemmen, behalve daar waar de partij Toni Negri kandidaat had gesteld (Negri werd inderdaad in de Kamer gekozen).

Toni Negri was, tot hij op 7 april 1979 in Padua was gearresteerd, docent politieke wetenschap-



De voor de Radicale Partij in het parlement gekozen Toni Negri.

pen aan de universiteit van Padua. Ook was hij leider van de ultra-linkse beweging Autonomia Operaia (Arbeiders Autonomie). Op 24 febr. 1983 was in Rome een proces begonnen waarbij ook Negri terecht stond. Hij werd beschuldigd van terroristische activiteiten.
Nu hij in de Kamer was gekozen viel hij onder de parlementaire onschendbaarheid en zou dus moeten worden vrijgelaten.
Negri had echter al laten weten geen gebruik te willen maken van deze mogelijkheid.

Na het bekend worden van de verkiezingsuitslag zei christen-democratisch leider De Mita: ..De stemming was er één van protest, één van veroordeling, één van afkeuring van onze voorstellen." En: ,,Niemand heeft echt gewonnen, wij hebben alleen meer verloren dan anderen."

De communist Berlinguer reageerde met: ,,De nederlaag van de christen-democraten is het meest opzienbarende resultaat van de verkiezingen. Maar voor de eerste keer is een democratische meerderheid zonder de christen-democraten mogelijk. Alleen deze hypothese verandert het politieke kader al en bezorgt het dertigjarige christen-democratische overwicht een slag, ook al lijkt hij door de kleinere partijen nog niet in overweging te worden genomen." Hij noemde het verkiezingsresultaat een historische uitslag.
Craxi herhaalde niets te zien in een coalitie met de communisten. Net als De Mita zei Craxi op 27 juni dat er geen andere oplossing was dan net als de afgelopen jaren een coalitie te vormen van christen-democraten, socialisten, republikeinen, sociaal-democraten en liberalen.
Over de winst van de neo-fascistische MSI, die samen met de uiterst rechtse DN (0,6% in 1979) de verkiezingen was ingegaan, schreef *La Stampa:* ,,Het succes van Almirante is zeker niet alleen maar toe te schrijven aan de herdenking dit jaar van de honderdste geboortedag van Benito Mussolini."
De verkiezingen op regionaal en lokaal niveau bevestigden, volgens Le Monde (30-6),de tendens die op nationaal niveau zichtbaar was geworden. Bij deze verkiezingen waren 7,3 mln Italianen betrokken.

Verkiezingscampagne

De verkiezingscampagne had een mat verloop. Dit kwam mede door het feit dat het geloof in verkiezingsresultaten die een verandering in de politike constellatie zouden kunnen bewerkstelligen vrijwel nihil was. Als oorzaak hiervan noemde de Volkskrant de zogenaamde factor K, waardoor de democratie in Italië was geblokkeerd. Hierover en over het verloop van de verkiezingscampagne schreef de Volkskrant (21-6)o.m. het volgende:

Aan een van de belangrijkste voorwaarden voor het doelmatig functioneren van een parlementaire democratie – een rolwisseling van regerings- en oppositiepartijen – wordt in Italië nooit voldaan. Daarom wordt de democratie hier terecht geblokkeerd genoemd. Een gevolg daarvan is een zekere moedeloosheid van de kiezers, die er steeds minder het nut van inzien om hun stem uit te brengen.
Italiaanse politicologen menen dat het vooral de zogenaamde factor K is waardoor de democratie in hun land geblokkeerd wordt. De wet van factor K luidt als volgt: ,,In West-Europa kan links alleen maar de verkiezingen winnen als... de stemmen en de invloed van de communisten worden gereduceerd (als die tenminste hun openbare optreden en ook hun naam niet radicaal veranderen)." Een hoogst merkwaardige paradox – hoe sterker communistisch links. des te minder kans op een links regeringsalternatief – blokkeert het aan de macht komen van links in Italie.



Giorgio Almirante. de leider van de neo-fascistische MSI.

Geen enkele Italiaanse politicus – noch de communist Enrico Berlinguer, noch de socialist Bettino Craxi – hebben de inventiviteit gehad om een strategie uit te werken om uit deze patstelling te komen.
Berlinguer streeft nu naar een democratisch alternatief op basis van communistisch-socialistische samenwerking. Maar in het verleden gokte diezelfde Berlinguer - middels het ,,historisch compromis" – op de christen-democraten om regeringsveraritwoordelijkheid te veroveren. Het resultaat van deze zigzag-koers is in ieder geval dat de communistische partij zich nog steeds in het ,,ghetto van de oppositie" bevindt. Gedeeltelijk heeft de PCI dit aan zichzelf te wijten, omdat onder andere het losmakingsproces van Moskou te langzaam is verlopen. De Italiaanse communisten verklaarden pas in dec. 1981 – na de afkondiging van de noodtoestand en de gedwongen ontbinding van Solidanosc in Polen – dat de ,,voortstuwende kracht van de oktober-revolutie ten einde gekomen was" (pag.118/1 – red.KHA).Maar ondertussen was het getij van linkse verkiezingswinsten (waarvan het hoogtepunt in het midden van de jaren zeventig lag) gekeerd en deed zich een herstel van de conservatieve krachten in het land voor.
In zo'n geblokkeerde democratie verbaast het dan ook niet dat de verkiezingscampagne tot nog toe een tam verloop heeft gehad. Een verkiezingsstrijd van zes weken wordt ook door vele politici te lang genoemd om te kunnen blijven boeien. Maar als het ,,slechts" drie weken geduurd zou hebben, zou dat op zich toch niets veranderd hebben. Geen enkele partij kwam immers met echt nieuwe persoonlijkheden of verrassende programma's op de proppen.
De christen-democratische partijsecretaris Ciriaco de Mita voerde de partij aan met leuzen als „Wij werken voor het algemeen belang en niet voor de restauratie". De communistische leider Enrico Berlinguer: ,.De onrechtvaardige maatschappij: er is verandering mogelijk." En de socialist Bettino Craxi houdt het op .,het optimisme van de wil". Maar met dergelijke kreten wordt de gemiddelde kiezer niet geboeid.
Ook de kleine niet-confessionele partijen – de liberale PLI, de republikeinse PRI en de sociaal-democratische PSDI – lieten niets nieuws horen. Behalve een enkele arrestatie (op 14 juni) van socialistische parlementaire kandidaten – zoals de uit Savona afkomstige Alberto Teardo – bracht de verkiezingsperiode weinig spectaculairs. De arrestatie van deze socialist, onder meer beschuldigd van corruptie, werd trouwens door de PSI-leiding afgedaan met de woorden dat de justitie met oneigenlijke middelen de verkiezingsstrijd beïnvloedt.
Uit de terroristische hoek werd slechts een enkel aanslagje gemeld: veel minder dus dan bij voorgaande verkiezingen. Een teken dat het terrorisme inderdaad op zijn laatste benen loopt?
Ook de hongerstaking van de radicale voorman Marco Pannella kon de kiezers niet meer dan een glimlach ontlokken. Zijn hongerstakingen (zie pag. 10811) horen de laatste tien jaar bij de politieke strijd in Italië als de komiek Stan Laurel bij zijn collega Oliver Hardy.
Op 15 juni kwam de socialistische partijsecretaris Bettino Craxi met het voorstel om met de DC tot een ,,ijzeren" akkoord van drie jaar te komen. Een dergelijk pact zou het beste onder een socialistische premier uitgevoerd kunnen worden, liet Craxi erbij weten.
In het tweede fase zouden de kleinere centrumpartijen zich daarbij kunnen aansluiten. Tot nog toe reageerden alle partijen kritisch op dit socialistische voorstel. De christen-democratische secretaris Ciriaco de Mita: „Ik houd niet

van de logica van de macht. Craxi weet waarover de DC wil discussiëren. Maar het is onverantwoordelijk deze logica te volgen door te vragen om maar meteen premier te worden." En de kleine middenpartijen veroordeelden het voorstel omdat ze zich erdoor gepasseerd voelden. De communisten op hun beurt zeidendat Craxi zich op deze manier met huid en haar aan dc christen-democraten heeft verkocht. Het gevolg ervan is bovendien dat het PCI-voorstel om tot een links alternatief te komen, geen enkele levensvatbaarheid heeft.

Hoewel de inflatie in 1982 16% was, de industriële produktie in april 1983 14,2% lager lag dan het jaar daarvoor en de werkloosheid 10% van de beroepsbevolking bedroeg (2,3 mln mensen), was de economische situatie van ondergeschikt belang in de verkiezingsstrijd.
Het *NRC/H'blad* meldde hier op 1 juni o.m. het volgende over:

Telkens opnieuw lijkt de economische situatie het hoofdthema te worden bij de Italiaanse verkiezingscampagne. Iedere keer weer echter drijven tot nu toe de debatten tussen de politici af naar gepoker over welke coalitie er na de verkiezingen van 26 en 27 juni gevormd kan worden en wie de toekomstige premier zal zijn.
De partijprogramma's met de uiteenlopende recepten voor de gezondmaking van de economie zijn van beperkt belang bij het verkiezingsgevecht. De economische plannen van de socialisten komen het meest overeen met die van de communisten. Maar de socialistische partijleider Bettino Craxi zegt dat een samenwerking met de communisten na de verkiezingen onmogelijk is. De tijden zouden nog niet rijp zijn voor het linkse alternatief waarmee de communistische partijsecretaris Enrico Berlinguer zich in de verkiezingsstrijd heeft gestort.
De socialistische ideeën komen in het geheel niet overeen met de aanpak van de economie die veel christen-democraten noodzakelijk vinden. Toch overweegt Craxi alleen om met de christen-democraten na de verkiezingen samen te werken.
Veel christen-democratische economische specialisten willen een verdere afbraak van het systeem van automatische prijscompensatie. Socialisten en communisten willen hier niet van horen.
De communistische vakbondsleider Luciano Lama heeft al gezegd liever een instabiele regering te willen dan één die zulke zaken tracht te verwezenlijken. Het door christen-democraten en ook door kleinere partijen als republikeinen en liberalen bepleite beperken van de overheidsuitgaven, wordt ook door de socialisten bekritiseerd.
„Over bezuinigingen spreken met een gat in de hand", zo heeft de socialistische economische specialist Giorgio Ruffolo de opstelling van de christen-democraten gekarakteriseerd. Aan de ene kant praten over bezuinigingen en aan de andere kant akkoord gaan met steeds meer uitgaven, zoals de christen-democraten de afgelopen tijd uit electorale overwegingen hebben gedaan.
Socialisten en comunisten willen wel een sanering van de overheidsfinanciën, maar hameren met veel meer nadruk op een rechtvaardiger verdeling van fiscale lasten dan tot nu toe het geval is. Een groot geschilpunt is de toename van investeringen. Christen-democraten zien veel in fiscale tegemoetkomingen aan bedrijven die nieuwe arbeidsplaatsen scheppen. Zowel socialisten als communisten vinden dit echter onvoldoende en willen een toename van zowel overheids- als particuliere investeringen van 5% per jaar, in de hoop dat die leiden tot een vermindering van de werkloosheid.

Ook de 112 kruisraketten die op grond van de NAVO-beslissing van dec. 1979 bij Comiso op Sicilië zouden worden geplaatst (pag. 602/1-1981), vormden geen belangrijk onderwerp bij de verkiezingen. De christen-democraten en socialisten hadden geen moeite met de plaatsing, de communisten waren tegen. Berlinguer vond echter wel dat Italië het ,,beschermende schild" van de NAVO nodig had.
Wat de gemoederen nog wel verhitte was een nieuwe beschuldiging van het communistische partijblad *L'Unità* aan het adres van de christen-democraten, die contacten zouden hebben met de Camorra, de Napolitaanse variant van de maffia (zie ook pag. 14313). Die beschuldiging kwam nadat er tijdens een grootscheepse politieactie op 17 juni een 900 arrestatiebevelen tegen vermoedelijk Camorra-leden waren uitgegaan, waarvan er zo'n 500 waren uitgevoerd.
Nadat een aantal arrestanten was ondervraagd, kwamen er een aantal dingen aan het licht waarop *L'Unità* en ook andere kranten zich baseerden.
In een toelichting hierop schreef het dagblad Trouw op 25 juni o.m. het volgende:

„Democrazia Cristiana onderhandelde met de Camorra," schreef het partijblad l'Unità in een commentaar op zijn voorpagina. Omstandig weidde de krant uit over een ,,leidende" christen-democraat die in 1981 de Camorra aanzette om als bemiddelaar op te treden bij de terroristische Rode Brigades teneinde partijgenoot en Napolitaanse magistraat Ciro Cirillo vrij te konen
Woedende reacties van het DC-partijbestuur. Partijvoorzitter Flaminio Piccoli wees bruusk de beschuldigingen van de hand. „We hebben het al eerder gezegd en we herhalen het: we hebben nooit over de vrijlating van Cirillo onderhandeld. Pas nadat hij was vrijgelaten hoorden we dat zijn familie had onderhandeld," zei hij. ,,Lasterlijke provocaties" waren het volgens hem, die zo vlak voor de verkiezingen de DC in een kwaad daglicht moesten stellen.
Ontkenning was bittere noodzaak. Als zou worden toegegeven dat Cirillo die op 27 juli 1981, na achtentachtig dagen in handen van de Rode Brigades te hebben gezeten, was vrijgekocht met anderhalf miljard lire uit de partijkas, ongeveer 3,2 miljoen gulden, zou dat buitengewoon vervelende consequenties hebben voor de DC en zeker geen extra stemmen opleveren. Het zou immers betekenen dat de partij verraad had gepleegd aan de altijd gepropageerde politiek van niet onderhandelen met terroristen. In 1978 hadden de christen-democraten nog zo voet bij stuk gehouden toen Aldo Moro, hun partijvoorzitter, ook al ontvoerd was door de Rode Brigades. Die had het met de dood moeten bekopen.
Toch waren de beschuldigingen goed gegrond. De gigantische politie-operatie van het weekeinde ervoor tegen de Camorra waarbij negenhonderd arrestatiebevelen waren uitgegaan en vijfhonderd vermoedelijke Camorra-leden waren opgepakt, had na veertig ondervragingen al een aantal verrassende onthullingen boven water gebracht, waaronder die waar L'Unità handig gebruik van maakte.
Het leed was daarmee niet geleden voor de DC. Andere, en niet partijgebonden kranten zoals La Stampa en Corriere della Sera, haakten er onmiddellijk op in. Uit gerechtelijke stukken was gebleken, schreven ze, dat drie christen-democraten, twee senatoren en een afgevaardigde, plus een socialistische senator banden hadden met Camorraleiders. En de kranten gaven naam en toenamen, die van de socialistische senator Enrico Quaranta, staatssecretaris van openbare werken in de vertrekkende regering-Fanfani, en van zijn collega Francesco Patriarca. een christen-democratische senator en staatssecretaris van koopvaardij. Die laatste had, aldus nog steeds de kranten, na de ontvoering van Cirillo zaken gedaan met de ,,kassier" van de Camorra, de begin 1982 in een ziekenhuis in Salerno vermoorde Alfonso Rosanova.

Zestiende natzonale congres *PCI*

Van 2-6 maart 1983 werd in Milaan het zestiende nationale congres van de communistische partij gehouden, waarbij zo'n 1.200 afgevaardigden 4.000 toehoorders en meer dan 100 buitenlandse delegaties uit Oost en West aanwezig waren (w.o. voor de eerste keer in 21 jaar een delegatie van de Chinese communistische partij).

Het congres werd geopend met een bijna drie uur durende toespraak van partijsecretaris Enrico Berlinguer waarin hij de socialisten opriep gezamenlijk een einde te maken aan de overheersende rol van de christen-democraten in de politiek. Boven het podium waarop Berlinguer zijn rede hield hing een groot doek waarop te lezen stond: ,,Een democratisch alternatief om Italië te vernieuwen."
Berlinguer zei dat er een alternatief gezocht moest worden voor een regering met christen-democraten, die de Italiaanse politiek als de grootste partij hadden gedomineerd na de Tweede Wereldoorlog en nooit akkoord waren gegaan met ministersposten voor leden van de communistische partij, de tweede partij in het land.

Hij zei verder dat de socialistische partij als derde partij de sleutel vormde voor een eventuele verandering van de Italiaanse politiek. Hij gaf toe dat de relaties tussen de communisten en socialisten vaak gespannen waren, maar hij riep hen op samen te proberen de meningsverschillen te overwinnen.
Berlinguer herhaalde dat de PCI onafhankelijk was van Moskou en veroordeelde opnieuw de Russische inval in Afghanistan. Over de verhouding tot Moskou zei hij letterlijk: „We accepteren geen enkele staat en geen enkele partij als leidinggevend; we hebben er ook geen organisatorische binding mee."
Voor was betreft het democratische centralisme toonde Berlinguer zijn bezorgdheid over een eventuele fractievorming binnen de partij, omdat daardoor – volgens hem – de eenheid en de kracht van de partij in gevaar kon komen. In dat verband wees hij op de Spaanse communistische partij, die erg veel invloed had verloren.

Ten aanzien van het plaatsen van kernraketten verklaarde de partijsecretaris dat Italië niet ,,automatisch" het tweeledige besluit van de NAVO toe moest passen, dat voorzag in de plaatsing van nieuwe kernraketten wanneer bespreking over ontwapening geen resultaat opleverden. Het parlement zou de kwestie opnieuw moeten bekijken.
Verder vond hij het niet te rechtvaardigen dat de Verenigde Staten, Frankrijk en Italië het Russiche voorstel hadden verworpen om de Franse en Britse kernraketten te betrekken bij de ontwapeningsbesprekingen (pag. 12211). "Wij beschouwen de recente voorstellen van Andropow als een positieve ontwikkeling", zo zei hij.

Op 3 maart reageerde de socialistische partijsecretaris Craxi op de oproep van Berlinguer tot samenwerking tussen communisten en socialisten.

In een toespraak tot het congres van de PCI zei Craxi dat hij ,,geen enkel vooroordeel of principieel verzet" had tegen een ,,proces van vernieuwing" waarbij de linkse partijen op nationaal niveau gingen samenwerken.
Maar, aldus Craxi, daarvoor moesten eerst de betrekkingen tussen de socialisten en de communisten verbeteren. De relaties tussen de twee partijen waren soms erg slecht geweest.

Het dringendste probleem in de relatie tussen de twee partijen was de gebrekkige communicatie, zie Craxi.
Daarbij was volgens hem belangrijk dat geen van de twee partijen zei het monopolie te hebben op de waarheid of de enige juiste politieke lijn te volgen. ,,Ook al bestaan er grote gebieden waarop we kunnen samenwerken", zei Craxi, ,,het zoeken naar een overeenstemming is niet eenvoudig en biedt evenmin uitzicht op snelle ontwikkelingen."

Op 4 maart pleitte Pietro Ingrao, een gerespecteerd veteraan binnen de PCI, op het partijcongres voor meer interne partijdemocratie.
In een rede tot het congres, waarvoor hij een staande ovatie kreeg, zei Ingrao dat de partij de eisen van de kaderleden om grotere zeggenschap in de politieke besluitvorming van de partij ondubbelzinnig diende te honoreren. ,,De eis voor openheid komt niet simpelweg voort uit onvrede met de mechanismen van de interne discussie in de partij. Er is meer aan de hand. Men is gretig naar kennis en participatie", aldus Ingrao.
Ingrao verdedigde zijn voorstel tegen kritici die beweerden dat het zou leiden tot een ineenstorting van de doelmatigheid binnen de partij. ,,Waarom zou een open debat betekenen dat besluiten niet genomen worden? Het zal eenvoudigweg betekenen dat er betere besluiten zullen worden genomen", zo antwoordde hij. Op breder politiek terrein bepleitte hij een samenwerking van communisten met andere linkse krachten in Italie om een gezamenlijk politiek programma op te stellen. „Wij doen een beroep op de socialisten en alle vooruitstrevende krachten: waarom werken wij niet samen om stemmen weg te halen bij de christen-democraten?"

Aan de andere kant verklaarde de leider van de pro-Sowjet gezinde minderheid (5-10% van de afgevaardigden, vooral uit Milaan), Armando Cossütta, op het congres: „We zijn zowel de oktoberrevolutie als het Sowjet-model erkentelijkheid verschuldigd." Tegelijkertijd verklaarde hij zich een overtuigd voorstander van het ,,democratisch centralisme".

Aan het einde van het congres, op 6 maart, herhaalde Berlinguer de oproep tot samenwerking met de socialisten. „Wij doen de socialisten geen voorstel voor een regering voor morgen of de dag daarna", zo zei hij. ,,Maar we geloven dat het van grote waarde zou zijn voor de arbeiders en de democratische publieke opinie wanneer de socialisten openlijk zouden oproepen tot een democratisch alternatief, zoals wij hebben gedaan."

Verder riep hij zijn partijgenoten op in Genève te demonstreren tegen de stationering door de NAVO van middellange-afstandsraketten in West-Europa.

Tevens werd die dag een resolutie aangenomen die bepaalde dat de debatten in de top van de communistische partij opener moest worden gevoerd. Het Centrale Comité van de PCI werd verplicht de hele partij te raadplegen wanneer het ingrijpende veranderingen wilde doorvoeren in de politieke lijn zoals die door een congres was uitgezet.

Wanneer er onenigheid bestond in de partijtop over de te volgen lijn moest de zaak worden voorgelegd aan de gekozen partijvertegenwoordiging, aldus de resolutie.

Tot slot werden via een niet geheime stemming 179 nieuwe leden voor het Centrale Comité gekozen die op hun beurt Berlinguer opnieuw kozen tot partijsecretaris, een functie die hij sinds 1972 vervulde. *NRC/H'blad*, Volkskrant, Trouw. De Standaard, *Le* Monde, NZZ, *AdG)*

INTERNATIONALE ZAKEN

BIB

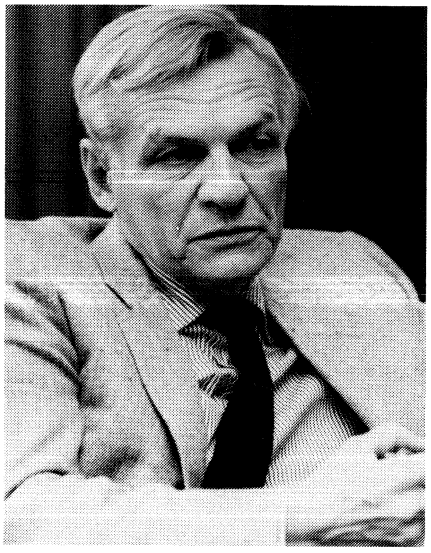
JAARVERSLAG BANK VOOR INTERNATIONALE BETALINGEN

Op 13 juni werd het verslag over het boekjaar 1982-1983, dat op 31 maart van dit jaar werd afgesloten, van de Bank voor Internationale Betalingen, BIB, gepubliceerd.
In het jaarverslag stelt de BIB, dat de westerse industrielander, zich op korte termijn voor twee uitdagingen zien gesteld: de economische opleving moet zich verder kunnen ontwikkelen en de schulden van de diverse landen dienen beheersbaar te blijven.
Op lange termijn moet het herstel uitmonden in een periode van blijvende groei zonder inflatie.

De werkloosheid heeft in vrijwel alle landen onaanvaardbare niveaus bereikt. Om te voorkomen dat de werkgelegenheid verder afneemt is hernieuwde groei onontbeerlijk. aldus de BIB. Zonder vooruitzichten op groei en zolang de rentetarieven hoog zijn, zullen ondernemingen de verbetering van hun cashflow – de inkomsten uit winsten en afschrijvingen – benutten om hun schulden te verminderen en zullen uitbreidingsinvesteringen achterwege blijven.
Vier van de grootste industriële landen ter wereld met een gezamenlijk nationaal inkomen van meer dan 5.000 miljard dollar, te weten de Verenigde Staten. Japan. West-Duitsland en Groot-Brittannië, moeten leiding geven aan het economisch herstel. Deze landen zijn er reeds in geslaagd de inflatie grotendeels onder controle te brengen en hebben, met uitzondering van de VS, geen problemen wat betreft de lopende rekening van de betalingbalans.
De recente daling van de olieprijzen kan bijdragen tot een verdere verbetering van de reeds bereikte resultaten, zo staat in het jaarrapport. De vier landen zullen moeten fungeren als „buyers of last resource". Zij moeten de grondstoffen en produkten kopen van die landen die voor het oplossen van hun schuldproblemen afhankelijk zijn van de vraag naar hun exportprodukten.

De hoge rentestand in de VS en de hoge koers van de dollar zijn ernstige belemmeringen voor het herstel van de wereldeconomie.
De lopende rekeningen van de betalingsbalansen van tal van landen dreigen definitief te ontsporen en die situatie lokt protectionistische maatregelen in de VS uit. De rentelasten voor landen die vrijwel uitsluitend schulden hebben in dollars worden ondraaglijk. Vanuit elke denkbare gezichtshoek is het van het grootste belang dat de rentestand in de VS omlaag wordt gebracht, aldus het jaarverslag van de BIB.

In dit verband bekritiseert de BIB de „policy mix" in de VS: het begrotings- en fiscale beleid dient in overeenstemming te worden gebracht met het door de Federal Reserve Board (het stelsel van centrale banken) gevoerde monetaire beleid. Indien dat niet gebeurt zal de leningsbehoefte van de overheid steeds meer een blijvende rentelast-component gaan bevatten.
Een fundamenteel en geleidelijk herstel van de wereldeconomie is volgens de BIB het beste middel om de debiteurenlanden te helpen. Hij keert zich tegen de opvatting dat het beter zou zijn de landen die hoogst aarschijnlijk niet in staat zijn rente en aflossing op leningen te voldoen. „failliet" te laten gaan en de onvoorzichti-



Fritz Leutwiler, president van de Zwitserse centrale bank, tevens, sinds 1 jan. 1982, opvolger van dr. J. Zijlstra als president van de BIB.

ge crediteuren op te laten draaien voor de stroppen.
Overheidshuishoudingen mogen vanwege het kringloopmechanisme niet gelijk worden gesteld aan gezinshuishoudingen. Een failliet land verkeert in een andere positie dan een failliete onderneming: het blijft doorgaan te ,,bestaan". de activa kunnen niet door crediteuren worden overgenomen en het kan niet worden ,,verkocht" aan een ander land.
De lopende problemen zullen door een gezamenlijke actie van de voornaamste ,,acteurs op het monetaire toneel" moeten worden opgelost. Het Internationale Monetaire Fonds (IMF) dient de gelegenheid te krijgen het beleid van ,,lenen onder voorwaarden" aan debiteurenlanden voort te zetten. Daarvoor zijn steeds grotere bedragen nodig waarvoor de Westelijke wereld offers moet brengen. De debiteurenlanden dienen orde op zaken te stellen en de verleende hulp besteden aan investeringen in plaats van aan consumptie.
Ook de particuliere banken zullen hun bijdrage aan de oplossing van de internationale schuldencrisis moeten continueren. De monetaire autoriteiten van de landen die hun activiteiten via de BIB leiden, dienen bereid te blijven overbruggingskredieten te verstrekken aan landen met liquiditeitsproblemen.
De Wereldbank tenslotte dient het voornaamste orgaan te worden voor kapitaalinjecties op de lange termijn en verdient alle steun van degenen die het multilaterale en wereldomvattende karakter van deze instelling naar waarde weten te schatten, aldus het jaarrapport van de BIB (NRC/H'blad)

Vor. ber. pag. 46013 e.v.-1981)

IMF

BIJEENKOMST GROEP VAN TIEN. OVEREENSTEMMING OVER UITBREIDING GAB EN VERGROTING QUOTA. ZWITSERLAND VOLLEDIG LID VAN DE GROEP, SAOEDI-ARABIE „BUITENLID"

De ministers van financiën van de Groep van tien binnen het IMF (Verenigde Staten, Canada, Frankrijk, Eondsrepubliek Duitsland, Engeland, Italië, Nederland, België, Zweden en Japan) waren op 16 en 17 jan. van dit jaar in Parijs bijeen.
Zij bereikten daar overeenstemming over een belangrijke verhoging van de internationale financiële reserves ten dienste van ontwikkelingslanden, die in moeilijkheden met hun betalingsbalans geraken.

Zij werden het er over eens om hun onderlinge kredietfaciliteit in de zogeheten General Agreements to Borrow (GAB) (algemene leenovereenkomsten) te verhogen van $ 7,1 tot 19 mrd. Deze faciliteit wordt ter beschikking gesteld van het Internationale monetaire fonds (IMF) indien een betalingsbalanscrisis van een van de andere IMF-leden het Internationale monetaire systeem bedreigt.
Bovendien bestaat er tussen de Tien verregaande overeenstemming over een verhoging van het kapitaal, .,de quota", van het IMF met 50%, hetgeen in febr. zal worden voorgesteld aan het interimcomité waarin ook de andere leden zijn vertegenwoordigd.
De verhoging van de leenfaciliteit onder het GAB achte de Nederlandse minister van financiën Ruding een .,bevredigend" en „belangrijk" resultaat, hoewel de regering in Den Haag nog wel wat verder had willen gaan – tot zelfs $20 mrd.
Dit vooral omdat 100% van dit bedrag ter beschikking kan komen aan de schuldenaars met tijdelijke moeilijkheden met hun betalingsbalans. terwijl dat maar voor 60% geldt bij verhoging van de inzet bij het IMF.
Tegelijk besloten de tien dat Zwitserland dat al sinds 20 jaar geassocieerd lid is van de club van tien. nu volledig lid kan worden. al wordt het geen lid van het IMF. Ook besloten zij dat er nu een soort „buitenlidmaatschap" zal worden ingesteld voor ,,parallelle krediteuren". Gedoeld wordt hier allereerst op Saoedi-Arabie. dat naar men aanneemt een bijdrage van $ 2 mrd zal toezeggen.
Van groot belang is verder dat op verzoek van de directeur van het IMF, indien deze organisatie krap komt te zitten, het GAB zal lenen aan het IMF zelf en niet aan het land dat in crisis komt. Het IMF wordt dus debiteur van de Tien hetgeen veiliger is. Voorwaarde voor de lening blijft dat de stabiliteit van het monetaire systeem wordt bedreigd.
Om rekening te houden met gewijzigde verhoudingen van de ,munteenheden onderling is ook de verdeling van het inzet bij het GAB gewijzigd. Zo kwam het aandeel van de Verenigde Staten bij voorbeeld van 29% in september op 25% nu te liggen, dat van de Bondsrepubliek van 24% op 14%, dat van Japan van 19 op 12,5% en dat van Nederland van 3,8% in september op 5% nu.

Minister Ruding toonde zich tevreden. Ten eerste omdat het GAB nu het IMF kan aanvullen met extra kredieten en dus kan bijdragen tot voorkoming van een internationale crisis. Ten tweede omdat deze topgroep van tien waarin Nederland zit is versterkt en omdat de Nederlandse stem er relatief zwaarder werd. Dat is van belang omdat Nederland niet zit in de informele allerhoogste topgroep van vijf grote landen en ook niet hoort bij de industriële-topconferenties van de zeven grote Westerse landen. Bovendien kan het grotere aandeel van Nederland in het GAB worden gebruikt als argument wanneer straks wordt gevochten over de nieuwe quota in het IMF die de zwaarte van ieders stem bepalen.
Over de verhoging van die quota in het IMF kon in Parijs nog geen besluit vallen: dat is voorbehouden aan het interimcomité. Maar er was wel een informele overeenstemming, dat het totale kapitaal zal worden verhoogd van 60 tot 100 mrd „speciale trekkingsrechten", oftewel van 60 tot 110 mrd dollar. In het interimcomité moet begin februari worden gevochten over het nieuwe aandeel en dus de stemzwaarte van ieder land.
De ministers zeiden in hun communiqué te hopen dat de verhoging van het IMF-kapitaal nog voor het eind van het jaar, dus twee jaar voor de normale termijn zijn beslag zal krijgen, dat wil zeggen door alle parlementen wordt goedgekeurd.
De ministers verwelkomden in hun communiqué de ,,recente successen bij het gevecht tegen de inflatie" en de kans op verdere vooruitgang. Ze legden de nadruk op ,.degelijke monetaire en fiscale politiek" er. aangepaste gematigde groei van het inkomen ten behoeve van duurzame economische groei. Zij erkenden dat ,,groei op degelijke basis" op zichzelf al de tegenwoordige spanningen kan doen verminderen. Zij stellen daarom versterkte samenwerking voor tussen de industriële landen ten aanzien van economische. financiële en handelspolitiek.
Een dergelijke verbetering in de activiteit van industriële landen die ook op lange termijn kan worden voortgezet, kan, aldus de ministers, een belangrijke bijdrage zijn tot een blijvende oplossing van het schuldenprobleem der ontwikkelingslanden en tot beperking van de werkloosheid in alle landen.
De Amerikaanse onderminister van financiën Sprinkel, die inviel voor de overhaast naar Washington vertrokken minister Regan, onderstreepte. dat lage rente en inflatie in de Verenigde Staten, het succes dus van Reaganomics, al naar Europa zijn geëxporteerd. De aandacht dient zich volgens hem nu te richten op beperking van de begrotingstekorten. Injecties veroorzaken alleen nieuwe inflatie.
De Franse minister van financiën, Delors, had eerder gewag gemaakt van een mogelijke wending in Amerikaanse opvattingen in de richting van de Franse stimuleringspolitiek. Enigszins teleurgesteld constateerde hij dat hij .,al naar gelang van zijn Amerikaanse gesprekspartners verschillende gevolgtrekkingen" had kunnen maken.
Hij zei te hopen dat ,,wat voor mij het meest hoopgevend is geweest op de industriele top in mei in politieke wilsuiting zal zijn omgezet". Delors deelde mee door te gaan met zijn gevecht voor een selectieve economische stimulering in de sterkste landen met lage rente en lage inflatie tijdens de ministersvergadering van de OESO in mei.

Interimcomité
akkoord met quotaverhoging

Op 10 en 11 febr. was in Washington het interimcomité bijeen, dat besloot tot een verhoging van de quota met ongeveer 47%
Het principe-akkoord houdt in dat de middelen van het IMF worden vergroot met 61 mrd tot 90 mrd speciale trekkingsrechten (SDR's), dat wil zeggen van $66 mrd tot $98 mrd.
De overeenkomst is een compromis tussen de Verenigde Staten en de Europese landen. De landen van de Europese Gemeenschap wilden een verruiming van de middelen met ten minste 50%. Amerika wilde niet verder gaan dan een vergroting van 40%.
De ontwikkelingslanden waren voorstander van een verdubbeling van de middelen van het IMF. Canada en Japan voelden voor een vergroting met 65%
De bewindsvoerders van het IMF hebben op 5 april met de vereiste meerderheid van 85% hun toestemming gegeven aan de quotaverhoging.

EG

LANDBOUWPRIJZEN VOOR 1983-1984

De landbouwministers uit de EG-lidstaten zijn het na langdurig overleg in de vroege ochtend van 17 mei eens geworden over de landbouwprijzen voor het seizoen 1983-1984.
De ministers gingen akkoord met een compromis, dat een verhoging van de prijzen met gemiddeld 4,2% inhoudt. Het is de geringste prijsverhoging zolang het EG-landbouwbeleid bestaat.
Niettemin brengt het besluit van de ministers nog flinke kosten met zich mee. De Europese Commissie raamde de extra kosten, die uit de prijsverhoging voortvloeien voor 1983 op ruim f 1087 mln en voor 1984 op f 1862 mln.
De Europese Commissie uitte zich tevreden over het bereikte resultaat. Op een persconferentie op 17 mei noemde de Europese commissaris voor landbouw, Poul Dalsager, het een ,,goed en wijs besluit".

Dalsager is van mening dat het door de landbouwministers bereikte compromis het belang dient van de boeren, de consumenten zou-el als de Europese belastingbetalers.
De boeren hebben gezien de omstandigheden (overschotprodukties en de lang niet florissante situatie op de landbouwmarkten) een faire en verstandige prijsverhoging gekregen.
De consumenten in Europa kunnen zich volgens Dalsager verheugen over het feit dat de voedselprijzen in Europa met zeker niet meer dan 3% zullen stijgen en de consumentenprijzen met slechts 0,5%. Verder speelt in het voordeel van de consumenten dat de consumentensubsidie voor boter met 13% verhoogd is.
De Europese belastingbetaler kan volgens de Europese landbouwcommissaris blij zijn met het feit dat het nieuwe prijspakket een gematigd effect voor de Europese begroting inhoudt.
Dalsager toonde zich uitermate verheugd over het feit dat de oorspronkelijke prijsvoorstellen van de Europese Commissie vrijwel ongewijzigd zijn aanvaard. ,,Het waren dan ook uitgewogen voorstellen," zo zei hij.
Verder was hij blij met het feit dat de ministers akkoord gegaan zijn met de voorstellen om, via een beperking van de prijsverhoging. bepaalde overschotprodukties (van melk. granen en koolzaad) af te remmen.
Tenslotte bleek Dalsager van mening dat men het probleem van het afbreken van de monetaire compenserende bedragen voor een goed deel heeft opgelost. Er is een forse stap gezet op de weg naar totale afbraak van die mcb's, zo luidde zijn conclusie.

Gaston Thorn, de Europese Commissievoorzitter, gaf ook een positief oordeel. ,,De ministers hebben blijk gegeven van een geest van verzoening en compromis," zo luidde het compliment dat hij via een schriftelijke verklaring uitdeelde. Thorn vindt dat het bereiken van een akkoord over de prijzen van belang is voor het behalen van succes op de Europese topconferentie op 17, 18 en 19 juni in Stuttgart (pag. 385 e.v. - 1983).

In zijn verklaring spoorde hij de landbouwministers aan nu ook hun beste krachten te geven voor het bereiken van een oplossing van landbouwproblemen die samenhangen met de uitbreiding van de Europese Gemeenschap met Spanje en Portugal.
Ook de Nederlandse minister. ir. Gerrit Braks, is van oordeel dat er een goed compromis is bereikt. Het prijsbesluit, dat op 23 mei van kracht wordt, is volgens Braks tot stand kunnen komen ,,omdat nu bij iedereen het besef aanwezig was dat er een ernstige crisissituatie zou kunrien ontstaan ais nu geen spijkers met koppen werden geslagen".
Zelden is een Europees landbouwprijsbesluit tot stand gekomen na zulke moeizame en moeilijke onderhandelingen als dit keer. Twee weken vergaderen in Luxemburg compleet met nachtzittingen leverden geen resultaat op. Dit keer kwamen er, na een bijeenkomst die dertien uur duurde: wel een besluit.

Dat besluit komt voor de Nederlandse boeren in grove trekken op het volgende neer: uitgedrukt in guldens zullen de zuivelproducenten te maken krijgen met een prijsverhoging van 1,5%. Voor tarwe is de verhoging 1,3%, voor rundvlees 3,8%, voor suiker 2,3% en voor de meeste andere produkten ongeveer 3.8%.
De levensmiddeien zullen in Nederland, zo luidt de raming, in een jaar met 0,9% in prijs stijgen. Dat werkt uit in een stijging van de kosten van levensonderhoud met 0.1%.

Dat de nieuwe Europese landbouwprijzen bijna twee maanden te laat van kracht worden (eigenlijk behoren ze in te gaan op 1 april) is het gevolg van grote moeilijkheden die zich voordeden in de monetaire sector. Monetaire compenserende bedragen die het gevolg zijn van veranderingen van de pariteiten van de EG-munten moesten afgebroken worden.
Maar die afbraak dreigde tot gevolg te krijgen dat de Duitse zuivelproducenten dit jaar met een prijsverlaging zouden worden opgescheept. De Duitse landbouwminister, Ignaz Kiechle, kon met zo'n resultaat niet thuiskomen.
Met allerlei kunstgrepen (het afbreken van bepaalde mcb's met een geringer percentage dan oorspronkelijk was voorzien en met een manipulatie van de waarde van het Britse pond binnen de Europese rekeneenheid) is men toch tot een oplossing kunnen komen.

Het bereikte compromis resulteert voor Nederland in een algemene afbraak van de monetaire compenserende bedragen met 2,65%. Daarop zijn twee uitzonderingen. Voor melk wordt het mcb afgebroken met slechts 2,25%. In de praktijk betekent dit dat er voor de zuivelsector nog 0,8% mcb af te breken valt en voor granen nog 0.4%. Die reducering van de mcb's zal volgend jaar plaatsvinden. Dat kost de Nederlandse zuivel- en graanproducenten op dat moment een stukje prijsverhoging.
De mcb's voor de melk- en zuivelsector bedragen 6,55%, voor granen 6.15% en voor de overige produkten 5,75%.
Een en ander pakt voor de omrekening van de Europese landbouwrekeneenheid naar de Nederlandse gulden als volgt uit: in de melk- en zuivelsector is die landbouw-Ecu 2,73327 guldens waard, in de graansector is dat 2,72149 guldens en in de overige sectoren 2,70981 guldens.
De monetaire kunstgrepen die in de loop van de bijeenkomsten van de landbouwministers tot stand kwam zorgden er overigens wei voor dat de Nederlandse zuivelproducent nu een netto-prijsverhoging van 1,5% krijgt in plaats van de 0,1% waarin het oorspronkelijke Commissievoorstel resulteerde.
Nederland krijgt uit een pot die in totaal f 300 mln gulden omvat ook nog f 20 mln waarmee kleine melkveehouders ondersteund kunnen worden

De boeren in Europa hebben in hun eerste commentaren verdeeld gereageerd op het door de landbouwministers vastgestelde prijsbeleid. De COPA in Brussel! dat is de overkoepelende Europese boerenorganisatie, noemde het „volledig ontoereikend" en die organisatie wees erop dat het prijsakkoord vooral voor de toekomst geen oplossingen biedt.
De voorman van de voornaamste Franse boerenorganisatie was ook niet tevreden, ondanks het feit dat Frankrijk op het laatste moment nog 1% extra prijsverhoging voor melk in de wacht wist te slepen. Maar andere Franse boerenorganisaties gaven er blijk van wel met het besluit uit de voeten te kunnen.

De mening van de Franse boeren is in dit geval belangrijk omdat juist die Franse boeren dit jaar harde acties gevoerd hebben. Ze blokkeerden wegen en vernielden voertuigen waarmee (ook Nederlandse) buitenlandse landbouwprodukten naar Frankrijk werden vervoerd. Tegen die Franse acties heeft minister Braks op 16 mei in de Raad nog een fel protest laten horen.
Een boze Nederlandse minister zei in Brussel ,,het molesteren van eigendommen van andere mensen en het blokkeren van het vrije handelsverkeer een zo ernstige zaak te vinden dat onder zulke omstandigheden eigenlijk niet onderhandeld kan worden".
Volgens Braks sprak daarna ook Michel Rocard. de Franse minister, zijn bezorgdheid uit over de acties van zijn eigen boeren. In de Landbouwraad concludeerde men ,,dat de acties van de Franse boeren een ernstig risico vormen voor de goede afloop van de prijsonderhandelingen".
Op 16 mei bleek dat Franse boeren die grensposten tussen Frankrijk en België geblokkeerd gehouden hadden zich terugtrokken. Dat kan erop wijzen dat verdere Franse boerenacties niet langer te vrezen zijn.
In EG-kringen in Brussel werd met tevredenheid gesproken over het besluit

dat nu uit de bus gekomen is. Er werd op gewezen dat de ministers, door akkoord te gaan met een prijsverhoging die zeker aan de matige kant genoemd kan worden en die nauwelijks de helft bedraagt van de verhoging die de boeren vorig jaar kregen. een eerste werkelijke poging is gedaan om de kosten van het Europese landbouwbeleid in de hand te houden.
Ook minister Braks is ervan overtuigd dat de Europese Gemeenschap op den duur het kostenprobleem van de landbouw in de hand zal kunnen krijgen. Voorwaarde daarvoor vindt hij dat er een ,,voortgezet terughoudend prijsbeleid gevoerd blijft worden, evenals een voortgezet terughoudend restitutiebeleid". Braks gaf te verstaan dat hij onder een terughoudend prijsbeleid ook wel ,,negatieve prijsaanpassingen" wil begrijpen. (Europa van Morgen)

BELGIË

DE KWESTIE VOEREN. NIEUWJAARSBOODSCHAP VAN DE KONING. STUDIECENTRUM VOOR STAATSHERVORMING

Eind januari 1983 is de sedert lang latent smeulende kwestie Voeren weer hevig opgelaaid naar aanleiding van de benoeming van een burgemeester. Voeren bestaat uit zes gefusioneerde Vlaamse gemeenten met faciliteiten voor Franstaligen. De overheveling van de zes Voerdorpen – 's Gravenvoeren, St. Pieters-Voeren, St. Martens-Voeren, Teuven, Remersdaal en Moelingen – van de provincie Luik naar de provincie Limburg werd op 11 okt. 1962 goedgekeurd in de Senaat en op 31 okt. 1962 in de Kamer. In ruil daarvoor gingen de gemeenten Komen en Moeskroen van de provincie West-Vlaanderen naar de provincie Henegouwen en werden het Franstalige gemeenten met faciliteiten voor de Nederlandstaligen (pag. 69413-1962; zie ook pag. 762-1972).
De politieke moeilijkheden vloeiden voort uit de gemeenteraadsverkiezingen van 10 okt. 1982. De lijst Retour a Liège (terug naar Luik) behaalde 10 zetels, tegen 5 voor de Vlaamse lijst. Lijsttrekker, en bijgevolg kandidaat-burgemeester, van Retour a Liege was José Happart, voorzitter van Action fouronnaise. Hij behaalde de meeste voorkeurstemmen. Happart kent echter geen Nederlands en bleek ook nooit bereid het te leren.

Van Vlaamse zijde wordt Action fouronnaise bestempeld als een privé-militie en wordt Happart aangewezen als de aanstichter van de vele incidenten in de Voerstreek en de geweldplegingen op Vlaamse Voerenaars. Verscheidene klachten tegen hem bleven echter zonder gevolg, wat van Vlaamse zijde twijfels opriep over de onpartijdigheid van de Waalse magistratuur. Verscheidene Vlaamse perscommentatoren noemen Happart steevast een bendeleider.

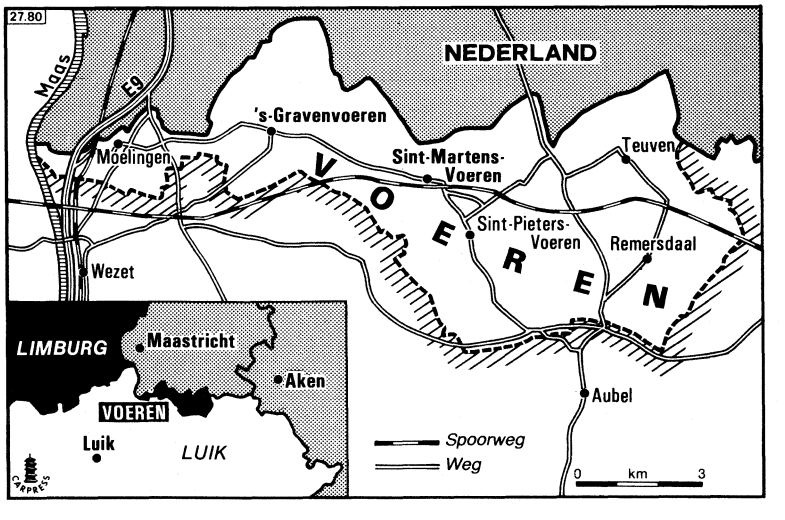
Het debat over de benoeming van een burgemeester in Voeren werd echter op louter juridische gronden ingezet.
Op 15 nov. 1982 keurde de Vlaamse Raad eenparig een resolutie goed ,,betreffende de benoeming van de burgemeester van Voeren en van andere burgemeesters in Vlaamse gemeenten met faciliteiten". In die resolutie werd ervan uitgegaan dat een goed gemeentebeleid de correcte toepassing vergt van de wetten en decreten inzake het taalgebruik. De niet-toepassing kan leiden tot incidenten, die de betrekkingen tussen de gemeenschappen op gevaarlijke wijze bezwaren. Daarom werd de koning verzocht lot burgemeester van dergelijke gemeenten een kandidaat te benoemen, die bewezen heeft bekommerd te zijn om het naleven van de wet, in het bijzonder van de wetten op het taalgebruik en op de handhaving van de openbare orde.
De kandidaat moest ook blijk hebben gegeven van eerbied voor de belangen van de hele bevolking van zijn gemeente.
In de Vlaamse Raad werd erop gewezen dat men niet automatisch burgemeester wordt en dat het geen unicum is kandidaten te weigeren. Er werd aan toegevoegd dat ,,de koning in het verleden reeds de benoeming van kandidaatburgemeesters geweigerd heeft, niettegenstaande zij door de minister van binnenlandse zaken waren voorgesteld".
's Anderendaags keurde de Franse gemeenschapsraad, eveneens eenparig, een resolutie goed waarin de kandidatuur van Happart werd verdedigd.
De twee gemeenschappen stonden in deze zaak lijnrecht tegenover elkaar, waarbij aan Vlaamse kant gewezen werd op de taalwetten, de ordehandhaving en het verleden van Happart en aan Franstalige kant beklemtoond werd dat de democratische beginselen – de verkiezingsoverwinning en de voordracht van de kandidaat-burgemeester door de meerderheid gevrijwaard moeten worden en dat alle klachten tegen Happart zonder gevolg zijn gebleven
Op 27 jan 1983 werd in Kamer en Senaat geïnterpelleerd over her nog steeds vacante burgemeesterschap van Voeren en het optreden van eerste schepen Happart op de eerste vergadering van de gemeenteraad.

Toen CVP-senator Rutten minister van binnenlandse zaken Nothomb erop wees dat de eerste zitting van de gemeenteraad, op 17 jan., in alle opzichten uit de hand was gelopen en dat waarnemend burgemeester Happart daarbij de gemeentewet en de ordehandhaving met de voeten trad en de taalwetgeving belachelijk maakte, antwoordde de minister dat hij voortaan zes rijkswachters naar Voeren zal sturen telkens als de gemeenteraad bijeenkomt. Zij moeten instaan voor de ordehandhaving.
In de Kamer kwam het tot een hevig incident tussen de VU'er Kuijpers en de Waalse socialist Mottard (in feite RPW'er, deel uitmakend van de PS-fractie) die de benoeming van Happart kwam bepleiten. Kuijpers uitte deontologische bezwaren, omdat Mottard bij de vele aanklachten tegen Happart diens advocaat is geweest. Later in het debat deden zich nog tal van incidenten voor, waarbij een Waalse socialist op een gegeven ogenblik de Vlaamse fracties met de Hitlergroet bedacht.

Op 28 jan. werd de benoeming van een burgemeester in Voeren een regeringszaak. Onverwacht bracht minister van binnenlandse zaken Nothomb de kwestie ter sprake op de kabinetsraad en poogde hij de benoeming van Happart door te drukken.

Eerste beslissing

Nothomb legde een dubbel voorstel ter tafel:
1) Happart niet benoemen en het statuut van Voeren zodanig wijzigen dat

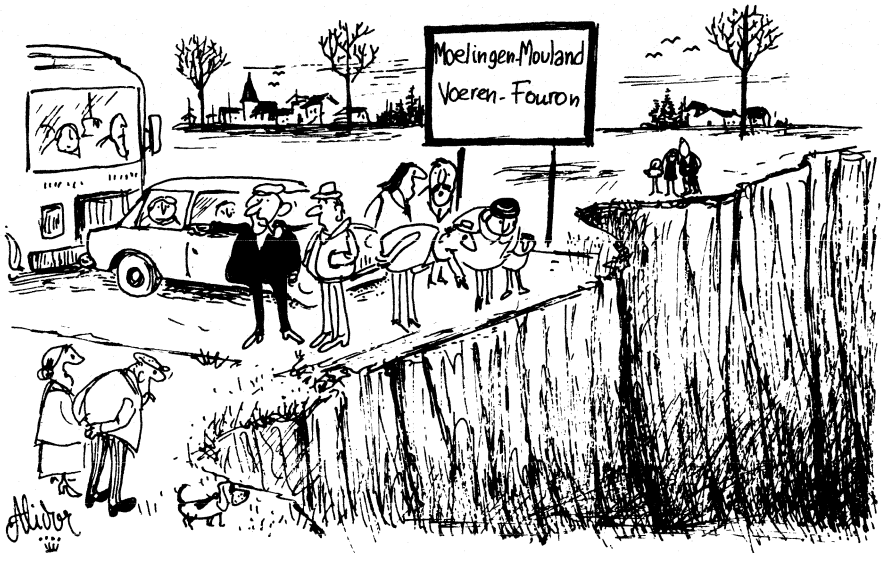


het niet meer tot het Vlaamse taalgebied zou behoren. Dit voorstel werd door alle partijen verworpen omdat het nooit de vereiste parlementaire meerderheid zou krijgen.
2) Happart benoemen, samen met een Vlaamse arrondissementscommissaris met bijzondere bevoegdheden i.v.m. de naleving van de taalwetten. Dat stuitte op het radicale verzet van de CVP-ministers, die voorstelden Voeren een verzoeningskandidaat te benoemen, met name de uittredende burgemeester Dodemont.

PSC en PRL vonden dat niet realistisch en de PVV-ministers vonden dat de lokale democratie gerespecteerd moest worden. Het zou volgens hen bespottelijk zijn in volle crisistijd een regering te laten vallen over de benoeming van een burgemeester. Er kon geen akkoord worden bereikt, 's anderendaags ook niet.
Pas zondagavond (30 jan.) na drie dagen onderhandelen kwam het volgende compromis tot stand:

1. De regering bevestigt dat zij de absolute voorrang blijft geven aan het economisch herstel, de gezondmaking van de openbare financiën en de strijd tegen de werkloosheid. De regering acht een bezinnings- en evaluatieperiode betreffende de staatshervorming onmisbaar met het oog op duurzame en evenwichtige oplossingen.
2. Overeenkomstig de regeringsverklaring zal de regering de uitvoering en de voltooiing van de staatshervorming voortzetten zoals die is voorzien in de wetten van 8 en 9 augustus 1980, daarbij voorrang gevend aan de oprichting van het Arbitragehof, aan de financiering van de gemeenschappen en de gewesten alsmede aan de overheveling van de administraties. Zij zal tevens de beslissingen uitvoeren van 15 maart en 30 december 1982 betreffende de nationale sectoren en het desbetreffend overleg met de gewestregeringen.
3. Een studiecentrum zal worden opgericht bij een in ministerraad overlegd koninklijk besluit. Het parlement zal hierbij worden betrokken. Dit centrum zal worden belast om tegen 1 januari 1985 een evaluatie te maken en voorstellen te doen met het oog op het eventueel voortzetten. aanpassen, verbeteren en/of herzien van de staatshervorming.
4. Teneinde de parlementsleden nauwer te betrekken bij de werkzaamheden van dit centrum met het oog op een globale benadering van de staatshervorming, wenst de regering dat parlementaire initiatieven terzake de werkzaamheden van het centrum zouden voeden. In afwachting van de besluiten van het centrum zal de regering bij de meerderheidsfracties aandringen slechts in onderling akkoord initiatieven te nemen of te steunen tot wijzigen van de staatshervorming of het evenwicht tussen de gemeenschappen.
5. In een geest van verzoening zal de regering bij het parlement een wetsontwerp indienen waarbij de gemeente Voeren naar de provincie Brabant – arrondissement Halle-Vilvoorde – wordt overgeheveld met behoud van haar huidig statuut van taalgrensgemeente. De regering zal bij haar meerderheid aandringen op de spoedbehandeling en de vlugge eindstemming van dit ontwerp. In dezelfde geest van verzoening verbindt de minister van Binnenlandse Zaken zich er toe, indien het ontwerp aldus wordt besproken en aangenomen, om de benoeming van de h. Happart tot burgemeester van de gemeente Voeren niet voor te dragen voor 1 januari 1985.

Het is het doel van de regering door de inwerkingtreding van deze wet en de pacificatie ter plaatse een nieuw politiek feit te verwekken.



De overheveling van Voeren naar de provincie Brabant volgens Alidor van het Franstalige satirische weekblad „Pan"

Tijdens het weekeinde, toen de regering zich over de kwestie beraadde, werden door tal van verenigingen en partijen communiqués en moties uitgegeven. Van Vlaamse zijde tegen de benoeming van Happart, van Franstalige zijde vóór zijn benoeming.

's Zaterdags (29 jan.) bracht gemeenschapsminister Schiltz een bezoek aan Voeren. Deze afspraak lag reeds enkele weken vast. Hij woonde in het Veltmanshuis een vergadering bij van de Vlaamse gemeenteraadsleden en kreeg er te horen dat de Vlaamse Voerenaars zich weinig gesteund voelden door de Vlaamse politici. Schiltz beloofde beterschap.
Na de regeringsbeslissing van zondagavond, rees in Vlaanderen een storm van protest. De verdaging van de benoeming van Happart werd overschaduwd door de administratieve overheveling van Voeren van de ééntalige provincie Limburg naar de tweetalige provincie Brabant. De reacties waren scherp en emotioneel. Een dertigtal Vlaamse Voerenaars, w.o. de 5 Vlaamse gemeenteraadsleden, trok 's maandags woedend naar de Wetstraat, op zoek naar premier Martens. Het kwam tot een korte betoging bij het in het duister gehulde parlement, waar de CVP-kamerfractie en geheime vergadering hield. Die verliep zeer geanimeerd en algemeen was men tegen het regeringscompromis gekant, hoewel dit nog niet formeel gemeld werd.
Aan Franstalige kant stoorde men zich in hoge mate aan de niet benoeming van Happart. De oppositiepartijen namen PSC en PRL en vooral minister van binnenlandse zaken Nothomb zwaar op de korrel. Happart is niet benoemd en de overheveling van Voeren naar Brabant wijzigt niets ten gronde: alleen de vlag verandert, zo stelde men. Happart verdedigde het akkoord „omwille van een hoger Waals belang".
De partijbureau's van CVP en PVV steunden het compromis, maar hun parlementsfracties volgden niet. PVV-senaatsfractieleider Vanderpoorten veroordeelde het compromis. Het grootste verzet rees echter in de CVP-fracties van Kamer en Senaat. De senaatsfractie kantte zich unaniem tegen het akkoord en later volgde de kamerfractie. Het verzet van de CVP-fracties werd vooral gevoed door de Limburgse partij-instanties. Meteen was het duidelijk dat het Voerencompromis geen meerderheid meer had.

Op 1 febr. werden in de Kamer bitsige interpellaties gehouden. In de wandelgangen noteerde men een woede-uitval van vice-premier Jean Gol. Na de interpellaties verdedigde premier Martens rationeel het compromis.
Na een vergeefse poging om een legale en democratische oplossing te vinden – beide waren niet te combineren – had de regering, aldus Martens, voor een politieke oplossing geopteerd. Hij herinnerde aan de arresten van de Raad van State inzake het taalgebruik in gemeenten met faciliteiten (zie pag. 33913 e.v.-1982) en zei dat bestuursdaden die daaraan niet beantwoorden vernietigd kunnen worden. Hij verdedigde de overheveling naar Brabant, meer bepaald het arrondissement Halle-Vilvoorde. Voeren komt hierdoor in

dezelfde situatie als de gemeente Bever, waar ook faciliteiten bestaan. Men kan niet zeggen dat de gemeenten van de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Leuven slecht behandeld worden door de bestendige deputatie van Brabant, die paritair uit Nederlands- en Franssprekenden bestaat. Martens zei dat er geen klachten zijn.
Tot de meerderheid, vooral de CVP en doelend op het wetsvoorstel van de CVP'er Van der Brande tot regionalisering van de nationaal gebleven economische sectoren (staal, steenkool, scheepstouw, textiel en glasverpakking), zei de premier dat de regering haar bestaansreden verliest als zij voortdurend ondermijnd wordt door communautaire betwistingen. De regering wil niet in een immobilisme belanden. Vandaar het voorstel tot oprichting van een studiecentrum voor de staatshervorming.
Als blijkt dat er geen meerderheid meer is om het economisch herstel door te zetten, zal de regering daaruit haar conclusies trekken, aldus Martens.
De premier zei zich echter zeer goed bewust te zijn van het feit dat het Voerencompromis niet langer stand hield en dat hem de delicate opdracht wachtte nieuwe onderhandelingen te openen. De fractieleider van de CVP-kamerfractie gaf dit op het einde van de debatten duidelijk te kennen. Hij zei dat zijn partij de voortzetting wenste van het regeringsbeleid, maar inzake de kwestie Voeren raadde hij de regering aan nog eens rustig na te denken. De CVP-senaatsfraactie gaf zonder meer te kennen dat ,,het huiswerk overgedaan moet worden".

Tweede beslissing

Op 2 febr. toen in de Senaat over Voeren geïnterpelleerd werd, werden de Vlaamse gemeenteraadsleden van Voeren in het geheim ontvangen door premier Martens. Dit gebeurde door bemiddeling van de staatssecretaris voor Volksgezondheid Aerts, die Limburger is. Ook minister van binnenlandse zaken Nothomb had nog gesprekken met de Vlaamse Voerenaars en met Happart.
De kabinetsraad werkte op 4 febr. een nieuw Voerencompromis uit. De punten 1 tot en met 4 van het vorige compromis bleven behouden.

Punt 5 werd door de volgende tekst vervangen:

,,Overwegende dat de heer José Happart werd voorgedragen door een meerderheid van de gemeenteraad van Voeren;
Gelet op de verbintenissen die de heer José Happart ten overstaan van de Minister van Binnenlandse Zaken heeft aangegaan; op het feit dat hij zich ertoe verbonden heeft de wetten en decreten te eerbiedigen en inzonderheid de taai van het gebied te gebruiken in de uitoefening van zijn wettelijke ambtsverplichtingen;
De heer José Happart wordt benoemd tot burgemeester van Voeren. Het koninklijk benoemingsbesluit treedt in werking op 31 - 2 - 1983.
De heer Jan Wiert wordt benoemd tot Commissaris-adjunct van de Arrondissementscommissaris van Tongeren.
Het koninklijk benoemingsbesluit treedt in werking op 31-12-1983.
Inmiddels zal een ambtenaar van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (van de Nederlandse taalrol) benoemd worden tot waarnemend Commissaris-adjunct."

Het compromis kwam tot stand na de vergadering van het partijbestuur van de CVP de avond tevoren en na moeilijke voorbereidende gesprekken tussen premier Martens en zijn vice-premiers Gol, Nothomb en De Clerq.
De benoeming met uitstel van Happart verscheen in het staatsblad van 5 februari.
Met de benoeming van Wiertz tot adjunct-arrondissementscommissaris toonden de Vlaamse Voerenaars zich tevreden.

Wiertz is geboren in 1956 in St-Pieters-Voeren, is doctor in de rechten en loopt stage bij een advocaat in Lanaken.

De Vlaamse Voerenaars bleven gekant tegen de benoeming van Happart. Zij gingen er anderzijds van uit dat het provinciebestuur van Limburg niet zal toelaten dat Happart ook maar één keer de taalwetten overtreedt.
De Vlaamse meerderheidspartijen noemden het nieuwe compromis aanvaardbaar en op 7 febr. kreeg de regering in het parlement het vertrouwen bij de stemming over de moties, ingediend na de Voer-interpellaties.
De Vlaamse en Franstalige oppositiepartijen bestreden ook het tweede compromis, resp. omdat Vlaanderen een nederlaag heeft geleden en Happart toch benoemd is, zonder enige voorwaarde, èn omdat PSC en PRL geen ruggegraat hebben en zich door de CVP de wet laten dicteren. De benoeming met uitstel noemde men aan Franstalige zijde ongehoord en uniek in de Belgische geschiedenis.

Op 7 febr. betoogden ongeveer 5.000 personen te Hasselt tegen de benoeming van Happart. Praktisch alle VU-parlementsleden waren daar aanwezig.

De koning tot de gestelde machten

In zijn nieuwjaarstoespraak tot de gestelde machten van het land, steunde de koning op 8 febr. de regeringsbeslissing om de nieuwe initiatieven inzake de staatshervorming toe te vertrouwen aan een studiecentrum.
De toespraak van de koning luidde terzake als volgt:

„...Nu meer dan twee jaar geleden hebben wij terzelfdertijd de honderdvijftigste verjaardag van de nationale onafhankelijkheid gevierd en de hervorming van onze instellingen verder doorgevoerd.
Sindsdien werden de Gemeenschaps- en Gewestraden en de Executieven. voorzien door deze hervorming, opgericht. Financiële middelen werden hun toegekend en sinds Korte tijd zijn de hun ter beschikking gestelde administraties in werking getreden. Het overlegcomité tussen nationale Regering en Executieven tracht de belangenconflicten op te lossen, die reeds tussen deze verschillende machte– ontstaan zijn.
De hervorming van 1980 is echter nog niet voltooid. Zij dient nog verder uitgevoerd te worden, te beginnen met het Arbitragehof.
Anderzijds is het dikwijls moeilijk, zelfs voor de verantwoordelijke overheid. om met nauwkeurigheid de respectieve bevoegdheden in ons politiek bestel te onderscheiden. Een betere afbakening van de beleidsmateries dringt zich op, op velerlei gebied. Het is in elk geval van belang dat elke instantie tenvolle haar eigen bevoegdheid uitoefent en erover waakt. die van de andere niet aan te tasten.
U zult begrijpen dat ik vooral bezorgd ben over een duidelijke indeling van de verantwoordelijkheden op internationaal vlak. De Grondwet laat de Gemeenschappen toe de internationale samenwerking betreffende bepaalde materies bij decreet te regelen. De Gemeenschapsraden kunnen, op voorstel van hun Executieve, hun goedkeuring hechten aan akkoorden die terzake werden afgesloten.
Maar op het vlak van de internationale betrekkingen kunnen verwarring, overlapping van activiteiten en, meer nog, de rivaliteit tussen officiële Belgische onderhandelaars met het buitenland het krediet van ons land ernstig in het gedrang brengen. Daarom worden. in de aangelegenheden waarvoor de Raden bevoegd zijn. de Executieven betrokken bij de onderhandelingen over de internationale akkoorden. doch blijft de Koning, dit wil zeggen de nationale uitvoerende macht, volgens artikel 68 van de Grondwet, de enige gesprekspartner op het internationale vlak.
De hervormingen van 1980 zijn nauwelijks van kracht. en zelfs op talrijke punten nog in een overgangsstadium, of er gaan reeds stemmen op om te beweren dat zij achterhaald zijn. Nieuwe plannen worden uitgewerkt die de autonomie van Gemeenschappen en Gewesten veel eerder willen doordrijven. Ik spreek mij hier niet uit over de inhoud van deze voorstellen. Ik moet echter waarschuwen tegen dergelijke werkwijze, die het risico inhoudt dat, door een opeenvolging van stroomversnellingen, het beleid van het land steeds moeilijker, en uiteindelijk ommogelijk wordt.
Ik wil er ook op wijzen hoezeer de verspreiding van nieuwe ideeën, zonder grondige. voorafgaande studie van hun talrijke gevolgen, schadelijk kan zijn, niet enkel voor onze instellingen, maar ook voor het geheel van onze Vlaamse. Waalse en Brusselse bevolking. Wij hebben werkelijk niet het recht met een teerlingworp over hun toekomst te beslissen, juist nu, midden in de zwaarste economische crisis die de wereld de laatste vijftig jaar gekend heeft.
Wij moeten dus, Mevrouwen, Mijne Heren, beroep doen op al onze klaarheid van geest, op al onze koelbloedigheid, want dat zijn de eigenschappen die essentieel zijn voor de moeilijke tijden die wij thans beleven."

VU-voorzitter Anciaux reageerde scherp op twee elementen uit de nieuwjaarsboodschap van de regering: het studiecentrum en de buitenlandse betrekkingen van de gewesten en de gemeenschappen. De stelling dat de verdere federalisering stopgezet dient te worden noemde hij onaan-

vaardbaar. Het is immers voldoende gebleken dat de ge estvorming van 1980 totaal onvoldoende is om bv. de Vlaamse gemeenschap in staat te stellen met eigen middelen en volle bevoegdheid de economische crisis aan te pakken en de werkloosheid te bestrijden.
De stelling inzake het buitenlands beleid noemde hij juridisch en grondwettelijk onjuist. Voor de culturele en persoonsgebonden zaken heeft de Vlaamse gemeenschap volledige internationale verdragsregeleride bevoegdheid. De Vlaamse regering wordt bovendien niet door de koning benoemd. Bovendien zou ook het economisch beleid van de Vlaamse regering onmogelijk zijn. indien zij inzake de buitenlandse promotie enkel aangewezen zou zijn op de kanalen van de centraal-Belgische buitenlandse diensten, aldus Anciaux.

Voorts kreeg premier Martens van de oppositie het verwijt de koning hoogst betwistbare standpunten te laten innemen.
Over het algemeen werd de oprichting van het studiecentrum door de oppositie afgewezen als een element van wat zij noemde ,,de ijskast-politiek van de regering".

Studiecentrum voor de staatshervorming

Het studiecentrum voor de staatshervorming zag de regering niet als een koelkast, maar als een forum waar politici en deskundigen in een serener sfeer dan in het parlement kunnen werken. In het centrum moest alles bespreekbaar zijn. De eerste opdracht zou echter bestaan uit het maken van een zo objectief mogelijke evaluatie van wat thans bestaat en uit het oriënteren en begeleiden van de verdere voltooiïng van de staatshervorming.
Na vergeefse pogingen van premier Martens om de oppositie bij het studiecentrum te betrekken, keurde de kabinetsraad op 10 juni een koninklijk besluit goed tot oprichting van het centrum. De plaatsen van de oppositie, die niet tot medewerking bereid werd bevonden, bleven open. In het KB werden de leden benoemd die aangewezen werden door de fracties van de meerderheid in Kamer en Senaat, door de regering, de Brusselse executieve en de Vlaamse regering. De oppositie. de Waalse gewestregering en de Franse gemeenschapsregering wezen dus geen leden aan.
De benoemde leden zijn:

1 De deskundigen: Ganshof Van Der Meersch, procureur-generaal emeritus bij het Hof van cassatie; en de hoogleraren Rimanque (Ufsia), Perin (Luik, gewezen minister), Vuchelen (VUB), Kervyn (UCL), P. Van Rompuy (KU-Leuven) en Deperée (UCL); alsmede de ambtenaar Coppens. Voor de Raad voor de Duitse Cultuurgemeenschap werd de substituut, van de procureur des konings te Eupen, Kreins, benoemd. Hij zetelt met raadgevende stem.
2) Voor de fracties van de meerderheid: de senatoren De Bondt en Weckx (CVP), Pede (PVV, voorzitter van de Vlaamse Raad). Poullet (PSC), Wathelet (PRL), en de kamerleden Dupré en Suykerbuyk (CVP). De Greve (PVV), Henrion (PRL, gewezen minister), Monfils (PRL, gemeenschapsminister) en Wauthy (PSC).

NEDERLAND

MR. VAN AGT COMMISSARIS VAN DE KONINGIN IN NOORD-BRABANT. DRS. VAN THIJN BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM. ANDRÉ VAN DER LOUW VOORZITTER VAN DE RIJNMONDRAAD. ANDERE RENOEMINGEN

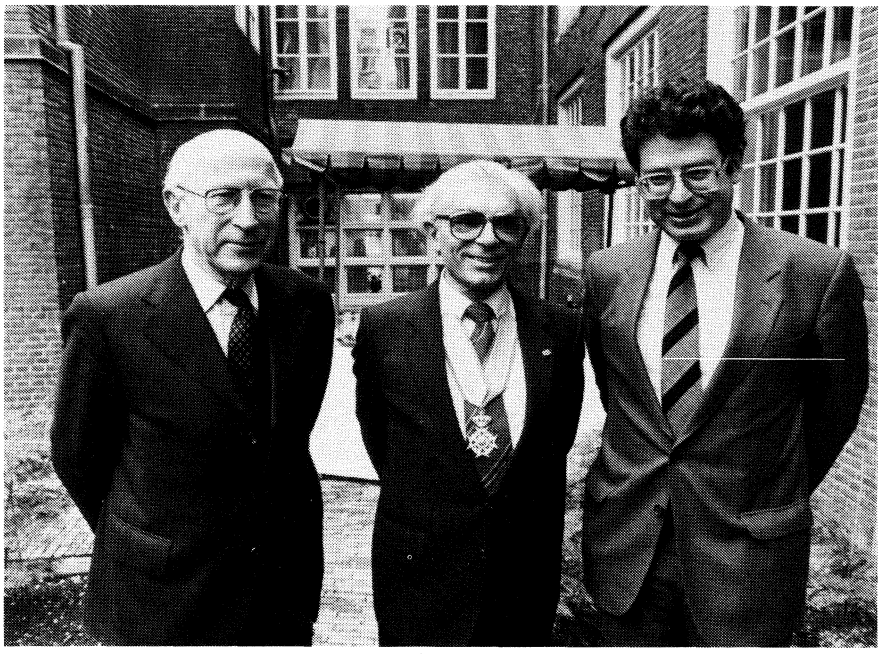
Bij koninklijk besluit van 16 mei 1983 is mr. A. A. M. van Agt benoemd tot commissaris van de koningin in Noord-Brabant. De benoeming is ingegaan op 16 juni.
Mr. Van Agt is de opvolger van de heer J. D. van der Harten, aan wie met ingang van 1 juni eervol ontslag is verleend i.v.m. het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Mr. Van Agt is geboren op 2 februari 1931, te Geldrop. Hij heeft in de loop der jaren diverse functies vervuld. Zo was hij van 1968-juli 1971 hoogleraar aan de juridische faculteit van de Katholieke Universiteit te Nijmegen.
Op 6 juli 1971 werd mr. Van Agt benoemd tot minister van justitie in het kabinet-Biesheuvel. Hij bekleedde dit ambt ook in het kabinet-Den Uyl, waarvan hij tevens vice-minister-president was.
Op 19 december 1977 werd hij benoemd tot minister-president in het kabinet-Van Agt-Wiegel. Vanaf 11 september 1981 vervulde hij dezelfde functie in het tweede kabinet-Van Agt, en van 29 mei 1982 tot 4 november 1982 in het derde kabinet-Van Agt. Daarna is hij benoemd tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor het CDA.

Bij koninklijk besluit van 20 mei 1983 is drs. E van Thijn benoemd tot burgemeester van Amsterdam. De benoeming is ingegaan op 16 juni.
Drs. Van Thijn is in Amsterdam opvolger van de heer W. Polak, aan wie m.i.v. 1 juni eervol ontslag is verleend.

Drs. Van Thijn is geboren op 16 augustus 1934 te Amsterdam. Hij is lid van de Partij van de Arbeid en van het Humanistisch Verbond, en hij heeft onder meer de volgende functies vervuld: 1961-1967 wetenschappelijk medewerker van de Wiardi Beckman Stichting; 1962-1971 lid van de gemeenteraad van Amsterdam voor de PvdA (vanaf 1965 fractievoorzitter); 1981-1982 minister van binnenlandse zaken.
Hij is vanaf 1967 tot heden (met onderbreking gedurende het ministerschap) lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor de PvdA, op het gebied van binnenlandse zaken, verkeer en waterstaat, ambtenarenzaken en buitenlandse zaken. Van 1973 tot 1978 was hij fractievoorzitter.

Voor de burgemeesterspost van Amsterdam heeft de ministerraad een keuze moeten maken uit de kandidaten uit PvdA-kring E. van Thijn en J. van Kemenade, beiden Tweede Kamerleden. Het kabinet heeft geen toelichting gegeven bij zijn keuze. Premier Lubbers noemde beiden ,,uitmuntende kandidaten".
Het kabinet is bij zijn keuze afgeweken van het advies van commissaris van de koningin De Wit.
In de Amsterdamse gemeenteraad is bij de VVD en het CDA teleurstelling over de benoeming van Van Thijn. De



De scheidende burgemeester van Amsterdam, Polak (m.) temidden van zijn voorganger Samkalden (l.) en Amsterdams nieuwe burgemeester Van Thijn.

CPN en de PPR hadden eveneens de voorkeur gegeven aan andere kandidaten. Zeer tevreden over de benoeming waren PvdA, PSP en D'66.

Bij koninklijk besluit van 22 maart 1983 is André van der Louw benoemd tot voorzitter van het Openbaar Lichaam Rijnmond (de Rijnmondraad). De benoeming is ingegaan op 16 april.

André van der Louw is op 9 aug 1933 in 's-Gravenhage geboren.
Na een opleiding genoten te hebben op de MULO, de Handelsavondschool en via een avondcursus maatschappelijk werk trad hij in 1950 in dienst van het Haags Instituut voor Volksontwikkeling.
Na de vervulling van de militaire dienstplicht was hij van 1954-1957 werkzaam bij de Haagse gemeentelijke dienst Sociale Belangen. In 1957 kwam hij in dienst van de VARA, eerst als administratief-organisatorisch medewerker. later als lid van de redactie van de VARA-gids, vanaf 1966 als perschef van de VARA. Hij was mede-oprichter van het blad Twen/Taboe en was redacteur van het blad Hitweek/Aloha.
Hij maakte enige jaren deel uit van het hoofdbestuur van de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC) en schreef over de geschiedenis van de AJC het boek Rood als je hart (1974). Binnen de PvdA was hij prominent lid van de stroming Nieuw Links en was als zodanig mede-auteur van de publikaties Tien over Rood (1966) en De meeste mensen willen meer (1967).

Was na twee jaar het vice-voorzitterschap bekleed te hebben (1969-1971) van 1971-1975 voorzitter van de PvdA. Was vice-president van het Chilicomité van de Socialistische Internationale.
Was van 1974 tot september 1981 burgemeester van Rotterdam.
Was minister van cultuur. recreatie en maatschappelijk werk van 11 september 1981-29 mei 1982.
Was lid van de Tweede Kamer van 12 januari 1971 t.e.m. 9 mei 1971 en van 16 sept. 1982 tot aan zijn benoeming in de Rijnmond.

André van der Louw is in de Rijnmond opvolger van dr. ir. A. P. Oele, die voorzitter van de Rijnmondraad was sedert 1 nov. 1978. Hij was echter bij koninklijk besluit van 1 okt. 1982 benoemd tot commissaris van de koningin in Drenthe.

Dr. ir. A. P. Oele is op 28 nov. 1923 te Rotterdam geboren. Hij heeft gestudeerd aan de Technische Hogeschool in Delft, waar hij afstudeerde als scheikundig ingenieur en promoveerde tot doctor in de technische wetenschappen.
Oele is lid van de Partij van de Arbeid en Nederlans Hervormd.

Hij is lid geweest van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (1963-1973), lid van het Europese Parlement (1965-1973) en hij was burgemeester van Delft van febr. 1973-nov. 1978.
Enkele nevenfuncties van de heer Oele zijn: voorzitter van de Voorlopige Algemene Energieraad, voorzitter van het Nationaal Brandpreventie Instituut en commissaris van de Nederlandsche Bank.

De benoeming van de heer Oele tot commissaris van de koning in Drenthe is ingegaan op 8 nov. 1982. Hij was daar de opvolger van mevr. A. P. Schilthuis, die m.i.v. 1 okt. 1982 was benoemd tot lid van de Raad van State.

Als voorzitter van de Algemene Energieraad is Oele op 1 juni 1983 opgevolgd door mevr. drs. M. Epema-Brugsma, die van 1970-1982 lid van de TK was voor de PvdA.

Mevr. Schilthuis was benoemd tot commissaris van de koningin in Drente op 18 okt. 1974 (pag. 726/1 e.v.-1974), gelijktijdig met de benoeming van André van der Louw tot burgemeester van Rotterdam.
De laatste had zijn ambt in Rotterdam in 1981 moeten neerleggen i v.m. zijn benoeming tot minister van CRM op 11 sept. van dat jaar. In Rotterdam werd hij als burgemeester opgevolgd door prof. dr. A. Peper, hoogleraar aan de Erasmusuniversiteit in Rotterdam en vice-voorzitter van de PvdA. Het tweede kabinet-Van Agt had het besluit tot deze benoeming genomen op 29 jan. 1982.

NOTA ORGANISATIE BINNENLANDS BESTUUR. PROVINCIALE HERINDELING BEPERKTER DAN EERDERVOORGENOMEN

Minister Rietkerk van binnenlandse zaken heeft op 1 juni aan de Tweede Kamer een nota aangeboden over de organisatie van het binnenlands bestuur.
Eerder hadden voorgangers van de minister voorstellen op dit gebied aan de TK voorgelegd. Dat geldt voor minister De Gaay Fortman in het kabinet-Den Uyl, die op 4 jan. 1977 onder meer had voorgesteld Nederland in 24 i.p.v. de bestaande 11 provincies in te delen (pag. 3811 e.v.-1977) en voor minister Wiegel in het eerste kabinet-Van Agt. die op 25 mei 1978 een aantal wijzigingen op de voorstellen van De Gaay Fortman bij de TK aanhangig maakte (pag. 39512 e.v.-1978).

Op 25 nov. 1980 had minister Wiegel nieuwe voorstellen over de reorganisatie van het binnenlands bestuur aan de Tweede Kamer gezonden, w.o. een concept-wetsontwerp over de verdeling van de provincie Zuid-Holland in twee nieuwe provincies (pag. 786/3 e.v.-1980, kaart voórgestelde verdeling Zuid-Holland pag. 789-1980).
In zijn nota schrijft minister Rietkerk, dat in het regeerakkoord van het kabinet-Lubbers enkele aanzetten zijn gegeven voor een andere koers t.a.v. de reorganisatie van het binnenlands bestuur.
Deze aanzetten betreffen:
– decentralisatie van rijkstaken naar de provincies en de gemeenten, en deregulering;
– het oplossen van de regionale problematiek vooral door versterking van de intergemeentelijke samenwerking;
– bij de afweging van de noodzaak tot het instellen van nieuwe provincies de kostenfactor zwaar laten meewegen;
– voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp tot splitsing van de huidige province Zuid-Holland.

Bij het aantreden van dit kabinet is de tussenbalans opgemaakt. Vrij algemene instemming bestaat er over de noodzaak van de decentralisatie van met name rijkstaken en het zoveel mogelijk leggen van bevoegdheden bij organen die zo dicht mogelijk bij de burgers zelf staan. Eveneens wordt vrij algemeen ingestemd met het streven naar het tegengaan van bureaucratie en het beperken van overtollige regels: dit: zelfde geldt voor de verbetering van de samenwerkingsmogelijkheden van gemeenten.
Er zijn echter steeds meer bezwaren naar voren gekomen tegen de conceptie van de zogenaamde regionale provincies nieuwe-stijl.
Het belangrijkste bezwaar is het gevaar van een fundamentele aantasting van de positie van de gemeenten. Ook zou het invoeren van provincies nieuwe-stijl leiden tot zowel hoge reorganisatiekosten als tot een belangrijke structurele verhoging van de provinciale bestuurskosten.
Het kabinet wil ernst maken met de decentralisatie van rijkstaken naar de provincies en de gemeenten. In de a.s. zomer zullen concrete voorstellen daartoe, neergelegd in de eindversie van het Decentraliesatieplan, het parlement bereiken.
Het kabinet zal verder de bestrijding van de bureaucratie en de vermindering van de regelgeving op het terrein van de bestuurlijke verhoudingen met kracht bevorderen. In de loop van dit jaar zullen verschillende nota's met betrekking tot deregulering aan de Staten-Generaal worden aangeboden.
Het ontwerp voor een nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen is op een aantal punten verbeterd. Hiertoe strekt een tweede Nota van wijzigingen op het ontwerp-Wet gemeenschappelijke regelingen die heden aan de Tweede Kamer is aangeboden.

Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)

Een van de hoofdpunten van beleid is dat de regionale problematiek in eerste instantie opgelost moet worden vanuit de gemeenten. waar nodig met behulp van gemeenschappelijke regelingen. Minister Rietkerk benadrukt dat de gemeenten het éérst pogingen hebben ondernomen om een bestuurlijk antwoord te formuleren op de technische en maatschappelijke schaalvergroting die de oorzaak van de regionale problematiek vormt. De Wet gemeenschappelijke regelingen bood hiertoe sinds 1950 een goed instrumentarium.
Omdat aan de huidige vorm van intergemeentelijke samenwerking een aantal bezwaren kleeft (een grillig patroon van regelingen, bestuurlijke ondoorzichtigheid, de vrijwilligheid om deel te nemen aan een regeling) is op 18 december 1980 een ontwerp ingediend voor een nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen.

Het wetsontwerp beoogt aan deze bezwaren tegemoet te komen. De belangrijkste instrumenten daarvoor zijn het vormen van samenwerkingsgebieden. het aanhalen van de banden tussen het samenwerkingsverband en de deelnemende gemeenten, een verbeterde opleg-

gingsregeling en grotere openbaarheid. De tweede Nota van wijzigingen (nu bij de Tweede Kamer ingediend) voegt daar voor de provincie de taak aan toe om conflicten op te lossen.
Voorts was het volgens het wetsontwerp de gemeentelijke samenwerkingsverbanden niet toegestaan te plannen, te sturen en te coordirieren. De tweede Nota van wijzigingen voorziet erin dat zij deze bevoegdheden zullen behouden. Ook volgens de nieuwe Wgr zal dus voor de gemeenten de mogelijkheid bestaan om bij hun samenwerking tot gezamenlijke planning en coördinatie te komen.
Voor de provincie is een belangrijke rol weggelegd. Minister Rietkerk wijst in dit verband op de essentiéle taak die in de nieuwe Wgr aan de provincie is toebedacht:
- de provincies stellen sanienwerkingsgebieden vast waarniee het territoir van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in beginsel moet samenvallen;
- de provincies hebben de bevoegdheid gemeenschappelijke regelingen goed te keuren:
- de provincies krijgen ruimere mogelijkheden om gemeenschappelijke regelingen op te leggen;
- de provincies beslechten conflicten tussen gemeenten of tussen gemeenten en samenwerkingsverbanden over de toepassing van een bepaalde gemeenschappelijke regeling.

Het huidige kabinet volgt ten aanzien van de provinciale herindeling een andere koers dan de vorige kabinetten. De gedachtenwisseling van de laatste jaren heeft afdoende aangetoond, dat aansluiten bij de huidige verdeling van taken en bevoegdheden tussen gemeenten en provincies de beste kansen biedt op een doelmatige aanpak van de regionale problemen.
Minster Rietkerk schrijft in de aan de Tweede Kamer aangeboden nota dat de conceptie van de ,,regionale provincies nieuwe stijl" niet wordt overgenomen. Dit heeft tot gevolg dat het wetsontwerp reorganisatie binnenlands bestuur en het wetsontwerp provinciale herindeling, beide ingediend in januari 1977, worden ingetrokken. In verband daarmee is besloten af te zien van de instelling van een aparte provincie Twente. De Tweede Kamer heeft hier inmiddels mee ingestemd.
Het aantal nieuw te vormen provincies is nu beperkt tot drie, nl. twee provincies die zullen ontstaan door de splitsing van Zuid-Holland, en een provincie voor het gebied van de Flevopolders en de gemeenten Noordoostpolder en Urk.

Voor wat betreft de splitsing van de huidige provincie Zuid-Holland wijst minister Rietkerk er op dat de ontwikkelingen in het gebied van het openbaar lichaam Rijnmond in de richting van een eigen provinciaal bestuur, vooral sinds 1979, niet terug te draaien zijn. Bovendien zouden er op den duur onoverkomelijke problemen ontstaan voor het functioneren van het provinciaal bestuur van Zuid-Holland wanneer dat bestuur in de gehele provincie alle provinciale bevoegdheden zou moeten uitoefenen.

AFRIKA

EQUATORIAAL GUINEE

OPTREDEN OPPOSITIE.
STAATSGREEP VERIJDELD.
RELATIE MET SPANJE EN FRANKRIJK

Op 7 maart maakte de Rassemblement démocratique pour la libération de la Guinée-Equatoriale (RDLGE) te Parijs bekend dat deze oppositiebeweging had besloten een voorlopige regering-in-ballingschap, de uitvoerende raad voor reorganisatie (Conseil exécutif de réorganisatîon – CER). te vormen ,,nahet mislukken van de diverse bemiddelingspogingen ter wille van de vorming van een coalitieregering met de opperste militaire raad (CMS), aan de macht in Malabo".
Op 22 april deelde de leider van de RDLGE, Manuel Ruben Ndongo, mee dat hij een ontmoeting met president Teodoro Obiang Nguema Mbazogo had gehad tijdens diens bezoek* aan Parijs (22-24 sept. 1982). President Obiang had toen een verzoening voorgesteld, maar geen veiligheidsgaranties i.z. een terugkeer van de oppositieleider naar Malabo willen geven, aldus Ndongo. Mochten alle vreedzame verzoeningspogingen met de regering van Obiang mislukken, dan zou de (in 1981 opgerichte) RDLGE de mogelijkheid van een gewapend optreden onder ogen zien: hoewel zij tot nog toe nimmer geweld had gebruikt.
Een andere oppositiebeweging is de PPGE (Parti progressiste de la Guinée-Equatoriale), die vanuit de Spaanse hoofdstad Madrid actief is.
De FAZ (6-5) meldde dat de coördinatieraad van de oppositiekrachten van Equatoriaal Guinee president Obiang Nguema had uitgenodigd binnen twee maanden onderhandelingen over de beëindiging van het militaire bewind in Equatoriaal Guinee te beginnen en die besprekingen ,,onder het morele gezag" van de Spaanse koning Juan Carlos te voeren. Gestreefd werd naar een nationale regering van wederopbouw en verkiezingen binnen een jaar.

Staatsgreep verijdeld

Op 24 mei werd bericht dat in de periode van 10-13 mei een staatsgreep van een groep officieren en onderofficieren tegen het regime van president Obiang Nguema zou zijn verijdeld door de uit 600 Marokkaanse militairen bestaande lijfwacht van de president.
Aan die couppoging zou een bijeenkomst zijn voorafgegaan van de opperste militaire raad (CMS), waarop de president de kwestie van een samenwerking met de in ballingschap levende oppositie aan de orde stelde. Enige raadsleden o.l.v. luitenant Pablo Obama zouden zich met het oog op de catastrofale economische toestand van het land voor zo'n samenwerking hebben uitgesproken, aldus de FAZ (25-5), maar de militairen met de hoogste rangen o.l.v. de minister van defensie, Fructuoso Mba Onana Chama, zouden zich daartegen hebben verklaard en juist een harder optreden tegen de oppositie hebben bepleit. Vervolgens had de president de arrestatie gelast van Obama alsmede van alle aanhangers van Florencio Maye (de ambassadeur bij de VN) en van Felix Mba (de ambassadeur bij de OAE), aldus berichten van zojuist uit Equatoriaal Guinee teruggekeerde Spanjaarden.
Volgens de autoriteiten uit Equatoriaal Guinee waren de samenzweerders in Bata van plan geweest de president te vermoorden bij de inwijding van een door Chinezen gebouwde elektrische centrale. De leider van de samenzwering zou zijn Carmelo Owono Ndongo, een vroegere minister in het bureau van de president. Hij zou met 80 officieren en onderofficieren zijn gearresteerd. In totaal zouden ca. 300 personen zijn aangehouden.

Uitlevering Miko

Een van de gearresteerde vermoedelijke samenzweerders, de 33-jarige sergeant Venancio Miko, wist tijdens een verhoor (tegen 13 mei) uit de gevangenis te ontsnappen en in de Spaanse ambassade binnen te dringen, waar hij asiel vroeg. President Obiang verlangde van Spanje de onvoorwaardelijke uitlevering van Miko. Nadat een oplossing via de normale diplomatieke kanalen was mislukt, stuurde Madrid op 18 mei een speciale afgezant die evenmin succes had.
Op 24 mei werd bericht dat het Spaanse troepentransportschip ,,Aragon" (met ruim 1.500 mariniers aan boord) en nog twee andere Spaanse oorlogsschepen vanuit Cadiz in de haven van Las Palmas (Canarische eilanden) waren aangekomen om zonodig de 300 a 400 ontwikkelingshelpers en andere leden van de Spaanse kolonie in Equatoriaal Guinee te kunnen evacueren.
Op 24 mei arriveerde de Spaanse mi-

* De president tekende toen een akkoord i.z. de toelating van de Franse tonijnvissersvloot tot de territoriale wateren van Equatoriaal Guinee.
Tijdens de 18de topconferentie van de UDEAC (de douane- en economische unie van Centraal-Afrika, bestaande uit de Centraal Afrikaanse Republiek, Gabon, Kameroen en Kongo) op 17-18 dec. 1982 werd Equatoriaal Guinee ,,in principe" als vijfde lidstaat tot deze Franstalige organisatie toegelaten.

nister van buitenlandse zaken, Fernando Moran, voor een bliksembezoek. Hij bereikte overeenstemming met president Obiang Nguema over de overdracht van Miko aan de Marokkaanse lijfwacht van de president. Moran deelde op 25 mei mee dat Miko zou worden bijgestaan door een Spaanse advocaat en dat hij regelmatig door Spaanse diplomaten en een arts zou worden bezocht, opdat ,,zijn fysieke en psychologische integriteit" wordt geëerbiedigd. Voorts werd overeengekomen dat als Miko ter dood werd veroordeeld, dat vonnis automatisch zou worden gewijzigd en Miko zelfs om uitwijzing uit Equatoriaal Guinee kon vragen. Dat laatste was niet schriftelijk vastgelegd, maar ,,ik twijfel niet aan het woord van president Obiang", zo verklaarde minister Moran.
Hij deelde nog mee dat de Spaanse hulp aan zijn vroegere kolonie dit jaar 1.800 mln peseta's (ca.$13 mln) zou bedragen en dat Spanje geen probleem zag in de aanstaande toetreding van Equatoriaal Guinee tot de Franc-zone. (Spanje had sinds de machtsovername door Obiang Nguema ontwikkelingshulp ten bedrage van 14 mrd peseta's verleend en daarmee praktisch de hele begroting van het land gefinancierd.). De overdracht van Miko aan de Marokkaanse lijfwacht werd op 29 mei door FAZ bevestigd.

Achtergronden

Volgens het Spaanse persbureau EFE en de in Spanje levende oppositie uit Equatoriaal Guinee zou het bij de mislukte putsch gaan om een ,,afrekening" binnen de sinds 1968 aan de macht zijnde ,,clan van Mongomo". De gearresteerde en uitgeschakelde personen behoorden allen tot de families Epkwa en Andom van de Mbon-groep, terwijl president Obiang Nguema lid is van de concurrerende Esangui-familie. Al deze families behoren tot de Fang-stam, die ca. 70% van de bevolking omvat.
De in ballingschap levende oppositie ontkende elke betrokkenheid bij het komplot.

Het aanvankelijk geuite vermoeden dat de Sowjet-unie een hand in het spel zou kunnen hebben, kon niet worden aangetoond, aldus de *NZZ* (26-5). De omstandigheid dat Florencio Maye en Felix Mba, die bij het ten val brengen van de als pro-Sowjet aangeduide dictator Francisco Macias Nguema tot de voornaamste medestanders van Obiang Nguema behoorden, laat volgens vele waarnemers nauwelijks ruimte voor de veronderstelling van een directe Sowjet-inspiratie. Daarentegen stelde de FAZ (30-5) dat de pro-Sowjet gezinde ministers en militairen toenemend aan invloed winnen en dat de putschpoging kennelijk door de Sowjet-ambassade was ontdekt.

(Vor. ber. pag. 703-1982)

KAMEROEN

KABINETSWIJZIGINGEN. PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Nadat Paul Biya op 6 nov tot president van Kameroen was beedigd als opvolger van de afgetreden Ahmadou Ahidjo, benoemde hij nog dezelfde dag Bello Bouba tot premier van een op enkele plaatsen gewijzigd kabinet (zie pag. 82811-'82).

Behalve de daar vermelde benoemingen werden toen de volgende posten nog onder ..oude" regeringsleden verdeeld: minister van economie en planning – Pierre Désiré Engo (voorheen onderminister op dit departement, opvolger van premier Bello Bouba); gedelegeerd minister van buitenlandse zaken – Oumarou Aminou (voorheen onderminister op dit departement); minister van arbeid en maatschappelijk werk – Félix Tonye Mbog (voorheen landbouw, daar opgevolgd door Samuel Eboua); assistent secretaris-generaal in het, bureau van de president – Daniel Kamgueu (voorheen minister van arbeid en maatschappelijk werk).
Eerder, op 7 jan. 1982, was Emmanuel Egbe Tabi tot staatsminister voor de betrekkingen met het parlement benoemd (zie ook pag. 14413-'82). De tevoren door Tabi beheerde portefeuille van PTT was toen toevertrouwd aan de oud-diplomaat Ibrahim Mbombo Mjoya, die daarmee zijn intrede in het kabinet deed.

Op 12 april 1983 hervormde president Biya het kabinet, dat voortaan 31 leden (incl. vijf onderministers) telde. Félix Tonye Mbog (voorheen arbeid en maatschappelijk werk) werd minister van buitenlandse zaken als opvolger van de scheidende Paul Dontsop die dit ambt sinds 19 juli 1980 had vervuld. Voorts werd het ministerie van economie en planning gesplitst in het ministerie van planning en industrie. dat werd toevertrouwd aan Gilbering Bol Alima (een nieuweling) en het ministerie van handel, dat nu geleid werd door de tot minister bevorderde Tori Limangana. Etienne Tsama volgde Gilbert Ntang (pag. 33412-'80) op als minister van financiën, terwijl Daniel Kamgueu opnieuw minister van arbeid en maatschappelijk werk werd.

Verkiezingen

Tevoren, op 22 maart, had het Centrale Comité van de eenheidspartij Union nationale camerounaise (UNC) besloten dat op 29 mei parlementsverkiezingen zouden worden gehouden. Het politieke bureau van de partij, onder voorzitterschap van Ahidjo, keurde op 10 mei de lijst met 120 kandidaten – de enige toegestane – voor de even zo vele parlementszetels goed. Deze UNC-kandidaten verwierven bij de verkiezingen van 29 mei meer dan 99% van de uitgebrachte stemmen. De opkomst lag eveneens boven de 99%, aldus *AFP*/*Le* Monde (1-6).

Reorganisatie kabinet

Op 18 juni voerde president Biya een omvangrijke reorganisatie van het kabinet uit. De portefeuilleverdeling werd (The Times 23-6):

Premier – Bello Bouba staatsminister van de strijdkrachten – Maikano Abdoulaye; staatsminister betrekkingen met parlement – Emmanuel Egbe Tabi; jeugd en sport – Ibrahim Mbombo Njoya (voorheen PTT); buitenlandse zaken – Felix Tonye Mbog; gedelegeerd minister van buitenlandse zaken – Oumarou Aminou; territoriaal bestuur – Jean Fouman Akamé*; financién – Etienne Ntsama; onderwijs – René Ze Nguele; arbeid en maatschappelijk werk – Daniel Kamgueu; gezondheid – Hubert Nkoulou*: staatsinspectie en bestuurshervorming – Christian Songwe Bongwa; planning en industrie – Gilbering Bol Alima; handel – Tori Limangana; openbare diensten – Youssoufa Daouda; sociale zaken – Delphine Tsanga; visserij en veeteelt – Luc Ayang; PTT – Robert Mbella Mbappe*; mijnbouw en energie – Philemon Yang; stadsplanning en huisvesting – Babale Abdoulaye*; transport – Albert Ngome Kome; voorlichting en cultuur – Françoise Sengat Kuoh*; uitrusting – Thomas Dakayi Kamga; justitie – André Ngongang Ouandji (voorheen staatsminister van sport); landbouw – Gilbert Andze Tsoungui (voorheen justitie). (* = nieuw)

Vier vertrouwelingen van oud-president Ahidjo verlieten het kabinet: Victor Ayissi Mvodo (staatsminister territoriaal bestuur), Samuel Eboua (staatsminister landbouw), Guillaume Bwele (minister van voorlichting en cultuur) en Sadou Daoudou (secretaris-generaal in het bureau van de president). Voorts keerden niet terug: Athanase Eteme Ondoa (minister van gezondheid), Hamadou Moustapha (stadsplanning en huisvesting) en William Eteki Mboumoua (belast met speciale missies).
Van de nieuwelingen golden Akamé (territoriaal bestuur) en Ngango (minister belast met speciale taken in het bureau van de president) als naaste medewerkers van president Biya, aldus Le Monde (21-6).

Confrontatie Biya – Ahidjo?

Volgens Le Monde (21-6)scoorde president Biya met de kabinetsorganisatie van 18 juni, althans voorlopig, een punt in zijn voordeel in het conflict met de afgetreden president Ahidjo, die voorzitter van de UNC was gebleven, over het primaat van de staat of van de partij. Ahidjo had eind januari in het regeringsorgaan Cameroun Tribune gesteld: ,,De partij bepaalt de koers van de nationale politiek; de regering voert die uit rekening houdend met onze mogelijkheden en met de regelingen die de concrete realiteit en de



De president van Kameroen. Paul Biya, met op de achtergrond de Franse president Mitterrand

omstandigheden eisen." Biya wees er daarentegen op dat de grondwet erkent dat ,,de president van de republiek de politiek van de natie bepaalt". Het schijnt, aldus Le Monde, dat Biya (vice-voorzitter van de partij) snel moest handelen om het gras voor de voeten van de oud-president weg te maaien. Deze wilde op de agenda van de bijeenkomst van het politieke bureau van de UNC, die op 19 juni plaatsvond, kennelijk twee voorstellen tot constitutionele hervormingen plaatsen, die resp. het regime van de eenheidspartij en de aanwijzing van het staatshoofd door de partij moesten institutionaliseren.
Anderzijds had Ahidjo zijn oude noordelijke bondgenoot Moussa Yaya, vice-voorzitter van de Nationale Vergadering, kennelijk wegens diens oppositie tegen de benoeming van Biya tot president openlijk veroordeeld. Yaya werd in januari tijdens een zitting van het door Ahidjo persoonlijk geleide politieke bureau met nog drie anderen uit de UNC gestoten, aldus *IAF* (21 1983).

OPPER-VOLTA

ONTWIKKELINGEN SINDS JANUARI. ARRESTATIE PREMIER SANKARA

De 32-jarige kapitein Thomas Sankara, op 11 jan. benoemd tot premier (pag. 192/3), bracht eind februari een bezoek aan de Libische hoofdstad Tripoli. Daarmee zou, aldus *IAF* (2/1983), niet alleen onderstreept worden, dat sinds de staatsgreep van 7 nov. 1982 tussen Opper-Volta en Libië betere betrekkingen bestonden maar zou ook de basis voor een actieve samenwerking tussen beide staten worden gelegd. Omstreeks diezelfde tijd arriveerden ca. 20 Libische ,,diplomaten" in Ouagadougou, de hoofdstad van Opper-Volta.
De openbare mening daar koesterde echter kenneiijk bezwaren tegen de samenwerking met Libië, want president Jean-Baptiste Ouedraogo zag zich volgens *IAF* genoodzaakt een openbare bijeenkomst te beleggen en daar te verklaren dat de CSP (Conseil du salut du peuple, het hoogste staatsorgaan) geen radicale beweging belichaamde. De president bestreed de beschuldigingen van de ,,oude" politici dat de CSP van plan was Opper-Volta tot een ,,Jamahiriyah" (massavertegenwoordiging à la Libië) te hervormen, de particuliere ondernemingen te onteigenen, en het volk van Opper-Volta het marxisme-leninisme op te dringen.

Als doelstellingen van zijn bewind noemde de president: a) de invoering van een politieke moraal; b) de vestiging van een ware democratie; c) de reorganisatie en het herstel van het militaire en civiele bestuur; en d) de opening van de weg naar een normaal constitutioneel bestel.

Nadat radio-Ouagadougou op 7 maart bij het bericht over de ontdekking van een komplot tegen de CSP de arrestatie van vijf of zes personen had gemeld (pag. 192/3), werden in de nacht van 19 op 20 maart drie politici en een zakenman aangehouden, die in een op 21 maart uitgegeven verklaring werden beschuldigd van ,,agitatie", ,,provocatie" en ,,lasterlijke insinuaties". De betrokken politici waren: Joseph Ouedraogo, voormalig voorzitter van de Nationale Vergadering en politiek secretaris van het Front progressiste voltaïque (van Joseph Ki Zerbo); Albert Patouin Ouedraogo, minister van onderwijs tijdens het regime van kolonel Saye Zerbo (1980-'82); en Frédéric Guirma, oud-ambassadeur bij de VN.
Op 30 april en 1 mei bracht de Libische leider Kadhafi een werk- en vriendschapsbezoek aan Opper-Volta. Hij had een onderhoud met president Ouedraogo waarbij o.m. de bilaterale betrekkingen tussen Libië en Opper-Volta ter sprake kwamen. De oprichting werd overeengekomen van een gemeenschappelijke commissie voor samenwerking, een gemeenschappelijke bank en een gezamenlijke landbouwmaatschappij.

Arrestatie premier Sankara

Op 17 mei maakte president Jean-Baptiste Ouedraogo de arrestatie van premier Thomas Sankara bekend alsmede een ,,zuivering" van de CSP. Volgens de president was de op 7 nov. 1982 opgerichte CSP door de activiteit van oppositionele groeperingen met uiteenvallen bedreigd, waardoor de doelstellingen van de CSP in gevaar waren gekomen. De CSP bleef van plan de bevolking het vertrouwen terug te geven, zodat zij vrijelijk, zonder partijtwisten of een opgedrongen ideologische beslissing, binnen een periode van twee jaar haar eigen interne instellingen kon scheppen. Allen moesten uit de CSP worden verwijderd, die trachtten de CSP ,,van zijn oorspronkelijke koers te doen afwijken door gedrag, verklaringen en activiteiten die even demagogisch als onverantwoordelijk waren".
De arrestatie van Sankara en enkele van zijn medestanders, o.w. Jean-Baptiste Lingani (secretaris-generaal van het permanente secretariaat van de CSP, eerder aangeduid als Lingaly Boukary), in de vroege ochtend van 17 mei zou volgens *AFP* tot een kortstondige verzetsactie op de militaire basis Camp Guillaume Ouedraogo in de hoofdstad hebben geleid, onder aanvoering van kapitein Henri Zongo*. Maar Zongo en zijn medestanders zouden zich op 18 mei aan het einde van de dag aan loyalistische troepen hebben overgegeven (The Times 20-5). Daarentegen zou het parachutistencommando uit Po, ca. 200 man, sinds 18 mei in staat van ,,rebellie" verkeren wegens de arrestatie van zijn vroegere commandant Sankara (zie pag. 82911 - 1982).
Op 20 mei demonstreerden leerlingen van middelbare scholen in de hoofdstad voor vrijlating van Sankara. Zij riepen leuzen tegen het ,,imperialisme" en vernielden auto's van Europeanen, vooral in de buurt van de Franse ambassade, terwijl ook Europeanen met stenen werden bekogeld.

Le Monde (19-5) stelde dat er binnen de ongeveer 120 leden tellende CSP twee stromingen waren. Enerzijds ,,gematigden" d.w.z. de ,,ontevreden officieren onder het vorige regime", anderzijds een ,,derde wereld" groep van nationalistische officieren ,,opzoek naar een volksconsensus". De eerste stroming werd aangevoerd door president Ouedraogo, de tweede door premier Sankara. Terwijl de president de relaties met ,,wijze" buurlanden zoals Ivoorkust of Niger prees, zocht Sankara toenadering tot de leiders van Ghana, Jerry Rawlings en Mathieu Kerekou, en nodigde hij op eigen houtje de Libische leider Kadhafi voor een bezoek aan Ouagadougou uit, aldus Le Monde. Op 14 mei deed Sankara in een rede tijdens een massabijeenkomst te Bobo-Dioulasso een indirecte aanval op Frankrijk, de voornaamste economische partner van Opper-Volta.

* Kapitein Zongo was in mei 1982 tegelijk met Sankara en kapitein Blaise Compaore gestraft en in nov. 1982 met hen gerehabiliteerd (zie pag. 83012 - '82).

De Franse gedelegeerd minister voor ontwikkelingssamenwerking, Christian Nucci, had volgens Franse kranten, aldus DPA (18-5), de regering van Opper-Volta gewaarschuwd tegen een verdere toenadering tot Libië en een ,,avontuurlijke economische politiek op grond van Libische beloften".

De arrestatie van Sankara zou, aldus Le Monde. zijn gevolgd op de inbeslagneming op 16 mei van een anoniem pamflet, waarin de chef van de generale staf, kolonel Gabriel Somé, werd gekenschetst als ,,een van de laatste onderkruipers van het koloniale leger", terwijl ook laatdunkende opmerkingen werden gemaakt over het adres van de minister van binnenlandse zaken, majoor Harouna Tarnagda. De FAZ (25-5) memoreerde dat Sankara's arrestatie onmiddellijk volgde op een bezoek van Guy Penne, de Afrika-adviseur van de Franse president Mitterrand, die in de nacht op 16 op 17 mei per vliegtuig was gearriveerd.

Op 21 mei werd een aantal belangrijke politieke figuren gearresteerd, o.w. Ibrahim Kone, de minister van jeugd en sport, en Soumane Toure*, secretaris-generaal van de vakbond Confédération syndicale voltaïque (CSV). Zij werden in een communiqué van de CSP ervan beschuldigd de aanzet te hebben gegeven tot de scholierendemonstratie. De arrestanten waren leden of sympathisanten van de Lique patriotique pour le développement (Lipad), een marxistische organistie met directe invloed op de CSV (Le Monde 24-5). De FAZ (25-5) noemde de Lipad en de ondergronds actieve Afrikaanse Onafhankelijkheidspartij communistische organisaties (pro-Moskou) met als mogelijke man achter de schermen de nieuwe rector van de universiteit van Ouagadougou, Albert Ouedraogo.

Uitwijzing Libische diplomaten

Nadat de Libische zaakgelastigde in Opper-Volta, Ibrahim O. Elhamani, reeds op 18 mei was verzocht het land binnen 48 uur te verlaten, moesten op 22 mei ook alle andere Libische diplomaten vertrekken. Volgens de FAZ zouden elke nacht tijdens het uitgaansverbod maximaal tien vliegtuigen uit Libië op het vliegveld van Ouagadougou zijn geland met onbekende vracht.

Bijeenkomst CSP. Terugkeer naar burgerbestuur aangekondigd. Amnestie voor Yameogo

Op 23 mei kwam de CSP op verzoek van president Ouedraogo bijeen voor zijn eerste plenaire zitting sinds 28 februari. Na een driedaags beraad hernieuwde de CSP op 25 mei zijn steun aan Ouedraogo.

Op 27 mei kondigde de president in een door radio en TV uitgezonden toespraak de overdracht aan van de macht aan een burgerbewind. Hij sprak zich uit voor dc „onmiddellijke terugkeer van de militairen in hun kazernes", de vrijlating van de om „zuiver politieke redenen" gedetineerde militairen en burgers en de uitwerking van een ontwerp voor een nieuwe grondwet binnen zes maanden. Wat betreft de functionarissen van de voorgaande regimes zouden ,,op korte termijn" maatregelen worden getroffen. Ouedraogo verklaarde dat de strijdkrachten de ,,politieke scheuring" in het land niet hadden weten te ,,overwinnen" en de ,,voor een economische en sociale ontwikkeling noodzakelijke stabiliteit" niet konden garanderen. Daarom zouden zij de macht ,,vrijwel onmiddellijk" aan burgers overdragen. De CSP werd ontbonden, maar hijzelf bleef ,,voorlopig" nog staatshoofd. Overigens zou hij steeds ,,als de omstandigheden dat eisten" overleg plegen met ,,de militairen van alle rangen" in ,,de reglementaire vorm".

Op 28 mei deelde Ouedraogo nog mee dat hij ,,absoluut niet" van zins was zich kandidaat te stellen voor de presidentsverkiezing, die zou worden gehouden na de aanvaarding van de grondwet, zelfs niet als de politieke krachten op zijn kandidatuur aandrongen.

Op grond van een presidentieel decreet van 30 mei werd amnestie verleend aan oud-president Maurice Yameogo, die daarmee zijn burgerrechten terugkreeg. Overigens was de op 3 jan. 1966 als president afgezette Yameogo reeds tweede plv. propagandasecretaris van de niet verboden Union nationale pour la défense de la démocratie (UNDD).

Nieuw kabinet

Op 4 juni vormde president Ouedraogo een nieuw, 18 leden tellend kabinet, waarin slechts twee militairen zaten. De portefeuille waren als volgt verdeeld:

President, minister van defensie en oud-strijders – majoor Jean-Baptiste Ouedraogo; binnenlandse zaken en veiligheid – majoor Harouna Tarnagda; buitenlandse zaken en samenwerking – Michel Kafando; justitie – mevr. Marie-Louise Mignan; economie en financiën – Pascal Sanou; plattelandsontwikkeling – Kouka Edouard Tapsoba; openbare werken en stadsontwikkeling – Salikou Coulibaly*; planning – François Zoungrana*; gezondheid – Alain Ouedraogo; industriele ontwikkeling en mijnbouw – Idrissa Vava*; openbare diensten – Jean Bado; hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek – Gani Gabriel Thiombiano*; onderwijs, kunst en cultuur – Boureima Zorome*; voorlichting en PTT – Albert Leonard Kabore*; jeugd en sport – André Momo*; transport, milieu en toerisme – Jean de Dieu Somda (voorheen staatssecretaris van regering en kabinet); sociale zaken – Odile Nacoulma*; staatssecretaris van waterstaat – Benjamin Bonkoungou.
(* = nieuw)

Uit het kabinet verdwenen dc jonge ministers die banden onderhielden met de Lipad, aldus Reuter/AFP (The Times 6-6). Dat bleken behalve Thomas Sankara te zijn: Eugene Dondasse (planning), Salikou Traore (openbare werken en stadsplanning:. Boubacar Amadou Hania (handel, industrie en mijnbouw), Adam Fofana (voorlichting en PTT), Issa Tiendrebeogo (hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek), Emmanuel Dadjouari (onderwijs, kunst en cultuur), Ibrahima Kone (jeugd en sport), Frédéric Korsaga (transport, milieu en toerisme) en mevr. Pauline Kambou Hien (sociale zaken en vrouwenzaken).

Michel Kafano was de enige minister die ook lid van de regering van kolonel Saye Zerbo was geweest. Hij was op 30 sept. 1982 tot minister van buitenlandse zaken en samenwerking benoemd.

Het lot van Sankara en de para-commando's

Kapitein Sankara werd na zijn arrestatie volgens de FAZ (25-5) verbannen naar Gorom-Gorom. Hij werd op 30 mei vrijgelaten, maar op 7 juni onder verzekerde bewaring gesteld om te ,,vermijden dat hem een of ander ongeluk overkwam", aldus president Ouedraogo in een interview met het regeringsweekblad Carrefour *africain* (AFP/Le Monde 8-6).

Inmiddels eiste de sinds 18 mei in staat van rebellie verkerende eenheid para-commando's uit Po (160 km ten zuiden van de hoofdstad) de volledige vrijlating van Sankara. Daartoe werden onderhandelingen gevoerd tussen de generale staf van de strijdkrachten en para-commando's geleid door kapitein Blaise Compaore (AFPILe Monde 15-6).

Compaore, lid van het permanente secretariaat van de CSP, was volgens de FAZ op eigen initiatief naar Po gegaan om de elite-eenheid tot loyaliteit te bewegen.

Die onderhandelingen duurden van 13 tot 16 juni en leverden een onduidelijk resultaat op. In een na afloop door het bureau van de president uitgegeven communiqué werd gemeld dat alle officieren unaniem hadden besloten tot de terugkeer van alle eenheden naar hun bases binnen 48 uur (AFPILe Monde 18-6).

* Soumane Toure was begin sept. 1982 gearresteerd, nadat zijn vakbond CSV op 24 nov. 1981 was ontbonden en daags erop een arrestatiebevel tegen hem was uitgevaardigd. Na de staatsgreep van nov. 1982 werd Soumane Toure vrijgelaten en op 24 dec. werd de ontbinding van de CSV per decreet ingetrokken.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

UNCTAD VI

In de Joegoslavische hoofdstad Belgrado heeft van 6 juni tot in de vroege ochtend van 3 juli voor de zesde maal de conferentie van de Verenigde Naties over handel en ontwikkeling – de United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD – plaatsvonden.

UNCTAD, op verzoek van de ontwikkelingslanden in 1964 als permanent orgaan van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties opgericht, is de belangrijkste duurzame instelling voor onderhandelingen tussen industrielanden en ontwikkelingslanden.

Aan UNCTAD VI werd deelgenomen door vertegenwoordigers uit 166 staten. die zorgden voor de aanwezigheid van, afwisselend, 3500 tot bijna 6000 gedelegeerden in het conferentiecentrum Savak in Belgrado.

De conferentie stond in het teken van de wereldwijde economische crisis, die de laatste jaren, na een lange tijd van vooruitgang, de ontwikkelde en de ontwikkelingslanden op vele manieren treft.

In het begin van de jaren zeventig zette in de westerse landen een recessie in, die werd versterkt door de oliecrisis in 1973. De economische groei in de westerse landen daalde van gemiddeld 5 naar 2%. Aanvankelijk waren veel ontwikkelingslanden in staat hun groei op een redelijk niveau te handhaven. Dit veranderde na'de tweede oliecrisis in 1979.

De sterke prijsverhoging van energie stond in dit geval aan de vooravond van een periode van economische stagnatie. Eén van de oorzaken hiervan is de verandering in het beleid van de rijke landen. Inmiddels was de geldontwaarding in deze landen sterk opgelopen. Het economisch beleid in de westerse landen richtte zich op het terugdringen van de inflatie, om op die manier op lange termijn de economische groei te herstellen.

De Commissie-Brandt, die onlangs een tweede rapport het licht deed zien (pag. 37213 e.v.), is echter van mening dat juist dit beleid er de oorzaak van is dat de huidige economische stagnatie zal leiden tot een internationale depressie, vergelijkbaar met die van de jaren dertig. De commissie riep daarom de westerse landen op een beleid te gaan voeren, gericht op stimulering van de wereldeconomie.

Op verschillende manieren ondervinden momenteel de ontwikkelingslanden de nadelige effecten van de mondiale recessie. Door de geringere economische activiteiten in de rijke landen is de vraag naar grondstoffen de laatste tijd teruggelopen met als gevolg dat de prijzen op de wereldmarkt aanzienlijk zijn gedaald.

Voor een aantal grondstoffen ligt de prijs in deze tijd reëel gezien op de helft van de prijzen die golden in 1950.

Voor veel Derde-wereldlanden die voor hun exportopbrengsten van de uitvoer van gronstoffen afhankelijk zijn, betekende dit een aanzienlijk koopkrachtverlies. Veel van deze landen kregen daardoor te maken met stijgende tekorten op de lopende rekening van de betalingsbalans.

De wat rijkere ontwikkelingslanden, zoals de zich industrialiserende landen, zagen om andere redenen hun tekorten op de betalingsbalans sterk oplopen. De toegenomen protectie maakt het voor deze landen steeds moeilijker hun produkten op de buitenlandse markten af te zetten. Daar komt nog bij dat deze landen te kampen hebben met schuldproblemen.

Een aantal, vooral Latijns-Amerikaanse, landen heeft de afgelopen jaren zijn investeringen gefinancierd door ieningen ai te siuiten Dij particuliere westerse banken. De restrictieve monetaire politiek van de Amerikaanse regering heeft er echter toe geleid dat de internationale rente de laatste jaren zeer hoog is geweest. Landen met omvangrijke schulden zagen zich hierdoor voor grote problemen gesteld.

De lasten van de schulden werden zwaarder terwijl tegelijkertijd de inkomsten uit de export afnamen.

Het resultaat hiervan is dat een aantal landen, door de grote tekorten op de lopende rekening die hier het gevolg van zijn, nauwelijks meer in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Tegen deze achtergrond wordt de UNCTAD VI gehouden. Een belangrijk onderdeel van de agenda is uiteraard de situatie waarin de wereldeconomie de laatste tijd terecht is gekomen. Ter voorbereiding van de conferentie heeft het UNCTAD-secretariaat een aantal voorstellen op tafel gelegd.

Voorstellen UNCTAD-secretariaat

Veel aandacht in deze voorstellen wordt gegeven aan de financiële problematiek van ontwikkelingslanden. Juist deze problemen moeten in het kader van een herstelplan voor de wereldeconomie tot oplossing worden gebracht.

Niet alleen de belangen van de ontwikkelingslanden zijn daarmee gediend. Door de grote interdependentie die er de laatste jaren is gegroeid, vooral op het gebied van handel en financiën, heeft zo'n beleid ook gunstige gevolgen voor de rijke landen.

Om de huidige crisis te boven te komen en de economische groei in de wereld te herstellen, worden drie pakketten van maatregelen voorgesteld die gelijktijdig uitgevoerd moeten worden:

– een snelle en substantiele uitbreiding van de liquiditeiten en financieringsmiddelen voor ontwikkelingslanden:
- meer aandacht in de ontwikkelingslanden zelf voor maatregelen gericht op het vergroten van de investeringen en de deviezenopbrengsten;
– meer aandacht in de ontwikkelde landen voor maatregelen gericht op het bestrijden van werkloosheid, het verlagen van de rente en het terugdringen van protectionisme

De voorstellen van UNCTAD ter verbetering van de financiele positie van de ontwikkelingslanden vallen uiteen in twee delen:
- Ten eerste: een tweejarig actieprogramma gericht op een verbetering van de liquiditeitspositie van de Derde wereld. UNCTAD schat, dat wanneer er wordt gestreefd naar een liquiditeiten-niveau van 1978 hiermee een bedrag gemoeid is van $70 mrd.
– Ten tweede: op lange termijn zou gestreefd moeten worden naar het wegwerken van de structurele tekortkomingen van het huidige financiële en monetaire stelsel.

Een belangrijke rol in de internationale financiele en monetaire betrekkingen spelen het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en de Wereldbank.

Wat het tweejarige actieprogramma betreft stelt UNCTAD voor, in het kader van het IMF te komen tot de volgende maatregelen:
– aanpassing van de voorwaarden die het Fonds hanteert bij het verstrekken van leningen. Die aanpassing moet op een zodanige wijze gebeuren dat de voorwaarden niet in strijd komen met een beleid gericht op groei;



De Joegoslavische minister van buitenlandse zaken, Lazar Mojsov (r.), die optrad als voorzitter van UNCTAD, cn dc secretaris-generaal van UNCTAD Gamani C

– toewijzing van $30 mrd aan speciale trekkingsrechten (SDR's), om zo de hoeveelheid internationale liquiditeiten te vergroten. De ontwikkelde landen zouden hun aandeel in deze trekkingsrechten moeten afstaan of uitlenen aan ontwikkelingslanden;
– verdubbeling van de quota van het IMF:
– heropening van het Trust Fund, dat wil zeggen dat het IMF een gedeelte van de goudvoorraad verkoopt ter versterking van de financiële positie van ontwikkelingslanden;
– uitbreiding van de compensatoire financieringsfaciliteit, die ten doel heeft compensatie te verlenen in gevallen dat ontwikkelingslanden te maken hebben met een verslechtering van hun exportopbrensten.
Ook ten aanzien van de Wereldbank heeft UNCTAD een aantal voorstellen geformuleerd:
– versnelde uitvoering van het leningprogramma en vervroeging van het tijdstip van de kapitaalaanvulling met één jaar;
– vergroting van het aandeel van de leningen voor ,,structurele aanpassing", dat zijn leningen gericht op vergroting van de produktiecapaciteit in ontwikkelingslanden om op die manier de uitvoermogelijkheden en daarmee de deviezenopbrengst te verhogen;
– meer nadruk op co-financiering;
– meer financiéle middelen voor de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA), de dochterinstelling van de Wereldbank, die renteloze leningen verstrekt aan de armste ontwikkelingslanden.
Wat het programma dat naar een meer structurele aanpak van financiële problemen op lange termijn streeft betreft, doet het UNCTAD-secretariaat onder andere de volgende voorstellen:
– een fundamentele hervorming van het internationale monetaire systeem, waarbij ook wordt gedacht aan de oprichting van een Internationale Centrale Bank;
– een versterking van de rol van de speciale trekkingsrechten in het internationale betaiingsverkeer en introductie van een koppeling tussen de SDR-allocaties en de ontwikkelingshulp;
– vergroting van de zeggenschap van ontwikkelingslanden in het IMF;
– oprichting van een garantiefaciliteit voor exportkredieten en een multilateraal agentschap voor investeringsverzekering;
– verbetering van het IMF-toezicht op de wisselkoersen.

Uitgangspunten deelnemers

Het *NRC/H'blad* van 7 juni bevatte een beschouwing over de uitgangspunten, waarmee de deelnemers aan UNCTAD VI aan de bijeenkomst begonnen. Het volgende is daaraan ontleend.

Na de mislukking van de vorige UNCTAD-conferentie die in 1979 in Manilla werd gehouden (pag. 369 e.v.-1979), worden deze keer geen harde confrontaties tussen rijke en arme landen over stokpaardjes van radicale ontwikkelingslanden verwacht. In Belgrado staat de internationale economische crisis op de agenda.
UNCTAD-secretaris-generaal Gamani Corea: ,,Alle landen lijden onder de crisis en alle landen zullen ervan profiteren als er een uitweg gevonden wordt. Het weer aanzwengelen van het ontwikkelingsproces is een integraal onderdeel van het wereldherstel. Herstel in het Westen zal niet duurzaam blijken zonder een herstel in de derde wereld."
De westerse landen, met name de Verenigde Staten, hebben geen hoge dunk van UNCTAD. Zoals in alle VN-organisaties geldt hier het beginsel dat de stem van ieder land even zwaar weegt. Met hun grote meerderheid kunnen ontwikkelingslanden dus resoluties doordrukken. Daarom willen de westerse landen niet dat UNCTAD zich bemoeit met zaken die volgens hen thuishoren bij het Internationale Monetaire Fonds, bij de Wereldbank of de GATT (Algemeen stelsel van tarieven en handel). Die instellingen worden door de westerse landen gecontroleerd.
De ontwikkelingslanden verwachten, door ervaring wijs geworden, ook niet zo veel van deze UNCTAD-conferentie. Confrontaties tussen Noord en Zuid in de iaren '70 en de nadruk op „structurele globale veranderingen" hebben tot niets geleid. Er is sprake van ,.nieuw realisme" bij de ontwikkelingslanden.
Tijdens een bijeenkomst in april in Buenos Aires heeft de Groep van 77, waarin 126 ontwikkelingslanden zich hebben gebundeld, een gematigd standpunt voor de conferentie opgesteld. Een diplomaat uit een ontwikkelingsland: ,,De nood is zo groot geworden dat we ons de luxe van een conferentie met de rijke landen niet langer kunnen veroorloven."
Met instemming stellen de geindustrialiseerde landen vast dat de Groep van 77 uitgaat van de bestaande machtsverhoudingen in de wereld en daarbinnen naar aanpassingen zoekt. Over de noodzaak van een ,,nieuwe economische orde" wordt niet meer gepraat.
De crisis in de ontwikkelingslanden laat de westerse landen onverschillig. De slotverklaring van de topconferentie in Williamsburg (pag. 337 e.v.-1983) besteedt er slechts een paar woorden aan: ,,Het gewicht van de recessie is zeer zwaar op de ontwikkelingslanden terecht gekomen en wij zijn bezorgd over hun herstel".
De heftigste discussie op de UNCTAD-conferentie zullen uitbreken over de vraag hoe dat herstel kan worden bereikt. De Amerikanen. gesteund door de meeste andere westerse landen, vinden dat hernieuwde groei zonder inflatie in de rijke landen vanzelf zal leiden tot het weer op gang komen van de groei in de ontwikkelingslanden. Ze vertrouwen op het zogenaamde doorsijpelingseffect.
De ontwikkelingslanden vinden passief afwachten onvoldoende. Volgens hen moet de neerwaartse spiraal doorbroken worden door een flinke uitbreiding van de geldmiddelen in de wereld. Meer exportmogelijkheden en herfinanciering van de schuldenlast moeten de ruimte scheppen om de ontwikkeling weer op gang te brengen. Het ontwikkelingsniveau dat twee jaar geleden bestond, voordat de crisis uitbrak moet eerst worden bereikt. Daarna kan pas sprake zijn van nieuwe groei.
De Groep van 77 stelt een financieel noodprogramma van $90 mrd voor. Maar zoals een Nederlandse functionaris zegt: ,,Daar zal wel niet veel van overblijven. De rijke landen hebben domweg niets te vergeven."
Evenals de overige industrielanden stelt Nederland zich op het standpunt dat stimulering van de groei een mooi streven is, maar het mag niet inflatoir – met uitbreiding van de geldmiddelen – gefinancierd worden.
Nederland maakt zich sterk voor beperkte directe financiele steun aan de armste landen. Hun situatie is dramatisch en ze kunnen niet terecht, zoals de rijkere ontwikkelingslanden met een hoge schuldenlast. bij de internationale banken of bij het IMF. Volgens Nederland moet er een ,,vangnet"gecreëerd worden van $2 tot 4 mrd direct besteedbare hulp om de armste landen te helpen.
De verwevenheid van ontwikkelings- en industrielanden is het hoofdthema van deze UNCTAD-conferentie. Steeds meer westerse leiders benadrukken dat de industrielanden alle belang hebben bij herstel van de ontwikkeling in de Derde wereld.
Volgens A. W. Clausen, president van de Wereldbank is economisch herstel van het Westen ondenkbaar zonder reactivering van de ontwikkelingslanden.
Edgar Pisani, EG-commissaris voor ontwikkelingszaken: ,,Detoekomst van de Derde wereld is afhankelijk van het economisch welzijn in het Westen en omgekeerd. Westerse groei kan niet gebouwd worden op stagnatie in het Zuiden. We moeten naar een systeem toe waarin een gematigde groei in de ontwikkelde landen en een veel hogere groei in de Derde wereld samen gaan."
Cijfers tonen de verwevenheid aan. Een daling van $23 mrd in de kapitaalstroom naar de ontwikkelingslanden heeft een daling van 0,5% van de groei in de geindustrialiseerde landen tot gevolg. Een derde van de westerse export gaat naar ontwikkelingslanden. die na de periode van spectaculaire groei en vergroting van hun aandeel in de wereldhandel in de jaren 70 nu een kwart van de wereldproduktie voor hun rekening nemen.
Eén op de vier banen in de Amerikaanse industrie is afhankelijk van de export naar ontwikkelingslanden. De crisis in landen zoals Mexico, Brazilië, Nigeria, Indonesië of in het Midden-Oosten leidt tot een gigantische vraaguitval die direct exportorders en dus arbeidsplaatsen kost.
De secretaris-generaal van de UNCTAD, Gamani Corea hoopt dat deze maand in Belgrado overeenstemming zal worden bereikt over een strategie gericht op economisch herstel én ontwikkeling.
Jan Pronk. UNCTAD's tweede man. is niet erg optimistisch. Ook al acht hij de kans van slagen niet erg groot, hij vindt dat UNCTAD uitermate serieus moet worden genomen. ,,Het is de enige mogelijkheid voor onderhandelingen tussen Noord en Zuid, tussen Oost en West over de economische ontwikkelingen op wereldschaal", vindt hij.

Resultaten UNCTAD V1 minimaal

UNCTAD VI, waarvan het slot voorzien was op 30 juni, kwam in werkelijkheid pas vroeg in de ochtend van **3** juli tot een einde. De conferentie werd toen afgesloten met de aanvaarding van een mager compromis tussen de geïndustrialiseerde en de ontwikkelingslanden.
De ontwikkelingslanden toonden zich er zeer teleurgesteld over, dat geen enkel concreet resultaat was behaald.
De Verenigde Staten, West-Duitsland, Engeland en Japan distantieerden zich van de slotverklaring.
In de nacht van 1 op **2** juli was de Groep van 77 akkoord gegaan met compromissen op de agendapunten handel, grondstoffen, monetaire zaken en hulp aan de armste landen. Er was toen nog geen tekst aanvaard van een ,,verklaring van Belgrado", waarin arme en rijke landen de aard en de oorzaken van de crisis in de economie zouden verwoorden. Daardoor belandde de conferentie op **2** juli in een crisis.
De Groep van 77 wilde vastgesteld zien dat de oorzaken van de economische crisis bij het westen liggen en structureel van aard zijn. Dit was voor de B-groep, de geïndustrialiseerde landen, onaanvaardbaar.
In de verklaring die uiteindelijk werd aangenomen zijn alle omstreden punten geschrapt. Wel staat er in dat de groei in de Derde wereld niet tot stand komt via doorsijpeling van herstel van de groei in de geïndustrialiseerde landen. Dit was voor de Verenigde Staten onaanvaardbaar. De Amerikaanse delegatieleider Gordon Streep noemde

de verklaring ,,tenegatief, eenzijdig en op punten te ideologisch om aanvaardbaar te zijn".
De woordvoerder van de Groep van 77, de Somalische ambassadeur Abdillahi Osman, noemde het resultaat ,,zeer teleurstellend". ,,We hebben een historische kans gemist om een betekenisvolle bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en het economiscn herstel in de wereld."
Een aantal landen binnen de Groep van 77 had tevoren aangekondigd niet akkoord te zullen gaan met een slotverklaring die uitsluitend platitudes zou bevatten. Algerije, Tanzania en enkele Latijn-Amerikaanse landen pleitten voor een radicale opstelling.
Uiteindelijk, zo zei Osman, is de Groep van 77 akkoord gegaan met het magere resultaat omdat de geest van internationale samenwerking nog zo teer is, dat ze niet tegen een nieuwe terugval bestand zou zijn.
De ontwikkelingslanden waren naar Belgrado gekomen met een waslijst aan eisen. die in totaal *$90* mrd zouden kosten. Hiervan is niets overgebleven.
Dit zijn de resultaten die uiteindelijk bereikt zijn op de agendapunten grondstoffen. handel, monetaire zaken en hulp aan de armste landen:

• **Grondstoffen** UNCTAD VI pleit voor de onmiddellijke inwerkingtreding van het grondstoffenfonds, waartoe tijdens UNCTAD IV in *1976* werd besloten. Bij voorkeur moet het fonds vóór *1* januari *1984* functioneren. Tot nu toe hebben *54* van de benodigde *93* landen het fonds geratificeerd. De Verenigde Staten willen dit niet doen.
Er is ook besloten om een expertgroep te vormen die moet bestuderen of het noodzakelijk is dat er compensatie komt voor het inkomensverlies door dalende grondstoffenprijzen.
Dit is de belangrijkste doorbraak van de conferentie, omdat de VS zich hiertegen altijd verzetten. Ze vinden dat dit een zaak is van het IMF.

• **Handel.** De Amerikanen hebben zich niet verzet tegen de resolutie over handelspolitiek, ook al beschouwen ze dit als een zaak van het GATT. Alle controversiele punten waren uit de tekst verdwenen. Er staat niet meer in dat de ontwikkelde landen hun tariefmuren moeten afbreken. Een studie in UNCTAD-verband naar de dienstensector werd door de VS afgewezen.

• **Monetaire zaken.** De afspraak is herbevestigd dat de rijke landen er naar streven om in *1985* of in de vijf jaar daarna 0,7% van hun bruto nationaal produkt voor ontwikkelingshulp te bestemmen. In een resolutie over het schuldenprobleem wordt de nadruk gelegd op het belang van het IMF.

• **Hulp aan de armste landen.** Overeengekomen is een herbevestiging van de resultaten van de conferentie van Parijs *(1981)* over hulp aan de armste landen. (pag. 680/2 *e.v.-1981).* Als streefdatum wordt genoemd ,,tegen *1985* of zo spoedig mogelijk daarna" om de hulp te verdubbelen of tot 0,15% van het bruto nationaal produkt te brengen. Dit is een aanscherping van de tekst van Parijs, waarin stond dat deze doelstelling" rond *1985"* zou moeten worden bereikt.

Onderstaande meer gedetailleerde uitwerking en beoordeling van de resultaten – of het gebrek daaraan – op bovengenoemde vier agendapunten is ontleend aan *Elseviers Weekblad* van *9* juli.

Het mandaat van UNCTAD op grondstoffengebied is onbetwist. Het ,,integrated program for commodities" (IPC) omvat maatregelen op het gebied van het stabiliseren en versterken van de grondstoffenmarkten, de marketing, verwerking en distributie van grondstoffen en de compensatoire financiering van dalende exportopbrengsten van grondstoffen exporterende ontwikkelingslanden. Vanaf UNCTAD-IV, in 1976, wordt er onderhandeld over concrete maatregelen op dit gebied.
Een belangrijk onderdeel van het IPC vormt het Gemeenschappelijk grondstoffenfonds. Dit fonds beoogt door het aanleggen van buffervoorraden de prijzen van achttien ,,kern"-grondstoffen binnen bepaalde grenzen te stabiliseren. Het grondstoffenfonds is echter nog niet operationeel; negentig staten dienen het verdrag tot in werking stellen van het fonds te ondertekenen en te ratificeren.
Tot nu toe hebben slechts 53 landen dat gedaan. Bovendien moeten de landen die ratificeren, kapitaal in het fonds storten. Als tweederde van het benodigde kapitaal in het fonds gestort is en de vereiste negentig ratificaties binnen zijn, kan het fonds operationeel worden. Individuele grondstoffenovereenkomsten, waarvan er al enkele zijn afgesloten, dienen dan als basis voor het functioneren van het gemeenschappelijk grondstoffenfonds.
De Verenigde Staten hebben zich altijd op het standpunt gesteld dat het grondstoffenfonds een inbreuk is op het vrije marktsysteem en hebben het verdrag dan ook niet geratificeerd. Maleisie, een van's werelds grootste producenten van rubber, tin en tropisch hout heeft tot nu toe niet willen ratificeren als de VS en de Oostbloklanden dit ook niet doen. Het fonds zal niet in werking treden, totdat de vastgestelde norm van te storten kapitaal is gehaald.
Een doorbraak in deze patstelling lijkt nu bereikt. Maleisië kondigde in Belgrado aan snel tot ratificatie te zullen overgaan. Dit, zo wordt verwacht. zal het proces van ratificatie door andere landen versnellen. Ook het aanbod van Noorwegen om voor vijf ontwikkelingslanden ,,entreegeld" voor het fonds te betalen is een stimulans in die richting. De EG beloofde hetzelfde te doen voor drie ,,minst ontwikkelde landen."
Het belangrijkste geschilpunt over grondstoffen was de compensatoire financiering van dalende exportopbrengsten van grondstoffenexporterende ontwikkelingslanden. De G-77 (Groep van 77) wenste een substantiële uitbreiding en liberalisatie van de compensatoire financieringsfaciliteit van het IMF en een onderhandelingsconferentie over een complementaire faciliteit voor ,,met grondstoffen samenhangende" dalingen in exportopbrengsten. De B-groep zwakte deze wens sterk af. Een internationale expertgroep zal nu een studie gaan verrichten naar de eventuele noodzaak van een additionele faciliteit. Verder wordt het IMF uitgenodigd de compensatoire financieringsfaciliteit van het fonds uitvoerig te herzien.
De wereldhandel groeit niet meer. handelsbelemmerende maatregelen nemen hand over hand toe en de bilaterale ruil van goederen („barter trade") is een oprukkend fenomeen. Het handelssysteem staat onder druk. De spelregels van dit systeem. zoals afgesproken in de GATT, wordt steeds meer geweld aangedaan. De GATT-ministersvergadering in november vorig jaar (pag. 817 e.v.-1982) werd een misluk king. Dit gaf niet veel hoop op een goed resultaat in de onderhandelingen over handel binnen UNCTAD VI.
De ontwikkelingslanden zijn van mening dat protectionistische maatregelen die zij treffen, noodzakelijk zijn voor de bescherming van hun nog jonge industrie.
De Westerse industrielanden nemen echter handelsbelemmerende maatregelen die de verwerking van grondstoffen tot eindprodukten in de ontwikkelingslanden zelf ontmoedigen. Importen van bewerkte grondstoffen worden extra belast. De tariefopbouw heeft een zogenaamde ,,anti-verwerkingstendens". Bovendien neemt het aantal niet-tarifaire maatregelen die industrielanden treffen snel toe.
Hierbij kan gedacht worden aan allerlei douanebepalingen, maar ook bijvoorbeeld aan het multi-vezelakkoord dat een limiet stelt aan de door ontwikkelingslanden te exporteren hoeveelheden. De G-77 stelde in de onderhandelingen op UNCTAD voor, dat de Westerse industrielanden zouden afzien van nieuwe protectionistische maatregelen, gericht tegen ontwikkelingslanden. Hiertoe wilden ze speciale ,,tijdgebonden" programma's opstellen om tot een geleidelijke vermindering van handelsbelemmeringen te komen.
Ontwikkelde landen zouden ook speciale actieprogramma's uit moeten werken om tot een structurele aanpassing in die economische sectoren te komen, waar protectionistische maatregelen of subsidies een negatief effect hebben op de handelsbelangen van ontwikkelingslanden.
Ten slotte vroeg de G-77 de ontwikkelde landen nog, het algemeen preferentieel-systeem (APS) voor de uitbreiding van de handel van de ontwikkelingslanden te verbeteren en het bereik ervan te vergroten.
Na twee weken onderhandelen kwam de B-groep in Belgrado met een tegenvoorstel op tafel. Hierin werd de verantwoordelijkheid voor protectionisme en structurele aanpassing ook bij de ontwikkelingslanden gelegd. Verder ging de resolutie ervan uit dat protectionisme vanzelf zal verdwijnen als economisch herstel doorzet.
De G-77 reageerde uiterst verontwaardigd: De structurele ongelijkheid tussen noord en zuid werd hiermee in feite ontkend. Met name enkele „newly industrialising countries" uit Azie en Latijns-Amerika veroordeelden het voorstel van de B-groep sterk.
Moeizame onderhandelingen volgden. De verschillende posities binnen de landengroepen werden in de laatste weken manifest. Binnen de EG pleitten Engeland, West-Duitsland en Nederland voor terugdringen van handelsbelemmerende maatregelen, terwijl Frankrijk zich in deze harder opstelde.
Binnen de G-77 stelt India zich zeer protectionistisch op, terwijl de Aseanlanden en de Latijns-Amerikaanse landen meer op de lijn van de VS zitten. De onderhandelingen in de werkgroep over handel raakten dan ook volkomen vast. De Belgrado-resolutie op dit punt bleef een lege huls.
De internationale economische crisis heeft grote repercussies voor de Derde wereld. Op finan-

cieel-monetair terrein zien de ontwikkelingslanden zich geconfronteerd met grote problemen. Hun exportopbrengsten zijn teruggelopen onder andere als gevolg van de sterke daling van de grondstoffenprijzen. De buitenlandse schulden zijn gestegen tot ruim $800 mrd.
De leningen van private banken aan ontwikkelingslanden zijn sterk afgenomen en de officiële ontwikkelingshulp stagneert op een veel lager niveau dan de overeengekomen 0,7% van het bruto nationaal produkt van de rijke landen.
De belangrijkste agenda-onderdelen die de werkgroep op financieel-monetair terrein behandelde, waren de officiële ontwikkelingshulp (ODA), de monetaire zaken en de schuldenproblematiek van ontwikkelingslanden.
Wat betreft de ODA was het voornaamste discussiepunt tussen de G-77 en de B-groep het volume en de kwaliteit van de hulp. De G-77 legde sterke nadruk op verhoging van het volume van de ODA en herbevestiging van de norm van 0,7% door de rijke landen.
De B-groep stelde de kwaliteit en goede besteding van de hulp voorop. Het vaststellen van een datum, waarop de 0,7% gehaald moet zijn, leidde tot onoverkomelijke bezwaren bij de B-groep. Een toezegging tot uitbreiding van stortingen in het IDA, het loket met zachte leningen van de Wereldbank voor de armste landen, bleek helemaal onhaalbaar. Alleen Noorwegen en Nederland waren hiervoor.
Op monetair terrrein achtten de ontwikkelingslanden het van belang tot een substantiële uitbreiding van het aantal speciale trekkingsrechten (SDR's) van het IMF te komen. Deze uitbreiding zou dan gekoppeld moeten worden aan ontwikkelingsfinanciering voor Derde-wereldlanden (de zgn. „slink").
De B-groep stelde zich echter op het standpunt, dat hierover in het IMF onderhandeld moest worden. Resultaat was een verwaterde eindresolutie, waarin het IMF uitgenodigd wordt, het standpunt van de G-77 in over eging te nemen. De schuld-problemen van de ontwikkelingslanden zijn op UNCTAD VI door de G-77 met onvoldoende kracht naar voren gebracht. Oorzaak hiervoor is de neiging van de voornaamste schuldenlanden bilateraal te onderhandelen.
De slottekst over „externe schulden" is dan ook vrij hol. De ontwikkelde landen worden nog eens herinnerd aan toezeggingen, die ze in het verleden gedaan hebben en worden uitgenodigd speciale maatregelen te overwegen om de schuldenlast, die voortvloeit uit officiele leningen uit het verleden van ontwikkelingslanden te verlichten.
De internationale economische crisis snijdt extra diep in het vlees van de Derde wereld. Het klimaat van de internationale recessie kenmerkt zich door het falen van de multilaterale instituties als GATT en de neiging eenzijdige maatregelen af te kondigen. Het multilaterale onderhandelingssysteem staat onder druk, terwijl bilaterale onderhandelingen floreren. Gezien deze omstandigheden stond bij voorbaat al vast dat de rol van de UNCTAD VI bescheiden zou zijn.
De G-77 kwam goed voorbereid naar Belgrado. Twee maanden van te voren lagen hun gematigde verlangens, vervat in het Buenos-Aires-platform, op tafel. De B-groep reageerde niet en haar voorbereidingen op UNCTAD VI verdienen nauwelijks die benaming.
De onderhandelingsresultaten zijn bedroevend. Een nietszeggende Belgrado-verklaring en een herhaling van toezeggingen uit het verleden op de onderdelen grondstoffen en financieel-monetaire zaken. UNCTAD VI is dan ook een mislukking.
Door de verdeeldheid van de G-77 konden de ontwikkelingslanden geen vuist maken. De rol van de G-77 zal verstevigd moeten worden door de versterking van de economische samenwerking tussen ontwikkelingslanden en het benutten van hun potentiële economische macht. Beperking van de onderhandelingen tot één of enkele onderwerpen lijkt ook gezien de toenemende differentiatie binnen de G-77, een voor de hand liggende stap.
Daarnaast kan UNCTAD, het enige forum waarin de internationale economische problemen in hun onderlinge samenhang besproken worden, ondanks de mislukking van Belgrado de belofte van een Noord-Zuiddialoog in leven houden.

Commentaar

Aan het *NRC/H'blad* van 5 juli ontleend is de hierna volgende analyse van de fundamentele oorzaken van de mislukking van UNCTAD VI

UNCTAD VI was een vergrootglas waaronder de ingrijpende veranderingen in de betrekkingen tussen Noord en Zuid zich glashelder afteken. Het begon allemaal in 1981. De OPEC-landen verloren toen hun meerderheidsaandeel in de olieproduktie. Tijdens de twee vorige UNCTAD-conferenties, in 1976 en 1979, zat de schrik bij het Westen over de macht van het oliekartel er nog goed in. Nu is de macht van OPEC gebroken. De Arabieren lieten zich tijdens UNCTAD VI niet zien.
De positie van de ontwikkelingslanden is verder verzwakt door de schuldencrisis die na 1981 is ontstaan. De grote Latijnsamerikaanse en een aantal Afrikaanse landen kunnen het zich niet veroorloven ruzie te maken met hun schuldeisers.
De eis voor een „nieuwe internationale economische orde", vroeger de slogan van de Derde wereld, kwam dit keer van de rijke landen. Deflatoir beleid en bezuinigingen zijn nu aan de orde van de dag in de ontwikkelingslanden. Steeds meer landen staan onder curatele van het Internationale Monetaire Fonds omdat ze hun uit het lood geslagen betalingsbalans weer in evenwicht moeten zien te krijgen. „De oplossing van het schuldenprobleem is gelegen in gedwongen ecoiiomische aanpassingsprogramma's, zei IMF-directeur De Larosiere onlangs.
In zijn toespraak tot UNCTAD waarschuwde De Larosiere voor een herhaling van de fouten die in de jaren 70 zijn gemaakt.
Een te laks monetair beleid heeft toen volgens hem geleid tot inflatie en financiële crisis. „Landen die een terughoudend financieel beleid en een flexibel beleid van wisselkoersen hebben gevoerd, hebben een hoger groeicijfer dan landen die dat niet hebben gedaan," aldus De Larosière.
De vastbeslotenheid van de rijke landen om een deflatoir beleid aan de ontwikkelingslanden op te leggen, bleek bij alle agendapunten tijdens UNCTAD VI.
Volgens de geïndustrialiseerde landen werkt niet-inflatoire groei in het voordeel van zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden.

Zelfs het plan van de Nederlandse minister Schoo is stukgelopen op de deflatoire OESO-filosofie. Het plan had tot doel om extra middelen beschikbaar te stellen voor arme landen in een noodsituatie. Op heel bescheiden wijze was dat een poging de ineenstorting van de vraag in die landen te voorkomen. Dat kost geld, gaat in tegen de bezuinigingsdrift en betekent een vorm van regulering.
Engeland en West-Duitsland, de grootste voorvechters in de EG van het nieuwe no-nonsense beleid wilden daar niets van weten en torpedeerden het Nederlandse voorstel. Nederland had het nieuwe realisme in de westerse landen n g niet helemaal goed ingeschat.
H t Westen eiste deregulering en de terugdringing van de overheidsbemoeienis in de ontwikkelingslanden. India en Brazilie, landen met een reusachtige overheidssector, ontdekten tot hun verbazing tijdens deze UNCTAD dat ze met hun verzet hiertegen op één lijn zaten. (NRC/H'blad, Internationale Samenwerking, Elseviers Weekblad, NZZ, Le Monde, FAZ)

(Vor. ber. pag. 369 e.v. - 1979)

WEST-EUROPA

BELGIË

BEVOEGDHEID VAN DE GEMEENSCHAPPEN EN DE GEWESTEN INZAKE INTERNATIONALE BETREKKINGEN

Nadat reeds enige tijd daarover een polemiek was ontstaan tussen de centrale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen, heeft de kabinetsraad op 6 mei een nota goedgekeurd van minister van buitenlandse betrekkingen Tindemans over de bevoegdheid van de gewesten en de gemeenschappen inzake internationale betrekkingen. Overeenkomstig de toespraak van de koning tot de gestelde machten (pag. 42613) gaat de regering ervan uit dat alleen de koning (centrale regering) ter zake bevoegd is.
Over de manier waarop de deelgebieden betrokken kunnen worden bij de buitenlandse betrekkingen pleegde de centrale regering nog overleg met de deelregeringen. De regeringsnota viel er echter niet in goede aarde. Op 10 mei werd zij door VU-gemeenschapsminister Schiltz bestreden.
Op 12 mei stelde minister Tindemans op een persconferentie dat de nota een poging was om de eer van het land te redden en om ook in de toekomst nog verdragen met het buitenland te kunnen sluiten. Dagelijks krijgt de minister vragen om uitleg van ambassades en buitenlandse posten en al 5 landen, o.m. de Sowjet-Unie, India en Oost-Duitsland weigeren de notulen van de gemengde commissies te ondertekenen.
Met de nota beoogde de regering een strikt juridische toepassing van de grondwetsherzieningen van 1970 en 1980. De koning sluit de verdragen en de vraag welk verkozen lichaam een verdrag kan goedkeuren of verwerpen is volgens de ministers een kwestie van louter binnenlands belang. De deelgebieden kunnen in de wereld alle contacten hebben die zij wensen, maar de regering wenst duidelijk te maken wanneer een verdrag met een staat kan worden gesloten, aldus Tindemans.
Op 25 mei kantte gemeenschapsminister Geens, voorzitter van de Vlaamse regering, zich tegen het regeringsstandpunt. Hij argumenteerde dat de gemeenschappen bij de grondwetsherziening van 1980 internationale rechtspersoonlijkheid hebben verkregen. Bijgevolg zijn zij bevoegd tot het sluiten van verdragen. Internationale rechtspersoonlijkheid kan door het

volkenrecht en door het interne recht verkregen worden. Het internationaal recht laat het aan de staten over te beslissen of zij deelgebieden als dusdanig aan het internationale rechtsverkeer laten deelnemen, aldus de Vlaamse regering.

De regeringsnota

De tekst van de regeringsnota luidt als volgt:

INTERNATIONALE VERDRAGEN

I. DE GEMEENSCHAPPEN

1°) Uiteenzetting van het probleem

Het probleem bestaat erin te weten of ingevolge de Grondwetsherziening en haar nieuw artikel 59bis, de Gemeenschappen al dan niet de uitsluitende bevoegdheid bezitten om internationale verdragen te sluiten inzake aangelegenheden die onder hun bevoegdheid ressorteren.
Het argument dat wordt aangehaald is dat de nationale Ministers geen bevoegdheid meer bezitten voor deze aangelegenheden daar de bevoegheid voortaan tot de Gemeenschappen behoort. Men heeft hier dus te maken met autonome overheden die onafhankelijk zijn van de organen van de nationale staat waarvan ze werden losgemaakt. Die autonomie houdt de uitsluitende bevoegdheid in van de Gemeenschappen niet alleen op binnenlands vlak maar ook op internationaal vlak, te meer daar de internationale samenwerking uitdrukkelijk vastgelegd is in artikel 59bis inzake onderwijs, cultuur en persoonsgebonden aangelegenheden.

2") Onderzoek van het probleem

a) *Internationale Verdragen*

De procedure strekkende tot het sluiten van internationale verdragen houdt een ,.wederzijdse interactie" in van de interne en internationale orde.
Men moet dus naar het internationaal publiekrecht verwijzen om het gestelde probleem te onderzoeken.
Om geldig te worden gesloten vergt het internationaal verdrag vooreerst internationale rechtssubjecten.
De Belgische Staat. net als alle andere Staten, bezit deze eigenschap. Hij alleen maakt deel uit van de Gemeenschap van Staten. Hij alleen vertegenwoordigt België in deze Gemeenschap, hij alleen kan ons land verbinden in de internationale orde.
Inderdaad, in het internationaal recht, komt de federale Staat naar voren als een unitaire Staat. Het internationaal recht is enkel rechtstreeks toepasselijk op de collectiviteit in haar geheel. De niet-naleving van die grondregel zou twee bijzonder ernstige gevolgen meebrengen.
Enerzijds zou dit een schending van het soevereiniteitsprincipe van de federale Staten betekenen omdat het beperkt wordt, en anderzijds zou dit tegen het principe van de gelijkheid van de Staten indruisen door aan de federale Staten een over-vertegenwoordiging toe te kennen, meer bepaald in de internationale organisaties.
Wat het sluiten van internationale verdragen betreft, wordt de rol van de centrale Staat bevestigd door de Conventie van Wenen over het Verdragsrecht van 23 mei 1969 waaromtrent dient opgemerkt te worden dat:
(a) ze slechts van toepassing is op de verdragen, gesloten tussen Staten (Artikel 1) en dat elke Staat de bevoegdheid heeft verdragen te sluiten (Artikel 6);
(b) krachtens hun functies en zonder volmachten te moeten voorleggen worden de volgende personen als vertegenwoordigers van hun Staat beschouwd en dit *voor* alle handelingen betreffende het sluiten van een verdrag: de Staatshoofden, de Regeringsleiders en de Ministers van Buitenlandse Zaken (Artikel 7. 2. A).

Uit die bepalingen kan men dus afleiden dat die overheden – die centrale overheden zijn – niet alleen een universeel aanvaarde roeping hebben, maar ook een bevoegdheid bezitten, die uitdrukkelijk bevestigd wordt door het internationaal recht. om hun Staat te verbinden.

b) Internationale betrekkingen

Het sluiten van een verdrag is slechts één element onder vele andere die tot de internationale betrekkingen, of zo men het verkiest, tot het buitenlandse beleid behoren. Om dit beleid te voeren, wordt elke Staat ertoe gebracht zijn buitenlandse betrekkingen te centraliseren en dit zowel om zijn eigen cohesie te waarborgen als om tegemoet te komen aan de nood aan rechtszekerheid van derde landen. Deze moeten bij elkaar een wel bekend en uniek orgaan vinden dat hun de uitdrukking van de Staatswil waarborgt: dat orgaan is het Staatshoofd dat onder de verantwoordelijkheid handelt van de Minister van Buitenlandse Zaken.
In ons land werd die regel voortdurend bevestigd door de instructies van de Eerste Minister.

c) De *grondwetsherziening*

Er dient rekening gehouden te worden met het nieuw artikel 59bis van de Grondwet en met de artikelen 16 en 81 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.
Artikel 59bis bepaalt dat de Gemeenschappen bij decreet de internationale samenwerking regelen inzake culturele aangelegenheden. inzake onderwijsaangelegenheden binnen de grenzen bepaald in dit artikel, en inzake persoonsgebonden aangelegenheden. Artikel 16 van de wet van 1980 bepaalt dat ,,instemming" met de verdragen of akkoorden betreffende de internationale samenwerking in die aangelegenheden wordt verleend door de Gemeenschapsraden en dat deze verdragen bij de bevoegde Raad ingediend worden door de betrokken Gemeenschapsexecutieve.
Artikel 81 van diezelfde wet voegt hieraan toe dat in aangelegenheden waarvoor de Raad bevoegd is, zijn Executieve ,,betrokken" wordt bij onderhandelingen over akkoorden waarbij. het dient onderstreept, ,,de Koning de enige gesprekspartner op het internationale vlak blijft met inachtneming van artikel 68 van de Grondwet".
Aangezien de Gemeenschappen, zoals we gezien hebben, bij gebrek aan erkende rechtspersoonlijkheid, geen enkele bevoegdheid bezitten om verdragen te sluiten, op basis van het internationaal recht dat deze regelt, hoe moeten dan de eisen van dit internationaal recht verzoend worden met die welke uit de grondwetsherziening voortvloeien? Die vraag is uiteraard belangrijk vanuit het oogpunt van de derde Staten. die de Belgische Staat als de enig geldige gesprekspartner beschouwen.
De stelling om voor de Gemeenschappen een bevoegdheid te verdedigen die ze niet hebben. kan uiteraard tot impasses leiden, aangezien derde Staten terecht kunnen weigeren verbintenissen aan te gaan niet entiteiten die geen bevoegdheid hebben in de internationale rechtsorde.
Het probleem situeert zich vooral op juridisch vlak, aangezien België nog steeds een rechtsstaat is.

Op de gestelde vraag kan worden geantwoord dat:

–1– Alleen het Staatshoofd – en zijn Minister van Buitenlandse Zaken – bevoegd zijn om internationale verdragen te sluiten. Die grondregel is niet alleen in overeenstemming met het internationaal recht, maar eveneens met artikel 68 van de Grondwet en met artikel 81 van de wet van 8 augustus 1980.

–2– De Gemeenschappen krachtens de Grondwet op internationaal vlak een bevoegdheid bezitten betreffende de aangelegenheden die onder hun bevoegdheid vallen.
Het is dus noodzakelijk dat er een verzoening tot stand komt. Dit is ook mogelijk. In die zin dient er verwezen te worden naar de techniek van het uitwerken van verdragen

li De onderhandelingen

De Executieven dienen hierbij betrokken te worden krachtens artikel 81 van de wet van 8 augustus 1980

De manier waarop zij erbij worden betrokken kan nader omschreven worden Er dient nochtans opgemerkt te worden dat artikel 81 volgens de Raad van State geinterprereera moer worden als uitsluitend betrekking hebbend op , de voorbereiding van de instructies" bestemd voor de onderhandelaars

Indien anderzijds volmachten vereist zijn om aan een diplomatieke Conferentie deel te nemen mogen die slechts door de Minister van Buitenlandse Zaken morden gegeven

2) Ondertekening

Zo ook mogen de volmachten die voor de ondertekening vereist zijn. slechts door de Koning worden verstrekt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Buitenlandse Zaken. daar zij alléén gemachtigd zijn de toestemming van de Belgische Staat op internationaal vlak tot uitdrukking te brengen.

3j Goedkeuring of instemming

De communautaire aangelegenheden dienen de Gemeenschapsraden bij decreet hun instemming te verlenen. In dit verband komt het ons voor dat in algemene zin de bevoegdheden van het Parlement (artikel 68 van de Grondwet) aan de Gemeenschapsraden werden overgedragen.
Toch dient in dit opzicht eerst en vooral de vraag gesteld te worden wat instemming (of goedkeuring) juist inhoudt.
Het Hof van Cassatie heeft deze kwestie onderzocht, meer bepaald in het belangrijk arrest van 27 mei 1971 m.b.t. de zaak Fromagerie Franco-Suisse LESKI c/ Belgische Staat.
Volgens ons Hof van Cassatie ,.oefentde wetgevende macht geen normatieve functie uit. wanneer zij bij wet aan een verdrag de goedkeuring verleent die door artikel 68, alinea 2, van de Grondwet vereist wordt".
Wanneer we dit transponeren, mag men aannemen dat een decreet – vereist voor de instemming met een verdrag betreffende materies die onder de bevoegheid van de Gemeenschappen vallen – gelijkwaardig is met een instemmingswet (het zou inderdaad eigenaardig zijn dat zo een decreet voorrang zou hebben op een wet), maar dat het decreet slechts een ,,permissieve" akte is, d.w.z. de akte die de Koning – als enige bevoegde – in staat moet stellen België definitief door de bekrachtiging te binden.
Er weze opgemerkt dat ,,derechtsnormen stoelen op het verdrag zelf, en niet op de akte van instemming gegeven door de Kamers.
De norm treedt immers slechts in werking door de beschikkingen van het verdrag waarbij de verdragsluitende partijen hun instemming vastleggen. Dit zijn meestal de beschikkingen inzake het uitwisselen of het deponeren van de bekrachtigingsinstruinenten of de inwerkingtreding van het verdrag.

4) Bekrachtiging (toetreding)

In België bekrachtigt de Koning de verdragen door middel van een akte die bestaat iiit een formule waarbij hij verklaart kennis te hebben genomen van de Overeenkomst, deze te aanvaarden en te bevestigen.
De Koning geeft de bekrachtiging; hij tekent het instrument dat door de Minister van Buitenlandse Zaken mede-ondertekend wordt.
De grondwetsherziening heeft op dit vlak geen enkele wijziging gebracht aan de regel volgens dewelke ..het een exclusief voorrecht van de uitvoerende macht is. de Belgische Staat in de internationale orde te verbinden".

5) De verantwoordelijkheid van de Sta-

ten en de vreedzame regeling van de geschillen
Andere punten zouden kunnen onderzocht worden i.v.m. de verantwoordelijkheid van de. Staten of de vreedzame regeling van geschillen.
De algemene regel inzake de verantwoordelijkheid van de Staten is dat wanneer één of meer lokale Staten, die optreden in aangelegenheden die onder hun bevoegdheid vallen. het internationaal recht schenden, deze handelingen ten laste kunnen gelegd worden van de federale Staat.
De voorrang van het internationaal recht op het nationaal recht en de noodzaak voor de Staten om hun nationaal recht in overeenstemming te brengen met hun internationale verbintenissen die oplossing op.
Wat de *vreedzame regeling van geschillen* betreft, dient opgemerkt te worden dat de diplomatieke onderhandelingen de normale weg blijven om tot oplossingen te komen voor internationale geschillen.
Kortom, met betrekking tot internationale verdragen kan men het volgende stellen:

1. Men mag de regels van het internationale recht, gebaseerd op de beginselen van de soevereiniteit en de gelijkheid van de Staten niet miskennen, daar waar zij de bevoegdheid van de Koning en van zijn Minister van Buitenlandse Zaken erkennen.

2. Het sluiten van verdragen is slechts een luik van het Buitenlands Beleid dat gecentraliseerd dient te blijven, zowel om de cohesie van de Staat te waarborgen. als om tegemoet te kunnen komen aan de nood aan rechtszekerheid van derde Staten.

3. De Gemeenschappen moeten bij het sluiten van de verdragen worden ,,betrokken". Die ,,betrokkenheid" moet op twee vlakken worden gerealiseerd: bij de onderhandelingen en bij instemming door de Raden.
Dat die verdragen door de Executieven bij de Raden worden ingediend. is bijzaak, want dit is slechts een wijze van voorlegging van het verdrag aan de Raden met het oog op hun instemming. Het is een modaliteit, en niet meer dan dat, te meer daar de Executieven, die bij de onderhandelingen betrokken zijn geweest de Raad kunnen voorlichten over de draagwijdte van de verbintenissen vervat in hel verdrag.
Wanneer het meer bepaald een multilateraal verdrag betreft, zou het, ons inziens. denkbaar zijn dat wanneer in één Raad instemming verleend wordt, terwijl ze in de andere geweigerd wordt, het verdrag slechts van toepassing zou zijn op het grondgebied van de Gemeenschap die het heeft goedgekeurd.
Dit systeem wordt in tal van internationale Overeenkomsten erkend voor Staten die geen eenvormig juridisch stelsel bezitten.

4. Bovenstaande beschouwingen gelden slechts voor het sluiten van Verdragen. Zij beletten de Gemeenschappen niet een internationale activiteit te ontwikkelen ,.in hun hoedanigheid van publiekrechtelijke rechtspersonen", op voorwaarde dat de prerogatieven van de Koning worden gerespecteerd. Het is dus het tegenovergestelde van een uitsluitende bevoegdheid van de Gemeenschappen inzake „treaty making power".

II. DE GEWESTEN

In tegenstelling tot artikel 59bis, verleent artikel 107quater geen enkele bevoegdheid aan de Gewestraden op het gebied van de internationale samenwerking.
De enige bevoegdheid die aan de Gewesten wordt toegerekend is vastgelegd in artikel 81 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de betrokkenheid van de Executieven bij de onderhandelingen.
Het enige probleem ligt dus in de manier waarop de gewestexecutieven bij de onderhandelingen betrokken zullen worden.

ENGELAND

ARBEIDSCONFLICTEN
(vervolg van pag. *40913).*

Op 23 jan. 1983 gingen de 29.000 Britse „waterwerkers", werknemers in de watervoorziening, na mislukte loononderhandelingen in staking, waardoor duizenden gezinnen zonder water kwamen te zitten en miljoenen Britten hun water voor consumptie moesten koken omdat er geen chloor of andere chemicaliën werden toegevoegd.
De waterwerkers meenden dat zij, gezien hun verantwoordelijkheid, waren achtergeraakt bij hun collega's in de gas- en electriciteitssector, en zij eisten daarom 15% loonsverhoging (inflatie 5,4%).
De loononderhandelingen waren goed verlopen, totdat in november 1982 de regering de werkgevers, de Nationale Water Raad, had verboden om 6% loonsverhoging te bieden. De richtlijn van de regering voor loonsverhogingen in de openbare sector was 4 tot 4,5%. Toen vervolgens geen overeenstemming kon worden bereikt, gingen de waterwerkers op 23 januari in staking.
Daarna deed de National Water Council haar ,,allerlaatste aanbod", dat 7,3% loonsverhoging in 16 maanden waard was, al moest de Raad op 8 februari bekennen, dat er een ,,belachelijke rekenfout" was gemaakt: het loonaanbod kwam neer op 8,5% verhoging. Met dit aanbod gingen de vakbonden niet akkoord.
Nadat op 16 februari een drie leden tellende arbitragecommissie onder leiding van de Schotse hoogleraar Thomas Johnston was benoemd die moest proberen een einde aan de staking te maken, werd er op 22 februari een akkoord bereikt tussen werkgevers en vakbonden, waarna de waterwerkers op 24 februari weer aan het werk gingen.
De bonden hadden uitgerekend dat zij een loonsverhoging hadden gekregen van 12% over 16 maanden, de grootste stijging in de openbare sector, en beschouwden dit als ,,de eerste overwinning op het gebied van loonbeheersing van de regering-Thatcher".
De directie van de watervoorziening had het over 10,4% over 16 maanden. Verder ging de werkweek per 1 april 1984 omlaag tot 38 uur.

Geen nationale staking mijnwerkers. Ian MacGregor nieuwe voorzitter Nationale Kolen Raad

Op 10 maart 1983 werd bekendgemaakt dat de Britse mijnwerkers zich bij een stemming op 8 maart met 61% tegen 39% hadden uitgesproken tegen een nationale staking.
De uitslag betekende een zware nederlaag voor de radicale leider van de National Union of Mineworkers (NUM), Arthur Scargill, die de ongeveer 220.000 mijnwerkers had opgeroepen liet werk neer te leggen uit protest tegen de sluiten van niet-rendabele mijnen.
Sinds 28 februari waren in Wales 23.000 mijnwerkers in staking uit protest tegen het plan van de staatsmijnen om de niet meer rendabele mijn van Tymawr-Lewis Merthyr in Zuid-Wales te sluiten.
Na het besluit van de mijnwerkers zich niet aan te sluiten bij hun al stakende collega's liet premier Thatcher weten verheugd te zijn over de realiteitszin van de mijnwerkers.
De mijnwerkers hadden in januari 1982 en op 1 nov. 1982 ook al een door de vakbondsleiding voorgestelde algemene staking verworpen.
Op 28 maart benoemde de regering de Amerikaanse bankier Ian MacGregor tot voorzitter van de National Coal Board, de Nationale Kolen Raad. Zij lokte daarmee een storm van protest van de kant van politici en mijnwerkers uit. De mededeling van de benoeming in het Lagerhuis door de minister van energie, Nigel Lawson, werd met boegeroep ontvangen.
MacGregor was deelgenoot van de Newyorkse investeringsbank Lazard Freres en die kreeg wegens derving van zijn diensten $ 2,2 mln (f 6 mln).
De voorzitter van de Britse mijnwerkersbond, Arthur Scargill, noemde MacGregor een ,,slager" maar MacGre-



Arthur Scargill.



Een archieffoto van Ian MacGregor, de nieuwe voorzitter van de National Coal Board

gor pareerde die uitlating door te zeggen dat hij een ,,plastisch chirurg" was die voorbereidingen trof voor een face-lift.
De Amerikaan van Schotse afkomst had de drie jaar daarvoor de leiding gehad over het staatsbedrijf British Steel Corporation, waar hij het aantal arbeidsplaaten had ingekrompen van 155.000 tot 85.000: daardoor stond hij bekend als de ,,beul".

Conflicten bij de Times.

Sinds de Australiër Rupert Murdoch op 12 februari 1981 het Britse dagblad *The Times,* haar zusterblad, *The Sunday Times,* en drie supplementen had overgenomen van de Canadese Thomson-groep, deden zich verschillende conflicten voor binnen Times Newspapers.
Een eerste conflict was op 1 okt. 1981 voorlopig bezworen, nadat 101 drukkers schriftelijk de garantie hadden gegeven dat zij de produktie van de bladen niet zouden onderbreken terwijl er werd onderhandeld over salarisverhoging. De vervaardiging van bladen was toen sinds 27 september gestaakt. Murdoch had gedreigd beide kranten op te heffen, indien het loonconflict niet snel zou worden opgelost.
Begin februari 1982 ontstonden er opnieuw moeilijkheden binnen Times Newspapers toen Murdoch de vakbonden nog enkele dagen gaf om akkoord te gaan met de afvloeiing van 600 man vast personeel. Als dat niet lukte, wilde hij de bladen opheffen.

In een brief aan alle 2.600 vaste werknemers zei Murdoch op 8 februari, dat de ontslagen nodig waren om de bladen te redden uit een ,,nieuwe crisis". De twee bladen zouden een verlies lijden van f 60 mln per jaar. Maar door een groot aantal werkonderbrekingen, intern en extern, en vertraging bij het uitvoeren van eerdere akkoorden, schatte hij het verlies voor dat jaar op ruim f 71 mln,
Nadat Murdoch op 21 februari na onderhandelingen had verklaard, dat hij de vakbonden 24 uur uitstel wilde geven omdat de besprekingen zeer vruchtbaar waren geweest, ontsloeg hij op 22 februari 210 mensen van de administratieve staf. Dat was volgens hem de sector in de industrie waar de meeste overbezetting was.
Rupert Murdoch deed op 22 februari een beroep op de rest van het personeel, om gewoon te komen werken. Hij zei in een verklaring, dat de meerderheid var, de vakbonden positief had gereageerd op zijn saneringsvoorstellen om de enorme verliezen van Times Newspapers te beperken. Alleen de administratieve sectie werkte tegen, en daarom had hij alvast 210 man ontslagen.

Op 11 maart verklaarde Murdoch dat het voortbestaan van de beide bladen was verzekerd. Hij zei dat de besprekingen met de vakbonden over vermindering van arbeidsplaatsen vrijwel waren voltooid. Van de 2.600 vaste arbeidsplaatsen zouden er, in plaats van de 600 waarom was gevraagd, 430 verdwijnen en van de 2.950 deeltijdbanen zouden er, in plaats van de gevraagde 900, 400 verdwijnen.
Op 12 maart maakte Murdoch bekend dat Harold Evans, de hoofdredacteur van *The Times,* zijn ontslag had ingediend. Volgens Murdoch was ,,overeenstemming bereikt over een afvloeiingsregeling".
In een toelichting zei hij: ,,Evans en ik zijn het nooit oneens geweest over de status van de krant". Murdoch had naar eigen zeggen Evans op 9 maart gevraagd zijn functie neer te leggen.



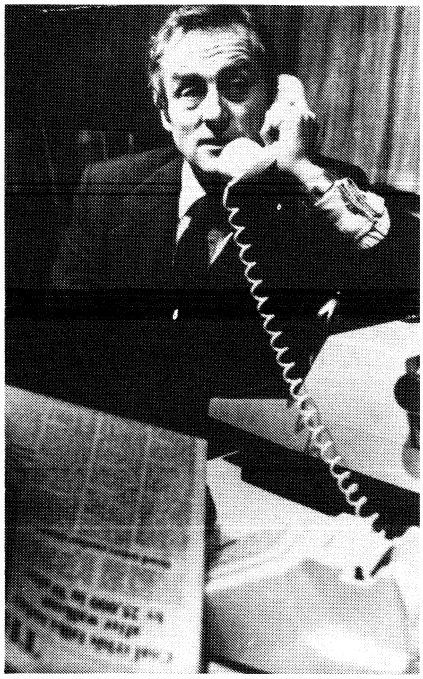
Rupert Murdoch, de Australische eigenaar van Times Newspapers

Harold Evans was in febr. 1981 door Murdoch tot hoofdredacteur van de The Times benoemd. Daarvoor was Evans jarenlang hoofdredacteur van The Sunday Times geweest. Hij moderniseerde The Times in snel tempo, maar riep weerstanden op door zijn onstuimigheid en vooral door het aantrekken van zeer hoog betaalde krachten van buiten. De week daarvoor was hij uitgeroepen tot ,,hoofdredacteur van het jaar", omdat hij in korte tijd The Times zo ,,bewonderenswaardig nieuw leven" had ingeblazen.

Hoewel Evans aanvankelijk geen commentaar had op de mededeling van Murdoch dat hij met zijn ontslag akkoord was gegaan, gaf Evans later tegenover de BBC te kennen dat er nog niets was overeengekomen.
Tenslotte kwam er een einde aan de verwarring toen Evans op 15 maart zijn ontslag indiende.
Op 17 maart bekrachtigde de raad van zes onafhankelijke commissarissen die de identiteit van de krant moest bewaken de benoeming van waarnemend hoofdredacteur Charles Douglas-Home, een neef van de ex-premier, tot hoofdredacteur van *The Times.*
Over de redenen die leidden tot het ontslag van Evans schreef het NRCI *H'blad* op 16 maart o,m. het volgende:

Volgens de ene partij wilde de Australische eigenaar Murdoch de kwikzilverige Evans kwijt, omdat The Times te liberaal was, niet voldoende anti-Sowjetgeluiden liet horen en de monetaire politiek van premier Thatcher niet steunde. De andere partij zegt dat Evans te veel geld gebruikte, eigenlijk een soort weekblad maakte en het aantal abonnees niet voldoende omhoog kreeg.
Vrijwel iedereen is het er over eens dat Evans een deel van de oude staf tegen zich in het harnas heeft gejaagd door nieuwe mensen te huren tegen hoge salarissen.
Topschrijvers van hem kregen bedragen tot f 150.000 een plafond waarvan veel oude Times-jounalisten alleen maar konden dromen.
Evans zelf, 53 jaar oud, gaat weg met een gouden handdruk van rond f 1,25 mln. Hij zei op 15 maart in een verklaring, dat Murdoch vorige week zijn ontslag vroeg, maar dat de raad van commissarissen daar niet achter stond. Om de zaak niet te rekken, had hij toen ontslag genomen.

Een volgend conflict deed zich voor toen een staking van 92 electriciëns de pubikatie van *The Times* vanaf 20 dec. 1982 verhinderde. De electriciëns eisten een loonsverhoging voor het werken met nieuwe elektronische apparatuur zoals computers.
Nadat in de nacht van 30-31 december hierover een akkoord was bereikt, kwam *The Times* op 3 jan. 1983 weer uit.
De electriciëns zouden voor hun nieuwe taak een kleine loonsverhoging krijgen. Bovendien zouden vier banen, die door invoering van de nieuwe



Harold Evans

apparatuur op de tocht waren komen te staan, behouden blijven.

ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED VAN DE DEFENSIE VANAF BEGIN 1982.

Op 11 maart 1982 besloot de regering om de Amerikaanse gemoderniseerde Trident D5-kernraketten te kopen. Vier onderzeeboten met elk 16 D5-raketten zouden in de loop van de jaren tachtig de verouderde strategische nucleaire vergeldingsmacht Polaris vervangen.
Minister van defensie John Nott zei in het Lagerhuis dat de kosten van de nieuwe Trident tegen prijzen van sept. 1981 £ 7,5 mrd zouden bedragen, wat uitgesmeerd over vijftien jaar zou neerkomen op 3% van de defensiebegroting. Anderen meenden dat gezien de vele onzekerheden de uiteindelijke kosten veel hoger zouden worden.
Nott zei dat Groot-Brittannië aanvankelijk het Trident I-systeem met de C4-raket had willen kopen, maar dat, nu die in de Verenigde Staten uit produktie was genomen, het veel goedkoper was om de moderne D5-raket te nemen.

Sinds 1967 beschikte Groot-Brittannië over de Polarisraketten. De vier onderzeeboten die op dat ogenblik in dienst waren hadden elk 16 Polarisraketten met drie atoomprojectielen. Het Trident 11-systeem zou bestaan uit vier nieuw te bouwen onderzeeboten die elk 16 D5-raketten aan boord hadden met 14 onafhankelijk van elkaar te sturen kernkoppen.
De Polarisraketten hadden een reikwijdte van 4.000 km; de nieuwe 5D-raketten haalden 9.600 km, zodat de onderzeeërs zich vrijwel overal op de wereldzeeen konden verbergen. De projectielen van de D5-raketten waren bovendien veel pauwkeuriger te richten dan die van de Polaris.

De schaduwminister van Labour voor defensie, John Silkin, zei dat een toekomstige Labour-regering de Trident onmiddellijk zou schrappen. Hij zei dat de door de regering genomen beslissing de wapenrace verhevigde en het verdrag tegen verspreiding van kernwapens zo niet naar de letter, dan toch naar de geest schond. Bovendien was de Trident veel te kostbaar. zo vond hij.
De Alliantie van Sociaal-democraten en Liberalen toonde zich over de kwestie verdeeld.

Defensiewitboek

Uit het op 22 juni 1982 door minister van defensie Nott gepubliceerde defensiewitboek bleek, dat het Britse defensiebeleid na de Falkland-crisis (pag. 241 e.v.-1982) niet wezenlijk zou veranderen. Wel zou Nott voor het einde van dat jaar komen met een rapport over de militaire consequenties van het conflict.
Het witboek over de defensieplannen was al vóór de crisis rond de Falklandeilanden klaar, maar werd nu pas gepresenteerd.
De kosten van de Falkland-actie en die van een langdurige verdediging van de eilanden zouden niet op het normale budget rusten. Nott had er voor gezorgd dat die kosten uit een reservepot werden betaald. Volgens de minister had de Falkland-crisis tot 4 juni iets meer dan £ 500 mln gekost.
Vervanging van tijdens de Falklandoorlog verloren gegaan materieel, van schepen, helikopters en vliegtuigen, zou, aldus Nott, in de komende twee tot vijf jaar naar schatting £ 250 mln per jaar kosten.
De hoofdlijnen van het defensiebeleid bleven onveranderd. De nucleaire en conventionele strijdkrachten van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten waren nog steeds de grootste bedreiging voor de Britse veiligheid. Daarom bleef de bijdrage aan de NAVO de belangrijkste defensietaak. Groot-Brittannië zou zijn NAVO-plichten nakomen en de defensiebegroting met de vereiste 3% verhogen.
Ook aan het vernieuwen van de nucleaire vergeldingsmacht werd niet getornd. De vervanging van de Polaris door de Trident-II ging £ 7,5 mrd kosten. Omdat dat bedrag over een aantal jaren werd uitgesmeerd, kon de normale defensiebegroting – voor 1982-1983 £ 14 mrd – de aankoop dragen.
Een drastische uitbreiding van het aantal oppervlakteschepen was niet te verwachten. Wel zou het vliegdekschip Invincible, dat al voor f 850 mln aan Australië was verkocht, behouden blijven. Het geld (£ 175 mln) daarvoor moest echter nog gevonden worden. Ook het poolvaartuig Endurance zou in dienst blijven.
De marinebasis Portsmouth, die aanvankelijk sterk zou worden verkleind (pag. 43/3-'82), hoopte Nott in de bestaande vorm te kunnen handhaven.
Verder zou de beslissing om het aantal manschappen binnen de strijdkrachten te verminderen :pag. 43/3-'82) nog eens bekeken worden.

Op 9 september deelde minister Nott mee, dat het onderhoud van de nieuwe Trident-raketten niet in Schotland zou gebeuren, zoals hij eerder had gezegd, maar op een Amerikaanse marinebasis in Georgia.
De beslissing betekende een besparing van ongeveer f 2,3 mrd, op de totale kosten van ruim f 35 mrd voor de strategische afschrikkingsmacht.
Het betekende echter ook dat er geen werk kwam voor 1.500 mensen die nodig zouden zijn geweest voor de bouw van de fabriek bij de basis Coulport in Loch Long in Schotland. Bovendien zouden 1.500 a 2.000 arbeidsplaatsen in de jaren negentig verdwijnen als de Polarisraket werd opgedoekt en het ,,servicestation" in Coulport bij Glasgow werd gesloten.

Initiatieven vredesbeweging

Op 28 november besloot de Britse vredesbeweging CND (Campaign for Nuclear Disarmament) op haar jaarcongres met overweldigende meerderheid de plaatsing van Amerikaanse kruisraketten en de aankoop van de Trident 11-raketten te bestrijden met burgerlijke ongehoorzaamheid en ,,directe vreedzame actie".

Met geringe meerderheid (680-642) nam het congres in Sheffield ook een motie aan, waarin om Britse uittreding uit de NAVO werd gevraagd. De CND zou onder het motto ,,De NAVO weg uit Engeland, Engeland weg uit de NAVO" een actie beginnen die moest aantonen dat de Noordatlantische Verdragsorganisatie in wezen ,,een nucleair bondgenootschap" was.
De meningen over dit onderwerp waren scherp verdeeld. Eén van de belangrijkste leiders van de CND, de historicus E. P Thompson, meende bijvoorbeeld dat de CND moest werken aan ontmanteling van beide militaire blokken, dus NAVO én Warschaupact.
Wat de acties tegen de plaatsing van kruisraketten betrof dacht de CND aan demonstraties, het organiseren van vredeskampen op plaatsen waar kruisraketten zouden worden geplaatst, aan het blokkeren van de toe-

gangswegen door middel van zit- en ligacties en het niet betalen van belastingen.
Sprekers zeiden niet te geloven dat de vreedzame acties zouden verhinderen dat de raketten werden geplaatst. De acties zouden het plaatsingsproces hoogstens kunnen vertragen. Het gevaar was, zeiden zij, dat vijanden van de vredesbeweging zouden proberen de CND te infiltreren met herrieschoppers die geweld zouden gebruiken.
Over de ontwikkeling die de CND sinds 1958. het jaar van haar oprichting, had doorgemaakt, schreef De Groene Amsterdammer (6-7-1983) o.m. het volgende:

In 1958 werd de CND opgericht. Onder de initiatiefnemers treffen we illustere figuren aan als Bertrand Russell, J. B. Priestly, 4. J. P. Taylor en Michael Foot. Het was de tijd van de bande-bomacties. Het ook nu nog gebruikte bande-bomteken is oorspronkelijk ontworpen als embleem van de CND.
De eeste jaren, tot 1964, bloeide de beweging. Zij werd vooral bekend door de jaarlijkse Paasmarsen naar de basis Aldermaston. Daarna kwam een lange periode van terugslag. De beweging zakte in. Verschillende verklaringen worden daarvoor gegeven. Niet in de laatste plaats is een oorzaak van de terugloop van CND juist een van haar successen: het verbod op bovengrondse kernproeven. De proeven in de atmosfeer verontrustten vele mensen, en motiveerden hen voor de beweging. Verder: de mensen leerden ,,leven met de bom", ze raakten eraan gewend. Veel energie en werkkracht ging in toenemende mate naar andere bewegingen die in de jaren zestig opkwamen, vooral de Vietnambeweging. Dan was er ook de teleurstelling in Labourregeringen, die gewoon en eveneens in het geheim mee bewapenden.

In 1966 werd de CND een lidmaatschapsorganisatie. De eerste jaren was er principieel over gediscussieerd of dat wel moest. Op dat moment gaven financiële overwegingen echter de doorslag, de organisatie had geld nodig. De grote bloei kwam aan het eind van de jaren zeventig. Maar toen ging het ook in rap tempo. Er zijn nu tussen de 55.000 en 60.000 landelijke leden. Daarnaast zijn er een kwart miljoen leden van plaatselijke en regionale CND-groepen, Niet alle vredesgroepen zijn ook CND-groepen. Er zijn ook ,,autonome"groepen, van artsen en advocaten, en de ,,vredeskampen". De CND werkt gericht binnen allerlei organisaties zoals bijvoorbeeld vakbonden. Zij kunnen zich „affilieren" met de CND, wat tot nu toe 350 bonden hebben gedaan. Dat betekent dat ze zich voor de doelstellingen van CND inzetten, en geld geven.

Demonstratie tegen kruisraketten

Op 12 december demonstreerden 30.000 vrouwen tegen de voorgenomen plaatsing van 96 NAVO-kruisraketten op de vliegbasis Greenham Common. De vrouwen sloegen de armen in elkaar en vormden zo rond de op 90 km ten westen van Londen bij de stad Newbury gelegen basis een 15 km lange menselijke keten. De vrouwen wilden een eenzijdige nucleaire ontwapening.
Het protest rond Greenham Common was zo'n 15 maanden daarvoor spontaan begonnen met een lange mars van 40 moeders met hun kinderen. Een aantal vrouwen besloot het protest permanent te maken en zette een vredeskamp op. Sindsdien vonden er rond Greenham Common voortdurend acties plaats.

Witboek over militaire consequenties Falkland-conflict

Op 14 december presenteerde minister van defensie Nott in het Lagerhuis het door hem op 22 juni beloofde rapport over de militaire consequenties van de Falkland-crisis.
De regering ging f 1 mrd (zo'n f 4,5 mrd) uitgeven aan nieuwe vliegtuigen, schepen en ander militair materieel. Deze uitgave was bedoeld als compensatie voor alles wat de strijdkrachten hadden verloren in de Falkland-oorlog, en om de tekortkomingen op te heffen die tijdens die campagne aan het licht waren gekomen. De £ 1 mrd kwam voor een klein deel uit het defensiebudget 1983-1984, en voor de rest uit een speciale pot voor de Falkland-campagne.
Voor de marine betekende het nieuwe bestedingsplan van Nott een welkome beleidsverandering, omdat daarmee de bezuinigingen in de oppervlaktevloot (pag. 4311-'82) ten dele teniet waren gedaan. In 1985 zou de marine over 55 oorlogsschepen beschikken.
Het accent bij de verdediging bleef liggen op een mogelijke oorlog met de Sowjet-Unie. De regering hoopte er voor te zorgen dat de strijdkrachten ,,flexibel" genoeg bleven om zowel binnen als buiten het NAVO-gebied te opereren.
De defensiewoordvoerder van de Labouroppositie, John Silkin, zei dat geen juiste balans in de defensie kon worden gevonden zolang de regering vasthield aan haar standpunt om Trident kernwapens te kopen ter vervanging van de Polaris.
De marine kreeg vijf Type-22 fregatten (in de Falkland-oorlog waren er vier verloren gegaan). De eerste twee zouden kleine veranderingen ondergaan vergeleken met de al gebouwde schepen, zoals betere controlesystemen en betere brandbestrijdingsmiddelen. In de andere drie fregatten waren de lessen van de Falkland-oorlog verwerkt: zij kregen een middenzwaar kanon voor bombardementen op de kust, extra lanceerbuizen voor anti-luchtafweerraketten (Sea Wolf), een radargeleid kanon of raketten voor vliegtuigen op de korte afstand, en een antischipraketsysteem, alsmede een antionderzeeboothelikopter.
Verder zou het ministerie van defensie zes TriStars van British Airways kopen om om te bouwen tot tankvliegtuigen (vliegtuigen moesten vanwege de afstand tussen Engeland en de Falkland-eilanden in de lucht tanken). Ook werden er tenminste 12 Phantom gevechtsvliegtuigen van de VS gekocht, 8 Chinook-helikopters, 24 Rapier anti-luchtafweersystemen en beter afweergeschut voor de drie vliegdekschepen ,,Ark Royal", „Invincible" en „Illustrious", voor de slagschepen, en Type-42 torpedojagers.
De marinebasis in Portsmouth zou niet worden gesloten, waardoor 1.500 banen werden gered.
Op de Falkland-eilanden zou een bataillon infanterie gehandhaafd blijven met een gedeelte van de luchtmacht ter eventuele dekking en met maritieme steun. Ook zou er een nucleaire onderzeeër aanwezig zijn.

Debat in Lagerhuis over de plaatsing van de *kruisraketten*

Op 15 december bevestigde minister van buitenlandse zaken Francis Pym het Lagerhuis, dat de plaatsing van Amerikaanse kruisraketten in Engeland onvoorwaardelijk doorging. De eerste raketten werden dec. 1983 in Groot-Brittannië verwacht.
Maar, zo zei minister Pym, het hele werk duurde vijf jaar en als er een akkoord met de Sowjet-Unie werd bereikt over wapenvermindering, konden de kruisraketten zo weer worden weggehaald. ,,Niets is definitief."

De minister wilde het Lagerhuis geen garantie geven, dat de controle over het afvuren van de raketten bij de Amerikaanse en Britse regering samen berustte.
Hij bevestigde, dat er op de luchtmachtbasis Wycombe een reserve-hoofdkwartier voor de Amerikaanse strijdkrachten in Europa zou worden ingericht. Dit centrum moest in oorlogstijd dienen als hoofdkwartier voor de administratie, aanvulling en bevoorrading van de Amerikaanse troepen in Europa. Deze strijdkrachten kwamen echter in een crisis operationeel onder de NAVO en werden dan geleid vanuit het SHAPE- hoofdkwartier in Bergen, België. Er was volgens minister Pym geen sprake van dat de NAVO of de Verenigde Staten niet meer geloofden in de vooruitgeschoven verdediging.

De uitwisseling over nucleaire wapens vond in het Lagerhuis plaats tijdens een door de Labourpartij gevraagd spoeddebat over ontwapening.

Denis Healey, de socialistische woordvoerder voor defensie, beschuldigde premier Thatcher van een ,,versteende en eeltige onverschilligheid" ten aanzien van de nucleaire ontwapening.

Healey vroeg minister Pym om gebruik te maken van het door Amerikaanse kranten gemelde aanbod van de Sowjet-Unie. om het aantal SS-20's te halveren, in ruil voor het niet-plaatsen van kruisraketten. ,,Ik geloof niet dat het verstandig is om dit voorstel te accepteren, maar het schept gelegenheid om verder te onderhandelen. Het Westen moet erkennen dat de Sowjet-Unie de zogenaamde nul-optie nooit ac-

cepteert. De oplossing moet worden gevonden ergens tussen de nuloptie en het Sowjet-aanbod", zei de socialist.
Healey argumenteerde ook, dat hoewel de Sowjet-Unie een overmacht aan op land gestationeerde raketten had, de NAVO meer atoomwapens in onderzeeboten had en daarmee moest volgens hem rekening worden gehouden.
De socialist vond het ook een beetje ..te slim" om geen rekening te houden met de Franse en Britse onafhankelijke kernmachten, samen volgens hem 65 intercontinentale raketten.
Minister Pym vertelde het Lagerhuis dat, hoewel de ontwapeningsbesprekingen tussen de VS en de Sowjet-Unie geheim waren. de Britse regering niet meende dat het aanbod van de Russen in Genève een halvering van het aantal SS-20 raketten was.
.,De Russen hebben onlangs wel nieuwe denkbeelden gelanceerd, al voor de dood van president Brezjnew. Ze zijn niet precies en gedetailleerd. maar zij zijn onderwerp van studie. En de eerste prioriteit is, als de ontwapeningsbesprekingen eind januari worden hervat, om opklaring te vragen."

Meerderheid Britten tegen plaatsing kruisraketten

Uit een opiniepeiling die op 21 jan. 1983 in het blad The Guardian verscheen, bleek dat 61% van de Britten wilde dat de NAVO-kruisraketten niet op Britse bodem zouden worden gestationeerd.
Ook uit een andere opiniepeiling (in opdracht van The Sunday Times), die op 23 januari werd gepubliceerd, bleek dat een meerderheid tegen de plaatsing van kruisraketten was. Mocht dat toch gebeuren, dan wilde 93% niet dat president Reagan alleen de zeggenschap over het afvuren kreeg.
Op de vraag: ,,Moet Groot-Brittannië stationering van kruisraketten op haar grondgebied toestaan", antwoordde 54% van de ondervraagden ,,Nee". Ongeveer 36% zei ja, en 10% had geen mening,

Anglicaanse kerk tegen eenzijdige kernontwapening

Tijdens een van 8-11 febr. 1983 te Londen gehouden bijeenkomst van de Algemene Synode, een soort parlement van de Anglicaanse kerk (de Engelse staatskerk), sprak de Synode zich uit tegen eenzijdige kernontwapening.
Met grote meerderheid (348 tegen 100) verwierp zij op 10 februari een voorstel waarin werd opgeroepen alle Britse kernwapens (Polaris en Trident) af te schaffen en het plaatsen van kruisraketten op Britse boden te verbieden.

De Generale Synode, die zo'n twee miljoen kerkgangers vertegenwoordigde, was twaalf jaar daarvoor in het leven geroepen en bestond uit drie Kamers. In de eerste Kamer hadden 50 bisschoppen zitting, in de tweede 250 priesters, die direct door hun collega's werden gekozen, en in de derde Kamer 250 leken.
Iedere Kamer stemde apart. Met tweederde meerderheid had een Kamer het recht van veto over beslissingen van de twee andere Kamers.

Het voorstel tot eenzijdige ontwapening was afkomstig van de bisschop van Salisbury, John Austin Baker, die in opdracht van de Kerkelijke Commissie voor Maatschappelijke Verantwoordelijkheid het rapport ,,De kerk en de bom" had samengesteld.
Hierin was de bisschop, bijgestaan door een werkgroep van 5 theologen, tot de conclusie gekomen dat niet alleen het gebruik maar ook het hebben van kernwapens moreel verwerpelijk was. Het rapport was in okt 1982 verschenen en had met name de regering-Thatcher erg verontrust.
Volgens de NZZ (12-2) gaf de stellingname van de aartsbisschop van Canterbury, Robert Runcie, de doorslag bij het afwijzen van het voorstel van Baker.
Runcie sprak zich uit tegen eenzijdige ontwapening, wat zijns inziens onderhandelingen over ontwapening ondermijnde. Eenzijdige ontwapening zag Runcie niet als de belangrijkste taak bij het zoeken naar vrede.
Ook de bisschop van Londen, Graham Leonard, die via persoonlijke bemiddeling van premier Thatcher was benoemd, vond dat het bezit van kernwapens ,,moreel aanvaardbaar kon zijn als een manier om onze morele verantwoordelijkheid te oefenen in een wereld die ineenstort".
Met 276 tegen 222 stemmen nam de Synode verder een motie aan waarin de NAVO-landen werd verzocht de verzekering te geven dat kernwapens alleen in het uiterste geval, als verdediging, zouden worden gebruikt en dat het Westen nooit als eerste kernwapens zou afvuren. Het voorstel was afkomstig. van de bisschop van Birmingham, Hugh Montefiore.
Ook riep de Generale Synode de regering op ten aanzien van haar defensieprogramma geleidelijk minder ,,afhankelijk" te worden van kernwapens.

Geen directe Britse controle over Amerikaanse kruisraketten

Op 13 februari zei de nieuwe minister van defensie Michael Heseltine (pag. 392/2), tijdens een televisie-interview, dat een directe controle over de Amerikaanse kruisraketten Groot-Brittannië f 4,2 mrd zou kosten en dat dat te duur was. Wel was het, zo zei hij, absoluut uitgesloten dat de Amerikanen nucleaire raketten zouden lanceren van Britse bodem, zonder toestemming van de minister-president.
Heseltine zei dat feitelijke Britse controle op het afvuren via de toegang tot de elektronische systemen (de zogenaamde ,,dual key") geen principe of dogma was.
De VS hadden die constructie aangeboden, maar dan zou Groot-Brittannië het controlesysteem moeten kopen. Dit zou tijdens de levensduur van de kruisraket f 4,2 mrd kosten.

De minister vertelde dat het kabinet de zaak had overwogen maar tot de conclusie was gekomen dat er dan elders op het defesiebudget zou moeten worden bezuinigd De regering besloot het niet te doen re meer omdat er volgens minister Heseltine een systeem van afspraken bestond over het afvuren, waarbij het uitgesloten was dat een lancering gebeurde zonder toestemming van de Britse premier Heseltine herinnerde eraan dat de dertig jaar oude afspraken bevredigend hadden gewerkt ook voor de F1-11 vliegtuigen en Poseidon onderzeeboten

Controverse binnen de rooms-katholieke kerk over de vredesbeweging.

Halverwege mei 1983 zorgde de pauselijke nuntius in Londen, mgr Bruno Heim, voor opschudding door vraagtekens te zetten bij de integriteit van de rooms-katholieke geestelijke mgr Bruce Kent, secretaris-generaal van de anti-kernwapenbeweging CND.
In een persoonlijk antwoord aan briefschrijvers, die van hun bezorgdheid over de activiteiten van Kent hadden blijk gegeven, schreef Heim dat de activisten van de Campain for Nuclear Disarmament ,,nuttige idioten en idealisten met oogkleppen óf bewuste deelgenoten van de Sowjet-agressiviteit en -ideologie" waren.
Tot welke categorie elke individuele tegenstander van de kernbewapening behoorde, aldus mgr. Heim, moest afzonderlijk worden bekeken. Dat gold ook, zo ging hij verder, voor Bruce Kent.

Kent leidde de CND sinds 1980 en had van de aartsbisschop van Westminster, kardinaal Basil Hume net weer toestemming gekregen zijn



Bruno B. Heim, de pauselijke nuntius in Londen. De foto werd gemaakt op 18 maart 1981, de dag dat de aartsbisschop zijn geloofsbrieven aanbood aan koningin Elizabeth II.



Leo Long en zijn echtgenote.

werk voor de CND voort te zetten nadat Hume eind april klachten had binnengekregen over de acties van Bruce Kent, als secretaris van de CND. De klachten, die onder andere afkomstig waren van parlementsleden. hadden Kent wel de waarschuwing van Hume opgeleverd dat hij zou moeten aftreden als de vredesbeweging te politiek werd.

Hume, die drie jaar daarvoor Kent had vrijgemaakt van zijn parochiewerk zodat deze zich volledig kon wijden aan de CND, had eind april geschreven dat er geen gronden waren om de beslissing uit 1980 ongedaan te maken. De kardinaal schreef dat hij Kent indertijd had vrijgemaakt omdat de kerk moest deelnemen aan het zo belangrijke debat over de atoombewapening en de stem van het christendom moest laten horen. Hij stelde vast dat individuele katholieken, zowel leken als priesters, het recht hadden om hun mening te geven en te verkondigen wat zij zagen als een christelijke benadering van deze belangrijke zaken.

De opmerkingen van de pauselijke nuntius werden scherp veroordeeld door kerkelijke leiders en door de Britse politici. Aartsbisschop Hurne distantieerde zich onmiddellijk van de uitlatingen en benadrukte dat hij het volste vertrouwen in Kent had.
Het bureau van de nuntius verklaarde op 15 mei dat Heims opmerkingen zijn persoonlijke mening vormden en niet die van de kerk.

AFFAIRE-LONG

Op 1 nov. 1981 publiceerde The *Sunday Times* een artikel waarin een voormalig lid van de Britse inlichtingendienst, Leo Long, onthulde dat hij tijdens de Tweede Wereldoorlog inlichtingen had doorgegeven aan de Sowjet-Unie.

In de wetenschap dat The Sunday Times hem zou noemen, had Long twee dagen voor onthulling in het zondagsblad, op 30 oktober, zijn vrouw Vera, die nergens van af wist, verteld dat hij lid was geweest van de spionagering van Anthony Blunt. Blunt, een in de adelstand verheven kunsthistoricus en overtuigd communist, had hem aangeworven tijdens hun studieperiode in Cambridge in de jaren dertig.

Long, deelde dit mee tijdens een persconferentie op 1 november. De 64-jarige Long vertelde dat hij in de oorlogsjaren voor de militaire inlichtingendienst MI 14 werkte. Dank zij de codebrekende machine Enigma konden de Britten alle berichten van de Duitse luchtmacht en het leger over komende offensieven en troepenverplaatsipgen ontcijferen. Een deel van die berichten werd doorgegeven aan de Sowjet-Unie; Long nam op zich om het ontbrekende zoveel mogelijk aan te vullen.
Long vertelde tijdens de persconferentie verder dat hij de week daarvoor, toen de zaak uitkwam, zelfmoord had willen plegen, maar dat hij besloot het niet te doen om zijn vrouw niet met het schandaal te laten zitten.
Long verklaarde dat hij zichzelf niet wilde schoonpraten en dat hij zich diep schaamde over zijn verraad. Wel zei hij er zeker van te zijn dat zijn spionagewerk Groot-Brittannië nooit had geschaad.
Long zei ook, dat hij in 1964 werd gebeld door Anthony Blunt, die vertelde dat hij had bekend aan de contra-spionagedienst. Hij raadde Long aan ook alles te vertellen. Dat gebeurde kort daarna toen de geheime dienst op bezoek kwam.
Long ontkende dat hij immuniteit had gekregen in ruil voor een bekentenis, zoals Anthony Blunt. De contra-spionagedienst vertelde Long indertijd dat men geen garantie kon geven, maar dat een vervolging niet waarschijnlijk was. Long had die mededeling geïnterpreteerd als een aanwijzing dat de zaak moeilijk voor de rechter te brengen was, omdat de gebeurtenissen zich zo lang geleden hadden afgespeeld, en dat de autoriteiten geen behoefte hadden aan een schandaal.
Long had zijn vrouw Vera, met wie hij 30 jaar getrouwd was, voor 30 oktober nooit iets verteld van zijn activiteiten. Hij zei de namen van andere ex-spionnen te kennen, maar vond het ,,niet fair" die te noemen.

De onthullingen van Long leidden tot een rel in de Britse politieke wereld. Men vroeg zich af hoeveel oud-spionne door de regering werd beschermd. Het socialistische parlementslid Ted Leadbitter vroeg aan premier Thatcher alle namen van ex-spionnen bekend te maken. Zijn collega Dennis Canavan wilde van de premier weten hoeveel voormalige spionnen immuniteit hadden gekregen. De premier had in januari 1981 verteld dat maar één man, Anthony Blunt, was vrijgesteld van rechtsvervolging. Blunt werd wel ontheven van zijn post als koninklijk kunstadviseur en raakte zijn adellijke titel kwijt.

Canavan eiste ook een volledig onderzoek naar het functioneren van de geheime diensten sinds de oorlog. Leadbitter zei op 1 november, dat het onacceptabel was om kleine spionnen zwaar te straffen en anderen vrij te laten loslopen omdat zij vrienden in hoge kringen hadden. Hij sloot niet uit dat premier Thatcher verkeerd was voorgelicht door de geheime diensten over de ware omvang van het Sowjet-spionagenet.
Chapman Pincher, auteur van een boek over Sowjet-spionage, schreef opnieuw dat er nog minstens een dozijn ex-spionnen waren in Engeland die via Blunt hadden bekend. maar die nooit waren vervolgd. *(NRC/H'blad,* Volkskrant, de Groene Amsterdammer. Le Monde, NZZ, The Times)

CENTRAAL AFRIKAANSE REPUBLIEK

NIEUWE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN. RELATIE MET LIBIË EN FRANKRIJK

Op 27 mei bracht president André Kolingba een groot aantal wijzigingen in het kabinet aan, dat nu bestaat uit 12 ministers, 4 staatsministers en één staatsecretaris. Er werd een nieuwe minister van buitenlandse zaken en samenwerking benoemd, luitenant Salle Michel. Deze verving luitenant-kolonel Jean-Louis Gervil Yambala, die nu staatsminister van handel en industrie werd.

Gervil Yambala was een van de architecten van de toenadering tot Libië, waarvan de militaire adviseurs de week tevoren het verzoek hadden gekregen de Centraal Afrikaanse Republiek te verlaten, omdat hun ,,missie" voltooid was, aldus Le Monde *(29-5).*

Bij de wijzigingen waren voorts de volgende portefeuilles aan andere bewindslieden toegewezen. *Ministers:* openbare werken en stadszaken – brigade-generaal Abel Nado; binnenlandse zaken – lt.-kol. Christophe Grelombe; waterstaat, bosbouw en toerisme – lt-kol. Sebastien Guipi; bestuur, arbeid en sociale verzekeringen – intendant Alphonse Kongolo; gezondheid – majoor Gabriel Ngaindiro; verkeer en burgerluchtvaart – majoor Evariste Konzalet; sociale zaken – kapitein Gaston Gambor: voorlichting – kapitein Guillaume Lapo. *Staatsministers:* economie en financiën – generaal Sylvestre Bangui; energie en waterstaat – lt.-kol. Thomas Mapouka; defensie – lt.-kol. François Diallo (AFP)

(Vor. ber. pag. 32013)

Relatie met Libië en Frankrijk

Op 14 sept. 1982 hadden de CAR en Libië besloten hun diplomatieke betrekkingen per 15 sept. te herstellen en ambassadeurs uit te wisselen. Deze betrekkingen waren op 22 jan. 1980 door de CAR verbroken (zie pag. 197/1-'81). Het bewind van generaal Kolingba ontving vervolgens een substantiële hulp van Libië; volgens Le Monde (26-10-'82)was er sprake van een equivalent van 260 mln francs.

Van 24-28 okt. bracht president Kolingba een officieel werkbezoek aan Frankrijk om daar, op zijn verzoek, over een verbetering van de onderlinge betrekkingen te spreken, aldus Le Monde (26-10-'82).

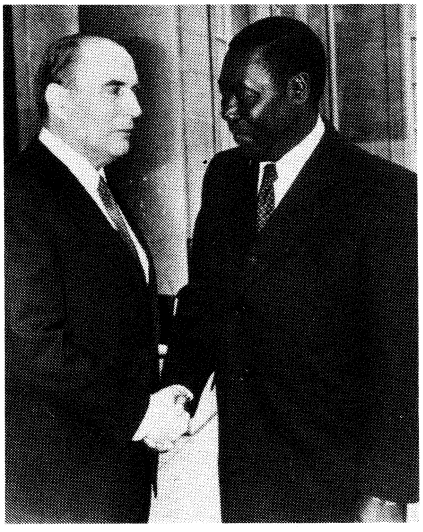
In een brief d.d. 12 juni had de Franse ambassadeur in de CAR, Pierre Couturier, ,,namens" gedelegeerd minister van ontwikkelingssamenwerking Jean-Pierre Cot meegedeeld dat de Franse begrotingshulp aan de CAR was gestaakt. Het daartoe aan het eind van elke maand door Parijs vastgestelde bedrag diende voor het betalen van de salarissen van de ambtenaren in de CAR.

Het officiële bezoek van Cot aan Bangui (9-10 juli) had tot irritatie bij de autoriteiten daar geleid, omdat de Franse bewindsman kritiek op de democratische opvattingen van het bewind had uitgeoefend en liet doorschemeren dat men in Parijs veel sympathie koesterde voor Ange Patasse (de leider van een mislukte coup in maart 1982, zie pag. 35112 e.v. - '82) en Abel Goumba (zie hieronder)

In september verbeterde de atmosfeer door een persoonlijk initiatief van de Franse president: de Franse begrotingshulp werd hervat. Deze bedroeg gedurende de eerste acht maanden van 1982 volgens Parijs 74 mln francs tegen 100 mln francs in het hele jaar 1981. toen de totale Franse hulp 440 mln irancs bedroeg.

Het bezoek van Kolingba leidde niet tot de door de CAR gewenste substantiële verhoging van de Franse ontwikkelingshulp, waarvoor de CAR financiële wensen van in totaal ruim 1 mrd francs had geformuleerd. Van dit bedrag maakten deel uit 160 mln francs voor dekking van het tekort op de begroting voor 1983 en 76 mln francs voor de afronding van de lopende begroting voor 1982; de Franse regering zegde resp. 100 en 28 mln francs toe, aldus Le Monde (29-10-'82).Op zijn terugreis naar Bangui (28 okt.) maakte president Kolingba een tussenlanding in Tripoli (Libië), waar hem volgens IAF (1-'83) ,,waarschijnlijk meer financiële hulp voor 1983 werd toegezegd dan Parijs bereid was te geven".

Nog vóór Kolingba's bezoek had de Franse regering vernomen dat op 22 okt. via de Kongolese haven Pointe-Noire 62 Libische militaire adviseurs in de CAR waren aangekomen. Zij moesten volgens de CAR de regeringstroepen daar instrueren in het gebruik van het tegelijk aangevoerde Libische militaire materieel, dat o.m. bestond uit vier zware T-62 tanks, acht lichte pantservoertuigen, een aantal vrachtwagens en jeeps alsmede enkele tonnen munitie. De Libische militairen werden per vliegtuig van Pointe-Noire via Brazzaville naar Bangui overgebracht en vervolgens in een militair kamp buiten Bangui gehuisvest. Het militaire materieel werd per spoor en over de weg naar Brazzaville vervoerd en vandaar per veerboot over de rivier naar de CAR getransporteerd.



Generaal André Kolingba (r.),de president van de Centraal Afrikaanse Republiek, wordt op 25 okt. 1982 door de Franse president François Mitterrand begroet bij het Élysée.

De Libische militaire hulp aan de CAR, die door het Franse persbureau *AFP* in de openbaarheid kwam leidde tot ongerustheid bij het Tjadische regime van Hissene Habre. Er werd gesuggereerd dat Libië een logistiek steunpunt voor een militaire operatie tot het destabiliseren van Zuid-Tsjaad wilde opbouwen, waar nog verspreide militairen van de „Forces Armées Tchadiennes" (FAT) van de door Habre verslagen vroegere vice-president Abdelkader Kamougue verbleven. Kamougue zou de laatste tijd herhaaldelijk bezoeken aan Brazzaville hebben gebracht. Hij zou deel uitmaken van de eind oktober gevormde „voorlopige regering van nationale redding" van de door Habre ten val gebrachte president Goukouni Oueddei, welke in het Noordtsjadische Bardai was gevestigd en die door Libië politiek en militair werd gesteund (zie pag. 625 e.v. - 1982).

In de CAR ontkende de minister van voorlichting, luitenant-kolonel Christophe Grelombe, eind november ,,categorisch" dat zijn land deelnam aan een operatie tot destabilisatie van Tsjaad. Voorts werd verzekerd dat geen hulp werd geboden aan de ca. 250 Tsjadische militairen die in sept. 1982 van Zuid-Tsjaad naar de aangrenzende CAR waren gevlucht en daar waren ontwapend. President Kolingba tenslotte verklaarde volgens de FAZ (21-12-'82) dat er tussen hem en de door hem erkende Tsjadische regering van Hissene Habre ,,geen misverstanden" bestonden.

Ook de Kongolese regering sprak via radio-Brazzaville tegen dat zij met Libië gemene zaak maakte en pogingen ondernam om de regering van Hissene Habre te val te brengen.

VEROORDELING GOUMBA

Abel Goumba, leider van het Front patriotique oubanguien – Parti du travail (FPO-PT), werd onder het door generaal André Kolongba na diens machtsovername in sept. 1981 afgekondigde bestand in jan. 1982 tot rector van de universiteit van Bangui benoemd (pag. 351/2-'82).

Op 17 aug. 1982 werd Goumba in Bangui gearresteerd, nadat Patrice Endjimoungou, secretaris-generaal van het FPO-PT, reeds op 14 aug. was opgepakt.

Het militaire bewind verweet Goumba, die in het militaire kamp Kassai* werd gedetineerd, dat hij het politieke bestand had geschonden door clandestiene bijeenkomsten, infiltraties van agenten en subversieve activiteiten. Hij werd voorgesteld als een militant die met het terrorisme ,,heeft geflirt". Uiteindelijk werden Goumba en Endjimoungou ervan beschuldigd een ,,clandestiene revolutionaire organisatie" te hebben willen oprichten.
Nadat aanvankelijk officieus een proces in januari 1983 was aangekondigd, werden Goumba en Endjimoungou tenslotte in een proces van één dag op 22 april veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf en 10 jaar ontzetting uit de burgerrechten. Niet bekend werd op welke punten van de aanklacht zij schuldig werden bevonden. *(Le Monde).*

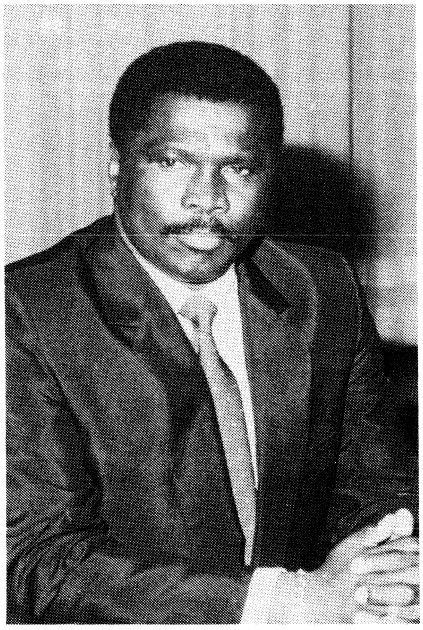
VONNISSEN I.V.M. AANSLAGEN

Het speciale tribunaal van de republiek veroordeelde op 15 mei 1982 vijf personen, van wie twee bij verstek, ter dood wegens het voorbereiden van een bomaanslag op de Franse militaire basis van Bouar in juli 1981. De vijf waren leden van de Mouvement centrafricain de libération nationale (MCLN). Onder hen was de leider Iddi Lala die bij verstek werd veroordeeld.
Op 6 juni 1983 wees het speciale tribunaal van de republiek vonnis in het proces tegen deelnemers aan de bomaanslag van 14 juli 1981 op de bioscoop Club te Bangui (pag. 828/3-'81), die door de MCLN van Iddi Lala was opgeëist. Zes leden van het politieke bureau van deze beweging werden tot levenslang veroordeeld, van wie twee (incl. Lala) bij verstek. Zestien anderen kregen elk 10 jaar gevangenisstraf. Tien personen werden vrijgesproken. *(AFP/Le* Monde)

KONGO

MINISTER ONTSLAGEN. SAMENSTELLING KABINET

Op 30 april werd de minister van voorlichting, Florent Tsiba, op grond van ideologische afwijkingen van zijn ambt ontheven en uit het Centrale Co-



De premier van Kongo, Louis-Sylvain Goma

mité van de regerende Parti congolais du travail (PCT) gestoten.
De op 4 april 1979 goedgekeurde ministerslijst (pag. 25213-'79) had sindsdien diverse wijzigingen ondergaan. Die hadden voor de portefeuilleverdeling de volgende consequenties:

financiën – Lekoundzou Itithi Ossetoumba; arbeid en sociale vcrzckcringen – Bernard Combo Matsiona; onderwijs – Antonine Ndinga Oba; transport cn burgerluchtvaart – Hilaire Monthault, industrie en visserij – Jean Itadi (voorheen plattelandseconomie); defensie – Raymond Damase Ngolo; openbare werken en bouwnijverheid – Benoit Mount Moundele Ngolo (voorheen gebiedsbeheer); landbouw en veeteelt – Marius Mouambenga (voorheen industrie en toerisme): economische samenwerking – Aimé Emmanuel Yoka; toerisme en milieu – Boniface Matingou; waterstaat en bosbouw – Henri Djombo; justitie – Dieudonné Kimbembe.
Op hun posten gehandhaafd werden: Premier Louis-Sylvain Goma en de ministers Pierre Nze (buitenlandse zaken), François-Xavier Katali (binnenlandse zaken), Jean-Baptiste Taty Loutard (cultuur en kunst), Gabriel Oba Apounou (jeugd en sport), Rodolphe Adada (mijnbouw en energie), Pierre Moussa (planning), Joseph Nelenga Gamporo (handel) en Pierre-Damien Boussoukou-Bou(m)ba (gezondheid en sociale zaken).
Van de in april 1979 benoemde ministers had vóór het ontslag van Tsiba alleen Victor Tamba Tamba (arbeid en justitie) zijn plaats in het kabinet verloren.

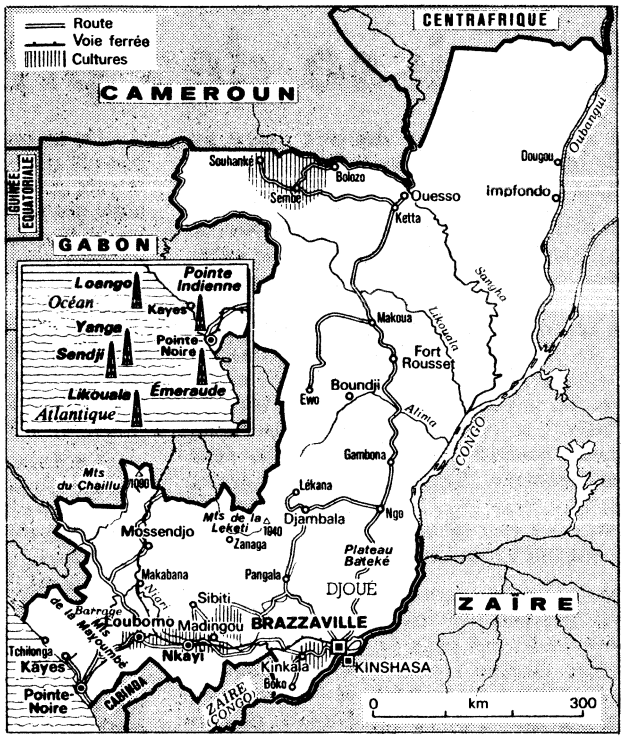
Het congres van de PCT had na de benoeming van kolonel Denis Sassou-Nguesso tot president van Kongo op 31 maart 1979 ook een vice-president gekozen nl. Jean-Pierre Thystere Tchicaya, de ideoloog in het 10 leden tellende politieke bureau. (Reuter, Le Monde, *KCA)*

ECONOMISCHE ONTWIKKELING

Hoewel Kongo nog steeds een marxistische volkrepiibliek is en naar goede betrekkingen met zowel Moskou als Peking blijft streven, is er de laatste jaren toch sprake van een – vooral op economisch gebied – duidelijke ,,opening naar het Westen", in het bijzonder Frankrijk. Een hoge Kongolese functionaris formuleerde dit in Le Monde (2-1-'82) als volgt: ,,De politiek moet wijken voor de economie, die voortaan de prioriteit van de prioriteiten vormt. Dat is de reden waarom Kongo handel drijft met de Bahama's en Brazilië. Daarom werkt het steeds nauwer samen met de Westerse landen. . ."
M.b.t. die handel gaf Le *Monde* de volgende voorbeelden: Frankrijk is de eerste leverancier (51% van de import) en de achtste afnemer (2,8% van de export), De VS staan zowel bij de invoer als de uitvoer op de tweede plaats. Italië is de voornaamste afnemer van Kongo wegens de door de oliemaatschappij Agip naar dat land verkochte olie. China en de SU leveren slechts wapens en nemen in de rij van afnemers de 19de en 20ste plaats in. Zuid-Afrika koopt 5% van het door Kongo uitgevoerde hout en Japan beheerst bijna 90% van de automarkt.
Het economisch herstel van Kongo begon in 1979 dankzij de toename van de olieproduktie (als gevolg van grote olievondsten voor de kust van Pointe-Noire) en de stijging van de olieprijzen. Terwijl in 1978, op een totale olieproduktie van 2,5 mln ton de Kongolese schatkist een bedrag van 9 rnrd francs CFA aan royalties ontving, werd de totale opbrengst voor 1981 bij 4,2 mln ton olie (waarvan 2,5 mln geproduceerd door Elf-Congo) op 60 rnrd francs CFA direct geraamd (en met inbegrip van de belastingen op bijna 100 rnrd). Voor 1983 wordt de olieproduktie op 5 mln ton geschat (d.w.z. 204 rnrd francs CFA voor de Kongolese schatkist op een begroting van 388 rnrd francs CFA) voor 1984 op 6 mln ton en voor 1986 op 7 a 8 min ton. In 1982 werd Kongo met 4,5 mln ton de vierde olieproducent van zwart Afrika. na Nigeria, Gabon en Angola

Inmiddels is het eerste Kongolese vijfjarenplan 1982-1986 van start gegaan. Uitgaande van een olieprijs van $33 per vat zou de olie ,,iets meer dan de helft" van het plan moeten financieren, dat uitgaven van 1.100 rnrd francs CFA in de periode van vijf jaar voorzag. Door de daling van de olieprijs – tot $31 per vat begin 1983 – zal op de uitgaven moeten worden besnoeid, maar de Kongolese leiders zouden, aldus Le Monde (13-3-'83), in elk geval een ,,harde kern" van 700 rnrd francs CFA willen behouden.

* Volgens een in sept. 1982 uitgebrachte nota van Amnesty International werden in dit kamp meer dan 100 in maart 1982 gearresteerde personen ,,in het geheim" en ,,zonder vonnis" vastgehouden.
Na een bezoek aan dit kamp door president Kolingba werden de echtgenotes van drie oppositieleiders (o.w. mevr. Patasse), die daar sinds bijna een jaar waren gedetineerd, om ,,humanitaire" redenen in vriiheid gesteld. zo maakte radio-Bangui op 28 febr. 1983 bekend



(Le Monde)

In het plan werd prioriteit toegekend aan de infrastructuur ten koste van directe produktieve investeringen. Voor de Kongolese leiders is de ontsluiting van het achterland van essentieel belang om zo de ontwikkeling van het noorden op gang te brengen en de excessieve uittocht van het platteland af te remmen.

Tot die infrastructuur-projecten behoren: een modernisering van de 515 km lange spoorlijn Congo-Océan die Brazzaville met Pointe-Noire verbindt en die o.m. dient voor het transport van hout en mangaan (uit Gabon) naar de kust (deze operatie begon in 1977 en is praktisch voltooid); verbetering van de waterwegen (in het droge seizoen onbevaarbaar); de aanleg van wegen, vooral de weg van Ouesso naar Brazzaville (tot dusver een ,,piste" van 900 km; reeds is een begin gemaakt met het ruim 300 km lange traject van Ouesso naar Owendo); en electrificatie (hoogspanningsleiding Loudima – Pointe-Noire).

Voorts willen de Kongolese leiders de landbouw bevorderen alsmede de veeteelt en de bosbouw. De voor de export bestemde landbouwprodukten hadden in de jaren '70 een rampzalige ontwikkeling doorgemaakt. De uit het Oostblok of zelfs uit Cuba geïmporteerde methodes waren op Kongolese bodem niet geslaagd. De opbrengst van koffie en cacao daalde van ongeveer 10.000 ton tot ca. 2.000 ton elk. De staatsboerderijen – behalve die welke tot hun vertrek door Chinezen werden geleid – raakten in verval. Nieuwe, meest Franse, experts droegen er echter toe bij dat een herstel intrad, aldus *Le* Monde (13-3-'83).

Als voorbeeld werd het suikerbedrijf van Nkayı genoemd. Dit tot de groep Vilgrain behorende bedrijf produceerde in 1968 een recordopbrengst van 100.000 ton. In 1970 werd het complex genationaliseerd en in 1977 staakte de raffinaderij haar activiteiten. In 1978 was de produktie van ruwe suiker gedaald tot 5.700 ton. In 1979 werd een reorganisatie van het bedrijf uitgevoerd en een herstelprogramma gestart. De produktie steeg: 11.700 ton in 1979, 12.300 ton in 1980, 15.700 ton in 1981 en 28.500 ton in 1982. Voor 1983 wordt gestreefd naar een opbrengst van 40.000 ton. Inmiddels zijn de experts uit Mauritius en Cuba vervangen door adviseurs uit Frankrijk en Nederland.

Voorts wordt ernaar gestreefd Kongo wat betreft zijn voedselvoorziening autarkisch te maken door een revaluatie van andere voedingsgewassen dan maniok.

(Zie ook pag. 25311-1979)

VERDRAG VAN VRIENDSCHAP EN SAMENWERKING MET DE SU. BUITENLANDSE BEZOEKEN PRESIDENT

Tijdens een officieel vriendschapsbezoek aan de Sowjet-Unie (12-17 mei 1981) ondertekende president Denis Sassou-Nguesso samen met het Sowjet-staatshoofd Brezjnew een verdrag van vriendschap en samen-werking tussen de SU en Kongo. Dit op **13** mei te Moskou getekende verdrag telde 15 artikelen en had een looptijd van 20 jaar. Kongo was daarmee het vierde Afrikaanse land waarmee de SU in de laatste jaren een dergelijk akkoord had ondertekend, na Angola (1976), Mozambique (1977) en Ethiopie (1978). Volgens de NZZ (16-5-'81) was het gepubliceerde document vermoedelijk het zwakste en minst verplichtende van de vier Het bevatte geen artikel over militaire samenwerking, en in de preambule was geen sprake van ,,natuurlijke bondgenoten" zoals bij het pact met Mozambique het geval was. De consultatieclausules, die de politieke kern van deze verdragen vormen, waren niet buitengewoon. Art. 6 was p aktisch identiek met de betreffende passage in het Ethiopië-verdrag (zie pag. 702/1-'80), terwijl art. 7 vrijwel de formulering van het Angola-verdrag (pag. 7511-'78) volgde, aldus de NZZ. De tekst van artikel 7 luidde als volgt:

,,In het geval dat een situatie ontstaat die een gevaar voor de vrede of een schending van de vrede vormt, zullen de USSR en de Volksrepubliek Kongo onverwijld contact met elkaar opnemen teneinde hun posities te coördineren met het oogmerk zo'n gevaar af te wenden dan wel de vrede te herstellen."

Eveneens op 13 mei 1981 ondertekenden de presidenten Brezjnew en Sassou-Nguesso een akkoord over de samenwerking tussen de CPSU en de PCT.

Verdere bezoeken Sassou-Nguesso

Op 6 juli 1980 was president Sassou-Nguesso in Peking aangekomen voor een vijfdaags staatsbezoek aan China. Twee dagen later ondertekenden China en Kongo een akkoord over economische en technische samenwerking en een cultureel samenwerkingsakkoord.

Op 28 juli 1981 werd president Sassou-Nguesso tijdens een officieel werkbezoek aan Frankrijk door zijn Franse ambtgenoot Mitterrand ontvangen.

In het voorjaar van 1982 bracht de Kongolese president bezoeken aan Brazilië, Cuba en Spanje. Op 10 en 11 okt. 1982 ontving hij in eigen land de Franse president Mitterrand (pag. 2001 2).

MALAWI

OPVOLGING BANDA. VERKIEZINGEN. NIEUW KABINET

In de één-partij-staat Malawi hebben de laatste maanden berichten de ronde gedaan over een latente machtstrijd rond de opvolging van de president voor het leven, „Ngwazi" (Veroveraar)

Hastings Kamuzu Banda. Deze is officieel 77 jaar oud, maar zijn werkelijke leeftijd wordt op zeker 80 geschat. Die machtstrijd voltrok zich binnen-de eenheidspartij Malawi Congress Party (MCP),waarvan de secretaris-generaal als ,,tweede man" van Malawi wordt beschouwd. Sinds 1973 vielen vijf secretarissen-generaal in ongenade of zij verloren het leven.

Aleke Banda werd in maart 1973 ontslagen en staat sinds jan. 1980 onder huisarrest. Zijn opvolger Albert Muwalo Nqumayo werd op 27 okt. 1976 ontslagen. op 14 febr. 1977 wegens verraad ter dood veroordeeld en in sept. 1977 (volgens hmnesiy International) terechtgesteld. De twee volgende partijsecretarissen, Rodwell T. C. Munyenyembe en E B. Muluzi. werden resp. op 1 juni 1977 en 5 jan. 1982 vervangen en spelen geen enkele politieke rol meer. Muluzi's opvolger. Dick T. Matenje, kwam op 19 mei 1983 hij een „auto-ongeluk" om het leven (zie hieronder).

Voorts werden de leiders van twee in het buitenland gevestigde Malawische oppositiebewegingen uitgeschakeld.

Doodstraf voor Chirwa. Veroordeling Chakuamba

Orton Chirwa, voormalig minister van justitie (1 febr. 1963-7 sept. 1964) en leider van de in 1977 in Tanzania opgerichte Malawi Freedom Movement (Mafremo), werd op 24 dec. 1981 samen met zijn vrouw Vera en zijn zoon Fumbani gearresteerd. Volgens de autoriteiten van Malawi vond die arrestatie plaats bij de stad Mchinji in Malawi vlakbij de grens met Zambia, nadat betrokkenen ,,op illegale wijze" Malawi waren binnengekomen. Maar volgens Mafrema en verwanten van de drie waren zij in de Zambiaanse grensstad Chipata ontvoerd door de Malawische veiligheidspolitie. In sommige berichten werd gesteld dat Chirwa naar Malawi was gelokt met een belofte van eerherstel.

Chirwa was kort na zijn conflict met de toenmalige premier Hastings Banda (zie pag. 604/3-'64) naar Tanzania getrokken, waar hij in Dar-es-Salaam een advocatenpraktijk vestigde. Hij zou volgens The Guardian (19-1-'82)in het tweede halfjaar van 1981 pogingen hebben ondernomen om de Mafremo te versterken en een vorm van eenheid tot stand te brengen met twee andere ballingengroeperingen: 1) het „Congress of the Second Republic" in Tanzania o.l.v. Kanyama Chiume (de eveneens op 7 sept. 1964 ontslagen minister van buitenlandse zaken) en 2) de ,,Socialist League of Malawi" (Lesoma) in Mozambique o.l.v. Attai Mpakati. De Mafremo streefde naar het herstel van ,,democratie, gerechtigdheid en vrijheid" in Malawi.

Na een periode van detentie begon in augustus 1982 voor het Traditionele Hof te Soche (Blantyre),gevormd door vijf stamhoofden, een proces wegens ,,verraad" tegen Orton en Vera Chira, die hun eigen verdediging voerden omdat hun geen juridische bijstand werd toegestaan. Op 5 mei 1983 werden zij schuldig bevonden aan een ,,poging tot omverwerping van de regering door geweld" en een „komplot om de president voor het leven Kamuzu Banda te vermoorden" samen met andere regeringsleden, en ter dood veroordeeld.
De Chirwa's (resp. 64 en 51 jaar) gingen tegen dit vonnis in beroep bij de „National Traditional Court of Appeal". Tot president Banda werden van diverse zijden verzoeken tot clementie t.a.v. de Chirwa's gericht, o.a. door president Moi van Kenia als voorzitter van de OAE en president Shagari van Nigeria. Andrew Doig, de voormalige moderator van de Church of Scotland die 24 jaar als missionaris in Malawi werkte, keerde op 9 juni van een vierdaags bezoek aan Malawi terug. waar hij van naaste medewerkers van de president te horen had gekregen dat er geen datum voor de terechtstelling was vastgesteld.

Voor tiet Traditionele Hof van de Zuidelijke Regio te Blantyre was op 24 nov. 1980 een proces begonnen tegen Gwanda Chakuamba. die op 29 febr. van dat jaar was ontslagen als minister van jeugd en cultuur alsmede van de Zuidelijke Regio. Hij werd beschuldigd van het „bezigen van opruiende taal" met de bedoeling ,,misnoegen en onrust te zaaien". van illegaal bezit van vuurwapens en van het bezit van verboden publikaties. Hij had op 19 nov. 1979 een openbare bijeenkomst bijgewoond waar een parlementslid Chakuaniba's bijdrage aan de economische ontwikkeling van het land had geprezen. Chakuamba had verzuimd tegen de lof aan zijn adres te protesteren, wat volgens het Hof zijn plicht was omdat ,,zulke woorden onterecht en schandalig zijn, want iedereen weet dat de ontwikkeling alleen te danken is aan de president voor het leven en dat zulke lof alleen toekomt aan de Ngwazi".
Op 20 maart 1981 werd Chakuamba door het Hof op alle aanklachten schuldig bevonden en veroordeeld tot 22 jaar gevangenisstraf.

Mpakati vermoord

De leider van de voornaamste oppositiebeweging in ballingschap Socialist League of Malawi (Lesoma), de arts Attai Mpakati (50), werd op 28 maart 1983 in Harare (de hoofdstad van Zimbabwe) dood aangetroffen. Hij was op 23 maart vanuit Maputo (Mozambique) op het vliegveld van Harara aangekomen, maar had zich niet op het bij de pascontrole opgegeven adres gemeld. Hij bleek te zijn doodgeschoten. Op 3 april wees de regering van Malawi de beschuldiging van een Lesoma-woordvoerder van de hand dat Mpakati op last van president Banda was vermoord.
In de pers werd eraan herinnerd dat al in 1979 in Maputo een aanslag met een bombrief op Mpakati was gepleegd, die hem toen acht vingers kostte. President Banda zou vervolgens in het parlement hebben gezegd dat ,,zijn jongens" dit werkje hadden geklaard, aldus *NRC/H'blad* (29-6). Begin april 1981 zou president Banda op een bijeenkomst in Lilongwe volgens Amnesty International Nederland (Jaarboek 80181) hebben gezegd dat Mpataki op staande voet zou worden doodgeschoten indien hij Malawi zou binnenkomen. Medio maart 1982 werd Mpakati door Zambia uitgewezen; sindsdien opereerde hij vanuit Mozambique, aldus *IAF* (2-1983).

Dood *Matenje* en Gadama

Op 23 mei bevestigde radio-Malawi dat drie ministers en een parlementslid op 19 mei bij een auto-ongeluk in de buurt van Mwanza (nabij Malawi's zuidwestgrens met Mozambique) waren omgekomen. De vier slachtoffers waren: Dick Matenje (sinds 5 jan. 1982 minister zonder portefeuille en secretaris-generaai van de Malawi Congress Party), Aaron Gadama (minister van de Centrale Regio), John Sangala (minister van gezondheid) en parlementslid David Chiwanga. Reeds op 18 mei had de radio gemeld dat de ministers Matenje en Gadama werden vermist en dat naar hen werd gezocht, daar zij zich om niet nader aangeduide redenen bij de politie moesten melden. Aan het eind van die week zouden de lijken van Matenje en Gadama zijn gezien in het Queen Elizabeth hospitaal in Blantyre.

De officiële versie van de doodsoorzaak van de vier slachtoffers werd betwijfeld. Volgens oppositiebronnen in Loesaka (Zambia), aldus *NRC/H'blad* (29-6),kwamen de vier bij twee afzonderlijke incidenten om het leven. Daarbij zouden (*UPI* 9-6) Matenje en Gadama zijn doodgeschoten, terwijl Sangala en Chiwanga onderweg naar het Mozambikaanse Nacala bij de grens door Banda's geheime agenten zouden zijn vermoord. De Volkskrant (5-7) maakte melding van het verhaal van ooggetuigen dat Matenje en Gadama, vergezeld van twee andere hoge Malawische functionarissen, door de grenspolitie waren doodgeschoten, toen zij de grens naar Mozambique wilden oversteken.

Banda's opvolging en verkiezingen

De dood van de vier werd in verband gebracht met een conflict over de opvolging cq. tijdelijke vervanging van de president voor het leven Hastings Kamuzu Banda. Matenje had als secretaris-generaal van de MCP tot taak bij overlijden van de president een commissie van drie (incl. hemzelf) te vormen die de partij een kandidaat voor de opvolging moest voorstellen. Daarvoor waren volgens Le Monde (24-5) twee gegadigden: Matenje zelf (54 jaar)

en John Tembo (50), de gouverneur van de centrale bank en de oom van Cecilia Kadzamira, die aangeduid wordt als de „official hostess" van president Banda.
Op 17 mei ontbond president Banda het parlement en de regering. Hij schreef voor 29 en 30 juni verkiezingen uit. Kort daarvoor zou Banda tijdens een kabinetsvergadering hebben meegedeeld dat hij na de verkiezingen op doktersvoorschrift een jaar in Engeland (The Times 7-6) zou „uitrusten" en dat John Tembo in zijn afwezigheid het presidentschap zou waarnemen. Tegen dit laatste voornemen zou Matenje hebben geprotesteerd.
Op 18 juni echter berichtte The Times dat de regering van Malawi had tegengesproken dat president Banda van plan was een jaar lang verlof in Engeland te nemen en dat hij Tembo tot waarnemend president tijdens dat verlof had benoemd. Oppositionele ballingen in Zambia suggereerden toen dat het „auto-ongeluk" van de vier politici door Tembo op touw was gezet om zijn opvolging als leider van Malawi te verzekeren.

Bij de parlementsverkiezingen van 29 en 30 juni – de tweede sinds de onafhankelijkheid in 1964 – streden 225 kandidaten om 101 vakante parlementszetels. Deze kandidaten (o.w. 18 vrouwen), leden van de eenheidspartij UCP, hadden medio juni tijdens een massabijeenkomst van president Banda persoonlijk een diploma uitgereikt gekregen als bewijs voor een met goed gevolg afgelegd toelatingsexamen. Vele anderen waren te licht bevonden, o.a. omdat zij het Engels (de taal die in het parlement wordt gebruikt) niet beheersten of laag hadden gescoord in de „sociale vaardigheidstest".

In 21 kiesdistricten was er slechts één kandidaat. Vijf zetels bleven vakant, omdat geen kandidaten konden worden gevonden, die de Engelse taal voldoende beheersten. Dat betekende dat 75 van de 101 zetels werden betwist door twee tot vijf kandidaten per district tegen 47 van de 87 zetels in 1978. Volgens regeringsfunctionarissen en de semi-officiële pers was de opkomst bij de stembus onder de ca. 3 mln kiesgerechtigden hoog, naar schatting 50 à 55%. Daaruit zou de steun van Malawiërs voor de status-quo blijken.
Uiteindelijk werden 96 kandidaten verkozen verklaard, terwijl president Banda nog 11 parlementsleden (o.w. drie vrouwen) benoemde.
Van de uittredende parlementsleden raakten 20 hun zetel bij de verkiezingen kwijt, aldus het officiële persbureau MANA op 3 juli. Omdat ook reeds 40 leden van het ontbonden parlement bij de kandidaatstelling waren gepasseerd, betekende dit dat meer dan tweederde van de oude parlementariërs zijn zetel verloor (AP 3-7).

Nieuw kabinet

Op 4 juli stelde president Banda een nieuw kabinet voor, waarin de portefeuilles volgens The Times (6-7) als volgt waren verdeeld:

buitenlandse zaken, landbouw, justitie, openbare werken en bevoorrading – president Hastings Kamuzu Banda; minister zonder portefeuille, secretaris MCP – Robson Chirwa (voorheen noordelijke regio); minister voor speciale taken – Sydney Somanje*; financiën – L. Chakakala Chaziya; plaatselijk bestuur – Kapichila Banda*; arbeid – Wadson B. Deleza; onderwijs – Louis Chimango (voorheen plaatselijk bestuur); jeugd – Stephen Chimwemwe Hara (onderwijs en cultuur); bosbouw en natuurlijke hulpbronnen – Stanford Demba; gezondheid – Dalton Katopola*; handel, industrie en toerisme – Katula Phiri*; transport en verbindingen – naam minister ontbreekt.
(* = nieuw)

Op 19 mei 1982 was bekendgemaakt dat E. Bakili Muluzi om persoonlijke redenen uit het kabinet was getreden en dat de verantwoordelijkheid voor de portefeuille van transport en verbindingen zou worden overgenomen door president Banda.
In de nieuwe ministerslijst ontbraken de namen van Edward C. I. Bwanala (zuidelijke regio) en Harrison Y. Kayira (handel en industrie).

(Vor. ber. pag. 176/3-1982)

SIERRA LEONE

SAMENSTELLING KABINET

In het op 12 mei 1982 gevormde kabinet, dat na tussentijdse verkiezingen op 26 juni voor de 13 zetels* die op 1 mei vakant waren gebleven (pag. 3681 3-'82) nog werd uitgebreid, waren de portefeuilles als volgt verdeeld:

President en minister van defensie – Siaka Probyn Stevens; eerste vice-president – Sorie Ibrahim Koroma: tweede vice-president – Christian A. Camara–Taylor; financiën – Salia Jusu-Sheriff'; justitie en procureur-generaal – Francis M. Minah (voorheen gezondheid); ontwikkeling en economische planning – Sheka Kanu'; buitenlandse zaken – Abdulai O. Conteh; land en bosbouw – Abass Bundu'; natuurlijke hulpbronnen – James Laverse (voorheen voorlichting en omroep); handel en industrie – A. B. Kamara (voorheen justitie en procureur-generaal); transport en verbindingen – A. F. Joe-Jackson (voorheen land- en bosbouw); onderwijs – E. R. Ndomahina'; binnenlandse zaken – Sama S. Banya (voorheen financiën, ontwikkeling en economische planning); gezondheid – S. Fasuluku-Tamba'; openbare werken – Sheku Sesay'; voorlichting en omroep – Moiwo Korji'; mijnbouw – Hassan G. Kanu; grondbeheer, huisvesting en planning platteland – Ibrahim Kamara; arbeid – S. B. Marah (voorheen binnenlandse zaken);sociale zaken en plattelandsontwikkeling – M. B. Dabo'; energie – A. G. Sembu-Forna (sinds medio aug. 1981);toerisme en culturele zaken – I. M. Fofana (voorheen resident-minister noordelijke provincie): oostelijke provincie – B. S. Massaquoi; zuidelijke provincie – Harold Hanciles; noordelijke provincie – Abdul Karim Korama (voorheen onderwijs).
Staatsministers: opperbevelhebber leger – brigade-generaal Joseph Said Momoh: politiecommandant – John A. Grant (sinds aug. 1981); voedselvoorziening – mevr. Agnes Labor (sinds medio okt. 1981); buitenlandse zaken – Augustine Stevens': bureau van de president – Edward J. Kargbo (voorheen minister van openbare werken), Tamba Juana e Phillipson Kamara ; bureau eerste vice-president – Alhaji Chernoh Maju'; bureau tweede vice-president – Sylvanus Kamara'; onderwijs – Abubakar Kamara'; gezondheid – Patrick Kamara'; mijnbouw – John Kamanda': leider Huis van Afgevaardigden – Tom Smith; arbeid – Michael Abdulai'; financiën – Sani Sesay' en Sahr E. Gbomor'.
(' = nieuw).

* Bij de tussentijdse verkiezingen van 26 juni 1982 werden 12 van de 13 zetels bezet. In één kiesdistrict, waar de aftredende minister van arbeid A. B. M. Kamara kandidaat was, werd de verkiezingsuitslag opnieuw geannuleerd wegens „gebrek aan veiligheid en ernstige onregelmatigheden".

SOEDAN

HERVERKIEZING PRESIDENT NIMEIRY. WIJZIGINGEN KABINET

Nadat president Jaafar Mohammed al-Nimeiry tijdens een nationaal referendum van 14 tlm 25 april met 99,6% van de uitgebrachte geldige stemmen als staatshoofd herkozen was, werd hij op 24 mei beëdigd voor een derde ambtstermijn van zes jaar. Hij was de enige kandidaat.
Bij een kabinetswijziging in het weekeinde van 29 mei werden twee zuiderlingen in de regering opgenomen: 1) Abel Alier, de in juli 1982 vervangen tweede vice-president (pag. 623/3-'82), werd nu minister van bouwnijverheid en openbare werken; en 2) Mary Bassouni, een hoge functionaris van de Soedanese Socialistische Unie (SSU), werd benoemd tot staatsminister op het departement van binnenlandse zaken.
Eerdere mutaties betroffen:

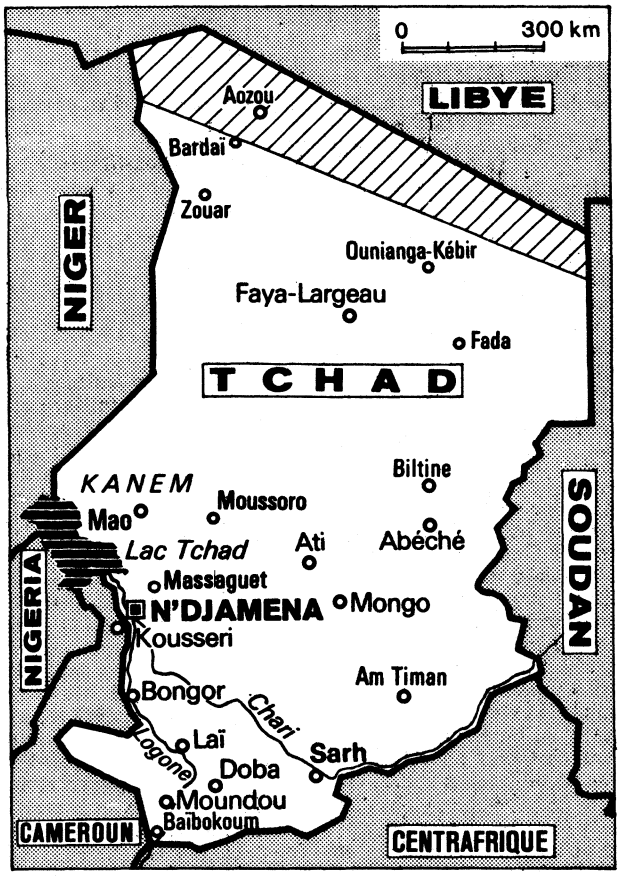
a) de op 15 mei 1982 bekendgemaakte bevordering van de vroegere staatsminister Uthman Abder Rahman Hakim tot minister van landbouw en irrigatie, een ambt dat tevoren door president Nimeiry zelf werd beheerd; b) de op diezelfde datum afgekondigde benoeming van Uthman Said Ahmed Ismail tot minister van onderwijs en oriëntatie als opvolger van de kort tevoren overleden Nadhir Dafa'allah; c) de instelling op 1 dec. van een nieuw ministerie van oriëntatie en nationale voorlichting door afsplitsing van het departement van onderwijs en de benoeming tot minister op die nieuwe post van Mohammed Uthman Abu Saq, tevoren staatsminister van binnenlandse zaken: en d) de bevordering per 1 dec. van Mohammed el Hasan Ahmad el Haj van staatsminister t.b.v. de voorzitter van de ministerraad tot minister in het bureau van de premier.

(Vor. ber. pag. 62112 en 623/3-1982)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

NIEUWE RONDE IN STRIJD OM TSJAAD

Nadat de troepen van Goukouni Oueddei, de leider van de voorlopige regering van nationale eenheid (GUNT), op 7 juni 1982 uit de Tsjadische hoofdstad N'Djamena waren verdreven (zie pag. 625 e.v.-'82), verdween de ex-president voor korte tijd van het Tsjadische toneel. Maar op 28 okt. 1982 vormde hij met behulp van Libië in Bardai (Noord-Tsjaad) een door hem geleide ,,nationale vredesbeweging", die de strijd aanbond met de regering van Hissene Habre. Aanvankelijk leek Goukouni Oueddei weinig succes te boeken, maar op 24 juni 1983 veroverden zijn troepen de strategisch belangrijke stad Faya-Largeau in Noord-Tsjaad, de geboorteplaats van Habre. Op 6 juli volgde de stad Oum-Chalouba en op 8 juli moesten de regeringstroepen Abéché, de belangrijkste stad in het oosten van Tsjaad, ontruimen.
Inmiddels was Frankrijk op 28 juni begonnen aan de levering van 200 ton militaire goederen voor de regering-Habre. Ook Egypte en Soedan verschaften wapens, terwijl Zaire op 3 juli 250 para-commando's stuurde. Op 7 juli kwamen Egypte en Frankrijk overeen de militaire hulp aan Habre op te voeren.
Op 10 juli 'savonds verklaarden regeringsfunctionarissen dat Habre's troepen Xaéché hadden heroverd, maar dat bleek pas op 12 juli werkelijk het geval te zijn. De troepen van Habre zouden voorts op 11 juli de plaatsen Oum-Chalouba en Karlait, die op 6 juli verloren waren gegaan, weer in handen hebben gekregen.
Op 12 juli zegde Zaire toe nog eens 1.750 militairen naar Tsjaad te sturen.
Op 14 juli bevestigde de Tsjadische minister van voorlichting Soumaila dat alle plaatsen in het oosten – Oum-Chalouba, Kalait, Abéché, Biltine en Arada – onder controle van de regeringstroepen stonden. Daags tevoren had de stafchef van de troepen van Oueddei, generaal Djogo, de ontruiming van Abéché door zijn troepen bevestigd.
Een speciale OAE-commissie riep na afloop van een tweedaagse bijeenkomst in Addis Abeba op 16 juli 'savonds op tot een onmiddellijk staakt-het-vuren en een ,,nationale verzoening". Voorts werd een beroep gedaan op ,,alle staten, Afrikaans en niet-Afrikaans" zich te onthouden van ,,inmenging, direct of indirect", die de situatie in Tsjaad kan verergeren". Maar de regering-Habre liet op 17 juli bij monde van minister Soumaila weten geen bestand te aanvaarden ,,totde Libische agressie wordt gestaakt".



(Le Monde)

Habre tot *president geproclameerd. Nieuwe kabinet* op *brede basis*

Nadat Hissene Habre, de leider van de Forces Armées du Nord (FAN), begin september 1982 ook het tot dan toe autonome zuiden** van Tsjaad onder zijn controle had gebracht, werd hij op 21 okt. 1982 tot derde president van de republiek Tsjaad geproclameerd alsmede tot voorzitter van de ministerraad. Hij verklaarde bij die gelegenheid: ,,Voor het eerst in 17 jaar staan de 14 Tsjadische administratieve regio's onder één enkel gezag."
In het kader van zijn ,,historische" missie beloofde hij Tsjaad ,,moreel, fysiek, psychologisch, economisch en sociaal" weer gezond te maken, te streven naar het consolideren van vrede, veiligheid en nationale eenheid en het regeringsgezag te herstellen.
Nog dezelfde dag werd de op 19 juni 1982 gevormde staatsraad (pag. 63211-'82) ontbonden en vormde Habre een kabinet op brede basis. Dit bestond uit 21 ministers en 10 staatssecretarissen. De ministersportefeuilles waren als volgt verdeeld:

landbouw en plattelandsontwikkeling – Djidingar Dono Ngardoum; buitenlandse zaken – Idriss Miskine*; binnenlandse zaken en veiligheid – Tahar Guinassou*; defensie en oud-strijders – kapitein Routouang Yoma; justitie – Oudalbaye Naham; economie en handel – Ali Djalbord Diar; natuurrampen – Taher Abeldjelil; veeteelt en waterstaat – Adoum Moussa Seif; financiën en uitrusting – Elie Romba; planning en wederopbouw – Joseph Yodeyman; openbare werken, mijnbouw en olie – Hassan Djamous; transport – Lol Mohammed Shawwa; bureau van de president t.b.v. voorlichting – Mahamat Soumaila; PTT – Assileck Halata; voortgezet onderwijs en onderzoek – kapitein Gouara Lassou* (voorheen defensie); vestigingen – Ngartokete Tatola; onderwijs, jeugd en sport – Abba Siddick; arbeid en vrouwenemancipatie – Doubangar Dorgim; gezondheid en sociale zaken – Koibla Djimasta; toerisme, nijverheid, bosbouw en jacht – Kolbassia Vouna.

* = leden staatsraad

** AP/Le Monde (3-12-'82) maakte melding van een angstpsychose in het zuiden als gevolg van een reeks executies door militairen. Zo zou de stafchef van het ,,nationale geïntegreerde leger" (ANI) van de voormalige GUNT, luitenant-generaal Ngolobaye Allafi (pag. 626/3-'82), op 24 okt. 1982 in zijn eigen dorp zijn geexecuteerd.

Djidingar Dono Ngardoum was onder president Goukouni Oueddei premier van 19 mei tot 7 juni 1982 (pag. 63011-'82). Kapitein Routouang Yoma was een officier in de Forces Armées Tchadiennes (FAT) onder kolonel Abdelkader Kamougue. Romba beheerde dezelfde portefeuille in het in aug. 1978 benoemde kabinet. Shawwa was staatshoofd van 29 april – 3 sept. 1979 Siddick. de oprichter van Frolinat. was minister van hoger onderwijs en onderzoek van sept. 1979 tot juli 1981.

Aan het mandaat van de staatsraad kwam een einde door de ,,acte fondamental" na goedkeuring door de Conseil de commandement des FAN (CCFAN). Deze ,,acte" bepaalde dat het mandaat van het staatshoofd afloopt na de goedkeuring van een grondwet en dat de opvolger van de president – in geval van vacature of verdwijning – binnen veertien dager, wordt benoemd door de CCFAN. De staatsraad werd op 21 okt. vervangen door een nationale consultatieve raad, bestaande uit twee vertegenwoordigers van elk van de 14 prefecturen van Tsjaad en twee vertegenwoordigers van de hoofdstad N'Djamena.
Op 25 dec. meldde *AFP*/*Le* Monde dat het nieuwe nationale leger van Tsjaad de naam zou hebben van Forces armées nationales tchadiennes (FANT), kennelijk het resultaat van een compromis tussen de FAN en de FAT. In een op 7 jan. 1983 uitgevaardigd regeringsdecreet werd gesteld dat a) rang en anciënniteit van vroegere FAT-officieren in de FANT zouden worden gerespecteerd; b) de gendarmerie zou worden ontbonden en vervangen door een militaire politie; en c) een dienstplicht van 12 maanden zou worden ingevoerd voor mannen en vrouwen.
Op 5 febr. werd van officiële zijde te N'Djamena bekendgemaakt dat nieuwe prefecten waren benoemd aan het hoofd van de 14 prefecturen.

Voortdurende Libische aanwezigheid in Noord-Tsjaad. Vestiging ,,nationale vredesregering" door Goukouni Oueddei in *Bardai*

Op 13 sept. verklaarde de toenmalige ,,commissaris" van buitenlandse zaken, Idriss Miskine, dat Tsjaad zou trachten de Libiërs uit de Aouzoustrook te verdrijven door zijn toevlucht te nemen tot de VN, de OAE en, zonodig, het Internationale Gerechtshof.

Op 20 sept. ontkende de Libische regering dat de Aouzou-strook, die in 1973 door Libië was bezet (zie o.a. pag. 3331 3-'78), tot het grondgebied van Tsjaad behoorde. Zij beschuldigde Tsjaad ervan zich in Libië's interne aangelegenheden te mengen.
Op 29 sept. stelde Hissene Habre dat er ook Libische troepen waren gelegerd in het gebied van Tibesti, in het bijzonder in de steden Bardai en Zouar. Hij voegde daar in een inteview met het Franse blad *L'Express* (gepubliceerd op 22 okt.) aan toe dat de Libiers in het geannexeerde Tsjadische gebied (van 150.000 km^2) militaire bases bouwden, huurlingen recruteerden ter ondersteuning van ,,rebellengroepen" (d.w.z. de troepen van de verdreven ex-president Goukouni Oueddei) en een ,,nieuw offensief' voorbereidden.
Inmiddels had Habre versterkingen naar het noorden gestuurd. Op 24 sept. bezette een FAN-detachement Ounianga Kebir in het noorden van Borkou. Maar de regeringstroepen schenen niet de controle te hebben herwonnen over plaatsen als Zouar en Gouro aan de rand van Tibesti, aldus *Le* Monde (3-11).

Na een bijeenkomst in begin oktober te Algiers van de leiders van 8 van de 11 facties die Goukouni Oueddei's ,,gouvernement d'union nationale de trasition (GUNT) hadden gevormd, meldde het Libische persbureau *Jana* dat op 28 okt. in Bardai een 15 leden tellende ,,nationale vredesregering" was gevormd onder leiding van Goukouni Oueddei. Een speciale correspondent van Libération sprak van een ,,regering van nationale redding". Volgens zijn verslag was Oueddei vergezeld van de voormalige FAT-leider en vice-president van de GUNT, kolonel Kamougue, en de leider van de Conseil démocratique révolutionnaire (CDR), Acheikh Ibn Oumar (zie pag. 63213-'82).

Als doelstellingen van deze tegen-regering werden door Jana vermeld: het ,,bestrijden van het onrechtvaardige en terroristische FAN-regime in een poging vrede en eenheid aan Tsjaad terug te geven"; ,,vereniging van de strijdkrachten onder een nationaal leger onafhankelijk van de politieke organisaties"; en het ,,organiseren van alle burgers van Tsjaad die gekant zijn tegen het creëren van een dictatoriale regering in Tsjaad".

De tegen-regering werd door Habre op 2 nov. gekenschetst als ,,een instrument in dienst van Libië".

Op 6 dec. werd vanuit diplomatieke kringen in Tripoli (Libië) vernomen dat Libië bezig was met het recruteren van duizenden Tsjadiërs om een rebellenleger te vormen voor de strijd tegen de regering van Habre. Volgens deze kringen waren mogelijk al 10.000 Tsjadiërs, die in Libië werkten, gerecruteerd voor een militaire opleiding. Zij zouden zijn overgebracht naar trainingskampen in Sebha (Zuid-Libië) en Bardai (Noord-Tsjaad). De diplomaten meenden dat alles erop wees dat Goukouni Oueddei een grootscheepse militaire actie in Tsjaad aan het voorbereiden was met steun van Libië, dat in november voortzetting van zijn hulp zou hebben beloofd (Reuter 6-12). De week tevoren meldde een AP-verslaggever uit Moundou (Zuid-Tsjaad) dat aan Tsjadiërs veel geld werd geboden om toe te treden tot de troepen van Oueddei.
Volgens IAF (111983) omvatten deze troepen in het gebied van Bardai niet meer dan 8.000 tot 10.000 man, maar zouden de Libische troepen in Tibesti tot in totaal 10.000 militairen zijn versterkt en zouden ook 80 tanks zijn aangevoerd, waaronder 30 van het type M-62, aldus inlichtingen van de Soedanese regering. In dit verband werd ook gewezen op de Libische militaire hulp aan de Centraal Afrikaanse Republiek (zie pag. 4441213).
Op 26 dec. bevestigde Al Habbo Mahamat, een medestander van Goukouni Oueddei, dat troepen van Habre een aanval hadden uitgevoerd op Souro (Noord-Tsjaad), maar dat zich zij met achterlaten van 31 doden en stukken geschut hadden moeten terugtrekken. The Guardian (4-1-'83) berichtte dat de regering-Habre haar garnizoen in Faya-Largeau had verstrekt.
Terwijl Habre claimde dat zijn regering heel Tsjaad behalve het uiterste noorden onder controle had, maakten de Libische pers en radio melding van voortdurende gevechten in andere delen van het land, met inbegrip van de hoofdstad N'Djamena. Volgens berichten van het Libische persbureau *Jana* van 13, 14 en 24 jan. zouden Habre's troepen (FANT) nederlagen hebben geleden bij hevige gevechten tegen ,,opstandelingen", maar deze berichten werden niet door onafhankelijke bronnen bevestigd.
Volgens officiële mededelingen in N'Djamena (20-2) zou Goukouni Oueddei toen meer dan 3.000 in Nigeria en Kameroen levende Tsjadiërs hebben gerecruteerd voor een militaire opleiding in Libië. Deze recrutering werd door welingelichte kringen in Yaounde (Kameroen) bevestigd, aldus *AFP*.
Op 24 febr. meldde radio-Tripoli dat het ,,Nationale Bevrijdingsleger (ALN) van de nationale vredesregering op 20 febr. een oprukkende FANT-eenheid bij de stad Gouro een nederlaag had toegebracht; meer dan 120 FANT-militairen zouden zijn gedood. Begin maart werd in een communiqué van dit bewind uit Bardai voor het eerst ook melding gemaakt van een gevecht in Zuid-Tsjaad, en wel op 16 febr. te Maro bij Sahr.

Libische delegatie in N'Djamena

Hissene Habre bracht van 16-18 febr.

een bezoek aan Soedan, dat hem tijdens de beslissende strijd van 1982 had gesteund. Tijdens een persconferentie in Khartoem op 17 febr. ontkende Habre dat Tsjaad een wederzijds defensiepact met Soedan of Egypte had en zulke pacten stonden naar zijn zeggen ook niet op het programma. Wel was bij de besprekingen met de Soedanese president Nimeiry gebleken dat hun opvattingen over bilaterale zaken identiek waren. Habre stelde opnieuw dat zijn regering de Aouzoustrook van Libië terug wilde, waarbij hij de voorkeur gaf aan ,,vreedzame middelen".

In een op 1 maart door de New York Times gepubliceerd interview onthulde Habre dat voor het eerst sinds zijn machtsovername een Libische delegatie in N'Djamena was gearriveerd om de onderlinge betrekkingen te verbeteren. Maar hij voegde daaraan toe: „Wij koesteren geen illusies." Hij deelde tevens mee dat de VS een verzoek om militaire hulp van de hand hadden gewezen tijdens een bezoek dat de Amerikaanse plv. assistent minister van buitenlandse zaken, James Bishop, op 24 febr. aan N'Djamena had gebracht. Ook Frankrijk had dergelijke hulp geweigerd, aldus Habre.
Op 4 maart werd in N'Djamena vernomen dat toen een Tsjadische regeringsdelegatie in Tripoli verbleef om de dialoog met Libië voort te zetten.

Verdere gevechten. Veiligheidsraad

De radiozender van Oueddei, de ,,Stem van de Bevrijding", maakte op 6 maart bekend dat de plaats Ounianga-Kebir (200 km ten noordoosten van Faya-Largeau) op 4 maart door troepen van Oueddei was veroverd. Deze plaats was na de mislukte poging van de FANT om het 200 km westelijker gelegen Gouro te heroveren (20-21 febr.) geïsoleerd geraakt en zou door de FANT zonder strijd zijn ontruimd, aldus werd op 8 maart vanuit Parijs bericht.
Op 10 maart meldde AFP dat Libië poogde de regering-Habre over te halen tot het ondertekenen van een verdrag, dat Tsjaads ,,Arabische" karakter zou proclameren, een strategische alliantie tussen Libië en Tsjaad zou vestigen en een erkenning van hun ,,historische grens" zou inhouden. Dat verdrag zou een voorwaarde zijn voor de erkenning van de regering-Habre door Libië.
De onderhandelingen tussen beide landen liepen kennelijk op een mislukking uit en op 17 maart arriveerde de Tsjadische minister van buitenlandse zaken, Miskine, in New York met het verzoek tot een spoedbijeenkomst van de Veiligheidsraad ,,om de uiterst ernstige situatie te onderzoeken welke voortvloeit uit het feit van de bezetting van een deel van het Tsjadisch grondgebeid door Libië en de herhaalde agressiedaden van Libië tegen het Tsjadische volk",
De zitting van de Veiligheidsraad over de Tsjadische klacht werd op 31 maart verdaagd, nadat de SU zich tegen een ontwerp-resolutie van de niet-gebonden landen had uitgesproken. Op 6 april las de voorzitter van de Raad, mevr. Kirkpatrick (VS),een verklaring van de 15 leden voor waarin Tsjaad en Libië werden opgeroepen hun grensgeschil i.z. de Aouzou-strook op vreedzame wijze te regelen, met gebruikmaking van de arbitragemogelijkheden van de OAE. Beide partijen werd verzocht „zich te onthouden van elke actie die de huidige situatie zou kunnen verslechteren".

Grensconflict met Nigeria

Inmiddels was het eind maart tot een gewapend treffen tussen Nigeria en Tsjaad gekomen, nadat een groep Nigeriaanse soldaten een dorp op een eiland in het Tsjaadmeer had aangevallen en geplunderd en daarbij vier Tsjadische militairen had gedood. Op 22 april verklaarde president Habre na terugkeer van de 4de topconferentie van de Tsjaadmeer-commissie (gevormd door Kameroen, Niger, Tsjaad en Nigeria), waar hij de Nigeriaanse president Shagari had gesproken, dat de aanval op het dorp een geïsoleerd incident was geweest. Voorts deelde Habre mee dat de conferentie tot maatregelen had besloten waardoor aan de ,,onveiligheiden de verstoring de verstoring van het leven van de bewoners van dit gebied" een eind moest komen.
Maar op 28 april maakte het Nigeriaanse ministerie van defensie in een communiqué bekend dat op 18 april Nigeriaanse militairen op Kinsara-eilanden – waar zij voor de bescherming van de Nigeriaanse vissers tegen Tsjadische vagebonden zorgden – waren ,,aangevallen door een Tsjadische patrouille". Daarbij zouden twee Tsjadiërs zijn gedood, terwijl één Nigeriaan gewond raakte. Op 19 april zouden de Tsjadiërs hun troepen hebben versterkt en op 20 april zouden de Nigeriaanse militairen door Tsjadische troepen ,,metartillerie en mortieren" zijn bestookt. Op 24 april tenslotte zouden de Tsjadische troepen ,,een massale aanval hebben ontketend", welke door de Nigeriaanse troepen met een ,,tegen-aanval" was beantwoord. Aldus het Nigeriaanse communiqué van 28 april uit Lagos, waar de Libische leider, kolonel Kadhafi, toen net een vierdaags officieel bezoek beëindigde. Deze zou daar, aldus *Jana*, zijn steun aan de ,,regering" van Goukouni Oueddei hebben herhaald, die ,,ongetwijfeld zal triomferen".
Op de eilanden in het Tsjaadmeer werd door Tsjaad reeds 20 jaar aanspraak gemaakt.
Volgens berichten van 6 mei uit N'Djamena zouden enkele van die eilanden de voorgaande week door Tsjadische militairen op Nigeria zijn veroverd. Bij die strijd zouden enkele tientallen doden zijn gevallen.

Op 16 mei meldde het Nigeriaanse regeringsblad New Nigerian dat Nigeriaanse troepen een groot offensief waren gestart om de door Tsjadiërs bezette vissersdorpen te heroveren. De Nigeriaanse troepen zouden al 300 Tsjadische militairen hebben gedood.

Op 19 mei werd uit officiële bronnen in Lagos vernomen dat Nigeriaanse troepen Tsjadische militairen van een aantal eilandjes in het Tsjaadmeer hadden verdreven. De Nigeriaanse minister van buitenlanse zaken, Audu, noemde berichten over enkele honderden gedode Tsjadische militairen volstrekt overdreven. Naar zijn zeggen waren er slechts enkele slachtoffers. Hij had de indruk na contacten met Tsjadische regeringsvertegenwoordigers dat het conflict in goed overleg kon worden geregeld. Volgens inlichtingen uit N'Djamena, die op 24 mei in Parijs werden ontvangen, zou de Nigeriaanse luchtmacht sinds drie dagen bombardementen op Tsjadische steden, waaronder op 21 mei de stad Bol, hebben uitgevoerd. Maar de Tsjadische regering sprak het bombardement op Bol tegen.

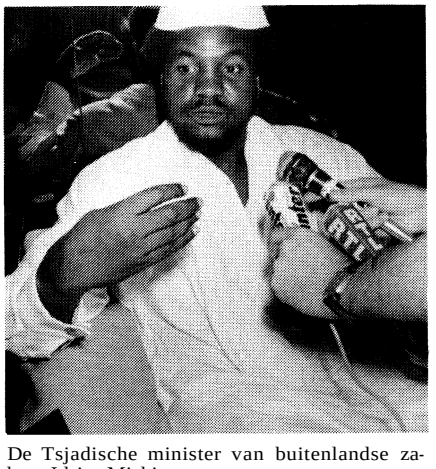
Op 27 mei werd vanuit N'Djamena bericht dat drie Nigeriaanse Migs tot driemaal toe de stad Bagasolla hadden gebombardeerd, waardoor onder de bevolking ,,verscheidene doden en gewonden" waren te betreuren.

Op 14 juni maakte president Habre bekend dat de gevechten tussen Nigeria en Tsjaad waren beëindigd en dat beide landen een voorlopig akkoord hadden gesloten, dat o.m. zou voorzien in gezamenlijke grenspatrouilles in het omstreden gebied. Tevens zou een commissie worden gevormd die de grens tussen beide landen definitief moest vaststellen. De troepen van beide landen zouden zich op hun oorspronkelijke posities terugtrekken. Volgens Habre waren bij de strijd voornamelijk onder de burgerbevolking ,,enkelehonderden doden" gevallen.

Algemene amnestie

Op 6 juni kondigde president Habre t.g.v. de eerste verjaardag van zijn machtsovername een onvoorwaardelijke algemene amnestie af voor ,,alle Tsjadiërs die buiten het land zijn gebleven". Hij verklaarde te streven naar ,,de eenheid van de zonen van Tsjaad in vrede". Tegelijk leverde hij kritiek op Libië, ,,het terroristische en bloeddorstige regime". dat naar zijn zeggen Tsjaad wilde transformeren in een „formidabel bruggehoofd" om „alle buurstaten te destabiliseren".
Intussen had *Jana* vanuit Bardai bericht (16 mei) dat troepen van het nationale bevrijdingsleger van Goukouni Oueddei op 15 mei in de omgeving van de stad Faya-Largeau waren aangekomen en nu alle posities in en toegangen tot het noordoosten van Tsjaad beheersten.
Op 19 mei ontkende de minister van defensie, Yoma, dat eenheden van Goukouni Oueddei er in zouden zijn geslaagd Faya-Largeau te bezetten. Ook zouden regeringstroepen een opmars van die door Libië gesteunde eenheden naar Ounianga-Kebir (240 km ten noordoosten van Faya-Largeau) tot staan hebben gebracht, aldus de Tsjadische ambassade in Parijs op 19 mei.

Op 22 juni verklaarde een woordvoerder van het Amerikaanse State Department, Rush Taylor, dat Tsjadische opstandelingen, gesteund door de Libische luchtmacht, zich gereed maakten Faya-Largeau aan te vallen. Verscheidene rebellenkolonnes naderden de stad ,,met logistieke steun van het Libische leger", aldus Taylor. Op 23 juni werd de aanval op deze voornaamste stad van Noord-Tsjaad geopend en op 24 juni viel Faya-Largeau in handen van de door Goukouni Oueddei geleide troepen. (Le Monde, *NZZ,* The Times, *NRC/H'blad*)



De Tsjadische minister van buitenlandse zaken, Idriss Miskine.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

MINIMUMLOON EN MINIMUM JEUGDLOON PER 1 JULI 1983

Het wettelijk bruto-minimumloon voor werknemers van 23 jaar en ouder wordt per 1 juli 1983 bevroren.
Door de verhoging van de AOW- en WAO-premie zal het netto-minimumloon met ingang van die datum iets lager worden. De netto-minimumlonen kunnen onderling verschillen. Dit hangt onder meer samen met de verschillen in premieheffing per bedrijfsvereniging.
De Tweede Kamer heeft op 22 juni de maatregel goedgekeurd met de stemmen van CDA en VVD plus klein rechts voor en de voltallige oppositie tegen.
Het minimumloon blijft per 1 juli 1983 als volgt:

f 2.048,80 bruto per maand.
f 472,80 bruto per week.
f 94,56 bruto per dag.

MINIMUMJEUGDLONEN
De minimumjeugdlonen worden met ingang van 1 juli 1983 gemiddeld met ruim tien procent verlaagd. Dat gebeurt door een wijziging van de staffeling van de minimumjeugdlonen. Deze staffeling, op basis van de leeftijd van betrokkenen, geeft het percentage van het minimumjeugdloon aan ten opzichte van het minimumloon voor werknemers van 23 jaar en ouder.
De verlaging geldt alleen voor werknemers die na 30 juni voor het eerst in aanmerking komen voor een minimumjeugdloon. Voor degenen die op 30 juni al een dienstverband hadden is een overgangsregeling getroffen, om te voorkomen dat zij met een brutoloonsverlaging worden geconfronteerd. Deze werknemers blijven recht houden op het bedrag dat zij per 30 juni ontvangen, totdat zij volgens de nieuwe staffeling op grond van hun leeftijd in aanmerking komen voor een hoger minimumjeugdloon. De overgangsmaatregel duurt een jaar.
De Tweede Kamer heeft op 29 juni met de verlaging ingestemd, nadat de regeringspartij CDA aanvankelijk verzet er tegen had opgegeven. Minister De Koning (CDA) van sociale zaken had zijn partijgenoten in de Tweede kamer zo onder druk gezet, dat de CDA-fractie vlak voor de stemmingen besloot een motie. die zich keerde tegen de verlaging, niet in stemming te brengen.

Deze motie had met de steun van de PvdA-fractie een meerderheid gehad in de Tweede Kamer. De motie vroeg de minister om de verlaging van de minimumjeugdlonen te koppelen aan de invoering van een 36-urige werkweek in plaats van een 40-urige werkweek. Zou de minister deze beslissing niet nu kunnen nemen maar eerst overleg willen voeren met werkgevers en werknemers dan zou de verlaging van de minimumjeugdlonen moeten worden opgeschort tot de uitslag van het overleg bekend zou zijn.
Minister De Koning heeft zich vanaf het begin verzet tegen de CDA-wensen. Hij had in het Kamerdebat van 28 juni ook al laten doorschemeren dat hij de motie niet zou uitvoeren.
De CDA-fractie was daarover op dat moment nogal verontwaardigd, maar heeft zich uiteindelijk vlak voor de stemming neergelegd bij de opvattingen van de minister. De minister heeft wel toegezegd dat hij met werkgevers en werknemers op korte termijn zal overleggen of de norm van 40 uur per week die thans voor het minimumjeugdloon geldt, verlaagd kan worden naar 36 uur. Hij zal de Tweede Kamer in september per brief op de hoogte stellen van de resultaten van dat overleg.

In dat overleg zal hij ook voorstellen de verlaging van het minimumjeugdloon in een overgangsperiode niet te laten gelden voor jongeren die al tien of twintig procent van hun arbeidstijd hebben ingeleverd. De WD-fractie had hierom in een motie gevraagd. Ook de stemming over deze motie is aangehouden.
De houding van de CDA-fractie, die zich wekenlang tegen de verlaging van de minimumjeugdlonen per 1 juli heeft uitgesproken, leidde tot verontwaardiging bij de grootste oppositiefractie, de PvdA.
Zij was ondanks bezwaren tegen de inhoud van de motie bereid de CDA-motie te steunen om minister De Koning van de voorgenomen kortingsmaatregelen per 1 juli af te houden.
In de ochtend van 29 juni verklaarde CDA-woordvoerder mevrouw Oomen nog dat haar fractie vasthield aan haar motie. Nadat zij in de middag had gezegd dat de CDA-fractie haar motie niet in stemming wilde brengen, diende PvdA-Tweede-Kamerlid Moor een nieuwe motie in met de letterlijke passage uit de CDA-mo-

De minimumjeugdlonen zijn nu m.i.v. 1 juli 1983 de volgende:

Leeftijd	percentage van het loon voor werknemers van 23 jaar en ouder	bruto-bedrag per maand		bruto-bedrag per week	
22 jaar	85	f 1.741,50	(was f 1.843,90)	f 401,90	(was f 425,501
21 jaar	72½	f 1.485,40	(was f 1.639,00)	f 342,80	(was f 378,201
20 jaar	61½	f 1.260,00	(was f 1.434,20)	f 290,80	(was f 331,001
19 jaar	52½	f 1.075,60	(was f 1.229,30)	f 248,20	(was f 283,701
18 jam	45½	f 932,20	(was f 1.075,60)	f 215,10	(was f 248,201
17 jaar	39½	f 809,30	(was f 922,001	f 186,80	(was f 212,801
16 jaar	34½	f 706,80	(was f 819,501	f 163,10	(was f 189,101
15 jaar	30	f 614,60	(was f 717,101	f 141,80	(was f 165,501

Voor een 16-jarige wordt het minimumloon per 1 juli 1983 bij twee dagen partiële leerplicht en een werkweek van drie dagen f 424,08 (was f 491,701 per maand en f 97,86 (was f 113,461 per week.

tie. Daarin wordt gevraagd om uitstel van de verlaging van de minimumjeugdlonen per *1* juli. Deze motie kreeg geen steun van de regeringsfracties CDA en VVD, Voor de motie stemden PvdA, D'66, CPN, PSP, PPR, EVP en Centrum Partij.

„Als de CDA-motie was aangenomen had minister De Koning de jeugdlonen toch verlaagd per *1* juli en was hij verder tot niets meer bereid geweest", zo verdedigde CDA-Tweede-Kamerlid mevrouw Oomen, na afloop van de stemmingen desgevraagd de draai van de CDA-fractie. Mevrouw Oomen: „Jan de Koning zei tegen ons: ik sta sympathiek tegenover jullie verhaal maar ik kan het niet uitvoeren. Wordt de motie aangenomen dan zal er dus een politiek feit ontstaan. Dat kon de CDA-fractie niet hebben". Zij vindt niet dat haar fractie snel is gezwicht voor de minister. „We hebben het hard gespeeld aan beide kanten. We hebben nu in ieder geval bereikt dat we de minister hebben vastgepind op onderhandelingen met de werkgevers en werknemers over een verlaging van de weeknorm voor bet minimumjeugdloon. Ik hoop dat hij in september zegt: jongeren gaan *36* uur werken en het minimumjeugdloon wordt daarvoor niet opnieuw verlaagd. Gebeurt dat niet dan zullen we de zaak weer aan de orde stellen tijdens het werkgelegenheidsdebat in september".

BIJSTANDSUITKERINGEN VANAF 1 JULI 1983

De bijstandsuitkeringen voor echtparen, één-oudergezinnen en alleenstaanden van 23 jaar en ouder worden per 1 juli 1983 enkele guldens lager. De uitkeringen zijn gekoppeld aan het mimimumloon, dat per 1 juli bruto gelijk blijft, maar door wijzigingen in premies netto iets lager komt te liggen.

De bijstandsuitkeringen aan jongeren van 18 tot en met **22** jaar, die zijn gekoppeld aan de minimumjeugdlonen, worden per 1 juli 1983 ook verlaagd.

Voor jongeren die op 30 juni al een bijstandsuitkering ontvangen is een overgangsregeling getroffen. Zij krijgen een toeslag op hun uitkering om een terugval in inkomsten te voorkomen.

Ook de jongeren beneden 23 jaar die op 1 juli het recht op een WWV-uitkering verliezen, komen in aanmerking voor deze toeslag. De toeslag wordt gedurende maximaal een jaar verleend.

De netto normbedragen voor de bijstandsuitkeringen zijn als volgt vastgesteld:

Voor echtparen zonder en met kinderen

is het normbedrag:	**per week**	**per maand**
	f 333,65	*f* 1.445,75

Voor één-oudergezinnen

is het normbedrag:	f *300.25*	f 1.301,15

Het vakantiegeld bedraagt bij echtparen f 74,71 per maand en bij één-oudergezinnen f 67,24 per maand.

Voor thuisinwonende (werkloze) kinderen zijn de normbedragen:

	per week	**per maand**
bij 20 jaar	*f* 98,50	f 426,80
bij *19* jaar	f *78.65*	f 340,90
bij 18 jaar	f 76,60	f 332,—

Het vakantiegeld bedraagt:	**per maand**
bij *20* jaar	f 43,49
bij *19* jaar	f 37,29
bij *18* jaar	f 32,18

Voor alleenstaanden zijn de normbedragen:

	per week	**per maand**
bij 23 jaar of ouder	f 233,55	*f* 1.012,—
bij 22 jaar	f *203,*—	*f* 879,60
bij 21 jaar	f 177,45	f 768,85
bij *18-19-20* jaar	f 163,15	f 707,—

Het vakantiegeld voor aileenstaanden bedraagt:

	per maand
bij *23* jaar of ouder	f 52,30
bij *22* jaar	f 52,70
bij 21 jaar	f 51,75
bij *20* jaar	*f* 43,49
bij *19* jaar	f 37,29
bij *18* jaar	f 32,18

Het vakantiegeld wordt eens per jaar, in juni, uitbetaald.

Voor bewoners van bejaardentehuizen en inrichtingen is het maandelijks bedrag voor persoonlijke uitgaven f 242,85 (voor alleenstaanden) en f 417,25 (voor echtparen).

Het vakantiegeld is gelijk aan dat van de AOW en bedraagt voor een alleenstaande f 52,30 en voor echtparen f 74,71 per maand,

Dit vakantiegeld wordt eens per jaar, in mei, uitbetaald.

Als de broodmaaltijden niet in de verzorging zijn opgenomen. ontvangt een alleenstaande hiervoor *f* 91,90 per maand en een echtpaar f 183,80 per maand.

Woonkosten

Huurders met een huur tussen f 232,90 en *f 735,*— per maand hebben meestal recht op huursubsidie. Bijstandsontvangers met een eigen huis waarvan de woonkosten tussen f 232,90 en f *735,*— per maand liggen, kunnen een toeslag krijgen die gelijk is aan de huursubsidie.

Bij woonkosten boven f *735,*— per maand kan hooguit tijdelijk een toeslag worden gegeven.

Verdiensten uit (deeltijd)-arbeid

Van het geld dat een bijstandsontvanger verdient, wordt *25%* niet van de uitkering afgetrokken. Voor een één-oudergezin geldt daarnaast, dat de eerste f 72,30 van wat de ouder per maand verdient niet wordt afgetrokken.

Onderverhuur en kostgangers

Ook hier geldt dat *25%* van de netto inkomsten uit onderverhuur mag worden behouden. Deze netto inkomsten worden gesteld op *40%* van het overeengekomen bedrag voor huur, gas/electra e.d. Wie minder dan drie kostgangers houdt, mag *25%* van de netto inkomsten behouden. Deze netto inkomsten worden gesteld op *40%* van het kostgeld, maar minstens op f 51,05 per week of f 221,30 per maand per kostganger. Zijn er drie of meer kostgangers, dan wordt dat beschouwd als een pensionbedrijf en worden de inkomsten volledig gekort.

Van alle verdiensten samen mag niet meer worden behouden dan:

f 216,85 per maand voor het hoofd van een één-oudergezin en voor een echtpaar met of zonder kinderen;

f 151,80 per maand voor een alleenstaande van *23* jaar of ouder;

f *64,*— per maand voor een thuisinwonende van 20 jaar.

Voor alleenstaanden beneden de *23* jaar en thuisinwonenden onder de *20* jaar gelden aparte bedragen.

Eigen vermogen

Niet **al** het spaargeld behoeft te worden aangesproken voordat men voor bijstand in aanmerking komt. Het vrij te laten vermogen is:

f *15.200* voor gezinnen;

f 7.600 voor alleenstaanden;

f 9.200 voor bejaarde echtparen in bejaardentehuizen en inrichtingen;

f *4.600* voor bejaarde alleenstaanden in bejaardentehuizen en inrichtingen.

In de komende maanden wordt een extra vrijlating ingevoerd voor het vermogen in een eigen huis. Die vrijlating gaat gelden voor bewoners (tot *65* jaar) van een eigen woning, die bijstand ontvangen tot de normbedragen voor de algemene bestaanskosten. Deze regeling zal met terugwerkende kracht ingaan per *1* januari *1983.*

In de aanhef is sprake van jongeren tussen 18 en 22 jaar. die op 1 juli het recht op WWV verliezen. Dit is het gevolg van een besluit van de Tweede Kamer, op voorstel van staatssecretaris De Graaf van sociale zaken: Op 19 april ging de Tweede Kamer ermee akkoord, dat werklozen beneden de 23 jaar, nadat zij een half jaar een werkloosheidsuitkering ingevolge de WW ontvangen hebben, niet langer aanspraak kunnen maken op een WWV-uitkering met een duur van twee jaar. De maatregel is ingegaan op 1 juli van dit jaar.

Wel heeft de Tweede Kamer de wet geamendeerd op dusdanige wijze, dat een beperkte groep jongeren aanspraak kan doen gelden op een WWV-uitkering van één jaar. Deze uitzondering heeft betrekking op jongeren, die in het jaar, voorafgaande aan het intreden van hun werkloosheid ten minste 130 dagen in dienstbetrekking hebben gewerkt (de voorwaarde, die voor iedere werknemer geldt) en daarenboven in de drie jaar, voorafgaande aan het intreden van hun werkloosheid, ten minste 130 weken een dienstbetrekking van niet-bijkomstige aard hebben gehad.

Het amendement was ingediend door de TK-leden Kraaijeveld en Wouters van het CDA en Linschoten van de VVD. Tegen dit amendement stemden PSP, CPN, EVP en Centrumpartij.

Resultaat van dit besluit is, dat de meeste jongeren na afloop van hun WW-uitkering direct zijn aangewezen op de bijstand.

SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1 JULI 1983

Hierna volgt het overzicht van de bedragen van de uitkeringen, daglonen en premiepercentages voor de sociale verzekeringen per 1 juli 1983.

De uitkeringen liggen i.h.a. iets beneden het niveau van 30 juni 1983.

Dit heeft dezelfde oorzaak als de verlaging van het niveau van de bijstandsuitkeringen: de hoogte ervan is gekoppeld aan die van het netto-minimumloon en dat is per 1 juli iets lager geworden.

AOW en AWW

De uitkeringen krachtens de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet worden als volgt gewijzigd:

AOW bruto maanduitkering

	was sinds **1 jan. 1983**	wordt per **1 juli 1983**
Gehuwde bejaarden	f 1.566,45	f 1.564,33
Ongehuwde bejaarden	f 1.091,13	f 1.089,42

bruto vakantie-uitkering per maand

	was sinds 1 jan. 1983	wordt per 1 juli 1983
Gehuwde bejaarden	f 91,20	f 90,01
Ongehuwde bejaarden	f 63,84	f 63,01

AWW bruto maanduitkering

	was sinds 1 jan. 1983	wordt per 1 juli 1983
Weduwen met kinderen	f 1 566,45	f 1.564,33
Weduwen zonder kinderen	f 1.091,13	f 1.089,42
Wezen tot 10 jaar	f 349,16	f 348,61
Wezen van 10 tot 16 jaar	f 523,74	f 522,92
Wezen van 16 tot 27 jaar	f 698,32	f 697,23

bruto vakantie-uitkering per maand

	was sinds 1 jan. 1983	wordt per 1 juli 1983
Weduwen met kinderen	f 91,20	f 90,01
Weduwen zonder kinderen	f 63,84	f 63,01
Wezen tot 10 jaar	f 20,43	f 20,16
Wezen van 10 tot 16 jaar	f 30,64	f 30,24
Wezen van 16 tot 27 jaar	f 40,86	f 40,33

Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW)
De AAW-grondslagen zoals die per 1 juli 1983 gaan gelden zijn hieronder opgenomen.

Individuele grondslag	
voor 21-jarigen en ouder	f 77,62
voor 20-jarigen	f 68,93
voor 19-jarigen	f 60,32
voor 18-jarigen	f 51,62
Grondslag voor gehuwden met inkomsten van henzelf of van echtgeno(o)t(e)	
tot 15% van de grondslag	f 108,50
tot 30% van de grondslag	f 89,99

Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) en Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV)
De daglonen ingevolge de WAO en de WWV worden met ingang van 1 juli 1983 niet gewijzigd.

Minimumdaglonen werknemersvoorzieningen
De minimumdaglonen in de WAO, de WW en de WWV zoals die per 1 juli 1983 gaan gelden zijn hieronder opgenomen.

WAO	f 126,23
WW	f 126,91
WWV	f 131,65

Maximum-uitkeringsdagloon werknemersvoorzieningen
Het maximumdagloon, waarnaar de uitkeringen ingevolge de WAO, de ZW, de WW en de WWV worden berekend, wordt per 1 juli 1983 op f 262,28 gehandhaafd.

Toeslag in verband met vereveningsbijdrage
Met ingang van 1 juli 1983 zal de toeslag worden beëindigd, die in verband met de op 1 januari 1980 ingevoerde zgn. vereveningsbijdrage tot dusverre werd gegeven op de uitkeringen ingevolge de WAO en WVV, welke vóór 1 januari 1980-zijn ingegaan

De uitbetaling
De nieuwe uitkeringsbedragen ingevolge de AOW, de AWW en de arbeidsongeschiktheidsregelingen zullen in het algemeen met ingang van de uitbetaling over de maand juli 1983 worden uitgekeerd. De vakantie-uitkering wordt in de regel in de maand mei betaalbaar gesteld. De uitkeringen ingevolge de AOW en de AWW worden door de Sociale Verzekeringsbank uitbetaald. De uitbetaling van de herziene arbeidsongeschiktheidsuitkeringen vindt plaats door de bedrijfsverenigingen en het Gemeenschappelijk Administratiekantoor.

Bejaardenziekenfondsverzekering
Met ingang van 1 juli 1983 worden de inkomensgrenzen voor de bejaardenziekenfondsverzekering gewijzigd. De premies veranderen niet. Per 1 juli 1983 gelden daardoor de volgende grenzen en premies:

Ongehuwden

Inkomensklasse (inkomen in 1983)	Maandpremie
t/m f 19.288	f 35,70
f 19.288,— t/m f 19.804,—	f 71,20
f 19.804,— t/m f 20.309,—	f 106,65
f 20.309,— t/m f 23.808,96	f 142,10

Gehuwden

Inkomensklasse (inkomen in 1983)	Maandpremie
tim f 19.288,—	f 35,70
f 19.288,— t/m f 19.804,—	f 71,20
f 19.804,— tim f 20.309,—	f 106,65
f 20.309,— tim f 21.952,—	f 142,10
f 21.952,— tim f 23.808,—	f 213,05

Reductieregeling vrijwillige ziekenfondsverzekering
a. Studerende en invalide kinderen
Voor studerende, invalide, dan wel de moeder vervangende kinderen van 16 t/m 26 jaar wordt de premie met ingang van 1 juli 1983 niet veranderd. Het bedrag blijft f 82,05 per maand.

b. Gehuwden jonger dan 65 jaar
Hier te lande wonende gehuwde verzekerden met een inkomen dat in 1982 niet hoger was dan f 30.400,—zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij) de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inkomen in 1982)	Maandpremie
tot f 23.700,—	f 164,10 (f 82,05 p.p.)
f 23.700,— tot f 27.050,—	f 264,10 (f 132,05 p.p.)
f 27.050,— tot f 30.400,—	f 306,70 (f 153,35 p.p.)

De hiervoorgenoemde premies en inkomensgrenzen zijn ten opzichte van 1 januari 1983 niet gewijzigd.

c. Premiereductieregeling voor gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering
Hier te lande wonende gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering met een inkomen dat niet hoger is dan f 32.559,56 zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inkomen in 1983)	Maandpremie	
f 23.808,97 tim f 28.184,26	f 264,10	(f 132,05 p.p.)
f 28.184,27 tim f 32.559,56	f 306,10	(f 153,35 p.p.)

De premies zijn ongewijzigd. De inkomensgrenzen zijn met f 25,44 gedaald.

d. Premiereductieregeling in de vrijwillige ziekenfondsverzekering voor ongehuwden met een AAW-uitkering
Voor verzekerden die niet gehuwd zijn en recht hebben op een uitkering krachtens de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, berekend naar een arbeidsongeschiktheid van 80% of meer en die niet ten laste van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten worden verpleegd in een (voorlopig) erkende inrichting of een tehuis, geldt een premiereductie indien het inkomen in 1983 niet meer bedraagt dan f 17.600,—. Per 1 januari 1983 was dit bedrag f 17.500,—.
De premies – die niet zijn veranderd – zijn:

voor ongehuwden beneden 35 jaar	f 82,05 per maand
voor ongehuwden van 35 jaar en ouder	f 132,05 per maand

e. Premiereductieregeling in de vrijwillige ziekenfondsverzekering voor gehuwden met een AAW-uitkering
Het ligt in het voornemen om voor gehuwden met een AAW-uitkering per 1 juli 1983 een zodanige wijziging aan te brengen in de premiereductieregeling vrijwillige verzekering. dat zij die naast een maximale AAW-uitkering een gering bedrag aan neveninkomsten genieten in aanmerking kunnen komen voor de hoogste premiereductie.

Eigen bijdragen in het kader van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
Met ingang van 1 januari 1983 is de eigen bijdrage-regeling in de AWBZ gewijzigd in die zin, dat deze afhankelijk wordt gesteld van het inkomen. Deze regeling blijft per 1 juli 1983 ongewijzigd.
Bij de bepaling van het bijdrageplichtige inkomen wordt rekening gehouden met alle inkomsten (inclusief die uit vermogen) van – in principe - het voorafgaande jaar.
Voor ongehuwden blijft daarbij een bedrag van f 303,23 per maand buiten beschouwing; voor gehuwden is dit bedrag f 505,40 per maand. Deze bedragen blijven ter vrije besteding. Tevens blijft 10% van de netto inkomsten uit arbeid buiten beschouwing.
De verschuldigde eigen bijdrage neemt toe naarmate het bijdrageplichtige inkomen hoger is, met dien verstande dat de eigen bijdrage niet meer zal kunnen bedragen dan f 1.350,— per maand. Bijdrageplichtig is de ongehuwde verzekerde van 18 jaar en ouder die ten laste van de AWBZ verpleegd wordt. De gehuwde verzekerde van 18 jaar en ouder is eveneens bijdrageplichtig als beide echtgenoten ten laste van de AWBZ verpleegd worden.
De gehuwde verzekerde, van wie de echtgenote niet ten laste van de AWBZ verpleegd wordt, betaalt een bijdrage van f 180,— per maand.

Met de bevriezing van het minimumloon en daaraan gekoppeld van de sociale uitkeringen (uitgezonderd de uitkeringen op grond van de Ziektewet en de Werkloosheidswet) wordt een ombuiging bereikt van ruim f 400 mln. Als de maatregel niet getroffen was, zou er op 1 juli een verhoging van circa 2% hebben moeten plaatsvinden. Het koopkrachteffect van het achterwege laten van de herziening van het minimumloon en uitkeringen per 1 juli 1983 is –0,6 a –0,7% op jaarbasis. Inclusief het effect van de beperking per 1 januari jl. en van de wijzigingen in de premies per 1 juli zal het totale koopkrachtverlies voor 1983 voor de minima 3% bedragen. De bovenminimale uitkeringen ondergaan een groter koopkrachtverlies. Voor de echte minima is al eerder een extra uitkering voor dit jaar aangekondigd.

PREMIEPERCENTAGES PER 1 JULI 1983

	Totaal	Werkgever	Werknemer	Maximum waarover premie wordt geheven
AOW[1]	11,85	–	11,85	f 61.150,— per jaar
AWW	1,35		1,35	idem
AKW[1,2]	4,75	4,75	–	idem
AAW[1,2]	5,05	5,05	–	idem
AWBZ[2]	4,45	4,45		idem
WAO[1,3]	21,15	2,95	18,2	f 262.— per dag
Wachtgeldverzekering[4]	1,0	0,5	0,5	idem
Werkloosheidsverzekering[1]	3,9	–	3,9	idem
ZW[4]	6,05	5,05	1,0	idem
ZWF[5]	9,8	4,9	4,9	f 152,— per dag

[1] Rekening houdend niet de premiepercentages over het eerste halfjaar worden de gemiddelde percentages over geheel 1983 als volgt:
AOW 11.65
AKW 4,675
AAW 5,0
WAO 21,0, waarvan ten laste van de werknemer 17,64%
Werkloosheidsverzekering 4,11

[2] De opslagpremies per 1 juli zijn als volgt:

AKW	AAW	AWBZ
36,0	38,3	33,7

[3] De franchise of premievrije voet bedraagt f 94,— per dag

[4] Deze premies worden per bedrijfsvereniging (verschillend) vastgesteld. De hier opgenomen cijfers betreffende geraamde gemiddelden voor alle bedrijfsverenigingen.

[5] De loongrens van de verplichte ziekenfondsverzekering bedraagt f 46.550,—.

SCANDINAVIË

FINLAND

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Hierna volgen de belangrijkste ontwikkelingen die zich in Finland voordeden sinds het najaar van 1982. Zij vormen een aansluiting op de gebeurtenissen die staan vermeld op pag. 683 en 684-1982.

Kabinetswijziging na regeringscrisis

Nadat de uit communisten en links-socialisten bestaande Volksdemocratische Liga (SKDL) op 29 dec. 1982 een aantal door de regering voorgestelde defensie-uitgaven in het parlement had verworpen, maakte premier Kalevi Sorsa – drie maanden voor de algemene verkiezingen van 20 en 21 maart 1983 – bekend dat hij op 30 december het ontslag van zijn kabinet zou indienen bij president Mauno Koivisto. De SKDL maakte samen met de Sociaal-Democratische partij (SDP), de Centrumpartij (KP) en de Zweedse partij (SFP) deel uit van de op 17 febr. 1982 gevormde regering o.l.v. de Sociaal-Democraat Sorsa (pag. 68312-1982).

De SKDL-parlementsleden stemden tegen voorstellen van de regering om de defensie-uitgaven met 19% te verhogen. Zij negeerden daarmee een waarschuwing van premier Sorsa dat hij deze oppositie niet zou dulden.
De regering wilde in 1983 3.900 mln Finse Mark (f 2 mrd) uitgeven aan defensie. Dat zou 1,5% zijn van het Bruto Nationale Produkt (de som van alle geproduceerde goederen en diensten) en 5,8% van de totale overheidsuitgaven. Bij de uitgaven was een bedrag van 264 mln Finse mark (zo'n f 135 mln) inbegrepen voor wapenaankopen in de Sowjet-Unie.

De SKDL was de enige groepering die in het parlement tegen de defensiebegroting stemde. De oppositie stemde met de overige regeringspartijen mee, waardoor de verhoging van de defensie-uitgaven met 155 tegen 33 stemmen werd aangenomen.
Volgens persberichten stemde de door de Communistische partij gedomineerde SKDL tegen de defensiebegroting omdat zij zich zo vlak voor de verkiezingen wilde profileren als vredespartij. Verder werd in politieke kringen geloofd dat het afhaken van de communisten bedoeld was om de nogal sterke en actieve stalinistische minderheidsvleugel van de Communistische partij tevreden te stellen. Deze vleugel weet het aan de regeringsdeelname waar zij tegen was, dat de partij bij het publiek zo weinig weerklank vond (zie ook pag. 68411-1982).
Volgens Le Monde (31-12) toonde de basis van de partij in de zeer moeilijke economische situatie steeds meer afkeer van de regelmatige compromissen die de partij, in weerwil van haar dogma's, in naam van de regeringssolidariteit moest accepteren.

Nadat premier Sorsa op 30 december het ontslag van zijn regering had aangeboden aan president Koivisto, die hem de opdracht gaf zo snel mogelijk een nieuwe regering te vormen, maakte hij op 31 december formeel bekend dat hij de drie SKDL-ministers in zijn kabinet had vervangen door leden van zijn eigen, Sociaal-Democratische partij.

Minister van arbeid Jouko Kajanoja, de partijvoorzitter van de communnisten, werd vervangen door Veikko Helle, minister van verbindingen Jarmo Wahlström door Reino Breilin en minister van onderwijs Kalevi Kivistö werd opgevolgd door Kaarina Suonio, die in het kabinet-Sorsa minister van cultuur en wetenschap was. Arvo Salo, een journalist, schrijver en dichter, werd de nieuwe minister van cultuur en wetenschap.
Verder moest de minister van buitenlandse handel, Esko Rekola, een Onaf-



De leiders van de drie regeringspartijen die overbleven na de regeringscrisis van eind december 1982, toen de Volksdemocratische ministers uit het kabinet werden vervangen. V.l.n.r. Par Stenback (Zweedse partij), premier Kalevi Sorsa (Sociaal-Democratische partij) en Paavo Vayrynen (Centrumpartij).

hankelijke, plaats maken voor de leider van de Liberalen, Arne Berner.
Berner was tijdens het van 18-20 juni 1982 gehouden congres van de Liberale Partij (LKP) gekozen tot partijvoorzitter. Tevens had de LKP toen besloten om. met behoud van eigen identiteit, te gaan samenwerken met de Centrumpartij. Vandaar het ministerschap voor Berner.
Door die samenwerking beschikte de regeringscoalitie su. ondanks het verlies van de steun van de 35 SKDL-parlementariërs, met 103 van de 200 zetels toch nog over een meerderheid in het parlement. De Sociaal-Democraten beschikten over 52 zetels in het parlement, de Centrumpartij over 36 zetels, de Zweedse partij over 10 en de Liberalen over 5 zetels.
Op 31 december werd de nieuwe regering door president Koivisto beëdigd.

Bij een kabinetswijziging die op 1 september 1982 bekend was gemaakt, werd Jermu Laine tweede minister van financien. Hij nam die portefeuille over van Mauno Forsman.

Kritiek op uitlatingen NAVO-opperbevelhebber Rogers

Nadat generaal Bernard Rogers, de commandant van de Amerikaanse en NAVO-troepen in Europa, in een vraaggesprek met Finlands grootste krant, de Helsingin Sanomat, op 4 jan. 1983 had gezegd het te betwijfelen of Finland in het geval van een Russische aanval bereid zou zijn zich te verdedigen, leidde dit tot veel reacties bij Finland, Noorwegen, Zweden en de Sowjet-Unie.
Als er een oorlog uitbrak, aldus Rogers in het interview, zouden Russische troepen waarschijnlijk door het neutrale Finland trekken om in Noorwegen NAVO-bases aan te kunnen vallen. Hij zei te betwijfelen of in zo'n geval de Finnen bereid zouden zijn zich actief te verzetten om hun neutraliteit te verdedigen. Zweden, aldus Rogers, zou zich wel tegen de Russen verzetten.

In een korte reactie zei de Finse minister van buitenlandse zaken Par Stenback dat generaal Rogers duidelijk verkeerd ingelicht was over Finlands neutraliteits- en defensiepolitiek. De Finse minister van defensie zei dat Finlands bereidheid om zichzelf te verdedigen uitermate hoog was. De Finse defensiecommandant generaal Lauri Sutela, tenslotte, zei op 4 juni dat Finland zichzelf met alle beschikbare middelen zou verdedigen tegen elke aanvaller, maar dat het land gezien de langdurige vriendschap met zijn buren geen reden had om een aanval van de Sowjet-Unie te vrezen.
De Noorse minister van defensie, Anders Sjaastad, reageerde met: „Wij Noren zijn overtuigd van het defensief vermogen van de Finnen en van hun wil om het land te verdedigen tegen elke agressie." Ook in Zweden werden de opmerkingen van Rogers bekritiseerd
Volgens de Prawda van 8 januari waren de opmerkingen van Rogers „een poging de Fins-Russische betrekkingen te schaden". een ..grove falsificatie van de Russische buitenlandse politiek en een poging „wantrouwen te zaaien met betrekking tot de Sowjetpolitiek in het algemeen". Rogers, aldus de Prawda, „klopte de Zweden op de schouder". Hij maakte duidelijk dat de NAVO op de Zweden rekende maar daarentegen weinig vertrouwen had in de Finnen – en dat, aldus het Russische partijblad, kwam neer op een poging de invloed van de NAVO in Noord-Europa uit te breiden, ook in de landen die „geen lid zijn van dit agressieve blok".
„De generaal heeft vrijwel vanaf het begin het denkbeeld van Urho Kekkonen (oud-president van Finland) over een kernwapenvrije zone in Noord-Europa genegeerd. Hij heeft vervolgens getracht de Finnen warm te maken voor het denkbeeld dat er zogenaamd een militaire Sowjet-dreiging tegen Finland bestaat", aldus de Prawda. Een dergelijke „onbehouwen provocatie" kan alleen worden gedaan door „een professionele onruststoker," aldus het Russische blad.

Handel met Sowjet-Unie in 1982 toegenomen

Uit op 27 jan. 1983 gepubliceerde cijfers van de Finse douane bleek dat de omvang van de handel tussen Finland en de Sowjet-Unie in 1982 met omstreeks 14% was toegenomen. De Sowjet-Unie leverde 24,6% van de Finse goederenimport en nam 26,7% van de export van Finland voor haar rekening.
Het aandeel van de Sowjet-Unie in de Finse buitenlandse handel was de afgelopen tien jaar verdubbeld. Dat viel voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de prijsstijging van olie en gas uit de Sowjet-Unie, die 85% van de Finse importbehoefte voor energie dekten. De twee landen hadden de afspraak dat de onderlinge handel in evenwicht moest zijn.
De *NZZ* berichtte op 2 februari dat de Finse export in 1982 met goed 4% was gestegen tot 63 mrd Finse mark, terwijl de import met bijna 6% was toegenomen tot 64,7 mrd Finse mark. In 1980 bedroeg het tekort op de handelsbalans 5,5 mrd, in 1981 krap 1 mrd en in 1982 dus 1,7 mrd Finse mark.
Het tekort was volgens de *NZZ* vooral onstaan door de handel met Japan, de VS, Canada en met verscheidene Zuidamerikaanse landen.

Verkiezingscampagne

De in het kader van de parlementsverkiezingen van 20 en 21 maart gevoerde verkiezingsstrijd had een zeer mat karakter. Over wat hiervan de reden was schreef het *NRC/H'blad* op 18 maart o.m. het volgende:

Dat de verkiezingscampagne betrekkelijk saai was is te wijten aan een gebrek aan thema's. De partijwoordvoerders hebben veel gepraat over de economische problemen, zoals de inflatie van bijna 10%, de werkloosheid die rond de 7% ligt en de groeiende schuldenlast. Maar de meningsverschillen over het economische beleid bleken niet erg groot te zijn. De regering-Sorsa heeft een pragmatisch beleid gevoerd, dat in het laatste OESO-rapport werd geprezen wegens een goede afstemming van de politiek voor de korte termijn of die voor middellange termijn.

Volgens de OESO heeft de Finse handel met Oost-Europa en vooral de Sowjet-Unie, die met gesloten beurzen wordt gevoerd, ook bijgedragen tot een relatief gunstige economische situatie. Wegens deze manier van handelen en wegens de daling van de olieprijs zal Finland, dat 85% van zijn oliebehoefte invoert uit de Sowjet-Unie, naar verwacht weer extra nadruk gaan leggen op de uitvoer naar Westerse landen.
Discussie door de partijen over buitenlandse politiek is ongewoon in Finland, dat wel is gevaren bij de Paasikivi-Kekkonen lijn. het buitenlandse beleid van de twee presidenten die uitgingen van de noodzaak van goede relaties met de Sowjet-Unie.
Toch was er de afgelopen maanden even een debat over de veiligheidspolitiek van Finland, aangezwengeld door de voormalige Communistische leider Arne Saarinen. Deze haalde een oud idee van ex-president Kekkonen van stal. Finland zou met Noorwegen een niet-aanvalsverdrag moeten sluiten. Noorwegen mag dan nu wel goede relaties hebben met Finland, zo luidt de redenering die ook door het Communistische Centrale Comité werd uitgedragen, maar vanuit NAVO-land Noorwegen zou een aanval via Finland op de Sowjet-Unie mogelijk zijn. Krachtens het „verdrag van vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand", dat Moskou en Helsinki in 1948 sloten is Finland verplicht zich daartegen teweer te stellen. Finland zou dan ook zijn verdediging meer op de grens met Noorwegen in het noorden moeten concentreren.

De Noorse premier Kaare Willoch, die volgens Moskou trouw de „agressieve politiek" van de Verenigde Staten volgt, verwierp het idee als „gezwets". Hij wees op de stabiele relaties tussen de Skandinavische landen en noemde de Sowjet-Unie de grootste bedreiging voor de vrede in Noord-Europa.

Mauno Koivisto, die in januari 1982 tot president werd gekozen, maakte vlak voor zijn bezoek aan Oslo begin deze maand een einde aan de discussie over „verscheidene gevaarlijke scenario's" die de ronde deden.
„Wij laten niet toe dat er kernwapens in ons land worden ingevoerd," zei Koivisto. „De gedachte dat de Sowjet-Unie ons zulke wapens zou kunnen opdringen is een belediging voor ons buurland."

De Volkskrant (18-3) belichtte onder de kop „Finnen blijven koud onder verkiezingscampagne" op 18 maart o.m. de volgende aspecten:

Bij de Finse parlementsverkiezingen van 20 en 21 maart wordt een record lage opkomst verwacht. De 4,8 mln Finnen raken niet buiten zinnen van de verkiezingsdebatten. Niet meer dan 70% van de kiezers zou een stem gaan uitbrengen voor de 200 te verdelen zetels in de Eduskunta, de Finse Rijksdag.
Tussen de strijdende partijen bestaan geen grote verschillen van mening. Belangrijke vraagstukken als de werkloosheidsbestrijding, de bouw van een derde kerncentrale en de verminderde export naar hei belangrijke buurland Rusland worden pas na 21 maart behandeld.
De enige vraag die in de campagne lijkt te tellen is welke coalitie er na 21 maart kan worden gevormd. (...).
Vooral het laatste jaar heeft het vertrouwen in de Finse politici een flinke deuk opgelopen door een aantal affaires met steekpenningen, vervalste documenten en zwart geld. Een parlementariër van de Centrumpartij (partijvoorzitter Paavo Vayrynen – red. KHA) incasseerde bijvoorbeeld ten onrechte een reisvergoeding van ongeveer 30.000 Finse mark. Andere politici lijken ook betrokken te zijn bij diverse bouwschandalen. Een grote aannemer heeft verklaard dat in Finland iedereen geld moet worden toegestopt om waar dan ook maar te kunnen bouwen.
Onderzoek in deze affaires, waarbij ondermeer Siemens is betrokken, wordt bemoeilijkt door het ontbreken van documenten en door tegenwerking van de direct betrokkenen. (...)
De complete Finse bedrijfsleiding van Siemens heeft al in de cel gezeten wegens vermeende omkoping bij de metrobouw in Helsinki. waar bij voorbeeld alleen al de metrotreinen acht keer meer kosten dan die in andere landen.
De onderzoeken lopen nog en de politici spreken er niet graag over in de campagne. Toch is dit een van de oorzaken waarom de kiezers zich afwenden van de politiek.
In vergelijking tot andere Europese landen heeft de Finse economie de crisis tot heden goed weerstaan. Begrotingstekorten zijn binnen de perken gebleven, vooral dankzij de handel met de Sowjet-Unie. De werkloosheid dreigt nu echter op te lopen. Dat wordt vooral veroorzaakt door de afnemende ruilhandel met de oosterbuur. De Sowjet-Unie levert de Finnen energie en krijgt in ruil daarvoor geen valuta, maar Finse goederen. De lagere olieprijzen – waaraan de Russen hun prijzen relateren – betekenen voor de Finnen een teruglopende export. Op den duur zal dit vooral merkbaar worden in de staalindustrie, een belangrijke industrietak voor de Finnen. (...)

President Koivisto bemoeit zich niet met het verkiezingsdebat. Wel heeft hij tijdens de laatste zitting van het oude parlement gewaarschuwd een einde te maken aan het voortsudderend debat over kernwapens. Op de in januari in Helsinki gehouden Pugwash-conferentie vroeg professor Raimo Vayrynen zich af in hoeverre het vrienschapsverdrag met de Sowjet-Unie het mogelijk maakt Russische kernwapens op Fins grondgebied te plaatsen. „Wij laten geen kernwapens toe in ons land", hield Koivisto het parlement voor. ,,De gedachte alleen al dat de Sowjet-Unie druk zou willen uitoefenen om hier kernwapens te plaatsen, is krenkend voor ons buurland." (...)
Wij bedreigen niemand", aldus Koivisto, ,,en niemand bedreigt ons".
De Communisten hadden naar aanleiding van het debat over de Russische kernwapens de vraag gesteld in hoeverre het mogelijk is dat aan Noorse zijde in Lapland NAVO-kernwapens worden geplaatst.
De Finse communisten – in '79 goed voor bijna 18% – zullen waarschijnlijk de grootste verliezers worden bij de verkiezingen. Interne meningsverschillen dreigen de partij te verscheuren. Een meerderheid van Eurocommunisten ligt overhoop met een minderheid van Moskougetrouwen. Discussies hierover slepen zich al jaren voort, maar zouden als bij de verkiezingen het verwachte verlies wordt geboekt, wel eens tot een definitieve breuk kunnen leiden.



Vader Veikko en zoon Pekka Vennamo na de overwinning van hun Boerenpartij, die bij de parlementsverkiezingen van 20 en 21 maart elf zetels winst behaalde.

De NZZ (617-3-1983) schreef onder het kopje ,,Lusteloze verkiezingsstrijd" o.m. het volgende:

De hoofdlijnen van het Finse beleid schijnen nauwelijks of slechts zeer langzaam te veranderen. Bij de eind maart te houden parlementsverkiezingen gaat het om dezelfde vraag als bij alle parlementsverkiezingen sinds 1966: komt de Kokoomus, Finlands Conservatieve partij, weer in het kabinet en zal ze daar de Communisten en misschien zelfs ook de Sociaal-Democraten verdringen? Een belangrijke vraag is voorts of Moskou zoals gebruikelijk een manend woord tot de Finnen zal richten en of de Finse president gebruik zal maken van zijn prerogatieven.
De verkiezingsstrijd wordt zonder schwung gevoerd. De belangrijke zakelijke problemen worden door de toonaangevende partijen bijna gelijkelijk beoordeeld, en het is de kiezers duidelijk dat de werkelijke beslissingen pas na verkiezingen in langdurige coalitie-onderhandelingen zullen vallen. Dit betekent niet dat de stembusuitslag niet telt, maar ze wordt aangevuld en voor een deel overdekt door overwegingen van buitenlands-politieke aard en door de invloed van de president.



Ilkka Suominen, de leider van de Conservatieve partij.

Verkiezingsuitslagen

Bij de op 20 en 21 maart gehouden verkiezingen voor het uit één Kamer bestaande parlement dat 200 zetels telde, behaalde de Sociaal-Democratische partij van premier Sorsa vijf zetels meer dan bij de laatste parlementsverkiezingen, die op 18 en 19 maart 1979 werden gehouden (pag. 198-1979).

Verder kreeg de Boerenpartij, die was opgericht door Veikko Vennamo maar nu werd geleid door zijn zoon Pekka, er in vergelijking met 1979 elf zetels bij.

De sterk verdeelde communistisch-socialistische SKDL verloor acht zetels en de Christelijke Unie zeven zetels.

De Christelijke Unie (SKL) had op 19 juni 1982 Esko Almgren gekozen tot voorzitter van de partij als opvolger van Raimo Westerholm.

De winst of het verlies van alle andere partijen bleef beperkt tot maximaal drie zetels. De Groene partij die voor het eerst aan de verkiezingen meedeed wist twee zetels te behalen. De Conservatieve partij onder leiding van partijvoorzitter Ilkka Suominen zag de voorspelde winst niet gerealiseerd en verloor twee zetels.

De verkiezingsuitslagen waren als volgt (tussen haakjes de cijfers uit 1979):

	zetels	
Sociaal-Democraten	57	(52)
Conservatieven	44	(46)
Centrum/liberalen	38	(41)
Volksdemocraten	27	(35)
Boerenpartij	17	(6)
Zweedse partij	11	(10)
Christelijke Unie	3	(10)
Groene partij	2	(—)
Grondwetspartij	1	(—)

	percentages	
Sociaal-Democraten	26,8	(24,0)
Conservatieven	22,2	(21,7)
Centrumíliberalen	17,7	(21,0)
Volksdemocraten	14,0	(18,0)
Boerenpartij	9,7	(4,6)
Zweedse partij	4,6	(4,3)
Christelijke Unie	3,0	(4,8)
Groene partij	1,5	(—)
Grondwetspartij	0,4	(1,2)
Unie voor de democratie	0,1	(0,3)

Van de 3,8 mln kieseerechtiede Finnen ging 80,7% naar–de stembus (in 1979 81,2%). Deze opkomst was hoger dan de opiniepeilingen hadden voorspeld.
De kiezers brachten door het invullen van een getal een voorkeurstem uit op een kandidaat. Van de 200 parlementariërs keerden er volgens The Economist (26-3) 74 niet terug. Onder hen was de Communistische partijvoorzitter Jouko Kajanoja, en de vroegere leider van de Centrumpartij, parlementsvoorzitter Johannes Virolainen.

Nieuwe parlement voor de eerste keer bijeen. Conservatief gekozen tot parlementsvoorzitter

Tijdens de feestelijke opening van het nieuwe parlement op 8 april zei president Koivisto dat hij ten aanzien van de vorming van een nieuwe regering geen partijpolitieke voorkeur had. Alles wat hij wilde was een ,,handelingsbekwame meerderheidsregering," die moest worden gevormd na onderhandelingen met de partners.
De Conservatief Erkki Pystynen werd met 111 tegen 82 stemmen parlementsvoorzitter. Het was voor het eerst in 54 jaar dat een Conservatief in die functie was gekozen. Pystynen was professor in de rechtsgeleerdheid.



Erkki Pystynen, de nieuwe voorzitter van het parlement.



De nieuwe regering-Sorsa. Zichtbaar op de foto zijn van links naar rechts: president Mauno Koivisto, Paavo Vayrynen, premier Kalevi Sorsa, Ahti Pekkala, Christoffer Taxell, Matti Ahde, Kaarina Suonio, Vappu Taipale. Veikko Pihlajamaki, Toivo Ylajarvi, Matti Luttinen, Pekka Vennamo en Matti Puhakka.

Vorming en samenstelling nieuwe regering-Sorsa

Op 11 april bood premier Sorsa het ontslag van zijn regering aan president Koivisto aan, die hem verzocht de lopende zaken af te handelen totdat er een nieuwe regering was gevormd. Tegelijkertijd gaf de president Sorsa de opdracht de mogelijkheid tot het vormen van een nieuwe coalitieregering te onderzoeken.
Nadat Sorsa op 25 april tot formateur was benoemd en hij in zijn opdracht een nieuwe regering te vormen was geslaagd, werd de nieuwe centrumlinkse regering onder leiding van Kalevi Sorsa op 6 mei door president Koivisto beëdigd.
De regering bestond uit Sociaal-Democraten, de Centrumpartij, de Zweedse partij en de Boerenpartij. De Communisten die van 1966 tot eind 1982 in de regering hadden gezeten, werden na hun verkiezingsnederlaag en op grond van hun voortdurende interne verdeeldheid niet meer in de regering opgenomen.
Het nieuwe kabinet kon rekenen op de steun van 123 van de 200 parlementariërs. Het was voor de vierde keer sinds 1972 dat Sorsa premier werd.
De samenstelling van het kabinet was als volgt:

Premier – Kalevi Sorsa (Soc.Dem.); financiën – Ahti Pekkala (Centrum); tweede minister van financiën – Pekka Vennamo (Boerenp.); buitenlandse zaken – Paavo Vayrynen (Centrum); binnenlandse zaken – Matti Luttinen (Soc. Dem.); defensie – Veikko Pihlajamaki (Centrum); justitie – Christoffer Taxell (Zweedse p.); land- en bosbouw – Toivo Ylajarvi (Centrum); verbindingen – Matti Puhakka (Soc. Dem.); onderwijs – Kaarina Suonio (Soc. Dem.); buitenlandse handel – Jermu Laine (Soc. Dem.); cultuur – Gustav Bjorkstrand (Zweedse p.); arbeid – Urpo Leppänen (Boerenp.); gezondheid en sociale zaken – Eeva Kuuskoski-Vikatmaa (Centrum); tweede minister van gezondheid en sociale zaken – Vappu Taipale (Soc. Dem.); handel en industrie – Seppo Lindblom (Soc.Dem.);milieu – Matti Ahde (Soc. Dem.).

De belangrijkste taak die de nieuwe regering zich had gesteld was het terugdringen van de jeugdwerkloosheid en het verminderen van het aantal langdurige werklozen, het terugdringen van het begrotingstekort en het verminderen van de inflatie van negen tot zes procent. Eén van de eerste maatregelen ter bestrijding van de inflatie was een verhoging van het disconto met 1% tot 9,5% door de Bank van Finland (m.i.v. 1 juli).

Gouverneur Centrale Bank ontslagen

Op 13 mei werd Ahti Karjalainen, die alles bij elkaar 10 jaar minister van buitenlandse zaken was geweest en twee keer (in 196211963 en in 19701 1971) premier, ontslagen als gouverneur van de Finse Centrale Bank.
President Koivisto, die het besluit

nam, zei dat Karjalainen ,,niet meer het vertrouwen en respect geniet dat voor een persoon in zijn positie vereist wordt."
Karjalainens gedrag, aldus een officiële verklaring, had ,,in diverse kringen" tot ,,bezorgdheid" geleid. In Finland werd openlijk gezegd dat Karjalainen een drankprobleem had.
Het ontslag van de 60-jarige Karjalainen maakte een einde aan een van de meest briljante politieke carrières van Finland. Tot de opkomst van Koivisto was Karjalainen als leider van de Centrumpartij de ,,kroonprins" van president Kekkoneri. Hij genoot de steun van de Sowjet-Unie toen hij in 1980 probeerde namens de Centrumpartij kandidaat te staan voor de opvolging van Kekkonen. Karjalainen was tevens co-voorzitter van de belangrijke gemengd Russisch-Finse economische commissie. Op 20 mei werd Karjalainen ook van die functie ontheven, nadat hij geweigerd had ,,vrijwillig" terug te treden.

Russische premier bezoekt Finland, Koivisto naar SU

Van 9-11 dec. 1982 bracht de Russische premier Nikolai Tichonow een officieel bezoek aan Finland. Na afloop van het bezoek gaven beide landen op 11 december een gezamenlijk communiqué uit waarin zij de continuïteit in hun relaties en het belang van de onderlinge handel benadrukten. Volgens het communiqué waren bespekingen begonnen over een gaspijpleiding van de Sowjet-Unie naar Finland.
Tichonow en Koivisto deden een gezamenlijke oproep tot détente en het beëindigen van de kernwapenwedloop.
Van 6-10 juni 1983 bracht president Koivisto een officieel bezoek aan de Sowjet-Unie. Koivisto werd daarbij vergezeld door 35 mensen, onder wie premier Sorsa, minister van buitenlandse zaken Vayrynen en minister van buitenlandse handel Jermu Laine.
Op de eerste dag van het bezoek werd in het Kremlin in Moskou het uit 1948 daterende verdrag van vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand, dat in 1990 afliep, voortijdig verlengd tot 2003.
Het Fins-Russische vriendschapsverdrag verplichtte Finland zich te weren tegen een eventuele aanval op de Sowjet-Unie.
Koivisto voerde ook besprekingen met de Russische partijleider Joeri Andropow en andere Sowjet-leiders.
Zowel Andropow als Koivisto spraken in hun tafelredes opnieuw hun voorkeur uit voor de instelling van een kernwapenvrije zone in Scandinavië, een plan dat door de andere landen in het gebied koeltjes was ontvangen.

Andropow herhaalde het aanbod de Oostzee kernwapenvrij te maken en zei in het kader van een demilitarisering van Noord-Europa ook bereid te zijn tot maatregelen op het aangrenzende Sowjet-gebied. Hier bevond zich onder andere de belangrijke marinehaven Moermansk.

De Sowjet-media besteedden bijzonder veel aandacht aan het bezoek van Koivisto, waarbij de Sowjet-Finse relaties werden voorgesteld als een teken van voorbeeldig nabuurschap en Koivisto als een waardig opvolger van Kekkonen, die van 1956 tot 1982 president was van Finland. Naar het oordeel van Westerse waarnemers was dat laatste accent mede bedoeld om de indruk weg te nemen dat Moskou reserves zou koesteren ten aanzien van Koivisto's houding tegenover de Sowjet-Unie.

NOORDKOREAANSE AMBASSADEUR UITGEWEZEN

Op 14 april 1983 wees de Finse regering de Noordkoreaanse ambassadeur in Helsinki, Yu Jae Han, uit wegens diens pogingen Finse parlementariërs om te kopen. De ambassadeur wilde daarmee bereiken dat zij zich zouden uitspreken tegen een komende bijeenkomst van de Interparlementaire Unie (IPU) in de Zuidkoreaanse hoofdstad Seoul.

IJSLAND

VORMING CENTRUM-RECHTSE REGERING-HERMANNSSON

Nadat er op 23 april 1983 verkiezingen voor het uit 60 leden bestaande IJslandse parlement, de Althing, waren gehouden (pag. 273/274), werd er op 26 mei een nieuwe centrum-rechtse regeringscoalitie gevormd door de leider van de Progressieve Partij, Steingrimur Hermannsson.

De vorming van het kabinet maakte een einde aan een ernstige impasse die na de verkiezingen was ontstaan. Drie eerdere pogingen een regering te vormen waren mislukt. Die pogingen waren gedaan door Geir Hallgrimsson van de gematigd-conservatieve Onafhankelijkheidspartij, door Steingrimur Hermannsson, en door Svavar Gestsson van de socialistisch-communistische Volksalliantie.
President Finnbogadottir had de politici gewaarschuwd dat zij een zakenkabinet zou benoemen als er met Pinksteren (22 mei) nog geen overeenstemming over een nieuwe regering zou zijn bereikt.
Uiteindelijk deelde Wermannsson op 25 mei mee dat hij het met Geir Hallgrimsson eens was geworden over een rigoureus ,,bezuinigingsprogramma", dat rekening hield met een devaluatie van de kroon met 18 procent en dat was gebaseerd op een opheffing van de automatische prijscompensatie.

Zo zou op 1 juni in plaats van 22 procent prijscompensatie 7 procent worden uitbetaald. Met deze eerste maatregelen hoopte de regering de inflatie (op dat moment 80%) binnen een half jaar terug te brengen tot 50%.

De nieuwe regeringscoalitie van Progressieven en Onafhankelijken steunde op 37 (14 + 23) van de 60 zetels in het parlement.
Aanvankelijk was het de bedoeling dat ook de Sociaal-Democraten aan de coalitie zouden deelnemen. Zij haakten op 25 mei echter af nadat zij het economische plan van Hermannsson hadden gezien. Volgens hen was het programma zo streng dat ,,de gewone man er bankroet door zou raken".

Samenstelling regering-Hermannsson

De op 26 mei gevormde regering bestond uit de volgende leden:

Premier – Steingrimur Hermannsson (Prog. P.); buitenlandse zaken – Geir Hallgrimsson (Onafh. P.); financiën – Albert Gudmundsson (Onafh. P.); industrie – Sverrir Hermannsson (Onafh. P.); handel – Mattias Mathiesen (Onafh. P.); landbouw – Jon Helgason (Progr. P.); visserij – Halldor Asgrimsson (Progr, P.; verkeer – Mattias Bjarnason (Onafh. P.); sociale zaken – Alexander Stefansson (Progr. P.); en cultuur - Ragnhildur Helgadottir (Onafh. P.).

Minister-president Hermannsson was het enige lid van het kabinet dat tot de vorige regering behoorde. Sinds de vorming van de regering-Thoroddsen op 8 febr. 1980 (pag, 51211-1980) was hij minister van visserij geweest. Naast Hermannsson bezaten verder alleen Hallgrimsson, die van 1974-1978 premier was, Bjarnason en Mathiesen over regeringservaring.
Behalve de reeds aangekondigde maatregelen wilde de nieuwe regering nog zeer grote brandstofreservoirs laten bouwen op het NAVO-steunpunt Keflavik. Plannen daartoe waren al enkele jaren door de communisten uit de vorige regering tegengehouden.

Devaluatie kroon met 14,6 procent

Op 27 mei devalueerde IJsland, volgens een mededeling van de Centrale Bank, zijn kroon met 14,6 procent ten opzichte van een mandje belangrijke valuta.

LIBIË

BESLUITEN ALGEMENE VOLKSCONGRES, WIJZIGINGEN IN ALGEMENE VOLKSCOMITÉ. VORMING OPPOSITIEFRONT IN BALLINGSCHAP. INTERNE VEILIGHEID

Tijdens een speciale zitting van het Algemene Volkscongres op 3 maart 1982 werd een aantal wijzingen in de samenstelling van het Algemene Volkscomité (kabinet) unaniem goedgekeurd. De secretariaten (ministeries) van binnenlandse zaken en van buitenlandse zaken werden afgeschaft, waarbij de taken van laatstgenoemde kennelijk werden overgenomen door het secretariaat van externe contacten. Voorts werden de secretariaten van economie en lichte industrie gecombineerd.
De samenstelling van het Algemene Volkscomité werd:

Secretaris-generaal – Jadallah Azzuz al-Talhi; externe contacten – Abdullah Obeidi; justitie – Mohammed Abdul Qassim al-Zuwai (eerder aangeduid als Mohammed Ali al-Shuwaydi); atoomenergie – Abdel Mejid al-Qaoud; huisvesting – Mohammed Ahmed al-Mangoush; elektriciteit – Jomaa Salem al-Arbash; landontginning en -hervorming – Abu Zeid Omar Dorda (voorheen economie); economie en lichte industrie – Musa Abu Furaywah (voorheen planning); zware industrie – Omar Mustafa al-Muntassir; openbare diensten – Mohammed Abdallah al-Mabrouk; sociale zaken – Ibrahim al-Faqih Hassan; onderwijs – Abdelhefid Zliti (op pag. 40013-'81 ten onrechte vermeld met de portefeuille van mijnbouw); verbindingen en zeetransport – Boukhari Salem Houdah; gezondheid – Murad Ali Langi (i.p.v. Lanqi); schatkist – Mohammed Qasim Sharlalah; oliezaken – Kamal Hasan al-Maqhur (nieuw); planning – Fawzi al-Shakshuki (nieuw); gemeentezaken – Mohammed Ubayd al-Shukri (nieuw); sport – Ibrahim Khuwaydir (nieuw).

Hun plaats in het Algemene Volkscomité verloren: Mifta al-Usta Omar (binnenlandse zaken), Omar Ahmed al-Magsi (lichte industrie), Miftah Qaiba (sport), Bashir Judah (landontginning en -hervorming), Abdessalam Mohammed al-Zagaar (oliezaken), Mohammed Mahmoud Hijazi (gemeentezaken) en Ali Abdessalam al-Triki (buitenlandse zaken). Laatstgenoemde volgde Al-Maqhur op als ambassadeur bij de VN. (Vor. ber. pag. 40012-1981)

Oppositiefront

Op 7 okt. 1982 werd door het Soedanese persbureau Suna vanuit Khartoem de oprichting gemeld van het Libische Nationale Reddingsfront (al-Jabhah al-Wataniyah li inqadh Libya) dat volgens zijn woordvoerder Mohammed Yusuf al-Magariaf, zich ten doel stelde ,,Libië te bevrijden en het te redden van Kadhafi's heerschappij". Het Front beoogde ,,alle nationalistische elementen binnen en buiten Libië in een integraal programma van actie en strijd" te verenigen achter de leus „ het vinden van het democratische alternatief' om zo het bestaande regime te vervangen door een constitutionele, democratisch gekozen regering. Deze bekendmaking in Khartoem vond plaats in een periode dat de betrekkingen tussen Soedan en Libië zeer gespannen waren (zie pag. 6681-'81).
Volgens Magariaf, ambassadeur van Libië in India tot zijn aftreden medio 1980, onderhield het Front contacten met hoge Libische functionarissen en had het ook aanhangers onder de militairen van de Libische strijdkrachten. The Economist (10-10-'81) berichtte dat er toen ca. 100.000 Libiërs in ballingschap woonden en dat de drie voornaamste oppositiegroepen in ballingschap bezig waren met de vorming van een verenigd front. Zij zouden ook sabotagedaden in Libië uitvoeren. Eén groep eiste de verantwoordelijkheid op voor het opblazen van drie oliebronnen een jaar eerder.

Berichten over moordaanslagen op *Kadhafi*

Op 9 jan. 1982 berichtte het Soedanese persbureau Suna op grond van ,,betrouwbare bronnen" in Tunis over een couppoging in Benghasi op 3 jan., waarbij gevechten zouden hebben plaatsgevonden tussen de organisatoren van de coup en troepen van Kadhafi (incl. Russische, Oostduitse, Cubaanse en Syrische militairen). Volgens Suna zouden na de mislukte putsch 350 militairen, 280 burgers en ca. 200 studenten zijn gearresteerd. [The Economist (10-10-'81) stelde dat er in het voorbije jaar niet minder dan 3.000 Libiërs op politieke gronden waren gearresteerd.] Het Suna-bericht werd door Libië ten stelligste ontkend.
Eveneens sprak Libië een Soedanees bericht van 13 jan. tegen dat in dec. 1981 een moordaanslag op Kolonel Kadhafi in Tobroek zou zijn gepleegd en dat vervolgens 640 mensen zouden zijn gearresteerd.
Op 27 febr. berichtte een Amerikaanse ,,hoge regeringsfunctionaris", aldus The Washington Post, dat er in de tweede helft van dec. 1981 volgens de CIA een mislukte moordaanslag op kolonel Kadhafi had wlaatsgevonden tijdens diens bezoek aan een hoofdkwartier op het platteland. Eerder was vanuit Rome en Tunis melding gemaakt van een aanslag op 19 dec., waarbij een legercommandant uit de oostelijke regio, kolonel Khalifa Khadir, door lijfwachten van Kadhafi zou zijn doodgeschoten. Volgens The Washington Post werd de aanslag uitgevoerd door ,,een of meer officieren" van het Libische leger, die waarschijnlijk zojuist uit Tsjaad waren teruggekeerd. Kadhafi zou slechts een ongevaarlijke kogelwond aan de kaak hebben opgelopen.
Op 20 april meldde het Saoedische persbureau dat kolonel Kadhafi op 28 maart in Tobroek ternauwernood aan een aanslag was ontsnapt, toen daar in het garnizoen een muiterij uitbrak.
Op 17 november berichtte het in Londen verschijnende Arabische blad Al-Sharq al-Awsat dat in Libië ca. 100 officieren en veiligheidsfunctionarissen waren gearresteerd i.v.m. een komplot om Kadhafi in de nacht van 3 op 4 nov. te vermoorden, toen hij van een staatsbezoek aan Joego-Slavië in Libië terug zou keren. Een in de kring van de samenzweerders geïnfiltreerde officier had het komplot ontdekt en de autoriteiten ervan in kennis gesteld.
Deze berichten over aanslagen op Kadhafi werden echter door diverse waarnemers in twijfel getrokken.

Ballingen met liquidatie bedreigd.

Op 7 okt. 1982 riep kolonel Kadhafi de in ballingschap levende politieke tegenstanders op naar Libië terug te keren, om daar een ,,eervol leven te leiden zoals de andere Libiërs". Mochten zij aan die oproep echter geen gevolg geven, dan ,,zal het Libisch-Arabische volk de totale verantwoordelijkheid aanvaarden voor de liquidatie van zijn voortvluchtige vijanden, deze agenten van Amerika".
In persberichten werd eraan herinnerd dat Kadhafi reeds in 1980 een dergelijke waarschuwing had uitgesproken en dat vervolgens zeker negen Libische dissidenten in hun Westeuropese woonplaatsen Rome, Bonn, Londen en Athene door ,,moordcommando's" uit de weg waren geruimd (zie pag. 63613 e.v.-'80).

Op 3 dec. 1981 werd door een rechtbank in Rome de Libiër Abdelnabi Mohammed Swaitti veroordeeld tot 19 jaar gevangenisstraf wegens poging tot moord op zijn landgenoot Saad Barghati (Mohammed Bygte) op 11 juni 1980 (zie pag. 63911-'80). Op 5 dec. overleed Swaitti in de gevangenis. Op 25 jan. 1982 werd door een rechtbank te Rome de Libiër Merwin Belkassem Mansur veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf wegens poging tot moord op de Libische restauranteigenaar Salem Mohammed Fezzani op 21 mei 1980 (zie pag. 63813-'80).

Op 19 dec. 1982 zei Kadhafi in een door de radio uitgezonden toespraak :,,De revolutie heeft hen (de vijanden) in het land zelf vernietigd en moet nu de rest in het buitenland vervolgen." Het Libische persbureau *Jana* voegde daaraan toe: „Als de volkscongressen besluiten die loslopende honden in het buitenland op te ruimen, zal het besluit overal worden bekendgemaakt om de beschuldiging van terrorisme

tegen Libië te voorkomen." *(AP/AFP)*
Op 17 februari 1983 besloot het Libische Algemene Volkscongres dat het ,,de verantwoordelijkheid van elke burger" is ,,de vijanden van het volk en de revolutie tot de dood te achtervolgen" en ,,te liquideren". De Libische vertegenwoordiging in Londen deelde op 17 maart mee dat het Algemene Volkscongres had besloten een commissie te vormen die een termijn moest vaststellen waarbinnen alle Libische ballingen naar hun land moesten terugkeren.

Kaping Libisch vliegtuig

Op 20 febr. werd een Boeing-727 van de Libyan Arab Airlines op een binnenlandse vlucht van Sebha naar Tripoli gekaapt. De kapers twee Libische officieren, dwongen de piloot het toestel met 159 passagiers en bemanningsleden naar de luchthaven Luqa op Malta te vliegen. Daar verlangden de kapers brandstof om naar Marokko of Soedan verder te vliegen, maar de Maltese autoriteiten weigerden dit zolang de kapers de passagiers niet vrijlieten. Eveneens weigerden zij voedsel te verschaffen. Ultimata van de kapers, waarbij gedreigd werd het toestel op te blazen, verstreken zonder dat er iets gebeurde. Op 22 febr. lieten de kapers een stewardess vrij om aan medicijnen voor een ziek kind te komen, terwijl Marokko officieel meedeelde geen landingsvergunning voor het toestel te verlenen.
Na 64 uur lieten de kapers op 23 febr. hun gijzelaars vrij, nadat de Maltese premier Dom Mintoff hen had gegarandeerd dat zij niet naar Libië zouden worden teruggestuurd. Voorts had Mintoff hen medewerking toegezegd bij het vinden van politiek asiel in een ander land. De kapers, eerste luitenant Al Tawati Mansur al-Mahdo en eerste luitenant Abdessalam Abu Kijla, zeiden geen lid te zijn van een politieke organisatie; wel noemden zij zich tegenstanders van het regime in Libië.

RELATIE MET VS (1981-1983)

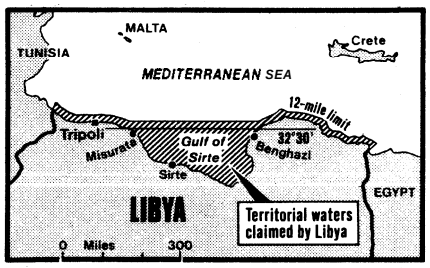
Na het Amerikaans-Libische geschil over ,,onaanvaardbare activiteiten van Libische diplomaten in de VS, wat ertoe leidde dat de Amerikaanse regering in mei 1980 haar laatste twee diplomaten uit Tripoli terugriep (pag. 637/3-'80), trad een verdere verslechtering van de relatie tussen beide staten in, toen de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Walter Stoessel, het hoofd van de Libische missie in Washington, Ali Houderi, op 6 mei 1981 had gelast het Libische volksbureau in Washington uiterlijk 13 mei te sluiten en de diplomatieke staf (27 leden) uit de VS terug te trekken. Als reden voor deze maatregel noemde het State Departement ,,een hele reeks Libische provocaties en Libisch wangedrag, incl. steun aan het internationale terrorisme". De Libische diplomaten hadden zich schuldig gemaakt aan een ,,onaanvaardbaar gedrag dat onverenigbaar was met de internationaal aanvaarde diplomatieke gebruiken", aldus de Amerikaanse toelichting.
Op 30 mei 1981 publiceerde de IHT een interview met Libië's ,,tweede man", majoor Abdel Salam Jalloud, waarin deze de Amerikaanse maatregelen kenschetste als een ,,voorbijgaande reactie" van een ,,onwetende regering". Hij verzekerde dat de ca. 2.000 Amerikanen in Libië geen gevaar liepen. Overigens had de Libische regering maatregelen getroffen om de voortgang van het werk op de olievelden te verzekeren, mochten de Amerikanen worden teruggetrokken. Libië steunde het idee van een internationale conferentie ter bestrijding van het terrorisme, in zoverre daar ook over de definitie van het begrip zou worden gesproken. Volgens Libië moest onder terrorisme worden verstaan ,,elke actie die niet op morele waarden is gebaseerd en niet in het kader van een rechtvaardige strijd plaatsvindt". Volgens Jalloud maakten de VS zich schuldig aan daden van terrorisme, als zij hun vliegdekschepen uitzonden om hele naties te intimideren, als zij hongerende bevolkingen levensmiddelen weigerden of als hun CIA de moord op afzonderlijke politici beraamde.

Amerikaanse manoeuvres in de Middellandse Zee hadden in sept. 1980 reeds tot twee incidenten geleid, waarbij Libische en Amerikaanse toestellen waren betrokken: 1) Een Amerikaans Hercules EC-135 was op ca. 200 mijl van de Libische kust onderschept door twee gevechtsvliegtuigen en beschoten met twee raketten die het toestel echter beide hadden gemist; 2) een Amerikaanse RC-135 was ingesloten door Libische Mirages en Migs die vervolgens door Amerikaanse F-14's waren verdreven.

Op 3 juni verklaarde de woordvoerder van het Amerikaanse 'State Departement, Dean Fischer, dat de VS bereid waren ,,militaire hulp" om ,,landen in de (Afrikaanse)regio die zich door Libië bedreigd voelen toe te staan de verdediging van hun grondgebied te verzekeren. Voor het begrotingsjaar 1982 had de regering-Reagan reeds een uitbreiding van de militaire hulp aan buurlanden van Libië voorgesteld: voor Egypte was $ 900 mln uitgetrokken (tegen 550 mln in 1981), voor Soedan $100 mln (tegen 30 mln) en voor Tunesië $95 mln (tegen 15 mln). Voorts hadden de Amerikaanse oliemaatschappijen van de regering-Reagan reeds het verzoek gekregen om de 2.000 in Libië werkende Amerikanen terug te trekken, aldus kringen in het State Departement, die er nog op wezen dat de Amerikaanse politiek t.a.v. Libië niet door olie-overwegingen (Libië leverde 10% van de Amerikaanse olie-invoer) werd gedicteerd. Fischer verklaarde evenwel dat de Amerikaanse militaire hulp niet ten doel had ,,het regime van Kadhafi omver te werpen".
Newsweek 3-8-'81) maakte echter melding van een door CIA-directeur William J. Casey goedgekeurd CIA-plan om het regime van Kadhafi via een ,,destabilisatie-campagne" omver te werpen. Elementen in dit plan waren: een ,,desinformatie"-programma, een ,,contra-regering" en een paramilitaire campagne voor het voeren van guerrilla-operaties op kleine schaal (waarschijnlijk door dissidente Libiërs). Doel van de CIA zou zijn de ,,definitieve verwijdering" van Kadhafi uit de macht, wat volgens leden van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden een moord op Kadhafi scheen te impliceren, aldus Newsweek.
Op 4 aug. stuurde de Libische regering een memorandum aan de voorzitter van de Veiligheidsraad, waarin zij de VS beschuldigde van voorbereidingen tot het omverwerpen van het bewind te Tripoli en van een komplot t.b.v. de ,,fysieke liquidatie" van kolonel Kadhafi. Het memorandum verwees naar het uitgelekte rapport van de inlichtingencommissie van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, waarop het bericht van Newsweek was gebaseerd, en noemde als bewijzen voor de samenzwering o.a. de uitbreiding van de Amerikaanse militaire hulp aan de buurlanden van Libië en de manoeuvres van de Amerikaanse Zesde Vloot voor de Libische kust.
Op 13 aug. dreigden de Libische ,,Vrije Unionistische Officieren" in een door het persbureau *Jana* verspreid communiqué met ,,de grootste commando-operatie in de geschiedenis tegen Amerikaanse belangen in heel de wereld, als de VS hun komplot tegen het leven van kolonel Kadhafi niet opgaven". Zij verklaarden zich vastbeloten ,,ieder – van Ronald Reagan tot de kleinste agent in Libië of in het buitenland – fysiek te liquideren" die maar van een moordaanslag op Kadhafi durfde te dromen.

Luchtincident boven Golf van *Sirte*

Op 18 aug. 1981 begon de Amerikaanse Zesde Vloot manoeuvres voor de Libische kust in de Golf van Sirte, die



(The Economist 5-9-1981)

door Libië op 9 okt. 1973 (voor het gebied ten zuiden van 32°30′ noorderbreedte) tot Libisch territoriaal water was verklaard (zie kaart). Deze Libische aanspraak was door de VS niet erkend. Volgens Newsweek (24-8), gepubliceerd op 17 aug., had de Amerikaanse minister van defensie Weinberger op instructie van president Reagan opdracht tot het houden van de manoeuvres gegeven als eerste directe uitdaging aan het adres van kolonel Kadhafi. De VS zouden Kadhafi's reacties – en die van zijn bondgenoten in Moskou – daarmee willen testen. De Amerikaanse marine had de scheepvaart en luchtvaart in het gebied gewaarschuwd dat de 3.200 vierkante mijl van de Golf van Sirte onder vuurbereik van de oefening zou vallen.

Op 18 aug. verklaarde de Amerikaanse onderminister van defensie, Henry Cato, dat de Zesde Vloot op ca. 80 km vanaf de Libische kust opereerde en zich dus buiten de door de VS erkende territoriale wateren bevond maar binnen de door Libië geclaimde zone. Diezelfde dag waarschuwde het Libische Volksbureau voor externe contacten de VS tegen het houden van vlootoefeningen in dit gebied: Libië ,,behoudt zich het recht voor alle nodige maatregelen te treffen om zijn legitieme rechten in zijn territoriale wateren en luchtruim te beschermen".
Op 19 aug. 's morgens omstreeks 5.15 uur (GMT) werden twee Libische vliegtuigen van het type SU-22 neergeschoten door Amerikaanse toestellen van het type F-14 boven de Golf van Sirte. De Amerikaanse en Libische versies van het incident liepen uiteen.

VS – Op 19 aug. verklaarde de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, dat twee F-14's van het vliegdekschip Nimitz, ,,betrokken bij een tevoren aangekondigde routine-oefening in het internationale luchtruim boven internationale wateren in het zuid-centrale deel van de Middellandse Zee", zonder provocatie waren aangevallen door Libische SU-22's. Later die dag werd in een officieel protest aan Libië via de Belgische ambassade in Tripoli door de Amerikaanse regering gesteld dat de ,,niet-uitgelokte aanval" had plaatsgevonden in het internationale luchtruim op ,,ca. 60 mijl van de kust van Libië".
Tijdens een persconferentie op 24 aug. zei de commandant van de Amerikaanse Zesde Vloot, vice-admiraal William Rowden, dat er op 18 en 19 aug. – zowel voor als na het treffen – in totaal 45 luchtincidenten waren gewet st en dat het treffen zelf juist ten zuiden van het ,,aangewezen" oefengebied in de Golf had plaatsgevonden. Het Amerikaanse protest werd door de Libische autoriteiten onmiddellijk verworpen.
Libië - Op 19 aug. verklaarde een Libische militaire woordvoerder dat twee Libische toestellen „op een routine verkenningsmissie binnen ons luchtruim en boven onze territoriale wateren in de Golf van Sirte (...) werden onderschept en beschoten door acht Amerikaanse vliegtuigen". Later die dag meldde een Libische militaire woordvoerder dat een van de Amerikaanse toestelllen in zee was neergestort en dat twee SU-22's op minder dan 30 mijl van de Libische kust in de Golf van Sirte waren neergeschoten. Die dag diende Libië via België een protest in bij de VS dat onmiddellijk werd verworpen, terwijl van Amerikaase zijde werd ontkend dat een F-14 was neergeschoten.
Maar op 22 aug. verklaarde de Libische leider kolonel Kadhafi tegenover de pers in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba dat de Libische toestellen hadden geschoten en een F-14 hadden neergehaald voordat zij werden aangevallen door acht Ameriaanse toestellen, die daarop de SU-22's hadden neergeschoten.
Zowel The Observer als The Sunday Times (23-8-'81) meldden dat volgens de Pentagonversie een van de SU-22's een warmte zoekende Atoll-raket op een F-14 had afgevuurd, maar dat die zijn doel had gemist omdat de SU-22 niet achter de F-14 had gevlogen. Daarop zouden de piloten van de twee F-14's, leden van het Black Ace Squadron, elk een warmte zoekende Sidewinder-raket op de twee SU-22's hebben afgevuurd, die daardoor werden neergeschoten. Door The Sunday Times werd gesuggereerd dat de SU-22's bewust in een val waren gelokt als onderdeel van een Amerikaans machtsvertoon in de Golf.

Zowel de Amerikaanse als de Libische regering stelden de voorzitter van de Veiligheidsraad van het incident op de hoogte.
Het Amerikaanse optreden werd o.a. veroordeeld door de Arabische Liga, de Gulf Co-operation Council, Iran en de SU (via *Tass*), als mede door de groep van niet-gebonden landen bij de VN.

Dreigement *Kadhafi*. Wrijving met Italië.

In een meer dan twee uur durende rede op de 12de verjaardag van de militaire staatsgreep die hem aan de macht had gebracht, uitte Kadhafi op 1 sept. 1981 het volgende dreigement: „Wij waarschuwen de volkeren van Sicilië, Kreta, Turkije en alle landen aan de Middellandse Zee dat als de VS de Golf van Sirte opnieuw aanvallen, wij hun opslagplaatsen van kernwapens in die landen aanvallen en een internationale ramp zullen veroorzaken."
Terwijl de Amerikaanse regering op 2 sept. verklaarde zich niet door zulke dreigementen te zullen laten intimideren en manoeuvres in de Golf van Sirte te zullen blijven houden, noemde de Italiaanse regering het dreigement ,,ernstig en onaanvaardbaar" in een onderhoud van de minister van buitenlandse zaken, Colombo, met de door hem ontboden Libische zaakgelastigde in Rome. Colombo wees op het defensieve karakter van de op Sicilië gevestige militaire bases, die voor Libië geen bedreiging konden vormen. Ook in Athene en Ankara werden de Libische diplomatieke vertegenwoordigers op het ministerie van buitenlandse zaken ontboden.
Op 29 sept. meldde het officiële Libische persbureau *Jana* dat een Italiaanse straaljager de vorige middag een Boeing 727 van de Libyan Arab Airlines had ,,onderschept" op een vlucht van Zurich naar Tripoli en dat kolonel Kadhafi aan boord van dit toestel ,,had kunnen zijn". Volgens *Jana* kon de onderschepping een poging zijn om ,,het Amerikaanse plan tot liquidatie van kolonel Kadhafi uit te voeren". (Deze was op het moment van het incident in een ander toestel van Belgrado naar Tripoli onderweg.) Volgens de Italiaanse autoriteiten had het Libische toestel niet de vereiste toestemming gevraagd om door het Italiaanse luchtruim te vliegen; daarom was een Italiaans militair vliegtuig opgestegen om de piloot van het Libische toestel navigatieaanwijzingen te geven.

Amerikaanse oliemaatschappijen *kondigen* vertrek aan.

Op 12 nov. 1981 maakte de Amerikaanse oliemaatschappij Exxon te New York bekend dat zij al haar olie- en gasoperaties in Libië (sinds 1955) zou staken. Zij had ,,haar concessies in Libië opgegeven middels een kennisgeving aan de regering op 4 november" en volgens Exxon was men het erover eens dat de terugtrekking op een ,,vriendschappelijke en orderlijke wijze" zou plaatsvinden.

Volgens persberichten zou Exxons besluit veeleer door economische dan door politieke motieven zijn ingegeven. Het Libische prijsbeleid – ca. $ 4 meer per vat dan de OPEC-richtprijs – in een periode van overschotten op de wereldmarkt had in oktober 1981 geleid tot een scherpe daling van de door Exxon uit Libië in de VS ingevoerde hoeveelheid olie, die toen slechts 1.800 vaten per dag bedroeg. In Libië opereerden in totaal 34 Amerikaanse oliemaatschappijen. Hun produktie was teruggelopen van ca. 1,7 mln vaten (begin 1981) tot 0,7 mln vaten per dag. Daarvan produceerde Exxon ca. 135.000, Mobil Oil ca. 86.000, Occidental Petroleum Co. 80.000 en Marathon Oil Co. 17.300 vaten. De olie-invoer van de VS uit Libië daalde van 550.000 vaten per dag (eind 1980) tot ca. 150.000 vaten (in sept. 1981), wat neerkwam op 2% van de Amerikaanse import behoefte.
Volgens zegslieden van de oliemaatschappijen had de regering-Reagan geen rechtstreekse druk uitgeoefend om tot een boycot van Libië over te gaan, maar enkele senatoren, o.w. Gary Hart, hadden wel resoluties ingediend t.b.v. een boycot van de Libische olie-invoer. Exxon had zijn Ameriaanse personeel al tot 83 man gereduceerd; de overige 290 werknemers waren in hoofdzaak Britten.

Op 14 nov. beschuldigde het Libische olie-secretariaat Exxon van eenzijdige

contractbreuk en overtreding van de Libische wetten: het behield zich al zijn rechten krachtens de wet voor. De Libische Nationale Olie Corporatie sloot echter een oplossing van de meningsverschillen via onderhandelingen niet uit.
Op 15 nov. bevestigde Mobil Oil te New York dat deze maatschappij haar produktie in Libië reeds op 1 nov. had gestaakt en dat zij sindsdien met de Libische regering over haar toekomstige activiteiten in het land onderhandelde.

Berichten over Libisch *komplot* i.z. moord op president Reagan. Terugroeping Amerikaanse *burgers*

Op 5 dec. vond in de VS, aldus AP, een grootscheepse opsporingsactie plaats, Er zouden zich twee groepen van elk vijf Libische commando's in het land ophouden die in opdracht van Kadhafi president Reagan en enige van zijn naaste medewerkers moesten vermoorden uit wraak voor het neerschieten van de twee Libische vliegtuigen. Als doelwit van een moordaanslag werden o.a. genoemd vice-president Bush, minister van defensie Weinberger, de adviseur van de president Edwin Meese en de stafchef van het Witte Huis James Baker.
In een interview met de Amerikaanse televisiemaatschappij *NBC* zei Kadhafi op 6 dec. dat de berichten over de moordcommando's waren verzonnen – de zionistische propaganda, de leider van Soedan en enkele deserteurs uit het Libische leger zaten erachter. Daarentegen had de CIA meerdere malen getracht hem te vermoorden.
De volgende dag zei Reagan op een persconferentie ,,geen woord te geloven van wat hij (Kadhafi) zegt als ik u was''. De president voegde daaraan toe: „Wij hebben de bewijzen en hij weet het.''
Op 7 en 8 dec. kwam de Nationale Veiligheidsraad te Washington bijeen om over maatregelen tegen Libië te spreken, waarna regeringsfunctionarissen op 9 dec. meedeelden dat Libië via een derde land (vermoedelijk België, dat de Amerikaanse belangen in Libië behartigde) gewaarschuwd was voor de ,,ernstige consequenties'' als Libië de moordplannen zou uitvoeren.
Op 10 dec. riep president Reagan de ca. 1.500 Amerikaanse staatsburgers in Libië (vooral werkzaam in de olie-industrie) op zo spoedig mogelijk dat land te verlaten, omdat zij aan ,,dreigend gevaar'' bloot stonden. In verband met het ,,toenemende risico'' werden Amerikaanse paspoorten ongeldig verklaard voor reizen naar Libië. De toenmalige Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, William Clark, deelde voorts mee dat president Reagan ,,bereid was andere mogelijke wettelijke maatregelen te treffen om Amerikanen tot het verlagen van Libië te nopen, als dat noodzakelijk wordt''. (Zie ook pag. 83811-'81)
Volgens de Amerikaanse regering waren deze maatregelen een antwoord op Libië's steun aan het internationale terrorisme en zijn pogingen de Amerikaanse belangen te ondermijnen.
Eveneens op 10 dec. publiceerde de Amerikaanse pers de namen van 14 personen die naar de VS zouden zijn gestuurd om Reagan te vermoorden.

Inmiddels waren Amerikanen die in het verleden banden met Libië hadden onderhouden, ondervraagd door de FBI en geheime diensten. Onder die Amerikanen waren veteranen van de Special Forces die in contact hadden gestaan met Edwin P. Wilson*. een voortvluchtige ex-CIA-agent, die ervan beschuldigd werd huurlingen (incl. Amerikanen) voor de Libische luchtmacht te hebben geronseld, wapens en springstoffen naar Libië te hebben verscheept en in Libië een opleidingsschool voor terroristen te leiden. Berichten daarover waren in de tweede helft van oktober door de New York Times en The Guardian gepubliceerd, en op 2 nov. 1981 door het State Department bij monde van Dean Fischer bevestigd.

Volgens sommige berichten zouden ook Libische commando's zijn uitgestuurd om Amerikaanse diplomaten in het buitenland te vermoorden. De *NYT* (25-10-'81)meldde dat de Amerikaanse ambassadeur in Italië, Maxwell Rabb, tijdens een bezoek aan Milaan overhaast op een vliegtuig met bestemming Washington was gezet, nadat de Italiaanse veiligheidspolitie een Libisch moordkomplot tegen hem had ontdekt. Die maand werden verscheidene Libiërs door Italië uitgewezen.
Eind december werd in Amerikaanse inlichtingenrapporten gesuggereerd dat het gevaar voor moordaanslagen was geweken.
In januari 1982 concludeerden Amerikaanse functionarissen dat kolonel Kadhafi zijn moordcommando's had teruggeroepen.
De berichten over de Libische moordcommando's werden echter van diverse kanten in twijfel getrokken, o.a. omdat onder de vermelde leden eerst ook twee vooraanstaande sjiieten uit Libanon voorkwamen (o.w. Amal-leider Nabih Berri) wat later te Washington aan een vergissing werd geweten. IAF (1/1982) sprak van een ,,Libië-hysterie'' in de VS.
Op 3 jan. 1982 zei FBI-directeur William H. Webster tegen TV-journalisten dat de FBI nooit het bestaan van Libische moord-teams had bevestigd.

Vertrek Exxon en Mobil uit Libië. Amerikaans *verbod* op olie-invoer uit Libië

Nadat eind dec. 1981 was gemeld dat het merendeel van de Amerikaanse staatsburgers Libië had verlaten (incl. 67 werknemers van Mobil en hun gezinnen op 14 dec.), maakte de Amerikaanse oliemaatschappij Exxon op 5 jan. 1982 te New York bekend dat zij haar activa (49% van de door haar gebruikte oliewinningsinstallaties en 49% van de fabriek te Brega voor het vloeibaar maken van aardgas) aan de Libische oliemaatschappij LNOC had verkocht. De Libische autoriteiten zouden ermee hebben ingestemd een compensatie van $95 mln te betalen. De boekwaarde van de betrokken activa werd echter op ruim $120 mln geraamd.
Terwijl het aantal Amerikanen in Libie voigens een mededeling van het Witte Huis op 26 febr. nog slechts 150 bedroeg, kondigde president Reagan op 10 maart 1982 een verbod op de olie-invoer uit Libië af alsmede een verbod op de uitvoer van zeer geavanceerde Amerikaanse uitrusting naar Libië t.b.v. de olie- en gas-industrie aldaar. Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken wees erop dat Libië zijn politiek van ,,internationaal terrorisme'' voortzette.

Libië leverde toen, aldus de N Z Z (13-3-'83), nog ca. 120.000 vaten olie per dag aan de VS tegen 716.000 vaten per dag twee jaar eerder. In 1981 had Libië aan zijn olie-uitvoer naar de VS nog ca. $ 2 mrd verdiend, d.w.z. een kwart van zijn totale deviezeninkomsten. Toen namen de VS ca. 50% van de Libische olie-uitvoer voor hun rekening tegen ca. 10% bij de afkondiging van het embargo.

Op 9 juni maakte de Amerikaanse oliemaatschappij Mobil Oil bekend dat zij de Libische autoriteiten op 13 april had meegedeeld dat zij zich per 13 juli uit Libië zou terugtrekken, na daar 27 jaar actief te zijn geweest. Op 20 juli maakte zij dit besluit onder druk van de Libische regering, aldus *NZZ* (7-1-'83) ongedaan, maar onderhandelingen met de Libische autoriteiten over gunstiger contractvoorwaarden dan wel over de voorwaarden van de terugtrekking leidden niet tot overeenstemming.
Vervolgens maakte Mobil Oil op 4 jan. 1983 bekend dat zij m.i.v. 30 dec. 1982 al haar exploratie- en produktie-activiteiten in Libië had gestaakt en zich de-

---

* Wilson werd op 15 juni 1982 te New York gearresteerd toen hij daar per vliegtuig vanuit de Dominicaanse Republiek arriveerde. Dominicaanse functionarissen hadden Wilson eerst gedetineerd. omdat zijn reisdocumenten niet in orde waren, en vervolgens aan boord van dit vliegtuig gebracht. Op 17 nov. werd hij schuldig bevonden wegens wapensmokkel naar Libië en op 20 dec. veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf en een boete van $200.000.

finitief terugtrok. De maatschappij kondigde aan juridische stappen te zullen ondernemen om een schadevergoeding te krijgen voor haar achtergelaten activa (34% van een joint venture met de Libische LNOC en -voor 15%- het Westduitse Veba concern) alsook voor de geleden verliezen.
Tot de Amerikaanse ondernemingen die nog in Libië actief bleven behoren Occidental Petroleum en de Oasisgroep, waarvan Amerada Hess, Conoco (Du Pont) en Marathon Oil (US Steel) deel uitmaken. In Occidental bezit de Libische staat een meerderheidsaandeel, terwijl Oasis voor 59,2% staatseigendom is.

Op 14 juni 1982 was bericht dat Amerada Hess met Libië een akkoord had gesloten over de aankoop van olie tegen een „discount"prijs. Dit akkoord werd goedgekeurd door Conoco en Marathon Oil. Occidental Petroleum zou de gunstige voorwaarden bij de Libische regering hebben bedongen, aldus olie-experts, die in juli 1982 hadden gemeld dat Libische olie toen voor $ 31,50 per vat, d.w.z. $ 4 beneden de OPEC-richtprijs, werd verkocht.

Verdere Amerikaans-Libische incidenten

Op 3 febr. 1982 diende Libië een ,,krachtig protest" in bij de Amerikaanse regering wegens een incident op 31 januari. Toen zouden twee Amerikaanse gevechtsvliegtuigen van het type F-14 een Libisch passagiersvliegtuig in het Griekse luchtruim hebben onderschept en meer dan 11 km hinderlijk hebben achtervolgd. Op 4 febr. protesteerde ook Griekenland bij .de VS tegen de schending van zijn luchtruim.
De volgende dag deelde de Amerikaanse marine mee dat op 31 jan. vijf maal F-14's van het vliegdekschip John F. Kennedy voor identificatie van vliegtuigen waren opgestegen, maar dat zij geen van die toestellen hadden achtervolgd.
Op 4 maart waarschuwde de Libische leider Kadhafi de VS voor een oorlog.

Niettemin maakte de Amerikaanse minister van marine, John Lehman, op 16 maart bekend dat de Amerikaanse Zesde Vloot in de komende zes maanden manoeuvres in de golf van Sirte zou houden, Volgens Lehman lieten de VS zich ,,niet door verklaringen van Kadhafi intimideren" en zich er evenmin door weerhouden ,,in internationale wateren te opereren".

Ondanks verdere Libische waarschuwingen bleven incidenten uit. Wel meldde de Libische radio op 6 okt. 1982 dat Libische luchtafweer op 2 sept. boven Bengasi een onbemand Amerikaans spionagevliegtuig had neergeschoten, maar een woordvoerder van het Pentagon verklaarde later die dag dat geen Amerikaans vliegtuig werd vermist.
Op 30 juni 1983 deelden functionarissen van het Amerikaanse ministerie van defensie mee dat F-14's van de Amerikaanse marine op 29 juni twee Libische Mig 23's hadden onderschept, toen deze het centrale deel van de Middellandse Zee – buiten de Golf van Sirte – naderden waar op dat moment het Amerikaanse vliegdekschip Eisenhower voer. De Migs wijzigden daarop hun koers richting Libië zonder dat het tot incidenten kwam, aldus het Amerikaanse bericht.

Amerikaanse Awacs naar Egypte i.v.m. eventuele Libische bedreiging van Soedan

Op 16 febr. deelden woordvoerders van het Pentagon te Washington mee dat de VS als reactie op een versterking van de Libische militaire aanwezigheid langs de grens met Soedan vier vliegende radarstations van het type Awacs naar Egypte hadden overgebracht en dat een Amerikaanse marine-eenheid, waaronder het vliegdekschip Nimitz, naar het gebied ten noorden van de Golf van Sirte was verplaatst.
Later die dag verklaarde president Reagan tijdens een persconferentie dat de Awacs t.b.v. routine-oefeningen met de Egyptische strijdkrachten waren gestuurd, dat er in het betrokken gebied ,,helemaal geen marineverplaatsingen zijn geweest" en dat een Amerikaans ingrijpen in geval van een Libische aanval op Soedan ,,nooit was overwogen".
Vervolgens deelde de woordvoerder van het Witte Huis, Larry M. Speakes, mee dat de manoeuvre met de Nimitz inmiddels was beëindigd. De onafhankelijk daarvan uitgevoerde Amerikaans-Egyptische luchtmachtoefening was nog aan de gang.
Op 17 febr. sprak het Egyptische ministerie van buitenlandse zaken tegen dat er gemeenschappelijke Amerikaans-Egyptische luchtmachtmanoeuvres plaatsvonden. De komst van de Awacs geschiedde in het kader van een opleidingsprogramma voor Egyptische technici.
Diezelfde dag verklaarde de Libische leider Kadhafi: „Wij zullen geen buitenlandse macht toelaten de Golf (van Sirte) binnen te varen. Dit geldt ook voor de Sowjet-Unie, waarmee wij door een vriendschapsrelatie verbonden zijn. Het Libische volk is bereid zijn grondgebied, zijn territoriale wateren en zijn luchtruim te verdedigen."
Op 18 febr. maakte het Soedanese persbureau Suna bekend dat volgens een ,,gezaghebbende bron" langs de Libisch-Soedanese grens door Libië troepen, gevechtsvliegtuigen, langeafstandsbommenwerpers en gepantserde eenheden waren samengetrokkesn. Daarnaast meldde radio-Omdurman dat Soedanese veiligheidsagenten 20 leden van een ,,revolutionair comité" hadden gearresteerd ,,die waren getraind volgens de theorieën van het groene boekje" (van Kadhafi). De Libische VN-ambassadeur Ali Abdessalam al-Triki verklaarde die dag dat Libië niet van plan was Soedan of enige andere staat aan te vallen.

Op 20 febr. verzekerde de Egyptische minister van defensie, veldmaarschalk Abu Ghazala, ,,geen enkel teken van crisis, noch van Libische agressie tegen Soedan" te zien. Een hoge Egyptische functionaris verkiaarde, aldus The Times (21-2), ,,woedend" te zijn over Amerikaanse pogingen ,,ons in zaken te verwikkelen die ons niet aangaan". Volgens de Financial Times (21-2) echter had Egypte zelf wel gevechtsvliegtuigen overgebracht naar vliegvelden dichterbij de grens met Libië.
Diezelfde dag verzekerde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Shultz dat ,,het gevaar" van een Libische actie tegen Soedan, ,,dat duidelijk aanwezig was", ,,geweken" was.
Op 21 febr. ontkende een Soedanese regeringswoordvoerder dat er een mislukte putsch tegen president Nimeiry had plaatsgevonden.
Maar de Soedanese president deelde op 22 febr. mee dat veiligheidstroepen in Port Soedan een schip met wapens voor aanhangers van Kadhafi hadden onderschept. Naar zijn zeggen was de Libische leider van plan geweest op 18 febr. een aanval op de luchtmachtbasis te Wadi Seidne uit te voeren en vervolgens Khartoem zelf aan te vallen. Die operatie was nu op last van Kadhafi met een maand of twee uitgesteld, aldus Nimeiry. Het Soedanese regeringsblad Al Ayam voegde daar op 24 febr. aan toe dat Libië op 18 febr. ook huurlingen aan parachutes boven Soedan had willen droppen.
Op 28 febr. deelde de Egyptische regering mee dat Libië zijn troepen langs de grenzen met Egypte en Soedan had teruggetrokken. De stafchef van de Egyptische luchtmacht, generaal Mohammed Abdelhamid Helmi, meldde toen volgens Reuter dat de Amerikaanse Awacs het land hadden verlaten. (The Times, NZZ, *NRC/H'blad*, Le Monde, IHT, Financial Times)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

STABILISATIE BIJ OPEC

De organisatie van olie-exporterende landen OPEC heeft op 18 en 19 juli in de Finse hoofdstad Helsinki haar 68ste reguliere bijeenkomst gehouden. Het was de eerste OPEC-vergadering na het chaotisch verlopen overleg in Londen in maart jl., waar de OPEC-lidstaten gedwongen waren voor het eerst in het bestaan van de organisatie de prijs voor ruwe olie te verlagen (pag. 177 e.v.).

Hoewel voor de OPEC met de prijsverlaging de problemen nog niet de wereld uit waren, bleek op de vergadering in Helsinki een grote mate van stabiliteit in de organisatie weergekeerd te zijn.

Over de problemen en de toekomstperspectieven van de OPEC bevatte het *NRC/H'blad* van 13 juli een beschouwing, waaraan het volgende is ontleend.

Het inzakken van de vraag naar olie in de niet-communistische wereld tot het huidige peil van 44 miljoen vaten per dag was samen met het toenemen van de olieproduktie in niet-OPEC-landen als Engeland, Noorwegen en Mexico de oorzaak van de pas bezworen crisis binnen de OPEC.

Intussen zijn er steeds duidelijker tekenen dat de wereldeconomie begint op te leven. Vooral in de VS lijkt het herstel op gang te komen. Of eventueel meer economische groei ook automatisch zal leiden tot een overeenkomstige stijging van het olieverbruik wordt sterk betwijfeld. De prijsexplosies op de oliemarkt van de jaren zeventig hebben geleid tot structurele veranderingen in het energieverbruik. Er is veel geïnvesteerd in besparingen en in efficiënter energiegebruik. En die investeringen zijn niet terug te draaien. Wie eenmaal zijn huis heeft geïsoleerd maakt dat niet ongedaan omdat de energieprijzen dalen.

Dit besef is te langen leste ook binnen de OPEC zelf doorgebroken. Plaatsvervangend OPEC-secretaris dr. Fadhil Al-Chalabi laat daarover geen misverstand bestaan. ,,Het langverwachte economisch herstel zal OPEC's problemen niet snel oplossen. Als de opleving in de loop van volgend jaar echt voelbaar wordt zal de organisatie haar olie-export hooguit iets boven het huidige, ongebruikelijke lage niveau kunnen opkrikken".

Al-Chalabi wijst erop dat verschillende OPEC-landen op het ogenblik met ernstige financiële problemen kampen als gevolg van hun sterk geslonken olie-export en de verlaagde olieprijs. Die moeilijkheden zullen nog toenemen, voorspelde Al-Chalabi. ,,Het gevaar is groot dat de ontberingen in landen die afhankelijk zijn van de export van één enkele grondstof op den duur tot een minder gedisciplineerd gedrag zullen leiden".

Evenals de olieminister van Koeweit, sjeik Ali Khalifa Al-Sabah, pleit de plaatsvervangend OPEC-secretaris voor nauwere samenwerking en coördinatie tussen alle olie exporterende landen, in en buiten de OPEC. Zonder een ,,informeel pact" tussen OPEC en niet-OPEC-landen over olieprijzen en -produktie bestaat volgens sjeik Ali het gevaar dat de olieprijzen de komende jaren nog aanzienlijk verder omlaag zullen gaan. En dat, aldus de Koeweitse olieminister, zal ook ernstige gevolgen hebben voor niet-OPEC-landen als Groot-Brittannie en Noorwegen. Zo'n prijsdaling zou namelijk de economische bodem onder de kostbare olie- en gaswinning in de Noordzee vandaan slaan.

Hoe diep de OPEC momenteel in de put zit, maakt dr. Al-Chalabi duidelijk. Vorig jaar lag de totale waarde van de olie-export uit de OPEC-ianden dertig procent beneden de piek van 280 miljard dollar in 1980. Dit jaar zullen die exportinkomsten nog aanzienlijk lager uitkomen ten gevolge van het verdere inkrimpen van de export en van de prijsverlaging van vijf dollar per vat olie die in maart in Londen is afgesproken.

Die inkomsten zouden in 1983 volgens Chalabi wel eens 145 miljard dollar kunnen belopen, 45 procent minder in vergelijking met 1980.

Tegenover die dalende inkomsten staan in de olie-exporterende landen voortdurend stijgende importen van goederen en diensten ten behoeve van de eigen economische ontwikkeling. Die importen bedroegen in '82 zo'n 165 miljard dollar, 28 procent meer dan in 1980. Het resultaat was vorig jaar een handelstekort van 6,5 miljard dollar voor de OPEC als geheel, een tekort dat dit jaar nog fors omhoog gaat. Deze verslechtering van OPEC's handelspositie in de wereld is de ernstigste uit de 23-jarige geschiedenis van de olie-organisatie.

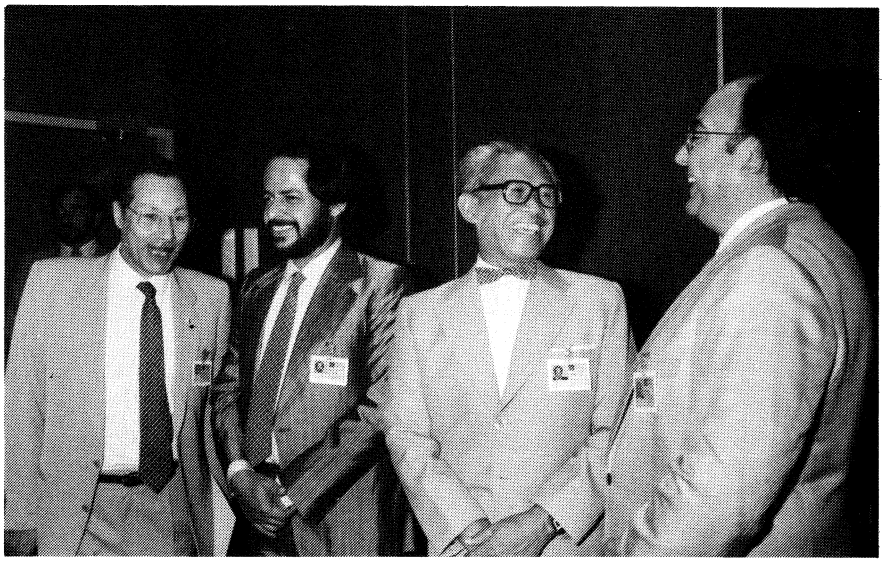
Het is dan ook niet verbazingwekkend dat de geluiden uit het kamp van de olie-exporteurs aanmerkelijk meer gematigd zijn dan de afgelopen jaren vaak het geval was. Wat de OPEC wenst is dat de olielanden die geen lid van de organisatie zijn (Engeland, Noorwegen, Mexico en ook de Sowjet-Unie) de lasten van het gebrek aan vraag naar olie helpen dragen. Als ar-

PRODUKTIE EN PRODUKTIECAPACITEIT VAN DE OPEC-LIDSTATEN
(in 1 000 vaten ruwe olie per dag)

	potentiële capaciteit	produktie op opbrengst-basis	plafonds van maart 1983	gemiddelde produktie febr -mei 1983	verandering t o v 1982 (in %)
Saoedi-Arabië[2]	11 300	6 000	(4 975)[3]	4 050	– 48,3
Koeweit[2]	2.800	900	1.050	885	+ 16,3
Verenigde Arab. Emir.	2.885	800	1.100	1.050	– 28,6
Qatar	650	60	300	220	– 32,2
Iran	3.000	3.700	2.400	2.325	+ 93,6
Irak	1.500	2.200	1.200	800	– 31,8
Libië	2.000	1.100	1.100	975	+ 49,9
Algerije	1.100	1.200	750	650	+ 0,3
Nigeria	2.400	2.200	1.300	910	– 27,3
Gabon	200	160	150	160	+ 2,5
Venezuela	2.500	2.400	1.675	1.920	+ 8,4
Ecuador	250	220	200	205	+ 1,4
Indonesië	1.600	1.500	1.300	1.100	– 21,9
OPEC-totaal	32.185	22.440	17.500	15.250	– 18,0

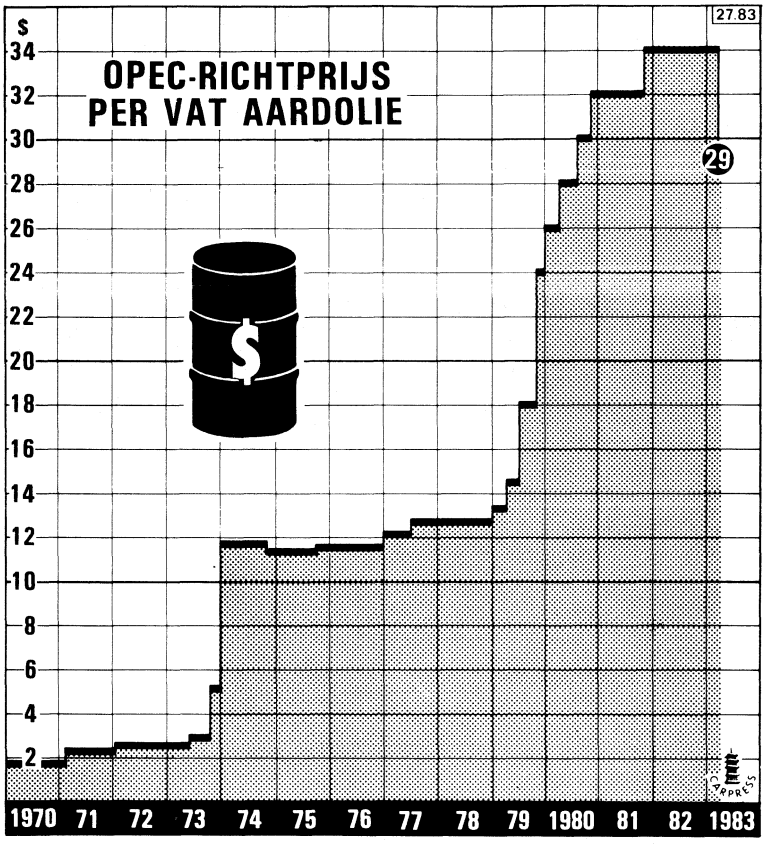
[1] Produktiehoeveelheid, noodzakelijk om bij de bestaande prijs quitte te spelen.
[2] M.i.v. de helft uit de Neutrale Zone voor elk.
[3] Theoretisch plafond voor Saoedi-Arabië als ,,swing-producer".

(Bronnen: Petroleum Intelligence Weekly, Petroleum Economist, Opecna)



Op 17 juli, een dag voor de voltallige OPEC-vergadering, kwam in Helsinki het comité uit de organisatie van olie-producerende landen bijeen, dat de gang van zaken op de internationale oliemarkt volgt. Leden van dit comité zijn (v.l.n.r.) olieminister Belkacein Nabi van Algerije, Mana Said Al-Oteiba van de Verenigde Arabische Emiraten, de Indonesische olieminister Subroto en Humberto Calderon van Venezuela.

Weekblad 52ste jaargang No. 2700, pag. 34143-34158



gument in het inmiddels volop geopende diplomatieke OPEC-offensief wordt aangevoerd dat de niet-OPEC-producenten volop profiteren van de hoge olieprijzen die dank zij de OPEC zijn gerealiseerd. De niet OPEC-landen buiten het communistisch blok produceren intussen al meer olie dan de OPEC zelf die met een produktie van 16 miljoen vaten per dag nog maar de helft van haar produktiecapaciteit benut.
Olie uit niet-OPEC-landen heeft de OPEC in de rol van marginale leverancier gedrukt. Met andere woorden: alleen als de vraag op de wereldmarkt het toelaat mogen de OPEC-landen wat extra olie leveren.
Daarbij komt de concurrentie van andere energiebronnen (vooral steenkool en kernenergie). Samen zorgden deze twee ontwikkelingen er voor dat OPEC's aandeel in de wereldvraag naar energie tussen '73 en '82 is geslonken van 40 tot 23 procent. Nog dramatischer is de situatie voor de OPEC als alleen gekeken wordt naar de wereldhandel in ruwe olie: het aandeel van OPEC daarin is sinds de oprichting van de organisatie gedaald van 90 procent tot slechts 61 procent vorig jaar.

Het verwijt van de OPEC aan de andere olieleveranciers is duidelijk: jullie doen niets om de olieproduktie en -exporten in te tomen in tijden van geringe vraag en door het geven van kortingen vergroten jullie je aandeel in de wereldmarkt ten koste van OPEC.

De Noordzeeproducenten en Mexico zijn niet de enige landen die het in de ogen van de OPEC hebben gedaan. Zo mogelijk nog meer ontstemd is de olieorganisatie over de rol van de Sowjet-Unie. Dr. Al-Chalabi: ,,De Sowjet-Unie bepaalt als centraal geleide economie zijn exportprijzen niet op basis van produktiekosten maar uitsluitend in relatie tot de behoefte van het land aan harde valuta. De Russen hebben de OPEC-prijzen onderboden om zo veel mogelijk olie op de wereldmarkt te kunnen afzetten. Maar juist het grote belang van de olieexport voor de deviezeninkomsten van de Sowjet-Unie zouden dat land moeten interesseren in een stabiele olieprijs."
Inderdaad heeft Moskou enkele maanden geleden zijn olieprijzen voor westerse klanten verlaagd om kopers aan te trekken op een verzadigde markt. Het vormde min of meer de aanleiding tot de dramatische bijeenkomst in Londen waar de OPEC voor het eerst in haar geschiedenis tot een prijsverlaging besloot.

Tijdens die spannende dagen in maart kwamen van Russische zijde ironisch genoee herhaalde aansporingen aan het adres van–OPEC om vooral niet toe te geven aan de druk van de imperialistische oliemultinationals.

In juni stuurde de OPEC de Algerijnse olieminister Belkacem Nabi naar Moskou om ,,een dialoog" over het oliebeleid op gang te brengen. De Russen zouden Nabi hebben verzekerd de produktie voorlopig niet verder op te voeren en verder zou Moskou hebben beloofd naar stabiele prijzen te streven.
De Sowjet-Unie is al tier. jaar de grootste olieproducent in de wereld. Va:: de produktie van 12,3 mln vaten per dag zijn 3,3 mln vaten bestemd voor de export.
Tot voor kort ging het grootste deel van de uitvoer naar Oostbloklanden en Cuba. Vorig jaar kwam daar verandering in. De export naar de Oosteuropese bondgenoten werd flink teruggeschroefd om meer ruwe olie in het Westen te kunnen afzetten tegen de zo begeerde harde valuta.

Volgens het Internationale energie agentschap in Parijs, waarbij alle industrielanden van de OESO (minus Frankrijk) zijn aangesloten, vormt de Sowjet-Unie desondanks geen nieuwe macht op de internationale oliemarkt. Dat zeggen IEA-directeur Lantzke en Michael Roeskau, specialist in de Russische energiepolitiek bij het energiebureau. Roeskau schat dat de opbrengsten van de Russische olie-export naar het Westen, die vorig jaar nog 16,4 mrd dollar opleverde, de komende drie jaar met 40% zal afnemen. Dat is overigens nog altijd aanzienlijk meer dan volgens een rapport dat de Amerikaanse inlichtingendienst CIA in '77 publiceerde. Daarin heette het dat de Sowjet-Unie in 1985 zelfs olie zou moeten importeren. Vorig jaar wist Moskou de export van olie naar niet-Oostbloklanden met bijna 40% op te voeren tot 1,5 mln vaten per dag. De belangrijkste afnemers van Russische olie in West-Europa zijn Finland, Italië, Frankrijk, Nederland en West-Duitsland. Kleinere afnemers zijn Marokko, Egypte, Griekenland en Japan.
Voor wat betreft de OPEC is Koeweits olieminister Al-Sabah van mening, dat de basisprijs van OPEC-olie op $29 per vat gehandhaafd kan blijven, maar zal het produktieplafond (nu 17,6 mln vaten per dag) iets omhoog kunnen.



Rechts de vice-secretaris-generaal van de OPEC, Fahdil Al-Chalabi. Naast hem het hoofd van de afdeling voor wetenschappelijk onderzoek van de organisatie, Ahmed Said.

Volgens Al-Sabah kan het plafond in het vierde kwartaal van dit jaar met een half tot een miljoen vaten omhoog om te voorkomen dat er een te groot verschil ontstaat tussen de officieie prijzen en die op de zogenoemde spotmarket. De vraag naar OPEC-olie zal volgend jaar volgens de Koeweitse minister vermoedelijk toenemen tot 18 a 19 mln vaten per dag en in 1985 tot 19 à 20 miljoen.
Deze cijfers kloppen met de schattingen van directeur Ulf Lantzke van het Energie agentschap. Indien in het najaar weer een gebruikelijke aanvulling van de olievoorraden zal plaatsvinden verwacht de IEA-directeur dat de vraag naar OPEC-olie in het laatste kwartaal van '83 het huidige produktieplafond van 17,5 mln vaten per dag zelfs twee mln zou kunnen overtreffen.

De bijeenkomst in Helsinki

Hoewel de olieministers uit de OPEC-staten zich voor het begin van de vergadering in Helsinki vrij optimistisch hadden uitgelaten over het te verwachten verloop ervan, waren er toch twee kwesties, die voor problemen zorgden.
Een eerste probleem betreft de overproduktie van Nigeria. Nigeria heeft in de afgelopen maanden meer olie geproduceerd dan de 1,35 miljoen vaten per dag die in het akkoord van Londen waren voorzien. Die overproduktie wordt geschat op 100.000 vaten per dag. Minister Oteiba van de Verenigde Arabische Emiraten, die op 17 juli een bijeenkomst van de vier leden tellende commissie voor marktonderzoek van de OPEC voorzat, zei na afloop van die vergadering dat op zijn minst één lid van de OPEC zich niet houdt aan de afgesproken produktiehoeveelheden.
Andere OPEC-landen zouden een verhoging van de prijs voor de Nigeriaanse olie, die van hoge kwaliteit is, kunnen eisen. Dat stuit ongetwijfeld op problemen bij Nigeria, waar begin augustus algemene verkiezingen zullen worden gehouden. Zegslieden in Helsinki zeiden dat Nigeria zijn OPEC-partners waarschijnlijk zal aanbieden om zijn olieproduktie eind augustus in overeenstemming te brengen met het akkoord van Londen.
Een ander controversieel punt betreft de verkiezing van een nieuwe secretaris-generaal van de OPEC, die Nan Nguema uit Gabon moet opvolgen. Volgens het rotatiesysteem valt de post, bij gebrek aan unanieme overeenstemming over een andere kandidaat, toe aan Iran. Iran heeft daarom de directeur van het nationale Iraanse oliebedrijf Mohammed Hassan Kheradmand voorgedragen.
Irak, dat reeds bijna drie jaar in oorlog is met Iran, heeft daarop een eigen tegenkandidaat gesteld, Ramzi Salman. Venezuela wil nu een compromisfiguur naar voren schuiven, maar dan zal Iran afstand moeten doen van zijn recht.
Op de bijeenkomst in Helsinki deed de Nigeriaanse vertegenwoordiger Mallam Yahaya Dikko de toezegging, dat zijn land de produktie zou terugbrengen tot het in maart overeengekomen quotum van 1,35 mln vaten per dag.
Voor het vraagstuk van de opvolging van Nan Nguema ais secretaris-generaal van de OPEC werd geen oplossing gevonden.
Minister Mana Said al-Oteiba van de Verenigde Arabische Emiraten, die op 18 juli Yahaya Dikko opvolgde als voorzitter van de OPEC, zal tijdelijk als secretaris-generaal optreden totdat een nieuwe kandidaat is aangewezen.
Het besluit om op een later tijdstip een nieuwe secretaris-generaal te kiezen is genomen om de besprekingen niet op een dood spoor te laten lopen.
Volgens conferentiekringen zouden Iran en Irak ieder hun kandidaat terugtrekken en zal Algerije in een later stadium de nieuwe secretaris-generaal leveren.

De Iraanse afgevaardigde Ali Sjams Ardekani liet overigens weten dat er geen sprake van is dat Iran zijn kandidaat voor de post terugtrekt, maar volgens zegslieden zullen de delegaties van Iran en Irak hun regeringen op de hoogte stellen van het verloop van de besprekingen en zullen de kandidaten vervolgens formeel binnen een maand worden teruggetrokken.
De Algerijnse compromis-kandidaat zal waarschijnlijk de oud-ambassadeur van Algerije in Brussel, Driss Djazairi, zijn. Een definitieve benoeming zal volgens de zegslieden worden genomen op een bijzondere bijeenkomst van de OPEC.
Diverse delegaties hebben erop gezinspeeld dat de voor 25 september vastgestelde vergadering van het marktcomité van de OPEC zou worden omgezet in een voltallige spoedvergadering. Op deze vergadering zou een nieuwe secretaris-generaal kunnen worden benoemd en zou ook de prijs en de maximale produktie van olie kunnen worden herzien als gevolg van een toeneming van de vraag naar olie die wordt verwacht.
In Helsinki hebben de OPEC-ministers het akkoord dat zij in maart in Londen bereikten bevestigd. De prijs van olie blijft 29 dollar per vat van 159 liter en de maximale produktie van OPEC wordt gehandhaafd op 17,5 miljoen vaten per dag.
Overigens zei de nieuwe OPEC-voorzitter Oteiba op 19 juli in navolging van de Saoedische olieminster Yamani dat hij verwacht dat de olieprijs tot eind 1985 op het huidige niveau zal blijven.

WEST-EUROPA

LIECHTENSTEIN

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SINDS MEI 1982

Hierna volgen de belangrijkste ontwikkelingen die zich in het tussen Oostenrijk en Zwitserland ingeklemde vorstendom Liechtenstein voordeden sinds mei 1982 (pag. 332-1982).

Troonrede

Op 6 april 1983 opende vorst Franz Josef II het nieuwe parlementaire jaar met een troonrede, waarin hij de noodzaak van een eigen buitenlands beleid voor Liechtenstein onderstreepte. Verder riep hij de bevolking op tot grotere inspanningen teneinde het land te vrijwaren van de algemene economische crisis. De vorst wilde door het invoeren van een algemene inkomstenbelasting meer gelijkheid op het gebied van de belastingen en sprak zich uit voor invoering van het vrouwenkiesrecht.
Hij keerde zich tegen de abortus en zei dat er nog steeds van die zogenaamde progressieve intellectuelen waren, die wel fel actie voerden tegen de doodstraf, maar tegelijkertijd voorstander waren van abortus hoewel dat niets anders was dan het zonder proces terechtstellen van onschuldige mensen.
Vervolgens werd Karlheinz Ritter, een advocaat uit Vaduz, voor nog een jaar tot voorzitter van de Landdag (het parlement) gekozen.

Hans Adam toekomstig plaatsvervanger Franz Josef

Op 1 juli maakte vorst Franz Josef II bekend dat hij in het voorjaar van 1984 zijn taken wilde overdragen aan zijn zoon Hans Adam, die hij dan tot zijn plaatsvervanger zou benoemen. Formeel zou Franz Josef staatshoofd blijven.
De 76-jarige vorst van Liechtenstein deed deze aankondiging tijdens een feest ter gelegenheid van zijn 45-jarig regeringsjubileum. Hans Adam legde direct na de aankondiging van zijn vader zijn huidige werk – het beheer van het uitgebreide familiebezit – neer.
Het vorstendom Liechtenstein is 160 vierkante kilometer groot en telt circa 26.000 inwoners.
Franz Josef was na keizer Hirohito van Japan de langst regerende vorst ter wereld. De vorst hield na de overdracht het recht om op elk hem goeddunkend moment zijn zoon weer af te zetten en de leiding in handen te nemen.



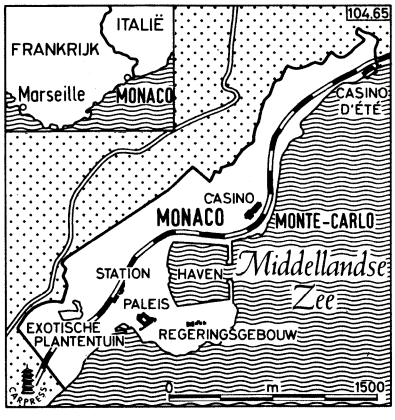
Vorst Franz Josef II (2de v.r.) met zijn echtgenote, de voormalige gravin Gina von Wilczek (r.), zijn zoon Hans Adam en diens echtgenote Marie-Aglae (l.).

Hans Adam (geb. 14-2-1945) was econoom en had gewerkt voor een Londense bank. Sinds 1972 beheerde hij het fortuin van de familie dat onder meer bestond uit onroerend goed in Oostenrijk, Texas en Arkansas, uit een goed lopende bank in Liechtenstein zelf, en uit 's werelds grootste privécollectie kunst en kunstvoorwerpen. De totale waarde van het bezit werd geschat op circa 800 miljoen gulden. (*NRC/H'blad*, NZZ, Le Monde, The Times, *AdG*, *FAZ*)

MONACO

PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Op 9 jan. 1983 werden, volgens Le Monde (11-l), de 18 leden van de Nationale Raad van Monaco, die samen met prins Rainier III de wetgevende macht uitoefenden, herkozen. De parlementariërs behoorden allen tot de Nationale Democratische Unie. Op de lijst van de Nationale Democratische Unie werden gemiddeld 1.897 stemmen uitgebracht. De door een communist aangevoerde lijst van de Democratisch Socialistische Unie, die slechts vier kandidaten had gesteld, kreeg gemiddeld 681 stemmen en op de drie onafhankelijke kandidaten werden gemiddeld 693 stemmen uitgebracht.



Van de 3.904 kiesgerechtigden gingen er 2.930 naar de stembus en brachten er 2.846 een geldige stem uit. In Monaco waren die burgers kiesgerechtigd die ouder waren dan 25 jaar en die minstens vijf jaar de Monegaskische nationaliteit bezaten. Monaco telde, volgens de International Herald Tribune (26-11-1982) 27.063 ingezetenen.

De verkiezingen voor de Nationale Raad werden eens in de vijf jaar gehouden. Bij de verkiezingen van 15 jan. 1978 waren alle 18 zetels eveneens naar de Nationale Democratische Unie gegaan. Er waren toen, volgens KCA, 3.647 kiesgerechtigde Monegasken van wie 2.590 een geldige stem hadden uitgebracht. De Nationale Democratische Unie, die het beleid van prins Rainier steunde, had toen gemiddeld 1.480 stemmen gekregen, de Monegaskische Socialistische Partij met twee kandidaten gemiddeld 1.058 stemmen en de Democratische Unie Beweging (MUD), een communistische partij afkomstig uit de vakbeweging, met twee kandidaten gemiddeld 1.013 stemmen. Op de onafhankelijke kandidaat waren toen 734 stemmen uitgebracht.

Bij de verkiezingen van 1973 hadden de MUD en de (liberale) Monegaskische Actie elk een zetel gewonnen van de Nationale Democratische Unie, die sinds de verkiezingen van 1968 alle 18 zetels in haar bezit had gehad. In 1968 kreeg de Nationale Democratische Unie de ene zetel erbij, die de MUD sinds de verkiezingen van 1963 had gehad. (KCA, *AdG*, IHT, Le Monde)

SAN MARINO

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Hierna volgen de belangrijkste ontwikkelingen die zich in het 61 km^2 grote in Italië liggende staatje San Marino voordeden sinds eind febr. 1979. Het vorige bericht met betrekking tot San Marino staat op pag. 142, 143-1979.

Vrouw *gekozen* tot staatshoofd

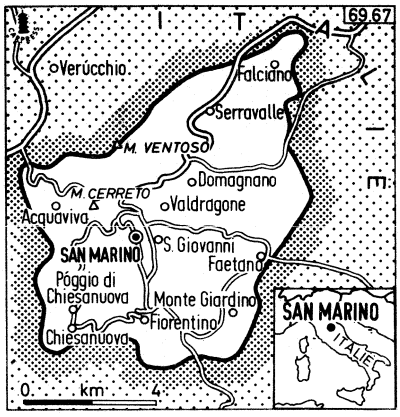
Op 1 april 1981 werden de 26-jarige socialiste Maria Lea Pedini Angelini en de 49-jarige communist Gastone Pasolini voor een periode van zes maanden staatshoofd van San Marino. Het was voor de eerste keer in het bestaan van het staatje dat een vrouw die functie vervulde.

Pedini en Pasolini, die beiden zitting hadden in het parlement, waren op 18 maart door hun mede-parlementariërs tot Capitano reggente (staatshoofd) gekozen, een functie die door twee personen tegelijk werd bekleed. Twee keer per jaar, op 1 april en 1 oktober, kregen de Sanmarinezen twee nieuwe Capitani reggenti.

Het patriarchale staatje met haar 20.000 inwoners kende sinds 1959 actief en sinds 1973 passief vrouwenkiesrecht. In 1974 was voor het eerst een vrouw minister geworden.



De Capitani reggenti van San Marino, Lea Pedini (r.) en Gastone Pasolini.



Referendum *inzake verlies* staatsburgerschap voor vrouwen die met buitenlanders trouwen

Op 25 juli 1982 verwierpen de inwoners van San Marino in een referendum een voorstel om vrouwen; die trouwden met buitenlanders hun staatsburgerschap te laten behouden. Van degenen die hun stem uitbrachten wilde 57,3% (8.265 stemmen) dat de vrouwen die met een buitenlander trouwden hun staatsburgerschap kwijtraakten, terwijl 42,7% (5.165 stemmen) hiertegen was. De wet waarin stond dat vrouwen uit San Marino door een huwelijk met een buitenlander hun staatsburgerschap kwijtraakten dateerde uit 1928.

Parlementsverkiezingen

Op 29 mei 1983 vonden er in San Marino verkiezingen plaats voor het 60 leden tellende parlement, de Consiglio Grande e Generale (de Grote en Algemene Raad).
De parlementsverkiezingen werden eenmaal in de vijf jaar gehouden. De laatste keer was dat op 28 mei 1978 gebeurd, toen de christen-democraten 26 zetels behaalden, de communisten 16, de socialisten 8, de eenheidssocialisten 7, de sociaal-democraten 2 en een andere partij 1 zetel.

Bij de verkiezingen van 29 mei 1983 bleven de christen-democraten met 42,1% van de stemmen (26 zetels) de grootste partij, gevolgd door de communisten met 24,4% (15 zetels). De linkse socialisten kregen 14,8% van de stemmen (9 zetels), de eenheidssocialisten 13,9% (8 zetels) en de sociaal-democraten 2,8% (1 zetel). De pas opgerichte republikeinse partij zag 2% van de stemmen op zich uitgebracht en behaalde 1 zetel.
De bestaande regeringscoalitie van communisten, sociaiisten en eenheidssocialisten beschikte daarmee over 32 van de 60 zetels in het parlement (voor de verkiezingen waren dat 31 zetels).

Nieuwe regering

Op 6 juli 1983 werd een nieuwe regering gevormd die net als voor de verkiezingen bestond uit communisten, socialisten en eenheidssocialisten. De communisten kregen 4 van de 10 portefeuilles in de regering (het Congresso di Stato), waaronder binnenlandse zaken, de sociaiisien 3, waaronder buitenlandse zaken, en de eenheidssocialisten eveneens 3, waaronder financiën en begroting.

Giordano Bruno Reffi werd opnieuw minister van buitenlandse zaken. Binnenlandse zaken werd toevertrouwd aan Alvaro Selva. (*NRC/H'blad, Volkskrant, NZZ,* FAZ, Le Monde, The *Times, Financial Times, AdG*)

NEDERLAND

KINDERBIJSLAG.
WIJZIGINGEN PER 1 APRIL 1983

Met ingang van 1 april 1983 zijn enige wijzigingen in de Algemene Kinderbijslagwet van kracht geworden. De wijzigingen hebben betrekking op het aanschaffen van het recht op kinderbijslag voor kinderen, die het huishouden medeverzorgen en het aanscherpen van de onderhoudsvoorwaarden voor het recht op kinderbijslag voor invalide kinderen, die in een inrichting verblijven.

HUISHOUDKINDEREN
Van medeverzorgen van het huishouden is sprake, wanneer één van de kinderen de verzorger of verzorgster meer dan 20 uur per week bijstaat in de huishoudelijke taken terwijl nog tenminste drie andere kinderen tot dat huishouden behoren. Zij komen voortaan niet meer in aanmerking voor kinderbijslag.
Voor kinderen van 16 en 17 jaar die tot 1 april als medeverzorgend kind in aanmerking kwamen voor kinderbijslag kan het recht op kinderbijslag echter blijven voortbestaan als blijkt dat deze kinderen geen werkkring kunnen vinden. Zij moeten zich dan wel als werkzoekend laten inschrijven bij het Gewestelijk Arbeidsbureau en zodoende beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Zijn deze kinderen 18 jaar of ouder dan kan – wanneer zij geen werk kunnen vinden – onder bepaalde voorwaarden recht op een uitkering bestaan krachtens de Rijksgroepsregeling werkloze werknemers (RWW).
Voor kinderen die het huishouden volledig verzorgen blijft het recht op kinderbijslag bestaan. Van volledige verzorging is sprake wanneer de moeder in het huishouden ontbreekt of wegens invaliditeit niet in staat is het huishouden te verzorgen.

INVALIDE UITWONENDE KINDEREN
De onderhoudsvoorwaarden voor het recht op kinderbijslag voor uitwonende invalide kinderen zijn eveneens herzien. Om voor tweevoudige kinderbijslag in aanmerking te komen dient de verzekerde voortaan een bijdrage te leveren in de onderhoudskosten van een uitwonend invalide kind van f 112,— per week. Deze herziening was gewenst omdat de voorwaarden voor tweevoudige kinderbijslag in de praktijk zodanig waren dat in veel gevallen de kinderbijslag de gemaakte onderhoudskosten overtrof.

VERHOGING ONDERHOUDSEIS
Eveneens wordt met ingang van 1 april 1983 de onderhoudseis „in belangrijke mate" voor bepaalde categorieën kinderen verhoogd tot f 56,—. Deze eis is bepalend voor het recht op enkelvoudige kinderbijslag. De maatregel is mede het gevolg van de wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet per 1 april 1983. Het gaat allereerst om kinderen die jonger zijn dan 12 jaar en die door of in verband met ziekte of gebreken niet tot het huishouden van de verzekerde behoren. De wijziging heeft voorts betrekking op kinderen, jonger dan 12 jaar, die door of in verband met het volgen van onderwijs of van een beroepsopleiding niet tot het huishouden van de verzekerde behoren. Hiermee komt het tot nu toe bestaande onderscheid tussen kinderen tot 12 jaar en kinderen van 12 jaar en ouder voor deze categorieën kinderen te vervallen.

In het oorspronkelijk wetsontwerp, waarin deze kwestie geregeld werd, werd ook aan kinderen, die het huishouden volledig verzorgen, het recht op kinderbijslag ontzegd. Bij de behandeling van het wetsontwerp door de Tweede Kamer werd op 17 maart een amendement-Linschoten (VVD) aangenomen, waarbij voor deze kinderen het recht op kinderbijslag gehandhaafd bleef.
Tegen dit amendement stemde de Centrumpartij.
Tegen het wetsvoorstel in zijn uiteindelijke vorm stemden PSP en Centrumpartij.
In het wetsvoorstel, zoals dat op 6 dec. 1982 door staatssecretaris De Graaf van sociale zaken bij de Tweede Kamer was ingediend, kwam ook een aantal bepalingen voor, die gericht waren op vermindering van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen.
De staatssecretaris verdedigde dit voorstel als volgt:

De kinderbijslag beoogt een tegemoetkoming te zijn in de kosten van kinderen en niet een volledige vergoeding. Ten aanzien van kinderen die worden opgevoed in landen met een welvaartsniveau dat aanzienlijk lager is dan het Nederlandse, is de situatie op dit moment zo, dat de kinderbijslag méér is dan een tegemoetkoming.
In verband hiermee stelde staatssecretaris De Graaf voor, de kinderbijslag voor kinderen die niet in Nederland wonen, te verminderen tot uiteindelijk 25% van de huidige kinderbijslagbedragen. Deze vermindering zal geleidelijk plaatsvinden. Naar de mening van de staatssecretaris dient de eerste stap (een vermindering van 20%) te worden gezet met ingang van 1 januari 1983 voor kinderen voor wie over het 4e kwartaal 1982 recht bestaat op kinderbijslag.

Staatssecretaris De Graaf heeft op 13 december ingestemd met de opvatting van de Tweede Kamer, dat zijn wetsvoorstel tot beperking van de hoogte van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen een zó complex onderwerp is, dat het zich niet leent voor een spoedprocedure in het parlement. Die spoedbehandeling was nodig om de maatregel per 1 januari 1983 in te voeren en zodoende de

beoogde ombuiging in 1983 te bereiken.
De staatssecretaris heeft bij de Tweede Kamer daarom een wijziging op het wetsontwerp ingediend, waarmee het voorstel over de bijslag voor in het buitenland wonende kinderen uit het ontwerp is verwijderd. Dit laatste ontwerp zal in een apart wetsontwerp alsnog bij de Tweede Kamer worden ingediend. Daarbij gaat de staatssecretaris ervan uit, dat die maatregel wordt ingevoerd per 1 april 1983.
Bij de behandeling van de overgebleven voorstellen in de Tweede Kamer op 17 maart nam de Kamer wel een motie aan, ingediend door de leden Linschoten (VVD) en Hermsen (CDA), waarin de regering werd uitgenodigd bij de kinderbijslag in de toekomst het ,,woonlandbeginsel" te gaan toepassen.
De tekst van de motie luidde aldus:

,,Kennis genomen hebbend van het standpunt van het kabinet om op dit moment nog niet over te gaan tot een vermindering van kinderbijslag voor niet in Nederland wonende kinderen;
van mening, dat de kinderbijslag de gemaakte onderhoudskrsten niet mag overtreffen;
van mening, dat bij het verlenen van kinderbijslag het woonlandbeginsel als uitgangspunt dient te gelden:
verzoekt de Regering, initiatieven te ontplooien die er toe leiden dat zowel in de EEG-Verordering als in de bilaterale verdragen op het terrein van de sociale zekerheid ten aanzien van de hoogte van de kinderbijslag wordt overgegaan op het woonlandbeginsel."

Tegen deze motie stemden de fracties van PvdA, D'66, PSP, CPN, PPR en EVP.

Kinderbijslag m.i.v. 1 juli met één procent verlaagd

Om het bedrag aan bezuinigingen te verwezenlijken, dat oorspronkelijk behaald had moeten worden door de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen te verlagen, heeft staatssecretaris De Graaf op 31 mei een wetsontwerp ingediend, waarbij de kinderbijslag over de gehele linie met 0,5% zou worden verlaagd. Door de combinatie van het achterwege laten van de compensatie voor gestegen prijzen en de verlaging met 0,5% zou een bezuiniging van f 50 mln worden bereikt.
Op 10 juni diende de staatssecretaris echter een nota van wijzigingen in, waarbij hij voorstelde de korting te brengen op één procent. Dit was volgens hem noodzakelijk, omdat de prijsstijging geringer was uitgevallen dan oorspronkelijk verwacht. Daardoor leverde het achterwege laten van de prijscompensatie minder op.
Bij de behandeling van het voorstel in de Tweede Kamer op 14 en 16 juni kwam het tot een botsing tussen de coalitiepartners CDA en WD, doordat de WD-er Linschoten op 14 juni een amendement indiende, waarbij de korting met één procent in tijdsduur tot één jaar werd beperkt.
De VVD-fractie deed dit, omdat zij wil, dat volgend jaar alsnog de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen wordt verlaagd.
CDA-woordvoerder Hermsen zei hierover op 16 juni „Wij zullen de coalitie er niet voor opzeggen, maar de houding van de VVD zal een betreurenswaardige situatie, zeker op sociaal gebied, doen ontstaan".
Bij de stemmingen op 21 juni werd het wijzigingsvoorstel van de WD aangenomen, doordat de PvdA het steunde. De PvdA was tegen de korting en is ook tegen het „woonlandbeginsel", maar zij wilde er wel aan meewerken, dat het wetsontwerp in zijn uiteindelijke vorm minder ver ging dan het kabinet had gewild. Omdat de VVD-fractie in het wijzigingsvoorstel zelf geen koppeling had gelegd met het alternatief, dat de VVD over een jaar wil zien ingevoerd, voelde PvdA-fractie zich vrij er voor te stemmen.
Het amendement-Linschoten werd aangenomen met de stemmen voor van VVD, PvdA, PSP en CPN.
Daarop werd het aldus gewijzigde wetsontwerp goedgekeurd met de stemmen voor van CDA, VVD, SGP, RPF en GPV.
PvdA-woordvoerder Buurmeijer had zelf een wijzigingsvoorstel ingediend dat moest leiden tot een verhoging van de kinderbijslag. Dit wijzigingsvoorstel is echter niet in stemming gebracht. De fracties van CDA en VVD vonden dat voorstel ,,ontoelaatbaar", omdat het naar hun mening haaks stond op het kabinetsvoorstel.

De kinderbijslagbedragen per 1-7-1983

De hoogte van de kinderbijslag is m.i.v. 1983 afhankelijk van de leeftijd van het kind, waarbij voor kinderen in de leeftijd van 0 t/m 5 jaar drie verschillende percentages gelden.
Zie daarvoor de tabel en de hier volgende toelichting daarop.

Kolom I (het zgn. 50%-bedrag) geldt uitsluitend voor een gezin waar slechts voor één kind recht op kinderbijslag bestaat, zolang dit kind jonger is dan drie jaar. Zodra de leeftijd van drie jaar word: bereikt, is kolom II van toepassing (zie hierna onder c.).
Kolom II is eveneens van toepassing wanneer er een kind in dat gezin bijkomt (zie hierna onder b).

Kolom II (het zgn. 70%-bedrag) geldt voor de volgende categorieën:
a. een kind, dat geboren is ná 31 december 1982, behalve wanneer het een kind betreft waarop de omschrijving van kolom I van toepassing is (eerste kind, jonger dan 3 jaar);
b een oudste kind, dat jonger is dan 3 jaar, in een gezin waarvoor voor ten minste twee kinderen recht op kinderbijslag bestaat;
c een kind dat 3 jaar is geworden na 1 januari 1983, in een gezin waar slechts voor één kind recht op kinderbijslag bestaat.

Kolom III (het zgn. 95%-bedrag) geldt voor alle andere kinderen van 0 tot 6 jaar.

Voor het berekenen van het totaalbedrag aan kinderbijslag met behulp van bovenstaande tabel moet men het volgende doen:
- bepaal de gezinsgrootte (b.v. 3 kinderen);
- stel vast welke uitkeringsperscentages gelden (bijvoorbeeld 95%, 100% en 106%);
- lees de tabel horizontaal bij ,,gezin met drie kinderen".

U vindt dan de volgende bedragen: f 387,34, f 407,73 en f 432,20. Het totaalbedrag is dan f 1.227,27 (afgerond f 1.228,—).

Voorbeeld
Stel een gezin heeft 3 kinderen in de leeftijd van 4, 15 en 19 jaar. Voor het kind van 19 jaar bestaat recht op drievoudige kinderbijslag. Voor het kind van 4 jaar resp. 15 jaar is het uitkeringspercentage 95% resp. 106%. Voor het kind van 19 jaar gelden de bedragen van de kolom 18 t/m 26 jaar.
De kinderbijslag voor dit gezin wordt als volgt berekend:

Kinderbijslagbedragen per kind per 1 juli 1983 bij verschillende gezinsgroottes (in guldens per kwartaal)

	Leeftijd kinderen					
	0 t/m 5 jaar			6 t/m 11 jaar	12 t/m 17 jaar	18 t/m 26 jaar
	I 50%	II 70%	III 95%	IV 100%	V 106%	VI
Gezinnen met:						
1 kind	145,16	203,22	275,80	290,31	307,73	293,78
2 kinderen		266,54	361,73	380,77	403,62	385,32
3 kinderen		285,41	387,34	407,73	432,20	412,60
4 kinderen		311,75	423,09	445,36	472,08	450,68
5 kinderen		327,55	444,54	467,93	496,01	473,52
6 kinderen		344,78	467,91	492,54	522,10	498,42
7 kinderen		357,08	484,61	510,12	540,73	516,21
8 kinderen		371,78	504,56	531,12	562,99	537,46
9 kinderen		383,22	520,09	547,46	580,31	554,00
10 kinderen		392,37	532,50	560,53	594,16	567,22
11 kinderen		399,86	542,67	571,23	605,50	578,05
12 kinderen		406,10	551,14	580,14	614,95	587,07

Neem uit de tabel de bedragen die bij gezinsgrootte 5 (het kind van 19 jaar telt immers voor 3) onder de kolommen 95%, 106% en 18 t/m 26 jaar staan. Dit leidt derhalve tot:

1 x f 444,54	= f	444.54
1 x f 496,01	= f	496,01
3 x f 473,52	= f	1.420,56
Totaal		f 2.361.11

Het aldus verkregen bedrag dient op een gulden naar boven te worden afgerond, zodat de totale kinderbijslag voor dat gezin *f* 2.362,— bedraagt.

HERDERLIJK SCHRIJVEN „VREDE EN GERECHTIGHEID" VAN NEDERLANDSE R.-K. BISSCHOPPEN

De Nederlandse r.-k. bisschoppen hebben op 14 juni een herderlijk schrijven gepubliceerd, dat zij de titel „Vrede en Gerechtigheid" hebben meegegeven.

De brief bedoelt een antwoord te geven op het verzoek van het interkerkelijk vredesberaad IKV en de katholieke vredesbeweging Pax Christi aan de bisschoppen om zich uit te spreken over het kernwapenvraagstuk en de IKV-campagne „Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland".

Over de doelstelling van deze campagne zeggen de bisschoppen in hun brief vrijwel niets. Over de aard, omvang, het tijdstip en de effectiviteit van dergelijke eerste stappen willen zij zich niet uitspreken. Zij achten zich bovendien niet competent een keuze te doen uit de suggesties voor eerste vertrouwenwekkende ontwapeningsstappen. Ook vinden de bisschoppen het niet passend om sceptisch te zijn over de Amerikaans-Russische onderhandelingen in Genève.

Wel zeggen de bisschoppen, dat een eventuele daadwerkelijke inzet van kernwapens tegen niet-militaire doelen niet te rechtvaardigen is.

Voorts spreken de bisschoppen waardering uit voor het beleid van de Nederlandse regering om de bewapening terug te dringen. Zij menen, dat het nodig kan zijn eerste stappen te zetten op de weg naar wapenbeheersing en wapenvermindering, maar het mag daarbij niet gaan om eenzijdige ontwapening.

In hun herderlijk schrijven roepen de bisschoppen de katholieke geloofsgemeenschap in Nederland op ,,om alles te doen wat in haar vermogen ligt om oorlog te voorkomen of er een eind aan te maken".

Verder onderschrijven zij nadrukkelijk het standpunt van het Vaticaan, dat oorlog niet pas verwerpelijk wordt, als daarin kernwapens worden gebruikt. Het verschijnsel oorlog zou in zijn geheel uitgebannen moeten worden, aldus de bisschoppen.

In het 48 pagina's tellende document maken de katholieke kerkleiders duidelijk dat kernwapens niet op de eerste plaats worden gemaakt om daadwerkelijk te worden ingezet maar vooral om door hun „afschrikkende werking" oorlog te voorkomen. Tegelijkertijd wijzen ze erop dat het afschrikkingssysteem .,een balanceren op de rand van de afgrond" is. Zelfs als men ervan uitgaat dat de afschrikking tot nu toe heeft eewerkt in die zin dat het uitbreken van een oorlog tussen de supermachten en hun bondgenoten is voorkomen, moet men zich afvragen of dat zo zai blijven, zo steiien de bisschoppen in de brief.

De aanvaarding van het bezit van kernwapens in hun afschrikkende intentie kan daarom slechts een tijdelijke zijn en de afschrikkingsfunctie moet beperkt blijven ..tot het niveau van kernbewapening dat voor afschrikking voldoende is". Functies die dat niveau te boven gaan, zoals die van oorlogsvoorbereiding of politiek pressiemiddel, dienen volgens de bisschoppen te worden afgewezen. Scherp moeten we er ons ook van bewust zijn dat een falende afschrikking tot een catastrofe leidt, aldus de kerkelijke gezagsdragers. Volgens hen moeten er daarom stappen worden gezet in de richting van een betere internationale rechtsorde en van ontwapening, ,,op de weg naar werkelijk vrede".

In dit verband noemen de bisschoppen het „van groot belang" dat onderhandelingen tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten tot positieve resultaten leiden. „Ontwapeningsonderhandelingen zijn onmisbaar voor werkelijke ontwapening. Ze vereisen geduld en volharding, en moeten zijn gericht op een evenwichtige. gelijktijdige en internationaal gecontroleerde wapenvermindering. Maar ze móéten op gang worden gebracht", schrijven de bisschowpen met grote nadruk.

Bovendien, zo voegen ze eraan toe, kan het nodig zijn eerste stappen te zetten om vertrouwen te wekken en elkaar duidelijk te maken dat het werkelijk om ontwapening is begonnen en niet om de verzwakking van de tegenpartij. ,,De dringende noodzaak de wapenwedloop te beheersen vereist niet aan één kant, maar aan beide kanten de bereidheid stappen te zetten, vertrouwen te geven en te beantwoorden", aldus de bisschopen. Een dergelijke bereidheid betekent volgens hen echter niet een eenzijdige ontwapening

De bisschoppen hebben ook oog voor de risico's die zijn gemoeid met het zetten van eerste stappen. ,,Maar", zeggen ze, „het voortwoekeren van wantrouwen. het voortduren van de bewapeningswedloop en het uitblijven van resultaten bij ontwapeningsonderhandelingen zijn een groter risico."

Over de vraag hoe en wanneer eerste stappen moeten worden gezet laten de bisschoppen zich in hun brief niet uit. Letterlijk schrijven zij: „Tot een keuze uit de suggesties voor eerste vertrouwenwekkende stappen die de laatste tijd naar voren komen, achten wij ons niet competent. Het komt aan personen die politieke verantwoordelijkheid dragen, toe te beoordelen welke stappen tot het beoogde doel kunnen leiden. Wij dringen wel aan op het actief zoeken naar mogelijkheden voor dergelijke stappen, die dan vervolgens ook daadwerkelijk in praktijk moeten worden gebracht."

Over het daadwerkelijk gebruik van kernwapens bij oorlogshandelingen hebben de bisschoppen een uitgesproken opvatting: dat gebruik wordt kort en goed van de hand gewezen. Bovendien mogen kernwapens niet zodanig in een defensiesysteem worden opgenomen dat het inzetten ervan in geval van oorlog onvermijdelijk wordt. Een op zichzelf gerechtvaardigde verdediging van recht en vrijheid mag niet zijn gebaseerd op middelen die buiten proportie zijn, vinden de bisschoppen. Ze pleiten daarom ook voor internationale overeenkomsten die het gebruik van kernwapens verbieden.

De bisschoppen ontveinzen zich niet dat met het terugdringen van de kernwapens de vrede nog niet binnen handbereik is. Want ook andere wapens, zoals de chemische en de biologische, kunnen de dood van mensen en de vernietiging van natuur en leefmilieu ten gevolge hebben, zo merken ze bezorgd op. Evenmin miskennen ze de problemen die een eventuele versterking van de conventionele bewapening oproept. Het Nederlands episcopaat acht zo'n versterking alleen onder bepaalde voorwaarden aanvaardbaar. Op de eerste plaats moet de noodzaak ervan overtuigend worden aangetoond. Vervolgens moeren ,,uiterste pogingen" zijn ondernomen om in de onderhandelingen over vermindering van de conventionele wapens in Europa alsnog resultaten te boeken. Bovendien mógen ze slechts zijn afgestemd op verdediging en zeker geen aanleiding geven tot een bewapeningswedloop op conventioneel niveau.

In dit verband menen de bisschoppen dat een conventioneel conflict de meest waarschijnlijke aanleiding blijft waardoor een nucleaire oorlog wordt uitgelokt. Naast de kernwapens dient ook daaraan aandacht te worden besteed bij onderhandelingen over wapenbeheersing, verklaren de bisschopen in hun pastorale brief.

Het document bevat ook een bezinning over ,,de kracht van een morele en godsdienstige overtuiging". Daarover moet een mens niet gering denken. schrijven de bisschoppen. Een zedelijk standpunt beinvloedt de opvattingen en politieke keuzen, en kan daardoor een nieuwe impuls geven aan het streven naar vrede, rechtvaardige internationale verhoudingen en ontwapening. Volgens de bisschoppen kan een wereldwijde weigering het gebruik van kernwapens als moreel aanvaardbaar te beschouwen, een geweldige stimulans zijn voor het ontwaweningeswroces.

De kerkelijke leiders wijzen er in de brief op dat het terrein van een bisschop niet de politieke en militair-strategische besluitvorming is, maar de gewetensvorming. ,,Als de morele overtuiging diep en sterk genoeg is, zal de mensheid er met meer waarschijnlijkheid in slagen haar waardigheid te bewaren en onvoorstelbare rampen met kernwapens te voorkomen", aldus de bisschoppen.

Met instemming constateren ze dat het vraagstuk van de kernbewapening steeds minder mensen onverschillig laat. De betrokkenheid bij dit probleem wordt een hoopvol teken genoemd en tevens een voorwaarde voor de omkering van bewapeningswedloop naar wapenbeheersing, wapenvermindering en ten slotte naar ontwapening. ,,Die omkering veronderstelt zulke ingrijpende veranderingen, ook in het individueel gedrag en in het persoonlijk denken over veiligheid en vrede. dat het woord bekering hier op zijn plaats is". merken de bisschoppen op.

Bij het thema vrede staan de bisschoppen eveneens uitgebreid stil. Het gaat daarbij om meer dan het voorkomen van een nucleaire oorlog en het afremmen en omkeren van de bewapeningswedloop, schrijven ze. Om vrede tussen oost en west te kunnen vestigen, moeten de partijen niet alleen met elkaar onderhandelen, maar elkaar ook ontmoeten in een ,,open dialoog". Volgens de bisschoppen is dat een onmisbaar middel om vijandbeelden te doorbreken. Kerken kunnen hierbij volgens hen bemiddelen en de krachten helpen bundelen tégen bewapening en vóór ontwikkeling.

Een en andermaal signaleren de bisschoppen het naast elkaar bestaan van het verschijnsel van overbewapening en dat van onderontwikkeling in de wereld. De bisschoppen menen dat hier sprake is van een ,,fundamentele wanverhouding". De wapenhandel – ook vanuit Nederland – met de landen in de Derde Wereld noemen ze een ,,regelrechte aanslag" op de toch al schaarse middelen waarover die landen beschikken. Een en ander is volgens de bisschoppen terug te voeren op een gebrekkige structuur en organisatie van de wereldgemeenschap. Zij houden daarom een krachtig pleidooi voor een mondiaal gezag dat voldoende

bevoegdheden en middelen heeft om die gemeenschap te besturen.
Voorts leggen de bisschoppen een verband tussen de spiraal van de bewapening en die van ,,altijd meer willen hebben". Zij dringen er in hun brief sterk op aan terug te keren naar de „grondnormen" van eerbied voor het leven, zinrijk werk, behoud van de natuur en verhoging var. de kansen op ont ikkeling t-oor de armsten en de meest behoeftigen.
Aan het slot van het herderlijk schrijven sporen de bisschoppen de geloofsgemeenschap aan de vrede als een opgave te zien die meer veronderstelt dan afkeer van oorlog. De gevoelens van apathie of angst die nu dikwijls overheersen. moeten worden omgebogen tot een houding van ,,engagement, betrokkenheid, vindingrijkheid en creaviteit". Niemand is machteloos, zo steken de bisschoppen de gelovigen een hart onder de riem.
Verder herinneren zij eraan dat de verontwaardiging over de kernbewapening en de onvrede in de wereld de mensen meer bewust kan maken van de roeying vrede te stichten. Daardoor kan iedere gelovige gevolg geven aan de voortdurend herhaalde, dringende oproep van paus Johannes Paulus II een bijdrage te leveren in de groei naar een wereldwijde inzet voor vrede en gerechtigheid, aldus de Nederlandse bisschoppen.

Toelichting bij presentatie brief. Enkele reacties

Onder de Nederlandse bisschoppen blijkt enige verwarring te bestaan over de betekenis en de uitleg van hun herderlijk schrijven over ,,Vrede en Gerechtigheid". De verwarring spitst zich toe op de vraag in hoeverre de bisschoppen plaatsing van kernwapens in Nederland al dan niet afwijzen.
Kardinaal Willebrands zei daarover dat die plaatsing een ,,zaak van politici en militairen is, aan wie ik niets kan voorschrijven" en waarover ,,bondgenootschappelijk, in het verband van de NAVO of hoe heet dat apparaat, moet worden besloten".
De kardinaal zei met nadruk: ,,Er mag geen oorlog zijn en zeker geen nucleaire oorlog. De methodiek van de nucleaire afschrikking bevalt ons niet, we stellen daar geen onbeperkt vertrouwen in, maar we kunnen nog niet zonder die afschrikking".
Bisschop Ernst (Breda), voorzitter van de katholieke vredesbeweging Pax Christi, corrigeerde de kardinaal door te onderstrepen dat de bisschoppen de plaatsing van een nieuwe generatie middellange afstandswapens in Nederland nog steeds afwijzen. Zij hebben zich in 1979 heel nadrukkelijk aangesloten bij het standpunt van de Raad van kerken tegen de plaatsing.

Bisschop Ernst, die ook ondervoorzitter van de Raad van kerken is, zei echter dat die raad met een scherp afwijzend standpunt nu waarschijnlijk meer moeite zou hebben dan in 1979.
Secretaris Fiolet van de Raad van kerken reageerde hierop met de opmerking dat het de vraag is of kruisraketten wel vallen onder het begrip ,,nieuwe generatie middellange-afstandswapens". Over de kernbewapening is naar zijn zeggen binnenkort een nieuwe brief van de Raad van kerken aan de regering te verwachten.

In het herderlijk schrijven van de bisschoppen wordt niet verwezen naar het standpunt van de Raad van kerken van december 1982, dat verdere nucleaire bewapening wordt afgewezen, ongeacht de resultaten van de onderhandelingen in Genève. Bovendien wordt in het informatiebulletin van het secretariaat van het r.-k. kerkgenootschap over al dan niet plaatsing van kmisraketten en Pershing II-raketten met geen woord gerept.
De Tweede-Kamerfractie van het CDA heeft laten weten ingenomen te zijn met de brief en de daarin vervatte standpunten van de bisschoppen. De CDA-fractie. aldus een verklaring. beschouwt de brief als een bijdrage.de oproep het vraagstuk van de kernbewapening, leidende tot een wederzijds proces van ontwapening, serieus te nemen.
Ook het Interkerkelijk vredesberaad (IKV) is ,,heel gelukkig" met de kernwapenbrief van de bisschoppen. Volgens IKV-secretaris M. J. Faber betekent die een grote steun voor de vredesbeweging. Naar zijn zeggen wordt in de brief van de bisschoppen de kernbewapening in het algemeen en in het bijzonder de modernisering daarvan veroordeeld en afgewezen.
Minister De Ruiter (defensie) noemde de brief van de bisschoppen een ,,weloverwogen stuk". Hij vond het vooral ,,heel goed" dat de bisschoppen niet sceptisch zijn over de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie in Genève over beperking van de kernwapens voor de middellange afstand.
Het bestuur van de katholieke vredesbeweging Pax Christi Nederland ziet de brief van de Nederlandse bisschoppen over de kernbewapening als een grote steun voor de vredesbeweging. Weliswaar is het bestuur teleurgesteld dat de bisschoppenconferentie niet gekomen is tot een concreet politiek oordeel over de campagne ,,Help de kernwapens de wereld uit; om te beginnen uit Nederland", maar het acht het van groot belang dat de bisschoppen zich uitspreken tegen ieder kernwapengebruik als ook tegen de mogelijkheid van een beperkte kernoorlog.
Pax Christi-voorzitter bisschop H. Ernst van Breda en de overige bestuursleden hopen, aldus adjunct-secretaris J. Gruiters, dat de brief een goede aanzet vormt voor een tweede gespreksronde in katholiek Nederland over de kernbewapening.
Minister-president Lubbers is het niet eens met de kritiek op de brief van de Nederlandse bisschoppen over de kernbewapening. De brief zou een grootste gemene deler zijn omdat de bisschoppen het onderling oneens zouden zijn. Volgens Lubbers doen zich bij zulke belangrijke zaken natuurlijk accentverschillen voor "maar alle mensen van goede wil kunnen in deze brief een bemoediging vinden voort te gaan op de weg van wapenvermindering en ontwapening". Dit zei de premier op 15 juni tijdens een CDA-bijeenkomst in Leiden.
Lubbers is blij dat er nu een stuk op tafel ligt aan de morele intenties waarvan niet te twijfelen valt. Daar hoeft volgens de minister-president een politicus, en niet alleen van het CDA, niet verkrampt op te reageren. Volgens Lubbers is het goed dat de bisschoppen niet zeggen dat het vraagstuk van de plaatsing van de kruisraketten alleen een vraagstuk van de politiek is.
Hij zei verder dat de bisschoppen in hun denken per definitie radicaler mogen en moeten zijn dan politici, maar liet weten dat de bisschoppen ,,een aantal stappen vooruit zijn die wij in de politiek nog niet kunnen volgen".
In zijn toespraak signaleerde de premier ook een slijtageproces in het CDA. Lubbers ziet binnen het CDA het gevaar dat een aantal mensen op een verkeerde manier principieel tegen elkaar doen. Als het CDA pretendeert een volkspartij te zijn moet er volgens hem de wil zijn gezamenlijk op te trekken. Hij doelde hiermee op de moeilijkheden binnen de CDA-fractie in de Tweede Kamer tussen vertegenwoordigers van de linker- en rechtervleugel.

AFRIKA

LIBIË

KADHAFI IN SU. BEZOEKEN AAN ANDERE COMMUNISTISCHE LANDEN

De Libische leider, kolonel Kadhafi, bracht van 27-29 april 1981 een officieel bezoek aan de Sowjet-Unie. waar hij de laatste maal van 6-9 dec. 1976 was geweest tijdens zijn eerste bezoek aan dit land.
Tijdens Kadhafi's verblijf in Moskou werd een protocol over economische en technische samenwerking tussen de SU en Libië ondertekend. De ontwikkeling van die bilaterale samenwerking betrof de energiesector, de staal- en petrochemische industrie en de irrigatie. De SU verklaarde zich, aldus *Le* Monde (3-5-'81), bereid mee te werken aan de exploitatie van het centrum voor kernonderzoek dat eerder met Sowjet-hulp in Libië was gebouwd. De inrichting van een kerncentrale met een capaciteit van 800.000 kW alsmede de bouw van thermische centrales zouden worden bestudeerd. De exploitatie en exploratie van aardgas- en oliebronnen ,,op bilaterale basis" stonden op het programma. De SU zou boorinstallaties aan Libië leveren en het technische bijstand verleden bij de aanleg van twee gaspijpleidingen en twee ondergrondse depots.
Na afloop van Kadhafi's besprekingen met Brezjnew en andere Sowjet-leiders werd op 29 april een gemeenschappelijk communiqué gepubliceerd over het volgens Tass in een sfeer van ,,vriendschap en openhartigheid" gevoerde overleg.

In dit communiqué werd geen melding gemaakt van de door de SU voorgestelde internationale Midden-Oosten-conferentie. Gesteld werd dat ,,de USSR en Libië, met de andere betrokken staten, hun uiterste best zouden doen om te komen tot een globale oplossing in het Midden-Oosten op basis van de volledige terugtrekking van alle in 1967 bezette Arabische gebieden en om de nationale soevereine rechten van het Arabische volk van Palestina op zelfbeschikking, waaronder begrepen (het recht) op de stichting van een onafhankelijke staat, tot gelding te brengen." Het Arabische Standvastigheidsfront, waarvoor Kadhafi als woordvoerder optrad, had een overeenkomst via onderhandelingen tussen de Arabieren en Israël verworpen; Libië had volgens Le Monde (2-5-'81) tot dusver een meer algemene formule gebruikt die de verdwijning van de staat Israël impliceerde.
In zijn rede in het Kremlin op 28 april 1981 had Kadhafi van de Sowjet-leiders aanvullende inlichtingen gevraagd over drie punten: het voorstel i.z. een internationale Midden-Oosten-conferentie, Afghanistan en de Golf. Hij had zich bij die gelegenheid uitgesproken voor de ,,onafhankelijkheid" en de ,,neutraliteit" van Afghanistan alsmede voor beëindiging van ,,elke vorm van buitenlandse inmenging in dit land", termen die door de Prawda in het verslag van de toespraak waren weggelaten. In het commu-

niqué werd gesteld: ,,De USSR en Libië bevestigen opnieuw hun solidariteit met de Democratische republiek Afghanistan."
Wat de Golf betreft wenste het Standvastigheidsfront volgens het Libische persbureau Jana ,,nadere preciseringen over de wijze waarop de Arabische Golf (kon worden) geneutraliseerd en buiten de internationale rivaliteit (kon worden) gehouden". In het communiqué spraken de SU en Libië zich uit ,,voor het scheppen van een situatie van stabiliteit en rust op basis van de garanties i.z. de soevereine rechten van de oeverstaten en i.z. de veiligheid van de maritieme en andere verbindingen die hem (de Golf) met de rest van de wereld verbinden".
Le Monde (2-5-'81) concludeerde dat de partijen over en weer op zijn minst verbale concessies hadden gedaan en dat het gemeenschappelijke communiqué een ruime mate van overeenstemming vertolkte. Een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking tussen Libië en de SU werd echter niet getekend, hoewel Kadhafi zelf die mogelijkheid nog kort voor zijn bezoek had aangeduid, aldus AFF (29-4-'813.

Vanuit Moskou reisde Kadhafi naar Belgrado voor een driedaags bezoek aan Joego-Slavië, waarna hij op 1 mei 1981 in Tripoli terugkeerde.
Kadhafi's plaatsvervanger, Majoor Abdessalam Jalloud, verbleef vervolgens van 25-29 juni in Moskou voor een ,,werkbezoek". Hij voerde besprekingen met premier Tichonow, minister van defensie Oestinow en hoge militairen zoals stafchef Ogarkow. Hij tekende met premier Tichonow een protocol i.z. Sowjet-medewerking aan de industrialisatie van Libië. Op 29 juni arriveerde Jalloud voor een driedaags „vriendschapsbezoek" in Belgrado.

Volgens Le Monde (1-7-'81) zou Jalloud de Sowjet-steun hebben gevraagd en verkregen in geval van een aanval van Egypte en Soedan op Libië.

In zijn rede van 1 sept. 1981 (zie pag. 46212) suggereerde Kadhafi dat Libië zich nauwer bij de Sowjet-Unie zou aansluiten, al noemde hij dat land niet. ,,De VS zullen het nog betreuren" Libië in de armen van ,,een ander kamp" te hebben gedreven. ,,De VS dwingen ons de oorlog te kiezen. En de vijand van onze vijand wordt beslist onze vriend." Kadhafi voegde daaraan toe dat hij de Volkscongressen zou voorstellen tot een ,,herwaardering" van de buitenlandse politiek van Libië over te gaan die ,,tot dusver (is) gebaseerd op het positieve neutralisme".
Tijdens een ontvangst van de Tsjechoslowaakse leider Husak op 7 sept 1981 in Tripoli zei Kadhafi: ,,De gewapende agressie van de Verenigde Staten heeft ons ervan overtuigd dat de versterking van de samenwerking met het socialistische blok onvermijdelijk geworden is."

Oost-Europa

In september 1981 bracht Kadhafi officiële bezoeken aan Hongarije (22-24) en Roemenië (24-27), waarna hij op 27 sept. in Belgrado besprekingen voerde met Joegoslavische leiders.
In september 1982 volgden officiële bezoeken aan Tsjechoslowakije (8-9) en Polen (9-10). In Praag ondertekende Kadhafi met president Husak een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking tussen Libië en Tsjechoslowakije. Kadhafi was de eerste niet-communistische leider die Polen sinds de invoering van de staat van beleg op 13 dec. 1981 bezocht.

De Libische leider had tussen 19 juni en 1 juli 1978 reeds een rondreis door Oost-Europa gemaakt en toen achtereenvolgens vriendschapsbezoeken afgelegd in Bulgarije, Tsjechoslowakije, Hongarije, de DDR en Polen.
Door vertegenwoordigers van Oosteuropese staten werden bezoeken aan Libië gebracht: de Bulgaarse leider Zjiwkow en de Poolse president Jablonski (1976), de Tsjechoslowaakse premier Lubomir Strougal (7/8 febr 1979), DDR-leider Honecker (15/16 febr. 1979). de Roemeense leider Ceausescu (8/9 april 1979), de Joegoslavische president Tito (31 mei-3 juni 1979), de Bulgaarse leider Zjikow (in 1976 en van 11-14 maart 1980) en de Tsjechoslowaakse president Husak (7-9 sept. 1981).

Van 17-21 jan. 1983 bracht kolonel Kadhafi een officieel bezoek aan Bulgarije, waar hij op 21 jan. met president Zjiwkow een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking ondertekende voor een periode van 10 jaar. Vervolgens verbleef de Libische leider voor een officieel bezoek in Roemenië (21-24 jan), dat werd besloten met de ondertekening door Kadhafi en de Roemeense president Ceausescu van een eveneens voor 10 jaar geldend verdrag i.z. vriendschap en samenwerking tussen hun beide landen.

Van 16-18 maart bracht Libië's tweede man, majoor Jalloud, opnieuw (ook reeds in mei 1982) een werkbezoek aan Moskou. Hij sprak daar met Sowjet-premier Tichonow en de ministers van defensie en buitenlandse zaken, resp. Oestinow en Gromyko. In het op 19 maart gepubliceerde slotcommuniqué werd meegedeeld dat beide partijen in principe overeenstemming hadden bereikt over het afsluiten van een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking tussen Libië en de SU.
Volgens Reuter (The Times 21-3) lijkt het waarschijnlijk dat nog verdere onderhandelingen moeten worden gevoerd over de redactie van het verdrag. De mate van Sowjet-verbintenis jegens Libië zou afhangen van de uiteindelijke formulering van de tekst.

Volgens Westerse diplomaten in Moskou was de Russische bereidheid een verdrag met Libië af te sluiten slechts met grote aarzeling tot stand gekomen. De op zich ongebruikelijke bekendmaking tot zo'n verdrag bereid te zijn zou een symbolisch gebaar in de richting van de Arabische wereld zijn. Moskou heeft thans nog vriendschapsverdragen met slechts drie Arabische landen – Syrië, Irak en Zuid-Jemen – en het zou weinig redenen hebben erg ingenomen te zijn met de resultaten daarvan. Daarnaast zou Moskou bang zijn zich al te zeer aan een bewind als dat van Kadhafi te binden en onder bepaalde omstandigheden rechtstreeks met de Amerikanen en de Israëli's geconfronteerd te worden. Ook de mogelijkheid van een confrontatie met Egypte zou niet passen in de Russische pogingen, de contacten met Cairo te verbeteren (Reuter)
De Financial Times (21-3) wees op de forse toename van de handel tussen Libië en de SU: van 555 mln roebel in 1981 tot 1,347 mrd roebel in 1982. Die stijging werd hoofdzakelijk toegeschreven aan de omvangrijke aankopen van Sowjet-wapens door Libië. welke grotendeels met olieleveranties werden betaald.

Kadhafi in China *en Noord-Korea*

Op 25 okt. 1982 arriveerde Kadhafi in Peking voor zijn eerste bezoek aan de Volksrepubliek China. Op de reis daarheen had hij tussenlandingen gemaakt in Bulgarije en Moskou.

Op 9 aug. 1978 hadden China en Libië tijdens een bezoek van majoor Jalloud aan de Volksrepubliek besloten diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau te vestigen.
Het Libische Algemene Volkscongres besloot tijdens een op 6 jan. 1980 voltooide tiendaagse zitting de handelsbetrekkingen met China te bevriezen, omdat de Chinese regering besloten had militair materieel, in het bijzonder 90 gevechtsvliegtuigen, aan Egypte te leveren. Sindsdien stagneerden de contacten tussen beide staten, mede omdat China de steeds nauwere banden tussen Libië en de SU afkeurde.
Eind maart 1982 woonde een Chinese vakbondsdelegatie in Tripoli een internationale solidariteitsconferentie bij. Deze delegatie werd door kolonel Kadhafi ontvangen die bij die gelegenheid verklaarde dat „Libië" een groot belang aan China hechtte". In mei 1983 bracht de vroegere Chinese vice-minister van buitenlandse zaken, He Ying, bezoeken aan diverse Arabische hoofdsteden waaronder Tripoli. In juni 1982 herstelde een Chinese economische delegatie de contacten op handelsgebied.

Van 16 tot 22 aug. 1982 bracht de secretaris-generaal van het Libische Algemene Volkscomité (premier), Jadallah Azzuz al-Talhi, een officieel bezoek aan China. Hij voerde besprekingen met de Chinese premier Zhao Ziyang en werd op 19 aug. ontvangen door vice-voorzitter Deng Xiaoping. Bij die gelegenheid verklaarde **Al**-Talhi o.a.: „Wij zijn bereid vriendschappelijke betrekkingen en samenwerking met China te ontwikkelen."

Tijdens zijn officiële bezoek aan China



De Libische leider Kadhafi (in wit uniform) wordt in Peking door kinderen begroet. Rechts van hem de Chinese premier Zhao Ziyang.

(25-29 okt.) voerde Kadhafi overleg met Deng Xiaoping en premier Zhao Ziyang. Op 29 okt. werd tussen de twee regeringen een akkoord getekend over de vorming van een gezamenlijke commissie en de opstelling van een samenwerkingsprogramma. Tijdens een persconferentie te Peking verklaarde Kadhafi dat zijn bezoek de betrekkingen tussen beide landen in een nieuwe fase had gebracht en dat rij hun samenwerking op hei. gebied van handel, economie en techniek zouden uitbreiden.

Van Peking reisde Kadhafi naar Pjongjang voor een officieel bezoek aan Noord-Korea (29 okt.-2 nov.), waar hij besprekingen voerde met president Kim II Song. De twee leiders ondertekenden een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking, aldus een mededeling op 3 nov. van Radio Pjongjang. Dat akkoord voorzag in de bevordering van de economische, culturele, wetenschappelijke en technologische samenwerking tussen beide landen.

3 dqor het Joegoslavische staatshoofd Petar Stambolic ontvangen.

Op 5 jan. 1981 hadden Libië en Zuid-Korea besloten diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau aan te knopen. Volgens AFP waren er toen ruim 3.500 Zuidkoreaanse ontwikkelingswerkers in Libië actief, terwijl er van een sterk groeiende economische samenwerking sprake was.

KADHAFI IN OOSTENRIJK

Van 10-13 maart 1982 bracht kolonel Kadhafi op uitnodiging (1975) van bondskanselier Bruno Kreisky een officiëel bezoek aan Oostenrijk. Afgezien van een privé-bezoek aan Frankrijk in 1973, was dit het eerste bezoek van Kadhafi aan een Westers land. De Libische leider voerde diverse besprekingen met bondskanselier Kreisky die volgens het op **13** maart gepubliceerde gemeenschappelijke communiqué in een vriendschappelijke en openhartige atmosfeer plaatsvonden. In het centrum van het overleg stonden ,,de wederzijds opvattingen over het conflict in het Midden-Oosten, in het bijzonder het kernprobleem de Palestijnse kwestie, alsmede aspecten van een vreedzame, rechtvaardige en duurzame oplossing van deze problemen. Beide partijen waren van mening dat een zodanige oplossing van het Midden-Oosten-conflict met deelname van de PLO als legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk ook in de schoot van de VN moet worden gezocht..." De beide gesprekspartners spraken de hoop uit dat ,,het bezoek van kolonel Kadhafi in Oostenrijk tot bevordering van de betrekkingen van zijn land met de democratische staten van Europa zal bijdragen...".



De Libische leider Kadhafi bij aankomst in Wenen op 10 maart 1982. Rechts van hem (met bril) de Oostenrijkse bondskanselier Kreisky.

Tijdens zijn verblijf in Wenen had Kadhafi de wens uitgesproken andere Westeuropese landen en zelfs de VS te bezoeken. Kreisky zei op 13 maart tijdens een persconferentie na Kadhafi's vertrek dat Libië een nieuwe relatie met Europa wenste aan te knopen. Hij deelde voorts mee dat de Libische opdracht aan het Oostenrijkse bedrijf VOEST om in Libië een staalfabriek te bouwen (een project van 4 mrd schilling) 5 jaar werk voor 3.000 mensen betekende. Tevens onthulde Kreisky dat er in het verloop van het bezoek ook over Oostenrijkse wapenleveranties aan Libië was onderhandeld (rupsvoertuigen van Steyr-Daimler-Puch) en dat de Oostenrijkse regering daar waarschijnjlijk mee akkoord zou gaan, inzoverre Libië geen oorlog met een andere staat voerde.

Aanval Kadhafi op VS. Contacten met Duitse vredesbeweging

Tijdens een persconferentie op 12 maart 's avonds te Wenen deed Kadhafi een scherpe aanval op de VS n.a.v. het Amerikaanse besluit geen Libische olie meer te kopen (zie pag. 463/3). Hij riep de Europese landen op het Amerikaanse voorbeeld niet te volgen: ,,Diverse Westeuropese landen, zoals Italië, Frankrijk en West-Duitsland, hebben grote gezamenlijke projecten in Libië. Zij hebben heel wat te verliezen – miljarden (dollars) – als er geen Libische olie meer wordt verkocht. De Westerse oliemaatschappijen moeten Libische olie accepteren, voor hun eigen bestwil en voor hun landen", aldus Kadhafi. Hij vervolgde:

President Reagan .,is een man die niets van Libië, de wereld of de politiek begrijpt. Hij gedraagt zich kinderachtig. De komende jaren onder Reagan worden zeer gevaarlijke jaren voor de wereldvrede, omdat hij maar zo'n beetje speelt en dat kan tot een ramp leiden. Ik ben bang dat de Amerikanen en de Israëli's een Derde Wereldoorlog beginnnen" met West-Europa als slachtoffer. ,,Daarom komt Libië dichter bij Europa, want Reagan wil ons allebei opofferen." Kadhafi sprak de Amerikaanse beschuldiging tegen dat hij het terrorisme zou steunen, niet hij maar Reagan was een ,,terrorist". Deze was een ,,destructieve factor die Europa en Libië belet goede betrekkingen te onderhouden". Maar de Libische leider sprak de hoop uit dat Reagan nog zou leren en dat de Amerikaanse politiek in 1983 beter zou zijn dan in 1981 en 1982.

De Oostenrijkse ambassadeur in de VS werd op 11 maart op het State Departinent ontboden voor een mondeling protest tegen Kadhafi's uitlatingen.

Op 12 maart sprak Kadhafi in Wenen op eigen verzoek met vertegenwoordigers van de Duitse vredesbeweging*, o.w. Otto Schily. Kadhafi zou zijn ideële en materiële steun aan de vredesbeweging hebben aangeboden, maar Schily wees – na het onderhoud – elke ,,import van revolutiemodellen" van de hand. Ook wilden de Duitse vertegenwoordigers geen gemeenschappelijke acties organiseren.

Op 14 maart verzekerde de Koerdische geheime zender Stem van de Iraakse revolutie dat Kadhafi in Wenen ook

* Op 27 juli 1982 berichtte de New York Times in aansluiting op het Westberlijnse dagblad Die Tageszeitung dat Kadhafi eerder die maand vertegenwoordigers van vredesgroepen uit West-Duitsland, Italië, Oostenrijk en Engeland alsmede leden van de Westduitse „Grünen" in Tripoli had ontvangen. Hij zou daarbij hebben aangedrongen op acties om Amerikaanse troepen uit Europa te krijgen.

een ,,delegatie van zijn Koerdische broeders'' had ontvangen. Hij zou hebben verklaard dat een oplossing van de nationale kwestie van de Koerdische natie slechts door bevrijding, vereniging en stichting van een onafhankelijke staat kon worden bereikt. Een vrij Koerdistan zou een sterke bondgenoot van de Arabische, Turkse en Iraanse naties zijn, aldus Kadhafi volgens deze zender.

Tussenlanding in Wenen. Uitstel bezoek Athene

Op de terugreis van Warschau (zie hierboven) naar Libië maakte kolonel Kadhafi op 10 sept. 1982 een tussenlanding op het Weense vliegveld Schwechat. Hij sprak daar nauwelijks een uur met de Oostenrijkse bondskanselier Kreisky om van hem de waarheid over de wereldproblemen te horen, naar de Libische leider op een aansluitende persconferentie meedeelde. Kadhafi, die de Arabische topconferentie in Fes (6-9 sept. 1982, zie pag. 24213) geboycot had, betwistte dat de Arabische staten daar overeenstemming over een Midden-Oostenoplossing hadden bereikt. Naar zijn zeggen was de conferentie op een ,,mislukking'' uitgelopen. Kreisky bevestigde zijn ,,zeer positieve betrekkingen met kolonel Kadhafi'', maar hij erkende dat er ook meningsverschillen waren, want Kadhafi had ,,revolutionaire ideeën'' terwijl hij (Kreisky) voorstander was van ,,de evolutionaire weg''.
Le Monde (12-9-'82) herinnerde eraan dat Kadhafi's bezoek aan Wenen in maart 1982 was beschouwd als een Libische poging tot opening naar het Westen. Het Franse blad concludeerde dat dit initiatief intussen zonder gevolg was gebleven.
Een voor 30 april 1982 aangekondigd officieel driedaags bezoek van Kadhafi aan Griekenland was op 28 april wegens ,,onvoorziene verplichtingen'' voor onbepaalde tijd uitgesteld.

RELATIE MET SAOEDI-ARABIË

Op 31 dec. 1981 werden de diplomatieke betrekkingen tussen Libië en Saoedi-Arabië, die op 28 okt. 1980 door Saoedi-Arabië waren verbroken, hersteld, maar er trad geen merkbare verbetering in de onderlinge relatie in.

Eind september 1980 hadden de VS op verzoek van de Saoedische regering i.v.m. de Golfoorlog tussen Irak en Iran vier Awacs naar Saoedi-Arabië gestuurd. Met het oog daarop had de Libische leider Kadhafi op 19 okt. 1980 verklaard dat de gebeden van de pelgrims op de heilige berg Arafat in Mekka door het gedreun van Amerikaanse vliegtuigen werden overstemd en dat daarom de pelgrimstocht (hadj) dit jaar zinloos was. ,,Mogende moslems overal ter wereld ervan kennis nemen dat Mekka, de heilige Kaaba, Medina, het Graf van de Profeet en de heilige berg Arafat zich thans onder het juk van de Amerikaanse bezetting bevinden'', aldus Kadhafi. Daarom achtte hij het een primaire islamitische plicht voor de bevrijding van de heilige plaatsen een ,,heilige oorlog'' te voeren.
Het Saoedische ministerie van buitenlandse zaken beschuldigde Kadhafi er op 28 okt. 1980 van ,,de kern van onze religie'' aan te vallen. ,,Bezield door haar islamitische verantwoordelijkheid voor de verdediging van haar religie en van haar plicht op de atheïstische uitdagingen te antwoorden'' kon de Saoedische regering, aldus de verklaring. niets anders doen dan de diplomatieke betrekkingen met het door Kadhafi geleide regime te verbreken. Maar zij wilde ,,de banden van broederlijkheid en vriendschap tussen de beide broedervolken van Libië en Saoedi-Arabie handhaven''. Dit laatste werd beschouwd als een oproep aan het Libische volk tegen zijn regering in opstand te komen.

In een gemeenschappelijke verklaring van de beide ministeries van buitenlandse zaken werd op 31 dec. i981 gesteld dat tot herstel van de betrekkingen was besloten om ,,de breuk in de Arabische gelederen te helen en de Arabische actie tegen de gemeenschappelijke vijand tot eenheid te smeden''.

Maar op 5 jan. 1982 stelde Kadhafi in een toespraak te Tripoli: Amerika's Arabische vrienden ,,zijn gevaarlijker voor ons dan Israël of de VS. Deze agenten moeten aan de kaak worden gesteld en bestreden'' en ,,zij moeten worden omvergeworpen''. Volgens waarnemers doelde Kadhafi daarbij vooral op Saoedi-Arabië (Reuter 6-1-'82).

Tijdens een rede t.g.v. de 5de verjaardag van de ,,proclamatie van de volksmacht'' in Libië zei Kadhafi op 2 maart 1982 Saoedi-Arabië als de ,,vijand nr. 1 van de Islam en de Arabische natie'' te beschouwen. Libië en andere olieproducerende staten zoals Algerije, Koeweit en Nigeria waren blootgesteld aan een economische blokkade, die door de VS was gelast en door Saoedi-Arabië werd uitgevoerd. Dit land beroofde het Libische volk van zijn ,,bron van nationaal inkomen, nl. olie, door de wereldmarkt met ruwe olie tegen de laagste prijs te overspoelen''.
Het Saoedische persbureau en de kranten in Saoedi-Arabië reageerden scherp.

Het persbureau noemde hem ,,paranoïde'' en ,,een nul''. Het invloedrijke blad, Al-Riad schreef dat Kadhafi ,,Libië's olierijkdom verkwanselt, de zakken van beroepsmoordenaars vult en het geweten van media koopt''. Kadhafi treedt in wezen op als een agent van Israël, aldus het blad. ,,In plaats van zich in te zetten voor de Arabische belangen steunt Kadhafi dissidenten in Marokko, hitst hij ruzies op tussen zijn Syrische bondgenoten en Irak en Jordanië en probeert hij met fusievoorstellen ten aanzien van Tunesië aldaar vernietiging en sabotage te brengen''. Kadhafi zo concludeerde Al Riad is „geestesziek" (AP AFP).

De Libische leider waarschuwde Saoedi-Arabië op 5 maart tegen het verlenen van hulp aan ,,de fascistische regering in Khartoem'' (Soedan), terwijl hij volgens radio-Tripoli ook had besloten partij te trekken voor de ,,revolutionaire krachten in Saoedi-Arabië, ongeacht de consequenties''.
Op 11 maart riep Saoedi-Arabië op tot uitstoting van Libië uit de Arabische Liga en de OAE.
Op 18 maart gaf de Raad van Hoge Oelema's (islamitische theologen) een door radio-Riad verspreide verklaring uit waarin Kadhafi ,,een ongelovige'', een ,,misleide atheïst'' en een ,,toegewijde dienaar van het kwaad'' werd genoemd. Volgens deze raad had de Libische leider in het openbaar de Islam en de profeet Mohammed belachelijk gemaakt en legde hij zich toe op ,,het verspreiden van anarchie en tweedracht'' in de wereld (*AP/Reuter*).
Op 23 mei 1982 bepleitte Kadhafi het plaatsen van de Kaaba in Mekka onder ,,islamitische bestuur'', omdat ,,het huis van God voor elke moslem is, en geen land mocht worden toegestaan zijn gezag daar op te leggen''.

Kadhafi in Saoedi-Arabië

Op 9 en 10 juni 1983 bracht de Libische leider Kadhafi zijn eerste bezoek aan Saoedi-Arabië sinds zijn machtsovername in 1969. Hij werd door koning Fahd persoonlijk met alle eer op het vliegveld van Jedda ontvangen. De beide staatshoofden voerden in die stad besprekingen over Arabische en islamitische kwesties alsmede problemen van gemeenschappelijke belang. Volgens het blad Al Nadwah moest de ontmoeting als onderdeel van de pogingen van de Saoedische leiding worden beschouwd om de Arabische geschillen te overwinnen en een solidariteit tot stand te brengen die het voornaamste wapen in het conflict met de vijand vormt.
De SZ berichtte dat Kadhafi ,,tussen de politieke besprekingen door demonstratief de tijd nam om de heilige plaatsen in Mekka als pelgrim te bezoeken'', wat dit blad kenschetste als een ,,dramatische wending in de betrekkingen tussen de Libische revolutionair en het koningshuis van de Saoedi's''. Voor de Saoedi's zou het er bij de ontvangst van Kadhafi om zijn gegaan de diepe kloof tussen gematigden en radicalen in het Arabische kamp te overbruggen en zo de voorwaarden voor een nieuwe Arabische topconferentie te scheppen.
Kadhafi's bezoek aan Saoedi-Arabië maakte deel uit van een reis door het Midden-Oosten, waarbij hij tevens verbleef in Noord-Jemen (9 juni), Jordanië (10 juni) en Syrië (11 juni).

KADHAFI IN ALGERIJE, TUNESIË EN MAROKKO

Sinds begin 1982 heeft de Libische leider, kolonel Kadhafi, bezoeken gebracht aan de Maghreb-landen Algerije, Tunesië en Marokko. Terwijl Kadhafi in de voorgaande jaren nog twee maal in Algiers was geweest, had hij sinds 1969 geen voet meer op Marokkaanse bodem gezet en dateerde zijn laatste ontmoeting met de Tunesische president Bourguiba uit 1974.

Relatie met Algerije

De Libische-Algerijnse alliantie, gebaseerd op de verklaring van Hassi-Messaoud (dec. 1975, pag. 72212-'77) werd volgens Le Monde (30-5-'79) versterkt door het bezoek van Kadhafi aan Algiers (25-28 mei 1979).
Maar sindsdien waren spanningen opgetreden. Algerije had begin 1981 geweigerd steun te verlenen aan de voorgenomen fusie van Libië met Tsjaad (pag. 49 e.v.-'81). Ook rezen er meningsverschillen over de Westelijke Sahara. In april 1981 bracht Kadhafi een bliksembezoek aan Algiers om een plan voor te stellen betreffende een unie tussen Mauretanië en de Sahara-republiek alsmede een ,,revolutionair pact" tussen Libië, Algerije, de Sahara-republiek en Mauretanië (zie pag. 4321112-'81). Deze suggesties waren door Algerije verworpen en hadden evenmin succes bij Mauretanië en het Polisario. In juni 1981 leek Libië een toenadering tot Marokko te zoeken; het stelde toen voor tussen Marokko en het Polisario te bemiddelen, terwijl het liet weten het Polisario niet meer militair te zullen helpen (zie pag. 70912-'81). Tijdens de 5de topconferentie van het Standvastigheidsfront (sept. 1981 in Bengasi) zou zich een incident hebben voorgedaan tussen Algerije en Libië over de door Kadhafi verlangde aanwezigheid van Iraanse vertegenwoordigers, terwijl Algerije ook weinig moest weten van de door Assad (Syrië) en Kadhafi voorgestelde polarisatie (pag. 46112 e.v.-'82).
De Amerikaanse druk op Libië in december 1981 (pag. 463-'83) leidde echter tot ongerustheid in Algiers. In een officieel communiqué d.d. 12 dec. 1981 werd gesteld: ,,Algerije zal niet ongevoelig blijven voor de dreigementen met interventie tegen een broeder- en buurland, waarmee het zijn volledige solidariteit betuigt."

Op 18 jan. 1982 arriveerde kolonel Kadhafi op uitnodiging van president Chadli in Algiers. Er werd geen officieel communiqué gepubliceerd en het Algerijnse persbureau meldde slechts dat de besprekingen op 23 jan.



De Algerijnse president Chadli (r.) ontving op 18 jan. 1982 de Libische leider Kadhafi.

werden afgerond. Voorts werd van Algerijnse zijde meegedeeld dat Kadhafi en Chadli de ,,situatie in Afrika en de Arabische wereld in het kader van de voortgezette Algerijns-Libische consultaties over problemen van gemeenschappelijk belang" hadden besproken, met de toevoeging dat elke ontmoeting van beide staatslieden een ,,etappe op de weg naar de eenheid van de Arabische natie" vormt.
Volgens radio-Tripoli zou Kadhafi op 21 jan. hebben verklaard dat ,,wij een voorstel indienen voor eenheid tussen Algerije, Libië en Syrië". Deze zender meldde op 23 jan. dat overeenstemming was bereikt over ,,inleidende stappen" inzake eenheid tussen Libië en Algerije.
In een rede die Kadhafi in Algiers voor vertegenwoordigers van de Algerijnse staatspartij, het Nationale Bevrijdingsfront (FNL), hield, zou hij volgens het Libische persbureau *Jana* hebben gezegd dat hij het met president Chadli erover eens geworden was in de toekomst zo te handelen, als waren Libië en Algerije één staat, zonder dat dit overigens de ,,politieke structuur van beide landen (zou) raken". In februari zou een gemeenschappelijke zitting van beide kabinetten in Algiers plaatsvinden, waarbij de modaliteiten voor de verdere gang van zaken zouden worden besproken. In maart zou het Algerijnse parlement vervolgens een zitting in Tripoli houden. Aldus *Jana.*
Volgens de FAZ (25-2-'82)had Kadhafi de FNL-functionarissen nog te verstaan gegeven: ,,De kwade wil van degenen die de eenheid willen verhinderen, zal worden onthuld en zij zullen als vijanden van de eenheid van de massa's, als agenten van het imperialisme worden voorgesteld."

Volgens de Westerse pers werd door de Algerijnse autoriteiten nogal gereserveerd op Kadhafi's voorstel gereageerd om de nauwelijks van de grond gekomen Libisch-Syrische fusie (zie pag. 44611-'82) met een Algerijnse poot uit te breiden.

Niettemin vond op 3 april 1982 volgens radio-Algiers een gemeenschappelijke zitting van de regeringen van Algerije en Libië in Algiers plaats (zoals op 16 maart door radio-Tripoli aangekondigd) met het doel de grondslagen voor een integratie van de economische, sociale en culturele sectoren van beide broederlanden te leggen.

Beide regeringen besloten o.a. de ontwikkelingsplannen en de plannen op economisch en sociaal gebied te coördineren; een actieprogramma voor de industriele samenwerking en integratie uit te werken; het verkeer van personen en goederen tussen beide staten over land te vergemakkelijken: het telefoonnet tot Arabische en Afrikaanse staten uit te breiden; een gemeenschappelijke onderneming voor het aanboren van bronnen op te richten; het onderzoek van beide landen op het gebied van irrigatie en waterstaat te bevorderen; de samenwerking bij het bank- en verzekeringswezen te intensiveren; de onderlinge handel een voorkeurshandeling te geven ,,waardoor de totstandkoming van de economische integratie van beide landen kan worden bevorderd"; de olie- en gaspolitiek van beide staten te coördineren m.b.t. produktie, afzet en ontwikkeling; alsmede tot oprichting over te gaan van gemeenschappelijke maatschappijen voor de exploratie en produktie van aardgas en olie en voor geofysisch onderzoek.
Beide regeringen spraken hun tevredenheid uit over de bereikte resultaten, waarin de wil van de leiding en de volken van de twee broedersta-

ten zich weerspiegelde om hun gemeenschappelijke toekomst te ontwikkelen.

Op 5 april 1982 verklaarde president Chadli, die de gemeenschappelijke zitting van beide regeringen had geleid, voor het 6de vakbondscongres in Algiers, dat die bijeenkomst ten doel had gehad een gemeenschappelijk actieprogramma tot het naderbij brengen van een geïntegreerde economie te bespreken. ,,Misschien onderscheiden wij ons van onze broeders in Libië in enkele politieke opvattingen – dat is het recht van elk land; dat betekent echter niet dat wij niet in het ene gemeenschappelijke lot geloven" In dit geloof ,,hebben wij... een gemeenschappelijk programma opgesteld... Wij zijn het eens geworden over de procedure van de coördinatie en van het gemeenschappelijk handelen... Wij menen dat het werk geleidelijk en stapsgewijs moet gebeuren, en wel in de eerste plaats in de regio waarin wij leven: in de Arabische Maghreb. (...)" Eén punt is duidelijk: ,,Er wordt geen beslissing over de vereniging met welk land ook zonder de toestemming van het Algerijnse volk getroffen. (...) Op de dag dat ik merk dat het Algerijnse volk van de noodzaak van de stabilisering van de gelederen van de Arabische natie, te beginnen met de Arabische Maghreb, overtuigd is en die wenst, zal ik aan deze wens tegemoet komen."

Kadhafi in Tunesië

Van 23-27 febr. 1982 bracht Kadhafi een officieel bezoek aan Tunesië. Op 24 febr. werd hii door wresident Habib Bourguiba, die hij sinds de ontmoeting van Djerba in januari 1974 (zie pag. 108 e.v.-'74) niet meer had gesproken, in het paleis van de republiek in Carthago ontvangen. Tot besluit van het bezoek werd een akkoord ondertekend over de instelling van een gemeenschappelijke commissie op ministersniveau die minstens eens per halfjaar, afwisselend in Tripoli en Tunis, bijeen zou komen, en over samenwerking op economisch, industrieel, cultureel en voorlichtingsgebied.

Na de aanval van Tunesische rebellen op Gafsa (27 jan 1980) schortte Tunesië op 30 jan. 1980 zijn betrekkingen met Libië op (pag. 55411-'80). In het voorjaar van 1980 leek een ontspanning in de relatie tussen beide landen op te treden (pag. 558/1-'80).
Op 22 jan. 1981 arriveerde de Libische ,,secretaris" van buitenlandse zaken, Ali Abdessalam al-Triki, in Tunis als eerste Libische bewindsman sinds de crisis van jan. 1980. Zijn driedaagse bezoek zou een toenadering in drie etappes tot stand moeten brengen, aldus Le Monde (27-1-'81).
Op 22 jan. 1982 liet kolonel Kadhafi vanuit Algiers, waar hij op bezoek was (zie hierboven), weten dat hij had besloten over land via Tunesië naar Libië terug te keren. Maar hij veranderde kennelijk van gedachten, want een toestel met de Libische leider landde op 23 jan. 'savonds onaangekondigd in Monastir, de geboorteplaats van de toen in de VS verblijvende president Bourguiba. Vandaar ging Kadhafi naar Sfax. Op 24 jan. arriveerde hij in Gabès, waar de Tunesische premier, Mohammed Mzali (daar op werkbezoek). hem ontving. Tijdens hun onderhoud werd volgens Tuiiesische functionarissen ,,vriendelijk en ontspannen" gesproken over economische onderwerpen Politieke gesprekken zouden moeten wachten op de terugkeer van president Bourguiba en op een welwillender houding van Libië, dat volgens het Tunesische blad Al Sabah (30-12-'81) in de voorgaande week nog meer dan 1.000 Tunesische arbeiders had uitgewezen, omdat zij - aldus Tunesische persberichten - niet wilden meewerken aan de oprichting van een Tunesisch Nationaal Islamitisch Front. Kadhafi keerde na zijn gesprek met Mzali over land naar Libië terug,
Na een onderhoud met de inmiddels iri Tunesië teruggekeerde president Bourguiba op 9 febr. 1982 te Carthago verklaarde de Libische ,,secretaris" van economie, Abu Zeid Omar Dorda, dat Bourguiba kolonel Kadhafi voor een officieel bezoek aan Tunesie had uitgenodigd.

Volgens *NRC/H'blad* (2-3-'82)arriveerde Kadhafi op 23 febr. 1982 in Tunis met in zijn bagage het Libisch-Tunesische fusiedocument van Djerba uit 1974. Dat indertijd door Kadhafi en Mohammed Masmoudi (toen de Tunesische minister van buitenlandse zaken) opgestelde document voorzag in een unie van beide landen, bezegeld door de handtekening van Bourguiba.

Maar nadat de invloedrijke ,,first lady", mevr. Wassila Bourguiba, en de toenmalige premier Hedi Nouira van hun buitenlands verblijf in Tunesië waren teruggekeerd, was president Bourguiba op het akkoord teruggekomen wegens ,,bedrog" en ,,misleiding" door minister Masmoudi, die toen werd ontslagen. Zegslieden verklaarden dat Kadhafi door Tunesië was uitgenodigd op voorwaarde dat hij het document zou teruggeven.

Maar bij elk van de ontmoetingen die Kadhafi tijdens zijn bezoek aan Tunis had (incl. drie met president Bourguiba), waaronder die met vertegenwoordigers van de oppositie, bleef Kadhafi zijn streven naar een unie trouw. Hij noemde de Tunesiërs ,,de eerste en belangrijkste bevoordeelden" van zo'n unie en bond hun op het hart de historische kans die hun nu werd geboden, niet te laten lopen. Wel zei de Libische leider nu dat de fusie tussen beide landen zich stap voor stap moest voltrekken, waarbij de Tunesiërs zich moesten hoeden voor de vijanden die op de loer lagen om het hernieuwde samenzijn van de twee broedervolken teniet te doen.

Aïs voornaamste resultaat van Kadhafi's bezoek, dat de normalisering van de betrekkingen markeerde, noemde *NRC/H'blad* dat Libië en Tunesië zouden proberen elkaar ,,sociaal en economisch aan te vullen" in een vorm van samenwerking die ,,kan uitlopen op een unie tussen beide landen en als eerste aanzet daartoe is bedoeld". Volgens het officiële Tunesische persbureau hadden de beide leiders uiting gegeven aan hun ,,vaste wil om broederlijke en oprechte betrekkingen gebaseerd op nabuurschap te vestigen en om economische samenwerking te bevorderen". Voorts besloten zij ,,de wisselvalligheden die de relatie tussen de twee landen hebben ge-

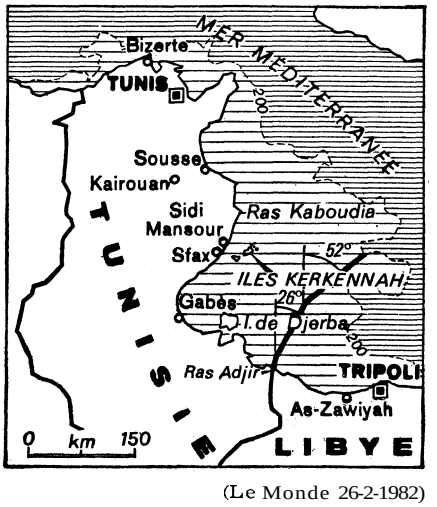


De Libische leider, kolonel Kadhafi, werd op 23 febr. 1982 in Tunis begroet door (v.l.n.r.) mevr. Wassila Bourguiba, minister van binnenlandse zaken Driss Guiga, president Habib Bourguiba en minister van buitenlandse zaken Beji Caid-Essebsi.

kenmerkt achter zich te laten", aldus het Tunesische persbureau.

Uitspraak Internationaal Gerechtshof in Tunesisch-Libisch geschil over continentaal plat

Op 24 febr. 1982 deed het Internationaal Gerechtshof te Den Haag uitspraak in het geschil tussen Tunesië en Libië over het continentaal plat in de Golf van Gabès. Op 10 juni 1977 waren beide partijen overeengekomen hun geschil aan het Internationaal Gerechtshof voor te leggen.
Die overeenkomst werd op 27 febr. 1978, de datum van de uitwisseling van de ratificatie-oorkonden van kracht. Tunesië en Libië stelden het Hof hiervan op 1 dec. 1978 resp. 19 febr. 1979 in kennis. Op 30 jan. 1981 verzocht de regering van Malta toestemming tot interventie in de zaak krachtens artikel 62 van het Statuut, maar op 14 april 1981 bepaalde het Hof unaniem dat Malta's verzoek niet kon worden ingewilligd. Op 16 sept. 1981 begon het Hof zijn openbare zittingen in de zaak tussen Tunesië en Libië.
Het Hof besliste met 10 tegen 4 stemmen (Frankrijk, Japan, Senegal en Tunesië) dat het continentaal plat moest worden gedeeld. Bepaald werd dat het betrokken gebied uit twee sectoren bestond die elk op een specifieke manier moesten worden afgebakend om een billijke oplossing te krijgen. In de eerste sector begint de afbakening bij de uiterste grens van de territoriale zee van beide landen, op de kruising van deze grens met een rechte lijn vanuit het grenspunt Ras Ajdir onder een hoek van 26" in noordoostelijke richting; vandaar onder dezelfde hoek tot de kruising met de breedtegraad van het westelijkste punt van de Golf van Gabès (ca. 34" 10' 3 0 N). Daar begint de tweede sector, die verder naar het oosten afbuigt onder een hoek van 52°.



(Le Monde 26-2-1982)

De uitspraak van het Hof stelt slechts een methode van afbakening vast. Het exacte trekken van de grenzen zal door deskundigen van beide partijen geschieden.
In beginsel volgde het Hof de grens zoals die door Frankrijk en Italië in het koloniale tijdperk was vastgesteld. Tunesië had een groter aandeel van het plat verlangd, omdat de door ELF-Aquitaine verworven olie- en aardgasconcessies zich geheel aan de Libische kant bevinden. Bovendien stelde Tunesië dat het door de uitspraak van het Hof ook enkele van zijn traditionele visgronden verloor.

Kudhafi waarschuwt Tunesië en Algerije. Jalloud in Algiers

Op 3 maart 1983 publiceerde de Tunesische pers uittreksels van een rede die kolonel Kadhafi daags tevoren via radio-Tripoli had gehouden. Daarin deed de Libische leider een beroep op Tunesië en Algerije de akkoorden van Djerba en Hassi-Messaoud uit te voeren, want anders zou hij zijn ,,gedwongen zijn toevlucht te nemen tot geweld om de eenheid te verwezenlijken". ,,Dat betekent dat wij over hun hoofden (van de Tunesische en Algerijnse leiders) heen de volksmassa's moeten aansporen en revolutionaire comités alsook volkscongressen, zowel openlijk als clandestien, moeten vormen..." Na te hebben onderstreept dat hij bereid was tot ,,schikkingen in der minne" met Tunis en Algiers voor de uitvoering van gemelde akkoorden, zei Kadhafi nog: ,,Als deze regimes de eenheid, de regelingen en de toepassing van de teksten waarover zij beschikken en die zij zelf hebben getekend weigeren, kunnen wij hun dan nog vertrouwen schenken ten nadele van de Arabische natie? Nooit! Wij zullen blijven aansporen tot revolutie." (Le Monde 5-3)

Op 27 maart vertrok Libië's tweede man, majoor Jalloud, uit Algiers na een bezoek van 24 uur in de loop waarvan hij door president Chadli werd ontvangen. De volgende dag deelde kolonel Kadhafi mee dat tijdens dat bezoek door Libië en Algerije een akkoord was gesloten over een toekomstige politieke unie tussen beide landen. Het akkoord was, aldus de Libische leider, ,,een stap in de richting van de toepassing van de overeenkomst van Hassi-Messaoud".
Inmiddels hadden de staatshoofden van Algerije en Tunesië op 19 maart in Tunis een ,,verdrag van broederschap en eendracht" getekend, waarover in volgende aflevering wordt bericht.

Kadhafi in Marokko

Op 30 juni arriveerde de Libische leider Kadhafi in de Marokkaanse hoofdstad Rabat voor een ,,werk- en vriendschapsbezoek". Dat pas op 29 juni aangekondigde bezoek bood volgens een officieel communiqué ,,de gelegenheid de banden aan te halen tussen koning Hassan II en kolonel Kadhafi en stelt de twee staatshoofden in staat de toestand in en huidige problemen van de Arabische wereld te bespreken.".
Kadhafi had slechts één maal eerder Marokko bezocht en wel in 1969. Sindsdien waren de relaties tussen de beide landen en hun leiders gekenmerkt door wantrouwen en twisten.

In 1971 en 1372 had Kadhafi openlijk zijn steun uitgesproken voor Marokkaanse militairen die tevergeefs hadden geprobeerd de macht in Rabat te grijpen. Vanaf 1973 had Kadhafi steun verleend aan de bevrijdingsbeweging Polisario die tegen het Marokkaanse leger strijdt voor onafhankelijkheid van de Westelijke Sahara.
Op 18 april 1980 had Marokko de diplomatieke betrekkingen met Libië verbroken, nadat dit land de door Polisario uitgeroepen Arabische Democratische Republiek van de Sahara (RASD) officieel had erkend. In juli 1981 werden die betrekkingen hersteld en bood Libië bemiddeling tussen Marokko en het Polisario aan.
Maar de relatie bleef koel, mede omdat Marokko-de organisator was van twee boycotacties die verhinderden dat de OAE een topconferentie in Tripoli hield. Nadat de door Kadhafi geboycotte 19de OAE-topconferentie uiteindelijk van 8-12 juni 1983 in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba had plaatsgevonden, legde Kadhafi op 16 juni in Tripoli de volgende verklaring af: ,,Libië heeft zijn plicht t.a.v. de Westelijke Sahara voltooid. Er is geen enkel geschil meer tussen Marokko en Libië betreffende dat gebied. Het fundamentele probleem van het ogenblik is de Arabieren de gelegenheid te bieden het zionistische gevaar te trotseren." Een week later stuurde koning Hassan II zijn adviseur Guedira naar Tripoli.

Kadhafi's bezoek aan Rabat werd op 2 juli onverwacht met een dag verlengd om hem en koning Hassan in staat te stellen een derde gespreksronde te houden.

Op 1 juli had de Libische leider op eigen verzoek een ontmoeting gehad met de voormannen van de zes grote Marokkaanse politieke groeperingen tegenover wie hij verklaarde dat het door de OAE bepleite en door Marokko aanvaarde Sahara-referendum ,,geen zin" had, want ,,het Polisario zal tot de onafhankelijkheid blijven strijden". Op 2 juli ontving hij in Rabat een delegatie van uit de Sahara afkomstige Marokkaanse burgers, die verwant waren aan leden van het Polisario. Deze delegatie verzocht Kadhafi ,,elke hulp en steun" aan het Polisario te staken.
In een communiqué dat na afloop van Kadhafi's bezoek op 3 juli te Rabat werd uitgegeven lieten Marokko en Libië weten vastbesloten te zijn een eind te maken aan hun conflicten en ,,broederlijke relaties" te vestigen. Zij waren het eens geworden over ,,de noodzaak alle oorzaken van spanning" in Noord-Afrika weg te nemen. Inzake de Westelijke Sahara meldde het slotcommuniqué dat de twee partijen hun



Koning Hassan II van Marokko (r.) ontving de Libische leider Kadhafi op I juli 1983 in het koninklijke paleis te Rabat tijdens diens eerste bezoek aan Marokko in 14 jaar.

,,welwillendheid" hadden uitgesproken m.b.t. Afrikaanse inspanningen om de kwestie vreedzaam op te lossen door middel van een – binnen zes maanden door de OAE te organiseren – referendum, dat moest worden gehouden ,,in omstandigheden die vrijheid en oprechtheid garanderen en een eind zullen maken aan dit probleem binnen de Afrikaanse en internationale gemeenschappen".

In een aparte boodschap aan zijn gastheer koning Hassan II sprak Kadhafi op het moment van zijn vertrek de wens uit te werken ten behoeve van een ,,onbeperkte ontwikkeling" van de samenwerking tussen beide landen, teneinde ,,de eenheid te realiseren waarnaar de twee volken streven".

De NZZ (6-7) concludeerde: ,,De verzoening tussen Kadhafi en koning Hassan van Marokko kan vooralsnog slechts van tactische aard zijn. Beide partijen is er thans veel aan gelegen de bestaande spanningen te verminderen en naar wegen te zoeken hoe het conflict over de Westelijke Sahara uit de wereld kan worden geholpen. Kadhafi lijdt onder een toenemend isolement in de Maghreb en in de Arabische wereld. Koning Hassan gaat gebukt onder de last van de nu reeds bijna acht jaar oude Sahara-oorlog. (...) Het bezoek van Kadhafi aan Marokko kan in elk geval worden opgevat als een signaal dat nu ook voor hem – niet alleen, zoals al lang, voor Marokko en Algerije – de Polisario-oorlog tot een last begint te worden."

RELATIE MET FRANKRIJK

Nadat Frankrijk op 15 juli 1981 het verbod op de uitvoering van handelscontracten met Libië had opgeheven (pag. 774/1-'18), waardoor o.a. de levering van 10 patrouilleboten was opgeschort, verliet de eerste van die in 1977 bestelde boten. de ,,Beir Grassa", op 13 maart 1982 de Franse haven, Lorient.

Op 17 maart 1982 verleende kolonel Kadhafi gratie aan de Française Denise Dupont en haar twee zoons, die sinds april 1980 in Tripoli waren gedetineerd en die op 21 febr. tot levenslang waren veroordeeld wegens spionage voor de VS en Israël. Op 22 maart keerden zij in Frankrijk terug.

Na de wederopbouw van de in febr. 1980 door Libische betogers verwoeste Franse ambassade in Tripoli, bracht Libië's tweede man, majoor Jalloud, in mei 1982 een bezoek aan Parijs, dat inmiddels weer een ambassadeur in Libië had benoemd. Vervolgens bezocht de Franse minister van buitenlandse zaken Cheysson begin juni 1982 Tripoli.

In maart 1983 vond in Parijs voor het eerst sinds vijf jaar een zitting van de gemengde Frans-Libische samenwerkingscommissie plaats en op 12 april werd de Libische secretaris voor externe contacten, Abdullah Obeidi, door zijn Franse ambtgenoot Cheysson in Parijs ontvangen.

SOEDAN

ONRUST IN ZUID-SOEDAN

De plannen tot decentralisatie van Zuid-Soedan (zie pag. 62011 e.v.-'82) hadden daar de gemoederen verhit. Vooral de stam van de Dinka's, die het politieke leven daar sinds de burgeroorlog had beheerst, beschouwde de voorgenomen opdeling van het Zuiden als een poging van Khartoem om dit gebied nog verder te verzwakken. Onder leiding van Abel Alier, voorzitter van de Hoge Uitvoerende Raad van het Zuiden in de jaren 1972-1978 en van juni 1980 tot oktober 1981, kwamen de Dinka's op voor behoud van de eenheid.

Maar de zojuist gekozen Zuidelijke Regionale Volksvergadering koos op 23 juni 1982 Joseph James Tombura (voorheen aangeduid als Tembura) tot voorzitter van de nieuwe, 19 leden tellende Hoge Uitvoerende Raad. Hij versloeg met 62 tegen 49 stemmen bij 4 onthoudingen de ,,eenheid" kandidaat Clement Mboro (pag. 62313-'82).

Tombura behoorde tot de stroming die een opdeling van het Zuiden in drie zichzelf besturende regio's – de oude provincies Equatoria. Bahr el Ghazal en Opper-Nijl – voorstond, en die geleid werd door luitenant-generaal Joseph Lagu, de nieuwe tweede vice-president van Soedan. Hij werd gesteund door de compromis-stroming, die bekend stond als ,,Verandering Twee" of C2, welke geleid werd door Samuel Aru Bol. Zo ontstond een coalitie, die de naam ,,Verandering Drie" of C3 aannam, waaronder het Zuiden één autonoom gebied zou blijven in afwachting van een referendum op een nog vast te stellen datum.

Vanaf eind 1982 werd melding gemaakt van gewelddadige incidenten in het Zuiden, waarbij een aantal Noorderlingen werd gedood.

Bericht werd dat 13 Arabische handelaren uit het Noorden in het Zuidelijke dorp Ariath, bij de spoorlijn naar Khartoem, in jan. 1983 waren doodgeschoten door een groep van ca. 80 geüniformeerde opstandelingen. Volgens woordvoerders in Wau, de hoofdstad van de betrokken provincie Bahr el Ghazal, waren de daders lid van de Anya-Nya II welke zijn naam ontleende aan de Anya-Nya-beweging die de guerrilla leidde tijdens de 17-jarige burgeroorlog voor afscheiding van het Zuiden (1955-1972).

Ook werd bericht over conflicten binnen de strijdkrachten tussen Zuidelijke en Noordelijke militairen. Die conflicten ontstonden, aldus *NRC/H'blad* (5-5-'83) nadat de centrale autoriteiten in Khartoem hadden besloten Zuidelijke eenheden die zij niet meer vertrouwden maar het Noorden over te plaatsen. Dit betekende een schending van het Akkoord van Addis Abeba uit 1972, waarin was vastgelegd dat de Noorderlingen wel in het Zuiden konden worden gestationeerd maar de Zuiderlingen niet in het Noorden

hoefden te dienen. Bovendien vreesden de Zuiderlingen aan de zijde van Irak te worden ingezet in de Golf-oorlog tegen Iran. In januari 1983 trachtten Noordelijke troepen het garnizoen in Bor te dwingen naar het Noorden te vertrekken, maar Zuidelijke soldaten openden het vuur op hen.

Kort na de slotzitting van het vierde nationale congres van de Soedanese Socialistische Unie (SSU), dat van eind februari tot begin maart te Khartoem plaatsvond, werden, aldus de *Financial Times* (23-3), twee prominente Zuidelijke politici gearresteerd, Dol Acuil (de vice-voorzitter van de hoge uitvoerende raad) en Matthew Obur (de voorzitter van de Zuidelijke Nationale Volksvergadering). Eerder had Acuil in de Universiteit van Khartoem een verklaring uitgegeven waarin hij kritiek leverde op detenties van Zuiderlingen, vooral van tegenstanders van de opdeling van het Zuiden.

In februari zou de regering in Khartoem de verplaatsing van Zuidelijke militairen naar het Noorden hebben opgeschort. Maar het bleef onrustig, mede door acties van opstandelingen tegen de Amerikaanse oliemaatschappij Chevron, die daar boringen uitvoert. Zo werd een groep oliegeologen door opstandelingen gewapender hand gedwongen het gebied te verlaten. De *Volkskrant* (30-6) schreef hierover o.m.:

„...Chevron heeft in het Zuiden grote oliereserves ontdekt, die het verarmende Soedan binnen enkele jaren tot een olie-exporterend land kunnen maken. De in de hoofdstad Khartoem, in het Noorden, zetelende regering van president Jaafar Nimeiry heeft besloten om een 1500 kilometer lange pijpleiding aan te leggen, die de olie moet vervoeren naar Port Soedan aan de noordelijke Rode Zee-kust.
Zuidelijke politici eisen echter dat er ook een raffinaderij wordt gebouwd in het Zuiden en willen tevens dat er een pijpleiding wordt aangelegd naar de Keniase havenstad Mombasa. Soedan is het grootste land van Afrika en de transportverbindingen tussen Zuid-Soedan en Kenia zijn veel efficiënter dan de door moerasvorming vaak onbegaanbare verbindingen met het Noorden. Door brandstoftekorten in Soedan is ook het vliegverkeer (overwegend met één- en tweemotorige toestelletjes) tussen de Zuidelijke hoofdstad Juba en de Keniase hoofdstad Nairobi intensiever dan met Khartoem..."

In maart werd ook melding gemaakt van overvallen van Anya-Nya II strijders op politieposten.

Muiterij

In mei lanceerde het Soedanese leger een grote campagne tegen de opstandelingen en weerbarstige Zuidelijke militairen. Begin die maand zou bij Banito een treffen tussen Noordelijke en Zuidelijke soldaten hebben plaatsgevonden, waarbij 17 doden vielen.

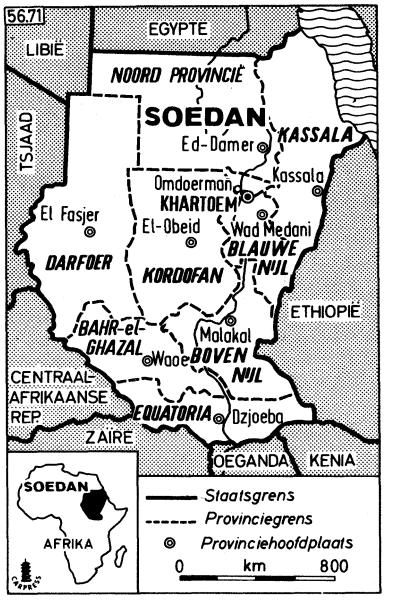
Op 18 mei meldde het Soedanese opperbevel dat een op 15 mei uitgebroken muiterij bij een compagnie van het 105de bataljon van de Eerste Divisie, gelegerd in Boren Pibor in de provincie Jonglei, was neergeslagen. Er zouden geweldige hoeveelheden wapens en munitie in beslag zijn genomen, Deze wapens kwamen, aldus de bekendmaking, uit het buitenland, wat wees op een samenzwering tegen „Soedans eenheid en veiligheid".

Op 20 mei berichtte het persbureau Suna dat bij het neerslaan van de muiterij 70 muiters waren gedood en 10 gewond, terwijl 8 militairen van de regeringsgetrouwe troepen waren gesneuveld tijdens de op 15 en 16 mei uitgevoerde operatie.

In een bericht van het blad Æ Anbaa uit Koeweit (*DPA/Reuter* 25-5) werd echter gesteld dat bij de opstand 600 mensen waren omgekomen, o.w. 13 vroegere ministers van de Zuidelijke en de centrale regering.

Opdeling Zuid-Soedan

Nadat president Nimeiry in het weekeinde van 29 mei twee Zuiderlingen in het kabinet had opgenomen (zie hierboven), o.w. de leider van de eenheidsbeweging in het Zuiden Abel Alier, maakte hij op 5 juni bekend een decreet te hebben uitgevaardigd op grond waarvan Zuid-Soedan in drie autonome regio's werd opgedeeld, elk met een waarnemend gouverneur, een volksvertegenwoordiging en een kabinet, allen benoemd door Khartoem. Die regio's droegen dezelfde namen en omvatten hetzelfde grondgebied als de drie provincies waarin het Zuiden vóór 1972 was verdeeld, t.w. Boven Nijl, Bahr el Ghazal en Equatoria.



Volgens het officiële persbureau Suna golden de benoemingen voor een overgangsperiode van 18 maanden; daarna zouden vrije verkiezingen plaatsvinden. Ook meldde Suna (*The* Times 24-5) dat de drie regio's resp. de volgende hoofdsteden zouden krijgen: Malakal, Wau en Juba.

De president verklaarde tot dit besluit te zijn gekomen om gehoor te geven aan de toenemende verlangens van de Zuiderlingen inzake een decentralisatie van het Zuiden naar analogie van de in Noord-Soedan toegepaste regeling (zie pag. 22311-'81).

Ontvoering Westerse hulpwerkers

Op 23 juni werden vijf buitenlandse hulpwerkers – twee Amerikanen, een Canadees, een Westduitser en een Nederlander – in het nationale park van Boma (ca. 200 km ten oosten van Juba) ontvoerd door leden van het tot dan toe onbekende Bevrijdingsfront van Zuid-Soedan (SSLF). De ontvoerders dreigden hun vijf gijzelaars te doden als niet vóór 6 juli aan hun eisen, overgebracht door een vrijgelaten Britse zoöloog, zou zijn voldaan. Die eisen waren: een losgeld van 120.000 Soedanese ponden, kleding en schoeisel voor 150 man, en uitzending van een SSLF-verklaring door internationale radiostations.

Door missionarissen in Juba werden via de radio onderhandelingen gevoerd. Op 5 juli deelde de Soedanese ambassadeur in Kenia mee dat de ontvoerders hun ultimatum met 24 uur hadden verlengd en bereid waren tot verdere besprekingen. Ook die termijn verliep, zonder dat een nieuwe tijdslimiet werd gesteld.

Per helikopter aangevoerde Soedanese militairen voerden op 8 juli 's morgens een aanval uit op de missiepost waar de vijf gijzelaars werden vastgehouden. Bij deze actie kwamen vijf hulpwerkers ongedeerd vrij, terwijl 18 rebellen en één van de regeringssoldaten werden gedood.

Op 9 juli gaf de Soedanese regering te Khartoem een verklaring uit, waarin gesteld werd dat twee van de SSLF-„bandieten" door Cubaanse militaire adviseurs in Libië waren opgeleid. Volgens het opperbevel van de Soedanese strijdkrachten waren er „doorlopend contacten" geweest tussen de „bandieten en de regering van Libië", aldus een bekendmaking via het persbureau Suna.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

DE ARMEENSE KWESTIE

Nadat het sinds het najaar van 1982 betrekkelijk rustig was geweest voor wat betreft Armeense aanslagen kwam de Armeense kwestie midden juli 1983 weer sterk in het nieuws te staan, toen er kort na elkaar drie Armeense acties plaatsvonden waarbij in totaal 15 doden vielen.

Op 14 juli werd een Turkse diplomaat in Brussel door een Armeniër doodgeschoten, op 15 juli vond op het Parijse vliegveld Orly een bomaanslag plaats waarbij zeven doden vielen en op 27 juli vielen bij een actie tegen de Turkse ambassade in de Portugese hoofdstad Lissabon eveneens zeven doden.

De Armeense organisaties, die sinds begin 1975 aanslagen pleegden, verklaarden zo de Turkse massamoord of genocide van 1915 te willen wreken, hoewel de laatste tijd het accent meer gelegd werd op een erkenning door Turkije van de genocide van 1915. Turkije weigerde te erkennen dat er in 1915 een volkerenmoord had plaatsgevonden waarbij ca. 1,5 mln Armeniërs omkwamen.

De meeste gewelddaden werden geclaimd door twee groeperingen: het Armeense Geheime Leger voor de Bevrijding van Armenië (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia – ASALA) en de Gerechtigheidscommando's van de Armeense Genocide (Commandos for Justice of Armenian Genocide – CJAG). Beide groeperingen dateerden hun oprichting in 1975 en hadden hun basis in Beiroet (Libanon), totdat Israël in de zomer van 1982 Libanon binnenviel (pag. 385 e.v.-1982).

Van 20-24 juli vond verder nog in het Zwitserse Lausanne het door de Zwitsers-Armeense dominee James Karnusian georganiseerde Tweede Armeense Wereldcongres plaats.

Alvorens nu een overzicht te geven van de ontwikkelingen die zich sinds het najaar van 1982 met betrekking tot de Armeense kwestie voordeden (het laatste overzicht staat op pag. 782 e.v.-1982) wordt eerst nog enige informatie gegeven over de achtergronden van het Armeense verzet. De informatie is ontleend aan *KHA* (2-10-1981)pag. 625 e.v.

Aan het einde van de 19de eeuw was er een abrupt einde gekomen aan 500 jaar van betrekkelijke rust tussen de Turken van het Ottomaanse Rijk en de ,,loyale natie'' van de Armeniërs. Onder hen ontwikkelden zich ideeën over een vorm van Armeense onafhankelijkheid, terwijl ook de mogelijkheid van autonomie binnen het Russische rijk werd geopperd. In 1877 viel het Tsaristische Rusland door het Ottomaanse Rijk gecontroleerde Armeense gebieden binnen, maar bij het Congres van Berlijn in 1878 dwong Engeland Rusland sommige van deze gebieden aan de Turken terug te geven in ruil voor een toezegging dat de Europese mogendheden de Armeniërs tegen Ottomaanse excessen zouden beschermen. Andere Armeense gebieden bleven onder Russische controle, maar geen werkelijke autonomie werd toegekend.

Vanaf die tijd beschouwden de Ottomaanse heersers de Armeense kwestie louter als een voorwendsel voor Europese inmenging in hun zaken. De Koerden. die in de 16de eeuw door sultan Selim in Armeense gebieden waren gevestigd om het Ottomaanse gezag te handhaven, kregen nu het groene licht om de Armeense gemeenschap te intimideren. Dit leidde tot vorming van Armeense groepen voor zelfverdediging, waarvan de activiteiten weer Ottomaanse represailles uitlokten. In de jaren 1894-'96 werden vele Armeniers gedood, vooral bij de massamoorden rond Urfa in 1895.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 werden de Armeniërs door de Turkse nationalisten beschouwd als potentiële leden van een ,,vijfde colonne'', die Rusland en zijn bondgenoten hielp. In die context vonden de massamoorden van 1915 plaats. In april 1915 werd in een order, getekend door de Turkse minister van binnenlandse zaken, Talaat Pasha, en de minister van oorlog, Enver Pasha, bepaald dat de Turkse regering had besloten aan de Armeense kwestie ,,eens en vooral een eind te maken door de Armeniërs naar de woestijnen van Arabië te deporteren'' (Talaat Pasha werd in 1921 door een Armeniër vermoord). In sept. 1915 bepaalde de Turkse regering: ,,Het recht van de Armeniërs om op het grondgebied van Turkije te wonen en te werken is volledig opgeheven.''

Daarop werd in 1915-'16 de Armeense bevolking uit het gebied tussen Aleppo, Damascus en de Eufraat verdreven, deels door systematische massamoorden op ca. 1.5 mln Armeniërs in 1915 – wat van Turkse zijde nog altijd wordt ontkend – deels door deportatie van 500.000 a 1 mln Armeniërs naar Libanon en Syrie (van wie ca. 35.000 omkwamen). Als gevolg daarvan werd de Armeense bevolking van Turkije gereduceerd van 2.5 mln leden (aan het eind van de 19de eeuw) tot nauwelijks 50.000 leden. Aldus The Middle East (juni 1981).

In de verwarring aan het eind van de Eerste Wereldoorlog namen de Armeniërs die tot dan toe onder Russische controle stonden, de wapens op. Zij proclameerden onder leiding van de in 1890 gevormde Dashnag een onafhankelijke republiek Armenië. Op 29 nov. 1920 werd het grootste deel van deze republiek deel van de Sowjet-Unie als Armeense Socialistische Sowjetrepubliek. De voormalige Armeense provincies Kars en Ardahan liet Moskou aan Turkije over.

Van de naar schatting 6 mln Armeniërs nu leven er ca. 3 mln in de Sowjet-republiek Armenië, 1,4 mln elders in de SU, 700.000 in het Midden-Oosten (van wie bijna 200.000 in de Libanese hoofdstad Beiroet), 250.000 in Europa (van wie ruim 200.000 in Frankrijk en bijna 3.000 in Zwitserland), 500.000 in de VS, 40.000 in Canada, 10.000 in Australië en 100.000 in Zuid-Amerika (TME).

Sinds najaar 1982 deden zich met betrekking tot de Armeense kwestie de volgende ontwikkelingen voor:

Echtgenote van in Lissabon vermoorde Turkse attaché eveneens aan de gevolgen van de aanslag overleden

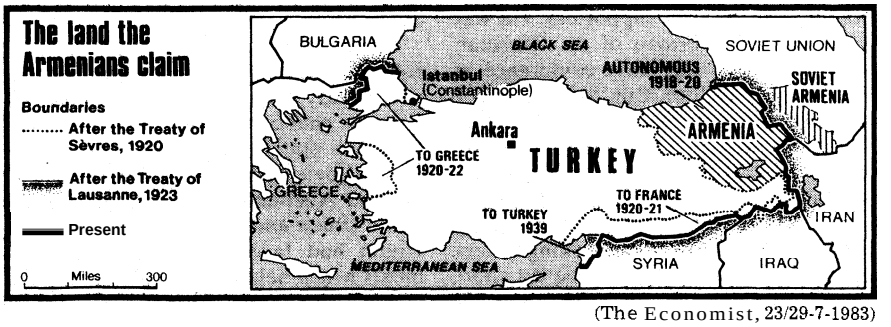
Op 11 jan. 1983 meldde *The Times* dat Nadide Akbay, de echtgenote van de op 7 juni 1982 door een jongeman in Lissabon doodgeschoten Turkse attaché Erkut Akbay (pag. 783/3-1982), aan haar verwondingen als gevolg van de aanslag was overleden. De vrouw, die secretaresse was op de Turkse ambassade in Lissabon, had sinds 7 juni in coma gelegen. De jongeman die de aanslag pleegde zou in opdracht van de Gerechtigheidscommando's van de Armeense Genocide hebben gehandeld.

Volgens *The Times* kwam het aantal Turken dat sinds 1973 bij Armeense aanslagen om het leven was gekomen hiermee op 32.

Aanslag tegen Turkish Airlines in Parijs

Op 22 januari wierp een jongeman twee handgranaten in de hal van de Turkse luchtvaartmaatschappij Turkish Airlines aan de Avenue de l'Opéra 34 te Parijs. Niemand werd gewond. De dader werd door politiemensen die in de buurt waren gearresteerd. Het was de 28-jarige uit Libanon afkomstige Abraham Tomassian, een lid van het ASALA. Enige weken eerder was hij in Beiroet gesignaleerd. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd diezelfde dag opgeëist door het ASALA.

Een paar uur later werd op de luchthaven Orly-Sud een bom ontdekt en gedemonteerd. De bom lag in de buurt van de balie van Turkish Airlines. De



(The Economist, 23/29-7-1983)

Weekblad 52ste jaargang No. 2701, pag. 34159-34174

verantwoordelijkheid voor deze aanslag werd niet opgeëist.
Nadat Tomassian op 24 januari beschuldigd was ,,van het opzettelijk vernielen of beschadigen van roerende of onroerende goederen door middel van explosieven en van het overtreden van de wapenwet", werd hij op 7 juli door een rechtbank in Parijs veroordeeld tot 30 maanden gevangenisstraf.

Bij actie op vliegveld van Ankara gearresteerde Armeense terrorist opgehangen

Op 29 januari 's morgens vroeg werd Leon Ekmekcian, die op 7 augustus 1982 op het vliegveld Esenboga bij de Turkse hoofdstad Ankara was gearresteerd na een actie waarbij hij samen met nog een commando 23 mensen had gegijzeld (pag. 784-1982), in een gevangenis in Ankara opgehangen. Na de aanslag was gebleken dat beide commando's lid waren van het Geheime Armeense Leger voor de Bevrijding van Armenië. Bij de actie waren in totaal negen mensen om het leven gekomen.

Aanslag tegen Turks reisbureau in Parijs

Bij een bomontploffing aan de Rue Boudreau 8 (9de arr.) in Parijs waar zich een reisbureau bevond dat was gespecialiseerd in het verzorgen van reizen naar Turkije werd op 28 februari een employée van het reisbureau, de Française Renée Morin, gedood, raakten vier voorbijgangers gewond en werd er grote schade aan het gebouw aangericht.
Dezelfde dag werd in een anoniem telefoontje aan het persbureau Associated *Press* de verantwoordelijkheid voor de aanslag opgeëist door het ASALA. Tevens werden ,,andere aanslagen tegen Turkse vestigingen in Parijs" aangekondigd.
De Revolutionaire Armeense Federatie in Frankrijk (FRA) Dachnagtsoutioun gaf na de aanslag een communiqué uit waarin zij ,,zonder voorbehoud de afschuwelijke daad van 28 februari die verscheidene onschuldige slachtoffers heeft gemaakt" veroordeelde. Zij voegde hieraan toe: ,,Door het opeisen van deze aanslag laat het ASALA opnieuw zien hoe onverantwoordelijk en incoherent haar acties zijn. De FRA Dachnagtsoutioun roept de publieke opinie op de Armeense zaak niet te vereenzelvigen met deze provocaties, maar haar actie tegen de politieke agressie van Turkije te ondersteunen."
Ook het comité ter verdediging van de Armeense zaak (CDCA) in Frankrijk veroordeelde de aanslag.

Turkse ambassadeur in Belgrado gedood

Op 9 maart raakte de Turkse ambassadeur Galip Balkar in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado zwaar gewond, toen twee jongemannen op de auto waarin de ambassadeur zat toeliepen en het vuur openden. Balkan raakte daarbij zwaar gewond en zijn chauffeur licht gewond.
Toen de aanvallers trachtten te ontkomen, deden een student en een gepensioneerde officier pogingen hen tegen te houden. Beiden werden daarbij zeer ernstig gewond. De student stierf later in een ziekenhuis. Een vrouw liep eveneens een kogelwond op. De ambassadeur overleed op 11 maart.
Bij een achtervolging door veiligheidsfunctionarissen werd één van de twee jongemannen gewond en gearresteerd. Hij droeg een Libanees paspoort op zak op naam van Haroutiony Krikor Levanian. De andere aanvaller, door de politie geïndentificeerd als Alexander Elbekijan, ontsnapte, maar kon op 10 maart toch worden gearresteerd. Hij had eveneens een Libanees paspoort op zak.
De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd op 9 maart in anonieme telefoontjes in Parijs en Beiroet opgeëist door de CJAG.

Op 11 maart prees de Turkse president Kenan Evren de ,,sterke, vastbesloten en doelmatige" houding van Joegoslavië, die leidde tot de arrestatie van de twee Armeniërs. Evren bood zijn condoléances aan voor de dood van de Joegoslaaf die bij de aanslag om het leven was gekomen.
Op 17 maart bracht de Turkse minister van buitenlandse zaken Ilter Turkmen een bezoek aan Beiroet om de medewerking van de Libanese regering te vragen bij de strijd tegen het internationale terrorisme.

Aanslag op Turkse consul-generaal in Rotterdam bestraft met vijf jaar

Op 28 maart veroordeelde het gerechtshof in Den Haag de 22-jarige Armeniër Benjamin Evingulu tot vijf jaar gevangenisstraf wegens poging tot moord op de Turkse consul-generaal in Rotterdam (pag. 78313-1982). De Armeniër was samen met drie anderen betrokken bij een aanslag op de consul-generaal, Kemalettin Demirer. De drie mededaders wisten te ontvluchten.
De procureur bij het gerechtshof eiste op 14 maart een vrijheidsstraf van acht jaar. In eerste instantie had de rechtbank in Rotterdam de man zes jaar gevangenisstraf opgelegd.
Het hof achtte de poging tot doodslag op de politiefunctionarissen die de consul in een volgauto bewaakten niet bewezen. Volgens het hof waren de agenten echter wel bedreigd.
Bij het bepalen van de strafmaat hield het hof rekening met een aantal omstandigheden. Tijdens de behandeling van de zaak was gebleken dat de man niet de initiatiefnemer van de aanslag was geweest. Tevens kwam vast te staan dat hij niet de hoofddader was.

Aanslag *tegen* Armeniër in *Frankrijk*

Op 31 maart werd in Parijs een bom, die onder de auto van Jean-Marc (Ara genoemd) Toranian was bevestigd, ontdekt en gedemonteerd.
Ara Toranian was één van de oprichters van de Nationale Armeense Beweging MNA (Mouvement national arménien) in Frankrijk, die het ASALA tot midden 1982 had gesteund. Sindsdien had het MNA het blinde geweld van het ASALA afgekeurd en wilde zij een politieke oplossing.

Toranian, volgens Le Monde (23-3) een zeer actieve militante Armeniër, was al verscheidene keren door de politie ondervraagd, met name in verband met aanslagen die in 1982 waren begaan door de Armeense groep Orly en in verband met de mislukte aanslag op 23 maart 1982 op Hamo Moscovian, een Libanees van Armeense oorsprong (pag. 78313-1982).

Volgens de MNA was ,,Ara Toranian het slachtoffer van een poging tot moord die past in het kader van het offensief dat door de geheime diensten van het fascistische Turkse regime is gelanceerd tegen de strijders voor de Armeense zaak".

Bomaanslag tegen Turks bureau voor toerisme

Op 24 mei ontploften voor een Turks bureau voor toerisme in Brussel twee bommen. Hierbij werd één persoon licht gewond. Het gehele voorfront van het bureau werd weggeblazen en ook een even verderop gelegen Turks reisbureau werd beschadigd. De aanslag werd in een telefoontje in Parijs opgeëist door een man die zei dat een groepering met de naam Pierre Gulumian (een Armeense nationalist die in juli 1982 tijdens het vervaardigen van een bom om het leven was gekomen) voor de actie verantwoordelijk was. Deze organisatie stond ook bekend als de groep Orly. „We zullen doorgaan met onze acties", zo voegde de man er aan toe.

Aanslag in de bazaar van Istanboel

Bij een aanslag in de bazaar van Istanboel op 16 juni vielen drie doden en raakten 23 mensen gewond, toen één of meerdere mannen plotseling handgranaten en bommen lieten ontploffen en op het publiek begonnen te schieten. Eén persoon werd door zijn eigen granaat gedood. Er gingen geruchten dat het hier een Armeense aanslag betrof.

Turkse diplomaat in Brussel vermoord

Op 14 juli werd op de Avenue Franklin Roosevelt in Brussel de Turkse attaché Goksim Dursun Aksoy doodgeschoten. De diplomaat stond op het punt zijn wagen te starten, toen een man door het raam van de auto twee kogels op hem afvuurde. De dader wist te ontkomen. De aanslag werd opgeëist door het ASALA, de CJAG, en het vrij onbekende Armeense Revolutionaire Leger (ARA).
In tien jaar tijds waren er nu in de hele wereld 34 Turken, onder wie 23 diplomaten vermoord door Armeense nationalisten. In verband met de moord op de Turkse diplomaat hield de Belgische politie vier Armeniërs aan.

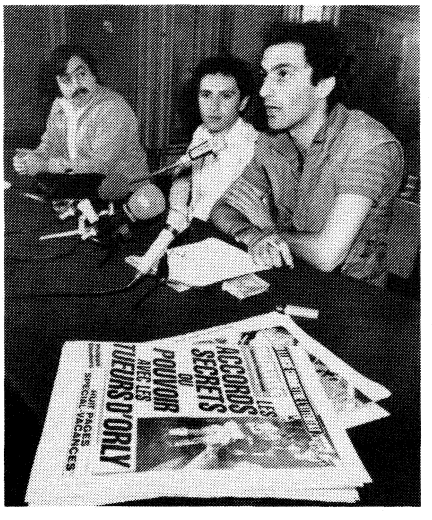
Aanslag op het Parijse vliegveld Orly

Op 15 juli ontplofte in een overvolle vertrekhal op de luchthaven Orly-Zuid bij Parijs voor de balie van Turkish Airlines een bom in een koffer. Deze aanslag kostte aan zeven mensen het leven en 55 personen raakten gewond, van wie 19 ernstig.
In een anoniem telefoontje aan het Franse persagentschap AFP in Athene en in Parijs werd de verantwoordelijkheid voor de aanslag opgeëist door het ASALA.
De Franse president François Mitterrand kwam vanuit zijn weekendverblijf naar Parijs terug. Premier Pierre Mauroy en staatssecretaris voor de openbare veiligheid Joseph Franceschi begaven zich onmiddellijk na de aanslag naar Orly. Beiden verklaarden dat alles in het werk zou worden gesteld om de schuldigen zo snel mogelijk te vinden.
De Turkse president Evren riep op 16 juli alle landen op doeltreffend te gaan samenwerken tegen het terrorisme. ,,Wanneer zulke daden als gewone gang van zaken worden getolereerd is er geen enkel land dat niet zal worden getroffen door het Armeense terrorisme", aldus Evren.

Op 18 juli arresteerde de politie in de omgeving van Parijs 51 Armeense activisten waarbij zij een grote hoeveelheid wapens en explosieven in beslag nam.
Het ministerie van binnenlandse zaken in Parijs verklaarde dat de Armeniërs waren aangehouden omdat zij deel uitmaakten van of althans gelieerd waren met het ASALA.
Over de aanslag op Orly meldde het *NRC/H'blad* op 19 juli o.m. het volgende:

De aanslag op Orly en de razzia van gisteren bevestigen in ieder geval dat er een eind kwam aan het informele bestand tussen de socialistische regering en de Armeense nationalisten (pag. 783/2-1982). De linkse regering had aanvankelijk nogal wat sympathie getoond voor de Armeense strijd. Twee Armeniërs die hier bij één van de eerdere aanslagen werden gepakt, kregen nog in maart merkwaardig lichte straffen.

Oorzaak van de nieuwe terreurgolf zou de splitsing zijn die zich in het ASALA voordeed tussen een extreme en een minder extreme factie nadat de organisatie die een onderdeel vormde van de Palestijnse PLO vorig jaar evenals deze Beiroet moest verlaten. Delen van het ASALA verhuisden naar Iran, Syrië en Libië dat voor financiele middelen zou zorgen.
Een der leiders van het ASALA, Hagop Hagopian, werd in juni vorig jaar officieel dood verklaard (pag 784/1-1982) doch dook in maart dit jaar onder een andere naam in Frankrijk op waar hij zijn factie reorganiseerde. Toen door de politie genomen foto's en verkregen inlichtingen vormden de grondslag voor de razzia van gisteren.
Woordvoerders van de oudste Armeense nationalistische beweging, de socialistische partij Dachnak die het blinde Arrneense terrorisme veroordeelt, verklaarden hier gisteren op een persconferentie dat de ASALA ,,geheel in Russische handen" is gevallen. Volgens hem is ,,de ASALA die nu vanuit Syrië wordt geleid een instrument geworden van de Sowjet-Unie".
In een interview dat hij in maart in de door Syrië bezette Bekaa-vallei van de Libanon gaf aan het maandblad Al Watan Al Arabi dat in Parijs verschijnt, verklaarde de leider van het ASALA, Mihran Mihranian, dat de Armeniërs in de Sowjet-Unie volledige vrijheid en geluk genieten. Volgens hem had de organisatie Amerikaanse hulp geweigerd omdat er de voorwaarde aan was verbonden van actie tegen de Sowjet-unie.
In zijn gewapende strijd, aldus de leider, had de Armeense organisatie allianties gesloten met de bevrijdingsbewegingen van het Midden-Oosten. Vorig jaar had Mihranian geweigerd de bomaanslag op de synagoge van de Rue Copernic te veroordelen omdat ,,deze is gepleegd door Palestijnse revolutionairen."



Drie Armeense leiders tijdens een op 22 juli in Parijs gehouden persconferentie die werd gegeven in verband met de aanslag op Orly. V.l.n.r. Levon Minassian, leider van een beweging die zich inzet voor Armeniërs in gevangenschap, Ara Toranian, leider van de Armeense Nationale Beweging en Philippe Varteressian, leider van de Armeense studentenvakbond.

Over een informeel bestand tussen de regering-Mitterrand en Syrië dat zou zijn gesloten om terrorisme in Frankrijk te voorkomen berichtte het NRCI *H'blad* op 21 juli o.m. het volgende:

Informeel werd ook een bericht van het eekblad Le Canard Enchaîné bevestigd volgens welke de Franse regering vorig jaar een informeel bestand sloot met Syrië om terrorisme in Frankrijk te voorkomen. Voor de bezetting van Libanon door Israel werd het Armeense terrorisme vooral door Syrië gebruikt, zo meenden de Franse diensten. Het bestand kwam tot stand na bemiddeling van de Franse generaal George Buis in Damascus en door een ontmoeting in september in St. Nom la Breteche bij Parijs tussen de leider van de Franse spionagediensten Pierre Marion met Rifaat al Assad, de broer van de Syrische president die de geheime diensten van Damascus leidt. Als uitvloeisel van de afspraak zou daarom naderhand de gematigde leider van de PLO Issam Sartawi in Portugal zijn vermoord en niet in Frankrijk waar hii woonde.

Op 20 juli maakte de woordvoerder van de Franse regering Max Gallo na afloop van de ministerraad bekend dat een 29-jarige Armeniër van Syrische nationaliteit, Varadjian Garbidjan, had bekend de dader te zijn van de bomaanslag op Orly. Garbidjan was één van de 51 Armeniërs die op 18 juli waren aangehouden.

Volgens zijn bekentenis, die hij later weer introk, had hij een reistas met een kleine bom aan een passagier gegeven onder het voorwendsel dat hij te veel bagage had. Hij had hem een beloning van 500 francs gegeven voor de moeite en was toen weggegaan. Die passagier zou zijn omgekomen.
De bom, aldus de bekentenis, was afgesteld om pas in het vliegtuig tijdens de vlucht naar Turkije te ontploffen waarbij dan meer dan 150 doden zouden zijn gevallen. Hij had de bom zelf gemonteerd in de woning van de eveneens gearresteerde Armeense schoenmaker Ohanes Semerci waar ook een wapenarsenaal was gevonden.

Op 21 juli verzocht Turkije Frankrijk om uitlevering van de elf Armeniërs met Turkse paspoorten die door de politie werden vastgehouden.
Op 26 juli werden 10 van de 11 Armeniërs in het Zuiden van Frankrijk in verzekerde bewaring gesteld.

Twee aanslagen op Franse vestingen in Teheran

In de nacht van 21 op 22 juli werden in de Iraanse hoofdstad Teheran twee aanslagen gepleegd op Franse instellingen. De aanslagen waren gericht tegen de Franse handelsvertegenwoordiging in het noorden van Teheran en

op een kantoor van de luchtvaartmaatschappij Air France. De schade was gering en er vielen geen slachtoffers.
De aanslagen werden later opgeëist door het ASALA, dat de voortzetting van dergelijke acties aankondigde „tegen alle Franse vertegenwoordigingen in de hele wereld" zolang de in Frankrijk gevangen Armeniërs niet werden vrijgelaten. ,,De Franse regering zal verantwoordelijk zijn voor alle doden, en onze toekomstige aanvallen zullen zeer, zeer hard zijn", zo werd telefonisch meegedeeld aan het Franse persbureau *AFP*.
Op 24 juli veroorzaakte een nieuwe aanslag, die ditmaal werd opgeëist door de groep Orly, aanzienlijke schade aan de zetel van de Franse handelsvertegenwoordiging in Teheran.

Verdachte moord op Turkse attaché in Almelo opgepakt

Op 22 juli werd in Almelo een Turk van Armeense afkomst aangehouden die ervan werd verdacht betrokken te zijn geweest bij de moord op de Turkse diplomaat Dursun Aksoy in Brussel. België heeft om uitlevering van de Turk gevraagd.

ASALA-lid in Londen veroordeeld

Op 23 juli werd de 32-jarige Armeniër Zaven Bedros in Londen schuldig bevonden aan illegaal wapenbezit en veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf. De Armeniër, volgens *Le* Monde (26-7) een lid van het ASALA, woonde in Beiroet en was in Syrië opgeleid. Volgens zijn bekentenis was hij naar Londen gekomen met het plan een gijzelingsactie in de Turkse ambassade uit te voeren, om daarmee de vrijlating van Armeense nationalisten in Turkije te bewerkstelligen. Bedros was op 9 sept. 1982 gearresteerd.
Na een dreigement van het Armeense ondergrondse verzet aanslagen te zullen beramen tegen Britse belangen als vergelding voor de veroordeling van Bedros, werden de luchthavens in Groot-Brittannië en de posten in het buitenland onder verscherpte bewaking gesteld.

Actie tegen Turkse ambassade in Lissabon

Op 27 juli kwamen vijf Armeniërs, een politieman en de vrouw van de Turkse zaakgelastigde om bij een actie tegen de Turkse ambassade in de Portugese hoofdstad Lissabon.
Bij het binnendringen van de ambassade werd tijdens een vuurgevecht één van de Armeniërs gedood alsmede een politieman. De andere vier Armeniërs, die de zaakgelastigde samen met zijn echtgenote en 17-jarige zoon gijzelden, bliezen zichzelf op toen een speciale anti-terreureenheid van de Portugese politie de ambassade bestormde. Hierbij werd de vrouw van de zaakgelastigde zwaar gewond. *Zij* overleed korte tijd later. De zaakgelastigde en zijn zoon werden licht gewond. Een veiligheidsfunctionaris van de ambassade en een Portugese politieman liepen zwaardere verwondingen op. Op dat ogenblik had Turkije geen ambassadeur in Portugal. De vorige ambassadeur werd op 17 juli naar Ankara teruggeroepen, en er was nog geen opvolger benoemd. Wel was er een Turkse zaakgelastigde in Lissabon. In 1982 werd de toenmalige Turkse zaakgelastigde in Portugal door een Armeens commando om het leven gebracht (pag 783/3-1982).
In Parijs liet het nauwelijks bekende Armeense Revolutionaire Leger (ARA) weten verantwoordelijk te zijn voor de actie. Eerder had deze groepering verklaard op 14 juli de Turkse diplomaat in Brussel te hebben doodgeschoten. In een communiqué dat bij het kantoor van het Amerikaanse persbureau *UPI* werd bezorgd, meldde het ARA dat het tot geweld was overgegaan omdat de Turkse autoriteiten ,,weigeren zich te bekommeren om de rechtmatige en vreedzame verlangens van het Armeense volk".
In het telefoontje aan het AFP deelde het ARA mee dat het een „Armeense militaire organisatie was die volledige verschilde van alle andere bestaande Armeense organisaties".

Tweede Armeense Wereldcongres in Lausanne

Van 20-24 juli werd in hotel Beau Rivage in het Zwitserse Lausanne het Tweede Armeense Wereldcongres gehouden. In datzelfde hotel werd in 1923 het verdrag van Lausanne gesloten dat een einde maakte aan de Armeense onafhankelijkheidsaspiraties, die drie jaar tevoren waren vastgelegd in dat Verdrag van Sèvres.
Van de 200 verwachte deelnemers kwam meer dan de helft niet opdagen uit protest tegen de bomaanslag op Orly en op een Turkse diplomaat in Brussel.

Het congres was bedoeld als constituerende vergadering voor een op te richten permanente organisatie van Armeniërs over de gehele wereld. Of zoals de organisatoren zeiden ,,iets tussen het Joodse Wereldcongres en de Palestijnse Nationale Raad in".
Hun onmiddellijke doel was door zoveel mogelijk regeringen en door de Verenigde Naties erkend te worden als een nationale bevrijdingsbeweging. Dit zou dan een eerste stap zijn in de richting van een uiteindelijk te vormen onafhankelijke Armeense staat in het noordoostelijke deel van Turkije.
Aan het slot van het congres sanctioneerde men in een eindresolutie ,,de strijd in al zijn vormen" voor Armeense rechten en voor het tot stand brengen van een internationaal erkende Armeense Bevrijdingsbeweging, die een thuisland moest herkrijgen in het tegenwoordige Turkije.
Men onderscheidde daarbij ,,blind geweld" van doelgericht geweld.
Het slotdocument van de Armeense Bevrijdingsbeweging werd zonder stemming aanvaard door de ongeveer tachtig aanwezige ballingen. De „Armeense Nationale Raad" zei ,,met alle politieke en diplomatieke middelen te zullen vechten voor de erkenning van de onvervreemdbare rechten van het Armeense volk". Doel van de Raad was om alle Armeniërs, die in ballingschap leefden in te zetten in de strijd voor de bevrijding van het door Turkije bezette Armeense grondgebied.
Alle Armeense nationale gemeenschappen kregen een „voorlopig handvest" toegezonden. In dit handvest stond dat het streven naar ,,politieke oplossingen" de Armeense Nationale Raad er niet van weerhouden kon, dat ,,thans alleen de strijd in al zijn vormen...het machtsevenwicht ten gunste van het Armeense volk kan doen doorslaan".
Het Armeens congres, dat officieel de naam droeg van ,,tweede Armeense wereldcongres", deed verder een beroep op de Verenigde Naties om tijdens de volgende vergadering van de Commissie voor de Rechten van de Mens in Genève een onderzoek in te stellen naar de ,,massale slachtpartijen waarbij naar schatting 1,5 miljoen Armeniërs voor en tijdens de eerste wereldoorlog door Turkije werden gedood". Op de Turkse regering deed het congres een beroep ,,de realiteit van die volkerenmoord in de nadagen van het Ottomaanse rijk te erkennen". Die erkenning was voorwaarde voor het openenen van een dialoog tussen Turken en Armeniërs over de oplossing van de Armeense kwestie ,,overeenkomstig de wederzijdse belangen van beide volkeren".
Voorzitter van de nieuwe Armeense Nationale Raad was James Karnusian, een Zwitsers-Armeense dominee van de Gereformeerde Kerk en initiatiefnemer van het congres in Lausanne. In een verklaring zei Karnusian dat de Raad een politieke en niet een militante organisatie was. ,,De Raad is echter niet bij machte uit te sluiten dat militante acties plaatsvinden en zelfs noodzakelijk zijn," aldus Karnusian.
Het uiteindelijke doel van de nieuwe Armeense Nationale Raad was dat alle Armeniërs in ballingschap konden terugkeren naar een onafhankelijke Armeense staat. Tot dan toe had slechts een deel van het Armeense volk een ,,thuis in Sowjet-Armenië", zei de Raad. Het slot van het congres viel samen met de zestigste verjaardag van het Verdrag van Lausanne, waardoor Turkije de soevereiniteit verwierf over het Armeense grondgebied. Het verdrag maakte een einde aan de republiek Armenië, die was uitgeroepen na de nederlaag van Turkije als bondgenoot van het keizerlijke Duitsland.



James Karnusian, de organisator van het tweede Armeense Wereldcongres, dat van 20-24 juli in Lausanne werd gehouden.

WEST-EUROPA

EG

AKKOORD MET JAPAN OVER BEPERKING JAPANSE UITVOER NAAR EG

Twee leden van de Europese Commissie, de vice-voorzitters Wilhelm Haferkamp en Etienne Davignon, hebben van 7-11 febr. in Tokio overleg gevoerd met de Japanse regering over de onderlinge handel tussen de EG en Japan. Teruggekeerd in Brussel brachten de twee commissarissen op 14 febr. op een persconferentie verslag uit over hetgeen zij in Tokio hadden bereikt.

Volgens Haferkamp had het overleg ,,positieve resultaten opgeleverd''. ,,De mogelijkheid tot intensivering van de betrekkingen met Japan is nu geopend'', aldus Haferkamp.

Het duo Haferkamp–Davignon heeft in Tokio twee belangrijke zaken bereikt: de Japanse autoriteiten hebben er blijk van gegeven nu werkelijk ernst te gaan maken met een Japanse markt die gemakkelijker toegankelijk zal zijn voor de Europese produkten en de Japanners hebben ingestemd met een beperking van hun export naar Europa. Dat werd hoog tijd. Het Europese tekort op de handelsbalans met Japan is nu opgelopen tot bijna 45 miljard dollar, aldus Haferkamp.

De Europese Commissaris voor buitenlandse betrekkingen zei ,,het ging bij onze onderhandelingen om twee zaken, namelijk om bestaande fricties tussen de Europese Gemeenschap en Japan te elimineren en om een betere samenwerking tussen de twee handelsblokken''.

Beide Europese commissarissen zijn in Tokio uitvoerig geïnformeerd over maatregelen waarmee Japan nu bezig is om zijn markt meer toegankelijk te maken voor Europese produkten. Tot dusverre bestonden er op dit punt grote problemen omdat de Japanse departementen het onderling niet eens konden worden over maatregelen. Nu – en dat is de eerste maal dat zoiets wordt gedaan – is er in Tokio een speciale commissie in het leven geroepen die coördineert wat tien departementen moeten bereiken om de invoer in Japan te versoepelen. Eind maart moet dat werk gereed zijn, aldus Haferkamp.

De Europese Commissaris voor buitenlandse betrekkingen sprak ook over de gebleken Japanse bereidheid om met Europa samen te werken op het gebied van onderzoek en technologie. In dit verband noemde Haferkamp kernfusie, nucleaire veiligheid en zonne-energie, maar ook ontwikkelingshulp.

In Japan bestaat de wens dat er een gemengd (Europees-Japans) comité wordt opgericht voor industriële samenwerking. Verder ziet men in Tokio het nut van een gemengd comité dat zich bezig houdt met handelsvraagstukken. Tenslotte heeft de Japanse regering plannen voor het uitnodigen van een 100-tal industriëlen uit de Europese Gemeenschap en de Verenigde Staten die gedurende een verblijf van drie maanden in Japan industriële samenwerking zouden kunnen bestuderen.

Davignon gaf op de persconferentie een uiteenzetting over de handelsmaatregelen waartoe Japan zich bereid heeft verklaard.

Tokio wil voor een aantal produkten zijn export naar Europa matigen. Hoe die matiging bereikt moet worden zal worden nagegaan aan de hand van gegevens zoals de Japanse export in de afgelopen jaren en de marktontwikkeling. Elke drie maanden zal erover worden gesproken.

Die matiging geldt bijvoorbeeld voor kleine vrachtwagens, vorkheftrucks, bromfietsen, kwarts-horloges en hifi-apparatuur. Eveneens rekening houdend met de Europese markt zal Japan de matiging van zijn export van auto's en werktuigmachines voortzetten. Van die laatste twee produkten zullen ook de prijzen verhoogd worden zodat ze meer in overeenstemming komen met de Europese prijzen.

De Japanse export van TV-buizen zal drie jaar gematigd worden. Voor de Japanse uitvoer van grote TV-buizen (groter dan 52 centimeter) zal er een maximum komen van 900.000 stuks. Voor kleinere TV-buizen komt er eveneens een beperking van de Japanse uitvoer naar Europa, in dit geval voor twee jaar (1983 en 1984) die rekening houdt met de evolutie van de Europese markt plus de Japanse export in het verleden. Eenzelfde matiging geldt voor TV-toestellen. In 1984 zal worden bezien of die matiging ook nog voor 1985 moet gelden. Ook voor de videoapparatuur is een regeling overeengekomen die Davignon als een ,,heel interessant en origineel systeem'' betitelde. Japan zal voor een periode van drie jaar zijn export van die apparatuur naar Europa beperken waarbij bepaalde elementen van belang zijn. In de eerste plaats is afgesproken dat in 1983 Europese producenten 1.2 miljoen videoapparaten gegarandeerd op de Europese markt kunnen afzetten. Die gewaarborgde afzet noemde Davignon noodzakelijk om de Europese industrie een ,,adempauze'' te geven.

Voorts komt er in de overeenkomst een prijsclausule voor die zegt dat de prijzen ex-voorraad in Japan afgestemd zullen worden op de prijzen ex-fabriek in Europa. Volgens Davignon geeft dat ,,beide partijen een gelijke start op de markt''. Japan zal voor de video-export naar Europa een kartel oprichten.

Voor de totale Japanse video-export naar Europa is tenslotte een plafond van 4.55 miljoen stuks vastgesteld, maar volgens Davignon wil dat helemaal niet zeggen dat die export ook gehaald zal worden.

Hij gaf het volgende voorbeeld: als men ervan uitgaat dat de afzet van videoapparatuur in Europa dit jaar vijf miljoen stuks zal zijn dan zijn 1.2 miljoen stuks daarvan al gegarandeerd voor de Europese producenten. Voorts zijn er dan nog eens 600.000 die in Europa geassembleerd worden met behulp van Japanse onderdelen. Dan komt het Japanse uitvoervolume op 3,2 miljoen stuks.

Davignon verkondigde het standpunt dat naar zijn mening Philips en Grundig hun anti-dumpingskiachten tegen de invoer van Japanse videorecorders nu kunnen laten vallen. In elk geval zal de Europese Commissie deze bedrijven vragen die klachten in te trekken. Volgens Davignon is nu ook de Franse „Poitiers-regeling'' overbodig geworden. De Franse regering heeft in november van vorig jaar de import van videorecorders in Frankrijk aanzienlijk bemoeilijkt.

Die recorders kunnen alleen nog maar geïmporteerd worden via het douanekantoor te Poitiers dat onvoldoende capaciteiten heeft voor de verwerking van al die recorders. Het gevolg is dat in Poitiers nu 200.000 videorecorders op inklaring liggen te wachten. De daadwerkelijke invoer van recorders in Frankrijk verminderde als gevolg van deze administratieve maatregel met negentig percent.

Davignon heeft er nu de nadruk op gelegd dat er geen sprake is van een verdeling van de markt. De EG-lidstaten moeten nu laten weten of ze met de gemaakte afspraken akkoord gaan.

Volgens Davignon maken de nu gemaakte afspraken verdere maatregelen van de Europese Gemeenschap tegen Japan overbodig.

Op de vraag of **zij** een belangrijke ommezwaai in de Japanse houding ten opzichte van de EG hadden bespeurd, antwoordden zij met een „ongekwalificeerd ja''.

Dat Japan met initiatieven was gekomen en bereid was een precedent te scheppen met de vaststelling van een exportplafond (in plaats van de gebruikelijke quota) zagen zij als tastba-

re bewijzen van een veel tegemoetkomender houding dan in het verleden.
Maar ook uit de sfeer waarin de ontmoetingen tussen de Europeanen en de Japanse premier, ministers en LDP-leiders plaatsvonden, bleek een nieuwe Japanse bereidwilligheid om tot werkelijke oplossingen te komen van problemen die de verhouding tussen Tokio en Brussel de afgelopen jaren aanzienlijk hebben verzuurd.
In de avond van 10 febr. om half negen leek dit echter alles behalve het geval te zijn. Na vierenhalf uur van onderhandelingen waarbij partijen geen blad voor de mond namen, was men met betrekking tot de exportregeling van videocassetterecorders (VCR's) op een äood spoor beland.
Een volledige instorting van de besprekingen die alleen tot een verslechtering van de verhouding tussen Japan en de EG zou hebben kunnen leiden, werd evenwel voorkomen door ingrijpen op hoger niveau. Volgend op een lunch op 11 febr. in het kader van vierzijdige besprekingen waaraan ook de Amerikaanse vertegenwoordiger voor handelszaken William Brock en de Canadese minister van handel Gerald Regan deelnamen, werd een Japanse bereidheid tot een geheel nieuwe benadering duidelijk.
De ongewone beslissing van premier Yasuhiro Nakasone om deze lunch zelf te organiseren, bewees zijn grote belangstelling om tot een oplossing van de verschillende handelsgeschillen te komen. Er zijn aanwijzingen dat de premier persoonlijk op een goede afloop van de onderhandelingen met de EG heeft aangedrongen.
Met het Japanse compromis is het gevaar aanzienlijk afgenomen dat de Europese videocassetterecorderindustrie ondergaat door het enorme volume en de lage prijzen van de Japanse concurrentie. De grootte van dat gevaar kon worden afgelezen uit statistieken die vorig jaar een toename van tachtig procent van Japanse verkopen in Europa lieten zien.

Philips matig tevreden

Een redacteur van het *NRC/H'blad* had op *15* febr. een onderhoud met de heer W. den Tuinder, adjunct-directeur van de hoofdindustriegroep video van Philips over het bereikte akkoord met Japan.
De heer Den Tuinder bleek hierover slechts matig tevreden te zijn. Weliswaar noemde hij het akkoord ,,een goed begin", maar voegde daar aan toe, dat het overeengekomen aantal van in te voeren videocassetterecorders nog steeds veel te hoog ligt.
Volgens opgave van Philips heeft Japan vorig jaar naar de EG zo'n **4,3** miljoen exemplaren geëxporteerd. Dit jaar zullen het er volgens de afspraken tussen de Europese Gemeenschap en Japan maximaal 4,55 miljoen zijn. De conclusie van Den Tuinder: ,,Altijd nog een toename van ruim 250.000; van een beperking is geen sprake."
Daar komt volgens de Philips-directeur nog bij dat de Japanners in de EG met een voorraad zitten van circa één miljoen videocassetterecorders. Hij had liever gezien dat ook die voorraad in het maximumquantum van 4,55 miljoen inbegrepen was geweest.
Den Tuinder zegt eufemistisch: ,,Een exportbeperking van 3,5 miljoen was aanzienlijk beter geweest. Maar hij is al lang blij dat de Japanse videocassetterecorders die in Europa worden gemaakt wel tot de Japanse export worden gerekend. De Japanse protesten dat daarmee de goedbedoelde pogingen om in de EG te produceren worden afgestraft, wuift hij met een achteloos handgebaar weg.

,,Onzin. Die zogenaamde fabricage van Japanse videocassetterecorders in Europa is niets meer dan de eindassemblage van Japanse onderdelen. Het zou goed zijn als de Japanners werkelijk in Europa gaan produceren. Het zou goed zijn voor de werkgelegenheid en een positieve invloed hebben op de componentenindustrie."

Het uiteindelijk resultaat van de topontmoeting in Tokio is voor Philips dan misschien te mager, Den Tuinder heeft wel degelijk waardering voor het initiatief. ,,Het is in elk geval een eerste stap. Nog steeds blijft er een overproduktie bestaan. maar er is sprake van een zekere regulering. De ergste misstanden zijn hiermee voorbij."
Als de Philips-directeur het over misstanden heeft, doelt hij vooral op prijsbederf. De prijzen van videocassetterecorders zijn vorig jaar gemiddeld zo'n dertig procent gedaald. Het onvermijdelijk gevolg van een wereldwijde overproduktie. In 1982 verlieten 14 miljoen videocassetterecorders de fabrieken.
Daarvan namen de Japanners dertien miljoen exemplaren voor hun rekening. Philips en Grundig de rest. Tegenover dat aanbod stond een vraag naar krap twaalf miljoen stuks. Volgens Philips hebben de Japanners een groot deel van het overschot doelbewust gedumpt op de EG-markt.
Ze exporteerden in 1982 zo'n 4,3 miljoen videocassetterecorders naar de EG terwijl de totale verkoop 4,5 miljoen exemplaren bedroeg. Door absolute bodemprijzen probeerden ze de concurrentie van de markt te vagen. Adjunct-directeur Den Tuinder erkent dat het marktaandeel van Philips en Grundig daardoor vorig jaar tijdelijk Aink is teruggelopen.
„In het eerste kwartaal hadden we nog een redelijk marktaandeel van circa twintig procent. Maar in het tweede en derde kwartaal ging dat sterk naar beneden." Alleen door een tussentijdse prijsverlaging van 500 gulden wist Philips weer terrein terug te veroveren.
„We zitten nu zelfs op een hoger niveau dan in het eerste kwartaal van vorig jaar", zegt Den Tuinder. „We halen zeer ruim twintig procent en ons marktaandeel zal in 1983 verder stijgen. Uit de cijfers blijkt dat het Philips' V-2000-systeem bij adequate prijsverhoudingen goed in de markt ligt."
,,Daarom is het akkoord tussen Japan en de Europese Gemeenschap toch een goed begin. Vraag en aanbod komen weer enigszins met elkaar in evenwicht. Dumping heeft daardoor niet langer zin, zodat de prijsafbraak een halt is toegeroepen. Op korte termijn zullen de prijzen zich stabiliseren en daarna zullen de goedkoopste Japanse videocassetterecorders waarschijnlijk in prijs omhoog gaan."
Den Tuinder verwacht dat er dit jaar in de EG zo'n 5,5 miljoen videocassetterecorders zullen worden verkocht. Hij gaat ervan uit dat de Japanners ongeveer 4,5 miljoen stuks voor hun rekening zullen nemen. Philips en Grundig samen het resterende miljoen. In de andere Europese landen zullen Philips en Grundig volgens prognoses nog eens enkele honderdduizenden exemplaren aan de man brengen.
„In totaal moet voor het Philips V-2000-systeem in 1983 een afzet mogelijk zijn van tussen de 1,2 en 1,5 miljoen videocassetterecorders", meent Den Tuinder. De grote winst van het akkoord tussen Japan en de Europese Gemeenschap is volgens hem ,,dat het een teken is van een volledig nieuwe wederzijdse verhouding."
.„Als Japanners spreken over vrije handel bedoelen ze vrije export. Hun industriebeleid is erop gericht de eigen bedrijven en de eigen werkgelegenheid te beschermen."
„De EG is er nu in geslaagd om de Japanners duidelijk te maken dat wij er niet langer van gediend zijn om te lijden onder de gevolgen van hun overproduktie. Het ligt voor de hand dat daardoor ook de andere Europese landen, Amerika en Australië worden wakker geschud. Ook zij zullen eisen gaan stellen."
..Het zal in de toekomst kunnen leiden tot een hetere afstemming van vraag en aanbod. een herstel van het markteconomisch gebeuren. De tweede stap is dat Japan de grenzen openstelt voor de Westerse import en buitenlandse bedrijven toegang geeft tot de distributiekanalen die nu nog voor 90 procent in handen zijn van de Japanse producenten."
„Philips heeft grote belangstelling voor de Japanse markt", aldus Den Tuinder.

Kritiek Europese ministerraad

De EG-ministers van buitenlandse zaken hebben ongezouten kritiek op de exportovereenkomst die de Europese Commissie met Japan heeft gesloten, maar het akkoord wel aanvaard. De lopende procedures tegen Japan zullen niet worden stopgezet. De Europese Commissie, het dagelijks bestuur van de Europese Gemeenschap, mag echter doorgaan met haar pogingen de Japanse markt voor Europese produkten open te breken.
Dat is op 22 febr. gebleken bij een vergadering van de ministers in Brussel. De kritiek van de ministers betreft het akkoord over vrijwillige uitvoerbeperkingen van tien technologisch hoogwaardige Japanse produkten.
De Westduitse staatssecretaris Otto Schlecht vond dat Davignon en Haferkamp langs de rand van hun bevoegdheden waren gegaan. West-Duitsland had bij de vaststelling van het mandaat van de Europese Commissie (in december) laten aantekenen dat het uitdrukkelijk ging om oriënterende besprekingen.
Staatssecretaris Bolkestein (buitenlandse handel) voegde eraan toe dat hij in principe gekant is tegen beperkende handelsmaatregelen als de onderhavige. Bovendien vindt hij het pakket een actie van de zwakkere (de EG) tegen de sterkere (Japan): ,,Op lange termijn is dit natuurlijk geen oplossing. In de plaats van handelsbeperkende afspraken zouden de zwakkeren zich veeleer moeten afvragen waaróm ze zo zwak zijn."
Op aandrang van de Britse staatssecretaris Lord Cockfield (buitenlandse zaken) handhaaft de EG zijn klachten tegen Japan die vorig jaar zijn neergelegd bij de GATT, de Internationale overeenkomst inzake tarieven en handel. De anti-dumpingklachten van Philips en Grundig zijn evenmin door deze bedrijven ingetrokken.

De Franse minister Jobert heeft in de raad met geen woord gerept over eventuele opheffing van het douane-entrepot te Poitiers, waar nu 200.000 videorecorders op inklaring door de Franse douane liggen te wachten. Jobert benadrukte dat de beperking van de invoermogelijkheden – Japanse videorecorders mogen uitsluitend via Poitiers worden ingeklaard, en dat gebeurt zeer grondig – in het belang van de Europese industrie is. Hij toonde zich verder voorstander van het akkoord met Japan en noemde de afspraak ,,het eerste begin".
In een technisch comité van de EG is overigens afgesproken dat Frankrijk bereid is „Poitiers" op te heffen, al naar gelang de afspraak met Japan wordt nagekomen.

INVOERVERBOD HUIDEN BABY-ZEEHONDJES

Na ruim 14 uur vergaderen zijn de milieuministers uit de negen EG-staten het er op 28 febr. over eens geworden, dat de EG-landen voor 1 okt. a.s. maatregelen moeten nemen om de invoer van huiden en andere produkten van zeehondjes te verbieden. De maatregel geldt tot 1 okt. 1985.

De ministers zijn het niet eens kunnen worden over een onmiddellijk Europees invoerverbod. In feite hebben zij de beslissing een half jaar uitgesteld. De Europese Commissie kreeg de opdracht opnieuw contact op te nemen met Canada en Noorwegen, om na te gaan of deze landen bereid zijn maatregelen te nemen om het voortbestaan van de zeehondenpopulatie te verzekeren en de jachtmethoden te verbeteren.
De Commissie moet voor 1 september hierover verslag uitbrengen aan de Ministerraad. De Raad kan dan met gekwalificeerde meerderheid beslissen dat het invoerverbod overbodig is geworden. Anders wordt de Europese maatregel definitief. Tot 1 oktober blijft de beslissing gelden die op 18 december 1982 werd genomen, namelijk dat ,,de lidstaten alles zullen doen om de invoer van huiden van jonge zeehonden te voorkomen".
Het invoerverbod geldt niet voor de produkten die afkomstig zijn van de traditionele jacht van de eskimo (inuiten). De regeling is ook niet van toepassing op de zeehondenjacht op Groenland, omdat daar alleen op volwassen dieren wordt gejaagd.
Het uiteindelijk bereikte compromis gaat niet zo ver als vooral Nederland, West-Duitsland en Italië hadden gewild. Minister Winsemius van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer zei dat het bereikte resultaat wel het minste was waar Nederland mee in had kunnen stemmen. Ik had liever een onmiddellijk en volledig Europees invoerverbod gezien, aldus de minister.
Met name Frankrijk en Groot-Brittannië hebben zich tegen een dergelijke Europese maatregel verzet. De Britten voeren aan, dat wetenschappelijk helemaal niet vaststaat dat de jacht op baby-zeehonden de zeehondenpopulatie in gevaar brengt. Het Franse standpunt is dat de maatregelen die in het verleden reeds door de lidstaten zijn genomen doeltreffend genoeg zijn gebleken om de jacht op baby-zeehonden te doen stopzetten. Beide landen zijn bovendien van mening dat de Gemeenschap niet het recht heeft andere landen om moreel-politieke redenen een beleid op te dringen.

Volgens een rapport van de Europese Commissie is Nederland het enige land dat de invoer van alle robbenvellen heeft verboden. Italië heeft de invoer van huiden van baby-zeehondjes verboden. In Frankrijk, Groot-Brittannië en West-Duitsland heeft de bonthandel zelf besloten om de invoer vrijwillig stop te zetten en zijn bepaalde controlemaatregelen voorzien. In Groot-Brittannië geldt de invoerstop voorlopig alleen voor 1983. In België en Denemarken wordt nog aan soortgelijke maatregelen gewerkt.
De Cominissie zegt de verschillende nationale maatregelen niet voldoende te kunnen beoordelen. Wel is duidelijk, aldus de Commissie, dat in sommige lidstaten toch nog invoer kan plaatsvinden. Bovendien lopen de nationale maatregelen sterk uiteen. De Commissie had dan ook liever een uniforme Europese regeling gezien. Ook het Europees Parlement heeft zich voor een volledig invoerverbod uitgesproken.
Een honderdtal betogers van ,,Greenpeace" en andere milieu-organisaties betoogde voor het Raadsgebouw in Brussel. De betogers hadden honderden witte ballonnen bij zich, die de jonge zeehondjes moesten verbeelden die elk jaar worden doodgeknuppeld en gevild.

Een woordvoerder van Greenpeace noemde het besluit van de Ministerraad „belachelijk". Er wordt geen leeftijd voor de zeehonden genoemd. Wat voor verschil maakt het of de robben drie weken vroeger of later worden afgeslacht. Greenpeace verzet zich niet tegen de methode van doden, zo zei de woordvoerder. Voor ons geldt vooral dat door de jacht op jonge dieren de hele zeehondenpopulatie in gevaar komt.
De regering van Noorwegen heeft de Gemeenschap officieel laten weten dit jaar van jacht op baby-zeehonden af te zien en de jacht een maand uit te stellen.
Canada weigert een dergelijke maatregel te nemen. Drie Canadese rederijen hebben echter zelf het initiatief genomen dit jaar geen jonge zeehonden te vangen, maar alleen volwassen dieren, omdat ze de huiden van baby-zeehonden toch niet kwijt kunnen.

Een woordvoerder van de Canadese vertegenwoordiging bij de Gemeenschap in Brussel liet bovendien duidelijk weten dat bij een volledig, Europees invoerverbod voor produkten van zeehonden Canadese tegenmaatregelen niet uitgesloten mogen worden. Canada zou het aantal visvergunningen voor Europese vissers drastisch kunnen verminderen.
Door het compromis dat de Ministerraad heeft geformuleerd wordt de mogelijkheid om met Canada te onderhandelen open gehouden. Tegelijkertijd wordt geprobeerd de publieke opinie gerust te stellen. Met de verkiezingen in het vooruitzicht was dit vooral voor de Westduitse regering zeer belangrijk.
De Nederlandse Europarlementariër mevrouw Hanja Maij-Weggen die in maart vorig jaar in het Europees Parlement een actie startte tegen de jachtpartijen op jonge zeehonden heeft op 1 maart in een reactie tegenover het ANP, gezegd redelijk tevreden te zijn over het besluit van de Milieuraad van de Europese Gemeenschap.
„We wachten af hoe de voorlopige importstop uitwerkt", aldus mevrouw Maij-Weggen. ,,Blijkt na twee jaar dat toch onvoldoende resultaat is geboekt, dan zullen we om een verlenging en verscherping vragen."

Canada verlaagt kabeljauwquotum voor EG-vissers

De Canadese minister voor visserijzaken, Pierre de Bané, heeft op 7 maart aangekondigd, dat het kabeljauwquotum voor vissers uit de EG in de Canadese wateren voor 1983 was verlaagd van 16.000 ton tot 10.600 ton. De minister stelde de landen van de EG zelfs een volledig vangstverbod in de rijke visgronden binnen de 200-mijlszone in het vooruitzicht, tenzij Canada meer vis mag uitvoeren naar de EG.
Canada verwijt de EG dat zij zich niet gehouden heeft aan een in 1982 overeengekomen regeling waarbij de Europese landen visrecht zouden krijgen aan de Canadese oostkust in ruil voor grotere Canadese visverkopen tegen lage invoertarieven aan de EG.
Verleden jaar hebben de Europeanen 13.000 ton kabeljauw gevist terwijl

slechts 2000 ton Canadese vis tegen preferentiële tarieven op de Europese markt is toegelaten.
Vooral de provincie Newfoundland, de armste van Canada en in grote mate afhankelijk van de visserij, heeft sterk aangedrongen op een verlaging van de EG-quota.
Deze zelfde provincie is ook hard getroffen door de jongste maatregel van de Gemeenschap, waar voor twee jaar de invoer van zeehondenvellen wordt verboden. Enerzijds zal de inmiddels door Ottawa aangekondigde stopzetting van de jacht op jonge zeehonden een stuk werkgelegenheid kosten in een gebied, waar eenderde van de bevolking permanent werkloos is, anderzijds meent Ottawa dat de beheersing van de zeehondenbevolking noodzakelijk is om het visbestand veilig te stellen.
Bovendien staan de Canadese visserijautoriteiten op het standpunt dat de in Europa op dramatische wijze gedemonstreerde knuppelmethode nog altijd de meest doeltreffende en minst pijnlijke is. Vandaar ook dat Allan MacEachen, minister van buitenlandse zaken, Ottawa's steun heeft toegezegd voor een Europese studie inzake de zeehondenjacht ,,mits die streng wetenschappelijk wordt gehouden en de resultaten eerlijk en neutraal worden geïnterpreteerd".

Naast de vermindering van de visquota zouden de Europese landen ook nog moeilijkheden kunnen ondervinden indien Ottawa de havens aan de oostkust zou sluiten voor de bij de kabeljauwvangst betrokken visserschepen.
Een soortgelijke maatregel in 1975 aan de Sowjetvloot opgelegd leverde grote moeilijkheden voor de Russische visvangst in en nabij Canadese wateren op. (Europa *van* Morgen, ANP, NRCI *H'blad*)

OVERLEG EG–ASEAN

In Bangkok, de hoofdstad van Thailand, heeft op 24 en 25 maart een conferentie plaatsgevonden tussen de ministers van buitenlandse zaken van de EG-lidstaten en hun ambtgenoten uit de vijf staten, die te zamen het ASEAN-verbond vormen – Thailand, de Filippijnen, Maleisië, Singapore en Indonesië.
De ministers hebben op deze bijeenkomst de theoretische basis gelegd voor het – overigens hoogst onwaarschijnlijke – geval, dat zij sancties zouden willen nemen tegen de Sowjet-Unie en Vietnam.
De aanhoudende aanwezigheid van Vietnamese troepen in Cambodja en van die uit de Sowjet-Unie in Afghanistan, alsmede de constante weigering van Vietnam en de Sowjet-Unie om gehoor te geven aan de oproepen van de internationale gemeenschap om deze troepen terug te trekken ,,vormen in beide gevallen een schending van het internationale recht en een voortdurende bedreiging van de internationale vrede en veiligheid en van de stabiliteit in de regio's", aldus de gemeenschappelijke verklaring, die aan het eind van de ministeriële bijeenkomst van EG en ASEAN werd gepubliceerd.

Volgens hoofdstuk IV van het Handvest van de Verenigde Naties kan de Veiligheidsraad sancties uitvaardigen waaraan door alle bij de volkerenorganisatie aangesloten landen gehoor moet worden gegeven, indien er volgens de Raad sprake is van ,,een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid". Maar gezien het recht van veto van de Sowjet-Unie in de Raad. is het uitgesloten dat het ooit tot sancties tegen Moskou en Hanoi zal komen.
Uit de slotverklaring bleek ook, dat de Zuidoostaziatische en Westeuropese landen het niet geheel eens zijn over de kwestie van economische ontwikkelingshulp en/of humanitaire bijstand aan Vietnam en over de opvang van Indochinese vluchtelingen in de ASEAN-landen.
Met name Frankrijk verleent zijn vroegere kolonie Vietnam ontwikkelingshulp, Nederland is betrokken bij het Mekong-project en geeft Vietnam humanitaire hulp.
De ASEAN-landen willen dat alle hulp aan Vietnam wordt stopgezet zolang het zijn troepen uit Cambodja niet heeft teruggetrokken.
In de slotverklaring komt deze tegenstelling tot uiting in de zinsnede, dat de ministers, bij hun streven naar een rechtvaardige en blijvende politieke regeling van de kwestie Cambodja, ,,hun standpunt herhaalden dat Vietnam geen zodanige hulp behoort te worden verstrekt die Vietnamese bezetting van Cambodja kan in stand houden en versterken".
Het meningsverschil over de weigering van de ASEAN-landen, vluchtelingen uit Vietnam, Laos en Cambodja toe te laten tenzij de Westerse landen zich bereid verklaren hen op te nemen, kwam tot uitdrukking in de passage waarin de EG-ministers de ASEAN-landen, „die nog steeds te kampen hebben met een stroom vluchtelingen", prijzen voor hun poging om het lijden der vluchtelingen te verminderen door het toekennen van „first refuge" (eerste opvang) en hulp op humanitaire gronden.
Het voornaamste ontwerp van de slotverklaring was de situatie in Cambodja. Dit wordt door waarnemers verklaard uit het feit, dat de Westeuropese landen vooral omdat zij een krachtige veroordeling van de Sowjet-invasie van Afghanistan voorstaan, instemmen met een in zeer krachtige bewoordingen gestelde veroordeling van de Vietnamese invasie van Cambodja.
De ASEAN-landen zijn meer verontrust over Cambodja dan over Afghanistan, voor West-Europa geldt het omgekeerde.
Met een duidelijke verwijzing naar China en de Sowjet-Unie, verklaarden zij ,,de illegale militaire bezetting van Cambodja door de Vietnamese strijdkrachten en het aanhoudende conflict in dat land, dat door de rivaliteit van de grootmachten in dit deel van de wereld nog verder wordt aangescherpt," te betreuren.

Zij onderschreven opnieuw de ,,met een indrukwekkende, en een steeds grotere meerderheid" door de VN-Assemblee goedgekeurde uitspraken, waarin wordt aangedrongen op ,,terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Cambodja, herstel en behoud van zijn onafhankelijkheid, souvereiniteit en territoriale integriteit, en het recht van het volk van Cambodja om zelf zijn toekomst te bepalen, vrij van buitenlandse inmenging en druk".

VLUCHTELINGEN

Ministers van beide groeperingen zeiden ,,diep bezorgd" te zijn over het vluchtelingenprobleem. Hoewel voornameliik door opname in derde landen, hun aantal ,,iets is verminderd", is er nog een groot aantal vluchtelingen in de ASEAN-landen van eerste opvang, namelijk Thailand met meer dan 160.000 Vietnamese, Laotiaanse en Cambodjaanse vluchtelingen en „displaced persons" in opvangcentra, en bijna 300.000 Cambodjanen langs de Thais-Cambodjaanse grens.
Zij deden ook een beroep op de landen van herkomst om samen te werken met het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen in de spoedige uitvoering van het programma voor vrijwillige repatriering.

AFGHANISTAN

„Met grote bezorgdheid" werd geconstateerd dat de Sowjetbezetting van Afghanistan haar vierde jaar is ingegaan – evenals de illegale bezetting van Cambodja – ,,een voorbeeld van de onderdrukking van een klein onafhankelijk land door een buitenlandse mogendheid door gebruik van geweld, hetgeen een openlijke schending van het internationaal recht is".
De ministers deden een beroep op ,,alle staten" om de soevereiniteit, territoriale onschendbaarheid, politieke onafhankelijkheid en het niet-gebonden karakter van Afghanistan te eerbiedigen.
Met een verwijzing naar het plan van de toenmalige voorzitter van de Ministerraad, Lord Carrington voor een alomvattende politieke regeling, zeggen de ministers dat de situatie in Afghanistan" een ernstige oorzaak van internationale spanning" blijft en de stabiliteit in deze regio ernstig aantast.

ECONOMISCHE SAMENWERKING

De passages in de gemeenschappelijke verklaring over economische samenwerking zijn wei-

nig concreet en droegen duidelijk het karakter van een compromis tussen niet altijd parallel lopende belangen.
De landen van de Europese Gemeenschap en het Verbond van Zuidoostaziatische Staten zullen elkaar consulteren, en nauw samenwerken, over en bij het oplossen van hangende problemen in de GATT, de UNCTAD. internationale financiële instellingen en andere internationale fora.
Bij het vaststellen van goederenbeleid dient ,,passende aandacht" te worden besteed aan de belangen van de andere partij.
Grondstoffenprijzen moeten ,,eerlijk, lonend en stabiel" zijn. .,In gevallen dat zulks passend is" (where appropriate) zal nauw worden samengewerkt bij het sluiten van afzonderlijke grondstoffenovereenkomsten in de context van het Geïntegreerde Grondstoffenprogramma (IPC).

Rapport *over functioneren en* toekomst *EG*

Op 12 april is een rapport gepubliceerd met de titel „Europese Gemeenschap, vooruitgang of verval", dat was opgesteld door de Duitser Karl Kaiser, directeur van het Onderzoeksinstituut van het Genootschap voor Buitenlandse Zaken in Bonn, de Fransman Thierry de Montbrial, directeur van het Instituut voor Internationale Betrekkingen in Parijs, de Italiaan Cesare Mellini, president van het Instituut voor Internationale Zaken in Rome, de Brit William Wallace, directeur van het Koninklijk Instituut voor Internationale Zaken in Londen en de Nederlander Edmund Wellenstein, oud-directeur-generaal voor buitenlandse betrekkingen van de Europese Commissie en voor medewerking aan de opstelling van het rapport aangetrokken door het Instituut voor Internationale Betrekkingen „Clingendael" in Den Haag.
De vijf genoemde instituten hebben bij de uitgave van het rapport samengewerkt, maar de verantwoordelijkheid ligt bij de auteurs, zelfs al onderschrijft niet elk van hen alle conclusies.
Een voorname conclusie van de opstellers is deze: ,,In scherpe tegenstelling tot de toestand van slechts tien jaar geleden staat West-Europa onder zware druk. Indien daar niets aan gedaan wordt, dreigt het belangrijkste, dat sinds de Tweede Wereldoorlog: in Europa tot stand gebracht is weer uiteen te vallen."
Het is daarbij de overtuiging van de auteurs, ,.dat meer gedaan zou moeten en kunnen worden om de belangen van de naties van West-Europa door goedgekozen gezamenlijk optreden te beschermen".

Het rapport geeft vervolgens een overzicht van hetgeen wel en niet is bereikt bij de na de Tweede Wereldoorlog op gang gekomen samenwerking tussen de landen van West-Europa.
Daarna gaat het in op de huidige stand van zaken binnen de Europese Gemeenschap. Het stelt daarbij vast dat de EG ,,nog steeds maar gedeeltelijk is voltooid, aangezien ettelijke in de verdragen neergelegde doelstellingen nog niet zijn bereikt".
Het rapport concludeert: ,,Om de voordelen te behouden die de Europese integratie de lidstaten van de gemeenschap heeft gebracht, moeten wij voortgang maken met nieuw beleid."
Het rapport is daarbij kritisch over de wijze waarop de EG als internationale organisatie fungeert. Het meent dat ,,de voortdurende meningsverschillen over de verdeling van bevoegdheden tussen de lidstaten en de gemeenschapsinstellingen" hebben geleid tot ,,een stille strijd tussen de verschillende bureaucratieën".
De gemeenschap is daarbij, aldus het rapport, .,ingeklemd tussen de overenigbare eisen van nationale autonomie enerzijds en beslissingsmogelijkheden op gemeenschapsniveau anderzijds".
Aan de ene kant belemmeren en vertragen nationale administraties de opeenvolgende stadia van hel besiuitvorniingsproces in de gemeenschap, terwijl zij tegelijkertijd snellere en meer doeltreffende actie van de gemeenschap verlangen.
Aan de andere kant is de Europese Commissie ook al gaan lijden aan de kwalen die alle bureaucratieën eigen zijn: koninkrijkjes zijn ontstaan die hun eigen kring van getrouwen verzorgen en het jargon van de gemeenschap heeft een mate van ondoorzichtigheid bereikt waar sommige landen eeuwen voor nodig hebben gehad".
Het rapport meent verder dat ,.zelfs met een direct gekozen parlement en met het symbool van de Europese Raad" de EG voor de burgers van West-Europa ,,een afstandelijke en zielloze organisatie', is geworden.
De vijf auteurs delen het gevoel van onbehagen en ongerustheid over de langzaam maar zeker afglijdende positie van West-Europa in de wereld. Verdere achteruitgang, verval zelfs, zal het gevolg zijn als er geen halt wordt toegeroepen aan dit proces. Het bestaan van de Europese Gemeenschap is op zich al een pluspunt, zegt het rapport, dat geen enkele regering zou willen missen. Maar ,,het gezamenlijk effect van wat regeringen doen, of juist niet doen, dreigt beetje bij beetje tot gevolg te hebben dat bestaand beleid weer wordt uitgehold".
De auteurs stellen ook: ,,Er schuilt heel wat schijnheiligheid in veel van de kritiek van de nationale regeringen, van bureaucratieën, van politici en van belangengroepen." Gewezen wordt op het feit dat men zich achter de Europese Gemeenschap verschuilt om beperking van invoer te verkrijgen. ,,Holle klachten", ook van degenen die niet in staat zijn tot beslissingen te komen zoals het Verdrag van Rome voorschrijft.
De vijf auteurs hebben voorstellen gedaan, die al zijn te verwezenlijken vóór dat belangrijke nieuwe beslissingen zijn genomen over de toekomst van de instellingen van de Europese Gemeenschap. De vrees bestaat namelijk dat de discussies meer tijd vergen dan de economische situatie waarin de Europese Gemeenschap verkeert, kan verdragen.

ECONOMISCH EN SOCIAAL OVERLEVEN

Bij het hoofdstuk ,,Economischen sociaal overleven" meent het rapport dat de EG haar ,,constructieve rol bij het bevorderen van een beter evenwicht tussen het geindustrialiseerde Westen en de Derde Wereld moet blijven spelen".
Verder wordt ,,het behoud, de versteviging en de versterking" van de gemeenschappelijke binnenmarkt ..een essentiele factor" genoemd ,,bij het indammen van de opkomende vloed van protectionisme in de wereldeconomie".
Erkend wordt dat zolang de verantwoordelijkheid voor het macro-economische beleid bij de nationale regeringen blijft berusten de EG niet meer kan doen dan ,,een kader verschaffen voor hernieuwde en meer doelbewuste pogingen tot betere coördinatie van de nationale macro-economische politieken.
Een gemeenschappelijke markt met gemeenschappelijke politiek kan echter op den duur. zo meent het rapport alleen blijven functioneren ,,binnen een kader van onderling afgestemd macro-economisch en monetair beleid". Daarvoor is onder meer nodig dat de EG zo snel mogelijk overgaat naar de tweede fase van het Europees Monetair Stelsel (EMS), waarin het samenbrengen van reserves en de schepping van een Europees Monetair Fonds zijn voorzien. Dit moet leiden tot een belangrijke rol voor de Europese reken- en betalingseenheid, de ECU.
De drie EG-lidstaten die niet – of niet tot in alle onderdelen – in het EMS-stelsel zijn geïntegreerd (Engeland. Ierland en Griekenland), moeten zich hierbij volledig aansluiten.
Het belangrijkste wat de Europese Gemeenschap kan doen tegen stijgende werkloosheid en dalende welvaart, is het afmaken van de gemeenschappelijke markt. Het rapport noemt met name drie terreinen van noodzakelijke actie:
1. De realisering van de verdragsverplichting inzake de vrijheid van dienstverlening in het bank- en verzekeringswezen.
2. Het tot stand brengen van een gemeenschappelijk vervoerbeleid, zoals dat ook al door het Verdrag is voorgeschreven.
3. De zeer spoedige afbraak – overeenkomstig het besluit van de Europese Raad van december **1982** – van de vele technische en administratieve hinderpalen in het onderlinge handelsverkeer (verschillen in voorschriften inzake veiligheid, gezondheid, enzovoort).
De economische crisis heeft aangetoond dat vele takken van industrie zich onvoldoende hebben aangepast. Het gevolg is nu dat op ongekende schaal financiële steun wordt verleend (ook aan verouderde bedrijfstakken) die eerlijke concurrentie en snelle aanpassing in de weg staat.
Een gemeenschappelijk industriebeleid moet de uitzichtloze en kostbare financiële steun onder controle brengen en slechts tijdelijk toestaan op grond van wel omschreven rationele criteria, concludeert het rapport dan ook.
Het scheppen van nieuwe structuren en aanpassing aan huidige en toekomstige omstandigheden van de wereldmarkt zijn noodzakelijk. Meêr steun aan wetenschappelijk onderzoek (en de toepassing daarvan), aanmoediging van onderwijs op het gebied van techniek en toegepaste wetenschap zijn enkele van de instrumenten, die de Europese Gemeenschap nodig heeft.

ENERGIEBELEID

De grootste tegenslag binnen de Europese Gemeenschaw van de jaren zeventig en tachtig is geweest, het onvermogen een gemeenschappelijk energiebeleid tot stand te brengen. Opmerkelijk is evenwel dat, ondanks een verbrokkelde aanpak, de afhankelijkheid van de olie uit OPEC-landen is teruggebracht.
Schommelingen in de prijzen zijn allerminst gunstig voor exploratie en exploitatie van nieuwe energiebronnen. Het is daarom van belang, zo concludeert het rapport. dat de Gemeenschap groter stabiliteit van de olieprijzen bevordert, waarbij een stelsel van bodemprijzen denkbaar is.
Een toekomstige exploitatie van de gasreserves voor de noordkust van Noorwegen wordt aanbevolen, evenals een aansluiting van het Britse gasnet op dat van het vasteland.
De auteurs bevelen ook kernenergie aan als alternatieve energiebron. Gevolgen zullen zijn verdere vermindering van de afhankelijkheid van olie maar ook vermindering van zure regen als gevolg van het gebruik van–kolen.

LANDBOUWBELEID, FINANCIERING

Het rapport stelt ook dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid moet worden aangepast, zeker niet afgeschaft. Nodig is dan wel, dat overproduktie in de hand wordt gehouden

(aflopende prijsgarantie bij oplopende hoeveelheden plus steun voor kleine boeren), dat er geen onbeperkte garantie voor overproduktie wordt gegeven (streefcijfers voor maximumhoeveelheden) en dat voorkomen wordt dat het prijspeil binnen de Europese Gemeenschap al te zeer afwijkt van de prijzen op de wereldmarkt.
De discussies rond de begroting hebben de idee van de Gemeenschap meer kwaad gedaan dan enig ander voorgaande onenigheid tussen de lidstaten, stellen de auteurs van het rapport. Een verder touwtrekken over de compensatie aan Groot-Brittannië (en de Bondsrepubliek) moet worden voorkomen. Bevriezing van het aandeel van de landbouw in de begroting zal te weinig effect hebben om ruimte te scheppen voor ander (sociaal en regionaal) beleid.
Doorbreking van het huidige plafond van afdracht van ten hoogste één percent van de BTW is nodig maar ook herziening van het totale regiem. Het rapport beveelt een progressie in de afdracht van BTW aan, in plaats van het huidige eenvormige stelsel, ,,bijvoorbeelddoor die bijdrage te wijzigen naarmate het bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking in de verschillende lidstaten hoger of lager is".
De auteurs hebben een rekensommetje gemaakt gebaseerd op koopkrachtcijfers van de OESO over 1980. De bijdragen van de lidstaten zouden er dan als volgt uitzien (bij een gemiddelde voor de Europese Gemeenschap van 100): de Bondsrepubliek 115, Frankrijk en Denemarken 111, België 106, Nederland 105, Luxemburg 120, Groot-Brittannië 93, Italië 88, Ierland 62, Griekenland 57 en straks Spanje 71 en Portugal 45.
Daarmee zou dezelfde billijkheid die nu in de nationale staten geldt, ook in de Gemeenschap worden toegepast.

TOETREDING SPANJE EN PORTUGAL

Het rapport noemt het ,,absoluut noodzakelijk" om de ,,vastgelopen onderhandelingen" over de toetreding van Spanje en Portugal tot de EG nog dit jaar te deblokkeren.
Deze onderhandelingen moeten volgens ,,een vast tijdschema worden gevoerd" in plaats van ,,te worden gerekt om in de politieke kalenders van de verschillende lidstaten te worden ingepast".

VREDE EN VEILIGHEID

Het rapport acht ,,de tijd gekomen ,,om in de Europese Gemeenschap de vredes- en veiligheidsproblemen te behandelen, om duidelijkheid terzake te bereiken en om nieuwe verantwoordelijkheden op dit gebied te ontwikkelen en aan Europese groeperingen en instellingen op te dragen, – zulks binnen het kader van de gemeenschappelijke positie van het Westen".
Zo verdient de gedachte veiligheidsvraagstukken in te brengen in de Europese politieke samenwerking (EPS) steun, volgens het rapport.
Wat de gevaren die West-Europa bedreigen betreft stelt dit vast: ,,In orde van waarschijnlijkheid lijkt een bedreiging van de Westeuropese veiligheid niet eerder van externe militaire druk op het centrale front te zullen komen dan van het onvermogen om dringende sociale en economische problemen tot oplossing te brengen met het daaruit voortvloeiende risico van onstabiele binnenlandse verhoudingen".
Wat de bedreiging van buitenaf betreft wordt gemeend dat ,,het grootste risico voor de stabiliteit tegenwoordig niet in het gebied van Midden-Europa ligt, waarvoor de NAVO oorspronkelijk was opgezet doch buiten haar perimeter, in het Midden-Oosten".
Vrede en veiligheid hebben van begin af aan een rol gespeeld in de Gemeenschap. Zij lagen ten grondslag aan de oprichting van de kolen- en staalgemeenschap.
Sinds de Europese politieke samenwerking in 1970 min of meer gestructureerd is, is er afstemming op buitenlands-politiek (veiligheids) gebied. De aanvankelijke nauwgezette scheiding tussen bijeenkomsten van EPS en van de Europese Gemeenschap is wegeëbd. De tien lidstaten hebben regelmatig overleg, ook binnen het kader van de conferentie voor veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE).
Het rapport wijst erop dat na de uitbreiding met Spanje en Portugal alle Westeuropese leden van de NAVO (met uitzondering van Noorwegen en Turkije) lid zijn van de Europese Gemeenschap. waardoor de mogelijkheid voor een meer evenwichtig Atlantisch bondgenootschap ontstaat, zoals president Kennedy voor ogen stond.
Samenwerking en overleg wordt dus bepleit, maar het idee van een onafhankelijke Europese verdediging wordt als niet-realistisch afgewezen. Dat veronderstelt immers een volledige politieke eenheid en het gaat voorbij aan de weigering van regeringen om bevoegdheden op dat terrein over te dragen aan een Europese orgaan.
Aangezien Europa zich evenwel niet kan losmaken van de wedijver tussen de twee grootmachten, kan Europa wel helpen om onjuiste opvattingen die in sommige Amerikaanse kringen leven over de Europese defensie-inspanning te corrigeren. Een eigen identiteit op veiligheidsgebied kan ook bijdragen tot een bijdrage aan beide takken van veiligheidspolitiek: verdediging zowel als wapenbeheersing en ontspanning.
Ook buiten Europa kan de Gemeenschap een rol spelen (diplomatieke actie, economische hulp en deelname aan vredesmachten). De auteurs stellen in ieder geval dat Europa zich op het gebied van veiligheid moet organiseren, als het wil voorkomen dat ,,anderen zonder behoorlijke consultatie in zijn plaats handelen op terreinen van wezenlijk belang voor zijn veiligheid".
Er wordt ook een Europese structuur voor de aanschaf van wapens bepleit. Die gedachte wordt ingegeven door de stijgende kosten van conventionele bewapening gelijk met de noodzaak van beheersing van de overheidsuitgaven." We dreigen onder de explosieve ontwikkeling van de kosten te bezwijken, tenzij we één tank, één vliegtuig, één geweer enzovoort hebben".
Vergaande standaardisatie is al een stap, de oprichting van een Europees wapenaankoopagentschap is een andere.
De gedachte dat Europa een ,,civiele macht" zou kunnen worden, noemt het rapport achterhaald. Er bestaat thans, zo meent het, ,,een groeiende behoefte" aan een Europees veiligheidsbeleid.
,,Binnen het NAVO-kader zou de Europese identiteit met betrekking tot veiligheidsvraagstukken op het beleidsniveau versterkt dienen te worden door voort te bouwen op de in 1981 in Londen bereikte overeenstemming om de politieke aspecten van het veiligheidsbeleid binnen de Europese Politieke Samenwerking te bespreken. Dit zou dienen te geschieden in relatie tot de besprekingen in de NAVO-raad over zaken van fundamenteel beleid, echter met uitsluiting van operationele militaire aangelegenheden".
Het rapport ondersteunt de gedachte om binnen het EPS-kader geregelde bijeenkomsten van de Europese ministers van defensie te houden.

INSTELLINGEN

De auteurs bepleiten tal van kleine en grote stappen die de werking van de Europese Gemeenschap kunnen vergemakkelijken, maar die ook het beeld naar de burger toe kunnen verbeteren. Een Europese Gemeenschap ,,a la carte" wordt verworpen.
Het gezag van de Commissie moet worden versterkt. Een mogelijkheid daartoe is de versterking van de positie van de voorzitter, wiens benoeming door de Europese Raad de goedkeuring van het Europees Parlement zou behoeven. De voorzitter dient ook het laatste woord te krijgen bij de (her)benoeming van individuele leden van de Commissie.
Het rapport wil de roulatie van het voorzitterschap van de Ministerraad handhaven, maar voor de Europese Raad wordt als proef een voorzitterschap van een vol jaar aanbevolen. Verhoging van de continuïteit en het zichtbaar maken van het solidaire en bijzondere karakter van de Europese Gemeenschap worden als argumenten gebruikt.
Voor het Europees Parlement beveelt het rapport aan de bereidheid van de regeringen om de volksvertegenwoordiging meer gezag te doen verwerven.
Het rapport besluit aldus. „Wij dringen er met kracht bij onze regeringen op aan zich weer te bezinnen op de halfvergeten grondslagen, waarop de Europese integratie eens werd opgetrokken, en om een keuze te doen voor een krachtdadig handelen, ten einde op die oude grondslagen verder te bouwen." „Voor het te laat is", staat er boven. (Europa van Morgen, NRC/H'blad, FAZ)

NEDERLAND

BEZOEK PREMIER LUBBERS EN MINISTER VAN DEN BROEK AAN LATIJNS-AMERIKA

Premier Lubbers en minister Van den Broek van buitenlandse zaken hebben van 23 mei tot 1 juni bezoeken afgelegd aan een aantal Latijns-Amerikaanse landen.
Hun reis begon met een gezamenlijk bezoek aan Venezuela, dat duurde van 23-25 mei.
Vervolgens verbleef premier Lubbers van 26-28 mei op de Nederlandse Antillen. In deze periode bezocht minister Van den Broek een drietal landen in Centraal-Amerika. Achtereenvolgens was hij in Costa Rica (op 26 mei), Nicaragua (op 26 en 27 mei) en in El Salvador (op 27 mei en 28 mei).
Tenslotte brachten beide bewindslieden van 29 mei tot 31 mei gezamenlijk een bezoek aan Brazilië, dat vanaf 30 mei een officieel karakter had.
Het voorgenomen bezoek van minister Van den Broek aan El Salvador was in het Nederlandse parlement enigszins omstreden. Op verzoek van de fractie van de PvdA wijdde de Tweede Kamer hieraan op 3 mei een debat.

Debat Tweede Kamer over voorgenomen bezoek minister Van den Broek aan El *Salvador*

In dit debat verlangde de oppositie van de minister, dat hij zou afzien van zijn bezoek aan El Salvador wegens het ondemocratische regime aldaar.
De minister weigerde aan dit verlangen gevolg te geven, omdat hij heil zag in een ,,kritische dialoog".

Het PvdA-lid Herfkens verweet de minister dat zich onder zijn leiding een ,,accentverschuiving" heeft voorgedaan in het Nederlandse beleid ten aanzien van Midden-Amerika. Zij nam hem kwalijk dat hij begrip toont voor het optreden van de Verenige Staten in dat continent,

die daar volgens Herkens het zelfbeschikkingsrecht met voeten treden en agressie plegen.
Met verwijzing naar de stemming die bijna een jaar eerder in de Tweede Kamer heerste na de dood van de vier Nederlandse journalisten in El Salvador (pag. 34712 e.v.-1982) zei Herfkens: ,,Er bestond toen een consensus in deze Kamer dat de betrekkingen met El Salvador tot een minimum beperkt moeten worden". Het bezoek van de minister aan dit land zou volgens haar worden uitgelegd als „een opwaardering van onze betrekkingen en steun aan het regime in El Salvador".
Afzegging van het bezoek werd ook bepleit door Schreuders (CPN), die hierover een motie indiende, Wessel (D'66), Van der Spek (PSP) en Beckers (PPR).
Minister Van den Broek liet weten weinig begrip te hebben voor de ,,bedenkingen" tegen zijn bezoek aan El Salvador. Het doel is echter, zei hij, ,,in een zeer kritische dialoog met hen die rechtstreeks betrokken zijn bij het conflict, de in ons land levende zorg over te brengen en hen te vragen wat voor rol zij zien voor Europa en Nederland in het bijzonder."
De bewindsman gaf de verzekering dat hij het regime ,,concrete vragen" zal stellen over de mogelijkheden voor een oplossing voor het conflict en de kansen dat daarbij de verzetsbeweging FDR (revolutionair democratisch front) wordt betrokken. ,,Zonder meer zeggen: dat is een moorddadig regime en daarmee is geen contact mogelijk is niet mijn opvatting".
Van den Broek zei het begrijpelijk te vinden dat de VS rekening houden met ,,hun veiligheidsbelangen" in Midden-Amerika, maar het te betreuren dat zij ,,teveel geneigd zijn het in militaire oplossingen te zoeken".

De Tweede Kamer stemde op 10 mei over de gedurende het debat ingediende moties. Bij deze gelegenheid liet de heer Gualthérie van Weezel van het CDA weten, dat zijn partij wenste, dat minister Van den Broek ook contact zou zoeken met groeperingen, die niet in de regering van El Salvador zitting hebben.
Hij onderstreepte, dat het bezoek geen ,,opwaardering" mag betekenen van het bewind in El Salvador en dat er inderdaad sprake moet zijn van een ,,kritische dialoog".

Het CDA denkt aan contacten met christen-democraten als Duarte en Zamora die in El Salvador zelf tot stand zouden moeten komen en aan contacten met het verzet, het FDR (Democratisch Revolutionair Front). die in Managua, de hoofdstad van Nicaragua zouden moeten geschieden. Ook hier komt Van den Broek immers op bezoek.

Twee CDA'ers – Scholten en Dijkman – stemden met de oppositie mee voor de motie van Schreuders (CPN) waarin de minister werd gevraagd van zijn bezoek aan El Salvador af te zien wegens het ondemocratische karakter van het regime daar.
Dit verhinderde niet dat de motie geen meerderheid behaalde.

Bezoek aan *Venezuela*

Bij de besprekingen, die de Nederlandse bewindslieden voerden gedurende hun bezoek aan Venezuela, werd veel aandacht gegeven aan de situatie in Midden-Amerika, terwijl ook de toekomst van de Nederlandse Antillen aan de orde werd gesteld.

Nederland steunt de pogingen van Venezuela om binnen de Middenamerikaanse regio tot een vreedzame oplossing van de gewapende conflicten te komen.
Premier Lubbers en minister Van den Broek hebben op 23 mei aan de Venezolaanse minister van buitenlandse zaken Zambrano laten weten achter het vredesplan van de „Contadoragroep" te staan, welk plan inhoudt dat er een einde moet komen aan alle buitenlandse in menging in Nicaragua en El Salvador.
Lubbers en Van den Broek hebben toegezegd in Europees verband te zullen pleiten voor een regionale oplossing van de conflicten in Midden-Amerika. Ook zal Nederland in zijn contacten met de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie benadrukken dat de initiatieven van Venezuela, Mexico. Panama en Costa Rica, die de Contadora-groep vormen. gerespecteerd dienen te worden.
Minister Zambrano gaf als zijn opvatting dat een politieke oplossing voor Midden-Amerika niet direct voor het grijpen ligt omdat, zoals hij zei, zelfs de diagnose nog niet precies is vast te stellen. Deze problemen worden voor een belangrijk deel veroorzaakt door de slechte sociaal-economische situatie, die tot dictaturen van uiterst links en uiterst rechts leidt, zei hij.
Hij drong daarom aan op ruime economische steun voor de betrokken landen die naar zijn mening effectiever zal zijn dan een met buitenlandse inmenging gepaard gaande politieke strijd.
Van den Broek, kon op korte termijn geen uitsluitsel geven over een extra bijdrage van Nederland of de Europese Gemeenschap aan Midden-Amerika omdat de meningen binnen de Gemeenschap over hulp aan bijvoorbeeld Nicaragua nogal uiteen lopen.
Hij beloofde wel zich te zijner tijd sterk te maken als zo'n verzoek binnenkomt. Nederland heeft de afgelopen drie jaar relatief veel ontwikkelingshulp aan Nicaragua gegeven (f 150 mln). De hulp aan El Salvador is gezien de politieke situatie vrijwel nihil.
De tijdelijke verkoeling in de betrekkingen tussen Nederland en Venezuela naar aanleiding van de Falkland-oorlog bleek tijdens het bezoek van Lubbers en Van den Broek geheel voorbij te zijn. In grote harmonie is onder meer gesproken, zo zei Lubbers, over de toekomst van de Antillen, vooral gezien de resultaten van de rondetafelconferentie van 7-12 maart 1983 waarbij besloten is dat Aruba per 1 januari 1996 geheel onafhankelijk zal zijn.
Venezuela heeft onderstreept dat het op geen enkele wijze aanspraak maakt op de Benedenwindse eilanden al bestaan, zo merkte minister Zambrano op, er nauwe banden die dateren van vóór het koloniale tijdperk. Voor alles hecht Venezuela echter belang aan stabiliteit in de Caribische regio.

Op 24 mei hadden de Nederlandse bewindslieden o.m. een onderhoud met Jaime Lusinchi, kandidaat van de oppositie voor de presidentsverkiezingen, die in dec. 1982 gehouden zullen worden.
Ook spraken zij met de Venezolaanse president Luis Herrera Campins. Tijdens deze gesprekken bleken geen nieuwe gezichtspunten t.a.v. Midden-Amerika in vergelijking met het onderhoud met minister Zambrano een dag tevoren.

Ook op 24 mei hadden Lubbers en Van den Broek onverwachts een ontmoeting met de aartsbisschop van Managua, de hoofdstad van Nicaragua, mgr. Obando y Bravo. Deze staat bekend als een criticus van het Sandinistische bewind, dat in 1979 de macht van dictator Somoza had overgenomen. Over de inhoud van het gesprek wilde Lubbers niets mededelen.

Venezuela *wil* deelnemen *in* *Shell-raffinaderij* op Antillen

In een tweede gesprek van premier Lubbers en minister Van den Broek met president Campins, dat op 25 mei plaats vond, bleek, dat Venezuela grote belangstelling heeft voor deelname in de Shell-raffinaderij op Curaçao.

Samen met de Antillen en de Shell zou Venezuela willen deelnemen in het aandelenkapitaal van de Shell-raffinaderij. Het belang dat Venezuela aan deelname hecht, blijkt uit het feit dat president Herrera Campins zelf het punt direct ter sprake bracht tijdens zijn onderhoud met Lubbers en Van den Broek. Ook de minister van buitenlandse zaken. Zambrano Velasco, en de minister van energie en mijnwezen, Humberto Calderón Berti, hebben de kwestie van de participatie als een belangrijk punt van Venezolaanse zijde aan de orde gesteld.
Lubbers wees er op, dat de deelname van Venezuela aanzienlijke voordelen kan hebben. Zowel voor Venezuela wat betreft de afzet van zijn olie als voor Curaçao omdat de toekomst van de raffinaderij er minder onzeker door wordt.
Voor Shell biedt het de kans om oude, nog hangende kwesties met Venezuela, die dateren uit de tijd van de nationalisatie van Shell door Venezuela, voorgoed uit de wereld te helpen, aldus Lubbers.

Minister Van *den* Broek in *Costa* Rica

Op 26 mei bevond minister Van den Broek van buitenlandse zaken zich in Costa Rica. Hier bleek hem, dat de regering van dit land meer politieke en economische steun van Nederland verwacht om het overslaan van het gewapende conflict uit Nicaragua naar het land te voorkomen.

De president van Costa Rica Luis Mongo heeft minister Van den Broek gevraagd bij de linkse junta van Nicaragua met kracht te bepleiten dat Nicaragua de soevereiniteit van Costa Rica respecteert. Mongo verklaarde ,,zeer bevreesd" te zijn voor uitbreiding van de gevechten naar zijn ,,traditioneelvreedzame land".
Kritiek had de Costaricaanse president op het feit dat de landen in de regio waar gevochten wordt in het middelpunt van de belangstelling staan en ook veel hulp ontvangen, terwijl een land als Costa Rica met een vanouds democratische structuur zijn grote economische probleem vrijwel alleen moet oplossen.
Van den Broek kreeg van zijn Costaricaanse collega Ekhart Peters een lijst ontwikkelingsprojecten voorgelegd, waarbij Nederland technische of financiele hulp zou kunnen bieden. In totaal is met de projecten $ 5 mln gemoeid. Van den Broek beloofde de mogelijkheid van Nederlandse bijstand thuis nader te zullen onderzoeken; in beginsel staat hij niet afwijzend tegenover het Costaricaanse verzoek.
Peters zei op zich geen moeite te hebben met het feit dat Nederland de afgelopen drie jaar ruim f 150 mln ontwikkelingshulp aan Nicaragua heeft gegeven.
Hij zei dat het niet goed zou zijn de Nicaraguaanse bevolking die hulp te onthouden omdat de linkse Sandinistische junta de revolutie

sterk in communistische richting heeft gestuurd. De hulp moet echter niet in de vorm van kredieten worden gegeven zoals Frankrijk onlangs heeft gedaan, waarna Nicaragua van dat geld wapens kocht. aldus Peters.
Costa Rica is het enige land in Centraal- en Zuid-Amerika dat al sedert honderd jaar een democratische staatsvorm kent. Het relatief welvarende land is uuk het enige zonder leger. In 1949 is dit beginsel in de grondwet opgenomen. Wel beschikt Costa Rica over een politiemacht van 4000 man. Deze heeft echter geen offensieve wapens en ook geen middelen om infiltranten aan de grenzen op te sporen,
Ekhart kondigde daarom aan dat de politiemacht wordt uitgebreid met helikopters en moderne communicatiemiddelen. Hij voegde eraan toe dat Nicaragua naar zijn mening een onaanvaardbaar groot leger heeft opgebouwd dat steeds meer een offensief karakter krijgt. Hij vreesde dat die strijdmacht in de toekomst mogelijk tegen Costa Rica kan worden ingezet.
Ekhart toonde zich teleurgesteld over het verloop van de Sandinistische revolutie in het buurland. De Costaricaanse president Mongo heeft zich in soortgelijke zin uitgelaten tegenover minister Van den Broek. Volgens Costa Rica is er niets terechtgekomen van de oorspronkelijke beloften voor een pluriforme maatschappij, vrije pers en vrije verkiezingen.
Er zijn wel verkiezingen aangekondigd voor 1985 maar volgens Ekhart heeft de linkse junta al meermalen verklaard dat de regeringsmacht van de junta onder geen beding de inzet van verkiezingen kan vormen.

Van den Broek sceptisch over democratische gezindheid Nicaraguaanse junta

Op **26** en **27** mei was minister Van den Broek in Nicaragua, waar hij op 26 mei gesprekken had met minister van buitenlandse zaken d'Escoto en de leider van de junta, Daniel Ortega.
Van den Broek is zeer sceptisch over de bereidheid van de linkse junta in Nicaragua om meer democratie in het land toe te staan.
Op vrijwel alle vragen van Van den Broek over het niet naleven van de mensenrechten en het opschorten van fundamentele vrijheden kwam als antwoord dat de militaire situatie aan de grens van Nicaragua dergelijke maatregelen voorlopig nog noodzakelijk maakt.

Van den Broek zei na afloop dat de gesprekken geen moment onplezierig van karakter zijn geweest, maar dat hij toch moest constateren dat de linkse Sandinistische junta een geheel andere voorstelling van een democratische en pluriforme samenleving heeft dan bijvoorbeeld Nederland.
„Met alle begrip voor hun situatie heb ik toch te weinig de drang geproefd om hun belofte uit het begin van de revolutie waar te maken. De militaire situatie aan de grenzen met Honduras en Costa Rica is primair, de rest secundair", aldus Van den Broek.
Hij zei getroffen te zijn door de grote bitterheid en afkeer die er leeft jegens Amerika. maar, zei hij, ik ben bang dat als de schijn versterkt wordt dat Nicaragua op weg is naar een totalitaire dictatuur, de Amerikaanse ongerustheid en bemoeienis juist daardoor verder zullen toenemen. Ik vraag me af hoe dat moet aflopen", aldus Van den Broek.
Toch is het niet goed de deuren te sluiten. De ontwikkelingen zouden dan juist in tegengestelde richting kunnen gaan. De ontwikkelingshulp (150 miljoen over de laatste drie jaar) moet dan ook worden voortgezet, zo meende Van den Broek.
De Nederlandse bewindsman, die het overigens de grote verdienste van de Sandinisten noemde dat zij Nicaragua van de dictatuur van de Somoza-familie hebben bevrijd, heeft Ortega ook gevraagd of het hem niet tot nadenken stemt dat een aantal van zijn vroegere strijdmakkers hem de rug heeft toegekeerd Het antwoord was ontkennend. Mensen als Pastora. Robela en Zamorro werden als opportunisten aangemerkt die de revolutie hadden verlaten toen bleek dat zij er geen goede positie in konden behalen
De junta gaf de verzekering dat de beloofde verkiezingen in 1985 door zullen gaan, al is het onduidelijk of nieuwe politieke partijen zullen worden toegelaten.

Gesprek van Van den Broek met verzetsgroepen uit El *Salvador*

Op 27 mei heeft minister Van den Broek in Managua, de Nicaraguaanse hoofdstad, gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van verzetsgroepen in El Salvador.
Zonder het te weten heeft minister Van den Broek daarbij een ontmoeting gehad met Salvador Samayoa, de leider van de meest militante marxistische guerrillagroepering in El Salvador. Samayoa, die naast Van den Broek zat bij de besprekingen met Ruben Zamora, leider van de Sociaal-christelijke volksbeweging, was niet aan de minister voorgesteld, maar mengde zich wel enkele malen in de discussie.

Samayoa is leider van de guerrillagroep die de verantwoordelijkheid heeft opgeëist voor het doodschieten op 25 mei van de vice-commandant van de Amerikaanse militaire adviseurs in El Salvador, Albert Schaufelberger. Zijn groep, de Volksbevrijdingsmacht (FPL), is aangesloten bij de FMLN, de gewapende tak van het verzet waarmee Nederland altijd geweigerd heeft betrekkingen te onderhouden.
Nederland erkent alleen de politieke tak van het verzet, de FDR, als een „representatievepolitieke kracht" in El Salvador.
De leiding van het Salvadoraanse verzet, dat zijn hoofdkwartier heeft in Managua, hanteert zelf nauwelijks dit onderscheid tussen de gewapende en de politieke tak, maar was er door Nederland wel degelijk van op de hoogte gesteld dat Van den Broek contact met de militaire tak niet op prijs stelde.
Samayoa, voormalige hoogleraar en in 1979 korte tijd minister van onderwijs onder de toenmalige president Duarte. nam tijdens het gesprek met Van den Broek overigens een gematigde houding aan ten aanzien van een politieke oplossing van de problemen in El Salvador. Hij zei het eens te zijn met Zamora dat het verzet in principe bereid moet zijn met de huidige regering van president Magaña in dialoog te treden over mogelijke deelname van het verzet aan de regering en het parlement.
Bij het gesprek was Guillermo Ungo afwezig. Hij is leider van de sociaal-democratische verzetsbeweging en geldt als gematigd. Officieel werd gezegd dat Ungo niet tijdig in Managua aanwezig kon zijn voor het gesprek met Van den Broek. Sommigen wijzen er echter op dat Ungo zich wellicht niet langer veilig voelt in Managua.

Van den Broek somber over El *Salvador*

De Nederlandse minister van buitenlandse zaken was op **27** en **28** mei in El Salvador, waar hij van de autoriteiten een zeer somber beeld opgedaan heeft van de toekomst van het land.
De enige mogelijkheid die men in El Salvador ziet om tot een einde van de bloedige burgeroorlog te komen is dat overleg tot stand komt tussen de regering en het gewapend verzet, zo verklaarde Van den Broek.

Zowel president Magaña als een van de belangrijkste leiders van het verzet, Ruben Zamora, heeft Van den Broek verzekerd dat zij bereid zijn tot een dialoog. Op het ogenblik wordt in het geheim gewerkt aan het leggen van contact tussen de strijdende partijen, maar Van den Broek wilde om het proces niet te verstoren hierover geen mededelingen doen.
Van den Broek, die ook uitvoerig heeft gesproken met de christendemocratische kandidaat voor de presidentsverkiezingen van november, Napoleon Duarte, noemde zijn bezoek aan El Salvador „zinvol".Hij vond het opmerkelijk dat de regering van El Salvador niet probeert de zaken mooier voor te stellen dan ze zijn. Zo zei men grote problemen te hebben met het onder controle brengen van het leger dat zich niet alleen, zo gaf men toe, beperkt tot militair geweld.
De mensenrechten worden mede daardoor op vrij grote schaal geschonden, wat president Magaña echter ook toeschreef aan het toenemen van willekeurig geweld door het verzet.
Van den Broek heeft president Magaña verteld dat hem in Nicaragua de grote bitterheid was opgevallen jegens Amerika. „Als u dat met 100 vermenigvuldigt, hebt u ongeveer de verhouding zoals die hier bestaat tussen uiterst links en uiterst rechts", aldus de president.
Duarte, de voormalige president die buiten de huidige centrum-rechtse coalitieregering is gebleven. zei tegen Van den Broek dat hij hoopt op een breed mandaat bij de komende verkiezingen. Hij kondigde aan dat hij dan een aantal saneringen in het land zal toepassen, waartoe ook de relatie met het leger behoort.
Een probleem bij een mogelijk vredesoverleg vormen de parlementsverkiezingen van vorig jaar'(pag. 225 e.v.-1982). Het verzet beschouwt deze als illegaal. Dit standpunt is voor de regering onaanvaardbaar. Verzetsleider Zamora heeft echter uitdrukkelijk gezegd tegen Van den Broek dat hij namens alle verzetsgroeperingen het beginsel van overleg met de huidige regering ondersteunt.

De aartsbisschop van El Salvador, mgr. Rivero Y Damas, heeft tegenover minister Van den Broek zijn waardering uitgesproken voor het bezoek van de Nederlandse bewindsman aan zijn land. Hij noemde het bezoek een middel om directe en objectieve informatie te verkrijgen, wat kan bijdragen tot een beter begrip voor de grote problemen die de burgeroorlog in El Salvador met zich mee brengt.

De aartsbisschop toonde zich tamelijk pessimistisch over de vredesmogelijkheden op korte termijn. Een algemene amnestie kan daartoe bijdragen, alsmede vrije presidentsverkiezingen dit najaar. Hij onderstreepte wel dat verkiezingen alleen niet genoeg zijn, daarnaast moet een dialoog tussen de regering en het verzet op gang komen.
Een politieke en geen militaire oplossing dient er te komen, zo zei Romero Y Damas.
Hij zei ervan overtuigd te zijn dat de linkse guerrilla zich niet door geweld toegang tot de macht zal kunnen verschaffen.

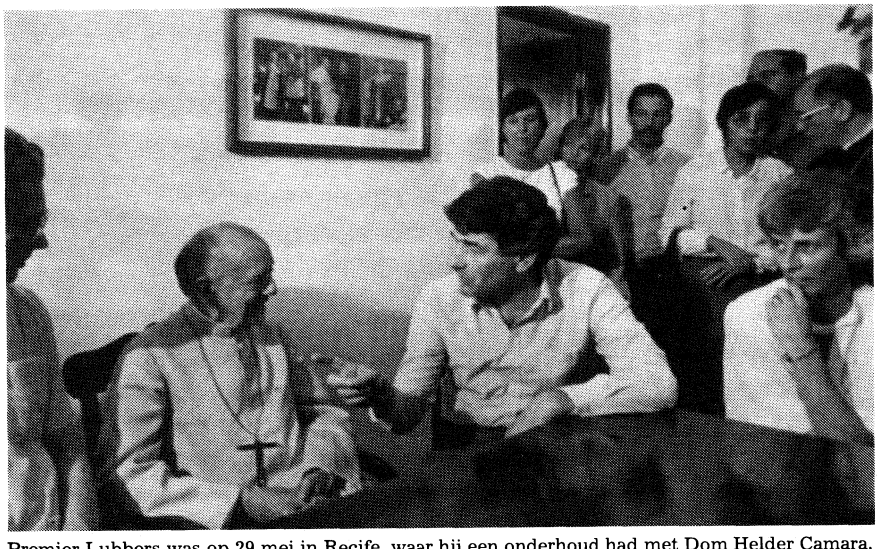
President Magaña van El Salvador heeft op 28 mei minister Van den Broek beloofd dat er op korte termijn uitsluitsel komt over het onderzoek naar de dood van de vier Ikon-journalisten, ruim een jaar geleden in El Salvador.
De president wist niet? hoe de stand van zaken was met het onderzoek, maar zegde toe informatie in te winnen bij de betrokken justitiële-autoriteiten. Het onderzoek is opgedragen aan de fiscaal-generaal van El Salvador. Enige tijd geleden hebben de nabestaanden van de vier journalisten hem per brief om opheldering over het onderzoek gevraagd.
Van den Broek, die de kwestie in zijn gesprek met de president aan de orde heeft gesteld, zei na afloop dat deze veel begrip had getoond voor het Nederlandse standpunt met betrekking tot de dood van de journalisten.

Lubbers en Van den Broek *in* Brazilië

Op 29 mei arriveerden premier Lubbers en minister Van den Broek van buitenlandse zaken in de plaats Recife in Brazilië, aan welk land zij op 30 en 31 mei een officieel bezoek brachten.
In Recife had premier Lubbers een onderhoud met bisschop Dom Helder Camara. Deze vroeg aandacht voor de bestrijding van de armoede in de wereld.
Ook wees Camara op het gevaar in Brazilië zelf voor een verdere inkomensdaling voor de armste bevolking ten gevolge van de economische saneringsmaatregelen van de Braziliaanse regering.
Vanuit Recife vlogen Lubbers en Van den Broek naar de hoofdtad Brasilia, waar zij op 30 en 31 mei overleg voerden met president Figueiredo en minister Guerreiro van buitenlandse zaken.

Tussen premier Lubbers en de Braziliaanse president Figueiredo bestaat eensgezindheid over de onderwerpen die beiden hebben besproken. Brazilië steunt de regionale vredesinitiatieven die ten aanzien van de toestand in Midden-Amerika worden ontplooid.
Nederland staat achter de pogingen van Brazilie de deplorabele financiele positie van dat land te verbeteren, Brazilie heeft een buitenlandse schuld van $90 mrd, de hoogste in de wereld.
Nederland vindt dat het gezag van de internationale financiële organisaties zoals het IMF en de Wereldbank versterkt moet worden en dat de kortlopende schulden van landen als Brazilie voorlopig bevroren moeten worden.
In zijn rede aan het diner prees Lubbers op 30 mei de pogingen van Brazilië Oe nog jonge democratie in dat land te versterken.
De politieke liberalisering die zich in Brazilie na de jarenlange militaire dictatuur ontwikkelde noemde Lubbers een lichtend voorbeeld voor de vele landen die hun Inwoners de meest fundamentele rechten en vrijheden onthouden.
De besprekingen tussen de Nederlandse delegatie en de Brazilianen zijn in een hartelijke sfeer verlopen, waardoor de relatie tussen de twee landen weer op peil is gebracht, zo werd in Nederlandse kring gezegd.

Tijdens de militaire dictatuur die begon in 1964 en die enkele jaren geleden door president Figueiredo geleidelijk werd omgezet in een democratie, waren de betrekkingen tussen Brazilië en Nederland uiterst koel, maar na de politieke liberalisering onder Figueiredo trad een verbetering in.
Tot concrete uitwisselingsprojecten heeft dit nog nauwelijks geleid, maar president Figueiredo zei op 31 mei in zijn tafelrede tegen Lubbers veel te verwachten van nauwere politieke samenwerking met Nederland, vooral gezien de actieve rol die ons land speelt in EG-verband. Op deze manier hoopt Brazilie ook de betrekkingen met de EG te verbeteren.
Over economische samenwerking is slechts kort gesproken omdat Nederland gezien de slechte economische en vooral financiele positie van Brazilië toch geen mogelijkheden ziet voor het verlenen van kredieten met overheidsgarantie.
De kwestie van het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens, dat Brazilië niet wil ondertekenen, is wegens tijdgebrek niet aan de orde geweest. Enige jaren geleden speelde deze zaak in Nederland vrij sterk omdat Urenco in Almelo verrijkt uranium aan Brazilie wilde leveren.
Dit gebeurt nu door de Engelse opwerkingsfabriek in Capenhurst, waardoor de politieke belangstelling in Nederland voor de weigering van Brazilië tot het non-proliferatieverdrag toe te treden, afzwakte.



Premier Lubbers was op 29 mei in Recife, waar hij een onderhoud had met Dom Helder Camara, aartsbisschop van deze stad en bekend strijder voor de mensenrechten. Geheel rechts mevr. Lubbers.

Overleg over Suriname

In de gesprekken tussen de ministers Van den Broek en Guerreiro is op 31 mei veel aandacht gegeven aan de situatie in Suriname.
In dit onderhoud bleek, dat Brazilië van plan is Suriname meer te betrekken bij de regionale samenwerking in het noordelijke gedeelte van Zuid-Amerika. Daartoe is al met Venezuela en Colombia overleg geopend. De bedoeling is Suriname hiermee uit een isolement te houden, alsmede uit de invloedssfeer van Cuba.
De drie landen willen voorkomen dat Suriname een bron van moeilijkheden gaat vormen, zoals de landen in Midden-Amerika, waarbij net als in die regio het Oost-Westconflict overheersend dreigt te worden.
Overigens is de invloed van Brazilië op Suriname beperkt en moet Suriname uiteindelijk zelf uitmaken welke kant het op wil, aldus de Braziliaanse bewindsman.

Guerreiro zette uiteen dat binnen deze vriendschappelijke betrekkingen met Suriname ook wapenleveranties passen. „Als deze voldoen aan de legitieme defensiebehoeften van Suriname, staat Brazilië daar positief tegenover", zo verklaarde hij. De leveranties zijn bescheiden van omvang en betreffen geen geavanceerd materieel, aldus Guerreiro.
Van den Broek bracht naar voren dat Nederland de ontwikkelingshulp aan Suriname na de gebeurtenissen van 8 december niet kan hervatten maar dat die voorvallen geen alibi vormen om van de verdransverylichtingen af te komen. „Niets is ons liever dan dat de situatie in Suriname zich normaliseert, zodat de ontwikkelingshulp hervat kan worden", zei Van den Broek. Hij voegde eraan toe dat het betrekken van Suriname in het regionale overleg in Zuid-Amerika aan die normalisering kan bijdragen.

De Brazilanen hebben overigens in Paramaribo geen sterke anti-Nederlandse gevoelens aangetroffen. Wel beklagen de Surinamers zich over de beslissing van Nederland de betrekkingen op een laag pitje te zetten, zo kreeg Van den Broek te horen.
Van Braziliaanse kant werd erop gewezen dat Brazilië niet plotseling zijn betrekkingen met Suriname heeft geintensiveerd na 8 december, zoals wel is gesuggereerd.
Guerreiro heeft vorig jaar al een bezoek gebracht aan Paramaribo, gevolgd door een bezoek van Bouterse aan Brasilia. Dit heeft onder meer geresulteerd in het verblijf van de Surinaamse premier Alibux in Brasilia op 24 en 25 mei. Uit het communiqué dat hier toen is uitgegeven over dat verblijf blijkt dat er op negen punten samengewerkt gaat worden, varierend van export van rijst en aluinaarde naar Brazilië tot het zenden van Braziliaanse geologen en technisch personeel naar Suriname.
Over de wapenleveranties wordt alleen gezegd

dat er besloten is tot ,,samenwerking op militair gebied, in de sectoren van opleiding van militaire specialisten en de levering van Braziliaans materieel".

Verslag Lubbers en Van den Broek aan Tweede Kamer

Premier Lubbers en minister Van den Broek hebben op 7 juni aan de Tweede Kamer verslag uitgebracht over hun reis naar Latijns-Amerika.
Tijdens het debat, dat daarop volgde, bleek, dat de linkse oppositiepartijen bleven bij hun veroordeling van de reis van minister Van den Broek naar Midden-Amerika.
Zij vonden, dat deze reis een legitimatie heeft gevormd voor het regime in El Salvador en een ondersteuning van de politiek van de Verenigde Staten.
Aan de andere kant was de minister te kritisch geweest in zijn beoordeling van situatie in Nicaragua, zo meenden zij.
Lubbers en Van den Broek bestreden in het Kamerdebat over de resultaten van de reis deze opvatting van PvdA, PSP, PPR, CPN, EVP en, tot zekere hoogte, D'66.
Van een andere Nederlandse houding ten opzichte van de regering van El Salvador, zoals in de pers ter plaatse was geschreven, is geen sprake, zei Van den Broek. Hij meende dat zijn benadering in zowel Nicaragua als El Salvador evenwichtig was geweest, ook in de keuze van zijn gesprekspartners.
Hij verzette zich tegen de bewering dat alle ellende in de regio uitsluitend aan Amerika moet worden toegeschreven. Van den Broek zei begrip te hebben voor de bezorgdheid van Amerika over de regio maar zeer kritisch te zijn over de rol die de Verenigde Staten spelen in Nicaragua en met name de isoleringspolitiek die wordt gevolgd.
Lubbers ontkende met klem dat het bezoek zou hebben bijgedragen aan een legitimatie van het regime in El Salvador. „We hebben naar vermogen willen bijdragen aan de mogelijkheden een eind te maken aan het moorden in het land, iets dat ons al jaren achtervolgt", aldus Lubbers. Hij voegde eraan toe dat de oplossing van dit probleem een van de voornaamste meningsverschillen is geweest tijdens het recente bezoek aan de Amerikaanse regering in Washington.
Hij prees de moed van Van den Broek ,,die zich kwetsbaar maakt door zich ter plaatse van de situatie op de hoogte te stellen en de betrokken landen te bezoeken. Dat is moediger dan alleen Venezuela en Brazilië aan te doen en dan snel naar huis te gaan", aldus Lubbers.
Herfkens (PvdA) vond dat de toonzetting van de verklaring van de minister tijdens het debat erg verschilde van wat haar tijdens de reis via de pers had bereikt. Zij bleef echter bij haar conclusie dat de bewindsman te veel had gevaren op het kompas van de VS en het optreden van dat land in de regio had gelegitimeerd.
Het resultaat van de reis vond zij onduidelijk. Zij had de indruk dat de minister .,al babbelend van land tot land was getrokken, zonder duidelijke boodschap of visie".
Schreuders (CPN) zei dat zijn aanvankelijke scepsis nu was veranderd in verontwaardiging. De minister was te lankmoedig geweest ten opzichte van El Salvador maar vol kritiek over Nicaragua. Zijn reis was achteraf alleen bedoeld om de politiek van Amerika ten opzichte van de regio een eindweegs te steunen, meende hij.
Engwirda (D'66) vond dat Van den Broek met twee maten had gemeten. Hij had meer begrip moeten tonen voor de situatie waarin Nicaragua zich bevindt, terwijl hij El Salvador te veel het voordeel van de twijfel had gegeven. ,,Wat overblijft is de indruk dat de minister zich opvallend welwillend heeft opgesteld tegenover de Salvadoraanse autoriteiten", aldus Engwirda.
In tweede termijn zei Engwirda dat door de verklaring van de minister tijdens het debat het beeld in zijn ogen wat minder onevenwichtig was geworden. Hij diende een motie in waarin de regering onder meer wordt gevraagd afstand te nemen van het beleid van de VS waarin de geheime operaties in Nicaragua worden gesteund. Van den Broek had geen bezwaar tegen de motie, mits ervan wordt uitgegaan dat zowel Oost als West zich afzijdig houden van het conflict.

PSP en PPR vonden dat hun vrees was bewaarheid dat het bezoek zou worden uitgebuit door het regime in El Salvador.
CDA en VVD daarentegen steunden in grote lijnen de conclusies van de minister.
De kleine rechtse partijen gaven eveneens steun, al meenden zij dat Van den Broek wellicht iets te toegevend was geweest ten opzichte van de linkse junta in Nicaragua.
Op de vraag van de Partij van de Arbeid of hij ook lovende dingen had gezegd tegen de linkse regering in Nicaragua antwoordde Van den Broek bevestigend. ,,Ik werd ontvangen als vertegenwoordiger van een bevriend land. Juist door onze steun aan de Sandinistische revolutie en onze uitzonderlijk grote hulp aan dat land, vond ik dat ik mijn zorg over de interne ontwikkelingen kon verwoorden. ,,Op het feit dat ik naast lof ook ernstige bedenkingen had over het stagneren van het democratische proces, heb ik van de junta geen kritiek gehad; men was het alleen niet met mij eens", aldus Van den Broek.

Moties

De Tweede Kamer hield op 14 juni de stemmingen over de moties, die in het debat over de reis naar Latijns-Amerika van premier Lubbers en minister Van den Broek waren ingediend.

Minister Van den Broek ,,moet afstand nemen van het beleid van de Verenigde Staten om door middel van geheime operaties het bewind in Nicaragua te ondermijnen".
Dit heeft de Tweede Kamer uitgesproken door aanvaarding van de motie-Engwirda (D'66).
Militaire interventies zijn geen oplossing, aldus de motie. De regering wordt verzocht in Europees verband te pleiten voor een afzijdige houding van zowel de VS als de Sowjet-Unie in Midden-Amerika. Op grond van deze laatste passage kon Van den Broek zich met deze motie verenigen. Van de grote partijen stemde alleen de VVD tegen de motie.
De VVD vond dat in de motie te eenzijdig het accent op de rol van Amerika wordt gelegd en dat in de motie tevens enige kritiek gelezen kan worden op de houding die Van den Broek tijdens zijn reis heeft ingenomen. De W D deelt die kritiek niet.
Afgewezen werd een motie van mevr. Herfkens (PvdA) waarin betreurd wordt ,,dat het optreden van Van den Broek de indruk heeft gegeven van vereenzelviging met het Amerikaanse beleid". CDA, W D en de kleine christelijke partijen waren tegen de motie.
Meer succes had Herfkens met een tweede motie, die aandringt op Europese steun voor het Contadora-initiatief (vredesplan voor Midden-Amerika) en op bevordering van een politieke dialoog tussen het verzet in El Salvador en het regime aldaar. De W D was tegen.
Aangenomen werd voorts een CDA/VVD-motie om de naleving van de mensenrechten in El Salvador kritisch te blijven volgen, alsmede de ontwikkeling van Nicaragua naar een pluriform bestel, waarin de mensenrechten gegarandeerd worden. De linkse partijen vonden de motie overbodig en stemden tegen. (ANP, NRC/H'blad, Handelingen Tweede Kamer)

PORTUGAL

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SINDS 23 JANAURI 1983

Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen die zich in Portugal voordeden sinds president Antonio dos Santos Ramalho Eanes op 23 jan. 1983 na een regeringscrisis van ruim een maand meedeelde dat er vervroegde verkiezingen zouden worden gehouden (pag. 49 e.v.).

Balsemäo krijgt vertrouwen Sociaal-Democratische Partij

Op 30 jan. 1983 liet de partijraad van de neo-liberale Sociaal-Democratische Partij (PSD) na afloop van een tweedaagse vergadering via een communi-

qué weten dat de raad „zijn duidelijke en ondubbelzinnige steun" had uitgesproken voor partijleider en demissionair premier Francisco José Pereira Pinto Balsemäo.
Tegenstanders van Balsemao hadden gezegd dat de PSD onder zijn leiding geen kans zou hebben bij de komende parlementsverkiezingen. Balsemão's critici wilden het partijleiderschap aanbieden aan ex-premier Carlos Mota Pinto.

Parlement ontbonden na afwikkeling begroting. Verkiezingsdatum vastgesteld

Nadat het parlement op 4 februari de begroting voor 1983, die een tekort van 150 mrd escudos vertoonde, had afgehandeld, ondertekende president Eanes het decreet dat de ontbinding van het parlement regelde. Tevens maakte Eanes bekend dat de vervroegde parlementsverkiezingen op 25 april, de negende verjaardag van de Anjerrevolutie, zouden plaatsvinden. De verkiezingscampagne zou op 4 april beginnen.
De begroting omvatte aan de ene kant een drastische beperking van de overheidsuitgaven en aan de andere kant belastingverhogingen. Verder zou er een beroep op het Internationale Monetaire Fonds (IMF) worden gedaan voor het verkrijgen van een krediet.

Vijfde congres CDS: Lucas Pires gekozen tot voorzitter

Op 20 febr. 1983 werd Francisco Lucas Pires, die in de regering Balsemäo minister van cultuur was, gekozen tot nieuwe voorzitter van het christen-democratische CDS. Pires was de opvolger van de op 29 dec. 1982 afgetreden partijvoorzitter Diogo Freitas do Amaral (pag. 5212). De verkiezing van Pires vond plaats tijdens het van 18-20 februari te Lissabon gehouden vijfde congres van het CDS, het Democratisch Sociaal Centrum.

Partijcongres PSD: driemanschap vervangt partijvoorzitter

Op de eerste dag van het op 26 en 27 februari in Algarve gehouden tiende partijcongres van de neo-liberale PSD, besloot het congres de functie van partijvoorzitter af te schaffen en te vervangen door een driemanschap.
Dat betekende een grote nederlaag voor partijvoorzitter Pinto Balsemäo, die daarop onmiddellijk meedeelde geen functie meer binnen de partij te aanvaarden.

Op 27 febr. werd besloten dat het driemanschap zou bestaan uit de vroegere premier Carlos Mota Pinto, de oud-minister van arbeid Henrique Nascimento Rodrigues en de man die al twee jaar strijd tegen Balsemäo had gevoerd, de politiek rechtse afgevaardigde Eurico de Melo. Volgens Le Monde (1-3) werd het voorzitterschap van de partij, een erebaantje, toevertrouwd aan Rodrigues dos Santos, een „historische" persoonlijkheid binnen de partij.
Bovendien besloot het congres niet als onderdeel van de Democratische Alliantie de verkiezingen in te gaan, maar alleen. De uit Sociaal-Democraten, Christen-Democraten en Monarchisten bestaande Democratische Alliantie had sinds 1980 het land geregeerd.
Op 2 maart benoemde het Nationale Politieke Comité Mota Pinto tot kandidaat voor het premierschap bij de komende verkiezingen. Mota Pinto, een jurist, was van 22 nov. 1978 tot 7 juni 1979 al eerder premier geweest.



Vier leden van de Sociaal-Democratische Partij tijdens de slotzitting van het tiende partijcongres dat op 26 en 27 februari in Algarve werd gehouden. V.l.n.r. Amandio de Azevedo, Carlos Mota Pinto, Nuno Rodrigues dos Santos en Eurico de Melo.

Disconto van 19 naar 23%

Op 25 maart berichtte de NZZ in een berichtje met als datum 23 maart, dat de Bank van Portugal had meegedeeld dat het disconto van 19% omhoog ging naar 23%. Met deze maatregel hoopte men de spaarzin te vergroten. Voor ondernemingen en firma's met grote schulden, die van plan waren grote investeringen te doen, zou een speciale regeling worden getroffen.

Verkiezingsstrijd

In de verkiezingscampagne vormden de economische problemen een centraal thema. In 1982 was de inflatie gestegen tot 22%, was het overheidstekort toegenomen tot 11% van het Bruto Nationale Produkt, bedroeg het tekort op de handelsbalans $ 3 mrd en was de buitenlandse schuld van Portugal opgelopen tot $ 12,5 mrd. Bovendien was de regering-Balsemao er niet in geslaagd om de economische structuur van het land wezenlijk te verbeteren: Portugal bleef een land met een industriële sector waarin het kleine bedrijf met een relatief lage produktiviteit overheerste, en met een actieve beroepsbevolking, waarvan nog altijd 30 procent werkzaam was in de agrarische sector; tegelijk bleef het land afhankelijk van de import van voedsel en energie.

Op 29 maart presenteerde de Socialistische Partij (PS) van Mario Soares een op de economische problemen van het land geconcentreerd verkiezingsprogramma met als titel: „Honderd maatregelen voor de eerste honderd dagen aan de macht".
Soares stelde een sociaal pact voor, in een poging de overheid samen te brengen met de werkgevers, die onder andere eisten dat het gemakkelijker werd iemand te ontslaan en die het stakingsrecht wilden beperken, en de vakbonden, die wilden voorkomen dat de maximaal toegestane loonsverhoging achterbleef bij de geschatte inflatie.
Samen komen we uit de crisis, zo luidde vrij vertaald het verkiezingsmotto van de socialisten, die de strijd tegen corruptie binnen de bureaucratie en tegen misdaad op straat bovenaan hun lijst hadden staan.
Andere plannen behelsden garanties voor de gezondheidszorg en het onderwijs in een tijd van bezuinigingen, het scheppen van banen speciaal voor jongeren en verkorting van de dienstplicht.
Ten aanzien van het buitenlandse beleid waren er geen grote veranderingen te verwachten. De socialisten wensten toe te treden tot de Europese Gemeenschap en het NAVO-lidmaatschap stond niet ter discussie.
De campagnespreuk van de communisten „de PC in de regering", bleef Soares afwijzen. „De communisten hebben sinds het begin van de revolutie laten zien dat zij altijd geneigd zijn de politieke situatie in Portugal te destabiliseren", zei hij in een vraaggesprek. „Zo kun je niet samenwerken bij een politiek nationaal, sociaal en economisch herstel".
Tijdens de verkiezingscampagne besteedde de pers veel aandacht aan het programma van de socialisten omdat men verwachtte dat de PS zou winnen. Bovendien hadden de belangrijkste andere partijen die aan de verkiezingen meededen, zoals de sociaal-de-

mocraten en christen-democraten, al tijdens hun regeerperiode laten zien wat er van hen verwacht kon worden. Volgens het *NRC/H'blad* (21-4)hielden de in het defensief gedrongen PSD en het CDS zich met vage uitspraken over de noodzaak de inflatie terug te dringen wat op de vlakte. Soares verweet hun dat zij de afgelopen drie jaar in de regering vrijwel niets hadden gedaan om de grote problemen op te lossen.
Vuur ontbrak in de verkiezingsstrijd. Volgens de pers kwam dit doordat de Portugezen voor de tiende keer sinds de Anjerrevolutie van 1974 naar de stembus moesten. Verder vertelden de partijen zonder uitzondering dat de vooruitzichten voorlopig slecht bleven, zodat nog meer zuinigheid was geboden.
Twee dagen voordat de verkiezingen zouden plaatsvinden zei de socialistische leider Soares over zijn plannen nog het volgende:

„Watmij in deze campagne vooral heeft geraakt is het zien van de arme mensen in mijn land, in wanhoop gebracht door de fouten van de rechtse regering", aldus Soares. „Wanneer je ziet hoe de rechtse partijen het volk in de steek hebben gelaten is het een plicht voor een socialist als ik te zeggen: ik ben beschikbaar".
Soares noemde de regeringsmacht die hij waarschijnlijk kreeg „niet zo'n mooi cadeau". „Het is een verpletterend zware taak, maar wij zullen haar accepteren met een democratische gezindheid en een gevoel van patriottisme en met gezond verstand."
Soares zei dat hem een tweeledige economische politiek voor ogen stond. „In de eerste plaats moeten we een noodplan opstellen om de financiële situatie te stabiliseren en het land uit de afhankelijkheid van het buitenland te halen en van het bankroet te redden. Deze periode zal ongeveer 18 maanden tot twee jaar duren. Tezelfdertijd zullen we iets doen aan de produktiestructuren. We zullen onmiddellijk hervormingen doorvoeren om de produktie in alle sectoren te verhogen en de export aan te moedigen en de invoer te beperken."
„Ik ga natuurlijk met Intersindical, de communistische vakbond, overleggen", zei Soares over zijn voorstel voor een sociaal pact. „Wanneer de top van Intersindical onder druk van de communistische partij geen dialoog wil aangaan zal zij dat moeten uitleggen aan de arbeiders."
„De CIP, de organisatie van werkgevers, is ook agressief ten opzichte van mij. Dat is een goed teken, het geeft een evenwicht. Dat is nodig, want het is in deze situatie onmogelijk een politiek van radicalisering te voeren. Als de tegenstellingen tussen werkgevers en vakbond te groot worden komen we uiteindelijk uit bij een burgeroorlog in Portugal."

Parlementsverkiezingen: winst socialisten, verlies AD

Op 25 april ging ongeveer 78,6% van de 7.183.817 kiesgerechtigde Portugezen naar de stembus om een nieuwe Assambleia da Republica (parlement) te kiezen. Het Portugese parlement telde één Kamer en bestond uit 250 leden. Het totale aantal inwoners van Portugal bedroeg 9,93 mln.
Op 26 mei werden de officiële verkiezingsuitslagen gepubliceerd. De zetelverdeling in het parlement was, in vergelijking met die van na de laatste parlementsverkiezingen van 5 okt. 1980 (pag. 820/3-1980), als volgt:

	1983	1980
Social. (PS)	101	66
Soc-Dem (PSD)	75	82
Commun. (APU)	44	41
Chr-Dem (CDS)	30	46
Overigen	—	15

Zoals werd verwacht waren de socialisten van Mario Soares de grote winnaar bij de verkiezingen. Zij kregen 36,1% van de stemmen. Volgens de NZZ (28-4) hadden zij duidelijk geprofiteerd van de afbrokkeling van de Democratische Alliantie (AD), die voor de verkiezingen regeerde en uit sociaal-democraten, christen-democraten en monarchisten had bestaan.
De sociaal-democraten zagen 27,2% van de stemmen op zich uitgebracht en de christen-democraten 12,5%. De monarchisten slaagden er niet in een zetel in het parlement te krijgen, terwijl zij er bij de verkiezingen van 1980 nog zes hadden behaald.
De communisten, die samen met hun kleine zusterpartij MDP (de Democratische Beweging van Portugal) en de Groenen de verkiezingen waren ingegaan onder de naam Alliantie van het Verenigde Volk (APU) en die werden geleid door Alvaro Cunhal, behaalden 18% van de stemmen en wonnen ten opzichte van 1980 drie zetels.

Vorming coalitie-akkoord door PS en PSD

Op 28 april schreef de socialistische partijleider Soares in een brief aan de 60.000 leden van zijn partij dat de „PS in de situatie van de huidige crisis geen minderheidsregering kan vormen" en hij nodigde zijn partijgenoten uit om per post duidelijk te maken wat hun voorkeur had: een coalitie met de Sociaal-Democratische Partij, met de christen-democraten of met de communisten.
Diezelfde dag reageerden de socialisten echter wel afwijzend op een voorstel van de Communistische Partij om te komen tot „een democratische oplossing voor de vorming van een nieuwe regering", dat wil zeggen een linkse coalitie. Een socialistisch communiqué verwees naar de „sektarische politiek van de Communistische Partij ten opzichte van de Socialistische Partij".
Soares had al duidelijk gemaakt dat hij een alliantie alleen mogelijk achtte met de Sociaal-Democratische Partij.
Op 7 mei werden tijdens een bijeenkomst van het nationale comité van de Socialistische Partij de resultaten van de ledenraadpleging bekend: 80% van de socialisten wensten een coalitie aan te gaan met de Sociaal-Democratische Partij en 11% wilde wel regeren met de communisten.

Op 8 mei nam de PSD een uitnodiging van de Socialistische Partij aan om coalitiebesprekingen te beginnen.

Nadat de politieke commissie van de Socialistische Partij op 26 mei had ingestemd met de algemene lijnen van een coalitie-akkoord met de PSD, gaf president Eanes op 27 mei Mario Soares de opdracht een nieuwe regering te vormen.

Op 1 juni kwam de nationale raad van de PSD bijeen om haar definitieve goedkeuring te hechten aan de coalitie met de Socialistische Partij. De dag daarna stemde de nationale raad onder voorwaarden in met een coalitie met de socialisten. Voorwaarde was dat nog verder zou worden onderhandeld over het sociale beleid van een toekomstige regering-Soares.
Bronnen binnen de PSD zeiden op 2 juni dat de partij erop bleef staan dat een nieuwe regering de sociale wetgeving zo veranderde dat het voor bedrijven in financiële moeilijkheden gemakkelijker werd mensen te ontslaan. Volgens de PSD werkten veel Portugese sociale wetten negatief op de investeringen.

Op 4 juni ondertekenden Mario Soares en Carlos Mota Pinto uiteindelijk het coalitie-akkoord. De partijen waren het eens geworden over openstelling van het genationaliseerde bank- en verzekeringswezen en de genationaliseerde cement- en kunstmestindustrie voor het particulier initiatief. De door de PSD gevraagde verandering in het stakingsrecht en het ontslagrecht waren niet opgenomen in het regeerakkoord, dat verder voorzag in de strijd tegen corruptie, indexatie van pensioenen, opheffing van de beperking in de toegestane loonsverhoging – voor 1982 vijf procent lager dan de inflatie – en beperking van de dienstplicht. Verder zouden de overheidsuitgaven worden teruggedrongen.
Inzake de abortus beloofden de socialisten om niet, zoals eerder was gebeurd, samen met de communisten voor legalisatie van de abortus te stemmen. „Op later datum" zouden de socialisten een eigen tekst aan het parlement voorleggen:

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

CRAXI EERSTE SOCIALISTISCHE PREMIER ITALIË

Op 4 augustus beëdigde president Sandro Pertini de leider van de Socialistische Partij van Italië (PSI), Bettino Craxi, als premier van de 44ste naoorlogse regering van Italië. Hiermee werd Craxi de eerste socialistische premier in de geschiedenis van het land.
De socialisten hadden bij de parlementsverkiezingen van 26 en 27 juni 11 zetels gewonnen in de 630 zetels tellende Kamer van Afgevaardigden en 6 zetels in de uit 315 zetels bestaande Senaat (pag. 417 e.v.), waarna president Pertini Craxi op 21 juli had benoemd tot formateur.
Aan de regering-Craxi namen in totaal vijf partijen deel: socialisten (PSI), christen-democraten (DC), sociaal-democraten (PSDI), republikeinen (PRI) en liberalen (PLI).

Ontwikkelingen sinds de verkiezingen van 26 en 27 juni

Op 7 juli zetten de christen-democraten een eerste officiële stap op de weg naar een nieuwe regeringscoalitie met de socialisten en de kleine middenpartijen toen in een door het hoofdbestuur van de partij aanvaard document een premierschap van Craxi niet werd uitgesloten. Tevens wilden de christen-democraten hun vroegere regeringspartners voorstellen een vijfpartijencoalitie te vormen.

Het christen-democratische bestuur had geprobeerd de belangrijkste barrières uit de weg te ruimen die toenadering tot de socialisten in de weg stonden. Er was getracht de strijdbijlen uit de tijd van de verkiezingscampagne zoveel mogelijk te begraven.
Voor de geschilpunten op economisch gebied was een compromisformule bedacht waarin zowel christen-democraten als socialisten zich moesten kunnen vinden.
Een economische sanering zou de uitbreiding van de werkgelegenheid tot doel moeten hebben. Er werd voorgesteld om initiatieven te nemen waarmee de inflatie van meer dan 16% bestreden zou worden en tegelijkertijd de produktiviteit zou worden gestimuleerd.
In commentaren werd op 8 juli geschreven dat deze combinatie van economische doelen wellicht niet succesvol zou zijn, maar dat om politieke redenen de christen-democraten alleen de kant van dit compromis op konden. De christen-democratische partijsecretaris Ciriaco de Mita zei op 7 juli dat de verzwakking van zijn partij bij de verkiezingen van 26 en 27 juni het politieke werk zeer had bemoeilijkt.

Eerste zitting nieuwe parlement. Rumoer rond Negri

Op 12 juli kwam het bij de verkiezingen van 26 en 27 juni gekozen nieuwe parlement met veel tumult voor het eerst bijeen. De onrust betrof de aanwezige Kamerafgevaardigde Toni Negri, die tot 8 juli in de gevangenis had gezeten op verdenking van terroristische activiteiten.

Omdat Negri in de Kamer was gekozen (voor de Radicale Partij) viel hij onder de parlementaire onschendbaarheid. Daarom was hij op 8 juli in vrijheid gesteld. Een op 24 febr. 1983 begonnen proces waarbij ook Negri terecht stond was verdaagd tot eind september (zie ook pag. 41813).
Het eerste parlementaire optreden van Negri leidde tot uitgebreide scheldpartijen. ,,Moordenaar" en ,,terrorist", zo werd vooral door de neo-fascisten geroepen. De neo-fascisten eisten dat de nieuwe Kamer als eerste daad Negri's parlementaire onschendbaarheid zou opheffen. Daarvóór had de christen-democratische fractie in een brief aan de Kamervoorzitter verzocht Negri te vragen zijn Kamerzetel vrijwillig op te geven. Negri zou teveel theorieën over gewapende strijd tegen de staat hebben verkondigd om tegelijkertijd parlementariër te kunnen zijn. Toen deze brief tot woedende protesten leidde, werd van christen-democratische kant verzekerd dat Negri's recht om zijn plaats te bezetten werd erkend.

Het lawaai was vervolgens net voorbij toen Kamervoorzitter Jotti meedeelde van justitie het verzoek te hebben ontvangen om het nieuwe Kamerlid Negri te mogen arresteren en berechten. Het bestuur van de Kamer moest naar aanleiding van dit verzoek om Negri's onschendbaarheid op te heffen een voorstel doen waarover tenslotte de Kamer moest stemmen. Negri had gezegd geen bezwaar te hebben tegen voortzetting van zijn proces, maar wel tegen terugkeer in de gevangenis.

Op de zitting werd verder de communiste Nilde Jotti met 480 van de 605 stemmen herkozen tot Kamervoorzitter en in de Senaat werd de christen-democratische oud-premier Francesco Cossiga gekozen tot voorzitter. Hij was in die functie tevens de eerste vervanger van de Italiaanse president. Cossiga was de opvolger van Senaatsvoorzitter Vittorino Colombo. Hij werd gekozen met 280 van de 316 uitgebrachte stemmen.



Enige leden van het nieuwe Italiaanse kabinet en president Pertini na afloop van de beëdiging van de regering-Craxi. V.l.n.r. minister van defensie Spadolini, vice-premier Forlani, premier Craxi en president Pertini.

Weekblad 52ste jaargang No. 2702, pag. 34175-34190

Craxi benoemd tot formateur

Nadat president Pertini op 20 juli was begonnen met de politieke consultaties die voorafgingen aan de benoeming van een formateur, gaf hij op 21 juli Craxi de opdracht een nieuwe regering te vormen.
Craxi was al eerder, in 1979 na vertrek van de toenmalige christen-democratische premier Giulio Andreotti, gevraagd als formateur Hij gaf toen echter de opdracht na veertien dagen terug. Op 21 juli verklaarde Craxi een coalitie te willen vormen die ,,gegarandeerd de termijn van drie jaar zal uitzitten".
De vijf partijen die de afgelopen jaren de regeringscoalities vormden hadden allemaal al duidelijk gemaakt geen bezwaar te hebben tegen Craxi's kandidatuur voor het premierschap.

Vorming en samenstelling kabinet-Craxi

Na twee weken formeren, een voor Italië korte periode, slaagde Craxi er in een nieuwe regering te vormen. Op 4 augustus presenteerde hij zijn ministersploeg aan president Pertini waarna het voltallige kabinet werd beëdigd.
Het economische programma waarover tussen de coalitiepartijen overeenstemming was bereikt, richtte zich op terugdringing van het begrotingstekort, terugdringing van de inflatie van 16 naar 10% voor eind 1984 en beperking van de loonstijging.
Bij zijn formatiepoging had Craxi niet alleen de politieke partijen betrokken. Hij had ook contact opgenomen met vertegenwoordigers van de vakbeweging en het bedrijfsleven.
Over de formatieperiode schreef Loucky Content in de Volkskrant van 5 augustus o.m. het volgende:

Craxi's programmavoorstellen voor de nieuwe regering bevatten vijf hoofdstukken. Voor wat betreft ,,de maatstaven en grondbeginselen van het sociale beleid", ,,de hervorming en modernisering van de openbare instellingen", ,,de strijd tegen de grote criminaliteit, problemen van het gerechtelijke apparaat en het gevangeniswezen" en ,,de doelstellingen en initiatieven van Italië in de buitenlandse politiek", ondervond Craxi niet al te veel moeilijkheden tijdens zijn formatieperiode.
Een ware twistappel vormde echter ,,de sanering van de economie en van de openbare financiën met het oog op de politiek van ontwikkeling en werkgelegenheid". Nu is besloten dat de inflatie in 1984 niet hoger dan 10% mag zijn. Dit lijkt meer een vrome wens dan een reële mogelijkheid, aangezien de inflatie nu nog ongeveer 16% bedraagt.

Het financieringstekort zal in 1984 beperkt moeten blijven tot 90.000 mrd lire (circa f 180 mrd). Maar het is de vraag hoe de regering dit denkt te kunnen bewerkstelligen. Vooral van de kant van de christen-democraten en republikeinen werd een ,,rigoureuze aanpak" van de economische problemen geëist. Daarbij werd Craxi onder grote druk gezet. Hij moest heel wat water bij de wijn doen.

Het uit 30 ministers bestaande kabinet (incl. Craxi) telde 16 christen-democraten, 6 socialisten, 3 sociaal-democraten, 3 republikeinen en 2 liberalen. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier – Bettino Craxi (PSI); vice-premier – Arnaldo Forlani (DC); buitenlandse zaken – Giulio Andreotti (DC); binnenlandse zaken – Oscar Luigi Scalfaro (DC); justitie – Mino Martinazzoli (DC); begroting en planning – Pietro Longo (PSDI); financiën – Bruno Visentini (PRI); schatkist – Giovanni Giuseppe Goria* (DC); defensie – Giovanni Spadolini (PRI); arbeid – Gianna de Michelis† (PSI); buitenlandse handel – Nicola Capria* (PSI); onderwijs – Franca Falcucci* (DC); gezondheid – Costante Degan (DC); toerisme – Lelio Lagoriot (PSI); koopvaardij – Gianuario Carta (DC); cultuurgoederen – Antonio Gullotti (DC); staatsdeelnerning – Clelio Daridat (DC); openbare werken – Franco Nicolazzi (PSDI); land- en bosbouw – Filippo Maria Pandolflt (DC); verkeer – Claudio Signorile† (PSI); PTT – Antonio Gava (DC); handel en industrie – Renato Altissimo (PLI); regionale zaken – Pier Luigi Romita (PSDI); openbaar bestuur – Remo Gaspari† (DC); betrekkingen met het parlement – Oscar Mammi (PRI); burgerbescherming – Vincenzo Scotti† (DC); Europese zaken – Francesco Forte† (PSI); Zuid-Italië – Salverino de Vito† (DC); wetenschappelijk onderzoek – Luigi Granelli (DC); milieu – Alfredo Biondi† (PLI).

* zelfde portefeuille als in regering-Fanfani (pag. 10512)
t had in de regering-Fanfani een andere portefeuille

Biografie Craxi

BETTINO CRAXI werd op 24 febr. 1934 in Milaan geboren. Op 18-jarige leeftijd sloot hij zich aan bij de PSI waar hij zeer actief was binnen de afdeling Milaan. Craxi maakte ook deel uit van de gemeenteraad van die stad. In 1957 werd hij lid van het Centrale Comité van de PSI. In 1968 werd hij in de Kamer gekozen. Nadat hij vanaf 1970 zes jaar vice-secretaris van de partij was geweest, werd hij in 1976 tenslotte secretaris-generaal van de PSI. In 1977 werd Craxi vice-voorzitter van de Socialistische Internationale.

Het NRCIH'blad (5-8) schreef over Craxi verder nog o.m. het volgende:
Craxi wordt de eerste socialistische premier in de geschiedenis van Italië, maar hij is eerder pragmaticus dan socialist.
Voorzichtig manoeuvrerend heeft Craxi gestaag gewerkt aan zijn grote ambitie: groei en versteviging van de socialistische partij en een premierschap voor hemzelf.

Met autoritair leiderschap wist Craxi de traditioneel sterk verdeelde socialistische partij tot een eenheid te smeden die achter zijn sociaaldemocratische koers staat. Ongevier ⅘ van de partijleiding werd onder Craxi vervangen. Ongeveer 70% van de partij staat nu achter Craxi, een record in de geschiedenis van de socialisten.
Zijn harde en alom aanwezige hand binnen de partij heeft het ontstaan van een nieuw woord in de hand gewerkt: „autocraxie".
De strateeg Craxi deed in 1979 een eerste gooi naar het premierschap, maar die mislukte toen. Nu, na een kleine winst bij de verkiezingen en een gevoelige nederlaag voor de christen-democraten, is zijn tijd gekomen. Ambities heeft de voor Italiaanse begrippen jonge Craxi nog genoeg. Een van de grootste daarvan is nu ongetwijfeld zich niet de gevangene van de christen-democraten te tonen. (NRC/H'blad, Volkskrant, Le Monde, NZZ, FAZ)

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

37STE ALGEMENE VERGADERING. EERSTE JAARRAPPORT SECRETARIS-GENERAAL PEREZ DE CUELLAR

In New York heeft van 21 sept.-21 dec. 1982 de 37ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties plaats gevonden.
Aan de opening van deze bijeenkomst, de verkiezing van de Hongaar Imre Hollai tot voorzitter, de aanwijzing van vijf nieuwe niet-permanente leden van de Veiligheidsraad en de samenstelling door de AV van de Economische en sociale raad van de VN (ECOSOC) is reeds aandacht besteed op pag. 2611 3 e.v.-1983.
Het is gebruikelijk, dat de secretaris-generaal van de VN kort voor het begin van de AV een jaarverslag uitbrengt. Voor secretaris-generaal Perez de Cuellar, die op 1 jan. 1982 zijn ambt had aanvaard (pag. 31313 e.v.-1982) was het op 7 sept. 1982 de eerste maal, dat hij het jaarverslag het daglicht deed zien.
In zijn rapport sprak Perez de Cuellar in nogal openhartige bewoordingen van de tekortkomingen en de afgenomen rol van de Verenigde Naties, vooral op het gebied van de handhaving van internationale vrede en veiligheid.

Meer specifiek drong de secretaris-generaal aan op versterking van de rol van de Veiligheidsraad en deed hij de suggestie een vergadering van de VR bijeen te roepen ,,op het hoogst mogelijke niveau", ten einde de door hem genoemde problemen diepgaand te bespreken.
,,Er moet op korte termijn iets gebeuren, omdat wij een nieuwe internationale anarchie nabij zijn", aldus Perez de Cuellar.

Voorts noemde de secretaris-generaal een drietal onderwerpen, waaromtrent hij zich persoonlijk wenst in te zetten.

De nieuwe secretaris-generaal schrijft dat hij van plan is aan de bevordering en bescherming van de rechten van de mens in de gehele wereld, als een zaak van hoge prioriteit, die aandacht te wijden die het Handvest vereist en die nog des te klemmender is in het licht van de huidige stand van zaken in de wereld. In dit verband verwijst hij ook naar de grote humanitaire uitdagingen als gevolg van het bestaan van grote aantallen vluchtelingen en ontheemden.
Een tweede zaak waarvoor de secretaris-generaal zich persoonlijk verantwoordelijk acht en die hij vastbesloten is te verdedigen, is de bescherming van de onafhankelijkheid van de internationale ambtenaren van het secretariaat

der Verenigde Naties. Van zijn kant verwacht hij van hen dat zij voldoen aan de hoogste eisen waar het gaat om toewijding, onkreukbaarheid en bekwaamheid.
In de derde plaats wenst Perez de Cuellar meer inhoud te geven aan het artikel in het Handvest dat politiek gewicht geeft aan de functie van de secretaris-generaal in zoverre hierin de rol van initiatiefnemer besloten ligt. Het betreft hier artikel 99 van het Handvest, op grond waarvan de secretaris-generaal elke aangelegenheid onder de aandacht van de Veiligheidsraad kan brengen die naar zijn mening een bedreiging kan vormen voor de handhaving van internationale vrede en veiligheid,
De Cuellar merkt in dit verband op dat, gegeven de preventieve rol die artikel 99 aan de secretaris-generaal toekent. hij van plan is meer stelselmatig en op meer uitgebreide schaal over te gaan tot feitenconstatering in gebieden waar gevaren bestaan van conflicten; zulks in nauw overleg met de Veiligheidsraad.

Procedurekwesties: vertegenwoordiging van Cambodja; Puerto Rico al of niet op de agenda; lidmaatschap van *Israël*

Zoals inmiddels gebruikelijk, sinds in jan. 1979 in Cambodja Vietnamese invasietroepen het Pol Pot-regime verdreven en in Phnom Penh een pro-Vietnamees bewind installeerden, ontspon zich in de AV een debat over de vraag hoe Cambodja in de AV vertegenwoordigd moest worden. De commissie voor de geloofsbrieven van de AV aanvaardde op 6 okt. de geloofsbrieven van 156 leden van de VN, waaronder die van de delegatie van Democratisch Kampuchea – d.w.z. de vertegenwoordiging van het uit het machtscentrum verdreven Pol Pot-renime.

In de commissie hadden de Sowjet-Unie en de Seychellen hier tegen bezwaar aangetekend, maar zij hadden niet om een stemming gevraagd.
De AV aanvaardde vervolgens de aanbevelingen van de commissie, nadat zij op 25 okt. een amendement van Laos verworpen had, waarin werd voorgesteld de aanbevelingen te accepteren ,,met uitzondering van de geloofsbrieven van Democratisch Kampuchea".

Het amendement werd verworpen met 90 tegen 29 stemmen bij 26 onthoudingen.
Met het amendement had Laos geprobeerd het z.g. beginsel van de lege stoel aanvaard te krijgen. In eerdere jaren had Vietnam geprobeerd Cambodja vertegenwoordigd te laten worden door het pro-Vietnamese regime van Heng Samrin.
Op 24 sept. verwierp de AV met 70 tegen 30 stemmen bij 43 onthoudingen een voorstel van Cuba om als onderwerp op de agenda op te nemen de kwestie van de status van Puerto Rico als een ,,kolonie" van de Verenigde Staten.

Op 26 okt. aanvaardde de AV met 74 tegen negen stemmen (Afghanistan, Albanië, Algerije, Cuba, Grenada, Iran, Libië, Nicaragua en Vietnam) bij 31 onthoudingen een Finse motie, die inhield, dat de AV niet tot stemming zou overgaan over een eerder ingediend Iraans voorstel, volgens welk de AV de geloofsbrieven van de Israëlische delegatie niet zou goedkeuren.
Eerder, op 15 okt., was gemeld, dat de leden van de Arabische Liga de uitstoting van Israël uit de AV zouden nastreven. In een besloten vergadering van de Liga had alleen Oman, gesteund door Libanon, zich tegen deze beslissing verzet met als argument, dat een dergelijk besluit ertoe zou leiaen, dat door de publieke opinie in de wereld Israël niet langer als agressor maar juist ais slachtoffer gezien zou worden.

George Shultz, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, gaf op 16 okt. een verklaring uit, waarin hij ervoor waarschuwde, dat de VS zich uit de AV zou terugtrekken en alle betalingen aan de VN zou staken, indien de AV zou besluiten Israël buiten te sluiten.
Daarop besloten de Arabische landen op 21 okt. hun plan tot uitsluiting van Israël uit de AV niet door te zetten. Wel zonden op 25 okt. 43 landen, Arabische, Islamitische en landen afkomstig uit het Sowjet-blok, een brief aan AV-voorzitter Imre Hollai, waarin zij uitdrukking gaven aan een ,,krachtig voorbehoud"-m.b.t. de geloofsbrieven van de Israëlische delegatie. In deze brief werd niet gevraagd om uitsluiting of schorsing van Israël uit de AV. Bij twee andere gelegenheden in 1982 waren pogingen in het werk gesteld om Israël uit te sluiten van bepaalde werkzaamheden van VN-organisaties. Dat was gebeurd bij het Internationale atoomenergie agentschap IAEA en bij de Internationale telecommunicatie unie ITU.

De IAEA hield van 20-24 sept. in Wenen zijn algemene vergadering. De vergadering besloot op 24 sept. de geloofsbrieven van de Israëlische delegatie niet te erkennen. Daarop trokken de Amerikaanse delegatie en andere Westerse delegaties zich uit de vergadering terug. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Shultz, maakte in zijn verklaring van 16 okt. bekend, dat de VS een bedrag van $ 8,5 mln, dat het land de IAEA schuldig was, niet zou voldoen.

Op 22 febr. 1983 maakte het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken echter bekend, dat de VS de deelname aan de werkzaamheden van de IAEA ,,op een vroeg, passend tijdstip" zou hervatten.
De ITU hield van 28 sept.-5 nov. 1982 in Nairobi (Kenya) een conferentie, waarop op 19 okt. het hoofd van de Amerikaanse delegatie, Michael Gardner, de waarschuwing uitsprak, dat de VS de vergadering zou verlaten en alle financiële steun aan de ITU zou staken, indien de vergadering zou instemmen met een door Algerije ingediende resolutie, die vroeg om de uitstoting van Israël. Op 22 okt. stemde de vergadering met 61 tegen 57 stemmen voor een aantal Westerse amendementen, waarin van uitstoting van Israël uit bijeenkomsten van de ITU niet werd gerept.
Vervolgens aanvaardde de conferentie met 85 tegen 31 stemmen een resolutie, waarin de invasie van Israël in Libanon van juni 1982 werd veroordeeld.

Algemene debatten

De periode van 27 sept-15 okt. wijdde de AV aan de algemene debatten. Hierin voerden 147 sprekers het woord, vier van hen president, twee vice-president, zes eerste minister, acht vice-premier, 109 minister van buitenlandse zaken, en één minister van onderwijs. De overige woordvoerders waren hoofden van delegaties.

Hierna volgen samenvattingen van de redevoeringen van de ministers van buitenlandse zaken van de VS, de SU en China.

GEORGE SHULTZ, MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN, VS., 30 sept.
Minister Shultz uitte in zijn rede voor de AV kritiek op de Sowjet-overheersing van Polen, zeggende, dat het Poolse volk zijn eigen meester wilde zijn, een verlangen, dat door ,jaren van systematische tirannie" niet was onderdrukt en dat niet zou worden uitgewist door de staat van beleg.
Hij beschuldigde het Sowjet-leger ervan, dat het in Afghanistan een hele bevolking wreed behandelde.
Voorts verweet hij „Sowjet-handlangers" inmenging in een reeks van landen, waardoor ,,een nieuw tijdperk van kolonialisme" gecreëerd werd, juist op het ogenblik in de historie, ,,waarop volkeren rond de wereld deze last hadden afgeworpen". Shultz noemde de situatie in het Midden-Oosten ,,het meest gecompliceerde van alle internationale conflicten", dat alleen kon worden opgelost d.m.v. ,,het geven en nemen van direkte onderhandelingen, die zouden moeten leiden tot het treffen van praktische regelingen in het gebied".
De minister benadrukte, dat de Westerse bondgenoten streefden naar substantiële verminderingen van de troepen van NAVO en Warschaupact in Centraal-Europa.
Hij stelde, dat de VS op het gebied van de strategische wapens ,,ook het initiatief genomen had" door op te roepen tot een vermindering met een derde van het aantal kernkoppen, die de VS en de SU kunnen afvuren.
Over de onderhandelingen over kernwapens voor de middellange afstand op Europees grondgebied, die in Genève gaande zijn tussen de VS en de SU, zei Shultz, dat de VS ,,zelfs nog verder was gegaan" door aan de SU voor te stel-

len akkoord te gaan ,,met een stoutmoedig voorstel tot de eliminering van een hele categorie van wapens uit de arsenalen aan beide zijden".
Over nucleaire proliferatie zei Shultz, dat zijn regering zou streven naar het verscherpen van de controles op export, het bevorderen van een bredere aanvaarding van waarborgen, aandrang tot zinvolle actie. wanneer overeenkomsten werden geschonden en versterking van het IAEA.

ANDREI GROMYKO MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN SU 1 okt

Gromyko beschuldigde de NAVO landen er van onwillig te zijn om een verdrag af te sluiten over het niet gebruiken van geweld in de internationale betrekkingen, zelfs hoewel de SU ,,bereid was onmiddellijk aan de conferentietafel te komen ten einde strenge verplichtingen te formaliseren om geen geweld te gebruiken bij de oplossing van twisten en geschillen, die tussen de staten bestaan".
Hij verklaarde, dat de VS zijn wil wilde opleggen aan andere staten en volkeren, een verlangen, dat ten grondslag lag aan alle plannen m.b.t. de produktie van wapens en de buitenlandse politiek en dat een ernstige bedreiging voor de vrede vormde.
Gromyko had kritiek op het vredesinitiatief van de VS voor het Midden-Oosten. omdat daarin expliciet werd gezegd, dat de regering van de VS tegenstander was van het stichten van een Palestijnse staat zonder welke naar het oordeel van de SU en de overweldigende meerderheid van staten een duurzame vrede onmogelijk zou zijn.

M.b.t. de ontwapeningsonderhandelingen had Gromyko de klacht, dat de VS had nagelaten om enig verlangen te tonen om tot een overeenkomst te komen. Hij beschuldigde de regering van de VS ervan om als onderwerp voor onderhandelingen alleen die types van wapens uit te zoeken – op het land gebaseerde raketten –, die de ruggegraat vormen van het strategisch potentieel van de SU en alleen deze te willen verminderen en van onderzeeboot gelanceerde raketten, strategische bommenwerpers en kruisvluchtwapens, waar het overwicht van de VS overduidelijk is, buiten de onderhandelingen te willen houden.
Voorts verklaarde Gromyko, dat de SU, ten einde gunstiger voorwaarden te creëren voor het uitwerken van een verdrag over een compleet en algemeen verbod op proeven met kernwapens, het voorstel deed, dat alle staten met kernwapens een moratorium op alle nucleaire proeven, m.i.v. de vreedzame, zouden afkondigen op een nog overeen te komen datum.

Gromyko zei, dat de SU bereid was om, op basis van wederkerigheid, op elk moment over te gaan tot de ratificering van de verdragen, die met de VS waren afgesloten, over de beperking van ondergrondse proeven met kernwapens en op nucleaire proeven voor vreedzame doeleinden.

De SU was er volgens Gromyko voorstander van om de driezijdige besprekingen tussen de SU, de VS en Engeland te hervatten.

HUANG HUA, MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN, CHINA. 4 okt.

Minister Huang Hua wees op het aanhouden van strijd in Cambodja, Afghanistan, het Midden-Oosten, zuidelijk Afrika en Latijns-Amerika, met inbegrip van het Caribische gebied en het Zuiden van de Atlantische Oceaan
Naar zijn oordeel vloeide dit voort uit ,,het streven naar hegemonie van de supermogendheden". De rivaliteit tussen de supermogendheden was de voornaamste oorzaak van onrust en verwarring in de wereld. ,,Hoewel het brandpunt van hun globale strategieën in Europa blijft, wijzen de ontwikkelingen in recente jaren er op, dat de voornaamste sfeer van competitie tussen de supermogendheden in de Derde wereld ligt", aldus Huang Hua.
Voorts stelde Huang Hua, dat het „Sowjet-gesteunde Vietnam" zijn militaire bezetting van Cambodja voortzette en zich steeds dieper in het moeras werkte.
Om zich uit deze situatie te redden, had Vietnam zijn toevlucht genomen tot trucs zoals het lanceren van nieuwe vredesoffensieven, die er op gericht waren de internationale krachten, die tegen Vietnam waren, te verzachten en te verdelen.
Vietnam was een bedreiging voor de vrede en de veiligheid in Zuid-Oost Azië en toch had het een z.g Chinese dreiging verzonnen in een poging de publieke aandacht af te leiden en verwarring te zaaien.
Enigerlei politieke oplossing. waarin de status quo, zoals Vietnam die gecreëerd had, geaccepteerd werd, zou in strijd zijn met het Handvest van de VN.
Over Afghanistan zei Huang Hua, dat geen van de voorwendselen, die door de SU naar voren werden gebracht om haar voortgezette aanwezigheid in Afghanistan te rechtvaardigen. houdbaar is.
„Wij blijven van mening, dat de resoluties van drie opeenvolgende zittingen van de Algemene Vergadering" strikt moeten worden toegepast. ,,De Sowjet Unie moet al haar troepen onvoorwaardelijk uit Afghanistan terugtrekken".
Volgens Huang Hua vereiste een vreedzame regeling van de Koreaanse kwestie een onmiddellijke ontbinding van het VN-Commando in overeenstemming met de resolutie hieromtrent van de AV uit 1975 (pag. 266/3-1976) en de terugtrekking van alle Amerikaanse troepen.
Het akkoord betreffende de Koreaanse wapenstilstand zou moeten worden vervangen door een vredesverdrag, dat door de betrokken partijen tot stand zou moeten worden gebracht.

Resoluties

Van de belangrijkste resoluties, die de 37ste AV heeft aangenomen, volgen hier samenvatttingen.

ZUID-AFRIKA

De AV aanvaardde twee resoluties. waarin op de Zuidafrikaanse autoriteiten een beroep werd gedaan niet over te gaan tot de executie van zes leden van het African National Congress, die in aug. 1982 ter dood waren veroordeeld (processen pag. 64/2-1983).

De eerste resolutie, die op 1 okt. werd aanvaard met 136 tegen nul stemmen bij onthouding van de VS, deed een beroep op de Zuidafrikaanse autoriteiten niet over te gaan tot de executie van Thelle Simon Magoerane, Jerry Senaro Mosololi en Marcus Thabo Motaung en in de tweede resolutie, die op 7 dec. aanvaard werd met 127 tegen nul stemmen en wederom bij onthouding van de VS, werd ervan kennis genomen, dat het hof van appel het hoger beroep tegen het doodvonnis van Anthony Bobby Tsotsobe, Johannes Shabangu en David Moise had afgewezen en werd op de Zuidafrikaanse autoriteiten een beroep gedaan niet over te gaan tot executie van de zes ,,vrijheidsstrijders" en de doodvonnissen zo spoedig mogelijk in vrijheidsstraffen om te zetten.

Op 21 okt. aanvaardde de AV met 121 tegen drie stemmen (Engeland, West-Duitsland en de VS) bij 23 onthoudingen een resolutie, waarin werd kennis genomen van de aanvraag van Zuid-Afrika bii het IMF om een krediet van 1 mrd SDR's, waarin werd herinnerd aan de resoluties van de AV over apartheid en i.h.b. aan de herhaalde verzoeken aan het IMF om de leningen en kredieten aan Zuid-Afrika te beëindigen, waarin het IMF weer werd gevraagd om geen kredieten of andere steun aan Zuid-Afrika te geven en waarin aan de lidstaten van het IMF werd gevraagd passende actie met dat doel te ondernemen.
(Op 3 nov. werd bekend, dat het IMF het gevraagde krediet had verleend).

Op 9 dec. deed het Zuidafrikaanse leger een inval in Maseru, de hoofdstad van het buurland Lesotho. Naar aanleiding daarvan aanvaardde de AV op 14 dec. zonder stemming een resolutie, waarin Zuid-Afrika werd veroordeeld voor zijn „ongeprovoceerde invasie van Lesotho, die resulteerde in het verlies van onschuldige levens en de vernietiging van eigendommen". In de resolutie werd er bij de VN-Veiligheidsraad op aangedrongen onmiddellijk stappen tegen Zuid-Afrika te nemen om het land af te houden van een herhaling var, zijn daden van agressie en destabilisering tegen Lesotho en andere onafhankelijke Afrikaanse buurlanden.

Op 9 dec. aanvaardde de AV een resolutie, waarin de apartheid krachtig veroordeeld werd. In de resolutie sprak de AV uit, dat ,,omvattende en verplichte sancties" de meest passende en effectieve middelen waren om steun te verlenen aan de gerechtvaardigde strijd van het onderdrukte volk van Zuid-Afrika. Op de Veiligheidsraad werd een beroep gedaan om sancties af te kondigeri en het optreden van de drie Westerse permanente leden van de Veiligheidsraad (VS, Engeland en Frankrijk), die tot dan het afkondigen van sancties hadden tegengehouden, werd betreurd, i.h.b. sprak de AV ,,grote zorg" uit over de uitspraken. de politiek en de daden van de regering van de VS, die hadden gezorgd voor geruststelling en aanmoediging van het racistische regime van Zuid-Afrika.
De stemverhouding was: 118 voor, 14 tegen en 11 onthoudingen. De 14 tegenstemmers waren België, Canada, Denemarken, Frankrijk. West-Duitsland, IJsland, Italie, Luxemburg, Nederland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Portugal. Engeland en de VS.

MIDDEN-OOSTEN

Op 10 dec. nam de AV vier resoluties aan, die zich bezig hielden met het Palestijnse vraagstuk.

Met 119 tegen 2 stemmen (Israël en de VS) bij 21 onthoudingen onderschreef de AV de aanbevelingen van de Commissie voor de uitoefening van de onvervreemdbare rechten van het Palestijnse volk en vroeg zij aandacht van de Veiligheidsraad voor het feit, dat het hoog tijd was actie op grond van deze aanbevelingen te ontwikkelen.

Met 121 tegen 3 stemmen (Israël, Canada en de VS) bij 18 onthoudingen verzocht de AV de secretaris-generaal te verzekeren, dat de afdeling voor Palestijnse rechten van het VN-secretariaat zijn taken bleef uitvoeren, zoals die door de AV waren vastgelegd in overleg met de Commissie voor Palestijnse rechten.

Met 123 tegen twee stemmen (Israël en de VS) bij 17 onthoudingen onderschreef de AV de aanbevelingen m.b.t. het beleggen van een internationale conferentie over het Palestijnse vraagstuk, die van 16-27 aug. 1983 op het hoofdkwartier van de UNESCO in Parijs gehouden zou moeten worden.

Met 113 tegen vier stemmen (Canada, Costa Rica, Israël en de VS) bij 23 onthoudingen deed de AV een beroep op de Veiligheidsraad om de „onvervreemdbare rechten van het Palestijnse schikking en het recht op zijn onafhankelijke Arabische staat in Palestina" te erkennen

Met 87 tegen 22 stemmen (hoofdzakelijk Westerse landen plus Costa Rica en Guatemala) bij 31 onthoudingen concludeerde de AV op 16 dec., dat Israël's daden het afdoende duidelijk hadden gemaakt, dat het geen vredelievende lidstaat is en dat het zijn verplichtingen onder het Handvest van de VN niet was nagekomen. De resolutie betreurde krachtig de negatieve

stem van één permanent lid van de Veiligheidsraad (bedoeld wordt de VS bij een stemming op 20 jan. 1982: pag. 240/3-1983), die het de Raad verhinderde verplichte sancties tegen Israël af te kondigen na Israël's ,,effectieve annexatie" van de Golan-hoogvlakte door zijn besluit van 14 dec. 1981 zijn wetten, jurisdictie en bestuur aan het gebied op te leggen (pag. 23713 e.v.-1982).
In de resolutie werd nog eens met kracht de eis benadrukt, dat Israël deze beslissing zonder dralen ongedaan maakt en werd op de lidstaten een beroep gedaan de volgende maatregelen te nemen: af te zien van de bevoorrading van Israël met wapens en daarmee verbonden uitrusting en enigerlei militaire hulp aar. Israël op te schorten: af te zien van aankoop van wapens of militaire uitrusting uit Israël; economische. financiële en technologische hulp aan en samenwerking met Israël op te schorten: en diplomatieke, handels- en culturele betrekkingen met Israël af te breken.

Op 16 dec. aanvaardde de AV met 123 tegen nul stemmen bij 22 onthoudingen een resolutie. waarin in de meest krachtige bewoordingen de slachtpartij van Palestijnse burgers in de vluchtelingenkampen Sabra en Chatila in West-Beiroet van 16-18 sept. 1982 (pag 378/3 e.v.-1983) werd veroordeeld. De resolutie noemde deze gebeurtenis een ,.daad van genocide".

Over de consequenties van de Israelische aanval op een Iraakse kerncentrale in juni 1981 (pag. 385 e.v.-1981) aanvaardde de AV op 19 nov. met 119 tegen twee stemmen (Israël en de VS) bij 13 onthoudingen een resolutie. waarin van Israël verlangd werd, dat het ,,zonder dralen zijn officieel aangekondigde dreiging zou intrekken, dat het zijn gewapende aanval op nucleaire installaties zou herhalen" en waarin aan de Veiligheidsraad gevraagd werd de noodzakelijke maatregelen te treffen om Israël van een dergelijke herhaling te weerhouden.

Op 22 okt. nam de AV met 119 tegen één stem (Iran) bij 15 onthoudingen een resolutie aan over de oorlog tussen Irak en Iran. Hierin werd de mening uitgedrukt, dat het conflict tussen Iran en Irak en zijn uitbreiding en recente escalatie, die leidden tot grote verliezen aan menselijke levens en aanzienlijke materiele schade in een politiek en economisch strategisch gebied, de internationale vrede en veiligheid in gevaar bracht; werd voorts de noodzaak bevestigd om een onmiddellijk staakt het vuren en de terugtrekking van troepen naar internationaal erkende grenzen tot stand te brengen als een eerste stap in de richting van een regeling met vreedzame middelen van het geschil; en werd tenslotte op alle andere staten een beroep gedaan om zich te onthouden van enigerlei daden, die zouden kunnen bijdragen aan de voortzetting van het conflict en om de toepassing van de onderhavige resolutie te vergemakkelijken.

FALKLAND EILANDEN

Over het vraagstuk van de ,,Falkland eilanden (Malvina's)" aanvaardde de AV op 4 nov. met 90 tegen 12 stemmen (Antigua en Barbuda, Belize, Dominica, Fiji eilanden, Gambia, Malawi, Nieuw-Zeeland. Oman. Papoea Nieuw Guinea, Solomon eilanden, Sri Lanka en Engeland) bij 52 onthoudingen een wesolutie, waarin aan de regeringen van Argentinie en Engeland gevraagd werd om de onderhandelingen te hervatten ten einde zo spoedig mogelijk een oplossing te vinden voor het geschil over de soevereiniteit en waarin de secretaris-generaal verzocht werd om, op de basis van de onderhavige resolutie, een hernieu de missie van bemiddeling te ondernemen ten einde de partijen bij te staan om aan bovengenoemd verzoek te voldoen en de noodzakelijke stappen in die richting te ondernemen; en werd tenslotte de secretaris-generaal verzocht om aan de Algemene Vergadering op zijn 38ste zitting verslag uit te brengen over de voortgang, die was gemaakt bij het uitvoeren van deze resolutie.

AFGHANISTAN

Over de kwestie-Afghanistan aanvaardde de AV op 29 nov. met 114 tegen 21 stemmen (het Sowjet-blok minus Roemenië. dat afwezig was, plus Afghanistan. Angola, Cuba. Ethiopië, Grenada. Laos, Libië, Madagascar, Mozambique, Syrië; Vietnam en Zuid-Jemen) bij 13 onthoudingen een resolutie, waarin zij eerst eerdere resoluties over hetzelfde onderwerp in herinnering bracht (van 14 jan. 1980. 20 nov. 1980 en 18 nov. 1981) en vervolgens opnieuw het recht van het volk van Afghanistan bevestigde om zijn eigen regeringsvorm te kiezen en zelf het eigen economische. politieke en maatschappelijke systeem te bepalen zonder interventie, ondermijning, dwang of beperking van wat voor soort ook van buitenaf.

NAMIBIË

Met 129 tegen nul stemmen bij l i onthoudingen nam de AV op 20 dec. een resolutie aan. waarin zij met kracht de aanhoudende pogingen van de Verenigde Staten i n Zuid-Afrika verwierp om enigerlei verbinding of parallelliteit tot stand te brengen tussen de onafhankelijkheid van Namibië en daar buiten gelegen kwesties, met name de terugtrekking van Cubaanse strijdkrachten uit Angola, en waarin zij ondubbelzinnig benadrukte, dat het doorgaan met zulke pogingen alleen maar het dekolonisatieproces in Namibië zou vertragen en bovendien een inmenging in de interne aangelegenheden van Angola vormde.

Eveneens op 20 dec. ging de AV. op aanbeveling van secretaris-generaal Perez de Cuellar, zonder stemming akkoord met de verlenging van de benoeming van de Indiase diplomaat Brajesh Chandra Mishra tot VN-commissaris voor Namibië voor een periode van een jaar, ingaande op l jan. l983 (zie voor de oorspronkelijke benoeming in maart 1982 pag. 261/3-1983).

ONTWAPENING

Op 9 dec. ging de AV akkoord met een aantal resoluties over ontwapening. waaronder zich de volgende bevonden:

Met 136 stemmen tegen nul bij zeven onthoudingen (waaronder Frankrijk) gaf de AV uiting aan haar teleurstelling, dat Frankrijk nog niet was overgegaan tot de ratificatie van het Additionele Protocol I van het Verdrag over het verbod op kernwapens in Latijns-Amerika (het Verdrag van Tlatelolco) en drong zij er bij Frankrijk op aan deze ratificatie. waarom reeds herhaaldelijk was gevraagd, niet langer uit te stellen.

Met 124 tegen twee stemmen (Engeland en de VS) bij 19 onthoudingen bevestigde de AV opnieuw haar overtuiging, dat een verdrag, waarin proeven met kernexplosies aan alle staten voor altijd verboden zouden worden, een kwestie van de hoogste prioriteit was en een vitaal element vormde voor het succes van de pogingen om zowel verticale als horizontale proliferatie van kernwapens te voorkomen en een bijdrage was aan nucleaire ont apening.
De AV drong er ook op aan bij de staten, die dat nog niet gedaan hadden, om over te gaan tot ratificatie van het verdrag over een gedeeltelijk verbod op kernproeven uit 1963.

Met 134 tegen nul stemmen bij 13 onthoudingen veroordeelde de AV alle vormen van samenwerking op nucleair gebied met Zuid-Afrika. Zij deed een beroep op alle staten, ondernemingen, instellingen en individuen om dadelijk een eind te maken aan alle militaire en nucleaire samenwerking met het Zuidafrikaanse regime, met inbegrip van de levering van daarmee verbonden uitrusting met meerdere doelen als computers, electronica en relevante technologie.

Met 132 tegen vier stemmen (Frankrijk. Israël, Engeland en de VS) bij 11 onthoudingen betreurde de AV ,.de massieve opbouw van Zuid-Afrika's militaire machinerie, met inbegrip van zijn koortsachtige aanschaf van het vermogen tot de constructie van kernwapens. voor repressieve en agressieve doelen en als een instrument van chantage" en deed zij een beroep op de Veiligheidsraad om dwangmaatregelen te treffen ten einde enigerlei racistische regimes ervan te weerhouden wapens of wapentechnologie te verwerven. Zij vroeg aan alle staten zich strikt te houden aan de relevante besluiten van de Veiligheidsraad.

In twee resoluties, resp aangenomen zonder stemming en met 99 tegen twee stemmen (India en Bhoetan) bij 45 onthoudingen drong de AV er bij betrokken staten op aan om zones, vrij van kernwapens, in het leven te roepen in het Midden-Oosten en in Zuid Azie

Met 116 tegen 12 stemmen (Westerse landen) bij 16 onthoudingen verklaarde de AV. dat het opstellen en verspreiden van doctrines en concepties. die het doen uitbreken van een kernoorlog rechtvaardigen. de wereldvrede in gevaar brachten en leidderi tot een verslechtering van de internationale situatie en tot intensivering van de wapenrace. De AV deed een beroep op staten. die lid zijn van een ,,militaire of politieke groepering" om. op de basis van het slotdocument. dat in 1978 op de speciale AV over ontwapening aanvaard was. de geleidelijke wederzijdse beperking van deze militaire activiteiten van deze groeperingen te bevorderen en op die manier de condities voor hun ontbinding in het leven te roepen.

Met 81 tegen 14 stemmen (Westerse landen) bij 52 onthoudingen herbevestigde de AV haar verzoek aan de Commissie voor ontwapening (eerder gedaan op 9 dec. 1981) om zonder dralen onderhandelingen te beginnen om een conventie af te sluiten over een verbod op de ontwikkeling, produktie, bevoorrading met. opstelling en het gebruik van nucleaire neutronenwapens.

Met 131 tegen nul stemmen bij 17 onthoudingen vroeg de AV aan de Commissie voor ontwapening om ontwerpen op te stellen voor internationale overeenkomsten over specifieke kwesties van ontwapening met hoge prioriteit, boven alles over een verdrag over een verbod op kernproeven en over een compleet en effectief verbod en de vernietiging van alle chemische wapens.

Met 108 tegen 17 stemmen (Westerse landen) bij 19 onthoudingen riep de AV alle staten met kernwapens op om plechtige verklaringen af te leggen, volgens welke zij geen kernwapens zouden gebruiken tegen landen zonder eigen kernwapens. die geen kernwapens op hun grondgebied hebben, als een eerste stap naar het afsluiten van de conventie hierover.

Met 144 tegen nul stemmen bij drie onthoudingen (India, Engeland en de VS) herbevestigde de AV de noodzaak om overeenstemming te bereiken over effectieve internationale regelingen om staten zonder kernwapens te beschermen tegen het gebruik of het dreigen met het gebruik van kernwapens.

Met 106 tegen twee stemmen (Israël en de VS) bij 34 onthoudingen sprak de AV een veroordeling uit van ,,Israëls officieel uitgesproken bedoeling zijn aanval op nucleaire installaties te herhalen" en vroeg zij de Veiligheidsraad om effectieve dwangmaatregelen tegen Israël te nemen om het te weerhouden van het in gevaar brengen van de internationale vrede en veiligheid met zijn voortzetting van het beleid van agressie, expansie en de annexatie van gebieden.
De AV nam ook met zorg kennis van Israëls permanente weigering om zich aan te sluiten bij het Non-proliferatieverdrag van 1968. ondanks herhaalde oproepen daartoe van de Veiligheidsraad, de AV en de IAEA, en om zijn nucleaire faciliteiten onder de waarborgen van de IAEA te plaatsen.

Met 138 stemmen tegen één (VS) bij zeven onthoudingen bevestigde de AV opnieuw, dat de ruimte exclusief voor vreedzame doeleinden gebruikt moet worden en geen arena voor een wapenwedloop mag worden. Enig ander gebruik is volgens de AV in strijd met de overeengekomen doeleinden van algemene en volledige ontwapening onder effectieve internationale controle. De AV vroeg ook aan de Commissie voor ontwapening om actie te ondernemen, met hoge prioriteit, m.b.t. de kwestie van het verhinderen van een wapenwedloop in de ruimte.

Met 115 tegen vijf stemmen (Australië, dat later aan het secretariaat liet weten. dat het zich had willen onthouden, China, Frankrijk, Engeland en de VS) bij 25 onthoudingen drong de AV er bij de Commissie voor ontwapening op aan om praktische onderhandelingen te doen beginnen ten einde een ontwerp-verdrag op te stellen over het volledige en algemene verbod op proeven met kernwapens. De AV drong er bij alle staten met kernwapens op aan geen nucleaire explosies te doen plaatsvinden vanaf een datum, waarover zij het eens geworden zouden zijn, tot het afsluiten van het verdrag.

Op 13 dec. aanvaardde de AV twee resoluties die betrekking hadden op het slotdocument van de tweede speciale zitting van de AV over ontwapening (pag. 24813 e.v.)
De eerste hiervan passeerde de AV met 122 tegen 16 stemmen (Westerse landen) bij zes onthoudingen; bij de tweede was de stemverhouding 119 voor, 17 tegen (Westerse landen) en vijf onthoudingen. In de eerste resolutie werd op alle staten met kernwapens een beroep gedaan om overeenstemming te bereiken over een bevriezing van de aantallen kernwapens en in de tweede werd er bij de SU en de VS. ,,als de twee belangrijkste staten met kernwapens" op aangedrongen om ,,hetzij door gelijktijdige unilaterale verklaringen, dan wel door een gemeenschappelijke verklaring een onmiddellijke bevriezing van kernwapens af te kondigen, die een eerste stap zou zijn naar een omvattend programma van ontwapening".
De bevriezing zou mede moeten inhouden een verbod op proeven met kernwapens en hun transportmiddelen, een complete stilstand van de produktie van kernwapens en hun transportsystemen, een verbod op het verder opstellen van kernwapens en hun transportsystemen en een volledige stilstand van de produktie van splijtbaar materiaal voor wapendoeleinden. De bevriezing zou eerst voor vijf jaar moeten gelden en zou worden verlengd, als andere staten met kernwapens zich erbij zouden aansluiten, ,,zoals de Algemene Vergadering verwacht. dat zij zullen doen".

ECONOMISCHE KWESTIES

Minst ontwikkelde landen. Op 17 dec. aanvaardde de AV zonder stemming een resolutie, waarbij Djibouti, Equatoriaal Guinée, Sao Tomé en Principe, Sierra Leone en Togo werden toegevoegd aan de lijst van minst ontwikkelde landen (Least developed countries, LDC's; zie pag. 68012 e.v.-1981).

Ontwikkelingshulpen hulp bij rampen. Zoals in eerdere jaren aanvaardde de AV op 17 dec., zonder stemming, een aantal resoluties, waarin werd aangedrongen op economische hulp en hulp bij natuurrampen voor een aantal met name genoemde landen en gebieden. Het ging hier om de Centraal Afrikaanse Republiek, Sao Tomé en Principe, Botswana, Zuid-Jemen, Kaap Verdische eilanden, Djibouti, Comoren, Nicaragua, Gambia, Lesotho, Mozambique, Oeganda en Tonga, voor zo ver het ging om hulp bij de economische ontwikkeling. Verder hadden de resoluties betrekking op hulp voor de door droogte getroffen gebieden van Djibouti, Ethiopië, Kenia, Somalië, Soedan en Oeganda. Ontwikkelingshulp werd gevraagd voor Liberia en Sierra Leone. Gevraagd werd om speciale economische hulp voor Benin, Tsjaad en Guinée Bissao. Voorts werd gevraagd om hulp voor de wederopbouw van Libanon. Tenslotte werd hulp gevraagd voor herstel en wederopbouw in het gebied van Soedan en de Sahel.

UNCTAD VI. De AV sprak op 20 dec. zonder stemming haar dank uit aan de regering van Joego-Slavië voor haar aanbod. gedaan op 12 mei 1982, om ais gastheer op te treden voor de zesde vergadering van UNCTAD in Belgrado. Ook dankte de AV de regering van Gabon, die eerder had aangeboden UNCTAD VI te doen plaats vinden in haar hoofdstad Libreville en de AV sprak begrip uit voor de redenen. die de regering van Gabon genoopt hadden. dit aanbod weer in te trekken.

RECHTENVANDEMENS

Zuidelijk Afrika. Op 3 dec. aanvaardde de AV met 121 tegen 10 stemmen (Westerse landen) bij 14 onthoudigen een resolutie, waarin de AV een herbevestiging uitsprak van het ,,onvervreemdbare recht van de onderdrukte volkeren van Zuidelijk Afrika op zelfbeschikking, onafhankelijkheid en het genot van de natuurlijke hulpbronnen van hun gebieden", alsmede met kracht een veroordeling uitsprak van de ,,collaboratie van bepaalde Westerse landen, Israël en andere staten en van de multinationale ondernemingen en andere organisaties, die voortgaan hun collaboratie" met Zuid-Afrika ,,uit te breiden, i.h.b. op politiek, economisch en militair gebied en op het gebied van de kernenergie, daarmee dat regime aanmoedigend om te blijven bij zijn onmenselijke en misdadige politiek van wrede onderdrukking van de volkeren van zuidelijk Afrika en van weigering van hun mensenrechten".
OP 3 dec. besloot de AV zonder stemming om van 1 -12 aug. 1983 in Genève een conferentie bijeen te roepen over de bestrijding van racisme en rassendiscriminatie.

Chili. Op 17 dec. aanvaardde de AV met 85 tegen 17 stemmen (Antigua en Barbuda. Argentinië, Brazilië, Chili, El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras. Indonesië, Israël, Libanon, Marokko, Pakistan, Paraguay, Filippijnen, VS en Uruguay) bij 41 onthoudingen een resolutie, waarin zij er haar diepe zorg over uitsprak, dat de Chileense autoriteiten voortdurend geweigerd hadden samen'te werken met de VN-Commissie voor de rechten van de mens en met de speciale verslaggever van deze commissie, Abdoulaye Dieye uit Senegal, alsmede over het totale gebrek aan vooruitgang op het gebied van de rechten van de mens in Chili.
De resolutie nam er ook met zorg kennis van dat de nieuwe constitutie, die in maart 1981 in werking getreden was (pag. 61213 e.v.-1982) ,,de institutionalisering" betekende van ,,de uitzonderingstoestand, tot groot nadeel van de burgerlijke en politieke rechten van het Chileense volk en ernstige beperkingen oplegde aan hun economische, sociale en culturele rechten".

De resolutie drong er bij de Chileense autoriteiten op aan een onderzoek in te stellen naar en opheldering te verschaffen over het lot van alle personen, die in Chili om politieke redenen verdwenen waren, hun families over de resultaten van deze onderzoekingen in te lichten en diegenen, die voor de verdwijningen verantwoordelijk waren, te straffen.
Voorts vroeg de resolutie volledig de rechten van vakvereniging weder in te voeren, i.h.b. het recht om vakverenigingen op te richten, het recht op CAO's en het recht van staken.
Tenslotte vroeg de resolutie om een eind te maken aan willekeurige arrestaties, gevangenschap in geheime plaatsen en martelpraktijken en onmenselijk en vernederend gedrag, die bij gelegenheid hadden geleid tot onverklaarde sterfgevallen.

Guatemala. Met 79 tegen 16 stemmen (de landen, die tegen de resolutie en ande Chili hadden gestemd, behalve Libanon) bij 49 onthoudingen aanvaardde de AV op 17 dec. een resolutie, waarin zij haar diepe zorg uitsprak over de ernstige schendingen van de rechten van de mens, waarvan was bericht. dat zij in Guatemala hadden plaatsgevonden, i.h.b. over de berichten omtrent wijd verbreide onderdrukking, het doden en in omvangrijke mate verplaatsen van de landelijke en autochtone bevolking, en drong er bij de Guatemalteekse regering op aan om te verzekeren, dat alle mensenrechten en fundamentele vrijheden door al haar autoriteiten en instellingen zouden worden geëerbiedigd, m.i.v. haar veiligheidskrachten.
De resolutie drong er bij de Guatemalteekse regering op aan, dat zij internationale humanitaire organisaties zou toestaan om hulp te verschaffen aan degenen, die van huis en haard waren verdreven. Bij alle betrokken partijen in Guatemala werd er op aangedrongen om te streven naar een eind aan alle gewelddaden.

El Salvador. Met 79 tegen 18 stemmen (de landen, die tegen de resolutie m.b.t. Chili gestemd hadden minus Libanon maar plus St Lucia en de Solomon eilanden) bij 55 onthoudingen gaf op 17 dec. de AV uiting aan haar diepe zorg over de ,,aanhoudende en ongeremde schendingen van de rechten van de mens en het daaruit voortvloeiende lijden van het volk van El Salvador". Zij bevestigde opnieuw het recht van het volk van El Salvador om vrijelijk zijn politieke, economische en sociale toekomst te bepalen zonder tussenkomst van buitenaf en in een sfeer, die vrij is van intimidatie en terreur bij alle partijen.
De AV herhaalde haar beroep op de regering en de andere politieke krachten in El Salvador om samen te werken ten einde te komen tot een omvattende. door onderhandelingen bereikte, politieke oplossing, alsmede op alle staten om alle wapenleveranties en andere vormen van militaire bijstand te beëindigen.

Vluchtelingen. Op 17 dec. aanvaardde de AV zonder stemming resoluties, waarin werd opgeroepen tot hulp aan de vluchtelingen in Somalië, aan de verdrevenen in Ethiopië, aan de vluchtelingen in Djibouti en aan de studenten-vluchtelingen in zuidelijk Afrika.
In een tweede resolutie, die ook op 17 dec. zonder stemming was goedgekeurd, riep de AV de lidstaten en andere betrokken organisaties op om de Soedanese regering te voorzien van de noodzakelijke middelen, zodat zij de sociale en economische infrastructuur van het land kon versterken, waardoor essentiële diensten en faciliteiten voor vluchtelingen konden worden versterkt en uitgebreid.

Op 18 dec. ging de AV zonder stemming akkoord met een verzoek aan de secretaris-generaal om, in nauwe samenwerking met het secretariaat van de Organisatie voor Afrikaanse eenheid en de VN-Hoge Commissaris voor vluchtelingen, in 1984 in Genève een internationale conferentie te beleggen over hulp aan vluchtelingen in Afrika.

Zonder stemming herkoos de AV op 18 dec. Poul Hartling uit Denemarken als Hoge commissaris voor vluchtelingen voor een tweede, verkorte ambtstermijn van drie jaar, ingaande op 1 jan. 1983. De verkiezing vond plaats op voordracht van de secretaris-generaal. De Nederlandse regering had vergeefse pogingen in het werk gesteld om oud-minister van buitenlandse zaken mr. M. van der Stoel op deze post benoemd te krijgen.

DEKOLONISERING

De AV nam met 141 tegen twee stemmen (Engeland en de VS) bij acht onthoudingen (Westerse landen en Malawi) op 27 nov. een resolutie aan, waarin zij opnieuw alle eerdere resoluties over dekolonisering bevestigde en op de het bestuur uitoefenende machten een beroep deed om alle stappen te ondernemen, die nodig

zijn om de afhankelijke bevolkingen in de betrokken gebieden in staat te stellen om „volledig en zonder verder uitstel hun onvervreemdbare recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid uit te oefenen".

Mayotte. Met 112 stemmen tegen één (Frankrijk) bij 22 onthoudingen aanvaardde de AV op 3 dec. een resolutie, waarin zij de soevereiniteit van de Comoren over het eiland Mayotte herbevestigde. Zij riep op tot omzetting in de praktijk van de bereidheid. die de president van Frankrijk had laten blijken, om zo spoedig mogelijk te komen tot een rechtvaardige oplossing van de kwestie-Mayotte. De AV nodigde de Franse regering uit om actief onderhandelingen te voeren over de „effectieve en prompte terugkeer" van Mayotte naar de Comoren te verzekeren.

Westelijke Sahara. Met 78 tegen 15 stemmen (Tsjaad, Chili, El Salvador, Gabon, Gambia, Guatemala, Guinea, Honduras, Liberia, Marokko, Senegal, Solomon eilanden, VS, Opper-Volta en Zaïre) bij 50 onthoudingen aanvaardde de AV op 23 nov. een resolutie, waarin zij eerdere uitspraken over de Westelijke Sahara in herinnering bracht en vervolgens opnieuw een bevestiging uitsprak van „het onvervreemdbare recht van het volk van de Westelijke Sahara op zelfbeschikking en onafhankelijkheid".

De AV bleef ervan overtuigd, dat alleen onderhandelingen tussen Marokko en het Polisario Front de objectieve condities konden creëren voor de terugkeer van vrede in Noord-West Afrika en het eerlijk houden van een algemeen, vrij en ordelijk referendum over zelfbeschikking in de Westelijke Sahara konden garanderen.

Oost-Timor. Eveneens op 23 nov. aanvaardde de AV met 50 tegen 46 stemmen bij 50 onthoudingen een resolutie, waarin zij haar zorg uitte over de humanitaire situatie. zoals die op Oost-Timor bestond. De AV sprak haar overtuiging uit, dat door de internationale gemeenschap alle inspanningen ondernomen moesten worden om de leefomstandigheden van het volk van Oost-Timor te verbeteren en om aan dit volk het effectieve genot van zijn fundamentele vrijheden te garanderen. De AV verzocht de secretaris-generaal om raadplegingen te beginnen met alle partijen. die rechtstreeks bij deze kwestie betrokken waren, met het oog op het instellen van een onderzoek naar mogelijkheden om een omvattende oplossing van het probleem te bereiken.

Andere gebieden. De AV aanvaardde op 23 nov. zonder stemming nog een aantal andere resoluties, waarin zij opnieuw de bevestiging uitsprak van het „onvervreemdbare recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid" van de volkeren van Amerikaans Samoa, van het eiland Guam. dat onder bestuur van de VS staat, van de Britst. gebieden Bermuda, de Britse Maagdeneilanden, de Cayman eilanden, de Turks en Caicos eilanden en Montserrat, en van het VS-gedeelte van de Maagdeneilanden.

DIVERSE RESOLCTIES

Internationaal jaar van de vrede. Op 16 nov. ging de AV zonder stemming akkoord met het voorstel van de Economische en Sociale Raad van de VN - die tot het doen van dit voorstel in dec. 1981 door de toenmalige AV was uitgenodigd (pag. 584/3-1982) - om het jaar 1986 uit te roepen tot Internationaal jaar van de vrede.

Kernenergie. Op 17 dec. stemde de AV met 111 tegen 26 stemmen (het Sowjet-blok, behalve Roemenië, dat voor stemde, Vietnam en enkele Westerse landen) bij zeven onthoudingen voor een resolutie, waarin zij haar zorg uitsprak over het gebrek aan vooruitgang bij de voorbereiding van de VN-conferentie over de bevordering van internationale samenwerking bij het vreedzame gebruik van kernenergie, die van 29 aug - 9 sept. 1983 in Genève gehouden zou moeten worden.
De AV erkende de urgente noodzaak om de substantiële voorbereidingen voor deze conferentie te versnellen en te voltooien.
De resolutie wees op de verantwoordelijkheid van de staten, die vergevorderd zijn op nucleair gebied, om aan de legitieme noden op het gebied van kernenergie van ontwikkelingslanden tegemoet te komen door deel te nemen „aan de meest volledig mogelijke overdracht van nucleaire uitrusting, materiaal en technologie onder overeengekomen en passende internationale waarborgen, die worden toegepast via de IAEA op een niet-discriminerende basis ten einde effectief de proliferatie van kernwapens te voorkomen.

BEGROTING

Op 21 dec. gaf de AV met 117 tegen 14 stemmen (het Sowjet-blok, behalve Roemenie, dat zich onthield, plus West-Duitsland, Israël, Japan, Engeland en de VS) bij 12 onthoudingen haar goedkeuring aan de begroting voor de periode 1982 en 1983. Zij kende de VN-organisatie voor deze periode een bedrag toe van $1.472.961.700. Dit betekende een vermindering met $33.280.100 van het bedrag, dat de AV op 18 dec. 1981 aan de organisatie had toegewezen (pag. 584/3-1982). (UN Department of Public Information. New York, Le Monde)

WEST-EUROPA

PORTUGAL

NIEUW KABINET

Op 9 juni werd de nieuwe coalitieregering onder leiding van Mario Soares door president Eanes beëdigd. Soares, die voor de derde keer premier werd, stond aan het hoofd van het vijftiende kabinet sinds de Anjerrevolutie van april 1974.
De portefeuilles in de nieuwe regering waren als volgt verdeeld:

Premier – Mario Soares (PS); vice-premier, defensie – Carlos Mota Pinto (PSD); minister van staat voor parlementaire zaken – Antonio de Almeida Santos (PS); economie, financiën en planning – Ernani Lopes (Onafh.); binnenlandse zaken – Eduardo Pereira (PS); buitenlandse zaken – Jaime Gama (PS); maritieme aangelegenheden – Carlos Melancia (PS); gezondheid – Antonio Maldonado Gonelha (PS); justitie – Rui Machete (PSD); cultuur – Antonio Coimbra Martins (PS); sociale zaken – Joao Rosado Correia (PS); industrie – José Veiga Simao (PS); arbeid – Amandio de Azevedo (PSD); onderwijs – José Augusto Seabra (PSD); kwaliteit van het leven – Antonio Capucho (PSD); handel – Alvaro Barreto (PSD); landbouw – Soares da Costa (PSD).

Terwijl de nieuwe regering werd beëdigd hielden communistische vakbonden stakingen in het bus- en metrovervoer in Lissabon.

De stakingen waren georganiseerd ter ondersteuning van looneisen, maar niet-communistische vakbonden zeiden dat de stakingen tot doel hadden de nieuwe regering in verlegenheid te brengen.

Portret *Mario* Soares en Carlos Mota Pinto

In het *NRC/H'blad* van 26 april gaf Marc Leyendekker het volgende portret van de nieuwe premier;

• Mario Soares (geb. 7-12-1924 in Lissabon – red. KHA) is sinds zijn jeugd politiek actief geweest in Portugal. Onder Salazar en Caetano hebben zijn activiteiten voor de verenigde democratische jeugdbeweging MUDJ, waarvan hij samen met de communistische leider Alvaro Cunhal lid was. en later voor sociaal-democratische groepen hem arrestaties. celstraf en verbanningen opgeleverd.

In 1974 werd hij minister van buitenlandse zaken in de eerste regering na de Anjerrevolutie. Hij onderhandelde met de bevrijdingsbewegingen van de toenmalige Portugese gebieden Angola en Mozambique.
Onder zijn leiding werd de Socialistische Partij de grootste bij de verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering in 1975. De verhouding met de communisten verslechterde hierna snel en Mario Soares werd steeds meer geïdentificeerd met verzet tegen een te grote macht van de communisten.
Bij de eerste vrije parlementsverkiezingen in Portugal in een halve eeuw, in 1976, werd de socialistische partij van Soares de grootste. Soares vormde een minderheidsregering.
Na twee jaren was de glans daar volledig af. Soares moest uiteindelijk een verbond sluiten met de rechtse christen-democraten.
Toen de conflicten binnen dit bondgenootschap te hoog opliepen stuurde president Eanes Soares naar huis. Bij parlementsverkiezingen in 1979 bleek de aanhang van de socialisten sterk gedaald, en in 1980 was de teleurstelling voor de socialisten nog groter.
Sinds de oprichting van de socialistische partij in 1973 heeft Soares daarin een leidende rol gespeeld, al is zijn leiderschap niet onbetwist. Hem is verweten dat hij binnen de partij dictatoriaal optreedt en dat hij in de landelijke politiek teveel compromissen sluit.
In 1977 leidden conflicten over de landhervorming er toe dat een aantal linkse socialisten de partij verliet. In 1980 schortte Soares het leiderschap van de socialistische partij voorlopig op naar aanleiding van een conflict over de steun van de partij aan Eanes bij de presidentsverkiezingen. Na Eanes' succes nam hij de leiding weer op zich.
Van Soares wordt wel gezegd dat hij naast de christen-democraat Freitas do Amaral, kandidaat zou willen zijn bij de presidentsverkiezingen in 1985, wanneer Eanes niet meer herkiesbaar is. Zelf houdt hij zich hierover in een gesprek op de vlakte: „Dat is op het ogenblik niet een van mijn prioriteiten." Maar even later: „Ik denk dat over twee of drie jaar de Socialistische Partij het zonder mij kan stellen. Ik wil niet eeuwig secretaris-generaal blijven".

• Carlos Mota Pinto werd op 25-7-1936 geboren in Pombal, een klein dorpje in het centrum van het land. Hij studeerde rechten in Coïmbra, waar hij van mei 1974 tot januari 1975 vice-rector was. Hij behoorde tot één van de drie oprichters van de democratische volkspartij PPD. die later omgedoopt werd tot PSD, de sociaaldemocratische partij. Namens deze partij zat hij in de grondwetgevende vergadering als fractieleider.
Op het partijcongres in december 1975 in Aveiro kwam hij in conflict met partijleider Sa Carneiro over de wijze van verkiezing van het partijbestuur. Hij trad uit de partij en bleef partijloos.
Door Eanes werd hij vervolgens benoemd tot

lid van de grondwetscommissie die in voorkomende gevallen wetten op hun grondwettigheid moest toetsen.
In juli 1976 werd hij door Soares als minister van handel en toerisme opgenomen in de eerste constitutionele regering, een functie die hij tot december 1977 heeft bekleed.
Van 22 nov. 1978-7 juni 1979 was Mota Pinto premier. Teruggekeerd in de PSD werd hij op 27 febr. 1983 gekozen in het driemanschap dat de partij voortaan zou leiden.

• Antonio de Almeida Santos was voor de Anjerrevolutie advocaat in Mozambique. Hij was reeds enige malen eerder minister geweest: van inter-territoriale coördinatie en van voorlichting. Verder was hij een van de belangrijkste voorstanders van dekolonisatie. In 1982 had hij voor de PS deel uitgemaakt van de commissie die was belast met de grondwetsherziening. In deze commissie had hij een belangrijke rol gespeeld.

• De nieuwe minister van financiën, Ernani Lopes, die vanwege de slechte economische situatie een sleutelpost bezat, was niet aan een partij gebonden en was ambassadeur bij de Europese Gemeenschap in Brussel geweest.

• Jaime Gama (geb. in 1949) was al op 29-jarige leeftijd minister van binnenlandse zaken. Volgens Le Monde (11-6) was hij zeer ambitieus en droomde hij ervan om Soares op te volgen als leider van de PS.
Volgens diezelfde Le Monde hadden in totaal elf van de zeventien ministers in het nieuwe kabinet al regeringsverantwoordelijkheid gedragen.

Regeringsverklaring. Devaluatie escudo met 12 procent

Nadat premier Soares op 20 juni in het parlement zijn regeringsverklaring had afgelegd, waarin sprake was van ,,onmiddellijke, harde bezuinigingsmaatregelen, waarvan de noodzaak en urgentie door niemand met een normaal verstand en vaderlandslievende gevoelens kan worden ontkend", begon op 23 juni in het parlement het debat hierover. Op 21 juni had de regering besloten de Portugese munt, de escudo, met 12% te devalueren ten opzichte van 18 valuta's van Westerse landen, waarmee Portugal de meeste handel dreef. Met de devaluatie hoopte de regering de exportpositie van Portugal te verbeteren, de import te verminderen, en meer toeristen aan te trekken waardoor er meer deviezen het land zouden binnen komen.

Over de regeringsverklaring schreef Robbert Bosschart in de Volkskrant van 23 juni o.m. het volgende:

De socialistische premier Mario Soares en zijn neo-liberale coalitiegenoot Mota Pinto hebben laten weten dat zij hun grote meerderheid in de Kamer zonder aarzelen zullen gebruiken om een strak economisch beleid op te leggen.
Vooral de eerstkomende 18 maanden, waarin het nieuwe kabinet Portugals grote buitenlandse schuld – $13 mrd – te lijf wil gaan, worden er flinke opofferingen van de bevolking geëist.
De gelijktijdige aankondiging van prijsstijgingen (ook voor de eerste levensbehoeften) en van een nieuwe loonstop betekent weer een verlaging van de koopkracht. Op dit punt is de nieuwe regering nog strenger dan de voorgaande centrum-rechtse bewindslieden. Een deel van de prijsmaatregelen die deze voor hun afscheid hadden genomen. wordt nu herzien omdat zij ,,te lankmoedig" waren. Mario Soares laat geen gelegenheid ongebruikt om de ernst van de crisis te onderstrepen.
Het gaat niet alleen om de economische wantoestand, zei de premier bij de presentatie van zijn beleid. ,,Even erg zijn de sfeer van neerslachtigheid en onverschilligheid. plus het kankergezwel van de corruptie, die zich meester maken van onze samenleving en zelfs de democratische verworvenheden bedreigen", verklaarde Soares. Hiermee beaamde hij – bij uitzondering – de mening van het Portugese staatshoofd generaal Eanes die onlangs een soortgelijke waarschuwing uitsprak, overigens zunder de correcte oorzaken aan te wijzen die hem deze bezorgdheid over de democratische stabiliteit ingaven.
Niettemin is het duidelijk dat de financiële zorgen bij dit alles de hoofdrol spelen. Nog voordat het nieuwe kabinet was geïnstalleerd, ontving Lissabon een discreet bezoek van hogere functionarissen van het Internationale Monetaire Fonds om de economische maatregelen te bespreken die het IMF vereist als waarborg voor een noodkrediet. En zodra de regering was beedigd, hield de superminister voor economie en financièn. Hernani Lopes, een lange bijeenkomst met de gouverneur van de bank van Portugal. Intussen kondigde de EG aan dat Portugal van de Europese investeringsbank over enkele dagen een krediet van 75 miljoen Ecu. (ruim f 187 mln) zou ontvangen.
Het beleidsprogram dat het nieuwe kabinet in een dossier van 250 pagina's aan het parlement heeft voorgelegd, benadrukt de economische ,,noodmaatregelen" in 1983 en 1984. Daarbij vraagt Mario Soares bovendien een ,,politieke-sociale wapenstilstand" van de oppositie om de regering de kans te geven haar plannen in praktijk te brengen.
Dit verzoek is natuurlijk vooral gericht tot de communistische vakcentrale Intersindical die echter eerder van plan is om deze centrumlinkse regering (die volgens de communisten ,,uitgesproken centrum-rechts is") met harde stakingen te confronteren. Maar het behelst ook een indirect verzoek aan beide oppositiepartijen in de Kamer. christen-democraten en communisten, om nu geen moeilijkheden te veroorzaken over de speciale bevoegdheden die het kabinet nodig heeft om per decreet te regeren tijdens het' parlementaire zomerreces, dat in Lissabon tot oktober duurt.
Over zijn verdere plannen na de „noodperiode '83-'84" heeft premier Soares niet veel meer dan algemeenheden aangekondigd. Hij hoopt in dc tweede helft van zijn mandaat een heropleving van de economie te bewerkstelligen met fiscale aanmoediging van de investeringen, de privébedrijfsactiviteit en de spaarzin. alsmede een hogere produktiviteit bij de genationaliseerde bedrijven. Zoals bekend, worden enkele sectoren van de economie die na de Anjerrevolutie waren genationaliseerd, nu weer opengesteld voor het privé-initiatief (banken, verzekeringsmaatschappijen, kunsmest- en cementfabrieken); onder andere met het argument dat de Portugese economie zich moet voorbereiden op de toetreding tot de EG.
De buitenlandse politiek van het nieuwe kabinet is een bevestiging van het traditionele beleid: voortzetting van de onderhandelingen met de EG, trouw aan de NAVO, goede betrekkingen met de VS en handhaving van de Amerikaanse militaire steunpunten op Portugees grondgebied.

Na een driedaags debat over de regeringsverklaring kreeg het nieuwe kabinet op 24 juni met 161 tegen 67 stemmen en vier onthoudingen het vertrouwen van het parlement. Tegen stemden de communisten en de leden van het rechtse Democratisch-Sociaal Centrum.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

REAGANS STRATEGISCHE PROGRAMMA.

Op 2 oktober 1981 presenteerde president Reagan tijdens een persconferentie zijn nieuwe ,,strategische programma".
De belangrijkste punten uit het voorstel van de president waren:
• Bommenwerper-programma: 100 nieuw B-l's vanaf 1986; voortgaande studie over Stealth-bommenwerper die 'onzichtbaar' is voor radar; nieuwere B-52's worden uitgerust voor kruisraketten.
• Raketprogramma: produktie 100 MX raketten, waarvan 36 in versterkte oude ondergrondse silo's en de rest elders; terugtrekking alle Titan-raketten.
• Zeestrijdkrachten: bouw Trident kernonderzeeboten (kosten ruim miljard dollar per stuk) in tempo van één per jaar; bouw grotere en nauwkeuriger raketten (D-5) voor onderzeeboten (gereed in 1989); plaatsing van ,,enkele honderden" kruisraketten op onderzeeboten vanaf 1984.
• Communicatiesystemen: verbetering van overlevingskansen en prestatie van verbindingen en verbindingsapparatuur, radar en controlesystemen op alle terreinen, zodanig dat zij een atoomaanval overleven.
• Strategische defensie: vervanging F-106 onderscheppingsjagers door zes squadrons F-15 gevechtsbommenwerpers; aanschaf 6 tot 9 AWACS; ontwikkeling anti-satelliet systemen: ontwikkeling raket-defensie, waaronder ,,in de ruimte gestationeerde systemen".
Het totale programma zou de komende zes jaar circa $ 180 mrd gaan kosten.
Reagan verklaarde op de persconferentie dat hij afzag van het ondergrondse spoorwegnet voor de MX-raketten. Dit plan van ex-president Carter voorzag in een netwerk met 4600 silo's waarlangs 200 MX-raketten verplaatst zouden worden om voor de Russen verborgen te houden waar de raketten zich op een bepaald ogenblik bevonden. Daardoor. zo hoopte Carter, zou de intercontinentale kernmacht van de VS minder kwetsbaar worden voor uitschakeling door Sowjet-raketten. Het plan van Carter zou $100 mrd gekost hebben.

Tegen de aanleg van het ondergrondse net in Nevada en Utah bestonden grote bezwaren van de omwonenden, milieubewegingen en voorstanders van ontwapening.
Reagan deelde mee dat voorlopig de

eerste MX-raketten die elk met tien kernkoppen werden uitgerust in versterkte lanceerinrichtingen van Minuteman- en verouderde Titan-raketten werden opgesteld. Intussen zou worden onderzocht wat de beste plaats was voor opstelling van de MX. Met de stationering van de MX zou in 1986 worden begonnen.

Het plan voor de MS (Missile Experimental), de nieuwe Amerikaanse intercontinentale ballistische raket (ICBM), waarvan Reagan er voorlopig 100 wilde laten bouwen. was al in het begin van de jaren zeventig geboren als antwoord op de steeds groter wordende kwetsbaarheid van de bestaande Minuteman en Titan ICBM's. Van het allereerste begin was het Pentagon ervan uitgegaan, dat de MX niet alleen een zwaardere atoomlading met een grote trefzekerheid naar elk doel in de Sowjet-Unie zou kunnen brengen maar bovendien mobiel zou zijn in welke vorm dan ook.
Zonder die mobiliteit. die de raket minder kwetsbaar moest maken voor een Russische verrassingsaanval, was de $18 mln kostende MX eigenlijk niet wezenlijk anders of beter dan de huidige modernste ICBM in het Amerikaanse strategische wapenarsenaal, de Minuteman-111.
Met zijn lengte van ruim 21 meter en een gewicht van 86 ton ,,vliegt" de drietraps MX even ver als de veel lichtere Minuteman-111: ruim 13.000 kilometer. De vuurkracht van de MX was echter aanzienlijk groter. In de neuskegel konden 10 zogeheten Mark 12A MIRV's worden meegenomen, kernkoppen van het type W-78, die stuk voor stuk goed waren voor een explosieve kracht van 335 kiloton.
De tien atoomladingen konden onafhankelijk van elkaar op verschillende doelen worden gericht en hadden een zeer grote trefkans. De ontwerpers streefden naar een gemiddelde doelcirkel voor de MX-koppen van nog geen 100 meter.
Dat betekende dat de MX in theorie althans uitstekend geschikt zou zijn voor het uitschakelen van Russische intercontinentale raketten. Een dergelijke optimale trefzekerheid was volgens deskundigen overigens alleen haalbaar voor de MX als de raket vanaf vaste of bekende posities op het land werd afgevuurd. Bij steeds wisselende lanceerlokaties, of dat nu in de lucht was of op zee, werd de richtnauwkeurigheid minder. In 1979 kreeg de fabriek Martin-Marietta het groene licht voor de definitieve ontwikkeling van de MX.
Begin 1983 zou vanaf het testcentrum Vandenberg de eerste proefvlucht worden gemaakt. Liep alles naar wens dan kon in 1986 een eerste serie MX-raketten worden geplaatst in de silo's van de grote op dat moment Titan-11-raketten, waarvan er nog 52 operationeel stonden opgesteld in de Amerikaanse staten Arizona, Nebraska en Arkansas.
De Titan-I1 was bewapend met een zeer zware atoomkop van 9 megaton. Het wapen was sterk verouderd en zou al tien jaar geleden uit dienst genomen zijn, als men het niet had willen gebruiken als eventueel ruilmiddel tegen zware Russische ICBM's
De veel trefzekerder MX, die zelfs vanuit een vliegende commandopost snel van nieuwe doelgegevens kon worden voorzien, paste beter dan de Titan in de nieuwe Amerikaanse flexibele strategische oorlogsvoering, zoals die was vastgelegd in Carters Presidential directive nummer 59 van juli 1980.
Die strategie hield onder meer in dat Amerika ook na een Russische kernaanval moest kunnen blijven doorvechten met strategische nucleaire wapens.

Senaat akkoord met MX en B-l

In de nacht van 3-4 dec. 1981 ging de Amerikaanse Senaat akkoord met de plannen van president Reagan om 100 nieuwe MX-raketten te bouwen en om een nieuw type bommenwerper, de B-l. in produktie te nemen.
Alle moties tegen de beide plannen, die een onderdeel vormden van een totaal-programma van de Amerikaanse regering om de strategische bewapening te verbeteren, werden met een flinke meerderheid verworpen
Een voorstel om het gevraagde bedrag van $354 mln voor onderzoek naar de stationeringsmogelijkheden van de MX – dus niet voor de produktie zelf – te blokkeren, werd met 60 tegen 35 stemmen verworpen.

Wél had de Senaat op 2 december een amendement aangenomen waarbij werd bepaald dat slechts 20 mln van dat bedrag mocht worden besteed aan de verharding van bestaande silo's om daar voorlopig 36 MX-raketten in te stationeren. De rest van het geld moest worden uitgegeven voor andere stationeringsmogelijkheden. In studie was o.a. het idee om deze 10-koppige raket in vliegtuigen onder te brengen.
Voor de bouw van circa 100 B-l bommenwerpers was voorlopig een bedrag van $ 2,4 mrd nodig; uiteindelijk zou de B-l per stuk ongeveer $200 tot 400 mln gaan kosten.
De B-l diende ter vervanging van een deel van de al wat oudere B-52 vloot, die in de jaren negentig het veld geheel zou moeten ruimen wanneer men ook verder was gevorderd met de zgn. Stealth-bommenwerper, die in staat moest zijn vijandelijke radar te omzeilen. Met 66 tegen 28 stemmen werd een amendement verworpen dat de 2,4 mrd wilde blokkeren.

Regering wijzigt plaatsing MX-raketten

Op 31 dec. 1981 liet de regering haar plan om de nieuwe MX-raketten tijdelijk te plaatsen in versterkte silo's van oudere intercontinentale kernraketten varen.

De regering was van oordeel dat de versterking van de oude silo's met beton en staal tegen trefzekere Russische raketten onvoldoende zou zijn. Washington had nu besloten de eerste 36 MX-raketten in de bestaande, niet versterkte Minuteman-silo's op te stellen.

Huis akkoord met produktie

Op 21 juli 1982 gaf het Huis van Afgevaardigden president Reagan toestemming voor de produktie van de MX-raket. Met 212 tegen 209 stemmen werd tijdens de stemmingen over de defensiebegroting van in totaal $ 177,1 mrd een toewijzing van $ 1,4 mrd goedgekeurd voor de produktie van de eerste negen MX-raketten.
Van dit bedrag werd $260 mln bevroren totdat Reagan had besloten waar de raketten zouden worden geplaatst. Dat besluit moest voor 1 december vallen.

Het Huis had de argumenten van de president aanvaard dat de MX-raket nodig was voor de Amerikaanse defensie en als middel om met de Sowjet-Unie te onderhandelen over wapenbeperking.

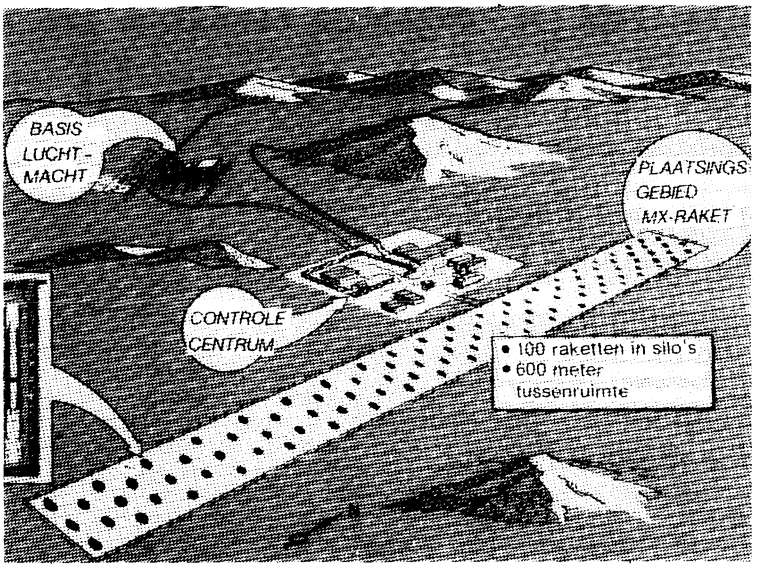
MX-raketten in Wyoming volgens „*dense* pack"-formule

Op 22 nov. i382 deelde president Reagan in een brief aan het Congres mee dat hij had besloten de 100 MX-raketten op te stellen in de omgeving van de stad Cheyenne in de Amerikaanse staat Wyoming. De raketten zouden bij de luchtmachtbasis Warren worden gestationeerd, verspreid over een gebied van 2,4 km breed en 22,5 km lang.
Met dit besluit gaf Reagan de voorkeur aan de zogenaamde „dense pack"-formule (,,dicht opeengepakt"-formule).

Nadat er in de afgelopen jaren zo'n 34 voorstellen voor de stationering van de MX-raket waren gedaan had Reagan met zijn keus voor de „dense pack"-formule de knoop doorgehakt.
Deze formule hield in dat wanneer de Sowjet-Unie raketten op het MX-veld zou afvuren een deel van de projectielen zichzelf zou vernietigen. ,,Broedermoord" heet dat in het militair-technische jargon. De daaropvolgende raketten zouden dan weer door de stralingswolk worden uitgeschakeld die inmiddels boven de MX-raketten zou hangen.

Volgens specialisten van de Amerikaanse luchtmacht die de ,,dense pack"-formule hadden uitgewerkt zouden na een Russische aanval nog voldoende MX-raketten overblijven voor een vergeldingsslag. De bedoeling was dat de raketten in extra-verharde silo's zouden worden opgesteld. Voor het vernietigen van een silo zou een raket met een kernkop van minstens 25 megaton moeten worden afgevuurd.

Reagan noemde de MX-raket in zijn brief ,,peacekeeper[s] (vredesbewaarder). De raket moest de geloofwaardigheid van de Amerikaanse afschrikkingsmacht vergroten. Bovendien beoogde Reagan met de plaatsing van de MX de Sowjet-Unie te prikkelen tot zinvolle wapenbeheersingsmaatregelen.
De brief bereikte het Congres enkele uren voordat Reagan in een televisierede het Amerikaanse volk inlichtte over het MX-plaatsingsplan.
Het Congres had vanaf 1 december dertig dagen de tijd om een uitspraak te doen over de produktie van de nieuwe raket. Zowel in de Senaat als in het Huis van Afgevaardigden bestond



Het „dense pack"-plan van president Reagan. (NRC/H'blad 25-11-1982)

nogal wat verzet tegen het MX-programma, dat $ 26,4 mrd ging kosten. De bedoeling was dat, wanneer het Congres akkoord ging, de eerste raketten in 1986 zouden worden opgesteld en dat het programma in 1989 zou worden afgerond.
In zijn televisierede riep Reagan het Congres op eerst rustig naar de argumenten voor-en-tegen te luisteren, alvorens een beslissing te nemen.
De president noemde het in zijn rede ,,droevig en ironisch" dat het in de huidige tijd nodig bleef de vrede met wapens te handhaven. Hij ontkende evenwel dat de VS een bewapeningswedloop met de Sowjet-Unie zouden zijn aangegaan. Naar zijn zeggen besteedde Moskou zoveel meer aan defensie dan Washington, dat de Sowjet-Unie op bijna alle militaire gebieden een voorsprong zou hebben veroverd. Dat zou vooral voor intercontinentale raketten gelden. Volgens Reagan waren de Amerikaanse raketten volkomen verouderd en moesten ze dringend worden vernieuwd. Reagan: ,,De MX is de juiste raket op het juiste moment."

De president zei voorts dat wanneer de VS niet moderniseerden er voor de Sowjet-Unie geen enkele reden bestond om over een vermindering van strategische wapens te onderhandelen.
Minister van defensie Weinberger zei op een persconferentie dat hij niet geloofde dat de „dense pack"-formule in strijd was met het SALT 11-verdrag.
Naar de mening van Weinberger werden de nieuwe MX-raketten in „capsules" geplaatst die als zodanig geen lanceerinstallaties zouden zijn.
Rob Meines gaf hierbij in het NRC *H'blad* van 25 november de volgende toelichting.

Als een aal kronkelt het MX-rakctplan dat president Reagan deze week heeft gekozen zich door de gaten en de punten en komma's van het verdrag tot beperking van strategische kernwapens. SALT II.
Het door president Carter met president Brezjnew in 1979 gesloten akkoord (pag. 305 e.v.-19793 is weliswaar nooit bekrachtigd door de Amerikaanse Senaat. maar beide partijen hebben bij herhaling verklaard het verdrag niet te zullen schenden zolang de andere partij dat ook niet doet.
Het MX-plan volgens het zogenaamde „dense pack"-systeem, waarbij 100 intercontinentale kernraketten in ondergrondse silo's vlak bij elkaar staan opgesteld, is naar het lijkt geen schending van SALTII, maar het staat er wel op gespannen voet mee. Dat geldt in het bijzonder voor artikel IV. paragraaf 1 van het verdrag: ,,Elke partij verbindt zich er toe niet te beginnen met de constructie van aanvullende vaste lanceerstellingen van intercontinentale raketten."

In de praktijk betekent deze paragraaf dat met SALT II het aantal ondergrondse silo's van waaruit deze intercontinentale raketten kunnen worden afgevuurd, werd bevroren op het niveau van 1979.
Aan Sowjet-zijde was (en is) dat 1398, aan Amerikaanse zijde 1054: de getallen werden in het verdrag vastgelegd.
Nu zal de nieuwe MX-raket worden opgesteld in ondergrondse „superharde" betonnen silo's naast de F. E. Warren Air Force Base nabij Cheyenne in Wyoming en die silo's zijn uiteraard zeer vast. In Reagans plan is de silo niet, zoals bij de bestaande 1054 silo's voor Minuteman- en Titan-raketten wel het geval is, de lanceerstelling. De MX wordt gelanceerd vanuit een soort metalen bus of trommel („cannister"), die men in zijn geheel met de raket erin in de silo laat zakken of er weer uithaalt voor onderhoud.
Daarmee wordt de MX niet gelanceerd door een vaste lanceerstelling („fixed launcher") en is het plan formeel niet in strijd met het verdrag. In de kritiek die de Sowjet-Unie op het plan heeft wordt de MX dan ook niet in tegenspraak met de letter van SALT genoemd, maar met de „kernelementen" van het verdrag waarvan Moskou nog steeds wil dat het door Amerika wordt bekrachtigd.
Essentieel is dat de raket ook zonder dat hij in de silo staat vanuit de „cannister" kan worden afgevuurd. (...)
Het MX-systeem is in die zin wel door het SALT-verdrag toegestaan dat hierin aan beide partijen de constructie van één nieuw systeem wordt toegestaan. mits men voor wat betreft het aantal raketten en zware bommenwerpers blijft binnen het in SALT gestelde plafond van 2400 raketten. Amerika heeft er 3284, zodat er formeel nog ruimte is voor 116 raketten. De MX-raket is voorts gemaakt op de in SALT vastgestelde limiet voor het aantal kernkoppen van tien per intercontinentale raket.
In een speciaal protocol, gehecht aan het SALT 11-akkoord. worden ook mobiele lanceersystemen verboden. Dat protocol liep op 31 dec. 1981 af.
Hetzelfde protocol verbood de stationering van kruisraketten met een groter bereik dan 600 km.

Reactie SU

Op 23 november noemde het officiële Russische persbureau Tass het MX-voorstel van Reagan een ,,voortzetting van de gevaarlijke koers gericht op het opvoeren van de wapenwedloop".
Op 25 november schreef het orgaan van de Russische communistische partij, de Prawda, dat Reagans plannen een schending betekenden van de SALT-akkoorden en het risico van een kernoorlog vergrootten. Het partijblad beschuldigde Reagan ervan te streven naar een nucleair overwicht op de Sowjet-Unie. Het blad verwierp het Amerikaanse verwijt dat Moskou de laatste jaren onafgebroken had gewerkt aan de versterking van de defensie.

De Prawda waarschuwde dat Moskou zijn eigen kernbewapening zou uitbreiden als antwoord op de plaatsing van de MX-raketten. Het blad voegde eraan toe dat het doorgaan van de MX-plannen zijn invloed zou hebben op de positie van de Sowjet-Unie bij de START-onderhandelingen (Strategic Arms Reduction Talks – Besprekingen over de vermindering van strategische wapens) in Genève (pag. 417 e.v.-1982).

Begrotingscommissie Huis van Afgevaardigden weigert geld voor de MX uit begroting te schrappen

Op 2 dec. 1982 werd in de begrotingscommissie van het Huis van Afgevaardigden een voorstel van de Democraat Joseph Addabbo om een eerste toewijzing van $988 mln voor het MX-programma te schrappen, niet aangenomen doordat de stemmen staakten: 26 tegen 26. De betreffende post was onderdeel van de defensiebegroting voor 1983. De staf van de president had uitgebreid moeten lobbyen om die stemverhouding te krijgen.
De commissie bepaalde wel dat de regering pas op 15 maart 1983 over het geld kon beschikken. Het Pentagon, het ministerie van defensie, moest

eerst uitleggen waar de $988 mln aan werd uitgegeven.
Joe Addabbo deelde mee dat hij later die maand, als het hele Huis zou stemmen over het project, alsnog zou proberen het te torpederen. De Democraat Ernest Hollings zou hetzelfde doen in de Senaat.

Huis schrapt geld *voor* MX uit defensiebegroting

Op 7 dec. 1982 besloot het Huis van Afgevaardigden met 245 tegen 176 stemmen de $988 mln voor de produktie van de eerste vijf MX-raketten uit de defensiebegroting te schrappen.
Dit was een zware nederlaag voor president Reagan. ook omdat vijftig Republikeinen met de Democraten meestemden. In een verklaring noemde Reagan de beslissing van het Huis ,,een ernstige vergissing die een grote terugslag betekent voor onze pogingen het land te beschermen".
Reagan vergeleek de stemming ook met ,,handboeien voor onze onderhandelaars" tijdens de ontwapeningsonderhandelingen. ,,Ik had gehoopt dat de meeste leden van het Huis een open oog hadden voor de gevaren die ons bedreigen. Die hoop was kennelijk vergeefs. Een meerderheid verkoos slaapwandelend de toekomst in te gaan", aldus Reagan.
In de dagen voor de stemming had de president grote groepen weifelende afgevaardigden op het Witte Huis ontvangen in een poging hen om te praten. Eén van zijn argumenten was dat Pearl Harbor zich nooit meer zou mogen herhalen.
Op 7 december was het 41 jaar geleden dat de Japanse luchtmacht met een verrassende aanval de Amerikaanse vloot daar uitschakelde. De Amerikanen verklaarden hierop Japan en Duitsland de oorlog.
Ook tijdens het debat in het Huis werd veelvuldig met Pearl Harbor geschermd, waarbij tegenstanders van de MX-raket erop wezen dat men toen van dezelfde strategie uitging als nu Reagan deed. Met opzet was de hele Amerikaanse Stille-Oceaanvloot toen bij Pearl Harbor geconcentreerd, zodat het een koud kunstje was haar te vernietigen. Nu was het eveneens de bedoeling om honderd MX-raketten in een klein gebied te concentreren.
De nederlaag in het Huis betekende nog niet dat het strategische programma van de baan was. In de eerste plaats was het Huis wel akkoord gegaan met $ 2,5 mrd voor voortgezet onderzoek en ontwikkeling van de MX-raket.
In de tweede plaats moest ook de Senaat nog over het voorstel beslissen. Wanneer hierin een meerderheid zich voor de produktie zou uitspreken moest er een compromis tussen Huis en Senaat worden uitgewerkt.
Op 8 december besloot het Huis dat van de wel toegewezen $ 2,5 mrd voor research $560 mln niet vóór 30 april 1983 mocht worden besteed. Het uitstel was bedoeld om het Congres meer tijd te geven voor bestudering van het „dense pack"-plan.

Reagan bereid tot compromis *t.a.v. MX: Senaat* geeft geld onder *voorwaarde*

Nadat Reagan in een poging zijn MX-programma te redden de Senaat had duidelijk gemaakt bereid te zijn tot een compromis inzake de plaatsing van de MX-raketten. werd op 14 december hierover een akkoord bereikt.
Het compromis hield in dat het Congres geld beschikbaar zou stellen voor de produktie van de MX op voorwaarde dat Reagan met nieuwe plaatsingsvoorstellen zou komen.
Geflankeerd door de Republikeinse leiders in de Senaat en door leden van het Huis van Afgevaardigden zei Reagan op het Witte Huis tegenover verslaggevers dat duidelijk was geworden dat veel Congresleden de MX-raket op zich steunden, maar bezwaren hadden tegen de wijze van plaatsing die de regering had voorgesteld.
Op grond van het bereikte compromis, waarover de Senaat binnenkort zou stemmen, zou het geld voor de produktie van de eerste raketten beschikbaar worden gesteld, maar het zou niet mogen worden besteed voordat de president een of meer nieuwe plaatsingsvoorstellen had ingediend.
Reagan kreeg daartoe tot 1 maart de tijd. Daarna moest het Congres binnen 45 dagen een keuze uit die voorstellen maken. Zowel het Huis als de Senaat moesten het uiteindelijke plan steunen.
Op 15 december besloot de financiële commissie van de Senaat met 16 tegen 12 stemmen de $988 mln voor de bouw van de eerste vijf MX-raketten beschikbaar te stellen. De commissie voegde er wel de bepaling aan toe dat het bedrag pas Kon worden besteed zodra beide Huizen van het Congres een stationeringsplan hadden goedgekeurd, maar een termijn waarbinnen dat moest gebeuren werd niet genoemd. Het door de financiële commissie genomen besiuit was het resultaat van een voorstel van Ernest Hollings, een tegenstander van de raket.
In de nacht van 16-17 december ging de Senaat met 56 tegen 42 stemmen akkoord met het op 14 december bereikte compromis.

Compromis tussen Huis en Senaat: geen geld voor de MX

In de nacht van 19-20 december weigerde een gemengde commissie van het Congres bestaande uit Senatoren en Afgevaardigden van het Huis gelden beschikbaar te stellen voor de produktie van de MX.
De beslissing van de Congrescommissie over de MX was een compromis tussen de uiteenlopende besluiten die het Huis en de Senaat in de twee weken daarvoor hadden genomen.



President Reagan, geflankeerd door de Senatoren Robert Michel (links) en Howard Baker en John Tower (rechts), kondigt op 14 dec. 1982 aan dat hij akkoord gaat met het compromisvoorstel over de MX-raket.

Het compromis hield in dat president Reagan niet de gevraagde $988 mln kreeg voor de eerste vijf MX-raketten. Wel zou $ 2,5 mrd worden gereserveerd als onderzoeks- en ontwikkelingsfonds voor de raket. Dit geld zou echter pas beschikbaar worden gesteld als het Congres het met Reagan eens was over de wijze waarop de MX-raketten moesten worden geplaatst.
De Congrescommissie bepaalde voorts dat Reagan na 1 maart 1983 een plaatsingsplan moest voorstellen. Het Congres zou vervolgens 45 dagen de tijd krijgen om een besluit te nemen.

Reagan installeert speciale niet-partijgebonden commissie voor de MX

Op 3 jan. 1983 benoemde president Reagan een elf leden tellende commissie die de structuur van het Amerikaanse kernwapenarsenaal moest bestuderen en die een aanbeveling moest doen over het lot van de MX-raket.
Voorzitter van deze commissie voor strategische bewapening was Brent Scowcroft. die tijdens de regering-Ford het Witte Huis als veiligheidsadviseur had gediend.
Tot de leden van de commissie behoorden Reagans voormalige minister van buitenlandse zaken Alexander Haig en Harold Brown, die tijdens het bewind van president Carter minister van defensie was.
De president deelde mee dat ,,de commissie het moderniseringsprogramma voor strategische bewapening zal bestuderen. waarbij de aandacht speciaal gericht zal zijn op ons te land gestationeerde systeem van intercontinentale ballistische raketten en stationeringsalternatieven voor dat systeem". ,,Een belangrijk onderdeel van het werk van de commissie zal zijn zorgvuldig de opvattingen van het Congres te bestuderen", aldus Reagan.
De commissie moest op 18 februari haar aanbevelingen rapporteren.
Ofschoon Reagan aanvankelijk had gezegd dat hij de commissie zou instellen als stap om de kritiek op zijn plannen inzake de MX-raket te overwinnen was het precieze mandaat van de commissie veel ruimer. Scowcroft deelde verslaggevers mee dat de commissie de algehele positie van de Amerikaanse raketmacht zou bestuderen en hij gaf te kennen dat haar aanbevelingen over de MX-raket en andere belangrijke kwesties niet verbonden hoefden te zijn aan de voorstellen die Reagan deed. ,,Ik wil niets uitsluiten", aldus Scowcroft.

Reagan zei dat het belangrijkste doel van de commissie was ,.een doelmatige afschrikwekkende macht te behouden terwijl de onderhandelingen om te komen tot evenwichtige en controleerbare wapenreducties voortduren".
Thomas Reed, oud-minister voor de luchtmacht en op dat moment lid van de staf van de nationale veiligheidsraad, was ondervoorzitter van de commissie. Marvin Atkins, directeur van offensieve en ruimtesystemen op het ministerie van defensie, zou optreden als secretaris.
Andere leden waren Nicholas Brady, die aftrad als senator in New Jersey, William Clements, een Democraat die niet herkozen werd als gouverneur van Texas, John Deutch, werkzaam bij het Massachusetts Institute of Technology, oud-directeur van de centrale inlichtingendienst CIA Richard Helms, John Lyons, vice-voorzitter van de vakbeweging AFL-CIO, vice-admiraal b.d. Levering Smith, oud-directeur speciale projecten van de marine. en oud-onderminister van marine James Woolsey.
Op 9 febr. 1983 deelde de voorzitter van de commissie. Brent Scowcroft, mee dat het Witte Huis de commissie een maand langer de tijd had gegeven om met adviezen te komen ten aanzien van de MX.
Scowcroft verklaarde dat de commissie meer tijd nodig had om aanvullende technische inlichtingen te vergaren. Ook wilde de commissie het Congres raadplegen.

Rapport commissie

Op 11 april bood de commissie president Reagan haar rapport met een reeks aanbevelingen en suggesties aan. De commissie stelde voor de MX-raket te stationeren in verbeterde silo's van af te danken Minuteman-raketten in Wyoming en Nebraska. Van de met tien kernkoppen uitgeruste MX-raket zouden er 100 moeten worden gebouwd.
De commissie stelde tegelijkertijd voor om een nieuw kernwapen met één enkele kernkop te ontwikkelen, de Midgetman, en ,,een nieuwe weg" in te slaan met strategische wapens en wapenbeheersing.
Volgens Scowcroft moest de MX zo snel mogelijk worden opgesteld om het evenwicht met de Sowjet-Unie te herstellen en om Moskou een stimulans te geven, zodat het serieus over vermindering van de aantallen wapens zou onderhandelen.

In totaal had de commissie sinds begin januari, toen zij door Reagan werd benoemd, 28 keer vergaderd, waarbij zij met meer dan 200 deskundigen overleg had gepleegd. Het resultaat was een reeks van aanbevelingen die unaniem tot stand zouden zijn gekomen. In navolging van Reagan drong de commissie onder andere aan op de ontwikkeling van een effectief antiraketsysteem.
Prioriteit zouden verder programma's moeten krijgen op grond waarvan het voor de president mogelijk moest blijven om onder moeilijke omstandigheden zijn strategische strijdkrachten te commanderen, te controleren en er contact mee te onderhouden.
Terwijl de commissie geen aanbevelingen op het punt van bommenwerpers en kruisraketten deed, stelde zij voor een kleine onderzeeboot te ontwikkelen.


De speciale, niet partijgebonden commissie tijdens het aanbieden van haar rapport aan president Reagan. V.l.n.r. James Schlesinger. Alexander Haig. president Reagan, Brent Scowcroft, Nicholas Brady en Levering Smith.

Reagan akkoord met plan van de commissie voor *opstelling van* de *MX*

Op 19 april 1983 ging president Reagan akkoord met het voorstel van de

speciale niet-partijgebonden commissie om 100 intercontinentale MX-raketten in versterke Minuteman-silo's op te stellen. De VS zouden tevens beginnen aan de ontwikkeling van de Midgetman die maar één kernkop zou krijgen.
Volgens Reagan konden de VS zich niet langer veroorloven om plaatsing van de MX-raketten uit te stellen. ,,Vergis u niet. Tenzij wij onze op land gestationeerde kernwapensystemen moderniseren, zal de Sowjet-Unie geen echte reden hebben om over betekenisvolle wapenverminderingen te onderhandelen", aldus de president. ,,Als wij niet optreden kunnen we geen aanvaardbaar resultaat verwachten van onze wapenonderhandeiingen en we zouden ook de afschrikking verminderen die de vrede meer dan een generatie heeft bewaard", meende Reagan.
Het Congres had nu 45 dagen de tijd om over het plaatsingsplan voor de MX te beslissen.

Brent Scowcroft gaf tijdens een hoorzitting in de Senaat op 18 april toe dat de plaatsingsplannen voor de nieuwe kernraketten voor een belangrijk deel waren ingegeven door politieke overwegingen. Als het plan alleen op militaire overwegingen zou zijn gebaseerd zou de aanbeveling vermoedelijk anders hebben geluid, aldus Scowcroft.
Scowcroft en commissielid Harold Brown erkenden dat zij om militaire redenen de voorkeur zouden hebben gegeven aan een mobiele opstelling van de MX-raketten. De commissie erkende dat opslag van de MX-raketten in bestaande silo's betekende dat de nieuwe wapens kwetsbaar zouden zijn tijdens een Russische aanval. De bestaande Amerikaanse strategische kernwapens zouden een aanval echter overleven. De MX was toch nodig om de grote ongelijkheid te herstellen die volgens de commissie bestond tussen de aantallen Amerikaanse en Russische kernwapens. De MX was verder belangrijk om Moskou en de bondgenoten in Europa te tonen dat in de Verenigde Staten eenheid en vastbeslotenheid bestond.

Reactie SU

Het Sowjet-persbureau Nowosti meldde op 20 april dat de SU op elke stationering van MX-raketten in de VS zou antwoorden met een nieuwe intercontinentale raket van dezelfde klasse.

Een commentator van het persbureau noemde president Reagans ondersteuning van een plan om 100 MX-raketten op te stellen in bestaande silo's voor de Minuteman-raket .,primitieve chantage" met het doel Moskou tot eenzijdige concessies te dwingen.
De Sowjet-Unie had al vastgesteld dat de MX een „first strike"-wapen was (een wapen waarmee gepoogd kan worden het arsenaal van de tegenstander in één klap uit te schakelen), zo zei de commentator, die erop wees dat de Minuteman-silo's „in de Verenigde Staten als kwetsbaar worden beschouwd".

Congrescommissies stellen geld beschikbaar voor onderzoek en ontwikkeling MX

Op 11 mei besloot de Huis-subcommissie voor toewijzing van defensiegelden $560 mln beschikbaar te stellen voor onderzoek en ontwikkeling van het MX-programma. Op 12 mei nam ook de Senaatscommissie voor financiële middelen het besluit hiertoe.

Het geld werd ter beschikking gesteld nadat president Reagan in twee brieven aan negen Afgevaardigden en drie Senatoren had geschreven dat hij bereid was om tijdens de onderhandelingen in Genève over een beperking van de strategische bewapening wijzigingen in zijn beleid aan te brengen als het Congres zijn MX-programma goedkeurde.
De Congresleden hadden Reagan brieven gestuurd waarin zij zeiden dat zij tegen de MX-plannen zouden stemmen als de regering niet met nieuwe wapenbeheersingsinitiatieven kwam.

In zijn brief van 12 mei aan de Senatoren William Cohen, Charles Percy (beiden Republikein) en Sam Nunn (Democraat) beloofde Reagan samen met het Congres een voorstel voor een „build-down" (vermindering) van het Russische en Amerikaanse nucleaire arsenaal te zullen uitwerken. De bedoeling hiervan was dat beide landen voor elk nieuw kernwapen op zijn minst twee oude zouden ontmantelen. Het eigenlijke idee was afkomstig van de drie Senatoren, die het eind april in een brief aan Reagan hadden toegelicht.
Aan de negen afgevaardigden schreef de president op 11 mei dat hij bereid was zijn START-voorstel te herzien.

Op 17 mei keurde ook de Huiscommissie voor financiële middelen met 30 tegen 26 stemmen een voorstel goed om $560 mln beschikbaar te stellen voor ontwikkeling van het MX-programma.

Huis akkoord met MX-budget

Op 24 mei besloot het Huis van Afgevaardigden, waarin de Democraten de meerderheid hadden, met 239 tegen 186 stemmen om $560 mln beschikbaar te stellen voor het ontwikkelen van de raket en $65 mln voor het testen ervan.
President Reagan noemde de beslissing ,,een wijze, moedige stap voorwaarts voor Amerika". Reagan had zwaar gelobbied om zijn MX-plannen door het Huis te krijgen.
In het debat, dat voorafging aan de stemming in het Huis, hadden enkele tegenstanders van het MX-plan nog eens benadrukt dat het stationeren van deze nieuwe raketten in ondergrondse silo's een te kwetsbare optie was.
De voorstanders meenden echter dat dit wapen onmisbaar was om een nieuwe generatie intercontinentale raketten van de SU te kunnen evenaren.

(Voortzetting volgende *aflevering*)

AFRIKA

ALGERIJE

MUTATIES IN LEIDING FLN EN KABINET. PARLEMENTSVERKIEZINGEN. NIEUWE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Het door president Bendjedid Chadli sinds zijn ambtsaanvaarding op 9 febr. 1979 ingezette proces van geleidelijke verandering en zuivering van prominente figuren uit het Boumediennetijdperk (zie pag. 526/1 en 527/3 e.v.-1980) werd ook in 1981 voortgezet. Illustratief daarvoor is het lot van Abdelaziz Bouteflika, die in maart 1979 na bijna 15 jaar als minister van buitenlandse zaken werd vervangen, in januari 1980 uit het kabinet verdween, in juli 1981 zijn plaats in het politieke bureau van de eenheidspartij verloor en in december 1981 als lid van het Centrale Comité van die partij werd geschorst.

Reorganisatie politieke bureau *FLN*. Schorsing CC-leden

Op 2 juli 1981 eindigde de vijfde zitting van het Centrale Comité van het regerende Nationale Bevrijdingsfront (FLN) met een reorganisatie van het politieke bureau op voorstel van president Bendjedid Chadli, de secretaris-generaal van het FLN. Het aantal leden werd van zeven tot tien uitgebreid.
Vijf leden van het oude bureau bleven in functie: Bendjedid Chadli, Rabah Bitat (voorzitter van de Nationale Vergadering), kolonel Abdallah Belhouchet (vice-minister van defensie), Mohammed Said Mazouzi (voorzitter van de economische en sociale FLN-commissie) en Boualem Benhamouda (minister van binnenlandse zaken).
De overige vijf leden waren nieuwelingen: Mohammed Ben Ahmed Abdelghani (premier), Mohammed Cherif Messaadia (secretaris-generaal van het CC), Mohammed Seddik Benyahia (minister van buitenlandse zaken), Boualem Baki (minister van justitie) en Mohammed Hadj Yala (minister van financiën).
Twee leden van het oude bureau werden niet herbenoemd: Abdelaziz Bouteflika en Mohammed Salah Yahiaoui, wier aanblijven in 1980 al een verrassing was genoemd (pag. 52713-1980). Beiden behielden wel hun zetel in het CC.

Voor de nieuwe leden Abdelghani en Benyahia betekende de benoeming een terugkeer in het politieke bureau dat zij in juni 1980 hadden verlaten. De benoeming van Abdelghani werd verrassend geacht, omdat zijn naam in verband was gebracht met corruptie en machtsmisbruik

i.v.m. de ,,schoonmaak" campagne die hij in 1979 als minister van binnenlandse zaken had gevoerd.

De reorganisatie had tot gevolg dat er, behalve president Chadli. nog slechts twee leden van de voormalige, in juni 1965 door Houari Boumedienne gevormde, revolutionaire raad overbleven: Abdelghani en Belhouchet.

Op de eerste dag van de CC-zitting (30 juni 1981) waren vier CC-leden geschorst, o.w. twee oud-leden van de voormalige revolutionaire raad. nl. Ahmed Bencherif (ex-minister van milieu en irrigatie en oud-commandant van de gendarmerie) en Tayebi Larbi (ex-minister van landbouw).

Zij hadden hun plaats in het politieke bureau reeds op 29 juni 1980 verloren. Larbi was ervan beschuldigd de agrarische revolutie te hebben gesaboteerd. Beiden werden bovendien in verband gebracht met financiële onregelmatigheden evenals de twee andere geschorste CC-IC-den, Ahmoud Guennez (ex-minister van oudstrijders) en Mustapha Bouarfa.

Van 22-24 dec. 1981 vond de zesde zitting van het CC plaats. Bij het begin van deze zitting werden opnieuw vier CC-leden geschorst: Abdelaziz Bouteflika (minister van buitenlandse zaken van 1963-1979), Belaid Abdesselam (minister van industrie en energie van juli 1965 tot april 1977 en minister van lichte industrie van april 1977 tot maart 1979), Sid Ahmed Ghozali (directeur van de staatsoliemaatschappij Sonatrach van 1966 tot 1977 en vervolgens minister van energie tot maart 1979 en van irrigatie tot okt. 1979) en Abdelkader Ghali (voormalig nationaal secretaris van de nationale unie van de Algerijnse jeugd).

Reorganisatie kabinet

Op 12 jan. 1982 bracht president Chadli een aantal wijzigingen in het in juli 1980 gevormde kabinet (pag. 528/1-1980) aan. Vier ministers en drie staatssecretarissen kregen een andere portefeuille. Drie nieuwe ministers en twee nieuwe staatssecretarissen werden benoemd. De reorganisatie had betrekking op de volgende posten:

Ministers: binnenlandse zaken – Mohammed Hadj Yala (voorheen financiën); financien – Boualem Benhamouda (binnenlandse zaken); zware industrie – kolonel Kasdi Merbah (voorheen vice-minister van defensie); PTT – Bachir Rouis (nieuw); jeugd en sport – Abdenour Bekka (PTT); voorlichting – Boualem Bessaieh (voorlichting en cultuur); cultuur – Abdelmajid Meziane (nieuw); beroepsopleiding – Mohammed Nabi (voorheen staatssecretaris).
Staatssecretarissen: visserij en zeetransport – Ahmed Benfreha (visserij); voortgezet en technisch onderwijs – Mohammed Larbi t Khalifa (cultuur en volkskunst); sociale zaken – mevr. Z'Hor Ounissi (nieuw);staatssecretaris in het bureau van de premier voor openbare diensten en bestuurshervorming – Djelloul Khatib (nieuw).
Voorts werd kolonel Larbi Belkheir benoemd tot secretaris-generaal in het bureau van de president als opvolger van Abdelmalek Bendhabyles, die deze post sinds maart 1979 had bezet. Twee ministers en één staatssecretaris uit het oude kabinet keerden niet terug, o.w. Mohammed Lyassine (minister van zware industrie).

Parlementsverkiezingen

Op 5 maart 1982 vonden verkiezingen voor de nationale assemblée plaats. De 281 zetels werden betwist door 843 kandidaten, die allen door het FLN waren aangewezen. Het aantal zetels was met 20 uitgeb eid i.v.m. de toename van het aantal kiesgerechtigden: 7,8 mln bij de verkiezingen van 25 febr. 1977 tegen 8.990.820 in 1982.

De opkomst bedroeg ca. 72,65%. Van de 136 parlementsleden die zich opnieuw kandidaat hadden gesteld werden slechts 68 herkozen. Van de 42 vrouwelijke kandidaten werden vier gekozen, terwijl in het oude parlement negen vrouwen zaten. In het nieuwe parlement zetelden voorts 142 ambtenaren (overwegend docenten) en 55 FLN-functionarissen.
Bij de openingszitting van het nieuwe parlement op 13 maart werd Rabah Bitat bij acclamatie herkozen als voorzitter.

Minister van buitenlandse zaken omgekomen

Mohammed Seddik Benyahia, de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, vond op 3 mei 1982 de dood, toen zijn vliegtuig, een Grunman G2, neerstortte bij Qotur in Iran, zeven km van de grens met Turkije. Ook acht hoge Algerijnse functionarissen, de vier bemanningsleden en een journalist die met de minister meereisde kwamen om het leven. De minister was op weg naar Teheran in het kader van een bemiddelingspoging in de Golfoorlog tussen Iran en Irak.



Een archieffoto van Mohammed Seddik Benyahia, de op 3 mei 1982 omgekomen Algerijnse minister van buitenlandse zaken.

Van Iraanse zijde werd de beschuldiging geuit dat het Algerijnse toestel door twee Iraakse vliegtuigen met raketten was neergeschoten, wat door Irak ten stelligste werd ontkend. Op 5 mei deelde het Turkse ministerie van buitenlandse zaken mee dat de piloot van hei Algerijnse vliegtuig in een radioboodschap aan de controletoren van het vliegveld Esenboga bij Ankara had gemeld dat hij werd aangevallen door ,,tweevliegtuigen van onbekende nationaliteit". Diezelfde dag begon een Algerijnse ministersdelegatie, die naar Teheran was gestuurd om deel te nemen aan het onderzoek naar de omstandigheden van het ongeluk, haar werkzaamheden. Maar tot dusver heeft dit onderzoek nog geen officiële Algerijnse conclusie opgeleverd.

De op 30 jan. 1932 in Jijeli geboren Benyahia was kabinetschef van Ferhat Abbas en Ben Khedda, alvorens hij in febr. 1963 door president Ben Bella tot ambassadeur in Moskou werd benoemd. In okt. 1966 deed hij zijn intrede in het kabinet als minister van voorlichting. Vervolgens beheerde hij de portefeuilles van hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (1970-april 1977) en van financiën (sinds april 1977) tot president Chadli hem op 8 maart 1979 tot minister van buitenlandse zaken benoemde als opvolger van Bouteflika. In die functie speelde hij een belangrijke rol bij de onderhandelingen over de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars in Iran in januari 1981. Op 30 mei 1981 raakte hij ernstig gewond, toen zijn vliegtuig op enkele kilometers van het vliegveld van Bamako (Mali) neerstortte.

Op 8 mei 1982 benoemde president Chadli de 50-jarige Ahmed Taleb Ibrahimi tot minister van buitenlandse zaken als opvolger van Benyahia. Ibrahimi was tevoren minister-adviseur in het bureau van de president.
Tijdens de zevende zitting van het CC van het FLN (15-17 juni) werd de benoeming van Ibrahimi tot lid van het politieke bureau van het FLN in plaats van Benyahia goedgekeurd.

Veroordeling Bouteflika

Op 14 mei 1983 veroordeelde de Algerijnse rekenkamer ex-minister Bouteflika tot het terugbetalen aan de Algerijnse schatkist van enkele honderdduizenden Zwitserse francs, die door diplomatieke en consulaire missies in de jaren 1965-1978 bij een Zwitserse bank in Genève zouden zijn gedeponeerd. Bouteflika, die kort na zijn schorsing als lid van het CC van het FLN in dec. 1981 Algerije had verlaten, woonde sindsdien afwisselend in Zwitserland en Frankrijk.
Dezelfde dag werd ex-minister Ahmed Bencherif veroordeeld tot het terugbetalen van 470.000 dinars aan de schat-

kist wegens ,,duidelijke lichtzinnigheid'' bij zijn financiële beheer in 1977.

GRENSAKKOORDEN VAN ALGERIJE MET NIGER EN MALI

Aan het slot van een tweedaags vriendschaps- en werkbezoek aan Algiers ondertekende president Seyni Kountché van Niger op 5 jan. 1983 samen met de Algerijnse president Chadli een akkoord over de definitieve afbakening van de ca. 900 krn lange grens tussen hun landen.
Op 8 mei ondertekenden president, Chadli en president Moussa Traore van Mali te Algiers een akkoord over de definitieve afbakening van de ca. 1300 km lange Algerijns-Malinese grens.
In de tussenliggende periode was op 19 maart ook een Algerijns-Tunesisch grensakkoord getekend (zie volgende aflevering).
In al deze gevallen kwam het overeengekomen grensverloop overeen met de eertijds door de koloniale autoriteiten getrokken demarcatielijnen.
Met Mauretanië wordt door Algerije nog over een grensakkoord onderhandeld. Ook de grens met Libë is nog niet definitief vastgesteld. (AP, AFP, *AdG*)

BEN BELLA EN DE ISLAMITISCHE FUNDAMENTALISTEN. DE BERBER-BEWEGING

Algerije's eerste president Ahmed Ben Bella, die op 4 juli 1979 uit de gevangenis was ontslagen maar toen onder huisarrest in M'Sila was geplaatst (pag. 525/3-1980), kreeg op 30 okt. 1980 zijn volledige vrijheid terug dankzij een presidentieel decreet t.g.v. de 26ste verjaardag van de Algerijnse opstand tegen het Franse koloniale bewind.
Op 10 juni 1981 verliet hij Algiers voor zijn eerste bezoek aan het buitenland sinds zijn vrijlating, voor een pelgrimstocht naar Mekka. Op 26 juni arriveerde hij in Parijs voor een privé-bezoek. Vervolgens maakte hij een reis naar Engeland en Spanje, waarna hij zich tenslotte in Montmorency bij Parijs vestigde.
Bij een inval in zijn woning daar nam de Franse politie op 25 jan. 1983 wapens, munitie en een grote hoeveelheid Algerijnse dinars in beslag, terwijl vijf Algerijnse lijfwachten werden aangehouden i.v.m. een in 1981 gepleegde overval. Vier van die lijfwachten werden op 27 jan. door Frankrijk uitgewezen, o.w. Mohammed Yadi die in 1964 directeur van de Algerijnse veiligheidspolitie was. De vijfde werd in preventieve hechtenis genomen.



Algerije's eerste president, Ahmed Ben Bella, met gezin en vrienden op 1 nov. 1980 bij zijn eerste optreden in het openbaar na zijn vrijlating. Links van hem zijn echtgenote Zohra.

Ben Bella, die toen in Zwitserland verbleef, gaf daar een interview aan het Franse dagblad Le *Matin*, waarin hij te kennen gaf opnieuw president te willen worden, maar slechts voor een periode van ,,hoogstens zes maanden''. In die periode wilde hij ,,de gezonde krachten in Algerije stimuleren''. (AP 4-2).

Over het politie-optreden in zijn woning merkte hij op dat hij zijn lijfwachten had bewapend toen Franse politiefunctionarissen hem hadden gezegd dat zijn leven in gevaar was. Naar zijn zeggen was de Franse politie ervan op de hoogte dat hij in zijn huis wapens ,,voor de persoonlijke veiligheid'' had. Franse waarnemers meenden, aldus de *NZZ* (29-l), dat men Ben Bella een duidelijke waarschuwing had willen geven zich voortaan in Frankrijk van elke politieke activiteit te onthouden, zoals dat bij zijn status van politieke vluchteling paste. De herhaaldelijk door hem afgelegde politieke verklaringen kwamen de Franse regering ongelegen, omdat die haar goede betrekkingen met Algiers dreigden te schaden. Vooral zou de Algerijnse regering er haar ongenoegen over hebben uitgesproken dat Ben Bella op goede voet verkeerde met islamitische fundamentalisten en o.a. een hele reeks radicale aanhangers van Ayatollah Khomeini had ontvangen.
Volgens de *NZZ* (31-3) brengen waarnemers de activiteiten van Ben Bella in Frankrijk in verband met de uitbreiding van de islamitisch-fundamentalistische beweging in Algerije. Hij heeft in vele persverklaringen te kennen gegeven dat hij een nieuwe vorm van een islamitische en progressieve regering voor de hele moslemwereld zoekt, waarbij de religie een centrale rol moet spelen. Sinds 1982 heeft hij zich ook meerdere malen bereid verklaard de leiding in Algerije weer op zich te nemen, indien de huidige regering ten val zou komen. Ben Bella is voorzitter van een islamitische commissie voor mensenrechten, die met de Moslemraad in Londen samenhangt, waarmee ook de in Algiers gearresteerde professor Abassi Madati (zie hieronder) contact zou hebben gehad. Die raad is een particuliere stichting van fundamentalistische activisten, voor het grootste deel Pakistanen; het geld voor de raad zou echter uit Saoedi-Arabië komen. (Volgens sommige Franse kranten zou de beweging van Ben Bella door Libië worden gefinancierd; het Algerijnse partijblad *El* Moudjahid (10-2) repte van een subsidiëring door zogenaamde ,,bevriende landen'' in het gebied.)
Velen zien in Ben Bella niet zozeer een aanstichter van de islamitisch-fundamentalistische beweging in Algerije, maar meer een man die daaruit profijt zou kunnen trekken. Zelf noemt hij zich ,,een moslem en een man van links''; mijn ,,Islam is tolerant''. De moslembroeders in Algerije stellen zich echter scherp anti-marxistisch op, aldus de *NZZ* (31-3). Zij worden bovendien meestal als onverdraagzaam gekenschetst.

Islamitische fundamentalisten en het Berber-protest

Terwijl bij een aantal agitatie-acties in Algerijnse steden in het voorjaar van 1981 islamitische fundamentalisten waren betrokken, hielden vele onlusten verband met eisen inzake meer erkenning van de Berber-taal en -cultuur. (Over het Berber-protest en de onlusten in het voorjaar 1980 in Tizi-Ouzou werd eerder bericht op pag. 526/3 e.v.-1980.)

Op 15 maart 1981 werd door de studenten van de universiteit van Tizi-Ouzou, de hoofdstad van Kabylië, een staking uitgeroepen, waarbij een groot deel van de burgers zich aansloot. Vrijwel alle winkeliers sloten hun zaken. De aanleiding tot de staking vormde een z.g. cultuurdossier, waarin de regering nogmaals het Arabische en islamitische karakter van de Algerijnse revolutie zou hebben bevestigd. Het doel van de staking was het debat over de Berber-cultuur opnieuw op gang te brengen.
Er volgden ook in Algiers allerlei protestbijeenkomsten en demonstraties van Berbers. De eerste verjaardag van de onlusten van Tizi-Ouzou in 1980 werd op 19 en 20 april gekenmerkt

door verscheidene manifestaties van culturele aard.

Op 19 mei 1981 werd de 25ste verjaardag gevierd van een door het FLN geïnspireerde studentenstaking ten tijde van de onafhankelijkheidsoorlog. Bij de universiteit van Algiers vielen Arabisch-nationalistische studenten een bijeenkomst van de Nationale Unie van de Algerijnse Jeugd (UNJA) aan. die ook door veel Berbers werd bezocht. De ernstigste incidenten die dag deden zich echter voor in Annaba (500 km ten oosten van Algiers), waar groepen moslem-fundamentalisten studenten en stafleden van de universiteit aanvielen. In Bejaia 150 km ten oosten van Algiers) sloten stakende fabrieksarbeiders en werklozen zich bij een vreedzame studentendemonstratie aan. Er volgden onlusten waarbij openbare gebouwen werden aangevallen en auto's in brand werden gestoken. Later werd bericht dat de Berberbeweging in Bejaia door uiterst linkse elementen was geïnfiltreerd.
Bij deze incidenten raakten enkele tientallen mensen gewond (alleen al in Annaba 34), terwijl zeker 50 arrestaties werden verricht.
De gewelddadigheden van 19 mei werden scherp veroordeeld door de autoriteiten, die in het bijzonder kritiek leverden op de activiteiten van de moslem-extremisten. Binnen de Berberbeweging werd de vrees geuit dat dergelijke incidenten de zaak van de Berbers zouden schaden.

Op 23 en 24 mei werd een twintigtal Berber-activisten gearresteerd i.v.m. de incidenten in Algiers. Zij werden volgens Le Monde (4-6-1981) voor de rechter van instructie geleid en gevangen gezet. De beschuldigingen tegen hen luidden o.m. verstoring van de openbare orde, illegaal wapenbezit en vernieling van staatseigendommen. Onder de aangehouden Berbers waren ook drie studenten die al in april 1980 waren gearresteerd, maar later voorlopig in vrijheid waren gesteld.
Inmiddels was oud-minister Abdelhamid Mehri belast met het formuleren van een cultureel handvest voor Algerije om de Berber-verlangens in overeenstemming te brengen met de doelstellingen van het officiële Arabiseringsprogramma. Een ontwerp-document werd voorgelegd aan de bijkomst van het CC van het FLN (30 juni-2 juli 1981). Daarin werd het belang van het ,,erfgoed van de volkscultuur" bevestigd, maar tegelijk werd de verbintenis van Algerije jegens de islam, de Arabische taal en de Arabisch-islamitische beschaving herhaald zonder dat de Berber-gemeenschap werd genoemd. Berber-leiders noemden het stuk te vaag; zij zagen het FLN-beraad als een poging om de behandeling van de centrale Berber-verlangens op cultureel terrein te omzeilen.
In sept. 1981 kwam de minister van hoger onderwijs, Abdelhak Brehri, met een nieuw cultureel initiatief. Hij stelde de oprichting van faculteiten voor volksliteratuur en dialecten aan de universiteiten van Oran, Algiers, Constantine en Annaba voor. Die zouden speciale colleges moeten geven over de Berber-taal en de Arabische volkstaal van Algerije. Zij zouden worden geleid door een instituut voor Arabische taal en cultuur. Het trok de aandacht dat onder de hiervoor in aanmerking komende universiteiten die van Tizi-Ouzou ontbrak.
Op 5 okt. 1981 maakte het officiële blad EL Moudjahid melding van een incident in de oase Laghouat (250 km ten zuiden van Algiers) enkele dagen eerder. Na de arrestatie van een onderwijzer, die de plaatselijke afdeling van de moslem-broederschap leidde, bezetten 30 moslembroeders een moskee. Zij riepen de bevolking op tot een heilige oorlog tegen de autoriteiten. Na twee dagen van onderhandelingen bestormde de politie het gebouw, waarbij één politieman werd doodgestoken en diverse agenten gewond raakten.

Op 29 okt. 1981 werd bericht dat ca. 50 studenten, Berbers en islamitische fundamentalisten, die in mei bij de incidenten aan de universiteiten van Algiers en Annaba betrokken waren geweest, die week waren veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 3 tot 30 maanden. In Algiers en Sidi bel Abbes werden gevangenisstraffen van 7 tot 15 maanden uitgesproken tegen 30 islamitische fundamentalisten. In Bejaia kregen 13 personen gevangenisstraffen tussen 8 en 13 maanden opgelegd.

Begin november 1982 werden de Algerijnen opgeschrikt door heftige rellen op de campus van de universiteit van Algiers, waarbij een dode viel. De rellen braken uit tijdens verkiezingen voor studentenraden, op alle Arabische universiteiten een periode van spanningen wegens pogingen van fundamentalisten zulke verkiezingen via intimidatie en terreur te winnen, aldus *NRC/H'blad* (27-12-82).
Een twintigtal fundamentalistische studenten drong op 2 november de eetzaal van de campus van Ben-Aknoun bij Algiers binnen, zwaaiend met bijlen, sabels en ijzeren staven. Ze rukten pamfletten van de muur waarop werd opgeroepen tot ,,democratische verkiezingen". Tijdens het kabaal dat daarop volgde werd een student doodgestoken en vielen een zwaar- en negen lichtgewonden. Eerder al hadden studenten die van ,,onverschilligheid jegens de Islam" werden verdacht, dreigbrieven ontvangen, ondertekend met ,,soldaten van Allah".
De leiding van de universiteit sloot daarop de moskee op de campus waar volgens sommige berichten wapens en opruiende pamfletten waren gevonden. Dat leverde weer hevige protesten op van fundamentaiisten, die op 12 nov. met vijfduizend man de straat opgingen en het verkeer in het centrum van Algiers lamlegden.

Op 15 dec. werd gemeld dat 23 fundamentalisten, o.w. prof. Abassi Madati, in staat van beschuldiging waren gesteld wegens het verspreiden van pamfletten die het nationaal belang konden schaden en het vormen van ,,subversieve organisaties" gericht op destabilisering van de staat.

Op 21 dec. onthulde El Moudjahid dat de autoriteiten een gewelddadige groep religieuze fanatici hadden opgerold die ernaar streefde ,,een middeleeuws tijdperk te herstellen" door ,,vuur en bloed".
De operaties van de groep in het gebied van Algiers kwamen aan het licht tijdens een onderzoek van de politie naar een diefstal van explosieven op 8 november bij een steengroeve in Cap-Djinet, ongeveer 60 kilometer ten oosten van Algiers, en naar een incident op 17 nov. waarbij uit een auto schoten werden afgevuurd op een motoragent.
Op 18 en 19 december werden vervolgens ongeveer 30 mensen gearresteerd.
Vier* leden van de groep waren nog voortvluchtig. Zij ,,maken misbruik van de religieuze gevoelens en de gastvrijheid van hun verwanten", aldus El Moudjahid. De 30 arrestanten werden overigens betrapt met o.a. de gestolen explosieven, negen bommen, drie vuurwapens en een hoeveelheid valse documenten.

---

* Van de vier voortvluchtige leden werden drie gearresteerd, resp. op 17, 24 en 26 jan. 1983. Allen zouden bij hun aanhouding van vuurwapens gebruik heben gemaakt, waardoor de laatste zelf dodelijk gewond raakte, aldus de APS eind januari.
Met behulp van ,,sektarische en ketterse interpretaties van de islam ,,aarzelden deze individuen zelfs niet geweld en terreur te gebruiken om hun achterlijke plannen met brute kracht op te leggen, hoewel zulk fanatiek gedrag strijdig is met de ware geest van onze religie die vraagt om tolerantie en broederschap van alle moslems", aldus El Moudjahid.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

ZESDE ASSEMBLEE WERELDRAAD VAN KERKEN

Van **24** juli t.e.m. 10 aug. is in de Canadese stad Vancouver de zesde assemblée van de Wereldraad van Kerken gehouden. (Vijfde assemblée nov.-dec 1975 in Nairobi, pag 715/1 e.v.-1978.) Thema van de zesde assemblée was; ,,Jezus Christus – het leven van de wereld".

De assemblee. die eenmaal in de 7 a 8 jaar gehouden wordt, is de representatieve bijeenkomst van de ruim 300 lid-kerken van de Wereldraad. Tijdens de asseniblée krijgen af. gevaardigden van de lid-kerken de gelegenheid ervaringen uit te wisselen en met elkaar te spreken over de werkzaamheden die in de achterliggende jaren zijn verricht. Verder worden de beleidslijnen voor de komende jaren vastgesteld.
Tijdens de assemblée wordt ook een nieuw Centraal Comité gekozen. Het Centrale Comité heeft 130 leden uit een aantal lid-kerken. Het komt eenmaal per jaar bij elkaar en stippelt het beleid uit, dat nader wordt uitgewerkt door het Uitvoerend Comité, dat 25 leden telt.
Voorzitter van het Centrale Comité is op dit moment aartsbisschop E. W. Scott, primaat van de Anglicaanse Kerk van Canada. De Nederlandse leden van het Centrale Comité zijn dr. R. J. Mooi, secretaris-generaal van de Hervormde Kerk en de gereformeerde predikante mevr. M. J. van der Veen-Schenkeveld.

Tijdens de assemblée wordt ook een nieuw presidium van de Wereldraad gekozen. De Wereldraad heeft zes presidenten, die tevens lid zijn van het Centrale en het Uitvoerende Comité.
Het Uitvoerende Comité, dat een maal per jaar bij elkaar komt, geeft in grote lijnen aan welke werkzaamheden moeten worden uitgevoerd en welke acties moeten worden ondernomen door de 300 mensen die in Geneve en bij de vestiging van de Wereldraad in New York werkzaam zijn.
De leiding van deze medewerkers heeft de secretaris-generaal, dr. Philip Potter, daarbij terzijde gestaan door de plaatsvervangend secretaris-generaal, dr. Konrad Raiser.
Zowel dr. Potter als dr. Raiser zullen enige tijd na de assemblée de Wereldraad verlaten. Dr. Potter omdat hij dan de pensioengerechtigde leeftijd bereikt, dr. Raiser omdat hij een hoogleraarschap in de Bondsrepubliek Duitsland heeft aanvaard. Stafleden van de Wereldraad kunnen overigens slechts voor maximaal negen jaar benoemd worden.

In totaal hebben 900 gedelegeerden van 300 lidkerken in 100 landen aan de assemblée deelgenomen. Deze 300 kerken hebben in totaal 400 mln leden. Naast de gedelegeerden waren er ook nog 1100 genodigden (stafleden van de Wereldraad en adviseurs) en 2000 bezoekers.
Voor al deze deelnemers zijn naast het officiële programma van de assemblée ook andere activiteiten opgezet, waaronder tentoonstellingen. concerten, een filmfestival, discussiecentra en een ,,vrede-en gerechtigheid"-koffiehuis, dat is ingericht door de gezamenlijke vredesbewegingen. Deze vredesbewegingen, waaronder ook het Nederlandse IKV, hebben een appèl uitgegeven waarin gevraagd wordt aan de assemblée om binnen de bestaande programma's van de Wereldraad de vragen rond vrede en gerechtigheid in het bijzonder aan de orde te laten komen in de komende jaren. Daarnaast wordt in het appel opgeroepen tot het opzetten van een internationaal netwerk van organisaties die zich met vrede. vrijheid en gerechtigheid bezighouden. Het appel is onderschreven door de Nederlandse Raad van Kerken en door de Nederlandse delegatieleden, die tijdens de assemblee er in het bijzonder aandacht voor zullen vragen.
Als waarnemers waren tijdens de assemblée ook aanwezig 20 vertegenwoordigers van het Vaticaan, Ondanks de pogingen die ondernomen zijn in de afgelopen jaren, ziet het er niet naar uit dat de Rooms-Katholieke Kerk binnen afzienbare tijd lid zal worden van de Wereldraad. Dat betekent dat van de 1,3 mrd christenen op aarde het grootste deel niet in de Wereldraad vertegenwoordigd is. Er zijn 800 mln rooms-katholieken, voor het grootste deel levend in landen waar grote armoede heers:, en 200 mln evangelicalen, voor wie hetzelfde geldt en die ook iiiet bij de Wereldraad zijn aangesloten.
Van de 900 gedelegeerden naar deze asseniblée was 27 a 30% een vrouw en was 15% jonger dan 30 jaar. Deze percentages waren aanzienlijk hoger dan bij vorige assemblées en waren het resultaat van het aandringen van de zijde van Wereldraad om meer vrouwen en jongeren in de delegaties op te nemen. De vrouwelijke deelnemers en de jongeren hadden, voor de assemblee begon, hun eigen voorbereidende conferenties in Vancouver.

Opening

De zesde assemblée werd op 24 juli geopend met een kerkdienst in een reusachtige tent op het terrein van de universiteit van Brits Columbia in Vancouver.
Secretaris-generaal Philip Potter zei toen, dat de kerken in de oecumenische beweging het al geruime tijd met elkaar hebben uitgehouden en hebben afgesproken bij elkaar te blijven, met elkaar te groeien en samen te strijden. Nu gaat het erom samen in leven te blijven.



Secretaris-generaal Philip Potter van de Wereldraad van Kerken aan het woord op de zesde assemblée.

De preek bij de openingsceremonie werd gehouden door de Engelse methodistenpredikante Pauline Webb, een van de voorzitters van het bestuur van de Wereldraad.
Ds. Webb herinnerde eraan hoe de Wereldraad in 1968 begonnen is met zijn programma tegen het racisme en sinds zijn asseniblée in Nairobi (1975) ook hard werkt aan de verbetering van de positie van de vrouw in de kerk.
Thans gaat het de Wereldraad er onder meer om een einde te maken aan de schande van het bloedvergieten in de wereld en slag te leveren tegen de waanzin van een mogelijke nulcleaire holocaust.
Bloed is volgens dr. Webb echter niet alleen het symbool van dood en verderf. maar, voora! ook voor vrouwen, dat van leven en geboorte. ,,Zo is de wereld nu in verwachting van Gods komend koninkrijk".

Redevoeringen

Hierna volgen samenvattingen van enkele van de talrijke redevoeringen, die tijdens de zesde assemblée zijn uitgesproken.

DR. A. BOESAK

Vrede is niet alleen een kwestie van afwezigheid van oorlog. Het gaat om veel meer, zei op 25 juli de Zuidafrikaanse theoloog dr. A. Boesak in een enthousiast ontvangen rede voor de assemblée. .,Het gaat ook om gerechtigheid, om menselijke vervulling, om bevrijding en om welzijn – niet individueel, maar in collectief verband".
Ds. Boesak bond de oecumenische beweging op het hart ervoor te waken dat aan het vredesvraagstuk niet zoveel aandacht wordt besteed dat de problemen van honger, armoede, apartheid en ander onrecht onopgelost blijven.
„Alle inspanningen voor vrede mogen niet ontaarden in ,,een ideologie van onderdrukking", waarmee onrecht gerechtvaardigd wordt".

OOSTDUITSE DELEGATIE

De delegatie van de Oostduitse protestantse kerken bij de assemblée meent dat de kerken in oost en west hun regeringen moeten aansporen „no first use" verklaringen over het gebruik van kernwapens in een gewapend conflict af te leggen. De Oostduitse delegatie zou daartoe een ontwerp-besluit bij de assemblée indienen.
In een toelichting zei dr. Heino Falcke, adviseur van de Oostduitse delegatie, op 26 juli dat de Wereldraad nu waarschijnlijk nog niet zover is dat hij een onvoorwaardelijk neen tegen de kernbewapening kan uitspreken. Maar de raad kan wel een atoompacifistisch standpunt innemen.
Volgens Falcke komen de Oostduitse protestantse kerken met hun voorstel omdat de Duitsers nog iets goed te maken hebben voor hun verleden. „We moeten erkennen dat het thema van de assemblée (,,Jezus Christus – het leven van de wereld") een weg aangeeft die ten leven voert en dat daarvan bij het nucleaire afschrikkingssysteem geen sprake is, zodat geest en praktijk daarvan door christenen moeten worden veroordeeld".

Weekblad 52ste jaargang No. 2703, pag. 34191-34206

DOROTHEE SOLLE

Een overvloed aan leven krijg je niet als je alles al hebt. Je zult jezelf eerst leeg moeten maken om de volheid van God te kunnen ontvangen. Geef weg wat je hebt, geef het aan de armen en je zult vinden waar je naar zocht.
Aldus de Westduitse theologe Dorothee Sölle, die op 27 juli de assemblée van de Wereldraad van Kerken in Vancouver toesprak, over het sub-thema ,,Leven in overvloed".
Als het waar is, aldus Dorothee Solle, dat een overvloed aan aardse bezittingen het leven leeg maakt, dan kan men dat veranderen door vrijwillig armer te worden. Dat wil zeggen dat we afstand doen van geld en goederen en van het geweld waarmee we die bezittingen verdedigen. ,,Armer worden en steeds minder op geweld vertrouwen, dat is een innerlijke verandering die leidt tot een overvloed aan leven.
,,Aan ons, aldus Dorothee Sölle, wordt dezelfde vraag gesteld als aan de rijke jongeling die aan Jezus vroeg wat hij doen moest om het koninkrijk der hemelen te beërven: ,,Hoe lang nog zul je een wereldorde handhaven die gebaseerd is op uitbuiting en onderdrukking, hoe lang nog zul je profiteren van een systeem dat wordt gedomineerd door de rover die binnenkomt om te stelen, te doden en te vernietigen?"
Het leven op aarde wordt momenteel verwoest door materiële armoede van de ene groep mensen en innerlijke leegheid van de andere groep, aldus Dorothee Sölle.

Voor tweederde van de mensheid is er geen sprake van een overvloed aan leven en van leven in volheid, omdat zij lijden onder verdrukking, armoede en honger.
Voor hen is de rover die komt om te stelen, te doden en te vernietigen een realiteit. Wij als christenen in het westen kunnen aan de kant van Christus staan of aan de kant van de rover. Wij moeten kiezen, want zolang we als toeschouwers blijven toezien hoe de rover zijn slag slaat, steunen we hem. Als we echter strijden voor gerechtigheid, nemen we deel aan Gods plan met de wereld.
Tegenover tweederde van de mensheid die leeft in armoede, staat de westerse wereld, die lijdt onder een geestelijke leegheid.
Onder jonge mensen in het westen bestaat een groot verlangen om weg te vluchten uit die leegte en los te komen van de afhankelijkheid van materiële goederen.

Rijkdom, aldus Dorothee Sölle, werkt als een muur, die ons onbewogen maakt voor het lot van anderen. We horen de noodkreten niet meer die tot ons komen en scheppen zo een systeem van apartheid: een manier van denken, voelen en leven, onbewust van wat er in de wereld om ons heen gebeurt.
In haar toespraak tot de assemblée riep Dorothee Sölle de landen in de derde wereld op, toch vooral het voorbeeld van het westen niet te volgen. ,,Vraag terug wat wij van jullie gestolen hebben, maar ontwikkel niet het idee dat wij in het westen hebben van leven in overvloed. Die levenswijze scheidt ons van God, maakt ons materieel rijk... en dood."
Inherent aan de rijkdom van het westen is de wapenwedloop, aldus Dorothee Sölle. De rijken willen hun bezit met geweld verdedigen. ,,Veiligheid" is tot een ideologie geworden en bewapening tot een politieke prioriteit.
Sommige christenen, aldus Dorothee Sölle, vragen zich af wat er verkeerd is aan het dreigen met kernwapens, als we toch niet van plan zijn ze te gebruiken. De bom vernietigt echter de overvloed aan leven die Christus ons beloofd heeft. Hij vernietigt het leven van de armen materieel en het leven van de rijken spiritueel. De bom heeft bezit van ons genomen. Wij zuilen nooit leven in volheid ervaren als we blijven leven onder de bom, die voor politici hun afgod is geworden. De bommen die nu overal ter wereld opgeslagen liggen zijn behalve op de mensheid ook gericht op God. Doel van de wapenwedloop is een uiterste poging om van God af te komen, zijn schepping ongedaan te maken en God voorgoed van de aarde te laten verdwijnen, aldus Dorothee Solle.

JAN PRONK

De kerken die in het verleden getoond hebben bijzonder goed te begrijpen wat de noden van de armen zijn, moeten op internationaal economisch terrein als een echte lobby opereren om een nieuw internationaal economisch systeem, dat men ook een ,,internationaal sociaal-democratisch stelsel" mag noemen, tot stand te brengen.

Dat zei op 28 juli de adjunct-secretaris-generaal van de UNCTAD. de organisatie voor handel en ontwikkeling van de VN. drs. J. Pronk. in een toespraak voor de assemblée van de Wereldraad van kerken in Vancouver.
Pronk hield de assemblée voor dat noch het kapitalisme noch het communisme enige verbetering kan brengen in de internationale economische crisis, die naar zijn mening, groter en ernstiger is dan ooit het geval is geweest.
Met extreme economische systemen komen we, aldus Pronk, niet uit de crisis. Dat die ontstaan is komt naar zijn mening onder meer door enkele fundamentele tekortkomingen in het Westerse economische systeem en vooral ook door het feit dat men over de waarde en de beginselen van dat systeem nooit wezenlijk met elkaar in discussie heeft durven gaan.
De Wereldraad van kerken, die naar Pronks mening een uitstekend platform is voor wat er onder grote groepen van de arme wereldbevolking left, heeft in de jaren zestig en zeventig een bijdrage geleverd aan het denken over ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking.
De assemblée van de Wereldraad van kerken in 1968 in Uppsala (Zweden) was volgens Pronk daarvoor een belangrijk moment. Jan Pronk, toen 28 jaar en wetenschappelijk medewerker van prof. J. Tinbergen, was in Uppsala jeugdgedelegeerde van de Nederlandse hervormde kerk. Namens de jongeren, die tijdens de assemblée een opvallend actieve rol speelden, zei Pronk daar onder meer: ,,Wij jongeren vinden dat het meer dan tijd is dat de kerken in heel de wereld tot effectieve acties overgaan om de urgente problemen van onze samenleving op te lossen. Er zijn genoeg rapporten en resoluties aangenomen; er moet nu eens wat gaan gebeuren".

Pronk, die na zijn ministerschap (1973-1977) naar de UNCTAD ging, bleef in Genève actief betrokken bij het werk van de Wereldraad van kerken.
In zijn toespraak in Vancouver zei Pronk over de zesde conferentie van de UNCTAD (juni/juli in Belgrado, pag. 433 e.v. 1983) dat daar plenair prachtige redes zijn afgestoken. Direct daarna bleek dat ,,de rijke landen weigerden fondsen beschikbaar te stellen om uit de internationale economische crisis te komen. Zij drongen zelfs aan op allerlei voorwaarden die voor de ontwikkelingslanden wurgend zouden zijn geweest en die hen zouden hebben gedwongen niets meer aan de problemen van de allerarmsten te doen. Het tragische is dat die landen, overgeleverd als zij door grote schulden zijn aan de genade van hun rijke geldschieters, nauwelijks meer iets durfden te zeggen over de noodzaak van een nieuw internationaal economisch systeem."
Onderhandelingen in de UNCTAD kunnen volgens Pronk alleen nog maar zinvol zijn als de partijen een duidelijk gemeenschappelijk belang hebben, als ze politiek tegen elkaar opgewassen zijn en als de politieke wil aanwezig is tot goede resultaten te komen.
Volgens Pronk is er niet alleen van een economische, maar ook van een politieke crisis sprake, omdat politici volkomen vervreemd zijn geraakt van de zwakken op wie zij hun problemen trachten af te wentelen. ,,Als aan deze situatie niet spoedig een eind komt, worden niet alleen de problemen van de armen nog ernstiger, maar komt de hele wereld in gevaar wat zou kunnen leiden tot agressieve daden van landen die op alle bedreigingen die zij ondervinden zouden kunnen reageren met aanspraken op meer „Lebensraum".
De kerken, aldus Pronk, kunnen een belangrijke rol spelen in de oplossing van de economische en politieke crisis, omdat werken aan een internationaal sociaal-democratisch systeem (zoiets als het concept van de Wereldraad van kerken van een ..duurzaam leefbare samenleving gericht op de rechtvaardige verdeling van het beschikbare, inclusief ieders recht om mee te beslissen over wat ieders toekomst raakt") niet aan bureaucraten, technocraten, diplomaten en politici alleen kan worden overgelaten.

DESMOND TUTU

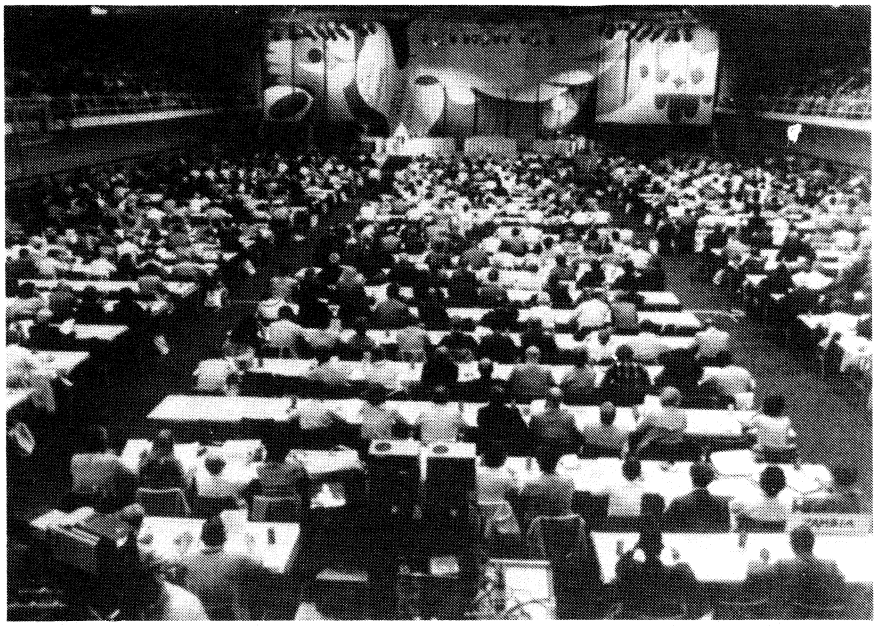
Bisschop Desmond Tutu, de secretaris-generaal van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken, heeft in Vancouver op de assemblée van de Wereldraad van Kerken gezegd niet verbaasd te zijn als het in zijn land als gevolg van de apartheidspolitiek tot ,,een nieuw Soweto" komt.
De invloedrijke zwarte bisschop, die aanvankelijk van de Zuidafrikaanse regering geen toestemming kreeg naar Vancouver te reizen maar daar op 5 aug. toch aankwam, riep ,,alle erkende leiders" van Zuid-Afrika op tot een conferentie om de crisis in dat land vreedzaam op te lossen. Een voorwaarde vooraf voor zo'n gesprek moet volgens hem wel zijn dat het blanke minderheidsregime zich bereid verklaart het apartheidssysteem te ontmantelen – anders, aldus Tutu, zou een conferentie zinloos zijn.

De zwarte bisschop omschreef de situatie in Zuid-Afrika als ,,vluchtig".,,Aan de oppervlakte heerst rust en het lijkt erop dat de autoriteiten de situatie onder controle hebben. Ik zou echter verre van verbaasd zijn als ik zou horen dat er een explosie plaatsvindt als in juni '76." Toen vielen in de zwarte stad Soweto honderden doden bij onlusten.

Relatie met r.-k. kerk

De assemblée besprak op 9 aug. de relatie van de Wereldraad met de r.-k. kerk. Dit gebeurde n.a.v. een brief aan de Wereldraad van de Nederlandse kardinaal Willebrands, president van het secretariaat van de christelijke eenheid in Rome. In die brief schreef de kardinaal, dat de r.-k. kerk weliswaar ,,in broederlijke verbondenheid" met de Wereldraad wil samenwerken. maar niet lid van de Wereldraad wil worden.

Op de assemblée werd op 9 aug. o.m. gesproken over Willebrands' opmerking dat voor de r.-k. kerk aansluiting bij en lidmaatschap van de Wereldraad nooit doel op zichzelf kan zijn, omdat de katholieke kerk in de verscheidenheid van haar lokale kerken en in hun onderlinge verbondenheid, al echte eenheid vindt.
Hoewel verscheidene Wereldraadfunctionarissen nog positieve tekenen zeiden te zien in de verstandhouding met Rome, was de algemene mening toch, dat die relatie muurvast zit.
Dr. H. A. M. Fiolet, de r.-k. secretaris van de Nederlandse Raad van Kerken, meent dat de Wereldraad zich ,,volstrekt machteloos voelt om aan de relatie met de r.-k. kerk, die op een absoluut dieptepunt is, nog maar iets te verbeteren". Naar zijn zeggen is dat extra triest, omdat de assemblée van de Wereldraad in 1975 in Nairobi heeft uitgesproken dat zij ,,met groot verlangen uitziet naar de dag waarop de katholieke kerk zich bij de Wereldraad zal aansluiten".
Van een creatieve oecumenische samenwerking met katholieken kan volgens Fiolet vanaf nu alleen nog maar sprake zijn op plaatselijk vlak.
In tegenstelling tot Fiolet, meent de Utrechtse katholieke oecumenicus dr. A. Houtepen, in



Overzicht van de vergaderzaal in Vancouver, waar de zesde assemblée van de Wereldraad van Kerken bijeen is.

Vancouver adviseur van de Nederlandse delegatie, dat de verhouding Rome-Genève bepaald niet definitief is vastgelopen. Hij wijst op de belangrijke katholieke deelname aan het werk van de afdeling „geloof en kerkorde" van de Wereldraad.

Een commissie van die afdeling kwam in 1982, na 35 jaar studie, in Lima (Peru) tot volledige overeenstemming over kerkelijke vraagstukken als doop, eucharistielavondmaal en de betekenis van het ambt in en de stuctuur van de kerk.

Volgens Houtepen kan de overeenstemming tussen alle werelraadkerken en de r.-k. kerk, die in de commissie officieel vertegenwoordigd waren, verstrekkende gevolgen voor de oecumenische beweging met zich brengen.

Zo is in het .,Lima-rapport" bepaald dat zowel kinder- als volwassenendoop recht van bestaan hebben en dat kerken elkaar daarover niet meer lastig moeten vallen.

Ook over eucharistie/avondmaal is een akkoord bereikt, zij het dat iedere kerkelijke gemeente in de toekomst nog zelf zal mogen bepalen wie wel/niet tot die viering wordt toegelaten.

Het moeilijkste onderwerp, aldus Houtepen, was dat van het ambt in en de structuur van de kerk. Het Lima-rapport zegt daarover enerzijds dat het kerkelijk leven participerend van aard moet zijn en inspraakprocedures moet kennen. maar stelt anderzijds bijvoorbeeld voor om in protestantse kerken, die geen episcopaat kennen, tot aanstelling van bisschoppen te komen, een voorstel waarvan naar zijn zeggen grote problemen zijn te verwachten.

Een hoopvol teken voor de relatie Rome/Wereldraad is volgens Houtepen, dat de paus alle bisschoppenconferenties in de wereld heeft gevraagd op het Lima-rapport te reageren en dat alle afzonderlijke reacties aan Genève zullen worden toegezonden, nog voordat het Vaticaan tot een slotconclusie is gekomen over het rapport.

Andere punten waarop Rome en Genève meer zouden kunnen samenwerken is het gebied van zendinglmissie en bij de bestrijding van de armoede in de wereld.

Slotverklaring

De zesde assemblée heeft de twee laatste dagen van haar bijeenkomst gewijd aan het opstellen van de slotdocumenten, waarin aan vele onderwerpen aandacht gegeven werd.

Een samenvatting volgt hierna.

GERECHTIGHEID EN MENSELIJKE WAARDIGHEID

De beesten in de kosmos zijn losgelaten en veel kerken leven tegenwoordig weer zoals in de eerste jaren van de christelijke kerk. Dat staat in het rapport over de strijd voor gerechtigheid en menselijke waardigheid dat de assemblée van de wereldraad van kerken heeft aangenomen.

In het rapport wordt de kerken gevraagd netwerken te vormen om de rechten van de mens te behartigen, vooral in de landen van het ,,Zuiden". Binnen het systeem van de netwerken moeten wederzijdse bezoeken een vast actiemodel worden. Daarnaast moeten de kerken regionale commissies voor de rechten van de mens oprichten. Zulke commissies kunnen heel belangrijk zijn, zegt het rapport, om de mensen te steunen in de strijd om de mensenrechten.

De assemblée wil dat het appèl voor de twee procent: dat tot dusver uitsluitend werd gebruikt voor ontwikkelingseducatie en het werk van de commissie van de kerken voor ontwikkelingssamenwerking in het vervolg ook gebruikt wordt als een financieel werktuig voor steun aan volksbewegingen die werken voor gerechtigheid en menselijke waardigheid. Daarnaast wordt de kerken gevraagd om steun aan het speciale fonds van het programma tot strijd tegen racisme.

Het rapport van de commissie gerechtigheid en menselijke waardigheid keert zich tegen geweld tegen vrouwen en kinderen. Het noemt speciaal het zogenaamde seks-toerisme dat in Azie groeit. Be kerken wordt gevraagd hun inzet voor de rechten van de mens te zien als een verbond waarmee zij Christus belijden en weerstand bieden aan de macht van de duivel.

Het rapport legt nadruk op de behoefte aan concrete actie. Uit het rapport spreekt een gevoel van urgentie om in het geweer te komen tegen de schending van de–rechten van de mens, zoals martelingen, verdwijningen van mensen, verbanningen en discriminatie. Enkele malen noemt het rapport Zuid-Afrika.

De beesten, genoemd in het boek Openbaring, hoofdstuk twintig vers zeven tot negen, zijn losgelaten. maar Christus heerst uiteindelijk over de wereld. zegt het rapport. Zijn volk wordt opgeroepen mee te doen aan Zijn rechtvaardige strijd tegen de duivelse machten in de wereld.

KERNWAPENS

De assemblée heeft de kerken in de wereld opgeroepen er bij hun regering op aan te dringen dat kernwapens verboden worden. De assemblée heeft herhaald wat de hoorzitting in november 1981 in Amsterdam reeds uitsprak: „Wijgeloven dat de tijd gekomen is dat de kerken ondubbelzinnig verklaren dat de produktie, het opstellen en het gebruik van kernwapens een misdaad tegen de mensheid vormen en dat zulke activiteiten op ethische en theologische gronden veroordeeld moeten worden."

Het zijn vergaande uitspraken en in de verklaring wordt toegegeven dat het voor christenen niet makkelijk zal zijn er in de praktijk ernst mee te maken, ,,Wijdoen deze uitspraak niet als een veroordeling of om recht *te* spreken over anderen, maar in een belijdenis van onze eigen zwakheid, met een beroep op de kerken en cnristenen elkaar ie steunen in liefde wanneer wij aldus proberen samen trouw te zijn aan onze gemeenschappelijke opdracht."

De assemblée wijst er op dat volgens de conventie van Genève van 1980 het gebruik van bepaalde massavernietigingswapens buiten de wet gesteld is. „Wij menen dat kernwapens tot deze soort behoren." zeet de assemblée.

In de verklaring wordt een direct verband gelegd tussen vrede en gerechtigheid. Voor vrede is een nieuwe internationale economische orde nodig, die gegrondvest is op gerechtigheid binnen en tussen naties. Vrede is, zoals Jesaja ons leert, een vrucht van gerechtigheid. De bijbelse visie van vrede met gerechtigheid voor allen, van heelheid, van eenheid voor al Gods mensen is niet een van een aantal keuzemogelijkheden voor de volgelingen van Christus. Het is een noodzaak in onze tijd.

In de verklaring erkent de assemblée de betekenis van volksbewegingen tegen de kernwapens met name ook van vrouwen en jongeren. De assemblée roept de kerken in Oost- en West-Europa op hun inzet te verdubbelen om hun regeringen ervan te overtuigen dat zij via onderhandelingen voordat het te laat is terugkeren op hun plan tot het opstellen van nieuwe kernwapens in Europa en nu reeds te beginnen hun kcrnmacht tc verminderen. De assemblée heeft hiermee inhoudelijk de brief overgenomen, die de Nederlandse raad van kerken enige tijd voor de assemblée gezonden heeft aan een aantal raden van kerken in NAVO-landen.

Op Duits initiatief hebben een aantal afgevaardigden naar de assemblée van de wereldraad van kerken op 10 aug. een ,,verbond voor leven, gerechtigheid en vrede" gesloten. Onder de ondertekenaars bevonden zich negen van de dertien Nederlandse delegatieleden.

De ondertekenaars zullen weerstand bieden aan machten van de dood ondanks de daden van de regeringen die de militarisering bevorderen.

In een korte verklaring zeggen de ondertekenaars dat zij inzien dat de wapenwedloop nu al mensen doodt door stralingsziekten. De opstelling van kruisraketten en van de Pershings legt de beslissing over oorlog en vrede in handen van computers en bedreigt het leven in ons werelddeel en de hele wereld.

De ondertekenaars verbinden zich te stoppen met het vereren van de afgod van de nationale veiligheid, die alleen maar de onveiligheid in de wereld vergroot en de hulpbronnen opmaakt. Daarnaast zeggen zij steun toe aan allen die zich voor het leven inzetten door weerstand te bieden aan de wapenwedloop en door positieve stappen naar ontwapening te zetten.

De verklaring is uitvoerig besproken tijdens een ontmoeting van de Nederlandse delegatie. Daar bleek bij sommigen aarzeling te bestaan

om de handtekening te zetten. De gereformeerde afgevaardigden dr. A. Kruyswijk, deputaat oecumene buitenland en drs. G. Terpstra lid van het hoofdbestuur van het CNV, zeiden in te stemmen met de bedoelingen van de verklaring maar wilden niet tekenen, omdat er onder de gereformeerden in Nederland verschillend over de kernwapens wordt gedacht. Kruyswijk had ook bezwaar tegen bepaalde bewoordingen.
Dr. R. J. Mooi, de secretaris-generaal van de Nederlandse hervormde kerk, aarzelde omdat hij de verklaring niet evenwichtig vond. Overigens had hij begrip en waardering voor de bedoelingen van de initiatiefnemers. De hervormde afgevaardigde, dr. W. Balke, liet meteen weten niet te zullen tekenen. Hij zag er een pleidooi in voor eenzijdige ontwapening waar hij een tegenstander van is.
De ondertekenaars van het verbond hebben gedelegeerden uit landen buiten de West-Europese NAVO-landen gevraagd om steun door gebed en door andere daden.

AFGHANISTAN
Ondanks felle protesten van vertegenwoordigers van de Russisch orthodoxe kerk heeft de assemblée van de Wereldraad van kerken op 9 aug. de Sowjet-Unie opgeroepen zijn troepen terug te trekken uit Afghanistan.
Door de hevige protesten van de Russische delegatie werd de resolutie afgezwakt en kwam er een passage bij waarin stopzetting wordt geëist van alle wapenleveranties aan het verzet in Afghanistan.
De anglicaanse bisschop Alexander Malik uit Pakistan zei dat er voor het oorlogsgeweld in Afghanistan maar één mogelijke oplossing is, de onvoorwaardelijke terugtrekking van de Russische troepen. Hij betreurde het dat in de resolutie geen gewag is gemaakt van de wreedheden van de Russen.
Metropoliet Kirill van Leningrad noemde het debat in de assemblée ,,een kritisch moment voor de samenwerking tussen de kerken". Een dergelijke verklaring heeft volgens Kirill geen betekenis voor de Afghanen, maar komt ook de verhouding tussen de kerken in oost en west niet ten goede. Zijn collega, metropoliet Yuvenaly van Moskou, wees erop dat de regering in Moskou herhaaldelijk heeft gezegd zijn troepen terug te willen trekken wanneer de veiligheid van Afghanistan kan worden gegarandeerd.
De resolutie werd met 479 stemmen voor en 21 tegen aangenomen, waarbij de meeste westerse delegaties voor stemden en de Oost-Europese tegen. Een groot aantal delegaties onthield zich ook van stemming.

CENTRAAL-AMERIKA
De afgevaardigden beschuldigden in een verklaring de Amerikaanse regering van pogingen de Nicaraguaanse regering aan het wankelen te willen brengen. Het verzoek van Amerikaanse gedelegeerden de verklaring af te zwakken, door niet nadrukkelijk de Verenigde Staten te noemen, werd verworpen.
De Wereldraad prees de Sandinistische regering van Nicaragua en noemde pogingen dit bewind aan het wankelen te brengen ,,een bedreiging voor het leven".

MIDDEN-OOSTEN
De aangesloten kerken werd gevraagd meer aandacht te schenken aan de zaak van de Palestijnen, terwijl de assemblée bij Israël, de PLO en de Arabische staten aandrong op onderhandelingen.De kerken is gevraagd de christenen in de westerse wereld te doen inzien dat hun schuld aan het lot van de joden, in hun landen het standpunt over het conflict in het Midden-Oosten kan hebben beïnvloed en kan hebben geleid tot onkritische steun aan Israël, waarbij de rechten van de Palestijnen over het hoofd zijn gezien.
De Wereldraad pleit voor terugtrekking van de Israëlische troepen uit de in 1967 bezette gebieden en ondersteunt de rechten van de Palestijnen op een onafhankelijke staat en van Israël om binnen erkende grenzen in vrede te leven.

ZUID-AFRIKA
Met bijna algemene stemmen nam de assemblée een verklaring aan waarin de kerken wordt gevraagd te breken met bedrijven die economische betrekkingen met Zuid-Afrika onderhouden.
Op voorstel van de Zuidafrikaanse bisschop Tutu werd in de verklaring een passage opgenomen waarin ,,naastenliefde" voor de blanken in Zuid-Afrika tot uitdrukking werd gebracht. Tutu wilde hiermee tot uitdrukking brengen dat de kerken alleen tegen apartheid en tegen het onrecht in Zuid-Afrika zijn en niet tegen de Zuidafrikanen.
Zijn voorstel werd mede ondersteund door een gedelegeerde uit de Centraal Afrikaanse Republiek die zei dat niet alle blanke Zuidafrikanen racisten zijn, terwijl deze het noodzakelijk noemde om het evangelie van verzoening te blijven preken. Tenslotte werden lid-kerken opgeroepen om emigratie naar Zuid-Afrika af te raden.

Commentaar

Aan het *NRC/H'blad* van 12 aug. ontleend is het volgende commentaar, dat de titel ,,Eenzijdig" droeg.

De volkeren op onze aardbol hebben. zo zegt de Wereldraad van kerken in zijn slotverklaring van Vancouver, vrede en gerechtigheid nodig. De vrede vooronderstelt een wereldorde die gebaseerd is op gerechtigheid voor alle volkeren en in alle volkeren en op respect voor de door God gewilde menselijkheid en waardigheid van de enkeling.
Met deze geluiden belijden de kerken hun aanhoudend geloof in de christeliike utopie. Maar zij ontlenen er ook een ,,Gebot der Stunde" aan: het geloof moet nieuw beleden worden en boete moet worden gedaan voor het zwijgen van de kerken tegenover het gebrek aan gerechtigheid en de bedreiging van de vrede.
Het is zeer de vraag of de Wereldraad met de eigen slotverklaring en met andere uitspraken tijdens zijn zesde assemblée zich aan dit gebod gehouden heeft. In een stroom van geladen politieke uitspraken heeft de raad eerder eenzijdige en weinig doordachte uitspraken geformuleerd, waarin onrecht soms wordt verdoezeld en de vrede niet gediend.
Natuurlijk geldt dit niet voor de uitspraak tegen het Zuidafrikaanse apartheidsbeleid en vooral tegen de theologische rechtvaardiging van dit beleid, die terecht een perversie van het evangelie genoemd wordt,
Ongefundeerd is ook de steun niet voor de rechten van de Palestijnen en het afstand nemend van kritiekloos accepteren van Israels annexatiepolitiek.
Eenzijdiger klinkt al de scherpe veroordeling van het Amerikaanse Midden-Amerika-beleid, dat gelijk gesteld wordt met militaire actie. Deze eenzijdigheid past helaas in het algemene beeld dat de conferentie schiep: de boosdoeners voor de problemen van de wereld zijn de grote mogendheden en dan vooral de zogenaamde westerse imperialisten. Om dit laatste te illustreren: over het knevelen van Afghanistan door de Sowjet-Unie kon er in Vancouver geen duidelijk woord af.
Voor westelijke oren waren de uitspraken over kernwapens en het veiligheidsbeleid het boeiendst. De vertegenwoordigers van de landen van de Derde Wereld leken minder gefascineerd door dit thema, dat begrijpelijkerwijs volgens hen het karakter van een ruzie tussen rijke landen had.
Wie deze verklaring vergelijkt met de praktijk van weleer om wapens kerkelijk te zegenen kan natuurlijk van een grote stap vooruit spreken nu in elk geval kernwapens absoluut worden veroordeeld.

WEST-EUROPA

OOSTENRIJK

DEFINITIEVE UITSLAGEN PARLEMENTSVERKIEZINGEN. NIEUWE REGERING

De definitieve uitslagen van de op 24 april 1983 gehouden verkiezingen voor de 183 leden tellende Nationalrat, de Oostenrijkse Tweede Kamer (zie pag. 257 e.v.), luidden als volgt:

Partijen	stemmen	%	zetels
SPÖ	2.312.529	47,65	90 (−5)
ÖVP	2.097.808	43,22	81 (+4)
FPÖ	241.789	4,98	12 (+1)
VGÖ	93.798	1,93	0 (−)
ALÖ	65.816	1.36	0 (−)
KPO	31 912	0,66	0 (−)
OP	5.851	0,12	0 (−)
AUS	3 914	0,08	0 (−)
ongeldig	69.037		

(SPO: Socialistische Partij van Oostenrijk; OVP: christen-democratische conservatieve Oostenrijkse Volkspartij; FPO: de liberale Oostenrijkse Vrijheidspartij; VGÖ: de Verenigde Groenen van Oostenrijk: ALÖ: Alternatieve Lijst van Oostenrijk; KPÖ: Communistische Partij van Oostenrijk; ÖP: Oostenrijk-Partij: en AUS: Bewegung Auslander Halt)

Van de in totaal 5.316,438 kiesgerechtigde Oostenrijkers ging 92,5% naar de stembus.

Vorming nieuw kabinet

Nadat president Kirchschlager bondskanselier Bruno Kreisky op 25 april had belast met de besprekingen over de vorming van een nieuwe regering, werd er op 11 mei na vier gespreksrondes overeenstemming bereikt tussen Socialisten (SPO) en Liberalen (FPO). SPO-leider Heinz Fischer zei tegen de



Bondskanselier Fred Sinowatz.

pers dat beide partijen tot een zodanig resultaat waren gekomen dat de vorming van een regering met een stabiele meerderheid mogelijk was. Het 20 punten tellende arbeidsprogramma was volgens hem een eerlijk en stevig compromis. Voor de SPO, zo zei hij, was het economische beleid en het behoud van arbeidsplaatsen het meest belangrijk.
Ten aanzien van de buitenlandse politiek zou er niets veranderen. Oostenrijk zou zijn actieve neutraliteitspolitiek voortzetten.
De geplande huursubsidie van 30 schilling voor iedere werknemer zou niet doorgaan. Verder vonden beide partijen dat een bouwstop m.b.t. het internationale conferentiecentrum buiten Wenen (zie pag. 25812) niet verdedigbaar was. Het aantal staatssecretarissen zou tot acht beperkt blijven. Daartegenover zou er wel één ministerie bijkomen, nl. dat van familiezaken. FPO-leider Norbert Steger deelde mee dat zijn partij bij de verdeling van de ministersposten de portefeuilles handel, justitie en defensie zou krijgen. Ook zou de partij drie van de acht staatssecretarissen leveren. Verder waren de Socialisten akkoord gegaan met minder belastingverhoging dan zij zich hadden voorgenomen.

Op 17 mei vond in Wenen vervolgens een,, buitengewoon congres van de SPO plaats onder het motto „De Oostenrijkse weg veilig stellen", waarop de gedelegeerden met een grote meerderheid (op 545 afgevaardigden 18 tegenstemmen en 2 onthoudingen) zich uitspraken voor de coalitie met de FPO. Tijdens het congres zei Sinowatz dat de SPO-FPO-coalitie met 102 zetels over de sterkste meerderheid beschikte sinds 1966.
Diezelfde dag vond de laatste kabinetszitting onder leiding van bondskanselier Kreisky plaats. De bondskanselier benadrukte dat er tijdens zijn regeerperiode zeer grote hervormingen tot stand waren gekomen. Er was, zo zei hij, in de geschiedenis van Oostenrijk geen periode van iets meer dan tien jaar geweest, waarin zoveel veranderingen op bijna elk gebied waren verwezenlijkt.
Vervolgens gaf bondspresident Kirchschlager op voorstel van Kreisky vice-kanselier Sinowatz de opdracht een nieuwe regering te vormen.

Samenstelling nieuwe regering

Op 18 mei keurde de bondspresident de hem voorgelegde lijst van kabinetsleden goed. Van de nieuwe regering maakten de volgende 15 ministers deel uit:
Bondskanselier - Fred Sinowatz (SPÖ); vicekanselier en minister van handel nijverheid en industrie – Norbert Steger (FPO) buitenlandse zaken – Erwin Lanc (SPO) bouwnijverheid en techniek Karl Sekanina (SPO) familiezaken - Elfriede Karl (SPO); financiën – Herbert Salcher (SPO); gezondheid en milieubescherming – Kurt Steyrer (SPO); binnenlandse zaken – Karl Blecha (SPO); justitie – Harald Ofner (FPO); defensie – Friedhelm Frischenschlager (FPÖ); land- en bosbouw – Günter Haiden (SPÖ); sociale zaken – Alfred Dallinger (SPÖ); kunst en onderwijs – Helmut Zilk (SPO); verkeer – Karl Lausecker (SPÖ); onderzoek en wetenschap – Heinz Fischer (SPO).

Daarnaast waren er nog acht staatssecretarissen.
Johanna Dohnal (SPO) was binnen het bureau van de bondskanselier verantwoordelijk voor vrouwenzaken, Ferdinand Lacina (SPÖ) voor economische zaken en Franz Löschnak (SPO) voor ambtenarenzaken. Beatrix Eypeltauer (SPO) was staatssecretaris op het ministerie van bouwnijverheid, Rolger Bauer (FPO) op financien. Mario Ferrari-Brunnenfeld (FPO) op volksgezondheid, Erich Schmidt (SPÖ) op handel en Gerulf Murer (FPO) op landbouw.
Dezelfde dag ondertekenden beide partijen het 23 pagina's tellende regeerakkoord, dat volgens Sinowatz een concreet werkprogram bevatte voor de komende regeerperiode.
Op 24 mei werd de nieuwe regering beëdigd.

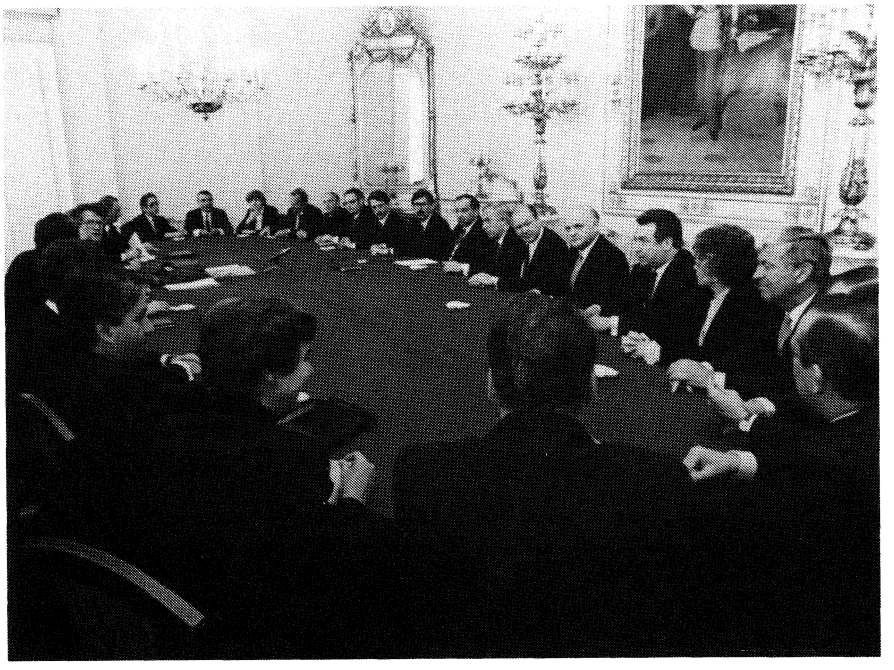
Eerste zitting nieuwe parlement

Op 19 mei werd tijdens de eerste zitting van het op 24 april gekozen nieuwe parlement Anton Benya (SPO) met 165 stemmen herkozen als parlementsvoorzitter Roland Minkowitsch (OVP) en Gerulf Stix (FPO) werden met resp. 141 en 133 stemmen gekozen tot vice-voorzitter.

In een toespraak herinnerde Benya er aan dat hij nu al 27 jaar deel uitmaakte van het parlement. Na de tijd van de grote coalitie (tot 1966) en de tijd van de uit één partij bestaande regeringen van OVP (tot 1970) en SPO (tot 1983) had zich nu met de kleine coalitie opnieuw een verandering van het systeem voltrokken, aldus Benya.

Twee dagen daarvoor, op 17 mei, had de fractieleider van de FPÖ zich onder druk van politici en de publieke opinie teruggetrokken als kandidaat voor het voorzitterschap van het parlement. Hij zag zich hiertoe gedwongen wegens zijn nazi-verleden, dat in 1975 door de Oostenrijkse nazi-jager Simon Wiesenthal was onthuld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte Peter deel uit van de Waffen-SS.

De eenheid waar hij destijds als zeventienjarige toe behoorde werd verantwoordelijk gesteld voor de massamoord op joden en Russische burgers in Minsk.
Toen bekend werd dat Peter zich kandidaat stelde voor het voorzitterschap, dat om toerbeurt door drie personen werd bekleed, werd diens oorlogsver-



Een aantal leden van de uit 15 ministers en 8 staatssecretarissen bestaande regering onder leiding van bondskanselier Fred Sinowatz. V.r.n.l. Kurt Steyrer (met het grijze haar), Beatrix Eypeltauer. Karl Sekanina. Karl Lausecker. Karl Blecha. Alfred Dallinger. Fred Sinowatz, Norbert Steger, Friedhelm Frischenschlager, Günter Haiden. Gerulf Murer, Harald Ofner, Johanna Dohnal, Helmut Zilk. Ferdinand Lacina en Erwin Lanc.



Archieffoto van Friedrich Peter, de leider van de parlementsfractie van de FPO. die zich vanwege zijn oorlogsverleden terugtrok als kandidaat voor het voorzitterschap van het parlement.

leden uitgebreid opgerakeld door de Oostenrijkse pers.
Friedrich Peter overhandigde op 17 mei een brief aan zijn partijleider Norbert Steger waarin hij zei dat hij het slachtoffer was geworden van een ,,heksenjacht". ,,De gebeurtenissen van de laatste weken hebben me duidelijk gemaakt dat de heksenjacht tegen mij sterker is dan de politiek van verzoening en begrip die ik nastreef', aldus Peter. Partijleider Steger noemde Peter een ,,waar democraat en een voorbeeldig staatsburger".

Regeerprogram

Op 19 mei publiceerde de nieuwe SPÖ-FPO-coalitie haar programma voor de komende vier jaar. Wat het buitenland betrof zou een actief buitenlands beleid worden gevoerd en zou de neutraliteitspolitiek worden voortgezet. De regering was voorstander van een politiek van ontspanning. Zij zou alle pogingen om te komen tot bewapeningscontrole of tot een evenwichtige ontwapening ondersteunen. Accenten zouden worden gelegd op het beleid t.a.v. Europa, Zuid-Tirol en de vrede.
Bij het binnenlandse beleid werd de nadruk gelegd op de werkgelegenheid. Naast het al lopende investeringsprogramma van tien jaar zou er nog een investeringsprogramma komen, dat ook particuliere investeerders moest stimuleren.
In dit verband werd de bouw van het Marchfeldkanaal, een woningbouwprogramma voor 10.000 woningen, nog een miljard voor midden- en kleinbedrijven en de oprichting van een milieufonds genoemd. Het buiten Wenen gelegen omstreden internationale conferentiecentrum zou zo goedkoop mogelijk worden afgebouwd en vanaf 1986 dienst gaan doen als cultuur- en handelscentrum. (*NRC/ H'blad*, Volkskrant, Trouw, *AdG, NZZ, FAZ*)

NEDERLAND

ERNSTIGE LUCHTVERONTREINIGING IN AUTO'S

De concentraties van koolmonoxyde, benzeen, tolueen, stikstofoxyden en lood zijn in de auto en op de weg hoger dan de concentraties elders*. Voor stikstofdioxyde vindt een duidelijke overschrijding plaats van de grenswaarde die door de Gezondheidsraad wordt aanbevolen. Dit zijn de belangrijkste conclusies van een onderzoek dat in opdracht van de toenmalige minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne door TNO te Delft is ingesteld naar de luchtverontreiniging in rijdende auto's, en dat op 6 juni is gepubliceerd.

De uitlaatgassen van auto's van medeweggebruikers veroorzaken de hoge concentraties stoffen in auto's. Eenmaal in het verkeer heeft de automobilist geen middelen om de verontreiniging te beperken. Het openen van ramen, aanzetten van de blower of de verwarming hebben nauwelijks invloed op de verontreinigde stoffen in de auto.
De concentraties koolrnonoxyde, benzeen en tolueen nemen toe als de gemiddelde rijsnelheid, door de toenemende verkeersdrukte, daalt. Bij hogere snelheden stijgt daarentegen de concentratie van stikstofoxyden. Deze bevindingen komen overeen met de – reeds bekende – gegevens over emissies van auto's.
Ook de weersomstandigheden blijken van invloed te zijn op de luchtverontreiniging in auto's. Bij hoge temperaturen stijgen de NO_2-concentraties; bij lage temperaturen daarentegen de concentraties aan koolmonoxyde en benzeen. Bij veel wind dalen de concentraties.

Voor het onderzoek zijn in 1981 in de auto's van 20 medewerkers van TNO dagelijks tijdens de woon-werkritten luchtmonsters genomen. Dit is ook gebeurd tijdens een aantal speciale ritten op autosnelwegen in de Randstad. In totaal werden ongeveer 4400 luchtmonsters onderzocht.

De resultaten van het onderzoek zullen worden betrokken bij de ontwikkeling van het verkeersemissiebeleid en het specifieke beleid ter bestrijding van de verontreiniging door stikstofoxyden. Dit beleid zal worden uiteengezet in het indicatief meerjarenprogramma Lucht 1984-1988, dat in september 1983 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

* Zoals gemeten door de ,,snuffelpalen" van het landelijk meetnet luchtverontreiniging.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

REAGANS STRATEGISCHE PROGRAMMA (vervolg)

Naast de reeds op pag. 504 e.v. genoemde ontwikkelingen m.b.t. de bouw van 100 MX-raketten die een onderdeel vormden van president Reagans strategische programma deden zich nog de volgende ontwikkelingen voor:

Ook Senaat geeft geld voor de ontwikkelingen en het testen van de MX-raket

Op 25 mei keurde ook de Senaat niet 59 tegen 39 stemmen het voorstel goed op grond waarvan de regering-Reagan de beschikking kreeg over $560 mln voor de ontwikkeling van de MX-raket en $65 mln voor het testen ervan. Nu zowel Huis als Senaat het voorstel hadden goedgekeurd, was het voorstel automatisch wet geworden.

In een verklaring zei president Ronald Reagan dat hij ,,geen aangenamer boodschap" naar de financieel-economische topconferentie in Williamsburg (pag. 337 e.v.) zou kunnen meenemen dan dit ,,vertrouwensvotum" van het Congres. Naar zijn zeggen hadden de Democratische en Republikeinse leden van Senaat en Huis ,,een beslissende, historische bijdrage tot de veiligheid van ons land" geleverd. Door deze gemeenschappelijke inspanning zou Amerika sterker en veiliger zijn geworden.
Tegelijkertijd noemde Reagan de stemming een stap in de richting van de wapenbeheersing, aangezien het. naar hij zei, zijn ,,innigste wens" was om tot een eliminering van alle kernwapens te komen.
„In deze geest roep ik de Sowjet-Unie op om samen met ons in Genève een eerste reusachtige stap te doen: een eerlijk en controleerbaar verdrag dat het niveau van nucleaire arsenalen aan beide kanten aanzienlijk vermindert", aldus Reagan. ,,Het tijdstip voor vooruitgang in de onderhandelingen is nu aangebroken."
Belangrijk voor Reagan was dat twaalf Democratische Senatoren met de 47 Republikeinen meestemden die zich voor het MX-programma uitspraken. Omgekeerd sloten zes Republikeinse Senatoren zich bij de 33 Democratische tegenstemmers aan. Tot deze laatste groep behoorden presidentskandidaat John Glenn en Senator Edward Kennedy. naar wier mening de MX-raket een destabiliserend wapen was.

Huis akkoord met produktie 21 MX-raketten

Op 20 juli 1983 ging het Huis van Afgevaardigden met 220 tegen 207 stemmen akkoord met gelden op de defensiebegroting van 1984 voor de produktie van 21 MX-raketten en met 2,5mrd dollar voor onderzoek en ontwikkeling van de MX en de kleinere Midgetman. Wet Huis ging uit van een defensiebegroting van 188 mrd dollar (die begroting werd op 26 juli met 305 tegen 144 stemmen aangenomen).

Ook nu weer was er door president Reagan en zijn medewerkers zwaar gelobbied om het wetsontwerp door het huis te krijgen.
Zo had Reagan op 19 juli aan een aantal leden van het Huis een brief gestuurd waarin o.m. stond: „Wij hebben de MX nodig, niet alleen in het kader van de modernisering, maar ook om de Sowjets aan de onderhandelingstafel in beweging te houden." Verder zei hij dat het uiteindelijk aantal te plaatsen strategische kernwapens zeker zou kunnen worden verminderd.

Senaat akkoord met produktie 27 MX-raketten

Nadat tegenstanders van de MX in de Senaat een stemming over de produktie van de MX zo'n twee weken hadden weten te vertragen, gaf de Senaat op 26 juli met 58 tegen 41 stemmen toestemming voor de produktie van de eerste 27 MX-raketten, die in totaal 4,6 mrd dollar zouden gaan kosten.
Een door de Democraat Gary Hart ingediend voorstel om een gedeelte van de voor de MX bestemde gelden te schrappen werd verworpen. Vervolgens keurde de Senaat met 83 tegen 15 stemmen een defensiebudget voor 1984 goed van 200 mrd dollar (het begrotingsjaar begon op 1 oktober).
Een gemengde commissie bestaande uit leden van het Huis en van de Senaat moest nu de verschillen tussen Huis en Senaat zien te overbruggen.

VERDERE ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED VAN DEFENSIE

Sinds najaar 1981 deden zich nog de volgende ontwikkelingen op het gebied van de defensie voor:

Weinberger presenteert document over de militaire macht van de SU

Op 29 sept. 1981 publiceerde de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, op het ministerie van defensie, het Pentagon, een document met als titel: ,,De militaire macht van de Sowjet-Unie".
Het document, dat bijna 100 pagina's cijfers en feiten afkomstig van de ,,inlichtingengemeenschap" (een term van Weinberger) van de VS bevatte, moest een totaalbeeld geven van de Russische militaire dreiging van dat moment. Ministers van defensie van Europese NAVO-landen hadden om het rapport gevraagd, zo vertelde Weinberger op de persconferentie in Washington tijdens de presentatie van het document (Europese journalisten in Brussel luisterden via een satellietverbinding mee).
Volgens Weinberger had de Sowjet-Unie meer dan 180 divisies in Oost-Europa gestationeerd; zij had de beschikking over 50.000 tanks en 20.000 stuks artillerie, over 5.230 helikopters, 3.500 tactische bommenwerpers. 5.000 andere gevechtsvliegtuigen en 7.000 raketbases.
Per jaar kwamen er circa 1.000 gevechtsvliegtuigen bij en 3.000 tanks, waarvan er in 1980 alleen al 2.500 (van het type T-72) waren gebouwd in één gigantische fabriek, de Nizjni Tagil treinwagon- en tankfabriek.
De Sowjet-dreiging groeit snel, aldus Weinberger. „En er is snelle actie van onze kant nodig om die dreiging tegemoet te treden."
Het Russisch persbureau Tass omschreef de brochure op 29 september als een „propagandatruc", „desinformatie die erop gericht is verwarring te stichten onder het publiek in het Westen en het te intimideren".

Bezoek van Weinberger aan Frankrijk

Op 15 okt. 1981 bracht Weinberger een bezoek aan Parijs waar hij sprak met zijn socialistische Franse collega Charles Hernu en minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson.
Weinberger bezocht Parijs teneinde de al eerder gebleken Frans-Amerikaanse overeenstemming over Oost-West zaken en over de noodzaak tot modernisering van nucleaire wapens in Europa te bevestigen. Dit werd nodig geacht aan de vooravond van de Noord-Zuid conferentie in Cancun in Mexico op 22 en 23 oktober over de hulp aan de Derde Wereld waar president Mitterrand een Europees offensief wilde leiden tegen de politiek van Reagan in Noord-Zuid zaken (pag. 721 e.v.-1981).

Op een persconferentie loofde Weinberger de ,,indrukwekkende Franse bijdrage tot de veiligheid van de Atlantische alliantie", die hem was gebleken uit de Franse defensiebegroting die in 1982 zou stijgen. Frankrijk en de VS waren het er volledig over eens dat het gevaar van de Sowjet-raketten een afdoend antwoord nodig maakte en dat een versterking van de defensie nodig was.
Verder waren Frankrijk en de VS het er over eens dat het nodig was ,,omhet gevaar van het neutralisme in Europa te bestrijden van groepen die een volkomen irreële eenzijdige ontwapening voorstaan".

Verontrusting na uitlatingen Reagan over de mogelijkheid van een beperkte nucleaire oorlog in Europa

Nadat president Reagan in een op 16 okt. 1981 gehouden vraaggesprek met Amerikaanse journalisten, dat op 18 okt. werd vrijgegeven door het Witte Huis, uitlatingen had gedaan over de mogelijkheid van een beperkte nucleaire oorlog in Europa, wekte dit grote verontrusting in Europa en de Sowjet-Unie.
De letterlijke tekst van de vraag van de journalist en van het antwoord van Reagan luidde als volgt:
„Mr. President, I'd like to take you back to strategic weapons in Europe again. A couple of things you said. I guess I think that some of the people in Europe who are opposed to some of our policies are afraid that they may wind up as kind of proxy victinis in a war between us and the Soviet Union which – a fear that may be a little more, seem a little more plausible because all the conversation about integrated battlefields and limited use of nuelear weapons. And I wonder – we must think about this – do you believe that there could be a limited exchange of nuclear weapons between the US and the Soviet Union or that it would simply escalate inevitably?"
De president: ,,I don't honestly know. I think, again, until someplace – all over the world there is being research going on, to try and find the defensive weapon. There never has been a weapon that someone hasn't come up with a defense. But it could – and the only defense is, well, you shoot yours and we'll shoot ours. And if you still had that kind of a stalemate, I could see where you could have the exchange of tactical weapons against troops in the field without it bringing either one of the major powers to pushing the button."

(,,Mijnheer de president, ik zou nog even terug willen komen op de strategische wapens in Europa, op een paar dingen die u hebt gezegd. Ik denk dat sommige mensen in Europa die tegen sommige onderdelen van ons beleid zijn de vrees hebben te zullen eindigen als handlanger1 slachtoffer in een oorlog tussen ons en de Sowjet-Unie – een vrees die wat meer gegrond kan zijn, lijkt te zijn door al dat gepraat over geïntegreerde slagvelden en beperkt gebruik van nucleaire wapens. En ik vraag me af – we moeten hieraan denken – gelooft u dat er een beperkte uitwisseling van nucleaire wapens tussen de VS en de SU kan plaatsvinden of denkt u dat dat ge oonweg onvermijdelijk zal escaleren?"

De president: ,,Ik weet het eerlijk niet. Ik denk, opnieuw totdat ergens – over de hele wereld is men bezig met onderzoek om het defensieve wapen te vinden, maar er is nog nooit een wapen gevonden met een defensief vermogen, maar het zou kunnen. De enige verdediging is, jij schiet jouw wapens af en wij de onze. In het geval van zo'n patstelling dan zou ik mij een uitwisseling van tactische wapens tegen troepen in het veld kunnen voorstellen, zonder dat dit een van de grote mogendheden er toe zou brengen op de knop te drukken.")

Na het bekend worden van de uitlatin-

gen van Reagan vroeg de Russische premier Brezjnew de Amerikaanse president om publiekelijk te verklaren dat hij het denkbeeld van een kernaanval als misdadig van de hand wees. Brezjnev liet via het Russische persbureau Tass weten: ,,Alleen hij die besloten heeft zelfmoord te plegen, kan een oorlog met kernwapens beginnen in de hoop er als overwinnaar uit tevoorschijn te komen. Het doet er niet toe over welke machtsmiddelen de aanvaller beschikt en het doet er ook niet toe welke methode hij kiest om een kernoorlog te ontketenen. Hij zal zijn doel niet bereiken. Vergelding zal onvermijdelijk volgen." Brezjnev zei verder dat het Kremlin en het Russische volk er juist op uit waren een kernoorlog te voorkomen.
De Nederlandse regering verzocht bij de Amerikaanse regering in Washington om nadere inlichtingen over Reagans verklaring over de beperkte kernoorlog in Europa.
Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Den Haag zei: „Watons betreft wijzen wij de mogelijkheid van een dergelijke oorlog af." De Britse minister van defensie John Nott zag ,,niets controversieels" in Reagans woorden, maar de algemeen secretaris van de Britse Labourpartij zei dat Reagans uitlatingen zijn partij hadden ,,doen schrikken en verbleken". De Londense conservatieve krant Standard commentarieerde: ,,Bijna nonchalant heeft president Reagan door zijn amateuristisch woordgebruik dat slechts werd geevenaard door het ongelooflijk slecht gekozen tijdstip leven geblazen in het beeld van een kernoorlog in Europa. President Reagan heeft in wezen zijn eigen zaak meer schade berokkend dan de Russen zich in hun wildste dromen hadden kunnen voorstellen." In de Bondsrepubliek verklaarde Hans Kosnick van het SDP-presidium, dat Reagan zijn uitspraak zo snel mogelijk recht moest zetten.

De Franse minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson zei dat hij de woorden van president Reagan niet vreemd vond. Volgens Cheysson had Reagan mogelijk de noodzaak willen aantonen dat de middellange-afstandskernwapens in Europa moesten worden geplaatst als tegenwicht tegen de Russische SS-20 raketten. ,,Het gaat om een ernstige zaak, waarbij wij ons voor bemoeienis moeten hoeden", aldus Cheysson.
Volgens de Amerikaanse minister van defensie Weinberger had Reagan niets nieuws gezegd. De militaire strategie van de NAVO was niet gewijzigd, zo zei Weinberger. In die strategie werd ervan uitgegaan dat gebruik van tactische kernwapens op het slagveld niet automatisch escaleerde tot gebruik van strategische wapens. Weinberger zei dit in het Schotse Gleneagles waar de Nucleaire Planninggroep van de NAVO bijeen was op 20 en 21 oktober (pag. 819/2-1981).
Een andere hoge Amerikaanse functionaris van het ministerie van defensie zei in Gleneagles dat de woorden van Reagan verkeerd waren begrepen en uit hun verband waren gerukt.
Deze functionaris wees ook beweringen van de hand als zouden de Amerikanen alleen kernwapens in Europa willen plaatsen om een beperkte kernoorlog tegen de Russen te kunnen voeren. „Kwaadwillende interpretatie", noemde hij een dergelijke uitleg van Reagans woorden. Volgens deze functionaris was het eerder omgekeerd en verhoogde het Russische overwicht op het gebied van de middellange-afstandskernwapens het risico van een oorlog. Hij wees erop dat nucleaire conflicten alleen vermeden konden worden als op alle niveaus de afschrikking functioneerde. Ontstond op een van die niveaus een kloof, aldus de Amerikaan, dan kon dat onvoorspelbare gevolgen hebben. Die kloof moest nu met Eurostrategische kernwapens gesloten worden. Dat was wat Reagan had willen zeggen, aldus de defensiefunctionaris.
Reagan zelf noemde op 21 oktober elke suggestie dat de VS ook maar het voeren van een kernoorlog ten koste van Europa zouden overwegen „zuivere misleiding". Hij zei: „Wij beschouwen elke militaire dreiging van Europa als een bedreiging van de Verenigde Staten zelf."

Op 10 november herhaalde Reagan tijdens een persconferentie op het Witte Huis zijn verklaring dat een beperkte atoomoorlog in Europa tot de mogelijkheden behoorde. Hij zei echter optimistisch te zijn dat het nooit tot een dergelijk conflict zou komen. De VS zouden alles in het werk stellen om tot wapenvermindering te komen en om de vrede veilig te stellen, aldus Reagan.

De president voegde hieraan toe: Maar ik geloof nog altijd dat de enige echte garantie die wij hebben, ons vermogen is om af te schrikken."
Over zijn op 16 oktober gedane uitlatingen inzake een eventuele beperkte nucleaire oorlog zei Reagan dat die uit hun verband waren gerukt.
Volgens hem had slechts een hypothetische vraag ter discussie gestaan, namelijk: is het mogelijk kernwapens te gebruiken zonder dat dit automatisch tot het gebruik van strategische wapens zal leiden?
Het antwoord hierop zou zijn dat dit inderdaad mogelijk was. ,,Ik kan dit pessimistisch of optimistisch zien. Persoonlijk ben ik altijd optimistisch gestemd", aldus de president.
Geen antwoord kon hij geven op de vraag of er NAVO-plannen bestonden om in geval van een Russische aanval op West-Europa ver weg van het slagveld bij wijze van waarschuwingsschot een atoombom tot explosie te brengen. Reagan: ,,Erlijkt wat verwarring te bestaan of dit nog onderdeel van de NAVO-strategie uitmaakt of niet, en tot dusver heb ik daarop nog geen antwoord gekregen" (zie uitlatingen Haig op 4 nov.).

Witte-Huiswoordvoerder Larry Speakes zei na de persconferentie dat de president volledig op de hoogte was van het nucleaire beleid van de NAVO en bedoeld had te zeggen dat hij het antwoord wel wist, maar niet van plan was het in het openbaar te bespreken.

Haig spreekt over de mogelijkheid van een nucleair waarschuwingsschot. Weinberger spreekt dit tegen

Op 4 nov. 1981 zei minister van buitenlandse zaken Alexander Haig tegenover de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen dat bij een Russische conventionele aanval op Europa een kernraket zou worden afgevuurd om de Sowjet-Unie duidelijk



Minister van defensie Caspar Weinberger.

te maken dat zij de tolerantiegrens overschreed.
Haig verdedigde voor de Senaatscommissie president Reagans controversiële opmerking dat een kernoorlog die beperkt bleef tot Europa mogelijk zou zijn.
De minister zei dat Reagans opmerking ,,volkomen juist" was en voegde er aan toe: ,,De NAVO-strategie, de NAVO-doctrine... gaat uit van de opvatting dat wij ons bij het beantwoorden van een aanval zodanig zuilen gedragen dat het niveau van de aanval tot het laagst mogelijke niveau wordt beperkt."
Op 5 november sprak minister van defensie Weinberger de uitspraak van Haig inzake het nucleaire waarschuwingsschot tegen.
Tegenover de Senaatscommissie voor de strijdkrachten zei Weinberger dat het hierbij slechts ging om ,,een suggestie" die een jaar of twintig geleden was gedaan, maar die niet in een of ander NAVO-plan voor onvoorziene omstandigheden was opgenomen. De Amerikaanse bewindsman geloofde dat ook Haig het slechts over een suggestie had gehad.
Later die dag gaven het Witte Huis, het State Department (buitenlandse zaken) en het Pentagon (defensie) een gemeenschappelijke verklaring uit waarin stond dat een aantal jaren geleden ,,een zogenaamd demonstratief gebruik" van de atoombom als ,,mogelijke optie" was besproken, maar dat er ,,geen precies NAVO-plan" hierover bestond.

Het Russische persbureau Nowosti zei in een reactie op een eventueel nucleair waarschuwingsschot dat ,,iedere poging van de NAVO een kernbom te laten exploderen als waarschuwing aan de Sowjet-Unie zal worden uitgelegd als het begin van een kernaanval". Nowosti, dat wees op de radioactieve neerslag van het ,,onschuldige" waarschuwingsschot, vervolgde: ,,De oorlogszuchtige verklaringen van Washington zullen de Sowjet-Unie niet dwingen de NAVO-eisen te aanvaarden op de ontwapeningsgesprekken die 30 november in Genève beginnen. Ze betekenen ook dat degenen die dit zeggen niet willen dat de besprekingen een succes worden." Volgens radio-Moskou bewezen de opmerkingen van Haig eens te meer dat de VS wel degelijk plannen hadden om een beperkte kernoorlog in Europa te voeren.
Het Britse ministerie van buitenlandse zaken deelde op 5 november officieel mee, dat er in wezen niets nieuws zat in de woorden van Haig en dat zij vielen binnen de al jaren door alle NAVO-partners aanvaarde strategie van het ,,aangepaste antwoord". Aan deze strategie lag de gedachte ten grondslag dat na een nucleair waarschuwingsschot of de Russen hun aanval zouden stopzetten of het Amerikaanse nucleaire afschrikkingswapen in werking zou treden. De bedoeling ervan was te voorkomen dat elke conventionele aanval onmiddellijk tot een atomaire holocaust zou leiden.
In 1969 waren in de NAVO op ministerieel niveau politieke richtlijnen ontwikkeld voor een mogelijk tactisch gebruik van nucleaire wapens bij ae verdediging van het NAVO-gebied nog voordat de Sowjet-Unie dat soort wapens had ingezet.

Reagan roept SU op tot *onderhandelingen over vermindering* kernwapenarsenaal. Sterke groei vredesbeweging

Op 31 maart 1982 riep president Reagan de SU op om over een belangrijke vermindering van het kernwapenarsenaal te onderhandelen (zie ook pag. 42013-1982).
Hij baseerde zich op een resolutie die werd gesteund door 58 van de 100 Amerikaanse senatoren. Hierin werd een bevriezing van dit arsenaal voorgesteld, nadat de VS en de Sowjet-Unie het eerst over een forse reductie waren eens geworden.
Tijdens zijn eerste persconferentie die hij als president in de avonduren hield, wees Reagan een verdergaande motie van 26 andere Senatoren, onder wie de Democraat Edward Kennedy en de Republikein Mark Hatfield, van de hand. Deze groep ging van onmiddellijke bevriezing uit, waarna beide partijen over reductie zouden moeten gaan onderhandelen. Volgens de president werden de VS hierdoor in een nadelige positie gemanoeuvreerd, omdat de Sowjet-Unie over ,,een duidelijke superioriteitsmarge" zou beschikken.
In tegenstelling tot de motie van Kennedy en Hatfield stelde de andere motie de Amerikaanse regering in staat haar strategische programma af te werken, wat op de bouw van nieuwe raketten, bommenwerpers en atoomonderzeeërs neerkwam. Op die manier zou de achterstand kunnen worden weggewerkt. Daarom waarschuwde Reagan voor overhaaste wapenreducties. De VS zouden zorgvuldig de onderhandelingen met de Sowjet-Unie moeten voorbereiden.
De president verzekerde dat hij naar ,,realistische verdragen over wapenbeheersing" zou blijven streven, maar dat hij niet de fouten wilde maken die in het verleden zouden zijn begaan. Naar zijn zeggen waren de VS op dat moment kwetsbaar voor een nucleaire aanval, omdat de Sowjet-Unie over het vermogen zou beschikken na een Amerikaanse vergeldingsaanval nogmaals terug te slaan.
Het plan van Kennedy en Hatfield wees Reagan als ,,onrealistisch en gevaarlijk" van de hand.
In een op 1 april door Kennedy en Hatfield gehouden personferentie wees Kennedy er echter op dat miljoenen Amerikanen hun motie steunden.
Hij doelde hiermee op de bevriezingscampagne die in de VS een enorm succes begon te krijgen en waartegen Reagan zich in zijn persconferentie van 31 maart had afgezet. Op zich was dit een opmerkelijk feit, aangezien nucleaire problemen op Reagans persconferenties tot dan tor alleen in samenhang met West-Europa ter sprake waren gekomen.
Tot enkele maanden daarvoor bevond de Amerikaanse vredesbeweging zich nog in een embryonaal stadium totdat Kennedy en Hatfield zich ermee engageerden.

De Freeze-campagne begon met een vergadering in New York in september 1980 van vertegenwoordigers van organisaties die ijverden voor ontwapening en wapenbeheersing. Er waren veel kerkelijke en vakbondsorganisaties bij, die eerder hun instemming hadden betuigd met een artikel van Randall Forsberg van het Institute for Defence and Disarmament Studies.

Tijdens de vergadering in New York vormden deze organisaties een coalitie die de naam Freeze Campaign kreeg. De sponsors waren de American Friends Service Committee, de Fellowship of Reconciliation en de Clergy and Laity Concerned (Genootschap van Verzoening en de Bond van Bezorgde Priesters en Leken).
De coalitie besloot tot een nationale conferentie die inderdaad in maart 1981 werd gehouden, in de Georgetown-universiteit in Washington. Ongeveer driehonderd mensen kwamen opdraven voor dat weekeinde en het zag er niet naar uit dat er tijdens de lezingen en uit de werkgroepen in de kleine collegezalen een invloedrijke nationale beweging geboren zou worden.
De nationale strategie werd dat weekeinde in maart 1981 vastgelegd: de kracht van de Freeze-beweging moest worden aangetoond, de basis moest worden verbreed, het was zaak om de nationale beleidsmakers te interesseren voor deze beweging.

„We besloten verder om ons nationale hoofdkwartier ergens in het midden van het land op te zetten zodat iedereen duidelijk kon zien dat dit niet een project van een paar mensen aan de Oostkust was", aldus Randall Kehler, de nationale coördinator van de Freeze Movement. ..We kozen voor St. Louis omdat we hier veel steun hebben en omdat St. Louis ons het imago geeft dat we zoeken. dat van een beweging die zijn wortels heeft in Midden-Amerika."
De Freeze-Campaign was met 20.000 vrijwilligers in 47 Amerikaanse staten de grootste antikernwapenorganisatie en riep op tot afschaffing van kernwapens, te beginnen met bevriezing van de Russische en Amerikaanse kernwapenvoorraden op het huidige aantal. Het National Committee for a Sane Nuclear Policy (SANE) werkte al 25 jaar om een eind aan de kernwapenrace te maken en had volgens eigen telling 16.000 leden. De organisatie Ground

Zero werkte voornamelijk aan de bewustmaking van de Amerikanen.
De bedoeling van Ground Zero was informatie over de gevolgen van een atoomoorlog te verschaffen,zonder directe politieke actie te voeren.
Een belangrijke rol binnen de bevriezingsbeweging speelden de Amerikaanse kerken die in tal van verklaringen voor een nucleaire wapenwedloop hadden gewaarschuwd. Sterk op de voorgrond waren half maart '82 vooral twee geestelijken getreden, aartsbisschop Raymond Hunthausen uit Seattle en bisschop Leroy Matthiesen uit het Texaanse Amarillo. Uit protest tegen de wapenwedloop u-ilde de aartsbisschop nog slechts vijftig procent van zijn inkomstenbelasting betalen.
Bisschop Matthiesen had zich de woede van de overwegend protestantse bevolking in Amarillo op de hals gehaald doordat hij de werknemers van de plaatselijke Plantex-fabriek had aangeraden naar ander werk om te kijken. In dit bedrijf met **2.400** werknemers werden alle Amerikaanse atoombommen en kernkoppen geassembleerd.
Volgens John Marks van de Bond van Verontruste Geleerden had de Amerikaanse anti-kernwapenbeweging haar groei in de eerste plaats te danken aan president Ronald Reagan: „Wat al deze mensen samenbrengt is de angst voor een kernoorlog. De mensen voelen zich niet veilig meer met al die kernwapens, die overal staan opgesteld."

Senatoren betwisten uitlating Reagan over superioriteit SU

In een reactie op de persconferentie van Reagan ontkenden twee invloedrijke Senatoren, de Democraten Daniel Moynihan en Henry Jackson, als ook de voormalige directeur van het Agentschap voor wapenbeheersing en ontwapening (ACDA) Paul Warnke, dat de SU op nucleair gebied ,,een duidelijke superioriteitsmarge" had.

In de CBS-uitzending ,,Face the Nation" noemde Moynihan, die vice-voorzitter van de Senaatscommissie voor de inlichtingendienst was, de opmerking van de president ,,een gebrek aan realiteitszin".
De Senator uit New York meende dat Reagan met zijn opmerking over de Russische nucleaire superioriteit zijn geloofwaardigheid in het geding had gebracht. Weliswaar waren de Russische kernwapens sterker dan de Amerikaanse, maar de VS bezaten meer kernkoppen. Bovendien waren naar zijn mening beide supermogendheden in staat om elkaar bij een tegenaanval te vernietigen.
Moynihan riep president Reagan op om door middel van onderhandelingen een einde aan de nucleaire wapenwedloop te komen.
In de ABC-uitzending „This Week with David Brinkley" zei senator Jackson dat er ,,onevenwichtigheden" bestonden, maar dat de Sowjet-Unie zeker niet superieur was. Zo zouden de VS een voorsprong hebben op het punt van raketten die vanaf duikboten konden worden gelanceerd. In het algemeen stelde Jackson, die lid van de Senaatscommissie voor de strijdkrachten was, vast dat de Verenigde Staten nog altijd over het vermogen beschikken om de Sowjet-Unie af te schrikken.
Ex-president Carters SALT-onderhandelaar Paul Warnke verklaarde dat president Reagan misleid moest zijn geweest en dat hij het volkomen bij het verkeerde einde had gehad. Zelfs wanneer de Amerikaanse en de Russische nucleaire arsenalen op dat moment zouden worden bevroren – zoals Kennedy en Hatfield voorstelden, – zouden de VS zich niet in een inferieure positie bevinden, aldus Warnke.
Volgens hem waren beide partijen zich ervan bewust dat zij er niets bij konden winnen door een atoomoorlog te beginnen, ,,omdat zij weten dat ze van de landkaart zullen worden geveegd".
Daarentegen hield de directeur van het State Department-bureau voor politiek-militaire aangelegenheden, Richard Burt, vol dat de president „natuurlijk" gelijk had.
De Sowjet-Unie was volgens hem in staat om in één klap de Amerikaanse intercontinentale raketten die op land waren gestationeerd (ICBM's) te vernietigen. Naar de mening van Burt was het van belang .,er eerlijk voor uit te komen dat er enkele zeer belangrijke gebieden zijn, waarop wij een achterstand hebben".

Vier politici vragen Reagan nooit als eerste kernwapens te gebruiken

In het aprilnummer van het Amerikaanse driemaandelijkse blad „Foreign Affairs" riepen vier prominente Amerikaanse politici president Reagan op tot een verklaring dat de Verenigde Staten nooit als eersten kernwapens zouden gebruiken („no first use").
De vier waren Robert S. McNamara (minister van defensie onder Kennedy en Johnson), McGeorge Bundy (adviseur van president Kennedy voor defensieaangelegenheden), Gerard C. Smith (SALT-onderhandelaar van president Nixon) en George F. Kennan (voormalig Amerikaans ambassadeur in Moskou en Belgrado).

volgens de vier politici zou een „no first use"-politiek hoop geven aan iedereen, wiens leven werd overschaduwd door de afschuwelijke mogelijkheid van een derde wereldoorlog in Europa, conventioneel of nucleair.
Eensgezind verklaarden zij dat de tijd was aangebroken om mogelijkheden voor een nieuwe politiek en doctrine van het bondgenootschap zorgvuldig te bestuderen. Uitgangspunt zou moeten zijn dat kernwapens niet zouden worden gebruikt, tenzij een agressor er als eerste gebruik van maakte. Naar hun mening moesten met de Sowjet-Unie die al sinds jaren voor een „no first use"-afspraak pleitte, afspraken worden gemaakt.
Als tegenwicht voor een „no first use"-politiek zouden echter wel de Westerse conventionele strijdkrachten, ook de Amerikaanse troepen in West-Europa, moeten worden versterkt. Tegelijkertijd drongen de vier erop aan dat de Verenigde Staten aan hun atoomparaplu in Europa zouden blijven vasthouden, met het doel de Sowjet-Unie van een nucleaire aanval af te schrikken.

Oud-president Carter: Russen zijn militair niet sterker

Op 5 mei 1982 sprak ook de Amerikaanse oud-president Jimmy Carter de uitspraak van Reagan tegen dat de VS militair de mindere waren van de Sowjet-Unie.

Op een persconferentie in Oslo, aan het eind van een particulier bezoek aan Noorwegen, zei Carter dat dergelijke verklaringen van Washington konden leiden tot overmatig Russisch zelfvertrouwen en zelfs tot een ,,zelfmoord-actie" tegen de Verenigde Staten.
Carter zei dat er ruwweg een militair evenwicht bestond tussen beide grote mogendheden, dit in tegenstelling tot president Reagans verklaring dat de Sowjet-Unie militair de sterkere was. ,,Dat is geen nauwkeurige verklaring, en zelfs als ze nauwkeurig was vind ik het niet verstandig van een Amerikaanse president om een dergelijke verklaring af te leggen", aldus Reagans voorganger.
Carter zei dat Reagans verklaring over de militaire superioriteit van de Sowjet-Unie verwarring onder de Amerikanen en bezorgdheid onder de Europese bondgenoten had veroorzaakt.

Reagan wzl geen herzzenzng *NAVO-strategie* en *wyst ideeën over ratificatie* SALT 11-verdrag van de hand

Tijdens een persconferentie in het Witte Huis op 13 mei 1982 zei president Reagan dat hij niets voelde voor een herziening van de NAVO-strategie (hierin werd niet uitgesloten dat een conventionele aanval van het Warschaupact op West-Europa met nucleaire middelen zou worden beantwoord).

Volgens Reagan vormden kernwapens de enige afschrikking tegenover de ,,overweldigende" conventionele strijdkrachten van de Sowjet-Unie aan het ,,oostelijk front".
De president reageerde hiermee op suggesties uit het Congres om het accent binnen de NAVO sterker naar de conventionele strijdkrachten te verschuiven.

De Democratische Senator Sam Nunn, lid van de defensiecommissie, had op 13 mei in de New York Times voorgesteld dat Reagan deze verschuiving tijdens de komende NAVO-topconferentie in Bonn op 10 juni (pag. 47412-1982) ter discussie zou stellen.
Tegelijkertijd wees de Amerikaanse president het idee van de hand om in afwachting van een nieuw verdrag over de vermindering van strategische wapens (START) het oude SALT II-verdrag alsnog te ratificeren.

Op de vaststelling dat het beter was één vogel in de hand te hebben dan tien in de lucht, antwoorde hij: ,,Dit is geen vriendelijke vogel."
Hij herinnerde eraan dat het de Democratische meerderheid in de Senaat was geweest die gedurende het presidentschap van Jimmy Carter weigerde SALT II te ratificeren. Reagan: „SALT II is de foute koers om te volgen."

,,Het zou de Sowjet-Unie de mogelijkheid geven haar nucleair arsenaal zo ongeveer te verdubbelen. Ook de VS zou zijn kernbewapening kunnen blijven opvoeren. Daarmee geeft het verdrag simpelweg een legitimering aan de wapenwedloop", aldus Reagan.

(Voortzetting volgende aflevering)

KAMEROEN

VERZOENING MET NIGERIA

Na het grensconflict met Nigeria in mei 1981 (pag. 522/2-'81) en na verdere Nigeriaanse beschuldigingen in december 1981 (nl. dat Nigeriaanse vissers in de deelstaat Cross River opnieuw door Kameroense militairen werden gemolesteerd). bracht president Ahidjo van Kameroen tenslotte in januari 1982 een vierdaags bezoek aan Nigeria. In een op 13 jan. uitgegeven gemeenschappelijk communiqué werd het grensincident tussen beide landen betreurd en werd verklaard dat het incident de onderlinge samenwerking niet mocht schaden. Voorts werd aangekondigd dat de gemeenschappelijke commissie van beide landen zou worden gereactiveerd om de samenwerking op alle terreinen te versterken.
Op 15 nov. 1982 meldde radio-Kameroen dat de regeringen van beide landen afspraken waren nagekomen om schadevergoedingen te betalen i.v.m. het grensincident.
Premier Bouba bracht vervolgens op 29-30 nov. een tweedaags officieel bezoek aan Nigeria, dat bij monde van president Shehu Shagari beklemtoonde dat regelmatige contacten tussen beide staten nodig waren om grensconflicten te vermijden.
De nieuwe president van Kameroen, Paul Biya, bezocht Nigeria als eerste Afrikaanse land eind april 1983. Overeengekomen werd dat de grensconflicten om de olierijke delta van Rio-del-Rey voortaan op vreedzame wijze door een gemengde commissie zouden worden geregeld, aldus de *NZZ* (2-6).

MAGHREB

TOENADERING VAN ALGERIJE TOT TUNESIË. ONTMOETING CHADLI–HASSAN II. VERDERE TOENADERING TUSSEN ALGERIJE EN MAROKKO. AANVERWANTE ONTWIKKELINGEN

Vooral sinds begin 1983 is de toenadering tussen de Noordafrikaanse staten Algerije en Tunesië versterkt. terwijl een belangrijke aanzet werd gegeven tot een toenadering tussen Algerije en Marokko. Die ontwikkeling hield verband met economische factoren, maar niet in de laatste plaats ook met de ontwikkelingen in de Westelijke Sahara waar de door Algerije gesteunde bevrijdingsbeweging Frente Polisario. die de Arabische Democratische Republiek van de Sahara (RASD) had geproclameerd, in de strijd tegen Marokko sinds 1981 op militair gebied in een patstelling was beland.
Daardoor kreeg het streven naar een politieke oplossing een nieuw impuls. Daarom werden ,,de oude ideeën van een oplossing binnen een economische Maghreb-eenheid opnieuw van stal gehaald", aldus *NRC/H'blad* (27-7).

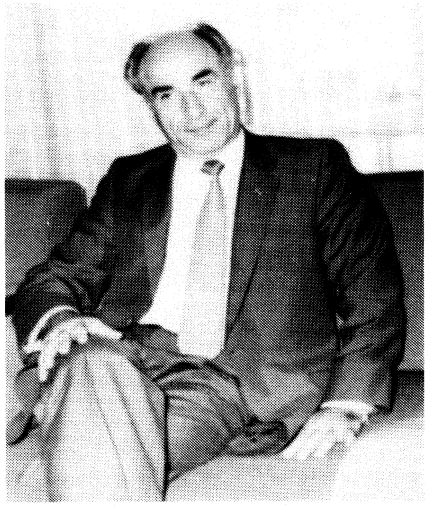
Op 27 april 1938 waren in de stad Tanger vertegenwoordigers bijeengekomen van de drie nationalistische partijen uit Marokko, Tunesië en Algerije (resp. Istiqlal, Destour en FLN). Zij beloofden elkaar plechtig dat zij, nadat Algerije onafhankelijk was geworden, samen de ,,Grote Arabische Maghreb" zouden vormen, d.w.z. een confederatie van staten in het Westen (de Maghreb) van de Arabische wereld. Maar ondanks hun etnische eenheid en een gemeenschappelijke culturele erfenis. ontwikkelden de drie landen zich op geheel eigen wijze en kwam de ,,Grote Arabische Maghreb" nimmer tot stand. Nu, ruim 25 jaar later, wordt het oude ideaal opnieuw gepredikt.
De volgende ontwikkelingen hebben zich inmiddels voorgedaan.

Toenadering Algerije–Tunesië

Van 7-9 sept. 1980 bracht de Tunesische premier Mohammed Mzali een officieel bezoek aan Algiers, dat in 1979 reeds twee maal door zijn voorganger, Hedi Nouira was bezocht. Voorts had de Algerijnse president Chadli aan het slot van een rondreis door het Midden-Oosten in maart 1980 een bezoek aan Tunis gebracht. Mzali voerde besprekingen met zijn Algerijnse ambtgenoot Mohammed Ben Ahmed Abdelghani.

In het hierover uitgegeven gemeenschappelijke communiqué werd gesteld dat in het bijzonder vraagstukken i.z. een intensieve samenwerking bij de opleiding aan het voortgezet en hoger onderwijs aan de orde waren geweest alsmede de uitwisseling van experts. (Algerije wenste Tunesische docenten.) Voorts was overeengekomen een verbetering van het onderlinge handelsverkeer te bevorderen en de dialoog tussen beide landen te bevorderen. Daartoe zouden de premiers elkaar voortaan elk halfjaar afwisselend in Tunis en Algiers treffen. Bovendien zou de in jan. 1970 ingestelde gemengde grote commissie. die al vijf jaar niet meer had vergaderd. in oktober 1980 in Tunis bijeenkomen. Mzali deelde nog mee dat maatregelen zouden worden getroffen om het onderlinge personenverkeer te vergemakkelijken, waarbij hij eraan herinnerde dat Tunesië alle obstakels voor Algerijnse toeristen bij de toegang tot Tunesië had opgeheven.

Op 9 jan. 1981 ondertekenden de ministers van buitenlandse zaken van beide landen, (toen) Hassan Belkhodja en Mohammed Seddik Benyahia, .diverse protocollen over de onderlinge



De Tunesische premier Mohammed Mzali

samenwerking op handelsgebied, verlaging van douanetarieven en de economische, culturele, wetenschappelijke, technische en consulaire samenwerking. In een gemeenschappelijke persverklaring was voorts sprake van het vaste voornemen ,,een Grote Arabische Maghreb op te bouwen en de hogere belangen van de Arabische natie te dienen".
Van 8-10 febr. 1981 bracht de Algerijnse premier Abdelghani een officieel bezoek aan Tunesië. Hij kwam met zijn Tunesische collega Mzali volgens het slotcommuniqué o.a. het volgende overeen:

a) de oprichting van een gemeenschappelijke bank met een basiskapitaal van $40 mln om de economische samenwerking tussen de beide landen te intensiveren en projecten in derde staten te financieren:
b) de oprichting van een gemeenschappelijk bureau voor industriële studies:
c) de instelling van vier hogere instituten voor de opleiding van kader zowel in Algiers (douane en belastingen) als in Tunis (bankwezen. verzekeringen. statistiek en planning).

Inzake de buitenlandse handel werd nog afgesproken de coordinatie van de standpunten t.a.v. ,.de protectionistische koers" van de EG te verbeteren.

Tijdens zijn officiële bezoek aan Frankrijk voerde de Tunesische premier Mzali op 19 febr. 1981 een pleidooi voor de ,,Grote Arabische Maghreb" die ,,in het jaar 2000 honderd mln inwoners" zal hebben. Die zou niet tot stand komen door een fusie, maar door een ,,functionele" unie, waarbij elke partner zijn identiteit behoudt. ,,Vooral zal de grote Maghreb het mogelijk maken een brandend grensprobleem, zoals dat van de Westelijke Sahara. te boven te komen", aldus Mzali.

Tunesische premier in Marokko

Van 17-19 maart 1982 bracht de Tune-

sische premier, Mohammed Mzali, een officieel bezoek aan Marokko.
Hij had dit land eerder bezocht van 9-11 juni 1980. Bij het toen gevoerde overleg, dat hoofdzakelijk gewijd was aan de economische samenwerkingen tussen Tunesië en Marokko, was in beginsel besloten ,,een handelsakkoord te sluiten op grond waarvan alle tussen de twee landen verhandelde produkten worden vrijgesteld van douanerechten".
Na Mzali's gesprekken in maart 1982 met de Marokkaanse premier Maati Bouabid en een audiëntie bij koning Hassan II werd een gemeenschappelijk communiqué uitgegeven, waarin o.a. werd gesteld:

,,Beide partijen (...) benadrukten hun vaste voornemen de onderlinge dialoog en de consultaties voort te zetten en met vastberaden stappen voort te schrijden op deze weg, want het is voor beide landen een bruikbare weg naar een geïntegreerde samenwerking, waarnaar de volken van de Grote Arabische Maghreb streven en die als model voor de betrekkingen tussen de landen van de Arabische natie zou kunnen dienen. Beide partijen kwamen overeen regelmatige bijeenkomsten in beide landen op politiek niveau te beleggen, om hun standpunten op internationale en regionale conferenties te coördineren."

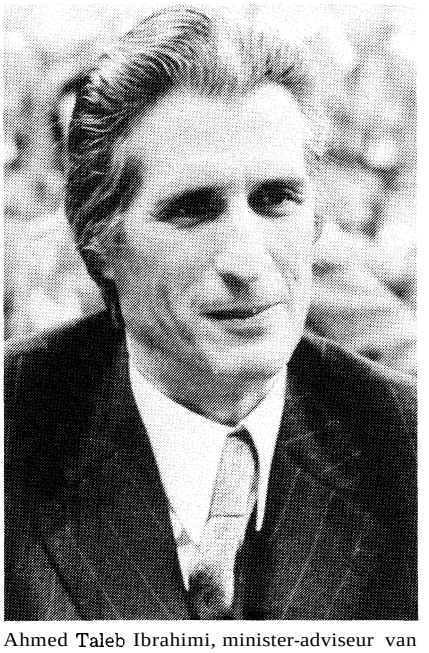
Tijdens het bezoek werden o.a. de volgende overeenkomsten ondertekend: 1. een akkoord over de samenwerking op voorlichtingsgebied; 2. een akkoord i.z. de oprichting van een gemeenschappelijk jeugdorgaan; 3. een akkoord i.z. de samenwerking in de landbouw en een uitvoeringsprogramma voor de jaren 1982183; 4. een uitvoeringsprogramma voor 1982183 t.b.v. de samenwerking op het gebied van het hoger onderwijs: en 5. een verdrag voor de oprichting van twee ondernemingen die in Tunesië en Marokko studies op het gebied van de textielnijverheid moeten verrichten.
Van Tunesische zijde werd opnieuw waardering uitgesproken voor het initiatief van koning Hassan II m.b.t. het houden van een referendum in de Sahara (zie pag. 709/3-'81).

Verdere samenwerking Algerije–Tunesië

Kort na een verblijf van de Tunesische minister van binnenlandse zaken, Driss Guiga, in Algerije, bracht zijn Algerijnse ambtgenoot Mohammed Hadj Yala, in de tweede helft van januari 1983 een bezoek aan Tunesië. Hij had een langdurig onderhoud met president Bourguiba, ontmoette alle ministers en woonde in Sfax de herdenking bij van het begin van de actieve strijd voor Tunesië's onafhankelijkheid (18 jan. 1952).
Op 8 en 9 febr. verbleef de Algerijnse premier Abdelghani opnieuw in Tunesië. Op de eerste dag woonde hij – evenals in 1981 – de herdenking bij van het bombardement van het Tunesische grensdorp Sakiet Sidi Youssef door de Franse luchtmacht in 1958. Bij die gelegenheid betuigden de beide premiers, Abdelghani en Mzali, de ,,politieke wil" van hun landen hun samenwerking te funderen op een solide basis en die vervolgens uit te breiden tot de andere landen van de regio in het perspectief van een verenigde Maghreb, waarbij Abdelghani ook Marokko betrok. Mzali deelde mee dat de Algerijnse president Chadli ,,in de komende maanden" een officieel bezoek aan Tunesië zou brengen.

Ontmoeting Chadli–Hassan

Op 26 febr. 1983 vond in het dorp Akid Loutfi bij de Algerijns-Marokkaanse grens een niet tevoren bekendgemaakte ontmoeting tussen koning Hassan II van Marokko en president Chadli van Algerije plaats. Bij hun vier uur durend topgesprek waren ook hun ministers van buitenlandse zaken, resp. M'Hamed Boucetta en Ahmed Taleb Ibrahimi, aanwezig. Centraal bij het overleg stond de kwestie van de Westelijke Sahara, die op 7 maart 1976 tot de verbreking van de onderlinge diplomatieke betrekkingen door Marokko had geleid.
De ontmoeting in Akid Loutfi was het resultaat van langdurige voorbereidingen en contacten op verschillende niveaus. Reeds in dec. 1977 was er volgens Le Monde (1-3) sprake geweest van avances van Hassan II jegens de toenmalige Algerijnse president Boumedienne. Gedurende het hele eerste kwartaal van 1978 waren geheime onderhandelingen gevoerd, afwisselend in Algiers en Rabat, tussen Taleb Ibrahimi, toen minister-adviseur van Boumedienne, en Reda Guedira, de voornaamste adviseur van Hassan II. Die hadden moeten leiden tot een ontmoeting in België tussen de Marokkaanse vorst en Boumedienne, die uiteindelijk niet doorging. Dit werd pas enkele maanden na de dood van Boumedienne (27 dec. 1978) onthuld.



Ahmed Taleb Ibrahimi, minister-adviseur van de Algerijnse president en sinds 8 mei 1982 minister van buitenlandse zaken van Algerije.

Toen werd bekend dat de twee onderhandelaars overeenstemming hadden bereikt over de stichting van een Sahara-staat, waarvan zij in stippellijnen de zuid-, oost- en noordoostgrens hadden geschetst, terwijl zij het aan de staatshoofden overlieten de noord- en noordoostgrens re preciseren m.b.t. de „nuttige driehoek": El Aioun–Smara–Bou Craa. Omdat de geografische concentratie van deze steden een compromis op basis van een territoriale verdeling moeilijk maakt, hadden de onderhandelaars het obstakel omzeild door de gedachte te opperen dat een exploitatie van het (daar gewonnen) fosfaat in het kader van de Maghreb moest geschieden. Naast de Saharawi's en de Marokkanen werden nog als partners geopperd Algerije, Mauretanië en zelfs Tunesie, Frankrijk en Spanje, aldus Le Monde (1-3).
NRC/H'blad (25-7) schreef hierover het volgende:

„De onderhandelaars kwamen ten slotte tot een principe-akkoord. Het noordelijk deel van de Westelijke Sahara zou bij Marokko worden gevoegd en in het zuiden zou Polisario zijn eigen onafhankelijke staat mogen vestigen. Over de afbakening van beide gebieden zouden de staatshoofden van Marokko en Algerije het onderling eens moeten worden.
Veel verder dan dat kwamen de heren niet, omdat ze daarmee op het belangrijkste obstakel waren gestuit. Het noorden van de Westelijke Sahara bevat namelijk praktisch alle belangrijke bevolkingscentra en delfstoffen van het gebied en het was niet aan te nemen dat Polisario zich met het zuiden tevreden zou stellen.
Daarom kwamen de onderhandelaars met allerlei gedachten naar voren, die allemaal uitgingen van de oorspronkelijke idee van de Maghreb. Zo was er een optie dat Marokko en de Saharaanse Republiek tot een hechte economische samenwerking zouden komen. Een tweede optie was dat zij samen met Algerije de Westelijke Sahara zouden ontwikkelen. Een derde optie was om ook Mauretanië in de gemeenschap te brengen. En men dacht zelfs aan een vierde mogelijkheid om Tunesië, eventueel aangevuld met Frankrijk en Spanje, in de economische samenwerking te betrekken..."

Ook na de ambtsaanvaarding van Chadli bleef Hassan op een topontmoeting aandringen, omdat die z.i. de gelegenheid bood het probleem op te lossen, maar de Marokkaanse vorst bleef tevens elk contact met het Polisatio, het bevrijdingsfront van de Sahara, weigeren. Wel stemde hij tijdens de 18de OAE-topconferentie te Nairobi op 16 juni 1981 in met het beginsel van een referendum voor de Sahara (pag. 70913-'81). Ook ontving koning Hassan op 26 nov. 1981 voor het eerst sinds maart 1976 een lid van de Algerijnse regering, nl. de minister van buitenlandse zaken Mohammed Seddik Benyahia, met wie hij volgens het Marokkaanse persbureau een onderhoud van een uur had.
Er volgden gesprekken in het buitenland van Marokkaanse afgezanten als Reda Guedira en Ahmed Bensouda met Taleb Ibrahimi, sinds 8 mei 1982 Algerije's minister van buitenlandse

zaken, en taaie Arabische bemiddelingspogingen, vooral van koning Fahd van Saoedi-Arabië, aldus de *NZZ* (1-3), die in nov. 1982 een officieel bezoek aan Algiers bracht.

(Saoedi-Arabië verschaft Marokko jaarlijks financiële hulp van naar schatting meer dan $ 1 mrd. aldus de Financial Times d.d. 3 maart.:

De laatste voorbereidingen voor het topgesprek vonden plaats tijdens een ontvangst van Hassans adviseur Ahmed Bensouda te Algiers door president Chadli op 17 februari (Reuter),
Nog op 24 febr. zei president Chadli in een rede t.a.v. de Westelijke Sahara: „Wij steunen nooit een Arabisch volk tegen een ander Arabisch volk. (...) Wij zijn genegen elke actie te ondernemen die zal bijdragen tot de toenadering van de standpunten van de twee partijen in het conflict." (Die partijen waren volgens Algerije Marokko en het Polisario c.q. de RASD.) Sprekend over Marokko wenste Chadli dat de twee landen zich kunnen ,,wijden aan essentiële kwesties en een vruchtbare economische samenwerking vestigen".
In een op 27 febr. gepubliceerde verklaring van de woordvoerder van het Algerijnse ministerie van buitenlandse zaken werd o.m. gesteld: ,,Algerije heeft steeds bevestigd dat het geen enkel geschil met Marokko heeft. Het probleem van de Westelijke Sahara, dat een dekolonisatieprobleem is, stelt onze broeders van de Westelijke Sahara tegenover onze broeders van Marokko. Algerije heeft steeds bevestigd geheel beschikbaar te staan voor de taak om onze broeders van de Westelijke Sahara en onze broeders van Marokko tot elkaar te brengen teneinde een oplossing te vinden conform het onvervreemdbare recht van het volk van de Westelijke Sahara op zelfbeschikking en onafhankelijkheid. Een zodanige oplossing herstelt, naar de overtuiging van Algerije, de vrede in onze regio en zal de weg openen voor een samenwerking overeenkomstig het ideaal van de opbouw van de Maghreb. Het is in deze geest dat president Chadli Bendjedid (...) koning Hassan II heeft ontmoet (...). En bezield door dezelfde zorg blijft Algerije beschikbaar voor nieuwe contacten..."

Eveneens op 27 febr. legde de Marokkaanse (staats)minister van buitenlandse zaken, M'Hamed Boucetta, de volgende verklaring af: ,,De twee staatshoofden hebben alle kwesties betreffende de twee landen besproken, in het bijzonder de normalisering van de betrekkingen tussen Marokko en Algerije. T.a.v. de Sahara heeft koning Hassan II opnieuw de verbintenis van Marokko jegens de resoluties aanvaard door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid te Nairobi bevestigd alsmede zijn wil te werken aan de uitvoering daarvan op zo kort mogelijke termijn."
Op het Algerijnse ministerie van buitenlandse zaken kon men volgens *Le Monde* (1-3)niet zeggen of de diplomatieke betrekkingen binnenkort zouden worden hersteld, maar men beklemtoonde dat Algerije al lang geleden zijn grensprobleem met Marokko had geregeld. (Het verloop van de Algerijns-Marokkaanse grens was vast gesteld door een ad hoc-conventie, ondertekend tijdens de OAE-topconferentie van Rabat in juni 1972).
Op 28 febr. bevestigde de „minister" van buitenlandse zaken van de RASD, Mohammed Ould Salek, dat de Polisario-leiders op de hoogte waren van de sinds 1978 tussen Algiers en Rabat onderhouden contacten en in het bijzonder van de plaats en datum van de Algerijns-Marokkaanse topconferentie van 26 februari. Ould Salek merkte voorts op dat het Polisario ,,gunstig (stond) tegenover elk initiatief, van welke kant ook, dat zal leiden tot onderhandelingen tussen ons en Marokko, teneinde een vreedzame en duurzame oplossing van het conflict te bereiken". Hij voegde daaraan toe: ,,De vrede loopt via de terugtrekking van de laatste Marokkaanse soldaat van het Sahara-grondgebied en de eerbiediging door Marokko van de soevereiniteit en territoriale integriteit van de RASD." Tevens beklemtoonde Ould Salek toen het ,,vertrouwen van de Saharawi's in Algerije".
Eveneens op 28 febr. arriveerde de Marokkaanse afgezant Bensouda in Tunis om president Bourguiba in kennis te stellen van de resultaten van Akid Loutfi.

Op 10 maart ontving president Chadli in Delhi (India), in de marge van de topconferentie van niet-gebonden landen, de Marokkaanse kroonprins Sidi Mohammed.

Op 16 maart werd hem in Algiers een persoonlijke boodschap van koning Hassan overhandigd door de Marokkaanse minister van buitenlandse zaken Boucetta. Volgens het Algerijnse persbureau APS werden bij het onderhoud Chadli-Boucetta ,,de situatie in de Maghreb en de Algerijnse inspanningen tot herstel van de vrede in de regio in overeenstemming met de resoluties van de OAE behandeld". De *NZZ* (19-3)bracht het onverwachte bezoek van de Marokkaanse minister in verband met de ontvangst door president Chadli (en minister Taleb Ibrahimi) enkele dagen eerder van de secretaris-generaal van het Polisario (tevens staatshoofd van de RASD), Mohammed Abdelaziz, en de leider van de radicale vleugel, Mohammed Lamine, die als voornaamste contactman van het Polisario met de Libische leider Kadhafi gold. Over de inhoud van dit overleg werd officieel niets meegedeeld.
Op 17 maart deden in Rabat geruchten de ronde dat mogelijk in Tunis, waar de Algerijnse president de volgende dag voor een officieel bezoek werd verwacht, een topconferentie van Hassan en Chadli alsook de Tunesische president Bourguiba zou plaatsvinden. Er werd op gewezen dat Hassan zijn bezoek aan Londen, waar hij het Arabische vredesplan van Fes had willen toelichten, had afgezegd en zich door de Jordaanse Lening Hoessein had laten vervangen (zie pag. 241/2). Maar nog op 17 maart werd door de Marokkaanse regering tegengesproken dat zo'n topconferentie op het programma stond

President Chadli in Tunis. Vriendschapsverdrag en grensakkoord ondertekend

Op 18 maart arriveerde de Algerijnse president Chadli voor een officieel bezoek van drie dagen in Tunesië. Voor zijn vertrek uit Algiers verklaarde hij tegenover APS: „Wij geloven in de eenheid van de volken, maar die eenheid wordt niet door leuzen, hoe edelmoedig ook, verwezenlijkt. Zij is het resultaat van inspanningen en arbeid, verricht met geloof, geduld, vastberadenheid en zelfverloochening." ,,De grenzen bestaan en het heeft geen zin de realiteit te negeren." Slechts door ,,de economische samenwerking en de politieke harmonie" is het mogelijk de grenzen te ,,humaniseren".

Bij zijn aankomst op het vliegveld van Tunis, waar hij door president Bourguiba werd ontvangen, zei Chadli o.m.: ,,Ik ben er heden van overtuigd dat de leiders van de Maghreb zich bewust beginnen te worden van de noodzaak tot gemeenschappelijke actie in het kader van de opbouw van de Grote Maghreb. Wanneer de oprechte politieke wil bestaat en wanneer wij het vertrouwen als essentieel element boven alles stellen, zal alles wat wij ondernemen gemakkelijk worden. Wat wij de laatste tijd hebben ondernomen – ik wil spreken van mijn ontmoeting met Z.M. koning Hassan II – past in deze algemene context..."

Volgens Le Monde (20-3) vormden deze uitlatingen een impliciet antwoord aan de Libische leider Kadhafi, die een onmiddellijke en overkoepelde totale eenheid ,,eist" (zie ook pag. 478/2).



Op 19 maart ondertekenden president Chadli van Algerije (l.) en president Bourguiba van Tunesie in Tunis een ,,verdrag van broederschap en eendracht".

Op 19 maart ondertekenden de presidenten Chadli en Bourguiba een zeven artikelen tellend ,,verdrag van broederschap en eendracht" voor de duur van 20 jaar. Ook de ,,andere staten* van de Grote Arabische Maghreb, die de bepalingen ervan aanvaarden" zouden tot dit verdrag kunnen toetreden. Het verdrag verplicht Algerije en Tunesië:

– ,,Zich te onthouden van het dreigen met of het gebruik van geweld om hun geschillen te regelen";
– zich te laten leiden door wederzijdse eerbiediging ,,van de territoriale integriteit, de onschendbaarheid van de nationale grenzen, de soevereiniteit en de politieke onafhankelijkheid";
– niet toe te treden tot enige alliantie of coalitie van politieke of militaire aard met één of meerdere mogendheden" die tegen een van beide partijen is gericht;
– „op zijn grondgebied generlei initiatief of actie te tolereren welke voortvloeit uit een vijandige houding die door één of meer mogendheden zou kunnen worden ingenomen" jegens een van beide partijen;
– ,,op zijn grondgebied het organiseren van activiteiten niet toe te laten door welke groepering ook die de veiligheid of de territoriale integriteit van de andere partij zou bedreigen dan wel zou pogen met geweld diens regime te wijzigen".

* Volgens Le Monde (25-5) gaven zowel Mauretanië als Malta te kennen tot het Algerijns-Tunesische broederschapsverdrag te willen toetreden. Abdelaziz Ould Ahmed, de Mauretaanse minister van justitie, uitte die wens toen hij een booschap van zijn staatshoofd overbracht aan de Tunesische president Bourguiba.

De Maltese minister van buitenlandse zaken, Alex Sceberras Trigona, verklaarde tijdens een officieel bezoek aan Tunis (in de week van 15 mei) dat zijn land zich bij het verdrag wilde aansluiten in zoverre de verdragsbepalingen strookten met de wens van Malta inzake een neutraliteitsstatus.

Eveneens op 19 maart ondertekenden de presidenten Chadli en Bourguiba een akkoord over de definitieve afbakening van de Algerijns-Tunesische grens. Daarmee werden de voornamelijk technische geschillen over het grensverloop op vijf punten – vooral m.b.t. het gebied tussen Gafsa en Ghardimaoui – bijgelegd. Volgens Le Monde (22-3) zou het akkoord de eigendomsrechten van de reeds in deze zones gevestigde ingezetenen van beide landen garanderen.

De *NZZ* (23-3) stelde dat het vriendschapsverdrag en het grensakkoord passen in een concept van president Chadli dat beoogt opnieuw tot een nauwe samenwerking van de Maghreb-staten te komen. Algerije streeft thans naar een „Maghreb van de Staten", terwijl onder Chadli's voorganger Boumedienne de „Maghreb van de Volken" werd gepropageerd. Daarbij speelde toen de gedachte een rol dat de door minder progressieve regimes geregeerde volken hun regeringen omver moesten werpen en vervolgens gemene zaak moesten maken met de andere volken onder progressieve regimes

Ook zou, aldus de NZZ, een terugkeer tot de vóór Boumedienne nagestreefde politiek van een gemeenschappelijke ontwikkeling en van een harmonisatie van de economie van de drie Maghreb-staten (Algerije, Marokko en Tunesie) thans niet onnatuurlijk lijken en zou ook het tot nieuw leven wekken van de projecten i.z. een gemeenschappelijke Maghreb-markt niet onmogelijk zijn. De Algerijnse ontwikkelingsstrategie, die een snelle industrialisatie van Algerije beoogde, had de samenwerking met de buurstaten verwaarloosd, maar slechts zeer gedeeltelijk de toen verwachte resultaten opgeleverd.

Verdere toenadering tussen Algerije en Marokko

Van 30 maart-2 april bracht de Marokkaanse minister van binnenlandse zaken, Driss Basri, een werkbezoek aan Algerije. Hij werd o.a. door president Chadli ontvangen en voerde voorts besprekingen met zijn Algerijnse ambtgenoot Mohammed Hadj Yala. Dit overleg had ten doel manieren te zoeken ,,om de hindernissen bij de schepping van een verenigde Grote Arabische Maghreb uit de weg te ruimen, die solidair is en nooit heeft nagelaten het streven van alle naties van de Arabische Maghreb te belichamen". In een gemeenschappelijke verklaring wezen beide ministers erop dat verscheidene maatregelen waren besproken, die het verkeer van personen en goederen moesten vergemakkelijken en de etappegewijze normalisering van de betrekkingen tussen de beide landen binnen een redelijke termijn moesten bevorderen. Zij kwamen overeen:

1. zo spoedig mogelijk de vrijheid van personen- en goederenverkeer in beide buurlanden te herstellen;
2. het onderlinge lucht- en spoorwegverkeer te hervatten;
3. de samenwerking op plaatselijk niveau, vooral in het grensgebied, voort te zetten;
4. een officiële uitwisseling van bezoekers op gang te brengen die zich bij voorrang moesten wijden aan vraagstukken betreffende post, toerisme en handel;
5. een gemeenschappelijke commissie in te stellen die speciaal adviezen moest uitbrengen over sociale en humanitaire problemen van wederzijds belang.

Van Algerijnse zijde werd op 3 april gemeld dat vooral het vraagstuk van de schadevergoeding voor staatsburgers van beide landen, die na het verbreken van de betrekkingen in 1976 waren uitgewezen en hun bezittingen hadden verloren, aan de orde was geweest. Dat betrof o.a. 30.000 Marokkanen (*IAF* 211983).
Op 4 april werd in beide hoofdsteden bekendgemaakt dat m.i.v. 7 april de grens tussen de twee landen zou worden heropend voor de Algerijnen die in Marokko wonen en de Marokkanen die in Algerije verblijven. Door deze maatregel konden volgens Le Monde (10-4) ca. 200.000 Marokkaanse ingezetenen van Algerije en ca. 20.000 Algerijnen die in Marokko wonen voortaan vrij de grens passeren. Maar de overige burgers van beide landen bleven verplicht voor een bezoek aan het andere land een speciale vergunning aan te vragen, waarop zij vaak maanden moesten wachten (*DPA* 7-4).

Onderhandelingen *tussen* Marokko en *Polisario?*

In een op 19 mei aan het Algerijnse

dagblad El *Moudjahid* gegeven interview liet Mohammed Abdelaziz, president van de RASD, doorschemeren dat er ontmoetingen hadden plaatsgevonden tussen Marokkaanse functionarissen en vertegenwoordigers van het Polisario. Maar die onderhandelingen zouden geen resultaat hebben opgeleverd en Abdelaziz stelde Marokko daarvoor verantwoordelijk. DPA (20-5) maakte melding van een bericht in het Franse dagblad Le *Matin* dat ,,hoge" vertegenwoordigers van Marokko en het Polisario elkaar ,,dezer dagen" op een onbekende plaats hadden ontmoet om direct en zonder tussenpersonen te spreken over het bijleggen van hun conflict. De *FAZ* (24-5) schreef dat Marokko dn gesprekken, die de Marokkaanse koninklijke adviseur Ahmed Bensouda met de Polisario-leider Bahir Mustafa Sayed zou hebben gevoerd, niet bevestigde, maar volgens Le Monde (27-5)had de Marokkaanse minister van buitenlandse zaken Boucetta de week tevoren elke ontmoeting met een RASD-vertegenwoordiger ontkend. Daarentegen bevestigde de RASD-minister van buitenlandse zaken, Brahim Hakim, dat er ,,verscheidene ontmoetingen op zeer hoog niveau" hadden plaatsgehad, aldus Le Monde.

Diverse contacten

Op 18 mei ontving president Bourguiba in Tunesië zijn Algerijnse ambtgenoot Chadli en de Italiaanse president Pertini voor de inwijding van de pijpleiding, waardoor Algerijns aardgas via kaap Bon (Tunesië) en door de Middellandse Zee naar Italië wordt getransporteerd.

Van 26-28 mei bracht de Algerijnse minister van binnenlandse zaken, Mohammed Hadj Yala, opnieuw een bezoek aan Marokko. Hij overhandigde koning Hassan II een boodschap van president Chadli en voerde besprekingen met zijn Marokkaanse collega Driss Basri en met o.a. premier Maati Bouabid en minister van buitenlandse zaken Boucetta. Uit het na afloop van het bezoek gepubliceerde communiqué bleek dat door beide partijen was besloten de onderlinge samenwerking in de sectoren PTT, gezondheidszorg, handel en toerisme uit te breiden. Het luchtverkeer tussen beide landen zou in de eerste week van juni worden hervat. Een hervatting van het spoorwegverkeer zou zo spoedig mogelijk volgen. Minister Yala omschreef zijn bezoek op 29 mei als een nieuwe belangrijke stap naar de geleidelijke normalisering van de betrekkingen.

President *Bourguiba in* Algiers. Bezoek staatshoofd Mauretanie

Van 29-31 mei bracht de Tunesische president Bourguiba, o.a. vergezeld door premier Mzali, een officieel bezoek aan Algerije.
Het Algerijnse persbureau APS had reeds op 26 mei bekendgemaakt dat ,,het volgende weekend (van 29 mei) een topconferentie van de landen van de Maghreb zal plaatsvinden in Algiers" tijdens het officiële bezoek van president Bourguiba. De namen van de betrokken staatshoofden werden niet vermeld, maar men meende te weten, aldus Le Monde (27-5), dat president Chadli koning Hassan II, luitenant-kolonel Mohammed Khouna Ould Haidalla van Mauretanië en kolonel Kadhafi van Libië had uitgenodigd. President Chadli, die op 25 mei een onderhoud had gehad met de Tunesische minister van defensie Slaheddine Baly, ontving op 28 mei een afgezant van de Marokkaanse koning, Boutaleb, die vervolgens naar Tunis doorreisde. Op 30 mei arriveerde ook het Mauretaanse staatshoofd Ould Haidalla in Algiers voor ,,een werk- en vriendschapsbezoek", maar koning Hassan en kolonel Kadhafi verschenen niet.

Renaïd Mohand Oussaid, woordvoerder van het Algerijnse ministerie van buitenlandse zaken, gaf tijdens een gesprek met de buitenlandse pers op 2 juni voor het eerst de officiële Algerijnse versie van de gebeurtenissen rond de niet-doorgegane topconferentie.

Oussaid zei volgens Le Monde (4-6): ,,Zodra de koning van Marokko wist dat president Bourguiba naar Algerije zou komen voor een officieel bezoek, uittte hij de wens, het verlangen, naar Algiers te komen om zijn collega's te ontmoeten en een kop koffie (met hen) te drinken. Algerije kon niet weigeren aan dit verlangen te voldoen, te meer niet omdat dit verzoek werd geuit op de dag na de ontmoeting van 26 februari (met president Chadli) en het paste in het kader van de vredesdynamiek. Door dit voorstel van de koning van Marokko, die zichzelf had uitgenodigd, te aanvaarden, achtten wij het nuttig de gelegenheid aan te grijpen voor het houden van uitgebreide consultaties met alle landen van de Maghreb, wat ons inziens ruggesteun van de Maghreb zou geven aan de regeling van de Sahara-kwestie zoals die door Algerije tijdens de ontmoeting van 26 februari was voorgesteld. Voor ons bestaat de Maghreb uit zes staten, maar omdat koning Hassan de wens uitte slechts aan een topconferentie van drie deel te nemen, hebben de uitgebreide consultaties helaas niet plaatsgevonden."
De woordvoerder bedoelde met de zes Maghreb-staten: Algerije, Marokko, Tunesië, Mauretanië, Libië en de RASD.

Volgens de *FAZ* (6-6) had president Chadli nog tot het laatst geprobeerd koning Hassan en kolonel Kadhafi naar Algiers te halen, en daartoe twee van zijn voornaamste medewerkers, de minister van binnenlandse zaken (Yala)en de tweede man van zijn partij (Mohammed Cherif Messaadia) naar Rabat en Tripoli gestuurd. Le Monde (27-5) had reeds bericht over een ontmoeting van Cherif Messaadia met kolonel Kadhafi in Tripoli. De tweede man van de Algerijnse eenheidspartij FLN beantwoordde daarmee tevens een bezoek dat Libië's tweede man, majoor Jalloud, op 27 maart in Algiers aan president Chadli had gebracht (pag. 47812).
Hoewel de uitgebreide Maghreb-topconferentie niet plaatsvond, bevestigden Tunesië en Algerije, aldus DPA (31-5), hun voornemen om het conflict over de Westelijke Sahara in het kader van de ,.Grote Maghreb" op te lossen. De presidenten Bourguiba en Chadli beklemtoonden dat zij hun contacten met Marokko zouden versterken. De premiers van beide landen waren het er bij hun besprekingen over eens dat men zich voor een toenadering resp. een op één noemer brengen van de standpunten van de vijf Maghreb-staten moest inzetten, en zij spraken af daarover verder te zullen beraadslagen.
Op 30 mei wisselden de ministers van buitenlandse zaken van beide landen de ratificatiedocumenten van de op 19 maart getekende overeenkomsten, nl. het verdrag van broederschap en eendracht én het grensakkoord, uit. De wederzijdse ministers van economie bespraken gelijktijdig de mogelijkheden van de bilaterale samenwerking op industrieel gebied.
Tijdens de laatste uren van Bourguiba's bezoek hadden hij en president Chadli nog een ontmoeting met het Mauretaanse staatshoofd Ould Haidalla. Deze verklaarde in een interview met Le Monde (13-7): ,,Wijzijn overeengekomen dat de Grote Maghreb alle volken van de regio moet omvatten en dat die moet zijn gebaseerd op de eerbiediging door een ieder van de andere politieke regimes en van de specifieke identiteit van elk volk." (Deze laatste woorden sloegen volgens Le Monde kennelijk op de bewoners van de Westelijke Sahara).
In de besprekingen met Ould Haidalla kwam ook het probleem van de Westelijke Sahara aan de orde. Vooral met het oog daarop werd eind mei van officiële Algerijnse zijde verklaard: ,,Wij hebben ons uiterste best gedaan te helpen bij het tot stand brengen van een oplossing. Nu moet in de OAE in aansluiting daarop een aanvullende actie worden ondernomen."

Over de OAE en het Sahara-probleem wordt in een volgende aflevering een afzonderlijk bericht gepubliceerd.

Nu reeds kan worden bericht dat de 19de OAE-topconferentie op 11 juni te Addis Abeda een door Ethiopië, Mau-

retanië en Senegal voorbereide resolutie aanvaardde waarin Marokko en de onafhankelijkheidsbeweging Polisario worden opgeroepen tot het houden van rechtstreekse onderhandelingen. Dit overleg moet leiden tot een bestand en vervolgens tot een referendum in de Westelijke Sahara over onafhankelijkheid of aansluiting bij Marokko. De volksstemming moet binnen zes maanden worden gehouden, in eik geval voor de volgende OAE-top in Guinee.
Door waarnemers werd gesproken van een belangrijk succes voor de Algerijnse diplomatie. Voor het eerst maakte een OAE-document melding van ,,de partijen in het conflict", tussen wie Algerije rechtstreekse onderhandelingen op gang wil helpen brengen. De tekst van de OAE-top kwam vrijwel punt voor punt overeen met het standpunt dat Algerije heeft ingenomen sinds het ontstaan van het conflict.
Op grond van berichten van diverse persbureaus meldde *NRC/H'blad*:

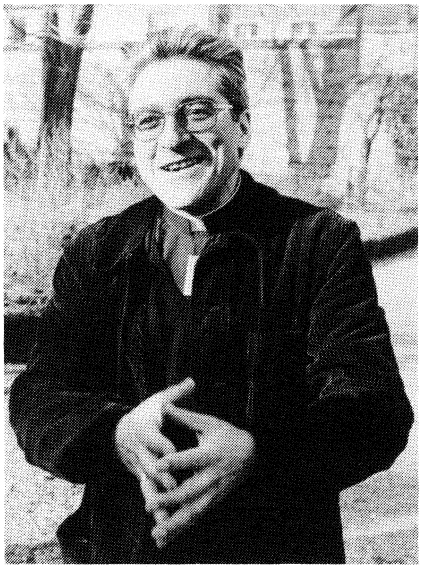
,,De wil van Algiers om te bemiddelen komt duidelijk tot uiting in de pacificerende voorstellen van president Bendjedid Chadli, die het aannemen van de resolutie door de OAE-top kwalificeerde als ,,een overwinning van Afrika". „Wij willen geen overwinnaar en ook geen overwonnene" bij het oplossen van het conflict om de Westelijke Sahara, aldus het Algerijnse staatshoofd, dat herhaalde dat zijn land beschikbaar is om ,,bij te dragen tot elke mogelijke toenadering tussen de twee partijen".

Volgens diverse bronnen in Algiers heeft Algerije een belangrijke rol gespeeld bij een rechtstreekse ontmoeting tussen de Marokkaanse delegatie en die van het Polisario-front. Donderdag (9 juni) onthulde de president van de Saharaanse republiek, Mohamed Abdelaziz, dit contact, een melding die werd tegengesproken door de Marokkaanse minister van buitenlandse zaken, Mohamed Boucetta.
Het contact tussen Marokko en Polisario zou tot stand zijn gekomen vijf weken na de ontmoeting, op 26 februari, tussen president Chadli en koning Hassan II aan de Algerijns-Marokkaanse grens.
Sindsdien probeert Algerije, met het oog op een verbetering van de betrekkingen met het oostelijke buurland Tunesië, een „vredesdynamiek te scheppen" in noordelijk Afrika. Volgens Algiers komt zo het kader tot stand waarbinnen het conflict om de Westelijke Sahara, rekening houdend met resoluties van de Verenigde Naties en de OAE, kan worden opgelost."

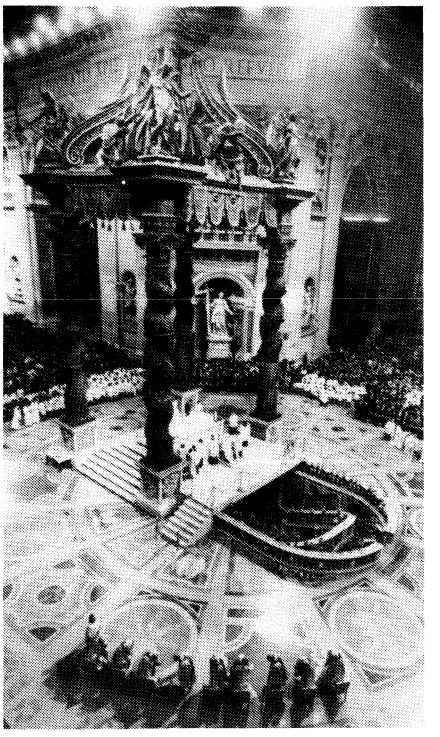
GEESTELIJK LEVEN

PAUS BENOEMT KARDINALEN

Op 5 jan. 1983 heeft paus Johannes Paulus II de benoeming bekend gemaakt van 18 nieuwe kardinalen. De creatie van deze nieuwe kardinalen vond plaats tijdens een consistorie op 2 februari.
Kardinaal gewijd werden toen de volgende personen:
De maronitische patriarch van Antiochië (Beiroet), Antoine Pierre Khoraiche; aartsbisschop Bernard Yago van Abidjan; mgr. Aurelio Sabbatini, pro-prefect van de Apostolische Signatuur, de hoogste kerkelijke rechtbank; aartsbisschop Franjo Kuharic van Zagreb; mgr. Giuseppe Casoria, pro-prefect van de Congregatie voor de sacramenten en de goddelijke eredienst; aartsbisschop José Ali Lebrun Moratinos van Caracas; aartsbisschop Joseph L. Bernardin van Chicago; aartsbisschop Michael Michai Kitbunchu van Bangkok; aartsbisschop Alexandre do Nascimento van Lubango in Angola; aartsbisschop Alfonso Lopez Trujillo van Medellin, voorzitter van de Zuidamerikaanse bisschoppenconferentie; aartsbisschop Godfried Danneels van Mechelen-Brussel; aartsbisschop Thomas Stafford Williams van Wellington op Nieuw-Zeeland; aartsbisschop Carlo Maria Martini van Milaan; aartsbisschop Jean-Marie Lustiger van Parijs; aartsbisschop Jozef Glemp van Gniezno en Warschau; mgr. Julijans Vaivods, apostolisch administrator van Riga en Liepaja in Letland (Sowjet-Unie); bisschop Joachim



Jean-Marie Lustiger, een van de 18 nieuwe kardinalen, is sinds 2 febr. 1981 aartsbisschop van Parijs. Hij was in 1926 uit Pools-joodse ouders geboren en had zich in 1940 tot het rooms-katholieke geloof bekeerd.



Paus Johannes Paulus II neemt plaats op het confessiealtaar (m.) nadat hij te zamen met de 18 nieuwe kardinalen (l. en r. van het altaar) de mis heeft opgedragen.

Meisner van Berlijn; en de vermaarde Franse godgeleerde Henri de Lubac SJ.
Van de 18 nieuwe kardinalen komen er 10 uit Europa (3 Italianen), 2 uit Afrika, 2 uit Latijns-Amerika, 1 uit Azië, 1 uit Noord-Amerika, 1 uit Oceanië en 1 uit een oosterse Kerk.
De op handen zijnde hervorming van de Romeinse curie zal wel de reden zijn waarom slechts 2 curiekardinalen zijn benoemd; opmerkelijk is dat 2 functionarissen die curiedepartementen leiden, mgr. Poupard van het Secretariaat voor de nietgelovigen en mgr. Jadot van het Secretariaat voor de niet-christenen, niet tot het kardinaalspurper zijn verheven.
Het aantal kardinalen bedraagt nu 138. In 1979 had de paus echter een kardinaal ,,in pectore" gecreëerd (wat wil zeggen dat de naam geheim bleef). Staat deze niet op de nieuwe lijst, dan zijn er 139 kardinalen. Uitgaande van het aantal 138 zijn er 18 ouder dan 80 jaar, zodat zij niet meer aan de keuze van een paus mogen deelnemen (2 van hen zijn bij de nieuwe kardinalen, t.w. mgr. Vaivods en pater De Lubac). Het aantal kiesmannen is dus 120.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

SOCIALE ONRUST IN CHILI

Onder invloed van de sinds medio 1981 snel slechter geworden economische situatie in het Latijns-Amerikaanse land Chili is het laatste half jaar een toenemend verzet ontstaan tegen het bewind van de president, generaal Augusto Pinochet Ugarte, die na een militaire staatsgreep op 11 sept. 1973 de macht overnam van de linkse president Salvador Allende Gossens.
Het economische open-marktmodel, in 1974 geïntroduceerd door de ,,Chicago Boys" (leerlingen van Milton Friedman) had tot een debacle geleid. Terwijl de Chileense economie tussen 1976 en 1981 nog de snelst groeiende van Zuid-Amerika was: heeft het land nu een buitenlandse schuld van 18 mrd dollar op een bevolking van 11 mln. De werkloosheid bedraagt rond 20%; de reële werkloosheid is echter 30% á *35%* als men rekening houdt met degenen aan wie werk wordt verschaft in het kader van een minimaal werkgelegenheidsprogramma, waarbij 20 dollar per maand aan arbeiders wordt uitbetaald.

Sinds 1981 zijn door de hoge rente en door schulden 1.369 bedrijven failliet gegaan en is de industriële produktie met 22% gedaald.
Over de economische ineenstorting die de voedingsbodem werd voor vier nationale protestdagen (op 11 mei, 14 juni, 12 juli en 11 augustus) schreef Kees Caljé in het *NRC/H'blad* (18-5) het volgende:

De vrijemarkt-rhetoriek van generaal Pinochet heeft de Westerse banken ertoe verleid hun kredietverlening aan Chili tussen eind 1978 en eind 1982 op te schroeven van 2,7 tot 10,5 miljard dollar. Het monetaristische mirakel is echter inmiddels een nachtmerrie geworden.
De elf miljoen Chilenen zijn in de jaren zeventig tot twee keer toe het slachtoffer geworden van de experimenteerdrift van dogmatici aan de linker- en de rechterzijde.
Van 1970 tot 1973 is Chili het doelwit van een chaotisch Keynesianisme, om vervolgens in de greep te raken van kortzichtige monetaristen en een fascistische generaal.
Op 3 november 1970 wordt Salvador Allende Gossens, leider van de Unidad Popular, door het congres tot president benoemd. Daarmee komt wel de verbeelding, maar niet het verstand aan de macht. Allerlei bedrijven worden genationaliseerd, maar leveren vervolgens enorme verliezen op. De tekorten worden steeds opnieuw aangevuld door het genationaliseerde bankwezen,
Tezelfdertijd worden de lonen fors verhoogd. De koopkracht van de werknemers stijgt in één jaar tijd met ruim 30%. Daar staat echter geen verhoging van de produktie tegenover. De economie wordt overstroomd met geld, ook omdat het overheidstekort de pan uit rijst, en de inflatie schiet omhoog.
Overal bezetten werknemers op eigen houtje bedrijven. De landhervorming verschaft de boeren wel land en een minimumloon, maar verplicht hen niet tot produceren. De Unidad Popular, een coalitie van linkse partijen. blinkt uit door verdeeldheid.
Op 11 september 1973 maakt een militaire staatsgreep een eind aan het sprookje. Generaal Augusto Pinochet oefent een bloedige terreur uit en besluit de Chileense economie te liberaliseren.
De Chileense munt, die in 1973 door de inflatie van ruim 500% veel van haar koopkracht heeft verloren, wordt fors gedevalueerd. De lonen worden verlaagd. De controle op de prijzen wordt daarentegen opgeheven.
Vanaf 1975 worden ook de financiële markten geliberaliseerd. Op advies van Milton Friedman, de .,goeroe" van de monetaristen, worden de overheidsuitgaven met een kwart verlaagd, de belastingen verhoogd en wordt de rente vrijgelaten. Deze schoktherapie blijft niet zonder gevolgen: het bruto nationale produkt daalt in 1975 met 11%. Toch oogst de Chileense regering niet alleen doornen Het Internationale Monetaire Fonds leent Chili in 1975 207 miljoen dollar (het IMF en de Wereldbank hadden president Allende elk krediet geweigerd). Het aanzien van Chili in de internationale bankwereld stijgt. Vanaf 1976 lukt het weer buitenlands kapitaal naar Chili te lokken.
De produktie begint weer te stijgen en vanaf 1977 worden zelfs groeicijfers van 6 tot 8% geregistreerd. Grote investeringen zijn daarvoor niet nodig, want er bestaat sinds Allendes tijd een enorme overcapaciteit. De werkloosheid, die tussen 1973 en 1976 is gestegen van 3,7 tot 16,8%, begint vanaf 1977 te dalen.
Maar het meest trots zijn de Chileense monetaristen op hun succes in de strijd tegen de inflatie. Die neemt af van 500% in 1973 tot nog slechts 9,5% in 1981.
Dit Chileense mirakel verhult echter veel. De investeringen blijven met 15% van het bruto nationale produkt op een relatief laag peil.
De Chileense industrie heeft het moeilijk. De invoerrechten worden geleidelijk verlaagd van gemiddeld bijna 100% in 1973 tot nog slechts 10% vanaf 1 juni 1979. Bovendien wordt de peso in de zomer van 1979 gekoppeld aan de dollar.
In 1981 daalt de export tot onder de 4 miljard dollar, terwijl de import stijgt tot 6,6 miljard dollar. Op de lopende rekening van de betalingsbalans prijkt een tekort van 4,8 miljard dollar. In de zomer van 1981 wordt het de bankiers duidelijk dat het mis gaat in Chili. De dollarstroom stokt.
De vaste wisselkoers verbiedt echter alle monetaire verruiming. Integendeel. in 1982 loopt de rente op tot 80%. Tenslotte is dit starre monetarisme niet langer te handhaven. De peso wordt in juni gedevalueerd van 39 tot 46 peso's per dollar. Omdat het buitenlandse kapitaal wegblijft schrompelt het Chileense bruto nationale produkt in 1982 met liefst 14% ineen. Daardoor, en door opeenvolgende devaluaties, gaat de invoer terug van 6,6 tot 3,7 miljard dollar.
Chili heeft inmiddels een buitenlandse schuld opgebouwd van 17 a 18 miljard dollar. waarmee de Chilenen per hoofd van de bevolking landen als Brazilië en Mexico ruimschoots kloppen. De werkloosheid wordt geschat op 20%, maar wie de kunstmatige werkverschaffing door de regering meetelt komt uit op 35%.

Sinds de laatste aflevering over Chili op pag. *66513* e.v.-1982 deden zich de volgende ontwikkelingen in het land voor:

Tijdens de van 26-28 sept. 1982 in Athene gehouden bijeenkomst van de internationale commissie die een onderzoek instelde naar de situatie van de mensenrechten in Chili, drukte de commissie in een boodschap aan de secretaris-generaal van de VN, Perez de Cuellar, haar ,,verontwaardiging" uit ,,over het voortduren van de misdaden, martelingen en arrestaties in Chili die geheel willekeurig plaatsvinden". De commissie riep verder alle VN-leden op elke verkoop van militair materieel aan Chili te verhinderen.
Op 18 febr. 1983 berichtte *Le* Monde dat volgens het vicariaat van solidariteit van het Aartsbisdom Santiago in 1982 1.213 mensen om politieke redenen waren gearresteerd tegen 909 in 1981.



President Pinochet (r.) tijdens de beëdiging van de nieuwe minister van binnenlandse zaken, Sergio Onofre Jarpa.

Weekblad 52ste jaargang No. 2704, pag. 34207-34222

Volgens een op 8 maart gepubliceerd 200 pagina's tellend rapport van de Chileense commissie voor de mensenrechten werden er in 1982 1.789 mensen (in 1981: 908) gearresteerd wegens vermeende regeringsvijandige activiteiten, van wie er 100 (in 1981: 61) werden gefolterd, 12 (in 1981: 7) uitgewezen en 66 (in 1981: 60) binnen Chili zelf verbannen.
Slechts zes gearresteerden werden formeel wegens terroristische activiteiten aangeklaagd, aldus de commissie, die onder leiding stond van Jaime Castillo, een christen-democraat die onder president Eduardo Frei (1964-1970) minister van justitie was en die sinds zijn verbanning op 11 aug. 1981 in Venezuela woonde. De meeste gearresteerden werden een week na hun aanhouding weer op vrije vdeten gesteld.
Op 18 mei publiceerde Amnesty International een rapport, waarin stond dat de Chileense geheime politie nog steeds veel politieke gevangenen folterde.

In het document, getiteld: „Chili: bewijs van martelingen", zei de internationale organisatie voor de mensenrechten dat speciaal opgeleide leden van de geheime politie bij de folterpraktijken gebruik maakten van een geheim, speciaal uitgerust foltercentrum in de hoofdstad Santiago en dat het folteren ook elders in het land doorging.
Amnesty stelde in het rapport de betrokkenheid van artsen aan de kaak. Vele voormalige gevangenen zeiden voor en na martelingen door artsen te zijn onderzocht. Volgens de mensenrechtenorganisatie overtraden deze artsen de internationale ethische code voor medici. Een aantal van die artsen zou zelf deelnemen aan het martelen.
Amnesty zei dat haar vertegenwoordigers in 1982 19 voormalige gevangenen hadden gehoord die symptomen van marteling vertoonden. Dertien van hen zeiden dat zij waren gemarteld in het speciale centrum in Santiago, terwijl anderen provinciale centra van de geheime politie of politiebureaus noemden.
In het speciale centrum in Santiago, dat formeel in gebruik was bij de medische faculteit in de hoofdstad, was een aantal ondervragingskamers speciaal ingericht voor het martelen, waarbij gebruik werd gemaakt van bedden, stangen, stokken en elektrische instrumenten.
Amnesty had het rapport de maand daarvoor aangeboden aan de Chileense regering met de aanbeveling een „eerlijk en onafhankelijk" onderzoek in te stellen naar de aanklachten wegens martelingen, die bij rechtbanken waren ingediend. De regering moest er volgens Amnesty voor zorgen dat de rechtbanken hun wettelijke verplichtingen nakwamen om gevangenen te beschermen tegen martelingen.

Pinochet stelt commissie voor onderzoek situatie ballingen in. Terugkeer ballingen

Op 25 okt. 1982 deelde president Pinochet, volgens de FAZ (29-12), mee dat een ,,commissie op hoog niveau" een onderzoek zou gaan instellen naar de situatie van die ballingen, die de legitimiteit van zijn regering en de grondwet van 1980 aanvaardden en die de ,,verplichting tot de opbouw van een vrije en solidaire maatschappij volgens de nieuwe staatsorde" accepteerden.

Chili telt 11 miljoen inwoners, van wie er zo'n 1,2 miljoen in ballingschap leefden, onder wie 10.000, volgens de Chileense commissie voor de mensenrechten, gedwongen.

Nadat de commissie, die op 11 november was gestart, haar werkzaamheden had afgerond, deelde de secretaris van de commissie op 24 december mee dat 125 Chileense ballingen mochten terugkeren.
Op de lijst van ballingen die mochten terugkeren stonden, volgens de FAZ (29-12), geen namen van bekende politici en vakbondsleiders.

De op 3 december verbannen Manuel Bustos (zie verderop) noemde tijdens een bezoek aan Nederland de lijst van de commissie „een lachertje". ,,Een aantal van deze mensen bleek te zijn overleden, een aantal anderen was nooit verbannen en de overigen hadden helemaal geen politieke bekendheid", aldus Bustos.

Op 29 december ontbond Pinochet, volgens Le Monde (19-1-1983), de commissie.

Op 14 jan. 1983 werd bekend gemaakt dat nog eens 79 ballingen naar Chili mochten terugkeren. Volgens organisaties voor de mensenrechten betrof het hier in veel gevallen mensen die vrijwillig het land hadden verlaten of geen politieke bekendheid genoten.
De NZZ meldde op 16 april dat uit officiële bron was vernomen, dat de regering op 13 april 48 politieke vluchtelingen, onder wie drie journalisten, had toegestaan terug te keren.

Op 20 mei berichtte het *NRC/H'blad* dat de Chileense militaire regering op 19 mei nog eens 76 ballingen toestemming had gegeven naar Chili terug te keren, maar dat daar geen prominente figuren uit de oppositie bij waren.
Plaatsvervangend minister van binnenlandse zaken Francisco Folch zei dat sinds eind 1982 446 ballingen toestemming voor terugkeer hadden gekregen, aldus de NRC.

Oppositieleider doodgeschoten

Op 28 of 29 nov. 1982 werd de vicevoorzitter van de verboden Beweging van Revolutionair Links (MIR), Dagoberto Cortes, tijdens een vuurgevecht met veiligheidsagenten in Santiago doodgeschoten. Cortes werd door de politie gezocht in verband met meerdere bomaanslagen.

Sociale onrust. Verbanning *Bustos*, Cuevas en Podlech. Pinochet wijst dialoog af

Op 2 dec. 1982 werd in de binnenstad van Santiago een openbare manifestatie voor hogere lonen, die door de vakcentrale Coordinadora Nacional Sindical (CNS) was georganiseerd en waaraan ongeveer 3.000 arbeiders deelnamen, met geweld uiteengeslagen. Talloze mensen raakten ernstig gewond en zo'n 30 deelnemers werden opgepakt.
De volgende dag werden twee vakbondsleiders door de autoriteiten het land uitgewezen. Het betrof de voorzitter van de CNS, Manuel Bustos Huerto en de communistische leider van de bouwvakbond, Hector Cuevas. Zij werden door het ministerie van binnenlandse zaken beschuldigd van minachting van de autoriteit van de regering.
Dezelfde dag werd Carlos Podlech, de anti-communistische voorzitter van de nationale associatie van graanproducenten – een werkgeversorganisatie –, verbannen. Podlech wilde met de vakbonden samenwerken en had om uitstel gevraagd van de afbetaling van schulden van ondernemingen.
Verder pleitte hij voor een lagere rente en wilde hij dat Chili geen beroep deed op het Internationale Monetaire Fonds (IMF) voor het verkrijgen van een krediet.

Op 7 december wees Pinochet tijdens een rede in Angol, 700 km ten zuiden van Santiago, elke mogelijkheid van dialoog tussen regering en politici of kerk van de hand. Hij zei: „Wij zullen geen raad of voorschrift van politici of geestelijken aanvaarden".

Op 15 december werden meer dan 200 mensen gearresteerd na demonstraties tegen de regering in de drie grootste steden van Chili.
In Santiago, Valparaiso en Concepcion waren groepen van vooral jongeren bijeengekomen om te protesteren tegen de onderdrukking en het economische beleid van het regime van Pinochet. Door middel van pamfletten was opgeroepen tot een ,,mars tegen de honger, voor de terugkeer van verbannen Chilenen en tot respect voor de mensenrechten". Tijdens de mars riep men om ,,brood, werk, gerechtigheid en vrijheid".
Op 29 december werden in een zuidelijke buitenwijk van Santiago meer dan 1.500 mensen aangehouden. Volgens het dagblad La Segunda was de linkse revolutionaire beweging (MIR) in die buurt zeer actief. Er zouden verder vlugschriften in beslag zijn genomen.

Chileense bzsschoppen kritiseren Pinochet

Op 20 december werd een document gepubliceerd waarin **33** Chileense bisschoppen zich uitspraken tegen het beleid van Pinochet en een herstel van de democratie eisten.
Eventuele misstanden in het verleden ,,rechtvaardigen niet een zo lange onderbreking van het normale leven in de natie", zo schreven de bisschoppen in het document.
Volgens de bisschoppen maakte Chili een ,,buitengewoon ernstige" sociale, economische, institutionele en morele crisis door.
,,Het is dringend noodzakelijk de kanalen voor politieke participatie te herstellen, voordat de spanningen zo zijn gegroeid dat een tragedie wordt opgeroepen."
,,De schendingen van de menselijke waardigheid, de marteling van sommige gevangenen, de gedwongen ballingschap, de speculatie en de verspilling" vormden even zovele aanslagen op de christelijke waarden, schreven de bisschoppen.
Volgens de kerkelijke leiders was de liberale economische politiek van het militaire bewind niet meer geloofwaardig.
Ook de onderdrukking van vakbonden en de beperkingen die de media waren opgelegd werden door de bisschoppen bekritiseerd.
Volgens een kerkelijke woordvoerder hadden de bisschoppen hun grieven in een verklaring neergelegd omdat generaal Pinochet geweigerd had hen te ontvangen.
De bisschoppen wezen erop dat Pinochet nog geen enkele maatregel had genomen voor herstel van de democratie. Volgens Pinochets grondwet uit 1980 gold er een overgangsperiode van acht jaar waarna weer een gekozen burgerregering aan de macht zou komen.
„Voor de wedergeboorte van Chili moet aan drie voorwaarden worden voldaan: respect voor de menselijke waardigheid, erkenning van de waarde van de arbeid en terugkeer naar volledige democratie", aldus de bisschoppen.

Oprichting *PRODEN*

Op 22 december maakte een aantal leidende figuren op het gebied van de politiek, de economie en de vakbeweging de oprichting bekend van een organisatie met de naam ,,Ontwikkelingsproject voor een nationale consensus" (PRODEN). PRODEN was een groep van centrum-rechtsen huize en werd geleid door twee vroegere christen-democratische parlementsleden, Jorge Lavandero en Carlos Dupre.
Bij de groep hadden zich, volgens het *AdG*, aangesloten de Christen-Democraten, de rechtse vleugel van de Nationale Partij, de Socialistische Partij, delen van de links-gerichte Radikale Partij, de Nationaal Democratische Partij, alsmede georganiseerde werknemers, zakenlieden, vakbonden en vertegenwoordigers van beroeps- en academische organisaties.
In bet kader van een terugkeer naar de democratie wilde PRODEN zo snel mogelijk een tijdplan uitwerken voor een overgangsperiode. Verder wilde het een herstel van de burgerrechten.

inflatie en *werkloosheidscijfer* eind 1982

In 1982 kende Chili een inflatie van 20,7% tegen 9,5% in 1981. De binnenlandse industriële produktie daalde met 17,7%, terwijl het werkloosheidscijfer opliep tot 19,4% van de bijna 3 mln tellende beroepsbevolking.

IMF-krediet van *$ 882,5* mln. Aflossing schulden zes maanden opgeschort. Kortlopend krediet

Op 10 jan. 1983 maakte het Internationale Monetaire Fonds (IMF) in Washington bekend dat Chili een krediet van 795 Speciale Trekkingsrechten (Special Drawing Rights – SDR's), i.e. $ 882,5 mln, zou krijgen.
Het land kreeg een stand by-krediet van $555 mln alsmede $ 327,5 mln uit een speciale .IMF-pot voor ontwikkelingslanden die hun exportopbrengsten zagen dalen.
Als voorwaarden voor het krediet had het IMF wel gesteld dat Chili o.m. het tekort op de betalingsbalans zou verkleinen van $ 4,8 tot $ 1,6 mrd alsmede de inflatie en werkloosheid zou terugdringen.
In de week van 24-31 januari kreeg Chili van een groep van twaalf banken toestemming de aflossing van zijn schulden van in totaal $ 17,1 mrd negentig dagen op te schorten.
In die periode zou worden onderhandeld over nieuwe leningen van buitenlandse banken van in totaal $ 1 mrd en zou worden geprobeerd een nieuwe aflossingsregeling te treffen voor de $ 3,25 mrd die in 1983 moesten worden afgelost.
Op 29 april deelde de Centrale Bank in Santiago mee, dat Chili opnieuw negentig dagen uitstel van betaling had gekregen.
Op 13 mei berichtte het *NRC/H'blad* dat de Bank voor Internationale Betalingen (BIB) in Bazel Chili een kortlopend overbruggingskrediet van $350 mln had toegezegd.
Het bedrag moest Chili in staat stellen de komende maanden aan zijn financiële verplichtingen te blijven voldoen, terwijl de onderhandelingen met de banken in de industrielanden over uitstel van aflossing doorgingen.
Twaalf internationale banken die bij de onderhandelingen met Chili waren betrokken hadden eveneens een overbruggingskrediet van $180 mln toegezegd.

Sanering bankwezen

Op 13 jan. 1983 maakte de minister van economische zaken en financiën, Rolf Lüders, op de TV bekend dat de regering acht financiële instellingen, die in betalingsmoeilijkheden verkeerden, zou overnemen. Van die acht zouden er drie worden gesloten: de Banco Hipotecaria de Chile, de Banco Unido de Fometo en de kleine financieringsmaatschappij Ciga.

Twee van de grootste banken in Chili, de Banco de Chile en de Banco de Santiago, kwamen onder leiding te staan van een regeringscommissaris, terwijl de overige drie banken, de Banco de Concepcion, de Banco Internacional en de Banco Colocadora Nacional de Valores, onder staatsbeheer kwamen.
Teneinde orde op zaken te stellen werden alle financiële instellingen in het land van 13 tot 17 januari gesloten.
Luders zei dat de maatregelen bedoeld waren om het vertrouwen in Chili's financiële situatie te herstellen. Hij benadrukte dat de door de staat gecontroleerde banken hun buitenlandse schuldverplichtingen op tijd zouden nakomen ,,totdat met de buitenlandse schuldeisers een bijeenkomst kan worden belegd om de situatie te bestuderen". Volgens Luders was het economische herstel van zijn land al begonnen.
Bij de door de regering genomen maatregel t.a.v. het bankwezen gaf Cees Zoon in de Volkskrant van 12 februari de volgende toelichting:

> De officiële verklaring voor de maatregel was dat het moment was gekomen om de formidabele schulden van de privé-banken te saneren. Het gezamenlijk tekort van de betrokken banken was opgelopen tot een bedrag van $ 7,5 mln. De buitenlandse geldschieters begonnen steeds harder te klagen over deze situatie, die bovendien Luders in de wielen reed bij zijn onderhandelingen over de staatsschuld van Chili. Het vertrouwen in de toch al zwakke Chileense economie zou verder worden ondergraven als de regering niet zou ingrijpen. ,,Degenen die het gevaar van het socialisme al om de hoek zien komen, vergissen zich", zei Luders in antwoord op de storm van kritiek die losbarstte. ,,Het is slechts een ongeluk op de lange weg naar het perfectioneren van het vrije-marktsysteem."

Wel een ongeluk met zeer ernstige gevolgen. Onder de genaaste banken bevinden zich de Banco de Chile en de Banco de Santiago, de twee belangrijkste privé-banken in het land, die doorgingen voor uiterst liquide. Het financiële debacle betekent tevens het in verval raken van de twee economische imperiums die Chili nagenoeg volledig beheersen. De groep-Vial en de groep Cruzat-Larrain, bijgenaamd de Piranas, controleren zo'n 500 bedrijven in Chili en vormen de ruggegraat van de economische politiek van Pinochet.

Alle betrokken banken maakten deel uit van een van de beide imperiums. Via de banken werd geld uit het buitenland gekanaliseerd naar de ondernemingen, die geen enkele belemmering ondervonden en konden lenen wat ze wilden. Bij de ontmanteling van de banken bleek bovendien dat tal van papieren ondernemingen forse bedragen kregen toegeschoven.

De banken konden vrijelijk hun gang gaan door de medewerking van hoge regeringsfunctionarissen. Van de acht betrokken banken stonden er vier onder leiding van ministers. Luders was voor zijn benoeming tot super-minister van economische zaken en financiën president-directeur van Chileense Hypotheekbank. De ondernemerswereld verwijt Luders dat hij nu ingrijpt in zaken die hij zelf mee heeft veroorzaakt en waarvan hij altijd op de hoogte is geweest. Terwijl Luders gewoon op zijn post blijft, zijn de andere topfiguren van de banken, de ex-ministers, onder huisarrest gesteld in afwachting van het onderzoek.

Het wegvallen van de financiële poot onder de imperiums van de Piranas heeft geleid tot een reeks van faillissementen. Die kunnen de genadeklap betekenen voor het Friedman-model dat Pinochet altijd heeft gevolgd. Vorig jaar bereikte het aantal bedrijfssluitingen al de recordhoogte van **810,** en de sneeuwbal die nu is gaan rollen perkt de economische activiteit in Chili met de dag verder in.

Kabinetswijzigingen

Na de reeds op 66513-1982 genoemde kabinetswijziging van 30 aug. 1982 zag de door president Pinochet benoemde regering er als volgt uit:

Binnenlandse zaken – (luchtmacht) gen. Enrique Montero Marx; buitenlandse zaken – René Rojas Galdames; defensie – vice-admiraal Patricio Carvajal Prado*†; economie en financiën – Rolf Luders Schwarzenberg; onderwijs – Alvaro Arriagada*; justitie – Monica Arriagada Gutierrez; openbare werken – brig.-gen. Bruno Sievert; landbouw – Jorge Prado; grondbezit – gen. Rene Peri Farstrong; arbeid – Patricio Mardones*; volksgezondheid – schout-bijnacht Hernan Rivera Calderon; mijnbouw* – Samuel Lira Ovalle; huisvesting – brig.-gen. Roberto Gillard Marinot; transport en verbindingen – (luchtmacht) brig.-gen. Caupolican Boisset Mujica; secr.-gen. van de regering – Hernan Felipe Errazuriz; voorlichting, cultuur en toerisme – gen. Julio Bravo Valdes.

Daarnaast waren er nog de volgende functies op ministerieel niveau:
hoofd van Odeplan (planning) – gen. Sergio Perez Hormazabal*; president van de Production Promotion Corporation (Corfo, verantwoordelijk voor het ministerie van economie) – kol. Francisco Ramirez; secr.-gen. van het bureau van de president – brig.-gen. Santiago Sinclair; president van de Nationale Energie Commissie – lt.-gen. Hernan Brady.

* nieuw

† hoewel het aanvankelijk in de bedoeling had gelegen dat Carvajal m.i.v. **15** dec. **1982** lt.-gen. Washington Carrasco zou opvolgen op defensie, begon hij pas op 1 febr. **1983** in zijn nieuwe functie

Op 7 febr. 1983 ontsloeg president Pinochet minister van buitenlandse zaken Rojas en verving hem door de jurist prof. Miguel Alex Schweitzer Walter, die tot dan toe ambassadeur in Groot-Brittannië was.

Op 14 februari werd ,,super-minister'' van financiën en economie Luders ontslagen. Zijn portefeuille werd overgenomen door twee ministers. Carlos Caceras Contreras, die sinds het ontslag op 3 sept. 1982 van Miguel Kast (pag. 65212-1982)president van de Centrale Bank was, werd de nieuwe minister van financiën. Economische zaken ging naar de zakenman Manuel Martin Saez.

Verder kwam onderwijs in handen van de minister van justitie Monica Madariaga Gutierrez, een nicht van president Pinochet. Op justitie werd Madariaga opgevolgd door Jaime del Valle, de vroegere onderdirecteur van de katholieke universiteit in Santiago. Tot secretaris-generaal van de regering werd Ramon Suarez benoemd.

De wijzigingen binnen de regering vonden plaats tegen de achtergrond van de slechte economische situatie in het land.

Vorming Multipartidaria

In een op 14 maart 1983 in Santiago verspreid ,,democratisch manifest'' riep een aantal politieke partijen, die zich verenigd hadden in de „Multipartidaria'', op tot een herstel van de democratie in Chili.

Chili ,,wil leven in een vrije samenleving, waar de mensenrechten zijn gegarandeerd en waar men zich inspant om een oplossing voor de problemen te zoeken onder een regime dat is gekozen door het volk, doeltreffend en verantwoordelijk is en zich onderwerpt aan de wet'', aldus de verklaring.

Het document was ondertekend door de rechtse Nationale Partij, de Christen-Democratische Partij, de sociaaldemocraten, de Radicale Partij (een centrumgroepering), de marxistische groepering van Clodomiro Almeyda en de marxistische beweging van Carlos Altamirano.

De partijen wilden via een nationale dialoog tot een herstel van de democratie komen. Verder vonden zij het noodzakelijk dat de noodtoestand zou worden opgeheven, dat de politieke partijen weer werden toegestaan en dat de universiteiten weer autonoom zouden worden.

Drie priesters *uitgewezen vanwege politieke activiteiten*

Op 16 maart 1983 wees de regering twee Ierse priesters uit, die ervan werden beschuldigd betrokken te zijn geraakt bij politieke activiteiten.

Brendon Forde en Desmond McGillicuddy werden in hun parochie in een van de armere wijken van Santiago gearresteerd door agenten in burger, nadat een groep van 40 mensen de kerk had omsingeld. Zij werden op een vliegtuig naar Buenos Aires (Argentinië) gezet.

De week daarvoor had de regering al gezegd dat net verbiijfsvisum van de twee niet zou worden verlengd. Een derde priester, de Australiër Brian McMahon, mocht ook niet langer blijven. Hij werd door veiligheidsagenten op een vliegtuig naar Lima (Peru) gezet.

Ongeveer 100 priesters hadden op 14 maart een hongerstaking van vijf dagen beëindigd uit protest tegen het regeringsbesluit.

De vicaris-generaal van Santiago, Juan de Castro, zei dat de kerk fel zou protesteren tegen de uitwijzing. ,,Het grondprobleem is het gebrek aan begrip voor het pastorale werk van de kerk, want pastorale taken worden gezien als politiek'', aldus de vicaris-generaal.

In een communiqué had de regering de week daarvoor gezegd dat de drie priesters ,,meer dan een keer zijn gearresteerd tijdens politieke demonstraties op straat''.

Ook zouden zij politieke pamfletten hebben verspreid en politieke bijeenkomsten in kerkgebouwen hebben toegestaan.

Belasting op invoer verdubbeld

Op 22 maart deelde minister van financiën Caceres mee dat de regering had besloten de invoerbelasting (10%) te verdubbelen. Verder zou de overheid 30% van de schulden van de kleine ondernemers, met een maximum van $340.000, voor haar rekening nemen.

De zwarte markt in buitenlandse valuta zou met alle middelen worden bestreden en de valutahandel zou tot de banken beperkt moeten blijven. Die zouden zich moeten houden aan de officiële koers van 74 pesos per dollar.

De maatregelen maakten deel uit van het programma waarover Chili op 10 januari overeenstemming had bereikt met het IMF.

Betoging tegen honger en onderdrukking

Tijdens een betoging op 24 maart 1983 in Santiago, die uitliep op vechtpartijen tussen politie en demonstranten, werden zo'n 230 tot 250 mensen gearresteerd en raakten velen gewond.

De betogers hadden zich op verschei-

dene plaatsen verzameld en waren daarna onder het roepen van leuzen als ,.Brood, recht, werk, vrijheid" en ,,Onoverwinnelijk is het volk dat één is" naar het centrum gegaan, waar zij door de politie werden opgewacht.
De agenten maakten gebruik van traangasgranaten en waterkanonnen. De betogers gooiden met stenen en vernielden etalageruiten.
De betoging was als ,,marsvan de honger" georganiseerd door de bewoners van een arbeiderswijk in Santiago, om te protesteren tegen de ,,werkeloosheid, de slechte woonomstandigheden en de onderdrukking".
Enkele uren eerder waren in de stad acht bommen ontploft, waardoor twee mensen gewond raakten.

Eerste nationale *protestdag* op 11 mei. Massale arrestaties op 14 mei. Sluiting radiostation. Frankrijk roept ambassadeur terug

Tijdens de eerste nationale protestdag tegen het bewind van generaal Pinochet op 11 mei werden twee jongeren door de politie doodgeschoten, raakten tallozen gewond en werden zo'n 350 mensen, onder wie één priester en 34 seminaristen, gearresteerd.

De dag van nationaal protest was uitgeroepen door arbeiders in de kopermijnen, die daarmee wilden demonstreren tegen het sociale en economische beleid van de regering, dat verantwoordelijk werd gehouden voor de diepe recessie die Chili had getroffen. De koperarbeiders hadden aanvankelijk op 11 mei een algemene staking uitgeroepen, maar maakten er een dag van nationaal protest van nadat naar hun zeggen de regering tanks, mortieren en andere zware wapens bij mijnsteden had opgesteld.

De acties, die in heel Chili werden gehouden, bestonden uit het niet naar school sturen van kinderen, het geen boodschappen doen in winkels, het mijden van het openbaar vervoer en langzaam-aan-acties in bedrijven. Op tal van plaatsen werden bovendien demonstraties gehouden, met name rond universitaire centra, waar de arrestaties werden verricht. De confederatie van koperarbeiders (CTC) noemde de actiedag een volledig succes.
De nationale staking was een initiatief van CTC-leider Rodolfo Seguel, waarbij zich vele vakbonden hadden aangesloten. Uit angst voor een bloedbad zag het stakingscomité zich echter genoodzaakt deze vorm van het protest te wijzigen.
Volgens een verklaring van het comité reageerde de regering op de stakingsoproep met ,,intimidaties en dreigementen tegen de vakbonden en haar leiders door het posteren van tanks en zware wapens voor de gebouwen van de bonden en het overbrengen van grote aantallen militairen naar de kopermijnen. Bovendien werd gedreigd met massaontslagen."
Seguel riep daarop de elfde van elke maand uit tot ,,de dag van het nationale, vreedzame protest, opdat de regering begrijpt dat het Chileense volk gehoord wil worden. Wij eisen een dialoog, wij willen praten, maar willen ook respect, vrijheid en een land waar recht heerst".
De leider van de koperarbeiders vroeg alle sectoren ,,een actief en vreedzaam protest te laten horen tegen een economisch, sociaal en politiek systeem dat ons onderdrukt".

In de vroege ochtend van 14 mei trokken veiligheidstroepen en soldaten in gevechtstenue, gewapend met automatische geweren, de volkswijken San Miguel, La Granja en La Cisterna in het zuiden van Santiago binnen. Via megafoons werd de bevolking meegedeeld dat alle personen van achttien jaar en ouder naar buiten moesten komen om zich te legitimeren. Tegelijk drongen de troepen vele huizen binnen, waar zij vernielingen aanrichtten. De bewoners werden in vrachtwagens geladen en naar twee voetbalvelden in de arbeiderswijken Joao Goulart en La Victoria gebracht. Daar moesten zij zich identificeren met als resultaat dat meer dan duizend van hen werden vastgehouden. Tijdens de razzia's, die ruim zes uur duurden, waren de wijken volledig afgesloten van de rest van de stad. Soortgelijke acties vonden plaats in Concepcion en Valparaiso.
Volgens de politie was de actie bedoeld om wapens op te sporen die op 11 mei tegen de politie waren gebruikt. Er werden 304 personen gearresteerd.

De operatie volgde na een avond van straatgeweld dat was uitgebroken na de begrafenis van één van de slachtoffers van 11 mei.
Tevens verbood het militaire bewind op 13 mei middels een door president Pinochet getekend decreet de radiozender Radio Cooperativa nieuwsberichten en commentaren uit te zenden. De maatregel werd ingegeven door het feit ,,dat de zender de illegaliteit had gesteund door het uitzenden van interviews, commentaren en nieuws met een politiek karakter, wat heeft geleid tot een kunstmatig klimaat van agitatie en ordeverstoring".

Hulpbisschop Jorge Hourton van Santiago veroordeelde op 15 mei in een felle preek de sluiting door de regering van Radio Cooperativa, Chili's belangrijkste onafhankelijke radiostation. Na de mis nodigde de bisschop een journalist van het radiostation uit om vanaf de kansel een beroep te doen op de kerkgangers om degenen die door het sluiten van het station werkloos waren geworden financieel te steunen.

Een andere radiozender, La Voz de la Costa, die eigendom was van de katholieke kerk, werd op 14 mei tot zwijgen gebracht door ,,onbekenden" die de zendinstallatie met explosieven vernietigden.
Op 18 mei riep de regering in Parijs de Franse ambassadeur in Chili, Leon Bouvier, terug ,,voor overleg". Hiermee wilde Frankrijk zijn afkeuring tot uiting brengen over de recente arrestatiegolf.
In een verklaring tot de Nationale Vergadering (het parlement) noemde de Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, Pinochet ,,een vloek voor zijn volk".

Eerste treffen tussen minister en vakbondsleiders in zeven jaar

Op 16 mei 1983 werden er voor het eerst in zeven jaar officieel besprekingen gevoerd tussen een minister en vakbondsleiders. Minister van binnenlandse zaken Montero voerde in het presidentiële Moneda-paleis afzonderlijke gesprekken met drie gematigde vakbondsleiders. Hij sprak met Federico Mujica van de CEPCH, de Confederatie van werknemers in de particuliere sector, met Hernol Flores van de ANEF, de Nationale associatie van ambtenaren, en met Eduardo Rios van de UDT, de Democratische unie van arbeiders.

Na de nationale protestdag hadden zij de regering om een dialoog verzocht. De gesprekken met Montero werden na afloop als ,,positief' bestempeld. De drie zeiden dat zij ,,open en realistisch" met Montero hadden gesproken over de moeilijke sociaal-economische situatie van de vakbeweging en over de gebeurtenissen van de elfde mei.

Pinochet wijst herstel democratie af. Vakbonden sluiten zich aaneen

Op 20 mei zei president Pinochet in een op radio en TV uitgezonden rede dat er geen sprake kon zijn van een spoedige terugkeer naar de democratie. Volgens Pinochet probeerde de Sowjet-Unie via ,,agitatie" en ,,actie op politiek- en vakbondsniveau" te profiteren van de economische crisis om de regering-Pinochet omver te werpen.
In zijn toespraak zei de president dat er geen veranderingen zouden komen in de bestaande grondwet die bepaalde dat de militairen tot 1989 aan de macht bleven.
De vakbonden reageerden met teleurstelling op de onverzoenlijke taal van Pinochet. Op 21 mei maakte een woordvoerder van de Confederatie van koperarbeiders (CTC) de oprichting bekend van een Nationaal Commando van Arbeiders (Comando Nacional de Trabajadores-CNT).
Doel was meer eenheid te brengen tussen de versnipperde vakbonden en toekomstige acties beter te coördineren.
Van dit commando maakten deel uit de CTC (Confederacion de Trabajadores del Cobre), de CEPCH (Confedera-

tie van werknemers in de particuliere sector), de ANEF (Nationale associatie van ambtenaren), de UDT (Democratische unie van arbeiders) en het FUT (Eenheidsfront van arbeiders).
Hoewel de leiders van de CEPCH, de ANEF en de UDT de gesprekken die zij op 16 mei met Montero hadden gevoerd aanvankelijk positief hadden genoemd kwamen zij hier later op terug.

In een interview in *Le Monde* (21-5) zei Seguel dat Montero de drie gematigde vakbondsleiders op 16 mei had beloofd dat er geen juridische stappen zouden worden ondernomen tegen de op 11 mei gearresteerde vakbondsleiders, maar dat hij enige uren later had bekend gemaakt dat de vakbondsleiders voor de rechter zouden worden gebracht. Daarna had de vakbeweging zich aaneengesloten. Rodolfo Seguel werd gekozen tot voorzitter van het Nationale Commando van Arbeiders.

Vakbondsleiders voor rechter

Nadat tien vakbondsleiders die op 11 mei waren gearresteerd op 23 mei voor de rechtbank waren verschenen, werden negen van hen op 24 mei vrijgelaten. De rechter van onderzoek, die moest bekijken of de vakbondsleiders de wet op de binnenlandse veiligheid hadden overtreden, zei dat hiervoor geen bewijs was.
Rechter Hernan Cereceda besloot echter dat Seguel nog nader moest worden ondervraagd over zijn rol in de protesten op 11 mei.

Op 25 mei besloot rechter Cereceda dat Rodolfo Seguel en drie andere leiders van de CTC terecht zouden moeten staan wegens hun rol bij het organiseren van de nationale protestdag.
Die drie waren de secretaris-generaal van de CTC Roberto Carvajal en de twee bestuursleden José Perez en Manuel Rodriguez. De rechter zei dat zes andere vakbondsleden voorlopig vrijuit gingen. De vier aangeklaagden werden dezelfde dag op borgtocht vrijgelaten.

Tweede *nationale* protestdag op 14 *juni*

Op 3 juni riep het CNT op tot vrije verkiezingen en afschaffing van verbanning en censuur in het land.
In een verklaring waarin de plannen werden uiteengezet om herstel af te dwingen van democratie en vakbondsrechten vroeg de organisatie de regering-Pinochet een eind te maken aan de noodtoestand en verkiezingen te houden met vrije deelneming van alle politieke partijen. De week daarvoor had het CNT al opgeroepen tot een tweede dag van nationaal protest op 14 juni.

Voordat dit tweede protestdag plaatsvond, probeerde Pinochet de gemoederen enigszins te sussen. Bij presidentieel decreet had bijvoorbeeld Radio Cooperativa toestemming gekregen weer nieuwberichten uit te zenden, aangekondigde prijsverhogingen van brandstof en vloeibaar gas waren ingetrokken en ambtenaren hadden voor het eerst in bijna twee jaar een loonsverhoging gekregen.
Diplomaten beschouwden deze maatregelen echter meer als een poging om een deel van het initiatief te herwinnen dan als een samenhangende strategie om Chili's economische crisis en de groeiende eisen om politieke veranderingen het hoofd te bieden.
Ook de tweede nationale protestdag liep uit op gewelddadigheden. Er vielen drie doden, een twintigtal mensen raakte gewond door kogels en er werden 1351 mensen gearresteerd (in Santiago 634), onder wie Seguel.
Seguel werd in de vroege morgen van 15 juni gearresteerd. Hij werd beschuldigd van overtreding van de nationale veiligheidswet die stakingen en ordeverstoringen verbood.
Volgens het ministerie van binnenlandse zaken waren er 58 mensen gearresteerd.

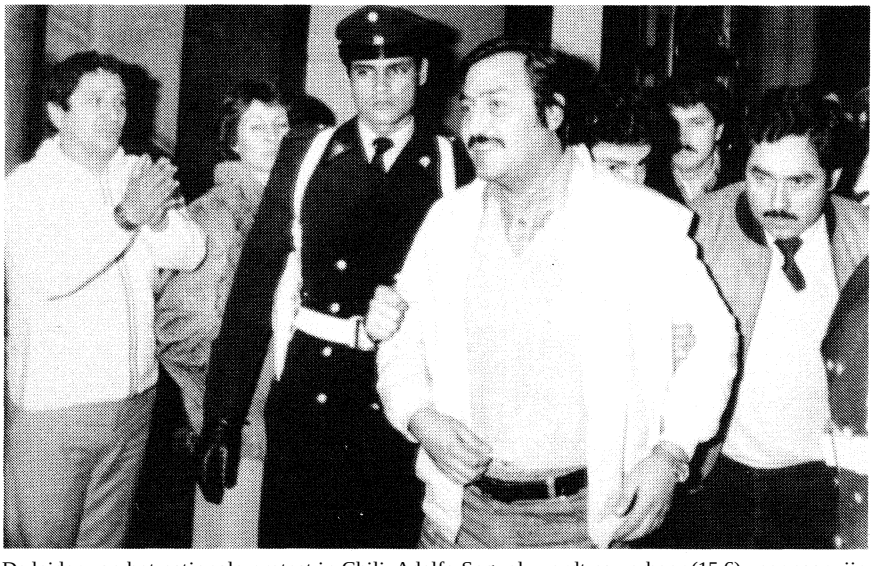
Op veel plaatsen was betoogd tegen het regime van Pinochet. Veel scholieren bleven thuis, auto's reden claxonnerend door de straten, winkels kregen maar weinig klanten.
Gaandeweg de dag braken er rellen uit. Op een aantal plaatsen gebruikte de politie traangas en waterkanonnen tegen betogers. In arme wijken van Santiago werden barricades van brandende autobanden opgeworpen. Op veel plaatsen in de Chileense hoofdstad werden politie-agenten met stenen bekogeld.
In een van de welvarendste wijken van Santiago vuurde de politie traangasgranaten af op claxonnerende auto's die in een convooi door de straten reden. Ook tegen huisvrouwen die op potten en pannen sloegen werd traangas gebruikt.
Er werd fel gevochten tussen de politie en ongeveer 1000 studenten die een bibliotheek van de universiteit hadden bezet.
In een sloppenwijk van Santiago werd 's avonds een jongen doodgeschoten toen politie-agenten betogers probeerden te verspreiden.

Enige uren voor de arrestatie van Seguel liet het CNT weten dat de protestdag een doorslaand succes was geweest.

In een televisie-uitzending 's avonds vanuit de stad Copiapo waarschuwde Pinochet ervoor dat ,,de regering geen gebruik van geweld wil maken, maar dat zii niet zou aarzelen het beleid te verharden indien de omstandigheden van het land dat vereisen".
Het ministerie van binnenlandse zaken gaf in de avonduren een verklaring uit dat ,,de situatie in het land afgezien van enige ordeverstoringen, normaal is".

CTC roept na arrestatie Seguel op tot staking in de kopermijnen

Na de arrestatie van Seguel riep de Confederatie van koperarbeiders CTC, die ruim 22.000 mijnwerkers vertegenwoordigde en daarmee de grootste van de vijf organisaties binnen het CNT was, op tot een 24-uur-staking op 17 juni in de vier grootste staatsmijnen (Chuquicamata, El Teniente, Andina en El Salvador). In deze mijnen waren al op 16 juni veel arbeiders niet aan het werk gegaan.
In de mijn El Salvador, die 850 km ten noorden van Santiago lag, hadden de



De leider van het nationale protest in Chili, Adolfo Seguel, wordt na verhoor (15-6) weer naar zijn cel geleid.

arbeiders besloten op 16 juni vanaf 08.00 uur niet meer te werken uit protest tegen het ontslag van 23 mijnwerkers die na de tweede protestdag waren ontslagen. Vervolgens ontsloeg de regering die dag 550 arbeiders van de mijn El Salvador. ,,Deze heren zijn ontslagen omdat ze de wet hebben overtreden", zei Pinochet op 17 juni in een toespraak in het noorden van Chili. Volgens een wet uit 1979 mochten werknemers in Chili alleen staken als met werkgevers geen overeenstemming was bereikt over een CAO. Pinochet kondigde aan met harde hand te zullen optreden tegen de stakers.
op 17 juni werd in drie van de vier mijnen gestaakt. Hugo Estivales, vicepresident van de CTC, zei dat ongeveer 80% van de georganiseerde kopermijnwerkers niet aan het werk was gegaan. Hij zei dat het hele gebied rond de mijn El Salvador werd gecontroleerd door grote eenheden van de para-militaire politie. Alleen in de grootste mijn Chuquicamata werd niet gestaakt.
Inmiddels waren, zo meldde het NRCI *H'blad* (20-6), 1800 mijnwerkers ontslagen door de staatsonderneming die de koperproduktie in handen had.
Op 18 juni werden 's morgens vroeg drie communistische vakbondsleiders gearresteerd. Sergio Troncoso, de plaatsvervangend voorzitter van de bond van bouwvakkers, alsmede Carlos Opazo en José Orostica, twee leiders van de organisatie van landarbeiders. Zij werden een week later naar het zuiden van Chili verbannen. Alle drie waren, aldus Le Monde (26-6), gefolterd.
Op 21 juni berichtte de Volkskrant dat er in de dagen daarvoor in de kopermijnen 3.300 arbeiders waren ontslagen. Volgens een communiqué van de CTC waren in de mijn El Salvador 900 ontslagen gevallen, in Andina 1.000 en in El Teniente 1.400. Na de ontslagen besloten de mijnwerkers door te gaan met staken, waarna de regering de mijnen onder militaire controle bracht.
Vanaf 20 juni was een verscherping van de avondklok in het hele land van kracht. Geen enkel voertuig mocht tussen twee en half zes 's nachts rijden zonder speciale toestemming van de militaire autoriteiten. De gewapende patrouilles in de grote steden waren uitgebreid. De radiozenders in Chili hadden opdracht gekregen hun informatie over de mijnstaking tot een minimum te beperken.

In een televisierede op 18 juni verklaarde president Pinochet dat hij bereid was zijn leven te geven voor het aanblijven van het militaire bewind. Hij bevestigde nog eens de rechtsgeldigheid van de grondwet die hem een mandaat gaf tot 1989 en wees iedere hervorming van de hand. Pinochet beklemtoonde het verbod op politieke activiteiten in de arbeidscentra en de universiteiten. Hij beloofde de ,,harde hand" voor al diegenenen die zich aan het bedrijven van politiek schuldig maakten.

CNT en transportarbeidersbond roepen algemene staking uit. *Arrestatie vakbondsleiders. Aantal* ballingen mag terugkeren

Op 20 juni riep het Nationale Commando van Arbeiders (CNT) samen met de Confederatie van transportarbeiders (CNSTT) op tot een algemene staking voor onbepaalde tijd die op **23** juni moest beginnen.

Het stakingsbesluit werd genomen nadat een rechter de arrestatie had bevolen van zes leiders van de CTC, onder wie vice-voorzitter Hugo Estivales. Deze had de leiding van de CTC nadat voorzitter Rodolfo Seguel was opgepakt wegens het organiseren van de nationale protestdag op 14 juni. Estivales werd op 20 juni gearresteerd.
De oproep tot de nationale staking werd op 20 juni in Santiago voorgelezen door de voorzitter van de vrachtrijdersbond, Adolfo Quinteros, die zich na lang aarzelen voor deze gelegenheid had aangesloten bij het CNT. Quinteros' besluit was ook van grote symbolische waarde, omdat het de vrachtwagenschauffeurs waren die met hun staking sterk hadden bijgedragen tot de val van de linkse president Salvador Allende in 1973.
De staking was uitgeroepen als protest tegen de repressie tijdens de nationale protestdag, de arrestatie van vakbondsleiders, de rampzalige toestand van de economie, het gebrek aan democratische vrijheden en de onbekwaamheid van het regime 's lands problemen op te lossen. Dat stond in het door Quinteros voorgelezen gezamenlijk communiqué van zijn bond en van de CNT.



Adolfo Quinteros (r.),de voorzitter van de Confederatie van transportarbeiders, verlaat het Moneda-paleis waar hij besprekingen heeft gevoerd met minister van binnenlandse zaken Montero.

Op 21 juni werd Quinteros gearresteerd samen met nog een aantal andere vakbondsleiders. Ook in de dagen daarna werden veel vakbondsleiders opgepakt.
Eveneens op 21 juni maakte minister van binnenlandse zaken Montero bekend dat 128 ballingen toestemming kregen naar Chili terug te keren. Onder deze 128 waren Carlos Briones, die minister van binnenlandse zaken was toen Pinochet Allende ten val bracht, en de weduwe van Orlando Letelier, Allendes minister van buitenlandse zaken die bij een bomaanslag in Washington om het leven kwam. Een andere prominente Chileen die mocht terugkeren was Andres Zaldivar, een vroegere christen-democratische minister van financiën.

Op 22 juni werd Quinteros op borgtocht vrijgelaten.
Diezelfde dag kreeg de bevolking van de regering te horen dat het openbaar vervoer vanaf dat moment gratis was, zo meldde de Volkskrant op 25 juni. Verder werd de hypotheekrente verlaagd om de in nood verkerende huizenbezitters de helpende hand te reiken. Pinochet stelde ook de afschaffing van de censuur in het vooruitzicht.

Op **24** juni publiceerde de Chileense staatskrant het decreet dat boeken uitsloot van de censuurbepalingen. Concreet betekende het decreet dat voor het uitgeven, importeren of in roulatie brengen van boeken niet langer vooraf toestemming was vereist van de minister van binnenlandse zaken. De controle bleef echter wel achteraf bestaan.
Schrijvers, uitgevers en boekhandelaren konden nog steeds vervolgd worden als door hun verspreide teksten strijdig waren met de Chileense wet, in het bijzonder de wet op de nationale veiligheid.

Op 23 juni begon de algemene staking voor onbepaalde duur. Deze leverde echter geen duidelijk zichtbare resultaten op. Er werd slechts op beperkte schaal gestaakt. De regering had de media verboden over de stakingsacties te berichten, en sommige stakingsleiders zeiden dat dit verbod de voornaamste oorzaak was van de geringe deelneming aan de actie. Anderen dachten dat veel mensen bang waren hun baan te verliezen als zij zouden gaan staken.
Op 26 juni beëindigden de vakbonden de stakingsactie. Zij zeiden te hopen

dat de regering zou luisteren naar hun eisen inzake economische veranderingen en politieke ontspanning.

De staking eindigde nadat de roomskatholieke bisschoppen op 24 juni een verklaring hadden uitgegeven waarin zij een beroep deden op Pinochet om besprekingen te beginnen met zijn critici.

De bisschoppen verdedigden in een verklaring van tien punter. het recht op dissidentie, informatie en op vakbondsactiviteiten inclusief staken. ,,Dissidentieis een geboorterecht dat allen erkennen. Diegene die een afwijkende mening heeft moet gelegenheid hebben die te uiten. Het land heeft de bijdragen van iedereen nodig. Sommigen zullen constructieve ideeën aandragen. Anderen zullen fouten aanklagen of kritiek leveren. In beide gevallen wordt bijgedragen aan het algemeen welzijn", aldus de bisschoppen.

Het CNT liet weten de oproep van de bisschoppen tot een dialoog met de regering te steunen, ,,maar dat betekent geen overgave van de arbeiders en studenten in hun streven naar oplossingen voor de economische, sociale en culturele problemen".
Op 28 juni werd Estivales op borgtocht vrijgelaten.

PRODEN kondigt derde protestdag aan: 12 juli

Op 27 juni waarschuwde Pinochet dat hij geen verdere protestacties en stakingen zou dulden. Tegenstanders van de regering hadden inmiddels al weer nieuwe acties aangekondigd.
Leiders van de grote politieke partijen, die verboden waren sinds Pinochet in 1973 de macht greep, gaven op 27 juni een verklaring uit waarin zij zeiden dat een derde dag van nationaal protest volgende maand onvermijdelijk was als de regering niet luisterde naar de openbare mening. Onder de ondertekenaars was Gabriel Valdes, een voormalige minister van buitenlandse zaken en leider van de grootste politieke partij, de christen-democraten.
Pinochet zei op 27 juni in een bijeenkomst met provinciale en militaire gouverneurs dat hij tolerant was geweest door twee dagen van nationaal protest, op 11 mei en 14 juni, toe te staan. Hij voegde daaraan toe: ,,Maar nu is het genoeg, mijne heren." Hij zei dat hij niet zou aarzelen gebruik te maken van de wet en ,,administratieve maatregelen" – het land uitzetten of in interne ballingschap sturen – tegen degenen die verdere protestacties zouden proberen te organiseren.
Ex-senator Jorge Lavandero, een christen-democraat, zei op 27 juni dat zijn uit vijf oppositiepartijen bestaande actiegroep bekend als PRODEN (Ontwikkelingsproject voor nationale consensus), 12 juli had uitgekozen als nieuwe dag voor nationaal protest.
Tijdens een persconferentie op 5 juli riep PRODEN de bevolking op uiting te geven aan haar ontevredenheid met de regering door op 12 juli van 8 tot 10 uur 'sochtends op lege pannen te slaan, te claxonneren en allerlei ander lawaai te maken.
„Wij zullen blijven doorgaan met het gebruik maken van ons wettige recht om te protesteren, zelfs als wij daarvoor in de gevangenis worden gezet", aldus Lavandero.
Bestuursleden van de nationale bond van gepensioneerden, die 1,2 mln Chileense bejaarden vertegenwoordigde, en leidende personen uit de nationale organisatie van feministen, de z.g. Vrouwen van Chili, zeiden dat hun leden zouden deelnemen aan de protesten van 12 juli.
,,Het gaat nu niet langer om vijf of tien percent loonsverhoging. Wij willen democratie in plaats van dictatuur", zo zei Diego Portales, een advocaat en lid van PRODEN.

Onderhandelingen tussen regering en mijnwerkers- en transportarbeidersbond

Op 29 juni waren inmiddels besprekingen begonnen tussen de regering, de CTC en de transportarbeidersbond. Minister van buitenlandse zaken Montero voerde in het Moneda-paleis in Santiago afzonderlijke gesprekken met vertegenwoordigers van beide organisaties.
Volgens Quinteros was tijdens het onderhoud gesproken over de mogelijkheid van een sociaal pact. De CTC wilde dat de ontslagen mijnwerkers weer in dienst zouden worden genomen.

Op 4 juli eiste een zeskoppige delegatie van de CTC tijdens een 90 minuten durend gesprek met Montero de vrijlating van Seguel en het weer in dienst nemen van de 830 mijnwerkers die na de stakingsacties waren ontslagen (de staatskopermaatschappij Codelco deelde die dag mee dat van de 5.273 mijnwerkers die op 16 en 17 juni hadden gestaakt er 830 waren ontslagen). Montero zegde toe vaker met de vakbondsleiders te zullen praten en te zullen bekijken of de aanklacht tegen Seguel kon worden ingetrokken.

Nieuwe arrestaties o.a. van *Valdes* aan de vooravond van de derde protestdag. Opnieuw toestemming voor een aantal ballingen om terug te keren

Op 7 juli vielen gewapende mannen het hoofdkwartier van de vakcentrale CNS (Coordinara Nacional Sindical) in Santiago binnen, arresteerden vier mensen en namen archieven van de vakcentrale mee.

Op 8 juli gaf de regering 88 verbannen politici toestemming om terug te keren naar Chili. Onder de 88 nieuwe namen bevonden zich die van de oud-voorzitter van de christen-democraten Renan Fuentealba en de voormalige afgevaardigde van de communistische. partij Godoy Urruta.

Op 9 juli werden drie christen-democratische leiders gearresteerd. Het waren Gabriel Valdes, de leider van de christen-democraten en een vroegere minister van buitenlandse zaken, Jorge Lavandero en partijsecretaris José de Gregorio. De drie werden opgepakt na de arrestatie van twee studenten op 4 juli die 700.000 pamfletten, mede-ondertekend door de christen-democraten, in hun bezit hadden.
De christen-democraten werden ervan beschuldigd betrokken te zijn bij het drukken en het verspreiden van pamfletten waarin werd opgeroepen tot deelname aan de protestdag.
De arrestaties brachten een golf van protest teweeg in binnen- en buitenland, onder andere van christen-democratische leiders in Europa zoals de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl. Kohl sprak op 11 juli over ,,een rampzalige fout" van het Chileense bewind.
In Santiago zelf maakten de ambassadeurs van Frankrijk, West-Duitsland, Engeland en Nederland en de zaakgelastigden van Italië, Denemarken en België tijdens een onderhoud met de Chileense minister van buitenlandse zaken Miguel Schweitzer de ,,grote zorg" van hun regeringen over de aanhouding van Valdes kenbaar.

Derde nationale protestdag. Vrijlating *Valdes* en Seguel

Om te voorkomen dat de bevolking op 12 juli massaal de straat op zou gaan om herstel van de democratie te eisen, had de regering die dag de avondklok ingesteld voor de hoofdstad Santiago en omgeving, waar vier van de elf miljoen Chilenen woonden.
In een begeleidend schrijven liet de junta weten dat de avondklok van acht uur tot middernacht was ingesteld vanwege de verspreiding van pamfletten waarin was opgeroepen tot een ,,directe of indirecte bedreiging van de openbare orde". ,,De regering is ervan overtuigd dat deze maatregel door de overgrote meerderheid van de bevolking wordt gesteund", aldus de militaire verklaring. Maar voor alle zekerheid patrouilleerde reeds 's ochtends vroeg een groot aantal militairen in de



De christen-democratische leider Gabriel Valdes na zijn arrestatie op 9 juli

Chileense hoofdstad, waar het ondanks een gespannen sfeer betrekkelijk rustig bleef.
Buiten de hoofdstad werd een lege bus opgeblazen nadat alle passagiers gedwongen waren uit te stappen. Bij twee universiteiten in Santiago werd door honderden studenten gedemonstreerd.
Toen zij probeerden barricaden op te werpen greep de oproerpolitie in en voerde enkele charges uit. In de havenstad Valparaiso werd een stuk spoorlijn onklaar gemaakt.
In totaal vielen er twee doden en zouden er tenminste 565 mensen zijn gearresteerd. Le Monde (15-7) had uit officiële bron vernomen dat er 760 mensen in Santiago waren gearresteerd en 290 in andere steden. Dit betrof voornamelijk mensen die zich niet aan de avondklok hadden gehouden, aldus Le Monde.
Duizend demonstranten drongen het Hooggerechtshof binnen waar zij de vrijlating eisten van de christen-democratische leiders die op 9 juli waren gearresteerd.

Op 13 juli werden Valdes, Lavandero, De Gregorio en de twee op 4 juli gearresteerde studenten vrijgelaten nadat het Hof van Beroep had bepaald dat de oproep voor een vreedzaam protest tegen het bewind van generaal Pinochet geen bedreiging vormde voor de nationale veiligheid. Het Hof constateerde dat in de pamfletten, die door de drie waren ondertekend, niet werd opgeroepen tot omverwerping van de regering.
De regering kondigde op 14 juli aan in beroep te zullen gaan tegen de rechterlijke uitspraak.

Op 18 juli gelastte rechter Hernan Cereceda de vrijlating van Rodolfo Seguel, op voorwaarde dat een hogere rechter daaraan zijn toestemming hechtte. De volgende dag kwam Seguel op borgtocht vrij.

Op 21 juli zei Seguel op de eerste persconferentie sinds zijn vrijlating dat nieuwe demonstraties gehouden zouden worden om een ,,nationale consensus" te bereiken die herinvoering van de democratie mogelijk moest maken.
„Wij zullen blijven protesteren: het is legitiem en het is ons recht", zo zei de leider van de Confederatie van koperarbeiders en van het overkoepelende Nationale Arbeiderscommando.

Bisschop van Santiago wil dialoog

Op 17 juli riep de aartsbisschop van Santiago, Juan Francisco Fresno, de Chilenen op de weg van nationale verzoening in te slaan en het geweld te vervangen door de dialoog.
In een brief die in alle kerken in de Chileense hoofdstad werd voorgelezen riep de aartsbisschop de autoriteiten, de politieke leiders en de vakbondsleiders op te zoeken naar een manier van ,,vreedzame coëxistentie".

Regeling bereikt over buitenlandse schuld

Op 27 juli ging het Internationale Monetaire Fonds (IMF) akkoord met het verstrekken van het tweede deel van de op 10 januari toegezegde lening. Verder stemde het IMF in met het afzwakken van een aantal voorwaarden die in januari in verband met de lening waren gesteld.

Op 28 juli ondertekende minister van financiën Caceres in New York een overeenkomst met vertegenwoordigers van meer dan vijfhonderd banken waarbij Chili in het krijt stond.
De overeenkomst hield in dat het land nieuwe kredieten van $ 1,3 mrd kreeg en dat er voor $ 3,5 mrd die in 1983 en 1984 moesten worden terugbetaald een nieuwe aflossingsregeling zou worden opgesteld. Chili had een buitenlandse schuld van $18 mrd.

Nieuwe protestdag aangekondigd. Pinochet kondigt studie herstel democratie aan

Nadat het Hooggerechtshof in Santiago op 29 juli de uitspraak van een lagere rechtbank had bevestigd dat vreedzame demonitratiei niet in strijd met de wet waren, riepen oppositieleiders op 30 juli op tot een vierde protestdag tegen het bewind van Pinochet op 11 augustus.
Ongeveer 700 politici, vakbondsleiders en studenten waren op 30 juli bijeengekomen ter ere van Valdes en om de uitspraak van het Hooggerechtshof te vieren. Zij ondertekenden een manifest waarin werd opgeroepen tot ,,vreedzame massale demonstraties" op 11 augustus met als eis ,,een einde aan de dictatuur en onmiddellijke terugkeer naar democratie".

Op 4 augustus kondigde president Pinochet aan dat een commissie zich zou buigen over het opnieuw toestaan van de niet-marxistische politieke partijen en het herstel van het parlement, maar dat dit niet voor 1989 tot resultaten zou leiden.
Pinochet zei dat zijn militaire regering zich zou houden aan het tijdschema voor de terugkeer naar de democratie zoals dat was vastgelegd in de grondwet die in 1980 was goedgekeurd.
Hij zei verder dat de Raad van State, een presidentieel adviesorgaan, zich in oktober zou buigen over wetten op de politieke partijen, over een kiesstelsel, over de samenstelling van een nationaal parlement en over een kiescommissie.

Valdes eist aftreden Pinochet. Oprichting Democratische Alliantie

Op 6 augustus riep de christen-democratische leider Gabriel Valdes president Pinochet op af te treden. Hij kondigde verder de oprichting aan van de Democratische Alliantie, waarin vijf politieke partijen samenwerkten.
,,Het is niet ongeoorloofd of arrogant om, met gebruikmaking van het wettelijke verzoekrecht, de president van de republiek te vragen zijn ambt neer te leggen", zo zei Valdes.

Hij beschuldigde Pinochet, die in 1973 na een bloedige staatsgreep aan de macht kwam, van ,,tien jaar decadentie, isolering en duisternis". Er moest een overgangsregering worden gevormd die was gebaseerd op een nationale consensus, aldus Valdes. De Democratische Alliantie steunde het idee van zo'n overgangsregering, die in 18 maanden het land rijp zou moeten maken voor herstel van de democratie.
De Alliantie. die sinds 14 maart na gezamenlijke ondertekening van een democratisch manifest de vorm had van een los samenwerkingsverband, zou nu meer als een hechte groep gaan opereren bij het oppositievoeren tegen het militaire regime van generaal Pinochet.
De Alliantie bestond uit christen-democraten, rechtse republikeins-democraten, sociaal-democraten en radikalen.

Op 3 augustus had ook Jorge Lavandero van PRODEN tijdens een persconferentie om het aftreden van Pinochet verzocht.

Kabinetswijzing. Zeven nieuwe ministers

Op 10 augustus verving Pinochet de minister van binnenlandse zaken en zes andere leden van zijn kabinet.
Luchtmachtgeneraal Enrique Montero werd als minister van binnenlandse zaken opgevolgd door Sergio Onofre Jarpa Reyes, de voormalige ambassadeur van Chili in Argentinië. Sergio Onofre Jarpa Reyes werd tevens hoofd van de regering.
Jarpa, een nationalistisch-rechtse burgerpoliticus, zou een politiek initiatief moeten opstellen dat critici van het bijna tien jaar oude bewind van generaal Pinochet de wind uit de zeilen moest nemen en de steun voor Pinochet in conservatieve kringen weer volledig moest herstellen.
De nieuwe minister zei na zijn benoeming dat de organisatoren van de vierde protestdag de ,,nieuwe politieke opening" die in Chili tot stand gebracht zou kunnen worden, vertraagden.
Andres Passicot werd de nieuwe minister van economische zaken. Als leider van het Chileense bureau voor de statistiek had hij publiekelijk de bezuinigingspolitiek van minister van financiën Carlos Caceres verdedigd, die op zijn post bleef. De scheidende minister van economische zaken, Manuel Martin, was de afgelopen tijd herhaaldelijk in conflict gekomen met minister Caceres.
In het nieuwe kabinet waren ook twee ministers opgenomen die in de jaren zestig ministersposten hadden vervuld. Hugo Galvez werd de nieuwe minister van landbouw, en Modesto Collados werd minister van bouwzaken.
Winston Chinchon werd minister van gezondheid, luchtmachtgeneraal Enrique Escobar werd minister van transport en Alfonso Marquez werd de secretaris-generaal van de regering, ook een ministerspost.

Vierde nationale protestdag op *11* augustus

Voor de protestdag van 11 augustus hadden de autoriteiten een avondklok ingesteld van 18.30 uur tot 5.30 uur teneinde onlusten te voorkomen. Verder patrouilleerden 18.000 politiemannen en soldaten in de straten van Santiago om de orde te handhaven.

Niettemin kwam het tot felle botsingen tussen politie, legereenheden en betogers, waarbij volgens een regeringscommuniqué van 12 augustus 17 mensen om het leven kwamen en 53 gewond raakten.

Volgens persberichten werden in het hele land ongeveer 1.200 mensen gearresteerd. Op 12 en 13 augustus deden zich confrontaties tussen de bevolking en leger en politie voor.
Het dodencijfer was op 13 augustus opgelopen tot 27, zo meldde Cees Zoon vanuit Mexico-stad in de *Volkskrant* (15-8).

Pinochet kondigt maatregelen aan tegen werkloosheid

Op 17 augustus kondigde Pinochet maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid aan.
In een rede op een bijeenkomst van een vrouwenorganisatie zei Pinochet dat de maatregelen banen zouden scheppen voor tenminste 80.000 mensen en indirect werk voor eenzelfde aantal Chilenen. Ongeveer 1,2 mln Chilenen had geen vast werk.
De nieuwe maatregelen betroffen investeringen in huizenbouw en andere bouwwerkzaamheden, openbare werken, mijn- en bosbouw en meer kredieten voor het bedrijfsleven.
,,De vijanden van de regering hebben gebruik gemaakt van de ontevredenheid die de recessie uiteraard heeft veroorzaakt en zij hebben bij vier gelegenheden vandalisme, dood en vernieling uitgelokt", zei Pinochet in zijn toespraak.
(*NRC/H'blad*, Volkskrant, Le Monde, *NZZ*, FAZ, The Times, Financial Times, *IHT*)

GEESTELIJK LEVEN

PAUS BENOEMT VIER HULPBISSCHOPPEN IN NEDERLAND

Op 16 jan. 1982 heeft de Heilige Stoel de benoeming van vier hulpbisschoppen in de Nederlandse Kerkprovincie bekendgemaakt. Het zijn: prof. dr. J. A. de Kok OFM en drs. J. B. Niënhaus voor het aartsbisdom Utrecht. A. M. H. A. Castermans voor het bisdom Roermond en drs. R. Ph. Bar OSB voor het bisdom Rotterdam. Alle vier worden lid van de bisschoppenconferentie. Het is voor het eerst sinds het herstel van de kerkelijke hiërarchie in 1853 dat in de Nederlandse Kerkprovincie regulieren tot bisschop zijn benoemd.

,,Door deze benoemingen is een lange onzekerheid, die tevens vaak een impasse bracht, doorbroken", zo heeft kardinaal Willebrands aan de pastores van het Utrechtse geschreven. (Hij had Rome al in oktober 1977 om twee hulpbisschoppen gevraagd). ,,Het is een goede zaak voor de bestuurlijke structuur van het aartsbisdom. Mgr. dr. A. J. Vermeulen blijft vicaris-generaal. De beide hulpbisschoppen zijn door mij benoemd tot bisschoppelijk vicaris, aan wie bevoegdheden ten aanzien van bepaalde kwesties zullen worden gegeven. De concrete taakverdeling zal in goed onderling overleg worden vastgesteld. Uiteraard behouden de officiaal en de econoom hun specifieke taken en bevoegdheden", aldus de kardinaal.

,,Aan beide hulpbisschoppen heb ik mijn volle vertrouwen geschonken, zoals ik dit steeds heb gedaan en blijf doen aan de vicaris-generaal. Ik ben de paus dan ook dankbaar voor deze benoemingen. Het is mijn overtuiging dat het welzijn van het aartsbisdom, niet alleen op bestuurlijk niveau maar ook en vooral in de persoonlijke betrekkingen met pastores en gelovigen, hiermede is gediend. Daartoe vraag ik ook uw medewerking. Problemen zijn er vele en de geestelijke nood is vaak groot. Alleen gezamenlijk kunnen wij de last van onze dienst dragen en verlichten. Ook daarop slaat het woord van de Heer der Kerk: mogen ze allen één zijn", zo besluit de kardinaal de brief aan zijn pastores.

Dr. DE KOK
Johannes Antonius de Kok is op 28 aug. 1930 geboren in Den Haag. Na de gymnasiale studie aan het Aloysius-college aldaar trad hij, in 1949, in bij de minderbroeders. Hij werd priester gewijd in 1956. Van 1956-1963 studeerde hij geschiedenis aan de R.-K. Universiteit Nijmegen, welke studie hij afsloot met een promotie bij prof. Rogier. In 1963 werd hij lector in de kerkgeschiedenis aan het theologicum van de Ne-

derlandse minderbroeders en in 1967 hoogleraar in hetzelfde vak aan de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht. Van 1964-1980 was hij tevens archivaris van de Nederlandse minderbroederprovincie en vanaf de oprichting in 1976 secretaris van de Franciscaanse Academie en het Franciscaans Studiecentrum in Utrecht. Momenteel is hij gardiaan van het klooster in Utrecht waar tevens het provincialaat van de orde gevestigd is, en weekendassistent in de Barbara-parochie te Bunnik.
Van zijn publikaties kunnen worden genoemd: ,,Nederland op de breuklijk Rome-Reformatie. Numerieke aspecten van protestantisering en katholieke herleving in de noordelijke Nederlanden" (1964); ,,Drie eeuwen Westeuropese kerkgeschiedenis, Een inleiding: 1680 tot heden" (1979); voorts artikelen over Nederlandse kerkgeschiedenis en franciscaanse geschiedenis.
Dr. De Kok is benoemd tot titulair bisschop van Trevico.

Drs. NIËNHAUS
Johannes Bernardus Nienhaus is in het Gelderse Gendt geboren op 9 september 1929. Hij studeerde op het klein-seminarie in Apeldoorn van 1942-1949 en op het groot-seminarie in Rijsenburg van 1949-1955 en werd op 24 juli 1955 priester gewijd. Hierna werd hij tot kapelaan in Schalkwijk benoemd. In 1956 kreeg hij de opdracht sociale geografie te gaan studeren aan de rijksuniversiteit Utrecht, welke studie hij in 1961 afsloot. In 1962 was hij acht maanden kapelaan in Amersfoort. Van 1962-1973 was hij leraar – en sinds 1969 ook rector – op het kleinseminarie te Apeldoorn.
Van 1972-1981 was hij teamleider-deservitor van de binnenstad van Utrecht en van 1976-1981 tevens deken van het dekenaat Utrecht. Sinds 1 maart 1981 is hij vicaris van de aartsbisschop.
Hij is benoemd tot titulair bisschop van Benda.

De benoeming van mgr. A. M. H. A. Castermans moet allereerst gezien worden als een ondersteuning van de bisschop van Roermond in diens herderlijke taak voor het diocees, dat met meer dan 1 mln katholieken tot de grote bisdommen in de Kerk gerekend mag worden. Ook betekent de benoeming een versterking van het bisschoppencollege in Nederland, waarnaar de paus en de andere bisschoppen reeds langere tijd streven. Een en ander staat in een communiqué van de diocesane voorlichtingsdienst.
,,De benoeming van mgr. Castermans tot hulpbisschop zal, zoals het zich nu laat aanzien, geen verandering brengen in de taakverdeling tussen de vicarissen van het bisdom Roermond. Mgr. Castermans blijft ook als hulpbisschop vicaris-generaal en zal zich voornamelijk bezighouden met benoemingszaken en het persoonlijke wel en wee van de priesters. Uiteraard zal hij zich door zijn bisschopswijding gesterkt weten in het vervullen van deze bij uitstek herderlijke en bestuurlijke taak. De bisschop van Roermond, mgr. dr. J. M, Gijsen, die zeer verheugd is over de hulp en steun die de Heilige Vader hem met deze benoeming gegeven heeft, hoopt van harte dat priesters en andere gelovigen van het bisdom in zijn hulpbisschop het vertrouwen blijven hebben dat hij als vicaris in zo ruime mate ondervond, ja, dat dit thans zelfs nog versterkt mag zijn", aldus het coinmunique.

Mgr. CASTERMANS
Mgr. Castermans is geboren in Maastricht-Wolder op 4 april 1924. Hij volgde de middelbare school in Maastricht en Weert (Bischoppelijk College). Van 1945-1947 studeerde hij filosofie te Rolduc en aansluitend theologie aan het grootseminarie te Roermond. Hij werd op 10 maart 1951 in Roermond priester gewijd. Zeven jaar lang was hij kapelaan in de parochie van O.L. Vrouw van Lourdes in Heerlen-Molenberg. Van 1958-1972 was hij rector van het RK ziekenhuis in Sittard. Op 6 maart 1972 werd hij tot vicaris-generaal van de bisschop van Roermond benoemd. Als zodanig heeft hij met name de zorg voor de priesters in het bisdom en onderhoudt hij de contacten met de kerkbesturen. Hij is ere-prelaat van de paus en kanunnik van het kathedraal kapittel.
De paus heeft hem de titulaire zetel van Skalholt gegeven.

In een brief aan zijn diocesanen heeft mgr. dr. A. J. Simonis zich ,,bijzonder verheugd" genoemd met de benoeming van drs. R. Ph. Bar, omdat naar zijn overtuiging een hulpbisschop aan het sterk geürbaniseerde en geïndustrialiseerde bisdom Rotterdam pastoraal uitermate ten goede zal kunnen komen. ,,De aandacht waarvoor onze complexe samenleving ons als Kerk stelt, een zo goed mogelijke behartiging van de zielzorg, gevoegd bij de zorg voor allen die in de pastoraal zijn aangesteld, hebben bij mij de overtuiging doen groeien dat ik er goed aan zou doen om dit alles te delen met een collega-bisschop. In de voordracht van vicaris Bar als hulpbisschop meende ik dus vóór alles ons bisdom een dienst te bewijzen", aldus mgr. Simonis, die de benoeming ook van belang voor de Kerkprovincie noemt.
Mgr. Simonis voegt eraan toe dat hij de in deze gebruikelijke procedure heeft gevolgd. ,,Het moge u voldoende zijn te weten dat ik de aanvrage om een hulpbisschop niet gedaan heb dan na een langdurige, gewetensvolle overweging en een serieuze consultatie van een aantal personen. Dat de Heilige Vader zijn vertrouwen heeft willen stellen in de persoon van vicaris Bar, die nu reeds zes jaren ons bisdom en mij op een zeer toegewijde wijze dienstbaar is, stemt mij tot oprechte dankbaarheid. Van harte hoop ik dat alle gelovigen de nieuwe elect-hulpbisschop, die als vicaris-generaal ons bisdom zal blijven dienen, in een geest van geloof zullen ontvangen", zo schrijft mgr Simonis.

Drs. BAR
Ronald Bar is geboren op 29 juli 1928 te Menado (Celebes) in het voormalig Nederlands Indië, waar zijn vader inspecteur voor het onderwijs in de inheemse taal was. Zijn vader overleed in 1980.
R. Bar groeide op als oudste in een gezin van zes kinderen (vijf jongens en een meisje) van wie er een op jeugdige leeftijd stierf. Zijn jeugd bracht hij door in Nederlands Indië, met korte onderbrekingen voor verlof in Nederland. Het gezin Bar was praktiserend Nederlands hervormd. Beide ouders stamden uit predikantenkringen, van vaders zijde zelfs in meerdere generaties, die bekend zijn in de zendingsgeschiedenis.
Gedurende de oorlogsjaren woonde het gezin Bar in Nederlands Indië. De meeste jaren brachte zij door in verschillende interneringskampen. R. Bar was als jongen geinterneerd in



V.l.n.r. de vier Nederlandse hulpbisschoppen De Kok, Nienhaus, Castermans en Bar

enkele kampen op het door de Japanners bezette Java. Tijdens zijn inter eringsperiode hield hij met zelfstudie zijn reeds aangevangen gymnasiale studie bij. In 1947 werd het gezin Bar gerepatrieerd naar Nederland, waarna R. Bar in 1948 met goed gevolg in Amersfoort en Den Haag staatsexamen gymnasium-a deed.
In 1948 – het jaar waarin zijn moeder overleed aan de gevolgen van de internering – ving R. Bar aan met de theologische studie aan de rijksuniversiteit Utrecht. Hij beëindigde deze in 1953. Op 21 december van datzelfde jaar ging hij over naar de RK Kerk. In september 1954 trad hij in bij de orde van St.-Benedictus en wel in de abdij van de Kruisverheffing te Chèvetogne in België. Wij kreeg als kloosternaam Philippe.
Na zijn professie in 1955 studeerde hij tot 1957 filosofie aan de pauselijke universiteit van St.-Anselmus te Rome en van 1957 tot 1960 theologie aan het Institut catholique te Parijs. Deze studie sloot hij in 1960 af met een doctoraal examen en een scriptie over de dogmatische aspecten van de apostolische successie.
Een jaar tevoren, op 26 juli 1959, was hij priester gewijd te Namen, het bisdom waarin de abdij van Chevetogne is gelegen. In de abdij bestudeerde en beoefende pater Philippe oosterse liturgie en kerkmuziek en fungeerde hij als econoom. De abdij stelde pater Bar in 1965 in staat aalmoezenier te worden bij de Koninklijke Luchtmacht in Nederland. Hij was als zodanig werkzaam op de vliegbasis Ypenburg, bij onderdelen van de KLU in de Bondsrepubliek, op de vliegbasis Soesterberg en bij de luchtmachtstaf in Den Haag. Van 1 jan. 1972 tot 1975, ten tijde van legerbisschop kardinaal Alfrink, was hij hoofdluchtmachtaalmoezenier.
Op 1 nov. 1975 werd drs. Bar vicaris-generaal van de bisschop van Rotterdam.
Sinds zijn benoeming als hoofdluchtmachtaalmoezenier vervult drs. Bar een aantal landelijke functies: vanaf nov. 1972 is hij lid van de Bisschoppelijke Beheerscommisie en van de Nationale Raad voor Liturgie – van deze laatste is hij sinds 1975 voorzitter.
Drs. Bar is woonachtig in Den Haag. Door zijn laatste functies maar mede op grond van zijn mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in meerdere talen onderhoudt hij veel internationale contacten. Zo is hij o.m. lid van de Atlantische Commissie vanwege zijn grote belangstelling voor ontwapeningsvraagstukken. Zijn functies gaven ook aanleiding tot veel pastorale contacten, met name aan de basis. Naast zijn dagelijkse werk als vicaris-generaal ontplooit drs. Bar een groot aantal pastorale activiteiten, zoals het verlenen van weekend-assistenties in Haagse parochies en het onderhouden van banden met Utrechtse studenten, militairen, ex-militairen en hun gezinnen.
Aan mgr. Bar is de titulaire zetel van Leges (Numidië) toegewezen.

Commentaar, achtergrond

Aan het *NRC/H'blad* van 18 jan. 1982 ontleend is de volgende beschouwing over de benoeming van vier hulpbisschoppen in Nederland.

Sinds de bisschoppensynode in januari 1980 in Rome (pag. 14113 e.v.-1980) ziin de verhoudingen onder–de bisschoppen er niet beter op geworden. Daarbij gaat het vooral om de totaal verschillende kerkopvattingen onder de bisschoppen, die het onmogelijk maken eensgezind op te treden en collegiaal samen te werken.
Om die problemen op te lossen, bestond er eerst het plan: in feite was een en ander al in januari 1980 in Rome volledig bekokstoofd, Om de bisdommen op te delen ek nieuwe in te stellen.
Dat stuitte o.m. in het bisdom Den Bosch op zo veel weerstand, ook van de kant van bisschop Bluyssen zelf, dat het plan zonder dat de buitenwereld dat wist, weer in de doofpot verdween.
Maar Rome zat niet stil.
Wijs geworden zon het op andere middelen, op een andere ingreep.
Daarbij was natuurlijk van belang dat het er naar uitzag dat de roerige Nederlandse kerkprovincie enigszins tot rust was gekomen, iets wat men en vooral de pauselijke nuntius in Den Haag kon opmaken uit het feit dat de vertegenwoordigers van het kerkvolk uit de zeven bisdommen op het laatste Landelijk Pastoraal Overleg (november 1981) hun verhouding met de bisschoppen niet meer op scherp wilden zetten
Zo gezien getuigt het wel van handige Vaticaanse diplomatie om juist nu de benoeming van vier nieuwe (hulp) bisschoppen voor Nederland bekend te maken. De vraag is echter of de bekendmaking er werkelijk aan bijdraagt dat de eenheid binnen het Nederlandse episcopaat wordt hersteld. Weliswaar komen daardoor de verhoudingen binnen de bischoppenconferentie iets anders en voor degenen die de traditionele lijn volgen en een hiërarchisch kerkbeeld huldigen, iets beter te liggen, maar of daardoor ook de relatie met ,,debasis'' wordt verbeterd, dat is nog zeer kwestieus.
Van zo'n verbetering zal waarschijnlijk geen sprake zijn, omdat het gewone kerkvolk en de lagere geestelijheid zich vrijwel niet meer interesseren voor de vraag door wie ze worden geleid. De kudde is met eigen plaatselijke leiders steeds meer haar eigen weg gegaan en het ziet er naar uit dat zij zich weinig meer zullen zal laten gezeggen door welke vanuit Rome aangestelde herder dan ook.

NEDERLANDSE BISSCHOPPEN IN ROME. „VISITATIO AD LIMINA APOSTOLORUM"

De elf Nederlandse bisschoppen hebben van 17-22 jan. 1983 hun vijfjaarlijkse bezoek aan Rome gebracht. Dit bezoek staat officieel bekend als de „Visitatio ad limina apostolorum" – de pelgrimstocht naar de graven van de apostelen Petrus en Paulus.
Aan het slot van de visitatio, op 22 jan., ontving paus Johannes Paulus II de voltallige Nederlandse bisschoppenconferentie, nadat hij in de voorafgegane dagen met ieder van de bisschoppen afzonderlijk gesprekken had gevoerd.
De paus sprak voor de bisschoppen een rede uit, waarin hij hen op het hart bond de besluiten van de synode van de Nederlandse bisschoppen van jan. 1980 (pag. 14113 e.v.-1980) onverkort uit te voeren.
De paus, die voor het eerst uitvoerig in het Nederlands sprak, zei tot de bisschoppen, dat hij zich verheugde over de opbloei van het geloofsleven in Nederland. Hij drong er bij de bisschoppen op aan die opbloei te begeleiden, aan te wakkeren en er leiding aan te geven.
Voor de vernieuwing van het kerkelijk leven in Nederland vormen volgens de paus de synodebesluiten van febr. 1980 „de blijvende richtingwijzer". Naar zijn zeggen geeft de synode de weg aan die de kerk van Nederland moet volgen.
Voor het beleid van de Nederlandse bisschoppen zag de paus als een van de hoofdpunten dat zij verplicht zijn een gezond geloofsonderricht (catechese) te organiseren. Verder moeten zij er scherp op toezien dat de wijze waarop de eucharistie wordt gevierd, geheel volgens de officiele boeken plaatsvindt, omdat er alleen daardoor waarborgen bestaan voor echt katholiek geloof, aangezien de eucharistie de bron en het hoogtepunt van heel de evangelieverkondiging is.
Bovendien benadrukte Johannes Paulus II dat de ambtelijke functie van de priesters (bij de eucharistieviering) niet door leken mag worden uitgeoefend, dut het priesterschap een celibataire zaak blijft en dat een goede opleiding van priesters alleen in echte seminaries kan plaatsvinden.
De paus deed een dringend beroep op de gelovigen in Nederland om vaker en vuriger te bidden voor jonge priesterroepingen, opdat ook de Nederlandse kerk, evenals andere plaatselijke kerken, boven de roepingencrisis kan uitgroeien.
Tenslotte zei de paus dat de kerk van Nederland naar zijn mening nog rijk aan levenskracht is, reden waarom hij erop vertrouwt dat de bisschoppen geleidelijk aan de hindernissen die zij op hun weg vinden, zullen overwinnen en in staat zijn ,,om werkelijke geestelijke veerkracht los te maken".

Persconferentie Nederlandse bisschoppen

Na de ontvangst door de paus en de daarop volgende dienst in de ,,kerk van de Friezen'' met de Nederlandse katholieken in Rome, gaven de Nederlandse bisschoppen een persconferentie, waarop zij zich opgelucht toonden over het verloop van hun bezoek aan Rome.

Kardinaal Willebrands, de voorzitter van de bisschoppenconferentie, typeerde de paus in dit verband als erg ,,frisen aardig'' en zei dat de gesprekken met de pauselijke medewerkers in ,,een vrije, open en luisterende sfeer'' waren gevoerd.

Over de ontvangst van de synodebesluiten van 1980 in Nederland merkte de kardinaal op dat er destijds een muur van wantrouwen was ontstaan, maar dat de vertrouwenscrisis van drie jaar geleden inmiddels doorbroken is doordat ,,we een tijdje met die besluiten hebben geleefd".
Over de huidige situatie in katholiek Nederland is kardinaal Willebrands weliswaar nog niet „himmelhoch jauchzend". „We zijn net als de paus zeer geduldig en hebben geen haast; de termijnen die destijds waren gesteld voor de uitwerking van synodebesluiten, zijn vaak al drie maal overschreden, maar niemand maakt daar moeilijkheden over'', aldus Willebrands, die de besluiten een ,,solide basis'' voor de kerkelijke ontwikkeling in Nederland noemde.
Wat de toespraak van paus Johannes Paulus II betreft lieten zowel kardinaal Willebrands als bisschop Simonis (Rotterdam) desgevraagd weten die niet typisch binnenkerkelijk te vinden. „Juist een wereld in nood heeft zulke uitspraken van de paus hard nodig", meende Simonis en Willebrands voegde daaraan toe dat de eucharistieviering. waarover de paus met zoveel nadruk sprak, het heilsmiddel bij uitstek voor de wereld is. Al met al toonden de Nederlandse bisschoppen zich uitermate gelukkig met het vertrouwen, dat zij naar hun mening van de kant van de paus hebben ontvangen.

BISSCHOP SIMONIS OPVOLGER VAN KARDINAAL WILLEBRANDS

ALS AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT

In Rome is op 8 juli bekend gemaakt, dat de bisschop van Rotterdam, mgr. A. J. Simonis, was benoemd tot aartsbisschop coadjutor met recht van opvolging van de zittende aartsbisschop van Utrecht, Johannes kardinaal Willebrands.

Wegens de groeiende moeilijkheid om zijn taken als aartsbisschop van Utrecht, tevens voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie, en als president van het Secretariaat voor de Eenheid te Rome op verantwoorde wijze te combineren, heeft kardinaal Willebrands in overleg met het Kapittel van het aartsbisdom paus Johannes Paulus II gevraagd om een coadjutor met recht van opvolging. De paus heeft dit verzoek aangenomen en er de voorkeur aan gegeven een residerend bisschop op deze post te benoemen.
Het ligt in de verwachting dat kardinaal Willebrands vóór het einde van dit jaar zijn taak in Rome weer geheel op zich zal nemen. Tot die tijd blijft hij aartsbisschop van Utrecht. Daarna komt de leiding van het aartsbisdom in handen van mgr. Simonis. Hij wordt dan de negende aartsbisschop van Utrecht na het herstel van de hiërarchie in Nederland (1853).

Kardinaal Willebrands heeft deze benoeming in een brief aan de pastores en de gelovigen van zijn aartsbisdom meegedeeld. Deze brief had de volgende inhoud:

In de laatste jaren werd het mij steeds moeilijker de taken van Aartsbisschop van Utrecht en het voorzitterschap van de Nederlandse bisschoppenconferentie te combineren met mijn taak als president van het secretariaat voor de eenheid in Rome. Beide zijn opgaven die wat tijd, aandacht en toewijding betreffen een persoon geheel opvragen. Ik heb deze moeilijkheid vrijwel vanaf het begin ondervonden. Ik had in Rome de hulp van een vice-president in de persoon van Zijne Excellentie mgr. R. Torella Cascante. Deze werd echter eerder in dit jaar benoemd tot aartsbisschop van Tarragona (Spanje), zodat ik meer dan vroeger rechtstreeks de verantwoordelijkheid van het werk in Rome op mij moest nemen.
De steun van mijn vicaris generaal en later ook van de beide hulpbisschoppen, tezamen met de andere leden van de staf, heeft mijn werk in het aartsbisdom krachtig geholpen, maar ik blijf toch als aartsbisschop persoonlijk belast met en verantwoordelijk voor het bestuur en de pastorale aandacht voor personen en zaken. Het geheel van mijn werk is mij toch geestelijk en lichamelijk steeds zwaarder geworden.
In overleg met het kapittel en met de congregatie voor de bisschoppen te Rome heb ik een coadjutor met recht van opvolging aangevraagd. De Paus heeft dit verzoek aangenomen. Bij de benoeming van een coadjutor heeft de H. Vader de voorkeur gegeven aan een residerend bisschop, met langere ervaring van het bestuur van een bisdom. Dit geldt in mijn Omstandigheden des te meer, omdat de coadjutor spoedig de leiding van het diocees zal moeten overnemen. Mijn aanwezigheid op het secretariaat voor de eenheid in Rome is dringend gewenst, zodat ik nog voor het einde van dit jaar, zeer waarschijnlijk in november, mijn taak daar weer volledig op mij zal nemen. De leiding van het aartsbisdom komt dan in handen van Zijne Excellentie mrg. A. Simonis, die mij dan als aartsbisschop van Utrecht zal opvolgen.
Het doet mij pijn U te verlaten. Ik heb de Kerk in het aartsbisdom leren kennen in verschillende pastorale en bestuurlijke organen, maar vooral ook in directe contacten, persoonlijk en ter plaatse: de Kerk met haar problemen. spanningen opgaven in de veranderingen van deze tijd. Ik heb haar leren kennen en liefhebben en U en mij vereenzelvigd met haar hoop en haar teleurstelling, met haar vreugde en leed. Er waren persoonlijke en bestuurlijke problemen, menselijke en zakelijke vragen. Zij blijven, maar ik zal er in de toekomst niet meer direct en van nabij mee zijn verbonden.
Deze wisseling zal voor velen van U onverwacht en ook teleurstellend zijn. Velen zullen dit als smartelijk ervaren. Ik heb daar begrip voor vue: dit =s: V zee, Ik: ~a l g V echter met aandrang om mgr. A. Simonis als coadiutor en opvolger met begrip en steun tegemoet te treden. Ook voor hem is deze nieuwe opgave, die hij in gehoorzaamheid heeft aanvaard, moeilijk. Ik vraag U voor hem uw gebed en medewerking, opdat hij tot heil van de Kerk de dienst die van hem wordt gevraagd, zal kunnen vervuilen. Wat mijzelf betreft, verzeker ik hem van alle steun die ik zal kunnen geven.
„De genade van de Heer Jezus zij met u" (I Kor. 16-23).

Johannes Kardinaal Willebrands,
Aartsbisschop van Utrecht.

Het kapittel van het aartsbisdom Utrecht – het adviescollege van voor-aanstaande priesters – heeft n.a.v. de benoeming van mgr. Simonis in Utrecht een verklaring uitgegeven, waaruit het volgende is aangehaald.

Wij betreuren het zeer, dat hij (kardinaal Willebrands, red. KHA) ons eerder dan voorzien zal verlaten. De beslissing, die in deze genomen is, willen wij echter respecteren en wij hopen zijn afscheid op waardige wijze te vieren.
Ook is ons meegedeeld, dat Mgr. Simonis, Bisschop van Rotterdam, door Z.H. de Paus is aangewezen als degene die hem in het najaar als Aartsbisschop zal opvolgen.
Wij aanvaarden deze benoeming. Wij kunnen echter niet verhelen dat dit voor ons vanuit ons geloof in de Kerk een diepe teleurstelling betekent. Ook zijn wij ons bewust dat zeer velen in het bisdom deze benoeming en de achtergronden ervan als zeer pijnlijk zullen ervaren.
Het Kapittel wil echter zijn houding tegenover de nieuwe Aartsbisschop en de toekomst van ons bisdom niet laten bepalen door teleurstelling. Van harte hopen wij, dat voor ons allen de goede voortgang van de pastoraal in ons bisdom voorop zal staan.
Bovendien heeft Mgr. Simonis te kennen gegeven, dat hij het zeer op prijs zou stellen, als de leden van de Bisdomstaf na het vertrek van de Kardinaal zouden willen doorwerken in hun functie. Na overleg met het Kapittel hebben zij inmiddels verklaard daartoe bereid te zijn.
In dat verzoek van Mgr. Simonis, waarin hij uitdrukkelijk zijn vertrouwen in de betrokkenen heeft wiilen uitswreken, zien wij een teken dat hij zijn overgang naar ons bisdom zeer ernstig neemt.
Dat geeft grond voor hoop dat een goede samenwerking mogelijk zal zijn.

Nadat de benoeming van mgr. Simonis bekend geworden was, gaf de nieuwe aartsbisschop een verklaring uit, waarin hij zich, achtereenvolgens, richtte tot de betrokkenen in het bisdom Rotterdam en het aartsbisdom Utrecht.
Het volgende is uit deze verklaring geciteerd.

In een kort schrijven wil ik u deelgenoot maken van mijn gevoelens. Wetend dat de tegenargumenten om zulk een hoogstverantwoordelijke zending aan mij toe te vertrouwen door de paus en zijn naaste medewerkers zorgvuldig zijn gewogen, heb ik in gehoorzaamheid deze benoeming aanvaard. Daarmee komt er een einde aan mijn bijna 12½ jaar bisschop-zijn in het bisdom Rotterdam, dat ik heb trachten te dienen in het eerlijke bewustzijn van mijn eigen tekorten en beperktheden.
Dankbaar ben ik de priesters, diakens en de velen die in de pastoraal werkzaam zijn, maar ook allen die mij door gebed en offer nabij waren. Heel velen zijn mij een grote steun geweest in de uitoefening van mijn bisschopsambt. Met oprechte dank denk ik met name aan de hulpbisschop. de vicarissen. de econoom en de naaste medewerkers en medewerksters van het bisdom.
Persoonlijk zal ik zeker heel veel mensen, die mij in het bisdom dierbaar geworden zijn, missen, maar ik verheug mij erover dat ik straks als aartsbisschop een band met het bisdom Rotterdam blijf bewaren. Wat de naaste toekomst mij en ons allen biedt is onzeker. Met nadruk zou ik u allen willen vragen om te bidden voor degene die mij zal moeten opvolgen, maar ook voor de Nederlandse Kerkprovincie, die in de laatste decennia zulk een moeilijke maar ook uitdagende periode doormaakt.
Met hoop en vertrouwen denk ik aan de priesters en diakens die ik mocht wijden, maar ook aan de vele duizenden jongens en meisjes die ik in de afgelopen jaren het sacrament van het vormsel mocht toedienen. Gods Geest staat er borg voor dat het goede het kwade zal overwinnen, dat onze hoop en ons vertrouwen nooit beschaamd zuilen worden. Dat onze God en Vader het bisdom Rotterdam en de Nederlandse Kerkprovincie zal zegenen, is de inhoud van mijn blijvend gebed.
Gaarne op uw wederkerig gebed rekenend, opdat ik in trouw aan de Heer en zijn Kerk mag volharden en mij wijsheid gegeven mag worden, verbliif ik met beste zegewensen en hartelijke groet".
Voorts heeft mgr. Simonis laten weten er begrip voor te hebben dat velen in het aartsbisdom teleurgesteld zijn dat de nieuwe aartsbisschop uit een ander bisdom komt.
Dat legt hem des te meer de verplichting op om de naaste medewerkers van kardinaal Willebrands met aile vertrouwen tegemoet te treden. Mrg. Simonis zegt alle moeite te willen doen om het aartsbisdom zo goed mogelijk te leren kennen.
De loyale toezegging van steun en hulp van de kardinaal zelf, zijn hulpbisschoppen en de vicaris-generaal, alsook de verklaring van het metropolitaan kapittel geven hoop op een goede en constructieve samenwerking, aldus de verklaring.
Als toekomstig voorzitter van de bisschoppenconferentie rekent mgr. Simonis heel bijzonder op een goede samenwerking met zijn collega-bisschoppen.

Door deze benoeming komt de zetel van Rotterdam vacant. Aan het kapittel van het bisdom wordt gevraagd de gebruikelijke procedure in gang te zetten om te komen tot een voordracht van een opvolger aan de H. Stoel. Die procedure geeft het kapittel van het bisdom Rotterdam het recht een voordracht van drie namen op te stellen. Deze lijst gaat naar Rome, terwijl de pauselijke nuntius in Den Haag en de

bisschoppenconferentie de paus adviseren over de voordracht. De paus beslist uiteindelijk, en overigens is hij niet gebonden aan welk advies dan ook.
Totdat zijn opvolger in Rotterdam is benoemd, zal mgr. Simonis fungeren als administrator apostolicus.

Adrianus Johannes Simonis is op 26 november 1931 te Lisse geboren. Na zijn studies aan de seminaries te Hageveld en Warmond werd hij in 1957 priester gewijd. In datzelfde jaar volgde zijn benoeming tot kapelaan in Waddinxveen en in 1958 die tot kapelaan in Rotterdam. In 1959 kreeg hij de opdracht in Rome bijbelwetenschappen te studeren. Deze studie voltooide hij in 1966 met een promotie tot doctor in de bijbelwetenschappen op een proefschrift getiteld „Die Hirtenrede". In 1966 werd hij benoemd tot kapelaan in Den Haag, met bijzondere opdracht tot ziekenpastoraat in het Rode Kruis Ziekenhuis aldaar.
Op 30 december 1970 werd mgr. Simonis benoemd tot bisschop van Rotterdam. Zijn bisschopswijding vond plaats op 20 maart 1971. De wapenspreuk van mgr. Simonis luidt: „Ut cognoscant te" (Dat zij u kennen).

Johannes Gerardus Maria Willebrands is geboren op 4 september 1909 te Bovenkarspel (Noord-Holland). Na zijn studie aan het seminarie te Warmond werd hij in 1934 priester gewijd. Hij promoveerde in 1937, na een studie in Rome, cum laude op een proefschrift over de denkleer van kardinaal Newman. Hij was kapelaan aan het Amsterdamse Begijnhof, en docent – later directeur – van het filosoficum Warmond. In 1946 werd hij voorzitter van de Sint-Wiliibrordvereniging. Vanaf 1969 is hij president van het Vaticaanse Secretariaat voor de Eenheid van de Christenen. In 1946 werd hij tot bisschop benoemd en in 1969 tot kardinaal gecreëerd. De wapenspreuk van kardinaal Willebrands luidt: „Veritatem in caritate" (Waarheid en liefde).

Enkele reacties in katholiek Nederland

Bisschop J. Gijsen van Roermond liet weten „met vreugde kennis genomen" te hebben van de benoeming van mgr.



Mgr. dr. A.J. Simonis

Simonis tot aartsbisschop van Utrecht.
Daarentegen vond de bisschop van Haarlem, mgr. Zwartkruis, de benoeming „teleurstellend" voor de kerkprovincie en het aartsbisdom, omdat daarmee volkomen voorbij gegaan is aan de door het kapittel opgestelde voordracht.

Hij verwacht dat tegen de benoeming grote weerstand zal ontstaan en dat het de nieuwe aartsbisschop grote moeite zal kosten die te overwinnen.
De benoeming van bisschop Simonis is voor de meeste bij de rooms-katholieke kerk betrokkenen als een verrassing gekomen en de reacties zijn vooralsnog terughoudend. De theoloog professor E. Schillebeeckx liet op 9 juli voor de KRO-radio weten Simonis geen sterke man te vinden, maar wel van hem een zekere soepelheid te verwachten.
F. H. P. Trip. vice-voorzitter van Pax Christi en tot voor kort tevens lid van de bisschoppelijke beheerscommissie, adviesorgaan voor de Nederlandse bisschoppen, meent dat het Vaticaan met de benoeming van Simonis „eensoort middenkoers" heeft denken te kiezen.
Gevraagd of de nieuwe voorzitter van het bisschoppencollege de linker- en rechtervleugel bij elkaar zal weten te houden, zegt Trip van bisschop Simonis geen sterk centralistisch beleid te verwachten omdat de bisschop van Rotterdam in het verleden bij herhaling heeft gepleit voor een eigen beleid voor elk der bisdommen. „Ik zal met belangstelling volgen of hij zijn collega's die ruimte ook laat in zijn nieuwe functie."
Ten aanzien van het vredesbeleid dat van de nieuwe aartsbisschop verwacht mag worden, zegt Trip te geloven dat Simonis zich van ganser harte achter de standpunten over kernbewapening schaart die het bisschoppencollege in een brief tot uitdrukking heeft gebracht (pag. 47111 e.v.-1983). „Pax Christi had daarin veel verder willen gaan", aldus Trip, maar hij zegt Simonis toch niet als „een havik" te willen kenschetsen.
Mevrouw Annie Spekking-Matti, voorvechtster voor de vrouwenbeweging binnen de roomskatholieke kerk, zegt ontsteld te zijn over de benoeming. Omdat bisschop Simonis een vertegenwoordiger is van het conservatieve denken binnen de kerk, meent Annie Spekking dat een aanzienlijk deel van katholiek Nederland zich door hem niet vertegenwoordigd zal voelen.

Simonis heeft volgens mevrouw Spekking een verouderd beeld van de vrouw en zou door zijn beperkte, strikt theologische opleiding niet in staat zijn dat aan de hedendaagse werkelijkheid aan te passen. Zij vreest bovendien dat de nieuwe aartsbisschop zijn conservatieve denkbeelden in zijn benoemingsbeleid tot uitdrukking zal gaan brengen.
Kardinaal Willebrands heeft op 8 juli in een uitzending van de KRO-televisie erkend dat hij zelf ook bezwaren heeft tegen de benoeming van bisschop Simonis van Rotterdam tot zijn opvolger als aartsbisschop.
„In Nederland leven andere meningen dan de visie die de paus heeft. Als die waren gevolgd, dan had de teleurstelling misschien voorkomen kunnen worden. De paus heeft dit kennelijk niet als voldoende motief gezien om van zijn eigen keuze af te wijken," aldus Willebrands.
Volgens Willebrands hebben vele collega-bisschoppen dezelfde reactie gehad als hijzelf. Uiteindelijk moeten deze persoonlijke gevoelens van teleurstelling opzij gezet worden en moet een goede samenwerking ontstaan. Maar aan de andere kant moeten diegenen die deze benoeming met grote vreugde hebben begroet, niet denken dat een segment in de kerk de kerk uitmaakt, aldus de kardinaal.

Perscommentaren

In de commentaren in de Nederlandse pers is m.b.t. de benoeming van mgr. Simonis in Utrecht vooral aandacht gegeven aan het belang, dat het Vaticaan heeft bij een, wat wordt genoemd, „volgzame" Nederlandse kerkprovincie.
Zo meende het *NRC/H'blad:*

Vanuit Rome gezien staat Simonis borg voor de restauratie van de rooms-katholieke kerk in Nederland als schaap in de kudde. Juist in het Vaticaan geldt Simonis als een man die evenwicht zoekt en zich voegt naar de eisen van Rome, daarbij niet nalatend om te wijzen op de eigenaardigheden van de kerk in Nederland. Veel verder zal hij niet gaan en zijn begrip voor de eigenaardigheden zal zeker worden overtroffen door het besef dat slechts „haalbaar"is wat de instemming van Rome heeft. (...) Van aartsbisschop Simonis behoeft niet te worden verwacht dat hij zich een weg zal banen langs onbetreden paden. Hij bewandelt liever „de gulden middenweg", in het besef dat die weg zeker naar Rome leidt.
En Richard Auwerda laat in De Volkskrant weten dat mgr. Simonis als opvolger van kardinaal Wiliebrands diens werk moet afmaken „om een overgang van open naar gesloten katholicisme, van volwassen naar hiërachische kerk mogelijk te maken".

Trouw onderstreept eveneens de Vaticaanse voorkeur voor een uniforme, boven een open Kerk:
Dit lijkt een pastorale hardvochtigheid, vooral tegenover hen die met uiterst veel goede wil en inzet proberen hun persoonlijke verantwoordelijkheid voor hun verdampende kerk waar te maken. Velen uit dit brede midden van de katholieke kerk en hun meelevende protestantse vrienden moeten bitter vermoeden dat Simonis voor de rest van hun jaren hun pogingen zal remmen.
De krant prijst inmiddels mgr. Simonis wel als iemand die bereid is om te luisteren en te praten, en kan mede hierdoor schrijven:
Het is nu vooral aan de critici van de benoeming om aan te tonen, niet dat Simonis voor zijn taak tekort schiet, maar dat hun open, in de basis gewortelde kerk eigen grond en geestkracht heeft, genoeg om de teleurstelling over deze benoeming te overleven.

Het Algemeen Dagblad betwijfelt of de nieuwe aartsbisschop op de nodige medewerking kan rekenen om te voldoen aan de Vaticaanse wens in de „wispelturige" Nederlandse Kerkprovincie orde op zaken te stellen:
Eerder valt te verwachten dat hij in een sfeer van lijdelijk verzet zal moeten functioneren. Voor de ontwikkeling van de rooms-katholieke kerk in ons land kan dat slechts remmend werken.

De Telegraaf gaat eveneens in op de betekenis van de benoeming voor de situatie in Nederland. De krant laat ons delen in haar opvatting dat „de op handen zijnde promotie van de Rotterdamse bisschop" ook een algemeen politieke betekenis heeft:
Of zij het nu willen of niet: in het Nederland van 1983 spelen religieuze leiders een politieke rol. Van hen worden uitspraken verwacht over de grote maatschappelijke vraagstukken van deze tijd. Zelfs een eventuele weigering zulke uitspraken te doen zou als een politieke standpuntbepaling worden uitgelegd. Wat dat betreft betekent de benoeming van dr Simonis een streep door de rekening van diegenen die gehoopt mochten hebben dat de rooms-katholieke kerk in Nederland zich zou ontwikkelen tot een verlengstuk van de linkse beweging.

In Elseviers Magazine laat Rex Brico prof. Walter Goddijn, de Tilburgse godsdienstsocio-

loog, aan het woord, die meent dat de Kerk van Rome zich de laatste tijd naar buiten, naar de wereld toe, opnieuw wil presenteren als één instituut, dat innerlijk niet verdeeld is. „Want hoe kan je mondiaal, internationaal, ook ten opzichte van politieke leiders, iets betekenen, als omtrent bijzonder actuele punten op het terrein van ethiek en moraal verdeeldheid is of té genuanceerd wordt gesproken?", zo vraagt Goddijn.
Brico op zijn beurt past die vragen toe op de benoeming van mgr. Simonis.
Zal hij enerzijds in staat zijn om meer begrip te kweken voor die internationale lijn, ter wille van de kerkelijke eenheid en dus ter wille van de mensenrechten, de vrede en de gerechtigheid, waarvan de huidige paus een onverschrokken voorvechter is? En zal hij anderzijds de overtuiging delen dat er lokaal tegenkracht gegeven moet worden, niet alleen omwille van het instituut zelf, maar ook ter wille van de gewetens van de gelovigen, waarvan reeds de apostel Paulus geen ,.dwingeland" wilde zijn?
Brico constateert vervolgens dat tot gerijpte volwassenheid - ook inzake de Kerk – de capaciteit hoort om het in spanningsgebieden van allerlei aard uit te houden. En zijn conclusie luidt dan:
In het geval van deze benoeming betekent dit dat de huidige ,,anarchie"van het katholiek individualisme (ieder voor zich en de paus voor ons allen) niet beantwoord mag worden met een ,,restauratie" in volgzaamheid. Want dat zou zonder de minste twijfel uitmonden in een sektarische getto-kerk, waarin talloze goedwillende gelovigen zich niet meer thuis voelen. (...) Het is dan ook niet als ,,gehoorzaam schaap" dat aartsbisschop Simonis de Nederlandse kerk tot grotere volwassenheid in solidariteit met de wereldkerk zal kunnen brengen, maar eerder als een trouwe, doch opstandige hond, die ervoor waakt dat zijn meester niet in slaap valt.

Ton Crijnen laat zich in De Tijd aanmerkelijk somberder uit over de gevolgen van de benoeming:
Niks geen pluriformiteit en vrijheid tot experimenteren, geen eigentijdse gezagsuitoefening. In plaats van een geloofsbeleving die traditie verbindt met zelfverantwoordelijkheid en medezeggenschap, terug naar een klerikale kerkstructuur die het persoonlijk zieleheil centraal stelt en waarin men zich braaf bezint op de evangelische boodschap zonder daaraan relevante maatschappelijke consequenties te verbinden. Of, waar dit wel gebeurt, de verkeerde.
Crijnen vreest dat dit onafwendbaar zal leiden tot verdere apathie, tot nog meer afhaken van groepen gelovigen. Blijkens een landelijk onderzoek naar de reacties onder het katholieke volksdeel in Nederland op de benoeming van mgr. Simonis, is de kloof tussen kerkelijke top en basis allengs een feit geworden. Uit de enquête in opdracht van De Tijd blijkt dat 62% van alle ondervraagden zich niet betrokken voelt bij de benoeming van mgr. Simonis tot aartsbisschop van Utrecht.
Misschien gaat dat cijfer er in de toekomst weer wat gunstiger uitzien. De nieuwe voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie gaf immers in een eerste reactie op zijn benoeming te kennen ,,alles in het werk te stellen om het vertrouwen te winnen van velen in het aartsbisdom en daarbuiten".

Achtergronden benoeming Simonis

De correspondent in Rome van het *NRC/H'blad* schreef op 8 juli het volgende over de achtergronden van de benoeming van mgr. Simonis in Utrecht.

Bij de voordracht van mgr. A. J. Simonis bij paus Johannes Paulus II tot opvolger van aartsbisschop Willebrands heeft de prefect van de congregatie voor de bisschoppen, Sebastiano kardinaal Baggio. een centrale rol gespeeld.
Kardinaal Baggio onderhoudt persoonlijke betrekkingen met de Nederlandse oud-ambassadeur dr. P. A. Kasteel, die een leidende rol speelt in een groep traditionalistische Nederlandse katholieken in Rome die invloed binnen het Vaticaan trachten uit te oefenen. Kasteel doet dat vanuit zijn dichtbij het Sint-Pietersplein gelegen woning.

Bisschop Simonis heeft net als zijn Roermondse collega Gijsen, steeds nauwe contacten met deze kring onderhouden. Goed bij het Vaticaan ingevoerde Nederlandse geestelijken zeggen dat de band tussen Baggio en Kasteel vooral niet onderschat moet worden door degene die de keuze van Simonis als opvolger van Willebrands wil begrijpen.
De keuze van Simonis wordt hier beschouwd als een logische ontwikkeling na de bijzondere synode die de Nederlandse bisschoppen in 1980 in het Vaticaan hielden onder leiding van paus Johannes Paulus II (pag. 141/3 e.v.-1980) Bovendien wordt gezegd dat de persoon van Simonis tot het type behoort dat bij deze paus bijkens benoemingen in onder andere Zuid-Amerika een voorkeur heeft. ,,Het zijn vrome, spirituele mannen, die huiverig zijn voor elke vorm van progressie", zo worden de voorkeuren van Johannes Paulus II gekenschetst.
Er zijn al eerder geruchten in Rome geweest over Simonis als opvolger van kardinaal Willebrands in zijn functie van aartsbisschop van Utrecht. Maar de hardnekkigheid en stelligheid van de ontkenningen van zowel Vaticaanse als Nederlandse zijde, deed toen velen aannemen dat het verhaal niet juist was.
Geestelijken in Rome zeggen dat bij de keuze van Simonis het feit belangrijk moet zijn geweest dat de Rotterdamse bisschop ,,geheel in de lijn van Rome" denkt. Vooral Simonis' gedachten over priesteropleidingen en seminaries zouden dat aantonen. Bij de bijzondere bisschoppensynode van 1980 waren die priesteropleidingen net als onder andere de herinvoering van de persoonlijke biecht en het beperken van de rol van pastoraal werkers, belangrijke punten in het slotducument. Simonis zei toen: ,,Ik kan begrijpen dat de begrippen herstel en restauratie bij de mensen op de lippen komen".

Gezegd wordt dat Simonis moeilijker naar de priesters en het gewone kerkvolk luistert dan Willebrands. De plaats van de bisschop als herder aan het hoofd van zijn kudde of midden tussen de schapen is indertijd ook een dicussiepunt op de synode geweest. Sommigen gaan ervan uit dat Simonis niet de eerste keus van Willebrands is geweest.
Overigens wordt de Rotterdamse bisschop hier door geestelijken die hem kennen gekenmerkt als ,,persoonlijk sympathiek, ondanks zijn conservatisme". Er wordt op gewezen dat Simonis als bisschop van Rotterdam .,in zijn diocees niet vele dingen onmogelijk heeft gemaakt, zoals zijn collega in Roermond dat wel heeft gedaan".

Simonis wordt ,,niet direct een krachtpatser in deze moeilijke tijd" genoemd. Maar hem wordt de eigenschap toegeschreven dingen te kunnen vergeten en op zijn eigen woorden terug te kunnen komen door te zeggen dat hij ze niet bedoeld heeft, zoals zij zijn overgekomen.
Onder geestelijken die de zaken in de Nederlandse kerkprovincie nauwlettend volgen bestaat zekerheid dat de Roermondse bisschop Gijsen blij is met de komende benoeming van Simonis. „Hoewel, voor Gijsen is Simonis eigenlijk niet hard genoeg. Maar kerk-politieke redenen kunnen in Rome breder zijn dan wat er in het hoofd van Gijsen omgaat", wordt eraan toegevoegd.
Een zeer goed in het Vaticaan ingevoerde priester vat zijn indruk over de keuze van Simonis zo samen: ,,Nederland krijgt nog eens te weten hoe Rome erover denkt, net zoals dat bij de bijzonder bisschoppensynode van 1980 het geval is geweest". (Informatiebulletin secretariaat R.K. Kerkgenootschap in Nederland, De Volkskrant. Trouw, NRCI H'blad)

(Benoeming kardinaal Willebrands in Utrecht (dec. 1975) pag. 69711 e.v.- 1978).

NIEUW WETBOEK VOOR R.-K. KERK

Op 25 jan. heeft paus Johannes Paulus II zijn handtekening geplaatst onder de nieuwe Codex iuris canonici – het nieuwe kerkelijke wetboek. Het was op die dag 24 jaar geleden, dat paus Johannes XXIII het Tweede Vaticaans Concilie aankondigde.
Het nieuwe wetboek wordt van kracht op 27 nov. – de eerste zondag van de Advent.

Voorgeschiecenis

Honderden jaren lang bestond er in de katholieke kerk geen geordend rechtssysteem van pauselijke wetten. Wat voor kerkelijk recht doorging, was een verzameling van tienduizenden pauselijke uitspraken en decreten uit de 12de en 13de eeuw, waarmee de kerkelijke autoriteiten probeerden de gelovigen, in de eerste plaats de leken, in het gareel te houden en voor ketterijen te behoeden.
Hoewel Maarten Luther in zijn tijd dit corpus juris canonici verbrandde, bleef het canonieke recht – ook in protestantse landen – voortleven. Met de opkomst van de moderne staatsidee in de 18de eeuw werd het wel steeds binnenkerkelijker van karakter, maar het duurde nog tot 1917 voordat de kerk van paus Benedictus XV een echt eigen wetgeving, een geordend systeem van pauselijke wetten, ontving.
Bijna vijftig jaar later vroeg paus Johannes XXIII, inziende dat de tijden veranderen en de zeden en gewoonten met hen, om een ,,bij de tijd brengen" (,,aggiornamento"), van de eerste codex. Daarbij ging het hem niet alleen om de correctie van tegenstrijdigheden in het wetboek van Benedictus XV of om een verbetering van het taalgebruik, maar vooral om de vertaling van de opvattingen van de deelnemers aan het Tweede Vaticaanse concilie (1962-1965).
Daartoe werd in 1963 een commissie ingesteld, die de veranderde opvattingen als gevolg van het concilie in de wetgeving zou moeten uitwerken. Het ging daarbij vooral om de structuur van de kerk, om de rol van bisschoppen, priesters en leken daarin, om de erkenning van de mensenrechten in de kerkelijke wetgeving en om veranderingen in de liturgie.
Op de vraag of de commissie daarin is geslaagd, zegt prof. R. G. W. Huys-

mans, hoogleraar in het kerkelijk recht aan de Katholieke Theologische Hogeschool in Amsterdam, dat men in ieder geval geen goede oplossing heeft gevonden voor het probleem van de relatie tussen de paus enerzijds en de bisschoppen en de nationale bisschoppenconferenties anderzijds.
,,De kans is groot dat de structuur van de kerk veel centralistischer blijft, veel meer op Rome gericht, dan de bedoeling was. Het heeft er alle schijn van dat in het nieuwe wetboek het pausschap erg sterk benadrukt wordt. Dat blijkt uit het feit dat over het thema van de onderlinge collegialiteit van de bisschoppen nauwelijks wordt gesproken als ook uit het gegeven dat de Romeinse curie zich alleen maar tegenover de paus hoeft te verantwoorden, niet tegenover gemengde commissies van paus en bisschoppen".
Het nieuwe wetboek is echt een wetboek van de paus geworden, van de paus die zich exclusief alle rechten voorbehoudt.

Samenvatting inhoud

Het informatiebulletin van de r.-k. kerk in Nederland van 11 febr. bevatte een beschouwing over het nieuwe wetboek van de hand van de kerkjurist dr. O. ten Reegen SSS, waaraan het volgende is ontleend.

Bij het doorbladeren van het nieuwe wetboek valt op dat bij de indeling de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie, zeker wat de titulatuur van de boeken betreft, duidelijk heeft meegespeeld. Deze indeling is als volgt: 1. de algemene normen; 2. het volk van God; 3. de lerarende taak van de Kerk; 4. de heiligende taak van de Kerk; 5. de tijdelijke goederen van de kerk; 6. de sancties (straffen); 7. de processen.
Het geheel ademt een frissere en vrijere geest dan het oude wetboek, maar toch blijft het achter bij de verworvenheden van het Tweede Vaticaans Concilie. De hiërarchische structuur van de Kerk wordt sterk benadrukt. bijzonder ook de figuur van de paus. De collegialiteit tussen paus en bisschoppen en bisschoppen onderling komt nauwelijks ter sprake.
De Romeinse Curie blijft een apparaat van de paus en van een verhouding en onderschikking aan de bisschoppenconferenties en andere organen wordt niet gesproken. Ik kan me niet losmaken van het idee dat, ondanks de meer dan 100 bepalingen die plaatselijk kunnen worden ingevuld, deze codex toch een centralistischer opzet heeft dan de vorige.
Dat is na het Tweede Vaticaans Concilie enigszins onbegrijpelijk, temeer ook omdat hoe langer hoe meer aan de dag treedt dat de pluriformiteit van volken, ras en cultuur een uniform wetboek niet meer verdraagt.
Anderzijds moet men toegeven dat deze codex, verstandig toegepast, meer dan één mogelijkheid biedt voor een ruimere jurisprudentie dan op het eerste moment lijkt.
Een ander algemeen facet dat opvalt, is dat er bij de samenstellers een huiver heeft bestaan om in de verschillende raden, op de verschillende vlakken, priesters en leken een beslissende stem te geven. Het wekt de indruk of men het ,,dialogische" karakter van de Kerk niet heeft durven legitimeren.
Op deze wijze worden fundamentele rechten en verantwoordelijkheden, voortvloeiend uit doopsel en vormsel, zoals terecht door het Tweede Vaticaans Concilie omschreven, te weinig uitgewerkt in concrete teksten. Zo is het communio-idee te weinig en te eenzijdig uitgewerkt.
Het tweede boek, over het volk Gods, heeft, vergeleken bij de voorontwerpen, zeker wat betreft de rechten en de plichten van de leken aan inhoud gewonnen.

Belangrijk is hier om op te merken dat het onderscheid tussen man en vrouw, tenzij uitdrukkelijk vermeld, zoals voor de aanstelling van acolieten en lectoren, is weggevallen. De praktijk blijkt hier ook sterker dan de leer. want in noodgevallen mogen leken, zonder onderscheid, taken overnemen die de ambtsdragers en andere bedienaren toekomen, met uitzondering van de sacramenten, behalve het doopsel. Bij afwezigheid van priesters en diakens kunnen ze zelfs door de bisschop gedelegeerd worden tot huwelijksassistentie mits de bisschoppenconferentie zich daar positief over heeft uitgesproken en de H. Stoel hiervoor verlof heeft gegeven.
Leken kunnen bij veel meer zaken worden betrokken dan vroeger. Bestaande zaken, zoals lid zijn van allerlei adviserende commissies ten behoeve van het beleid, worden gelegitimeerd. Gekwalificeerde leken kunnen worden ingeschakeld bii de voordrachtslijst voor een bisschopsbenoeming alsook voor die van een nieuwe pastoor. Binnen bepaalde grenzen hebben ze recht op vrije meningsuiting. Belangrijk is dat beoefenaren van de gewijde wetenschappen vrijheid krijgen van onderzoek en publikatie.
Ook mogen leken verenigingen met een apostolair doel oprichten, maar ze mogen deze slechts katholiek noemen met verlof van de bevoegde kerkelijke overheid.
Bij het hoofdstuk over de priesteropleiding wordt de rol van het groot-seminarie benadrukt. Het diaconaat is erin opgenomen. Maar men kan zich afvragen of het wel ten volle doordacht is om diakens een plaats te geven in het hoofdstuk over de clerus, omdat de meeste diakens gehuwd zijn.
Hoewel geestelijken eigen verenigingen mogen oprichten, is het hun verboden actief te zijn in politieke partijen en vakbonden.
Het pastorale teamverband vindt zijn erkenning.
In het religieuzenrecht wordt betrekkelijk veel ruimte gelaten aan eigen invulling door constituties en statuten. Wel is er een grotere afhankelijkheid en dus meer invloed van de plaatselijke bisschop te constateren.
Het huwelijksrecht is niet wezenlijk veranderd. Er is geen sprake meer van eerste en tweede doeleinde. Er is een poging ondernomen om het woord ,,contract"in het licht van „Gaudium et spes" te vervangen door ,,verbond" (foedus), maar die poging is niet consequent doorgedacht.
Verheugend is het hoofdstuk over de huwelijkspastoraal en de aandacht die wordt gevraagd voor de huwelijksvoorbereiding en begeleiding, die ook door leken mogen worden gegeven.
Het onderscheid tussen verbiedende en ongeldigmakende beletselen is opgeheven. Alleen de laatste bestaan nog. Voor het gemengde huwelijk is geen dispensatie meer nodig; verlof van de bisschop is voldoende.
Vergeleken bij de voorontwerpen, zijn de vereisten voor de huwelijkstoestemming in harmonie gebracht met de huidige jurisprudentie. Dit is zeker een vooruitgang en van belang voor de kerkelijke rechtbanken.
Ook moedwillig bedrog kan een huwelijkstoestemming ongeldig maken.
Het beneficie is uit de codex verdwenen. De grootste aandacht gaat naar het verkrijgen en administreren van kerkelijke goederen.
In het procesrecht is op het niveau van de bisschoppenconferentie de mogelijkheid gegeven van een administratief-rechtelijk beroepsorgaan, waarbij men tegen een beslissing van de bisschop bezwaar kan aantekenen.

CONFERENTIE „LEVEN EN VREDE" IN UPPSALA

Vertegenwoordigers van vrijwel alle grote christelijke kerken in de wereld hebben op 24 april in de Zweedse stad Uppsala in een verklaring opgeroepen tot eenzijdige stappen om tot vrede en kernontwapening te komen.
De ongeveer 120 kerkleiders publiceerden hun verklaring na de wereldconferentie ,,Leven en vrede", waaraan van 20 tot en met 24 april zowel van protestantse als van anglikaanse, Russisch-orthodoxe en rooms-katholieke kant werd deelgenomen. Op de conferentie waren bovendien veel kerkleiders uit de Derde Wereld aanwezig, alsook vertegenwoordigers van de zogenaamde ,,evangelische christenen".

De conferentie was bijeengeroepen door de Zweedse aartsbisschop Sundby met de bedoeling tot de uitspraak te komen dat gebruik, produktie en bezit van kernwapens alsook het dreigen daarmee tegen Gods wil is.
Sommige, vooral Noordamerikaanse en Westduitse, katholieke en lutherse conferentiegangers, wilden niet tot zo'n ver gaande veroordeling van de kernwapens komen en meenden dat de nucleaire afschrikking (het bezit van kernwapens) vooralsnog niet zonder meer onchristelijk te noemen is.
De vredesconferentie kwam wel tot de unanieme uitspraak op te roepen tot volledige afschaffing van kernwapens binnen vijf jaar, tot onmiddellijke bevriezing van de kernwapenproduktie en kernwapenproeven en tot het afleggen van verklaringen door regeringen dat zij wapens niet als eerste zullen gebruiken.

Volgens ds. L. Hogebrink van de Nederlandse Hervormde kerk, en vertegenwoordiger daarvan bij het interkerkelijk vredesberaad (IKV), betekent de slotverklaring van Uppsala een onverwachts grote steun in de rug voor de internationale vredesbeweging. Naar zijn zeggen zit de betekenis van de conferentie vooral in de omstandigheid dat aan dat vredesberaad ook werd deelgenomen door kerkleiders uit Derde wereld landen en door vertegenwoordigers van de „evangelicals".

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

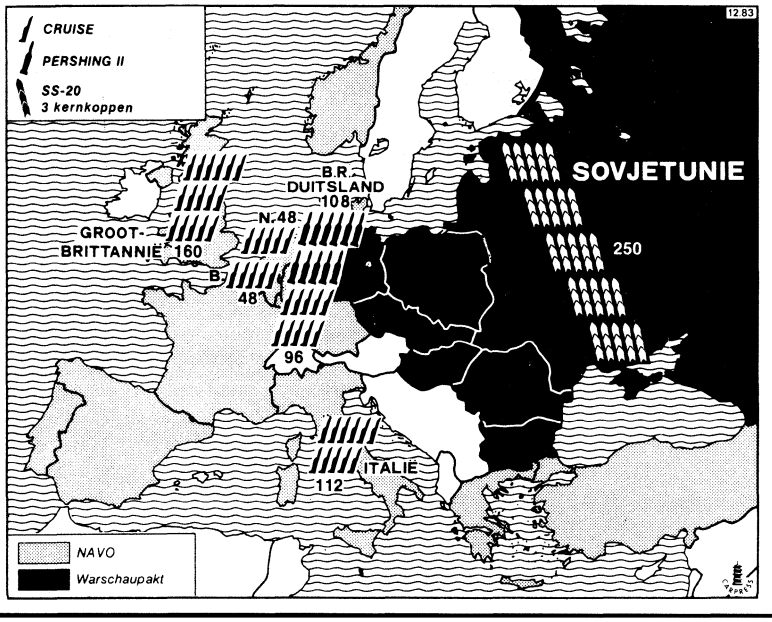
ANDROPOW: VERNIETIGING AANTAL SS-20 RAKETTEN

De Sowjet-Unie heeft op 26 aug. aangeboden ,,een aanzienlijk aantal SS-20 raketten te vernietigen" als de NAVO besluit geen nieuwe Pershing-I1 en kruisraketten in West-Europa op te stellen.
Het aanbod werd gedaan bij monde van president en partijleider Joeri Andropow in een interview met het partijdagblad Prawda, dat op 27 aug. werd gepubliceerd.
Andropows voorstel tot ,,vernietiging" van een aantal SS-20's is het eerste van deze aard sinds in november 1981 het Geneefse overleg over de beperking van het aantal raketten voor de middellange afstand begon. Tot dusverre had de Sowjet-Unie slechts aangeboden raketten uit het Europese deel van de Sowjet-Unie naar Siberië terug te trekken, hetgeen voor de VS onaanvaardbaar is.
Andropow omschreef zijn nieuwe voorstel als ,,buitengewoon belangrijk" en ,,een nieuwe manifestatie van goede wil" van de Sowjet-Unie. Het bewijst, aldus Andropow, dat de westerse bewering dat uit Europa teruggetrokken SS-20's in het Verre Oosten zullen worden opgesteld, ,,totaal zonder grond is".
Andropow maakte in het interview, dat op 26 aug. al door het persbureau Tass openbaar werd gemaakt, duidelijk dat Moskou bereid is het aantal op West-Europa gerichte raketten voor de middellange afstand terug te brengen tot dat van de Franse en Britse strijdmacht te zamen. Dat zijn er 162.
De Sowjet-Unie heeft op zijn Europese gebeid 243 SS-20-rakketten en 450 oudere raketten van het type SS-2 en SS-5.
Als het Westen de terugbrenging van dit aantal tot 162 accepteert, is de Sowjet-Unie verder bereid ,,alle raketten" die worden weggehaald ,,te liquideren", zo zei Andropow. ,,In dat geval wordt ook een aanzienlijk aantal van de modernste raketten, in het Westen bekend als de SS-20, geliquideerd," aldus Andropow.
De Sowjet-leider maakte duidelijk dat het Geneefse overleg zich moet blijven beperken tot Europees gebied. Het oostelijk deel van de Sowjet-Unie, zo zei hij, ,,is volstrekt irrelevant voor de Geneefse onderhandelingen". Andropow waarschuwde dat er tot dusverre geen vooruitgang is geboekt in Genève en zei dat er ook geen hoop op vooruitgang is als de Amerikaanse standpunten onveranderd blijven. Maar, aldus Andropow, ,,men hoeft niet lang op een akkoord te wachten" als de VS bereid zullen zijn tot een „overeenstemming op gelijke termen" te komen.
Andropow legde er de nadruk op dat Moskou nooit terughoudender dan Washington is geweest als het om vernietiging van raketten ging. In Genève, aldus Andropow, heeft de Sowjet-Unie voorgesteld dat raketten die worden geschrapt ,,in principe ontmanteld of vernietigd" moeten worden. ,,Bij het overleg hebben we ronduit tegen de Amerikanen gezegd: laten we het eens zijn over wat aan beide kanten hoe zal worden vernietigd. Maar ze ontwijken dit onderwerp."

Reactie VS en anderen

Het Witte Huis heeft sceptisch gereageerd op het voorstel van Sowjet-leider Andropow over de vernietiging van Russische raketten. 'Daar werd echter bij gezegd dat eerst de volledige tekst van Andropows interview met de Prawda moet worden bestudeerd.
De woordvoerder van president Reagan, Larry Speakes, zei in het Californische Santa Barbara waar de president vakantie houdt, dat Andropows voorstel ,,iets wegheeft van eerdere Russische voorstellen". ,,We moeten het in detail bestuderen om te zien of er sprake is van enig inhoudelijk verschil," aldus Speakes. Hij waarschuwde dat als er wordt gereageerd, dit in Genève zal gebeuren en niet in de wereldpers.
In Washington zeiden Amerikaanse functionarissen dat Andropows voorstel ,.enige vooruitgang" laat zien, maar belangrijke problemen onopgelost laat. Het belangrijkste is, zeiden ze, dat Andropow zegt dat er tenminste 162 Sowjet-raketten in Europees Rusland blijven staan – namelijk evenveel raketten als Frankrijk en Engeland hebben – terwijl er geen Amerikaanse kruis- en Pershing-11-raketten mogen worden geplaatst. ,,De basiseis van de Russen – zie af van die plaatsing – blijft dus onveranderd," aldus een functionaris.
Tevens leek Andropow volgens deze functionaris een plafond op de plaatsing van SS-20's in Azië uit te sluiten.
Edward Rowny, de Amerikaanse onderhandelaar in het overleg met de Sowjet-Unie over de strategische bewapening, noemde Andropows voorstel ,,een waardevolle verduidelijking", maar zei dat het geen verandering in het principiële standpunt van de Sowjet-Unie inhoudt. Rowny merkte op dat niet hij over dit onderwerp met de Russen praat – dat gebeurt door zijn collega Paul Nitze – maar zei dat ,,er nog enkele belangrijke veranderingen in het Sowjet-standpunt moeten komen voor het acceptabel zal zijn."

Een woordvoerder van de NAVO in Brussel zei dat de verklaring van Andropow vermoedelijk zal worden besproken op de eerstvolgende bijeenkomst op 2 september in Brussel van de speciale consultatiegroep.
In Parijs weigerden Franse functionarissen nog commentaar te leveren. Frankrijk houdt er een eigen kernmacht op na die niet is opgenomen in



Weekblad 52ste jaargang No. 2705. pag. 34223-34238



Sowjet-president en partijleider Joeri Andropow

de militaire structuur van de NAVO. Het wenst onder geen beding dat zijn kernwapens worden meegeteld op het ontwapeningsoverleg tussen Washington en Moskou in Geneve.
Het dagblad Le Monde kritiseerde het initiatief van Andropow als een stap om tijd te winnen bij een poging de plaatsing van nieuwe NAVO-raketten op te houden.
London juichte het voorstel voorzichtig toe maar zei dat het aanbod geen fundamentele wijziging in het denken van de Sowjet-Unie leek in te houden. Positievere geluiden kwamen er uit Bonn. De Westduitse staatssecretaris van defensie Peter Kurt Wurzbach noemde Andropows aanbod ,,een eerste succes" voor het Westen.
De Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Van den Broek, vond het voorstel van Andropow op het eerste gezicht niet opzienbarend. Vernietiging van een aantal SS-20-raketten vond hij verheugend, maar het is een mogelijkheid, die al eerder door minister Gromyko was open gelaten, aldus Van den Broek op 27 aug. voor de TROS-radio.

De minister wees erop dat de Russen in de laatste voorstellen blijven vasthouden aan hun eis dat het aantal Britse en Franse kernraketten moet worden meegeteld bij de onderhandelingen tussen Oost en West over vermindering van kernwapens. Deze Russische eis is een struikelblok bij de onderhandelingen in Geneve.
Minister Van den Broek noemde de uitspraak van Andropow niettemin een stap vooruit, omdat de Russen nu hebben laten weten dat ze onder vermindering van kernwapens vernietiging verstaan. ,,Ik hoop dat de uitspraken van Andropow hun weg vinden naar de onderhandelingstafel in Genève en dus niet alleen worden gebruikt om de publieke opinie te bespelen", aldus Van den Broek.
Woordvoerders van de regeringsfracties van CDA en VVD in de Tweede Kamer lieten zich in dezelfde bewoordingen uit als minister Van den Broek. CDA-Defensiespecialist Frinking sprak van een „bemoedigend" voorstel. Het VVD-Kamerlid Voorhoeve sprak van een ,,kleine stap vooruit". Maar als aan Sowjet-kant 162 SS-20's overblijven is daarmee de dreiging niet weggenomen die tot het NATO-dubbelbesluit heeft geleid en zou zeker een deel van dat besluit moeten worden uitgevoerd, aldus Voorhoeve.

Commentaar

De Volkskrant van 29 aug. bevatte een hoofdartikel n.a.v. Andropows voorstel onder de titel ,,Moskous zet".
Het volgende is daaruit aangehaald.

Andropow komt met dit aanbod tegemoet aan één van de vier essentiële eisen van de Amerikaanse tegenpartij bij de Geneefse onderhandelingen: wereldwijde begrenzing van kernwapens voor de middellange afstand en geen export van de bedreiging van de veiligheid in Europa naar andere gebieden zoals het Verre Oosten.
Het voorstel is een tweesnijdend zwaard. Aan de ene kant is het onmiskenbaar bedoeld om de toenemende bezorgdheid van Japan en China te sussen. Met name de groeiende bereidheid van de Japanse regering om zich te identificeren met de Westerse veiligheidsbelangen moet het Kremlin tot nadenken hebben gestemd. De recente ondertekening van de veiligheidsverklaring van Williamsburg door óók de Japanse premier Nakasone moet de Sowjet-leiders de ogen geopend hebben, dat de ijver waarmee zij de Russische veiligheid aan het bewapenen waren wel eens een averechts effect kon gaan krijgen.
Nakasone's beslissing in Williamsburg was geen incident blijkens het vorige week verschenen witboek over de Japanse defensie waarin de koppeling van de Japanse veiligheid aan die van het Westen met concrete maatregelen wordt onderbouwd.
Daarnaast leek het weinig verstandig van de Russen om enerzijds gesprekken met China te beginnen over de vraag hoe de ernstig verstoorde betrekkingen hersteld zouden kunnen worden en anderzijds via de plaatsing van een formidabel aantal SS-20-raketten de Chinese veiligheid te ondergraven. Voor Tokio en Peking moet Andropows aanbod – dat de stationering van overigens toch nog ruim 100 SS-20's in Aziatisch Rusland onverlet laat – daarom aanlokkelijk zijn.
Ook door Europese bril bekeken is Andropows voorstel een belangrijke positieve stap. Er zijn drie redenen. Naast de verminderde dreiging naar Azië toe maakt Andropows voorstel een einde aan de situatie dat verplaatsing van Russische SS-20's achter de Oeral een dreiging voor West-Europa bleef. De mobiele raketten konden in tijd van crisis snel genoeg weer naar Europees Rusland verplaatst worden en bovendien bestreken ze vanuit hun posities achter de Oeral nog steeds een groot deel van West-Europa.
Een akkoord op basis van Andropows nieuwe voorstel zou bovendien betekenen dat wat aantal én explosieve kracht betreft de Russische raketdreiging ten opzichte van West-Europa op een belangrijk lager niveau zou komen dan ten tijde van de oude Russische SS-4 en SS-5 raketten.
Met die oude situatie heeft West-Europa zéér lang en zéér rustig kunnen leven. Andropow handhaaft echter zijn visie dat de 162 SS-20's het tegenwicht vormen tegen de Franse en Britse kernmacht en dat er geen enkele Amerikaanse kernraket in West-Europa gestationeerd mag worden. Op deze plaats is eerder betoogd dat bij het vaststellen van het Eurostrategische evenwicht de Franse en Britse kernwapenarsenalen meegewogen moeten worden. Het getalsmatige evenwicht tussen de Sowjet-Unie enerzijds en Londen en Parijs anderzijds weerspiegelt echter geen gelijke veiligheid tussen Moskou en de Fransen en Britten. Zowel qua nucleaire capaciteit als op het vlak van de commando-structuur is Moskou zeer in het voordeel.

(Vor. ber. pag. 225 e.v.-1983)

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

BIJEENKOMST MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN BEWEGING VAN NIET-GEBONDEN LANDEN

Van 10-14 jan. 1983 vond in Managua, de hoofdstad van Nicaragua, een vergadering plaats van de ministers van buitenlandse zaken uit de landen, die deel uitmaken van de beweging van niet-gebonden staten.
De bijeenkomst was bedoeld als voorbereiding op de zevende topconferentie van de beweging van niet-gebonden landen, die begin maart in de Indiase hoofdstad New Delhi zou plaatsvinden. De ministers hadden echter speciale aandacht voor de situatie in Latijns-Amerika, i.h.b. Midden-Amerika.
In het slotcommuniqué, dat de ministers na afloop van hun vergadering uitgaven, werd m.b.t. dit gebied indirecte kritiek geleverd op de rol, die de Verenigde Staten hier spelen. De formulering van deze kritiek was tot stand gekomen na heftige discussies tussen radicalen en meer gematigden.
Het uiteindelijke document, hoewel anti-Amerikaans van toon, werd aanzienlijk minder fel dan het door Nicaragua opgestelde ontwerp-stuk. Verscheidene gematigde delegaties, en met name die van Oman, Egypte, Zaire, Singapore en Bangladesh, hebben zich dan ook zeer ingespannen het ontwerp te verzachten onder andere door te proberen elke rechtstreekse verwijzing naar de Verenigde Staten te verwijderen.
Daarin zijn zij volgens waarnemers ook ten dele geslaagd aangezien in verscheidene paragrafen de woorden Verenigde Staten zijn veranderd in ,,grote mogendheid" of in ,,imperialisten".

De conferentie van ministers van buitenlandse zaken van de Niet-gebonden beweging was speciaal bijeengekomen om de situatie in Latijns Amerika en het Caraibisch gebied te bekijken in het licht van beschuldigingen van Cuba en Nicaragua dat de VS verantwoordelijk waren voor het merendeel van de economische en politieke problemen van het gebied.
Hun slotcommuniqué veroordeelt ,,bedreigingen en daden van agressie tegen Nicaragua, de financiering van clandestiene acties, het gebruikt van Amerikaans gebied en dat van Nicaragua's buren voor het oefenen van contrarevolutionaire krachten" om de Sandinistische regering omver te werpen.
Anderzijds wordt onmiddellijke stopzetting geëist van ,,imperialistische interventie en repressie" in El Salvador – zonder de verantwoordelijke met name te noemen – en wordt de VS gevraagd een ,,constructief standpunt" in te nemen waardoor het conflict in het land vreedzaam kan worden opgelost.
Tevens wordt opheffing gevraagd van de Ame-

rikaanse economische blokkade van Cuba en om schadevergoeding voor dat land voor daardoor opgelopen economische schade.
,,Pressie en economische sancties tegen Nicaragua, Cuba, Argentinië. Grenada en meer recentelijk Suriname" worden ook veroordeeld. De Surinaamse gedelegeerde Naarendorp had in dit verband tijdens de conferentie gevraagd om een veroordeling van Nederland wegens de ,,onwettige economische strafmaatregelen".
De meningsverschillen over het slotdocument werden door een aantal delegaties gezien als voorbeeld van de problemen als gevolg van het leiderschap van Cuba over de Beweging. Een Indiase gedelegeerde zei dat Cuba het voorzitterschap had gebruikt om zijn eigen belangen te bevorderen. ,,Veellanden hadden de treurige indruk dat ze niet in staat waren zichzelf uit te drukken en zich waarlijk als Niet-gebonden landen te gedragen". Een Zairese afgevaardigde voegde eraan toe dat er ,,een groot gevoel van opluchting" zal zijn wanneer India het leiderschap in maart overneemt tijdens de topconferentie in New Delhi.

ZEVENDE TOPCONFERENTIE NIET-GEBONDEN LANDEN

Van 7-12 maart is in New Delhi de zevende topconferentie van niet-gebonden landen (NGL) gehouden. (Zesde topconferentie in sept. 1979 in Havana, pag. 593 e.v.-1979).
Op de topconferentie zijn Columbia, de Bahama's, Barbados en Vanuata als lid van de niet-gebonden beweging toegelaten, waarmee deze 101 leden telde.
Oorspronkelijk zou de zevende topconferentie in Bagdad gehouden worden, maar i.v.m. de oorlog tussen Irak en Iran was besloten de bijeenkomst naar New Delhi te verleggen.

Voorbereidende bijeenkomst ministers van buitenlandse zaken, meningsverschillen

Ter voorbereiding van de top kwamen op 5 en *6* maart in New Delhi de ministers van buitenlandse zaken uit de – toen nog – 97 niet-gebonden landen bijeen.

Tijdens de twee dagen durende conferentie van ministers van buitenlandse zaken die aan de top voorafging, liepen de emoties hoog op. Aanleiding was het controversiële besluit dat voorzitter Cuba eind 1979 nam (bij de top in Havana) om de zetel van Cambodja niet te bezetten en dit besluit tot ,,consensus" van de hele conferentie te bestempelen.
Bij de top in Havana waren de leden verdeeld tussen het bewind van Pol Pot, dat nu nog steeds door de Verenigde Naties wordt erkend, en het door Vietnam gesteunde regime van Heng Samrin. Birma, een van de oprichters van de Beweging, stapte toen op als lid uit protest tegen de Cubaanse manipulaties.
Sinds de top in Havana hebben zich belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. Er werd een coalitie gevormd onder leiding van prins Norodom Sihanoek (waarin ook het Pol-Pot-regime is vertegenwoordigd) die Cambodja bij de Verenigde Naties vertegenwoordigt.
Maar India, dat het bewind van Heng Samrin in iuli 1980 heeft erkend. liet de zetel onbezet, in aansluiting op het besluit van Havana. De top zou moeten beslissen over de vertegenwoordiging. Mede door een initiatief ten gunste van Sihanoek door Singapore, Maleisië en Indonesië, drie van de vijf lidstaten van de ASEAN, begon er echter twijfel over de wetmatigheid van Havana's beslissing te rijzen.
Tijdens een marathon-debat bij de ministersconferentie slaagden de drie ASEAN-landen, onder andere gesteund door Joego-Slavië, Pakistan en Bangladesh, erin aan te tonen dat het besluit van Havana in feite niet met algemene instemming was genomen,
Maar, zoals de premier van Singapore. Dhanabalan, zei: ,,er is geen overeenstemming over een herroeping van de zogenaamde consensus van Havana". Om een breuk te voorkomen besloot de conferentie de kwestie te verwijzen naar een ad hoc commissie die bij de volgende conferentie van ministers in 1985 aanbevelingen zal doen.
Door het initiatief van de drie ASEAN-landen zijn er echter meer principiële, morele kwesties met betrekking tot de toekomst van de Beweging gerezen. Een aantal landen wil dat de commissie zich in de volgende vraagstukken verdiept: onder welke omstandigheden, hoe en door wie moet worden beslist of een lid uit de Beweging moet treden of dat een zetel onbezet moet blijven? Moet er niet een mechanisme worden ontworpen voor het nemen van dergelijke beslissingen, in plaats van deze over te laten aan de subjectieve belangen van een enkel land?
Kortom, de kwestie Cambodja blijft aan de orde, en Cuba is door een aanzienlijk deel van de Beweging ronduit veroordeeld.
Een groot aantal leden heeft het idee dat Cuba en zijn vrienden, die de theorie aanhangen dat de Sowjet-Unie de ,,natuurlijke bondgenoot" is van de Niet-Gebonden Beweging, in New Delhi proberen om de Beweging naar zich toe te trekken.
Toch heeft Pakistan in tegenstelling tot de verwachtingen, geen voorstel ingediend om de Russische interventie in Afghanistan in krachtige bewoordingen te veroordelen.
De ontwerp-verklaring van de top, door India voorbereid, is zeer mild over de kwestie en wordt door Pakistan gesteund omdat het een voortdurende dialoog voert met de Sowjet-Unie over Afghanistan en veroordeling weinig zinvol acht.
Een andere kwestie die aan de orde komt is de demilitarisering van de Indische Oceaan. In de Indiase ontwerpverklaring wordt wel de Amerikaanse aanwezigheid op Diego Garcia veroordeeld, maar over de Russische militaire aanwezigheid in het gebied wordt met geen woord gerept. Sri Lanka, dat als gastheer en voorzitter zal optreden voor de al vaak uitgestelde conferentie over de Indische Oceaan (die nu mogelijk in 1984 wordt gehouden), acht het echter niet zinvol om de Verenigde Staten als enige schuldige aan te wijzen. Het vindt dat Diego Garcia los moet worden gezien van het bredere vraagstuk van de Indische Oceaan.
De niet-gebonden Beweging is over belangrijke economische kwesties niet minder verdeeld dan over politieke. De crisis in de OPEC heeft een schaduw geworpen over de top, want de kansen dat er OPEC-kapitaal naar de Derde wereld vloeit zijn nu kleiner geworden.
Het voorstel voor de oprichting van een ontwikkelingsbank voor de Niet-gebonden landen komt waarschijnlijk niet van de grond omdat de OPEC-landen, die de financiele basis voor de bank zouden verschaffen, nu zelf in een malaise verkeren.

Opening van de bijeenkomst

De Indiase premier Indira Ganhi heeft de topconferentie op 7 maart geopend met oproepen tot de vestiging van een nieuwe economische wereldorde, algemene ontwapening en beëindiging van „Israëls agressie."
Tevens deed Gandhi een beroep op Iran en Irak een eind te maken aan hun oorlog, drong zij er bij de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie op aan te beloven niet als eerste kernwapens te gebruiken en vroeg zij om stopzetting van de ,,niet te tolereren en onaanvaardbare" inmenging van buitenaf in de Derde wereld.
Daarnaast riep zij op tot ,,snelle normalisering" in Afghanistan, hoewel zij de Sowjet-invasie van dat land niet noemde.
Tevoren had de Cubaanse leider Fidel Castro de top formeel geopend door het voorzitterschap over de Niet-gebonden beweging over te dragen aan Indira Gandhi.



Opening van de zevende topconferentie van niet-gebonden landen. Achter de voorzitterstafel v.l.n.r. de Indiase premier mevr. Indira Gandhi, de Cubaanse president Fidel Castro en Natwar Singh, een functionaris van het Indiase ministerie van buitenlandse zaken, die optreedt als secretaris-generaal van de conferentie.

Arabisch overleg

Arabische leiders hebben gedurende de top in New Delhi van de gelegen gebruik gemaakt om met elkaar overleg te plegen (zie ook pag. 34712, voetnoot). Zo spraken op 8 maart de leiders van Egypte en Jordanië voor het eerst sinds de breuk tussen beide landen in april 1979 (pag.. 284/1-1981) weer formeel met elkaar.

President Moebarak en koning Hoessein bespraken tijdens een twee uur durend onderhoud ,,de noodzaak van spoedige actie tegen de (Israelische) activiteit in bezet gebied", zoals het Egyptische persbureau *Mena* later meldde. Ook de relaties tussen Jordanië en de PLO, de Iraans-Iraakse oorlog en de wederzijdse betrekkingen kwamen aan de orde. Die betrekkingen werden verbroken toen Egypte in 1979 de Camp David-akkoorden tekende.

Egyptische functionarissen in New Delhi spraken na het gesprek van een doorbraak in de pogingen, Egypte weer terug te brengen in de Arabische wereld.

Op een door de Indiase president gegeven tuinreceptie voor de kopstukken van de topconferentie sprak Moebarak op 7 maart al informeel met een aantal Arabische leiders.

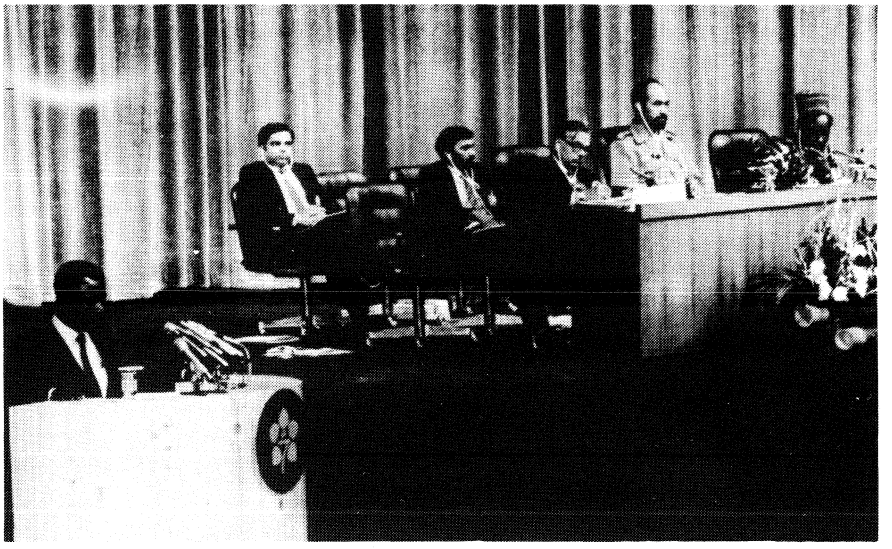
President Gemayel had op 7 maart een ontmoeting met PLO-leider Arafat, die daarbij volgens radio-Beiroet zijn bereidheid heeft uitgesproken het de Libanese regering zo makkelijk mogelijk te maken als het om de aftocht van de nog in Libanon gelegerde Palestijnse militairen gaat. Van zijn kant beloofde Gemayel Arafat zich in te zullen zetten voor de veiligheid van de Palestijnse vluchtelingen in Libanon.

President Gemayel sprak op 7 maart verder met president Assad van Syrië en koning Hoessein van Jordanië. Aangenomen wordt dat het gesprek met Assad mede ging over de aanwezigheid van de 40.000 Syrische militairen in Libanon.

PLO-leider Arafat had op 7 maart eerder op de dag de top van de Niet-gebonden landen toegesproken en daarbij meer applaus geoogst dan enige andere spreker.
Arafat viel daarbij scherp uit naar de VS, die volgens hem tijdens de Libanese oorlog van 1982 schriftelijke garanties hadden gegeven voor de bescherming van Palestijnse burgers in Beiroet maar niettemin niets deden toen – aldus Arafat – ,,vijfduizend Palestijnse mannen, vrouwen en kinderen binnen **36** uur om het leven werden gebracht."

Optreden Surinaamse legerleider Bouterse

Op de topconferentie was ook een delegatie uit Suriname aanwezig, die onder leiding stond van waarnemend president Ramdat Misier en waarvan legerleider Desi Bouterse deel uitmaakte. De Suricaamse delegatie was op 6 maart in New Delhi gearriveerd met hetzelfde vliegtuig, waarin zich ook de Cubaanse afvaardiging bevond.



De Surinaamse bevelhebber Desi Bouterse (tweede van r.) zat op 10 maart de conferentie van niet-gebonden landen voor, terwijl de woordvoerder van Ethiopie zijn toespraak hield.

Bevelhebber Bouterse heeft op 9 maart op de topconferentie een rede gehouden, waarin hij de Nederlandse regering beschuldigde van pogingen zijn regime omver te werpen. Hij sprak in dit verband over ,,een ernstige schending van het internationale recht" van Nederlandse zijde.

Bouterse zei, dat deze dreiging van Nederland ,,niet licht moet worden genomen" en hij vroeg om steun van de niet-gebonden wereld.

Hij herinnerde er aan dat Suriname pas in 1975 onafhankelijk werd na drie eeuwen van koloniaal Nederlands bestuur en dat Nederland vorig jaar een campagne begon om zijn regering omver te werpen. ,,Met de instemming en de steun van neokoloniale krachten van buiten zijn reactionaire groepen begonnen met een contrarevolutionaire beweging", zo legde Bouterse uit.
Verwijzend naar de bloedige gebeurtenissen van de achtste december 1982 (pag. $49 e.v.-1982) zei de Surinaamse leider: ,,De militairen hebben actie ondernomen om een staat van burgeroorlog te voorkomen en helaas zijn daarbij levens verloren gegaan. Met deze gebeurtenissen als voorwendsel heeft de Nederlandse regering een aantal acties ondernomen die gericht zijn op het omverwerpen van de revolutionaire regering van Suriname".
Als voorbeelden noemde hij onder meer Nederlands ,,economische agressie", steun aan ,,huurlingen" en de ,,lastercampagne" tegen Suriname, zoals die onder meer wordt gevoerd door Radio Nederland Wereldomroep.

Volgens een bericht van 9 maart van het Surinaamse perbureau SNA hebben India en Cuba op de conferentie steun uitgesproken aan Suriname.
De Indiase president Zail Singh uitte in een gesprek met legerleider Desi Bouterse zijn waardering voor ,,dewijze waarop de bevelhebber Bouterse het proces in Suriname leidt", aldus *SNA*. Hij sprak afkeurend over de manier waarop ,,sommige Westerse landen steeds dreigen met militaire interventie wanneer ontwikkelingslanden hun eigen weg gaan" en vond dat ,,deze landen nationale bevrijdingsprocessen zullen moeten leren accepteren", aldus het door de Surinaamse autoriteiten gecontroleerde persbureau.
De Cubaanse president Fidel Castro is volgens SNA een van de krachtige vertolkers van solidariteit met Suriname.
,,Cuba is solidair met de nieuwe revolutie in Suriname, die het doelwit is van bedreigingen, blokkades, lastercampagnes en pogingen om het land te isoleren," aldus Castro in zijn openingstoespraak tot de conferentie in New Delhi.
De Surinaamse delegatie slaagde erin in de slotverklaring van de conferentie een passage opgenomen te krijgen, waarin kritiek gelezen kan worden op het Nederlandse optreden jegens Suriname na de gebeurtenissen in Paramaribo van 8 dec. 1982.
Zonder Nederland met name te noemen werd in de slotverklaring de hoop uitgesproken, dat Suriname in de toekomst vrij zal zijn van ,,enige buitenlandse inmenging of druk".
Premier Lubbers reageerde op 11 maart uiterst laconiek op de beschuldigingen van legerleider Bouterse aan het adres van Nederland bij de conferentie van ongebonden landen in New Delhi. ,,De uitspraken van Bouterse bereikten de grens van het ridicule en daar worden we zo langzamerhand immuun voor," aldus Lubbers.

De letterlijke tekst in de slotverklaring ten aanzien van Suriname luidde, aldus de KRO-radio op 11 maart vanuit New Delhi:

„Staatshoofden en regeringsleiders van de ongebonden top hebben kennis genomen van de recente gebeurtenissen in Suriname en van maatregelen, die genomen rijn door zekere landen als antwoord hierop. Ze betuigen hun steun voor de Surinaamse souvereiniteit en onafhankelijkheid en spreken de hoop uit dat toekomstige ontwikkelingen van Suriname in overeenstemming zullen zijn met de belangen en het welzijn van haar bevolking: vrij van enige buitenlandse inmenging of druk".

Hierbij wordt gedoeld op de stopzetting van de ontwikkelingshulp var! Nederland (en dc VS) na de executies van vijftien Surinamers op 8 december vorig jaar.

Deze definitieve tekst van de resolutie is scherper dan de aanvankelijke tekst van de ontwerpverklaring. die de voorzitter van de vergadering. India. had opgesteld. Daarin stond maar een zin over Suriname en werd niet gesproken uvei buitenlandse inmenging en druk.

Volgens deze tekst sprak de conferentie „zijn steun uit voor de Surinaamse pogingen zijn onafhankelijkheid in souvereiniteit te consolideren en aan zijn toekomst te bouwen in overeenstemming met de belangen van het volk.

In Den Haag bestond voordat de topconferentie in Delhi begon nog optimisme over de kans dat een directe of indirecte veroordeling van Nederland uit zou blijven. Dat optimisme was gebaseerd op de aanvankelijke ontwerptekst.

De Nederlandse regering heeft nog actief geprobeerd om te voorkomen dat de ongebonden top Nederland zou kritiseren of veroordelen wegens zijn houding tegenover Suriname. Minister Van den Broek van buitenlandse zaken zei op 3 maart dat Nederland een „actieve gastrol in de wandelgangen van New Delhi" zou spelen. Ook zijn Nederlandse diplomaten de voorafgegane weken in de hoofdsteden van ongebonden landen druk bezig geweest het Nederlandse standpunt kenbaar te maken.

Suriname is er door middel van diolomatieke druk toch in geslaagd een vingerwijzing aan het adres van Nederland te krijgen. Al voordat legerleider Bouterse naar Delhi vertok had hij aangekondigd de vijandige houding van Nederland jegens Suriname ter sprake te brengen.

De Surinaamse ambassadeur in Nederland Herrenberg, zei in een reactie dat Nederland in de slotresolutie „een terechtwijzing" moet zien. „Den Haag moet de souvereiniteit en onafhankelijkheid van Suriname gaan eerbiedigen en nalaten zich in onze interne aangelegenheden te mengen," aldus Herrenberg.

Hij sprak niet alleen van een diplomatiek. maar ook van een politiek succes, omdat alle staatshoofden van de ongebonden landen zich hiermee feitelijk voor de Surinaamse revolutie hebben uitgesproken.

Herrenberg noemde Delhi een „sluitstuk van een fase". „Er treedt nu een nieuwe fase aan waarbij Nederland en Suriname hun betrekkingen dienen te normaliseren, betrekkingen die op een zakelijke basis gebaseerd dienen te zijn," aldus de Surinaamse ambassadeur.

Slotverklaring

De topconferentie van de NGL werd afgesloten op 12 maart – een dag later dan voorgenomen – met de aanvaarding van een slotverklaring.

Het is niet gelukt in deze slotverklaring een passage op te nemen m.b.t. het Iraaks-Iraanse conflict. India, Algerije. Joego-Slavië en PLO-leider Arafat hadden tevergeefs gepoogd te bemiddelen. Een van de eerste taken van India, als NGL-voorzitter, zal zijn een staakt-het-vuren te bewerkstelligen.

Ook over de plaats van de volgende NGL-top konden geen regelingen worden getroffen. De NGL-ministers van buitenlandse zaken zullen daarover uiterlijk in 1985 beslissen. Gezien de oppositie van Iran kon geen consensus over Bagdad worden bereikt.

De NGL hebben de meningsverschillen over kwesties zoals Cambodja, Afghanistan en het Iraaks-Iraanse conflict eerder onderstreept. Maar dit nam niet weg dat ten aanzien van andere kwesties wel standpunten zijn bepaald. In de slotverklaring werden alle thema's die door de NGL worden gekoesterd aangekaart, waarbij dit keer in het bijzonder de overmatige nucleaire bewapening is beklemtoond. Volgens de NGL vormt dit probleem een kwestie waar het overleven van de mensheid van afhangt: de grootmachten zijn opgeroepen „de wereld een catastrofe te besparen".

Het slotdocument vraagt bevriezing van de produktie, opslag en plaatsing van kernwapens door alle grote mogendheden.

Ook wordt opgeroepen tot het snel sluiten van een verdrag dat alle kernproeven verbiedt. De NGL manifesteren hun ongerustheid over de gevaren van kernexplosies voor andere staten en veroordelen de doctrine van de „nucleaire afschrikking". Wel beklemtonen zij het recht van ontwikkelingslanden op het verwerven van nucleaire technologie. Ook wordt gewezen op de gevaren van een aanval op hun nucleaire installaties. Achter gesloten deuren is daarover, naar aanleiding van een Iraaks initiatief, langdurig gedebateerd.

Het slotdocument stelt ten aanzien van Cambodja en Afghanistan op bijna identieke wijze. dat de „buitenlandse troepen" zich moeten terugtrekken en dat de onafhandelijkheid van deze landen moet worden eerbiedigd. Deze formuleringen zijn niet verrassend.

Ten aanzien van het Midden-Oosten bevestigen de NGL hun steun aan de Palestijnen. Het plan-Fes wordt beschouwd „als raamw-rk om tot vestiging te komen van een rechtvaardige en duurzame vrede". De steun van de VS aan Israël wordt integraal veroordeeld. Israël wordt opgeroepen zijn troepen „onvoorwaardelijk" uit de bezette gebieden terug te trekken. Zelfs wordt de instelling bepleit van een tribunaal ter beoordeling van de „daden van volkenmoord" tegen de Palestijnen. De NGL bieden Libanon de steun aan die het wenst met het oog op de aftocht van aile „niet-Libanese troepen".

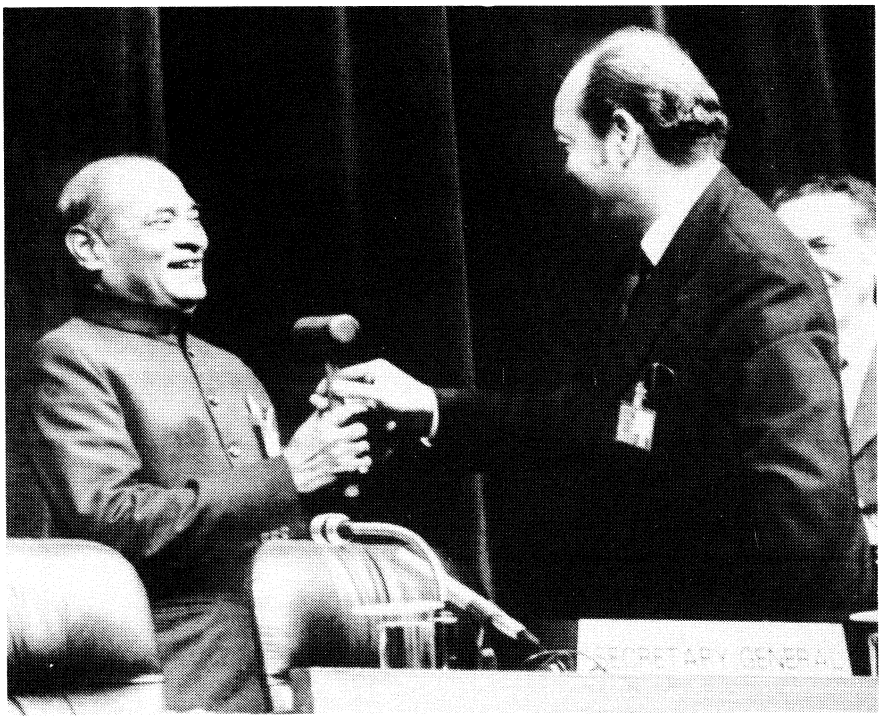
De NGL getuigen van ongerustheid over de „toenemende daden van destabilisatie". op militair, politiek en economisch terrein in zuidelijk Afrika en over de samenwerking tussen bepaalde Westelijke landen, Israël en Zuid-Afrika. Zij verwerpen „categorisch" elke band tussen de onafhankelijkheid van Namibië en terugtrekking van Cubaanse troepen uit Angola, Met betrekking tot de Westelijke Sahara nodigen de NGL alle betrokken partijen uit tot onderhandelingen onder auspiciën van de OAE.

De slotverklariiig legt veel nadruk op de status van de Indische Oceaan. De NGL wijzen de vestiging en uitbreiding van militaire bases in deze zone af, gezien de bedreiging die dit vormt voor de staten in dit gebied.

In de slotverklaring worden ook de talrijke zorgen en verlangens van de Latiirisamerikaanse NGL geregistreerd. De NGL verklaren dat de conflicten in deze regio niet beschouwd kunnen worden als een uitvloeisel van de Oost-West confrontatie. De slotverklaring beklemtoont de noodzaak van een politieke regeling in El Salvador. waarbij het Frans-Mexicaanse initiatief in deze richting positief wordt beoordeeld en begroet. „Daden van agressie" tegen Nicaragua worden door de NGL veroordeeld en de Argentijnse soevereiniteit over de Falklands wordt bevestigd.

In de economische paragrafen van de NGL-verklaring worden de voornaamste punten gevormd door een nieuw voorstel tot een in twee fasen lanceren van wereldwijde onderhandelingen met de geindustrialiseerde landen. een voorstel voor een conferentie over monetaire, financiele en ontwikkelingspolitieke kwesties, en een omvangrijk plan voor samenwerking tussen landen van de Derde Wereld.

Te samen met de slotverklaring is een zgn. Oproep van New Delhi gelanceerd, waarin gewezen wordt op het wereldomvattende karakter van de „in de geïndustrialiseerde landen ont-



De Cubaanse minister van buitenlandse zaken, Isidoro Malmierca Peoli (r.)overhandigt de voorzittershamer van de conferentie van niet-gebonden landen aan zijn Indiase ambtsgenoot Narasimha Rao

sproten" economische crisis. De NGL stellen dat de geïndustrialiseerde landen weigeren te erkennen dat economisch herstel in het Noorden niet mogelijk is zonder economische vooruitgang in het Zuiden, hetgeen ook een herstructurering van de bestaande relaties vergt.

Commentaren

In een hoofdartikel schreef Le Monde (13-14 maartj o.m., dat de NGL, ondanks gebleven meningsverschillen, hebben bewerkstelligd, dat de ,,geest van Bandoeng" bewaard gebleven is.

Enkele kanttekeningen worden gemaakt bij de mate van niet-gebondenheid van de NGL, ook van een land als Singapore, dat pro-Amerikaans is.
Le Monde vraagt zich af, of de NGL nu in de stroom van „economisme" en ontideologisering terechtgekomen zijn, het geen een aanpassing zou zijn aan de realiteit.
Voor de geïndustrialiseerde landen houdt de NGL-top in. dat zij zich meer geloofwaardig zullen moeten opstellen tegenover het verlangen naar een nieuwe internationale economische orde.
In de aflevering van mei van de Schweizer Monatshefte stond o.m. het volgende:
Een hele serie lidstaten verkracht zelf de meest elementaire regels van de niet-gebonden Beweging. Er bestaat geen enkele rechtvaardiging voor het lidmaatschap van landen als Cuba. Vietnam, Afghanistan, Laos, Ethiopië en Angola van de niet-gebonden Beweging, omdat al deze landen in feite satellieten van de Sowjet-Unie zijn.
Anderzijds is ook het toelaten van buitenlandse bases op hun grondgebied door bijvoorbeeld Kenia en Oman niet in overeenstemming met de niet-gebonden principes.
Ook in New Delhi werd weer duidelijk dat de Sowjet-Unie grote invloed heeft binnen de niet-gebonden Beweging. Afgezien van Birma. dat in Havana de niet-gebonden Beweging verliet, en Singapore dat in New Delhi zeer duidelijke taal sprak, durft bijna geen niet-gebonden land deze Russische invloed in officiële verklaringen te bekritiseren.
De eigen machteloosheid en het dubieuze karakter van een aantal van haar leden worden op topconferenties van de niet-gebonden Beweging meestal verborgen achter verbaal radicalisme. Wie echter zwijgt over de volkerenmoord die lidstaat Ethiopië in Eritrea bedrijft, wie sinds de Falklandoorlog plotseling de schendingen van de mensenrechten in lidstaat Argentinië niet meer wil zien, wie de koloniale uitbuiting van lidstaat Laos door lidstaat Vietnam zwijgend toestaat en wie de oorlogszuchtige expedities van lidstaat Libië in Zwart Afrika accepteert, verliest elke geloofwaardigheid als zij de wereld oproept tot vrede, gerechtigheid, vrijheid en onafhankelijkheid. De arrogantie waarmee in New Delhi bloeddorstige dictators van vele schakeringen het Westen bekritiseerden valt nauwelijks te overtreffen.
Toch zou het gevaarlijk er. kortzichtig van het Westen zijn om juist nu een confrontatie met de niet-gebonden landen aan te gaan. Met India heeft immers een democratische staat de leiding van de niet-gebonden Beweging overgenomen, een land dat er naar streeft de pro-Russische houding van de Beweging een halt toe te roepen. Het terugdringen van de luidruchtige radicalen binnen de niet-gebonden Beweging zou door een westerse confrontatiepolitiek ondergraven worden.
Het standpunt dat de meeste van de in de politieke verklaring van New Delhi voorkomende verwijten aan het Westen niet geaccepteerd kunnen worden, moet daarom aangevuld worden met een positieve waardering van de in de economische verklaring van New Delhi geuite wil tot samenwerking. (NRC/H'blad, Le Monde, NZZ, FAZ, The Times, Wereldwijzer, Wereld in Ontwikkeling)

WEST-EUROPA

BELGIË

DEBAT OVERKERNRAKETTEN

De Belgische regering staat positief tegenover de tussenoplossing, die de Amerikaanse president Reagan heeft voorgesteld i.v.m. de plaatsing van kernraketten in West-Europa (zie pag. 22511 e.v.). Nochtans houdt de regering vast aan de nuloptie, wat wil zeggen dat deze tussenoplossing een stap moet zijn naar de volledige ontmanteling van deze raketten. Indien de nuloptie niet onmiddellijk kan verwezenlijkt worden, dan hoopt de regering dat dit objectief ten minste stapsgewijs kan bereikt worden. Dat verklaarde premier Martens op 1 april na de wekelijkse kabinetsraad van de regering.
In het debat over de kernraketten, dat gedomineerd wordt door de Vlaamse socialisten, blijft premier Martens tot nu bij zijn standpunt dat een vastberaden houding van de NAVO-bondgenoten de Sowjet-Unie ertoe zal brengen het echte gesprek aan te gaan op de ontwapeningsconferentie van Geneve. De Vlaamse socialisten – ook de Waalse, hoewel zij in het debat minder tussenbeide komen – zeggen het NAVO-dubbelbesluit van 12 dec. 1979 (pag. 833 e.v. - 1979) gestand te blijven.
Hun interpretatie van de regeringsbeslissing verschilt echter van deze van de andere partijen, die toen deel uitmaakten van de coalitie. Volgens de socialisten kan er geen sprake zijn van een automatisch installeren van kernraketten vanaf het einde van 1983 indien de gesprekken te Geneve onvoldoende resultaat opleveren. Daarover moet in het parlement vooraf een debat worden gehouden.
De CVP interpreteert de regeringsbeslissing anders, hoewel de partijleiding ter zake tot op heden geen officieel standpunt heeft bekendgemaakt. Bovendien zitten, wat de interpretatie betreft, niet alle CVP-parlementsleden op dezelfde golflengte en ook het ontwerp van een standpunt dat op 25 januari 1983 aan het partijbestuur werd voorgelegd, maar dat nooit werd gepubliceerd, geeft ter zake geen uitsluitsel.
Dat ontwerp luidde als volgt:

UITGANGSPUNTEN

Het Nationaal Bestuur van de CVP heeft in uitvoering van het partijprogramma en overeenkomstig de standpunten die de partij terzake heeft ingenomen, opnieuw een onderzoek gewijd aan de problematiek van Vrede en Veiligheid in het licht van de omstandigheden die zich thans voordoen. Hierbij wenst de Christelijke Volkspartij de continuïteit van haar houding en de elementen die deze bepalen in herinnering te brengen.
1. Ons voornaamste doel is en blijft de Vrede. Vrede is voor ons meer dan wapenbestand, het betekent een rechtvaardige wereldorde, ontspanning, ontwapening en veiligheid.
2. Onze collectieve veiligheid wordt verzekerd door het Atlantisch Bondgenootschap dat een zuiver verdedigend verdrag is. Dit veronderstelt een echte solidariteit met onze bondgenoten.
3. In de militaire machtsverhoudingen tussen Oost en West is het evenwicht duidelijk verbroken in het voordeel van de Sowjet-Unie, sinds lang op het gebied van de conventionele bewapening en sedert enkele jaren, door de installatie van SS-20 raketten, ook op het vlak van de middellange-afstandswapens.
4. Dat evenwicht moet dus worden hersteld, maar dan wel op een zo laag mogelijk niveau. Om deze reden trof de NAVO het z.g. ,,dubbelbesluit" van 12 december 1979 dat in ons land werd goedgekeurd door de christen-democratische, socialistische en liberale partijen.
De CVP wil zich inzetten voor een volledige afbouw van de nucleaire bewapening. De ontwikkeling van de kernwapens heeft immers een zodanig peil bereikt dat zij een gevaar van totale vernietiging van de mensheid inhoudt. Daarom onderschrijft de CVP de ,,nuloptie" (d.w.z. de afwezigheid van kernwapens aan beide zijden) als uiteindelijke doelstelling en als een stap naar een volledige, wederzijdse en evenwichtige ontwapening.

GEWIJZIGDE OMSTANDIGHEDEN

Deze houding van het Westen heeft er de Sowjet-Unie reeds toe gebracht, haar houding op enkele belangrijke punten te herzien, zodat zij nu bereid is te praten over wederzijdse ontwapening en blijkbaar ook een deel van haar raketten te vernietigen in plaats van ze gewoon terug te trekken. Deze nieuwe elementen moeten verder gepreciseerd worden en getoetst op hun geloofwaardigheid.
De CVP is verheugd over een aantal bemoedigende wederzijdse reakties, die weliswaar geen onmiddellijke toenadering tussen Oost en West betekenen, maar die toch perspektieven geven op een meer ontspannen atmosfeer, basisvoorwaarde voor een opbouwende dialoog.
Enkel wederzijds begrip en vertrouwen tussen Oost en West, kunnen tot een stabiele situatie leiden, die op haar beurt ook toenadering moet mogelijk maken tussen alle mensen, waar zij ook wonen, voor de versteviging van de Vrede.

VOORTZETTING EN ONDERSTEUNING VANDEONDERHANDELINGEN

Rekening houdend met wat voorafgaat meent de CVP dat het zich wijzigende klimaat een aansporing betekent voor allen die met een oprechte vredeswil bezield zijn, om samen te ijveren voor een daadwerkelijke en duurzame ontspanning op basis van evenwichtige en wederkerige prestaties.
De Verenigde Staten en hun bondgenoten moeten duidelijk blijk geven van onze vastberaden wil om bij de onderhandelingen te Genève tot een gunstig resultaat te komen.
Bij deze onderhandelingen moet ieder ernstig voorstel tot wederzijdse beperking van het aantal raketten aandachtig worden onderzocht, als mogelijke tussenstap naar een definitief akkoord over het verdwijnen van alle middellange-afstandswapens (de ,,nuloptie").
De regering moet waakzaam blijven in het belang van de bevolking. In haar evaluatie moet zij echter ook rekening houden met het zich wijzigende internationale klimaat en iedere kans aangrijpen om, waar tussen Oost en West onderhandeld wordt, zelf actief bij te dragen tot het voorstellen en onderzoeken van mogelijke oplossingen zowel op militair vlak als op het gebied van de mensenrechten.
De CVP zal haar actie blijven voortzetten in de

eigen partij en in samenspreak met allen die hiertoe bereid zijn ten bate van de Vrede.

Kernwapenvrije gemeenten

Op 11 en 12 april had te Brussel de conferentie plaats van burgemeesters uit de 5 West-Europese landen waar kernraketten gestationeerd zouden worden. De burgemeesters riepen hun collega's in Oost- en West-Europa en in de hele wereld op lokaal en regionaal concrete stappen te ondernemen om hun gemeente, stad of gebied kernwapenvrij te maken en zo uiting te geven aan de rechtmatige gevoelens van onrust, angst en bezorgdheid van de bevolking, die hen verkoos of waarover zij werden aangesteld.
De burgemeesters noemen de gigantische bewapeningswedloop onaanvaardbaar, vooral in deze tijd van crisis, werkloosheid en immense sociale problemen in Europa en de Derde Wereld. De toenemende aanmaak van massavernietigende wapens bedreigt de hele wereld en meer speciaal Europa in zijn voortbestaan.
De burgemeesters zeggen ervan overtuigd te zijn dat al het mogelijke moet worden gedaan om de internationale spanning te verminderen en een grotere sociale rechtvaardigheid in de wereld te doen heersen.
Zij roepen de onderwijsinstanties op om de studie van de vredesproblematiek te stimuleren.
Acties op gemeentelijk vlak zijn voor de deelnemers aan de conferentie een concrete stap naar een kernwapenvrij Europa.
De gemeentemandatarissen zijn het best geplaatst voor een breed contact met de bevolking, van waaruit men naar de nationale verkozenen wil toewerken.
Het Belgisch comité bestaat uit de burgemeesters van Willebroek, Etterbeek, Moeskroen, Evere, Peer, Hoei, Jette, Tielt en Charleroi. Zowat alle politieke strekkingen zijn erin vertegenwoordigd.

ACW-standpunt

Het invloedrijke Algemeen Christelijk Werkersverbond (ACW), de koepelorganisatie van de christelijke arbeidersbeweging, waartoe ook een aantal CVP-regeringsleden behoren, o.w. premier Martens, stelde op **3** mei voor de installatie van kernraketten op te schorten, op voorwaarde dat de Sowjet-Unie een tegenprestatie levert.
Volgens het ACW moet de NAVO een gebaar van goede wil stellen door te verklaren dat zij niet als eerste kernwapens zal gebruiken en door de installatie op te schorten. Van haar kant dient de Sowjet-Unie haar raketten terug te brengen tot op het niveau van de Franse en Britse kernwapens.
Om de uitvoering daarvan te controleren zijn open onderhandelingen nodig en inspraak van de Europese volkeren, via hun parlementen. Het ACW-standpunt is ingenomen na een nagenoeg eenparige beslissing van de 17 verbonden.

Florennes

Uit indiscreties en later verklaringen van de minister van landsverdediging, Freddy Vreven, in het parlement. kwam vast te staan dat de luchtmachtbasis van Florennes de meest geschikte stationeringsplaats is voor kernraketten. Daartegen werd op **24** april te Florennes betoogd door naar schatting een tienduizendtal personen.
Op 17 april was reeds te Hasselt betoogd door een drieduizendtal personen tegen de plaatsing van kernraketten. In de betoging stapten delegaties op van ACV, SP, CVP-jongeren, VU-jongeren, RAL, Socialistische Jonge Wacht, PvdA, KAJ en Chiro. Naast SP-parlementsleden, o.w. gewezen minister Claes, stapten ook heel wat Limburgse CVP-parlementsleden en -mandatarissen op, o.w. gewezen minister Dhoore.
Op **22** juni lichtte de woordvoerder van het kabinet van buitenlandse betrekkingen toe dat de Belgische regering de Amerikaanse autoriteiten toestemming heeft gegeven om in ons land alle technische studies te ondernemen die nodig zijn om de plaatsing van cruise-raketten in België voor te bereiden. Die toelichting kwam na uit Luxemburg afkomstige berichten over een desbetreffende brief, die minister van buitenlandse betrekkingen Tindemans naar de Amerikaanse regering stuurde.
Officieel heeft de Belgische regering echter nog geen beslissing genomen over de plaatsing en wacht zij de resultaten van de Geneefse onderhandelingen af.
Het memorandum dat Tindemans zowat tien maanden geleden verstuurde bevat technische preciseringen en geeft de juridische basis aan voor de aanwezigheid van VS-deskundigen in ons land. De studies zijn reeds volop bezig op het vlak van bodemonderzoek en de nodige infrastructuur voor de plaatsing van 48 cruise-raketten.
Volgens buitenlandse betrekkingen is dit heel wat anders dan het „construction agreement" dat volgens de Washington Post reeds zou gesloten zijn tussen de beide regeringen. Volgens buitenlandse betrekkingen wijzen de studies nu reeds uit dat Florennes de meest geschikte plaats is.
Op deze toelichting kwamen reacties van het Vlaams Actiecomité tegen Atoomwapens (VAKA),Agalev en SP-voorzitter Van Miert, die de geniepige wijze aankloeg waarop de regering in deze kwestie tewerk gaat.

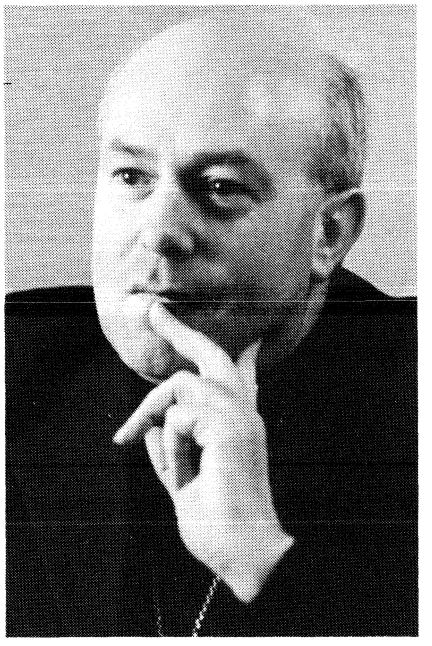
Op **2** juli organiseerden de CVP-jongeren te Brussel een actiedag voor vrede, waaruit als algemene conclusie kan worden gesteld dat de meeste aanwezigen voorstander zijn van een uitstel van de plaatsing. Aan het debat namen deel CVP-voorzitter Swaelen, het ACW en Pax Christi.
CVP-jongerenvoorzitter Van Hecke kondigde aan dat de jongeren op **23** oktober zullen deelnemen aan de vredesbetoging. Op de actiedag sprak een CVP-senator zich radicaal uit tegen de plaatsing van kernraketten. Senator Uyttendaele zei dat de kleine landen in gelijk welke hypothese moeten beslissen tot het niet-plaatsen en hij kreeg van de aanwezigen, o.w. veel CVP-parlementsleden, een enthousiast applaus. Op **4** juli werd de houding van de CVP-jongeren bijzonder scherp bekritiseerd op het CVP-partijbureau. Minister Tindemans was op de actiedag niet aanwezig.
Op 7 juli interpelleerde SP-senator Joz Wyninckx de minister van buitenlandse betrekkingen over deze kwestie. In zijn antwoord zei Tindemans dat kernwapens onzedelijk zijn, maar dat zij bestaan. Hoewel allen voor vrede zijn en tegen kernoorlog, zal die niet door manifestaties voorkomen kunnen worden.
Hij zei dat hij te Madrid een Westerse ontwapeningstop heeft voorgesteld en verwonderde er zich over dat zo weinigen hiervan op de hoogte zijn. De kleine landen pogen wel de VS te beïnvloeden. Tindemans zei dat het beleid van de regering in de lijn ligt van de Harmel-doctrine. De NAVO moet een open dialoog voeren, maar moet standvastig blijven in haar defensie.
De CVP-senaatsfractie had na de interpellaties en het antwoord van de minister een unaniem akkoord bereikt over een gemotiveerde motie, waarvan de indiening door een meerderheidspartij in onze parlementaire traditie zeer ongewoon is. Het akkoord binnen de fractie kwam tot stand met de medewerking van minister Tindemans.
De gemotiveerde motie werd echter niet ingediend omdat de andere meerderheidspartijen (PVV, PSC, PRL) wijzigingen wilden aanbrengen. Het akkoord binnen de CVP-senaatsfractie was echter zo moeilijk tot stand gekomen en de tekst van de motie was zo gewikt en gewogen, dat wijzigingen niet haalbaar waren. De motie werd bijgevolg niet ingediend en de meer-

derheid keurde de gewone motie van vertrouwen in de regering goed.

STANDPUNT VAN DE BISSCHOPPEN OVERKERNRAKETTEN EN ONTWAPENING

Op 19 juli hebben de bisschoppen van België in hun vredesbrief een standpunt ingenomen ten aanzien van ontwapening. Het opschrift van de brief luidt ..Ontwapenen voor de vrede".
De bisschoppen besteedden twee vergaderingen aan het voorontwerp dat was neergeschreven door Mgr. Albert Prignon, secretaris van de nationale commissie voor de geloofsleer. Aan Pax Christi – Vlaanderen en Pax Christi – Wallonie-Bruxelles was vooraf om raad gevraagd en ook de professoren van de KU-Leuven en de UC – Louvain-!a-Neuve werden geraadpleegd. De vredesbrief bevat veeleer ethische beginselen ten behoeve van de leken, ook van christelijke politici.

Op de persconferentie verduidelijkte kardinaal Danneels dat, na de veroordeling van abortus, folteringen en euthanasie, de vredesbrief ook een dienst aan het leven wil zijn.
Bindend voor de christenen is de veroordeling door paus en bisschoppen van de totale oorlog. Volgens de Vaticaanse constitutie „Gaudium et spes" is elke oorlogshandeling die zonder onderscheid is gericht op de verwoesting van hele steden of grote gebieden met hun inwoners een misdaad jegens God en de mens en volgens de Belgische bisschoppen geldt deze veroordeling zowel elk initiatief als elke vergeldingsactie hierop, waarmee een onbeheerste verdediging is bedoeld.
Danneels zei dat totale oorlog niet kan, maar voor andere problemen gaat het om meer ingewikkelde situaties, waarbij de bisschoppen geen eenduidige richtlijnen kunnen verstrekken. Zo een complex probleem is het bezit van kernwapens of de plaatsing van kernraketten. Daarover kunnen de bisschoppen niet met hetzelfde gezag uitspraak doen als over totale oorlog.
De kardinaal zei dat de hele afschrikkingsstrategie tal van vragen oproept, waar technische en morele aspecten elkaar raken, aanvullen en wederzijds beïnvloeden. De antwoorden zijn gemakkelijk, noch allemaal even zeker. De antwoorden zijn nochtans noodzakelijk en engageren ieders verantwoordelijkheid, zij het in verschillende mate.
Over het bezit van een kernarsenaal doen de bisschoppen in hun brief geen directe uitspraak. Voor de enen is de afschrikkingsstrategie een zeker middel om een kernoorlog te voorkomen. Volgens een andere analyse leidt die



Godfried kardinaal Danneels

tot een bewapeningswedloop met rampzalige gevolgen voor de wereldeconomie.
De kardinaal wees nochtans op de volgende, wat hij noemde, sleutelparagraaf uit de brief:

„Het is in elk geval duidelijk dat de hedendaagse afschrikkingstheorie niet kan worden beschouwd als een veilige weg naar een blijvende en echte vrede.
Zij is hooguit een ,,minder kwaad", een strikt voorlopige noodoplossing, die binnen zeer strenge grenzen moet worden gehouden. Indien in de huidige omstandigheden en bij gebrek aan een internationaal gezag, dat over doeltreffende middelen beschikt, een afschrikking gesteund op het evenwicht nog als aanvaardbaar kan worden beschouwd, zo schrijft de paus, dan kan dit zeker niet een doel zijn op zich, maar een stap op de weg naar een progressieve ontwapening.

De kardinaal stelde dat ontwapening gelijktijdig, multilateraal en geleidelijk gebeuren moet en alle wapens moet omvatten. Ook de kleine landen moeten spreken en steeds opnieuw oproepen tot kleine stappen.
Met name de plaatsing van nieuwe kernwapens in Europa vinden de bisschoppen een moeilijke zaak.
Zij die ze onvermijdelijk achten als noodoplossing mogen in dat besluit niet zomaar berusten. Zij moeten onderzoeken of er geen andere wegen gevonden kunnen worden en volgens functie en mogelijkheden zich actief inzetten om de zaak van de ontwapening te doen vooruitgaan bij de internationale instanties en om andere oplossingen in de toekomst uit te werken.
Zij die het opvoeren van ons kernarsenaal nutteloos achten voor onze zelfverdediging, moeten eveneens de gemeenschappelijke veiligheid bevorderen en afdoend zoeken naar geweldloze middelen, aldus de kardinaal.

De brief (Samenvatting)

Velen, ook wij. hadden heel wat verwacht van de twee speciale UNO-zittingen over ontwapening. Zou men eindelijk afzien van de huiveringwekkende risico's die het wederzijds afschrikkingsmechanisme van de kernbewapening meebrengt? En vastberaden nieuwe wegen opgaan om de vrede te handhaven en te bevorderen? Helaas. de beloften vervagen en de toekomst ziet er opnieuw somber uit.
Ongetwijfeld waren en zijn er toenaderingspogingen. Plechtige verklaringen werden afgelegd en verdragen werden gesloten. Maar de ontmoetingen leidden niet tot de verhoopte resultaten. Met de verklaringen wordt geen rekening gehouden en verdragen worden niet bekrachtigd of niet volledig nagekomen.
Intussen blijven dag na dag mensen, onze broeders, elkaar in eindeloze conflicten uitmoorden met wapens, gekocht in de rijkste en technologisch verst gevorderde landen. In verhouding tot de immense noden blijft de geboden ontwikkelingshulp bespottelijk klein. Minstens een derde van de mensheid kampt inderdaad met armoede of ontbering. Dagelijks sterven duizenden mensen van honger. Wij leven met schrik en in wederzijds wantrouwen. Wij hebben angst voor een veralgemeend conflict en de afschuwelijke gevolgen ervan.
Nochtans voert de bewapeningsspiraal van kernwapens en andere naar nieuwe escalaties. De christenen verkeren in twijfel. Zij worden geconfronteerd met een dubbele evangelische eis. Het evangelie vraagt hen op te komen voor de bedreigde en verdrukte medemens. Het vraagt evenzeer geen moorddadig geweld aan te wenden.
Velen die zich stuurloos voelen ondervragen ons. Anderen daarentegen betwisten onze bevoegdheid ter zake. Trouwens wat is er nog toe te voegen aan al wat reeds werd gezegd en herzegd door de Paus en door andere religieuse en morele instanties? Sommigen, als ontgoochelde realisten, zijn zelfs gaan twijfelen of vandaag en op dit vlak verklaringen en oproepen afdoend en doeltreffend zijn.

1) WAT HEBBEN WIJ TE ZEGGEN EN MET WELK GEZAG? (Integraal)

Werken voor vrede is moeilijk, maar het is een opdracht voor allen. Wij willen zeker ieders respectieve bevoegdheid eerbiedigen, maar zwijgen mogen we niet. Ons zwijgen zou trouwens begrepen worden als een berustend laten begaan, dus reeds als een standpunt. Wij bisschoppen hebben de plicht om in alle omstandigheden te verwijzen naar de bijbelse boodschap, die licht werpt op ons pad. Het evangelie biedt een verhelderend inzicht bij ons moreel handelen.
In het bijzonder wat betreft de eerbied, de verdediging en de bescherming van het menselijk leven. Het is het woord van het evangelie dat onze schreden leidt op de weg van de vrede. Soms is een besluit vanzelfsprekend. Zo kon het tweede Vaticaans concilie elke oorlogshandeling die zonder onderscheid is gericht op de verwoesting van hele steden of grote gebieden met hun inwoners radicaal veroordelen als een misdaad jegens God en de mens zelf. In complexe situaties integendeel veronderstelt een moreel verantwoord engagement dat de evangelische en morele eisen nauwgezet gelegd worden naast een ernstige feitenanalyse. Binnen zekere grenzen lijkt er plaats voor verschillende keuzemogelijkheden.
In dergelijke gevallen zullen de kerkverantwoordelijken zich ongetwijfeld een eigen mening vormen volgens hun inschatten van de situatie in het licht van het evangelie. Maar het komt hen dan niet toe deze mening naar voren te brengen met hetzelfde gezag dat hen in ande-

re omstandigheden toekomt. Hun taak is het echter wel de christenen op te roepen en aan allen aan te bevelen om zich voldoende te informeren, ernstig over de zaak na te denken, alsook bereid te zijn tot een echte dialoog. Het bezit en de installatie van nieuwe kernwapens behoren ongetwijfeld tot de meest ingewikkelde problemen.
Een dergelijke problematiek roept tal van vragen op waar technische en morele aspecten elkaar raken, aanvullen en wederzijds beïnvloeden. Wat zijn de reële gevaren voor onze veiligheid en vrijheid en de nodige voorwaarden om deze te vrijwaren? In hoeverre zijn bedoelde wapens geschikt of niet bij machte om dit doel te bereiken en dit uit hoofde van hun aard, aantal, plaatsing, technische mogelijkheden, de verdeling over de twee tegengestelde kampen en de weerslag ervan?
Het komt er in feite op neer dat de hele afschrikkingsstrategie met kernwapens hoe langer hoe meer in vraag wordt gesteld. Is de doeltreffendheid ervan reëel of verondersteld? In welke mate en voor hoelang nog is he? opportuun deze strategie in stand te houden? Kan men ze vervangen door geweldloze middelen en welke? En indien ontwapening zich steeds dwingender opdringt, onder welke voorwaarden, in welke etappes en onder welke controle? De antwoorden zijn noch gemakkelijk. noch allemaal even zeker. Ze zijn nochtans noodzakelijk en engageren in verschillende mate ieders verantwoordelijkheid.
Van onze kant zouden wij willen bijdragen tot een gezamenlijke bezinning over het ernstig menselijk. moreel en religieus belang van wat op het spel staat. Hiervoor doen wij in de eerste plaats een beroep op de leer van Christus. En er zijn ook de lessen van de geschiedenis van het christendom.

2) OPROEP EN VOORBEELD VAN JEZUS CHRISTUS, VORST VAN VREDE (Samenvatting)

(...) Jezus toont ons dat God steeds aan het werk is opdat rechtvaardigheid en vrijheid, verzoening en liefde heersen onder de mensen, opdat vrede in hun hart woont en hen in staat stelt samen gelukkig te leven. De vrede, door God beloofd aan allen die naar zijn stem luisteren, is niet louter de afwezigheid van oorlog. Ze vraagt dat wij elkaar waarachtig als broers en zusters erkennen, allen gelijk als mens, evenwaardig en met gelijke fundamentele rechten, allen kinderen van God. Deze vrede vereist ook dat we hier consequent naar handelen. (...)
Jezus heeft niet uitdrukkelijk het redelijk gebruik van dwang en macht uitgesloten als ultiem redmiddel om een medemens te verdedigen. (...) Zelf wees Hij alle geweld af om zijn leven te redden. Hij stierf op het kruis, in onwankelbaar vertrouwen in het antwoord van zijn Vader ofschoon zijn zending ogenschijnlijk was mislukt.

3) TROUW AAN JEZUS CHRISTUS DOOR DE GESCHIEDENIS HEEN (Samenvatting)

Jezus is de geschiedenis van de mensen binnengetreden. Een geschiedenis waar de verscheidenheid van overtuigingen, ook religieuze, van ideologieen en belangen steeds zal leiden tot meningsverschillen, tegenstellingen en botsingen. (...)
De kerk zag zich van bij haar ontstaan voortdurend geconfronteerd met een dubbele plicht. Zij moet steeds de evangelische boodschap en het radicale van Jezus' voorbeeld onverkort voorhouden. (...) Tegenover elke generatie heeft zij de opdracht om bij conflicten en aanvallen telkens concrete wegen te zoeken tussen de profetie van de geweldloosheid met haar overtuigingskracht en het realisme van de zelfverdediging met haar noodzakelijke grenzen. (...) Door de geschiedenis heen heeft de kerk met wisselend verloop, en ook soms met betreurenswaardige zwakheid, zich ingezet om oorlogen te voorkomen of om ze op zijn minst minder wreed te doen verlopen. Steeds erkende zij het gewettigde van de collectieve weerstand tegenover een agressor die de onafhankelijkheid, de vrijheid, de fundamentele rechten en waarden of de veiligheid van een mensengroep of een natie in gevaar bracht. (...)
Maar de collectieve weerstand heeft ook voorwaarden en grenzen: de veiligheid van de burgerbevolking. de moraliteit en de menswaardigheid van de gebruikte middelen en de evenredigheid ervan met het beoogde doel.
Deze middelen mogen niet tot nog groter onheil leiden voor de mensen die men ermee wil beschermen. Ze moeten steeds het menselijk aanvaardbare respecteren. (...)

4) VREDE VANDAAG (Samenvatting)

Om vandaag de vrede tc beveiligen moet eerst en vooral de oorlog worden gebannen. Dit geldt vanzelfsprekend voor de totale oorlog. die een misdaad is tegen God en de mensen. Maar overschrijdt vandaag niet onvermijdelijk elk gewapen. conflict, hoe beperkt ook, de perken vin het menselijk aanvaardbare door zijn nasleep van dood en vernieling, door zijn sociale gevolgen en door het gevaar van een veralgemeend conflict? (...) (De bisschoppen verwijzen naar uitspraken van Vaticanum II, van paus Paulus VI in 1965 en voor de UNO en van paus Johannes Paulus II in Buenos Aires en Coventry).
Een kernoorlog? (...) Met de gruwelijke gevolgen en de waanzinnige bedreiging van de toekomst van de mensheid voor Ögen, waren sedertdien (Vaticanum II, red. KHA) de hoogste wetenschappelijke, juridische. morele en religieuze gezagsdragers het met de pausen eens om hoe langer hoe krachtiger deze en andere gelijkwaardige wapens af te wijzen. Boven alle partijdige manipulaties heen sloten zij zich aldus aan bij de spontane reactie van het gezond verstand en bij de angstkreet van de bedreigde volkeren. Deze afkeuring zou door niemand meer in vraag worden gesteld.
Is het behoud van een kernarsenaal, méér nog. de voortdurende uitbreiding ervan dan nog te rechtvaardigen? Velen beroepen zich op de rol van dit arsenaal in de politiek-militaire strategie van wederzijdse afschrikking. Voor hen is het afschrikkingsevenwicht of de ontrading het enige afdoend middel om het gebruik van kernwapens te verhinderen. Anderen wijzen vandaag echter die strategie af. Ze onderstrepen de interne contradictie ervan. Om de vernietiging te vermijden, moet men volgens deze gedachtengang steeds klaarstaan om ze zelf op gang te brengen. Is het overigens geoorloofd te dreigen met een middel waarvan de aanwending immoreel is? (...)
Sommigen leggen de nadruk op de technische precisie van de nieuwste wapensystemen. Een atoomaanval zou de slagkracht van de vijand kunnen vernietigen en zou dus in zijn gevolgen beperkt blijven. Allereerst neemt hierdoor de bekoring toe om deze wapens te gebruiken. Daarbij wordt ook geen rekening gehouden met de vreselijke gevolgen, op korte of lange termijn, voor talrijke gebieden van de aardbodem, waaronder de dichtstbevolkte streken. Op deze wijze laat men de tegenstander voelen dat men wil overheersen.
Dit kan hem er alleen toe aanzetten om tegenmaatregelen te zoeken en de bewapeningswedloop opnieuw op gang te brengen. Het is in elk geval duidelijk dat de hedendaagse afschrikkingstheorie niet beschouwd kan worden als een veilige weg naar een blijvende en echte vrede. Zij is hooguit een minder kwaad, een strikt voorlopige noodoplossing, die binnen zeer strenge grenzen moet gehouden worden.
Indien in de huidige omstandigheden en bij gebrek aan een internationaal gezag dat over adequate middelen beschikt een afschrikking gesteund op het evenwicht nog als moreel aanvaardbaar kan worden beschouwd, zo schrijft Johannes Paulus II, dan kan dit zeker niet een doel zijn op zichzelf, maar een stap op de weg naar een progressieve ontwapening. Wie enkel een deel van deze zin onthoudt en de uitdrukkelijke voorwaarde, de oproep tot ontwapening, laat vallen, eerbiedigt noch de letter, noch de geest van deze pauselijke uitspraak.
De ontwapening. De bewapeningswedloop werd talloze malen aangeklaagd als een onrecht. (...) Het enig echt menselijk en redelijk gedrag houdt in dat landen, en op de eerste plaats de kernmogendheden. besluiten ermee te stoppen. Meer nog, alle naties zouden resoluut de weg van de ontwapening moeten inslaan.
Iedereen is het erover eens, dat om echt haalbaar te zijn, de inspanning daartoe wederkerig, gelijktijdig en geleidelijk moet zijn. Een echte internationale controle moet worden aanvaard en georganiseerd. De inspanning moet verder reiken dan de kernwapens. Ze moet alle wapensystemen omvatten omwille van hun verschrikking en het gevaar dat het conflict zou uitbreiden. (...) Ondanks alle moeilijkheden en vroegere ontgoochelingen, zal het streven naar ontwapening gepaard moeten gaan met een volhardend zoeken naar andere geweldloze middelen om deze veiligheid te verzekeren. Ook moet er de vastberaden wil zijn om conflicten politiek te regelen. (...) De onderneming zal uiteraard lastig zijn. Kleine stappen en initiatieven van beide kanten ziin noodzakeliik.

(...) Waar een wil tot broederlijke toenadering bestaat komt men tot creatieve verbeelding en neemt de neiging tot ontmoediging af. De kleine cn middelgrote landen kunnen ook hier bij de supermachten een onvervangbare rol spelen. Steeds opnieuw kunnen zij hun diensten aanbieden om de dialoog op gang te brengen en de voorwaarden ertoe te versoepelen. Dergelijke stappen leiden slechts tot resultaat als er wederzijds vertrouwen heerst. Dit onderstelt dat aan beide kanten duidelijke tekenen en gebaren worden gesteld waaruit blijkt dat men afziet van elk economisch of ideologisch imperialisme.
Groepen en naties moeten ermee ophouden de suprematie voor zich op te eisen. Ze moeten er definitief van afzien anderen hun wereldbeschouwing en hun visie op de toekomst van de mens op te dringen. Dit ten koste van de fundamentele mensenrechten en met een gewelddadigheid die zelfs tot oorlog kan gaan. Zoniet, zal er nooit vrede zijn onder de mensen.
(...)Wiehet onvermijdelijk acht als noodoplossing, in bepaalde omstandigheden, de versterking van de defensiemiddelen te aanvaarden om aldus de afschrikking te verzekeren en een bepaalde vrede te vrijwaren. mag in dat besluit niet zomaar berusten. Vooral niet als hij een gezagspositie bekleedt. Alvorens tot een beslissing te komen moet hij onderzoeken of die oplossing niet te vermijden is en er geen andere wegen kunnen gevonden worden.
Indien de inspanningen stranden, moet iedereen, volgens functie en mogelijkheden, zich actief inzetten om de zaak van de ontwapening te doen vooruitgaan bij de internationale instanties en om andere oplossingen in de toekomst uit te werken. Wie daarentegen het opvoeren van ons kernarsenaal voor onze zelfverdediging nutteloos acht en er de kansen op vrede opnieuw in bedreigd ziet, blijkt niet minder er zich op toe te leggen de gemeenschappelijke veiligheid te bevorderen.
De beloften, die een dergelijke houding inhoudt, kunnen maar worden ingelost wanneer men tegelijk afdoend zoekt naar geweldloze midelen om de vrede en de veiligheid te verzekeren. Deze twee benaderingen vinden elkaar in het gemeenschappelijk besef dat de onderhandelingen niet mogen mislukken maar op één of andere wijze moeten slagen.
Bij schijnbaar uitzichtloze spanningen is het de taak van de kerk te blijven ijveren voor dialoog en onderhandelingen, Daarom vragen wij dat in de komende maanden steeds nieuwe initiatieven worden genomen. opdat de gesprekken, die nu bezig zijn, zouden resulteren in een reële stap voorwaarts naar de verhoopte ontwape-

ning. De christenen zullen in hun trouw aan Jezus Christus bijkomende en dwingende redenen vinden om deze weg te vinden.

5) DEVREDEVANDAAGBEVORDEREN (Integraal)
Ontwapenen is onontbeerlijk. Zoals iedereen beseffen we maar al te goed dat de vrede bevorderen positief vereist alle onmiddellijke en verre oorzaken van conflicten aan te pakken. Ze kunnen liggen bij personen, mentaliteiten en ideologieën, in de voorwaarden en de structuren van het sociaal-economisch leven. Het kunnen ook factoren zijn die de onaanvaardbare ongelijkheid en het onrecht onder de mensen bestendigen en versterken.
Wij kunnen niet anders dan met klem al onze vroegere verklaringen ter zake bevestigen. Vandaag willen wij de nadruk leggen op enkele noodzakelijke voorwaarden om bewust en doeltreffend dit programma te realiseren en om de vrede op te bouwen.
Een echte dialoog. Het woord is wellicht een cliché geworden, maar de werkelijkheid blijft. Wat de ontwapening wellicht het meest in de weg staat is angst. De angst geworteld in de geschiedenis en aangescherpt door de actualiteit van elke dag. De angst om bedrogen uit te komen, terwijl onze fundamentele waarden. onze vrijheid en bestaansredenen op het spel staan. Maar beklemt deze angst, terecht of ten onrechte, ook niet het hart van de andere? En wordt die vrees bij ons ook niet gevoed door egoïsme?

We geraken er nooit meer uit. zegt ons Johannes Paulus II in zijn laatste boodschap voor de Werelddag voor de vrede, indien we er niet toe komen een echte dialoog aan te gaan. Een dialoog waarin men zich niet halsstarrig vasthaakt aan eigen standpunten maar ook luistert naar de uiteenzetting van de situatie zoals die door de andere partij wordt beschreven, ze eerlijk invoelt met de echte problemen die haar eigen zijn, haar rechten, de onrechtvaardigheden waarvan zij zich bewust is, de redelijke oplossingen die zij voorstelt.
Deze dialoog betekent: Alle mogelijke vormen van eerlijke verzoening voorstellen en bestuderen en de gerechtvaardigde verdediging van de belangen en de eer van de partij, die men vertegenwoordigt, samen te doen gaan met het niet minder gerechtvaardigde begrip en respect voor de redenen van de andere partij, evenals de eisen van het algemeen welzijn dat beide gemeenschappelijk hebben. Een dialoog die ervoor zorgt dat mensen en menselijke groepen erkend worden in hun eigenheid, in hun oorspronkelijkheid, met de voor hen noodzakelijke ruimte tot vrijheid en vooral tot het uitoefenen van hun fundamentele rechten. Een dialoog die onverbrekelijk verbonden is met de dialoog voor de rechtvaardigheid ten gunste van de volkeren die lijden onder de beroving en overheersing van anderen.
Eveneens zal de dialoog voor de vrede een discussie inhouden over de normen die het economische leven regelen en waar het gaat om een rechtvaardiger internationale orde–na te streven. Een dialoog waarbij de mensen, zich bewust van hun diepe eenheid volgens Gods wil in Jezus Christus, en vertrouwend op al het goede en waarachtige dat in hun hart leeft, al wat hen bindt, de broederlijkheid laten voorgaan op wat hen scheidt. Een dialoog die tot concrete beslissingen leidt. Wanneer bij voorbeeld komt een van de talrijke voorstellen tot stand, met name een internationaal wetenschappelijk studieorgaan over de oorzaken van oorlog en de geweldloze middelen om conflicten te regelen?
Opvoeding tot vrede. Vredeswerk begint niet aan de onderhandelingstafel nadat men ontsteld en vol angst geconfronteerd werd met de verschrikking van de botsing. Vredeswerk onderstelt een ingesteldheid van hart en geest die heel ons handelen inspireert.
Haarden van conflict zijn er overal: tussen echtgenoten, tussen ouders en kinderen, op school, in het beroepsleven, op sociaal, politiek en nationaal vlak, tussen de generaties. Op al deze niveaus moet men beginnen met een inspanning te doen om elkaar te begrijpen, om aldus samen te kunnen streven naar het algemeen welzijn. Hoe kan het noodzakelijk vergelijk tussen Oost en West, tussen Noord en Zuid tot stand komen als wij er niet in slagen de kleine twisten van het dagelijks leven bij te leggen?
Wie in deze omstandigheden egoistisch en systematisch „neen" zegt, zal dit ook doen wanneer de toekomst van de volkeren op het spel staat. Samen met de paus vragen wij aan allen die in de media werken, hun verantwoordelijkheid nauwkeurig af te wegen en zo objectief mogelijk de rechten, problemen en mentaliteit van alle partijen in het licht te stellen om het begrip en de dialoog te bevorderen.
Al de jongeren, die nu reeds aan een betere wereld werken, moedigen wij aan. Wij vragen hen niet te wijken voor de moeilijkheden van deze opdracht, die zo essentieel is voor de toekomst van de mensheid.
Een onwankelbare hoop. Neen, indien wij het echt willen, is de oorlog niet onafwendbaar en is vrede mogelijk. Maar we moeten het willen. De verzoening die we in West-Europa kennen, na zoveel eeuwen strijd, moet zeker nog groeien. Toch is ze reeds een getuigenis en een belofte.

6) BESLUIT. ONS VERTROUWEN IN JEZUS CHRISTUS, VORST VAN VREDE (Samenvatting)
(...) Samen met alle mensen, mannen en vrouwen, moeten christenen voorop gaan in de dialoog, de vredesopvoeding, de strijd tegen het egoïsme, de aandacht voor de anderen, de zorg voor armen en verdrukten. het zoeken naar gerechtigheid, de kracht van de geweldloosheid en in de nooit aflatende wil om vrede op te bouwen. (...)

[Getekend:]
De bisschoppen van België,
juli 1983

NEDERLAND

OMROEPBIJDRAGE VOOR 1984 VASTGESTELD

Bij Koninklijk Besluit van 23 juni 1983 zijn de omroepbijdragetarieven voor het jaar 1984 vastgesteld.

De omroepbijdrage A, nu f 153,–, wordt voor dat jaar f 158,– en de omroepbijdrage B, nu f 45,–, wordt f 46,–. Het besluit is op 24 juni 1983 aan de Eerste en Tweede Kamer overlegd.

In het besluit is de bepaling opgenomen, dat het in werking treedt op 1 januari 1984, mits na de overlegging 30 dagen zijn verstreken en gedurende die termijn niet door of namens een der Kamers of door tenminste een vijfde deel van het grondwettelijk aantal leden van een der Kamers de wens is

te kennen gegeven dat het bedrag van de omroepbijdrage bij de wet wordt vastgesteld.

De termijn van 30 dagen is op 24 juli jl. verstreken zodat het besluit op 1 januari 1984 in werking treedt.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

VERDERE ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED VAN DE DEFENSIE (vervolg)

De hierna volgende ontwikkelingen op het gebied van de Amerikaanse defensie vormen een aansluiting op de reeds op pag. 519 e.v. gemelde ontwikkelingen.

Senaat akkoord met produktie chemische wapens

Na een marathondebat van 20 uur over de defensiebegroting voor 1983 ging de Senaat op 14 mei 1982 akkoord met de hervatting – na 13 jaar – van de produktie van chemische wapens.
Een amendement om $54 mln, bestemd voor de produktie van deze wapens, uit de defensiebegroting te halen, werd met 49 tegen 45 stemmen verworpen.
Wel stelde de Senaat een limiet aan de omvang van het chemische wapenarsenaal en verbood hij proefnemingen op mensen.
Tegenstanders van produktie van chemische wapens hadden aangevoerd dat het ministerie van defensie over voldoende zenuwgas en andere gifgassen beschikte om het eventuele gebruik van dergelijke wapens door de Sowjet-Unie in West-Europa te kunnen afschrikken.
Volgens het amendement zouden de NAVO-lidstaten met de opslag van de chemische wapens moeten instemmen alvorens de produkten voor de wapens in Europa kon worden opgevoerd.
De defensiebegroting van $ 177,9 mrd werd met 84 tegen 8 stemmen door de Senaat aangenomen.
Reagan had zijn defensiebegroting voor 1983 op 8 febr. 1982 aan het Congres gepresenteerd (pag. 15913-1982).

VS houden rekening met de mogelijkheid van een langdurig nucleair conflict met de SU.

Op 30 mei onthulde de New York Times, dat uit (geheime)richtlijnen opgesteld door het ministerie van defensie („Defense Guidance"), bleek dat de Verenigde Staten rekening hielden met de mogelijkheid van een langdurig nucleair conflict met de Sowjet-Unie.
Minister van defensie Weinberger had die richtlijnen – voor de jaren 1984 tot en met 1988 – naar de strijdkrachten gestuurd. In die Defense Guidance werd rekening gehouden met een

atoomoorlog over ,,a protracted period" (een langdurige periode).
Volgens de voorgestelde nieuwe strategie moesten de Amerikaanse strijdkrachten naast de kernwapens en de militaire industrie van de Sowjet-Unie en de andere landen van het Warschaupact ook de militaire en politieke structuur uitschakelen, zoals de leiders en de communicatiekanalen.
In de tweede plaats zou een aanval met nucleaire wapens op een Amerikaans oorlogsschip niet langer alleen op zee worden vergolden. Zo'n aanval kon een aanval op grondgebied van de Sowjet-Unie tot gevolg hebben.
In de strategie, zoals die bleek uit de onthulde delen van het 125 pagina's tellende rapport, werd gereageerd op een mogelijkheid die men tot dan toe doorgaans had uitgesloten: een beperkt kernwapenconflict dat uitloopt op een wekenlange atoomstrijd, waarbij de VS en de SU elkaar van tijd tot tijd met atoombommen bestoken.
De geldende gedachte was dat elk conflict met kernwapens zeer snel zou uitlopen op een totale atoomoorlog. die doorging tot beide partijen vernietigd waren.
Uit het rapport waren, aldus het NRCI H'blad (10-7), de volgende punten bekend geworden:

,,Mocht de afschrikking falen en een strategische nucleaire oorlog met de Sowjet-Unie ontstaan dan moeten de Verenigde Staten de overhand hebben en in staat zijn de Soujet-Unie te dwingen zo snel mogelijk de vijandelijkheden te beëindigen op voorwaarden die gunstig zijn voor de Verenigde Staten. Dat vraagt:
• strijdkrachten die in staat zijn onder alle omstandigheden van een beginnende oorlog een brede reeks van doelen aan te vallen, zelfs als zij een massale aanval moeten vergelden die is begonnen zonder strategische waarschuwing.
• stationeringsplannen die verzekeren dat de Amerikaanse strategische atoomstrijdmacht de totale militaire en politieke machtsstructuur van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten ineffectief kan maken door aanvallen op centra van politiek/militair leiderschap en daarmee verbonden centra voor controle, nucleaire en conventionele strijdmachten en op industrie die van essentieel belang is voor de militaire macht.
• krachten die het vermogen kunnen handhaven om, gedurende een langere conflictperiode en daarna, zeer grote schade toe te brengen aan de industrieel-economische basis van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten, zodat zij een sterke prikkel hebben om het conflict te beëindigen kort voordat zij een totale aanval uitvoeren op onze steden en economische centra.
• Een Amerikaanse strategische atoomstrijdmacht en ondersteunende systemen voor communicatie. beheer en commando die in staat zijn gecontroleerde nucleaire tegenaanvallen te ondersteunen over een langere periode, waarbij zij een reserve aan nucleaire macht handhaven, voldoende voor bescherming en afschrikking in de periode na de aanval."

Andere elementen uit het rapport waren nog:

– in het geval van een conventionele oorlog wordt prioriteit gegeven aan de verdediging van achtereenvolgens het eigen, Amerikaanse grondgebied, West-Europa, het gehied van de Perzische golf en Azië.
– in aanvulling op de oorlogsstrategie moeten ten tijde van vrede de landen van het Westen de grootst mogelijke druk uitoefenen op de Sowet-economie, dat al onder druk staat van haar zeer hoge defensieuitgaven.
– De VS moeten doorgaan met het ontwikkelen van nieuwe wapentypen, waardoor die van de Sowjet-Unie verouderd raken.
– aan China moet gematigd militaire steun worden gegeven. zodat de Russische troepen aan de Chinese grens moeten blijven.
– guerrillatechnieken en technieken voor psychologische oorlogvoering moeten worden verbeterd.
– het aantal experimenten met nieuwe wapens moet worden uitgebreid, in het bijzonder met wapens tegen satellieten.

Op 18 juni zei de scheidende voorzitter van de gezamenlijke chefs van staven van de strijdkrachten, gen. David C. Jones, dat de VS geld ,,in een bodemloze put" zouden storten als ze zich zouden voorbereiden op een lange atoomoorlog met de Sowjet-Unie. ,,Ik zie niet veel kans dat een nucleaire oorlog beperkt of verlengd kan worden", zei Jones. Elke nucleaire ,,uitwisseling" tussen de VS en de SU, aldus de generaal zou immers snel uitlopen op een totale oorlog.

Op 21 juni werd John W. Vessey jr. beëidigd als nieuwe voorzitter van de gezamenlijke chefs van staven (zie ook pag. 526/1).

Op 25 augustus maakte een woordvoerder van Weinberger bekend dat de minister de dag daarvoor in een brief aan ongeveer 30 Amerikaanse en 40 buitenlandse – merendeels Westeuropese kranten – zijn bezorgdheid had uitgesproken over ,,nieuwe berichten die de indruk wekken dat deze regering van plan is een langdurige nucleaire oorlog te voeren, of de mogelijkheid tracht te verwerven om een nucleaire oorlog te voeren".
Weinberger schreef in zijn brief: ,,Onze gehele strategie is gericht op het afschrikken van oorlogen in alle vormen, heel in het bijzonder de afschrikking van een atoomoorlog. Om dat doel te bereiken, moeten onze strijdkrachten in staat zijn op een Russische dreiging weloverwogen en verstandig te antwoorden".
Het beleid van de VS, aldus Weinberger was niet gebaseerd op een beginsel van een langere atoomoorlog. ,,De essentie is dat niemand een atoomoorlog kan winnen."
In een vraaggesprek met de New York Times op 10 augustus had Weinberger gezegd dat de VS ,,in elke etappe van een conflict de overwinning moesten kunnen behalen", opdat ,,zo snel mogelijk een einde kan worden gemaakt aan het conflict op voorwaarden die voor de VS voordelig zijn".
Daartoe was het nodig dat de VS in elke fase van een conflict en na elke nucleaire aanval van Sowjetzijde steeds voldoende kernwapens over hadden voor een tegenaanval, aldus de niinister.
Weinberger zei in het interview dat de VS, net zo min als de Sowjet-Unie, uit een kernoorlog als definitieve overwinnaars tevoorschijn konden komen. ,,Maar we zijn vast van plan om ons niet te laten verslaan."

Oprichting militair commandocentrum voor de ruimte

Op 21 Juni 1982 werd de oprichting van een militair commandocentrum voor de ruimte aangekondigd. Het zou met ingang van 1 september worden gevestigd in Colorado Springs in de staat Colorado.
,,Het Amerikaanse leger gaat de komende jaren meer gebruik maken van de kosmische ruimte", zo verklaarde generaal Lew Allen op een korte persconferentie van het ministerie van defensie, het Pentagon. Allen was de stafchef van de luchtmacht.
Een paar dagen daarvoor had de regering bekend gemaakt dat de Sowjet-Unie wapens had ontwikkeld waarmee kunstmanen konden worden uitgeschakeld. De Sowjet-Unie zou daarmee proeven aan het nemen zijn.
Allen maakte bekend dat de verschillende diensten van de strijdkrachten die zich met de ruimte bezighielden zouden worden gereorganiseerd. Volgens de generaal was dat onder andere noodzakelijk wegens het in gebruik komen van de „Space-shuttle", het Amerikaanse ruimtependel dat op 27 juni op zijn vierde vlucht voor het eerst militaire apparatuur zou vervoeren.

Huis tegen chemische wapens. Compromis tussen Huis en Senaat: geen geld voor ontwikkeling chemische wapens op defensiebegroting-1 983

Op 22 juli verwierp het Huis van Afgevaardigden met ruime meerderheid de voorstellen van president Reagan om de produktie van chemische wapens te hervatten.
Tijdens de behandeling van de defensiebegroting voor 1983 stemden 251 tegen 159 afgevaardigden voor de handhaving van het onder president Nixon ingestelde moratorium op chemische wapens.
Een commissie bestaande uit leden van zowel het Huis als de Senaat moest nu een compromis uitwerken, omdat de Senaat op 14 mei wel had ingestemd met de plannen van Reagan om $54 mln dollar beschikbaar te stellen voor deze wapenproduktie.
Het bedrag zou worden gebruikt voor

de aanmaak van zogenaamde ,,binaire" wapens. Deze granaten bevatten twee chemische stoffen, die pas bij het afwerpen van de bom samen worden gebracht tot een gifgas.
Tegenstanders in het Huis zeiden dat de produktie de relaties met de Amerikaanse bondgenoten in West-Europa ernstig zou verstoren, omdat zij deze wapens niet op hun grondgebied wilden hebben. De bestaande voorraden zouden volgens hen voldoende zijn om de Sovjet-Unie af te houden van het voeren van een chemische oorlog.

Op 17 augustus ging de Senaat met 77 tegen 21 stemmen akkoord met een defensiebegroting voor 1983 van $177,9 mln, waarop de $ 54 mln voor chemische wapens was geschrapt. Op 18 augustus hechtte ook het Huis met 251 tegen 148 stemmen haar goedkeuring aan dezelfde versie van de begroting, zodat er in het op 1 oktober beginnende begrotingsjaar geen geld ter beschikking was voor de ontwikkeling van chemische wapens.

Huis verwerpt onmiddellijke bevriezing kernwapenarsenaal

Op 5 aug. 1982 stelde het Huis van Afgevaardigden zich achter het kernwapenbeleid van president Reagan door met 204 tegen 202 stemmen een resolutie aan te nemen, die de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie opriep hun kernwapenarsenaal te verminderen en een ,,billijken controleerbaar akkoord te sluiten waardoor het strategische kernwapenarsenaal op een gelijkwaardig en substantieel lager niveau wordt bevroren" (,,an equitable and verifiable agreement which freezes strategic nuclear forces at equal and substantially reduced levels"). Die resolutie was afkomstig van de Republikein William Broomfield.

Een resolutie, ingediend door de Democratische voorzitter van de Huiscommissie voor buitenlandse zaken, Clement Zablocki, waarin om een onmiddellijke bevriezing van het kernwapenarsenaal werd gevraagd, werd door het Huis verworpen.

Reagan had kort voor de stemming een brief gestuurd naar het Huis en met enkele Afgevaardigden getelefoneerd om de verwachte nek-aan-nek race gunstig te beïnvloeden. In de brief zei Reagan dat de bevriezing de Amerikaanse onderhandelingspositie ernstig zou verzwakken en de Verenigde Staten zou veroordelen tot een nucleaire achterstand op de Sowjet-Unie. ,,De bevriezing zou de Sowjet-Unie op de gedachte kunnen brengen, dat wij met minder genoegen nemen dan de vermindering, die wij voorstellen in Genève", aldus Reagan.

Bij deze besprekingen hadden de Verenigde Staten een vermindering met een derde voorgesteld van het aantal intercontinentale raketten (pag. 418/1-1982).

Wisconsin wil bevriezing kernwapens

Op 14 september sprak de bevolking van de staat Wisconsin zich met een meerderheid van drie tegen één in een referendum uit voor een voorstel om het aantal kernwapens te bevriezen.
Een van de indieners van het voorstel, Marjorie Miller, noemde de uitslag van het referendum, dat niet bindend was, een afwijzing van het gevoerde defensiebeleid.

De regering-Reagan weigerde zich over het referendum uit te spreken, omdat de vraagstelling dubbelzinnig zou zijn.
In het referendum werd de kiezers van Wisconsin gevraagd: ,,Moet de staat Wisconsin aan de president en het Congres van de Verenigde Staten laten weten dat de bevolking van Wisconsin wenst dat de regering van de Verenigde Staten actief werkt aan de onderhandelingen met de Sowjet-Unie en andere landen over een wederzijds moratorium op kernwapens, vermindering van kernwapens en gepast toezicht daarop?"
Precies 631.375 inwoners van Wisconsin stemden vóór het kernwapenmoratorium; 202.245 kiezers waren tegen.

Senaatscommissies willen troepenvermindering in West-Europa

Op 21 september besloot de Subcommissie van de Senaat voor militaire begrotingszaken met twaalf stemmen vóór en één stem tegen de Amerikaanse troepenmacht in West-Europa met 23.000 man te verminderen, van 355.045 op dat moment tot 331.705, het niveau van 1980.
Verwacht werd dat men met een troepenvermindering $42 mln zou kunnen sparen.

Dat bedrag maakte weer deel uit van $ 8,7 mrd aan besnoeiingen die de Subcommissie in Reagans defensiebegroting voor 1983, wilde aanbrengen. Maar sommige commissieleden vonden deze maatregel tegelijkertijd een nuttig gebaar voor de Europeanen die weigerden mee te doen aan de Amerikaanse sancties tegen de Sowjet-Unie (pag. 51/1 en pag. 498/1-1982), en tegelijkertijd wel verlangden dat de Verenigde Staten steeds meer geld uitgaven voor de verdediging van Europa.
,,Wij voeren onze troepenmacht (in Europa) op als tegenwicht voor hun (de Europese) troepenverminderingen", zo verklaarde de Republikeinse senator Ted Stevens uit Alaska tijdens de vergadering van de Senate Appropriations Subcommittee on Defence. Senator Stevens riep al maanden op tot vermindering van de Amerikaanse troepenmacht in Europa.
Senator Jake Garn uit Utah voegde hieraan toe dat dit een boodschap voor Europa moest zijn: ,,We worden het wat zat om als de slaafse lakei (van Europa) te dienen", vooral nu Europa's voortdurende handelspraktijken met de Sowjet-Unie neerkomen op ,,hulp aan de vijand met hoogwaardige technologie".
Alleen de Democratische Senator John Stennis ui Mississipi waarschuwde dat de vermindering van Amerikaanse troepen tot problemen met Europese NAVO-partners zou kunnen leiden en de positie van president Reagan kon verzwakken tijdens de onderhandelingen met de Sowjet-Unie over wapenvermindering in Europa.
Senator Stennis zei tijdens de commissievergadering dat troepenvermindering in Europa risico's voor de Verenigde Staten met zich meebracht, niet alleen tijdens de wapenonderhandelingen met de Sowjet-Unie, maar vooral ook tijdens deze onstabiele periode in de Bondsrepubliek ,,waar de regering in het rond springt".

Op 23 september bekrachtigde de Senaatscommissie voor begrotingszaken het besluit van de subcommissie voor militaire begrotingszaken om $ 8,7 mrd te bezuinigen op de defensiebegroting.

Weigeraar dienstplichtregistratie veroordeeld

Op 4 oktober veroordeelde een rechtbank in San Diego (Californië) de 21-jarige Benjamin Sasway tot twee en een half jaar gevangenisstraf, omdat hij had geweigerd zich te laten registreren voor een eventuele dienstplicht. Voor de weigering voerde Sasway gewetensbezwaren aan.
Een jury had al een maand daarvoor het ,,schuldig" uitgesproken in de zaak tegen Sasway en de student zat sindsdien in de gevangenis. Zijn advocaat had hoger beroep aangetekend. In afwachting van de zaak kon Sasway tegen een borgsom van $10.000 op vrije voeten komen.

Benjamin Sasway was het middelpunt geworden van acties van burgerrechtgroeperingen die het niet eens waren met het regeringsbesluit dat mannen die na 1960 geboren waren zich moesten laten registreren voor eventuele dienstplicht. Sinds 1975 bestond er in de V.S. geen dienstplicht meer, maar in januari 1980, na de Sowjet-invasie in Afghanistan, voerde president Carter een registratieplicht in voor jonge Amerikanen ter voorbereiding op een eventuele dienstplicht.

President Reagan had op 7 jan. 1982 besloten de registratieplicht. die hij tijdens de verkiezingscampagne voor het presidentschap fel had bekritiseerd, voorlopig te handhaven. ,,We leven in een gevaarlijke wereld. In het geval van een toekomstige dreiging tegen de nationale veiligheid zou registratie de Verenigde Staten 6 weken kunnen besparen voor het mobiliseren van mankrachten voor noodgevallen", zo had Reagan zijn beslissing gemotiveerd.
In okt. 1982 hadden naar schatting 675.000 van de ongeveer 9 miljoen jongeren die zich in moesten schrijven zich niet laten registreren. Wie zich niet in liet schrijven kon in theorie vijf jaar gevangenisstraf en een boete van $10.000 krijgen.

Vorming van beweging ,,Burgers tegen kernoorlog" (CAN)

Op 12 oktober sloten 26 organisaties, van vakbonden tot kerkelijke en etnische groeperingen met in totaal tussen de 18 en 20 mln leden, zich aaneen in een nieuwe nationale beweging ,,Burgers tegen kernoorlog" (CAN).
De vorming van de nieuwe groep werd bekendgemaakt door de directeur van

de Nationale onderwijsvereniging, Terry Herndon, die voorzitter was van de nieuwe beweging.

Herndon zei dat ,,vele honderdduizenden Amerikanen meer geneigd zullen zijn aan landelijke activiteiten deel te nemen wanneer organisaties die hun vertrouwen al jarenlang genieten hen daartoe aansporen".
De nieuwe nationale beweging streefde naar onderhandelingen over een controleerbare, bilaterale bevriezing van het vervaardigen. beproeven en opstellen van kernwapens, opheffing van de ,,irrationele" programma's ter bescherming van de bevolking zoals evacuatie van Amerikaanse steden in het geval van een kernoorlog, en het naleven van alle voorgaande internationale wapenovereenkomsten.
Herndon wees erop dat de maand daarop in negen Amerikaanse staten en verscheidene grote steden gestemd zou worden over initiatieven ter bevriezing van de kernwapens. President Reagan had volgens hem .,de gevoelens in Amerika totaal verkeerd beoordeeld en de vele miljoenen beledigd die voor vermindering van kernwapens zijn na **dool**-onderhandelingen bereikte wederzijdse en controleerbare bevriezing".
De president zou volgens Herndon zijn verontschuldigingen moeten aanbieden voor zijn opmerking tijdens een rede voor oorlogsveteranen begin oktober, dat de voorstanders van bevriezing het slachtoffer waren van Sowjet-propaganda of frontorganisaties. De president zei toen te menen dat de bevriezingsbeweging ,,niet wordt geïnspireerd door de oprechte en eerlijke mensen die vrede willen, maar door bepaalde personen die Amerika willen verzwakken en die manipuleren met veel eerlijke en oprechte mensen".

Nieuwe commandant Amerikaanse landstrijdkrachten in Europa

Op 20 okt. 1982 maakte het Pentagon bekend dat president Reagan generaal Glenn K. Otis had benoemd tot opperbevelhebber van de Amerikaanse landstrijdkrachten in Europa.
Otis zou generaal Frederick Kroesen opvolgen die na veertig dienstjaren op 30 april 1983 de dienst ging verlaten. Tot zijn benoeming had generaal Otis de militaire school in Fort Monroe (Virginia) geleid.
Er waren in Europa 355.000 Amerikaanse militairen gestationeerd. waarvan er 220.000 tot de landmacht behoorden.



De nieuwe commandant van de Amerikaanse landstrijdkrachten in Europa, generaal Glenn K. Otis (l.).

Acht staten spreken zich uit voor onmiddellijke nucleaire bevriezing

Bij referenda die op 2 nov. 1982 tegelijk met de verkiezingen voor het Congres werden gehouden (zie een volgende aflevering) spraken acht van de negen betrokken staten zich voor onmiddellijke nucleaire bevriezing uit.
Alleen in de staat Arizona sprak een meerderheid zich tegen bevriezing uit. Vóór waren Rhode Island, Montana, Oregon, New Jersey, Massachusetts. North-Dakota, Michigan en Californië.
Naar de mening van de voorstanders van de „freeze" moesten de V.S. en de Sowjet-Unie hun nucleaire arsenaal op het bestaande peil bevriezen, waarna ze moesten gaan onderhandelen over een vermindering van het aantal kernwapens.
Verrassend was de minimale voorsprong van bevriezingsvoorstanders in Californië, slechts 52 tegen 48 procent. Deze staat gold ongeveer als de bakermat van de bevriezingsbeweging.
De weken daarvoor had de regering evenwel een tegenoffensief ontketend door minister van defensie Weinberger en vooraanstaande bewapeningsdeskundigen naar Californië te sturen. Zij moesten vertellen dat de VS door bevriezing in een positie van nucleaire inferioriteit zouden worden gemanoeuvreerd.

Reagan stelt SU ,,vertrouwenwekkende maatregelen" voor

Op 22 nov. 1982 stelde president Reagan in een televisierede de Sowjet-Unie nieuwe ,,vertrouwenwekkende maatregelen" (Confidence Building Measures, CBM in vakjargon) voor.
De vertrouwenwekkende maatregelen die Reagan met de Sowjet-Unie wilde overeenkomen behelsden in hoofdzaak vier punten:
o Alle proeven met intercontinentale en middellange afstandsraketten dienden te worden aangekondigd, om paniekreacties te voorkomen.
- Van alle belangrijke militaire oefeningen diende de andere partij van te voren op de hoogte te worden gesteld.
- Er diende een ruime uitwisseling te komen van gegevens op het gebied van de kernwapenstrijdkrachten om de bestaande ,,onwetendheid en achterdocht" te verminderen.
- Er moest een studie worden verricht naar een verhoging van de effectiviteit van de bestaande telexverbinding tussen Moskou en Washington (de hot *line*). De hotline was aangelegd krachtens een in 1963 bereikt akkoord en was bedoeld voor snel overleg om te voorkomen dat een nucleair ongeluk of incident tot een oorlog zou leiden.

De president besteedde in zijn rede ruime aandacht aan de Russische nucleaire opbou in de afgelopen twintig jaar, vooral op het gebied van de op het land geplaatste middellange afstandswapens. In 1977 beschikte de Sowjet-Unie over 600 van dergelijke wapens, terwijl de Verenigde Staten er niet één had.
Daarna was Moskou begonnen met de aanmaak van een groot aantal SS-20-raketten, zonder dat de Verenigde Staten daar aanvankelijk iets tegenover stelden. zo zei Reagan.
Twee jaar later nam de NAVO het besluit 572 Amerikaanse kernwapens voor de middellange afstand in Europa te plaatsen en onmiddellijk onderhandelingen daarover te beginnen met de Sowjet-Unie. Over het verioop van dit zogenoemde INF-overleg, dat in 1981 in Genève was begonnen; liet Reagan zich niet erg optimistisch uit. Het doel van de Amerikanen was te komen tot een situatie waarin geen van beide partijen meer beschikte over op het land geplaatste INF-wapens (de „nul-optie"). ,,De Sowjet-Unie", zo zei Reagan op 22 november, ,,heeft tot nu toe weinig bereidheid getoond de stap naar nul te zetten. Niettemin geloof ik en hoop ik dat, als de onderhandelingen voortgaan en wc het moment naderen waarop de nieuwe wapensystemen in Europa worden geplaatst, de leiders van de Sowjet-Unie de voordelen zullen beseffen van een dergelijke vergaande overeenkomst."
Positiever liet Reagan zich uit over het zogenoemde START-overleg, eveneens in Genève, over de wapens voor de lange afstand. ,,Het uitgangspunt van Moskou bij deze besprekingen was volgens de wresident ,,serieus". En hoewel het niet tegemoetkomt aan ons verlangen naar vergaande vermindering, is er geen twijfel aan dat we op de goede weg zijn. Eén van de redenen daarvoor is duidelijk. De Sowjet-Unie weet dat we nu serieus werken aan onze strategische projecten en dat ze daarom bereid moet zijn ernstig te onderhandelen."
Met ,,strategische projecten" doelde Reagan onder meer op de plaatsing van de nieuwe, uiterst nauwkeurige MX-raketten, waarover hij enkele uren voor zijn televisierede een brief had gestuurd aan het Congres (pag. 50513).

Regering tegen vertrek troepen uit West-Europa

Op 30 november zei Lawrence Eagleburger, de onderminister van buitenlandse zaken belast met politieke aangelegenheden, tegenover de Senaatscommissie van buitenlandse zaken dat de regering fel gekant was tegen de terugtrekking van zo'n 23.000 Amerikaanse soldaten uit West-Europa, zoals was voorgesteld door de Republikeinse Senator Ted Stevens. Amerika zou zijn verplichtingen nakomen, aldus Eagleburger.

Zijn verklaring volgde op die van Europese NAVO-partners op 29 november die hun ongerustheid hadden geuit over het voorstel van Stevens.
,,De veiligheid van de Verenigde Staten is onlosmakelijk verbonden met die van de Europese landen", aldus Eagleburger. ,,West-Europa is bijna letterlijk onze eerste defensielinie."
Als het Congres het voorstel aanneemt zullen ,,onze bondgenoten dat zien als een begin van

een meer algemene terugtrekking welke stemming de Sowjet-Unie zeker zal uitbuiten". Bovendien, vervolgde de minister, zou wanneer de militaire beloftes niet werden nagekomen het vooruitzicht op wapenbeheersing in gevaar kunnen komen en zou het ernstige gevolgen kunnen hebben voor de MBFR-onderhandelingen in Wenen tussen de NAVO en het Warschau-pact over wederzijdse troepenvermindering in Europa.
,,De wens is de vader van de gedachte dat een vermindering van de troepensterkte de Europese bondgenoten ertoe zou brengen hun bijdrage te vergroten". Volgens Eagleburger dienden de VS – to: op zekere hoogte – tot het einde van aeze eeuw hun militaire aanwezigheid in Europa te handhaven.
Alle leden van de Senaatscommissie spraken zich uit tegen de voorgestelde troepenvermindering. Maar voorzitter Charles Percy en Senator John Glenn vonden wel dat de Westeuropese partners hun defensiebijdragen dienden te verhogen.

Nieuw centraal commando voor Zuidwest-Azië

Op 8 dec. 1982 kondigde het Pentagon de vorming van een nieuw centraal commando aan voor Zuidwest-Azië als opvolger van de snel inzetbare strijdmacht die president Carter had opgericht na de crisis van 1979 in Afghanistan en Iran.
Het gebied dat werd bestreken door het nieuwe Verenigde centrale commando door Zuidwest-Azië (USACC) zou zich uitstrekken van Egypte in het westen tot Pakistan in het oosten, van Irak en Iran in het noorden tot de Golf en de Hoorn van Afrika in het zuiden.

M.i.v. 1 jan. 1983 zou het commando haar hoofdkwartier hebben op de McDill-vliegbasis bij Tampa in Florida, waar ook de Snel inzetbare strijdmacht (Rapid Deployment Force, RDF) gevestigd was.
,,We nemen aan dat de Russen zullen inzien dat dit een verdere stap is die aantoont hoe zwaar wij tillen aan Zuidwest-Azië", zie een hoge ambtenaar van het Pentagon op 8 december tegen verslaggevers.
Hoge functionarissen zeiden te hopen dat tezijnertijd een vooruitgeschoven commandopost in Zuidwest-Azië zelf kon worden opgericht. Maar, zo voegden zij daar aan toe, een dergelijke commandopost zou niet snel verwezenlijkt kunnen worden aangezien de betrokken landen huiverig waren voor te nauwe militaire banden met de VS.
Het centrale commando zou, net als de RDF, in staat zijn om in een noodsituatie ongeveer 230.000 man troepen te onttrekken aan bestaande leger-, marine- en luchtmachteenheden.
Defensiefunctionarissen zeiden dat Israël was uitgesloten van het gebied dat door het nieuwe commando werd bestreken omdat Israël gemakkelijker kon worden beschermd door de Amerikaanse strijdkrachten in het gebied van de Middellandse zee.

Thayer nieuwe onderminister van defensie

Op 6 december benoemde president Reagan Paul Thayer tot onderminister van defensie in de plaats van Frank Carlucci die was afgetreden. Thayer, die piloot bij de luchtmacht en bij de burgerluchtvaart was geweest, stond aan het hoofd van het bewapeningsconcern LTV. Tevens was hij voorzitter van de Amerikaanse Kamer van Koophandel.
Frank Charles Carlucci was op 23 jan. 1981 tot onderminister van defensie benoemd (pag. 13812-1981).

Adelman volgt Rostow op als directeur ACDA. Abramowitz leider MBFR-onderhandelingen. Verzet tegen benoeming van *Adelman*

Op 12 jan. 1983 maakte de directeur van het Bureau voor wapenbeheersing en ontwapening (Arms Control and Disarmament Agency – ACDA), Eugene Rostow, bekend dat hij op verzoek van president Reagan ontslag had genomen. De president had Kenneth Adelman, de plaatsvervangende delegatieleider bij de Verenigde Naties, benoemd tot Rostows opvolger.
Tegelijkertijd verving Reagan Richard Staar, de Amerikaanse delegatieleider bij de onderhandelingen in Wenen over wederzijdse, evenwichtige troepenvermindering in Europa (Mutual and balanced force reduction – MBFR).
Staar die in 1981 werd benoemd, was eerder die week naar Washington teruggeroepen, omdat hij zich ,,excentriek" zou gedragen. In de maanden daarvoor had hij voortdurend verkondingd dat enkele Oosteuropese landen een aanslag op zijn leven beraamden.

Tot opvolger van Staar werd de diplomaat Morton I. Abramowitz benoemd, die onder meer ondersecretaris van defensie voor internationale zaken was geweest, politiek analist van het State Department (1971-1973) en ambassadeur in Thailand (1978 - midden 1981).
Verder droeg Reagan de voormalige Republikeinse afgevaardigde David Emery voor als onder-directeur van het ACDA. Hiermee verwierp hij het voorstel van minister van buitenlandse zaken Shultz om de diplomaat Roger Kirk te benoemen.
Bij deze benoemingen gaf Sytze van der Zee in het *NRC/H'blad* (13-1) de volgende toelichting:

Ofschoon het al dan niet vrijwillige ontslag van de 69-jarige Eugene Rostow als directeur van het Agentschap voor wapenbeheersing (ACDA) al enkele weken werd verwacht, komt de huidige lawine van ontslagen en benoemingen toch als een grote verrassing. Dit temeer daar Reagan over de hele linie aan de eisen van zijn neoconservatieve achterban lijkt te hebben toegegeven. Rostows opvolger Adelman geldt bij voorbeeld als een uiterst conservatief man die op het punt van wapenoverleg weinig ervaring heeft.


Morton Abramowitz

Het bezwaar tegen Rostow was dat hij geen echte ,,hard-liner" meer zou zijn, hoewel hij oorspronkelijk als fervent tegenstander van het SALT 11-verdrag was binnengehaald. In de afgelopen weken had hij er evenwel op aangedrongen de nieuwe Russische voorstellen voor het wapenoverlcg niet zonder meer te verwerpen; volgens hem zou men juist een afwachtende houding moeten aannemen. Vooral bij conservatieve Republikeinse Senatoren was dit voorstel in zeer slechte aarde gevallen.
Het breekpunt was begin deze maand (4 jan.. red. KHA) Reagans beslissing de benoeming van Rostows protégé Robert Grey tot onder-directeur van ACDA terug te trekken. Enkele senatoren, onder wie de Republikein Jeose Helms, hadden ernstig bezwaar tegen Grey gemaakt. Ofschoon Rostow oorspronkelijk had meegedeeld te zullen aftreden wanneer de benoeming van Grey niet zou doorgaan, gebeurde er in de daaropvolgende dagen niets.
Het Witte Huis liet slechts weten dat Rostow nog ,,het volle vertrouwen" van Reagan genoot. In werkelijkheid zat men toen al op het Witte Huis te broeden hoe men op een tamelijk elegante manier van Rostow zou kunnen afkomen. Het gevoel bestond dat deze voortdurend zijn neus in zaken probeerde te steken die hem niet aangingen en niets met wapenoverleg te maken hadden. Tegen deze achtergond zou Reagans veiligheidsadviseur William Clark de ACDA-directeur die ooit nog eens onderminister van buitenlandse zaken onder president Johnson is geweest, „twistziek" hebben genoemd.
Grote verbazing heeft verder de benoeming van David Emery tot onderdirecteur van ACDA gewekt, aangezien deze voormalige Republikeinse Afgevaardigde uit Maine geen enkele ervaring op het punt van vraagstukken omtrent wapenbeheersing heeft. De indruk bestaat dat het Witte Huis naarstig bezig is Repu-

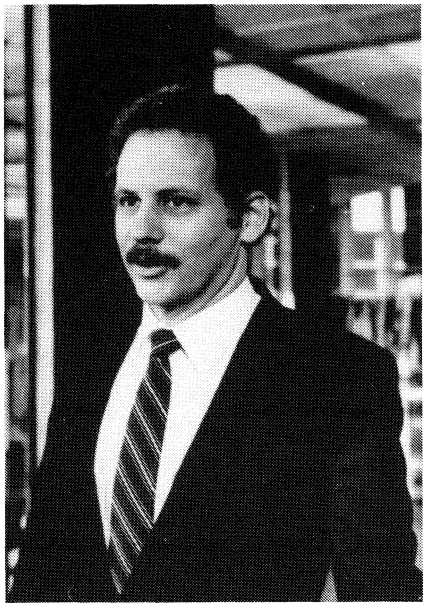
blikeinse Afgevaardigden die begin november tijdens de verkiezingen zijn verslagen, aan aantrekkelijke baantjes te helpen. Een ander voorbeeld is de oud-afgevaardigde Margaret Heckler die op 12 januari tot minister van gezondheid is benoemd.
Daarentegen lijkt de vervanging van MBFR-onderhandelaar Richard Staar tamelijk voor de hand te liggen. Volgens de Washington Post maakte hij zich al sinds maanden op een overdreven manier zorgen over zijn veiligheid. Nadat hij eerst zijn delegatie met kogelvrije vesten en pistolen tegen potentiële terroristen had willen laten uitrusten. had hij veiligheidsmaatregelen tegen bazooka-aanvallen geëist. Het delegatiegebouw was naar zijn zeggen veel te kwetsbaar.
Nadat Staar zijn zorgen aan enkele conservatieve Senatoren had voorgeiega, besloot een van hen, Orrin Hatch. een staflid naar Wenen te sturen om de zaak te onderzoeken. Deze kwam tot de conclusie dat het probleem niet bij de Oosteuropese landen lag, maar bij Staar die hij ,,een *nationale* ramp" noemde.
Ofschoon het geschuif van president Reagan binnen de groep van deskundigen voor wapenoverleg in Washington ais een bom is ingeslagen, probeert het Witte Huis het te doen voorkomen, alsof er eigenlijk niet veel aan de hand is. In een verklaring stelde een woordvoerder op 12 januari vast dat het volgens de president en zijn politieke adviseurs ,,nuttig" zou zijn om ,,enkeleveranderingen" in de leiding van de onderhandelingsdelegaties aan te brengen.

De Republikeinse Senator Larry Pressler, voorzitter van de subcommissie voor wapenbeheersing. noemde de mutaties ,,zeer betreurenswaardig". Naar zijn mening was er ,,een bijna fatale klap" aan het streven toegebracht om nog binnen de ambtstermijn van Reagan met Moskou tot een verdrag over wapenbeheersing te komen.
De Democratische Senator Edward Kennedy waarschuwde ervoor van het ACDA ,,geen politieke voetbal in de handen van extremisten in de Senaat" te maken.
Tijdens een onverwacht ingelaste persconferentie op 14 januari zei Reagan dat het ontslag van Rostow en de benoeming van drie nieuwe topmensen nodig waren om ,,een gestroomlijnde ploeg" te krijgen. De VS zouden met Moskou blijven onderhandelen, zolang er kans op wapenvermindering bestond, zo zei de president verder. Reagan ontkende dat zijn politiek op het gebied van de wapenbeheersing geheel ontredderd zou zijn. Naar zijn zeggen was het van belang over een ,,gestroomlijnde ploeg" te beschikken die vastbesloten met de Sowjet-Unie in Genève kon onderhandelen.

Op 14 januari deelde Reagan mee dat Rostow lid werd van de presidentiële adviescommissie voor buitenlandse inlichtingen. Deze commissie diende het staatshoofd van advies, maar speelde geen rol bij de formulering van het beleid van de regering.

Op 7 maart bekrachtigde de Senaat de benoeming van Abramowitz tot leider van de MBFR-onderhandelingen in Wenen.

Op 16 februari besloot de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen. die de benoeming van Adelman moest bekrachtigen, de stemming daarover voorlopig uit te stellen toen bleek dat Reagans voordracht met negen tegen acht stemmen dreigde te worden verworpen. Op die manier wilde de commissie Reagan de gelegenheid bieden de benoeming van Adelman in te trekken.
Ook de Republikeinse Senatoren, die in de Senaatscommissie de meerderheid hadden, spraken zich hierover uit nadat hun Democratische collega Claiborne Pell twee artikelen met uitlatingen van Adelman had uitgedeeld.
In deze artikelen had de 36-jarige Adelman, die op dat ogenblik plaatsvervangend leider van de Amerikaanse delegatie bij de Verenigde Naties was, onderhandelingen over wapenvermindering ,,a sham" ofwel ,,een komedie" genoemd. Naar zijn zeggen was de belangrijkste reden voor het wapenoverleg dat de regering gedwongen was haar Westeuropese bondgenoten en de Amerikaanse publieke opinie tevreden te stellen.
Op een persconferentie op 16 februari zei president Reagan niet te geloven dat Adelman zoiets zou hebben gezegd. ,,Ik denk dat de jonge man buitengewoon gekwalificeerd voor deze baan is", aldus Reagan. Hij betreurde ,,het uitstel", aangezien men op Capitol Hill van wapenreducties geen politieke kwestie zou mogen maken. ,,Daarvoor is het onderwerp te serieus", zo zei Reagan. Bovendien zou het een ,,destructieve" indruk op de Westeuropese bondgenoten maken als Adelman ,,na het grote succes" van de reis van vice- resident George Bush door West-Europa (zie een volgende aflevering) door de Senaat zou worden gedesavoueerd, zo meende de president.
Hij kondigde aan dat hij een conferentie met de Senaat over Adelmans benoeming tot ACDA-directeur niet uit de weg zou gaan.
In eerste instantie wilde hij proberen zo overtuigend mogelijk te zijn. De Amerikaanse president: ,,Als dat niets oplevert moet ik proberen de druk op te voeren."
In geen geval was hij naar zijn zeggen bereid om op zijn oorspronkelijke beslissing terug te komen.


Kenneth Adelman

Op 17 februari ontkende Adelman de Amerikaans-Russische besprekingen ooit ,,a sham" te hebben genoemd en zei dat hij er niet aan dacht zich als kandidaat terug te trekken.
Op 24 februari schoof de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen de definitieve beslissing over de benoeming van Adelman door naar de Senaat. Met 14 tegen 3 stemmen werden de commissieleden het erover eens de voordracht van ,,een ongunstige aanbeveling" te voorzien.
Op 20 maart onthulde de Washington *Post* dat Adelman tot twee keer toe op Capitol Hill, waar Senaat en Huis van Afgevaardigden zetelden, overleg had gepleegd over een grote schoonmaak binnen het ACDA, terwijl Adelman op 27 januari tijdens de eerste hoorzitting over zijn benoeming had gezegd dat hij zich nog helemaal niet met personeelsaangelegenheiden had beziggehouden. Bij het overleg was besproken hoe men van medewerkers zou kunnen afkomen die al geïnteresseerd waren in een verdrag met de Sowjet-Unie, aldus de Washington Post.

Op 27 januari had Adelman tijdens een hoorzitting van de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen gezegd dat hij dat nooit over een grote schoonmaak heeft gehad. Verhalen hierover zouden slechts ,,geruchten zijn die de situatie nog moeilijker moeten maken dan ze al is". Volgens de Washington Post stond het echter vast dat eind januari een gesprek in het bureau van de conservatieve Republikeinse afgevaardige Jack Kemp had plaatsgevonden.
De bijeenkomst werd bijgewoond door medewerkers van overwegend uiterst conservatieve Senatoren en Afgevaardigden. Aanwezig was ook een lobbyist van het concern Rockwell International. Rockwell bouwde onder meer de B-l-bommenwerper. Nadat de deelnemers enkele ACDA-medewerkers hadden bekritiseerd, omdat die te vooruitstrevend, niet coöperatief genoeg of te zeer geinteresseerd zouden zijn in een verdrag met de Sowjet-Unie, had Adelman gezegd dat hij met de zorgen van de parlementariërs rekening zou houden.
Tijdens een tweede gesprek zou hij uit eigen beweging hebben gezegd dat wanneer hij als directeur zou worden bevestigd er bij het ACDA een heleboel banen zouden vrijkomen. De Washington Post geloofde dat vele namen die bij beide gelegenheden waren genoemd dezelfde waren als die voorkwamen in een memorandum van generaal Edward Rowny, Amerikaans delegatieleider bij de onderhandelingen

over een vermindering van het aantal strategische wapens (START).
Rowny had in een vijf pagina's tellend document een ,,hitlijst"opgesteld met de namen van achttien ACDA-medewerkers die naar zijn mening zouden moeten worden ontslagen. Zij zouden ,,tegen elke prijs" vooruitgang in de onderhandelingen met Moskou willen. Genoemd werden onder anderen Rowny's plaatsvervangers in Genève, James Goodby en Jack Mendelsohn, alsook ACDA-informatiedirecteur Joseph Lehman. De laatste, die een broer van de Amerikaanse minister van marine was, zou ,,een ramp op het punt van management" zijn. Ofschoon Rowny op i4 jacuari persooniijk ket memorandum aan kdelman zou hebben overhandigd zei hij nu dat het hier om ,,informele notities" ging die voor hem waren voorbereid en die niet zijn opvattingen vertegenwoordigden. Van zijn kant verklaarde Adelman dat hij Rowny's memorandum zonder het te hebben gelezen aan een medewerker had gegeven.

Op 14 april bekrachtigde de Senaat uiteindelijk met 57 tegen 42 stemmen de benoeming van Adelman tot directeur van het ACDA. Op een persconferentie zei president Reagan ,,uiterst dankbaar" te zijn. De uitslag van de stemming was het resultaat van enkele dagen zwaar lobbyen door president Reagan, vice-president George Bush en Adelman zelf.

Adelman werd op 9 juni 1946 geboren in Chicago, Illinois. Hij studeerde aan het Grinnell-college in Iowa en promoveerde aan de Georgetown-universiteit in Washington met een dissertatie over Afrika.
In 1968 begon hij voor de regering te werken als opsteller van wetten voor het departement voor handel. Van 1970 tot 1972 was hij speciale assistent van de directeur van het federale vrijwilligersagentschap Vista en van de directeur voor betrekkingen met het Congres van het Bureau van economische aangelegenheden.
Later was hij onderassistent van onderminister van defensie Donald Rumsfeld. Onder Reagan werd hij tweede man van de Amerikaanse delegatie bij de Verenigde Naties.

Twee commissies moeten opinie in Europa ombuigen

Op 20 jan. 1983 meldde de New York Times, dat president Reagan twee topfunctionarissen had aangewezen om in het buitenland meer begrip te wekken voor het beleid van de VS.
Regeringsfunctionarissen citerend schreef het blad dat de voornaamste adviseur op het gebied van nationale veiligheid, William Clark, een plangroep op kabinetsniveau voor dit doel leidde. Peter Dailey, die tijdens Reagans verkiezingscampagne in 1980 de reclame-afdeling leidde en op dat moment ambassadeur in Ierland was, was gevraagd een publiciteitscampagne te leiden om het hoofd te bieden aan het toenemend verzet in West-Europa tegen de voorgenomen plaatsing van nieuwe Amerikaanse middellange afstandsraketten.
Volgens de New York Times is ambassadeur Dailey, die in 1972 ook de reclame-campagne voor Richard Nixon verzorgde, tijdelijk uit Dublin teruggeroepen. Op 19 januari zou hij op het ministerie van buitenlandse zaken een eerste overleg hebben gevoerd met ambtenaren van het Witte Huis, buitenlandse zaken, defensie, de CIA en de voorlichtingsdienst USIA. De plangroep onder leiding van Clark werd op 14 januari ingesteld. Daarvan maakten onder meer minister van buitenlandse zaken Shultz en diens collega van defensie Weinberger deel uit, aldus de *New York Times*.

De werkgroepen werden opgericht, nadat Reagan van Shultz te horen had gekregen, dat er onbegrip heerste in de Westeuropese landen waar de nieuwe raketten geplaatst moesten worden, en dat de Amerikaanse politiek van wapenbeheersing slecht werd gepresenteerd.
Amerikaanse diplomaten hadden geklaagd dat de Sowjet-Unie een propaganda-oorlog aan het winnen was door de voortdurende voorstellen tot wapenbeheersing, terwijl de Verenigde Staten minder soepelheid aan de dag leken te leggen.
De behoefte een nieuwe strategie op te stellen om de problemen in West-Europa het hoofd te bieden ontstond na een reis van Shultz naar West-Europa in december (zie een volgende aflevering) en na binnenskamers geuite twijfels door Paul Nitze, de leider van de Amerikaanse onderhandelingsdelegatie in Genève. Terwijl Shultz in Europa was. werd hem door verscheidene leiders verteld dat zij somber waren over de vooruitzichten voor 1983, omdat er naar hun zeggen groeiende bewegingen waren in hun landen tegen de Amerikaanse bewapeningspolitiek. In Londen ontmoette Shultz ook alle Amerikaanse ambassadeurs, die in Europa hun post hadden, en velen van hen vertelden Shultz dat de Amerikaanse politiek in Europa slecht werd begrepen en slecht werd gepresenteerd vanuit Washington.

VS heffen boycot Atoombureau op

Op 22 febr. 1983 deelde het ministerie van buitenlandse zaken in Washington mee dat president Reagan had besloten tot beëindiging van de Amerikaanse boycot van het Internationale Atoombureau in Wenen (IAEA) (zie ook pag. 49912). De VS hadden het werk van het bureau een half jaar geboycot nadat een IAEA-vergadering in sept. 1982 had geweigerd de geloofsbrieven van Israël te aanvaarden.
Reagan meende de boycot te moeten opheffen omdat het bureau zijns inziens van essentieel belang was voor de veiligheidsbelangen van de VS en voor de Amerikaanse politiek inzake het tegengaan van de verspreiding van kernwapens.
De Amerikaanse boycot hield in dat Washington zijn medewerking aan een breed terrein van IAEA-activiteiten opschortte met het argument dat het zich bezinde op zijn positie tegenover het atoombureau. Ook de Amerikaanse betalingen werden opgeschort.

Het ministerie van buitenlandse zaken in Washington deelde op 22 februari mee dat de herbezinning was afgerond en dat de president had besloten dat de VS ,,spoedig" weer zouden deelnemen aan het werk van het IAEA. Een woordvoerder zei dat de Amerikaanse betalingen pas na goedkeuring door het Congres zouden worden hervat.

Toespraak Reagan tot evangelisten in Florida

Op 8 maart verklaarde president Reagan tijdens een rede in Florida tot evangelisten, waarin hij het communisme ,.een treurig. bizar hoofdstuk in de geschiedenis van de mensheid" noemde en ,,het middelpunt van het kwaad in de moderne wereld", dat de zogenaamde nuclear freeze (bevriezing van de kernwapenvoorraden in de wereld) een uiterst gevaarlijk bedrog was, omdat het niet meer was dan de illusie van vrede (zie ook pag. 22612).

De president vroeg de Nationale Associatie van Evangelisten zich ,,uit te spreken tegen degenen die de Verenigde Staten in een positie van militaire en morele inferioriteit" wilden plaatsen. Een kernwapenmoratorium ,,zou iedere aansporing voor de Russen wegnemen om in Genève serieus te onderhandelen en het zou praktisch een eind maken aan onze kansen om .de aanzienlijke wapenvermindering te bereiken die we hebben voorgesteld", aldus president Reagan. Tijdens deze rede sprak Reagan zich ook nadrukkelijk uit tegen abortus en racisme en voor het bidden op ccholen.

De Nationale Associatie van Evangelisten is de grootste overkoepelende organisatie van conservatieve protestanten in de Verenigde Staten. President Reagan noemde de Sowjet-Unie tijdens deze rede ,,het Rijk van het Kwaad", maar hij verzekerde zijn gehoor dat de Verenigde Staten de uitdaging van de Sowjet-Unie aankonden.

,,Ik meen dat het communisme een treurig, bizar hoofdstuk is in de geschiedenis van de mensheid en de laatste hoofdstukken daarvan worden nu geschreven. Ik geloof dit omdat de bron voor onze kracht bij ons streven naar menselijke vrijheid niet materieel maar geestelijk is. En omdat die bron geen grenzen kent zullen degenen die hun medemensen tot slaaf willen maken er tenslotte voor terugschrikken en zij zullen overwonnen worden."

„Ik dring er bij u op aan om u tijdens uw discussies over kernwapenmoratoria te hoeden voor de verleiding beide partijen even schuldig te noemen, en de feiten van de geschiedenis en de agressieve impulsen te negeren", zo zei Reagan. Deze zin werd gezien als een verwijzing naar de positie van de Amerikaanse katholieke kerk en leidde tot luid applaus van de Evangelisten.

,,Een bevriezing van de kernwapenvoorraden zou de Sowjet-Unie belonen voor de enorme militaire opbouw die geen weerga heeft", zo ging Reagan verder. ,,Het zou voorkomen dat de Verenigde Staten en de bondgenoten hun noodzakelijke en achterstallige modernisering doorvoeren en het zou onze verouderde strijdkrachten steeds kwetsbaarder maken."

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

FILIPPIJNSE OPPOSITIELEIDER VERMOORD

De belangrijkste politieke tegenstander van de Filippijnse president Ferdinand Marcos, de 50-jarige ex-senator Benigno Aquino, keerde op 21 augustus na een ballingschap van ruim drie jaar in de VS naar de Filippijnen terug, waar hij kort naar zijn aankomst op het vliegveld van Manila werd doodgeschoten.

Volgens de officiële versie werd de moord gepleegd door een man die was gekleed in het uniform van het onderhoudspersoneel van de luchthaven. Deze man werd onmiddellijk na de aansiag door militairen doodgeschoten. Pas op 30 aug. werd van officiële zijde bekendgemaakt dat hij door de politie als de „beroepsmoordenaar" Rolondo Galman y Dawang was geïdentificeerd.

Benigno Aquino, Ninoy voor zijn vrienden, werd op 27 nov. 1932 als zoon van een gewezen parlementslid geboren. Na een opleiding bij de Jezuieten ging hij in de journalistiek, waarin hij op 17-jarige leeftijd faam verwierf als oorlogscorrespondent in Korea voor de „Manila Times". Op zijn 22ste jaar ging hij in de politiek. Hij werd toen de jongste burgemeester (van zijn geboortestad Conception), vice-gouverneur en vervolgens gouverneur van de provincie Tarlac (op het noordelijk deel van het eiland Luzon). In 1967 werd Aquino 34 jaar oud de jongste senator van zijn land.

Tijdens Marcos' eerste periode als president (1965-'69) traden reeds meningsverschillen tussen Aquino en Marcos aan het licht. Hij leverde felle kritiek op zowel de president als diens echtgenote Imelda die hij van spilzucht beschuldigde. Als secretaris-generaal van de Liberale partij leek Aquino Marcos' voornaamste tegenstander te zullen worden bij de presidentsverkiezingen in 1973.

Maar op 23 sept. 1972 kondigde Marcos de staat van beleg af. Aquino, reeds door de president beschuldigd van het onderhouden van geheime contacten met de communisten. werd als een van de eersten onder de staat van beleg gearresteerd en in het militaire kamp Fort Bonaficio gedetineerd. Op beschuldiging van moord, subversieve actie en illegaal wapenbezit werd hij op 25 nov. 1977 ter dood veroordeeld door een militair tribunaal. Aquino betwistte de jurisdictie van het militaire tribunaal en verzocht het hooggerechtshof om overdracht van zijn zaak aan een civiel hof.

Vanuit de gevangenis leidde Aquino de oppositionele Volksmacht (Laban) bij de verkiezingen voor een tussentijdse wetgevende vergadering op 7 april 1978. Op 22 dec. 1979 mocht Aquino de gevangenis tijdelijk verlaten voor een Kerstverlof van drie weken onder huisarrest. Hij had president Marcos tevoren een plan voorgelegd voor een geleidelijk herstel van de democratische rechten, waarover deze zich echter teleurgesteld toonde.

Op 8 mei 1980 verliet Aquino met toestemming van Marcos de Filippijnen om in Dallas (VS) een open-hartoperatie te ondergaan. Dit op voorwaarde dat hij na zijn genezing weer naar de Filippijnen zou terugkeren en dat hij tijdens zijn verblijf in het buitenland geen politieke activiteiten zou ontwikkelen.

Aquino besloot echter in de VS te blijven („Een verbond met de duivel is helemaal geen verbond.") Hij aanvaardde een stipendium bij de Harvard-universiteit en werkte als wetenschappelijk medewerker aan het Massachusetts Institute of Technology. Hij bleef ook actief in de Filippijnse politiek middels interviews en contacten met oppositionele ballingengroepen.

Aquino's laatste missie

In het voorjaar van 1983 begon Aquino openlijk te spreken over de mogelijkheid van een terugkeer naar de Filippijnen. In mei volgde in New York een ontmoeting van Aquino met First Lady Imelda Marcos, die hem volgens *Newsweek* (5-9) adviseerde voorlopig niet terug te keren. „Als je het toch doet; zal mijn echtgenoot gedwongen zijn je opnieuw in de gevangenis op te sluiten voor je eigen veiligheid. omdat wij inlichtingen hebben ontvangen dat je een doelwit voor moord bent... Als je iets overkomt..., zullen wij daarvan de schuld krijgen..." Volgens *Time* (5-9) zou Imelda Marcos ook hebben gezegd: „Ninoy, er zijn mensen trouw jegens ons die niet kunnen worden gecontroleerd."

Maar Aquino bleef aan zijn voornemen vasthouden, ook al weigerde het Filippijnse consulaat in New York paspoorten voor zijn gezin te verstrekken.

Op 31 juli meldde Metro Manila Times dat het militaire tribunaal dat Aquino ter dood had veroordeeld, dit doodvonnis had bekrachtigd en dat de oppositieleider bij aankomst op de Filippijnen onmiddellijk zou worden gearresteerd.

Toen Aquino vervolgens liet weten dat hij op 7 aug. aan boord van een vliegtuig van Japan Air Lines in Manila zou arriveren, dreigde de Filippijnse regering de landingsrechten in te trekken van elk toestel dat niet-geregistreerde passagiers vervoerde. De JAL krabbelde terug en Aquino's thuiskomst moest worden uitgesteld. Aquino deelde op 3 aug. te Newton mee dat hij zijn terugkeer met een maand had opgeschort, aldus Reuter.



Benigno Aquino aan boord van het Taiwanese vliegtuig op weg naar Manila.

Maar ondanks verdere waarschuwingen van Filippijnse autoriteiten en van vrienden, vertrok hij op 14 aug. uit de VS voor een geheime reis naar zijn vaderland. Via o.m. Singapore en Maleisië ging hij naar Taiwan, waar hij de regering van zijn aanwezigheid op de hoogte stelde en om medewerking verzocht.

Op 21 aug. vertrok Aquino van Taiwan aan boord van een Boeing 767 van China Airlines als toerist onder de naam Marcia1 Bonifacio op een vals Filippijns paspoort. Hij was vergezeld door een aantal journalisten.

Kort voor de landing zei Aquino tegen zijn zwager, ABC-verslaggever Kashiwahara: „Gisteravond kreeg ik bericht uit Manila dat zij mij zullen doodschieten op het vliegveld en vervolgens de man die het heeft gedaan zullen vermoorden." Wijzend op zijn kogelvrij vest dat hij tevoren had aangetrokken, zei hij: „Hier zit het wel goed, maar als ze me in het hoofd raken, ben ik er geweest." (Volkskrant 26-8) Later beweerde Kashiwahara dat Aquino permanent in contact stohd met Filippijnse autoriteiten en dat hij ondanks officiële ontkenningen, geheime toestemming had gekregen voor zijn terugkeer.

Over het doel van zijn terugkeer zei Aquino tijdens de vlucht: „Wevechten tegen de tijd. Ik moet de president ervan overtuigen mij te helpen bij het terugbrengen van de democratie." Hij kwam ook terug om de coalitie van verdeelde en verzwakte oppositiepartijen onder het banier van de Verenigde Nationalistische Organisatie (UNIDO) nieuw leven in te blazen teneinde de strijd aan te binden bij de voor mei 1984 beloofde algemene verkiezingén tegen de partij van Marcos, de Kilusan Bagong Lipunan (Beweging voor de Nieuwe Gemeenschap).

Aquino's optreden zou mede zijn ingegeven door Marcos' gezondheidstoestand die snel zou verslechteren en zijn vrees voor een machtsovername door het leger. Tegenover *Time*-correspondent Sandra Burton verklaarde hij tijdens de vlucht o.a.: „Vóór (de in-

Weekblad 52ste jaargang No. 2706, pag. 34239-34254

voering van) de staat van beleg, nam het leger niet aan de regering deel, maar het heeft bloed en macht geproefd. Marcos maakte het tot partner. Zolang hij in leven is, is het OK, het leger is loyaal jegens hem. Maar als hij sterft, zal het de macht overnemen. Als dat gebeurt, zal er polarisatie optreden, en links zou aan de macht kunnen komen."
NRC/H'blad (1-9) schreef in dit verband o.a.:

„...Aquino kreeg in ballingschap in de VS de beschikking over al dan niet juiste informatie dat de machtsovername van mevrouw Marcos en generaal Fabian Ver, de voormalige lijfwacht van de familie Marcos en nu opperbevelhebber van de strijdkrachten aanstaande was en had daarom zo'n haast om terug te keren.
Aquino wilde met ,,de baas zelf` – Marcos – een programma voor een vreedzame overgang naar het post-Marcos-tijdperk opstellen. maar hij wilde dat op zijn eigen voorwaarden doen, terwijl Marcos, die zich na achttien jaar de natuurlijke, historische heerser over dit eilandenrijk acht, Aquino alleen op. zijn voorwaarden wilde binnenlaten. (...)
Aquino was de enige die vanwege zijn invloed over de machtige feodale families waaruit hij zelf stamde. zijn charisma en zijn politieke meestertalenten als gelijke met Marcos aan tafel had kunnen gaan zitten."

De moord op Aquino

Hoewel het eerste deel van zijn reis volgens Time geheim gehouden was, werd Aquino's aankomst in Manila door velen verwacht. Naar schatting 20.000 aanhangers, o.w. zijn moeder Aurora, waren op het vliegveld aanwezig om hem te begroeten, ook al was niet bekend met welk toestel hij zou komen.
Het vliegveld was afgegrendeld door de Aviation Security Command (AVSECOM),een speciale eenheid opgericht om de veiligheid van 's lands vliegvelden te waarborgen. Binnen de terminal was de passagiershal gesloten.
Na de landing taxiede China Airlines vlucht 811 naar poort 8, waar een passagiers ,,slurf" aan de uitgangsdeur werd bevestigd. Vervolgens kwamen drie mannen in khaki-uniformen aan boord. Zij begeleidden Aquino, via het gangpad en een zij-uitgang naar de trap die naar de landingsbaan leidde. Verslaggevers, die Aquino op zijn reis van Taiwan hadden vergezeld, trachtten hem te volgen, maar werden bij de deur tegengehouden door veiligheidsagenten (in witte uniformen)? zodat niemand van hen het vliegtuig kon verlaten of duidelijk kon waarnemen wat vervolgens gebeurde, aldus *Newsweek*.
Enkele ogenblikken later hoorden de passagiers aan boord van het toestel eerst één schot en vervolgens geweervuur. Vanuit het vliegtuig zagen zij Aquino voorover op de grond liggen. met een bloedende wond in zijn achterhoofd. Vlak daarbij lag een andere man, met een blauw shirt van het onderhoudspersoneel van de luchthaven. Vervolgens werd waargenomen dat Aquino's lichaam in een busje van AVSECOM geladen werd. Bij aankomst in Fort Bonifacio werd zijn dood geconstateerd.
In een verklaring van het hoofd van de politie in Manila werd gesteld dat Aquino stierf als gevolg van een schotwond van een kogel uit een Magnum 357 in het achterhoofd vlak boven de nek. Dit werd later door artsen, die het lijk onderzochten, bevestigd.
Volgens de voorlopige regeringsversie van de gebeurtenissen werd Aquino op de vliegtuigtrap van dichtbij in het hoofd geschoten door de man in het blauwe uniform van het luchthavenpersoneel. De moordenaar was onmiddellijk doodgeschoten door AVSECOM-militairen. Zijn lijk lag nog uren na het gebeuren op het platform.
Op 22 aug. gaf president Marcos, geflankeerd door de belangrijkste ministers, een persconferentie waarbij hij de communisten de schuld gaf van de dood van Aquino. De aanslag was gepleegd om het regime te destabileseren, zo vermoedde Marcos. Hij wees iedere verantwoordelijkheid voor de moord van de hand, maar erkende dat het drama ,,een soort schaduw" over zijn regime wierp. De president verklaarde dat Aquino één keer in het hoofd was geschoten door een beroepsmoordenaar, hoewel de identiteit van de verdachte toen nog niet bekend was. Hij merkte voorts op: ,,Als de regering Aquino had willen doden, had zij hem enkele jaren geleden kunnen laten sterven door hem geen medische verzorging te geven toen hij in de cel aan hartaanvallen leed."
De Filippijnse communisten verwierpen Marcos' lezing en verklaarden dat zij Aquino juist bescherming hadden aangeboden (*NRC/H'blad* 23-8).

Naar op 24 aug. bekend werd, waren de 14 leden van AVSECOM onder voorlopig arrest gesteld wegens plichtsverzaking. omdat zij de moordenaar de kans zouden hebben gegeven zo dicht bij Aquino te komen. Ook de commandant van AVSECOM, brigade-generaal Luther Custodio, kreeg huisarrest.
De eerste regeringsverklaringen m.b.t. de moord op Aquino lieten tal van vragen onbeantwoord evenals de beschuldigingen van de Japanse freelance journalist Kiyoshi Wakamiya. die met Aquino meevloog, dat de oppositieleider door veiligheidsagenten werd vermoord.

De Volkskrant (25-8) berichtte o.a.:

„... Oppositieleider Salvador H. Laurel stelde reeds essentiële vragen in het parlement: hoe was het mogelijk, dat de door de regering als moordenaar gedoodverfde man de zware bewaking kon passeren en het toestel kon benaderen? Het officiële antwoord. dat de man zich had vermond als technicus kan – gezien de sfeer van algemeen wantrouwen tegen allen die niets op hst vliegveld te maken hebben – als onbevredigend worden beschouwd. Want waarom werd iedereen van de pers bijvoorbeeld nagekeken op wapenbezit en deze man niet?
Laurel: hoe kon de man weten, dat Aquino niet door de gebruikelijke hoofdingang van het toestel via de slurf naar de passagiershal zou komen, maar via een zij-uitgang van het toestel langs een trap? Wie had hem met andere woorden die informatie verschaft? (De persfotografen en verslaggevers was medegedeeld, dat Aquino via de normale uitgang zou passeren).
Laurel bracht in herinnering, dat de stafchef van het leger, generaal Fabian Ver, vóór de komst van Aquino notabene had verklaard. dat ,,elkevoorzorg" zou worden genomen om Aquino te beschermen en dat Aquino niet zou worden toegestaan het vliegtuig te verlaten, maar met hetzelfde toestel het land weer zou moeten verlaten. Kennelijk is van dit beleid van de hoogste militaire leider afgeweken, maar waarom?

Een andere oppositieleider. Jose Diokno, vroeg zich ook al af hoe het mogelijk is dat een persoon met zo'n zwaar handwapen door de veiligheidscontrole kon komen. De columnist Jose Guevara van het dagblad Times Journaal schreef: .,Waarom waren er slechts drie veiligheidsmensen en geen officier, die Ninoy (Aquino) de trap af leidden? En waarom moesten zij de moordenaar doden ondanks het feit dat hij nog scheen te leven na een schot te hebben afgevuurd? Konden zij hem daarna niet gewoon levend arresteren?".
Aldus al de vragen die in Manila zijn gesteld. Inderdaad is het op zijn minst verdacht, dat de zogenaamde moordenaar werd neergeknald en dat toen hij eenmaal dood op de grond lag, een van de bewakers nog zijn wapen op hem leegschoot. Kon het zijn. dat hij als medeplichtige (van wie?) in een komplot de mond moest worden gesnoerd?
Heel erg onduidelijk is ook waar de ,,moordenaar" stond toen hij het schot zou hebben afgevuurd. Volgens de officiele lezing is de kogel achter in de nek van Aquino binnengedrongen en ter hoogte van de wang er uit gekomen – een lezing die bevestigd zou zijn door deskundigen van de familie. Dit betekent heel simpel dat de schutter: 1) achter Aquino stond en **2)** iets hoger stond dan het slachtoffer.

Uit de gegevens tot dusver uit Manila blijkt niets van het feit dat de man die als moordenaar wordt aangewezen. op een hoger punt achter Aquino stond; de schaarse gegevens wijzen er op, dat hij zich vóór Aquino bevond. Meer voor de hand ligt dat toen Aquino door de drie veiligheidsagenten van de trap af werd geleid, een veiligheidsagent achter hem kon hebben gestaan. Is dit nagetrokken, bijvoorbeeld aan de hand van mogelijke filmopnamen of foto's? Als een potentiele moordenaar iemand met een handwapen om het leven wil brengen ligt het voor de hand dat hij het slachtoffer in de borst of rug schiet, gewoon omdat dat een groot vlak is en dus de meeste kans op effect geeft. In dit geval is van die logica afgeweken. Met zorg is het slachtoffer in de nek geschoten. Wist de moordenaar wellicht. dat Aquino een kogelvrij vest aanhad? Hoe kon de man die als moordenaar wordt aangewezen, dit weten aangezien Aquino dit vest kort voor hij uitstapte aantrok? Het ligt ook hier weer voor de hand, dat de veiligheidsagenten die hem van zijn stoel in het vliegtuig weghaalden, hiervan afwisten. Is dit nagegaan?

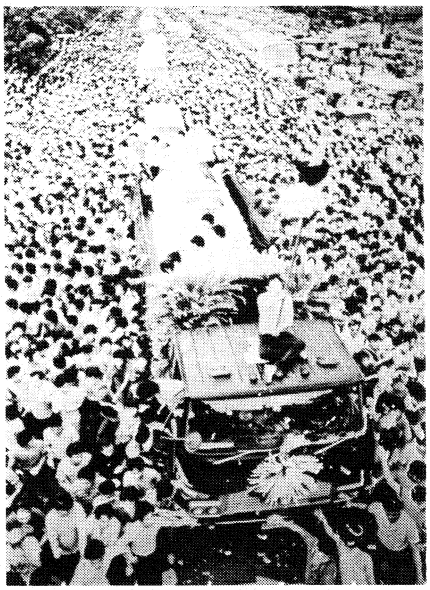
Is uberhaupt nagegaan of de veiligheidsagenten echt waren en geen gehuurde commando's? Een klein bijkomend detail van officiële slordigheid is het gestuntel met het type wapen. Op maandag (22 aug.) was het een 357 Magnum (pistool) en op woensdag (24 aug.) was het een 357 Smith and Wesson (revolver), waarbij dan volgens de officiële lezing in Manila de Verenigde Staten zal helpen na te gaan, wat de herkomst is van dit (Amerikaanse) wapen.
Vele vragen die onbeantwoord zijn gebleven, evenals de beschuldigingen van de Japanse free-lance journalist Kiyoshi Wakamiya (...) Het Amerikaanse persbureau Associated Press en andere bureau's gaven de volgende letterlijke tekst van zijn persconferentie en televisie-interview na aankomst in Tokio.
„Op dat moment (dat het vliegtuig was geland) kwamen drie agenten in khaki-kleurige uniformen het toestel binnen. Ik geloof dat ze hem senator of zoiets noemden. Hij (Aquino) glimlachte en vroeg mij of ik zijn bagage wilde helpen dragen. Ik was zo opgewonden dat ik niet weet welk stuk bagage hij mij vroeg te dragen."
„Toen hij op het punt stond uit het vliegtuig te stappen, snelden televisiemensen en fotografen (die in het vliegtuig zaten) achter hem aan. Toen ik en een andere verslaggever drie of vier meter verder waren, werden wij tegengehouden door politiemannen in burger."
„Iedereenstond op en ik kwam te vallen waardoor ik door hun benen kon zien, dat Aquino de trap afliep. Terwijl hij de trap afliep trokken twee agenten plotseling kleine handwapens – ik denk dat zij van het kaliber 45 waren. Aquino droeg echter een kogelvrij vest. Ze trokken plotseling hun handwapens. Twee agenten liepen aan weerszijden van hem en een agent liep achter hem. Toen. op het moment dat zij op de grond stonden en enkele stappen hadden gelopen, ging het „pang. pang". Ik was zo verbaasd. Meneer Aquino viel plat voorover."
Wakamiya herhaalde desgevraagd: „Ik zag vanuit het vliegtuig. dat twee van de drie veiligheidsagenten die hem (Aquino) naar buiten geleidden, handwapens trokken en op korte afstand, binnen één meter. op Aquino's hoofd schoten."
Hij vervolgde. „Toen kwam deze man (degene die als moordenaar wordt aangewezen) uit dit voertuig (een millitair voertuig), en dezelfde kerel die op meneer Aquino schoot, vuurde enkele schoten op de man, waarop hij (de agent) plotseling was verdwenen".

Commissie van *onderzoek*

Op 26 aug. werden vier van de vijf leden van de officiële gerechtelijke commissie van onderzoek beëdigd, die een onderzoek moet instellen naar de moord op Aquino. Zij had volgens de instructie van president Marcos tot opdracht „elkeverdenking van verdoezeling of vooringenomenheid of partijdigheid te voorkomen". De commissie bestond uit de president van het opperste gerechtshof, Enrique Fernando, diens voorganger en drie voormalige mede-rechters. Fernando werd als een „Marcosman" beschreven. Het vijfde lid, de voormalige president van het hooggerechtshof Roberto Conception, die als de meest onafhankelijke gold, wilde echter „om gezondheidsredenen" geen zitting in de commissie nemen. Diens op 27 aug. door Marcos aangezochte vervanger, kardinaal Sin, weigerde, officieel omdat hij in oktober een Vaticaanse synode moest bijwonen. Volgens oppositieleider Laurel zou niemand de commissie vanwege haar samenstelling geloven.

Uitvaart Aquino. De oppositie

Op 22 aug. lag Aquino's lijk in zijn woning in Quezon City. een voorstad van Manila, opgebaard in de bebloede kleding die hij op het moment van de aanslag droeg, overeenkomstig het verzoek van Aquino's moeder. Duizenden mensen bewezen daar dagelijks de laatste eer. Op 24 aug. arriveerden ook de weduwe, mevr. Corazon, en haar vijf kinderen vanuit Boston in een zwaar bewaakt Manila. Toen zouden al vele tienduizenden in Quezon City een laatste groet aan „Ninoy" hebben gebracht.
Minstens honderdduizend mensen waonden op 25 aug. dc overbrenging bij van Aquino's stoffelijk overschot naar de Santo Domingo-kerk. drie kilometer verderop. De orde werd gehandhaafd door groepen studenten en de particuliere veiligheidsdienst van de familie Cojuangco, een rijke familie van industriëlen en politici waartoe Aquino's weduwe Corazon behoort.
Ongeveer 2.000 a 3.000 studenten hielden op 26 aug. in Manila een betoging uit protest tegen de moord op Aquino. Zij voerden spandoeken waarop stond: „Geen verzoening onder een fascistisch bewind" en „Zet de strijd voor vrijheid en democratie voort." Zij gooiden stenen en zelfgemaakte bommen naar de politie, die hen met waterkanonnen en gummiknuppels bestookte. Er werden acht arrestaties verricht bij deze eerste demonstratie tegen het regime sinds de moord op Aquino.
Diens stoffelijk overschot werd op 27 aug. naar Tarlac overgebracht, waar het in de kathedraal werd opgebaard. De volgende dag bewezen nog eens duizenden Filippino's daar de laatste eer.
Op 29 aug. volgde de terugkeer naar Quezon City.
Op 31 aug. vond de begrafenis plaats. De lijkstoet van ca. 20 km lengte trok van de Santo Domingo-kerk in Quezon Citv ten nooraen van Manila naar de begraafplaats in de zuidelijke voorstad Paranaaue. een afstand van 26 km. Naar schatting ruim twee miljoen mensen waren op de been en maakten de uitvaart tot een vreedzame demonstratie tegen het bewind van president Marcos. Bij de plechtigheid was geen enkele officiele Filippijnse vertegenwoordiger aanwezig. De uitvaartmis werd wel bijgewoond door 24 diplomaten, o.w. de ambassadeurs van de VS, Japan, Frankrijk en Italië. In zijn preek in de Santo Domingo-kerk hekelde de Filippijnse primaat Jaime


De lijkstoet van Benigno Aquino tijdens de tocht door Manila.

kardinaal Sin „het klimaat van tirannie en onderdrukking in het land". Hij noemde Aquino een pelgrim, die de terugkeer naar zijn land als vriend van het volk moest betalen met zijn leven. Ook sprak hij de hoop uit dat zijn dood de eenheid kan brengen in de strijd voor herstel van de democratie.
Alle prominente oppositiefiguren, o.w. de ex-senatoren Salvador Laurel, Joseph Diokno en Laurenzo Tanada, waren aanwezig.
In de nacht van 31 aug. op 1 sept. werden in veel wijken van Manila betogingen gehouden. Toen jongeren met stenen gingen gooien naar de politie bij het presidentiële paleis ontstonden gevechten, waarbij één jonge man werd gedood en ongeveer 30 politiemannen en 40 demonstranten verwondingen opliepen.
Over de oppositie na het verlies van Aquino schreef de Volkskrant (3-9) o.a.:

„...Ookde gematigde oppositie heeft meer dan persoonlijke reden voor rouw. Alleen Aquino had haar, het enige redelijke alternatief voor een uiters rechtse – Imelda en (stafchef) Fabian Ver – of uiterst links – communistische – dictatuur na Marcos, bij de parlementsverkiezingen volgend jaar aan een overwinning kunnen helpen. Nu is die kans verkeken. want de altijd verdeelde oppositie-partijen kunnen op korte termijn geen leider van het niveau Aquino naar voren schuiven die het tegen Marcos, maar vooral zijn vrouw, zou kunnen opnemen. Een martelaar alleen is niet genoeg om met politieke middelen de macht te heroveren. en weerhoudt velen er van het in zijn schaduw toch te proberen. Aquino's bekwame broer Agaputo heeft al laten weten dat „Ninoy's schoenen te groot zijn om in te stappen". Zijn politiek georiënteerde zuster werkt „liever in de schaduw". Er valt te vrezen dat met het wegvallen van Aquino als bindende factor de toch al vaak moedeloze cynische en onrustige Filippijnen helemaal niet meer weten waar ze het zoeken moeten..."

BELGIË

MILITAIRE AANKOPEN

Na enig communautair touwtrekken, dat de beraadslaging binnen de regering ook zeer bemoeilijkte, heeft de regering ep 9 februari een compromis bereikt over de aankoop van militair materieel.
De belangrijkste aankoop betrof 44 nieuwe gevechtsvliegtuigen van het type F-16 bij Genera1 Dynamics, wat van kapitaal belang is voor het voortbestaan van de Waals-Brusselse vliegtuigindustrie (Sabca, Sonaca en FN). Met Genera1 Dynamics werd een contract ondertekend voor de indirecte economische compensaties voor de Vlaamse industrie. De directe compensatie voor de Waalse vliegtuigindustrie bedraagt 58%. De indirecte compensatie voor Vlaanderen **22%.**
FLAG, de Vlaamse lucht- en ruimtevaartgroep (Flanders Aerospace Group) sprak in een telegram aan premier Martens zijn tevredenheid uit over de aankoop van de nieuwe gevechtsvliegtuigen, waardoor de Vlaamse industrie een behoorlijke kans krijgt om zich te engageren in de lucht en ruimtevaart. De compensaties voor Vlaanderen zijn van hoogtechnologische aard en slaan op opdrachten voor de lucht- en ruimtevaart, elektronica, elektronische componenten en opto-elektronica.

DE REGERINGSBESLISSING

A. De regering waarborgt ten behoeve van landsverdediging een exponentiële groei van 6.5% (t.o.v. 1983) in de sector wederuitrusting en infrastructuur en dit gedurende de ganse periode 1984-1991 onder het beding dat de groei van de begroting landsverdediging de aangroei van de gewone rijksbegroting niet mag overschrijden, de last van de openbare niet meegerekend.

B. De regering bevestigt haar akkoord betreffende de actuele configuratie van het 10 jarenplan en de uitvoeringsprioriteiten die het bevat.

C. Wat betreft de F.O.B./F-16 werden volgende beslissingen genomen:
1. de minister van landsverdediging mag het ontwerp van contract betreffende de co-produktie van 44 F-16 vliegtuigen ondertekenen.
2. de ministerraad geeft toestemming aan de minister van economische zaken het contact met General Dynamics te ondertekenen wat betreft de indirecte en gewaarborgde economische compensaties voor het Vlaams gewest.

D. Wat betreft het programma van de veldartillerie wordt het voorstel aanvaard in het kader van het 10 jarenplan.
Voor de levering van artilleriestukken mag er met de Amerikaanse firma BMY onderhands onderhandeld worden.
In ieder geval zal het te onderhandelen betalingsschema moeten aangepast worden aan de beschikbare middelen van landsverdediging. Op een contractuele basis zal de minister van economische zaken zich inspannen om 100% indirecte, semi-directe en directe compensaties te bekomen.

E. Wat het programma aero-mobiliteit betreft. werd er beslist dat landsverdediging ook einde 1983 een militaire keuze zal doen betreffende het principe van het type helikopters met het oog op zo spoedig mogelijk pre-compensaties te bekomen.
Het ontwerp van contract zal moeten worden voorgelegd aan de regering voor het einde van 1984.
De minister van economische zaken zal zich inspannen om een maximum van indirecte. semi-directe en directe compensaties te bekomen.

F. 1) De regering bevestigt het principe van een evenwichtige verdeling tussen de gewesten wat betreft de industriële deelneming en de kwantitatieve en kwalitatieve, directe en indirecte economische compensaties die slaan op alle belangrijke programma's weerhouden in het 10 jarenplan en waarvan het begin van uitvoering voorzien is tijdens deze legislatuur.
Gezien de verdeling van de compensaties van het programma F-16, zal het evenwicht van de verdeling van de compensaties in de 5 overblijvende programma's van het 10 jarenplan moeten worden hersteld.
2) Wat betreft de compensaties in elk programma zullen de bevoegde ministers hun overleg voortzetten in de schoot van de werkgroep opgericht op 18 januari 1982 en zullen zij geregeld verslag uitbrengen bij de regering.

In de kamer van volksvertegenwoordigers volgende een geanimeerd debat op deze regeringsbeslissing.
De Vlaamse socialisten zegden alles in het werk te zullen stellen om de beslissing terug te schroeven, met of zonder de steun van de Waalse socialisten. Volgens de SP is de aankoop niet door begrotingskredieten gedekt en bijgevolg heeft het parlement hiertoe geen machtiging verleend.
De Volksunie noemde de beslissing verwerpelijk op democratische, financieel-economische, sociale en vredesgrond. De voordelen voor Wallonië gaan onmiddellijk in, terwijl de compensaties voor Vlaanderen afhangen van de goede wil van Genera1 Dynamics. Het heeft volgens de VU geen zin een aankoop te doen om de economische compensaties, als die aankoop zelf nutteloos is.
Ook de CVP-fractie uitte kritische bedenkingen, o.m. dat de aankoop nu militair niet nodig is, maar sociaal, economisch en politiek wellicht wel. In dit geval is het gevaarlijk de defensieplanning afhankelijk te maken van de-tewerkstelling Er moet klaarheid komen over de NAVO-verbintenissen – SP en VU zijn van dezelfde mening – want met de bezuinigingspolitiek wordt het steeds duidelijker dat ons land niet langer alle aangegane opdrachten op een geloofwaardige wijze aankan.

De Waalse socialisten stelden bitter dat Vlaanderen met de indirecte compensaties zijn slag volledig binnenhaalt. Wij maken de geboorte mee van de Vlaamse vliegtuigindustrie, zo zegden zij.
De ecologisten vroegen de regering de aankoop gewoon te schrappen en het geld te gebruiken voor vredelievende doeleinden.
In zijn antwoord zei premier Martens dat alle militaire aankopen waarover de regering een beslissing nam betrekking hebben op een globaal bedrag van nagenoeg 80 miljard. gespreid over 11 begrotingsjaren. Voor de F-16 gaat het om 47 miljard, voor de veldartillerie om 22,7 miljard en voor de helikopers om 9,6 miljard.
Het programma van de militaire aankopen mag niet onderbroken worden, want dat komt volgens de premier neer op de ontmanteling van de spitstechnologie. De premier nodigde het parlement uit tot een grondig debat over het defensiebeleid.
Inzake de F-16 dient nog aangestipt dat begrotingsminister Maystadt een begrotingsprobleem verwacht in 1987 en 1988. Op dat ogenblik zullen de bijkomende uitgaven voor landsverdediging gecompenseerd worden door besparingen op andere posten. Om de Waalse luchtvaartindustrie in staat te stellen tot 1986, wanneer de nieuwe toestellen in produktie gaan, aan het werk te blijven, is een bedrag van 2,9 miljard nodig.
Minister Maystadt zei dat dit bedrag gelijk staat met de toelagen die aan andere ondernemingen worden toegekend voor de uitvoer van investeringsgoederen en dat bedrag wordt ten laste gelegd van het department van buitenlandse handel. Dat krediet wordt dan weer volledig gecompenseerd door het schrappen of spreiden in de tijd van minder belangrijke investeringen (infrastructuurwerken) in het betrokken gewest.

NIEUWE KABINETSCHEF VAN DE KONING

Jacques van Ypersele de Strihou, inspecteur-generaal bij het ministerie van financiën en chef van het economisch en sociaal kabinet van premier Martens, is op 9 febr. benoemd tot kabinetschef van de koning.

Van Ypersele (46 j.) studeerde rechten aan de KU-Leuven, was korte tijd assistent aan de Lovanium-universiteit te Kinshasa en studccrdc vervolgens aan de UCL.
In 1965 ging hij op het hoofdkwartier van het IMF in Washington werken. In 1969-70 belastte het Fonds hem met de controle op de muntstabilisering in Indonesie en daarna werkte hij twee jaar voor de holding Electrorail van baron Empain.
In 1972 haalde minister van financien Vlerick hem naar zijn kabinet, eerst als adviseur. later als adjunct-kabinetschef. Sederdien is hij de muntexpert bij uitstek van de Belgische regering. Hij behield zijn functie onder de liberale minister De Clercq, wat ongewoon is in de Bel-

gische politiek. en naderhand onder de CVP'er Geens.
Van Ypersele was Belgisch afgevaardigde bij het interimcomité van het IMF, was plaatsvervanger van de minister van financiën bij de Groep van tien, leidde verscheidene OESO-werkgroepen en werd in 1978 voorzitter van het monetair comité van de EG.
Inmiddels had hij ook de leiding gekregen van ..het veiligheidsnet". een fonds voor landen in financiele moeilijkheden, dat na de eerste olieschok op initiatief van Kissinger was opgezet. maar dat nooit van de grond kwam.
In 1978 werd hij kabinetschef van premier Tindemans en in die periode werkte hij als voorzitter van het monetair comité van de EG in het geheim nauw samen met Helmut Schmidt en Valéry Giscard d'Estaing bij het uitwerken van het Europees Monetair Stelsel.
Van Ypersele bleef ook kabinetschef onder Martens en keerde tijdens de regering-Eyskens terug naar financiën ais kabinetschef van Robert Vandeputte. Bij het opnieuw aantreden van premier Martens was hij één van de planners van de devaluatie van de frank (pag 163/3 e.v. 1982).
Van Ypersele doceert economie aan de UCL en aan het Institut Catholique des Hautes Etudes Cornmerciales te Brussel.
Op het kabinet van het staatshoofd volgt Van Yperseie Jean-Marie Piret op, die procureur des konings was te Brussel en van 1977 tot febr. 1983 kabinetschef was van de koning. Piret is benoemd tot advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie.

LUCIEN OUTERS
VOORZITTER VAN HET FDF

Volksvertegenwoordiger Lucien Outers is op het FDF-congres van 15 jan. verkozen tot nieuwe voorzitter van de partij. in opvolging van Antoinette Spaak. Outers is ook burgemeester van de Brusselse gemeente Oudergem, één van de weinige gemeenten waar het FDF zich bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 kon handhaven (zie pag. 69313-1982).
De verkiezing van een nieuwe FDF-voorzitter is niet zonder grote ideologische spanningen verlopen. Aan de vooravond van het congres hadden de van de liberale partij overgestapte Basile Risopoulos en de linksgerichte Leon Defosset hun kandidatuur voor het voorzitterschap ingetrokken, wat toeliet de ideologische tweespalt verborgen te houden.
Outers is van christelijke strekking. Hij behaalde 1.270 stemmen, ofwel 73,7%. Zijn tegenkandidaat uit de (Vlaamse) randgemeenten rond Brussel. Messemaekers. kreeg 393 stemmen.
Outers beklemtoonde in zijn toespraak dat hij de idee „Wallobrux (Wallonie-Bruxelles) weer zal opnemen en met kracht verdedigen. Hij zal zijn aandacht niet enkel op Brussel toespitsen, maar ook nauwere banden met Wallonië nastreven. Outers pleitte ook voor een samenwerking onder alle Franstaligen. Het is volgens hem de enige weg om voor Brussel een echte en duurzame oplossing uit te werken.
Outers was minister van ontwikkelingssamenwerking in de tweede regering-Tindemans en minister van buitenlandse handel en wetenschapsbeleid in de eerste regering-Martens.
Georges Désir, burgemeester van St. Lambrechts-Woluwe en senator, is met 1.541 stemmen, of 83,8%, herkozen als secretaris-generaal.

Nols weg uit FDF

Begin april kreeg het FDF met de dissidentie van Roger Nols. kamerlid en burgemeester van Schaarbeek, af te rekenen. Op 13 april meldde hij zijn ontslag aan de partij en met hem stapten 22 van de 28 Schaarbeekse FDF-mandatarissen op, o.w. 5 schepenen. De zes andere mandatarissen, o.w. 2 schepenen, bleven trouw aan het FDF „omdat het noodzakelijk is dat de grootste partij van Brussel vertegenwoordigd blijft in de gemeenteraad van Schaarbeek". De 6 FDF'ers bleven echter ook solidair met de lijst N.O.L.S. die in Schaarbeek de meerderheid heeft behaald bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1982. (zie pag. 69311982).
In het parlement zetelt Nols voortaan als onafhankelijk kamerlid. In de provincie- en gemeenteraad zetelen de FDF-dissidenten in een gelijkaardige hoedanigheid.

NIEUWE VOORZITTER
VAN CVP-JONGEREN

Op 20 maart heeft het congres van de CVP-Jongeren te Westende Johan van Hecke verkozen tot nieuwe voorzitter. in opvolging van Eric van Rompuy. Europees parlementslid, die voortijdig zijn mandaat beëindigde.

Van Hecke is 29 jaar en studeerde sociologie aan de Ufsia en de KU-Leuven. Hij is verantwoordelijk voor de studiedienst van het Hoger Instituut voor Paramedische Beroepen te Gent. waar hij ook les geeft. Hij is fractieleider van de CVP in de gemeenteraad van Oosterzele.
Binnen de CVP bekent hij zich tot geen enkele stand.
Als de enige kandidaat. u-erd hij bijna eenparig door het congres verkozen.

COLLECTIEF LEIDERSCHAP BIJ
JONGSOCIALISTEN

Op 12 maart zijn de Jongsocialisten in buitengewoon congres over progressieve frontvorming te Gent bijeengekomen. Aanleiding tot dit congres was de motie van wantrouwen tegen de toenmalige voorzitter Jo Vermeulen die een algemene raad op 20 dec. 1982 aanvaardde. 50 dagen na zijn verkiezing. Reden hiertoe was zijn lidmaatschap van de christelijke Landelijke Bediendencentrale.
Met 95 tegen 72 stemmen opteerde het congres voor het voorstel van de afdeling Brugge om tijdelijk een collectief leiderschap in te stellen.
Dit voorstel werd gedaan in „een geest van bedaring en verzoening". De twee ondervoorzitters leiden voortaan de beweging.
Wat de doorbraakgedachte betreft. stemde het congres na een moeilijk debat toch in met de mogelijkheid dat een Jongsocialist lid kan zijn van de christelijke vakbond ACV.
Het congres werd geleid door het jonge SP-kamerlid Luc Van den Bossche.
(Vor. ber. pag. 115/1)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

WEEKBLAD DER STERN
BEWEERT DAGBOEKEN VAN HITLER
IN BEZIT TE HEBBEN

De hoofdredacteur van het weekblad Der Stern, Peter Koch, maakte op 25 april op een persconferentie in Hamburg bekend. dat zijn blad de hand had weten te leggen op dagboeken, die zouden zijn bijgehouden door Adolf Hitler in de periode van 1932 tot 1945.
De Britse historicus Lord Dacre (Hugh Trevor Roper) was, na onderzoek. overtuigd geraakt van de authenticiteit van deze dagboeken.
Volgens het verhaal van Der Stern waren de dagboeken gevonden door een redacteur van het blad, Gerd Heidemann, die er drie jaar jacht op zou hebben gemaakt.
Hitler zou volgens Der Stern 60 dagboeken van zo'n handerd bladzijden per deeltje met zwarte inkt hebben geschreven in de periode tussen juni 1932 en midden april 1945. Het blad trof ze dichtgesnoerd en voorzien van een zegel met rijksadelaar en hakenkruis aan.
De dagboeken waren samen met andere documenten op 20 april 1945 in een vliegtuig geladen voor de geplande verhuizing van de Fuhrer vanuit het vrijwel gevallen Berlijn naar Obersalzberg, bij Salzburg. Een van de gestarte toestellen, bestuurd door majoor Friedrich Gundlfinger. die tot nu toe als vermist gold, stortte neer en is volgens Der Stern op 21 april bij Börnersdorf (nu DDR) terechtgekomen. Ooggetuigen van het ongeluk destijds hebben Der Stern uiteindelijk de weg naar de dagboeken gewezen.

Dagboeken blijken vervalsing te zijn

Op 6 mei maakte Hans Booms, directeur van de federale archiefdienst in Koblenz, bekend, dat de dagboeken een vervalsing waren.
Uit onderzoek is gebleken dat het pa-



Op 10 mei ontkende Gerd Heidemann (m..met baard) tegenover de pers. dat hij zijn werkgever zou hebben opgelicht. Naast Heidemann zijn advocaat. Egon Geid.

pier dat voor de dagboeken werd gebruikt op zijn vroegst in 1955 verkrijgbaar was. Ook de inkt en de lijm die gebruikt zijn dateren van na de Tweede Wereldoorlog. aldus de Westduitse experts.
Booms zei dat veel onderdelen van het dagboek rechtstreeks lijken te zijn overgenomen uit een boek dat de geschiedsschrijver Max Domarus in 1964 over Hitler publiceerde onder de titel „Hitlers toespraken en proclamaties". Ook een aantal feitelijke onjuistheden in dat boek is overgenomen in de dagboeken, aldus Booms.
De bekendmaking door Hans Booms bracht twee leden van de hoofdredactie van Der *Stern*. Peter Koch en Felix Schmidt, er op 9 mei toe hun ontslag aan te bieden.
Henri Nannen, de uitgever van het weekblad, had Gerd Heidemann op staande voet ontslagen. nadat Booms bekend had gemaakt. dat de dagboeken een vervalsing waren.

Op 27 mei maakte de officier van justitie in Hamburg, Beck. bekend. dat de 44-jarige handelaar in „militaria" Konrad Kujau (ook bekend als Konrad Fischer) uit Stuttgart bekend had de 60 banden zelf te hebben geschreven. Verslaggever Heidemann was inmiddels gearresteerd op verdenking van fraude. Kujau zei voor de dagboeken 2,5 mln D-mark van Heidemann te hebben ontvangen, terwijl Nannen aan Heidemann 10 mln voor de dagboeken had betaald.

Op 2 aug. werd Heidemann in afwachting van zijn proces door een rechter in Hamburg vrijgelaten. omdat er geen gevaar voor vlucht zou bestaan. Nadat de officier van justitie hiertegen beroep had aangetekend en van de hogere instanties gelijk gekregen had. werd Heidemann op 3 aug. weer gearresteerd en vastgezet.

Bij *Der Stern* werd op 19 mei Peter Scholl-Latour tot hoofdredacteur benoemd. Tot dan was Scholl-Latour correspondent van het ZDF – het tweede Westduitse televisienet – in Parijs.
Een andere kandidaat voor het hoofdredacteurschap, Johannes Gross, uitgever van *Capital* en *Impulse*, had zich intussen teruggetrokken, nadat de redactie tegen zijn benoeming krachtig had geprotesteerd, o.m. door een bezetting van de redactielokalen op 13 mei. Gross was volgens de redactie te conservatief voor het weekblad. dat de redactie zag als links-liberaal.

CONGRES CDU

Op 25 en 26 mei hield de CDU in Keulen haar 31ste congres. Het was de eerste keer na 13 jaar. dat de Westduitse Christen-democratische Unie als regeringspartij in congres bijeen was.
Bijna achthonderd gedelegeerden waren voor twee dagen naar Keulen gereisd. In de coulissen bevonden zich nog eens zo'n duizend journalisten en ook het diplomatieke corps bleek verdubbeld in vergelijking met het laatste. nog als oppositiepartij gehouden. CDU-congres.
Voor één keer wilden de christen-democraten in Keulen de vreugde van de macht vieren. Helmut Kohl werd bejubeld en als voorzitter met ruim 95% van de stemmen herkozen. Met de voor hem passende woorden dankte hij: „Tegenwoordig zou men zeggen: Dit motiveert me, maar ik zeg heel ouderwets: Dit is voor mij een grote vreugde".

Tien jaar is Helmut Kohl nu voorzitter, acht maanden bondskanselier. Hij is na de overweldigende zege van zes maart voor concurrenten onbereikbaar geworden. Met zijn overstelpende zelfbewustzijn en soevereine onverschilligheid jegens botsende meningen en personen presenteerde hij zich voor de gedelegeerden.
Hij sprak over zijn geliefkoosde „geestelijk-morele vernieuwing". over de „renaissance van het gezin als plek voor geborgenheid".
Maar er kon niet alleen gejubeld worden. De partij dient haar rol als regeringspartij te vinden. Onder Helmut Kohls voorzitterschap is het ledental tot ongeveer 800.000 verdubbeld, de partij kan zich met zoveel leden en zo'n professioneel apparaat niet eenvoudigweg weer reduceren tot een veredeld schuttersgilde, zoals zij zich onder kanselier Adenauer wel presenteerde.
Er werd gewaarschuwd voor zelfgenoegzaamheid, een risico dat groter is bij een partij die zich in oppositietijd eerder als „verhinderde" regeringspartij etaleerde dan als leverancier van alternatieve, frisse ideeën en die zich dienovereenkomstig ook met verbazingwekkende vanzelfsprekendheid in het regeringspluche heeft laten zakken.
„Macht is de vaardigheid niet meer te hoeven luisteren, omdat men het voor het zeggen heeft", constateerde de socioloog Karl Deutsch eens. CDU-sprekers waarschuwden wat plastischer voor het gevaar van „Speck ansetzen".
Grote thematische discusies bleven in Keulen achterwege. Het aantal resoluties was minimaal (23)en het centrale programmapunt van de jeugdwerkloosheid werd doorverwezen naar een commissie. De verkiezing van het bestuur was tevoren in achterkamers zo geregeld dat geen kandidaten tegen elkaar in het strijdperk hoefden te treden. „De CDU is de enige christen-democratische partij in Europa zonder vleugelstrijd en dat wil met bijna 50% van de stemmen wat zeggen," zei Helmut Kohl na afloop.
„Die sind „high" hier", zo vatte de woordvoerder van de Beierse CSU al op de eerste dag de stemming in het congresgebouw bij de zusterpartij samen.
Bijna zou men geneigd zijn het con-

gres in Keulen inclusief de wapperende CDU-vlaggen op de kille Rijnbruggen af te doen als verlaat familiefeest, ware het niet dat deze familie zijn karakterologische frictiepunten heeft. die zich in kleine steken onder water uiten, zoals dat op een familiefeest betaamt.

Koelbloedig en in het grootste geheim had Helmut Kohl een vernedering van de Beierse CSU voorbereid. Hij liet door het congres de statuten zo veranderen dat de CDU naar bevind van zaken eventueel ook in Beieren een kieslijst kan presenteren.

Dat gebeurt weliswaar niet, omdat het een regelrechte confrontatie zou betekenen met de Beierse zusterpartij die als CSU alleen in Beieren bestaat en daar het christen-democratische monopolie heeft. Maar als de loop van een geweer, gericht op al te veel eigenzinnige norsheaen van Franz-Josef Strauss. werd de minimale statutenwijziging alom verstaan.

In zijn redevoering, die gedeeltelijk als een lyrische variant op zijn regeringsverklaring klonk, was Helmut Kohl nog zelfbewuster: zinspelend op de voortdurende kritiek van Strauss vanuit München op zijn regering zei Kohl: ,.De bondsregering heeft haar zetel in Bonn". De gedelegeerden applaudiseerden stormachtig en Kohl ging verder: „Wie het in deze niet met mij eens is, moet dit zeggen en ik zal hem antwoorden".

Franz-Josef Strauss was de volgende dag – op 26 mei – aan de beurt om als gast een woord te spreken. Het was het enige moment van spanning op het congres dat de 67-jarige volbloed politicus met de volgende openingswoorden ontspande: ,,Een hartelijk Grüssgott vanuit de heimelijke hoofdstad van Duitsland" (bedoeld was de Beierse hoofdstad München). Strauss hield zich op de vlakte van de argeloosheid en van de vanzelfsprekende harmonie met Helmut Kohl: .,Ik weet dat Bonn aan de Rijn ligt en Munchen aan de Isar".

Op zichzelf voltrekt zich binnen de Beierse CSU een pijnlijk proces. Dat betreft ten eerste de identiteit van de partij. De CSU is groot geworden en in Beieren almachtig dankzij een congruentie van politieke partij en regionale trots. De partij wist zich met Beieren te vereenzelvigen.

Zolang de christen-democraten in de oppositie waren in Bonn kon de CSU met het volste recht tekeer gaan tegen .,die daarboven", dat wil zeggen: tegen de links-liberale regering in Bonn. Zo'n Beieren-tegen-de-rest-houding smeedde banden voor de CSU in Beieren zelf. Sinds de CSU mee regeert in Bonn is zo'n houding moeilijker geworden.

Weliswaar reageert de CSU-fractie in Bonn als een automaat. wanneer Beierse belangen in het geding zijn om haar presentie en waakzaamheid tegenover de achterban te etaleren. maar toch is in het algemeen een afgrendelingskoers moeilijker geworden. De CSU loopt voortdurend gevaar te verflauwen tot een ordinaire CDU-vleugel en daarmee haar Beierse belichaming en macht te ondermijnen.

Het pijnlijke proces betreft ten tweede Franz-Josef Strauss zelf. De partijvoorzitter en minister-president van Beieren is op zijn retour. Niet alleen kan hij geen bondskanselier meer worden, maar ook kan hij niet meer de man zijn die achter de schermen aan de touwtjes trekt.

Natuurlijk had hij nog minister kunnen worden in maart maar alleen al liet idee dat ook hij dan in het kabinetsberaad tegen een ander „Herr Bundeskanzler" had moeten zeggen. kon deze man zich niet voorstellen. Wat zich lijkt te voltrekken. begeleid door bijbehorende zenuwstuipen, is een langzaam proces waarbij Strauss de rebellie tegen zijn noodlot beëindigt. De tijd van grote overwinningen maar ook van grote nederlagen lijkt voor hem voorbij.

Natuurlijk zijn juist bij Strauss zulke voorspellingen riskant. Hoe frequenter ze gedaan worden. hoe meer ze de man prikkelen om voor onberekenbare explosies te zorgen. Maar desalniettemin wordt Franz-Josef Strauss binnen de familie door Helmut Kohl met bravoure op zijn begrensde bevoegdheden gewezen. Strauss schikt zich. Ook al zal hij nog voldoende stof doen opwaaien voor de media. voor deze „virtuoze wereld van duiders, dromers en goochelaars", zoals Strauss het gisteren formuleerde.

KREDIET VAN ÉÉN MILJARD D-MARK AAN DDR. BONDSREGERING STAAT GARANT. ROL STRAUSS TWISTPUNT

Op 1 juli is in het gebouw van de Bayerische Landesbank in München een contract ondertekend, waarbij een consortium van 24 Westduitse banken onder leiding van de Bayerische Landesbank International de DDR een krediet verschaft van één mrd D-mark.

Dit gebeurde. nadat de Westduitse regering in Bonn op 29 juni besloten had een kredietgarantie te geven. De garantie is uniek, omdat er geen concrete afspraak over het uitwisselen van goederen tegenover staat. Alleen in 1975 had de toenmalige bondsregering een dergelijke garantie aan Polen gegeven.

De DDR had in enkele andere landen tevoren vergeefs aangeklopt. Het land staat bij het Westen voor ongeveer 30 miljard D-mark in het rood, geldt weliswaar als solide betaler, maar stuit sinds de debacles met Polen. Roemenië en Joego-Slavië op toenemende scepsis bij westelijke bankiers.

In het grootste geheim – diverse ministers lazen het in de krant voor het eerst – heeft de bondskanselarij deze kredietgarantie voorbereid. Het christen-democratische beginsel van prestatie-tegen-prestatie heeft Kohl laten varen. Hij hoopt van dit gebaar een ,,ontspannende uitwerking" en er zijn signalen dat de DDR in september wellicht enkele reisbepalingen zal versoepelen.

Concreet in de hand heeft Bonn evenwel niets en CDU-gezinde kranten die in zo'n geval bij de regering-Schmidt moord en brand hadden geroepen zijn met even boeiende als gecompliceerde zinswendingen bezig om deze coup van hun kanselier tegen de eigen overtuiging glad te strijken.

Helmut Kohl is bij de hele operatie handig genoeg geweest om de potentiële ordeverstoorder Franz-Josef Strauss bij de kredietgarantie te betrekken. Leider van het bankconsortium is nota bene de bank van de deelstaat Beieren. hetgeen maar weer eens illustreert dat Frans-Josef Strauss tussen zaken en overtuigingen weet te onderscheiden.

Dezelfde Strauss die begin dil jaar tegen de DDR luidruchtig de publicitaire trommel roerde en zo Erich Honecker de aanleiding bood om een bezoek aan West-Duitsland af te zeggen (pag. 29313 e.v.). Dezelfde Strauss die op de dag van de Duitse eenheid (17 juni) nabij het Duits-Duitse prikkeldraad over schending van de mensenrechten en over de Duitse hereniging sprak, zodat Oosteuropese correspondenten in een handomdraai de commentaartjes „Strauss en het reactionaire Duitsland" hadden geproduceerd.

Binnen de partij van Strauss, de CSU, veroorzaakte deze kwestie heel wat consternatie. Het *NRC/H'blad* schreef hierover op 9 juli het volgende:

Daar is bijvoorbeeld Franz Handlos. CSU-parlemenlarier in Bonn. Hij schreef op 5 juli zijn partij-voorzitter een brief. die hij meteen ook in vijftigvoud liet verspreiden onder zijn CSU-collega's in Bonn.

Daarin schrijft Handlos dat hij .,verontwaardigd" is over de federale kredietgarantie voor de 1-miljard-lening, omdat Strauss daarmee ,.precies het tegendeel" gedaan had van wat hij jarenlang ,,inzake prestatie/tegenprestatie had bepleit". Handlos prctesteerde .,met alle mogelijke klem tegen de manier waarop al jaren bestaande principes van de CSU overboord worden gegooid".

Dat Handlos in de CSU geen politieke toekomst meer heeft had ziin fractieleider niet eens meer hoeven te zeggen eigenlijk. Dat sprak bij zo'n openlijke daad natuurlijk voor zich. Het enige probleem was dat deze brief in alle kranten verscheen en ook CSU-trouwe commentatoren maar moeilijk konden ontkennen dat de dalende back-bencher Handlos niet helemaal ongelijk had.*

Strauss heeft inderdaad altijd geëist dat de regering-Brandt of de regering Schmidt geen pfennig naar de DDR zou overmaken zonder humanitaire verlichting te verkrijgen voor Oostduitsers. Voor wat hoort wat, of zoals Strauss in vele jaren tot in alle uithoeken van Beieren zijn aanhangers in foutloos Latijn heeft geleerd: do ut des.

Voor liefhebbers voor de dialectiek verscheen gelukkig op 5 juli jl. weer de Bayernkurier, het weekblad van de CSE. Daarin legde Strauss' secretaris-generaal Otto Wiesheu onder de titel ,.De koers blijft duidelijk" nauwkeurig uit dat de DDR gewoon moet betalen voor het ontvangen krediet en dat de tegenprestatie dus geregeld is. (Dat de DDR zonder

* Op 10 juli heeft Handlos zijn lidmaatschap van de CSU opgezegd met een brief. waarin hij schreef. dat Strauss een .,één-man-democratie" beoefent en dat er van hem geen politieke impulsen meer uitgaan.

kredietgarantie veel meer had moeten betalen of het geld vermoedelijk niet eens had gekregen past in dit relaas uiteraard niet.)
Een andere CSU-er, deelstaatparlementariër Erwin Stein, die aanvankelijk ook ,,verontwaardiging en sterke teleurstelling" in de CSU had ontwaard, draaide na lezing van het lijfblad en na een kabinetszitting onder leiding van Strauss in Munchen bij. Strauss had daar gesproken over spoedig te verwachten tegenprestaties van de DDR, die helaas nog geheim moesten blijven, en bovendien was het hem, Erwin, inderdaad de laatste dagen opgevallen dat Oostduitse grenswachters zo vriendelijk zijn geworden
Stein sprak van een ,,diepgaand verschil in behandeling" waar men vroeger aan DDR-grenzen ,,als een hond was behandeld". Stein was dus bekeerd en volgde weer chef FJS.
De conservatieve Munchner Merkur is moeilijker te bekeren. Erger nog: het blad meldde op 6 juli uit welingelichte kringen dat Strauss in het Beierse kabinet had geklaagd over de manier waarop hij door bondskanselier Helmut Kohl in de hele krcdictzaak om de tuin is geleid.
Nu klinkt dit laatste wel al te openhartig om waar te kunnen zijn, maar op dezelfde dag van publicatie moesten alle Beierse kabinetsleden onder ede verklaren dat Strauss een dergelijke verzuchting van onmacht niet had losgelaten in het kabinetsoverleg. Gewapend met deze beëdigde verklaringen ciste de Beierse staatskanselarij een rectificatie in de Munchner Merkur. Dat werd geweigerd en het eerste proces (staat versus Merkur) kan nu beginnen.
Het tweede trouwens ook, want zo zijn ze in Beieren (Merkur versus staat). De Munchner Merkur eist dat Strauss' staatssecretaris Edmund Stoiber zijn beledigende opmerkingen over de Merkur (.,groveinformatievervalsers") terugneemt.
Over de ware toedracht rondom dit verrassende krediet zegt dit alles nog niet zo heel veel. Wel over de flexibiliteit van Strauss, zijn aandrang om in de buitenlandse politiek een rol te spelen en over de noodzaak van CSU-ers met carrière-verlangens om hun chef trouw te zijn.

CSU herkiest Strauss tot voorzitter, maar met geslonken meerderheid

De CSU hield op 15 en 16 juli in München haar partijcongres, waar Franz-Josef Strauss voor het eerst binnen zijn partij geconfronteerd werd met een flinke oppositie. Weliswaar werd hij door het congres opnieuw tot partij-voorzitter gekozen, maar dat gebeurde met het laagste aantal stemmen in 22 jaar.
Nadat het resultaat van de stemming was bekend gemaakt, zei Strauss kortaf ,,Ik aanvaard de benoeming". Kort daarna verliet hij het gebouw, waarmee hij afzag van zijn gebruikelijke slottoespraak. Hij werd gevolgd door hele reeksen afgevaardigden, zodat congresvoorzitter Franz Heubel de bijeenkomst moest sluiten bij gebrek aan een quorum. Meer dan twaalf resoluties bleven als gevolg hiervan onbesproken, evenals het beleid van de leider van de partij.
De 67-jarige Strauss werd tot nu toe steeds met overweldigende meerderheid gekozen. Op 16 juli kreeg hij 662 van 949 afgevaardigden, 200 minder dan in 1983. In totaal stemden 163 mensen tegen Strauss, die de enige kandidaat was voor het voorzitterschap.
In Beieren beschouwt men de stemming vooral als het resultaat van bemoeienissen van Strauss met de Westduitse lening van een miljard mark aan de DDR. Veel van zijn aanhangers zijn geschokt door Strauss' ommezwaai, in het bijzonder binnen de rechtervleugel van de partij.
Een opvallende detail is dat Strauss direct nadat hij voortijdig het congres had verlaten, vertrok voor een privébezoek aan Tsjechoslowakije, Polen en de DDR. Volgens niet bevestigde geruchten zou hij in Oost-Berlijn een ontmoeting hebben met DDR-leider Erich Honecker.
Wat de voor hem ongunstig uitgevallen stemming in Munchen extra vervelend maakt, is dat hij nadat hij in maart geen minister van buitenlandse zaken kon worden, wilde proberen vanuit Beieren invloed uit te oefenen op het buitenlandse beleid. Nu zijn steun binnen de CSU duidelijk is geslonken, lijkt bondskanselier Kohl weinig vrees meer te hoeven hebben voor deze ,,schaduwminister", zoals hij in West-Duitsland wel eens is beschreven.

Privé-bezoek van Strauss aan Tsjechoslowakije, Polen en de *DDR*

De Beierse minister-president en voorzitter van de CSU, Franz-Josef Strauss, heeft van 17-27 juli privé-bezoeken afgelegd aan Tsjechoslowakije, Polen en de DDR.
Strauss, met wie zijn vrouw en oudste zoon meereisden, was op 17 en 18 juli in Praag, waar hij op de tweede dag van zijn bezoek een onderhoud had met de vice-voorzitter van het Tsjechoslowaakse parlement, Bohuslav Kucera.

Van 18-24 juli verkeerde het Beierse gezelschap in Polen. Hier voerde Strauss op 20 juli gesprekken met de vice-premiers Mieczyslav Rakowsky en Zbigniew Madej, alsmede op 20 en 21 juli meerdere malen met de minister van buitenlandse zaken, Stefan Olszowski.

Tenslotte was Strauss van 24-27 juli in de DDR, waar hij op 24 juli door de Oostduitse partijleider en president Erich Honecker werd ontvangen in het buitenverblijf Hubertusstock ten noord-oosten van Berlijn.
De plaatsing van nieuwe Amerikaanse raketten in West-Duitsland zal de betrekkingen tussen de Bondsrepubliek en de DDR niet aantasten. Dat zei op 24 juli de Beierse premier Strauss na zijn gesprek met de Oostduitse partijleider en president Honecker.
Strauss' mening wordt niet gedeeld door zijn Oostduitse gesprekspartner. Het Oostduitse persbureau *ADN* schreef op 24 juli dat Honecker Strauss had gewaarschuwd voor het ,,negatieve gevolg" dat plaatsing van nieuwe raketten in West-Duitsland voor de relaties tussen beide landen zou hebben.
Volgens Strauss werd behalve over kernwapens vooral gesproken over milieukwesties, culturele samenwerking en de financiële regeling van Westduitsers die de DDR bezoeken.
ADN beperkte zich tot de melding dat het gesprek ging over ,,aspecten ter versterking van de wereldvrede en pogingen, een kernoorlog te voorkomen".

De Beierse premier Franz-Josef Strauss is op 25 juli tijdens zijn bezoek aan de DDR in het centrum van Dresden een enthousiast welkom bereid door honderden Oostduitsers. Strauss maakte op 25 juli een wandeling door het gerestaureerde centrum van Dresden. Hij werd daarbij onmiddellijk het middelpunt van een volksoploop. Veel mensen vroegen hem om een handtekening, anderen vertelden hem dat ze de DDR wilden verlaten. Een man die hem een stuk papier wilde overhandigen, werd door de politie aangehouden en weggeleid.
Toen dat even later ook met een vrouw dreigde te gebeuren, greep Strauss in. Hij vroeg de aanwezige politiemannen de vrouw met rust te laten. Daarop overhandigde ze hem een brief.
Ze vertelde dat ze al een jaar geleden toestemming heeft gevraagd naar West-Duitsland te gaan, maar dat ze van de Oostduitse autoriteiten nog steeds geen antwoord heeft ontvangen. „Ik denk dat ik nu wel zal worden gearresteerd," zo zei de vrouw. Elke Weiss, tegen verslaggevers. Strauss zei dat hij de zaak met de Oostduitse autoriteiten op zal nemen

In de Bondsrepubliek nam de kritiek op Strauss' Oosteuropese reis toe na zijn gesprek van 24 juli met de Oostduitse leider Honecker, vooral in rechtse kring.
De socialistische leider Brandt prees Strauss: ,,De heer Strauss is op weg, zelfs al gebeurt dat wat laat."
Op een bijeenkomst van Strauss' eigen partij, de CSU, werd op 25 juli echter in Munchen scherpe kritiek op de Beierse premier geuit.
Ook binnen de liberale FDP is de wrevel groot.
De rechtse pers beschuldigde Strauss er op 25 juli van. vriendelijker tegen Honecker te zijn geweest dan SPD-bondskanselier Schmidt ooit was.
De Beierse premier Strauss is zich in de ogen van veel van zijn critici bezig te ontwikkelen tot een ,,schaduwminister" van buitenlandse zaken. Die tendens is volgens velen krachtiger geworden op zijn rondreis door Oost-Europa.

Een hoge functionaris van het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken toonde zich duidelijk geïrriteerd over de reis van Strauss naar Tsjechoslowakije, Polen en de DDR. Volgens de functionaris bereidt Strauss zijn .,privé-



Franz-Josef Strauss (l.) met DDR-staatshoofd en partijleider Erich Honecker.

reizen" naar Oost-Europa voor zonder het ministerie erin te kennen. ,.We hebben er niets over te zeggen," aldus de functionaris.
Op het moment waarop de Eurorakketten reeds hun schaduw werpen over de betrekkingen tussen de twee Duitslanden. biedt de ontmoeting op Hubertusstock een bevestiging van twee belangrijke punten:
Strauss, die zijn gastheer Honecker kort daarvoor nog beschuldigde verantwoordelijk te zijn voor de .,moord" op een Westduitser aan de grens. gedraagt zich als een schaduwminister van buitenlandse zaken. Zijn Oosteuropese uitstapjes zijn ,,privé-reizen", maar hij wordt telkens ontvangen door de hoogste leiders. zoals in Warschau door vice-premier Rakowski en in de DDR door Honeckcr.
Die ,,parallellediplomatie" heeft de uitdrukkelijke goedkeuring van bondskanselier Kohl. .,Wie Strauss kritiseert moet ook mij kritiseren." zo zei Kohl op het CSU-congres waarop ongenoegen heerste over de verlening van een krediet van één miliard mark aan de DDR – op initiatief van Strauss.
De liberale minister van economische zaken Lambsdorff, de rechterhand van zijn collega van buitenlandse zaken Genscher, opende niettemin op 25 juli de tegenaanval. .,Niet iedereen kan zomaar een eigen initiatief in de Duitse politiek ontplooien." zei Lambsdorff, die al eerder het krediet aan de DDR veroordeelde als .,geld tegen de hoop".

Een tweede belangrijk punt is dat Strauss. in 1972 nog fel tegen het zogenoemde basisverdrag tussen de twee Duitslanden. in zijn beleid een opmerkelijke wending heeft gemaakt ten aanzien van de DDR. Op 24 juli besprak hij met Honecker een aantal praktische vraagstukken, zoals samenwerking met betrekking tot de vervuiling van rivieren. de verplicht door bezoekers om te wisselen bedragen en versoepeling van de douanecontroles.
Strauss toonde zich op **23** juli niet onder de indruk van het rumoer rond iijn reis. ,,Het is niet aan iedereen gegeven in termen van historisch perspectief te denken," zo zei hij tegen het blad Bild.
In Bonn wordt er overigens op gewezen dat Honecker ook water in zijn wijn heeft gedaan. en wel door de altijd voor ,,aarts-revanchist" uitgekreten Strauss te ontvangen, zelfs al is diens reputatie in de DDR wat verbeterd door zijn rol bij de verlening van het krediet.
Volgens diplomatieke kringen in Bonn is Strauss' onderhoud met Honecker in elk geval een teken dat Oost-Berlijn geen nieuwe verslechtering wil van de Duits-Duitse relaties.

Terug in Munchen gaf Strauss op 27 juli een persconferentie, waarop hij suggereerde, dat de DDR mogelijk op korte termijn het „Schiessbefehl" zal intrekken – de permanente opdracht aan grenswachten te schieten op vluchtelingen, die een poging doen naar de Bondsrepubliek uit te wijken.

Strauss zei dat Honecker tijdens het gesprek had laten doorschemeren bereid te zijn tot een aantal concessies die vooral de gezamenlijke grens betreffen. .,Beetje bij beetje", aldus Strauss. beseffen de Oostduitsers dat het beruchte .,Schiessbefehl" langs de grens een schadelijk effect heeft op de relaties tussen beide Duitse staten. De intrekking van de schiet-opdracht is een van de verbeteringen die Strauss ,.voorzichtig optimistisch" zei te verwachten.
Op zijn pcrsconfcrcntic in Munchen verdedigde Strauss zijn rol bij de recente Westduitse beslissing. de DDR een nieuw krediet van een miljard mark te geven. Die rol is hem vooral in eigen conservatieve kring zeer kwalijk genomen. Volgens de Beierse premier is het krediet gerechtvaardigd door de ,,duidelijke" vermindering van het aantal Oostduitse beperkingen in het reisverkeer en door de concessies die nog van Oostduitse zijde u-orden verwacht.
Strauss sprak tegen dat hij met Horiecker over verdere kredieten had gesproken. Een van zijn criticl, de vroegere parlementarier Handlos herhaalde op 27 juli dat de DDR Ronn om een nieu krediet van vier miljard mark heeft gevraagd
Volgens de CSU-leider zijn de leiders in Praag, Warschau en Oost-Berlijn reeds overtiiigd van de komende stationering van kruis- en Pershing 11-raketten in West-Europa. In alle drie hoofdsteden was hem verteld dat ,,tegenmaatregelen" onvermijdelijk zijn als de NAVO de nieuwe raketten inderdaad plaatst. Strauss zei dat de tegenmaatregelen waarschijnlijk zullen bestaan uit de plaatsing van Russische korte-afstandsraketten in de DDR cn Tsjechoslowakije.

BONDSKANSELIER KOHL BEZOEKT MOSKOU

Van 4-7 juli heeft een Westduitse delegatie onder leiding van bondskanselier Helmuth Kohl een bezoek gebracht aan Moskou. In de dagen. direct voorafgaand aan de aankomst van Kohl en de zijnen in Moskou. was er in de Sowjet-media veel, niet al te vriendelijke, aandacht voor de Bondsrepubliek en haar nieuwe regeringsleider.

Het persbureau Tass beschuldigde Kohl bijvoorbeeld op 20 juni van het steunen van ,.revanchistische" ideeën en het uitspreken van ,.tactloze aanvallen op de DDR". door in de Bondsdag ,.uit naam van alle Duitsers" te spreken.
Voor het eerst sinds het begin van de jaren zeventig is het bestaan van ,.revanchistische stromingen" in de Bondsrepubliek. die streven naar herovering van thans Oostduitse en Poolse gebieden, weer een belangrijk thema in de Sowjetpers.
Partijleiaer Joeri Andropow zélf wijst in het voorwoord bij de op 27 juni verschenen Duitse vertaling van zijn redevoeringen de bondsregering er op, dat zij de hele ontwikkeling van de Sowjet-Westduitse relaties op het spel zet, nu zij de stationering van nieuwe middellange-afstandswapens op haar territorium toelaat.
Prawda publiceerde op 27 juni een bloemlezing van brieven van Westduitse burgers aan Joeri Andropow. waaruit groot Westduits begrip voor de Sowjet-standpunten inzake ontwapening en grote afkeer van de NAVO-raketten spreekt.
Zo schrijven Gerd Michaelis. Helga Winkler en Jurgen Gunsche .,bang te zijn dat wij bij een atoomoorlog tussen Oost en West van de aarde zullen worden weggevaagd. omdat wij precies op het scharnier van een conflict wonen." Hun woonplaats. blijkt uit het artikel, bevindt zich in de buurt van de grenzen met de DDR en Tsjechoslowakije.

Overleg met Sowjet-autoriteiten

In Moskou heeft bondskanselier Kohl. bijgestaan door minister Genscher van buitenlandse zaken, overleg gevoerd met leden van de regering van de SU, onder wie partijleider en president Andropow, premier Tichonow, minister Gromyko van buitenlandse zaken en minister Oestinow van defensie.
Wel was het zo, dat een voorgenomen onderhoud voor 4 juli tussen de bondskanselier en partijleider Andropow door de laatste werd afgezegd. Hij beriep zich hiervoor op gezondheidsredenen. Als gevolg hiervan werd op de eerste dag van de besprekingen de

Sowjet-delegatie geleid door premier Tichonow.
Waarover beide delegaties op de eerste dag van Kohls bezoek aan de SU hebben gesproken, kan worden afgeleid uit de tafelredes, die de delegaties op het eind van de dag tijdens het gemeenschappelijke diner afstaken.
In Kohls tafelrede passeerden alle programmapunten van een trouw NAVO-lid de revue: Afghanistan, Polen. vertrouwen in de oprechtheid van de Amerikanen bij de onderhandelingen over Europese kernwapens in Geneve, aangevuld met enkele specifiek Westduitse punten zoals het vasthouden aan de eenheid van de Duitse natie en een pleidooi voor meer emigratiemogelijkheden voor Sowjet-burgers van Duitse afkomst.
De tafelrede van premier Tichonow was een mengsel van bilaterale welwillendheid en krachtige vermaning, dat laatste niet zozeer aan het adres van de bondsregering. maar aan alle NAVO-landen die zich op grond van wat Moskou ziet als drogredeneringen aan de plaatsing van nieuwe middellange-afstandswapens dreigden schuldig te maken.

Tichonow getuigde van de bereidheid van de Sowjet-regering om ook na de omzwaai naar rechts in Bonn te blijven werken aan de verdere uitbouw van de veelzijdige hilaterale contacten tussen de Bondsrepubliek en de USSR. Hij maakte vervolgens duidelijk dat Kohl absoluut niet bang hoeft te zijn dat Moskou rijn regering zal zien als een soort bemiddelaar tussen Moskou en Washington. of erop uit is Kohls loyaliteit aan de NAVO op de proef te stellen.
,,Het spreekt vanzelf dat wij rekening hebben te houden met het feit dat de bondsrepubliek een loyaal deelnemer is aan het NAVO-blok". aldus Tichonow. ,,Hetis niet onze opzet om een wig te drijven in de betrekkingen tussen de BRD en de Verenigde Staten en zijn andere bondgenoten."
Tichonow vermeed ook alle krachtige taal aan het adres van de Amerikaanse regering. die voor de Westduitse gasten wellicht een steen des aanstoots zou kunnen vormen.
Maar die kruisraketten moeten er niet komen. betoogde de Sowjet-premier, omdat er in West-Europa al Amerikaanse, Franse en Britse middellange-afstandswapens staan en de Sowjet-Unie daar iets tegenover moet stellen. zoals zij ook iets tegenover de onverhoopte stationering van de kruisraketteil zal stellen.
Kohls betoog dat de Sowjet-Unie met het uitblijven van stationering aan NAVO-zijde het behoud van een monopolie op het gebied van middellange-afstandswapens beoogt. bleek tegen dovemansoren gesproken.
Zowel Kohl als Tichonow bleken overigens van mening dat in Geneve best nog dit jaar een akkoord bereikt kan worden. Kohl zag in de jongste verklaring van het Warschaupact aanwijzingen voor bereidheid van Oosteuropese zijde tot toegeven aan de Westerse zienswijze: Tichonow bleek van mening dat de Sowjet-voorstellen een alleszins gezonde basis voor een akkoord vormen.

De Sowjet-gesprekspartners hadden zich tijdens de besprekingen beklaagd over de herleving van het revanchisme in de Bondsrepubliek, dat wil zeggen het sterker worden van groeperingen die een ..rechtse" hereniging van Duitsland voorstaan.
Kohl betoogde. kennelijk in het licht van een artikel in de Sowjet-pers over het oorlogsgevaar dat na de stationering van de kruisraketten nu al ten derde male van Duitse bodem zal uitgaan, dat uit de Bondsrepubliek nimmer een Derde Wereldoorlog zal voortkomen. Als argument voor zijn eigen vredelievendheid vertelde hij, naar verluidt met ontroering, dat zijn eigen broer in de Tweede Wereldoorlog gevallen is.

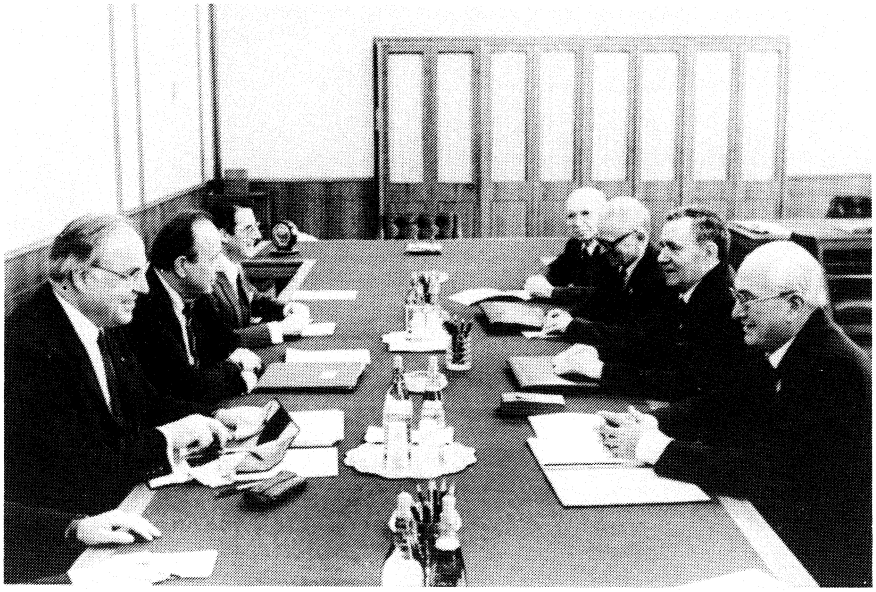
Op 5 juli had bondskanselier Kohl twee maal een onderhoud met Sowjet-partijleider Andropow. Bij het eerste gesprek waren alleen tolken aanwezig; aan het tweede namen ook de ministers van buitenlandse zaken van beide landen. Genscher en Gromyko, deel.
In de ochtend van de volgende dag zei de bondskanselier, tegenover de pers, dat zijn gesprekken met Andropow hem hoopvol hadden doen blijven op een akkoord in Geneve voor het eind van het jaar. ,,DeSowjet-leiding maakte ook heel duidelijk, dat zij vooruitgang dit jaar niet uitsluit", zei hij.
Andropow herhaalde in de twee gesprekken de waarschuwing, dat op een eventuele plaatsing van de nieuwe raketten in de Bondsrepubliek tegenmaatregelen zullen volgen. zodanig, dat de bewoners van de twee Duitse staten elkaar alleen nog maar ,,door een haag van raketten kunnen zien".

Andropows dreigement kwam ook voor in het verslag dat het officiële persbureau Tass publiceerde van de ontmoeting tussen Kohl en Andropow.
De Sowjet-leider zou hebben gezegd dat .,politici in de NAVO-landen voortdurend herhalen dat de Sowjet-Unie in Geneve wel tot concessies bereid zal zijn als de nieuwe Amerikaanse raketten eenmaal in Europa staan opgesteld. Dit is een vergaande en gevaarlijke vergissing. Als het tot opstelling komt zullen wij ons standpunt niet laten varen en onze defensie niet verzwakken. Wij zullen tijdig doeltreffende maatregelen treffen om de veiligheid van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten te beschermen."
Kohl zei op 5 juli al dat het niet tot een doorbraak is gekomen in de twee gesprekken. Wel zouden veel interessante bijzonderheden over de Sowjet-standpunten naar voren zijn gekomen. die Kohl aan de NAVO-bondgenoten wil voorleggen alvorens ze wereldkundig te maken.
Uitvoerig is voorts gesproken over de opvatting van Moskou dat de kernmachten van Engeland en Frankrijk moeten worden betrokken bij een beoordeling van het nucleaire evenwicht in Europa.

Kohls woordvoerder Boenisch zei dat di bondskanselier president Mitterrand en premier Thatcher had aangehaald die de gedachte .,grotesk" zouden vinden hun raketten voor een aanval op de Sowjet-Unie te gebruiken.
Een vooraanstaand lid van de Westduitse delegatie verklaarde in de wandelgangen dat het weglaten van de Franse en Britse kernwapens ,,ook wel een zwak punt is van het Westen".

Kohls laatste gesprek met de Sowjetleiders op 5 juli was met minister van defensie Dmitri Oestinow, chef-staf generaal Nikolaj Ogarkow en andere hoge Sowjet-militairen. Dit gesprek was geheel gewijd aan de problematiek van de Europese kernwapens. Noch van Westduitse noch van Sowjetzijde werden over de inhoud mededelingen gedaan. Kohl noemde zijn discussie met de Sowjet-militairen ,,zeer direct".

De Bondsrepubliek heeft begrip voor de .,historisch gegroeide veiligheidsbelangen" van de Sowjet-Unie, benadrukte Kohl op zijn persconferentie van 6 juli, maar Bonn verwacht dan ook dat Moskou begrip opbrengt voor het feit dat een .,Duitse patriot" zich niet kan neerleggen bij de deling van Duitsland, hoe weinig reden er ook nu lijkt te bestaan voor optimisme ten aanzien van een Duitse hereniging.
Wat betreft zowel internationale vraagstukken als bilaterale kwesties had Kohl de indruk dat in Moskou ..de deur nog niet gesloten is" en dialoog nog mogelijk.



Bondskanselier Helmut Kohl (l.) tcgcnover Sowjet-president en partijleider Joeri Andropow. Naast Kohl minister Genscher van buitenlandse zaken en naast Andropow vice-premier en minister van buitenlandse zaken Andrei Gromyko.

Op vragen van Sowjet-journalisten naar de herleving van het ,,revanchisme"zei Kohl dat daarvan geen sprake is. Het rechts-extremisme in de Bondsrepubliek is een ..medisch-fenomeen", geen politiek verschijnsel.
Op een vraag of eventuele plaatsing van de kruisraketten het gevaar met zich meebracht dat ten derde male in de geschiedenis een wereldoorlog van Duitsland kan uitgaan. zei Kohl dat de Duitsers ,,uitde geschiedenis hebben geleerd", dat de Bondsrepubliek zelf principieel afziet van het bezit van kernwapens en dat de Eerste wereldoorlog niet alleen maar door Duitsland veroorzaakt is.

Analyses, reacties; *commentaren*

Eerste analyses van het Duitse ministerie van buitenlandse zaken bevestigen dat voor de onderhandelingen in Genève geen enkel nieuw element door Kohl is meegebracht. (Hetgeen overigens tevoren ook niet was verwacht).
Voor het geval van stationering aan westelijke zijde sprak Andropow over ,,bepaalde onvermijdelijke complicaties" in de bilaterale betrekkingen. Maar tegelijk wekte hij de indruk dat de ,,gemeenschappelijke taal" die men de laatste jaren heeft gevonden niet dient te worden ,,verknoeid" en als ,,gezamenlijk bezit" door hem wordt beschouwd.

Belangrijk doel van de missie van Kohl was om de bilaterale schade in geval van stationering te beperken, bijvoorbeeld te verrnijden dat de Bondsrepubliek via chicanes rondom Berlijn weer de duimschroeven zou worden aangedraaid.
Hier beluisteren de Duitsers positieve geluiden: Andropow nam een uitnodiging voor een bezoek aan de Bondsrepubliek aan. gaf te kennen dat economische relaties met de Bondsrepubliek zeer worden gewaardeerd en toen Helmut Kohl zei dat ook na stationering de besprekingen ,,altijd verder dienen te gaan". sprak Andropow hem in elk geval niet tegen.
Wat Andropows bereidheid betreft om Ronald Reagan te ontmoeten, kwam Kohl ook in Moskou evenals destijds in Washington niet verder dan een principiele bereidheid van zo'n top ,,mits deze goed is voorbereid".
Daarentegen is het Kohl evenals zijn voorganger Schmidt steeds te doen geweest om zo'n topoverleg niet als afsluitende plechtigheid van geslaagde onderhandelingen maar als kans van twee staatslieden om los van de eigen bureaucratieen de onderhandelingen in Genève uit het slop te halen.

De politieke partijen in de Bondsrepubliek hebben uiteenlopend op de resultaten van Kohls bezoek gereageerd: de christen-democraten ,.feliciteerden" de kanselier met de manier waarop hij ,,waardig en standvastig" de Duitse positie heeft weergegeven.
De sociaal-democraten kritiseren bij monde van Egon Bahr daarentegen dat Kohl zich in Moskou niet op het rakettenprobleem heeft geconcentreerd. Kohl heeft zich ,,alleen ingezet voor een schadebeperking in geval van stationering", aldus Bahr. ,,Wie de handen in Washington bindt, wordt ook in Moskou zwakker", aldus het commentaar van Bahr.

Duitse kranten rapporteerden de laatste dagen vooral over de stugge atmosfeer rondom het bezoek in Moskou.
Toen Kohl op 4 juli na de gebruikelijke voorlezing van geprepareerde teksten een open gesprek met premier Tichonow wilde beginnen, keek deze op zijn horloge en beëindigde de zitting.
Voortdurend waren tussen Russen en de Duitse delegatie problemen over faciliteiten voor journalisten.
De Russische televisie besteedde naar verhouding betrekkelijk weinig aandacht aan het bezoek. Kohls verzoek om een Duits industrieproject te mogen bezoeken, werd afgewezen.
Kohl op zijn beurt besloot om zijn bezoek aan Kiew op 7 juli met een halve dag te bekorten en al dezelfde dag terug te reizen naar Bonn.
Russische journalisten waarschuwden met het oog op de stationering hun Duitse collega's al dat zij een ,,golf van ingezonden brieven van verontwaardigde Sowjel-burgers" ontvangen maar deze brieven nog in de bureaulade lieten liggen om de emoties niet op te laten laaien.

Duitse commentaren gaan daar onder meer op in. De linkse Frankfurter Rundschau op 7 juli: ,,Het staat buiten kijf dat de vorst eerste voorbodes heeft gestuurd. Moeilijkheden in de toekomstige relatie worden nu al ingepland. Bonn rekent er op dat de curve van relaties een knik naar beneden maakt, wanneer eind dit jaar de eerste Amerikaanse raketten zouden worden gestationeerd."
De conservatieve Frankfurter Allgemeine Zeitung: ,,De Bondsrepubliek staat als betrouwbare partner, maar met duidelijke uitgangspunten, gereed. Onmogelijk gemaakt is nog niets".

De liberale Stuttgarter Nachrichten daarentegen klaagt over het gebrek aan vooruitgang: .,De hoop, hoe gering deze ook mag zijn geweest, is niet in vervulling gegaan. In het anderhalf uur durende gesprek tussen Helmut Kohl en Joeri Andropow is geen vooruitgang geboekt, zijn geen signalen voor een tussen-oplossing bij de wapenbesprekingen in Genève gegeven".
Uiteenlopend reageren de Duitse bladen ook op de nadruk en de uitvoerigheid waarmee Helmut Kohl een Duitse hereniging met vreedzame middelen heeft bepleit in Moskou. Brede passages waren daar in zijn tafelrede van 4 juli aan gewijd (de Prawda liet deze de volgende dag weg).
,.Was het voor Kohl nu werkelijk nodig om zijn nadrukkeliike inzet voor Duitse belangen te beklemtonen door zun eis naar Duitse hereniging" zo vraagt de links-liberale Kolner Stadtanzeiger zich op 7 juli af.
Heel tevreden dat eindelyk weer eens een bondskanselier deze hereniging in Moskou zelf als hartewens aanspreekt is de conservatieve Welt. Het blad registreert hoe Helmut Kohl op 6 juli op zijn persconferentie Russische journalisten soeverein de les las: .,Aan de conferentietafel en op een persconferentie werd de kanselier kritisch op het groeiende ..revanchisme" van de vluchtelingenorganisaties in de Bondsrepubliek aangesproken. Kohl wees dat van de hand en herinnerde eraan dat deze vluchtelingenorganisaties al in 1950 in een declaratie als eersten hadden afgezien van het gebruik van geweld". Aldus Die Welt. die overigens evenals andere bladen de irritaties in Moskou over deze herenigingspassages heeft gemerkt.

AFRIKA

MAURITIUS

VERVROEGDE VERKIEZINGEN.
WINST VOOR COALITIE
O.L.V. JUGNAUTH. NIEUW KABINET

Op 17 juni werd het in juni 1982 gekozen parlement ontbonden door de gouverneur-generaal. Sir Dayendranath Burrenchobay. op voorstel van premier Aneerood Jugnauth.
Dit was een gevolg van de regeringscrisis van 22 maart (pag. 28511)toen de minister van financiën, Paul Bérenger. met tien andere ministers was afgetreden, omdat hij naar zijn zeggen niet de volledige steun kreeg voor de onpopulaire maatregelen die nodig waren voor de sanering van 's lands financiën. Bérenger had de voorwaarden van het IMF en de Wereldbank aanvaard voor het verkrijgen van kredieten en zo ingestemd met een aantal drastische bezuinigingsmaatregelen die tot een stijging van de voedselprijzen leidden alsmede tot een uitstel van het merendeel van de in het verkiezingsprogramma beloofde programmapunten. De grootste regeringspartij, de Mouvement Militant Mauricien (MMM), viel toen uiteen in twee facties. De ene geleid door Bérenger, oprichter en secretaris-generaal van de partij; de andere aangevoerd door voorzitter Jugnauth. Laatstgenoemde hield vast aan zijn coalitiepartner, de Parti Socialiste Maucicien (PSM) van vice-premier Harish Boodhoo. Hij besloot verder te regeren met de steun van afvallige MMM-leden en de PSM en richtte vervolgens een nieuwe partij op, de Mouvement Socialiste Militant (MSM), waarin de PSM opging. Maar Jugnauth beschikte niet over een duidelijke parlementaire meerderheid en besloot tenslotte tot ontbinding van het parlement om niet het risico van een nederlaag te lopen wegens zijn omstreden begroting.
Vervolgen? werden vervroegde parlementsverkiezingen op 21 augustus uitgeschreven. De verkiezingsstrijd ging tussen de MMM van Bérenger en een coalitie van MSM. Labour Party (geleid door Sir Seewoosagur Ramgoolam) en de Parti Mauricien Social-Démocrate (PMSD o.l.v. Gaetan Duval). De MSM stelde kandidaten in 35 van de 62 kiesdistricten; Labour en PMSD dongen naar de zetels van 27 districten. MMM-kandidaten namen in alle 60 kiesdistricten van het eiland Mauritius aan de verkiezingsstrijd deel.
Jugnauth en Boodhoo beschuldigden Bérenger van .,machtshonger" en van

,,verraad" aan de ,,socialistische" zaak, waarvoor zij het jaar tevoren samen hadden gestreden. Hij was nu een protégé van het kapitaal. Daarentegen beschuldigde de MMM premier Jugnauth van ,,verraad", omdat hij zich had verbonden met degenen die het volk het jaar tevoren uit de macht had gezet.
Bij de parlementsverkiezingen van 21 aug. won de coalitie van Jugnauth 41 zetels (MSM 28, Labour 9 en PMSD 4), tegen de MMM 19. Bérenger werd in zijn kiesdistrict met 74 stemmen op 250.000 verslagen. De Organisation du peuple rodrigais (OPR) van Serge Clair won de twee zetels van het eilandje Rodrigues. waar de MMM geen kandidaten had gesteld.
Volgens voorlopige uitslagen gingen ca. 500.000 kiezers naar de stembus, wat neerkwam op een opkomst van ca. 85%. De coalitie verwierf 52% van de stemmen, de MMM bleef met 44% de grootste partij.

Nieuw kabinet

Op 27 aug. vormde Aneerood Jugnauth een nieuw kabinet met vertegenwoordigers van zijn coalitiepartijen en de OPR. De portefeuilles werden als volgt verdeeld (The *Times*/-Reuter 29-8):

Preniier en minister van defensie – Aneerood Jugnauth (MSM); vice-premier en minister van justitie – Gaetan Duval (PMSD)*; buitenlandse zaken – Anil Kumarsingh Gayan (MSM); vrouwenrechten – Sheilabai Bappoo (MSM)*; openbare werken – Rohit Nieino Beedassy (MSM); handel – Kader Bhayat (MSM); economische planning – Sir Satcam Boolell (Labour)'; werkgelegenheid – Diwakur Bundhun (MSM); industrie – Ramsamy Chedumbarum Pillay (MSM)*; landbouw – Nunkeswarsingh Deerpalsingh (MSM); arbeid – Joseph Hervé Duval (PMSD)*; aangelegenheden van het eiland Rodrigues – France Félicité (OPR)*; gezondheid – Beergoonath Ghurburrun (Labour)*: jeugd en sport – Michael Glover (Labour)': huisvesting en milieu – Dwarkanath Gungah (MSM); financien – Seetanah Lutchmeenaraidoo (MSM)*; plaatselijk bestuur – Louis Sylvio Michel (MSM); onderwijs – Armoogum Parsuraman (MSM); energie – Mayendrah Utchanah (MSM). (* = nieuw)

Een verrassing was het aanblijven van Anil Gayan als minister van buitenlandse zaken. Eerder die week had Jugnauth de benoeming van PMSD-leider Gaetan Duval op die post aangekondigd, maar deze werd nu vice-premier i.p.v. Harish Boodhoo. die niet in het kabinet terugkeerde. Op de verkiezingsdag (21 aug.) was een aanslag op Boodhoo gepleegd. maar deze was ongedeerd gebleven.

Verdere ontwikkelzngen

De verkiezingscommissie wees later. aldus *AFP*/*Le* Monde (31-8), nog acht parlementsleden aan op grond van het ingewikkelde correctiesysteem van ,,beste verliezers", dat een billijke vertegenwoordiging van alle gemeenschappen* op het eiland moet verzekeren. Onder die acht leden was ook MMM-leider Paul Bérenger, die zijn aanhangers op 22 aug. had verboden een etnische interpretatie aan zijn nederlaag te geven om elk incident in deze multiraciale samenleving te vermijden. Bérenger, een vertegenwoordiger van de blanke minderheid, verklaarde toen tevens: „De strijd gaat door. maar wij eerbiedigen het resultaat van de verkiezing." Daarbij had het in meerderheid door hindoes bewoonde platteland voor de alliantie gestemd, terwijl de steden (moslems en creolen) hun stemmen aan MMM en PMSD gaven.
Voorts maakte premier Jugnauth bekend dat de 82-jarige Labour-leider Sir Seewoosagur Ramgoolam binnenkort tot gouverneur-generaal zou worden benoemd en dat hij later de eerste president van de republiek zal worden, die de alliantie had beloofd te zullen proclameren. Tot dusver is Mauritius een constitutionele monarchie met koningin Elizabeth II als staatshoofd. (Le Monde, *The Times*, NZZ. *NRC/H'blad*)
(Vor. ber. pag. 28413 e.v.)

* Volgens The Times (15-8) bestaat de bevolking van Mauritius uit hindoes (52%), moslems (17%), creolen (25%) alsmede Franse Mauritanen (blanken) en Chinezen (samen 6%).

OPPER-VOLTA

SANKARANASTAATSGREEPAANDE MACHT. RELATIE MET LIBIË. BERICHT OVER TEGEN-COUP. NIEUW KABINET

In de avond van 4 aug. heeft kapitein Thomas Sankara (34) met behulp van de para-commando's uit Po de macht in Opper-Volta overgenomen. Deze vierde coup sinds de onafhankelijkheid ging gepaard met korte maar hevige gevechten in de hoofdstad Ouagadougou, waarbij zeker vijf doden (drie burgers en twee militairen) vielen en een vijftiental burgers (o.w. zes Fransen) gewond raakten.
In de vroege morgen van 5 aug. maakte kapitein Sankara via de radio bekend dat een ,,nationale raad van de revolutie (CNR)" het „marionettenregime" van president Jean-Baptiste Ouedraogo omver had geworpen en de situatie ,,geheel onder controle" had. Hij beschuldigde het bewind-Ouedraogo van ,,het buigen voor de belangen van de vijanden van het volk. de buitenlandse overheersing en het neo-kolonialisme". Tegenover een *AFP*-correspondent verklaarde Sankara dat het vroegere staatshoofd in zijn woning door ,,soldaten voor zijn veiligheid bewaakt" werd. Ook zijn minister van binnenlandse zaken en veiligheid, majoor Harouna Tarnagda, werd onder huisarrest geplaatst.
Volgens Le Monde (7-8) werden de para-commando's van Sankara gesteund door onderofficieren van de gendarmerie en door vliegtuigen en helikopters van de luchtmacht. Het garnizoen van Bobo-Dioulasso. de tweede stad van het land. zou zich spoedig bij de putschisten hebben aangesloten. van wie de leiders behalve Sankara zouden zijn majoor Jean-Baptiste Lingani, kapitein Blaise Compaore (commandant van de basis Po) en kapitein Henri Zongo.
De op 11 jan. tot premier benoemde Sankara was op 17 mei door de in nov. 1982 aan de macht gekomen president Ouedraogo afgezet en gearresteerd. Onder druk van de rebellerende para-commando's van Po was hij op 30 mei weer vrijgelaten, maar op 7 juni was hij onder huisarrest geplaatst. Sindsdien had hij een betrekkelijk vrijheid genoten. (Zie pag. 43111 e.v.)
Na de staatsgreep werd voor het hele land een uitgaansverbod afgekondigd, terwijl de grenzen werden gesloten.

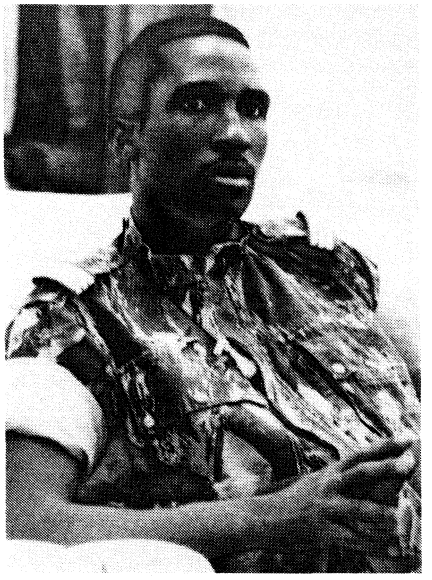
Relatie met Libië

De als links en pro-Libisch gekenschetste Sankara verklaarde op 5 aug. voor Radio-France internationale ,,niet de stadhouder van Kadhafi", de Libische leider, te zijn. ,.Men kan veel van hem leren; maar wij kunnen zijn ervaringen niet simpel op de verhoudingen in Opper-Volta toepassen." Dezelfde dag sprak het Libische persbureau *Jana* over de ,,revolutionaire volksopstand" in Opper-Volta. Volgens het persbureau zag de bevolking daar in Sankara ..de man die de volksrevolutie zal voortzetten en het Voltaanse volk zal bevrijden van de naweeën van de reactie en het imperialisme". De volgende dag feliciteerde kolonel Kadhafi kapitein Sankara in een telefoongesprek met het welslagen van de ,,revolutionaire volksopstand". ,,Deze revolutionaire actie zal Opper-Volta in staat stellen zijn rol in de strijd tegen het imperialisme te aanvaarden", aldus de Libische leider. Sankara werd ook gelukgewenst door de leider van de Tsjadische tegen-regering, Goukouni Oueddei.
Op 7 aug. ontving Sankara de buitenlandse vertegenwoordigers in Ouagadougou. Hij bevestigde tegenover hen de actieve solidariteit van de CNR ,,met alle progressieve krachten in de wereld, voor de overwinning van de gerechtigheid en de vrede" alsmede de ,.onvoorwaardelijke steun" van zijn

bewind ,,aan alle nationale bevrijdingsbewegingen". Maar hij verzekerde tevens dat Opper-Volta al zijn internationale verplichtingen zou respecteren, en geen destabiliserende factor in West-Afrika zou worden. De staatsgreep was niet tegen enig ander land gericht. Opper-Volta wilde met ,,al zijn buren" in vrede leven en pro-westerse landen, zoals Ivoorkunst, gerust stellen als zij bezorgd waren over de nieuwe regering. Volgens Sankara was hij tot dusver ,,door Frankrijk niet begrepen", maar hij hoopte op een spoedige gelegenheid zich bij de vroegere koloniale macht ,,beter bekend te maken".
Op 8 aug. maakte Sankara in een interview met Radio-France internationale bekend dat een Libisch transportvliegtuig – het eerste van een aangekondigde reeks – op de luchthaven van Ouagadougou was geland. Hij voegde daaraan toe: „Wij hebben de Libische autoriteiten beleefd verzocht deze luchtbrug, waarom wij niet hebben gevraagd, niet voort te zetten." Maar volgens ooggetuigen, aldus AP (9-8),waren ook op 6 aug. diverse Libische transportvliegtuigen op het vliegveld van Ouagadougou geland.
Sankara verklaarde zich op 21 aug. „vrij t.a.v. kolonel Kadhafi", maar hij voegde daaraan toe dat er tussen de Arabische volken en het volk van Opper-Volta ,,zeer sterke banden" bestaan die om een verdere ontwikkeling vragen. Hij herhaalde zijn steun aan ,,alle bevrijdingsbewegingen". De relaties met Frankrijk ,,zullen vriendschapsbetrekkingen zijn, maar van een nieuw type, meer aangepast aan het karakter van onze respectieve regimes". Over de samenwerkingsakkoorden met Frankrijk zou opnieuw worden onderhandeld ,,overeenkomstig de doelstellingen en de ideologie van de CNR", aldus het nieuwe staatshoofd.

Bericht over tegen-coup. Twee hoge *officieren* gedood. Reorganisatie leger

Voor de Franse radio deelde kapitein Sankara op 8 aug. eveneens mee dat kolonel Gabriël Some Yorian, de vroegere stafchef en vervolgens secretaris-generaal van de nationale defensiecommissie, onder huisarrest was geplaatst en ,,goed behandeld" werd.
Op 9 aug. 's avonds meldde de nationale radio de arrestatie van kolonel Gabriël Some Yorian (aangeduid als de man achter de actie van 17 mei. toen Sankara werd gearresteerd) en van majoor Fidele Guebre, de commandant van het regiment para-commando's te Dedougou (230 km ten westen van Ouagadougou). Zij golden als aanhangers van ex-president Ouedraogo (zie ook pag. 43211). Volgens de autoriteiten in de hoofdstad waren beide officieren in de nacht van 4 op 5 aug. (tijdens Sankara's staatsgreep) gevlucht. Kolonel Some Yorian zou hebben getracht Ouahigouya (180 km ten noorden van Ouagadougou) tc bereiken ,,in de ijdele hoop er een rebellie van de eenheden ter plaatse te organiseren" en majoor Fidele Guebre zou zich als ,,krijgsheer" in Dedougou hebben geïnstalleerd.



Kapitein Thomas Sankara, de nieuwe leider van Opper-Volta.

Op 10 aug. maakte kapitein Sankara bekend dat in de voorgaande nacht een poging tot een tegen-coup was ondernomen. Toen zouden ,,niet-geïndentificeerde gewapende mannen" gelijktijdig zijn residentie en het nabijgelegen gebouw van de nationale radio hebben aangevallen. Daarbij zouden twee van zijn lijfwachten zijn gewond, aldus Sankara. Tegelijkertijd zouden ,,enige sinistere contra-revolutionairen" hebben getracht de beide gearresteerde officieren met geweld te bevrijden. Bij die mislukte poging waren Gabriël Some Yorian en Fidele Guebre gedood, zo werd in een communiqué meegedeeld.
Op 10 aug. voerde Sankara per decreet een reorganisatie van het leger uit. Een opperbevel van de nationale strijdkrachten o.l.v. bataljonscommandant Jean-Baptiste Lingani – beschouwd als tweede man van de CNR* – kwam in plaats van de generale staf.

Voorts werden nieuwe eenheden gevormd: het 4de regiment infanterie, gelegerd te Fada-N'Gourna (230 km ten westen van de hoofdstad en 170 km vanaf de grens met Niger); het 5de regiment infanterie, gelegerd te Gaoua (dichtbij de grenzen met Ghana en Ivoorkust); en een luchtlandingsbataljon, gelegerd te Kougoudou (100 km ten westen van de hoofdstad). Ook werd de republikeinse garde omgedoopt tot ,,nationale garde van de revolutie" en onder bevel geplaatst van luitenant Souley Mohammed.
Op 12 aug. werden de grenzen met de buurlanden heropend.
Tijdens zijn eerste persconferentie sinds de machtsovername bevestigde Kapitein Sankara, voorzitter van de CNR. op 21 aug. het ,,revolutionaire" Karakter van het nieuwe regime. Hij verwierp de gedachte van een ,,terugkeer van de militairen naar de kazerne". Het leger was een ,,component van het volk"; het moest worden gereorganiseerd en ontdaan van zijn „reactionaire elementen", teneinde ,,een leger van het volk. een revolutionair leger" te worden.
Per decreet van de CNR werd een dertigtal hoge offieren, o.w. het vroegere staatshoofd Jean-Baptiste Ouedraogo, uit het kader van het leger verwijderd. (Ouedraogo was inmiddels in Po gedetineerd.)

Nieuw kabinet

Op 24 aug. werd een nieuw kabinet geïnstalleerd dat uit vijf militairen en 15 burgers bestond. In dit kabinet zaten naast kapitein Sankara ook vijf burger-ministers die na 17 mei door Ouedraogo waren ontslagen wegens hun beweerd lidmaatschap van de Lipad (zie pag. 43213).
De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

staatshoofd. minister van binnenlandse zaken en veiligheid – kapitein Thomas Sankara; staatsminister toegevoegd aan het bureau van de president – kapitein Blaise Compaore; nationale defensie en oud-strijders – majoor Jean-Baptiste Lingani; buitenlandse zaken – Arba Diallo; staatsondernemingen – kapitein Henri Zongo; justitie – Raymond Poda: uitrusting en telecommunicatie – Philippe Ouedraogo; plan en samenwerking – Talata Eugene Dondasse*; financiën – Damo Justin Barro*; ontwikkeling platteland – Seydou Traore; gezondheid – majoor Abdou Salam Kabore; handel, industriële ontwikkeling en mijnbouw – Boubacar Hama; arbeid. sociale verzekeringen en openbare diensten – Fidele Toe; hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek – Issa Tiendrebeogo"; onderwijs, kunst en cultuur – Emanuel Dadjouari": voorlichting– Adama Touré; jeugd en sport – Ibrahima Kone*; milieu en toerisme – Laitar Basile Guissou: sociale zaken – mevr. Bernadette Paley; staatssecretaris van binnenlandse zaken en veiligheid – Nongma Ernest (Ouedraogo). (*door president Ouedraogo indertijd ontslagen ministers. aldus Le Monde d.d. 27 aug.)

* Volgens Le Monde (9-8) was de samenstelling van de CNR nog steeds niet officieel bekendgemaakt. Tot de nieuwe leden zouden behoren onder-luitenant Hien Kilmite, voormalig adjunct secretaris-generaal van de CSP, en kapitein Blaise Compaore. commandant van de para-commando's van Po. aldus dit blad.

De gemiddelde leeftijd van de kabinetsleden bedraagt ongeveer 30 jaar. (Le Monde, NZZ, FAZ, The Times)

TUNESIË

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SINDS AUGUSTUS 1980

Ta de vrijlating van de laatste gedetineerde voormalige leiders van het Tunesische vakverbond UGTT (Union générale des travailleurs tunesiens) op 1 aug. 1980 (pag. 558/1-'80), mochten deze vroegere leiders aanvankelijk geen leiding gevende functies in de vakbeweging meer vervullen, aldus een mededeling op 27 aug. 1980 van de minister van sociale zaken Mohammed Ennaceur.
De veroordeelde studenten, van wie de laatsten op 3 aug. waren vrijgelaten, werden, aldus een regeringsmededeling van 3 sept., weer tot de universiteit toegelaten, waar zij in het genot zouden zijn van al hun rechten.
Op 2 okt. maakte het nieuwe, in oktober 1978 gekozen uitvoerende bureau van de UGTT bekend dat het afstand deed van zijn verantwoordelijkheid ten gunste van de zojuist gevormde ,,nationale syndicale commissie". Deze door Nouredine Hached geleide commissie bestond uit negen oude en negen nieuwe UGTT-bestuurders en had tot taak de verkiezing van een nieuw uitvoerend bureau tijdens een begin 1981 te houden congres voor te bereiden. Nouredine Hached was de zoon van de oprichter van de UGTT, Farhat Hached.
Op 10 nov. verleende president Bourguiba gratie aan het merendeel van de na de onlusten van januari 1978 veroordeelde vakbondsleiders, waardoor zij in staat werden gesteld kandidaten te zijn bij de volgende bestuursverkiezingen. Onder de maatregel vielen 10 voormalige bestuurders, van wie zes zitting hadden in de ,,nationale syndicale commissie". Zes vroegere bestuurders kregen geen gratie; onder hen was Habib Achour, de voormalige secretaris-generaal, die nog steeds onder huisarrest stond en die weigerde zich aan te sluiten bij de beslissing van de meerderheid van zijn oud-collega's zitting te nemen in genoemde commissie.

Kabinetswijzigingen

Inmiddels was Hedi Zghal op 4 sept. 1980 als minister van jeugd en sport vervangen door Mohammed Kraiem, die contacten met het oude UGTT-bestuur onderhield. Zghal werd in het politieke bureau van de regerende PSD (Parti socialiste destourien) opgevolgd door Bechir Ben Slama.
Op 3 dec. 1980 werd het kabinet van premier Mohammed Mzali op vier posten gewijzigd.

De in dec. 1977 als minister van binnenlandse zaken ontslagen Tahar Belkhodja (49) keerde in het kabinet terug als minister van voorlichting i.p.v. Fouad Mebazaa die evenwel minister van culturele zaken bleef.
De in 1974 uit de PSD gestoten Beji Caid Essebsi (54), die in maart 1980 weer in zijn partijlidmaatschap was hersteld (pag. 556 2-'80), werd nu minister gedelegeerd bij de premier.
Mezri Chekhir (47), directeur van Mzali's kabinet, werd minister gedelegeerd bij de premier, belast met bestuurshervorming en openbare diensten, als opvolger van Moncef Belhaj Amor, die op zijn beurt de portefeuille van huisvesting overnam van Mohammed Sayah. Deze bleef minister van uitrusting. (Zie pag. 557/2-'80).

Op 2 jan. 1981 werd Bechir Ben Slama (50) benoemd tot minister van culturele zaken i.p.v. Fouad Mebazaa. Deze bleef lid van het politieke bureau van de PSD, waarin op genoemde datum Ahmed El-Karaoui zijn intrede deed.

Gratie

Die dag verleende president Bourguiba ook gratie aan 959 vakbondsleden die reeds eerder voorwaardelijk in vrijheid waren gesteld. Op 13 jan. kregen voorts vijf voormalige UGTT-leiders gratie. Slechts drie collega's hadden toen nog geen volledige gratie gekregen, nl. Habib Achour, Salah Brour en Abderrazak Ghorbal. Zij bleven onder huisarrest staan. Op 23 jan. meldde Le Monde dat het huisarrest van Ghorbal was opgeheven.
Op 13 febr. verleende de president gratie aan alle leden van de Mouvement de l'unité populaire (MUP) met uitzondering van Ahmed Ben Salah, ex-minister van economie en financiën. Deze maatregel, die op 22 personen betrekking had, volgde daags na een audiëntie bij president Bourguiba van vier MUP-leiders die zich reeds sinds enige tijd van Ben Salah hadden gedistantieerd, o.w. Mohammed Bel Hadjamor.

Buitengewoon PSD-congres. Geen bezwaar tegen meer partijen

Van 10-12 april 1981 vond in Tunis een buitengewoon congres van de PSD plaats. In zijn openingsrede verklaarde president Bourguiba dat hij geen bezwaar had tegen het optreden van andere politieke bewegingen, ,,nationale formaties", mits die representatief waren, trouw waren aan de grondwet, de aanwinsten van de natie waarborgden alsmede fanatisme, geweld en ideologische of materiële afhankelijkheid van buitenlandse mogendheden verwierpen. Aan het slot van het congres bevestigden de afgevaardigden in een politiek manifest de verbintenis van de partij jegens een meerpartijen-stelsel. Het politieke bureau werd verzocht de ,,mogelijkheid te onderzoeken van het organiseren van nieuwe parlementsverkiezingen" op deze basis.

Voorts koos het congres een nieuw Centraal Comité van 80 leden, uit wier midden de president vervolgens een politiek bureau van 20 leden selecteerde. Dertien leden van het oude bureau werden herbenoemd. Zeven nieuwelingen werden aangewezen:

Beji Caid Essebsi (tot dan toe minister gedelegeerd bij de premier); Mansour Moalla (minister van planning en financien): M'Hamed Chaker (minister van justitie); Sadok Ben Jomaa (minister van transport en verbindingen): Mohammed Kraiem (minister van jeugd en sport); Taher Belkhodja (minister van voorlichting); en Mohammed Ennaceur (minister van sociale zaken).
Niet herbenoemd werden o.a. Sadok Mokaddem (voorzitter van de Nationale Vergadering) en Hedi Nouira (oud-premier). In totaal maakten 15 van de toen 21 ministers deel uit van het politieke bureau.

Nieuwe minister van buitenlandse zaken

Op 15 april 1981 werd Beji Caid Essebsi tot minister van buitenlandse zaken benoemd i.p.v. Hassan Belkodja, die dit ambt sinds april 1980 had vervuld.
Op 9 aug. werd gemeld dat Mahmoud Mistiri in de regering was opgenomen als staatssecretaris van buitenlandse zaken.

Buitengewoon UGTT-congres. Verkiezing onafhankelijk bestuur

Van 29 april - 1 mei 1981 werd in Gafsa een buitengewoon UGTT-congres gehouden dat door 554 afgevaardigden werd bijgewoond.
Bij de verkiezing van een nieuw uitvoerend bureau bleek aanvankelijk onenigheid te bestaan over de kandidatuur van ex-secretaris-generaal Habib Achour, die zich op 27 maart kandidaat had gesteld. Maar op 2 april had premier Mzali meegedeeld dat president Bourguiba zijn veto over Achours kandidatuur had uitgesproken. Zeker 100 afgevaardigden protesteerden bij de opening van het congres tegen de uitsluiting van Achour met leuzen als „Achour of niets" en ,,neen tegen de uitsluiting". Congresvoorzitter Nouredine Hached schetste het dilemma: Confrontatie met de regering of een poging ,,onze beginselen, de realiteit van het land en de belangen van de UGTT" met elkaar te verzoenen.
Tenslotte legde de overgrote meerderheid zich bij de uitsluiting van Achour neer en werd een nieuw, 13 leden tel-

lend uitvoerend bureau gekozen. Deze verkiezing werd door 127 afgevaardigden geboycot, die echter lieten weten dat hun houding door een principekwestie werd bepaald en dat zij niet van plan waren de UGTT te verlaten.
In het nieuwe bureau zaten 11 leden van de vroegere leiding, die na de onlusten van 26 jan. 1978 waren gearresteerd. Een van hen, Taieb Baccouche (37), werd tot secretaris-generaal van de UGTT gekozen. Hij was de eerste UGTT-leider (sinds de oprichting in 1944) die niet uit de PSD voortkwam. Tevoren was Baccouche secretaris-generaal van de vakbond voor hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en van de federatie van nationaal onderwijs. In het nieuwe bureau kwam ook Abderrazak Ghorbal, wiens arrestatie op 24 jan. 1978 mede tot de erop volgende algemene staking en onlusten had geleid (zie pag. 81 e.v. -'78).

Voorbereiding parlementsverkiezingen

Op 18 juni 1981 werd een besluit van president Bourguiba bekendgemaakt dat op 1 nov. vervroegde parlementsverkiezingen zouden worden gehouden, d.w.z. drie jaar voordat het mandaat aan het in nov. 1979 gekozen parlement was verstreken. (Zie pag. 64/2-1980).
Groeperingen die bij die verkiezingen minstens 5% van de uitgebrachte stemmen verwierven, zouden achteraf in aanmerking komen voor erkenning als politieke partij.
In een op 18 juli gepubliceerd communiqué maakte president Bouguiba bekend dat het i jan. 1963 uitgevaardigde verbod van de Tunesische Communistische Partij (PCT) was opgeheven en dat de PCT daardoor ,,een legitieme, erkende politieke partij" was geworden; m.a.w. de 5%-limiet gold niet voor de PCT. Deze beslissing, die volgde op een ontmoeting tussen Bourguiba en de secretaris-generaal van de PCT, Mohammed Harmel, in Monastir, maakte een einde aan een periode van 18 jaar waarin de PSD de enige legale partij in Tunesië was geweest.
Hoewel alle oppositiegroeperingen zich tegen de 5%-limiet voor registratie achteraf uitspraken, besloten slechts twee van hen de verkiezingen te boycotten, nl. de Ben Salah-factie van de MUP en de fundamentalistische MTI (Mouvement de la tendance islamique) o.l.v. Rached Ghannouchi.

De scheuring in de MUP was ontstaan na de amnestie van Bourguiba op 13 febr. 1981 voor alle MUP-leden uitgezonderd Ben Salah. Terwiil de anti-Ben Salah-factie aan de verkiezingen wilde deelnemen, verzette Ben Salah zich daartegen, omdat volgens hem sprake was van een ..manoeuvre bedoeld om het pluralisme te beperken tot een simpele verkiezingsoperatie". De MTI ontpopte zich begin 1981 als de voornaamste politieke manifestatie van de islamitische fundamentalistische beweging in Tunesie. Gewelddadige incidenten bij een aantal onderwijsinstellingen in Tunesië gedurende febr, 1981 werden door de regering toegeschreven aan fundamentalistische activisten, van wie verscheidene werden gedetineerd. Eind april leek premier Mzali een eventuele legalisatie van de MTI uit te sluiten toen hij stelde dat ,,de groepen die beweren de islam te vertegenwoordigen, en die in feite tegen de islam ingaan. niet wenser. te zien dat het land kiest voor het pad van eendracht en solidariteit". In eer: begin mei uitgegeven verklaring verwierp de MTI-leiding de beschuldigingen van regeringszijde dat zij tot de onlusten van februari had aangezet, zij beschuldigde de autoriteiten er op haar beurt van een campagne te voeren om de beweging een legaal bestaan te ontzeggen. In een latere verklaring veroordeelde de MTI de regeringsbeslissing van 18 juni om een 5%-limiet te stellen voor eventuele registratie, met het oog waarop de partij niet aan de verkiezingen zou deelnemen. zelfs al vormde deze eis ,,geen enkel probleem". In de loop van juli werden op grote schaal arrestaties verricht onder MTI-leden en andere fundamentalisten (zie hieronder).

Tijdens een bijeenkomst van de bestuurscommissie van de UGTT in Tunis werd op 14-15 sept. 1981 met 53% van de door de 84 aanwezige afgevaardigden uitgebrachte stemmen de vorming van een verkiezingsalliantie met de PSD goedgekeurd. Maar de UGTT-leiding legde geen beperkingen op aan vakbondsleden die zich op oppositielijsten kandidaat wilden stellen voor de verkiezingen. (Van die mogelijkheid werd ook gebruik gemaakt: 30 vakbondsleden stonden op de kandidatenlijst van de MUP, 20 op die van de MDS.) Bij deze verkiezingsalliantie, het Nationale Front, sloten zich ook werkgevers-, boeren- en vrouwenorganisaties aan alsmede een aantal prominente personen. Het Nationaal Front ging op 4 okt. officieel van start,
Op 30 aug. nam de Mouvement des démocrates socialisten (MDS) o.l.v. Ahmed Mestiri tijdens een bijeenkomst van haar nationale raad – als eerste oppositiegroepering – het ,,principe"besluit aan de verkiezingen deel te nemen. De PCT volgde dit voorbeeld op 9 sept. en ook de anti-Ben Salah-factie van de MUP, aangeduid als MUP-TI, besloot aan de verkiezingen deel te nemen.

Volgens het ministerie van binnenlandse zaken werden tijdens de stembuscampagne 290 verkiezingsbijeenkomsten gehouden, waaronder 150 van de oppositie. Wegens gebrek aan belangstelling zouden 94 geplande bijeenkomsten van de oppositie zijn afgezegd; 20 andere zouden zijn verstoord. Alle partijen die aan de verkiezingen deelnamen, kregen toestemming hun eigen dagbladen te publiceren en hadden bijna dagelijks toegang tot de staatsradio en -televisie, aldus de Volkskrant (31-10-'81).

Parlementsverkiezingen

Bij de eerste parlementsverkiezingen sinds 1959 waaraan door meer partijen dan de PSD alleen werd deelgenomen werden op 1 nov. 1981 136 zetels in de Nationale Vergadering betwist in **23** kiesdistricten. Het Nationaal Front had 136 kandidaten (incl. 27 UGTT-vertegenwoordigers) gesteld in alle 23 districten: de MDS 116 in 19 districten; de MUP-II 55 in 8 districten; de PCT 37 in 6 districten. Voorts waren er drie lijsten met 18 onafhankelijke kandidaten in 3 districten.
Alle 136 zetels werden door het Nationaal Front gewonnen. Volgens de officiële verkiezingsuitslag, die op 3 nov.



President Bourguiba brengt zijn stem uit bij de parlementsverkiezingen op 1 nov. 1981. Rechts van hem zijn echtgenote. mevr. Wassila Bourguiba.

door minister van binnenlandse zaken Driss Guiga werd bekendgemaakt waren 1.962.127 van de 2.311.031 geregistreerde kiezers (84,9%) naar de stembus gegaan en waren er 1.941.858 geldige stemmen uitgebracht. De verdeling van deze stemmen was: Nationaal Front 94,60%, MDS 3,28%, MUP-II 0,81%, PCT 0,78% en onafhankelijken 0,53%.
Dit resultaat betekende dat geen van de drie deelnemende oppositiepartijen het aandeel van 5% van de stemmen had verworven, dat de regering eerder als voorwaarde voor eventuele erkenning had gesteld. De PCT was reeds een legale partij.
Alle drie oppositiepartijen protesteerden wegens beweerde illegale aspecten of onregelmatigheden tijdens de verkiezingscampagne en bij de stembus. In het bijzonder werd beweerd dat de oppositie was belet waarnemers naar de stembureaus en de lokalen waar de stemmen werden geteld te sturen.
Tijdens de eerste zitting van de nieuwe Nationale Vergadering werd Mahmoud Messadi, de enige kandidaat, unaniem. tot voorzitter gekozen, aldus Le Monde (14-11-'81).
Tevoren was het kabinet van premier Mohammed Mzali op 8 nov. ongewijzigd herbenoemd.

Gratie voor Achour

Op 30 nov. 1981 verleende president Bourguiba gratie aan de voormalige secretaris-generaal van de UGTT, Habib Achour (68), toen hij die dag door de president werd ontvangen. Enkele uren later koos de nationale raad van de UGTT Achour tot voorzitter van deze vakbeweging en eveneens tot lid van het uitvoerend bureau.

Arrestatie en veroordeling islamitische fundamentalisten

Eerder hadden de autoriteiten vanaf de nacht van 18 op 19 juli 1981 arrestaties uitgevoerd onder islamitische fundamentalisten. Aangehouden werden o.m. Rached Ghannouchi en Abdelfattah Mourou (resp. voorzitter en secretaris-generaal van de MTI) alsmede twee leiders van de Mouvement islamique progressiste.

Tijdens een persconferentie op **30** juli zei minister van binnenlandse zaken Guiga dat de arrestaties het rechtstreekse gevolg waren van een poging van islamitische fundamentalisten in M'Saken (in de Sahel) om een door de regering benoemde imam met geweld af te zetten en die te vervangen door hun eigen kandidaat. Volgens de minister behoorden de 61 gearresteerde personen - 20 werden nog gezocht - tot extremistische islamitische bewegingen, die contacten onderhielden met ,,buitenlandse partijen uit staten met expansionistische bedoelingen uit naam van de religieuze revolutie".

Op 27 aug. begon voor een rechtbank in Tunis een proces tegen 107 islamitische fundamentalisten, van wie 29 bij verstek terechtstonden. Op 4 sept. werd Rached Ghannouchi tot 11 jaar gevangenisstraf veroordeeld; Mourou kreeg 10 jaar. De meerderheid werd veroordeeld tot gevangenisstraffen van meer dan twee jaar. Zes beklaagden kregen voorwaardelijke straffen; twee werden vrijgesproken. De veroordeelden werden schuldig bevonden aan kwetsing van de waardigheid van het staatshoofd, verspreiding van valse berichten en lidmaatschap van een illegale organisatie.
Op 3 okt. bevestigde het hof van beroep het merendeel van deze vonnissen. De gevangenisstraf van Ghannouchi werd van 11 tot 10 jaar gereduceerd; nog twee beklaagden werden vrijgesproken.

Reorganisatie kabinet

Op 18 juni 1983 maakte premier Mzali het ontslag bekend van de ministers Mansour Moalla (planning en financiën) en Tahar Bekkhodja (voorlichting). Tot hun opvolgers werden benoemd Ismail Khelil (planning), Sala Ben M'Barka (financiën) en Abderrazak Kefi (voorlichting). Tegelijk werd Ezzedine Chelbi benoemd tot staatssecretaris van economie, belast met toerisme en nijverheid.
Volgens Le Monde (21-6) was Moalla voorstander van een rigoureuze bezuinigingspolitiek die premier Mzali terwille van de ,,sociale vrede" wilde afzwakken. Het Franse dagblad zag in de reorganisatie een versterking van het gezag van de premier door president Bourguiba.
Overigens meende de NZZ (17-3) dat wat aanvankelijk een nieuw begin leek – de twee jaar geleden gestarte politieke opening – thans steeds meer een nieuwe stagnatie blijkt te zijn, die met het oog op het steeds urgenter en onopgeloste opvolgingsprobleem van de op 3 aug. j.l. 80 jaar geworden president Bourguiba zelfs tot ,,een volledige verlamming van het politieke leven" heeft geleid.

Verdere veroordelingen

Op 23 juli 1983 veroordeelde een rechtbank in Tunis 12 Tunesiers tot straffen variërend van 2 jaar gevangenis tot 10 jaar dwangarbeid wegens oprichting van een illegale organisatie ,,Mouvement des révolutionnaires populaires" teneinde aanslagen op personen en eigendommen te plegen, in het bijzonder het Saoedisch cultureel centrum en de Amerikaanse ambassade in Tunis. Ook zouden zij contacten met het buitenland hebben onderhouden, vooral met Al Fatah-dissident Naji Allouche.

Op 27 juli werden 22 personen, beschuldigd van oprichting van een niet toegestane associatie (MTI) veroordeeld; 18 kregen zes maanden, twee één jaar en twee werden vrijgesproken. Voorts werden 16 bij verstek veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf.

Op 25 aug. stonden voor het militair tribunaal van Tunis **30** leiders en leden van de Tunesische sectie van de Parti de la libération islamique (Hizb al Tahrir) terecht.
Deze partij werd in 1952 in Jordanië opgericht door sjeik Takieddin Nabhani. Zij heeft secties in Egypte, Libië en andere Arabische landen. Het is niet bekend, aldus Le Monde (24-8), waar de zetel van de politieke leiding van de Tahrir-partij zich bevindt. Ook de identiteit van haar leden en de bron van haar financiële middelen zijn onbekend. De partij stelt zich ten doel de herinvoering van de sharia (islamitische religieuze recht) en het kalifaat.
Onder de beklaagden waren 19 militairen (drie officieren, van wie één voortvluchtig, en 16 onderofficieren) en 11 burgers, o.w. de leider van de sectie, de 36-jarige gymnastiekleraar Mohammed Jerbi. Voor het eerst sinds 1962 stonden Tunesische militairen om politieke redenen terecht. Le Monde (27-8) meldde dat het eerste contact van deze militairen – voor het merendeel behorend tot de luchtmacht, gelegerd op de basis Sidi-Ahmed bij Bizerta – met de burgersectie van de partij terugging tot eind 1981 of begin 1982, d.w.z. kort na de ontmanteling van de MTI en de veroordeling van haar leiders (zie hierboven).
De 19 militairen werden op 25 aug. veroordeeld tot gevangenisstraffen van 6 tot 8 jaar wegens het lidmaatschap van de Hizb al Tahrir, terwijl de elf burgers twee jaar gevangenisstraf kregen wegens het ,,aansporen van militairen toe te treden tot een clandestiene vereniging met een politiek karakter".
Alle militairen ontkenden de oprichting van een politieke partij te hebben nagestreefd en zich aan subversieve acties te hebben schuldig gemaakt. De burgers erkenden daarentegen tot de partij te behoren, hoewel zij het politieke aspect van hun actie miniseerden. (Le Monde, NZZ, FAZ, *Volkskrant*)

(Vor. ber. pag. 55213 e.v.-1980)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing. B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

KAL-JUMBO NEERGESCHOTEN DOOR SU

Op 1 september 's morgens om 3.26 uur plaatselijke tijd (20.26 uur West-europese zomertijd) meldde een Sowjet-piloot aan zijn grondstation: „Het doel is vernietigd." Dat doel was een Boeing 747 passagiersvliegtuig van de Zuidkoreaanse luchtvaartmaatschappij KAL (Korean Air Lines), dat met 269 inzittenden onderweg was voor het laatste deel van vlucht 007, van Anchorage (Alaska) naar Seoel (Zuid-Korea). Vier minuten later was op de radar te zien dat de Boeing 747, die gevlogen had op een hoogte van ongeveer 33.000 voet, hoogte had verloren tot ongeveer 16.400 voet. Om **3.38** uur verdween vlucht 007 van de radarschermen van de Japanse luchtverkeersleiding. Kort daarop moet het toestel ten noorden van het eiland Moneron en ten westen van Zuid-Sachalin (SU) in de Japanse Zee zijn gestort. Aangenomen wordt dat alle 29 bemanningsleden en 240 passagiers (o.w. 61 Amerikanen) zijn omgekomen.
Het neerschieten van het Zuidkoreaanse passagiersvliegtuig door een Sowjet-jager in vredestijd leidde in de hele wereld tot scherp afwijzende reacties en tot een nieuwe Amerikaans-Russische confrontatie.

Reconstructie vlucht 007

New York Times-verslaggever David Shribman recontrueerde in de *Volks*krant en *IHT* (9-9) aan de hand van het toen beschikbare materiaal – voornamelijk uit Amerikaanse en Japanse bron, incl. bandopnamen van gesprekken tussen Sowjet-piloten en hun grondstation – de gebeurtenissen rond vlucht 007 van de Zuidkoreaanse Boeing 747.

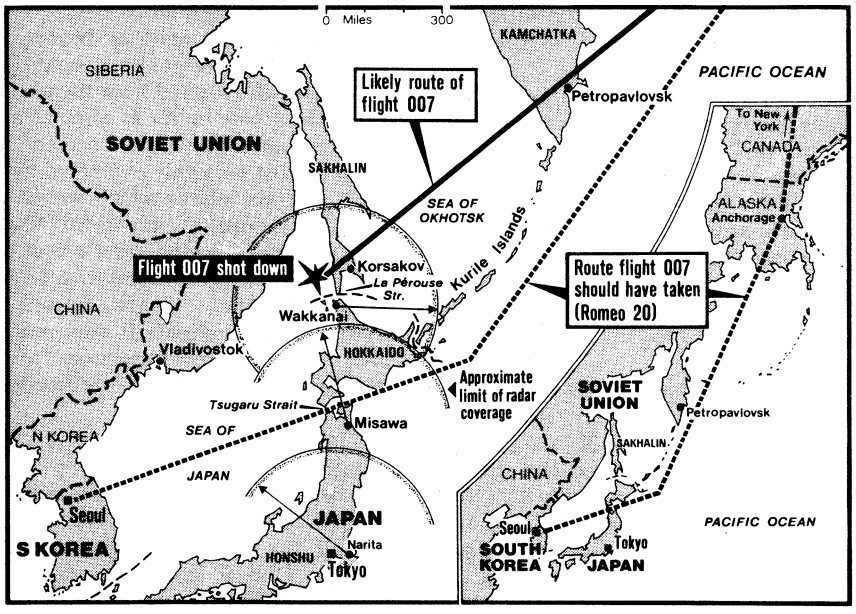
„De vlucht begon zonder incidenten* na middernacht op 31 augustus. (...)

Na een korte vertraging, stapte de piloot van de Boeing-747, Taek Yong Choi, met 28 bemanningsleden en 240 passagiers aan boord (op Kennedy Airport in New York) om vervolgens de vlucht in de nacht te gaan beginnen. (...)
De piloot, die één van de noordelijke routes naar het oosten volgde, vloog over Canada naar Alaska en maakte een gebruikelijke tussenstop in Anchorage voor het bijvullen van brandstof. Voor vier personen was dit de eindbestemming. terwijl de overige passagiers, waaronder Larry McDonald, de Democratische afgevaardigde uit Georgia en voorzitter van de John Birch Society. naar de lounge liepen, waar de passagiers van een andere KAL-vlucht zaten; de vlucht die McDonald aanvankelijk van plan was te nemen.

De stop duurde zeventig minuten en de bemanning werd tevens vernieuwd. De nieuwe piloot was Chun Byung In, een ervaren vliegenier. die voorheen bij de Zuidkoreaanse luchtmacht had gezeten. Om ongeveer 10 uur's morgens plaatselijke tijd, vloog hij naar het Zuidwesten, over de uiterst westelijke uitstulping van Alaska, ten zuiden van het schiereiland Kamtsjatka, over het Japanse eiland Honshu naar Seoel.
Terwijl hij in de duisternis van de vroege ochtend naar het westen vloog, werd de Boeing opgemerkt door Sowjetradars en Russische veiligheidsfunctionarissen volgden zijn koers die, om redenen die nog steeds onbekend zijn, verkeerd aan het gaan was. In plaats van een meer zuidelijke route te nemen, koerste de 747 meer westwaarts, richting het verboden luchtruim boven het schiereiland Kamtsjatka en naar het eiland Sachalin, allebei Sowjet-grondgebied.

Zowel het schiereiland als het eiland staan in de wereld van de luchtvaart en daarbuiten bekend als uitermate gevoelige gebieden. De Verenigde Staten heeft al tientallen jaren geprobeerd inlichtingenapparatuur te ontwikkelen om binnen te dringen in de zee van Ochotsk, tussen het schiereiland en het eiland, speciaal om de bewegingen van Sowjet-onderzeeers te volgen en de lancering van Russische raketten die worden afgevuurd ten westen van de Oeral, over de uitgestrekte vlakte van Siberië naar het bergachtige gebied van Kamtsjatka.

Het gebied is feitelijk zo gevoelig, dat in een federale luchtvaartmap over Sachalin in grote letters een waarschuwing staat gedrukt: vliegtuigen, die het luchtruim schenden boven dit gebied, kunnen beschoten worden zonder waarschuwing vooraf. Tegen deze achtergrond zijn Koreaanse verkeersvliegers door de jaren heen bijna ridderlijk geworden waar het gaat om het ontzien van het gevoelige Sowjet-luchtruim, aldus een deskundige van de Amerikaanse inlichtingendienst.
Deze keer echter keken de Kussen van meet af aan toe. Tweeënhalf uur*, volgde de Sovjet-radar de koers van de Boeing, terwijl tegelijkertijd verschillende Soujet-vliegtuigen die waarschijnlijk de gebruikelijke patrouillevluchten uitvoerden. het gebied invlogen.
De details van wat er gebeurde in het laatste kritieke uur van vlucht-007 zullen wel altijd vaag blijven. Desondanks is wel bekend dat Russisch luchtverdedigingspersoneel. kennelijk gealarmeerd door de beweging van een vliegtuig boven bijzonder gevoelig gebied, opdracht gaf aan tenminste vier, en misschien acht vliegtuigen op te stijgen om de bewegingen te registreren en het vliegtuig uiteindelijk te onderscheppen.
Om 3.12 uur Koreaanse tijd rapporteerde, volgens de banden die de Verenigde Staten in handen heeft, de piloot van een (Suchoi) SU-15 – een supersonisch vliegtuig dat de belangrijkste jager is van de Russische luchtverdediging – voor het eerst, dat hij het vliegtuig zag. Ik zie het voor me en op mijn radarscherm, rapporteerde de piloot de thuisbasis in afwachting van verdere instructies. Het was minder dan een kwartier voor het tragische einde van dit drama in de vroege morgen. en de Koreaanse Boeing was klaarblijkelijk al over Kamtsjatka



(The Economist 10-9)

* Op 9 sept. werd in Seoel vernomen dat de commandant van de Boeing 747, die de vlucht van New York naar Anchorage uitvoerde, in een rapport aan de KAL-directie had gemeld dat enkele navigatie-instrumenten van het toestel na het vertrek vanaf Kennedy Airport slecht functioneerden. Het betrof o.m. de „horizontale situatie indicator" (HSI) ofwel de „kunstmatige horizon", die het toestel helpt automatisch zijn juiste koers te vinden. Ook het centrale waarschuwingssysteem, dat de HSI controleert, leverde problemen op. Een alarmlamp bleef branden, toen het vliegtuig zich al op de juiste hoogte bevond. Tevens ondervond de Boeing problemen met de communicatie doordat op de hoge-frequentiekanalen veel bijgeluiden te horen waren. Tijdens de tussenstop in Anchorage moesten technici de instrumenten in orde brengen. De vlucht 007 werd vanaf Anchorage met een nieuwe bemanning voortgezet, nadat was geconstateerd dat de instrumenten weer functioneerden, aldus het rapport (AFP/UPI).

* Volgens The Economist (10-9) begon Sowjet-radar op Kamtsjatka de Boeing omstreeks 1.00 uur (Koreaanse tijd) te volgen. Omstreeks 1.30 uur onderschepten Sowjet-jagers het toestel, maar zij bleven het daarna kennelijk niet voortdurend schaduwen. Omstreeks 3.00 uur werd de Boeing opnieuw onderschept vlakbij de oostkust van Sachalin door vier Sowjet-jagers, aldus The Economist.

Weekblad 52ste jaargang No. 2707, pag. 39255-39270

gevlogen, daarbij het Russische luchtruim schendend, en volgens het Kremlin over een Russische maïnebasis.

Eerder, de exacte tijd is niet bekend, doorkruiste tenminste een RC-135, een militaire versie van de Boeing 707, die gebruikt wordt door de Verenigde Staten voor het inwinnen van inlichtingen, het gebied om volgens het Pentagon een routinevlucht uit te voeren om te bekijken of de Sowjet-Unie wapenovereenkomsten naleeft. De RC-135, die aanzienlijk kleiner is dan een 747 en niet beschikt over het kenmerkende frontale uitsteeksel van het verkeersvliegtuig, vloog naar het noorden toen het de Koreaanse Boeing westelijk passeerde.

Volgens een verklaring van het Witte Huis afgelopen maandag (5 sept.) zouden het Amerikaanse vliegtuig en de Boeing boven de internationale wateren vliegen toen ze elkaar passeerden. Later, toen de twee vliegtuigen bijna 300 mijl van elkaar verwijderd waren, kruiste het Amerikaanse verkenningsvliegtuig de vluchtroute van de Koreaanse Boeing en koerste noordelijk naar zijn basis op de Aleoeten-eilanden voor de kust van Alaska. Volgens de Amerikaanse autoriteiten was het vliegtuig al een uur terug op zijn basis op het eiland Shemya, tegen de tijd dat de Koreaanse Boeing boven de Zee van Ochotsk vloog.

In de verklaring van het Witte Huis, die bekend werd gemaakt kort voordat president Reagan maandag (5 sept.) zijn televisietoespraak hield, stond dat de Boeing, die uit zijn koers raakte en boven Kamtsjatka vloog, aanvankelijk werd aangezien voor een RC-135 en later voor een ongeïdentificeerd vliegtuig.

Een hele reeks verklaringen van de Sowjet-Unie veronderstelde, dat de Russische luchtmachtverdediging de twee vliegtuigen verward heeft. Maar Amerikaanse functionarissen houden vol, dat de informatie-uitwisseling tussen de Russische piloot en het grondpersoneel de Amerikaanse conclusie ondersteunen, dat het incident niet het tragische resultaat kan zijn van verwisselde vliegtuigen.

Een minuut later (3.13 uur) herhaalde de piloot dat hij het vliegtuig zag en voegde er aan toe: ,,Ik ben gekluisterd aan het doel", waarmee hij bedoelde dat het vuurgeleidingssyteem van de raketten gericht waren op de Boeing en zijn bewegingen volgden. In de volgende 21 seconden ondernam de piloot kennelijk een manoeuvre die bedoeld was om het militaire toestel de kans te geven zichzelf bekend te maken als vriend of vijand. Volgens een verklaring van het Russische persbureau *Tass*, probeerde het Sowjet-vliegtuig ook contact te maken met het Koreaanse vliegtuig via internationale noodsignalen, maar de regering-Reagan houdt vol dat er helemaal geen aanwijzingen zijn, dat de Russische piloot pogingen deed om met de Boeing te communiceren.

De volgende vijf minuten bespiedde het gevechtsvliegtuig de 747. Toen om 3.18 uur 's morgens zei de piloot van de SU-15, tegen zijn basis, dat de navigatielampen van de Boeing brandden, en voegde er aan toe dat de waarschuwingsverlichting knipperde. De Sowjet-Unie heeft herhaaldelijk gezegd dat de 747 zonder navigatieverlichting vloog.

Een halve minuut later zei de piloot dat hij zich concentreerde op het doel en bevestigde vervolgens dat zijn raketten gericht waren op de Koreaanse Boeing.

Daarna vlogen het Koreaanse verkeersvliegtuig en de SU-15 een poos achter elkaar. Terwijl hij het doel naderde, zei de piloot van het gevechtsvliegtuig, die het geleidingssysteem van de raket in werking had gesteld: ,,Ik kom dichterbij". Volgends de eigen woorden van de piloot, had hij in feite het vliegtuig op 1,2 mijl genaderd en merkte hij voor de tweede keer het knipperende waarschuwingslicht op van het Koreaanse toestel.

De twee vliegtuigen bleven vlak achter elkaar boven de Japanse Zee vliegen. De 747 verminderde zijn snelheid. De SU-15 haalde in en vloog voor het verkeersvliegtuig. De 747 bleef snelheid verminderden. De piloot van het gevechtsvliegtuig rapporteerde terug aan de basis: ,,Hoe kan ik het verjagen? Ik zit al dwars voor het vliegtuig."

Een moment later voegde hij eraan toe: ,,Nu moet ik me wat van het doel verwijderen."

Toen om 3.23 uur meldde de piloot: ,,Ik verwijder me langzaam. Nu zal ik een raket proberen."

In de volgende anderhalve minuut, toen de Koreaanse piloot zijn laatste contact met de verkeersleiding had, richtte de Sowjet-piloot de raket op het Koreaanse toestel. Om ongeveer 3.26 uur vuurde hij een raket af. ,,Ik heb de raket afgevuurd", zei de piloot. Twee seconden later voegde hij eraan toe: ,,Het doel is vernietigd." De piloot staakte toen zijn aanval en vroeg de afstand tot het vliegveld. (...)

Intussen waren andere Russische gevechtsvliegtuigen nog op zoek naar de Boeing. ,,Zien jullie het doel?" vroeg een van hen. ,,Ik zie niets in dit gebied", zei een ander. ,,Ik heb net gekeken." Op hetzelfde moment verdween de Boeing van het radarscherm... (...)

Uit het laatste radiocontact van de Boeing met de verkeerstoren van het vliegveld Narita, buiten Tokio, blijkt hoever het vliegtuig (Boeing) van zijn koers was afgeweken, waardoor nieuwe vragen rijzen, bijv. of de piloot van de 747 zijn werkelijke positie wel wist.

Tijdens dat laatste contact, om 3.23 uur 's morgens, rapporteerde de piloot, dat zijn positie 113 mijl ten zuiden van het Japanse eiland Hokkaido was, terwijl de Boeing in feite, zoals later blijkt uit inlichtingen van de Japanse veiligheidsdienst, (ca 113 mijl) ten noorden van Hokkaido vloog en meer dan 100 mijl van de normale koers was geraakt. Drie minuten later toen, volgens de bandopname, de raket was afgevuurd, moest de 747 op nieuw radio-contact maken met Narito. Dat gebeurde niet.

De stilte duurde voort. Tegen 5.19 uur, bijna twee uur nadat de laatste woorden van vlucht 747 waren ontvangen, stelden luchtverkeersleiders in Narita het hoofdkantoor van Korean Air Lines op het internationale vliegveld Kimpo in Seoel op de hoogte en zeiden volgens KAL-woordvoerder Kim Yong Kuk, dat er iets helemaal mis was gegaan. De Japanse luchtverkeersleiders hadden volgens Kim elke mogelijkheid geprobeerd om het vermiste vliegtuig op te sporen. Ze hadden ook contact gemaakt met de Japanse vlucht-41 en de Koreaanse vlucht-15, die in de buurt waren. Beide vliegtuigen probeerden iets te weten te komen, maar slaagden er niet in om radio-contact met het vermiste vliegtuig te krijgen.



Een vergelijking van het Amerikaanse verkenningsvliegtuig RC-135 (boven). een militaire versie van de Boeing 707, met een Boeing 747 van de Korean Air Lines.

De communicatie tussen het Narita- en Kimpo-vliegveld begon iets van een hotline te krijgen van het personeel van Korean Airlines, dat met de grootste spoed onderzocht wat er gebeurt kon zijn, en met de Narita-luchtverkeersleiders, die met toenemende ontsteltenis antwoordden dat ze niets wisten en dat het vliegtuig leek te zijn verdwenen.

Vijf minuten later, om 5.24 uur sloeg de KAL alarm bij het Zuidkoreaanse ministerie van transport. De zoekacties gingen door, maar om 7.20 uur meldde de Japanse correspondent van de Koreaanse radio in het ochtendbulletin, dat vlucht-007 werd vermist. Kort daarna startte de communicatie tussen de Koreaanse autoriteiten en de Japanse en Amerikaanse militaire inlichtingendienst. Over details hiervan tasten we nog in het duister.

Om ongeveer 10 uur 'smorgens ontving de Zuidkoreaanse regering informatie van de inlichtingendienst van een bevriend land, dat het hoogst waarschijnlijk was, dat het Koreaanse toestel door Russische vliegtuigen gedwongen was te landen op het eiland Sachalin, aldus verklaarde een Zuidkoreaanse regeringswoordvoerder. „We kregen in die vroege uren tegenstrijdige signalen". aldus een Koreaanse regeringsfunctionaris. ,,Het was erg verwarrend. In de loop van de ochtend waren we verplicht aan te nemen, dat het vliegtuig neergeschoten was", aldus de regeringsfunctionaris.

Aan het begin van de middag vroeg de Japanse ambassade in Moskou aan het Russische ministerie van buitenlandse zaken of het vliegtuig inderdaad geland was op Sachalin. Vijftien minuten later verklaarde het ministerie de ambassade dat het vliegtuig niet op het eiland was. Nieuwe informatie werd zo'n drieëneenhalf uur later bekend gemaakt toen een Sowjet-functionaris verklaarde dat het vliegtuig zich helemaal niet op Russische bodem bevond..."

Amerikaans-Russische voorlichtingsdialoog

Op 1 sept. 'smiddags gaf de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz, een persconferentie in Washington, waarbij hij als eerste officieel meldde dat de Boeing 747 door een Sowjet-piloot met een raket was neergeschoten. Hij gaf een gedetailleerd verslag van het gebeuren, waarbij naar zijn zeggen tenminste

acht Sowjet-gevechtsvliegtuigen waren betrokken.
Op vragen van die strekking benadrukte minister Shultz ,,geen bewijzen'' te hebben dat de Sowjet-vliegtuigen het Zuidkoreaanse toestel hebben gewaarschuwd en niet over inlichtingen te beschikken dat de Sowjets geprobeerd hebben het volgens de internationale regels tot landing te dwingen. Over de vraag of het besluit het burgervliegtuig neer te halen op hoog Sowjet-niveau is genomen (gezien de periode van tweeënhalf uur waarin het KAL-toestel is gevolgd op radar en door gevechtsvliegtuigen), wilde Shultz niet speculeren. ,,Ik kan niet buiten de feiten treden, ik ga daarover niet speculeren'', aldus de minister.

Shultz sprak zijn ,,afkeer'' over de aanval uit en verklaarde ,,geen excuses te kunnen bedenken voor deze walgelijke daad''.

Op 1 sept. 'savonds gaf het officiële Sowjet-persbureau *Tass* de volgende verklaring uit:

,,Een niet-geïdentificeerd vliegtuig kwam het luchtruim van de Sowjet-Unie binnen boven het schiereiland Kamtsjatka vanuit de richting van de Stille Oceaan en schond daarna voor de tweede keer het luchtruim van de Sowjet-Unie boven het eiland Sachalin in de nacht van 31 augustus op 1 september. Het vliegtuig had geen navigatielichten en gaf geen antwoord op vragen en nam geen contact op. Gevechtsvliegtuigen, die de lucht werden ingestuurd, probeerden het toestel te helpen om het naar het dichtsbijzijnde vliegveld te leiden. Maar de indringer reageerde niet op signalen en waarschuwingen van de Sovjet-gevechtsvliegtuigen en zette zijn vlucht voort in de richting van de Japanse zee.''

Op 2 sept. 'savonds kwam *Tass* met een tweede officiële verklaring. Hierin werd gesteld dat ,,de indringer van de bestaande internationale route tot 500 km in de richting boven Sowjet-grondgebied (was) afgeweken en meer dan twee uren boven het schiereiland Kamtsjatka, het gebied van de Zee van Ochotsk en het eiland Sachalin verbleef'. Voorts werd gesteld: ,,Internationale voorschriften overtredend vloog het toestel zonder navigatielichten, reageerde niet op de radiosignalen van de Sowjet-luchtverkeersleiding en ondernam zelf geen poging zo'n communicatieverbinding tot stand te brengen.'' Sowjet-vliegtuigen ,,trachtten herhaaldelijk contact met het vliegtuig op te nemen – waarbij zij algemeen erkende signalen gebruikten – en (trachtten) het naar de dichtsbij gelegen luchthaven op Sowjet-grondgebied te brengen.'' ,,Boven het eiland Sachalin vuurde een Sowjet-vliegtuig waarschuwingsschoten met lichtspoormunitie langs de vliegroute van de machine af. Spoedig daarop verliet het toestel de grenzen van het Sowjet-luchtruim en zette het zijn vlucht in de richting van de Japanse Zee voort. Ca. 10 minuten was het nog binnen de waarnemingszone van de navigatie-apparatuur. Daarna werd het niet meer waargenomen'', aldus *Tass*. Het persbureau vroeg zich af waarom de Amerikaanse autoriteiten niet hadden getracht contact met de SU op te nemen en de SU de noodzakelijke gegevens over de vlucht van het toestel te verschaffen. Dat was niet gebeurd en daarom kon volgens *Tass* slechts worden geconcludeerd dat er achter de camouflage van een passagiersvliegtuig een speciale spionagemissie verborgen was. Tot slot werd gesteld dat de ,,leidende kringen in de SU'' het verlies aan mensenlevens betreurden.

In een reactie op de Tass-verklaring zei de Amerikaanse minister Shultz: ,,De wereld wacht nog altijd op de SU. opdat zij de waarheid zal vertellen.'' Naar zijn zeggen bestond er geen enkele aanwijzing dat er waarschuwingsschoten waren afgevuurd. Ook zei hij dat de VS niet wisten dat het toestel in moeilijkheden of gevaar verkeerde, voordat het werd neergeschoten. De Amerikaanse kennis van het gebeuren was gebaseerd op een analyse van het informatiemateriaal na afloop. Met dit soort verklaringen poogde de SU steeds weer ,,de feiten over een onmenselijke Russische aanval op een ongewapend lijntoestel'' te verdoezelen, aldus Shultz.
Op 4 sept. verklaarde kolonel-generaal Semjon Romanow, het hoofd van de staf van de luchtafweer van de SU, in een vraaggesprek met *Tass* dat de Sowjet-piloot het binnengedrongen niet-geidentificeerde vliegtuig voor een Amerikaans verkenningsvliegtuig van het type RC-135 kon hebben aangezien.
Volgens Romanow vloog de Zuidkoreaan met gedoofde lichten en opmerkelijk laag: 8.000 a 10.000 meter boven de grond. De piloot, die de Zuidkoreaan onderschepte, zou ,,gedurende lange tijd een aantal malen'' hebben geprobeerd enige reactie te krijgen van de bemanning van het binnengedrongen vliegtuig. Pogingen tot radiocontact, lichtsignalen en tikjes tegen de vleugel van de Boeing zouden echter zonder effect zijn gebleven. Daarna zou de Sowjet-piloot ,,vliegend achter de Zuidkoreaan'' waarschuwingsschoten hebben afgegeven. Generaal Romanow liet in het midden wat er daarna is gebeurd.
Op 5 sept. betwistte generaal Romanow in de *Prawda* dat de Sowjet-piloot, die de Zuidkoreaanse Boeing achtervolgde, kon weten dat het om een burgertoestel ging. Hij stelde dat ,,men in het Westen blijft schreeuwen dat de Sowjet-piloot heel goed wist dat hij een burgervliegtuig voor zich had, maar dat wist de piloot juist niet. Het vliegtuig voerde geen buitenverlichting en qua vorm lijkt het in veel opzichten op het Amerikaanse verkenningsvliegtuig RC-135. De piloot kon niet bepalen welke functie het binnengedrongen vliegtuig uitvoerde.''

Tegelijkertijd verhevigden de Sowjet-media hun campagne, waarbij Washington ervan beschuldigd wordt hysterie te zaaien over het verlies van het vliegtuig om een geloofwaardig excuus te hebben om zijn nieuwe raketten in West-Europa te plaatsen. *Tass* noemde het incident een doelbewuste poging om de onderhandelingen te verstoren over vermindering van Euro-raketten in Genève.

De Amerikaanse autoriteiten bestreden inmiddels de stelling dat de Sowjet-piloot niet wist dat het om een burgertoestel ging. De woordvoerder van het Witte Huis, Larry Speakes, verklaarde op 4 sept. wel dat een Amerikaans RC-135 verkenningsvliegtuig in de buurt was van het gebied waar de Russen de Zuidkoreaanse Boeing voor het eerst ontdekten, zodat zij in eerste instantie de beide vliegtuigen met elkaar verward konden hebben. Maar volgens Speakes moest het de Sowjet-piloten in de minstens twee uur dat zij het vliegtuig volgden al snel zijn duidelijk geworden dat het geen Amerikaans verkenningstoestel betrof.

Bovendien, zo verklaarde een regeringswoordvoerder, zijn het Koreaanse en het Amerikaanse vliegtuig elkaar nooit dichter genaderd dan 120 kilometer en bevond het Amerikaanse verkenningsvliegtuig zich op 1600 kilometer afstand op het moment waarop de Boeing werd neergeschoten. Het Amerikaanse verkenningsvliegtuig, dat op geen enkel moment het Sowjet-luchtruim is binnengegaan, was op een routinevlucht om te controleren of de Sowjet-activiteiten in het gebied stroken met het Amerikaans-Russisch verdrag over strategische kernbewapening, aldus de woordvoerder.
Vervolgens werd van Japanse zijde betwist dat het Zuidkoreaanse toestel niet op de Sowjet-signalen had gereageerd. Op 6 sept. deelde kabinetssecretaris Masaharu Gotoda in Tokio mee dat uit de afgeluisterde gesprekken tussen de Sowjet-piloten en hun grondstation was gebleken dat de Zuidkoreaanse piloot had aangegeven dat hij bereid was de gevechtsvliegtuigen te volgen. ,,Het doelwit knippert met de lichten'', zo zou een van de Sowjet-piloten zijn grondstation om 3.21 uur hebben gemeld, d.w.z. bijna vijf minuten voordat de Boeing werd neergeschoten.

Op 6 sept. 'smorgens schreef het Sowjet-partijblad *Prawda* dat de Sowjet-luchtafweer tegenover de indringer ,,uiterste terughoudendheid" had betracht, en dat, wanneer de Sowjet-troepen al van plan zouden zijn geweest het toestel neer te halen, dit met raketten vanaf de grond, niet met schoten vanuit een onderscheppend vliegtuig zou zijn geschied.
De *Prawda* meldde voorts dat het Zuidkoreaanse toestel om 21 10 uur aan de Japanse verkeerstoren op Guam had laten weten: ,,Wij zijn het zuiden van Kamtsjatska veilig gepasseerd. Het vliegtuig blijft normaal op koers."
Eveneens op 6 sept. werden door de VS in de Veiligheidsraad door Japan geleverde bandopnames afgedraaid van gesprekken tussen Sowjet-piloten van verschillende toestellen met hun grondstation. Deze bevestigden in essentie de Amerikaanse versie van het gebeuren.

Op 6 sept. 'savonds gaf de Sowjet-regering in een door het persbureau *Tass* verspreide verklaring, die in het Sowjet-televisiejournaal werd voorgelezen, voor het eerst – maar ook toen nog in licht verhulde vorm – toe dat een Sowjet-„onderschappingsjager het door de commandopost gegeven bevel om een einde te maken aan de vlucht (van de „luchtruimschender") heeft uitgevoerd". Daaraan werd toegevoegd: ,,Dergelijke handelingen zijn geheel in overeenstemming met de wet over de nationale grens van de USSR, waarvan de tekst werd gepubliceerd." Voorts werd opgemerkt: ,,De Sowjet-piloten, die een einde maakten aan de activiteiten van het binnengedrongen vliegtuig, konden niet weten dat het om een burgertoestel ging. Het vloog zonder navigatielichten aan, in het holst van de nacht, onder omstandigheden van slecht zicht en gaf geen antwoord op de ervoor bestemde signalen..."
De verklaring werd besloten met: ,,De Sowjet-regering spreekt haar leedwezen uit over de dood van de onschuldige mensen en deelt de smart van hun verwanten. De leiders van de Verenigde Staten zijn geheel en volledig verantwoordelijk voor deze tragedie."
In een reactie op de Sowjet-regeringsverklaring zei de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken Eagleburger: ,,Moskou blijft liegen over het tragische lot van de Boeing." Zijns inziens rezen bovendien ,,zeer ernstige vragen over de competentie van het Russische luchtverdedigingssysteem, met alle gevaren vandien". Eagleburger onderstreepte dat de SU geen verontschuldigingen had aangeboden en niet de verantwoordelijkheid op zich had genomen. ,,Integendeel, de Sowjet-regering zegt gewoon dat zij hetzelfde zal doen in vergelijkbare omstandigheden."

President Reagans woordvoerder Larry Speakes herhaalde dat Washington over ,,onweerlegbare" bewijzen beschikt dat de Russen wisten dat ze met een niet-militair vliegtuig te maken hadden toen ze de Boeing neerschoten. Die bewijzen bestaan volgens Speakes niet slechts uit de bandjes met de teksten van gesprekken tussen Russische piloten en hun grondstation. Om welke bewijzen het gaat wilde Speakes niet zeggen. Reagans woordvoerder voegde daar nog aan toe dat de Boeing mogelijk niet eens in het Russische luchtruim is aangevallen.

Op 7 sept. legde de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko in Madrid op de eerste dag van de slotzitting van de Europese Veiligheidsconferentie een verklaring af over het incident. Hij zei o.a.:

„Toen de indringer niet aan het bevel gehoor gaf om naar een Sowjet-luchthaven te vliegen en trachtte te ontkomen. voerde een luchtverdedigingsonderschepper het bevel van de commandopost uit om de vlucht te stoppen. Dergelijke acties zijn geheel in overeenstemming met de wet op de Sowjet-staatsgrenzen. We hebben gezegd het verlies aan mensenlevens te betreuren."

Gromyko beschuldigde de VS van een ,,misdadige handeling" die ,,niet kan worden gerechtvaardigd door hetzij oneerlijk goochelen met feiten, hetzij valse verklaringen onder de mantel van zorg voor mensenrechten". ,,Zij die thans nog geloof hechten aan die valsheid zullen uiteindelijk de werkelijke doelen begrijpen van deze enorme provocatie, die door de aanstichters wordt aangewend in het belang van hun militaristische politiek en van de uitbreiding van een militaire psychose," aldus Gromyko.

De Sowjet-minister waarschuwde luchtruimschenders voor een herhaling: „Sowjet-grondgebied, de grenzen van de Sowjet-Unie zijn heilig. Ongeacht wie provocaties van deze aard uitvoert, moet weten dat hij daarvoor de volle verantwoordelijkheid zal moeien dragen"

Op 8 sept. 's middags had Gromyko in de residentie van de Amerikaanse ambassadeur in Madrid een onderhoud van 2 uur en 4 minuten met zijn Amerikaanse ambtgenoot Shultz. Na afloop noemde de Amerikaanse minister Gromyko's verklaring over het Boeing-incident ,,zelfs nog onbevredigender" dan diens uitlatingen van de vorige dag. ,,De brute Sowjet-actie heeft duidelijk aangetoond dat de SU zich niet bekommert om mensenlevens", aldus Shultz, die liet weten dat ,,de kwestie nog niet de wereld uit is".

Op 9 sept. hield de chef van de generale staf van de Sowjet-strijdkrachten, maarschalk Nikolai Ogarkow, in Moskou een persconferentie. Hij deelde mee dat de Zuidkoreaanse Boeing, op het moment dat deze over de raketbasis van Sachalin vloog, al werd achtervolgd door 10 SU-15 en Mig-23 jagers. Er werden vier salvo's van in totaal 120 lichtkogels langszij afgevuurd om de piloot tot landen te manen. Toen het toestel niet reageerde, maar volgens Ogarkow juist probeerde te ontsnappen, kreeg een van de SU-15 jagers van de commandant van het militaire district „Prawda" op Sachalin op-



De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz (derde aan de rechterkant), en zijn Sowjet-ambtgenoot Andrei Gromyko (tweede aan de linkerkant) tijdens hun ontmoeting op 8 sept. in de Amerikaanse ambassade te Madrid.

dracht het toestel met een raket neer te schieten. Na die om 6.24 uur verstrekte opdracht, had de betrokken SU-15 twee raketten afgevuurd. Onmiddellijk daarna was de generale staf in Moskou op de hoogte gesteld. Op een vraag of er geen gevaar bestaat dat een dergelijke plaatselijke beslissing tot een derde wereldoorlog kan leiden, antwoordde Ogarkow dat de commandostructuur van de strijdkrachten dat risico uitsluit. De Sowjet-Unie heeft, zei Ogarkow, geen aanwijzingen dal een van de inzittenden van de Boeing de ramp heeft overleefd.

Hij baseerde zijn mededelingen naar eigen zeggen op de bevindingen van een staatscommissie die de feiten grondig heeft onderzocht. ,,Het was geen vergissing. Er was de volledige overtuiging dat het om een spionagevliegtuig ging", aldus de maarschalk. Als aanwijzingen in die richting noemde hij het feit dat het toestel onmiddellijk na vertrek uit Alaka koers zette naar Sowjet-luchtruim zonder door de Amerikaanse luchtverkeersleiding te worden teruggeroepen; dat het toestel onderweg tien minuten lang zo dicht bij een Amerikaans verkenningsvliegtuig van het type RC-135 vloog dat beide toestellen één stip op het Sowjet-radarscherm werden; dat de bemanning onderweg radiostilte zou hebben betracht; en dat de Sowjet-afluisterdienst gecodeerde radioboodschappen zou hebben opgevangen.

Het toestel was bovendien over een ,,nucleaire verdedigingsinstallatie en een zeer belangrijk verdedigingscentrum" op het zuidelijk deel van Sachalin gevlogen. Dat het toestel pas 2½ uur na het binnenkomen van het Sowjet-luchtruim was neergeschoten, had volgens Kremlin-woordvoerder Leonid Zamjatin te maken met de ,,menselijke bezorgdheid bij de luchtverdediging". Volgens Zamjatin moet schadeloosstelling voor de nabestaanden van de slachtoffers niet worden betaald door de Sowjet-Unie, maar door ,,degenen die deze mensen de dood hebben ingestuurd", waarmee hij kennelijk de Verenigde Staten bedoelde. Ogarkow zei impliciet dat iets dergelijks in de toekomst weer zou kunnen gebeuren. ,,Als het moet zullen de Sowjet-strijdkrachten ook in de toekomst hun gevechtstaken uitvoeren", aldus de maarschalk.

Over de nog onopgehelderde vragen (o.a. m.b.t. de koersafwijking van de Boeing, de aanwezigheid van andere vliegtuigen), reacties, sancties tegen de SU en verdere ontwikkelingen wordt in een volgende aflevering bericht.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

BIJEENKOMST WESTERSE VREDESBEWEGING IN WEST-BERLIJN

In West-Berlijn heeft van 9–14 mei een vergadering plaatsgevonden van vertegenwoordigers van de vredesbewegingen uit verschillende Westeuropese landen en de Verenigde Staten. Aanwezig waren rond 3.000 afgevaardigden uit 25 landen.
Oosteuropese vredesgroepen, zowel officiële als onofficiële, waren niet naar West-Berlijn gekomen. De meeste officiële groepen hadden zelfs de uitnodiging niet beantwoord en leden van de niet-officiële groepen kregen geen toestemming hun land voor de bijeenkomst te verlaten.
Bekende deelnemers aan de conferentie waren het groene Bondsdaglid Petra Kelly, de Britse Labourpoliticus Tony Benn en de Amerikaanse activist Daniel Ellsberg.
De conferentie is op 14 mei afgesloten zonder concrete politieke resultaten.
De Westeuropese vredesbeweging heeft niet alleen geen besluiten willen nemen – dat was vooraf ook uitdrukkelijk niet de bedoeling – maar zij heeft zich ook amper beziggehouden met de ,,harde" politieke problemen, die samenhangen met haar streven de plaatsing van nieuwe kernwapens in West-Europa te verhinderen.

Volgens IKV-secretaris Mient Jan Faber is de vredesbeweging te bang zich te begeven op het terrein ,,waar het politieke spel wordt gespeeld". ,,Als het gaat om het formuleren van politieke antwoorden op de bewapening is er sprake van een totale vervreemding", aldus Faber, die daarbij doelde op de weigering van de overgrote meerderheid van de conferentiegangers zich te bekommeren om de ontwapeningsonderhandelingen die worden gevoerd in Genève.
In tegenstelling tot het merendeel van de organisatoren van de zesdaagse conferentie toonde Faber zich niet optimistisch over de kansen van de vredesbeweging de stationering van kruisraketten en Pershings te verijdelen. ,,Op deze conferentie werd duidelijk dat ze de situatie in Europa niet goed aankan. Die raketten komen er toch en in de Oosteuropese landen verandert ook al niets, is de sfeer", aldus Faber. Toen Faber in het grote internationale forum over de politieke consequenties van kernontwapening in Europa betoogde dat de strijd tegen de plaatsing van de nieuwe kernwapens het denken over de toekomst van Europa niet mag overschaduwen, werd hij dan ook onmiddellijk bestraffend op de vingers getikt. ,,Het goede is niet de vijand van het beste", aldus de Deense linkse socialist Gert Petersen.
De discussie over de militaire en politieke toekomst van Europa werd echter niet veel intensiever gevoerd, behalve toen aan de orde kwam of de nucleaire ontwapening van de Bondsrepubliek zou moeten leiden tot een vorm van hereniging van de beide Duitslanden. Faber keerde zich daar fel tegen. ,,De rol van Duitsland in de laatste eeuwen rechtvaardigt enig wantrouwen. De Duitse deling is daarom niet een toevallig gevolg van de opsplitsing van Europa in twee blokken na de Tweede wereldoorlog", aldus de IKV-secretaris. De Duitse conferentiegangers vielen echter over hem heen, de Westeuropese deelnemers steunden hem.
De Britse European Nuclear Disarmament-campaign (END) voelt bij voorbeeld ook niets voor een pleidooi eerst de Bondsrepubliek van kernwapens te ontdoen en dan pas de rest van Europa. ,,De Duitse vredesbeweging mag er niet alleen op uit trekken en de nationale vraag stellen". was de waarschuwing van Faber aan het adres van de vredesgroepen uit de Bondsrepubliek.
De handschoen werd opgepakt. onder andere door de voormalig DDR-burger Rudolf Bahro. De toekomst van de beide Duiislanden liep hoe dan ook als een rode draad door de conferentie, tot ergernis of vervreemding van de andere vredesbewegingen.

De min of meer communistische vredesraden deden niet mee aan de conferentie in West-Berlijn. Officieel omdat zij de uitgangspunten ervan niet konden onderschrij en, waarin ook de Russische kernbewapening uitdrukkelijk werd genoemd, maar vooral ook omdat zij de plaats van de conferentie als een provocatie opvatten. Bij de opening van de conferentie werd daar nog eens extra de nadruk op gelegd: vijf lege stoelen moesten de afwezigheid symboliseren van de onafhandelijke Oosteuropese vredesgroepen, zoals Zwaarden tot ploegijzers in de DDR en de Dialooggroep uit Hongarije. Een compromis dat in het organisatiecomité was gesloten: een deel achtte een duidelijk gebaar naar de socialistische landen namelijk geen enkel bezwaar, maar anderen wilden voorkomen dat hierdoor de ,,dialoog" met Oost-Europa zou worden geblokkeerd.
Vooral IKV-voorzitter Ben ter Veer was, daarvoor huiverig. Er heeft zich in Berlijn een .,koude oorlog" in de vredesbeweging afgetekend. vond hij. Als reactie op de Westberlijnse conferentie houden de Vredesraden in juni in Praag dan ook een eigen ontwapeningscongres, ,,bijna het symmetrische spiegelbeeld" van de conferentie in West-Berlijn. ,,Nu eerst puin ruimen en dan over een paar maanden opnieuw beginnen" is de remedie van Ter Veer.

In de zijlijn van de conferentie zijn daarover overigens wel besluiten genomen. Het internationale vredes-communicatie en coördinatiecentrum (IPCC), ongeveer twee jaar eerder op initiatief van het IKV opgericht, gaat in november in Stockholm een conferentie beleggen waaraan zowel de Westerse vredesbeweging als de Oosteuropese Vredesraden zouden moeten meedoen.
Het IPCC – daarin schitterden de Duitse prominenten door afwezigheid – hoopt met dit congres, dat als alternatief moet dienen voor de tegelijkertijd te houden conferentie van Europese staten en de Verenigde Staten over wederzijdse ,,vertrouwenwekkende maatregelen", de nu zo goed als volledig verstopte kanalen tussen de officiële vredesbeweging uit Oost-Europa en de Westerse weer te kunnen doorprikken. De nog steeds nagestreefde contacten met de onafhankelijke groepen in Oost-Europa moeten, aldus het IPCC, naar het bilaterale niveau worden teruggeschoven. Dat is een voorzichtiger methode en het levert dus meer op dan een confrontatiepolitiek, is de achterliggende gedachte.

Met geweld-vrije acties, blokkades tegen militaire inrichtingen en transporten en met betogingen willen de Europese vredesbewegingen dit najaar zich verzetten tegen de stationering van nieuwe nucleaire wapens. Bovendien wil men in de vijf potentiële stationeringslanden – daaronder Nederland –

een „plebiscitaire opstand" beginnen. Door middel van petities, opiniepeilingen en referenda moet de afwijzende opinie onder de bevolking jegens de stationering van Pershing-I1 en kruisraket worden zichtbaar gemaakt.
Dit werd aan het slot van de conferentie verklaard.

De conferentie stelde een catalogus op voor ,,alledaags verzet" tegen de bewapening Genoemd worden daarin onder meer „belastingboycot tegen bewapening: muurschilderingen over de waanzin van de wapenwedloop; huisartsen vragen om aan de actie ,,artsen tegen atoomoorlog" deel te nemen en eventueel van huisarts veranderen; verkeersborden met militaire tekens van vredestekens voorzien; sloten van militaire gebouwen dicht plakken, radiostations van de vredesbeweging beginnen om elkaar te informeren over acties"

Demonstratie Westduitse Groenen in Oost-Berlijn. Brief Honecker aan Groenen

Zes Westduitse Groenen, onder wie de Bondsdagleden Petra Kelly en ex-generaal Gert Bastian hebben op 12 mei in Oost-Berlijn een korte demonstratie tegen de bewapening in Oost en West gehouden. Het zestal werd na verhoor op een Oostduits politiebureau vrijgelaten en kon naar West-Berlijn terugkeren.
In de kantlijn van het Internationale congres voor nucleaire ontwapening in West-Berlijn baarde de ,,spontane actie" (Petra Kelly) veel opzien. Kort voor het middaguur waren de betogers naar Oost-Berlijn gegaan met bij zich twee spandoeken. Daarop stond ,,Ontwapening in Oost en West nu" en „Schwerter zu Pflugscharen" (van zwaarden tot ploegscharen) Dit laatste is de leuze van de niet-officiële Oostduitse vredesactivisten.

De Groenen wilden met hun actie de Oostduitsers steunen, die twee dagen tevoren van hun autoriteiten geen toestemming hadden gehad om het congres in West-Berlijn te bezoeken. Op de drukke Alexanderplatz ontrolden de Groenen de spandoeken en deelden zij bloemen uit. Na tien minuten maakte de politie een einde aan de betoging en werden de zes Westduitsers naar het politiebureau gebracht. Zij spraken later op de dag over een ,,correcte behandeling".
De Oostduitse partijleider Erich Honecker heeft op 13 mei in een brief aan vier Westduitse parlementariërs van de Groenen geschreven dat de landen van het Warschaupact aan de ontwapening werken. De beide Duitse staten moeten binnen hun eigen bondgenootschap voor ontwapening ijveren. Zijn land, de DDR, is daar actief mee bezig aldus Honecker in deze ongebruikelijke brief.
Het was een antwoord op de protestactie van Petra Kelly en vijf andere Groenen. Bij deze actie, die maar enkele minuten duurde, hadden de Groene betogers een verklaring aan Honecker gevoegd waarin zij om ontwapening ook in het Oostblok vroegen.
De brief van Honecker is daarop een antwoord, ook al wordt met geen woord over de korte demonstratie op de Oostberlijnse Alexanderplatz gerept. Gelet op de uitvoerige berichtgeving op de Westduitse televisie over de korte maar spectaculaire actie van de Groenen mag evenwel worden aangenomen dat de Oostduitse bevolking. die overwegend naar de Westduitse televisie kijkt, nauwkeurig op de hoogte 1s.
Intussen bestaat binnen de Groene beweging zelf in de Bondsrepubliek diepgaande onenigheid over het protest in Oost-Berlijn. Het partijbestuur van de Groenen heeft zich op 13 mei in een verklaring gedistantieerd van het optreden van Petra Kelly en de vijf partijgenoten. Het bestuur spreekt van een persoonlijke onderneming, ,,waar het bestuur in geen enkele wijze in is gekend". Een spandoek dat Petra Kelly in Oost-Berlijn had ontvouwd had de indruk gewekt dat namens de Groenen werd geageerd.



Een veiligheidsfunctionaris van de DDR maakt zich op de Alexanderolatz in Oost-Berlijn meester van het spandoek, waarmee het Westduitse lid van de Bondsdag voor de Groenen, Petra Kelly, in de Oostduitse hoofdstad voor de vrede wilde demonstreren.

Bijeenkomst in Parijs

Veertig afgevaardigden uit vredesbewegingen in 13 Westeuropese landen waren op 10 juni in Parijs bijeen omzich bezig te houden met de coördinatie van de voor oktober voorgenomen demonstraties tegen de geplande plaatsing van nieuwe Amerikaanse kernwapens op Westeuropees grondgebied, indien de onderhandelingen in Geneve tussen Amerikanen en Russen over dit onderwerp niet tot resultaten zouden leiden.
Op de bijeenkomst werd o.m. besloten een gemeenschappelijke delegatie namens de Westeuropese vredesbewegingen naar Washington, Moskou en Geneve te zenden om de regeringen van de VS en de SU uiteen te zetten, waarom zij gekant zijn tegen de plaatsing van de kernwapens in Europa.

De vredesbewegingen willen hun plan alleen uitvoeren als tevoren vaststaat dat zij op hoog niveau in Washington en Moskou zullen worden ontvangen. Daartoe zullen contacten worden gelegd met de Amerikaanse en Russische regeringen en met de delegaties van beide landen bij de onderhandelingen in Geneve over beperking van het aantal raketten voor de middellange afstand in Europa.
In een verklaring die na afloop van de bijeen-

komst werd uitgegeven zeggen de vredesbewegingen dat zij hun onvoorwaardelijk verzet tegen de plaatsing van de Amerikaanse kruis- en Pershing-11-raketten zullen ,,voortzetten en intensiveren".
Voorafgaand aan de grote demonstraties in oktober beginnen de vredesbewegingen met een nieuwe campagne waarbij de bevolking van West-Europa wordt opgeroepen het verzet tegen de plaatsing van Amerikaanse kernraketten in Europa duidelijk te maken in brieven aan Amerikaanse politici, maatschappelijke organisaties en de burgers in de VS. Deze Europese acties zullen worden gecoordineerd met de Amerikaanse „freeze"-beweging die pleit voor het bevriezen van de kernwapenarsenalen van de VS en de Sowjet-Unie.
De vertegenwoordigers van de in Parijs verzamelde vredesbewegingen stuurden voorts een telegram aan de NAVO-raad van de ministers van buitenlandse zaken waarin deze werden uitgenodigd om een gesprek met hen aan te gaan.
Zij „herinnerden de ministers eraan dat de vredesbewegingen, evenzeer als de ministers zelf, de volkeren van Europa vertegenwoordigen", daarbij verwijzend naar opinieonderzoeken en demonstraties met betrekking tot plaatsing van nieuwe kernwapens. Het telegram bereikte de NAVO-ministers na afloop van de NAVO-raad op het moment dat zij op het punt stonden Parijs te verlaten.
In de boodschap aan de NAVO-ministers werd tevens een beroep gedaan op de Sowjet-Unie ,,een begin te maken met de ontmanteling van de SS-20-raketten". De Britse en Franse regeringen werd gevraagd af te zien van hun plannen om hun kernmachten uit te breiden en zich bereid te verklaren de Britse en Franse kernmacht mee te laten tellen bij de onderhandelingen in Geneve.
Op het Parijse congres waren de belangrijkste vertegenwoordigers van de Duitse vredesbewegingen afwezig, mede in verband met de Duitse Kirchentagen in Hannover.

NAVO

VOORJAARSOVERLEG 1983

In maart, eind mei en begin juni zijn de verschillende ministeriële organen van de NAVO bijeen geweest voor hun periodieke overleg.

Nucleaire planninggroep

De ronde van bijeenkomsten werd geopend door de nucleaire planninggroep, die op 22 en 23 maart vergaderde in het Portugese Vilmoura.
Het volgende is aangehaald uit het communiqué, dat de ministers van defensie na afloop van hun bijeenkomst hebben uitgegeven.

De Ministers namen met zorg kennis van het feit dat de Sowjet-Unie, ondanks verklaringen die op het tegendeel wezen. haar nucleaire strijdkrachten blijft uitbreiden. Zij verbetert haar vermogen over het hele spectrum, van kernwapens voor de korte afstand tot strategische kernwapens. Tijdens een bespreking van de Sowjet strategische kernbewapening namen de Ministers onder meer kennis van de ontwikkeling, dat de Sowjet-Unie recentelijk twee nieuwe intercontinentale ballistische raketten heeft getest, terwijl zij thans reeds de beschikking heeft over moderne en accurate SS-17, SS-18 en SS-19 raketten.
Op het gebied van de kernwapens voor de langere afstand (LRINF, Longer Range INF) beschikt de Sowjet-Unie momenteel over 351 lanceermiddelen voor de thans gestationeerde en operationele mobiele en accurate SS-ZO-raketten, die met 1.053 kernkoppen zijn uitgerust. Opgeteld bij de nog steeds operationele SS-1 en SS-5 raketten beschikt de Sowjet-Unie thans over 1.300 kernkoppen voor op land gestationeerde langere afstandkernraketten op operationele lanceermiddelen. Dat is meer dan tweemaal het aantal waarover de Sowjet-Unie in deze categorie beschikte. voordat de SS-20 stationeringen begonnen. De stationering van de SS-20 speelde een sleutelrol bij het Bondgenootschappelijke dubbelbesluit van december 1979. Bovendien namen de Ministers kennis van de vervanging van oudere Sowjet kernwapens voor de korte afstand door een formidabele reeks nieuwe en meer accurate systemen, zoals de SS-21, SS-22 er, SS-23. die bij vooruitgeschoven stationering doelen tot ver in West-Europa kunnen bereiken, Zij waren het erover eens dat een dergelijke gecoördineerde opbouw – ondanks een tien jaar durende terughoudendheid van NAVO-zijde – ver uitsteeg hoven wat voor puur defensieve doeleinden noodzakelijk was.
De Ministers bespraken de trends in de strategische vermogens van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten. Zij verleenden steun aan de Amerikaanse en Britse vastbeslotenheid om het afschrikkende vermogen van hun strategische kernmachten, die voor de Bondgenootschappelijke strategie van fundamenteel belang zijn. te verzekeren. Strategische kernwapens blijven de uiterste garantie van de Bondgenootschappelijke veiligheid vormen.
De Ministers onderstreepten dat de stabiliteit en veiligheid van alle betrokken landen bijzonder gediend zouden zijn met een billijke en controleerbare overeenkomst, zoals voorgesteld door de Verenigde Staten bij de Strategic Arms Reductions Talks (START), die oproept tot een substantiele vermindering van strategische nucleaire systemen en strategische ballistische kernkoppen.
De Ministers besteedden tevens aandacht aan de in Geneve gedane voorstellen inzake vertrouwenwekkende maatregelen (CBMs, Confidence Building Measures). Zij verwelkomden de Amerikaanse voorstellen om op dit gebied tot grotere internationale waarborgen te komen.
De Ministers benadrukten hun vastbeslotenheid voortgang te boeken inzake de dubbelbesluitbenadering betreffende modernisering en wapenbeheersing. Om de wapenbeheersingsonderhandelingen te kunnen laten slagen moeten de Sowjets overtuigd zijn van de Bondgenootschappelijke vastbeslotenheid volgens planning tot stationering van haar raketten over te gaan. In dit verband namen de Ministers met voldoening kennis van de geboekte vooruitgang m.b.t. de ontwikkeling, het testen en de initiële produktie van de Pershing-II-raket en het van de grond gelanceerde kruisvluchtwapen (GLCM).
Hoewel de wapenbeheersingspoot van het dubbelbesluit in Genève met kracht moet worden nagestreefd, kwamen zij overeen dat het Bondgenootschap tegelijkertijd door moet gaan met de voorbereidingen voor de geplande stationering van gemoderniseerde LRINF, die thans volgens schema verloopt. De Ministers verleenden–volledige steun aan het Amerikaanse streven naar een volledige eliminering van alle op land gestationeerde INF-raketten voor de langere afstand (de nul-nul oplossing) en herhaalden dat de stationering van de Bondgenootschappelijke LRINF-raketten aan het eind van 1983 zal beginnen, indien een dergelijke overeenkomst achterwege blijft.
De Ministers verwelkomden het feit dat de Verenigde Staten een actieve en flexibele onderhandelingspositie zouden blijven innemen. Zij benadrukten dat de Bondgenootschappelijke verplichting tot onderhandelen zonodig ook na een initiële stationering zou voortduren.
De Ministers bespraken de stand van zaken bij de INF-onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie. Zij herbevestigden dat het in nauwe consultatie met het bondgenootschap ontwikkelde Amerikaanse voorstel, dat zich richt op de eliminatie van de totale categorie Amerikaanse en Sowjet op land gebaseerde INF-raketten voor de langere afstand, het beste en meest billijke resultaat blijft. Tegelijkertijd verwelkomden zij de voortgaande nauwe consultaties binnen het Bondgenootschap en verleenden zij volledige steun aan de Amerikaanse vastbeslotenheid in Geneve ieder voorstel voor een INF-wapenbeheersingsovereenkomst, die voldoet aan de basiscriteria van evenwichtige en effectieve wapenbeheersing, te onderzoeken.
Deze criteria zijn de volgende: aanzienlijke verminderingen die gebaseerd zijn op gelijke rechten en beperkingen voor de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie; geen opneming van of compensatie voor systemen van derde landen; mondiale beperkingen; geen verzwakking van de Amerikaanse bijdrage tot de Bondgenootschappelijke conventionele afschrikking en verdediging; en effectieve controleerbaarheid.
De Ministers merkten op dat de Somjet-Unie nog altijd met voorstellen moet komen die de legitieme veiligheidsbelangen van het Westen recht doen op de in de criteria hierboven aangegeven wijze. In tegenstelling tot recentelijke uitspraken van Sowjet leiders hebben de Sowjet voorstellen sedert het begin van de onderhandelingen geen belangrijke wijziging ondergaan. De meest recente Sowjet voorstellen zouden de Sowjet-Unie in feite het bezit van meer SS-20 raketten toestaan dan waarover dit land aan het begin van de onderhandelingen beschikte, de NAVO het recht ontzeggen haar afschrikkingsmiddelen tegenover deze dreiging te moderniseren, de Sowjet-Unie toestaan een onbeperkt aantal mobiele SS-20's ten oosten van de Oeral op te stellen, vanwaar zij nog steeds een dreiging voor het Europese NAVO-gedeelte vormen, en Amerikaanse vliegtuigen die voor de Bondgenootschappelijke conventionele verdediging onmisbaar zijn vrijwel totaal van het Europese continent verwijderen.
Het resultaat zou zijn het behoud van het Sowjet monopolie op het gebied van op land gestationeerde LRINF-raketten, het belangrijk verzwakken van de koppeling tussen de Amerikaanse strategische afschrikking en de verdediging van het Europese NAVO-gedeelte en een bevordering van de Sowjet doelstelling voor de lange termijn, namelijk verdeeldheid te zaaien binnen het Bondgenootschap.

De Ministers merkten op dat het Sowjet voorstel tot vermindering van het aantal Sowjet ,,middellange afstand-"raketten in Europa tot het aantal strategische systemen van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk onacceptabel is. Dit voorstel zou met name resulteren in een vrijwel volledige eliminatie op het Europese continent van de aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens voor de middellange-afstand, waardoor de veiligheidssituatie van het Bondgenootschap fundamenteel zou veranderen.
Alleen adequate conventionele en nucleaire Amerikaanse strijdkrachten in Europa kunnen zorgen voor de noodzakelijke koppeling tussen de verdediging van het Europese NAVO-deel en de Amerikaanse strategische afschrikking, die de uitsterste garantie voor de Bondgenootschappelijke veiligheid blijft.
De Britse en Franse nucleaire strijdkrachten vormen onafhankelijke strategische afschrikkingsmachten, die dientengevolge niet vergeleken kunnen worden met de Sowjet of Amerikaanse op land gestationeerde langere afstandraketten, waarover in de INF-onderhandelingen gesproken wordt.
De Ministers namen kennis van de vooruitgang in het veelomvattende werk van de High Level Group, die, als prioriteit en tegen de achtergrond van de INF-wapenbeheersingsonderhandelingen, een diepgaand onderzoek uitvoert naar het exacte karakter, de omvang en de basis voor de aanpassingen die nodig zullen zijn

wanneer INF-wapens voor de langere afstand worden gestationeerd en naar de mogelijke implicaties van deze stationering voor het evenwicht tussen de functies en systemen in de Bondgenootschappelijke nucleaire uitrusting als geheel.
De Ministers verklaarden dat onder de huidige omstandigheden zowel kernwapens voor de korte, als voor de middellange afstand een noodzakelijke rol zullen blijven spelen bij het behoud van een onafgebroken afschrikkingsspectrum.
Voorts herbevestigden zij dat de totale omvang van de Bondgenootschappelijke kernbewapening binnen de in Bondgenootschappelijk verband overeengekomen afschrikkingsstrategie op zo laag mogelijk niveau gehouden moet worden en dat de Bondgenootschappelijke inventaris niet meer kernwapens dient te omvatten dan noodzakelijk is.

De Ministers wezen tevens op de volledige terugtrekking uit Europa van 1.000 Amerikaanse kernkoppen, alsmede op de verplichting – die onderdeel is van het besluit van 1979 tot modernisering van de INF-raketten voor de langere afstand – dat de stationering van Pershing-I! en van de grond gelanceerde kruisvluchtwapens niet resulteert in een toename van het aantal kernkoppen in Europa boven dat gereduceerde niveau.

Eurogroep

Vervolgens was het de beurt van de Eurogroep, die op 31 mei in Brussel bijeen kwam.

De leden hiervan zijn: België, Denemarken, West-Duitsland, Griekenland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Portugal, Spanje, Turkije en het Verenigd Koninkrijk.
Aan de bijeenkomst werd deelgenomen door de ministers van defensie uit de genoemde landen.
Tijdens de vergadering bleek, dat de Europese NAVO-landen meer willen profiteren van de financiële voordelen, die het lidmaatschap van deze alliantie met zich meebrengt. Zij vinden, dat de overheersende rol, die de Verenigde Staten innemen bij het leveren van militair materieel binnen de NAVO, drastisch moet worden omgebogen.
De Nederlandse minister De Ruiter drukte het zo uit: ,,De Verenigde Staten willen dat de Europese landen meer bijdragen aan de lasten van het bondgenootschap, de Europeanen stellen daartegenover dat wij meer moeten delen in de voordelen."
In het communiqué van de ministers wordt gesproken van een ,,onbevredigend ontbreken van evenwicht" als het gaat om levering van materieel ,,voor de gemeenschappelijke defensie". Tijdens het ministersoverleg werden verhoudingen genoemd van 1:15 in het voordeel van de VS. Voor Nederland is die nadelige verhouding circa 1:10, voor de Europese NAVO-landen als geheel 1:9.
De ministers vinden dat de Amerikanen ,,allehindernissen uit de weg moeten ruimen", beter moeten samenwerken en meer moeten meewerken aan standaardisering en onderlinge uitwisselbaarheid van wapensystemen.
,,,,Ik geloof stellig", zei minister De Ruiter, ,,dat het niet de Amerikaanse regering is die deze hindernissen opwerpt, maar vooral het Amerikaanse Congres".
In het communiqué wordt gewezen op het verbod in de VS sinds december 1981 om bepaalde speciale metalen in te voeren.

Het tweede punt van Kritiek van de Europese ministers op Amerika betreft een nevenwerking van de Amerikaanse pogingen om de uitvoer van militair gevoelige technologie naar het Oostblok verder aan banden te leggen en de regels die daarover zijn afgesproken strenger toe te passen. Door die beperkingen zou ook de uitwisseling van technologie binnen de NAVO zelf worden belemmerd.
.,Hoewel wij ons ten volle bewust zijn van het feit dat de militair-relevante technologie, als die wordt overgebracht naar het Warschaupact, zou kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de militaire macht van dat pact, bevestigen wij de noodzaak voor de bondgenoten om onder elkaar vrijelijk hoogwaardige technologie te kunnen uitwisselen met als doel een efficiënt gebruik van de resultaten ervan te kunnen maken ten gunste van het bondgenootschap als geheel", zo staat in het communiqué.

Comité voor defensieplannen

De ministers van defensie uit de NAVO-landen vergaderden op 1 en 2 juni in Brussel als het comité voor verdedigingsplannen.
De ministers bleken van mening te zijn, dat, ondanks verbeteringen in het defensieve vermogen van het bondgenootschap, er meer inspanningen nodig zijn ,,om de voortgaande geloofwaardigheid te verzekeren van de strategie en de afschrikking van de NAVO".

Ondanks het feit dat zij weten dat in een aantal landen die norm niet gehaald zal worden, blijven zij streven naar een jaarlijkse stijging van de defensiebudgetten met 3 procent. Dat gebeurt, zeggen zij in het communiqué na afloop van hun tweedaagse vergadering, ,,in het licht van de groeiende ongelijkheid tussen de strijdkrachten van de NAVO en die van het Warschaupact".
In het bijzonder willen de ministers de paraatheid en de effectiviteit bevorderen van de conventionele strijdkrachten. Daarbij moeten zoveel mogelijk nieuwe technologieën worden gebruikt.
Omdat dit erg duur is, moet er veel meer dan tot nu toe aan standaardisatie en specialisatie worden gedaan, waaronder ook ,,transatlantische samenwerking".

In het communiqué staan voorts de gebruikelijke paragrafen over de noodzaak van eenheid binnen de alliantie, wordt het belang van wapenbeheersing onderstreept en herhaalt men dat eind dit jaar nieuwe kernraketten in West-Europa worden opgesteld als er geen akkoord in Genève is.
Aan het adres van Moskou wordt opgemerkt dat de vooruitzichten voor blijvende vrede en stabiele politieke relaties ,,afhangen van de aanvaarding door de Sowjet-Unie van de gerechtvaardigde veiligheidsbehoeften van andere naties, het handhaven van een algeheel militair evenwicht en van de bereidheid van Moskou om bij te dragen aan het scheppen van een klimaat van vertrouwen".
In een paragraaf die betrekking heeft op de inzet van de Amerikaanse snel inzetbare strijdmacht (Rapid deployment force) in gebieden ,,die van vitaal belang zijn" voor de gehele NAVO wordt het steunen van de Amerikanen daarbij als positief beoordeeld, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van faciliteiten aan de Amerikaanse troepen.

Toevoeging *i.v.m.* standpunt Deens parlement

In een toevoeging aan het communiqué staat, dat de Deense minister een herhaling uitsprak van de steun van zijn regering voor het NAVO-moderniseringsbesluit, maar dat hij daarnaast zijn collega's de motie presenteerde, die het Deense parlement, de Folketing. op 26 mei had aanvaard en waarin werd uitgesproken, dat aan NAVO-zijde geen nieuwe raketten mogen worden opgesteld, noch voorbereidingen daartoe getroffen mogen worden, zolang er in Geneve over dit onderwerp onderhandeld wordt.
Ook werd in deze motie gevraagd in de Geneefse onderhandelingen rekening te houden met de Britse en Franse kernwapens.
De Folketing had deze door de sociaaldemocraten ingediende motie aangenomen met 83 tegen 70 stemmen bij twee onthoudingen.

Volgens secretaris-generaal Joseph Luns ,,verwierpen alle bondgenoten deze motie". Maar, aldus Luns, enigszins geïrriteerd, Denemarken behoort niet tot de landen die raketten plaatsen, ,,dus is het besluit niet van zo'n geweldig groot belang". Luns sprak ook over het ,,relatief lichte gewicht van het besluit".
Minister De Ruiter zei tegenstander te zijn van allerlei nationale voetnoten onder NAVO-verklaringen. ,,Zo'n communiqué moet geen boeket worden van nationale meningen; daarmee is geen enkel doel gediend", zei hij.
Naast de Deense voetnoot was ook een verklaring opgenomen waarin de Spaanse minister wijst op het feit dat in zijn land de definitieve verhouding met de NAVO nog moet worden bepaald.
Tenslotte lieten de Grieken, zoals al enkele jaren gebruikelijk, een voorbehoud aantekenen bij het NAVO-standpunt over de onderhandelingen in Geneve.

NAVO-ministerraad in Parijs

Op 9 en 10 juni waren de NAVO-ministers van buitenlandse zaken in Parijs bijeen als de NAVO-ministerraad.
Het was de eerste keer sinds 1966, toen president De Gaulle Frankrijk uit de geïntegreerde militaire structuur van de NAVO haalde, dat een NAVO-ministerraad in Parijs gehouden werd.
Naar aanleiding hiervan schreef de

correspondent in Parijs van het NRC! *H'blad* op *8* juni het volgende:

Dc Fransen zouden geen Fransen zijn indien zij geen logische argumenten vonden voor wat op een verzoening en een toenadering tot de NAVO lijkt.
De Gaulle, die al meteen na zijn ambtsaanvaarding in 1959 het geïntegreerde militaire systeem veroordeelde, verliet in 1966 alleen dit systeern. Dat was pas in 1952, twee jaar na de totstandkoming van de alliantie. opgericht. Hij joeg de Amerikaanse militaire bases uit Frankrijk en trok de Fransen terug uit alle strikt militaire organen, zoals het hoofdkwartier Shape.
Maar hij had de ministerraad en het secretariaat-generaal aan de Porte Dauphine geenszins de deur gewezen. Deze volgden om zuiver praktische redenen de militaire organen naar België.
Frankrijk bleef lid van de ministerraad en toonde zich een trouw geallieerde bij alle grote crises. Bovendien werd een aantal werkovereenkomsten gesloten met het geallieerde militaire commando. Over het gebruik van Franse havens in oorlogstijd, luchtverdediging, vervoer, uitwisseling van inlichtingen enz.
Hoofdredenen voor De Gaulles gebaar waren: zijn wens om Frankrijks onafhankelijkheid, de vrijheid van handelen, te herstellen in militaire zaken maar ook en vooral in de Oost-Westverhouding, en zijn poging Frankrijk te onttrekken aan de ,,militaire supremacie van de Verenigde Stateri", vooral nu Parijs een eigen nucleaire macht opbouwde.
Bovendien was er de wens zich te onttrekken aan een ,,automatisme" dat dreigde de geallieerden te betrekken bij lokale oorlogen buiten het vast omschreven verdedigingsgebied. De Amerikaanse oorlog in Vietnam was toen begonnen.

Vandaar dat volgens de Franse uitleg Parijs ook nu nog in de politieke organen van de alliantie met twee problemen worstelt.
Het moet zich keren tegen iedere poging om het verdedigingsgebied geografisch uit te breiden. Want het wil voorkomen dat alle problemen in de Oost-Westspanning worden betrokken.
Het tweede probleem voor Parijs is het streven, vooral van Washington, om het NAVO-verdrag inhoudelijk uit te breiden tot de economische verhouding tussen Oost en West.
Maar al deze logische redeneringen, die moeten tonen dat niet wordt afgeweken van De Gaulles doctrine, kunnen niet verbergen dat er intussen toch wel het een en ander is veranderd.
Allereerst bleek dat de Franse onafhankelijke defensiedoctrine een paraplu werd met grote gaten omdat een onafhankelijke afschrikking en verdediging die pas aan Frankrijks grens begint steeds ongeloofwaardiger werd in het kleine Europa. Al onder Giscard gaf daarom stafchef Ely toe dat Franse troepen al in het voorveld, dus ten oosten van de Rijn. moesten optreden.

Nog belangrijker was het feit dat de NAVO intussen in 1974 in Ottawa het nut van de onafhankelijke Franse nucleaire macht had erkend en dat Moskou ineens aanstalten maakte hetzelfde te doen door te eisen dat de Franse nucleaire macht bij ontwapeningsonderhandelingen in Geneve wordt meegeteld.
Parijs vreest een ,,toezicht" op dit symbool van de Franse onafhankelijkheid.
Ook was een van de redenen voor De Gaulles besluit, namelijk herstel van Frankrijks politieke handelingsvrijheid in Oost-Westzaken, weggevallen. De veel geroemde ontspanning was een illusie gebleken. Giscard had zich belachelijk gemaakt met zijn reis naar Warschau na de Sowjet-invasie in Afghanistan. De relaties tussen Parijs en Moskou werden steeds slechter, met als dieptepunt de massale uitwijzing van Sowjet-diplomaten dit jaar.
Doorslaggevend was het besef in Parijs dat ook de NAVO-paraplu flinke scheuren vertoonde. En de gouden stelregel is nu eenmaal dat wanneer die paraplu onbetrouwbaarder wordt en vooral de Bondsrepubliek heimwee krijgt naar een derde-machtspolitiek, Parijs toenadering moet zoeken tot de grote Amerikaanse broer. Alleen de betrouwbaarheid van de Amerikaanse nucleaire garantie opende in de jaren '60 en '70 voor Parijs de mogelijkheid een eigen onafhankelijke positie te kiezen tegenover de Sowjet-Unie.
Bijna automatisch volgden op deze ontwikkelingen Mitterrands steeds energiekere eisen ten behoeve van herstel van het nucleaire evenwicht in Europa en dus plaatsing van nieu e Amerikaanse raketten indien Genève geen resultaat oplevert.
De angstdroom van de Franse socialisten is dat pacifisme en neutralisme in Noordwest-Europa de Westerse positie zodanig ondermijnen dat geen akkoord in Geneve rnogelijk wordt en tegelijk Frankrijks bewegingsvrijheid en veiligheid geheel zullen verdwijnen.
Als uiterste consequentie van deze angst zou men de Franse handtekening kunnen zien onder de verklaring van Williamsburg waarin de veiligheid ..mondiaal en ondeelbaar" wordt genoemd... tot Japan toe. De Gaulle zou zich omdraaien in zijn graf.
Parallel hiermee loopt de ontwikkeling van de Franse militaire strategie: oprichting van een snelle interventiemacht met antitankhelikopters die de geallieerden te hulp moeten komen, nauwere militaire samenwerking met de Bondsrepubliek.

De grote vraag wordt dan hoe dicht Parijs bij de militaire organisatie van de NAVO kan gaan staan zonder er een onderdeel van te worden en De Gaulles doctrine te verloochenen. Dit „dilemma", deze ,,moeilijke afweging", zoals stafchef Lacaze het noemde, zal voorlopig blijven bestaan. Tot de paraplu's zodanig zijn gerepareerd en de Bondsrepubliek weer zo duidelijk de betrouwbaarste in de Atlantische klas is geworden dat Parijs kan terugtrekken naar een eigen onafhankelijke politiek tegenover de grote broer in het Oosten, ten behoeve van Europa zoals het zelf altijd hoopt.

Toespraak president Mitterrand

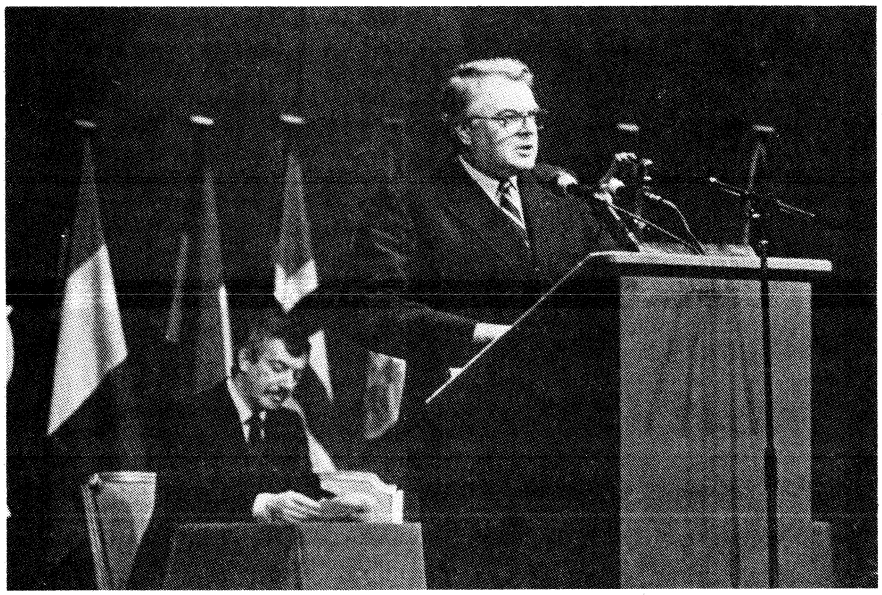
De NAVO-ministers waren in de avond van 9 juni op het Elysée-paleis voor het diner te gast bij de Franse president Mitterrand. De president hield hier een tafelrede, waarin hij de Franse ,,solidariteit,loyaliteit en trouw aan de verplichtingen" binnen het Atlantische bondgenootschap bevestigde, maar tevens de specifieke inzichten van Parijs formuleerde.

Ten eerste, aldus Mitterrand, diende de alliantie zich te houden aan zijn beperking tot het Noordatlantische gebied. zoals dat in het verdrag is geformuleerd.
Hij doelde hierbij vooral op Japan dat ,,geen deel uitmaakt van de alliantie". Dat Japan in de door hem ondertekende verklaring over de globale veiligheid van de top in Williamsburg was genoemd, had uitsluitend te maken met de bedreiging van dat land door de Russische SS-20 raketten die naar Azië worden verplaatst. Hij verdedigde zich hiermee tegen het verwijt dat hij onder Amerikaanse druk de veiligheidsverplichtingen had uitgebreid.
Ten tweede diende het verdrag ,,onzeveiligheid en alleen onze veiligheid" en kon het dus niet inhoudelijk worden uitgebreid. „Ofschoon het voor zichzelf spreekt dat ieder van ons voorzichtigheid moet tonen in zijn economische betrekkingen met de landen van het Oosten, kan onze organisatie zich slechts bezighouden met die handelsuitwisseling die tot rechtstreeks militair gebruik kan leiden." Mitterrand herhaalde dat de onderhandelingen in Geneve over de Euroraketten niet kunnen slagen op basis van de tot nu toe gedane voorstellen vóór december „en de plaatsing van de Amerikaanse raketten."
Op suggestie van ex-bondskanselier Schmidt. die hem kort tevoren in Latche bezocht. suggereerde Mitterrand dat een akkoord voor december mogelijk was geweest indien het zogenaamde ontwerpakkoord van de boswandeling in 1982 tussen de Amerikaanse en Russische onderhandelaars in Geneve was doorgegaan. (Het ontwerp werd volgens de Fransen eerst door Moskou en daarna pas door Washington afgewezen).
Maar indien voor december geen akkoord mogelijk was zou het ..ondraaglijk zijn" dat een Sowjet-monopolie ontstaat in Europa voor dit soort wapens ,,met grote precisie en vernietigingskracht."
De president drong ook aan op snelle afsluiting van de conferentie in Madrid, zodat ,,nog voor het eind van het jaar de eerste ontwapeningsconferentie in Europa kan worden gehouden tussen alle landen van de Atlantische oceaan tot de Oeral en het wederzijds vertrouwen kan worden hersteld."
Met deze herhaling van De Gaulles formule trachtte hij zijn uitspraak te onderstrepen dat ,,de wil om onze veiligheid te herstellen geenszins de wens uitsluit om samen te werken met het grote Russische volk dat voldoende onder de oorlog heeft geleden om vurig de vrede te wensen."
Hij eindigde zijn rede met de constatering dat het feit dat Europa en de Verenigde Staten elkaar nodig hebben .,het beste cement" was voor het bondgenootschap.

Openingsziting ministerraad

De openingszitting van de NAVO-ministerraad op 9 juni vond in het openbaar plaats. Secretaris-generaal Luns zei hier, dat de Russen ,,onze legitieme veiligheidszorgen" moeten begrijpen.

De NAVO-wapens bedreigen niemand, voegde hij daaraan toe. ,,Zijzijn in de geschiedenis van de alliantie nog nooit gebruikt en zij zullen nooit worden gebruikt anders dan als antwoord op een aanval."
In diezelfde openbare zitting zei de Deense minister Uffe Elleman-Jensen dat de voorstellen die de NAVO tot nu toe in Geneve op tafel heeft gelegd ,,een signaal hebben gegeven aan de leiders van de Sowjet-Unie dat de principes van vastberadenheid in het beleid en openheid in de aanpak de hoeksteen blijven van de betrekkingen met het Warschaupact."
Zijn Westduitse collega Genscher hield nadien zijn collega's voor ,,dat er nog nooit aan zoveel tafels tegelijk is onderhandeld. En aan alle tafels heeft het Westen het initiatief in handen".
De Franse gastheren. daarin gesteund in het bijzonder door de Duitsers en Amerikanen, willen op deze zorgen over de politiek van Moskou aansluiten met een krachtige verklaring door de ministers. die verder gaat dan het gebruikelijke slotcommuniqué. Die verklaring is overigens niet alleen aan Moskou gericht, maar ook aan de eigen bevolkingen.
In deze ,,boodschap uit Parijs" moeten vier punten tot uitdrukking komen: de vastberadenheid en de eenheid van het bondgenootschap, de bereidheid om te onderhandelen, de noodzaak tot beperking van wapens en de wil tot samenwerking en ontspanning met het Oostblok.
Deze Franse wens tot eenheid als signaal aan Moskou kwam ook sterk naar voren in de toespraak die premier Pierre Mauroy voor de ministers hield. In zijn openingszin viel hij al meteen met de deur in huis: "Elk van de zittingen van het bondgenootschap draagt het bewijs in zich van onze gemeenschappelijke vastbeslotenheid, van onze wil om recht te doen aan de realiteit. Wij zijn vastbesloten om gezamenlijk



Bij het begin van de NAVO-ministerraad werden de ministers toegesproken door de Franse premier Pierre Mauroy (r.). Links de Deense minister van buitenlandse zaken, Uffe Elleman-Jensen, ere-voorzitter van de Noordatlantische Raad.

op te treden met ingetogenheid en met daadkracht."
Uit de mond van een socialistische Franse premier, die de NAVO-ministerraad toespreekt die voor het eerst na 17 jaren weer naar Parijs mocht komen, klonk dat nogal opvallend. Vooral daar het zeer ongebruikelijk is dat de NAVO-ministerraad door premiers wordt toegesproken. Deze zinnen voegen een dimensie toe aan de krachtige steun die Parijs. sinds president Mitterrand in het Elysée is neergestreken, geeft aan het besluit van de NAVO om de kernwapens te moderniseren.
Het waarom van dat laatste werd nog eens onder woorden gebracht door een Franse diplomaat: „Wij zijn met onze kernwapens niet in staat de rest van West-Europa te verdedigen, daarvoor is onze kernmacht veel te klein. Juist daarom steunen wij het moderniseringsbesluit en het onderhandelingsbesluit van de andere NAVO-landen.
De vergadering ging voor het grootste deel over de Oost-Westverhoudingen en de voortgaande plaatsing van SS-20-raketten in de Sowjet-Unie. Luns zei daarover: „Wij kunnen slechts speculeren waarom de Sowjet-Unie doorgaat met het opstellen van deze destabiliserende wapens, die duidelijk de behoefte tot verdediging overschrijden. Wij kunnen niet over het hoofd zien dat met elke nieuwe SS-20 het Sowjet-monopolie in dit soort wapens en daardoor het gebrek aan evenwicht van krachten in Europa toeneemt."
De komst van Joeri Andropow heeft aan de opstelling van Moskou niets veranderd, concludeerden de ministers, zeker niet aan de Russische doelen en methoden van buitenlandse politiek.

„Wij kunnen zelfs zeggen dat deze met hernieuwde ijver en verbeeldingskracht worden nagestreefd", zei de Deense minister van buitenlandse zaken. De genezing daarvan, zo hielden de Fransen de NAVO-ministers voor, is eenheid binnen het Westerse bondgenootschap.

Communiqué

De NAVO-ministerraad werd op 10 juni afgesloten met de uitgifte van een communiqué, dat werd voorafgegaan door een preambule.

De tekst van dit document luidde als volgt:

PREAMBULE

Op 9 en 10 juni 1983 kwam de Noord-Atlantische Raad op ministerieel niveau bijeen. De Ministers herbevestigden dat hun hoogste streven is gericht op het behoud van vrede in vrijheid. Een stabiel militair evenwicht is hiertoe van essentieel belang.
De lidstaten van het Bondgenootschap zijn vastbesloten door middel van onderhandelingen te verzekeren dat dit evenwicht wordt gevestigd op een zo laag mogelijk niveau. Zij zijn tevens vastbesloten hun veiligheid en onafhankelijkheid te behouden. Zij zullen hun vrijheid en de gerechtigheid waarop hun democratieën zijn gebaseerd verdedigen.
Zij hebben een brede reeks wapenbeheersings- en ontwapeningsinitiatieven genomen terzake van:
- strategische wapenverminderingen (START)
- middellange-afstandswapcns
- wederzijdse en evenwichtige wapenverminderingen (MBFR)
- een conferentie over Vertrouwenwekkende en Veiligheidsbevorderende Maatregelen en Ontwapening in Europa (CDE)
- een totale ban op chemische wapens.

Zij doen een beroep op de Sowjet-Unie om metterdaad aan te tonen evenzeer te streven naar concrete resultaten bij deze onderhandelingen.
Met betrekking tot kernwapens voor de middellange afstand bevestigden de Ministers het belang van het door de betrokken lidstaten genomen dubbelbesluit van 12 december 1979. Zij spreken de hoop uit dat in de nabije toekomst in Genève een verifieerbare overeenkomst kan worden bereikt die de VS en de Sowjet-Unie gelijkheid toekent. Indien via onderhandelingen geen concrete resultaten worden bereikt, zal volgens planning met de stationering worden begonnen overeenkomstig het reeds in december 1979 genomen besluit[1].

1. Erkennend dat cohesie en kracht van het Bondgenootschap van doorslaggevend belang zijn voor het behoud van vrede en verbeterde internationale betrekkingen, zijn de Ministers het volgende overeengekomen.
Het Programma voor Vrede en Vrijheid dat werd aanvaard in de Verklaring van de Topontmoeting van Bonn op 10 juni 1982, benadrukt de bondgenootschappelijke vastberadenheid agressie af te schrikken door middel van een krachtige defensie en het ontwikkelen van een op waarlijke ontspanning gerichte constructieve Oost-Westrelatie via samenwerking en dialoog. Dit evenwichtige beleid zal de vrede blijven dienen en de onafhankelijkheid en democratische waarden van de vrije volken van het Bondgenootschap hoog houden.
Het Bondgenootschap blijft een fundamenteel forum voor nauwe en regelmatige consultaties over kwesties van gemeenschappelijk belang; het stelt de lidstaten in staat doelstellingen en belangen aan te passen door middel van een vrije gedachtenwisseling.
Het behoud van een adequate verdediging door bondgenootschappelijke landen is voor niemand bedreigend. In Artikel 1 van het Noord-Atlantisch Verdrag herbevestigden de lidstaten ervan af te zien op enigerlei wijze in hun internationale beleid geweld te gebruiken of daarmee te dreigen, anders dan in overeenstemming met de doelstellingen van de Verenigde Naties. Deze ernstige verplichting werd herhaald in de door 35 landen ondertekende Slotakte van Helsinki; de lidstaten van het Bondgenootschap zullen deze verplichting te allen tijde nakomen. Ieder afzonderlijk lid van het Bondgenootschap staat ervoor garant dat geen van hun wapens zal worden gebruikt, tenzij als reactie op een aanval.

2. Met zorg bezien de Bondgenoten de voortdurende toename van de militaire kracht van de Sowjet-Unie in Europa alsmede diens vermogen om wereldwijd tot militaire actie over te gaan, tot ver boven het niveau dat noodzakelijk is voor haar verdediging. De Sowjet-Unie gaat voort met de opbouw van conventionele, chemische, maritieme en nucleaire strijdkrachten en in het bijzonder met de stationering van SS-20-kernraketten voor de middellange afstand. Geconfronteerd met deze dreigende situatie zijn de Bondgenoten vastbesloten te verzekeren dat zich nooit een omstandigheid zal voordoen, waarin de Sowjet-Unie zou kunnen worden verleid tot de ontplooiing van zijn militaire kracht tegen één of meer der Bondgenoten. Zij zijn vastbesloten te voldoen aan de legitieme veiligheidsvereisten voor het gehele Noord-Atlantische Verdragsgebied. Een voldoende niveau van zowel conventionele als nucleaire strijdkrachten blijft noodzakelijk voor de geloofwaardigheid van de afschrikking. De veiligheid en soevereiniteit van de Europese lidstaten van het Bondgenootschap blijven gegarandeerd door hun eigen defensie, door de aanwezigheid van Noordamerikaanse troepen op Europees grondgebied en door de Amerikaanse strategisch-nucleaire verplichting ten opzichte van Europa. Evenzo zijn de VS en Canada voor hun eigen veiligheid afhankelijk van de bijdrage van de Europese partners aan de veiligheid van het Bondgenootschap.

3. De Bondgenoten bespraken de trends in het Sowjet-beleid die betrekking hebben op Westerse belangen. Zij zijn vastbesloten een krachtige, realistische en constructieve houding te handhaven en zijn overeengekomen dat het van belang is zeker in tijden van spanning een dialoog te onderhouden.
De Bondgenoten benadrukken dat het respecteren van de verplichting geen geweld te gebruiken verplichtend en zonder uitzondering van toepassing is tussen alle staten. De herbevestiging van deze verplichting, vervat in het Handvest van de Verenigde Naties en in de Slotakte van Helsinki, kan geen substituut zijn voor daden. De Bondgenoten doen daarom een beroep op de Sowjet-Unie het gebruik van geweld in Afghanistan en het dreigen daarmee in het geval van Polen volledig te beëindigen. Zelfbeheersing en verantwoordelijkheid van de

1 Griekenland maakt een voorbehoud terzake van deze paragraaf.

zijde van de Sowjet-Unie zijn van essentieel belang voor de constructieve betrekkingen die de Bondgenoten met de Sowjet-Unie wensen te onderhouden. Zodanige betrekkingen kunnen worden onderhouden met betrekking tot alle Oost-Westkwesties.

De Bondgenoten verwachten dat de Sowjet-Unie zal bijdragen tot het bereiken van tastbare resultaten bij de onderhandelingen over wapenbeheersing; ontwapening en vertrouwenwekkende maatregelen, omdat deze de geloofwaardigheid van het beginsel van het niet-gebruiken van geweld zullen versterken. Zij zullen ieder serieus voorstel tot verbetering van vertrouwen en samenwerking tussen Oost en West verwelkomen.

4. De Bondgenoten betreuren de voortgaande schending van de verplichtingen van de Slotakte van Helsinki in Polen door de Poolse autoriteiten. Zij verwachten dat deze autoriteiten de wens van het Poolse volk om te komen tot nationale verzoening, de vrijlating van politieke gevangenen en de instelling van burgerrechten, inclusief het recht van arbeiders op vakbonden naar eigen keuze, zullen vervullen. Dit zou Polen in staat stellen zijn crisis ie overwinnen. Ais vooruitgang zou worden geboekt met betrekking tot nationale verzoening, zonder welke geen sprake kan zijn van werkelijk economisch en maatschappelijk herstel, kunnen met Polen, zoals de Bondgenoten wensen, meer normale handels- en economische betrekkingen worden onderhouden. De Bondgenoten sporen de Sowjet-Unie aan op te houden met het uitoefenen van druk op Polen, opdat de pogingen van het Poolse volk om tot nationale vernieuwing en hervorming te komen niet worden belemmerd.

5. Ook de acties van de Sowjet-Unie in Afghanistan betekenen een belangrijk obstakel op de weg naar een normale ontwikkeling van de internationale betrekkingen. Geïntensiveerde Sowjet-agressie aldaar blijft stuiten op het vastbesloten verzet van het Afghaanse volk. Het stijgende aantal gewonden onder de burgerij en de toenemende verwoesting onderstrepen de urgentie van een politieke oplossing gebaseerd op de verifieerbare toepassing van de resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, die hebben opgeroepen tot een onmiddellijke terugtrekking van Sowjet-strijdkrachten, herstel van de onafhankelijkheid, soevereiniteit en ongebonden status van Afghanistan, het zelfbeschikkingsrecht van het Afghaanse volk en de vrijwillige terugkeer van vluchtelingen.

6. Defensie en wapenbeheersing vormen integrale onderdelen van het bondgenootschappelijke veiligheidsbeleid. Ter uitvoering van dit beleid hebben de Bondgenoten een veelomvattende serie voorstellen gedaan, gericht op billijke, verifieerbare en in militair opzicht belangrijke overeenkomsten voor aanzienlijke reducties tot een stabiel strijdkrachtenevenwicht op een zo laag mogelijk niveau.

7. In deze geest onderstrepen de betrokken Bondgenoten het voortdurende belang van het besluit van 12 december 1979, dat de modernisering van Amerikaanse INF-wapens voor de lange afstand (LRINF) combineert met een parallel onderhandelingsaanbod en de in 1980 gerealiseerde eenzijdige terugtrekking uit Europa van duizend Amerikaanse kernkoppen. Nadat dit besluit was genomen heeft de Sowjet-Unie de stationering van moderne SS-20-raketten meedogenloos voortgezet, waarmee dit land zijn monopolie in deze klasse wapens geweldig heeft uitgebreid en een geheel nieuwe dreiging ten opzichte van Europa heeft gecreëerd. De zorgen van de landen die door deze systemen worden bedreigd negerend, weerstreeft de Sowjet-Unie tegelijkertijd het bereiken van een billijke onderhandelde oplossing. De Sowjet-benadering zou de vitale koppeling tussen de defensie van Europa en de Amerikaanse strategische afschrikking ondermijnen. De huidige Sowjet-voorstellen zouden de nationale afschrikkingsstrijdkrachten van derde landen, die daarin geen rol spelen, bij de onderhandelingen betrekken en de Sowjets met meer SS-20-raketten uit de onderhandelingen laten komen dan toen deze begonnen; zij zouden het recht ontzeggen de afschrikking tegenover deze dreiging te moderniseren; grote aantallen SS-20's in de Oostelijke USSR die zowel Europa als Azie bedreigen zouden buiten schot blijven; zij zouden Amerikaanse vliegtuigen die van essentieel belang zijn voor de conventionele verdediging uit Europa doen verdwijnen.

De betrokken Bondgenoten herbevestigen dat. bij uitblijven van concrete onderhandelingsresultaten die stationering overbodig zouden maken, overeenkomstig het bij het besluit van 1979 vastgestelde schema eind 1983 met stationering zal worden begonnen. Tegelijkertijd blijven deze Bondgenoten zich volledig verbinden aan een succesvol resultaat van de INF-onderhandelingen, die zij nauwlettend blijven volgen en evalueren. Zij zullen zelfs na initiële stationeringen voortgaande onderhandelingen ondersteunen. Deze Bondgenoten zullen de bondgenootschappelijke LRINF-vereisten onderzoeken wanneer in de onderhandelingen concrete resultaten zijn bereikt en passende wijzigingen aanbrengen in het niveau van de stationeringen, waartoe reeds in 1979 was besloten. Zij geven volledige steun aan het in nauwe consultatie met hen tot stand gekomen Amerikaanse streven in Genève vooruitgang te boeken. Deze Bondgenoten spreken hun krachtige voorkeur uit voor de eliminatie van alle Amerikaanse en Sowjet LRINF-raketten. zoals door de VS is voorgesteld. Als verdere poging om dit te bereiken verwelkomen en ondersteunen zij het Amerikaanse voorstel voor een interimovereenkomst, die zou resulteren in gelijke mondiale plafonds voor kernkoppen op Amerikaanse en Sowjet op land gestationeerde LRINF-raketsystemen op het laagst mogelijke niveau. Dit voorstel, dat een flexibel raamwerk voor de onderhandelingen biedt, werd in nauwe consultatie tussen de betrokken Bondgenoten ontwikkeld. Zij doen een beroep op de Sowjet-Unie constructief bij te dragen tot een succesvolle onderhandelingsuitkomst, die inspeelt op de legitieme veiligheidsbelangen van beide zijden. en zij verwelkomen de huidige Amerikaanse pogingen om deze te bereiken. Zij hopen van harte dat snel een evenwichtige overeenkomst zal worden bereikt.'

8. De Bondgenoten geven uitdrukking aan hun volledige steun voor de Amerikaanse pogingen om tot onderhandelde verminderingen te komen van Amerikaanse en Sowjet strategische wapens, en om een overeenkomst te bereiken die de strategische stabiliteit zal vergroten. Zij verwelkomden nieuwe stappen van Amerikaanse zijde om bij de START-onderhandelingen vooruitgang te boeken, en deden een beroep op de Sowjet-Unie daarop in overeenkomstige positieve geest te reageren.

9. De aan de besprekingen over Wederzijdse en Evenwichtige Troepenverminderingen (MBFR) deelnemende Bondgenoten hechten groot belang aan het boeken van vooruitgang. Zij gaan ervan uit dat de veelomvattende benadering zoals neergelegd in hun concept-verdragstekst van juli 1982 de basis biedt voor een akkoord, dat kan leiden tot pariteit op het niveau van de overeengekomen collectieve plafonds voor gecombineerde troepen van land- en luchtstrijdkrachten in Centraal-Europa via substantiële gefaseerde reducties. Dit belangrijke initiatief kwam tegemoet aan wat door het Oosten als fundamenteel vereiste was genoemd. Tevens werd daarin een duidelijk omschreven en praktisch programma voor de uitvoering van een overeenkomst met het Oosten voorgesteld. De Westelijke deelnemers hopen dat het Oosten op een meer constructieve wijze zal reageren en zal onderkennen dat een MBFR-overeenkomst verminderingen en beperkingen op basis van overeengekomen data moet omvatten en effectieve begeleidende maatregelen op het gebied van .verificatie en vertrouwenwekkendheid moet behelzen, wil zij bijdragen tot stabiliteit en veiligheid in Europa.

10. In het Committee on Disarmament streven de Bondgenoten naar ontwapeningsmaatregelen die evenwichtig, realistisch en verifieerbaar zijn, en die de mondiale veiligheid handhaven of versterken. In het bijzonder trachten zij een overeenkomst te bereiken inzake een verbod op de ontwikkeling, produktie en opslag van chemische wapens en inzake de vernietiging van alle bestaande voorraden alsmede de produktiemiddelen. De Bondgenoten doen een beroep op de Sowjet-Unie om samen te werken bij de ontwikkeling van effectieve inspectie- en verificatiemaatregelen die leiden tot overeenkomsten inzake de eliminatie van deze hele wapencategorie.

De Bondgenoten blijven van diepe zorg vervuld m.b.t. sterke bewijzen van voortgaand gebruik van chemische wapens in Zuidoost-Azië en Afghanistan in weerwil van het internationale recht en m.b.t. de betrokkenheid van de Sowjet-Unie bij het gebruik van deze wapens.[3] Zij verwelkomen door de VN ontwikkelde procedures voor onderzoek naar het beweerde gebruik van chemische wapens.

11. De Bondgenoten zetten hun pogingen om bij de CVSE-Vervolgbijeenkomst te Madrid te komen tot een substantieel en evenwichtig slotdocument, inclusief een exact omschreven onderhandelingsmandaat voor de conferentie over Vertrouwenwekkende en Veiligheidsbevorderende Maatregelen en Ontspanning in Europa, voort. Naar hun indruk ligt, als resultaat van het jongste voorstel van de neutrale en niet-gebonden staten. een overeenkomst die tot een succesvol en tijdig slot kan leiden, thans binnen handbereik.

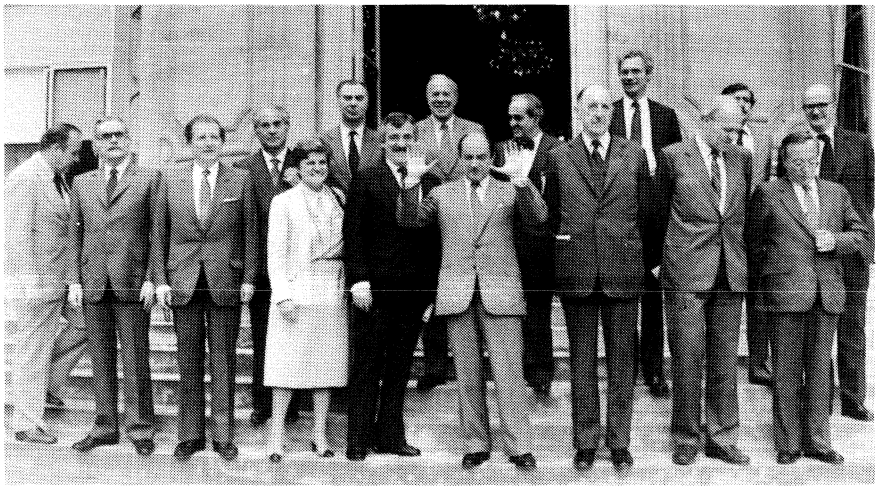
De Bondgenoten hebben reeds getuigd van hun bereidwilligheid een concept-slotdocument van de neutrale en niet-gebonden staten te aanvaarden, behoudens beperkte en redelijke amendementen die gunstig zijn ontvangen door andere deelnemers en die erop zijn gericht het evenwicht in de overeenkomst te versterken. De Bondgenoten sporen de Sowjet-Unie daarom aan haar houding te wijzigen en te onderhandelen over de oplossing van een beperkt aantal openstaande kwesties. Hieruit zou blijken dat de Sowjet-Unie deelt in de belangstelling van de andere deelnemende landen voor een succesvol resultaat van de bijeenkomst van Madrid, die het CVSE-proces zal consolideren. De Bondgenoten zijn ervan overtuigd dat een substantieel en evenwichtig slotdocument, samen met hernieuwde pogingen om door concrete actie volledig effect aan de Slotakte te geven, van bijzonder belang zou zijn voor de ontwikkeling van meer constructieve Oost-Westbetrekkingen.

De Bondgenoten benadrukken onder de huidige omstandigheden niet alleen het belang van een herbevestiging van de Helsinki-verplichtingen van 1975 als geheel, maar ook van een expressie van de vastbeslotenheid van de 35 ondertekenende staten om die verplichtingen na te komen. Zij herbevestigen tevens het belang dat wordt gehecht aan het bijeenroepen van een conferentie die zich, als integraal onderdeel van het CVSE-proces, zou richten op de aanvaarding van verifieerbare, in militair opzicht belangrijke en bindende bepalingen die op heel Europa van toepassing zijn. De Bondgenoten blijven zich voorts verplichten tot een bevordering van de vooruitgang inzake de belangrijke humanitaire aspecten van de Oost-Westbetrekkingen.

12. De Bondgenoten geven steun aan vertrou-

2 Griekenland maakt een voorbehoud terzake van paragraaf 7.

3 Griekenland verwijst naar zijn positie zoals uiteengezet tijdens eerdere Ministeriële zittingen.



De deelnemers aan de NAVO-ministerraad op de stoep van het Franse ministerie van buitenlandse zaken aan de Quay d'Orsay in Parijs. V.l.n.r. Hans-Dietrich Genscher, de Westduitse minister van buitenlandse zaken, Iannis Charalambopolis. de Griekse minister van buitenlandse zaken, Geir Hallgrimsson, de IJslandse minister van buitenlandse zaken, Emilio Colombo, de Italiaanse minister van buitenlandse zaken, Colette Flesch, de Luxemburgse minister van buitenlandse zaken. Leo Tindemans, de Belgische minister van buitenlandse zaken, Uffe Elleman-Jensen, de Deense minister van buitenlandse zaken, George Shultz, minister van buitenlandse zaken van de VS, Claude Cheysson, de Franse minister van buitenlandse zaken, Fernando Moran, de Spaanse minister van buitenlandse zaken, secretaris-generaal Joseph Luns. Hans van den Broek, de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Svenn Stray, de Noorse minister van buitenlandse zaken, P. de Villas-Boas, de Portugese NAVO-ambassadeur, Ilter Turkmen, de Turkse minister van buitenlandse zaken en Sir John Graham, de Britse NAVO-ambassadeur.

wenwekkende maatregelen ter bevordering van een grotere mate van openheid terzake van strijdkrachten en militaire activiteiten, ter voorkoming van misverstanden en wantrouwen en dientengevolge ter vergemakkelijking van ontwapeningsonderhandelingen. De Bondgenoten roepen in herinnering dat de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1982 het belang van vertrouwenwekkende maatregelen heeft herbevestigd en alle staten heeft uitgenodigd de invoering van dergelijke maatregelen in hun regio te overwegen. De Bondgenoten hebben in deze richting een aantal concrete initiatieven genomen. Daarentegen zijn voorstellen van Sowjet-zijde veelal van declaratoire aard. In een poging bij te dragen tot een stabiele vrede heeft de Amerikaanse regering een aantal vertrouwenwekkende maatregelen in het kader van de START- en INF-onderhandelingen voorgesteld en nieuwe voorstellen gesuggereerd op nucleair gebied en terzake van de wederzijdse communicatie tussen de VS en Sowjet-Unie om hen in dit streven terzijde te staan.

13. Het behoud van een rustige situatie in en rond Berlijn en de strikte nakoming en volledige implementatie van de Quadripartite Overeenkomst van 3 september 1971, inclusief ongestoord verkeer over de toegangswegen, blijft van fundamenteel belang voor de Oost-Westbetrekkingen.
Hun verklaring van Rome van 5 mei 1981 in herinnering roepend, drukken de Bondgenoten de hoop uit dat het streven van de Bondsrepubliek Duitsland naar verdere praktische vooruitgang op het gebied van de Duits-Duitse betrekkingen en de verbetering van reisverkeer in beide richtingen direct van voordeel zal zijn voor Berlijn en de Duitse volkeren in beide sta-

14. De Bondgenoten herhalen hun afschuw en veroordeling van steeds weerkerende terroristische activiteiten, die zowel de democratische instituties als het voeren van internationale betrekkingen bedreigen. De Bondgenoten herbevestigen hun vastbeslotenheid om al het noodzakelijke te doen om terroristische misdaden te bestrijden en terug te dringen.

15. De Ministers wijzen erop dat er sedert hun laatste bijeenkomst studie is gemaakt van verscheidene aspecten van de economische Oost-Westbetrekkingen, inclusief het veiligheidsaspect van deze betrekkingen. Handel op basis van gezonde commerciële uitgangspunten en wederzijds voordeel, die een preferentiële behandeling van de Soujet-Unie vermijdt. draagt bij tot constructieve Oost-Westbetrekkingen. Tegelijkertijd moeten de bilaterale economische betrekkingen met de Sowjet-Unie en de Oosteuropese landen in overeenkomst zijn met de algemene bondgenootschappelijke veiligheidsbelangen. Hiertoe behoort het vermijden van een afhankelijkheid van de Sowjet-Unie of het bijdragen tot het Sowjet militaire vermogen. Dientengevolge dient de ontwikkeling van Westerse energiebronnen te worden aangemoedigd. Teneinde te voorkomen dat de Sowjet-Unie verder gebruik maakt van bepaalde handelsvormen ten behoeve van een versterking van zijn militaire kracht, zullen de Bondgenoten de veiligheidsaspecten van de economische Oost-Westbetrekkingen nauwlettend blijven volgen. Dit werk zal de bondgenootschappelijke regeringen ondersteunen bij hun beleidsvorming op dit gebied [4].

16. Voortgaand economisch herstel in het Westen is van essentieel belang omdat de kracht en veiligheid van de lidstaten berusten op zowel maatschappelijke stabiliteit en vooruitgang als op verdedigingsbereidheid. In overeenstemming met Artikel 2 van het Noord Atlantisch Verdrag zullen de Bondgenoten streven naar de eliminatie van conflict in hun internationale economische beleid en zullen zij onderlinge economische samenwerking aanmoedigen. De Bondgenoten herbevestigen het belang van deze verplichting en van de steun voor programma's die erop zijn gericht de economieën van. minder bedeelde partners te verbeteren.

17. De Bondgenoten zullen blijven streven naar de verdere ontwikkeling van vreedzame en vriendschappelijke internationale betrekkingen; zij zullen stabiliteit en welvaart bevorderen. De door hun verstrekte bilaterale en multilateraie hulp vormt hiertoe een belangrijke bijdrage. Derde Wereldlanden zouden de mogelijkheid moeten hebben zich in politiek, economisch en maatschappelijk opzicht zonder inmenging van buitenaf te ontwikkelen. De Bondgenoten dringen aan op respect voor soevereiniteit en werkelijke niet-gebondenheid.

De Bondgenoten onderkennen dat gebeurtenissen buiten het Verdragsgebied van invloed kunnen zijn op hun gemeenschappelijke belangen als leden van het Bondgenootschap. Indien wordt vastgesteld dat hun gemeenschappelijke belangen in hei geding zijn zullen zij tijdige consultaties aangaan. Binnen het Verdragsgebied moet voldoende militair vermogen verzekerd zijn zodat een adequaat defensieniveau gehandhaafd blijft. Regeringen van individuele lidstaten, die daartoe in de gelegenheid zijn, zullen op hun verzoek soevereine staten trachten te helpen, wier veiligheid en onafhankelijkheid worden bedreigd. Die Bondgenoten die in de gelegenheid zijn de stationering van strijdkrachten buiten het bondgenootschappelijke gebied te vergemakkelijken kunnen hiertoe overgaan op basis van nationale besluitvorming.

De Spaanse Minister van Buitenlandse Zaken informeerde de Noord-Atlantische Raad over de huidige stand van zaken m.b.t. het herzieningsproces van de Spaanse regering inzake haar deelname in het Bondgenootschap, gedurende welke hij een voorbehoud maakte voor de positie van zijn regering t.a.v. dit communiqué.
Tegelijkertijd gaf de Spaanse Minister evenwel uitdrukking aan het feit dat zijn regering zich in het Communiqué kan vinden voor zover dit een weerspiegeling vormt van de posities, die Spanje in zijn betrekkingen met lidstaten van het Bondgenootschap reeds eerder heeft ingenomen.
De Deense Minister van Buitenlandse Zaken herhaalde de steun van de Deense regering voor het dubbelbesluit maar tegelijkertijd presenteerde hij zijn collega's de door de Folketing aangenomen motie van 26 mei.

Kritiek minister Shultz op Franse houding

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz, heeft kritiek geoefend op de Franse regering omdat zij zich ten aanzien van de NAVO tweeslachtig zou gedragen. Volgens de New York Times heeft hij in het weekeinde van 11 en 12 juni tijdens de vlucht van Parijs naar Washington de Franse houding ,,ergerlijk" genoemd.

Tegenover Amerikaanse journalisten zei minister Shultz dat het slot van de ministerraad drie uur lang werd vertraagd wegens de Franse ,,gevoeligheid" over bepaalde woorden in het slotcommuniqué. Aan de ene kant zouden de Fransen steeds weer zeggen dat ze het met de anderen eens zijn. Aan de andere kant zouden ze erop aandringen rekening te houden met de opvattingen van de Franse militaire leiding.
Een belangrijk twistpunt in Parijs was een passage geweest waarin in het kader van de Oost-West-handel ook de kwestie van de Russische aardgasleveranties aan West-Europa ter sprake was gebracht. Voorgesteld werd dat de NAVO-landen naar een alternatief zouden zoeken, zodat ze niet al te afhankelijk van het Russische gas zouden worden. Maar onder Franse druk werd het woord aardgas geschrapt en heet het thans dat ,,de ontwikkeling van Westerse energiebronnen moet worden aangemoedigd".

(Vor. ber. pag. 21613 e.v.-1983)

4 Griekenland verwijst naar zijn eerder ingenomen posities terzake van verschillende aspecten van deze paragraaf.

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

FILIPPIJNEN

ACTIES TEGEN GEESTELIJKEN, VAKBONDSLEIDERS EN JOURNALISTEN. VERDERE INTERNE ONTWIKKELINGEN

Ondanks de opheffing van de staat van beleg op 17 jan. 1981 (pag. 401/3-'81), bleven geweld en repressie op de Filippijnen bestaan. Geestelijken, vakbondsleiders en journalisten werden gearresteerd en gedetineerd – vaak zonder tussenkomst van de rechterlijke macht – op beschuldiging van ,,subversie en samenzwering om de regering ten val te brengen".

Op 13 dec. 1982 verklaarde de minister van defensie, Juan Ponce Enrile, dat de regering een totale oorlog was begonnen om subversieve organisaties te vernietigen. Hij zei toen ook bezig te zijn de mate van communistische infiltratie in de rooms-katholieke kerk (die ruim 80% van de bevolking omvat) vast te stellen.

Verdere berichten m.b.t. de oppositie en andere interne ontwikkelingen tot de moord op Benigno Aquino (pag. 561 e.v.) volgen hieronder.

Arrestatie geestelijken

Op 22 april 1982 werd pater Edicio de la Torre, een jezuiet, gearresteerd. Hij was een van de belangrijkste exponenten van de ,,bevrijdingstheologie" en in het begin van de jaren '70 oprichter van de Federatie van Vrije Boeren. Van dec. 1974 tot april 1980 verbleef hij in detentie. Daarna werd hij tijdelijk in vrijheid gesteld om zijn theologische studie in Rome voort te zetten. In 1981 keerde hij naar de Filippijnen terug. Hij zou tijdens een militaire operatie tegen het NPA in de buurt van Manila zijn aangehouden. Sinds 1973 waren reeds meer dan 20 priesters gearresteerd op beschuldiging van subversieve actie.

De primaat van de Filippijnse katholieke kerk, en aartsbisschop van Manila, Jaime kardinaal Sin, deed tijdens een interview met *UPI* op 20 juli een beroep op president Marcos af te treden om de groeiende communistische invloed in te dammen. Naar zijn zeggen had Marcos het respect van het volk verloren en was de president er na 16 jaar van ononderbroken heerschappij niet in geslaagd de politieke, economische en sociale problemen van het land op te lossen. ,,Hij kan het volk niets verwijten, want hij is zolang aan de macht geweest en zou al lang een oplossing voor de problemen hebben kunnen vinden (...). Geen enkele president heeft zo'n grote kans gehad", aldus mgr. Sin.

Op 3 aug. werd te Manila bekendgemaakt dat de gearresteerde geestelijken zouden worden vrijgelaten en onder de verantwoordelijkheid van hun superieuren zouden worden geplaatst die moesten garanderen dat zij ,,ter beschikking van de autoriteiten" bleven. Die beslissing was het resultaat van een na wekenlange onderhandelingen bereikt akkoord tussen de regering en de katholieke hiërarchie.

Op 4 aug. echter verklaarde de minister van defensie, Juan Ponce Enrile, dat hij geenzins van plan was pater Edicio de la Torre in vrijheid te stellen, die hij kenschetste als ,,de propagandaleider" van het communistische Nationale Democratische Front. De minister leverde ook scherpe kritiek op kardinaal Sin, die zijn competenties als kerkelijk leider ruimschoots zou hebben overschreden door zich te mengen in de binnenlandse politiek.

Tevens bestreed Ponce Enrile de opvatting van de kardinaal dat ,,katholieke priesters zich slechts bij vergissing aansluiten bij communistische organisaties in de strijd voor de arme bevolkingsgroepen". De regering beschikte over duidelijke bewijzen dat deze priesters heel bewust de verzetsbewegingen steunden, aldus de minister.

Marcos meldt *komplot.* Arrestatie vakbondsleiders

Op 8 aug. beschuldigde president Marcos niet met name genoemde leden van de oppositie van een samenzwering tegen zijn regime. Zij zouden in september – wanneer hij een bezoek aan de VS bracht – een algemene staking willen uitroepen, die zou worden begeleid door moorden en bomaanslagen. Op 11 aug. zei de president dat de veiligheidsdienst een lijst bezat met de namen van zakenlieden, vakbondsleiders, oppositieleden, intellectuelen en moslem-rebellen die bij het door zakenlieden gefinancierde komplot betrokken zouden zijn.

Op 13 aug. werden 14 vakbondsleiders aangehouden. De volgende dag werden zij op één na weer vrijgelaten: Felixberto Olalia (79), voorzitter van de ,,Beweging van de lste mei" (KMU), bleef in hechtenis, omdat hij en zijn bond naar de ,,vernietiging van de economie" streefden, aldus de militaire autoriteiten. Volgens de politie zou tegen Olalia een aanklacht wegens een oproep tot rebellie worden ingediend.

Op 10 aug. werd Olalia's secretaris-generaal, Crispin Beltran, gearresteerd.

Op 27 aug. onthulde de stafchef van de strijdkrachten, generaal Fabian Ver, dat een komplot was verijdeld om in september in het noorden van het land een reeks moorden, overvallen en bomaanslagen op militaire installaties te plegen. De inlichtingendienst van het leger had in een plaats op ca. 330 km van Manila ,,subversieve" documenten buitgemaakt, waarin het komplot werd onthuld, en een van de aanstichters, de katholieke priesters Zacarias Agatep, was gearresteerd, aldus generaal Ver (*AFP/Le Monde* 29-8).

Kort daarop werd de arrestatie van verscheidene personen bekendgemaakt, onder wie vier leiders van de verboden Communistische Partij incl. CC-lid Isagani Serrano.

Op 1 sept. werd de arrestatie van zeker 23 vakbondsleden gemeld, waarmee volgens de *NYT* het totale aantal gedetineerde en opgepakte personen sinds 8 aug. op 38 kwam.

De volgende dag werden opnieuw zes mensen gearresteerd.

Op 4 sept. werden drie vakbondsleiders en 65 andere personen wegens samenzwering in staat van beschuldiging gesteld. De derde vakbondsman naast Olalia en Beltran was Bonifacio Tupaz, secretaris-generaal van de Nationale Confederatie van Vakbonden. Van die 68 personen zouden zich slechts 32 in arrest bevinden, aldus AP (5-9-'82).

Confrontatie tussen kerk en staat

Twee dagen nadat de regering een beloning van 130.000 pesos had uitgeloofd voor de aanhouding van twee katholieke priesters die zich bij communistische guerrillastrijders zouden hebben aangesloten, t.w. pater Zacarias Agatep en pater Conrado Balweg, werd gemeld dat pater Agatep op 11 okt. door regeringstroepen in het noorden van Luzon door regeringstroepen was doodgeschoten.

Pater Balweg vocht sinds ongeveer drie jaar aan de zijde van de NPA-strijders in de noordelijke provincie Kalina-Apayo. Hij sprak in een BBC-documentaire over de plicht van de priesters, zonodig met de wapens gelovigen te verdedigen ,,die dag na dag willekeurig worden omgebracht". Reuter1 *NRC/H'blad* (9-11-'82) berichtte:

> „Als dorpspriester kwam Balweg op voor zijn parochianen tegen militairen die misbruik maakten van hun positie en tegen een plaatselijk houtverwerkend bedrijf dat banden met de overheid had. Toen hij de steun van zijn meerderen verloor, sloot hij zich aan bij het verzet, zo verluidt het in kerkelijke kringen."

Op 17 okt. werd pater Edgar Kangleon, directeur van een kerkelijk centrum op het eiland Samar, gearresteerd nadat hij een mis had opgedra-

gen. Volgens officiële gegevens waren alleen al op Samar 75 geestelijken tot het NPA toegetreden of actief bij hulpverlening aan het NPA betrokken.
Op 18 okt. volgde de arrestatie van de Australische priester, pater Brian Gore, op het „suikereiland" Negros. De FAZ (1-11-'82) meldde:

„Op Negros, 680 km te zuiden van Manila, bezit 7% van de suikerplanters 45% van het land, daar bepalen extreem lage lonen en bij gelegenheid uitbuiting het beeld. Daar zijn twee jaar geleden katholieke leken verdwenen, die boeren en arbeiders in vakbonden en eigen-hulpgroepen wilden organiseren. Hun lijken heeft men later gevonden, met sporen van foltering." Pater Gore had 12 jaar op dit eiland gewerkt, aldus The Observer (5-12-'82)

Volgens dissidenten bedroeg het aantal geregistreerde leden van de Communistische Partij van de Filippijnen (CPP) onder de geestelijkheid niet meer dan 25, maar de CPP stelde dat 400 priesters en nonnen voor het Nationale Democratische Front, het politieke front van de partij, werken. De regering beweerde te beschikken over een buitgemaakte lijst met namen van 100 religieuze werkers met CCP-contacten alleen al op Luzon.
Volgens schattingen, aldus de FAZ (1-11-'82), zijn er onder de 5.000 priesters en 7.000 nonnen omstreeks 2.000 „progressieve" geestelijken, van wie de meerderheid tegen president Marcos, voor de val van zijn regime en voor een derde, sociaal-democratisch alternatief zou zijn en van wie slechts de minderheid openlijk of in het geheim met het NPA zou samenwerken. Als „progressief' gelden kerkelijke organisaties zoals het „Nationale Secretariaat voor sociale actie, recht en vrede" (Nassa). Van de priesters op de Filippijnen zijn ongeveer 1.200 uit het buitenland (Australië, Ierland, VS e.a.) afkomstig. Van de rond 100 bisschopen aan de top van de Filippijnse hiërarchie gelden slechts 20 als progressief.
Volgens Amnesty International (actiekrant sept. 1982) was de houding van de katholieke kerk tijdens de staat van beleg niet eenduidig. „Een deel van de bisschoppen werkte helemaal samen met de regering. Het grootste deel van de Bisschoppenconferentie hing een kritische samenwerking aan, en het grootste deel van de Organisatie van Kloosteroversten (die 2.500 priesters en 7.000 nonnen vertegenwoordigt) had de houding van kritische oppositie."
Zuster Mariani, Franciscanes uit Quezon City, zei in een interview met de Volkskrant (16-11-'82):

„Wehebben twee soorten kerk, de institutionele kerk die een van buiten af ingeblazen vrees voor communisme heeft en nauwe betrekkingen onderhoudt met of tenminste neutraal staat tegenover het bewind. Dan hebben we de levende kerk, dat zijn al die priesters en zusters die vanuit hun religieuze roeping partij kiezen voor de armen en onderdrukten. Die laatste groep wordt natuurlijk onmiddellijk in de hoek gedrukt van de subversieven en verdacht gemaakt. Er komt ook steeds meer druk van het bewind op deze kerk, hetgeen er op duidt, dat ons werk steeds meer vrucht draagt en daardoor steeds bedreigender wordt voor het onderdrukkende regime."

Op 20 okt. verklaarde de aartsbisschop van Manila, Jaime kardinaal Sin, dat al onderhielden sommige geestelijken mogelijk contacten met het NPA, dat nog niet betekende dat zij het communisme hadden omarmd. De kerk zou naar zijn mening altijd haar best doen priesters ervan te weerhouden geweld te steunen. Maar hij wees daarbij op een typisch dilemma waarin een dorpspriester kan komen te verkeren. Hij noemde het voorbeeld van een boer die met een aanklacht niet naar de plaatselijke burgerlijke of militaire autoriteiten stapt – „zij spelen toch onder een hoedje met elkaar" – maar de dorpspriester in de arm neemt. Deze durft wel zijn mond open te doen, maar dan is het geen probleem meer hem van communistische sympathieën te beschuldigen. „Als niemand zich om de nood van de mensen bekommert, komt er revolutie", zo waarschuwde de kardinaal.
Op 4 nov. deelde een militaire functionaris mee dat twee buitenlandse katholieke priesters, de Australiër Brian Gore en de Ier Niall O'Brein, wegens moord op een burgemeester op het eiland Negros (in maart 1982), zouden worden berecht. Het ministerie van defensie maakte tegelijk bekend dat zeker 12 priesters werden gezocht wegens samenwerking met gewapende tegenstanders van de regering zoals het NPA.
Later meldden kranten in Manila dat in de provincies Samar en Davao 7 priesters, 2 nonnen en 14 leken-assistenten in staat van beschuldiging waren gesteld wegens opruiing.
In een toespraak tot oorlogsveteranen in Manila leverde president Marcos op 28 nov. scherpe kritiek op de leider van de Filippijnse jezuïten, Joaquin Bernas, die de regering eerder van repressie had beschuldigd en daaraan had toegevoegd dat een conflict tussen kerk en staat „onvermijdelijk" is. Volgens de president betekende zo'n uitspraak dat de kerk uit was op een „periode van bloedige confrontatie". Maar „dedagen toen de broeders dicteerden wat we moesten doen m.b.t. onze plaatselijk bestuur en onze politiek (...) zijn allang voorbij", aldus Marcos. Hij zei ook dat de „rebellen-priesters" zouden worden vervolgd onder een anti-subversiewet, die lidmaatschap van de CPP of elke andere organisatie die uit is op de gewelddadige omverwerping van het regime verbiedt. „De wet is de wet. Wanneer de regering begint uitzonderingen te maken (...), is het spel over", zo meende de president.
Op 29 nov. vond in Manila een ontmoeting plaats tussen de minister van defensie, Juan Ponce Enrile, en een bisschoppendelegatie o.l.v. aartsbisschop Antonio Maburtas over de confrontatie tussen progressieve geestelijken en veiligheidstroepen. De minister stelde dat de regering niet de kerk als instituut vervolgde, maar slechts optrad tegen priesters wegens illegale daden. De door enkele bisschoppen bepleite vrijlating van pater Edgar Kangleon werd door de minister van de hand gewezen. De president sloot zich hierbij aan met als argument dat de superieuren van eerder vrijgelaten priesters zich onvoldoende van hun toezicht houdende taak hadden gekweten.

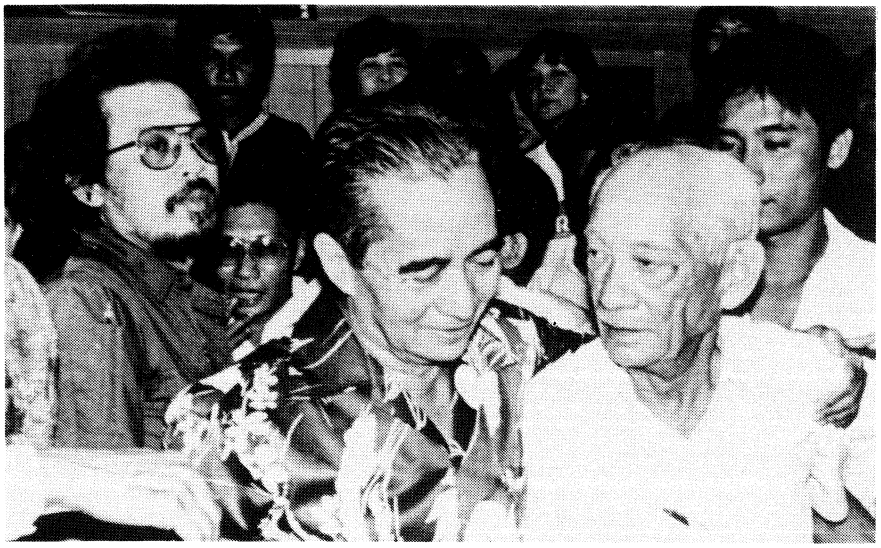
Op 3 dec. maakte een woordvoerder van het ministerie van defensie bekend dat twee Nederlandse priesters, de paters Theo Bandsma en Herman Sanderink, wegens subversieve activiteiten zouden worden vervolgd. In hun huis bij Villaverde (ca. 225 km ten noorden van Manila) was communistische literatuur gevonden en in verband daarmee waren zij reeds op 8 aug. gearresteerd. Hun superieur, pater Ernesto Amigleo, verklaarde echter tegenover Reuter dat de betreffende documenten buiten hun medeweten in het pand waren verborgen.

„We Forum" verboden

In opdracht van president Marcos werd het oppositieblad „We Forum" op 7 dec. verboden. Hoofdredacteur-uitgever José Burgos en negen leden van zijn staf werden gearresteerd en in staat van beschuldiging gesteld wegens „subversie en samenzwering om de regering ten val te brengen door middel van zwarte politieke propaganda, agitatie en het aanmoedigen van geweld".

Het op 1 mei 1977 opgerichte We Forum, dat in het Engels en het Filippino verscheen, had vier jaar staat van beleg overleefd en was in de twee jaar na de opheffing daarvan tot bloei gekomen. Het blad, dat oorspronkelijk eens in de twee weken verscheen, kwam de laatste tijd om de twee dagen uit met een oplage van 22.000 exemplaren.

I.v.m. deze zaak werd Joaquin Roces, de vroegere uitgever van de in 1972 verboden „Manila Times", op 8 dec. onder huisarrest gesteld. Roces, „een van de breinen achter de samenzwering", werd ervan beschuldigd „We Forum" te hebben gefinancierd.



Op 13 dec. 1982 begon in Manila een proces tegen elf personen betrokken bij het oppositieblad „We Forum". V.l.n.r. uitgever-hoofdredacteur José Burgos, ex-senator Francisco Rodrigo en Joaquin Roces, uitgever van de in 1972 verboden „Manila Times".

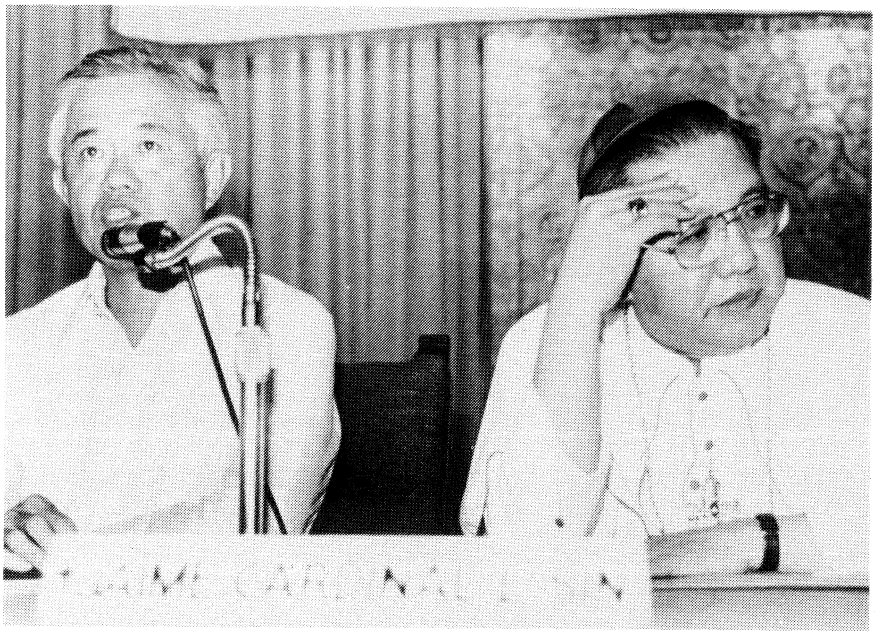
Op 13 dec. werden de 11 verdachten formeel in staat van beschuldiging gesteld, waarna de detentie in het militaire kamp Fort Bonifacio voor Burgos en zijn negen medewerkers op 14 dec. werd gewijzigd in huisarrest.

Op 12 jan. 1983 meldde de *Financial Times* dat uitgever Jose Burgos de voorgaande dag het eerste nummer van een nieuw blad, „Malaya" (geweten), had doen verschijnen, met toestemming van de regering.

Verdere kritiek geestelijken

Op 27 jan. leverde kardinaal Sin kritiek op het vertonen van seksfilms tijdens het door presidentsvrouw Imelda Marcos geleide Internationale Filmfestival van Manila. Volgens de kardinaal zou het bijeenbrengen van geld via de vertoning van dergelijke films wel eens met ,,een hele generatie geestelijk kreupelen" kunnen moeten worden betaald, omdat het de zeden van de jeugd ondermijnde. ,,Ik weet dat God zeker al diegenen zal straffen die hiervoor verantwoordelijk zijn", aldus Sin. Mevr. Marcos noemde het vertonen van de films de volgende dag een voorbeeld van het in praktijk brengen van de rechten van de mens. In een herderlijk schrijven van de Filippijnse bisschoppenconferentie dat op 20 febr. in de kerken werd voorgelezen, stelden 92 van de 102 bisschoppen (die aan de op 23 jan. beëindigde conferentie hadden deelgenomen) dat de kerk aan de zijde van de armen staat ,,bij de verdediging van hun rechten, speciaal die welke door de machthebbers zijn geschonden". De bisschoppen vervolgden: „Wij keuren elke actie of elk programma af dat in strijd is met de waarden van het evangelie: marteling van en moord op burgers alleen omdat zij andere overtuigingen hebben dan degenen die de macht uitoefenen; het tot zwijgen brengen van het volk, repressie van de media omdat zij de waarheid zeggen over de situatie van het land; het toenemend gebruik van de wapens en het geweld door de krachten van rechts en links in hun strijd om de macht en, dichter bij ons, het gebruik van de fondsen van de kerk of het manipuleren van zijn acties voor de politieke doelstellingen van ideologische groepen." De bisschoppen verlangden van de regering dat de ,,gerechtelijke procedure wordt geëerbiedigd" voor de gearresteerde personen, dat zij ,,noch gemarteld noch mishandeld" worden en dat de ,,wettelijkedefinitie van subversie wordt gewijzigd". Geconcludeerd werd dat ,,het legitiem verschil van mening te vaak door de regering wordt gelijkgesteld met de rebellie en de subversie". ,,Er zijn veel aspecten van het huidige politieke systeem die de gewone burger tot afwijkende opvattingen brengen: de ongerechtigheid en de corruptie in de politiek van de regering – die de multinationals begunstigt ten koste van de bevolking en het toerisme ten koste van de (openbare) diensten die aan het platteland geboden zouden moeten worden, waar het aantal armen dagelijks toeneemt (...), en de toenemende militarisatie van het land of het nu is om redenen van veiligheid of om sociaal-economische projecten op gang te brengen, waarvan de wijsheid soms te betwisten of te betwijfelen valt."

De bisschoppen stelden dat de wijd verbreide armoede samen met corruptie, ongerechtigheid en schending van de mensenrechten de bevolking tot een opstand aanzetten. „Wij leven in een diepgaande conflictsituatie zonder enige vrede. Dit dreigt ons volk te ruïneren." Maar, zo voegden de bisschoppen daaraan toe: „Wij moeten ons, in onze actie ten gunste van de gerechtigheid, niet laten gebruiken door de politieke ideologieën van welke kleur die ook zijn. (...) Misdadige handelingen kunnen in geen enkel geval een gerechtvaardigd bevrijdingsmiddel zijn. Als priesters, religieuzen of le-



Premier Cesar Virata (l.) en kardinaal Sin tijdens een bijeenkomst op 12 maart te Manila.

ken zich daaraan schuldig maken, dragen zij de consequenties van hun daden."

Op 7 mei werden drie priesters, de paters Brian Gore, Niall O'Brien en Vicente Dangan (een Filippino) uit de gevangenis van Kabankalan ontslagen en onder huisarrest gesteld.
Op 12 mei werd pater Lucero wegens ,,subversie" in een seminarium in een buitenwijk van Manila gearresteerd Hij zou betrokken zijn in de zaak van pater Edgardo Kangleon.

Op 30 aug. deed kardinaal Sin een beroep op de regering-Marcos een ,,nationale verzoeningsraad" in te stellen die de door de moord op Beningo Aquino nog verder verscherpte tegenstellingen in het land moest trachten te verzoenen. De kardinaal stelde dat vele vormen van polarisatie onder de oppervlakte smeulen: kerk tegen staat, burgers tegen de militairen en arbeid tegen kapitaal. De moord op Aquino had woede en rusteloosheid gewekt en de toestand was daardoor extra onvoorspelbaar geworden.
Reeds in februari had kardinaal Sin in besprekingen met premier Cesar Virata en zijn ministers voorgesteld deze ,,nationale verzoeningsraad" te vormen, maar de zaak was naar zijn zeggen nog steeds in studie. De raad zou moeten bestaan uit „hooggerespecteerde mannen en vrouwen... mensen met boven alle twijfel verheven integriteit. Zij zouden gekozen moeten worden uit de hoogste regeringskringen, de kerk, het zakenleven, de academische wereld en misschien zelfs de oppositie". Hij maakte geen gewag van de militairen.

NPA

Inmiddels wint het Nieuwe Volksleger of New People's Army (NPA), de guerrillabeweging van de Filippijnse Communistische Partij, aan kracht. Het NPA is bezig de guerrilla tegen de regering uit te breiden en zou thans in bijna elk van de 73 provincies van de Filippijnen actief zijn, aldus de FAZ (2-8).
UPI-correspondent Fernando del Mundo berichtte in *NRC/H'blad* (19-3) o.a.:

,,...Critici van de regering menen dat de communisten in de eerste plaats terrein winnen door de wreedheden die het gewone leger begaat. Maar de situatie in Davao, zo'n 100 kilometer ten zuidoosten van Manila, illustreert welke problemen het nu 17 jaar oude bewind van president Ferdinand Marcos achtervolgen. Onlangs wijzigde het NPA zijn strategie en begon op grote schaal regeringstroepen aan te vallen. In een twee dagen durend gevecht, waarbij 200 NPA-strijders waren betrokken, vielen er 45 doden, onder wie 16 soldaten van het regeringsleger. Het was het bloedigste vuurgevecht sinds jaren, en de bezorgde regering haastte zich helikopters en 2000 mariniers te sturen.
Een Westerse waarnemer schat de troepensterkte van het NPA in het hclc land op 6000 man. Daarbij kunnen de communisten volgens hem rekenen op de steun van zo'n 24.000 „sympathiserende maar ongewapende" dorpsbewoners en nog eens 60.000 man ,,die hen niet vijandig gezind zijn en hun bewegingen niet aan de regering zullen doorvertellen".
.,Grote groepen NPA-soldaten kunnen geen acties uitvoeren en nog minder hun sporen uitwissen zonder steun van de burgerbevolking", aldus een regeringsfunctionaris.
Binnen de regering wordt het NPA-gevaar gebagatelliseerd. Men zegt dat er geen gemeenschappen of enclaves bestaan die in communistische handen zijn, dat de NPA-strijders gedwongen zijn in de heuvels te leven en alleen tevoorschijn komen voor kleine schermutselingen met regeringstroepen of om hinderlagen langs wegen op te zetten..."



Tijdens een persconferentie in Manila kondigden oppositiepolitici op 23 febr. 1982 plannen aan voor de vorming van een verenigde oppositiepartij UNIDO. V.l.n.r. José Laurel, ex-senator Lorenzo Tanada, advocaat Luis José, Salvador Laurel en ex-senator Francisco Rodrigo.

Regeringswoordvoerders schatten de NPA-sterkte op 3.000 a 5.000 man, aldus *Financial* Times (24-8). Westerse analisten maken, volgens Time (5-9), melding van 7.000 a 10.000 gewapende leden, gesteund door een basis van 100.000 sympathisanten door heel het land. Het NPA is geconcentreerd in noordelijk Luzon, Samar en oostelijk Mindanao, waar het NPA naar eigen zeggen 200 barangays onder controle heeft, aldus Time.
NRC/H'blad (1-9) meldde dat het NPA volgens schattingen van de militaire inlichtingendienst 20% van de barangays in het land heeft geïnfiltreerd.

Politieke oppositie

De traditionele politieke oppositie werd in maart 1982 gehergroepeerd in de „United National Democratic Organisation" (UNIDO), een federatie van twaalf partijen, waarvan de Nacionalista en Aquino's Liberale Partij de belangrijkste zijn. Voorzitter is het voormalige lid van het Huis van Afgevaardigden, Salvador Laurel, een traditionele politicus wiens vader – José Laurel – in de jaren vijftig president was. Hij wordt, aldus *NRC/H'blad* (1-9) sceptisch bekeken, omdat hij enkele keren compromissen met president Marcos heeft gesloten. Laurel had moeten wijken voor Aquino, die de UNIDO tot een massavolkspartij had moet omsmeden. maar door diens dood is Laurel nu weer in de leidersrol gedwongen. In de Nacionaiista partij wordt Laurel bestreden door een factie o.l.v. ex-senator José Roy.

Inmiddels waren nog twee nieuwe politieke partijen opgericht. In 1981 de Sociaal-democratische partij (SDP) door de uit Mindanao afkomstige Reuben Canoy, lid van de Nationale Vergadering; op 8 febr. 1982 de Philipino Democratie Party (PDP) met als voorzitter Aquilino Pimentel, de burgemeester van Cagayan de Oro (Mindanao). De voor een federalistisch regeringssysteem geporteerde PDP werd door de zuiver nationalistisch georiënteerde oppositiepartijen van hun samenwerking uitgesloten. Alleen de bijna 85-jarige ex-senator Lorenzo Tanada en zijn Laban-groep ontvingen de PDP met open armen. De Laban treedt nu als Laban/PDP op, aldus de NZZ (30-8).

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

DERDE RONDE CVSE VOLTOOID

Van 7-9 sept. is in de Spaanse hoofdstad Madrid met een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken uit de deelnemende landen de derde ronde voltooid van de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE).
Aan deze conferentie nemen deel alle staten van Europa, behalve Albanië, plus Canada en de Verenigde Staten, 35 in getal.

De conferentie is een continu proces. dat begonnen is in nov. 1972 (pag. 5112-1973) en dat teruggaat op een voorstel, afkomstig uit de Sowjet-Unie.
Voortgezet werd de conferentie in juli 1073, toen voor de eerste keer de ministers van buitenlandse zaken uit de deelnemende landen bijeen kwamen, en wel in de Finse hoofdstad Helsinki (pag. 71512 e.v.-1973). (In eerdere berichten wordt gesproken van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking, CEVS.)
Een voorlopig hoogtepunt vond deze conferentie in juli-aug. 1975, toen in Helsinki de politiek eerst verantwoordelijken uit de deelnemende staten – minister-presidenten of staatshoofden uit de westelijke landen, de partijleiders uit de communistische staten van Oost-Europa – een ,,slotakte" ondertekenden, waarin, over vier ,,manden" (hoofdstukken) verdeeld, de beginselen en een aantal praktische maatregelen werden geformuleerd, die betrekking hebben op het vreedzaam naast elkaar bestaan op het Europese continent van meerdere staten met verschillende maatschappelijke stelsels (pag. 497 e.v.-1975).

Onderdeel van de in Helsinki afgesloten overeenkomst was de afspraak, dat de betrokken landen in het kader van de CVSE met elkaar in gesprek zouden blijven en dat zij periodiek op het niveau van de ministers van buitenlandse zaken bijeenkomsten zouden beleggen, waarop enerzijds zou worden nagegaan, wat er terecht kwam van de uitvoering van de bepalingen van de slotakte van Helsinki, en waar anderzijds nieuwe afspraken gemaakt zouden worden om het vreedzame samenleven op het Europese continent te bevorderen.
De eerste van deze vervolgconferenties – de tweede ronde van de CVSE – werd gehouden van okt. 1977-maart 1978 in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado (pag 34012 e.v.-1978).
Op deze bijeenkomst bleek het niet mogelijk om inhoudelijk tot nieuwe overeenkomsten te komen. De enige concrete afspraken, die hier gemaakt werden, betroffen het beleggen van een drietal conferenties over specifieke onderwerpen en het bijeenroepen van een nieuwe vervolgconferentie, die op 9 sept. 1980 op ambtelijk niveau en op 11 nov. van dat jaar op ministerieel niveau in de Spaanse hoofdstad Madrid zou moeten beginnen.

Conferenties van *Montreux*, *Bonn* en La Valetta

De drie conferenties over specifieke onderwerpen hebben inderdaad plaatsgevonden:
Van 31 okt.-11 dec. 1978 werd in Montreux in Zwitserland een bijeenkomst op het niveau van deskundigen gehouden, die zich bezig hield met het vraagstuk van de vreedzame bijlegging van geschillen tussen staten. Aan deze conferentie waren drie ontwerp-teksten voorgelegd door resp. de neutrale en niet-gebonden landen (de N en N landen); de Oosteuropese staten en de westelijke landen.
De conferentie slaagde er niet in uit de drie ontwerpen een gemeenschappelijke overeenkomst samen te stellen en formuleerde in plaats daarvan een acht punten tellend schema voor de toekomstige uitwerking van een methode om internationale geschillen op te lossen.

Op 20 juni 1978 begon in Bonn de conferentie, die een ,,wetenschappelijk forum" voorbereidde, dat van 18 febr.-3 maart 1980 in Hamburg gehouden werd en waar op 3 maart van dat jaar een slotdocument werd gepubliceerd, waarin o.m. werd gezegd: ,,Eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden door de staten is één van de bases voor een betekenisvolle verbetering van de wederzijdse betrekkingen en internationale wetenschappelijke samenwerking."

Tenslotte vond in La Valetta, de hoofdstad van Malta, van 13 febr.-28 maart 1979 een conferentie plaats, die was gewijd aan samenwerking in het gebied van de Middellandse Zee. Voor deze conferentie waren ook de Mediterrane landen buiten Europa uitgenodigd, maar van deze landen zonden alleen Egypte, Israël en Syrië vertegenwoordigers naar de Maltese hoofdstad. Deze conferentie ging ten einde met de aanvaarding van 23 aanbevelingen m.b.t. verbetering van de samenwerking in het Mediterrane gebied.

Vervolgconferentie in Madrid

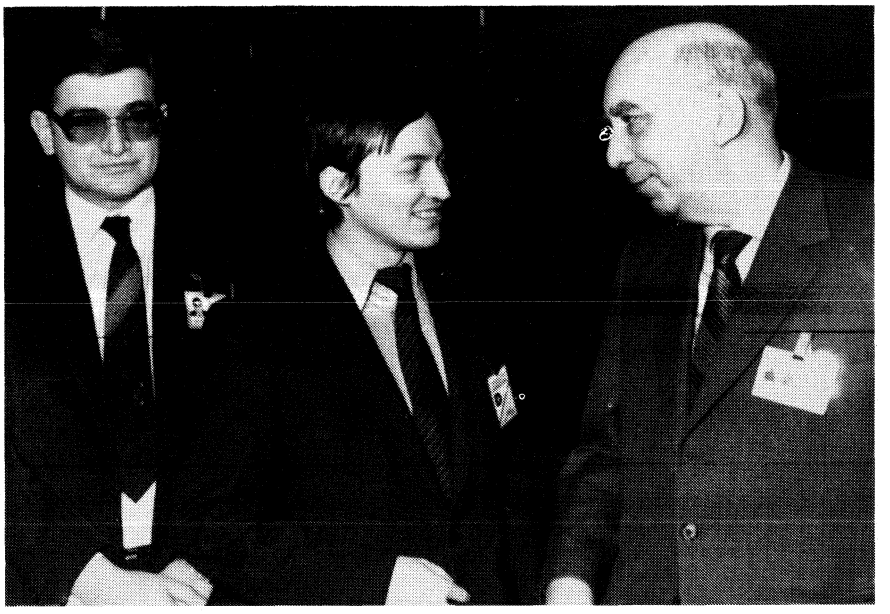
Zoals in Belgrado was overeengekomen begon op 9 sept. 1980 op ambtelijk niveau in Madrid de tweede vervolgconferentie van de CVSE, waarna onder veel strubbelingen, op 11 nov. 1980 de derde ronde van de CVSE op ministerieel niveau geopend werd (pag. 76911 e.v.-1980).
Het was de bedoeling van de deelnemers aan de bijeenkomst in Madrid geweest de tweede CVSE-vervolgconferentie op 5 maart 1981 te beëindigen



Beeld van de openingszitting van de CVSE op 7 sept. Vooraan de Amerikaanse delegatie, geleid door minister Shultz (tweede van links). Achteraan de Sowjet-delegatie. aangevoerd door minister Gromyko.

met het uitgeven van een slotverklaring. Het heeft in feite geduurd tot 15 juli 1983 voordat de tekst van de slotverklaring definitief vast stond (waarna Malta als enige deelnemer nog enkele weken weigerde er toestemming aan te geven) en tot begin sept. voordat de ministers van buitenlandse zaken er hun handtekening onder konden plaatsen.
De deelnemers aan de CVSE in Madrid vergaderden van 11 nov.-19 dec. 1980, van 27 jan.-10 april 1981, van 5 mei-28 juli 1981, van 27 okt.-18 dec. 1981, van 9 febr.-12 maart 1982, van 9 nov.-medio dec. 1982, van 8 febr.-25 maart 1983 en van 19 april-6 sept. 1983, waarna de ministers van buitenlandse zaken de derde ronde van de CVSE van 7-9 sept. afsloten.
De lange duur van de conferentie had vooral te maken met een meningsverschil tussen de deelnemende NAVO-lidstaten enerziids en de deelnemende lidstaten van het Warschaupact – de SU voorop – anderzijds over vraagstukken, die betrekking hadden op de ,,eerste mand" (veiligheidsproblemen).

Het ging om de vraag, onder welke voorwaarden een Europese Ontwapeningsconferentie (EOC) – die beide partijen wensten – kon worden gehouden. De Sowjet-delegatie weigerde "van het begin af aan te voldoen aan de Westerse eis, dat op een dergelijke bijeenkomst overeen te komen veiligheidsmaatregelen moesten gelden ,,van de Oeral tot de Atlantische Oceaan" en dus het gehele Europese grondgebied van de SU dienden te omvatten. In Helsinki waren indertijd op dit gebied overeenkomsten afgesloten, waarbij een limiet gold op 250 km. vanaf de Westelijke grens van de SU op het Sowjet-territorium.
De genoemde Europese Ontwapeningsconferentie is in feite diplomatiek overleg over de vaststelling van een aantal veiligheids- en vertrouwenvormende maatregelen, in het jargon CSBM's (Confidence and Security Building Measures) genoemd. Het is een oorspronkelijk Pools (ofwel Warschau-pact) voorstel.
Ex-president Giscard d'Estaing van Frankrijk lanceerde vervolgens een soortgelijk plan, dat na veel aarzelingen door de NAVO werd aanvaard – eisen: de maatregelen moesten militair belangrijk zijn, controleerbaar en gelden tot aan de Oeral.
De knoop werd halverwege doorgehakt door de toenmalige Sowjet-president Leonid Brezjnew die er in de loop van 1981 mee akkoord ging dat de CSBM's voor geheel Europees Rusland zouden gelden mits het Westen



V.l.n.r. Igor Andropow, zoon van partijleider Joeri Andropow, de schaker Anatoli Karpow en het hoofd van de Sowjet-delegatie bij de CVSE, Anatoli Kowalew, gefotografeerd op 8 febr. 1983 bij de hervatting van de beraadslagingen in Madrid.

soortgelijke concessies zou doen. ,,Concessies, wat voor concessies!" briesten de Westerse delegaties in Madrid. ,,Hoort Europees Rusland dan niet tot Europa?"
De geografische concessie die de Russen eisten was een zeezône van passende omvang grenzend aan West-Europa. Het Russisch is echter een flexibele taal en de Amerikaanse experts ontdekten dat je passende omvang op twee totaal verschillende manieren kon interpreteren. Volgens de ene uitleg zou passende omvang betekenen dat ook het grondgebied van de Verenigde Staten onder het regime van de CSBM's zou vallen (corresponding width); maar de Russische term kon ook simpel slaan op een passende omvang (appropriate width).

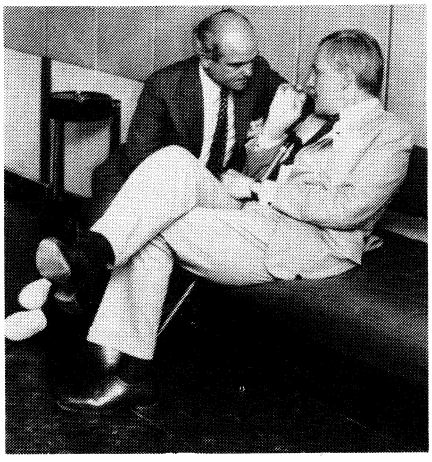
Het diplomatieke gevecht hierover leidde eind juli 1981 tot een nieuwe verdaging van de toch al fors uitgelopen conferentie. De Oostenrijkse diplomaat Franz Ceska typeerde de eigelijke oorzaak: ,,De politieke wil ontbreekt om de verschillen te overbruggen."
Toen verrasten de neutrale en de niet-gebonden landen op 10 december 1981 (Oostenrijk, Finland, Zweden, Zwitserland, Cyprus, Liechtenstein, San Marino en Joego-Slavië) de conferentie met een ontwerp-slotverklaring van 36 pagina's. De poging van de neutralen om de verschillen te overbruggen mislukte. De Westerse landen vonden dat de kwesties van de mensenrechten en de menselijke contacten veel te zwak verwoord waren in de tekst, het Oosten vond alles nog teveel. In het licht van het Maltezer gedrag in de zomer van 1983 is het pikant dat in die ontwerp-slotverklaring een passage staat over een mogelijk seminar in Venetië over de veiligheid van het Middellandse Zeegebied, zoals Malta die thans blijft eisen en waarbij ook niet-CVSE-landen worden uitgenodigd.
De neutrale poging bruggen te bouwen tussen Oost en West werd finaal getorpedeerd door de afkondiging in Polen van de staat van beleg in diezelfde decembermaand van 1981.

Op aandrang van de Westerse landen werd de conferentie geschorst van 12 maart-9 nov. 1982. Deze landen voelden er weinig voor akkoorden met de Oostblokstaten af te sluiten zolang er in Polen een toestand heerste, die naar hun oordeel in strijd was met de mensenrechten.
Dat zij uiteindelijk toch weer werd hervat, was voornamelijk te danken aan de omstandigheid dat geen van de deelnemende partijen verder door het leven wilde gaan als degene die de conferentie had gestaakt.
De Westeuropeanen wisten er daarbij de Amerikanen van te overtuigen dat men het enige onderhandelingsforum, waar Oost en West over mensenrechten konden spreken, niet om zeep moest brengen.

Overigens was een meer triviale reden voor het langdurige stilleggen van de conferentie in 1982 het feit, dat de Spanjaarden in de zomer van dat jaar het congrespaleis zelf nodig hadden i.v.m. het wereldkampioenschap voetbal, dat toen in Spanje gehouden werd.

Vervolgens waren het op 15 maart van

dit jaar weer de diplomaten uit de neutrale en niet-gebonden landen, die de conferentie weer op streek hielpen. Zij presenteerden toen een herziene versie van hun ontwerp-slotverklaring.
De harde Westerse eisen op het gebied van vrijheid van vakbonden, het verbod om Westerse radio-uitzendingen te storen en de verplichting Helsinki-monitorgroepen (groepen die hun regering controleren op naleving van de afspraken uit de slotakte van Helsinki) toe te laten, waren weggelaten.
West-Duitsland was het enige Westerse land dat positief reageerde, daarmee de fiolen van toorn van de rest der Westerse landen over zich afroepend.
De opnieuw dreigende impasse werd door Roemenië (mogelijk onder West-duitse invloed) doorbroken toen de Roemeense ambassadeur Vasili Sandru had aangekondigd geen principiële bezwaren tegen de Westerse mensenrechteneisen te hebben.
De zoon van Sowjet-leider Joeri Andropow, Igor, aanvaardde op 13 mei 1983 het neutrale voorstel. Andropow, vierde man van de Sowjet-delegatie: ,,Vraag niet hoe de internationale situatie de conferentie in Madrid kan helpen, maar vraag liever hoe de bijeenkomst kan bijdragen tot verbetering van het internationale klimaat."
Op 15 juli 1983 naderde het einde van de Madrileense marathon. Vierendertig van de 35 deelnemende landen accepteerden de slotverklaring van Madrid. ,,Het werkelijkheidsbesef heeft gezegevierd", juichte Wladimir Katin van het Russische persbureau *Novosti.*
De détente in Europa was gered.
Maar Katin had buiten Malta gerekend, tot dan toe een onopvallende gesprekspartner, dat nog één eis aan de vermoeide én uitgeprate diplomaten te stellen had: er moest ook nog een bepaling over veiligheid in het Middellandse Zeegebied komen.



Het hoofd van de Maltese delegatie, Evarist Saliba (l.), in gesprek met de Westduitse delegatieleider Joerg Kastl.

Tot op het laatst mogelijke ogenblik volhardde Malta in deze houding. Spanje had inmiddels op 25 aug. aangekondigd, dat het de ministers van buitenlandse zaken van de aan de CVSE deelnemende landen had uitgenodigd op 7 sept. naar Madrid te komen.
De Spaanse regering had dit noodgedwongen gedaan op eigen gezag en niet op dat van de conferentie, waar de vereiste consensus ontbrak, zolang Malta bleef dwarsliggen.
Op 6 sept. kwamen de diplomatieke vertegenwoordigers in Madrid voor de laatste maal in voltallige zitting bijeen en hier kon Malta worden overgehaald alsnog met de tekst in te stemmen.
Op Zweeds voorstel werd in een soort ,,verklaring van de voorzitter" opgenomen dat alle landen ,,kennis hadden genomen van" de voorstellen van Malta en dat de deelnemende landen ,,indien zij dat toepasselijk achten", bereid zijn steun te geven aan initiatieven die op dat terrein zouden kunnen worden genomen.
Met andere woorden: Malta mag een conferentie organiseren, maar de deelname is niet verplicht. Die conferentie kan, zo staat er verder, nog slechts onder CVSE-vleugels plaatsvinden als daarover overeenstemming bestaat. En die bestaat er niet.

Slotverklaring

Hierna volgt een samenvatting van de slotverklaring van Madrid.

Het mandaat voor de EOC – de voorwaarden wat er precies op zo'n bijeenkomst aan de orde moet komen – komt helemaal overeen met de Westerse eisen. De EOC gaat over vertrouwen en veiligheid wekkende maatregelen. Volgens het Westen moeten die maatregelen in militair opzicht zinvol, politiek bindend en controleerbaar zijn. Bovendien moeten ze gelden voor geheel Europa van Atlantische Oceaan tot Oeral. Na alle geharrewar over het gebied waarvoor de maatregelen zouden moeten gelden is in de slotakte van Madrid besloten, dat de maatregelen ook gelden voor het ,,aangrenzende zee- (en oceaan-) gebied" van Europa. De maatregelen zijn van toepassing op militaire activiteiten „voorzover ze de veiligheid van Europa betreffen" en onderdeel zijn van ,,militaire activiteiten die in Europa plaatsvinden." De EOC komt voorts niet los te staan van het Helsinki-proces, maar blijft er een geheel mee vormen. Om dat te benadrukken worden de resultaten van de EOC op de volgende Helsinki-toetsingsconferenties beoordeeld. De EOC-onderhandelaars zullen in oktober drie weken in Helsinki de conferentie van Stockholm gaan voorbereiden. De Stockholm-bijeenkomst gaat volgens de plannen op 17 jan. 1984 van start.
Over de afspraken in Madrid over de mensenrechten staat het Westen in het algemeen niet te juichen. De door de neutrale en niet-gebonden landen opgestelde slotverklaring noemt geen namen van landen die de mensenrechten geschonden hebben.
Wel staat in de preambule dat tijdens de bespreking van de vraag hoe de beloften uit de slotakte van Helsinki zijn nageleefd betreurd werd dat zich ,,ernstige schendingen van de beginselen van Helsinki" hebben voorgedaan. Nader beschouwd staat er geen enkele verwijzing in, dat er wel voortgang zou zijn gemaakt met de Helsinkibeloften.
De woorden ,,ernstige schendingen" worden gezien als een maatstaf om bij de volgende conferentie (in november 1986 in Wenen) het Oosteuropese gedrag opnieuw te toetsen.
Positief staat het Westen tegenover het feit dat in het hoofdstuk over de beginselen in de slotakte van Madrid de aandacht voor zo'n 80% naar de mensenrechten gaat en voor een klein deel naar terreurbestrijding.
In dit hoofdstuk Beginselen zit naar de Westerse visie ook een ,,opening" voor nationale groeperingen die hun regering willen controleren op de naleving van de slotakte van Helsinki (en straks die van Madrid). Gesproken wordt van ,,het recht van het individu om zijn rechten en plichten op het gebied van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, zoals ze in de slotakte (van Helsinki) zijn opgenomen. te kennen en daarnaar te handelen".
De Helsinkistaten zullen bovendien in eigen land ,,het noodzakelijke doen opdat dit recht effectief verzekerd wordt".
Het Westen heeft een concessie moeten doen mer een vervolgconferentie over menseiijke contacten en gezinshereniging, die begint op 16 april 1986 in Bern
De westelijke landen hadden in de slotverklaring naar deze conferentie willen verwijzen. Dat is niet gelukt; deze verwijzing wordt nu opgenomen in een toegevoegde ,,verklaring van de voorzitter."
Het Westen heeft in het beginselenhoofdstuk enigszins bakzeil moeten halen waar het de vrijheid van vakvereniging betreft, een kwestie die gedurende de onderhandelingen in Madrid door de gebeurtenissen in Polen bijzonder actueel werd.

De Helsinkilanden beloven wel dat ze het recht van de arbeiders om vrijelijk bonden op te richten en zich daarbij aan te sluiten garanderen. Maar de uitoefening van die rechten dient ,,in overeenstemming met de wetten van het land en de verplichtingen van de staat krachtens het internationale recht" te gebeuren. De verwijzing naar de nationale wet kan de vakbondsvrijheid weer beperken, maar het Westen meent dat de verwijzing naar het internationale recht toch weer paal en perk stelt aan de eventuele nationale beknotting van de vakbondsvrijheid.
De ,,Derde Mand" van de slotakte van Helsinki gaat over de menselijke contacten. Zo ook uiteraard de ,,derde mand" van Madrid. Vooruitgang wordt geboekt op het gebied van de familiehereniging. Zo zijn er vaste termijnen afgesproken waarop de autoriteiten beslist moeten hebben over aanvragen van huwelijken tussen burgers van verschillende landen en voor gezinshereniging. De beslissing moet binnen zes maanden genomen zijn.
Bovendien mogen die verzoeken de rechten (en verplichtingen) van de aanvragers op het gebied van wonen, werk, toegang tot sociale verzekeringen en onderwijs niet aantasten, iets dat in de Oosteuropese landen nogal eens het geval is.

Verder moeten de Helsinkistaten de bedragen die de burger neer moet tellen voor uitreisvisa en paspoorten verlagen tot ,,een in vergelijking met het maandinkomen vrij laag niveau."
Als een visum of paspoort geweigerd wordt moet de overheid de aanvrager informeren binnen welke („redelijk korte") tijd hij opnieuw een verzoek kan indienen.
Wat de informatiestroom tussen Oost en West betreft beloven de Helsinkilanden een vrijere en wijdere verspreiding van kranten en periodieken op meer openbare verkooppunten en in bibliotheken en leeszalen te bevorderen. De prijs van een buitenlands periodiek moet, vinden de Helsinkilanden, ook niet buitensporig afwijken van de prijs van een binnenlands periodiek.
Voor jounalisten en hun gezin zullen in- en uit-

In de slotverklaring zijn de volgende conferenties in CVSE-verband voorzien:

Stockholm	17 januari	1984	Yuropcsc ontwapeningsconferentie
Athene	*21* maart	*1984*	Regeling van geschillen
Venetië	*16* oktober	*1984*	Economische samenwerking
Ottawa	*7* mei	*1985*	Rechten van de mens
Boedapest	*15* oktober	*1985*	Cultureel forum
Bern	*15* april	*1986*	Menselijke contacten
Wenen	*4* november	*1986*	CVSE-vervolgconferentie

reisvisa worden afgegeven, waarme ze één jaar meerdere keren kunnen vertrekken en terugkeren op hun standplaats. Nu moet nog voor elke reis een nieuwe aanvraag worden ingediend.
Bezien wordt aaarnaast de mogelijkheid om de werkvergunning voor journalisten die in een van de Helsinkilanden officieel staan ingeschreven ook te laten gelden voor de andere aangesloten landen.
De slotakte van Madrid bevat tenslotte tal van afspraken of wenselijkheden op het gebied van de handel (de ,,tweede mand'') en de cultuur.

Bijeenkomst ministers van buitenlandse zaken

De afsluitende bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken 7-9 sept. stond in hoge mate in het teken van het luchtvaartincident van 1 sept. boven de Japanse Zee, toen een Sowjet-jager een lijnvliegtuig van de Zuidkoreaanse luchtvaartmaatschappij KAL met 269 inzittenden uit de lucht haalde (pag. 577 e.v.).
Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko verdedigde hier het optreden van de militaire autoriteiten van zijn land (pag.58012 e.v.).
Bijval kreeg Gromyko o.m. van de ministers van buitenlandse zaken uit Tsechoslowakije, Polen en de DDR, die de ophef over het neerschieten van de Boeing afdeden als een provocatie van westerse zijde.
Het optreden van de Sowjets werd verdedigd met een verwijzing naar de internationale regels over het schenden van de grenzen, ofwel ,,het schenden van de integriteit van een soeverein land''.

De Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken, Bohuslav Chnoupek sprak in dit verband van een ,,gerechtvaardigde actie''. Zijn Poolse collega Stefan Olszowski stelde vast: ,,Het Zuidkoreaanse vliegtuig schond op onmiskenbare wijze het luchtruim van de Sowjet-Unie''. De DDR-minister Oskar Fischer tenslotte sprak van een ,,regelrechte anti-Sowjet-campagne".

Alle drie hadden zij daarvóór het Westen gelaakt voor de plannen tot stationering van nieuwe kernraketten in West-Europa en aile drie wekten zij de suggestie dat ,,bepaalde kringen in het Westen'' daarbij het Boeing-incident aangrijpen om te voorkomen dat de Oost-West relaties mede door Madrid zich zo zouden ontspannen dat het moeilijk zou worden de raketten nog op te stellen.

Aan westelijke zijde stelde men daarentegen de vraag of er wel afspraken met de Sowjet-Unie te maken zijn over mensenrechten als Moskou zo weinig respect voor menselijk leven toont als in het geval van de Zuidkoreaanse Boeing.
Zelfs bondspresident en minister van buitenlandse zaken Pierre Aubert van het neutrale Zwitserland koos die lijn. ,,Als deze tragische gebeurtenis zonder geloofwaardige verklaring zou blijven, zal de waarde van de verplichting die wij hier in Madrid zijn aangegaan worden betwijfeld door de openbare mening in onze landen'', zei de Zwitserse minister.

De ministers hadden in redevoeringen in het Congrespaleis van Madrid echter wel degelijk ook aandacht voor het CVSE-proces.

De Franse minister Claude Cheysson merkte in zijn redevoering op dat ,,de publieke opinie eerst sceptisch en vervolgens onverschillig'' is geworden over het Europese ontspanningsproces. Cheysson legde de schuld daarvoor bij de landen die zich niet hadden gehouden aan de afspraken uit de Slotakte van Helsinki, maar uit het bereiken van een akkoord in Madrid mogen we volgens hem concluderen dat er nog altijd hoop is. ,,De slotverklaring van Madrid opent de weg naar vooruitgang,'' zei de Franse minister van buitenlandse zaken.
Vrijwel al zijn Westerse collega's hebben er op gewezen, dat tijdens de onderhandelingen, die drieëndertig maanden hebben geduurd, niet het maximale is bereikt. De Griek Charalambopoulos noemde ,,Madrid'' een ,,positieve stap'', de Spaanse minister Fernando Moran noemde het slotdocument ,,van historische betekenis''.
De Brit Geoffrey Howe maakte duidelijk dat als alle staten in Europa zich aan de afspraken van Helsinki en Madrid houden *1984* ,,totaal verschillend zal zijn van het *1984* van George Orwell''. De Nederlandse minister Van den Broek vond, dat het bereiken van een akkoord in Madrid ,,de levensvatbaarheid bewijst'' van het proces van Europese veiligheid en samenwerking. Het nu bereikte akkoord noemde hij ,,een positieve, zij het bescheiden bijdrage aan de verbetering van het klimaat tussen Oost en West''.

Het gematigde optimisme onder de Westeuropese ministers van buitenlandse zaken wordt geput uit het feit dat er in Madrid nog een serie concrete afspraken kon worden gemaakt over de verbetering van menselijke contacten tussen Oost en West. Iedere minister wees op de bepaling in het slotdocument over vakbondsvrijheid, vrijheid van godsdienst, de soepeler regelingen voor gezinshereniging en emigratie, de grotere vrijheid van burgers in alle Helsinkilanden om contact op te nemen met buitenlandse ambassades en de toezeggingen dat journalisten minder beperkt zullen worden bij de uitoefening van hun werk in Helsinki-landen.
Het feit dat er in *1986* een nieuwe conferentie komt vergemakkelijkt het de Westerse ministers van buitenlandse zaken om de resultaten van Madrid te zien als een stapje op weg naar grotere verbeteringen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Shultz benadrukte in dit verband dat Madrid voorkomen heeft, dat de slotakte van Helsinki ,,een historisch niemandalletje'' zou worden. De regeringen van de Helsinki-landen moeten, zo bewijst het Madrileense document volgens Shultz, verantwoording afleggen over de naleving van de rechten van de mens.
Deze afsluiting van de Europese Veiligheidsconferentie laat ook zien. dat de landen van het Warschau-pact nadrukkelijker de koers zijn gaan varen van de ,,militaire ontspanning'' in Europa. Oost-Europa ziet de toetsingsconferentie eerder als een dialoog, die rekening moet houden met de politieke werkelijkheid van he: Europa van nu. ,,Wie de politieke orde, gebaseerd op de besluiten van Jalta en Potsdam in twijfel wil trekken of wil ondermijnen tast de grondslagen aan van vrede en veiligheid,'' waarschuwde de Poolse minister van buitenlandse zaken, Stefan Olszowski. Wat er in Helsinki en Madrid ook besloten is, het mag nimmer een instrument worden in de ogen van de Oosteuropeanen dat de ene groep van staten de andere zijn waardesysteem oplegt.
Daarop zijn – net als in de Westerse hoek – nuances. De Hongaarse minister van buitenlandse zaken Peter Varkoni wees er bijvoorbeeld op dat ,,kwesties, die nog niet rijp zijn voor een oplossing'' niet met geweld moeten worden afgedwongen. En uiteraard herhaalde Roemenië zijn standpunt dat er geen nieuwe Amerikaanse kernwapens in West-Europa moeten komen en dat de Russische ontmanteld moeten worden.
De andere Oosteuropese landen oordeelden in Madrid, dat voor alles voorkomen moet worden dat de Amerikaanse Pershing-I1 en Tomahawk kruisraketten worden gestationeerd. Voor de landen van het Warschau-pact komt wat de slotverklaring van Madrid betreft de Europese ontwapeningsconferentie op de eerste plaats. Vervolgens leggen zij grote nadruk op de economische betrekkingen tussen Oost en West en tenslotte prijzen ze het slotdocument van Madrid omdat het de uitwisseling van cultuur, informatie en onderwijs bevordert.
Of de resultaten van de Europese Veiligheidsconferentie in Madrid voor meer ontspanning in Europa zullen zorgen is maar de vraag. De Madrileense conferentie is drie jaar lang de weerspiegeling geweest van vooral de belangenstrijd tussen de supermachten en is er zelfs bijna aan onderdoor gegaan. De Oostenrijkse minister van buitenlandse zaken Erwin Lanc waarschuwde er voor om van de Europese Veiligheidsconferentie geen Europese Veiligheidsraad te maken die als instrument zou moeten dienen voor crisisbeheersing.
Lanc benadrukte dat de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa van het begin af aan (van Genève tot en met Helsinki in *1975)* beschouwd is als een project voor de lange termijn. Hij wees er bijvoorbeeld op dat de oorlog van *1973* in het Midden-Oosten de discussies niet hadden beïnvloed. ,,In Madrid hebben we met angst en beven op de dagelijkse gebeurtenissen – bijvoorbeeld Polen – gewacht en gereageerd,'' zei Lanc. Evenzeer dreigen de kernwapens voor de middellange afstand in Europa het Helsinki-proces definitief te stoppen. Voor Lanc is het enige succes van de conferentie in Madrid, dat de agenda voor de voortgang van de Europese dialoog tussen Oost en West is vastgelegd.
De Spaanse koning Juan Carlos noemde op *9* sept., bij de afsluiting van de conferentie van Madrid, de Spaanse hoofdstad een stad van vrede. Het nieuwe symbool ervan is volgens hem die slotverklaring van de Europese Veiligheidsconferentie. Daarom zag Spanje niet graag, dat in Madrid de dialoog overschaduwd zou worden door de verwoede activiteiten van de Westerse landen om Moskou te straffen voor het neerschieten van het Koreaanse burgervliegtuig. Het is een van de redenen waarom het overleg van de NAVO over sancties naar Brussel werd geplaatst. De harde werkelijkheid

lijkt het knrtstondige Madrileense bestand over de Europese ontspanning al te hebben ingehaald.

Minister Gromyko *in* Parijs

Op weg naar huis vanuit Madrid heeft Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko op 9 sept. een bezoek gebracht aan Parijs, waar hij gesprekken voerde met de Franse minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson en de Franse president Mitterrand.
Oorspronkelijk zou Gromyko Parijs eerder hebben aangedaan. voor het begin van de bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de CVSE-landen in Madrid. Het luchtvaartincident boven ae Japanse Zee had echter de Franse regering aanleiding gegeven het bezoek uit te stellen.

Bij zijn .,werkbezoek" aan Parijs heeft Sowjet-minister van buitenlandse zaken Groniyko de Franse regering geen bevredigende verklaring kunnen geven voor het neerhalen van het Koreaanse verkeersvliegtuig.
Tussen Frankrijk en de Sowjet-Unie zijn de betrekkingen al aanmerkelijk verslechterd sinds de socialistische regering-Mitterrand aan de macht kwam. Dit probleem is bij het bezoek van Gromyko ook uitvoerig ter sprake gekomen. Na zijn onderhoud met president Mitterrand en zijn Franse collega Cheysson noemde Gromyko het gesprek ,,substantieel", terwijl een Franse woordvoerder zei dat Afghanistan, Polen, het Midden-Oosten, Afrika, mensenrechten en de onderhandelingen in Geneve de revue hadden gepasseerd.

President Mitterrand is een van de meest uitgesproken voorstanders van plaatsing van de nieuwe NAVO-raketten in West-Europa als de onderhandelingen in Geneve niet tot een akkoord leiden. Frankrijk wijst ook het Sowjet-standpunt af dat zijn onafhankelijke kernmacht en die van Groot-Brittannié meegerekend moeten worden bij een overeenkomst over middellange-afstandsraketten in Europa.
Daarnaast heeft de socialistische regering zich ontpopt als een scherpe criticus van het Sowjet-beleid in Afghanistan en in Polen. Andere knelpunten zijn de spanningen tussen Frankrijk en de Sowjet-bondgenoot Syrië inzake het Franse Libanon-beleid, het Franse militaire optreden in Tsjaad en het Franse handelstekort met de Sowjet-Unie.

Perscommentaren

Hierna volgen citaten uit perscommentaren n.a.v. de bijeenkomst in Madrid.

Op 8 sept. schreef Le Monde in een hoofdartikel onder de kop ,,Een vreemd weerzien" het volgende:
De bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken van 35 landen te Madrid, tien jaar na de CVSE-conferentie te Helsinki, vormde een vreemd weerzien. Drie jaar geleden werd te Madrid de „multilaterale" CVSE-procedure onder moeilijker omstandigheden dan ooit voortgezet en ze moest nu worden afgesloten onder de last van één van de ernstigste naoorlogse luchtvaartincidenten.
De zittingen te Madrid hebben zowel gelegenheid geboden tot scheldpartijen als tot samenwerkingsakkoorden. Begin 1982 waren veel van dezelfde ministers te Madrid vergaderd om de coup van Jaruzelski in Polen te veroordelen. De Afghaanse crisis belastte het CVSE-overleg. Gromyko en Shultz hebben nu over de vernietiging van de Zuidkoreaanse Boeing gesproken op het moment waarop Moskou de fatale beslissing erkende. Het is juist dat het forum te Madrid evenals de VN en de Veiligheidsraad heeft moeten dienen als plaats om ongenoegen te uiten en als klankbord voor verbaal geweld. Maar er is te Madrid door de diplomaten meer dan dat gedaan. Lezing van het Madrileense slotdocument is in meerdere opzichten leerzaam.
Zo wordt aan de détente een lof toegebracht die geheel uit de tijd lijkt nu het woord détente uit het Westelijke spraakgebruik is verbannen. En de oproep om het niet dreigen met of gebruiken van geweld te eerbiedigen is in het licht van het vernietigen van het Zuidkoreaanse vliegtuig nog bespottelijker.
De tekst van het slotdocument bevat echter ook een aantal beloften die de moeite van het vermelden waard zijn. De burgers in het Oostblok zullen blij zijn te vernemen dat zij binnen een bepaalde tijd antwoord zullen ontvangen op hun eventuele verzoek te mogen emigreren en dat zij niet wegens een dergelijk verzoek zullen worden bestraft. Westelijke journalisten in Moskou zuilen met belangstelling vernemen dat hun werk wordt vergemakkelijkt en dat hun publikaties een ,,vrijer en omvangrijker" verspreiding zullen ontvangen.



Sowjet-minister Gromyko (l.) in gesprek met de Franse president Mitterrand (geheel rechts).

De belanghebbenden zullen ongetwijfeld sceptisch staan tegenover de wil van de betrokken regeringen de overeengekomen verplichtingen naar de geest en zelfs naar de letter van het slotdocument na te leven. Maar de pressie die van dergelijke documenten op autoritaire regeringen uitgaat kan niet worden weggecijferd; reeds de publikatie van de Slotakte van Helsinki in 1975 heeft in het Oosten de vrijheidsaspiraties versterkt.

De CVSE is tenslotte ook een uitgebreide agenda van ontmoetingen op alle terreinen. Deze herfst beginnen bijeenkomsten over vertrouwenwekkende militaire maatregelen, in 1986 wordt te Wenen weer een CVSE-vervolgconferentie belegd en tussentijds komen experts op het gebied van de mensenrechten bijeen. De te Madrid opgestelde lijst is indrukwekkend; zij bewijst dat ondanks de spanningen en onenigheden niemand van het „proces" wil afzien.

De Volkskrant van 10 sept. bevatte een commentaar met de titel „Détente krampachtig overeind in Madrid", waaruit het volgende is aangehaald.
De Europese veiligheidsconferentie in Madrid is een merkwaardige mijlpaal geworden voor het ontspanningsproces tussen Oost en West. Bijna twee maanden lang hebben bezorgde diplomaten het querulante Malta gemaand en beschimpt, omdat de heer Mintoff met (inderdaad) onredelijke eisen de voortgang van het Europese ontspanningsproces in gevaar bracht.

Maar de Maltezer hobbel is goed en wel genomen of de vraag rijst of dat veelgeroemde ontspanningsproces niet een illusie is. De mooie woorden van de slotverklaring van Madrid zijn allang vervaagd door de boze van Andrei Gromyko, de Russische minister van buitenlandse zaken, en zijn collega uit de Verenigde Staten, George Shultz. Het kwalijke incident met het Koreaanse vliegtuig zegt meer over de détente (ontspanning) dan de fraaie teksten van Madrid. Tussen papier en werkelijkheid zit iets onwezenlijks. In elk geval is de Europese veiligheidsconferentie in de Spaanse hoofdstad geëindigd in een sfeer van koude oorlog, waarin Moskou en Washington onverzoenlijk tegenover elkaar lijken te staan. De dialoog tussen Gromyko en Shultz op 8 sept. op de Amerikaanse ambassade, waarvan stiekem nog werd gehoopt dat die de kloof tussen beide landen wat zou dichten, liep uit op een volstrekt fiasco. ,,Meneer Gromyko, bent u blij?" vroegen sommige journalisten nog hoopvol aan de grimmig ogende Russische minister.
Niemand was echt blij in Madrid gedurende de afsluiting van de Europese veiligheidsconferentie dezer dagen. De optimistische geluiden van de regeringen van de 35 Helsinki-landen over de resultaten van 33 maanden onderhandelen werden volledig overstemd door de roep om bestraffing van Moskou als het Kremlin niet belooft om in vredestijd burgervliegtuigen niet te beschouwen als een Amerikaanse atoombom.
De analyse van een Poolse cynicus: ,,Dacht het Westen dat Moskou ooit verontschuldigingen aanbiedt? Dan is het Westen naïef. De Russen zien zichzelf als supermacht en een supermacht biedt geen verontschuldigingen aan, omdat ze denkt dat ze altijd gelijk heeft." In deze Poolse analyse ligt de vraag besloten of er tegen elke prijs ontspanning moet worden nagestreefd. Shultz heeft in Madrid duidelijk gemaakt dat er grenzen zijn, maar hij heeft ongelijk als hij vindt dat die grenzen alleen maar mogen worden bepaald door de supermogendheden. Als dat waar was geweest was er nooit enig resultaat behaald op de Europese veiligheidsconferentie in Madrid. Dan was die conferentie in 1980 zelfs niet begonnen vanwege Afghanistan. De slotakte van Helsinki kent gelukking 35 ondertekenaars in plaats van twee en waarschijnlijk ligt daarin de levensvatbaarheid van het ontspanningsproces tussen Oost en West.

BELGIË

NASLEEP VAN DE GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN VAN 1982

De uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982 (zie pag. 691 e.v.-'82) gaven, meer dan bij vorige gelegenheden het geval was, aanleiding tot betwistingen in een aantal gemeenten. De gevolgen waren het meest spectaculair in Gent, St.-Pieters-Woluwe en Boutersem, waar nieuwe verkiezingen georganiseerd werden. In de vele andere gevallen werden de ingediende klachten niet ingewilligd, ofwel in eerste instantie door de bestendige deputaties van de betrokken provincies, ofwel door de Raad van State, in tweede instantie. Hier waren de gevolgen het meest spectaculair in Brussel-stad, waar de liberalen voor het eerst sedert 150 jaar niet bij het bestuur van de stad betrokken zijn. Sedert de onafhankelijkheid van België heeft Brussel-stad steeds een liberaal als burgemeester gehad.

Gent

Tegen de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen in Gent werden drie klachten ingediend.

De VU, de SP en Stad van de Mens maakten bezwaar tegen een door een PVV-kandidaat georganiseerde wedstrijd tijdens de verkiezingscampagne. De auditeur bij de Raad van State noemde deze wedstrijd een afkeurenswaardige handeling, maar meende dat daarmee op de kiezers geen ongeoorloofde druk was uitgeoefend.

De 4de kamer van de Raad van State volgde de auditeur echter niet en bestempelde het organiseren van wedstrijden en loterijen als hoogst laakbaar en van aard om de vrije keuze van de kiezers wel op ongeoorloofde wijze te beïnvloeden.
Stad van de Mens, de door Agalev gesteunde milieulijst, diende nog een klacht in tegen de lijst Groen, die volgens haar de indruk had gegeven de steun te genieten van Agalev (Anders gaan leven), wat misleiding van de kiezer werd genoemd. De lijst Groen behaalde 1 zetel. Ook hier volgde de 4de kamer van de Raad van State de thesis van de auditeur niet. Geoordeeld werd dat het door de lijst Groen bekomen resultaat slechts het gevolg kon zijn van een verwarrende propaganda.
Bij de beide klachten ging het om een betwisting over minder dan 1.000 stemmen.

Op 8 maart 1983 heeft de Raad van State de verkiezingen te Gent ongeldig verklaard.
Op 24 april werden nieuwe verkiezingen gehouden en deze werden gewonnen door de Vlaamse socialisten, die t.o.v. oktober 1982 een winst boekten van 3,2% (+ 2 zetels). De nationale coalitiepartners PVV en CVP leden licht stemmenverlies (–0,1% voor de PW, –0,5% voor de CVP, die daardoor 1 zetel verloor). Verrassend was ook het verlies van de VU (–1,8%, –1 zetel), Stad van de Mens/Agalev behaalde 1 zetel, Groen verloor zijn zetel.

De na oktober 1982 gevormde coalitie van christen-democraten en liberalen bleef behouden en op 27 mei werd het nieuwe college van burgemeester en schepenen geïnstalleerd. Het uittredend college bestond uit CVP en SP.

EVOLUTIE VAN HET STEMGEDRAG IN GENT

	1970		1976			1982			1983		
	stemmen	%	stemmen	%	zetels	stemmen	%	zetels	stemmen	%	zetels
CVP	55.024	33,0	53.796	32,5	19	45.570	29,1	17	44.166	28,4	16
SP	46.082	27,7	38.620	23,4	13	40.420	25,8	15	45.362	29.1	17
PW	31.662	19.0	39.514	23,9	14	30.404	19,4	11	30.051	19,3	11
VU	23.543	14,1	22.757	13,8	7	21.128	13,5	7	18.272	11,7	6
KPB*	3.128	1,9	4.524	2,7	—	2.398	1,5	—	1.866	1,2	—
PvdAvB	—	—	1.343	0,8	—	697	0,4	—	642	0,4	—
Agalev**	—	—	—	—	—	4.468	2,9	—	7.291	4,7	1
Groen	—	—	—	—	—	6.718	4,3	1	3.359	2,2	—
Andere	7.101	4,3	4.768	2,9	—	5.081	3,1	—	4.668	3,0	—

* In 1982 KPE, in 1983 Werk
** In 1982 Stad voor de Mens

Deze tabel toont aan dat CVP en VU sedert 1970 gestadig achteruitgaan en dat de PVV t.o.v. 1976 ook gevoelig verlies heeft geleden. In Gent wonen de politieke kopstukken Martens (premier, CVP), De Clercq (vice-premier, PVV) en Baert, VU-fractieleider in de kamer.

St.-Pieters-Woluwe

In de Brusselse gemeente St.-Pieters-Woluwe moesten de raadsverkiezingen overgedaan worden omwille van misleidende kiespropaganda, na een klacht van het FDF, dat naar de oppositie werd verwezen.
Bij de nieuwe verkiezingen op 24 april boekte het FDF een winst van 1 zetel t.o.v. oktober 1982.
De lijst van kandidaat burgemeester Vandenhaute. de Unie voor een Nieuwe Meerderheid (UNM), verloor 1 zetel. De UNM groepeert de PCS, PRL en UDRTIRAD, die in oktober 1982 afzonderlijk waren opgekomen. Binnen de UNM is er een belangrijke verschuiving ten gunste van de PSC-kandidaten en ten nadele van de PRL. De zetelverdeling binnen het kartel is nu als volgt: PSC 8 (+3), PRL 6 (—5), UDRTIRAD 2 (+1). Samen geeft dat 16 zetels, tegen 14 voor de lijst van uittredend FDF-burgemeester Gillet.
De andere lijsten behielden hun zetelaantal: 2 voor de Vlaamse lijst Woluwe, 2 voor Ecolo en 1 voor de PS.
Na deze tweede stembeurt ontstond weer betwisting.

Eerst vroeg het FDF een hertelling van de stemmen omdat op ongeveer 40 stemmen na nog een zetel bijgewonnen kon worden. Later werden in een stembureau nog 33 stembrieven gevonden. Het ging om 31 stemmen voor het FDF en 2 stemmen voor. de UDB (Union des Belges).

De Raad van State verklaarde de verkiezingen van 24 april echter geldig omdat de vergeten stembrieven de verkiezingsuitslag niet konden beïnvloeden.
De UNM sloot een coalitie met de Vlaamse lijst Woluwe. Op 22 augustus legde burgemeester Vandenhaute (PRL) de eed af, waarna de installatie volgde van het schepencollege.

Boutersem

Routersem (arrondissement Leuven) ging op 15 mei opnieuw ter stembus, nadat de verkiezingen van oktober 1982 wegens onregelmatigheden nietig waren verklaard. Deze tweede stemronde wijzigde niets aan de machtsverhoudingen. De CVP behield met 9 zetels de volstrekte meerderheid. De oppositie groepeert 8 zetels. Er waren enkel verschuivingen onder de kandidaten van de oppositie.

Brussel

De betwisting over de verkiezingsuitslag te Brussel-stad, hoofdstad van het land, hield verband met de organisatie van Breughelfeesten en pensenkermissen door PSC-kandidaten, in aanwezigheid van PSC-lijsttrekker en gewezen premier en minister Paul Vanden Boeynants, tevens vleeswarenfabrikant.

Deze betwisting kan tot de Brusselse folklore gerekend worden.
De klacht werd ingediend door kandidaten van de lijst PRL-IC (Intérêts Communaux) en werd door de bestendige deputatie van Brabant gegrond bevonden ,,omdat men het kiesgedrag van een groot aantal personen heeft willen beïnvloeden". De bestendige deputatie beriep zich hierbij op een arrest van de Raad van State, waarbij in 1977 om gelijkaardige motieven de verkiezingen te Koksijde nietig werden verklaard.
De beslissing van de bestendige deputatie werd genomen met 4 stemmen tegen 3. Op deze beslissing kwam een tweevoudige kritiek. De stem van gouverneur Roggen bleek doorslaggevend te zijn geweest. Sommigen oordeelden dat hij zich had moeten onthouden omdat zijn broer kandidaat was op de PRL-IC-lijst, die naar de oppositie zou worden verwezen. Anderen vonden het al te dwaas dat men in de hoofd-

stad opnieuw ter stembus zou moeten ,.omwille van enkele pensen en een beetje compote"

Op 4 maart verklaarde de Raad van State de uitslag van de verkiezingen te Brussel-stad geldig en op 5 maart werd de PS'er Hervé Brouhon bij koninklijk besluit tot burgemeester benoemd. Hij leidt een coalitie van PS. CVP, PSC en FDF. Sedert de onafhankelijkheid van België zijn de liberalen thans voor de eerste maal niet betrokken bij het bestuur van de hoofdstad. Tussen Brouhon en Vanden Boeynants (PSC) is een afspraak gemaakt waarbij eerstgenoemde ais burgemeester aftreedt zodra blijkt dat het gerechtelijk onderzoek tegen Vanden Boeynants geen aanleiding geeft tot vervolging (zie pag. 340/2 e.v.-1982).

STEUN AAN DE PERS
50 MILJOEN LAGER

De regering heeft beslist de steun aan de pers in 1983 met 50 miljoen te verminderen. Hij wordt van 211 miljoen in 1982 op 161 miljoen in 1983 gebracht, wat een vermindering met 23,6% betekent. De steun aan de kranten wordt bijgevolg met dat percentage verminderd.
In 1982 ontvingen Gazet van Antwerpen, Het Laatste Nieuws, Het Volk en het Belang van Limburg elk 12.526.737 fr. De Financieel-Economische Tijd kreeg 8.395.578 fr. en De Morgen 23.920.737 fr. De Morgen geniet van de algemene overheidshulp in het kader van de wet tot behoud van de verscheidenheid van de opiniedagbladpers.
Daarenboven kan deze krant aanspraak maken op de selectieve hulp aan kranten waarvan de dagelijkse verkochte oplage geen 50.000 exemplaren bedraagt en de bruto-publiciteitsinkomsten geen 75 miljoen bereiken. Het is de enige Vlaamse krant die aanspraak kan maken op de selectieve hulp.
Het globale steunbedrag is in twee gelijke delen verdeeld voor de Vlaamse en Franstalige pers. Aan Franstalige kant moet het geld echter over meer kranten verdeeld worden. La Cité en Le Peuple kregen in 1982 elk 13.367.471 fr., La Wallonie 12.101.471 fr., Le Drapeau Rouge en Le Rappel 10.835.471 fr., Le Jour 6.379.647 fr. en L'Echo de la Bourse 4.033.822 fr. Al deze kranten genieten naast de algemene overheidshulp ook selectieve steun.
La Derniere Heure, La Libre Belgique, Le Soir, La Nouvelle Gazette, La Meuse, Vers l'Avenir, Le Courrier de l'Escaut en L'Avenir du Luxembourg kregen in 1982 elk 3.003.647 fr.
De krantengroep De Standaard is de enige die sedert 1976 nooit om rechtstreekse steun heeft gevraagd en dus om principiële redenen geen aanspraak maakt op het deel van de overheidshulp dat haar toekomt.
8,4 miljoen overheidshulp ging naar de Duitstalige pers en het persbureau Belga kreeg 12,6 miljoen.

CONGRES VAN HET DAVIDSFONDS.
KRITIEK VAN FRANSTALIGEN
OP KARDINAAL DANNEELS

Op 23 april heeft het Davidsfonds te Antwerpen haar 46ste nationaal congres gehouden. Opmerkelijk voor dit. congres was dat de slotzitting voor de eerste maal in het 108-jarig bestaan van het Davidsfonds werd bijgewoond door de hoogste kerkelijke gezagdrager van België, kardinaal Danneels.
Dit lokte bij sommige commentatoren de bedenking uit ,,dat het Davidsfonds niet langer een zaak is van kleine onderpastoors".
De aanwezigheid van kardinaal Danneels op het congres van de grootste Vlaamse cultuurorganisatie – en bij communautaire spanningen een strijdvereniging – lokte aan Franstalige kant bittere en scherpe reacties uit, het eerst vanuit de Université Catholique de Louvain, te Louvain-la-Neuve. Sommige Franstalige media stelden de vraag of Danneels kardinaal, dan wel flamingant is.
Het Davidsfondscongres bezon zich over zijn christelijke inspiratie.

Voorzitter Clem De Ridder stelde alvast in zijn slottoespraak dat de beweging het nieuwste taboe van deze tijd niet aanvaardt, m.n. het zwijgen over God en het religieuze, ook al pogen de media, de politiek, de kunst en het ontspanningsleven dat in stand te houden. Hij hekelde een pseudo-humanisme en bestempelde het als het waarachtigste atheïsme, waartegen elke gelovige en elke christelijke beweging moet ageren.

HOGE AMBTENAREN TEGEN
POLITISERING VAN ADMINISTRATIE

Op de algemene jaarvergadering van de vereniging van ambtenaren-generaal, op 28 januari, heeft voorzitter Paul Lefèvre een scherpe uitval gedaan tegen de politisering van de administratie. Hij kreeg op de jaarvergadering de steun van talrijke hoge ambtenaren, van wie sommigen al tientallen jaren de leiding hebben over administraties en parastatale instellingen.

Zij vinden het onaanvaardbaar dat politieke partijen de vacante betrekkingen onder elkaar verdelen met sleutels gebaseerd op de omvang van de partij en.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

ONTWIKKELINGEN OP HET TERREIN VAN DE DEFENSIE

(voortzetting)

Hierna volgt een voortzetting van het verslag over de ontwikkelingen op het gebied van de defensie van de Verenigde Staten, waarvan de voorafgaande delen zijn aan te treffen op pag. 51911 e.v. en pag. 55413 e.v.

Bijgewerkt rapport
over militaire sterkte SU

Op 9 maart 1983 presenteerde Weinberger tijdens een persconferentie in Washington, die via een televisiesatelliet ook in het NAVO-hoofdkwartier in Brussel kon worden gevolgd, het tweede, bijgewerkte deel van het op 29 sept. 1981 gepresenteerde rapport over de „Soviet Military Power".

De Russische militaire machine, aldus het rapport, ,,heeft niets hypothetisch: zijn ontwikkeling, zijn modernisering en zijn rol in de expansie van de macht van Moskou over de Russische grenzen is opvallend", zo schreef minister Caspar Weinberger in een voorwoord. De stand van zaken in februari 1983 – tot zover ging het rapport – bewees, aldus Amerikaanse functionarissen in een toelichting op de publikatie, dat de Sowjet-Unie ,,streeft naar overheersing van de wereld".
Uit het rapport bleek dat de Sowjet-Unie werkte aan de produktie van twee nieuwe intercontinentale raketten, een strategische bommenwerper, kruisraketten van verschillende typen en aan de beproeving van een nieuw type raket voor lancering vanuit onderzeeboten.
Voorts was de Sowjet-Unie, aldus het Weinberger-rapport, bezig met stationering van nieuwe SS-21, SS-22 en SS-23 raketten voor kortere en middellange afstand en had men een nieuw type tactische aanvalsjager in gebruik genomen in Europa en Afghanistan, de Suchoi Su-25 ('Frogfoot'). Daarnaast waren er in 1980 in totaal 1200 tanks van het nieuwe type T-80 geproduceerd en was men begonnen met stationering van een nieuwe luchtdoelraket, de SAM-10, met de ingebruikname van drie typen onderzeeërs en vier typen oppervlakteschepen.
De twee intercontinentale raketten waar Moskou aan werkte waren beide voorzien van vaste brandstof, waardoor zij zeer snel konden worden gelanceerd. Een ervan had „zo ongeveer de grootte van de Amerikaanse MX-raket", de andere was veel kleiner, vermoedelijk bedoeld om te worden gelanceerd vanuit soortgelijke mobiele lanceerstellingen als de SS-20 raket, waarvan volgens de jongste cijfers de Sowjet-Unie er nu 351 had opgesteld, elk met drie afzonderlijk richtbare kernkoppen. Sommige Amerikaanse deskundigen zagen in de nieuwe intercontinentale raket al een soort opvolging van de SS-20.
De nieuwe bommenwerper had als NAVO-codenaam Blackjack gekregen. Hij was bedoeld als vervanging van de Tu-95 Bear.
Het bereik van de Blackjack was circa 7300 kilometer, hij vloog met een snelheid van 2,3 maal het geluid en hij kon worden uitgerust met kruisraketten. De Amerikanen verwachtten dat de Russen er circa 75 van in gebruik zouden nemen in de jaren 1986 en 1987.

De Blackjack was groter dan zijn Amerikaanse tegenhanger, de B-1, waarvan er eind jaren tachtig circa 100 in gebruik zouden worden genomen ter vervanging van de B-52's.
Van de twee typen kruisraketten waar de Sowjet-Unie aan werkte, kon er één vanaf schepen of uit onderzeeboten worden afgevuurd en één vanuit vliegtuigen worden gelanceerd, als gevolg waarvan de actieradius van een bommenwerper aanzienlijk werd uitgebreid.
Tenslotte was de Sowjet-Unie bezig een nieuwe serie kernaangedreven en met kernwapens geladen onderzeeboten te lanceren: de 25.000 ton metende Typhoon-serie (de grootste onderzeeboot ter wereld), de Oscar-serie en de Alfa-serie. De marine kreeg voorts de beschikking over vier nieuwe typen oppervlakteschepen.

In antwoord op vragen ging Weinberger tijdens de persconferentie vervolgens in op het thema van een eventuele tussenoplossing, een interim-akkoord, bij de ontwapeningsonderhandelingen in Genève.

De nul-optie (pag. 818/1-1981), zo zei Weinberger, was de beste oplossing van de onderhandelingen in Geneve en dat vond iedereen in het Westen. ,,Iedereen oefende ontzettend veel druk uit op president Reagan in 1981 om dit onderhandelingsstandpunt in te nemen. Drie weken nadat hij dat had gedaan, riepen ai weer allerlei mensen die om de nul-oplossing hadden gevraagd dat de president koppig was." Weinbergers bezwaar tegen een interim-akkoord: „Het probleem is dan dat je daarna niet meer allebei de partijen aan de onderhandelingstafel terugkrijgt voor het vervolg." De Russen hoefden dan niet meer, aldus de minister. Bovendien werd door een interim-akkoord de veiligheid in Europa niet echt verbeterd, vond hij.

Maar koppig was de president niet, zo stelde hij zijn gehoor gerust. En helemaal bang voor de enorme Sowjetmacht hoefde men ook niet zijn: „We zijn begonnen onze afschrikking weer op het gewenste niveau te brengen, maar dan moeten we nog wel vijf jaren kunnen doorgaan."
Want als dat niet gebeurde, sprak de minister ,,dan zal er een dag komen waarop de Russen ons nucleair kunnen chanteren. Ik weet niet precies hoe ver die dag van ons verwijderd ligt, maar als we niets doen zal hij zeker komen."

De Sowjet-Unie bestempelde het nieuwe Amerikaanse rapport over de militaire kracht van de Sowjet-Unie als „propaganda". Volgens het officiële persbureau Tass ging het om „tendentieuze cijfers en gemanipuleer met de feiten". Tass meende, dat Washington daarmee zijn eigen streven naar een militair overwicht op de Sowjet-Unie wilde rechtvaardigen. Het persbureau wees erop, dat het Amerikaanse rapport de Russische Backfire-bommenwerper tot de strategische vliegtuigen rekende, terwijl deze volgens het SALT II-akkoord een middellang afstandswapen was. Bovendien hield Washington volgens Tass geen rekening met het feit, dat niet alle Russische strategische raketten waren uitgerust met meervoudige kernkoppen.

Pentagon stapt af van idee van langdurige kernoorlog

Op 18 maart meldde het *NRC/H'blad* dat het Pentagon was afgestapt van het idee dat de VS zich moesten voorbereiden op het voeren van een langdurige kernoorlog. Ook de gedachte dat de VS in een kernoorlog de overhand zou moeten krijgen („prevail") had het Pentagon laten vallen.
Dit bleek. aldus *NRC/H'blad.* uit de jaarlijkse defensierichtlijnen, die nu waren opgesteld voor de jaren 1985-1989.

Evenals in 1982 was het 106 pagina's tellende stuk, dat was voorzien van een op 1 maart getekend memorandum van minister Weinberger, onmiddellijk uitgelekt.
De beide termen, die in 1982 voor het eerst opgedoken in deze defensierichtlijnen, waren geschrapt. Als fundamenteel doel werd nu aangegeven „herstel van een veiliger evenwicht van afschrikking. Het doel is echter niet om een nucleaire superioriteit over de Sowjet-Unie te herkrijgen." En ook: „Wij en onze bondgenoten kunnen niet verwachten op gelijke hoogte te komen met de Sowjet-Unie met betrekking tot vele kwantitatieve maatregelen van militaire macht. Maar er zijn vele kwalitatieve dimensies waarin de Verenigde Staten over compenserende kracht en voordelen beschikken."

Doel van de Amerikaanse strategie was, schreef Weinberger in het memorandum, om Moskou ervan te overtuigen, dat „als de afschrikking heeft gefaald", de Sowjet-Unie niet haar gebied kon uitbreiden zonder daarmee extreme risico's te lopen en zonder onaanvaardbaar hoge verliezen te leiden.

Nieuwe „futuristische" defensiestrategie

Op 23 maart 1983 zei president Reagan in een televisierede dat de Verenigde Staten de defensiepolitiek, die was gebaseerd op nucleaire afschrikking, moesten concentreren op de ontwikkeling van een futuristisch verdedigingssysteem tegen kernraketten.
Een dergelijk systeem zou het mogelijk moeten maken dat vijandige Russische raketten vernietigd werden nog voordat ze hun doel bereikten. Reagan dacht daarbij aan het gebruik van lasertechnologie, microgolven en andere stralingswapens, waardoor tegen het jaar tweeduizend het inzetten van kern apens ter vergelding van een nuclaire aanval ,,overbodig" zou worden. Volgens Reagan was een ombuiging van de defensiestrategie noodzakelijk in verband met een ,,groeiende Sowjet-dreiging".

Reagans woordvoerder Larry Speakes verklaarde op 24 maart dat de president al opdracht had gegeven een begin te maken met de ontwikkeling van een dergelijk anti-raketsysteem. De kosten werden gedekt uit het potje van één miljard dollar voor defensie-research dat Reagan in de defensie-begroting voor 1984 had gereserveerd.

Tijdens zijn toespraak probeerde Reagan aan de hand van luchtfoto's de Russische dreiging in het Caribisch gebied zichtbaar te maken. Hij liet enkele foto's zien die door Amerikaanse spionagevliegtuigen waren gemaakt van door Moskou geleverde wapens aan Cuba, Grenada en Nicaragua.
Volgens het Pentagon was het de eerste keer in twintig jaar dat dergelijke luchtverkenningsfoto's van Cuba aan de openbaarheid werden prijsgegeven. Op de foto's waren onder meer een Russische verbindingsinstallatie op Cuba te zien, Mig-23 gevechtsvliegtuigen, een vliegveld in Nicaragua met luchtdoelgeschut van Russische makelijk en een startbaan op Grenada met onderkomens voor Cubaanse arbeiders.

Gezien de „Sowjet-dreiging", die Reagan zo probeerde aan te tonen, bepleitte hij een drastische ombuiging van de defensiestrategie. Hij zei dat de huidige offensieve systemen „beperkingen" kenden en twijfels opriepen over de effectiviteit. Reagan deed een beroep op de wetenschappelijke wereld, een systeem te ontwikkelen waarmee binnenkomende raketten vernietigd konden worden.
Reagan zei verder in zijn toespraak te blijven streven naar wapenvermindering. Hij vermeed echter in te gaan op de besprekingen die op dat moment gaande waren in Genève en zei hierover in detail te zullen treden tijdens een toespraak eind maart (zie voor die toespraak pag. 225).
De directe aanleiding voor Reagans rede was de strijd in het Congres over zijn defensiebegroting. Net voordat Reagan zijn toespraak hield had het Huis van Afgevaardigden met 229 tegen 196 stemmen een begroting voor 1984 aangenomen die door de Democraten was opgesteld. Hierin was de reële groei voor defensieuitgaven van 10 op 4% teruggebracht.
Reagan stelde vast dat er gezien de Russische dreiging niet in de defensiebegroting zou mogen worden gesnoeid.
Door grote besparingen zou de Amerikaanse veiligheid in ernstige mate in gevaar worden gebracht. Daarom drong hij erop aan dat alle Amerikanen druk op hun Senatoren en Afgevaardigden zouden uitoefenen.

Het voorstel van Reagan lokte onmiddellijk scherpe reacties uit van Democratische Senatoren. Edward Kennedy verwierp het voorstel van de president en zei dat Reagan ,,misleidende tactieken gebruikte om de angst voor het rode gevaar aan te wakkeren". Verwijzend naar de science fiction film ,,Star Wars" sprak Kennedy over de ,,roekeloze Star Warsplannen" van de president. De Republikeinse voorzitter van de begrotingscommissie van de Senaat. Mark Hatfield, noemde de plannen van Reagan voor een andere defensie ,,afschrikwekkend".

Het officiële Russische perbureau Tass zei op 24 maart in een reactie op president Reagans rede dat overschakeling op het door Reagan gepropageerde wapensysteem een schending van Amerikaans-Russisch verdragen zou zijn. ,,Het opzetten van dergelijke anti-raketverdedigingssystemen zou een directe schending zijn van Russisch-Amerikaanse verdragen over ABM's (anti-raket-raketten) en het desbetreffende protocol", aldus Tass.

Minister van defensie Weinberger, die een bezoek bracht aan Spanje, wees op een persconferentie de beschuldiging van Moskou van de hand. Maar hij opperde wel dat het Anti-Ballistic-Missile (ABM)-verdrag van 1972, volgens welk de beide supermogendheden elk één ABM-systeem mochten hebben, misschien zou moeten worden gewijzigd.

Weinberger benadrukte dat Reagan nieuwe systemen wilde bestuderen en ontwikkelen en dat het ABM-verdrag was bedoeld om plaatsing van die systemen te blokkeren.

De Britse regering juichte Reagans plan toe maar de Britse kranten reageerden anders. The Times vreesde dat het plan de NAVO-bondgenoten eerder angstig zou maken dan gerust stellen: ,,De invloed ervan zal ontwrichtend werken, eerder bijdragen tot onzekerheid en verdenkingen dan tot gemoedsrust bij de supermachten leiden."

De Westduitse plaatsvervangend regeringswoordvoerder Jurgen Sudhoff zei dat het kabinet-Kohl als vaststaand aannam dat de Europese veiligheidsbelangen in president Reagans voorstellen gegarandeerd waren. Minister van defensie Manfred Wörner wees erop dat het plan op lange termijn bedoeld was, ,,voor de volgende eeuw en niet voor de veiligheidsproblemen van morgen."

De Süddeutsche Zeitung commentarieerde dat bij ,,doordenken Reagans visie eerder verschikkelijk is dan hoopvol. Het zoeken naar steeds nieuwe, als onaantastbaar bedoelde wapens, laat alleen maar de hulpeloosheid zien waarin de technologische vooruitgang de politici heeft gestort."

De Franse krant Le Quotidien (conservatief) vond het plan meer verontrustend dan geruststellend. Le Matin (socialistisch) voorzag zware consequenties voor de toekomst van de verhouding tussen oost en west. De extreem linkse Libération noemde het plan provocerend vanuit het standpunt van Moskou.

In een commentaar op de rede van Reagan zei de Russische partijleider Andropow in het partijblad Prawda dat de Amerikaanse strategische defensieve macht verder werd ontwikkeld met het doel de mogelijkheid te krijgen de eerste nucleaire klap uit te delen. Andropow zei dat zijn land de defensiemacht had uitgebreid omdat het dit verplicht was ,,tegenover de koortsachtige pogingen militaire bases te vestigen dichtbij Sowjet-grondgebied en nieuwe typen kernwapens en andere wapens te ontwikkelen". De Sowjet-leider beschuldigde Reagan ervan een nieuwe richting in de wapenwedloop in te slaan. Hij zei dat Moskou bereid was met Washington tot een akkoord te komen om het niveau van confrontatie te verlagen zonder de veiligheid van beide landen in gevaar te brengen.

,,Als dit plan wordt verwezenlijkt, zal er ongetwijfeld een teugelloze wedloop in de ontwikkeling van alle soorten strategische wapens volgen, zowel defensieve als offensieve", aldus Andropow. Hij vond het ,,hoog tijd, dat de VS ophouden met het bedenken van nieuwe manieren om een kernoorlog te kunnen beginnen in de hoop deze te kunnen winnen". De Sowjet-partijleider noemde het voornemen van de Amerikaanse regering ,,niet alleen getuigen van gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef, maar ook geschift".

Andropow herhaalde niet uitdrukkelijk de door het officiële Russische perbureau Tass geuitte beschuldiging, dat het Amerikaanse plan in strijd was met het Sowjet-Amerikaanse ABM-verdrag uit 1972, dat beperkingen stelde aan het aantal verdedigingssystemen tegen intercontinentale raketten.

Reagans plan vormde echter een breuk met de grondgedachte achter alle tot dan toe tussen de VS en de USSR gemaakte afspraken op het gebied van bewapening, dat de veiligheid van elk van beide landen moest worden gegarandeerd, aldus Andropow.

In een TV-interview op 27 maart zei de Amerikaanse minister van defensie Weinberger dat Sowjet-leider Andropow ,,probeert de publieke opinie in de wereld achter zich te krijgen met veel totaal onjuiste en valse informatie". Weinberger zei dat de Sowjet-Unie ook al veel werk had verricht op het gebied van een anti-raketsysteem (ABM), en in staat was dit te ontwikkelen. Weinberger zei te geloven dat de VS en de Sowjet-Unie in de toekomst een evenwicht in hun defensieve anti-raket-systemen konden bereiken dat elk gevaar van een nucleair conflict zou uitbannen.

Het *NRC/H'blad* (25-3) gaf bij de nieuwe defensiestrategie nog de volgende toelichting:

Het is een feit dat de Sowjet-Unie een uiterst actief militair ruimtevaartprogramma heeft (vorig jaar 101 lanceringen, een record). Moskou werkt aan een nieuwe grote draagraket om zware ladingen in de ruimte te brengen en aan een ruimtependel die veel weg heeft van de Amerikaanse space shuttle.

Alles wijst erop dat de Russen toewerken naar de bouw van een groot ruimtestation dat permanent door een wisselende groep kosmonauten bemand zou kunnen worden.

Enkele weken geleden benadrukte de commandant van het Amerikaanse Space Command, generaal James Hartinger, in een rapport de noodzaak van een Amerikaans laserwapen tegen vijandelijke Russische kunstmanen. Volgens generaal Hartinger komt de huidige kleine anti-satellietraket van de Amerikaanse luchtmacht, de ASAT (Anti-Satellite – red. KHA), die deze zomer voor het eerst gelanceerd zal worden door een F-15-straaliager, niet hoog genoeg. Alleen Russische foto- en oceaanverkenningssatellieten kunnen door de ASAT worden uitgeschakeld. De belangrijke geostationaire waarschuwingskunstmanen en communicatiesatellieten in hogere banen blijven buiten schot.

De Amerikaanse luchtmacht ziet meer mogelijkheden in laserstraalwapens, die in de luchtledige ruimte met de snelheid van het licht vijandelijke satelliet- of kernkoppen kunnen vernietigen over afstanden van duizenden kilometers. Omdat dergelijke laserslagschepen zelfs het technologisch vernuft van de Amerikaanse industrie nog even te boven gaan, denkt de luchtmacht aan een tussenfase, laserkanonnen opgesteld in hoogvliegende, grote vliegtuigen.

Al enige tijd opereert de Amerikaanse luchtmacht met een experimenteel vliegend laserlaboratorium, een viermotorige Boeing NKC-135, dat wordt gebruikt voor het beproeven en ontwikkelen van richtsystemen voor laserkanonnen. Juist het nauwkeurige mikken van de dodende straal op bewegende doelen blijkt in de praktijk enorme problemen op te leveren.

Richtmiddelen voor lasergeschut in de ruimte worden waarschijnlijk volgend jaar getest aan boord van de space shuttle onder de projectcode Talon Gold. Het ruimteveer zal de komende jaren een belangrijke rol spelen bij de uitbreiding van de bemande Amerikaanse activiteiten in de ruimte, vooral bij het beproeven van toepassingen voor laserwapens.

In een blad van de Amerikaanse luchtmacht werd vorige maand nog gesuggereerd dat de eerste Amerikaanse laserwapens in de ruimte rond 1992 operationeel zouden kunnen zijn, mits in 1986 al het startsein voor de bouw wordt gegeven en een rekening van naar schatting f 125 mrd voor het Congres acceptabel zou zijn.

President Reagan heeft zeker een ontwikkeling aangeduid die een revolutie teweeg kan brengen in de manier van oorlogvoeren voor de 21ste eeuw.

Rapport ACDA over *defensie-uitgaven* in de wereld

Het Bureau voor wapenbeheersing en ontwapening ACDA heeft op 6 april een rapport gepubliceerd over de uitgaven, die de staten wereidwijd aan militaire zaken hebben gespendeerd in de periode 1971-1980.

Volgens dit rapport liep de Sowjet-Unie ver voor op de Verenigde Staten en alle andere landen voor wat betreft militaire uitgaven en de verkoop van wapens.

In 1980, het meest recente jaar waarover de studie berichtte, gaven de Russen 188 miljard dollar uit voor hun strijdkrachten, terwijl de Verenigde Staten hieraan 131 miljard dollar spendeerden. In datzelfde jaar exporteerden de Russen wapentuig ter waarde van 8 miljard dollar. De uitvoer van de VS kwam in 1980 op 6 miljard dollar.

Wat de militaire uitgaven betreft werden de twee grote mogendheden gevolgd door China, West-Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannie, Saoedi-Arabië, Japan, Polen en Italie.

Over het geheel genomen bleek uit de studie van de ACDA over de jaren 1971-1980 dat de uitgaven voor militaire doeleinden bleven stijgen. In totaal gaf de wereld hiervoor in 1980 $ 595 mrd uit, een toename van 27% ten opzichte van 1971 ($ 467 mrd).

Slechts twee landen gaven ten minste 10% van hun jaarlijkse nationale inkomen uit voor militaire doeleinden. Dit waren de Sowjet-Unie en Saoedi-Arabië.

De militaire uitgaven stegen het snelst in het Midden-Oosten: van 2,6% in 1971 naar 6,9% in 1980.

In Afrika nam de invoer van wapens het sterkst toe, met gemiddeld **33%** per jaar.

De uitgaven voor militaire doeleinden in de wereld waren als volgt verdeeld: Europa 55,1%; Noord-Amerika 22,6%; Oost-Azië 10,8% en in het Midden-Oosten 6,9%.

Hoewel de ontwikkelde landen in de betrokken 10 jaar meer aan militaire zaken spendeerden dan de ontwikkelingslanden was de groei van dergelijke uitgaven in laatstgenoemde landen meer dan tweemaal zo snel.

De Chinese strijdkrachten telden in 1980 4,5 mln manschappen, waarmee China op dit punt op de eerste plaats stond. Op de tweede plaats kwam de Sowjet-Unie met in totaal **4,3** mln militair personeel, gevolgd door de Verenigde Staten niet 2,1 mln, India met **1.3** mln. Noord-Ko-

rea en Vietnam met elk 700.000, Zuid-Korea en Pakistan met elk 600.000 en Frankrijk en de Bondsrepubliek met eik 500.000 man.
In de ACDA-studie werd gezegd dat de leden van de NAVO en het Pact van Warschau in 1980 75,4% van de militaire uitgaven in de wereld voor hun rekening namen, vergeleken met een percentage van 79,7 in 1971.
Hoewel de NAVO in 1980 meer aan de strijdkrachten uitgaf dan het Warschaupact besteedde de Sowjet-Unie ongeveer $57 mrd meer dan de Verenigde Staten.
In de studie werd erop gewezen dat wat een land besteedt aan zijn strijdkrachten niet noodzakelijkerwijs zijn militaire capaciteiten aangeeft. „Alle vergelijkingen tussen militaire uitgaven van landen moeten worden beschouwd als slechts één van de verscheidene indicaties van relatieve militaire capaciteit of doeltreffendheid", aldus de studie, waarin 145 landen werden behandeld en waarbij de uitgaven werden berekend op grond van de koers van de Amerikaanse dollar in 1979.

Pastorale brief Amerikaanse bisschoppen over oorlog en vrede. Steun van de Raad van Kerken in Amerika

Op de tweede dag van de op 2 en 3 mei in Chicago gehouden Nationale Conferentie van Katholieke Bisschoppen keurden de Amerikaanse bisschoppen met overweldigende meerderheid de tekst goed van een herderlijk schrijven waarin werd opgeroepen tot een stopzetting van de kernwapenrace. Ook het als eerste gebruiken van deze wapens werd veroordeeld.
Op de conferentie werd de pastorale brief – een document van 150 pagina's, getiteld „De uitdaging van vrede: Gods belofte en ons antwoord" – aangenomen met 238 stemmen vóór en 9 tegen.
In de brief riepen de bisschoppen op tot het onmiddellijk sluiten van „bilaterale en controleerbare akkoorden om het testen, de produktie en de stationering van nieuwe kernwapensystemen stop te zetten".
Zij spraken zich duidelijk uit tegen het als eerste gebruiken van kernwapens. „We kunnen ons geen situatie voorstellen waarin het opzettelijk beginnen van een kernoorlog, zelfs een beperkte, moreel gerechtvaardigd zou kunnen zijn."

Niet-atomaire aanvallen door een andere staat moesten met andere wapens dan kernwapens worden weerstaan, aldus de bisschoppen.
De bisschoppelijke brief, waaraan ruim twee jaar was gewerkt, vormde geen bindend document voor de bijna 51 mln katholieken in de VS, maar diende als richtlijn voor de preken en bij het godsdienstonderwijs.
Een commissie bestaande uit vijf bisschoppen onder leiding van aartsbisschop Joseph Bernardin van Chicago had zich beziggehouden met het opstellen van de tekst.

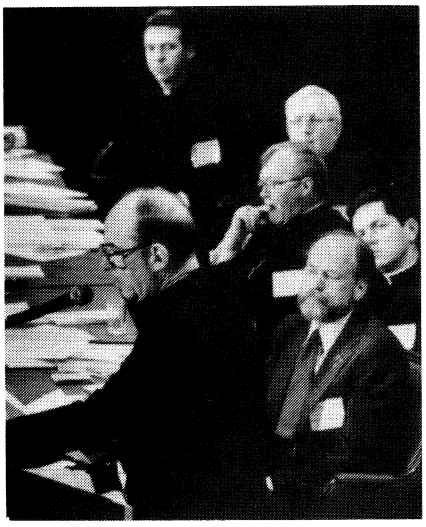
Voor de Amerikaanse regering betekende het aannemen van het document een tegenslag. President Reagan had herhaaldelijk gezegd tegen bevriezing op dat moment te zijn. Het Witte Huis had graag gezien dat in plaats van een kernwapenstop gesproken zou worden over een „beteugeling" van het aantal kernwapens.

In de tweede versie van de pastorale brief die medio november 1982 was gepubliceerd (de eerste versie verscheen in de zomer van 1982) was gesproken over maatregelen om „het testen, de produktie en de stationering van nieuwe strategische systemen stop te zetten" („to halt" – red.).

In een derde versie (april 1983) was sprake geweest van „het beteugelen („to curb" – red.) van het testen, de produktie en de stationering van nieuwe kernwapensystemen".
Op de eerste dag van de bisschoppenconferentie hadden de bisschoppen echter toch weer gekozen voor „to halt" i.p.v. „to curb".

Op 4 mei noemde president Reagan de oproep van de bisschoppen om te komen tot een stopzetting van de produktie en stationering van nieuwe kernwapens een „legitieme uitdrukking van hun zoeken naar vrede".

Reagan zei in een gesprek met Witte Huis-verslaggevers dat te veel aandacht was besteed aan één woord in een uit 45.000 woorden bestaand document. „Het is een legitieme poging om precies dat te doen wat wij doen. En dat is te trachten wegen te vinden naar wereldvrede", aldus de president.
Het State Department had in een eerder die dag uitgegeven verklaring o.m. gezegd dat een bevriezing „op de huidige hoge en onstabiele niveaus... het praktische effect zou hebben dat zij de vooruitzichten vermindert op het bereiken van de grote verminderingen (in de aantallen kernwapens) die wij nastreven".



Joseph kardinaal Bernardin van Chicago, het hoofd van de commissie die belast was met het opstellen van een pastorale brief over oorlog en vrede, spreekt op 2 mei de nationale conferentie van bisschoppen in Chicago toe.

Tijdens een van 13-16 mei in San Francisco gehouden voorjaarsvergadering van de Raad van Kerken in Amerika besloot deze Raad het standpunt van de bisschoppen inzake oorlog en vrede over te nemen en schaarde zij zich achter de pastorale brief van de bisschoppen. Bij de Raad waren 32 protestantse en orthodoxe kerken aangesloten met in totaal ruim 40 mln leden.

Huis neemt afgezwakte Freeze-resolutie aan

Na bijna twee maanden debatteren nam het Huis van Afgevaardigden op 4 mei met 278 tegen 149 stemmen een afgezwakte versie van de Freeze-resolutie aan. Deze resolutie vroeg president Reagan onderhandelingen met de Sowjet-Unie te beginnen over een onmiddellijke, wederzijdse en controleerbare bevriezing van produktie, beproeving en stationering van nieuwe kernwapens.
Kort daarvoor had het Huis met 221 tegen 203 stemmen echter ook gestemd voor een door de regering gesteund amendement op de resolutie die de Freeze automatisch weer ongedaan maakte als die niet „binnen een redelijke, nog te specificeren termijn" werd gevolgd door een wapenvermin-deringsakkoord.

In een door het Witte Huis op 5 mei gepubliceerde verklaring zei Reagan dat de resolutie geen antwoord vormde op de inspanningen van zijn regering om tot wapenbeheersing te komen. De resolutie was dubbelzinning en onsamenhangend, aldus de president, die overigens zijn voldoening uitte over het feit dat de resolutie niet in haar oorspronkelijke versie was aanvaard maar door amendering was verzacht.
Reagan zei er het volste vertrouwen in te hebben dat bij de behandeling van de (niet-bindende) resolutie in de Senaat de twijfel aan de doelmatigheid van een „simpele en onmiddellijke bevriezing" van de kernwapenarsenalen van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten zou toenemen.
Het officiële Sowjet-persbureau Tass zei op 5 mei dat met het aannemen van de resolutie het Huis van Afgevaardigden eigenlijk een motie van wantrouwen had aanvaard „tegen het beleid van de regering-Reagan om de wapenwedloop op te voeren".
Het persbureau zei dat dit de derde nederlaag van Reagan binnen een week was. Het wees daarbij op de herderlijke brief van de Amerikaanse r.-k. bisschoppen waarin werd opgeroepen tot een bevriezing van de kernwapens en op een brief van een aantal Senatoren

die zich daarin uitspraken voor een soepeler Amerikaanse houding bij de wapenbeheersingsbesprekingen in Genève.

Congres stemt in *met* hervatting *produktie* chemische wapens

Op 1 aug. 1983 bereikte een commissie bestaande uit leden van de Senaat en het Huis van Afgevaardigden overeenstemming over het schrappen van het verbod op de produktie van chemische wapens. President Nixon had de produktie van chemische wapens in de VS in 1969 voorlopig stopgezet en opgeroepen tot onderhandelingen over een verdrag met de Sowjet-Unie om die wapens af te schaffen (zie ook pag. 55413 en pag. 55513).
De instelling van de commissie was nodig nadat het Huis zich op 15 juni had uitgesproken tegen de produktie van chemische wapens, terwijl de Senaat op 13 juli zijn goedkeuring hieraan had gegeven.

Op 15 juni had het Huis met 216 tegen 202 stemmen een compromis-amendement verworpen om op 1 okt. 1985 met de produktie van binaire wapens te beginnen en vervolgens met 256 tegen 216 stemmen besloten het moratorium op de vervaardiging van chemische wapens voort te zetten (binaire wapens bevatten twee chemische stoffen die pas bij het afwerpen van de bom worden samengebracht tot een zenuwgas).

Op 13 juli was een voorstel om na 14 jaar weer chemische wapens te maken door de Senaat aangenomen dankzij de beslissende stem van vice-president George Bush.
Bush was gevraagd naar de Senaat te komen toen de stemmen met 49–49 staakten. De vicepresident mag, als voorzitter van de Senaat, alleen een stem uitbrengen in het geval de stemmen staken.
Tegenstanders van het voorstel in de Senaat zeiden dat de VS al genoeg zenuwgaswapens bezaten om de Sowjet-Unie ervan te weerhouden dergelijke wapens te gebruiken en dat de nieuwe wapens de Amerikaanse pogingen zouden hinderen om chemische oorlogvoering verboden te krijgen. Voorstanders betoogden dat de nieuwe wapens de onderhandelingspositie van Washington juist versterkten.
Dankzij de stem van Bush was het voorstel met 50 tegen 49 aangenomen. Het hield in dat pas na 1 okt. 1985 kon worden begonnen met de produktie van zenuwgas en alleen dan als president Reagan het Congres had verzekerd dat het nationale belang van de Verenigde Staten dit vereiste.
Volgens bronnen in het Congres gingen de vertegenwoordigers van het Huis op 1 augustus met de regeringsplannen akkoord nadat de Senaatsvertegenwoordigers zich bereid hadden verklaard de stationering van de omstreden MX-raketten te koppelen aan de ontwikkeling van een kleinere mobiele intercontinentale raket in de jaren negentig (pag. 505 e.v. en pag. 518 e.v.).
Het debat over de hervatting van de produktie van chemische wapens maakte deel uit van de behandeling van de defensiebegroting-1984.

REAGANS EUROPA-REIS

Van 2-11 juni 1982 bracht president Ronald Reagan een bezoek aan Europa om de bondgenoten gerust te stellen over de economische en militaire plannen van de VS. De president zelf noemde zijn reis ,,een pelgrimage voor de vrede".
Op 2 juni arriveerde Reagan in Parijs, waar hij met de Franse president Mitterrand verschillende onderwerpen besprak die op de economische topconferentie van Versailles ter sprake zouden komen.
Van 4-6 juni woonde Reagan de topconferentie in Versailles bij (zie pag. 453 e.v.-1982).
Op 7 juni bracht de president een bezoek van één dag aan Rome waar hij o.m. door paus Paulus 11 in audientie werd ontvangen en een ontmoeting had met de Italiaanse premier Spadolini. Uit protest tegen het bezoek van Reagan had er op 5 juni in Rome een demonstratie tegen kernwapens plaatsgevonden, waaraan volgens *Le Monde* (9-6) meer dan 100.000 mensen, voornamelijk communisten, hadden deelgenomen.

Op 8 juni hield president Reagan in Londen een toespraak tot beide Huizen van het Engelse parlement ondanks verzet hiertegen van de oppositionele Engelse Labourpartij. De Labourpartij was boos over het feit dat de Engelse premier Thatcher Reagan had uitgenodigd Lager- en Hogerhuis samen toe te spreken zonder de socialistische oppositie te raadplegen.
Veel socialisten, maar ook liberalen en sociaal-democraten, vonden verder dat de Amerikaanse president deze hoge eer niet verdiende, De Franse president Charles de Gaulle was het enige staatshoofd geweest dat het Lagerhuis en Hogerhuis gezamenlijk had toegesproken (in 1960) in de historische Westminster Hall.
Reagan hield zijn toespraak uiteindelijk in de Koninklijke Galerij in Westminster Palace. In zijn rede deed de president een oproep voor een wereldwijde ,,campagne voor democratie". die ,,marxisme en leninisme op de ashopen van de geschiedenis" zou achterlaten.



De Amerikaanse president Reagan tijdens zijn toespraak tot de leden van het Engelse parlement in de Koninklijke Galerij van Westminster Palace te Londen. Links van Reagan (met pruik) de voorzitter van het Hogerhuis, Lord Hailsham, rechts de voorzitter van het Lagerhuis, George Thomas.

Hij riep Groot-Brittannie en andere landen op deel te nemen aan deze kruistocht, die tot doel had ,,de infrastructuur van de democratie te kweken - een systeem van vrije pers, vakbonden, politieke partijen, universiteiten – die een volk in staat stelt zijn eigen weg te kiezen. zijn eigen cultuur te ontwikkelen en zijn eigen moeilijkheden met vreedzame middelen te overwinnen".
,,Laten we niet langer terughoudend zijn", hield Reagan zijn gehoor voor. ,,Laten we ons van onze sterkste zijde laten zien. Laten we hoop bieden. Laten we de wereld vertellen dat een nieuw tijdperk niet alleen mogelijk is maar ook waarschijnlijk."
Reagan merkte op dat hij ,,bereid is president Brezjnew de gelegenheid te geven het Amerikaanse volk op de televisie toe te spreken" en suggereerde dat groepen Amerikaanse en Russische journalisten in elkaars media belangrijke gebeurtenissen zouden bespreken.

In zijn toespraak ging Reagan ook in op de strijd in Libanon en op de Falkland-eilanden. Hij riep de strijdende partijen in Libanon op tot een staakt-het-vuren en zei dat Israël zijn troepen moest terugtrekken. Daarnaast moest de ,,gesel van het terrorisme" worden geëlimineerd, aldus Reagan.
De Amerikaanse president prees de Britse troepen op de Falkland-eilanden die ,,strijden voor een zaak, omdat zij geloven dat gewapende agressie niet mag slagen en dat het volk binnen het kader van de wet moet deelnemen aan regeringsbeslissingen. Als dit principe 45 jaar geleden beter was onderschreven zou een generatie misschien niet de aderlating van de Tweede Wereldoorlog hebben moeten ondergaan", aldus de president.

Op 9 juni kwam de Amerikaanse president, die o.m. vergezeld werd door zijn vrouw, om 13.00 uur aan in de Westduitse hoofdstad Bonn. Na een korte ontvangst in de presidentiële villa sprak Reagan bijna anderhalf uur met bondskanselier Helmut Schmidt.

In het gesprek met Reagan stelden beide politici vast dat de ontspanning geen eenrichtingsverkeer ten gunste van de Oostbloklanden mocht zijn.
Maar tegelijk bleken er volgens regeringswoordvoerder Klaus Bölling meningsverschillen. Zo sprak Reagan opnieuw over het reeds afgesloten aardgascontract tussen de Sowjet-Unie en West-Europa. Bölling: ,,Hier blijft een principiële kritische reserve van de Verenigde Staten bestaan."
Verder zei Reagan dat de Sowjet-Unie tot dan toe van de ontspanning meer had geprofiteerd dan de Bondsrepubliek.
Schmidt somde daarentegen de voordelen op die de ontspanning voor de Bondsrepubliek had opgeleverd. Over de vredesbeweging in West-Duitsland zei Schmidt dat de jonge generatie de oude rol van de Verenigde Staten in

West-Europa niet meer goed uit eigen ervaring kende.
Eet was goed dat zoveel jongeren actief waren voor de vrede, zeker wanneer men bedacht dat in 1933 zoveel jongeren in Duitsland juist tot militarisme waren gedwongen, aldus Schmidt.

In zijn toespraak later die dag tot het Westduitse parlement, de Bondsdag, sprak de Amerikaanse president over veiligheid en ontwapening (zie ook pag. 47412-1982). Reagan verklaarde dat het voornaamste doel van de NAVO was om via serieuze onderhandelingen over wapenvermindering en een stabiel evenwicht op een zo laag mogelijk niveau tot vrede te komen.
Reagan verklaarde dat de verdediging van Europa de VS zeer ter harte ging. ,,Duitsland, wij zijn mét u. U staat niet alleen", zo zei de president. Hij vermeed controversiële onderwerpen en prees de Westduitse vredesbeweging, die die dag een grote demonstratie hield. ,,U die voor vrede demonstreert – mijn hart is bij u", aldus Reagan. ,,Ik zou wel aan het hoofd van een vredesmars willen lopen als ik geloofde dat demonstreren alleen een veiliger wereld kon brengen."
Hij vond dat de voorstanders van een eenzijdige nucleaire ontwapening eerst maar eens moesten bewijzen dat de veiligheid daardoor toenam. ,,Recente ontwikkelingen laten iets anders zien", zo zei hij. De dreiging van een nucleaire oorlog noemde hij een ,,afschuwelijk monster".

Op 10 juni woonde de Amerikaanse president de NAVO-topconferentie in Bonn bij (pag. 474/2-1982).
De dag daarna bracht Reagan een ongeveer vier uur durend bezoek aan West-Berlijn. Voor dit bezoek waren de meest omvangrijke veiligheidsmaatregelen getroffen uit de geschiedenis van de stad.

Nadat hij de Berlijnse muur had bezocht hield de Amerikaanse president een toespraak in het park Charlottenburg waarin hij de Sowjet-Unie opriep om tot verdere vertrouwenwekkende maatregelen te komen. Reagan riep de Sowjet-leiders op tot een ,,Berlijns vredesinitiatief" te komen, een reeks maatregelen om ongelukken en misverstanden tussen Moskou en Washington te voorkomen. Het ging om maatregelen die verder reikten dan de afspraken van Helsinki van 1975. Reagan noemde onder meer een meldingsplicht bij grote nucleaire oefeningen en bij gelijktijdige tests van meerdere raketten om nervositeit bij de tegenstander te vermijden. Ook stelde hij voor de directe verbinding tussen het Witte Huis en het Kremlin, de zgn. ,,hot-line", uit te breiden tot een systeem waarmee de supermachten VS en SU elkaar meer gegevens toestuurden.
Verder bekrachtigde Reagan de Amerikaanse verplichting om de stad te blijven beschermen.

Terwijl Reagan in het park van slot Charlottenburg sprak, leverden in het centrum van Berlijn enkele duizenden militante betogers een veldslag met de politie. Hoewel demonstraties verboden waren, verschenen rond tien uur op de Nollendorfplatz gemaskerde jongelui, werden auto's in brand gestoken en etalageruiten ingeslagen. Enkele honderden betogers werden gearresteerd, er vielen vele gewonden aan beide kanten.

Vanuit Berlijn vertrdk de de Amerikaanse president in de namiddag via Bonn weer naar de VS.

Europese tournee minister van buitenlandse zaken Shultz

Van 7-18 dec. 1982 maakte minister van buitenlandse zaken George Shultz een tournee langs verschillende West-europese hoofsteden. Hij had de reis georganiseerd rond zijn aanwezigheid bij de NAVO-raad van ministers van buitenlandse zaken in Brussel op 9 en 10 december (pag. 21912).

Op 7 en 8 december was Shultz in Bonn, waar hij o.m. een ontmoeting had met de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans Dietrich Genscher, bondskanselier Helmut Kohl, president Karl Carstens en de sociaal-democraat Helmut Schmidt.
Op de eerste dag van het bezoek gaven Shultz en Genscher tijdens een persconferentie blijk van grote eensgezindheid. Shultz loofde de bondskanselier als ,,standvastig" en ,,trouw".

In beginsel sloot Shultz zich aan bij het „signaal van Kopenhagen". Daar hadden op 3 en 4 december de EG-regeringsleiders de Sowjet-Unie aangespoord om ,,een noodzakelijke bijdrage ter versterking van het vertrouwen in de internationale betrekkingen te leveren". De EG-landen zouden dan bereid zijn om ,,positief op zulke inspanningen te antwoorden" (pag. 812).
Deze ,,politiek van de uitgestrekte hand", zoals Genscher het al enige tijd omschreef, werd door Shultz evenwel van sceptische kanttekeningen voorzien. Hij wees op ,,de eerder destabiliserende werking als gevolg van de Sowjethouding, bijvoorbeeld in Midden-Amerika". De Russische wapenleveranties daarheen waren geen bijdrage tot de wereldvrede, aldus de Amerikaanse bewindsman.
Shultz verzette zich op de persconferentie krachtig tegen dreigementen van de Russische minister van defensie Oestinow om op een stationering van MX-raketten in de Verenigde Staten met soortgelijke bewapening te reageren (zie ook pag. 50613).
Shultz: ,,De Sowjet-Unie heeft zulke wapens al ontwikkeld en gestationeerd. Het is hetzelfde als bij de middellange-afstandswapens. Het gaat er juist voor ons om op gelijk niveau met de Sowjet-Unie te komen."
De Amerikaanse minister zei dat de Verenigde Staten nog steeds geïnteresseerd waren in een verlaging van het bewapeningsniveau in de wereld, maar om dat te bereiken moest vanuit een krachtige positie kunnen worden onderhandeld.
Genscher sloot daarop aan door te zeggen dat het Westen nu al zoveel van zijn wil tot ontspanning had laten zien, dat het nu de beurt was aan Moskou om een signaal in de richting van die ontspanning te geven.
Shultz wilde dat de economische politiek van de NAVO-partners ten opzichte van Moskou werd gestroomlijnd. In verband met de aardgaspijpleiding uit Siberië zei Shultz dat een internationale staf een eensgezinde economische politiek van de NAVO-leden tegenover de Sowjet-unie zou moeten uitwerken.
Shultz wilde daarbij ook een herziening van de zogenaamde COCOM-lijst (van strategische goederen die niet mogen worden uitgevoerd) betrekken. Voorts zou deze staf ook over financiële kredieten moeten beslissen en over het al dan niet uitvoeren van hoogwaardige technologie (zie ook pag. 497 e.v.-1982).

Nadat Shultz de NAVO-raad had bijgewoond bracht hij op 11 december een bezoek aan Nederland. Hier voerde hij o.m. besprekingen met zijn Nederlandse collega Van den Broek en premier Lubbers. Shultz bracht ook een bezoek aan de koningin.

Hoewel er volgens Shultz en Van den Broek bij de meeste onderwerpen een grote mate van overeenstemming bestond, bleken toch op enkele punten de opvattingen duidelijk van elkaar af te wijken. Dit gold vooral de situatie in Midden-Amerika. Naar uit de bewoordingen van beide bewindslieden viel op te maken legde Nederland daar meer het accent op het bevorderen van democratische verhoudingen en het naleven van de rechten van de mens. De VS hadden meer oog voor wat zij als destabiliserende effecten in de regio beschouwden.
Zo zei minister Van den Broek bijvoorbeeld over Nicaragua: ,,De Nederlandse regering meent dat het beter is democratische ontwikkelingen in dit land aan te moedigen dan deze staat te isoleren, ook al erkennen wij dat bijvoorbeeld de in- en uitvoer van wapens (over de grenzen van dit land) een groot probleem oplevert."

Shultz toonde zich bezorgd over ,,de wapenleveranties vanuit Cuba en Nicaragua naar guerrillabewegingen in andere landen, waar een destabiliserende werking vanuit gaat".
Daarnaast was er volgens hem ook van strijd met de rechten van de mens sprake wanneer de guerrillabeweging, zoals in El Salvador, ,,mensen verhindert naar de stembus te gaan".

Hoewel geen verwijten op dit punt door Shultz werden gemaakt, probeerde Van den Broek zijn Amerikaanse collega duidelijk te maken dat Nederland niet selectief optrad waar het om de rechten van de mens ging en evengoed oog had voor misstanden achter het IJzeren Gordijn als bijvoorbeeld in Midden-Amerika. Wij geloven echter dat wij in dit laatste geval een ,,meer dramatische oproep" kunnen doen tot naleving van de mensenrechten omdat er met deze landen nu eenmaal een grotere mogelijkheid tot uitwisseling van opvattingen bestaat en deze toch ook pretenderen onze staatsvorm na te streven, aldus Van den Broek.

Een andere kwestie waar de meningen uiteen liepen betrof de tegenstelling Noord–Zuid, de spanningen tussen rijke en arme landen in de wereld en de vraag welke rol de VN hierbij moest spelen. Hoewel dit niet werd toegelicht was duidelijk dat Nederland meer geneigd was de volkerenorganisatie een actieve rol toe te bedelen dan de VS.
Tenslotte onderstreepte Van den Broek tegenover Shultz ,,hoeveel waarde wij hechten aan de nuloptie" bij de onderhandelingen in Genève tussen de VS en de Sowjet-Unie over een vermindering van het aantal middellange-afstandsraketten. Deze ,,nuloptie" hield in dat de VS afzagen van de installering van 572 nieuwe

raketten in West-Europa en de Russen hun SS-4, SS-5 en SS-20 ontmantelden.

Na afloop van zijn besprekingen met Van den Broek sprak Shultz de wens uit dat Nederland zijn deelneming aan UNIFIL, de strijdmacht van de Verenigde Naties in Zuid-Libanon, zou voortzetten.

Shultz zei de aanwezigheid van UNIFIL onontbeerlijk te achten wanneer alle andere buitenlandse troepen Libanon verlaten zouden hebben. Wel zou in het mandaat van de Veiligheidsraad voor UNIFIL, dat op 19 jan. 1983 verlengd diende te worden, een duidelijke, nieuwe taakomschrijving moeten komen, waardoor deze troepenmacht zinvoi kon optreden.

In Rome had Shultz op 13 december, zijn 62ste verjaardag, een ontmoeting met de Italiaanse premier Fanfani, de Egyptische president Hosni Mubarak en met paus Johannes Paulus II. Ook sprak hij met de Italiaanse president Sandro Pertini en met minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo.
Tijdens zijn bezoek op 14 en 15 december aan Parijs sprak Shultz o.m. met zijn Franse ambtgenoot Claude Cheysson, minister van defensie Charles Hernu en met president François Mitterrand.

De Franse president steunde de Verenigde Staten in het streven naar herstel van het nucleaire evenwicht in Europa. Parijs was voor stationering van Pershing- en kruisraketten als tegenwicht tegen de Russische SS-20, indien de onderhandelingen in Geneve niet slaagden. Als de onderhandelingen in Geneve wel slaagden, zo meende Mitterrand, zou men wel ergens in het midden uitkomen tussen de Russische en Amerikaanse uitgangspunten, de bevriezing van de tegenwoordige toestand en de nuloptie.

In Madrid sprak Shultz op 15 december met zijn Spaanse collega Fernando Moran en met premier Felipe Gonzalez over de betrekkingen met de NAVO en het nieuwe militaire samenwerkingsverdrag (pag. 763/1-1982) dat nog niet geratificeerd was.

Op 16 december had Shultz in Londen een ontmoeting met de Libanese minister van buitenlandse zaken, Elie Salem. Vervolgens sprak hij met de Britse minister van financiën Geoffrey Howe en zijn collega Francis Pym. De dag daarna werd Shultz ontvangen door premier Thatcher.
Na een ontmoeting met de Amerikaanse ambassadeurs in Europa op 18 december vloog Shultz terug naar Washington.

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

FILIPPIJNEN

MENSENRECHTEN

Op 13 aug. 1982 maakte een door de rooms-katholieke kerk gesteunde organisatie, Task Force Detainees, te Manila bekend dat er tussen 1975 en 1981 op de Filippijnen in totaal 7.000 mensen onwettig zijn aangehouden, 268 zijn verdwenen en 1.163 zijn gedood. In 1982 alleen al zouden 549 mensen onwettig zijn aangehouden, terwijl er 62 door militairen zouden zijn gedood.

Op grond van de bevindingen van een missie van Amnesty International, die van 11 tot 28 nov. 1981 een bezoek aan de Filippijnen bracht om zich op de hoogte te stellen van de toestand na de opheffing van de staat van beleg, bracht deze organisatie op 22 sept. 1982 een rapport uit. Volgens dit Amnesty-rapport werden in de voorgaande achttien maanden honderden politieke tegenstanders van president Marcos gemarteld of vermoord.

Het rapport meldde voorts dat op de Filippijnen ongeveer 800 mensen gevangen zitten die ter dood zijn veroordeeld. Ongeveer een derde van hen is al 10 tot 25 jaar geleden veroordeeld. Amnesty zegt ,,hardnekkige berichten" te ontvangen over ontvoeringen en verdwijningen, uitgevoerd door militaire inlichtingen- en veiligheidsdiensten en ongeregelde paramilitaire groepen waartegen de autoriteiten niet optreden.

Op het Amnesty-rapport werd door president Marcos (vanuit de VS) nogal tweeslachtig gereageerd. Enerzijds betichtte hij Amnesty ervan de zaak te overdrijven en slordig te rapporteren, anderzijds beloofde hij de gesignaleerde schendingen van de mensenrechten in zijn land ,,punt voor punt" te laten onderzoeken.

Amnesty's secretaris-generaal Thomas Hammarberg, drong er bij Marcos in een brief op aan ,,dat het onderzoek moet worden uitgevoerd door een onafhankelijke organisatie en dat haar onderzoeksmethode, resultaten en aanbevelingen bekend moeten worden gemaakt" (Wordt Vervolgd febr. 1983).

ANDERE INTERNE ONTWIKKELINGEN

In de voorgaande periode deden zich o.m. nog de volgende interne ontwikkelingen voor.

Hooggerechtshof afgetreden. Meeste leden herbenoemd

Op 6 mei 1982 dienden 12 van de 14 leden van het Hooggerechtshof, o.w. de president Enrique Fernando, hun ontslag in bij president Marcos. In de officiële aankondiging werd geen reden aangegeven.
Begin april had de enige vrouw in het college, mevr. Ameurfina Melecio-Herrera, onthuld dat fraude was gepleegd bij de toelating tot de Orde van Advocaten. In het toelatingsexamen in 1981 van de zoon van de opperrechter Vicente Ericta zou de examinator op verzoek van de president van het hooggerechtshof Fernando en vier andere rechters een fout hebben verbeterd, waardoor de zoon alsnog slaagde. Fernando erkende toestemming te hebben gegeven tot de verbetering, maar hij achtte die handelwijze juist omdat naar zijn zeggen door de examinator een fout was gemaakt.
Op 10 mei aanvaardde president Marcos het ontslag van alle 14 leden van het hooggerechtshof om zo ,,het prestige, de integriteit en de goede naam van het hooggerechtshof van de Filippijnen" te herstellen. Hij kondigde aan zo spoedig mogelijk een nieuw hof te benoemen. Daarin zou ook plaats zijn voor de ontslagen opperrechters, mits geen beëindiging van hun mandaat werd geadviseerd.
Op 14 mei werden 12 van de 14 opperrechters door de president herbenoemd.

De rechters Vicente Ericta en Ramon Fernandez waren, aldus Marcos, ,,verantwoordelijk bevonden" voor het incident. Zij werden niet herbenoemd.

Gemeenteraadsverkiezingen

Op 17 mei 1982 werden verkiezingen gehouden voor de raden van de 42.000 barangays (dorpen, gemeenten). Er waren meer dan 800.000 kandidaten. Volgens militaire autoriteiten waren bijna 200 functionarissen en kandidaten tijdens de verkiezingscampagne vermoord, naar verluidt door communistische guerrillastrijders van het New People's Army (NPA). Aan deze eerste plaatselijke verkiezingen sinds 1972, toen president Marcos de staat van beleg (in 1980 opgeheven) afkondigde, mochten officieel geen politieke partijen deelnemen.
Volgens *AFP/Le* Monde (22-5-1982) verwierven aanhangers van wresident Marcos bij de verkiezingen 85% van de stemmen. De owkomst werd op 85 à 90% geraamd. Er werden meer dan 400 klachten wegens onregelmatigheden bij de stembus ingediend, met als gevolg dat het aanwijzen van de winnaar

in zeker 46 dorpen werd opgeschort. Op de verkiezingsdag zelf kwamen door geweld nog eens negen mensen om het leven.

Uitvoerende raad. Opvolging *Marcos*

Op 11 juli 1982 maakte premier Virata bekend dat Imee Marcos, de 26-jarige dochter van de presiderit, tot waarnemend lid van de uitvoerende raad was benoemd. Deze uit 11 leden bestaande raad houdt algeineen toezicht op het regeringsbeleid en moet de macht overnemen in geval de president overlijdt of niet meer in staat is zijn ambt uit te oefenen.

Imee, reeds voorzitter van de nationale organisatie van de dorpsjeugd (KB) en het filmcentrum van Manilla, zou zonder stemrecht aan de bijeenkomsten van de raad deelnemen.
Op 10 aug. werd de echtgenote van de president, mevr. Imelda Marcos (52), beëdigd als lid van de uitvoerende raad, tegelijk met drie andere nieuwe leden. Imelda was reeds minister van huisvesting en gouverneur van Groot-Manila.
De 23-jarige zoon van president Marcos, Ferdinand junior, werd op 3 nov. beëdigd als gouverneur van de provincie Ilocos Norte. Hij volgde Elizabeth Marcos Rocha, een zuster van zijn vader, op.

Op 21 febr. 1983 deelde president Marcos mee dat premier en minister van financiën Cesar Virata hem waarschijnlijk als president zou opvolgen, wanneer het presidentschap vacant zou raken. Dit ambt zou niet worden vervuld door zijn echtgenote Imelda. De dan fungerende premier zou in dat geval door de anderen, inclusief de militairen, worden gesteund. Maar ook andere kandidaten voor het presidentschap, minister van defensie Juan Ponce Enrile, en minister van arbeid, Blas Ople, zouden een kans maken op het premierschap, dat volgens de grondwetswijzigingen van 1981 zal rouleren.
Overigens bevestigde Marcos dat hij niet van plan was af te treden voor het einde van zijn mandaat in 1987.

Aankondiging parlementsverkiezingen

Op 25 juli deed president Marcos de suggestie om in mei 1984 parlementsverkiezingen te houden tijdens de openingsrede voor de zesde en laatste zitting van de tussentijdse nationale vergadering (Batasang Pambansa, zie pag. 84911-1978). Deze moest een verkiezingscode goedkeuren, waarin de voorwaarden zouden worden vastgesteld voor het inschrijven van politieke partijen alsmede richtlijnen voor de stemprocedures. Het regerende Front voor de Nieuwe Gemeenschap (KBL) zou zover mogelijk moeten gaan om de oppositie een kans te geven, aldus de president.

(Vor. ber. pag. 73313 e.v.-1981)

BEZOEK WEPNBERGER. MARCOS IN VS. NIEUW AKKOORD OVER AMERIKAANSE BASES

Van 1-3 april 1982 bracht de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, een officieel bezoek aan de Filippijnen (in aansluiting op bezoeken aan Japan en Zuid-Korea). Hij zegde president Marcos toe dat besprekingen over een herziening van het in 1947 gesloten akkoord over de Amerikaanse militaire bases op de Filippijnen in de zomer van 1983 zouden kunnen beginnen. Hoewel dit akkoord tussen de beide landen in 1979 voor de duur van 5 jaar was verlengd, wenste de Filippijnse regering een tussentijdse herziening, o.a. omdat zij de overeengekomen pachtsom van $100 per jaar onvoldoende vond. Ook waren er de laatste tijd op de bases incidenten voorgekomen, waarbij volgens Weinberger (IHT) ,,wellicht te gewelddadig" was gereageerd. Bovendien maakten kwesties m.b.t. douanerechten en immigratie besprekingen met de VS naar de mening van de Filippijnen gewenst. Minister Weinberger verzekerde dat de bases voor de gehele defensie van Azie van belang waren en de VS daarom de akkoorden zodanig wilde herzien, dat zij ,,billijk zijn en onzekerheden opheffen".

Marcos in de VS

Van 15-28 sept 1982 bracht president Ferdinand Marcos een officieel bezoek aan de VS. Het vorige vond in 1966 plaats.
Op 16 sept. ontving president Reagan zijn Filippijnse ambtgenoot Marcos en diens echtgenote Imelda op het Witte Huis voor een onderhoud van enkele uren. In zijn begroetingstoespraak noemde de Amerikaanse president Marcos ,,een gewaardeerde stem voor redelijkheid en gematigdheid in internationale forums". De Filippijnse president bevestigde voorstander te zijn van ,,de idealen van de democratie die wij van de VS hebben geërfd". Hij prees Reagan als een man die ,,zeker een nieuwe toekomst voor de wereld" schiep.
Nadat Marcos het Witte Huis had verlaten, antwoordde Reagan op een vraag van een verslaggever over de burgerrechten op de Filippijnen: ,,Zij hebben grote vooruitgang geboekt sinds de beëindiging van de staat van beleg." Inmiddels demonstreerden in het nabijgelegen Lafayette Park ca. 100 a 150 Filippijnse ballingen tegen ,,het fascistische regime van Marcos" wegens beweerde schending van de mensenrechten, terwijl achter het Witte Huis een door de Filippijnse ambassade georganiseerde pro-Marcos-betoging plaatsvond.
De kwestie van de mensenrechten, die volgens een woordvoerder van het Witte Huis, niet bij het officiële overleg werd besproken, speelde ook verder bij Marcos' bezoek een rol.

Op 17 sept. verdedigde Marcos zich in ontmoetingen met de commissies van Huis van Af-



President Marcos van de Filippijnen (r.) overhandigt een portret van generaal Douglas MacArthur aan de Amerikaanse minister van defensie, Weinberger (l.), tijdens een ceremonie op 18 sept. 1982 in het Pentagon.

gevaardigden en Senaat voor buitenlandse betrekkingen tegen de aan zijn bewind toegeschreven schendingen van de mensenrechten. Hij had de staat van beleg in 1972 geproclameerd. omdat er ,,anarchie in het iand heerste". Door het uitschakelen van die ,,links-radicale anarchie" en door een eind te maken aan de situatie waarin er 200 particuliere legertjes bestonden, had hij de situatie i . ~de mensenrechten juist verbeterd.

Reeds op 13 sept. hadden vijf Democratische* senatoren, o.w. Edward Kennedy, in een brief aan president Reagan kritiek geleverd op het staatsbezoek van Marcos, omdat hieruit zou kunnen worden opgemaakt dat de Amerikaanse regering ,,de repressie door de regering-Marcos" door de vingers ziet,

Na de officiele publikatie van het rapport van Amnesty International (zie hierboven) sprak Marcos op 22 sept. in New York de daarin geuite beschuldigingen tegen; voor bet weerleggen daarvan verklaarde hij zich tot een treffen met Amnesty-vertegenwoordigers bereid.

Als voornaamste resultaat van Marcos' officiële besprekingen in Washington (16-18 sept.), o.a. met minister van defensie Weinberger, werd beschouwd dat de VS nu akkoord gingen met het heropenen van de onderhandelingen over de Amerikaanse bases op de Filippijnen in april 1983.
Voorts besloten beide landen periodiek strategisch overleg te voeren op regeringsniveau. In het kader daarvan zou de Filippijnse minister van defensie, Juan Ponce Enrile, in jan. 1983 een bezoek aan de VS brengen.
President Reagan zou hebben bevestigd dat de Exim Bank had besloten $204,5 mln te garanderen als financieringshulp voor de bouw van een kerncentrale op het schiereiland Bataan.

Nieuw bases-akkoord

Na zeven weken van geheime onderhandelingen bereikten vertegenwoordigers van de VS en de Filippijnen op 31 mei 1983 overeenstemming over een nieuwe bases-akkoor. Op 1 juni werd in Manila een akkoord getekend over het gebruik door de VS voor de periode 1984-1989 van de luchtmachtbasis Clark en de marinebasis Subic Bay.
Als compensatie zullen de Filippijnen van de VS in die vijf jaar $900 mln krijgen (voorheen $500 mln), waarvan $475 mln in de vorm van economische hulp en de resterende $425 mln als militaire hulp (NZZ 4-6). Oorspronkelijk zouden de Filippijnen volgens kranten in Manila een compensatiebedrag van $1.500 mln hebben verlangd, en wel in de vorm van ongebonden pacht. Voorts werd de toegang voor Filippijnse officieren tot de bases verruimd, terwijl de Amerikaanse militairen verplicht zijn de lokale wetten te eerbiedigen. Er zal een gemeenschappelijke commissie worden gevormd om de bestaande problemen (belastingontduiking door personeel van de bases, arbeidsvoorwaarden en sociale problemen in de omgeving van de bases) te onderzoeken en op te lossen.
Reeds op 16 febr. was volgens het persbureau Nieuw China een op 8 dec. 1982 gesloten akkoord over de toepassing van Filippijnse wetten op de bases Clark en Subic Bay in werking getreden. Dat voorzag in het stationeren van Filippijnse douane-, iinmigratie- en quarantaine-functionarissen op deze bases. Ook werd vastgelegd welke personen via de bases de Filippijnen mochten binnenkomen of verlaten.
In 1979 waren de bases onder Filippijns opperbevel gekomen, waarmee zij de jure hun karakter als Amerikaanse bases hadden verloren, aldus de NZZ (4-6). Maar aan de VS werd ,,onbelemmerde militaire bewegingsvrijheid" in bijzondere gebieden gegarandeerd.
De NZZ schreef voorts o.a.:

,,De ca. 110 km buiten Manila gelegen Clark Air Force basis (hoofdkwartier van de 13de Amerikaanse luchtvloot) geldt absoluut als het grootste militaire complex van heel Azië. De niet zeer ver daarvan verwijderde vlootbasis Subic Bay dient in de eerste plaats de Amerikaanse Zevende Vloot (...) als reparatie- en ook als bevoorradingshaven. Subic Bay wordt als een van de grootste Amerikaanse vlootsteunpunten buiten de VS beschouwd. In totaal zijn tegenwoordig bij benadering 16.000 Amerikaanse militairen op de Filippijnse bases ondergebracht. Hun verwanten – nog eens 18.000 Amerikanen – leven in de onmiddellijke omgeving van deze militaire centra en ... 40.000 Filippino's leven direct of indirect van de bases. (...)
Experts schatten dat de Amerikaanse militairen jaarlijks tot $300 mln op de Filippijnen uitgeven. Samen met de Amerikaanse financiële hulp levert dat een bedrag op dat groter is dan bijvoorbeeld de jaarlijkse Filippijnse inkomsten uit het toerisme. (...)
De deels als economische, deels als militaire hulp toegekende compensatiebetalingen uit Washington zijn (echter) in hoge mate doelgebonden. In het geval van de economische hulp voor de verbetering van de infrastructuur en voor de sociale verhoudigen in het achterland van de bases en in het geval van de militaire hulp voor het verkrijgen van strategische wapens voor de verdediging van het eiland tegen aanvallers van buitenaf..."

Op 22 aug. bevestigde het Witte Huis te Washington dat president Reagan de Filippijnen zal bezoeken tijdens een rondreis langs vijf Aziatische landen.

PRESIDENT MARCOS IN SAOEDI-ARABIE

Van 20 tot 25 maart 1982 bracht president Marcos een officieel bezoek aan Saoedi-Arabië, vergezeld van 14 kabinetsleden o.w. echtgenote Imelda.
Volgens de Saoedische pers nam het streven naar moslem-autonomie op de Filippijnen een belangrijke plaats op de agenda in van Marcos' overleg met de Saoedische leiders. Saoedi-Arabië was voorzitterr van de commissie, ingesteld door de Islamitische Conferentie Organisatie, die een eind zou moeten maken aan de guerrilla van het Moro National Liberation Front (MNLF) in het zuiden van de Filippijnen. Deze organisatie had er bij haar 43 leden herhaaldelijk op aangedrongen ,,politieke, sociale en economische pressie" uit te oefenen op de Filippijnen om hel akkoord van Tripoli uit dec, 1976 (pag. 244/2-'78) over de toekenning van een zekere mate van autonomie voor de 13 zuidelijke provincies daadwerkelijk uit te voeren.
Volgens het Egyptische persbureau *Mena* verklaarde Marcos zich bij hei overleg met de Saoedische leiders bereid tot uitvoering van het akkoord van Tripoli. Hij zou hebben toegezegd het vraagstuk van de zuidelijke minderheid ,,in het kader van de soevereiniteit van het land en de integriteit van zijn grondgebied met inachtneming van de geestelijke waarden en de verwezenlijking van vooruitgang en welstand voor de moslems op te lossen".
Voorts kwamen beide partijen overeen zo spoedig mogelijk een akkoord over economische samenwerking te ondertekenen.
Na zijn terugkeer in Manila verklaarde Marcos op 25 maart dat een luchtvaartakkoord was ondertekend dat in juni van kracht zou worden. Hij verzekerde dat de Filippijnen de olie zouden krijgen die nodig was. (Saoedi-Arabië leverde 30% van de Filippijnse olie-import.) Voorts zei de president dat het programma voor overzeese arbeiders zou worden uitgebreid.

Van de naar schatting 250.000 Filippino's die in het Midden-Oosten werken, is de meerderheid (ca. 150.000) werkzaam in Saoedi-Arabië. De Filippijnse regering hoopt dat het aantal Filippijnse gastarbeiders* in de Arabische landen (goed voor ca. $1 mrd) in de tweede helft van de jaren '80 tot 1 mln zal toenemen.

President Marcos deelde nog mee dat hij het met de Saoedische leiders eens geworden was over een ontwikkelingsprogramma voor de moslem-bevolking in het zuiden van de Filippijnen. (*Financial* Times, Nieuw China, *AdG, Facts* on *File)*

IMELDA MARCOS IN CHINA

Mevr. Imelda Marcos, echtgenote van president Ferdinand Marcos en minis-

* Onder de Democratische president Jimmy Carter (1977-81) was een verkoeling in de betrekkingen tussen de VS en de Filippijnen opgetreden wegens diens openlijke kritiek op Marcos' beleid i.z. de mensenrechten.

* De Filippijnse export van arbeidskrachten, voornamelijk naar de landen van het Midden-Oosten, bedroeg in de periode 1978-1982 gemiddeld 176.382 personen per jaar. In 1982 verlieten 320.000 Filippino's hun vaderland om elders (o.a. als bouwvakkers) in ontwikkelingsprojecten te werken, aldus NZZ (25-8).

ter van huisvesting, bracht van 7 tot 11 juni 1982 een officieel bezoek aan China. Tijdens haar bezoek had zij ontmoetingen met o.m. Hu Yaobang en Deng Xiaoping (voorzitter en vicevoorzitter van het CC van de Communistische partij) en premier Zhao Ziyang. Tijdens een banket ter ere van mevr. Marcos verklaarde premier Zhao Ziyang zich ervan overtuigd dat haar bezoek aan China een nieuwe bijdrage leverde tot de verdere versterking van de vriendschappelijke banden en de samenwerking tussen China en de Filippijnen. (Beijing Review 21-6-1982)

(Vor. ber. pag. 78/2-1977)

NIEUW VIJFJARENPLAN.
BUITENLANDSE SCHULD.
TEKORT OP BETALINGSBALANS.
DEVALUATIE PESO.
BEZUINIGINGSMAATREGELEN

De doelstellingen van het oude vijfjarenplan 1978-1982, dat een groei per jaar van 5,5% beoogde, werden tot 1981 grotendeels bereikt. Maar in 1982, toen ook de Filippijnen hard door de internationale recessie werden getroffen, bedroeg de economische groei slechts 2,6%.

Niettemin werd bij het inmiddels op gang gekomen nieuwe vijfjarenplan 1983-1987 uitgegaan van een jaarlijkse ecomische groei van 6,5%. Gestreefd werd naar een stijging van het BNP van 105,2 rnrd pesos in 1983 tot 136,7 rnrd pesos in 1987. Gerekend werd met een jaarlijkse inflatie van 9%.

Per jaar zal de produktie volgens de plannen moeten toenemen met 4,9% in de landbouw, 7,6% in de industrie en 6,8% in de mijnbouw. De staatsinvesteringen zullen in de planperiode met 7,1% per jaar moeten groeien.

Het nieuwe plan heeft vooral ten doel de levensstandaard van de bevolking te verhogen en de werkloosheid te bestrijden. De werkloosheid bedroeg in 1982 volgens premier Cesar Virata 5,2% van de beroepsbevolking. Maar de werkloosheid zou in werkelijkheid veel hoger zijn, omdat de regering bij de arbeidende beroepsbevolking mensen meetelt die slechts één uur of meer per week werken, de z.g. „underemployed".

Op het platteland zullen kleine en middelgrote industriebedrijven (incl. huisnijverheid) worden opgericht. De druk op de arbeidsmarkt zou voorts verminderen door de uittocht van arbeidskrachten naar het buitenland, wat echter ook tot het verlies van vaklieden en technisch geschoold personeel leidt.

Op agrarisch gebied wil de regering vooral in die plattelandsgebieden investeren, die nog geen kunstmatige bevloeiing bezitten. Om de levensstandaard van de boeren te verhogen is een verhoging van de aankoopprijzen van landbouwprodukten (d.w.z. subsidiering) gepland, terwijl ook naar een rationeler gebruik van de grond wordt gestreefd.

De industrialisatie zou door een beter georganiseerde exportbevordering worden begeleid, terwijl de concurrentiepositie van de lichte industrie door de invoering van moderne technologie en een hogere arbeidsprestatie zou worden versterkt. Hoewel voor de energiesector, die in eigen behoefte zou moeten voorzien, de ontsluiting van nieuwe inheemse bronnen werd aangekondigd, zal het tempo daarvan gezien de hoge kosten worden vertraagd. (De eigen olieproduktie in de wateren van Palawan leverde in 1982 slechts 3,6 mln vaten op. d.w.z. 6% van de oliebehoefte.)

In de infrastructuur zal per jaar 26 a 27 mrd pesos worden geïnvesteerd.

Op sociaal terrein ligt de nadruk op de woningbouw en de verbetering van de gezondheidszorg. In de komende vijf jaar moeten jaarlijks 120.000 nieuwe woningen gereed komen teneinde de achterbuurten in de grote steden geleidelijk te doen verdwijnen. (Tot eind 1981 hadden bijna 200.000 gezinnen van het sociale woningbouwprogramma geprofiteerd.)

Gehoopt wordt dat de bevolkingsgroei dankzij het programma voor de gezinsplanning en de voortschrijdende urbanisatie tot 1987 zal zijn gedaald tot 2,2%, zodat het inwonertal van de Filippijnen van 52 mln in 1983 slechts zou toenemen tot 56,8 mln in 56,8 mln in 1987. (De bevolkingsgroei was van 2,7% in 1978 gedaald tot 2,5% in 1982.)

Onduidelijk bleef de financiering van het nieuwe vijfjarenplan. De regering dacht o.m. aan nieuwe indirecte belastingen. De in het binnenland opgenomen middelen zouden van 169,3 rnrd pesos in 1983 moeten stijgen tot 339,6 rnrd pesos in 1987, wat zou neerkomen op een gemiddelde toename van 19% per jaar.

De NZZ (3-8) merkte op dat de doelstellingen van het nieuwe vijfjarenplan slechts kunnen worden bereikt als de internationale recessie is overwonnen en de Filippijnen weer betere prijzen voor hun grondstoffen krijgen, zodat de opbrengst van de export toeneemt. Vooralsnog heeft de regering, met het oog op de slechte financiële toestand, elf grote industrialisatieprojecten die in de planperiode 1983-1987 zouden worden verwezenlijkt, moeten uitstellen.

Economische crisis

Ook de Filippijnen zijn getroffen door een zware economische crisis. Deze is volgens de NZZ (22-6) deels aan eigen schuld te wijten en deels een gevolg van de lage prijzen voor de belangrijke uitvoerprodukten – kokosolie, copra, suiker, koper en hout – op de wereldmarkt. Wel is het BNP in 1982 vergeleken met 1981 met 2,6% gestegen en werd de inflatie tot 9,4% teruggedrongen (in de voorgaande jaren 15% en hoger), maar de levensstandaard van de grote massa is verder gedaald.

Het tekort op de betalinsgbalans nam toe van $568 mln over 1981 tot $1.135 mln over 1982, waarna over het eerste halfjaar van 1983 een tekort van $562 mln werd bereikt.

De totale buitenlandse schuld is opgelopen tot ca. $18 mrd, waarvan $13 rnrd langlopende schulden betreft en $4,6 rnrd (maart 1983) betrekking heeft op roulerende handelskredieten. Aflossing en rentebetaling vergden in 1982 $2,24 mrd, wat neerkomt op ca. 25% van de inkomsten uit de export (vergeleken met bijna 23% in 1981 en 18,2% in 1980).

IMF en Wereldbank zegden eind 1982 in beginsel nieuwe stand-by kredieien toe (resp. $510 mln in $250 mln), aldus de FAZ (27-12-'82), maar dan moest de Filippijnse regering wel herstructurering van de economie doorvoeren. Het IMF zou volgens Le Monde (13-1) hebben verlangd dat het tekort op de betalingsbalans werd teruggebracht van 2,4% van het BNP in 1983 tot 2% in 1984. Voorts zou het begrotingstekort van ca. 14 rnrd pesos in 1982 moeten worden beperkt tot 9,4 rnrd pesos in 1983 en 9 rnrd pesos in 1984, terwijl het bedrag aan buitenlandse leningen zou moeten worden gereduceerd van $2,4 rnrd in 1982 tot $2 rnrd in 1983, aldus de Financial Times (6-5). Om die beperking van het begrotingstekort te bereiken zouden de staatsuitgaven, aldus de FAZ, in totaal met 18% moeten worden verminderd, de regeringsinvesteringen in kapitaalprojecten met 28% en de uitgaven voor het infrastructuurprogramma met 25%.

De centrale bank in Manila maakte o.a. de volgende maatregelen bekend:

- Op 23 juni werd de peso met 7,8% t.o.v. de Amerikaanse dollar gedevalueerd. O.a. om het tekort op de betalingsbalans te beperken en de export te bevorderen. De nieuwe richtkoers werd 11 pesos voor één dollar tegen voorheen 10,202 pesos.

- Op 1 sept. werd bericht dat importeurs opdracht hadden gekregen hun betalingen aan buitenlandse leveranciers uit te stellen tot 180 dagen na aflevering van de goederen i.p.v. de gebruikelijke 90 dagen. Eerder werden importeurs verplicht het volledige bedrag aan heffingen en belastigen over de door hen ingevoerde goederen te betalen wanneer zij kredietbrieven bij hun banken openden.

Inmiddels had het IMF eind februari de Filippijnen een krediet van 503,5 mln SDR's (ca. $549 mln) toegezegd voor 1983, omdat het land een bezuinigingsprogramma had ingeleid.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

UITPUTTINGSOORLOG AAN DE GOLF

Op 22 september is de nooit verklaarde oorlog tussen Irak en Iran zijn vierde jaar ingegaan. Volgens een hoge functionaris van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, geciteerd in de Los *Angeles Times* (18-8), zou de Golf-oorlog tot dan toe ,,minstens 175.000 en misschien wel een half miljoen" doden hebben gevergd. Aan Iraakse zijde zouden 50.000 doden zijn gevallen, aan Iraanse zijde 125.000, maar wellicht vier maal zoveel. Het aantal zwaargewonden aan beide zijden werd geraamd op 600.000.
Irak houdt naar schatting 7.000 a 8.000 Iraniërs krijgsgevangen, terwijl Iran 70.000 Iraakse krijgsgevangenen beweert te hebben.

De Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRC) maakte op 12 jan. 1983 melding van in totaal 33.708 krijgsgevangenen. van wie 28.423 in Iran werden vastgehouden. Op 11 mei verklaarde de ICRC tot 1 maart in Irak 6.800 Iraanse krijgsgevangenen te hebben geregistreerd; de ICRC had geen toegang tot de Iraakse krijgsgevangenen in Iran, welke op grond van Iraanse gegevens op 45.000 a 50.000 werden geraamd. Later. aldus Le Monde (15-7), schatte het Rode Kruis het aantal Iraanse krijgsgevangenen in Irak op 7.200, incl. ca. 1.000 in de leeftijd van 15 tot 25 jaar en een honderdtal nog jongere tieners. Volgens Le Monde waren in het krijgsgevangenenkamp van Ramadi 200 Iraniërs in de leeftijd van 10 tot 15 jaar ondergebracht.

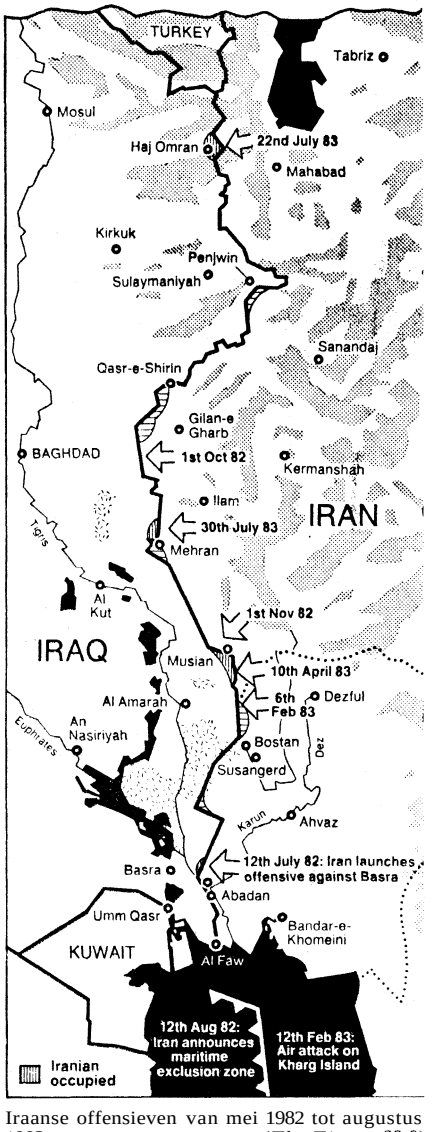
Ondanks deze massale verliezen en de Iraakse bestandsvoorstellen c.q. oproepen tot bemiddeling verwachten Amerikaanse waarnemers dat het einde van de strijd nog lang niet in zicht is. Geen van beide partijen zou sterk genoeg zijn om een beslissende militaire overwinning te behalen. Alleen de verdwijning van ayatollah Khomeini, de ,,gids van de Iraanse revolutie", of van Saddam Hoessein, het Iraakse staatshoofd, zou de impasse kunnen doorbreken, aldus de hoge functionaris van het State Department.

Nog op 22 sept. bevestigde ayatollah Khomeini in een door zijn zoon Ahmad Khomeini voorgelezen boodschap dat Iran geen vredesonderhandelingen met Irak zou beginnen. Dat kwam pas aan de orde als president Saddam Hoessein en zijn Arabisch-socialistisch en seculier Baath-regime ten val waren gebracht en in Irak een Islamitische Republiek werd gevestigd. Bovendien moest Irak erkennen de oorlog te zijn begonnen en herstelbetalingen voor de aangerichte schade doen in de orde van grootte van $90 mrd. Op 4 sept had de Iraakse minister van defensie, Adnan Khairalla, gezegd dat Irak desnoods tot het einde van de eeuw zou doorvechten, tenzij een ,,rechtvaardige oplossing" voor het conflict werd bereikt.

Iraanse offensieven

Nadat het door Iran op 30 april 1982 gestarte „Heilige Stad"- of „Jeruzalem"-offensief op 24 mei 1982 tot de herovering van Khorramshahr had geleid (zie pag. 376-'82), lanceerde Iran nog vier offensieven om een doorbraak tot op Iraaks grondgebied te forceren: 1) het „Ramadhan"-offensief op 12 juli 1982 tegen Basra; 2) het ,,Muslim Ibn Aqil"-offensief op 1 okt. 1982 in het gebied van Mandali; 3) het ,,Moharram"-offensief op 1 nov. 1982 in de sector van Mehran; en 4) het ,,Val Fajr"-offensief op 6 febr. 1983 in het gebied van Missan bij Fakkeh (zie pag. 97 e.v.).
Op 17 febr. verklaarde de Iraanse parlementsvoorzitter, hojatoleslam Rafsanjani, dat dit offensief, slechts ,,een inleidende stap", aan de gestelde doelen had beantwoord. Volgens Iran zou toen 160 vierkante mijl Iraaks grondgebied zijn bezet. Het Iraanse persbureau Irna meldde op 17 febr. dat Irak nog 360 vierkante mijl Iraans grondgebied bezet hield, incl. de olievelden rond Naft-e-Shahr, waar ,,de Iraqi's elke dag 18.000 vaten olie roven". Op 14 maart verklaarde Rafsanjani dat Iran van plan was het „Fajr"-offensief voorlopig te staken om Iran en Irak verliezen aan mensenlevens te besparen. De Iraanse strijdkrachten zouden trachten overwinningen te behalen met andere middelen, die met minder verliezen gepaard zouden gaan.
Op 10 april hervatte Iran het ,,Val Fajr"-offensief in de provincie Missan bij Fakkeh. De Iraakse stafchef, generaal Abdul-Jabbar Shanshal, verklaarde in het weekend van 24 april in een TV-interview dat de aanval van 120.000 man Iraanse troepen was mislukt; zij hadden geen centimeter Iraaks grondgebied veroverd. Volgens een Iraaks militair communiqué bedroegen de Iraanse verliezen 14.982 doden, enkele duizenden gewonden en honderden krijgsgevangenen.
Sindsdien leek Iran over te gaan tot kleinere militaire operaties, die de tegenstanders onder druk moesten houden zonder hoge verliescijfers aan eigen kant.
In de nacht van 22 op 23 juli ontketenden Iraanse troepen volgens radio-Teheran een nieuw offensief, ,,Val Fajr 11", in het noordelijke grensgebied, d.w.z. in de bergen van Koerdistan. Op 23 juli viel het Iraakse garnizoen van Haj Omran, zes km op Iraaks gebied.
Op 28 juli meldde Teheran dat Iraanse troepen meer dan 15 km op Iraaks grondgebied zouden zijn doorgedrongen, ten westen van de grensstad Piranshar. Daarentegen verklaarde Bagdad dat Iraakse troepen de top van de berg Kirmand, die het gebied van Haj Omran beheerst, hadden heroverd.
In de nacht van 29 op 30 juli begon Iran tevens een offensief aan het centrale front met Irak in de sector van Mehran, ,,Val Fajr III".
De berichten over de gevechten aan deze twee fronten bleven tegenstrijdig. Beide partijen meldden successen.

De NZZ (3-8) schreef dat de Iraakse troepen de Iraanse opmars in het gebied van Haj Omran voor een groot deel hadden afgeslagen. Beide partijen lieten doorschemeren dat een deel van



Iraanse offensieven van mei 1982 tot augustus 1983. (The Times 23-9)

de Iraanse troepen uit Koerden bestond en wel uit Iraakse Koerden die in 1975 naar Iran waren gevlucht. Onder hun aanvoerders zouden zonen van Mustafa Barzani zijn. Volgens Reuter (The Times 6-8) had Irak toegegeven dat Iraanse troepen de berg Kirmand hadden heroverd. Volgens het Iraanse persbureau Irna was ook de Darband-pas in Iraanse handen gevallen.
Tegelijk werd bericht dat Iraakse troepen in de sector van Mehran in het tegenoffensief waren gegaan en zeven dorpen op Iraans gebied hadden omsingeld. Daarmee zouden zij voor het eerst sinds mei 1982 weer over de grens zijn opgerukt. Op 9 aug. liet Bagdad weten dat zijn troepen tot de grens waren teruggetrokken. Zij hadden ,,het gestelde doel bereikt door de vijandelijke troepen te vernietigen en hen tot diep in Iran terug te drijven om Iraakse grensplaatsen te vrijwaren voor Iraans (artillerie)vuur". Van de Iraanse strijdmacht bij Mehran zou 70% zijn vernietigd; alleen al in de voorgaande 24 uur zouden 1.164 Iraniërs zijn gedood, aldus een Iraakse woordvoerder. Daarentegen meldde Iran dat in deze sector drie strategische bergtoppen waren veroverd. Sinds 8 aug. zouden 1.500 Iraki's zijn gesneuveld of verwond. Radio-Teheran sprak Iraakse berichten tegen dat de Iraanse stad Mehran door Iraakse troepen was omsingeld en concludeerde dat Iran het overwicht aan het centrale front behield.

In de nacht van 16 op 17 sept. begonnen Iraanse troepen, volgens het Iraanse persbureau Irna. een nieuw offensief ten noorden van de Iraanse Koerdenstad Mariwan, die sinds 1 sept. reeds driemaal het doelwit was geweest van Iraakse luchtbombardementen. Op 19 sept. meldde Irna dat de Iraakse troepen enkele tientallen kilometers op Iraakse gebied waren doorgedrongen en de rivier de Shiller waren overgestoken; zij zouden negen strategische heuvels hebben bezet, honderden Iraakse militairen buiten gevecht hebben gesteld en twee Iraakse brigades hebben uitgeschakeld.
Een Iraakse militaire woordvoerder stelde daarentegen: ,,De enige operaties die zich op dit front hebben afgespeeld zijn luchtaanvallen die door de Iraakse luchtmacht diep op Iraans grondgebied zijn uitgevoerd."

Iraakse dissidenten

Voor het eerst maakte Irna er melding van dat Iraakse Koerden en andere Iraakse tegenstanders van het bewind van Saddam Hoessein met de Iraanse troepen meevochten. Volgens dit persbureau had de Opperste Raad van de Islamitische Revolutie (van Irak) in Teheran in augustus besloten een eerste militaire basis te vestigen op veroverd Iraaks gebied en tevens een uit Koerden en andere Iraakse dissidenten bestaand comité in te stellen om het veroverde Iraakse gebied te besturen.

Deze Opperste Raad was, naar op 17 nov. 1982 verluidde, in Teheran opgericht onder leiding van de verbannen Iraakse sjiïetenleider, hojatoleslam Seyyed Mohammed Bakr Hakim. De raad streefde naar omverwerping van het Iraakse bewind van Saddam Hoessein en vervanging door een Islamitische Republiek onder leiding van een theoloog.
De Volkskrant (20-8)schreef in dit verband o.m. het volgende:

,,...De ironie van het lot wil dat het islamitische Iran in de voetsporen is getreden van het Iran van de sjah en de Iraakse Koerdische Democratische Partij (KPD) steunt. Het zijn de zonen van Mustafa Barzani. Massaoud en Idris, die begin 1981 in Iraans Koerdistan opdoken en nu dan terug zijn op hun oorspronkelijke basis: de Haj Omran berg.
Volgens diplomatieke bronnen in Beiroet zouden zo'n vijftienhonderd „Peshmerga's – Koerdische strijders – die onder het commando staan van Massaoud Barzani, zich in Haj Omran bevinden. Massaoud's KDP werkt samen met de Iraakse communistische partij in het ,,Nationaal Democratisch Front."
Het voornaamste doel van dit Front is de omverwerping van het regime van Saddam Hoessein. Dit is ook het oogmerk van de Iraakse moslim-fundamentalisten. Mohammed Bakr Hakim, de belangrijkste leider van de sjiïtische oppositie in Irak, werd eind juli in Haj Omran gezien. Hakim woont in ballingschap in Teheran. Zes leden van zijn familie, allen sjiitische geestelijken. werden in mei geexecuteerd* in Irak vanwege ,,sympathie met het Khomeini-regime". Volgens een diplomatieke bron in Beiroet zouden ongeveer duizend aanhangers van Hakim zich nu in het gebied van Haj Omran bevinden en de guerrilla tegen het regime van Saddam Hoessein voorbereiden.
Behalve dat de inname van Haj Omran de Iraakse oppositionele troepen een basis verschaft, ontneemt het Iraanse Koerden een uitvalsbasis. Haj Omran en de „Hamilton Road" die naar Iraans Koerdistan leidt, werden voor 23 juli 1983 gebruikt door de Iraanse Koerdische Democratische Partij van dr. Ghassemlou en door de Komaleh-organisatie, een linkse Koerdische partij in Iran.(...)
Volgens de regering in Teheran verschafte Irak de Iraanse KDP en de Komaleh geld en wapens. Ook de vanuit Irak opererende Patriottische Unie van Koerdistan (PUK), geleid door Jalal Talabani. gaf onderdak en wapens aan de Iraanse Koerden. In de gecompliceerde machtsstrijd tussen Iran en Irak, waarbij beide landen de Koerdische groepen van het buurland manipuleren. lijkt Iran voorlopig het pleit gewonnen te hebben..." (Zie ook pag. 44512 e.v.-1979).

Tot nog toe is van verzet in Irak tegen het bewind van Saddam Hoessein, afgezien van enkele bomaanslagen in Bagdad, nauwelijks sprake.

Op 1 aug. 1982 explodeerde een autobom voor het voorlichtingsbureau van het ministerie van planning. Bij deze aanslag, die door de beweging van Mohammed Bakr Hakim werd opgeëist, kwamen 20 mensen om het leven (o.w. de dader) en raakten 128 personen gewond.
In de nacht van 15 op 16 dec. vond een aanslag met een autobom plaats bij het gebouw van het Iraakse persbureau INA. Daarbij vielen 7 doden (o.w. de dader) en diverse gewonden.
Een bomaanslag op het kantoor van Air France in Bagdad op 5 maart 1983 vergde één dode. De verantwoordelijkheid voor beide aanslagen werd aan de Hakim-beweging toegeschreven.
Bomaanslagen op het kantoor van Iraqi Airways (29 maart) en de uitgeverij Al Hurriya (5 april) werden geclaimd door de martelarengroep Saad Mehdi al-Adeh. de naam van een Iraakse dissident die drie jaar tevoren in Beiroet werd gedood.
Op 21 april explodeerden in Bagdad twee autobommen. Vanuit Teheran eisten de Iraakse Mujaheddin de verantwoordelijkheid op voor de acties die volgens hen .,honderden doden en gewonden" hadden gevergd. Van officiele zijde werd het aantal doden niet vermeld.

Volgens de Iraakse islamitische associatie in Frankrijk werd op 10 mei door het Iraakse bewind eer, campagne gestart waarbij ca. 30 sjiïeten werden gearresteerd. Amnesty International maakte later die maand melding van twee grote razzia's waarbij in totaal 125 sjiïeten zouden zijn gearresteerd (incl. 60 geestelijken), t.w. nabije en verre familieleden van Mohammed Bakr Hakim.

*Mohammed Bakr Hakim verklaarde op 17 juni in Teheran dat zes van zijn familieleden, o.w. drie van zijn broers. op 13 mei in Irak waren terechtgesteld.

Economische positie Irak

In de huidige fase van de Golf-oorlog is de voornaamste bedreiging voor Irak. aldus de Financial Times (24-8), niet zozeer een nederlaag op het slagveld als wel een economische uitputting.
Iran is in staat gebleken een groot deel van zijn oorlogsinspanning te financieren door zijn olieverkoop. In de eerste vier maanden van 1983 bedroeg de olieproduktie gemiddeld 2,3 mln vaten per dag en voor het lopende begrotingsjaar worden de inkomsten uit de olie op $23 mrd geschat.

Daarentegen is de economische positie van Irak aanzienlijk verslechterd. De olieproduktie daalde in de eerste fase van de oorlog van 3,4 mln tot 200.000 vaten per dag, maar zou nu weer een peil van 700.000 vaten per dag hebben bereikt. Dat komt overeen met de capaciteit van de enige voor Irak opengebleven pijplijn van Kirkoek (Noord-Irak) naar de Turkse Middellandse Zeehaven Ceyhan. Irak en Turkije zijn overeengekomen de capaciteit van die pijplijn voor april 1984 met ca. 200.000 vaten te vergroten tot ongeveer een miljoen vaten per dag. De opdracht voor de uitbreiding ter waarde van $70 mrd werd aan een Turks-Japans consortium verleend. Voor Irak is deze bijna 1.000 km lange pijplijn na de sluiting van de havens aan de Golf (sinds oktober 1980) en de sluiting van de pijplijn via Syrie door de Syrische regering (10 april 1982) de laatste mogelijkheid om olie te exporteren. (In het weekend van 11 sept berichtte het Turkse persbureau *Akajan* dat het olietransport via deze pijplijn door een brand was geblokkeerd.)

De geplande aanleg van een nieuwe pijpleiding via Saoedi-Arabië naar de Rode Zee zal volgens verwachting minstens drie jaar vergen. Voor die

1.230 km lange pijplijn naar de Saoedische Rode Zee-haven Yanbu zouden Saoedi-Arabië en andere Golfstaten kredieten verstrekken, hoewel deze steun volgens Iraakse bronnen in 1983 aanzienlijk was verminderd.
Irak ontvangt $ 2,5 mrd per jaar aan inkomsten uit 250.000 vaten ruwe olie per dag, die door Saoedi-Arabië en Koeweit worden geproduceerd.
De deviezenreserves van Irak, die bij het uitbreken van de oorlog nog $30 a 35 mrd bedroegen en bij de jaarwisseling 1982183 nog op $8 mrd werden geraamd, zouden inmiddels zijn verdwenen. De oorlog zou $1 mrd per dag kosten.

In juli 1983 ging een campagne van start om goud, sieraden, juwelen en contant geld in te zamelen. President Saddam Hoessein verscheen dagelijks op de televisie om de campagne te steunen.
Inmiddels zijn er 20 ton goud (huidige marktwaarde: circa $265 mln) en duizenden dollars in contanten binnen gestroomd bij de inzamelings-centra in het land, zo werd uit betrouwbare bron vernomen. Iedere dag vormen zich lange rijen voor de centra (waaronder het presidentiële paleis).
De grote vraag is wat de Iraakse regering gaat doen met de opbrengst van de collecte. President Saddam Hoessein zei kortgeleden tegen Manal Yunis, voorzitster van de vrouwenorganisatie die het idee van een collecte opperde, dat de regering een gouden gedenkteken wil oprichten om wat hij noemde de opofferingen van de Iraakse vrouwen te eren.
Westerse diplomaten in Bagdad menen dat de regering het goud wil gebruiken voor de steun aan de Iraakse dinar, waarvan de koers sinds het begin van de oorlog in september 1981 sterk is gedaald.
„Als deze enorme hoeveelheden door Iraakse bankiers en andere financiële deskundigen op de juiste manier worden gebruikt zal Irak zijn economische goodwill in het buitenland terugkrijgen en zullen buitenlandse bedrijven weer kapitaal en deskundigheid in Iraakse ontwikkelingsprojecten durven steken", zei de manager van een Oosteuropese projektontwikkelingsmaatschappij, aldus Reuter (27-8).

Niet alleen de financiële middelen, maar ook de arbeidskrachten zijn schaars geworden. Naar schatting 1 mln Iraki's zijn onder de wapenen. Ruim 2 mln buitenlandse werknemers, onder wie 1,5 a 1,8 mln Egyptenaren, zijn in het arbeidsproces ingeschakeld.

(Voortzetting volgende aflevering)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

WIJZIGINGEN BELASTINGHEFFING PER 1 APRIL 1983

Op 24 maart is de Tweede Kamer akkoord gegaan met enkele wijzigingen in de belastingheffing per 1 april 1983. Dit betrof een als tijdelijk bedoelde verhoging van de loon- en inkomstenbelasting (details pag. 41/3 en 4211 en 2, tabel VIII), een uitbreiding van de buitengewone lastenaftrek wegens arbeidsongeschiktheid of ouderdom (pag. 4213) en een verhoging van de benzineaccijns, ook als tijdelijk bedoeld, met 3,5 cent per liter.
De accijns van benzine is daarmee per 1 april gebracht op f 59,85 per hectoliter. De accijnsverhoging heeft geleid tot een prijsstijging van benzine met 4,1 cent per liter (3,5 cent extra accijns van 0,6 cent extra BTW). De accijnsverhoging kwam in de plaats van de in de begroting-1983 aangekondigde tolheffing voor het gebruik van bepaalde rijkswegen en oeververbindingen.

De regering heeft als vervangende maatregel gekozen voor een verhoging van de benzine-accijns en niet voor een verhoging van de motorrijtuigenbelasting, omdat met deze maatregel meer recht wordt gedaan aan het profijtbeginsel.
De voorgenomen tolheffing was ook op dit principe gebaseerd. Voor de tolheffing was een budgettaire opbrengst voorzien van f 85 mln in 1983 en f 170 mln in de daarop volgende jaren. De voorgestelde accijnsverhoging levert in 1983 op transactiebasis f 127,5 mln op en f 170 mln in 1984 en volgende jaren. Het eenmalige verschil in opbrengst in 1983 – f 42,5 mln – zal worden aangewend voor wegenbouw.

Tweede verhoging benzineaccijns per 1 juli 1983

De Tweede Kamer heeft op 23 juni ingestemd met een nieuwe verhoging van de benzineaccijns, nu met 10 cent per liter, ingaande op 1 juli 1983. Deze accijnsverhoging heeft geleid tot een structurele opbrengst van f 450 mln en van f 225 mln in 1983.

De minister van financiën Ruding en staatssecretaris Koning verdedigden deze nieuwe accijnsverhoging met het argument, dat de olieprijs was gedaald. Door deze prijsontwikkeling waren de tekorten bij de overheid toegenomen als gevolg van de doorwerking van die ontwikkeling naar de overheidsontvangsten uit aardgas, terwijl voor de burgers een gunstig effect was opgetreden.

WIJZIGING SYSTEEM VERKIEZING EERSTE KAMER

De Tweede Kamer is op 22 maart akkoord gegaan met het wetsontwerp Wijziging van de bepalingen betreffende de verkiezingen van de Eerste Kamer.
Het wetsontwerp heeft betrekking op de een maand eerder in werking getreden grondwetsherziening (pag. 11513 e.v.), waardoor de eerste Kamer voortaan in haar geheel om de vier jaar door Provinciale Staten wordt gekozen binnen drie maanden nadat Statenverkiezingen zijn gehouden.
De Senaat heeft niet langer meer een zittingsduur van zes jaar met beurtelings het aftreden van 38, respectievelijk 37 leden om de drie jaar.
De artikelen P1 en P2 van de Kieswet komen in dit verband als volgt te luiden:

Artikel P1
1. De leden van de Eerste Kamer worden gekozen door de leden van provinciale staten.
2. De leden van de provinciale staten komen provinciesgewijze in de vergadering van de staten bijeen tot het uitbrengen van hun stem.

Artikel P2
1. De leden van de Eerste Kamer worden gekozen voor vier jaren.
2. Zij treden tegelijk af met ingang van de dinsdag in de periode van 28 juni tot en met 4 juli in het jaar waarin de leden van de provinciale staten worden gekozen. Indien de eerste samenkomst van de na een ontbinding gekozen Eerste Kamer valt voor het tijdstip waarop de zittingsduur van de ontbonden Kamer zou zijn geeindigd. treden de leden van de nieuw gekozen Kamer tegelijk op dat tijdstip af. De aftredenden zijn dadelijk herkiesbaar.

Verkiezingen voor de Eerste Kamer

De leden van de provinciale staten in de elf provincies hebben op 31 aug. een nieuw Eerste Kamer verkozen. Deze verkiezing was nodig, omdat op basis van de nieuwe grondwettelijke en wettelijke bepalingen de Eerste Kamer op 13 sept. zou worden ontbonden.

De verkiezingen leidden ertoe, dat het CDA met 26 zetels de grootste partij in de Senaat werd. VVD en PvdA hebben nu elk 17 zetels in dit lichaam.
Verwacht was, dat het CDA bij deze verkiezingen één zetel zou verliezen en met 27 zetels in de Eerste Kamer zou terugkeren, maar door afwijkend stemgedrag van een CDA-statenlid in Noord-Brabant raakte het CDA een laatste restzetel kwijt aan de SGP.
D'66, dat ten tijde van deze verkiezingen laag scoorde in de opiniepeilingen, ging nu van vier naar zes zetels.
De resultaten van deze verkiezingen vloeien voort uit de verkiezingen voor de provinciale staten van 24 maart 1982 (pag. 21512 e.v.-1982), toen de PvdA zwaar verloor en zelfs door de VVD werd gepasseerd als tweede partij van het land.

Samenstelling Eerste Kamer

Leden van de Eerste Kamer na de verkiezingen van 31 aug. zijn nu de volgende personen:

De samenstelling van de Eerste Kamer op grond van de verkiezingen van **31** aug.: (in de eerste kolom de oude samenstelling)

	EK '81	EK '83	+/–
CDA	28	26	– 2
PvdA	28	17	–11
VVD	12	17	+ 5
D'66	4	6	+ 2
PPR	1	1	–
PSP	0	2	+ 2
CPN		2	+ 1
SGP	1	2	+ 1
RPF	0	1	+ 1
GPV	0	1	+ 1
	75	75	

CDA
Herkozen: P. Bukman, Voorschoten: N. Buijsert, Dalfsen; J. H. Christiaanse, Rotterdam; L. C. van Dalen. Den Haag; R. Eijsink, Rotterdam; J. H. Franssen. Nuth; J. J. Gooden. Breda: A. M. C. V. Groensmit-Van der Kallen, Beverwijk: A. C. Grol-Overling, Hengelo (O.);J. A. H. Hendrik~Oosterbeek; F. C. de Jong, Roosendaal: A. J. Kaland, Zoutelande; R. J. H. Kruisinga. Wassenaar; J. J. M. S. Leyten-Wijkerslooth de Weerdesteyn, Tilburg; F. H. von Meijenfeldt, Groningen: P. A. J. M. Steenkamp, Eindhoven; E. L. M. Uijterwaal-Cox, Utrecht: K. de Vries. Leeuwarden; A. M. van der Werf-Terpstra, Ermelo: R. Zijlstra, Drachten.
Nieuw-gekozen: P. H. Coenemans, Roermond (alg. secretaris Limburgse Land- en Tuinbouwbond); J. Kiers, Steenw-ijk (adviseur bouwonderneming);D. Th Kuiper, Amsterdam (hoogleraar V.U., Amsterdam); J. B. V. N. Pleumeekers, Simpelveld (rector Grotiuscollege, voorzitter CDA Limburg); J. J. Schouten, Voorhout (voorzitter katholieke Ned. Boeren en Tuindersbond, lid SER); F. A. Vissers, Aerdenhout.

PvdA
Herkozen: E. M. P. Baarveld-Schlaman, Lelystad; M. J.C. A. Ermen, Oisterwijk; A. Maassen, Amsterdam: J. H. B. van der Meer, Maassluis; H. P. A. Oskamp, Hoorn; J. G. van der Ploeg. Rotterdam; L. M. de Rijk, Leiden; G. J. J. Schinck, Bakel; J. H. Simons, Schiedam: B. Stam, Hengelo (O.), N. H. M. Tummers, Heerlen; A. van Veldhuizen, Uithuizen: A. R. Vermeer, Arnhem; W. van de Zandschulp, Utrecht; J. H. Zoon, Leeuwarden.
Nieuw-gekozen: B. E. A. van Kuilenburg-Lodder, Hoogeveen (huisvrouw, lid prov. staten Drenthe); M. A. van der Meer, Amsterdam (adviseur diverse departementen).

VVD
Herkozen: A. van Boven, Den Haag; F. M. Feij, Venlo; L. Ginjaar, Utrecht; H. F. Heijmans, Hengelo (O.),H. Heijne Makkreel, Aerdenhout: B. Hofman, Driebergen: G. O. J. van Tets, Rotterdam; E. Veder-Smit, Leeuwarden; L. Vonhoff-Luijendijk, Groningen; Y. P. W. van der Werff, Breda, G. Zoutendijk, Oestgeest.
Nieuw-gekozen: A. M. van Bemmelen, Den Haag (marinestaf ministerie van defensie); M. C. B. Burkens, Leersum (hoogleraar Utrecht); W. J. Geertsema, Rheden (commissaris van de koningin Gelderland); J. A. van Graafeiland, Breda (lid gedeputeerde staten Noord-Brabant); D. Luteijn, Kortgene (voorzitter Kon. Ned. Landbouwcomité, lid SER); J. W. Verbeek, Rotterdam (voorzitter facilitair bedrijf NOS, lid prov. staten Z. H.).
D'66
Herkozen: S. C. Bischoff, Wassenaar, J. F. Glastra van Loon, Den Haag; J. L. E. M. W. R. R. Tiesinga-Autsema, Zaandijk; J. J. Vis, Eext.
Nieuw-gekozen: H. A. F. M. O. van Mierlo, Amsterdam (oud-minister); A. Nuis, Winterswijk (journalist, oud-Tweede Kamerlid).

PSP
Nieuw-gekozen: B. van der Lek. Bilthoven (oud-lid Tweede Ka—er); J. E. Vogt, Wageningen (tot 1981 lid Eerste Kamer, oud-voorzitter PSP).

CPN
Herkozen: C. A. Ijmkers, Den Haag:
Nieuw-gekozen: H. J. Hoekstra, Amsterdam (oud-voorzitter CPN).

PPR
Herkozen: B. de Gaay Fortman. Ermelo

SGP
Herkozen: H G Abma Putten; Nieuw-gekozen: H G Barendregt Barendrecht (landbouwer).

GPV
Nieuw-gekozen: J. van der Jagt, Arnhem (voorzitter GPV, tot 1981 Eerste Kamerlid).

RPF
Nieu -gekozen: E. Schuurman. Breukelen (bijzonder hoogleraar reformatorische wijsbegeerte TH Delft en Eindhoven. wetensch. hoofdmedewerker Vrije Universiteit Amsterdam).

Prof. Steenkamp
voorzitter Eerste Kamer

De Eerste Kamer kwam in de nieuwe samenstelling voor de eerste keer op **13** sept. bijeen. Zij verkoos toen met **68** van de **74** uitgebrachte stemmen prof. Piet Steenkamp (CDA) tot voorzitter.
Vijf stemmen werden uitgebracht op vice-voorzitter De Rijk en één lid stemde blanco.
Senator Kruisinga was buitenslands en kon derhalve niet worden beëdigd. Het was de eerste keer, dat een Kamer van de Staten-Generaal zelf haar voorzitter koos, onder het regime van de nieuwe grondwet, in plaats van een voordracht aan de koningin op te stellen.
De eerste ambtshandeling van de nieuwe voorzitter was een oproep tot onverwijlde ontruiming van het gebouw van de Eerste Kamer i.v.m. een bommelding. die overigens vals bleek te zijn.


De nieuwe voorzitter van de Eerste Kamer, Piet Steenkamp. hier op de voorzittersstoel in de Ridderzaal op Prinsjesdag.

TROONREDE

Onder voorzitterschap van de nieuwe Senaatsvoorzitter Piet Steenkamp kwamen op **20** sept. de leden van de Eerste en de Tweede Kamer in verenigde vergadering in de Ridderzaal in Den Haag bijeen om koningin Beatrix aan te horen bij het uitspreken van de jaarlijkse troonrede.
Niet langer was er, zoals vroeger, sprake van de opening van een zittingsjaar van de Staten-Generaal, omdat in de nieuwe grondwet de zittingsduur is vastgesteld voor een hele periode tussen twee verkiezingen.
Wel blijft het gebruik, dat op de derde dinsdag in september (Prinsjesdag) het staatshoofd in een verenigde vergadering het beleid uiteenzet, dat het zittende kabinet zich voorstelt in het komende jaar te zullen voeren.
De troonrede van **1983** was de eerste, die was opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het kabinet-lubbers, een coalitie van CDA en VVD.
Voor het eerst sinds **1973** werd de troonrede weer afgesloten met het verzoek om ,,Gods zegen". In **1973,** bij het aantreden van het kabinet-Den Uyl, was deze .,bede" afgeschaft.
Bij het uitspreken van de troonrede was prins Claus aanwezig. De prins wordt sinds **1** okt. **1982** verpleegd i.v.m. ,,klachten van depressieve aard" en heeft in verband daarmee zijn publieke verschijnen drastisch ingeperkt. De prins nam nu toch deel aan de gebeurtenissen op Prinsjesdag vanwege het bijzondere belang van die gebeurtenis. Dit betekende echter niet, dat hij zijn werkzaamheden en openbare taken reeds zal hervatten.
De troonrede had de volgende inhoud:

Leden der Staten-Generaal,

Ons land wordt deze jaren zwaar op de proef gesteld. Velen verloren hun baan. Talrijke jongeren konden nog niet aan de slag komen. De steeds grotere financiele tekorten van de overheid konden dat niet verhelpen. Deze hebben geleid tot steeds hogere rentelasten en daarmee weer tot grotere tekorten. Welvaart en werkgelegenheid van land en burger werden steeds verder aangetast.
De begroting die C vandaag wordt aangeboden en het beleid van de regering zijn dan ook allereerst gericht op het doorbreken van deze situatie. Ten behoeve van het herstel zijn aanpassingen nodig. Het kabinet is zich bewust dat sommige daarvan burgers en groepen van burgers zeer pijnlijk treffen door achteruitgang van inkomen. door grote veranderingen in werk- en leefomstandigheden, of door het ontstaan van onzekerheid.
Toch wil het kabinet de noodzakelijke ingrepen niet uit de weg gaan. Er staat te veel op het spel. De ontwrichting van welvaart en werkgelegenheid, die de laatste jaren steeds ernstiger werd. moet een halt toegeroepen worden, pas dan kunnen wij samen aan herstel gaan werken. Herstel is mogelijk. Daarom moeten wij nu doorzetten. Met elkaar kunnen wij de moeilijkheden overwinnen, opdat er weer zekerheid komt voor ouderen en kansen voor jongeren. Het verbeterend internationaal getij stelt ons

juist nu in staat een keer ten goede te bewerkstelligen.
De wijzigingen in de sociale zekerheid zijn erop gericht dit stelsel betaalbaar te houden. Om de pijn eerlijk te verdelen is gekozen voor deels een algemene vermindering, deels een bijzondere aanpassing van de hogere uitkeringen. Mede op grond van de adviezen van de Sociaal-Economische Raad en in samenspraak met U. Leden van de Staten-Generaal, zal de komende jaren een vernieuwd, rechtvaardig en betaalbaar stelsel van sociale zekerheid uitgewerkt moeten worden. De voorgestelde maatregelen maken het mogelijk de sociale premies te verlagen ten gunste van werkenden en uitkeringsgerechtigden. Op deze wijze kan het verlies aan koopkracht wat beperkt worden.
Voor de werkzoekenden is het daardoor gemakkelijker af te zien van de prijscompensatie en deze te bestemmen voor herverdeling van werk en voor de versterking van het bedrijf of de instelling, waar men werkt. Zo wordt de vorig najaar met werknemers en werkgevers afgesproken beleidslijn om het arbeidsvoorwaardenoverleg daarop te richten, versterkt. De enorme toevloed van jongeren en vrouwen op de arbeidsmarkt maakt de verdeling van het werk door deeltijdbanen en anderszins tot harde noodzaak. Dat is moeilijk. maar toch moeten wij het werk zo organiseren dat meer mensen kansen krijgen. Dat zijn wij elkaar verplicht.
Inkomensoffers van ambtenaren en van hen die werkzaam zijn bij door de overheid gefinancierde instellingen, zijn mede noodzakelijk om de daar aanwezige werkgelegenheid zo goed mogelijk in stand te houden; tegelijk echter ook om via de herverdeling van de beschikbare werkgelegenheid meer burgers kans op werk en inkomen te geven. Het gaat daarbij om tienduizenden.
De vandaag uitgebrachte werkgelegenheidsnota gaat in op het herstel van economie en werkgelegenheid, op de verdeling van het werk en op de mogelijkheden voor uitkeringsgerechtigden om zinvol werk buitenshuis te verrichten. Het bedrijfsleven, bestaande en nieuwe bedrijven. met allen die daarin werkzaam zijn. zullen weer het draagvlak moeten worden van groeiende werkgelegenheid en welvaart. Daartoe moeten wij het overheidstekort en de druk van belastingen en premies verminderen. Hiertoe wordt nu een forse aanzet gegeven.
Het financieringstekort gaat, zij het bescheiden, dalen. De sociale premiedruk daalt aanzienlijk. Ondanks belastingmaatregelen stijgt de totale belastingdruk in de samenleving niet. Zelfs bij de krappe kas van de overheid heeft de regering toch een lastenverlichting voor het bedrijfsleven voorgesteld; voor bedrijven en zelfstandigen. De regering dient vandaag soberder begrotingen in.
Om echter te voorkomen dat bij de stijgende rentelast en de scherp gestegen kosten van de werkloosheid ten laste van de rijksbegroting, de overheidstaken te sterk ingekrompen worden. moeten belastingmaatregelen genomen worden. Deze verzwaringen staan dus tegenover verlichtingen.
De belastingmaatregelen zijn zo gekozen dat zij duidelijk het zwaarst drukken op de burgers met de hogere inkomens. Op deze wijze worden de lasten van de hogere werkloosheid en de bedragen gemoeid met lastenverlichting voor het bedrijfsleven naar draagkracht verdeeld, en komt ook volgend jaar geld beschikbaar voor een bijzondere uitkering aan hen die van het minimum rond moeten komen.
Bij het herstel van de werkgelegenheid kan het niet alleen gaan om lastenverlichting en beheersing van kosten. Daarom heeft het kabinet ook een begin gemaakt met de vereenvoudiging van de regelgeving in ons land.
Deze taakstelling heeft niet alleen betekenis voor de economie. Burgers en bedrijven hebben recht op een overheid die sober is in haar regelgeving. Strikt waar het moet, maar niet alomvattend en bureaucratisch. Een overheid die zich onthoudt van wat door anderen minstens zo goed gedaan kan worden. Een overheid die zich beperkingen oplegt, maar helder en strak is daar. waar zij moet optreden, zoals bij de bestrijding van fraude, van handel in drugs en van aantasting van het milieu. Als wij hierin slagen zal de rechtsstaat winnen aan geloofwaardigheid en kracht.
De instandhouding van een krachtige rechtsstaat. voorwaarde voor het behoud van onze democratie, is één van onze eerste opgaven. De rechtsstaat kan echter alleen gedijen in een samenleving waarin alle burgers kans hebben zich te ontplooien. waarin emancipatie gerealiseerd kan worden. waar nationale en groepstradities beleefd kunnen worden en waar groepen met verschillende opvattingen en gebruiken elkaar tolereren en waarderen.
Het gevoel van onzekerheid en gebrek aan geborgenheid. en soms zelfs een gevoel van stuurloosheid zijn zeker niet alleen te wijten aan de economische teruggang. Daarom is zo belangrijk het weefsel van de samenleving, van gezin tot wijk, van eigen vereniging tot rijkgeschakeerde media, waarmee men zich verwant kan weten waar men zich thuis voelt. Onze rechtsstaat is ook gediend met betere bestuurlijke verhoudingen: met de zeggenschap zo dicht mogelijk bij de burgers. Met oog hierop zal voortgegaan worden op de moeilijke weg van de decentralisatie.
De kwaliteit van de samenleving moet worden bepaald door de instelling en inspanning van de burger. Dat geldt voor het vraagstuk van de minderheden die hun plaats moeten kunnen vinden in onze samenleving. Dat geldt voor het onderwijs, waar naast de noodzakelijke versobering veel werk wordt verzet voor belangrijke nieuwe plannen met name in het voortgezet onderwijs; het kort middelbaar beroepsonderwijs en het leerlingenstelsel vormen daar een bijzondere uitdaging.
Belangrijke initiatieven op het gebied van volwasseneneducatie en met betrekking tot de toepassing van de informatietechnologie in onderwijs en onderzoek zijn slechts voorbeelden van het feit dat de rol van het onderwijs in de samenleving eerder toe- dan afneemt.
Overziet men de ontwikkeling van de rijksbegroting dan valt op hoe gestaag de inspanningen zijn ten behoeve van de stadsvernieuwing en de verbetering van het milieu. Dit zijn welbewuste prioriteiten. Wij moeten ons dat bij bezuinigingen elders wel realiseren.
Diezelfde kwaliteit van de samenleving komt tot uitdrukking in de volksgezondheid. de bejaardenzorg en in het cultuurbeleid. Ook hier zal de regering in nauwe samenspraak met de Staten-Generaal initiatieven nemen om het met de beschikbare middelen eenvoudiger en beter te toen. ons meer baserend op mogelijkheden en verantwoordelijkheden van de burger zelf. Het gaat daarbij niet in de eerste plaats om een bestuurlijk-technisch vraagstuk; welzijn en welzijnsbeleid moeten immers hun wortels hebben in gespreide verantwoordelijkheid en gerechtigheid.
Uit het actieprogramma dat het kabinet u vandaag presenteert blijken reeksen van concrete bestuurlijke inspanningen. Hier en nu gaat het om de keus voor een bestuurlijk handelen van een overheid, die zich wil baseren op de kracht van de burgers, op hun saamhorigheid en die de samenleving zo wil inrichten dat, wat z akker is, niet van de weg geduwd wordt.
Ons land mag zich ook dit jaar weer verheugen in het behoud van vrede. Helaas bieden de ont-



Koningin Beatrix en prins Claus bij het verlaten van de gouden koets op het Binnenhof.

wikkelingen in de politieke en militaire verhoudingen tussen Oost en West nog steeds weinig uitzicht op een vermindering van bestaaride tegenstellingen.
Een toereikende defensie-inspanning van het westelijk bondgenootschap blijft voor handhaving van vrede en veiligheid noodzakelijk. De prijs die wij in verband daarmede zelf betalen is zeker niet te hoog. In de defensienota zullen de plannen voor onze krijgsmacht voor de komende tien jaar neergelegd worden.
Het kabinet blijft bij voortduring binnen en buiten het bondgenootschap hameren op het aambeeld van de wapenbeheersing. Het moet mogelijk zijn de wapenwedloop te doorbreken zonder te grote risico's te nemen, gegeven onze verantwoordelijkheid, oorlog te voorkomen. De uitvoering van het NAVO-dubbelbesluit van 1979 inzake nucleaire middellange-afstandsraketten en de besprekingen daarover in Geneve, komen nu in een belangrijke fase.
Plaatsing van nieuwe raketten aan NAVO-zijde moet zo enigszins mogelijk worden voorkomen, maar daartegenover moeten de middellange-afstandsraketten ter andere zijde ontmanteld worden. Als dit doel niet in één stap bereikt kan worden, dan dient met kracht naar tussenoplossingen te worden gestreefd. De regering wil een samenhangend beleid voeren op het gehele terrein van nucleaire wapens. Naast de bevordering van de onderhandelingen in Genève, zet zij zich daarom in voor de vermindering van afhankelijkheid van andere kernwapens, met name korte-afstandswapens.
Om werkelijke resultaten te bereiken bij de wapenbeheersing en bij de terugdringing van de rol van kernwapens, is samenwerking in bondgenootschappelijk verband onmisbaar. De talrijke regionale conflicten en oorlogen in de wereld maken het duidelijk hoeveel er nog schort aan de voorwaarden om vrede te bewaren. Naast de risico's verbonden aan te veel wapens, levert het contrast met de armoede in zovele landen. een voortdurende aansporing tot wapenbeheersing. Vooral de armste ontwikkelingslanden worden nu al jaren achtereen geteisterd door stagnatie en achteruitgang, hetgeen voor vele miljoenen mensen daar onaanvaardbare armoede met zich brengt.
Het moet ons een plicht zijn al het mogelijke te doen om deze nood te helpen lenigen. Gelukkig heeft een aantal ontwikkelingslanden zich wel met succes uit de stagnatie en onderontwikkeling bevrijd en een zeker groeitempo bereikt. Daarom moeten wij, naast voortgezette steun aan de armste ontwikkelingslanden, economische samenwerking met deze landen bevorderen. Daarmee is niet alleen armoedebestrijding, maar ook herstel van gunstiger economische ontwikkelingen in de wereld en in ons land gediend.
Met betrekking tot de Nederlandse Antillen kunnen wij terugzien op een geslaagde rondetafelconferentie. Het komt nu aan op de uitwerking van de resultaten daarvan.
Voor de Europese Gemeenschap draagt ook ons land een eigen verantwoordelijkheid. Wij moeten ons ten uiterste inspannen deze Gemeenschap, belangrijk voor welvaart en ontplooiing in vrijheid, te bewaren en verder te ontwikkelen. Ook dat vergt aanpassing en vernieuwing. Slechts zo kan het landbouwbeleid zijn goede rol blijven vervullen en kunnen nieuwe taken, waaronder het vervoersbeleid. aangepakt worden. Slechts zo kan de Gemeenschap een gezonde financiële basis verschaft worden en betaalbaar bliiven. En slechts zo is het mogelijk de toetreding van Spanje en Portugal verantwoord te laten plaatsvinden.

Leden der Staten-Generaal,

Volgend jaar herdenken wij de sterfdag, dan 400 jaar geleden, van Willem de Zwijger, de Vader des Vaderlands. Een lange reeks van generaties heeft sindsdien ons land gebouwd tot wat het nu is. Ook in deze generatie worden van alle Nederlanders inspanningen en saamhorigheid gevraagd. Steeds weer moeten wij eigentijds inhoud geven aan onze tradities van vrijheid en van respect vooï elkaar, normen en waarden behoeden en levend houden. Onze democratie is een groot goed. Krachtens deze democratie zijn aan u, Volksvertegenwoardigers, veel taken en zorgen toevertrouwd.
Van harte wens ik u toe dat Gods zegen op uw werk rust.

BEGROTING-1984. MILJOENENNOTA

Minister Ruding van financiën heeft op 20 sept. de begroting voor het jaar 1984 aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarbij gevoegd was de toelichtende nota – de miljoenennota.
Uit de begrotingscijfers bleek het volgende:
De rijksuitgaven stijgen volgend jaar van f 158,6 mrd gulden naar f 162,7 mrd. Dat is een stijging van 2.6%. Die uitgavenstijging is vooral een gevolg van de stijging van de uitgaven aan rentebetalingen en werkloosheidsuitkeringen.

De rentelasten laten in 1984 een stijging zien van 21%. De ontwikkeling van het financieringstekort van het rijk is hiervoor verantwoordelijk, aldus de miljoenennota.
De werkloüsheidsiasien die op de begroting drukken nemen toe door de geraamde stijging volgend jaar van het aantal uitkeringsgerechtigen bij de WWV (langer dan zes maanden werkloos) en RWW (langer dan **2,5** jaar

Totaalbeeld rijksfinancien 1983 en 1984; inclusief begrotingsfondsen (in miljoenen guldens)

	Ontwerp-begroting 1983	Vermoedelijke uitkomsten 1983	Ontwerp-begroting 1984
Uitgaven	156 283	158 611	162 656
Ontvangsten	125 073	125 188	126 782
Financieringssaldo	–31 210	–33 423	–35 874
Idem in % NI	9.1	10 0	10,5
Idem voor de gehele overheid	10,8	11 2	11 7
Idem voor de gehele overheid inclusief debudgetteringen	11,9	12.4	12 1

Algemene verzamelstaat van de uitgaven en de ontvangsten per begrotingshoofdstuk en per begrotingsfonds van de ontwerp-begroting 1983, de vermoedelijke uitkomsten 1983 en de **ontwerp**-begroting **1984**[1]

Uitgaven en ontvangsten

Hoofdstukken — Uitgaven

		Ontwerp-begroting 1983		Vermoedelijke uitkomsten 1983		Ontwerp-begroting 1984	
		in mln	in %	in mln	in %	in mln	in %
I	Huis der Koningin	9	0,0	9	0,0	9	
II	Kabinet der Koningin en Hoge Colleges van Staat	160	0,1	174	0,1	172	0,1
III	Algemene Zaken	51	0,0	51	0,0	46	0,0
IV	Kabinet v. Ned.-Antill. Zaken	245	0,2	245	0,1	246	0,2
V	Buitenlandse Zaken	3.537	2,2	3.616	2,2	3.505	2,1
VI	Justitie	3.121	1,9	3.194	2,0	3.184	1,9
VII	Binnenlandse Zaken	3.786	2,4	4.164	2,6	4.067	2,4
VIII	Onderwijs en Wetenschappen	25.521	15,9	26.695	16,4	26.150	15,5
IXA	Nationale Schuld	19.168	12,0	18.630	11,5	23.487	13,9
IXB	Financiën	4.103	2,6	4.316	2,7	4.512	2,7
X	Defensie	12.673	7,9	13.256	8,1	13.063	7,7
XI	Volkshuisvesting. Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	14.508	9,0	14.090	8,7	16.198	9,6
XII	Verkeer en Waterstaat	10.083	6,3	10.628	6,5	10.258	6,1
XIII	Economische Zaken	3.842	2,4	3.998	2,5	4.053	2,4
XIV	Landbouw en Visserij	2.711	1,7	2.816	1,7	2.865	1,7
XV	Sociale Zaken en werkgelegenheid	22.824	14,2	24.462	15,0	22.310	13,2
XVI	Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur	9.124	5,7	9.092	5,6	11.100	6,6
	Aanvullende posten	1.678	1,0	185	0,1	342	0,2
	Belastingplan	–	–	–	–	–	–
	Gemeentefonds	12.378	7,8	12.362	7,6	12.020	7,3
	Provinciefonds	993	0,6	971	0,6	983	0,6
	Rijkswegenfonds	1.052	0,7	1.095	0,7	1.125	0,7
	Fonds Investeringsrekening	5.300	3.3	5.200	3,2	5.300	2,0
	Belastingafdrachten aan de E.G.	3.405	2,1	3.350	2,1	3.420	3,1
Totaal		160.272	100,0	162.599	100,0	168.415	100.0

1 Voor de ontwerp-begrotingscijfers 1983 is de herziene departementale indeling gepresenteerd vanwege de vergelijkbaarheid van de weer te geven cijferreeksen. De uitgavenbedragen zijn tevens gegeven in percentages van het totaalbedrag. Daarbij wordt erop gewezen dat deze percentages enigszins worden beïnvloed door de nog niet aan de begrotingshoofdstukken toebedeelde bedrage van de aanvullende posten.

werkloos of zonder ooit een baan te hebben gehad).
De ontvangsten van het rijk stijgen van 125.2 rnrd gulden in 1983 naar 126.8 mrd gulden in 1984. Het financieringstekort (verschil tussen uitgaven en inkomsten) voor het rijk valt in 1983 tegen. Doordat het tekort bij de lagere overheden meeviel is het resultaat voor dit jaar een totaal tekort van 12,4%. De laatste raming ging voor 1983 nog uit van een tekort van 12,7% van het nationaal inkomen.
Het financieringstekort van de totale overheid zal in 1984 ten opzichte van dit jaar afnemen naar 12.1% van het nationaal inkomen.
Deze reductie wordt per saldo bereikt door een toeneming van het financieringstekort van het rijk van 10 naar 10,5% en een sterke daling van de rechtstreeks op de kapitaalmarkt gefinancierde overheidsuitgaven, voor het grootste deel woningbouwleningen.
De miljoenennota wijst er echter op dat daarbij niet uit het oog mag worden verloren dat het bewust beleid is van de overheid om deze uigaven, die in het verleden buiten de rijksbegroting werden gebracht. nu geleidelijk weer geheel op de begroting onder te brengen.
De gezamelijke druk van belastingen en premies daalt volgend jaar met 0.9% van het nationaal inkomen.
De miljoenennota, waarvan de hoofdlijnen al eerder bekend waren, voorziet in een ombuiging van de collectieve uitgaven van 10,6 miljard, oplopend tot 12 miljard in de jaren na 1984. Hiervan wordt 3,4 rnrd bezuinigd op de sociale uitkeringen. hetgeen wordt gebruikt om een aantal sociale premies ,,aanzienlijk" te verlagen.
Het voordeel hiervan voor de burger wordt echter voor een deel teniet gedaan doordat de belastingen volgend jaar met drie miljard omhoog gaan, oplopend tot 3,7 rnrd daarna. Het betreft wijzigingen in de loon-en inkomstenbelasting. verhoging van het lage BTW-tarief van 4 naar 5% en van het hoge tarief van 18 naar 19%, en verhoging van een aantal accijnzen. Een liter jenever wordt f 1.70 duurder. incl. BTW f 1,95, een pakje sigaretten of shag 40 cent. Wijn en sigaren stijgen niet in prijs. De gasprijs gaat per 1 januari drie cent per m^3 omhoog, inclusief BTW 3.57 cent.

Het kabinet noemt zelf het ombuigingspakket ,,historisch bezien fors". Naast de 3,4 rnrd op de sociale zekerheid wordt 2.9 rnrd bezuinigd op de begrotingen. drie rnrd op de salarissen van ambtenaren en 1.2 rnrd op volksgezondheid.
De begroting voorziet voorts in een lastenverlichting voor het bedrijfsleven van 2 mrd, waarvan in 1984 1,5 rnrd op de begroting drukt. Deze lastenverlichting heeft grotendeels de vorm van een verlaging van de vennootschapsbelasting van 48 naar 43%. Een bedrag van 1 rnrd wordt uitge-

Ontvangsten
***Ramingen belastingopbrengsten op* kasbasis *voor* 1983 *en* 1984**

		Ooispr raming 1983	Herziene raming[1] 1983	Vermoedel uitkomsten 1983	Raming 1984
I	Kostprijsverhogende belastingen	38 850	40 170	41 080	44 000
	a Invoerrechten	1 640	1550	1 560	1580
	b Omzetbelasting	24 800	25 400	26 000	27 900
	c Bijzondere verbruiksbelasting van personenauto s en motorrijwielen	1 300	1440	1 600	1760
	d Accijns ban lichte olie	2 770	2 960	2 980	3 200
	e Accijns van minerale olien andere dan lichte olie	600	580	580	570
	f Tabaksaccijns	1920	2 050	2 100	2 320
	g Alcoholaccijns	1030	1 040	1 030	1160
	h Bieraccijns	465	530	540	580
	ı Wijnaccijns	185	220	220	235
	ȷ Suikeraccijns	45	50	50	55
	k Accijns van alcoholvrije dranken	230	245	245	250
	l Belastingen ban rechtsverkeer	1420	1 680	1750	1 850
	m Motorrijtuigenbelasting				
	1 exclusief opcenten	1 450	1 430	1450	1395
	2 opcentrn t b v het Rijksuegenfonds	975	975	975	1115
II	Belastingen op inkonien winst eri vermogen	30 250	51 060	50 920	49 250
	a Inkomstenbelasting	6 100	6 050	6 050	6 000
	b Loonbelasting	30 500	31 430	31 400	31 100
	c Dividendbelasting	1145	1100	1100	1100
	d Kansspelbelasting	110	100	90	100
	e Vennootschapsbelasting	10 800	10800	10 700	9 350
	f Vermogensbelasting	810	840	840	850
	g Successierechten	735	740	740	750
III	Suhtotaal	89 100	91 230	92 00	93 250
IV	Belastingplan 1983	1600	–	–	–
V	Totaal van III en IV	90 700	91 230	92 000	93 250
	Aandeel van het Gemeentefonds	13 010-	13 350[2]	13 446[2]	11 725[6]
	Aandeel van het Prol inciefonds	1 020[3]	1047[3]	1 074[3]	967
	Aandeel van het Rijkswegenfonds	975	975	975	1115
	Aandeel van de Europese Gemeenschappen				
	1 in de invoerrechten[4]	1630	1 540	1550	1.570
	2 in de omzetbelasting	1 775	1900	1 800	1 850
	Afdrdcht aan de Investeringsrekening	3 431"	3 421'	3 400"	3 116[5]
		21 841	22 233	22 263	20343
	Ten bate van de Rijksbegroting	68 859	68 992	69 735	72 907

[1] Confoim de ramingen in de nota ober ae uitvoering van de begroting 1983 (Kamerstuk 17860 nr 41)
[2] 15 3% ban de opbiengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting
[3] 1 220' o van de onder 2 bedoelde opbrengst
[4] Geraamde opbrengst van de invoerrechten exclusief de rechten op E G K S goederen
[5] 20 3% van de opbrengst van de inkomsten en vennootschapsbelasting
[6] 13 15% van de opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motoirijtuigenbelasting 1 085% ban de onder 6 bedoelde opbrengst

***Collectieve-lastendruk 1975* t/m 1984** (in procenten van het nationale inkomen)

Jaar	Nationaal inkomen (netto marktprijzen: mld)	Belastingdruk	Premiedruk[2]	Druk van niet belastingmiddelen met een evident collectieve-lastenkaraktcr	Collectieve lastendruk	Mutatie in de collectieve lastendruk
1975	189.3	30.5	20.4	1.1	52.0	
1976	218,3	30.6	19.7	1.4	51,7	–0.3
1977	237.8	31.5	19.7	1.4	52.6	0.9
1977	251,1	29,8	18,7	1,4	49,9	
1978	270,0	29,8	19,0	1,3	50,1	0,2
1979	286,3	30,6	19,7	1,4	51,7	1,6
1980	303,3	30,7	20,2	1,7	52,6	0,9
1981	316,4	29,6	20,9	2,2	52,7	0,1
1982	328,5	29,2	22,1	2,4	53,7	1,0
1983	334.4	28.8	24.7	2,4	55,9	2,2
1984	341 9	28 7	23 9	2 4	55 0	–0 9

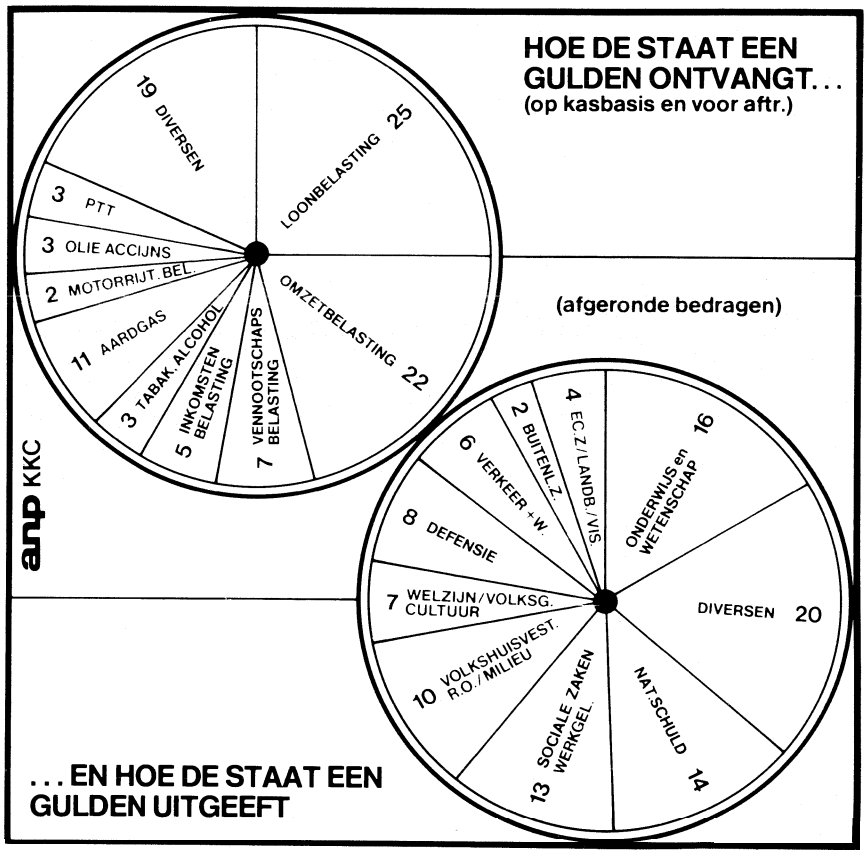
[1] Als gevolg van de revisie van de Nationale Rekeningen vertoont dc reeks van het nationale inkomen 1977 een breuk
[2] Bron Centraal Economisch Plan 1983 Macro Economische Verkenningen 1984

trokken voor tijdelijke werkgelegenheidsprojecten voor langdurig werklozen en voor scholingscursussen.
Minister Deetman van onderwijs is van plan in 1984 schoolgeld in te voeren voor leerlingen van 12 t.e.m. 16 jaar. Het bedrag loopt, vanaf een inkomen van f 2500 per maand, op van f 129 tot f 700 per jaar. De opbrengst voor de schatkist wordt geraamd op 300 mln per jaar.

Bezuinigingen sociale zekerheid

Op het gebied van de sociale zekerheid wordt in 1984 bijna 3,4 mrd bezuinigd.

Zo blijft verhoging van sociale uitkeringen en het minimumloon met 0,9% ten gevolge van prijsstijgingen achterwege; dat levert in *1984* een bezuiniging op van *405* mln. Daarnaast gaan de sociale minima – inbegrepen de wettelijke minimunlonen – met 3,5% omlaag en dalen de uitkeringspercentages van WW, WWV en WAO met 3.5% (opbrengst 2 mrd). De uitkeringspercentages van deze laatste uikeringen zullen verder per *1* juli worden gesteld op 70% van het vroegere loon; dat levert in *1984* een bezuiniging op van *590* min gulden.
Verder zullen de kinderbijslagbedragen niet omhoog gaan. hetgeen een bezuiniging van *150* mln betekent.
Maatregelen ter bestrijding van misbruik en fraude in de sociale zekerheid moeten leiden tot een bezuiniging van *125* mln. Het gaat om aansprakelijk stellen van bestuurders van vennootschappen voor onder andere sociale premies. verplichte loonopgaven door werkgevers aan de bedrijfsverenigingen en aansprakelijkheid van werknemers voor niet afgedragen werknemerspremies
Verder is een bezuiniging van *105* mln ingetekend door beperkende maatregelen in de sfeer van de Algeniene bijstandswet, de sociale werkvoorziening WSW en de Algemene arbeidsongeschiktheidswet AAW.
Zo zullen alleenstaanden die met anderen een huishouden delen in plaats van *70,* voortaan 60% van het bijstandsbedrag voor een echtpaar krijgen. Verder zal bijstand voor bijzondere noodzakelijke kosten van bestaan alleen nog worden verstrekt als die meer bedragen dan *f 162.73.* Ook zullen invaliden geen vergoedin gen krachtens de AAW meer krijgen voor telefoonkosten, en veelal minder voor dieetkosten, en zullen zij moeten gaan bijdragen aan de kosten van tandheelkundige hulp.
Het aantal werknemers in sociale werkplaatsen zal vanaf *1984* jaarlijks met 2% worden ingekrompen. Ook zullen personen onder *18* jaar geen baan meer kunnen krijgen in de WSW en bovendien zullen zwaar gehandicapten, die niet tenminste een derde van ,,een redelijke minimumprestatie" kunnen leveren. niet meer worden aangenomen voor WSW-banen.
Het kabinet heeft de maatregelen voor de sociale zekerheid beschreven en toegelicht in de „Financiele nota sociale zekerheid 1984". Daarin is ook een overzicht van de gevolgen voor de koopkracht van een en ander opgenomen.
Mensen met minimuminkomsten (uitkering of loon) gaan er volgens de nota 3,4% op achteruit. Degenen onder hen die uitsluitend van een minimuminkomen moeten rondkomen. krijgen ook in *1984* weer een tegemoetkoming in de vorm van een eenmalige uitkering.
Verlaging van de uitkeringspercentages WW, WWV en WAO tot 70 betekent voor degenen die meer dan het minimum ontvangen, een forsere teruggang in koopkracht.
Afgezien van de bevriezing van de kinderbijslag, gaat de arbeidsongeschikte in de WAO met een uitkering op modaal niveau er 6,2% op



achteruit, voor de WAO-ers met de hoogste uitkeringen zal de teruggang *6.8%* zijn. Gaat het om arbeidsongeschikten die al voor *1980* in de WAO kwamen. dan is de koopkrachtdaling *7.2* voor modaal en *7.8%* voor de maxima. Dat komt omdat zij in *1984* geen zogenoemde vereveningstoeslag meer ontvangen.
Werklozen met WWV-uitkering op modaal en maximum niveau gaan er volgens het overzicht respectievelijk *6.7* en 4,9% in koopkracht op achteruit. Voor de modale WWV-ers is die daling voor *2* procentpunt toe te schrijven aan het feit, dat voor hun het werkgeversaandeel in de ziekenfondspremie voortaan wordt meegeteld voor de belasting- en premieheffing. De WWV-ers boven de ziekenfondsgrens springen er daardoor relatief gunstiger uit.
Zonder de bezuinigingen van *f* 4,6 mrd op sociale zekerheid en volksgezondheid (resp. f *3.4* en *f 1,2* mrd) in *1984.* zou volgend jaar op die gebieden een uitgavenstijging optreden van f *5.4* mrd. bijna de gehele nominale groei van het nationale inkomen.
De sociale-verzekeringsfondsen zullen naar verwachting f 84,7 mrd uitkeren. *f 0.2* mrd minder dan in *1983.* Er komt in *1984 f 81.7* mrd aan premies binnen, een miljard minder dan dit jaar. Het kabinet heeft namelijk tot premiewijzigingen besloten die de druk van de premies op het loon iets verminderen voor zowel werkgevers als werknemers.
Ook ontvangen de fondsen *f 1,2* mrd minder aan bijdragen van het rijk. namelijk *f 2.4* mrd.
Met de premiemaatregelen beoogt het kabinet een koopkrachtvoordeel van ruim 1% voor de laagste inkomens. Met het oog hierop en de te verwachten stabilisering of zelfs verlaging van de werkloosheidsuitgaven WW. ten gevolge waarvan een dalende gemiddelde vermogensbehoefte van de fondsen in de komende jaren niet uitgesloten is. acht het kabinet het verantwoord b.v. niets te doen aan het bestaande vermogenstekort van de fondsen. Dat tekort zal voor de belangrijkste fondsen in totaal *f 1,9* mrd bedragen eind *1984.* is thans de verwachting. .,Indien voorts gerekend mag worden op enig economisch herstel. zullen de premie-ontvangsten vanzelf toenemen en neemt dit tekort derhalve vanzelf af". aldus de nota.

Beleid *m.b.t. ambtenaren*

De ambtenaren zullen volgend jaar weer flink moeten inleveren. Hoeveel precies laat minister Rietkerk van binnenlandse zaken in zijn begroting voor 1984 nog geheel in het midden. Bekend is echter. dat de ambtenaren met ingang van 1 januari 3,5% minder in het loonzakje zullen aantreffen en dat minister Rietkerk met de ambtenarencentrales wil overleggen over een vermindering van de pensioenbijdrage van het rijk aan het Algemeen burgerlijk pensioenfonds met f 0,5 mrd teneinde verdere kortingen in de salarissfeer te voorkomen.

De minister kondigt wel aan. dat de ontwikkeling van de lonen en overige arbeidsvoorwaarden in het bedrijfsleven daarbij zoveel mogelijk in het oog worden gehouden. Niet alleen vanuit een oogpunt van (waar mogelijk!)gelijkwaardige behandeling. maar ook om te waarborgen dat het overheidsapparaat verantwoord kan blijven functioneren.
Korter werken bij het rijk – dit jaar zouden er zo'n *5800* banen zijn bijgekomen – wil Rietkerk bevorderen door in overleg met de ambtenarencentrales volgend jaar de prijscompensatie om te zetten in 2% arbeidstijdverkorting met een hoge mate van herbezetting.
De voorstellen van het kabinet komen erop neer dat de ambtenaren er volgend jaar 4½ vrije dagen bij krijgen in ruil voor de hele prijscompensatie. later om te zetten in werktijdverkor-

Het belastingplan voor volgend jaar bestaat uit de volgende maatregelen:

	kas	transactie
1. Continuering tijdelijke verhoging van de loon- en inkomstenbelasting	575	750
2. Extra inkorting van de 17%-schijf met *f* 50,—	25	35
3. Verhoging van de 40%-schijf tot de 72%-schijf met elk één procentpunt	170	220
4. Verlaging van de 17%-schijf met één procentpunt	– 345	– 450
5. Beperking aftrek buitengewone lasten	345	450
6. Belastingmaatregel gehuwde en ongehuwde tweeverdieners	180	230
7. Verhoging enkele accijnzen	445	545
– alcoholaccijns (+ 15%)		
– bieraccijns (+ 8%)		
– tabaksaccijns (prijsverhoging f 0.40 per pakje)		
8. Verhoging lage en gewone btw-tarief met elk 1%-punt	1.560	1.880
	2.995	3.660

Het bedrag op transactiebasis geeft aan wat de belastingmaatregelen uiteindelijk opleveren. Het bedrag op kasbasis geeft aan welk gedeelte daarvan volgend jaar al in de staatskas vloeit.

ting. Het inleveren van de prijscompensatie. voor volgend jaar geschat op 2,5 tot 2,8%, komt bovenop de algehele salariskorting van 3,5% voor de ambtenaren per 1 januari a.s.
Rietkerk wil met de bonden bekijken in hoeverre de 4½ dag als verplichte snipperdagen zouden moeten gelden. De voorstellen komen neer op een algemene verkorting van de werktijd van 2%. De hierdoor vrijkomende arbeidsplaatsen zouden voor ca. 80% herbezet moeten worden.
Veel jongeren zullen volgens de minister kunnen profiteren van de invoering van de 32-uursbanen bij het rijk waarvoor geen ervaring nodig is. Ook de invoering van de leerlingstelsels (op proef) bij de overheid kan bijdragen aan de oplossing van het jeugdwerkloosheidsprobleem.
De minister stelt verder voor de vloer in de vakantietoeslag op te trekken van f 2196.96 naar f 2371.96 en de aftopping van de vakantietoeslag te laten varen, omdat die in het bedrijfsleven al lang weer is opgeheven.
Tenslotte wil de bewindsman evenredige aanpassingen doorvoeren in de wachtgelden van ambtenaren omdat per 1 juli de uitkeringspercentages van de WW- en AOW-uitkeringen teruggaan naar 70.

Toelichting minister Ruding

In de miljoenennota geeft minister Ruding van financiën een toelichting op de begrotingscijfers. Hij schrijft hierin o.m. het volgende:

Het financieringstekort en de collectieve-lastcndruk dalen volgend jaar te zamen met 1,2% van het nationale inkomen. Dit brengt een ommekeer in de ontwikkelingen van de laatste jaren. De kans dat een halt kan worden toegeroepen aan de onbchecrsbaarheid van de collectieve uitgaven ligt nu binnen bereik dank zij ,,de omvangrijke en veelal pijnlijke beleidsingrepen ter vermindering van de te sterk gestegen collectieve uitgaven".
Ondanks een licht verbeterde, maar nog altijd niet florissante economische ontwikkeling in 1984. wordt gerekend op een lichte reductie van het financieringstekort (0,3% ten opzichte van 1983) en een forser daling van de gezamenlijke druk van belastingen en premies (daling 0,9% van het nationaal inkomen). De sociale premies worden volgend jaar verlaagd en de totale belastingdruk blijft constant.
De minister wijst erop dat ,,gezien het extreem hoge financieringstekort de daling van dit tekort nog slechts gering is". Volgens hem biedt dit keerpunt perspectief, hoewel voor een werkelijke sanering van de openbare financiën ook in de jaren na 1984 nog aanzienlijke ombuigingsmaatregelen nodig zullen zijn, wil het financieringstekort op langere termijn naar een aanvaardbaar niveau dalen.
Minister Ruding schrijft dat de eerste tekenen van een economische opleving in enkele geïndustrialiseerde landen onmiskenbaar zijn. Aangezien de economische prognoses met verschillende onzekerheden zijn omgeven acht Ruding zelfs een „krachtiger herstel niet uitgesloten".
Daar staat echter tegenover dat de toenemende bedrijvigheid vooralsnog meer het gevolg is van meer consumptie en het opmaken van voorraden dan dat er sprake is van meer investeringen.
Daarin liggen, aldus Ruding, ook de risico's besloten. Of de opleving gepaard gaat met een toeneming van de bedrijfsinvesteringen en de aanvang van een duurzaam herstel inluidt hangt mede af van internationale factoren als de renteontwikkeling, het wisselkoersverloop van enkele belangrijke valuta's. de olieprijsontwikkeling, inflatieverwachtingen. het succes van het in Nederland op sanering van de overheidsfinanciering gerichte beleid. Van groot belang is ook de vraag in hoeverre de ondernemers het vertrouwen in de toekomst hebben herwonnen.
Ruding wijst erop dat de risico's voor het herstel nog sterker voor Nederland gelden dan voor de meeste andere landen.
De verstarring in de Nederlandse economie kan het herstel bemoeilijken. Zo belemmert de starre beloningsstructuur in Nederland een snel inspelen op de gewijzigde afzetverwachtingen. Ook zullen vele bedrijven niet in staat zijn in geval van toenemende afzetmogelijkheden de produktiemogelijkheden onmiddellijk uit te breiden vanwege hun slechte balanspositie. Daarnaast bestaat er nog steeds een overmatige regelgeving voor de bedrijven die leidt tot hoge indirecte kosten voor het bedrijfsleven.
Het financieringstekort – het verschil tussen uitgaven en inkomsten op de begroting – is tot ongekende hoogte gestegen. In 1983 steeg het financieringstekort. dat geraamd was op 10,8%, naar 12,4%, voor 1983 wordt gerekend op een financieringstekort van 12,1% van het nationaal inkomen.
Naast het hoge financieringstekort kreeg de Nederlandse economie vorig jaar ook te maken met een stijging van de totale druk van belastingen en premies met 2,2%. De collectieve sector legde een steeds groter beslag op de nationale middelen.
In de miljoenennota worden ook enige factoren genoemd die de Nederlandse ontwikkeling gunstig kunnen beïnvloeden. De inkomensontwikkeling is zeer gematigd. Een verbetering van de vermogensposities van de bedrijven kondigt zich aan.
Het kabinet erkent dat het resultaat van het pakket ombuigingsmaatregelen van f 10,6 mrd op kasbasis nog maar bescheiden is. De verminderingen die volgens het regeerakkoord moeten worden nagestreefd worden niet gehaald. Minister Ruding meent echter dat deze uitkomst niet als een teleurstelling mag worden gezien.
Het beleidspakket bewerkstelligt dat een nog steeds aanwezige opwaartse tendens in het financieringstekort tot staan wordt gebracht zonder dat daarvoor een verzwaring van de collectieve-lastendruk nodig is. Het kabinet acht dit een uitkomst die. in ieder geval na de teleurstellende ontwikkelingen in de afgelopen jaren en het lopende jaar. ,,zeker enig perspectief biedt op het uiteindelijk slagen van de sanering van de overheidsfinanciën". Ruding wijst er echter op dat dit beleid slechts kan slagen als het meerdere jaren wordt voortgezet.

Macro-economische verkenning

Gelijktijdig met de begroting verschijnt ook het document van het Centraal Planbureau, dat bekend staat als Macro-economische verkenning (MEV). Hierin wordt nagerekend wat de consequenties van het voorgenomen regeringsbeleid voor de economie als geheel kunnen zijn.
In de MEV van dit jaar kwam het CPB o.m. lot de volgende conclusies:

Ondanks een stijging van de wereldhandel met 4 a 5% in 1984 ligt een duidelijk herstel van de investeringen in Nederland niet ,,in de lijn der verwachtingen". De stijging van de produktie in de gehele EG blijft ver achter bij die in de VS en Japan. Het gevolg hiervan is dat de werkloosheid in Nederland en in de EG – anders dan in de VS – verder zal toenemen.
Onze export zal wel enige marktwinst boeken. Bij een uitvoerprijsstijging van 4% voor onze concurrenten wordt een Nederlandse uitvoerprijsstijging van 2.5% geraamd.
De uitvoer zal in 1984 gelijkmatiger zijn gespreid. De stijging van de voedingsmiddelen en chemische produkten zal wat afzwakken: de textiel- en metaalindustrie zullen daarentegen een sterkere groei kunnen realiseren.
De uitvoer van energie zal met 2,5% toenemen, vooral als gevolg van de sterke expansie van de export van olieprodukten. De uitvoerprijs van zowel olieprodukten als van aardgas zal dalen. Het volume van de uitvoer neemt in 1984 toe met 5%.
De invoer van goederen zal mede als gevolg van een geraamde voorraadvorming van f 1,5 mrd met 2% toenemen. Deze groei zal voor een belangrijk deel komen van hogere importen van grondstoffen en halffabrikaten: ook zal de invoer van investeringsgoederen sterk stijgen. De invoer van consumptiegoederen zal echter verder dalen.
De MEV rekent voor 1984 op een positief uitvoersaldo van f 19,5 mrd. Het overschot op de looende rekening van de betalingsbalans wordt geschat op f 17,5 mrd. Voor dit jaar verwacht het Centraal Planbureau een overschot van f 12 mrd.
De prijzen zullen volgend jaar met 3% stijgen. Dit gevoegd bij de in 1984 verwachte daling van de reëel beschikbare inkomens betekent voor het volume van de particuliere consumptie volgend jaar een verdere afname van 2%.
Per hoofd van de bevolking zal de consumptie op het niveau van 1976 terugkeren. De verschuiving in het verbruikerspatroon zet zich voort: daarbij zullen de bestedingen aan voedings- en genotsmiddelen en aan personenauto's ook in 1984 min of meer worden ontzien, maar die aan de overige duurzame goederen en vakanties in het buitenland blijven scherp dalen. Dit alles ten gunste van gezondheids- en woningdiensten.
De woningvoorraad zal zich iets uitbreiden. De markt voor bestaande woningen lijkt haar dieptepunt van 1982 te boven gekomen maar het prijsherstel zal ook in 1984 niet significant zijn.
De investeringen van bedrijven in vaste activa laten wel enige toename in volume zien: 3%. De daling van de overheidsinvesteringen zet zich onder invloed van structurele factoren (scholenbouw) en als gevolg van de voorgestelde ombuigingen verder voort. al kan de daling beperkt blijven tot 4%. De materiele consumptie

Kerngegevens 1981-1984

	1981	1982	1983	1984
	mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %			
Veronderstellingen				
Volume wereldhandel (ongewogen)	0,5	– 2,5	0	4,5
Concurrerende uitvoer (dubbel herwogen)	– 1	1	1,5	4
Prijspeil goedereninvoer (in gld.)	16	1,5	1	3
w.v. ruwe olie	40	– 1	– 3	– 2
Concurrerend uitvoerprijspeil (in gld) (dubbel herwogen)	19	1,5	1	2
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie in het buitenland (in gld)	15,5	2,5	2,5	1,5
Effectieve koers van de gulden				
t.o.v. concurrenten op buitenlandse markten	– 6	5,5	2,5	1,5
t.o.v. leveranciers	– 9	2	0	1,5
Koers van de dollar (niveau)	2,5	2,67	2,85	2,85
Overdrachtsuitgaven door overheid (bruto)	9,5	9	6,5	6,5
Volume materiele overheidsconsumptie	0,5	0,5	6,5	– 7
Volume overheidsinvesteringen	– 3,5	– 7	– 3	– 4
Volume investeringen in woningen	–10	– 8	– 2,5	– 2
Liquiditeitsquote (ultimo)	35.5	37	39	40
Resultaten				
Loonsom per werknemer in bedrijven	4	6	3,5	0
Volume particuliere consumptie	– 2,5	– 1,5	– 1,5	– 2
Volume bruto investeringen bedrijven (excl. woningen)	–12	– 2,5	3,5	3
Volume goederenuitvoer	0	– 1	3,5	5
Volume totale afzet	– 2	– 1,5	1	1
Volume goedereninvoer	– 7,5	1,5	2	2
Produktievolume bedrijven	– 1,5	– 2	0,5	1
Reëel beschikbaar nationaal inkomen	– 2	– 0,5	0	0
Prijspeil particuliere consumptie	6,5	5,5	2,5	3
Prijsindex gezinsconsumptie (werknemersgezinnen)	6,5	6	3	3
Prijspeil goederenuitvoer	16	4,5	0	2
Arbeidsproduktiviteit in bedrijven (incl zelfstandigen)	0,5		2,5	2
Reëel vrij beschikbaar inkomen (modale werknemer incl. incidenteel)	– 3	– 2	–3 à –3,5	0
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie (excl energie)		4,5		– 3
	niveaus			
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (mld gld)	7,8	9,8	12	17,5
Voorraadvorming (mld gld)	– 4	– 1	– 0,8	1,5
Werkgelegenheid (1.000 arbeidsjaren)	4.742	4.625	4.535	4.485
Werkloosheid (1.000 personen)	480	655	800	900
Arbeidsinkomensquote[1]	91	90,5	90,5	88,5
Besparingen[2]	11,5	11,5	12	14
Financieringstekort overheid (kasbasis)[2,4]	9.1	10,1	11,4	10,9
Belastingdruk (kasbasis)[2]	29.9	29,3	28,8	28,6
Niet-belastingmiddelen[2,3]	7,1	7,2	7,3	7,4
Sociale wremiedruk[2]	20,9	22,1	24,7	23,9

[1] Gecorrigeerd voor aardgas e.d.
[2] In % van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.
[3] Ontvangsten uit beleggingen en deelnemingen, alsmede inkomensoverdrachten ontvangen van gezinnen.
[4] In geval geen debudgettering zou hebben plaatsgevonden.

van de overheid daalt in volume scherp: met 7%.
Met uitzondering van de voedings- en genotsmiddelenindustrie, die relatief sterk op de binnenlandse omzet is ingesteld, zal de opleving van de industriele produktie in 1984 zich met 3,5% versterkt voortzetten. De produktie van de quartaire dienstverlening zal onder invloed van de ombuigingen een geringe daling te zien geven. De landbouw. zo verwacht de MEV, zal bij ,,normale weersomstandigheden" het produktieverlies van 1983 ruimschoots inhalen.
De opleving van de produktie zal niet kunnen verhinderen dat de uitstoot van arbeid verder doorgaat. Het stijgingstempo van de werkloosheid wordt dan wel afgevlakt maar toch verwacht het Planbureau een toename van de werkloosheid met 100.000 tot gemiddeld 900.000 in 1984.
De MEV noemt het ,,opvallend" dat na tientallen jaren van monotone stijging van de werkgelegenheid bij de overheid er in 1984 een daling zal optreden van 11.000. Het onderwijs neemt met 9.000 te verdwijnen arbeidsplaatsen het leeuwedeel voor zijn rekening.
De particuliere besparingen. die de afgelopen twee jaren fors stegen, gaan ook dit jaar en in 1984 sterk omhoog. Uitgedrukt als percentage van het nationaal inkomen zouden de besparingen van de particuliere sector (gezinnen en bedrijven samen) in 1984 stijgen tot 17,2 tegen 10,6 in 1980.
Tussen 1980 en 1982 stegen vooral de gezinsbesparingen (van f 25 tot f 38 mrd) en stagneerden de bedrijfsbesparingen. Of de bedrijven dit jaar en volgend jaar wel meer zullen sparen maakt het Planbureau niet duidelijk. Wel wordt voorspeld dat het overig inkomen van de bedrijven (toegevoegde waarde minus lonen) zal stijgen van f 94 mrd in 1983 tot f 101 mrd in 1984.
De sterke stijging van de gezinsbesparingen hangt samen met de grote economische onzekerheid en de relatief hoge rente. Deze stijging vond vooral plaats in de vorm van beleggingen in obligaties en aandelen; de besparingen bij banken zijn de afgelopen twee jaren niet toe- maar afgenomen.
De totale nationale besparingen stegen de afgelopen twee jaar veel minder dan de particuliere besparingen, omdat het spaaroverschot van de overheid omsloeg in een tekort. Volgens het Planbureau zal dit spaartekort volgend jaar echter niet stijgen. Daardoor stijgen nu ook de totale besparingen, tot 14,2% van het nationale inkomen (was de afgelopen jaren 11,5%).
Deze nationale besparingen (f 38 mrd in 1982, volgens het CPB f 48,5 mrd in 1984) worden gedeeltelijk gebruikt voor investeringen. De netto investeringen van de overheid dalen volgens het Planbureau tussen 1982 en 1984 van f 8,1 tot f 7,7 mrd; die van het bedrijfsleven zouden stijgen van f 20,1 tot f 23,5 mrd.
Na aftrek van naar het buitenland weggevloeide kapitaaloverdrachten resteert dan een nationaal financieringsoverschot dat tussen 1982 en 1984 zou oplopen van f 8,2 tot f 14,6 mrd. Dit overschot wordt weerspiegeld in het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans, dat volgens het Planbureau zal stijgen van f 9.8 tot f 17.5 mrd.

Kritiek uit Raad van State

De Raad van State, het belangrijkste adviescollege van de regering, had in zijn advies m.b.t. de begrotingsstukken nogal wat kritiek op hetgeen het kabinet van plan was.

De Raad van State vindt dat de miljoenennota onvoldoende aandacht besteedt aan de gevolgen van de bezuinigingen op de collectieve uitgaven voor de werkloosheid. Op korte termijn zal de werkloosheid mede door de voorgenomen bezuinigingsmaatregelen in 1984 verder toenemen.
De Raad van State wijst erop dat bij een bezuinigingsbeleid voortdurend gewaakt zal moeten worden dat niet te ver wordt doorgestoten bii het terugdringen van de collectieve uitgaven.
De Raad van State acht het daarom van belang dat bet kabinet aangeeft welke effecten van bezuinigingen op de ontwikkeling van de werkgelegenheid het kabinet nog aanvaardbaar acht. Met andere woorden: welke grenzen gesteld moeten worden aan een beleid dat gericht is op beperking van de collectieve uitgaven.
Het kabinet is in zijn miljoenennota echter niet tegemoetgekomen aan deze wens van de Raad van State. Het kabinet acht het ,,niet zinvol om op grond van mogelijke negatieve werkgelegenheidseffecten op korte termijn grenzen te stellen aan een beleid dat gericht is op beperking van de collectieve uitgaven". Vermindering van de collectieve uitgaven is een essentiële voorwaarde voor een blijvend herstel van de economische groei en werkgelegenheid op langere termijn, aldus het kabinet.
Verder waarschuwt het college tegen het geloof dat sanering van de overheidsuitgaven automatisch leidt tot een herstel van de marktsector. Zo is de mate waarin ons land van de groei van de wereldhandel kan profiteren ook sterk afhankelijk van ons exportpakket. En daarover is de Raad nogal somber. Het kabinet deelt die somberheid in een passage in de miljoenennota die op verzoek van de Raad van State is opgenomen.
De Raad van State wijst het kabinet voorts op het gevaar van spanningen in de maatschappij wanneer het wel strak ingrijpt in uitkeringen en ambtenarensalarissen maar de loonvorming in de vrije sector geheel vrijlaat.
De Raad van State stemt in met de inkomensverdeling in 1984 maar kan minder instemmen met de daarvoor gekozen middelen: de verlaging van de buitengewone-lastenaftrek, de verdergaande verhoging van de loon- en inkomstenbelasting. De rechtvaardiging van extra inkomensoffers van ambtenaren en uitkeringstrekkers, wier inkomen uit de collectieve inkomsten worden betaald, moet volgens de

Raad meer blijken dan thans uit een vergelijking met wat er in de lonen in de marktsector gebeurd is en gebeurt.
De Raad van State acht het denkbaar dat het kabinet moet afwijken van zijn standpunt dat gestreefd moet worden naar een gelijke inkomensmatiging van de inkomenstrekkers binnen de collectieve sector. Gezien het feit dat vooral het aantal uitkeringstrekkers de komende jaren nog zal stijgen zou kunnen worden besloten tot een sterkere verlaging van de uitkeringen dan ten aanzien van ambtenaren en trendvolgers wordt overeengekomen. Het kabinet sluit dat ook niet uit.
Het kabinet volgt de Raad van State niet waar het college zegt dat de beslissing om de vennootschapsbelasting te verlagen terwijl tegelijk de inkomstenbelastirig wordt verhoogd nadere overweging verdient
De Raad van State zet vraagtekens bij de verdediging van het kabinet van de belastingverhogingen in het belastingplan. Het argument van het kabinet is dat hiervoor ruimte is omdat de premies als gevolg van de bezuinigingen op de uitkeringen omlaag gaan. De Raad van State wijst er echter op dat tegenover deze premieverlagingen ook beperkter aanspraken op uitkeringen staan. Daarom vindt de Raad de belastingverhogingen wel degelijk reële lastenverhogingen.
Uit het advies blijkt dat de Raad van State ook problemen heeft met het voornemen schoolgeld te heffen voor leerplichtige kinderen.
Het college zal daarop nader ingaan bij het betreffende wetsontwerp. Het kabinet wijst erop dat het ,,gezien de budgettaire nood" deze heffing heeft moeten invoeren.

Reacties maatschappelijke organisaties

Lof van de kant van de ondernemersorganisaties. zware kritiek van de ziide van de vakbeweging. Dat is – samengevat – de reactie van de belangrijkste maatschappelijke organisaties op de miljoenennota van het kabinet.

Het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) en de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)stellen dat de regering teveel nadruk legt op de bezuinigingen en te weinig op de bevordering van de werkgelegenheid. Het CNV vindt dat minister De Koning in zijn werkgelegenheidsnota veel tekst nodig heeft voor weinig beleid. De FNV noemt de stijging van de werkloosheid tot 900.000 onduldbaar en stelt dat juist nu een stimulerend beleid nodig is.
In dit verband dringt het CNV aan op een versneld onderzoek naar de vraag waarom de Nederlandse economie (in tegenstelling tot die in de Verenigde Staten) maar een vertraagde of zelfs helemaal geen groei laat zien.
De FNV waarschuwt dat de plannen van het kabinet zullen leiden tot ,,ernstige sociale en maatschappelijke spanningen", vooral door de voorgenomen extra korting van 3.5% op de inkomens van ambtenaren. minimumloners en uitkeringsgerechtigden. Het CNV spreekt van een eenzijdig beleid, dat bedreigend is voor de solidariteit tussen groepen mensen in de samenleving. Werknemers in de collectieve en de particuliere sector worden ongelijk behandeld. aldus het CNV.
De MHP. vakcentrale voor middelbaar en hoger personeel, deelt die mening. Deze vakcentrale constateert met voldoening dat voor tiet eerst de koopkracht van de middeninkomens niet zwaarder onder druk komt te staan dan die van andere inkomensgroepen. Wel wil de MHP ,,een meer beheerste aanpak" van de sociale uitkeringen.
Konsumenten Kontakt en de Consumentenbond hebben zware kritiek op het inkomensbeleid van het kabinet. Volgens KK betekenen de kabinetsplannen voor ieder Nederlands huisgezin een lastenverzwaring van minimaal f 520. Voor de lagere inkomens kan dit bedrag zelfs oplopen tot boven de duizend gulden.
Het CNV is tevreden met de ruime aandacht van het kabinet voor het werken met behulp en behoud van een uitkering. Wel is het verbond bang dat – gezien het aantal mensen dat de regering met behoud van uitkering wil laten werken (125.000langdurig werklozen) – reguliere arbeidsplaatsen op de tocht komen te staan. Ontevreden is het CNV (evenals de werkende jongeren van FNV en CNV) met de plannen voor de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. De inspanningen daarvoor worden relatief verminderd.
Kritiek is er ook op de stimuleringsplannen. die het kabinet voor het bedrijfsleven in petto heeft. Volgens de FNV beperken die zich voornamelijk tot algemene lastenverlichting. waarvan een groot aantal arbeidsintensieve bedrijven onvoldoende zal profiteren.
Het CNV vindt de lastenverlichting een goede zaak. omdat deze volgens het verbond voor een groot deel bestaat uit gerichte steun. Maar de christelijke vakcentrale meent dat de regering behalve voor de wegenbouw ook meer geld had moeten reserveren voor investeringen in de bouw, energiebesparing en het in uitvoering nemen van grote projecten.
Wat de WIR betreft (Wet op de investeringsrekening) is het CNV het wel met het kabinet eens dat die eenvoudiger moet, maar deze regeling moet meer worden toegespitst op het midden- en kleinbedrijf door de premie voor de investeringen te verhogen.
De werkgeversorganisaties VNO en NCW zijn zeer te spreken over de voornemens van het kabinet. Het NCW noemt deze begroting van historische betekenis. Na vele jaren krijgt het bedrijfsleven eindelijk wat wind in de rug. ,,Het beleid wekt positieve verwachtingen. gezien de lagere overheidsuitgaven, lagere belasting- en premiedruk en een teruglopend financieringstekort". aldus het NCW.
Het VNO spreekt van een .,evenwichtige benadering" tussen bezuinigen en stimuleren, tussen bevorderen van investeringen en beschermen van de koopkracht. Wel is het beleid het minimum dat Nederland nodig heeft. meent het VNO. Bezwaren zijn er tegen de verhoging van de loon- en inkomstenbelasting. ,,Bijkleuren van een fictief inkomensplaatje". noemt het VNO dat.
De werkgeversorganisaties uit het midden- en kleinbedrijf zijn eveneens globaal tevreden met het voorgestelde beleid. Toch klinken vanuit deze organisaties ook bezorgde geluiden door. Het NCOV (Nederlands Christelijk Ondernemersverbond) vinden de verhoging van BTW en accijns een slechte zaak, omdat ambacht. dienstverlening en detailhandel daar de dupe van worden.
In een brief aan minister Ruding van financien vraagt het NCOV om een aftrekpost bij de eerste BTW-afdracht in 1984.
Het NCOV maakt zich ook zorgen over de uitstoot van arbeidsplaatsen in de detailhandel. Het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf heeft op grond van de cijfers in de miljoenennota berekend dat de werkgelegenheid in deze sector volgend jaar met 20.000 zal dalen. Wel verwacht dit instituut in 1984 rendementsherstel voor middelgrote en kleine bedrijven in de industrie. de bouw, de dienstverlening en het vervoer.
Oorzaak daarvan is de gunstige loonontwikkeling. De gemiddelde inkomens in het midden- en kleinbedrijf zullen bruto met 6.5% toenemen. Voor de handel en de horeca is het beeld minder gunstig. Daar zullen de omzetten, en dus ook de inkomens, dalen. De vooruitzichten voor de detailhandel zijn eveneens somber, aldus het EIM.

Reacties politieke partijen

Een overzicht van de eerste reacties uit de politieke partijen, die in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zijn, levert het volgende beeld op:

CDA en VVD hebben positief gereageerd op miljoenennota en troonrede, ai maakt het CDA een voorbehoud ten aanzien van de gasprijsverhoging.
De PvdA spreekt van een ..ontmoedigend en ontwrichtend beleid" en proeft een sfeer van ..dogmatische verkettering van de sociale verzorgingsstaat".
De christen-democraten zien in de miljoenennota de voorbode van een ,.prille lente" voor een economisch herstel. De liberalen noemen de begroting ,,een historisch keerpunt" wegens de verlaging van het financieringstekort en collectieve lastendruk. De regeringsfracties maken wel tiet voorbehoud dat hel bezuinigingsbeleid enkele jaren moet voortduren om succes te hebben.
Volgens de PvdA kiest het kabinet met de ingediende begroting voor een ,,onverhuld inkrimpingsbeleid" dat mogelijkheden voor economische groei blokkeert en de maatschappelijke gevolgen negeert. Zij meent verder dat de regering met het inkomensbeleid voor werkenden en niet-werkenden .,onverholen kiesr voor een tweedeling van de bevolking".
De christen-democratische fractie toont zich vooral tevreden over de bereikte inkomensverdeling. Volgens het CDA zal de inkomensteruggang voor de hoogste inkomens hoger zijn dan uit de cijfers blijkt als gevolg van de plannen om de aftrek van buitengewone lasten in de belastingen te beperken. De VVD waardeert vooral dat de middengroepen zijn ontzien en noemt de verdeling in het algemeen ,,redelijk en maatschappelijk aanvaardbaar".
Het CDA kant zich tegen de aangekondigde verhoging van de gasprijs met drie cent omdat deze vooral voor de laagste inkomens voor een te grote lastenverzwaring zal zorgen.
De christen-democraten gaan aarzelend akkoord met de korting op de sociale uitkeringen met 3,5% per 1 januari omdat de eerder voorziene korting met 2% per 1 oktober dit jaar van de baan is.
De Partij van de Arbeid beoordeelt de verlaging van de uitkeringspercentages als een te ,,grove ingreep" en herhaalt haar eerdere uitgangspunt om van de hoogste uitkeringen via een glijdende schaal meer te vragen. Met de aantasting van onderwijs. gezondheid en welzijn ademt de miljoenennota volgens de socialisten ,.de sfeer van een dogmatische verkettering van de sociale verzorgingsstaat".
Het CDA gaat voorlopig nog niet akkoord met de aangekondigde plannen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs schoolgeld te heffen. De fractie wil eerst ,,grondig" van gedachten wisselen met de minister van onderwijs over de voor- en nadelen.
Van de kleine fracties kritiseert D'66 het kabinetsbeleid omdat de bezuinigingen worden doorgevoerd door „willekeurige niet nader beargumenteerde kortingen op de inkomens van ambtenaren, trendvolgers en uitkeringstrekkers." D'66 toont wel waardering voor het feit dat het kabinet erin geslaagd is de collectieve lastendruk en het financieringstekort in de begroting terug te dringen.
De PSP is van mening dat uit troonrede en miljoenennota een reactionair beleid spreekt. In tegenstelling tot de vrijblijvende oproep tot saamhorigheid wordt gekoerst in de richting van een vechtmaatschappij. Het beleid kan niet anders dan maatschappelijk verzet oproepen. De PSP ondersteunt dit verzet. aldus de partij.
De CPN beschouwt de miljoenennota als rampzalig voor werkgelegenheid en koopkracht. Het beleid laat geen andere keus dan frontaal verzet, aldus fractievoorzitter Ina Brouwer. Volgens de CPN is de regering bereid fundamentele verworvenheden als de koppeling vaii de uitkeringen aan het minimumloon, het trendbeleid en het wettelijk minimumloon op te offeren om de winst van de grote concerns te laten stijgen.

De PPR noemt het kabinetsbeleid „economisch en financieel ineffectief en maatschappelijk onaanvaardbaar". Het kabinet probeert met een troonrede als een kersttoespraak te verhullen dat het de saamhorigheid van de bevolking zwaar op de proef wil stellen.
Het GPV vindt dat de miljoenennota op de meeste punten een vastberaden indruk maakt en is bovendien zeer te spreken over de terugkeer van de bede in de troonrede. Fractievoorzitter Schutte meent dat het kabinet de onvoldoende matiging van de inkomsten in het bedrijfsleven niet als een gegeven mag accepteren, nu ambtenaren en uitkeringstrekkers zoveel moeten inleveren.
De SGP acht het noodzakelijk de kloof tussen mensen met een baan en mensen met een uitkering te vergroten. Hoewel het overheidstekort nog steeds groot blijft, moet het kabinet voortgaan op de ingeslagen weg. Wel mist de SGP ,,ethische beleidslijnen".
De Evangelische Volkspartij (EVP) kritiseert het kabinetsbeleid dat weliswaar bestrijding van werkloosheid nastreeft, maar volgens de EVP in zijn effecten alleen in hoge mate arbeidsplaatsen doet verdwijnen.
De RPF betreurt het dat in het kader van het koopkrachtbeleid nauwelijks of geen aandacht wordt besteed aan de positie van kostwinners. Grote moeite heeft de RPF voorts met de verlaging van de hogere uitkeringen naar 70%.
De Centrumpartij zal tegen elk bezuinigingsvoorstel van de regering stemmen, zolang deze bezig blijft ,,miljoenen guldens over de grens te smijten".

Perscommentaren

Tenslotte volgen hier enkele citaten uit hoofdredactionele commentaren in Nederlandse dagbladen.

De Volkskrant

De eerste troonrede van het kabinet-Lubbers is vrijwel gespeend van concrete beleidsvoornemens. Dat hoeft zo'n stuk niet onaantrekkelijker te maken, maar Lubbers heeft grauwe opsommingen vervangen door grijze bespiegelingen over economie. rechtsstaat en internationale verhoudingen, een en ander gelardeerd met morele en emotionele ontboezemingen van geheel eigen aard. Als het die kant moet opgaan is er nog maar weinig reden om het staatshoofd ter voorlezing uit te nodigen.
Erg helder is het allemaal niet. De overheid baseert zich „op de kracht van burgers, op hun saamhorigheid", maar constateert (enkele alinea's eerder) wel ,,gevoel van onzekerheid en gebrek aan geborgenheid". Daarvoor is dan echter weer het belangrijke .,weefsel van de samenleving" met zijn rijke schakering, ,,waar men zich thuisvoelt". Dan een sprong naar Willem de Zwijger, een nieuwe oproep tot saamhorigheid en de gerestaureerde Bede tot slot.
Dagsluitingachtig gemijmer in de vrije ruimte, maar wel met speciale sfeerelementen. Terwijl gure winden rond het nationale huis wervelen. nodigt Lubbers ons knus rond de haard, waar de geborgenheid minder sterke drank en rookwaren vergt. Taal en sfeer van en voor een christen-democratisch hart. Lekker apolitiek en liever niet praten over beleid, vooral niet dit beleid.

Trouw

Ambtenaren en uitkeringstrekkers moeten fors inleveren voor een lastenverlichting ten gunste van het bedrijfsleven. De werknemers in het bedrijfsleven daarentegen hoeven komend jaar nauwelijks meer te offeren. Het kabinet vergroot aldus bewust de inkomensverschillen tussen de bevolkingsgroepen.
De motivatie voor deze ongelijke behandeling is summier. In feite krijgen de getroffenen niet anders te horen dan dat zij zo een bijdrage leveren aan het economisch herstel. De grote vraag is echter of de benadeelde groepen met deze toelichting genoegen zullen en kunnen nemen. De „opstand" van de Belgische ambtenaren zou voor ons wel eens een generale repetitie kunnen zijn van wat we straks hier beleven. De uitkomst van zo'n confrontatie zou kunnen zijn, dat de regering alsnog toegeeft aan enige eisen van haar werknemers.
De uitkeringstrekkers zijn dan de enigen die uiteindelijk de rekening mogen betalen.

Het Parool

Het beeld van de koopkrachtoffers die het ombuigingsbeieid voigend jaar vergt, blijkt minder scheef uit te vallen dan het voor dit jaar geldende ,,koopkrachtplaatje". Toch worden met de voorgenomen korting van 3,5% op de inkomens van ambtenaren, trendvolgens en uitkeringstrekkers, bij het vrij laten van de inkomens in de particuliere sector, genoemde groepen onevenredig zwaar getroffen.
Zo kan, om nogmaals met de Raad van State te spreken. ,,de situatie groeien dat de bereidheid om noodzakelijke offers te brengen sterk wordt aangetast en kunnen bovendien in de maatschappij als geheel ernstige spanningen van sociale aard gaan ontstaan." Bij zo'n uitspraak denkt men, ook gezien het feit dat de vakbeweging zich reeds mordicus tegen die korting heeft verklaard, onwillekeurig aan Belgische toestanden, die iedereen hier te lande bij voorkeur zal willen vermijden.
In de Macro Economische Verkenning 1984 ziet minister Van Aardenne wat hij noemt .,de eerste stappen in de richting van een structurele gezondmaking van onze ecomomie" al gezet. Dat lijkt een wat voorbarig optimisme. Voorlopig blijft het Lubbersiaanse driesporenbeleid uiterst gevoelig voor bijvoorbeeld van over onze grenzen komende tegenwind. En zou het maatschappelijk draagvlak ervoor onvoldoende breed blijken. dan kan het nog gemakkelijk op ontsporingen uitlopen.

NRC/Handelsblad

Burgers en bedrijfsleven krijgen in 1984 enige lucht doordat de collectieve lastendruk wat afneemt. niet genoeg dunkt ons om de bestedingen op peil te houden. De inkomensoffers worden ongelijk verdeeld over de groepen in de maatschappij hetgeen tot sociale spanningen kan leiden.
Er zal nog een lange weg moeten worden gegaan voor er sprake zal zijn van een werkelijke versterking van onze economie. Dat de weg die het kabinet heeft gekozen daartoe zal leiden is meer geloof dan wetenschap. Er bestaat immers, zoals Ruding zelf in zijn nota schrijft, geen ervaring over de tijdsduur van de processen die het beleid in beweging heeft gezet.
In de troonrede presenteert een sobere overheid zich. die alleen waar nodig wil regelen. Van de burgers worden niet slechts sociaal-economische offers gevraagd maar ook eigen inspanningen om de kwaliteit van de samenleving te verbeteren. Wie daarin vooral de liberale coalitiepartner hoort, beluistert op andere plaatsen een verwijzing naar de zeer christen-democratische gespreide verantwoordelijkheid en gerechtigheid en. aan het slot. de teruggekeerde bede.
Duidelijk kenmerken van een compromis vertoont de troonrede ook waar zij de hoofdlijnen van het veiligheidsbeleid geeft. Plaatsing van nieuwe kernwapens moet zo enigszins mogelijk worden voorkomen. maar dan moeten de (alle?) middellange-afstandsraketten van de Sowjet-Unie ook worden ontmanteld, dat alles eventueel na een tussen-akkoord in Genève. Ook hier geldt dat nog een lange en zeer moeilijke weg wacht waarop het Nederlandse kabinet in het nieuwe parlementaire jaar grote obstakels zal vinden. Respect voor elkaar. vraagt de troonrede. Hopelijk blijft dat geen vrome wens.

De Telegraaf

Teleurstellend en ergerniswekkend is dat ook dit kabinet, dat nota bene verlichting van lastendruk in het vaandel voert, zich toch weer bezondigt aan een serie belastingverhogingen die er niet om liegt.
Als verontschuldiging wordt aangevoerd dat belastingverhoging uiteindelijk het onvermijdelijke sluitstuk moest vormen van een reeks van maatregelen (ook buiten de begroting in de sociale sector) om het financieringstekort van de overheid omlaag te brengen.
Als rechtvaardiging voor de verhoging van de belastingen wordt gezegd dat de sociale premies omlaag gaan, waardoor per saldo de totale druk van belastingen en sociale premies toch lager kan uitvallen.
Lagere totale lastendruk, het kabinet houdt zich aan zijn belofte, aldus de miljoeoennota.
Aardig bedacht, maar het is slechts de halve waarheid.
Volgend jaar daalt de collectieve lastendruk volgens de cijfers inderdaad met bijna 1%. Maar intussen mag niet worden vergeten dat deze druk in het thans lopende jaar 1983 met ruim 2% omhoog gaat. Vergeleken met de start van het kabinet in 1982 – en daar gaat het natuurlijk om – zal volgend jaar de lastendruk dus ruim 1% hoger uitkomen.
En dat is wel even iets anders!

Het Vrije Volk

Prinsjesdag 1983: een zwarte dag voor de ambtenaren, uitkeringstrekkers en de meer dan 800.000 werklozen. Zij moeten bloeden om het financieringstekort naar beneden te krijgen.
Prinsjesdag 1983: een zonnige dag voor de heer Van Veen en zijn achterban van werkgevers. Zij krijgen ondanks het financieringstekort 2 mrd in de schoot geworpen in de vorm van belastingverlagingen.
Deze miljoenennota ,,kan ernstige spanningen in de maatschappij veroorzaken".
Dit harde oordeel is niet van ons. Het is het oordeel van een van onze meest eerbiedwaardige colleges, de Raad van State die de regering moet adviseren over haar plannen. Nog nooit heeft de Raad zich zo scherp over regeringsplannen uitgelaten.
Maar het kabinet-Lubbers luistert niet naar deze waarschuwende woorden. Zoals het doof is voor de kritiek van vele economen uit alle politieke hoeken. Zoals het blind is voor de signalen uit België waar blijkt dat er een grens is aan het incasseringsvermogen van mensen.
Zo gaat het kabinet onverdroten verder. bezuinigend, zonder plan om de economie uit het slop te halen. de blik gefixeerd op het financierigstekort.
Volgens minister Ruding is de regering erin geslaagd de zwaarste lasten op de sterste schouders te leggen. Welke AOW-er, welke bijstandsmoeder. welke ambtenaar, welke leraar, welke vuilnisman zal dit geloven?

De Waarheid

Het kabinetsbeleid hakt in op de fundamenten van de verzorgingsstaat. Het is uit met het ,.wegknippen van de franje". De bezuinigingen op de bejaarden- en gezondheidszorg raken de kern, evenals de heffing van het schoolgeld voor leerplichtige kinderen. Het afbreken van voorzieningen. het afstoten naar de particuliere sector. het profijtbeginsel staan centraal. Het „weefsel van de samenleving", met wat hulp van een overbelaste eerste-lijn. mag de gevolgen opvangen.
Het terugdringen van het financieringstekort staat voorop in miljoenennota en troonrede. Maar tegelijkertijd wordt ook gewerkt aan een aantal andere meer verborgen doelstellingen, nu nog slechts terloops vermeld.
De loonstructuur in Nederland is te star. het marktmechanisme werkt niet. In andere landen kan in crisistijd makkelijk tot loonsverlaging worden overgegaan. In Nederland moet de

arme ondernemer zijn toevlucht nemen tot ontslag. Daarom is hier de werkloosheid zo hoog. Aldus de analyse van het kabinet.

Dus moet binnenkort de automatische prijscompensatie als wettelijk gegarandeerd instrument op de helling. Van de koppeling tussen de ambtenarensalarissen, de uitkeringen en de lonen in het particuliere bedrijfsleven wil het kabinet in 1984 al niets meer heel laten. Het moet de werkgever makkelijk worden gemaakt om mensen te ontslaan. Lastige overheidsvoorschriften, zoals op milieugebied, moeten geschrapt worden.

Terug naar een naakt kapitalisme. waar het marktmechanisme volledig in ere is hersteld, ten gunste van weinigen, ten koste van velen, maar... ,,samen verantwoordelijk".

Algemeen Dagblad

Veruit het zwaarst omstreden onderdeel van de kabinetsplannen voor volgend jaar wordt het inkomensbeleid voor ambtenaren en uitkeringstrekkers. In vergelijking met werknemers in het bedrijfsleven zullen zij aanzienlijke financiële offers moeten brengen. Het is een riskante keuze van bet kabinet, omdat zij zonder twijfel sociale spanningen zal oproepen. De eerste voorboden zijn er al.
Hoewel het kabinet zich hiermee in gevaarlijk vaarwater begeeft, is de keuze zeker te verdedigen. De overheidsuitgaven zijn in de afgelopen jaren zo hoog opgelopen. dat het accent van de bezuinigingen ook in deze sektor zal moeten vallen. Het is een logisch uitvloeisel van het regeerakkoord dat het CDA en de VVD vorig jaar hebben gesloten. Het getuigt van standvastigheid dat deze lijn in de eerste volwaardige begroting van het kabinet Lubbers wordt vastgehouden.

Nu de regering tot de grenzen gaat van het incasseringsvermogen van ambtenaren, trendvolgers en uitkeringstrekkers. is een vergelijking met de beloning in het bedrijfsleven, de marktsektor, eens te meer noodzakelijk. Deze analyse zal nu snel op tafel moeten komen om een heter inzicht in de onderlinge verhoudingen te kunnen krijgen.

NECROLOGIEËN

ANDRZEJEWSKI, JERZY (19-8-1909 Warschau – 19-4-83 Warschau) Pools schrijver

Hij studeerde Poolse literatuur aan de universiteit van Warschau maar maakte zijn studie niet af. In 1936 verscheen zijn eerste boek, Drogi nieunikuione (Onvermijdelijke Wegen). Door zijn volgende werk, Lad Serca (Harmonie van het Hart-1938) werd hij bekend.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij actief in het verzet. In 1945 trad hij toe tot de Communistische Partij van Polen. Van 1952-1957 was hij lid van het parlement.
Andrzejewski werd vooral bekend door zijn in 1948 geschreven Popiol i Diament (As en Diamant), een roman over de spanningen tussen de verschillende verzetsbewegingen tijdens en vlak na de oorlog, vooral die tussen de communisten en de zuiver patriottische voorstanders van een restauratie van het vooroorlogse Polen. Het verhaal werd tien jaar later door Andrzej Wajda onder dezelfde titel verfilmd.
Als voorzitter van de schrijversbond in 1949 toonde hij zich een enthousiast voorstander van invoering van het ..socialistisch realisme" in de literatuur. de verheerlijking van de mars van de mensheid naar het communisme, zoals gepropageerd door de Sowjet-Unie. Langzamerhand raakte hij gedesillusioneerd over het communistisch systeem en de beperkingen op de artistieke vrijheid.
Dat leidde in 1968, na zijn pleidooi voor de afschaffing van de censuur, tot een breuk met het bewind. Gomulka riep hem uit tot hoofdschuldige aan de studentenrellen van maart. Toen hij in september protesteerde tegen de inval in Tsjechoslowakije („Ik weet dat mijn schreeuw van protest de schande voor Polen niet kan uitwissen") was de breuk compleet: Andrzejewski werd voortaan geboycot en doodgezwegen.
In de late jaren zeventig speelde Andrzejewski die wel ,,het geweten van Polen" is genoemd. een hoofdrol in het KOR. het dissidente Comité voor de sociale zelfverdediging van de arbeiders, dat op zijn beurt de weg effende voor Solidariteit.
Onder de oppositie nam hij een aparte plaats in. Zo bleef hij schrijven voor het officiële blad Literatura, totdat ook dit weekblad onder de staat van beleg werd verboden.
Naast de al genoemde werken schreef Andrzejewski o.m. nog: Noc (Nacht) 1945. Ksiazka dla Marcina (Een Boek voor Martin-herinneringen) 1954, Zloty Lis (De Gouden Vos) 1955, Ciemnosci Kryja Ziemie (Duisternis Bedekt de Aarde) 1957, Bramy Raju (De Poorten van het Paradijs) 1961, Niby Gaj (As Ifthe Grove) 1961, Idzie Skaczac po Gorach (He Cometh Leaping Upon the Mountains) 1963, Apelacja (The Appeal) 1967 en Drie Verhalen (1973).

BALANCHINE, GEORGE (9-(22)-1-1904 Petrograd (Leningrad) – 30-4-1983 New York) Amerikaans choreograaf van Russische afkomst.

Balanchine werd onder de naam Georgi Melitonowitsj Balantsjiwadze in het toenmalige St. Petersburg geboren als zoon van een uit Georgie stammende componist die in Rusland wel de Georgische Glinka werd genoemd.
Op tienjarige leeftijd deed hij zijn intrede in de Keizerlijke Balletschool, hoewel hem eigenlijk een militaire opleiding was toebedacht.
Vanaf zijn prilste jeugd werd Balantsjiwadze tevens muzikaal geschoold en na zijn afstuderen aan de Keizerlijke Balletschool volgde hij nog drie jaar een studie aan het Conservatorium voor muziek. Als lid van het befaamde balletgezelschap van het Maryinski theater vergaarde hij grote kennis en inzicht van het Russische romantische klassieke repertoire.
Maar toch zocht hij toen al naar nieuwe wegen. Hij ontwierp eigen choreografieën en presenteerde zelf met enkele anderen eigen balletavonden. In 1924 verliet hij met drie collega's, Tamara Gewa. Alexandra Danilowa en Nikolas Efimow, Rusland voor een tournee naar West-Europa die eindigde met een arrangement voor de vier dansers bij de Ballets Russes van Serge Diaghilew, Diaghilew veranderde de naar zijn mening te moeilijk uitspraakbare naam Balantsjiwadze in Balanchine en arrangeerde de twintigjarige danser als balletmeester en choreograaf.
Zijn eerste van de tien balletten die hij voor dit wereldberoemde gezelschap creeerde. was Le Chant du Rossignol op muziek van de jonge Igor Strawinski, een componist waarmee Balanchine tot aan Strawinski's dood zeer veelvuldig samenwerkte. Na het uiteenvallen van Diaghilews gezelschap werkte Balanchine als balletmeester o.m. in Kopenhagen en in Londen.



Op invitatie van Lincoln Kirstein vestigde Balanchine zich in 1933 in de Verenigde Staten en richtte in New York de School of American Ballet op met het doel tot een Amerikaanse balletgroep te komen.
Zo vormden de leerlingen de kern van het latere New York City Ballet, en nog steeds komt het overgrote deel van de dansers van die groep uit de school voort.
Balanchine's choreografisch oeuvre omvat meer dan 150 balletten, waarvan er ongeveer dertig zijn gemaakt op muziek van Strawinsky. Enige van zijn balletten zijn: Pastorale (1925), Appollon (1928), De Verloren Zoon (1929), Serenade (1934), Card Game (1937), Concerto Barocco (1941), Danses Concertantes (1944), Night Shadow (1946), The Four Temperaments (1946), Theme and Variations (1947), Agon (1957). Monumentum pro Gesualdo (19601, Movements for Piano and Orchestra (1963), Huxley Variations (1966), Duo Concertant (1972)en Le Tombeau de Couperin (1974).

BENOIST-MECHIN, JACQUES (1-6-1901 Parijs – 24-2-1983 Parijs) Frans historicus.

In 1921 ging hij als journalist werken voor het radicaal-socialistisch getinte blad Le Quotidien.
Van 1925-1927 was hij directeur van het Parijse nieuwsagentschap International News Service. Nadat Benoist-Mechin in 1929 met zijn werkzaamheden voor deze nieuwsdienst was gestopt. werd hij hoofdredacteur van L'Europe Nouvelle en twee jaar later algemeen secreraris van L'Intransigeant. Ondertussen hield hij zich bezig met het schrijven van een monumentaal werk over de geschiedenis van het Duitse leger, dat vanaf 1936 geleidelijk aan verscheen.
Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog ging hij naar Vichy, waar zijn kennis van de Duitse geschiedenis zo op prijs werd gesteld dat maarschalk Pétain hem in de herfst van 1940 benoemde tot hoofd van de diplomatieke delegatie van oorlogsgevangenen in Berlijn. In febr. 1941 werd hij vervolgens staatssecretaris voor de Frans-Duitse betrekkingen in het kabinet Darlan. Dat bleef hij (met een korte onderbreking in juni-juli 1941 toen hij op diplomatieke missie in Ankara was) tot in sept. 1942 en in deze functie speelde hij een belangrijke rol in de onderhandelingen met Hitler in mei 1941.
Voor zijn rol in de oorlog werd hij in 1947 ter dood veroordeeld. In 1954 werd hij echter dankzij een strafvermindering voorwaardelijk in vrijheid gesteld.
Naast zijn grote werk over de geschiedenis van het Duitse leger in de periode 1918-1946 publiceerde hij verder nog vele werken over de Arabische wereld.

BIDAULT, GEORGES (5-10-1899 Moulins. dep. Allier – 26/27-1-1983 Cambo-les-Bains) Frans staatsman.

Hij was geschiedenisleraar en speelde voor de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol in de katholieke jeugdbeweging. Aan het begin van



de Tweede Wereldoorlog meldde hij zich vrijwillig voor het Front en na de nederlaag tegen de Duitsers trad hij toe tot het Franse binnenlandse verzet.
Nadat in 1943 de oprichter van de Nationale raad van verzet (CNR), Jean Moulin, door de GESTAPO (onder leiding van Klaus Barbie, de ,,slachter van Lyon") was doodgemarteld werd Bidault zijn opvolger aan het hoofd van de CNR.

In deze periode ontwikkelde Bidault met zijn geestverwanten denkbeelden omtrent een militant, democratisch katholicisme. waaruit na Frankrijks bevrijding de nieuwe grote partij. de Mouvement Républicain Populaire (MRP) ontstond. Hij werd daarin een der voormannen. In sept. 1944 werd Bidault minister van Buitenlandse Zaken in de door De Gaulle gevormde provisorische regering (tot juni 1946). Hij trachtte zijn land een bemiddelende rol te doen spelen tussen Oost en West. Van juni tot nov. 1946 was Bidault minister-president en, daar Frankrijk nog geen grondwet had, tevens staatshoofd. Daarna werd hij weer ininister van Buitenlandse Zaken en voerde Frankrijk in een meer anti-Russische richting.
Van okt. 1949 tot juni 1950 was Bidault weer premier. In febr. 1950 verlieten de socialisten zijn regering en in juni van dat jaar brachten zij hem ten val. In jan. 1953 werd hij weer minister van Buitenlandse Zaken. De MRP was sterk voor de Europese eenheid geporteerd en Bidault werd een der warmste verdedigers van de Europese Defensie Gemeenschap. In juni 1954 werd het kabinet-Laniel, waarin Bidault ook minister van Buitenlandse Zaken was, ten val gebracht in verband met het beleid in Indo-China. Bidault bleef nu op de achtergrond, totdat hij in april 1958 een – mislukte – opdracht tot kabinetsformatie ondernam. In mei 1958 steunde hij – tegen zijn partij in – De Gaulle en in juli 1958 richtte hij een eigen partij op. De ,,Démocratie Chrétienne". Reeds in 1959 kwam het tot een breuk tussen hem en De Gaulle, toen laatstgenoemde een liberale houding begon aan te nemen tegenover de Algerijnse opstandelingen. Bidault richtte daarop, met conservatieve politici, een „Rassemblement pour l'Algérie française" op.
Bidault eine zover. dat hij zijn parlementaire taak naast zich neerlegde en ,.ondergronds" ging in een ,,Nationale raad voor het verzet". Deze Raad werd onmiddellijk verboden en op 5 juli 1962 werd Bidaults parlementaire onschendbaarheid opgeheven.
Nadat hij Frankrijk had verlaten werd hij in sept. 1962 in Italië gearresteerd en over de grens gezet. Hij zette zijn ondergrondse activiteiten nog enige tijd vanuit West-Duitsland voort, totdat hij ook daar ongewenst werd verklaard. In maart 1963 vestigde hij zich in Brazilie.
Na jaren van ballingschap keerde hij na een amnestiemaatregel in 1968 naar Frankrijk terug. Sindsdien heeft hij geen politieke rol van enige betekenis meer gespeeld.

BLAKE, EUBIE (off. James Hubert) (7-2-1883 Baltimore, Maryland – 12-2-1983 Brooklyn, New York) Amerikaans ragtime-pianist en componist.

Op twaalfjarige leeftijd begon hij ragtime te spelen en vier jaar later componeerde hij zijn eerste hit, The Charlcstone Rag (1899). Een belangrijke stimulans kreeg hij van Noble Sissle, met wie hij in 1921 de musical Shuffle Along maakte Deze produktie, die de rassenscheiding op Broadway doorbrak, telde enkele songs die nog steeds populair zijn: I'm just Wild about Harry, Love will find a Way en Gypsy Blues.
De song I'm just Wild about Harry werd door aanhangers van Harry S. Truman in 1948 gebruikt bij de presidentsverkiezingen, die door Truman werden gewonnen.
In 1924 schreven Blake en Sissle de musical Chocolate Dandies. waarin onder andere de songs The Slave of Love en Dixie Moon voorkwamen. Blake beschouwde deze musical als zijn beste werk, maar de liedjes werden minder bekend dan die uit Shuffle Along.
Hoewel hij veel succes boekte met zijn song Memories of You, raakte hij in de jaren dertig op de achtergrond. Nadat hij tijdens de Tweede Wereldoorlog veel voor Amerikaanse soldaten was opgetreden, trouwde hij in 1945 met Marion Gant Tyler, een ex-danseres die optrad als zijn manager en ervoor zorgde dat hij tournees naar vele landen maakte.
De laatste jaren stond Blake meer volop in de belangstelling als gevolg van de plotselinge populariteit van ragtime-muziek, die veroorzaakt werd door de film The Sting. Een paar jaar geleden ging op Broadway de musical Eubie in première: een show die was gebaseerd op songs van Blake en Sissle. De produktie was dertien maanden te zien.

BLUNT. ANTHONY FREDERICK (26-9-1907 Bournemouth – 26-3-1983 Londen) Brits kunsthistoricus en Sowjet-spion.

Van 1932-1936 studeerde Blunt aan het Marlborough en Trinity College van Cambridge. Daarna werd hij staflid (van 1937-1939) van het uit Hamburg overgeplaatste Warburg Institute in Londen. Hij doceerde kunstgeschiedenis aan de universiteit van Londen en werd in 1939 onderdirecteur van het Courtauld Institute voor kunst.
Twee jaar na zijn benoeming tot conservator van de kunstverzameling van de koningin. werd Blunt (in 1947) directeur van het Courtauld Institute dat onder zijn leiding uitgroeide tot een vooraaiistaand opleidingscentrum voor kunsthistorici.
Conservator van de kunstverzameling van de koningin bleef Blunt tot 1972, toen hij met pensioen ging. Van 1972-1979 was hij vervolgens adviseur van de koningin op het gebied van schilderijen en tekeningen. Van de hand van Blunt zijn ook vele artikelen over kunst verschenen.
Op 5 nov. 1979 verscheen in Groot-Brittannië het boek The Climate of Treason van Andrew Boyle waarin Blunt genoemd werd als spion voor de Sowjet-Unie (zie ook pag 282-1981). Later bleek dat Blunt de ,,vierde man" was in het grote spionageschandaal in Engeland dat in 1951 aan het licht was gekomen en waarbij ook Kim Philby, Guy Burgess en Donald McClean waren betrokken. Ook bleek dat Blunt in 1964 in het geheim had bekend te hebben gespioneerd voor de Sowjet-Unie. In ruil voor de bekentenis was hem de belofte gedaan dat hem nooit landverraaad ten laste gelegd zou worden.
Na deze onthullingen nam de koningin Blunt zijn adellijke titel af. maar Blunt bleef – in ongenade – in Londen wonen.

BOBET, LOUISON (12-3-1925 Saint-Mfen-lc Grand, Bretagne – 13-3-1983 Biarritz) Drievoudig Frans Tourwinnaar.

Bobet debuteerde pas laat in de wielersport: op achttienjarige leeftijd. Hij was een veelzijdig coureur. Hij voelde zich erg thuis in de bergen en kon ook uitstekend tijdrijden. In 1946 werd hij kampioen van Frankrijk bij de amateurs.
Ook als prof was hij een laatbloeier. Aanvankelijk viel hij bij de beroepsrenners nauwelijks op. Na vijf vergeefse pogingen slaagde hij er in 1953 pas in om de Tour de France te winnen. Vervolgens wist hij ook in 1954 en 1955 de Tour te winnen.
Andere overwinningen die Bobet behaalde waren: Milaan-San-Remo (1951), de Ronde van Lombardije (19511, Parijs-Nice (1952), le Grand Prix des nations (19521, het wereldkampioenschap (1954), le Dauphiné liberé (1955), de Ronde van Vlaanderen (1955). Parijs-Roubaix (1956), Bordeaux-Parijs (1959).
Na een ernstig auto-ongeluk bij Parijs in 1961 kwam er een einde aan de wielercarrière van Bobet.

BRIELS. CAREL (26-6-1916 Tilburg – 25-3-1983 Amsterdam) Nederlands organisator van massa-spektakels.

Regisseur Carel Briels werd vooral bekend door het organiseren van massa-spektakels. Hij organiseerde zo'n vijftig gigantisch opgezette manifestaties waar tienduizenden mensen aan meewerkten. Briels schrok er niet voor terug honderd vliegtuigen. honderden tractoren of duizend paarden in te schakelen. Waar iets groots passend herdacht of gevierd moest worden, verscheen Carel Briels ten tonele.
Zo organiseerde hij in 1947 in Rotterdam ,.De Waterweg Heroverd". In 1948 regisseerde hij de feesten rond de troonsbestijging van Juliana; in datzelfde jaar richtte hij – met het batige saldo van het kroningsfeest – het Koningin Wilhelminafonds ter bestrijding van kanker op.
In de jaren vijftig en zestig verwierf Briels de bijnamen ,,de Cecil B. de Mille van het koninkrijk", ,,de Napoleon van het massaspel".
Zijn laatste groots opgezette manifestatie was in 1963 ter gelegenheid van de viering van 150 jaar koninkrijk. Briels koos voor het opvoeren van .,De slag bij Waterloo" in het Nijmeegse Goffert-stadion. Mede doordat grootse nationale manifestaties door het veranderen der tijden niet bijster populair meer waren, liep .,De Slag bij Waterloo" uit op een fiasco en een persoonlijke tragedie voor Briels.
De laatste jaren heeft hij vooral getracht de Amsterdamse traditie van opvoering van Vondels „Gijsbrecht van Aemstel" vlak na de jaarwisseling weer nieuw leven in te blazen.
Dit jaar werd de Gijsbrecht van Aemstel onder leiding van Briels in Haarlem getoond. maar hij was van plan om in 1984, met voorstellingen in de Nieuwe Kerk, naar Amsterdam terug te keren. In 1980 publiceerde Briels het boek De verbijsterde terugblik van een massaregisseur, waarin hij fel van leer trok tegen iedereen die hem in zijn carrière had tegengewerkt. In het nawoord van dit boek beschreef Martin van Amerongen Carel Briels als iemand die zijn nederlagen altijd als een man gedragen heeft.
Carel Briels voelde zich, zoals hij zelf zei. ,.voor Nederland te groot". en hij ging dan ook regelmatig heftig te keer tegen kunstraden, kunstambtenaren en kunstministers.

CITROEN, PAUL ROELOF (15-12-1896 Berlijn – 13-3-1983 Wassenaar) Nederlands schilder en tekenaar.

Hij studeerde in Berlijn aan de kunstschool, maakte deel uit van de Berlijnse Dada-groep rond Richard Hulsenbeck en werkte mee aan de Dada-almanak.
In 1917 werd hij vertegenwoordiger in Nederland van de beweging rond het tijdschrift Der Sturm en probeerde hij begrip te vinden voor kunstenaars als Kandinsky, Léger, Jawlensky, Klee en Kokoschka. Van 1922 tot 1924 studeer-

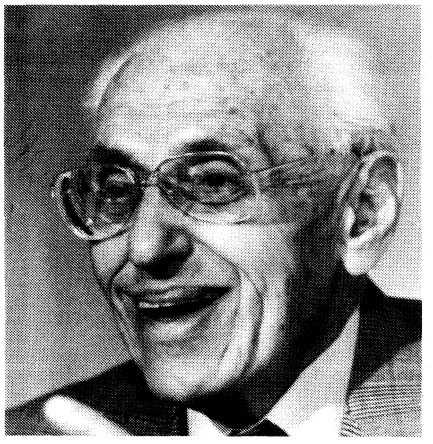
de Citroen aan het Bauhaus te Weimar onder Johannes Itten, waar ook Klee, Kandinsky. Schlemmer, Moholy-Nagy en Feiniger leraar waren.
In 1927 vestigde hij zich definitief in Amsterdam waar hij in 1933 met Charles Roelofsz ,,de Nieuwe Kunstschool" oprichtte. Twee jaar later werd hij leraar aan de Koninklijke Academie voor beeldende kunsten in Den Haag.
Citroen maakte duizenden portretten van tal van bekende personen onder wie Chagall, Kokoschka, Max Ernst. Victor van Vriesland, Menno ter Braak, A. Roland Holst, Erika en Thomas Mann en Henri Moore.
Hij werkte ook als schilder en ontwerper van opera-decors, muurschilderingen, boekomslagen en tegeltableaus.
Van zijn hand verschenen tal van publikaties over moderne kunst, ook wel in tijdschriften.
Op de lijst van publikaties komen onder andere voor: Palet (1931), Jacob Bendien (1940), de Tekenaar Henk Hartog (1947), Kunsttestament (1952), Introvertissimento (1956), Notities van een schilder (1966).A'dams en Eva's, een album litho's over de Damjeugd (1971), Portretten (1974)en Retrospectieve fotografie (1978).
in 1950 werd hem de Jacob Marisprijs toegekend, wat nog eens gebeurde in 1956. De Haagse Kunstkring benoemde hem in 1978 tot erelid.

CLARK, KENNETH MACKENZIE (13-7-1903 Londen – 21-5-1983 Hythe. Kent) Brits kunsthistoricus.

Clark was het enig kind van een rijke Schotse katoen-magnaat. Al op zevenjarige leeftijd had hij, zo vertelde hij later, een ,,ongewone belangstelling voor beeldende kunst" en toen hij zestien was liet hij weten graag met de befaamde kunsthistoricus Bernard Berenson in Florence te willen samenwerken. Zeven jaar later, nadat hij was afgestudeerd in Oxford, ging zijn wens in vervulling: Clark werd benoemd tot Berensons assistent en hielp hem vervolgens met het schrijven van een herziene versie van zijn in 1903 gepuliceerde standaardwerk Florentine Drawings. In 1931 werd hij directeur van het Ashmolean Museum in Oxford, waarna al gauw zijn benoeming tot directeur volgde bij de Londense National Gallery (1934).Tot 1945 bleef hij hiervan directeur. Van 1934-1944 was hij tevens conservator van de schilderijen van de Britse koning. Na de Tweede Wereldoorlog was hij geruime tijd hoogleraar in de kunstgeschiedenis in Oxford en in 1953 werd hij voorzitter van de Britse Kunstraad.
Clark, die in 1938 in de adelstand verheven werd. was al in een vroeg stadium geïnteresseerd in televisie als medium om de kunstgeschiedenis te populariseren. In 1954 werd hij voorzitter van het bestuur van de Britse commerciele televisie. Hij volgde voor kunstprogramma's lessen om zijn presentatietechniek op de televisie te verbeteren.
In 1969 maakte hij samen met David Attenborough, toen afdelingshoofd bij de BBC, de dertien-delige TV-serie Civilisation, waarin hij een beeld gaf van 1300 jaar Westerse cultuur. In hetzelfde jaar verscheen ook een boek met dezelfde titel. Een jaar later werd de serie in Amerika op de televisie vertoond en volgden tal van andere landen. Lord Clark schreef verder een groot aantal kunsthistorische werken waarvan Leonardo da Vinci (1939), Landscape into Art (1949) en The Nude (1959) het bekendst zijn.

CUKOR, GEORGE (7-7-1899 New York – 24-1-1983 Los Angeles) Amerikaans filmregisseur.

Op 19-jarige leeftijd debuteerde hij als acteur op Broadway, waar hij tot 1929 optrad, maar vooral als theaterregisseur enige naam maakte. Zo regisseerde hij b.v. in 1926 op Broadway The Great Gatsby van F. Scott Fitzgerald.
Op het moment dat de film geluid kreeg trok Cukor naar Hollywood (1929). Zijn eerste stappen in de wereld van de film bestonden uit het schrijven van dialogen voor Lewis Milestones klassieker All Quiet on the Western Front.



Milestone liet Cukor vervolgens ook de acteurs coachen, waarna de filmmaatschappij Paramount hem aannam als assistent-regisseur naast verschillende veteranen van de stomme film. Cukor specialiseerde zich in de acteursregie. In 1931 maakte hij voor het eerst twee eigen films (Tarnished Lady met Tallulah Bankhead en Girls about Town) om bij zijn derde, One Hour with You (1932) door toedoen van zijn producent Ernst Lubitsch te worden ontslagen bij Paramount.
George Cukor kwam in dienst bij zijn vriend, de legendarische filmmagnaat David O. Selznick. Met Selznick, die hij later volgde naar de filmmaatschappij MGM, maakte Cukor enkele van zijn grootste succesen onder andere Little Women (1933) en David Copperfield (1934).
Hun samenwerking werd opgebroken toen Selznick Cukor na tien dagen draaien ontsloeg als regisseur van Gone with the wind.
De problemen waren al begonnen toen Cukor zijn favoriet Katherine Hepburn als Scarlett O'Hara wilde casten. hetgeen Selznick niet toestond. Uiteindelijk mondden hun strubbelingen uit in een artistiek meningsverschil waarbij Selznick de nadruk wilde leggen op de grootscheepse aanpak van de produktie, terwijl Cukor het uitdiepen van de karakters meer nadruk wenste te geven. Voorts was Cukor geïrriteerd geraakt door de constante controle die Selznick uitoefende.

Cukor heeft zijn hele leven het stempel gehad van „vrouwenregisseur". Verschillende grote actrices, zoals Greta Garbo. Judy Garland, Marilyn Monroe, Ingrid Bergman, Rita Hayworth en vooral Katherine Hepburn blonken uit in zijn films. Maar Cukor zelf was altijd de eerste om erop te wijzen dat juist acteurs als James Stewart. Ronald Coman en Rex Harrison een Oscar kregen voor hun rol in zijn films. Zelf won hij alleen in 1964 een Oscar voor My fair Lady, waarin Audrey Hepburn de hoofdrol speelde.
In bijna al zijn films stond de vrouw centraal. De heldin in een Cukor-film is meestal iemand die probeert zichzelf te zijn of te blijven in een vrouw-vijandige wereld. Katherine Hepburn was Cukors iedeale model voor zo'n vrouw die in intelligentie en gevoel superieur was aan de mannen om haar heen. In de jaren dertig speelde ze in vijf Cukorfilms.
In totaal maakte Cukor een kleine vijftig films. Naast de al genoemde maakte hij o.a. nog: What Price Hollywood (1932), A Bill of Divorcement (1932) met Katherine Hepburn, Little Women (1933) eveneens het Katharine Hepburn, Romeo and Juliet (1936) met Norma Shearer en Leslie Howard, Sylvia Scarlett (1935) met Gary Grant, No More Ladies (1935) met Joan Crawford, Camille (1937) met Greta Garbo, Zaza (1938), The Philadelphia Story (1940).Twofaced Woman (1941), Gaslight (1944)met Ingrid Bergman, The Actress (1953), A Star is Born (1954) met Judy Garland, Les Girls (1958) en Rich and Famous (1981). zijn laatste film met Jacqueline Bisset en Candice Bergen.

DEMPSEY, JACK (off. William Harrison)(24-6-1895 Manassa, Colorado – 31-5-1983 New York) Amerikaans zwaargewicht.

In 1314 begon Dempsey onder de naam Kid Blackie als professional regelmatig mee te doen aan bokswedstrijden. Vijf jaar later, op 4 juli 1919, werd hij Wereldkampioen-zwaargewicht toen hij voor 20.000 toeschouwers in Toledo. Ohio, Jess Willard in drie rondes versloeg.
Op 2 juli 1921 verdiende Dempsey het toenmaals astronomische bedrag van 300.000 dollar, toen hij in Jersey City voor de ogen van 80.183 fans de Fransman Georges Carpentier in vier rondes versloeg.
Zijn wereldtitel raakte Dempsey echter kwijt, toen hij op 23 sept. 1926 in Philadelphia voor 120.757 toeschouwers in tien ronden op punten verloor van Gene Tunncy.
Van de 80 wedstrijden die Dempsey bokste, won hij er 60, waarvan 49 voortijdig. In zeven wedstrijden werd hij verslagen en **13** eindigden onbeslist.
Hij had een restaurant op Broadway. dat het trefpunt was van sportlieden uit de gehele wereld.

DOMBURG, ADRIANUS JOHANNES PETRUS van (9-1-1895 Oud-Gaste1 – 21-6-1983 Eindhoven) Nederlands filmcriticus.

Hij studeerde Nederlands in Tilburg en was aanvankelijk leraar in Waalwijk. In 1930 werd hij benoemd tot chef van de kunstredactie van De Tijd, waaraan toen onder anderen meewerkten Anton van Duinkerken en Jan Engelman.
Naast Leo Jordaan was Van Domburg de eerste journalist in Nederland die film als meer dan kermisvermaak zag. In de jaren dertig ging zijn enthousiasme voor Russische regisseurs zo ver, dat hij naar aanleiding van zijn positieve reactie op Moeder van Poedowkin op het matje werd geroepen door de bisschopen, die hem ervan verdachtten te ,,heulen met het communisme". In de loop der jaren schreef Van Domburg in bladen als De Nieuwe Eeuw (onder de schuilnaam Close up), De Gemeenschap, Vrij Nederland en het filmblad Filmforum, waarvan hij hoofdredacteur was. Daarnaast publiceerde hij bochures en boeken, waaronder Levende Schaduwen, Levensleugen in de Film en Walther Ruttmann en het Beginsel. Van Domburg was verder jarenlang filmmedewerker van de KRO.
Bij de fusie van De Tijd met De Maasbode in 1959 verdwenen de met Dbg ondertekende filmrecensies uit het katholieke dagblad. In dat jaar werd Van Domburg lector aan de universiteit van Nijmegen, in welke functie hij gedurende zes jaar studenten onderwees in de wetten van de film als zelfstandige kunst.
De visie van Van Domburg op film was sterk bepaald door de montagewetten van de vooroorlogse Russische en Duitse regisseurs, met name Poedowkin en Ruttmann. Hij was weinig gevoelig voor regisseurs die eind jaren vijftig en begin jaren zestig een aantal van deze beginselen overboord zetten.
Naast het strijden voor film als kunstzinnige vorm, was het gebruik van zuiver Nederlands een journalistieke passie voor Van Domburg, die hij vurig beleed in de Tijd-rubriek ,,De taal is gans een volk".
Van Domburg was verder onder meer voorzitter van de Nederlandse Kring van filmjournalisten en van de Culturele Adviescommissie van de Nederlanse Bioscoopbond.

DORTICOS TORRADO, OSVALDO LOPEZ (17-4-1919 Cienfuego, Cuba – 23-6-1983 Havana) Cubaans oud-president.

In 1941 beeindigde hij zijn studie rechten aan de universiteit van Havana. Vervolgens werd hij oprichter en vice-president van het Nationale College van Advocaten.
In 1953 sloot hij zich aan bij Castro's Beweging van de 26ste juli die er naar streefde het regime-Batista omver te werpen. Dorticos was coördi-

nator van de Beweging in Cienfuegos en zorgde voor de voedselvoorziening voor de opstandelingen.
Nadat hij in december 1958 was gearresteerd, wist hij te ontsnappen en week uit naar Mexico. Toen Castro begin 1959 de macht van Batista overnam, keerde Dorticos naar Cuba terug. In de nieuwe regering werd hij vervolgens tot minister voor de ,,revolutionaire wetgeving" benoemd en na het gedwongen terugtreden van Manuel Urrutia in juli 1959 tot president van Cuba. Dat bleef hij tot 1976, toen Castro zelf president werd.
Van 1964-1976 was Dorticos tevens minister van economische zaken en voorzitter van de Centrale Planningsraad.
In december 1976 werd hij vice-minister-president en lid van de Staatsraad. Na een regeringswijziging in januari 1980 werd Dorticos benoemd tot minister van justitie, een functie die hij tot zijn dood bekleedde. Tevens was hij lid van het Politbureau van de Communistische Partij.

DUINTJER. MARIUS FRANS (22-12-1908 Veendam – 2-5-1983 Amsterdam) Nederlands architect.

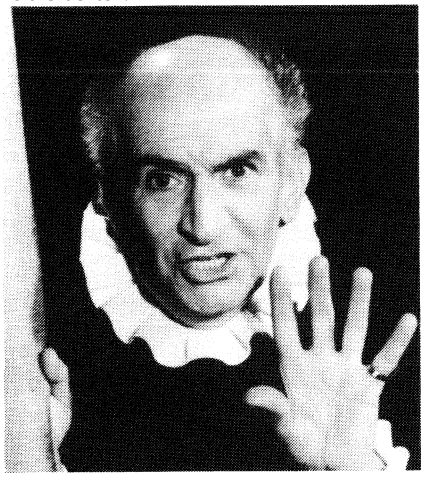
In 1933 verwierf hij het architectendiploma aan de Technische Hochschule in Zurich. Vervolgens ging hij twee jaar in de leer bij Le Corbusier in Parijs. In 1935 vestigde hij zich als architect in Amsterdam. Van 1956-1963 was hij buitengewoon hoogleraar bouwkunde aan de Technische Hogeschool in Delft.
Van de vele bouwwerken van zijn hand, waaronder woonhuizen, ziekenhuizen. politiebureaus en wooncomplexen te Roozendaal (1950) en Tilburg (1958). zijn de belangrijkste: Ontspanningsgebouw Werkspoor te Utrecht (1939), de Kruiskerk te Amstelveen (1950), Recreatiegebouw Werkspoor Amsterdam (1952) waarvoor hem in 1958 de architectuurprijs van de gemeente Amsterdam werd verleend, verder te Amsterdam de Opstandingskerk (1958), het Christelijk Lyceum Buitenveldert (1964), Mantelfabriek Stibbe N.V. (1966). het gebouw van De Nederlandsche Bank N.V. op het Frederiksplein (1968 voltooid). het complex Schiphol (1967 voltooid) in samenwerking met het Bouwbureau Stationsgebouw Schiphol. en het Academisch Medisch Centrum in de Bijlmermeer.

FABRE-LUCE, ALFRED (16-5-1899 Parijs – 16/17-5-1983 Parijs) Frans essayist.

Fabre-Luce was de zoon van een welvarend bankier. Hij was korte tijd diplomaat, maar bracht het grootste gedeelte van zijn leven door als journalist, essayist. polemist en schrijver van meer dan 40 boeken.
Het eerste deel van zijn Journal de la France (1941) was een apologie voor Pétain. die hij zag als de redder van Frankrijks eer onder de Duitse bezetting.
In het tweede deel (1943) verdedigde hij de Franse joden en kritiseerde hij zowel de anti-semitische wetten van het Vichy-bewind als de Duitse bezetting van Zuid-Frankrijk. Vanwege deze uitlatingen werd hij korte tijd door de Duitsers vastgehouden.
Bij de bevrijding kwam hij voor langere tijd in de gevangenis terecht, ditmaal wegens zijn algemeen bekende sympathie voor Pétain. Hij werd beschuldigd van collaboratie met de Duitsers.
Zijn afkeer van generaal De Gaulle, daterend uit 1940, verwoordde hij in zijn boek Haute Cour (1962). Hierin stond De Gaulle terecht voor verraad en voor misbruik van zijn bevoegdheden als president. Het boek werd door de politie in beslag genomen en is nog steeds in Frankrijk verboden. Fabre-Luce zelf moest wegens ,,belediging van het staatshoofd" terecht staan en werd tot 1.500 franc boete veroordeeld.
Tegen De Gaulle's beleid inzake Algerije schreef Fabre-Luce twee boeken waarin hij pleitte voor een Algérie française.
Tijdens de onrust in mei 1968 sprak Fabre-Luce zijn steun uit voor de linkse radicaal Pierre Mendès-France, een andere tegenstander van De Gaulle.
In de zeventiger jaren steunde hij Valéry Giscard d'Estaing, die een neef van hem was.
Fabre-Luce schreef verder nog verschillende bekende biografieën, waaronder die van Talleyrand en D. H. Lawrence, en boeken waarin hij pleitte voor verschillende humanistische en libertijnse zaken zoals vrijwillige euthanasie.

FUNÈS, LOUIS de (31-7-1914 Courbevoie, een voorstad van Parijs – 27-1-1983 Nantes) Frans filmkomiek.

Na een hele serie verschillende beroepen te hebben uitgeoefend, zoals etaleur en nachtclubpianist, debuteerde Louis de Funes in 1945 in de film, maar het zou bijna twintig jaar duren voordat hij van kleine figurantenrollen zou overstappen naar de rollen die hem bekendheid brachten.



Het Franse publiek waardeerde de acteur het meeste in films als Le Gendarme de Saint-Tropez uit 1964 (een typetje dat een hele serie films opleverde, Le Gendarme a New York, etc. en zijn laatste, Le Gendarme et les Gendarmettes). De grootste successen van De Funes waren Le Corniaud (1965) met André Bourvil, La Grande Vadrouille uit 1966 (in Nederland bekend als Samen Uit, Samen Thuis) eveneens met Bourvil, Oscar (1967), La Folie des Grandeurs (1971), Les Aventures de Rabbi Jacob (1973) en l'Aile ou la Cuisse.
Met zijn hoofdrol in Molière's L'Avare (De Vrek) ging in 1980 een lang gekoesterde wens van De Funès in vervulling om ook eens een dramatische rol te mogen spelen.
Het handelsmerk van de komiek De Funes was het type van de kleine burgerman behept met een geagiteerd optreden, gekke grimassen en tics.
De Funes, die door de Fransen ook wel „Fufu" of ,,Monsieur Grimace" wordt genoemd, werd beschouwd-als de grootste filmkomiek na Fernandel en Bourvil.

HINES, EARL KENNETH (28-12-1905 Duquesne, Pennsylvania – 22-4-1983 Oakland. Californië) Amerikaans jazzpianist.

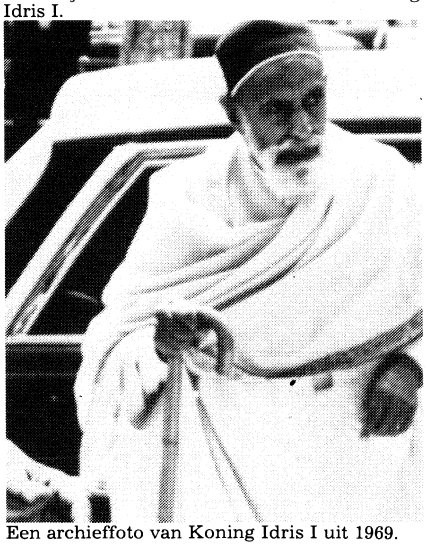
Earl „Fatha" Hines was de zoon van een bekend jazztrompettist. Zijn moeder, die orgel speelde, had voor haar zoon een klassieke carrière op het oog, maar Earl prefereerde de jazz. Zijn eerste baantje kreeg hij in 1922 op 17-jarige leeftijd in Chicago bij Lois Deppe, een populaire zanger in die tijd. Voor hij zijn eigen orkest ging vormen, speelde Hines met Sammy Steward, Carroll Dickerson en Louis Armstrong. Als bandleider werkte hij in de periode 1928-1948 met Charlie Parker, Dizzy Gillespie en Omer Simeon. Zangers die bij hem optraden waren naast Sarah Vaughan, Billy Eckstine en Herb Jeffries. Toen hij in 1948 zijn band ontbond trad hij in dienst van 'Satchmo' Armstrong (1948-1951).
Zij maakten samen vele platen. Hines' bekendste opname was Rosetta en tot zijn favorieten behoorden I Got it Back, The Earl en Second Balcony Jump. Met zijn trio maakte hij onder meer Oh Fatha en Guide to Jazz.

GLASHOUWER, WILLEM (22-5-1913 Hindeloopen – 27-2-1983 Utrecht) Eén van de oprichters van de Evangelische Omroep.

Glashouwer studeerde theologie in Groningen. Hij was hervormd predikant in Muiderberg. Nijverdal. Vlaardingen. Amsterdam. Driebergen en Tull en 't Waal.
Daarnaast was hij één van de initiatiefnemers van de Evangelische Omroep. Bij de oprichting van de omroep in april 1970 werd hij tweede voorzitter. Een jaar later werd hij voorzitter.

IDRIS I, koning, voluit SAYED MOHAMMED IDRIS AS-SENOESSI (13-3-1890 oase Dhaghaboeb, in Libië – 25-5-1983 Cairo) Oud-koning van Libië.

In 1916 nam Idris de leiding over van de door zijn grootvader gestichte Islamitische Senoessi-secte. In 1922 wees hij de eis van Mussolini af om de onafhankelijkheid van de Senoessi op te geven en ging hij in Egypte in ballingschap.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog koos Idris de zijde van de geallieerden en in 1944 keerde hij. toen de Italianen verdreven waren, in Libië terug.
Op 1 juni 1949 proclameerde hij de onafhankelijkheid van Cyrenaica, het oostelijk deel van Libië, dat aan Egypte grenst. Op 2 dec. 1950 nam de Nationale Wetgevende Vergadering van Libië een resolutie aan waarin stond: ,,Libie zal een onafhankelijke, soevereine staat zijn. De staat zal een federatie zijn en zijn regering zal een democratische constitutionele monarchie zijn, onder de kroon van de Emir van Cyrenaica (Idris – red.)."
Op 24 dec. 1951 werd Libië formeel een onafhankelijke federale monarchie onder koning Idris I.



Een archieffoto van Koning Idris I uit 1969.

Op 1 sept. 1969 werd de koning door een groep legerofficieren onder leiding van kolonel Kadhafi ten val gebracht, waarna hij asyl zocht in Egypte. In nov. 1971 werd Idris bij verstek ,,wegens corruptie" ter dood veroordeeld. In 1974 verwierf Idris het Egyptische staatburgerschap.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen. Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

KENIA NAAR DE STEMBUS

Op 26 september werden in Kenia vervroegde parlementsverkiezingen gehouden. Voor de 158 zetels hadden zich 995 kandidaten aangemeld, van wie 991 door de uitvoerende raad van de eenheidspartij Kenya African National Union (KANU) waren goedgekeurd. In juni 1982 was Kenia een de jure één-partij-staat geworden met de KANU als enige legale partij (pag. 616/3-1982). Daarmee werd een reeds lang bestaande situatie gelegaliseerd, want ook aan de parlementsverkiezingen van dec. 1969. okt. 1974 en nov. 1979 (zie pag. 75/3-1980) hadden alleen KANU-kandidaten deelgenomen.
Door het overlijden van een van de kandidaten bleven er 990 over. In vier kiesdistricten traden meer dan 10 kandidaten op, in 149 variëerde hun aantal van 2 tot 10 en in vijf was er maar één kandidaat. In deze vijf districten werden de betreffende kandidaten op 29 aug. reeds verkozen verklaard. Tot hen behoorden president Daniel Arap Moi en vice-president Mwai Kibaki.
Op 26 sept. konden 7,2 mln kiesgerechtigden (op een bevolking van 16 mln) zich dus uitspreken over de bezetting van 153 parlementszetels. Zij werden door de president ruim een jaar eerder dan vereist naar de stembus geroepen om, naar Moi op 17 mei had verklaard, ,,het systeem te zuiveren". Maar de meeste waarnemers meenden, aldus de *NZZ* (29-9), dat vooral gestreefd werd naar de beëindiging van de zware politieke crisis in Kenia.

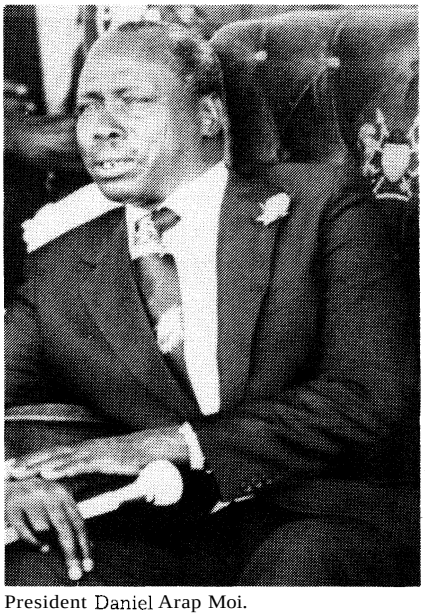
Deze bereikte haar hoogtepunt met de mislukte coup van de luchtmacht op 1 aug. 1982 (pag.. 618 e.v.-1982).Op 8 mei 1983 bracht president Moi zelf het land opnieuw in beroering, toen hij verklaarde dat ,,vreemde landen" bezig waren ,,een zeker persoon op te leiden" om de macht over te nemen. Er volgde een massale campagne tegen de niet-geïdentificeerde ,,verrader", welke uitmondde in de politieke uitschakeling van een van de meest invloedrijke figuren, de minister van constitutionele zaken Charles Njonjo. Bijzonderheden van de voornaamste ontwikkelingen sinds augustus 1982 volgen hieronder.

Processen na mislukte coup. Politiek asiel voor *coupleiders* in Tanzania

Op 14 sept. 1982 begon een reeks van processen tegen militairen van de luchtmacht wegens hun rol in de mislukte coup van 1 aug. 1982 (zie pag. 61811 e.v.-1982).
Tot eind april 1983 werden omstreeks 1.000 militairen van de ontbonden luchtmacht schuldig bevonden aan muiterij en veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 6 maanden tot 25 jaar. Onder hen was de ex-luchtmachtcommandant, generaal-majoor Peter M. Kariuki. die op 18 jan. door een krijgsraad na een proces van een week werd veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf. Volgens de krijgsraad was hij nalatig geweest bij het verhinderen en vervolgens neerslaan van de muiterij.
Voorts werden tot 10 februari in totaal 9 voormalige luchtmacht-militairen wegens hoogverraad ter dood veroordeeld, onder wie slechts één officier t.w. luitenant Samson Onyango (10 jan.). Geen van deze doodvonnissen werd tot dusver voltrokken.
De twee beweerde leiders van de coup, soldaat Hezekiah Ochuka en sergeant Pancras Okumu, ontvingen op 16 okt. 1982 politiek asiel in Tanzania.

Op 21 sept. 1982 had de Tanzaniaanse opperrechter Goodwill Koroso het Keniase verzoek tot uitlevering van de twee afgewezen. Volgens de rechter kon de juridische grondslag voor de uitlevering, nl. ontvoering van twee Keniase piloten (die inmiddels met hun toestel in Kenia waren teruggekeerd), niet worden bewezen.

Op 28 febr. 1983 werd Captain Didacus Ollack Diego, een functionaris van de burgerluchtvaart maar ook een voormalig luchtmacht-officier, tot 12½ jaar gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij vooraf op de hoogte zou zijn geweest van de coupplannen en had nagelaten de autoriteiten daarvan in kennis te stellen. Hij was de eerste burger die wegens een dergelijke aanklacht werd veroordeeld.
Tevens werden vijf studenten en een docent tot gevangenisstraffen veroordeeld. Het betrof:


President Daniel Arap Moi.

1) Titus Adungosi. voorzitter van de studentenvereniging SONU van de Universiteit van Nairobi. kreeg op 24 sept. 1982 10 jaar gevangenisstraf' opgelegd. omdat hij ten gunste van de coup had gedemonstreerd: 2) Peter Oginga Ogego werd op 7 okt. 1982 veroordeeld tot 6 jaar gevangenisstraf wegens opruiing en in nov. werd deze straf, na een beroep van de procureur-generaal. met 4 jaar verzwaard: 3) David Onyango Oloo kreeg 5 jaar gevangenisstraf wegens het schriiven. bezitten en publiceren van een opruiend document; 4) Maina Wa Kinyatti, een reeds op 24 juni 1982 gearresteerde docent van de Universiteit van Nairobi, werd op 18 okt. 1982 tot 6 jaar gevangenisstraf veroordeeld op een soortgelijke aanklacht: en 5) op 14 maart 1983 werden twee studenten tot in totaal 11 jaar veroordeeld wegens opruiing.
De minister van hoger onderwijs, Joshua Joseph Kamotho, maakte volgens The Times (5-2) bekend dat de op 2 aug. 1982 gesloten Universiteit van Nairobi. per 1 maart voor zes weken zou worden heropend om de studenten in staat te stellen het academische jaar 1981'82 te voltooien. Eerder had president Moi op 20 okt. 1982 laten weten dat de universiteit tijdelijk zou worden gesloten t.b.v.een herstructurering wegens de betrokkenheid van studenten bij de coup.

Drie in augustus 1982 gearresteerde prominente leden van de Luo-gemeenschap werden de volgende maand in staat van beschuldiging gesteld. Raila Odinga (zoon van de voormalige vice-president Oginga Odinga) en prof. Alfred Vincent Otieno (van de Universiteit van Nairobi) werden op 22 sept. voor een rechtbank in Nairobi aangeklaagd wegens hoogverraad resp. het verhelen van hoogverraad. Otieno Makonyango (adjunct-hoofdredacteur van de „Sunday-Standard") werd op 23 sept. aangeklaagd wegens hoogverraad.

Maar op 23 maart 1983 trok de justitie de aanklachten tegen hen in. Zij werden door de politie onmiddellijk weer aangehouden. Op 15 april werden zij officieel in administratieve detentie geplaatst. Daarmee kwam het aantal personen dat officieel zonder vorm van proces is gedetineerd op 12. Oginga Odinga zelf was op 9 nov. 1982 onder huisarrest geplaatst in zijn woning te Kisumu.

Op 15 febr. 1983 meldde radio-Nairobi dat James Orengo (voormalig parlementslid voor Ugenya) en Kihika Kimani (oud-parlementslid voor Nakuru North) naar Zimbabwe waren gevlucht om daar politiek asiel te vragen. De parlementszetel van Ugenya was intussen bij een tussentijdse verkiezing op 13 febr. gewonnen

Weekblad 52ste jaargang No. 2710. pag. 39303-39318

door Matthew Ogutu, de vroegere minister van coöperatieve ontwikkeling.

Vrijlating gevangenen

Op 22 febr. maakte president Moi bekend dat 412 voormalige luchtmachtmilitairen. die wegens muiterij terecht moesten staan, en 61 studenten, die op beschuldiging van opruiing vastzaten, waren vrijgelaten. Op 4 maart gelastte de president de vrijlating van nog eens 124 oud-leden van de luchtmacht

T.g.v. de 20ste verjaardag van het verwerven door Kenia van intern zelfbestuur verleende president Moi op 1 juni amnestie aan 8.463 gevangenen. Onder hen waren 22 personen, vnl. oudluchtmachtleden. die na de mislukte coup waren gedetineerd. Een van hen was Ben Gethi. de voormalige chef van de Keniase politie.

Ontslag procureur-generaal en gemeentebestuur

Op 6 jan. ontsloeg president Moi procureur-generaal Joseph K. Kamere, de minister van justitie. In zijn plaats werd een lid van het hooggerechtshof, Matthew Muli, benoemd.

Officieel werd geen reden voor de vervanging opgegeven, maar in het parlement was onlangs scherpe kritiek op Kamere geleverd, o.a. orndat hij een forse ongedekte lening van de Baroda Bank had gekregen. hoewel hij er zelfs geen rekening had. Bovendien was hij betrokken bij een gerechtelijke aanklacht van een Westduitse zakenman, met wie Kamere samenwerkte in een bouwproject en die later werd beschuldigd van overtreding van de douanebepalingen.

Op 3 maart werden de burgemeester, de gemeenteraad en de ambtelijke top van de hoofdstad Nairobi naar huis gestuurd. Een regeringscommissie nam voorlopig het bestuur over. Tegenover de pers verklaarde de minister van plaatselijk bestuur, Moses Mudawadi. dat deze stappen het gevolg waren van het ,,geweldige wanbeheer" in het stadsbestuur en het slechte functioneren van de stedelijke openbare diensten; vooral het ophalen van huisvuil en de watervoorziening waren in het slop geraakt. Een commissie zou een officieel onderzoek instellen naar het falen van de openbare diensten en naar mogelijke fraude.

Burgemeester Nathan Kahara was eind 1979 gekozen. Hij had toen de fungerende Kikoejoeburgemeester Andrew Ngurnbe verslagen, doordat hij uit alle andere (minderheids)stammen in Nairobi een coalitie had weten te smeden. De Kikoejoes vcrlorcn steeds meer hun traditionele invloed in het stadsbestuur. Om politieke redenen werden 5.000 a 6.000 arbeiders en functionarissen in de stedelijke diensten aangesteld. die niets anders hoefden te doen dan hun salaris in ontvangst te nemen, aldus de FAZ (5-4). Bovendien zou Kahara zijn aanhangers hebben bevoordeeld bij het toewijzen van huizen die dan voor een veelvoud van de oorspronkelijke huur aan woningzoekenden werden verhuurd.

Partijkrant

Op 16 maart besloot het bestuur van de regeringspartij, de Kenya African National Union (KANU), de uitgeverij Stellascope over te nemen, die tot dan toe de ,,Nairobi Times" publiceerde, om zelf een partijkrant uit te geven. Begin april werd de verschijning van de ,,Nairobi Times" gestaakt en op 5 april verscheen de eerste editie – voorlopig met dezelfde opmaak – van de nieuwe Engelstalige partijkrant, de „Kenya Times". In dit nummer bevestigde president Moi dat het blad niet ,,slechts een spreekbuis of een propaganda-instrument van KANU en regering" zou zijn. Het blad zou volgens het beginsel van de ,,persvrijheid, die wij in ons systeem steeds hebben erkend" worden geleid. De oplage van de „Kenya Times" bedroeg voorlopig 25.000. Op korte termijn zou de KANU ook een Swahili-versie uitgegeven onder de naam „Kenya Leo".

De twee voornaamste Engelstalige dagbladen van Kenia zijn de „Daily Nation" (oplage 110.000. eigendom van de Aga Khan) en de „Standard" (oplage ca. 50.000. eigendom van het Britse Lonhro-concern). Bij de ondertekening van het koopverdrag had president Moi verzekerd dat de partijkrant ..de andere kranten niet (zou) bestrijden", maar met hen ,,in het nationale belang harmonisch (zou) samenwerken".
De uitgever en hoofdredacteur van de voormalige ,,Nairobi Times". Hilary Mgweno, zette de publikatie van zijn bijna 10 jaar oude magazine ,,Weekly Review" voort.

Economische maatregelen. Devaluatie. *Nieuw* IMF-krediet. Westerse hulp

Op 21 sept. 1982 kondigde president Moi een aantal maatregelen aan met het oog op de ,,ernstige financiele crisis" om het vertrouwen van het zakenleven te herstellen. *NRC/H'blad* (22-9-1982) meldde:

„Allereerst wordt de exportsubsidieregeling. die afgelopen juni was afgeschaft. in gewijzigde vorm hersteld. Bedrijven die hun export herstellen tot op het niveau van juni krijgen een subsidie van 10% en voorzover ze het niveau van juni zelfs overtreffen 25%. Dit schema gaat met terugwerkende kracht tot juni in.
Tegelijkertijd beloofde Moi dat de overheid zijn financiële leven zal beteren en aanzienlijk soberder zal opereren. Zo zal de overheid niet meer deelnemen in grote projecten en ondernemingen en haar subsidies aan staatsbedrijven verminderen. Staatsbedrijven die onvoldoende functioneren zullen worden opgedoekt.
Tevens zullen de binnen- en buitenlandse particuliere investeerders worden aangemoedigd. Zo kunnen nieuwe bedrijven die nieuw kapitaal gebruiken eveneens rekenen op een exportsubsidie van 25%.
Moi verzekerde ook dat de schade als gevolg van de mislukte staatsgreep meevalt, omdat nu veel geplunderde artikelen zijn teruggevonden en teruggegeven aan de eigenaren. Hij kwam nu uit op een schade van *f* 100 mln. nadat hij vorige maand een bedrag van f 250 mln noemde.
De aanvankelijke afschaffing van de exportsubsidie en de daarmee samenhangende vertragingen in de afgifte van invoervergunningen door de centrale bank hadden tot doel de nijpende tekorten op dc Keniasc betalingsbalans in te tomen.
Met hetzelfde doel besloot de regering vorige maand (op 19 aug. 1982) van de ene op de andere dag de olie-invoer met 10% te besnoeien. Maar het gevolg was dat tientallen fabrieken in acute moeilijkheden raakten en de afgelopen maanden werd voor duizenden Keniase arbeiders ontslag aangevraagd bij het ministerie van arbeid. Vooral in de texriel-. huiden- en cementindustrie dreigden grootscheepse bedrijfssluitingen en ontslagen.
Volgens woordvoerders van werkgeversorganisaties wordt de schade door de herinvoering van de exportsubsidie beperkt.
Intussen worden de gevolgen van de beperkte olie-invoer steeds meer merkbaar. Diesel is in grote delen van Kenia niet meer te krijgen en een toenemend aantal benzinepomphouders levert alleen nog beperkte lioeveelheden of aan vaste klanten..."

Op 22 sept. werd Kenia's enige raffinaderij, gevestigd in Mombasa. wegens een tekort aan ruwe olie voor het eerst sinds de opening ervan in 1963 gesloten. Daardoor werd de uitvoer van olieprodukten naar de buurlanden (Oeganda, Rwanda. Boeroendi en delen van Zaire) opgeschort.
Op grond van berichten uit regerings- en diplomatieke bronnen meldde de *Financial* Times op 1 okt. dat het IMF zijn steunkrediet van 151,5 mln SDR's ($ 162,6 mln) had opgeschort, omdat Kenia niet aan de gestelde voorwaarden zou hebben voldaan. Kenia had reeds een tranche van 90 mln SDR's opgenomen en zou per 2 aug. nog een tranche van 30 mln SDR's opnemen.
Op 4 okt. ontkende de minister van financiën, Arthur K. Magugu. dat het IMF zijn lening aan Kenia had ingetrokken of opgeschort. Wel gaf hij toe dat de uitbetaling van de lening door ,,technische oorzaken" was vertraagd, zoals oponthoud bij het overleg met het IMF en bij het evalueren van het eerste deel van het IMF-programma. als gevolg van de mislukte coup van 1 augustus. Om dat proces af te ronden was op 26 sept. een IMF-team in Nairobi gearriveerd voor overleg met de Keniase regering.
Na tiendaagse onderhandelingen met een IMF-team over een nieuw standby krediet begin december maakte minister Nagugu op 10 dec. een devaluatie van de Keniase shilling met 13% bekend. De waarde werd Sh. 12,6018 per $ 1 tegen voorheen Sh. 10.9359.

Op 26 jan. 1983 werden in Nairobi besprekingen afgerond tussen regeringsvertegenwoordigers en afgevaardigden van 16 Westerse donorlanden (incl. EG, VS en Saoedi-Arabië). de Wereldbank en het IMF over economische hulp aan Kenia t.b.v. zijn begroting en betalingsbalans. Reeds medio aug. 1982 had president Moi een aantal Westerse donorlanden om economische hulp gevraagd ter waarde van ca.

$125 mln om de door de mislukte coup aangerichte schade te herstellen, en in november had daarover beraad in Londen plaatsgevonden. Volgens diplomaten kon Kenia in principe op meer hulp rekenen, maar hoeveel dat betrof werd niet bekendgemaakt.
Op 21 maart 1983 keurde het IMF een nieuw stand-by krediet voor de duur van 18 maanden goed met een equivalent van 175, 95 mln SDR's (ca. $190 mln). Met dit nieuwe hulpprogramma zouden volgens het IMF de economische aanpassingsmaatregelen van Kenia – devaluatie, opvoering van de export, beperking van de staatsuitgaven en vermindering van het tekort op de betalingsbalans – worden gesteund.
Op 26 juni werd gemeld dat Kenia van de VS een bijstandskrediet van ruim $30 mln had ontvangen, waarvan $28 mln bestemd was voor dekking van het tekort op de handelsbalans. Minister Magugu deelde mee dat in het begrotingsjaar 1983184 lg"/~van het budget door buitenlandse leningen zou worden gedekt. Omstreeks 24% van de exportopbrengst zou nodig zijn voor aflossing en rente van de schulden (zonder het IMF-krediet).

President Moi over buitenlands *komplot.* Uitschakeling Njonjo

Op 8 mei onthulde president Moi tijdens een bijeenkomst in Kisii dat ,,vreemde landen" bezig waren ,,een zeker persoon op te leiden" om de macht (het presidentschap) over te nemen. Hij suggereerde ook dat sommige politici in Kenia poogden de positie van vice-president Mwai Kibaki te ondermijnen.

In de Keniase media begon een felle campagne tegen de mysterieuze ,,verrader", terwijl speculaties over de betrokken ,,vreemde landen", de ronde deden.
Daarbij werd Engeland genoemd, omdat president Moi de Britse tolerantie t.a.v. de Keniase politieke ballingen in Londen, die regelmatig kritiek op de regering van Kenia leveren, had vergeleken met de status van Joshua Nkomo, de toen in Londen verblijvende oppositieleider van Zimbabwe, die was verzocht zich van politieke activiteiten te onthouden. Op 13 mei had de Britse Hoge Commissaris in Kenia. Sir Leonard Allinson. op eigen verzoek een onderhoud van een half uur met president Moi. Aangenomen werd dat Sir Leonard zijn bezorgdheid over deze speculaties uitte en de president liet weten dat Engeland niet in zo'n komplot verwikkeld was.
Over de vraag wie de ,,verrader" was werden door ministers en parlementsleden aanwijzingen gegeven. waaruit kon worden afgeleid dat het de minister van constitutionele zaken, Charles Njonjo, was die toen in Londen verbleef. De secretaris van de parlementsfractie van de KANU, Francis Mutwol, verklaarde volgens The Times (13-5) dat de ,,verrader" een minister was die vele reizen naar het buitenland had gemaakt en bezittingen en geld buiten Kenia had. Het partijblad *Kenya* Times (13-5) achtte het waarschijnlijk dat ,,de door de buitenlanders geholpen verraders dezelfde krachten waren die achter de gebeurtenissen van vorig jaar (de mislukte coup van 1 aug. 1982) zaten". Volgens Le Monde (17-5)suggereerde assistent-minister Martin Shikuku dat de ,,verrader" een driedelig pak placht te dragen, wat slechts op Njonjo kon slaan, terwijl de minister van veeteelt, Paul Ngei, beweerde dat de ,,verrader" 40 mln shilling van Israël en Zuid-Afrika had ontvangen.
Op 15 mei keerde Njonjo in Nairobi terug. De volgende dag betuigde hij zijn trouw aan president Moi. Hij zou nooit met buitenlandse steun naar een post in Kenia streven. „Ik ben gekant. . . tegen elke poging van elke buitenlandse macht zich in Keniase zaken te mengen", aldus Njonjo.
Op 17 mei kwam de uitvoerende raad van de KANU – 130 afgevaardigen, maar niet Njonjo – in het parlementsgebouw te Nairobi bijeen.
President Moi onthulde niet de naam van de ,,verrader", maar hij herhaalde zijn beschuldigingen tegen ,,zekere", personen die de steun van hun buitenlandse meesters zoeken om hun overdreven ambities te bevorderen". Voorts verklaarde Moi zich ,,ongerust en zeer teleurgesteld over het gedrag van zekere personen die ik op belangrijke posten in de regering en in het bestuur had benoemd". Even later merkte hij op: „Mijn geduld is op. Vanaf heden zal elke leider of ambtenaar die zich op verdachte wijze gedraagt niet alleen worden ... ontslagen, maar ook worden onderworpen aan disciplinaire maatregelen. Ik ben vastbesloten de zwakheden ...in de regering vanwege het gedrag van deze boosaardige lieden te corrigeren. Teneinde het systeem te zuiveren heb ik besloten dat alle gekozen leiders. inclusief ikzelf, nieuwe mandaten aan de kiezers zullen vragen. Algemene verkiezingen zullen in september plaatsvinden."

Korte tijd leek de publiciteit rond de ,,verrader" af te nemen, maar op 12 juni woonde Njonjo in zijn kiesdistrct Kikuyu een kerkdienst bij die volgens zijn tegenstanders een politiek karakter droeg. Officieel werd er door de 3.000 gelovigen ,,voor de vrede" gebe-


De in ongenade gel-allen minister Charles Njonjo.

den, maar de dominee vertelde ook een gelijkenis: ,,Wanneer het eerste schaap hinkt, vindt de kudde het gras niet". Gesuggereerd werd dat de dominee met het hinkend schaap president Moi had bedoeld en dat Njonjo de dienst zelf had georganiseerd.
Drie dagen later. op 15 juni. wijdde het parlement een roerig debat aan de zaak. Bij die gelegenheid verklaarde de minister van toerisme en natuurbescherming, Elijah W. Mwangale, voor het eerst dat Njonjo de ,,verrader"was.
Op 29 juni schorste president Moi de minister van constitionele zaken. Njonjo. in zijn ambt en hij gelastte een gerechtelijk onderzoek naar de ,,zwaarwegende verwijten over onregelmatigheden" die de laatste weken in het parlement en door de KANU aan het adres van Njonjo waren gericht.

Assistent-minister Martin Shikuku bood het parlement dezelfde dag naar zijn zeggen documenten aan die aantoonden dat aanzienlijke geldbedragen aan Njonjo waren betaald vanuit Engeland en de Verenigde Staten.
Nog kort vóór zijn schorsing had Njonjo in een verklaring opnieuw zijn trouw jegens president Moi betuigd en nadrukkelijk gesteld dat hij nooit naar het ambt van president of vice-president had gestreefd. Op 30 juni stelde Njonjo zijn parlementszetel beschikbaar.

Op 7 juli werd hij door de uitvoerende raad van de KANU als partijlid geschorst voor de tijd dat het gerechtelijk onderzoek onder leiding van rechter Miller (van het hooggerechtshof) duurde. Tevens werd een parlementslid uit West-Kenia, Richard Litunya.

die de week tevoren in een telegram zijn steun aan Njonjo had uitgesproken. geschorst.
Over de achtergronden schreef NRCI H'blad (9-7) o.a.:

„...Wat zit nu achter het drama rond Njonjo? Had Njonjo werkelijk een oogje op he? presidentschap, achtten zijn tegenstanders eindelijk de tijd rijp met de hooghartige en zeer verwesterde Njonjo af te rekenen of ging het om de machtsstrijd tussen Njonjo en de vice-president Kibaki. beiden leiders van de dominerende Kikoejoe-stam? Al deze factoren hebben vermoedelijk een rol gespeeld. De diepere oorzaak is echter de economische en bestuurlijke problematiek die in de éénpartijstaat zoals Kenia die kent. niet openlyk kan worden besproken.
Alle waarnemers zijn het erover eens dat Moi een zwakke president is die sterke mannen om zich heen nodig heeft om doelmatig te kunnen besturen. Dit was ook het geval tot begin vorig jaar. maar toen probeerde hij naar het voorbeeld van zijn voorganger Kenyatta een autocratisch bestuur in te stellen. Bij een kabinetswijziging verwijderde hij sterke mannen als Njonjo en Kibaki.
De kring van sterke politici rond Moi had echter gefungeerd als doorgeefluik naar de ministeries en het ambtenarenapparaat. Het resultaat van de kabinetsu-ijziging was dat het regeringsapparaat niet doeltreffend meer werkte. de corruptie toenam en daarop de onvrede onder de bevolking groeide. Dit proces werd nog eens versterkt door de couppoging van vorig jaar (1 aug. 1982) waarna sommige politici afstand tot Moi wilden bewaren en de president op zijn beurt enkelen van hen niet meer vertrouwde. Het netto-resultaat was een verzwakte positie van de president.
De oplossing van deze problemen heeft Moi niet gezocht in een openbare discussie van de zaak. maar door de aandacht ervan af te leiden. Hij voerde het drama van de ..verrader" met zijn buitenlandse aanhangers op en de hele natie ging op zoek naar de ..verrader". Njonjo paste uitstekend in de rol en bovendien had de man zich altijd al erg ambitieus. en dus bedreigend voor Moi. opgesteld..."

Op 22 juli ontbond president Moi het parlement om zo vervroegde verkiezingen mogelijk te maken. Voorts werd bepaald dat de verkiezingscampagne op 29 aug. zou beginnen. Op 2 aug. volgde de bekendmaking van de verkiezingsdatum. t.w. 26 september.

Verkiezingscampagne

Hoewel president Moi had verordonneerd dat de kandidaten in hun compagnes alleen over ontwikkelingen in hun kiesdistricten mochten praten. zouden de meeste bijeenkomsten in ordinaire scheldpartijen tegen de opponenten zijn ontaard *(NRC/H'blad* 24-9). De in het algemeen rustig verlopen campagne werd in het weekend van 25 sept. besloten met vechtpartijen waarbij zeker twee doden en enkele tientallen gewonden vielen.

Het ernstigste incident deed zich op 25 sept. voor in de westelijke stad Kisii, toen lijfwachten van de minister van economische planning en ontwikkeling, Z.T. Onyonka, het vuur openden op tegenstanders. (Op 29 sept. werd de 44-jarige Onyonka "samen met derden" aangeklaagd wegens moord op de 19-jarige Uhuru Ndege, die op 26 sept. overleed aan de gevolgen van schotwonden in de borst. Onyonka werd ervan verdacht Uhuru Ndege te hebben neergeschoten, hoewel de minister dit ontkende: hij zou zijn pistool al voor het begin van de campagne bij de politie hebben ingeleverd.)
Voorts werden vechtpartijen gemeld in het districht Langata (Nairobi) tussen aanhangers van de enige blanke kandidaat, Philip Leakey, en zijn voornaamste rivaal, oud-minister Achieng Oneko.

Verkiezingsuitslag

Volgens voorlopige uitslagen (*Le* Monde 1-10) verloren 66 van de oude parlementsleden (ruim 40%) hun zetel: in 1979 was dat omstreeks 50%.
De opkomst bleef duidelijk beneden de 68% van 1979 De *Financial* Tzmes (29-9) meldde 48%, maar de FAZ (30-9) raamde de opkomst beneden de 40% en in het grootste kiesdistrict. Mathare Valley, was sprake van 20%.

Vijf van de 23 ministers werden verslagen: Godfrey G. Kariuki (grondbeheer, vestigingsbeleid en ruimtelijke ordening), Munyua Waiyaki (landbouw), Joshua Joseph Kamotho (hoger onderwijs), Titus Mbathi (arbeid) en John H. Okwanyo (handel). Waiyaki. een verbitterde tegenstander van Njonjo. werd in Mathare Valley met 6.274 tegen 16.042 stemmen verslagen door Andrew Ngumba. een vroegere burgemeester van Nairobi.
Voorts werden 15 assistent-ministers, o.w. de presidentiële adviseur John Keen. weggestemd. Ook Njoroge Mungai. een familielid van wijlen president Kenyatta. verloor zijn parlementszetel.

Herkozen werden daarentegen diverse ministers. die als aanhangers van Njonjo werden aangeduid, zoals Arthur K. Magugu (financien), Charles W. Rubia (openbare werken en huisvesting), Eliud T. Mwanunga (voorlichting en omroep), Kiprono Nicholas K. Biwott (regionale ontwikkeling. wetenschap en technologie). Stanley Oloitiptip (cultuur en sociale diensten) en Robert S. Matano (ontwikkeling cooperaties). In Njonjo's kiesdistrict Kikuyu won diens vroegere campagneleider Peter Kinyanjui met 23.244 tegen 1.226 stemmen van zijn tegenstander.
Voorts werd de enige blanke in het parlement, Philip Leakey (assistent-minister van natuurlijke hulpbronnen en milieuzaken), met een meerderheid van ruim 2.000 stemmen herkozen. In tegenstelling tot 1979 werd nu geen Aziatische kandidaat gekozen.

Nieuw kabinet

Op 1 okt. maakte president Moi de samenstelling van zijn nieuwe kabinet bekend. Het aantal minstersposten werd van 25 tot 23 gereduceerd. Voorts werden 42 assistent-ministers en 24 staatssecretarissen benoemd. Krachtens een grondwetsbepaling die hem toestaat naast de 158 gekozen parlementsleden nog 12 andere te benoemen. benoemde Moi ook 11 afgevaardigden in het parlement. De president mag slechts parlementsleden in zijn regering opnemen.
Behalve de vijf verslagen ministers keerden ook drie herkozen ministers niet in het kabinet terug: Stanley Oloitiptip, Charles Rubia en Zachary Onyonka (die wegens de aanklacht i.z. moord in voorarrest zit).
Onder de nieuwelingen waren prof. George Saitoti, president van de Kenya Commercial Bank, die minister van financiën en planning werd. en Peter Nyakiamo, president van Barclays Bank, die als een van de drie staatsministers in het bureau van de president een plaats in het kabinet kreeg.

Elijah Mwangale. voorheen belast met toerisme, werd benoemd tot minister van buitenlandse zaken als opvolger van Robert Ouko. die nu minister van arbeid werd. Assistent-ministers van buitenlandse zaken werden Philip Leakey en Kiplagat, tot dusver Hoge Commissaris in Londen. De vroegere minister van financien, Arthur Magugu, verhuisde naar het departement van openbare werken en huisvesting. De portefeuille van constitutionele zaken werd afgeschaft.

Bij de bekendmaking van zijn nieuwe kabinet zei president Moi dat ,,efficiency en dienst aan de natie" bij de samenstelling voorrang hadden gekregen op overwegingen van ethnische aard. Hij waarschuwde de nieuwe bewindslieden dat "gebrek aan efficiency. ontrouw, tribalisme. nepotisme, ego-tripperij of ander anti-sociaal gedrag niet zullen worden getolereerd".
Volgens waarnemers droeg het nieuwe kabinet, met handhaving van een stamevenwicht, voor het eerst het stempel van de president, aldus The Guardian (3-10). Op grond van de ministerslijst verwachtte de FAZ (3-10) geen verandering in de buitenlandse en economische politiek. (The Times, NZZ, *FAZ*. Le Monde. *NRC/H'blad, Volkskrant*)

(Vor. ber. pag. 7513-'80 en 615/2-'82)

NEDERLAND

ADVIESAANVRAAG HERZIENING STELSEL SOCIALE ZEKERHEID

De staatssecretarissen De Graaf en Kappeyne van de Coppello van sociale zaken en werkgelegenheid hebben op 25 mei namens het kabinet een adviesaanvraag over de herziening van het stelsel van sociale zekerheid aan de Sociaal-economische raad (SER)en de Emancipatieraad gestuurd.

De adviesaanvraag behandelt met name de uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid en bij werkloosheid en de manier waarop de bijstand op deze uitkeringen aansluit. Het kabinet geeft aan hoe deze uitkeringsregelingen er in de toekomst uit zouden kunnen zien.

Voorgesteld wordt om de uitkeringen bij werkloosheid zowel als bij arbeidsongeschiktheid te brengen op 70% van het laatstverdiende loon. Dit percentage zou moeten gelden tot het minimumloon, daarna zou het moeten aflopen tot 60% bij het maximumdagloon. De duur van de werkloosheidsuitkering moet volgens de adviesaanvraag afhankelijk van leeftijd variëren van een half tot vijf jaar. Gedurende deze periode moet het verschil tussen het aanvankelijke uitkeringsbedrag en het sociaal minimum voor een alleenstaande geleidelijk worden afgebouwd.

Uit de adviesaanvraag blijkt dat het kabinet vooralsnog geen voorstellen zal doen om de duur van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen te beperken. Wel wil het kabinet de zogenaamde verdiscontering van de werkloosheid in de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen afschaffen.

Werklozen zouden volgens de adviesaanvraag, na de van het loon afgeleide uitkering, gedurende een tussenfase van een jaar een individuele uitkering ter hoogte van het sociaal minimum voor een alleenstaande moeten ontvangen. Daarna kunnen zij, zoals ook nu het geval is, een beroep op de Bijstandswet doen.

De adviesaanvraag bevat voorts een voorstel om aan mensen die de financiële zorg voor anderen hebben een gezinstoeslag te verstrekken. Deze gezinstoeslag vult de loondervingsuitkering of de uitkering tijdens de tussenfase aan tot het sociaal minimum voor de leefeenheid.

Het kabinet stelt in de adviesaanvraag dat gezien het ingrijpende karakter van de voorstellen, realisatie niet van vandaag op morgen kan plaatsvinden. De adviesaanvraag geeft aan met welke stappen en op welke termijn de maatregelen kunnen worden verwezenlijkt.

De SER en de Emancipatieraad wordt gevraagd op de kortst mogelijke termijn te adviseren over die onderdelen van de stelselherziening die nog in deze kabinetsperiode hun beslag zouden moeten krijgen. Gevraagd wordt over de resterende onderdelen advies uit te brengen vóór 1 juli 1984.

Herziening van het stelsel van sociale zekerheid is naar het oordeel van het kabinet om drie redenen noodzakelijk. Het bestaande stelsel is onvoldoende afgestemd op de omvang en het structurele karakter van niet-activiteit.

Daarnaast sluit het stelsel op onderdelen niet aan op de veranderende maatschappelijke opvattingen over de rol van man en vrouw in de samenleving. De stelselherziening moet leiden tot gelijkberechtiging van mannen en vrouwen in de sociale zekerheid.

Bovendien is het volgens het kabinet voor het herstel van de economie noodzakelijk om de omvang van de collectieve uitgaven – en dus ook de sociale zekerheidsuitgaven – terug te dringen.

Vooruitlopend op het advies van de SER en de Emancipatieraad en de vervolgens te treffen maatregelen heeft het kabinet voor 1984 in de begroting voor dat jaar (pag. 614/2 e.v.)reeds een aantal beperkingen in de sfeer van de sociale zekerheid voorgesteld (pag. 61611 e.v.).

Keuze voor *loondervingsregeling* met vangnet

In de adviesaanvraag wordt een keuze gemaakt uit twee in discussie zijnde uitkeringssystemen: het tweetrajectsysteem en het systeem van loondervingsregelingen met vangnet.

Het kabinet kiest voor het laatste. Een belangrijk verschil tussen de uitkeringssystemen is dat in het systeem van loondervingsregelingen met vangnet een scherper onderscheid wordt gemaakt tussen de loondervingsfunctie en de minimumbehoeftefurictie van sociale uitkeringen. De loondervingsfunctie staat in het systeem van loondervingsregelingen met vangnet voorop. Alleen als op grond van de loondervingsfunctie geen uitkeringsrechten (meer) bestaan of het recht op een uitkering lager is dan het sociaal minimum. heeft men recht op een aanvullende of vervangende uitkering vanuit de minimumbehoeftefunctie (vangnet).

Het kabinet vindt dit onderscheid belangrijk, omdat het samenhangt met de gedeelde verantwoordelijkheid voor de sociale zekerheid van de sociale partners en de overheid. De loondervingsfunctie moet op de eerste plaats tot de verantwoordelijkheid van de sociale partners worden gerekend, de minimumbehoeftefunctie tot die van de overheid.

De in de wet vastgelegde loondervingsuitkeringen moeten volgens het kabinet worden gezien als een vaste, verplichte basiszekerheid, die door particuliere verzekeringen en door semi-collectieve afspraken tussen sociale partners kan worden uitgebreid.

De voorstellen in de adviesaanvraag leiden tot een vermindering van de wettelijk verplichte loondervingsuitkeringen. Een groter deel van de sociale zekerheid zou hierdoor „onderhandelbaar" worden. Het kabinet deelt in de adviesaanvraag mee de uitkomsten van hernieuwde onderhandelingen in beginsel te aanvaarden.

Voor lasten die niet voortvloeien uit de door de wettelijke sociale zekerheid opgelegde verplichtingen, zal de overheid geen directe verantwoordelijkheid nemen. De uiteindelijke verantwoordelijkheid hiervoor ligt naar de mening van het kabinet bij de sociale partners.

Concrete maatregelen, voorgesteld in adviesaanvraag

HOOGTE VAN WERKLOOSHEIDS- EN ARBEIDSONGESCHIKTHEIDS-UITKERINGEN

In de adviesaanvraag worden voorstellen gedaan voor gelijktrekking van de wettelijke uitkeringspercentages van de WW. WWV en WAO. Deze gelijktrekking op het laagste niveau is volgens het kabinet noodzakelijk om de beoogde aanzienlijke ombuigingen in de sociale zekerheid te realiseren. Het kabinet denkt aan een uniform uitkeringspercentage van 70, te verwezenlijken in enkele stappen van 5%. Deze 70% geldt voor het verdiende loon zover dat het minimumloon niet te boven gaat; voor het meerdere zou een lager percentage moeten gelden.

Op deze manier ontstaat een glijdende schaal, een lager uitkeringspercentage naarmate het verdiende loon hoger was. Deze glijdende schaal moet er toe leiden dat op het niveau van het maximumdagloon de uitkering ongeveer 60% van het verdiende loon wordt.

Uitgaande van de evenredigheid tussen premiehoogte en uitkeringshoogte, acht het kabinet invoering van een zelfde glijdende schaal bij de premieheffing gewenst. Hieraan kleven echter volgens het kabinet vooralsnog niet te onderschatten problemen.

Als alternatief voor het invoeren van een glijdende schaal in de uitkeringspercentages noemt de adviesaanvraag een aanzienlijke verlaging van het maximumdagloon. Momenteel bedraagt dit op jaarbasis ongeveer f68.000,—. Het recht op een loondervingsuitkering wordt in de nieuwe situatie volstrekt individueel bepaald. Het zal niet afhankelijk zijn van de samenstelling van de leefeenheid of andere inkomsten binnen de leefeenheid. Dit betekent onder meer dat de bestaande bepaling in de WWV die aan gehuwde vrouwen alleen een uitkering toekent als zij kostwinner zijn. zal worden afgeschaft. Als gevolg van een EG-richtlijn moet dit gebeuren vóór 1985.

In de adviesaanvraag wordt ook aandacht besteed aan de positie van zelfstandigen bij werkloosheid. Het kabinet meent dat overwogen züù kunnen worden om voor zelfstandigen een verplichte werkloosheidsregeling op minimumniveau tot stand te brengen. Deze regeling zou gepaard moeten gaan met een overeenkomstige premiebetaling door deze groep. De adviesorganen wordt gevraagd over deze mogelijkheid een oordeel te geven.

DUUR VAN DE WERKLOOSHEIDSUITKERING

Het kabinet spreekt in de adviesaanvraag voorkeur uil voor een systeem waarbij de duur van de van het loon a-geleide werkloosheidsuitkering afhankelijk is van het aantal jaren dat men heeft gewerkt. Omdat een sluitende administratie van bet arbeidsverleden van werknemers op dit moment ontbreekt. wil het voorshands volstaan met een benadering van dit criterium door de leeftijd als uitgangspunt te nemen.

In de adviesaanvraag wordt de volgende indeling voorgesteld:

leeftijd	uitkeringsduur
tot 23	½ jaar
23 – 29	1 jaar
30–34	1½ jaar
35–39	2 jaar
40–44	2½ jaar
45 – 49	3 jaar
50 – 54	3½ jaar
55–59	4 jaar
boven 60	5 jaar

De voorgestelde termijnen bewegen zich rond de uitkeringsduur van de huidige WW en WWV van 2½ jaar. Binnen de uitkeringsduur moet naar de mening van het kabinet het verschil tussen hel aanvankelijke uitkeringsbedrag en het sociaal minimum voor een alleenstaande in gelijke halfjaarlijkse stappen worden afgebouwd. Door deze afbouw kan volgens de adviesaanvraag de door de omstandigheden noodzakelijk geworden bijstelling van het uitgavenpatroon van de werkloze geleidelijk plaatsvinden.

VERSCHIL TUSSEN UITKERINGS RECHTEN WERKLOZEN EN ARBEIDSONGESCHIKTEN

Vooral op het punt van de duur van de uitkeringsrechtcn is er veel verschil tussen de loondervingsregelingen voor werklozen en die voor arbeidsongeschikten. Een werkloze heeft nu in bet algemeen slechts gedurende 2½ jaar recht op een van zijn loon afgeleide uitkering. De arbeidsongeschikte heeft recht op zo'n uitkering tot zijn 65ste jaar. Een van de belangrijkste problemen die in de adviesaanvraag aan de orde wordt gesteld, is de al of niet rechtvaardiging van dat grote verschil.

Opgemerkt wordt dat momenteel een volledige arbeidsongeschiktheidsuitkering wordt verstrekt aan mensen die deels arbeidsongeschikt en deels werkloos zijn. Men noemt dit de ,,verdiscontering" van de werkloosheid.

Het kabinet stelt voor om deze verdisconteringsregeling af te schaffen, waardoor men alleen een WAO- of AAW-uitkering ontvangt over het percentage dat men arbeidsongeschikt is. Het kabinet meent dat voor het werkloosheidsdeel geen betere uitkeringsrechten moeten gelden dan bij werkloosheid in het algemeen.

Voor mensen die op het moment van afschaffing van de verdisconteringsregeling al een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen, wordt een overgangsregeling voorgesteld. De duur van deze overgangsregeling zou afhankelijk moeten zijn van het aantal jaren dat men al arbeidsongeschikt is.

Daarnaast stelt het kabinet in de adviesaanvraag de vraag aan de orde of er voldoende gronden zijn om het grote verschil in duur van de uitkering bij werkloosheid en bij medische arbeidsongeschikthcid te handhaven. Eet vindt de positie van beide groepen niet-actieven in hoge mate vergelijkbaar.

Beide groepen hebben te maken met een gelijk verlies aan arbeidsinkomen. Extra materiele lasten die voortvloeien uit de ziekte of het gebrek van de arbeidsongeschikte, moeten volgens de adviesaanvraag worden opgevangen in de sfeer van de gezondheidszorg en de voorzieningen op grond van de AAW.

Het kabinet acht het aannemelijk dat het bestaan van de ziekte of het gebrek in veel gevallen ook een extra immateriële belasting betekent. Het legt de adviesorganen de vraag voor of daaraan kan en moet worden tegemoet gekomen door middel van hogere uitkeringen.

Het kabinet is van oordeel dat er op zichzelf goede argumenten zijn om te komen tot een vermindering van de verschillen in uitkeringsrechten. Een dergelijke vermindering zou kunnen worden gerealiseerd door het recht op een van het loon afgeleide uitkering voor arbeidsongeschikten aan een termijn te binden. Na afloop van het recht op een van het loon afgeleide uitkering zou de arbeidsongeschikte in aanmerking kunnen komen voor een uitkering zoals nu wordt verstrekt op grond van de AAW, dat wil zeggen een individuele, niet van het gezinsinkomen afhankelijke minimumuitkering.

Het kabinet stelt in de adviesaanvraag zich ervan bewust te zijn dat het hier gaat om verstrekkende keuzen. De gedachte om de duur van de van het loon afgeleide arbeidsongeschiktheidsuitkering te beperken, is volgens het kabinet nog onvoldoende doorleefd en doordacht.

Voordat een keuze op dit punt kan worden gemaakt, moet onder meer nadere studie worden verricht naar de positie van zwaargehandicapten en mensen die zich getroffen door een bedrijfsongeval of beroepsziekte. Het kabinet zal daarom in deze kabinetsperiode geen voorstellen doen om de WAO op dit punt te wijzigen.

TUSSENFASE

Om de verschillen tussen uitkeringsrechten van arbeidsongeschikten en werklozen te verminderen, kan volgens de adviesaanvraag ook worden gedacht aan een uitbreiding van de uitkeringsrechten voor werklozen. Voor hen zou kunnen gelden dat zij, na een beperkte periode met een van het loon afgeleide uitkering, eveneens een individueel recht hebben op een uitkering op sociaal minimumniveau.

Het kabinet meent echter dat de voor een dergelijke ingreep benodigde collectieve middelen hiervoor een beperkende factor vormen. Om aan de gedachte van minder grote verschillen reeds een begin van uitvoering te geven. wordt voorgesteld om zo'n recht op een uitkering toe te kennen voor de duur van een jaar.

Het recht op een uitkering tijdens deze tussenfase is, evenals de eraan voorafgaande loondervingsuitkeringen, strikt individueel. Alleen met het eigen inkomen van de uitkeringsgerechtigde wordt rekening gehouden, het gezinsinkomen en het vermogen blijven buiten beschouwing.

Het kabinet overweegt om voor de tussenfase het huidige toelatingscriterium voor de WWV (werkloosheid) te laten gelden en voor de loondervingsuitkeringen het criterium dat nu geldt voor de WW (onvrijwillige werkloosheid).

GEZINSTOESLAGEN

Op dit moment zorgen de minimumdagloonregelingen in de WW, WWV en WAO en de toeslagenregelingen in de AAW ervoor dat, in die gevallen waarin de loondervingsuitkering lager zou uitvallen dan het voor betrokkene geldende sociaal minimum, de uitkering wordt opgetrokken.

Het kabinet stelt in de adviesaanvraag voor om deze optrekking in de toekomst te regelen in een afzonderlijke gezinstoeslagenwet. Op grond daarvan kan een toeslag worden verstrekt aan mensen die de financiële zorg hebben voor anderen binnen de leefeenheid. De toeslag vult de loondervingsuitkering of de uitkering tijdens de tussenfase aan tot het sociaal minimum van de leefeenheid.

Voor de gezinstoeslag kunnen mensen met een partner, die geen betaalde arbeid verricht, en alleenstaande ouders in aanmerking komen. Het kabinet is van mening dat de hoogte van de toeslag voor alleenstaande ouders moet aansluiten op de bestaande norm van de Algemene Bijstandswet (90% van het netto-minimumloon).

Voor de toekenning van een gezinstoeslag wordt net gezinsinkomen getoetst, dat wil zeggen dat de toeslag alleen wordt verstrekt als de leefeenheid niet over voldoende andere inkomsten uit arbeid beschikt. Het vermogen blijft buiten beschouwing, voor de andere gezinsinkomsten gelden beperkte vrijlatingen.

Het kabinet streeft ernaar om op zo kort mogelijke termijn te komen tot een gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwde samenwonenden.

In een vorig jaar uitgebracht advies heeft de Emancipatieraad aanbevolen een afzonderlijke gezinstoeslagenregeling in verband met nietverdienende partners een tijdelijk karakter te geven.

Uit de adviesaanvraag blijkt dat het kabinet dit slechts ten dele mogelijk acht. Voor de nieuwe generatie mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt zou volgens het kabinet wel kunnen gelden dat beide partners in de leefeenheid de plicht hebben om door middel van arbeid voldoende inkomsten te verwerven. Maar ook dan zou er volgens de adviesaanvraag voor een gezinstoeslagenwet een functie overblijven, vooral i de verzorging van kinderen tot een geringe beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt leidt.

BIJSTAND

De bijstand blijft in de stelselherziening gelden als sluitstuk van het stelsel van sociale zekerheid. Voor een uitkering op grond van de Algemene Bijstandswet blijft gelden dat daarop alleen recht bestaat als geen of onvoldoende bestaansmiddelen voorhanden zijn. Hierbij wordt niet alleen rekening gehouden met het gezinsinkomen. maar ook met het vermogen.

De bijstand kan worden verleend als aanvulling op een inkomen uit arbeid of op een sociale uitkering. Voor werklozen blijft de bijstandswet na de loondervingsuitkering en tussenfase vooralsnog dienst doen als laatste voorziening.

Van individualisering van uitkeringsrechten op grond van de Algemene Bijstandswet kan volgens het kabinet geen sprake zijn. De toetsing op gezinsinkomen en vermogen verzet zich daartegen.

Wel kan naar de mening van het kabinet worden gedacht aan een zekere mate van verzelfstandiging van uitkeringsrechten voor partners in een leefeenheid. Dit zou kunnen worden bereikt door de toekenning van een uitkering aan beide partners afzonderlijk. Zo'n verzelfstandiging zou geen verhoging van de bijstand betekenen, doch slechts een verdeling over beide partners. Nadere uitwerking van deze gedachtengang is volgens de adviesaanvraag noodzakelijk.

FINANCIELE GEVOLGEN

Volledige invoering van de in de adviesaanvraag voorgestelde maatregelen levert structureel een bezuiniging van ongeveer 5.6 miljard gulden op. In dit bedrag is de doorwerking van de maatregelen naar de ambtenarenregelingen niet begrepen.

De bezuiniging is voor 3,4 miljard het gevolg van aanpassingen in de hoogte van de uitkeringen, voor 2,2 miljard van aanpassingen in het uitkeringsrecht en de uitkeringsduur. In het totale bedrag is rekening gehouden met een bezuiniging van ongeveer 0,5 miljard gulden als

IN DE KOMENDE JAREN TE REALISEREN MAATREGELEN

Het kabinet wil het nieuwe stelsel van sociale zekerheid stapsgewijze invoeren. Voor de komende jaren stelt het de volgende maatregelen voor:

1984 – Verlaging van de WW- en WAO-uitkeringen tot 70% van het laatstverdiende loon voor nieuwe gevallen. Voor mensen die al een WW- of WAO-uitkering ontvingen, wordt de uitkering verlaagd tot 75% (nu 80%).
– Verlaging van de WWV-uitkering tot 70% van het laatstverdiende loon (nu 75%).
– Invoering van een glijdende schaal in het uitkeringspercentage van de WWV: 70% tot het minimumloon, daarna aflopend tot 65% bij het maximumdagloon.

1985 – Verlaging van de WAO-uitkering tot maximaal 70% van het laatstverdiende loon voor mensen die deze uitkering in 1983 al ontvingen.
– Invoering van een glijdende schaal in de uitkeringspercentages van de WW en WAO: 70% tot het minimumloon, aflopend tot 65% bij het maximumdagloon.
– Verdergaande invoering van de glijdende schaal in de WWV. 70% tot het minimumloon. aflowend tot 60% bii het maximuindagloon.
– Invoering afzonderlijke gezinstoeslagenwet.
– Afschaffing van de „werkloosheidscomponent" in de WAO/AAW voor nieuwe gevallen: alleen over het arbeidsongeschiktheidspercentage wordt een WAO- of AAW-uitkering betaald. Overgangsregeling voor mensen die al een WAO- of AAW-uitkering ontvingen.
– Afschaffing van de kostwinnersbepaling in de WWV. waardoor ook gehuwde vrouwen voor de uitkering in aanmerking kunnen komen.
– De duur van de uitkeringen bij werkloosheid wordt afhankelijk gemaakt van leeftijd.
– Invoering tussenfase: recht op een individuele uitkering ter hoogte van het sociaal minimum voor alleenstaande (70% netto minimumloon) na de werkloosheidsuitkering gedurende een jaar.
– Invoering van de afbouw in gelijke halfjaarlijkse stappen van het verschil tussen de aanvankelijke werkloosheidsuitkering en het sociaal minimum voor een alleenstaande.

1986 – Verdergaande invoering van de glijdende schaal in de WW en WAO: 70% bij het minimumloon, aflopend tot 60% bij het maximumdagloon.

gevolg van een wijziging van de uitkeringsduur bij medische arbeidsongeschiktheid.

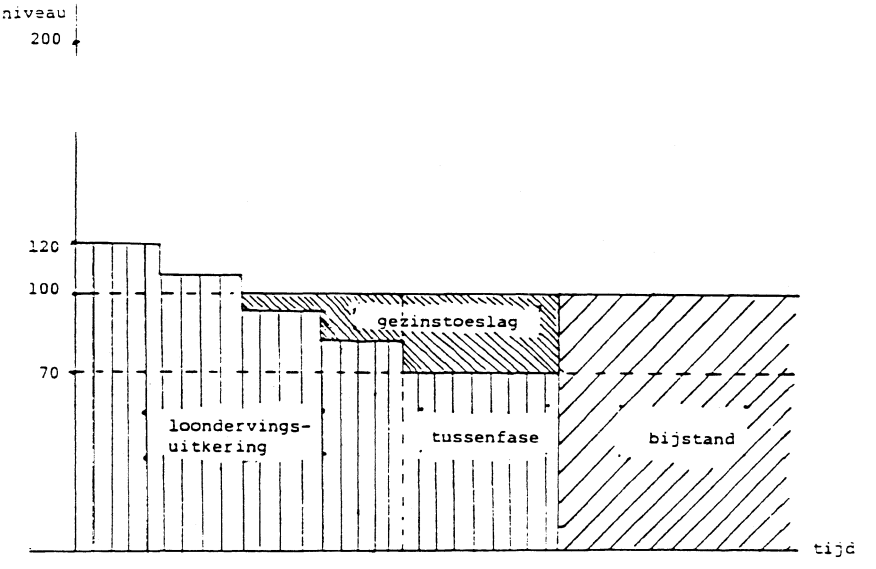
Aangezien het kabinet hiervoor vooralsnog geen voorstellen zal doen, moet het bedrag aan mogelijke besparingen worden gesteld op ruim 5 miljard gulden. Dit bedrag komt geleidelijk tot stand. Over de periode 1984-1986 wordt de bezuiniging op ongeveer 3 miljard gulden geraamd: 1,5 miljard in 1984, 2,5 miljard in 1985 en uiteindelijk 3 miljard in 1986.

Benadrukt wordt dat men de bedragen slechts als globale aanduidingen moet zien, omdat het beschikbare cijfermateriaal op belangrijke onderdelen ontoereikend is.
De bezuiniging door verlaging van de hoogte van de uitkeringen kan volgens de adviesaanvraag voor 60% worden toegeschreven aan de verlaging van uitkeringspercentages tot 70%, voor 40% aan de invoering van een glijdende schaal in de uitkeringspercentages.

Het toekennen van het recht op een werkloosheidsuitkering aan gehuwde vrouwen brengt extra uitgaven met zich mee van 1 miljard, de invoering van een tussenfase van een jaar 0.5 miljard. Het kabinet wijst er in de adviesaanvraag op dat het deze uitbreidingen binnen de werkloosheidsuitkeringen nadrukkelijk gekoppeld ziet aan ombuigingen: een uitbreiding van rechten is slechts mogelijk als daar ombuigingen tegenover staan.
Daarnaast kan het volgens het kabinet nodig zijn de omvang van de door stelselherziening te bereiken ombuigingen bij te stellen, als de feitelijke financieel-economische situatie daartoe aanleiding geeft.
De uiteindelijke vormgeving en het tempo van invoering van de stelselherziening wordt mede van deze ontwikkeling afhankelijk gesteld.
De inkomenseffecten die uit de voorgestelde maatregelen voortvloeien zullen geleidelijk en via overgangsregelingen optreden. In de eindsituatie kan de netto-inkomensdaling voor uitkeringstrekkers oplopen tot 15% (incl. de doorwerking van de stelselherziening naar gewijzigde premies).
De effecten zijn groter naarmate het inkomen hoger is. Omdat de berekeningen zijn uitgevoerd bij handhaving van het huidige niveau van het sociaal minimum, blijven de laagste uitkeringen voor gezinnen gelijk.
Een substantiele verlaging van de sociale minima acht het kabinet echter onontkoombaar. Dat is nodig om de ombuigingstaakstelling te halen, maar ook om te voorkomen dat uitkeringsgerechtigden tot voorbij het modale inkomen een beroep op gezinstoeslagen doen.
Bij een verlaging van de sociale minima moeten volgens het kabinet in de uitwerking nuanceringen. bijvoorbeeld ten aanzien van de echte minima, mogelijk zijn. De doorwerking van de arbeidsduurverkorting naar de sociale zekerheid, waarover recent afzonderlijk advies aan de SER is gevraagd, zou daarbij een rol kunnen spelen.

SCHEMATISCHE WEERGAVE

In onderstaand schema is de werking van het voorgestelde uitkeringssysteem bij werkloosheid in beeld gebracht.



Als voorbeeld is gekozen een 36-jarige werkloze die twee maal het minimumloon verdient. Het minimumloon is in het schema gesteld op 100, het loon van betrokkene op 200. De uitkering bedraagt in het schema 120.
Betrokkene heeft in het voorbeeld gezien zijn leeftijd gedurende 2 jaar recht op een naar het loon berekende uitkering. In die periode wordt het verschil tussen de uitkering (120) en het sociaal minimum voor een alleenstaande (70) in gelijke halfjaarlijkse stappen afgebouwd (in het voorbeeld: 4 x 12½).
Na een jaar daalt de uitkering daardoor tot onder het niveau van het minimumloon (100).Betrokkene kan dan eventueel in aanmerking komen voor een gezinstoeslag, die de uitkering aanvult tot ten hoogste het minimumloon. Dit geldt ook voor de daaropvolgende tussenfase van een jaar. Na de tussenfase komt betrokkene in aanmerking voor bijstand. tenzij de leefeenheid over voldoende bestaansmiddelen beschikt.

Reactie werkgeversorganisaties en *vakbeweging*

Een overzicht van de reacties van de werkgeversoreanisaties en de vakbeweging op de adviesaanvraag van het kabinet m.b.t. een herziening van het stelsel van sociale zekerheid levert het volgende beeld op:

VNO: volstrekt onvoldoende

Het VNO constateert met teleurstelling dat het kabinet niet de gedachte van het VNO heeft overgenomen om alle uitkeringstrekkers globaal een zelfde offer te laten brengen met speciale aandacht voor de positie van de echte minima. Langs deze weg zou meer worden bespaard en eerlijker worden verdeeld.

Gegeven de doelstelling van het regeerakkoord en de tegenvallers sindsdien zijn de kabinetsvoorstellen een volstrekt onvoldoende bijdrage aan de noodzakelijke sanering van de collectieve sector. Door de minima vrijwel volledig buiten schot te laten wordt de financierbaarheid van de sociale zekerheid niet veiliggesteld, ondanks de onevenredig zware aantasting van de bovenminimale uitkeringen.

Het VNO noemt het onbegrijpelijk dat het kabinet de kostenverhoging die voortvloeit uit de

zgn. bovenwettelijke uitkeringen gemakshalve doorschuift naar bedrijven.
Positief staat het VNO tegenover het voornemen om vooralsnog de duur van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet te beperken, en om de werkloosheidscomponent in de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen af te schaffen.

NCW: Interim-advies nodig

Het NCW vindt dat de adviesaanvrage voldoende waardevolle elementen bevat om serieus en voortvarend mee aan de slag te gaan.
Pluspunten zijn bijvoorbeeld de erkenning, dat de uitkeringen niet op het huidige niveau kunnen blijven gehandhaafd Ook de afschaffing van de verdiscontering van de werkloosheidscomponent in de WAO getuigt van realisme. Het NCW staat ook positief tegenover invoering van een wet „Gezinstoeslagen" als vangnet voor de echte minima.

Onjuist vindt het NCW het dat slechts een deel van het stelsel wordt aangesneden en dat ook de principiele uitgangspunten voor een nieuw stelsel worden overgeslagen.
Bovendien wordt een discussie over de functie van het minimumloon ontlopen.
Het NCW is het er helemaal mee eens dat de loondervingsfuncties worden gerekend tot de verantwoordelijkheid van de sociale partners, maar dan wel inclusief premievaststelling, bepaling van de uitkeringsniveaus en volledige verantwoordelijkheid voor de uitvoering.
Het NCW noemt het tenslotte noodzakelijk eerst een interim-advies uit te brengen. Dat is nodig gezien de omvang van het vraagstuk en gezien de wens van het kabinet om een deel van de wijzigingen al per 1 januari 1984 door te voeren.
Het NCW herhaalt haar voorstel de uitkeringsniveaus voor nieuwe gevallen te verlagen om op korte termijn een substantiele bezuiniging in de sociale zekerheid te bereiken.

KNOV:
voorkeur voor bedrijfsbeëindigingshulp

Het KNOV (Koninklijk Nederlands Ondernemersverbond) wijst een werkloosheidsregeling op minimumniveau voor zelfstandigen op voorhand niet af. maar plaatst wel vraagtekens bij de financiering. Het KNOV blijft voorkeur houden voor handhaving van de bestaande bedrijfsbeeindigingshulp.
Het noemt gelijktrekking van de verschillende uitkeringen op een lager niveau een goede zaak.
Invoering van bovenwettelijke uitkeringen moet echter door de werknemers worden betaald.
Dat betekent – aldus het KNOV – dat de werknemers zullen moeten kiezen tussen arbeidstijdverkorting of een betere werkloosheidsregeling.

NCOV: waardering en kritiek

Ook het NCOV (Ned. Christelijk Ondernemers Verbond) plaatst waarderende, maar ook kritische kanttekeningen bij de voorgestelde herziening van het stelsel van het sociale zekerheid. Ook hier welwillende aandacht voor een werkloosheidsregeling op minimumniveau voor zelfstandigen, maar dan wel zonder lastenverzwaring.
Het NCOV heeft ook waardering voor de nadruk die het kabinet legt op de gedeelde verantwoordelijkheid van overheid en sociale partners voor de sociale zekerheid.
Maar een verschuiving van verantwoordelijkheden van de collectieve naar de marktsector mag niet leiden tot lastenverzwaring voor het bedrijfsleven.

FNV: vergaande afbraak

Volgens de FNV komen de voorgestelde veranderingen praktisch zonder uitzondering neer op een rampzalige verslechtering van het inkomen van uitkeringsgerechtigden. De plannen betekenen een vergaande afbraak van het stelsel van sociale zekerheid.
De FNV wijst een benadering, waarin de wens tot bezuinigingen voorop staat, van de hand, omdat daardoor de solidariteitsgedachte dreigt te worden aangetast.
Natuurlijk zal in een offensief anti-crisisbeleid ook de sociale zekerheid een bijdrage moeten leveren, maar dan wel ingebed in een totaal beleid dat is gericht op herstel van werkgelegenheid en behoud van de kern van de sociale zekerheid.

CNV: onverantwoord diepe inkomensval

Het CNV meent dat door de plannen tut herziening de gaten in het stelsel worden vergroot, waardoor mensen die werkloos worden of arbeidsongeschikt een onverantwoord diepe val in inkomen maken zonder uitzicht op verbetering.
De last van de crisis wordt op deze manier gelegd bij groepen, die het toch moeilijk hebben.
Bezwaar heeft het CNV ook tegen de doorbreking van het verband tussen premie en blijvend loongekoppelde uitkeringen. Net noemt het onjuist dat de adviesaanvrage geen keuzemogelijkheden geeft.
Samengevat heeft het CNV grote bezwaren tegen de adviesaanvrage omdat opnieuw wordt uitgegaan van bezuinigingen, van extra verlaging van het minimumloon en omdat de bijstand nu definitief het eindstation wordt voor honderdduizenden.

MHP: opeenstapeling van nadelen

Ook de Vakcentrale MHP tenslotte noemt de voorstellen niet aanvaardbaar. Vooral voor het middelbaar en hoger personeel is sprake van een opeenstapeling van drie negatieve nadelige wijzigingen, te weten: de verlaging van de werkloosheidsuitkering, de verlaging van de maximum uitkeringsgrens en de beoogde terugval van de uitkeringen in halfjaarlijkse stappen naar 70% van het minimumloon.
De MHP noemt het een farce. dat de regering veronderstelt dat door de voorgestelde afbouw van uitkeringen het uitgavenpatroon zich geleidelijk aan bijstelt, omdat een groot deel van de uitgaven vaste langjarige verplichtingen betreft.

Reacties politieke partijen

De linkse oppositie in de Tweede Kamer heeft zich fel gekeerd tegen de plannen van staatssecretaris De Graaf (sociale zaken en werkgelegenheid) voor herziening van de sociale zekerheid. De bewindsman kan wel rekenen op onverdeelde steun van de VVD. Het CDA reageert voorzichtig en licht geschrokken op de ingrijpende verlaging van de sociale uitkeringen.

De Partij van de Arbeid vindt dat de tegenstelling tussen sterken en zwakken in de samenleving aanzienlijk wordt verscherpt. Er wordt een onverantwoorde onzekerheid teweeg gebracht onder mensen die nu en in de toekomst van een uitkering moeten leven.
De PvdA-fractie heeft ernstige bezwaren tegen de algemene korting op de uitkeringen van vijf procent die komt bij alle maatregelen die worden voorgesteld. Dit versterkt het idee dat het kabinet gaat om bezuinigingen ten koste van mensen met een uitkering.
De CPN en de PSP noemen vrijwel alle voorstellen van De Graaf onaanvaardbaar. Werkloosheid of arbeidsongeschiktheid zal voor velen directe armoede betekenen, aldus de CPN.
De fractie van het CDA heeft voorzichtig gereageerd op de voorstellen. Vraagtekens worden geplaatst bij onderdelen van de adviesaanvraag. ,,Enigermate onthutsend" is de opvatting dat het sociaal minimum zou moeten worden teruggedrongen op grond van louter financiele overwegingen.
De andere regeringspartij. de VVD, is verheugd over de keuze van het kabinet voor een stelsel waarin loonderving centraal staat. De VVD is het met het kabinet eens dat het overheidspersoneel onder het algemene stelsel van sociale zekerheid komt.
D'66 stelt met voldoening vast dat het kabinet een eerste aanzet geeft voor individualisering van het sociale zekerheidsstelsel.
De Democraten hebben wel kritiek op de wijze waarop het kabinet het sociale stelsel wil wijzigen. Er moet ruimte worden gegeven voor mogelijkheden voor vrijwillige verzekeringen en voordat de WAO wordt aangepakt, dient eerst werk te worden gemaakt van de wet arbeidsgehandicapten. (Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid, SER-Bulletin, NRC/H'blad)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

OVERLEG MET ROEMENIË OVER EMIGRATIE LEDEN DUITSE MINDERHEID NAAR BONDSREPUBLIEK

Minister Genscher van buitenlandse zaken heeft op 31 mei een bezoek aan Roemenië gebracht, waar hij overleg gevoerd heeft met o.m. partijleider en president Ceausescu. Het belangrijkste onderwerp van gesprek was het vraagstuk van de emigratie uit Roemenië naar de Bondsrepubliek van leden van de Duitstalige minderheid in de Balkanstaat.

Roemenië zal leden van de Duitse minderheid die naar West-Duitsland emigreren, niet langer verplichten hun opleiding in harde valuta terug te betalen. Het in november 1982 uitgevaardigde decreet dat emigranten daartoe verplicht, wordt ten aanzien van vertrekkende Duitsers ingetrokken. Waarnemers verwachten dat het decreet spoedig voor alle emigranten wordt ingetrokken.

Genscher en Ceausescu spraken af dat Duitsers van de verplichting tot terugbetaling worden uitgezonderd en dat de Bondsrepubliek een akkoord over een nieuwe regeling van de betaling van de Roemeense buitenlandse schuld zal ratificeren. Wegens de kwestie van de emigratiebelasting had Bonn aan het overleg tussen een aantal westerse landen en Roemenië over de Roemeense schuldenlast niet deelgenomen. West-Duitsland is Roemenie's tweede handelspartner.
Het is nog niet duidelijk of het bereikte akkoord ook betekent dat het in 1978 tussen Bonn en Boekarest gesloten verdrag over de emigratie van Duitsers wordt verlengd. Het verdrag, dat eerder dit jaar is afgelopen, voorzag in een jaarlijkse uitreis van 11.000 leden van de Duitse minderheid. Voor elke immigrant uit Roemenië zou Bonn een bedrag van DM 5000 betalen.
Op 7 november vorig jaar werd in Boekarest het decreet uitgevaardigd dat elke emigrant in spe verplichtte zijn opleiding en zijn medische zorg. evenals alle kosten die hij in Roemenië zou maken tot de dag van zijn vertrek, in harde valuta terug te betalen – een verplichting waaraan Roemenen niet kunnen voldoen omdat ze volgens de wet geen harde valuta mogen bezitten. Sindsdien hebben de landen die het leeu-

wendeel van Roemeense immigranten opnemen, West-Duitsland, Israël en de VS, achter de schermen getracht Boekarest tot intrekking van het decreet te bewegen.

Op 9 aug. was minister Genscher opnieuw in Boekarest, waar hij nu besprekingen voerde met zijn Roemeense ambtgenoot Stefan Andrei. Sinds de bereikte overeenkomst van eind mei had zich nl. een nieuw probleem voorgedaan.

Uit Roemenië zijn steeds meer berichten gekomen dat emigranten gedwongen worden voor grote sommen in harde valuta functionarissen om te kopen om aan de formulieren te komen waarmee ze hun emigratie moeten regelen. Volgens sommige Westduitse perspublikaties moeten de emigranten in spe tot DM 8000 omkoopgeld betalen.
Genscher zei Andrei dat dergelijke praktijken in strijd zijn met de tussen beide landen gesloten akkoorden. Volgens kringen in zijn delegatie wees Genscher daarbij op de slotverklaring van de conferentie van Helsinki waarin staat dat emigranten niets in de weg mag worden gelegd zolang hun verzoek om vertrek wordt bestudeerd (Reuter)

VERTREKPREMIE VOOR WERKLOZE GASTARBEIDERS

De Westduitse regering heeft besloten om werkloze gastarbeiders een vertrekpremie aan te bieden, liggend tussen 10.500 en 12.000 D-mark, zo maakte minister Norbert Blum van sociale zaken op 22 juni bekend. Bovendien kunnen deze gastarbeiders hun pensioenpremies onmiddellijk terugkrijgen.
Minister Blum zei op grond van deze premie in het komende jaar een extra remigratie van 10.000 tot 12.000 gastarbeiders te verwachten. Alles bijeen schat de regering het aantal naar huis terugkerende gastarbeiders in deze periode op 80.000 tot 100.000 personen.

De maatregel geldt vooralsnog slechts voor een jaar en slechts voor werknemers uit niet-EG-landen. Voor de Bondsrepubliek gaat het dan voornamelijk om Turken.
In totaal wonen in West-Duitsland 4.6 mln buitenlanders. ruim anderhalf miljoen van hen hebben de Turkse nationaliteit. De voorwaarde dat de vertrekpremie slechts wordt uitgekeerd aan werkloze gastarbeiders (of slachtoffers van werktijdverkorting) is gesteld om de kosten te beperken en zogenaamde meeneem-effecten te vermijden.
Wie de vertrekpremie verlangt. moet ook zijn gezin mee terug nemen. Minister Blum sprak van een stukje persoonlijke ontwikkelingshulp, waarmee de terugkerende buitenlander zich in eigen land in het sociale stelsel kan inkopen.
Turkse belangenorganisaties wezen er daarentegen op dat met dit kleine bedrag in Turkije geen nieuw bestaan valt op te bouwen.
De oppositionele SPD noemde het plan .,verkeerd en illusionair" en sprak van een ,,koppremie".
In de Duitse regering worden nog plannen besproken om de immigratie van jonge Turken verder terug tc brcngcn. Minister Zimmcrmann van binnenlandse zaken wil de leeftijd van kinderen bij gezinshereniging van 16 naar 6 jaar terugbrengen. Enkele bewindslieden in het kabinet beschouwen dit plan tot nu toe evenwel als een verraad aan het – in dit geval Turkse – gezin. In het najaar wordt hierover een beslissing verwacht, maar binnen de Turkse gemeenschap zorgen de discussies daarover nu al voor grote verontrusting.

MEER BEVOEGDHEDEN POLITIE BIJ DEMONSTRATIES VOORGESTELD

Het kabinet-Kohl heeft op 13 juli een wetsontwerp aangenomen, dat de politie bij demonstraties meer machtsmiddelen zou geven, wanneer het parlement het zou aannemen.
Minister Zimmermann van binnenlandse zaken heeft nog verdere maatregelen in het vooruitzicht gesteld.
Het wetsontwerp werd na enkele maanden vergeefs verzet van de liberale coalitiepartner FDP ten slotte door het kabinet-Kohl aangenomen. Strafbaar volgens het strafrecht zijn volgens het wetsontwerp voortaan betogers die een oproep van de politie tot verwijdering veronachtzamen.
De wet beoogt op deze manier militante betogers een vlucht in de mensenmassa's onmogelijk te maken. In een verklaring van de ministers van justitie en binnenlandse zaken staat: „In de toekomst zullen ook degenen strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, die bij het uitbreken van gewelddadigheden of bedreigingen in een mensenmenigte een politiebevel om zich te verspreiden niet opvolgen en daardoor een omgeving vormen waarin de eigenlijke geweldgebruikers – gedekt en afgeschermd tegen politie-ingrijpen – hun ordeverstorende activiteiten begaan."
Wie zijn of haar aanwezigheid in zo'n menigte wil verontschuldigen met matigende activiteiten moet zoiets voor de rechter kunnen bewijzen. De strafmaat is op maximaal een jaar gevangenisstraf gesteld.
Minister Zimmermann kondigde aan dat hij ook aan een wet denkt om ,,passieve bewapening" – zoals helmen, rubber pakken – en het dragen van maskers bij betogingen te verbieden.
De vereniging van Westduitse advocaten heeft het nieuwe wetsontwerp een ,,rechts-politieke miskraam" genoemd. De vereniging beschouwt de wijziging als overbodig. Ook de vakbeweging laakt de regeringsplannen en wijst op de kritiek die van praktisch alle betrokkenen in het veld – rechters, politiemensen – komt.
De minister en zijn partij. de CSU, willen slechts hun ideologische wensdromen verwezenlijken, aldus de vakbeweging.
Woordvoerders van de vredesbeweging spreken over een aantasting van het fundamentele recht om te demonstreren. Daarentegen zegt de regering dat de strijd tegen gewelddadige demonstranten juist in het belang is van al degenen die vreedzaam willen betogen.

LOODVRIJE BENZINE VERPLICHT PER 1-1-1986

Het Westduitse kabinet heeft op 15 juli bekendgemaakt, dat het vanaf 1 jan. 1986 alleen nog maar auto's wil toelaten, die geschikt zijn om op loodvrije benzine te rijden.
De staatssecretaris van binnenlandse zaken, Siegfried Frohlich, verklaarde dat er een termijn is gesteld om invloed uit te kunnen oefenen op de besluitvorming binnen de EG. Volgens hem gaat de Westduitse regering ervan uit dat de landen van de EG zich bij het Westduiste besluit zullen nemen.

Benzine zonder lood is veel minder schadelijk voor het milieu dan benzine met lood Van het Westduitse ministerie van binnenlandse zaken is vernomen dat van de Westeuropese landen eigenlijk alleen Frankrijk en Italie tegen loodvrije benzine zijn
Westduitse autofabrikanten als Daimler-Benz (Mercedes) en BMW menen dat de aanpassing van de automotoren op geen enkel probleem zal stuiten. De noodzakelijke voorzieningen zullen een auto 1000 tot 1500 mark duurder maken. maar genoemde fabrikanten denken niet dat ze daardoor klanten zullen verliezen.
Opel denkt positief over loodvrije benzine. maar meent wel dat alle EG-landen moeten overschakelen op die benzine. De onderneming tekent erbij aan dat het effect op het milieu niet zo groot zal zijn als wordt verwacht aangezien een motor die geschikt is voor loodvrije benzine meer brandstof verbruikt dan een motor die op gewone benzine loopt en dat het benzinegebruik dus groter zal worden.
Motoren die geschikt zijn gemaakt voor loodvrije benzine kunnen niet meer draaien op andere benzine. omdat ,.gewone" benzine de in de uitlaat aangebrachte katalysator vernielt. Loodvrije benzine zal ruim twee cent per liter duurder zijn.
De fabrikanten van kleine auto's zijn niet zo blij met de campagne voor loodvrije benzine, want kleine auto's rijden doorgaans op normale benzine en het is duurder om een motor die op normale benzine loopt om te bouwen dan een motor die op superbenzine loopt.

In het *NRC/H'blad* van 20 aug. werd op deze kwestie de volgende toelichting gegeven:

Optimisten en pessimisten twijfelen er niet aan dat de voorgenomen maatregel zinvol is. Al geruime tijd vermoedt men dat het stikstofdioxyde uit de uitlaatgassen van auto's bijdraagt tot het afsterven van het bos. Door inwerking van het zonlicht verandert de stikstofdioxyde namelijk in stikstofmonoxyde en zuurstof die zich met andere elementen verbindt.
Samen met koolwaterstoffen worden hierdoor onder meer ozon en pcroxyacetylnitraat gevormd. Beide stoffen zijn zelfs in kleine hoeveelheden zeer schadelijk voor planten. Eenderde van de stikstofmonoxyde in de lucht komt uit auto's.
Deze schadelijke stoffen zouden voor het allergrootste deel kunnen worden opgevangen door een katalysator, zoals in de Verenigde Staten en Japan al gebruikelijk is. Deze drie-weg-katalysator functioneert echter alleen wanneer de benzine vrij van lood is. Op het ogenblik bevindt zich in benzine 0.15 gram lood per liter – goed voor 4000 ton lood dat per jaar in fijne deeltjes op de Westduitse boden1 neerdwarrelt.

Het verzet tegen de nieuwe anti-loodmaatregel komt van alle kanten. Om te beginnen is de Europese Commissie iri Brussel verbolgen ovei deze Westduitse *„Alleingang"*. Want hoewel minister Zimmerrnann misschien vermoed had dat zijn land nu in Europa zou worden geprezen als een pionier in de strijd tegen milieuverontreiniging. constateert de Commissie laconiek dat Bonn zich buiten gemeenschappelijke regelingen plaatst. Daarom zou West-Duitsland in 1986 praktisch geen juridisch instrument in handen hebben om de import van auto's zonder katalysatoren te verbieden.
Achter deze vermaning van de Commissie scharen zich Italië en Frankrijk. Deze beide landen verzetten zich tegen loodvrije benzine, want juist voor de kleine auto betekent een katalysator een merkbare verhoging van de kosten en dus een risico tot verminderde verkoop.

VERKIEZINGEN IN BREMEN EN HESSEN

Op 25 sept. zijn in de deelstaten Bremen en Hessen verkiezingen gehouden voor de lokale parlementen, in Bremen de Burgerschaft en in Hessen de Landdag.

De christen-democraten leden in Hessen ernstige verliezen. Bondskanselier Kohl noemde de achteruitgang met 6,2% voor zijn partij ,,een bittere teleurstelling".
De sociaal-democratische SPD won in Hessen 3,4%. Ook in de kleinste deelstaat Bremen behaalde de SPD winst. In Hessen was behalve het verlies van de CDU ook de come-back van de liberale FDP een verrassing. De liberalen kregen 7,6% nadat zij vorig jaar met 3,1% uit het deelstaatparlement van Wiesbaden waren gevlogen.
De FDP dankt haar succes vooral aan de CDU, die de laatste week voor de verkiezingsdag openlijk haar leden had gesuggereerd om FDP te stemmen. Op deze manier hoopten de christen-democraten de FDP boven de 5%-drempel te heffen en vervolgens dan samen met de FDP een coalitie te kunnen vormen.
Deze tactiek mislukte door het onverwacht hoge verlies van de CDU zelf en door de winst van de sociaal-democraten, die enkele maanden eerder volgens opiniepeilingen nog een uitzichtloze positie innamen.
De deelstaatverkiezingen van 25 sept. waren de eerste na de algemene verkiezingen van 6 maart jl. Volgens bondskanselier en CDU-voorzitter Helmut Kohl ,,is het heel moeilijk gebleken om de bezuinigingen aan de bevolking duidelijk te maken".
,,Er vallen in de weinige maanden dat we bezig zijn nog geen successen te tonen", aldus Kohl.

De verkiezingen in Hessen werden vervroegd gehouden nadat vorig najaar de verkiezingsuitslag geen hanteerbare regeringsmeerderheid had opgeleverd (pag. 664/3-1982). Sindsdien regeert SPD-premier Holger Börner met een minderheidskabinet.
Ook de uitslag van 25 sept. heeft voor Hessen geen duidelijke verhoudingen gebracht. Een christelijk-liberale coalitie heeft geen meerderheid, een SPD-regering evenmin. Börner is van plan om met een minderheidsregering aisnog tot afspraken te komen met de andere partijen. De Groenen komen wat Börner betreft voor een coalitie niet in aanmerking. Zo'n samenwerking is overigens ook bij de Groenen zelf zeer omstreden.
FDP-voorzitter Genscher stelde tevreden vast ,,dat nu voor het eerst in een deelstaat de FDP is teruggekomen die zich duidelijk voor een coalitie met de christen-democraten had uitgesproken". Volgens hem leidt dat tot stabilisatie in zijn partij, wat ook goed is voor de coalitie in Bonn.
SPD-voorzitter Willy Brandt zei in een reactie dat zijn partij ,,uit de dalende lijn is weggekomen".

Een woordvoerder van de Groenen constateerde dat ondanks het geringe verlies zijn partij nu ,,een blijvende factor is geworden met een kiezerspotentieel dat ons door dik en dun volgt".
In Bremen dat met een half miljoen kiesgerechtigde inwoners in vergelijking met de bijna vier miljoen kiezers in Hessen veel minder gewicht in de schaal legt, was de overwinning van burgemeester Hans Koschnick (SPD) een buitengewone verrassing. Bremen is sinds enkele weken in beroering wegens dreigende sluiting van een scheepswerf en nog maar twee dagen eerder hadden woedende arbeiders op de AG Weser-werf hun partijgenoot Koschnick als ,,werven-killer" uitgescholden.

De uitslag van de verkiezingen in Bremen was als volgt:

	deelstaat 1983		Bondsdag 1983	deelstaat 1979	
	%	zetels	%	%	zetels
SPD	51,4	58	48,7	49,4	52
CDU	33,3	37	34,2	31,9	33
FDP	4.6	—	6.5	10.8	11
Groenen	5,4	5	9.7	—	—
Groenen (Bremen)	2,4	—		5.1	4

De opkomst bedroeg 79,9%.

De uitslag van de verkiezingen in Hessen was als volgt:

	Landdag 1983		Bondsdag 1983	Landdag 1982	
	%	zetels	%	%	zetels
SPD	46,2	51	41,6	42,8	49
CDU	39,4	44	44,3	45,6	52
FDP	7,6	8	7,6	3,1	—
Groenen	5.9	7	6.0	8,0	9

De opkomst bedroeg 83,6%.



Holger Borner, de SPD-minister-president van Hessen na de winst van zijn partij bij de verkiezingen in deze deelstaat.

NECROLOGIEËN

ILLYES. GYULA (2-11-1902 Racegrespuszta, West-Hongarije – 15-4-1983 Boedapest) Hongaars dichter en schrijver.

Hij werd geboren in het gezin van een landarbeider op een van de grootste landerijen in Hongarije. Over het leven van de Hongaarse boerenarbeiders verscheen in 1936 van zijn hand een documentaire-reportage, getiteld Pusztak Nepe (Volk van de Poesta). Dit persoonlijke verslag over de armoedige omstandigheden waaronder de boeren moesten leven. werd in verscheidene talen vertaald
In 1920 studeerde Illyes in Parijs literatuur en psychologie. Hij kwam er in contact met jonge Fransr surrealistische dichters. die een grote invloed op zijn werk hebben uitgeoefend. In 1926 keerde hij terug naar Boedapest. waar hij gedichten en artikelen ging schrijven voor een oppositioneel getint blad als Nyugat (Het Westen).
Kort na de Tweede Wereldoorlog werd hij een van de oprichters van de Nationale Boerenpartij, dic nu niet meer bestaat.
Behalve Pusztak Nepe, schreef Illyes onder meer Ozorai Pelda (Het voorbeeld van Ozora), een biografie van de grote 19-eeuwse Hongaarse dichter Sandor Petofi (1936), de autobiografische roman Hunok Parizsban (Hunnen in Parijs. 1944), het beroemde in 1950 geschreven gedicht Egy Mondat a Zsarnoksagrol (Een zin over tyrannie) dat tijdens de opstand in 1956 werd gepubliceerd, Ebed a Kastelyban (Diner in het Kasteel. 1962) en een aantal filmscenario's en toneelstukken.
Vanaf het eind van de jaren zeventig was Illyes een van de belangrijkste pleitbezorgers voor de rechten van de Hongaarse minderheden die niet in het land zelf wonen.
Driemaal kreeg Illyes de hoogste Hongaarse literatuuronderscheiding, de Kossuth-prijs: in 1948. 1953 en in 1970. In 1970 werd hij vice-president van de PEN-club. een internationale vereniging van letterkundigen. In 1965 won Illyes in Knokke (België) de Grote Prijs voor de Poëzie.

KLEFFENS, EELCO NICOLAAS van (17-11-1894 Heerenveen – 17-6-1983 Almocagème, Portugal) Nederlands oud-minister van buitenlandse zaken en minister van staat.

In 1918 promoveerde hij aan de Leidse universiteit tot doctor in de rechtswetenschappen op een dissertatie: ..De internationaal-rechtelijke betrekkingen tussen Nederland en Japan van 1605 tot heden". In 1919 en 1920 werkte Van Kleffens bij het secretariaat van de Volkenbond. in 1921 en 1922 bij het secretariaat van de Koninklijke Shell in Londen en van 1922 tot 1939 was hij werkzaam bij het ministerie van buitenlandse zaken.
In 1939 werd Van Kleffens minister van buitenlandse zaken in het kabinet-De Geer, waarmee hij tijdens de meidagen van 1940 naar Londen evacueerde. Gedurende de hele Tweede Wereldoorlog tot 1946 bleef Van Kleffens het departement van buitenlandse zaken beheren in de kabinetten Gerbrandy en Schermerhorn-Drees.
In 1946 werd hij minister-zonder-portefeuille en Nederlandse vertegenwoordiger in de Veiligheidsraad en de economische en sociale raad van de Verenigde Naties. Van 1947 tot 1950 was hij ambassadeur in Washington en van 1950 tot 1956 ambassadeur in Lissabon.
In 1950 werd hij benoemd tot minister van staat. Van 1956 tot 1958 was Van Kleffens Nederlandse vertegenwoordiger bij de NAVO en de OESO en van 1958 tot 1967 vertegenwoordiger van de hoge autoriteit van de EGKS in Groot-Brittannië. Voorts fungeerde hij in 1954 en 1955 als voorzitter van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.
Van Klcffens oubliceerde in 1980 een eerste deel van een autobiografie 'Belevenissen'

KOESTLER, ARTHUR (5-9-1905 Boedapest 3-3-1983 Londen) Brits schrijver

Hij studeerde in Wenen aan de Polytechnische Hogeschool en aan de universiteit (1922-1926). Na zijn studie zwierf hij door het Midden-Oosten waar hij in een kibboets werkte er. later aan de kost kwam als limonadeventer. employé op een architectenbureau en redacteur van een Egyptisch weekblad.
Na een betrekking als correspondent in Caïro en Parijs voor de Duitse Ullsteinkranten werd hij redacteur wetenschappen bij dat concern in Berlijn (1930-1932). Als enige journalist ging hij mee met de poolexpeditie van Graaf Zeppelin in 1931
In datzelfde jaar werd hij lid van de communistische partij, onder andere uit afkeer van het opkomende nazisme. Hij verbleef een jaar in de Sowjet-Unie en trok in 1936 als verslaggever voor de Londense News Chronicle naar Spanje om er de burgeroorlog te verslaan. Op verdenking van spionage werd hij door de troepen van Franco gearresteerd en ter dood veroordeeld. Dank zij een internationale protestactie kwam hij na 102 dagen vrij.
Na de zuiveringen in de Sowjet-Unie verliet Koestler in 1938 teleurgesteld de communistische partij. Via Frankrijk. waar hij met andere antifascistische vluchtelingen in de gevangenis belandde, w e k hij uit naar Engeland.
Daar nam hij dienst bij het Britse Pionierskorps (april 1941) en werd hij na de oorlog Brits staatsburger.

Koestlers meest besproken en meest omstreden boek. Darkness at Noon (Nacht in de middag). dat gebaseerd is op de zuiveringen door Stalin, verscheen in 1940 in Engeland. Tijdens de oorlogsjaren trok het nog weinig aandacht. Dat gebeurde pas toen na de oorlog allerlei vertalingen op de markt kwamen. Anticommunisten zagen dit werk als bewijs voor het bestaan van het Russische gevaar. communisten en linkse socialisten noemden het laster. In 1946 bracht de Bezige Bij een Nederlandse vertaling uit.
In de naoorlogse jaren bestudeerde Koestler ook verschillende vormen van religie en filosofie. Aan een Amerikaanse universiteit volgde hij de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van psychologisch onderzoek. Allemaal activiteiten die publikaties opleverden. nagenoeg altijd met het doel ..gesloten ideologische systemen onder vuur te nemen". Want voor alles was hij een fervent tegenstander van het totalitarisme
Arthur Koestler heeft in England voortdurend actie gevoerd tegen de doodstraf. Ook waren hij en zijn vrouw lid van de ..Vereniging voor vrijwillige euthanasie". In 1981 werd hij daarvan vice-voorzitter cn schreef hij een voor woord bij een Gids voor zelfdoding.
Koestler, die aan leukemie en de ziekte van Parkinson leed. koos samen met zijn vrouw Cynthia vrijwillig voor de dood.
Behalve Darkness at Noon schreef Koestler nog o.m.: Spanish Testament (1938), The Gladiators (1940), Scum of the Earth (19411, Arrival and Departure (1943), The Yogi and the Commissar (1945), Twilight Bar (een toneelstuk, 19451, Thieves in the Night (1946), Insight and Outlook (1948). Promise and Fulfilment (1949), The God that Failed (samen met anderen, 1950), The Age of Longing (1950). Arrow in the Blue (1952), The Invisible Writing (1954), The Trail of the Dinosaur (1955), Reflections on Hanging (1956), The Sleepwalkers (1959). The Lotus and the Robot (1960), The Act of Creation (1964), The Ghost in the Machine (1967), Johannes Keppler (voor de Encyclopaedia of Philosophy, 1967), Drinkers of Infinity (1968). The Case of the Midwife Toad (19711. The Roots of Coincidence (1972), The Call Girls (1972), The Challenge of Chance (met Sir Alister Hardy and Robert Harvie,1973), The Heel of Achilles (1974), Humour and Wit (een artikel u: de Encyclopedia Britannica. 19741, The Thirteenth Tribe (1976). Life After Death (met Arnold Toynbee en anderen. 1976), Janus – A Summing Up (1978), Bricks to Babel (1980) en Kaleidoscope (1981).

KOGAN. LEONID BORISOWITSJ (14-11-1924 Jekaterinoslaw, het huidige Dnepropetrowsk, Oekraine – 17-12-1982 Moskou) Russisch violist.

Al op tienjarige leeftijd kreeg hij les op het Moskouse conservatorium. Hij studeerde o.a. bij Abram Jampolski (tot 1948). In 1951 won hij het naar de Belgische koningin Elizabeth genoemde vioolconcours met het Vioolconcert I van Paganini. Sederdien maakte hij concertreizen door alle werelddelen. In 1952 werd hij docent aan het Moskous conservatorium. Hij was als solist verbonden aan het Filharmonisch orkest van Moskou.
Met zijn zwager Emil Gilels en Mistislaw Rostropowitsj speelde hij kamermuziek. Kogan beheerste een groot repertoire: hij geldt als een van de beste Bach-vertolkers. maar speelde daarnaast ook werk van eigentijdse componisten, o.a. van zijn vriend Chatsjatoerian. die aan hem zijn Rhapsodie concertante (1963) opdroeg.



Arthur Koestler en zijn vrouw Cynthia

Kogan werd diverse malen onderscheiden. hij kreeg de titel Artiest van het volk, in 1965 de Leninprijs en in 1374 ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag de Leninorde.

LANGE, DANIEL de (20-1-1919 Utrecht – 25-5-1983 Kamerik) Nederlands publicist.

Daniël de Lange studeerde in Utrecht Nederlands, geschiedenis en Spaans. Van 1955 tot 1965 was hij redacteur, later adjunct-directeur bij uitgeverij Spectrum en daarna (tot 1971) studiesecretaris van de oecumenische Sint Willibrord Vereniging. Hij bekleedde verschillende maatschappelijke functie:. waaronder het lidmaatschap van de Raad voor de Kunst (sectie toneel) en was van 1972 tot 1973 voorzitter van de Vereniging van Letterkundigen, nadien bestuurslid tot 1977. Hij heeft met anderen geprobeerd van deze organisatie een echte vakbond voor schrijvers te maken en heeft bijzonder geijverd voor de auteursrechten en het leenrecht.
De Lange doceerde verder maatschappelijke ontwikkelingen aan de sociale academie De Aemstelhorn te Amsterdam.
Als publicist vertaalde Daniël de Lange onder meer werken van Pierre Teilhard de Chardin en Gabriel Marcel, maakte enkele TV-programma's (onder andere de series Grenzen van het Leven en Land van onze Kinderen). Hij werd vooral bekend om zijn cultuurhistorische beschouwingen en toneelkritieken in de Volkskrant. Zijn eerste toneelkritieken schreef hij in het Utrechts Katholiek Dagblad. Sinds 1953 volgde hij het toneel als ,.betrokken getuige" (zijn eigen woorden) voor de Volkskrant. Betrokken getuige was De Lange met name ook in zijn cultuurfilosofische stukken. die in de jaren zestig en zeventig in de Volkskrant verschenen. Al veel eerder behoorde hij tot de gangmakers bij de bevrijding van Nederlandse katholieken uit hun sociaal en geestelijk isolement. De Lange was redacteur van het maandblad Te Elfder Ure. dat in 1954 verscheen en dat, juist in een tijd dat de bisschoppen met hun mandement het katholieke bolwerk trachtten te dichten, probeerde aan een geestelijke verstarring te ontkomen.

LEIP, HANS KARL HERMANN GOTTFRIED (22-9-1893 Hamburg – 6-6-1983 Fruthwilen, Zwitserland) Westduits schrijver. schilder. graficus.

Hij exposeerde zijn grafisch werk o.a. in Londen en Kopenhagen. In de Eerste Wereldoorlog schreef hij op weg naar het front het afscheidsvers Lili Marleen. Leip was bevriend met twee meisjes, Lili en Marleen. In 1938 werd de tekst door de Duitse componist Norbert Schultze op muziek gezet en het jaar daarop werd Lili Marleen op de plaat opgenomen, gezongen door de Duitse zangeres Lale Andersen. Dit werd geen succes
Pas in 1941, toen het Duitse militaire radiostation in Belgrado, het lied uitzond werd het een hit ondanks het feit dat Goebbels zelf verwoede pogingen deed het lied te verbieden. De zangeres en actrice Marlene Dietrich maakte Lili Marleen legendarisch. Het werd het populairste lied van de Tweede Wereldoorlog, gezongen door de Duitsers, Amerikanen. Britten en Japanners.
Leip heeft verder een aantal romans. toneelstukken, gedichten, korte verhalen en een autobiografie (Das Tanzrad) op zijn naam staan. In 1929 werd hem de Thomas Mann-prijs toegekend voor zijn roman Godekes Knecht (1925). Andere romans van zijn hand zijn o.m.: Der Pfuhl (1923), Tinser (1926). Nigger auf Scharhorn (1927), Die Blondganger (1929), Jan Himp und die kleine Brise (1932), Fahre VII (1936), Das Muschelhorn (1940), Die Sonnenflöte (1952), Der grosse Fluss im Meer (1954), Des Kaisers Reeder (1956). Bordbuch des Satans (1959).
Vertellingen: Laternen, die sich spiegeln (1920), Die Segelfahre (1920), Vom Untergang der Juno (1930), Die Bergung (1939), Der Gast (1943), Ein neues Leben (1946). Abschied in Triest (1949), Hol über, Cherub (1960), Glück und Gischt (1960).
Poëzie: Die Nachtezettel der Sinsebal (1927), Die kleine Hafenorgel (1937,uitgeg. onder de titel Die Hafenorgel,1948), Das Schiff zu Paradies (1938), Die Laterne (1942), Eulenspiegel (1942), Kadenzen (1942), Fruhe Lieder (1948. bloeml.).

MACLEAN, DONALD DUART (25-5-1913 Londen – 6-3-1983 Moskou) Brits diplomaat en Sowjet-Spion.

In 1931 begon zijn studietijd aan het Trinity Hall in Cambridge, waar hij Kim Philby, Guy Burgess en Anthony Blunt leerde kennen met wie hij een geheime club vormde. de Apostels. Zij voelden zich zeer aangetrokken tot de Sowjet-Unie. Maclean was zelfs van plan als leraar naar de SU te gaan. maar daar kwam niets van terecht. Samen met Philby en Burgess kwam hij bij Buitenlandse Zaken terecht.

In 1938 werd Maclean op de Britse ambassade in Parijs gestationeerd, in 1944 in Washington en in 1948 in Cairo. In Washington was Maclean aanvankelijk eerste secretaris, en later. hoofd van de kanselarij. Als Brits vertegenwoordiger (1947-1048)van de Brits-Amerikaans-Canadese commissie die zich bezig hield met de ontwikkeling van kernwapens gaf Maclean de Russen o.m. atoomgeheimen door, die hen in staat stelden de achterstand op het gebied van de kernbewapening op de Amerikanen in te lopen.
Nadat de CIA hem op het spoor was gekomen. vluchtte Maclean samen met Burgess op 25 mei 1951 met een veerboot naar Frankrijk en vandaar naar Moskou. Burgess stierf in 1963. In datzelfde jaar nam Kim Philby de benen. Het vierde lid, Anthony Blunt, werd pas eind 1979 ontmaskerd. (zie ook pag. 622/2)
In 1956 gaven Maclean en Burgess in Moskou een persconferentie waarop zij ontkenden te hebben gespioneerd, maar toegaven dat zij al sinds hun Cambridge-dagen communist waren. In Moskou werkte Maclean eerst op het ministerie van buitenlandse zaken. Later werd hij hoofd van de sectie England van het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Betrekkingen. In 1970 publiceerde hij Het Britse Beleid sinds Suez. 1956-1968.

MOER, ANK (off. ANNA MARIA) van der (23-1-1912 Amsterdam – 28-3-1983 Amstelveen) Nederlands actrice.

Ank van der Moer kreeg haar opleiding aan de Amsterdamse Toneelschool. waar zij in dezelfde klas zat als Wim Kan en les kreeg van Ko Arnoldi, Magda Janssens en Cor Hermus. Nadat zij in 1931 cum laude voor haar eindexamen was geslaagd. kreeg zij een contract bij het gezelschap van Eduard Verkade, dat toen in het Amsterdamse Rika Hopper-theater optrad. Nadien was zij verbonden aan Het Masker van Jan Musch, het Nederlandsch Tooneel, het Residentietoneel en. na de oorlog, bij Comedia van Cor Hermus.



Haar grote tijd brak aan toen zij toetrad tot de Nederlandse Comedie, waar zij naast Ellen Vogel, Ko van Dijk, Han Bentz van den Berg en Kees Brusse elk seizoen verschillende grote rollen voor haar rekening nam.
Hoewel zij ook hoofdrollen vervulde in komedies, manifesteerde zij zich bij dit in de Amsterdamse Stadsschouwburg gevestigde gezelschap vooral als tragedienne in klassieke drama's als Electra, Iphigeneia in Tauris, verschillende stukken van Shakespeare, Vondels Gijsbreght van Aemstel en Tsjechows Drie Zusters. Maar ook in wat toen bekend stond als het moderne repertoire wist Ank van der Moer met haar vaak spectaculaire en emotioneel geladen spel haar reputatie te verstevigen. Zo maakte zij indruk als Blanche Dubois in Tramlijn Begeerte van Tenessee Williams en jaren later, als Martha in Edward Albees Wie is bang voor Virginia Woolf, dat in 1964 de sensatie van het toneelseizoen was. Op grond van deze staat van dienst werd zij 'de eerste vrouw van het Leidseplein' en zelfs wel 'de vedette van het Plein' genoemd.
In 1955 werd ze uitgeroepen tot actrice van het jaar en kreeg ze de Theo d'Or als beste hoofdrolspeelster van het jaar. in 1963 de zilveren Bouwmeesterring en in 1964 werd zij opnieuw met de Theo d'Or onderscheiden voor haar rol in Virginia Woolf.
De opheffing van de Nederlandse Comedie in 1971,een direct gevolg van de Actie Tomaat die een radicale verandering van het Nederlandse toneelbestel bewerkstelligde, was voor Ank van der Moer een zware slag die zij moeilijk te boven kwam. Afgezien van een rol in een stuk van Somerset Maugham bij Bob de Langes Toneelgroep Podium en de hoofdrol in een vrije produktie van De getatoueerde Roos van Tenessee Williams (een van haar vroegere glansrollen), trad zij enkele jaren nauwelijks op. In 1978 maakte zij echter een come-back in Gelukkige Dagen van Samuel Beckett.
Later volgden onder meer een toneelsolo gebaseerd op teksten van Shakespeare en in 1980 de hoofdrol in Afscheid, een toneelstuk van Bart Kiene dat door de theatergroep Nijinski werd uitgebracht. Het jaar daarop was zij te zien in Het Interview. een stuk dat Wim van Wieringen voor haar schreef. Datzelfde jaar werd zij ter gelegenheid van haar gouden jubileum als actrice op grootscheepse wijze gehuldigd in de Amsterdamse Stadsschouwburg
Ank van der Moer, die enkele toneelstukken schreef en ook als regisseur optrad. speelde zowel voor als na de oorlog in een aantal Nederlandse films. Bijna dertig jaar was zij als lerares verbonden aan de Amsterdamse Toneelschool. Haar laatste rol was die van Na Druppel in De Jantjes van Herman Bouber, gespeeld door het Nooy's Volkstheater.

PLATE, WILLEM PAUL (17-3-1902 Modjokerto op Java – 12-6-1983 Den Haag) Nederlands gynaecoloog.

Hij specialiseerde zich na zijn artsexamen in 1926 aan de universiteit van Amsterdam tot vrouwenarts. Twee jaar later promoveerde hij tot doctor in de geneeskunde op de dissertatie ,,Bijdrage tot de kliniek en therapie der spildraaistoornissen".
Van 1948-1969 was Plate hoogleraar gynaecologie aan de Rijksuniversiteit van Utrecht. In 1969 werd hij, vroeger dan wettelijk noodzakelijk was, gepensioneerd omdat hij zich niet meer kon aanpassen aan de nieuwe methodes

op de universiteit. Op latere leeftijd verzette hij zich tegen liberalisering van abortus.
Prof. Plate is vooral bekend geworden door zijn hulp bij de geboorten van de prinsen Willem-Aiexander. Maurits, Johan Friso en Constantijn.
In 1966 werd prof. Plate, die in dat jaar zijn veertigjarige jubileum als arts vierde, benoemd tot ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Een jaar later volgde zijn benoeming tot commandeur in de Huisorde van Oranje.

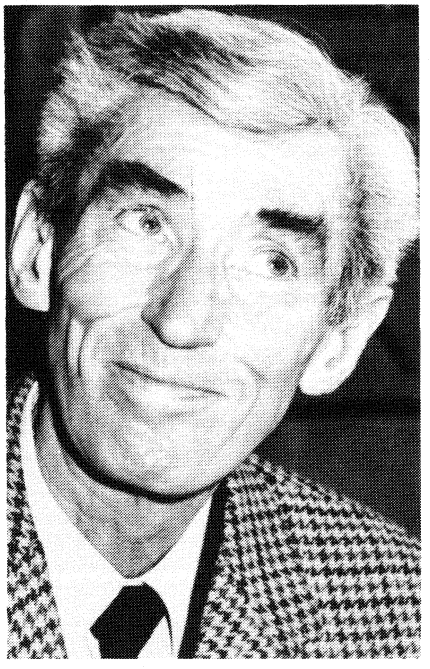
PODGORNY, NIKOLAJ WIKTOROWITSJ (18-2-1903, Karlowka Oekraine – 11/12-1-1983 Kiew) Voormalig staatshoofd Sowjet-Unie.

Hij werd opgeleid aan het Mikojan technologische instituut voor de levensmiddelen-industrie. Lid van de communistische partij was hij sedert 1930.
Van 1931-1939 werkte hij als ingenieur bij verschillende suikerfabrieken. Vervolgens was hij van 1939-1940 en 1944-1946 vice-volkscommissaris van de Oekraïense levensmiddelenindustrie en vari 1940-1942 vice-volkscommissaris van de levensmiddelenindustrie van de SU. Van 1942-1944 was hij directeur van het technologische instituut van de levensmiddelenindustrie in Moskou.
Van 1946-1950 was Podgorny pernament vertegenwoordiger van de Oekraiense ministerraad bij de ministerraad van de SU.
Van 1950-1953 was hij eerste secretaris van het partijdistrict Charkow. Van 1953-1957 was hij volledig lid van het presidium van het CC van de Oekraiense communistische partij.
In 1963 werd hij tot secretaris van het CC van de CPSU (Communistische Partij van de SU) verkozen, gelijktijdig met Brezjnew.
Hij was plaatsvervangend lid van het CC van de CPSU van 1958-1960 en volledig lid van 1960-1966. In 1966 werd hij voor het eerst lid van het Politburo. Vanaf 1954 was hij afgevaardigde in de Opperste Sowjets van de Oekraïne en de SU. Voorzitter van het presidium van de Opperste Sowjct van de SU, en daarmee staatshoofd, was hij sedert december 1965.
Op 24 mei 1977 zette het CC van de CPSU Podgorny uit het Politburo. Nadat de Opperste Sowjet zonder discussie het ontslag van Podgorny had goedgekeurd koos zij op 16 juni 1977 unaniem Leonid Brezjnew tot voorzitter van het presidium van de Opperste Sowjet en daarmee tot staatshoofd van de SU.
Tijdens de zitting van de Opperste Sowjet werd Podgorny niet bedankt voor zijn werk in de elf jaar dat hij staatshoofd van de Sowjet-Unie was geweest.
Westerse waarnemers zagen dat als een bevestiging van het feit. dat hij officieel in ongenade was gevallen.
Het ontslag van de zelf niet aanwezige Podgorny werd aan de 1517 afgevaardigden van de Opperste Sowjet voorgesteld door Aleksej Sjitikow, voorzitter van een van de twee huizen van het parlement.
Sjitikow zei dat dit gebeurde op Podgorny's verzoek, en dat deze met pensioen ging.
Sindsdien was Podgorny gewoon afgevaardigde in de Opperste Sowjet en verscheen hij slechts zo nu en dan in het openbaar.
Podgorny ligt begraven op het kerkhof van het Nieuwe Maagdenklooster in Moskou waar o.a. ook Chroesjtsjow zijn graf heeft.

REICHENFELD, HANS (22-2-1914 Boedapest – 3-4-1983 Amsterdam) Nederlands muziekredacteur.

Op negenjarige leeftijd kwam hij naar Nederland. Toen hij een jaar of elf was wilde hij dirigent of componist worden, maar het liep anders: hij werd fotograaf.
Pas na de Tweede Wereldoorlog ging hij voor het eerst over muziek schrijven. Hij werd muziekrecensent van het Vrije Volk, daarna van het Algemeen Handelsblad en de Nieuwe Rotterdamse Courant (NRC).
In 1938 werd Reichenfeld benoemd tot muziekredacteur van het Algemeen Handelsblad, een functie die hij ook bekleedde bij het in 1970 tot stand gekomen NRC Handelsblad.
Ter gelegenheid van zijn pensionering in 1979 kwam bij uitgeverij Meulenhoff het boek ,,Schrijven over muziek kan eigenlijk niet" uit waarin naast een aantal artikelen van Reichenfeld beschouwingen en herinneringen van vrienden en collega's waren opgenomen.

RÉMI. GEORGES (pseudoniem Hergé. Frans fonetische weergave van de omgekeerde initialen van Georges Rémi) (22-5-1907 Etterbeek bij Brussel – 3-3-1983 Brussel) Belgisch striptekenaar en geestelijke vader van Kuifje.



Toen Rémi in 1927 een baantje kreeg bij het Brusselse dagblad Le Vingtieme Siecle (De Twintigste Eeuw), was hij al verzot op de toen nog schaarse strips. In 1923 had hij onder het pseudoniem Hergé zijn eerste stripverhaal. een voorloper van Kuifje, voor het blad Le Boy Scout Belge (De Belgische padvinder) gemaakt: Totor, chef de la patrouille des Hannetons (Totor, leider van de Meikeverpatrouille). Rémi was van 1918-1930 lid van de padvinderij.
In 1928 werd Rémi verantwoordelijk voor het eenmaal in de week verschijnende supplement voor de jeugd van Le Vingtieme Siecle: Le Petit Vingtième. Op 10 jan. 1929 verscheen in dit supplement de eerste twee pagina's van Tintin au pays des Soviets (Kuifje in de Sowjet-Unie) getekend door Hergé. Later volgde Tintin au Congo (1930) en Tintin en Amérique (1931). In 1932 verscheen Les Cigares du Pharaon bij de uitgeverij Casterman in Doornik die tot op heden alle Kuifjesboeken op de wereldmarkt brengt.
Om de kwaliteit van de verhalen te verbeteren ging Rémi zich grondig documenteren en geleidelijk werd hij de coordinator van een ploeg befaamde tekenaars die de schetsen en teksten met oostindische inkt en kleur tot de definitieve technische verfijning moesten uitwerken.
Tijdens de oorlogsjaren werden de avonturen van Kuifje opgeschort en na de oorlog publiceerde Hergé Kuifje en het zwarte goud in het weekblad Kuifje dat hij samen met Raymond Leblanc oprichtte (1946).
Rémi verzamelde talentvolle stripauteurs om zich heen (Jacques Martin. Bob de Moor, Roger Leloup, Edgar-Pierre Jacobs) en begon aan nieuwe versies van de eerste verhalen. Er kwamen ook nieuwe boekuitgaven. ditmaal in kleur. Omdat België tweetalig is. bracht Casterman ze vanaf 1946 eveneens in het Nederlands op de markt. Er volgden meer vertalingen en op dit moment zijn Kuifjes avonturen te volgen in dertig talen.
Hergé's tekenstijl, de zg. ,,klare lijn". heeft tientallen navolgers gevonden.
In totaal zijn er 23 Kuifjes-verhalen verschenen. waarvan de laatste Kuifje en de Picaro's (1976) is.

REY, JEAN (15-7-1902 Luik – 19-5-1983 Luik) Belgisch politicus en oud-voorzitter Europese Commissie.

Hij studeerde aan het Atheneum en de Universiteit van Luik, waar hij promoveerde tol doctor in de rechtrn Sedert 1926 was hij advocaat bij het Hof van Beroep te Luik. Zijn politieke carrière begon op 2 juni 1935 als gemeenteraadslid van Luik. In 1939 werd hij tot afgevaardigde van het arrondissement Luik gekozen. De Tweede Wereldoorlog bracht hij als reserveluitenant door in gevangenkampen. In 1946 werd hij voor de Kamer als prutestants liberaal herkozen.
Rey was minister van wederopbouw in het kabinet-Eyskens (aug. 1949 – juni 1950) en minister van economische zaken in het kabinet-Van Acker (april 1954 – jan. 1958). In 1949 woonde hij als plv. afgevaardigde de eerste bijeenkomst van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa bij. In jan 1958 werd Rey lid van de EEG-Commissie. Hij leidde de EEG-delegatie naar de Kennedyronde.
Van 1967-1970 was hij voorzitter van de Europese commissie, die de drie Europese Gemeenschappen. de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), Euratom en de Europese Gemeenschap (EEG), ging overkoepelen. In die hoedanigheid was Rey betrokken bij het tot stand komen van de volledige douane-unie (1-7-1968) en bij het voorbereiden van Engelands toetreden tot de EG.
In 1972 werd Rey benoemd tot minister van state. Van juni 1979-juli 1980 was hij afgevaardigde in het Europese Parlement.

ROCHET, WALDECK (5-4-1905 Sainte-Croix. dep. Saône-et-Loire – 15-2-1983 Nanterre bij Parijs) Frans communistisch politicus.

In 1923 sloot hij zich aan bij de .,jonge communisten" en een jaar later werd hij lid van de Franse Communistische Partij (PCF). Van 1930-1932 verbleef hij in Moskou waar hij nader kennis maakte met het leninisme. In 1934 werd hij binnen de PCF secretaris van de afdeling Lyon en in 1936 werd hij voor het kiesdistrict Colombes-Nanterre in het Franse parlement gekozen.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in 1939 werd Rochet samen met 26 andere communistische afgevaardigden gearresteerd en tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld omdat hij weigerde het Duits-Russische pact te veroordelen. Hij werd in Algerije geinterneerd, maar kwam vrij na de landing van de geallieerden in Noord-Afrika in nov. 1942
Vanaf 1943 fungeerde hij in Londen als vertegenwoordiger van het Centrale Comité van de PCF in het Franse Comité voor de Nationale Bevrijding. In 1944 keerde Rochet naar Parijs terug waar hij lid van de Consultatieve Assemblée werd alvorens in 1945 gekozen te worden tot afgevaardigde voor het kiesdistrict Saône-et-Loire, hetgeen hij tot 1958 bleef.
In jan. 1945 werd hij lid van het Politburo van de PCF, in 1958 fractievoorzitter in het parlement. in 1959 derde partij-sccrctaris en in mei 1964 werd hij tenslotte secretaris-generaal van de PCF als opvolger van Maurice Thorez.
Hij liet de partij in 1965 de socialistische presidentskandidaat Mitterrand steunen, veroordeelde in 1968 de Sowjet-invasie in Tsjechoslowakije en bereidde in lange gesprekken met Mitterrand in 1969 de toenadering tot de Socia-



listische Partij voor die in 1991 tot de linkse unie tussen communisten en socialisten zou leiden.
In dec. 1972 moest Rochet zich vanwege zijn slechte gezondheidstoestand als secretaris-generaal van de partij terugtrekken en werd hij officieel opgevolgd door Georges Marchais. die al sinds 1969 voor de zieke Rochet had waargenomen.

ROEMERS. DERK (6-2-1915 Haarlem – 5-2-1983 Laren) Oud-voorzitter van het voormalige Nederlandse Verbond van Vakverenigingen (NVV).

Vóór zijn studie economische wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam werkte hij korte tijd als jongste bediende bij de Haarlemse vestiging van de Twentsche Bank.
In 1940 behaalde hij zijn doctoraal economie. In 1947 werd Roemers directeur van het wetenschappelijk bureau van het NVV. waarvoor hij mede het Welvaartsplan schreef.
Vanaf 1952 was hij secretaris-redacteur van de socialistische vakcentrale. In 1959 werd hij gekozen tot tweede voorzitter en in 1959 tot voorzitter van het NVV. Roemers kreeg landelijke bekendheid toen hij als voorzitter van het NVV. na vijftien jaar geleide loonpolitiek. forse loonstijgingen bij de werkgevers wist af te dwingen.
In 1956 nam Roemers om gezondheidsredenen afscheid van het NVV. Hij werd opgevolgd door André Kloos. Zijn voorzitterschap van het NVV combineeerde Roemers met zijn lidmaatschap, sinds 1952. van de Tweede Kamer. Roemers verliet in 1967 de Kamer toen hii werd benoemd als burgemeester van Vlissingen. Zijn slechte gezondheid dwong hem in 1971 een invaliditeitspensioen aan te vragen.
Roemers was verder nog kroonlid van de Academische Raad (1973-1975), vice-voorzitter werknemers bij de SER en lid van de Bankraad. Van de SER nam hij in 1965 afscheid.

SCHOUTE. RUTGER (27-6-1908 De Bilt – 21-4-1983 Hilversum) Nederlands muziekjournalist en presentator.

Schoute studeerde wis- en natuurkunde aan de Rijksuniversiteit van Utrecht.
Hij ontwikkelde zich in die tijd onder leiding van onder andere Johanna Wagenaar tot een zeer goed onderlegd pianist en klavecinist en was als zodanig veelvuldig voor de radio te beluisteren sinds hij in 1933 in dienst kwam bij de muziekafdeling van de VARA.
Tot ver na de oorlog heeft hij tal van recitals gegeven en trad hij in duo's en andere ensembles op met ontelbaar veel musici uit binnen- en buitenland. Ook speelde hij als solist met orkesten: hij gaf de première van het Concertino van de Nederlander Hugo Godron. speelde het Concerto franco-américain van Jean Wiener en liet zich met het Utrechts Symfonieorkest horen in werken van Fauré en Schumann.
Het was ook aan Rutger Schoute te danken dat de klankregisseur zijn intrede deed bij de omroep, dat musici die uit nazi-Duitsland waren gevlucht zoals Ernst en Eva Busch, Ellen Schwartz en Joseph Schmidt voor de oorlog onderdak vonden bij de VARA en dat werk van een componist als Hans Eisler (de cantate Die Mutter) daar kort na ontstaan werd uitgevoerd.
Met Felix de Nobel formeerde hij een koor voor een reeks Bach-cantates. Uit dat ensemble kwam het Nederlandse Kamerkoor voort.
Na de oorlog kwam het accent sterker te liggen op zijn werk als presentator en redacteur van verschillende VARA-programma's.
Behalve aan het radioprogramma Het Schoolconcert werkte hij jarenlang mee aan de culturele rubriek Artistieke Staalkaart en is zijn naam verbonden aan programma's als Grepen uit de muziekgeschiedenis, Weerklank, Vergelijkenderwijs (waarin musici commentaar gaven op verschillende interpretaties van dezelfde compositie) en aan Spontane Reacties, waarin musici voor de opgave werden gesteld composities thuis te brengen.
Behalve in de VARA-gids schreef hij over muziek in de Nieuwe Rotterdamse Courant en in Het Parool. Als redacteur van Preludium. het blad van het Concertgebouw en Concertgebouworkest. maakte hij een serie portretten van musici uit het verleden in het Concertgebouw.

SEGHERS, ANNA, pseudoniem van Netty Reiling (19-11-1900 Mainz – 1-6-1983 Oost-Berlijn) Duitse schrijfster.

Na kunstgeschiedenis en sinologie te hebben gestudeerd, promoveerde zij in Heidelberg op een studie over joodse elementen in het werk van Rembrandt (1924).
Onder haar schrijversnaam Anna Seghers (ontleend aan een figuur – Hercules Seghers – uit een van haar eerste verhalen) debuteerde zij in 1927 in de Frankfurter Zeitung met het verhaal Grubetsch. Een jaar later kreeg zij de Kleist-prijs voor Der Aufstand der Fischer von Sankt Barbara, dat later door Erwin Piscator werd verfilmd. In datzelfde jaar werd zij lid van de Kommunistische Partei Deutschlands. In 1929 trad zij toe tot de Bond van Proletarisch-revolutionaire schrijvers. Na de roman Die Gefahrten (1932). waarin zij het lot van gevluchte revolutionairen beschrijft en dat als een waarschuwing tegen het opkomende facisme kan worden gezien. publiceerde zij als emigrante in Parijs onder andere de roman Der Kopflohn (1933) en Die Rettung (1937), die allebei in Amsterdam bij Querido verschenen en door Nico Ros werden vertaald.

Met anderen gaf zij van 1933 tot 1935 het in Praag verschijnende Exil-tijdschrift Neue Deutsche Blatter uit. waarin naast marxistische auteurs als Bertolt Brecht, Johannes Becher en Bredel ook schrijvers als Hermann Kesten, Stefan Zweig en Walter Mehring publiceerden.
Kort voor de Duitse inval in Frankrijk beëindigde zij haar KZ-roman Das Siebte Kreuz, dat in 1942 in de Verenigde Staten verscheen. Met deze roman zou zij wereldberoemd worden. In de Hollywood-verfilming The Seventh Cross (1944) speelde Spencer Tracy de rol van Georg Geisler, die het als enige van zeven gevangenen lukt uit een concentratiekamp te ontsnappen.
Als de Duitsers Parijs bezetten weet Anna Seghers na veel omzwervingen met haar kinderen Marseille te bereiken, en via Lissabon naar Mexico te ontkomen. Haar man, de Hongaarse socioloog Laszlo Radvanyi. was inmiddels geïnterneerd in het beruchte kamp Vernet in Zuid-Frankrijk. Haar ervaringen en die van andere vluchtelingen verwerkte zij in de roman Transit, die in 1943 in Mexico verscheen.
Na de oorlog (in 1947) keerde zij naar Duitsland terug: zij vestigde zich in Oost-Berlijn. In datzelfde jaar ontving zij de Georg Buchnerprijs, spoedig gevolgd door talloze andere onderscheidingen, onder andere het ereburgerschap van haar geboortestad Mainz.
Tijdens de jaren na 1947 publiceerde Anna Seghers onder meer: Die Toten Bleiben jung (1949), Friedensgeschichten (1950) en Der Mann und sein Name (1952) over de mens in confrontatie met de nieuwe maatschappelijke orde in de DDR. Voorts kwamen in 1959, resp. 1968 de romans Die Entscheidung er, Das Vertrauen uit. Vooral in het Westen werden deze twee romans heftig gekritiseerd wegens hun clichématige weergave van maatschappelijke problemen in de DDR en de versimpelde tegenstelling tussen Oost en West.
In 1952 werd Anna Seghers voorzitter van de Oostduitse schrijversbond.

STRIJBOS, JAN PIETER (14-3-1891 Haarlem – 10-5-1983 Bentveld) Nederlands natuurvorser en publicist

Na zijn studie aan de kunstnijverheidsschool in Haarlem en de academie van beeldende kunsten in Den Haag werkte Strijbos als bouwkundig tekenaar en architect. Zijn leven veranderde toen hij het verslag te pakken kreeg dat de Engelse natuuronderzoeker Charles Robert Darwin schreef over zijn reis om de wereld aan boord van de Beagle. Strijbos gaf de architectuur op en ging van zijn pen leven. 's Winters trok Strijbos op zijn Harley Davidson het land tot in de verste uithoeken door en gaf lezingen – zeventig voor en zeventig na Kerstmis – en 's zomers ging hij met het zo verdiende geld de wijde wereld in . Hij maakte reizen maar Spitsbergen. Afrika. Nieuw-Zeeland, Amerika en was erbij toen de Willem Barendsz in 1946 voor het eerst zee koos.

Strijbos schreef verder voor de Levende Natuur en de Telegraaf.
Boeken van zijn hand zijn o.a.: In het Zog van Raven Floki, Zwerven door Zuid-Afrika, Al zwervende vergaar ik, De Noordvaarders, Vogels van Strand en Duin.

SWANSON, GLORIA MAY JOSEPHINE (27-3-1899 Chicago. Illinois – 4-4-1983 New York) Amerikaans filmactrice.

De carrière van Gloria Swanson nam in 1913 een aanvang. Zij begon bij de Essanay Studios in Chicago en trad vervolgens op in komedies van de bekende producent Mack Sennett.
In 1919 kwam zij terecht bij Cecil B. de Mille (Paramount) met wie zij zes films maakte, waaronder Don't Change your Husband (1918), For Better, for Worse (1919) en Male and Female (1919) waardoor zij zeer bekend werd.
Eind 1924 ging zij naar Frankrijk om Madame Sans-Gêne te spelen onder Léonce Perret. Deze film, die een echte publiekstrekker was, ging over het leven van de wasvrouw van Napoleon.
In 1926 verliet Gloria Swanson Paramount om haar eigen filmmaatschappij op te richten. Zij oogstte vervolgens veel succes met de rol van prostituée in Sadie Thomson (1928) naar het werk van Regen van Somerset Maugham en met een rol in haar eerste geluidsfilm The Trespasser (1929), waarin zij niet alleen acteerde maar ook zong.

Daarna maakte zij nog een reeks komedies, waaronder What a Widow! (1930), Tonight or Never (1931), A Perfect Understanding met Laurence Olivier (1931) en Music in the Air, een musical uit 1934.
Omdat de belangstelling voor haar sinds The Trespasser was afgenomen, verdween Gloria Swanson van het uitte doek en stortte zich in het zakenleven.
Nadat zij in 1941 haar eerste come-back gemaakt had met Father Takes a Wife, een komedie die geen succes had. verdween zij opnieuw



van het witte doek om in 1950 terug te keren in wat wel haar beste film wordt genoemd: Sunset Boulevard van Billy Wilder (1950).
In deze film speelde zij de rol van een oudere actrice die terugkijkt op haar carriere.
Daarna trad zij op in Broadway-stukken als Twentieth Century (1950-1951) met José Ferrer en in Nina (1951-1952) met David Niven. Met de film Airport 75 (1975) zette zij een punt achter haar carriere.
In 1980 zorgde Gloria Swanson nog voor opschudding met de publicatie van haar memoires. Swanson on Swanson, waarin zij openhartig schreef over haar vele liefdesaffaires, haar zes huwelijken, haar intieme relatie met Joseph Kennedy. de vader van de latere Amerikaanse president John F. Kennedy, en over het „corrupte leven" in Hollywood.

TARSIS, WALERI JAKOWLJEWITSJ (23-9-1906 Kiew – 3-3-1983 Bern) Russisch schrijver.

Tarsis. wiens familie uit Griekenland afkomstig was. studeerde aan de universiteit van Rostow-aan-de-Don. In 1929 studeerde hij af. Hij was in die tijd een enthousiast communist.
Van 1930 tot 1938 vertaalde hij als redacteur van de Moskouse staatsuitgeverij een dertigtal buitenlandse boeken in het Russisch. waaronder werken van Sterne. Stendhal en Flaubert.
In 1938 verscheen de eerste novelle van zijn hand Desdemona in het tijdschrift Nowi Mir (Nieuwe Wereld). Datzelfde jaar werd zijn vader het slachtoffer van de Stalinistische zuiveringen. Toen hij een jaar later door de Sowjet-Unie reisde om materiaal voor een uit vier delen bestaand werk te verzamelen, verloor hij de laatste illusies over het communisme.
Toen na de Tweede Wereldoorlog bleek dat er maar weinig werk van hem gepubliceerd werd, stuurde Tarsis in 1960 de manuscripten Skazanije o siniej moeche (Een verhaal over een Blauwe Vlieg) en Krasnoje i Tsjornoje (Rood en Zwart) naar het buitenland. De twee korte verhalen werden ven-olgens in liet Engels vertaald en uitgegeven. Het verhaal over een Blauwe Vlieg (1962) was een scherpe satire op de situatie in de Sowjet-Unie in die tijd.
Als reactie hierop werd Tarsis in 1960 uit de Russische schrijversbond gezet. in 1962 gearresteerd en vervolgens naar een psychiatrische kliniek gestuurd waar hij acht maanden verbleef In 1963 verliet hij de kliniek. Zijn ervaringen daar beschreef hij in het boek Palata No 7 (Zaal no 7), dat in 1965 verscheen.
Tijdens een bezoek aan Engeland kort daarna. waar hij lezingen zou geven. ontnamen de Sowjet-autoriteiten hem het staatsburgerschap (febr. 1966). Tarsis week uit naar Zwitserland waar van zijn hand verschenen The Pleasure Factory (1967). The Gay Life (1968) en Rusland en de Russen (1968).
In 1981 verscheen verder nog het achtste deel van zijn tiendelige werk Het Riskante Leven van Walentin Almasow.

TOLMAN, RIKKE (25-5-1891 Oosterzee. Lemsterland – 12-3-1983 Amersfoort) Nederlands schrijver van boeken op het gebied van dc natuur.

Rinke Tolman heeft vooral een bijdrage geleverd aan de popularisering van alles wat op de natuur betrekking heeft. Tussen 1920 en 1970 heeft hij vijftig boeken geschreven zoals Zes maanden op Speurtocht. Zwervend langs de Zuidwal, Vlinders I en II, Vogels van Akker en Struikgewas. Vogels in Boomgaard en rond het Huis. de Kievit, de Bloei der Seizoenen en Het wisselend Jaargetij.
Tolman werkte mee aan De luister van het land, De roep der velden, De tooi der getijden en aan de vijftigdelige serie Wat leeft en bloeit. Hij was hoofdredacteur van de natuurhistorische maandbladen De Wandelaar en In Weer en Wind.
Verder heeft Tolman werken over de natuur uit het Deens, Zweeds. Duits en Engels vertaald.

UMBERTO II, (off. UMBERTO NICCOLO TOMMASO GIOVANNI MARIA (15-9-1904 Racconigi – 18-3-1983Genève) Ex koning Italie.

Hij was de oudste zoon van koning Victor Emanuel III en koningin Helena. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog was hij legercommandant in Noord-Italië. In 1942 kreeg hij het bevel in Midden- en Zuid-Italie. Na de capitulatie van Italie (1943) sloot Uniberto. die zich steeds scherp anti-Duits had opgesteld. zich aan bij de geallieerden. Op 5 juni 1944 droeg Victor Emanuel hem zijn bevoegdheden over en werd Umberto benoemd tot luitenant-generaal van het koninkrijk (d.i. stadhouder). Op 9 mei 1946 werd Umberto, na de abdicatie van zijn vader. koning. Bij referendum van 2 juni 1946 sprak het Italiaanse volk zich in meerderheid uit voor een republiek en moest Umberto afstand doen. Sindsdien leefde hij in ballingschap in Portugal. Umberto huwde in 1930 met prinses Marie José. dochter van koning Albert van België. Uit dit huwelijk werden één zoon (Victor Emanuel, prins van Napels) en drie dochters (Maria Pia, Maria Gabriella en Maria Beatrice) geboren.
In de laatste fase van zijn leven stelde de ex-koning pogingen in het werk nog eenmaal naar zijn land terug te keren. In februari 1983 zette het Italiaanse parlement de eerste stap tot een grondwetswijziging teneinde een bezoek mogelijk te maken. In de Italiaanse grondwet stond sinds 1946 een artikel waarin het de voormalige vorsten van het huis Savoye. hun gemalinnen en hun mannelijke nakomelingen verboden werd Italiaans grondgebied te betreden.
Umberto werd in Hautecombe (in het Franse departement Savoie) begraven.

WALTON, Sir WILLIAM TURNER (29-3-1902 Oldham – 8-3-1983 Italiaanse eiland Ischia) Brits componist.

Op tienjarige leeftijd werd hij koorknaap in Christ Church in Oxford. Tot 1918 kreeg hij een muziekopleiding bij Sir Hugh Allen. maar daarna werkte hij grotendeels zelfstandig. Walton staat bekend als autodidact.
In 1923 werd hij in een klap als componist beroemd met Façade, een compositie voor zes instrumenten en een spreekstem. waarbij gedichten van de dichteres Edith Sitwell werden gedeclameerd. In 1925 schreef hij de ouverture Portsmouth Point,
Zeer succesvol was ook zijn oratorium Belhazzar's Feast (1931) evenals de groots opgezette opera Troilus and Cressida (1954).
Aan waardering ontbrak het Walton niet: op verzoek van Heifetz componeerde hij een vioolconcert (1939), Menuhin vroeg om een vioolsonate (1949). Piatigorski om een celloconcert (1956) en ter gelegenheid van de kroning van Elizabeth II (1953) kreeg hij de opdracht een Te Deum te schrijven.
Daarnaast schreef Walton de rnuziek voor de Shakespeare-films Macbeth (1942). Henry V (1944-1945). Hamlet (1947) en Richard III (1955). alsmede de filmmuziek voor de Battle of Britain.
Verder schreef Walton nog o.m. twee symfonieen. Symphony (1935)en Second Symphony (1960), en eén ballet: The Quest (1942).

WATERS. MCDDY (off MCKINGLEY MORGANFIELD) (4-4-1915 Rolling Fork Mississippi – 30-4-1983 Chicago) Amerikaans gitarist en blues-zanger

Tot het begin van de veertiger jaren werkte McKingley Morganfield als katoenplukker op een plantage. Tevens speelde hij daar blues op zijn gitaar. In 1941 werd hij ontdekt door de musicoloog Alan Lomax. Twee jaar later verhuisde hij naar Chicago. Uit deze periode stammen zijn eerste langspeelplaten, zoals Down on Stovalls Plantation en Vintage Muddy Waters.
In Chicago kwam hij kort daarna in contact met de Ches Brothers, een ontmoeting die tot een dertigjarige samenwerking zou leiden. Zijn eerste solo-plaat voor de Brothers, I can't be satisfied, overtuigde de band ervan dat de door elektronische klanken versterkte blues uit de Mississippi een goede commerciele zaak was.
Begin jaren vijftig verscheen een reeks platen met nummers als She loves me, Hoochie Coochie Man. Manish Boy. I just wanna make love to you. Got my mojo working en Tiger in your Tank. Waters werd leider van de eerste elektrische blues-rock band met Jimmy Rogers op gitaar, Little Walter op harmonica en zijn halfbroer Otis Spann aan de piano.
Toen Waters samen met de band in 1958 een tournee maakte door Engeland en kort daana optrad op het Newport Jazz Festival. waarvan opnamen werden gemaakt. kreeg hij in grote kring bekendheid. The Rolling Stones namen zelfs een nummer van zijn band op hun repertoire, Rollin' Stone. Ook andere bekende popmusici als Eric Clapton, Bob Dylan en Led Zeppelin zijn door de Chicago-blues van Waters geinspireerd.

WEISS, LOUISE (25-1-1893 Arras, Noord-Frankrijk – 26-5-1983 Parijs) Frans schrijfster en oud-lid Europees Parlement.

In 1918 richtte zij het politieke weekblad L'Europe Nouvelle op. dat zich inzettevoor een algehele ontwapening. Tot 1934 was zij aan dit blad verbonden.
Van 1934 tot 1939 leidde zij vervolgens de organisatie voor de politieke gelijkberechtiging van de vrouw La Femme Nouvelle. Tijdens de Tweede Wereldoorlog sloot zij zich aan bij het verzet en werd zij hoofdredacteur van het clandestiene verzetsblad La Nouvelle Republique.
Ka de oorlog reisde zij veel. maakte ze gefilmde documentaires over zeer uiteenlopende onderwerpen, zoals bijv. de geschiedenis van Libanon en de overbevolking van Hongkong, en schreef zij talloze boeken.
Voor haar werk La Marseillaise dat handelde over de Duitse bezetting van Frankrijk ontving zij een onderscheiding van de Académie Française. Andere bekende werken van haar hand zijn Tempête sur l'Occident 1945-1975, Lettre a un embryon en de zesdelige autobiografie Mémoires d'une Européenne. waarvoor zij in 1980 de Europa-prijs voor literatuur ontving. In 1979



werd zij voor de gaullisten in het Europese parlement gekozen. Zij was daar het oudste lid.

WEST. REBECCA (off. CICILY ISABEL FAIRFIELD) (21-12-1892 Londen – 15-3-1983 Londen) Brits schrijfster en journaliste.

In 1908 schreef zij zich in bij dc Royal Academy of Dramatic Arts met de bedoeling actrice te worden, maar dat werd niet zo'n succes. Vanaf 1911 was ze journaliste voor The Freewoman, The Clarion en andere bladen en noemde zij zich Rebecca West, naar de tragische heldin uit Ibsens Rosmersholm. Als journaliste zette zij zich in voor het feminisme.
In 1918 vcrschcen haar cerstc roman The Return of the Soldier, gevolgd door The Judge (1922). The Strange Necessity (1928), Harriet Hume (1929)en The Thinking Reed (1936). Verder schreef zij in 1933 een biografie van Augustinus.
In 1937 maakte zij een reis door Joego-Slavië, waarover zij het opmerkelijke Black Lamb and Grey Falcon (2 dln, 1941) schreef. Veel aandacht trokken haar publikaties over de processen in Neurenberg The Meaning of Treason (1949)en A train of Powder (1955).
Latere werken van haar zijn The Fountain Overflows (1957), The Court and the Castle (1958), The Vassall Affair (1963), The New Meaning of Treason (1964) en de roman The Birds Fall Down (1966), waarvan in 1978 door de BBC een televisieserie werd gemaakt.
Van 1912-1923 had Rebecca West een verhouding met de schrijver H. C. Wells. In 1930 trouwde ze met de bankier Henry Maxwell Andrews. In 1959 werd zij Dame Commander of the British Empire (DBE).

WILLIAMS, TENNESSEE (off. THOMAS LANIER WILLIAMS) (26-3-1911 Columbus. Mississippi – 25-2-1983 New York) Amerikaans toneelschrijver.

Het Tennessee van zijn schrijversnaam ontleende hij aan de staat Tennessee waar enkele van zijn voorouders een belangrijke politieke hadden gespeeld.
Toen Williams zestien jaar was nam zijn grootvader hem mee op reis door Europa, onder andere om de Olympische Spelen in Amsterdam te zien.
Volgens zijn enkele jaren geleden verschenen Memoires overkwam Williams in de Dom van Keulen een mystieke beleving. die hem tot het schrijven van een gedicht zette. Sindsdien ontwikkelde hij zich tot een schrijver. die alleen gelukkig kon zijn achter zijn schrijfmachine.
Op twintigjarige leeftijd ging Williams naar de universiteit van Missouri. Maar hij werd van dit instituut verwijderd. omdat hij meer schreef dan studeerde. Hij werkte enige tijd in een schoenenfabriek en in zijn vrije tijd schreef hij korte verhalen. die echter onverkoopbaar bleken.
Zijn eerste erkenning kwam in de vorm van een subsidie van de Rockefeller Fellowship, die hem in staat stelde het stuk Battle of Angels (1940)te schrijven, een drama over godsdienst en onderdrukte seksualiteit t een zuidelijk stadje.
Het stuk veroorzaakte bij de eerste opvoering ervan in Boston een schandaal. Later herschreef Williams het stuk als Orpheus Descending (1957).Toen boekte hij er wel succes mee.
In de jaren daarna had hij verschillende baantjes en reisde door het land. Tijdens die reizen deed hij de ervaringen op die voor zijn latere werk belangrijk waren.
In 1942 kreeg hij een contract in Hollywood voor het schrijven van scripten. Hij werkte daar aan de The Gentleman Caller. Toen het script door de filmmaatschappij werd verworpen, werkte hij het om tot het toneelstuk het Glazen huis (The Glass Menagerie. 1944).
Dat werk, een drama dat gedeeltelijk is gebaseerd op zijn herinneringen aan zijn zuster en haar verzamelingen glazen diertjes, brak in 1945 alle records op Broadway.
Tot zijn meest gespeelde toneelstukken horen A Streetcar Named Desire (1947). The Rose Tattoo (1951), Cat on a Hot Tin Roof (1955) en Suddenly Last Summer (1958), die ook verfilmd werden met sterren als Marlon Brando en Vivian Leigh. Anna Magnani, Elizabeth Taylor en Katherine Hepburn. Williams' werk werd al spoedig in ons land geïntroduceerd door het toneelgezelschap Comedia. Ellen Vogel en Ank van der Moer speelden respectievelijk in Glazen Speelgoed en Tramlijn Begeerte de hoofdrollen.
De beroemste toneelfiguur van Tennessee Williams is Blanche Dubois. een neurotische overgevoelige vrouw in Tramlijn Begeerte (A Streetcar Named Desire).
Na het stuk De nacht van de leguaan (The Night of the Iguana, 1961) kon Williams' werk geen genade meer vinden in de ogen van vooral de Amerikaanse critici. Zijn stukken konden nauwelijks hun weg meer naar Broadway vinden en Williams heeft zelfs in een produktie,



Small Craft Warnings, zelf moeten meespelen om publiek te trekken.
De toneelstukken van Tennessee Williams hebben een vaak explosieve vorm, waarin drama en wellust samengaan. alsmede gewelddadigheid en dood; zij behandelen zaken als schijnheiligheid en decadentie die botsen met de gehoefte aan menselijk begrip. Vrijwel alle stukken die Williams heeft geschreven zijn verfilmd.
Het grootste deel van zijn leven worstelde Tennessee Williams met een slechte gezondheid en een obsessie met de dood, precies zoals ook de hoofdfiguren in zijn toneelwerken.
Na een crisis van bijna tien jaar waarin drugs en drank een rol speelden en hij zich maar drie uur per dag kon concentreren op zijn werk, werd Tennessee Williams in 1969 opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. Om geestelijke troost te verkrijgen wendde hij zich tot het roomskatholicisme.
Voor A Streetcar Named Desire en Cat on a Hot Tin Roof kreeg Williams een Pulitzer Prijs (in 1948 en 1953).

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

BOTSWANA. Op 3 jan. overleed vice-president Lenyeletse M. Seretse (62) na een langdurige ziekte. Hij was een neef van wijlen president Sir Seretse Khama. Het ambt van vice-president werd overgenomen door Peter S. Mmusi, de minister van financiën en ontwikkelingsplanning. (Reuter)

(Vor. ber. pag. 761-1980)

FIDJI. Het na de verkiezingen van juli 1982 door Ratu Sir Kamisese K.T. Mara gevormde kabinet (pag. 736/3-'82) bestond naast premier Mara uit 14 ministers en 3 staatsministers. De ministersportefeuilles waren als volgt verdeeld:
Vice-premier en minister van Fidji-zaken en plattelandsontwikkeling – Ratu Sir Penaia K. Ganilau; landbouw en visserij – Jonati Mavoa; werkgelegenheid en industriële betrekkingen – Mohammed Ramzan (voorheen gezondheid); economische planning en ontwikkeling – Ratu David Toganivalu (voorheen handel en industrie); transport en burgerluchtvaart – Edward J. Beddoes (voorheen ook toerisme); financiën – Charles Walker; verbindingen en openbare werken – Semesa K. Sikivou (voorheen onderwijs); grondbeheer, plaatselijk bestuur en huisvesting – Militoni V. Leweniqila (voorheen stadsontwikkeling. huisvesting en sociale zaken); justitie – Manikam V. Pillai; binnenlandse zaken – Ratu William B. Toganivalu (voorheen staatsminister op dit departement); buitenlandse zaken en toerisme – Mosese Qionibaravi*; energie en minerale rijkdommen – Peter J.B. Stinson*; onderwijs en jeugd – Ahmed Ali*; gezondheid en sociale zaken – Apenisa Kuruisaqila*. (* = nieuw)
Op 12 febr. 1983 verliet Ratu Sir Penaia Ganilau het kabinet om het ambt van gouverneur-generaal van Fidji te aanvaarden. Er werd geen nieuwe vice-premier benoemd; premier Mara nam de portefeuille van Fidji-zaken in eigen beheer en de portefeuille van plattelandsontwikkeling werd toevertrouwd aan Apisai V. Tora, tot dusver staatsminister. Zijn opvolger als staatsminister, Jone Naisara, werd na het aftreden van Peter Stinson medio juli tot minister van energie en minerale rijkdommen benoemd. (KCA)

Uitgevers: Keesing B.V Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118. 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerii en Uitgeverij Keesing, B 2100. Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20 I S S N 0165 3660

JAARVERGADERING IMF EN WERELDBANK

In de Amerikaanse hoofdstad Washington heeft van **27-30** sept. de 38ste gemeenschappelijke jaarvergadering plaatsgevonden van het Internationale Monetaire Fonds IMF en de Wereldbank.
De vergadering stond in het teken van de diepe recessie, waarin de wereldeconomie verkeert. en de gevolgen daarvan voor de internationale kredietverlening een groeiende behoefte aan kredieten bij steeds meer landen met betalingsbalansproblemen en steeds geringere mogelijkheden om hieraan tegemoet te komen bij zowel het IMF als bij de particuliere banken. Aan deze laatste zaak, de dalende bereidheid van het particuliere bankwezen om nieuwe leningen toe te kennen, was een rapport gewijd, dat het IMF op **22** aug. het licht deed zien.

Groeiende terughoudendheid inzake kredietverlening bij het internationale bankwezen

Het vorig jaar is de internationale kredietverlening door de banken scherp gedaald en het eerste kwartaal van dit jaar hebben de banken nog minder leningen toegezegd dan in dezelfde periode van het vorig jaar.
Bijna de helft van de fondsen van dit jaar zijn naar Brazilië en Mexico gegaan.

De netto buitenlandse leningen bedroegen het vorig jaar $95 mrd, vergeleken met $165 mrd het jaar ervoor, een daling van 43%.
Dit jaar onderhandelden ontwikkelingslanden over uitstel van betaling van $40 mrd aan buitenlandse schuld, vier keer zoveel als het vorig jaar.
,,Het is onwaarschijnlijk dat de leningen aan deze landen in de nabije toekomst zullen aantrekken'', aldus het IMF rapport.
Volgens het IMF is de teruggang in de bereidheid om leningen te verstrekken een gevolg van het toegenomen besef onder bankiers dat er grotere risico's aan internationale leningen zijn verbonden en dat ze voorzichtiger moeten opereren. Het Amerikaanse Huis van afgevaardigden heeft onlangs nieuwe regels voorgesteld om de wildgroei van leningen aan het buitenland meer te controleren.
,,De vooruitzichten voor toekomstige bankleningen hangen meer af van de bereidheid van het banksysteem dan van de mogelijkheid om dat te doen'', schrijft het IMF.
De leningen aan olie-exporterende ontwikkelingslanden namen het vorig jaar toe van $2 tot 8 mrd, die aan de overige ontwikkelingslanden daalden van $51 naar 25 mrd. In de tweede helft van 1982 onvingen ze slechts $6 mrd. De leningen aan de industrielanden daalden van $99 tot 57 mrd. De geldstroom naar het Oostblok was omgekeerd: het Oostblok betaalde $6 mrd terug aan de banken.

Jaarverslag IMF ziet tekenen van herstel

Op 12 sept. publiceerde het IMF zijn jaarverslag. In dit verslag wordt gezegd, dat de wereldeconomie de weg naar herstel heeft ingeslagen. Een grote bedreiging hiervoor, groter dan de financiële crisis, vormt volgens het IMF het toenemende protectionisme.
Ondanks tekenen van herstel blijven volgens het IMF de perspectieven voor vermindering van de werkloosheid somber. Daarvoor is naar het oordeel van het IMF een economische groei van minstens 4% nodig en die wordt dit en het volgende jaar niet gehaald.

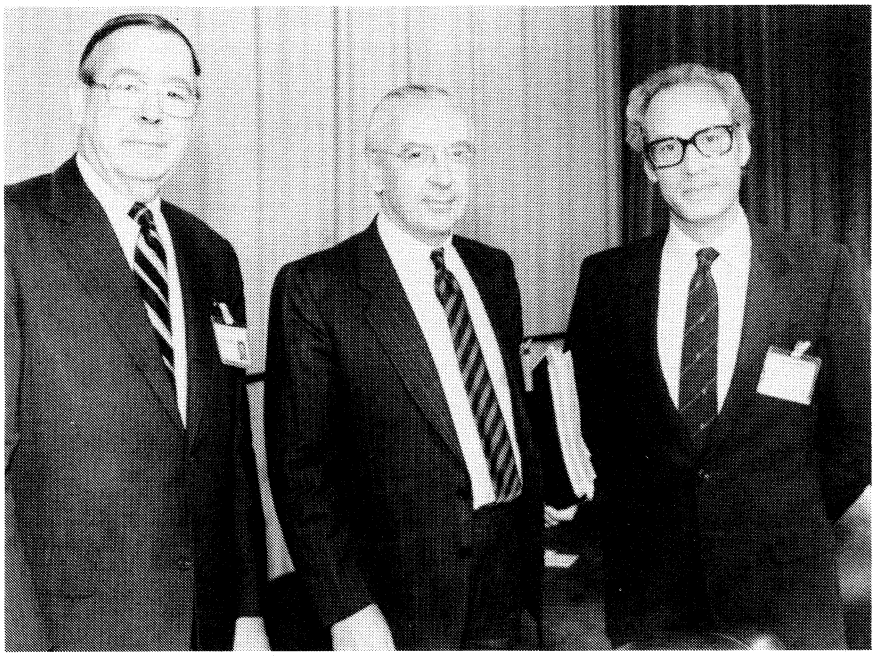
Het IMF voorziet een reële economische groei van drie tot 3,5% in de tweede helft van 1983 en in 1984.

Na de langste recessie sinds de Tweede Wereldoorlog verwacht het IMF nu dat de weg naar herstel is ingeslagen. Het voorzichtig optimisme is gebaseerd op het hernieuwde vertrouwen dat heerst in het bedrijfsleven en op de nog steeds dalende inflatie in de geïndustrialiseerde landen. De inflatie, die het eerste kwartaal van 1980 nog 13% bedroeg (berekend op jaarbasis), is in het eerste kwartaal van dit jaar gedaald tot 5% (jaarbasis).
Vorig jaar daalde de economische produktie van de geïndustrialiseerde landen met 0,3%, terwijl de wereldhandel met 2.5% terugliep en de werkloosheid een niveau bereikte dat zich sinds vóór de Tweede Wereldoorlog niet heeft voorgedaan.
De prijzen van grondstoffen, uitgezonderd olie, waarvan ontwikkelingslanden voor hun exportverdiensten grotendeels afhankelijk zijn, namen in 1982 verder af met 12,1%, na in 1981 al met 14,8% te zijn gedaald.
,,De economische situatie in het midden van 1983 is moeilijk, zowel voor de ontwikkelde landen als voor de ontwikkelingslanden'', stelt het jaarverslag vast. Problemen voor de ontwikkelde landen: zijn ze in staat een blijvend lage inflatie te koppelen aan economisch herstel, kunnen ze hun monetaire expansie laag houder. en de rente naar beneden brengen?
De ontwikkelingslariden met hun gigantische schulden maken een moeilijke periode door wegens de aanpassingen in hun economisch beleid die nodig zijn om problemen met hun betalingsbalansen op te lossen.

Het IMF-jaarverslag stelt vast dat de tekorten op de lopende rekening van de niet-olie producerende ontwikkelingslanden verminderen. In '81 bedroegen deze tekorten het record van $107,7 mrd, vorig jaar 86,8 mrd en voor dit jaar wordt een tekort van $68 mrd verwacht.

De olie-exporterende ontwikkelingslanden hadden vorig jaar. na een recordoverschot van $114 mrd in 1980, voor het eerst ook een tekort op hun lopende rekening van $2,2 mrd. Volgens het IMF zal het tekort dit jaar tot $27 mrd oplopen.

De stagnatie in de wereldhandel en de hoge werkloosheid leidden tot steeds meer protectionistische maatregelen in de ontwikkelde landen. Deze vormen een obstakel voor het weer aanzwengelen van de economische groei. Als de neiging naar protectionisme doorzet is er geen hoop dat de ontwikkelingslanden aan hun financiele verplichtingen zullen kunnen voldoen, aldus het IMF. Dit brengt de gehele internationale gemeenschap én het lot van de industrielanden in gevaar. De ontwikkelingslanden hebben een exportoverschot nodig waarmee ze hun schulden kunnen betalen. Anderzijds betekent verlichting van de schuldenlast dat ontwikkelingslanden weer kunnen importeren,



V.l.n.r.: A.W. Clausen, president van de Wereldbank. Jacques de Larosiere, directeur van het IMF, en de Spaanse minister van financien Miguel Boyer, die optrad als voorzitter van de gemeenschappelijke jaarvergadering van IMF en Wereldbank.

hetgeen de export van de industrielanden ten goede komt.
De mogelijkheden tot nieuwe groei in ontwikkelingslanden blijven afhankelijk van het economisch herstel in de geïndustrialiseerde landen, aldus het IMF. Als in deze laatste groep landen, volgend op het herstel dat zich nu al in de VS aftekent, de economie weer aantrekt, zullen de ontwikkelingslanden daar op den duur ook van profiteren.
Op de lange termijn stelt het IMF dat in geïndustrialiseerde landen de lonen gemakkelijker aangepast moeten kunnen worden. Verder moet de winstgevendheid van het bedrijfsleven worden verhoogd, de besparingen en investeringen worden bevorderd en de begrotingstekorten teruggedrongen.
Voor de Verenigde Staten herhaalt het IMF een waarschuwing: de Amerikanen moeten hun begrotingstekort (dit jaar meer dan $200 mrd) naar beneden brengen. De VS, die bijna 20% van het stemrecht in het IMF hebben, hebben zich van deze IMF-aanbeveling tot nu toe niets aangetrokken.
Het vorig jaar hadden 39 landen een stabilisatieprogramma dat door het IMF wordt gesteund. Er kwamen drie landen met zeer grote schulden bij: Mexico, Brazilië en Argentinië.
De scherpe toename van het beroep dat landen op de fondsen van het IMF doen, dreigt de financiële middelen van het Fonds uit te putten. Begin 1983 keurden de aangesloten landen een vergroting van het IMF-fonds met 50% goed door verhoging van hun bijdragen (pag. 42211 e.v.). Over de bijdrage van de VS zijn echter politieke problemen gerezen in het Amerikaanse congres en hierdoor is aan de vergroting van het IMF-kapitaal nog niet voldaan.

Jaarverslag Wereldbank

Het jaarverslag van de Wereldbank verscheen op 15 sept. Hierin werd vastgesteld, dat de wereld op de ernstigste recessie sinds de Tweede Wereldoorlog gereageerd heeft door collectief de vraag terug te dringen. De gevolgen van de vraaguitval zijn ongelijk over de wereld verdeeld; de ontwikkelingslanden hebben een veel grotere veer moeten laten dan de geïndustrialiseerde landen, aldus de Wereldbank.

Volgens de Wereldbank is het vorig jaar het ontwikkelingsproces in de meeste Derde wereldlanden teruggedraaid op een wijze zoals die zich de afgelopen 40 jaar niet heeft voorgedaan. Het tekort aan financiële middelen in ontwikkelingslanden is volgens de Wereldbank kritiek.
Het meest alarmerend is de situatie in de Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara. Daar beweegt de economie zich al sinds 1970 in een dalende lijn, het afgelopen jaar in een versneld tempo. Zélfs als zich de meest gunstige voorwaarden voordoen, kan Afrika ten zuiden van de Sahara pas in 1995 weer het economisch niveau bereiken waarop het in 1970 stond.
De recessie heeft in Latijns Amerika de opmerkelijk snelle groei die zich daar in de jaren zeventig heeft voorgedaan, voor een belangrijk deel weer teniet gedaan. Het bruto nationaal produkt in de Latijnsamerikaanse landen die olie importeren daalde het vorige jaar per hoofd van de bevolking met 3,3%, na in 1981 al met 4,5% te zijn gedaald.
Zelfs de landen met snel groeiende economieën in Oost-Azië zagen hun groei verminderen, De vraag naar hun – goedkope – industrieprodukten daalde als gevolg van de recessie in de rest van de wereld. Maar omdat ze zich niet zo diep in de schulden hebben gestoken als de Latijnsamerikaanse landen, hebben ze zich gemakkelijker aan de tegenvallende economische ontwikkelingen kunnen aanpassen.
Het rapport van de Wereidbank gaat omstandig in op de schulden van veel ontwikkelingslanden. Het stelt vast dat de afgelopen twee jaar bijna net zoveel landen hun schulden hebben moeten herfinancieren als in de daaraan voorafgaande 25 jaar.
Veel landen waren gedwongen een uiterst recessief economisch beleid te voeren om de tekorten op de lopende rekening van hun betalingsbalans te verminderen. Dat had ook negatieve gevolgen voor de geïndustrialiseerde landen. De Wereldbank haalt een berekening aan van de GATT (Algemene overeenkomst inzake handel en tarieven) waaruit blijkt dat de geïndustrialiseerde landen het vorig jaar ½% economische groei hebben moeten inleveren ten gevolge van de verminderde vraag uit de ontwikkelingslanden.
De vraaguitval van de ontwikkelingslanden is onder meer het gevolg van de verslechtering van de ruilvoet voor de produkten die ontwikkelingslanden exporteren.
Sinds 1980 is de waarde van de grondstoffen – uitgezonderd olie – met een kwart gedaald. De handelsbelemmerende maatregelen die de geïndustrialiseerde landen steeds vaker hanteren om hun eigen bedreigde industrietakken te beschermen – men name op het gebied van textiel en auto's – heeft er mede toe bijgedragen dat de exportinkomsten van de ontwikkelings. landen het vorig jaar met 11% daalden.
De Wereldbank probeert de vraaguitval op te vangen met een speciaal hulpprogramma dat begin dit jaar van start ging en met de besteding van meer fondsen. De bank probeert hiermee te voorkomen dat door geldgebrek essentiële ontwikkelingsprojekten moeten worden stopgezet of dat door gebrek aan middelen al bestaande infra-structurele werken of installaties niet onderhouden kunnen worden en daardoor verloren gegaan.
Het vorig jaar kende de Wereldbank een recordbedrag van $11,1 rnrd (ruim f 33 mrd) toe aan **136** ontwikkelingsprojekten in 43 landen.
Om aan geld te komen moest de Wereldbank een fors beroep doep op de kapitaalmarkten van westerse landen. In Nederland leende de Wereldbank het afgelopen jaar f 1,9 mrd, 6,3% van het totale bedrag (ruim f 30 mrd) dat de Wereldbank het vorig jaar leende. Het is namelijk fiscaal gezien aantrekkelijk om in Nederland te lenen.
De Nederlandse bijdrage aan de bank ligt flink boven het bedrag aan Wereldbankgelden dat weer in Nederland wordt besteed. Het vorig jaar kochten ontwikkelingslanden met geld dat ze van de Wereldbank hadden ontvangen, voor $75 mln (f 225 mln) in Nederland, ruim 2% van de totale bestedingen van Wereldbankgelden.

De zusterorganisatie van de Wereldbank, IDA (Internationale ontwikkelingsassociatie) verkeert in grote financiële moeilijkheden. IDA verschaft tegen zeer gunstige voorwaarden leningen aan landen met een inkomen per hoofd van de bevolking onder de $795 per jaar. De donorlanden stellen steeds voor een periode van drie jaar hun bijdrage aan IDA vast.
In juli eindigde de zesde periode van IDA zonder dat de rijke landen overeenstemming bereikten over de hoogte van het nieuwe bedrag voor IDA-7. Enkele landen, waaronder Nederland, hebben een overbruggingskrediet beschikbaar gesteld voor de periode van een jaar.
De Verenigde Staten maken de grootste problemen met het nakomen van hun IDA-verplichtingen. Voor de periode 1984-1987 zou IDA over minstens $16 rnrd moeten beschikken om de ernstige noden in Afrika ten zuiden van de Sahara te kunnen lenigen en om te kunnen voldoen aan de verzoeken om steun van China, dat sinds kort tot IDA is toegetreden, zonder India, dat nu de meeste IDA-hulp ontvangt, te kort te doen.
De VS hebben aangekondigd slechts een bijdrage van **$3** mrd voor de komende periode van drie jaar aan IDA te willen doen. Aangezien de overige donorlanden proportioneel hun bijdragen vaststellen, zou IDA dan slechts over $9 rnrd kunnen beschikken. Hiermee komt de onmisbare en onvervangbare hulp die IDA geeft aan de armste landen, die geen toegang hebben tot de commerciële kredietverlening van particuliere banken, ernstig in gevaar, aldus de Wereldbank.

Amerikaans Congres houdt goedkeuring quota-verhoging op

Vorig jaar besloot het IMF maatregelen te nemen om zich te verzekeren van voldoende eigen middelen waarmee het aan de snel toenemende vraag van schuldenlanden naar nieuwe kredieten zou kunnen voldoen. De eerste was een verhoging van de bijdragen van de lidstaten met bijna 50%. Dit zou het kapitaal van het IMF brengen van 61 op 90 rnrd speciaal drawing rights (SDR's) (pag. 42211 e.v.)
Het IMF heeft dit jaar al toezeggingen gedaan voor leningen, in de verwachting dat de vergroting van de middelen geen problemen zou opleveren. Alle leden, óók de Amerikaanse regering, hadden zich er immers nadrukkelijk voor uitgesproken. De verruiming van de middelen zou tot midden 1986 voldoende kredietruimte geven. Er zijn nu al leningen ter waarde van 25 rnrd SDR's toegezegd.
Maar het Amerikaanse Congres ligt hopeloos dwars. Zowel in de Senaat als in het Huis van Afgevaardigden heerst een anti-bank- en anti-IMF-stemming, waarbij tegenstrijdige stromingen elkaar hebben gevonden. Terwijl sommige Congresleden de functionarissen van het IMF als cryptocommunisten beschouwen die geld weggooien naar onbetrouwbare ontwikkelingslanden, stellen anderen dat het IMF veel te strakke voorwaarden aan zijn leningen verbindt.
Conservatieven, de vredesbeweging, de anti-apartheidsbeweging, de consumentenorganisatie van Ralph Nader, de Amerikaanse staalindustrie en andere belangengroepen hebben een gelegenheidscoalitie gesloten. Gemeen-

schappelijk is hun afkeer van het bankwezen, dat in de VS toch al nooit zo'n aureool van degelijkheid en eerlijkheid heeft gekend.
Veel Congresleden vinden een verhoging van de IMF-bijdrage weggegooid geld, omdat de banken zich in de jaren '70, toen zij een overschot aan liquiditeiten hadden, hebben gestort op de ontwikkelingslanden en zich verdrongen om de concurrentie voor te zijn met leningen aan politiek instabiele of economisch wankele landen.
Nu die landen hun schulden niet kunnen aflossen, moeten de banken de gevolgen van hun onverantwoordelijk gedrag maar dragen. De aandeelhouders moeten voor de verliezen opdraaien en niet de belastingbetalers via een verhoogde overheidsbijdrage aan het IMF dat daarmee de banken kan uitkopen, zo is, kort samengevat, de stemming in het Congres.

Vele landen wachten af wat de Verenigde Staten ten aanzien van het IMF zullen doen, en de problemen die de Amerikaanse regering met het Congres heeft leiden ertoe dat andere landen het besluit tot verhoging van hun IMF-bijdrage uitstellen. Voor het IMF had dit niet op een slechter moment kunnen komen. Toch zouden de liquiditeitsproblemen van dit fonds betrekkelijk onbelangrijk kunnen blijken, vergeleken met de schade die het internationale banksysteem zou kunnen lijden wanneer sommige van de meer radicale voorstellen niet uit de Amerikaanse wet werden geschrapt.
Sommige door het Huis van Afgevaardigden aanvaarde amendementen zouden een belangrijke vermindering van Amerikaanse banken aan minder ontwikkelde landen tot gevolg kunnen hebben. Omdat de Amerikaanse banken ongeveer een derde deel van alle bankleningen aan landen met schuldproblemen voor hun rekening nemen, houdt dit in dat niet-Amerikaanse banken een groter deel zouden moeten dragen van de last van de hulpverlening aan landen als Brazilië en Mexico.
Er heeft nooit veel liefde bestaan tussen de grote banken en de politici van de Verenigde Staten, maar de kracht van de oppositie tegen de IMF-wet heeft de bankiers wel verrast.
Onder de Amerikaanse politici is niet slechts de mening verbreid dat de grote banken en de „superschuldenaren" hun huidige problemen alleen aan zichzelf te wijten hebben, maar ook dat het federale en staatstoezicht op de banken de laatste jaren in gebreke is gebleven de snelle groei van de bankleningen aan de ontwikkelingslanden te beteugelen. Om de kritiek van het Congres te bezweren hebben de Amerikaanse toezicht-instanties reeds in april jl. een vijfpunten-programma afgekondigd, dat beoogt hun controle te versterken en hoge concentraties van leningen aan andere landen in de toekomst te voorkomen.

Een van de programmapunten heeft onder de Amerikaanse bankiers opschudding veroorzaakt: de introduktie van een systeem van vorming van speciale reserves voor leningen aan landen met „ernstige en slepende schuldaflossingsproblemen". Welke landen bedoeld werden werd niet gezegd, maar deskundigen geloven dat deze bepaling strikt genomen alleen kan slaan op Polen, Zaire en Soedan. Omdat de Amerikaanse banken aan deze drie landen in totaal nog geen $2 miljard geleend hebben zou de invloed der vereiste speciale reserves op hun winsten dit jaar minimaal zijn. Toch rezen er hevige protesten.
De Senaatsversie van de IMF-wet aanvaardde het vijfpuntenprogramma vrijwel ongewijzigd, maar het Huis van Afgevaardigden besloot de regeling harder te maken,met name met betrekking tot de speciale reserves. De Amerikaanse bankiers zijn nu erg verontrust omdat de door het Huis geformuleerde bepaling zou inhouden, dat bijna alle grote landen die om schuldherziening vragen onder de regeling zullen vallen.
De Senaatsversie is verreweg de mildste van de twee ontwerpen die aan het Congres voorgelegd zijn. Ze werd in juni met 55 tegen 43 stemmen door de Senaat aanvaard. Het Huis van Afgevaardigden aanvaardde het wetsontwerp pas op 3 augustus met 217 tegen 211 stemmen, en slechts nadat het dit van tientallen amendementen had voorzien. In haar huidige vorm is de versie van het Huis totaal onaanvaardbaar, en Senaat en Huis van Afgevaardigden zullen een compromis moeten uitwerken.
President Reagan verkeert niet in een zo sterke positie dat hij de voorwaarden kan dicteren. Het ernstigste probleem is dat sommige conservatieve Republikeinen een heftige aanval hebben gelanceerd op Democratische voorstanders van de IMF-wet die zich verzet hadden tegen opneming van een clausule, gericht tegen IMF-leningen aan communistische dictaturen. Volgens de Californische afgevaardigde Tony Coelho zou deze campagne het lot van de IMF-wet kunnen bezegelen. Waarnemers geloven echter dat de regering koste wat kost een verwerping wil voorkomen. En dát stemt de bankiers tot bezorgdheid.
Als gevolg van de houding van het Amerikaanse Congres blijft voorlopig een effectuering van de overeengekomen kapitaalsvergroting van het IMF uit. Daardoor dreigt er voor het einde van het jaar voor het IMF een tekort van $6 mrd. t.o.v. reeds toegezegde kredieten.
In verband daarmee heeft de directeur van het IMF, De Larosiere, zich medio juli gewend tot de Groep van tien binnen het IMF (Verenigde Staten, Canada, Frankrijk, Bondsrepubliek Duitsland, England, Italië, Nederland, België, Zweden en Japan, sinds jan. van dit jaar aangevuld met Zwitserland) alsmede tot Saoedi-Arabië met het verzoek het IMF een lening ter beschikking te stellen ter omvang van het te verwachten tekort, waarbij de leden van de Groep van tien (behalve de VS) en Saoedi-Arabië elk de helft van het benodigde bedrag zouden verschaffen.
Een beslissing hierover valt waarschijnlijk eind nov.
Voorts besloot De Larosiere op 20 sept., dat het IMF in ieder geval tot 3 okt. geen nieuwe onderhandelingen over kredietverleningen aan landen zou beginnen en alleen reeds aangegane verplichtingen zou nakomen.

Voorbereidende vergaderingen.

Voorafgaand aan de voltallige jaarvergadering vonden bijeenkomsten plaats van aparte groepen van landen binnen het IMF. Zo vergaderde van 21-23 sept. de Groep van 24 ontwikkelingslanden, kwam op 24 sept. de Groep van tien bijeen, vergaderde op 25 sept. het interim-comité en op 26 sept. het ontwikkelingscomité.
De belangrijkste van deze bijeenkomsten was de vergadering van de Groep van tien rijke industrielanden, waarin werd besloten bestaande kredietfaciliteiten in te perken.

In hun slotverklaring aan het eind van de bijeenkomst van 24 sept. constateerden de tien grootste industrielanden, dat de in 1980 in het leven geroepen extra kredietfaciliteiten tijdelijk een nuttig instrument zijn geweest, maar dat gezien de liquiditeitsproblemen van het fonds een geleidelijke afbraak noodzakelijk is. Hoewel dit jaar nog veel landen een beroep op het fonds zullen doen, is dat mogelijk door het waarneembare herstel van de wereldeconomie en het effectief worden van een aantal aanpassingsprogramma's dat het IMF met de probleemlanden heeft afgesproken.

Over het preciese tempo van de afbraak van de kredietfaciliteiten wordt in de verklaring niet meer gezegd dan dat dit jaarlijks bekeken moet worden aan de hand van de dan heersende omstandigheden en vooruitzichten. De grote pro-

pagandist van de verlaging, de Amerikaanse minister van financiën Donald Regan stippelde een nauwkeurig pad uit compleet met cijfers en jaartallen. Sinds 1980 mogen de 146 lidstaten van het IMF jaarlijks 150 percent van hun eigen bijdragen aan krediet bij het fonds opnemen. In totaal mag dit drie achtereenvolgende jaren gebeuren waardoor er uiteindelijk dus 450 percent geleend kan worden. Door de algehele contributieverhoging werden in het begin van dit jaar de middelen van het IMF echter met 50 miljard verhoogd tot 270 miljard gulden. Dit betekent dat zonder een aanpassing van de kredietfaciliteiten de lidstaten automatisch meer kredietruimte krijgen

Gezien de zwakke financiële situatie var; het IMF is volgens de meeste landen een neerwaartse aanpassing van de percentages gewenst. Een aantal landen is voorstander om het percentage terug te schroeven tot 125 percent, dus tot maximaal 375 percent over drie jaar. Voor een aantal landen ging dit echter niet ver genoeg en moest er een percentage van maximaal 102 percent gaan gelden.

Ook de Amerikanen huldigen dit standpunt, maar tot ieders verrassing maakte de Amerikaanse minister van financiën op 24 sept. bekend dat het percentage voor maar een jaar moest gelden en daarna verder naar beneden moest. Van 85 percent in 1985 tot uiteindelijk 55 percent in 1987 . Een ontwikkelingsland dat nu nog 450 percent van de eigen inbreng aan krediet kan opnemen zal dan over een driejarige periode 265 percent kunnen opnemen.

Voor landen als Brazilië en Mexico betekent dit bijvoorbeeld dat ze niet meer zoals nu maximaal $4,7 miljard en $3,7 miljard kunnen opnemen maar slechts $2,6 en $2 miljard aan krediet kunnen krijgen

Alhoewel de Amerikaanse minister van financiën kwistig met de cijfers stond te zwaaien zijn ze volgens de Nederlandse schatkistbewaarder Korteweg niet ter sprake gekomen tijdens het overleg van de Groep van Tien.

Daar is nu afgesproken dat de aanpassing jaarlijks bekeken moet worden waardoor bij volgende contributieverhoging de extra kredietverlening helemaal verdwenen zou zijn.

In een rede die aan duidelijkheid niets te wensen overliet voor het interim-comité hield Donald Regan op 25 sept. echter vast aan zijn eigen opvatting.

Openingstoespraken Clausen en De Larosiere

De jaarvergadering van IMF en Wereldbank werd op 27 sept. geopend met toespraken van Wereldbank-president Clausen en IMF-directeur De Larosiere.

Clausen stelde in zijn rede vast, dat de economische ellende van de armste landen een tikkende tijdbom vormde. Als wij deze niet onschadelijk maken, zal hij in onze eigen handen ontploffen.

In bijtende bewoordingen schetste Clausen een uiterst somber beeld voor de allerarmste landen. Krachtig trok hij van leer tegen de besluiteloosheid en de afwachtende houding, die voor de voorafgegane periode kenmerkend waren geweest.

,,De technische mogelijkheden vormen niet de obstakels voor een fatsoenlijke levensstandaard in de Derde Wereld. De aarzeling bij de politici om aan deze verbetering vorm te geven vormt de grootste belemmering. Want in de eeuw van de space shuttle en de massa-elektronica is verbetering ondanks de huidige economische druk zeer wel mogelijk. Alles kan, maar wat ontbreekt is vastberadenheid bij de internationale gemeenschap om te handelen nu de mogelijkheden er nog zijn", zo hield hij de delegaties voor.

Positief noemde de president het duidelijk waarneembare economische herstel. Het is echter zaak dit vast te houden want de duurzaamheid van het herstel is zeker niet vanzelfsprekend. In dit verband wees hij op de nog steeds oplopende overheidstekorten en het ontbreken van stimulansen om de inversteringen en produktiviteit op te voeren. Ook het toenemend protectionisme kan het herstel belemmeren.

Steeds meer landen gaan tot beschermende maatregelen over waardoor het mee aanvaardbaar lijkt. ,,Protectionisme blijft echter een kanker die uitgeroeid moet worden, omdat het de banden tussen industrielanden en ontwikkelingslanden doorsnijdt," zo waarschuwde de bankpresident.

De waarde van het economische herstel voor de ontwikkelingslanden kan niet overschat worden, zo meende hij. Het is de enige manier voor de door schulden geplaagde landen om uit de problemen te komen. Mocht de huidige opleving doorzetten don kan de economische groei van de ontwikkelingslanden in de komende tien jaar oplopen tot 5,5% per jaar.

In zijn rede maakte Clausen een duidelijk onderscheid tussen de verschillende groepen van ontwikkelingslanden. De meer ontwikkelde landen zijn minder door de afgelopen crisis getroffen dan de allerarmste. Vooral de landen van de Sub-Sahara staan er beroerd voor. Het inkomen per hoofd van de bevolking blijft er dalen en zal tegen het eind van de jaren tachtig zijn teruggevallen tot het niveau van 1960

Alleen politieke veranderingen in een aantal landen, hogere grondstoffenprijzen en uitbreiding van de internationale hulp kunnen hierin verandering brengen. Ook het op gang brengen van de internationale kapitaalstroom is van wezenlijke betekenis.

,,Natuurlijk hadden we verwacht dat door de problemen in enkele landen de kredietverlening zou afnemen. maar op een dergelijk drastische daling van vorig jaar was niet gerekend. En deze negatieve ontwikkeling heeft zich ook in de eerste maanden van dit jaar doorgezet. Een aantal banken die nog wel willen lenen dreigt door kortzichtige wetgevers aan banden gelegd te worden. Dergelijke acties schaden echter de industriële wereld, die moet beseffen dat ze voor het herstel ook afzetmarkten nodig heeft."

Het verstrekken van commerciële leningen en het opvoeren van de investeringen is echter niet voldoende. Ook de officiële ontwikkelingshulp moet omhoog. ,,Dat is geen liefdadigheid, maar een daad van eigenbelang in een wereldeconomie die dermate verweven is. Voor sommigen is het voldoende dat door de hulp honderden miljoenen mensen met een onacceptabel laag levensniveau geholpen worden. Anderen kunnen zich misschien aan het idee optrekken dat deze armste landen een potentiële markt voor goederen en diensten vormen als ze ontwikkeld zijn".

In de afgelopen jaren is vooral van Amerikaanse zijde vaak betoogd dat ontwikkelingshulp niet via logge grote instituten moet worden gegeven. Rechtstreekse hulp zou effectiever en daarom te verkiezen zijn. Clausen toverde een sterk argument op tafel om hiervan af te zien. Uit een onderzoek van de bank blijkt dat van de bilaterale hulpverlening slechts dertig percent bij de allerarmste landen terechtkomt en de rest bij de meer ontwikkelde ontwikkelingslanden. Bij de internatoinale organisaties ligt dit percentage vele tientallen percenten hoger, zo betoogde Clausen. Onder meer is negentig percent van de hulp van de IDA, een dochteronderneming van de Wereldbank, voor de allerarmste landen bestemd. De Amerikanen willen met name in de middelen van dit fonds fors snijden.

Het nieuwe drie-w aars hulpprogramma van de IDA zou maximaal negen miljard dollar mogen bedragen, terwijl de organisatie zelf heeft berekend minstens zestien miljard dollar nodig te hebben om een minimaal programma te kunnen uitvoeren.

,,Landen die meer aan bewapening uitgeven en hakken in de ontwikkelingshulp zouden zich moeten afvragen of op de lange termijn met elke miljoen extra aan defensie evenveel veiligheid gekocht kan worden als met een miljoen extra een investeringen in de Derde Wereld. Ik weet het antwoord wel".

Optimistischer en minder bijtend was de rede van IMF-topman Jacques de Larosiere. Ook hij speelde in op het huidige herstel en de verlichting die dat heeft meegebracht voor de schuldenlast van de probleemlanden. Het gevaar is echter nog niet verdwenen en het IMF moet de beschikking over nieuwe middelen blijven houden, zo waarschuwde hij.

Extra kredietverlenging aan de probleemlanden zal nodig blijven. Hij drong er dan ook sterk op aan dat de Amerikanen de goedkeuring van de quota-verhoging snel door het Congres jagen. Blijft deze contributieverhoging uit, dan zal dat niet te berekenen effecten hebben voor de wereldeconomie, zo waarschuwde hij.

De algemeen directeur van het Internationale monetaire fonds is het niet eens met de kritiek dat de voorwaarden, die het IMF bij het geven van kredieten aan een land stelt, zo streng zijn dat zij de groei in dat land afremmen en daarmee bijdragen aan de economische recessie in de wereld.

In zijn toespraak bij de opening van de jaarvergadering van het IMF en Wereldbank noemde hij zo'n redenering ,,een fundamenteel misverstand". Uitgebreide programma's om de economie van een land aan te passen aan de moeilijke omstandigheden leiden tot een soepeler aanpassingsproces dan anders het geval was geweest. Als voorbeeld noemde hij Mexico, dat zijn positie via zo'n proces op de voorwaarden van het fonds opmerkelijk heeft verbeterd.

Redevoering Amerikaanse president Reagan

Op de openingsdag van de jaarvergadering van IMF en Wereldbank, 27 sept., werden de delegaties ook toegesproken door de Amerikaanse president Ronald Reagan.

Deze zei de steun van de Verenigde Staten toe bij het oplossen van de internationale financiële en economische problemen en van de schuldencrisis van de ontwikkelingslanden.

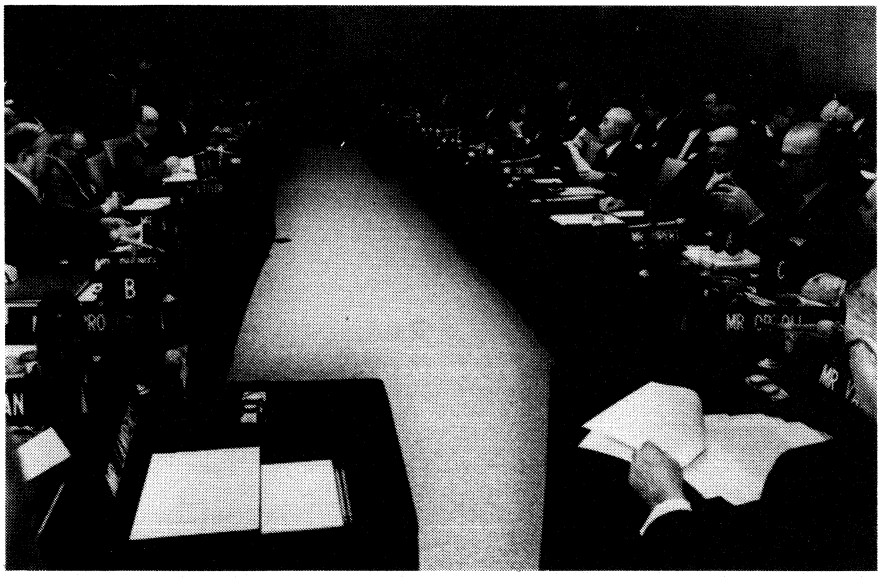
Reagan maakte duidelijk onverkort vast te zullen houden aan de toezegging de bijdrage van Amerika aan het IMF met $8,4 mrd te zuilen vergroten. Hij hekelde het verzet daartegen in het Amerikaanse Congres, zonder daarbij te vermelden dat de sterkste tegenstand komt van conservatieve Republikeinen, over het algemeen zijn trouwste aanhangers.

De president waarschuwde voor een wereldwijde ,,economische nachtmerrie", als het Congres niet akkoord gaat. Andere industrielanden zullen dan onvermijdelijk ook hun bijdragen beperken en uiteindelijk zal er een ingrijpende verstoring optreden van het internationale financiële en handelssysteem.

Het voorstel tot vergroting van de Amerikaanse bijdrage is niet alleen van levensbelang voor het economisch herstel van de handelspartners van de VS en voor de stabiliteit van het internationale financiële stelsel, maar het is ook noodzakelijk voor duurzaam herstel in de VS zelf, zo verklaarde Reagan. Hij voegde eraan toe dat zijn regering vastbesloten is te doen wat nodig is om ervoor te zorgen dat het IMF de hoeksteen blijft van het internationale financiele stelsel.
Wat betreft de forse tekorten op de Amerikaanse begroting, een belangrijk punt van kritiek van andere Westerse landen, erkende de Amerikaanse president dat die kapitaal onttrekken dat anders zou kunnen worden gebruikt voor de economische groei. Hij voegde hieraan echter toe dat de inkomsten van de Amerikaanse regering groter zijn dan was verwacht en dat een verdere verbetering van de begrotingssituatie wordt voorzien.
Reagan maakte duidelijk er niets voor te voelen de huidige economische expansie in de VS in gevaar te brengen door een ,.kortzichtige poging de begrotingstekorten te verminderen via belastingverhoging". Hij gaf toe dat de begrotingstekorten voor een deel voortvloeien uit ,,devastbeslotenheid van de Amerikaanse regering te streven naar militaire kracht en politieke veiligheid om de vrede in de wereld te waarborgen".
Over de ontwikkelingslanden met grote schuldproblemen zei Reagan dat zij een prijzenswaardige bereidheid blijven tonen tot het doen van noodzakelijke aanpassingen. ,,Daarom kan ik staande houden dat onze bijdrage aan uitbreiding van de middelen van het IMF niet betekent dat de Amerikaanse regering de betrokken landen of de banken met vorderingen geld cadeau doet. Integendeel, volgens de plannen van het IMF om landen in moeilijkheden te helpen zullen de banken meer nieuwe leningen moeten verstrekken dan het fonds zelf", aldus Reagan.

Resultaten jaarvergadering

Met overeenstemming op de hoofdpunten en in een positieve stemming is de gecombineerde jaarvergadering van het Internationale Monetaire Fonds en de Wereldbank op **30** sept. in Washington geëindigd.
De positie en het prestige van het IMF ziin enorm versterkt door de schuldencrisis. Eerdere kritiek op de harde voorwaarden die het IMF aan leningen verbindt. is verstomd. Ook in ontwikkelingslanden. De manier waarop IMF-directeur Jacques de Larosiere de coördinatie van de reddingsoperatie voor schuldenlanden naar zich toe heeft getrokken, heeft groot respect afgedwongen.
Het laatste voorbeeld van de gecoördineerde actie van IMF, particuliere banken en Westerse overheden was het financiële pakket van $11 mrd dat tijdens de jaarvergadering voor Brazilië in elkaar werd getimmerd.
,,De rol van het IMF is cruciaal en positief", concludeert de Nederlandse minister Ruding (financiën). Ruding oogstte overigens op deze jaarvergadering, waar hij zich als voormalig uitvoerend directeur van het IMF uitstekend thuisvoelt, grote waardering. Zijn voorstellen in de beleidsraad van de Wereldbank tot het opstellen van een apart beleid inzake Afrika en tot de ontwikkeling van een lange termijn perspectief voor de Wereldbank zijn in het slotcommuniqué overgenomen.



Bijeenkomst van vertegenwoordigers van de Groep van tien op **2** okt. in het gebouw van de Wereldbank in Washington.

Volgens Ruding voert Nederland – en de meeste andere Europese landen – nu een beleid dat overeenkomt met IMF-aanbevelingen zoals terugdringing van de begrotingstekorten, antiinfiatiebeleid en de noodzaak tot grotere flexibiliteit in het economische systeem.
,,Nederland kan zich in de beleidsadviezen van het IMF vinden en dat beschouw ik als een ondersteuning voor ons beleid", aldus Ruding.
Over het economische herstel in de VS bestaan, vooral bij de Europese landen. toch enige bedenkingen. Ruding: „Op langere termijn vormt het Amerikaanse begrotingstekort een risico, ook al werkt dit op korte termijn misschien stimulerend. Er bestaat het risico voor een hogere inflatie en de rente is hoog. Dat is slecht voor het herstel."
De kwestie van de Amerikaanse bijdrageverhoging aan het IMF wierp een schaduw op het begin van deze jaarvergadering. Het Amerikaanse congres heeft de bijdrageverhoging met 8,6 miljard dollar, waartoe in februari besloten werd, nog steeds geblokkeerd.
Maar de onvoorwaardelijke steun die president Reagan aan de bijdrageverhoging gaf, met een harde waarschuwing aan het adres van het Congres, heeft de verwachting gewekt dat de bijdrageverhoging nog voor de uiterste datum van **30** november door het Congres zal zijn.
De Amerikaanse regering heeft zich volgens A. J. Clausen. wresident van de Wereldbank. constructief opgesteld. Op de hoofdpunten van de vergadering hebben de Amerikanen enigszins toegegeven aan de druk van de Westeuropese landen. Zo zijn de Amerikanen er niet in geslaagd hun zin door te drijven in de cruciale kwestievan het toegangsbeleid tot de middelen van het Fonds.
De abrupte vermindering van het ,,vergrote toegangsbeleid" zoals de Amerikanen wensten. is niet doorgegaan en volgend jaar zal gekeken worden hoe dit beleid geleidelijk wordt teruggedrongen. Het compromis dat voor 1984 werd bereikt betekent een feitelijke continuering van het huidige ruime beleid met voor uitzonderingsgevallen zelfs extra financiele mogelijkheden onder stringente voorwaarden.
Ondertussen blijft de liquiditeitspositie van het IMF zelf kritiek, al is deze niet structureel in de problemen. In afwachting van de goedkeuring door het Congres van de Amerikaanse bijdrageverhoging is de toezegging van een overbruggingskrediet van 6 miljard dollar (3 miljard door Saoedi-Arabië, **3** miljard door de Europese landen) op een ,,dun laagje ijs gezet". aldus Ruding.
Volgens uitvoerend directeur De Larosiere heeft het IMF een „commitmentgap" (het verschil tussen de toegezegde leningen en de middelen waarover het Fonds beschikt) van ruim 6 miljard dollar aan het eind van dit jaar. Op de bewering van de president van de Duitse Bundesbank, Karl Otto Poehl, dat het IMF in 1984-1985 nog eens 6 miljard dollar nodig heeft, weigerde hij in te gaan. De aankondiging van De Larosiere aan de vooravond van de jaarvergadering dat het IMF voorlopig geen nieuwe gevallen in behandeling neemt. is een direct gevolg van de onduidelijke toekomst over de liquiditeit van het Fonds.
Wat de middelen van de Wereldbank betreft is men akkoord gegaan met stappen om snel tot een selectieve kapitaalverhoging in de orde van grootte van 8 miljard dollar te komen, terwijl voorbereidingen voor een grotere algemene kapitaalverhoging op langere termijn worden getroffen.
Zelfs op het gevoelige punt van IDA. de afdelinn van de Wereldbank die zachte leningen verstrekt aan de armste landen. wordt gewerkt aan een compromis dat uitkomt boven wat de Amerikanen wilden. De VS, die een kwart van de IDA-middelen verschaffen, hadden aangekondigd voor de komende periode van drie jaar 750 miljoen dollar per jaar beschikbaar te willen stellen. Dat zou het totale bedrag van IDA *vaar* de jaren 1984-1987 *op 9 miljard. dollar* brengen.
Vogens Wereldbank-president Clausen wordt nu gewerkt in de richting van een compromis rond 12 miljard dollar. Dat is voor een land als Nederland aanvaardbaar. maar roewt noe erote weerstanden op bij de VS.
Eén van de belangrijkste aanbevelingen van de vergadering was de noodzaak tot liberalisering van de wereldhandel, zowel in de geïndustriaiiseerde landen als de ontwikkelingslanden. De Larosiere: ,,Er bestaat geen oplossing voor het schuldenprobleem als schuldenlanden hun export niet kunnen opvoeren. Het is daarom essentieel om het urotectionisme terue te dringen. Ook de industrielanden moetendat doen. Dat wordt gemakkelijker nu deze landen uit de recessie beginnen te komen". (NRC/H'blad, De Volkskrant. NZZ, Le Monde, The Times, FAZ, The Financial Times)

VERENIGDE STATEN

CONGRES- EN GOUVERNEURSVERKIEZINGEN

Op 2 nov. 1982 vonden in de VS de zg. „mid-term elections" (verkiezingen halverwege de regeerperiode) plaats, waarbij 425 van de 435 Huisafgevaardigden *moesten worden gekozen en* 33 van de 100 Senatoren. Tevens konden de Amerikanen in 36 van de 50 staten naar de stembus gaan om een nieuwe gouverneur te kiezen.
De Senatoren werden gekozen voor een periode van zes jaar, de leden van het Huis van Afgevaardigden voor een periode van twee jaar (vanaf jan. 1983) en de gouverneurs voor vier jaar, met uitzondering van die in Arkansas, New Hampshire, Rhode Island en Vermont, waar de zittingsperiode twee jaar bedroeg.
Er hoefden slechts 425 nieuwe leden voor het Huis van Afgevaardigden te worden gekozen, omdat de 10 overige leden op een ander tijdstip werden gekozen. Op 11 september waren in de staat Louisiana zes Democratische en twee Republikeinse Afgevaardigen gekozen en op 30 november werden bij een naverkiezing in Georgia de twee zittende Democraten herkozen.

Senaat

In de Senaat wonnen de Democraten 20 en de Republikeinen 13 zetels. De zetelverdeling in de Senaat bleef echter ongewijzigd en was vanaf jan. 1983: 54 voor de Republikeinen en 46 voor de Democraten.
Van de 33 zittende Senatoren werden er 28 herkozen. Vijf Senaatszetels kwamen in andere handen: in California, Nevada, New Jersey, New Mexico en Virginia.
De zittende Senator van California was de Republikein S.I. Hayakawa, voor Nevada de Democraat Howard W. Cannon, van New Jersey de Republikein Nicholas Brady, voor New Mexico de Republikein Harrison Schmitt en voor Virginia de onafhankelijke Democraat Harry Byrd jr.
De 33 Senaatszetels waren na de verkiezingen als volgt verdeeld:

Dennis DeConcini (Dem.) – Arizona; Pete Wilson (Rep.) – California; Lowell Weicker (Rep.) – Connecticut; William Roth (Rep.) – Delaware; Lawton Chiles (Dem.) – Florida; Spark Matsunaga (Dem.) – Hawaï; Richard Lugar (Rep.) – Indiana; George Mitchell (Dem.) – Maine; Paul Sarbanes (Dem.) – Maryland; Edward Kennedy (Dem.) – Massachusetts; Donald Riegle (Dem.) – Michigan; David Durenberger (Rep.) – Minnesota; John Stennis (Dem.) – Mississippi; John Danforth (Rep) – Missouri; John Melcher (Dem.) – Montana; Edward Zorinsky (Dem.) Nebraska; Chic Hecht (Rep) – Nevada; Frank Lautenberg (Dem.) – New Jersey; Jeff Bingaman (Dem.) – New Mexico; Daniel Moynihan (Dem.) – New York; Quentin Burdick (Dei-n.) – North Dakota; Howard Metzenbaum (Dem.) – Ohio; John Heinz (Rep.) – Pennsylvania; John Chafee (Rep.) – Rhode Island; Jim Sasser (Dem.) – Tennessee; Loyd Bentsen (Dem.) – Texas; Orrin Hatch (Rep.) – Utah; Robert Stafford (Rep.) – Vermont; Paul Trible (Rep.) – Virginia; Henry Jackson (Dem.) -Washington; Robert Byrd (Dem.) – West Virginia; William Proxmire (Dem.) – Wisconsin; Malcolm Wallop (Rep.) – Wyoming.

Overlijden Henry Jackson

Op 1 sept. 1983 overleed de op 2 nov. 1982 herkozen Senator Henry Jackson.

Met Jackson verloor de Democratische Partij een van haar invloedrijkste Senatoren en de leider van haar rechtervleugel.
Jackson stond bekend als een „havik" in de defensie- en de buitenlandse politiek, vooral ten aanzien van de Sowjet-Unie. Dat kwam vooral tot uitdrukking tijdens de jaren zeventig, de periode van de ontspanningspolitiek. In 1973 werd op initiatief van Jackson en zijn collega Vanick een vrije emigratie van Russische joden tot voorwaarde voor faciliteiten aan Moskou op het gebied van de wederzijdse handel gemaakt. Jackson stond toen al als invloedrijk tegenstander van de ontspanningspolitiek van president Nixon bekend.
Het SALT-akkoord tussen Washington en Moskou werd door Jackson veroordeeld als een verdrag waarin de VS eenzijdig concessies op het gebied van de strategische bewapening hadden gedaan. Met een amendement dwong hij Washington te streven naar een „numerieke gelijkheid" met de Sowjet-Unie op bewapeningsgebied.

In juli 1974 bracht Jackson zijn oppositie tegen de Amerikaans-Russische toenadering tot uiting door China te bezoeken op het moment waarop president Nixon in Moskou was.
Voor Jackson was de ontspanningspolitiek van Nixon een „onechte" ontspanning, die alleen Moskou voordelen bood. Bovendien stelde hij dat Washington de in 1972 begonnen dialoog met China nooit met overtuiging had voortgezet.
Op 28 aug. 1983 keerde Jackson van zijn laatste reis naar Peking in de VS terug. Hij had in China kou gevat, maar hij organiseerde toch op 1 september een persconferentie in Seattle, waarop hij het neerschieten van het Koreaanse verkeersvliegtuig door Sowjet-gevechtsvliegtuigen in zeer scherpe bewoordingen veroordeelde (pag. 577 e.v.). Na de persconferentie ging Jackson naar zijn woning in Everett, waar hij korte tijd later door een hartaanval werd getroffen. Bij aankomst in het ziekenhuis bleek hij te zijn overleden.
Senator Henry M. Jackson werd geboren op 31 mei 1912 in Everett in de Westelijke staat Washington. Zijn ouders waren emigranten uit Noorwegen. Na zijn rechtenstudie aan de Stanford universiteit en de universiteit van de staat Washington en een driejarige advocatenpraktijk werd Jackson in 1938 de plaatselijke officier van justitie. Van 1941-1952 was hij lid van het Huis van Afgevaardigden voor Washington. In 1952 werd Jackson tot Senator gekozen, en in 1954 trok hij zich tijdelijk terug uit de Senaatscommissie van Senator Joseph McCarthy uit protest tegen de heksenjacht van McCarthy op de „on-Amerikaanse elementen" in de regering en verdere samenleving.
Jackson werd in 1950 door president Harry Truman gevraagd om minister van binnenlandse zaken te worden, maar Jackson gaf de voorkeur aan de Senaat. President Nixon overwoog om Jackson tot minister van defensie te benoemen. Jackson weigerde echter Republikein te worden. In 1972 en 1976 deed Senator Jackson een gooi naar het Amerikaanse presidentschap. Tijdens de voorverkiezingen behaalde hij echter onvoldoende stemmen voor nominatie tot kandidaat van de Democratische Partij.

Huis van Afgevaardigden

Vóór de verkiezingen beschikten de Democraten in het huis van Afgevaardigden over 214 zetels en waren er twee zetels, die vroeger werden bezet door Democraten, vacant. Na de verkiezingen (incl. die van 20 nov. in Georgia) telde het Huis 269 Democraten. De Republikeinen gingen van 192 naar 166 zetels. Zij verloren 26 zetels.
De zetelverdeling in het 435 zetels tellende Huis van Afgevaardigden was na de verkiezingen als volgt (tussen haakjes het aantal zetels vóór de verkiezingen):

	Democraten	Republikeinen
Alabama	5 (4)	2 (3)
Alaska	0 (0)	1 (1)
Arizona*	2 (2)	3 (2)
Arkansas	2 (2)	2 (2)
California*	28 (22)	17 (21)
Colorado*	3 (3)	3 (2)
Connecticut	4 (4)	2 (2)
Delaware	1 (0)	0 (1)
Florida*	13 (11)	6 (4)
Georgia	9 (9)	1 (1)
Hawaï	2 (2)	0 (0)
Idaho	0 (0)	2 (2)
Illinois*	12 (10)	10 (14)
Indiana*	5 (5)†	5 (5)
Iowa	3 (3)	3 (3)
Kansas	2 (1)	3 (4)
Kentucky	4 (4)	3 (3)
Louisiana	6 (6)	2 (2)
Maine	0 (0)	2 (2)
Maryland	7 (7)	1 (1)
Massachusetts*	10 (10)	1 (2)
Michigan*	12 (12)	6 (7)
Minnesota	5 (3)	3 (5)
Mississippi	3 (4)	2 (3)
Missouri*	6 (6)	3 (4)
Montana	1 (1)	1 (1)
Nebraska	0 (0)	3 (3)
Nevada*	1 (1)	1 (0)
New Hampshire	1 (1)	1 (1)
New Jersey*	9 (8)	5 (7)
New Mexico*	1 (0)	2 (2)
New York*	20 (21)†	14 (17)
North Carolina	9 (7)	2 (4)
North Dakota	1 (1)	0 (0)
Ohio*	10 (10)	11 (13)
Oklahoma	5 (5)	1 (1)
Oregon*	3 (3)	2 (1)
Pennsylvania*	13 (12)	10 (13)
Rhode Island	1 (1)	1 (1)
South Carolina	3 (2)	3 (4)
South Dakota*	1 (1)	0 (1)
Tennessee*	6 (5)	3 (3)
Texas*	22 (19)	5 (5)
Utah*	0 (0)	3 (2)
Vermont	0 (0)	1 (1)
Virginia	4 (1)	6 (9)
Washington*	5 (5)	3 (2)
West Virginia	4 (2)	0 (2)
Wisconsin	5 (5)	4 (4)
Wyoming	0 (0)	1 (1)
Totaal	269(241)	166(192)

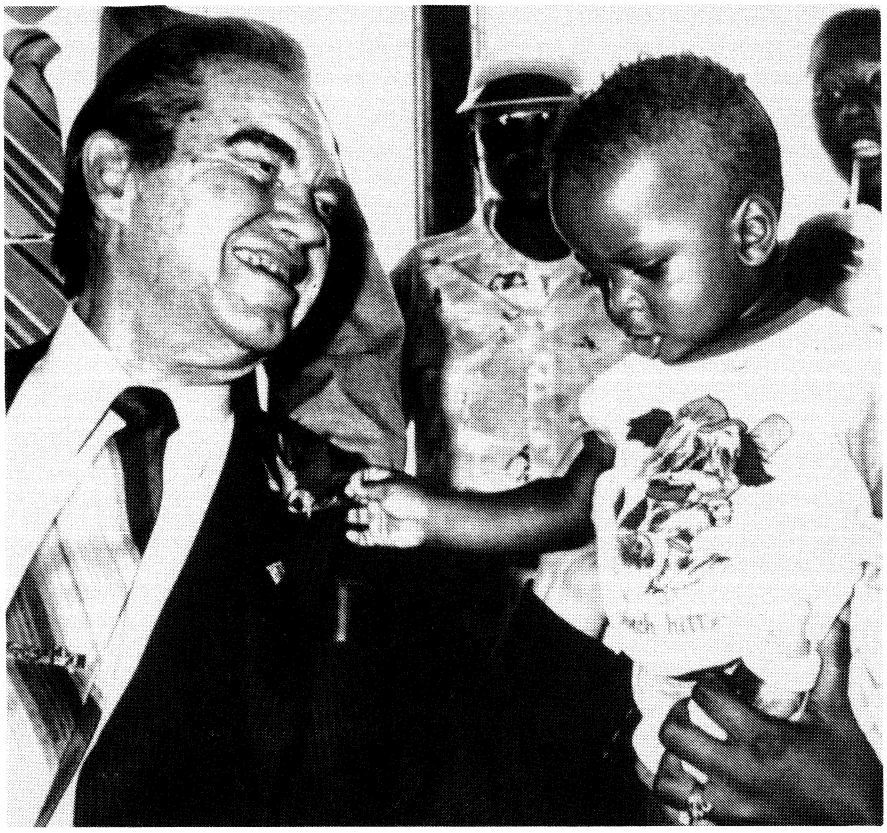
* Na een volkstelling in 1980 was besloten om 17 Huis-zetels van staten in het noord-oosten en midden-westen te verdelen over staten in het zuiden en aan de west-kust, waardoor in sommige staten het totale aantal zetels groter was geworden en in andere kleiner
t Één zetel vacant

Ondanks de Democratische verkiezingsoverwinning kon volgens waarnemers in de VS niet gesproken worden van een duidelijke nationale afwijzing van het beleid van de Republikeinse president Reagan. De Republikeinen hadden een groter verlies gevreesd, met name in de Senaat.
President Reagan toonde zich dan ook ,,bijzonder blij" met de verkiezingsuitslag en liet weten zijn beleid niet te zullen wijzigen. De president erkende dat het verlies van Republikeinse zetels in het Huis van Afgevaardigden zijn taak zou bemoeilijken, maar wees erop dat hij vanaf zijn ambtsaanvaarding begin 1981 al rekening had moeten houden met een Democratische meerderheid in het Huis. Juist om die reden had hij zijn beleid enkele maanden geleden „bijgesteld" en waren er compromissen gesloten over de belangrijkste vraagstukken, aldus Reagan tegenover journalisten in de tuin van het Witte Huis.
Het Russische persbureau Tass schreef dat de uitslag een ,,motie van wantrouwen is tegen het volksvijandige beleid van de regering-Reagan dat het land in de ergste economische crisis van na de oorlog heeft gestort". De Amerikaanse kiezers hadden, aldus Tass, blijk gegeven geen vertrouwen te hebben in Reagans militaire en economische politiek.

Op 3 jan. 1983 kwam het nieuwe, 98ste, Congres voor de eerste keer bijeen.

Gouverneursverkiezingen

In 27 van de 36 staten waar een gouverneur gekozen moest worden wonnen de Democraten. Zij raakten in twee staten het gouverneurschap kwijt aan de Republikeinen, maar wisten in negen staten het gouverneurschap aan de tegenpartij te ontfutselen. Die negen staten waren: Alaska, Arkansas, Michigan, Minnesota, Nebraska, Nevada, Ohio, Texas en Wisconsin.
De Democraten verloren in California, waar de Republikeinse procureur-generaal, George Deukmejian, de overwinning behaalde op Tom Bradly, de Democratische burgemeester van Los Angeles, en in de staat New Hampshire, waar de zittende Democratische gouverneur Hugh Gallen werd verslagen door de Republikein John Sununu.
In zes staten werd de zittende gouverneur opgevolgd door iemand van de eigen partij. Zo werd de Democraat George Wallace, die van 1963-1967 en van 1971-1979 al gouverneur was geweest en bekendheid had verworven als fervent voorstander van rassenscheiding, nu voor de vierde keer tot gouverneur van Alabama gekozen. Hij volgde zijn partijgenoot Forrest James, die zich had teruggetrokken, op. Wallace, die zijn houding tegenover de zwarte bevolking ingrijpend had gewijzigd, had zijn verkiezing te danken aan de stemmen van veel niet-blanken in Alabama.



Een negerjongetje speelt met de bloem in het knoopsgat van oud-gouverneur van Alabama, George Wallace, terwijl deze op het punt staat zijn stem uit te brengen. Wallace, die zijn houding tegenover de zwarte bevolking ingrijpend had gewijzigd, slaagde erin voor de vierde keer gouverneur van Alabama te worden.

In Georgia volgde de Democraat Joe Frank Harris gouverneur George Busbee op die zich volgens de wet niet voor een derde keer kandidaat had mogen stellen. In Iowa werd de Republikeinse vice-gouverneur Terry Branstad de opvolger van gouverneur Robert Ray, in Massachusetts loste de Democraat Michael Dukakis gouverneur Edward King af, in New Mexico volgde de Democraat Toney Anaya gouverneur Bruce King op die niet meer herkiesbaar was en in New York werd de Democratische vice-gouverneur Mario Cuomo de opvolger van de zittende gouverneur Hugh Carey, die zich niet meer kandidaat had gesteld. Cuomo had de verkiezingen gewonnen van de Republikein Lewis E. Lehrman.
De 36 gouverneurs die werden gekozen waren:

George Wallace (Dem.) – Alabama: William Sheffield (Dem.) – Alaska; Bruce Babbitt (Dem.) – Arizona; Bill Clinton (Dem.) – Arkansas: George Deukmejian (Rep.)– California: Richard Lamm (Dem.) – Colorado; William O'Neill (Dem.) – Connecticut; Bob Graham (Dem.) – Florida; Joe Frank Harris (Dem.) – Georgia; George Ariyoshi (Dem.) – Hawaï; John Evans (Dem.) – Idaho; James Thompson (Rep.)– Illinois: Terry Branstad (Rep.)– Idaho: John Carlin (Dem.) – Kansas; Josep Brennan (Dem.) – Maine; Harold Hughes (Dem.) – Maryland; Michael Dukakis (Dem.)– Massachusetts; James Blanchard (Dem.) – Michigan; Rudy Perpich (Dem.) – Minnesota; Bob Kerrey



Mario Cuomo, de Democratische kandidaat voor het gouverneurschap van de staat New York na het uitbrengen van zijn stem op 2 nov. 1982.

(Dem.)– Nebraska; Richard Bryan (Dem.)– Nevada; John Sununu (Rep) – New Hampshire; Toney Anaya (Dem.)– New Mexico; Mario Cuomo (Dem.)– New York; Richard Celeste (Dem.) – Ohio; George Nigh (Dem.) – Oklahoma; Victor Atiyeh (Rep.) – Oregon; Richard Thornburgh (Rep.)– Pennsylvania; John Joseph Garrahy (Dem.) – Rhode Island; Richard Riley (Dem.) – South Carolina; William Janklow (Rep.)– South Dakota; Lamar Alexander (Rep.) – Tennessee; Mark White (Dem.) – Texas; Richard Snelling (Rep.)– Vermont; Anthony Earl (Dem.) – Wisconsin: Ed Herschler (Dem.) – Wyoming.

Na de verkiezingen hadden **34** staten (voordien 27) een Democraat als gouverneur en 16 staten (voordien 23) een Republikein.

BENOEMINGEN EN WIJZIGINGEN BINNEN DE REGERING

Sinds juli 1982 (zie pag. 524 e.v.-1982) vonden de volgende benoemingen en kabinetswijzigingen plaats:

Feldstein opvolger Weidenbaum als voorzitter Economische Adviesraad

Op 6 aug. 1982 maakte president Reagan bekend dat prof. Martin Feldstein (42) was benoemd tot voorzitter van zijn Economische Adviesraad. Feldstein, verbonden aan de Universiteit, van Harvard, volgde Murray Weidenbaum op die op 22 juli was afgetreden. Feldstein was een fervent aanhanger van de theorie van de ,,aanbod-economie", de basis van het economische herstelplan van Reagan.

Weidenbaum was afgetreden omdat hij terug wilde naar de Washington Universiteit in St. Louis waar hij vroeger directeur van het Centrum voor de studie van het Amerikaanse bedrijfsleven was geweest.



Murray Weidenbaum

De Economische Adviesraad van president Reagan telde naast Feldstein nog twee leden: William Poole, een econoom van de Brown Universiteit (Rhode Island) die de op 1 juli afgetreden Jerry Jordan verving, en William Niskanen, een vroegere employé van de Ford Motor Company. Jordan was eveneens *afgetreden omdat* hij naar *de* universiteit wilde terugkeren.

Hodel nieuwe minister van energie

Op 5 nov. 1982 benoemde Reagan de onderminister van binnenlandse zaken, Donald P. Hodel, tot minister van energie in de plaats van James B. Edwards, die diezelfde dag was afgetreden om president van de Medische Universiteit van South Carolina te worden. Edwards was op 22 dec. 1980 tot minister van energie benoemd (pag. 77/1-1981).

Dole volgt Lewis op als minister van transport

Op 28 dec. 1982 werd bekendgemaakt dat Andrew L. Lewis, die op 11 dec. 1980 door president Reagan was benoemd tot minister van vervoerszaken (pag. 70/2-1981), op 12 december zijn ontslag had ingediend (effectief op 1 febr. 1983) om de leiding te kunnen overnemen van Warner Amex Cable Communications Inc., één van de grootste ondernemingen op het gebied van kabeltelevisie in de Verenigde Staten.
Lewis had een belangrijke rol gespeeld bij het in stand houden van het luchtverkeer in de VS toen de luchtverkeersleiders in aug. 1981 in stnking gingen om een loonsverhoging af te dwingen.
Op 5 jan. 1983 benoemde president Reagan vervolgens Elizabeth Dole tot minister van vervoerszaken. Elizabeth Dole was op 20 dec. 1980 benoemd tot adviseur van de president voor vrouwenzaken en problemen betreffende minderheden (pag. 71/1-1981). Zij was de echtgenote van Senator Robert Dole, de voorzitter van de Senaatscommissie voor financiën. Senator Dole was bij de presidentsverkiezingen van 1976 Republikeins kandidaat voor het vice-presidentschap geweest. Elizabeth Dole werd in het Witte Huis opgevolgd door Faith Whittlesey, die op dat moment ambassadeur in Zwitserland was.

Heckler volgt Schweiker op als minister van volksgezondheid en sociale zaken

Nadat Richard Schultz Schweiker op



President Reagan maakt op een door de TV uitgezonden persconferentie bekend dat Elizabeth Dole (l.) de afgetreden minister van vervoerszaken Andrew Lewis zal opvolgen.

11 jan. 1983 ontslag had genomen, benoemde president Reagan op 12 januari de voormalige Republikeinse afgevaardigde Margaret Heckler tot nieuwe minister van volksgezondheid en sociale zaken. Schweiker had zijn ontslag ingediend om te gaan werken voor de American Council on Life Insurance (Amerikaanse raad voor levensverzekeringen).
Margaret Heckler, die vanaf 1967 deel had uitgemaakt van het Huis van Afgevaardigen, was bij de verkiezingen voor het Congres op 2 nov. 1982 (zie verderop) haar zetel in het Huis kwijtgeraakt.

Stone afgezant voor Midden-Amerika. *Enders* vervangen door Motley. Pickering nieuwe ambassadeur in El Salvador. Reich adviseur voor Midden-Amerika

Op 28 april 1983 benoemde president Reagan de voormalige Democratische Senator Richard Stone tot zijn speciale afgezant voor Midden-Amerika. De taak van de speciale afgezant was, zo zei Reagan, te helpen vrede in het gebied te brengen.

De benoeming van Stone, ex-Senator voor Florida, advocaat en miljonair, moest nog wel worden goedgekeurd door de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen en vervolgens door de voltallige Senaat.
Eerder die week was er al oppositie in het Congres ontstaan toen Stone werd genoemd als een der kandidaten voor de post van speciale afgezant. De 54-jarige Stone stond bekend als een voorstander van de harde lijn tegenover Cuba, sprak zich herhaaldelijk uit tegen linkse groeperingen in Midden-Amerika en diende een jaar lang als betaalde politieke propagandist voor de rechtse regering in Guatemala.
Stonevertelde de Washington Post dat hij in die functie had getracht een vredesverdrag tussen Guatemala en Belize te bereiken en verbetering te brengen in de situatie van de mensenrechten in Guatemala, en dat hij was opgestapt toen bleek dat hij niet kon slagen.



President Reagan stelt de zojuist door hem benoemde speciale gezant voor Midden-Amerika, Richard Stone (r.),voor aan de pers.

Sommige leden van het Congres hadden er hun twijfel over uitgesproken of Stone met deze achtergrond in staat zou zijn doeltreffend om te gaan met de linkse groeperingen in El Salvador en Nicaragua en vrede in het gebied tot stand te brengen.
De Spaans sprekende Stone verloor zijn Senaatszetel in 1980. Politieke waarnemers weten zijn nederlaag gedeeltelijk aan zijn steun voor de verdragen waarbij het door de VS beheerste Panamakanaal aan het eind van deze eeuw aan Panama wordt overgedragen.

Op 28 mei berichtte The Times dat de Senaat de benoeming van Stone had bekrachtigd.
Op 27 mei maakte minister van buitenlandse zaken George Shultz bekend dat de onderminister van buitenlandse zaken voor Interamerikaanse aangelegenheden. Thomas Enders. zou worden vervangen door Langhorne Motley, die op dat moment ambassadeur van de VS in Brazilië was.



Thomas Enders

Volgens Amerikaanse fuctionarissen in Washington moest Enders vervanging worden gezien in het kader van een aanhoudend meningsverschil tussen het State Department (Buitenlandse Zaken) en het Witte Huis.
Enders was namens het State Department voorstander van een vermindering van de militaire rol van de Verenigde Staten in Midden-Amerika. Het Witte Huis, in de personen van veiligheidsadviseur William Clark en de ambassadeur bij de Verenigde Naties Jeane Kirkpatrick, was juist voorstander van een nadrukkelijker Amerikaanse aanwezigheid. Enders zou zich ook hebben verzet tegen opvoering van het Amerikaanse aandeel in de geheime operaties tegen het bewind van de Sandinisten in Nicaragua.
In februari 1983 was verder een document uitgelekt waarin Enders zich voorstander betoonde van een tweesporenbeleid t aanzien van El Salvador, waarbij naast militaire aan El Salvador ernaar gest fd zou moeten worden onderhandelingen tussen de strijdende partijen tot stand t brengen

Op 29 mei werd bekend dat ook de Amerikaanse ambassadeur in El Salvador, Deane Hinton, zou worden vervangen. Op 2 juni deelde minister Shultz mee, dat Hinton werd vervangen door Thomas Pickering, die op dat moment ambassadeur in Nigeria was en vroeger o.m. ambassadeur in Jordanië was geweest.
Op 6 juni maakte het Witte Huis bekend dat Enders ambassadeur werd in Madrid. Enders was op 22 april 1982 benoemd tot onderminister van buitenlandse zaken voor Interamerikaanse aangelegenheden (pag. 694/1-1981).

Op 5 juli werd verder nog de benoeming bekendgemaakt van Otto Reich tot adviseur van Shultz. Reich die de rang van ambassadeur zou bekleden, zou de minister van buitenlandse zaken bijstaan bij het ,,coördineren en verduidelijken" van de regeringspolitiek in Latijns- en met name Midden-Amerika.
De nieuwe adviseur werkte sinds 1981 bij het Amerikaanse Bureau voor Internationale Ontwikkeling (AID) en was daar belast met Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. De functie die Heich nu ging bekleden was eerder in handen van Richard Stone.

Benoeming van Matlock tot adviseur inzake *Sowjet-aangelegenheden. McFarlane* nieuwe gezant voor het Mzdden-Oosten

Op 5 juni 1983 bevestigde het Witte Huis dat president Reagan had besloten de Amerikaanse ambassadeur in Praag, Jack Matlock, te benoemen tot zijn voornaamste specialist op het gebied van Sowjet-aangelegenheden.

Volgens de New York Times (5-6) zou Matlock deel gaan uitmaken van de Nationale Veiligheidsraad, die werd geleid door Reagans adviseur voor nationale veiligheid, William Clark.

De 53-jarige Matlock was een voormalige docent Russisch en had in totaal zeven jaar deel uitgemaakt van de staf van de Amerikaanse ambassade in Moskou. In juli 1981 was hij ambassadeur in Praag geworden.
Matlock zou in de Nationale Veiligheidsraad Richard Pipes opvolgen, die begin 1983 naar de Harvard-universiteit was teruggekeerd. Critici van de regering in het Congres en elders hadden herhaaldelijk betoogd dat het beleid van de



Langhorne Motley, de nieuwe onderminister van buitenlandse zaken voor Interamerikaanse aangelegenheden.

regering-Reagan ten aarizien van het Kremlin werd bemoeilijkt door het ontbreken in die regering van vooraanstaande deskundigen in Sowjet-aangelegenheden, zoals Henry Kissinger en Zbigniew Brzezinski in voorgaande regeringen.

Op 22 juli maakte president Reagan bekend dat Robert McFarlane was benoemd tot speciale afgezant voor het Midden-Oosten. McFarlane, plaatsvervangend adviseur voor de nationale veiligheid. verving Philip Habib. die om persoonlijke redenen was teruggetreden.

Instelling commissie-Kissinger

Op 18 juli maakte Reagan in Hollywood bekend dat hij de voormalige minister van buitenlandse zaken, Henry Kissinger, had benoemd tot hoofd van een nieuwe commissie voor Midden-Amerika.
Taak van de nieuwe commissie was het geven van beleidsadviezen aan de regering die moesten leiden tot ,,versterking van Centraal-Amerika tegen de verdorven communistische agressie", aldus Reagan.
De president zei in zijn toespraak voor de Internationale Associatie van Havenarbeiders (International Longshoreman's Association-ILA) in Hollywood dat de commissie ,,de fundamenten moet leggen voor een langetermijnbeleid en een eensgezinde benadering van de vrijheid en onafhankelijkheid voor de landen van Centraal-Amerika".
De commissie zou pas in de loop van het jaar enkele aanbevelingen doen, maar zo zei Reagan, in de tussentijd moeten we niet toestaan dat ,,het totalitaire communisme door het in gebreke blijven van de VS zal zegevieren".
Op 19 juli maakte president Reagan de namen bekend van de andere elf leden van de nieuwe onpartijdige commissie. Het waren Nicholas Brady, een zakenman en een vroegere Republikeinse Senator uit New Jersey; Henry G. Sisneros, burgemeester van San Antonio; William P. Clements jr., Republikeins gouverneur van Texas (1979-1983) en plaatsvervangend minister van defensie (1973-1976); Carlos F. Diaz-Alejandro, hoogleraar in de economie aan de Yale University en voorzitter van een studiecommissie inzake Latijns-Amerika (1976-1979); Wilson Sunday Johnson, de voorzitter van de Nationale Federatie van Onafhankelijke zakenlieden; Joseph Lane Kirkland, de president van de vakbond AFL-CIO, Richard Scammon, in 1973 lid van de Amerikaanse delegatie bij de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties; John Robert Silber, de president van de Boston University; Potter Stewart, gepensioneerd rechter van het Opperste Gerechtshof; Robert S. Strauss, leider van Carters herverkiezingscampagne (1979-1981), voorzitter van de Democratische Partij (1972-1977) en president Carters speciale onderhandelaar in het Midden-Oosten (1979-1981); en William B. Walsh, oprichter, president en directeur van Project Hope.

Naast de twaalf commissieleden waren er nog acht adviseurs afkomstig uit het Congres. VN-ambassadrice Jeane Kirkpatrick vertegenwoordigde president Reagan.

Op 10 augustus werden de twaalf leden van de commissie-Kissinger beëdigd.
De benoeming van Kissinger tot voorzitter van de onpartijdige commissie voor Midden-Amerika riep in heel Amerika felle reacties op.

„Zo er al iemand in dit grote land is die lager dan de heer Kissinger op mijn voorkeurslijst staat, kan ik niet op zijn naam komen." Aldus reageerde de conservatieve Republikeinse Senator Jesse Helms op president Reagans benoeming van Henry Kissinger.
Helms was voorzitter van een subcommissie (inzake het westelijk halfrond) van de invloedrijke Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen. Hij verklaarde dat hij de voormalige minister van buitenlandse zaken voor zijn subcommissie wilde laten verschijnen om uit te zoeken „of hij hoegenaamd iets afweet van Midden-Amerika".
Clement Zablocki, de Democratische voorzitter van de commissie van buitenlandse zaken van het Huis van Afgevaardigden, zei te betwijfelen of de benoeming van Kissinger de geloofwaardigheid van Reagans Latijns-Amerikabeleid zou verbeteren.
Senator Christopher J. Dodd, een liberale tegenstander van het Midden-Amerikabeleid van de regering-Reagan, verklaarde dat Kissinger weinig concurrenten had, als het op diplomatieke ervaring en kennis van zaken aan kwam, ,,maar juist die ervaring heeft hem tot een symbool gemaakt van een buitenlandse politiek die velen liever vergeten dan voor herhaling in aanmerking laten komen".
Laurence Birns, voorzitter van de raad voor Westelijke halfrondzaken, gaf als commentaar dat vele gematigde en vooruitstrevende elementen in Latijns-Amerika Kissinger zagen als een symbool van Amerikaanse interventie vanwege geheime Amerikaanse operaties in Chili tijdens de regering-Nixon (die tot de val van de regering-Allende in Santiago leidden).

Ook in de Amerikaanse pers, van links tot rechts, werd slechts uiterst sceptisch, zoniet afwijzend gereageerd op de benoeming van Kissinger. Zo werd o.m. een citaat uit het nieuwe boek The Price of Power van de journalist Seymour Hersh over Henry Kissinger aangehaald waaruit bleek dat deze niet veel belangstelling had voor Midden-Amerika.

Het citaat ging over een in 1969 gehouden lunch tussen Kissinger en Gabriel Vaides, de toenmalige christen-democratische minister van buitenlandse zaken van Chili. Valdes had een dag eerder president Nixons irritatie gewekt met een toespraak over de problemen van Zuidamerikaanse politici in de betrekkingen met de Verenigde Staten.

Volgens Seymour Hersh ontstond tijdens de lunch de volgende discussie: ,,De ontmoeting verliep onplezierig. Volgens Valdes begon Kissinger met de woorden: ,,Meneer de minister, U hield een vreemde toespraak. U komt hier om over Latijns-Amerika te spreken, maar dat is van geen enkel belang. Uit het Zuiden kan niets belangrijks komen. In het Zuiden is nooit geschiedenis gemaakt. De as van de geschiedenis begint in Moskou, gaat naar Bonn, loopt door Washington en gaat vervolgens naar Tokio. Wat in het Zuiden gebeurt is niet belangrijk. U verdoet Uw tijd." „Ik zei", zo herinnerde Vaides zich, ,,meneer Kissinger, U weet niets van het Zuiden". ,,Nee", antwoordde Kissinger, ,,en het kan me niet schelen".

Over hoe de benoeming van Kissinger tot stand was gekomen en de rol die Reagans adviseur voor de nationale veiligheid, William Clark, daarbij speelde, meldde het *NRC/H'blad* (22-7) o.m. het volgende:

Het is allemaal reeds enkele maanden geleden begonnen, toen Reagans veiligheidsadviseur William Clark en Kissinger afspraken elkaar ongeveer een keer per week te ontmoeten om over politieke kwesties van gedachten te wisselen. Het was ook Clark die met de naam van Kissinger kwam aanzetten, toen van verschillende kanten werd voorgesteld een studiecommissie voor Midden-Amerika te benoemen, bestaande uit Republikeinen en Democraten.

Ofschoon Clark het later heeft willen doen voorkomen, als zou president Reagan Kissinger hebben voorgedragen, had Reagan aanvankelijk juist bedenkingen. Tenslotte vormde Kissinger in zijn verkiezingscampagne van de jaren zeventig een belangrijk mikpunt.
Zo stelde Reagan in maart 1976 vast dat president Gerald Ford en zijn minister van buitenlandse zaken. Kissinaer. verantwoordelijk moesten worden geacht voor het feit dat de VS



Drie leden van de commissie-Kissinger: v.l.n.r. Robert Strauss, Lane Kirkland en Potter Stewart.

tegenover de Sowjet-Unie op militair gebied een achterstand hadden opgelopen.

Reagan had eveneens felle kritiek op Kissingers bemoeiing met de onderhandelingen over het Panamakanaal en over een beperking van strategische wapens (SALTII) alsook op diens steun voor de Slotakte van Helsinki.
Naar de mening van Reagan hadden de Amerikanen met de ondertekening van de Slotakte hun fiat gegeven aan het Russische streven om de Oosteuropese buurlanden eens en voorgoed onder de slavenknoet te brengen.
Niet uitgesloten is dat deze uitlatingen ook de afgelopen twee-en-een-half jaar de voornaamste belemmering zijn geweest om Kissinger in een belangrijke functie te benoemen. De inzet zou immers Reagans geloofwaardigheid vormen. Daarom zou de president voorstellen om Kissinger als speciaal afgezant naar het Midden-Oosten te sturen, van de hand hebben gewezen. Dit keer had hij echter geen andere keus, omdat het hem nu eenmaal aan goede topadviseurs ontbreekt en omdat hij door zijn veiligheidsadviseur William Clark voor het blok werd gezet.

Deze had vastgesteld dat Kissinger in feite helemaal op de lijn van de huidige regering ligt. De oud-minister is tegen elke verlaging van de Amerikaanse militaire hulp aan El Salvador en eventueel vóór een Amerikaanse militaire presentie aan de grens tussen Honduras en Nicaragua, wanneer het niet meer mogelijk is geheime hulp aan de anti-Sandinistische rebellen in Nicaragua te geven. In het Huis van Afgevaardigden gaan er steeds meer stemmen op om deze hulp te verbieden.

Nog onlangs heeft Kissinger er in een interview met het blad Public Opinion op gewezen dat wanneer de VS geen greep op de situatie in Midden-Amerika krijgen, ,,het onmogelijk zal zijn om de bedreigde landen in de Perzische Golf en in andere gebieden te overtuigen dat we weten, hoe we het globaal evenwicht moeten handhaven". Tegen deze achtergrond heeft hij zich voor geheime hulp aan de anti-Sandinistische rebellen uitgesproken.

Maar Clark moest niet alleen Reagan overtuigen dat Kissinger de meest geschikte man voor het voorzitterschap van de nieuwe commissie was, ook op Kissinger zelf moest hij geruime tijd inpraten. Deze heeft immers in de loop der jaren een uitgebreide winkel kunnen opbouwen die hij liever niet in de steek wil laten. Zo is hij aan de Universiteit van Georgetown adviseur van het Centrum voor strategische en internationale studiën en hoogleraar aan de School voor de Buitenlandse Dienst.

Daarnaast is hij commissaris van het Metropolitan Museum of Art en van Twentieth Century-Fox, verder medewerker aan het nieuwsprogramma van de televisie-organisatie ABC en lid van Reagans adviescommissie voor buitenlandse inlichtingen. Nog doorslaggevender was echter in eerste instantie dat hij weinig vertrouwen in het hele project had. Volgens de Washington Post had hij zelfs rondweg negatief op Clarks voorstel gereageerd.

Niet uitgesloten wordt dat Nixons oud-minister van buitenlandse zaken, tevens Nobelprijswinnaar voor de vrede, uiteindelijk toch heeft toegehapt, omdat hij zijn aanzien weer wat zou willen opvijzelen. Hij zou zich nogal de vernietigende onthullingen hebben aangetrokken die de journalist Seymour Hersh onlangs in het boek „The Price of Power: Kissinger in the Nixon White House" over zijn loopbaan heeft gedaan.

Volgens Hersh had Kissinger onder meer tijdens de verkiezingscampagne in 1968 van twee walletjes proberen te eten door beide presidentskandidaten, de Republikein Richard Nixon en de Democraat Hubert Humphrey, vertrouwelijke documenten aan te bieden. Kissingers reactie: Smerige leugens".

Toenemende invloed van Clark ten koste van Shultz.

Op 22 aug. 1983 ging The Times nader in op de toegenomen invloed van Clark waardoor het gezag van minister van buitenlandse zaken Shultz werd uitgehold:

In Washington leeft bij velen de opvatting dat Reagans National Security Adviser (Adviseur voor de nationale veiligheid) William Clark het gezag van minister van buitenlandse zaken Shultz zozeer heeft uitgehold dat deze nu niet langer de drijvende kracht meer is achter het Amerikaanse buitenlandse beleid. Het Centraal-Amerikabeleid wordt inderdaad voornamelijk bepaald door het Witte Huis, waar Clark zetelt, en niet door Shultz; de minister moest zelfs uit de kranten vernemen dat besloten was marineschepen en troepen naar de regio te zenden. Na zijn mislukte missie naar het Midden-Oosten in juli iijkt hij ook bij deze problematiek te worden gepasseerd. Shultz was tegen zijn tot mislukken gedoemde missie. Reagan heeft Clarks voormalige assistent, Robert McFarlane, benoemd als nieuwe speciale gezant voor het Midden-Oosten. Het is opgevallen dat tot diens diplomatieke team geen enkele afgevaardigde van het State Department behoort. Zelfs op het belangrijke gebied van de wapenbeheersing vertrouwt de president steeds meer op Clark, die nu de interdepartementale commissie voorzit welke werd ingesteld om de Geneefse onderhandelingen met de USSR te volgen.
Er wordt in Washington gespeculeerd dat Shultz door de ontwikkelingen zo teleurgesteld is dat hij overweegt zijn ontslag aan te bieden, wat evenwel niet in de lijn van deze minister ligt. Hij is echter ongetwijfeld zeer gefrustreerd en heeft dit Reagan ook laten weten. Het gevolg daarvan was dat het Witte Huis onlangs heeft gepoogd Shultz weer in het middelpunt van de publieke aandacht te plaatsen.
Rivaliteit tussen het State Department en de National Security Adviser is in het Amerikaanse bestel ingebouwd en heeft een zekere traditie. Het regeringssysteem in de VS, dat geen collectieve verantwooordelijkheid van het kabinet kent, leent zich sterker voor een onderlinge belangenstrijd dan het Britse bestel.
Zowel Shultz als Clark ontlenen hun gezag aan een presidentiële benoeming en niet aan verkiezingen, wat pogingen de welwillende aandacht van de president te krijgen stimuleert. Er zijn bovendien weinig ambtenaren in topfucties die daar langer zitten dan de (voor vier jaar gekozen) president; de meesten zijn als politiek medestander van de president aangesteld en derhalve geneigd hun loyaliteit af te stemmen op hun politieke leider.
Het huidige schisma tussen Shultz en Clark is door de pers ook wel wat opgeblazen; zij onderscheidt zich in diverse opzichten van eerdere conflicten tussen State Department en National Veiligheidsraad (National Security Council-NSC). Eerdere NSC-chefs, zoals Kissinger en Brzezinski waren erkende experts op het terrein van buitenlandse zaken, maar Clark is dat niet en hij heeft daartoe ook niet de pretentie. Clark verbleef voordat hij naar Washington kwam overwegend in Californië en voor hem was het ,,buitenland" New York. Bij de verhoren in de Senaat voor zijn benoeming bracht hij het er rampzalig af en vertoonde hij een totale onwetenheid over wat zich buiten de VS afspeelde. Maar hij heeft sindsdien veel geleerd. Reagan bracht hem trouwens niet vanwege zijn buitenlands-politieke kennis naar het Witte Huis, maar omdat hij een vriend van hem was die hij vertrouwde en die hem jarenlang trouw had gediend toen hij gouverneur van Californië was.



George Shultz

Voor het State Department vormt gebrek aan kennis bij Clark minder een probleem dan zijn neiging de buitenlands-politieke kwesties te evalueren in termen van binnenlands-politieke gevolgen die deze voor president Reagan zuilen hebben, waarbij de internationale implicaties vaak worden veronachtzaamd (zoals bij de kwestie van het embargo op leveranties voor de Russische aardgaspijpleiding). Het sturen van de Amerikaanse vloot naar Centraal-Amerika bijv. toont conservatieve Republikeinen dat Reagan tot een harde aanpak van marxisten op het achtererf van de VS bereid is. De hervatting van de graanverkopen aan de Sowjet-Unie levert de steun op van de boeren in de belangrijke staten in het midden-westen. De huidige vriendelijker benadering van Israël zal zeker effect hebben op de belangrijke joodse lobby in de VS.
De problemen die uit Clarks gemis aan buitenlandse kennis voortspruiten worden vergroot door gebrek aan buitenlands-politieke ervaring en belangstelling bij president Reagan zelf, aldus experts. In het verleden werden presidenten met een binnenlands-politieke oriëntatie gesecondeerd door krachtige ministers van buitenlandse zaken, zoals de combinatie Eisenhower-Foster Dulles; deze teams bleken uiterst effectief te zijn. Shultz' expertise ligt echter voornamelijk op economisch terrein; hij heeft voorts niet de krachtige persoonlijkheid of het zelfbewuste temperament dat een president of een National Security Adviser intoomt. Een van de voornaamste zwakheden van Shultz is zijn passieve, terughoudende benadering bij het omgaan met leden van de regering. Juist om die kwaliteiten werd Shultz echter door Reagan aangezocht om de onstuimige Haig op te volgen.

Shultz gaat er prat op dat hij een ,,team-speler" is. Hij zou lof hebben geoogst voor zijn manier van doen als hij enkele opzienbarende buitenlands-politieke successen had geboekt. Maar dat is nu juist niet gebeurd en Reagan is momenteel, met het oog op de naderende verkiezingscampagne, uit op een snel resultaat opleverende actie.
Dat betekent niet dat Shultz uitgerangeerd is. Het Witte Huis beseft de internationale schade die de vervanging, voor de tweede maal, van de minister van buitenlandse zaken zou aanrichten. Bovendien wordt gezegd dat Shultz en Clark elkaar goed liggen en het over de meeste kwesties met elkaar eens zijn.
Wat de huidige controverse aantoont is dat de National Security Adviser, ongeacht wie, een belangrijke, zo niet de voornaamste rol zal blijven spelen bij het bepalen van het Amerikaanse buitenlandse beleid. Reagan was er aanvankelijk op uit die rol te beperken, maar hij heeft ervaren dat dit niet gaat.

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

VERDERE ASPECTEN VAN DE GOLF-OORLOG

In aansluiting aan het overzicht van pag. 609 e.v. en voorgaande berichten volgt hieronder een samenvatting van diverse andere aspecten van de Golf-oorlog tussen Irak en Iran.

Iraakse luchtoorlog tegen steden en olie-installaties. Maatregelen *i.z.* internationale scheepvaart

Nadat Iran sinds de ontzetting van Abadan in sept. 1981 (pag. 347/1-1982) het initiatief in de Golf-oorlog had overgenomen en het bij de strijd op de grond Irak in het defensief had gedrongen (pag. 37412 e.v.-1982, 97 e.v.-1983 en 609 e.v.-1983), bleek Irak de sterkste partij in de luchtoorlog. Het zou volgens sommige waarnemers over driemaal zoveel operationele vliegtuigen beschikken als Iran (d.w.z. 120 a 150), waarvan ongeveer 70% door de SU werd geleverd. In The Times (19-7) werd geschat dat Iran 30 a 40 operationele vliegtuigen had tegen Irak meer dan 300.
De Iraakse luchtmacht voerde aanvallen uit op Iraanse steden en olie-installaties, speciaal de terminal op het eiland Kharg. (Voor de Iraanse revolutie van 1979 liep 60% van de Iraanse olie-export via Kharg.)

Reeds op 30 sept. 1981 was het pompstation van Gurreh op het vasteland door een Iraaks bombardement zwaar beschadigd, waardoor Iran niet meer in staat zou zijn olie te pompen naar het laadstation op Kharg met als gevolg dat de voorraden in de opslagtanks op het eiland vrijwel uitgeput raakten, aldus een bericht op 19 okt. 1981 van Middle East Economic Survey (MEES).
Maar op 26 okt. berichtte MEES dat Iran de olie-export via de terminal op Kharg weer enigermate had hervat, want de voorgaande week had de Iraanse oliemaatschappij NIOC drie tankers toestemming gegeven daar te laden. Voor het bombardement werden vanuit Kharg 300.000 a 500.000 vaten per dag geëxporteerd.

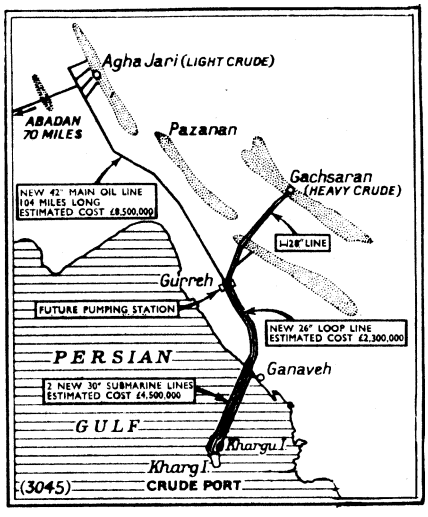
Op 30 mei 1982 meldde radio-Bagdad dat de Iraakse luchtmacht de olieterminal op Kharg (voor het eerst sinds oktober 1980) en een olieraffinaderij in Tabriz (Noord-Iran) had gebombardeerd als vergelding voor Iraanse artilleriebeschietingen van burgerdoelen o.a. in Basra.

In de maanden juni en juli voerde de Iraakse luchtmacht diverse bombardementen op Iraanse steden uit.

Op 5 juni werd Ilam (ruim 500 km ten westen van Teheran) gebombardeerd; radio-Teheran meldde 40 doden en 150 gewonden onder de burgerbevolking.
Bij een bombardement op de stad Hamadan (ca. 300 km ten westen van Teheran) zouden volgens radio-Teheran op 16 juli 73 mensen zijn gedood en meer dan 350 zijn gewond. Deze Iraanse zender stelde dat daarmee de vierde belangrijke stad in West-Iran door Irak was gebombardeerd – na Ilam, Khorramabad en Bakhtaran (het vroegere Kermanshah) – en dat die aanvallen samen meer dan 120 doden en 900 gewonden hadden gevergd.
Op 19 juli werden Ilam en Khorramabad opnieuw gebombardeerd; in de eerste berichten van de Iraanse radio was sprake van 5 doden en ca. 50 gewonden.
Nadat de Iraanse luchtmacht op 21 juli een bombardement had uitgevoerd op olie-installaties in de buurt van de Iraakse hoofdstad Bagdad, waarbij volgens Teheran een voltreffer werd geplaatst op de raffinaderij Al-Dawrah en een Iraanse Phantom werd neergeschoten, ging de Iraakse luchtmacht over tot het bombarderen van de Iraanse steden Ahwaz en Dezful, waarbij in totaal 170 burgers zouden zijn gedood of gewond.

Inmiddels zette Irak zijn luchtaanvallen op de olieterminal van Kharg voort. Van Iraakse zijde werden bombardementen gemeld op 15 en 16 juli. Volgens het Iraanse blad Keyhan zou bij de laatste aanval één olievereservoir zijn verwoest en twee andere beschadigd, maar op 19 juli ontkende het Iraanse ministerie van oliezaken dat het bombardement had plaatsgevonden. Volgens Westerse bronnen ging het laden van tankers bij Kharg op 18 juli normaal door.

Op 12 aug. verklaarde Irak het noordwestelijke deel van de Golf – het gebied tot 65 km vanaf Kharg – tot verboden militaire zone voor de internationale scheepvaart. Volgens een militaire woordvoerder hadden de Iraakse strijdkrachten soms moeite de nationaliteiten van de schepen in de Golf te onderscheiden en vast te stellen of die Irak „vriendelijk dan wel vijandig gezind" waren. De maatregel was bedoeld om een herhaling te voorkomen van een incident op 9 aug., toen twee „scheepsdoelen" door Irak tot zinken waren gebracht. Dit bleken later te zijn het Griekse vrachtschip Litsion Bride en het Zuidkoreaanse vrachtschip Sambow Banner. Een bemanningslid van de Zuidkoreaan kwam om het leven, terwijl acht anderen als vermist werden opgegeven.



(The Times)

Op 23 sept. 1980 had de Iraakse regering de scheepvaart in de Shatt-al-Arab en aangrenzende waterwegen verboden. Als gevolg daarvan zaten begin 1982 nog ruim 60 buitenlandse schepen in die wateren opgesloten.
Op 14 jan. 1982 waarschuwde Irak de internationale scheepvaart uit het noordelijke deel van de Golf te blijven. Schepen in dat gebied zouden op dezelfde wijze worden aangepakt als de drie die volgens Irak op 11 jan. tot zinken waren gebracht toen zij trachtten de Iraanse haven Bandar Khomeini te verlaten. Voorts liet Irak weten dat het gebied tussen Bandar Khomeini en de „top" van de Golf vol mijnen zat. (Financial Times 15-1-1982).
Op 10 maart meldde dit Britse blad dat Irak ook mijnen had gelegd in het Khor-Mussa-kanaal dat de Iraanse havens Bandar Mahshahr en Bandar Khomeini met de open zee verbond. Als gevolg van die mijnen liep de Iraanse tanker Mokran bij het verlaten van Bandar Mahshahr medio februari 1982 ernstige schade op.
In juni 1982 bracht Irak een Griekse vrachtboot op ca. 50 km van Bandar Khomeini tot zinken, waarbij drie bemanningsleden omkwamen.

Op 15 aug. kondigde de Iraakse president Saddam Hoessein een blokkade van het Iraanse eiland Kharg af. Hij waarschuwde buitenlandse schepen daar niet in de buurt te komen. „Het eiland, met alle olie-installaties alsmede de binnen- en uitvarende schepen van welke nationaliteit ook, zullen een doelwit voor de Iraakse luchtmacht vormen", aldus de president.
Op 18 aug. noemde de Iraanse premier Hussein Moussavi de Iraakse waarschuwing „loze bluf": „Onze strijdkrachten kunnen elke krankzinnige actie in het gebied voorkomen." Enkele uren later voerden Iraakse vliegtuigen een bombardement uit op de olie-installaties van Kharg, waarbij in opdracht van president Saddam Hoessein de olietankers moesten worden ontzien. Volgens een Iraakse regeringswoordvoerder was dit de „laatste kans" voor de tankers die Kharg aandeden. Ook was het bombardement bedoeld als waarschuwing aan Iran om de artilleriebeschietingen van Basra en Khanaqin te staken.
Op 19 aug. verklaarde de bevelhebber van de Iraanse vloot, Afzali, dat Iran alle scheepvaartmaatschappijen en de belanghebbende regeringen een volledige veiligheid garandeerde voor schepen die Kharg en Bandar Khomeini aandoen. De Iraanse strijdkrachten was opgedragen die schepen te beschermen.
Op 20 aug. schreef het Iraakse blad Goumhouria dat de Iraakse waarschuwing niet alleen gold voor schepen die Kharg aandoen, maar dat alle Iraanse havens in de Golf tot oorlogsgebied waren verklaard.

Vervolgens maakte Irak melding van een reeks bombardementen op Kharg, t.w. op 25 en 30 aug. alsmede op 7 en 14 sept., terwijl het voorts claimde op 4 sept. twee tankers in de buurt van Kharg en twee vrachtschepen voor de haven van Bandar Khomeini te hebben vernietigd. Terwijl Iran ontkende dat schepen in de buurt van Kharg schade hadden opgelopen, publiceerde Irak op 5 sept. als „bewijs" voor zijn bericht een luchtfoto van een brandende tanker. Op 6 sept. maakte het Turkse ministerie van buitenlandse zaken bekend dat een Turks vrachtschip, de „Mar Transporter", op 4 sept. bij een luchtaanval door Iraakse raketten tot zinken was gebracht toen het schip, aan het hoofd van een door Iraanse oorlogsschepen geëscorteerd konvooi van ca. 10 schepen, de haven van Bandar Khomeini zou binnenlopen. Bij de aanval kwamen drie bemanningsleden om het leven, aldus de Turkse mededeling.

Daarna claimde Irak op 8 sept. twee „marinedoelen" tot zinken te hebben gebracht in de buurt van Bandar Khomeini bij de ingang van het Khor-Mussa-kanaal; op 9 sept. 'savonds een tanker in brand te hebben geschoten op ca. 20 mijl voor de Iraanse haven Bushir; en op 11 sept. een niet-geïdentificeerd schip tot zinken te hebben gebracht voor de haven van Bandar Khomeini. Op 12 sept. deelde een woordvoerder van het Griekse ministerie van scheepvaart mee dat een Grieks vrachtschip, de „Evangelia S" de vorige dag op 25 mijl van genoemde haven door een Iraakse raket was getroffen en in brand was geraakt. Alle 21 bemanningsleden bleven ongedeerd.

Intussen hadden op 23 aug. in Londen geruchten de ronde gedaan dat Iran de Golf wilde afsluiten door een blokkade in de Straat van Hormoez, zolang de Iraakse luchtaanvallen voortduurden. Maar een woordvoerder van het Iraanse ministerie van oliezaken sprak dit op 24 aug. tegen; naar zijn zeggen waren deze geruchten ,,complete leugens en ongegrond" en door ,,imperialistische kringen" verzonnen om de aanwezigheid van Amerikaanse strijdkrachten in de Golf te rechtvaardigen en de Iraanse economie te schaden.

Op 3 sept. waarschuwde de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani echter dat als de Iraanse olieterminals buiten werking werden gesteld ,,heel Europa van Golf-olie zal zijn verstaken", waarmee hij volgens waarnemers op een blokkade van de Straat van Hormoez doelde. Op 12 okt. verklaarde de Iraanse minister van buitenlandse zaken, Ali Akbar Velayati, in de Algemene Vergadering van de VN dat als de Iraanse olie-uitvoer zou worden lamgelegd, Iran ervoor zou zorgen dat ,,de olie van de Perzische Golf hetzelfde lot ondergaat".

Over de praktische effecten van de Iraakse luchtaanvallen liepen de opvattingen uiteen. Op 14 sept. verklaarde de Iraanse minister van oliezaken, Mohammed Gharazi, dat de Iraanse olie-export ondanks de luchtaanvallen op Kharg nog 1,7 mln vaten per dag bedroeg, Irak meldde diverse malen voltreffers op de olie-installaties van Kharg en een Iraakse woordvoerder verklaarde volgens NZZ (15-10-1982) dat de haven van het eiland voor 80% was verwoest. Maar de Britse verzekeringsmaatschappij Lloyds publiceerde op 7 sept. een bericht van haar agent uit Dubai dat de terminal van Kharg ,,normaal functioneert".

De oliedeskundigen verschilden van mening over de omvang van de Iraanse olie-export. Volgens MEES (29-8-1982) zou de export zijn gedaald van 2 mln vaten per dag in juli tot 900.000 per dag, maar volgens oliedeskundigen in New York en Londen zou van een drastische inkrimping van de Iraanse olie-export geen sprake zijn, aldus *NRC/H'blad* (17-9-1982).

Nadat Lloyds de verzekeringspremies voor tankers die Iraanse havens aandoen eind augustus tot 3% van de waarde van de lading had verhoogd, bood de Iraanse staatsverzekering dezelfde soort verzekering aan als Lloyds tegen een premie van 1%.

Voorts verkocht Iran zijn olie op de spotmarkt ruim beneden de OPEC-richtprijs van $34,20 per vat (zie ook pag. 56711-1982). The Times (4-9-1982) noemde een prijs van $28 per vat, terwijl in sommige andere berichten een prijs van $26 per vat werd genoemd.

Na medio sept. 1982 zette de Iraakse luchtmacht zijn aanvallen op Iraanse steden, olie-installaties en tankers voort. Tot medio maart 1983 werden o.a. de volgende Iraakse acties gemeld:

Op 21 sept. werden volgens een Iraaks legercommuniqué bombardementen uitgevoerd op militaire doelen in vijf Westiraanse steden: Dehloman, Mehran, Ilam, Gilan-e-Gharb en Sar-e-Pol.

In de nacht van 6 op 7 okt. werden volgens radio-Bagdad twee ,,vijandelijke marinedoelen vernietigd op 5 mijl ten zuidoosten van Kharg.

Op 21 nov. meldde het Iraakse persbureau INA dat de voorgaande avond in een gecombineerde operatie van luchtmacht en marine vijf niet-geïdentificeerde tankes bij de terminal van Kharg tot zinken waren gebracht. Ket bericht werd door Iran tegengesproken, terwijl Lloyds op 21 nov. liet weten niet te beschikken over gegevens dat vijf tankers bij Kharg waren vernietigd. Maar op 22 nov. meldde Lloyds dat twee Iraanse schepen, de tanker „Shirvan" en het hotelschip „Raffaello", bij een Iraakse luchtaanval in de haven van Bushir (65 km ten zuidoosten van Kharg) zwaar waren beschadigd. Ook een Indiaas vrachtschip, de „Archana", was getroffen, maar dit kon naar Dubai doorvaren. De scheepvaart naar Kharg ging gewoon door en ook de verzekeringsmaatschappijen reageerden niet.

Tot 20 nov. waren in totaal slechts zes vrachtschepen getroffen door Iraakse bommen, aldus NRC/H'blad (27-11-1982) en wel in de wateren van Bandar Khorneini, op 140 km ten noordwesten van Kharg. Volgens de Financial Times (25-11-1982) exporteerde Iran toen 2,3 mln vaten olie per dag tegen Irak 600.000 vaten.

Op 9 dec. meldde Irak drie Iraanse „marinedoelen" te hebben vernietigd tijdens een lucht- en zeeslag in het noorden van de Golf, en op 18 dec. zou de Iraakse marine volgens radio-Bagdad in diezelfde buurt vier Iraanse oorlogs- en koopvaardijschepen hebben vernietigd. Deze berichten werden niet door andere bronnen bevestigd.

Bij een Iraakse raketaanval op de Griekse tanker „Scapmount" op 18 dec. in het Khor-Mussa-kanaal vielen volgens Lloyds onder de bemanning twee doden en vijf gewonden.

Op 17 jan. 1983 voerde de Iraakse luchtmacht volgens radio-Bagdad aanvalien uit op olie-installaties op Kharg en een gas-separatiefabriek bij Ahwaz.

Vervolgens meldde het Iraakse persbureau TNA dat de Iraakse luchtmacht en marine op 9 febr. drie „marinedoelen" in het noordoostelijke deel van de Golf hadden vernietigd.

Op 12 febr. voerden de Iraakse luchtmacht en marine naar eigen zeggen een bombardement uit op Kharg, waarbij de westelijke kade en een pompstation door voltreffers zouden zijn beschadigd. Ook een tanker zou zijn getroffen.

Op 2 maart werden volgens INA bij een Iraakse luchtaanval in het uiterste noorden van de Golf vijf Iraanse schepen, waaronder enkele tankers, tot zinken gebracht.

Daarentegen meldde het Iraanse persbureau Irna (19-3) dat de Iraanse luchtmacht en marine op 17 maart twee Iraakse motortorpedoboten in de Golf tot zinken hadden gebracht.

Lekkende oliebronnen in de *Golf*. Voortzetting strijd

Eveneens op 2 maart voerden Iraakse vliegtuigen een bombardement uit op Iraanse olie-installaties in het offshore-veld van Nowruz (80 km ten noorden van Kharg en vlak ten zuiden van de haven Bandar Khomeini). Door deze actie zouden twee oliebronnen in het Nowruz-veld lek zijn geraakt, terwijl daar sinds medio februari ook al een breuk in een pijpleiding – waarschijnlijk door een schip veroorzaakt – tot olielekkage had geleid. De uitstromende olie vormde een reusachtige vlek, die de kusten van de Golfstaten, incl. de zoetwatervoorziening, bedreigde en het milieu onmetelijke schade toebracht.

Volgens diverse schattingen zouden sindsdien per dag minstens 4.500 vaten olie (van elk 159 liter) de Golf instromen, maar er waren zelfs ramingen van 10.000 vaten per dag.

Internationale pogingen om afspraken te maken over het dichten van de lekkende putten en het opruimen van de uitgestroomde olie bleven zonder resultaat, omdat de oorlogvoerende partijen het niet eens konden worden over een tijdelijk staakt-het-vuren in het betrokken gebied.

Op 4 april vond in Manama, de hoofdstad van Bahrein, een bijeenkomst plaats van expert van de uit de acht Golfstaten bestaande Region Or-

ganisation for the Protection of the Marine Environment (ROPME), een sinds 1 jan. 1982 in functie getreden organisatie t.b.v. de milieubescherming in de Golf. Bij die gelegenheid verwierp de Iraanse voorzitter, ambassadeur Ali Shams Ardakani, een Iraaks aanbod voor een beperkt staakt het vuren.
Dat bestand moest volgens een officiële Iraakse woordvoerder onder auspiciën van de VN of een andere internationale instantie staan. Het mocht Iran niet de kans bieden de waterwegen in de Golf te zuiveren, zijn schepen door de Golf te laten varen of langs die route wapens en munitie te vervoeren dan wel het gebied van zeemijnen te zuiveren.
Ardakani noemde de Iraakse voorwaarden „niet ontvankelijk". Zijn land weigerde de term „staakt-het-vuren" te aanvaarden, omdat het Irak alleen voor de militaire acties in het gebied van Nowruz verantwoordelijk achtte. Het olieveld van Nowruz was naar zijn zeggen „sinds drie jaar niet meer in produktie" en kon dus niet als „oorlogsdoel" worden beschouwd. Voorts stelde Ardakani Irak verantwoordelijk voor alle schade aan de olieputten van Nowruz, die het gevolg waren van Iraakse aanvallen op 27 jan., 11 febr. en 2 maart. Irak zou ook de kosten voor het dichten van de lekken en het schoonmaken moeten betalen.
De bijeenkomst in Manama diende ter voorbereiding van een ministersconferentie van de ROPME, die op 6 april in Koeweit werd gehouden. Daar verwierp de Iraanse vice-premier Hossein Mirza Taheri, al de dag tevoren, een „gedicteerde vrede". Hij stelde dat Iran onmiddellijk met de reparatie van de lekkende putten was begonnen, maar dat Irak het gebied had gebombardeerd, waardoor verscheidene Iraanse technici waren gedood. De conferentie in Koeweit werd op 6 april verdaagd in de hoop dat Iran en Irak via informeel overleg tot overeenstemming zouden komen. Maar ondanks bemiddeling door de Koeweitse minister van gezondheid bleef een akkoord uit en werd de conferentie tot 13 april opgeschort. Wel werd een technische commissie gevormd om over een plan i.z. reparatie van de beschadigde oliebronnen te spreken.

Op 15 april werd de ministersconferentie van de ROPME in Koeweit zonder resultaat beëindigd. Iran verwierp Iraks aanbod van een onvoorwaardelijk bestand; het wenste slechts een garantie dat het reparatieteam bij zijn werkzaamheden in het Nowruz-veld niet zou worden beschoten. Ook een volgende buitengewone bijeenkomst van de ROPME op 26 april in Koeweit leverde geen akkoord op.
ROPME-experts, die op 25 juni in Manama een nieuwe overlegronde startten, keurden op 30 juni een technisch plan voor de bestrijding van de olie-overlast goed, dat vooral een coördinatie bij de opsporing van grote olievlekken door vliegtuigen en schepen beoogde in een 9.450 km² groot gebied, vanaf het olieveld van Morjan (125 km ten zuidoosten van Nowruz) tot aan het zuidpunt van de Golf. De „oorlogszone", waarin Nowruz ligt, bleef buiten het gebied van de opsporing. De voorgestelde reinigingsoperatie van de Golf en de reparatie van de beschadigde boorputten konden echter pas na een staking van de vijandelijkheden worden uitgevoerd.

Inmiddels duurden de gevechtshandelingen in het noorden van de Golf voort.

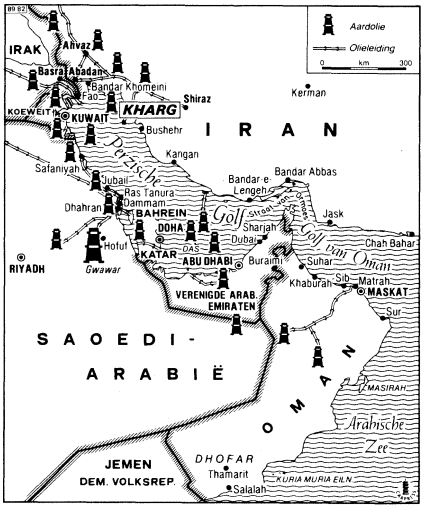
Volgens radio-Teheran zouden zes Iraakse oorlogsschepen met steun van helikopters op 12 april 's avonds raketten hebben afgevuurd op het olieveld van Ardeshir in het noorden van de Golf. Een boortoren zou zijn getroffen zonder ernstige gevolgen. Voorts zou een van de Iraakse schepen tot zinken zijn gebracht. Irak maakte geen melding van deze actie, maar deelde wel mee dat zijn marine die avond twee Iraanse oorlogsschepen tot zinken had gebracht, en op 21 april nog één.
Iraanse strijdkrachten zouden volgens het Iraanse persbureau Irna op 2 mei een Iraakse kanonneerboot tot zinken hebben gebracht toen deze tot een aanval op het olieveld Nowruz overging.
Op 9 mei bestookte Irak drie Iraanse schepen in de buurt van Nowruz. Op 15 mei werden volgens het Iraakse persbureau INA vijf Iraanse schepen tot zinken gebracht, toen die trachtten het Khor-Mussa-kanaal binnen te lopen. Op 3 iuni meldde Lloyds dat twee vrachtscheoen. waaronder een Indiase bulkcarrier, op 31 mei door de Iraakse luchtmacht waren gebombardeerd in de huurt van Bandar Khomeini.
Volgens een Iraaks communiqué werden op 10 juli drie Iraanse „marinedoelen" vernietigd door Iraakse oorlogsschepen en helikopters voor de haven van Bandar Khomeini, nadat daar enige dagen eerder al vier Iraanse oorlogsschepen tot zinken zouden zijn gebracht.

Medio juli bracht het World Wildlife Fund (WWF) in Genève verslag uit van de gevolgen van de olieramp. Aan de oostelijke Golfkust waren de kadavers van 53 doejongs (zeekoeien) gesignaleerd. Voorts waren extreem hoge aantallen dode zeeschildpadden, dolfijnen, zeeslangen en vogels waargenomen. De visvangst was gestaakt en een bloeiende garnalenkwekerij was lamgelegd. De grootste olievlek dreef nog steeds in het midden van de Golf. Door de constante noordwestenwind zouden nog nergens grote hoeveelheden olie op de kusten van de Arabische Golfstaten zijn aangespoeld. Maar volgens *NRC/H'blad* (23-8) moest de olie wel naar de Iraanse kust zijn gedreven en daar over een grote afstand meters dik zijn aangespoeld.

Oliedeskundigen stelden dat door de hoge temperatuur van lucht en water de vluchtige bestanddelen uit de olie (ca. 45%) verdampten en dat door de hoge zoutconcentratie van het Golfwater nog een deel van de olie oploste.

Maar het WWF veronderstelde dat al het zeeleven vernietigd wordt door de hoge concentraties zware metalen en zwavelwaterstof die uit de lekkende putten vrijkomen en zich met het water vermengen. Daardoor zouden ook de koraalriffen, mangrovebossen, paaiplaatsen voor vis en broedgebieden voor vogels en zeeschildpadden met vergiftiging worden bedreigd.

Intussen bleven beide staten op hun aanvankelijke standpunt staan, aldus NZZ (14-7): Iran wil een tijdelijke en plaatselijk begrensde wapenstilstand om de beschadigde boorputten te kunnen repareren; Irak wil een permanente wapenstilstand in de hele Golf. Irak heeft er groot belang bij dat de Golf buiten de oorlog zou raken, omdat het dan voor Irak mogelijk zou zijn de olie-export via zee te hervatten of op zijn minst in een eerste fase zijn verwoeste haven- en tankinstallaties te repareren. Maar juist daarom wil Iran niet met een permanente wapenstilstand instemmen. Inmiddels tracht Irak de Iraniërs bij hun olie-export te treffen door de scheepvaart in de Golf te belemmeren. Irak kan overvallen en verrassingsaanvallen in de kustwateren en bij de toegangen tot de Iraanse havens van Khuzestan ondernemen, maar tot dusver heeft het de olie-uitvoer van Iran niet afgesneden, zo stelde de NZZ. Dit blad wees er voorts op dat de Arabische oliestaten aan de Golf de belangrijkste en thans onontbeerlijke financiële steunpilaren van Irak zijn. Die staten exporteren hun olie via de Straat van Hormoez, die in het zuiden door Iran wordt beheerst. Ook Iran exporteert zijn olie langs deze weg. De Arabische oliestaten hebben reden te vrezen dat Iran de Straat van Hormoez sluit, als zijn eigen olie-export door Irak zou worden afgesneden.
Op 20 juli verklaarde de Iraakse vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Tariq Aziz, dat zijn land „vastbesloten (was) de Iraanse olie- en economische belangen in de Golf te bedreigen".
De Iraanse minister van buitenlandse zaken, Ali Akbar Velayati, reageerde op 24 juli als volgt: „Wij interpreteren ze (de woorden van Aziz) als een directe bedreiging van de veiligheid in de Perzische Golf met het doel de kuststaten politiek en militair te chanteren." Hij waarschuwde vervolgens: „Het zionistische regime van Irak weet dat als welk probleem dan ook wordt geschapen voor de export van de Iraanse olie, geen enkel land in de regio nog in staat zal zijn zijn olie te exporteren." Volgens *Le* Monde (26-7) was het voor het eerst sinds sept. 1982 dat Iran zo duidelijk dreigde met een stopzetting van de olie-uitvoer van de andere oeverstaten van de Golf.
Op 26 juli verklaarde de Iraanse parlementsvoorzitter Hashemi Rafsanjani,



dat zijn land ook de scheepvaart in de Golf zou blokkeren als Frankrijk „en anderen" door zouden gaan met het leveren van „moderne wapens" aan Irak. In dat geval „zal Iran de veiligheid in de Perzische Golf vernietigen", wat naar zijn zeggen heel gemakkelijk was. Rafsanjani voorspelde nog dat een afsluiting van de Straat van Hormoez zou leiden tot een verdrievoudiging van de olieprijs. Zijn uitlatingen hielden verband met berichten over levering door Frankrijk van vijf gevechtsbommenwerpers van het type Super-Etendard met AM-39-Exocet-raketten aan Irak (zie hieronder).
Diezelfde dag bevestigde John Hughes, woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, dat de uit 1980 daterende Carter-doctrine nog steeds geldig was. Die hield in dat „elke poging van een mogendheid van buiten directe controle op de regio van de Perzische Golf uit te oefenen, zal worden beschouwd als een aanval op de vitale belangen van de VS" en dat „zo'n aanval zal worden afgeweerd met elk mogelijk middel, inclusief militaire kracht".

Op 21 sept. meldde het Iraanse persbureau Irna dat Iraanse technici er op 18 sept. „zonder buitenlandse hulp en ondanks raketaanvallen van Irak" in geslaagd waren de lekkende olieput Nowruz No. 3 te dichten waaruit sinds begin maart ettelijke miljoenen liters olie in de Golf waren gestroomd.
Khaled Fakhro, hoofd van het in Bahrein gevestigde noodhulp-centrum voor de Golfkust, zei op 22 sept. dat, als het Iraanse bericht juist was, er nog twee putten gerepareerd moesten worden.
Ook een Saoedische deskundige, Abdul Bir al-Yaqin, deelde volgens Reuter (28-9) mee dat Iran erin geslaagd was een van de drie lekkende bronnen in het Nowruz-veld, waaruit dagelijks een hoeveelheid van 3.000 vaten olie stroomde, onder controle te krijgen. Maar twee andere bronnen lekten nog steeds met een hoeveelheid van ruim 3.300 vaten per dag.

Iraakse raketaanvallen en bombardementen op Iraanse steden. VN-onderzoek

Op 19 dec. 1982 werd de Iraanse stad Dezful in de provincie Khuzestan met Iraakse raketten bestookt als vergelding voor een bomaanslag in Bagdad (pag. 61012). Volgens radio-Teheran vergde deze actie 62 doden en 287 gewonden onder de burgerbevolking van Dezful.

Op 20 april 1983 werd Dezful, aldus radio-Teheran. door drie Iraakse raketten getroffen met als gevolg 21 doden en 110 gewonden. Na een nieuwe bomaanslag in Bagdad op 21 april (pag. 610/3), kwamen op 22 april weer drie Iraakse raketten op Dezful terecht, die toen volgens Iran 37 doden en 210 gewonden onder de burgerbevolking vergden.
Bij een bombardement door twee Iraakse toestellen op de Iraanse plaats Pol-e-Dokhtar (ten zuidwesten van Khorramshahr) op 25 april zouden volgens radio-Teheran 21 burgers zijn omgekomen.
Het Iraanse persbureau Irna meldde vervolgens dat Dezful en de wat noordelijker gelegen stad Andimeshk op 12 mei door Irak met raketten waren bestookt, waarbij zeker 80 resp. 17 mensen zouden zijn gedood.
Op 13 mei waarschuwde de Iraanse parlementsvoorzitter, Rafsanjani, voor Iraanse vergeldingsmaatregelen: „Het kost ons niets om duizenden granaten per dag op (de Iraakse havenstad) Basra af te schieten en de stad met haar één miljoen inwoners te vernietigen." Maar imam Khomeini moest nog zijn toestemming geven voor zo'n actie en de inwoners van Basra zouden in elk geval tevoren worden gewaarschuwd, aldus Rafsanjani.
Van 21 tot 26 mei bracht een VN-team van deskundigen bezoeken aan twaalf plaatsen in Iran en zeven in Irak om een onderzoek in te stellen naar de civiele oorlogsschade. Dit team kwam in een op 23 juni gepubliceerd rapport tot de conclusie dat de Iraanse civiele installaties meer schade van de Golfoorlog hadden geleden dan die in Irak. Bovendien was de Iraanse schade vaak van recenter datum.

Op 3 aug. waarschuwde de Iraakse minister van voorlichting, Latif Natif Jasim, dat Irak hele Iraanse steden zou vernietigen als Iran civiele doelen in Irak bleef beschieten.
Volgens Irna voerde de Iraakse luchtmacht op 10 aug. een bombardement uit op de stad Gilan-e-Gharb, waardoor „honderden mensen" gedood of gewond werden.
Op 13 aug. zouden bij een Iraakse raketaanval op Andimeshk 22 mensen zijn gedood en ca. 200 gewond, aldus radio-Teheran.
Enkele uren nadat Irak op 29 sept. 's avonds Iran had beschuldigd van een beschieting van de grensstad Chandri met granaten (waarbij onder de burgerij 16 doden en 31 gewonden waren gevallen) en met vergelding had gedreigd, raakte radio-Teheran op 30 sept. 's morgens melding van Iraakse raketaanvallen op de Iraanse steden Dezful en Andimeshk (waarbij 67 doden en ca. 250 gewonden waren gevallen). Iran ontkende de beschieting van Chandri en stelde dat de beschuldiging diende ter rechtvaardiging van de raketaanvallen.

Wapenleveranties aan Iran

De onder het sjah-bewind voornamelijk met Amerikaans materieel uitgeruste Iraanse strijdkrachten kregen als gevolg van het in nov. 1979 afgekondigde Amerikaanse embargo (n.a.v. de gijzeling van het Amerikaanse ambassadepersoneel in Teheran) geen reserve-onderdelen meer uit de VS. Die onderdelen konden slechts indirect via buitenlandse wapenhandelaren worden gekocht. Beperkte hoeveelheden wapens werden geleverd door Libië, Syrië, Israël en Taiwan, terwijl Noord-Korea als Irans voornaamste wapenleverancier op de internationale markt gold.

Libië/Syrië Op 10 okt. 1980 maakte Irak bekend dat het zijn diplomatieke personeel uit Syrië en Libië terugriep, omdat deze landen wapens aan Iran hadden geleverd of nog leverden. In de laatste week van sept. 1980 waren zes Iraanse C-130-transporttoestellen op het vliegveld van Damascus waargenomen en eind oktober 1980 werden daar Boeing-747's van de Iraanse luchtmacht gesignaleerd. In persberichten werd verondersteld dat Syrië Sam-7-luchtdoelraketten, Sagger anti-tankraketwerpers, artilleriegranaten en mijnen aan Iran had geleverd.
In Der Spiegel (1-6-1981) stelde de Iraakse president Saddam Hoessein dat Iran Sowjetwapens via Libië en Syrië ontving.
Volgens The Daily Telegraph (15-7-1981) had Libië o.a. 190 Sowjet-tanks (T-54, T-55 en T-62) van Libië naar een marinebasis in Bandar Abbas verscheept alsmede een scheepslading kanonnen (122 mm en 130 mm geschut), terwijl met de aanvoer van 500.000 artilleriegranaten door vliegtuigen een begin was gemaakt; voorts zouden 200 tankbemanningen in Libië waren opgeleid, van wie de eerste groep in juni 1981 in Iran was teruggekeerd, waar ook een Libische commando-eenheid van de marine was aangekomen (uitgerust met bommen die op afstand door radiosignalen tot ontploffing konden worden gebracht).

Israël/VS Op 18 juli 1981 stortte een Argentijns vrachtvliegtuig van het type CL-44 neer in de buurt van Jerewan in de Sowjet-republiek Armenië. Volgens het Sowjet-persbureau Tass (22-7) was het toestel verongelukt na een botsing met een Sowjet-vliegtuig. In een interview met The Sunday Times (26-7) onthulde een Zwitserse zakenman, Andreas Jenni, dat de CL-44 was gecharterd voor het vervoer van 360 ton Amerikaanse tankonderdelen (waarschijnlijk voor M-48's) en munitie ter waarde van $30 mln van Tel Aviv via Larnaca (Cyprus) naar Teheran. Op de terugreis van de derde van twaalf geplande vluchten (de eerste op 12, de tweede op 14 juli) was het toestel nog boven Turkije (later door een Turkse woordvoerder ontkend) door Russische Migs onderschept. Bij het ongeluk zouden zijn Schotse partner, Stuart Allan McCafferty, en de drie Argentijnse bemanningsleden vrijwel zeker zijn omgekomen. Op de vrachtbrieven stonden de tankonderdelen op aandrang van de Israëli's openlijk vermeld, aldus Jenni, maar de bestemming was gefingeerd.
De Iraanse regeringswoordvoerder, Behzad Nabavi, ontkende op 27 juli dat het Argentijnse toestel in Israël gekochte wapens naar Iran had gebracht.

The Guardian (3 okt.) berichtte dat in de voorgaande maanden nog 17 wapentransporten van Israël via Cyprus naar Iran hadden plaatsgevonden. Die transporten waren grotendeels uitgevoerd door in de VS geregistreerde vliegtuigen, maar er waren ook suggesties over vervoer door een Noorse scheepvaartmaatschappij.

In het Britse televisieprogramma Panorama werd op 1 febr. 1982 echter gesteld dat Israël na de vliegramp gedwongen was de wapenleveranties te staken.

Op 26 mei onthulde de toenmalige Israëlische minister van defensie. Ariel Sharon. in een interview met de NBC-teievisie dat Israël voor ca. $27 mln militaire uitrusting aan Iran had geleverd. Later zei Sharon dat het erom ging de door de Amerikaanse media gewekte indruk weg te nemen dat Israël voor astronomische bedragen wapens aan Iran had geleverd. Anti-Israëlische kringen in het State Department en het Pentagon hadden die indruk gewekt om de weg te bereiden voor belangrijke Amerikaanse wapenleveranties aan Jordanie, waar Israël zich tegen verzette.

Het Amerikaanse blad Aerospace Daily meldde, aldus Le Monde (22-8-1982), dat Israël onlangs wapens ter waarde van $50 mln aan Iran had verkocht.

Op 12 juli 1983 publiceerde het Franse dagblad Libération fotocopieën van een uit 1981 daterend wapencontract tussen Israël en Iran ter waarde van $135 mln. Dit contract zou op 24 juli 1981 getekend zijn door kolonel Jackob Nimrodi (Israëlisch militair attaché in Teheran van 1957 tot 1979) en kolonel Kouchak Dehghan (een Iraanse onderminister van defensie). Het verplichtte de in Tel Aviv gevestigde firma IDE (International Desalination Equipment Ltd), vertegenwoordigd door kolonel Nimrodi, tot levering aan de Iraanse regering van 50 Lance-raketten, 3.730 155 mm Copperhead-granaten, 4.640 155 mm Herap-granaten, 4.300 155 mm granaten voor M-107-kanonnen en 68 Hawk-luchtdoelraketten. Nimrodi verklaarde echter tegen AFP dat het betreffende document een vervalsing was.

Volgens de NZZ (15-7) was dit document al op 7 juli door een weekblad van de Iraanse verzetsbeweging Mujaheddin-e-Khalq gepubliceerd, wat de verdenking dat het een vervalsing betrof zou versterken.

Het Amerikaanse magazine Time (25-7) bevatte inlichtingen over Amerikaanse wapenleveranties aan Iran via Israël en Zuid-Korea. Het citeerde wapenhandelaren en geheime rapporten van het State Department. Israël zou veel wapens naar Iran hebben gezonden door tussenkomst van de in Athene woonachtige Iraanse wapenhandelaar Faroukh Azzizi. die o.a. in nov. i982 Tow-raketten in Israël had gekocht en die via Amsterdam naar Iran had verzonden. De Zuidkoreaanse luchtvaartmaatschappij KAL en twee onder regeringscontrole staande Zuidkoreaanse ondernemingen zouden 60 maal Hawk-raketten en onderdelen hebben aangekocht binnen een tijdsbestek van een jaar. Een Iraanse regeringswoordvoerder sprak op 19 juli de informatie van Time m.b.t. de Amerikaanse wapenleveranties via Israël tegen.

Volgens Die Zeit (22-7) zouden de laatste maanden diverse „Flying-Tiger en Cargo-Luxe"-vliegtuigen in Teheran zijn geland met zware militaire uitrusting. Die toestellen zouden zijn vertrokken vanaf het vliegveld Kennedy in New York en een tussenlanding hebben gemaakt op een Joegoslavische basis.

Noord-Korea In de New York Times (19-12-1982) onthulde de Amerikaanse assistent-minister van defensie voor internationale veiligheidszaken, Francis J. West, dat Noord-Korea ca. 40% had geleverd van de wapens, munitie en uitrusting die Iran in de loop van 1982 in het buitenland had gekocht (voor in totaal ca. $2 mrd). Militaire analisten hadden West meegedeeld dat Noord-Korea Iran had voorzien van 150 T-62-tanks, 400 kanonnen, 1.000 mortieren, 600 machinegeweren, 12.000 kleinere wapens alsmede munitie. Die wapens had Noord-Korea van de SU of China gekregen of zij waren in Noord-Korea zelf geproduceerd. Het grootste deel van het transport ging overzee, hoewel Iraanse toestellen ook onderdelen van Pjongjang via Peking naar Teheran hebben gevlogen. Bovendien zou Noord-Korea 300 militaire instructeurs naar Iran hebben gestuurd.

Wapenleveranties aan Irak

Irak ontving Sowjet-wapens en onderdelen uit diverse landen, hoewel in het begin van de Golf-oorlog niet uit de SU zelf. Voorts werden wapens geleverd door Italie, Brazilië en vooral door Frankrijk.

Sowjet-Unie Hoewel de SU zich in september 1980 neutraal verklaarde in de Golf-oorlog en haar wapenleveranties aan Irak opschortte, werd in de beginfase van de oorlog gemeld dat tanks en munitie uit Polen via Saoedi-Arabië in Irak arriveerden. Een verandering in de Sowjet-houding zou zijn ingetreden na het Israëlische bombardement op de kerncentrale in Tamuz bij Bagdad (pag. 385-1981) op 7 juni 1981 en een bezoek van de Iraakse vice-premier Taha Yassin Ramadhan aan Moskou aan het eind van die maand.

In een interview met The Guardian (27-9-1982) verklaarde de Iraakse president Saddam Hoessein dat de SU zich had verplicht tot naleving van de voor het uitbreken van de oorlog ondertekende akkoorden en dat Moskou zijn wapenleveranties had hervat. Volgens The Guardian omvatten die in april 1982 hervatte leveranties o.a. Mig-25-gevechtsvliegtuigen, T-72-tanks en Sam-8-raketten. Voorts zou Egypte vanaf 15 maart 1982 via bemiddeling van Oman Sowjet-wapens ter waarde van $25 mln hebben geleverd in een tijdsbestek van een half jaar.

The Daily Telegraph (11-1-1983) meldde dat de SU toen Mig-jachtbommenwerpers, T-72-tanks, raketten, veldgeschut, anti-tankgeschut en communicatiemateriaal leverde. Bij geheime besprekingen in Moskou in december 1982 door de Iraakse vice-premiers Taha Yassin Ramadhan en Tariq Aziz zou volgens The Guardian (12-1) overeenstemming zijn bereikt over de levering van hoogwaardige Sowjet-wapens, waaronder lange-afstandsraketten.

Italië Op 4 maart 1981 werd bericht dat de Italiaanse regering toegestemd had in de uitvoer naar Irak van oorlogsschepen ter waarde van ca. £829 mln, incl. vier Lupo-fregatten van 2.500 ton en zes korvetten van 600 ton.

Brazilië Op 14 okt. 1980 zou de Braziliaanse stafchef, generaal José Ferraz da Rocha, hebben erkend dat Irak in Brazilië vervaardigde pantserwagens gebruikte, waarvan er sinds 1977 ongeveer 2.000 aan Arabische landen waren verkocht. In nov. 1981 bracht een Braziliaanse handelsmissie een bezoek aan Bagdad. Bij die gelegenheid zou Irak een contract ter waarde van $250 mln hebben afgesloten met een Braziliaanse fabriek van militaire voertuigen. In ruil voor de wapenleveranties kreeg de Braziliaanse oliemaatschappij Petrobras van Irak olie onder een door Saoedi-Arabië gegarandeerde regeling.

De NZZ (23-9-1983) meldde vanuit Rio de Janeiro dat Irak toen de belangrijkste klant van de Braziliaanse wapenindustrie was. Het kocht o.a. infanterie-uitrusting, pantservoertuigen en raketwerpers van het type Astros II. Jaarlijks zouden door Brazilië militaire goederen ter waarde van $300 mln worden geleverd. In ruil daarvoor zou Irak meer dan 200.000 vaten olie per dag aan Brazilië leveren, waarmee omstreeks een kwart van de Braziliaanse oliebehoefte werd gedekt.

Frankrijk Tijdens een bezoek aan Parijs op 5 nov. 1980 bespak de Iraakse vice-premier Tariq Aziz met de toenmalige Franse president Giscard d'Estaing de levering van 60 Mirage F-i-jachtbommenwerpers Krachtens een nog openstaande Iraakse order uit 1977. Op 2 febr. 1981 onthulde Irak dat het het eerste contingent van vier Mirages had ontvangen.

Op 9 febr. 1982 werd bericht dat Irak in Frankrijk artillerie ter waarde van $660 mln had besteld, incl. 85 kanonnen van 155 mm t.b.v. AMX-30-tanks waarvan Irak reeds vóór de oorlog 100 stuks had besteld. In 198111982 bestelde Irak in Frankrijk wapens ter waarde van bijna 28 mrd francs.

Van 4 8 jan 1983 bracht de Iraakse vice-premier Tariq Aziz een werkbezoek aan Parijs – zijn zesde bezoek aan Frankrijk sinds het begin van de Golf-oorlog. Hij voerde besprekingen met o.a. president Mitterrand en de ministers Cheysson (buitenlandse zaken) en Hernu (defensie). Volgens Le Monde (5-2) had Aziz gevraagd om de levering van vijf gevechtsvliegtuigen van het type Super-Etendard, die konden worden uitgerust met de sinds de Falkand-oorlog gevreesde AM-39 Exocet-raketten, waarover Irak reeds beschikte t.b.v. de door Frankrijk geleverde Super-Frelon-helikopters. (In genoemde oorlog schakelden de Argentijnen met Exocet-raketten de Britse torpedojager Sheffield en het containerschip Atlantic Conveyor uit.)

Maar de produktie van 71 Super-Etendards t.b.v. de Franse marine en 14 voor de Argentijnse marine was voltooid en het leek weinig waarschijnlijk dat de produktie voor een serie van vijf toestellen zou worden hervat.

Voorts bestelde Irak een nieuwe serie van 29 Mirage F-l-gevechtsvliegtuigen, die in de loop van 1983 moesten worden geleverd.

Van 9-13 mei bracht vice-premier Aziz opnieuw een werkbezoek aan Parijs, waarbij o.a. opnieuw de levering van vijf Super-Etendards aan de orde zou zijn gesteld.

Le Monde (19/20-6) meldde dat vijf Iraakse officieren vanaf de volgende week een trainingsstage voor de Super-Etendard op de luchtmachtbasis van Landivisiau bij Brest zouden beginnen.

Le Monde (24-6) berichtte dat de Franse regering in een geheim document van 26 mei en een confidentiele conventie van 2 juni had toegezegd vijf Etendards van de Franse marine aan Irak te lenen voor de duur van maximaal 2 jaar. Op 20 juli verklaarde vice-premier Aziz in Bagdad dat de Franse Exocet-raketten sinds het begin van de Golf-oorlog waren gebruikt en nog steeds worden gebruikt tegen Iraanse doelen. Hij merkte voorts op: „Irak is vastbesloten Iraanse olie- en economische belangen in de Golf te bedreigen."

Op 19 sept. erkende voor het eerst een lid van de Franse regering, minister Cheysson, dat Frankrijk met Irak een contract i.z. de Super-Etendards had gesloten. Hij bevestigde dat dit contract zou worden nageleefd.

Op 8 okt. vertrokken de vijf Super-Etendards van de marinebasis Landivisiau. De Franse piloten, die die toestellen vlogen, keerden op 9 okt. op deze basis terug. Diezelfde dag zouden de toestellen op een vliegveld bij Bagdad zijn aangekomen. De Franse regering verstrekte geen mededelingen.

Op de reacties van Iran en andere landen alsmede op de Iraaks-Franse betrekkingen in het algemeen wordt in een volgende aflevering nader ingegaan.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

SHAMIR VOLGT BEGIN OP

Op 28 aug. kondigde premier Menachem Begin zijn aftreden aan. Op 1 sept. werd Yitzhak Shamir, de minister van buitenlandse zaken, door het Centrale Comité van Begins Heroet-partij tot diens opvolger gekozen. Shamir voerde vervolgens onderhandelingen om de huidige bestaande regeringscoalitie voort te zetten en op 12 sept. stemden de coalitiepartners daarmee in.

Op 15 sept. liet Begin zijn ontslagbrief door kabinetssecretaris Dan Meridor overhandigen aan president Chaim Herzog, die Shamir op 21 sept. met de vorming van een nieuwe regering belastte.

Op 26 sept. begon de oppositionele Arbeiderspartij op uitnodiging van Shamir onderhandelingen met het Likoed-blok over de vorming van een regering van nationale eenheid. Die onderhandelingen mislukten op 30 sept.. waarop Shamir een regering met de oude coalitiepartners wilde vormen.

Maar hij stuitte op verzet van de z.g. Groep van Zes binnen de coalitie die meende dat de formateur alsnog meer flexibiliteit behoorde te tonen tegenover de Arbeiderspartij. Zonder die zes zou Shamir slechts op 58 van de 120 afgevaardigden in de Knesset kunnen rekenen.

Niettemin stelde Shamir op 10 okt. zijn kabinet aan de Knesset voor. Het was een getrouwe kopie van de afgetreden regering-Begin met dezelfde coalitiepartijen op basis van hun identiek regeerakkoord en met dezelfde bewindslieden. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier en minister van buitenlandse zaken – Yitzhak Shamir (Likoed-Heroet): vice-premier en minister van huisvesting – David Levi (Likoed-Heroet); arbeid, sociale zaken en opvang immigranten – Aharon Uzan (Tami); financiën – Yoram Aridor (Likoed-Heroet): defensie – Moshe Arens (Likoed-Heroet); binnenlandse en religieuze zaken – Josef Burg (NRP); ministers zonder portefeuille – Mordechai Ben Porat (ex-Telem). mevr. Sarah Doron (Likoed-Liberaal) en Ariel Sharon (Likoed-Heroet); landbouw – Pessah Grupper (Likoed-Liberaal); onderwijs en cultuur – Zevulun Hammer (NRP); energie en infrastructuur – Yitzhak Modai (Likoed-Liberaal); economische coördinator – Ya'acov Meridor (Likoed-Heroet); wetenschap en technologie – Yuval Ne'eman (Tehiya); justitie – Moshe Nissim (Likoed-Liberaal); handel en industrie – Gideon Patt (Likoed-Liberaal): verbindingen – Mordechai Zipori (Likoed-Heroet); transport – Haim Corfu (Likoed-Heroet); gezondheid – Eliezer Shostak (Likoed-Laam); toerisme – Abraham Sharir (Likoed-Liberaal).

Yitzhak Shamir werd in 1915 als Yitzhak Jazernicki in Ruzinoy (Oost-Polen) geboren. Hij sloot zich aan bij de nationalistische jeugdbeweging „Beitar" en studeerde rechten aan de universiteit van Warschau.

In 1935 emigreerde hij naar Palestina, waar hij geschiedenis aan de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem studeerde en als bouwvakker werkzaam was.

In 1936 sloot Shamir zich aan bij de Irgoen Zwai Leoemi, die tegen het Britse mandaatbestuur streed. In 1939 volgde hij Abraham Stern. die de Irgoen had verlaten en een eigen groep stichtte. de „Lohamei Hcroct Israël" of „Lehi" (Strijders voor de vrijheid van Israël), die door de Britten de „Stern-bende" werd genoemd. Stern had zich van de Irgoen afgescheiden. omdat hij onderhandelingen met de Britten van de hand wees en ook aanslagen op personen juist achtte. Na de moord op Stern in 1942 werd Shamir leider van de Stern-groep. In 1943 nam Begin de leiding van de Irgoen over; volgens Shamir deelde Begin de opvattingen van Stern.

Shamir leidde twee „Lehi"-leden op voor de moord in 1944 op de Britse Hoge Commissaris in Cairo, lord Moyne. Hij werd daarop door de Britten gevangen genomen en naar Eritrea gedeporteerd. Maar hij wist te ontsnappen en kreeg politiek asiel in Frankrijk, tot hij in mei 1948 na de proclamatie van de staat Israël naar Palestina terugkeerde.

Na de onafhankelijkheidsoorlog werd de Sterngroep tijdelijk door de Israëlische regering verboden en enkele leden werden in de gevangenis geworpen. omdat zij ervan verdacht werden in 1948 de moord op VN-bemiddelaar, graaf Folke Bernadotte. te hebben gepleegd.

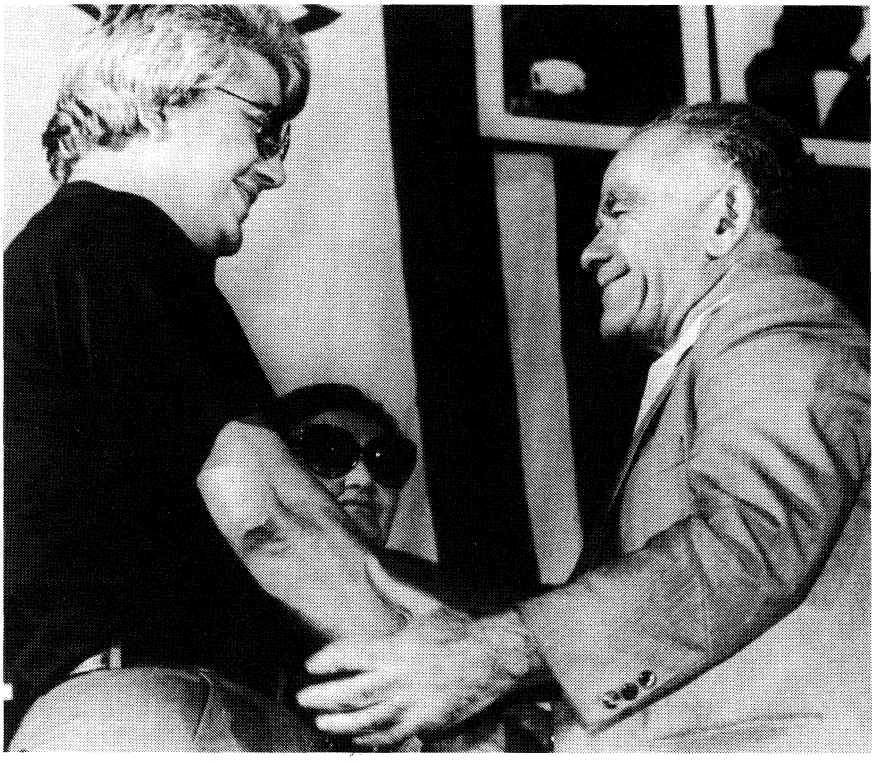
Shamir keerde toen terug in de clandestiniteit tot in 1955. Vanaf dat jaar tot 1965 was hij een van de voornaamste functionarissen van de Israëlische geheime dienst, de Mossad. waarvoor hij belangrijke opdrachten – vooral in West-Europa – uitvoerde. Vervolgens werd hij zakenman, terwijl hij ook actief was als lid van een raad, die zich voor de uitreis van Russische joden naar Israël inzette.

In 1970 trad Shamir op verzoek van Begin in dienst van diens politieke partij. de Heroet, eerst als leider van de organisatie en later (1977) als fungerend voorzitter. In december 1973 werd Shamir voor het eerst tot afgevaardigde in de Knesset gekozen en op 13 juni 1977 volgde zijn verkiezing tot voorzitter van de Knesset. Bij de stemming over de akkoorden van Camp David in sept. 1978 onthield Shamir zich van stemming.

In maart 1980 volgde Shamir Moshe Dayan op als minister van biiitenlandse zaken. Op zijn nieuwe post ontpopte Shamir zich. zoals verwacht. als een keiharde havik, zij het dat hij tegelijkertijd voorstander was van openingen naar China en Rusland en de basis legde voor herstel van de betrekkingen met Zaire en Liberia. Tijdens de inval in Libanon behoorde hij met Begin en Sharon tot de duidelijkste voorstanders van die militaire operatie. Van hem kwam ook – voor het eerst officieel – de uitspraak l a t de Palestijnen al een vaderland hebben. namelijk Jordanië, waar zij al lang een meerderheid vormen van de bevolking".

De enige nieuweling was Pessah Grupper, tot dusver onderminister van landbouw, die bevorderd werd tot minister van landbouw in de plaats van zijn overleden partijgenoot Ehrlich.

Na een debat van meer dan zeven uur kreeg het kabinet-Shamir op 10 okt, het vertrouwen van de Knesset met 60 tegen 53 stemmen. Zeven parlementsleden onthielden zich van stemming (o.w. Yigal Horowitz, ex-Telem) of waren afwezig (Begin).



Yitzhak Shamir (r.)en vice-premier David Levi.

Weekblad 52ste jaargang No. 2711, pag. 39335-39350

Op 13 oktober trad de minister van financiën, Yoram Aridor af, na het uitlekken van een geheim plan van de minister om de Israëlische economie volledig aan de Amerikaanse dollar te koppelen. Op 17 okt. benoemde Shamir de 46-jarige econoom Yigal Cohen-Orgad (Likoed-Heroet) in Aridors plaats tot minister van financiën.
Nadere bijzonderheden over deze en aanverwante ontwikkelingen volgen hieronaer en in komende afleveringen.

Wijzigingen in regeringscoalitie. Overlijden vice-premier Ehrlich. Mutaties in kabinet

Op 5 aug. 1981 vormde Menachem Begin een coalitiekabinet dat steunde op de Likoed (48 zetels), de Nationale Religieuze Partij (6), Agudat Israël (4) en Tami (3) en daarmee in beginsel beschikte over een krappe meerderheid in de Knesset (61 van de 120 leden). (Zie pag. 18811-1982)
De secretaris van het kabinet, Arye Naor. diende op 31 dec. 1981 zijn ontslag in m.i.v. 1 april 1982. Eind maart 1982 benoemde het kabinet op voorstel van premier Begin de 34-jarige Dan Meridor (Likoed-Heroet) tot secretaris in plaats van Naor.
Op 19 april 1982 werd Aharon Abu-Hatzeira, minister van arbeid, sociale zaken en immigrantenopvang en leider van de Tami, door de districtsrechtbank in Tel Aviv schuldig bevonden aan fraude en diefstal van overheidsgelden (zie pag. 84412-1980 en 43512-1981) alsmede misbruik van vertrouwen. Op 23 april werd hij veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van 4 jaar en 3 maanden plus een geldboete van £100. Zijn op 20 april ingediende ontslag werd op 2 mei van kracht. Hij werd opgevolgd door Aharon Uzan (Tami), tot dusver onderminister voor de opvang van immigranten.



De vroegere minister van arbeid, sociale zaken en immigranten-opvang, Aharon Abu-Hatzeira, verlaat het gebouw van het Hooggerechtshof na zijn veroordeling in beroep tot drie maanden gevangenisstraf.

Op 18 mei 1982 liepen twee parlementsleden van de Likoed, Amnon Linn en Yitzhak Peretz, over naar de oppositionele Arbeiderspartij. Daardoor verloor de regeringscoalitie haar meerderheid. Maar op 19 mei overleefde de regering-Begin een door de Arbeiderspartij ingediende motie van wantrouwen n.a.v. de economische politiek met een meerderheid van één stem. De motie werd verworpen met 58 tegen 57 stemmen bij 3 onthoudingen (de beide Telem-afgevaardigden en Hanan Porat van de Tehiya).
Op 16 juni besloot het centrale comité van de Telem wegens ,,onverenigbaarheid van de opvattingen van toonaangevende leden" de in het voorjaar van 1981 door Moshe Dayan opgerichte partij te ontbinden. Volgens Reuter kon over een aansluiting bij het Likoed-blok geen overeenstemming worden bereikt. De beide Telem-afgevaardigden Mordechai Ben Porat en Yigal Horowitz (de op 11 jan. 1981 afgetreden minister van financiën) traden echter tot de Likoed toe, waarna Ben Porat volgens een bekendmaking van 4 juli tot minister zonder portefeuille werd benoemd.
Op 23 juli besloot het secretariaat van de Tehiya, die met drie afgevaardigden in de Knesset vertegenwoordigd was, met 21 tegen 7 stemmen, tot de regeringscoalitie toe te treden.
Op 25 juli werd de leider van de Tehiya, de kernfysicus prof. Yuval Ne'eman, minister van wetenschap en technologie. Het daarmee tot 20 leden uitgebreide kabinet beschikte toen over de steun van 64 van de 120 parlementsleden.
Volgens een op 27 aug. door de *Jerusalem Post* gepubliceerd opinie-onderzoek had de populariteit van de Likoed een top bereikt: wanneer er toen parlementsverkiezingen zouden plaatsvinden, zou de Likoed 66 van de 120 zetels verwerven.
Maar in de loop van de Israëlische militaire operatie in Libanon daalde de populariteit van de regering-Begin. De massamoord in de Palestijnse kampen Sabra en Chatilla leidde tot een traumatische politieke controverse in Israël. De minister van energie, Yitzhak Berman (Likoed-Liberaal), trad op 22 sept. 1982 af, nadat premier Begin geweigerd had in te stemmen met de vorming van een staatscommissie van onderzoek; hij werd vervangen door zijn partijgenoot Yitzhak Modai, tot dusver minister zonder portefeuille (zie pag. 38113). Als gevolg van de aanbevelingen van de alsnog benoemde staatscommissie-Kahan trad Ariel Sharon op 11 febr. 1983 af als minister van defensie; hij bleef in het kabinet als minister zonder portefeuille. terwijl Moshe Arens de nieuwe minister van defensie werd (pag. 38411).
Volgens een op 6 mei door Haaretz gepubliceerde opiniepeiling was de Arbeiderspartij nu voor het eerst sinds juni 1981 sterker dan de Likoed. Zouden in april verkiezingen zijn gehouden, dan zou de Arbeiderspartij 41,4% van de stemmen hebben gekregen tegen de Likoed 37,2%.
Op 19 juni overleed de vice-premier en minister van landbouw, Simha Ehrlich (Likoed-Liberaal) op 67-jarige leeftijd in een ziekenhuis te Jeruzalem aan de gevolgen van een hersenbloeding.

De op 15 dec. 1915 in Lublin (Polen) geboren Ehrlich emigeerde in 1939 naar Palestina en werd in 1969 in de Knesset gekozen. Als voorzitter van de Liberale Partij was hij een van de drijvende krachten achter de vorming van het Likoed-blok met Begins Heroet.
Als minister van financien in de eerste Likoed-regering van premier Begin in 1977 zette Ehrlich met de liberalisering van de economie zijn persoonlijk stempel op de Israëlische politiek. Met één pennestreek maakte hij een einde aan de staatscontrole op de wisselkoers en het kapitaalverkeer. Ehrlich slaagde er echter niet in de toenemende inflatie te beteugelen. Hij trad twee jaar later af als minister van financiën, doch werd door Begin tot vice-premier benoemd.

Tijdens de Libanese oorlog heeft Ehrlich achter de schermen een zware rem op de activiteit van generaal Sharon proberen te zetten. Kort voor zijn dood beschuldigde hij generaal Sharon ervan de regering tijdens de oorlog te hebben misleid en oefende hij in het openbaar scherpe kritiek op het slecht functioneren van het kabinet in de eerste oorlogsdagen.

NRC/H'blad (20-6) voegde daaraan toe: ,,Het overlijden van de gematigde en doorgaans rustige vice-premier Ehrlich is een zware persoonlijke klap voor premier Begin. Tussen beide mannen heerste een warme vriendschap en vice-premier Ehrlich gold als Begins vertrouwensman. Daaraan ontleende Ehrlich zijn invloed in de regering en in de door persoonlijke twisten verzwakte Liberale Partij in Likoed.
De opvolgingsstrijd in de Liberale Partij kan volgens waarnemers leidden tot het uiteenvallen van deze partij, met gevolgen voor de meerderheid van de regeringscoalitie in het parlement. Minister van energiezaken Modai zou zich met enkele volgelingen van de Liberale Partij kunnen afscheiden indien hij niet tot partijleider wordt gekozen. In de wandelgangen van het parlement gonst het reeds maanden van geruchten dat Modai principieel niet afwijzend staat tegenover het aangaan van een coalitie met de oppositionele Arbeiderspartij."

In het kabinet werd geen opvolger voor Ehrlich benoemd, wel keurde de Knesset op 5 juli de benoeming van mevr. Sarah Doron (Liberaal, 61) tot

minister zonder portefeuille goed met 62 tegen 50 stemmen. Daarmee kreeg voor het sinds 1977 weer een vrouw plaats in het kabinet.
Op 7 aug. veroordeelde het Hooggerechtshof ex-minister Abu-Hatzeira, de leider van de Tami-partij, tot drie maanden gevangenisstraf. Sinds 2 okt. doet hij dienst op het politiebureau van Beit-Dagan bij Tel Aviv, ter vervanging van de gevangenisstraf. Inmiddels had het politieke bureau van de Tami op **23** aug. eenstemmig besloten in beginsel de regeringscoalitie te verlaten vanwege de economische maatregelen van het kabinet.

Aftreden Begin. Shamir opvolger

Hoewel n.a.v. zijn zevenstigste verjaardag op 16 aug. reeds vanaf 22 juli in de Israëlische media over een mogelijk aftreden van Begin was gespeculeerd. verraste zijn mededeling op 28 aug. tijdens een kabinetszitting dat hij had besloten als premier af te treden vriend en vijand. Terwijl Begin zelf geen nadere uitleg gaf, werd in een officiële regeringsverklaring melding gemaakt van persoonlijke redenen die aan Begins besluit ten grondslag lagen. Begin zou volgens de Israëlische staatsradio tegenover enkele kabinetsleden hebben verklaard niet langer in staat te zijn om zijn functie van premier op bevredigende wijze te vervullen.

Als motieven werden door de Volkskrant (29-8) o.a. genoemd: De dood op 14 nov. 1982 van zijn vrouw Aliza, met wie hij meer dan veertig jaar lief en leed deelde, heeft hem zeer aangegrepen. Van zijn in nov. 1981 gebroken heup heeft hij nog steeds last en daarnaast lijkt hij de laatste maanden opnieuw te sukkelen met zijn gezondheid en maakte hij een volstrekt uitgebluste indruk. Verschijnen in het openbaar was er nauwelijks meer bij, bezoeken aan Washington en Liberia werden afgelast. Wat hem bovendien hevig lijkt hebben aangegrepen. zijn de hoge tol aan verliezen in Libanon en de felle binnen- en buitenlandse kritiek.
NRC/H'blad (29-8) stelde: In het bijzonder de toenemende spanningen in de regeringscoalitie, de opvolgingsstrijd achter zijn rug in de Likoed-partij en het tot 517 doden opgelopen verliescijfer in Libanon hebben hem, volgens zijn medewerkers, gebroken. Begin kon het bovendien niet meer verwerken niet in staat te zijn zijn leiderschap aan de regeringscoalitie op te leggen.

Vertegenwoordigers van de regeringspartijen en ministers stelden op 29 aug. pogingen in het werk om Begin ervan te overtuigen dat zijn aanblijven in Israëls nationale belang noodzakelijk was. Op 30 aug. maakte Begin duidelijk dat zijn besluit om af te treden onwrikbaar was, alleen stemde hij erin toe de indiening van zijn ontslagbrief aan president Herzog enige tijd uit te stellen. In de nacht van 1 op 2 sept. koos het Centrale Comité minister van buitenlandse zaken Yitzhak Shamir tot kandidaat voor het ambt van premier als opvolger van Begin. Shamir verwierf bij de geheime stemming 436 stemmen, terwijl 302 stemmen werden uitgebracht op vice-premier David Levi.
Op 2 sept. tekenden de coalitiepartners van de Likoed tijdens een onderhoud met Shamir een principeverklaring om de regeringscoalitie onder zijn leiding op de bestaande basis voort te zetten. Maar zes van de 64 parlementsleden van de coalitie, o.w. de oud-ministers Horowitz en Berrnan. lieten diezelfde dag weten dal Shamir slechts op hun steun kon rekenen, als hij een regering van nationale eenheid. met inbegrip van de Arbeiderspartij, zou vormen. Op 3 sept. verklaarde Shamir zich bereid tot besprekingen met de Arbeiderspartij over de vorming van zo'n regering.
Op 12 sept. gaven de traditionele coalitiepartners Shamir hun schriftelijke fiat om de bestaande coalitie voort te zetten.

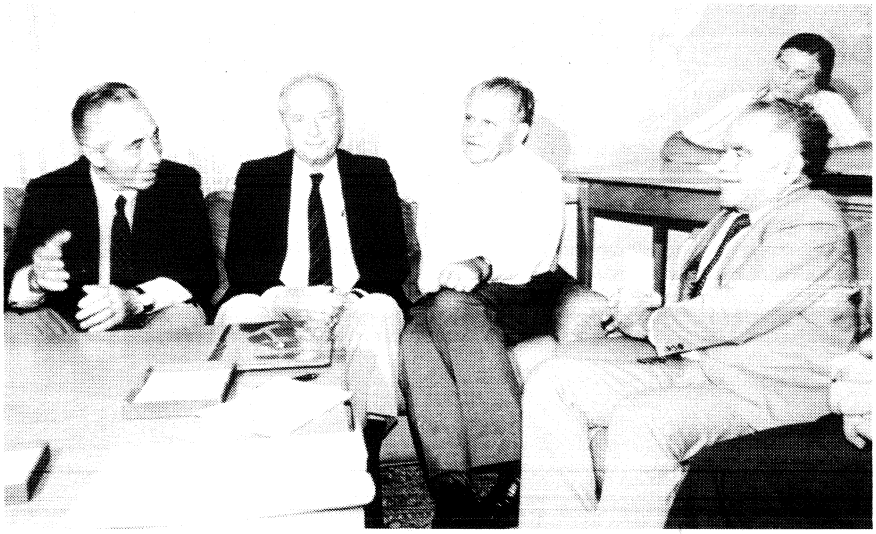
Na enkele dagen van verwarring stuurde de zieke premier Begin tenslotte op 15 sept. zijn ontslagbrief naar president Chaim Herzog. Deze consulteerde vanaf 18 sept. de elf in de Knesset vertegenwoordigde partijen, alvorens hij Shamir op 21 sept. met de vorming van een nieuwe regering belastte. Nog dezelfde dag nodigde Shamir de leider van de Arbeiderspartij, Shimon Peres, in een brief uit om mee te werken aan de vorming van een regering van nationale eenheid, wat als inlossing van een belofte aan de groep van zes kon worden beschouwd.
Na een aanvankelijke afwijzing besloot het Centrale Comité van de Arbeiderspartij op 25 sept. met 37 tegen 24 stemmen Shamirs uitnodiging voor onderhandelingen met het Likoed-blok over de vorming van een regering van nationale eenheid alsnog te aanvaarden. Partijleider Peres onderstreepte dat die alleen tot stand kon komen op basis van een nieuw regeringsprogramma dat op zeer essentiële punten van het huidige program afweek. Volgens een op 26 sept. door *Haaretz* gepubliceerde opiniepeiling was 72% van de Israëlische bevolking voor de vorming van een grote coalitie.

Op 26, 27 en 30 sept. vonden drie gespreksronden tussen Shamir en Peres met hun respectieve delegaties plaats. Maar dat overleg leverde geen positief resultaat op. Beide leiders constateerden dat de verschillen van mening te groot waren: Shamir noemde op 30 sept. vier punten: de Israëlische militaire aanwezigheid in Libanon, de joodse nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever, de Midden-Oostenpolitiek in het algemeen en de samenstelling van de eventuele coalitieregering. Volgens Peres was het voornaamste breekpunt de kwestie van de nederzettingen. De Likoed wilde verdere uitbreiding en de uiteindelijke inlijving van de Westelijke Jordaanoever in een ,,groter Israël", terwijl de Arbeiderspartij de mogelijkheid van een ,,territoriaal compromis" wilde openhouden en alleen nog nederzettingen in ,,niet-dichtbevolkte gebieden" met een strategisch belang wilde stichten.

Mordechai Ben Porat, minister zonder portefeuille en één van de groep van zes, zei dat deze groep nu bijeen zou komen om over hun houding te beslissen. De uitkomst daarvan was beslissend voor de vraag of Shamir zijn plan om de oude coalitie zoveel mogelijk op



Vier Likoed-afgevaardigden bepleitten tijdens een persconferentie op 31 aug. in Tel Aviv de vorming van een regering van nationale eenheid V.l.n.r. Dror Zeigerman, Yitzhak Berman. Yigal Horowitz en Mordechai Ben Porat (minister zonder portefeuille).



Yitzhak Shamir (r.)tijdens overleg met een delegatie van de Arbeiderspartij op 26 sept. in Jeruzalem. V.l.n.r. Shimon Peres, Yitzhak Rabin en Haim Zadok.

dezelfde voet voort te zetten kon uitvoeren.
Op 3 okt. verklaarden de zes zich van stemming te zullen onthouden als Shamir een regering op de oude basis aan de Knesset zou voorstellen. Zij eisten hervatting van de dialoog met de Arbeiderspartij. Tot die zes behoorde ook Knesset-voorzitter Menachem Savidor.
Op 5 okt. beraadslaagden de zes in Jeruzalem over gesprekken die zij met de leider van de Arbeiderspartij, Peres, hadden gevoerd. Zij concludeerden dat de kansen op de vorming van een grote coalitie vrijwel uitzichtloos waren en kwamen overeen dat elk van de zes bij de stemming in de Knesset vrij zou zijn. Zeker vier van hen zouden vóór Shamir stemmen. aldus de FAZ (6-10). Dezelfde dag beloofde Shamir de vier afgevaardigden van Agudat Israël zich stipt aan het regeringsprogramma van Begin betreffende religieuze kwesties te zullen houden.

Op 10 okt. kreeg de regering-Shamir het vertrouwen van de Knesset, maar zij werd onmiddellijk met de economische erfenis van haar voorganger geconfronteerd.

Nalatenschap Begin

Over de nalatenschap van Begin schreef Elseviers Magazine (3-9) o.m.:

,,...De vastberadenheid waarmee Begin zich bereid getoond heeft de vijanden van Israël de harde hand van het joodse leger te doen voelen, heeft – het is even tragisch als ironisch dit vast te stellen – de geloofwaardigheid van Israël in het eigen gebied en in Afrika vergroot.
De vraag of dit een reden kan ziin het oordeel over Menachem Begin als premier uitsluitend positief te laten duiden, dringt zich onontkoombaar op. Het antwoord is, dat Begin hoe dan ook zijn land in eerste instantie naar een isolement heeft gevoerd en dat hij met zijn nederzettingenbeleid felle weerstanden heeft opgeroepen. Het isolement in k estie heeft alleen de merkwaardige bijkomstigheid vertoond, dat het gevolgd is op een beleid dat Begin. samen met de Egyptische president Sadat, de Nobelprijs voor de Vrede heeft opgeleverd. De akkoorden van Camp David waren voorts bedoeld om de grondslag te leggen voor een via onderhandeling te bereiken oplossing, niet slechts van de Arabisch-Israelische geschillen maar ook voor de Palestijnse problematiek. (...)

Heeft Begin zich ,,onverzoenlijk" betoond? Hij is een machtspoliticus gebleken, dat zeker.

Maar het plan de Palestijnen in de gebieden Judea. Samaria en de Gazastrook via onderhandelingen in het kader van de Camp David-akkoorden een vorm van zelfbestuur te geven, is door hem gelanceerd. Hij stuitte juist bij de Arbeiderspartij in Israël op felle kritiek, uit vrees dat er een Palestijnse mini-staat uit zou kunnen voortvloeien. Niet het plan voor autonomie maar de vrees voor een PLO-staat is nu in feite achterhaald. Het door Begin gevoerde, omstreden, nederzettingenbeleid is geresulteerd in de bouw – uitgevoerd door Solel Boneh. het bouwbedrijf van de met de Arbeiderspartij verbonden vakbond Histadroet en met Palestijnse werkkrachten – van niet slechts ,,nederzettingen" maar complete stadswijken: rond Jeruzalem en op uiteenlopende plaatsen in het gehele gebied. (...)

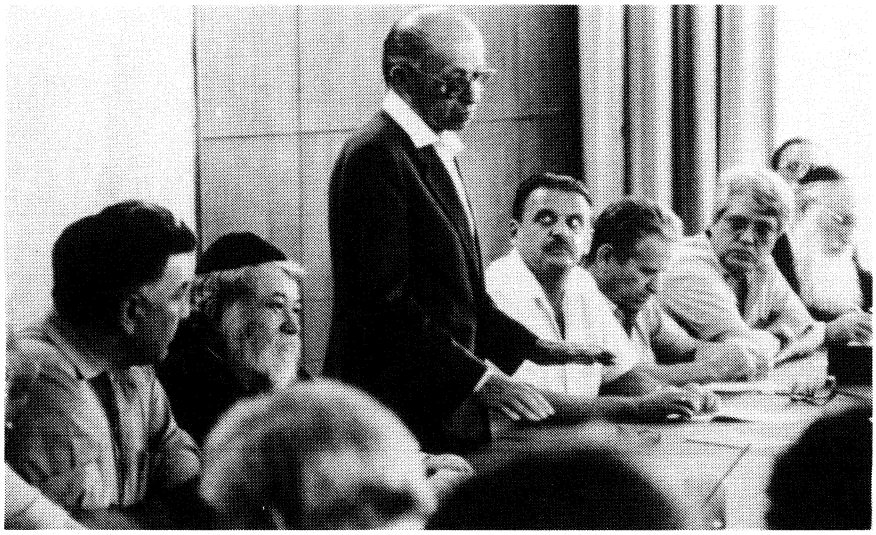
Welk standpunt men ook inneemt, feit is dat de bouw van de joodse wijken zover is voort gegaan dat het .,point of no return" al lang is overschreden.

En daarmee lijkt in belangrijke mate de vraag beantwoord wat het resultaat in historisch opzicht is van de regeerperiode van Menachem Begin. Hij heeft Israël vrede gegeven met het buurland Egypte. Hij heeft met de Israelische inval in Libanon hoe dan ook een dynamiek op gang gebracht die het niet compleet ondenkbaar maakt dat dit land de danig ondermijnde soevereiniteit kan herwinnen. Maar Menachem Begin heeft Israël in de ogen van het wereldpubliek niet geliefd gemaakt. integendeel.

Heeft hij op het binnenlandse toneel de ramp veroorzaakt die zijn politieke tegenstanders hebben voorspeld? In economisch opzicht valt te constateren dat de inflatie, 130% op jaarbasis. nog nooit zo hoog is geweest. Dat is voor Israël als staat penibel, voor de individuele Israëli's is het zichtbare resultaat dat er nog nooit zoveel nieuwe auto's in het land zijn verkocht. dat er een hausse is gekomen in de verkoop van videorecorders – de lijst is te lang om op te sommen. Is het een wonder dat een belangrijk deel van het electoraat geen boodschap denkt te hebben aan wijze economische theorieen en slechts naar de eigen situatie kijkt? Is het. gezien de enorme sommen aan regeringssubsidies voor vestiging in Judea en Samaria, voorts een wonder dat vele duizenden de kans op goedkope huisvesting hebben aangegrepen en Begin daarvoor dankbaar zijn. (...)

Hoe op den duur de koers kan zijn van Bcgins opvolgers, vast staat dat de erfenis die hij zal nalaten voor lange jaren de ontwikkelingen in de Middenoosterse regio zal blijven bepalen.

Want Begin heeft een andere, zelfbewustere, joodse staat geschapen dan ooit door de zionistische leiders – en door de wereld – is voorzien.'



Op **30** aug. volhardde premier Menachem Begin (staande)tegenover zijn partijgenoten en coalitiepartners in zijn besluit om af te treden. V.l.n.r. Moshe Nissim (minister van justitie), Abraham Shapira (coalitievoorzitter), Begin, Abraham Sharir (minister van toerisme), Mordechai Zipori (minister van verbindingen), David Levi (vice-premier en minister van huisvesting en bouwnijverheid) en rabbi David Lawrence (van de Agudat Israël).

BELGIË

VERLENGING VAN DE LEERPLICHT

Kamer en Senaat hebben op 16 juni. resp. 27 juni het wetsontwerp goedgekeurd betreffende de verlenging van de leerplicht, voltijds tot de leeftijd van 16 jaar. deeltijds tot 18 jaar. Aan de goedkeuring van dit ontwerp van de onderwijsministers Coens (N) en Tromont (F) is een periode van politieke spanningen en verzet uit liberale en middenstandskringen voorafgegaan.

Vooral minister Coens heeft het wetsontwerp doorgedrukt. Van de goedkeuring door de kabinetsraad maakte hij een portefeuillekwestie en in de Kamer zette hij zich scherp af tegen pogingen tot uitstel. Coens zei dat het land reeds 30 jaar wacht op deze wet en dat hij niet de verantwoordelijkheid op zich wou nemen nog een generatie van 4.000 veertienjarige jongens en meisjes weerloos en werkloos de wereld in te sturen. Krachtens de wetgeving van 1914 gold een leerplicht tot de leeftijd van 14 jaar.

Van socialistische zijde betwistte men het beginsel van het ontwerp niet. maar uitte men inhoudelijke kritiek en wees men op vele leemten. Daarom stemden de socialisten in Kamer en Senaat tegen het ontwerp.

De wet, die op 1 sept. 1983 van kracht werd, bepaalt dat voor minderjarigen een leerplicht geldt gedurende een periode van 12 jaar.

Die vangt aan vanaf de leeftijd van 6 jaar en eindigt op 30 juni van het jaar waarin men 18 jaar wordt. De leerplicht is voltijds tot de leeftijd van 15 jaar is bereikt en omvat ten minste 6 en ten hoogste 7 jaren lager onderwijs en ten minste de eerste twee leerjaren van het secundair onder ijs met volledig leerplan. In geen geval duurt de voltijdse leerplicht voort na de leeftijd van 16 jaar. De oorspronkelijke bepaling dat de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs met vrucht beëindigd moeten worden. werd door de kabinetsraad geschrapt.

De periode van voltijdse leerplicht wordt gevolgd door een periode van deeltijdse leerplicht. Hieraan kan worden voldaan door het voortzetten van het secundair onderwijs met volledig leerplan of door het volgen van onderwijs met beperkt leerplan of met een voor de vervulling van de leerplicht erkende vorming. Hieronder is verstaan: a) het leercontract in het raam van de permanente vorming in middenstand of landbouw; b) het industrieel leercontract; c) het onderwijs voor sociale promotie gekoppeld aan deeltijdse arbeid; en d) vormen van alternerend leren, zoals die worden uitgewerkt in samenwerking met de EG.

De leerplichtverlenging wordt trapsgewijs ingevoerd.

De minderjarigen die geboren zijn vóór 1 jan. 1968 of die in het schooljaar 1982-83 de school reeds verlaten hebben vallen niet onder de toepassing van de wet. De minderjarigen die in 1968 geboren zijn en de school nog niet hebben verlaten, zijn aan de wetsbepalingen onderworpen tot ze ten minste twee jaren secundair onderwijs met volledig leerplan hebben beëindigd, De minderjarigen die in 1969 geboren zijn vallen onder de toepassing van de wet tot het einde van het schooljaar dat eindigt in het jaar waarin ze de leeftijd van 17 jaar hebben bereikt.

Achtergronden

België behoorde tot de Europese landen met het geringst aantal jaren leerplicht. Het sociaal en intellectueel leven evolueerde sneller dan de wetgeving, waardoor het schoolbezoek na de leeftijd van 14 jaar erg hoog ligt. De achterstand in de Belgische wetgeving biedt nu het voordeel dat de verlenging van de leerplicht één van de middelen is om de jeugdwerkloosheid op te vangen. Tal van studies tonen aan dat de kansen op werk gebonden zijn aan het vormingsniveau. Hoewel veel jongeren hun studies na de leeftijd van 14 jaar voortzetten, is het aantal vroege schoolverlaters niet te verwaarlozen.

Volgens de cijfers van het selectie- en recruteringscentrum van de landsverdediging hadden in 1980 17,2% van de recruten niet meer dan hun leerplicht vervuld. De jongste jaren is het aantal 14-jarige schoolverlaters echter gevoelig gedaald en het schommelt nu elk jaar rond de 4.000. De overgrote meerderheid ervan vindt men terug in het leercontact in het raam van de voortdurende vorming in middenstand of landbouw. Op 15-jarige leeftijd verlaten nog eens een 6.000-tal jongeren de school. Op de leeftijd van 16 jaar loopt dat aantal op tot 15.000 en op 17-jarige leeftijd tot 18.000 eenheden. Cumulatief verlaten dus ongeveer 43.000 jongeren het onderwijs vóór de leeftijd van 18 jaar.

Het psychologisch profiel van de doelgroep van jongeren zette de onderwijsministers niet alleen aan de leerplicht te verlengen. maar ook te zoeken naar een aangepaste en gedifferentieerde vorm van schoolopvang. Het gaat om jongeren die:
- meestal pedagogische vertraging hebben opgelopen:
- weinig gemotiveerd zijn voor de traditionele schoolse aanpak en dus schoolmoe zijn;
- praktisch gericht zijn en graag manueel bezig zijn;
- moeite hebben om verbaal theoretisch te studeren....
- geen of weinig werk- of studeermethode hebben:
- over vormen van intelligentie beschikken die vanuit het bezig zijn met de dingen actief en constructief kunnen gevormd worden:
- in een aantal gevallen sociaal-cultureel gehandicapt zijn en vaak karakter-moeilijkheden hebben.

In de beide onderwijsgemeenschappen (N en F) is de jongste jaren gezocht naar een voor deze jongeren meer realistische en meer aantrekkelijke beroepsschool. Tal van experimenten werden daartoe opgezet

Om hel stelsel van de leerplicht waar te maken, moet de regering nog een bijzondere inspanning leveren om soorten van deeltijdse vorming samen met voltijdse basisvorming uit te bouwen tot een coherent geheel. Omdat deze vorming in de huidige stand van de grondwet op de grens ligt van de bevoegdheidsverdeling tussen de centrale regering en de gemeenschapsregeringen, wenst de regering overleg te plegen over:

- een evenwicht tussen en integratie van de theoretische opleiding en de practische toepassing;
- de uitwerking van een stelsel van erkenning van de verschillende vormen van opleiding, zonder afbreuk te doen aan de pedagogische vrijheid van de inrichtende machten.

NATIONALE DIENST VOOR LEERLINGENVERVOER

Bijna gelijktijdig met het ontwerp op de leerplicht, hebben Kamer en Senaat het wetsontwerp tot oprichting van de Nationale Dienst voor Leerlingenvervoer besproken en goedgekeurd. Het leerlingenvervoer was een jarenlang twistpunt tussen de onderwijsnetten: het rijksonderwijs en het gesubsidieerd onderwijs.

Volgens de verslaggever van de commissiewerkzaamheden van de Kamer toont het ontwerp aan dat er een gunstige evolutie is in de interpretatie van de schoolpactwet. Het ontwerp reikt verder dan de uitvoering van de opdracht van de staat voor het rijksonderwijs. Ook het gesubsidieerd onderwijs wordt er nu bij betrokken. Het ontwerp brengt tevens de gelijkheid tot stand. Voortaan worden alle leerlingen volgens dezelfde criteria en onder dezelfde voorwaarden vervoerd. Zo wordt inhoud gegeven aan de verplichting van de staat tot het waarborgen van de vrije schoolkeuze door middel van het leerlingenvervoer.

Het goedgekeurde wetsontwerp vindt zijn oorsprong in artikel 4 van de wet van 29 mei 1959, de zgn. schoolpactwet. Ten einde de verplichting tot het waarborgen van de vrije schoolkeuze

te kunnen realiseren, werd bij de wet van 14 juli 1975 beslist bij elk onderwijsministerie (N en F) een Nationale Dienst voor Leerlingenvervoer op te richten.
Omdat de verplichting van de staat inzake leerlingenvervoer niet langer beperkt bleef tot het rijksonderwijs, maar uitgebreid werd tot alle onderwijsnetten, leek het nodig alle vormen van vervoer in één dienst samen te brengen om de voorwaarden en de criteria eenvormig te maken en om te komen tot rationalisering en beheersing van de uitgaven.
Een eerste wetsontwerp werd op 15 jan. 1981 bij de Kamer ingediend, zonder dat men evenwel aan een behandeling ervan toekwam. De huidige regering heeft dit ontwerp opgepakt en de uiteindelijk goedgekeurde tekst steunt in grote mate op dat eerste wetsontwerp.
In absolute waarde kan met de rationalisering van het leerlingenvervoer een besparing van ongeveer 10% gerealiseerd worden. Voor de begroting gaat het echter niet om een besparing, maar om een meeruitgave. daar de vervoerskosten voor alle leerlingen en van alle netten nu door de staat gedragen worden. De prijs die de leerlingen betaalden voor het zgn. faciliteitenvervoer dient van de begrotingspost afgetrokken te worden. De uitgaven voor de staat worden globaal op meer dan 2 miljard per jaar geraamd voor de beide onderwijsministeries (N en F).

NEDERLAND

BIJ EVENTUELE PLAATSING KRUISRAKETTEN WOENSDRECHT STANDPLAATS

Het Nederlandse kabinet heeft op 27 juni besloten de vliegbasis Woensdrecht aan te wijzen als de plek waar 48 kruisraketten zullen worden gestationeerd. als de regering mocht besluiten tot de plaatsing ervan over te gaan.
Op 28 juni heeft het kabinet van dit besluit mededeling gedaan aan de Tweede Kamer, Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en burgemeester en wethouders van Woensdrecht.
In dezelfde kabinetsvergadering van 27 juni is besloten een brief te verzenden aan de NAVO in Brussel, waarin het oordeel gevraagd wordt over een aantal ,,kanttekeningen" en ,,overwegingen" bij de bestaande zes kernwapentaken van de Nederlandse krijgsmacht. Afgezien is in deze brief van een formele consultatie van de alliantie met de aankondiging van het voornemen desnoods eenzijdig drie of vier kernwapentaken, af te stoten zoals minister De Ruiter van defensie oorspronkelijk gewild had.
Pas als de NAVO-reactie op deze „persconsultatie" bekend is wil het kabinet het formele overleg met de bondgenoten openen ter voorbereiding van het kernwapenhoofdstuk van de nog op te stellen defensienota. De eerste reactie van de NAVO werd niet voor sept. verwacht.
Eerder was het kabinet van plan geweest de lokatiekeuze voor de eventuele plaatsing van kruisraketten in sept. bekend te maken in samenhang met de defensienota, die dan uitgebracht zou worden. Nu de publikatie hiervan is vertraagd o.m. door het langere overleg met de NAVO had het kabinet besloten de bekendmaking van de lokatiekeuze te vervroegen.
Een andere overweging, die tot vervroeging van de bekendmaking heeft geleid, was het risico van ,,geruchtenvorming en onjuiste beeldvorming" over de lokatiekeuze.
In de brief aan de Tweede Kamer. waarin minister De Ruiter het kabinetsbesluit bekend maakte, wees hij erop, dat het besluit op geen enkele wijze vooruitloopt op de politieke beslissing over de plaatsing zelf.
Voorts stelde de minister, dat de lokatiekeuze past in het regeringsbeleid om maximale kansen op succes te scheppen bij de wapenbeheersingsonderhandelingen in Genève en alles na te laten, wat die kansen zou verkleinen.
De volledige tekst van de brief van de minister van defensie luidde aldus:

Overeenkomstig het regeerakkoord worden voorbereidingen getroffen om de mogelijkheid tot plaatsing van kruisvluchtwapens op Nederlands grondgebied open te houden. Deze zijn thans zo ver gevorderd dat kan worden overgegaan tot het aanwijzen van de plaats die het meest geschikt wordt geacht om de kruisvluchtwapens te stationeren, zo daartoe ooit zou worden besloten.
Ik kan U meedelen dat het kabinet het beleidsvoornemen heeft het zuidelijk deel van de vliegbasis Woensdrecht. gelegen op het grondgebied van de gemeente van die naam. voor dit doel te bestemmen.



Alvorens met de betrokken provinciale en gemeentelijke instanties in contact te treden doe ik bij deze mijn op 15 december 1982 gedane schriftelijke toezegging gestand eerst met de Kamer overleg te plegen. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en Burgemeester en Wethouders van de gemeente Woensdrecht heb ik heden een afschrift van deze brief doen toekoen
Het gaat thans om een zuiver technische beslissing die er op is gericht het tijdschema voor een eventuele plaatsing uitvoerbaar te doen blijven. Dat past in het beleid van de regering om maximale kansen te scheppen voor succes hij de wapenbeheersingsonderhandelingen te Genève en alles na te laten wat die kansen zou verkleinen. Met nadruk wijs ik er evenwel op dat op geen enkele wijze vooruit wordt gelopen op de uiteindelijke politieke beslissing over het al dan niet plaatsen van kruisvluchtwapens in ons land.
Zoals bekend is, zag het er aanvankelijk naar uit dat pas in de loop van de zomer voldoende gegevens beschikbaar zouden zijn oin een lokatiekeuze te kunnen maken. Het was mijn bedoeiing een beleidsvoornemen daartoe in september aan de Kamer kenbaar te maken in samenhang met de defensienota.
Nu die wat later verschijnt, is dat met het oog op het verdere tijdschema niet meer uitvoerbaar.
Los daarvan heeft het overleg met de NAVO-autoriteiten en Amerikaanse deskundigen reeds thans een zodanig duidelijk beeld opgeleverd dat er geen aanleiding is met het maken van een keus te wachten. Het komt mij gewenst voor de Kamer nog voor het zomerreces over de voortgang te informeren en daarmee de duidelijkheid te scheppen die een einde maakt aan geruchtenvorming en onjuiste beeldvorming over mogelijke plaatsen die in aanmerking zouden komen.
Bij het proces dat heeft geleid tot de keuze van de vliegbasis Woensdrecht zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd. De lokatie dient op of nabij een vliegveld te zijn gelegen om te voorkomen dat de complete kruisvluchtwapens in vredestijd over de weg moeten worden vervoerd. Periodiek transport van deze wapens is nodig. omdat zij fabrieksonderhoud in de Verenigde Staten moeten ondergaan. Het transport kan dan door de lucht rechtstreeks vanaf de vliegbasis gebeuren.
In oorlogstijd zal de eenheid kruisvluchtwapens opereren vanaf posities buiten de plaats van vestiging in vredestijd. Dat moet periodiek worden geoefend. Met het oog daarop dienen in de naaste omgeving van de lokatie militaire oefenterreinen aanwezig te zijn. zodat oefenen op openbaar terrein kan worden vermeden. Tijdens oefeningen blijven de eigenlijke kruisvluchtwapens op de basis achter.
Omdat verplaatsingen zowel in vredestijd als in oorlogstijd in konvooiverband worden uitgevoerd, is het van belang verstedelijkte gebieden met in het algemeen veel verkeer te vermijden.
Bij een eerste evaluatie van mogelijke lokaties aan de hand van de aangegeven uitgangspunten werd duidelijk dat er in feite geen andere keuze was dan een militair vliegveld. Nadere beschouwing. waarbij ook factoren als operationeel gebruik van het vliegveld, de daarop beschikbare ruimte, bodemgesteldheid en ruimtelijke ordening een rol speelden. leidde ertoe dat het vliegveld Woensdrecht overbleei.
De voorzieningen die moeten worden getroffen voor het onderbrengen van de eenheid kruisvluchtwapens – in de Amerikaanse terminologie aangeduid als Tactical Missile Group – bestaan uit drie categorieen:
– de betonnen bouwwerken voor het wapensysteem zelf:
– onderkomens ten behoeven van de commandovoering, verbindingen en logistiek-administratieve ondersteuning;
– ongeveer 650 woningen en andere verblijfsruimten voor het Amerikaanse personeel en hun gezinnen.

Bij elkaar beslaat dit een oppervlakte van rond honderd hectaren. De beschikbare ruimte op Woensdrecht staat toe dit alles binnen de grenzen van het militaire terrein onder te brengen, zonder dat daarmee overige activiteiten op de basis worden belemmerd. Mocht in het komend overleg blijken dat de daarcoor verantwoordelijke instanties voorkeur hebben voor het bouwen van de woningen buiten het vliegveld dan bestaat daartegen geen bezwaar.
Volgens de plannen zullen ca. 1.100 Amerikaanse militairen bij de eenheid werkzaam zijn. Als de gezinsleden daarbij worden geteld zal de Amerikaanse gemeenschap op Woensdrecht bestaan uit ca. 2.500 personen. Bij de eenheid zullen ongeveer honderd Nederlandse militai ren en honderd burgerarbeidskrachten werkzaam zijn.
Het in de NAVO gehanteerde schema voorziet in plaatsing van de eerste kruisvluchtwapens in Nederland in december 1986. Met dit gegeven als uitgangspunt ziet het tijdschema voor de verdere voorbereidingen er globaal als volgt uit: in maart 1984 zal het overleg met provinciaie en plaatselijke overheden alsmede met NAVO- en Amerikaanse autoriteiten in zoverre moeten zijn afgerond dat de vereiste vergunningen kunnen worden verkregen. In de tussenliggende tijd worden tekeningen verder uitgewerkt, bestekken gemaakt en begrotingen opgesteld. Daarna zullen de benodigde gelden uit het NAVO-infrastructuurfonds worden aangevraagd. zodat de aanbestedingsprocedure kan beginnen. De daadwerkelijke bouw kan dan – indien daartoe wordt besloten – in oktober 1984 aanvangen en in de zomer van 1986 gereed zijn.
Het is de bedoeling dat overleg niet de lagere overheden wordt geopend om tot een verantwoorde inpassing van de benodigde faciliteiten in de gemeente Woensdrecht te komen. Mocht dit overleg onverhoopt niet tot een goed resultaat leiden, dan zal de regering haar verantwoordelijkheid in deze nemen en gebruik maken van de mogelijkheden die de wet haar biedt. Op welke wijze dat eventueel zal geschieden hangt mede af van de uitkomst van het overleg.

Eerste *reacties*

Een overzicht van de eerste reacties op de lokatiekeuze door het kabinet levert het volgende beeld op.

In Woensdrecht zelf nam de gemeenteraad op 28 juni tijdens een tumultueuze spoedvergadering een motie met acht tegen vier stemmen aan waarin het plaatsen van raketten ..in Nederland en dus ook in Woensdrecht" ongewenst wordt genoemd. B en W kregen de opdracht dit onder de aandacht van de regering te brengen en ,,alle verdere stappen te ondernemen om plaatsing tegen te gaan".

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant hebben daarentegen in een schriftelijke verklaring laten weten zich niet te zullen verzetten tegen de plaatsing In de verklaring staat dat van lagere overheden mag worden verwacht dat zij loyaal meewerken aan de uitvoering van een regeringsbesluit. Het provinciebestuur ziet dan ook geen enkel beletsel in overleg te treden met het ministerie van defensie. zoals minister De Ruiter dat in zijn brief aan de Tweede Kamer in het vooruitzicht had gesteld.
Het overleg van vredesgroepen en Statenleden in Noord-Brabant is echter ,,diep verontwaardigd" over de manier waarop het kabinet tot zijn besluit is gekomen.
Het overleg vindt dat geen rekening is gehouden met het brede verzet tegen kruisraketten en meent dat ..het geloof in het democratische gehalte van regeringsbesluiten hiermee ernstig is geschaad".
De burgemeesters van Venray en Bakel. twee gemeenten rond de vliegbasis De Peel waarvan eerder werd aangenomen dat daar de kruisraketten zouden komen, hebben met gemengde gevoelens gereageerd op het besluit. Ze zijn verheugd dat de kernwapens niet op hun grondgebied worden gestationeerd. maar beiden hopen vurig dat ze ook niet in Woensdrecht worden geplaatst. Daarbij willen ze Woensdrecht met raad en daad terzijde staan.
In het op 20 km van Woensdrecht gelegen Antwerpen is het besluit tot eventueele plaatsing door burgemeester Cools als ,,bijzonder ongelukkig" omschreven. Hij is verontwaardigd dat de Nederlandse regering geen overleg heeft gepleegd. Cools vindt dat geen rekening is gehouden met de strategisch belangrijke positie van Antwerpen. Het Belgische socialistische Kamerlid Michel Colla liet zich in soortgelijke bewoordingen uit en noemde Antwerpen ..nu een extra belangrijk doelwit bij een eventuele aanval"
De socialistische fractie van de Antwerpse gemeenteraad protesteerde heftig tegen het br. sluit en diverse Vlaamse organisaties organiseerden op 2 juli demonstraties.
De Nederlandse vredesbeweging heeft zoals verwacht met verontwaardiging gereageerd op de beslissing van het kabinet. IKV-secretaris Mient Jan Faber zegt dat het kabinet met de vaststelling van Woensdrecht en de brief met overwegingen aan de NAVO terecht is gekomen bij de .,slechtste uitkomst die je had kunnen vermoeden". Het IKV heeft voor 2 juli een grote demonstratie bij de vliegbasis Woensdrecht georganiseerd.
Faber vindt dat Nederland nagelaten heeft een eigen positie tegenover de NAVO-bondgenoten te formuleren door nu al de basis voor de kruisraketten te accepteren.

Ook Pax Christi heeft met verontwaardiging gereageerd. Vice-voorzitter Trip zegt dat het besluit een stap is op een weg die leidt tot een situatie dat er ..geen weg meer terug is". De voorzitter van de organisatie. bisschop Ernst van Breda. keert zich tegen de eventuele stationering met de opmerking dat het ..net zo bedenkelijk zou zijn wanneer elders in het land een plaats was gekozen". Hij onderschrijft nog eens de constatering van Pax Christi dat de Nederlandse bisschowwen in hun herderliik schriiven de plaatsing van nieuwe kernwapens afwijzen (pag. 471/1 e.v.-1983).
Ook de VVDM meent in een commentaar dat nu een nieuwe stap is genomen op de weg die leidt tot de invoering van nieuwe kernwapens. De vereniging heeft aan de demonstratie van 2 juli bij de vliegbasis Woensdrecht deelgenomen.
Dc Vcrcnigdc Staten zijn „verheugd" dat de Nederlandse regering een basis heeft aangewezen voor de eventuele plaatsing van de 48 kruisraketten. Een woordvoerder van de Amerikaanse ambassade noemde het ..een stap voorwaarts" en meende dat hiermee de vastbeslotenheid van de NAVO-regeringen is aangetoond uitvoering te geven aan het zogenoemde dubbelbesluit.

Debat Tweede Kamer

Op verzoek van PvdA-fractie-voorzitter Den Uyl hield de Tweede Kamer op 30 juni een debat over het besluit tot lokatiekeuze van het kabinet.
In de loop van het debat bleek, dat de linkse oppositiepartijen de lokatiekeuze ongedaan willen maken. De regeringsfracties CDA en VVD gingen wel akkoord met de lokatiekeuze, maar wilden, zoals het CDA, meer weten over het tijdstip van de keuze of. zoals de VVD, welke uitgangspunten tot de keuze van Woensdrecht hebben geleid.

Stemerdink (PvdA) noeinde in een motie de aanwijzing van de lokatie ,.een belangrijke stap om plaatsing van kruisraketten in Nederland mogelijk te maken" en hij vroeg daarvan terug te komen

De Nederlandse regering ondergraaft op deze manier systematisch het voorbehoud dat het kabinet-Van Agt in december 1979 bij de plaatsing van kruisraketten heeft aangemeld, zei hij (pag. 41/1 e.v.-1980).

Zij geeft een signaal aan de NAVO-partners dat ook zij bereid is eerst te plaatsen en pas daarna te onderhandelen (in Geneve met de Sou-jet-Unie). .,Niemand gelooft meer dat de regering zich daaraan kan of wil onttrekken, want je kunt in de internationale politiek niet iedereen stroop om de mond smeren". aldus Stemer dink

De PSP'er Van der Spek vroeg in een aparte motie geen verdere medewerking aan verdere plaatsingsvoorbereidingen te geven.
Kritiek was er van de kant van de linkse oppositie ook op het moment van de lokatiekeuze. In strijd met eerdere toezeggingen is de Kamer nu voor een voldongen feit geplaatst. De keuze is niet in samenhang met de nieuwe defensienota bekendgemaakt na het zomerreces. maar nu. Dat is gebeurd om de VVD een genoegen te doen. zei Stemerdink.

Mevrouw Beckers (PPR) concludeerde in dat verband: ..De Amerikanen regeren hier."
Ook de heer Engwirda (D'66) betwistte dat het om een ,,technische beslissing" ging. Volgens hem gaat het om een compromis in het kabinet waarvan ook de voorgenomen defensie-uitgaven en het feit dat geen feitelijke kernwapenreducties maar slechts ,.overwegingen" daarover aan de NAVO zijn gezonden. deel uitmaken. Engwirda verweet het kabinet ,.braaf de NAVO te volgen" en geen creatief beleid jegens het wapenbeheersingsoverleg in Geneve te ontwikkelen.

De CDA'er J. de Boer kondigde een motie aan voor het geval minister De Ruiter niet bereid is toe te zeggen dat de regering niet tot feitelijke aanbesteding van bouwwerken op Woensdrecht zal overgaan dan na een voorafgaand debat met de Kamer.

Hij klaagde over de .,tendentieuze en ongepaste berichtgeving in de media" over elke poging om een beleid te ontwikkelen tot beperking van Nederlandse kernwapentaken. In een fel interruptiedebat met Stemerdink weigerde hij precies aan te geven welke Nederlandse kernwapentaken volgens het CDA of minister De Ruiter zouden moeten worden beeindigd. Ook bleef hij erbij dat de tekst van de kabinetsbrief aan de NAVO met overwegingen over het nucleaire beleid niet moet worden gepubliceerd.
In een tweede PvdA-motie had Stemerdink al gevraagd om Nederlandse ,,beleidsplannen"tot belangrijke vermindering van de bestaande kernwapentaken aan de NAVO voor te leggen.
De VVD-er Evenhuis herhaalde nog eens dat zijn partij niet akkoord zal gaan met eenzijdige kernwapenreducties of met besluiten over kernwapentaken die genomen worden zonder dat bekend is of Nederland tot plaatsing van kruisraketten zal overgaan.

De GPV-er Schutte zag in de keuze van de basis Woensdrecht een reden voor het IKV om het .,boetekleed aan te trekken'.. nu van die kant tot nu toe achtereenvolgens de Peel en de vliegbasis Volkel als mogelijke lokaties voor kruisraketten waren genoemd.

In zijn antwoord aan de Tweede Kamer zei minister De Ruiter, dat het kabinet voor juni 1984 een besluit zou nemen over de plaatsing van kruisraketten in Nederland. In die maand zou een aanbestedingsopdracht voor bouwwerkzaamheden op de basis in

Woensdrecht moeten worden gegeven en dat zal niet gebeuren voor de Tweede Kamer zich heeft kunnen uitspreken over de nieuwe defensienota en een plaatsingsbesluit van de regering. Met deze mededeling kwam de minister tegemoet aan het verlangen van de CDA-afgevaardigde J. de Boer.

De Ruiter deed zijn toezegging om te onderstrepen dat de lokatiekeuze ,,eentechnische beslissing" is. Hij betwistte dat deze keuze een onomkeerbaar proces in de richting van de plaatsing van kruisraketten op gang brengt, zoals namens de linkse oppositiepartijen was opgemerkt.
De Ruiters toezegging leidde ertoe dat slechts drie van circa tien kernwapenbezwaarden in de CDA-fractie hun steun gaven aan een verworpen motie-Stemerdink (PvdA). waarin werd gevraagd op de lokatiekeuze terug te komen (mevr. Laning, J. N. Scholten en S. Dijkman).
Een rol daarbij speelde ook dat De Ruiter zei dat hei kabinet na de afronding van de NAVO-consultaties over o.a. de bestaande Nederlandse kernwapentaken een eigen verantwoordelijkheid heeft voor de bepaling van een aantal van zulke taken.
De minister ontkende dat de lokatiekeuze nu al was bekendgemaakt als .,een snoepje voor de VVD", zoals Stemerdink had opgemerkt. Wel erkende hij dat de technische beslissing op zichzelf politieke betekenis heeft. zoals de VVD-er Evenhuis had gezegd (in Nederland. in de NAVO en voor de VS en de Sowjet-Unie bij hun rvapenbeheersingsgesprek in Genève).
De lokatiekeuze past. ook al komt zij wat vroeger dan voorzien en niet in samenhang met de nieuwe defensienota. binnen een procedureafspraak waarvoor onder het tweede kabinet-Van Agt ook PvdA en D'66 verantwoordelijkheid hebben genomen. zei De Ruiter.
Het plaatsingsschema van de NAVO mag geen doel op zichzelf worden, zo sprak hij mr. Stemerdink na, maar het heeft wel een doen Wat men ook van de handhaving van dat schema moge vinden. ernstiger is dat de plaatsing van SS-20-raketinstallati& in Sowjet-Unie onverminderd voortgaat, zei hij tot de linkse oppositiepartijen.
De bewindsman weersprak de opvatting van de oppositie dat wachten op de uitkomst van de NAVO-studie (dit najaar) over de mogelijke beperking van tactische kernladingen in Europa straks een koppeling meebrengt tussen een besluit over het aantal overige kernwapentaken van Nederland. Het kabinet zal zich aan de ,.goede gewoonte" van NAVO-consultatie houden en daarna op basis van eigen verantwoordelijkheid en oordeel besluiten nemen. zo maakte hij duidelijk.
Daarover had de liberaal Evenhuis eerder waarschuwend gezegd dat op het terrein van vrijheid. vrede en veiligheid geen Nederlandse eenzijdigheid past.
De CDA-er J. de Boer zei plaatsbepalend voor zijn fractie: ,.Wat zou kunnen is dat Nederland besluit tot het afstoten van taken als nog geen besluit over de plaatsing van kruisraketten is genomen. Wat niet zou kunnen is ja zeggen tegen kruisraketten zonder dat het aantal kernwapentaken wordt verminderd."
In de antwoorden van De Ruiter had De Boer reden gevonden af te zien van een motie omtrent de in zijn groep gewenste beperking van kernwapentaken.
Een motie-Stemerdink, die een concreet beleidsplan nu voor zo'n beperking vroeg. kreeg om dezelfde reden geen steun van het CDA en werd verworpen.
Eveneens verworpen werd een motie-Van der Spek (PSP).waarin werd gevraagd, dat de regering geen enkele medewerking zou verlenen aan de voorbereiding van de plaatsing. Tenslotte haalde ook een motie-Etigwirda (D'66) het niet. waarin de regering werd verzocht geen maatregelen van actieve voorbereiding van plaatsing te treffen voordat besluitvorming over al dan niet plaatsen bij de behandeling van de defensienota had plaatsgevonden.

Commentaren uit de Sowjet-Unie

In dc media in dc Sowjet-Unie is gereageerd op het besluit van de Nederlandse regering Woensdrecht aan te wijzen als basis voor eventuele plaatsing van kruisraketten,
Zo schreef het regeringsdagblad Izwestia op 29 juni, dat het regeringsbesluit nog niet betekent. dat de 48 kruisraketten er ook inderdaad zullen komen.

Onder de kop ,,Opeen gevaarlijke weg" schreef commentator W. Antonow, dat minister De Ruiter in zijn brief aan het parlement gezegd heeft. dat de keuze voor Woensdrecht ..niet de uiteindelijke beslissing van de Nederlandse regering over de verwezenlijking van de NAVO-plannen beinvloedt".

De Izwestia stond uitvoerig stil bij de „ernstige bezorgdheid". die de aankondiging van De Ruiter had gewekt bij het ,.progressieve publiek" in Nederland. Geciteerd werden verklaringen van het Comité Stop de neutronenbom (,,dezebeslissing kan in de toekomst zeer ernstige gevolgen hebben") en van Joop den Uyl (..Een stap op weg naar de catastrofe").
Ook maakte het blad melding van de vraag om een TK-debat door Den Uyl en van de demonstratie in Woensdrecht var?2 juli.

De Izwestia legde uit, dat Nederland het besluit van de NAVO ondersteunt om in vijf Westeuropese landen kruisraketten te plaatsen en plaatsing afhankelijk heeft gesteld van de uitkomst van onderhandelingen in Genève, maar dat het Nederlandse parlement deze beslissing nog niet heeft goedgekeurd.

Sowjet-persbureau Nowosti gaf op 1 juli een commentaar uit onder de titel ,,Een gevaarlijke stap" van de hand van redacteur A. Dimitrijew.

Hierin werd gezegd. dat de aanwijzing van de basis Woensdrecht een eerste stap was op weg naar uiteindelijke plaatsing van kruisraketten op Nederlandse bodem. De Ruiters verzekering. dat het zo niet mocht worden gezien noemde Nowosti „ongeloofwaardig". ,,Daarvoor is er al te veel gebeurd". aldus Nowosti. Nowosti stelde. dat de Amerikanen niet voor niets S 48 mln hebben uitgetrokken voor werkzaamheden aan de basis Woensdrecht.
Dat het Nederlandse parlement nog niet zijn goedkeuring heeft gehecht aan plaatsing zag de Non-osti-commentator evenmin als geruststellend. „In dit specifieke geval zal het de Amerikanen een zorg zijn wat het Nederlandse parlement van de zaak denkt". schreef hij.
Volgens Nowosti schiep de bekendmaking van De Ruiter meer duidelijkheid omtrent de houding van de Nederlandse regering tegenover de kruisraketten. De bekendmaking kwam na druk van de Westduitse bondskanselier op premier Lubbers volgens de commentator. Hij verwees naar de afwijzing door de Nederlandse vertegenwoordiger in de Verenigde Naties van Sowjet-voorstellen t.a.v. bevriezing van aantallen kernwapens en het uitblijven van een reactie in Den Haag op voorstellen van de SU en het Warschaupact voor een beperking van de wapenwedloop.
Met die gegevens in de hand ,.is het mogelijk zich een precieze mening te vormen omtrent de koers van de Nederlandse regering", aldus Nowosti.

Stationering van nieuwe NAVO-wapens in Nederland. schreef de Sowjet-commentator, ,,kan geen andere dan negatieve gevolgen hebben voor de Sowjet-Nederlandse betrekkingen".
Plaatsing van kruisraketten zal Moskou dwingen tot een herziening van zijn eenzijdige moratorium op de plaatsing van nieuwe middellange-afstandswapens in het Europese deel van de USSR, aldus Nowosti. Herhaald werd dat de Sowjet-Unie een akkoord in Genève wenst dat plaatsing van de nieuwe NAVO-raketten voorkomt en dat voorziet in wederzijdse vermindering van het aantal reeds bestaande middellange-afstandswapens in Europa.

Eveneens ,,Een gevaarlijke stap" noemde commentator A. Popow zijn artikel in de *Sowjetskaja* Rossia („Sowjet-Rusland") van 30-31 juli.

Popow nam in aanmerking. dat het parlement er weliswaar de nadruk op had gelegd. dat de goedkeuring voor het aanwijzen van Woensdrecht nog geen definitieve instemming met plaatsing inhoudt, maar hij meende niettemin, dat ,.het absoluut zeker is, dat Nederland een gewichtige beslissing heeft genomen in het kader van de verwerkelijking van het plan het land tot een lanceerbasis van kernraketten te maken"

..Voor het eerst in de vele eeuwen geschiedenis van het land wordt Nederland nu een bron van direct militair gevaar voor de Sou-jet-Unie", aldus Popow, die verder nog schreef. ,,Onze landen waren bondgenoten. ook in de periode van strijd tegen Nazi-Duitsland". en: ,.In het leven van landen. net als dat van mensen. gebeuren soms dingen. die het ertoe brengen dingen te herzien, die onomstotelijk leken."

In het weekblad *Nieuwe Tijden* (no. 28. juli 1983) stond een artikel van N. Zjolkwer, waarin werd ingegaan op de rol, die verschillende inlichtingendiensten zouden spelen m.b.t. tegenstanders van de plaatsing van nieuwe kernwapens.

Zjolkwer verklaarde deze rol uit de grote druk. die wordt uitgeoefend op ..Amsterdam" (bedoeld wordt kennelijk Den Haag) om korte metten te maken met het verzet tegen de kernwapens.

De BVD (door Nieuwe Tijden omschreven als de politieke politie) zou tot in de vuilnisbakken van de Tweede Kamer hebben gespeurd naar mogelijkheden om aan te tonen dat parlementsleden, oud-ministers en leiders van de PvdA ongeoorloofde bindingen zouden onderhouden met ..agenten van het Kremlin". Vergeeis natuurlijk

De ,,militaire dienst voor contraspionage" (bedoeld wordt kennelijk de MID) en de inlichtingendienst van de marine zouden ƒ 150 per inlichting betalen voor informaties over vredesactivisten onder de soldaten. plus nog een premie voor bijzonder interessante mededelingen.
De militaire oefeningen van de NAVO. die elke twee jaar onder de codenaam „Wintex" in Nederland plaatsvinden. zouden. nog altijd volgens N. Zjolkwer. voorzien in training van de troepen om in een crisissituatie verzet uit de bevolking tegen de NAVO-plannen te breken.

Als bron noemde Zjolkwer o.m. de z.g. PMC-papers, vijf publikaties van de anti-militaristische actiegroep Onkruit. Dit zijn documenten, die leden van Onkruit ontvreemdden tijdens een bezetting van het Provinciaal Militair Commando in Amsterdam op 20 mei 1981.

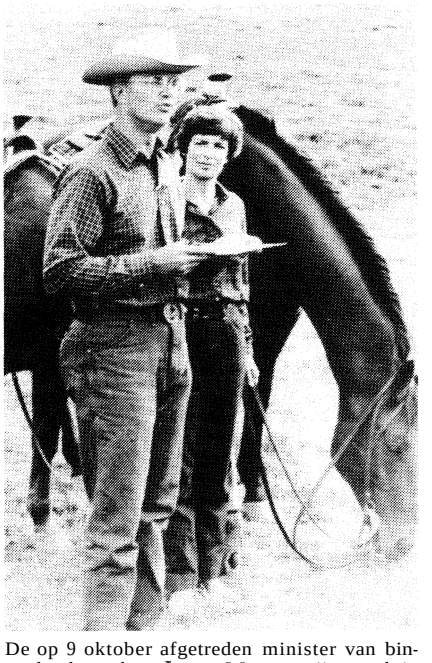
VERENIGDE STATEN

ONDERZOEKNAAR RELATIE TUSSEN MINISTER VAN ARBEID DONOVAN EN MAFIA AFGESLOTEN. AFTREDEN VAN OMSTREDEN MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN WATT. CLARK OPVOLGER. MCFARLANE HOOFD NATIONALE VEILIGHEIDSRAAD

Op 13 sept. 1982 werd minister van arbeid Rayrnond Doriovari opnieuw gezuiverd van beschuldigingen dat hij betrekkingen zou hebben met de mafia. Volgens een rapport van de bijzondere aanklager Leon Silverman bestond er ,,onvoldoende geloofwaardig bewijs" voor de beschuldigingen.
Verder onderzoek was volgens Silverman ook niet nodig.
Het was in het tweede federale onderzoek dat tegen Donovan werd ingesteld. Op 28 juni 1982 kwam Silverman eveneens tot de conclusie dat er .,niet voldoende bewijs was te vinden voor de beschuldiging dat de minister banden met de georganiseerde misdaad onderhield" (pag. 52511-1982). Donovan, voorheen aannemer in New York, had steeds ontkend en ook president Reagan had zijn vertrouwen in de minister gehandhaafd.
Over de onderzoeken was in de VS veel te doen geweest, vooral doordat twee getuigen op mafia-achtige wijze werden vermoord.
Federale autoriteiten ontkenden echter dat er verband bestond tussen de moorden en het onderzoek.

Minister van binnenlandse zaken Watt treedt af na opnieuw in opspraak te zijn gekomen.

Op 9 okt. 1983 trad minister van binnenlandse zaken James Watt af. Watt verklaarde tegenover verslaggevers dat hij president Reagan per brief had laten weten dat hij niet langer geloofde van nut te kunnen zijn voor de regering.
Watt, die op 22 dec. 1980 door president Reagan werd benoemd (pag. 71-1981), was in opspraak gekomen toen hij op 21 september van de speciale commissie die zijn steenkoolwinningsplannen bestudeerde had gezegd dat het een „evenwichtig samengestelde" commissie was: ,.Ik heb een zwart commissielid, een vrouw, twee joden en een kreupele. En wij hebben talent".
Hoewel Watt zijn verontschuldigingen had aangeboden voor zijn ,,ongelukkige" opmerking en Witte Huis-woordvoerder Larry Speakes op 28 septem-



De op 9 oktober afgetreden minister van binnenlandse zaken, James Watt. op zijn ranch in Santa Ynez. Naast hem zijn vrouw Leilani. Watt heeft zijn ontslagbrief in handen.

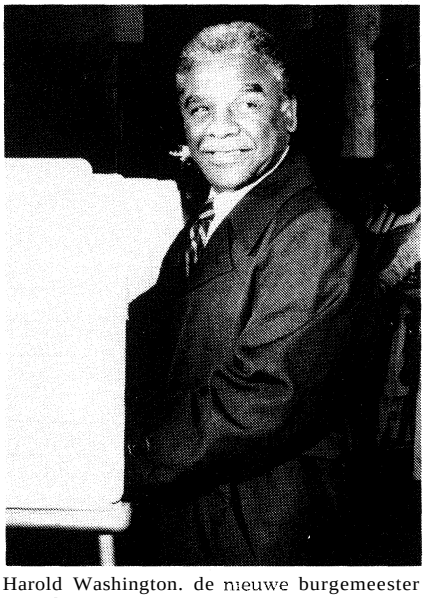
ber had verklaard dat de president Watts verontschuldigingen had geaccepteerd en hem niet zou vragen af te treden. hadden een aantal Republikeinse Senatoren wel om zijn aftreden gevraagd.
Het was niet de eerste keer dat Watt door controversiële uitspraken in opspraak was gekomen. Zo was eind juli 1982 in Washington opschudding ontstaan over een dreigende brief die Watt aan de toenmalige Israëlische ambassadeur in de VS Moshe Arens had gestuurd. Hierin waarschuwde hij dat vooruitstrevende joodse Amerikanen die tegen zijn milieupolitiek waren ,,onsvermogen zullen verzwakken om een goede vriend van Israël te zijn".

In januari 1983 hadden enkele Indiaanse leiders president Reagan verzocht Watt te ontslaan. nadat Watt in een interview had gezegd dat wanneer iemand wilde zien hoe socialisme had gefaald, hij niet eens naar de Sowjet-Unie hoefde te gaan: ,,Kom naar Amerika en bezoek de Indianen-reservaten!" Watt had de overheidspolitiek ten aanzien van de rond 735.000 Indianen die in reservaten woonden ,,een verschrikkelijke vorm van socialisme" genoemd.
Begin april 1983 was Watt bij de president op het matje geroepen omdat hij een optreden van de Beach Boys in Washington ter gelegeheid van de viering van de Amerikaanse onafhanklijkheidsdag (4 juli) had verboden.
De popgroep zou volgens Watt ,,ongewenste elementen" aantrekken. Verder had Watt de Democratische oppositie beledigd en milieu-activisten vergeleken met communisten en nazi's.

Op 13 oktober droeg president Reagan geheel verrassend zijn adviseur voor de nationale veiligheid, William Clark (zie ook pag. 650/3 en pag. 651), voor als opvolger van Watt. Reagan maakte zijn beslissing bekend op een bijeenkomst met evangelisch-christelijke vrouwen. De president noemde Clark ,,een godvruchtig man uit het westen. een vierde generatie ranch-houder en een man die ik vertrouw". Sinds Watts aftreden hadden talrijke namen de ronde gedaan, maar die van „judge Clark" – aldus zijn bijnaam – was daar niet bij. Volgens Witte-Huiswoordvoerder Larry Speakes hadden 28 namen op de lijst gestaan, onder andere die van vrouwen. zwarten en Hispano's.
Op 16 oktober werd van functionarissen in het Witte Huis vernomen, dat Reagan had besloten de speciale afgezant voor het Midden-Oosten, Robert McFarlane (zie ook pag. 650/1), te benoemen tot hoofd van de nationale veiligheidsraad. Deze benoeming werd op 17 oktober door president Reagan bevestigd.

ZWARTE AFGEVAARDIGDE BURGEMEESTER VAN CHICAGO

Op 12 april 1983 werd de zwarte Democratische Huisafgevaardigde Harold Washington gekozen tot de nieuwe burgemeester van Chicago, dat met 3.5 mln inwoners de op één na de grootste stad in de VS was. Hij werd daarmee de eerste zwarte burgemeester in de geschiedenis van de stad.



Harold Washington. de nieuwe burgemeester van Chicago.

Washington. die de Democratische burgemeester Jane Byrne opvolgde. kreeg 51,5% van de stemmen. Zijn Republikeinse tegenstander Bernard E. Epton. een joodse miljonair. zag 48,2% van de stemmen op zich uitgebracht en de zwarte kandidaat van de Socialistische Arbeiderspartij, Ed Warren, kreeg 0,3% van de stemmen.
Het *NRC/H'blad* gaf op 2 april het volgende beeld van de verkiezingscampagne:

„Een referendum over racisme" heeft een vooraanstaande Democraat de burgermeestersverkiezingen op 12 april in Chicago genoemd. Tegenover elkaar staan de Republikeinse zakenman Bernard Epton en de Democratische afgevaardigde Harold Washington.
Onidat Chicago al meer dan vijftig jaar een hecht Democratisch bolwerk is, zou het voor de hand liggen dat Washington met straatlengtes zou winnen.
Maar er kleeft aan hem één schoonheidsfoutje: hij is namelijk zwart. En dat veroorzaakt nogal wat moeilijkheden onder de Poolse. Ierse en joodse minderheden in Chicago. volgens kenners de meest gesegregeerde stad van de VS. Washington heeft tijdens de Democratische voorverkiezingen (op 22 febr., red KHA) zijn kans gegrepen. aangezien zijn beide rivalen. burgemeester Janc Byrne en burgemeesterszoon Richard Daley, het blanke kamp in twee helften hadden opgesplitst.
Met deze uitslag werd de schatrijke Epton opeens midden in de race gekatapulteerd. nadat hij nog kort tevoren cynisch had gegrapt: „Ik ben oud. vermoeid en kaal. Daarom ben ik het gelukkige alternatief." In grote drommen zijn de afgelopen weken blanke Democraten naar het kamp van Epton overgelopen, wat ertoe heeft geleid dat de verkiezingsstrijd tot een tweekamp tussen zwart en blank is uitgegroeid. „Tijdelijk Republikein" en „Democraten voor Epton" zijn nog de meest onschuldige opschriften op buttons. (..)
Epton zelf die als een vooruitstrevend Republikein bekendstaat en van joodse afkomst is. heeft ontkend dat hij de kaart van het racisme probeert te spelen. Naar zijn zeggen is het geen grote kunst Washington als een slechte kandidaat aan de kaak te stellen, aangezien deze een paar jaar geleden wegens belastingontduiking dertig dagen in de gevangenis heeft gezeten. Anderen wijzen erop dat Epton wel degelijk van de rassentegenstellingen tracht te profiteren onder meer door te sugcreren dat Chicago onder Washington een geheel andere. door zwarten beheerste stad zal worden.
Zwarte volgelingen van Washington zouden op alle niveaus binnen het bureaucratische apparaat de macht overnemen, zodat er voor de blanke burgers geen plaats meer zou zijn. Deze zullen daarop in toenemende rnate in de verdrukking raken. zo voorspellen immers de tegenstanders van de zwarte Democraat. In dezelfde richting gaat een verkiezingsleus van Epton, waarmee zijn televisiespots beginnen: ,,Voordathet te laat is..."

EQUAL RIGHTS AMENDMENT
NA TIEN JAAR NOG NIET
IN DE GRONDWET OPGENOMEN

Op 30 juni 1982 verstreek de termijn, waarbinnen een aanvulling op de Amerikaanse grondwet over gelijke rechten voor mannen en vrouwen aanvaard had kunnen worden, zodat het weer een aantal jaren zou duren voordat met name vrouwen dezelfde rechten zouden krijgen als mannen.



Eleanor Smeal.

Die aanvulling op de grondwet, die bekend staat als het Equal Rights Amendment (ERA – Amendement voor gelijke rechten). was in 1971 onder de titel ,,wetsontwerp voor een 27ste amendement" bij het Congres ingediend. Het telde de volgende drie paragrafen:

- Paragraaf 1: gelijkheid van rechten voor de wet zal niet worden onthouden of beperkt door de Verenigde Staten of een afzonderlijke staat vanwege geslacht.
- Paragraaf 2: het Congres zal de macht hebben om de bepaling van dit artikel met gepaste wetgeving uit te voeren.
- Paragraaf 3: dit amendement zal twee jaar na datum van ratificatie in werking treden.

Het wetsontwerp moest na goedkeuring door het Congres (met de vereiste tweederde meerderheid) binnen zeven jaar door driekwart van de Amerikaanse staten – 38 van de 50 – worden geratificeerd voordat het in de wet werd opgenomen. In 1978 had het Congres die termijn echter met drie jaar verlengd. zodat de termijn nu op 30 juni 1982 was verstreken.

Het ERA was op 12 okt. 1971 met 354 tegen 23 stemmen door het Huis van Afgevaardigden aangenomen en op 22 maart 1972 met 84 tegen 8 stemmen door de Senaat.

Dezelfde dag nog (22 maart) had de volksvertegenwoordiging van Hawaï het voorstel geratificeerd en binnen een jaar waren 22 andere staten gevolgd.

In de loop van 1973 en 1974 begon de oppositie zich echter te organiseren. zodat uiteindelijk bij het verstrijken van de termijn in 1982 slechts 35 staten het amendement hadden aangenomen, drie te weinig. Op 14 juli 1982 werd het ERA formeel opnieuw bij het Congres ingediend.

Voorstanders van het ERA waren o.m. de grote vakbonden, de padvindersorganisaties. de grote kerken en de voornaamste joodse organisaties De organisatie die de strijd om het amendement in de grondwet te krijgen leidde was de National Organization for Women (NOW) met als voorzitster Eleanor Smeal. De voorstanders wilden het amendement om twee redenen in de grondwet hebben. Ten eerste: er waren volgens een onderzoek uit 1977 800 federale wetten waarin vrouwen op de een of andere manier werden gediscrimineerd. Als het ERA in een gewone wet zou worden gegoten zou het dezelfde status hebben en geen maatstaf voor verandering kunnen zijn. Ten tweede: het was veel makkelijker om een gewone wet te schrappen of te vervangen. Een politieke meerderheid die gelijke rechten voor vrouwen maar onzin vond zou het wetje simpelweg kunnen verwijderen uit het wetboek.
Tegen het amendement waren o.m. president Reagan, de American Conservative Union. de Communistische Partij USA. de Dochters van de Amerikaanse Revolutie. de Ku Klux Klan, de Family Preservation League, de John Birch Society. de Knights of Columbus en de National States Right Party.

De bekendste ERA-bestrijdster was Phyllis Schlafly uit Illinois. sinds 1960 lid van de reactionaire John Birch Society. Zij was van mening dat vrouwen geen speciale aanvulling op de grondwet nodig hadden. omdat ze zonder zo'n tekst ook alles konden bereiken wat ze wilden.
Onder haar leiding hadden de 50.000 leden van Schlafly's organisatie ,,Eagle Forum" plaatselijke wetgevers ervan overtuigd dat het gelijkberechtigingsamendement ertoe zou leiden dat moeders in militaire dienst moesten, openbare toiletten ,,gemengd" werderi en dat de hele ERA een onderdeel was van een communistische samenzwering tegen de Amerikaanse gezinsstructuur.
Verder vonden sommige tegenstanders het ERA in wezen overbodig, omdat in het veertiende van de 26 amendementen op de grondwet stond: ,,Iedereen geniet gelijke bescherming door de wetten."

SCHOOLGEBED EN ABORTUS

Op 23 sept. 1982 besloot de Senaat een voorstel om het ochtendgebed op openbare scholen weer mogelijk te maken, voorlopig niet meer te behandelen. De beslissing was een nederlaag voor de uiterst conservatieve rechtervleugel in de Senaat, die het voorstel steunde. Het voorstel was ingediend door Senator Jesse Helms van North Carolina.
Na een wekenlange strijd hierover in de Senaat en vertragingstechnieken (filibusters) van vooruitstrevende Senatoren, had de Republikeinse fractieleider Howard Baker een einde aan het dispuut gemaakt met het verzoek de verdere behandeling van het voorstel voor onbepaalde tijd uit te stellen. Zijn verzoek was met 79 tegen 16 stemmen aangenomen.

Jesse Helms vocht al meer dan anderhalf jaar voor zijn wetsontwerp, waar onder meer in stond dat federale gerechtshoven niets met het schoolgebed te maken hadden omdat het buiten hun jurisdictie viel (het Hooggerechtshof had in 1962 de uitspraak gedaan dat het schoolgebed een schending betekende van de grondwettelijke scheiding van kerk en staat).
Tegenstanders van het wetsontwerp spraken van een ,,court-stripping bill", een wetsontwerp dat de in de grondwet omschreven taken van de juridische macht aantastte. Voorstanders van het wetsontwerp zagen het daarentegen als een wetsontwerp dat het bidden op de scholen terug zou brengen.
Een week eerder, op 15 september. had Helms ook al een nederlaag geleden. toen de Senaat met 47 tegen 46 stemmen had besloten de beslissing over een anti-abortusvoorstel van de Senator voor onbepaalde tijd uit te stellen.
Het wetsvoorstel behelsde een verbod van alle federale financiële steun voor abortus. Ook stond er in dat het menselijk leven op het moment van de bevruchting begon. Verder werd in het voorstel vastgelegd dat het Hooggerechtshof een onjuiste beslissing had genomen toen het op 22 jan. 1973 abortus legaliseerde. Daarom zou het Hof niets mogen ondernemen tegen anti-abortuswetten die door staten werden aangenomen.
Op 15 juli 1983 bevestigde het Hooggerechtshof met zes tegen drie stemmen .,het basisprincipe" dat een vrouw .,het fundamentele recht heeft om hoogst persoonlijk te beslissen of zij haar zwangerschap wil beëindigen of niet". Tot de drie tegenstemmers behoorde het enige vrouwelijke lid van het Hof. Sandra Day O'Connor (zie ook pag. 696/1-1981).
Op 28 juni 1983 verwierp de Senaat met 50 tegen 49 stemmen een door de Republikeinse Senator Orrin G. Hatch (Utah) ingediend amendement op de grondwet waarin stond: ,,Een recht op abortus wordt niet verzekerd door deze grondwet" ("A right to abortion is not secured by this Constitution").
Hatch kwam 18 stemmen te kort. Voor een grondwetswijziging is een tweederde meerderheid nodig.

HOOGGERECHTSHOF ACHT LEGISLATIEF VETO CONGRES IN STRIJD MET DE GRONDWET

Op 23 juni bepaalde het Hooggerechtshof met zeven tegen twee stemmen dat het legislatieve veto (het wetgevende veto) van het Congres in strijd met de grondwet was.
In de uitspraak zei het Hof dat het Congres de grondwet schond als het wetten aanvaardde op grond waarvan de president en onder zijn bevoegdheid vallende regeringsinstellingen volmachten kregen, maar tegelijkertijd vetomacht behield over besluiten die voortvloeiden uit die volmachten.
Op grond van zijn volmacht kon de president regels uitvaardigen die de kracht van wet hadden. Die regels werden als aanbevelingen naar het Congres gezonden en werden dan automatisch wet tenzij zij binnen een bepaalde termijn bij meerderheidsbesluit in het Huis van Afgevaardigden, de Senaat of in beide Kamers van het Conges via het legislatieve veto werden verworpen.
Door het afschaffen van het legislatieve vetorecht van het Cungres kreeg president Reagan aanzienlijk meer macht.
De *Volkskrant* tekende bij de uitspraak van het Hooggerechtshof o.m. het volgende aan:

Het Congres heeft dit vetorecht, voor het eerst tijdens de regering-Hoover in 1932. in ongeveer 200 belangrijke wetten voor zichzelf gereserveerd. Dit ,,legislatieve veto". een doorn in het oog van alle presidenten sinds Hoover. is gesneuveld tot grote vreugde van ook president Reagan.
De ironie is dat Reagan in 1979 een krantecolumn schreef waarin hij zich een voorstander toonde van het ,,legislatieve veto" omdat het zijns inziens de uitvoerders van wetten (het Witte Huis en de diverse overheidsinstanties) dwingt het oor steeds te luisteren te leggen bij de wetgevende macht: de volksvertegenwoordiging, oftewel het Congres. Net als zijn voorgangers veranderde Reagan van inzicht toen hij president werd en de hinderlijkheid van dit veto aan den lijve ondervond.
Want Reagan heeft momenteel te maken met meer dan tweehonderd wetten, waarin ruim 350 keer het vetorecht van het Congres is vastgelegd. De helft van dit aantal kwam het afgelopen decennium tot stand. De belangrijkste wetten in deze categorie hebben betrekking op bijvoorbeeld de wapenverkopen aan het buitenland. bestuurlijke reorganisaties. de energiepolitiek. het immigratiebeleid, het onderwijs en het sturen van Amerikaanse troepen naar het buitenland. Met de War Powers Act van 1973 in de hand kan het Congres de president dwingen Amerikaanse troepen uit het buitenland terug te trekken.

Reagans ambivalentie weerspiegelt twee verschillende richtingen waarin het Amerikaanse staatsrecht zich de afgelopen halve eeuw en zeker in de afgelopen vijftien jaar heeft bewogen. De eerste trend is die van presidenten, die steeds meer wetgevende bevoegdheden van het Congres willen overnemen om snel en effectief in een federale context te kunnen regeren. De tweede stroming is die van een Congres. dat probeert de macht van de president zoveel mogelijk te beteugelen.
Het resultaat van deze twee tegenstrijdige tendenzen is het ,.legislatieve veto", waarbij het Congres wetgevende macht delegeert. en de meest stringente vorm van toezicht. het vetorecht. in ruil neemt.
Nadrukkelijk moet worden gezegd dat het Hooggerechtshof bepaalde dat het veto van het Congres ongrondwettig is als het gaat om wetten waarin wetgevende bevoegdheden worden verleend aan de president en regeringsbureaus die onder hem vallen, waarin dus het Congres de president machtigt te regeren met wat in Nederland algeineiie maatregelen van bestuur heten en waarin het Congres tegelijkertijd het recht neemt een veto te kunnen uitspreken over zo'n maatregel van bestuur.
Niet onder de uitspraak van het Hof valt het in de grondwet vastgelegde algemerie vetorecht van het Congres. namelijk het recht van beide huizen van het Congres, Senaat en Huis van Afgevaardigden. om met minstens tweederde meerderheid een veto van de president over een eerder aanvaarde wet ongedaan te maken. Dit recht van veto over een veto blijft onaangetast.

OPSCHUDDING ROND HET AGENTSCHAP VOOR MILIEUBESCHERMING

Op 16 dec. 1982 beschuldigde het Huis van Afgevaardigden de directrice van Reagans Agentschap voor Milieubescherming (Environmental Protection Agencv. EPA), Anne Gorsuch. van ,,minachting voor het Congres". Zij was de hoogste regeringsambtenaar tegen wie ooit deze beschuldiging was geuit. Het Huis was met 259 tegen 105 stemmen tot deze uitspraak gekomen. Gorsuch had zich de woede van het Huis op de hals gehaald omdat zij na overleg met president Reagan had geweigerd een reeks documenten omtrent de werkwijze van het EPA vrij te geven.
De Huiscommissie voor openbare werken had de documenten opgeëist, omdat zij de stukken voor een onderzoek nodig had. Het EPA werd er van verdacht weinig ernst te maken met het toezicht op naleving van veiligheidsvoorschriften; bepaalde bedrijven met goede connecties in Washington zouden opvallend gemakkelijk onder strenge milieuvoorschriften uitkomen en bij de verdeling van beschikbare belastinggelden voor het opruimen van giftig afval zouden politieke motieven een grotere rol spelen dan bezorgdheid over de volksgezondheid. Met name Democraten in het Huis van Afgevaardigden meenden dat de regering-Reagan probeerde de milieubepalingen van de laatste tien jaar ongedaan te maken.
Volgens Anne Gorsuch konden de documenten niet worden vrijgegeven, omdat zij potentieel bewijsmateriaal voor rechtszaken zouden zijn.
Op 9 febr. 1983 deelde Gorsuch mee dat zij haar medewerkster Rita Lavelle had ontslagen omdat deze de industrie een verkeerde indruk van het EPA zou hebben gegeven. Rond diezelfde tijd deden geruchten de ronde als zou het EPA een aantal documenten hebben vernietigd, waarna de Huiscommissie voor openbare werken de minister van justitie verzocht dit te onderzoeken en de documenten te beschermen.
Op 15 februari gaf het *NRC/H'blad* de volgende achtergrondinformatie:



De drie ontslagen EPA-medewerkers Rita Lavelle. John Hoiton (boven) en Matthew Novick

De inzet van de huidige problemen vormt het 1.6 miljard dollar omvattende „superfonds" dat in 1980 onder druk van het Love-Canal-schandaal door president Jimmy Carter in het leven was geroepen. Love Canal is een plaats bij de Noordamerikaanse stad Niagara Falls, waar tegen het einde van de jaren zeventig uiterst giftige chemische afvalsstoffen in de grond werden ontdekt.
De bedoeling van het fonds is om de schoonmaakacties van stortplaatsen te financieren waar giftige afvalstoffen zijn gedeponeerd. Deze stortplaatsen zijn meestal twintig tot dertig jaar oud en niet meer in gebruik. In de tussentijd zou het EPA de ondernemingen moeten proberen op te sporen die de afvalstoffen hebben gestort, zodat hen achteraf de rekening kan worden gepresenteerd. Ofschoon dit veelal niet strikt kan worden gehandhaafd, zou het uitgangspunt „de vervuiler betaalt" moeten blijven.
Dat begon evenwel te veranderen nadat Ronald Reagan tot president was gekozen. ofschoon hij in principe niet tegen het superfonds was. Het EPA begon er echter steeds meer de voorkeur aan te geven eerst een regeling met de vervuilende onderneming uit te werken en pas daarna zich te bekommeren om het opruimen van de giftige afvalstoffen, terwijl de volgorde onder Carter juist andersom was. Al snel leidde dit tot beschuldigingen vanuit het Congres dat het EPA regelingen afsloot op voorwaarden die vaak heel gunstig voor de betrokken bedrijven waren.
De kritiek richtte zich vooral tegen Rita Lavelle die het superfonds beheerde Onder meer werd haar verweten over een schoonmaakoperatie te hebben beslist, hoewel een van de veroorzakers haar voormalige werkgever was – het Californische bedrijf Aerojet-General Corporation. Dit concern heeft jarenlang uiterst giftige. kankerverwekkende stoffen op de Stringfellow-stortplaats gedeponeerd.
Voordat Rita Lavelle in dienst van het EPA trad, was zij directeur voorlichting van Aerojet. Onder haar toezicht is over het opruimen van Stringfellow onderhandeld. maar een resultaat is nog altijd niet bereikt. vermoedelijk om politieke redenen. Deze stortplaats geldt in ieder geval als de meest vergiftigde van de VS. Een curieuze rekening zou Rita Lavelle verder voor het schoonmaken van een stortplaats hij Seymour in de staat Indiana hebben opgesteld. Daar zijn in de loop der jaren vijftigduizend vaten met giftige afvalstoffen gedeponeerd. Aangezien talrijke vaten zijn doorgeroest en beginnen te lekken. is het dringend nodig dat het gebied wordt schoongemaakt. Ofschoon het EPA zelf deze operatie oorspronkelijk op dertig miljoen dollar had geraamd. werd Rita Lavelle het over 11.2 miljoen dollar eens. Bij deze regeling waren bijna tweehonderd bedrijven betrokken. In andere gevallen zou Rita Lavelle helemaal niets hebben ondernomen. terwijl het duidelijk was dat de vervuiling een bedreiging voor de volksgezondheid vormde.
Een van die gevallen is het honderd vierkante kilometer grote Tar-Creek-gebied in de staat Oklahoma met talrijke lood- en zinkmijnen die niet meer in gebruik zijn. Nu de schachten met water zijn volgelopen komt het regelmatig voor dat het uiterst giftige water omhoogborrelt en in de rivier stroomt. Maar in plaats van met de schoonmaak te beginnen wil het EPA eerst met de verantwoordelijke bedrijven praten.
Alles bij elkaar is het een hele waslijst van problemen. wat voor het Huis van Afgevaardigden aanleiding is geweest om Rita Lavelle van wanbeheer. politieke begunstiging en geknoei met federale programma's te beschuldigen,
Ook wordt ze van meineed verdacht. omdat ze eerder tijdens een hoorzitting een onjuiste verklaring zou hebben afgelegd. Tegen deze achtergrond besloten eind vorig jaar twee subcommissies van het Huis alle documenten over op stapel staande schoonmaakoperaties op te eisen.

Maar in overleg mrt president Reagan liet EPA-directeur Anne Gorsuch weten dat zij hierop niet kun ingaan. In de eerste plaats zouden de documenten potentieel bewijsmateriaal in juridische procedures kunnen vormen. In de tweede plaats zou het in totaal om 580.000 pagina's gaan. wat het EPA 223.000 dollar zou kosten.
Het resultaat was dat Anne Gorsuch in december door het Huis van Afgevaardigden met grote meerderheid van ..minachting voor het Congres" werd beschuldigd.
Sinsdien zijn het Huis en de regering in een verbitterde slag gewikkeld over de vraag of Anne Gorsuch voor de rechter moet worden gebracht. Het Huis heeft zich ook niet door een aankondiging van de EPA-directeur laten vermurwen dat in versneld tempo 418 stortplaatsen zullen worden opgeruimd. Dit zijn de meest dringende gevallen. want het Milieubureau schat het aantal stortplaatsen voor giftige afvalstoffen op 22.000.
Daarvan zou ongeveer de helft niet meer in gebruik zijn. Deskundigen uit het Congres en de Amerikaanse milieubeweging geloven echter dat er aanzienlijk meer stortplaatsen zijn. minstens 50.000. Ook in de afgelopen weken is het touwtrekken over Annr Gorsuch en haar dcc:: ment!?!: verdergegaan. met als uiterst verrassende manoeuvre het ontslag van Rita Lavelle.
Nadat Anne Gorsuch eerst had geprobeerd haar tot vrijwillig ontslag te bewegen. schakelde zij Reagan in die het vuile werk opknapte.
De indruk bestaat dat dit niet meer dan een afleidingsmanoeuvre is. Rita Lavelle zou slechts als zondebok zijn gebruikt. De uiterst intelligente Anne Gorsuch staat bekend als wat de Amerikanen „a tough cookie" noemen. een tante met haar op de tanden. En het is duidelijk dat ze haar huid zo duur mogelijk wil verkopen. Ze heeft er daarom voor gezorgd dat met Rita Lavelle ook enkele andere topmensen van het EPA het veld hebben moeten ruimen. Maar het effect van deze zuiveringsactie is weer teniet gedaan. nadat vorige week bekend werd dat sinds begin januari in het EPA aan de lopende band documenten worden vernietigd.
In het Huis heeft dit grote opschudding veroorzaakt, omdat men het EPA ervan verdenkt belastend materiaal te vernietigen. Anne Gorsuch heeft dat ontkend. Naar haar zeggen zijn alleen kopieën opgeruimd. zodat men in het EPA wat meer ruimte krijgt

Op 16 februari deelde president Reagan op een persconferentie mee, dat hij het ministerie van justitie de opdracht had gegeven alle beschuldigingen diepgaand te onderzoeken. Anderzijds benadrukte hij het volste vertrouwen te hebben in Anne Gorsuch. Inmiddels waren ook zes Huiscommissies en één Senaatscommissie met een onderzoek begonnen.
Op **23** februari deelde Anne McGill Burford-Gorsuch (zij was intussen getrouwd) mee, dat de regering 33 mln dollar had uitgetrokken voor de aankoop van alle grond. gebouwen en huizen van het met dioxine vergiftigde dorp Times Beach in de staat Missouri.
Bewoners van Times Beach juichten na bekendmaking van het regeringsplan, maar noemden de opkoop ook een „publiciteitsstunt" van het EPA.

Dioxine is een stof die onder andere vrijkomt bij de produktie van onkruid- en insektenverdelgingsmiddelen. Het was ruim tien jaar geleden als olie over de onbestrate wegen van Times Beach gespoten om stofontwikkeling tegen te gaan. In 1975 was al bekend dat dioxine gevaarlijk was voor de gezondheid. maar pas in het voorjaar van 1982 begon het EPA na reeksen klachten met een onderzoek naar de situatie in de hele staat Missouri. In november 1982 nam men grondproeven in Times Beach
EPA-functionarissen hielden al die tijd vol dat de vergiftiging van de grond in Missouri niet ernstig was.

De volle omvang van de gevaren voor de gezondheid werd in Times Beach echter pas rond kerstmis 1982 duidelijk. toen de rivier de Meramec buiten haar oevers trad en de inwoners uit de 437 huizen. 364 kampeerwagens en bijna 50

winkels verjoeg Torn zij op 23 december naar hun woningen wilden terugkeren raadden de autoriteiten dit af Onderzoek van het water had dioxinewaarden uitgewezen dit. 300 maal hoger waren als de door de autoriteiten als toelaatbaar beschouwde waarde.
Slechts driehonderd van de ongeveer 2400 inwoners keerden terug. De anderen werden in door de regering betaalde noodverblijven ondergebracht. Zij streden sindsdien met het EPA om schadevergoeding. Times Beach mas voor milieubeschermers iri de VS een soort symbool geworden voor de strijd tegen het milieubeleid van prcsidrrit Reagan.

Eveneens op 23 februari ontsloeg president Reagan de inspecteur-generaal van het EPA. Matthew Novick, en het hoofd van de administratie, John Horten.

Op 27 februari meldde De *Standaard* dat de president Rita Lavelle had vervangen door Lee Thomas, Novick door Charies Dempsey en Horton door Alfred Zuck. Volgens de woordvoerder van het Witte Huis. Larry Speakes, wilde Reagan met de benoemingen ,,een nieuwe start" voor het EPA mogelijk maken.
Op 2 maart zegde de president het Congres toe de afgevaardigden volledig inzage te geven in de documenten van het Agentschap.
Op 9 maart nam Anne McGill Burford ontslag. In een brief die zij persoonlijk aan president Reagan overhandigde, schreef zij dat haar ontslag belangrijk was om een einde aan de huidige controverse en verwarring te maken. Wanneer er geen einde aan de ,,ongelukkige moeilijkheden" kwam, zou het EPA niet in staat zijn z'n taak te vervullen en zou Reagan bij het nastreven van belangrijke binnenlandse en buitenlandse doelstellingen worden afgeleid, zo schreef zij. Tegelijkertijd maakte zij evenwel duidelijk dat ze zich er niet van bewust was iets verkeerd te hebben gedaan.
De president liet van zijn kant weten dat hij haar ontslag zeer betreurde. Naar zijn zeggen had zij haar taak de afgelopen twee jaar „trouw en eerlijk" vervuld en was haar ontslag ,,een onzelfzuchtige daad van persoonlijke moed". De president ging verder: „In de afgelopen weken ben ik ernstig teleurgesteld dat enkele mensen u ten onrechte hebben aangevallen en onrechtvaardige oordelen hebben geveld die op beweringen en insinuaties zijn gebaseerd." Volgens Reagan kon Anne McGill Burford „met opgeheven hoofd" vertrekken.
Op 21 maart benoemde president Reagan vervolgens William Ruckelshaus tot nieuwe directeur van het EPA. Ruckelhaus had iri 1970 het EPA op poten gezet en stond ook bij milieuorganisaties als een competent en onkreukbaar vakman bekend. Hij leidde het EPA tot 1973, waarna hij door president Richard Nixon tot onderminister van justitie werd benoemd. Deze functie vervulde hij slechts enkele maanden omdat hij in conflict met Nixon kwam. Deze had van hem geëist dat hij de speciale aanklager in het Watergate-schandaal, Archibaid Cox, zou ontslaan Ruckelshaus had dit geweigerd en trad af
Tot zijn benoeming door Reagan was Ruckelshaus vice-presiderit van het houtconcern Weyerhaeuser Timber Products
De nieuwe EPA-directeur zou. zo verklaar áe de president rechtstreeks toegang tot hem hebben op het Witte Huis
Op 17 mei ging de Senaat eenstemming met de benoeming van Ruckelshaus akkoord



President Reagan stelt de nieuwe directeur van het EPA William D Ruckelshaus, voor aan de pers

TWEE CONGRESLEDEN BERISPT WEGENS SEXUELE CONTACTEN MET PAGES

Op 14 juli 1983 werden twee Huisafgevaardigden, de Democraat Gerry E. Studds (Massachusetts) en de Republikein Daniel B. Crane (Illinois), berispt voor het onderhouden van sexuele betrekkingen met respectievelijk een 17-jarige jongen en een meisje. De jongen en het meisje waren binnen het Congres als page werkzaam geweest.

Pages zijn de boodschappenjongens en -meisjes van Congresleden. Als zij goed hun best doen maken zonen en dochters van Amerikarien met de juiste connecties kans op een tijdelyke baan als page in het Congres iri Washington. Het is een erebaantje dat maar zo'n 800 dollar per maand oplevert en niet veel meer inhoudt dan het rondbrengen van documenteri en het boodschappen doen voor Congresleden. die de page-betrekkingen meestal uitdelen aan kinderen van politieke vrienden of invloedrijke collega's. Jimmy Carter's dochter Amy bijvoorbeeld.

In juli 1982 had het Huis van Afgevaardigden besloten een onderzoek te laten instellen door de commissie voor ethiek naar aanleiding van onthullingen van een vroegere page die tegenover de FBI had verklaard te hebben deelgenomen aan door leden van het Congres georganiseerde „soirees", waar .,sodomie en drugsgebruik" gewoonteri waren.
Een berisping was de lichtste vorm van straf' die het Huis kon geven.

„DEBATEGATE"-AFFAIRE

In juni 1983 ontstond in Washington opschudding, toen Time-correspondent, Laurence I. Barrett, in zijn boek „Gambling with History" (Gokken met de geschiedenis) onthulde dat iemand binnen de staf van president Jimmy Carter in 1980 – het jaar waarin Reagan de presidentsverkiezingen van Carter won – documenten (briefingpapers) over de verkiezingsstrategie van Carter had gestolen en ze had overhandigd aan medewerkers van Reagan.
In de documenten zouden met name adviezen hebben gestaan over de door Carter te volgen strategie tijdens het TV-debat op 28 okt. 1980, ongeveer een week voor de verkiezingen (in de Amerikaanse pers werd deze affaire in navolging van de Watergate-affaire

aangeduid als Debategate of Briefinggate-affaire).
Na deze onthulling vroeg de Democratische Huis-afgevaardigde Donald J. Albosta (Michigan) als voorzitter van een subcommissie van het Huis enkele medewerkers van Reagan om opheldering.

De stafchef van het Witte Huis. James A. Baker III, zei dat CIA-directeur William J Casey, d ; in 1980 Reagans verkiezingscampagne leidde, hem de documenten had gegeven. Daarna, aldus Baker, had hij het materiaal overhandigd aan de directeur van communicatie-zaken David Gergen, die indertijd Reagans campagne-adviseur was, en aan een andere medewerker Fred Hodsoll. Van hen zouden de documenten naar begrotingsdirecteur David A. Stockman zijn gegaan, die op zijn beurt de informatie aan Reagan had doorgegeven.
Casey zei echter dat hij zich niet kon herinneren de bewuste documenten ooit ontvangen of gezien te hebben. Ook Gergen zei dat hij het materiaal nooit had gezien. Stockman gaf toe dat hij de documenten „nuttig" had gevonden als ,,huiswerk" voor Reagan voor het televiedebat.

Op 28 juni zei president Reagan tijdens een persconferentie op vragen van journalisten, dat hij nooit het bewuste materiaal onder ogen had gehad. Toen hem werd gevraagd of hij het ethisch verantwoord vond dat zijn campagneleiders materiaal van de tegenstander hadden gebruikt. zei Reagan: ,,Is het gestolen als een of ander ontevreden persoon in het andere kamp het je geeft?"
Het ministerie van justitie, zo zei Reagan, stelde een onderzoek in naar de zaak. Het zou moeten vaststellen ,.wie wat deed en of dat wel of niet door de beugel kon en vervolgens actie ondernemen". De president voegde er aan toe zelf niets van de zaak te hebben afgeweten tot de pers er melding van maakte.

Op 6 juli verklaarde Reagans Edwin Meese, dat de president bereid was zich door de federale politie (FBI) te laten ondervragen over de wijze waarop zijn medewerkers tijdens de verkiezingscampagne van 1980 de hand hadden weten te leggen op memo's ten behoeve van president Carter voor het debat dat aan de verkiezingen vooraf ging.

Op 16 augustus maakte Witte Huiswoordvoerder Larry Speakes bekend dat agenten van de FBI president Reagan op 11 augustus hadden ondervraagd n.a.v. de Debategate-affaire.

MIDDEN-OOSTEN

IRAK

ZUIVERINGEN
NA AFKONDIGING EENZIJDIG BESTAND

Nadat de Iraakse troepen op 24 mei 1982 de Iraanse stad Khorramshahr aan de Iraanse strijdkrachten hadden verloren, werd op 9 juni door Irak – na een zitting van de Revolutionaire Commandoraad (RCC) en de leiding van de regerende* Baath-partij in Bagdad – aan Iran het volgende aanbod gedaan: Irak verklaarde zich bereid met onmiddellijke ingang een onvoorwaardelijke staakt-het-vuren in acht te nemen en binnen twee weken zijn laatste troepen uit alle nog bezette gebieden van Iran terug te trekken. Het was nu tijd om het Iraakse potentieel ,,voor de oorlog tegen Israël" in te zetten, dat op 6 juni een invasie in Libanon was begonnen. Voorts verklaarde Irak zich bereid ,,bindende arbitrage" te aanvaarden m.b.t. de bestaande geschillen.
In de nacht van Y op 10 juni kondigde Irak een eenzijdig staakt-het-vuren af, maar op 10 juni liet het Iraanse persbureau *IRNA* weten dat het Iraakse aanbod ,,te laat" gekomen was. Aan de Iraanse eisen – terugtrekking van alle Iraakse troepen uit Iran, herstelbetalingen in de orde van $150 mrd, terugkeer van de door Irak naar Iran uitgewezen dissidenten en het aftreden van president Saddam Hoessein e.a. – werd door de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani op 10 juni nog een vierde eis toegevoegd: Irak moest Iraanse vrijwilligers die in Libanon tegen Israël wilden vechten doortocht verlenen; ,,binnen 24 uur" zou een groep vrijwilligers naar Zuid-Libanon vertrekken. Irak maakte op 11 juni bekend met die doortocht in te stemmen, ,,zodra Iran officieel zijn aanvaarding van het staakt-het-vuren bekend maakt".
Op 13 juni wees ayatollah Khomeini een bestand met Irak echter van de hand.
Op 20 juni maakte de Iraakse president Saddam Hoessein bekend dat de Iraakse troepen hun terugtrekking uit Iran binnen tien dagen zouden voltooien, ongeacht de Iraanse houding.
De volgende dag verklaarde ayatollah Khomeini dat deze terugtrekking op zichzelf niet voldoende was om een eind aan de oorlog te maken. .,Als hij (Saddam Hoessein? werkelijk meent wat hij zegt, gaat hij slechts op één van onze voorwaarden in. Wij hebben verscheidene andere voorwaarden die moeten worden ingewilligd. Als deze voorwaarden niet worden ingewilligd, zullen wij de oorlog voortzetten", aldus de imam.
Op 29 juni meldde Bagdad dat de terugtrekking van de Iraakse troepen uit Iran was voltooid. Die mededeling werd door Iran een ,,leugen" genoemd. Inmiddels hadden geruchten over een vervanging van president Saddam Hoessein de ronde gedaan, maar mede door de Israëls invasie in Libanon, aldus NYT **(23-6),** werd zijn positie gered.

Zuivering Baath en leger. Nieuw kabinet

Aan het slot van een driedaagse zitting koos het negende regionale congres van de Iraakse Baath op 27 juni 1982 een nieuwe partijleiding.
President Saddam Hoessein werd als secretaris-generaal van het regionale Baath-commando herkozen. Izzat Ibrahim al-Douri bleef adjunct-secretaris-generaal. Maar zeven anderen verloren hun positie, o.w. vice-premier Saadoun Ghaidan, Tayeh Abdul Karim (minister van oliezaken) en Saadoun Hammadi (minister van buitenlandse zaken). Hun plaats in het tot 15 leden gereduceerde regionale Baath-commando behielden voorts o.a. Taha Yassin Ramadhan (bevelhebber van het Iraakse ,,volksleger" en eerste vice-premier), Tariq Aziz (vice-premier), Naim Haddad (voorzitter Nationale Vergadering), lt.-gen. Adnan Talfah Khairallah (vice-premier, minister van defensie en zwager van Saddam Hoessein), Saadoun Shaker (minister van binnenlandse zaken) en Taha Mohieddin Marouf (vice-president) alsmede de nieuwelingen Mohammed Abdul Wahhab (tot dan toe burgemeester van Bagdad) en Abdul Ghani Abdul Ghafur (tot dusver minister van religieuze zaken en religieuze bezittingen).
Tegelijk werd het ledental van de beleidsbepalende Revolutionaire Commandoraad (RCC) van 16 tot 9 beperkt. President Saddam Hoessein bleef voorzitter Vice-president Taha Mo-

* Bij de parlementsverkiezingen van 20 juni 1980 – de eerste verkiezingen sinds de omverwerping van de monarchie in 1958 – waren de 250 zetsels in de Nationale Vergadering betwist door 840 kandidaten. In elk van de 56 kiesdistricten moesten alle kandidaten op dezelfde lijst staan. Hun namen werden bepaald door de Baath-partij en de daarmee verbonden partijen, in het bijzonder de Koerdische Democratische Partij (KDP). Er waren ook ,,onafhankelijke" kandidaten, maar die hadden tevoren moeten instemmen met het beginsel dat parlementsleden de ,,revolutionaire koers en de idee van de leidende Baath-partij belichamen", Bij de verkiezingen behaalde de Baath-partij een duidelijke meerderheid; zij verwierf volgens voorlopige uitslagen ruim 60% van de zetels. De opkomst bedroeg ca. 85%.



De eerste vice-premier van Irak. Taha Yassin Ramadhan.

hieddin Marouf werd plv. voorzitter i.p.v. Izzat Ibrabim al-Douri die wel deel van de RCC bleef uitmaken evenals Taha Yassin Ramadhan, Tariq Aziz, Naim Haddad en Saadoun Shaker. Onder de acht leden die niet terugkeerden was vice-premier Saadoun Ghaidan.

Op 28 juni reorganiseerde president Saddam Hoessein het kabinet: acht ministers gingen heen, tien nieuwe werden benoemd. De portefeuilles in het nieuwe kabinet werden als volgt verdeeld:

Eerste vice-premier – Taha Yassin Ramadhan: vice-premier – Tariq Aziz: vice-premier en chef van het bureau van de president – Adnan Hussein al-Hamdani; vice-premier en minister van defensie – It.-gen. Adnan Talfah Khairalla; buitenlandse zaken – Saadoun Hammadi; binnenlandse zaken – Saadoun Shaker; onderwijs – Abdul Qadir Izz ad-Din: justitie – Mundhir Ibrahim al-Shawi: financiën – Tamer Razzouqi: huisvesting en bouwnijverheid – Mohammed Fadhel; planning – Samal Magid Faraj*; gezondheid – Sadiq Hamid Alush*: industrie en mineralen – Sobhi Yassin Khodeir"; hoger onderwijs en wetensckiappelijk onderzoek – Abdul Razzak Qasim al-Hashimi: oliezaken – Kassem Ahmed Taki al-Uraibi*: handel – Hassan Ali Nassar: jeugd – Ahmed Hussein al-Samarai*; landbouw en landbouwhervorming – Sadik Abdel Latif Yunis*: cultuur en voorlichting – Latif Nasif Jasim; irrigatie – Abdel Wahab Mahmud Abdullah; arbeid en sociale zaken – Bakr Mahmud Razoul; religieuze bezittingen en religieuze zaken – Abdallah Fadel Abbas*; transport en verbindingen – Abdel Jabbar Abdel Rahim al-Assadi*;lichte industrie (nieuw) – Tarik Hamad al-Abdallah': plaatselijk bestuur – Saadi Ayash Arim*: staatsminister buitenlandse zaken – Hamid Alwan; staatsminister Koerdische zaken – Khalib Abd Osman; staatsministers – Hashim Hasan, Obeidallah Mustafa. Abdallah Ismail Ahmed en Arshad Ahmed al-Zibari. (" = nieuw)

Sinds november 1979 (pag. 222/1-1980) was het kabinet op diverse plaatsen gewijzigd. Naim Haddad was als vice-premier afgetreden, nadat hij op 30 juni 1980 tot voorzitter van de Nationale Vergadering was gekozen. Op 31 okt. 1980 was een nieuwe staatsminister benoemd, nl. Arshad Ahmed al-Zibari. Op 25 juli 1981 werden de ministers Abdul Jabbar Abdul Majid (onderwijs) en Jassem Mohammed Khalaf (hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek) vervangen door resp. Abdul Qadir Izz ad-Din en Abdul Razzak Qasim al-Hashimi; de aftredende ministers werden de volgende dag tot adviseurs van de RCC benoemd. Op 28 dec. 1981 werd de ininister van planning, Saha Ibrahim al-Abdallah. van zijn functie ontheven: de portefeuille werd a.i. overgenomen door de minister van financien Tamer Razzouqi. Op 14 jan. 1982 werd de minister van religieuze bezittingen en religieuze zaken. Nouri Faisal Shaher. vervangen door Abdui Ghani Abdul Ghafur.

Tot de vertrekkende ministers behoorden o.a. Saadoun Ghaidan (vice-premier en minister van transport en verbindingen). Tayeh Abdul Karim (oliezaken) en Abdul Ghani Abdul Ghafur. Laatstgenoemde werd nog niet vijf anderen benoemd tot adviseur van de president met de rang van minister.
Voorts verloor de minister van gezonaneid, Riyadh Ibrahim Hussein, zijn post, Op 11 nov. onthulde Saddam Hoessein dat een vroegere minister van gezondheid was terechtgesteld. omdat hij ,,een medicijn uit het buitenland had laten importeren dat de dood van gewonden tot gevolg had". Volgens waarnemers bedoelde de president Riyadh Ibrahim Hussein. Le Monde (6-2-1983) meldde dat tegelijkertijd ook de ex-minister van oliezaken, Tayej Abdul Karim, was terechtgesteld, maar dit werd door de Iraakse ambassadeur in Frankrijk op 2 maart 1983 in een brief aan Le Monde ontkend. Volgens de ambassadeur vervulde de voormalige minister thans een functie in het nationale Baathcommando.
In het nieuwe kabinet waren volgens KCA (10-12-1982) vijf sjiitische moslems opgenomen.

Het ontslag van de helft van de RCC was volgens The Economist (2-10-1982) kennelijk een zet om een poging van RCC-leden de president af te zetten te voorkomen. Saddam Hoessein zou zich de vijandschap van orthodoxe socialisten in de partij op de hals hebben gehaald ..zowel door zijn recente begunstiging van de particuliere sector als door zijn wijze van oorlogvoeren".
De NZZ (4-7-1982) meende dat de president en zijn nauwste medewerkers zich aan de macht wisten te handhaven en dat slechts de tweede partij-garnituur was vervangen.
Reuter (15-7-1982) meldde dat een aantal RCC-leden was weggestuurd wegens incompetentie. terwijl anderen die heengingen werden beschouwd als protégés van Saddam Hoesseins voorganger als president Ahmed Hassan Bakr. Hun opvolgers waren zonder uitzondering relatief jonge aanhangers van Saddam Hoessein, teeftijdgenoten van de president. op wier abio lute trouw hij volgens waarnemers in Bagdad onvoorwaardelijk kan rekenen.



Naim Haddad. voorzitter van de Iraakse Nationale Vergadering.

Reuter (15-7-1982) berichtte dat ook het Iraakse leger in de voorgaande weken tot op divisie-niveau was gereorganiseerd. De zuivering, waarbij volgens sommige bronnen twee hoge legerofficieren zouden zijn terechtgesteld, zou geruisloos zijn verlopen. ,,De namen van de ontslagen militaire leiders werden niet eens gepubliceerd en ze zouden het Iraakse publiek ook niets hebben gezegd", zei een waarnemer. Overgebleven zijn slechts militaire commandanten die de president onvoorwaardelijk trouw zijn.
In het Reuter-bericht werd voorts o.a. gesteld:

,,Sinds de zuivering heeft Saddam Hoessein zich regelmatig verstaan met een grote groep officieren. .,Hij heeft daarbij de smaad van de nederlaag van Khorramshahr op zich genomen en daarmee het vertrouwen van de legerleiding hersteld", aldus een diplomaat. De nederlaag van Khorramshahr, de aanleiding tot de terugtrekking van Irak uit bezet Iraans gebied, was te wijten aan verkeerde strategische beslissingen op het hoogste niveau en de inzet, aan het front, van het zogenoemde volksleger – ambtenaren, arbeiders, kortom een bonte verzameling van vrijwel niet opgeleide ,,militairen". (...) Toch heeft snelle actie van Saddam Hoessein er na de nederlaag van Khorramshahr voor gezorgd dat de gelederen achter hem zich weer hebben gesloten. Zijn eenzijdig afgekondigde staakt-het-vuren van 10 juni en de latere Iraakse terugtrekking uit Iran heeft de bevolking ervan overtuigd dat hij bereid was heel ver te gaan om de vrede te bereiken.

Daarnaast heeft Saddam Hoessein de laatste tijd veel gedaan om het de sjïeten – naar schatting 55% van de bevolking – zo aangenaam mogelijk te maken. Er zijn grote sommen gelds uitgetrokken om sjiitische moskeeën te restaureren en de Iraakse televisie toonde regelmatig beelden van de president die persoonlijk de resultaten kwam inspecteren..." (Zie echter ook pag. 610.)

Verdere wijzigingen in kabinet

In een op 12 dec. 1982 gepubliceerd decreet werd bekendgemaakt dat Saadi Ayash Arim als minister van plaatselijk bestuur was vervangen door Kamil Yasin Rashid.
Op 24 jan. 1983 werd vice-premier Tariq Aziz tevens tot minister van buitenlandse zaken benoemd als opvolger van de ,,om gezondheidsredenen"

afgetreden Saadoun Hammadi, die nu staatsminister in het bureau van de president werd. Aziz is de enige christen onder de voornaamste politieke leiders van Irak.

Op 15 aug. meldde radio-Bagdad dat minister van financiën Tamer Razzouqi door president Saddam Hoessein was ontslagen zonder dat daarvoor een reden werd opgegeven. Razzouqi werd opgevolgd door Hisham Hassan Tawfiq, tut dusver staatssecretaris van financiën.

(Vor. ber. pag. 21913 e.v.-1980)

ISRAËL

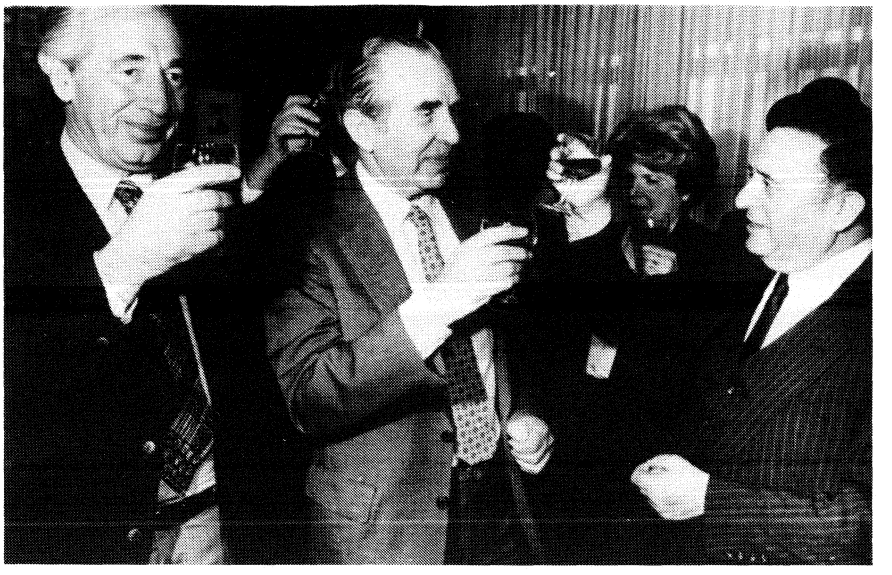
PRESIDENTSVERKIEZING

Op 31 jan. maakte president Yitzhak Navon bekend dat hij zich niet voor een tweede ambtstermijn beschikbaar wilde stellen. Hij kondigde aan zich na afloop van zijn huidige ambtstermijn (van 5 jaar) in mei uit de politiek terug te trekken om zijn tijd te besteden aan het schrijven van boeken en het vervullen van sociale taken.

Op 6 maart stelde premier Begin de 74-jarige leider van de Nationale Religieuze Partij, Josef Burg. tevens minister van binnenlandse zaken, voor als kandidaat van de regeringscoalitie voor het presidentschap. Maar Burg trok zich op 7 maart terug, toen duidelijk werd dat zijn kandidatuur niet door de oppositionele Arbeiderspartij werd gesteund. Ook zouden de liberale vleugel van de Likoed en de Tami zich tegen zijn kandidatuur hebben gekant. Op 10 maart wees de regeringscoalitie Menachem Elon, een 59-jarig lid van het Hooggerechtshof, als haar nieuwe kandidaat voor het presidentschap aan. Tegenover hem stond de kandidaat van de Arbeiderspartij, de 64-jarige oud-generaal Chaim Herzog.

Op 22 maart verkoos de Knesset bij de eerste geheime stemming Chaim Herzog tot zesde president van Israël. Hij verwierf 61 stemmen tegen Elon 57. Voorts werden twee blanco-stemmen uitgebracht.

Daar de regeringscoalitie over 64 zetels beschikte, hadden dus zeven van haar parlementsleden geen gehoor gegeven aan Begins oproep voor Elon te stemmen. Van Likoed-woordvoerders kregen deze anonieme parlementariërs het predikaat ,,oplichters en verraders". Roni Milo, ondervoorzitter van de coalitiefractie in de Knesset, legde zijn functie neer. Volgens AP (22-3) had de Tami al op 21 maart meegedeeld dat deze coalitiepartij haar drie afgevaardigden vrij liet in hun keuze. omdat geen van beide kandidaten tot de orientaalse of sefardische joden behoorden.



Na zijn verkiezing tot president brengt Chaim Herzog (m.) een toost uit met de leider van de Arbeiderspartij. Shimon Peres (l.). en met Knessetvoorzitter Menachem Savidor (r.).

Tijdens een spoedbijeenkomst van de Likoed-fractie op 22 maart 's avonds wees premier Begin een ontbinding van de regeringscoalitie en het houden van vervroegde verkiezingen van de hand.

Op 5 mei werd Chaim Herzog als Israëls zesde president beëdigd.

Chaim Herzog werd op 17 sept. 1918 in Belfast (Noord-Ierland) geboren. Later verhuisde hij naar Dublin. toen zijn vader opperrabbijn van Ierland werd. In 1935 trok hij naar Palestina voor studie aan het Thora-instituut Jeshiva in Hebron. Vervolgens studeerde hij rechten in Cambridge en ontving hij een officiersopleiding in Sandhurst, waarna hij tijdens de Tweede Wereldoorlog als majoor in het Britse leger diende. Hij nam o.a. deel aan de strijd om Arnhem en hij was betrokken bij de arrestatie van de SS-leider Himmler.

In 1947 keerde Herzog naar Palestina terug. Hij werd hoofd van de veiligheidsheidsdienst van het Jewish Agency en vervolgens chef van de Israélische militaire inlichtingendienst (1948-'50 en 1959-'62). In de tussenliggende jaren was hij militair attaché in Washington en Ottawa (1950-'54) alsmede commandant van het district Jeruzalem en opperbevelhebber van Zuid-Israël (1954-'59). Als reserve-generaal verliet hij het leger in 1962 voor een loopbaan in de zakenwereld (directeur GUS Industries). Na de Zesdaagse Oorlog van 1967. waarin hij faam verwierf als militair commentator van radio en televisie (evenals tijdens de oorlog van 1973), werd hij de eerste militaire gouverneur van de Westelijke Jordaanoever. In 1972 terug in de burgermaatschappij als senior partner in een vooraanstaand advocatenbureau. fungeerde hij van 1975-'78 als permanent vertegenwoordiger van Israël bij de VN. In 1981 werd Herzog voor de Arbeiderspartij tot lid van de Knesset gekozen.
Door zijn huwelijk met de sefardische Aura Ambache is Herzog een zwager van Abba Eban. de vroege minister van buitenlandse zaken. Zijn oudste zoon is gehuwd met de dochter \-an Nissim Gaon, een Zwitserse financier en president van de sefardische wereldfederatie

In zijn inaugurale rede legde president Herzog er de nadruk op dat Israëls voortbestaan in de eerste plaats wordt bedreigd door de groeiende interne tegenstellingen. De ,,echte vijanden" waren o.a. de spanningen tussen Ashkenaziem en Sefardiem (westerse en oriëntaalse joden). Hij riep het Israëlische volk op dit gevaar te onderkennen, zodat geen situatie ontstaat waarin de nationale eenheid alleen ,,op de militaire begraafplaatsen vorm krijgt". (*NRC/H'blad,* The ***Times,*** Le Monde, NZZ)

(Vor. ber. pag. 837/3-1980)

NIEUWE OPPERRABBIJNEN

Op 7 maart verwierp de Knesset met 47 tegen 40 stemmen een voorstel van de regering om de ambtstermijn van de twee opperrabbijnen, de ashkenasische Shlomo Goren en de sefardische Ovadis Josef, te verlengen. Beiden hadden de wettelijk toegestane twee termijnen van vijf jaar uitgediend.

Op 15 maart koos een college van 150 leden twee nieuwe opperrabbijnen, de ashkenasische Abraham Shapira (65) en de sefardische Mordechai Eliahu (52).

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

MACHTSOVERNAME OP GRENADA

Op 19 oktober maakte generaal Hudson Austin, de commandant van de strijdkrachten op het Caribische eiland Grenada (344 km^2, 115.000 inwoners), bekend dat premier Maurice Bishop en drie ministers in de hoofdstad St. George's waren doodgeschoten toen zij probeerden wapens aan een menigte medestanders uit te delen. Austin zei in een toespraak voor radio Free Grenada dat een ,,revolutionaire militaire raad" was ingesteld die het land zou besturen.
Tevens werd tot 24 oktober 6.00 uur (of 18.00 uur) een uitgangsverbod van kracht. Niemand mocht zijn huis uit en de strijdkrachten hadden ,,strikte order om te schieten op iedereen die probeert de vrede te verstoren".
Naast premier Bishop waren minister Unison Whiteman (buitenlandse zaken), Norris Bain (huisvesting) en Jacqueline Creft (onderwijs), de levensgezellin van Bishop, doodgeschoten. Volgens radio Free Grenada waren in totaal minstens negen mensen gedood, onder wie de vakbondsleiders Vincent Noel en Fitzroy Bain.
De situatie op het eiland was het gevolg van een interne machtsstrijd binnen de Revolutionaire Volksregering (Peoples Revolutionary Government, PRG) tussen de meer pragmatische premier Bishop en de orthodox marxistisch-leninistische vice-premier Bernard Coard.
Volgens Le Monde (16-10 en 18-10) en The Times (17-10) was de machtsstrijd op 12 oktober tot een uitbarsting gekomen, toen Coard in de ministerraad Bishop ervan had beschuldigd onvoldoende de revolutionaire lijn te volgen.
Bishop, die de leider was van de linkse New Jewel Movement NJM (Jewel staat voor Joint Endeavour for Welfare, Education en Liberation – ,,gezamenlijke inspanning voor welvaart, onderwijs en vrijheid") had op 13 maart 1979 via een ,,vreedzame revolutie" de macht overgenomen van premier Eric Gairy, toen deze in het buitenland verbleef (pag. 251/3 e.v.-1979). Ook bestond er tussen Coard en Bishop verschil van mening over het collectieve leiderschap. Le Monde (19-10) meldde dat het Centrale Comité van de NJM Bishop had voorgesteld de macht te delen met Coard, die behalve vice-premier ook minister van financiën, handel, industrie en planning was. Bishop zou verantwoordelijk worden voor het ,,leiden van het werk onder de massa" en Coard zou ,,de politieke werkzaamheden van de partij organiseren". Aanvankelijk zou, zo schreef Le Monde, Bishop in september deze formule hebben geaccepteerd, maar later na zijn recente bezoek aan Oost-Europa zou hij hiervan zijn teruggekomen.
Tevens werd Bishop, aldus Le Monde (18-10), ervan verdacht geen haast te willen maken met het nationaliseren van de industrie. Tenslotte zou men hem hebben verweten dat hij in begin juni 1983 William Clark, de toenmalige Amerikaanse adviseur voor de nationale veiligheid had ontmoet. Dit werd beschouwd als een toenaderingspoging tot de VS.
In de nacht van 13-14 oktober liet Coard, zo meldde Le Monde (16-10) voor de radio een verklaring voorlezen waarin stond dat hij Bishop verving als premier en dat Bishop zelf onder huisarrest was geplaatst.
Op 14 oktober maakte, zo meldden *NRC/H'blad* (15-10) en de NZZ (16-10). de minister van nationale mobilisatie, Selwyn Strachan, bekend dat Bishop was afgezet en dat hij was vervangen door Coard. Enige uren later meldde de officiële radiozender echter dat Coard was afgetreden wegens geruchten dat hij en zijn vrouw Phyllis van plan waren Bishop te doden.
Verder deelde radio Free Grenada mee dat één van de lijfwachten van Bishop was gearresteerd wegens het verspreiden van een gerucht dat twee leden van de regering betrokken waren bij een plan om Bishop te vermoorden.
Op 15 oktober werd voor radio Free Grenada een verklaring van het leger voorgelezen waarin Bishop werd beschuldigd van eenmansbestuur en waarin werd gezegd dat hij de partijrichtlijnen over collectief leiderschap had genegeerd. ,,Niemand kan boven de meerderheid staan", aldus de verklaring. ,,Hoe wij van het Revolutionaire volksleger kameraad Maurice Bishop ook liefhebben en respecteren, deze ontwikkeiing zullen we zeker niet tolereren in ons land." Volgens de verklaring werd de rol van Bishop onderzocht bij de verspreiding van een gerucht dat vice-premier Coard en zijn vrouw plannen hadden gesmeed om hem te vermoorden.



Maurice Bishop, een archieffoto uit 1979.

Op 16 oktober maakte radio Free Grenada bekend dat minister van justitie, industrie en visserij, Kendrick Radix, was gearresteerd. Radix had op 15 oktober een pro-Bishop-betoging georganiseerd.
Op 17 oktober gaf generaal Austin, die ook lid was van het Centrale Comité van de NJM, in een toespraak voor radio Free Grenada de volgende uitleg van de gebeurtenissen.
Bishop, zo zei Austin, had sinds hij in 1979 aan de macht was gekomen geprobeerd een eenmansbewind te vestigen. De premier had volgens de generaal berichten verzonnen dat er binnen het Centrale Comité samenzweringen werden gesmeed om hem af te zetten als leider van de NJM. Bishop was op 13 oktober voor een bijeenkomst van partijleden gebracht, waar hij was beschuldigd van het verspreiden van valse geruchten dat Coard en diens echtgenote hem wilde vermoorden. Bishop wilde, aldus de generaal, niet op de beschuldiging antwoorden, die werd gestaafd door twee getuigeverklaringen van twee van zijn lijfwachten.
Door het verspreiden van een vals gerucht had Bishop de partij in diskrediet gebracht, aldus Austin. De op 13 oktober aanwezige partijleden hadden Bishop uit de partij willen zetten, maar het Centrale Comité zou hierover pas een beslissing nemen wanneer het onderzoek van de veiligheidsdiensten was afgerond.
Austin zei dat de zaak binnen de partij zou zijn afgedaan wanneer Bishop niet had geprobeerd de aanklacht tegen hem publiek te maken in de hoop steun van het volk te krijgen. Volgens Austin had ,,het Centrale Comité van de New Jewel Movement de volledige controle" over het land.
Op 18 oktober zei minister van buiten-

Weekblad 52ste jaargang No. 2712/13, pag. 39351-39366



Minister Kendrick Radix (links van het midden met ringbaardje) tijdens de door hem op 15 oktober georganiseerde pro-Bishop-betoging.

landse zaken Whiteman in een interview met radio-Barbados dat hij en drie andere ministers hun ontslag hadden ingediend uit protest tegen het afzetten van Bishop. De drie ministers waren Lyden Ramdhanny (toerisme), Norris Bain (woningbouw) en George Louison (landbouw). Later volgde ook Jacqueline Creft (onderwijs).

Volgens Whiteman waren hij en de drie anderen opgestapt omdat vicepremier Coard en diens medestanders weigerden over verzoeningsvoorstellen te praten. Volgens de minister wilde de bevolking Bishop terug en deelden Coard en diens echtgenote Phyllis nu ,,samen de lakens uit".

Op 19 oktober werd premier Bishop uit zijn huisarrest bevrijd door een menigte van 3.000 aanhangers, onder wie Whiteman en vakbondsleider Vincent Noel.

De menigte, waar zich steeds meer mensen bij aansloten, trok vervolgens naar het centrum van St. Georges waar Bishop een toespraak zou houden. Terwijl de mensen op het centrale marktplein bleven wachten, liepen Bishop en een aantal volgelingen naar Fort Rupert, het hoofdkwartier van de strijdkrachten, dat genoemd was naar de vader van Bishop die in 1974 door de politie werd gedood tijdens een demonstratie tegen het bewind van Eric Gairy.

Kort daarna hoorde de menigte twee hevige explosies, gevolgd door automatisch geweervuur, komend uit de richting van Fort Rupert, waarna de mensen in paniek alle kanten oprenden. 's Avonds deelde Austin vervolgens mee dat Bishop en drie ministers waren doodgeschoten toen zij probeerden wapens afkomstig van het militaire hoofdkwartier uit te delen aan medestanders. Ook zouden Bishop en zijn aanhangers hebben geprobeerd soldaten binnen het fort te ontwapenen. Daarbij zouden twee soldaten zijn gedood.

De vrouw van de omgekomen minister (of vakbondsleider) Bain zei in een telefonisch vraaggesprek met het Londense tijdschrift Caribbean Insìght dat Bishop, de drie ministers en de twee vakbondsleiders waren doodgeschoten nadat zij zich aan het leger hadden overgegeven. Nadat Bishops aanhangers hem uit zijn huisarrest hadden bevrijd en naar Fort Rupert waren gegaan, aldus mevrouw Bain, werden zij omsingeld door soldaten die trouw waren aan het Centrale Comité. Iedereen moest met zijn handen boven het hoofd naar buiten komen, wat gebeurde. Hierop werden Bishop en de vijf anderen van de rest gescheiden en werden zij geëxecuteerd, aldus mevrouw Bain.

Op 20 oktober gaf de nieuwe revolutionaire militaire raad een verklaring uit waarin zij Bishop de schuld gaf van het bloedvergieten. Burgers die door Bishop in een ,,onverantwoordelijke en krankzinnige actie" Fort Rupert werden binnengevoerd, begonnen op soldaten te schieten, waardoor dezen de kazerne niet op vreedzame wijze weer in bezit konden nemen, zo luidde de verklaring. Bij de schietpartij zouden in totaal meer dan 15 mensen om het leven zijn gekomen.

Op 21 oktober maakte generaal Austin de samenstelling bekend van de uit 16 leden bestaande nieuwe revolutionaire militaire raad.

Necrologie Bìshop

Maurice Bishop werd op 29 mei 1944 op het eiland Aruba geboren, waar zijn vader, een zakenman, tijdelijk naar toe was verhuisd. Maurice bezocht het Presentation College op Grenada en ging naar Londen om rechten te studeren. In 1969 werd hij toegelaten als advocaat. In 1970 keerde hij naar Grenada terug. waar hij met Bernard Coard een advocatenpraktijk brgon. In 1972 richtte hij de Movement for Assemblies of the People op en het jaar daarna deed hij die beweging opgaan in de New Jewel Movement. De daaropvolgende jaren werden gekenmerkt door vele demonstraties tegen het bewind van de autoritaire premier Eric Gairy. Tijdens één van deze demonstraties werd de vader van Bishop door de politie gedood. Aan de vooravond van de onafhankelijkheid van Grenada op 7 febr. 1974 was Maurice zelf korte tijd op bevel van Gairy gearresteerd geweest. Bij de verkiezingen van 1976 won de oppositie zes van de 15 zetels in het parlement en werd Bishop tot oppositieleider gekozen

Op 13 maart 1979 nam Bishop via een staatsgreep, die door de bewoners van het eiland revolutie wordt genoemd, de macht over van Gairy. Bij die machtsovername vielen in totaal drie doden. Sinds 1981 is de New Jewel Movement lid van de Socialistische Internationale.

Reacties

In een reactie op de gebeurtenissen op Grenada verbraken Jamaica en Trinidad/Tobago op 21 oktober de diplomatieke en handelsbetrekkingen met het eiland. De conservatieve premier van Jamaica, Edward Seaga, zei dat zijn land ,,geen hervatting van de betrekkingen zou overwegen totdat er weer een grondwettige regering op Grenada is of wij ervan overtuigd zijn dat bonafide stappen zijn genomen in die richting".

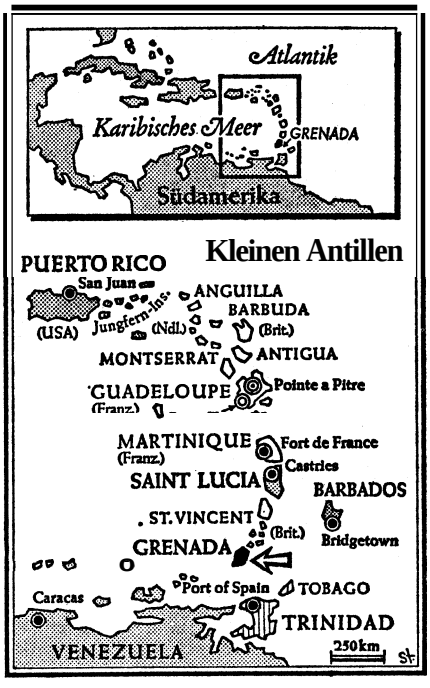
Seaga zei dat hij op de spoedzitting van regeringsleiders in het Caribisch gebied die op 22 en 23 oktober zou worden gehouden, zou pleiten voor uitstoting van Grenada uit de CARICOM, de Caribische Gemeenschap (Caribbean Community), waarin dertien Engelstalige landen uit het Caribisch gebied vertegenwoordigd waren, en voor verbreking van de handel met het land. Verder wilde Seaga dat de Interamerikaanse Commissie voor de rechten van de mens een onderzoek zou instellen.

Ook premier Tom Adams van Barbados, één van Bishops grootste tegenstanders in het gebied, hekelde de ,,weerzinwekkende en barbaarse moorden". Datzelfde gebeurde op Dominica, Antigua, St. Lucia en St. Vincent. Bishops socialistische vrienden, ex-premier Michael Manley van Jamaica en ex-premier Errol Barrow van Barbados, toonden zich eveneens diep geschokt. Manley zei dat alle banden met de New Jewel Movement zouden worden verbroken.

Cuba, dat er door de Verenigde Staten en Jamaica van verdacht werd achter de machtsovername te zitten, kondigde een rouwperiode van drie dagen af

naar aanleiding van de dood van Castro's vriend Bishop en de drie Grenadese ministers. .,Geen enkele misdaad kan begaan worden in naam van de revolutie en de vrijheid", aldus een verklaring van de staatsraad en het politbureau in Havana. In de verklaring werd opgeroepen tot een onderzoek naar de moorden en bestraffing van de schuldigen indien dezen „in koelen bloede" handelden.
Suriname zei de recente ontwikkelingen op Grenada te betreuren. In een verklaring van het Surinaamse bewind werd gezegd dat elke natie het recht had zijn eigen interne aangelegenheden te regelen. maar dat bijzondere betekenis gehecht werd aan het feit dat de Grenadese bevolking de dood van Bishop zo nadrukkelijk had afgewezen.
De Amerikaanse regering zei op 20 oktober uiterst ongerust te zijn over de ontwikkelingen op Grenada. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, George Shultz, gaf opdracht onmiddellijk een werkgroep samen te stellen die ,,van zeer nabij" de ontwikkelingen op het eiland moest volgen.
Op 21 oktober beschuldigde de Amerikaanse ambassadrice bij de Verenigde Naties, Jeane Kirkpatrick, de Sowjet-Unie ervan achter de staatsgreep op Grenada te zitten. De Sowjet-Unie zou de staatsgreep hebben gewenst omdat de marxistische regering van Grenada geen totale loyaliteit aan Moskou toonde.
„We hebben de gelegenheid gehad de bloedige staatsgreep in Suriname te zien, waar Cubanen de hele elite wegvaagden van dat strategische land in Zuid-Amerika", aldus de ambassadrice. „Nu zien we weer een bloedige staatsgreep op Grenada." ,,Een regering die de idealen van de Sowjet-Unie deelde en loyaal tegenover haar stond, bleek niet helemaal betrouwbaar en werd weggevaagd."

Op 22 oktober meldde het *NRC/H'blad* dat Cuba op 21 oktober in een communiqué had bekend gemaakt dat Fidel Castro op 15 oktober contact had gezocht met leden van de New Jewel Movement. Tijdens het contact met de partijleden had Castro plechtig beloofd de steun aan Grenada te zullen voortzetten, ongeacht wie de leiding op het eiland had, aldus het communiqué, dat volgens het *NRC/H'blad* was opgesteld door zowel de Cubaanse regering als de communistische partij.
Cuba zei over de toekomstige contacten met het eiland: ,,Als het revolutionaire proces op Grenada overleeft, zullen we al het mogelijke doen om het te helpen." Cuba waarschuwde dat ,,het imperialisme" de situatie zou kunnen misbruiken en zou kunnen proberen een „neo-koloniaal" op Grenada te installeren.
In het communiqué werd ook gezegd dat Bishop op 12 oktober, een week voor zijn dood, contact had gezocht met de Cubaanse ambassade op Grenada om Cubaanse functionarissen op de hoogte te stellen van de ernstige problemen binnen zijn regerende New Jewel Movement.
Na dit contact had Cuba zijn ambassade opgedragen zich ,,op geen enkele wijze te mengen in de interne aangelegenheden van de partij of van Grenada", aldus het communiqué. Het voegde er evenwel aan toe dat niets de fysieke eliminatie van Bishop kon rechtvaardigen.
Op 23 oktober besloot de CARICOM tijdens haar spoedbijeenkomst in Port of Spain op Trinidad om Grenada te schorsen als lid. Volgens een verklaring van de CARICOM vormde het nieuwe bewind op Grenada een bedreiging voor de regionale veiligheid. George Chambers, de premier van Trinidad, zei dat op deze bijeenkomst ook de mogelijkheid van een militaire interventie aan de orde was gekomen, maar dat hierover geen overeenstemming was bereikt.
Diezelfde dag meldde radio Free Grenada echter dat het eiland duizenden leden van de militie had gemobiliseerd omdat ,,sommige eilanden al troepen naar Barbados hadden gestuurd om van daaruit Grenada binnen te vallen".
De officiële radiozender van Grenada beschuldigde ook de Verenigde Staten en Groot-Brittannië van invasieplannen. Washington had een vlooteenheid naar Grenada gestuurd en Londen stuurde een torpedobootjager. De regeringen van beide landen hadden gezegd dat de marine Amerikanen en Britten die het eiland wilden verlaten moest bijstaan.
Op de CARICOM-vergadering verzette alleen Guyana zich tegen de voorlopige uitsluiting van Grenada. De maatregel betekende dat goederen uit Grenada niet meer belastingvrij ingevoerd konden worden in de lid-staten van de CARICOM. Ook werd het lucht- en scheepvaartverkeer van de lidstaten naar Grenada stopgezet en kreeg Grenada geen kredieten meer van de Centrale bank van de CARICOM.
De president van Guyana, Forbes Burnham, zei na het overleg dat zijn land de besluiten van de CARICOM niet zou accepteren en bereid was betrekkingen te onderhouden met elke regering op Grenada die de effectieve controle over het land uitoefende. Burnham zei verder dat de besluiten van de CARICOM geen geldigheid bezaten omdat niet alle leden van deze organisatie bij het overleg aanwezig waren. Bovendien waren de besluiten bij meerderheid van stemmen genomen, terwijl eenstemmigheid gebruik was in deze organisatie, aldus Burnham.



Ontwikkelingen
in de afgelopen jaren

Het Latijns Amerika-jaarboek 1983, een uitgave van CLAT-Nederland, gaf het volgende overzicht van de ontwikkelingen die zich de laatste jaren op Grenada voordeden:

Sinds 1979 is op dit eiland de New Jewel Movement met premier Maurice Bishop aan de macht. Maurice Bishop vaart met zijn socialistische partij een links radikale koers waarbij hij vooral gesteund wordt door Cuba en Nicaragua. Grenada is een agrarisch eiland dat nootmuskaat, cacao. bananen en kamperfoelie produceert. De wereldmarktprijzen voor deze produkten zijn sinds 1981 echter sterk gedaald zodat de inkomsten daalden. De landbouwsector is verdeeld in drie soorten bedrijven: staatsbedrijven, coöperatieve bedrijven en privé-boerderijen. De staatsbedrijven dienen door het toepassen van nieuwe technieken een voorbeeldfunktie te hebben voor de rest van de ondernemingen. Om de produktie te stimuleren hebben werknemers op staatsbedrijven sinds enige tijd recht op éénderde van de winst. De totstandkoming van cooperaties had aanvankelijk een stilging van de voedselproduktie tot gevolg. Veel werkloze jongeren kregen braakliggende gronden uitgereikt. Het ontbrak echter aan voldoende scholing en technische kennis. De regering heeft de mogelijkheden tot afzet van de verschillende produkten verbeterd. Er werden onder meer schepen aangeschaft voor vervoer naar Trinidad. Barbados en Curaçao. Hoewel staatsondernemingen de leidende rol in de economie van Grenada spelen, wil de regering de partikuliere ondernemers niet afschrikken. De rol van de privé-onderneming is vastgelegd in een investeringskode die in juli 1982 door pre-

mier Bishop werd gepresenteerd. Enkele sectoren zoals openbare diensten, de omroepen, nationaal vervoer en telecommunicatie zijn verboden terrein voor deze ondernemers.
De Wereldbank is over de economische ontwikkelingen in Grenada tevreden en constateert ,,dat het een van de zeer weinig westerse landen is waar sprake is van toename van groei per hoofd van de bevolking". De Wereldbank stimuleert ook de drie sektoren van de nieuwe economie.
De minister van financiën deelde mee dat de werkloosheid van 49% in 1979 was gedaald tot 14,2% in 1982. Velen werken in overheidsdienst en zijn betrokken hij wegenaanleg of uitbreiding van de waterleiding of het elektriciteitsnet. Het grootste projekt is de aanleg van een nieuw internationaal vliegveld bij Point Salines. ten zuiden van de hoofdstad St. Georges. Het toekomstige vliegveld kan bijdragen in de stimulering van zowel handel als toerisme. De laatste inkomstenbron is gedaald tot 25% van de capaciteit van het eiland wegens de negatieve publiciteit in veel Noordamerikaanse kranten. De aanleg van het nieuwe vliegveld wordt daar gezien als een nieuwe stap in de uitbreiding van de Russisch-Cubaanse invloed in de Caraïben. De Cubaanse regering betaalt eenderde van de kosten en Cubaanse technici hebben het toezicht op de aanleg. Ook de Europese Gemeenschap draagt financieel bij.
Sinds 1980 hebben de VS druk uitgeoefend op allerlei internationale financiële instellingen geen hulp te verlenen. Deze druk ging gepaard met rapporten waarin vermeld werd dat in Grenada guerrilleros werden getraind en dat Russische en Cubaanse raketten aanwezig zouden zijn. De buureilanden - hoewel afkerig van de politieke opvattingen van het huidige regime in Grenada - hebben de Verenigde Staten hierin niet gesteund.
Hoewel premier Bishop toen hij aan de macht kwam vrije en democratische verkiezingen toezegde, zijn deze tot nu toe uitgesteld. De revolutionaire regering stelt zich op het standpunt dat verkiezingen voor het volk geen prioriteit zijn. In plaats daarvan is er een zogeheten systeem van volksdeelname op het niveau van steden en regio's. Daar worden tijdens volksvergaderingen de voorstellen van de regering bediscussieerd. In 1982 werd de begroting op deze wijze aangepast en aangenomen. Ook een nieuwe grondwet zal deze weg gaan.
Leiders van de Katholieke Jeugd Organisatie zijn aktief in de nationale alfabetiseringscampagne. De goede relaties die er aanvankelijk bestonden tussen de kerkleiders en premier Bishop zijn verslechterd. De voorzitter van de Raad van Kerken van Grenada verklaarde in 1982 zich ongerust te maken over het zonder aanklacht voor langere tijd vasthouden van personen, het uitstel van verkiezingen. het strikte verbod op kerkelijke periodieken zoals Catholic Focus en de onwil van de leiders van Grenada deze zaken met de kerken uit te spreken.
Tijdens de conferentie van de Caraïbische Economische Gemeenschap (CARICOM) in november 1982 (van 16-18 nov. 1982 in Ocho Rios op Jamaica – red. KHA) werd door de 12 aanwezige regeringsleiders een verklaring over economische en sociale samenwerking aangenomen. Een poging van premier Adams van Barbados het lidmaatschap van de CARICOM te binden aan principes van mensenrechten en vrije verkiezingen leed echter schipbreuk. Na de conferentie maakte premier Bishop de vrijlating van 88 politieke gevangenen* bekend. Ook de leden van de Rastafarian beweging die in heropvoedingscentra zaten kwamen vrij. In oktober 1982 bezocht premier Bishop Suriname juist toen de stakingsakties van de Moederbond een hoogtepunt bereikten. Ook na de moorden op 8 december bleven de hartelijke betrekkingen tussen Suriname en Grenada intakt.

Het Latijns Amerika Jaarboek I van mei 1983, een uitgave van de Stichting Imperialisme en Onderontwikkeling, schetste het volgende beeld van Grenada:

Ondanks pogingen van de revolutionaire regering van Grenada om de betrekkingen met de Verenigde Staten te verbeteren. blijft de regering Reagan het eiland vijandig gezind. Grenada werd evenals Nicaragua en Cuba uitgesloten van de hulp die de Verenigde Staten in het kader van het „Caribbean Basin Initiative" geeft aan de landen in het Caribisch Gebied. Daar staat tegenover dat andere Westerse landen (Frankrijk, Canada) veel positiever staan tegenover de linkse regering van Maurice Bishop. Frankrijk heeft zich bijvoorbeeld sterk verzet tegen de poging van de Verenigde Staten om de EG te bewegen een lening van 6 miljoen dollar voor de aanleg van een nieuw vliegveld in te trekken, en met succes. Zelfs de Wereldbank kwam met een positief rapport over de situatie in Grenada en de houding van de staat ten opzichte van het particuliere bedrijfsleven. In overheidskringen werd gediscussieerd over een nieuwe investeringscode, die tot doel heeft de investeringen van het particuliere bedrijfsleven te stimuleren.
Naast de steun van Westerse landen kan Grenada natuurlijk rekenen op de hulp van meer gelijkgezinde naties. Zo werd in juli 1982 bekend dat Oost-Duitsland een lening van 6 miljoen dollar ter beschikking stelde voor de modernisering van het telefoonnet, Libië verstrekte een lening van 4 miljoen en de USSR stelde 1,4 miljoen dollar beschikbaar voor de aankoop van 500 ton staal, 400 ton meel en andere essentiële goederen. Daarnaast heeft Grenada een handelsovereenkomst getekend met de Sowjet-Unie, waardoor de export van cacao en nootmuskaat naar de Sowjet-Unie, tegen stabiele prijzen, wordt gegarandeerd. Dit is vooral van belang omdat de daling van de cacaoprijs op de wereldmarkt een ernstige bedreiging vormde voor de poging van de regering om de economie nieuw leven in te blazen.
In Grenada kent men een gemengde economie. Na de revolutie heeft de staat weliswaar een aantal taken van het bedrijfsleven overgenomen (buitenlandse handel; een deel van de banken en hotels; de industriele verwerking van binnenlandse produkten), maar in het huidige stadium van de revolutie kan het land niet zonder de particuliere investeerders. Men beschikt niet over voldoende mensen met de nodige kwalificaties om de buitenlandse ondernemingen te controleren. Zo is bijvoorbeeld de Coca Cola-fabriek in februari 1982 weer aan de oude eigenaar teruggegeven. Grote hoop heeft men gevestigd op de uitbreiding van de toeristenindustrie.
Het sociale beleid van de revolutionaire volksregering is vooral gericht op de verbetering van de gezondheidszorg en de sociale voorzieningen, alsook op het terugdringen van analfabetisme en een verbetering van het onderwijssysteem. De geboorte-, sterfte- en kindersterfte-cijfers luiden achtereenvolgens 24,3; 7,5; en 16,7 per 1.000 inwoners. De werkloosheid is teruggedrongen van 49% in 1979, via 28% in 1980 tot 14,2% in 1981.
De internationale politieke situatie wordt vooral bepaald door de houding van de Verenigde Staten, en die is zeer vijandig. De Verenigde Staten maken veel ophef over de aanleg van een nieuw vliegveld (noodzakelijk voor een betere ontsluiting van het eiland in verband met de toeristenindustrie en de export van landbouwprodukten), dat door de regering Reagan gezien wordt als een militair steunpunt voor de Sowjet-Unie en Cuba. Dat niet alle landen er zo over denken wordt nog eens duidelijk door de weigering van de CARICOM (Caribische Gemeenschap) om Grenada te veroordelen, ondanks de pogingen daartoe van Tom Adams van Barbados en de lobby vanuit de Verenigde Staten.

Situatie van de mensenrechten in de afgelopen jaren

Het jaarboek van de politieke gevangenen, een uitgave van *de* mensen*rechtenorganisatie Amnesty* International van *dec,* 1981. bevatte *een* verslag van de situatie van de mensen*rechten* op *Grenada dat lier, van* 1 *mei* 1980 *tot* 30 *april* 1981. Hierin *stond het volgende:*

Het afgelopen jaar gold de grootste bezorgdheid van Amnesty International het feit dat nog steeds ruim honderd mensen zonder tenlastelegging of berechting werden vastgehouden. Andere kwesties die aan de autoriteiten werden voorgelegd waren: aantijgingen over mishandeling van gedetineerden en nieuwe wetgeving, inhoudende bepalingen inzake de doodstraf.
Gedurende het hele jaar door richtte Amnesty International verzoeken tot premier Maurice Bishop om alle gevangenen vrij te laten die niet van duidelijk omschreven overtredingen waren beschuldigd. Onder de mensen die al sinds de staatsgreep, die Maurice Bishop en de „New Jewel Movement" (Beweging van het .,Nieuwe Juweel") in maart 1979 aan de macht bracht vastzaten. waren leden en aanhangers van de voormalige regering. Veel mensen die de staatsgreep steunden werden later beschuldigd van samenzwering om de huidige regering omver te werpen, en gedetineerd. Circa honderdtien mensen zaten begin 1981 gevangen zonder dat ze in staat van beschuldiging gesteld of berecht waren.
Een missie van Amnesty International bezocht in januari 1981 Grenada om alle zaken die tot het werkterrein van Amnesty International behoren met de premier te bespreken. en in het bijzonder om er op aan te dringen dat de gevangenen of berecht zouden worden, of vrijgelaten. Aantijgingen dat sommige gevangenen mishandeld waren werden ook naar voren gebracht.
Na dit bezoek zond Amnesty International een brief aan premier Bishop en wees hem erop dat in Artikel 7, paragraaf 4 van het Amerikaanse Verdrag voor de Rechten van de Mens. dat ook ondertekend is door Grenada, gesteld wordt: .,Een ieder die aangehouden wordt moet op de hoogte gebracht worden van de redenen voor zijn gevangenneming en dient onmiddellijk in kennis te worden gesteld van de beschuldiging(en) tegen hem." Paragraaf 5 van hetzelfde artikel stelt: ,.Een ieder die wordt aangehouden dient onmiddellijk voor een rechter of een andere ambtenaar, die door de wet gemachtigd is als rechter op te treden, te worden voorgeleid. en kan aanspraak maken op berechting binnen een redelijke tijd..."
In Grenada móet de doodstraf opgelegd worden voor moord. De Wet op (het voorkomen van) het terrorisme van 1980 (2 okt. 1980 – red. KHA), voorziet ook in het veroordelen tot de doodstraf, over te laten aan het oordeel van de rechter, voor het veroorzaken van de dood door middel van explosieven of terroristische handelingen. Amnesty International vroeg de premier of door de nieuwe wetgeving nu in meer gevallen de doodstraf opgelegd kan worden, en deed een beroep op hem de doodstrafin Grenada absoluut af te schaffen.
In april 1981 had Amnesty International 81 gevallen van gevangenen in onderzoek.

In januari 1982 *werden, zo meldde KCA* (15-10-1982), *ongeveer* 24 gevan-

* Op 17 nov. 1982 maakte de regering, volgens Le Monde (19-11) en The Times (22-11), de vrijlating bekend van 28 politieke gevangenen, onder wie Olivier Raeburn, die minister van landbouw was in de regering-Gairy.

genen vrijgelaten, onder wie de vroegere vice-premier van de regering-Gairy, Herbert Preudhomme.
Hiermee kwam, aldus *KCA*, het geschatte aantal gevangenen dat sinds de coup van maart 1979 werd vastgehouden op 30 en het totale aantal gevangenen op 97, van wie er **35** formeel in staat van beschuldiging waren gesteld.
Het Latijns Amerika-jaarboek 1983 vervolgde:

In november en december 1982 werden in totaal ongeveer 88 politieke gevangenen vrijgelaten Ongeveer 20 personen zouden nog gevangen zitten. De initiatiefnemers voor de onafhankelijke krant „Grenadian Voice" onder u-ie Lloyd Noel. Leslie Pierre en Tillman Thomas zouden zijn vrijgelaten. In 1981 waren ze gearresteerd op beschuldiging de regering in samenwerking met de CIA omver te willen werpen (zie ook verderop - red. KHA).
In november werden vier personen ter dood veroordeeld wegens schuld aan de moord op drie vrouwen. Zij zouden een bomaanslag hebben gepleegd tijdens een regeringsbijeenkomst. De verdachten klaagden tijdens de rechtszitting over martelingen die ze in de gevangenis moesten ondergaan. Amnesty International kreeg op vragen over deze behandeling nooit antwoord.

Het Latijns Amerika Jaarboek *I* berichtte tenslotte nog:

De binnenlandse situatie is stabiel. Begin 1982 telde Grenada ongeveer 100 politieke gevangenen. die in de loop van het jaar op enkele tientallen na zijn vrijgelaten. De situatie rond de mensenrechten is onderzocht door de Guyanese advokaat Miles Fitzpatrick. die heeft verklaard. dat zich op Grenada geen gevallen van martelingen, executies of fysieke mishandelingen hebben voorgedaan.

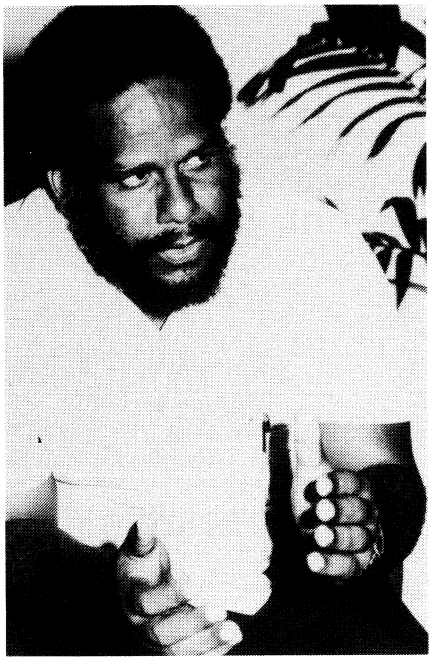
Nieuwe perswet

OP 19 juni 1981 besloten de autoriteiten van Grenada dat het onafhankelijke nieuwsblad The Grenadian Voice (De stem van Grenada), waarvan de eerste 2.000 exemplaren op 12 juni waren verschenen, niet meer mocht uitkomen. De tweede editie van het blad die op 19 juni zou verschijnen werd vervolgens in beslag genomen.
De krant was opgericht door een groep van 26 personen, bestaande uit zakenlieden, advocaten en mensen uit de journalistiek, en werd uitgegeven door de leider van de vakbond van dokwerkers. Eric Pierre.
Onder de 26 oprichters van het blad bevond zich o.m. de vroegere staatssecretaris voor wettelijke aangelegenheden. Lloyd Noel, die na een verschil van mening met Bishop in juni 1980 was afgetreden.
De regering beschuldigde de initiatiefnemers van The Grenadian Voice ervan betrokken te zijn bij een door de Amerikaanse CIA gesteunde destabiliseringscampagne.
In dat kader zouden zij een staking van havenarbeiders op touw hebben gezet. Verder zouden zij gedurende de laatste zes maanden „vijf contra-revolutionaire pamfletten" hebben uitgegeven naniens de „Grenada National Party for Recovery and Liberation".
Op 20 juni werd een nieuwe perswet afgekondigd. die het verschijnen van nieuwe kranten op Grenada voorlopig voor één jaar verbood in afwachting van een „nieuw mediabeleid" dat zou passen bij een „revolutionaire maatschappij". Door deze nieuwe wet kwam het weekblad The Free West *Indian*. dat in handen van de staat was, in een monopoliepositie terecht.
De revolutionaire volksregering ontkende dat de nieuwe wet de persvrijheid indamde, omdat buitenlandse kranten wel mochten blijven verschijnen (vanaf juni 1982 kwam The Free West Indian twee maal per week uit).
Op 11 juli 1981 werden vier leden van wat de regering de „Gang of 26" („de bende van 26") noemde gearresteerd en vastgehouden in verband met een „CIA-complot dat tot doel had de regering omver te werpen". De vier waren de al eerder genoemde Lloyd Noel, Leslie Pierre (een broer van Eric Pierre), Tillman Thomas (een advocaat) en Stanley Roberts (een functionaris van de vakbond van dokwerkers).

Samenstelling regering in juli 1982

Volgens *KCA* (15-10-1982) was het kabinet-Bishop in juli 1982 als volgt samengesteld:

Premier, minister van defensie en binnenlandse zaken – Maurice Bishop; vice-premier en minister van financien. handel. industrie en planning – Bernard Coard: buitenlandse zaken en toerisme – Unison Whiteman; justitie, verwerking landbouwprodukten en visserij – Kendrick Radix; landbouw, ontwikkeling van het platteland en coöperaties – George Louison; minister van bouw en openbare werken, staatssecretaris van defensie en binnenlandse zaken. commandant van de strijdkrachten – gen. Hudson Austin; nationale mobilisatie – Selwyn Strachan: onderwijs. jeugdzaken en sociale zaken – Jacqueline Creft: huisvesting – Norris Bain: gezondheid – Christopher DeRiggs.



Bernard Coard



Unison Whiteman, de op 19 oktober omgekomen minister van buitenlandse zaken.

Interview met *Bishop*

Op 21 okt. 1983 publiceerde de *Volks*krant een interview dat de Nederlandse free-lance journalist Marcel Bayer eind juli – begin augustus met Bishop op Grenada had. Hieraan is het volgende ontleend:

Waarom vond uw partij in 1979 de tijd rijp voor een revolutionaire verandering en wachtte u niet nieuwe verkiezingen af?

„Zoals u weet is onze partij in 1973 ontstaan. Wij deden mee aan de verkiezingen van 1976 en feitelijk hebben we die verkiezingen ook gewonnen. Maar we werden van de macht af gehouden doordat Gairy (de vroegere premier. red.) met de resultaten knoeide. Op zaterdag 10 maart 1979 vernamen we dat Gairy ons opnieuw wilde laten arresteren en gevangen nemen en dat het plan was om ons te liquideren. Daarom gingen we ondergronds. Op maandag hoorden we dat Gairy het land had verlaten en dat zijn plannen om ons te liquideren gereed waren.
In die situatie zijn wij tot de conclusie gekomen dat het juiste moment was aangebroken om de dictatuur aan te vallen en met revolutionaire middelen de macht te grijpen. Vanuit onze ondergrondse positie verzamelden we zoveel mensen om ons heen als maar mogelijk was. We trokken naar een heuvel vanwaar we uitzicht hadden op de kazernes van Gairy en van daaruit zijn we dinsdagmorgen vroeg de aanval begonnen.
Daarna hebben we het volk opgeroepen om tevoorschijn te komen om de revolutie te steunen. Dat deden ze, we kregen hun volledige steun. In antwoord op onze oproep werden door het hele land politiebureaus gesloten. Er begon onmiddellijk een algemene staking, de winkels sloten en de mensen gingen de straat op om hun steun aan ons te betuigen. Al in de middag, het was dus een kwestie van uren, bleek dat de revolutie geslaagd was"

Over de slechte verstandhouding met de Amerikaanse regering: ,,De revolutie heeft duidelijk gemaakt dat we in ons land een onafhankelijk proces gaan beginnen, dat we onze eigen weg kiezen van ontwikkeling, sociaal-economisch en politiek. Wij hebben duidelijk gemaakt dat we van niemand bevelen zullen aanvaarden, dat we dit kleine eiland zelf gaan regeren, dat ons volk de toekomstige koers en bestemming van ons land zal bepalen. Ik denk dat deze onafhankelijkheid met name voor de Verenigde Staten, die niet houdt van onafhankelijke landen, gewoon teveel is geweest."

In juni hebt u in een toespraak in New York gezegd dat het feit dat 85 percent van de mensen in Grenada zwart en Engelssprekend is belangrijke factoren zijn voor...

,,Ja, dat zijn twee belangrijke redenen. In feite heb ik in die toespraak gezegd dat de Amerikaanse regering, om precies te zijn de inlichtingendienst, een geheim document heeft gepubliceerd en dat zij daarin zelf deze twee redenen geeft waarom de revolutie gevaarlijk was. Anders dan bijvoorbeeld Nicaragua en Cuba spreken wij Engels en kunnen wij rechtstreeks met de Amerikanen communiceren. Op de tweede plaats stond daarin dat wij, met een bevolking die voor 95 percent van Afrikaanse afkomst is, zwart dus, een directe gevoelsband en relatie hebben met de Amerikaanse zwarten, en dat zijn er toch maar meer dan 30 miljoen."

,,Niettemin vinden wij dat twee soevereine landen geen betrekkingen met elkaar zouden moeten onderhouden via de luidspreker. dat het mechanisme dat daarvoor gebruikt moet worden diplomatieke betrekkingen en ambassadeurs zijn. Daarom vechten we er ook voor dat de Amerikanen de accreditatie van onze ambassadeur aanvaarden en de normale betrekkingen hervatten."

Denkt u dat het revolutionaire proces het waard is wat er mensen voor te doden?

,,Ik denk niet dat je het gebruik van geweld zodanig kunt vermijden dat geweld nooit aangewend hoeft te worden, daar zijn we van overtuigd. In Grenada hebben we geluk gehad. Op de ochtend van de revolutie zijn er slechts twee mensen gedood en dat kwam omdat zij zich verzetten. Maar. daar zijn we heel eerlijk in, dat was een kwestie van goed geluk. Er had in feite meer verzet kunnen zijn, zoals van Gairy's Mongoose bende, van zijn geheime politie of zijn soldaten indien deze niet zo gedemoraliseerd waren geweest als ze waren, indien zij niet zo bang voor het volk waren geweest als het geval bleek. omdat de mensen de straat op gingen.

Wij moeten ons realiseren dat wij in een situatie waren waarin we zes jaar van solide politiek werk onder de bevolking achter de rug hadden en dat onze partij daarom een groot gezag had onder de mensen. Zij vertrouwden ons leiderschap. Zij geloofden in ons. Zij wisten dat wij. in weer il van de tijden dat we geslagen en gevangen genomen werden, onze ouders, vrienden en collega's gedood werden en wat al niet meer, dat wij altijd weer terugkwamen en terugvochten en daar hadden zij ontzag voor.

Daarom kwamen ze op de ochtend van de revolutie uit hun huizen om ons te steunen. Zij waren natuurlijk zelf ook grootgebracht in de jaren van onderdrukking, de toenemende verdwijningen, de economische ontberingen, het gebrek aan banen, enz. enz. Maar wanneer de situatie anders was geweest en de Mongoose bende wel weerstand had geboden, dan zouden we ook geweld hebben moeten gebruiken.

Maar ik ben het met uw uitgangspunt eens dat er geen geweld gebruikt moet worden wanneer dat niet noodzakelijk is. Daarom denk ik dat onze revolutie door vele mensen omschreven is als een vreedzame revolutie. Ik denk dat we de meest humanitaire revolutie in de wereld hadden. Maar u e zijn ons ervan bewust dat de gebruikelijke situatie bij revoluties is dat er wel geweld gebruikt wordt. Ik denk dat we gewoon veel geluk hebben gehad."

WEST-EUROPA

NEDERLAND

ALTERNATIEVEN VOOR SOCIAAL-ECONOMISCH REGERINGSBELEID VAN FNV, D'66 en PVDA

Op 20 sept. heeft de regering in troonrede en begroting het beleid gepresenteerd, dat zij zich voorstelt in 1984 te gaan voeren (pag. 612/3 e.v.).

Voor zover het betreft het beleid op financieel en sociaal-economisch gebied zijn er van verschillende kanten alternatieven voorgesteld.

De vakcentrale FNV deed dat al op 2 juni, toen zij een urgentieprogramma bekend maakte. De FNV heeft het Centraal Planbureau CPB laten narekenen wat voor consequenties voor de Nederlandse economie uitvoering van dit programma zou hebben. Het CPB heeft dit rekenwerk verricht in dezelfde periode, waarin het de gevolgen van het voorgestelde kabinetsbeleid naging. Op die manier was een vergelijking van de uitwerkingen van de verschillende manieren van aanpak van het beleid mogelijk. Daardoor werden de cijfers, die op het FNV-plan betrekking hebben, pas op 21 sept. bekend.

Voorts heeft de TK-fractie van D'66 op 1 okt. een alternatief voor het regeringsbeleid gepubliceerd.

Tenslotte kwam de TK-fractie van de PvdA op 10 okt. – een dag voordat de Tweede Kamer zou beginnen aan de algemene financiële en politieke beschouwingen – met voorstellen naar buiten.

Een overzicht van de verschillende plannen volgt hierna.

Daling koopkracht in 1984 bij de verschillende plannen.

Werknemers bedrijven	Voorstel kabinet	Plan FNV	Plan PvdA
Minimumloon (f 26.500)	–3 5%	–0,5%	Oa –0 5%
Minimumloon plus	–1 0%	—	–0,5%
Modaal (f 38 000)	–0,5%	–0,7%	–1,0%
2× modaal	–0.5%	–1,4%	–3 0%
4× modaal	–2,0 a –2,5%	–4,6%	–3,0%

Ambtenaren, trendvolgers, uitkeringsgerechtigden.

	Kabinet	FNV	PvdA
Minimumloon (f 26.500)	–3,5%	–0,5%	Oà –0,5%
Minimumloon plus	—	—	–2,0%
Modaal (f 38.000)	–3.0 a –3,5%	–0,7%	–2.570
2× modaal	—	–1,4%	–3.5%
4× modaal	–3.0%	–4,6%	–1,5 à –2,0%

De uitkomsten van het kabinetsbeleid vergeleken met de plannen van FNV en PvdA, zoals berekend door het Centraal Planbureau.

	Kabinet	FNV	PvdA
	Niveau in 1984		
Werkgelegenheid (× 1.000)			
Totaal	4.485	4.520	4.534
Bedrijven	3.169	3.200	3.204
Zelfstandigen	597	597	597
Overheid	719	723	733
Werkloosheid (× 1.000)	900	870	860
Saldo betalingsbalans (mrd gld)	17,5	13	14
Arbeidsinkomensquote	88,5%	88,5%	87,2%
Financieringstekort	10,9%	12,4%	11,5%
Belastingdruk	28,6%	28,3%	29%
Premiedruk	23.9%	24,1%	24,3%
	Verandering in '84 t.o.v. '83		
Goederenuitvoer	+5%	+5%	+5%
Particuliere consumptie	–2%	0%	–0,5%
Bruto investeringen bedrijven	+3%	+8%	+6,5%
Materiële overheidsconsumptie	–7%	–4%	–4%
Overheidsinvesteringen	–4%	+2,5%	+2,5%
Investeringen in woningen	–2%	–1%	+3%
Nationale bestedingen	–1%	+1,5%	+1%
Goedereninvoer	+2%	+4,5%	+3,5%
Produktie bedrijven	+1%	+2 à 2,5%	+2,2%
Prijspeil part. consumptie	+3%	+2,5%	+1,2%

FNV

Uitgangspunten van het FNV-plan zijn:

- het op peil houden van de consumptieve bestedingen van de Nederlandse bevolking: dit om te vermijden dat de werkgelegenheid in bedrijven die het vooral van de binnenlandse markt moeten hebben. verder afbrokkelt:
- meer investeringen door een stimuleringsprogramma van f 4 mrd:
- doorgaan met het verdelen van het beschikbare werk door arbeidsduurverkorting:
- een eerlijke verdeling van de lasten: ambtenaren, trendvolgers en uitkeringsgerechtigden mogen niet extra gepakt worden.

„Ook wij maken ons zorgen over het hogere tekor: van de overheid. dat het gevolg is van onze plannen" zei FNV-voorzitter Kok op 21 sept. bij de presentatie van de CPB-cijfers. De FNV vindt echter dat meer economische groei het gemakkelijker maakt het tekort in de toekomst te verlagen. Bovendien kan de overheid het benodigde geld volgend jaar gemakkelijk lenen. Toch zijn ook in de ogen van de FNV bezuinigingen noodzakelijk om het tekort niet al te snel te laten oplopen.

Het CPB is er in de berekeningen van uitgegaan dat volgend jaar *f* 9 mrd bezuinigd wordt.

Van het bedrag wordt *f* 3.5 mrd gehaald. doordat alle lonen en salarissen volgend jaar bevroren worden in ruil voor korter werken. Ook de uitkeringen gaan niet omhoog.
Het CPB is er verder van uitgegaan dat slechts een kwart van de door korter werken vrijkomende arbeidsureii opgevuld wordt door het aantrekken van extra mensen. Als het aan de FNV ligt. wordt dat percentage drastisch verhoogd, zei Kok.
Blijft over een bezuiniging van *f* 2.5 mrd, te vergelijken met de *f* 10,5 miljard die het kabinet wil bezuinigen. Het gaat om *f* 1.075 mln op de rijksbegroting, *f* 775 mln door het voortzetten van de belastingverhoging van 1 april 1983 en door een beperking van de inflatiecorrectie tot 80% en f 625 mln door een korting van een ½% op de salarissen van ambtenaren en trendvolgers en op de uitkeringen.
Die laatste korting wijst de FNV van de hand. In plaats daarvan moeten maatregelen gezocht worden die de laagste uitkeringen en salarissen zoveel mogelijk ontzien. aldus de FNV.

Van de *f* 4 mrd die de FNV extra in de economie wil pompen, wordt f 1.5 mrd gevonden door het anders gebruiken van gelden die al op de begroting staan. De J4 nird gaat op aan:

- het extra bouwen en verbeteren van 15.000 resp. 5.000 woningwetwoningen; daar staat tegenover het schrappen van 10.000 premiekoopwoningen: kosten f600 a 5700 mln:
- voorzieningenainwegen, rioleringen, dijken en sluisvernieuwingsgelden; *f* 1,8 mrd, waarvan de helft in 1984;
- extra stimulering van investeringen in het bedrijfsleven; welke bedrijven iets krijgen, moet in overleg met de bonden bekeken worden: het CPB is vooralsnog uitgegaan van een algemene verhoging van de WIR-premie: *f* 1.5 mrd
- individuele steun aan bedrijven; met f250 mln kunnen volgens het CPB 2500 banen behouden blijven.

Uit de berekeningen van het CPB blijkt dat de stijging van het financieringstekort beperkt blijft tot 1% (ruim f 3 mrd) van het nationaal inkomen. Verder wordt een daling van de consumptieve bestedingen vermeden en trekken de investeringen en de groei van de produktie sneller aan dan in de plannen van het kabinet.

De afbrokkeling van de werkgelegenheid komt bijna tot stand, wat leidt tot een navenant geringere stijging van de werkloosheid. Uitvoering van het FNV-program betekent wel dat het extra arbeidsaanbod van 75.000 mensen nog eens met 5.000 toeneemt.
Uit de berekeningen blijkt ook dat alle werknemers en uitkeringsgerechtigden evenveel koopkracht kwijtraken. De FNV gaat er wel van uit dat het schuiven met belastingen en premies tot een andere lastenverdeling zal leiden. Bij het bepalen van wie de sterkste schouders heeft, moet wel enige voorzichtigheid in acht genomen worden, vindt de FNV.
.,Daar bestaat binnen de FNV geen eenstemmigheid over, maar die sterkste schouders beginnen eerder bij tweemaal modaal (bruto f 76.000 per jaar inclusief vakantiegeld) dan bij modaal." aldus Kok.
Ook in financieel-economisch opzicht. op de stijging van het financieringstekort na, kunnen de uitkomsten van het FNV-plan wedijveren met die van het kabinetsbeleid.
De druk van belastingen en premies gaat aanzienlijk omlaag en er treedt geen lastenverhoging voor het bedrijfsleven op. Er is zelfs. zij het in geringe mate, sprake van een teruglopend beslag van de collectieve sector (de uitgaven van de overheid en dc sociale fondsen) op de nationale middelen. aldus de FNV.
Volgens Kok staan de besturen van alle aangesloten bonden achter de plannen van de FNV. Half oktober komt het urgentieprogramma aan de orde iri het overleg met de werkgevers en het kabinet in de Stichting van de Arbeid. Voor de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer heeft de FNV ook bij de politieke partijen om steun voor haar plannen aangeklopt.

D'66

De voorstellen van D'66 bevatten de volgende elementen:

Werknemers in het bedrijfsleven, ambtenaren en trendvolgers leveren in 1984 twee procent extra in voor arbeidstijdverkorting. De uitkeringen gaan dan evenredig met twee procent omlaag.
Deze gelijke behandeling stelt D'66 als alternatief voor de kabinetsplannen om 3,5 procent te korten op de inkomens van ambtenaren en uitkeringstrekkers.
De Democraten komen met voorstellen, waardoor de werkloosheid volgend jaar met 40.000 arbeidsplaatsen minder stijgt dan bij het kabinetsbeleid voor 1984. Het financieringstekort gaat met het alternatief van D'66 echter niet omlaag en blijft op het niveau van dit jaar (12.4 procent).
D'66 stelt in zijn alternatief voor dat werkgevers en werknemers in het bedrijfsleven dit najaar op centraal niveau afspraken maken om volgend jaar twee procent loon in te leveren in ruil voor arbeidsduurverkorting. Deze arbeidsduurverkorting komt boven op de twee procent die op grond van het centraal akkoord van vorig jaar in de meeste CAO's is doorgevoerd.
De maatregelen in het bedrijfsleven zullen in de voorstellen van D'66 gelijktijdig en evenredig worden ingevoerd voor ambtenaren en trendvolgers en leiden via een doorwerking naar de uitkeringstrekkers tot een gelijke behandeling van de verschillende inkomensgroepen.
D'66 komt in zijn plan met voorstellen om via belastingverlaging (onderste schijf loon- en inkomstenbelasting van 16 naar 10 procent) en verlaging van werkgeverspremies het bedrijfsleven te stimuleren en tegelijkertijd de binnenlandse bestedingen op peil te houden. De verlaging van premies en belastingen wil men financieren door afschaffing van de WIR.
Via het inzetten van uitkeringsgelden wil D'66 de werkgelegenheid in de woningbouw stimuleren. De plannen komen neer op uitbreiding van de renovatie van 20.000 na-oorlogse woningwetwoningen. Dit plan zou volgens berekeningen van D'66 leiden tot een investeringsimpuls van 500 a 700 miljoen gulden.
De alternatieve plannen van D'66 leiden tot een inkomensbeeld waarbij de minima 0.5 procent inleveren, tegenover de hoogste inkomens (4 keer modaal) in het bedrijfsleven 2,5 procent en de hoogste inkomens bij ambtenaren en trendvolgers 3.5 procent.
De verlaging van belastingen en premies levert volgens D'66 20.000 arbeidsplaatsen op. De extra arbeidstijdverkorting in de marktsector zou 10.000 arbeidsplaatsen opleveren en het inzetten van uitkeringen in de bouwsector nog eens 10.000.

PvdA

De voornaamste bestanddelen van de voorstellen van de PvdA zijn de volgende:

Een forse stap op weg naar een 36-urige werkweek in 1986 en stimulering van de economie maken een groot deel van de door het kabinet aangekondigde bezuinigingen overbodig. De extra korting van 3.5 procent voor ambtenaren. trendvolgers en uitkeringsgerechtigden op 1 januari hoeft niet door te gaan. de werkloosheid gaat in 1984 niet met 100.000 maar met 60.000 omhoog, de winsten van het bedrijfsleven komen *f* i miljard hoger uit dan in de plannen van het kabinet en het financieringstekort van de overheid zal haast niets toenemen.

Dat zijn de belangrijkste uitkomsten van de berekeningen die het Centraal Planbureau (CPB) voor de PvdA heeft uitgevoerd. ,,Het is bijna te mooi om waar te zijn. Ik kon mijn ogen niet geloven, toen ik de cijfers zag", zei PvdA-leider Den Uyl op 10 okt. in een toelichting op de plannen van zijn partij.
Het PvdA-plan vertoont grote overeenkomsten met dat van de FNV. Belangrijk verschil is dat de PvdA. zoals ook D'66 al heeft voorgesteld. iedereen in 1984 meer korter wil laten werken dan nu (2 procent) voor de meeste werknemers in CAO's is overeengekomen. De PvdA gaat daarbij uit van 2 procent extra voor ambtenaren en trendvolgers en van gemiddeld 1 procent extra voor werknemers in het bedrijfsleven. De laatsten moeten dan hun achterstand na 1984 inlopen.
Opvallend is dat niemand in zijn besteedbaar inkomen iets van de door de PvdA gewenste extra arbeidstijdverkorting zou merken. terwijl daar toch bruto-loon voor ingeleverd moet worden. Dat komt doordat de PvdA de voorgestelde huurverhoging drastisch wil verlagen en de verhoging van de aardgasprijs (3,6 cent) en van de BTW met 1 procent niet wil laten doorgaan.

Dat scheelt de overheid f 2 miljard aan inkomsten, maar die worden volgens financieel woordvoerder Thijs Woltgens via een omweg voor een groot deel .,terugverdiend". doordat de bruto-korting van 2 procent uiteraard ook voor de uitkeringen geldt.
De PvdA hoopt dat werkgevers en vakbeweging de al gesloten CAO's vrijwillig voor extra arbeidstijdverkorting willen openbreken Van ingrijpen door de overheid kan geen sprake zijn. Wel wil de PvdA, wederom net als D'66, bedrijfstakken die niet meedoen, ,,straffen" met extra hoge sociale premies. Probleem is wel dat zo'n strafuremie technisch moeiliik uitvoerbaar is. .,Een schoonheidsfoutje", aldus Wöltgens.
Bij uitvoering van het FNV-plan zou het financieringstekort fors (met 1 procent van het nationaal inkomen) oplopen, terwijl de druk van belastingen en premies met iets meer dan 1 procent zou dalen.
In de PvdA-plan daarentegen blijven het tekort en de belasting- en premiedruk (in 1984) vrijwel stabiel. Het kabinet wil het tekort met 0.5 en de belasting- en premiedruk met 1 procent laten dalen.
De cijfers bij het PvdA-plan kunnen nog gunstiger uitvallen. Er is namelijk geen rekening gehouden met bezuinigingen op de ambtenarensalarissen en op de sociale zekerheid, waar

de PvdA wel mee akkoord gaat. ,,Over sommige bezuinigingen valt met ons best te praten," aldus Wöltgens.

In het PvdA-plan wordt f 5,1 miljard uitgetrokken voor het stimuleren van de economie. Daarvan kan in 1984 slechts f 2 miljard uitgegeven worden. Het gaat om:

- steun aan het bedrijfsleven (1,75 miljard); in de CPB-berekeningen is nangcnomcn dat de WIR-premie met 1,5 miljard verhoogd wordt; in feite wil de PvdA beginnende kleine ondernemers, kansrijke ontwikkelingen en aankopen in Nederland door ontwikkelingslanden steunen. daarnaast wil de PvdA 250 miljoen extra uittrekken voor noodlijdende bedrijr-en;
- e opvoeren van de overheidsinvesteringen (0,75 miljard): dat kan volgens de PvdA heel goed, omdat er al allerlei plannen (milieubehoud, energiebesparing, openbaar vervoer, PTT, isolatie van rijksgebouwen) klaarliggen die door het kabinet op de lange baan zijn geschoven;
- hetzelfde geldt voor de woningbouw; gekozen is voor 20.000 extra woningwetwoningen en voor 5.000 koopwoningen minder; daarnaast worden er 10.000 huizen extra opgeknapt; kosten 2,6 miljard (1,7 miljard meer dan het kabinet wil).

Voorts wil de PvdA voor rond f 1 miljard aan bezuinigingen op de rijksbegroting ongedaan maken. Daarbij wordt in elk geval gedacht aan ontwikkelingssamenwerking, aan de voorgestelde heffing van schoolgeld voor kinderen van 12 tot 16 jaar en aan de volstrekt onvoldoende compensatie aan gemeenten voor de gestegen bijstandskosten. aldus de PvdA.
Buiten de f 2 miljard, die nodig zijn om de koopkracht op peil te houden, kosten de plannen van de PvdA f 9 miljard meer dan die van het kabinet. In de berekeningen worden daarvan slechts ruim f 3 miljard gedekt. en wel op de volgende manier:

- e De inflatiecorrectie (het aanpassen van de tarieven van de loon- en inkomensbelasting aan de geldontwaarding) wordt gehalveerd (400 miljoen).
- e De belasting op de winsten van bedrijven wordt verhoogd (1200 miljoen). De werkgevers krijgen daar een premiedaling voor terug. Dat kan, want de werknemerspremies gaan navenant omhoog.
- e De fiscale lastenverlichting aan het bedrijfsleven (zoals de verlaging van de vennootschapsbelasting) wordt geschrapt (750 miljoen).

Volgens de PvdA is dat voor de werkgevers niet zo erg als lijkt. Zij zijn namelijk minder aan bovenwettelijke uitkeringen kwijt, nu de uitkeringen niet extra omlaag gaan.

- Oneigenlijk gebruik van de WIR (Wet Investeringsrekening) wordt beperkt (500 miljoen).
- De Wet Meeropbrengst Gasbaten wordt niet ingetrokken (200 miljoen).

Het CPB heeft ook uitgerekend dat 10 procent korter werken in 1986 rond 205.000 extra banen kan opleveren. Aangenomen is dat de vrijkomende arbeidsuren bij de overheid voor 100 en in het bedrijfsleven voor 25 procent worden opgevuld door het in dienst nemen van extra mensen. Daardoor kan de werkloosheid met 190.000 minder stijgen dan anders het geval zou zijn geweest; 15.000 minder omdat onder die omstandigheden meer mensen op zoek gaan naar een baan. In dat geval stijgt het financieringstekort met ruim 1 procent, maar daar staat een tweemaal zo grote daling van de belastingen premiedruk tegenover.

Volgens Den Uyl kan die verdeling in 1986 ook anders zijn. Bijvoorbeeld een daling van het tekort ten koste van meer belastingen en premies. Dat heeft dan uiteraard wel gevolgen voor de koopkracht. Het CPB zegt er in dit verband nadrukkelijk bij dat de uitkomsten van het PvdA-plan alleen voor 1984 gelden. (Het Parool. NRC/H'blad)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

BUITENLANDSE BEZOEKEN VAN WEINBERGER EN BUSH

Van 26 maart tot 4 april 1982 bracht de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, officiële bezoeken aan Japan, Zuid-Korea en de Filippijnen.
Weinberger was van 26-28 maart in Japan, van 28-31 maart in de Republiek Korea en van 1-3 april op de Filippijnen (zie ook pag. 60612).
In de Zuidkoreaanse hoofdstad Seoel verklaarde Weinberger op 29 maart dat de Verenigde Staten en Zuid-Korea zouden voortgaan met het opvoeren van hun militaire kracht als tegenwicht voor een groeiende militaire uitbreiding in Noord-Korea.
In Tokio had de minister een dringend beroep gedaan op de Japanse regering om meer te doen aan de defensie als antwoord op de militaire inspanningen van de Sowjet-Unie in het gebied van de Stille Oceaan.
Na zijn terugkeer in de VS liet Weinberger, zo meldde AP, op 4 april weten dat hij tijdens zijn bezoeken aan de drie landen de indruk had gekregen dat er in de regio grote belangstelling bestond voor een Amerikaanse militaire aanwezigheid in de Stille Oceaan. Hij had de regeringen toegezegd dat de VS zich meer zouden gaan bezighouden met de ,,groeiende dreiging" in de regio, waarbij hij nogmaals benadrukte ,,dat wij allen hier meer moeten doen."

Bush bezoekt Verre Oosten

Van 23 april tot 9 mei 1982 bracht vicepresident George Bush, bezoeken aan Japan, Zuid-Korea, Singapore, Australië, Nieuw-Zeeland en China.
Bush was van 23-25 april in Japan, van 25-27 april in de Republiek Korea, op 27-28 april in Singapore, van 29 april- 2 mei in Australië, op 3-4 mei in Nieuw Zeeland en van 5-9 mei in China.
Aanleiding tot deze reis was de groeiende Amerikaanse bezorgdheid over de versterking van het militaire potentieel van de Sowjet-Unie in de regio. Doel van de VS was om met bevriende landen in de regio tot een ,,strategische consensus" te komen.

Afrika-reis Bush

Op 23 nov. 1982 sloot de Amerikaanse vice-president George Bush een op 10 november begonnen rondreis door zeven Afrikaanse landen af met de aankondiging dat de Amerikaanse hulp aan Zaire zou worden versneld. Hij voegde eraan toe een ,,hoge delegatie Zairese leiders" te hebben uitgenodigd naar Washington te komen in de eerste week van december voor ,,verdere discussies over onze relaties met Zaire".
Volgens Amerikaanse diplomatieke bronnen had Bush in zijn gesprekken met president Moboetoe Sese Seko ook het gevoelige onderwerp van de officiële corruptie in het land aangesneden.
De zegslieden wilden echter niet uitweiden. Bush zelf prees Moboetoe's persoonlijke moed onder andere naar aanleiding van zijn besluit de diplomatieke relaties met Israel te herstellen (pag. 83113-1982).
Bush' trip door Afrika – op 14 en 15 november onderbroken door een bezoek aan Moskou voor de begrafenis van de Russische president Brezjnew (pag. 172) – had hem behalve naar Zaire gebracht naar de Kaapverdische Eilanden, Senegal, Nigeria, Zambia, Zimbabwe en Kenia
Het thema van zijn reis was ,,bruggen bouwen", maar het resultaat was volgens waarnemers eerder dat reusachtige meningsverschillen tussen de VS en zwart Afrika aan de dag traden. Met name gold dat de kwestie-Namibië, waarbij Bush opnieuw wees op het verband tussen onafhankelijkheid voor Namibië en terugtrekking van de Cubaanse troepen uit Angola. ,,Dat is onze politiek", vertelde hij op 21 november in Nairobi, ,,daarbij blijven we".
Volgens de NZZ (20-11) was Bush op 18 november vanuit Harare (Zimbabwe) voor een bezoek van één dag in de Zambiaanse hoofdstad Loesaka aangekomen.
Op 21 november had hij, aldus de NZZ (23-11), zijn driedaagse bezoek aan Kenia beëindigd.

Europa-reis Bush

Van 30 jan.-10 febr. 1983 maakte vicepresident George Bush een rondreis door Europa, waarbij hij Bonn, (30-31 jan.), West-Berlijn (31 jan.), Den Haag (1-2 febr.), Brussel (2-3 febr.), Genève (4-5 febr.), Beieren (5 febr.), Rome (5-8 febr.), Parijs (8-9 febr.), en Londen (9-10 febr.) aandeed.
Op 8 januari had president Reagan in zijn wekelijkse radiopraatje, dat die keer over de relatie van de VS met de Sowjet-Unie ging, gezegd dat Bush eind januari naar Europa zou reizen om ,,onze fundamentele belofte inzake vrede en veiligheid in Europa en echte ontwapening te onderstrepen".
Bush zelf zei voor zijn vertrek: ,,Ik ga voor consultaties, niet om te onder-

handelen. Deze reis is vooral bedoeld om te luisteren naar onze bondgenoten. Wij zijn serieus over deze consultaties. Wij zijn ook vol vertrouwen over de kracht en de eenheid van de alliantie (NAVO)."

Na afloop van zijn bezoek aan Bonn, waar hij o.m. gesprekken voerde met de Westduitse bondskanselier Helmut Kohl, zei Bush tijdens een persconferentie dat de relatie tussen de VS en de Bondsrepubliek van beslissende betekenis was voor het bewaren van de vrede. Volgens Rush wilden beide landen vasthouden aan het dubbele besluit van de NAVO van eind 1979 (over het plaatsen van kernraketten voor de middellange afstand in Europa) en was de nul-optie een moreel onaanvechtbaar standpunt. ,,De nul-optie is een geldige morele positie, want wat is er beter dan een hele generatie wapens van de aarde te verbannen?", aldus Bush.

Bush riep evenals Kohl tot eensgezindheid binnen de NAVO op, want, aldus Bush, ,,deze eensgezindheid is de grootste afschrikking voor oorlog."

Bij de nuloptie ging het om het voorstel dat door de VS was ingediend in Geneve tijdens de onderhandelingen met de Sowjet-Unie over het beperken van de middellange-afstandsraketten in Europa.
Indien de Sowjet-Unie haar SS-4's, SS-5's en SS-20's ontmantelde zouden de VS afzien van plaatsing van 572 moderne middellange-afstandsraketten in verscheidene Westeuropese landen waaronder Nederland, aldus dit voorstel.

Tijdens een toespraak in het Intercontinental hotel in West-Berlijn viel Bush de Sowjet-Unie aan. De SU, aldus de Amerikaanse vice-president, wilde een wig tussen Europa en Amerika drijven. Bovendien had de SU zich de laatste vijftien jaar op ongekende wijze bewapend.

Bush verdedigde zijn land met klem tegen Europese critici. ,,Niets windt ons meer op dan de bewering dat wij een atoomoorlog zouden voorbereiden", aldus Bush. „Maar niemand hunkert meer naar een eerlijk akkoord (over de bewapening) dan president Reagan."

Na zijn toespraak las Bush een ,,open brief van president Reagan aan de volkeren van Europa" voor die als datum 28 januari droeg. De tekst luidde als volgt:

„Amerikaanse en Russische functionarissen hebben zojuist de onderhandelingen hervat om overeenstemming te bereiken over de beheersing van de middellange-afstandskernwapens. Wij hebben de Russen boorgesteld om zowel hun te land gestationeerde middellange-afstandskernwapens alswel de wapens die wij als antwoord hierop van plan zijn te stationeren. af te schaffen en wij zullen bij de Russen blijven aandringen met dit voorstel akkoord te gaan. Het vasthouden van de Sowjet-Unie aan handhaving van een nucleaire dreiging tegenover de bondgenoten van Amerika terwijl zij deze bondgenoten tegelijkertijd overeenkomstige afschrikkingmiddelen ontzegt, blijft het voornaamste obstakel.
Er moet een manier worden gevonden om deze hindernis te overwinnen. Zoals onze bondgenoten erop kunnen rekenen dat de Verenigde Staten Europa zullen verdedigen tegen iedere prijs. zo kunt u er ook op rekenen dat geen inspanning ons te veel zal zijn om een rechtvaardige en zinvolle overeenkomst te bereiken die de Russische nucleaire dreiging zal verminderen.
In deze geest heb ik vice-president Bush gevraagd om in de stad waar Oost en West elkaar ontmoeten de Russische secretaris-generaal Andropow voor te stellen dat hij en ik elkaar ontmoeten. waar er. wanneer hij maar wil. voor de ondertekening van een overeenkomst waarbij alle Amerikaanse en Russische op het land gestationeerde middellange-afstandskernraketten van de aardbodem zullen worden verbannen.
Ik doe dit aanbod vanuit de overtuiging dat een dergelijk akkoord in het belang van beide partijen zou zijn en, vooral, dat de volkeren van Europa niets liever zouden willen. Ik verzoek de heer Andropow dringend dit aanbod te accepteren".

Op het moment dat Bush in het Intercontinental hotel zijn toespraak hield, demonstreerden buiten 5000 mensen tegen zijn aanwezigheid in de enclavestad. Later op de avond kwam het tot een botsing tussen een aantal demonstranten en de politie in de buurt van de Gedachtniskirche.

In Nederland zei Bush tijdens het diner dat koningin Beatrix op 1 februari voor hem gaf, dat de Verenigde Staten hun Europese bondgenoten niet in de steek zouden laten in het zicht van de nucleaire dreiging die een schaduw wierp over de veiligheid van vrij Europa. Bush gaf de verzekering dat zijn land „zou volharden in zijn pogingen om deze dreiging te verminderen via geduldig onderhandelen". Hij verwees daarbij naar het door hem in West-Berlijn openbaar gemaakt aanbod van president Reagan. De Russische leider Andropow had dit aanbod inmiddels al van de hand gewezen.

De Nederlandse premier Lubbers liet na afloop van besprekingen met de Amerikaanse vice-president op 2 februari weten, dat Nederland en de VS het er over eens waren dat voorlopig met volledige inzet moest worden vastgehouden aan de nul-optie. Nederland wilde echter wel bepaalde tussenstappen overwegen om deze optie te verwezenlijken.

„Als de nuloptie – met een streep eronder – het uiteindelijke doel is. dan sluit dat niet uit dat je op weg daar naartoe overeenkomsten sluit of afspraken maakt, die belangrijke stappen in de goede richting zijn. Het kan zijn dat je moet overwegen of je er met een reeks van stappen kunt komen". aldus de premier.
„Het enige argument dat ik tegen de nul-optie heb gehoord is dat de Sowjet-Unie haar afwijst." aldus Bush. „We nioeten niet opgeven omdat Andropow „njet" zegt. Wij moeten doorgaan en niet afwijken van de nul-optie. Die heeft een sterke morele kracht. Ik wil hier niet als Billy Graham (Amerikaanse religieuze leider. red.) staan praten maar dat is mijn boodschap."
Reagerend op de afwijzing van Andropow van de brief van Reagan zei Bush: „Ik geloof dat men zich in alle eerlijkheid kan afvragen: wat er verkeerd aan is als je de wereld wilt vrijwaren van een nieuwe generatie kernraketten. Indien de Russen een ander plan hebben dat zich ernstig met dit vraagstuk bezig houdt dan zullen we dat, zoals president Reagan al heeft gezegd. ernstig in overweging nemen. Tot nu toe hebben de Russen ons echter een beleid voorgesteld dat hun toestaat hun monopolie te handhaven op het gebied van de middellange-afstandsraketten maar het Westen verbiedt zelf dergelijke wapens op te stellen."
Ook Lubbers legde nadruk op de verantwoordelijkheid van de Russen „Indien de Sowjet-Unie voortgaat met de opbouw van haar arsenaal rniddellange-afstandsraketten, neemt zij in feite het geweldige risico dat Nederland wellicht besluit tot plaatsing."
Bush erkende dat hij dankzij zijn rondreis ,,beter begrijpt aan welke druk de regeringen in West-Europa bloot staan', in de kwestie van de middellange-afstandsraketten.
Lubbers maakte tenslotte bekend dat Bush hem namens president Reagan had uitgenodigd voor een bezoek aan Washington op 15 maart.

In Brussel deed de Belgische minister van buitenlandse zaken, Leo Tindemans later die dag tegenover Bush de toezegging dat ,,als de besprekingen in Geneve mislukken stationering van Amerikaanse kruisraketten zal volgen". Tindemans bevestigde dit tegenover verslaggevers. De Belgen ondersteunden voorts onverkort de nul-optie.

Op 3 februari sprak Bush in Brussel met de Europese Commissie over wederzijdse ,,grieven[x] die in de VS en West-Europa bestonden over protectionistische maatregelen en de gesubsidieerde export van landbouwprodukten. Daarbij werd Bush onder meer geconfronteerd met de grote bezorgdheid in de Europese Commissie over de Amerikaanse export van 1 mln ton meel naar Egypte tegen een prijs die onder die van de wereldmarkt lag. Over de handelsproblemen zei Bush alleen dat hij hoopte via overleg tot compromissen te komen.

Verder bezocht de Amerikaanse vicepresident die dag nog het NAVO. hoofdkwartier in Brussel.

In Geneve sprak Bush op 4 februari de uit de vertegenwoordigers van 40 landen bestaande Ontwapeningscomissie van de Verenigde Naties toe. In zijn toespraak riep hij de Sowjet-Unie op ,,om met een plan te komen alle raketten voor de middellange afstand te verbannen. ,,Ik zeg tot de Sowjets: kom met je eigen plan om deze INF-raketten (middellange afstandskernwapens) uit te bannen. We zijn bereid initiatieven, te bestuderen die tot dat doel leiden." Bush vroeg zich af wat er fout was aan de Amerikaanse nul-optie, maar hij benadrukte dat de Verenigde Staten niet een ..alles-of-niets"

houding innamen en dat er ook over andere plannen te praten viel.
Het door Amerika voorgestelde plan ,,is geen voorstel van aannemen of niet", zei Bush. Vervolgens kondigde hij Amerikaanse initiatieven aan voor een verdrag om produktie, opslag en overdracht van chemische wapens te verbieden. Deze initiatieven zouden, zei hij, worden ontwikkeld in de Ontwapeningscommissie van de VN.
Later op de middag had Bush afzonderlijke gesprekken met de delegatieleiders van de beide onderhandelingsteams van de Sowjet-Unie in Genève: Joeli Kwitsinski voor de onderhandelingen over vermindering van kernwapens in Europa en Wiktor Karpow voor onderhandelingen over vermindering van strategische kernwapens. De Amerikaan noemde deze gesprekken nadien ,,grondig, zeer openhartig en buitengewoon waardevol".

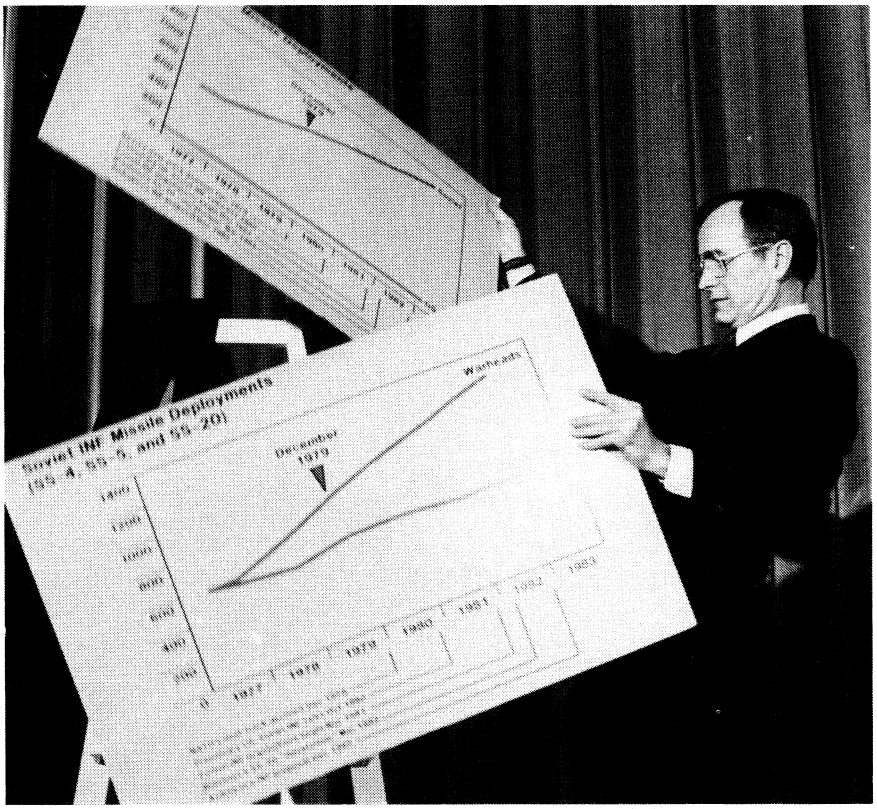
Bush zei dat hij de Sowjet-functionarissen had gevraagd de leiders in Moskou te zeggen dat de Verenigde Staten ..uitermate serieus" waren over het bereiken van een akkoord over de middellange-afstandswapens. Kwitsinski zei na afloop .,niet veel" gesterkt te zijn door het gesprek. Karpow beschreef de ontmoeting als een .,openhartig gesprek over de problemen die we in de onderhandelingen tegenkomen. Ik denk dat het wellicht nuttig was onze posities te verduidelijken".

Bij zijn vertrek uit Geneve op 5 februari zei Bush dat de Amerikaanse kruisen Pershing-2 raketten eventueel weer konden worden weggehaald als pas nadat de stationering ervan was begonnen, de onderhandelingen met de Russen in Geneve tot resultaten zouden leiden.
,,Wat binnenkomt, kan ook weer naar buiten worden gebracht", aldus de vice-president op een persconferentie ,,Ook nadat de stationering is begonnen laten wij het morele doel niet los van eliminering van een hele generatie van dergelijke wapens."

Intussen had men in de Sowjet-Unie in toenemende mate kritiek op de reis van de Amerikaanse vice-president door West-Europa. Het dagblad van de communistische partij, Prawda. schreef op 6 februari dat Bush er niet in was geslaagd steun te krijgen in West-Europa voor het beleid van Washington op het terrein van de kernraketten.
,.De wereld heeft de afgelopen week getuige kunnen zijn van de ineenstorting van Washingtons groots opgezette actie die, volgens buitenlandse media. een antwoord was op het vredesinitiatief van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten", verklaarde de Prawda.
Volgens het commentaar was het er Bush echter alleen maar om begonnen geweest om vooruitgang bij de onderhandelingen in Geneve te blokkeren. ,,De werkelijke bedoeling was de zogenaamde nul-optie te redden."
Het officiële persbureau Tass schreef op 6 februari dat de reis van Bush ,,van het begin af aan gedoemd was te mislukken". Bush' toespraken. aldus het persbureau, toonden aan dat ,,hijmet lege handen in West-Europa aankwam. los van, uiteraard, allerei beschuldigingen over een ..Russische dreiging".

Na een kort bezoek aan in West-Duitsland gelegerde Amerikaanse militairen. arriveerde Bush 'savonds in Rome, waar hij o.m. een ontmoeting had met premier Fanfani en minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo en leiders van de Italiaanse politieke partijen.
Aan het begin van zijn bezoek aan Rome zei Bush dat de betrekkingen tussen de VS en Italië nooit beter waren geweest dan op dat ogenblik. Hij noemde Italië één van de sterkste leden van het Atlantisch bondgenootschap en één van de beste vrienden van de VS.
De Italiaanse regering hield onverminderd vast aan het besluit om in het najaar van 1983 bij het Italiaanse Comiso de installering te laten beginnen van 11%kruisraketten als de besprekingen over de beperking van middellange-afstandsraketten in Europa voor die tijd geen bevredigend resultaat hadden opgeleverd.
Op 7 februari had Bush een ontmoeting met paus Johannes Paulus II.
Na een bezoek aan Parijs, waar hij zijn eerdere standpunten herhaalde, kwam Bush op 9 februari in Londen aan waar hij o.m. in de Londense Guildhall een toespraak hield voor het Britse Koninklijke Instituut voor Internationale Zaken.

In die rede herhaalde de vice-president dat de nul-optie niet betekende dat de Sowjet-Unie slechts de keuze had tussen aanvaarden of verwerpen. Hij benadrukte dat Washington bereid was om elk redelijk tegenbod van de Russen te bestuderen.
Na afloop van zijn toespraak kwam Bush oog in oog te staan met Bruce Kent, de leider van de Britse vredesbeweging. Buiten Guildhall riepen een 500 leden van de Campaign for Nuclear Disarmament (CND) ,,Bush go home". Verder had Bush o.m. een ontmoeting met premier Thatcher en de leiders van de grote politieke partijen in Engeland.
Na een afsluitende persconferentie op de Amerikaanse ambassade in Londen keerde Bush op 10 februari naar Washington terug.
Op 11 februari zei de vice-president in vraaggesprekken met The New York Times en The Washington *Post,* dat de Europese leiders het ermee eens waren de nul-optie te handhaven als einddoel bij de Amerikaans-Russische besprekingen in Geneve over de middellange-afstandsraketten in Europa, maar dat zij ook belangstelling hadden getoond voor een tussentijdse oplossing in afwachting van het bereiken van de nul-optie. (*NRC/H'blad, Volks*krant, AP, NZZ, *AdG)*



Aan het eind van zijn rondreis door West-Europa geeft de Amerikaanse vice-president Bush tijdens een persconferentie op de Amerikaanse ambassade in Londen een overzicht van de aantallen Russische kernraketten voor de middellange afstand.

ISRAËL

FINANCIEEL-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN TIJDENS MINISTERSCHAP ARIDOR

Op 1 febr. 1981 kondigde de kort tevoren benoemde minister van financiën. Yorani Aridor (pag. 43712-'81). een programma ter bestrijding van de inflatie af (zie pag. 437/3 e.v.-'81).
In 1980 bedroeg de inflatie 132,9% ver geleken met 40% in 1977 en 111,3% in 1979. In het eerste halfjaar van 1981 werd de inflatie op jaarbasis teruggebracht tot 94%, maar de vermindering van het inflatietempo was deels te danken aan grote overheidssubsidies voor levensmiddelen en brandstof in de maanden mei en juni 1981, d.w.z. in de twee maanden vóór de verkiezingen van 30 juni 1981. Op 14 sept. 1981 besloot de regering tot een vermindering van de subsidies voor levensmiddelen. met als gevolg dat de levensmiddelenprijzen gemiddeld 15% stegen. Daardoor nam het inflatietempo weer toe met als gevolg dat de inflatie over het hele jaar 1981 op 101,5% uitkwam.
Ook de tekorten op de betalings- en handelsbalans namen toe en de buitenlandse schuld steeg.

De tekorten op de betalingsbalans vertoonden de volgende ontwikkelingen: 1977 – $2.6 mrd: 1978 – $3.35 mrd: 1979 – 3,7 mrd: 1980 – $3,9 mrd: en 1981 – $4.36 mrd. In 1980 bedroeg het tekort op de handelsbalans $2,58 mrd, in 1981 $2,52 mrd.
Eind 1977, toen Begin de regering overnam, bedroeg de buitenlandse schuld van Israël $13,2 mrd. Tot eind 1979 liep deze schuld op tot een bedrag van $19.4 mrd. Eind 1980 bedroeg de buitenlandse schuld $21,9 mrd en eind 1981 $24.2 mrd. Het ministerie van financiën wees erop dat de activa in het buitenland ook waren toegenomen: eind 1981 bedroegen zij 510,6 mrd tegen $8,8 mrd eind 1980.

Nieuwe gouverneur Bank *van* Israël

Op 3 jan. 1982 benoemde het kabinet Moshe Mandelbaum (43) tot gouverneur van de Bank van Israël voor een periode van 5 jaar als opvolger van Arnon Gafny. Deze gouverneur, in okt. 1976 benoemd door de regering van de Arbeiderspartij. was in conflict gekomen met minister van financiën Aridor, die hem verweet door pessimistische evaluaties en rapporten de inflatoire verwachtingen van het publiek aan te wakkeren. Maar volgens de *NZZ* (8-1-'82) betrof het meningsverschil veeleer de principiële kwestie van de onafhankelijkheid van de nationale bank. Mandelbaum, lid van de Nationale Religieuze Partij (NRP), was reeds in aug. 1981 tot vice-gouverneur van de Bank van Israël benoemd: tevoren was hij o.a. directeur-generaal van het ministerie van handel, industrie en toerisme

Begroting *1982/'83*

De op 24 febr 1982 bij de Knesset ingediende „soberheids"begroting 19821 '83 (ingaande 1 april 1982) had een volume van 475 rnrd shekel (1981/'82 206 rnrd shekel) en vertoonde een tekort van 43 rnrd shekel De grootste uitgavenpost betrof aflossing van schulden plus rente met een bedrag van f 57 rnrd shekel, wat neerkwam op 32% van de begroting tegen voorheen 29% Hoewel de defensie uitgaven stegen van 81 tot 130 rnrd shekel. nam hun aandeel in de begroting af van 32% tot bijna 28% Op de derde plaats kwamen de uitgaven voor onderwijs met 27 rnrd shekel Deze begroting ging uit van een inflatie van 90% per jaar. hoewel het inflatietempo in jan 1982 reeds 8,3% bedroeg De groei van het bruto nationaal produkt werd op 4,5% geraamd, terwijl de export in reele termen met 7% zou toenemen Inclusief de militaire import werd het tekort op de betalingsbalans op $3,9 rnrd geraamd
Toen de begroting 19821'83 formeel door de Knesset werd goedgekeurd (*NZZ*-bericht d d 1 juli 1982). was deze door de economische gevolgen van de oorlog in Libanon niet actueel meer Bovendien was al voor het begin van de oorlog de inflatie tot boven de 100% gestegen (in de maand april alleen al 10,7%).

Oorlogskosten

Terwijl de uitgaven voor de oorlog in Libanon in de beginfase op ca. $150 mln per dag werden geraamd, werden door het ministerie van financiën voor de dekking van deze uitgaven enkele maatregelen genomen.
Per 15 juni 1982 werden drie extra belastingen ingevoerd: een verhoging van de BTW op zakelijke transacties met 25% (van 12 naar 15%); een belasting van 2% op de verkoop van aandelen; en een belasting van 600 shekel op reizen naar het buitenland. In totaal moesten deze maatregelen volgens de gouverneur van de Bank van Israël. Mandelbaum, ca. 15 rnrd shekel opleveren. Voorts werden op 15 juni de prijzen verhoogd van o.a. olie (+30%) en sigaretten (+19%).
Op 22 juli ondertekenden regering. vakbonden en ondernemersorganisaties een akkoord om 25 rnrd shekel voor een oorlogslening te vergaren uit drie bronnen: 5 rnrd door beperking van de regeringsuitgaven (vooral het schrappen van subsidies). 13 rnrd door tien maandelijkse bijdragen van ondernemers en zelfstandigen en 7 rnrd van loontrekkers door inlevering van 4 à 5% van het brutoloon in de volgende tien maanden, De ondernemers zegden toe de produktieprijzen niet te verhogen, terwijl de vakbonden beloofden geen loonsverhogingen te vragen.
Per 25 juli werd de gasprijs voor huishoudelijk gebruik met 24% verhoogd en de prijs van ruwe olie met 17%. Minister van financiën Aridor schatte de kosten van de oorlog in Libanon toen op $1.200 mln, maar sommige financiële experts meenden dat de kosten meer in de buurt van $1.600 lagen.
Op 4 aug. werden de subsidies op de eerste levensbehoeften verlaagd, wat ertoe leidde dat de prijzen van levensmiddelen tussen de 15 en 36% stegen. Voorts zouden de tarieven voor het openbaar vervoer binnen twee weken met 25% worden verhoogd. Door deze maatregelen stegen de kosten van het levensonderhoud met 2%. Door de bezuinigingen in de overheidssector moest volgens minister Aridor een verhoging van de defensiebegroting met 1,2 rnrd shekel worden gedekt.
Nadat het inflatiepeil in juni al met 6% was gestegen werd in juli een inflatie van 9,2% bereikt. Daarmee kwam de inflatie op jaarbasis op ca. 130%. Het tekort op de betalingsbalans bedroeg toen ruim $4 mrd.

In de week van 6 sept. kwamen het ministerie van financiën en de Bank van Israël met plannen om de inflatie te beteugelen door een scherpere controle op de wisselkoers, het drukken van de rentevoet en het vervangen van de kwartaalbetalingen van de prijscompensatie voor inflatie aan de loontrekkers door een uitkering per maand.
Terwijl de index voor consumptieprijzen in oktober met 8,4% steeg, verslechterde de relatie tussen regering en vakbeweging. Vooral nadat begin november bekend werd dat de reële lonen in de openbare sector in het eerste halfjaar van 1982 met 6% waren gedaald, begonnen afzonderlijke vakbonden in die sector stakingsacties. Op 9 nov. staakte het luchthavenpersoneel gedurende zes uur. Voorts hield het universiteitspersoneel een tweedaagse waarschuwingsstaking. Op 6 dec. riep de overkoepelende vakbeweging Histadroet een algemene 48-uurs staking van het overheidspersoneel uit, nadat het loonoverleg met het ministerie van financiën was mislukt. Ca. 400.000 werknemers in de overheidssector legden het werk toen neer. Op 26 dec. gingen 80.000 werknemers van stads- en gemeentediensten in staking; op 30 dec. volgden ca. 60.000 personeelsleden uit de onderwijssector.

Terwijl de particuliere ondernemers en organisaties reeds begin 1982 onderhandelingen over een nieuwe CAO met de Histadroet hadden afgesloten (de oude liep eind april 1982 af). bleef de ondertekening van een CAO tussen het overheidspersoneel en het ministerie van financiën uit. Aanvankelijk verlangden de Histadroet-onderhandelaars een loonsverhoging van 9 tot 12% per maand, terwijl het ministerie 6 tot 8% aanbood. Op 30 dec. stemde het ministerie met een verhoging van de basissalarissen met 12% in, maar het wilde als compensatie daarvoor de duurtetoeslag per maand tot 4% beperken. Deze voor alle werknemers geldende duurtetoeslag was voor de Histadroet onaanvaardbaar, omdat de prijzen gemiddeld per maand meer dan 10% stegen. (*NZZ* 31-12-'82)

Situatie eind 1982

Volgens het Israëlische bureau voor statistiek (14-1-'83) kwam de inflatie over 1982 uit op 131,5%, waarmee het record van 132,9% uit 1980 net niet werd gebroken. In 1982 steeg het tekort op de betalingsbalans tot $ 4,91 rnrd en het deficit op de handelsbalans tot $ 2,95 mrd. De buitenlandse schuld bedroeg toen $ 20,1 mrd, terwijl de tegoeden in het buitenland op $ 10,5 rnrd werden geschat.

De ongunstige ontwikkeling op handelsgebied viel in hoofdzaak te wijten aan de dalende export: van $5.3 mrd in 1981 tot $ 4,95 rnrd in 1982. De import bleef vrijwel constant op $ 7,9 mrd. In het najaar van 1982 werd bovendien een sterke daling van het toeristenbezoek geregistreerd, over heel 1982 werd een daling met 12% gemeld.

Hoewel sprake was van een verhoging van de levensstandaard met 5%, meldde het nationale verzekeringsinstituut begin januari 1983 dat het aantal Israëli's dat beneden de armoedegrens leeft – met een inkomen dat lager ligt dan 20% van het gemiddelde Israëlische salaris – tot 155.000 was toegenomen, wat neer zou komen op een toename met 100% vergeleken met de periode 1979 tot 1981.
Eind 1982 werden de kosten van de oorlog in Libanon volgens de NZZ (31-12-'83) op bijna 40 rnrd shekel (vrijwel $1 mrd) geraamd.

Begroting *1983/84.* Beurskrach

De op 10 jan. 1983 bij de Knesset ingediende begroting 1983/84 had een volume van 1123 rnrd shekel (493 rnrd gecorrigeerd in het voorgaande jaar). Van de uitgaven was 37,6% bestemd voor de aflossing van schulden en het betalen van rente (tevoren 32%), terwijl het aandeel van de defensie-uitgaven op 24.4% werd begroot (28,4% in het voorgaande jaar). Doel van het economische beleid bleef een volledige werkgelegenheid en een beperking van de inflatie. Terwijl volgens de Bank van Israël het bruto nationaal produkt in 1982 voor het eerst sinds een kwart eeuw niet was gestegen, ging de minister van financiën toch voor 1983 uit van een groei van 2%. Volgens de prognoses zou het tekort op de betalingsbalans iets afnemen tot $4.7 mrd.
Op 24 jan. werd de beurs van Tel Aviv getroffen door een ,,krach". Meer dan 300 aandelen zakten van 5 tot 60% op deze ,,zwarte maandag". Sedert begin januari waren de aandelen met gemiddeld 28% gedaald. Volgens Haaretz verloor het publiek in vier dagen ter waarde van omstreeks f 7,5 rnrd aan aandelen. Op 27 jan. vertoonde de beurs weer een opleving. De volgende dag meldde Haaretz dat de minister van financiën de koersen van de bankaandelen, die de ,,krach" beter dan de aandelen van industriële en investeringsfondsen hadden doorstaan, te hoog vond en dat de minister erop uit was een daling van de bankaandelen te forceren.

Voortgaande inflatie. Toenemend tekort op betalingsbalans. Regeringsmaatregelen

In jan 1983 stegen de consumentenprijzen met 8.5%. in febr. met 6,1%, en in maart met 5.6%.
Op 20 maart kondigde de regering de invoering van een reisbelasting per 1 april aan. Iedere Israëli die het land verlaat zou $50 moeten betalen. Geschatte opbrengst $40 mln.
Op 6 april besloot de regering de verkoop van buitenlandse valuta door plaatselijke banken met een heffing van 1% te belasten. Deze nieuwe valuta-belasting zou de schatkist meer dan $150 mln moeten opleveren. Gelijktijdig werden de prijzen van een reeks gesubsidieerde artikelen met 5% verhoogd.


Yoram Aridor

Nadat de export van industriële produkten in maart 1983 t.o.v. maart 1982 met 23,694 was gedaald – en mede daardoor het tekort op de handelsbalans met 58% steeg – verlangden ondernemers uit alle sectoren van de economie op 11 april een onmiddellijke devaluatie van de shekel om de export weer op gang te brengen. NRCI H'blad (18-4) schreef o.a.:

,,Volgens recente cijfers is de shekel de afgelopen vijftien maanden 11,7% gerevalueerd ten opzichte van de dollar. 42.7% ten opzichte van het Britse pond en 19% ten opzichte van de mark. De stijging van de levensstandaard met minstens 5% vorig jaar staat in geen verhouding tot de stagnerende produktiviteit en de zich snel naar een crisispunt oriënterende exportcijfers. (…)
In de afgelopen 31 jaar is het niet eerder gebeurd dat de prijsindex – een graadmeter voor de loonaanpassing – in maart zo omhoog is geschoten. Voor april wordt rekening gehouden met een prijsindex van over de tien procent. Zolang de automatische loonaanpassing het ritme van de inflatie volgt, voelt de consument de prijsstijgingen niet in zijn met shekels steeds dikker en zwaarder wordende portemonnaie.
Maar wel heeft hij ondanks goede spaarprogramma's geleerd dat het ,.verstandig" is shekels snel te consumeren om ,,waar voor zijn geld te krijgen". Een week later kan een bepaald artikel 10% duurder zijn. Dat is een van de psychologische elementen die de inflatie opjaagt.
De unieke Israelische synchronisatie tussen inflatie en loonvorming is volgens economen een van de voornaamste sociaal-economische gegevens die het gezondmaken van de economie verhindert.
Een op zichzelf noodzakelijk geachte forse devaluatie van de shekel wordt door dit aanpassingsmechanisme. dat in alle loonakkoorden is verwerkt, op vrij korte termijn ongedaan gemaakt omdat het de werkgevers verplicht de lonen in overeenstemming met de inflatie te verhogen.
Het doorbreken van deze vicieuze cirkel brengt grote politieke risico's met zich mee en wordt daarom niet serieus overwogen. Het lijdt geen twijfel, dat wegens de grote hoeveelheden dollars en de binnenstromende fondsen, onder andere de Westduitse herstelbetalingen, het effect van een devaluatie snel ongedaan zullen maken.
Devaluatie zonder bevriezing van lonen heeft in de Israëlische verhoudingen geen zin. Want zonder zo'n drastische ingreep wordt de ,,devaluatiewinst" door het verlies aan het ,,inflatiefront" snel opgepeuzeld. (…)
Wie, waar en hoe de Gordiaanse economische knoop zal worden doorgehakt is de grote vraag die zich opdringt. Veel tijd heeft Israël volgens industrielen niet meer om een opkomende golf van werkloosheid in te dammen met een economisch beleid dat is afgestemd op Israëls economische mogelijkheden en een streep zet onder de. door het buitenland gefinancierde. schijnwelvaart."

In april steeg de index van consumentenprijzen met 13,3% waarmee de inflatie op jaarbasis op 160% kwam. Nooit eerder in de geschiedenis was

de inflatie in één maand zo toegenomen als in april 1983, aldus meldde op 15 mei het Israëlische bureau voor de statistiek.
Voorts nam het tekort op de handelsbalans in april 1983 t.o.v. april 1982 met 80% toe en wel van $180 mln naar $325 mln, terwijl het tekort in de eerste vier maanden van 1983 op $1,061 mrd uitkwam.
Deze cijfers leidden tot toenemende kritiek op niinister van financiën Aridor en tot een door de Arbeiderspartij ingediende motie van wantrouwen jegens de regering-Begin vanwege haar economische beleid, maar deze motie werd op 24 mei verworpen.

Op 31 mei voerde minister Aridor een nieuwe importheffing in. Importeurs moesten voortaan 15% van de waarde van 311 ingevoerde duurzame gebruiksartikelen voor de duur van een jaar renteloos bij de schatkist deponeren. Als gevolg van deze maatregel zouden de prijzen van de ingevoerde consumptiegoederen met ca, 7,5% stijgen.
In zijn diezelfde dag gepubliceerd jaarverslag deed de gouverneur van de Bank van Israël, Moshe Mandelbaum, een dringend beroep op de regering haar begroting in de komende twee jaar met 10% te besnoeien. Het subsidiebeleid in 1981 en de wisselkoerspolitiek van minister Aridor alsmede de uit de hand gelopen overheidsuitgaven werden in het jaarverslag hoofdoorzaken van Israëls ernstige economische problemen genoemd.
Over het eerste halfjaar van 1983 steeg het tekort op de Israëlische handelsbalans tot $1,7 mrd, terwijl de buitenlandse schuld volgens in juli door de Bank van Israël gepubliceerde cijfers eind maart 1983 $21 rnrd bedroeg.
Wel was het inflatietempo in juni tot 3,6% beperkt gebleven. maar de roep om een verandering in de economische politiek werd nu ook vanuit de regerende Likoed-partij luider.
Op 4 aug. waarschuwde gouverneur Mandelbaum nogmaals dat als het ministerie van financiën niet onmiddellijk ,,draconische besnoeiingen'' in de begroting aanbracht, een aan elke controle ontsnapte inflatie en het onherstelbaar verstoorde evenwicht op de betalingsbalans voor die besnoeiing zouden zorgen, maar dat het dan wel te laat zou zijn.

Devaluatie shekel. Kabinetsberaad over bezuinigingen

Vanaf eind juli anticipeerde het Israëlische publiek op een devaluatie van de munt. In minder dan twee weken werd voor bijna $200 mln aangekocht door de verkoop van effecten en zelfs van bankaandelen. Alleen al op 9 aug. werden door het publiek naar schatting 10 mln dollars gekocht.
Nog geen 24 uur nadat minister Aridor had verklaard dat niemand van zulke aankopen zou profiteren, werd de shekel op 10 aug. met 7,5% gedevalueerd; voor één dollar kreeg men toen 57,13 shekel tegen voorheen 52,85 shekel. Dit zou een eerste stap zijn in het kader van het economische programma voor het bestrijden van de hoge inflatie en het stimuleren van de export, waarover het economische comité van het kabinet sinds 7 aug. vergaderde. De minister van financiën had voorgesteld 55 rnrd shekel op de lopende begroting te bezuinigen. waarvan 20 rnrd shekel door het ministerie van defensie zou moeten worden ingeleverd. Voorts werden forse kortingen op de sociale uitkeringen verwacht.
Maar ook op 11 aug. bleven vele Israëli's buitenlandse valuta aankopen in de veronderstelling dat spoedig een tweede devaluatie zou volgen.
Tegen de voorgestelde besnoeiing van de militaire uitgaven rees fel verzet van de minister van defensie, Moshe Arens, en de legerleiding. Uit protest hiertegen zou minister Aridor op 15 aug. tijdens de eerste van twee buitengewone kabinetszittingen zijn ontslag hebben ingediend. Gedurende de tweede zitting werd een compromis bereikt: op de lopende defensiebegroting zou 8,5 rnrd shekel worden bezuinigd (het maximum volgens minister Arens), waarna in de jaren 1984 en 1385 nog eens 7,5 rnrd shekel zou worden gekort. Voorts besloot de regering de uitgaven van de afzonderlijke ministeries met 5 tot 10% te besnoeien.
Maar volgens de NZZ (21-8) waren tot 19 aug. van de voorgenomen kortingen van 55 mrd shekel hoogstens bezuinigingen in de orde van 25 rnrd shekel ingevuld.
Tijdens de kabinetszitting van 21 aug. werd overeenstemming bereikt over een totale besparing van 40 rnrd shekel. Tevens werd besloten een extra belasting van 10% op ingevoerde luxe artikelen te heffen.
De coalitiepartners konden het echter niet eens worden over de lastenverdeling en er dreigde zelfs een kabinetscrisis door het verzet van de Tami (oriëntaalse joden) tegen de voorgenomen bezuinigingen. Maar die werd op het laatste moment voorkomen door Begins besluit om af te treden (zie pag. 659/1).

Op 27 sept. werd bekend dat de buitenlandse schuld van Israël in het eerste halfjaar van 1983 met $550 mln tot $21.5 rnrd was gestegen. Op de handelsbalans werd eind sept. een tekort van $2.7 rnrd bereikt.
Terwijl de regering de prijzen van gesubsidieerde goederen op 3 okt. met 6% verhoogde, leidden geruchten over een mogelijke tweede forse devaluatie van de shekel op 3 en 4 okt. tot een stormloop op de banken. Via de verkoop van beursaandelen werden buitenlandse valuta, vooral dollars, gekocht met een waarde van ca. $26 mln.
Minister Aridor verscheen op 4 okt. 's avonds op de televisie om de kijkers te verzekeren dat er geen devaluatie op komst was, maar zijn verzekering bleek averechts te werken. Er volgde een zeer ernstige vertrouwenscrisis, waarbij de Israëlische spaarders voor het eerst massaal overgingen tot verkoop van hun bankaandelen. In een week tijd werd voor 500 mln gulden aan bankaandelen verkocht en omgewisseld in dollars. aldus de Volkskrant (10-10). De Israëlische bankwereld moest voor honderden miljoenen dollars in het buitenland lenen. De staat, die shekels ter waarde van $7,5 rnrd in bankaandelen heeft geïnvesteerd, moest met hoge verliezen rekenen.
Op 9 okt. werd de effectenbeurs van Tel Aviv voor onbepaalde tijd gesloten; toen werd verwacht dat bij heropening van de beurs de bankaandelen met minstens 15% zouden dalen. Op 10 okt. staakten de banken de deviezenhandel.
Naar toen bekend werd waren de Israëlische deviezenreserves in september met $98 mln tot $2,95 rnrd geslonken, wat betekende dat die reserves sinds juli met in totaal $230 mln waren afgenomen. Toen ook werd aangenomen dat de inflatie in 1983 op ca. 150% zou uitkomen.

Optreden regering-Shamir

In zijn regeringsverklaring kondigde de nieuwe premier, Yitzhak Shamir, op 10 okt. een besnoeiing van de begroting en de staatssubsidies aan alsmede een realistische waardering van de shekel. Hij stelde een scherpe bestedingsbeperking en een verlaging van de levensstandaard in het vooruitzicht.
Na een marathonzitting van bijna 10 uur ging het kabinet-Shamir in de nacht van 10 op 11 okt. over tot een devaluatie van de shekel met 23% t.o.v. de dollar. Voorts besloot het kabinet de overheidssubsidies op eerste levensbehoeften met 50% te verminderen. Ook werd door niinister Aridor de doorbreking van de automatische loonaanpassing aan de duurte-index aangekondigd. De benzineprijs werd met 23% verhoogd.

De bevolking sloeg onmiddellijk aan het hamsteren, omdat de op 11 okt. aangekondigde prijsverhogingen pas de volgende dag ingingen. Niet alleen de supermarkten hadden een grote toeloop te verwerken; bij juweliers werden shekels ingeleverd tegen baar goud en zilver.
Reeds op 11 okt. liet het vakverbond, de Kistadroet, weten de aantasting van de automatische loonindexatie niet te zullen tolereren. Zijn leden .*erden opgeroepen op 16 okt. gedurende twee uur het werk neer te leggen voor een protest- en waarschuwingsstaking tegen de aangekondigde bezuinigingsmaatregelen, op grond waarvan de prijzen van de eerste levensbehoeften met ongeveer 50% zouden stijgen.

Dollarisatieplan-Aridor leidt tot dzens aftreden. *Cohen-Orgad* opvolger

Inmiddels nam de kritiek op de (gehandhaafde) minister van financiën. Yoram Aridor, toe. Hij werd ervan beschuldigd Israël in twee jaar tot de rand van de ecorioniische afgrond te hebben gemanoeuvreerd door zijn in 1981 om verkiezingsredenen toegepaste subsidiebeleid en door zijn vasthouden sindsdien aan een te hoge koers van de shekel t.o.v. de dollar. Ook binnen Shamirs eigen partij, de Likoed, gingen stemnien op om met Aridor af te rekenen. Bericht werd dat de Liberale minister van energie, Yitzhak Modai, tijdens de kabinetszitting op het punt zou hebben gestaan zijn vertrouwen in Aridor op te zeggen. Door indiscreties werd bekend dat Aridor een devaluatie van de shekel met 36% en een vermindering van de overheidssubsidies niet 75% had geëist, aldus de FAZ (13-10), maar dat hij daarvoor onvoldoende steun had weten te verwerven.

Op 13 okt. onthulde het onafhankelijke dagblad Yedioth *Aharonoth* dat de Israëlische economie volgens een saneringsplan van het ministerie van financiën volledig aan de Amerikaanse dollar zou worden gekoppeld. De dollar zou naast de shekel als wettig betaalmiddel in het Israëlisch economisch circuit circuleren en ook de begroting zou in dollars bij het parlement worden ingediend. Terwijl een onwetende minister spottend opmerkte: ,,Dan zijn wij pas echt de 51ste staat van Amerika", vond opnieuw een run op de banken plaats. Maar later die dag bevestigde minister Aridor voor de radio dat er inderdaad een plan bestond voor de dollarisatie van de Israëlische econoniie. Volgens het ministerie van financiën was er een half jaar in het allergrootste geheim – in nauw overleg met Washington – aan de uitwerking van het plan gewerkt. De Bank van Israël en de toenmalige premier Begin waren in de plannen gekend. De kabinetsleden wisten van niets. uitgezonderd minister Gideon Patt van handel en industrie en premier Shamir die enkele dagen eerder door Aridor waren ingelicht. Het dollarisatie-plan zou op 16 okt. aan het kabinet ter goedkeuring worden voorgelegd. Maar de Liberale minister van energie Modai, die verklaarde dat het plan voor hem een volslagen verrassing was. stelde dat dollarisatie er op neerkwam dat Israël zijn ,,volkslied en vlag verwisselt". Volgens het ministerie van financiën zouden met de dollarisatie drie problemen – betalingsbalanstekort, inflatie en begrotingstekort – in één klap worden opgelost. *Trouw* (14-10) berichtte o.a.:



De Israëlische premier Yitzhak Shamir (l.) toost met zijn nieuwe minister van financien, Yigal Cohen-Orgad, op 18 oktober, nadat de Knesset diens benoeming had bekrachtigd.

,,...Op het eerste gezicht was het voornemen van financien om doodgewoon op dollars over te gaan helemaal zo gek nog niet. Het plan volgde in feite slechts de dagelijkse gang van zaken. Al geruime tijd rekenen de meeste Israëliërs in dollars en staan de prijzen van vele artikelen in de Amerikaanse munteenheid vermeld. Want door de enorme inflatie zijn de prijsvermeldingen in shekels binnen enkele dagen achterhaald.
Iedere verstandige Israëlier zorgt er bovendien voor geen shekels in huis te hebben. Als hij zijn salaris niet al gebruikt heeft voor het afbetalen van leningen, koopt hij er nog op de eerste van de maand dollars, aandelen of waardevaste goederen voor.
Volgens de wet mag er niet officieel met dollars betaald worden, maar in de praktijk gebeurt het regelmatig. Vele zagen dan ook het voornemen van het ministerie van financien als een erkenning van de werkelijkheid.
Maar minister van financiën Yoram Aridor wilde er veel meer mee bereiken. Ten eerste moest hij zo snel mogelijk het vertrouwen in de Israëlische economie en vooral in hemzelf herstellen. De betoverende werking die de dollar op de Israëliërs heeft, moest hem daarbij helpen. Want onder het mom van de „dollarisering" wilde Aridor twee miljard dollar op de regeringsuitgaven bezuinigen. de bevolking laten inleveren en een einde maken aan het bijdrukken van shekels. Dat laatste vindt tot nu toe op gigantische schaal plaats, omdat eigenlijk de kas allang leeg is. De oppositie stelde dan ook terecht, dat als Aridor erin slaagt te bezuinigen en het aanmaken van shekels stop te zetten, hij die dollarisering helemaal niet nodig heeft. Het was dus allemaal duidelijk een truc..."

Na een spoedzitting van de ministerraad op 13 okt. maakte minister Aridor zijn aftreden bekend. Hij verklaarde dat het duidelijk geworden was dat zijn plan door het kabinet niet zou worden aanvaard en dat hij geen mogelijkheid meer zag zijn werk in de regering voort te zetten. Volgens radio-Israël hadden de Liberale ministers met aftreden gedreigd als Aridor niet heenging of als diens plan doorgang zou vinden.
Premier Shamir verklaarde 's avonds op de televisie dat er van een dollarisatie geen sprake zou zijn: ,,De dollariseringsplannen van Aridor zijn nimmer in het kabinet besproken, en zullen evenmin in het kabinet aan de orde worden gesteld."
Een woordvoerder van het Amerikaanse minister van financiën liet we-

ten dat Washington niet op de hoogte was, maar hij erkende dat het plan in principe met Israelische functionarissen was besproken in de wandelgan gen van de jaarvergadering van–het IMF eind september. Maai bij die gelegenheid was niets op papier vastgelegd, aldus de woordvoerder

Op 14 okt. kondigde de minister van economische coördinatie, Ya'akov Meridor (Likoed-Heroet), aan dat hij over enkele maanden zou opstappen. Volgens een woordvoerder hield dit verband met zijn leeftijd (70) en niet met het aftreden van Aridor.
Inmiddels zocht premier Shamir naar een nieuwe minister van financiën. Hoewel de namen van vele kandidaten werden genoemd, onder meer die van oud-minister van defensie Ezer Weizman, werd alleen bekend dat vice-premier David Levi voor de functie had bedankt.
Op 17 okt. benoemde Shamir de 46-jarige Yigal Cohen- Orgad, een econoom uit de Heroet-partij, tot minister van financiën. Hij stond bekend als een ,,havik" en stemde evenals premier Shamir en defensieminister Arens tegen de Camp David-akkoorden van 1978. Als lid van de Knesset-commissie van hnanciën bepleitte hij een drastische bestedingsbeperking. Op 18 okt. bekrachtigde de Knesset zijn benoeming met 60 tegen 48 stemnien.

Verdere *ontwikkelingen*

Ook op 14 okt. duurde in Israël de stormloop op Amerikaanse dollars voort (voor ca. $1,2 mrd in twee weken), terwijl toen bekend werd gemaakt dat de kosten van levensonderhoud in september met 9% waren gestegen (op jaarbasis toen een inflatie van 131%).
Volgens de Histadroet gaven op 16 okt. omstreeks een miljoen werknemers gehoor aan haar oproep om het werk gedurende twee uur neer te leggen.
Op 19 okt. werden drie verschillende moties van wantrouwen tegen de regering-Shamir i.v.m. haar financieel-economische beleid door de Knesset met 61 tegen 54 stemmen verworpen.
Op 20 okt. ging de beurs van Tel Aviv weer voor het verhandelen van obligaties open. Op 24 okt. mocht daar voor het eerst sinds 13 dagen weer worden gehandeld in bankaandelen. Terwijl gerekend was op een koersval van 15%, bleken de bankaandelen die dag met 17% te zijn gedaald, d.w.z. dat zij 40% beneden hun nominale waarde werden verhandeld. De Bank van Israël kocht voor ca. $120 mln bankaandelen op om te voorkomen dat de koersen nog verder zakten (*NRC H'blad. Volkskrant, NZZ, Financial Times* FAZ, LE *Monde*)

EL AL IN MOEILIJKHEDEN

Op 2 mei 1982 besloot het kabinet dat de verlieslijdende nationale luchtvaartmdatschappij El Al .,in beginsel' haar vluchten op de sabbath en op joodse feestdagen zou moeten staken, zoals in het coalitieakkoord (met de Agudat Israël) was overeengekomen (zie pag 188 2 1982) Dit vliegverbod was in maart 1982 opnieuw door de ,,raad van ae Thora-wijzen" geëist en de besluiten van deze raad waren bindend voor de vier Knesset-leden van de Agudat Israël die vervolgens een verbod vanaf uiterlijk 6 aug verlang den

Tevens besloot het kabinet dat een regeringscommissie o.l.v. vice-premier Simha Ehrlich (een tegenstander van het vliegverbod) binnen drie maanden een nieuw vliegschema voor E1 Al moest opstellen en een nader onderzoek naar de te verwachten schade moest instellen, Die werd geraamd op ca. $40 mln naast het exploitatietekort dat in het afgelopen boekj. 1981182 $32 mln bedroeg.

Maar op 10 mei verklaarde het Israëlische Hooggerechtshof het kabinetsbesluit onwettig. In een uitspraak n.a.v. een beroep van het El Al-personeel bepaalde het hof dat de regering niet de bevoegdheid had zonder goedkeuring van de Knesset-commissie van financiën een op commerciële basis opererende staatsonderneming aan niet-commerciele maatstal-en te onderwerperi
Eind juli kondigde premier Begin aan dat de vluchten van El h l op de sabbath en joodse feestdagen m.i.v. 1 sept. zouden worden gestaakt, mits de ness set-commissie van financiën daarmee instemde

Werkschema's van El Al op de lucht haven Ben Goerion bij Tel Aviv, die bij toepassing van het vliegverbod een sabbath-bonus van 250% zouden verliezen, gingen vervolgens over tot pro testacties Zo werden aan hun zwarte kleding herkenbare orthodoxe joden op 12 aug niet tot het vliegveld toegelaten onder het motto „Als de E1 A1 niet op zaterdag mag vliegen, vliegen vrome joden niet op weekdagen Rabbijn Haim Druckman van de Nationale Religieuze Partij noemde dit optreden van het E1 Al-personeel „ai?-ti-semitisch '.

Op 25 aug. keurde de Knesset-coinmissie het kabinetsbesluit met 11 tegen 10 stemmen goed.
Op 31 aug. kondigde het vakverbond Histadroet voor zaterdag 4 sept. een staking van alle diensten op het vliegveld Ben Goerion aan. dat voor 25 uur hermetisch zou worden afgesloten. Ook in de havens zou worden gestaakt.
Op 2 sept. schortte het Hooggerechtshof het vliegverbod voor 45 dagen op. Regering en financiële commissie moesten aantonen dat het besluit wettig was. Het hof meende dat dit niet het geval was. omdat de sanieiistelling van de financiële commissie zou zijn gewijzigd om goedkeuring van het vliegverbod te verkrijgen.



El Al personeel belet orthodoxe joden de toegang tot het vliegveld Ben Goerion

Op 13 sept. schortte El Al alle vluchten op in een poging van de directie om een staking van stewards en stewardessen te voorkomen. Daags tevoren waren drie stewards ontslagen wegens het houden van een stiptheidsactie uit protest tegen een te gering aandeel in de winst op belastingvrije artikelen. Daarop volgde de 69ste staking in tien jaar.

Op 16 sept. besloot de directie met steun van de regering El Al voor onbepaalde tijd te sluiten, nadat stakende stewards en stewardessen het vertrek van een ElAl-vliegtuig naar Parijs hadden verhinderd. Het door de Histadroet gesteunde verzet van het E1 Al-personeel richtte zich in wezen tegen een directieplan om de onderneming te herstructureren. Daarbij zouden vakbondsrechten worden beperkt en zou het personeel van 5.000 tot 4.000 leden worden ingekrompen. Op 13 okt. riep de Histadroet een waarschuwingsstaking van 24 uur uit, waardoor alle lucht- en zeeverbindingen met Israël werden verbroken.
Op 14 okt. bestormden personeelsleden van El Al de directiekamer om een beslissing over sluiting van de luchtvaartmaatschappij te voorkomen.

Op 19 okt. besloot de raad van commissarissen van E1 Al aan te sturen op liquidatie van de maatschappij, nadat de 5.000 werknemers slechts in beperkte mate instemming met het reorganisatieplan hadden betuigd waarover twee dagen onderhandelingen met werknemers en Histadroet hadden plaatsgevonden. Diezelfde dag legden 1.500 werknemers van de Israëlische luchthavens het werk voor 48 uur neer.

NRC/H'blad (19-10-1982) schreef o.a.:

,....Inhet El Al-conflict verdedigt de Histadroet uit zelfbehoud de om historische redenen overbeschermde rechtspositie van de Israelische werknemer tegen het sedert 1977 regerende. sterk liberaal georiënteerde. Likoed-bewind. Histadroet-kringen leggen de steun van de regering aan de E1 Al-directie uit als symptoom van een wel doordachte samenzwering de macht van de Histadroet. het bolwerk van de Arbeiderspartij, om politieke redenen te breken. Vanuit die optiek heeft het El Al-geschil de dimensie van een ideologisch duel tussen Likoed en de Arbeiderspartij. (...)
Verkoop van El Al aan financiele belangengroepen kan worden vergeleken met het ongedaan maken van de bij zijn oprichting in 1948 .,genationaliseerde" E1 Al. Het breken van het staatsmonopolie in El Al kan onder het Likoed-bewind de voorloper zijn voor herhaling van een dergelijke procedure in de elektriciteitsmaatschappij, het waterleidingbedrijf en dergelijke. Boze tongen, maar ook serieuze waarnemers, zijn van oordeel dat het inlossen van de coalitiebelofte aan Agudat Israël, een religieuze partij met vier zetels, El Al op sabbath en hoge joodse feestdagen uit de lucht te houden, in dit grote politieke steekspel (om) de socialistische invloed op de economie via de Histadroet te breken een beslissende zet is geweest
Een handiger provocatie van het El Al-personeel is nauwelijks denkbaar Aan de ene kant eist de directie van de maatschappij de vrije hand werknemers te ontslaan, dit om de zaak te saneren, maar aan de andere kant wordt een godsdienstig geinspireerde beslissing genomen die E1 Al tientallen miljoenen dollars per jaar kost Het personeel reageerde met steun van de Histadroet met een staking die in psychologi sche zin de laatste crisis heeft ingeluid ··

Op 24 okt. ging het kabinet (de staat is voor 97,6% aandeelhouder) in beginsel met de liquidatie van El Al akkoord. De werknemers kregen het ultimatum om binnen 21 dagen in te stemmen met zes uitgangspunten, die als basis voor een grondige reorganisatie moesten dienen.
Nog dezelfde dag spraken zeven van de acht personeelsbonden van E1 A1 zich positief uit over het herstructureringsplan. Alleen de pilotenbond bleef weigeren.

Maar op 26 okt. liet een regeringsambtenaar weten dat de luchtvaartmaatschappij onder alle omstandigheden zou worden ontmanteld. Kort daarop werd het directiegebouw van El Al bestormd. In de nacht en de volgende morgen blokkeerde El Al-personeel de start- en landingsbanen van het Ben Goerion-vliegveld door drie Boeings dwars op de landingsbaan te zetten en banden in brand te steken. De minister van transport, Haim Corfu, beschuldigde het personeel van ,,vandalisme" en riep op tot onmiddellijke ontmanteling en verkoop van E1 Al. ,,Van toegeven aan terreur kan geen sprake zijn", aldus de minister. Er volgden botsingen tussen E1 Al-personeel en de politie, waarbij zeker 12 gewonden vielen, maar omdat het personeel versterking had gekregen van vrouwen en kinderen. zag de politie af van een gewelddadige ontruiming van het vliegveld. Na een gesprek met premier Begin versoepelde minister Corfu zijn houding en ook de pilotenbond verklaarde zich op 27 okt. bereid met de zeven andere personeelsbonden het overleg te hervatten op basis van de directievoorwaarden.

Op aandringen van de Histadroet verlieten een paar duizend personeelsleden het vliegveld in de nacht van 27 op 28 okt. en de volgende morgen werd het vliegveld heropend. Op 31 okt. zou het overleg tussen directie en personeel worden hervat.
Maar dit overleg liep vervolgens vast op de weigering van de pilotenbond zich door de directie het aantal te maken vlieguren te laten dicteren. Daarop besloten de aandeelhouders op 24 nov. de in november 1948 opgerichte E1 A1 te ontbinden. Met grenspolitie versterkte politie-eenheden werden naar het vliegveld Ben Goerion gestuurd, dat tot gesloten gebied werd verklaard om het uitbreken van rellen en een eventuele bezetting te voorkomen.
Op 26 nov. werd het liquidatiebesluit door de rechtbank voor arbeidsgeschillen opgeschort op verzoek van de Histadroet en daarmee de benoeming van een bewindvoerder. Maar op 3 dcc. verwierp het opperste arbeidshof het beroep van de Histadroet tegen de liquidatie en op 5 dec. benoemde het districtshof van Jeruzalem een bewindvoerder.

Vervolgens bereikte de Histadroet op 1 jan. 1983 met de bewindvoerder een akkoord op basis van het herstructureringsplan. Op 6 jan. keurde de Knesset-commissie van financiën een regeringsgarantie van $46 mln goed, maar zij weigerde garanties voor een lening van $100 mln. Voorts adviseerde de commissie E1 A1 aan particuliere investeerders te verkopen.
Hoewel de pilotenbond op 11 jan. het herstructureringsplan van de directie verwierp, hervatte E1 Al zijn vluchten op 12 jan. met een lijnvlucht van Tel Aviv naar Johannesburg volgens de voorwaarden van het oude arbeidscontract.
Op 13 jan. liet het ministerie van justitie weten dat piloten en boordwerktuigkundigen die de aanwijzingen van de bewindvoerder niet opvolgden zouden worden ontslagen zonder enige afvloeiingsregeling of andere schadevergoeding. Nadat een tweede vlucht – naar Istanboel – door weigering van de piloten moest worden geannuleerd, hervatten de piloten op 17 jan. ,,onder protest" hun werk en werden de geplande vluchten naar Zurich en Rome uitgevoerd.

Inmiddels waren de geaccumuleerde verliezen E1 A1 eind 1982 opgelopen tot $244 mln, terwijl de maatschappij bij binnen- en buitenlandse banken schulden had in de orde van grootte van $280 mln.

Voorts werd het door de regering afgekondigde verbod om op de sabbat en joodse feestdagen te vliegen gehandhaafd, zonder dat daartegen nu nieuwe protesten rezen. (*NRC/H'blad*, Volkskrant, Le Monde, Financial Times, *NZZ*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VERKIEZINGEN IN ZWITSERLAND

Op 23 oktober konden **3,8** mln kiesgerechtigde inwoners van Zwitserland naar de stembus gaan om een nieuw federaal parlement te kiezen. Het Zwitserse parlement bestaat uit twee Kamers: de Nationalrat (200 zetels) en de Standerat (46 zetels). Terwijl bij de Nationalrat alle 200 zetels op het spel stonden, hoefden van de Standerat slechts 37 zetels te worden vernieuwd. Voor die 37 zetels kon men in 20 kantons en ,,halve kantons'' naar de stembus. Zwitserland telde in totaal 26 kantons en ,,halve kantons'' (zie verderop onder verkiezingsuitslagen). De kiesgerechtigde leeftijd in Zwitserland is 20 jaar.

Sinds de parlementsverkiezingen van 1979 (pag. 779-1979) beschikte zowel de Sozialdemokratische Partei der Schweiz (SPS) als de centrum-rechtse Freisinnig-Demokratische Partei (FDP) in de Nationalrat over 51 zetels, terwijl de Christlichdemokratische Volkspartei (CVP) en de Schweizerische Volkspartei (SVP), die boeren en kleine ondernemers pleegt te vertegenwoordigen, resp. 44 en 23 zetels bezet hielden.

Verkiezingscampagne

De verkiezingsstrijd was mat. Dit was mede het gevolg van het feit dat de zeven leden tellende regering al sinds 1959 uit dezelfde vier partijen bestond (de SPS, FDP en CVP leverden elk twee ministers en de SVP één) en van het feit dat de Zwitsers de mogelijkheid hadden om via een referendum een wet tegen te houden.

Over de verkiezingscampagne schreef Hans Neuerbourg in het *NRC/H'blad* (21-10) het volgende:

Zondag worden er in Zwitserland verkiezingen gehouden voor een nieuwe federaal parlement, maar de kans bestaat dat de helft van de kiezers niet naar de stembus gaat in ,,'swerelds best geregeerde land'' – het predikaat dat Zwitserland kreeg in een rapport van een Amerikaans particulier onderzoeksbureau.

Er worden geen veranderingen in de machtsstructuur verwacht. want de vier grote partijen hebben ieder een aandeel in de uitvoerende macht dank zij de ,,toverformule''die 24 jaar geleden werd ontworpen. De bevoegdheden van het parlement worden beteugeld door een systeem van ,,directe democratie'', waarbij 50.000 handtekeningen genoeg zijn om een landelijke referendum af te dwingen over de aanvaarding of verwerping van een door het parlement aangenomen wet.

De lauwe verkiezingscampagne werd gedomineerd door thema's als de zorg voor het milieu en de strijd tegen de recessie, maar vergeleken bij zijn buurlanden zijn er maar weinig brandende kwesties in dit land.

Zwitserland heeft het laagste werkloosheidscijfer van de Westerse wereld (0,8%), en een inflatie van slechts 1,4% per jaar en kent al 46 jaar geen grote industriële arbeidsconflicten.

Naar het schijnt is deze stabiliteit – immobiliteit volgens sommige linkse critici – de oorzaak van de geringe deelname aan het electorale proces (het hoogste percentage onthoudingen in Europa). Bij de laatste verkiezingen was de opkomst 49% (48%– red. KHA), lager dan ooit. en naar verwacht zal dat cijfer dit keer nog lager uitvallen. ook zijn de mogelijkheden om bij volmacht of bij afwezigheid te stemmen verruimd.

De meeste partijen proberen de belangstelling op te vijzelen door T-shirts uit te delen, en door het organiseren van een soort braderieën en openbare discussie-avonden. Verder werd er veelal volstaan met posters, en bijeenkomsten in achteraf-zaaltjes van dorpsrestaurants. Het totale campagne-budget wordt geschat op Zw. fr. 20 mln voor alle partijen samen.

Maar zelfs een oproep van een conservatieve kandidaat om „Dallas'' op de Zwitserse televisie te verbieden omdat met deze serie ,,een bevriende natie belachelijk wordt gemaakt'', vermocht de gemoederen nauwelijks in beroering te brengen.

Ook lijken maar weinig mensen onder de indruk van de opiniepeilingen die wekelijks in het Zurichse blad Blick (het blad met de grootste oplage) worden gepubliceerd. De meeste waarnemers verwachten echter een verschuiving naar recht:, waarbij de centrum-rechtse vrijzinnig-democraten misschien voor het eerst sinds 1971 de sociaal-democraten zullen passeren en de meeste stemmen zullen binnenhalen.

De sociaal-democraten zijn verzwakt door interne geschillen over hun ideologische lijn, hoewel voorstellen van de linkervleugel om zich terug te trekken uit het zeven leden tellende kabinet werden verworpen. In het huidige parlement hebben beide partijen 51 zetels.

Krachtens de uit 1959 daterende ,,toverformule'' kunnen ze allebei aanspraak maken op twee ministersposten, en datzelfde geldt voor de derde grootste partij, de christen-democraten (centrum) die vooral op de katholieke kiezers steunt en 44 zetels heeft.

Met als vierde de kleine centrum-rechtse Zwitserse Volks Partij (één kabinetspost) hebben de vier partners in de regeringscoalitie een comfortabele meerderheid (169 zetels) in het 200 zetels tellende parlement. In deze situatie zal volgens waarnemers weinig verandering komen.

De Zwitserse .,groenen'', de milieupartijen, hebben weliswaar veel aandacht in de pers gekregen maar zijn er niet in geslaagd met een gezamenlijk programma de verkiezingen in te gaan. Daarbij kampen ze met forse concurrentie van de gevestigde partijen, die stuk voor stuk hebben beloofd dat ze de Zwitserse bossen zullen redden en de meren zullen schoonmaken.

Milieuproblematiek zit de Zwitsers hoog, zoals bleek bij een referendum in 1978 toen een groep studenten verrassend veel bijval kreeg voor een wetswijzigingsvoorstel dat neerkwam op 12 ,.autoloze zondagen'' per jaar.

Het voorstel haalde het net niet, maar was kennelijk voor de autoriteiten aanleiding om een van 's werelds strengste normen met betrekking tot uitlaatgassen in te voeren (vorig jaar).

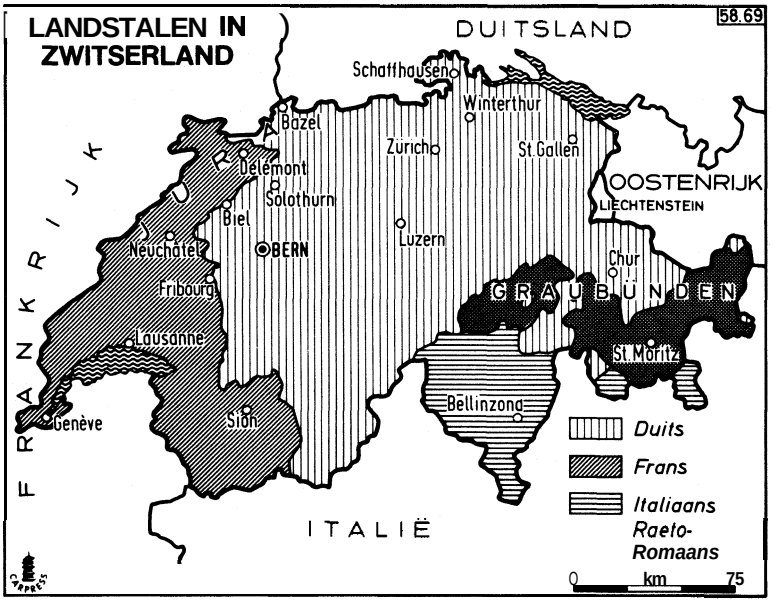
Terwijl de minuscule Zwitserse Communistische Partij hard haar best doet om haar drie parlementszetels te behouden zullen extreem-rechtse groeperingen naar verwacht winst boeken met hun roep om beperking van de immigratie en van goedkope importen uit Derde Wereldlanden.

Le Monde (22-10)merkte o.m. op:

Hoewel Zwitserland niet zo erg door de economische crisis is getroffen als zijn buren, vormde de recessie toch één van de belangrijkste onderwerpen waarover links en rechts van mening verschilden. Zoals ook elders in West-Europa zijn de conservatieve kringen ten strijde getrokken tegen de invloed van de staat.

Met ,,minder staat, meer vrijheden'' hebben de radicalen en liberalen een leuze gevonden, die aansloeg. Om de crisis te verlichten stellen zij voor meer invloed te geven aan de particuliere sector, terwijl links daarentegen de sociale verworvenheden en een tussenkomst van de staat veilig wenst te stellen om de machine weer op gang te krijgen.

De socialisten zijn tevens voorstander van de geleidelijke invoering van de veertig-urige werkweek teneinde tot een betere verdeling van het beschikbare werk te komen, al kunnen zij niet ontkennen dat 57,8% van de Zwitsers te-



Weekblad 52ste jaargang No. 2714. pag. 39367-39382

gen verkorting van de werkweek is die nu 44 uur telt.

Verkiezingsuitslagen.

Zoals werd verwacht vonden er als gevolg van de verkiezingen geen grote verschuivingen binnen de Nationalrat plaats. Van de regeringspartijen verloren de sociaal-democraten (SPS) en christen-democraten (CVP) resp. 4 en 2 zetels, gingen de vrijzinnig-democraten (FDP) 3 zetels vooruit en bleef de Zwitserse Volkspartij (SVP) gelijk.
Ter rechterzijde wonnen de anti-vreemdelingen partij NA (Nationale Aktion fur Volk und Heimat) en de Republikanische Bewegung in totaal 2 zetels.

De uiterst linkse groeperingen Poch (Progressive Organisationen), PdA (Partei der Arbeit) en PSA (Autonome Socialistische Partij) gingen er in totaal **2** zetels op achteruit: de Progressieve Organisaties hadden één zetel winst behaald, maar de andere fractiepartners (PdA en PSA) waren er 3 kwijtgeraakt.

De Groenen kregen er in de Nationalrat 2 vertegenwoordigers bij. De LdU (Landesring der Unabhangigen), en de EVP (Evangelische Volkspartei), die samen een fractie vormden, bleven gelijk. Datzelfde gold voor de LPS (Liberale Partei der Schweiz). De opkomst bij de verkiezingen was met 48,9% hoger dan werd verwacht (in 1979 48%).
De zetelverdeling in de Nationalrat was in vergelijking met 1979 als volgt:

	1979	1983
FDP	51	54
CVP	44	42
SPS	51	47
SVP	23	23
LPS	8	8
LdU	8	8
EVP	3	3
Poch/PdA/PSA	7	5
NA/Rep.	3	5
Groenen	1	3
Overigen	1	2
	200	200

Wat de 37 van de 46 Standerat-zetels betreft, waarvoor men in 20 kantons naar de stembus moest, wisten de vrijzinnig-democraten in drie kantons een zetel te winnen van de sociaal-democraten, in Zurich, Jura en Genève. In het ,,halve kanton" Appenzell Ausser-Rhoden en in het kanton Thurgau, waar in 1979 al een FDP'er was gekozen, werd een ander lid van die partij gekozen. In het kanton Schwyz volgde een ander CVP-lid één van de twee CVP-leden in de Standerat op. In de kantons Freiburg, Tessin en Wallis (zes zetels in totaal) wist geen van de kandidaten de absolute meerderheid te behalen, zodat daar nogmaals verkiezingen noodzakelijk waren. In alle overige kantons en ,,halve kantons" waar verkiezingen plaatsvonden, werden de zittende Standeratsleden herkozen.

Elk kanton in Zwitserland kiest twee leden in de Standerat. Het land telt eigenlijk **23** kantons, maar drie daarvan werden opgesplitst (Bazel in Bazel-stad en Bazel-land, Appenzell in Appenzell Ausser-Rhoden en Appenzell Inner-Rhoden en Unterwalden in Obwalden en Nidwalden), zodat er nu gesproken wordt over 26 kantons. Zo'n kanton als Bazel-land bijv. wordt evenwel een ,,half kanton" genoemd en mag daarom ook maar één afgevaardigde in de Standerat kiezen.

Er van uitgaand dat er bij de naverkiezingen in Freiburg, Tessin en Wallis ten opzichte van 1979 geen verschuivingen plaatsvinden. ziet de samenstelling van de Standerat er als volgt uit:

	1979	1983
FDP	11	14
CVP	18	18
SPS	9	6
SVP	5	5
LPS	3	3
	46	46

De NZZ (27-10) wees erop dat de FDP in het parlement (Nationalrat en Standerat) nu met enige afstand de sterkste fractie vormt. De FDP heeft 8 zetels meer dan de CVP en 15 meer dan de SP, terwijl de CVP in 1979 evenveel vertegenwoordigers in het parlement had als de FDP (62) en de SP slechts twee minder (60).
Deze verschuiving in de onderlinge krachtsverhouding van de drie grootste fracties is des te opmerkelijker, omdat men meer dan 50 jaar tot 1931 terug moet gaan om een even groot verschil tussen de FDP en de CVP te kunnen registreren. Sindsdien lagen beide fracties meestal dicht bij elkaar, waarbij soms de CVP, dan weer de FDP meer vertegenwoordigers telde.
Als men alleen de verhoudingen in de Nationalrat beschouwt, moet men tot 1928 teruggaan om een verschil van 12 zetels tussen FDP en CVP zoals in 1983 te kunnen vaststellen. Zeven zetels groter dan de SP-fractie was de FDP-vertegenwoordiging alleen in de eerste vier verkiezingen na de invoering van het evenredige kiesstelsel, van 1919 tot 1928. Daarentegen bereikte de sociaal-democratische fractie bij de oorlogsverkiezingen van 1943 met 56 mandaten een 9 zetels grotere vertegenwoordiging dan de FDP.
De totale sterkte van de partijen van de Bundesrat (regering) in het parlement daalde in 1983 t.o.v. 1979 van 212 tot 209 van de 246 zetels.

BELGIË

DE NATIONALE ECONOMISCHE SECTOREN. ONDERZOEK NAAR EN BETWISTINGEN OVER DE REGIONALE VERDELING VAN DE OVERHEIDSHULP. SALDI VAN FINANCIERINGSENVELOPPEN PER 31 JULI 1983

Er is meer klaarheid gekomen in het zeer ingewikkelde mechanisme van de steunverlening aan de economische sectoren, waarvan de politieke verantwoordelijkheid bij de staatshervorming van augustus 1980 nationaal werd gehouden. Het betreft de sectoren staal, steenkool, scheepsbouw en -herstel, textiel en glasverpakking.
De opheldering is stapelgewijs gekomen en beantwoordde aan een absoluut geworden politieke noodzaak.
Tijdens het formatieberaad in het najaar van 1981 voor de vorming van het huidige kabinet van christendemocraten en liberalen, stelde PSC-voorzitter Deprez stappen voor in de richting van een regionalisering van de nationale economische sectoren. Dat werd afgewezen omdat absolute voorrang moest gegeven worden aan het economisch-budgettair herstelbeleid. Als compromis werd voorgesteld de sectoriele financieringsmaatschappijen tot één holding te fusioneren (punt 3.3 van het regeerakkoord, pag. 6112 e.v.-1982). Aan Vlaamse kant ging men ervan uit dat deze holding de regionale balans van de steunverlening boekhoudkundig en dus vrij exact zou vaststellen.
Was de verdeling billijk, dan kon met een verdere regionalisering nog wat worden gewacht. In het tegenovergestelde geval zou het proces in een stroomversnelling terechtkomen. Men hield dus indirect rekening met mogelijke nieuwe stappen ter zake. Aan Franstalige kant begreep men echter dat tijdens de legislatuur de bevoegdheid over deze sectoren zonder meer nationaal zou blijven. Deze uiteenlopende interpretatie leidde later in het kabinet en onder de coalitiepartners tot grote spanningen.
Reeds in maart 1982 was premier Martens verplicht in de senaat een verklaring af te leggen over een mogelijke regionalisering van de nationale sectoren (pag. 19513 e.v.-1982). De regering gaf een werkgroep de opdracht een inventaris op te maken van de hulpverlening voorzien in de sectoriële plannen. De werkgroep-Matthys ondernam voor het eerst een poging de ministeriële en regeringsbeslissingen te

analyseren en zocht een gemeenschappelijke noemer voor de vele vormen die de hulpverlening had aangenomen. Het verslag van de werkgroep bleef geheim. Niet een onbillijke regionale verdeling was de reden, maar wel de enorme omvang van de steun en de budgettaire weerslag tot het jaar 2005. De regering schrok van de bedragen.

Het verslag van de werkgroep-Matthys werd van 13 tot 18 dec. 1982 door de krant De *Standaard* gepubliceerd. Vooraf had begrotingsminister Maystadt in de senaatscommissie van financiën een nota ingediend waarin hij de steun aan de nationale sectoren (zonder glasverpakking) en de regionale verdeling becijferde.

Op 29 juli 1982 werd de Nationale Maatschappij voor de herstructurering van de Nationale Sectoren (NMNS) opgericht (pag. 5361311982).

Op 25 febr. 1983 diende de NMNS (afgevaardigd-beheerder is Paul Matthys van de gelijknamige regeringswerkgroep) op verzoek van de regering bij de kamer van volksvertegenwoordigers een ,,Voorlopigeinventaris van de verbintenissen en het niveau van uitvoering van de overheidshulp aan de vijf nationale sectoren" in. Het cijfermateriaal werd betwist door de Vlaamse intergewestelijke van het ABVV.

Eind juli 1983 heeft de NMNS bij de regering – en op haar verzoek – een nota ingediend over de ,,Saldi van de beschikbare enveloppen in de nationale sectoren op 31 juli 1983". Deze nota waarin voor 98% alle nog te verrichten uitgaven zijn berekend is het basisdocument bij uitstek voor het verdere regeringsbeleid in de sectoren staal, steenkool, scheepsbouw en -herstel, textiel en glasverpakking.

1) *Benadering van Maystadt (6 dec. 1982)*

Regionale verdeling van de kredieten voor de nationale economische sectoren – Tussenkomsten tot 1985 (in miljoenen)

Sectoren	Wallonië	Vlaanderen	Rijk
Staal	105.627	40 534	146 161
Scheepsbouw		39 426	39 426
Textiel	5613	22452	28 065
Steenkool	3 207	66 009	69 216
Totaal	**114.447**	**168.421**	**282.868**
	40,45%	**59,54%**	**100%**

Het gaat om de enveloppen vastgelegd in de staalplannen van 1978 en 1981, voor de scheepswerven en de scheepskredieten van 1979 tot 1985 (raming), het textielplan en de steenkoolmijnen van 1979 tot 1985. Opgemerkt moet worden dat de scheepskredieten als dusdanig niet beschouwd worden als behorende tot de financiering van een nationale sector. De kredieten worden toegekend aan de reders en niet aan de werven. De reders kunnen er zelfs in het buitenland schepen mee laten bouwen of aankopen.

Op het globale bedrag van 282,8 miljard moet nog de rentelast berekend worden, want het is haast volledig geleend. Volgens Maystadt schommelt die tussen 550 en 600 miljard.

Tussenkomsten voor 1982 en 1983 (in miljoenen)

Sectoren	1982 (raming)	1983 (vooruitzichten)
Staal	24 366,4	13 809,0
Scheepsbouw	525,0	475,0
Textiel	10 750,0	7 500.0
Steenkool	8.365,0	7 634,0
Totaal	**44.006,4**	**29.418,0**

In deze raming gaat het om de 75 miljard aan kredieten waarover de NMNS tot eind 1983 kan beschikken m.a.w. die geleend mogen worden. Voor de scheepsbouw gaat het uitsluitend om de herstructurering van de werven. De scheepskredieten komen voor op de begroting van verkeerswezen.

Op 9 dec. 1982 relativeerde premier Martens in de kamer de cijfers van zijn begrotingsminister. Hij zei dat twee essentiële elementen ontbreken: de stand van uitvoering van de plannen en de toegekende staatswaarborg. De cijfers geven volgens Martens ook niet de volledige realiteit weer omdat het gaat om gedebudgetteerde (geleende) bedragen. Hij kondigde aan dat alle gegevens aan het parlement meegedeeld zullen worden zodra de NMNS, die de boekhouding moet bijhouden, daarmee klaar zal zijn ,,opdat de twee publieke opinies (nvdr. de Vlaamse en de Waalse) juist ingelicht zouden zijn". Met Maystadt werd echter een belangrijke stap gezet naar objectivering van het dossier. Hij stond ver van de Conseil Economique Wallon (CEW) die uitkomt op een verdeling van 73%

Voorbije en voorziene uitgaven voor de 5 nationale sectoren (courante franken), los van de financieringswijze, (periode 1979-1985). (in miljoenen)

	Totaal	Wallonië	Vlaanderen	Brussel	Luxemburg
Textiel					
het plan	27.700	5.260	20.160	2.280	
andere begrotingsuitgaven	3.706	1.060	2.583	63	
SOM	31.406	6.320	22.743	2.343	
Kolensector					
te debudgetteren bedragen	41.815	640	41.175		
andere begrotingsuitgaven	29.878	4.579	25.299		
SOM	71.693	5.219	66.474		
Glasverpakking					
herstructureringsplan	1.448	912	536		
andere begrotingsuitgaven	834	569	238		
SOM	2.282	1.508	774		
Scheepssector					
herstructureringsplan	2.500		2.500		
begroting Economische Zaken	1.459	–	1.457		
Begroting Verkeerswezen	36.476	6.201	6.203	30.275	
SOM	40.435		34.232		
Staal					
andere begrotingsuitgaven	842	668	174		
staalplan hypothese A	162.000	115.400	42.200	— —	4.400
staalplan hypothese B	144.400	104.800	35.200	— —	4.400
SOM					
hypothese A	162.842	116.068	42.374		4.400
hypothese B	145.242	105.468	35.374		4.400
Totale som					
hypothese A	308 658	135 318	166 597	2 343	4 400
hypothese B	291 058	124 718	159.597	2 343	4 400

Bedragen ter beschikking gesteld aan de 5 sectoren, in 1979, 1980 en 1981 (courante franken) (in miljoenen)

	1979					1980				1981			
	Totaal	Wallonië	Vlaanderen	Luxemburg	Brussel	Totaal	Wallonië	Vlaanderen	Brussel	Totaal	Wallonië	Vlaanderen	Brussel
Staalsector													
staalplan	13 508,7	7 442,7	1646	4 420		8 822,3	6 799,7	2 022,6		37 366,1	35 538	1 828,1	
begroting	520,9	397,7	123,2			276,4	226,4	50,0		44,3	43,5	0,8	
Scheepssector													
begr EZ	93,17		93,17			144,92	—	144,92		553,94	1,7	552,24	
Fonds	5357	911	4446			5.704	970	4.734		4.605	783	3.822	
Kolensector													
begroting	11 736	1 968	9 768			12.561	1.441	11.120		5.581	1.170	4.411	
NMFS										5.095		5.095	
Textielsector													
plan										800	152	640	8
begroting	258,2	89	168,2			530,2	118,6	405,7	6,2	812,9	297,1	508,2	7,6
Glasverpakking													
plan	1448	912	536										
begroting										235,9	219,5	16,4	
	32 921.97	11 720,40	16 780,57	4 420	1	28 039,12	9 555,70	18 477,22	6,2	55 094,14	38 204.8	16 873 74	15 6

voor Vlaanderen en 27% voor Wallonië.

2) *De werkgroep-Matthys*

Percentages van regionale verdeling

1) Hypothese A

Wallonië	43,84
Vlaanderen	53,97
Brussel	0,75
Luxemburg	1,42

2) Hypothese B

Wallonië	42,84
Vlaanderen	54,83
Brussel	0,80
Luxemburg	1,51

3) Zonder Waalse toelevering in scheepssector

Wallonië	hypothese A	41,83
	hypothese B	40,71
Vlaanderen	hypothese A	55,98
	hypothese B	56,96

4) Aankoop van Arbedaandelen in Sidmar op rekening van Vlaanderen i.p.v. Luxemburg

Vlaanderen	hypothese A	57.40
	hypothese B	58,47

(Berekend door De Standaard)

De hypothesen A en B houden enkel verband met de staalsector. In hypothese A wordt verondersteld dat de financiële lasten op de lange termijnschulden onder moratorium en de eventuele financiering van deze schulden met staatswaarborg van vóór 1978 geleend worden (gedebudgetteerd) en terugbetaald op 20 jaar. De omgezette schulden worden na 1985 eveneeens op 20 jaar terugbetaald. In hypothese B wordt verondersteld dat de schulden op 1 juli 1982 omgezet worden (wat niet gebeurde) en dat de rentelast en de terugbetaling van de hoofdsom op de begroting worden ingeschreven. Dus niet geleend worden.

In 1979 bereikte de totale steun aan de Kempense Steenkoolmijnen 93,1 miljard, sedert met subsidiëring een aanvang werd genomen. Voor het Zuiderbekken (Wallonië) was dat 96,2 miljard. Het departement van economische zaken berekende dat van 1980 tot 1985 de steunverlening aan het Kempense bekken nog 53,5 miljard zal bedragen en voor het Zuiderbekken (Roton te Farcienne) nog 3,8 miljard. In 1985 zal de totale balans er als volgt uitzien: 146,6 miljard (59,44%) voor het Kempens bekken en 100 miljard (44,55%) voor het Zuiderbekken.
Budgettaire weerslag in 2005 van alle plannen, indien zij volledig uitgevoerd worden:

- In courante franken
  hypothese A 637,3 miljard
  hypothese B 581,3 miljard
- In constante franken
  hypothese A 417,1 miljard
  hypothese B 401,8 miljard

Het gaat hier om een raming waarover veel onzekerheden bestaan: evolutie van de inflatie, de rentetarieven en de wisselkoersen, het al of niet behouden van de financieringsconventies, de onmogelijkheid om een aantal uitgaven onder een gemeenschappelijke noemer te brengen en de moeilijkheid om verloren van eventueel recupereerbare uitgaven te onderscheiden.

3) *Cijfers* van de Vlaamse *Intergewestelijke* van het Algemeen *Belgisch* Vakverbond *(ABVV)*

Op 15 feb. 1983 publiceerde de krant De Morgen een werkdocument van het Vlaamse ABVV, waarin gesteld werd dat Vlaanderen bij het sectorieel beleid ernstig benadeeld wordt. De cijfers van het ABVV zien er als volgt uit

Verbintenissen in 5 Sectoren	**Vlaanderen**	**Wallonië**	**Totaal**
Kapitaalsparticipaties	16,3	38,5	54,8
percent	29,7	70,3	100
converteerb. obligaties e.d.	55,1	57,7	112,8
percent	48,8	51,2	100
Leningen	31,1	22,0	53,1
percent	58,6	41,4	100
Subsidies	24,3	5,7	30,0
percent	81	19	100
Sociale subsidies	3,9	17,3	21,2
percent	18	82	100
Andere steun	29,3	61,1	90,4
percent	32	68	100
Totaal	160	202,3	362,3
percent	44,2	55,8	100
Vijf sectoren	**Vlaanderen**	**Wallonië**	**Totaal**
Staal	44,7	186,7	231,4
percent	19,3	80,7	100
Steenkool	74,7	6,7	81,4
percent	91,8	8,2	100
Textiel/Confectie	24,3	6,8	31,1
percent	78,1	21,9	100
Scheepsbouw/Herstel	14,9	—	14,9
percent	100	—	100
Holglas	1,4	2,1	3,5
percent	40	60	100

Verlies arbeidsplaatsen (1-1-76 tot 1-1-82)

	Vlaanderen	Wallonië	Nat.
Staal	+ 288	−13.604	−13.376
Steenkool	− 334	− 6.468	− 6.802
Textiel/Conf.	−39.359	−14.413	−53.772
Scheepsbouw/herstelling	− 3.684	+ 35	− 3.649
Holglas (80-82)	+ 22	− 67	− 45
Totaal	−43.067	−34.517	−77.644
percent	55,5	44,5	100

(Bron: De Morgen)

4) NMNS voorlopige inventaris (25 febr. 1982)

In een voorafgaande opmerking vestigt de NMNS er de aandacht op dat het verslag beschouwd moet worden als een eerste verstrekking van gegevens omdat de raad van beheer geconfronteerd werd met het dringende verzoek van de regering een actualisering te bekomen van de cijfergegevens. Binnen de toegemeten korte tijd was het niet mogelijk een preciese methodologie uit te werken.

Uitgangspunten

De NMNS is zich ervan bewust dat aan de nationale sectoren vele vormen van hulp verleend worden (expansiewetgeving, subsidies, fiscale voordelen enz.) en dat sommige vormen van hulp reeds sedert de jaren '50 bestaan. Toch heeft de NMNS ervoor geopteerd de inventaris te laten aanvangen vanaf 1 januari 1979 omdat het belangrijk is de hulp aan de sectoren over een gelijke tijdsperiode te beschouwen en omdat eind 1978, begin 1979 met de meeste hulpplannen gestart werd (staal, textiel en scheepsbouw). Bij het opstellen van de inventaris ging de NMNS ervan uit dat alle regeringsbeslissingen uitgevoerd zullen worden. Als basis zijn alle per 31 dec. 1982 gekende beslissingen genomen.

Onzekerheden bestaan i.v.m.:

- De textielsector: de EG heeft de toepassing van het plan tot 1 jaar beperkt (1982). Voor de toekomst is de preciese houding van de EG niet gekend.
- De staalsector: de cijfers kunnen wijzigingen ondergaan naarmate de houding die wordt aangenomen inzake de overlapping tussen de beslissingen inzake investeringen van 15 mei 1981 en nov./dec. 1978; het tijdstip van de omzetting en de eventuele financiering van de lange termijnschulden met staatswaarborg; de eindbeslissing van de EG over nog hangende problemen.
- De steenkoolsector: Voor de Waalse mijn Roton is de spreiding van de toegekende steun nog niet vastgelegd. Tevens is een eventuele sluitingsdatum van deze mijn nog niet vastgelegd.

De regionale verdeling

Het verdelen van de sectoriële overheidsengagementen tussen de gewesten geschiedde per sector en wordt toegelicht in elke sectoriële bijlage.

- voor de staalsector werd de verdeling gedaan in functie van de exploitatiezetel van de bedrijven waaraan hulp is toegekend.
- voor de holglassector werd de verdeling gebruikt die ons door het departement Economische Zaken is medegedeeld (61,83% in Wallonie, 38,17% in Vlaanderen) en is in feite gebaseerd op het produktievolume van het bedrijf Verlipack (jaar 1981).
- voor de kolensector werd gewerkt volgens het localisatieprincipe (N.V.S.K.: Vlaamse Gewest; S.A. Roton: Waalse Gewest).
- voor de textielsector werd in de teksten van het textielplan geen enkele regionale verdeelsleutel voorzien. De NMNS heeft een sleutel genomen van 77.3% voor het Vlaamse Gewest, 19,7% voor het Waalse Gewest en 3% voor het Brusselse Gewest. Deze vloeit voort uit de stand van uitvoering van de textieldossiers op 31-12-1982.
- voor de scheepsbouwsector geschiedde de regionale verdeling van de directe hulp op basis van de localisatie van de bedrijven die ervan genieten. Deze hulp komt zogoed als volledig ten voordele van het Vlaamse Gewest. Wel stelt zich een probleem van de indirecte hulp die o.m. verleend wordt langs de wet op het scheepskrediet (wet van 23 augustus 1948 tot het instandhouden en het uitbreiden van de koopvaardij- en de vissersvloot). De NMNS zal in het kader van haar statutaire opdracht onderzoeken hoe de diverse vormen van indirecte hulp kunnen geintegreerd worden in de inventarisopdracht alsook de mogelijke regionale toewijzing die hiervoor kan geschieden.

Voor de scheepskredieten (Fonds voor het aanbouwen en uitrusten van zeeschepen) was de werkgroep-Matthys ervan uitgegaan dat 17% op rekening van Wallonië moet worden geschreven omwille van de Waalse toelevering bij de bouw van schepen (staal en motoren). De werkgroep steunde zich ter zake op een document van de Senaat. Op 13 oktober 1983 verdedigde verkeersminister De Croo een andere opvatting bij de bespreking van het wetsontwerp tot verhoging van het leningenplafond van hogergenoemd Fonds (van 40 op 50 miljard).

Hij zei dat bij de bouw van schepen 45% ten goede komt aan Vlaanderen, 45% aan Wallonië voor de toelevering en 10% aan Brussel. Toen hij later over deze verrassende percentages ondervraagd werd verduidelijkte hij dat de percentages alleen betrekking hebben op tewerkstelling en toelevering. Houdt men echter rekening met de toegevoegde waarde, die in Vlaanderen blijft, dan vloeit volgens de minister 20 tot 25% terug naar Wallonië. De 17% die de senatoren vroeger hebben berekend acht hij onderschat.

Waarschuwing van NMNS inzake de verbintenissen van de staat

- Het gaat om besliste uitgaven binnen de sectoriële plannen, in courante franken en anderzijds om de puiten de plannen verstrekte hulp in 1979, 1980. 1981 en zo mogelijk 1982. Het zijn reële bedragen, meegedeeld door de betrokken departementen.
- Het globaliseren van de verbintenissen voor een uniforme periode is slechts oriënterend omwille van de onzekerheden over de beslissingen die na 1982 nog genomen zullen worden.
- De aard van de uitgaven is verschillend en het is zo goed als onmogelijk ze onder een gemeenschappelijke noemer te brengen.
- Het is niet mogelijk geweest een onderscheid te maken tussen zogenaamde verloren uitgaven en eventueel recupereerbare uitgaven. De interpretatiemoeilijkheid is het grootst voor de diverse vormen van indirecte hulp, met als meest markante de scheepskredieten voor de reders. De overheid stelt de te lenen kapitalen ter beschikking van het Fonds voor het aanbouwen en uitreden van zeeschepen, die ze op zijn beurt overmaakt aan de reders. De bedragen worden aan het Fonds terugbetaald en opnieuw geleend. Maar jaarlijks worden toch belangrijke sommen uit de begroting opgenomen.

(Voortzetting volgende aflevering)

NEDERLAND

ALGEMENE POLITIEKE EN FINANCIËLE BESCHOUWINGEN

In de Tweede Kamer zijn van 11-13 okt. de algemene politieke en financiële beschouwingen gehouden. In dit driedaagse debat besprak de Kamer het voorgenomen kabinetsbeleid voor 1984, zoals het kabinet dat op 20 sept. in troonrede en begroting had gepresenteerd (pag. 61213 e.v.-1983).

Als eersten gaven de voorzitters van de TK-fracties hun oordeel. Van hetgeen door hen te berde was gebracht volgt hierna een samenvatting.

PvdA

PvdA-fractievoorzitter Den Uyl, die het debat opende, verweet het kabinet, dat het met de plannen voor volgend jaar toewerkt naar een samenleving, waarin weer het recht van de sterkste geldt en het eigenbelang maatgevend is.

Den Uyl noemde dat in zijn bijdrage aan de algemene en politieke beschouwingen „een bittere en historische wending in de opbouw en ontwikkeling van onze samenleving."

„Degevolgen van de inkrimping van de verzorgingsstaat komen in cynische regelmaat ten laste van diegenen voor wie de verzorgingsstaat in essentie is opgebouwd", aldus Den Uyl.

De fractieleider noemde als voorbeelden de eigen bijdrage voor geneesmiddelen, de eigen bijdrage voor bibliotheekvoorzieningen, het

heffen van schoolgeld in het middelbaar onderwijs en de recente beslissing van het kabinet om af te zien van een beleid om welzijnsvoorzieningen bij de burgers te brengen.
,,Het is de filosofie van de uitverkoop van de verzorgingsstaat", aldus Den Uyl. Naar zijn mening wordt ,,meer nog dan door het financieringstekort onze samenleving bedreigd door het menselijk tekort als we juist nu niet uiterst bchocdzaani omgaan met maatschappelijke verworvenheden van de verzorgingsstaat."
Op financieel-economisch terrein verweet de fractieleider van de PvdA het kabinet een ,,ondeugdelijk en oneerlijk beleid".
Ondeugdelijk is het kabinetsbeleid volgens Den Uyl omdat beperkte terugdringing van het financieringstekort leidt tot een daling van de nationale bestedingen met zeven miljard, een verlies aan economische groei van dezelfde grootte, een afbrokkeling van werkgelegenheid met 50.000 en een groei van de werkloosheid met 100.000.
„De methode die het kabinet volgt om het financieringstekort terug te dringen deugt niet. Ze leidt tot vraaguitval en uitverdieneffecten. Ze verlaagt de nationale bestcdingen. Ze betekent een oolitiek van bestedingsbeperking in een depressie. Het kabinet bezuinigt de groei weg," aldus Den Uyl.
Tegenover deze politiek van het kabinet stelde de fractieleider van de PvdA het eigen alternatief om via een omvangrijk stimuleringsprogramma (ruim 5 miljard), lagere bezuinigingen (7 miljard minder) en het drastisch beperken van de arbeidstijd tot 10% in 1986 de investeringen te stimuleren en de bestedingen op peil te houden (pag. 679/3-1983).
Den Uyl stelde daarbij als centraal punt vast dat de Partij van de Arbeid dit alternatief kan realiseren zonder stijging van de collectieve lastendruk en financieringstekort gezamenlijk.
,,Het blijkt mogelijk groei te herstellen, de investeringen te laten toenemen en de lasten gelijk te verdelen zonder dat het risico genomen behoeft te worden van een tijdelijke verhoging van het financieringstekort. Het blijkt mogelijk dat dit gebeurt zonder economische en maatschappelijke schade aan te richten door zeer omvangrijke bezuinigingen", merkte hij op.
Den Uyl noemde het kabinetsbeleid oneerlijk omdat met de korting van 3,5% de lasten voor het saneren van de collectieve uitgaven éénzijdig gelegd worden op de schouders van ambtenaren en uitkeringstrekkers. ,,De uitkeringsgerechtigden en het overheidspersoneel zijn sluitpost van de nationale boekhouding geworden. Ze zijn vogelvrij verklaard," zei hij. De fractieleider vroeg in een motie aan de regering om af te zien van de 3,5%-maatregel.
Den Uyl stelde vast dat de inkomenspolitiek van het kabinet ertoe leidt dat de verschillen ten nadele van de minima en het overheidspersoneel ,,schrikbarend worden vergroot".
De fractieleider van de PvdA drong bij het kabinet op aan om voor de minima een structurele regeling te ontwerpen in plaats van een beleid van voordurende eenmalige uitkeringen. ,,Ik vraag het kabinet een bodem in de markt van de armoede te leggen", zei hij.
Den Uyl kritiseerde het kabinetsbeleid ook om het ontbreken van een politiek om tot herverdeling van arbeid te komen. Hij miste concrete maatregelen om tot de verlaging van de 32-urige-werkweek in 1990 te komen. zoals minister De Koning heeft bepleit. „Maar wie geen plan heeft, wie zich geen doel stelt. zal het ook niet bereiken", aldus zijn kritiek.

CDA

De CDA-fractie steunde vrijwel alle voorstellen, die het kabinet op Prinsjesdag had ingediend, inclusief de korting van 3,5% op de sociale uitkeringen en de ambtenarensalarissen. Problemen had het CDA wel, zo verklaarde fractievoorzitter De Vries in zijn bijdrage aan het debat, met de voorgenomen verlaging tot 70% van de uitkeringen krachtens WW, WWV en WAO per 1 juli 1984.
De Vries vroeg de regering met alternatieven voor dit voorstel te komen. Zelf noemde hij het kritisch doorlichten van het bestand WAO-ers en het indammen van de toestroming van arbeidsongeschikten. Ook wil het CDA dat bij de korting op 1 juli rekening wordt gehouden met uitkeringstrekkers die meer monden moeten voeden.
De korting op de ambtenarensalarissen van 3,5% moet doorgaan, meende De Vries. Hij rekende uit dat de klap minder drastisch is dan velen denken. Hij vond dat de overheid best aan de ambtenaren kan vragen meer in te leveren als zij in financiële problemen is geraakt. Dat gebeurt ook in het bedrijfsleven, in de bouw hebben de mensen bijvoorbeeld 20% of meer ingeleverd. Dat wil niet zeggen dat de overheid een dictaat mag opleggen, meende hij. Er moet onderhandeld worden en er moet enige ruimte zijn binnen de grens van het budget. Maar, aldus De Vries, de uitkeringstrekkers die niet kunnen onderhandelen, mogen daarvan geen sluitpost worden.
Grote moeite zei De Vries te hebben met de gasprijsverhoging met 3 cent. Op grond van energiepolitieke argumenten .aanvaardt het CDA die toch. maar wel op drie voorwaarden.

1. de huurverhoging moet volgend jaar lager uitvallen dan 4%.

2. de gevolgen van de toepassing van de alleenstaanden-tabel op de individuele huursubsidie voor bejaarden moet worden verzacht.

3. de stagnatie in de isolatie van huurwoningen in de steden moet worden doorbroken.

Kritiek had De Vries op het alternatieve plan dat Den Uyl heeft ingediend. De PvdA schuift de oplossing van de problemen naar de toekomst, meende hij. Waarom kan de PvdA altijd alleen de pijn die komt, voorkomen en nooit de pijn die al geleden is wegnemen. Het antwoord is, volgens De Vries: het medicijn helpt maar één keer.
Toch zitten er enkele aantrekkelijke, structuurversterkende elementen in de plannen van FNV, CNV en PvdA. De Vries vroeg de regering hierover een open discussie te beginnen.
Het moet afgelopen zijn met hap-snap-maatregelen waarmee jaar in, jaar uit op de problemen wordt gereageerd, zei hij. Het CDA is bereid zijn nek uit te steken voor een drastische herziening van het stelsel van sociale zekerheid, hoe pijnlijk dat ook zal zijn. Niemand heeft er rekening mee gehouden dat van de zeven miljoen mensen met een inkomen er ooit nog eens 3 miljoen van een uitkering zouden moeten leven. We hadden het stelsel dan nooit zo royaal opgezet en dat heeft ook de PvdA erkend, aldus De Vries.
De Vries riep de sociale partners op het tempo van arbeidstijdverkorting op te voeren en de vakantietoeslag tot 7,5% te beperken. In dwang wat betreft de arbeidstijdsverkorting zag De Vries geen enkel heil. Verheugd was hij dat de regering met de herbezetting mikt op 80%, maar dit moet ook ,,hard" gemaakt worden om elke twijfel bij de bonden weg te nemen.
Hij diende een motie in om ambtenaren die tenminste 40 dienstjaren achter de rug hebben vrijwillig met pensioen te laten gaan en om vormen van flexibele en gedeeltelijke pensionering voor ambtenaren te overwegen.
Ook vroeg hij de regering 100 miljoen extra uit te trekken voor projecten in landinrichting. onderhoud van wegen en dijken. gezien de grote werkloosheid in deze sector.

D'66

Het is essentieel dat het kabinet een beleid voert dat door brede lagen van de bevolking als rechtvaardig, effectief en toekomstgericht wordt ervaren.
Dat concludeerde de fractieleider van D'66 in de Tweede Kamer, drs. M.B. Engwirda bij de algemene beschouwingen.
Hij vraagt de regering oog te hebben voor een betere verdeling van de beschikbare werkgelegenheid en het op peil houden van de binnenlandse bestedingen. Tot nu toe vindt Engwirda het kabinet te kort schieten.
Met spijt constateerde hij dat in het beleid van de regering het milieu zeker niet in het brandpunt van de belangstelling staat. Hij noemde de voorgenomen toestemming voor het winnen van gas in de Waddenzee, het beperken van de reikwijdte van het wetsontwerp milieu-effect en de geringe hoeveelheid geld voor aankoop van natuurterreinen.
D'66 verzet zich tegen de kabinetsplannen, die beogen de particuliere consumptie terug te dringen. Dat is schadelijk voor het op de Nederlandse markt gerichte bedrijfsleven.
Het werken met behoud van uitkering in de quartaire sector beschouwt D'66 als het creëren van twee soorten werknemers in die sector met verschillende rechtsposities. Dit wordt door de Democraten afgewezen.
D'66 wijst ook het FNV-alternatief voor rendementsherstel en herstel van de werkgelegenheid af, omdat het financieringstekort op onaanvaardbare wijze wordt opgedreven. Engwirda herinnerde aan het plan van zijn fractie van enkele weken eerder. Daarin staat een inkomensmatiging van 2% over de hele lijn centraal in combinatie met een kortere werktijd van eveneens 2%. Verder ziet D'66 graag een versterkt werkgelegenheidsbeleid in sectoren als onderwijs en maatschappelijke dienstverlening.
Engwirda haalde fel uit naar de wijze waarop VVD-leider Nijpels het binnenhalen van de inflatiecorrectie had voorgesteld. Hij vond dat op het punt van lastenverzwaring voor de burgers Nijpels een onjuiste voorstelling van zaken had gegeven.
Engwirda zette zich af tegen vreemdelingenhaat en rassendiscriminatie en herinnerde aan de tolerante traditie van ons land. Die traditie moet hoog worden gehouden. Openlijke discriminatie moet openlijk worden bestreden.

VVD

VVD-fractieleider Nijpels was van mening, dat het kabinet moet vasthouden aan de afspraak in het regeerakkoord om per jaar 1,5 a 2 mrd gulden lastenverlichting te verstrekken aan het bedrijfsleven.
Hij wees suggesties van premier Lubbers af, dat overwogen moet worden de lastenverlichting te beperken, als het bedrijfsleven er volgend jaar onvoldoende gebruik van zou maken.
In zijn bijdrage aan de algemene politieke en financiële beschouwingen in de Tweede Kamer zei Nijpels minder gelukkig te zijn met de uitspraken van Lubbers. Volgens Nijpels dreigt daarmee in ondernemerskringen het vertrouwen in het kabinetsbeleid weer ondermijnd te worden.
Nijpels verdedigde de omvang van de bezuinigingen van volgend jaar. Tegelijk stelde hij vast dat de 12 miljard die de regering in '84 wil ombuigen, ,,het uiterste is dat maatschappelijk en bestuurlijk op dit moment haalbaar is". De fractieleider van de W D bestreed overigens dat er met het voorgenomen beleid sprake zou zijn van een ,,blinde bezuinigingsdrift" of ,,kille saneerdersmentaliteit".
De fractieleider van de VVD stelde vast dat naast het saneren van de overheidsfinancien tegelijk ook gewerkt moet worden aan het terugdringen van de verzorgingsstaat om individuele mensen meer ruimte te geven. ,,Uitgangspunt daarbij is dat wij de gedachte over de veelomvattende verzorgingsstaat. die tot de pretentie is opgejaagd om alles en allen te omvatten, moeten verlaten."
De grote invloed van de overheid op het maatschappelijk leven leidt er volgens Nijpels toe ,,dat de mens in het bureaucratisch geweld ten onder gaat. of de regels aan zijn laars lapt. Dat is een uitslijtingsproces. Het leidt tot een aantasting van de maatschappelijke moraal, die de noodzakelijke solidariteit werkelijk ondermijnt."
Nijpels benadrukte dat zijn fractie streeft naar

De standpunten van kabinet en partijen

		regeringsbeleid	ambtenaren	uitkeringen	gasprijs	schoolgeld	werkgelegenheid	kernwapens	Centrumpartij
Kabinet		–	Salarissen van ambtenaren en trendvolgers zullen per 1 januari met 3,5 procent worden verlaagd. Daarnaast zullen per 1 juli de uitkeringspercentages voor WAO en WW van 80 naar 70 procent worden gebracht en de WWV van 75 naar 70 procent. Voor 'echte minima' een eenmalige uitkering.	Alle uitkeringen en minimumlonen zullen per 1 januari met 3,5 procent worden verlaagd. Daarnaast zullen per 1 juli de uitkeringspercentages voor WAO en WW van 80 naar 70 procent worden gebracht en de WWV van 75 naar 70 procent. Voor 'echte minima' een eenmalige uitkering.	Verhoging van de gasprijs per 1 januari met 3 cent per kubieke meter, inclusief btw 3,6 cent. In drie jaar tijd moet de prijs van het gas op het peil zijn gekomen van huisbrandolie.	Invoering van schoolgeld voor leerplichtige kinderen van 12 tot en met 16 jaar. Uitzondering voor minimuminkomens. Zou in 1984 een bedrag van 140 miljoen moeten opbrengen.	Werkloosheid zal oplopen van gemiddeld 800 duizend dit jaar naar 900 duizend volgend jaar. Vrijkomende arbeidsplaatsen bij overheid als gevolg van arbeidstijdverkorting voor 80 procent opvullen. Arbeidstijdverkorting in particulier bedrijfsleven overlaten aan de cao-partners. Meer laten werken met behoud uitkering.	In zomer 1984 definitief besluit over plaatsing 48 kruisraketten in Woensdrecht. Onderhandelingen in Genève zijn niet kansloos en moeten doorgaan. Bevriezing kernwapens niet steunen zolang nog grote onevenwichtigheid in arsenalen bestaat tussen Oost en West.	–
REGERINGSPARTIJEN	**CDA** 45 zetels	Waardering voor eerlijker lastenverdeling. Kabinet ondersteunt herstel economie. Van regering wordt vastberadenheid, openheid en wijsheid gevraagd. Blij met terugdringen overheidsregelingen.	Akkoord. Kabinet mag ambtenaren echter geen 'loondictaat' opleggen. Er moet ruimte zijn voor de vakbonden om te kunnen onderhandelen. Voorwaarde daarbij is wel dat de beoogde bezuiniging wordt gehaald.	Akkoord met operatie per 1 januari. Vraagtekens bij plannen voor 1 juli. Liever aantal nieuwe WAO-ers beperken en de huidige groep 'kritisch doorlichten'. Ook bij verdere verlaging rekening houden met gezinssamenstelling. Bij alternatieven mag niet getornd worden aan beoogde bezuinigingsbedrag.	Akkoord onder voorwaarden. Namelijk: een lagere huurverhoging dan 4 procent, geen stagnatie isolatie huurwoningen, tegemoetkoming via de huursubsidie voor bejaarden.	Tegen. Zoeken naar alternatieven waarbij kwart tot de helft van bedrag binnen begroting onderwijs gevonden moet worden. De rest door verhoging motorrijtuigenbelasting auto's die op LPG rijden.	Werken met behoud van uitkering zoveel mogelijk stimuleren. Oppassen dat dit leidt tot vervanging van 'gewone' werknemers. In 1984 moet 100 miljoen gulden extra worden besteed aan landinrichting, wegenonderhoud enz. Dringend beroep op cao-partners in bedrijfsleven korter werken proces te versnellen.	Het is niet te verwachten dat door de onderhandelingen de plaatsing van kernraketten kan worden voorkomen. De onderhandelingen in Genève lijken niet erg effectief te zijn. Daarom een positief-kritische zin bij voorstellen om te komen tot wederzijdse en te controleren bevriezing van kernwapens.	Grote zorgen over toename spanningen in de samenleving en het steeds vaker aanwijzen van minderheidsgroepen als zondebok. Spanningen worden niet weggenomen door kruistocht tegen CP. Positie minderheden verbeteren.
	VVD 36 zetels	Kabinet heeft moed vast te houden aan beginselen regeerakkoord. Historisch keerpunt. Kabinet verdient waardering en steun. Oneens met proefballonnetjes Lubbers in Het Parool. Lof voor onderwijs-minister Deetman. Blij met Medianota.	Akkoord. Maar kabinet moet apart beleid voeren voor ambtenaren en mensen met een uitkering. Grote afstand tussen ambtenaren en werknemers in het particulier bedrijfsleven kan 'fnuikend' zijn voor overheidsbestuur.	Akkoord met operatie per 1 januari. Twijfels over maatregelen per 1 juli. Bang voor een te grote achteruitgang ineens voor de uitkeringen boven het minimum. Alternatieven die hetzelfde opleveren moeten serieus worden bekeken. VVD denkt aan invoering van twee ziektedagen voor eigen rekening van werknemers.	Akkoord onder voorwaarden. Namelijk: achterstand isolatie huurwoningen inlopen en tegemoetkoming voor bejaarden via de huursubsidie.	Tegen. Zoeken naar alternatieven binnen de onderwijsbegroting. Zoals: meer leerlingen per klas, beperking kort middelbaar beroeps onderwijs en doelmatiger werken op het ministerie van onderwijs.	Lastenverlichting voor het bedrijfsleven zal op den duur gunstig uitwerken op de werkgelegenheid. Economische groei is absoluut nodig om werkloosheid tot aanvaardbaar niveau terug te brengen.	In december een besluit nemen over plaatsing in Nederland. Een tussenoplossing bij de onderhandelingen zou van grote betekenis zijn. De Amerikaanse regering heeft werkelijke tegemoetkomingen gedaan. De Nederlandse regering moet haar loyaliteit aan de bondgenoten duidelijk tonen.	Eigen verantwoordelijkheid van elke burger als norm tegen machtsmisbruik. Vanuit dat beginsel stellen wij ons krachtig op tegen allen die de onverdraagzaamheid preken of gevoelens van haat pogen op te wekken.
OPPOSITIE	**PvdA** 47 zetels	Kabinetsbeleid ondoelmatig en oneerlijk. Kabinet bezuinigt de groei weg. Eigenbelang en opkomen voor jezelf moeten weer maatgevend worden. Intrekken kaderwet Welzijn is uitverkoop van de verzorgingsstaat. Kabinet polariseert en vraagt om moeilijkheden.	Tegen. Ambtenaren moeten net zo worden behandeld als werknemers in het particulier bedrijfsleven. Geld dat wordt ingeleverd moet gebruikt worden voor arbeidstijdverkorting. PvdA denkt aan loonoffer van 2 procent.	Tegen. Uitkeringen moeten gekoppeld blijven aan de ontwikkeling van de lonen. Als de inkomens dalen als gevolg van het inleveren voor korter werken, volgen de uitkeringen automatisch. In het alternatieve plan van de PvdA dalen de uitkeringen bruto met 2 procent, maar netto veel minder.	Tegen. Verhoging gasprijs tast teveel het besteedbaar inkomen aan. Om proces korter werken te laten slagen moet netto-inkomen zoveel mogelijk op peil blijven.	Tegen.	Arbeidstijdverkorting versnellen. Met name in de overheidssector. Verder extra geld in de economie pompen om binnenlandse bestedingen op te peppen. De werkloosheid zal hierdoor in 1984 met 40 duizend minder stijgen dan in de kabinetsplannen. In 1990 moet de 32 urige werkweek zijn bereikt.	Uitstel van het plaatsingsbesluit om de onderhandelingen meer kans te geven. Tegelijk onderhandelen over de middellange afstand-kernwapens, de lange afstand-wapens en de Franse en Britse kernwapens biedt meer uitzicht op een goed resultaat. Steun geven aan voorstellen tot bevriezing van kernwapenvoorraden.	Kwaliteit van samenleving kan worden afgelezen aan wijze waarop zij met minderheden omgaat. Die kwaliteit begint zorgen te baren. Overheid moet er geen twijfel over laten bestaan dat minderheden medeburgers zijn.
	D'66 6 zetels	Kabinet mede verantwoordelijk voor sombere vooruitzichten. Toenemende onverdraagzaamheid. Afbraak van milieubeleid. Kabinetsbeleid is arrogantie van de macht.	Tegen. Alle werknemers moeten gelijk behandeld worden. In D'66 plan wordt uitgegaan van loonoffer van 2 procent.	Tegen. Iedereen moet 2 procent inleveren. Verlaging van de uitkeringspercentages naar 70 procent alleen voor nieuwe gevallen. Verder bezuinigen op ziektewet.	Tegen. Gasprijzen moeten gekoppeld zijn aan stookolie inplaats van (duurdere)huisbrandolie. Verhoging onnodig.	Tegen.	Verdergaande verkorting van de arbeidstijd, stimulering van de binnenlandse bestedingen. dit kan leiden tot 40 duizend werklozen minder dan het kabinet.	Uitstel van een definitief besluit over de plaatsing om zo de onderhandelingen meer kans van slagen te geven. Steun aan voorstellen tot bevriezing van kernwapens.	Begrip voor wie buitenlandse buurman niet begrijpt. Geen begrip voor aanwakkeren van onbegrip tot vreemdelingenhaat.
KLEIN LINKS	**PSP** 3 zetels	Regering vergroot ongelijkheid in klasse-maatschappij.	Tegen. Er zijn andere mogelijkheden om te bezuinigen.	Tegen. Er zijn voldoende andere mogelijkheden om te bezuinigen.	Tegen.	Tegen.	Drastische arbeidstijdverkorting tot een werkweek van 25 uur.	In geen geval mag Nederland of de NAVO nieuwe kernwapens plaatsen.	Regering behandelt buitenlanders ongelijk.
	CPN 3 zetels	Kabinet stuurt aan op confrontatie met bevolking.	Tegen.	Tegen. Minimuminkomens zijn te laag en mogen zeker niet verder zakken	Tegen.	Tegen.	Arbeidstijdverkorting en grootscheeps banenplan te betalen o.a uit aardgaswinsten.	Nederland mag zijn grondgebied niet beschikbaar stellen voor plaatsing kernwapens.	Verbod CP. Regering moet het voor minderheden opnemen.
	PPR 2 zetels	Regering doet parlementaire democratie geweld aan.	Tegen. Voor FNV-alternatief. Iedereen gelijk behandelen.	Tegen. Steun voor FNV-alternatief dat uitgaat van gelijk inleveren door iedereen.	Tegen.	Tegen.	Drastische arbeidstijdverkorting. Stimuleren van arbeidsintensieve bedrijven.	Nederland en de NAVO moeten eenzijdige stappen nemen om de bewapening te doorbreken.	Racisme ontstaat niet vanzelf. Voedingsbodem wegnemen.
	EVP 1 zetel	Regering is ongevoelig voor moedeloosheid en wanhoop jongeren.	Tegen. Iedereen moet gelijk worden behandeld.	Tegen. Offers moeten gespreid worden over alle mensen met een inkomen.	Tegen.	Tegen.	Via selectieve economie werkgelegenheid bevorderen en milieu sparen.	Plaatsing van nieuwe wapens staat gelijk aan het tarten van een gevaarlijke beer.	CP kiest gevaarlijke oplossing. Regering moet schild zijn.
Centrump. 1 zetel		Alle problemen zijn de schuld van de grote partijen.	–	–	–	–	Aanbod arbeidskrachten mag niet worden vergroot door toelaten meer buitenlanders.	Kernwapens hebben een oorlog voorkomen.	Voor opwaardering van de eigen bevolking.
KLEIN RECHTS	**SGP** 3 zetels	Stemmen in met inspanningen van kabinet. Niet op zondag vergaderen.	Aarzelt. Pijn evenredig verdelen over alle werknemers.	Akkoord. Oppassen dat bezuinigingen zich niet bij bepaalde groepen opstapelen.	–	Akkoord.	Werk scheppen door stimuleren bedrijfsleven en tegengaan regelgeving overheid.	We moeten ons goed bewust zijn van het opdringende communisme.	Discriminatie slecht. Buitenlander: aanpassen, anders aversie.
	RPF 2 zetels	Prijzenswaardige aanzetten tot verbetering sociaal-economisch klimaat.	Tegen. Offers worden zo niet evenwichtig verdeeld.	Tegen. Offers moeten evenwichtiger worden verdeeld.	Tegen.	Akkoord.	Werk eerlijk verdelen over huishoudens. Liever eerder pensioen dan korter werken.	De onduidelijkheid over het Nederlandse standpunt is schadelijk voor de NAVO.	–
	GPV 1 zetel	Kabinet beschermt huwelijk en gezin te weinig tegen emancipatie.	Tegen. Liever gelijk inkomensoffer over de hele linie.	Aarzelt. Voorkeur wordt gegeven aan een gelijk inkomensoffer voor iedereen.	–	Akkoord.	Twijfels bij korter werken per week. Voorkeur voor betaald verlof.	De huidige vrede is geen menselijke verworvenheid maar een geschenk van God.	–

Het Parool

een terughoudende staat, die het goede van de verzorgingsstaat behoudt en mensen tegelijk weer eigen verantwoordelijkheid terug geeft.

De fractieleider van de VVD verdedigde het kabinetsbeleid om vooral in de collectieve sector zware ingrepen toe te passen. In een interruptie-debat met CDA-fractieleider De Vries ontkende Nijpels overigens dat eventuele tegenvallers in de begroting voor '84 vooral in de collectieve sector moeten worden gecompenseerd. Nijpels beriep zich op minister Ruding (financiën), die vindt dat tegenvallers in de eerste plaats moeten worden gecompenseerd in de sector waar ze ontstaan.

In zijn bijdrage bepleitte Nijpels een aparte behandeling van uitkeringsgerechtigden en ambtenaren. Hij noemde het om principiële redenen gerechtvaardigd ambtenaren die aan het arbeidsproces deelnemen, anders te behandelen dan niet-werkenden.

De fractieleider van de VVD verdedigde een aparte behandeling van ambtenaren en uitkeringstrekkers ook om ambtenaren niet teveel achterstand te laten oplopen bij werknemers in

het bedrijfsleven. Volgens hem ontstaat anders het gevaar dat de overheid ,,haar beste krachten" verliest aan het bedrijfsleven en de kwaliteit van het bestuur in gevaar komt.

„Klein rechts"

De kleine rechtse fracties in de Tweede Kamer juichen het toe dat het kabinet-Lubbers strak vasthoudt aan het terugdringen van het financieringstekort, Om die reden achten SGP, GPV en RPF het PvdA- en FNV-alternatief niet reëel.

Fractieleider Van Rossum (SGP) vroeg zich af of stemrecht voor buitenlanders ,,het eerstaangewezen middel" is om herstel van het klimaat te bereiken of dat voorzieningen nodig zijn die het woon- en leefklimaat verbeteren.

Discriminatie, zei Van Rossum, is een groot kwaad, maar ,,indien buitenlanders onvoldoende wordt bijgebracht wat in ons land maatschappelijk en geestelijk van waarde is, dan gaat hun gedrag een aversie oproepen die, hoe kwalijk dit ook is, automatisch leidt tot gescheiden ontwikkeling van samenlevende bevolkingsgroepen".

De SGP-fractieleider maakt zich zorgen over de opkomst van de islam ,.naast het met geweld en list oprukkende communisme". De islam kan de vrijheden van onze samenleving ondergraven, aldus Van Rossum.

Leerling (RPF) vroeg zich af of het offer dat de regering van de burgers vraagt, wel zo evenwichtig mogelijk is verdeeld. Er is een beter ondernemersklimaat gewenst, vindt Leerling, en ,,aldus moet worden gedaan om tot meer ruimte te komen voor de mens om zich met al zijn gaven en talenten te ontplooien en zijn van God gegeven cultuuropdracht uit te voeren".

Volgens de RPF werkt het averechts wanneer de regering een actieve rol speelt bij het stimuleren van de gehuwde vrouw om net als haar man betaald werk te zoeken. Dat ontwricht mogelijkerwijs huwelijk en gezin.

,,De een-oudergezinnen zijn er voor een groot deel het voorbeeld van", aldus Leerling. De lasten daarvan drukken zwaar op de samenleving. ,,Vereenzaming, drugsverslaving en vandalisme kunnen andere gevolgen zijn".

Het kabinet moet zorgen dat een gezond gezinsleven kan gedijen.

Van Rossum (SGP) is van oordeel dat het bedrijfsleven niet mag worden opgezadeld met ,,oneconomische modegrillen als deeltijdbanen", die ,,nu eenmaal duurder zijn dan volletijdsbanen".

Ook Schutte (GPV) twijfelde aan een verdergaande arbeidstijdverkorting omdat die te weinig antwoord geeft op de grote tekorten in onze samenleving. Schutte roemde in dat verband het voorstel van het Gereformeerd maatschappelijk verbond dat een gelijk inkomensoffer over de hele linie voorstaat.

Het schoolgeld voor 12- tot 16-jarigen is voor RPF, SGP en GPV aanvaardbaar. ,,Schoolgeld en leerplicht sluiten elkaar niet principieel uit", zei schutte (GPV).

SGP, RPF en GPV toonden hun danbaarheid dat de bede terug is in de Troonrede en zeiden te hopen dat het kabinet er ook naar handelt.

„Klein links"

Het kabinet breekt met zijn sociaaleconomische en financiële beleid de saamhorigheid waarvan in de Troonrede sprake was af in plaats van haar te bevorderen. Het creëert een nieuwe klasse-maatschappij, die van werkenden en niet-werkenden. De crisis wordt afgewenteld op de armen, op de komende generatie, op het milieu en, via een agressief exportbeleid op de Derde Wereld.

In deze en andere bewoordingen hebben de kleine linkse partijen in de Tweede Kamer (CPN, PSP, PPR en EVP) tijdens de algemene beschouwingen afstand genomen van het kabinetsbeleid.

PPR-fractieleider Ria Beckers beschuldigde het kabinet en ook het parlement ervan de parlementaire democratie geweld aan te doen. De beslissingen vallen in het Catshuis, niet in het parlement. De regeringspartijen overleggen met elkaar en bestrijden elkaar, maar de Tweede Kamer en zeker de oppositie staat goeddeels buitenspel, meent mevrouw Beckers.

Het „no-nonsense-beleid" van het kabinet bekommert zich naar haar oordeel slechts om een zeer beperkte werkelijkheid. ,,Die bestaat uit getallen en berekeningen, gebaseerd op door de feiten achterhaalde vooronderstellingen". Daardoor wordt, zei zij, een soort nieuwe maatschappij van werkenden en niet-werkenden gekweekt. „Weworden geregeerd door technocraten. die maatschappelijke bewegingen negeren.

De PPR vindt het voorgenomen kabinetsbeleid economisch en financieel niet effectief en maatschappelijk onaanvaardbaar. Verworvenheden als koppeling tussen uitkeringen en lonen worden afgebroken. ,,De tijd dat het kapitalisme een vriendelijk gezicht kon hebben is voorbij".

CPN-woordvoerster Ina Brouwer onschreef het in de miljardennota omschreven beleid als ,,het recht pakken van wie je onder controle hebt of kunt krijgen en het geven aan hen over wie geen enkele maatschappelijke controle bestaat". Werkgelegenheid wordt als een fopspeen aangeboden, ze komt er niet.

De regering legt dictaten neer voor ambtenaren en uitkeringsgerechtigden om nog eens 3,5% of zelfs meer in te leveren en op hetzelfde moment bestelt Shell tankers in Zuid-Korea en krijgt daarbij nog subsidie ook. ,,Scherper is het karakter van het kabinet niet te typeren", aldus mevrouw Brouwer.

De CPN, die net als de andere kleine linkse partijen plaatsing van nieuwe kernraketten in Nederland volstrekt afwijst. vroeg hoe de regering denkt de democratische rechten van de vredesbeweging te beschermen „nu nota bene een man als Luns het heeft gewaagd de vredesbeweging in verband te brengen met de opkomst van de nazi's in de jaren dertig".

Volgens Fred van der Spek (PSP) voert het kabinet een beleid dat is gericht op ongelijke behandeling van Nederlanders en buitenlanders, doordat steeds sterker de nadruk wordt gelegd op remigratie en door een verscherpte regelgeving met betrekking tot gezinshereniging van buitenlandse jongeren.

,,Hetis maar een kleine stap van deze beschaafde vormen van ongelijke behandeling naar openlijke vreemdelingenhaat", waarschuwde hij. De regering moet juist het voorbeeld geven van een politiek van non-discriminatie.

Het kabinet drijft een wig tussen de arbeiders van ons volk, tussen hen die vandaag werken en hen die gisteren werkten, constateerde EVP-vertegenwoordigster mevrouw Ubels-Veen. Moedwillig wordt. zei zij, ook een wig gedreven tussen werknemers in bedrijven die niet behoeven in te leveren en de werknemers bij de overheid, de ambtenaren en de trendvolgers.

CP

Centrumpartij-fractieleider Janmaat vroeg het kabinet waar dit het recht vandaan haalt om ons land met een multiraciale samenleving op te zadelen waaraan wij failliet dreigen te gaan. Het stuwmeer van wel toegezegde maar niet uitgegeven ontwikkelingsgelden wil Janmaat gebruiken voor remigratie van buitenlandse werknemers.

Financiële specialisten

Voor de fracties van de PvdA, CDA en VVD voerden ook nog de financiële specialisten het woord. Dit waren achtereenvolgens de heren Wöltgens, Van Dijk en De Korte.

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft het kabinet voorgesteld nog volgend jaar voor een kwart miljard overheidsdeelnemingen in ondernemingen af te stoten. De opbrengst moet worden gebruikt om een gedeelte van de staatsschuld af te lossen en de rentelast te beperken.

De financiele specialist van de VVD, De Korte, meent dat de overheid door deze operatie een beter gebruik maakt van het omvangrijke besparingsoverschot in de particuliere sector.

Samen met Van Dijk (CDA) diende hij een motie in waarin het kabinet wordt gevraagd op korte termijn te komen met een regeling voor het fiscaal aftrekbaar maken van de aankoop van aandelen door particulieren.

De Korte vroeg het kabinet voor 1985 en 1986 een lastenverlichting voor de bedrijven van f 2 mrd definitief toe te zeggen. De VVD'er betuigde instemming mrt hrt FNV-plan voor zover dat de overheidsinvesteringen met ƒ 1,8 mrd wil opvoeren. Hij wees erop dat de investeringen van de overheid in infrastructurele werken (wegen en waterwegen) nu **30%** lager zijn dan tien jaar geleden. Dit tast naar zijn mening ons groeivermogen aan.

Evenals de CDA-fractie heeft de VVD kritiek op de voorgestelde verlaging van de uitkeringspercentages voor bovenminimale uitkeringen per 1 juli. Hij wenste een nuancering van deze maatregelen.

Ter compensatie denkt hij aan de invoering van twee wachtdagen in de Ziektewet voor rekening van de werknemers.

De Korte zette voorts vraagtekens bij de verhoging van het hoogste BTW-tarief. Hij vroeg waarom niet gekozen is voor enkel verhoging van het lage BTW-tarief.

Beide regeringsfracties verbaasden zich dat het kabinet bij de accijnsverhogingen de wijnaccijns buiten schot heeft gelaten.

CDA-woordvoerder Van Dijk onderschreef de plannen van het kabinet. De Miljoenennota en de begroting zag hij als een poging weer greep te krijgen op de overheidsfinancien. Hij zei die poging nadrukkelijk te steunen en de consequenties ervan te aanvaarden. Het internationale beeld van de economie noemde hij hoopgevend voor ons nationale herstel, maar hij tekende daarbij aan dat wij niet te vast op een snelle ononderbroken opleving mogen rekenen.

Daarom mogen wij daarop naar zijn mening ook niet vooruitlopen door de bestedingen te verruimen.

Hij had een paar kritische kanttekeningen bij de lastenverlichting voor de bedrijven van f 2 mrd. Hij signaleerde dat een aantal maatregelen voor de werkgevers een sigaar uit eigen doos betekenen.

Wöltgens wees in zijn verdediging van het PvdA-alternatief op het feit dat de verlaging van het financieringstekort met 0,3% in de plannen van het kabinet een zuiver statistische verlaging is. Naarmate je minder woningwetwoningen en meer vrije sectorwoningen in je bouwprogramma hebt wordt het bedrag dat relevant is voor het financieringstekort lager.

Het beslag op de kapitaalmarkt door dat woningbouwprogramma is echter niet geringer dan bij een programma met een andere woningverdeling, aldus Wöltgens.

Het kwam nog tot een botsing tussen CDA-fractieleider De Vries en Woltgens over de inkomensachteruitgang. Woltgens verweet De Vries een verkeerde voorstelling te geven door op te merken dat de 3,5% korting op ambtenarensalarissen en uitkeringen die het kabinet per 1 januari wil invoeren slechts een netto-inkomensachteruitgang van f 5 per maand voor de minima en f 15 voor de modale werknemer betekent. ,,Het gaat erom wat de mensen met hun inkomen kunnen kopen en dan is het koopkrachtverlies f 50 per maand voor de minima en f80 per maand voor de modale ambtenaar", aldus Wöltgens .

De Vries erkende de juistheid van die becijfering.

Antwoord regering

Namens de regering werd de Tweede *Kamer beantwoord door premier* Lub-

bers en minister Ruding van financiën.

Minister-president Lubbers wijst het alternatief van de Partij van de Arbeid voor de regeringsplannen af. Het tegenplan van de PvdA om meer te stimuleren en minder te bezuinigen is volgens Lubbers ,,een gevaarlijke weg".

Hij voorziet dat het PvdA-plan in latere jaren, na '84, zal leiden tot grotere tekorten voor de overheid.

Lubbers verdedigde de regeringsplannen omdat, niet weliswaar zware ingrepen, de scheefgegroeide economie weer gezond wordt gemaakt. Hij ontkende dat de regering hierhii ..met de botte bijl" werkt.

Het centrale punt in de regeringsplannen is volgens Lubbers het terugdringen van de collectieve sector en het scheppen van ruimte voor het bedrijfsleven. Als belangrijk verschil met de opvattingen van de Partij van de Arbeid noemde hij het feit dat de regering de maatschappelijke sectoren hun eigen verantwoordelijkheid geeft en de overheid geen allesoverheersende rol speelt.

Tussen de premier en oppositieleider Den Uyl ontstond een uitvoerig debat over de effecten van de wederzijdse plannen.

Lubbers zei sterk te twijfelen of een door de PvdA gewenst expansief beleid ook tot extra groei leidt. Naar zijn mening zal de extra groei door extra lasten. als gevolg van een hoog financieringstekort, worden weggenomen. De premier zei in het plan van de PvdA geen elementen te zien, waardoor het tekort van de overheid kleiner zal worden.

Volgens Lubbers is dit het grote manco van de PvdA-visie en wordt een dergelijke politiek in de samenleving niet meer geaccepteerd. ,,Ik houd het erop dat de doorsnee-Nederlander allemachtig goed aanvoelt dat wij niet door kunnen gaan met het laten toenemen van het financieringstekort en de staatsschuld", aldus de premier.

PvdA-fractieleider Den Uyl stelde daar tegenover dat de extra groei van de economie, die uit zijn stimuleringsplannen zou volgen, meer vertrouwen zal wekken dan de zware ombuigingen die de regering nodig acht om een beperkte terugdringing van het financieringstekort te bereiken. Daarbij betwijfelde hij sterk of de regering met zijn politiek ook werkelijk het tekort zal terugdringen.

Premier Lubbers kritiseerde de PvdA verder nog voor het feit dat zij in advertenties suggereert dat het financieringstekort bij uitvoering van haar plannen in 1986 met 2% daalt. Lubbers noemde dit onzorgvuldig, omdat de doorberekening van de plannen door het Centraal Planbureau beperkt is gebleven tot 1984.

Als werkgevers en werknemers bereid zijn tot verdergaande afspraken over korter werken, dan zal het kabinet daaraan voor zijn financiële beleid gevolgen verbinden indien die afspraken de overheid voordeel bieden. Lubbers vindt dat arbeidsduurverkorting en herverdeling van werk – onderdeel van het zogenoemde derde spoor van het kabinetsbeleid – in de eerste plaats een verantwoordelijkheid is van de sociale partners.

„We zijn op dit gebied een stukje op gang gekomen maar we zouden de zaak wat moeten intensiveren". aldus de premier over het werkgelegenheidsbeleid. Hij zei dat het een goede zaak is meer inkomen in te leveren voor meer arbeidsplaatsen. zoals is voorzien in het PvdA-alternatief voor het kabinetsbeleid. Ook hoopt de premier dat versnelling van het proces van arbeidstijdverkorting een rol speelt in het overleg tussen kabinet en sociale partners.

PvdA-leider Den Uyl wees erop dat zijn plan voorziet in compensatie van dat extra inleveren voor korter werken. Daarop zei Lubbers dat het kabinet voor premieverlaging heeft gekozen om korter werken te bevorderen. Hij is bereid tot een open gesprek met de sociale partners over de betekenis voor het beleid van eventuele verdergaande afspraken over korter werken. Lubbers doelde op de situatie dat voor de economie als geheel en voor de overheid in het bijzonder verdergaand korter werken voordelig zou uitpakken.

Dat het kabinet in het voorgenomen overleg met de sociale partners zaken als het duurdere aardgas, de hogere huren en BTW-verhoging ter discussie stelt, zou een verkeerde voorstelling van mijn woorden zijn," zo zei Lubbers tot Den Uyl. Lubbers merkte op zijn eigen plan te willen uitvoeren en niet onderdelen van Den Uyls plan. waarvan hij nog zei dat het heel anders is dan het alternatief van de FNV.

Over het komende gesprek in de Stichting van de arbeid zei hij verder dat de sociale partners best andere prioriteiten zouden kunnen ontvouwen dan het kabinet.

„U krijgt niet uit mijn mond dat de regering het wenselijk vindt dat aan korter werken meer wordt gedaan dan is overeengekomen". hield hij Den Uyl voor. „Maar als er meer kan, dan is de minister van financiën best bereid om de voordelen daarvan voor de overheid niet helemaal in zijn zak te steken". Lubbers legde er de nadruk op dat het kabinet bereid is met de partners belemmeringen te bespreken. Hij bestreed dat hij met de sociale partners ,,met de mond dicht praat", zoals Den Uyl concludeerde.

Op een vraag van De Vries of de overheid bereid is voor haar werknemers het tempo van arbeidsduurverkorting op te voeren als het in het bedrijfsleven tot versnellen komt. wilde Lubbers niet ingaan. Met alweer een nieuwe taakstelling krijgt minister Rietkerk (binnenlandse zaken) het nog moeilijker. aldus de premier. Rietkerk onderhandelt met de ambtenarenbonden over korter werken tegen een herbezetting van de opengevallen plaatsen voor 80%.

Later in het debat zei minister Ruding (financiën) over inkomensmatiging in de marktsector van 3,5%, in navolging van de collectieve sector, dat dan de opbrengstderving voor de overheid (minder loonbelasting en dergelijke) de voordelen van zo'n inkomensverlaging geheel teniet zou doen. Op lange termijn ontstaan wel wat voordelen voor het overheidsbudget. aldus Ruding.

Over de salariskorting voor ambtenaren zei Lubbers dat het natuurlijk een fors inkomensoffer blijft. Hij vindt niet, zoals VVD-leider Nijpels dat bij algemene kortingen uitkeringsgerechtigden meer moeten inleveren dan ambtenaren. Nijpels ziet in gelijk inleveren van die groepen een nieuwe koppeling. die hij niet wenst. Lubbers zei dat er geen enkele reden is bij .,generieke kortingen" de ene groep lager te laten uitkomen dan de ander. De VVD-leider noemde dit een principieel antwoord en politiek van belang.

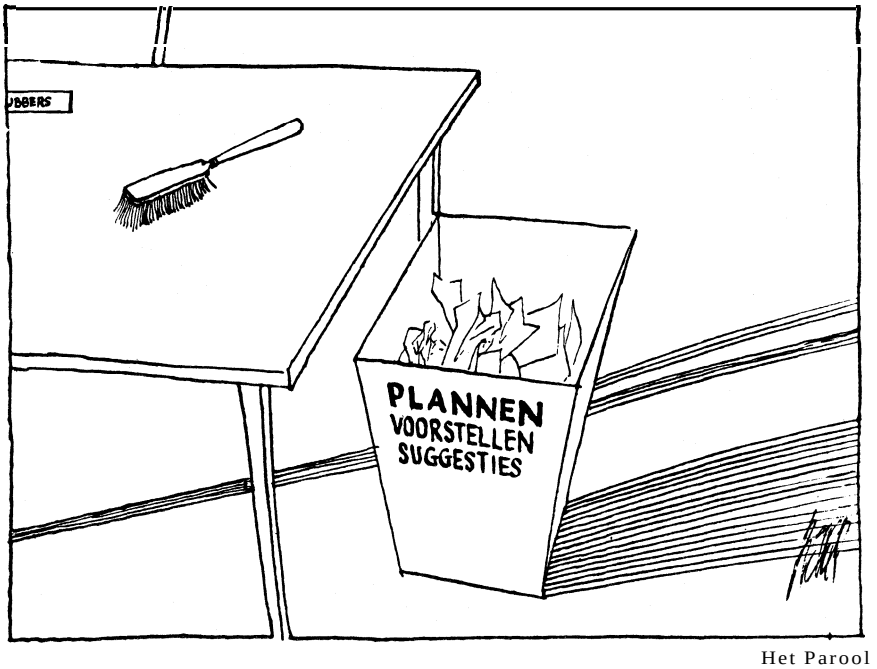
Lubbers keerde zich tegen het van alle kanten geuite verzet tegen onderbrenging van personeel van omroepen, bedrijfsverenigingen en ziekenfondsen bij de trendvolgers. De bezwaren gelden met name het tijdelijke regime. in afwachting van een meer definitieve regeling met betrekking tot de trendvolgers. Lubbers vindt dat als de Kamer fundamenteel de mening deelt dat de betrokken groepen de arbeidsvoorwaarden van de collectieve sector moeten volgen, dat evengoed nu al kan worden geregeld via het genomen besluit.

Het kabinet is bereid een eventuele VN-resolutie tot bevriezing van de kernwapenarsenalen in Oost en West ,,positief-kritisch" te toetsen. Het wil daarmee tegemoet komen aan een motie-De Vries (CDA).

Deze toezegging heeft premier Lubbers gedaan op voorwaarde dat het kabinet de motie mag uitleggen zoals fractievoorzitter De Vries haar had toegelicht.

In zijn toelichting had De Vries gezegd dat een dergelijke „Freeze" niet als absolute bevestiging van de status quo op kernwapengebied mag worden gezien en evenmin als een ,,legitimatie van het bestaande overwicht aan middellange-afstandswapens van de Sowjet-Unie". Met De Vries wilde Lubbers niet uitsluiten dat een wederzijdse en verifieerbare bevriezing afhankelijk van de voorwaarden. een ,,tussenstap in het dynamische wapenbeheersingsproces kan zijn'..

De premier had kritiek op de linkse oppositie. Hij legde er de nadruk op dat de positie van het kabinet is dat Nederland op het gebied van de middellange-afstandswapens (INF) niets moet doen of nalaten wat de wapenbeheersingsbesprekingen van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten in Genève kan schaden. De doelstel-



Het Parool

ling is niet alleen het voorkomen van plaatsing in West-Europa maar ook het laten verdwijnen van al bestaande nieuwe Russische middellange-afstandswapens als SS-20.
Wie echter. zoals de PvdA, plaatsing van dergelijke wapens aan NAVO-zijde onvoorwaardelijk en voor altijd afwijst. plaatst zichzelf in feite buiten ,.het onderhandelingsmodel". zei Lubbers.
,,Het gaat niet aan voor alle omstandigheden neen te zeggen. ik vermag niet in te zien hoe je dan tegelijkertijd bij onderhandelingen betrokken kunt zijn. Wij kunnen in internatioaal overleg niet namens de PvdA spreken. U maakt het de regering moeilijk creatief bezig te zijn. ter wijl u naar verwijt dat niet te doen", zei de premier.
Op de tegenwerping van oppositieleider Den Uyl dat de PvdA voor een integratie van de INF-besprekingen en die over strategische wapens (START) is. reageerde Lubbers met de opmerking dat de PvdA gezien haar categorische afwijzing van de NAVO-kernwapenmodernisering (dat wil zeggen ook van de eventuele plaatsing van kruisraketten) wel tot zo'n pleidooi moet komen om nog enige basis te hebben om mee te blijven spreken over wapenbeheersing.
Op het verweer van Den Uyl dat een meerderheid van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden ook voor zo'n integratie is, antwoordde Lubbers dat dit Huis niet zoals de PvdA voor alle gevallen de plaatsing van kruisraketten in West-Europa afwijst.
Lubbers wees ook een motie van de D'66-er Engwirda van de hand waarin werd gevraagd om een half jaar uitstel van de plaatsing van nieuwe NAVO-kernwapens. op voorwaarde dat de Sowjet-Unie met ontmanteling van een aantal SS-20's begint. In Engwirda's gedachtengang zou – als de Sowjet-Unie haar SS-20-installaties van de huidige 354 tot 160 zou willen terugbrengen – geen plaatsing in West-Europa nodig zijn. Hij achtte de situatie aanvaardbaar, want zij zou gelijk zijn aan die voor 1977.
Kern van het vraagstuk is volgens Lubbers dat de Sowjet-Unie niet werkelijk haar overmacht op het gebied van de middellange-afstandswapens erkent of bereid is op dat gebied tot reducties te besluiten. ,,Het zou kunnen zijn dat de Sowjet-Unie meent zonder onderhandelingen haar doel te kunnen bereiken". aldus Lubbers. Hij hield Engwirda voor dat het in diens gedachtengang – terug naar de situatie van voor 1977 dus – logischer zou zijn als de Sowjet-Unie 160 oudere wapensystemen als SS-4 en SS-5 zou behouden dan de modernere, mobiele. driekoppige en herlaadbare SS-20's.
De premier ging in zijn antwoord aan de Tweede Kamer niet in op de controverse tussen VVD en CDA over het gewenste karakter en het publicatietijdstip van de nieuwe defensienota. Hij heeft eerder deze nota voor december aanstaande aangekondigd, dan nog zonder eindconclusies over het kernwapenbeleid.

Minister Ruding (financiën) vindt het niet realistisch volgend jaar een kwart miljard aan overheidsdeelnemingen indernemingen af te stoten. Hij heeft geen principiële bezwaren tegen een dergelijke privatisering.

Ruding geeft er de voorkeur aan alles zo praktisch mogelijk en niet ideologisch te bekijken. In de praktijk moet men zich van zo'n operatie niet te veel voorstellen, aldus de bewindsman. Als het gaat om deelnemingen die nauwelijks iets opbrengen, zijn ze moeilijk te verkopen en als ze profijt opleveren, valt het voordeel van de verkoop moeilijk te zien, zei hij.
Het fiscaal aftrekbaar maken van de koop van aandelen valt niet voor 1985 in te voeren, antwoordde Ruding naar aanleiding van een motie van Van Dijk (CDA) en De Korte. Hij beloofde spoed te zetten achter een departementale studie over dit onderwerp.
Tegenover Van Dijk verdedigde de minister de keus van het kabinet om lastenverlichting voor het bedrijfsleven niet de vorm te laten krijgen van extra verlaging van werkgeverspremies. Gekozen is voor onder meer verlaging van de vennootschapsbelasting. Hij zegde de regeringsfracties toe dat de voorgenomen lastenverlichting in de sfeer van de inkomensbelasting voor ondernemers die niet onder de vennootschapsbelasting vallen, een passende vertaling zal zijn van de lagere vennootschapsbelasting.
Ruding erkende dat reductie van het financieringstekort van de overheid in het afgesproken tempo van 1'/~3per jaar tot 7½% van het nationaal inkomen in 1986 moeilijk haalbaar is. ,,Maarik vind het veel te vroeg om vast te stellen dat deze doelstelling vervallen is".
Over de noodzakelijke extra bezuinigingen in 1984 zal de Kamer in het komende voorjaar worden ingelicht. Ruding herhaalde zijn opvatting dat volledig automatisch toepassen van de verdeelsleutel voor bezuinigingen, vervat in het regeerakkoord, niet gerechtvaardigd is.

CONFLICT VAN DAM-LUBBERS

Bij een interruptie in het antwoord aan de Kamer van premier Lubbers door TK-lid Van Dam (PvdA) kwam het tussen beide heren tot een conflict. Het interruptiedebat verliep als volgt:

De heer Van Dam (PvdA): Mag ik de minister-president eens wat vragen? Ik krijg over dat probleem van de ectite minima nogal eens een paar brieven en ik wou eens een poging doen, dat wat dichter bij de mensen te brengen
Stei: u hebt een tuinman, Flipse heet hij. Die krijgt van u honderd gulden in de maand. Op een gegeven moment zegt u: ,,Flipse, het zijn moeilijke tijden, wij doen er een tientje af, maar je hebt het zo moeilijk, je krijgt een eenmalige uitkering." En Flipse zegt: Dank u wel, mijnheer, dat is prachtig." Volgend jaar weer. U zegt: ,,Flipse de tijden blijven moeilijk. Wij doen er weer een tientje af. maar eenmalige uitkering. ,,Flipse komt thuis. geeft het loonzakje aan zijn vrouw en die zegt: ,,Flipse, jc hebt een tientje minder volgens mij." ,,Nee", zegt Flipse, ,,ik heb een eenmalige uitkering weer gehad." ,,Nee".zegt zij, , je hebt een tientje minder. Volgens mij heb jij je laten ,.belubberen." Flipse komt bij u terug en zegt: ,,Maar, mijnheer Lubbers, hoe kan dat nou?" Hoe legt u hem dat dan uit?
Minister Lubbers: Ik zou dat niet uitleggen. Ik zou dat niet hoeven te doen. want ik zou ook die man niet met dat verhaal naar huis gestuurd hebben. Het is namelijk uw verhaal, het is niet het mijne. Zo is het!
De heer Van Dam (PvdA): Ja, zo is het: Dat is toch de systematiek van de eenmalige uitkering of niet?
Minister Lubbers: Nee. nooit is die voorstelling gegeven. U suggereert nou, dat thuis de vrouw van die mijnheer zou moeten ontdekken, dat de goede man bedonderd is. Nou, ik vind het niet erg koosjer om de voorstelling te geven alsof iemand dat zo zou doen en alsof de overheid dat zo zou doen.
De heer Van Dam (PvdA): Juist, dat is niet koosjer. Op blz. 53 van de Miljoenennota staat het staatje over de inkomensverdeling. Er staat: sociale minima –3,5%. Vervolgens staat er: aan de echte minima zal een eenmalige uitkering worden verstrekt. welke ertoe leidt dat de inkomensachteruitgang voor deze categorie inkomenstrekkers met 3.5% wordt beperkt. Iedere normale Nederlander die dit leest. ziet dat alle minima er 3,5% op achteruitgaan, behalve de echte minima. De werkelijkheid is echter dat de echte minima, als zij de eenmalige uitkering niet kregen, er 6,2% op achteruit zouden gaan. Deze groep gaat er nu 2.7% op achter achteruitgang van de andere minima vorig jaar. Volgend jaar gaan de echte minima er 3.5% op achteruit. Alle echte minima worden, net als die tuinman. ,.belubberd"!
Minister Lubbers: Mijnheer de Voorzitter! Tegen deze woordspeling moet ik groot bezwaar maken. De fractievoorzitter van de partij van de heer Van Dam heeft een probleem onder ogen gebracht en er vragen over gesteld. Hij behoort dus tot die groep van Nederlanders die de intelligentie wordt toegemeten dit te zien. Het is uitgebreid besproken, iedere keer weer. Ik heb hier betoogd dat dit een reëel probleem is. Ik heb geen enkele indruk willen wekken dat dit geen reëel probleem is. De heer Van Dam probeert nu de suggestie te wekken dat de regering hier de zaak aan het bedonderen is. Ik acht dit volstrekt onaanvaardbaar. Als hij, hoe geestig hij het ook vindt, een woordspeling invoegt, acht ik dat, ook als oud-collega, onder de maat! (applaus ter rechter zijde).
De heer Van Dam (PvdA) Wij zullen eens kijken, hoe de mensen thuis klappen! Als de minister dit de mensen onder ogen wil brengen, zou hij dit dan, de problematiek kennende, neerschrijven zoals het op blz. 53 van de Miljoenennota staat?
Minister Lubbers: Zelfs als de heer Van Dam deze interventie inzake zijn bezwaren tegen deze tekst aan het begin had gemaakt, had deze een minimum aan geloofwaardigheid gehad. Ik heb in alle rust uiteengezet dat ik dit probleem niet wegpoets, dat ik het ondcrkcn en dat ik erop inga zoals gevraagd door de fractievoorzitter van de PvdA. Het heeft dan ook geen pas om nu een act op te voeren. want meer is het niet!
De heer Van Dam (PvdA): Ik voer hier geen act op!
Minister Lubbers: Jawel!
De heer Van Dam (PvdA): De minister kan alle stukken van voorgaande jaren nalezen. Er wordt ieder jaar opnieuw in de stukken en op de televisie door mensen van de regering gesproken over extra bescherming van de koopkracht van de minima. Voor de minima zou er een extra bescherming van de koopkracht zijn. Dit is echter niet waar! De echte minima leveren precies hetzelfde in als alle andere minima, alleen één jaar later.
Minister Lubbers: Ik zal het nog eens precies uitleggen. In de sociale uitkeringen, waar de mensen de premies betaald hebben. krijgt men bepaalde uitkeringen. Dat recht hebben deze mensen. Dit recht kan bij de wet op een bepaalde manier veranderd worden. Wij hebben gesteld – dit is al jaren geleden – dat gezien de ontwikkeling de echte minima een éénmalige uitkering krijgen. Het woord „éénmalig" is nooit verzwegen! Deze uitkering is niet op enigerlei structurele wijze in het systeem gedekt. Dit is bekend. Daarom komt ieder jaar de vraag op: is hieraan iets te doen? Hoe hoog kan de uitkering zijn?
Ik houd staande dat vanuit de regering en vanuit het parlement niet het idee is gewekt, dat wij een éénmalige uitkering jaar op jaar op jaar op jaar verhoogd hebben om de koopkrachtoffers van twee, drie of vier jaar, zolang het systeem loopt. gecumuleerd op te vangen. Het is inderdaad duidelijk dat ook de echte minima koopkrachtoffers brengen. Juist omdat deze offers zo groot zijn en er vervolgens een cumulatie op dreigt te treden als deze uitkering wegvalt, bekijken wij jaar op jaar wat hieraan kan worden gedaan! Wij zetten op papier hoeveel dit is.

Slot debatten. Moties

Aan het slot van de debatten sprak de Tweede Kamer de wens uit, dat de regering „open en reëel overleg" voert met de ambtenarenbonden over inkomensoffers. Ook moet zij met werkge-

vers en werknemers in de marktsector overleggen over verdergaande arbeidsduurverkorting, mede om de inkomensverschillen met de collectieve sector in 1984 zoveel mogelijk te verkleinen.

De Kamer sprak haar wens uit door aanvaarding van twee moties.
Aanvaard door een meerderheid van CDA. VVD, D'66 en klein rechts werd een motie van de GPV'er Schutte waarin wordt aangedrongen op open en reëel overleg met de organisaties van overheidspersoneel. ,,uitgaandevan de onvermijdelijkheid dat van ambtenaren en trendvolgers een inkomensoffer wordt gevraagd". Daarbij dient rekening te worden gehouden ,,zowel met de inkomensontwikkeling in de marktsector als met feitelijke verschillen in arbeidsvoorwaarden en omstandigheden tussen werkenden in de collectieve sector en in de marktsector.
Minister-president Lubbers zei met die opdracht uit de voeten te kunnen.
De leiders van de regeringsgezinde fracties Di Vries (CDA) en Nijpels (VVD), kregen met steun van D'66 de Kamer achter een motie over het al aangekondigde overleg van kabinet met de sociale partners in de Stichting van de arbeid. Zij dienden de motie aan het eind van het debat in.
De Kamer vindt dat de regering in het overleg ten minste moet betrekken.
- Verdergaande arbeidsduurverkorting gericht op verbetering van de werkgelegenheid en rendementsherstel, mede om optrcdcndc inkomensverschillen tussen de markt- en de collectieve sector in 1984 zoveel mogelijk te verkleinen.
- Bereidheid van het kabinet om positieve effecten van arbeidsduurverkorting in de marktsector op de overheidsfinanciën in te zetten voor financiering van verdergaande arbeidsduurverkorting dan wel koopkrachtverbetering.
- Het opzetten van bouwprojecten voor langdurig werklozen en bevorderen van nieuwe initiatieven om deze categorie werklozen in te schakelen in het arbeidsproces.

De regering moet ernaar streven dit overleg in een ,,meerjarig kader" te plaatsen, vindt de Tweede Kamer.
PvdA-leider Den Uyl verwierf vrijwel Kamerbrede steun – alleen de VVD stemde tegen – voor een motie die de regering maant in het overleg met de Stichting van de arbeid over het sociaal-economisch beleid ook de gepresenteerde alternatieven voor het kabinetsbeleid te betrekken. In het bijzonder de vakcentrale FNV en de PvdA en D'66 zijn met alternatieve plannen naar buiten getreden.
De Kamer sprak ook uit dat de regering volgend jaar honderd miljoen gulden moet steken in achterstallige werken zoals dijkversterking, havenwerken, wegen en stadsvernieuwing. Minister-president Lubbers stelt zich voor die wens in het Stichtingsoverleg in te brengen. Ten aanzien van de financiering hield hij een slag om de arm.
Het kabinet zal over het totaal van geld kostende wensen vanuit de Kamer – onder andere afschaffing schoolgeldplan voortgezet onderwijs, beperken huurverhoging – nog zijn gedachten laten gaan.
Lubbers meldde dat er drie mogelijkheden zijn op dit punt, waarin nog geen keus is gedaan: laten oplopen van het financieringstekort met de extra's. aanwijzen van compenserende bezuinigingen of het benodigde geld binnen halen via hogere heffingen en dergelijke.
Met algemene stemmen sprak de Kamer uit dat de werknemers van omroepen, ziekenfondsen en bedrijfsverenigingen niet vooruitlopend op een nieuw regime tot trendvolger mogen worden aangewezen krachtens een tijdelijke wet. De regering moet het genomen aanwijzingsbesluit ongedaan maken en met de betrokken sectoren gaan praten op basis van definitieve wettelijke regeling van overheidsinvloed op de arbeidsvoorwaarden. De motie was ingediend door De Vries. Nijpels (D'66), en Woltgens (PvdA).
Lubbers had voordat het tot aanvaarding van deze motie kwam, bezwaar gemaakt. Loslaten van het aanwijzirigsbesluit betekent volgens hem een gat van 90 miljoen gulden doordat de ruim 30.000 werknemers in die sectoren dan niet onder salariskortirig en andere maatregelen voor ambtenaren en trendvolgers vallen. Daarbij ging het Lubbers vooral om de ten laste van de rijksbegroting komende werknemers van de omroepen
Vanuit de Kamer werd tegengeworpen dat het kabinet zelf heeft nagelaten tijdig de al lang in voorbereiding zijnde definitieve regeling met bekostigingsvoorwaarden voor trendvolgers af te ronden. ,,De premier stelt het voor alsof de Kamer nu een gat slaat van 90 miljoen. terwijl zij al vorig jaar een duidelijk standpunt had", sprak De Vries.

Aan het eind van de algemene beschouwingen werd verder duidelijk, dat de voor december toegezegde defensienota dan niet zal verschijnen, maar dat dat waarschijnlijk pas in het vroege voorjaar van 1984 zal gebeuren.

Na een klemmend pleidooi van VVD-fractieleider Nijpels voor een complete nota. met afgeronde kabinetsstandpunten over zowel de conventionele als de nucleaire NAVO-bijdrage, zei premier Lubbers dat hij zich niet meer op een defensienota in december wil vastleggen. Nijpels' collega De Vries (CDA)zei aansluitend dat hij zich daarin kon vinden.
Tot nu toe waren CDA en VVD verdeeld over het karakter en de publikatiedatum van de nota. De CDA-fractie prefereerde een nota in december met een afgerond conventioneel gedeelte, waarover de NAVO al is geconsulteerd, en een voorwaardelijk kernwapenhoofdstuk zonder afgeronde NAVO-consultatie, of een kabinetsstandpunt over het al dan niet voortzetten van Nederlandse kernwapentaken. Premier Lubbers had enkele weken eerder conform deze opvatting een nota voor december aangekondigd.,.
Nadat Nijpels nog eens had herhaald dat zijn fractie slechts een complete defensienota wenst te bespreken, in een samenhangend debat over conventionele defensie, bestaande kernwapentaken en een besluit over de eventuele plaatsing van kruisraketten. antwoordde Lubbers dat hij zich niet meer aan de maand december wil binden.
In een interruptiedebat met oppositieleider Den Uyl voegde Lubbers daaraan toe dat, als de defensienota op nucleair gebied duidelijke beleidsplannen moet bevatten en de maand december moet worden gehaald, ,,het vrijwel onmogelijk" lijkt daarover dan nog tijdig de (minimaal zes weken durende) NAVO-consultatie achter de rug te hebben. Daarbij komt dat, zo zei Lubbers, het kabinet voor zijn eerste oordeelsvorming wil wachten tot, eind okt., een NAVO-studie over het gewenste aanval tactische kernladingen in West-Europa gereed is.
,,Wij komen dus zo snel mogelijk met die nota. Wij zijn het erover eens dat zij van goede kwaliteit moet zijn. Er is altijd een samenhang tussen procedure en inhoud. Juist in het licht van de elementen die ik heb genoemd. vraagt dit natuurlijk om een grondige afweging. Die zullen wij in het kabinet op het geijkte moment maken", aldus Lubbers. Oppositieleider Den Uyl: .,Komt die nota nu in december of niet?" Lubbers: ,,Zij komt zo snel mogelijk. ik leg mij niet vast".
Eerder had de premier bij zijn afwijzing van een (verworpen) motie van mevrouw Ubels (EVP) betoogd dat een ,,ontkoppelde" besluitvorming over voortzetting van bestaande kernwapentaken en de eventuele plaatsing van kruisraketten ongewenst is. Tussen die twee soorten besluiten bestaat geen militair-technisch maar wel een politiek verband, zei Lubbers.

Moties gericht op uitstel van de plaatsing van nieuwe NAVO-kernwapens in Europa werden verworpen. Zo'n motie van oppositieleider Den Uyl kreeg onder andere wel de steun van de CDA'ers Scholten, Faber, Dijkman, Buikema en mevrouw Laning.
Aanvaard werd wel een motie-De Vries (CDA)die vraagt een VN-resolutie over een wederzijdse verifieerbare bevriezing van kernwapens in Oost en West „positiefkritisch" te toetsen. Na de uitleg van De Vries en de premier, namelijk dat een dergelijke resolutie niet de status quo mag bevestigen of onevenwichtigheden op kernwapengebied mag legitimeren, stemden de regeringspartijen voor, met uitzondering van de CDA'ers Dijkman en Scholten.

PvdA-fractieleider Den Uyl verwijt het CDA dat die partij door het accepteren van de regeringsvoorstellen voor volgend jaar zijn sociale gezicht heeft verloren. Volgens de oppositieleider is er nauwelijks nog sprake van verschil in opstelling tussen CDA en VVD.

Aan het slot van de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer stelde Den Uyl vast dat de. volgens hem, opgetreden verschuiving van het CDA zal leiden tot confrontaties en botsingen met grote groepen uit de samenleving. Hij signaleerde dat het CDA daarbij ook in conflict zal komen met groepen ,,die vroeger nog een sociaal gezicht in het CDA plachten te herkennen.".
De oppositieleider constateerde verder dat de regering nauwelijks tegenspel van de regeringsfracties kreeg en zo een ,,walk-over" heeft kunnen maken. .,De heer Lubbers had ditmaal geen kind aan Nijpels en De Vries". aldus Den Uyl.
Bij zijn constatering dat er nauwelijks meer sprake is van verschil in opstelling tussen CDA en VVD noemde Den Uyl de filosofie van beide fracties dat de staat terughoudend moet zijn en de overheid moet terugtreden.
CDA-fractieleider De Vries ontkende na de debatten voor de NOS-radio dat het CDA naar rechts zou zijn opgeschoven. Hij zei dat het streven naar een terugtreden van de overheid zeker al tien jaar gemeengoed is in het CDA.
In zijn kritiek stelde Den Uyl de christen-democraten verantwoordelijk voor het loslaten van de koppeling tussen de inkomens in de marktsector en die van ambtenaren en uitkeringstrekkers. Naar zijn mening heeft het CDA de ontkoppeling geaccepteerd ,.als een victorie van de VVD".
Den Uyl verweet het CDA ook dat zij geen initiatieven heeft genomen om de teruggang van het budget voor ontwikkelingssamenwerking te voorkomen. Tenslotte suggereerde hij dat het CDA zijn geestverwante minister van defensie te weinig in bescherming had genomen tegen aanvallen van de VVD.
Volgens Den Uyl had de VVD door vergaande eisen te stellen over karakter en inhoud van de defensienota het werk van minister De Ruiter ,,gediskwalificeerd". Eerder in de debatten beschuldigde Den Uyl de VVD dat zij de CDA-minister in deze kwestie ,,het pistool op de borst zette".

VVD-fractieleider Nijpels nam scherp stelling tegen deze kritiek van de oppositieleider. Nijpels ontkende dat er sprake zou zijn van een ,,staat van oorlog" of een ,,een verhoogde staat van waakzaamheid" tegenover de minister van defensie. Hij sprak zijn vertrouwen uit dat minister De Ruiter in het kabinet tot een verantwoord en voor de VVD acceptabel veiligheidsbeleid zal komen
CDA-fractieleider De Vries steide vervoigens tevreden vast dat de VVD openlijk zijn vertrouwen in minister De Ruiter had uitgesproken. Hij betreurde echter wel dat er aanleiding was ontstaan waardoor de VVD dit vertrouwen moest uitspreken. (NRC H'blad. Het Parool, ANP, Handelingen Tweede Kamer)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

VERKIEZINGEN IN BREMEN. AANVULLING

Op pag. 63411 e.v. is verslag uitgebracht van de verkiezingen op 25 sept. in Bremen (en Hessen).
M.b.t. de verkiezingen in Bremen nog de volgende aanvulling: De stemgerechtigden in Bremen konden kiezen uit meerdere Groene lijsten. Eén ervan vertegenwoordigde de landelijke groepering van Groenen, die in de Bondsdag vertegenwoordigd is; deze partij behaalde nu 5,4% en bezet in de Bürgerschaft 5 zetels. De andere Groene lijst vertegenwoordigde een plaatselijke groepering in Bremen (Bremer Grune Liste, in de tabel aangegeven als Groenen (Bremen),die er vier jaar tevoren als eerste Groene partij in geslaagd was zetels in een Westduits parlement te verwerven, maar die nu niet in de volksvertegenwoordiging van Bremen terugkeerde.

BEGROTING-1984

Van 7-9 sept. heeft de Bondsdag in eerste lezing gedebatteerd over de begroting voor 1984, die door minister Stoltenberg van financiën op de eerste dag van dit debat was ingediend.
Een debat in de eerste lezing over de begroting voor het volgend jaar in de Westduitse Bondsdag is te vergelijken met de algemene politieke en financiële beschouwingen in de Nederlandse Tweede Kamer.
De begroting voor 1984 was de eerste, die onder volledige verantwoordelijkheid van het kabinet-Kohl – een coalitie van CDU, CSU en FDP – was opgesteld. De begroting voor 1983 was nog voorbereid door het kabinet-Schmidt – een coalitie van SPD en FDP.

De federale overheidsuitgaven (ruw geschat ongeveer de helft van de totale uitgaven van federale, regionale en plaatselijke overheden) bedragen voor volgend jaar 257.7 miljard D-mark. Dat is een nominale stijging van slechts 1,8 procent – een van de geringste stijgingen uit de geschiedenis van de Bondsrepubliek.
Het begrotingstekort bedraagt 37,3 miljard en dat is ongeveer 3,5 miljard minder dan het tekort over dit lopende jaar.
Niettemin overtreedt ook de christen-democratische bewindsman net als zijn voorganger op financiën artikel 115 van de grondwet. Dit zegt dat de overheid niet meer krediet mag opnemen dan zij aan investeringsuitgaven op de begroting heeft staan – een artikel dat met de inflatieschrik van Weimar nog in de benen destijds in de grondwet is opgenomen. De investeringsuitgaven bedragen op de begroting van 1984 bijna 35 miljard D-mark – iets minder dus dan het begrotingstekort. Voor 1985 heeft minister Stoltenberg echter beterschap beloofd.
De ombuigingen hebben een voorzichtig karakter en weerspiegelen het compromis waartoe christen-democraten binnen hun eigen gelederen per definitie gedwongen zijn. Er wordt voor 6,5 miljard D-mark bezuinigd op pensioenen, op werkloosheidsuitkeringen en op ambtenaren en semi-ambtenarensalarissen.
De werkloosheidsuitkering voor werklozen zonder kinderen gaat omlaag van 68 naar 63 procent van het laatst genoten netto-inkomen.
De Arbeitslosenhilfe – een soort verlengde WW – gaat van 58 naar 56 procent van het laatste netto-inkomen.
Ook de uitkering van werkloze schooiverlaters gaat omlaag.
Het zwangerschapsverlof wordt van vier naar drie maanden gereduceerd. al is daarover binnen de CDU-fractie onenigheid.
Voorts wil het kabinet-Kohl kappen in de ambtenarensalarissen. Voor volgend jaar is een zg. ,,adempauze" van negen maanden voorzien, waarin de ambtenarensalarissen niet zullen stijgen. Verder zullen de aanvangssalarissen voor ambtenaren worden verlaagd. Ten slotte streeft men ernaar een reeks privileges van ambtenaren te schrappen.
De hoop bij het kabinet is dat de semi-ambtenaren, die het overgrote deel uitmaken. deze adempauze zullen volgen.
Daar staat tegenover een lastenverlichting voor het bedrijfsleven van 3,3 miljard D-mark.
De vrije voet bij de vermogensbelasting gaat van 70.000 naar 200.000 D-mark omhoog; afschrijvingen mogen versneld worden opgevoerd, afschrijvingen voor investeringen worden verruimd: ook komen er speciale voordelen bij energie-besparende investeringen.

Navolgende schets van de politieke verhoudingen na één jaar kabinet-Kohl, zoals die o.m. uit het Bondsdagdebat over de begroting voor 1984 bleken, is ontleend aan het *NRC/H'blad* van 10 sept.

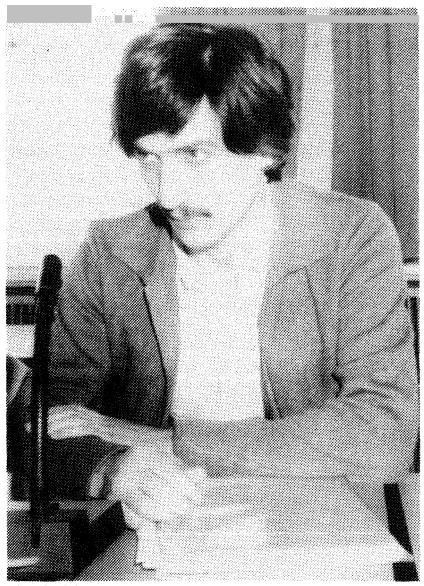
Het gevoel dat welstand op de pof een bedriegelijke welstand is heeft de Duitsers voor een niet onaanzienlijk deel dit voorjaar naar Helmut Kohl gedreven. Helmut Kohl beloofde in die verkiezingsdagen weliswaar een nieuwe economische opbloei – Aufschwung – maar beloofde geen gouden bergen. Eerst zou de staatshuishouding moeten worden geregeld. ,,Offers zijn onvermijdelijk", aldus Kohl destijds bij elke verkiezingstoespraak.
Op zichzelf stond de Bondsrepubliek er bij de machtswisseling in oktober vorig jaar in vergelijking met andere landen niet zo slecht voor.
Het financieringstekort van alle overheden samen was 4,3 procent van het bruto nationaal produkt (in Nederland met 8.5 procent bijna het dubbele)
Het tekort op de begrotingen van alle overheden (inclusief sociale zekerheid) bedroeg 8,9 wrocent van het bruto nationaal orodukt (in Nederland 8.4 procent).
Afschrikwekkend was evenwel de trend, de snel stijgende werkloosheid en de daling van het nationaal inkomen met 1.8 procent.
Ook de links-liberale regering-Schmidt voelde zich daarom tot ombuigingen gedwongen, maar de sociaal-democratische SPD wist zich met dit nieuwe verschijnsel van een overbelaste staatshuishouding geen raad en verdween in de oppositie.
Het accent bij de ombuigingen voor 1984 is onmiskenbaar. Stoltenberg in het Bondsdagdebat: ,,Wij mogen onze verplichtingen niet langer door een onbeteugelde kredietfinanciering op kosten van de volgende generatie afkopen."
Nog aan de vooravond van de algemene beschouwingen (die door de geringe financieeleconomische kennis van de bondskanselier overigens aan spanning en flair hebbben ingeboet) had de regering ook successen van de nieuwe koers al tentoongesteld.
Minister van economische zaken Otto graaf Lambsdorff vertelde de pers in Bonn dat na de daling van het BNP vorig jaar met 1,8 procent nu een groei van 0.5 tot 1 procent mag worden verwacht. Hij wees op de aanhoudende binnenlandse vraag en op eerste tekenen van een hernieuwde vraag uit het buitenland (in het tweede kwartaal steeg deze met drie procent). Kortom, de beloofde „Aufschwung" is er nog niet, maar de eerste zwaluw werd aan de pers vertoond.
De oppositie daarentegen wijst op de werkloosheid die rond de tien procent bedraagt en op de vele schoolverlaters die jaarlijks aan dit werklozenieger dreigen te worden toegevoegd. Bovendien negeert, aldus SPD-woordvoerder Hans Apel. de regering ,,de meest elementaire principes van sociale rechtvaardigheid en zorgt er met voorbedachte rade voor dat de kortingen juist de kleine en middelgrote inkomens treffen".
Maar behalve zulke kritiek blijft de sociaal-democratische partij een alternatief nog schuldig. Binnen de SPD bestaat zo'n alternatief nog niet en evenmin is er een politieke figuur die zoiets belichaamt. Hans Apel hoort in wezen tot de garde die te veel begrip voor voorzichtige ombuigingen heeft om geloofwaardig een agressieve oppositierol tegen Stoltenberg te kunnen spelen.
Apels concurrent in de SPD Wolfgang Roth verlangt een nieuwe industriepolitiek, een milieu-investeringsprogramma en een 35-urige werkweek maar weet niet precies hoe zulke kapitaalstromen kunnen worden omgeleid.
De derde competente financiële man in de SPD, het troetelkind van Helmut Schmidt en de laatste SPD-minister van financiën Manfred Lahnstein? Zijn vaardigheid om tegen eigen overtuiging in dingen te beweren om de eigen partij en vakbeweging te behagen is beperkt en Lahnstein heeft al ras eieren voor zijn geld gekozen: hij is inmiddels een van de directeuren van het grootste mediaconcern in Europa, Bertelsmann in Gutersloh.
Als Gerhard Stoltenberg al oppositie te verduren krijgt dan is het tot nu toe uit de eigen christen-democratische rijen. De Beierse CSU wil net als de SPD de uitkering voor zwangerschapsverlof overeind houden, de deelstaatpremier van Baden-Wurttemberg wil topinkomens meer belasten, de deelstaatpremier van Nedersaksen wil de BTW verhogen en de ondernemers twintig procent belastingverlichting geven. De werknemersvleugel wil het pensioenfonds verder uit de staatskas subsidieren, enzovoorts, enzovoorts.
Er heerst in de CDU een ware kakafonie van economische concepten. Behalve de behoefte van de regionale CDU-vorsten, wier gewicht in de partij na de overname van de macht in Bonn is verminderd, om zich te profileren, speelt bij deze concepten het ongenoegen een rol over een eigen regering. die ook niet precies weet hoe de tijd van economisch optimisme kan worden teruggehaald.
,,Met de huidige maatregelen alleen valt noch een duurzame economische bloei noch een vermindering van de werkloosheid te bewerkstelligen" noteert CDU-deelstaatpremier van Nedersaksen Ernst Albrecht in zijn pleidooi voor minder vennootschaps- en winstbelasting. Daarentegen CDU-politicus Kurt Biedenkopf: ,,Op economische groei en een dienovereenkomstige verbreding van de arbeidsmarkt kunnen we onze economisch-politieke strategie niet grondvesten".

Bondskanselier Helmut Kohl zit zo hecht in het zadel dat hij genoeglijk het gekibbel kan aanschouwen en voor vragen naar zijn minister Stoltenberg doorverwijst.
Toch komt. in een democratie vroeg of iaat het moment dat de kiezer niet alleen aanvaardt dat een kanselier zit waar hij zit maar dat diezelfde kiezer ook weleens wil weten waarom? Zeker in Duitsland waar een regeringsleider niet zozeer fractioneel geharrewar moet ontrafelen maar eerder wordt beschouwd als de man die de koers bepaalt, de richtlijnen uitdeelt, kortom als de man die leidt.

POLITIEK RUMOER
N.A.V. ZELFMOORD VAN TURK

Op 30 aug. heeft in West-Berlijn een 23-jarige Turk, Kemal Altun, zelfmoord gepleegd door, even na half negen, uit het raam te springen van het gerechtsgebouw, waar op dat moment zijn zaak diende.
De Turkse militaire regering had om uitlevering van Altun gevraagd, omdat naar haar oordeel hij zich schuldig had gemaakt aan medeplichtigheid aan een politieke moord; zij beschouwt hem als een terrorist.
Kemal Altun was in jan. 1981 naar West-Berlijn gevlucht, waar zijn zuster woonde.
Hij had politiek asiel aangevraagd nadat hij in Turkije lid van een verboden linkse jongerenorganisatie was geweest. Dit politieke asiel werd in eerste instantie ingewilligd door het bureau voor vluchtelingen in Zirndorf. Het ministerie van binnenlandse zaken in Bonn begon evenwel tegen deze beslissing een proces. Sinds dat moment leefde Altun in onzekerheid.
Op het moment, waarop zijn zaak bij het Westberlijnse gerechtshof voorkwam, bevond Altun zich reeds 13 maanden in arrest.
Kort voor hij zijn daad beging, was Altun in de zaal op de zesde verdieping van het gerechtsgebouw binnengeleid door een bewaker, die hem eerst van zijn handboeien bevrijdde. Vervolgens was Altun nog even gaan zitten, waarna hij in één beweging naar het raam liep en eruit sprong.
De zaak veroorzaakte enige opschudding in de Bondsrepubliek. In West-Berlijn gingen in de avond van 30 aug. 10.000 mensen in een stille betoging de straat op.

Het SPD-lid van de Bondsdag Karsten Voigt sprak van een ,,politiek-morele mede-verantwoordelijk" van de regering aan de zelfmoord van Altun.
De SPD-fractie in de Bondsdag verlangde het aftreden van de ministers van justitie en van binnenlandse zaken, Engelhard (FDP) en Zimmermann (CSU). Op 8 sept. wees de meerderheid van de Bondsdag deze eis af met 277 (CDU/CSU en FDP) stemmen tegen 216 (SPD en Groenen) stemmen.



De Turk Kemal Altun, die op 30 aug. zelfmoord heeft gepleegd door uit het raam op de zesde verdieping van het Westberlijnse gerechtsgebouw te springen, waar de aanvraag om zijn uitlevering door de Turkse regering behandeld zou worden.

Achtergronden

Aan het *NRC/H'blad* van 19 aug. ontleend is het navolgende over de betrekkingen tussen de Bondsrepubliek Duitsland en Turkije, die de achtergrond vormen van de zaak-Altun.

Met het oog op de militaire ankerfunctie van Turkije in de westelijke defensie zou de Westduitse regering zich onverschillig tonen tegenover schending van de mensenrechten in Turkije. In de Bondsrepubliek wonende Turken zouden, volgens SPD-parlementariër Voigt. aan Turkije worden uitgeleverd om de Turkse generaals welwillend te stemmen.

De minister van justitie Engelhard (FDP) ontkent daarentegen dat uitgewezen Turken in hun eigen land worden mishandeld. In geen enkel geval heeft men zo'n mishandeling kunnen constateren, aldus Engelhard. De bewindsman doelt hier op de 24 Turken die sinds de staatsgreep van de Turkse militairen in september 1981 door de Westduitse regering aan Turkije zijn uitgeleverd. Achttien uitleveringen geschiedden overigens onder de links-liberale coalitie-Schmidt, zes tot nu toe onder het christelijk-liberale kabinet-Kohl.
Als het om de mensenrechten in Turkije gaat, heeft de huidige noch de vorige Duitse regering een dirigentenrol vervuld. Aan de ene kant laat West-Duitsland – dat traditionele banden met Ankara onderhoudt – zich leiden door militair-strategische overwegingen. Turkije vormt de zuidelijke NAVO-flank. zodat de regering in Bonn aan de politiek-militaire stabiliteit van dit land het een en ander gelegen is. In het kader van een NAVO-hulpprogramma betaalt Bonn DM 130 mln voor militaire hulp aan Turkije.

Maar dat is het niet alleen. De Bondsrepubliek zoekt ook ietwat panisch een uit eg voor de groeiende stroom Turken die „Almanya" als eindstation uitkiezen.
Eén christen-democratisch georienteerd weekblad schilderde onlangs een nachtmerrie uit het jaar 1986: .,Uit treinen. vliegtuigen en auto's stromen tienduizenden bebaarde Anatoliers. met de grote gezinnen in het kielzog. Als een zwerm sprinkhanen vallen de Turken de Bondsrepubliek binnen (...) Neo-nazi's u-erven heel openlijk met de slogan. .,Verzet je. Tegen de vervreemding van een volk!" In buitenlandse kranten viert de .,lelijke Duitser" hoogtij (...)"
In 1986 gaan volgens het uit 1963 stammende associatieverdrag tussen Turkije en de EG de Europese grenzen voor Turken open. Vast staat dat dan honderdduizenden Turken hun koffers richting „Almanya", zullen pakken. In de Bondsrepubliek wonen nu al 1,6 mln Turken. De Westduitse regering wil in het voetspoor van het kabinet-Schmidt deze openstelling van de grenzen verijdelen.

Alleen al zonder de „invasie van 1986" heeft het ministerie van binnenlandse zaken berekend dat in het jaar 2000 bijna 12% van de bevolking uit buitenlanders zal bestaan. Openstelling van de grens voor alle Turken ,,kunnen wij uit existentieel nationaal belang niet toelaten". aldus minister Zimmermann van binnenlandse zaken.
Turkije wijst echter nieuwe onderhandelingen over het associatieverdrag af. De andere EG-landen zien weliswaar ook de noodzaak om dit verdrag – opgesteld in een tijd van explosieve economische groei – te herzien, maar omdat Bonn de grootste nood heeft, laten de andere lidstaten bij voorkeur de Bonn de kastanjes uit het vuur halen.

Voor Hans-Dietrich Genscher, minister van buitenlandse zaken. staat derhalve vast dat deze hele operatie de Duitsers geld, veel geld gaat kosten.
In november vorig jaar was hij in Ankara. Zijn Turkse collega Ilter Turkmen zegde hem toe dat Turkije ,,negatieve uitwerkingen" van een vrij reizigersverkeer wilde vermijden. Deze gesuggereerde zelf-beperking van Turkije werd door Genscher beantwoord met de belofte Europese gelden, die na de machtsgreep in Ankara waren geblokkeerd. vrij te geven. Het gaat om een bedrag van 600 mln Europese rekeneenheden (1 reken-eenheid is ongeveer f 2,70).
De EG heeft intussen laten doorschemeren dat het bedrag na vrije verkiezingen in Turkije vrijkomt.
Voorts gaf Bonn kort na Genscher terugkeer uit Ankara een economische injectie van DM 413 mln aan Turkije. De oppositiepartijen (SPD en Groenen) stemden daar overigens tegen.
Waterdicht is de Turkse toezegging om „negatieve uitwerkingen" te vermijden echter niet.
Vermoedelijk zullen nog de nodige Duitse valuta daarvoor in Turkije moeten worden afgeleverd.

Maar daarnaast voelt de Westduitse regering zich ook tot een welwillende houding tegenover de Turkse generaals in het algemeen verplicht. Dat betekent onder meer dat het volgens het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken niet zo raadzaam is om in West-Duitsland zelf scherpere maatregelen tegen Turken te nemen. Het plan van Zimmermann (binnenlandse zaken) om bijvoorbeeld Turkse kinderen van ouder dan zes jaar niet meer naar West-Duitsland te laten emigreren ten behoeve van gezinshereniging is volgens buitenlandse zaken een idee dat in Turkije alleen maar onnodige ressentimenten opwekt.
Deze code van welwillendheid brengt ook met zich mee dat de Bondsrepubliek zich allesbehalve geroepen voelt om kritiek op het bewind in Ankara te leveren. Tot nu toe klampt Bonn zich vast aan de belofte van de generaals om het land in november via vrije verkiezingen weer naar de democratie terug tc voeren.
Naarmate echter deze verkiezingen meer een meer een farce dreigen te worden wordt de bodem voor de Westduitse argumentatie steeds moerassiger. En neemt het protest tegen uitwijzingen van Turken toe.

ISRAËL

ARTSENSTAKING

Op 2 maart gingen ca. 8.500 ziekenhuisartsen voor onbepaalde tijd in staking om kracht bij te zetten aan hun eisen voor hogere salarissen en betere arbeidsvoorwaarden.
Vrijwel al deze artsen waren in dienst van de Israëlische overheid (ca. 4500) of van het ziekenfonds Koepat Choliem Klalliet, dat deel uitmaakt van het vakverbond Histadroet.
De artsen eisten een basissalaris voor 36 uur i.p.v. 45 uur per week en een salarisverhoging van 50%, wat volgens de regering neerkwam op een verdubbeling van hun salaris. Financiën stelde een salarisverhoging van 22% voor. Volgens de tabel bedroeg het basissalaris van beginnende artsen 8.955 shekel per maand, terwijl het basissalaris van een ziekenhuisarts tot maximaal 15.650 shekel per maand kon oplopen. Daarmee verdiende hij minder dan de gemiddelde Israëlische werknemer en ook minder dan een gediplomeerde verpleegster. Bovendien klaagden de artsen dat de basissalarissen zo laag waren dat zij een groot aantal overuren moesten maken – zij noemden een arbeidstijd van 400 uur per maand – om financieel rond te kunnen komen,.

De NZZ (26-6) gaf als voorbeeld een 31-jarige kinderarts met een basissalaris van 12.078 shekel per maand. Met zes nachtdiensten en een weekenddienst van 36 uur in de maand en gemiddeld 11 uur dienst per dag kwam deze op 26.000 shekel per maand voor een gezin van vier personen. Een bescheiden gezin van vier leden zou ca. 50.000 shekel per maand nodig hebben. zonder geld opzij te leggen voor vakantie of noodgevallen, aldus de NZZ.

Terwijl de medische behandeling in de ziekenhuizen vrijwel tot stilstand gekomen was, gingen de artsen ertoe over om op 80 verschillende punten in het land, o.a. in hotels, geïmproviseerde klinieken te openen waar patiënten zich tegen betaling van 600 shekel konden laten behandelen. Later werd dit bedrag opgetrokken tot 900 shekel. Door de minister van gezondheidszaken, Eliezer Shostak, uitgevaardigde wettelijk bindende werkoproepen werden op 8 maart door de stakende artsen openlijk genegeerd.

Toen de regering om de staking te breken de artsen individueel wilde gelasten om hun werk onmiddellijk te hervatten verlieten duizenden artsen op 22 mei hun huizen en ziekenhuizen met ,,onbekende bestemming'', daartoe opgeroepen door hun vakbond (Israël Medical Association). De grensovergang met Egypte in de buurt van Eilat werd zelfs enige tijd gesloten om te voorkomen dat artsen zich aan het staatsgezag zouden onttrekken. Slechts 10% van de artsen bleef op zijn post.
Daarop vaardigde de regering op 23 mei 's avonds een wettelijk bevel uit aan 1.300 artsen (hun namen werden door radio-Israël omgeroepen) om hun werk onmiddellijk te hervatten. Op niet-eerbiediging van dit bevel stond een gevangenisstraf van maximaal twee jaar.
Op 24 mei was de artsenstaking terug op het oude niveau: ongeveer 40% van de artsen was op zijn post. Inmiddels was het tijdens de kabinetszitting op 22 mei tot een confrontatie gekomen tussen minister van gezondheid Shostak en zijn collega van financiën Aridor. Shostak beschuldigde Aridor ervan het overleg met de artsen te torpederen en valse informatie te verspreiden over de salarissen van de artsen. Aridor beweerde dat sommige artsen meer dan $1.000 per maand verdienden, waarop Shostak stelde dat een normale arts ca. 400 uur per maand moest werken om zo'n inkomen te bereiken.

Op 15 juni begonnen ca. 200 artsen van het Soroka-hospitaal in Beersheba een hongerstaking om hun eisen kracht bij te zetten. Op 19 en 20 juni breidde de hongerstaking zich uit tot 1.000 a 2.000 artsen.
Op 20 juni greep premier Begin persoonlijk in. Er kwam een nieuw regeringsvoorstel: op basis van een 36-urige werkweek werd een salarisverhoging van 40% aangeboden; het basissalaris van beginnende artsen zou met 56% omhoog gaan. Dit voorstel, dat op 21 juni door de regering op de onderhandelingstafel werd gelegd, werd na urenlange discussies door de artsen als onvoldoende van de hand gewezen. Verder geheim overleg tussen de artsen, de regering en het ziekenfonds, liep op 24 juni opnieuw vast.
Wegens het uitvallen als gevolg van uitputting van artsen sloten enkele belangrijke ziekenhuizen die dag hun deuren. In het hele noorden van Israël functioneerde geen ziekenhuis meer; in Jeruzalem waren nog twee ziekenhuizen in bedrijf; in Tel Aviv en het zuiden waren er nog enkele open afdelingen. Meer dan 3.000 ziekenhuisartsen waren tenslotte in hongerstaking.
Op 26 juni gaf de regering-Begin na een kabinetsberaad van ruim 5 uur toe aan de eis van de stakende artsen om alle overgebleven meningsverschillen – zoals werktijden, de tarieven voor reserve- en nachtdiensten e.d. – aan arbitrage te onderwerpen.
Tevoren had minister Aridor nog verklaard dat als basis voor bemiddeling een geheel nieuw pakket met voorstellen over salaris- en arbeidsvoorwaarden moest gelden. Bovendien had hij voorgesteld een belasting van 150 a 200 shekel te heffen voor elk doktersbezoek om de staal de mogelijkheid te bieden zijn artsen beter te betalen. Dat zou 2,5 mrd shekel moeten opleveren naast de 4 mrd shekel, die Aridor bereid was op de begroting vrij te maken.
President Herzog deed onmiddellijk na het kabinetsbesluit een beroep op de stakende artsen hun (honger-) staking te beëindigen en weer aan het werk te gaan.

Na een staking van 118 dagen gingen de ziekenhuisartsen op 27 juni inderdaad weer aan het werk. De voorzitter van het stakingscomité, Shemuel Friedman, deelde mee dat zowel de hongerstaking als alle andere acties waren beëindigd. (*NRC/H'blad,* NZZ, The Times)

BEVOLKING

Op 2 jan. maakte het Israëlische Centraal Bureau voor de Statistiek bekend dat eind 1982 het aantal inwoners van Israël 4.055.000 bedroeg, nl. 3.366.300 joden (83%) en 688.700 niet-joden (17%).In dat aantal waren de 12.000 Israëlische kolonisten op de door Israël bezette Syrische Golan-hoogte begrepen.
Dit betekende dat de bevolking van Israël in 1982 t.o.v. 1981 met 1,7% was toegenomen. Volgens het jaarverslag van de Bank van Israël over 1981 (*Financial Times* 2-6-'82) emigreerden in 1981 26.000 mensen uit Israël, terwijl in dat jaar volgens voorlopige gegevens FAZ 21-12-'81) slechts 13.300 immigranten in Israël aankwamen.

CONTACTEN MET ZAIRE EN LIBERIA

Sinds het herstel door Zaire van de diplomatieke betrekkingen met Israël in mei 1982 (pag. 83113-'82) is de samenwerking tussen beide landen, vooral op militair terrein, op gang gekomen.
Hoewel een officieel bezoek van de Israëlische premier Begin aan Zaire (vanaf 2 aug.) op het laatste moment op verzoek van president Moboetoe werd uitgesteld, verbleven vervolgens twee Israëlische ministers voor een officieel bezoek in dit land: minister van buitenlandse zaken Yitzhak Shamir (29 nov.-l dec. 1982) en minister van defensie Ariel Sharon (17-20 jan. 1983). Voor zijn vertrek naar Zaire sprak Shamir de hoop uit dat zijn bezoek de deur zou openen voor het herstel van de diplomatieke betrekkingen met an-

dere Afrikaanse landen die in 1973 met Israël braken. Shamir, die vergezeld werd door o.a. brigade-generaal Abraham Tamir, zou de Zairese regering op 29 nov. hebben toegezegd dat Israël op de PLO in Libanon buitgemaakte wapens aan Zaire zou leveren. Maar dit werd door president Moboetoe in een interview met het Israëlische blad *Maariv* tegengesproken: ,,Ik ben niet bereid mijn leger te laten profiteren van het lijden van het Palestijnse volk", aldus de Zairese president. Radio-Israël meldde op 1 dec. dat Moboetoe geweigerd had een uitgebreide veiligheidsovereenkomst met Israël te tekenen.

De Zairese president verklaarde dat zijn land tot dusver voor $8 mln Israëlische wapens had gekocht. Israëlische journalisten die Shamir vergezelden berichtten op 2 dec. in Jeruzalem dat Israël aan Zaire wapens ter waarde van $18 mln zou verkopen om het ,,presidentiële bataljon" van Moboetoe's paleiswacht te verdubbelen. In Kinsjasa ondertekende Shamir diverse verdragen i.z. handel, cuturele uitwisseling en samenwerking op gebieden als landbouw, techniek, onderwijs, gezondheid, transport, olie-exploratie en jeugdwerk, aldus de *FAZ* (3-12-'82).

Het bezoek van minister Sharon leidde echter wel tot een akkoord over militaire samenwerking. Dit akkoord werd, na een uitvoerig gesprek van minister Sharon met president Moboetoe, op 20 jan. ondertekend door de Israëlische bewindsman en zijn Zairese ambtgenoot, vice-admiraal Lomponde Wa Botende. Het regelde de Israëlische hulp bij de reorganisatie van het Zairese leger.

In het bijzonder zou de als elite-eenheid bedoelde „Kamanyola-divisie" (12.000 man), die in de provincie Shaba is gelegerd, door Israëlische instructeurs met Israëlische wapens op Israëlische leest worden geschoeid. Voorts zou de Speciale Presidentiële Brigade onder supervisie van Israëlische instructeurs van 3.000 tot 7.500 man worden uitgebreid. In het kader van een vijfjarenprogramma zou Israël ook de artillerie en de communicatie reorganiseren, waarbij in Mbanza-Agungu een nieuw artilleriebataljon zou worden gevormd. Ook zouden Israëlische militaire adviseurs de Zairese marine in Kalemie, aan het Tanganjika-meer, hulp verlenen. Deze bijzonderheden werden door president Moboetoe in Kinsjasa bekendgemaakt, aldus *AFP/The Times* (24-1).

De financiën voor de heruitrusting van de legereenheden zouden volgens de president door Israël en Zaire op „fifty-fifty" basis worden verschaft. *NRC/H'blad* (22-1) meldde nog dat Israël artillerie, communicatie-uitrusting, patrouilleboten en wapens van allerlei kaliber zou leveren alsmede Israëlische onbemande vliegtuigen, terwijl Israël ook zou bijdragen tot kwaliteitsverbetering van de Zairese luchtmacht.

Minister Sharon had Zaire eerder in november 1981 bezocht tijdens een geheime reis. waarbij hij ook Nigeria, Gabon. Ivoorkust en de Centraal Afrikaanse Republiek zou hebben aangedaan NRC/H'blad (11-12-'81).

Het Zairese persbureau stelde vast dat Sharons bezoek de vriendschap met Israël versterkte, maar dat Zaire niemands bruggehoofd in Afrika zou worden. Op het gebied van de militaire samenwerking volgde Israël de andere partners Frankrijk, China en België.

Liberia herstelt betrekkingen met Israël. Bezoek president Doe

Op 13 aug. maakte Liberia zijn besluit bekend de in 1973 verbroken diplomatieke betrekkingen met Israël – in navolging van Zaire – te herstellen. Op 16 aug. meldde het Israëlische blad *Haaretz* dat de Liberiaanse president Samuel Doe een uitnodiging van premier Begin voor een officieel bezoek aan Israël had aanvaard.

Dat eerste officiële bezoek van een zwart Afrikaans staatshoofd aan Israël sinds 1971 vond van 22-25 aug. plaats. President Doe, vergezeld door zes ministers en zes leden van de revolutionaire raad, voerde in Israël besprekingen met president Herzog, premier Begin en minister van defensie Arens. Laatstgenoemde verklaarde op 24 aug. dat Israël overwoog militaire adviseurs naar Liberia te zenden om de opleiding van het Liberiaanse leger te verbeteren en het land te helpen bij het afweren van ,,Libischesubversie". Op 25 aug. ondertekenden president Doe en premier Begin in Jeruzalem een samenwerkingsakkoord tussen beide staten, dat vooral betrekking had op Israëlische hulp aan de Liberiaanse landbouw, gezondheid en infrastructuur (wegenbouw-, ontwikkeling van een handelsvloot en reorganisatie van de nationale luchtvaartmaatschappij). President Doe bevestigde volgens *The Times* (26-8) dat Liberia zijn ambassade in Jeruzalem zou vestigen i.p.v. in Tel Aviv. Daarmee volgde Liberia het voorbeeld van Costa Rica en Zaire.

Volgens The Times (23-8) was Liberia's herstel van de betrekkingen met Israël vooral het gevolg van het feit dat Israël drie weken eerder aan een Liberiaanse delegatie, die een geheim bezoek aan Israël bracht, Mossad-dossiers over Libische activiteiten in Afrika had overhan-



De Liberiaanse president Samuel Doe (r.) en de Israelische premier Begin tijdens de ondertekening van een aantal samenwerkingsakkoorden op 25 aug. in Jeruzalem. Tussen hen in staat de nieuwe Liberiaanse minister van buitenlandse zaken, Ernst Eastman.

digd. President Doe, die recent een aantal pro-Libische figuren uit zijn bestuur had verwijderd, zou diep bezorgd zijn over een door Libië geïnspireerde coup.
Op 4 juli had het officiële Liberiaanse persbureau bekendgemaakt dat president Doe de minister van buitenlandse zaken, Henry Boimah Fahnbulleh, had ontslagen, omdat „zijn ideologie strijdig (was) met de doelstellingen van onze buiteniandse politiek". Volgens Le Monde (6-7) kon dit ontslag verband houden met het verzet van Fahnbulleh tegen het herstel van de diplomatieke betrekkingen met Israël. Hij werd op gevolgd door Ernst Eastman.

Officieuze banden met *Afrika*

Hoewel nog geen andere Afrikaanse landen het voorbeeld van Zaïre en Liberia hebben gevolgd, heeft Israël de afgelopen tien jaar zijn officieuze banden met talrijke Afrikaanse landen gehandhaafd en zelfs uitgebreid. De Israëlische export naar Afrika is – vergeleken met 1973 – vervierdubbeld tot een bedrag van $124 mln in 1981, aldus de Volkskrant (17-8). De president van Koor, een groep ondernemingen van het vakverbond Histadroet, stelde dat Israël nu tweemaal zoveel experts in Afrikaanse landen als Nigeria, Ivoorkust, Kenia en Ghana heeft gestationeerd als in 1973. Ieder jaar ontvangen nog talrijke Afrikaanse studenten en technici hun opleiding in Israël. Israëlische diplomaten bemannen z.g. „belangensecties" in de hoofdsteden van Ghana (ook verantwoordelijk voor Togo) en Ivoorkust (tevens belast met Gabon), aldus *The Times* (15-8).

RELATIES MET LATIJNS-AMERIKA

NICARAGUA. Op 5 aug. 1982 verbrak Nicaragua zijn diplomatieke betrekkingen met Israël vooral wegens de ,,volkerenmoord op het Palestijnse en het Libanese volk".

COSTA RICA. Op 29 mei 1982 verbrak Saoedi-Arabië de diplomatieke betrekkingen met Costa Rica, omdat dit land had besloten zijn ambassade in Israël van Tel Aviv naar Jeruzalem terug te brengen. Na een bezoek van de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir aan Costa Rica in okt. 1982 kwamen Israël en Costa Rica overeen hun betrekkingen nauwer aan te halen. Niet-officieel werd meegedeeld dat Israël wapens zou verkopen en een anti-guerrilla-opleiding voor de politie van Costa Rica zou verzorgen, aldus Financial Times (22-10-'82). De Volkskrant (27-8-'83) meldde voorts: ,,De grenswacht aan de grens met Nicaragua (een heet conflictgebied) is uitgerust met Gallil-geweren. Israëlische adviseurs trainden de persoonlijke lijfwacht van president Monge en een speciale ,,anti-terroristeneenheid". Sinds kort wordt in het dunbevolkte grensgebied met Nicaragua gewerkt aan een omvangrijk nederzettingenprojekt."

HONDURAS. Van 6-8 dec. 1982 bracht de Israëlische minister van defensie Sharon een officieel bezoek aan Honduras Volgens een hoge Hondurese regeringsfunctionaris ondertekende Sharon op 8 dec. een militair bijstandspact in Tegucigalpa dat voorzag in de levering van „talrijke wapens" die ten dele zouden worden geschonken. Volgens Israëlische persberichten zouden Kfir-straaljagers, pantservoertuigen en uitrustingsgoederen worden geleverd en zou assistentie worden verleend bij de opleiding van de Hondurese strijdkrachten. Sharon ontkende echter op 12 dec. dat hij dergelijke wapenverkopen had afgesloten of een militair akkoord met Honduras had ondertekend.

ARGENTINIË. Van 13-15 dec. 1982 bracht de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir een officieel bezoek aan Argentinië, waarbij hij behalve over handelsbetrekkingen en culturele relaties vooral over wapenverkopen zou hebben gesproken, alsmede over het lot van in Argentinië „verdwenen" joden (ca. 30). Shamir ontkende op 15 dec. echter dat het doel van zijn bezoek was nieuwe wapenakkoorden met de Argentijnse regering te sluiten. Maar uit militaire bron in Buenos-Aires werd, aldus Le Monde (25-12-'82), vernomen dat Argentinië onlangs een deel van de Dagger-toestellen – een Israëlische versie van de Franse Mirage V – ontvangen had die de plaats moesten innemen van de tijdens de Falkland-oorlog verloren gegane vliegtuigen.

EL SALVADOR. Op 4 aug. 1983 maakte het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken bekend dat El Salvador zijn ambassade in Israël van Tel Aviv naar Jeruzalem zou verplaatsen. Deze ambassade was naar Tel Aviv overgebracht als gevolg van de Israëlische Jeruzalem-wet uit 1980, die de Israëlische soevereiniteit over Oost-Jeruzalem bekrachtigde. De mededeling volgde op besprekingen van een delegatie uit El Salvador in Jeruzalem met de Israëlische regering. Medio augustus werd in San Salvador bekendgemaakt dat Israël zijn ambassade daar in oktober zou heropenen. In het kader van een nauwere samenwerking met Israël was vooral over landbouwprojecten gesproken, maar ook wapenverkopen en militaire training door Israël konden uit die samenwerking resulteren, aldus een presidentiële woordvoerder.

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

INDONESIË. Op 16 maart maakte president Soeharto de samenstelling van zijn nieuwe regering, het vierde ontwikkelingskabinet, bekend. Dit bestond uit 37 leden, tegen voorheen 29, t.w. 21 departement-ministers, 8 staatsministers, 3 coordinator-ministers en 5 junior ministers. De taken werden als volgt verdeeld:
Coodinator-minister voor economische, financiële en industriële zaken alsmede ontwikkelingscontrole – Ali Wardhana (voorheen financiën); coördinatie-minister voor politieke en veiligheidszaken – generaal Surono (voorheen coördinator volkswelzijn); coördinator-minister voor volkswelzijn – lt.-gen. Alamsjah Ratu Perwiranegara (voorheen religieuze zaken).
Staatsministers: secretaris van de staat – generaal-majoor Sudharmono; nationale ontwikkelingsplanning. tevens voorzitter Bappenas (raad voor nationale ontwikkelingspianning) – Johannes B. Sumarlin (voorheen staatsminister bestuurshervorming en vice-voorzitter Bappenas); research en technologie. alsmede voorzitter BPPT (centrum voor technologische toepassing en studies) – B. J. Habibie; bevolking en milieuzaken – Emil Salim; openbare huisvesting – Cosmas Batubara; staatsbestuur en vice-voorzitter Bappenas – Daleh Afiff*; jeugd en sport – Abdul Gafur; vrouwenzaken – mevr. Lasiah Sutanto.
Departement-ministers: binnenlandse zaken – Soepardjo Rustam*; buitenlandse zaken – Mochtar Kusumaatmadja; defensie en veiligheid – generaal Poniman*; justitie – Ali Said*; voorlichting – Harmoko*; financiën – Radius Prawiro (handel en cooperaties); handel – Rahmat Saleh*; cooperaties – Bustanil Arifin; landbouw – Ahmad Affandi*; bosbouw – Soedjarwo*; industrie – Hartarto*; mijnbouw en energie – Soebroto; openbare werken – Suyono Sosrodarsono*; verbindingen – Roesmin Nurjadin; toerisme, luchtvaart en PTT – generaal Ahmad Tahir*; arbeid – admiraal Sudomo*; transmigratie – Martono; onderwijs en cultuur – Nugroho Notosusanto"; religie – Munawir Sjadzali*; sociale zaken – mevr. Nani Sudarsono*; gezondheid – generaal Suwardjono Surjaningrat. (* = nieuw)
Geen plaats in het nieuwe kabinet kregen o.a. de vroegere bewindslieden generaal Maraden Panggabean (coordinator-minister politieke en veiligheidszaken), Widjojo Nitisastro (coördinator-minister economische. financiële en industiële zaken), generaal Mohammed Jusuf (minister van defensie en veiligheid alsmede opperbevelhebber van de strijdkrachten), lt.-gen. Amir Machmud (binnenlandse zaken), lt.-gen. Ali Murtopo (voorlichting) en Daud Jusuf (onderwijs en cultuur).
Generaal Jusuf werd benoemd tot voorzitter van de Algemene Rekenkamer, een ambt dat tot voor kort door de nieuwe vice-president Umar Wirahadikusumah werd vervuld. De nieuwe minister van defensie en veiligheid, generaal Poniman, was tot begin maart stafchef van het leger. Generaal Jusuf werd als opperbevelhebber van de strijdkrachten opgevolgd door generaal Benny Murdani, tot voor kort plv. chef van Bakin, de Indonesische geheime dienst.
Onder de nieuwe kabinetsleden was o.a. de vroegere leider van het Nationale Veiligheidsbureau (KOPKAMTIB), admiraal Sudomo, die nu minister van arbeid werd. Op 29 maart werd generaal Benny Murdani tevens tot leider van KOPKAMTIB benoemd. (Business News. NRC/H'blad, Volkskrant, Financial Times) (Vor. ber. pag. 161 e.v.-'83 en 85312-'78)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerii en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20 I S S N 0165-3660

BLANK ZUID-AFRIKA VOOR BOTHA'S GRONDWET

Op 2 november hebben de blanke Zuidafrikaanse kiezers bij referendum met een onverwacht grote meerderheid de grondwetsvoorstellen van premier P. W. Botha aanvaard. Van de 2.062.469 uitgebrachte stemmen luidden 1.360.223 ,,ja" (65,95%) en 691.577 ,,neen" (33,53%), terwijl 10.669 ongeldige stemmen (0,52%) werden uitgebracht. Van de kiesgerechtigden ging 76,02% naar de stembus.
In de vier provincies liep het aandeel van de ,,ja"-stemmen uiteen: in Transvaal bedroeg het 60,61%, in de Oranje Vrijstaat 64,26%, in Natal 72,65% en in de Kaapprovincie 73,67%. Van de 15 regio's waarin het land ten behoeve van het referendum was verdeeld was alleen het noordelijkste deel van Transvaal, met de stad Petersburg, tegen de voorstellen, met 34.827 „neen"-stemmen en 31.403 ,,ja"-stemmen.

Door de aanvaarding van de nieuwe grondwet zullen de ca. 2,7 mln kleurlingen en de 0,85 mln Aziaten een ondergeschikte vorm van parlementaire vertegenwoordiging krijgen, aldus The Economist (5-11). Op grond van de nieuwe constitutie komt er naast het blanke Huis van Afgevaardigden (met 178 leden) een Huis van kleurlingen-afgevaardigden met 85 leden en een Huis van Aziatische-afgevaardigden met 45 leden. Elk Huis kan zich uitspreken over zaken die de eigen bevolkingsgroep betreffen, zoals huisvesting, sociale zaken, gezondheid, onderwijs, cultuur en plaatselijk bestuur. Maar alle drie Huizen of kamers moeten afzonderlijk beraadslagen over ,,algemene zaken" zoals de buitenlandse politiek, defensie, recht en orde alsmede de belastingheffing. De blanken blijven echter een meerderheid behouden door de vaste verhouding van 4:2:1.
Voorts benoemt de meerderheidspartij in de blanke kamer de president die verstrekkende bevoegdheden heeft. Hij stelt zijn eigen kabinet samen en hij kan beslissen welke kwesties aan welke kamer moeten worden voorgelegd. Daarbij staat hij aan het hoofd van een presidentiële raad die bezwaren van de kamers van kleurlingen en Aziaten kan vernietigen, en ook die raad* zal door de blanken worden gedomineerd.

Tegelijk werden de ca. 21 mln zwarten van de nieuwe grondwet uitgesloten, omdat, zoals Botha tijdens de campagne voor het referendum herhaaldelijk had gesteld, voor hen ,,een gescheiden constitutionele weg" naar ontwikkeling (de ,,thuislanden") is gekozen. Hij verzekerde toen uitdrukkelijk dat er noch tijdens zijn leven, noch tijdens dat van zijn kinderen een vierde kamer voor zwarten in het parlement zou komen.
Direct na de bekendmaking van de uitslag van het referendum verklaarde premier Botha op 3 nov.: We hebben nu een mandaat voor geleidelijke hervormingen". en hij voegde hieraan toe: ,,Dit betekent dat wij verdere stappen zullen nemen wat deze geleidelijke hervormingen betreft". Hij zei voorts dat deze verdere geleidelijke stappen ,,alle minderheidsgroeperingen van Zuid-Afrika" zouden omvatten (hiermee worden in het apartheids-jargon de Afrikaanse stammen bedoeld). ,,Maar" vervolgde Botha, ,,de mensen die een andere... vormen, hebben een andere constitutionele ontwikkeling in Zuid-Afrika nodig". Zijn onderbreking halverwege de zin maakte zijn bedoeling onduidelijk maar waarnemers van het Zuidafrikaanse politieke toneel gingen er van uit dat Botha hiermee bedoelde dat de toekomst van de zwarten nog steeds gebaseerd is op de ,,thuislanden" en niet in een verdere uitbreiding van de centrale regering ligt.

Vele aanhangers van de oppositionele Progressieve Federale Partij (PFP) die bij het referendum tegen het standpunt van hun partij in ,,ja" stemden deden dat, aldus *NRC/H'blad* (4-11), vanuit de overtuiging dat Botha, al zijn ontkenningen ten spijt, de zwarten t.z.t. toch in de centrale regering zal betrekken en enkel uit taktische overwegingen handelde. Deze opvatting werd tijdens de campagne bekend als de ,,geheime agenda"-theorie. Toen hem hier op 3 nov. bij de persconferentie regelrecht naar werd gevraagd zei Botha: ,,Er bestaat geen geheime agenda. Dat verhaal is verzonnen door mensen die niet willen lezen wat er in mijn programma staat."
Ook dachten dissidente PFP'ers dat Botha een koers volgt die door Zuidafrikaanse theoretici de ,,De Gaulle



Een kiesbureau in een buitenwijk van Johannesburg op de dag van het referendum over de nieuwe grondwet.

* De 60 leden tellende presidentiële raad zal uit 35 gekozen leden (20 aangewezen door de blanke kamer, 10 door de kleurlingenkamer en 5 door de Aziatische kamer) bestaan en uit 25 benoemde leden (15 benoemd door de president, 10 door de oppositiepartijen).

Weekblad 52ste jaargang No. 2715, pag. 39383-39414

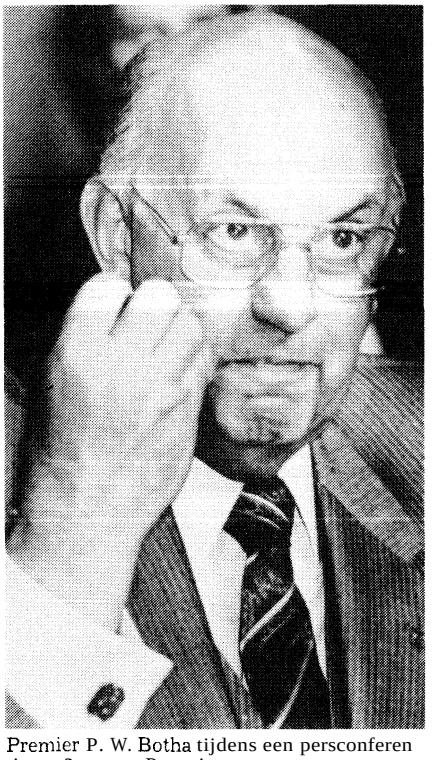
Optie" wordt genoemd. Dat wil zeggen dat een gezaghebbende ,,Afrikaner" leider zijn onwillige mensen zal dwingen de apartheid los te laten op dezelfde wijze als De Gaulle Frankrijk uit Algerije deed vertrekken, aldus ***The*** *Observer* (6-11).

De door Botha aangeduide ,,andere constitutionele ontwikkeling" voor de ,,minderheidsgroeperingen" lijkt verband te houden met de begin februari door de premier benoemde speciale uit zeven man bestaande kabinetscommissie die tot taak kreeg een beleidsplan op te stellen voor de zwarte stedelijke bevolking – de zwarten buiten de ,,thuislanden" – die ongeveer de helft van alle zwarten omvat. Deze commissie zou, naar Botha op 3 nov. verklaarde; spoedig rapport uitbrengen. Verwacht wordt dat de commissie aanbevelingen zal doen voor een soort gekozen ,,adviserende raad" die geen eigen bevoegdheden zal krijgen, maar door de centrale regering wordt geraadpleegd. Deze ,,adviserende raad" zou eventueel deel kunnen uitmaken van een overkoepelend orgaan. een ,,confederale raad", waarin ook de ,,thuislanden" zouden zijn vertegenwoordigd.

De uitslag van het referendum vormt een belangrijke overwinning voor premier Botha en zijn Nationale Partij. Tijdens de felle campagne die aan de volksraadpleging onder de blanken vooraf ging hield hij de kiezers voor dat zij ,,niet langer om hervormingen heen konden". Zowel vanuit uiterst conservatieve hoek – de Conservatieve Partij van Andries Treurnicht en de Herstigte Nasionale Partij van Jaap Marais – als van progressieve zijde – de PFP van Frederick van Zyl Slabbert – was veel kritiek op het ontwerp voor een nieuwe grondwet geleverd. De eersten waren tegen omdat zij zich verzetten tegen elke vorm van inspraak van niet-blanken en tegen elke verwatering van het blanke ,,baasskap", de laatsten omdat de vertegenwoordiging van kleurlingen en Aziaten beperkt zal zijn, maar vooral omdat de zwarte meerderheid blijft buitengesloten.

Niet alleen door de omvang van de meerderheid maar ook door de herkomst ervan verkeert Botha in een unieke positie om, als hij wil, tot beslissende stappen over te gaan. Uit een analyse van de uitslag van het referendum blijkt dat het gevaar van de extreem-rechtse Afrikaner partijen die de regeringen altijd hebben afgeremd veel kleiner is dan de meeste mensen dachten.

Tevens kreeg Botha massale steun in de traditionele bolwerken van de oppositie, de overheersend Engelstalige gebieden East-London (78%) en Durban (73%). Daarmee neemt Botha nu een krachtige centrale positie in, en heeft hij sinds de dagen van generaal Jan Smuts in de Tweede Wereldoorlog als geen ander de traditionele scheiding tussen de Engelse en Afrikaner groepen overbrugd, aldus *NRC/H'blad* (4-11).



Premier P. W. Botha tijdens een persconferentie op 3 nov. te Pretoria.

De controverse over de constitutie transformeerde het politieke landschap, zo stelde ***The*** Economist (5-11). Zij spleet elk van de blanke partijen en smeedde nieuwe allianties onder de zwarten. De monolitische Afrikaner Nationalistische beweging bestaat niet meer. Die spleet in maart 1982 toen een grote groep zich afscheidde onder de rechtse leider Andries Treurnicht om de Conservatieve Partij te vormen (zie pag. 193 e.v.-'82). Thans zijn deze Afrikaner afvalligen vervangen door nieuwe Engelstalige supporters.

De zwarten

De zwarten, verbolgen over de wijze waarop de nieuwe grondwet hen formeel zonder enig kiesrecht in Zuid-Afrika zal laten d.w.z. hun uitsluiting nu constitutioneel vastlegt, raakten in beweging. Het streven naar onderlinge eenheid werd op gang gebracht. Dit resulteerde in de vorming van drie grote nieuwe allianties:

- De grootste van de drie is het Verenigd Democratisch Front (VDF), een verbintenis tussen zo'n 400 burgerorganisaties, vakbonden en andere organisaties die veelal de tradities van het verboden Afrikaanse Nationale Congres volgen.
- Dan is er het Nationale Forum, een verbond tussen 200 organisaties die de ideeën van Steve Biko's nationale bewustzijnsbeweging aanhangen.
- De derde is een verbond tussen zes leiders van ,,thuislanden" en een aantal gemeenteraden en zakelijke organisaties. Deze Zuidafrikaanse Federale Unie wil een zwart federaal parlement vormen als reactie op de nieuwe constitutie. De luidste kritiek van zwarte zijde kwam van stamhoofd Gatsha Buthelezi, ,,thuisland" leider van dc Zoeloes en de drijvende kracht achter de Federale Unie. Hij waarschuwde de blanken dat een „ja" bij het referendum de betrekkingen tussen zwart en blank onherroepelijk zal polariseren en mogelijkerwijs de gematigden onder zijn aanhangers tot geweld zal aanzetten.

Over de achtergronden van de Zuidafrikaanse Federale Unie berichtte de Volkskrant (27-7) o.m.:

„Het eerste oppositieverbond werd in 1978 gesmeed, toen de Reform Party (Hervormingspartij) die haar aanhang betrekt uit de Indiërgemeenschap in Durban de Inkatha-beweging van chef Gatsha Buthelezi benaderde voor de oprichting van een gezamenlijk front tegen de plannen van Pretoria om Aziaten (Indiërs onder andere) en ,,kleurlingen" (mensen van gemengd ras volgens de apartheidsfilosofie) – maar geen zwarten – een eigen parlementaire vertegenwoordiging te geven.

Inkatha en de Inyandza-beweging van Enos Maboeza, de twee grootste organisaties in het nieuwe verbond – de South African Black Alliance (SABA) – maakten een aanzienlijke groei door, toen SABA een nationale campagne begon tegen de plannen van Pretoria om het ,,thuisland" Kangwane en een gedeelte (Ingwavoema) van Kwazoeloe aan Swaziland te geven. SABA kreeg echter eerder dit jaar een tegenslag te verwerken, toen de Labour Party uit het verbond van zwarte Zuidafrikanen stapte en in zee ging met het regeringsvoorstel om kleurlingen bij het parlementaire werk te betrekken…" Op 19 febr. schortte de SABA het lidmaatschap van Labour Party op, aldus The **Times** (21-2).

De oprichtingsvergadering van het Nationale Forum vond in het weekend van 11112 juni 1983 in Hammanskraal (Transvaal, op de grens van het thuisland Bophuthatswana) plaats. Bijna 200 niet-blanke organisaties, vertegenwoordigd door meer dan 800 afgevaardigden, aanvaardden toen unaniem een „bevrijdingsmanifest". Aan de Volkskrant (27-7) en *NRC/H'blad* (22-8) werd het volgende ontleend.

Het manifest noemt ,,raciaal kapitalisme" als de oorzaak van onderdrukking van zwarten in het land. Zwarten moeten zich weren in hun pogingen een ,,anti-racistische socialistische republiek" te vestigen.

De drijvende kracht in het Nationale Forum

schijnt het Azaniaanse Volkscongres (AZAPO) te zijn, de belangrijkste overlevende exponent van de ,,Zwarte Rewustzijns" filosofie.
Nationaal Front werd gevormd uit de resten van de ,,Zwarte Bewustzijns Beweging," die destijds werd geleid door Steve Biko voordat deze vijf jaar geleden in handen van de veiligheidspolitie overleed.

Op 20 aug. woonden ongeveer 10.000 mensen in Kaapstad de oprichting van het Verenigd Democratisch Front (VDF) bij. *NRC/H'blad* (22-8) berichtte:

„De organisaties die nu het Verenigde Democratisch Front vormen, ontlenen hun ideologie aan de niet-racialistische principes uit het Handvest voor de vrijheid dat in 1955 werd opgesteld op een ,,Congres van het volk". Het handvest bepleit ook de instelling van een socialistische republiek, maar is duidelijker nietraciaal dan het manifest van het Nationaal Front en stelt dat Zuid-Afrika toebehoort aan ,,allen die er wonen, zwart en blank".
De stuwende kracht achter de bijeenkomst waarop het handvest werd opgesteld was het Afrikaanse Nationale Congres, dat in 1960 werd verboden en daarna een revolutionaire vleugel heeft gevormd die probeert het minderheidsbewind met geweld ten val te brengen. (...)
Het idee van een Verenigd Front tegen de grondwetshervorming kreeg vorm in januari, vlak na de bekendmaking ervan en het besluit van de Labourpartij, de belangrijkste kleurlingen partij, eraan mee te werken.
Op een bijeenkomst in Johannesburg riep Alan Boesak, de theoloog die de wereldalliantie van Hervormde kerken leidt, op tot verenigde oppositie. Velen binnen de bijna honderd organisaties die besloten het Verenigde Democratisch Front te vormen zagen Boesak graag als leider, maar deze zei dat hij daarvoor te veel betrokken is in kerkelijke zaken. Nu is er een collectief leiderschap, van Albertina Sisulu, de vrouw van de gevangen tweede man van het ANC, Walter Sisulu, en Oscar Mpetha, een oude zwarte vakbondsleider."

De Volkskrant (27-7) voegde daaraan toe:

Het VDF ,,vindt zijn oorsprong in de zeer succesvolle campagne om eind 1981 de verkiezingen voor de door de regering erkende South African Indian Council (SAIC), de Zuidafrikaanse Indiër-Raad, te boycotten.
In januari van dit jaar besloot het congres van de Transvaalse anti-SAIC-beweging het Transvaalse Indiër-Congres (TIC) weer tot leven te laten komen; de zusterorganisatie van het Indiër-Congres uit Natal (NIC) – opgericht door Mahatma Gandhi en lid van de Congresalliantie met het Afrikaanse Nationale Congres, voordat het ANC werd verboden.
TIC is een van de belangrijkste organisaties in het VDF dat zich in grote lijnen vereenzelvigt met het ,,Handvest voor de Vrijheid" (Freedom Charter), de sociaal-democratische blauwdruk die in 1955 door leiders van de Congresbeweging in Kliptown nabij Johannesburg werd opgesteld.
Een van de voornaamste mensen in het nieuwe front is dr. Essop Jassat van de TIC die verklaarde dat de grondwetsplannen van de regering ,,een poging zijn om de zwarte gemeenschap te verdelen en de relatie die wij met de zwarten hebben opgebouwd kapot te maken".
Tot de 20 of meer organisaties die lid zijn van het VDF behoren ook enkele nieuwe vakbonden en op een aantal bijeenkomsten zijn progressieve blanken gesignaleerd. Het VDF wil ,,een multiraciale eenheidsstaat tot stand brengen". (...)
AZAPO is in woede ontstoken over de wedergeboorte van de TIC. AZAPO noemde de TIC „ethnisch" en derhalve ,,passend in Pretoria's apartheidsbeleid". Volgens AZAPO is het VDF ,,een opeenhoping van ethnisch georiënteerde groeperingen die ethniciteit en tribalisme bestendigen op een ogenblik dat de onderdrukten zich zouden moeten verenigen in één orgariisatie die geen ethniciteit kent".
Zowel TIC als het VDF zijn echter toegankelijk voor mensen van alle rassen, ook blanken. De TIC beantwoordde de aanval van AZAPO door er op te wijzen dat AZAPO ,,beweert tegen ethniciteit te zijn, maar zij sluiten blanken buiten".
Onlangs mengde de dochter van Nelson Mandela, de leider van het ANC die levenslang uitzit op Robbeneiland, zich in het gekrakeel. Zinzi Mandela viel uit naar ,,in ideologisch opzicht verloren, politieke bandieten" die het Handvest voor de Vrijheid afwijzen en ,,de strijd omleiden".
Hoewel Zinzi Mandela geer: namen noemde. was haar kritiek duidelijk gericht tegen het Nationale Forum. Saths Cooper, een prominent man in het Nationale Forum en AZAPO. bitste dat de .,hysterie" over het manifest van het forum herinnert aan een .,fascistische reactie"..."

Er zijn nog steeds aanzienlijke verschillen tussen de drie allianties, maar naar het schijnt zijn die inmiddels enigszins overbrugd, aldus *NRC/H'blad* (29-10).

Kleurlingen

De gemeenschappen van kleurlingen en Aziaten zijn verdeeld. Sommigen willen profiteren van de nieuwe status die hun wordt aangeboden, anderen zijn er sterk tegen gekant en willen solidariteit met de zwarten. Vooral onder de kleurlingen hebben velen zich aangesloten bij de VDF.
De grootste kleurlingenpartij, de Labour Partij, verklaarde zich in januari bereid tot deelname aan het nieuwe bestel (zie pag. 17-'83), maar sindsdien heeft de partij geen openbare bijeenkomsten kunnen houden omdat die door jonge radikale kleurlingen onmogelijk werden gemaakt.

Op 14 okt. meldde The Times dat David Curry als voorzitter van de Labour Party was afgetreden. Curry stelde dat zijn besluit op zuiver persoonlijke redenen was gebaseerd en geen politieke betekenis had. Hij diende zijn ontslag zonder voorgaande waarschuwing bij partijleider ds. Allan Hendrickse in. Maar vele waarnemers beschouwden zijn aftreden als een blijk van de spanningen binnen de Labour Party over het besluit om aan de nieuwe constitutionele structuur mee te werken.

Andere ontwikkelingen *vóór* het referendum

Op 30 maart 'savonds kondigde premier Botha een referendum aan waarbij de blanken zich zouden kunnen uitspreken over zijn grondwetsplannen. Hij noemde geen datum, maar verwacht werd dat het referendum pas zou plaatsvinden als het ontwerp voor een nieuwe grondwet door het parlement was. De aankondiging van het referendum bezorgde Botha een nieuwe probleem: op 31 maart eiste Labour-leider Hendrickse ook een referendum voor kleurlingen. Maar hij ontving van Botha geen antwoord, aldus The *Times* (14-10).

Op 5 rnei diende de regering het ontwerp van de nieuwe grondwet bij het parlement in.

Op 10 mei vonden vier tussentijdse verkiezingen plaats die ais een graadmeter voor het constitutionele regeringsbeleid werden beschouwd. De verkiezing voor de provinciale raad in Carletonville was het gevolg van het overlijden van een provinciale bestuurder. Die in Soutpansberg, Water.. berg en Waterkloof waren te danken aan S.P. „Fanie" Botha, de minister van arbeid.

Fanie Botha kreeg het tijdens een onbelangrijk debat in het parlement in de week van 7 febr. aan de stok met de leider van de extreemrechtse Conservatieve Partij, Andries Treurnicht. Tijdens de felle woordenwisseling daagde Botha Treurnicht uit: „Als u uw zetel opgeeft, doe ik het ook."Treurnicht nam de uitdaging aan en op 21 febr. traden hij (Waterberg) en Botha (Soutpansberg) af. Tevens daagde Botha Treurnichts rechterhand Thomas Langley uit zijn tegenstander in Soutpansberg te zijn, waarop Langley zijn zetel (Waterkloof) beschikbaar stelde.

De vier tussentijdse verkiezingen leverden het volgende resultaat op: In Waterberg behield Treurnicht zijn zetel met 5.706 stemmen tegen 3.812 stemmen voor de kandidaat van de Nationale Partij en 2.639 stemmen voor de Herstigte Nasionale Partij. Uiterst rechts verwierf dus 8.345 stemmen. In Soutpansberg behield Fanie Botha zijn zetel met 6.100 stemmen tegen 5.479 stemmen voor Langley van de Conservatieve Partij en de Herstigte Nasionale Partij. In Waterkloof behield de Nationale Partij haar meerderheid met zelfs een geringe stemmenwinst; de PFP kwam 1.951 stemmen tekort voor een door sommigen verwachte overwinning. In Carletonville tenslotte won de kandidaat van de Nationale Parij met 45,1% van de stemmen van de kandidaten van Conservatieve Partij en Herstigte Nasionale Partij die samen 48,1% van de stemmen kregen. Het totale verkiezingsresultaat werd gekenschetst als ,,een lichte tegenslag voor het hervormingsgezinde regeringsbeleid maar niet het einde daarvan".

Nadat het parlement na een driedaags debat het grondwetsontwerp met 129 tegen 40 stemmen in tweede lezing had goedgekeurd, maakte premier Botha op 24 aug. bekend dat zijn plan op 2 nov. in een referendum aan de blanken zou worden voorgelegd.



Minister S. P. „Fanie" Botha met een copy van het plan van zijn Nationale Partij.

Na in totaal 127 zittingsdagen keurde het parlement op 9 sept. in derde en laatste lezing het ontwerp voor de nieuwe grondwet met 119 tegen 35 stemmen goed. Vóór stemden de Nationale Partij en de New Republic Party, tegen de Conservatieve Partij en de Progressieve Liberale Partij.
Op 25 sept. leverde de rooms-katholieke kerk in een herderlijk schrijven kritiek op de nieuwe grondwet en op 5 okt. werd deze ook door de leiders van zes zwarte thuislanden, tijdens een bijeenkomst in Johannesburg, verworpen.
Inmiddels hadden kleurlingenleiders op 16 sept. opnieuw op het houden van een eigen referendum aangedrongen.

Uitspraken na het referendum

Premier Botha zei in een eerste reactie dat de uitslag zijn verwachtingen had overtroffen en ,,een nieuwe basis voor eenheid heeft gelegd. We moeten ernaar streven om dit mooie land meer en meer te besturen in de geest van eerlijkheid." Hij verklaarde dat de kleurlingen en Aziaten, nu zij binnenkort stemrecht krijgen, ook langzamerhand voor de militaire dienst zullen worden gerecruteerd. Politieke waarnemers hadden gezegd dat één van de motieven voor de grondwetswijziging is geweest om op die manier het leger te kunnen versterken, op een moment dat de zwarte meerderheid van de bevolking steeds groter wordt en het blanke aandeel in de bevolking stagneert. Botha sprak tevens de verwachting uit dat de uitslag van het referendum tot een betere verstandhouding met de Verenigde Staten zou leiden.

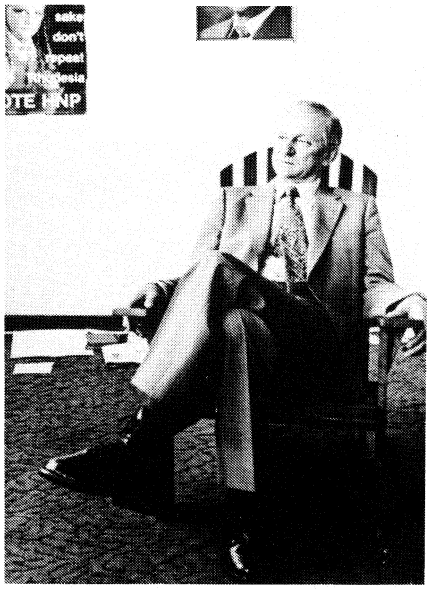
NRC/H'blad (29-10) had het volgende geschreven: ,,Het ziet er naar uit dat Botha, die 12 jaar lang minister van defensie was voordat hij premier werd, zich door zijn militaire adviseurs heeft laten overtuigen van de noodzaak de machtsbasis van de 2.8 miljoen Afrikaners uit te breiden.
Het gaat hier enerzijds om getallen: anderzijds is er strategische opzet in het spel. Prognoses ten aanzien van de demografische ontwikkelingen wijzen er op dat de zwarte bevolking de komende vijftig jaar zal verviervoudigen. tot 80 miljoen mensen, terwijl zich bij de blanken geen belangrijke wijzigingen zullen voordoen. De blanken voelen zich als steeds kleinere minderheid in het nauw gedreven terwijl de oude bescherming van een buffer langs Zuid-Afrika's noordelijke grens in de vorm van de kolonies Mozambique. Rhodesie en Angola is weggevallen en plaats heeft gemaakt voor zwart nationalisme.
Het Afrikanerdom zoekt dus bondgenoten, zowel om in aantal sterker te staan als om een groter ,,reservoir te creëren van waaruit soldaten voor het leger kunnen worden gerecruteerd. Botha heeft herhaaldelijk gezegd dat dienstplicht zonder politieke rechten ondenkbaar is..."

Helen Suzman, vooraanstaande lid van de PFP, toonde zich teleurgesteld over de uitslag. ,,Het betekent dat een groot aantal Engelssprekende kiezers met smoesjes is overreed om te geloven dat de regering werkelijk van plan is wezenlijke hervormingen door te voeren".
Allan Hendrickse, de leider van de Labour Partij, noemde de uitslag daarentegen een teken ,,dat de blanken gekozen hebben voor een proces van gezamenlijke besluitvorming" en verklaarde dat ,,wij kleurlingen nu een platform zullen krijgen waarop onze stem telt".
Chief Gatsha Buthelezi zei in een vanuit zijn hoofdkwartier in Ulundi (Natal) uitgegeven verklaring dat zijn volgelingen nu zouden moeten bepalen of zij hun gematigde standpunt konden blijven handhaven.

Andries Treurnicht stelde: „Wij accepteren de resultaten van het referendum slechts als een verloren slag in de totale strijd van ons volk". De nieuwe grondwet was naar zijn zeggen een formule voor ,,blanke zelfmoord".

Trouw (5-11) stelde in een commentaar o.a.:

,,...De stelling laat zich zelfs heel goed verdedigen, dat de nieuwe Zuidafrikaanse grondwet alleen maar een logische. een nog meer verfijnde uitwerking is van het systeem van de grote apartheid, zoals dat gestalte krijgt in de politiek van de thuislanden
Het is waar de Aziaten en mensen van gemeng de afkomst krijgen onder de nieuwe grondwet een politieke vertegenwoordiging en zij mogen voor zover dat de politiek gegeven is op een hoog niveau beslissen over het eigen lot en toekomst. Zelfs wordt hun een gedeelde verantwoordelijkheid voor de hele Zuidafrikaanse gemeenschap gegund.
Maar de grootste groep mensen binnen deze gemeenschap. de mensen met de donkerste huidskleur, wordt geheel van dit proces van besluitvorming uitgesloten en de rol van de Aziaten en kleurlingen blijft ondergeschikt aan de macht, die de blanken voor zichzelf willen behouden.
Dat is ellendig en verdrietig. Maar het is vooral verdrietig omdat het nu zo verleidelijk wordt om in de discussie de nadruk te leggen op het perspectief dat nu aan een deel van de nietblanke bevolking wordt geboden.
Maar dat perspectief is gezichtsbedrog. In de architectuur van de apartheid werden (en worden) de zwarten verwezen naar de zogenaamde thuislanden. waar zij hun politieke rechten mogen uitoefenen. Voor de Aziaten en kleurlingen was er echter geen stuk grond te vinden en dus leken zij uitgesloten van de rechten.
Die hebben zij tot op zekere hoogte nu wel in de nieuwe grondwet gekregen, maar omdat het uitgesloten is dat deze bevolkingsgroepen die rechten gezamenlijk en in gelijkberechtiging met de anderen zullen uitoefenen, is er alle reden om te spreken van ,.thuislanden zonder grondgebied" voor Aziaten en kleurlingen.
Dat is de cynische dubbele bodem onder de nieuwe Zuidafrikaanse grondwet. In een pragmatisch en op korte termijn gericht beleid is er dan misschien nog wel een enkel vriendelijk woord voor deze grondwet op zijn plaats; principieel en op langere termijn gezien moet het oordeel niet alleen negatief, maar zelfs afwijzend luiden."



Jaap Marais van de Herstigte Nasionale Partij.

NEDERLAND

PROTESTACTIES AMBTENAREN TEGEN VOORGENOMEN KABINETSBELEID
OVERLEG
KABINET-AMBTENARENBONDEN
ZONDER RESULTAAT

Het kabinet heeft op 20 sept. in troonrede en rijksbegroting het voorgenomen beleid voor 1984 bekend gemaakt (pag. 61213 e.v.).Onderdeel van dat beleid zou volgens het kabinet dienen te zijn een bezuiniging van j' 3 mrd op de ambtenarensalarissen. tot stand te brengen door per 1 jan. 1984 geen prijscompensatie te betalen en daarboven op dezelfde datum een korting van 3,5% op de bruto-salarissen van de ambtenaren toe te passen. Deze maatregel zou ook dienen te gelden voor de z.g. trendvolgers,
Spoedig na het bekend worden van de kabinetsplannen werd duidelijk, dat de ambtenaren niet voetstoots akkoord zouden gaan met de voorgestelde loonsverlaging per 1-1-1984. De ambtenarenbonden begonnen eind sept. met de voorbereiding van acties voor het geval het kabinet niet op zijn plannen zou terugkomen. Begin okt. bleek, dat de bonden hun leden niet in de hand hadden; toen braken bij de PTT, de NS en in het streekvervoer niet-voorbereide, spontane acties uit.
De gebeurtenissen namen het volgende verloop.

23 *sept.* In Den Haag vond een gezamenlijke vergadering plaats van de ambteriarencentrales ACOP (aangesloten bij de FNV) CCOOP (aangesloten bij het CNV), CMHA (middelbaar en hoger personeel) en AC (ambtenarencentrum), waarop besloten werd samen acties te gaan voeren tegen de kabinetsplannen m b t ambtenaren en trendvolgers
De centrales dachten aan model- en stiptheidsacties Zij besloten op 30 sept opnieuw bijeen te komen om te praten over een nadere invulling van het gezamenlijke actieplan
Een woordvoerder van de RCOP wees er op. dat deze voorgenomen „zachte acties" los moesten worden gezien van de harde actie (stakingen), die deze centrale voorbereidde Voorzitter J van de Scheur verklaarde voor de KRO-radio, dat nog werd nagegaan welke activiteiten zouden worden lamgelegd Er was een heel lijstje. van de douane tot en met Schiphol, aldus Van de Scheur

29 sept. Ongeveer 500 leden van de Algemene Christelijke Politiebond ACP besloten op een demonstratieve bijeenkomst in Veldhoven unaniem om actie te gaan voeren tegen de regeringsplannen m.b.t. de ambtenarensalarissen.
Het bestuur van de ACP 121.000 leden) dacht daarbij aan stiptheidsacties en vergaderingen onder werktijd, maar een groot deel van de aanwezigen liet blijken veel verder te willen gaan.
Enkele afdelingen vroegen om werkonderbrekingen, daarbij ondersteund door de zaal, die luid „actie, actie" scandeerde.
Ook werd de suggestie gedaan om minstens een week lang geen processen-verbaal uit te delen. geen ME-taken te vervullen en niet te patrouilleren op de voor 29 okt. in Den Haag geplande vredesdemonstratie.
Voorzitter H. Teeuwen van de ACP waarschuwde in zijn toespraak, dat de politie „de samenleving niet mag ontwrichten".
„.Weweten. dal het uok mogelijk is om misschien af en toe op andere wijze grimmige acties te voeren zonder de rechtsstaat geweld aan te doen. Als de minister niet terugkomt op zijn voornemens. wordt het na een warme zomer een hete winter", aldus Teeuwen.
Voor het eerst in de historie van de christelijke ambtenarenvakbeweging besloot de CFO acties te gaan voeren.
De vergadering in Nijkerk had een emotioneel karakter. Zelfs het woord staking viel. De slotverklaring, waarin werd gesproken van „acties anders dan staking" werd aangescherpt tot de formulering „acties voorlopig anders dan staking".

30 *sept.* In Kerkrade hield de Nederlandse Bond van gemeenteambtenaren (NBvGA) zijn jaarvergadering. Deze bond telt 14.000 leden, onder wie veel burgemeesters en gemeentesecretarissen.

De vergadering besloot in nov. modelacties te beginnnen tegen de bezuinigingsplannen van het kabinet.
De acties zouden voorlopig beperkt blijven tot de middelgrote gemeenten en gericht zijn tegen de afdelingen financiën, bevolking en interne zaken. Hoewel het de opzet was het publiek zo weinig mogelijk hinder te laten ondervinden, zouden nadelige gevolgen niet helemaal te vermijden zijn. Met het oog daarop bleven afdelingen, die direct met het publiek te maken hebben, zoals o.m. reinigingsdienst en huisvestingszaken voorlopig normaal functioneren, al zouden zij ook hinder van de acties ondervinden.
De gemeenten zelf, maar ook gesubsidieerde instellingen zouden het meest getroffen worden. Zo zouden meer of minder grote vertragingen voorkomen bij de verzending van belasting- en andere aanslagen, de verwerking van plaatselijke belastingen en heffingen, het verlenen van subsidies, het opstellen van begrotingen en raadsstukken en de in- en uitgaande post. Ook het verstrekken van uittreksels uit het bevolkingsregister, o.m. ten behoeve van paspoorten en rijbewijzen. zou minder vlot gaan verlopen.
De NBvGA was niet alleen boos we-



De voorzitters van de vier ambtenarencentrales. V.l.n.r. *A. de* Jong (CCOOP), *J. van de Scheur* (ACOP), *F.* Roeks (AC) en *G. van Dalen* (CMHA).

gens de salarisplannen van het kabinet, maar ook wegens de bezuinigingen op doeluitkeringen en de korting op de uitkeringen uit het gemeentefonds. Als gevolg daarvan dreigen ontslagen, terwijl anderzijds de gemeenten als gevolg van de op gang gekomen decentralisatie met meer rijkstaken en onvoldoende middelen worden opgescheept, waardoor steeds meer taken door steeds minder ambtenaren moeten worden uitgevoerd. Daar boven op dreigt voor de lagere overheid de ,,twee-procentoperatie'' (vermindering van het overheidspersoneel met 2%), die voor de gemeenten niet op 2, maar op 5% wordt geschat.
Op de vergadering in Kerkrade zei voorzitter T. Lensen van het Centraal Orgaan (gezamenlijke gemeenten als werkgevers), dat de gemeentebesturen hun ambtenaren ondersteunen in hun protest tegen het onrechtvaardige bezuinigingsbeleid van het rijk, dat ook de gemeenten fors treft.
In Zoetermeer vond een tweede vergadering plaats van voormannen van de vier ambtenarencentrales ACOP, CCOOP, CMHA en AC, waar een nationaal actie-comité werd opgericht, dat model-, prik- en stiptheidsacties van ambtenaren en trendvolgers moest gaan coördineren.
Het actiecomité heeft een aantal vitale onderdelen aangewezen bij de rijksoverheid, provincies, gemeenten en andere instellingen, waar acties gevoerd zouden worden, als het overleg met minister Rietkerk van binnenlandse zaken zou mislopen.

Namens de ACOP werd herhaald, dat deze bond, naast deelname aan de gezamenlijke acties, zou doorgaan met het voorbereiden van de ,,eigen verdergaande stakingsacties''.

4 okt. Voor het eerst in de geschiedenis van het georganiseerde middelbare en hogere personeel bij de overheid werd besloten daadwerkelijk tot acties tegen de salarismaatregelen van het kabinet over te gaan. Daartoe werd besloten op een zeer druk bezochte ledenvergadering van de CMHA in Den Haag.
,,Vorig jaar echter was ook voor de leden van de CMHA de maat vol en dit jaar is het kabinet een stap te ver gegaan'' zei plaatsvervangend secretaris H. J. Albersen na afloop van de vergadering.

Kernpunt van de kritiek van de CMHA op de kabinetsplannen was, dat ambtenaren opnieuw extra offers moeten brengen, terwijl het overheidspersoneel de laatste jaren toch al fors had moeten inleveren. Er was nu duidelijk sprake van een ongelijke behandeling van de ambtenaren t.o.v. de werknemers in het bedrijfsleven.
De CMHA erkende, dat er offers gebracht zullen moeten worden om uit de economische problemen te komen, maar die offers moeten wel gelijkelijk over de gehele bevolking worden verdeeld.

5 okt. In Den Haag voerden de besturen van de vier ambtenarencentrales overleg met minister Rietkerk van binnenlandse zaken. Het gesprek duurde vier uur en verliep in een geprikkelde atmosfeer. Na afloop deelden de vier voorzitters mee, dat zij geen enkel vertrouwen hadden in een goede afloop van het overleg met de minister.
De bewindsman gaf na afloop toe, dat de problemen groot waren en dat het hem te ver ging te zeggen, dat er op een of andere manier overeenstemming in zicht zou zijn.
De delegatieleiders van de centrales waren duidelijker: „Wij hebben er geen enkel vertrouwen meer in, maar blijven praten, omdat er nog een aantal belangrijke zaken aan de orde zijn, namelijk de werkgelegenheid in het kader van de arbeidstijdverkorting en de pensioenproblematiek, die nog steeds niet is opgelost''.
Volgens ACOP-voorzitter Van de Scheur hadden kabinet en parlement elk zicht op en alle voeling met de samenleving verloren. ,,Zij weten niet wat er zich in de gezinnen afspeelt''. Hij wees er op, dat ook de Raad van State het kabinet had gewaarschuwd, dat het met zijn voorstellen grote spanningen in de samenleving zou oproepen.

Die spanningen beginnen zich te ontladen in demonstraties. Zolang het bij demonstraties bleef, kon Rietkerk daarvoor nog wel enig begrip opbrengen, maar stiptheidsacties en stakingen wees hij, enigszins geïrriteerd, van de hand, omdat hij nog in overleg met de bonden was. Van de Scheur noemde dat ,,huichelachtig'', omdat het kabinet bleef vasthouden aan de eigen plannen en klaarblijkelijk niet wilde luisteren naar de vakbeweging.
Terwijl de aanvoerders van de vier centrales overleg voerden, beten in Groningen 400 werknemers van de PTT het spits af door het werk een uur lang stil te leggen. De CNV-politiebond ACP en de FNV-politiebond NPB (samen 38.000 leden) besloten gezamenlijk actie te gaan voeren. als het overleg tussen de bonden en minister Rietkerk niets zou opleveren.
In Rotterdam vond een ledenvergadering plaats van de christelijke ambtenarenbond CFO, waar voorzitter T. de Jong zijn leden voorhield af te zien van acties, die zouden leiden tot wat hij noemde ,,Belgische toestanden''. ,,Wij moeten de gevolgen van een staking, zoals die bij onze zuiderburen goed overwegen'', zei De Jong, die na deze uitspraak een stortvloed van protesten over zich heen kreeg.
In Amsterdam organiseerde de brandweer een actie op de Dam. Twee inderhaast gebouwde pandjes van ,,belastingconsulent Lubbers'' en ,,uitbeenderij Rietkerk'' werden in brand gestoken onder luid gejuich van de vele aanwezige actievoerders, die uit alle delen van het land naar Amsterdam waren gestroomd.

6 okt. De politiebonden ACP en NPB, verenigd in de Centrale van politieorganisaties CPO, stuurden hun regionale organisaties een draaiboek toe met plannen voor acties, die eind okt. moesten beginnen en waarvan de voortzetting afhankelijk was gemaakt van de resultaten van het tweede gesprek tussen ambtenarencentrales en minister Rietkerk, dat voor 2 nov. was gepland.
De drie grote onderwijsbonden, ABOP, KOV en PCO besloten zich aan te sluiten bij de te ondernemen acties van de ambtenarenbonden.

10 okt. In ca. 100 postkantoren over het hele land verspreid begonnen loketbeambten aan een stiptheidsactie, die zij minimaal tot 18 okt. wilden voortzetten. De bedrijfsgroep Spoorwegen van de Vervoersbond FNV besloot om stiptheidsacties te beginnen, als het overleg tussen ambtenarencentrales en minister Rietkerk op 2 nov. niets zou opleveren.
De Vereniging van hogere politieambtenaren (750 leden) riep haar leden op model- en stiptheidsacties te ondersteunen ,,mits deze geen gevaren opleveren voor de samenleving en de openbare orde niet ernstig wordt verstoord''. Werkstakingen werden door de vereniging afgewezen.

12 okt. De Vervoersbond CNV besloot om van 31 okt.-2 nov. het treinverkeer met stiptheidsacties te ontregelen. Als het overleg van 2 nov. niets zou opleveren, zouden gezamenlijke acties georganiseerd worden met de Vervoersbond FNV en de categorale bond FSV.

14 okt. De vakcentrales FNV en CNV gaven sombere reacties op de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer (pag. 69313 e.v.). Zij toonden weinig vertrouwen in het komende

overleg met kabinet en werkgevers in de Stichting van de arbeid,

.,Er zijn in de Kamer weinig openingen geboden voor het gesprek in de stichting Nu zowel de inzichten van het CNV als van de FNV rijn genegeerd zou ik niet weten waarover nog valt te praten". aldus een geprikkelde voorzitter van het CNV, Harm van der Meulen. ,,Op z'n minst dient het kabinet nu een resumé te sturen van het debat, zodat we althans weten wat er. gelet op de debatten in de Kamer. nog bespreekbaar is en wat niet".

Het CNV heeft weinig tcruggcvondcn van de eigen inzichten, zijnde gelijke behandeling van alle inkomensgroepen. offers naar draagkracht en vrijheid van onderhandelen. ook voor ambtenaren. „Als ik het goed begrepen hrb wil men de lonen in de marktsector gelijktrekken met de gekorte ambtenarensalarissen. door het invoeren van meer arbeidstijdverkorting. onder inlevering van loon. Dat is een onmogelijke zaak", aldus Van der Meulen. ,,De CAO's lopen tot eind 1984 en kunnen volgens ons niet worden opengebroken."

Dezelfde geïrriteerde afwijzing is ook te beluisten bij de FNV. De vakcentrale belegde in de avond een extra vergadering van de federatieraad en pas daarna wilde men komen met officieel commentaar.

Bestuurders van de FNV maken er echter geen geheim van dat zij na de algemene beschouwingen nog nauwelijks openingen zien voor zinvol overleg in de stichting. Het kabinet. zo menen zij, heeft zich haaks afgezet op de alternatieve plannen van de grootste vakcentrale en daarvan niets overgelaten. Zij zien niets in het voortdurend brengen van loonoffers, niet bij de ambtenaren en trendvolgers en ook niet bij de andere werknemers, zolang niet de zekerheid wordt gegeven dat dat meer arbeidsplaatsen zal opleveren.

Na afloop van de federatieraad verklaarde FNV-vice-voorzitter Herman Bode, dat de FNV geen heil zag in verder overleg, als op 18 okt. bij het gesprek in de Stichting van de arbeid zou blijken, dat er met het kabinet niet viel te praten over de voorgenomen korting van 3,5% in de salarissen van ambtenaren en trendvolgers en in de uitkeringen. In dat geval zouden de FNV-bonden hun leden mobiliseren voor acties tegen het kabinetsbeleid. Die acties zouden niet beperkt blijven tot de ambtenarenbonden, maar ook andere bonden zouden eraan deelnemen.

Het nationale actiecomité van de vier ambtenarencentrales wees vier „zware" overheidsdiensten aan voor gezamenlijke model- en stiptheidsacties. Het lag in de bedoeling deze doelen van actie niet bekend te maken voor 26 okt., wanneer het actiecomité de draaiboeken zou afronden.

17 okt. Er braken spontane stakingen uit bij het streekvervoer in midden-Nederland. Gestaakt werd door de buschauffeurs van Centraal Nederland en van de Veluwse autobusbedrijven VAD. Het busvervoer op de trajecten Aalsmeer–Amersfoort, incl. het Gooi, en Lelystad–Utrecht lag daardoor volledig stil.

Na een oproep van chauffeurs van Centraal Nederland sloten de chauffeurs van de stadsbussen in Utrecht zich bij de staking aan.

In de verre omtrek van Amsterdam was het treinverkeer ontregeld door een wilde actie op het emplacement Dijksgracht in de hoofdstad.

Daar staat 's nachts het internationale materieel opgeslagen en dat werd dermate stipt voorgereder, dat internationale treinen met vertragingen van een tot anderhalf uur vertrokken. Daardoor bezetten zij spoorlijnen voor binnenlandse treinen die ofwel in het geheel niet konden. vertrekken van hun stations elders in het land of met grote vertragingen arriveerden in de hoofdstad.

Zo ontstonden er tot ver in de ochtend vertragingen in het spoorwegverkeer naar en van Amersfoort–Hilversum. Alkmaar en Utrecht.

De Vervoersbond-FNV stelde zich achter de acties op. Hoewel de Vervoersbond-CNV de acties prematuur noemde. waren er toch CNV-ers, die meestaakten.

In de avonduren besloten alle drie betrokken bonden – Vervoersbond FNV, Vervoersbond CNV en de Federatieve Spoorwegvakvereniging FSV – zich achter de acties op te stellen.

18 okt. De stiptheidsacties bij de Spoorwegen breidden zich landelijk uit, hetgeen leidde tot grote vertragingen in het treinverkeer en overvolle treinen. De stakingsactie in Midden-Nederland werd beëindigd, maar nu staakten de chauffeurs van de vestiging Ridderkerk van West-Nederland en die van de VAD in Kampen, Emmeloord, Raalte en Zwolle. In Zwolle staakten ook de chauffeurs van het stadsvervoer.

In Den Haag kwamen delegaties van werknemers- en werkgeversorganisaties in de Stichting van de arbeid samen met een vertegenwoordiging van het kabinet.

Het overleg liep op niets uit, zo zei FNV-vice-voorzitter H. Bode na afloop. Hij was boos, omdat het kabinet niets wilde terugnemen van de korting van 3,5%.

Minister De Koning van sociale zaken en werkgelegenheid merkte weliswaar op, dat de 3,5% .,niet bij voorbaat onaantastbaar" is, maar premier Lubbers liet weten niet bereid te zijn het kabinetsbeleid op hoofdpunten te wijzigen.

Hij gaf daarmee te verstaan dat het kabinet niet van plan is afstand te doen van het bezuinigingsbeleid en de voorgenomen korting van 3,5% op de salarissen van ambtenaren, trendvolgers en op de sociale uitkeringen. Lubbers toonde zich wel bereid na te gaan of er mogelijkheden zijn om te onderhandelen over een gelijkmatige verdeling van de lasten.

Voorzitter H. van der Meulen van het CNV daagde het kabinet na afloop van het overleg uit binnen 14 dagen duidelijkheid te verschaffen over eventuele wijzigingen die nog op het kabinetsbeleid mogelijk zijn

Minister De Koning erkende evenwel dat het speelveld wel erg is verkleind door de weigering van werkgevers en werknemers om de collectieve arbeidscontracten open te breken. Daardoor is het immers vrijwel uitgesloten dat de werknemers extra loon inleveren om versnelling van de arbeidsduurverkorting en een kleinere inkomensteruggang van ambtenaren en uitkeringstrekkers mogelijk te maken.

Kok, voorzitter van de FNV, verklaarde dat het kabinet met zijn beleid de maatschappelijke stabiliteit ernstig in gevaar brengt. Er is een groeiend ongeloof bij onze leden, zei hij. of er door het overleg echt wat ruimte is gekomen. Het kabinet heeft. aldus Kok, de indruk gewekt alsof het nog met initiatieven komt voor wijzigingen in het beleid, maar het heeft volstrekt niet duidelijk gemaakt in welke vorm en omvang.

De FNV weigert niet over andere voorstellen van het kabinet te praten, maar wij passen ervoor om aan de praat te worden gehouden, aldus Kok, De FNV zal daarom tegelijkertijd leiding geven aan het verzet tegen het overheids beleid.

Ook Van der Meulen waarschu de het kabinet tegen de maatschappelijke spanningen die het door zijn opstelling oproept. Ook hij zag te weinig ruimte in de kleine openingen die het kabinet had geboden. De regering is niet ingegaan op het voorstel van het CNV om, terwille van een gelijkmatiger verdeling van lasten, de sociale premies voor de werknemers volgend jaar niet te verlagen zoals het kabinet voorstelt.

Om de achteruitgang van de koopkracht beperkt te houden, zouden dan de huren minder moeten worden verhoogd. de prijsverhoging voor het aardgas en de verhoging van de BTW-tarieven niet moeten doorgaan,

De werkgevers ondersteunden het kabinetsbeleid in grote lijnen. Wel uitte de voorzitter van het Verbond van Nederlandse ondernemingen (VNO) mr. C. van Veen, kritiek op de invulling van de lastenverlichting voor werkgevers door de beperking van vakantierechten bij ziekte en het gebruiken van de reserves in de ziekengeldkassen voor verlaging van de ziektewetpremie. Hij noemde dit .,een zachte invulling" van de lastenverlichting.

Van Veen wees erop dat de afbraak van werkgelegenheid in de marktsector nu duidelijk afneemt. Hij zag daarin een bevestiging van de juistheid van een beleid gericht op kostenmatiging en lastenverlichting.

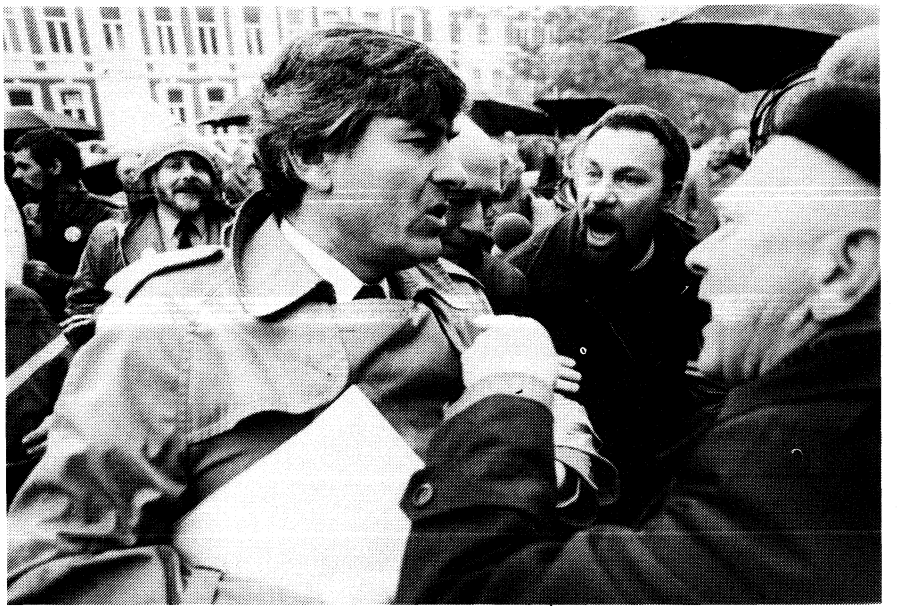
Van Veen heeft het kabinet gevraagd of de werkgelegenheid niet kan worden gestimuleerd door investeringen in infrastriictuur particulier te laten financieren met een overheidsgarantie. Een werkgroep van kabinet en Stichting van de Arbeid zou moeten nagaan wat er op dit gcbicd in 1984 mogelijk is. stelde hij voor.

Laurier, voorzitter van de Vakcentrale voor middelbaar en hoger personeel (MHP), wees evenals FNV en CNV de korting op salarissen van werknemers bij de overheid en trendvolgers van de hand. Ook vond hij dat de korting van 3,5% op de uitkeringen de inkomens van de uitkeringstrekkers veel te sterk aantast.

De MHP wil het financieringstekort volgend jaar stabiel houden waardoor er wat ruimte ontstaat om de inkomensachteruitgang van deze groepen te beperken. Ook is de MHP bereid van zijn leden premieoffers te vragen om minder in de uitkeringen te snoeien.

Laurier toonde zich iets optimistischer over voortzetting van het overleg met het kabinet dan zijn collega's van FNV en CNV.

.,Een stap vooruit vergeleken bij de starre houding van het kabinet vorige week tijdens het debat in de Tweede Kamer," zo noemde PvdA-leider Den Uyl de opmerking van minister De Koning (Sociale zaken) na het overleg in de



Minister-president Lubbers. op weg naar het SER-gebouw, waar hij zou deelnemen aan beraad van de Stichting van de Arbeid, wordt aangesproken door demonstrerende ambtenaren.

Stichting van de Arbeid, dat de korting van 3,5% op de ambtenarensalarissen en de uitkeringen ,,niet op voorhand onaantastbaar zijn''. Maar het kabinet moet wel kiezen. Wil het polarisatie en confrontatie. of is het bereid uitgaand van gelijke behandeling te spreken over de methoden, waarop gelijke behandeling bereikt kan worden. vroeg Den Uyl zich af.
Hij vraagt het kabinet een echte discussie aan te gaan over geboden beleidsalternatieven.
CDA-fractieleider De Vries hoopt op een maximale inspanning van vakbeweging en kabinet om de kloof die in de Stichting van de Arbeid is ontstaan te dichten.
De VVD-fractie in de Tweede Kamer vindt het jammer dat het gesprek is gestrand, maar gaat er vanuit dat de deur nog niet helemaal is dichtgegooid. Men hoopt dat het mogelijk zal zijn het gesprek op gang te houden op basis van een eerder aangenomen motie De Vries-Nijpels. Deze gaat uit van arbeidsduurverkorting, bouwprojecten met langdurig werklozen en nieuwe initiatieven op basis van de nota werkgelegenheid.

19 **okt.** Het werd bekend, dat de ambtenarencentrales gezamenlijk bezig waren stiptheidsacties in de Rotterdamse haven voor te bereiden, die na 2 nov. tot ernstige vertragingen voor het scheepvaartverkeer konden leiden, in het ergste geval zelfs tot het volledig stilvallen van dat verkeer.
De stiptheidsacties bij de Spoorwegen werden voortgezet en leidden weer tot vertragingen en een uitdunning van de dienstregeling.
In het streekvervoer werd overal gewerkt.
De Eindhovense afdeling van de politiebond ACP stelde voor voetbalwedstrijden onmogelijk te maken door geen politiebijstand te verlenen. De eerste westrijd, die hierdoor getroffen zou worden, was PSV – Ajax op 5 nov.
Het grootste deel van het electriciteitsbedrijf Groningen-Drenthe legde 's ochtends tussen 7.30 en 9.30 uur het werk neer. Tien personeelsleden hielden de installaties draaiende. De stroomtoevoer werd niet onderbroken.
In Zeeland werden prikacties gehouden bij de provinciale veren.
Het personeel van de PTT audio- en videoverbindingsdienst besloot de mogelijkheden te onderzoeken van korte werktijdonderbrekingen en stiptheidsacties.
Op een CDA-bijeenkomst in Zwartemeer maakte premier Lubbers de FNV het verwijt, dat zij het overleg met het kabinet voortijdig had afgebroken en gelijktijdig opriep tot massale acties. Lubbers noemde deze handelwijze ,,intriest".

,,Triest, omdat economisch herstel en werkgelegenheid hierdoor een knauw kunnen krijgen. triest omdat zo bij een aantal actievoerders illusies worden geschapen, die niet waargemaakt kunnen worden. Triest omdat men acties bevordert op hetzelfde moment, dat men overleg vraagt en het ook krijgt''.
Lubbers herhaalde, dat het kabinet de mogelijkheden zal onderzoeken om het beleid ten opzichte van de ambtenaren en mensen die een uitkering krijgen .,iets bij te stellen''. Hij stelde echter vast, dat de sociale partners de mogelijkheid van extra inleveren in de marktsector om de inkomstenteruggang in de collectieve sector te beperken hebben afgewezen.

Als gevolg van de stiptheidsacties liep ook het postvervoer vertragingen op. De PTT besloot het vervoer van expresse-stukken per spoor stop te zetten. Expresse-stukken, die gewoonlijk niet in speciale posttreinen maar in normale reizigerstreinen worden getransporteerd, werden nu met PTT-auto's vervoerd.
Vuilnisophalers en brievenbestellers besloten niet langer het vuil voor het huis van minister De Koning van sociale zaken en werkgelegenheid weg te halen en de post te bestellen.
De vertragingen bij de Zeeuwse veerdiensten als gevolg van prikacties waren opgelopen tot drie kwartier.
De gezamenlijke ambtenarenbonden besloten om na 2 nov. op gemeentehuizen en bij de provinciale griffies acties te voeren.
Enkele honderden ambtenaren van rijkswaterstaat in Gelderland gingen akkoord met plannen om de verkeerspleinen bij Geldermalsen en Velperbroek bij Arnhem tijdelijk te blokkeren.
Ruim 250 leden van ABVAIKABO bij de staatsdrukkerij en -uitgeverij in Den Haag besloten stiptheidsacties te gaan voeren. De acties waren speciaal gericht tegen parlementair drukwerk.

20 okt. De FNV gaf een verklaring uit, waarin zij premier Lubbers, n.a.v. diens uitlatingen een dag eerder, beschuldigde van een „ernstige verdraaiing van de feiten, een premier onwaardig''. De vakcentrale wees er op, dat zij in het overleg in de Stichting van de arbeid op drie hoofdpunten duidelijkheid wilde hebben: de mogelijkheid van het schrappen van de 3.5%, geen dictaat in het overleg met ambtenaren en trendvolgers en de bereidheid om over te gaan op een stimuleringsbeleid.
De premier heeft toen volgens de FNV geantwoord, dat het kabinet niet in staat was zijn beleid op hoofdlijnen te veranderen, maar dat op onderdelen misschien wel veranderingen mogelijk waren. Gezamenlijk is daarop in het overleg de conclusie getrokken, aldus de FNV, dat het kabinet op geen enkele wijze kon aangeven, waaruit die ruimte tot wijzigingen zou kunnen bestaan.
Ambtenaren bij de gelddiensten van de PTT besloten vanaf maandag 24 okt. stiptheidsacties te gaan voeren als gevolg waarvan vele mensen hun salaris mogelijk later zouden ontvangen.

De politiebonden besloten op 7 nov. met ,,harde acties'' te beginnen, als het overleg met minister Rietkerk op 2 nov. zou mislukken. De acties zouden worden gevoerd tot het eind van de maand en zouden mogelijk na 1 dec. worden voortgezet.
Omvang en hardheid van de acties zouden in drie fasen worden opgevoerd en er uiteindelijk toe leiden, dat de politie geen bekeuringen meer zou uitdelen.
De politie sloot een algehele werkstaking uit en zou voor levensgevaarlijke situaties uitzonderingen maken.

Het treinverkeer had te maken met vertragingen, die opliepen tot een half uur. Drie kwart van de treinen reed; vooral veel intercitydiensten waren geschrapt.
In een gesprek met *Het* Vrije Valk noemde minister Ruding van financiën de acties ,,Een rimpeling; verve.. lend, maar het gaat wel over". „Ik moet nog zien, of de maatschappelijke chaos er komt. De samenleving heeft wel degelijk gezond verstand. De man in de straat begrijpt heel goed, dat er harde maatregelen nodig zijn. Nee hoor, chaos, ik reken het tot de geringere waarschijnlijkheden", aldus minister Ruding.
Staatssecretaris Bolkestein van economische zaken sprak tot het Nederlandse bedrijfsleven in Barcelona. Hij zei geen grote arbeidsonrust te verwachten. Volgens hem zien de Nederlanders de onvermijdelijkheid en redelijkheid van de regeringsmaatregelen in. ,,Nederland is altijd een land geweest met goede verhoudingen tussen overheid, werkgevers en werknemers. Stakingen en arbeidsonrust zijn zeer zeldzaam. Dat zal zo blijven", aldus Bolkestein.

Bij de organisaties van werkgevers reageert men iets bezorgder. Het VNO verwijst naar de rede die voorzitter mr. C. van Veen in Eindhoven hield. Daar noemde hij de ,,lichtvaardigheid" waarmee ambtenarenbonden praten over economisch en maatschappelijk ontwrichtende acties ,,ronduit ontstellend. Als werkelijk een aantal voor het bedrijfsleven vitale diensten worden lamgelegd kan dat voor marginale bedrijven net de doodklap zijn", aldus Van Veen.
Hij begreep de reacties van de ambtenaren best, ,,maar daarom zijn ze nog niet redelijk", vond hij. Volgens Van Veen zijn de ambtenaren tot nu toe ,,als het ware afgeschermd" geweest van de financieel-economische crisis door een voortdurende verhoging van de collectieve uitgaven en het steeds verder laten oplopen van het financieringatekort. ,,In tegenstelling tot hun collega's in de bedrijvensector die de recessie al jaren aan den lijve ondervinden worden de ambtenaren nu voor het eerst met de crisis geconfronteerd", aldus een wat bittere VNO-voorzitter.

21 okt. De Sociaal-Economische Raad SER besprak de adviesaanvraag van het kabinet over de kortingen op de sociale uitkeringen en, daarmee verbonden, van het minimumloon. Het bleek. dat de kroonleden wilden, dat kabinet en sociale partners opnieuw rond de tafel gingen zitten voor overleg over het sociaal-economische beleid voor 1984.
Daarom hebben negen van de 14 kroonleden zich bij de vaststelling van het advies van stemming onthouden.

Een ruime meerderheid van de raad stemde overigens in met het standpunt van de werkgevers dat elke verhoging van het financieringstekort op dit moment onaanvaardbaar is. Acht kroonleden spraken zich voor dit standpunt uit en verwierpen daarmee het standpunt van de werknemers. die een tijdelijke vergroting van het tekort aanvaardbaar vinden ter wille van stimulering van investeringen en minder bezuinigingen.
Kroonlid dr. C, de Galan verwoordde de gedachte achter het stemgedrag van de kroonleden. Hij zei dat de kroonleden door hun standpunten vast te leggen, zouden kunnen bijdragen aan de maatschappelijke tegenstellingen van dit ogenblik. Naar zijn mening kan het conflict alleen worden opgelost door nieuw overleg dat met openheid en bereidheid tot het sluiten van compromissen moet worden gevoerd.
Hij stelde voor dat de kroonleden wel een oordeel zouden uitspreken over het regeringsbeleid. maar de concrete invulling daarvan te laten voor wat zij is. De Galan behoorde met Schouten, Lemaire en Driehuis tot de kroonleden die tegen het regeringsbeleid stemden.
Dr. W. Duisenberg, president van De Nederlandsche Bank, betoogde aanvankelijk dat het maar beter zou zijn het SER-advies helemaal niet vast te stellen om de tegenstellingen niet verder aan te scherpen. Bij de stemming was hij nu juist bij de vier kroonleden die niet blanco stemden, maar hun stem gaven aan de kortingen met 3,5% op het minimumloon en de sociale uitkeringen,
Duisenberg betoogde dat 12 mrd aan bezuinigingen het maximaal haalbare is. Dat het financieringstekort desondanks niet meer dan 0,3 procentpunten terugloopt noemde hij frustrerend. Als het tekort dit jaar inderdaad iets zou meevallen zoals te verwachten valt, zal er in 1984 zelfs helemaal geen sprake zijn van een vermindering van het tekort, aldus Duisenberg. De rentelasten zijn volgens Duisenberg nu de overheersende factor, Zij dragen meer bij tot vergroting van het financieringstekort dan de werkloosheidsuitkeringen. Het ziet er naar uit. zei hij, dat dit in de komende jaren zo zal blijven.
De bankpresident betoogde dat het niet verantwoord is het financieringstekort nog verder te laten stijgen of niet te laten dalen. Bij een eventuele herziening van het pakket beleidsmaatregelen in het overleg met de sociale partners zullen naar zijn oordeel geen lastenstijgingen mogen worden overwogen. De enige weg om uit het dilemma te komen zijn naar zijn mening verschuivingen binnen het lastenpakket.
De voorzitter van de FNV, Kok, zei dat de SER niet het juiste platform is om te onderhandelen, omdat het kabinet daarbij niet aanwezig is. Partijen zijn niet in staat om in de SER nuanceringen in hun standpunten aan te brengen en compromissen te sluiten. Wel zei Kok dat ook de standpunten van de FNV onderhandelbaar zijn.
Het kroonlid, dr. S. Kuipers, die nog niet lang geleden een voorstander was van een stimulerend beleid, verklaarde nu dat het niet verantwoord zou zijn om het programma van de FNV in werking te zetten. Drie jaar geleden, aan het begin van de depressie, zou dit een buitengewoon goed plan zijn geweest, maar nu zijn volgens Kuipers harde bezuinigingen, vooral in de overdrachtsinkomens, onvermijdelijk geworden.
De Twee-Kamerfractie van de Partij van de Arbeid heeft in een eerste reactie laten weten dat de regering het signaal van de meerderheid van de Kroonleden van de SER niet kan negeren. Niet ingaan op de oproep tot nieuw. open overleg met de Stichting van de arbeid zou gevaarlijk zijn voor ons democratische stelsel, aldus de PvdA-fractie.
De werkgevers hebben zich volgens deze partij, door voor de plannen van de regering te stemmen onverhuld uitgesproken voor een absolute ontkoppeling van lonen en uitkeringen. De verbinding die het kabinet legt met de verlaging van de salarissen van ambtenaren en trendvolgers probeert. aldus de PvdA, die ontkoppeling alleen maar te vertiiillen.

Binnen de vakbeweging kwam discussie op gang over de vraag wat er m.b.t. de treinenloop op zaterdag 29 okt. moest gebeuren. Voor die dag was er in Den Haag een vredesdemoristratie gepland, waar enkele honderdduizenden deelnemers werden verwacht. De Spoorwegen stelden, dat zij voor het vervoer van vele tienduizenden ong. negentig extra treinen konden laten rijden, als de stiptheidsacties voor drie dagen onderbroken zouden worden.
Na de FSV en de Vervoersbond CNV besloten nu de afdelingsvoorzitters en de besturen van de bedrijfsledengroepen van de Vervoersbond FNV op een vergadering in Utrecht de acties niet te onderbreken.
De afdelingsbestuurders stelden, dat zowel FSV als CNV zich jarenlang bij acties tegen de Vervoersbond FNV hadden opgesteld, terwijl de drie bonden nu gezamenlijk optrokken. Door een onderbreking van de acties met drie dagen door de FNV-leden zou die eenheid weer verloren gaan, dachten de FNV-kaderleden.
De Vervoersbond FNV kwam met dit besluit in een moeilijk parket, aangezien zij zelf – evenals de centrale FNV – één van de organisaties was, die tot deelname aan de demonstratie had opgeroepen.

24 okt. Het beraad binnen de Vervoersbond FNV over hetgeen t.a.v. de vredesdemonstratie van 29 okt. moest worden gedaan werd op plaatselijk niveau voortgezet. Het Amsterdamse spoorwegpersoneel besloot met de stiptheidsacties door te gaan.
Volgens een woordvoerder van de NS reed er die dag in de ochtendspits 95% van de treinen. De vertragingen, die in de spits opliepen tot een half uur, werden in de rustiger uren tot een kwartier teruggebracht.

25 okt. In het telefoondistrict Hengelo en omgeving waren de servicenummers als tijdmelding, weerbericht, storingsdienst en andere 00-nummers geruime tijd onbereikbaar, omdat ambtenaren met geheime dienstnummers de zaak blokkeerden.
Op een algemene ledenvergadering besloot de CFO na 2 nov., in geval van mislukking van het overleg op die dag, door te gaan met model- en stiptheidsacties en geen stakingen te organise-

ren, zoals de ABVA/KABO van plan was.
Als CFO-leden in moeilijklieden zouden komen als gevolg van stakingen van ABVA/KABO-leden, die kunnen terugvallen op een weerstandskas van de FNV, zou de bond zo nodig inspringen en hun de financiële middelen verschaffen om wel mee te kunnen doen.
Stiptheidsacties bij de PTT breidden zich uit. Deze leidden tot vertragingen tot twee dagen bij de postbezorging en het geldverkeer.
In het streekvervoer werd gestaakt bij de busonderneming West-Nederland.
Stiptheidsacties vonden plaats bij de NWH in Overijssel, de Fram in Friesland, de VAD in Zwolle en de DVM in Drenthe.
Bij het kadaster in Breda begon een stiptheidsactie. Het was de eerste personeelsactie in de geschiedenis van het kadasterwezen.
ABVA/KABO-bestuurder W. den Brinker sprak de verwachting uit, dat de actie zou worden overgenomen door de kadasterkantoren in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Alkmaar en Leeuwarden. Door de stiptheids- en modelacties ondervonden notarissen, makelaars en banken hinder en zou de speculatieve handel in onroerend goed grote overlast gevoelen.

26 okt. Een woordvoerder van de christelijke ambtenarenbond maakte bekend, dat bij mislukken van het overleg van 2 nov. de model- en stiptheidsacties zouden worden uitgebreid tot het telefoonverkeer, de TV, de radio en het grondwerk aan de kabelnetten.

Acties m.b.t. de service-telefoonnummers vonden plaats in de telefoondistricten Groningen, Den Haag, Rotterdam en Utrecht.
Namens de NS werd meegedeeld, dat de acties in de voorafgegane week voor f 4 mln schade hadden berokkend. Dit bedrag was de direkte derving aan inkomsten. Structureel, d.w.z. de negatieve effecten voor de rest van het jaar meegerekend, zouden de NS over de voorafgegane week een verlies van f 10 mln lijden. Wat de totale schade van de acties zou zijn kon de woordvoerder van de NS niet zeggen, aangezien de acties voor onbepaalde tijd waren aangekondigd.
Minister Ruding van financiën verklaarde op een CDA-bijeenkomst in Zwartsluis, dat het kabinet niet zou zwichten voor stiptheids- en stakingsacties. De minister verklaarde, dat de kortingen gewoon zouden doorgaan. Die kortingen zijn nodig om de collectieve sector weer gezond te maken. De minister verwachtte niet, dat de acties zouden worden overgenomen door werknemers in de particuliere bedrijven.

27 okt. In het streekvervoer werd gestaakt in grote delen van Noord-Brabant, Zuid-Holland en Friesland. Ook het stadsvervoer in Den Bosch lag stil.
Het verkeersaanbod op de Westerscheldeveren Vlissingen-Breskens en Kruiningen-Perkpolder bleek met de helft te zijn teruggelopen, De mensen verkozen de omweg via Antwerpen of bleven thuis.
Het Gemeentelijke energiebedrijf in Amsterdam was 's ochtends voor het publiek gesloten. Ook eerder gemaakte afspraken in de stad werden niet nagekomen.
Op het postkantoor in Maassluis hadden de werknemers, die het voorsorteerwerk van de post verzorgen, in de nacht twee uur gestaakt.
Medewerkers van het audio-video-verbindingscentrum in Hilversum besloten om op 31 okt. de TV-uitzendingen op een van de twee netten tijdelijk te onderbreken.
De Rotterdamse douane-ambtenaren besloten om na 2 nov. te beginnen met stiptheids- en modelacties. als het overleg op die dag niets zou opleveren.
Een volledig platleggen van de haven werd niet uitgesloten, als ook het personeel van het loodswezen, de rijksverkeersinspectie. rijkswaterstaat en de rivierpolitie tot acties zou besluiten.

28 okt. Acties van ambtenaren leidden in Amsterdam tot chaotische verkeerssituaties. Dat kwam, doordat personeel van de telecommunicatiedienst van de PTT met dienstauto's naar het hoofdkantoor in de Pieter de Hooghstraat reed. waar een demonstratieve vergadering gehouden werd.
Ook op een aantal hoofdwegen in het oosten van de stad ontstond een flinke verkeerschaos als gevolg van een protestvergadering van ambtenaren van de dienst openbare werken in de Wibautstraat.

In het streekvervoer begonnen 24-uursstakingen in de Zaanstreek, het noordwestelijk deel van Noord-Holland en in Drenthe. De busstaking in Noord-Brabant werd voortgezet.
Premier Lubbers verklaarde na afloop van de ministerraad, dat het kabinet vasthoudt aan zijn standpunt m.b.t. de korting op de ambtenarensalarissen.
,,Na de storm, die de afgelopen jaren over het bedrijfsleven is geraasd, menen wij, dat de voorstellen, die we nu doen, alleszins redelijk zijn", aldus Lubbers.
De premier kritiseerde andermaal de opstelling van de vakbonden tegenover de regering. Hij noemde het een ,,onzinnige benadering", dat men acties voorbereidt. terwijl men nog in een stadium van overleg verkeert.

29 okt. In Den Haag vond de vredesdemonstratie plaats, gericht tegen de plaatsing van kernraketten in Europa. Aan de demonstratie werd deelgenomen. naar schatting van zowel politie als organisatoren, door ong. 550.000 mensen. Het aantal deelnemers overtrof nog dat van de gelijksoortige demonstratie in nov. 1981 in Amsterdam (pag. 82113-'1981). De demonstratie in Den Haag was de grootste, die ooit in Nederland gehouden was.
Van de deelnemers waren er 155.000 aangeroerd door de NS, die hiervoor meer dan honderd extra treinen hadden ingezet. Dit was volgens de NS mogelijk geweest, doordat het effect van de stiptheidsacties steeds minder gevoeld werd, waardoor men in de laatste dagen voor de demonstratie in staat was geweest voorbereidingen te treffen.

31 okt. In Utrecht blokkeerden rond het middaguur ambtenaren met dienstwagens de Croeselaan, het Westplein en het Jaarbeurscomplex. Daar werd een demonstratie gehouden. Ruim 2.000 demonstranten trokken vervolgens naar het nieuwe politiebureau aan het Paardenveld. waar FNV-vice-voorzitter Herman Bode een petitie aanbood aan minister Rietkerk, die naar Utrecht gekomen was voor de opening van het nieuwe bureau.
De TV-uitzending op Nederland 1 begon 80 minuten te laat, doordat PTT-werknemers bij wijze van prikactie in het Hilversumse verbindingscentrum de knop ,,omdraaiden". Een Teleac-uitzending en twee NCRV-uitzendingen vervielen. Het provincie-personeel voerde werkonderbrekingen uit, evenals gemeente-ambtenaren in diverse steden.
In Enschede namen de abtenaren allen een dag verlof en was alleen de burgerlijke stand open.

1 nov. In Amsterdam staakte het openbare vervoer tot tien uur 's ochtends. In de Wibautstraat blokkeerden gemeente-ambtenaren het verkeer in beide richtingen. Door een bezetting van de brugpost Westerkeersluis ontstonden vooral voor het vrachtvervoer naar en van Coen- en IJtunnel vertragingen. Het scheepvaartverkeer in het Westerkanaal en de Houthaven werd gestremd door een boot van de stadsreiniging.

In Rotterdam blokkeerden in de ochtend ong. 2 000 ambtenaren beide buizen van de Maastunnel. hetgeen tot een grote verkeerschaos leidde
In Arnhem werd met dienstauto's het Willemsplein geblokkeerd, een belangrijk knooppunt van in- en uitgaande wegen.
De Eindhovense politie hield in de ochtend bij de Poo t van Metz een stipheidscontrole. wat kilometers file tot gevolg had
In Utrecht duurde het tot 22 45 uur voordat de straatverlichting werd ingeschakeld
In het NOS-Journaal van R uur verschenen premier Lubbers, op eigen verzoek en buiten medeweten van minister Rietkerk, om mededeling te doen van een verandering van de voorstellen van het kabinet De ambtenarensalarissen zouden zodanig worden gekort, dat de netto-bedragen. dit. in jan zouden worden uitbetaald, gelijk zouden zijn aan de bedragen van dec Enig rekenwerk leidde tot de conclusie. dat dit betekende, dat de ambtenarensalarissen niet met 3,5, maar niet 3% gekort zouden worden

2 **nov.** In het ministerie van binnenlandse zaken, dat door 15.000 demonstrerende ambtenaren was afgesloten van het centrum van Den Haag vond overleg plaats tussen minister Rietkerk en de vier ambtenarencentrales. Het leverde geen enkel resultaat op. De minister was niet bereid een van de kernbezwaren van de bonden – de ongelijke behandeling van overheidspersoneel en van werknemers in het bedrijfsleven – van de tafel te nemen.
Minister Rietkerk toonde zich na afloop van de vergadering zeer teleurgesteld. Hij zei, dat het kabinet best bereid was geweest tot reëel overleg met ambtenarencentrales.
De minister zette nu publiekelijk uiteen, wat het door de centrales afgewezen bod van het kabinet inhield.

Kern daarvan was dat ambtenaren en trendvolgers met een inkomen tot f 70.000 per jaar een netto-inkomensgarantie kregen, die er op neerkomt dat zij in jan. evenveel op hun giro- of bankrekening gestort krijgen als in december van dit jaar. Dat zou hebben betekend, dat de korting van 3,5% bruto tot 3% zou zijn teruggebracht. Deze vermindering komt neer op een tientje verschil per maand in vergelijking met het oorspronkelijke voorstel.
Daarnaast bood Rietkerk de centrales de garantie dat de jaarlijkse 2% personeelsvermindering bij de rijksoverheid niet zal leiden tot gedwongen ontslagen, in elk geval voor 1984.
Voorts wilde het kabinet de voorstellen tot verkorting van de werktijd in ruil voor de prijscompensatie, zodanig aanpassen. dat er een volledige herbezetting zou komen (twee roostervrije dagen tegen oorspronkelijk 4.5 met 80% herbezetting).
Het kabinet was ook bereid de VUT-leeftijd eenmalig, namelijk uitsluiten voor 1984. te verlagen tot 60 jaar,
Tenslotte zouden er nog 20 000 banen voor jongeren bij de overheid worden gecreëerd We zijn tot het uiterste gegaan in onze poging om de pijn voor de ambtenaren te verzachten al dus Rietkerk
Van de vier centrales ziet alleen de CMHA nog een minimale opening als het kabinet met nog iets betere voorstellen komt. CMHA-secretaris G. van Dalen acht de kans daarop everiwel niet erg groot. intussen zal deze centrale van middelbare en hogere ambtenaren onverkort de model- en stiptheidsacties van de andere centrales steunen
De drie andere centrales houden vast aan het van tafel halen van de 3,5% salariskorting.
Voorzitter A. de Jong van de CCOOP liet doorschemeren bereid te zijn met het nieuwe pakket salarismaatregelen naar zijn leden te gaan als minister Rietkerk de gelijke behandeling voor 1985 en 1986 had willen garanderen. Nu het bij een intentieverklaring is gebleven en de korting (vrijwel geheel) nog overeind staat, gaat ook de CCOOP voor! met model- en stiptheidsacties.
De Jong noemde Rietkerks ,,aanbod" voor een meerjarenbeleid een ,,wollig verhaal". ,,We praten nu al drie jaar over een gelijkwaardig overlegstelsel. Het is eigenlijk onbegrijpelijk, dat de minister daar Juist in dit overleg weer mee komt", aldus De Jong.
AC-secretaris Van der Hoek verklaarde dat zijn centrale het geheel met de andere eens is. Hij voegde er nog aan toe dat voor het rijkspersoneel wel garanties worden gegeven dat er geen gedwongen ontslagen zullen vallen, maar voor de onderwijssector en de lagere overheidsorganen (provincies. gemeenten e.d.) worden die garanties niet gegeven.
De ACOP gaat meedoen aan de gezamenlijke model- en stiptheidsacties, maar wil daarnaast zelf harde stakingsacties voeren.
ACOP-woordvoerder Pont rekende voor, dat de netto-inkomensgarantie van Rietkerk niet meer inhoudt dan dat de ambtenaren er f 10 minder per maand in koopkracht op achteruit zullen gaan in vergelijking met het oorspronkelijke voorstel. Na alles wat er al is ingeleverd is dat te veel. Bovendien wordt daarmee het verschil met de werknemers in het bedrijfsleven niet goed gemaakt. Dat bedraagt dan nog altijd rond f50 per maand.
Ook voor het aanbod van 20.000 banen voor jongerrn had Pont geen goed woord over. Eerst worden er door bezuinigingen 20.000 banen afgebroken. Die kunnen wel weer worden teruggewonnen, maar dan moeten de ambtenaren dat zelf financieren door hun prijscompensaties in te leveren, aldus Pont.

ZWITSERLAND

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SINDS MAART 1981

Sinds het laatste uitvoerige verslag over Zwitserland op pag. 217 en 218-1981 deden zich de volgende ontwikkelingen in het land voor (op pag. 8401 3-1981, pag. 55-1983 en pag. 689 e.v.-1983 is nog wel melding gemaakt van de jaarlijkse verkiezingen voor het bondspresidentschap, wijzigingen binnen de regering en van de verkiezingen voor het parlement):

Referendum inzake wetswijziging *rechtspositie* seizoenarbeiders

Op 5 apr. 1981 verwierpen de Zwitsers via een referendum met grote meerderheid een voorstel, afkomstig van de rooms-katholieke arbeidersbeweging, dat aanzienlijke wijzigingen in de classificatie van buitenlandse seizoenarbeiders inhield en dat hen meer rechten zou geven.

Naast 893.000 geregistreerde buitenlanders (cijfer uit 1980) waren er in Zwitserland ook nog een aantal seizoenarbeiders werkzaam. Dit aantal werd in 1980 geschat op 110.000. Deze arbeiders die voornamelijk afkomstig waren uit Spanje. Italië en Joego-Slavië en vooral in hotels. restaurants en de bouw werkten, mochten per jaar maar negen maanden in Zwitserland verblijven en kwamen niet in aanmerking voor de status van Jahresaufenthalter (i.e. die buitenlanders die elk jaar weer recht hebben op werk en een verblijfsvergunning) totdat zij gedurende vier achtereenvolgende jaren minstens 36 maanden in Zwitserland hadden gewerkt.
Tot die tijd mochten de seizoenarbeiders geen familie naar Zwitserland laten overkomen, genoten zij geen volledige sociale zekerheid. konden zij niet van baan of verblijfplaats veranderen en waren zij niet in staat op eigen naam aan huisvesting te komen.
De voorstanders van het op 5 april verworpen voorstel wensten afschaffing van dit zg. Saisonarbeiterstatut en wilden de seizoenarbeiders meer rechten geven.

De tegenstanders van het voorstel, waaronder alle grote politieke partijen behalve de Sozialdemokratische Partei der Schweiz (SPS), vreesden evenwel dat afschaffing van het statuut zou resulteren in onbeheersbare immigratieniveaus en een destabilisering van de binnenlandse werkgelegenheidspatronen.
De rooms-katholieke arbeidersbeweging was al sinds 1974 bezig met pogingen het seizoenarbeidersstatuut te wijzigen,

Bij het referendum op 5 april waren in totaal 1.303.979 (83,8%) stemmers tegen het voorstel een einde te maken aan de status van seizoenarbeider. terwijl 252.323 personen (16,2%) het initiatief steunden. De opkomst was 39,5%.
Het initiatief, dat in Zwitserland het „Mitenand" (= „Miteinander")-Iniative werd genoemd, werd in alle 26 kantons en half-kantons verworpen, Het felst tegen waren Glarus en Appenzell-Innerrhoden met elk 92,9% nee-stemmers. Het meest voor waren het kanton Jura (44,3% ja-stemmers), Neuenburg (30,5%), Waadt (24,7%), Genève (24.2%)en Fribourg (24.2%).

Gelijke rechten voor man en vrouw in het gezin, het onderwijs en de werksfeer. Betere bescherming consument

Op 14 juni namen de Zwitsers met 797.679 (60,3%) tegen 525.950 (39,7%) stemmen via een referendum een amendement op de grondwet aan waarin stond dat vrouwen dezelfde rechten hadden als mannen. Het constitutionele amendement. dat werd gesteund door alle grote politieke partijen, verklaarde dat man en vrouw gelijke rechten genoten, vooral in het gezin en in de onderwijssfeer, en dat zij bij gelijk werk recht konden doen gelden op gelijke beloning. Veertien kantons en drie half-kantons stemden vóór de aanvulling op de grondwet, zes hele en drie half-kantons (Uri, Schwyz, Nidwalden, Glarus, Appenzell-Ausserrhoden, Appenzell-Innerrhoden, St. Gallen, Thurgau en Wallis) verwierpen het amendement.
In perscommentaren werd erop gewezen, dat er verbazend weinig tijd had gezeten tussen het besluit van een vrouwencongres in 1975 om met een initiatief te komen voor ,,gelijk loon voor gelijke arbeid", de behandeling daarvan door het parlement en de aanvaarding ervan door de bevolking.
Tot dan toe hadden alleen werkneemsters in overheidsdienst na een uitspraak van een rechter in 1977 wettelijk aanspraak kunnen maken op gelijke beloning bij gelijke arbeid omdat Zwitserland de ILO-conventie nr. 100 ondertekend had. Nu het amendement op de grondwet was aangenomen, konden ook vrouwen in de particuliere sector gelijke beloning eisen.
In bepaalde kantons waar het amendement was verworpen, zoals in Appenzell, hadden vrouwen overigens nog steeds geen stemrecht in plaatselijke aangelegenheden.
Diezelfde dag nam de bevolking bij referendum met 858.069 (65,5%) tegen 451.003 stemmen (34,5%) nog een amendement op de grondwet aan,ditmaal ter bescherming van de consument. --
Het initiatief, dat door alle grote politieke partijen behalve de Freisinnig-Demokraten (FDP) werd gesteund, ging uit van de opvatting dat de consument (naast bijv. de producent, de kleinhandelaar, de agrariër, de werkgever en de werknemer) op constitutioneel niveau werd beschouwd als een speciale groep met onafhankelijke en specifieke rechten, en het stelde dat Zwitserland ,,maatregelen ter bescherming van de consument" zou nemen. De aanvulling op de grondwet werd door 18 hele en vier halve kantons aanvaard. In Schwyz, Obwalden, Appenzell-Innerrhoden en Wallis werd het amendement verworpen.
De opkomst hij de referendums was 33,5%.

Verlenging van het federale *financiële* decreet

Up 29 nov. 1981 stemde de bevolking via een referendum met ruime meerderheid in met een verlenging van het federale financiele decreet met 12 jaar. Dat decreet. dat el sinds 1971 van kracht was, maakte het mogelijk om tot 1994 zowel inkomstenbelasting te heffenáls defensie- en omzetbelasting. Zo zou vanaf 1983 de omzetbelasting voor de kleinhandel van 5,6% tot 6,2% stijgen en voor de groothandel van 8,4 tot 9.3%.
Vóór verlenging van het financiële decreet, een voorstel van de regering dat door alle grote politieke partijen en groeperingen werd gesteund, stemden 818.324 mensen, tégen 368.636.
De Landesring der Unabhangigen, de Progressiven Organisationen der Schweiz (Poch), de Partei der Arbeit (PdA) en de Sozialische Arbeiterpartei waren tegen het regeringsvoorstel. De opkomst bij het referendum was 29,8%.

Regering wil lid worden van de VN

Op 21 dec. 1981 stelde de federale regering het parlement voor om lid te worden van de Verenigde Naties. Omdat besluiten over wetten en internationale verdragen volgens de Zwitserse grondwet bij referendum moesten worden goedgekeurd, zou het voorstel over het lidmaatschap van de VN ook worden voorgelegd aan de bevolking. Zwitserland was wel lid van verschillende gespecialiseerde organisaties van de VN, als de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), die beiden in Genève zijn gevestigd.

Geen nieuwe wet voor buitenlanders. Herziening van het wetboek voor strafrecht

Op 6 juni 1982 wees de Zwitserse bevolking in een referendum een nieuwe wet die de situatie van de buitenlanders in het land moest regelen af. De wet was midden 1981 door het parlement aangenomen.
In een artikel voor de NZZ schreef minister van justitie Kurt Furgler dat het regeringsbeleid ten aanzien van buitenlanders sinds het begin van de zeventiger jaren op twee hoofdpijlers rustte: ,,Enerzijds moet het aantal buitenlanders zo geregeld worden, dat een uitgebalanceerde verhouding kan worden bereikt tussen de Zwitserse en de buitenlandse woonbevolking; anderzijds wordt er voor buitenlanders die langer in het land verblijven een betere rechtspositie geregeld die hun integratie in de Zwitserse gemeenschap vergemakkelijkt. Dit heeft tot doel de onderlinge betrekkingen en de samenwerking tussen Zwitsers en buitenlanders te bevorderen."

De nieuwe wet voor buitenlanders, die de oude bondswet over verblijf en vestiging van buitenlanders (van 26 maart 1931) en talloze latere verordeningen moest vervangen, kwam aan deze beide doelstellingen tegemoet en schepte in gemakkelijk te begrijpen taal duidelijkheid op dat gebied.
Art. 29 verplichtte de regering de vereiste maatregelen te treffen om een zo evenwichtig mogelijke verhouding te krijgen tussen Zwitsers en buitenlanders. Daarnaast mocht een buitenlander alleen opnieuw in Zwitserland komen werken. indien de werkgever geen Zwitserse burger of geen reeds toegelaten buitenlander kon vinden, die het werk wilde en kon doen.
Anderzijds voorzag de nieuwe wet in een verbeterde rechtspositie voor buitenlanders: na vijf kon men bijv. aanspraak maken op een verlenging van het verblijf en na tien jaar op een vestigingsvergunning; de mogelijkheden om zich beroepsmatig ergens te vestigen werden verruimd; men kon na zes i.p.v. vijftien maanden familie laten overkomen etc.
Ook zouden buitenlandse echtgenoten van Zwitserse vrouwen en hun kinderen voortaan aanspraak kunnen maken op een verblijfsvergunning ongeacht de duur van hun verblijf in Zwitserland.
Seizoenarbeiders kregen in de nieuwe wet na 32 i.p.v. 36 maanden verblijf (over vier jaar) de status van Jahresaufenthalter (zie ook onder referendum inzake wetswijziging rechtspositie seizoenarbeiders). Hun vestigingsmogelijkheden werden verruimd en wettelijk geregeld, het begrip seizoenarbeider werd nauwer gedefinieerd, er kwamen meer controlemogelijkheden en ook de sociale zekerheid werd beter geregeld.
Haewel alle partijen en organisaties – m.u.v. de anti-vreemdelingenpartij Nationale Aktion fur Volk und Heimat – de nieuwe wet steunden, werd deze toch met 690.339 (50,4%) tegen 680.432 (49.6%)stemmen verworpen.
Slechts tien van de 26 kantons en halfkantons stemden vóór de wet (Neuenburg: met 59,9% ja-stemmers, Jura: met 59,7%, Freiburg: 59,1% en verder Zurich, Basel-stadt, Basel-land, St. Gallen, Graubunden, Waadt en Wallis). Sterk afgewezen werd de wet in

Glarus, Luzern, Aargau, Tessin en Schweiz, en met een kleine meerderheid ook in Genève.
Diezelfde dag keurde het electoraat echter wel een regeringsvoorstel goed voor een gedeeltelijke herziening van het strafrecht.
Het voorstel voorzag in zwaardere straffen bij vrijheidsberoving, ontvoering en gijzeling (in het laatste geval was levenslange gevangenisstraf mogelijk), Onder bepaalde voorwaarden kon zelfs het voorbereiden van een zware misdaad al strafbaar worden gesteld of ket in hei openbaar oproepen tot een gewelddaad tegen mensen en zaken. Tenslotte zou bij openbare samenscholingen veroorzaakte materiële schade als een officieel delict worden behandeld en niet meer via aangifte van de betrokkene(n).
Tegen de herziening van het wetboek voor strafrecht keerden zich o.m. de Sozialdemokratische Partei (SPS), de Partei der Arbeit (PdA), de Schweizerische Gewerkschaftsbund en het Federatieve verband van personeel van overheidsbedrijven. Zij vonden de nieuwe bepalingen deels overbodig, deels te vergaand, maar in ieder geval onverenigbaar met een liberale rechtsstaat omdat de bepalingen de grondrechten inzake vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vergadering en vrijheid om te demonstreren, het stakingsrecht en de privé-sfeer van de individuele burger in gevaar konden brengen.
Ondanks de brede linkse oppositie werd de herziening van het strafrecht met 880.855 (63,7%) tegen 501.897 (36,3%) in alle kantons en half-kantons – m.u.v. Jura – aangenomen.

Permanente prijsbewaking bij referendum goedgekeurd

Op 28 nov. 1982 keurde de bevolking bij referendum een voorstel afkomstig van consumentenorganisaties goed om de prijzen permanent te bewaken. Het goedgekeurde voorstel zou in de grondwet worden opgenomen.
Het nieuwe artikel in de grondwet stelde dat ,,teneinde een misbruik van de prijsstructuur te voorkomen, de Zwitserse federatie voorschriften zou opstellen voor een bewaking van de prijzen en aanbevelingen zou doen op het gebied van de prijzen van goederen en diensten afkomstig van concerns of organisaties die belangrijke marktposities innamen, en speciaal van kartels en soortgelijke bedrijfsregelingen, en (voorschriften voor de bewaking) van openbare en particuliere rechten. Indien nodig kunnen prijzen worden verlaagd."
Het voorstel tot permanente prijsbewaking werd gesteund door de Sozialdemokratische Partei der Schweiz, de Evangelische Volkspartei, de Landesring der Unabhängigen, de Nationale Aktion fur Volk und Heimat, de Partei der Arbeid, de Progressive Organisationen en de vakbonden.
Tegen het voorstel waren de Freisinnig-Demokratische Partei, de Schweizerische Volks Partei en de boerenbond. Zij steunden een door de regering ingediend tegenvoorstel, dat met 83 tegen 82 stemmen door de Nationalrat (parlement) was aangenomen. Dit tegenvoorstel machtigde de regering tijdelijke prijsbeheersing in te stellen wanneer zij dat nodig achtte.
Het voorstel tot permanente prijsbewaking werd met 727.394 (57,9%) tegen 529.221 (42,1%) stemmen aangenomen, het voorstel tot tijdelijke prijsbeheersing met 847.762 (75%) tegen 283.162 (25%) afgewezen.
In de kantons en half-kantons Schwyz, Obwalden, Nidwalden, Appenzell-Innerrhoden, Appenzell-Ausserrhoden, Thurgau en Wallis werd de permanente prijsbewaking verworpen.
Het voorstel tot tijdelijke prijsbeheersing werd in alle kantons behalve Jura afgewezen. De opkomst was 32,3%.

De campagne voor een permanente prijsbeheersing was gelanceerd kort na de afschaffing van een tijdelijke maar populaire instantie die toezicht hield op de prijzen. Deze was in 1974 ingesteld nadat de inflatie een naoorlogse recordhoogte van 9,8% had bereikt. Toen het prijsbewakingsinstutuut in 1978 werd afgeschaft, was de inflatie tot 1,0% teruggebracht. Sindsdien was de inflatie weer gestegen tot 6,2% maar dit was nog steeds lager dan in de meeste andere Westerse landen.
De consumentenorganisaties en de linkse partijen vonden dat het bedrijfsleven de prijzen opdreef ten koste van de consument en wilden daarom een permanente prijsbeheersing.
De ondernemingen beweerden dat zij hun prijzen uitsluitend vaststelden op basis van vraag en aanbod en waren fel tegen overheidsingrijpen in het marktgebeuren.
Ook de regering wees permanent toezicht op de prijzen af met het argument dat dat zou leiden tot een ongezonde uitbreiding van de bureaucratie.

Sluiting Sowjet-persbureau

Op 29 april 1983 deelde het Zwitserse ministerie van justitie en politie mee, dat de regering het Sowjet-persbureau Nowosti in Bern had gesloten en de directeur daarvan, Alexis Doemow, had uitgewezen. Doemow kreeg tien dagen de tijd om het land te verlaten.
In een officiële verklaring werd gezegd dat het bureau was uitgegroeid tot een centrum van ,,desinformatie, subversie en agitatie in een neutraal land". Bij de Russische ambassade was een protestnota bezorgd, waarin Nowosti ervan werd beschuldigd ,,door te gaan met zich in ernstige mate te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van Zwitserland, wat niet de functie is van een persbureau".
Verder werd in de verklaring gezegd dat Nowosti zich herhaaldelijk had ingelaten met politieke activiteiten als het organiseren van anti-kernwapenbetogingen en het geven van ,,ideologische en para-militaire traning" aan Zwitserse jongeren.
,,Het bureau heeft, ofschoon op weinig zichtbare wijze, een belangrijke rol gespeeld bij de organisatie en het verloop van de grote demonstratie voor vrede die op 5 dec. 1981 in Bern is gehouden", aldus de verklaring.
Met name zouden twee Zwitserse werknemers van Nowosti, Martin Schwander en Philippe Spillmann, beiden lid van de Partei der Arbeit, zich met die activiteiten hebben bezig gehouden. Zij werden aangehouden.
Het kantoor van Nowosti in Geneve mocht wel open blijven.

Op 3 maart 1983 had Zwitserland Wladimir Loegowoi, een plaatsvervangend militair attaché op de Sowjet-ambassade in Bern uitgewezen i.v.m. spionage-activiteiten. Loegowoi's voorganger, Wjateslaw Stolboenow, had samen met nog een andere Sowjet-diplomaat in april 1982 hetzelfde lot ondergaan.
Twee andere, niet nader bekende, Russische diplomaten waren begin maart 1982 uitgewezen (één van hen was de secretaris op het Russische consulaat-generaal in Genève).
Op 10 febr. 1982 waren de Zwitser Karl Krumirisch en de Oostduitse Katharina Nummert veroordeeld tot resp. drie en tweeëneenhalf jaar gevangenisstraf wegens spionage voor de Sowjet-unie.

Verlenging *„Friedensabkommen"* met *vijf* jaar

Op 9 juli 1983 ging het Zwitserse Verbond van metaal- en uurwerkarbeiders met 139 tegen 94 stemmen akkoord met een vijfjarige verlenging van het met de werkgevers in de machine- en staalindustrie uitgewerkte raamakkoord. Daarmee was de verlenging van het sinds 1937 geldende „Friedensabkommen" (vredesakkoord) in de metaalbranche tot 19 juli 1988 gegarandeerd.
De overeenkomst hield o.m. een arbeidstijdverkorting in van 42 uur tot 41 uur per week op 1 jan. 1986 en tot 40 uur op 1 jan. 1988. De arbeidstijdverkorting kwam voor de helft voor rekening van de werknemers die daarvoor 1,19 tot 1,22% van hun loon moesten inleveren.
Tegelijk werd de kinderbijslag van 70 op 90 Fr. gebracht, de vergoeding voor onderhoudplichtige rekruten van 75 tot 80% en de solidariteitsbijdrage van niet-georganiseerde werknemers van 7 op 8 Fr. per week. Leerlingen en jonge werknemers kregen voortaan vijf weken vakantie per jaar. De overeenkomst was van toepassing op ongeveer 300.000 arbeiders.

Regering besluit tot aankoop Leopard-tanks

Op 24 aug. 1983 besloot de regering de Westduitse Leopard-2-tank aan te schaffen in plaats van de Amerikaanse M-1 Abrams.
Het leger zou over een periode van vijftien jaar 420 Leopards krijgen. De totale kosten zouden ongeveer 4,5 miljard Zwitserse frank (ongeveer 6,3 miljard gulden) bedragen. Het was de grootste wapenaankoop uit de Zwitserse geschiedenis.
De eerste serie van 210 tanks zou geleverd worden voor een bedrag van 2,5 miljard Zwitserse frank, aldus de regering. Van deze serie zouden er 35 rechtstreeks van de Westduitse fabrikant worden gekocht. De overige 175 zouden in Zwitserland in licentie worden vervaardigd.
Deskundigen van het Zwitserse ministerie van defensie gaven de voorkeur aan de Leopard omdat deze onder andere grotere vuurkracht had. Verder toonde West-Duitsland een grotere bereidheid dan de Verenigde Staten tot het instemmen van de produktie in licentie in Zwitserland teneinde de Zwitserse economie een impuls te geven. De Leopards zouden de verouderde Britse Centurions en tanks van eigen makelij vervangen.

Aftreden *ministers* Chevallaz en Ritschard. Overlijden Ritschard

Op 3 okt. 1983 werd officieel bekendgemaakt dat de vrijzinnig-democratische minister van defensie, Georges-André Chevallaz, en de sociaal-democratische minister van financiën, Willi Ritschard, m.i.v. 31 december met ontslag zouden gaan. De beide ministers vonden dat tijd gekomen was om terug te treden. Chevallaz was 68 jaar oud en Ritschard 65. Zij hadden tien jaar lang deel uitgemaakt van het kabiket. Op 7 december zouden hun opvolgers worden gekozen.
Chevallaz (geb. 7-2-1915 in Lausanne) was van 5 dec. 1974 tot 5 dec. 1979 minister van financiën geweest, maar had daarna de portefeuille defensie op zich genomen.

Willi Ritschard (geb. 28-9-1918 in Deitingen) had van 5 dec. 1974 tot 5 dec. 1979 eerst op het ministerie van transport, communicatie en energie gezeten, maar was daarna minister van financiën geworden. Op 8 dec. 1982 was hij tevens gekozen tot vice-president (pag. 5511).
Op 16 okt. 1983 overleed Ritschard als gevolg van een hartaanval. (*AdG*, KCA, NZZ, *NRC/H'blad*, *Volkskrant*, Le *Monde*)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

ADVOCAATBEWEERT COMPROMITTERENDE VIDEOBANDEN IN ZIJN BEZIT TE HEBBEN.

Op 11 juli 1983 verklaarde een advocaat uit Los Angeles, Robert K. Steinberg, dat hij sinds 9 juli drie videobanden in zijn bezit had van „sado-masochistische" sexfeestjes van regeringsfunctionarissen waar ook president Reagans vriend Alfred Bloorningdale op voorkwam. Steinberg zei dat hij de tapes had gekregen van een blonde vrouw, maar hij kon verder geen mededelingen doen over haar identiteit. Hij had de banden in zijn bezit gekregen in verband met een rechtzaak tegen de 33-jarige Marvin Pancoast, van wie Steinberg de verdediger was.
Pancoast werd ervan verdacht het fotomodel Vicki Morgan, die ook op de banden voorkwam, op 7 juli om het leven te hebben gebracht. Pancoast had inmiddels bekend.
Vicki Morgan was jarenlang de vriendin van Alfred Bloomingdale geweest, de warenhuismagnaat en oprichter van de Diners Club, die lid was van Reagans overgangsploeg na diens verkiezing tot president.
Vicki Morgan, die in 1982 een proces tegen de nabestaanden van Bloomingdale had verloren over elf miljoen dollar waar zij na zijn dood recht op meende te hebben, was daarna bevriend geraakt met Marvin Pancoast, die haar op 7 juli met een honkbalknuppel doodsloeg.
Na zijn arrestatie vertelde hij de politie dat ze hem op allerlei manieren had uitgebuit, zodat hij had besloten haar te doden. Steinberg was aanvankelijk de advocaat van Pancoast, maar trok zich terug nadat een vriendin van Vicki Morgan hem de drie videobanden had toegespeeld.
Op de banden zouden volgens de advocaat niet alleen Bloomingdale en Vicki Morgan te zien zijn, maar ook twee regeringsfunctionarissen en een lid van het Congres. Hij noemde echter geen namen, maar benadrukte dat president Reagan niet van de partij was geweest.
Naar de mening van Steinberg zou het materiaal in geen geval in het proces tegen Pancoast mogen worden gebruikt omdat er grotere Amerikaanse belangen op het spel zouden staan. Eerst had hij de banden willen vernietigen, maar op aandringen van vrienden had hij later besloten het materiaal aan de president te geven. „Misschien wil hij deze mensen eruit schoppen, de boeven". aldus Steinberg. Hij noemde de banden „zeer pijnlijk" en een „groot gevaar voor de nationale veiligheid van het land".
Op 12 juli belde Steinberg president Reagans .juridisch adviseur op om advies te vragen. Fielding zou Steinberg hebben aangeraden om de videotapes aan de plaatselijke officier in Los Angeles te overhandigen.
Volgens het kantoor van deze officier van justitie belde Steinberg korte tijd later echter op met de mededeling dat de tennistas met videotapes inmiddels door een journalist uit zijn kantoor was gestolen.
De rechter gelastte Steinberg vervolgens met de banden voor de dag te komen, omdat zij van belang konden zijn voor het proces tegen Pancoast, of anders met een bevredigende verklaring te komen over hoe de banden konden verdwijnen.
Op 25 juli weigerde Steinberg voor een rechtbank in Los Angeles vragen te beantwoorden over de videobanden. In antwoord op desbetreffende vragen van de openbare aanklager zei Steinberg voortdurend: „Ik maak gebruik van het recht niet tegen mijzelf te getuigen."
Op 26 augustus berichtte de *Volks*krant dat Steinberg werd vervolgd voor het afleggen van valse verklaringen. Er was niet bewezen dat de tapes ooit echt hadden bestaan.

DE AMERIKAANS-CHINESE BETREKKINGEN

Sinds het bezoek dat de toenmalige Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, op 14, 15 en 16 juni 1981 aan de Volksrepubliek China bracht (pag. 503-1982) ontwikkelden de betrekkingen tussen beide landen zich als volgt:

VS leveren Taiwan geen geavanceerde gevechtsvliegtuigen

In de tweede helft van 1981 bleven de betrekkingen tussen de VS en China ondanks het bezoek van Haig gespannen. Peking bleef veronrust door verklaringen van de Amerikaanse president Reagan tijdens diens verkiezingscampagne over de wenselijkheid van „officiële" Amerikaanse banden met Taiwan, een eiland voor de kust van China dat Peking als een opstandige provincie beschouwde. Bovendien had de Amerikaanse regering geweigerd al op voorhand te zeggen dat een Taiwanees verzoek om Amerikaanse gevechtsvliegtuigen niet zou worden ingewilligd. Peking had gewaarschuwd dat de betrekkingen met de

VS zouden worden geschaad wanneer deze verkoop doorging.
Verder was er door het officiële persbureau *Nieuw China* herhaaldelijk kritiek geleverd op het voortduren van de Amerikaanse graan- en technologieverkopen aan de Sowjet Unie en ook de politiek die de regering-Reagan in Midden-Amerika volgde was herhaaldelijk onderwerp van Kritiek geweest
Op 28 dec 1981 maakte het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken bekend dat de regering had besloten om resenre-onderdelen voor vliegtuigen en wapens aan Taiwan te verkopen China vroeg de VS vervolgens om ,,opheldering" en verklaarde zich ,.vierkant tegen" de leverantie
Op 11 jan 1982 deelde het State Department mee dat de regering had besloten Taiwan geen moderne gevechtsvliegtuigen te leveren maar de co-produktie van een ouder model te blijven toestaan Er bestond met Northrop een co-produktieovereenkomst voor de F-5E-jager

„De verkoop van moderne gevechtsvliegtuigen aan Taiwan is niet nodig omdat er geen militaire behoefte aan zo'n toestel bestaat", zei een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken. Volgens zegslieden op het Pentagon had Taiwan ,,meer dan 100" moderne vliegtuigen, de F-16 of een geavanceerde versie van de F-5, de F-5G. gevraagd om zijn luchtmacht te moderniseren.

Maar de VS meenden dat Taiwans defensiebehoeften konden worden bevredigd door de vervanging van verouderde vliegtuigen door gelijkwaardige toestellen, aldus de woordvoerder.
Tegen de Amerikaanse beslissing, die via de Amerikaanse onder-minister van buitenlandse zaken voor Oost-Azië John Holdridge aan Peking werd overgebracht, tekende China op 12 jan. scherp protest aan. ,,De Amerikaanse regering heeft haar besluit om vliegtuigen aan Taiwan te verkopen aangekondigd op een tijdstip waarop bilaterale besprekingen aan de gang zijn met onderminister van buitenlandse zaken Holdridge", aldus een Chinese woordvoerder.
,,De Chinese regering tekent hierbij scherp protest aan. De hele zaak van Amerikaanse wapenverkopen aan Taiwan is een belangrijke kwestie die China's soevereiniteit treft en die moet worden geregeld via consultaties tussen de Amerikaanse en Chinese regeringen".
Volgens de woordvoerder zou de Chinese regering „nooit een eenzijdige beslissing van de Amerikaanse regering accepteren"

Holdridge was op 10 januari onverwacht in Peking aangekomen voor wat volgens ren officiële Amerikaanse verklaring heette ,,consultaties over internationale en biiaterale kwesties' Zijn bezoek duurde tot 14 januari
Op 13 januari verklaarde Holdridge tijdens een persconferentie dat zijn gesprekken ondanks het scherpe protest van China ,,positief, constructief en nuttig' waren geweest De VS en China zouden verder onderhandelen over de omstreden wapenverkopen aan Taiwan

De Taiwanese regering liet op 12 januari weten het oneens te zijn rnet de Amerikaanse conclusie dat Taiwan militair gezien geen behoefte had aan moderne vliegtuigen. „We moeten erop wijzen dat de Chinese communisten nooit hun plannen hebben veranderd om Taiwan met geweld te onderwerpen", aldus een regeringsverklaring.
Niettemin ging Taiwan – zij het onder protest – akkoord met het Amerikaanse voorstel voor een voortzetting van de gemeenschappelijke produktie van het gevechtsvliegtuig F-5E, dat minder geavanceerd was dan de FX-versie (X staat voor ,,experiment") waarin Taiwan was geïnteresseerd.
Washington zelf zag de beslissing als een concessie in ruil voor Chinese steun aan het Amerikaanse en NAVO-standpunt ten aanzien van de Poolse crisis (pag. 5 e.v. 1982 en pag. 49 e.v. 1982). Japanse bronnen meldden op 12 januari dat China daarentegen hulp aan het militaire regime in Polen versterkte.
Het communistische dagblad *Wen Hui* Bao schreef op 13 januari in een hoofdartikel dat het een absurde logica van de Amerikanen was om ,,de levering van minder geavanceerde vliegtuigen aan Taiwan te presenteren als een gunst voor China in ruil voor Chinese steun aan het Amerikaanse Polen-beleid (...). Dit zijn twee volstrekt verschillende zaken. China is zeer op zijn strategische betrekkingen met de Verenigde Staten gesteld maar nog meer op zijn soevereiniteit", zo luidde het hoofdartikel.
Op 14 januari waarschuwde het persbureau *Nieuw* China de VS opnieuw dat de voortdurende wapentransacties met Taiwan de ontwikkeling van de Chinees-Amerikaanse betrekkinen bleven bedreigen. ,,De vertroebelde Chinees-Amerikaanse betrekkingen zullen een beslissende vuurproef ondergaan (...). Wij willen geen teruggang in de betrekkingen, maar dit hangt af van het feit of Washington een wijze keus maakt en respect voor de Chinese soevereiniteit toont", zo besloot het commentaar.
Op 31 januari liet China voor het eerst publiekelijk weten bereid te zijn tot onderhandelingen over stopzetting van de Amerikaanse wapenverkopen aan Taiwan ,,binnen een tijdslimiet".
,,Altijd de grotere belangen indachtig", aldus het persbureau *Nieuw China*, ,,is China bereid te onderhandelen met de Verenigde Staten voor een stopzetting van de verkopen binnen een tijdslimiet". Hiermee, voegde *Nieuw China* eraan toe , „oefent China zijn recht uit zijn eigen soevereiniteit te waarborgen terwijl het de andere partij de verschuldigde aandacht geeft".
Op 15 maart stuurde de Chinese regering naar alle buitenlandse diplomatieke missies in Peking een notitie waarin o.m. stond, dat de autoriteiten van Taiwan pogingen in het werk stelden met staten, die diplomatieke betrekkingen met China onderhielden. quasi-officiële contacten in de vorm van handels-, informatie- of verbindingsbureaus voor wetenschappelijke en technische uitwisseling tot stand te brengen en dat zij die staten er toe probeerden te bewegen soortgelijke bureaus in Taiwan te vestigen.
Volgens de regering wilde Taiwan hiermee de normale betrekkingen tussen Peking en die landen ondermijnen.
Taiwan, zo benadrukte de regering, maakte een onafscheidelijk deel uit van het Chinese territorium en de regering van de Volksrepubliek China was de enige legale regering van China. ,,De Chinese regering is een fel tegenstander van iedere activiteit die leidt tot de vorming van twee China's of één China en één Taiwan of die betekent dat Taiwan als een onafhankelijke politieke eenheid wordt behandeld".
Op 13 april 1982 legde de Amerikaanse regering formeel het op 28 dec. 1981 bekendgemaakte plan aan het Congres voor om Taiwan voor $60 mln reserve-onderdelen en ander materieel voor zijn in de Verenigde Staten gebouwde gevechtsvliegtuigen te leveren.

China protesteerde onmiddellijk scherp tegen de voorgestelde leveranties als een daad die inbreuk maakte op de Chinese soevereiniteit. Maar daaraan werd toegevoegd dat de Amerikaanse regering de verzekering had gegeven dat de leveranties alleen reserve-onderdelen en geen wapens omvatte en dat geen wapenleveranties aan Taiwan zouden worden overwogen zolang onderhandelingen tussen China en de VS aan de gang waren over dat onderwerp. Bovendien waren de reserve-onderdelen al aan Taiwan beloofd voordat de Chinees-Amerikaanse onderhandelingen op hoog ni-

veau in Cancun en Washington hadden plaatsgevonden.

Tijdens de Noord-Zuidtopconferentie in het Mexicaanse Cancun op 22 en 23 okt. 1981 (pag. 724-1981) had de Chinese premier Zhao Ziyang gesproken met de Amerikaanse president Reagan. Op 29-30 okt. 1981 had de Chinese minister van buitenlandse zaken Huang Hua in Washington gesprekken gevoerd met zijn Amerikaanse collega Haig.

Bush naar Peking

Van 7-9 mei 1982 bracht de Amerikaanse vice-president George Bush een bezoek aan Peking om te proberen de problemen tussen Washington en Peking over de Amerikaanse wapenleveranties aan Taiwan te verkleinen.
Na ontmoetingen met zijn Chinese collega Huang Hua, met de waarnemend voorzitter van de Chinese communistische partij Deng Xiaoping en met premier Zhao Ziyang zei Bush op 8 mei dat de gesprekken met de Chinese leiding ,,eerlijk, vriendschappelijk en vruchtbaar" waren geweest en dat de besprekingen over de kwestie Taiwan door zouden gaan.

Op een persconferentie op de luchthaven van de Chinese hoofdstad erkende Bush op 9 mei wel dat ,,er meningsverschillen tussen ons blijven bestaan". En ook de Amerikaanse ambassadeur in Peking, Arthur Hummel, gaf aan dat geen oplossing van het probleem was bereikt. Hij wilde slechts zeggen dat het bezoek de weg had bereid voor een ,,betere basis voor een eventuele oplossing".
Niettemin zei Bush ook optimistisch te blijven. Hij voegde eraan toe president Reagan bepaalde nieuwe ideeën te zullen voorleggen die hij van de Chinese leiders had gehoord.
In een brief van president Reagan, die door Bush aan de Chinese partijvoorzitter Hua Yaobang was overhandigd en die als datum 3 mei droeg, benadrukte Reagan dat er voor hem – overeenkomstig het communiqué van Sjanghai, dat aan het eind van het bezoek van de Amerikaanse president Nixon op 27 febr. 1982 was uitgegeven – slechts één China bestond.
Tegelijk met die brief werd op 9 mei de inhoud van nog twee andere brieven afkomstig van Reagan vrijgegeven. Deze beide brieven dateerden van 5 april en waren aan resp. Deng Xiaoping en Zhao Ziyang gericht.
Aan China's werkelijke machthebber Deng schreef Reagan ,,volledig het belang in te zien" van het herenigingsvoorstel dat Peking op 30 sept. 1981 aan Taiwan had gedaan.

In zijn brief aan Zhao Ziyang herinnerde de Amerikaanse president eraan dat hij in okt. 1981 in Washington tegen Huang Hua had gezegd blij te zijn met het Chinese vredesvoorstel van eind sept. 1981 en hij schreef: ,,Wij verwachten dat er in de context van een naderende vreedzame oplossing natuurlijk minder behoefte zal zijn bij Taiwan aan wapens."
Het bezoek van Bush en de brieven van Reagan leidden tot een scherp protest van Taiwan. De minister van buitenlandse zaken van Taiwan. Chu Fu-sung, zei op 19 mei voor de commissie van buitenlandse zaken in het parlement dat de regering na het bekend worden van Reagans brieven fel bij de VS had geprotesteerd, dat zij de VS had gevraagd de verplichtingen op het gebied van de wapenleveranties na te komen, geen schade toe te brengen aan de soevereiniteit en status van Taiwan, Taiwan onmiddelijk in te lichten over de gesprekken van Bush met de Chinese leiders en China's herenigingsplannen niet langer meer te steunen.

Op 21 mei verklaarde de vertegenwoordiger van de Coördinatieraad voor Noordamerikaanse zaken, Tasai Wei-ping, dat de Verenigde Staten hem hadden verzekerd dat zij hun verplichtingen vastgelegd in de Taiwan Relations Act van 10 april 1979 zouden nakomen en dat zij China's herenigingsvoorstellen t.a.v. Taiwan alleen hadden verwelkomd omdat zij vreedzaam waren.
Op 2 juni deelde president Reagan het Amerikaanse Congres mee, dat China's bijzondere status van ,,meest begunstigd land" ook voor het lopende jaar van kracht zou zijn. Deze status maakte o.m. het handel drijven tussen beide landen gemakkelijker.

Mogelijke Amerikaans-Chinese samenwerking op nucleair gebied

Op 3 juni meldde het *NRC/H'blad* dat de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Walter Stoessel, had bekendgemaakt dat vertegenwoordigers van Amerika en China op dat moment bezig waren met verkennende besprekingen over het sluiten van een overeenkomst op nucleair gebied tussen de twee landen. Een dergelijk akkoord kon de weg vrijmaken voor Amerikaanse ondernemingen om hun nucleaire technologie te exporteren naar China.

Het was voor het eerst dat de Verenigde Staten spraken over nucleaire samenwerking met een land dat beschikte over de atoombom, dat het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens niet had ondertekend en dat weigerde internationale waarborgen tegen het gebruik van nucleair materiaal voor wapens te accepteren,

Volgens ambtenaren van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken werd van China verwacht dat het ,,redelijke garanties" zou geven dat door de VS geleverd materiaal niet voor de wapenproduktie zou worden gebruikt. China beschikte op dat ogenblik nog niet over kerncentrales.

Op 19 september berichtte The *New* York Times dat de Amerikaanse regering voorlopig een verdrag tot nucleaire samenwerking met China tegenhield. Washington verdacht China ervan nucleaire hulp te geven aan Pakistan en andere staten, die naar men aannam, nucleaire wapens ontwikkelden.

De krant citeerde mensen uit de Amerikaanse regering, die zeiden verontrust te zijn door inlichtingenrapporten. Hierin werd gesuggereerd dat China Pakistan had geholpen bij het ontwikkelen van het vermogen uranium te verrijken voor militair gebruik. Daarnaast zeiden Amerikaanse fuctionarissen te geloven dat China via derden laag-verrijkt uranium had verkocht aan Zuid-Afrika. De krant haalde hierbij ook bronnen aan uit de Amerikaanse nucleaire industrie.
Volgens Amerikaanse regeringsfunctionarissen zou China ook zwaar water, vereist voor reactoren die natuurlijk uranium gebruiken, verkocht hebben aan Argentinië en mogelijk India. Onder een vier jaar oude Amerikaanse wet was het verboden Amerikaanse nucleaire grondstof en technologie te leveren aan landen als Argentinië, Zuid-Afrika en India. omdat deze staten hadden geweigerd hun nucleaire fabrieken te onderwerpen aan internationale inspectie en ook het verdrag over de niet-verspreiding van kernwapens niet hadden ondertekend.
,,China geeft er weinig blijk van bereid te zijn mee te doen aan de spelregels van de nucleaire club", aldus een woordvoerder van het Witte Huis.
Vernon A. Walters, buitengewoon Amerikaans ambassadeur, had in augustus China bezocht en had verscheidene besprekingen gevoerd om zich verzekerd te weten van de Chinese garanties. Hij kreeg die echter niet.

Senator Baker in Peking, Goldwater in *Taiwan*

Op 2 juni 1982 vertelde Howard Baker, de leider van de Republikeinse meerderheid in de Amerikaanse Senaat, dat Deng Xiaoping president Reagan en Senator Barry Goldwater had uitgenodigd China te bezoeken.
Terwijl Baker China bezocht, was Goldwater in Taipeh waar hij de leiders van Taiwan verzekerde dat de Verenigde Staten het eiland niet in de steek zouden laten. Hij voegde eraan toe dat de Amerikaanse president de wapenverkopen aan Taiwan zou voortzetten.
Baker op zijn beurt zei in Peking tegenstander te zijn van wijzigingen van de Taiwan Relations Act, die de Amerikaanse onofficiële betrekkingen met Taiwan regelde en die door China werd gezien als een schending van zijn soevereiniteit over het eiland.

(Voortzetting volgende aflevering)

BANGLADESH

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN ONDER HET MILITAIRE BEWIND VAN GENERAAL ERSHAD

Sinds 24 maart 1982 wordt Bangladesh onder de staat van beleg bestuurd door een militair bewind onder leiding van luitenant-generaal Hossain Mohammed Ershad (zie pag. 209 e.v.-1982).
Onder dit bewind hebben zich op binnenlandse gebied o.m. de volgende ontwikkelingen voorgedaan.

Raad van Adviseurs wordt ministerraad

Nadat generaal Ershad op 25 maart drie leden in zijn Raad van Adviseurs had benoemd (pag. 209/3-1982), volgden in de periode tot 7 april nog negen benoemingen. De portefeuilles werden als volgt verdeeld:

Ali Khan; vloedcontrole, energie en minerale rijkdommen – vice-luchtmaarschalk Sultan Mahmud; justitie, grondhecr en landhervorming – K. A. Bakr; gezondheid en bevolkingscontrole – generaal-majoor M. Shamsul Haq: transport en verbindingen – schout-bij-nacht Mahbub; voedselvoorziening en hulpverlening – vice-luchtmaarschalk A. G. Mahmud; industrie – S. M. Shafiul Azam: openbare werken en stadsontwikkeling – generaal-majoor Abdul Mannan Siddique; financien en planning – A. M. A. Muhith; arbeid en mankracht – vice-luchtmaarschalk Aminul Islam; voorlichting en omroep – A. R. S. Doha; plaatselijk bestuur en plattelandsontwikkeling – Mahbubur Rahman; landbouw – A. Z. M. Obaidullah Khan.

Voorts werd generaal-majoor Mohammed Iskandrul Karim op 31 maart tot speciale adviseur van de hoofdbestuurder onder de staat van beleg (Ershad) benoemd, terwijl Kamaluddin Hossain op 12 april als opperrechter van het hooggerechtshof werd vervangen door F. K. M. Munim.
In mei werd de Raad van Adviseurs met twee leden uitgebreid die met de volgende portefeuilles werden belast: sociaal welzijn en vrouwenzaken – Shafia Katun; en onderwijs en religieuze zaken – A. Majid Khan.

Nadat gen. Ershad in een richtlijn bekend had gemaakt dat de Raad van Adviseurs voortaan de ministerraad heette, benoemde hij A. R. S. Doha (voorheen voorlichting en omroep) op 12 juni tot minister van buitenlandse zaken, waarna Syed Najmuddin Hashim op 5 juli met de portefeuille van voorlichting en omroep werd belast.

Aanvankelijk was Humayun Rasheed Chowdhury met buitenlandse zaken belast. Op 17 mei meldde het persbureau BSS dat deze met een „belangrijke missie in het buitenland" was belast en dat zijn functie was overgenomen door de beroepsdiplomaat Ataul Karim.

Op 25 juli volgde de aanstelling van generaal-majoor V. M. K. Choudhury, de chef van de inlichtingendienst van het leger, tot minister van binnenlandse zaken.
Deze Choudhury werd in juni 1983 met het nieuwe ministerie van wederopbouw en reorganisatie belast. Minister van binnenlandse zaken werd toen generaal-majoor Abdul Mannan Siddique, die op zijn beurt als minister van openbare werken en stadsontwikkeling werd opgevolgd door generaal-majoor Mohammed Abdul Munim.

Strijd tegen corruptie. Berechting voormalige ministers. Vrijlating gevangenen

In de strijd van het bewind-Ershad tegen de corruptie – maar ook om andere redenen zoals het negeren van de avondklok of staatsvijandelijk gedrag – werden tot begin april 1982 ruim 1.000 personen gearresteerd, onder wie acht voormalige ministers. Later volgden nog enkele arrestaties van vroegere ministers.
Voor de berechting van de beklaagden werd op 3 april 1982 een speciaal tribunaal voor de staat van beleg ingesteld met jurisdictie voor heel Bangladesh. De volgende dag werden nog vijf speciale rechtbanken voor de staat van beleg met jurisdictie voor het hele land alsmede 23 krijgsraden voor bepaalde gebieden geïnstalleerd. De NZZ (8-4-1982) maakte melding van een totaal van 42 krijgsraden.
Vanaf eind april werd een aantal voormalige ministers door het speciale tribunaal voor de staat van beleg berecht en schuldig bevonden aan corruptie. Zij werden veroordeeld tot boetes en gevangenisstraffen oplopend tot 14 jaar. Het ging daarbij volgens de NZZ (14-4-1982) vooral om personen die nauw met de op 30 mei 1981 vermoorde president Ziaur Rahman waren verbonden.

Jamaluddin Ahmed, vice-premier en minister van industrie onder de presidenten Ziaur Rahman en Abdus Sattar. werd op 30 april 1982 veroordeeld tot 7 jaar gevangenisstraf en een boete van 1 mln taka.
Abdul Hasnat. oud-burgemeester van Dacca en minister van openbare werken en stadsontwikkeling onder Sattar, kreeg op 22 mei een boete opgelegd en een gevangenisstraf van 8 jaar.
Tanbir Ahmed Siddiky, staatsminister van handel onder Ziaur Rahman. werd volgens The Times (16-6-1982) veroordeeld tot 14 jaar gevangenisstraf en verbeurdverklaring van zijn bezit.
Nurul Huq. minister van havens. scheepvaart en riviervervocr onder Ziaur Rahman, werd op 21 juni bij verstek veroordeeld tot 7 jaar gevangenisstraf.
Mohammed Saifur Rahman. minister van financien onder Ziaur Rahman en Sattar, werd op 17 juli tot een forse boete veroordeeld.
S. A. Bari. vice-premier cn minister van veeteelt en visserij onder Ziaur Kahman, kreeg op 26 aug. 3 jaar gevangenisstraf opgelegd.
K. M. Obaidur Rahmari, minister van burgerluchtvaart en toerisme onder Ziaur Rahman. en Majidul Haq (minister van scheepvaart onder Sattar) werden op 4 sept. veroordeeld tot gevangenisstraffen van resp. 14 en 7 jaar.



Luitenant-generaal Hossain Mohammed Ershad, het staatshoofd van Bangladesh.

Moudud Ahmed, de op 2 jan. 1980 door Ziaur Rahman ontslagen vice-premier, werd volgens *NRC/H'blad* (10-3-1983) veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf wegens corruptie. Hij was de derde voormalige vice-premier en elfde ex-minister die sinds de machtsovername door generaal Ershad veroordeeld werd.
Op 8 juli maakten regeringsfunctionarissen bekend dat Moudud Ahmed op vrije voeten was gesteld na interventie van generaal Ershad. Moudud Ahmed was in nov. 1982 gearresteerd, nadat hij op gen. Ershad een beroep had gedaan de democratie in het land te herstellen.
Toen werd ook de vrijlating aangekondigd van Shah Mohammed Abu Zafar (de leider van de vakbond van de Awami Liga) en 162 andere gavangenen in het kader van een amnestie t.g.v. het einde van de Ramadan.
T.g.v. het mohammedaanse offerfeest werden op 17 sept. nog 287 gevangenen vrijgelaten, o.w. twee voormalige ministers (*UPI*).

Bestuurshervorming

In juni 1982 bracht een commissie voor bestuurshervormingen, die op 28 april door Ershad was ingesteld, verslag uit. Zij beval een programma voor de reorganisatie van het plaatselijke bestuur aan. Voorgesteld werd een systeem van vier (i.p.v. zes) bestuursniveaus in te voeren:
1) de centrale regering;
2) 52 districten;
3) 470 „thana's" (een bundeling van dorpen die allemaal onder hetzelfde politiebureau vallen);
4) plaatselijke eenheden.
Deze reorganisatie zou tot een decentralisatie van het bestuur en een „echte volksdemocratie" moeten leiden.

Plaatselijke bestuursfunctionarissen zouden verantwoording verschuldigd zijn aan gekozen raden op elk niveau en de centrale regering zou hen een grotere verantwoordelijkheid moeten toekennen, vooral op het gebied van het landbouw- en ontwikkelingsbeleid, de ontwikkeling van een klein schalige industrie en het onderwijs tot het secundaire niveau. De uitvoering van de reorganisatie zou tot het einde van hel begrotingsjaar 1985/86 voortduren en naar schatting 3.630 mln taka (ca. $165 mln) kosten.
De door Ershad aangekondigde bestuurlijke hervormingen bestonden er volgens *NRC/H'blad* (6-1-1983) uit dat zo'n 470 „thana's" de mogelijkheid zouden krijgen om raden te kiezen met ruime bevoegdheden voor het regelen van plaatselijke aangelegenheden. Iedere raad zou worden bijgestaan door hoge ambtenaren met een adviserende taak maar geen stemrecht.

De minister van plaatselijk bestuur, Mahbubur Rahman, zei dat de „thana's" en gebieden onder dat niveau de laatste tien jaar verwaarloosd zijn De macht was te zeer gecentraliseerd geraakt en de mensen konden moeilijk in contact treden niet hun vertegenwoordigers en met de regering. „De democratie zal weer van onderaf aan moeten worden opgebouwd", aldus Rahman
Politieke tegenstanders van het militaire bewind betoogden, aldus NRC/H'blad. dat het programma te veel gaat kosten en dat het ten dele is bedoeld om generaal Ershad een machtsbasis op het platteland te verschaffen.

Economisch programma

Reeds in zijn eerste radiotoespraak na zijn machtsovername had generaal Ershad op 24 maart 1982 een economisch programma aangekondigd met de volgende doelstellingen: soberheid, meer nationaal zelfvertrouwen en minder afhankelijkheid van buitenlandse hulp alsmede bevordering van het particuliere bedrijfsleven.
Op 10 april werd een decreet uitgevaardigd t.b.v. de promotie en protectie van de binnenlandse industrie met het oog op de concurrentie van ingevoerde produkten.
Op 1 juni kondigde de minister van industrie, S. M. Shafiul Azam, een nieuwe industriële politiek aan met als voornaamste kenmerk een omvangrijke denationalisatie. Toen vormden staatsondernemingen omstreeks 70% van de totale industriesector. Volgens de plannen zou ongeveer de helft van de jute- en textielindustrie weer naar de particuliere sector worden overgeheveld.
De op 30 juni gepresenteerde begroting 1982183 behelsde o.a. een vermindering van de regeringssubsidies (met als volg forse prijsstijgingen voor essentiële goederen als rijst, tarwe, elektriciteit, benzine en kunstmest) en een verhoging van de defensie-uitgaven (met 25% tot bijna één vijfde van alle uitgaven).
Reuter-correspondent Anis Ahmed meldde in *NRC/H'blad* (22-1-1983) dat generaal Ershad onlangs had gesteld dat de regering de industriële ontwikkeling noodzakelijk achtte als aanvulling op de landbouw. Voorts was het industriële beleid, aldus Ershad, geliberaliseerd om buitenlands kapitaal aan te trekken en de ingeslapen particuliere sector meer vrijheid van handelen te geven. Ahmed berichtte voorts:

„...Bezorgheid over de economische situatie kwam ook tot uiting in een rapport van de centrale bank van Bangladesh dat onlangs verscheen en waarin de economische resultaten van het begrotingsjaar dat in juni (1982) eindigde werden vergeleken met die van het jaar daarvoor.
Volgens het rapport daalde de landbouwproduktie met 0,6% vergeleken met een stijging van 7,1% in de voorafgaande periode, steeg de industriële produktie met circa 3% tegen 8,8% en nam het bruto nationaal produkt toe met slechts 0,9%, tegen een groei van 6.1% in het boekjaar daarvoor.
Door een serie mislukte oogsten is Bangladesh voortdurend afhankelijk van internationale hulpverlening, Het land zal dit boekjaar bijna vijf miljoen ton voedselhulp nodig hebben, zo'n twee ton meer dan vorig jaar.
De landbouw is tot dusver de voornaamste bron van werkgelegenheid gebleven, omdat er de afgelopen 11 jaar (sinds de afscheiding van Pakistan) geen industrie van betekenis – particulier of van de staat – van de grond is gekomen.
Door harde officiele maatregelen werden investeerders afgeschrikt. De eerste regering van de in 1975 vermoorde sjeik Moejboer Rahman nationaliseerde de hele particuliere industrie, ook de buitenlandse ondernemingen, maar slaagde er niet in de industriële groei te stimuleren. Zijn opvolger Ziaur Rahman kondigde een aantal maatregelen aan om buitenlandse investeringen te bevorderen, maar wegens de voortdurende politieke instabiliteit bleven de beleggers weg.
De huidige regering doet veel moeite om buitenlands kapitaal aan te trekken en gaf een aantal buitenlandse banken toestemming kantoren te openen in Bangladesh om kapitaal te verschaffen voor nieuwe industriële projecten. (...)
Basis- en zware industrieen zullen in handen van de staat blijven, maar andere industrieën staan open voor particulier initiatief. (...)
Conform zijn ontwikkelingsplannen is het militaire bewind begonnen met de teruggave van 53 genationaliseerde jute- en textielfabrieken aan de voormalige eigenaars.
Volgens economische deskundigen zal deze teruggave het particulier initiatief stimuleren dat voor een snelle industriële ontwikkeling nodig is."

Maar de economische statistieken van de laatste 12 maanden zijn ontmoedigend, aldus de FAZ (6-6). Dit blad memoreerde een ontbrekende afzetmarkt, een stagnerende industrie, een sterk achtemitgegane landbouw en fors stijgende consumentenprijzen (voor een gemiddeld stadsgezin met ca. 17%). De NZZ (15-4) gaf de volgende opsomming over de situatie aan het eind van het begrotingsjaar 1982183: de groei van de industrie is van 2,9% in het jaar ervoor afgenomen tot 0,8%; de landbouw vertoonde daarentegen ondanks het slechte weer een groei van 5,1% (met een graanoogst van 15,1 mln ton). Maar voor dit jaar rekent men niet meer op een totale groei van 6%. maar nog slechts op 3,8%. Verwacht wordt dat het tekort op de betalingsbalans in het begrotingsjaar 1983184 tot $ 1,95 mrd zal oplopen.

Ershad kondigt islamisering aan. Studentenverzet

Nadat generaal Ershad in dec. 1982 had aangekondigd dat de islam tot staatsreligie zou worden verklaard, ging hij begin jan. 1983 in een rede in de moskee van Barisal hierop nader in. Hij betoogde dat de islam in de grondwet van Bangladesh moest worden verankerd, omdat die de enige te volgen leefwijze was. Allen door het in acht nemen van de leer van de profeet kon de natie op een weg van vooruitgang en welstand worden gebracht; en alleen zo kon aan de voortgaande degeneratie van de maatschappij een halt worden toegeroepen. Maar Ershad wilde niet de draconische straffen van de islam voor wetsovertreders overnemen, aldus een bericht d.d. 13 jan. van de NZZ-correspondent in Delhi.
Volgens een speciale correspondent van The Economist (editie 26-2) had gen. Ershad in een toespraak tot godsdienstleraren in Dhaka* op 14 jan. bovendien gezegd: „De Islam zal in de toekomstige constitutie van het land de rol vervullen waar alles om draait... Onze strijd is de vijanden van de Islam te bevechten en Bangladesh in een islamitische staat te transformeren."
Voorts deelde Ershad tijdens een gebedsdienst voor regeringsfunctionarissen in de centrale moskee van Dhaka, aldus EPD (4-2), mee dat de regering de Islam in de nieuwe grondwet zijn „rechtmatige plaats" wilde geven.
Een islamisering was echter in strijd met de opgeschorte grondwet, waarin het seculiere karakter als een van de pijlers van Bangladesh verankerd is. Bovendien konden bij een islamisering aanzienlijke problemen met de minderheden van andere religies, hindoes en boeddhisten, rijzen.

Twee maatregelen i.v.m. de islamiseringscampagne lokten vooral verzet uit, aldus de NZZ (18-2):
1) het besluit van het regime om de studie van het Arabisch verplicht te

* Op 19 jan. 1983 trad een regeringsbesluit in werking op grond waarvan de naam van de hoofdstad niet meer gespeld wordt als Dacca maar als Dhaka. Deze transscriptie zou meer aan het Bengaals beantwoorden.



Onder dekking van een waterkanon gaan politiemannen over tot de aanval op stenen gooiende studenten op het terrein van de Universiteit van Dhaka.

stellen op de basisscholen (naast het Bengaals en het Engels) als hoeksteen van een nieuwe onderwijspolitiek;
2) het voornemen van gen. Ershad de steeds op 21 febr. uitbundig gevierde „martelarendag" van nu af aan in islamitische vorm met voordrachten uit de Koran te beleven. Deze dag herinnert aan de gebeurtenissen van 21 febr. 1952, toen door de politie vier studenten werden doodgeschoten die tegen de invoering van het Oerdoe als officiële taal óók in Oost-Pakistan (het huidige Bangladesh) protesteerden. Toen moest de centrale regering van Pakistan toegeven en verwierf het Bengaals de status van officiële taal van Oost-Pakistan.

Tegenstanders van het verplichte onderwijs in het Arabisch betoogden dat het, met het oog op het hoge percentage analfabeten, veel belangrijker was naar een verbreding van het algemene onderwijs te streven. Bovendien werd gesteld dat de islamisering alleen ten doel had de kapitaalkrachtige conservatieve Arabische regeringen – in het bijzonder die van Saoedi-Arabië – te behagen, van wie Bangladesh financieel afhankelijk is.

Het verzet tegen Ershads plannen ging vooral uit van de studenten van de universiteit van Dhaka. Daarbij sloten 18 politieke partijen, verenigd in een alliantie, zich aan.

Reeds op 8 nov. 1982 had de politie met traangas ca. 500 studenten verspreid die o.a. protesteerden tegen de onderwijspolitiek. Tijdens een bezoek van president Ershad aan de Rajshahi-universiteit (bericht 25 jan. 1983) verlangden studenten opheffing van de staat van beleg, het schrappen van de nieuwe onderwijspolitiek en de vrijlating van op politieke gronden gearresteerde studenten; zij bekogelden de veiligheidsagenten met stenen.
Op 6 febr. vonden bij de universiteit van Dakha drie uur durende bloedige botsingen plaats tussen islamitische studenten van de Chatra Shibir en studenten van het Verenigde Actie Comité die zich tegen de onderwijspolitiek verzetten; ruim 200 studenten raakten gewond.

Omvangrijke onlusten braken op 14 febr. uit toen enkele duizenden studenten in Dhaka een demonstratie tegen het militaire bewind en zijn onderwijspolitiek doorzetten ondanks een waarschuwing van de autoriteiten dat de betogers met geweld zouden worden verspreid. Aanvankelijk trad de politie op met waterkanonnen en traangas, maar later opende zij het vuur op de stenen gooiende studenten Een student werd gedood en zeker 100 personen raakten gewond. Daarop kondigden de autoriteiten voor Dhaka een uitgaansverbod af tot de voigende morgen, terwijl zij de universiteit voor onbepaalde tijd sloten Later meldde de politie dat 400 studenten waren gearresteerd.

Studentenorganisaties riepen voor 15 febr. een algemene staking uit als protest tegen de staat van beleg en de onderwijspolitiek. De alliantie van 18 oppositiepartijen zegde steun aan de staking toe.

Aan de stakingsoproep werd op 15 febr. weinig gehoor gegeven in Dhaka. Er werden ca. 30 voorstaande politici van de oppositie-alliantie gearresteerd, toen zij bijeen waren in de woning van de vroegere minister van buitenlandse zaken Kamal Hossain. Zij overtraden daarmee de bepalingen van de staat van beleg. Onder de gearresteerden waren sjeik Hasina Wazed (de dochter van wijlen president Moejiboer Rahman en leider van de Awama Liga), Mohammed Farhad (de leider van de Communistische Partij) en Rashad Khan (van de Arbeiderspartij) alsmede Kamal Hossain. De avondklok werd verlengd en gold nu van 18 uur 's avonds tot 6 uur 's morgens. Terwijl in Dhaka die dag een gespannen rust heerste, deden zich elders onlusten voor: in Chittagong, Rasjhahi en Mymensingh.

Bij de onlusten van 14 en 15 febr. werden in totaal vijf mensen gedood, terwijl 1.331 personen werden gearresteerd. Het aantal gewonden bedroeg ruim 200.
Op 16 febr. keerde de rust terug en werd het nachtelijk uitgaansverbod beperkt tot de periode van 22 uur tot 5 uur.
Op 17 febr. werd bekendgemaakt dat inmiddels ca. 1.000 arrestanten weer op vrije voeten waren gesteld. Anderzijds werd bericht dat ook de universiteiten van Chittagong, Savar en Mymensingh waren gesloten.

Ershad over „*nationale* dialoog" en verkiezingen

Op 18 febr. verklaarde generaal Ershad in een rede voor radio en televisie dat op 24 maart – de eerste verjaardag van zijn staatsgreep – een „nationale dialoog" zou beginnen tussen de strijdkrachten en alle politieke groeperingen om de toekomst van het land te bepalen. Hij bevestigde een eerdere belofte, nl. om in oktober 1983 verkiezingen voor plaatselijke raden te houden en parlementsverkiezingen tegen eind 1984. Voorts beloofde hij dat de geplande veranderingen in het onderwijs niet zonder toestemming van het volk zouden worden uitgevoerd. Hij betreurde de menselijke en materiële offers van de onlusten en riep zijn tegenstanders op van terreur als middel voor veranderingen af te zien.
Van officiële zijde werd meegedeeld dat de nog niet vrijgelaten arrestanten werden vastgehouden om „het terreurbewind, ontketend door enige misleide studenten en ongelovigen, aan banden te leggen".
Op 23 febr. publiceerde de regering een lijst van 97 arrestanten, incl. 44 vooraanstaande politici, waarop ook de naam voorkwam van de voormalige minister van buitenlandse zaken Abdus Samad Azad.
Op 1 maart werden 27 van deze politici vrijgelaten. Onder hen waren Hasina Wazed en Kamal Hossain.
Op 19 maart werden nog eens 200 politici en studenten in vrijheid gesteld.
Op 25 maart maakte generaal Ershad bekend dat met ingang van 1 april een versoepeling van het verbod op politieke activiteiten zou gelden. Per die datum was het verbod op het binnenshuis houden van politieke bijeenkomsten opgeheven, incl. bijeenkomsten in partijkantoren. Daardoor zouden politieke groeperingen in staat worden gesteld hun standpunten te bepalen over belangrijke constitutionele en nationale kwesties. Demonstraties en bijeenkomsten op straat bleven echter verboden. Ershad verklaarde voorts dat hij bereid was een dialoog te beginnen met politieke groeperingen over een vreedzame overgang naar een gekozen burgerbewind. Vier groeperingen zeiden Ershads aanbod te zullen overwegen en op 1 april heropenden de voornaamste politieke partijen hun kantoren.

Op 8 juli maakte generaal Ershad bekend dat de parlementsverkiezingen (pas) in maart 1985 zouden plaatvinden, als de omstandigheden daarvoor geschikt waren. Eerst zouden verkiezingen voor plaatselijke raden (op 27 dec. 1983) en een honderdtal gemeenteraden (op 11 febr. 1984) worden ge-

houden om een „levensvatbare basisdemocratie" op te bouwen.
Begin oktober deelde de regering mee dat de gemeenteraadsverkiezingen van 27 dec. 1983 tot 10 jan. 1984 zouden duren en dat de verkiezing van de districtsraden op 24 maart 1984 moest volgen.

Inmiddels hebben de militairen echter duidelijk gemaakt dat de strijdkrachter? ook in een toekomstige civiele staatstructuur een schriftelijk gegarandeerde rol moeten spelen, aldus de FAZ (6-6). Volgens de Far Eastern Economic Review (20-8-1982) zouden de toen overwogen constitutionele regelingen o.a. voorzien in de vorming van een nationale veiligheidsraad waarin de strijdkrachten op het hoogste politieke niveau zouden zijn vertegenwoordigd. Daarentegen werd volgens *NRC/H'blad* (6-1) in regeringskringen gezegd dat de politieke en militaire rol van het leger wellicht in de vorm van amendementen op de – opgeschorte – grondwet zou worden vastgelegd, maar dat men wat dit betreft nog geen vastomlijnde ideeën had. Wel werd ook in deze kringen gesproken van een institutioneel kader waarbinnen de militairen zouden zijn opgenomen.

BUITENLANDSE HULP

Tijdens de 9de jaarlijkse bijeenkomst van het Westerse hulpconsortium voor Bangladesh onder auspiciën van de Wereldbank, met vertegenwoordigers van 13 Westerse landen en internationale organisaties, werd op 20121 april 1982 in Parijs hulp voor een equivalent van ruim $ 1,6 mrd toegezegd. Maar Bangladesh ontving uiteindelijk $ 1,9 mrd.
Op de bijeenkomst van het hulpconsortium die op 14115 april 1983 te Parijs plaatsvond vroeg Bangladesh om hulp ter waarde van $ 2,25 mrd (incl. $ 1,3 mrd ontwikkelingshulp) voor het begrotingsjaar 198311984. Het ontving toezeggingen tot een bedrag van $ 1,7 mrd. (Financial Times, *NZZ*)

ERSHAD IN INDIA. AKKOORDEN. INDIA KONDIGT AFRASTERING GRENS METBANGLADESHAAN

Op 6 en 7 okt 1982 bracht generaal Hossain Mohammed Ershad een bezoek aan India, waar hij in New Delhi besprekingen voerde met premier Indira Gandhi. Het was de eerste topconferentie van de leiders van beide landen sinds 1979 (zie pag. 65113-1979).

Op 7 okt. werden twee akkoorden ondertekend. Het eerste regelde de instelling van een gemeenschappelijke economische commissie op ministersniveau die moest bijdragen tot intensivering van de onderlinge handel en tot de oprichting van gemeenschappelijke industriële ondernemingen.
Het tweede akkoord betrof het verpachten door India van een 15.130 m' grote corridor bij Tin Bigha aan Bangladesh, waardoor dit land een rechtstreekse verbinding krijgt met zijn twee noordelijke enclaves Dahagran en Angaropta, die binnen de Indiase deelstaat West-Bengalen liggen. De verpachting gold voor onbepaalde tijd, maar de soevereiniteit over het gebied blijft bij India berusten.
Voorts werd een memorandum ondertekend dat de geldigheidsduur van het akkoord over de verdeling van het Gangeswater bij de Farakka-dam met 18 maanden verlengde. Dit akkoord was op 5 nov. 1977 tussen beide landen getekend (pag. 173-1978) en zou op 4 nov. 1982 aflopen. Studies over een verhoging van de waterstand in de Ganges tijdens de droge periode moesten binnen die 18 maanden worden voltooid onder auspiciën van de bilaterale Gezamenlijke Riviercommissie, die ook verantwoordelijk zou zijn voor het uitwerken van het uit de studies voortvloeiende plan i.z. de watervoorziening. Daardoor zouden geen verdere politieke besprekingen nodig zijn (zie pag. 371/1 e.v.-1981).
Tevens werd de Gezamenlijke Riviercommissie belast met het vaststellen van een verdeelsleutel voor het water van de rivier de Tista, die van West-Bengalen over het grondgebied van Bangladesh uitmondt in de Brahmapoetra of Jamuna.
In het slotcommuniqué van de besprekingen werd o.m. vermeld dat op het niveau van de ministers van buitenlandse zaken verder beraad zou volgen over de status van het omstreden eiland New Moore/South Talpatty (pag. 37111 e.v. en 76813-1981).

Bij zijn terugkeer naar Bangladesh sprak Ershad van een „historisch en succesvol" bezoek, omdat het gelukt was de belangrijkste misverstanden tussen beide landen uit de weg te ruimen.
Ershad merkte op: „Wij koesteren geen vijandschap jegens India en er bestaat geen reden waarom onze betrekkingen niet verbeteren, wanneer de problemen zijn opgelost. „Hij noemde South Talpatty een tweederangs kwestie en zei dat beide partijen inlichtingen hadden uitgewisseld op grond waarvan het probleem kon worden opgelost.

Over het probleem van de verdeling van het Gangeswater schreef de NZZ (14-10-1982) nog het volgende: „India propageert de aanleg van een 300 km lang verbindingskanaal van Assam dwars door noordwestelijk Bangladesh naar Farakka. dat per seconde 2,8 mln liter water van de Brahmapoetra zou moeten omleiden. Bangladesh ziet daarentegen de oplossing in de aanleg van stuwmeren in het gebied waar de Ganges Nepal binnenkomt. Het verwerpt het Indiase voorstel als technisch onuitvoerbaar en het formuleert strategisch-politieke bezwaren. omdat India dan in staat zou zijn begin en eind van het kanaal te controleren. Delhi wil zich niet in het Bengaalse voorstel schikken. omdat liet een belangengemeenschap van Bangladesh en Nepal vreest en bovendien omdat het – zij het niet openlijk – een strategische bedreiging van Noord-India in de in Nepal gelegen stuwdammen ziet, welke niet aan de invloed van China zouden kunnen worden onttrokken. (...) India is bij de topgesprekken in zoverrre niet tot toegeven bereid gebleven dat het het erbij betrekken van Nepal ook verder van de hand wijst en de discussie over de bouw van stuwdammen kennelijk tot gebieden in de deelstaten Bihar en Oettar Pradesh beperkt..."

Indiaas krediet

Na de eerste bijeenkomst van de nieuwe gemeenschappelijke economische commissie van Bangladesh en India, geleid door de beide ministers van buitenlandse zaken, werd op 18 nov. 1982 bekendgemaakt dat India had besloten Bangladesh een krediet van 800 mln roepies te verstrekken om de handel te stimuleren. Ook stemde India in met de invoer van minstens 50.000 ton kunstmest en 20.000 ton krantenpapier per jaar uit Bangladesh in de komende drie jaar.

Afrastering

Op 15 okt. 1983 bevestigde de Indase premier, mevr. Indira Gandhi, dat India binnenkort zou beginnen met de aanleg van een afrastering van prikkeldraad over een lengte van 270 km langs zijn grens met Bangladesh om de toevloed van illegale immigranten uit dit land naar de deelstaat Assam tegen te gaan.
Het plan i.z. de aanleg van de afrastering was reeds op 8 juli aangekondigd door de premier van Assam, Hiteswar Saikia. Agitatie tegen vreemdelingen was in februari mede oorzaak geweest van de onlusten in Assam die meer dan 3.000 doden vergden (pag. 129 e.v.). Volgens Saikia zou de aanleg van de afrastering 570 mln roepies kosten. Bangladesh maakte diverse malen bezwaar tegen dit plan omdat het een schending van het grensakkoord tussen Bangladesh en India zou vormen. (The Times, Financial Times, *NZZ*)

ERSHAD IN NEPAL

Van 10-12 nov. 1982 bracht de leider van Bangaladesh, generaal Ershad, een officieel bezoek aan Nepal. Hij werd ontvangen door koning Birenda en premier Thapa. Aan het slot van zijn bezoek beklemtoonde Ershad dat Nepal bij de besprekingen over het gebruik van het Gangeswater betrokken moest worden. Daarmee maakte hij

duidelijk dat Bangladesh voorstander van trilaterale onderhandelingen bleef (Bangladesh, India en Nepal), terwijl India aan een strikt bilaterale aanpak vasthield
Een Nepalese woordvoerder verklaarde dat zijn land het voeren van trilaterale besprekingen zou overwegen. mits India en Bangladesh daaraan gemeenschappelijk deelnamen Nepal was vooral geïnteresseerd in de consequenties van de door Bangladesh voorgestelde aanleg van meren als voorraadbekkens op zijn grondgebied Die consequenties zouden zijn verwoesting van vruchtbare grond en massale verhuizing van bewoners
In Nepal uitte Ershad zich positief over het idee om tussen dit land en Bangladesh een ,,corridor' via Indiaas grondgebied te scheppen, waardoor een rechtstreekse verbinding tussen beide landen zou ontstaan Ook noemde hij het voorstel i z een verbindingskanaal. waarover naar zijn zeggen met India reeds besprekingen aan de gang waren (NZZ

ERSHAD IN CHINA

Van 27 nov. tot 3 dec. 1982 bracht generaal Ershad een officieel bezoek aan China. Hij voerde daar besprekingen met premier Zhao Ziyang. Op 29 nov. werd te Peking een akkoord over een Chinese lening aan Bangladesh getekend: volgens Ershad ging het om een bedrag van $12.5 mln. *(Beijing Review. UPI)*

BIRMA

ONTSLAG TIN OO. ZUIVERING

Ne Win. de 62-jarige generaal b.d. die Birma vrijwel alleen heeft bestuurd sinds hij in 1962 de macht overnam. heeft de afgelopen maanden een zuivering doorgevoerd die zeker 30 hoge functionarissen hun baan heeft gekost.
Ne Win was in nov. 1981 als voorzitter van de staatsraad en daarmee als president van Birma afgetreden. maar hij bleef als voorzitter aan het hoofd staan van de regerende Burma Socialist Programme Party (BSPP).
Als zijn naaste vertrouweling. militaire adviseur en mogelijke opvolger werd beschouwd brigade-generaal Tin Oo, die in nov. 1981 tot adjunct secretaris-generaal van de BSPP was benoemd. (Zie pag. 801213-1982)
Op 18 mei maakte de staatsraad bekend dat de 55-jarige Tin Oo gemachtigd was om af te treden als lid van de staatsraad en het volkscongres (parlement). Later bleek. aldus Le *Monde* (9-6). dat Tin Oo tevens zijn functie van adjunct secretaris-generaal van de BSPP en zijn rang van brigade-generaal had verloren en dat hij een ,,gewoon" burger geworden was Bovendien meldde *The Times* (19-7) dat hij in Rangoon onder huisarrest was geplaatst
Eveneens op 18 mei werd bekendgemaakt dat de minister van binnenlandse en religieuze zaken, kolonel Bo Ni – evenals Tin Oo een voormalig leider van de inlichtingendienst –. in zijn ambt was geschorst Hij zou zijn genrtesteerd

Op 27 juni maakte het Birmaanse persbureau BNA het ontslag bekend van generaal-majoor Tin Sein, een voormalige waarnemend minister van defensie die in maart was benoemd tot minister van veeteelt en visserij: brigade-geneiaal Myo Aung. kwartiermeester-generaal en oud-commandant van Rangoon, en kolonel Kyan Nyunt, voormalig chef van de militaire inlichtingendienst die de leiding had bij de opvang van legerveteranen
Voorts zouden verscheidene Birmaanse diplomaten en militaire attachés in Engeland, Singapore en Thailand (o.w. de ambassadeur in Bangkok) zijn teruggeroepen of ontslagen. Als aanleiding tot de zuivering werd de ,,affaire Bo Ni" genoemd.

Volgens de FAZ (3-8) zouden Bo Ni en zijn echtgenote bij een plezierreis naar Londen regeringsgeld ter waarde van $25.000 hebben verduisterd en bij hun terugkeer in Thailand (in februari) luxe en consumptiegoederen met een gewicht van meerdere tonnen langs de douane hebben gesmokkeld. In de versie van Le Monde (9-6) had de vrouw van Bo Ni zich tijdens een reis naar Engeland schuldig gemaakt aan goudsinokkel. terwijl de NYT (Volkskrant 4-8) daaraan toevoegde dat zij op die reis vergezeld was door een vriendin. de echtgenote van een goudhandelaar. Bo Ni was een protegé van Tin Oo, die hem in deze zaak de hand boven het hoofd hield. Tin Oo zou Ne Win niet van de affaire op de hoogte hebben gesteld.
Volgens diplomaten zou de steun van Tin Oo aan de familie Bo Ni op dat rnornent een storm van verontwaardiging bij zijn vijanden in het Birmaanse ieger hebben 5-eroorzaakt. wat tot zijn ontslag had geleid, aldus de NYT
Daarbij kwam dat Tin Oo in maart voor zijn zoon een overdadig huwelijksfeest zou hebben georganiseerd. waarbij 1.500 gasten champagne dronken. Vervolgens zou het jonge paar nog een vliegreis naar Bangkok en Singapore hebben gemaakt, waar. zij zich door de ambassadeurs van Birma lieten onthalen (FAZ)
Na het ontslag van Tin Oo zou de ais absoluut onkreukbaar bekendstaande Ne Win de dossiers van honderden hoge iurictionarissen in de strijdkrachten en het bestuur thuis hebben bestudeerd met als resultaat een zuivering onder de relaties van Tin Oo Reeds vroeger had Ne Win verklaard: ,,Hoe hoger het niveau van corruptie, des te strenger de bestraffing "


Generaal Ne Win

Maar ook werd vermoed dat achter de zuivering een strijd om de macht schuil ging. Tin Oo werd ervan beschuldigd dat hij zijn eigen machtsbasis buiten de gevestigde militaire hierarchie aan het opbouwen was. Hij plaatste. aldus *The* Ecoriomist (8-5). .,boezemvrienden" op belangrijke posten – ministers, ambassadeurs en de chef van de inlichtingendienst –. terwijl hijzelf als voormalig hoofd van de inlichtingendienst uitgebreide inlichtingen over zijn tegenstanders had verzameld en van alles op de hoogte was. In het kader van zelf-promotie startte hij een ontwikkelingsprogramma, ,,pyar geha" (bijenkorf) genaamd.

Onder dit programma werden honderden jongere officieren door Sin Oo geselecteerd voor een managementopleiding in de handel. het kweken van vis en het fokken van vee. Ook de bijenteelt en het kweken van orchideeen maakten deel uit van dit programma. Na hun opleiding gingen de cadetten terug naar hun eenheden om vervolgens verspreid over het land de rol te vervullen van districtsfunctionarissen. Maar dit programma genoot niet de instemming van Ne Win en werd beschou d als een teken te meer van Tin Oo's ambitie. aldus The Economist.

Op 22 juli kwam het 460 leden tellende Volkscongres in buitengewone zitting bijeen. In een aan het congres voorgelegd rapport beschuldigde de staatsraad Tin Oo van machtsmisbruik en het zonder machtiging benutten van fondsen van de militaire inlichtingendienst voor landbouw- en veeteeltprojecten. Ook zou hij de daarbij gemaakte winsten niet in de betrokken kas hebben teruggestort.
Door het Volkscongres werden in de vacatures de volgende personen gekozen: luitenant-generaal Tun Yi As tot lid van de staatsraad; Sein Tun tot minister van veeteelt en visserij; en luitenant-kolonel Tin Sein tot minister van binnenlandse en religieuze zaken.
Een door generaal Ne Win voorgezeten bijeenkomst van het 256 leden tellende centrale comité van de BSPP wees dezelfde dag de 59-jarige brigade-generaal Sein Lwin als opvolger

van Tin Oo aan tot adjunct secretaris-generaal van de BSPP.
Volgens de FAZ zijn president San Yu, de secretaris-generaal van de staatsraad Aye Ko (tevens secretaris-generaal van de BSPP) en minister van defensie generaal Kyaw Htin (tevens stafchef van de strijdkrachten) versterkt uit de zuiveringscampagne te voorschijn gekomen.
Maar vele waarnemers menen dat geen van hen in aanmerking komt voor opvolging van Xe Win. De indruk groeit dat Ne Win zelf de voorkeur geeft aan een collectief leiderschap zoals dat na de dood van president Tito in Joego-Slavië is geïnstalleerd.

STRIJD TEGEN COMMIJNISTEN HERVAT. VOORTDURENDE KAREN-REBELLIE. OPIUMPRODUKTIE EN HANDEL

Hoewel de onderhandelingen tussen de regering en de Birmaanse Communistische Partij (BCP) in het voorjaar van 1981 waren mislukt (pag. 416/1-1981), werd de strijd tussen het leger en de communistische rebellen pas in het voorjaar van 1982 hervat.
Een Reuter-correspondent in Rangoon meldde in *NRC/H'blad* (5-7-1982):

,....Ongeveereen jaar geleden. toen de besprekingen begonnen, staakte China zijn financiële hulp en de wapenleveranties aan de BCP en dwong daarna de partij om naar andere hulpbronnen om te zien. aldus welingelichte bronnen.
De BCP wierp zich toen op de lucratieve opium-smokkel. een bloeiende activiteit in de beruchte ,,gouden driehoek", het gebied waar Thailand, Birma en Laos aan elkaar grenzen. Volgens deze bronnen concentreerden de communisten zich nu op de infiltratie naar het zuiden vanuit hun noordelijke basis in Shan, met als einddoel het Thaise grensgebied rond Mae Hong. Daar zouden ze zich willen aansluiten bij de Thaise communistische opstandelingen. De Thaise en Birmaanse regeringen hebben hun samenwerking in de strijd tegen de rebellen inmiddels uitgebreid.
De dreiging wordt ernstiger geacht sinds de BCP intensief betrokken is geraakt bij de opiumsmokkel. Het Birmaanse leger is te hulp geroepen om de groepen opstandelingen, die gestaag verder naar het zuiden doordringen. te onderscheppen en te vernietigen, aldus de bronnen.
Maar ondanks hun nieuwe bronnen van inkomsten zijn de opstandelingen er niet in geslaagd hun aanhang uit te breiden buiten de communistische enclaves in de bergen. De circa 10.000 leden die de BCP daar telt zouden veelal simpele bergbewoners zijn wier sympathie met geld is gewonnen.
De leiders van de BCP, inclusief partij-voorzitter Ba Thein Tin houden zich veelal op aan de Chinese kant van de grens. Ze zijn naar verluidt al jaren niet in Birma geweest en zouden het contact met de Birmaanse ,,massa" hebben verloren. Uit illegale radio-uitzendingen van de BCP blijkt, zo zegt men in Rangoon. dat de leiders weinig of niets afweten van het Birmaanse volk en van de gang van zaken in het land. Daarbij hebben de leiders het ook niet meer zo gemakkelijk wat hun betrekkingen met China betreft. Peking steunt in principe de BCP maar lijkt er toch meer op gebrand de banden met de Birmaanse regering aan te halen als een neutrale staat."

Het eerste nieuws over de hervatting van de strijd kwam 15 juni 1982 toen de regering bekend maakte dat 67 communistische rebellen zich in april en mei met wapens en al hadden overgegeven. Volgens het officiële Birmaanse persbureau BNA gaven de rebellen zich over in groepjes van tien of meer, en bevonden zich onder hen ook kaders, van politieke commissarissen en bedrijfsleiders tot regiments-commandanten.
Op 9 april 1983 werd door de radio en televisie voor het eerst in twee jaar een officiële balans van de gevechten tussen regeringstroepen en de guerrillastrijders bekendgemaakt. Bericht werd dat van 4 jan. tot 6 april in totaal 15 gevechten op grote schaal en 230 schermutselingen hadden plaatsgevonden, waarbij aan regeringszijde 99 soldaten waren gedood en aan de zijde van de opstandelingen – vooral communisten – 286 ,,rebellen" de dood hadden gevonden. Uit de publikatie van dit communiqué leidden waarnemers af dat de regering zijn strijd tegen de opstandelingen had gïntensiveerd, waarbij de schermutselingen zich nu ook in het centrum van het land voordeden. Geschat werd dat het regeringsleger per jaar 500 a 600 man verloor.

Karen-rebellie

Medio februari waren enkele honderden soldaten van het Karen National Liberation Army (KNLA) erin geslaagd in 'de bergen van Pegu-Yoma (Centraal Birma) te infiltreren, militaire posten aan te vallen en bruggen op te blazen, alvorens zich naar hun bases terug te trekken, waartegen de regeringstroepen vervolgens diverse offensieven lanceerden.
Van regeringszijde werd de mogelijkheid geopperd dat aan de zijde van de Karen-opstandelingen mogelijk BCP-elementen aanwezig waren die in 1975 uit dat gebied waren verdreven. Maar de voornaamste Karen-organisatie, de Karen National Union (KNU), geldt als sterk anti-communistisch.

Eerder. op 28 sept. 1982. had een commando van 5 Karen-opstandelingen een aanval uitgevoerd op het gebouw van de radio en televisie in Rangoon alsmede op een politiepost. Twee politiemannen en twee aanvallers, die naar de residentie van een Franse diplomaat waren gevlucht, werden gedood; 19 mensen, o.w. 8 burgers. raakten gewond. De overige drie aanvallers werden gearresteerd. Het commando zou zijn aangevoerd door Manh Ngwe Aung, die in 1977 ter dood veroordeeld was wegens een poging tot moord op president Ne Win. Door een amnestie was hij mei 1980 weer op vrije voeten gekomen. Niet duidelijk werd op Manh Ngwe Aung op eigen houtje had gehandeld. dan wel in opdracht van de KNU, aldus Le Monde (30-11-1982).

Het grootste deel van de Karens was sinds 1976 gebundeld in het Nationale Democratische Front, onder auspiciën van de KNU, maar dat had niet tot gemeenschappelijk militaire operaties geleid, omdat de diverse Karen-bases te ver van elkaar verwijderd liggen. Naar eigen zeggen hebben de Karens een derde deel van de ,,Karen-staat". gelegen in het berggebied langs de grens met Thailand, onder controle met een bevolking van ca. 3 mln. Ook zeggen zij over ca. 10.000 militairen te beschikken en over 20.000 militieleden.
The Times (13-6-1983) meldde dat bij een offensief van de regeringstroepen

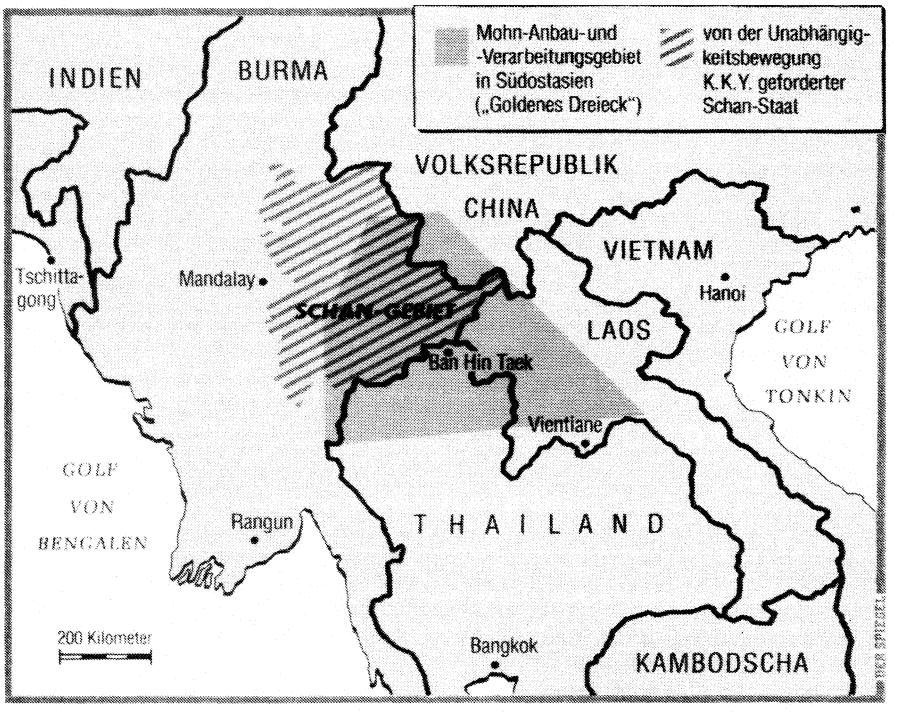


Generaal Bo Mya (in het midden) tijdens een kerkdienst

tegen de Karen-rebellen bijna 200 doden waren gevallen. In het gebied tegenover de Thaise provincie Tak zouden al 10 dagen lang gevechten aan de gang zijn. Volgens brigade-generaal Hla Htoo van het Karen National Liberation Front (KNLF) zouden aan regeringszijde ca. 150 doden en 90 gewonden zijn gevallen. terwijl zijn eigen troepen 8 doden en 40 gewonden hadden opgelopen. Hla Htoo stelde dat het regeringsoffensief was afgeslagen en dat 2.000 regeringsmilitairen zich vijf mijl hadden moeten terugtrekken. Meer dan 4.000 Birmaanse burgers u-aren naar Thailand gevlucht. niaar zij waren nu naar hun dorpen teruggekeerd, omdat er een gevechtspauze was ingetreden, aldus The Times. Thaise officieren bij de grens meldden dat ook enkele Birmaanse burgers waren gedood bij de aanvallen op de rebellenbolwerken in Mah Pokay.

Time (4-7) berichtte over een tweede aanval van regeringstroepen op Mah Pokay binnen elf dagen. Na vier dagen van verbitterde gevechten zouden de ca. 300 Birmaanse regeringsmilitairen zich naar het Dawna-gebergte hebben moeten terugtrekken. Volgens een KNLA-officier zouden 189 regeringsmilitairen zijn gedood en 216 gewond, terwijl de verliezen onder de Karens 18 en 26 gewonden bedroegen. Ondanks de jaarlijkse regeringsoffensieven beweren Karen-leiders zoals generaal Bo Mya, de commandant van de KNLA en de voorzitter van de KNU, dat hun troepen nog ongeveer de helft van het grensgebied (met Thailand), dat zij Kawthoolei noemen, onder controle hebben. Voorts claimen zij eclaves in de centrale Irriwaddy-delta. „Kawthoolei" overleeft economisch door een lucratieve zwarte-markthandel met Thailand. Bij acht ,,grensovergangen" innen ,.douane-ambtenaren" van de Karens belastingen, die variëren van 5% voor huishoudelijke artikelen tot 20% voor sommige textielprodukten. Voorts worden enkele honderdduizenden dollars in harde valuta verdiend door de verkoop van hout en mineralen aan de Thais en door het verlenen van lucratieve mijnbouwconcessies aan Thaise en andere belangengroepen tegen de betaling van forse bedragen. De Karens weigeren cijfers over hun totale inkomsten te verstrekken, maar het is geen geheim dat het grootste deel daarvan dient voor de bevoorrading van hun strijdkrachten. aldus Time. Volgens dit magazine zijn er enige tekenen die erop wijzen dat zowel Birma als Thailand de status quo bevredigend achten.

Het grote regeringsoffensief dit jaar tegen de Karen-opstandelingen resulteerde niet in aankondigingen van grote regeringsoverwinningen en Westerse diplomaten menen dan ook dat er geen overwinningen waren te melden, zo concludeerde de *Volkskrant* (5-8).



De Gouden Driehoek (Der Spiegel 7-3).

Opiumproduktie en -*handel.*
Rol communisten

In *NRC/H'blad* (5-7) berichtte *Reuter*-correspondent Michael Fathers het volgende:

,,De drugsmokkelaars in de zogenaamde ,.Gouden Driehoek" in Thailand, Laos en Birma hebben hun activiteit, na een offensief van het Thaise leger een jaar geleden (zie pag. 67112 e.v.-1982), meer naar het binnenland van Birma verplaatst. Tevens hebben ze nieuwe smokkellijnen opgezet waarlangs de drugs naar Azië. Australië, Nieuw-Zeeland. Noord-Amerika en Europa worden gebracht.

In veel gevallen wordt de ruwe opium niet langer in de geheime ,,laboratoria". die vrijwel onvindbaar in de jungle van het bergachtige wetteloze grensgebied zijn ingericht. tot heroïne geraffineerd. Volgens agenten van de narcotica-brigade van Chiang Mai, de ,.hoofdstad" van de ,,Gouden Driehoek", zijn er daarentegen steeds meer aanwijzingen dat een groot deel van de opiumoogst wordt verwerkt tot een soort opium-concentraat. een substantie die gemakkelijker kan worden vervoerd dan zuivere heroïne.

Dit opium-concentraat wordt nu voor een deel het gebied uitgesmokkeld via Birma naar het zuiden van Thailand en Maleisië of naar de Birmaanse zuidkust waar het op speciaal uitgeruste vissersschepen wordt gezuiverd tot heroïne. bestemd voor havens in Azië. Er worden ook nieuwe raffinaderijen opgezet op het Maleisische schiereiland. .,Op deze manier hopen de handelaars hun investeringen te beschermen", zegt een Thaise agent. ,,Met ieder raffinageproces wordt de opium meer waard, dus als je het proces kunt spreiden, spreidt je daarmee ook de investeringsrisico's." Hij voegt hieraan toe: ,.Wanneer een zending gepakt wordt is het verlies niet zo groot als het om opium-concentraat gaat. Als het heroïne is, betekent dit een aanzienlijk verlies."

Tot een jaar geleden bevonden de meeste illegale raffinaderijen die de kleverige zwarte opium uit de rode papaver in waardevolle heroïne omzetten in Thailand, tot het Thaise leger. op aansporing van de Verenigde Staten, een groot offensief begon tegen de bases van de ,,opium-koning" van het gebied, Chang Shi Fu. alias Khun Sa. Hij vluchtte met zijn aanhang (...) naar Birma, zijn oorspronkelijke woonplaats, waar hij naar eigen zeggen een afscheidings-oorlog tegen de regering in Rangoon voerde.

„Khun Sa is door het offensief misschien zijn netwerk in Thailand kwijt geraakt, maar hij is nog niet van het toneel verdwenen," aldus een narcotica-agent in Chiang Mai (...) Eind vorig jaar gaven de Thais opdracht tot een

tweede offensief om te voorkomen dat Khun Sa's naar schatting 4000 man sterke guerrilla-leger opnieuw de controle over het grensgebied zou krijgen. Khun Sa werd toen afgesneden van de „hill tribes", de stammen van de „Gouden Driehoek" en de aanvoer van onmisbare chemicaliën werd verbroken zoals azijnzuur-anhydride, nodig voor de bereiding van heroïne. Aan de Birmaanse kant van de grens profiteerden minder machtige opium-krijgsheren van Khun Sa's tegenslag en in het woeste, ontoegankelijke gebied kwamen nieuwe verbintenissen tot stand, aldus functionarissen van de narcotica-bestrijding.

Het rivaliserende „Revolutionaire Verenigde Leger van Shan" (SURA) stapte in het vacuüm dat door de verzwakte Khun Sa was achtergelaten en maakte zich meester van een groot deel van zijn uiteengevallen netwerk.

Naar verluidt zou het SURA de bescherming genieten van één van de twee voormalige Nationalistisch-Chinese Legers (Kwomintang). De overblijfselen van deze legers kregen indertijd de controle over de „Gouden Driehoek" in handen toen ze uit de zuidelijke Chinese provincie Yunnan vluchtten voor het nieuwe communistische bewind in China.

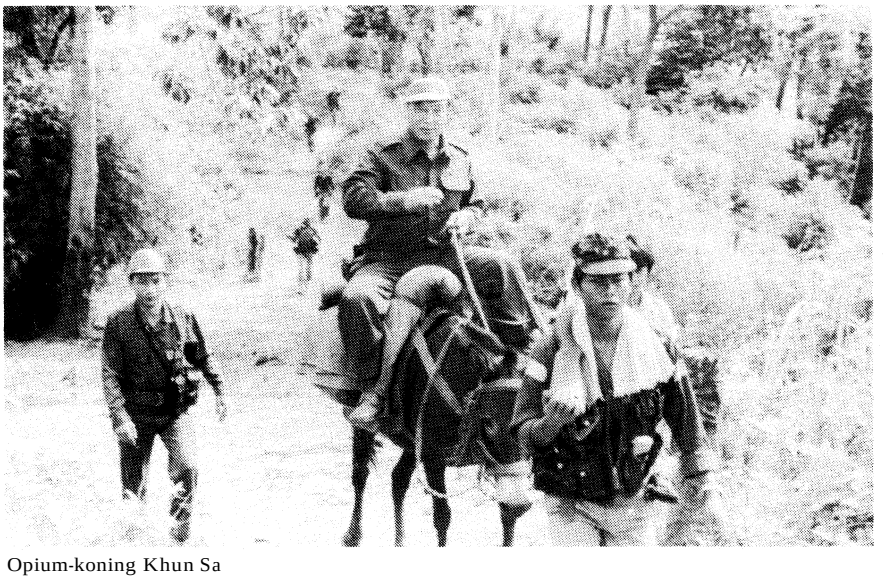
Een derde ongeregelde Chinese troepenmacht (COT) brak formeel met de opiumhandel in de jaren zeventig in ruil voor hun hervestiging in Thailand en het Thaise staatsburgerschap. Volgens functionarissen zijn er nu tekenen dat de COT weer in zijn oude zonde vervalt en zich niet aan zijn woord houdt.

„De COT is niet betrokken bij de feitelijke produktie en het vervoer van narcotica. Ze verdienen hun geld echter door als „adviseurs" op te treden", aldus een functionaris. „Ze hebben een rijke ervaring in de narcotica-smokkel en een soort vader-en-zoonverhouding met het SURA." „Toen het Birmaanse leger onlangs de raffinaderijen van het SURA aanviel hielpen zij om weer nieuwe op te zetten".

In het noorden van Birma is de opiumoogst nu grotendeels in handen van de Birmaanse Communistische Partij (BCP) die zich in de narcotica-handel begaf toen de financiële hulp van Peking in hei eind van de jaren zeventig werd stopgezet. De BCP-opium werd verkocht aan het SURA dat beschikt over de raffinaderijen en over zeer goed betaalde chemici die zwarte opium in heroïne omzetten.

Naar wordt aangenomen zijn de chemici Chinezen, veelal afkomstig uit Hongkong. Singapore, Maleisië en Thailand. Zij spelen een belangrijke rol en vormen het eerste doelwit bij ieder offensief. Vaak is hun dan ook geen lang leven beschoren, aldus een narcotica-agent."

In het door de BCP beheerste gebied worden meer papavers gekweekt dan in de hele rest van Birma, aldus een diplomaat in de Volkskrant (5-8). De BCP zou thans over ca. 12.000 guerrillastrijders beschikken, die worden gesteund door ca. 8.000 leden van dorpsmilities. (Zie ook pag. 27113 e.v.-1981)



Opium-koning Khun Sa

MALEDIVEN

PRESIDENT GAYOOM HERKOZEN

Nadat president Maumoon Abdul Gayoom (46)op 22 aug. door het parlement tot de enige kandidaat voor het presidentschap was aangewezen, verwierf hij bij het referendum op 30 sept. 57,913 van de 60.564 uitgebrachte stemmen (95.62%). Op grond van deze uitslag zal de in 1978 gekozen Gayoom op 11 nov. zijn tweede ambtstermijn beginnen.



President Maumoon Abdul Gayoom.

Tijdens zijn eerste ambtstermijn heeft hij de economie van de uit ca. 2.000 koraaleilanden bestaande Malediven veranderd door het toerisme te ontwikkelen. Hij heeft verklaard ook constitutionele wijzigingen te willen invoeren om meer politieke vrijheid te verschaffen aan een systeem waaronder de president met een vrijwel absoluut gezag regeert. Het parlement bestaat uit 40 gekozen en 8 door de president benoemde leden. Er zijn geen politieke partijen. (Reuter. ***Nieuw China)***

(Vor. ber. pag. 72013-1978)

NEPAL

WIJZIGINGEN KABINET. REGERINGSCRISIS. NIEUWE PREMIER. VERDERE BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Koning Birendra maakte op 10 okt. 1982 een reorganisatie bekend van het op 16 juni 1981 geïnstalleerde kabinet van premier Surya Bahadur Thapa. Vijf ministers, vijf staatsministers en vijf onderministers werden van hun posten ontheven. Door de benoeming van 23 nieuwelingen steeg het ledenaantal van de ministerraad tot 35, d.w.z. dat een kwart van de parlementsleden in de regering zat. Deze telde nu 7 ministers (incl. de premier), 9 staatsministers en 19 onderministers. Premier Thapa stond de portefeuille van buitenlandse zaken af, maar nam die van defensie over; hij behield de portefeuille van paleisza-

ken Zijn positie leek door de reorganisatie versterkt

Van de vier gehandhaafde (kabinets)ministers behield slechts een zijn oorspronkelijke post Nayan Bahadur Suanr bleef minister van binnenlandse zaken Balaram Gharti Magar (voorheen defensie en industrie) werd nu belast met industrie handel en plaatselijke bevoorrading Yadav Prasad Pant behield de portefeuille xan financien maar verloor de verantu oordelijkheid voor handel en plaatselijke bevoorrading Nava Raj Subedi moest de verantu oordelijkheid voor gezondheid afstaan (aan een staatsminister), maar bleef minister van Panchayat zaken en plaatselijke ontwikkeling
De twee nieuwe (kabinets)ministers waren generaal Padma Bahadur Khatri die met buitenlandse zaken en waterstaat werd belast en Bakhan Singh Gurung een dissident van de Nepalese Congrespartij (zie pag 384 3 1981) die minister van justitie en landhervorming uerd

Volgens de NZZ (13-10-1982)was de regering-Thapa in toenemende mate beschuldigd van inefficiency en corruptie. Enkele van de in het openbaar heifelst bekritiseerde personen waren nu uit de regering verwijderd, hoewel de mede voor de economische misère verantwoordelijk gestelde minister van financiën Yadav Prasad Pant werd gehandhaafd.

De officieel verboden Nepalese Congrespartij hield van 1-3 dec. 1982 een nationaal Partijcongres in de hoofdstad Katmandoe, bijgewoond door ca. 500 afgevaardigden, zonder dat de regering ingreep. Tijdens dit congres. het eerste in 24 jaar, werd besloten dat de partij de politiek van ,,nationale verzoening" zou voortzetten die de laatste jaren door de op 21 juli 1982 overleden partijleider B. P. Koirala (67) was gevoerd. Partijvoorzitter K. P. Bhattarai riep op tot overeenstemming tussen de koning en het volk, maar beklemtoonde tevens dat .,het uiteindelijke doel" van de partij ,,het vestigen van een volledige democratie via vreedzame middelen" bleef. Premier Thapa werd er door critici van beschuldigd dat hij door het niet beletten van dit partijcongres een inbreuk op het Panchayat-systeem ha? getolereerd.

Devaluatie

Volgens een bekendmaking d.d. 17 dec. 1982 werd de Nepalese roepie met 7.6% t.o.v. de Amerikaanse dollar gedevalueerd. De nieuwe vaste koers werd 14.30 R per $1.

In maart 1978 was de koers vastgesteld op 12 R per $ 1 en sinds de devaluatie van 19 sept 1981 met 10,9% t o v de Amerikaanse dollar gold een koers van 13 20 R per $ 1

Voedselsrhaarste. Economzsche en ecologtsche *problemen*

In de loop van 1982 werden 55 van de 75 districten in Nepal door een ernstige voedselschaarste getroffen, hoewel in het voorgaande jaar nog 3,9 mln ton graan uas geoogst Na de laatste record-oogst exporteerde Nepal op grote schaal rijst Om die uitvoer te stimuleren en deviezen te verwerver, werd een belasting van 12% op de rijstexport naar India zelfs afgeschaft Nog in de zomer van 1982 verleende de regering een exportvergunning voor 20 000 ton rijst
Ten dele viel de voedselschaarste op ongunstige weersomstandigheden terug te voeren De moessonregens van 1982 kwamen te laat op gang met als gevolg dat in 55 districten aan de voet van de Himalaya. waar rijst en graan u ordt terbouwd, de grond uitdroogde en het planten van de rijst werd vertraagd Daardoor zou de oogst een miljoen ton lager uitkomen
Maar ook was de voedselschaarste te wijten aan de handelaren, die bij hei eerste teken van een misoogst rijst en graan opkopen en illegaal naar India vervoeren In de aan Nepal grenzende Indiase provincies, waar permanent een voedselschaarste heerst, levert gesmokkelde rust een forse winst op Bij de heersende corruptie en smokkelpraktijken kan men veronderstellen, aldus de NZZ (20-10-1982), dat de werkelijke rijstuitvoer 60 000 a 80 000 ton bedraagt
Bovendien verkochten de handelaren de gehamsterde rijst voor aanzienlijk hogere prijzen Een kilo rijst kostte in Nepal volgens de FAZ (30-11-1982)gemiddeld 9 ioepies tegen negen maanden eerder 4 roepies
Wel was de directeur-generaal van het staatsbedrijf Food Corporation van zijn ambt ontheven, maar het was volgens de NZZ twijfelachtig of zo'n maatregel de gehamsterde voedselvoorraden op de markt zou brengen
Volgens internationale organisaties voor ontwikkelingshulp zou het werkelijke voedseltekort hoogstens 100 000 ton zijn, terwijl de regering stelde dat de invoer van 400 000 ton voedsel nodig was Uit het buitenland waren reeds voedselleveranties van ruim 40 000 ton toegezegd, India beloofde 20 000 ton te ,,lenen"

De regering kwam met plannen om de bijzonder getroffen gebieden in de komende maanden te helpen, aldus de *NZZ* (20 10-1982). ca. 100 000 ton voedsel zou met vliegtuigen worden gedropt of anderszins vervoerd Volgens de FAZ zou 3000 ton rijst door de lucht naar verafgelegen, ontoegankelijke dalen worden gebracht, maar daarvoor zouden kleine transporttoestellen 2.300 vluchten moeten uitvoeren. wat volgens een ambtenaar ,.buitensporig veel' geld zou vergen
Voor de regering was vooral van belang dat in het dal van Katmandoe geen schaarste optrad en dat de prijzen daar konden worden opgevangen, want het lot van premier Thapa was in het bijzonder van het politieke gebeuren in de hoofdstad afhankelijk.
Volgens Le Monde (20-7-1982) was vooral het westen van Nepal door de voedselschaarste getroffen en had de honger daar reeds 49 slachtoffers gevergd.

Bovendien kent Nepal een ecologische crisis. Begin 1982 telde het land 15,02 mln inwoners. Hieruit bleek dat het inwonertal in tien jaar met 3.5 mln was toegenomen. Per jaar stijgt het aantal inwoners met 2.6% of wel met 364.000 personen.
Omstreeks 60% van de bevolking woont in de berggebieden die in toenemende mate te intensief worden benut. Ongeveer 95% van de bevolking is in de landbouw werkzaam. maar de agrarische produktie per hoofd daalt. In het berggebied heeft meer dan 80% van alle boeren de beschikking over minder dan een halve hectare grond. Door de bevolkingsdruk en de beperktheid van het landbouwareaal levert het boerenbedrijf geen voldoende inkomen meer op om te overleven.
Binnen één generatie zijn reusachtige bossen volledig verdwenen. Het bosareaal is van 6,4 mln ha in 1964 gereduceerd tot omstreeks 4 mln ha in 1982. De bevolking is vrijwel uitsluitend op hout als brandstof aangewezen. Bovendien wordt zowel legaal als illegaal hout naar India uitgevoerd.
Het ontboste land valt ten prooi aan erosie. Aardverschuivingen komen steeds vaker voor. Met het verdwijnen van de bomen wordt de bovenste grondlaag van de berghellingen door hevige moessonregens weggespoeld naar de rivieren. waar zandbanken ontstaan die stroomafwaarts tot overstromingen kunnen leiden. De verstoring c.q. vernietiging van het uiterst kwetsbare ecologische systeem van de Himalaya brengt niet alleen voor de plaatselijke bevolking in de berggebieden ernstige gevaren met zich mee – ook de bewoners van de Gangesvlakte worden bedreigd zoals de toenemende overstromingen en dorheid onmiskenbaar aantonen. aldus de *NZZ* (24-11-1982)

Bij de zwaarste overstromingen in 30 jaar kwamen in een week 1.500 mensen om aldus de Nepalese krant Sanghu op 5 okt 1981 Vooral het gebied Butawal 250 km ten zuidwesten van Katmandoe zou zwaar zijn getroffen Naar op 2 aug 1982 werd bericht waren bij overstromingen in het district Sindhupalchouk nabij de grens met Tibet 115 mensen verdronken Op 6 okt 1983 meldde het cooidinatiebureau van de VN-organisatie CNDRO te Genève dat overstromingen in zes districten van Nepal 186 mensenlevens hadden gevergd en een materië-

le schade van $10.5 mln hadden aangericht De oogst voor het komende voorjaar zou zijn bedreigd

Door de gevolgen van de erosie zouden, aldus de FAZ (25-5-1982), ook plannen voor de bouw van waterkrachtcentrales – de opgewekte stroom zou aan India worden verkocht – gevaar lopen. Wel werd een waterkrachtproject, waarvan de kosten op $120 mln werden geraamd, op 8 dec. 1982 formeel door koning Birendra gestart

Regeringscrisis. *Nieuw* kabinet onder premier Chand

Op 24 juni 1983 werd in de Nationale Vergadering (Rashtriya Panchayat) een motie van wantrouwen tegen de regering-Thapa ingediend. In deze motie verweet de door oud-parlementsvoorzitter Lokendra Bahadur Chand geleidde oppositie premier Thapa en diens regering o.a. dat de fundamentele beginselen van het Panchayatsysteem niet waren gehandhaafd en bevorderd, dat de corruptie voortwoekerde. dat het probleem van de voedselschaarste niet was opgelost en dat het economisch wanbeheer onder Thapa's bewind een climax had bereikt.
Terwijl de premier niet aan op hem uitgeoefende pressie om af te treden wilde toegeven, dienden sinds 8 juli successievelijk 22 van de 35 leden van zijn regering hun ontslag in.
Op 11 juli werd de motie van wantrouwen aanvaard met 108 tegen 17 stemmen bij 11 onthoudingen, waarna Thapa aftrad.

Op 12 juli koos de Nationale Vergadering met 107 van de 140 stemmen de 44-jarige Lokendra Bahadur Chand tot premier.
De volgende dag keurde koning Birendra het door Chand gevormde nieuwe kabinet goed. Dit bestond uit 10 ministers (incl. de premier), 4 staatsministers en 7 onderministers. De ministersportefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier. defensie en paleiszaken – Lokendra Bahadur Chad*; buitenlandse zaken – generaal Padma Bahadur Khatri; justitie – Bakhan Singh Gurung: Panchayat-zaken en plaatselijke ontwikkeling – Jog Melier Shrestha*: binnenlandse zaken en plaatselijk bestuur – Padma Sunder Lawati*; waterstaat en bevoorrading – Pashupati Shumsher Rana*; landbouw en landhervorming – Hem Bahadur Malla*; handel. industrie en gezondheid – Narayan Dutta Bhatta*: openbare werken en transport – Damber Narayan Yadav"; financiën en verbindingen – Prakash Chandra Lohani'.
(* = nieuw)

Chand studeerde rechten in India en was advocaat tot hij lid van de Nationale Vergadering werd. In 1974 werd hij tot vice-voorzitter van dit parlement gekozen: van 1977 lot 1979 was hij voorzitter. Sinds de verkiezingen van 1981 leidde hij een informele oppositiefactie in het parlement.
Shrestha was minister van binnenlandse zaken en Panchayat-zaken (juni 1979-juni 1980) en minister van openbare werken en transport (juni 1980-juni 1981). Malla was minister van landbouw (juni 1981-okt. 1982); Bhatta minister van onderwijs en cultuur (juni 1981-okt. 1982).

Regeringsmaatregelen en oppositie

De nieuwe minister van financiën, Lohani, maakte volgens *NZZ* (12-10) bekend dat de regering 15% op de begroting had bezuinigd om een dreigende economische ineenstorting te voorkomen. Het tekort op de betalingsbalans was in 1982 tot een recordhoogte van omgerekend 800 mln Zwitserse francs gestegen. De waarde van de invoer was in 1982 met 26% t.o.v. 1981 toegenomen, terwijl de uitvoer met 28% afnam. Minister Lohani verbood de afgifte van invoervergunningen en trof maatregelen om de illegale handel te belemmeren. (Via Nepal komen goederen uit Hongkong op de Indiase markt terecht.) Door een versterkte controle op luxe artikelen hoopte de regering bezuinigingen te bereiken. Een reële stijging van de opbrengsten uit de export valt binnen afzienbare tijd nauwelijks te verwachten, aldus de *NZZ*.
Wegens zijn ontoereikende produktiecapaciteit is Nepal echter zienderogen steeds afhankelijker geworden van de invoer van allerlei consumptiegoederen, terwijl het eigen exportpotentieel (vooral hout) uitgeput raakt.

Time (8-8) maakte melding van de eerste politieke openbare bijeenkomst in drie jaar. Omstreeks 50.000 Nepalezen hadden zich verzameld in het Ratna Park te Katmandoe. De leiders van de bijeenkomst waren allen leden van de verboden Nepalese Congrespartij. De voornaamste spreker, partijleider Krishna Prasad Bhattarai, verlangde ontbinding van de Nationale Vergadering, vrije verkiezingen en drastische amendementen op de grondwet. Hoewel politie in de buurt patrouilleerde. deden zich geen incidenten voor. Terwijl Bhattarai de monarchie als een barrière tegen chaos steunt, zou er onder de jongeren, vooral door de trieste economische vooruitzichten, sprake zijn van een groeiende vervreemding t.o.v. de monarchie, aldus Time; velen onder hen zien de koning en zijn hof als kostbare anachronismen. De pas gekozen voorzitter van de studentenorganisatie van Katmandoe zou een communist zijn. Een Indiase waarnemer waarschuwde dat tenzij koning Birendra ,,nu hervormingen begint, hij wellicht geen tweede kans krijg als er opnieuw een plotselinge eruptie (zoals in 1979) plaatsvindt".
(Vor. ber. pag. 384, 41612 en 816/3-1981)

CONTACTENMET BUURLANDEN

Van 4-7 juni 1981 bracht de Chinese premier Zhao Ziyang een officieel vriendschapsbezoek aan Nepal. Op 8 sept, 1981 arriveerde koning Birendra in Karachi voor een tweedaags bezoek aan Pakistan. In nov. 1981 bracht de Indiase minister van buitenlandse za ken, Narasimha Rao, een bezoek aan Nepal.
Van 27 juli tot 3 aug. 1982 verbleef koning Birendra voor een officieel bezoek in China.
Op 28 juli 1982 ondertekende Nepal en Pakistan een akkoord over de ontwikkeling van de onderlinge handel en de bevordering van de economische betrekkingen.
Na de terugkeer van een Nepalese delegatie uit New-Delhi werd op 25 sept. 1982 in Katmandoe bekendgemaakt dat India aan Nepal economische hulp zou verlenen voor de ontwikkeling van zijn industrie.
Op 6 en 7 febr. 1983 verbleef de Nepalese premier Thapa voor een officieel bezoek in Pakistan.
Het in 1975 door koning Birendra voorgestelde plan om Nepal tot een ,,zone van vrede" te verklaren had sindsdien de instemming verkregen van o.a. China, Pakistan en Bangladesh, maar niet van India. Nog in 1982 liet de Indiase regering van premier Indira Gandhi weten dat het voorstel ,,nog steeds wordt overwogen", aldus de Financial Times (13- 4-'82).

PAKISTAN

AFKONDIGING INTERIM-GRONDWET, VORMING FEDERALE ADVIESRAAD, TOENEMENDE OPPOSITIE EN ANDERE INTERNE ONTWIKKELINGEN SINDS MAART 1981

Sinds generaal Mohammed Zia ul-Haq op 5 juli 1977 via een militaire staatsgreep de macht heeft overgenomen van de later terechtgestelde Zoelfiqar Ali Bhoetto, is de president sinds medio augustus van dit jaar met ,,de hardnekkigste en potentieel gevaarlijkste uitdaging van zijn militaire regime" geconfronteerd. aldus de *NZZ* (1-11).
Hoewel alle politieke activiteiten op 16 okt. 1979 waren verboden, bleven de politieke partijen oppositie voeren. In februari 1981 vormden negen* partijen een alliantie. de Beweging voor het Herstel van de Democratie (MRD), maar hun actiess voor een terugkeer naar een parlementair bewind vonden

* Deze negen partijen waren: Pakistan People's Party, Tehrik-i-Istiqlal, National Democratic Party, Pakistan Republican Party, Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan, Moslem Liga, Kashmir Moslem Conference, National Liberation Front en Labourers' and Farmers' Party.

een voorlopig einde na de kaping van een Pakistaans lijntoestel door leden van Al Zulfiqar. een ondergrondse organisatie o l v Murtaza Bhoetto. de zoon van de terechtgestelde ex-premier (zie pag 177/1 e v -1981).

Nasleep vliegtuigkaping

Nog voordat de drie kapers en de door hun actie vrijgelaten 54 politieke gevangenen (o.w. de voormalige secretaris-generaal van de Pakistaanse Volkspartij/PPP, Ghulam Hussain. op 14 maart 1981 in Damascus met de gegijzelde bemanning en passagiers in Damascus waren aangekomen – waarmee aan de kaping een einde kwam –. waren in de periode van 8-12 maart in Pakistan verscheidene honderden politici van de oppositie gearresteerd of onder huisarrest geplaatst. Onder de arrestanten waren Begum Nusrat Bhoetto (Zoelfiqars weduwe) en haar dochter Benazir Bhoetto. die gezamenlijk de PPP leidden. De Pakistaanse autoriteiten hadden verklaard dat Al Zulfiqar de gewapende arm van de PPP was. Murtaza Bhoetto ontkende echter op 19 april in Bombay dat zijn organisatie enige band met de PPP had of met enige andere politieke partij; naar zijn zeggen keurden zijn moeder en zijn zuster zijn activiteiten af.

Murtaza Bhoetto en vier andere mannen beschuldigd van medeplichtigheid aan de kaping werden op 8 juli door een militair tribunaal in Peshawar bij verstek veroordeeld tot dwangarbeid voor een periode variërend van 10 tot 14 jaar.

De arrestaties en de geschokte publieke reactie op de kaping verijdelden het plan van de MRD om 23 maart, Pakistan-nationale dag, tot een .,dag van protest" uit te roepen met een algemene staking. Tijdens een bijeenkomst van negen partijen in Karachi. onder voorzitterschap van Sherbaz Mazari (de leider van de linkse-gerichte National Democratic Party). werd op 18 maart besloten dit plan te laten varen. Ghulam Mustafa Jatoi. de voorzitter van de afdeling Sind van de PPP, veroordeelde in een op 20 maart te Karachi uitgegeven verklaring de kaping. waarmee de PPP naar zijn zeggen ook niets te maken had.

Op 21 maart kondigde Sardar Abdul Qayyum, de leider van de Moslem Conference en die maand voorzitter van de MRD. aan alle protestbewegingen tegen het regime van president Zia ul-Haq op te schorten. Tevens riep hij op tot uitstoting van de PPP uit de MRD vanwege haar betrokkenheid bij de kaping Daarop verklaarde Nafees Siddiqi, de voorzitter van Tehrik i-Istiqlal, dat Qayyum niet het recht had



De secretaris-generaal van de PPP, Ghulam Hussain.

dergelijke beslissingen te nemen en dat hij slechts voor zichzelf had gesproken. „Wij weten dat hij zijn uitspraken heeft gedaan na diverse ontmoetingen met generaal Zia ul-Haq", voegde Siddiqi eraan toe. Hij noemde de uitsluiting van de PPP ,,een nieuwe poging van de regering de MRD te vernietigen" en zei dat de ,,dag van protest" normaal zou doorgaan.
Maar Jatoi. die op 23 maart een toespraak in Karachi zou houden. werd daags te voren de toegang tot die stad voor drie maanden ontzegd, en zijn vervanger, Khwaja Khairuddin werd voordat hij zijn toespraak begon gearresteerd.
De 23ste maart ging vrijwel zonder protest voorbij. Alleen in Larkana (Sind), Bhoetto's geboortestad. poogden studenten het verkeer lam te leggen.

Afkondiging interim-grondwet. Opperrechters *ontslagen*

Op 24 maart 1981 kondigde president Zia ul-Haq een interim-grondwet af die zolang van kracht zou blijven als Pakistan onder de staat van beleg verkeerde. Sommige bepalingen uit de grondwet van 1973 werden gehandhaafd
Zo behield de president het recht de noodtoestand af te kondigen in tijd van oorlog of binnenlandse onlusten
Eveneens bleven de bepalingeri van kracht op grond waarvan de president het bestuur van een provincie kon overnemen in geval van een niet meer functioneren van het constitutionele apparaat of een financiele noodtoestand. Maar de bepalingeri m.b.t. het houden van verkiezingen, het functioneren van het parlement en het toepassen van de grondrechten werden geschrapt.
Op grond van de nieuwe bepalingen werd t.a.v. de politieke partijen gesteld dat alleen de partijen die op 30 sept. 1979 bij de verkiezingscommissaris waren geregistreerd mochten blijven funtioneren. Dat waren de Tehrik-i-Istiqlal. de Jamaat-i-Islami en de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan. Alle andere partijen, incl. de PPP. zouden worden ontbonden en hun bezit zou worden geconfisqueerd. Nieuwe partijen mochten alleen worden gevormd na voorafgaande toestemming van de hoogste verkiezingscommissaris. De president mocht elke partij ontbinden ,,die op een wijze opereerde die schadelijk werd geacht voor de islamitische ideologie of de soevereiniteit, integriteit of veiligheid van Pakistan".
Voorts werd de instelling aangekondigd van een federale adviesraad (Majlis-i-Shura), waarvan leden en functies door de president zouden worden aangesteld cq. bepaald.

Tevens werden nieuwe bepalingen ingevoerd m.b.t. de rechtspraak.

De rechters van het Opperste Gerechtshof. de hooggerechtshoven en het Federale Shariat Hof zouden niet in functie blijven als zij niet werden uitgenodigd de ambtseed af te leggen of als zij weigerden die eed in de vereiste vorm af te leggen. De proclamatie van 5 juli 1977 en alle presidentiële decreten, regelingen en orders onder de staat van beleg evenals wetten die sinds die datum waren uitgevaardigd konden voortaan niet meer door welke rechtbank ook worden aangevochten. De rechtbanken hadden geen jurisdictie over leden van de strijdkrachten, en elke order die hen betrof was van nul en gener waarde. Een hooggerechtshof kon de volgende categorieen niet meer op borgtocht vrijlaten: personen in detentie krachtens een preventieve wet, personen tegen wie voor enigerlei hof of tribunaal een aanklacht was ingediend, personen veroordeeld op grond van een militaire wet. order of regeling, en personen tegen wie een zaak bij een politiebureau aanhangig was gemaakt.

De hoogste rechter (Chief Justice) Anwar ul-Haq, weigerde op 25 maart de nieuwe ambtseed af te leggen en werd vervangen door rechter Mohammed Haleem als waarnemend Chief Justice. De volgende dag verklaarde Anwar ul-Haq dat hij geweigerd had omdat de nieuwe ambtseed niet in overeenstemming was met zijn geweten en ook niet met het rechterlijke fatsoen, omdat de interim-grondwet de rechterlijke macht de bevoegdheid ontnam te beslissen of wetten wel dan niet geldig waren. Bovendien moest hij zich aan eerdere beslissingen van het Opperste Gerechtshof over de beperkte legaliteit van het militaire bewind tot de toegezegde verkiezingen binnen 90 dagen houden.

Nog twee rechters van het Opperste Gerechtshof, Durab Patel en Fakhruddin Ibrahim, en minstens vijf provinciale opperrechters weigerden eveneens de eed af te leggen. terwijl zeven andere rechters (o w de opperrechter van het hooggerechtshof van Baloetsjistan, Khuda Bakhsh Marri) daartoe niet werden uitgenodigd Dit betekende in alle gevallen automatisch ontslag

Op 31 maart werd Yahya Bakhtiar, oud-minister van justitie en advocaat van wijlen premier Bhoetto. door een speciale rechtbank in Peshawar bij verstek veroordeeld tot 5 jaar dwangarbeid en een boete van 100.000 roepies. Hij werd schuldig bevonden aan fraude bij de algemene verkiezingen van maart 1977. Later die dag werd Bakthiar op grond van een preventief detentiebevel gearresteerd en op gesloten in de gevangenis van Quetta, hoewel het Opperste Gerechtshof had bepaald dat het vonnis niet mocht worden uitgevoerd tot Bakhtiars beroep was behandeld. Na protestdemonstraties van studenten en een winkeliersstaking in Quetta werd Bakhtiar twee maanden later in vrijheid gesteld.

Verdere *ontwikkelingen*

Op 4 april 1981 – de tweede verjaardag van de terechtstelling van ex-premier Bhoetto – vonden in Naudero en Larkana botsingen tussen Bhoetto-aanhangers en de politie plaats.
Die dag werd bericht dat in Pakistan sinds 1 april nog ca. 100 tegenstanders van het regime waren gearresteerd, o.w. de waarnemend voorzitter van de Tehrik-i-Istiqlal, Nafees Siddiqi, die voor 90 dagen preventieve hechtenis naar de gevangenis van Karachi werd overgebracht.
Op 29 april bevestigden de autoriteiten te Islamabad dat bijna alle leden van de organisatie Al Zulfiqar binnen Pakistan waren gearresteerd.
Op 5 mei werden omstreeks 100 personen die in februari en begin maart waren gearresteerd vrijgelaten.
In de week van 27 mei hielden het centrale bestuur van de PPP en de leiding van de MRD vergaderingen, aldus The *Times* (28-5).

Op 14 juni vaardigde president Zia ul-Haq een nieuw decreet onder de staat van beleg uit, op grond waarvan ambtenaren en leden van een staatsinstelling konden worden ontslagen, gedegradeerd, gegeseld of gevangen gezet als zij zich schuldig hadden gemaakt aan ,,agitatie", waarmee in de officiele taal elke vorm van oppositie tegen het regime wordt bedoeld. af aan ..subversieve activiteit". Deze maatregel werd in verband gebracht met een langzaam-aan-actie van personeel van Pakistan International Airlines (PIA).
Op 15 juli deed de politie een inval in een woning te Lahore waar het Centrale Comité van de MRD bijeen was. Alle 14 deelnemers werden gearresteerd en in staat van beschuldiging gesteld. Onder de arrestanten was volgens AP (16-7-1981) de leider van de Moslem Liga, Khwaja Khairuddin.
Daarentegen werd Begum Nusrat Bhoetto na ruim vier maanden preventieve hechtenis op 22 juli vrijgelaten. Eerder was gemeld dat zij in slechte gezond verkeerde.
T.g.v. de 34ste verjaardag van Pakistan onafhankelijkheid werden op 14 aug. zeker acht politieke leiders uit de gevangenis ontslagen, o.w. de voormalige minister van binnenlandse zaken, generaal Tikka Khan, en de secretaris-generaal van de PPP, Farooq Leghari.
Op 16 aug. bezetten politie en leger de kantoren van de PIA op de internationale luchthaven van Islamabad. Omstreeks 150 vakbondsleden onder het PIA-personeel werden gearresteerd en alle vakbondsactiviteiten bij dit staatsbedrijf werden tot april 1982 verboden. Volgens de regering stond de PIA aan de ,,rand van de ondergang". PIA-directeur Rahim Khan verklaarde dat de maatschappij een schuld van $400 mln had en per jaar $30 mln winst moest maken om te kunnen overleven. Waarschijnlijk zou het aantal personeelsleden (ca. 22.000) met enkele duizenden worden verminderd. Op 19 aug. werden 340 man ontslagen en op 21 aug. werd het ontslag van nog 300 ,,ongewenste elementen" aangekondigd.
Op 25 sept, vond Chaudhri Zahur Elahi, oud-minister van arbeid onder Zia. de dood bij een aanslag in Lahore. De voormalige Chief Justice van het oppergerechtshof van Lahore, Mushtaq Husain, die in 1978 Z. A. Bhoetto ter dood veroordeelde, raakte gewond bij deze aanslag die volgens een mededeling van Murtaza Bhoetto (27-9) zou zijn gepleegd door ,,Al Zulfiqar".

Op 17 okt. deelde president Zia ul-Haq mee dat geleidelijk een islamitisch juridisch systeem in Pakistan zou worden ingevoerd om het bestaande, grotendeels van de Britten geërfde stelsel te vervangen. Volgens de president leidde de door corruptie gekenmerkte rechtspraak toen tot vertraging en hoge kosten waardoor voor de meeste mensen gerechtigheid onbereikbaar was.

Op 24 okt. kondigde president Zia aan dat hij in november een federale adviesraad zou benoemen die als parlement moest fungeren en de toekomstige politieke structuur van Pakistan moest vaststellen. Er was bij de vorming van de raad vertraging opgetreden, omdat hij de ,juiste mensen uit alle lagen van de maatschappij" wilde kiezen. aldus de president. Maar op 16 nov. deelde hij mee dat er nieuwe vertragingen waren opgetreden en dat de raad daardoor mogelijk pas in december zou worden gevormd.
Nadat op 20 nov. bij een overval op een schuilplaats van ,,Al Zulfiqar" in Karachi een student en een politie-inspecteur waren gedood, volgde eind november een golf van arrestaties in Pakistan.
De politie in Lahore maakte op 29 nov. bekend dat omstreeks 100 mensen waren gearresteerd van wie vaststond dat zij banden met Al Zulfiqar onderhielden. Onder de arrestanten waren drie professoren van de Quaid-e-Azam universiteit in Islamabad.

Instelling Federale Adviesraad

Op 24 dec. 1981 maakte president Zia ul-Haq in een radio- en TV-toespraak de instelling van de in de interimgrondwet geplande Federale Adviesraad (Majlis-i-Shura) bekend. Die dag werd een lijst met de namen van 287 leden gepubliceerd. Alle federale ministers en staatsministers zouden ambtshalve in de raad zitting hebben. Het aantal raadsleden zou maximaal 350 zijn. De leden van de raad kregen het recht ministers vragen te stellen en over zaken als begroting en ontwikkelingsplannen te spreken, maar zij konden geen beslissingen nemen. Evenmin mochten zij spreken over het gedrag van rechters van hooggerechtshoven, het Opperste Gerechtshof of het federale Shariat (islamitische) hof. Volgens Zia zou de voornaamste taak van de raad zijn het land naar een islamitische toekomst te leiden en Pakistan soevereiniteit en eenheid te waarborgen.

De Federale Adviesraad zou worden opgeheven zodra er een gekozen Nationale Vergadering was. Maar ,,de externe en interne situatie maakte het moeilijker om verkiezingen te houden". want die waren ,,onder de gegeven omstandigheden schadelijk voor de vrede en de eenheid van het land", aldus de president.

De voornaamste (verboden) politieke partijen verwierpen de vorming van de adviesraad. Na een geheime bijeenkomst in Karachi gaven MRD-leiders op 30 dec. een verklaring uit waarin zij de vorming kenschetsten als een ondemocratische poging om ,,de natie en

de buitenwereld te misleiden" De raad zou slechts zijn ingesteld vanwege de internationale bezorgdheid over het militaire regime Toetieding tot de raad werd door de MRD onvergeeflijk geacht dat was een ,,daad van subversie"

Op 11 jan 1982 opende president Zia de eerste zitting van de Federale Adviesraad van 287 leden in Islamabad Volgens The Tzmes (11 1 1982) hadden de meeste leden een politieke achtergrond en behoorde de meerderheid van hen tot diverse facties van de Moslem Liga of de PPP. waarnemers aldus de *Financial Times* (12-1 1982), stelden dat 100 raadsleden actieve PPP-leden waren geweest Maar voor aanstaande politici ontbraken
Khawja Mohammed Safdar (minister van voedsel en landbouw in 1978-79) werd door de president tot voorzitter van de adviesraad benoemd
In zijn openingstoespraak omschreef president Zia de adviesraad als een ,,brug" tussen zijn militaire bestuur en een ,,toekomstige islamitische democratische regering"

„Ik ben niet tegen democratie noch tegen het houden van parlementsverkiezingen", zei Zia. ..Maar mijn punt is dat het bekende systeem van democratie niet het laatste woord is". Hij voegde eraan toe zich niet te verzetten tegen het herstel van democratie in zijn land. als het maar ..een islamitische democratie is die past bij het karakter van het Pakistaanse volk". Over een tijdschema liet hij zich niet uit

Inmiddels hadden alle ambtenaren en regeringsmedewerkers opdracht gekregen vanaf 1 dec. 1981 minstens vier dagen per week op hun werk geen Westerse kleding te dragen, maar in een pofbroek en een lang hemd te verschijnen. Een dergelijk voorschrift werd volgens AP (8-1-1982) ook voor de vrouwelijke ambtenaren uitgevaardigd; zij moesten van de „onislamitische" sari afzien.

Gedeeltelijke *opheffing* perscensuur. Invoering *zelfcensuur*

Op 11 jan. 1982 maakte de president bekend dat de censuur op de dagbladen was opgeheven en dat de censuur op week- en maandbladen geleidelijk zou worden afgeschaft. Maar dagbladen mochten niet berichten over politieke activiteiten. Zij moesten zich via zelfcensuur onthouden van publikaties die schadelijk waren voor de islam, de regionale eenheid of de waardigheid van de strijdkrachten en de rechterlijke macht. De censuur op literaire en wetenschappelijke bladen was al op 28 dec. 1981 opgeheven.
Overigens beheerste de regering de pers door het bezit van twee persdiensten en een keten van belangrijke kranten, de Pakistan National Press Trust (*Volkskrant* 15 1 1982)
Op de zelfcensuur werd o a kritiek gele\erd in een op 8 juni 1982 aanvaarde resolutie van het bestuur van de Pakistaanse Federale Unie van Journalisten (PFUJ) die sprak van ,,een subtieler systeem van advies en supervisie" er, die opriep tot .,de ontmanteling van het hele systeem var: persbeteuge lirig" alsmede tot de vrijlating van vijf gevangen gezette journalisten

Amnesty over mensenrechten. Verdere *arrestaties (maart 1982)*

In een op 13 jan. 1982 gepubiiceerde rapport stelde Amnesty International dat in Pakistan de situatie op het gebied van de mensenrechten gestaag was verslechterd, vooral sinds maart 1981. Duizenden mensen waren vastgezet wegens het uiten van politieke ideeën. Zij werden gedetineerd zonder vorm van proces of berecht door militaire tribunalen, zonder recht op een advocaat of hoger beroep. Nu en dan bedroeg het aantal politieke gevangenen 6.000. Alleen al in maart 1981 waren 6.000 mensen om politieke redenen gearresteerd.
Honderden mensen werderi elk jaar geëxecuteerd, waaronder ook talrijke politieke gevangenen. In 1977 waren er 40 terechtstellingen, in 1978 waren dat 84. Voor latere jaren ontbraken officiele gegevens, maar in febr. 1979 zei de toenmalige minister van justitie dat ,jaarlijks in Pakistan ongeveer 800 mensen worden opgehangen". De Chicago Tribune publiceerde in 1981 een vraaggesprek met een Pakistaanse beul die opgemerkte ,,meer mensen dan ooit tevoren in zijri loopbaan op te hangen, gemiddeld elke twee weken drie". Alleen al in de provincie Pendsjaab zouden ca. 1.250 ter dood veroordeeld op hun terechtstelling wachten. Volgens Amnesty waren tussen januari 1980 en augustus 1981 zeker 10 mensen in gevangenschap overleden als gevolg van foltering en mishandeling. Er waren steeds meer bewijzen dat gevangenen systematisch worden gemarteld.
Voorts wees Amnesty erop dat geleidelijk een eind gemaakt is aan de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht.

Op 14 jan. sprak de minister van binnenlandse zaken, Mahmood Haroon, de beweringen van Amnesty tegen. Naar zijn zeggen waren in maart 1981 slechts 300 mensen om politieke redenen gearresteerd. ,,Op dit moment is het aantal erkende politieke gevangenen maar 16" en ,,zelfs als de definitie van het begrip politieke gevangenen wordt verruimd zou het totale aantal niet boven de 62 kotnen", aldus Haroon Daaronder \ielen niet de 481 can terrorisme verdachte personen
Volgens een regeringsfunctionaris in Islamabad waren de beschuldigingen over folterpraktijken ,,absoluut niet waar en zonder enige grond" ,,Geen enkele politieke gevangene is gemarteld en geen enkele politieke gevangene is gegeseld Geseling is voor mensen die zijn veroordeeld wegens verkrachting of andere afschuwelijke misdaden – niet voor mensen beschuldigd van politreke misdrijven" Hij voegde eraan toe dat politieke gevangenen ook niet worden terechtgesteld „In dit land worden mensen alleen wegens moord opgehangen"
Thr Tzmes (15-1-1982) wees erop dat een Oerdoe-talige krant in Pakistan enkele weken eerder een hoge politie officier had geciteerd die zei dat alleen in het gebied van Rawalpindi ca 10 000 mensen waren opgepakt i v m de handhaving van de openbare orde

Op 17 jan. verklaarde minister Haroon dat „Al Zulfiqar" een ernstige bedreiging voor de binnenlandse veiligheid van Pakistan vormde. Drie dagen eerder had hij meegedeeld dat 481 verdachten in hechteriis waren van de 1.000 die oorspronkelijk voor een guerrilla-opleiding naar Afghanistan zouden zijn gezonden. Haroon beschuldigde .,Al Zulfiqar" nu ook van de moord op een politieman die in de nacht van 27 op 28 dec. 1981 te Rawalpindi was gepleegd alsmede van de moord op een politicus in Lahore eind 1981.

Op 27 febr. meldde het Pakistaanse persbureau dat in twee dagen tijds in de provincies Sind en Pendsjaab meer dan 2.700 mensen waren gearresteerd – alleen al 2.000 in Lahore. Het betrof hoofdzakelijk ,.criminele en anti-sociale elementen". maar ook een honderdtal leden van ,,Al Zulfiqar". Vervolgens verklaarde president Zia dat 2.132 mensen waren gearresteerd.
Maar op 2 maart beweerde Maulana Shah Ahmed Noorani, voorzitter van de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan, tijdens een persconferentie in Karachi namens zes partijen van de MRD dat in de voorgaande week meer dan 10.000 mensen, in meerderheid politieke activisten, waren opgepakt. Hij beschuldigde de regering ervan gedetineerden te folteren; dat gebeurde naar zijn zeggen in Fort Lahi te Lahore en in een legerkamp van de para-militaire Rangers te Karachi.

Op 6 maart zei een regeringswoordvoerder dat de beweringen over marteling elke grond misten en dat het aantal arrestanten sterk was overdreven. Volgens de politie volgde de arrestatie van 2.000 a 3.000 ,,anti-sociale elementen" op politie-acties waarbij voorraden wapens en subversieve literatuur waren ontdekt i.v.m. een kompiot dat ten doel had onlusten te ont-

ketenen en belangrijke figuren uit het openbare leven te vermoorden.
Khan Abdul Wali Khan, een leider van de National Democratie Party (NDP) werd van 14 tot 16 maart gedetineerd, samen met een aantal anderen, nadat hij gepoogd had een protestbijeenkomst in Peshawar te organiseren wegens de moord op 7 maart op Ardab Sikandar Khab Khalil, een prominent lid van de NDP en voormalig gouverneur van de provincie NWFP Aangenomen werd dat die moordaanslag door een rechtse extremist was gepleegd.
De protestbijeenkomst ging niettemin door en trok ca. 600 mensen die zich verspreidden toen de politie traangas gebruikte.
Op 22 maart werden Fatheyab Ali Khan, leider van de Labourers' and Farmers' Party en toen voorzitter van de MRD, en Maraj Mohammed Khan, leider van het National Liberation Front, gearresteerd en voor enkele dagen gedetineerd. Deze arrestaties werden als een veiligheidsmaatregel aan de vooravond van Pakistans Nationale Dag (23 maart) gezien.
Inmiddels was de detentie van Benazir Bhoetto, die op 27 dec. 1981 uit de gevangenis was ontslagen en toen in Larkana onder huisarrest was geplaatst, op 10 maart met drie maanden verlengd.

De arrestaties van eind febr./begin maart volgden op onthullingen van het militaire bewind over de vondst van exemplaren van de Koran volgestopt met explosieven, die het land vanuit Afghanistan zouden zijn binnengesmokkeld. Aanhangers van „Al Zulfiqar" hadden deze Korans aan politieke en religieuze leiders moeten overhandigen om deze op die manier te vermoorden.

Maar een correspondent uit Rawalpindi meldde in de Volkskrant (6-4-1982) dat de arrestatiegolf te maken had met een mislukte aanslag met een luchtdoelraket op het leven van president Zia ul-Haq. Het incident vond plaats op 2 januari toen het presidentiele vliegtuig, de Falcon (valk), met aan boord Zia na te zijn opgestegen van het vliegveld Chaklala bij Rawalpindi, werd beschoten met een luchtdoelraket die het toestel miste maar wel werd waargenomen. Niemand weet wie die raket lanceerde en van welke basis die werd afgevuurd. Wel werd onmiddellijk na het incident een zuiveringsactie gehouden in Rawalpindi – de oude hoofdstad van Pakistan – door politie en een legereenheid.

Oppositie en president over verkiezingen

Ook sinds de vorming van de Federale Adviesraad bleven de voornaamste, tegen het bewind van president Zia gekante politieke partijen aandringen op het onverwijld houden van verkiezingen (onder de grondwet van 1973), terwijl zij suggesties van de president inzake wijzigingen in het kiessysteem van de hand wezen.
Tijdens een door de MRD begin februari 1982 in Karachi georganiseerde bijeenkomst werd voorgesteld een alliantie van alle politieke partijen te vormen om met meer kracht voor het onverwijld houden van verkiezingen op te komen. Volgens persberichten zouden de aanhangers van Pir van Pagaro in de Moslem Liga zich echter tegen onmiddellijke verkiezingen hebben uitgesproken, terwijl de twee voornaamste islamitische fundamentalistische partijen, de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan en de rechtse Jamaat-i-Islami, het plan voor een grote alliantie niet steunden.

Hoewel het kabinet op 10 febr. formeel het verbod van politieke activiteiten had bekrachtigd, was Karachi sinds het vertrek van president Zia op 17 febr. voor bezoeken aan vier Europese landen (Italië, Roemenie, Joego-Slavië en Frankrijk) het middelpunt geworden van talrijke particuliere ontmoetingen van de leden van diverse politieke partijen. Daarbij werd naast een eventuele grote alliantie ook gesproken over de mogelijkheid van een alliantie van rechtse partijen-t.b.v. een samenwerking met de MRD.
The Times (15-3-1982) meldde dat de zojuist benoemde nieuwe verkiezingscommissaris (zijn voorganger was overleden) een vergadering van de kiescommissie had belegd, die vervolgens de regering had laten weten dat zij gereed was binnen 90 dagen verkiezingen te organiseren als zij daartoe opdracht kreeg.

Volgens de NZZ (19-3-1982) had Maulana Shah Ahmed Noorani, de leider van de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan, als zijn overtuiging uitgesproken dat er een samenbundeling van de politieke partijen t.b.v. de beëindiging van de staat van beleg (en niet alleen t.b.v. een verkiezingsalliantie) zou worden bereikt.
Maar op 21 maart waarschuwde president Zia dat een spoedige terugkeer tot de democratie het land in een grotere ongeluk zou storten dan de toestand die hem in 1977 aan de macht bracht.
De president verklaarde toen tevens in Lahore: „Wij hebben niet de intentie van de macht afstand te doen tot wij onze doelstellingen hebben bereikt. Tot dan toe zal ik het toneel niet verlaten noch iemand anders toestaan op te komen."
Tijdens een toespraak tot de parade op Pakistans Nationale Dag zei president Zia op 23 maart dat de huidige situatie een zware verantwoordelijkheid op de strijdkrachten legde, terwijl hij de mogelijkheid van verkiezingen op korte termijn uitsloot.
Inmiddels werd zijn bewind in maart geconfronteerd met een lerarenstaking en studentenonlusten rond de universiteit van Karachi.

Leraren in de Pendsjaab staakten sinds 8 maart voor salarisverhoging. Op 18 maart demonstreerde ca. 20.000 leraren in Lahore; op 21 maart verhinderde de politie een demonstratie in Islamabad; en op 25 maart betoogden ca. 25.000 leraren in de straten van Peshawar tot zij door de politie met traangas en de wapenstok werden verdreven. Volgens de autoriteiten werden meer dan 100 leraren gearresteerd.
De onrust aan de universiteit van Karachi volgde op studentenverkiezingen in dec. 1981, waarvan de resultaten door het provinciale hooggerechtshof ongeldig werden verklaard. Er volgden botsingen tussen concurrerende politieke groepen en tussen studenten en politie, waarop de universiteiten van Karachi en andere steden van maart tot juni 1982 werden gesloten.

Op 21 april zei president Zia in een interview te geloven dat de noodzakelijke voorwaarden voor het houden van verkiezingen binnen de komende negen tot elf maanden konden worden vervuld. Hij liet echter doorschemeren dat de bestaande politieke partijen



De Pakistaanse president, generaal Mohammed Zia ul-Haq (2de van rechts) met zijn echtgenote (l.) tijdens een ontvangst door de Amerikaanse president Ronald Reagan en echtgenote Nancy Reagan op het Witte Huis te Washington op 7 dec. 1982.

niet mochten deelnemen en dat de verkiezingen op een niet-partij basis konden worden georgariiseerd Kandidaten moesten worden goedgekeurd door religieuze en gemeenschapsleiders.
Tijdens een persconferentie op het vliegveld Multan suggereerde president Zia op 6 mei de oprichting van een „Hoge Commandoraad" als middel om de strijdkrachten een permanente rol te geven bij essentiële besluiten i.z. de nationale en internationale politiek. Die Commandoraad zou moeten bestaan uit de president. de premier, de minister van defensie en de opperbevelhebbers van leger, marine en luchtmacht. Pas nadat de doelstellingen van het bewind – de invoering van een islamitisch systeem en het waarborgen van nationale stabiliteit. – waren vervuld. zouden hij en zijn collega's het veld ruimen, aldus Zia.
Naar zijn zeggen had de president in gesprekken met politici duidelijk gesteld dat verkiezingen zinloos zouden zijn als zij geen positieve resultaten opleverden. Hijzelf zou m.b.t. de organisatie van verkiezingen volgens islamitische beginselen een rapport bestuderen dat aan hem was voorgelegd door de adviserende Raad van Islamitische Ideologie, (ingesteld krachtens de grondwet van 1973) om het juiste kader daarvoor uit te werken.
Het voorstel i.z. de Hoge Commandoraad werd op 15 mei door MRD-leiders tijdens een bijeenkomst te Karachi onder voorzitterschap van Begum Nusrat Bhoetto verworpen. In een resolutie kwalificeerden de leiders het voorstel als ,,eenopenlijke en duidelijke afwijking van (de) islamitische beginselen en de unaniem aanvaarde grondwet van 1973".

Op 25 mei werd hele leiding van de National Democratie Party tijdens een zitting van het partijbestuur in Lahore gearresteerd. Op 22 juni volgde de arrestatie in Karachi van Maraj Mohammed Khan en vier andere oppositionele politici. Begin juni claimde de MRD dat 5.000 politieke activisten waren gedetineerd.

Na een bijeenkomst van MRD-leiders in Karachi op 30 juni werden pamfletten verspreid waarin werd opgeroepen tot opvoering van de oppositie-acties tegen het regime van de staat van beleg terwijl ook de gedachte van niet-partij verkiezingen als een ,,nieuw foefje" werd veroordeeld.

Op 25 juli verklaarde de leider van de rechtse Jamaat-i-Islami, Mian Tufail Mohammed, in Faisalabad dat president Zia het rapport van de Raad van Islamitische Ideologie moest publiceren en dat hij zijn eigen opvattingen over het politieke systeem en de regeringsstructuur aan de politici moest voorleggen Voorts meende hij dat Zia's regering het „islamiserings"-proces traineerde en dat, in strijd met de islamitische leer, nog steeds vrouwen voor regeringsfuncties werden gerecruteerd Ook had hij kritiek op net feit dat de regering nog geen verbod op gemengd onderwijs had afgekondigd Een andere leider van deze partij, prof Ghafoor Ahmad, verweet president Zia zijn belofte van 5 juni 1977 nl om binnen 90 dagen algemene verkiezingen te houden, niet was nagekomen
Er was toen in de pers bericht dat president Zia het rapport van de Raad van Islamitische Ideologie haa verworpen en het voor „revisies" had teruggestuurd, omdat liet niet nauwkeurig was en niets nieuws voorstelde t a v een islamitisch systeem voor het land

Volgens een moslem-krant uit Islamabad zou in het rapport zijn gesteld dat het niet aanbevelenswaardig was verkiezingen op een niet-partij basis te organiseren. Wel zouden beperkingen t.a.v. de politieke partijen zijn voorgesteld: zij zouden moeten toezeggen de Islam te zullen handhaven en een regering op basis van één partij zou moeten worden verboden. omdat de vorming van een brede regeringscoalitie van essentieel belang werd geacht. Kandidaten moesten vroom zijn. ouder dan **30** jaar en in het bezit van een onderwijsgraad. De staat zou een federale structuur moeten hebben met een uit twee kamers bestaand parlement. Tevens werd een algemeen volwassenenkiesrecht aanbevolen met afzonderlijke kiesregisters voor moslems en niet-moslems.

Nadat op 17 juli negen politieke activisten, die de maand tevoren in Karachi waren gearresteerd, op vrije voeten waren gesteld en op 28 juli de vrijlating van nog eens zes kort tevoren gearresteerd politieke leiders was gemeld, deelde minister Haroon van binnenlandse zaken eind juli mee dat er nog slechts 12 politieke gedetineerden in Pakistan waren.

De rechtse Oedoe-krant Nawa-i-Waqt meldde op 8 aug. dat de leiders van de Pakistaanse strijdkrachten hadden besloten dat in elke toekomstige grondwet een vetorecht voor de strijdkrachten zou moeten worden opgenomen. De staatspresident zou effectieve bestuursmacht moeten bezitten en uit de leden van de strijdkrachten moeten worden gekozen. De voorgestelde grondwet zou volgens The Times (9-8-1982) waarschijnlijk grote overeenkomst met de Turkse constitutie vertonen.

In een radio- en TV-toespraak t.g.v. de onafhankelijkheidsdag kondigde president Zia op 14 aug. aan dat hij binnen een jaar met het voorstel voor een nieuw islamitische regeringssysteem zou komen Hij sprak zich niet uit over verkiezingen

Aanslagen en arrestaties
Vertrek *Nusrat Bhoetto*

Op 13 sept 1982 werd een lid van de Federale Adviesraad, Zahoorul Hasan Bhoopali, met twee van zijn medewerkers in zijn kantoor te Karachi door gewapende mannen doodgeschoten Eerder was een ander raadslid Malik Shahzada Khan, met een van zijn lijfwachten op 22 juni 1982 in Rawalpindi doodgeschoten
Op 14 sept werd in Islamabad bericht dat i.v.m. diverse aanslagen. brandstichtingen en plunderingen uit de laatste tijd in de voorgaande drie dagen in Lahore en Karachi meer dan 1.000 personen waren gearresteerd. Onder die arrestanten waren talrijke studenten die als aanhangers van Z. A. Bhoetto golden.
President Zia verklaarde die dag tegenover de pers dat hij opdracht had gegeven meer wapenvergunningen aan burgers te verstrekken die recht en orde wilden handhaven. In regeringskringen werden de aanslagen aan ,,Al Zulfiqar" toegeschreven. In augustus had de gouverneur van Pendsjaab, luitenant-generaal Ghulam Jilanî Khan, te Lahore meegedeeld dat in deze provincie in totaal 177 personen waren gearresteerd in verband rnet ,,de anti-staatsactiviteiten van een in Kaboel gevestigde terroristische groep".
Op 27 sept. kondigde de regering een nieuw besluit m.b.t. de staat van beleg af: de doodstraf werd ingevoerd voor personen die werden veroordeeld wegens terrorisme, gewapende overvallen, verstoring van de openbare diensten, het uitvoeren van subversieve activiteiten en voor het herbergen van personen die zich aan dergelijke activiteiten schuldig maakten. De aangeklaagde moest het bewijs van zijn onschuld leveren. Volgens The Times (6-10-1982) kondigde president Zia aan dat de processen tegen van terrorisme verdachte personen sneller zouden worden afgehandeld en dat de doodvonnissen in het openbaar zouden worden uitgevoerd.
Le Monde (17-10-1982)berichtte dat de minister van binnenlandse zaken, Haroon, zojuist de oprichting van ,,anti-terroristen brigades" had aangekondigd om de ,,tegen Pakistan en zijn ideologie" gerichte subversieve actie te ,,verpletteren". Hij deelde voorts mee dat onlangs 650 terroristen waren gearresteerd en dat de militaire tribunalen de voorbereidingen voor 95 processen ter hand hadden genomen.

Op 31 okt. werd Begum Nusrat Bhoetto, die een verzoek had ingediend om



Begum Nusrat Bhoetto (in de rolstoel), in gezelschap van haar dochter Sanam Bhoetto (r.) en haar arts. op de luchthaven van Karachi kort voor haar vertrek naar Munchen.

naar Europa te reizen voor een medische behandeling van longkanker, door een medische regeringscommissie 6 uur lang onderzocht. Op 9 nov. verklaarde president Zia dat de tests hadden uitgewezen dat zij geen behandeling in Europa nodig had. Maar nadat mevr. Bhoetto in een ziekenhuis was opgenomen en de medische commissie had bevestigd dat zij aan een ernstige ziekte leed, gaven de militaire autoriteiten haar op 12 nov. toestemming naar het buitenland te gaan voor een medische behandeling. In de nacht van 19 op 20 nov. vertrok Nusrat Bhoetto tenslotte per vliegtuig naar Munchen. De leiding van de PPP werd op 20 nov. overgenomen door haar dochter Benazir Bhoetto, die nog steeds onder huisarrest stond.
Kort tevoren, op 29 okt., was ook de 94-jarige Pathanen-leider, Khan Abdul Ghaffar Khan, onder huisarrest geplaatst. omdat hij in de loop van november meer dan 150 politieke bijeenkomsten zou hebben willen organiseren.

Op 28 nov. werden Khwaja Khairuddin en Maraj Mohammed Khan, resp. secretaris-generaal en assistent secretaris van de MRD, in Karachi gearresteerd na daar een bijeenkomst van de MRD te hebben bijgewoond. Vervolgens werd ook de arrestatie gemeld van Ghulam Mustafa Jatoi, de voorzitter van de afdeling-Sind van de PPP, en van oud-minister Mumtaz Ali Bhoetto, een neef van Z. A. Bhoetto.
Begin december zei Nusrat Bhoetto tijdens een persconferentie in München dat er in Pakistaanse gevangenissen zeker 15.000 politieke gevangenen zaten.

De op 28 nov. van zijn huisarrest ontslagen Khan Abdul Ghaffar Khan werd op 18 dec. opnieuw gearresteerd, toen hij een nieuwe politieke tournee wilde starten, Op 19 dec. werd in Lahore een PPP-leider, Rao Rashid, gearresteerd.
Op 4 jan. 1983 werd PPP-leider Afzal Sindhu in de provincie Pendsjaab aangehouden, omdat hij aan een politieke bijeenkomst zou hebben deelgenomen Dezelfde dag werd PPP-leider Maulana Ehteramul Haq bij terugkeer van een rondreis door Europa in Karachi opgepakt.

Protest advocaten

Op 29 juli 1982 organiseerden advocaten in Karachi een boycot, nadat juristen per presidentieel decreet beroepshalve van politieke activiteiten waren uitgesloten. Eerder die maand hadden advocatenorganisaties in Karachi, Lahore en andere steden opgeroepen tot beëindiging van de staat van beleg, eerbiediging van de grondwet van 1973 en onmiddellijke verkiezingen.
Bovendien waren er voortdurend geschillen gerezen over de invoering van hervormingen krachtens de islamitische Shariat-wetten.

Zo had het Federale Shariat Hof op 20 juni 1982 uitgesproken dat steniging met de dood tot gevolg volgens islamitische beginselen aanvaardbaar was als straf voor verkrachting, overspel en ontucht. Daarmee werd een eerdere uitspraak van dit hof vernietigd. In de tussenliggende periode was de samenstelling van het hof gewijzigd doordat president Zia drie nieuwe leden, moslemgeleerden, had benoemd.
Enkele uren vóór zijn vertrek naar de VS op 5 dec. gelastte president Zia de vrijlating van vijf prominente oppositiefiguren: Mumtaz Ali Bhoetto, G. M. Jatoi, Khawaja Kiiairuddin, Maraj Mohammed Khan en Musa Lashari.

Op 24 okt. werd de voorzitter van een juristenvereniging in Karachi, Abdul Hafiz Lnkho, gearresteerd en de volgende dag werd de secretaris van die vereniging, Abdul Malik, aangehouden. Zij hadden een PPP-vertegenwoordiger voor een lezing uitgenodigd en daarmee volgens de autoriteiten de bepalingen van de staat van beleg overtreden. In verband hiermee organiseerden ca. 2.000 leden van de advocatenvereniging in Karachi op 30 okt. een boycotactie. Op 5 nov. werden Lakho en Malik elk tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld.

Op 6 dec. gingen ruim 30.000 advocaten in heel Pakistan twee uur in staking uit protest tegen de voortdurende beperkingen van de civiele rechterlijke macht.
Op 18 dec. werd tijdens een bijeenkomst van ca. 1.000 advocaten in Karachi herstel van de democratie en vrijlating van alle politieke gevangenen geëist. Voorts deden de advocaten een beroep op de politieke partijen zich te ,,hergroeperen" met het doel algemene verkiezingen af te dwingen.
Op 6 jan. 1983 werden zeker 20 advocaten in Azad-Kasjmir gearresteerd, toen zij in Mirpur een congres met politieke strekking wilden houden. Daar golden de bepalingen van de staat van beleg niet.

Vrouwen tegen islamisering

Na demonstraties te Karachi in april 1982, georganiseerd door het Pakistaanse Vrouwen Actie Forum, zegde president Zia toe dat zijn islamiseringspolitiek er niet toe zou leiden dat vrouwen naar hun huis teruggestuurd werden.
Maar toen ca. 200 vrouwen op 12 febr. 1983 een protestbetoging hielden tegen voorgestelde wetswijzigingen waarbij de getuigenis van één man gelijk gesteld zou worden aan die van twee vrouwen, sloeg de politie die demonstratie met traangas en charges met de wapenstok uiteen. Dit politieoptreden ontlokte in brede kring kritiek. o.a. van vrouwelijke leden van de Federale Adviesraad. Een *Reuter*-correspondent berichtte in *NRC/H'blad* (18-2) o.m.:

,,Het raadslid Qamar Isphahani, weduwe van een voormalig Pakistaans ambassadeur in Washington, zei tegen de raad dat zelfs ezels niet zo hard geslagen werden als de vrouwen bij de demonstratie in Lahore. (...)
Het afgelopen jaar, toen politieke leiders probeerden zich aaneen te sluiten om president Zia te dwingen tot een terugkeer naar de democratie, hebben vrouwen ook een aantal felle protesten gelanceerd tegen de bedreiging van hun positie. (...)
Door straatdemonstraties wisten de vrouwen te bewerkstelligen dat de (staats-)televisie een programma schrapte van een controversiële religieuze geleerde, die als zijn overtuiging uitdroeg dat vrouwen binnen de vier muren van hun huis moeten blijven.
Voorstaanders van de regering betogen dat het verzet tegen de islamisering vooral afkomstig is van een kleine groep veelal rijke en goed opgeleide vrouwen. Maar sommige westerse diplomaten denken dat de vrouwenkwestie. ook al gaat het om kleine aantallen, toch gevaar oplevert voor president Zia in een land waar 52 procent van de bevolking vrouw is.
In tegenstelling tot de politici, die er niet in zijn geslaagd een doelmatige nationale beweging tegen de president van de grond te krijgen, vormen de vrouwen die tegen de islamisering protesteren een eenheid in het hele land, aldus de diplomaten, (...)
Als Zia echter buigt voor de eisen van de vrouwen loopt hij het gevaar een aantal van zijn trouwste aanhangers te verliezen – de mullah's en fundamentalisten die de wetswijzigingen goedkeuren en een enorme invloed uitoefenen via hun preken bij de wekelijkse gebedsbijeenkomsten die veel belangstelling trekken..."

(Voortzetting volgende *aflevering*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

w

PERONISTEN VERLIEZEN IN ARGENTINIE

Op 30 oktober konden 17,89 mln kiesgerechtigde Argentijnen voor het eerst in tien jaar naar de stembus gaan om, naast nieu e leden voor het Huis van Afgevaardigden, ook nieuwe gouver neurs en parlementen in de provincies alsmede burgemeesters en gemeenteraden in de steden te kiezen

Het Argentijnse parlement bestaat uit twee Kamers het Huis van Afgevaardigden met 254 zetels en de Senaat met 46 zetels Terwijl de leden van het Huis rechtstreeks worden gekozen, worden die van de Senaat door de provincieparlementen benoemd Argenti nie telt 22 provincies en een federaal district (de federale hoofdstad Buenos Aires), die elk twee senatoren afvaardigen. Verkiezingen voor de Senaat zouden op 25 november plaats vinden. Elk kiesdistrict kon na de verkiezingen vervolgens tweemaal zo veel personen als er parlementsleden (van Huis én Senaat) in dat district waren gekozen sturen naar het uit 600 personen bestaande kiescollege dat op 30 november een nieuwe president zou kiezen. De bevolkingsdichtheid in een district bepaalde hoeveel Afgevaardigden er in het Huis werden gekozen.

Van de meer dan 300 – meest lokale – partijen in het land hadden, zo meldde *The Times* (19-10), de volgende elf partijen een kandidaat voor het presidentschap aangewezen:

- de Radicale Burgerunie (Union Civica Radical – UCR) had als presidentskandidaat Raul Alfonsin gekozen;

e de Peronistische Partij (Partido Justicialista – PJ) Italo Argentino Luder;

- de linkse Partido Intransigente (de „onplooibaren"), een afsplitsing van de UCR, Oscar Alende, een vroegere gouverneur van Buenos Aires;
- de Beweging van integratie en ontwikkeling (Movimiento de Integracion y Desarollo), beter bekend als de Desarrollistas, van Arturo Frondizi had Rogelio Frigerio als kandidaat aangewezen. Deze beweging zag industrialisatie als de beste oplossing voor de chronische instabiliteit van het land;
- de rechtse Federale Alliantie had Francisco Manrique, een vroegere marinekapitein, gekozen;
- de Christen-Democratische Partij stond onder leiding van Francisco Cerro;
- de centrum-linkse Sociaal-Democratische Alliantie had Rafael Martinez Raymonda als kandidaat;
- de liberale Unie van het Democratisch Centrum had als presidentskandidaat de zakenman Alvaro Alsogaray, een vroegere marine-officier die een voorstander was van een vrije-markteconomie;
- de extreem-linkse Arbeiderspartij had Gregorio Flores, een vakbondsman en oud-politiek gevangene. kandidaat gesteld:

e de extreem-linkse Beweging voor het socialisme had als kandidaat Luis Zamora, een advocaat en activist op het gebied van de mensenrechten;

e de Socialistische Volkspartij tenslotte had Guillermo Estevez Boero als presidentskandidaat naar voren geschoven.

De Communistische Partij steunde samen met nog een aantal andere groeperingen, waaronder de Volksconservatieven en de Partij voor Sociale Democratie, de Peronistische kandidaat.

Bij de laatste presidentsverkiezingen (23 sept. 1973) had gen. Juan Domingo Peron met 61,85% van de geldig uitgebrachte stemmen de overwinning behaald op Ricardo Balbin van de UCR die toen 23,34% van de stemmen kreeg.

Na de militaire staatsgreep van 24 maart 1976, waarbij president Maria Estela (Isabel) Martinez de Peron werd afgezet. was het parlement buiten werking gesteld Isabel Peron was op 1 juli 1974 haar echtgenoot na diens dood als staatshoofd opgevolgd.

De op 22 juni 1982 door de militairen benoemde president, gen. Reynaldo Bignone (pag 426/1-1982), had op 28 febr 1983 bekend gemaakt dat er op 30 okt 1983 verkiezingen zouden worden gehouden. waarna de macht aan een birrgerregeririg zou worden overgedragen



Raul Alfonsin (r.) en zijn „running mate" Victor Martinez na hun verkiezing tijdens het congres van de Radicale Burgerunie tot resp. kandidaat voor het presidentschap en vice-presidentschap.

Verkiezingsstrijd

Net als in 1973 ging ook nu de strijd voornamelijk tussen Peronisten en Radicalen. In het weekeinde van 30-31 juli 1983 hadden de Radicalen (UCR) tijdens een partijcongres met grote meerderheid Raul Alfonsin gekozen tot presidentskandidaat en Victor Martinez tot kandidaat voor het vicepresidentschap. Tevens had de partij toen in grote lijnen haar verkiezingsprogramma bekend gemaakt. Alfonsin en zijn aanhangers bepleitten in het nieuwe programma vooral het herstel van de individuele mensenrechten, verbetering van de economie door heractivering van het produktieapparaat en een drastische reorganisatie van de structuur van de strijdkrachten, die geheel ondergeschikt moest worden gemaakt aan de burgerlijke macht.

Alfonsin had het jaar daarvoor herhaaldelijk laten weten dat ,,het afgelopen moet zijn met het feodalisme van de militairen". Hij stelde voor de post van commandant van elk van de drie strijdkrachtonderdelen af te schaffen, de dienstplicht op te heffen en het overige personeelsbestand te verminderen en te ,,professionaliseren".

De UCR stelde voor om een speciale politiemacht op te richten om eventuele problemen met de guerrillabeweging de kop in te drukken. Deze politiemacht moest onafhankelijk staan van het leger om een ,,herhaling van de geschiedenis te voorkomen waarmee we nu moeten leven", waarmee Alfonsin doelde op het bestaande militaire bewind.

De UCR was met anderhalf miljoen ingeschreven leden de grootste partij na de Peronisten en haalde haar steun in hoofdzaak uit de middenklasse. De Peronistische partij telde meer dan drie miljoen ingeschreven leden en vond haar aanhang bij de arbeiders. Ideologische en politieke verschillen tussen beide partijen waren moeilijk aan te geven.

Op 6 sept. 1983 koos de Peronistische partij tijdens een congres de jurist en oud-voorzitter van de Senaat Italo Argentino Luder tot haar kandidaat voor het presidentschap. De verkiezing van Luder, die in 1975 ook nog enige weken het presidentschap had waargenomen (bij riekte van Isabel Peron), stond in feite al vast nadat zijn enige mededinger, de vroegere minister van economische zaken Antonio Cafiero zich op 23 augustus had teruggetrokken.
Tot kandidaat voor het vice-presidentschap werd Deolindo Bittel gekozen, die tot dan toe vice-voorzitter van de partij was geweest. Zijn plaats in de partij werd ingenomen door de invloedrijke Lorenzo Miguel, leider van de metaalarbeidersbond en van de „62 organisaties" die de vakhondsmacht binnen de partij vertegenwoordigden. Hiermee werd Miguel de feitelijke leider van de partij, in afwezigheid van oud-president Isabel Peron. Nadat Isabel Peron in 1976 door de militairen was afgezet, was zij op 10 juli 1981 in ballingschap naar Madrid vertrokken (pag. 415/3-1982). Hoewel gespeculeerd werd dat zij het partijcongres in Buenos Aires zou bijwonen, bleef zij in Spanje. Het partijcongres was op 3 september begonnen. Op 9 september hief president Bignone de gerechtelijke maatregel op die Isabel Peron elke politieke activiteit verbood.
In hun verkiezingsprogramma verklaarden de Peronisten dat zij, als zij aan de macht kwamen, de door de militairen opgestelde amnestiewet, die op 23 september zou worden afgekondigd, terzijde zouden leggen. Deze wet had ten doel de vervolging te voorkomen van militairen en politiemensen die beschuldigd werden van schending van de mensenrechten tijdens de „smerige oorlog" tegen de linkse oppositie in de jaren zeventig.
Over de verkiezingsstrijd en de verschillen tussen beide partijen schreef Cees Zoon in de Volkskrant van 25 oktober o.m. het volgende:

De verkiezingen in Argentinie draaien om twee partijen die sanien meer dan 90% van de stemmen zullen krijgen. (. .)
De keuze is tussen dernocratie eri fascisme, zegt de Radicale UCR. Het fascisme zit in de Peronistische beweging, de politieke groepering die de laatste veertig jaar het beeld in Argentinië (samen met de militairen natuurlijk) heeft bepaald. Een populistische beweging met een verticale structuur die tal van ideologische kenmerken van het Europese fascisme uit de jaren dertig heeft gekopieerd. De sympathie van wijlen generaal Peron voor Mussolini was groot en zijn denkbeelden leven voort bij een groot deel van de huidige leiders van de beweging.
De keuze is tussen democratie en imperialisme, zeggen de Peronisten. Imperialisme, kortweg gesymboliseerd door Coca-Cola, is het etiket dat Alfonsin op het jasje is geplakt. Alfonsin is de vertegenwoordiger van de grote Argentijnse middenklasse, hoewel de Radicalen in toenemende mate aanhang winnen onder de arbeidersbevolking. „Alfonsin heeft zijn ziel verkocht aan de multinationals en wil nu ook het land aan hen verkopen." In de praktijk blijken de programmatische verschillen op economisch gebied tussen beide partijen moeilijk te achterhalen.
De hele verkiezingscampagne draait om leuzen, maar bovenal om personen. De Radicalen worden beschouwd als de meest decente club. Hoewel zij niet vies zijn van een handeltje met het buitenlandse kapitaal. stellen zij zichzelf grenzen aan de middelen die gebruikt mogen worden om het politieke doel te bereiken. Dit in tegenstelling tot de Peronisten, die er weinig problemen mee hebben over lijken te gaan.
De persoon Alfonsin trekt ongetwijfeld veel twijfelaars naar het Radicale kamp. Het zet zich af tegen zowel Peronisten als militairen en trekt veel energie uit voor zijn strijd tegen de vakbonden, die volledig gedomineerd worden door Peronisten Alfonsin, een advocaat, werpt zich op als de kampioen van de eerlijkheid: ,,Nu is het afgelopen met fraude en bedrog." Hij is een voortreffelijk redenaar, met alle populistische trekjes die hem de bijnaam ,,de Peron van de middenklasse" hebben bezorgd.
Zijn grote tegenstander Italo Luder spreekt heel wat minder tot de verbeelding. Luder staat te boek als een salon-Peroriist, een man die op het hoogste niveau binnen de beweging goed werk doet, maar in het directe contact met het volk een zwakke indruk maakt. Hij spreekt als een jurist en niet als de grote leider die de partij nodig heeft. Luder is dan ook de compromiskandidaat van de Peronisten, achter hem konden alle stromingen en elkaar bestrijdende groepen zich verenigen. De algemene indruk is dat Luder weinig persoonlijke macht heeft en dat als hij president wordt, de ware macht ligt bij vakbondsiiiafiosi, zoals Lorenzo Miguel, de eerste vice-voorzitter van de partij en bij de voortdurende afwezigheid van leidster Isabel Peron. de hoogste autoriteit.
Miguel is net als alle overtuigde Peronisten een communistenvreter. Des te merkwaardiger is dat tal van kleine linkse partijtjes, waaronder de communisten, de Peronistische kandidaat voor het presidentschap steunen. De communistische partij besteedt een gigantisch bedrag aan televisiespots waarin hun aanhangers worden opgeroepen op Luder te stemmen. In Argentinie, waar de politiek nu eenmaal anders in elkaar zit dan in welk ander land ter wereld, doet zich de merkwaardige figuur voor dat zowel pro-Moskou-communisten als pro-China-communisten als trotskisten dezelfde kandidaat steunen en wel een kandidaat die, niet geheel ten onrechte, als de leider van een fascistische partij wordt beschouwd. (...)
De achterliggende gedachte van de communistische partij is dat de stemmen van het volk niet verspreid mogen worden en zo in handen komen van de imperialist Alfonsin.



Italo Luder (r.)en Deolindo Bittel, de kandidaten van de Peronisten voor het presidentschap en het vice-presidentschap.

Over de achtergrond waartegen de verkiezingen zich afspeelden, merkte Marc Leyendekker in het *NRC/H'blad* (29-10) o.m. het volgende op:

Na tien jaar worden morgen in Argentinie weer verkiezingen gehouden. maar de situatie waarin het land verkeert is zo chaotisch dat er weinig hoop bestaat dat de komst van een gekozen burgerregering na zeven jaar militair bewind veel rust zal brengen binnen de Argentijnse samenleving.
Een greep uit de gebeurtenissen van de afgelopen maanden illustreert de problemen. De president van de Centrale bank is aangehouden omdat hij volgens een rechter het land min of meer wilde verkopen aan het buitenland. De militaire leiders overwegen de machtsoverdracht te vervroegen omdat zij het niet eens kunnen worden over de herfinanciering van de enorme buitenlandse schuld. Stakingen om de snel dalende koopkracht op peil te houden volgen elkaar op. De mensen die in de winkels de artikelen moeten prijzen hebben hun handen vol aan het bijhouden van de prijsstijgingen. De enorme inflatie zorgt ervoor dat de meeste Argentijnen van dag tot dag leven omdat het geld vervliegt als het niet wordt uitgegeven. De militaire leiders hebben zichzelf bij wet vergiffenis geschonken voor begane misdaden. Het probleem van de duizenden vermisten wordt steeds krachtiger naar voren gebracht in betogingen. De militaire nederlaag in de Falklandoorlog vorig jaar, die met het falende economische beleid de aanleiding was voor het uitschrijven van verkiezingen, is nog steeds niet verwerkt.
In dit woelige klimaat is de afgelopen weken een verkiezingscampagne gevoerd. De afgelopen dertig jaar bleek de Peronistische partij, de Partido Justicialista, steeds weer de belangrijkste politieke groepering te zijn. Maar voor de

hoofdprijs van morgen, het presidentschap, is nu een tweede zeer serieuze kandidaat: de Radicale Burgeruiiie, die in de Argentijnse politiek tot 1930 een grote rol heeft gespeeld.
Programmatische verschillen tussen deze twee partijen zijn er wel, niaar de keuze gaat in eerste instantie tussen twee verschillende manieren van politiek bedrijven. twee stijlen van bestuur, ,,Het zijn niet de nationale doeleinderi die ons scheiden. niaar de inethodeii en de niensen om ze te hereiken". zei Raul Alfonsin, presidentskandidaa! voor de Radicale Partij.
In het kort gezegd is het verschil tussen de Radicalen en de Peronisteri dat de eersten in het algemeen willen opereren binnen de grenzen van de wet. terwijl de Percinisten eerder geneigd zijn een oogje toe te doen en in sommige gevallen over lijken gaan om hun doel te bereiken
Alfonsiri heeft op verkiezirigsbijeenkonisteri vooral een zakelijke toon aangeslagen Hij heeft steeds de *noodzaak* benadrukt om de democratie te versterken en de grondwet te eerbiedigen.
Tegenstanders hebben Alfonsiri, een 57-jarige advocaat, wel omschreven als de man van de multinationals. Op posters tegen hem is hij afgebeeld met een reusachtige fles Coca-Cola Zijn partij steunt vooral op de niiddenklasse. maar in een energieke campagne heeft Alfonsin ook geprobeerd aanhang te verwerven onder de arbeiders. traditioneel aanhangers van de Peronisten.
De Peronistische partij had moeite een antwoord te vinden op de aanval van Alfonsin, die grote menigten trok. Interne verdeeldheid binnen de partij, door het ontbreken van een duidelijk leider en door de onzekerheid of Isabel Peron uit haar ballingschap in Madrid zou terugkomen, maakte dat de partij pas twee maanden voor de verkiezingen het eens kon worden over een compromis-kandidaat. Italo Luder. Hij is een 66-jarige hoogleraar rechten die als integer bekend staat. maar weinig charisma uitstraalt en moeilijk past in het populistische karakter van de Peronistische partij. Op de campagneposters zijn de twee belangrijkste gezichten dan ook die van twee mensen die al jaren dood zijn: ex-president Juan Domingo Peron en zijn tweede vrouw Evita. (...)
„Compadre" (peetvader) Lorenzo Miguel is berucht in Argentinie. Hij wordt ervan verdacht betrokken te zijn geweest bij doodseskaders en zou tientallen moorden op zijn geweten hebber~.
Alfonsin heeft Miguel ervan beschuldigd het met de militairen op een akkoordje te willen gooien: over schendingen van de mensenrechten door militairen wordt niet meer gepraat als de militairen een eventuele Peronistische regering met rust zouden laten.
Ook een andere Peronistische kandidaat is zeer omstreden. Herminio Iglesias, kandidaat voor het gouveriieurschap van Buenos Aires, is beschuldigd van betrokkenheid bij doodseskaders, drughandel en prostitutie. Alfonsin noemde hem ,,een leerling van Hitler" nadat Iglesias de Radicale presidentskandidaat had omschreven als een .,bastaard" en een „worm". (...)
Een van de netelige politieke problemen is dat van de vermisten. In de jaren zeventig zijn tijdens de .,oorlog tegen de subversie" volgens mensenrechtengroepen 6.000 tot 30.000 mensen verdwenen, De meesten van hen zijn ontvoerd door veiligheidsdiensten. In mei verklaarde de junta dat alle vermisten die niet in het buitenland zijn of zijn ondergedoken, moeten worden geacht dood te zijn.
Om strafvervolgingen voor de martelingen en vermissingen onder een burgerregering te voorkomen, hebben de militaire leiders in september een amnestiewet hiervoor afgekondigd. De amnestiewet is fel gekritiseerd en enkele rechters hebben al geweigerd haar toe te passen. Zowel Luder als Alfonsin hebben gezegd dat het nieuwe Congres de wet zou moeten verwerpen. Volgens Alfonsin heeft de wet geen enkele rechtsgeldigheid, maar moet een nieuwe regering streven naar nationale verzoening en gerechtigheid zonder wraak. Hij stelt voor hij schendingen van de mensenrechten drie niveaus van verantwoordelijkheid te onderscheiden· dat van de hoge officier die opdracht heeft gegeven; dat van de ondergeschikte die zijn boekje te buiten is gegaan; en dat van de ondergeschikte die orders heeft opgevolgd.
In de ogen van Luder betekent intrekking van de wet echter niet dat haar effect is terug te draaien. Verder zegt hij dat rechtbanken de vrijheid moeten hebben om aanklachten over mensenrechtenschendingen te onderzoeken. maar er wordt niet verwacht dat hij dit zal stimuleren. De verdwijningen begonnen in 1974. toen Isabel Peron haar man opvolgde als president Luder zelf heeft als waarnemend president tijdens een ziekte van Isabel Peron in 1975 een decreet ondertekend dat de veiligheidstroepen praktisch de vrije hand gaf

Verkiezingsuitslagen

De verkiezingen – die president Bignone foxrrieel mogelijk had gemaakt door het opheffen van de staat van beleg op 29 oktober – werden geheel tegen de voorspellingen in ruimschoots gewonnen aoor de Union Civica Radical van Raul Alfonsin.

De staat van beleg was onverminderd van kracht in het land sinds 6 nov. 1974. Op die dag tekende president Isabel Peron en decreet dat de strijdkrachten de vrije hand gaf, een decreet dat een jaar later voor onbepaalde tijd werd verlengd door interimpresident Luder. De opheffing van de staat van beleg werd door president Bignone op 29 oktober in een televisierede bekendgemaakt. Bignone meldde niet meer dan dat het decreet vanaf 24.00 uur niet meer van kracht was.

Op de Radicale Burgerunie werd het grootste percentage stemmen uitgebracht sinds 1928: 52 (in 1973: 23,34). De Peronistische partij, die sinds 1946 alle verkiezingen waaraan zij deelnam had gewonnen, kreeg 40% van de stemmen (in 1973: 61,85%).
In het Huis van Afgevaardigden behaalden de Radicalen, volgens de Volkskrant (10-11), 129 van de 254 zetels en de Peronisten 111 zetels.
De Partido Intransigente van Oscar Alende zou drie zetels in het Huis hebben gekregen en een aantal andere kleine partijen 11 zetels. Wat de gouverneursposten in de provincies betreft verloor de Peronistische kandidaat Herminio Iglesias in Buenos Aires.
Volgens persberichten zouden de Radicalen in het uit 600 personen bestaande kiescollege dat de president moet kiezen 318 zetels hebben gekregen, zodat het vrijwel zeker is dat Raul Alfonsin op 30 november de nieuwe president van Argentinië wordt.
Nadat Alfonsin op 31 oktober tot winnaar van de verkiezingen was uitgeroepen, had hij een gesprek met zijn Peronistische tegenspeler, Italo Luder.
Na afloop hiervan onderstreepten beide politici de noodzaak te komen tot een ,,democratische coëxistentie" in het land. Alfonsin zei dat hij een regering van nationale eenheid wilde vormen en dat hij het zittende bewind zou vragen zo snel mogelijk de macht aan hem over te dragen (op 28 febr 1983 had president Bignone meegedeeld dat wanneer er op 30 oktober verkiezingen waren gehouden de macht op 30 jan 1984 zou worden overgedragen aan een burgerregering)
Alfonsin sprak de hoop uit dat de Europese democratieen er begrip voor zouden tonen dat Argentinie voor wat betreft zijn buitenlandse schuld afhankelijk was van zijn exportmogelijkheden
Ten aanzien van de buitenlandse polltiek zei hij dat Argentinre lid zou blijven van het niet-gebonden blok. dat het met Latijns-Amerika zou samenwerken en dat de krijgsmacht zou worden hervormd en de minister van defensie opperbevelhebber van het leger zou worden
Luder zei dat de Peronisteri „constructieve oppositie" zouden voeren in het parlement. ,,Onze bijdrage zal aan het land zijn en niet aan de regering die toevallig aan de macht is", aldus Luder.

Biografie **Alfonsiri**

Raul Alfonsiri werd op 26 maart 1926 in het dorpje Chascomus, zo'n 100 km ten zuiden van Buenos Aires, geboren. Zijn vader was een geïmmigreerde Spaanse winkelier. Raul koos al vroeg voor de politiek. Na zijn studie rechten zette hij een eigen praktijk op in zijn geboorteplaats, waar hij in 1950 ook lid werd van de gemeenteraad. In 1951 en 1958 werd hij gekozen tot afgevaardigde van zijn partij in het regionale parlement van Buenos Aires. In 1963 deed Alfonsin zijn intrede in de landelijke politiek als vice-voorzitter van de Radicale Partij in het Huis van Afgevaardigden.
Binnen deze centrumpartij vertegenwoordigt Alfonsin de linkervleugel. Hij ageerde vasthoudend tegen de Radicale leider Ricardo Balbin. die hij verweet teveel te willen samenwerken met de Peronisten. De Radicalen. aldus Alfonsin. moesten zich duidelijk van de Peronisten onderscheiden en hun massa-aanhang uit het begin van de eeuw herwinnen. Hiertoe stichtte Alfonsin in 1972 de beweging „Vernieuwing en verandering" binnen de partij.
In datzelfde jaar verloor hij de strijd om het partijleiderschap van Balbin, maar ria diens dood in 1981 rees zijn ster. Toen de militairen na de nederlaag in de Falkland-oorlog verkiezingen uitschreven, was Alfonsin een der eersten die op de voorgrond trad.

Reacties

Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken toonde zich verheugd over het verkiezingsresultaat in Argentinië dat ,,een succesvolle stap op de weg terug naar democratie" werd genoemd.
Groot-Brittannië gaf te kennen dat het de betrekkingen met de nieuwe burgerregering van Argentinie wilde verbeteren en de handels- en diplomatieke relaties wilde herstellen die als gevolg van de Falkland-oorlog in 1982 werden verbroken (pag.242/2-1982).

Maar Londen liet tegelijkertijd opnieuw weten dat het niet bereid was te onderhandelen over de soevereiniteit van de Falkland-eilanden. Premier Thatcher zei voor de radio dat de 1.800 bewoners van de Falkland-eilanden recht op zelfbeschikking hadden, ongeacht het soort regering in Argentinië. De eilandbewoners waren Brits en wilden het blijven, aldus de premier.
In Rome werd van officiële zijde verklaard dat het verkiezingsresultaat het beste deed hopen voor nauwere betrekkingen tussen Italië en Argentinië. Die betrekkingen liepen in 1982 een zware deuk op toen Rome het militaire bewind in Buenos Aires onder druk zette om inlichtingen over het lot van Italiaanse burgers onder de duizenden tegenstanders van het bewind, die officieel vermist of verdwenen waren.
Ook in bankkringen in Europa was men over het algemeen verheugd over de uitslag. Aangenomen werd dat de Radicale partij van Alfonsin zich voor hervatting van de onderhandelingen over een nieuwe aflossingsregeling voor de Argentijnse buitenlandse schuld van $40 mrd zou uitspreken. De Europese bankiers beschouwden Alfonsin als een gematigd politiek leider.

Samenstelling nieuwe regering

Op 8 november zei Raul Alfonsin dat hij „alle beschikbare diplomatieke middelen" wilde gebruiken om met Groot-Brittannië overeenstemming te bereiken over de Falkland-eilanden en dat het conflict om de eilanden langs vreedzame weg moest worden opgelost. Tevens maakte hij de samenstelling van zijn kabinet bekend.
De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Buitenlandse zaken – Dante Caputo; binnenlandse zaken – Antonio Troccoli; economische zaken – Bernardo Grinspun: defensie – Raul Borras; onderwijs en justitie – Carlos Alconada Aramburu; openbare werken en diensten – Roque Carranza; volksgezondheid – Aldo Neri: arbeid – Antonio Mucci.

Daarnaast werd German Lopez, een adviseur van Alfonsin, benoemd tot secretaris-generaal van het bureau van de president en werd Raul Prebisch informeel adviseur van de nieuwe regering.
De Peronistische presidentskandidaat Luder had een aanbod van Alfonsin om opperrechter van het Hooggerechtshof te worden van de hand gewezen.
Inmiddels was Alfonsin het met president Bignone erover eens geworden dat gezien de slechte economische situatie van het land het nieuwe kabinet al op 10 december beëdigd zou worden.

Het *NRC/H'blad* (9-11)gaf de volgende toelichting bij het nieuwe kabinet:

In de regeringsploeg van acht man zijn vertegenwoordigers van alle vleugels van Alfonsins Radicale Burgerunie opgenomen.
De verrassendste benoeming is die van de 39-jarige Dante Caputo tot minister van buitenlandse zaken. Capuro die behoort tot de linkervleugel van de partij, is een goede vriend van Alfonsin. De aan de Corbonne opgeleide socioloog heeft weinig diplomatieke ervaring, maar heeft wel goede contacten met de socialistische partijen in Frankrijk en Spanje en met de West-duitse sociaal-democraten. Zijn belangrijkste taken zijn oplossing van de conflicten over de Falkland-eilanden en het Beagle-kanaal en het herstel van het internationale aanzien van Argentinië dat sterk heeft geleden onder de schendingen van de mensenrechten.
Een andere goede vriend van Alfonsin. de advocaat Raul Borras, wordt minister van defensie. Hij wordt ermee belast de strijdkrachten na zeven jaar militair bewind onder controle van de burgerregering te brengen.
Met het zoeker. naar een oplossing voor de buitenlandse schuld van $40 mrd, de hyperinflatie en de ingezakte industrie wordt de 58-jarige Bernardo Grinspun als minister van economische zaken belast. Hij was onder de Radicale regering van 1963-1966 minister van handel en is de afgelopen jaren de belangrijkste economische adviseur van Alfonsin geweest.

De aanwijzing van de vakbondsleider Antonio Mucci tot minister van arbeid wordt gezien als een teken van het belang dat Alfonsin hecht aan een grondige hervorming van het vakbondswezen. Dit is traditioneel een van de bolwerken van de Peronisten, de verliezers van de verkiezingen. Alfonsin wil dat de vakbonden democratischer te werk gaan.

Ontwikkelingen tussen 1 juli 1982 en 30 okt. 1983

Voorafgaand aan de algemene verkiezingen van 30 okt. 1983 deden zich sinds 1 juli 1982 de volgende ontwikkelingen in Argentinië voor (vor. ber. pag. 412 e.v. en 422 e.v.-1982).

Beëdiging president *Bignone. Samenstelling* kabinet

Nadat de gepensioneerde generaal Reynaldo Benito Antonio Bignone op 22 juni 1982 door de landmacht officieel was benoemd tot president van Argentinië (pag. 426/1-1982), werd hij op 1 juli beëdigd. De plechtigheid die werd geboycot door brigade-generaal Basilio Lami Dozo, commandant van de luchtmacht en oud-juntalid, werd wel bijgewoond boor admiraal Jorge Isaac Anaya, de commandant van de marine en eveneens voormalig juntalid, al was dat meer a titre personnel dan in officiële hoedanigheid.

Bignone was de opvolger van president Galtieri, die vanwege de Argentijnse nederlaag op de Falkland-eilanden was afgetreden.

Tijdens de beëdigingsplechtigheid maakte Bignone bekend dat het verbod op de politieke activiteit onmiddellijk zou worden opgeheven en benadrukte hij dat Argentinie nooit zijn uitspraken op de Falkland-eilanden, South Georgia of de South Sandwich-eilanden zou opgeven.
Op 2 juli werd een nieuw kabinet beëdigd waarvan de samenstelling als volgt was:

Buitenlandse zaken – Juan Ramon Aguirre Lanari: binnenlandse zaken – gen.-maj. Llamil Reston; schatkist en financiën – Jose Maria Dagnino Pastore; arbeid - Hector Francisco Villaveiran; defensie – Julio Martinez Vivot; justitie – Jaime Lucas Lennon*; volksgezondheid en milieu – Horacio Rodriguez Castells*; onderwijs – Cayetano Antonio Licciardo*; openbare werken – Conrsdo Ernesto Bauer; sociale zaken – Adolfo Navajas Artaza; secretaris-generaal van het bureau van de president – brig.-gen. Jorge Alberto Marquez.

* geen verandering



Juan Ramon Aguirre Lanari (m.),de minister van buitenlandse zaken in het op 2 juli 1982 beëdigde kabinet van president Bignone. Rechts van hem de Venezolaanse ambassadeur in Argentinië, Jorge Dagar.

Aguirre Lanari was tot die tijd ambassadeur in Venezuela geweest. Gen.-majoor Reston, die als een voorstander van de harde lijn werd beschouwd. was van 1979-1981 minister van arbeid geweest onder president Videla en verder voorzitter van de generale staf. Dagnino Pastore was in 1969-1970 minister van economische zaken en arbeid geweest onder president Onganía. Villaveiran, de eerste burger die belast werd met de portefeuille arbeid sinds de militaire coup van 1976. was van 1967-1970 en van 1971-1973 staatssecretaris van arbeid geweest. Brig.-gen. Jose Miret werd opnieuw benoemd tot hoofd van het secretariaat van planning.

Pakket economische maatregelen

Op 5 juli 1982 maakte minister van economische zaken. Dagnino Pastore, een pakket economische noodmaatregelen bekend. Hij kondigde aan dat er opnieuw twee wisselkoersen zouden worden ingesteld, een gecontroleerde koers voor de internationale handel en een vrije koers voor de financiële markt (dat systeem was op 24 dec. 1981 afgeschaft, pag. 41613-1982).
De Amerikaanse dollar die tot die dag al 15.700 pesos kostte, werd voor de commerciële koers met 28% gerevalueerd tot 20.000 pesos. De financiële koers schoot onmiddellijk omhoog tot 25.500 pesos, een devaluatie van de peso van 70% (eind juli op de zwarte markt zelfs tot 60.000 pesos).
De minister maakte verder bekend dat de salarisstop voor ambtenaren zou worden opgeheven en dat er aan het bedrijfsleven goedkope kredieten beschikbaar werden gesteld. Er werden plannen gemaakt om de rente geleidelijk te verlagen en de schuldenlast van de ondernemingen te verlichten. Bovendien zou Argentinië aan zijn financiële verplichtingen tegenover het buitenland tegemoetkomen en moest de inflatie aan banden worden gelegd.

De laatste twee jaar had de Argentijnse overheid 118 banken en financiele instellingen laten sluiten. Dagnino Pastore liet weten dat het banksysteem nog verder moest worden ingekrompen en dat er een nieuw systeem van een vrij bankwezen zou worden ontwikkeld. Er zouden beperkingen worden opgelegd aan het aantal leningen dat een bank mocht verstrekken en aan de rente die een bank berekende of moest betalen. Al deze maatregelen zouden tot gevolg hebben dat de regering de geldomloop onder controle kreeg, zoals monetaire deskundigen dringend hadden aangeraden, aldus Dagnino Pastore.
Hij zei dat de regering bedrijven zou aansporen meer te exporteren, meer te investeren en de prijzen voor de binnenlandse markt laag te houden.
Het kwam voornamelijk door de snelle devaluatie van de peso in 1981 (pag. 414 e.v.-1982) dat de inflatie in 1981 was gestegen tot 131.3% op jaarbasis.
Half juli kregen de werknemers in de openbare sector loonsverhogingen die varieerden van 20 tot 31%, met terugwerkende kracht tot 1 juli (de lonen in de openbare sector waren sinds 30 dec. 1981 tijdelijk bevroren, pag. 416/3-1982). Tegelijkertijd werden er echter grote prijsverhogingen aangekondigd bij de openbare dienstverlening. Elektriciteit, gas, telefoon, openbaar vervoer, water en riolering werden een stuk duurder. Op aandrang van de vakbonden werd iedere werknemer echter wel een bonus in het vooruitzicht gesteld en ging het minimumloon m.i.v. 1 september met 1 mln pesos omhoog.

Verbod op de politieke activiteit opgeheven

Op 16 juli 1982 ondertekende president Bignone een wet die de politieke partijen in Argentinië formeel het recht tot functioneren teruggaf.
De wet maakte bijeenkomsten buitenshuis mogelijk op voorwaarde dat acht dagen te voren toestemming van de autoriteiten was verkregen. Wanneer er privé-bijeenkomsten werden gehouden moest de politie daarvan op de hoogte worden gesteld. Deze was dan gemachtigd de bijeenkomst bij te wonen en de aanwezigen uiteen te drijven wanneer de orde, de openbare zeden of de „veiligheid van de deelnemers" in gevaar dreigden te komen.



Minister van economische zaken Dagnino Pastore tijdens de bekendmaking van een pakket ecoriomische noodmaatregelen,

De eerste officieel toegestane bijeenkomst vond diezelfde dag plaats in een boksstadion in Buenos Aires. waar Raul Alfonsin, de leider van de stroming .„vernieuwing en verandering" binnen de Radicale Burgerunie, ten overstaan van zo'n 5 000 mensen het woord voerde Alfonsin pleitte voor een sterk democratisch leiderschap en „noodzakelijke ondergeschiktheid van de krijgsmacht aan het burgerbestuur".

Contin opnieuw *voorzitter* UCR

Tijdens een bijeenkomst van het nationale comité van de Radicale Burgerunie op 18-19 juli 1982 werd Carlos Contin (die de belangrijkste stroming binnen de partij, die van de „nationale lijn" vertegenwoordigde) als partijvoorzitter herkozen. Alfonsin, die alle contacten met het militaire bewind afwees en de Faikland-oorlog „militair avonturisme" noemde, beschuldigde Contin echter van samenwerking met het militaire regime en stelde voor hem te vervangen door Arturo Illia (oud-president van Argentinië van 1963-1966).

Contin kreeg vervolgens 37 en Illia 23 stemmen. Negen leden van een derde stroming binnen de UCR onder leiding van Luis Leon onthielden zich van stemming.
In een document. dat door het nationale comité was aangenomen, werd iedere samenwerking met het zittende bewind verworpen en werd opgeroepen tot het instellen van een „sterke volksdemocratie" en tot een reorganisatie van de strijdkrachten, die zich in de toekomst tot een zuiver defensieve rol moesten beperken.

Miraister van economische zaken treedt af evenals de president van de Banco *Central*

Op 24 aug. 1982 nam minister van economische zaken Dagnino Pastore ontslag. In zijn ontslagbrief deelde hij mee dat hij niet in staat was geweest zijn taak, de verschillende belangengroeperingen uit het economische leven met elkaar te verzoenen, te vervullen. De dag daarna werd hij vervangen door Jorge Wehbe, die een paar dagen minister van economische zaken was geweest in de regering-Frondizi in maart 1962 en enige maanden minister van financiën in de regering-Lanusse in 1972-1973.
De pas aangestelde president van de Centrale bank, Domingo Cavallo Quito, die tegelijk met Dagnino Pastore was opgestapt. werd op 27 augustus vervangen door Julio Gonzalez del Solar.

Wehbe beklemtoonde dat de regering wel de teruggang in koopkracht wilde bestrijden maar wenste te voorkomen dat de inflatiespiraal door de forse loonsverhogingen opnieuw werd versterkt.

De sociale onrust nam intussen snel toe. In de week voor het aftreden van de minister hadden er stakingen plaatsgevonden waarbij salarisverhogingen werden geëist in overeenstemming met de astronomische prijsstijgingen. Hoewel staken onder de staat van beleg nog altijd verboden was, legde het personeel van het openbaar vervoer op 19 augustus het werk neer, een dag later gevolgd door de arbeiders van de auto-industrie. Een boycot-actie om op iedere donderdag van de week géén inkopen te doen, verspreidde zich snel vanuit de voorsteden over de rest van Buenos Aires. Op 20 augustus hield een groepje van driehonderd huisvrouwen, uitgerust met lege boodschappentassen, een spontane betoging voor ,,brood en werk" op de Plaza de Mayo voor het presidentiële paleis. Het *NRC/H'blad* ging op 25 augustus nader in op de oorzaken van de economische crisis en schreef hierover o.m. het volgende:

De economische waanzin in Argentinië is totaal. De nu afgetreden minister Dagnino Pastore erkende begin juli: ,,De Argentijnse economie bevindt zich in een staat van vernietiging zonder precedenten en kan als een nationale ramp worden omschreven."
De oorzaken hiervan gaan ver terug in de Argentijnse geschiedenis, maar door het economische beleid dat vanaf de staatsgreep van 1976 onder leiding van de toenmalige minister van economie Alfredo Martinez de Hoz werd gevoerd. is de crisis tot ongekende proporties uitgegroeid.
Martinez de Hoz wilde . hod monetarisme de inflatie naar beneden krijgen. Daarin is hij i: geslaagd. Maar hij is er wel volledig in geslaagd de Argentijnse economie, en met name de produktieve tor, te vernietigen. Tijdei het neoliberale experiment van Martinez de Hoz werd de dollarkoers opzettelijk laag gehouden, terwijl alle protectionistische maatregelen werden afgeschaft. Argentinië werd hierdoor overspoeld door goedkope buitenlandse produkten. de nationale industrie stortte ineen onder het gewicht van de ongelijke concurrentie.
Tegelijkertijd nam de buitenlandse , di in 1976 deel $6 mrd € toe tot bijna $40 mrd. Dit geld werd gebruikt voor de aankoop van wapens - tussen 1978 en 1981 gaf Argentinië minstens $6 mrd aan wapens uit – en voor speculatie op de financiële markt.
Al voor de Falkland-oorlog tekenden de gigantische problemen die dit model veroorzaakt had, zich af. De nederlaag in de log tegen Engeland heeft de crisis slechts versneld. Na de al van de regering-Galtieri werd ok het monetaristische model overboord gezet. De nieuwe regering onder idi g generaal Bignone besloot tot een economische koerswij zig g van 180°. Via overheidsingrijpen moesten d economische puinhopen weer opgeruimd worden en moest 1 failliete industriële sector weer op de been geholpen worden.

(Voortzetting volgende *aflevering)*

WEST-EUROPA

NEDERLAND

VERSCHERPING AMBTENARENACTIES TEGEN LOONVERLAGING NA MISLUKKING OVERLEG KABINET-AMBTENARENBONDEN

In Den Haag heeft op 2 nov. overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van de vier ambtenarencentrales en minister Rietkerk van binnenlandse zaken over de kabinetsvoornemens m.b.t. de salarissen van ambtenaren en trendvolgers alsmede m.b.t. de hoogte van de sociale uitkeringen. Dit gesprek is op niets uitgelopen (pag. 71512; voorgenomen beleid m.b.t. uitkeringsgerechtigden pag. 616/1; voorgenomen beleid m.b.t. ambtenaren en trendvolgers pag. 61613; eerste protestacties ambtenaren pag. 70911 e.v.).
Het overleg vond plaats tegen de achtergrond van een demonstratie. waaraan door 15.000 ambtenaren werd deelgenomen. De demonstratie is ordelijk verlopen, zij het, dat zich twee incidenten hebben voorgedaan: kort na twaalf uur spoot een brandweerauto de gang tussen de ministeries van justitie en binnenlandse zaken vol met schuim; kort daarna werden op een veld achter de ministeries honderden autobanden en een aantal autowrakken in brand gestoken.
Nadat de mislukking van het overleg een feit geworden was, maakte de bij de FNV aangesloten ambtenarenbond ABVAIKABO bekend, zoals eerder aangekondigd, te zullen overgaan tot het organiseren van stakingen van langere duur en met een ontwrichtend karakter. Overigens moest de bond wel minimaal vijf dagen wachten, voordat zij een staking van ambtenaren een feit kon doen zijn, omdat krachtens het arbitragereglement een windstilte van die duur in acht genomen moet worden.
De andere ambtenarenbonden, CCOOP, CMHA en AC, lieten weten de reeds plaatsvindende stiptheidsacties te zullen aanscherpen, onder meer bij het openbaar vervoer, de PTT en bij het kadaster in verschillende steden.
Nog op 2 nov. bleek, dat binnen de vakbeweging niet eensluidend over de acties van de ambtenaren werd gedacht. In de radiorubriek Hier en Nu van de NCRV zei op die dag de voorzitter van Hout- en Bouwbond CNV. D. van Commenee: ,,Het gaat niet aan om ouden van dagen en mensen met een laag inkomen van bijvoorbeeld het openbaar vervoer te beroven".
Volgens Van Commenee blijft de werkgever bij de ambtenarenacties buiten schot en wordt alleen de doorsnee-burger getroffen. Als er van de kant van de christelijke ambtenarencentrale CFO om een solidariteitsbijdrage aan de stakingskas wordt gevraagd krijft men ,,nul op het rekest. Er komt geen cent bij van een bouwvakarbeider", aldus Van Commenee.
Hij suggereerde, dat de ambtenaren beter kunnen gaan staken op de ministeries, zodat ,,kabinet en parlement het functioneren onmogelijk wordt gemaakt".
Actie gevoerd werd er op 2 nov. in Rot-



Minister Rietkerk (1) en ABVA/KABO-voorzitter Van de Scheur begroeten elkaar voor het begin van het overleg op 2 nov

terdam en omgeving. In Rotterdam staakte het openbaar vervoer voor 24 uur. Bij het streekvervoer reden de bussen van Zuid-West Nederland niet verder dan tot aan de grenzen van Rotterdam, terwijl bij de vestigingen van Zuid-West Nederland in Ridderkerk. Sliedrecht, Krimpen en Schoonhoven de bussen in het geheel niet uitreden.
Na 2 nov. vonden de volgende gebeurtenissen plaats:

3 nov. In de avonduren besprak de Tweede Kamer het mislukken van het overleg tussen de ambtenarenbonden en minister Rietkerk een dag eerder. Dit gebeurde op verzoek van de vicevoorzitter van de TK-fractie van de PvdA, W. Meijer.
Tijdens het debat bleek, dat de twee regeringspartijen CDA en VVD zich geheel konden verenigen met de voorstellen, die minister Rietkerk in dit overleg had gedaan.
Tevens werd duidelijk, dat beide regeringspartijen verdeeld waren over de vraag wat er per 1-1-1984 met de uitkeringen moest gebeuren.
De vice-voorzitter van de CDA-TK-fractie. H. Eversdijk, pleitte ervoor. dat de uitkeringsgerechtigden op gelijke wijze met de ambtenaren en trendvolgers behandeld zouden worden. zodat de voorgenomen korting van 3,5% op de uitkeringen verlaagd zou worden naar 3% zoals ook voor de ambtenaren en trendvolgers was gebeurd. Reeds in de eerste termijn - zeer ongebruikelijk – diende Eversdijk een motie van die strekking in.
De vice-voorzitter van de VVD-fractie, A.J. Evenhuis, was er voorstander van de korting op de uitkeringen op 3,5% te handhaven.
Minister-president Lubbers verzekerde de Tweede Kamer, dat het kabinet de uitkeringsgerechtigden op gelijke voet met de ambtenaren en trendvolgers wilde behandelen: de korting per 1 jan. 1984 zal 3% bedragen. Daarop trok Eversdijk zijn motie in.

De linkse fracties in de Kamer bleken erg bezorgd over de gevolgen van het afgebroken overleg. Zij legden de verantwoordelijkheid daarvoor volledig bij het kabinet. De voorstellen van het kabinet zien de woordvoerders van die fracties niet als een reële verbetering. maar meer als ,.een sigaar uit eigen doos", zoals de vice-voorzitter van de PvdA-fractie. Meijer, opmerkte. De ambtenaren betalen immers de mindere korting en andere maatregelen zelf.
Ook over de mogelijkheden om 20.000 jongeren bij de overheid aan een baan te helpen, bestonden bij de oppositiepartijen de nodige twijfels. Volgens Meijer (PvdA) en Cankhorst (PPR) zouden er 7.000 banen zoek zijn en 13,000 banen uit de arbeidstijdverkorting wegvallen tegen evenveel banen die onder bezuinigingen sneuvelen.
De woordvoerders van CDA en W D . de heren Eversdijk en Evenhuis, spraken hun afkeuring uit over de acties van de ambtenarenbonden, vooral als die maatschappelijk ontwrichtend zijn. Zij vroegen het kabinet daartegen passende maatregelen te nemen.
Minister Rietkerk stelde nadrukkelijk \-ast dat het laatste bod van het kabinet een uiterste poging is geweest om het overleg niet te laten stranden. Hij kan geen „absolute garantie" geven dat de salarissen van het overheidspersoneel na 1984 in gelijke mate zullen stijgen of dalen met de salarissen van de werknemers in het bedrijfsleven.
De socialist Meijer had er een hard hoofd in dat de arbeidstijdverkorting bij het rijk zal leiden tot nieuwe arbeidsplaatsen.
Rietkerk zei verder te verwachten dat de centrales alsnog bereid zullen zijn tot overleg als zij de voorstellen nog eens goed hebben bestudeerd.
Als de ..maatschappelijk onlwrichtende" acties van de ambtenaren. trendvolgers en uitkeringstrekkers doorgaan en ernstige vormen aannemen. rekent het kabinet het tot zijn plicht daartegen ..passende maatregelen" te nemer..

Minister-president Lubbers deelde de Tweede Kamer mede, dat het kabinet op korte termijn de Stichting van de Arbeid zou uitnodigen voor een nieuw gesprek over het arbeidsvoorwaardenbeleid.

In het nieuwe overleg met de Stichting van de Arbeid wil het kabinet komen tot meerjarenafspraken met werkgevers- en werknemersorganisaties over vooral een verdere verdeling van het beschikbare werk via arbeidstijdverkorting. ,,Naarmate er meer afspraken te maken zijn. **zal** het voor het kabinet ook gemakkelijker zijn om hardere toezeggingen te doen met betrekking tot een gelijkwaardige behandeling na 1984 van ambtenaren, uitkeringstrekkers en werknemers in het particuliere bedrijfsleven". aldus Lubbers.

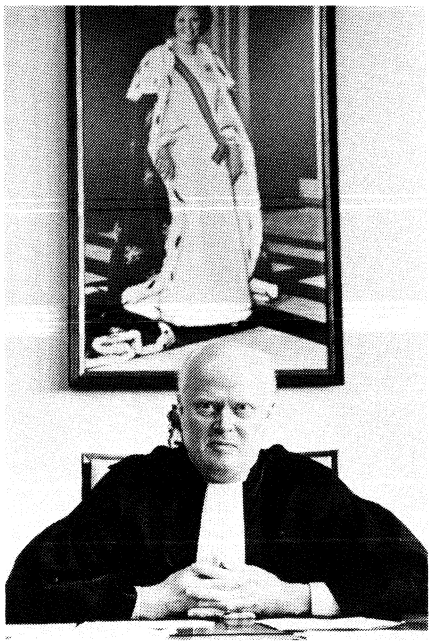
Een motie van de PvdA, waarin de regering opgeroepen werd te komen tot een gelijke behandeling van ambtenaren, mensen met een uitkering en werknemers in het particuliere bedrijfsleven, werd verworpen. Er waren echter twee leden van de CDA-fractie, de heren Scholten en Dijkman, die er voor stemden.
De ambtenarencentrale CMHA zag in de uitlatingen van Lubbers goede mogelijkheden om verder te onderhandelen.

Voor de CMHA is het 3% pakket bespreekbaar, mits er garanties voor de jaren na 1984 worden gegeven De centrale had dat meegedeeld na afloop van een buitenge one ledenvergadering in Den Haag
De Christelijke federatie van overheidspersoneel (CFO) is diep teleurgesteld over de afloop van het spoeddebat in de Kamer en ziet vooralsnog geen enkele opening om opnieuw te gaan praten

CMHA-secretaris G. van Dalen zei na afloop van de vergadering, dat de .,harde garanties", die Rietkerk voor volgende jaren **zal** moeten geven geen absolute gelijke behandeling tussen ambtenaren en werknemers in het bedrijfsleven hoeven in te houden. Er kan met de CMHA al gepraat worden over een *loonsom*trend, die ,,eenzekere tred" houdt met wat er in het bedrijfsleven gebeurt, aldus Van Dalen.
Tijdens de vergadering bleken de leden het er wel over eens te zijn. dat het pakket voor 1984 aan de magere kant is. Weliswaar sprak de verlaging van de VUT-leeftijd een aantal sprekers aan, maar anderen meenden daarentegen. dat er weer weinig of niets voor de 35- tot 50-jarigen in stond.
Algemeen viel ook te beluisteren dat in kringen van de hogere ambtenaren de vrees bestaat dat de CMHA wordt meegeslerpt in verdergaande acties van het Nationaal Actie Comité Dan moet de CMHA onmiddellijk afbaken Van Dalen antwoordde dat harde acties niet de verantwoordelijkheid van de CMHA zijn
De leden gingen akkoord met het voorstel van het bestuur om de stiptheidsacties van het Nationaal Actie Comité die binnenkort zullen beginner onverkort te steunen De leden vinden dat een zo groot mogelijke eenheid onder de rentraies moet worden genananaafd
De ACOP komt niet eerder terug dan nadat de korting van 3,5% op de ambtenarensalarissen volledig van tafel is

Een woordvoerder van ABVA/KABO maakte bekend. dat geleidelijk aan in bijna alle expeditieknooppunten en in een aantal voorsorteercentra van de PTT het werk zou worden neergelegd. waardoor vanaf 7 nov. in nagenoeg alle delen van het land geen post meer zou worden bezorgd.
Als eerste kwam nog op 3 nov. het voorsorteercentrum in Nijmegen aan de beurt. Als de leden in de andere districten ermee akkoord zouden gaan, zouden vervolgens aan de beurt komen de expeditieknooppunten in Amsterdam, Den Haag, Den Bosch, Leeuwarden, Rotterdam en Utrecht en het voorsorteercentrum in Alkmaar vanaf 6 nov.. het voorsorteercentrum Maastricht en het expeditieknooppunt Zwolle vanaf 7 nov. en tot slot het expeditieknooppunt Arnhem op 9 nov.
In vrijwel het hele streekvervoer begonnen stakingen van een, twee of drie dagen. Ook de chauffeurs van de stadsbussen in Utrecht en Nijmegen legden voor 48 uur het werk neer.
Het personeel van de Rotterdamse reinigingsdienst Roteb besloot op een massaal bezochte vergadering om op 7 nov. een staking voor onbepaalde tijd te beginnen.
Het personeel van het Haagse openbaar vervoerbedrijf HTM besloot om niet in staking te gaan.
In Den Bosch vond voor het provinciehuis een demonstratie plaats van ong. 2.000 ambtenaren en uitkeringsgerechtigden. Minister Rietkerk. die zich in het provinciehuis bevond i.v.m. een studiebijeenkomst over stadsgewesten, werd het hierdoor onmogelijk gemaakt te vertrekken. Nadat de demonstranten de weg voor de minister hadden vrijgemaakt, besloot hij toch het provinciehuis door een achteruitgang ongezien te verlaten.

4 nov. In Utrecht deed mr C. baron van Harinxma thoe Slooien, president van de rechtbank aldaar, uitspraak in een kort geding, dat de Nederlandse Spoorwegen hadden aangespannen tegen de Vervoersbond FNV. de Vervoersbond CNV en de FSV.
De NS vroegen de rechter de bonden



Mr. C. baron van Harinxima thoe Slooten. president van de Utrechtse rechtbank.

te verbieden nog door te gaan met de stiptheidsacties. Ook vroegen de NS de rechter de bonden te verbieden op te roepen tot of steun te verlenen aan werkstakingen of estafettestakingen.
De rechter kwam tot de uitspraak, dat ,,bij de huidige stand van zaken en bij de huidige wijze van actievoeren het door de NS gevraagde verbod niet kan worden gegeven; hetzelfde geldt ook voor een eventueel te organiseren estafettestaking".
De president vond ook, dat er geen sprake was van actie met een politiek karakter.

,,Het is juist dat de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren en trendvolgers een belangrijk deel van de overheidsuitgaven bepalen en dat zij derhalve in aanmerkelijke mate invloed uitoefenen op het sociaal-economisch beleid," aldus de president van de Rechtbank.
,,Daaraan de consequentie verbinden dat protest tegen die arbeidsvoorwaarden – als zijnde van politieke aard – dus onrechtmatig is zou er in dezen op neer komen dat staking door ambtenaren en trendvolgers slechts bij hoge uitzondering geoorloofd zou zijn. Die consequentie is onaanvaardbaar", zo stelde Mr. C. baron van Harinxma thoe Slooten.
Mr. Harinxma vond het niet opportuun om er in een kort geding vanuit te gaan dat actievormen ontoelaatbaar zijn en behoren te worden verboden. Zeker niet als de wetgever heeft verzuimd om regels vast te stellen voor collectieve acties.

In de radio-uitzending Hier en Nu van de NCRV maakte CNV-voorzitter H. van der Meulen de FNV-bond ABVA/KABO het verwijt zich te hard op te stellen en daardoor een oplossing van de problemen voor ambtenaren, trendvolgers en uitkeringsgerechtigden tegen te werken.
Van der Meulen verdedigde de christelijke ambtenarenbond CFO, die volgens hem op een heel andere lijn zat dan de ABVA/KABO en tegen stakingsacties was.
Na een vergadering in Utrecht van de Industriebond CNV zei de voorzitter van deze bond, S. Weidenaar, dat de leden van zijn bond de acties van de ambtenaren ,,spuugzat" zijn. Weidenaar sprak van een ,,gespannen sfeer".

,,De mensen vinden de acties van ambtenaren, trendvolgers er. uitkeringsgerechtigden een onbegrijpelijke zaak", aldus Weidenaar. ,,De leden in de marktsector zijn van mening dat hen al jaren de doem van werkloosheid boven het hoofd hangt. Zij moeten achter elkaar inleveren en volgens hen zijn nu de ambtenaren aan de beurt. Door stakingen van ambtenaren zullen de bedrijven uiteindelijk het slachtoffer worden. Dan zijn niet de ambtenaren maar zij de dupe van de acties".

Het ministerie van binnenlandse zaken maakte bekend, dat de overheid vitale delen van de openbare dienst draaiende moet houden. Lukt dat niet vanwege stiptheids- of stakingsacties, dan kan de overheid overwegen de rechter in kort geding te vragen de acties onrechtmatig te verklaren.
De ministers van justitie en van binnenlandse zaken hadden al een kort geding aangespannen tegen de politiebonden ACP en NPD om te voorkomen, dat de politie actie zou gaan ondernemen tegen de salariskorting.

Volgens de dagvaarding is de oproep tot actie van de bonden onrechtmatig, omdat daardoor de inzetbaarheid van het politiepersoneel in gevaar komt. Volgens een woordvoerder van de ACP luidt de kern van de dagvaarding dat de politie onder alle omstandigheden inzetbaar moet zijn. De acties verhinderen dit.
De politiebonden wilden met stiptheidsacties. het niet uitdelen van bekeuringen en het steunen van andere ambtenarenacties hun ongenoegen tonen over de regeringsplannen. In de draaiboeken worden stakingsacties niet voorzien, wel werkonderbrekingen.

De vereniging van hogere politie-ambtenaren heeft zich achter de acties van de politiebonden gesteld. De vereniging omvat 85% van de politie-officieren. Stakingen wijzen de officieren van de hand.

Na afloop van het kabinetsberaad reageerde premier Lubbers op de vraag, wat het antwoord van het kabinet zou zijn op de acties, die de ambtenarenbonden hadden aangekondigd voor de week, die begon op 7 nov. De minister-president zei: ,,De regering voelt zich niet verantwoordelijk voor de acties"; en: ,,De primaire verantwoordelijkheid voor de situatie, die dan ontstaat, ligt bij de mensen, die actie voeren".
Lubbers liet merken, dat de regering voorlopig een afwachtende houding zou aannemen t.a.v. de acties. Alleen als bepaalde grenzen overschreden zouden worden, zou de regering maatregelen nemen. Op de vraag, wat die tegenmaatregelen zouden zijn, wilde Lubbers niet ingaan.
Hij bevestigde, dat het kabinet op korte termijn een uitnodiging naar de Stichting van de Arbeid zou sturen voor nieuw centraal overleg over het sociale beleid voor 1984. De premier benadrukte, dat het kabinet in de Stichting geen wezenlijk ander beleid zou voorstellen, maar dat bijstelling op onderdelen wellicht mogelijk was.
Over de kans van slagen van het overleg in de Stichting wilde de premier niet speculeren. Het was echter niet de bedoeling via het overleg op centraal niveau de lopende onderhandelingen tussen minister Rietkerk en de ambtenarenbonden te passeren. Elk direkt verband tussen het mislukken van het overleg met de ambtenarenbonden en de besprekingen in de Stichting werd door Lubbers ontkend.
Daarom was het naar zijn oordeel ook niet nodig, dat het kabinet veel haast maakte met het opstellen van een brief aan de Stichting. In die brief zou in elk geval niet afgeweken worden van het laatste aanbod van het kabinet aan de ambtenaren en de uitkeringsgerechtigden om de korting per 1 jan. te verlagen van 3,5 naar **3%.**
FNV-voorzitter Kok deed in de avonduren een beroep op het kabinet snel weer om de tafel te gaan zitten met de sociale partners om een oplossing te zoeken voor de bestaande problemen. Maar het overleg moet dan wel zin hebben, meende hij.
Premier Lubbers noemde het in een reactie hierop .,dikke winst", dat Kok tot nieuw overleg opriep.

5 **nov.** In Bussum hield het CDA een partijraad, die werd geopend door partijvoorzitter Bukman:,. Ik heb voor de 550.000 vredesdemonstranten, die diep bezorgd over de bewapeningsspiraal een week geleden door Den Haag liepen, aanzienlijk meer respect dan voor de opgezweepte duizenden, die vinden, dat zij in hun recht staan, als ze het openbare leven in Nederland op vele punten lam gaan leggen, daarmee uitsluitend medeburgers duperend".
De TK-fractievoorzitter van het CDA, Bert de Vries, pleitte in de partijraad met klem voor meerjarige afspraken met de ambtenaren.
,,Het minste, dat de regering voor 1985 en 1986 zou kunnen aanbieden, is, dat ook in die jaren netto-inkomens van ambtenaren en uitkeringsgerechtigden niet door algemene kortingen zullen worden verlaagd. Die zekerheid zouden we de mensen zo mogelijk toch moeten laten behouden", aldus De Vries.
Premier Lubbers, die na De Vries sprak, ging niet op diens voorstel in. Tijdens het overleg tussen minister

Rietkerk en de ambtenarenbonden op 2 nov. was deze garantie ook al gevraagd en toen door Rietkerk afgewezen. Het TK-lid Linschoten (VVD) wees op dezelfde dag voor de radio het voorstel van De Vries direkt van de hand met het argument. dat het voor de overheid te duur zou zijn.
Lubbers hield in zijn toespraak onverkort vast aan het voorstel van het kabinet tot een algemene korting op de ambtenarensalarissen. Hij noemde het ,,onzin", dat daardoor sprake zou zijn van een ongelijkwaardige behandeling van ambtenaren en werknemers in het bedrijfsleven.
Hij gaf een aantal voorbeelden om duidelijk te maken dat naar zijn mening van het bedrijfsleven reeds grote offers gevraagd zijn en dat daarom een inkomensoffer van de ambtenaren voor het behoud van banen en versterking van de economie eveneens gevraagd mag worden.
Hij bracht hulde aan de CDA-fractie die heeft vastgehouden aan een gelijke behandeling van ambtenaren en mensen met een uitkering. De W D wilde het aanbod van het kabinet om de korting te verminderen lot 3% in plaats van 3½% alleen laten gelden voor de ambtenaren. De Vries merkte van zijn kant op dat dit ook wel eens genoteerd mag worden door mensen die zo klagen over het sociale gezicht van het CDA.

Als de vakbeweging bereid is een nieuw gesprek met de regering aan te gaan moet het volgens Lubbers wel om een echt gesprek gaan en moet het niet opnieuw afgebroken worden, omdat er acties op het afgesproken uur moeten beginnen. Hij zei dat de acties mede ontstaan zijn omdat er een voorstelling van zaken is gegeven die naar zijn mening niet correct is.
Voor die onjuiste informatie is de vakbeweging verantwoordelijk. aldus Lubbers, die eraan toevoegde dat volgens hem overleg zonder eerlijkheid en respect geen zin heeft.
Alle ambtenarenbonden hebben afwijzend gereageerd op het pleidooi van De Vries, fractieleider van het CDA in de Tweede Kamer. meerjarige afspraken met ambtenaren te maken met de garantie dat 1985 en 1986 de netto-inkomens niet door algemene kortingen omlaag zullen gasan.

Volgens ABVAIKABO betekent een netto-inkomensgarantie voor 1985 en 1986, dat ook in die jaren de koopkracht van de ambtenaren telkens met 3.5% daalt Dat wil deze bond juist voorkomen Daarom moet elk voorstel om de salarissen van de ambtenaren extra te korten met 3.5 of 3% van tafel
Wij willen een gelijke behandeling met de werknemers in het bedrijfsleven", aldus een woordvoerder van de ABVA/KABO Het kan de bond niets schelen of dat in 1986 wellicht be tekent dat f 50 of f 60 rnoet worden ingeleverd Het prmcipe van gelijke behandeling staat voorop.
„Wij zijn uit op gelijke behandeling, niet op 5 a 6 tientjes", verklaarde een woordvoerder van het Ambtenarencentrum.
De Christelijke federatie van overheidspersoneel reageerde in gelijke zijn. Het voorstel van De Vries is ,,geen werkelijke opening".
De CMHA (Centrale voor middelbare en hogere ambtenaren) vindt het ,.een uiterst vage suggestie", die niet leidt tot een gelijke behandeling van de ambtenaren en de werknemers in het bedrijfsleven. De CMHA wil De Vries meer duidelijkheid vragen.

Gestaakt werd er bij de streekvervoersbedrijven FRAM (Friesland) en GABO (Groningen).
Burgemeester G. Borrie van Eindhoven besloot. dat de voetbalwedstrijd PSV-Ajax kon doorgaan. ondanks de aankondiging van de politiebonden. dat zij voor de tijd van de wedstrijd een werkonderbreking zouden houden. De bonden hadden echter ook aangekondigd wel zorg te zullen dragen voor de openbare orde. veiligheid en hulpverlening.
Inderdaad verlieten alle politiemensen voor de aanvang van de wedstrijd het PSV-stadion, maar toen Ajax-supporters in het stadion vernielingen begingen en o.m. stoeltjes vanaf de tribune het veld opwierpen, keerde in ieder geval de ME op zijn schreden terug, herstelde de orde en bleef in het stadion aanwezig tot het einde van de wedstrijd.

6 nov. Voor de radio verklaarde de TK-fractievoorzitter van de W D . Nijpels, dat premier Lubbers bij het overleg met de ambtenaren minister Rietkerk niet langer voor de voeten moest lopen. Nijpels doelde hiermee op de ook voor Rietkerk onverwachte mededeling van Lubbers voor het NOS-Journaal van 1 nov., dat de regering de voorgenomen korting tot 3% wilde verlagen.
Nijpels zei, dat hij dit optreden van Lubbers merkwaardig had gevonden. ,.Je onderhandelt niet op deze wijze en het is bovendien niet verstandig om Rietkerk op deze manier voor de voeten te lopen".
Vice-voorzitter H. Pont van de ABVA/KABO maakte in het tv-programma Capitool duidelijk, dat er met zijn bond best te praten valt over inzet van de prijscompensatie in 1984 in ruil voor werkgelegenheid, echter op voorwaarde dat de extra-salariskorting van 3,5(of 3)% door het kabinet van tafel wordt gehaald. Zolang dat niet gebeurt, ziet Pont nog geen echte opening voor nieuwe onderhandelingen.

In navolging van de andere FNV-bonden is de ABVA/KABO bereid de prijscompensatie in 1984 in te zetten voor de doeleinden die zijn omschreven in het akkoord in de Stichting van de Arbeid van november 1982 rendementsherstel en behoud dan wel uitbreiding van werkgelegenheid
Volgens Pont levert de prijscompensatie voor 1984 geschat op 2,5%, voor de collectieve sector f 1.6 mrd op De ABVA KABO is voor arbeidstijdverkorting maar ziet weinig terechtkomen van de herbezetting van vrijkomende banen
Tenslotte meent Pont, dat minister Rietkerk (binnenlandse zaken) zou moeten inzien. dat bij het Stirhtingsakkoord veel meer ruimte zit dan hij kennelijk aanneemt .Wij hebben er geen moeite mee om het verminderen van het overheidstekort tc beschouwen als oei vorm van rendementstierstel aldus Pont

7 nov. De douane begon met stiptheidsacties bij de grensposten. in de havens en op Schiphol. Op de wegen naar en van de grenzen leidde dit tot grote opstoppingen. In de haven van Rotterdam was het beeld gevarieerd: bij sommige bedrijven was sprake van ernstige stagnatie door buitensporig strikte controles door de douane. of ze lagen geheel stil. Bij andere ondernemingen was weinig of niets te merken. Werkgevers in de haven klaagden, dat vrachtschepen, die normaal Rotterdam aandoen, al enige tijd uitweken naar Antwerpen of Noordduitse havens.
Tot 9 uur in de ochtend reden er geen treinen in de kop van Noord-Holland door een estafettestaking. In de ochtendspits liep de treinenloop in het honderd door stiptheidsacties bij zowel het NS-personeel als de douane.
Het streekvervoer in het Noorden van het land (Friesland en Drenthe) staakte gedeeltelijk. In Groningen (stad) werd de remise van het gemeentelijke busbedrijf tijdelijk geblokkeerd door ambtenaren van het electriciteitsbedrijf, waterleiding en brandweer.
Bij de PTT begonnen de aangekondigde stakingen bij een aantal expeditieknooppunten (Amsterdam. Rotterdam, Zwolle, Den Bosch en Groningen).
In Rotterdam begon een staking voor onbepaalde tijd bij de reinigingsdienst, die niet langer het huisvuil ophaalde. In Amsterdam werd bij de reiniging in de werkplaatsen gestaakt. Geen wagen werd meer gerepareerd en doordat het overige personeel een stiptheidsactie voerde en weigerde uit te rijden met een wagen met ook maar het geringste defect, stond een paar dagen later het hele wagenpark stil en werd ook in Amsterdam het huisvuil niet meer opgehaald.

Bij de afvalverwerking in Rijnmond (AVR) werd stipt gewerkt. Het personeel van het vuilverwerkingsbedrijf Gevudo in Dordrecht begon aan een staking van vijf dagen.
Personeel in gemeentehuizen in een aantal middelgrote gemeenten begon aan werkonderbrekingen
Het personeel van de Bijlmerbajes in

Amsterdam en van de gevangenis Schutterswei in Alkmaar kondigde acties af voor onbepaalde tijd. O.a. werd transport van gedetineerden naar rechtbanken onmogelijk gemaakt.
Politiemensen voerden strenge verkeerscontroles uit, die tot opstoppingen op verschillende wegen leidden.
ABVA/KABO maakte bekend, dat ambtenaren, die actie voeren op door deze FNV-bond aangewezen speerpunten., op hun stakingsuitkering van f 73 per dag een aanvulling konden krijgen van maximaal f 37 per dag.
Voor de rechtbank in Utrecht diende het korte geding, dat de staat had aangespannen tegen de politiebonden en waarin geëist werd, dat de politiebonden hun oproepen tot het voeren van acties, die de normale gang van zaken zouden verstoren. zouden intrekken.
Ook eisten de ministers van binnenlandse zaken en van justitie dat de acties onmiddellijk zouden worden stopgezet op straffe van een dwangsom van f 2,5 mln per overtreding.
Secretaris J. van der Vorm van de Algemene Nederlandse bond van groente- en fruitexporteurs verklaarde, dat de leden van zijn bond zich onevenredig benadeeld voelden door de acties van de douaniers. De exporteurs zullen, vooral als de acties langer gaan duren, grote financiële schade oplopen.
De gezamenlijke transportwerkgevers hebben premier Lubbers en minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat gewaarschuwd voor de gevolgen van de stiptheids- en stakingsacties. Gevolg zou kunnen zijn, dat schepen en vrachtwagens Nederland zullen mijden.
De Nederlandse organisatie van tijdschriftuitgevers kondigde aan namens haar leden in een kort geding voor de Haagse rechtbank te zullen eisen, dat de PTT-directie zou zorgen voor een onbelemmerde bezorging van tijdschriften.
De ABVAIKABO deelde mee met de acties bij de PTT niet de uitkeringsgerechtigden te willen benadelen. Stakende PTT-ers bij de expeditieknooppunten zouden girocheques, waarmee sociale uitkeringen worden betaald, wel ve erken. Hetzelfde zou gelden voor rouwkaarten.

8 nov. Baron van Harinxma thoe Slooten, de president van de Utrechtse rechtbank, deed uitspraak in het korte geding van de staat tegen de politiebonden. Hij bepaalde, dat de acties van de politie binnen zes uur moesten worden beëindigd.

De taak en de opdracht van de politie zijn volgens de president niet te vergeliiken met die



Amsterdammers gaven uiting aan hun opinie over de ambtenarenacties door bij het ABVA/KABO-kantoor aan de Stadhouderskade hun huisvuilzakken te deponeren

van gewone werknemers, omdat de uitoefening tot ,.volstrekt anderssoortige consequenties leiden".
De president noemde het onaanvaardbaar als de overheid niet op de politie kan rekenen om op te treden tegen bijvoorbeeld ..volstrekt ongeoorloofde acties van ambtenaren".
M. C. baron van Harinxma thoe Slooten meende dat grondrechten in ernstige mate worden aangetast als de politie niet optreedt tegen lichte vergrijpen en niet zorgt voor de ordehandhaving bij grote manifestaties. De acties van de politie kunnen dan tot gevolg hebben dat ,.sommige mensen misbruik maken van de situatie".
D president /as het eens met de stelling van de beide landsadvocaten dat de acties bij de politie met zich meebrengen dat beslissingen over hoe en waar de rechtsorde wordt gehandhaafd komen te liggen bij artiecomite's. waar ze niet horen te liggen

De politiebonden NPB en ACP besloten tegen de uitspraak in beroep te gaan. Zij vonden, dat beroep moest worden aangetekend uit een oogpunt van rechtsontwikkeling, ook al had het voor de aan de gang zijnde acties geen zin meer. omdat er veel tijd mee gemoeid was.
Minister Rietkerk deed via de commissarissen van de koningin een telex uitgaan naar alle burgemeesters, waarin hij de laatsten er aan herinnerde, dat zij een beroep op bijstand van het leger of de marechaussee kunnen doen, als ze niet kunnen beschikken over voldoende steun van de politie.
In Amsterdam reed tot 10 uur in de ochtend het openbaar vervoer niet. Van de IJ-ponten bleef alleen de Tol huispont achter het Centraal Station in gebruik. Het streekvervoer in Noord-Holland reed niet verder dan tot de grenzen van Amsterdam.
In Den Haag heeft het personeel van het Haagse openbaar vervoersbedrijf HTM een belangrijk verkeerscentrum in de stad – het Spui – geruime tijd geblokkeerd gehouden. Tientallen trams en bussen beletten automobilisten de doorgang. hetgeen irritaties veroorzaakte. Er dreigde een vechtpartij. toen een trampassagier een stapel pamfletten uit de handen van een chauffeur sloeg. De politie kon de ruzie sussen.
In Twente legde het streekvervoer voor 24 uur het werk neer. Ook de vestigingen Purmerend en Volendam van de Noord-Zuid-Hollandse Vervoermaatschappij legden het werk een etmaal neer.
In Twente staakte het personeel van de NS tot 9 uur in de ochtend. Honderd man van de lijnwerkplaats Leidschendam van de NS gingen in staking.
Meer dan zes uur vergaderde de Verbondsraad van het CNV om de naar buiten gekomen geschillen tussen de ambtenarenbonden en de „marktbonden" te bespreken. CNV-voorzitter Harm van der Meulen zei na afloop, dat de voorzitters van de verschillende bonden ,,het front weer hadden gesloten".
In een gezamenlijke verklaring werd gezegd, dat de keuze van de actiemiddelen op zich een keuze is van de organisaties afzonderlijk.

De ambtenarenbonden, verenigd in de CCOOP zullen weliswaar hun plannen voor stiptheids- en modelacties niet wijzigen, maar zij zullen .,de grootst mogelijke zorgvuldigheid" betrachten om schade voor het bedrijfsleven zo klein mogelijk te houden. ,,Er zal door acties natuurlijk altijd schade worden geleden, maar het gaat om de mate, het moet redelijk blijven." aldus Van der Meulen. De christelijke ambtenaren zullen niet meedoen aan stakingen, zoals de FNV-ambtenarenbond die voert en voorbereidt.
Volgens de CNV-voorzitter was niet voorzien dat de bonden zelfstandig in de publiciteit zouden treden. ,,Er was een afspraak dat we niet rollend over de straat zouden gaan. Die is enigszins geschonden. Maar dit soort incidenten zal niet meer voorkomen. Het CNV heeft in zijn geschiedenis wel ergere stormen meegemaakt en ook deze zullen we wel overleven." aldus Van der Meulen. Dat er een spreekverbod zou zijn ontkende hij.
In de gezamenlijke verklaring van de bonden wordt niet gesproken over de strijdpunten tussen de „marktbonden" en de ambtenaren, zoals die eerder werden geventileerd. Wel wordt een beroep gedaan op het kabinet om het overleg met de overheidsbonden zo snel mogelijk te hervatten.
Gewezen wordt op de opening die de CNV-ambtenarenbond voorstelde, namelijk de regeringsgarantie dat de ambtenaren, trendvolgers en uitkeringsgerechtigden ook in **1985** en **1986** niet slechter zouden worden behandeld dan de werknemers in de marktsector.
Overigens pleitte Van der Meulen voor een terugkeer naar het systeem dat uitkeringen worden gekoppeld aan de lonen in de marktsector, niet aan de ambtenarensalarissen. Hij zei te vrezen dat de uitkeringsgerechtigden nu tussen wal en schip zullen vallen en dat zal het CNV met alle kracht proberen te voorkomen.

Op Schiphol begonnen de gevolgen van de stiptheidsacties merkbaar te

worden en binnenkomende vracht gaat zich opstapelen .,De acties van de douaniers kunnen grote ge olgen krij gen voor het vrachtvervoer naar en via Schiphol. dat nu juist stijgt", za wordt gezegd.
Het actievoerende douanepersoneel in de Rotterdamse haven heeft sterk de indruk dat veel havenwerkgevers schepen met bestemming Rotterdam hebben laten uitwijken naar andere havens als Antwerpen. Bremen en Hamburg ,,Het is uitermate rustig in de haven", aldus een woordvoerder
Bij de grensovergangen van Venlo kwam het niet tot grote vertragingen Bij andere grensposten gelden wacht tijden van drie tot vier uur voor bin nenkomend verkeer en onder Breda had een chauffeur uit Bemmel elf uur nodig om met een lading Spaanse groente de grens te passeren.
In Amsterdam duurde het tot tien uur 's avonds voordat de straatverlichting aanging. In de ochtend waren er aanzienlijke problemen met het verkeer. doordat de Berlagebrug gedurende twee uur was opengezet.
In Zuidlaren sprak FNV-voorzitter Kok een bijeenkomst van leden toe. Hij zei o.m., dat de FNV van plan was m.i.v. de week, die begint op 14 nov., dagelijks in Den Haag te demonstreren tegen het regeringsbeleid. Bovendien zou een actiekaravaan door het land gaan trekken om met de hele FNV-top demonstratieve bijeenkomsten te houden.

Mede om de eenheid in zijn vakcentrale te ver beteren en te behouden wijst FNV voorzitter Wim Kok erop dat de acties niet alleen worden geloerd voor uitsluitend net overheidsperso neel maar ook voor de uitkeringsgerechtigden Die zullen zo veel mogelijk hij de acties worden betrokken ook in Den Haag en de spoorwe genbonden hebben daartoe al medewerking toegezegd
In zijn toespraak zei Kok begrip te hebben voor de irritatie die er Lij het publiek aan hel ont staan is, maar het overheidspersoneel voert de acties to: nu toe op verantwoorde wijze en ge zondheid en veiligheid van de burgers worden niet aangetast ', zei hij
Heftig haalde hij uit naai de werkgevers die volgens hem nu krokodillentranen storten" Hij noemde ze de architecten van dit kabinet die zich zouden behoren in te spannen om de vakbeweging en de regering weer dichter tot el kaar te brengen Zij zijn het die het kabinet op jagen Zij willen de beuk in de uitkeringen be schuldigde hij
Kiik vroeg zich af of de regering gezien de enorme vraagstukken en belangen die op het spel staan , niet bezig is zich door een nonchalante en hooghartige houding te vervreemden van het huidige maatschappijgebeuren Daarmee snijdt ze ook in haar eigen vlees '

9 nov. De chauffeurs van de busmaatschappij NZH in het westelijke deel van de kop van Noord-Holland begonnen aan een staking van twee dagen De chauffeurs van Centraal Nederland begonnen aan een staking. die i e m 11 nov zou duren
Rij de grensovergang van Nieuweschans begonnen vrachtwagenchauffeurs hun eigen stiptheidsactie door het opwerpen van een blokkade Een enorme file was het gevolg, met wachttijden van vier uur en langer. Ook het personenvervoer is even lamgelegd Het aanbod van vrachtverkeer bij Europa's grootste doorlaatpost Berghautoweg is 20% lager dan normaal.
Het illegale storten van huisvuil neemt toe. wat vooral zichtbaar is in een aantal gemeenten in het Rijnmondgebied waar stiptheidsacties worden geroerd bij de Afvalverwerking Rijnmond. Het Rotterdamse gemeentebestuur beraadt zich over stappen bij AVR, om dat Esso Chemie en Akzo Zoutchemie hebben gedreigd met een schadeclaim De bedrijven betrekken via AVR gedistilleerd water, van vitaal be lang in het produktieproces
De actiegroep ,.Rotterdams initiatief tot breed verzet" ging over tot een eigen vuilstorting een vrachtauto vol vuilniszakken voor het huis van premier Lubbers in Rotterdam Kralingen Overigens vervuilen de steden zicht- en ruikbaar
De Rotterdamse actiegroep verenigt iiitkeringsgerechtigden, studenten en ambtenaren en hun actie signaleert een nieuw aspect in het patroon deelneming door particulieren Zestig tot tachtig bejaarden en invaliden bezetten enige tijd het Amsterdamse Nassauplein als protest tegen korting op hun uitkering Het is een druk verkeerspunt in Amsterdam
In Tilburg demonstreerden ruim 700 uitkeringstrekkers voor het stadhuis en in Alkmaar bezetten ongeveer honder ,,uitkeringsgerechtigden en andere armoedzaaiers" het gebouw van de gemeentelijke sociale dienst
Andere acties

- De 28 bibliotheken in Amsterdam waren voor het grootste deel gesloten

- Het personeel van de Amsterdamse gemeen tesecretarie kwam in een demonstratieve vergadering bijeen Daar zijn stemmen opgegaan om het werk neer te leggen In Finsterwolde staakte het gemeentepersoneel op de ambte naar van de burgelijke stand na

- Gevangenen willen per kort geding van de ABVAXABO bereiken dat zij post krijgen De tijdschriftuitgevers eisen dat ook omdat zij hun bladen niet kunnen versturen

- De storingen aan telefoon en andere telecommunicatie-apparatuur in Noord-Holland worden niet verholpen door een staking bij het PTT-hoofdmagazijn in Haarlem,

Na een vergadering van het Verbond van Nederlandse ondernemingen VNO zei de voorzitter van deze organisatie. mr C van Veen. dat de problemen, die zijn ontstaan over een gelijkmatiger verdeling van de inkomensoffers, heel goed in de Stichting van de Arbeid opgelost konden worden

Hij verklaarde dan ook al op voorhand bereid te zijn in te gaan op de uitnodiging van de voorzitter van de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV). Kok, om het overleg op centraal niveau te heropenen Van Veen ziet mogelijkheden om er uit te komen, mits er overlegd wordt op een realistische basis waarbij de financiële randvoorwaarden die het kabinet stelt in acht worden genomen
Hij verklaarde ook bereid te zyn medewerking te geven aan een pakketvergelijking tussen de inkomens van ambtenaren en werknemers in



In de ochtend van 9 nov hielden Amsterdamse gemeenteambtenaren de Berlagebrug enkele uren open, hetgeen grote verkeersproblemen veroorzaakte

de particuliere sector. Daar dit onderzoek, dat thans wordt uitgevoerd door de commissie-Weitenberg (onder-directeur van het Centraal Planbureau) veel tijd kan vergen, bepleitte Van Veen een interim-oplossing die bruikbaar zou kunnen zijn voor de twee jaren na 1984.
Hij kon niet aangeven hoe zo'n oplossing er uit zou moeten zien, maar meende dat aan de hand van het al verzamelde materiaal een vergelijking kan worden gemaakt die bij het overleg gebruikt kan worden.

De algemene ledenvergadering van het Ambtenarencentrum deed een dringend beroep op minister Rietkerk om het overleg over de arbeidsvoorwaarden te hervatten.

10 nov. Uit drie van de vier ambtenarenbonden waren geluiden te vernemen, die wezen op bereidheid om tot een oplossing te komen.

De secretaris van de bond voor middelbaar en hoger personeel CMHA, G. van Dalen, zei, dat het kabinet bereid was te praten over voldoende en aanvaardbare garanties voor de gelijkwaardige behandeling van werknemers bij de overheid en werknemers in het particuliere bedrijfsleven in 1985 en 1986. ,,Designalen van het kabinet zijn te zien als een opening uit de huidige impasse, waarin de centrales van overheidspersoneel en het kabinet verkeren", aldus Van Dalen.

Voorzitter De Jong van de christelijke ambtenarenbond CCOOP en voorzitter Roefs van het Ambtenarencentrum zeiden met Van Dalen van de CMHA de korting van **3%** op de salarissen van ambtenaren en trendvolgers te accepteren in 1984 als het kabinet serieuze voorstellen zal doen.

Van Dalen zei dat ,,zijn leden bereid zijn door de zure appel – de salariskorting van 3% in 1984 – heen te bijten". Dat geldt eveneens voor de leden van de christelijke CCOOP en de leden van het Ambtenarencentrum." Voorwaarde blijft de gelijke behandeling in de jaren 1985 en 1986 en die serieuze signalen heb ik van het kabinet ontvangen", aldus Van Dalen.
De CMHA noemde het positief dat nu ook het Ambtenarencentrum bereid is het overleg met minister Rietkerk te hervatten.
Secretaris Van Dalen van de CMHA zei de laatste dagen ,,veelvuldig contact te hebben gehad met het kabinet". ,,De CMHA is bezorgd over de toenemende grimmigheid van de acties," aldus Van Dalen. De ambtenarenbond, die onverkort de activiteiten van het Nationaal actiecomité steunt, meent dat de acties op diverse plaatsen in het land een te drastisch karakter hebben gekregen.

De FNV-ambtenarenbond zei in een reactie dat het kabinet op deze manier pogingen doet de centrales van overheidspersoneel uit elkaar te spelen. ,,Het enige dat wij zullen accepteren is een brief waarin staat dat de korting van 3,5% van tafel is en dat het kabinet het overheidspersoneel in 1984, 1985 en 1986 gelijkwaardig zal behandelen"

AZIË (ZUID)

PAKISTAN

INTERNE ONTWIKKELINGEN

In aansluiting op de gebeurtenissen die vermeld werden in de aflevering d.d. 11 november deden zich in Pakistan o.m. de volgende ontwikkelingen voor.

Soennieten tegen sjiieten.
Studentenonlusten in Karachi

Van 21-23 febr. vonden in Karachi botsingen tussen soennieten, sjiieten en de politie plaats n.a.v. een conflict over een stuk grond op soennitisch gebied dat aan sjiieten was toegewezen voor de bouw van een moskee. De soennieten verzetten zich hiertegen en eisten bovendien de uitwijzing van de Iraanse consul-generaal Aga Mohammed Ali Sadeghi Niarki, omdat hij zich in de interne aangelegenheden van Pakistan zou hebben gemengd door op de bouw van de sjiïtische moskee aan te dringen. De gemoederen werden verder verhit door de arrestatie van 12 Iraanse studenten die verantwoordelijk zouden zijn voor vier bomaanslagen in de nacht van 19 op 20 febr. op Franse vestigingen in Karachi (als vergelding voor de Franse steun aan Irak). Op 20 febr. waren soennieten en sjiieten volgens de regering overeengekomen dat op het omstreden stuk grond een apotheek zou worden gebouwd.
Maar een soennieten-bijeenkomst op 21 febr. liep uit de hand. Een aantal soennieten stak een bank en een bus in brand, terwijl een politiepost zou zijn bedreigd. De politie maakte gebruik van traangas en voerde charges met de wapenstok uit. Er volgden straatgevechten tussen ca. 10.000 soennieten die openbare gebouwen aanvielen en de politie die toen ook het vuur op de menigte opende. Er was sprake van één dode en vijf gewonden en zeker 70 personen werden gearresteerd. De soennitische leider, Zarwali Khan, riep voor 22 febr. een algemene staking uit.
Aan die stakingsoproep zou volgens de autoriteiten geen gehoor zijn gegeven, waarna soennieten die op 22 febr. probeerden af te dwingen door winkels, kantoren en kiosken in brand te steken. De politie opende het vuur op een soennitische menigte de probeerde een sjiïtische moskee en een politiepost te bestormen. Daarbij vielen vijf doden en het aantal arrestaties liep op tot 120.
In de nacht van 22 op 23 febr. werd voor het westelijke deel van Karachi een avondklok ingesteld. De volgende dag werd het leger ingezet en werden alle onderwijsinstellingen tot nader order gesloten.
Maar in de twee uur dat het uitgaansverbod op 23 febr. was opgeschort braken opnieuw onlusten uit met aanvallen van soennieten op politie en sjiieten. Een jongen overleed, nadat de politie van traangas gebruik had gemaakt. aldus The Times (24-2).
Na drie dagen van rellen keerde de rust terug. Een commissie van onderzoek werd ingesteld.

Eerder hadden zich al de volgende gewelddadige incidenten tussen soennieten en sjiieten in Pakistan voorgedaan:

1) Op 9 okt. 1981 werden vier sjiieten gedood en **23** gewond in een moskee in Bagah (Sind) bij botsingen met gewapende soennieten. Er werden 19 arrestaties verricht.
2) Op 8 nov. 1981 werden elkaar bestrijdende soennieten en sjiieten in Karachi door de politie met traangas uiteengedreven. Er werden 84 gewonden gemeld.
3) Op 9 nov. raakten soennieten in Karachi die een sjiïtisch religieus centrum wilden aanvallen slaags met veiligheidstroepen, waardoor 11 personen gewond raakten.
4) Op 23 april 1982 vonden in Kashrnore (ten noorden van Karachi) onlusten plaats waarbij een sjiitische moskee zou zijn overvallen en diverse huizen en winkels werden geplunderd.
5) Op 9 aug. 1982 voerden soennieten in Chitral (ten noorden van Peshawar) een aanval uit op een terrein van een sjiitische ismaëlitische secte, waarbij volgens officiele bronnen zeven doden vielen maar volgens plaatselijke berichten meer dan 60. De soennitische actie volgde op berichten over een aanval op een soennitische moskee in een naburig dorp door leden van de sjiïtische secte.

Op 14 maart werden twee universiteiten in Karachi voor onbepaalde tijd gesloten om, aldus de autoriteiten, een eind te maken aan de onwettige activiteiten van de studentenbeweging Jamiat-i-Taluba, onderdeel van de rechtse politieke partij Jamaat-i-Islami,

Reeds in januari hadden studenten van deze beweging aan de hogeschool van Karachi een agitatiecampagne gestart om de vrijlating te bereiken van vier studenten die in het najaar van 1982 op beschuldiging van moord op een linkse student waren gearresteerd. Op 10 maart begonnen JT-studenten een nieuwe reeks demonstraties die tot verscheidene botsingen met de politie leidde. Sindsdien waren 61 studenten gearresteerd.

Op 18 maart braken in Karachi nieuwe botsingen tussen soennieten en sjiieten uit. De rellen ontstonden toen een groep soennieten een sjiitische moskee in de wijk Liaquatabad belaagde en er vanuit de moskee werd geschoten waardoor drie doden vielen. Op 19 maart werd voor diverse wijken een avondklok ingesteld en op 20 maart werden eenheden van het leger ingezet om een einde te maken aan de onlusten waarbij huizen en winkels werden geplunderd en in brand gestoken.

Er waren toen volgens niet-officiële gegevens 9 mensen gedood en meer dan 150 gewond. Bovendien waren enkele honderden arrestaties verricht.
Op 12 april laaiden de rellen in Karachi opnieuw op. Tientallen auto's, winkels en huizen werden door soennieten in brand gestoken in de wijk Liaquatabad, nadat een soennitische Jongen was doodgestoken. De regering stuurde militaire versterkingen, toen de politie er niet in slaagde de orde te nerstelien. Ook waren twee sjiitische moskeeën weer het doelwit van gewelddadige acties. Volgens sjiitische bronnen waren sinds de incidenten van maart al 30.000 sjiieten uit Liaquatabad naar andere wijken van Karachi verhuisd. Er werden nu 60 arrestaties gemeld.
Op 15 april trad de politie op tegen een sjiitische protestmars in Karachi; zij arresteerde 232 mensen, die door een militair tribunaal tot lijfstraffen werden veroordeeld. Nog dezelfde dag werden 84 van hen door cipiers in de centrale gevangenis van Karachi gegeseld wegens deelname aan religieus geweld. Op 18 april werden nog eens 132 ,,modem-militanten" gegeseld.
The Times (14-6) meldde dat meer dan 300 in Karachi gedetineerde religieuze militanten door de militaire autoriteiten waren vrijgeiaten.

Op 23 juni werd in de pers te Islamabad bericht dat bij gewapende botsingen tussen sjiieten en soennieten sinds 20 juni in het gebied van Parachinar (nabij de grens met Afghanistan in Noord-Pakistan) 34 mensen waren gedood en 64 zwaar gewond.

Politieke oppositie en politieke gevangenen

Wegens het houden van een politieke bijeenkomst op 13 februari werden de volgende dag vier leiders van de MRD (Beweging voor het Herstel van de Democratie) in Lahore gearresteerd.
Op 26 febr. 'snachts werden drie MRD-leiders in hun huizen te Peshawar op last van de provinciale regering van de North-West Frontier Province (NWFP) gearresteerd: generaal Nasirullah Babar (een voormalige provinciegouverneur van de PPP), majoor Aftab Ahmad Sherpao (voorzitter van de afdeling NWFP van de PPP) en Mohammed Bilour (secretaris-generaal van de afdeling NWFP van de NDP). Kort daarop werden nog drie MRD-leiders in deze provincie gearresteerd, o.w. de provinciale voorzitter van de NDP, Abdul Khaliq Kham. Allen zouden openbare bijeenkomsten toespreken ter ondersteuning van de MRD-eis tot vrijlating van alle politieke gevangenen.
Op 20 maart meldde het Pakistaanse persbureau *PPI* dat de secretaris-generaal van de PPP Sardar Farooq Leghari, in zijn woning in het Multan-district (Pendsjaab) was gearresteerd wegens het organiseren van een openbare bijeenkomst en het houden van toespraken gericht tegen het regime van president Zia

Op 4 april vond in Larkana (Sind) een protestbijeenkomst van 10 000 a 15 000 mensen plaats n a v de 4de verjaardag van de terechtstcllirig van Z A Bhoetto Ex-generaal Tikka Khan, de vroegere stafchef van de strijdkrachten voerde i p L Benazir Bhoetto het woord Hij verweet het militaire regime onder president Zia uit persoonlijke heerzucht de politieke verhoudingen niet te willen veranderen De menigte verlangde een terugkeer naar de democratie en het houden van vrije verkiezingen

Op 15 mei publiceerde de Pakistaanse organisatie voor mensenrechten in Lahore een lijst met de namen van negen politieke gevangenen die sinds de staatsgreep van 1977 ,,in de gevangenis door marteling tijdens ondervraging" zouden zijn omgekomen. Voorts maakte de vice-voorzitter van de organisatie, Begum Mehnaz Rafi (van de Tehrik-i-Istiqlal). een lijst openbaar met de namen van 375 politieke gevangenen die in 22 verschillende strafinrichtingen in Pakistan zouden zijn gedetineerd. De meeste van hen waren studenten en vakbondsleden.

Op 5 juli werden 10 oppositieleiders en tientallen activisten gearresteerd in de grote steden waar de MRD een ,,dag van rouw" had georganiseerd t.g.v. de 6de verjaardag van het militaire regime. In de voorgaande nacht waren ook reeds diverse MRD-leiders gearresteerd of onder huisarrest geplaatst (bijv. generaal Tikka Khan in Rawalpindi).

Hoewel de autoriteiten verklaarden dat de ,,dag van rouw" een ,.totale mislukking" was geworden, werd toch van enkele protesten melding gemaakt.

In Karachi moest de politie in actie komen om 200 betogers te verspreiden die zich hadden verzameld voor de woning van MRD-voorzitter Sardar Sherbaz Mazari, die twee dagen tevoren huisarrest had gekregen, In Lahore kwamen advocaten en ex-politici bijeen om afschaffing van de staat van beleg en onmiddellijke verkiezingen te eisen Ongeveer 600 mensen namen deel aan een verboden bijeenkomst – alle politieke activiteit is in Pakistan verboden – in het centrum van Peshawar. In Rawalpindi ten slotte betoogde de liberale veteraan Malik Ghulam Gilani in zijn eentje voor de woning van president Zia.

Toen werd aangekondigd dat de president op 14 aug., Pakistans Nationale Dag, de grote lijnen zou schetsen van zijn ontwerp voor een islamitisch regime zonder politieke partijen De oppositie van haar kant kondigde voor die dag de start van een campagne van burgerlijke ongehoorzaamheld aan
Inmiddels werkten drie commissies voorstellen voor president Zia uit Een commissie uit de Federale Adviesraad (Majlis-i Shuia) deelde volgens *The Times* (15-7) die week mee dat zij haar taak had voltooid Zij had o a aanbevolen dat de grondwet van 1973 zou worden gehandhaafd, maar met amendementen die de rol van de president t o v de premier zouden versterken Daarnaast moesten nog aanbevelingen worden uitgebracht door de Raad van Islamitische Ideologie en door het kabinet Na een debat van zes dagen keurde de Federale Adviesraad het meerderheidsrapport van haar commissie op 30 juli met vier stemmen tegen goed.
Om de door de oppositie beraamde campagne van burgerlijke ongehoorzaamheid op 14 aug. te verhinderen werden op 10 en 11 aug. meer dan 100 leiders en leden van de MRD gearresteerd in de NWFP en Pendsjaab. Onder hen waren volgens de *Financial* Times (12-8) Maulana Fazlur Rahman (leider van de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan), Syed Nunir Shah (waarnemend voorzitter van de Tehrik-i-Istiqlal), Nasirullah Babar en Aftab Sherpao. Inmiddels had president Zia besloten zijn voor 14 aug. aangekondigde rede twee dagen eerder uit te spreken.

Zia belooft *verkiezingen* vóór 23 *maart* 1985

Op 12 aug. zette president Zia zijn plannen uiteen in een bijna twee uur durende toespraak tot de Federale Adviesraad. Hij verklaarde dat de grondwet van 1973 in ere zou worden hersteld, maar dat deze zou worden geamendeerd om de president grotere bevoegdheden te geven. Deze zou een premier benoemen die door een meerderheid in de Nationale Vergadering zou moeten worden gesteund. De president zou bevoegd zijn de Nationale Vergadering te ontbinden en binnen 75 dagen nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Hij zou ook het recht hebben elke wet die hem niet aanstond voor heroverweging terug te sturen. Zia verzekerde dat er ,,geen nieuwe constitutioriele rol voor de strijdkrachten" was weggelegd. De president zou de opperbevelhebbers van de krijgsmachtonderdelen aanwijzen.
De president zei voorts dat de constitutionele veranderingen die hem voor ogen stonden, hem in staat zouden stellen Pakistan verder om te vormen tot een islamitische staat, maar hij be-

klemtoonde dat het land geen theocratie zou worden en dat er geen constitutionele rol zou zijn voor de Raad van Islamitische Ideologie. Wel benadrukte hij de noodzaak van een terugkeer naar de elementaire waarden van de islam ,,die 1400 jaar geleden werden vastgelegd en vandaag nog steeds gelden".

De president beloofde dat vóór 23 maart 1985 verkiezingen zouden worden gehouden voor provinciale parlementen, een Nationale Vergadering en een Senaat. De kandidaten voor die verkiezingen moesten ,,een moreel hoogstaand karakter hebben en niet alleen rijk zijn, wat in het verleden een criterium was", aldus Zia. Hij benadrukte ook nu weer dat de resultaten van de toegezegde verkiezingen ,,positief" zullen moeten zijn.

De staat van beleg zou worden opgeheven na de verkiezingen wanneer ,,de democratische procedure is gestart". De p esident gaf niet te kennen of (en welke) politieke partijen weer een actieve rol zouden mogen spelen. Tot slot merkte hij op de machtsoverdracht „vreedzaam en soepel" te willen laten verlopen.

Zia waarschuwde: ,,Erzijn mensen die zullen trachten deze (machtsoverdracht) te saboteren. Maar als zij pogen chaos te scheppen, zullen zij streng en hard worden aangepakt. De islam bemint niet degenen die chaos en onlusten veroorzaken."

Protestbetogingen *en* geweld

Op 14 aug. begon een door protestbetogingen gekenmerkte politieke agitatie tegen het militaire-bewind, maar dit verzet bleef vrijwel beperkt tot de zuidelijke provincie Sind.

Op 23 okt. maakte de regering bekend dat in de voorgaande tien weken meer dan 4.000 mensen waren gearresteerd, van wie 3.332 in de provincie Sind. Een deel van de arrestanten was inmiddels vrijgelaten, maar 2.527 zaten nog in de gevangenis (incl. 1.565 in Sind). Het aantal doden dat bij de vaak geweldadige betogingen viel bedroeg volgens de regering omstreeks 60, maar politieke activisten maakten melding van 100 tot 450 doden (*Financial* Times 27-10; *NZZ* 1-11). Meer dan 300 mensen werden tot geselstraffen veroordeeld.

Op 12 nov. waren volgens de regering 4.691 mensen gearresteerd in de voorgaande dertien weken, maar de MRD stelde het aantal gearresteerden op omstreeks 8.000.

In chronologische volgorde waren de voornaamste gebeurtenissen:

Op 14 aug betoogden in Karachi ca 20 000 mensen tegen het militaire regime bij het graf van Mohammed Ali Jinnah, de „vader" van Pakistan. Gevechten braken uit toen enkele pro-Zia demonstranten de menigte aanvielen. Daarop greep de politie in met traangas en de wapenstok. Meer dan 200 aanhangers van de MRD werden gearresteerd o.w. de waarnemend voorzitter Abid Zuberi en secretaris-generaal Khwaja Khairuddin.

Op 15 aug. vonden in diverse steden opnieuw demonstraties plaats waarbij een aantal oppositieleiders werd gearresteerd: in Karachi werden Ghulam Mustafa Jatoi, de PPP-voorzitter in de provincie Sind. en Maraj Mohammed Khan, leider van het National Liberation Front (Quami Mahaz Azadi), opgepakt toen zij daar het woord zouden voeren, het zelfde overkwam de voormalige stafchef generaal Tikka Khan in Rawalpindi. Die dag werd ook een bomaanslag gepleegd op het kantoor van een pro-Zia organisatie in het stadje Dadu (ca. 200 mijl ten noorden van Karachi).

Op 16 aug. werden bij een protestbetoging in Lahore, de hoofdstad van Pendsjaab, negen MRD-activisten aangehouden o.w. Farooq Leghari, de secretaris-generaal van de PPP. Nadat zeven MRD-leden waren gearresteerd braken in Dadu onlusten uit Een naar verluidt door studenten aangevoerde menigte viel gerechtsgebouwen, banken en andere regeringsinstellingen aan en bracht schade toe aan een passagierstrein en een aantal auto's. De menigte verspreidde zich pas toen de politie in de lucht schoot. In het stadje Nawabshah brak een gevangenisopstand uit; de politie opende het vuur waardoor een gevangerie werd gedood en tien andere werden gewond.

Op 17 aug. vielen enkele duizenden mensen in Dadu een station aan: pakhuizen werden gr. plunderd en drie gerechtsgebouwen werden in brand gestoken. Een politieman zou door eeii woedende menigte zijn gedood, terwijl volgens de oppositie vier mensen door veiligheidstroepen zouden zijn doodgeschoten. Diezelfde dag werden in Peshawar meer dan 30 politieke dissidenten gearresteerd o.w. Begum Nasim Wali Khan, de voorzitter van de MRD en de Natioiial Dernocratic Party (NDP).

Nadat op 17 aug. al legerversterkingen naar Dadu waren gestuurd, nam het leger op 18 aug. ook de controle over in de steden Moro (waar de vorige dag twee betogers waren omgekomen) en Kazi Ahmad. Volgens regeringsfunctionarissen waren in deze drie steden toen twee politiemannen en vier demonstranten gedood maar oppositiekringen raamden het aantal doden op minstens tien

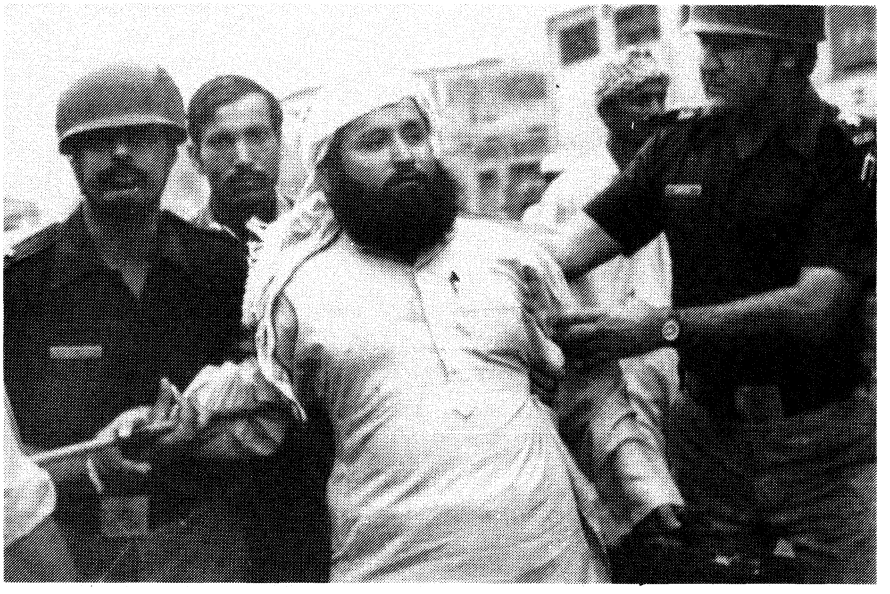
Die dag 118 aug.)werden in Peshawar nog meer NDP-leden aangehouden, o.w. secretaris-generaal Ghulam Ahmad Bilore. In Karachi liet de voorzitter van de Labourers' and Farmers' Party, Fatheyab Ali Khan, zich arresteren. In Naushahro Feroz (district Nawabshah) zouden vijf mensen door de politie zijn doodgeschoten toen een menigte een regeringsgebouw aanviel. Daarop werd door het leger ir. Naushahro Feroz gepatrouilleerd evenals in Larkana en Jacobabad. Eveneens op 18 aug. werd door een militair tribunaal in Lahore de voormalige minister Chaudri Mohammed Arshad, toen voorzitter van de Pakistan Democratic Party. veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar en een boete van 20.000 roepies.

Op 19 aug. werden in Sind de politiekorpsen op de luchthavens en de spoorwegpolitie in staat van alarm gebracht uit vrees voor vliegtuigkapingen of sabotagedaden tegen de spoorwegen. Tot de maatregel werd besloten nadat ontdekt was dat stukken rails rnet een lengte van ca. 450 m waren verdwenen. hls gevolg daarvan was een locomotief bij Ghotki ontspoord. Die dag sloot de niet tot de MRD behorende Pakistan National Party zich bij de protestcampagne aan. Daarentegen herhaalde Mian Tufail Mohammed. de leider van de Jamaat-i-Islami, zijn steun aan het militaire regime.

Op 21 aug. besprak het kabinet onder leiding vari president Zia ul-Haq negen uur lang de voortdurende onrust. Na afloop werd meegedeeld dat ,,de wet met harde hand zal worden toegepast tegen ordeverstoorders".

Op 22 aug. vonden de grootste protestbetogingen sinds het begin van de ongehoorzaamheidscampagne plaats. In Khaipur demonstreerde een menigte van ca. 50.000 mensen o.l.v. Pir Taqi Chah. Diverse gebouwen, waaronder de plaatselijke gevangenis, werden in brand gestoken. Uiteindelijk opende de politie het vuur op de menigte waardoor zeker twee mensen werden gedood. Ook in het naburige Ranipur liep een betoging van ca. 20.000 mensen op geweld uit, waarbij minstens één demonstrant door de politie werd doodgeschoten. In drie plaatsen ten oosten van Karachi – Badin, Matli en Behar – vond een algemene staking plaats. In Hyderabad staken betogers een bank en een benzinestation in brand uit protest tegen de arrestatie van drie studenten.

Op 23 aug. bracht president Zia zijn eerste bezoek aan Karachi sinds 12 aug.. hij richtte in het openbaar een oproep tot de patriotten zich te verenigingen om de plannen te verijdelen van kwaadwillige elementen die chaos en verwar



Op 18 aug werd Qari Sher Afzal, een leider van dt Jamiat i Ulema i Pakistan tijdens een MRD-betoging in Karachi gearresteerd



Betogers werpen stenen naar de politie in Chakiwarrah Karachi met op de achtergrond de rook van een traangasgranaat (23 aug.).

ring in het land willen stichten". Hij zei dat zijn regering „met de steun en de samenwerking van de volgelingen van de Islam de duivelse plannen zal verijdelen van hen die de wet in eigen hand nemen onder het voorwendsel de democratie te herstellen". Maar de protestbeweging duurde voort en die dag viel een menigte van ca. 30.000 mensen in Kandhkot bij Jacobabad vier banken, een politiebureau en het station aan. Een betoger werd dodelijk getroffen door geweervuur van de politie, aldus officiële bronnen. The Times (24-8) wees erop dat bij deze agitatie in Sind de leiding uiting van feodale landheren, landaristocratie en de erfelijke religieuze leiders (de pirs en de mirs).

In de nacht van 24 op 23 aug verspreidde de PPP in Karachi een ongetekende, maar aan Nusrat Bhoetto toegeschreven verklaring waar in het onmiddellijke aftreden van president Zia ul-Haq, de vrijlating van alle politieke gevangenen, het houden van vrije verkiezingen binnen drie maanden en het annuleren van „valse aanklachten" tegen gearresteerde personen werd geëist. Tevens werden de bewoners van de provincie Pendsjaab, de niet tot de MRD behorende politieke partijen en alle ambtenaren opgeroepen zich bij de campagne van burgerlijke ongehoorzaamheid aan te sluiten.
Op 24 aug. gingen honderden advocaten in staking uit protest tegen de bestraffing van betogers door militaire tribunalen.
Op 25 aug. vielen drie doden (o.w. een politieman) in het stadje Mirokhan bij een treffen tussen politie en betogers.
Op 28 aug. trokken ruim 10.000 betogers naar het graf van Z. A. Bhoetto in Naudero. De politie verspreidde de betogers met traangas en arresteerde vier leden van de familie Bhoetto, o.w. Mustaq Ali Bhoetto (de tweede neef van Z. A. Bhoetto) en zijn twee zonen.
AP (28-8) berichtte dat president Zia de leider van de Moslem Liga, Pir Mardan Pagara, voor een gesprek van ca 2 uur in Islamabad had ontvangen. Pagara was op 25 aug. naar Islamabad ontboden, aldus AP.
Eveneens op 28 aug. had president Zia een ontmoeting met leiders van de Jamaat-i-Islami, o.w. voorzitter Mian Tufail Mohammed.
Op 29 aug. verklaarde president Zia niet van plan te zijn „een collectieve bijeenkomst met politici te beleggen omdat dat de eenheid niet zal bevorderen". Wel wilde hij met verantwoordelijke en patriottische politieke leiders afzonderlijk overleggen, Het recente geweld was naai zijn zegge:: aangestoken door „gevestigde belangen en buitenlandse meesters".
Op 31 aug. werd de landbouwhogeschool van Tando Jam (bij Hyderabad) voor onbepaalde tijd gesloten, nadat enkele duizenden studenten de hoofdweg vijf uur lang hadden geblokkeerd. Diezelfde dag werden gevechten tussen betogers en politie iri Hala gemeld.
Op 1 sept. publiceerde de regering een rapport over de beoogde toekomstige islamitische staatsinstellingen. Volgens dit rapport moest de toekomstige president een praktiserende mannelijke moslem zijn die voldoende kennis van de islamitische leer bezit. Hij zou door de provinciale parlementen en de federale volksvertegenwoordiging worden gekozen, waarvan de leden eveneens uit praktiserende mannelijke moslems zouden moeten bestaan Voor de federale volks ertegeriwoordiging zou geen verkiezingscampagne mogen worden gevoerd en de verkiezingen zouden niet op partijbasis mogen plaatsvinden.
Die dag drong Mian Tufail Mohammed er bij oresident Zia op aan de voorgenomen datum van de machtsoverdracht aan een gekozen regering eën jaar te vervroegen tot maart 1984. Voorts verzocht hij de president het verbod op politieke activiteiten op te heffen.
Eveneens op 1 sept. dreef de politie in Karachi een protestdemonstratie uiteen. Daarbij werden enkele personen gearresteerd, o.w. Mir Ghaus Bux Bizenjo, de oud-gouverneur van Baloetsjistan en leider van de Pakistan National Party, die twee dagen eerder uit het ziekenhuis waar hij onder polititoezicht verbleef was ontkomen.

Op 3 sept. vonden bij bloedige botsingen tussen betogers en politie in Moro (ruim 300 km ten noorden van Karachi) zeker reven mensen de dood. o.w. vijf politiemarinen.
Op 5 sept. arresteerde de politie op liet vliegveld van Islamabad zeven PPP-leiders, die uit ballingschap vanuit Londen naar Pakistan waren teruggekeerd om een campagne voor het herstel van de democratie in Pendsjaab te leiden. Onder hen was de vroegere minister van gezondheid Moor Ahmad Mahi.
Op 6 sept. kwam een vooraanstaand lid van de Moslem Liga, Yusuf Lacewala, in de gevangenis van Karachi onder mysterieuze omstandigheden om het leven Hij was gearresteerd wegens deelname aan een anti-regeringsbetoging. Er werd volgens The Times (7-9) beweerd dat hij was overleden na zijn ie gernarteid.

President Zia, die op 8 sept begon aan een rondreis van vier dagen door de provincie Sind. suggrreerde die dag in Lahore, de hoofdstad van Pendsjaab. dat de algemene verkiezingen mogelijk eerder dar: In maart 1985 konden worden gehouden, maar hij noemde geen nieuwe datum
Eveneens op 8 sept. zouden bij de gemeente raadsverkiezingen in Kot Mengal (Baloetsjistan) zeven mensen zijn gedood.
's Avonds braken voor tiet eerst ernstige botsingen uit tussen betogers eri politie in Lahore, toen een menigte stenen begon te gooien naar twee banken. De politie nam honderden exeinplaren van de PPP-oproep in beslag.
Op 10 sept. viel president Zia een vijandige ontvangst in Dadu ten deel Eerst werd de landing var. zijn helikopter belet, Later werd de auto's van de presidentiële stoet met stenen bekogeld
Op 11 sept. werden in Lahore zeker 12 vrouwelijke activisten gearresteerd om een door hei; geplande demoristratie te verijdelen
Op 12 sept. trokken ca. 5.000 betogers naar het politiebureau van Khaipur Nathan Shah om de vrijlating te eisen van tien eerder die dag gearresteerde mensen. Toen de betogers aanstalten maakten om het politiebureau te bestormen opende de politie het vuur waardoor zeker 15 mensen werden gedood. Diezelfde dag werd op het vliegveld van Karachi bij zijn aankomst uit Parijs de oppositieleider Zafar Chatta gearresteerd.
Uit protest tegen de gebeurtenissen in Khairpur Nathan Shah werden op 13 sept. in ca. 15 steden in Sind acties georganiseerd.
Op 14 sept. werden vanuit 24 steden in Sind protestacties gemeld Zo werd bij Nawabshah in centraal Sind de Khyber mail express onder vuur genomen. Ook op 15 sept. werd in die buurt een overval op een trein gepleegd,
Op 17 sept werden meer dan 1.000 mensen. die i.v.m. de protestacties waren gearresteerd. t.g.v het islamitische offerfeest Eid-al-Adha vrijgelaten.

Lokale verkzerzngen zn *Pendsjaab* en *Sind door* opposztze geboycot

Nadat de lokale verkiezingen in de provincies Baloetsjistan en NWFP vreedzaam waren verlopen, volgden dergelijke verkiezingen in Pensjaab (28 sept.) en Sind (29 sept. in de steden en 2 okt. op het platteland). Tevoren riep de MRD op tot een boycot van de verkiezingen in Pendsjaab en Sind en



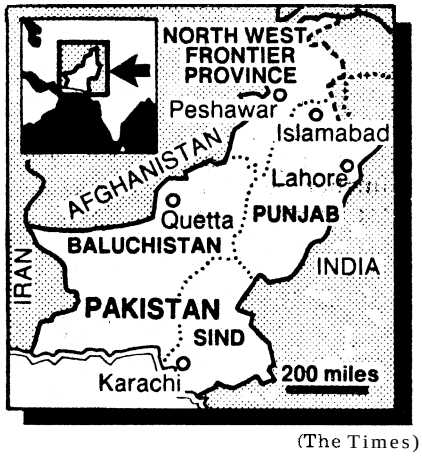
Mir Ghaus Bux Bizenjo wordt na zijn arrestatie op 1 sept. afgevoerd in een politie-auto.

het houden van een algemene staking. Op 26 sept. werd de voorzitter van de National Awami Party, Abdul Wali Khan (zoon van Khan Abdul Ghaffar Khan), direct na zijn aankomst uit Londen op het vliegveld van Islamabad gearresteerd. Toen ook werd de arrestatie van meer dan 300 oppositiefiguren in Sind gemeld. Voorts werd bericht dat de Pir van Pagaro, de leider van de rechterfactie van de Moslem Liga. zijn aanhangers had opgeroepen zich ter beschikking van de autoriteiten in Sind te stellen om de orde in deze provincie te helpen handhaven. Daarentegen betuigde Shah Ahmed Noorani, de leider van de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan, op 26 sept. zijn steun aan de stakingsoproep en de boycot van de lokale verkiezingen.
De verkiezingen iri Pendsjaab verliepen vreedzaam. Ondanks de boycotoproepen van de MRD nam een aantal voormalige politici eraan deel. Slechts in sommige stedelijke gebieden werd een lage opkomst gemeld, maar in het algemeen werden de verkiezingen als een succes voor de regering beschouwd.

De eerste verkiezingsdag in Sind (29 sept.) ging met geweld gepaard. Bij een treffen tussen demonstranten en veiligheidstroepen in Sakrand (bij Nawabshah) kwamen volgens de politie 17 burgers en een militair om het leven; de oppositie meldde 37 doden. De opkomst bij de stembus was laag en aan de stakingsoproep zou veel gehoor zijn gegeven.
Ook de tweede verkiezingsdag (2 okt.) werd gekenmerkt door een wijdverbreide boycot, een treffen tussen veiligheidstroepen en burgers met 5 doden, enkele bomaanslagen en brandstichting in minstens vijf stembureaus.
Op 3 okt. gaf de MRD in Karachi een verklaring uit: ,,Het is eerder de plicht van het leger en de ambtenarij het land en het volk te beschermen dan te veranderen in een instrument om het bewind van één individu te verlengen. Steun het volk en verzet u tegen de fanatieke generaal (Zia ul-Haq) en zijn collega's." Volgens oppositie-zeglieden zouden de protesten, die tot dan toe tegen symbolen van regeringsgezag waren gericht, in de toekomst economische doelen kunnen treffen om de druk op de president om af te treden en vrije verkiezingen te houden te vergroten. ,,Mogelijk komen er minder protesten, maar met zwaardere munitie", aldus een PPP-woordvoerder.
Bij een urenlange schotenwisseling in het dorp Mirpur Bhutto (ten noorden van Larkana) werden op 4 okt. zeker 10 mensen (8 demonstranten en 2 militairen) gedood, toen militairen poogden een protestmars naar Naudero te verhinderen.
Op 6 okt. hielden ca. 2.000 advocaten en evenveel andere demonstranten een protestmars door de straten van Lahore, de hoofdstad van Pendsjaab, van het gebouw van liet hooggerechtshof, naar het hoofdkwartier van de staat van beleg. De advocaten hielden in het gebouw van het hooggerechtshof een landelijke conventie welke in een resolutie ,,alle politieke partijen van Pakistan" opriep ,,de huidige strijd tegen de staat van beleg te versterken en die te verspreiden naar alle delen van het land". Tevens eiste de conventie verkiezingen op 25 december, de geboortedag van Mohammed Ali Jinnah, en wel op basis van de grondwet van 1973 zonder beperking van het aantal deelnemende partijen. Een andere eis betrof de vrijlating van alle politieke gevangenen. Volgens een woordvoerder van de balie van Lahore (*AP* 9-10) werden 86 advocaten, die aan de protestmars hadden deelgenomen, gearresteerd.
Op 7 okt. deed zich in Quetta (Baloetsjistan) een vuurgevecht voor tussen enkele duizenden betogers en de politie, waardoor minstens drie doden vielen.

Overleg *Zia-JUP*. Verdere protesten

Op 10 okt. had president Zia ul-Haq een officieel onderhoud met een vijf leden tellende delegatie van de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan (JUP) onder leiding van Maulana Shah Ahmed Noorani. De JUP had de laatste tijd een onafhankelijke positie ingenomen, maar leek de meeste MRD-eisen te steunen. In een op de volgende dag uitgegeven regeringsverklaring werd het 3½ uur durende onderhoud als ,,broederlijk" omschreven. Medegedeeld werd dat Zia's plannen i.z. het herstel van de democratie waren besproken en dat de president van plan



(The Times)

was binnenkort ook vertegenwoordigers van diverse andere partijen te ontmoeten om aan het verlangen van de oppositie m.b.t. een dialoog met de regering te voldoen. Maulana Noorani zei op 11 okt. tijdens een persconferentie dat president Zia hem had gezegd dat hij van plan was te gaan praten met leiders van drie gematigde partijen van de MRD. Maar Maulana Noorani concludeerde: ,,Hij zal naar iedereen luisteren en hij zal doen wat he— past. (...) Hij probeert tijd te winnen, maar het volk zal hem geen tijd geven."
Volgens The Times (14-10) had president Zia de dag tevoren tegenover Pakistaanse hoofdredacteuren verklaard dat hij bereid was de datum van de algemene verkiezingen met een jaar te vervroegen ais de politieke omstandigheden gunstig waren. De minister van voorlichting, Raja Zafarul Haq, opperde de mogelijkheid dat de parlementsverkiezingen in sept. of okt. 1984 zouden plaatsvinden.
Aan een periode van betrekkelijke rust kwam op 19 okt. een einde, toen bij een gewapend treffen tussen politie en dorpelingen in Lakhkot Jatoi (Sind) volgens het blad *Muslim* 12 mensen werden gedood. Dezelfde dag startten de advocaten in de voornaamste steden van Pakistan een campagne tegen het regime; in Karachi werd de voorzitter van de plaatselijk balie met 10 andere advocaten gearresteerd.
Op 20 okt. deelde de woordvoerder van de Pakistan National Party in Karachi mee dat het leger de vorige dag in Sind met steun van gewapende helikopters een operatie tegen twaalf plaatsen had uitgevoerd, waarbij 22 mensen waren gedood en enkele honderden waren gearresteerd. Volgens officiële mededelingen was er sprake van een operatie van politie en paramilitaire eenheden voor het opsporen van ,,gezochte misdadigers", waarbij één gewapende burger zou zijn gedood.
Op 26 okt. liep een demonstratie van ca. 10.000 vakbondsleden, hoofdzakelijk spoorwegpersoneel, in Lahore uit op gewelddadige botsingen met de politie.
In het weekend van 30 okt. besloot het centrale actiecomité van de MRD de protestbeweging nieuw leven in te blazen door op te roepen tot een ,,week van solidariteitscampagne" (5-12 nov.) met als climax een nieuwe protestronde op 12 november.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

TURKS-CYPRUS ONAFHANKELIJK VERKLAARD

Op 15 november heeft het Turks-Cypriotische parlement 's morgens vroeg eenzijdig de onafhankelijke Turkse ,,republiek Noord-Cyprus" uitgeroepen. Het parlement had dit besluit, zo meldde de *NZZ* (16-11), eenstemmig genomen.
Het eiland Cyprus was na de door de Griekse militaire junta gesteunde coup tegen president Makarios en de daarop volgende invasie van de Turkse troepen in 1974 in een Grieks deel en een Turks deel uiteengevallen. Op 13 febr. 1975 was in het door de Turken bezette noordelijk deel van Cyprus eenzijdig de autonome Turkse federale staat van Cyprus geproclameerd met Rauf Denktash als president (de Turken hielden 36,5% van Cyprus bezet met 18% van de bevolking). Het uiteindelijk doel van de Turks-Cyprioten was toen ,,zich te verenigen met de Grieks-Cypriotische gemeenschap binnen de structuur van een geografisch gefundeerde biregionale federatie". De Turkse federale staat van Cyprus werd echter alleen maar erkend door Turkije. De regering van de republiek (Grieks)-Cyprus met als president Spyros Kyprianou werd internationaal gezien als de enige wettelijke vertegenwoordiging van het eiland.
In de resolutie, waarin de onafhankelijke republiek Noord-Cyprus werd uitgeroepen, stond dat de ,,tweevolkeren van het eiland voorbestemd zijn om naast elkaar te leven".
,,Wij kunnen en moeten een vreedzame, rechtvaardige en duurzame oplossing vinden voor al onze geschillen, via onderhandelingen en op basis van een gelijkwaardige positie." De afkondiging van de onafhankelijke republiek Noord-Cyprus moest de vorming van een Cypriotische federatie vergemakkelijken. De resolutie stelde verder duidelijk dat de nieuwe staat ,,zich nooit bij een andere staat zal aansluiten". De bestaande verdragen zouden worden gerespecteerd en de ,,goede diensten" van de Verenigde Naties moesten gewoon doorgaan.

Voorgeschiedenis

Rauf Denktash had al sinds mei 1983 met het uitroepen van een onafhankelijk Noord-Cyprus gedreigd, nadat hij een VN-resolutie als sterk pro-Grieks had verworpen.
Op 13 mei was tijdens de 37ste zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties Cyprus-resolutie 371 253 aangenomen waarin onmiddellijke terugtrekking werd geëist van alle buitenlandse (Turkse-red.)troepen die op Cyprus waren gelegerd. De resolutie, die na vier dagen debat werd aangenomen, was een initiatief van de niet-gebonden landen. Om het debat was gevraagd door de Grieks-Cypriotische regering in Nicosia,
De betreffende resolutie was aangenomen met 103 tegen vijf stemmen bij 20 onthoudingen. Tegen waren Turkije. Pakistan. Somalië. Bangladesh en Maleisië. Nederland en de VS behoorden tot de landen die zich van stemming onthielden.
In de resolutie werd tevens VN-secretaris-generaal Perez de Cuellar geprezen om zijn bereidverkiaring zich persoonlijk met het probleem Cyprus bezig te houden. Hem werd gevraagd elk initiatief te nemen dat hij nodig achtte. De uitspraak van de Algemene Vergadering van de VN dat alle buitenlandse troepen van Cyprus moesten worden teruggetrokken noemde Turkije op 14 mei ,,onevenwichtig en partijdig". Volgens een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Ankara gaf de aangenomen resolutie ,,een onjuiste voorstelling van zaken, bevat zij tegenstrijdigheden en onjuiste waarde-oordelen, opent zij de weg voor de Grieks-Cypriotische regering om aan betekenisvolle onderhandelingen te ontkomen en maakt zij de oplossing moeilijker".
Volgens Ankara moesten de Turkse troepen op Cyprus blijven ter bescherming van de Turkse minderheid die politieke gelijkberechtiging eiste.
Naar het oordeel van de Turks-Cyprioten verstoorde de VN-resolutie het tot dusver bestaande delicate evenwicht tussen de beide gemeenschappen, omdat zij de Grieks-Cypriotische regering als de enige rechtmatige regering van het eiland scheen te erkennen.
Denktash stelde een referendum onder de Turks-Cyprioten voor als een eerste stap naar een onafhankelijk Turks-Cyprus. De intercommunautaire besprekingen die sinds 15 juni 1979 waren hervat tussen vertegenwoordigers van de twee gemeenschappen in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van de VN (pag. 64612-1981) en die op 31 mei zouden worden voortgezet, werden vervolgens door Turks-Cyprus geboycot.
Op 17 juni 1983 nam het Turks-Cypriotische parlement met 33 tegen zeven stemmen een resolutie aan waarin



De Turks-Cypriotische leider Rauf Denktash.

het ,,recht op zelfbeschikking van het Turks-Cypriotische volksdeel" werd geproclameerd.
Volgens de NZZ (25-6) was dit besluit een eerste stap in de richting van de onafhankelijkheid en zou een referendum begin juli de volgende stap zijn.
Op 4 juli had Denktash in Genève een anderhalf uur durende ontmoeting met VN-secretaris-generaal Perez de Cuellar. Hierbij werd gesproken over een mogelijke hervatting van de intercommunautaire besprekingen.
Volgens Denktash stond de houding van de Grieks-Cyprioten de hervatting van de gesprekken tussen de beide gemeenschappen in de weg. De Turks-Cypriotisch leider vond dat uit de akkoorden die hij in 1977 met Makarios en in 1979 met Kyprianou had bereikt (646/1-1981) naar voren kwam dat beide volksdelen gelijke rechten hadden. Het was de plicht van de VN, zo stelde Denktash, te streven naar de vorming van de bizonale Cypriotische staat.
De Grieks-Cyprioten voelden meer voor een federatie, die niet bizonaal was in de betekenis van een losse verbinding tussen de twee gemeenschappen. maar die wezenlijke garanties inhield voor een Cypriotische eenheidsstaat.
Op 8 aug. overhandigde de speciale vertegenwoordiger van Perez de Cuellar, Hugo Gobbi, aan de (Grieks-)Cypriotische minister van buitenlandse zaken, Nikos Rolandis, een ,,memorandum" dat tot doel had te onderzoeken wat voor mogelijkheden er waren om de kwestie Cyprus op te lossen. Op 9 augustus werd het memorandum aan Denktash overhandigd.
Perez de Cuellar had een aantal ,,aanwijzingen" opgesteld nadat de Veiligheidsraad van de VN hem op 15 juni in een resolutie had gevraagd ,,zijn missie van goede diensten" op Cyprus voort te zetten.

Op grond van de door de secretaris-generaal van de VN opgestelde ,,aanwijzingen" moesten beide partijen vervolgens voor 15 september laten weten of zij bereid waren de intercommunautaire besprekingen voort te zetten. De ,,aanwijzingen" betroffen vooral de opbouw van de wetgevende en uitvoerende macht alsmede de verdeling van het territorium. Er bestonden, zo meldde de NZZ (27-8), twee modellen, waarvan het eerste er als volgt uit zag:
Bij een opdeling van het eiland in de verhouding 77% voor de ,,zuidelijke provincie" (Grieks-Cyprus) en 23% (dat was op dat moment 36,5%) voor de ,,noordelijke provincie" (Turks-Cyprus) zou de verhouding in de landsregering volgens de formule 60% (voor het zuiden) en 40% (voor het noorden) zijn. De gekozen leider van de ,,zuidelijke provincie" werd de president en de gekozen leider van de ,,noordelijke provincie" vice-president.
Het Lagerhuis zou worden samengesteld op grond van het aantal inwoners in het noordelijk en zuidelijk deel van Cyprus. Voor het Hogerhuis zouden beide provincies een gelijk aantal afgevaardigden leveren.
Het tweede model: bij een opdeling van het eiland in de verhouding 70% (voor het zuiden) en 30% (voor het noorden) zouden beide gemeenschappen zowel in de landsregering als het Lagerhuis in diezelfde verhouding vertegenwoordigd zijn en de gekozen leiders van beide provincies zouden afwisselend president en premier zijn. In het Hogerhuis zouden beide provincies evenveel vertegenwoordigers leveren.

De Cypriotische president Kyprianou reageerde zeer gereserveerd op de ,,aanwijzingen" van de VN-secretaris-generaal, al verklaarde hij dat ,,onze houding ten aanzien van het initiatief positief is".
De Turks-Cypriotische leider Denktash wees. zo meldde de Volkskrant (6-10), op 1 oktober in New York tegenover Perez de Cuellar diens ,,aanwijzingen" af.

HISTORISCH OVERZICHT VAN CYPRUS

1570-'71 Na de Turkse verovering beginnen de Turken zich op Cyprus te vestigen.
1878 Groot-Brittannie bezet het Turkse Cyprus.
1914 Officiele annexatie door Groot-Brittannie.
1923 Turkije erkent de Britse annexatie bij het Verdrag van Lausanne.
1925 Cyprus krijgt de status van Britse kroonkolonie.
1950 Rij een niet-officiële door de orthodoxe kerk gehouden stemming spreekt 95.7% zich uit voor aansluiting bij Griekenland.
1955 Begin van de opstand.
1956 Aartsbisschop Makarios wordt gedeporteerd. Algemene staking.
1959 Turkije en Griekenland bereiken in Zurich overeenstemming over en onafhankelijke republiek Cyprus.
1960 De onafhankelijkheid wordt geproclameerd Makarios wordt president
1963 De burgeroorlog breekt uit.
1967 Nieuwe crisis. Twee Turks-Cypriotische dorpen worden verwoest. Succesvolle internationale bemiddelingspogingen. Generaal Grivas wordt uit Cyprus teruggeroepen.
1968 Makarios wordt herkozen. Begin van grondwets-onderhandelingen tussen Klerides en Denktash.
1973 Denktash wordt bevelhebber van het Turkse deel.
1974 De nationale garde pleegt een coup tegen Makarios die erin slaagt het eiland te ontvluchten. Turkse invasietroepen landen op de noordkust en bezetten het noorden en noord-oosten van het eiland. De Geneefse conferentie over Cyprus levert geen resultaat op. De status quo blijft gehandhaafd en tal van Grieks-Cyprioten worden verdreven.
1975 Proclamatie van een .,Turks-Cypriotische confederatie".
1976 Glavkos Klerides trekt zich als onderhandelaar terug. Rauf Denktash wordt president van de Turkse deelstaat op Cyprus. Grieks-Cypriotische parlementsverkiezingen. Meerderheid voor de „Makarios-partijen".
1977 Aartsbisschop Makarios overlijdt (2 augustus). Spyros Kyprianou wordt tot nieuwe president benoemd.
1978 VN-resolutie eist terugtrekking van Turkse troepen. Regeringscrises in de Turks-Cypriotische confederatie.
1979 Vruchteloze besprekingen over eenwording onder auspicien van de Verenigde Naties.
1979 Hervatting van de ,,intercommunale" voorbereidende besprekingen.
1983 Turks-Cyprus proclameert onafhankelijkheid.

(NRC/H'blad, 15-11-1983)

Op 11 oktober verklaarde Denktash in Straatsburg dat er waarschijnlijk voor 6 november (de datum van de Turkse parlementsverkiezingen) een onafhankelijke Turks-Cypriotische staat zou worden uitgeroepen. ,,Alsik mijn parlement en mijn regering meekrijg, dan is daarover geen twijfel mogelijk."
Op 19 oktober zei een woordvoerder van het Turkse ministerie van buitenlandse zaken dat Turkije tegen een eenzijdig uitroepen van een onafhankelijke Turks-Cypriotische staat was. Turkije steunde het idee van de topconferentie van Turks- en Grieks-Cypriotische leiders op het eiland.
Op 15 november riep het Turks-Cypriotische parlement eenzijdig de onafhankelijke ,,republiek Noord-Cyprus" uit.

Reacties op de onafhankelijkheidsverklaring

Het uitroepen van de ,,republiek Noord-Cyprus" – negen dagen na de verkiezingen in Turkije – kwam volgens een Turkse regeringszegsman in Ankara geheel onverwacht en diezelfde morgen hield de Turkse president Kenan Evren spoedoverleg met militaire leiders en politici. Later in de middag was de Turkse Nationale Veiligheidsraad – de generaals die in 1980 de macht aan zich trokken – de eerste

om de ,,Republiek Noord-Cyprus" officieel te erkennen.
De Turkse minister van buitenlandse zaken Turkmen zei op een persconferentie dat het beter was geweest als de kwestie-Cyprus door middel van overleg was geregeld. Maar hij voegde daaraan toe dat men de Turks-Cyprioten niet verantwoordelijk kon stellen voor het feit dat al negen jaar slepende onderhandelingen niets hadden opgeleverd.
Ook voor de (Grieks-)Cypriotische regering in Nicosia kwam de afkondiging volgens een officiële woordvoerder als ,.een volledige verrassing". De regering kwam onder leiding van president Kyprianou in spoedzitting bijéén, kondigde de noodtoestand af en vroeg om een spoedzitting van de Veiligheidsraad. Kyprianou nam tevens contact op met de Griekse regering.
Daarnaast had de Cypriotische president die morgen telefonisch contact met premier Margaret Thatcher van Engeland, dat naast Griekenland en Turkije sinds 1960 garantieland was voor de onafhankeiijkheid en ondeelbaarheid van Cyprus. Later op de dag veroordeelde Londen de stap van Denktash en verklaarde het Britse ministerie van buitenlandse zaken dat de regering in Londen alleen de wettige regering van Cyprus onder president Spyros Kyprianou erkende.
Nadat Griekenland zijn minister van buitenlandse zaken en defensie, Christodoulos Veniamin, die op bezoek was in Joego-Slavië had teruggeroepen, werd na een spoedberaad in Athene bekend gemaakt dat de Griekse regering alle landen die lid waren van de EG en NAVO had gevraagd de stap van Denktash krachtig te veroordelen en diplomatieke protesten in te dienen bij Ankara. Verder hadden alle Griekse ambassadeurs over de hele wereld opdracht gekregen van de landen waar ze geaccrediteerd waren hetzelfde gedaan te krijgen.

Premier Papandreou verklaarde dat het illegaal uitroepen van de ,,staat" van Denktash en de onmiddellijke erkenning ervan door de Turkse regering een flagrante schending vormden van alle verdragen en VN-resoluties en dat hiermee de vrede in het toch al gevoelige zuidoostelijke Middellandse zeegebied ernstig in gevaar werd gebracht. De Griekse premier stelde Ankara verantwoordelijk omdat ,,de stap van Denktash het resultaat is van de Turkse bezetting van Noord-Cyprus". Hij bezwoor dat regering en volk van Griekenland geen nieuwe voldongen feiten zouden aanvaarden en op dat moment hun ,,vrienden en vijanden tellen".

Meer dan 100.000 mensen demonstreerden 's avonds in het centrum van Athene tegen het uitroepen van de onafhankelijke Turks-Cypriotische staat en ook in Nicosia werd gedemonstreerd.
De Amerikaanse regering riep op 15 november alle landen in de wereld op de nieuwe staat op Cyprus niet te erkennen, maar drukte tegelijkertijd de partijen in deze kwestie op het hart rustig te blijven.
Ook de Nederlandse regering liet in een verklaring weten dat niet aan erkenning van de Republiek Noord-Cyprus werd gedacht.
Het Russische persbureau *Tass* pleitte op 16 november voor een internationale conferentie over Cyprus.
Verder veroordeelde ook de Europese Gemeenschap. waarvan Griekenland op dit ogenblik voorzitter is, de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van het Turkse deel van Cyprus. De EG meende dat de maatregel ,,een ernstige situatie creëert in de regio.
De tien EG-landen noemden de onafhankelijkheidsverklaring strijdig met de resoluties van de Verenigde Naties en ,,steunen de onafhankelijkheid, soevereiniteit, territoriale integriteit en eenheid van de republiek Cyprus". De EG-landen beschouwden ,,de regering van president Kyprianou als de enige wettige regering van het eiland".
De NAVO van haar kant sprak op 16 november wel haar verontrusting uit over de crisis in Cyprus, maar weigerde bij voorbaat zich bij een eventueel conflict op het eiland te laten betrekken. Griekenland had gevraagd om veroordeling van de onafhankelijkheidsverklaring. Athene stelde de kwestie aan de orde tijdens het gebruikelijke beraad van de permanente vertegenwoordigers van de NAVO-landen in Brussel. Maar Turkije protesteerde tegen behandeling van de kwestie Cyprus en kreeg daarbij de steun van de andere lidstaten. NAVO-secretaris-generaal Luns herinnerde eraan dat de NAVO slechts eenstemmig beslissingen kon nemen en dat zoiets in dit geval ,.enkele problemen opleverde" (Turkije is ook lid van de NAVO). Bovendien was de NAVO er volgens Luns niet om conflicten tussen bondgenoten op te lossen, maar om zich te verweren ,,tegen een gemeenschappelijke vijand".

Op 17 november riepen de officiële regering van Cyprus en de Griekse regering alle landen op de nieuwe republiek op Cyprus niet te erkennen.
Diezelfde dag zei president Kyprianou na afloop van zijn gesprek met de Engelse premier Thatcher dat een boycott niet ter sprake was gekomen. Kyprianou wilde een internationale economische boycott tegen Turkije en de nieuwe republiek op Cyprus.
Die dag was ook de Turkse minister van buitenlandse zaken, Ilter Türkmen voor overleg over de kwestie-Cyprus naar Londen gevlogen. Dat betekende dat de regering in Ankara gehoor had gegeven aan een eerdere Britse oproep de kwestie te bespreken.
In Londen verklaarde Turkmen, tijdens een persconferentie dat de onafhankelijkheidsverklaring van de Turks-Cyprioten nooit meer herroepen zou worden.
Op 18 november kwam de speciale gezant voor het Midden-Oosten van de Amerikaanse president Reagan, Donald Rumsfeld, in Ankara aan voor besprekingen over de kwestie-Cyprus. De Verenigde Staten hadden eerder de Turks-Cyprioten opgeroepen hun beslissing ongedaan te maken en ,,ongenoegen" uitgesproken over het Turkse falen deze zaak tegen te houden.

Spoeddebat Veiligheidsraad

Nadat de (Grieks-)Cypriotische minister van buitenlandse zaken, Georgius Iakovou, op 15 november naar New York was vertrokken om een spoedzitting van de Veiligheidsraad bijeen te laten roepen, begaven ook de Turks-Cypriotische leider Denktash (via Ankara en Londen) en de (Grieks-)Cypriotische president Denktash (via Athene en Londen) zich op 16 november naar New York waar het debat op 17 november begon.
Voor zijn vertrek zei Denktash: ,,Wij zullen onze rechten verdedigen en er naar streven dat een juiste resolutie wordt aangenomen." Denktash zei dat de regering van Bangladesh kenbaar had gemaakt de nieuwe staat te zullen erkennen en dat Pakistan en Jordanië hadden gemeld dat zij een gelijke behandeling van de Turks-Cyprioten door de Verenigde Naties eisten. (Diezelfde dag werd bericht dat Bangladesh de Republiek Noord-Cyprus had erkend waarna Athene onmiddelijk de banden met Dacca verbood, maar later zei een woordvoerder van de regering van Bangladesh niets te weten over de erkenning door zijn land van de nieuwe republiek.)

Op 17 november verklaarde Denktash tijdens het spoeddebat van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties in New York zich bereid te onderhandelen over een federatieve staatsvorm voor Cyprus. Turkije had zich inmiddels ook voorstander van dit idee getoond.
Denktash zei: ,,Wij hebben Cyprus

niet verdeeld, maar verdedigen zijn dualisme en nodigen de Grieken uit dit dualistische karakter (van Cyprus) te erkennen." Hij voegde daar aan toe dat de onafhankelijkheidsverklaring van het Turkse deel van het eiland echter geen onderhandelingen over een federatieve staatsvorm uitsloot.
„Er moet een staat zijn waarin de twee gemeenschappen op het eiland partners zijn, en niet een staat waarin de Turkse bevolkingsgroep slechts de rechten van een minderheid heeft", aldus Denktash in de Veiligheidsraad.
De Turkse vertegenwoordiger Kirca verdedigde de onafhankelijkheidsverklaring in de Raad met de stelling dat de Grieks-Cypriotische regering in 1963 onwettig was geworden door de Turks-Cyprioten van hun rechten te beroven.
Denktash stelde voor een overgangsbestuur in te stellen in het gebied van Varosha, ten zuiden van Famagousta. onder auspiciën van de VN. en het internationale vliegveld van Nicosia weer open te stellen. Verder stelde hij onbeperkte hervestiging van Grieks-Cyprioten in het genoemde gebied in het vooruitzicht.

Op 18 november deed de Veiligheidsraad een beroep op de Turks-Cypriotische autoriteiten hun onafhankelijkheidsverklaring in te trekken en noemde de verklaring ongeldig.
Een daartoe strekkende Britse resolutie werd door de Raad met 13 stemmen aangenomen. Pakistan stemde tegen en Jordanië onthield zich van stemming.
De Raad riep in een resolutie verder alle landen op geen enkele Cypriotische staat te erkennen dan alleen de republiek Cyprus. waarvan het leiderschap in handen was van de Grieks-Cypriotische meerderheid.
Tijdens het debat sprak alleen Pakistan sympathie uit voor de Turks-Cypriotische onafhankelijkheidsverklaring. Jordanië, het enige andere islamitische land in de Raad, steunde de afscheiding niet, maar sprak wel bezorgdheid uit over de ontwikkelingen van de afgelopen jaren op Cyprus.
De Nederlandse VN-vertegenwoordiger, mr. Max van der Stoel, zei in de Veiligheidsraad de Turks-Cypriotische onafhankelijkheidsverklaring te betreuren. Van der Stoel, zei dat Nederland het besluit verwierp dat in strijd was met verscheidene VN-resoluties.
De Nederlandse VN-vertegenwoordiger betoogde dat directe onderhandelingen tussen de betrokken partijen de enige mogelijkheid vormden voor het bereiken van een vreedzame oplossing.
In een resolutie werd VN-secretarisgeneraal Perez de Cuellar verzocht zijn goede diensten voort te zetten om zo snel mogelijk vooruitgang te boeken op weg naar een rechtvaardige en duurzame oplossing op Cyprus.
Op 19 november deelde een woordvoerder van het Turkse ministerie van buitenlandse zaken mee dat Turkije ondanks de uitspraak van de Veiligheidsraad niet op zijn besluit zou terugkomen de Turkse republiek Noord-Cyprus te erkennen.
Volgens The Guardian (19-11) waren Griekenland en de Grieks-Cyprioten teleurgesteld over de uitspraak van de Veiligheidsraad: omdat zij hadden gehoopt op een sterke veroordeling van Turkije en op sancties die Ankara er toe moesten bewegen druk op de Turks-Cyprioten uit te oefenen.
De Turks-Cypriotische leider Denktash had op 18 november gezegd dat hij de resolutie naast zich neer zou leggen als die werd aangenomen.
Op 19 november maakte Denktash bekend dat hij een brief aan president Reagan zou schrijven om de zaak van de Turks-Cypriotische onafhankelijkheid te bepleiten.
De Cypriotische president Kyprianou zou op 21 november de Amerikaanse president ontmoeten.
Op 21 november protesteerden in het Grieks-Cypriotische stadsdeel van Nicosia, de hoofdstad van Cyprus, meer dan 100.000 van de 500.000 Grieks-Cyprioten op het eiland tegen de onafhankelijkheidsverklaring; zij eisten terugdraaiing van de maatregel. Aan de andere kant van de ,,groene lijn" demonstreerden volgens de Turks-Cypriotische radio ,,tienduizenden" van de 120.000 Turks-Cyprioten. Deze demonstratie was met name gericht tegen de uitspraak van de Veiligheidsraad.

Ontwikkelingen binnen de Turks-Cypriotische regering sinds juni 1981

Na de presidents- en parlementsverkiezingen van 28 juni 1981 (pag. 643/1-1981) werd Nejat Konuk, die van 1976-1978 premier van een regering bestaande uit leden van de Partij van Nationale Eenheid (NUP) was geweest maar in 1979 had meegeholpen de Democratische Volkspartij (DPP) op te richten. gekozen tot voorzitter van de nieuwe wetgevende vergadering.
Op 4 aug. 1981 werd het volgende kabinet bestaande uit leden van de Partij van Nationale Eenheid goedgekeurd:

Premier – Mustafa Çagatay; binnenlandse zaken. buitenlandse zaken en defensie – Kenan Atakol: economische zaken en financien– Salih Cosar*; landbouw, natuurlijke hulpbronnen en cooperaties – Nazif Borman"; onderwijs en cultuur - Hakki Atun; handel, industrie en energie – Esber Serakinci*: huisvesting en rehabilitatie – Ozel Tahsin: gezondheid, sociale verzekeringen en arbeid – Irsen Küçük; openbare werken. verbindingen en huisvesting Mehmet Bayram*.

* nieuw

Op 11 aug. 1981 presenteerde de nieuwe regering haar regeerprogramma aan de wetgevende vergadering. Op 11 september diende de Communale Bevrijdingspartij (CLP) een motie van wantrouwen in die met 19 tegen 17 stemmen werd goedgekeurd (tot degenen die zich van stemming onthielden behoorden twee leden van de NUP).
Omdat de motie evenwel geen steun had gekregen van de absolute meerderheid van de wetgevende vergadering (i.e. 21 stemmen) werd zij als niet aangenomen beschouwd.
Nadat de Communale Bevrijdingspartij. de Republikeinse Turkse Partij (RTP) en de Democratische Volkspartij (DPP) op 7 dec. 1981 in het parlement een motie van wantrouwen tegen de regering hadden ingediend, die met 21 tegen 17 stemmen werd aanvaard (de enige afgevaardigde van de Turkse Eenheidspartij TUP was afwezig), viel het kabinet.

Tijdens het debat dat leidde tot het indienen van de motie trad de voorzitter van de wetgevende vergadering Konuk af. Op 10 december nam hij tevens ontslag als leider van de DPP en als lid van het parlement en hoewel hij de dag daarna bekendmaakte dat hij toch leider van de DPP wilde blijven en ook lid van de wetgevende vergadering, maakte hij eind jan. 1982 bekend dat hij voortaan als een onafhankelijke afgevaardigde in het parlement zou zitten.
Op 15 maart 1982 vormde Çagatay een nieuwe regering die een coalitie was van de NUP, de DPP en de TUP. Het kabinet zag er als volgt uit:

Premier – Mustafa Çagatay, buitenlandse zaken en defensie – Kenan Atakol: industrie en cooperaties – Ismet Kotak*: landbouw. natuurlijke hulpbronnen en energie – Irsen Kuçuk: binnenlandse zaken en huisvesting – Esber Serakinci: economische zaken en financiën – Salih Kosar; handel en toerisme – Nazif Borman; onderwijs. cultuur. jeugdzaken en sport – Ahmet Atamsoy"; staat en sociale zaken – Ismail Tezer*; gezondheid en arbeid – Ozel Tahsin: openbare werken en verbindingen – Mehmet Bayram.

* nieuw

Van de drie nieuwe ministers waren Kotak en Atamsoy lid van de DPP (hoewel de laatste geen lid was van de wetgevende vergadering) en Tezer lid van de TUP. (*NRC/H'blad*, Volkskrant. Le Monde, NZZ, The Times, ***Fin.*** Times, The Guardian, KCA)

NEDERLAND

OVERLEG TUSSEN AMBTENARENBONDEN EN KABINET EN IN DE STICHTING VAN DE ARBEID HERVAT. AMBTENARENACTIES VOORTGEZET EN UITGEBREID

In aansluiting op hetgeen is gemeld op pag. 742/2 e.v. volgt hier een voortzetting van het verslag over de gebeurtenissen, die zich hebben voorgedaan in samenhang met het conflict tussen kabinet en ambtenarenbonden n.a.v. het kabinetsvoornemen dc salarissen van ambtenaren en trendvolgers en de sociale uitkeringen met 3% (eerste 3,5%) te verlagen.

10 nov. Minister De Koning en staatssecretaris De Graaf van sociale zaken en werkgelegenheid dienden bij de Tweede Kamer het wetsontwerp in. waarin de verlaging van de sociale uitkeringen en als gevolg daarvan ook van het minimumloon per 1 jan. 1984 met 3% wordt geregeld.
In het wetsontwerp wordt eveneens een verlaging met 3% van de pensioenuitkeringen, die de overheid verricht, en een bevriezing van de kinderbijslag geregeld.
De korting van 3% wordt per 1 juli 1984 voor de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen WAO en de werkloosheidsuitkeringen WW en WWV boven de minimumuitkering weer ongedaan gemaakt. M.i.v. die datum zullen de bovenminimale uitkeringen van WAO, WW en WWV worden verlaagd van 80% (WAO en WWV) en 75% (WWV) naar 70% van het laatst verdiende loon (met een maximum).

Die verlaging van de uitkeringspercentages is de eerste stap in de wijziging van het sociale zekerheidsstelsel die het kabinet wil doorvoeren. De Sociaal economische raad (SER) moet daarover nog advies uitbrengen (adviesaanvraag pag. 629/1 e.v.-1984). De korting met 3% per 1 januari komt boven de bevriezing van sociale uitkeringen en minimumloon op die datum.
Als sociale uitkeringen en minimuinloon de ontwikkeling van de lonen in het bedrijfsleven hadden gevolgd, zoals is vastgelegd in de wet aanpassingsmechanismen. hadden zij per 1 januari met 0,6% en per 1 juli nog eens met 0.6% moeten worden verhoogd. Deze verhogingen gaan niet door.
Het kabinet geeft in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp twee redenen om zowel de bevriezing als de korting van 3% toe te passen op het minimumloon. Omdat in de meeste bedrijfstakken de ionen volgend jaar niet stijgen zou een verhoging van het minimumloon het loongebouw verder ineendrukken De verlaging met 3% is nodig om het minimumloon gekoppeld te houden aan het netto sociaal minimum.
De in het wetsontwerp voorgestelde maatregelen leiden te zamen met de verlaging van de uitkeringspercentages per 1 juli trt een besparing volgend jaar van 3.1 mrd gulden. Door tussen. tijdse beleidswijzigingen is dat 285 mln gulden minder dan nog in de Miljoenennota was berekend.
Rekening houdend met inmiddels aangebrachte beleidswijzigingen zal iemand met een minimumloon of uitkering volgend jaar 2,8% koopkracht verliezen. Voor een modale WAO'er (gekoppeld aan een loon van rond 37.000 gulden bruto) is dat 5.8%, voor een maximum WAO'er 6.2%. voor een modale werkloze 6% en iemand met een maximum werkloosheidsuitkering gaat er 4.2% op achteruit.
Mensen met een minimum inkomen. die uitsluitend daarvan moeten rondkomen. krijgen volgend jaar opnieuw een uitkering ineens

De grootste vakcentrale, de FNV, reageerde boos op het indienen van hel wetsontwerp.

„Een klap in het gezicht van de sociale uitkeringstrekkers en de vakbonden" zei FNV-voorzitter Kok. ..Deze daad van het kabinet staat op gespannen voet met de mededeling van premier Lubbers dat er reëel overleg zou komen met de Stichting van de Arbeid".
Volgens Kok geeft het kabinet met de indiening van dit wetsontwerp te kennen dat het niet werkelijk met de bonden wil overlegen.
Kok verwijt het kabinet dat het. na het afbreken van de onderhandelingen op 18 oktober. geen enkele poging ondernomen heeft om met de vakcentrales en de ambtenarenbonden te overleggen over de vraag of er misschien nog andere mogelijkheden zijn dan het botweg inleveren van 3,5% (inmiddels verlaagd naar 3%) door ambtenaren en uitkeringsgerechtigden.

Het presidium van de Tweede Kamer besloot de TK-leden in de gelegenheid te stellen hun post te laten thuisbezorgen door militaire motorordonnansen. Het presidium kwam tot dit besluit, omdat de PTT in de stakingsacties geen uitzondering wilde maken voor de Tweede Kamer.

De kleine linkse partijen vonden het overdreven om het leger in te schakelen voor de Kamerpost En hoewel kamervoorzitter Dolman zich geirriteerd toonde over het ontbreken van enthousiaste bijval voor zijn idee, zag uiteindelijk de linkerzijde. de helft van de VVD-fractie en een deel van het CDA af van de steun van het leger voor de Kamer in deze benarde tijden. De vereniging van militair technisch en specialistisch beroepspersoneel was verbaasd over het initiatief van het Kamerpresidium. „Het is best mogelijk dat Dolman zijn eigen oorlog is begonnen. maar het presidium van de Tweede Kamer kan niet zo maar beschikken over militaire ordonnansen in de huidige omstandigheden", reageerde de voorzitter van de vereniging Twigt.

Er vonden 24-uursstakingen plaats bij de spoorwegen in Rotterdam (behalve op de lijn Hofplein-Den Haag) en in de regio's Oost-Brabant en Nijmegen en er was een werkonderbreking in het NS-rayon Deventer. Als gevolg hiervan werd het treinverkeer in grote delen van het land lamgelegd.
In Amsterdam reden trams, bussen en metro voor de tweede keer in een week niet uit voor 10 uur 's ochtends.
Bij de grensovergang Denekamp sloten boze chauffeurs de grens af uit protest tegen de stiptheidsacties van de douane. Pas om 6 uur in de ochtend van 11 nov. hieven zij deze blokkade op.
De tegenblokkade van de vrachtwagenchauffeurs, rond 300 man, bij Denekamp kreeg spontaan steun van collega's op de E-10 naar België. Die vormden ook een blokkade, waardoor kilometers lange files ontstonden. De blokkade in de richting Antwerpen werd 's avonds om 8 uur opgeheven, die in de richting Breda om 11 uur.
Het actiecentrum van douanepersoneel meent dat de blokkade geen effect op hun actie heeft.
De ambtenaren zelf waren 's avonds in Amsterdam in actie gekomen bij het gebouw van het dagblad De Telegraaf, dat volgens hen „eenzijdige tendentieuze berichtgeving geeft rond de acties, waardoor ambtenaren in een kwaad daglicht worden gesteld".
Ongeveer 200 voertuigen moesten de distributie van de krant verhinderen. De actie werd na ruim drie uur opgeheven toen burgemeester Van Thijn dreigde met het inzetten van de ME. Volgens het blad was er maar „een kleine vertraging".
Overigens heeft de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) al tegen de blokkade geprotesteerd, „omdat actievoerende ambtenaren de meningen en opvattingen van anderen dienen te respecteren".

11 nov. In Den Haag deed de president van de rechtbank aldaar, mr. M.R. Wijnholt, uitspraak in het kort geding, dat de NOTU en de bond van gedetineerden hadden aangespannen tegen de PTT en ABVA/KABO.
De rechter wees de eis af, dat de PTT de bestelling van ong. 11 mln tijdschriften garandeert. Voor de PTT is het onmogelijk een einde te maken aan stakingsacties volgens Wijnholt. „Acties kunnen in dit stadium niet zo maar verboden worden".
Aan deze uitspraak voegde mr. Wijnholt de eis toe, dat de staat en ABVA/KABO uiterlijk over vier dagen de onderhandelingen moesten hervatten.
De rechter bepaalde daarbij, dat bij hervatting van het overleg aan de orde kan komen „een nieuw overlegstelsel voor 1985 in de vorm van vrije collectieve onderhandelingen en een tijdstip. waarop de acties worden beëindigd".
Minister Rietkerk en ABVA/KABO kwamen daarop overeen om, in het licht van het Haagse vonnis, op 15 nov. het overleg te hervatten.

ABVA/KABO voorzitter Jaap van de Scheur reageerde: „We schikken ons naar het vonnis van de rechter. We gaan terug naar de onderhandelingstafel. Als de rechter daartoe beveelt neem ik aan dat er wat te onderhandelen valt. De acties gaan onverminderd door."
Premier Lubbers zei na afloop van de minister-

raad: ,,Het bijzondere van de uitspraak is dat de rechter ook nog de agenda voor het overleg heeft opgesteld."
Lubbers zei dat het kabinet niet van plan is te eisen dat de acties gestaakt worden alvorens het overleg kan beginnen. De uitspraak van de rechter dat over beëindiging van de acties moet worden onderhandeld is volgens Lubbers eenzijdig gericht naar de ambtenarenbonden. ,,De overheid kan niet bereiken dat de acties worden gestaakt".

Het kabinet verzond een brief aan de Stichting van de Arbeid, waarin de sociale partners werden uitgenodigd het afgebroken overleg op 18 nov. te hervatten.

Het kabinet deed een beroep op de werkgevers- en werknemersorganisaties in de Stichting zich niet te concentreren op de verschillen van inzicht over het beleid voor 1984, maar de energie te steken in besprekingen over het beleid voor de jaren daarna.

In een toelichting zei premier Lubbers na afloop van de ministerraad dat de brief uitvoerig weergeeft hoe de smalle marges in het beleid voor 1984 zijn ingevuld. Hij verklaarde dat die invulling voor het kabinet is afgerond en liet weten dat er geen andere zaken toe behoren dan die welke tot nu toe door het kabinet zijn aangeboden.
Dit betekent dat het kabinet een aantal door de Tweede Kamer voorgestelde beleidswijzigingen zal uitvoeren, de kortingen op uitkeringcn. ambtenarensalarissen en minimumlonen zal beperken tot 3 in plaats van 3.5% en, indien het daarover overeenstemming bereikt met de ambtenarenbonden, nog wat extra's zal uittrekken voor maatregelen om de werkgelegenheid bij de overheid te bevorderen.
De brief legt het accent bij het overleg over een meerjarenbeleid. Hieromtrent zullen volgens de brief aan de orde moeten komen: de bevordering van de investeringen. het tempo van de arbeidsduurverkorting. de vraag hoe effectiever gewerkt kan worden aan het economisch herstel en de vraag hoe gegeven de vele jaren die dit herstel zal vergen een toereikend sociaal beleid gevoerd kan worden.
,,Ook al zullen kabinet en sociale partners het niet eens worden over een aantal belangrijke punten van het voor 1984 voorgenomen beleid dan mag zulks geen legitimatie zijn om ook niet met elkaar te spreken over een meerjarig beleid". aldus de brief. In die besprekingen zullen ook elementen die de sociale partners – zoals de FNV – tot nu toe via alternatieve plannen hebben ingebracht. aan de orde kunnen komen.
Het kabinet ontkent in de brief dat ambtenaren en uitkeringstrekkers de sluitpost van de begroting 1984 zijn: ,,Het kabinet heeft een zorgvuldige afweging gemaakt tussen de verschillende elementen van overheidszorg". Het kabinet laat zich in de brief niet uit over de mogelijkheid van de door de ambtenarenbonden gewenste gelijkwaardige behandeling tussen ambtenaren en werknemers in de particuliere bedrijven.
Wel zegt het kabinet dat bij het vraagstuk van gelijke behandeling niet alleen naar inkomensoffers maar ook naar werk en naar bijzondere inkomensoffers in verband met dreigend verlies aan arbeidsplaatsen gekeken moet worden. In zijn toelichting zei premier Lubbers dat, als de eis van gelijke behandeling betekent dat CAO-inkomens en ambtenarensalarissen gelijk op moeten gaan het kabinet geen garantie voor een gelijke behandeling zal kunnen geven. Het kabinet erkent .,voluit dat dergelijke af egingen niet over de hoofden van de werknemers en ambtenarenorganisaties heen kunnen plaatsvinden". Het streeft naar een procedure waardoor de zienswijze van de belanghebbende organisaties tijdig kan worden betrokken bij de besluitvorming over de ontwikkeling van inkomens van ambtenaren en uitkeringstrekkers in de komende jaren.
Het kabinet wil voorts met de Stichting van de Arbeid op korte termijn analyseren welke factoren het proces van arbeidstijdverkorting in het particuliere bedrijfsleven belemmeren en welke stappen de overheid moet doen om een nieuwe impuls te geven aan arbeidstijdverkorting.
Ook hier gaat het volgens de brief vooral om impulsen voor de jaren na 1984. Het kabinet verwacht dat een bijeenkomst met de Stichting van de Arbeid op 18 nov. niet voldoende zal zijn om over alle onderdelen van de brief te overleggen. Op 28 november was reeds overleg met de Stichting gepland over een aantal werkgelegenheidsaspecten buiten arbeidstijdverkorting.
Het kabinet meent dat ook een afzonderlijk gesprek denkbaar is over de gevolgen van het akkoord dat werkgevers en werknemers in de Stichting van de Arbeid in nov. 1982 afsloten.
FNV-voorzitter Wim Kok en VNO-voorzitter Van Veen reageerden positief op de brief van het kabinet.
Kok noemde het gesprek over 1983 en 1986 ,,zeker nuttig" maar zei dat het ,,zinloos" was alleen hierover te praten als 1984 daarbij niet kan worden betrokken. ..In het overleg moet ruimte bestaan voor alternatieven voor de mensen met de laagste uitkeringen en de minimumloners", aldus Kok.
Volgens VNO-voorzitter Van Veen is het realistisch van het kabinet om niet meer over 1984 te willen praten. ,,Diekaarten zijn geschud", aldus Van Veen. ..Het is belangrijker het eens te worden over de jaren daarna."

Door stakingsacties vielen de treinen uit in de omgeving van Groningen, Haarlem en Roosendaal. De staking rond Roosendaal had tot gevolg, dat het internationale treinverkeer naar en uit België tot ongeveer negen uur was gestremd en dat ook Zeeland onbereikbaar was.
In Amsterdam besloten de leden van de Vervoersbond FNV geen staking te houden. De NS hadden daar wel mee gerekend – o.a. door verplaatsing van treinstellen – en het schema kon niet meer worden teruggedraaid. Gevolg: stremmingen. die in de loop van de ochtend oplosten.
Voor de rest van de dag waren er in het hele land vertragingen van tien tot vijftien minuten.
In Rotterdam hielden trams en bussen en gedeeltelijk de metro op met rijden na negen uur in de ochtend.
Ook in Rotterdam stelde de politie het huis van premier Lubbers onder permanente bewaking, nadat actievoerders een vrachtwagen met huisvuil voor diens woning hadden gedeponeerd. De politie maakte geen procesverbaal op tegen de actievoerders.
Op Schiphol hielden ambtenaren van de douane en de Rijksluchtvaartdienst een demonstratie.
Tijdens overleg met de betrokken bonden deelde de directie van de NV Luchthaven Schiphol mede. dat de 1500 werknemers van Schiphol per 1 jan. niet met 3,5% (of 3%) op hun salarissen zullen worden gekort.

Ongeveer 200 belastingambtenaren demonstreerden bij de opening van het nieuwe gebouw van de Fiscale inlichtingen- en opsporingdienst FIOD in Haarlem. De vier centrales van overheidspersoneel zegden de directeur-generaal der belastingen een stiptheidsactie van onbepaalde duur aan.
In Amsterdam protesteerden duizenden bibliotheekmedewerkers tegen de voorgenomen bezuiniging van f 55 mln op het openbare bibliotheekwerk in 1984.
De blokkade van de Bijlmerbajes werd op last van burgemeester Van Thijn beëindigd.

Voorzitter Cor Groenendijk van de Vervoersbond CNV liet weten een voorstander te zijn van .,het kappen van de acties". De bond deed al niet mee aan de stakingsacties van de FNV-bonden. Groenendijk gaf nu te kennen, dat naar zijn persoonlijke mening de ingezette estafettestakingen bij de spoorwegen geen zoden aan de dijk zetten. Overwogen werd in de christelijke ambtenarencentrale CCOOP voor te stellen alle acties te beëindigen.

12-13 nov. Op zaterdag en zondag 12 en 13 nov. bleef het bij de lopende stiptheidsacties. Gestaakt werd er alleen op 12 nov. bij de vestiging Utrecht van de busonderneming Centraal Nederland. De chauffeurs aldaar besloten om op 13 nov. niet te staken. Aanvankelijk was besloten het hele weekeinde te staken, maar daarvan werd afgezien, nadat gebleken was dat deze chauffeurs de enigen zouden zijn, die zouden staken.
Van kwart over tien tot twaalf uur in de ochtend van 13 nov. werd de hal van het Centraal Station in Amsterdam ontruimd wegens een bommelding. Volgens een woordvoerder van de politie kreeg een krant een telefoontje van een Nederlands sprekende man, die namens het ,,Front voor nationale orde" zei, dat er om kwart over elf drie bommen in het station zouden ontploffen. Ook werd het trein- en metroverkeer stilgelegd.

14 nov. In ongeveer 300 klassen in het lager en het voortgezet onderwijs in de stad Groningen werd in de ochtend geen les gegeven als gevolg van stakingsacties, waartoe de Algemene bond van onderwijzend personeel ABOP had opgeroepen.
Een aangekondigde werkonderbreking bij de NS in het rayon Zwolle ging niet door, volgens een woordvoerder van de NS wegens het grote aantal werkwilligen.



In Heerenveen begon in de ochtend van 14 nov. de FNV-actiekara aan aan zijn tocht door Neder land. FNV-vice-voorzitter Herman Bode sprak de aanwezigen toe.

De FNV-actiekaravaan begon in Heerenveen aan zijn één week durende tocht door Nederland. De karavaan deed verder nog Emmen, Drachten. Leeuwarden en Groningen aan.
FNV-vice-voorzitter Herman Bode legde uit wat het doel van de karavaan was: De enorme aandacht, die de ambtenarenacties hebben gekregen moet worden verschoven van de FNV-ambtenarenbond ABVA/KABO naar de totale FNV. Alle leden van de aangesloten bonden moeten vervolgens solidariteit betonen met de uitkeringsgerechtigden. want die hebben het zwaar te verduren. En wie weet, wat dit kabinet nog meer voor alle werkers in petto heeft.
Minister De Koning sprak een CDA-bijeenkomst in Wolvega toe. Hij zei hier. dat er in de toekomst afspraken gemaakt moeten worden over de manier. waarop ambtenaren acties voeren. De minister: ,,Na afloop van de huidige moeilijkheden met de ambtenarenbonden zouden we met elkaar moeten praten over de vraag hoe de acties worden gevoerd. als de bonden vinden, dat acties er moeten komen. Ik heb nog nooit meegemaakt, dat werknemers in een bedrijf, die het niet met hun baas eens zijn, zijn auto meenemen om te gaan protesteren".

De Koning erkende dat stiptheidsacties nooit helemaal te bedwingen zijn of werkelijk kunnen worden gecontroleerd. Hij merkte ook op: .,Iedereen zal tijdens de stiptheidsacties wel eens de gedachte bekruipen dat er nu maar eens flink moet worden ingegrepen. Maar hoe irritant die acties ook zijn, laten we proberen onze boosheid en wrevel te bedwingen. Als dit alles voorbij is zullen we toch weer met elkaar verder moeten.
De minister bezwoer zijn gehoor, dat er heel weinig, zo niet geen ruimte is orn over de drie procent korting met de bonden te praten.
Het parlement staat achter de regering als het gaat om de voorgenomen kortingen. Tenslotte herhaalde De Koning dat als er mogelijkheden zijn voor de jaren na 1984 voor het maken van afspraken met de ambtenaren deze vooral liggen op het gebied van de verdeling van arbeidstijd.

VVD-leider Nijpels heeft op een spreekbeurt van zijn partij in Epe de ambtenarenacties onredelijk genoemd. ,,Bovendien schaden ze het bedrijfsleven in hoge mate."

Nijpels hamerde er op dat er een eind moet komen aan de toestand dat de overheid dagelijks honderd miljoen meer uitgeeft dan ze binnenkrijgt. Wat dat betreft zal het huidige beleid ook na 1984 moeten worden voortgezet. al zullen we dat met elkaar vorm moeten geven, aldus Nijpels.
Hij onderstreepte ook dat de inkomensnivellering in ons land veel te ver is doorgeschoten. Dat heeft er volgens hem ook toe geleid dat mensen niet meer bereid zijn om extra initiatief te nemen, en dat is toch van wezenlijk belang voor een opleving in onze samenleving. aldus Nijpels.

De aanvoerder van de D'66 fractie in de Tweede Kamer, Engwirda wil dat er haast wordt gemaakt met de pakketvergelijking van wat ambtenaren verdienen en de beloning van werknemers in het bedrijfsleven. Engwirda vindt dat zo'n studie binnen een half jaar moet worden afgerond. ,,Aan de hand daarvan kan dan een herziening van de ongelijke behandeling van de ambtenaren in de periode 1984 tot en met 1986 plaats vinden". verklaarde Engwirda op een spreekbeurt in Groningen.

Engwirda vindt dat het kabinet de ambtenarer, wel degelijk heeft behardeld als sluitpost van het beleid. Het draagt dan ook een grote verantwoordelijkheid voor de nu ontstane situatie, die leidt tot polarisatie tussen bevolkingsgroepen.
Engwirda vindt dat de kortingen op de ambtenarensalarissen voor 1984 kunnen worden beperkt door de reserves van het algemeen burgerlijk pensioenfonds te gebruiken. die ontstaan zijn als gevolg van de salarismaatregelen voor ambtenaren in dit en het komend jaar.

In Den Waag vergaderde de TK-commissie voor ambtenarenzaken met minister Rietkerk van binnenlandse zaken. De minister stelde hier nog eens. dat het pakket, dat hij op 2 nov. de ambtenarenbonden had aangeboden, .,reëel" was. De bewindsman wist zich daarin gesteund door de regeringsfracties van CDA en VVD.
Deze vonden, dat het overleg in elk geval voor 1984, maar ook voor latere jaren, niet mocht leiden tot minder bezuinigingen op de salarissen van ambtenaren en trendvolgers.

CDA en VVD verschilden echter van mening over het voorstel van CDA-fractievoorzitter B. de Vries om de ambtenaren en trendvolgers voor 1985 en 1986 hetzelfde aanbod te doen als voor 1984 gedaan was: de netto-salarissen van dec. op jan. gelijk te houden.
De CDA'er Van der Burg meende dat het kabinet zo'n garantie best kan geven. Hij zag overigens binnen het voor 1984 te bezuinigen bedrag van 3.5 miljard gulden nog wel ruimte voor verschuivingen. Zo zou de VUT-leeftijd nog verder kunnen worden verlaagd. waardoor nog eens 10.000 banen zullen vrijkomen.
De VVD'er Linschoten verzette zich daartegen omdat in de jaren na 1984 nog minstens vier miljard gulden moet worden hezuinigd op de ambtenarensalarissen. Hij noemde het bod van het kabinet ,,reëel".
De PvdA-er Alders betoogde dat de ambtenaren in de afgelopen jaren .,aanmerkelijk" hebben ingeleverd. De zogenaamde gelijkwaardige behandeling noemde hij .,een fopspeen'.. Op aandrang van zijn kant erkenden CDA en VVD dat het zogenaamde trendbeleid – het volgen van de ambtenarensalarissen van de ont ikkelingen in het bedrijfsleven – wel is losgelaten. De PvdA-fractie wenst echter nog steeds aan dat trendbeleid vast te houden.
Minister Rietkerk verbijsterde vriend en viiand met de mededeling. dat'de resultaten van de zogenaamde pakketvergelijking – vergelijking van arbeidsvoorwaarden bij overheid en in het bedrijfsleven – nog wel twee jaar op zich zullen laten wachten. Die resultaten zijn juist zo belangrijk om te kunnen bezien of de ambtenarensalarissen inderdaad bij die in het bedrijfsleven zijn achtergebleven. zoals de ambtenarenbonden beweren.
Rietkerk zei. dat de commissie-Weitenberg, die de pakketvergelijking moet uitvoeren. nog maar net met haar werkzaamheden is begonnen en een organisatiebureau heeft opgedragen een vooronderzoek in te stellen. Hij beloofde met de voorzitter, professor Weitenberg. onderdirecteur van het Centraal Planbureau. te overleggen of de resultaten niet sneller kunnen bereikt worden. zodat er bij de salarisonderhandelingen voor 1985 al gehruik van kan worden gemaakt.

15 nov. In Amsterdam ging het personeel van het openbaar vervoer voor 24 uur in staking.

De GG en GD in de hoofdstad parkeerde de ambulances op de Dam. Ze vertrokken vandaar. voor zover nodig, om zieken en gewonden op te halen. Daarna keerden zij naar de Dam terug.
In de middag waren er in Amsterdam geen begrafenissen en crematies; het personeel van de begraafplaatsen en crematoria was op de begraafplaats Westgaarde bijeen voor een demonstratieve vergadering.
In het rayon Arnhem besloten de leden van de Vervoersbond-FNV tot negen uur in de ochtend te staken. Maar volgens de NS bleef 50% van de treinen op de baan.
De Vervoersbond-FNV liet weten nogal gepikeerd te zijn over het feit, dat de NS werkwilligen inzetten in gebieden, waar de bonden acties hadden aangekondigd.
Bij de postorderbedrijven Wehkamp in Zwolle, Neckermann in Hulst en Otto in Tilburg werd werktijdverkorting aangevraagd. nu schriftelijke bestellingen door de acties bij de PTT uitbleven.
Wehkamp liet weten per stakingsdag een omzetverlies te lijden van f 2 mln. Neckermann zei een verlies te hebben geleden van f 1 mln, dat een week later, als het bedrijf stil zou liggen, zou oplopen tot f 1 mln per week. De schade bij Otto beliep f 100.000 per dag.
Volgens de transportwerkgeversvereniging KNVTO begonnen aan de grenzen de stiptheidsacties van de douane te verlopen. In de haven van Rotterdam bleven de effecten van de acties beperkt tot vertragingen van enkele uren. maar dat nam volgens de werkgeversvereniging SVZ niet weg, dat door het uitwijken van schepen naar andere havens een schade van miljoenen geleden werd.
Na Amsterdam en Rotterdam kreeg nu ook Den Haag te maken met het probleem, dat de gemeente het huisvuil niet meer kwijt kon.
Ook in Den Haag spoten brandweerlieden uit Amsterdam het Binnenhof onder met een laag schuim van enkele meters. Collega's uit Den Haag ruimden de boel weer op. De gebouwen van Eerste en Tweede Kamer bleven toegankelijk vanaf de buitenkant.
In de avonduren vond het overleg plaats tussen minister Rietkerk en de ambtenarenbonden. waartoe mr. Wijnholt, de president van de Haagse rechtbank, op 11 nov. opdracht had gegeven.
Afgesproken werd, dat deskundigen van het ministerie van binnenlandse zaken en de bonden overleg zouden voeren over technische mogelijkheden om tot een oplossing van het conflict te komen, waarna het eigenlijke overleg op 17 nov. zou worden voortgezet met de bedoeling om te komen tot een principe-akkoord over de arbeidsvoorwaarden voor ambtenaren in de jaren 1984, 1985 en 1986.

Overigens had minister Rietkerk laten weten, dat wat hem betreft, zou worden vastgehouden aan het uitgangspunt van het kabinet, dat de ombuigingen in de collectieve sector. zoals die in het regeerakkoord staan. moeten doorgaan.
Voorzitter J. van de Scheur van de FNV-centrale ACOP zei dat hij blijft vasthouden aan gelijke behandeling van ambtenaren en werknemers in het bedrijfsleven. Volgens hem heeft het gesprek ..niet veel meer opgeleverd dan het vaststellen van procedures voor de komende dagen".
Rietkerk en de vertegenwoordigers van de ambtenarencentrales zijn er zich volledig van bewust dat hard en moeizaam onderhandeld zal moeten worden, wil men inderdaad komen tot een overeenkomst voor meerdere jaren. De minister ziet ondanks de grote tegenstellingen toch wel mogelijkheden: Van de Scheur (ACOP) is er echter nog lang niet zeker van dat goede afspraken kunnen worden gemaakt. ,,Maar we zullen proberen er op een constructieve manier zo snel mogelijk uit te komen", aldus Van de Scheur.
Premier Lubbers sprak op een spreekbeurt in Wouw (Noord-Brabant) van .,een goede dag, die in het teken stond van de verantwoordelijkheidsbeleving".
FNV-voorzitter Wim Kok noemde ae afspraken ,,eenmoedgevende ontwikkeling" en zijn collega Van der Meulen van het CNV stelde vast dat ,.de contouren van een overeenkomst zichtbaar worden".
Volgens voorzitter T. de Jong van de CCOOP kan de thans gekozen weg leiden tot een contract met twee handtekeningen: van een werkgever, de minister van binnenlandse zaken, en van de werknemers. de ambtenarencentrales. ,.En dat is waar we altijd naar hebben gestreefd. De tijd van de eenzijdig opgelegde arbeidsvoorwaarden is dan wellicht verleden tijd", aldus De Jong.



Amsterdamse brandweerlieden zetten op 15 nov. het Haagse Binnenhof onder een laag schuim om op die manier tegen de voorgenomen kortingen op salarissen en uitkeringen te protesteren.

De TV-zender Nederland 1 was anderhalf uur uit de lucht, omdat het personeel van het audio-visuele verbindingscentrum van de PTT de TV-signalen na kwart over zes niet doorgaf.
De postorderbond verloor een kort geding, dat zij tegen de stakende PTT-ers had aangespannen. De bond verlangde, dat de bezorging van de post weer hervat zou worden, maar president Wijnholt van de Haagse rechtbank verklaarde de eis niet ontvankelijk. Hij vond, dat de bond maar gelijktijdig met de tijdschriftuitgevers had moeten procederen.

16 nov. De ambtenarenacties kwamen min of meer in een windstilte, duidelijk in afwachting van de voortzetting van het overleg. De spoorwegen functioneerden vrijwel normaal en bij het streekvervoer werd alleen gestaakt bij de vestigingen Krimpen, Schoonhoven en Ridderkerk van het bedrijf West Nederland.
Aangekondigde acties elders werden afgelast; zo ging een verwachte staking bij het Rotterdamse openbaar vervoer niet door.

President F. Nivard van de rechtbank in Rotterdam deed uitspraak in een kort geding, dat de gemeente Rotterdam had aangespannen tegen de gezamenlijke ambtenarenbonden i.v.m. een stiptheidsactie bij de Afvalverbranding Rijnmond AVR. Als gevolg van de actie leverde de AVR minder gedistilleerd water aan de petrochemische industrie dan contractueel was overeengekomen (minstens 540 kubieke meter). De rechter droeg de bonden op de acties te beëindigen.
President Nivard overwoog o.m., dat de AVR door de acties zware verliezen lijdt, waarvoor de burger uiteindelijk

zou moeten opdraaien in de vorm van hogere reinigingsrechten.

17 nov. In Amsterdam begon bij de openbare scholen voor kleuter- en basisonderwijs een tweedaagse staking, waaraan werd deelgenomen door ruim 1000 onderwijskrachten, waardoor ruim honderd van de 289 scholen dicht gingen.
In de ochtend reden er tot half negen op Amsterdams grondgebied geen treinen (behalve op de Schiphollijn vanaf station-RAI).
Omstreeks half een drong een groep jongeren de Amsterdamse effectenbeurs binnen. waaruit zij door medewerkers en bewakers van de beurs hardhandig weer verwijderd werden onder het motto ,,Op jullie manier erin, op onze manier eruit". De jongeren. die zich ,,Het Uitkeringsfront" noemden, wilden, dat ook mensen met hogere inkomens inleveren om ambtenarensalarissen en uitkeringen op peil te houden.

In Den Haag vond een demonstratie plaats van 7000 geuniformeerde, maar ongewapende, politieambtenaren.
ABVA/KABO verklaarde de bezorging van tijdschriften door particuliere bedrijven, waartoe bij de NOTU aangesloten bedrijven waren overgegaan, tot besmet werk. PTT-ers wisten in vele gevallen met blokkade-acties deze bezorging ook te verhinderen.
Het overleg tussen minister Rietkerk en de centrales van ambtenarenpersoneel werd voortgezet. Conclusies werden niet bereikt. Overeengekomen werd op 21 nov. verder te praten.

Het gesprek werd op verzoek van de centrales opgeschort, omdat het kabinet niet bereid bleek het voorstel van de salariskorting van 3% van tafel te halen en voorts garanties te geven dat er in de contractperiode geen gedwongen ontslagen zullen vallen.
Rietkerk zei na afloop van het gesprek dat, inclusief een schorsing van twintig minuten, twee uur duurde, dat de hoofdpunten van een beleid voor de jaren 1984, 1985 en 1986 nog niet ter sprake waren gekomen. ,,We hebben een aantal verkennende exercities gevoerd. We hebben ook nooit afgesproken dat we nu een contract zouden afsluiten. ,,Een zaak waarmee miljarden guldens zijn gemoeid, regel je niet in een paar dagen", aldus de minister.
Volgens voorzitter Van de Scheur van de FNV-centrale ACOP vormen de vier centrales nog steeds een eenheid: ,,We hebben elkaar ook deze keer bij de hand gehouden." Hij beklemtoonde, dat de centrales de minister hebben gevraagd hun voorstel goed te overwegen en ,,daarbij goed te bedenken waar we met z'n allen mee bezig zijn".
Tot verrassing van de CCOOP, de CMHA en het Ambtenarencentrum kwam de ACOP plotseling met het voorstel aan minister Rietkerk om de salariskorting van 3% voor 1984 te verlagen tot 2%, om het daarmee voor deze FNV-centrale gemakkelijker te maken in te stemmen met de hoofdlijnen van het contract. zoals die in de voorafgegane dagen door een technische werkgroep zijn uitgewerkt.
De bewindsman beloofde, ook al weer tot verrrassing van de drie genoemde centrales het voorstel aan het voltallige kabinet te zullen voorleggen.
Het feit, dat Rietkerk bleef vasthouden aan de 3% salariskorting, vormde voor de ACOP een onoverkomelijk struikelblok. Toen de minister ook nog geen garanties wilde geven, dat er tijdens de contractperiode geen gedwongen ontslagen zullen vallen, trokken ook de drie andere centrales zich op hun stellingen terug en was de eenheid hersteld.
Die eenheid zou ongetwijfeld zijn verbroken als de minister wel garanties had gegeven. Nu ,,harde toezeggingen" achterwege bleven liet CCOOP-voorzitter A. de Jong weten dat praten over 1984 wat hem betreft dan ook zinloos was.

De drie centrales waren overigens wel teleurgesteld over de gang van zaken. Men had er op gerekend dat de hoofdlijnen van het contract aanvaard zouden worden, zodat de aan de gang zijnde acties konden worden afgefloten.
Alle partijen zijn het erover eens, dat het gesprek tussen het kabinet, de werkgevers en de werknemers in de Stichting van de Arbeid. van groot belang is voor het ambtenarenoverleg. Als daar een afspraak tot verdergaande arbeidstijdverkorting in het bedrijfsleven kan worden gemaakt, die zeer dicht ligt bij de voorstellen die nog niet konden worden besproken, dan is ook een akkoord over de arbeidsvoorwaarden voor de ambtenaren dichterbij gekomen.

18 nov. In de Stichting van de Arbeid vond overleg plaats tussen een delegatie uit het kabinet o.l.v. premier Lubbers en vertegenwoordigers van de centrale werkgevers- en werknemersorganisaties.
Daar is het kabinet keihard in botsing gekomen met de vakbeweging. Dat gebeurde nadat premier Lubbers de werknemersorganisaties had laten weten niets te zien in hun voorstel om de verlaging van de sociale uitkeringen ongedaan te maken. Het overleg tussen de centrale werknemers- en werkgeversorganisaties en het kabinet is na deze mededeling van Lubbers voor onbepaalde tijd opgeschort.
Een zwaar geëmotioneerde FNV-voorzitter Kok had na afloop over een ,.ongeëvenaarde en ongehoorde vertoning". Hij kenschetste het optreden van het kabinet als ,,arrogantie van de macht, het beleid van de dictator". CNV-voorman Van der Meulen zei ,,perplex te staan dat er zo geregeerd wordt".
Volgens FNV, CNV en MHP (vakcentrale voor hoger personeel) had hun plan het kabinet niets hoeven kosten. Het op peil houden van de uitkeringen zou namelijk betaald worden door (gedeeltelijk) af te zien van de verlaging van de sociale premies die de werknemers per 1 januari in het vooruitzicht is gesteld. ,,De werknemers lappen voor de mensen met een uitkering". zoals Kok het uitdrukte.

Lubbers heeft de vakcentrales te kennen gegeven dat wanneer de druk van de sociale premies niet naar beneden gaat het herstel van de economie en de werkgelegenheid hiervan schade zal ondervinden.
Ook sprak hij de vrees uit dat het minder verlagen van de uitkeringen eveneens zou leiden tot een mindere verlaging van de ambtenarensalarissen.
De werkgevers schaarden zich achter het kabinet.
Nadat de kabinetsdelegatie het voorstel had afgewezen, is er van de kant van de vakcentrales nog gevraagd of een werkgroep kon worden ingesteld om het plan door te rekenen en voorstellen te doen voor een eventuele tussenoplossing. Bijvoorbeeld slechts een gedeeltelijke korting tegenover ook een gedeeltelijke premiedaling. Maar na kort onderling beraad deelden de vijf ministers uit het kabinet mee ook hier niets voor te voelen. Volgens Lubbers zouden door het instellen van een werkgroep maar verwachtingen worden gewekt die toch niet waar kunnen worden gemaakt.
Na deze mededeling is besloten het overleg tussen werknemers, werkgevers en kabinet te stoppen.
Er is niet meer gepraat over arbeidstijdsverkorting en maatregelen om de komende jaren de winstgevendheid van het bedrijfsleven te herstellen. Het kabinet heeft twee keer een schorsing aangevraagd. Dit toont aan dat de zaak tussen de ministers onderling ,,moeilijk" ligt. Vooral (CDA) minister Ruding van financiën zou geen enkele concessie meer willen doen.
De drie vakcentrales gaan nu gezamenlijk de fracties in de Tweede Kamer benaderen om te proberen langs die weg het kabinet onder druk te zet-

ten. De regeringsfracties CDA en VVD hebben zich na het mislukken van het overleg in een stilzwijgen gehuld. ,,We zitten in een gevoelige situatie. Alles wat ik nu zeg kan tegen me gebruikt worden", aldus sociaal-economisch woordvoerder G. Gerritse van het CDA. De PvdA. die de kant van de vakbeweging heeft gekozen, overweegt het kabinet in de Tweede Kamer ter verantwoording te roepen.
Na het mislukken van het overleg in de Stichting van de Arbeid kondigde de ambtenarenbond ABVAIKABO aan het verzet niet alleen uit te zullen breiden, maar ook te zullen verharden. De Vervoersbond FNV zou zich eveneens buigen over nieuwe acties.

Los van het overleg in de Stichting van de Arbeid was het personeel van de veren over de Westerschelde in staking gegaan.

19 nov. Voor de VARA-radio zei PvdA-fractievoorzitter Den Uyl, dat Nederland afstevent op een conflict, zoals zich dat na de Tweede Wereldoorlog nog niet heeft voorgedaan. De opstelling van het kabinet ,,vraagt om explosies" zei hij.
Den Uyl was van oordeel, dat nu de Tweede Kamer een oplossing moest brengen. Hij bepleitte een hoorzitting van de Kamer, waarin de vakbeweging zijn standpunt kon uiteenzetten en vervolgens een debat in de Tweede Kamer.
VVD-voorzitter Kamminga vond een verscherping van de ambtenarenacties ,,volstrekt onaanvaardbaar".
De CPN zei hetzelfde over de houding van de regering. ,,Zij stuurt daarmee aan op een harde confrontatie met allen, die er dagelijks blijk van geven het regeringsbeleid meer dan beu te zijn".
Het *NRC/H'blad* schreef in een hoofdartikel het volgende:

Het overleg tussen het kabinet en de Stichting van de Arbeid over een meerjarenbeleid is gestrand op een onoverbrugbare tegenstelling tussen de vakbeweging en het kabinet over het beleid in 1984. Anders dan tijdens het gesprek met de Stichting op 18 oktober trof het kabinet nu een eensgezinde gesprekspartner. Dat maakt de mislukking van het overleg des te harder.
De uitnodiging van het kabinet voor het tweede overleg was op aandringen van de Tweede Kamer gedaan. Zij had als doel om vooral te praten over de mogelijkheden van meerjarenafspraken waarbij het kabinet zelf uitsluitend dacht aan 1985 en 1986.
Voor de vakbeweging begint echter het meerjarenbeleid niet in 1985 maar al volgend jaar. De solidariteit tussen werkenden en niet-werkenden moet volgens haar ook voor dit jaar intact blijven.
Daartoe kwamen de drie voorzitters van de werknemersorganisaties met een voorstel om de korting van drie procent op de uitkeringen per 1 januari geheel te laten vervallen en alle kosten die daaruit voor de schatkist of de sociale fondsen voortvloeien te laten dragen door werknemers en uitkeringstrekkers via een geringere daling van de sociale premies.
Zij weerlegden daarmee de passage van premier Lubbers in de uitnodigingsbrief waarin hij opmerkt dat de marges voor bijstellen klein zijn, temeer daar de vakbeweging geen mogelijkheid ziet een verdergaand inkomensoffer te brengen en daarmee een verdere bijdrage te leveren tot een beperking van de uiteenlopende inkomensontwikkeling in 1984.
Omgekeerd zou uit die passage op te maken zijn, dat het kabinet bij een wel verdergaande bereidheid bij werknemers in de particuliere bedrijven om inkomensoffers te brengen, van zijn kant bereid zou zijn de marges wat op te rekken.

Gisteren werd echter duidelijk dat het kabinet uitsluitend heil ziet in extra matiging van de bruto lonen, wat immers een alibi geeft om dezelfde matiging toe te passen op ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen. Een inkomensmatiging via verlaging van de nettolonen met als doel de korting op uitkeringen en ambtenarensalarissen te beperken in plaats van te legitimeren, past echter niet in ae plannen van het kabinet.

De teleurstelling en boosheid van de zijde van de vakbeweging over de reactie van het kabinet op een toch. dat valt niet te ontkennen, constructief meedenken. is begrijpelijk. De vakbeweging wil nu even eensgezind als gisteren Tweede-Kamerfracties onder druk gaan zetten. Zij moeten binnenkort het wetsontwerp waarin de korting van drie procent op uitkeringen en minimumloon wordt geregeld. behandelen. Het CNV zal zich daarbij in het bijzonder richten op het CDA, de grootste regeringsfractie. Twijfel of van die kant het verlossende woord zal worden gesproken, is op zijn plaats.

In Middelburg verbood de president van de rechtbank aldaar de staking bij de veren over de Westerschelde. Dit gebeurde in een kort geding. dat de provincie Zeeland had aangespannen tegen de ABVAIKABO.

Rechtbankpresident G. André de la Porte zei in zijn uitspraak ook het stakingsrecht van overheidspersoneel te erkennen. Maar de door de ABVA/KABO uitgeroepen staking bij de veren voldeed niet aan een aantal door hem geformuleerde algemene uitgangspunten.
Staking is een laatste redmiddel en alleen toelaatbaar als de werkgever niet tot overleg bereid is. De besprekingen tussen minister Rietkerk en de ABVA/KABO zijn nog steeds gaande. aldus de rechter.
Het argument van mr. Metselaar van de ABVA! KABO dat dit overleg geen naam mag hebben omdat het tot stand kwam op bevel van de Haagse rechter, schoof André de la Porte terzijde. „Nu het overleg voortduurt moet worden aangenomen dat alle partijen een mogelijkheid aanwezig achten dat het overleg tot resultaat leidt.".
Als tweede uitgangspunt noemde de Middelburgse rechter dat een staking zo min mogelijk schade aan derden mag toebrengen. Als dat onvermijdelijk is. moet worden afgewogen of het doel die schade rechtvaardigt. De advocaat van de provincie vond de staking ontwrichtend en een ramp voor het beroepsgoederenvervoer en het sociaal verkeer.
André de la Porte oordeelde dat het staken van de veerdiensten tot isolering van Zeeuws-Vlaanderen leidde met alle economische en sociale gevolgen van dien. Het middel, staken, is volgens hem te zwaar voor het doel. namelijk om de minister tot andere gedachten over de arbeidsvoorwaarden te brengen. In het vonnis meldt de Middelburgse rechter nog dat hij andere acties bij de veren niet verbiedt.

AZIË (ZUID)

PAKISTAN

AFTREDEN MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN. NIEUWE MINISTERS

Op 16 febr. 1982 werd te Islamabad officieel bekendgemaakt dat Agha Shahi om gezondheidsredenen als minister van buitenlandse zaken was afgetreden.
De 61-jarige Shahi werd vervangen door luitenant-generaal Sahabzada Yaqub Khan, die ambassadeur van Pakistan in Frankrijk was sinds oktober 1980.

Yaqub Khan was in 1920 als zoon van de Raja van Rampur in de huidige Indiase deelstaat Oettar Pradesh geboren. In 1932 begon zijn militaire loopbaan die in 1971 eindigde toen hij aftrad als opperbevelhebber in het toenmalige Oost-Pakistan, omdat hij het niet eens was met de onderdrukking van de Bengaalse autonomiebeweging door de toenmalige Pakistaanse president Yahya Khan. In 1972 werd hij door Z.A. Bhoetto in de diplomatieke dienst ingeschakeld: eerst als ambassadeur in Parijs (febr. 1972 - dec. 1973).vervolgens als ambassadeur in Washington (1973 - 1979) en Moskou (1979 - 1980).en tenslotte opnieuw in Parijs.

Op 5 maart 1983 werden door president Zia ul-Haq drie nieuwe ministers benoemd: Mohammed Afzal (onderwijs) als vervanger van Mohammed Ali Khan of Hoti, generaal Jamal Said Mian (Kasjmir en noordelijke zaken) als opvolger van de overleden generaal-majoor Jamal Dar Khan, en Abdul Ghafoor Khan Hoti (spoorwegen, een nieuwe portefeuille).
(Vor. ber. pag. 208/3-1981)

RELATIE MET INDIA. AMERIKAANSE HULP. BEWAPENINGSWEDLOOP

Nadat de Sowjet-interventie in Afghanistan eind 1979 tot een tijdelijke verbetering in de betrekkingen tussen Pakistan en India had geleid en de Indiase staatssecretaris van buitenlandse zaken. R.D. Sathe, van 5-7 febr. 1980 in Islamabad ,,hartelijke en nuttige" besprekingen met zijn Pakistaanse collega S. Shahnawaz had gevoerd (zie pag. 44212 e.v.-1980), werd het overleg tussen beide staten voortgezet.

Van 10-14 april 1980 beraadslaagde de vroegere Indiase minister van buitenlandse zaken Swaran Singh in Islamabad met Agha Shahi, toen adviseur van president Zia ul-Haq voor buitenlandse zaken. Tijdens een gemeenschappelijke persconferentie op 13 april verklaarde Agha Shahi dat hij de verzekering had gegeven dat ,,verwerving van wapens door Pakistan zuiver voor zelfverdediging zou zijn met het

oog op de nieuwe situatie die is ontstaan en de nieuwe legitieme behoeften van onze strijdkrachten". Swaran Singh liet weten dat beide partijen geen moeilijkheden zouden ondervinden bij het bespreken van de kwestie-Kasjmir in overeenstemming met het akkoord van Simla van 3 juli 1972 (pag. 441 e.v.-1972 en 22812 e.v.-1973).
Op 18 april ontmoette president Sia de Indiase premier, mevr. Indira Gandhi, in het toenmalige Salisbury t.g.v. de onafhankelijkheidsceremonie van Zimbabwe (pag. 792/1-1981). Nadien zei mevr. Gandhi dat zij haar bezwaren tegen het verkrijgen van militaire hulp door Pakistan had laten varen.
Maar in de zomer van 1980 trad weer een verslechtering van de betrekkingen tussen beide landen in, nadat die elk afzonderlijk stappen hadden ondernomen om hun strijdkrachten te versterken.

Zo had de SU krachtens een in mei gesloten akkoord toegezegd de Indiase strijdkrachten van militaire uitrusting ter waarde van 13 mrd roepies ($1,6 mrd), die over een periode van 17 jaar zou moeten worden betaald.
Voorts was bericht dat de Pakistaanse stafchef' van de luchtmacht. luchtmaarschalk Mohammed Anwar Shamim, tijdens een bezoek aan Peking in juni een akkoord had getekend over de levering door China van Fantan-jachtbommenwerpers en luchtdoelraketten.

In een op 4 juli door het Indiase ministerie van buitenlandse zaken gepubliceerde verklaring werd betreurd dat president Zia de kwestie-Kasjmir aan de orde had gesteld tijdens bijeenkomsten van de Conferentie van islamitische ministers van buitenlandse zaken in resp. januari en mei. Dat werd ,,strijdig met de geest van het Akkoord van Simla'' genoemd. Ook werd in de verklaring gewezen op acties van China, de VS en andere staten om ,,Pakistan te helpen bij de uitbreiding van zijn militaire capaciteit". Die acties hielden volgens India ,,het risico" in dat ,,het subcontinent tot een toneel van confrontatie en conflict van de grote mogendheden" werd gemaakt, terwijl zij ,,bovendien de veiligheid van India bedreigden".
Van 15-17 juli bracht de op 29 mei tot minister van buitenlandse zaken bevorderde Agha Shahi een bezoek aan New Delhi, waar hij besprekingen voerde met de Indiase minister van buitenlandse zaken, P.V. Narasimha Rao, en met premier Indira Gandhi. In dit overleg viel geen toenadering te bespeuren in de standpunten van beide landen over wapenleveranties en de kwestie-Afghanistan.
Een tafelrede van Shahi op 15 juli, waarin hij sprak over de natuurlijke ,,angst van de buurlanden over de herbewapening van India", werd van Indiase zijde „polemisch en oppervlakkig" genoemd. Tijdens een persconferentie op 16 juli stelde Shahi dat de kwestie van de bewapening uitvoerig met minister Rao was gesproken die had gezegd dat beide landen een onderlinge vertrouwensbasis moesten scheppen alvorens tussen hen via besprekingen een akkoord kon worden bereikt over via bespreking en de omvang van de strijdkrachten en het peil van de bewapening. Shahi meende dat zo'n akkoord op zichzelf een bijdrage zou leveren tot het wekken van onderling vertrouwen. Hij zei beslist geen wapenpariteit te hebben voorgesteld en hij verzekerde: „Wij zullen geen kernbommen vervaardigen."
Als reactie op blijken van ongerustheid van de kant van India over berichten dat Pakistan plannen voor het vervaardigen van kernwapens had. verklaarde een woordvoerder van het Pakistaanse ministerie van buitenlandse zaken op 2 aug. dat Pakistan ,.niet de intentie (had) kernenergie voor militair gebruik te ontwikkelen".

Hij merkte op dat Pakistan India had voorgesteld dat: a) beide landen Zuid-Azië tot een kernwapenvrije zone zouden verklaren: b) zij zouden instemmen met internationale of wederzijdse inspectie van hun nucleaire faciliteiten: c) zij het non-proliferatieverdrag van 1968 zouden tekenen: en d) zij zich aan zouden sluiten bij andere landen om te komen tot een verbod op het vervaardigen en testen van kernwapens.

Ondanks eerdere Indiase bezwaren stelde president Zia de kwestie-Kasjmir opnieuw aan de orde tijdens zijn toespraak tot de Algemene Vergadering van de VN op 1 okt., toen hij zei dat het normaliseringsproces inzake Pakistans relaties met India ,,kan en zal verder worden bespoedigd door een vreedzame regeling" van deze kwestie. Zia repte ook over het onvermogen van de VN ,,haar belofte aan het volk van Jammoe en Kasjmir na te komen om het in staat te stellen over zijn toekomst te beslissen in overeenstemming met haar relevante resolutie~".
Maar in een op 18 nov. via de Pakistaanse ambassadeur in Delhi overhandigde boodschap verzekerde president Zia de Indiase premier Gandhi dat Pakistan zeer veel belang hechtte aan een normalisering van zijn betrekkingen met India.

Amerikaanse hulp aan Pakistan

Sinds de ambtsaanvaarding van president Reagan in januari 1981 trad een verbetering in de relaties tussen Pakistan en de VS in en begonnen onderhandelingen over Amerikaanse militaire en economische hulp aan het bewind van president Zia.

De betrekkingen waren in 1979 verslechterd door de opschorting van de Amerikaanse hulp uit protest tegen Pakistans kernenergieprogramma. Zij bereikten een dieptepunt in nov. 1979. toen de Amerikaanse ambassade in Islaniahad in brand was gestoken (zie pag. 688/1-1980).
In jan. 1980 bood de Amerikaanse president Carter Pakistan economische en militaire hulp ter waarde van $400 mln aan. maar dit aanbod werd toen door president Zia als onvoldoende van de hand gewezen (pag. 398/2-1980). Deze wenste een Amerikaans-Pakistaans defensieverdrag (pag. 443/2-1980).

Op 19 maart 1981 stelde de regering-Reagan het Congres voor Pakistan uit te zonderen van het Symington-amendement. (Dit verbiedt Amerikaanse hulp aan landen die zich bezig houden met een nucleaire verrijkingstechnologie zonder garanties te geven dat zij zich onthouden van de ontwikkeling van kernwapens.)
Op 20 maart meldde ABC dat de Amerikaanse regering een nieuw hulppian voor Pakistan ter waarde van $600 mln voorbereidde als eerste fase in een programma op lange termijn voor economische en militaire hulp. dat ook een precies aanbod i.z. een veiligheidsgarantie voor Pakistan zou bevatten. In ruil daarvoor zou Washington, aldus *Business Week* (21-3-1981) marine- en luchtmachtfaciliteiten in Pakistan wensen, resp. in Karachi en de provincie Baloetsjistan.
Op 23 maart meldden zegslieden van het State Departement dat de VS $400 mln aan militaire en $100 mln aan economische hulp hadden aangeboden plus een ,,geloofwaardige veiligheidsgarantie". De VS zouden bereid zijn Pakistan wapens onder de kostprijs te leveren. Over de hervatting van de Amerikaanse hulp zouden reeds informele besprekingen zijn begonnen tussen president Zia en de Amerikaanse ambassadeur Arthur Hummel. aldus *Financial Times* (23-3-1981).
Op 24 maart verklaarde minister Agha Shahi in de IHT dat zijn regering geen directe militaire hulp van Washington wenste, omdat zij niet de schijn wilde wekken het instrument van de VS te zijn. Anderzijds stelde de minister dat Pakistan zijn verlangen om het in 1959 met de VS gesloten veiligheidsakkoord te vervangen door een defensieverdrag had laten varen.
Op 25 maart deelde de Indiase minister van buitenlandse zaken, Narasimha Rao, in het parlement te New Delhi mee dat zijn regering aan de Amerikaanse autoriteiten uiting had gegeven van haar ,,diepe bezorgdheid" over gemelde stappen van de VS ,,grote hoeveelheden" wapens aan Pakistan te leveren. Rao wees erop dat dergelijke wapenleveranties in het verleden gewoonlijk het normaliseringsproces op het subcontinent hadden geschaad. Eind maart waarschuwde

de Indiase premier Gandhi in een rede te Bhubaneshwar tegen een versterking van het zwakke en ondemocratische regime in Islamabad. Het verleden had aangetoond dat aan Pakistan geleverde wapens uiteindelijk steeds tegen India waren gericht. Zij concludeerde: „Wij willen geen wapenwedloop met Pakistan."

Op 31 maart werd de Indiase ambassadeur in de VS voor het eerst door de (in dec. 1980 benoemde) Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig ontvangen.

Op 6 april werd officieel bekendgemaakt dat Agha Shahi op uitnodiging van Haig op 20 april een bezoek aan Washington zou brengen.

Op 10 april werd officieel bekendgemaakt dat Pakistan ermee had ingestemd aan de VS $13.652.400 compensatie te betalen voor de in nov. 1979 in de Amerikaanse ambassade in Islamabad aangerichte schade.

Met het oog op de Indiase bezorgdheid zei Shahi op 17 april dat het onvoorstelbaar was dat Pakistan een bedreiging voor India zou vormen. Pakistan had India's recht om wapens met een offensief vermogen uit de SU en West-Europa aan te schaffen niet betwist, hoewel het diep geschokt was over zo'n massale wapentoevoer in een reeds omvangrijk militair apparaat.

Na zijn besprekingen in Washington (20-21 april) met de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig verklaarde minister Shahi dat de regering-Reagan een vijfjarenplan had voorgesteld voor krachtige steun aan Pakistans onafhankelijkheid.

Op 14 mei besloot de commissie voor buitenlandse betrekkingen van de Amerikaanse Senaat met 10 tegen 7 stemmen Pakistan uit te zonderen van het Symington-amendement. Voorts verzocht de commissie president Reagan het Congres per 1 okt. in kennis te stellen van de bijzonderheden van zijn hulpplan voor Pakistan en van zijn beleid om de verspreiding van kernwapens tegen te gaan. Aanbevolen werd de hulp aan Pakistan onverwijld op te schorten als dit land een kernprojectiel tot ontploffing zou brengen.

Van 8-10 juni bracht de Indiase minister van buitenlandse zaken, P.V. Narasimha Rao, een bezoek aan Islamabad voor besprekingen met zijn Pakistaanse collega Shahi. In een na afloop van het bezoek uitgegeven communiqué werd gesteld dat beide ministers het erover eens waren dat elk van beide landen het „souvereine recht" had wapens voor zijn eigen veiligheid aan te schaffen. Zij hadden hun trouw jegens de beginselen van niet-gebondenheid herhaald en hun beleid bevestigd dat kernenergie slechts voor vreedzame doeleinden zal worden gebruikt. De door de ministers gevoerde besprekingen hadden een goede basis voor een verbetering van de onderlinge betrekkingen geschapen, aldus het communiqué. Beide ministers „erkenden dat de versterking van vriendschap tussen India en Pakistan de belangen van beide volken diende en inderdaad een geopolitieke noodzaak vormde".

Van 12-15 juni verbleef de Amerikaanse onderminister van buiteniandse zaken belast met veiligheidszaken, James Buckley, in Islamabad voor besprekingen met Agha Shahi en andere Pakistaanse leiders over de bijzonderheden van de Amerikaanse hulp. Op 15 juni werd in een gezamenlijke verklaring bekendgemaakt dat overeenstemming was bereikt over een Amerikaans vijfjarenprogramma voor economische en ontwikkelingshulp alsmede kredieten voor militaire aankopen met een totale waarde van ca. $3 mrd voor de periode vanaf oktober 1982. Voorts hadden de VS ermee ingestemd een aantal gevechtsvliegtuigen van het type F-16 aan Pakistan te leveren. De overeenkomen Amerikaanse hulp was volgens de verklaring niet strijdig met Pakistans lidmaatschap van de organisatie van niet-gebonden staten en Buckley had „specifiek elk Amerikaans belang in militaire bases of in het aangaan van welke nieuwe allianties ook ontkend".

Shahi, die stelde dat de helft van de Amerikaanse hulp uit economische bijstand zou bestaan en de rest uit leningen t.b.v. militaire aankopen, deelde mee dat Pakistan en „onze Arabische vrienden" (vooral Saoedi-Arabië volgens persberichten) contant voor de F-16 toestellen zouden betalen, maar hij onthulde niet hoeveel van deze toestellen zouden worden geleverd. Nadere bijzonderheden m.b.t. het vijfjarenprogramma moesten nog in volgende onderhandelingen in Washington worden uitgewerkt en bovendien moest het Amerikaanse Congres nog zijn toestemming geven.

Kritiek India. *Incidenten* in Kasjmir

Vooral de aangekondigde levering van F-16 toestellen leidde tot scherpe kritiek van de Indiase regering.

Zo verklaarde premier Indira Gandhi op 10 juli dat het subcontinent daardoor in een wapenwedloop verzeild zou raken omdat de F-16, die „een generatie vooruit was op alles wat bij andere luchtmachten in het gebied dienst deed". veel verder kon vliegen en meer bommen kon vervoeren. terwijl zijn aanvalsvermogen minstens driemaal zo groot was als dat van de Mig-21 waarmee India was uitgerust.

Daarentegen stelde minister Shahi op 13 juli dat de luchtmacht van India vijf maal zo sterk was als die van Pakistan en dat juist India een nieuw wapensysteem in de regio had geïntroduceerd door een contract af te sluiten (bekendgemaakt op 6 okt. 1978) voor de levering van 200 (Brits-Franse) Jaguars door British Aerospace. (Uiteindelijk werden slechts 115 Jaguars gekocht.)

Bovendien werd toen melding gemaakt van incidenten aan de Indiaas-Pakistaanse bestandslijn in Kasjmir.

Het persbureau Press Trust of India berichtte dat bij vuurgevechten in de buurt van Poonch in de periode van 7-14 juli 1981 10 Pakistaanse en 4 Indiase militairen waren gedood en dat Pakistan 350.000 militairen langs de grens met India had samengetrokken. Het Pakistaanse ministerie van buitenlandse zaken ontbood op 13 juli de Indiase ambassadeur om te klagen over „tendentieuze" Indiase berichten. terwijl een woordvoerder van het ministerie alleen toegaf dat er zich op 7 juli een vuurgevecht had voorgedaan. Maar de woordvoerder sprak berichten over Pakistaanse verliezen en ongebruikelijke troepenverplaatsingen tegen.

Op 19 aug. bevestigde de Indiase premier, mevr. Indira Gandhi, tijdens een. parlementsdebat in New Delhi dat de Pakistaanse regering een wederzijdse vermindering van de strijdkrachten langs de westgrens van India had voorgesteld. Zij verklaarde zich ook bereid „elk voorstel te overwegen dat zou kunnen bijdragen tot vermindering van de spanningen tussen onze twee landen". Maar zij voegde daaraan toe: „Wanneer wij constateren dat de houding van Pakistan. in het bijzonder de binnenlandse anti-India propaganda, geenzins bijdraagt tot het bevorderen van een klimaat van vrede tussen onze twee landen, dan moeten wij uiterst voorzichtig zijn."

Goedkeuring Amerikaans *hulpplan* voor *Pakistan*

Inmiddels had een Pakistaanse militaire missie, geleid door de secretarisgeneraal van defensie generaal-majoor b.d. Rahim Khan, tijdens een bezoek aan de VS in juli 1981 te horen gekregen dat de levertijd van de F-16's 42 maanden bedroeg. Op 8 sept. arriveerde de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken James Buckley in Islamabad voor verdere besprekingen met president Zia ul-Haq en minister van buitenlandse zaken Agha Shahi, nadat president Zia in augustus de VS gewaarschuwd had dat een trage aflevering van de F-16's de Amerikaanse „geloofwaardigheid" in Pakistan ernstig zou ondermijnen.

Op 15 sept. maakte Pakistan officieel bekend dat het het Amerikaanse hulppakket ter waarde van $3,2 mln formeel had aanvaard. Tijdens het bezoek van Buckley waren de problemen over de levertijd van de F-16 uit

de weg geruimd. (De VS hadden Nederland, België en Denemarken, waar de F-16 werd geassembleerd, gevraagd enkele van deze toestellen aan de VS voor te schieten. waardoor in de VS gebouwde F-16's voor levering aan Pakistan beschikbaar zouden komen.) Volgens een communiqué van het Pakistaanse ministerie van buitenlandse zaken betekende de aanvaarding door Pakistan van deze Amerikaanse hulp het begin van een nieuw tijdperk in de relatie tussen beide landen.

Volgens gezaghebbende bronnen was 52 mrd van tiet pakket bestemd voor militair materieel als ca. 40 F-16's, 400 M-60 tanks, 500 andere tanks, meer dan 100 helikopters, luchtdoelraketten en moderne verbindingsapparatuur.

Op 4 dec. 1981 werd het verkoopverdrag voor 40 F-16 toestellen te Washington getekend.
Op 16 dec. keurde het Amerikaanse Congres een machtigingswet voor buitenlandse hulp goed met inbegrip van bepalingen i.z. het hulppakket voor Pakistan. Maar Pakistans uitzondering van het Symington-amendament werd slechts voor zes jaar verleend, overeenkomstig aanbevelingen van de Senaat op 16 okt.; tevens werd bepaald dat de hulp onmiddellijk zou worden opgeschort als Pakistan een kernlading tot ontploffing bracht. (Een dergelijke bepaling gold ook voor India.)

Pakistan stelt Indza non-agressie pact voor. Inleidende besprekingen door India *opgeschorst*

Eveneens op 15 sept. 1981 bood Pakistan India aan ,,onverwijld onderhandelingen te beginnen teneinde garanties van non-agressie'' uit te werken.
In een reactie hierop zei de Indiase premier Gandhi op 15 okt. dat India nooit agressie tegen Pakistan had gepleegd en dat ook niet van zins was, maar dat president Zia's oprechtheid bij het suggereren van een non-agressie pact in twijfel werd getrokken door de gelijktijdige opvoering van Pakistaans bewapening. Voorts verklaarde zij dat elk serieus voorstel van deze aard formeel aan de Indiase regering moest worden voorgelegd. Vervolgens bood president Zia aan het voorstel i.z. een non-agressie pact op schrift te stellen, aldus Financial Times (29-10-'81), maar India bleef sceptisch. Op 11 nov. stelde Pakistan formeel consultaties met India voor om de details van een non-agressie pact tussen beide landen uit te werken.

Op 22 nov. bevestigde de Indiase regering de ontvangst van een formeel Pakistaans voorstel voor het openen van bilaterale besprekingen.
Op 23 nov. gelastte India drie stafleden van de Pakistaanse ambassade in New Delhi het land te verlaten wegens beweerde spionage- activiteiten. De volgende dag gelastte Pakistan vier stafleden van de Indiase ambassade binnen 72 uur te vertrekken wegens betrokkenheid bij activiteiten die schadelijk waren voor de veiligheid van Pakistan en strijdig met hun status als leden van een diplomatieke missie. India noemde de Pakistaanse maatregel ,,vergelding en pure propaganda''.
Eveneens op 24 nov. zei premier Indira Gandhi dat India bereid was over een non-agressie pact met Pakistan te spreken mits ,,het dat serieus meent''. De Indiase minister van buitenlandse zaken, P.V. Narasimha Rao, stelde op 25 nov. dat Pakistaanse leiders tot dusver hadden geweigerd over een non-agressie pact te spreken, – wat door India al vele malen sinds 22 dec. 1949 was voorgesteld – tenzij het geschil inzake Kasjmir eerst was opgelost.
Op 26 nov. stelde mevr. Gandhi dat er „55 vuurincidenten en twee beperkte gebiedsschendingen door Pakistaans militair personeel via de controlelijn in de grensstaat Jammoe en Kasjmir (hadden plaatsgevonden) in de laatste drie maanden''. en dat Pakistaanse troepen aan de Indiase grens onlangs waren versterkt. Dit laatste werd de volgende dag door president Zia tegengesproken.
Op 24 dec. overhandigde de Indiase ambassadeur in Islamabad een brief van zijn minister van buitenlandse zaken Rao aan diens Pakistaanse collega Shahi om in New Delhi besprekingen te voeren over een ,,geen oorlog'' pact alsmede een aide-mémoire waarin de Indiase denkbeelden over die besprekingen werden gespecificeerd.

Op 29 jan. 1982 arriveerde de Pakistaanse minister van buitenlandse zaken. Agha Shahi, in New Delhi voor het voeren van ,,voorbereidende" besprekingen met zijn Indiase collega Rao. Op 30 jan. volgde het eerste onderhoud van beide ministers, terwijl de Indiase premier Indira Gandhi de Pakistaanse pers ontving. Bij die gelegenheid sprak zij over het verdrag van vriendschap en samenwerking dat India in 1971 met de SU had gesloten en voegde daar de volgende opmerking aan toe: .,Wij zouden gelukkig zijn als u zou wensen een analoog verdrag met ons te hebben.'' Overigens verklaarde mevr. Gandhi: ,,India zal nooit Pakistan aanvallen, of er nu wel of niet een non-agressie pact is.'' Op 31 jan. stemde minister Shahi volgens persberichten in beginsel in met een Indiaas voorstel i.z. de vorming van een permanente gemeenschappelijke commissie, dat officieel door premier Gandhi te berde was gebracht. Daarentegen werd haar opmerking over een vriendschapsverdrag door Indiase zegslieden als een ,,simpele suggestie'' gekenschetst.
Op 1 febr. werd het ministersberaad besloten met het publiceren van een gemeenschappelijke verklaring en het houden van een gezamenlijke persconferentie. Volgens die verklaring was ,,de lucht voldoende opgeklaard om een specifiek onderzoek te vergemakkelijken van de elementen die de inhoud van zo'n akkoord zouden kunnen vormen'', en was overeengekomen later in februari een tweede gespreksronde in Islamabad te houden.
Maar op 25 febr. maakte de Indiase regering bekend dat zij die tweede gespreksronde – waarvoor de Indiase staatssecretaris van buitenlandse zaken Sathe op 1 maart naar Islamabad zou komen – voor onbepaalde tijd had opgeschorst. omdat een Pakistaanse vertegenwoordiger ,,onaanvaardbare verklaringen'' over Kasjmir had afgelegd (aldus minister Rao)

Op 19 febr. had Agha Hilaly. de Pakistaanse gedelegeerde bij de VN-commissie voor de mensenrechten en een oudere broer van de drie dagen eerder afgetreden minister van buitenlandse zaken Agha Shahi. in Genève de kwestie-Kasjmir had vergeleken met de Palestijnse en Namibische kwesties. Volgens de Indiase regering had Pakistan door de kwestie-Kasjmir op ren polemische wijze in een multilateraal forum aan de orde te stellen de geest van het akkoord van Simla geschonden en de onderhandelingssfeer bedorven.

De betrekkingen tussen Pakistan en India werden verder belast door een verklaring van de Pakistaanse president Zia ul-Haq dat Gilgit, Hunza en Skardu, aangeduid als de Noordelijke Territoria, integrale delen van Pakistan waren en niet van het omstreden Kasjmir.

Op 3 april 1982 maakte president Zia de benoeming van waarnemers uit de Noordelijke Territoria in de Federale Adviesraad van Pakistan bekend. Het magazine India Today uit New Delhi citeerde uit een interview met Zia dat de Noordelijke Territoria onderdeel van Pakistan waren en dat hun vertegenwoordiging in de Adviesraad geen verband hield met de kwestie-Kasjmir.
Vervolgens diende de Indiase ambassadeur in Islamabad op 16 april een protest in, waarin een volledige en authentieke versie van de woorden van de president werd verlangd en waarin werd vastgesteld dat de betrokken gebieden niet in de Pakistaanse grondwet van 1973 of eerdere Pakistaanse constituties als deel van Pakistan werden genoemd.
Drie politieke leiders van het onder Pakistaanse controle staande Azad-Kasjmir waarschuwden president Zia in een brief op 3 mei dat de jongste ontwikkeling ,,neerkwam op een verdeling van de staat Jammoe en Kasjmir'' en de bevolking daarvan met 500.000 zou verminderen in het voordeel van ,,de regering van India die alle Kasjmiri's wenst te overheersen''.
In een witboek van de (Indiase) deelstaatregering van Jammoe en Kasjmir. gepubliceerd op

29 mei, werd gesteld dat de betrokken gebieden historisch en onvervreemdbaar deel uitmaakten van Jammoe en Kasjmir en dat een overeenkomst waarbij de Maharadja van Kasjmir Gilgit van 1935 tot 1947 aan de Britten had verpacht geen afbreuk deed aan de historische soevereiniteit van de Maharadja over het gebied in kwestie.

Hervatting
Indiaas-Pakistaanse dialoog

Van 29 mei - 1 juni 1982 bracht een hoge functionaris van het Indiase ministerie van buitenlandse zaken, Natwar Singh, een bezoek aan Pakistan als speciale afgezant van premier Indira Gandhi. Singh, tot voor een maand de Indiase ambassadeur in Islamabad, overhandigde president Zia een boodschap van mevr. Gandhi en voerde besprekingen met functionarissen van het Pakistaanse ministerie van buitenlandse zaken. Na dit overleg kwamen beide landen op 1 juni overeen de dialoog over het ,,geen oorlog" pact te hervatten op basis van de door beide ministers van buitenlandse zaken in februari te New Delhi gemaakte afspraken.
Vervolgens stuurde Pakistan een ontwerp voor een ,,geen oorlog" pact naar India, maar een Indiase regeringswoordvoerder stelde op 7 juni dat dit onderwerp in die vorm voor India onaanvaardbaar was en dat heel wat ,,amendementen, wijzigingen en aanvullingen" nodig waren.

De tweede ronde van de bilaterale besprekingen vond op 11-12 aug. in Islamabad plaats tussen de Indiase staatssecretaris van buitenlandse zaken, M. K. Rasgotra. en zijn Pakistaanse ambtgenoot N. A. Naik. Rasgotra diende formeel een ontwerp in voor een verdrag inzake vrede, vriendschap en samenwerking dat door Naik een ,,uitvoerig, veelzijdig voorstel" werd genoemd, terwijl ook een Indiaas ontwerp-voorstel voor een gemeenschappelijke commissie ter tafel kwam. Op 12 aug. kwamen beide partijen overeen het overleg over de drie voorstellen – ook het Pakistaanse ontwerp voor een non-agressie pact – voort te zetten. De twee staatssecretarissen zeiden dat ook de onderlinge handelsbetrekkingen zouden worden uitgebreid. De Indiase regering had zich bereid getoond een tweede grenspost – naast die bij Lahore – te openen.

Op 16 aug. stelde het officiële Pakistaanse persbureau dat het Indiase ontwerp voor een vriendschapsverdrag zorgvuldig moest worden bestudeerd, omdat het ,,een nieuw element" had geintroduceerd. De vrees werd uitgesproken dat India te veel ineens wilde en dat een ,,stap-voor-stap" aanpak. zoals beoogd in het Pakistaanse ontwerp voor een non-agressie pact, verstandiger was. Volgens Pakistaanse bronnen zou dit Indiase voorstel o.a. inhouden A) een herbevestiging van het beginsel van niet-gebondenheid en B) een beperking op het aanschaffen van wapens boven een vastgestelde limiet overeenkomstig de .,legitiemedefensiebehoeften" van elk van beide landen

Indiaas protest

Op 22 aug 1982 werd een Chinees-Pakistaans protocol ondertekend over de opening van het laatste deel van de Karakoram-weg over de Khunjerab-pas. Deze 650 km lange weg, waarvan de aanleg in juni 1969 begon, verbindt Pakistan met China (het autonome gebied Sinkiang Oeigoer) via Gilgit, d.w.z over gebied dat volgens India tot het omstreden Kasjmir behoort. India diende op 26 aug een officieel protest in. Pakistaanse en Chinese vertegenwoordigers woonden een plechtigheid t.g.v. de opening van de Khunjerab-pas bij. (Zie pag. 519/2-1978)

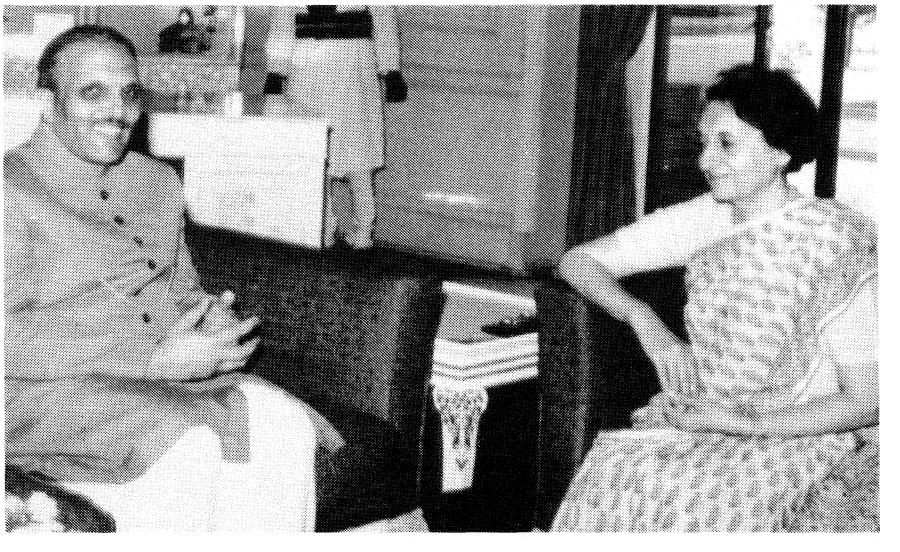
Ontmoeting Zia-Gandhi
in New Delhi

Op 1 nov. 1982 had de Pakistaanse president Zia op doorreis naar Bangkok in New Delhi een ontmoeting met de Indiase premier Gandhi. Na een gesprek van ruim een uur werd bekendgemaakt dat zij overeenstemming hadden bereikt over de oprichting van een – oorspronkelijk door India voorgestelde – gemeenschappelijke commissie en daarbij hadden aangedrongen op een ,,snelle afsluiting van de modaliteiten en formaliteiten". Voorts was besloten dat de twee regeringen de volgende maand ,,het Pakistaanse ontwerp voor een non-agressie pact en het Indiase ontwerp voor een vredes-, vriendschaps- en samenwerkingsverdrag zullen bekijken". Dat overleg zou volgens de Indiase regeringswoordvoerder geschieden op het niveau van staatssecretarissen (van buitenlandse zaken). President Zia nodigde premier Gandhi en de Indiase president Zail Singh voor een bezoek aan Pakistan uit en die uitnodiging werd aanvaard. Onduidelijk bleef toen of de gemeenschappelijke commisie naast economische en culturele vraagstukken ook politieke problemen te behandelen zou krijgen. Over de modaliteiten van de commissie zou in december door de staatssecretarissen worden onderhandeld, aldus de NZZ (4-11-1982).

Problemen *bij* de *levering* van de *F 16's Ontmoeting Zia-Reagan*

Nadat de Amerikaanse autoriteiten op 13 okt. 1982 de eerste van veertig F-16-gevechtsvliegtuigen in Texas aan een Pakistaanse missie hadden overgedragen, bleef dit toestel in Fort Worth aan de grond staan. Op 30 nov. werd door het Pentagon bekendgemaakt dat Pakistan weigerde de eerste serie van zes F-16's te accepteren, omdat deze niet waren uitgerust met de modernste elektronische apparatuur die in de F-16's van de Amerikaanse luchtmacht is verwerkt. Maar op 1 dec. deelde het Pentagon mee dat de F-16's zodanig zouden worden uitgerust dat aan de eisen van Pakistan tegemoet werd gekomen.
Volgens een op 6 nov. overeengekomen regeling zouden de eerst zes F-16's in januari 1983 aan Pakistan worden geleverd en zouden zij later met de modernste apparatuur worden uitgerust. De resterende F-16's zouden tegen eind 1984 met inbegrip van deze apparatuur worden afgeleverd. De eerste drie F-16's arriveerden op 16 jan. 1983 op de Pakistaanse luchtmachtbasis in Sargodah.

Op 6 dec. arriveerde president Zia in Washington voor een officieel bezoek aan de VS. Op 7 dec. werd hij door de Amerikaanse president Reagan op het Witte Huis ontvangen (zie foto op pag. 734). Deze zegde toe het economische



en militaire hulpprogramma voor Pakistan ter waarde van $3,2 mrd te zullen uitvoeren. Van zijn kant zou de Pakistaanse president zijn Amerikaanse ambtgenoot hebben verzekerd dat Pakistan niet van plan was kernwapens te ontwikkelen en dat het nucleaire technologie slechts voor vreedzame doeleinden wenste.
Beide presidenten waren het erover eens dat het probleem-Afghanistan alleen door een volledige en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Sowjet-troepen kon worden opgelost. Reagan zou echter niet de opvatting van Zia hebben gedeeld dat Moskou in deze „voor het Westen strategische beslissende regio" tot een compromis bereid zou kunnen zijn.

Op 8 dec. zei Zia in een toespraak tot de Nationale Persclub in Washington dat Sowjet leider Andropow hem op 15 nov. (zie pag. 173/1) .„geen bewijs, geen aanwijzingen. geen beloften" m.b.t.een terugtrekking van de Sowjet-troepen uit Afghanistan had gegeven en dat hij daarom had geconcludeerd dat die troepen .„niet in de nabije toekomst" zouden vertrekken. Maar op 9 dec. stelde Zia in een toespraak tot de Foreign Policy Association in New York dat hij „een hint van flexibiiiteit' in de Sowjet-positie t.a.v. Afghanistan had bespeurd. Pakistan zou echter nooit aan Sowjet-druk toegeven om rechtstreeks met de Afghaanse leider Babrak Karmal te onderhandelen. „Wij zullen niet met hem praten". aldus Zia.
In diezelfde toespraak bevestigde de Pakistaanse president dat het Amerikaanse hulpprogramma „.het fundament (had) gelegd voor een geloofwaardige en duurzame relatie" tussen de VS en Pakistan. Voorts beloofde hij te streven naar „een relatie van samenwerking als goede buren" met India.

Vorming gemeenschappelijke commissie India-Pakistan

Op 23 dec. 1982 werden de Indiase en Pakistaanse staatssecretarissen van buitenlandse zaken, M. K. Rasgotra en N. A. Naik, het tijdens hun overleg in New Delhi eens over de bevoegdheden van de te vormen gemeenschappelijke commissie. Deze zou zich voorlopig voor vijf jaar onder voorzitterschap van de beide ministers van buitenlandse zaken moeten wijden aan de samenwerking op economisch. cultureel en wetenschappelijk gebied. De gemeenschappelijke commissie zou daartoe eens per jaar bijeenkomen, afwisselend in New Delhi en Islamabad.
De twee landen wisselden die dag ook lijsten uit met de namen van „civiele" gevangenen die in elkaars gevangenissen zitten hoewel zij hun straf hebben uitgezeten. Het betrof 232 Indiërs in Pakistaanse gevangenissen en 25 Pakistanen in Indiase gevangenissen. De lijsten zouden worden bestudeerd t.b.v. een uitwisseling van de betreffende gevangenen.
Op 24 dec. zetten de staatssecretarissen hun overleg voort over het Indiaanse ontwerp van een .„vriendschapsverdrag" en het Pakistaanse ontwerp van een „geen oorlog" pact, maar er werd geen concrete vooruitgang gemeld
Tijdens de 7de topconferentie van niet-gebonden landen van 7-12 maart 1983 in New Delhi (pag. 547 e v.) kwamen president Zia ul-Haq van Pakistan en premier Indira Gandhi van India diverse malen bijeen Hun ministers van buitenlandse zaken ondertekenden op 10 maart het akkoord over de vorming van een gemeenschappelijke commissie.

Deze commissie kreeg tot taak „het begrip en de samenwerking tussen beide landen tot wederzijds voordeel te versterken en wel op het gebied van economie. handel. industrie, gezondheid, onderwijs, cultuur, consulaten. toerisme. verkeer. voorlichting. wetenschap en techniek". De commissie kon subcommissies vormen, in zoverre dat dat voor de behandeling van afzonderlijke vraagstukken nuttig schijnt. Beide partijen bekrachtigden tegenover de pers hun wens de onderlinge betrekkingen verder te verbeteren en drie subcommissies in te stellen. Met voorrang zou worden gestreefd naar een verbetering van de PTT-verbindingen tussen beide landen.

Op 1 juni vond de eerste bijeenkomst van de gezamenlijke commissie in Islamabad plaats. Aan het slot van het vierdaagse overleg deelden de ministers van buitenlandse zaken van beide landen op 4 juni mee dat resultaten waren geboekt. De commissie besloot zich eerst met kleinere problemen bezig te houden – zoals visaregelingen, betere communicatielijnen en samenwerking op landbouwgebied – alvorens te onderhandelen over belangrijker vraagstukken.

Voortdurende wrijving. Wapenwedloop

Op 12 juni verklaarde de Pakistaanse minister van financiën, Ghulam Ishaq Khan, dat de zojuist afgekondigde verhoging van de Pakistaanse defensiebegroting met 8,6% noodzakelijk was in verband met de Afghaanse crisis én de militaire kracht van India. Op de begroting van in totaal $6,8 mrd was $1,9 mrd (29%)uitgetrokken voor defensie. Maar de minister wees erop dat de defensie-uitgaven gemeten naar de groei van het BNP van 6,4 naar 6,2% waren gedaald. Hij onderstreepte dat India onlangs een verhoging van zijn militaire uitgaven met 26,6% had aangekondigd.

Op 14 juni verklaarde de Indiase premier Indira Gandhi in Kopenhagen dat haar regering de defensie-uitgaven had opgevoerd om het militaire evenwicht met Pakistan te kunnen handhaven. Op de vraag of de aankondiging van Pakistan een nieuwe wapenwedloop op het Indische subcontinent inluidt. antwoordde mevr. Gandhi: „Ik hoop dat zeker niet. maar het is bekend dat Pakistan lang voordat de Russische militairen naar Afghanistan gingen om nieuwe wapens vroeg." Zij stelde dat de militaire situatie nu ongeveer gelijk is aan die van 25 jaar geleden.

.„Toen stapte Pakistan militair van de jaren vijftig naar de jaren zestig, terwijl wij ons nog in de jaren vijftig bevonden. Wij moesten ons daarna inspannen om onze defensieve positie te verbeteren. Nu herhaalt de geschiedenis zich. Terwijl wij militair nog in de jaren zeventig zitten. zijn zij wat bewapening betreft de jaren tachtig ingegaan", aldus Gandhi

Inmiddels had de Indiase staatssecretaris van defensie, P.K. Kaul, op 8 april 1982 met vertegenwoordigers van de Franse luchtvaartindustrie in Parijs een voorovereenkomst getekend over de verkoop aan India van 40 gevechtsvliegtuigen van het type Mirage-2000 ter waarde van 5 mrd francs. Deze toestellen zouden vanaf oktober 1984 worden geleverd, terwijl India bovendien een optie kreeg op de aankoop van nog eens 110 Mirage-2000-toestellen, waarvan enkele in de vliegtuigfabriek Hindustan Aeronautics in Bangalore zouden worden geassembleerd dan wel in licentie gebouwd. Op 16 okt. 1982 werd het contract voor de 40 Mirages getekend.
India geschikt volgens AP (21-6) over ruim 300 Mig-21-vliegtuigen, die het al 15 jaar in licentie vervaardigt, en 16 Mig-25's, terwijl het 60 Mig-23's en 18 Mig-25's heeft besteld.
Tijdens een bezoek van de Indiase minister van defensie R. Venkataraman aan Moskou (vanaf 21 juni) werd gesproken over de bouw van 200 gevechtsvliegtuigen van het type Mig-27 onder licentie in India alsmede over de aankoop en lokale produktie van de Mig-29, terwijl de SU ook de Mig-31 zou hebben aangeboden zodra dit toestel is ontwikkeld en getest. (NRCI H'blad 9-7 en 3-10; Financial Times 19-10)
Eind juli sloot Groot-Brittannië een transactie met India voor de levering van 20 Sea King-helikopters, uitgerust met Sea Eagle-raketten voor onderzeeërbestrijding, terwijl India in Engeland al eerder 6 Sea Harrier-straaljagers had gekocht met de optie om er meer af te nemen (*NRC/H'blad* 9-9).

Verdere ontwikkelingen

Op 25 aug. zegde de Indiase regering steun toe aan de Pakistaanse oppositiebeweging MRD. De minister van buitenlandse zaken, P. V. Narasimha Rao, en zijn ambtgenoot van financiën, P. K. Mukherjee, legden resp. in het Lagerhuis en het Hogerhuis identieke verklaringen af. Daarin werd gesteld: „De regering heeft met onge-

rustheid en droefheid de recente gebeurtenissen in Pakistan gadegeslagen en ook het leed van de bevolking die een herstel van de democratie in dat land heeft verlangd. Als natie zijn wij toegewijd aan de democratie."
De volgende dag zei premier Gandhi tijdens een bijeenkomst van de parlementsfractie van haar Congrespartij o.a.: „Wij moeten ons verzetten tegen ongerechtigheid, waar dan ook. Wij wensen dat er overal democratie is."
Als er in de buurt van India voor de democratie wordt gestreden, „zijn wij ontroerd omdat zulks repercussies in ons land heeft. Wij kunnen onze ogen niet gesloten houden".
Op 27 aug. werd de Indiase ambassadeur in Islamabad, K. D. Sharma. op het Pakistaanse ministerie van buitenlandse zaken ontboden. Hem werd te verstaan gegeven dat Pakistan de recente Indiase verklaringen betreurenswaardig en vijandig achtte. De verklaringen van de Indiase leiding vormden een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Pakistan, zo werd ambassadeur Sharma meegedeeld.

Terwijl Pakistan buitenlandse inmenging, en bij implicatie India, verantwoordelijk stelde voor de onlusten in de provincie Sind, beschuldigden hoge Indiase functionarissen Pakistan op 7 okt. van het trainen, uitrusten en financieren van extremistische Sikh-groeperingen in de Indiase staat Pendsjaab.
Nadat troepen aan weerszijden van de grens tussen India en Pakistan intensieve militaire oefeningen waren begonnen en er enkele schendingen van de bestandslijn in Kasjmir zouden hebben plaatsgevonden (Financial Times 16-11), wisselden India en Pakistan scherpe protesten uit over kennelijk triviale incidenten.
Op 16 nov. verklaarde premier Gandhi in het Indiase parlement dat het land door ,,ernstig gevaar" werd bedreigd: de regering had een ,,buitenlandse hand" achter de onlusten in Pendsjaab ontdekt. Kort daarop zei de minister van buitenlandse zaken, P. C. Sethi, dat Pakistan Sikh-extremisten in Pendsjaab had geholpen door hen van wapens en munitie te voorzien.
Zo droegen binnenlandse gebeurtenissen in beide landen bij tot een aanzienlijke verslechtering van de betrekkingen tussen India en Pakistan, aldus waarnemers.

HULP PAKISTAN-CONSORTIUM. IMF-KREDIETEN. SCHULDENREGELING

Het ,,Hulp aan Pakistan Consortium", dat uit 11 Westerse landen (incl. Nederland) en internationale organisaties bestaat, vergadert jaarlijks te Parijs onder voorzitterschap van de Wereldbank. Tijdens de bijeenkomst van 12-13 juni 1980 werd overeengekomen Pakistan voor het begrotingsjaar 1980/81 financiële hulp van in totaal $980 mln te bieden alsmede een bedrag van $98 mln voor hulp aan de Afghaanse vluchtelingen in Pakistan. Voorts werd toegezegd dat een onderzoek zou worden ingesteld naar een herschikking van de Pakistaanse buitenlandse schulden. Pakistan had om een totale hulp van $ 1,25 mrd gevraagd.
Het IMF maakte op 25 nov. 1980 bekend dat het aan Pakistan een lening van 1,268 mrd SDR's (ca. $ 1,6 mrd) zou verstrekken met een looptijd van drie jaar. Deze lening was de grootste die het IMF dan tot dan toe aan een ontwikkelingsland had verstrekt.
Tijdens een speciale bijeenkomst van het Pakistan-consortium in Parijs van 13-14 jan. 1981 werd een akkoord bereikt over een wijziging van de regeling voor de aflossing van de Pakistaanse schulden. Het ging om een totaal bedrag van $233 mln i.v.m. de aflossing van leningen t.b.v. officiële ontwikkelingsprojecten, dat binnen 18 maanden moest worden terugbetaald. De Pakistaanse vertegenwoordiger, Ejaz Ahmad Naik, toonde zich niet tevreden met deze regeling. Hij had een oplossing gewenst voor een schuld van $280 mln voor de komende drie jaar. Naik deelde mee dat, als de nieuwe regeling zou aflopen, zijn regering opnieuw om een verlenging met 18 maanden zou vragen. Het consortium had al vóór de besprekingen met een verlenging van de aflossingstermijn ingestemd als Pakistan zich bij de voorwaarden van het IMF zou neerleggen. Dat wenste o.a. dat Pakistan de invoer van grondstoffen en machinerieën zou versoepelen, het financieringstekort van de overheid zou beperken door verlaging van de voedselsubsidies, belastinghervormingen zou doorvoeren en het centrale toezicht zou versoepelen om zo de produktiviteit van de staatsindustrie te verhogen.
Tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van het Pakistan-consortium op 11 juni 1981 te Parijs werd aan Pakistan voor het begrotingsjaar 1981/82 financiële hulp ter waarde van ca. $ 1,17 mrd en vluchtelingenhulp ter waarde van $111 mln toegezegd. De Pakistaanse delegatie vroeg om een nieuwe schuldenregeling voor een bedrag van $235 mln.

M.i.v. 8 jan. 1982 werd de koppeling van de Pakistaanse roepie aan de Amerikaanse dollar (Rs 9,9 = $1) losgelaten. Voortaan zou de roepie zweven en verbonden zijn met een deviezenmand van de voornaamste handelspartners van Pakistan (vooral de oliestaten uit het Midden-Oosten).
Gedurende de bijeenkomst van het Pakistan-consortium van 10-11 juni 1982 te Parijs werd financiële hulp toegezegd ter waarde van $ 1,35 mrd en vluchtelingenhulp ten bedrage van $230 mln. Een Pakistaans verzoek voor een nieuwe schuldenregeling voor een bedrag van $250 mln zou nader worden bestudeerd.
Op 2 aug. 1982 zegde het IMF Pakistan een krediet van $195 mln toe om de verliezen als gevolg van de dalende export (10%) te compenseren.
Tijdens de bijeenkomst van het Pakistan-consortium op 18-19 april 1983 te Parijs werd aan Pakistan hulp toegezegd voor in totaal $ 1,4 mrd voor het begrotingsjaar 1983/84. De Pakistaanse vertegenwoordiger waarschuwde dat Pakistan, met een schuld van $11 mrd, nog dit jaar mogelijk naar een nieuwe schuldenregeling zou streven. Aflossen van schulden en het voldoen van rente zouden dit jaar in totaal $966 mln vergen. (Financial Times, NZZ, *NRC/H'blad*)

ZIA UL-HAQ IN CHINA

Na een bezoek van de (toenmalige) Chinese minister van buitenlandse zaken, Huang Hua, aan Pakistan (18-23 jan. 1980), volgde van 2-6 mei 1980 het tweede officiële bezoek van de Pakistaanse president Zia ul-Haq aan de Volksrepubliek China (het eerste vond in dec. 1977 plaats).
Van 17 tot 23 okt. 1982 bracht president Zia ul-Haq een derde officieel bezoek aan China. Hij voerde besprekingen met president Zhao Ziyang en had ontmoetingen met Deng Xiaoping en Hu Yaobang (resp. voorzitter en secretaris-generaal van het Centrale Comité van de Chinese Communistische partij). Tijdens Zia's bezoek werd in Peking een akkoord ondertekend over de instelling van een gemeenschappelijke commissie voor economische, handels-, wetenschappelijke en technische samenwerking tussen China en Pakistan.
Op 16 febr. 1983 werd vanuit officiële bron in Islamabad bericht dat Pakistan in China 18 gevechtsvliegtuigen van het type A-5 had gekocht voor tactische steun aan de grondtroepen. De eerste zes van deze toestellen waren al in Peshawar aangekomen en de twaalf overige werden op korte termijn verwacht.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

ARAFATS ZWARTE NOVEMBER (I)

Nadat op 9 mei binnen de Palestijnse guerrillabeweging een duidelijk tegen leider Yasser Arafat gerichte muiterij of rebellie was uitgebroken en op 4 juni de eerste gevechten tussen dissidenten en loyalisten hadden plaatsgevonden (pag. 353 e.v.), boekten de dissidenten terreinwinst omdat zij volgens Arafat mede door het Syrische leger werden gesteund. Deze beschuldiging leidde ertoe dat Arafat op 24 juni door Syrië werd uitgewezen.

Er volgde een geleidelijke uitholling van Arafats positie. Zijn aanhangers werden tenslotte eind september gedwongen hun posities in de Oostlibanese Bekaa-vallei te ontruimen, waardoor de stad Tripoli en omgeving het laatste bolwerk van Arafat in Libanon werd.

Tegen dit bolwerk begonnen de dissidenten, gesteund door Syrische en Libische artillerie, op 3 nov. een offensief. Op 6 nov. viel het vluchtelingenkamp Nahr el-Bared in handen van de dissidenten en op 16 nov. viel ook het vluchtelingenkamp Baddawi in hun handen. Wel meldden Arafat-getrouwe strijders op 18 nov. dit kamp te hebben heroverd. maar op 22 nov. gaf de opperbevelhebber van de Arafattroepen het definitieve verlies van Baddawi toe. Reeds de vorige dag was Arafats positie in Tripoli zelf bedreigd; dissidenten zouden nog maar 600 meter van zijn hoofdkwartier verwijderd zijn.

Op 21 nov, 'smiddags kondigden de dissidenten een eenzijdig bestand af. Arafat en zijn aanhangers kregen tot 25 nov. de tijd om Tripoli te verlaten. ,,Doet hij dat niet, dan zullen we hem in de straten van Tripoli aanvallen", zo zie Ahmed Jibril, de leider van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC), die een belangrijke rol bij het dissidentenoffensief had gespeeld. Inmiddels had de strijd volgens een woordvoerder van het Internationale Rode Kruis in Genève (21-11) ruim 500 doden en 2.047 gewonden gevergd.

Op 23 nov. bereikte de Saoedische minister van buitenlandse zaken, Saoed al-Feisal, in Damascus met zijn Syrische collega Khaddam een principeakkoord ter beëindiging van de strijd. Het behelsde twee punten:

1) De terugtrekking van alle PLO-strijdkrachten uit Tripoli en de omgeving van de stad; en 2) het behoud van de eenheid van de PLO en oplossing van de problemen door een dialoog.

Op 25 nov. tekenden de beide ministers een definitief akkoord, dat uit de volgende vier punten bestond.

- Een stabiel en permanent staakt-het-vuren in en rond Tripoli en een einde aan alle gevechten.
- Het gebruik van vreedzame methoden om te onderhandelen over een politieke regeling van het inter-Palestijnse conflict teneinde de eenheid van de PLO te waa borgen.
- Het vertrek van alle Palestijnse strijdkrachten uit het gebied van Tripoli in twee weken.
- Een comité van Tripoli's politieke en religieuze leiders zal, onder voorzitterschap van ex-premier Rashid Karame, toezicht houden op het staakt-het-vuren en het vertrek van de Palestijnen en hun wapens, en voor dit vertrek een schema opstellen.

Hieronder volgt het eerste deel van een overzicht over de positie van Arafat en de PLO sinds begin juni.

Ontwikkelingen tot 24 juni

Ondanks de muiterij hervatte Arafat op 3 juni zijn diplomatieke activiteiten met een officieel bezoek aan Roemenië. Vandaaf vertrok hij op 4 juni voor een rondreis langs diverse landen: Algerije, Saoedi-Arabië, India, Irak. Qatar, Noord-Jemen. Zuid-Semen. Koeweit, Saoedi-Arabië en Bahrein (12 juni).

Zes uur na Arafats aankomst in de Noordjemenitische hoofdstad Sanaa arriveerde daar op 9 juni ook de Libische leider kolonel Kadhafi. De president van Noord-Jemen, Ali Abdallah Saleh. slaagde er niet iri een ontmoeting tussen Arafat en Kadhafi te arrangeren. maar hij verklaarde na afzonderlijke gesprekken met zijn gasten wel dat dic ermee hadden ingestemd een einde aan hun woordenstrijd te maken. Libie had Arafat er op 8 juni nog van beschuldigd achter de mislukte aanslag te zitten die op 5 juni 's avonds op de Libische zaakgelastigde in Beiroet. Abdel Kader Ghouka, was gepleegd. Daarentegen had Arafat meerdere malen verklaard dat Kadhafi voor de muiterij in Al Fatah verantwoordelijk was.

Bij zijn aankomst in Koeweit zei Arafat dat hij niet van plan was met Kadhafi bijeen te komen. Deze moest ophouden zich in PLO-zaken te mengen. Terwijl hij tot dan toe Libië en ,.bepaalde Arabische regimes" van betrokkenheid bij de muiterij had beschuldigd, verklaarde Arafat op 1i juni dar „Syrische organen" de muiters hadden aangespoord tot de bezetting van munitie- en levensmiddelendepots in Damascus (zie pag. 356/3). Hij sprak de hoop uit dat de Syrische president Assad .,het gebeurde weer ongedaan maakt".

Op 12 juni herhaalde Arafat in Bahrein dat de muiterij binnen Al Fatah geheel onder controle was.

Via Damascus keerde Arafat op 13 juni in de Bekaa-vallei terug en op 14 juni werd zijn aankomst in Tripoli gemeld.

Volgens bronnen uit de buurt van Arafat trachtte een dozijn muiters op 17 juni tevergeefs zich meester te maken van een positie van het z.g. ,,Martelaren van September"-bataljon alsmede van een Palestijns hospitaal in de Bekaa-vallei. Maar volgens The Times (18-6) was het hospitaal in Bar Elias bezet door guerrillastrijders van de factie van Abou Salah, terwijl de woordvoerder van de dissidenten, Jihad Salem. beweerde dat een groep strijders van



Pro-Arafat strijders op hun post buiten het vluchtelingenkamp Baddawi. Op de achtergrond rookwolken van de in brand geschoten olieraffinaderij.

Weekblad 52ste jaargang No. 2718, pag. 39447-39462

bovengenoemd bataljon zich bij de dissidenten had aangesloten.

Op 18 juni vonden in de Bekaa-vallei opnieuw gevechten tussen loyalisten en dissidenten van Al Fatah plaats voornamelijk in de buurt van Chtaura. Volgens Arafat had een Libische tankeenheid de strijd uitgelokt toen zij poogde de hoofdweg Beiroet-Damascus onder controle te krijgen. De Libiërs hadden de loyalisten van Arafat gelast hun positie bij deze weg op te geven. Volgens het Paiestijnse persbureau *Wafa* werden de Libiërs gesteund door het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC) van Ahmed Jibril. Abou Jihad verklaarde de volgende morgen dat twee van Jibrils manschappen waren gedood bij de gevechten om een bataljonshoofdkwartier van de PLO te heroveren. Toen ook beschuldigde het PFLP-GC de aanhangers van Arafat ervan verantwoordelijk te zijn voor de dood op 18 juni van Ibrahim al-Zaim, een lid van deze beweging. De Fatah-dissidenten in Damascus spraken op 19 juni tegen dat Libische troepen bij de gevechten in de Bekaa-vallei betrokken waren geweest. Volgens hen hadden Arafats troepen vier aanvallen gelanceerd op posities van rebellerende Fatah-leden, in het bijzonder op die van de „Martelaren van September".
Op 19 juni sloegen de gevechten over naar de rand van Damascus, waar rebellen tijdelijk een Palestijns opleidingskamp bezetten en waar een aanslag werd gepleegd op kolonel Ezzedin Sharif alias Abou Ziad, een van de naaste medewerkers van Arafat, die gewond raakte. In totaal vergden de gevechten zeker drie doden en tien gewonden.

Op 19 juni 's avonds kwam in Damascus het comité van Al Fatah onder leiding van Arafat bijeen om de bijeenkomst voor te bereiden van de *73* leden tellende revolutionaire raad van Al Fatah. Bij dat overleg werden ook de leiders van drie radicale Palestijnse groepen betrokken die de eisen van de dissidenten steunden maar een scheuring in de PLO wilde verhinderen: het Volkfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP), het Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP) en het Palestijnse Bevrijdingsfront (PLF). Voorts was aanwezig de voorzitter van de Palestijnse Nationale Raad (PNC), Khaled Fahoum.
In de laatste fase van het zeven uur durende Palestijnse beraad verscheen ook een afgezant van de president van Zuid-Jemen, Ali Nasser Mohammed, om diens steun aan Arafat uit te spreken.

Na afloop van het overleg op 20 juni 's morgens verklaarde Arafat dat de oppositie binnen Al Fatah tegen zijn leiding geen echte bedreiging voor hem vormde. „Ik weet hoe sterk het podium onder mij is. Ik ben de voorzitter van de PLO, de enige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk. Ik ben de opperbevelhebber van de Palestijnse strijdkrachten en het is mijn taak te vechten en te strijden voor het behoud van de onafhankelijkheid van de Paiestijnse besiissing." Maar hij voegde daaraan toe dat ,,de Arabische interventie niet langer is beperkt tot materiële steun (aan de rebellen) maar tevens is vertaald in actie". Een krant in Koeweit citeerde op 20 juni Salah Khalaf alias Abou Iyad die verklaarde dat de PLO ,,zeerbinnenkort" een acht punten tellende hervormingsprogramma zou afkondigen dat ook gevolgen zou hebben voor de diplomatieke strategie.
Op 20 juni 's avonds kwam de revolutionaire raad van Al Fatah in Damascus bijeen voor een acht uur durend beraad. Van de *73* leden bleven 9 dissidenten weg. De raad besloot volgens een op 21 juni door het bureau van Arafat uitgegeven communiqué ,,de dissidentiebeweging en haar consequenties te veroordelen". Voorts werd besloten tot ,,devorming van verscheidene comités belast met het uitvoeren van hervormingen om de doeltreffendheid van de organisatie en van de organen van Al Fatah te ontwikkelen evenals haar capaciteit om de strijd tegen alle samenzweringen voort te zetten en om alle pogingen bedoeld om haar eenheid te verbreken met kracht af te slaan". Abou Jihad verklaarde na afloop: ,,Alle bemiddelingspogingen zijn in een impasse geraakt. De deelnemers aan de zitting hebben de centrale raad volledige vrijheid van handelen gegeven om de muiterij met de gepaste middelen te bestrijden." Hij deelde mee dat Arafat naar Tripuli was vertrokken. De *Volkskrant* (22-6) meldde dat hij de Zuidjemenitische bemiddelaar, Saleh Nasser al-Saily, opdracht had gegeven uit te zoeken wat Abou Mousa eigenlijk precies wilde. Dit blad voegde daaraan toe:

„Eerder had Arafat aan een groot aantal eisen van de dissidenten toegegeven: een onderzoekscommissie zou zich bezig houden met de evaluatie van de oorlog in Libanon van 1982 en zou maatregelen nemen tegen officieren die hun plichten verzaakten, de politieke en militaire organisatie van Al Fatah zou diepgaand hervormd worden, er zou een nieuw financieel beleid gevoerd worden in de PLO, het principe van collectief leiderschap zou benadrukt worden, een politieke verklaring zou de beslissingen van de Palestijnse Nationale Raad (PLO-parlement in ballingschap) onderstrepen, het Reagan-plan voor het Midden-Oosten afwijzen en z'n goedkeuring geven aan het Fez-plan en het Brezjnew-plan (dat voorziet in een internationale conferentie over het Arabisch-Israëlische conflict) en de dialoog zou gehandhaafd worden met de dissidenten-leiders. Wat willen Abou Mousa en Abou Saleh nog meer?
De dissidenten-leiders hebben hun conflict met Arafat en de zijnen vooral omschreven als een principieel conflict, waarover geen compromis mogelijk is. Abou Mousa in gesprek met het Libanese weekblad Al Hawadess: „Het probleem is in feite politiek. We zijn tegen de politieke leiding van Al Fatah die positief stond ten opzichte van de Amerikaanse plannen na ons vertrek uit Beiroet. beginnende met het Fez-plan en eindigend via het Reagan-plan bij het confederale plan van koning Hoessein. Tot dusver heeft Yasser Arafat niet op onze verlangens gereageerd. We geloven dat broeder Arafat een antwoord op onze vragen probeert te ontwijken en niet luistert naar ons advies de politieke



De leider van de dissidenten in Al Fatah, Abou Mousa (2de van links), vergezeld van enkele officieren en zijn zoon (geheel links).

koers van de Palestijnse beweging in zijn geheel om te huigen."
Toch wordt er binnen de PLO - en niet alleen door Arafat-getrouwe Fatah-leden – getwijfeld aan de goede wil van de dissidenten. Waarom weigeren ze op basis van de verschillende bemiddelingsplannen, die tegemoet komen aan de grieven van de dissidenten, om de tafel te gaan zitten met Arafat? Is het, zoals een woordvoerder van het Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP) zei, de bedoeling koste wat kost de huidige Fatah-leiding de genadeslag toe te brengen?..."

Op 21 juni braken nieuwe gevechten tussen voor- en tegenstanders van Arafat uit langs de weg tussen de grenspost Masnaa aan de Libanees-Syrische grens en de stad Chtaura in de Bekaa-vallei. Troepen onder leiding van Abou Mousa zouden er na vijf uur in zijn geslaagd die weg onder controle te krijgen; zij zouden acht posten van pro-Arafat troepen bij Majdel Anjar en Soueiri hebben ingenomen en het PLO-commandocentrum in de Bekaa-vallei hebben veroverd. Daarbij werden volgens Libanese radiostations 30 a 40 Palestijnse strijderd gedood en meer dan 100 gewond.
Vanuit zijn nieuwe hoofdkwartier in Tripoli stuurde Arafat die dag boodschappen aan negen Arabische leiders, de staatshoofden van Joego-Slavië, Ethiopië, Cuba en Cyprus alsmede premier Indira Gandhi van India met het verzoek tussenbeide te komen om ,,de Syrisch-Libische agressie tegen de Palestijnse revolutie" een halt toe te roepen. Voorts zond hij een boodschap aan de Syrische president Assad waarin hij protesteerde tegen ,,de ernstige positiewijziging" van Syrië ,,ten gunste van de dissidenten en hun bondgenoten". Volgens Arafat hadden Syrische tanks aan de zijde van de rebellen meegevochten. ,,De interventie van de Syrische troepen vormt een gevaarlijke ontwikkeling, terwijl wij, samen met onze Syrische broeders, in dezelfde loopgraaf tegenover de zionistische vijand staan", aldus de PLO-leider in zijn boodschap aan de 14 buitenlandse leiders. In persberichten werd erop gewezen dat Arafat nu voor het eerst openlijk stelling tegen Syrië nam.
Op 22 juni werd van Syrische zijde een interventie ten gunste van de Palestijnse dissidenten in de Bekaa-vallei ontkend. Volgens een commentator van radio-Damascus zou Syrië zich nooit mengen in interne Palestijnse conflicten, maar ,,heeft het altijd eenheid gesteund (...) en een oplossing van meningsverschillen via dialoog en niet via gevechten". De Syrische regeringskrant *Al Thawra* wees Arafats aanklacht eveneens van de hand en beschuldigde hem er juist van met geweld verdeeldheid te willen zaaien binnen Al Fatah.
Arafats zegsman Ahmed Abdel-Rahman verklaarde echter dat de Syrische troepen de bevoorrading van zeker de helft van de loyalisten hadden afgesneden en de omsingeling van de pro-Arafat troepen in de Bekaa-vallei op 22 juni 's morgens hadden voltooid; daarvoor zouden zelfs tanks en nieuwe troepen vanuit Syrië naar de Bekaa-vallei zijn overgebracht.
Eveneens op 22 juni stelde Abou Mousa een bestand voor. Hij onderstreepte dat er ,,geen noodzaak is voor een militaire confrontratie. Belangrijk is een politieke en democratische dialoog".
Op 23 juni arriveerde Arafat voor een onverwacht bezoek in Damascus. Hij had daar een onderhoud met de Sowjet-ambassadeur Wladimir Youkhine die hem een ,,belangrijke boodschap" van Sowjet-leider Joeri Andropow overhandigde. Daarna voerde Arafat overleg met vier leiders van ,,neutrale Palestijnse groeperingen", o.w. Georges Habache (PFLP), Nayef Hawatmeh (DFLP) en Talaat Yakoub (PLF). Nog vóór zijn vertrek uit Tripoli had Arafat verklaard geen enkele geloof te hechten aan de Syrische ontkenning dat Damascus niets met de rebellie te maken had. „Assad alleen heeft de sleutel voor een oplossing van het conflict, maar weigert in te grijpen", aldus de PLO-leider, die de Arabische landen opriep tot collectieve druk op Assad en de Libische leider Kadhafi.
Intussen onderhielden diverse Arabische leiders intensief telefonisch contact. Koning Hoessein van Jordanië belde op 23 juni met koning Fahd van Saoedi-Arabië en president Saddam Hoessein van Irak (die als enige officieel op Arafats boodschap had gereageerd) en waarschuwde hen voor de gevolgen van Arabische inmenging in de interne aangelegenheden van de PLO. Hoessein beloofde zelf alles te zullen doen om ,,de onafhankelijkheid van de Palestijnse besluitvorming" te beschermen. De Saoedisch minister van buitenlandse zaken, prins Saoed al-Feisal, reisde naar Jordanië voor verder overleg, terwijl de Koeweitse minister van buitenlandse zaken, sjeik Sabah al-Ahmad al-Sabah, een onderhoud had rnet koning Fahd.

Op 24 juni maakte Arafat in Damascus bekend dat in de voorgaande nacht een Palestijns bevoorradingskonvooi in Syrië nabij Homs in een hinderlaag was gelokt en dat daarbij 13 van zijn aanhangers gedood of gewond waren. Hij stelde Syrië voor deze actie verantwoordelijk, maar sprak tevens de hoop uit dat onderhandelingen tot een verzoening met de Syriërs zouden leiden.

Syrië wijst Arafat uit

Nadat Arafat, aldus de Libanese krant *Al Safir*, op 23 juni 'savonds een ontmoeting had gehad met kolonel Rifaat Assad (de broer van de Syrische president), werd hij op 24 juni door de Syrische autoriteiten gelast het land te verlaten wegens zijn ,,voortdurende valse beschuldigingen" tegen Syrië. Tegelijk werd Arafats nauwste medewerker, Abou Jihad, die zich in Libanon bevond, meegedeeld dat ook hij een ongewenst persoon was in Syrië. Arafat kreeg twee uur de tijd om Damascus per vliegtuig met bestemming Tunis te verlaten.
In Tripoli noemde Arafats woordvoerder Ahmed Abdel-Rahman de Syrische maatregel ,,een ramp voor elke Arabische en Palestijnse inspanning" tegen Israël. Het Palestijnse persbureau *Wafa* verklaarde dat Arafat de verpersoonlijking van de Palestijnse legitmiteit is en dat in dat licht de hele Palestijnse revolutie door de Syrische maatregel ,,een dolkstoot in de rug" was toegebracht.
Bij zijn aankomst in Tunis op 24 juni 'savonds noemde Arafat zijn uitwijzing ,,een onderdeel van een Syrisch-Libisch komplot tegen de Palestijnse revolutie". Hij vergeleek die uitwijzing met zijn gedwongen vertrek uit Beiroet op 30 aug. 1982, een uitvloeisel van de Israëlische blokkade van West-Beiroet. In een interview met het blad *Al-Qabas* uit Koeweit stelde Arafat op 25 juni: ,,De Syriërs pogen kennelijk dat met ons te doen waarin de Israëli's vorig jaar in Beiroet niet slaagden – de Palestijnen te vernietigen."
Op 25 juni arriveerde Arafat in Praag, waar hij op een bijeenkomst van de Wereldvredesraad ,,Arabische en niet-Arabische landen" beschuldigde van pogingen de Palestijnse beweging te splijten, waarbij hij met name de Amerikaanse president Reagan en diens minister van buitenlandse zaken Shultz noemde, maar geen beschuldigingen aan het adres van Syrië uitte.
Daarentegen bleven de Syrische media kritiek op Arafat leveren. De regeringskrant *Tishrin* (25-6) schreef dat Syrië eigenlijk al direct na de Palestijnse evacuatie van Beiroet tegen Arafat in actie had moeten komen.

Op 26 juni ontving de Syrische president Assad delegaties van het PFLP van Georges Habache en van het DFLP van Nayef Hawatmeh, die naar verluidt poogden de breuk tussen Syrië en de PLO-leider te lijmen. De leiders van deze twee organisaties kondigden een fusie van PFLP en DFLP aan ,,om de PLO-gelederen in Damascus te sluiten". Zij wilden ,,een militair en politiek leiderschap" creëren, zodat

,,de politieke standpunten en de militaire samenwerking een bepaalde lijn gaan volgen". De fusie zou een eerste stap moeten zijn op weg naar ,,een nieuwe eenheid binnen de PLO, de enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk". Habache en Hawatmeh nodigden de diverse guerrillagroeperingen uit voor een algemene vergadering.

Eveneens op 26 juni verklaarde de groot-moefti van Jeruzalem, sjeik Saadeddiri el-Alami, dat het „de plicht is van elke moslim" de Syrische president Assad als ,,moordenaar van moslems, die zijn Amerikaanse meester gehoorzaamt" te doden. In een ,,fatwa", een religieus decreet, beloofde de groot-moefti dispensatie voor de moordenaar van Assad, die niet alleen Arafat had uitgewezen maar ook ,,de Golan aan Israël heeft gegeven, duizenden Syrische moslems in Hama in 1981 heeft gedood (en) moslems in (het Palestijnse kamp) Tall Zaatar in 1975 heeft vermoord" en dus de ,,ergste vijand van de moslems" is.

Op 26 juni keerde Arafat in Tunis terug, waar hij de volgende dag na een ontmoeting met president Bourguiba opriep tot de vorming van een gemeenschappelijk front van Syrië en de Palestijnen om de Israëlische militaire dreiging het hoofd te bieden. Maar Arafat herhaalde dat ,,Syrische troepen en tanks hun omsingeling van Fatah-stellingen in de Bekaa-vallei voortzetten", wat door de Syrische radio ,,pure smaad" werd genoemd.

Op 28 juni bracht Arafat een bezoek aan Algiers om zich op de hoogte te stellen van de resultaten van de bemiddelingspogingen in Damascus van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken. Ahmed Taleb Ibrahimi.

Nieuw offensief dissidenten

Op 28 juni 's ochtend vroeg werden de gevechten in de Bekaa-vallei tussen dissidenten en Arafat-getrouwen hervat. Volgens de falangistische zender ,,Stem van Libanon" veroverden dissidenten de artilleriebasis Raouda bij Chtaura, terwijl zij volgens een PLO-verklaring uit Tripoli ook twee Palestijnse bases bij de dorpen Deir Zanoun en Bar Elias ,,onder een spervuur van Syrische tanks" bestormden. Daarbij werden volgens Wafa zeker 15 loyalisten gedood en 20 gewond. Een van de leiders van de dissidenten, kolonel Abou Saleh, kondigde die dag een ,,genadeloze" strijd aan tegen Arafat, Abou Jihad en (voor het eerst) DFLP-leider Nayef Hawatmeh. ,,De drie verraders zijn voor het zionistisch-Libanese akkoord (over troepenterugtrekking), voor de erkenning van Israël en dus zullen zij voor hun verraad worden gestraft."

Op 29 juni zouden de voorstanders van Arafat vrijwel alle stellingen langs de hoofdweg Damascus-Beiroet hebben verloren. behalve een positie ten westen van Chtaura bij het dorp Jdita. In Deir Zanoun had Abou Mousa zich in het vroegere hoofdkwartier van Abou Jihad geinstalleerd. Volgens pro-Arafat woordvoerders hadden de dissidenten steun ontvangen van strijders van het PFLP-GC van Ahmed Jibril en van de pro-Syrische Al Saika alsmede van Libische soldaten, terwijl de Syriërs hen ,,indirect gesteund" zouden hebben. Later die dag bleek dat de aanhangers van Arafat nog posities ten noorden van de weg Chtaura-Masnaa in handen hadden in Bar Elias en Taanayel. Bovendien werd bericht dat Arafat-getrouwe Palestijnen zich ingroeven rond Baalbek in afwachting van een grote aanval van de dissidenten.

Bestand. PLO-bemiddelingsmissie

Op 30 juni 's avonds kwamen voor- en tegenstanders van Arafat door bemiddeling van linkse Libanese partijen tijdens een bijeenkomst in Baalbek voorlopig voor 12 uur een bestand overeen. Aan die bijeenkomst werd deelgenomen door vertegenwoordigers van de twee Fatah-facties, het PFLP, het DFLP, het PFLP-GC, Al Saika en het Volksstrijdfront (PSF) van Samir Ghoshe, aldus Le Monde (2-7). Overeengekomen werd dat alle strijdende partijen zich op hun uitgangsbases (van 27 juni) moesten terugtrekken, dat alle barricades zouden worden geslecht en dat alle militaire voorbereidingen zouden worden gestaakt. Een uit drie Palestijnen en vier Libanezen (van de Libanese Nationale Beweging) bestaande commissie moest op de naleving van het bestand toezien.

Inmiddels was op 30 juni in Tunis het uitvoerend comité van de PLO onder voorzitterschap van Arafat bijeengekomen. Aanwezig waren 13 van de 15 leden, o.w. Abdel Mohsen Abou-Mayzar die als een vertegenwoordiger van de dissidenten gold; afwezig waren Mohammed Khalife (Al Saika) en Talal Naji (PFLP-GC). Na de hele nacht te hebben vergaderd besloot het uitvoerende comité op 1 juli 's morgens tot de vorming van een zes leden tellende bemiddelingscommissie die naar Damascus moest gaan om Arafats breuk met Syrië te herstellen. De commissie bestond uit voorzitter Khaled Fahoum (de voorzitter van de PNC) en de leden Yasser Abd Rabbo (DFLP), Ahmed el-Yamani (PFLP), Abdel Mohsen Abou-Mayzar, Mohammed el-Nachachibi en Ahmed Sidki al-Dajani (drie onafhankelijken). In de commissie zat dus geen vertegenwoordiger van Al Fatah.

Voorts besloot het uitvoerende comité ,,elke vorm van informatiecampagne of propaganda (tegen Syrië) te staken". ,,Droefenis" en ,,diepe spijt" werd uitgesproken over Arafats uitwijzing uit Damascus, maar nadrukkelijk werd de wens te kennen gegeven ,,de broederlijke betrekkingen" met Syrië "te normaliseren" in de overtuiging dat ,,het beginsel van de eenheid van de krachten van de Arabische confrontatie en van hun gemeenschappelijk strijd de overhand zal hebben op de marginale nieningsverschillen". Alle ,,wapenbroeders" in de Bekaa-vallei werden uitgenodigd hun vijandelijkheden te staken en die te vervangen door ,,de democratische dialoog die een traditie vormt geworteld in de geschiedenis van de revolutie" teneinde hun krachten te wijden ,,aan de gemeenschappelijke strijd tegen de usurpator van het vaderland".

Een gemeenschappelijke Saoedisch-Algerijnse delegatie verbleef op 1 juli in Damascus. maar werd niet door president Assad ontvangen. De drie onderhandelaars – de Saoedische minister van onderwijs Abdel Aziz al-Chuwaitir en twee hoge Algerijnse regeringsfunctionarissen – keerden na een onderhoud met de Syrische minister van buitenlandse zaken in de Saoedische stad Taif terug om koning Fahd verslag uit te brengen. Volgens officieel niet bevestigde Libanese persberichten wilden de bemiddelaars Assad voor een topconferentie op 4 juli met koning Fahd, president Chadli van Algerije en Yasser Arafat in Taif uitnodigen. De bemiddelaars zou volgens sommige zegslieden in Damascus zijn meegedeeld dat president Assad van Arafat verlangde dat deze in het openbaar zijn excuses aanbood voor zijn beschuldigingen dat Syrië achter de rebellie zat; bovendien moest Arafat alle eisen van de muiters inwilligen, voor hij weer in Syrië welkom was. Die boodschap zou op 1 juli in Tunis aan Arafat zijn overgebracht door Habib Chatti. de secretaris-generaal van de Islamitische Conferentie, die kort tevoren in Damascus een ontmoeting met president Assad had gehad.

Het in Baalbek afgekondigde staakt-het-vuren voor de Bekaa-vallei hield op 1 juli stand. Wel werd kolonel Abou Ahmed, de commandant van de enige pro-Arafat buitenpost direct achter de bestandslinie, volgens The Times (2-7) naar Damascus ,,uitgenodigd" om zijn



Gedurende een zitting van het uitvoerende comité van de PLO v.l.n.r. Abou Rashid. Yasser Arafat en Khaled Fahoum (voorzitter van de Palestijnse Nationale Raad).

militaire positie in het dorp Jdita te bespreken. Op 2 juli echter werd het bestand geschonden: voor- en tegenstanders van Arafat raakten opnieuw slaags. maar na drie uur van strijd. waarbij 10 doden zouden zijn gevallen, werd een nieuw bestand geregeld door plaatselijke Libanese politici.

In de nacht van **2** op **3** juli vond in Tunis een bijeenkomst van het Centrale Comité van Al Fatah plaats. waaraan 10 van de 12 leden deelnamen. Alle aan de gang zijnde bemiddelingspogingen om het geschil tussen Arafat en Syrië bij te leggen werden besproken.

In diezelfde nacht arriveerde de PLO-bemiddelingscommissie in Damascus. Voorzitter Fahoum verklaarde dat de commissie eerst wilde proberen het conflict binnen Al Fatah op te lossen en daarna zou trachten de breuk tussen Arafat en Syrië te helen. Niettemin had de commissie eerst op **3** juli een lang onderhoud met de Syrische minister van buitenlandse zaken Khaddam, dat volgens Mohammed el-Nachachibi ,,positief en bemoedigend" verliep.

Later die dag volgden besprekingen met de leiders van de dissidenten welke ongeveer vijf uur duurden. Besloten werd de interne Palestijnse problemen door middel van een ,,democratische dialoog" op te lossen. Voorts werd overeengekomen dat Al Fatah een ,,collectief leiderschap" nodig heeft. Andere concessies van Arafat betroffen een ondubbelzinnige afwijzing van Reagans vredesplan voor het Midden-Oosten en beëindiging van alle contacten met Egypte. Voorts zou de commissie, aldus een Palestijnse bron, zijn gemachtigd een politiek en militair akkoord met Syrië te tekenen. Dissidentenleider Abou Saleh verklaarde o.a.: „De bemiddelingscommissie heeft ideeën aangeboden die zullen bijdragen tot inwilliging van onze eisen, en wij werken in die richting. Wij praten als één familie om de geest van defaitisme die binnen de PLO hangt te verjagen." De dissidenten zouden met een bestand hebben ingestemd.

Op 4 juli had de bemiddelingscommissie een tweede ontmoeting, nu van twee uur, met de leiders van de dissidenten. Volgens een PLO-functionaris had Arafat aangeboden samen met de dissidenten een comité te vormen dat een algemeen congres van Al Fatah moest voorbereiden. Maar Abou Saleh wees erop dat een belangrijke eis van de dissidenten niet was ingewilligd, nl. dat een noodcommissie zou worden gevormd die Arafats functies zou overnemen tot het Fatah-congres de toekomst van de organisatie had bepaald.

Na vier dagen van besprekingen keerde de bemiddelingscommissie op 6 juli vanuit Damascus naar Tunis terug, zonder door president Assad te zijn ontvangen. Nog in de Syrische hoofdstad ontkende commissievoorzitter Fahoum ten stelligste dat Arafat, zoals eerder was gemeld. had aangeboden de hem getrouwe troepen uit de Bekaa-vallei terug te trekken om verder bloedvergieten te voorkomen. Daar hadden zich de vorige dag weer schotenwisselingen voorgedaan.

Eveneens op 6 juli besloot het Centrale Comité van Al Fatah in Tunis zijn beraad met de publikatie van een communiqué. waaruit bleek dat een nieuwe taakverdeling binnen de leiding van Al Fatah overeengekomen. De hoofden van de departementen kregen nu een of twee adjuncten. Arafat combineerde zijn functie van voorzitter van het CC met die van hoofd van het departement van financiën en hij kreeg Abou Iyad en Abou Mazen als adjuncten.

Nadat de bemiddelingscommissie verslag had uitgebracht aan Arafat en het uitvoerend comité van de PLO, vertrok zij op 7 juli vanuit Tunis opnieuw naar Damascus. Zij had een uit drie punten bestaand voorstel van Arafat bij zich:

1) De loyale Fatah-eenheden zullen zich uit de Bekaa-vallei naar Tripoli terugtrekken om verder bloedvergieten te voorkomen.

2) Er zullen waarnemers naar de Bekaa-vallei worden gestuurd om te waken over het staakt-het-vuren en over de gedragingen van de Syrische troepen.

3) Er zal een discussie worden gevoerd over alle geschilpunten met de Syriërs en met de dissidenten.

Op 8 juli sprak de bemiddelingscommissie met dissideritenleider Abou Saleh. Deze verwierp behalve een terugtrekking van Fatah-eenheden naar Tripoli ook ,.elke bemiddeling in het conflict van een derde partij, die buiten Fatah staat".

Commissievoorzitter Fahoum verklaarde op 10 juli vóór zijn vertrek uit Damascus naar Moskou dat er geen enkel concreet resultaat was geboekt. Eveneens op 10 juli zond de Saoedische koning Fahd zijn minister van onderwijs opnieuw naar Damascus met een boodschap voor president Assad. wat op een nieuwe Saoedische bemiddelingspoging duidde.

Intussen was de polemiek tegen Arafat in de Syrische media verscherpt. terwijl Arafats persoonlijke secretaris. Mohammed Ali Ameri alias Abou Amer, op 9 juli bij Homs door de Syrische politie was gearresteerd.

Moskou nodigt *Arafat* uit. maar deze komt nzet

Op 8 juli werd voorzitter Arafat en de bemiddelingscommissie van het uitvoerend comité van de PLO voor een bezoek aan Moskou uitgenodigd door de Sowjet-zaakgelastigde in Tunis. De invitatie viel samen met een bezoek aan Moskou van een DFLP-delegatie o.l.v. Nayef Hawatmeh, waarvan ook commissielid Yasser Abd Rabbo deel uitmaakte.

Volgens Le Monde (10-7) was Arafat de laatste weken al diverse malen verzocht naar Moskou te komen, maar had hij zich steeds door andere Palestijnse leiders, zoals Abou Iyad en Farouk Kaddoumi. laten vervangen. Het Kremlin, dat zich tot dusver in de con-

flicten van Arafat met de dissidenten en met Syrië neutraal had opgesteld, zou, aldus Le Monde, volgens Arabische kringen in Moskou bereid zijn een bemiddelingsmissie te ondernemen ,,als alle partijen in het conflict dit vroegen".

Op 10 juli verklaarde Abou Iyad in Rome. op doorreis naar Oost-Berlijn. dat Farouk Kaddoumi (de volgende dag) naar Moskou zou gaan om Arafats bezoek aan het eind van die week t-oor te bereiden.

Op 11 juli arriveerden twee Palestijnse delegaties in Moskou: de ene geleid door Kaddoumi, de andere door Khaled Fahoum. Maar in een op 12 juli bekengemaakt interview met de Britse BBC verklaarde Arafat dat een bezoek aan Moskou niet op zijn programma stond. ,,tenminste niet in dit stadium".

In het op 11 juli 'savonds door Tass uitgegeven slotcomminiqué m.b.t. het bezoek van Nayef Hawatmeh werd gewezen op de noodzaak van een ,.verdieping van de eenheid" van de PLO op basis van de resoluties van de PNC-zitting van febr. 1983. Maar in dit communiqué werd de naam van Arafat niet vermeld.

In het op 13 juli door Tass gepubliceerde verslag over het gesprek tussen de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko en Kaddoumi verklaarde eerstgenoemde het ,,ontoelaatbaar" te achten dat er twisten onder Palestijnen voorkwamen terwijl die ,,tegenover de Israëlische agressor" stonden. "De meningsverschillen binnen de PLO kunnen en moeten worden overwonnen door politieke middelen. door de dialoog." Voorts wees Gromyko op „de noodzaak oni de samenwerking tussen de PLO en de progressieve Arabische landen te versterken", een impliciete verwijzing naar Syrië.



Farouk Kaddoumi (l.) wordt in Moskou door Gromyko begroet.

De FAZ (20-7) meldde op grond van inlichtingen uit Palestijnse kringen dat de Sowjet-leiders tot de overtuiging waren gekomen dat de door Arafat geleide Al Fatah uiteen zou vallen. Daarom zouden zij Habache en Hawatmeh hebben aangemoedigd van de toestand te profiteren en hun positie door fusie van hun organisatie, resp. PFLP en DFLP. te versterken teneinde op den duur Al Fatah te vervangen. Habache en Hawatmeh zouden volgens de Sowjet-opvatting ook geschikt zijn om de overkoepelende Palestijnse organisatie, de PLO, collectief te leiden.

Omstreden Fatah-leiders *vervangen*

De twee militaire leiders van Al Fatah. wier benoeming in mei en aanleiding tot het interne conflict had gevormd. werden op 21 juli afgezet en vervangen (zie pag. 355/2). Abou Hajem werd als commandant van de troepen in de Bekaa-vallei (de brigade El-Karamé) vervangen door Alaeddin Hussein. Haj Ismail werd als commandant van de troepen in Noord-Libanon (de eenheid El-Qastal) opgevolgd door Abboud. De maatregelen werden getroffen door Abou Jihad in overeenstemming met het CC van Al Fatah en met Arafat. De dissidenten hadden de vervanging van Abou Hajem – die nu het commando over 600 Palestijnse strijders in Soedan zou hebben gekregen – door hun eigen leider Abou Mousa geëst.

Hervatting strijd

Op 23 juli werden de gevechten tussen voor- en tegenstanders van Arafat in de Bekaa-vallei hervat. De dissidenten voerden vooral aanvallen uit op de loyalisten in de sector Taanayel-Jdita-Taalabaya (ten noorden van Chtaura). De eerste gevechtsronde tot 28 juli 's morgens vergde 15 doden en 60 gewonden (incl. 25 burgers). Die dag zouden in het nauw gedreven aanhangers van Arafat de Libanese regering hebben verzocht hen uit de Bekaa-vallei te evacueren, maar dit werd tegengesproken door Arafats woordvoerder Ahmed Abdel-Rahman. Op 29 juli 's avonds. toen de verliezen waren opgelopen tot 42 doden en 75 gewonden, werd een staakt-het-vuren overeengekomen.

Op 30 juli riep Arafat, die op 27 juli een bezoek van een dag aan Joego-Slavië had gebracht (op 14 juli verbleef hij in de Iraakse hoofdstad Bagdad), vanuit Tunis de Arabische staatshoofden op met spoed tussen beide te komen.



Ahmed Jibril, leider van het PFLP-GC, tijdens een persconferentie op 23 nov in het vluchtelingenkamp Baddawi

„Wat nu gebeurt is slechts een voorspel tot een nieuwe massamoord, vergelijkbaar met die van Tall Zaatar in 1976", aldus de PLO-leider.

Op 31 juli 'savonds werd de strijd in de Bekaa-vallei hervat. Op 2 aug. raakten dissidenten bij Baalbek voor het eerst slaags met daar gelegerde Libanese troepen, waardoor een sergeant van de Libanese gendarmerie omkwam. De tussenkomst van Syrische troepen maakte daar een einde aan de gevechten. Eerder hadden de beide facties van Al Fatah zich uit Jdita teruggetrokken dat daarop door Syrische troepen werd bezet.

Centrale Raad PLO in Tunis bijeen

Op 3 aug. 's avonds kwamen 79 van de 81 leden van de Centrale Raad van de PLO in Tunis bijeen onder voorzitterschap van Khaled Fahoum. Alleen de vertegenwoordigers van Ahmed Jibrils PFLP-GC ontbraken. De zitting van de Centrale Raad werd op 6 aug. besloten met een rede van Arafat en de instelling van een nieuwe, 15 leden tellende bemiddelingscommissie. In die commissie werd een plaats ingeruimd voor zes veteranen (onafhankelijken, deels met een Baath-verleden), drie leden van de Palestijnse Communistische Partij, drie vertegenwoordigers van de Westelijke Jordaanoever (de ex-burgemeesters van Jeruzalem, Hebron en Halhoul resp. sjeik Abdel Hamid Assayeh, Fahd Qawasmeh en Mohammed Milhem) en drie vertegenwoordigers van volksorganisaties (leden van Al Fatah of daaraan verwant). Blijkens het op 6 aug. gepubliceerde communiqué verwierp de raad Reagans plan voor het Midden-Oosten als ,,gericht op de liquidatie van de Arabische en Palestijnse nationale rechten".

(Voortzetting volgende aflevering)

BELGIË

KABINETSWIJZIGING

De kabinetsraad heeft op 10 juni het koninklijk besluit goedgekeurd waarbij de minister voor nationale opvoeding (F). Michel Tromont, benoemd wordt tot gouverneur van de provincie Henegouwen. Tromont vatte zijn functie aan op i3 juni.
Tromont werd vervangen door zijn partijgenoot André Bertouille. één van de twee Waalse liberalen in de Waalse gewestregering. waarin hij belast was met het beleid inzake huisvesting (zie ber. pag. 23/2-1982; biografie pag. 24/1-1982).
In de Waalse gewestregering werd Bertouille vervangen door mevr. Jacqueline Mayence-Goossens. die aldus het staatssecretariaat voor ontwikkelingssamenwerking verliet. Dit vertrek uit de nationale regering werd in politieke kringen beschouwd als een degradatie (biografie pag. 20/2-1982).
De nieuwe staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking werd ridder François-Xavier de Donnéa.

Geboren te Edegem in 1942 studeerde De Donnea economie aan de universiteiten te Leuven Berkeley en Rotieidam Sedert 1977 is hij gewoon hoogleraar aan de UCL h a de parlementsverkiezingen van nov 1981 werd hij door de PRL tot senator gecooptcerd (zie ook pag 164 1 en erratum op pag 265 1 en 21

PREMIER MARTENS ONDERGAAT OPEN-HARTOPERATIE

Op 5 aug. heeft premier Wilfried Martens in het academisch ziekenhuis St. Rafaël te Leuven een open-hartoperatie ondergaan ter correctie van letsel aan de aortaklep. als gevolg van een acuut gewrichtsreuma waaraan hij 33 jaar heeft geleden. Er werd een metalen kunstklep ingeplant. Die preventieve ingreep werd verricht om te voorkomen dat dit kleplijden in de toekomst een nadelige invloed zou uitoefenen op de normale werking van het hart.

De ingreep werd verricht door het chirurgisch team van prof. Georges Stalpaert. Internist was prof. De Geest. De operatie duurde meer dan 4 uur. Prof. Stalpaert verklaarde dat de premier er geen voordeel bij had de operatie nog langer uit te stellen. Er was reeds een enorme insufficientie van de aorta opgetreden en verder wachten zou een nefaste invloed hebben uitgeoefend op de hartspieren.
De operatie. die door de geneesheren en de premier zelf gedurende vele maanden was voorbereid. verraste het land en de politieke wereld. Tot dan had niets doen vermoeden dat Martens hartlijder was. Hij spaarde zichzelf niet en had in juli nog energiek de slepende en en krachtenslopende staalonderhandelingen in het kabinet geleid.
Ook was hij op zijn post gebleven voor hei opstellen van de politieke krachtlijnen voor de rijksmiddelenbegroting van 1984. Zijn vice-premiers lichtte hij pas in over zijn oprratie toen het regeringswerk achter de rug was Hij wilde niet dat zijn gezondheidstoestand het verloop van de onderharidelingeri over het staaldossier en de begroting zou beinvloeden.

Op de dag van de operatie werd vicepremier Gol door de koning belast met de waarneming van het eerste-ministerschap tijdens de herstelperiode van Martens. Het aanvankelijke wantrouwen van de christen-democraten jegens Gol bleek ongegrond. Gol vervulde zijn functie bijzonder correct.
Op 11 okt., bij de opening van het nieuw parlementair jaar. hervatte premier Martens zijn politieke activiteiten.

DE NIECWE BIJZONDERE MACHTENWET

In het staatsblad van 8 juli is de wet tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de koning gepubliceerd. Tijdens de legislatuur van deze regering is het de tweede maal dat het parlement over een wet van die aard stemt. Op basis van de eerste bijzondere-machtenwet (zie pag. 114 e.v.-1982) werden 192 wetsbesluiten genomen op economisch, sociaal en financieel vlak.
Nieuwe bijzondere machten heeft de regering gevraagd om alle nuttige maatregelen te kunnen nemen ten einde:
1) De groei van dc openbare uitgaven te beheersen en te beperken, zowel in het kader van de uitvoering van de begroting-l983 als van de voorbereiding en de uitvoering van de begroting-1984.
2) Het financieel overzicht van het geheel van de stelsels van de sociale zekerheid van de werknemers en de zelfstandigen te verzekeren, erover wakend dat. wat de vervangingsinkomens en andere sociale vergoedingen betreft. de koopkracht van de minstbedeelden integraal beveiligd wordt en zonder afbreuk te doen aan de algemene beginselen van de sociale zekerheid.
3) De werking, organisatie, het beheer en de activiteit te verbeteren en over te gaan tot de opheffing, de omvorming en de reorganisatie of de samenvoeging en tot een scherpere controle:
– van de instellingen van openbaar nut en de parastatalen;
– van elke instelling naar Belgisch recht. die voldoet aan de collectieve noodwendigheden van algemeen belang en waarin bij de oprichting of het bestuur het overwicht van de staat wordt vastgesteld.
4) De bepalingen m.b.t. de financiering, de financiële controle en de Ananciele verantwoordelijkheid van de provincies. de gemeenten, de verenigingen en agglomeraties van gemeenten, van de OCMW's en hun verenigingen, diensten en instellingen te wijzigen of aan te vullen en de uitvoering van hun saneringsprogramma's mogelijk te maken.
5) Op correcte wijze de inning te verzekeren van dc bedrijfsvoorheffing.
6) Het mogelijk te maken aan de lokale overheden een enige en uitzonderlijke toelage van 21 mrd te verlenen. gespreid over verscheidene dienstjaren.
7) De herstructurering en de leefbaarheid te verzekeren van de nationale economische sectoren staal. steenkool, textiel. scheepsbouw en glasverpakking.
8) Een programma tot vrijwaring en bevordering van de werkgelegenheid en tot opheffing van de werkloosheid te verwezenlijken.

De termijn van de bijzondere machten verstrijkt op 31 dec. 1983. behalve wat de sanering van de overheidsfinanciën betreft. De termijn strekt ter zake tot einde maart 1984 omdat de rcgcring het parlementsdebat over de rijksmiddelenbegroting voor 1984 wil afwachten om al dan niet rekening houdend met de opmerkingen van de volksvertegenwoordiging maatregelen uit te werken.
Het debat over de nieuwe bijzondere machtenwet verliep in Kamer en Senaat in een gespannen sfeer. De oppositie hekelde het buitenspel zetten van het parlement en uitte zware kritiek op het regeringsbeleid dat. ondanks de vorige bijzondere machten. weinig concrete resultaten heeft opgeleverd op het vlak van de sanering van de overheidsfinanciën en de werkgelegenheid. Voor het overige ging de meeste aandacht uit naar de sanering van de gemeentefinanciën en van de economische sectoren.
Ook bij de christen-democraten bestond wrevel over de bijzondere machten. De CVP-kamerfractie trok een aantal punten in twijfel en de CVP-senaatsfractie zei het wetsontwerp met overtuiging te zullen goedkeuren. maar toch van oordeel te zijn dat de regering in 1984 geen bijzondere machten meer nodig zal hebben.
In de Kamer begrensde CVP-voorzitter Swaelen de bijzondere machten. Hij zei dat de politieke controle beter georganiseerd moet worden. Naast het verslag van de regering over de wetsbesluiten moet ook voorzien worden in een bewuste interventie van het parlement door het invoeren van een ratificatieprocedure.
De regering is daarop ingegaan: alle wetsbesluiten zijn opgeheven op 31



Kamervoorzitter Jean Defraigne.

dec. 1984 indien ze vóór die datum niet bij wet zijn bekrachtigd. In de eerste bijzondere-machtenwet was deze procedure alleen opgelegd voor de wetsbesluiten van fiscale aard. De bekrachtiging van deze besluiten gebeurde bij wet van 1 juli 1983, gepubliceerd in het staatsblad van 9 juli 1983. Andere fiscale wetsbesluiten werden reeds bekrachtigd bij wet van 11 april 1983 (staatsblad van 16 april 1983).

Incidenten

Bij de behandeling van het wetsontwerp hebben zich in de kamer twee merkwaardige incidenten voorgedaan.

Na de toespraak van minister van economische zaken Eyskens inzake de nationale economische sectoren en meer bepaald de sanering van het Waalse staalbedrijf Cockerill-Sambre klapten vice-premier Gol en een aantal Franstalige regeringsleden niet in de handen. Aan Franstalige kant deed alleen vice-premier Nothomb dat. PSC-minister Maystadt had de zaal uit protest verlaten. Hoewel hij de ironiserende spreektrant van Eyskens niet op prijs kon stellen, was Nothomb van oordeel det Eyskens de regeringssolidariteit niet had verbroken en dat hij inzake Cockerill-Sambre een aantal essentiële punten had aangesneden waarvan Nothomb ook diep overtuigd was.

Bij de stemmingen over de artikelen van het wetsontwerp en bij de eindstemming onthield kamervoorzitter Defraigne (PRL) zich ostentatief. Defraigne zei niet tegen te stemmen omdat hij vertrouwen had in de regering. Hij stemde echter ook niet voor omdat hij van oordeel was dat de geplande maatregelen ook langs normale weg genomen konden worden. Op de CVP-banken werd hiertegen geprotesteerd, vooral door CVP-kamerlid Renaat Peeters.

(Zie ook pag. 230/3 e.v.)

NEDERLAND

HERVAT OVERLEG KABINET-AMBTENARENBONDEN MISLUKT. AMBTENARENACTIES VOORTGEZET. ACTIES BIJ POSTERIJEN DOOR RECHTER VERBODEN

Hierna volgt een voortzetting van het verslag van de gebeurtenissen in verband met het conflict tussen de ambtenarenbonden en het kabinet naar aanleiding van de kabinetsplannen met betrekking tot de ambtenarensalarissen (vor. ber. pag. 757 e.v.)

In het *NRC/H'blad* van 18 nov. werd een balans opgemaakt van de schade, die de acties van de ambtenaren tot dan hadden aangericht. Het navolgende is daaraan ontleend.

De grote verliezers zijn. zoals het er nu uitziet, de postorderbedrijven. de NS. het internationale wegtransport en de tijdschriftenbranche. De „profiteurs" zijn de taxibedrijven. bloemisterijen, de telegraaf- en telefoondienst, de benzinemaatschappijen en de besteldiensten.

Vooral de postorderbedrijven, die voor een soepel verloop van hun handel zo nadrukkelijk op de posterijen zijn aangewezen, hebben zwaar geleden onder de twee weken lange staking bij de PTT. De 28 firma's in deze branche halen in de maand november – hoogtijperiode met het oog op Sinterklaas en Kerstmis – een gezamenlijke bruto-omzet van rond veertien miljoen gulden per week. Daarvan is volgens secretaris A. Weening van de Nederlandse Poctorderbond slechts 10 tot 20% overgebleven. dus een omzetderving van ongeveer 32 miljoen gulden per week.

„Onze bedrijven zijn gelukkig redelijk gezond," aldus Weening, ..maar als de staking zou voortduren. zou de rentabiliteit ernstig in gevaar komen." Intussen is wel voor 1000 personen in de hele bedrijfstak werktijdverkorting aangevraagd of men staat op het punt zo'n verzoek in te dienen. Wehkamp wil 435 personeelsleden 50% korter laten werken. Bij de totale branche zijn ongeveer 4000 mensen in dienst.

Een alternatief voor poststaking is de telefoon te pakken. maar daar is volgens woordvoerder Weening niet opvallend vaker gebruik van gemaakt dan anders. Hij schrijft dat toe aan „onzekerheid onder het publiek of men de spullen wel thuisbezorgd krijgt". Wat dat laatste betreft zijn er volgens hem geen of nauwelijks problemen: ..Er zijn altijd wel mogelijkheden om de bestelde artikelen bij de mensen te krijgen."

Bij de NS wordt de directe schade van de afgelopen weken voor het reizigersvervoer geschat op 20 tot 25 miljoen gulden. Grote zorgen bestaan vooral over de mogelijk blijvende effecten. Vaste klanten die niet door de Spoorwegen worden bediend, hoewel ze betaald hebben en dan ook nog eens hun geld niet terug krijgen. zullen als eerste reactie de neiging hebben zich van de NS af te keren.

Bij de NS zijn stapels protest-brieven binnengekomen van mensen die aankondigen hun abonnement niet te verlengen en in plaats daarvan, soms met een groepje, eeen auto gaan kopen.

Volgens woordvoerder Meinsma is het effect op langere termijn echter onmogelijk te voorspellen. ..Als in de komende winter die auto niet start, of men komt terecht in lange files. dan kunnen mensen bedenken dat zij in de trein voor minder geld warmer en sneller ter plaatse zouden zijn geweest. Die mensen komen misschien terug."

Over de schade die het ontregelde goederenvervoer heeft veroorzaakt. is bij de NS nog minder bekend. Vervoerders hebben wel met schadeclaims gedreigd, maar die nog niet ingediend – wellicht in verband met de poststaking. Een blijvend nadelig effect is minder snel te verwachten. omdat grote vervoerders nooit van één soort transport afhankelijk willen zijn.

Het internationale wegvervoer vanuit Nederland heeft volgens voorzichtige schattingen 5 miljoen gulden directe schade opgelopen als gevolg van de stipheidsacties van douanepersoneel aan de grenzen met België en Duitsland. NOB-transport komt bij monde van woordvoerder J. Vreugdenhil op dat cijfer als men ervan uitgaat dat alle Nederlandse vrachtwagens die de grens passeerden een uur extra moesten wachten. Soms was het minder. maar soms ook meer. Aan de Belgische grens zijn wachttijden van vier uur en langer genoteerd.

Dat gemiddelde van één uur betekende een half miljoen gulden verlies per dag, wat over tien werkdagen gerekend neerkwam op vijf miljoen.

Bij de Nederlandse organisatie van tijdschriftuitgevers (NOTU) werd de schade aanvankelijk geraamd op zeven miljoen gulden. Dat gebeurde op grond van claims van adverteerders. die voorzagen dat hun wervende teksten vrijwel niemand onder ogen zouden komen.

Een bedrijfstak die zonder twijfel garen heeft gesponnen bij de staking onder het PTT-personeel, is die van de bloemisterijen. Detaillisten, aangesloten bij de organisatie Fleurop, melden een verhoogde omzet. omdat het publiek meer

dan anders bloemen liet bezorgen bij jarigen. jubilarissen e.d. Die attentie kwam veelal in de plaats van brief of verjaarskaart, waar men nu geen kant mee op kon. Daarop wijzen ook de kaartjes waardoor een bloemengroet werd vergezeld. Ze kregen steeds langere teksten niee.
Grote tevredenheid heerst er bij de taxiondernemers. die vrijwel zonder uitzondering meer en langere ritten hebben kunrien maken Bij de KNVTO wordt gezegd dat sommige ondernemers het hele wagenpark op straat hadden er. nog niet aan alle aanvragen konden voldoen
De grootste drukte deed zich voor in de landelijke gebieden. waar men doorgaans afhankelijk is van het streekvervoer. Omdat het vaak om langere afstanden gaat. wordt onder normale afstanden de bus genomen en slechts bij uitzondering ren taxi besteld.
Bij de benzinemaatschappijen bestaat de indruk dat het bij de tankstations iets drukker is, maar cijfers zijn daarover nog niet bekend. Bij Shell is wel geconstateerd dat het eigen personeel meer per auto kwam en daarvan uitgaande is het niet onrealistisch een algemeen verhoogd autogebruik aan te nemen.
Esso verwacht ook een zekere stijging. maar beschikt evenmin over cijfers. ..De gegevens bereiken ons niet door de poststaking". aldus een woordvoerder.
Rij de grote handelsbanken is het effect van de stakingsacties minimaal. Van een flinke aanwas van klanten die zich door de postgiro bedrogen voelen of voor de zekerheid een tweede rekening openen. is niets gebleken.
Problemen voor de clienten waren er in het geheel niet bij de grootste handelsbanken. die over een uitgebreid net van filialen beschikken. De klanten konden normaal geld opnemen, betalen met betaalcheques en overschrijvingen doen.
Winkeliers die girokaarten weigerden uit vrees te lang op hun geld te moeten wachten. deden dat veelal ten onrechte. Via hun bank werd het geld normaal bijgeboekt. Ook ongemerkt rood staan was niet nodig. Bij sommige banken waren de dagafschriften af te halen bij de bijkantoren, andere brachten de afschriften met eigen auto's naar de filialen. vanwaar zij per wel functionerende stadspost werden bezorgd.
De Rotterdamse haven lijkt de acties ongeschonden te hebben doorstaan. ECT, het grootste containerbedrijf in Rotterdam. laat weten in het geheel niets te hebben gemerkt. „De douane hield eens wat vaker een auto aan of controleerde een container meer, maar vertraging heeft dat niet veroozaakt", aldus een woordvoerster
Voor de gemeenten. die zich van de schade nog geen beeld kunnen vormen. is in elk geval een voordeel dat zij gestaakte dagen aan hun ambtenaren niet zullen uitbetalen.

21 nov. Er werden resultaten bekend van een berekening, die het Centraal Planbureau CPB had gemaakt m.b.t. de consequenties van een alternatief voor het voorgestelde kabinetsbeleid, dat door het CNV naar voren was gebracht.

Het alternatief van het CNV voor de voorgestelde korting van 3,5% op de salarissen van ambtenaren en trendvolgers en op de sociale uitkeringen was een verhoging van de belastingen en premies voor de werknemers, waardoor de kortingen achterwege konden blijven.
Volgens het CPB zou uitvoering van dit voorstel in de jaren na 1984 leiden tot iets grotere afbraak van de werkgelegenheid dan uitvoering van het kabinetsplan.



Bij de demonstratie van politieambtenaren op 17 nov in Den Haag (pag 761 1) zettt FNV voorzitter Kok de pet op. die ook hem past

Volgens het Centraal Planbureau zullen door dit CNV-voorstel op rniddciiangc termijn zowel de belasting- en premiedruk als het financieringstekort stijgen. Het CNV voorstel leidt tot een hogere consumptie dan in het kabinetsplan. maar ook tot hogere inflatie en hogere lonen in 1987. Dat is nadelig voor de investeringen en de ~verkgelegenheid De werkloosheid zou dan in 1987 nog 5000 hoger uitkomen dan bij uitvoering van de kabinetsplannen.
In een toelichting op de becijfering zegt het Centraal Planbureau dat het niet doorgaan van de korting met name op de salarissen van de zogenaanide trendvolgers tot extra prijsstijging zal leiden omdat bepaalde diensten duurder zullen worden. De stijging van de lonen die het gevolg is van deze prijsstijging zal in de jaren na 1984 leiden tot enige afbraak van arbeidsplaatsen.

Het voorstel dat de gezamelijke vakbeweging op 18 nov. heeft gedaan in het overleg van de Stichting van de Arbeid met het kabinet is een variant op het oorspronkelijke CNV-plan.
Premier Lubbers sprak in de avonduren in Veldhoven een CDA-congres over het midden- en kleinbedrijf toe. Hij zei hier. dat het kabinet ,.ondanks forse. soms bijtende. tegenwind. zal vasthouden aan het terugdringen van de collectieve uitgaven en matiging van inkomen".

„Bij een consequent volhouden van die beleidslijn behoeft er geen tegenstelling tussen sociale en economische politiek te zijn."
Hij vond dat er in de actuele discussie over het kabinetsbeleid een schijntegenstelling wordt gesuggereerd tussen het opkomen voor de zwakken van vandaag en die van de toekomst.
Lubbers deed een beroep op de ondernemers in het midden- en kleinbedrijf om waar enigszins mogelyk werkloze jongeren een perspectief te bieden door ze een halve baan aan te bieden en de rest van de tijd een praktische opleiding in het bedrijf te geven. In een dergelijke osergangssituatie zouden de jongeren naar een normaal salaris kunnen toegroeien.
De minister-president vroeg zich af of het probleem van de jongerenwerkloosheid nog wel alleen zit in de hoogte van het minimum jeugdioon.
Arbeidstijdverkorting zal volgens Lubbers zo veel mogelijk gepaard gaan met een verlenging van de bedrijfstijd en waar mogelijk flexibiliteit in de werktijden en openirigstijden van fabrieken. winkels en kantoren. om te voorkomen dat het economisch herstel weer wordt „weggedrukt". Gecombineerd met een langere bedrijfstijd kan de arbeidstijdverkorting meer rconomische groei bctckrnen. Als 10% ATV maar niet gemiddeld tot 10% produktievermindering gaat leiden. waarschuwde Lubbers.

21-22 nov. In de nacht van 21 op 22 nov werd overleg gevoerd tussen eerst vier en daarna drie ambtenarencentrales enerzijds en minister Rietkerk van binnenlandse zaken anderzijds.

De delegatie van de FNV-ambtenarencentrale ACOP hield al na 50 minuten het overleg voor gezien. nadat duidelijk was geworden. dat minister Rietkerk niet van plan was terug te komen op het voornemen om in 1984 3% te korten op de ambtenarensalarissen
De drie centrales, die het overleg hadden voortgezet de CCOOP de CMHA en het Ambtenarencentrum. constateerden om tien voor zeven in de ochtend van 22 nov. dat er op enkele voor hen belangryke punten geen overeenstemming viel te bereiken met minister Rietkerk over een driejarig contract voor de ambtenaren

Het grote struikelblok voor de drie centrales is geweest, dat de minister geen garanties wilde geven over de omvang van de bezuinigingen in 1983 en 1986. dat er in de komende drie jaar niet getornd zal worden aan de goede wachtgeld- en arbeidsongeschiktheidsregelingen voor ambtenaren en dat er ook in 1985 en 1986 geen gedwongen ontslagen zullen vallen.
Ondanks ernstige principiele bezwaren waren de drie centrales bereid over de korting van 3% en andere maatregelen voor 1984 heen te stappen. Zij 'vilden dan wel de zekerheid hebben dat in de jaren daarna soortgelijke maatregelen achterwege zullen blijven.
De drie centrales willen pas opnieuw praten als de minister de impasse doorbreekt, aldus CMHA-onderhandelaar G. van Dalen. Hij verkeert in de stellige overtuiging. dat Rictkerk zaken wil blijven doen.

Rietkerk zelf wilde zich over een hervatting van het overleg niet uitspreken. maar liet toch doorschemeren wel mogelijkheden te zien. In elk geval zal hij van zijn kant naar mogelijke oplossingen blijven zoeken. uiteraard in overleg met het kabinet. waarin met naine de ministers Ruding (financiën) Deetman (onder\%-ijs) en Brinkman (WVC) voet bij stuk houden.
Volgens CCOOP-voorzitter A. de Jong is er nog steeds uitzicht op een contract. Cit contacten in het weekend met premier Lubbers had hij de conclusie getrokken. dat het kabinet ook sterk hecht aan een akkoord.

22 nov. In de ochtenspits vonden bij de NS in de rayons Utrecht en Amersfoort werkonderbrekingen plaats. die in de rest van het land tot vertragingen leidden.
Een woordvoerder van de FNV zei, dat zich na het opheffen van de werkonderbreking op de stations in Utrecht

en Amersfoort .,Japanse toestanden" voordeden.
De perrons zagen zwart van de mensen, de treinen puilden uit en vele passagiers moesten op een volgende trein wachten.
De woordvoerder noemde de acties ,,succesvol". Volgens hem is de actiebereidheid onder de leden alleen maar groter geworden na het mislukken van het overleg tussen minister Rietkerk en de ambtenarencentrales. Hij vond het daarom onbegrijpelqk, dat de Vervoersbond CNV had opgeroepen om m.i.v. **23** nov. de stiptheidsactie bij de Spoorwegen stop te zetten.
Ook de Federatieve spoorwegvakvereniging FSV had deze oproep van de Vervoersbond CNV naast zich neergelegd.
Bij het streekvervoersbedrijf Zuid-West Nederland werd 24 uur gestaakt. Gevolg was, dat er geen bussen reden op Voorne-Putten en Rozenburg.
In Amsterdam blokkeerden ambtenaren van de GEB en andere diensten met dienstauto's de gehele dag de ingangen van het stadhuis. Niemand kon het stadhuis binnen. Het was een ,,wilde" actie. die niet door de bonden was georganiseerd.

In de Eerste Kamer begonnen de algemene politieke en financiële beschouwingen n.a.v. de begrotingsvoorstellen voor 1984 van het kabinet.
Het werd daar duidelijk, dat de regeringsfracties CDA en VVD het regeringsbeleid steunden om in 1984 te korten op de ambtenarensalarissen en de sociale uitkeringen.

Fractie\-oorzitter dr. G. Zouteridijk van de VVD benadrukte dat de regering vast moet houden aan zijn beleid de collectieve sector te beperken om zo het financieringstekort terug te dringen en ruimte te scheppen voor het bedrijfsleven Beperking van de ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen noemde hij daarvoor een noodzakelijke voorwaarde. Zoutendijk zei steun van de VVD toe als de regering bij voortzetting van zijn beleid ook de redelijkheid in acht neemt.
Fractievoorzitter dr J H. Christiaanse van het CDA typeerde de voorstellen van de regering voor volgend jaar als een ,,juiste aanpak". Hij verwierp de kritiek dat er sprake zou zijn van ongelijke behandeling. ..immers de marktsector bracht en brengt steeds zwaarder offers". Ook bestreed hij dat de kabinetsplannen niet-sociaal zouden zijn.
Christiaanse uitte wel kritiek op de presentatie van de kortingsvoorstellen door de regering. Hij erkende dat de marges voor wijziging klein zijn. maar veronderstelde dat de acties ..wellicht voorkomen of beperkter waren geweest indien terstond het accent was gelegd op het min of meer gelijk blijven".
Fractiex'oorzitter drs. A. R. Vermeer van de PvdA verweet de regering dat zij met haar onwrikbare houding tegenover de ambtenarencentrales polariserend heeft gewerkt. Hij voorzag dat de regering als gevolg van deze opstelling ..haar gelijk te duur moet betalen". Vermeer zei het conflict tussen regering en ambtenarencentrales te betreuren. omdat. zo zei hij. .,er uiteindelijk alleen maar verliezers zijn".
VVD-fractievoorzitter Zoutendijk verdedigde het vasthouden van de regering aan zijn gekozen beleid ook. omdat, naar hij meende. ..anders ons stelsel van democratische besluitvorming in gevaar zou komen". Hij riep het kabinet op de noodzaak van bepaalde maatregelen beter duidelijk te maken en steunde het streven te komen tot een meerjarig akkoord.

De Tweede Kamer hield een ordedebat n.a.v. het verzoek van PvdA-fractievoorzitter Den Uyl op korte termijn een debat te organiseren over het mislukken van het overleg in de Stichting van de Arbeid. VVD-fractievoorzitter Nijpels deed toen de suggestie om over te gaan tot een snelle behandeling van de kortingswetjes. Nijpels meende, dal de acties van de ambtenaren inmiddels te ver gingen. Bij aanvaarding van de wetsontwerpen zouden de boriden gedwongen zijn hun acties stop te zetten omdat er anders sprake zou zijn van een politieke staking, aldus de redenering van Nijpels.
FNV-voorzitter Kok waarschuwde later op de dag de Tweede Kamer om de betrokken wetsontwerpen niet overhaast goed te keuren. Volgens Kok zou daarmee het overlegklimaat ernstig worden ,.verziekt".
Kok noemde de opstelling van Nijpels ,,buitengewoon kortzichtig". Hij meende, dat een dergelijke besluitvorming van de Kamer ,,voor heel lange tijd heel diepe bresssen in de arbeidsverhoudingen zal slaan".

In Zoetermeer. in het kantoor van de ABVA/KABO. besloten de vier ambtenarencentrales. nu weer geheel op één lijn, om de gezamenlijke stiptheidsacties bij openbaar vervoer, PTT, douane en fiscus voort te zetten en uit te breiden. nu het overleg over de ambtenarensalarissen was mislukt.
De vergadering van het Nationale actie-comité van de ambtenarencentrales was doelwit van protesterende boeren. die voor het ABVA/KABO hoofdkantoor een gierwagen leegden. In overleg met de politie ruimden de boeren later de stinkende troep zelf weer op.

23 **nov.** In de Eerste kamer werden de algemene beschouwingen voortgezet. Premier Lubbers zei hier, dat de mogelijkheid nog steeds bestaat. dat het kabinet het eens wordt met de ambtenarenbonden. Het kabinet was naar zijn zeggen bereid met het oog daarop op korte termijn stappen te ondernemen.

Hij verklaarde zelfs bereid te zijn met voorzitter Van de Scheur van de ACOP verder te praten. ..maar". zei hij. ,.het is mij niet duidelijk of deze uberhaupt bereid is het herstelbeleid van het kabinet te aanvaarden als uitgangspunt voor onderhandelingen".
Het kabinet blijft in principe bereid meerjarenafspraken te maken met de ambtenaren om de indruk weg te nemen dat de ambtenarensalarissen elk jaar weer de sluitpost worden van de begroting. Ook wil het kabinet over bijstellingen in zijn voorstellen praten. mits de uitgangspunten van het regeerakkoord, dat. aldus Lubbers. door het parlement is gesanctioneerd, overeind blijven.
Lubbers verdedigde uitvoerig de bereidheid tot overleg die het kabinet aan de dag heeft gelegd. Hij bestreed dat de kortirigsplannen uit de hemel zijn komen vallen. .,Zij maken onderdeel uit van het regeerakkoord en zijn vorig jaar al



Terwijl de fractievoorzitter van de PvdA in de Tweede Kamer. drs. Den Uyl op 22 nov. vraagt om een spoeddebat over het mislukken van het overleg met de ambtenarenbonden en in de Stichting van de Arbeid, plegen de voorzitters van de fracties van de regeringspartijen CDA en VVD, De Vries (l.) en Nijpels. overleg.

uitvoerig in het parlement besproken. De sa menleving was er dus van op de hoogte". aldus Lubbers die eraan toevoegde dat het regeerakkoord geen vrijblijvend discussiestuk is. maar het fundament van het beleid waartoe het kabinet van het parlement vorig jaar het mandaat heeft gekregen.
Het overleg in de Stichting van de Arbeid en met de ambtenarenbonden heeft tot dusver geen alternatief opgeleverd. ook al omdat Van de Scheur niet bereid bleek over de invulling van de plannen te praten. aldus Lubbers.
Wat betreft de acties stelt het kabinet zich uiterst terughoudend op om het overlegklimaat niet ongunstig te beïnvloeden. zei hij Waar de grenzen liggen bij de acties moet de rechter beoordelen. al heeft minister Rietkerk (binnenlandse zaken) recent laten weten dat het gebruik van overheidseigendommen bij acties niet is toegestaan. aldus Lubbers.

De commissie voor. sociale zaken van de Tweede Kamer hield een hoorzitting, waarin zij de standpunten beluisterde van diverse maatschappelijke organisaties over het voorgenomen kabinetsbeleid en de aangeboden alternatieven.

Mr. C. van Veen. voorzitter van de grootste werkgeverscentrale, het VNO. zei in deze bijeenkomst. dat hij het plan van de vakcentrales om de drie procent korting in te ruilen tegen een verminderde premiedaling in 1984 ten sterkste afraadde.
Hij tekende fel verzet aan tegen de vakbondsplannen. Het kabinetsbeleid voor herstel van de economie zou er door worden aangetast, aldus Van Veen.
De voorzitters van de FNV en het CNV, Kok en Van der Meulen, deden een dringend beroep op de Kamerleden om hun plan in het debat met de regering te verdedigen.
Kok zei .,diep gekwetst' te zijn dat de kabinetsdelegatie op 18 nov. in het overleg rnet de Stichting van de Arbeid het voorstel, dat beoogt het koopkrachtverlies in 1984 gelijk te verdelen over werkenden en niet-u·erkenden. van de tafel heeft geveegd. Het voorstel kan wel degelijk een basis vormen voor verder overleg. Werklozen en arbeidsongeschikten hebben al veel ingeleverd toen ze hun baan verloren. ze mogen nu niet nog meer gaan inleveren dan degenen die nog werk hebben. zei Kok.
Hij herhaalde dat de vakbeweging er vanuit gaat dat het financieringstekort en de werkgeverslasten niet verder mogen stijgen en vroeg de Kamer om niet te verbieden dat inhoud wordt gegeven aan de solidariteit met niet-werkenden.

Van der Meulen (CNV) deed een tussenvoorstel. voor het geval dat het gezamenlijke plan van de vakbeweging ook voor de regeringsfracties onhaalbaar zou zijn. Dit CNV-voorstel komt erop neer dat de minimum-uitkeringstrekkers en de minimumloon-verdieners. vooruitlopend op de stelselwijziging in de sociale verzekeringen per 1 juli 1984. tot die tijd niet worden gekort.
De sociale uitkeringen boven het minimumniveau zouden geleidelijk een hogere korting krijgen, tot bij het niveau van de maximum-uitkering (50.000 gulden op jaarbasis) de drie procent is bereikt. Ook dit plan zou moeten worden gefinancierd uit een vermindering van de premieverlaging.
De voorzitter van de Centrale voor Middelbaar en Hoger Personeel, de heer Laurier, vond ook dat de korting voor de minima lager zou moeten zijn dan 3 procent. mits de collectieve lasten niet stijgen. Hij voelde echter niets voor het CNV-voorstel omdat een procentuele korting toch al nivellerend werkt.

Volgens VNO-voorzitter Vari Veen zou een vermindering van de premieveriaging een extra last leggen op verkorting van de arbeidstijd volgend jaar. omdat in diverse CAO's rekening is gehouden mrt ern bepaalde premiedruk. Daardoor zou opnieuw het gevaar van afwenteling van lasten op de werkgevers gaan dreigen
Bij de vaststelling van een deel van de premielasten speelt ook het parlement een rol. De totale ..opbrengst" van de 35. korting op de sociale uitkeringen is volgens VNO-berekeningen f 1.7 mrd. waarvan *f* 1,4 mrd uit volksverzekeringen en f 0.3 mrd uit werkneniersverzekeringcn De VNO-voorzitter vreesde een te grote aantasting van de lastenverlichting en pleitte voor een specifiek beleid oni de positie van de .,echte minima" te verlichten
Volgens W. Perquin van de middenstandsorganisatie KNOV zou het niet doorgaan van de 3%-korting het midderi- en kleinbedrijf een totale lastenverzwaring van *f* 100 mln opleveren vergeleken bij de kabinetsplannen voor 1984. omdat ook het minimumloon dan niet wordt verlaagd.

In Rotterdam ging het personeel van het openbaar vervoer voor onbepaalde tijd in staking Het Rotterdamse cargadoorsbedriif Transcargo vervoerde in de avonduren de voetbalsupporters gratis naar de Europacupwedstrijd Sparta–Spartak Moskou in het Spartastadion
Personeel van het streekvervoer ging voor 48 uur in staking in een groot deel van Brabant, rondom Sliedrecht Apeldoorn en Nijmegen

24 **nov.** In de Tweede Kamer vond het debat plaats over het mislukken van het gesprek tussen het kabinet en de Stichting van de Arbeid op 18 november.
Het bleek. dat de CDA-fractie verlangde, dat het kabinet de centrales van overheidspersoneel een garantie geeft, dat nieuwe tegenvallers in 1985 en 1986 niet opnieuw op het overheidspersoneel worden afgewenteld.
De VVD-fractie vond een dergelijke garantie te ver gaan. Dit zeiden de fractieleiders B. de Vries (CDA) en E. Nijpels (VVD) in dit debat.

De regeringsfracties hebben er bij het kabinet op aangedrongen opnieuw te overleggen met de centrales van overheidspersoneel over afspraken voor 1985 en 1986.
De CDA-fractie erkent dat een garantie voor 1985 en 1986 risico's met zich meebrengt voor de overheid. vooral als die garantie ook wordt doorgetrokken naar de uitkeringsgerechtigden. De CDA-fractie houdt aan die koppeling vast. Vooral dit punt wijst de VVD af. De CDA-fractie acht die risico's aanvaardbaar ,.omdat het in onze visie niet aangaat bepaalde groepen in de samenleving alsmaar op grotere afstand te zetten"

De Vries zei dat zowel het kabinet als de bonden bereid moeten zijn ,.iets meer te geven en te nemen dan tot nu toe". Hoe het meerjarenakkoord precies zou moeten worden ingevuld noemde hij ..geen zaak van de Tweede Kamer maar van de onderhandelende partijen".
De regeringsfracties CDA en VVD steunen het kabinet volledig in zijn afwijzing van alle alternatieven voor de 3'0-korting op salarissen van ambtenaren en uitkeringen in 1984.
De Vries zei een extra uitkering te willen bovenop de eenmalige uitkering. Die uitkering moot gelden voor mensen die al meer dan één jaar van een minimum inkomen moeten rondkomen. De Vries vindt zo'n gerichte maatregel belangrijker dan het nitt laten doorgaan van de korting op de salarissen van ambtenaren. uitkeringen en tiet minimum loon.
De Vries verzette zich tegen d t suggestie dat de afwijzing van het voorstel van de drie vakcentrales FNV. CNV en CMHP om de kortingen te vervangen door prrmieverhogingen een afwijzing van dc solidariteit zou inhouden. Hel conflict heeft volgens hem niets met solidariteit te maken maar met een verschil van opvatting over de vraag hoe ons land zich het beste door de economische en maatschappelijke crisis kan heenworstelen
De regeringsfracties hebben gekozen voor terugdringing van de collectieve sector. aldus De Vries. Hij vond het belangrijker dat cr per I juli een verzachting komt op de daling van de uitkeringspercentages van sommige uitkeringen Voor de CDA-fractie zit daar de grootste pijn. zei hij.
Oppositieleider Den Uyl zei dat het kabinet bezig is zirh te begeven in loopgraven waarin vooral prestige wordt verdedigd.
Als het kabinet weigert de korting van 3% op ambtenarensalarissen cri sociale uitkeringen bespreekbaar te maken. wordt het overleg in de kern aangetast, aldus Den Uyl.
Nijpels zei dat wat de *V V D* betreft het kabinet moet vasthouden aan de 3":)-korting voor 1984. Hij keerde zich tegen het werknemersplan om de sociale premies te verlagen en zo de mensen niet een uitkering te ontzien.

Volgens Nijpels ondergraaft dat plan de doelstelling van het kabinet om de lastendruk naar beneden te brengen. Nijpels keurde uitdrukkelijk het tot nu toe gevoerde beleid van het kabinet goed en hield een pleidooi om de acties te beeindigen gezien de schade die deze volgens hem toebrengen aan het bedrijfsleven en de werkgelegenheid.
Den Uyl diende een motie in waarin wordt gevraagd om instelling van een werkgroep van de Stichting van de Arbeid. die – zoals de vakbeweging voorstaat – zich moet buigen over de voors-en-tegens van voorstellen om de kortingen op de uitkeringen ongedaan te maken in ruil voor minder premieverlaging. In een andere motie vraagt Den Uyl om open en reëel overleg tussen de ambtenarencentrales en minister Rietkerk van binnenlandse zaken
Over de acties tegen de kabinetsmaatregelen zei Den Uyl dat deze over het algemeen met grote zorgvuldigheid worden gevoerd. Die in druk heeft ook de minister-president. zo voerde hij aan onder ver\<-ijzing naar uitlatingen van Lubbers in de Eerste Kamer. In dit land maakt de rechter uit of acties rechtmatig zijn en het is te wensen dat De Vries en Nijpels dit inzien. zo betoogde hij aan het adres van de fractieleiders van CDA en VVD.

Hij riep op tot compromissen tussen regering en vakbeweging. Als het kabinet geen hand wil uitsteken. is er sprake van een conflict dat onderworpen zal moeten worden aan arbitrage. De acties zijn alleen aan de onderhandelingstafel op te lossen, waarschuwde de oppositieleider. ..Wie in dit conflict niet beweegt. laadt een grote verantwoordelijkheid op zich. En dat geldt voor Koos Rietkerk evenzeer als voor Jaap van de Scheur."
Engwirda (D'66) zei het zeer te betreuren dat het kabinet geen duimbreed heeft willen toegeven in het overleg met werkgevers en werknemers. Hij noemde het voorstel van de werknemers ..moedig en constructief" en zei het volstrekt onbegrijpelijk te vinden dat het kabinet die kans heeft laten liggen.
Hij vond dat het kabinet opnieuw moet overleggen. uitgaande onder meer van bevriezing van de bruto inkomens gedurende de periode 1984 tot en met 1986, in combinatie met evenredige verkorting van de arbeidsduur voor iedereen.

Minister Rietkerk zei in de Kamer dat hij bezig is zich te beraden of er alsnog mogelijkheden zijn tot overleg met de

ambtenarencentrales op de punten waarop de centrales het overleg hebben afgebroken.

Hij zei daarover in dit stadium niets te kunnen zeggen en onthield zich ook van een beoordeling van de door De Vries gevraagde garantie.
Rietkerk herhaalde dat hij de garantie dat er geen gedwongen ontslagen zullen vallen niet kan geven.
Rietkerk wees het voorstel van de grootste oppositiefractie, de PvdA, om arbitrage te overwegen in het geschil tussen de overheid en de ambtenarencentrales van de hand Hii vnnd dat niet de juiste weg. Enerzijds zijn er belangrijke onderdelen op het terrein van de arbeidsvoorwaarden die zich voor arbitrage zouden kunnen lenen, maar anderzijds heeft het conflict belangrijke draagvlakken met het overheidsbesluit.
Die laatste verantwoordelijkheid moet de overheid niet zomaar aan een derde uit handen geven. aldus de minister. Het kabinet kan niet een derde even laten beslissen wat er in ons land de komende drie jaar moet gebeuren.
Het kabinet is ervan overtuigd. zo zei hij. dat zijn beleid van terugdringing van de collectieve uitgaven de enige weg is om uit de problemen te komen.

De fracties van de regeringsmeerderheid stemden tegen de motie-Den Uyl, waarin werd gevraagd alsnog een werkgroep in te stellen om het voorstel. dat de vakbeweging in de Stichting van de Arbeid had ingebracht (minder premieverlaging in rui! voor schrapping van de kortingen). te laten bestuderen.

In de motie werd naar voren gebracht. dat een billijker lastenverdeling tussen werkenden en niet-werkenden in 1984 nadere overweging verdient.

Om de haalbaarheid van zijn motie in de ogen van leden van de regeringsfracties te vergroten had Den Uyl in de motie ook een aantal randvoorwaarden genoemd. Die waren: de operatie mag het financieringstekort niet beinvloeden, de premiedruk moet in 1984 lager uitvallen dan in 1983. er mag geen verhoging van de loon- en inkomstenbelasting uit volgen en, ten slotte. de arbeidskosten en met name de werkgeverspremies mogen voor 1984 niet hoger uitvallen dan in het kabinetsbeleid.

Even zag het er aan het begin van de avond naar uit dat een aantal CDA-ers voor de motie wilde stemmen. Toen minister De Koning (sociale zaken en werkgelegenheid) dat hoorde, vroeg hij voor de stemming over de motie een korte schorsing. Die gebruikte hij om op leden van de CDA-fractie in te praten. Uiteindelijk stemden slechts de leden Scholten en Dijkman nog voor de PvdA-motie. De motie werd verworpen.

CDA-fractieleider De Vries merkte in zijn stemverklaring op dat het goed zou zijn als een werkgroep zich met het voorstel van de vakbeweging zou gaan bezighouden om de relatie tussen het kabinet en de sociale partners te verbeteren. Maar de CDA-fractie stemde toch tegen de motie-Den Uyl om niet de valse indruk te wekken dat de 3% korting op salarissen en uitkeringen in 1984 toch weer ter discussie wordt gesteld.
De regeringsfracties steunen het kabinetsbeleid dat de gezamenlijke druk van sociale premies en belastingen omlaag moet brengen. Zij vinden met het kabinet dat het voorstel van de vakbeweging daar haaks op staat. Zowel De Vries als VVD-fractieleider Nijpels lieten er geen twijfel over bestaan dat zij het kabinetsbeleid voor 1984. zoals dat in de onderhandelingen centraal is gesteld. volledig steunen.

FNV-voorzitter Kok zei in een reactie dat in dit debat het doek is gevallen over alle alternatieven voor 1984 voor kabinet en regeringsfracties. Dit zal volgens hem leiden tot een verharding van het conflict tussen de vakbeweging en het kabinet.
PvdA-fractieleider Den Uyl noemde de houding van het kabinet om niet eens over het voorstel van de vakbeweging te willen praten ,,onredelijk".

Ongeveer 200 ambtenaren trendvolgens en uitkeringstrekkers blokkeerden in Amsterdam met behulp van auto's de ingangen van de Effecten- en de Koopmansbeurs aan resp. het Beursplein en het Damrak. De opening van de Effectenbeurs en van de Europese Optiebeurs moest tot half twaalf worden uitgesteld.

Volgens de FNV-ambtenarenbond ABVAIKABO betrof het hier een wilde actie. De actievoerders zeiden ,,de souffleurs van de regering het zwijgen op te willen leggen". Districtsvoorzitter Regeer van ABVA/KABO spoedde zich in de loop van de ochtend naar de blokkade om te bemiddelen. Om een confrontatie met de politie te vermijden werd de actie om 12 uur beëindigd.
In en rond Den Haag reden in de ochtend tot negen uur geen treinen.
In het streekvervoer waren er stakingen bij de VAD in Almere, Lelystad, Zwolle. Kampen. Emmen, Raalte en Apeldoorn (ook stadsvervoer). bij West-Nederland in Hilversum. Sliedrecht, Nieuwegein. Ridderkerk en Krimpen aan de Lek.

Verder reden er geen bussen in Spijkenisse. Zaanstad, Aalsmeer en Bijlmermeer. terwijl in Brabant de buschauffeurs staakten in o.a. Tilburg, Eindhoven en Helmond.
In Amsterdam begon het personeel van het openbaar vervoer aan een staking van 48 uur.
Personeel van het gemeentelijke havenbedrijf en gemeentewerken in Rotterdam besloot om tot 1 dec. een aantal bruggen en sluizen voor de binnenvaart gesloten te houden. Wel zou er eens in de twee dagen een openstelling van acht uur zijn.
De verzending van af- en bijschrijvingen van de postgiro werd gestaakt. De girodienst in Arnhem had eerder laten weten, dat zij de verzendingen zcu laten verrichten door particuliere besteldiensten en het eigen vervoersbedrijf. Onder druk van boze ambtenaren kwam de giro op dit besluit terug.

***25* nov.** De poststaking was afgelopen. De president van de Haagse rechtbank, mr. M. R. Wijnholt, gelastte bij vonnis in kort geding de FNV-ambtenarenbond ABVA/KABO zijn leden bij de posterijen binnen zes uur op te roepen alle acties onmiddellijk te beëindigen. Dat is ook gebeurd. ABVA KABO-voorzitter J van de Scheur had tevoren al laten weten elk vonnis van de rechter te zullen eerbiedigen.
Na de uitspraak toonde Van de Scheur zich bijzonder teleurgesteld en zei dat er ,.onder het postpersoneel niemand is die er ook maar aan zal denken zich tegen de uitspraak van de rechter te verzetten".
Het kort geding tegen de ABVA/KABO was aangespannen door de Nederlandse Organisatie van Tijdschriftuitgevers (NOTU). het Koninklijk Nederlands Verbond van Grafische Ondernemingen (KNVGO) en de Leidse Onderwijs Instellingen (LOI).
ABVAIKABO werd veroordeeld in de kosten van de procedure echter zonder oplegging van een dwangsom. omdat de bond beloofd had de beslissing van de rechter te zullen uitvoeren.

Tot verrassing van velen in de rechtszaal zei mr. Wijnholt over de stakingsacties: ..Het mocht, maar het mag niet merr." Volgens de rechtbankpresident heeft de totale schade van de staking bij de posterijen voor het bedrijfsleven en de samenleving een omvang aangenomen die onevenredig groot is ten opzichte van het belang van de bonden die zich verzetten tegen de salariskorting van 3%
In zijn overwegingen verwierp mr. Wijnholt de stelling van de bond dat er sinds het vorige geding, op 10 nov., niets is veranderd en de NOTU c.s. dus ten onrechte klagen. ..Het overleg tussen de minister en de boriden is hervat. maar mislukt. De acties zijn uitgebreid en de schade is sterk vergroot. Er is dus geen sprake rneer van eenzelfde zaak als op 10 november". betoogde mr. Wijnholt.
Over de omvang van de acties zei mr Wijnholt: ..Van de velerlei gevoerde en nog te voeren ambtenarenacties is alleen die bij de posterijen aan de orde. Niet gebleken is dat bij de voorbereiding van de actie onzorgvuldigheden zijn begaan. De uitgevers hebben wel gesteld dat zij door de ABVA KABO zijn gestraft voor het aanspannen van een kort geding. maar die stelling is niet aannemelijk geworden."
.,Moeilijker ligt de zaak voor de ABVA/KABO als men de acties beoordeelt op hun duur". aldus mr. Wijriholt. ,,In dat verband moet in aanmerking worden genomen dat de bond na drie weken van actievoeren bij de posterijen het einde van de acties nog niet heeft aangekondigd. tenminste niet anders dan – blijkens persberichten – door een vage verwijzing naar eind december 1983."
De president vervolgde: ,,Aangenomen moet worden dat de eisende partijen en in het algemeen veel. juist kleine bedrijven als gevolg van de acties zo grote verliezen lijden dat zij met ondergang worden bedreigd. Daardoor dreigt het economisch leven ontwricht te geraken. Eveneens is duidelijk dat het gehele openbare leven in zeer ernstige mate een terugslag van de actie ondervindt."

ARGENTINIË

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN VAN 1 JULI 1982 TOT 30 OKTOBER 1983 (vervolg).

In aansluiting op de reeds op pag. 740 e.v. genoemde gebeurtenissen deden zich nog de volgende ontwikkelingen in Argentinië voor:

Nieuw statuut op de politieke partijen

Op 26 aug. 1982 ondertekende president Bignone na een toespraak voor de televisie van 20 minuten een negen punten tellend statuut dat de politieke partijen in het land weer mogelijk maakte nadat deze zes jaar lang verboden waren geweest. De grote lijnen van dit statuut waren op 3 augustus al bekendgemaakt.
De president bevestigde in zijn rede de wil van zijn regering Argentinië te doen terugkeren naar een democratie door verkiezingen te houden in maart 1984. Bignone waarschuwde dat het land de komende tijd door opheffing van beperkingen op vakbondsactiviteiten te maken kon krijgen met grote meningsverschillen, sociale conflicten en stakingen, maar dat deze niet moesten worden gezien als een bedreigende destabilisatie.
Hij benadrukte dat gematigdheid het sleutelwoord van zijn regering zou zijn. In een duidelijke verwijzing naar secties binnen de strijdkrachten zei Bignone dat de mensen moesten erkennen dat ieder het recht had anders te zijn en anders te denken. Het was verkeerd eigen meningen met geweld aan anderen op te leggen, aldus Bignone.
Hij erkende, dat het land te maken had met ernstige sociale en economische problemen en benadrukte dat de regering al het mogelijke deed de werkloosheid terug te dringen en de economie weer op gang te brengen.
Hij beloofde de nog bestaande beperkingen op het gebied van vakbondsactiviteiten (die eveneens sinds 1976 verboden waren) op te heffen en zei dat zijn ,,grootste ambitie" was om de macht over te dragen aan een constitutionele opvolger en om de ,,laatste niet-gekozen president in de Argentijnse geschiedenis te worden".
In het statuut stond o.m. dat alle partijen zich binnen een periode van acht tot dertien maanden opnieuw moesten laten registreren. Wilden zij erkend worden als nationale politieke partij dan moesten zij minstens 35.000 geregistreerde leden hebben en een adequate aanhang in tenminste vijf provincies.
Partijen die mensenrechten ontkenden of pleitten voor ,.de vervanging van het democratische systeem, voor het illegale en systematische gebruik van geweld en persoonlijke machtsconcentratie" werden verboden. Partijleiders moesten via een geheime stemming direct worden gekozen voor een termijn die de vier jaar niet mocht overschrijden.
Het nieuwe statuut droeg als titel ,,Politieke richtlijnen van de strijdkrachten voor het proces van nationale reorganisatie".
Begin september vonden er vervolgens gesprekken plaats tussen president Bignone en verschillende partijleiders over een vervroegen van de verkiezingen naar 1983 en over het opstellen van een tijdschema voor de overgang naar de democratie.

Vorming nieuwe junta

Nadat de opperbevelhebber van de luchtmacht, brig.-gen. Basilio Lami Dozo, op 5 aug. 1982 was afgetreden, werd hij m.i.v. 17 augustus vervangen door brig.-gen. Augusto Jorge Hughes, die als commandant van de luchtverdediging tijdens de Falkland-oorlog de verantwoording droeg voor de Skyhawk-squadrons. Naar aanleiding van de benoeming van Hughes traden zes andere officieren die een langere staat van dienst hadden dan de nieuwe luchtmachtchef af.
Lami Dozo trad af wegens kritiek op zijn voorstel een politieke partij op te richten die het programma van de regerende militairen na de voor maart 1984 aangekondigde verkiezingen zou moeten voortzetten.

Op 8 september maakte de opperbevelhebber van de marine, Jorge Isaac Anaya, die samen met Lami Dozo en oud-president Galtieri deel had uitgemaakt van de vroegere junta die tijdens de Falkland-crisis aan de macht was, bekend dat hij m.i.v. 1 oktober zou aftreden. Zijn opvolger werd vice-adm. Ruben Oscar Franco, de Argentijnse vertegenwoordiger bij de inter-Amerikaanse defensieraad in Washington.

Op 10 september deelden de strijdkrachten mee, dat de junta – die na onenigheid tussen de verschillende strijdmachtonderdelen over de benoeming van de nieuwe president op 22 juni uiteen was gevallen (pag. 426/2-1982) – weer zou gaan functioneren.
Op 21 september werd de nieuwe junta. die bestond uit gen. Cristino Nicolaides, brig.-gen. Hughes en (totdat hij op 1 oktober zou worden vervangen door vice-adm. Franco) adm. Anaya, beëdigd.

Demonstratie voor ..brood. vrede en werk"

Met een vreedzame demonstratie van zo'n 20.000 mensen demonstreerde de radicale vleugel van de Peronistische vakcentrale CGT, de CGT-Brazil, op 22 september in Buenos Aires op de Plaza de Mayo voor het presidentiële paleis tegen het militaire bewind.
De demonstratie, die werd gehouden onder het motto ,,brood,vrede, werk" had tot doei te protesteren tegen het economische beleid, maar droeg ook een politiek karakter. Tegen de muren van het Casa Rosada, het paleis. weergalmden leuzen als ,,er komt een einde aan de militaire dictatuur", ,,zeg ons waar de vermisten zijn" en ,,op het schavot met alle militairen die het vaderland hebben verraden".

De demonstratie was georganiseerd door de radicale vleugel van de Peronistische vakcentrale. De gematigde vleugel van dezelfde CGT, de CGT-Azopardo, had aangekondigd op 23 september een nationale 24-uursstaking te zullen houden, maar besloot hiervan op het laatste moment af te zien. Op 21 september kondigde de regering een verhoging van het minimumloon tot 2,8 mln pesos per maand en een loonsverhoging van 400.000 pesos aan.
De CGT-Azopardo vond dit voldoende om de geplande nationale staking af te gelasten.

Teneinde weer te komen tot één koers op de wisselmarkt was de peso op 13 september opnieuw gedevalueerd. Voortaan kostte de dollar 26.850 i.p.v. 25.570 pesos. Verder moesten importeurs en exporteurs 15% van hun transacties volgens de financiële koers verrichten (die op dat moment ongeveer 39.000 pesos per dollar bedroeg).
Er waren maximumprijzen vastgesteld voor brood en melk en restaurants mochten twee dagen per week geen vlees verkopen. Daarnaast ging de prijs voor brandstof omhoog. Op 1 november werd het systeem van de twee wisselkoersen formeel afgeschaft. Er kwam weer één koers: 39.000 pesos voor 1 dollar.

Maatregelen tegen de pers

Ondanks het feit dat de junta het recht van de pers op vrije meningsuiting erkende, werden er toch maatregelen genomen om te voorkomen dat sommige gebeurtenissen werden gepubliceerd en kregen sommige bladen een verschijningsverbod opgelegd.
Op 21 okt. 1982 verklaarde de junta, dat hoewel ,,vrijheid van pers en het recht om afwijkende ideeën op verantwoorde wijze te steunen principiële principes waren in het institutionaliseringsproces", de autoriteiten ,,in geen geval destabiliserende acties of acties

die verdeeldheid zaaiden en die de reactivering van de subversie zouden kunnen vergemakkelijken" zouden toestaan en dat zij daarbij ,,gebruik zouden maken van alle legale bronnen die voorhanden waren en van alle rechten die zij ontleenden aan het feit dat zij die macht gebruikten ter ondersteuning van de uitvoerende macht teneinde de orde, openbare veiligheid en het respect voor instituties te bewaren".Op grond van deze verklaring werd het weekblad *La Semana* op 29 oktober gesloten. Het blad zou betrokken zijn bij een destabiliseringscampagne. La Semana had herhaaldelijk kritiek geleverd op de regering en had spottende artikelen gepubliceerd over de strijdkrachten.
Kort daarna kregen nog twee bladen, *Quorum* en *Linea*, een verschijningsverbod. Zij zouden de ,,harmonieuze relaties waar de tegenwoordige autoriteiten op gesteld zijn hebben verstoord". Quorum had artikelen gepubliceerd waarin militairen in verband werden gebracht met politieke moorden en met de Italiaanse vrijmetselaarsloge P-2 (pag. 57613 en pag. 586-1981). Op 25 september hadden de officiële radio- en televisiestations van de junta te horen gekregen dat ze niet langer berichten mochten uitzenden over alles wat met de vermisten te maken had.
Het verschijningsverbod van Quorum en Linea werd in jan. 1983 opgeheven, maar tegelijkertijd werd een ander satirisch blad, Humor, verboden.

Politieke partijen wijzen akkoord met junta af

Op 16 nov. 1982 wezen de vijf belangrijkste politieke partijen in Argentinië, die sinds 13 juli 1981 samenwerkten toen zij een nationale oproep (convocatoria multipartidaria) voor het herstel van de democratie hadden gedaan (pag. 414/3-1982), voorstellen van de junta af die de overgang naar de democratie moesten regelen.

De junta had de partijen op 11 november een 15-punten tellend programma hierover voorgelegd. In de voorstellen werd gesproken over een onderzoek naar mogelijke corruptie, de verdwenen personen, het laten voortduren van de staat van beleg, de begroting van 1984, de wetgeving op het gebied van de vakbonden en de sociale zekerheid, alsmede de constitutionele betrekkingen tussen de strijdkrachten en een nieuwe burgerregering.
Teneinde een nationale verzoening tussen politieke partijen en junta te bewerkstelligen had de Argentijnse bisschoppenconferentie op 15 november aangeboden te bemiddelen.
De vijf politieke partijen (de Radicale Burgerunie, de Peronisten, de Intransigenten, de christen-democraten en de Beweging voor integratie en ontwikkeling) wezen de voorstellen evenwel van de hand omdat deze ,,in strijd zijn met de grondwet" en ,.een hypotheek leggen op de rol van een toekomstige door het volk gekozen regering".

Betogingen tegen het bewind in de laatste drie maanden van 1982. Algemene staking

Op 5 okt. 1982 namen ongeveer 10.000 mensen deel aan ,,een mars voor leven" die was georganiseerd door de ,,moeders van de Plaza de Mayo" en de ,,grootmoeders van de Plaza de Mayo" samen met de Argentijnse permanente assemblee voor de mensenrechten. Onder de deelnemers bevond zich ook Adolfo Perez Esquivel, die in 1980 de Nobel-prijs voor de vrede had gewonnen.
Hoewel het doel van de mars was om aandacht te vragen voor het lot van de vermisten, uit wier naam een petitie werd afgeleverd aan het presidentiële paleis op de Plaza de Mayo, werd er ook geroepen dat er een einde moest komen aan het militaire bewind.
De "moeders van de Plaza de Mayo" kwamen al jaren wekelijks op dit plein bijéén om opheldering te vragen over het lot van de vermisten.

Op 24 november werd er in Buenos Aires door zo'n 20.000 mensen geprotesteerd tegen een verhoging van de gemeentelijke belastingen met 50 tot 75% en tegen te lage lonen en de inflatie. De demonstratie kreeg een politiek karakter toen er leuzen tegen het militaire regime werden geroepen. Voor het eerst sinds Bignone president was geworden greep de politie in en dreef de demonstranten met traangas en houten knuppels uiteen. Bij deze actie werden 40 mensen gewond en 20 gearresteerd.
Op 6 december vond de eerste nationale staking sinds 1976 plaats, die was georganiseerd door de gematigde vleugel van de vakcentrale CGT (Confederacion Genera1 de Trabajadores), de CGT-Azopardo, en die werd gesteund door de radicale vleugel CGT-Brazil en door de vijf belangrijkste politieke partijen die verenigd waren in de „multipartidaria".
Regeringswoordvoerders en vakbondsleiders zeiden dat ongeveer 90% van de tien miljoen arbeiders in Argentinië had meegedaan.
De belangrijkste eisen van de stakers waren loonsverhoging, een opleving van de industrie, redelijke werkloosheidsuitkeringen en geen militair toezicht meer op de vakbonden.
Daarnaast werd ook geroepen om vrijlating van de ongeveer 250 politieke gevangenen van wie men wist dat zij zonder proces werden vastgehouden, om opheldering over het lot van de vermisten en om vervolging van de leden van de regering die verantwoordelijk werden gehouden voor een vervijfvoudiging van de buitenlandse schuld sinds 1976.

De vroegere minister van economische zaken Jose Martinez de Hoz (zie pag. 742/1) had midden 1981 een oproep gekregen om voor een federale rechtbank te verschijnen wegens aanklachten die verband hielden met de periode dat hij minister was (1976-1981). Martinez de Hoz zou verantwoordelijk zijn voor het uit de hand lopen van de buitenlandse schuld en voor „economische subversie". Ook zou hij „er niet in geslaagd zijn zijn plichten als overheidspersoon na te komen" doordat hij de liquidatie van sommige grote banken had toegestaan.
In de eerste week van jan. 1983 werd bericht dat de federale rechter Martin Anzoategui toestemming had gegeven voor het op gang brengen van een procedure tegen de vroegere minister. De aanklacht luidde dat Martinez de Hoz verantwoordelijk was voor het grote financiële tekort van de Argentijnse nationale oliecorporatie.

Op 7 december namen naar schatting 30.000 personen deel aan een demonstratie in Buenos Aires, waarbij Raul Alfonsin, één van de leiders van de Radicale Burgerunie, opriep tot een campagne die er voor moest zorgen dat de militairen niet alleen de regering verlieten, maar nooit meer zouden terugkeren. Hoewel anti-regeringsleuzen werden geroepen had de demonstratie een rustig verloop.
Op 16 december werd een ,,mars voor democratie" gehouden die was georganiseerd door de leiders van de multipartidaria: door Deolindo Bittel van de Peronistische partij, Carlos Contin van de Radicale Burgerunie, Arturo Frondizi van de Beweging voor integratie en ontwikkeling, Francisco Cerro van de Christen-Democraten en Oscar Alende van de Partido Intransigente.
Aan de mars namen tenminste 100.000 mensen deel. Tijdens de demonstratie kwam het tot relletjes tussen de betogers en de politie, die traangas en houten knuppels gebruikte om de menigte te verspreiden. Hierbij viel één dode, raakten 35 burgers en 30 politiemensen gewond en werden minstens 120 mensen gearresteerd.
Dezelfde dag gaf de multipartidaria een zes pagina's tellend document uit waarin zij de regering beschuldigde van ,,dubbelzinnigheid" ten aanzien van de timing en organisatie van de verkiezingen, van het ,,uit de weg gaan" van de kwestie van de vermisten, van het ,,verhullen van de waarheid" over de Falkland-oorlog, van een



Een beeld van de mars voor democratie van 16 dec. 1982

vasthouden aan een sociaal en politiek beleid dat sinds 1976 door het volk werd afgewezen en van een voortdurende schending van de vakbondsrechten.

Coupgeruchten. Voortzetting dialoog. Vaststellen verkiezingsdatum

Naar aanleiding van geruchten dat gen. Bignone als president zou worden vervangen of dat er een staatsgreep werd voorbereid, kwam de junta op 10 febr. 1983 bijeen om te praten over wat zij noemde ,,decampagne die er op gericht is het prestige van de strijdkrachten te ondermijnen'.. Vervolgens gaf zij een communiqué uit waarin zij politici waarschuwde geen aanvallen op de strijdkrachten te doen (volgens sommige berichten zou gen. Nicolaides tijdens die bijeenkomst zijn collega's er van hebben overtuigd dat door de vervanging van Bignone de reputatie van de strijdkrachten eerder zou verslechteren dan verbeteren). De junta zou met name bezwaar hebben gehad tegen een uitspraak van de Peronist Deolindo Bittel die had gezegd dat ,,Argentijnse strijdkrachten niet alleen niet kunnen vechten maar ook niet kunnen regeren" en tegen een uitspraak van Alfonsin van de Radicale Burgerunie die had gezegd dat ,,de helden die het moederland hadden gevormd zich niet hadden overgegeven aan dieverij zoals de officieren van vandaag".

Een aanklacht wegens laster tegen Victor Martinez van de Radicale Burgerunie die had beweerd dat de strijdkrachten ,,het land hebben beroofd" werd echter ingetrokken nadat Martinez had gezegd dat hij gedoeld had op het roven van politieke macht en niet op het roven van geld of materiële goederen.

Op 14 februari begonnen gesprekken tussen de junta en president Bignone, waarbij de president toestemming kreeg om met de politieke leiders te gaan onderhandelen. Die gesprekken vonden van 17 tot 27 februari plaats.

Op 28 februari maakte Bignone bekend dat er op 30 okt. 1983 verkiezingen zouden worden gehouden waarna de macht zou worden overgedragen aan een burgerregering die op 30 jan. 1984 in functie zou treden.

Krachtens een decreet van 20 jan. 1983 moesten alle politieke partijen tegen 30 maart geregistreerd staan en moesten de ledenlijsten van de partijen tegen 30 mei zijn overgelegd.

De stafchefs van de strijdkrachten, de president, de leden van de landsregering en van de regeringen in de provincies, de provinciegouverneurs en hoge functionarissen van staatsbedrijven mochten geen functies binnen een politieke partij vervullen of zich kandidaat stellen voor de verkiezingen.

IMF-krediet. Overbruggingskrediet BIB. Nieuw pesobiljet

Op 24 jan. 1983 maakte het Internationale Monetaire Fonds (IMF) bekend dat het Argentinië een lening had toegezegd van $ 2,18 mrd (1,5 mrd Special Drawing Rights, SDR's, Speciale Trekkingsrechten) om het land te helpen de economische problemen te boven te komen.

De komende vijftien maanden kwam daarvan $ 1,62 mrd beschikbaar en de rest. 520,1 mln SDR's. – uit het fonds voor landen die te weinig exportinkomsten hadden - zou direct worden overgemaakt

De onderhandelingen met het IMF waren aan de gang sinds Argentinië en Groot-Brittannië midden sept 1982 hadden besloten de tussen beide landen bestaande financiële sancties, die het gevolg waren van de Falkland-oorlúg. op Ie heffen Op 27 okt 1982 had minister van economische zaken Wehbe meegedeeld dat er ,,een principeakkoord" met het IMF was bereikt over de voorwaarden die het Fonds had gesteld te verkrijging van het krediet Tijdens de onderhandelingen waren vooral de omvang van het begrotingstekort voor 1983 en de controle op de geldgroei ter sprake gekomen.

Tegelijkertijd had Wehbe een serie economische maatregelen aangekondigd waaronder 1) een vermindering van het begrotingstekort tot 2,1% van het Bruto Nationaal Produkt (BNP)in 1983, vergeleken met 3,7% in 1982 en 7% in 1981; 2) het weer instellen van één wisselkoers m.i.v. 1 november: 3) het streven naar een groei van het BNP met tenminste 5% in reële termen in 1983 (na een teruggang met 5,7% in 1982), met overeenkomstige stijgingen op het gebied van de werkgelegenheid en de lonen; en 4) het beperken van de inflatie tot minder dan 160% in 1982 (de consumentenprijzen waren in 1982 met 210% op jaarbasis gestegen en de groothandelsprijzen met 311%).

Op 22 dec. 1982 had de regering laten weten dat alle werknemers een loonsverhoging van minimaal 1 miljoen pes o per maand zouden krijgen. Begin febr. 1983 keurde de regering een loonsverhoging van 38% goed voor het eerste kwartaal van 1983.

Op 8 nov. 1982 was Argentinië gesprekken begonnen met de Bank voor Internationale Betalingen (BIB) over een overbruggingskrediet van $750 mln en met de 325 banken aan wie het land geld schuldig was over een overbruggingskrediet van $ 1,1 mrd.

Het laatstgenoemde krediet kreeg Argentinië op 31 december. Daarnaast werd nog onderhandeld over een verdere $ 1,5 mrd met een looptijd van vijf jaar.

Op 27 jan. 1983 kreeg Argentinië van de BIB een overbruggingskrediet van $500 mln. De Amerikaanse centrale banken hadden een belangrijke rol gespeeld in onderhandelingen over het krediet en verschaften ruim de helft van de lening.

Ook de centrale banken van West-Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje deden mee. De centrale bank van Groot-Brittannië had zich terugge-

trokken, zodat het niet gelukt was het beoogde bedrag van $750 mln bij elkaar te krijgen.
Op 7 januari ondertekende president Bignone een decreet waardoor per 1 juni 1983 een nieuwe peso in omloop gebracht zou worden die 10.000 bestaande pesos waard was (de bestaande peso, die tot dan toe bekend stond als ,,de nieuwe peso", was in 1969 geïntroduceerd ter vervanging van 100 oude pesos).

Hoogte buitenlandse schuld. Wapenaankopen

Op 1 maart 1983 werd vanuit Buenos Aires in de NZZ (3-3) bericht dat slechts weinige dagen nadat de luchtmacht in een communiqué had bericht dat de buitenlandse schuld van Argentinie eind 1982 ,,slechts" $37,8 rnrd bedroeg – tegenover de door minister van economische zaken Wehbe genoemde $43 rnrd – de Centrale Bank nu had berekend dat de effectieve schuldenlast eind 1982 $38,74 rnrd bedroeg.
Iets minder dan de helft daarvan, namelijk $18,98 mrd. moest, zo meldde de *NZZ*, in 1983 worden terugbetaald. Hierbij zou dan nog rond $4 rnrd aan rente komen. De Centrale Bank hield er rekening mee dat de schuldenlast in de loop van het jaar nog zou oplopen tot $39,78 mrd. Van die $38,74 rnrd was volgens de bank $22,1 rnrd overheidsschuld en $13,97 rnrd particuliere schuld, terwijl er voor $2,76 rnrd aan achterstallige schulden uitstond.
Volgens La Vanguardia van 30 jan. 1983 zou van de $6,5 rnrd waarmee de buitenlandse schuld was toegenomen sinds 14 juni 1982 (de dag van de Argentijnse overgave op de Falkland-eilanden). $4 rnrd zijn gespendeerd aan wapens. Van Israël zouden 23 Dagger vliegtuigen en negen A4J Skyhawks van Douglas zijn gekocht, van Peru 10 Mirage V vliegtuigen. terwijl Frankrijk 14 Super Etendards voorzien van Exocet-raketten (onder een vroeger contract) had geleverd alsmede reserveonderdelen en andere goederen die besteld waren nadat m.i.v. 22 juni 1982 het verbod op wapenverkopen aan Argentinië was opgeheven.

Op 2 febr. 1983 waren Argentijnse functionarissen in het Westduitse Hamburg aanwezig bij de aflevering van de eerste van de vier Westduitse fregatten die Argentinië eind 1978 had besteld. Verder wilde Argentinië in West-Duitsland twee TR-1400 onderzeeërs en zes korvetten kopen.

Prijscontrole ingesteld

Op 20 maart 1983 meldde de NZZ in een bericht met als datum 18 maart dat de Argentijnse regering formeel de invoering van een prijscontrole had bekendgemaakt. Met die maatregel hoopte de regering de inflatie die op dat moment 221% bedroeg onder controle te brengen en de economie nieuw leven in te blazen. De inflatie, moest eind 1983 op minder dan 160% uitkomen.

Zo'n 1.000 ondernemingen moesten zich nu aan maandelijks door de regering vastgestelde prijzen houden.



Saul Ubaldini (m.) kondigt aan dat zijn CGT-Brasil mee zal doen aan de 24-uursstaking van 28 maart.

In de eerstkomende drie maanden mochten de betreffende bedrijven, zo meldde de NZZ. hun prijzen met hoogstens 9% verhogen, in de daaropvolgende vier maanden hoogstens met 8%, en in de twee maanden daarna met hoogstens 7%.
De regering zou dc bedrijven ter compensatie kredieten op gunstige voorwaarden aanbieden.

Algemene staking uit protest tegen *het economische beleid* van de regerzng. Herdenkzng mars van 30 maart 1982

Op 22 maart 1983 deed de gematigde vleugel van de vakcentrale CGT, de CGT-Azopardo, een oproep tot een algemene staking van 24 uur op 28 maart om te protesteren tegen het economische beleid van de regering.

De radicale vleugel van de CGT, de CGT-Brasil, was van plan op 30 maart voor het presidentiële paleis een demonstratie te houden ter herdenking van de incidenten precies een jaar daarvoor, toen een mars voor ,,brood, werk en vrede" had plaatsgevonden. De politie trad toen zeer hard op (pag. 42511-1982).

De oproep van de CGT-Brasil werd gedaan door de secretaris-generaal van de radicale vleugel. Saul Ubaldini en door de leider van de ,,62 organisaties" binnen de CGT, Lorenzo Miguel.

Op 28 maart gaven meer dan negen miljoen werknemers – 90% van de totale beroepsbevolking – gehoor aan de stakingsoproep ondanks het feit dat de regering de staking onwettig had verklaard. Ook de CGT-Brasil steunde de staking. Hoewel de regering op het laatste ogenblik m.i.v. 1 april een loonsverhoging van 12% per maand in het vooruitzicht had gesteld, had de CGT dit toch niet genoeg gevonden.
De vakbonden wensten gezien de hoge inflatie een grotere loonsverhoging. De staking was niet alleen gericht op meer loon, maar ook op ,,radicale verandering van de economische politiek van de regering".

Op 30 maart namen ongeveer 10.000 Argentijnen deel aan de demonstratie waartoe de CGT-Brasil had opgeroepen. De mars verliep zonder incidenten.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing. B 2100. Deurne-Antwerwen. Keesinglaan 2-20 I S S N 0165-3660

ARAFATS ZWARTE NOVEMBER (II)

Hieronder volgt het tweede deel van een overzicht inzake de positie van Yasser Arafat, Al Fatah en de PLO, waarvan het eerste deel in de aflevering d.d. 2 december (pag. 769 t/m 774) werd opgenomen.

Besluiten Centrale Raad PLO

In het op 6 aug. uitgegeven communiqué beklemtoonde de Centrale Raad van de PLO ,,de noodzakelijke autonomie inzake de beslissingsbevoegdheid van de PLO". Maar de raad bevestigde tevens ,,de urgentie van een dialoog om opnieuw te Palestijns-Syrische betrekkingen te vestigen op een basis van militante samenwerking teneinde de strijd tegen de imperialistische Amerikaans-Israëlische hegemonie te radicaliseren".

Terwijl de raad reeds tijdens zijn eerste zitting op 3 aug. had opgeroepen tot een staakt-het-vuren tussen de Palestijnen in de Bekaa-vallei, beval hij nu oprichting van een militaire commissie aan die ,,ter plaatse" toezicht op het bestand zou moeten houden totdat een oplossing zou zijn gevonden voor het dissidentieprobleem. Op alle partijen werd een beroep gedaan zich te onthouden van publieke verklaringen en zich ,,positief op te stellen" om een verzoening mogelijk te gaan maken. Voorts deed de raad een aanbeveling over te gaan tot ,,onverwijlde" uitvoering van het politieke en organisatorische programma. zoals aangekondigd tijdens de zitting van de Palestijnse Nationale Raad (PNC) in februari te Algiers (pag. 245/1), en van de hervormingen van de instellingen ,,in een unitaire en democratische geest".
Tevens sprak de raad zich uit voor een gemeenschappelijke actie met ,,de patriottische Libanese krachten", gehergroepeerd in het Front van Nationale Redding dat ,,het schild van het Libanese volk" vormt ,,in zijn strijd voor zijn onafhankelijkheid, eenheid, soevereiniteit en zijn Arabische karakter".
Aan de Libanese regering werd verzocht de rechten en de veiligheid van de Palestijnse vluchtelingen te beschermen en de handhaving van een politiek aanwezigheid van de PLO in het land te gedogen.
De door de Centrale Raad van de PLO ingestelde bemiddelingscommissie (pag. 77413) kreeg o.a. tot taak de dissidenten de bijeenroeping van een algemeen congres van Al Fatah voor te stellen (400 a 500 leden). Maar de dissidenten stelden verscheidene voorwaarden aan de aanvaarding van dit steeds door hen geëiste congres. Kolonel Abou Mousa formuleerde volgens *Le* Monde (21-8) de volgende condities:
- De instelling van een ,,urgentie-comité" dat het vertrouwen van beide partijen genoot om de nominatie van de deelnemers aan het congres te controleren.
- Een politieke verklaring van Yasser Arafat, waarin hij ,,het plan-Fes", het plan-Reagan, de confederale betrekkingen met Jordanië, de contacten met het Egyptische regime en de zionisten vierkant afwijst en waarin de trouw van de PLO-leider aan het programma van Al Fatah wordt geproclameerd.
- De instelling van een speciale commissie om de financiële middelen en de uitgaven van Al Fatah te onderzoeken, ,,omdat, afgezien van Yasser Arafat, niemand de financiële toestand van de organisatie kent". (Abou Mousa verwierp de samenstelling van de commissie voor financiële controle, waarvan de oprichting tijdens de jongste bijeenkomst van de Centrale Raad van de PLO in Tunis was bekendgemaakt.)

De dissidenten schenen nu, aldus Le Monde, veel minder haast te hebben met de bijeenroeping van het Fathcongres dan bij het begin van hun rebellie. Abou Jihad, de leider van de Arafat-loyalisten in Tripoli, zei in een interview met *Volkskrant*-correspondent Jan Keulen (editie 10-8): de dissidenten willen geen dialoog maar willen het huidige leiderschap van de PLO weg hebben en ,,alle Palestijnse activiteiten blokkeren". Naar zijn zeggen hadden alle bemiddelaars van de Fatah-leiding te horen gekregen dat er te allen tijde een algemeen congres van Al Fatah kon worden gehouden. ,,Toen de bemiddelaars dit aan de dissidenten meedeelden, werd hun verteld: we willen pas over een half jaar zo'n conferentie."



Yasser Arafat tijdens een persconferentie op 24 nov. in zijn hoofdkwartier te Tripoli.

Aanslag in Athene

Op 20 aug. werd een medewerker van Abou Jihad, luitenant-kolonel Maamoun Mreish, in zijn auto op weg van Athene naar Piraeus doodgeschoten door twee mannen op een motor. In een telefonische melding aan het Koeweitse blad Al Qabas verklaarde de ,,Correctiebeweging van Al Fatah" dat Mreish door deze beweging was gedood, omdat hij verantwoordelijk zou zijn voor ,,de strijd tussen (Palestijnse) wapenbroeders in Libanon". Maar een woordvoerder van het PLO-kantoor in Athene zei dat deze beweging niet bestond en dat de aanslag het werk was van ,,de Israëlische geheime dienst". Deze werd ook voor de moord verantwoordelijk gesteld door het Palestijnse persbureau Wafa en in een PLO-communiqué uit Tripoli (Libanon), waarin het ,,heldhaftig" optreden van Mreish tijdens het Israëlische beleg van Beiroet in 1982 werd gememoreerd. Mreish leefde sinds een jaar in Athene en was daar zojuist van een bezoek aan Tunesië teruggekeerd, aldus A P (21-8).

Overleg *Arafat*

Na een bezoek aan Koeweit, waar hij de toestand met premier Saad al-Abdallah al-Sabah besprak, arriveerde Arafat op 18 aug. in de Iraakse hoofdstad Bagdad. Ook stond een bezoek aan Saoedi-Arabië op het programma. Op 26 en 27 aug. voerde Arafat in Tunis twee lange gesprekken met twee afgezanten van koning Hoessein van Jordanië, minister Marwah al-Kassem (van buitenlandse zaken) en staatsminister Hassen Ibrahim. Daarmee werd officieel de in april afgebroken dialoog tussen Palestijnen en Jordaniërs hervat, maar wel binnen de in februari door het PNC vastgestelde grenzen; m.a.w. er werd niet gesproken over het project van een Jordaans-Palestijnse

Weekblad 52ste jaargang No. 2719, pag. 39463-39494

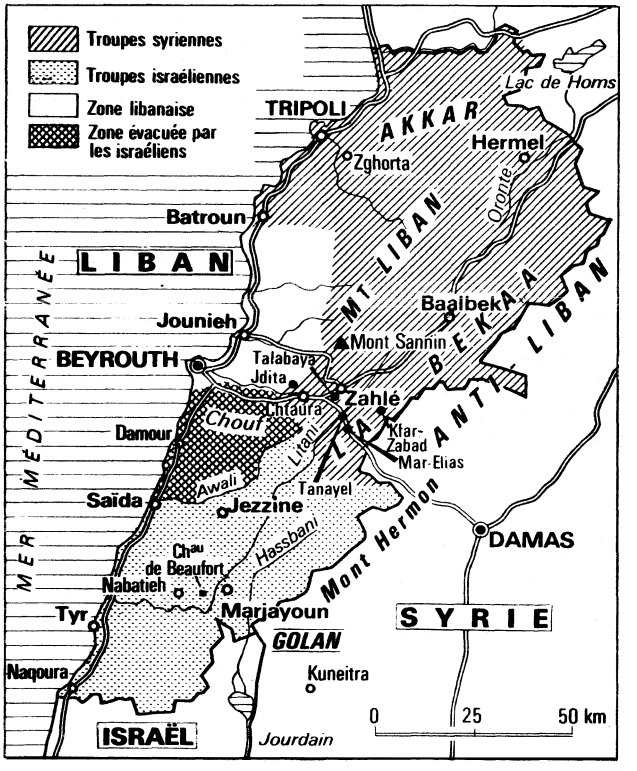
confederatie (zie pag. 241 e.v. en 353/1 e.v.). Belangrijkste gespreksonderwerpen waren: A) de stand van de Syrisch-Palestijnse betrekkingen en de positie van de Arabische landen t.o.v. de crisis en t.o.v. Damascus; B) de Amerikaanse politiek in het Midden-Oosten en vooral in Libanon; en C) de houding van de Israëlische regering wat betreft een eventuele wijziging van de juridische status in Cisjordanië en Gaza (Le Monde 30-8).
Op 27 aug. kwam ook een einde aan een driedaags beraad van het Centrale Comité van Al Fatah. Daarbij zou o.a. zijn gesproken over de procedures t.a.v. de rebellie en de reorganisatie van de PLO.

Incidenten in *Baalbek*. Militaire situatie in Bekaa-vallei

Tijdens de zitting van de Centrale Raad van de PLO in Tunis, liep in Baalbek een artillerie-eenheid van Al Fatah over naar de dissidenten. Volgens de betrokken commandant was daartoe besloten, omdat Arafat geen duidelijke antwoorden had gegeven op vragen over zijn instelling t.a.v. het plan-Reagan en Camp David.
Op de groentenmarkt van Baalbek ontplofte op 7 aug. een met explosieven geladen auto. Deze aanslag, die minstens 40 doden en 133 gewonden vergde, werd opgeëist door het Front voor de Bevrijding van Libanon van de Buitenlanders (FLLF), dat o.a. in september 1981 de verantwoordelijkheid voor een hele reeks bomaanslagen had geclaimd (zie pag. 39213-1982 en 47212 e.v.-1982). Maar het Front van Nationale Redding liet vanuit Damascus weten dat het de regering van Amin Gemayel (in samenwerking met de Falange) voor deze en drie andere aanslagen (gepleegd op 5 en 6 aug.) verantwoordelijk stelde die samen aan zeker 55 mensen het leven hadden gekost, en voegde daaraan een dreigement i.z. een gewelddadige vergelding toe.

Inmiddels hadden de aanhangers van Arafat de opmars van de dissidenten van Abou Mousa in de sector Chtaura-Talabaya-Jdit-a-Saad-Nayel (het westen van de Bekaa-vallei) en in het gebied van Baalbek praktisch tot staan gebracht, aldus Le Monde (21-8)en Die Zeit (26-8).

Sinds medio juli bad het Arafat-getrouwe opperbevel van Al Fatah verscheidene honderden guerrillastrijders vanuit Tunesië of Noord-Jemen via Tripoli naar de Bekaa-vallei overgebracht: een bataljon van 250 a 300 man arriveerde met zijn wapens in de sector van Jdita-Talabaya, aldus Le Monde. Die Zeit sprak van 500 a 600 guerrillastrijders die in Soedan, Jemen, Algerije en Tunesië waren samengetrommeld om de positie van Arafats troepen in de Bekaa-vallei te versterken.



(Le Monde 21-8)

Voorts wees Le Monde erop dat de dissidenten er na zes dagen strijd (door het bestand van 29 juli beëindigd) niet in waren geslaagd het strategische dorp Jdita te veroveren en dat zij in dezelfde periode een soortgelijk echec hadden geleden in Kfar-Zabad (een tiental kilometers ten noorden van de weg Damascus–Beiroet, nabij de Syrische grens). Tot dan toe zouden de Syriers zich van rechtstreekse interventie in de gevechten hebben onthouden; zij zouden zich hebben beperkt tot het verlenen van „faciliteiten" aan de dissidenten, terwijl zij de troepenbewegingen van de loyalisten belemmerden, aldus Le Monde.

Sinds hun gedwongen evacuatie uit Beiroet (tussen 21 aug. en 1 sept. 1982) was een groot aantal Palestijnse ballingen uit ontevredenheid over hun opvang in bepaalde gastlanden naar het Midden-Oosten teruggekeerd, aldus Le Monde (23-8). Dit gold in het bijzonder voor het merendeel van de Palestijnen die in Oued-Ez-zarga (Tunesië) waren gelegerd en ca. 500 Palestijnen die in tenten bij Chendi (Soedan) waren ondergebracht. Volgens zekere, moeilijk te verifieren schattingen zouden zich ongeveer 15.000 Palestijnse guerrillastrijders in het gebied van Tripoli bevinden (tegen hoogstens 5.000 in aug. 1982) en omstreeks 10.000 in de Bekaa-vallei. In totaal zouden dus 23.000 Palestijnse militairen in de onder Syrische controle staande gebieden van Libanon verblijven, terwijl er aan de vooravond van de Israëlische invasie in Libanon van 6 juni 1982 ca. 35.000 Palestijnse militairen in heel Libanon zouden zijn geweest.
Het feit dat nu alle Palestijnse militairen op de een of andere wijze van Syrië afhankelijk zijn. is volgens Le Monde de belangrijkste consequentie van de door Israël in Libanon behaalde overwinning. Door de Palestijnen uit hun Libanese vluchtschansen in het zuiden en in Beiroet te verjagen heeft Israël een immense dienst bewezen aan president Hafez Assad, die er sinds lange jaren van heeft gedroomd de PLO te temmen. Intussen is Syrië erin geslaagd de lange ijlmars van Arafat naar een compromis-oplossing voor het Palestijnse vraagstuk tot staan te brengen en wel op het moment dat de Israeli's er vaart achter zetten om de sluipende annexatie van de bezette Arabische gebieden tot een voldongen feit te maken.

In de FAZ (1-9) maakte Abou Jihad melding van een veel lager aantal PLO-strijders in Libanon. Naar zijn zeggen waren daar 22 PLO-bataljons, in totaal ca–7.000 man, waarvan meer dan de helft in Tripoli en Noord-Libanon gelegerd was en dus omstreeks 3.000 man in de Bekaa-vallei. Hij stelde dat er nauwelijks 100 man naar Abou Mousa waren overgelopen, maar dat diens gelederen waren versterkt met Palestijnse studenten uit Damascus, terwijl men daarbij de andere pro-Syrische groeperingen en de Libiërs (naar schatting 500 tot 800 man onder leiding van een zekere sultan Jacoub) moest optellen.

Scheuring in PFLP-GC

Vijf prominente leden van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC) keerden zich tijdens een persconferentie op 17 aug. tegen het beleid van hun leider Ahmed Jibril,

die zich in het conflict binnen Al Fatah aan de zijde van de dissidenten had geschaard. Volgens hun woordvoerder, Abou Jaber Mahmoud, hadden de vijf een ,,voorlopig leiderschap" gevormd als tegenwicht tegen de ,,niet-revolutionaire methoden van de kliek-Jibril in de inter-Palestijnse strijd". „Wij kunnen niet toestaan dat het conflict de strijd tegen Israël aantast", aldus de woordvoerder. Hij voegde daaraan toe dat de ,,hervormingsbeweging" door nog eens vijf kaderleden in Damascus werd gesteund en door „90%" van de PFLP-GC-strijders. Mahmoird onthulde dat er contact was geweest met Arafat, aan wie steun werd betuigd, en dat was opgeroepen een congres van het PFLP-GC te houden om Jibrils houding te bespreken. Als dit congres niet zou plaatsvinden, zouden de vijf Jibril niet langer als leider erkennen.
Reeds op 10 aug. had de Volkskrant gemeld dat zo'n tweehonderd man van het PFLP-GC (met een totale sterkte van ca. 400 a 500 man) naar de loyalisten van Arafat was overgelopen uit protest tegen de te pro-Syrische houding van Jibril en tegen diens ,,vriendjespolitiek" waarbij vrienden en familieleden mooie banen en salarissen in de organisatie kregen aangeboden.
Op 23 aug. vonden in het Palestijnse vluchtelingenkamp Baddawi bij Tripoli gevechten plaats tussen tegenstanders en aanhangers van Jibril. De door de loyalisten van Arafat gesteunde tegenstanders veroverden de militaire basis van het PFLP-GC in dit kamp.

Strijd in Chouf-gebergte. *Arafats* aanhangers uit Bekaa-vallei verdreven

Op 3 en 4 sept. trokken de Israëlische troepen zich uit het Chouf-gebergte terug tot de rivier de Awali. De voortdurende gevechten tussen Falangisten en Druzen in het Chouf-gebergte (zie pag. 41311) mondden toen uit in een regelrechte oorlog tussen het Libanese leger, dat Souk el-Gharb beheerste, en de Druzen-militie van Walid Joumblatt. Aan deze strijd, waarover in een volgende aflevering wordt bericht, kwam op 26 sept. een voorlopig einde met een door Saoedische bemiddeling tot stand gekomen staakt-het-vuren.
Volgens Westerse diplomaten in Beiroet, aldus de Volkskrant (24-9), zouden tussen de 500 en 1.000 Palestijnse guerrillastrijders van verschillende organisaties aan de kant van de Druzenmilitie hebben meegevochten, naast aanhangers van Abou Mousa en Al Saika ook volgelingen van Yasser Arafat. Deze diplomatieke bronnen ontkenden beweringen in de officiële Libanese media en van de Falangisten, die spraken over de deelname van meer dan 3.000 Palestijnen bij de gevechten om Souk el-Gharb. De officiële Libanese communiqués spraken, aldus *Le* Monde (18-g), steeds minder van „Druzen-strijders", waarmee zij te kennen gaven dat de strijd in wezen werd gevoerd door de Syriërs en de Palestijnse dissidenten van kolonel Abou Mousa, wiens voornaamste assistent, kolonel Abou Khaled el-Oumleh, de aanval op Souk el-Gharb zou leiden.

Op 17 sept. arriveerde Arafat (per schip) in Tripoli (Noord-Libanon). Hij verklaarde volgens Le Monde (20-9) dat ,,Palestijnen" met Druzen in het Chouf-gebergte meevochten, maar hij stelde tegelijk dat de Palestijnse strijders „niet rechtstreeks aan de strijd tegen het Libanese leger deelnemen. Wij zullen aan de gevechten deelnemen als Walid Jambloutt ons dat vraagt. Hij heeft het nog niet gedaan. Voor het moment heeft hij ons niet nodig...". Palestijnse bronnen in Beiroet zeiden dat het meedoen van zowel anti- als pro-Arafat-gezinde strijders de hoop deed opleven op een verzoening tussen beide groepen, aldus de *Volks*krant.
Maar op 22 sept. vonden bij Chtaura in de Bekaa-vallei weer gevechten plaats tussen Arafat-getrouwen en aanhangers van Abou Mousa.
Op 24 sept. evacueerden ca. 1.000 Arafat-getrouwe Palestijnse strijders de Bekaa-vallei op bevel van kolonel Ghazi Kanaan, de leider van de inlichtingendienst van het Syrische leger in de Bekaa-vallei, nadat bij schermutselingen in de buurt van Chtaura een Syrische soldaat was gedood. De loyalisten uit de strategische driehoek Chtaura–Masnaa–Baalbek werden met trucks naar het noorden van de Bekaa-vallei naar het gebied van Hermel overgebracht, waar zij door Syrische troepen werden omsingeld. Naar schatting 6.000 Palestijnse guerrillastrijders bleven in de Bekaa-vallei achter, maar die behoorden tot pro-Syrische organisaties en tot de dissidenten van Abou Mousa. Drie Arafat-getrouwe officieren – kolonel Ziad al-Atrache (commandant van de Fatah-troepen in de Bekaa-vallei), luitenant-kolonel Marwan Kayali en majoor Abou Ahmed Ismail (commandant van de militaire politie van Al Fatah) – werden door de Syriërs gearresteerd.
Op 28 sept. arriveerden omstreeks 600 Arafat-loyalisten vanuit het gebied van Hermel in het vluchtelingenkamp Baddawi bij Tripoli.

Volgens het Palestijnse persbureau Wafa waren zij erin geslaagd de Syrische blokkade te doorbreken. maar het verstrekte geen bijzonderheden over de manier waarop dat zou zijn gebeurd noch over het lot van de ca. 400 overige strijders. Wel werd gemeld dat onder de uit de Hermel afkomstige strijders een groot aantal gewonden was. Arafat zelf verklaarde tegen de Volkskrant-correspondent Jan Keulen (editie 29-9): ,,Een deel van mijn mensen wordt nog steeds belegerd in de Hermel. Maar ze hebben hun zware wapens en voertuigen nog."

Intussen werd op 28 sept. in het kamp Baddawi voor de derde dag gevochten tussen voor- en tegenstanders van Ahmed Jibril om de militaire basis van het PFLP-GC. Die strijd vergde ca. 30 doden.

Ontwikkelingen in Tripoli (medio juni tot eind september)

In de nabijgelegen stad Tripoli was de situatie inmiddels aanzienlijk veranderd.
Zoals gemeld (pag. 416/3) braken op 14 juni in Tripoli opnieuw gevechten uit tussen pro- en anti-Syrische milities, resp. de Arabische Ridders (of „Rose Panters") en de strijders van de Islamitische Eenheidsbeweging. Voordat op 15 juni de rust terugkeerde waren drie mensen (o.w. twee Arabische Ridders) gedood en vijftien gewond.
Op 16 juni openden gemaskerde mannen vanuit rijdende auto's met machinegeweren het vuur op voorbijgangers aan de zuidrand van Tripoli en in een straat in het centrum van de stad. Zeker 16 mensen werden gedood. Van falangistische zijde werden ,,Syrische provocateurs" voor de schietpartij verantwoordelijk gesteld, terwijl radio-Damascus „Israëlische agenten" als de daders* aanwees. Eerder die dag waren in Tripoli twee anti-Syrische aanslagen gepleegd: een jonge Syriër was door een groep Libanese moslems vermoord en een vrachtauto met Syrische militairen was beschoten met als resultaat één dode en één gewonde. In de Libanese pers werd verondersteld dat het bij de schietpartij om een wraakactaie ging.
Als teken van rouw en protest bleven winkels en bedrijven in Tripoli op 17 juni gesloten. Diezelfde dag werd een Libanese militair even buiten de stad doodgeschoten door onbekenden, terwijl in Tripoli de doorzeefde lijken werden aangetroffen van drie daags tevoren ontvoerde soennieten.
Op 20 juni lieten onbekenden een bom tot ontploffing komen bij Enfeh, 15 km

* Volgens The Times (22-6) deden de schutters hun uiterste best zich met de PLO te identificeren. Een ooggetuige hoorde een van hen een collega aanspreken met Khalil, de naam van een bekende Palestijnse officier. Later werden de daders van de schietpartij door de PLO gearresteerd, aldus de Volkskrant (6-8), en werden hun banden met het Deuxieme Bureau bewezen. Dit werd door de Libanese oud-premier Karame bevestigd.



Vier anti-Syrische militieleden op de uitkijk in Tripoli (9 jan.)

van Tripoli, op het moment dat twee jeeps met Syrische militairen passeerden. Toen de jeeps explodeerden openden de aanvallers het vuur op de inzittenden: zeven Syrische militairen, o.w. twee kolonels, werden gedood. Later die dag braken in Tripoli straatgevechten uit tussen milities van de Islamitische Eenheidsbeweging en de tot dan toe onbekende islamitische groep Abou Bilal. Deze strijd in de wijk Kubbeh duurde tot de volgende dag voort en eiste zeker zes doden en negen gewonden.

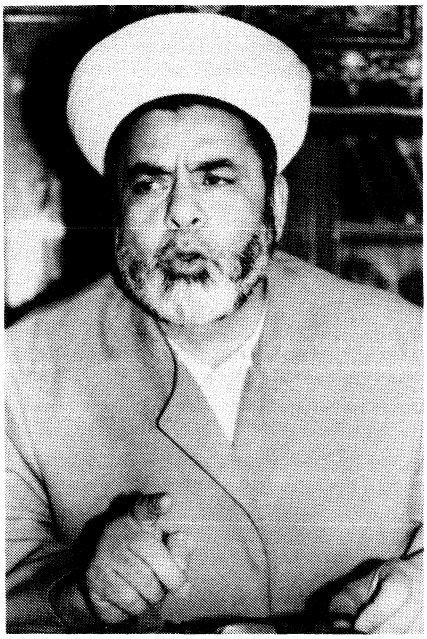
Bij nieuwe gevechten op 22 juni 'savonds sneuvelden Abou Bilal en vijf leden van de Islamitische Eenheidsbeweging, terwijl zeker 20 mensen gewond raakten.

Op 28 juli trokken de ca. 1.000 man sterke Syrische troepen zich onverwacht uit acht posities in het centrum van Tripoli terug, die zij tot dan toe hadden bezet. Leden van diverse milities kwamen daarop in actie om het vacuüm op te vullen zoals de Islamitische Eenheidsbeweging en de ,,Beweging van de 24ste Oktober". Deze twee milities voerden vervolgens o.m. strijd in de door de Syriërs ontruimde wijk Kubbeh, waar het pleit in het voordeel van de Islamitische Eenheidsbeweging werd beslecht. Deze fundamentalistische organisatie, geleid door sjeik Said Shaaban (op pag. 41412 aangeduid als Shabban), was van oudsher anti-Syrisch, maar had onlangs, aldus de Volkskrant (6-8), ,,een politieke ommezwaai gemaakt van 180 graden". De Islamitische Eenheidsbeweging had nu een goede relatie met Syrië en was voortdurend in de slag met de fel anti-Syrische ,,Beweging van de 24ste Oktober", die goede betrekkingen onderhield met het Libanese staatsgezag en met de falangisten.
Kolonel Osman Osman, de commandant van de Libanese politie, en expremier Rashid Karame, de belangrijkste politieke leider in Tripoli, deden tevergeefs een beroep op de milities de wapens neer te leggen en hun posities aan de geregelde Libanese veiligheidstroepen over te dragen. Vervolgens keerden de Syrische militairen in enkele posities terug, terwijl zij andere in handen lieten van pro-Syrische milities, de Arabische Ridders en de Islamitische Eenheidsbeweging, aldus de NZZ (31-7).
Maar de ,,Bewegingvan de 24ste Oktober" en de pro-Iraakse Baath-partij van Abdel Meguid Rifai, maakten van de gelegenheid gebruik om het oude kruisvaarderskasteel te veroveren, dat temidden van wijken ligt die gecontroleerd worden door de moslemfundamentalisten.

Op 5 aug. explodeerde een autobom bij een moskee in de wijk Kubbeh op het moment dat een groep moslems het gebouw verliet waar zojuist de wekelijkse gebedsdienst was gehouden. De explosie kostte aan zeker 19 mensen het leven, terwijl minstens 44 personen gewond raakten. Behalve de moskee en een aantal huizen, liep ook het hoofdkwartier van de Islamitische Eenheidsbeweging schade op. Palestijnse bronnen in Tripoli wezen beschuldigend naar de falangistische partij en het Libanese Deuxieme Bureau, die Tripoli zouden willen destabiliseren om de PLO en Syrie in diskrediet te brengen.

Op 19 aug. vond opnieuw een explosie van een autobom plaats, nu voor het Abdullah al-Bisar hospitaal. Een man werd gedood en 15 personen raakten gewond. Op korte afstand van dit hospitaal ligt het kantoor van de ,,Beweging van de 24ste Oktober". Volgens de Volkskrant (25-8) was de Islamitische Eenheidsbeweging toen de sterkste groepering in Tripoli, ook al controleerden Mukaddams militie en de pro-Iraakse Baath enkele strategische posities.

Op 30 aug. begon de strijd van de Islamitische Eenheidsbeweging of Al Towhid om de beheersing van Tripoli. De gevechten duurden slechts 48 uur. *Le* Monde (8-10) meldde: ,,De towhidi waren te sterk voor hun tegenstanders en vooral veel beter voorbereid, onder de leiding van Khalil Accaoui, de militaire aanvoerder van Al Towhid. Deze staat zeer dicht bij Arafat, omdat hij de chef van het volksverzet is geweest, dat door de Palestijnen twee jaar tevoren was opgericht.
De troepen van sjeik Canaan Nagy, commandant van de sector Abou-Samra, bolwerk van de pro-Iraakse Baath, zetten de aanval in op de kantoren en de residentie van Abdel Meguid Rifai. Alle gebouwen in Tripoli van de pro-Iraakse Baath vielen kort na elkaar of de bezetters ervan sloten zich aan bij de Islamitische Eenheidsbeweging. In de hooggelegen citadel van Saint-Gilles (het kruisvaarderskasteel), die hij na het vertrek van de Syriërs had bezet, achtte Farouk Mukaddam, geïsoleerd door de nederlaag van zijn bondgenoten, het verstandiger te capituleren zonder te trachten te vechten tegen troepen, die vergeleken met de zijne kennelijk zeer superieur waren. Hij moest niettemin de citadel aan de binnenlandse veiligheidstroepen overdragen, maar de towhidi bezetten onmiddellijk het kasteel en hesen op het hoogste punt de islamitische vlag..."
Aan de bijna dagelijkse gevechten in Tripoli kwam a.h.w. bij toverslag een einde sinds Al Towhid begin september de pro-Iraakse baathisten van Abdel Meguid Rifai en hun bondgenoten van de ,,Beweging van de 24ste Okto-



Sjeik Said Shaaban

ber" had geëlimineerd. Sindsdien is Al Towhid, die het politieke gezag van Rashid Karame niet had betwist, de voornaamste verantwoordelijke voor de veiligheid in Tripoli.
Er vonden slechts enkele incidenten plaats. Op 8 sept. explodeerde een bom voor de ingang van de sportclub van de Islamitische Eenheidsbeweging, waardoor minstens 4 doden en 25 gewonden vielen. In de nacht van 4 op 5 okt. had een gevecht met zware wapens plaats tussen de „towhidi" en de pro-Syrische Alawitische militie. Voorts bezetten de „towhidi" eind september de zetel van de Communistische Partij in de wijk Al Mina.

De de facto alliantie tussen de „towhidi" en de Syriërs was naar het scheen zuiver conjunctureel, aldus Le Monde. Tegenover dit blad verklaarde sjeik Said Shaaban op 4 okt. dat zijn troepen in geval van een Syrisch-Palestijnse confrontatie in het gebied van Tripoli zich tussen de strijdende partijen zouden plaatsen om een eind aan de gevechten te maken. Maar hij verborg zijn sympathie voor de Palestijnen niet en merkte, kennelijk aan het adres van de leiders van Damascus, op: „Waarom al deze troepenconcentraties in Noord-Libanon, terwijl de Israëli's ver weg zijn? Wie wil Syrië eigenlijk bestrijden? Het wil zijn eigen volk bestrijden. Voor rekening van wie? Voor rekening van Amerika en Israël."

Verdere verzwakking positie *Arafat*

Op 2 okt. werden alle kantoren van Al Fatah in Syrië gesloten of aan Arafats tegenstanders overgedragen. De volgende dag verklaarde Mahmoud Labadi, die gedurende acht jaar Arafats persoonlijke woordvoerder in Beiroet was maar die zich sinds enkele weken van Arafat had gedistantieerd, vanuit Damascus dat 23 Fatah-officieren – vrijwel de hele staf van de Palestijnse militaire operaties in de Syrische hoofdstad – zich bij de dissidentenleiders kolonel Abou Mousa en Abou Saleh hadden aangesloten en dat nog 120 andere guerrillastrijders, o.w. drie kapiteins, naar de dissidenten waren overgelopen.
Eveneens op 3 okt. meldde Arafats rechterhand, Abou Jihad: vanuit Tripoli dat de Syrische troepen en tanks ,,hun provocerende aanwezigheid" in Noord-Libanon hadden versterkt. De Syriërs zouden een militaire operatie voorbereiden om ,,de aanwezigheid van de Palestijnse revolutie te liquideren".
Arafat zelf sprak op 4 okt. tegenover de buitenlandse pers van ,,sterke Syrische militaire concentraties bestaande uit twee pantserbrigades (ca. 200 tanks), een artilleriebrigade, een brigade ... met Grad-raketten en vijf brigades paracommando's". Hij concludeerde: ,,Op het vasteland zijn wij omsingeld door de Syriërs. en op zee kennen wij de blokkade van de Israëlische oorlogsschepen."

Op 4 okt. overhandigden tegenstanders van Arafat tijdens een persconferentie in Damascus aan journalisten een lijst met 140 namen van Palestijnen die zich bij de dissidentenbeweging zouden hebben aangesloten. Maar Wafa verklaarde de volgende dag dat de Syrische geheime dienst een persconferentie van een tiental dissidenten had georganiseerd en dat de op de lijst voorkomende officieren en kaderleden geen (van de dissidenten) afwijkende mening hadden kunnen uiten.

Op 6 okt. maakten dissidenten in Damascus bekend dat nog eens 30 officieren uit landen uit Tunesië, Zuid-Jemen en Algerije zich bij hun beweging hadden aangesloten. 's Avonds meldde luitenant-kolonel Abou Amjad, een adjudant van Abou Mousa, in Baalbek dat vier bataljons met in totaal 400 man in de buurt van die plaats zich achter de dissidenten hadden geschaard en dat ook de plaatselijke leiding van het vluchtelingenkamp Wavell bij Baalbek zijn loyaliteit aan Arafat had ingetrokken.

Later die avond bevestigde een Arafatgetrouwe Fatah-woordvoerder dat Baalbek, het laatste bastion van Arafat in de Bekaa-vallei, ,,volledig is omsingeld" door Syrische en dissidente strijdkrachten.
Op 7 okt. zei Arafat binnen twee tot drie dagen een confrontatie met Syrische troepen in de buurt van Tripoli te verwachten. De Syriërs, die tot ca. 200 meter van de kampen Baddawi en Nahr el-Bared waren opgerukt, hadden nieuwe versterkingen aangevoerd naast de 12.000 man die er ai waren, aldus Arafat. Hij verklaarde bij zijn strijders – geraamd op 6.000 a 10.000 man – en bij de naar schatting 40.000 à 50.000 Palestijnse vluchtelingen te willen blijven. Hij hoopte gevechten te kunnen vermijden, maar ,,het is mijn taak mijn volk en mijn revolutie te verdedigen".
Dezelfde dag verklaarde dissidentenleider Abou Mousa in Baalbek dat zijn aanhangers nu in meerderheid waren. „Wij zijn nu in staat leiding te geven aan de strijd en Arafat kan alleen nog maar verklaringen afleggen die de Palestijnse en de Libanese strijd schaden", aldus Abou Mousa.
Op 8 en 9 okt. verklaarden Syrische autoriteiten in Damascus dat Syrië niet van plan was om te strijden tegen individuen of groepen binnen de PLO, waarna Arafat op 9 okt. verzekerde ,.zeer positieve seinen" uit Damascus te hebben ontvangen. Hij had die dag in Tripoli een onderhoud met een speciale afgezant van Rifaat Assad, de broer van de Syrische president, die Arafat nu ,,mijn vriend Rifaat" noemde.
Inmiddels had dissidentenleider Abou Saleh op 8 okt. in Damascus een bijeenkomst van alle PLO-facties belegd om het ,,collectieveleiderschap" te bespreken. Ook de voorzitter van het PNC, Khaled Fahoum. was aanwezig. Maar later werd onthuld dat dit onderwerp niet ter sprake was gekomen, maar dat alleen was gediscussieerd over manieren om de breuk in de PLO te lijmen. Twee organisaties, het PFLP van Georges Habache en het DFLP van Nayef Hawatmeh. hadden duidelijk te verstaan gegeven dat zij Arafat bleven steunen en vasthielden aan de ,,onafhankelijkheid van besluitvorming" in de PLO, aldus The Economist (15-10).

Eveneens op 8 okt. werden de voorlichtingskantoren van de PLO in Damascus door gewapende Palestijnen overvallen; stafleden werden gevangen genomen en documenten in beslag genomen. Op 10 okt. werden nog drie PLO-kantoren overvallen, met inbegrip van het voormalige hoofdkwartier van Arafat. waar de aanvallers werden gedreven nadat twee bewakers waren gedood.

Op 11 en 12 okt. werden in Tripoli zwa-

re gevechten geleverd tussen milities van de Islamitische Eenheidsbeweging en van de Libanese Communistische Partij, waarbij op 12 okt. volgens radio-Libanon resp. 10 en 37 leden werden gedood.

De stafchef van het Palestijnse Bevrijdingsleger (PLA), generaal Mohammed Tariq al-Khodra, maakte op 17 okt. te Damascus bekend dat hij het gezag van Arafat niet langer erkende en dat hij zich onder het bevel van de ,,Dissidente Beweging van Abou Mousa" had gesteld. In de pers werd erop gewezen dat de PLA-eenheden in Syrië en Libanon al jaren onder controle van Syrië stonden.

In een te Damascus uitgegeven verklaring deelde de Palestijnse (pro-Syrische) beweging Al Saika op 18 okt. mee het gezag van Arafat niet langer te erkennen, omdat deze geen enkel legitiem leiderschap binnen de PLO meer vertegenwoordigde.

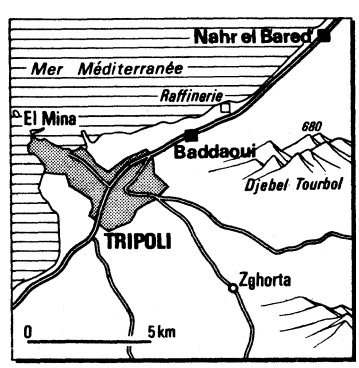
In de nacht van 18 op 19 okt. besloot het Centrale Comité van Al Fatah een tweedaagse zitting in Koeweit. Aanwezig waren o.a. Abou Iyad en Farouk Kaddoumi. In een verklaring werd erop gewezen dat het CC vastbesloten was het conflict binnen Al Fatah en de PLO bij te leggen en de geschillen met Syrië te beëindigen. In het belang van de ,,Arabische eenheid zou elke vijandige propaganda tegen Arabische staten worden gestaakt (kennelijk Syrië en Libië). Abou Jihad, de plv. militaire commandant vande PLO, maakte vervolgens in Koeweit bekend dat Arafat en Al Fatah akkoord waren gegaan met hervormingsvoorstellen die op 16 okt. door PFLP en DFLP waren ingediend. Die kwamen o.a. neer op een collectieve leiding voor de PLO, waarbij de huidige leiding werd beschuldigd van ,,vergissingen en corruptie". Elk vredesplan voor het Midden-00sten en elke stap in de richting van een eigen Palestijnse staat in een confederatief verband met Jordanië werden van de hand gewezen. Voorts bevatten de voorstellen een pleidooi voor gewapende strijd tegen Israël, een nauwe samenwerking in Libanon met de sjiitische beweging Amal en het oppositionele Nationale Reddingsfront en een verdieping van de banden met Syrië (*AFP,* Reuter in *NRC/H'blad* 21-10).

Op 28 okt. gaven de Libische autoriteiten de vertegenwoordiger van de PLO in Tripoli (Libië) alsmede de kaderleden van de andere Palestijnse organisaties in Libië met hun gezinnen opdracht het land binnen 48 uur te verlaten. Volgens *DPA* (30-10) ging het om vertegenwoordigers die trouw aan Arafat waren.

Op diezelfde dag zei Abou Jihad tegen het blad Al Qabas uit Koeweit dat Syrië een grootscheepse militaire actie tegen Arafat en hem getrouwe eenheden voorbereidde. terwijls Abou Iyad in Algiers verklaarde dat de Syriërs de vorige week bij Tripoli versterkingen hadden aangevoerd: dissidenten en ca. 500 Libiërs zouden vanuit de Bekaa-vallei naar de omgeving van Tripoli zijn overgebracht.
Ook op 28 okt. deelde een woordvoerder van Al Fatah in Tripoli mee dat Arafat in een boodschap aan Sowjetleider Andropow op de ,,gevaarlijke toestand" had gewezen.
Op 30 en 31 okt. vonden in diverse dorpen ten noorden van Tripoli gevechten tussen voor- en tegenstanders van Arafat plaats.

Offensief tegen *Arafat*

Op 3 nov. 's morgens begonnen Al Fatah-dissidenten, gesteund door tanks en artillerie van zeker één Syrische artillerie- en raketbrigade en twee Libische tankbataljons, een grootscheeps offensief tegen de laatste twee bolwerken van Arafat bij Tripoli, de kampen Nahr el-Bared en Baddawi. Ook naderden de aanvallers de wijk Al Mina in Tripoli met de door Arafat-getrouwen beheerste haven. Drie olie-opslagplaatsen van de bij Baddawi gelegen olieraffinaderij werden in brand geschoten. Volgens de Volkskrant (7-11) moesten de ca. 8.000 Arafat-loyalisten het opnemen tegen 12.000 Syriërs, 1.500 man van het PLA, 900 dissidenten van Abou Mousa en 900 door de Libiërs opgeleide strijders van het PLFP-GC van Ahmed Jibril. The Economist (12-11) maakte ook melding van eenheden van Al Saika.
Op 6 nov. ging Nahr el-Bared voor Arafat verloren. terwijl de strijd om het geheel omsingelde Baddawi onverminderd voortduurde.
De stad Tripoli, waar Arafat zich met zijn naaste medewerkers had verschanst, kwam op 8 nov. van tijd tot tijd onder hevig vuur te liggen. Arafat



(Le Monde 5-11)

voerde die dag een gesprek met een aantal politieke en religieuze leiders van Tripoli, die er bij hem op aandrongen een dialoog aan te gaan met de dissidente Palestijnen en alles te doen om de stad te sparen. Arafat gaf daarop opdracht zijn zware artillerie, die van Baddawi naar Tripoli was overgebracht, naar het havengebied te verplaatsen. Tevens bood hij zijn tegenstanders een staakt-het-vuren aan ..om verder bloedvergieten te voorkomen". Maar Abou Mousa liet weten alleen met een staakt-het-vuren in te stemmen als Arafat Tripoli verliet of zich ter beschikking van ,,een revolutionaire rechtbank" stelde om zich wegens verraad te verantwoorden.
Eveneens op 8 nov. spraken de ministers van buitenlandse zaken van Algerije, Tunesië, Saoedi-Arabië, Qatar en Koeweit in Damascus o.a. met de Syrische president Assad. De Koeweitse minister zei dat in beginsel tot een staakt-het-vuren was besloten.
Maar op 9 nov. 'smorgens was de haven van Tripoli het doelwit van zware bombardementen van de kant van Arafats tegenstanders. Voor 10.30 uur werd een bestand afgekondigd, maar dit ging pas om 19.00 uur plaatselijke tijd in. De aanhangers van Arafat zouden inmiddels hun positie in het kamp Baddawi hebben versterkt. De strijd had toen zeker 200 mensen het leven gekost, terwijl melding werd gemaakt van 530 gewonden.

Op 10 nov. 's middags namen aanhangers van Arafat voor het eerst Syrische stellingen in de heuvels rond Tripoli onder vuur, nadat zou zijn gebleken dat de Syriërs hun troepen hadden versterkt. Daarmee kwam een einde aan het bestand. In de loop van de nacht werd echter een nieuw bestand overeengekomen via de burgemeester van Tripoli, Achir al-Daye. Terwijl de Libanese oud-premier Rashid Karame, de belangrijkste politicus van Tripoli. reeds op 10 nov. via de Syrische televisie Arafat had opgeroepen Tripoli te verlaten, drongen vervolgens ook de burgemeester en religieuze leiders van de stad op zijn vertrek aan.
Daarentegen verklaarde de leider van de Islamitische Eenheidsbeweging, sjeik Said Shaaban, na het vrijdaggebed op 11 nov.: ,,Het is aan Arafat om te beslissen of hij wil vertrekken of niet en het is zijn recht te verblijven waar hij wenst." Hij deelde voorts mee dat zijn mannen zonodig aan de zijde van de Arafat-getrouwen zouden strijden. ,,Het besluit ligt in handen van onze vijanden. Als zij besluiten te vechten, zullen wij verplicht zijn onszelf te verdedigen", aldus sjeik Shaaban.

Op 12 nov. liet Arafat op een persconferentie weten dat hij bereid was Tripoli te verlaten, mits hij voldoende garanties kreeg voor de ca. 60.000 Palestijnse burgers in het gebied. Een loyalistische woordvoerder noemde later de volgende voorwaarden: eerbiediging van het staakt-het-vuren, het vertrek van de dissidenten en de Syrische en Libische troepen uit het gebied, de legering van Arabische waarnemers (uit b.v. Saoedi-Arabië, Soedan, Koeweit of de Verenigde Arabische Emiraten) en garanties voor de stad Tripoli. Een woordvoerder van de dissidenten in Damascus noemde die voorwaarden op 13 nov. ,.een truc oni tijd te winnen" en hij beschuldigde Arafat ervan nieuwe gevechten uit te lokken door het bestand te misbruiken om zijn posities in en bij Tripoli te versterken. Diezelfde dag volgden zware artilleriebeschietingen op het kamp Baddawi.

Daar laaiden de gevechten op 15 nov. weer in volle hevigheid op, terwijl ook delen van Tripoli een uur lang werden beschoten. Na felle strijd moesten de Arafat-loyalisten op 16 nov. aan het eind van de middag het kamp Baddawi prijsgeven, waarbij vooral met eenheden van het PFLP-GC van Ahmed Jibril gevechten van man-tegen-man werden geleverd. In Tripoli lag de wijk Zahrieh, waar Arafat zijn kantoor had, die dag voortdurend onder vuur. Dissidenten-woordvoerder Mahmoud Labadi verklaarde in Damascus: „Wijzullen de gevechten niet (in Tripoli) voortzetten als Arafat zich rustig houdt." En ook Jibril liet weten dat de dissidenten niet van plan waren Tripoli binnen te trekken. Daar patrouilleerden Arafats mannen aan de zijde van militieleden van de Islamitische Eenheidsbeweging.

Hoewel er op 16 nov. sprake was van een (door Arafat aangekondigde) pauze in de gevechten, bleek op 17 nov. dat er geen bestand gold. Arafat stelde die dag dat hij ,,geenandere keus (had) dan door te vechten" en dat .,het doel van Syrië is Tripoli binnen te dringen". Hij zag geen mogelijkheid voor een bestand: ,,Het zijn de Syriërs, de Libiërs en de rebellen die met schieten zijn begonnen en zolang ze daarmee doorgaan kan er niets worden gedaan." De stad Tripoli lag permanent onder vuur.

Volgens de Libanese radio waren tot dan toe 345 doden en meer dan 800 gewonden gevallen. Maar het Libanese blad Al *Nahar* (Volkskrant 19-11) stelde dat er sinds het begin van de gevechten in Tripoli 969 mensen waren gedood: 385 Libanezen in Tripoli, 223 Palestijnen in Baddawi en 361 Palestijnen in Nahr el-Bared.



Anti-Arafat militairen met hun commandant Abou Khaled Lamleh (links. met wit haar) in het door hen veroverde vluchtelingenkamp Baddawi (foto 21 nov.).

In de vroege morgen van 18 nov. openden de Arafat-aanhangers een tegenoffensief met als doel de herovering van het kamp Baddawi. Zij maakten vervolgens bekend in die opzet te zijn geslaagd. maar woordvoerders van de dissidenten verklaarden te Damascus dat de aanval van de loyalisten was afgeslagen. In elk geval duurde de strijd rond Baddawi de hele dag voort, terwijl de wijk Zahrieh in Tripoli zwaarder dan ooit met artillerie en raketten werd bestookt.

Op 20 nov. was er sprake van de zwaarste gevechten sinds de strijd op 3 nov. losbrandde. Inwoners van Tripoli verklaarden dat zeker 40 raketten en granaten per minuut op de posities van de Arafat-aanhang werden afgevuurd. De Falangistische zender Stem van Libanon meldde dat een tankcolonne van de dissidenten een heuvel in de buitenwijk Mankoubin had ingenomen, en daarmee het kamp Baddawi en de kustweg tussen het kamp en Tripoli onder controle had.

In de nacht van 20 op 21 nov. vochten dissidenten zich een weg naar de noordelijke buitenwijken van Tripoli. Zij wisten op te rukken tot op ongeveer 600 meter van Arafats hoofdkwartier in de wijk Zahrieh. Na oproepen van o.a. de soennitische moefti van Libanon. sjeik Hassan Khaled, en ex-premier Karame kondigden de dissidenten op 21 nov. om 18.00 uur plaatselijke tijd een eenzijdig staakt-het-vuren voor vier dagen af.

Niettemin duurde de strijd in de nacht van 21 op 22 nov. onverminderd voort. Daarna namen de gevechten in hevigheid af tot er op 23 nov. een Saoedisch-Syrisch principeakkoord werd bereikt (zie pag. 76911).

NRC/H'blad (28-11) schreef o.a.:

.,Nog maar een week geleden gaf vrijwel niemand een piaster om het politieke voortbestaan van PLO-leider Yasser Arafat. Nu ziet het ernaar uit dat hij het opnieuw zal halen – voorlopig althans.
De onverwachts krachtige steun van Saoedi-Arabië aan Arafat bracht eerst een staakt-het-vuren tot stand en vervolgens een principe-overeenkomst die Arafats tegenstanders in en rond Tripoli een definitieve militaire overwinning ontzegt. Want. aldus de principe-overeenkomst die Syrië met Saoedi-Arabie sloot. de strijdende partijen moeten zich binnen twee weken uit de stad Tripoli en de nabijgelegen Palestijnse kampen terugtrekken. Arafat verlaat Libanon dus niet als verliezer, wat voor zijn politieke toekomst van groot belang is. (...)
De zware strijd die sinds het begin van deze maand in en rond Tripoli woedde, had als inzet de persoon van Yasser Arafat. Zijn tegenstanders wilden hem koste wat het kost in diskrediet brengen en hem daarmee als leider onmogelijk maken.

Arafat die militair steeds meer in het nauw werd gedreven. werd – toen de beslissende klap uitbleef – op het morele en politieke vlak de overwinnaar van de strijd..."

BELGIË

DE NATIONALE ECONOMISCHE SECTOREN. NMNS VOORLOPIGE INVENTARIS (25 FEBR. 1982). SALDI VAN DE FINANCIERINGSENVELOPPEK PER 31 JULI 1983 (vervolg)

In aansluiting op pag. 69313 volgt hieronder een overzicht van de verbintenissen vanaf 1 jan. 1979, de toegezegde staatswaarborg per die datum en de verleende staatswaarborg eind 1982.

5) De saldi van de beschikbare enveloppen op 31 *juli* 1983.

Eind juli berekende de NMNS de saldi van de aangegane verbintenissen, Het tot op heden niet gepubliceerde document trekt een strikte scheidingslijn tussen de steun die werd toegezegd. en die nationaal gefinancierd moet worden, en de steun die in de toekomst nog verstrekt zal moeten worden en die regionaal toegerekend zal zijn.
Elke steun die de saldi van de envelowpen overschrijdt zal dus op rekening van de gewesten gebracht worden. Men kan het een stap noemen naar de feitelijke regionalisering van de nationale economische sectoren.

Hier volgt de integrale tekst van het document met als bijvoegsel de belangrijke verwijzingen, die op een aantal punten een preciese stand van zaken geven.

Opgemerkt moet worden dat er nog onzekerheid bestaat over de saldi van de enveloppen voor Usines Tubes de la Meuse (UTM). De vorige minister van economische zaken, Willy Claes. heeft er zich toe verbonden dat de staat steeds de verliezen van UTM zal dekken. Een college van drie juristen tracht momenteel de gevolgen van deze verbintenis te becijferen. Aangenomen wordt alvast dat zij de staat 1 tot 2 miljard extra zal kosten.

BECIJFERING NMNS (geglobaliseerd)(in miljarden)

	1 1-1-1979 Verbintenissen			2 1-1-1979 Toegezegde staatswaarborg			3 31-12-1982 Verleende staatswaarborg			4 Verbintenissen (kol 1) opgenomen in begroting		
	V	W	Br	V	W	Br	V	W	Br	V	W	Br
Steenkool	72.0	7.1	–	–	–	–	–	–	–	24.9	5,4	–
Glasverpakking	0.7	1,1	–	0,5	0,9	–	0,5	0,9	–	0,1	0 2	–
Textiel	23,1	6,2	0,8	–	–	–	0,2	0,1	0,03	1,7	0,7	0,04
Staal	46.3	131,3	–	24,6	99,5	–	17,4	69,1	–	4,6	24,1	–
Scheepsbouw*	25.5	–	–	0,7	–	–	0,7	–	–	2,5	–	–

Afkortingen: NMNS – Nationale Maatschappij voor de Herstructurering van de Nationale Sectoren. V-Vlaanderen. W-Wallonie. Br-Brussel.
* De indirecte hulp via de reders is inbegrepen. Het gaat om de verhoging met 17 miljard van het ontleningsplafond van het Fonds voor het aanbouwen en uitreden van zeeschepen. Het werd aldus op 40 miljard gebracht. Van 1979 tot eind 1982 werd 20.5 miljard uit het Fonds opgenomen. Dus 3,5 miljard meer dan de plafondverhogingen.

Bron: parl. doc. nr. 574 (1982-1983)

I. SALDO VAN DE DOOR DE NMNS TE FINANCIEREN ENVELOPPEN

(in mln fr.)	Verbintenissen van de staat	Uit te voeren saldo van de verbintenissen op 31-7-1983
a) holglas	393	
b) steenkool		
S.A. ROTON	1 200	905,2
S.A. K.S.	34 400 (1)	28.526,1 (2)
c) textielsector (3) (14)		
financieel luik	20 000	14.338,8
sociaal luik	2 000	1.025,4
dienstenluik	5 700	5.655,0
d) scheepsbouwsector	2 500	1.975,0
e) staalsector		
ALZ	1 407 0	1.407,0
ALINVEST	1.000,0	500,0
SIDINVEST	8 300	5.800,0
ANTWERPSE WALSERIJEN	150 (4)	110
UTM	200	0
Lam. de LONGTAIN	133	133
Lam. de RUAU	390	390
Invest Sud (5)	1600 (5)	1.600 (5)
BOELINVEST	7 000	7.000
SIDMAR	3 500 (6)	3.500
Forges de CLABECQ:		
rentebonificaties (8)	109	109
Cockerill-Sambre (C.S.)		
investeringen (7)	10 864	5.225
rentebonificaties (8)	8 046	6.137
UTM		
overeenkomst		
Staat – UTM (12)	371,9	371,9
CLABECQ:		
werkingssteun (15)	1 144	1.144
TOTAAL		85.852,4

II. SALDO VAN DE ENVELOPPEN WAARVAN DE FINANCIERING NOG NIET BESLIST IS

Het gaat om enveloppen en uit uit te voeren saldo waarvoor de financieringswijze nog niet beslist is. Het betreft hier enkele enveloppen in de staalsector.

1. **De overname van schulden onder moratorium met Staatswaarborg**

(in mln)	Staats-verbintenissen	Saldo op 31-7-1983
COCKERILL SAMBRE (C S)	15 909	15 909
FORGES DE CLABECQ	1500	1500
SIDMAR	11 170	11 170
A.L.Z.	1161	1161

2. **Rentebonificatie** (19)
De verbintenissen tot rentebonificatie en hun saldi belopen:

(in mln)	Staats-verbintenissen	Saldo op 31-7-1983
UTM	2.218,1	1.852,3
BOEL	267,0	17,8
LONGTAIN	64,7	64,7
RUAU	189,4	189,4
PHENIX	853,0	853,0
	3.587,2	2.977,2
SIDMAR	704,1	419,2
ALZ	746,5	522,5
	1.550,6	941.7

3. Staatswaarborg (10)
De staatsverbintenissen betreffende staatswaarborgen belopen.

(in mln)	Verbintenissen		Saldo van de verbintenissen
– schulden onder moratorium			
C.S.	15.909		
Clabecq	1.500		
U.T.M.	1.300	(16)	
	18.709		uitgevoerd
Sidmar	11 170		
A L Z	1161		
	12 331		uitgevoerd
- strategsche investeringen			
C S	5 800		1 704
U.T.M.	3 758		uitgevoe d
Phenix Works	888		707
Clabecq	1 925		1 001
Ruau	585		585
Longtain	200		200
Jemappes	275		uitgevoerd
	13 431		4.197
Sidmar	3.127		359
A.L.Z.	1.705		uitgevoerd
Sadacem	80		80
Antw. Wals	50		50
	4.962		489
– kleinere investeringen			
C.S.	1.967		uitgevoerd
Clabecq	182		uitgevoerd
U.T.M.	222		uitgevoerd
	2.371		
Sidmar	861		uitgevoerd
A L Z	146		uitgevoerd
	1 007		
- voorschotten zonder intrest (brugpensioen)			
Wallonië (vooral C.S.)	15.000		10.418
– Belfin (11)			
Cockerill-Sambre	12 000		4.625
in geval van actualisatie	2 596		2.596
- bedrijfskapitaal			
Cockerill-Sambre	7 000		uitgevoerd
– K B nr 50			
C S	18 896		
U T M	1150		
Forges de Calbecq	1 500		
	21.546		uitgevoerd

Opmerking: Uitgevoerd betekent dat de staatswaarborg is toegekend, niet dat hij is uitbetaald. Staatswaarborg dient uitbetaald te worden bij staking van betaling en dus bij faillissement.

III. AANPASSING VAN HET ONTLENINGSPLAFOND VAN DE NMNS

Het gaat hier om de aanpassing van het ontleningsplafond van de NMNS met het oog op de uitvoering van het geheel van de onder hoofdstuk I vermelde enveloppen.
De NMNS beschikt voor het ogenblik over een plafond van 70 rnrd voor de periode oktober 1983-december 1983.
Dit plafond is voor het ogenblik (t.t.z. per 30 juni 1983) voor 42,5 rnrd benut.
Dit bedrag is als volgt samengesteld'

– sectoriele tussenkomst	28.139,2 mln
– prefinanciering voor rekening van de Staat	1.550,0 mln
– leningsovername van NMS, NMFC	9.677,0 mln
– overname NMCT	2.411,0 mln
– beschikbaar	3 380,0 mln

Bijgevolg en rekening houdend met alle verbintenissen vermeld onder punt I dient het ontleningsplafond van de NMNS verhoogd met ongeveer 63 rnrd (13).
Er dient op gewezen te worden dat deze aanpassing door middel van jaarlijkse schijven verwezenlijkt kan worden.
De aandacht dient ook gevestigd op het probleem van de herfinanciering van de verbintenissen die van de vroegere maatschappijen werden overgenomen (NMCT, NMS. NMFC), nl. 39 mrd. Tot op heden werden reeds 12 rnrd herfinancierd en vereffend op de enveloppe van 70 mrd. Teneinde een bijkomende verhoging van het plafond van de NMNS te vermijden zou een aanpassing van het KB m.b.t. de oprichting van de NMNS dit probleem oplossen. Deze aanpassing brengt geen nieuwe verbintenis in termen van Staatswaarborg mee, gezien het gaat om een hernieuwing.

In het staatsblad van 28 september verscheen het koninklijk besluit van 13 sept. 1983 tot verhoging van het gezamenlijk bedrag van de leningen die de NMNS kan aangaan.
In het KB wordt een schijf van 30 rnrd vrijgegeven voor de herfinanciering van leningen aangegaan door de Nationale Maatschappij voor de Herstructurering van de Confectie en van de Textielnijverheid, (NMCT), de Nationale Maatschappij voor de Financiering van de Steenkoolmijnen (NMFS) en de Nationale Maatschappij voor Participaties in en Financiering van de Staalnijverheid (NMS). Deze leningen zijn overgenomen door de NMNS.
Een tweede schijf van 65 miljard dient voor nieuwe leningen aan te gaan ten belope van het restbedrag van de bestaande financiële enveloppen voor de nationale economische sectoren.

Deze bedragen dienen geteld te worden bij het bedrag van 70 rnrd waarmee de NMNS in 1982 startte (zie pag. 53613 e.v. 1982).

ADDENDUM

(Verwijzingen)

(1) Dit bedrag van 34.400 (periode 1983-87), waarvan 2,5 mln voor investeringen. Deze laatstc is aan de index aan te passen.
(2) Het uitgevoerde bedrag bevat een terugvorderbaar voorschot van 2.200.9 mln (financiering van de stock), waarvan de integratie in de enveloppe (ja of neen) na te gaan is.
(3) Wat de financiering van het financieel luik betreft. is de enveloppe van de verbintenissen van 20.000 mln uitgeput.
Deze raming werd door het Directiecomité goedgekeurd, evenals door de Raad van Beheer van de NMNS.

Stand van uitvoering tot begin juni 1983

1° uitgevoerde dossiers (90)	3.526.778.014
2" uit te voeren dossiers (289)	6.686.113.655
3" interne leningen bij de NMNS	1.323.840.289
4° verrekening externe leningen met staatswaarborg	2.512.504.464
5° rentebonificaties of externe leningen gedurende 5 jaar aan 7%	1.334.254.013
6° verrekening beslissingen regering	1.120.350.000
7' stelsel 1983	3.120.000.000
Totaal:	19.623.840.435

Als werkhypothese werd gesteld dat 70% van de externe leningen door de Staat gewaarborgd worden Er werd eveneens gesteld dat 80% van de leningen extern werden afgesloten.

(4) Een bedrag van 20 mln zal ter beschikking gesteld worden vóór eind juli.
(5) Het bedrag van Invest Sud werd goedgekeurd door de regering.
(6) Dit bedrag omvat: 2.135 mln (1/3 investeringen)
1.000 mln (vroegere verliezen: dit bedrag was voorzien op 2.900 en werd verminderd tot 1 mrd)
520 mln (rentebonificaties)
3.655 mln
Er dient opgemerkt dat dit bedrag aan de EEG genotifieerd werd voor 3.500 mln onder vorm van kapitaalsverhoging.

(7) Dit bedrag is het saldo (VDKO) na actualisatie van de technische enveloppe van 27 rnrd (geactualiseerd 32.6 rnrd).

(8) Het verschil is 1.909 mln: dit bedrag moest tegen einde juli 1983 betaald zijn. Er werd verondersteld dat de NMNS de financiering zal verrichten van de rentebonificaties.

(9) De verbintenissen tot rentebonificaties bedroegen 17 145 mln per 31-12 1982 waarvan 12 524 voor Wallonie en 4 621 voor Vlaanderen De volgende wijzigingen werden aangebracht
- wijziging van bestemming
  het betreft hier een wijziging van de rentebonificatie naar werkingssteun, namelijk
  - C S 8 046 mln
  - Sidmar 520 mln
  - Forges de Calbecq 109 mln

  Deze bedragen werden weerhouden in punt I: financiering door de NMNS,
- een tweede wijziging kan verklaard worden door de weigering van de EEG terzake, wat de vermindering van de rentebonificaties meebrengt,
- een verhoging van 800 mln voor UTM en van 517 voor Phenix Works dient hieraan toegevoegd

(10) De verbintenissen inzake Staatswaarborg die in het NMNS-verslag zijn opgenomen, hebben volgende wijzigingen ondergaan:
- **schulden onder moratorium:** het initieel bedrag van 19,7 mrd voor Wallonie wordt 18.7 mrd.
- de strategische investeringen worden van 20.8 mrd gewijzigd in 12.876 mrd voor Wallonie en van 11,6 mrd in 4,962mrd voor Vlaanderen.
- de waarborgen van het KB 50 bedragen 21,546 mrd in plaats van 22,614 mrd (verminderd met overschot UTM).

(11) Het bedrag is te vermeerderen met 2.596 mln naar aanleiding van de technische aanpassing van de investeringsenveloppe van C.S.van 27 mrd.

(12) Het betreft hier een bedrag vn 371,9 mln voortvloeiend uit de toepassing van de overeenkomst tussen de Belgische Staat. UTM en Benteler (beslissing te bevestigen door MCESC).

(13) Dit cijfer wordt op de volgende wijze berekend

– verbintenissen aan te gaan (punt I)		85,9 mrd
– te vermeerderen met	1 909 C S. (rentebonificaties)	1,9 mrd
	met 3,4 (prefinanciering voor rekening van de Staat saldo van 5 mrd)	3 4 rnrd
		91,2 mrd
– te verminderen met het saldo van de beschikbare enveloppe d w z – 70 mrd – 45,2 mrd =		– 24 8 mrd
– min het beschikbaar van 3,4		– 3,4 mrd
		63 mrd

(14) De iegiuri.de verdeling van de textielsector uearoeg per 31-12 1982 in termen van uitvoering

Vl	77,3%
Wal	19,7%
Brus	3,0%

Per 31 mei 1983 (en voor een bedrag van 11 mrd tussenkomst op 20 mrd) en in termen van (uit te voeren) beslissingen bedroeg de regionale verdeling

Vl	86,92%
Wal	11 24%
Brus	1,84

Er dient op gewezen dat deze bedragen in functie van de volgende factoren aanzienlijk kunnen veranderen
- het aantal door de ondernemingen ingevoerde dossiers
- het plan stelsel 1983, dat nog dient uitgevoerd
- het niveau van wederinkoop door de ondernemingen van de ,,non voting shares"

(15) Het gaat om een aan de EEG genotificeerde hulpverlening voor een bedrag van 1 253 mln, dat dient verminderd met 109 mln rentebonificaties, onder punt I vermeld
Per 30-4-1983 werd het saldo van het bedrag, nl 1 144 mln, ingedeeld in twee delen
- 555 mln nieuw geld
- 589 mln conversie

(16) Wat UTM betreft. werd de Regeringsverklaring uitgevoerd door de ter beschikkingstelling van 900 mln verse middelen die de consolidatie vervangen.

DE NATIONALE ECONOMISCHE SECTOREN. WETSVOORSTEL TOT REGIONALISERING.
GESCHILLEN BINNEN DE COALITIE.
BEGINSELVERKLARING VAN DE REGERING

Op 9 dec. 1982 nam de Kamer het wetsvoorstel van de CVP'er Van den Brande tot regionalisering van de nationale economische sectoren in overweging. Een Vlaamse meerderheid stemde eveneens voor spoedbehandeling. De nationale economische sectoren zijn: staal, steenkool, textiel, scheepsbouw en glasverpakking. Over deze sectoren kwam gaandeweg ook meer klaarheid in de cijfers van hulpverlening en hun regionale verdeling. (Vor. ber. pag 69013 e.v. en hierboven)

De in overwegingneming was aanleiding tot communautaire spanningen en geschillen onder de meerderheidspartijen, waarbij sommigen, aan Franstalige kant, vreesden voor het uiteen spatten van het land. Van den Brande had zijn wetsvoorstel al eens eerder, m.b. in juni 1981, ingediend en toen werd daar in het geheel niet op gereageerd. De rechtstreekse aanleiding tot het opnieuw indienen van het wetsvoorstel waren de moeilijkheden waarin het Waalse staalbedrijf Cockerill-Sambre bleef verkeren en de weigering van de Waalse staalarbeiders uitvoering te geven aan het sociaal pact, voorzien in het staalplan van mei 1981.
De Franstalige partijen reageerden afwijzend. De Waalse socialisten wilden een ruimere regionalisering, m.n. van de grote infrastructuurwerken (vooral de havenwerken), het kredietbeleid en het buitenlands beleid. Het FDF drong erop aan dat eerst van Brussel een volwaardig gewest zou worden gemaakt. De Franstalige meerderheidspartijen (PSC en PRL) zagen er een schending in van het regeerakkoord en eisten absolute voorrang voor het herstelbeleid.
In de bevoegde kamercommissie werd het wetsvoorstel Van den Brande behandeld vóór de volgende wetsvoorstellen: van Diegenant (CVP) tot communautarisering van het gezondheidsbeleid; van Baudson (PS) tot regionalisering van de infrastructuurwerken; van Anciaux (VU) tot instelling van een parlementaire onderzoekscommissie over het staaldossier, en van Smet (CVP) tot communautarisering van de omroepreclame.

Op 13 jan. 1983 waarschuwde de PRL de CVP dat zij een zware verantwoordelijkheid op zich nam door het wetsvoorstel te steunen en de PSC waarschuwde voor een breuk binnen de meerderheid (19 jan.).

Volgens de PSC leidt het voorstel regelrecht naar separatisme. PSC-voorzitter Deprez zei dat de CVP maar moet uitmaken of zij Wallonië met de rug tegen de muur wil plaatsen en overleveren aan de Waalse socialisten, dan wel of zij kiest voor solidariteit onder christenen in deze staat, die steeds de motor van de politieke opbouw zijn geweest.
Toch polste de regering de gewestregeringen over een mogelijke medefinanciering van de nationale sectoren en over gezamenlijke acties voor reconversie in door structurele werkloosheid getroffen streken.

Standpunt van de Vlaamse regering

Op 29 maart nam de Vlaamse regering het volgende standpunt in:
- De financiële middelen die nodig zijn voor de toegekende bevoegdheden, moeten volledig overgedragen worden via het stelsel van de lokaliseerbare belastingen.
- Er moet een regeling komen voor de schulden en de saldi van het verleden (zie pag. 26212 e.v.), voor de overdracht van de bevoegdheden inzake het tewerkstellingsbeleid en inzake de zgn. hefbomen van het industrieel beleid



Kamerlid Luc van den Brande.

(fondsen voor prototypen, wetenschappelijk onderzoek e.d.m.).
– De nationale sectoren moeten geregionaliseerd worden nadat eerst hogergenoemde punten geregeld zijn. Alle door de nationale overheid aangegane verbintenissen dienen door haar verder nagekomen te worden.
– Tegen 30 juni moet er een globale regeling zijn.

Standpunt van de Brusselse executieve

Op 15 april nam de Brusselse executieve een afwijzend standpunt in. Hoewel Brussel nauwelijks bij de problematiek van de nationale sectoren betrokken is – er is alleen confectienijverheid – toch wou de executieve geen neutraal standpunt innemen. Tot op heden heeft Brussel geen voordeel gehaald uit de economische regionalisering en dus moet niet in die richting worden voortgegaan. De eenheid van het economisch, financieel en monetair beleid van het land is onontbeerlijk. Zolang Brussel niet beschikt over een eigen rechtspersoonlijkheid en een democratisch controleorgaan, eigen aan het gewest, kan het in geen geval een verdere regionalisering aanvaarden.

Standpunt van de Waalse gewestregering

Op 16 mei stelde de Waalse gewestregering dat de huidige financiële middelen al ontoereikend zijn om de overgedragen bevoegdheden te financieren.
De Waalse ge estregering vroeg een duidelijk antwoord op vragen i.v.m. de debudgettering, de schulden van de gewesten, de EG-beslissingen. de steun aan de (Vlaamse) scheepsbouw, de indirecte hulp voor en de financiële lasten van de ondernemingen. In 1980 werd bewust beslist de nationale sectoren niet te regionaliseren. Dit kan slechts gewijzigd worden na een ruimere verdeling van de bevoegdheden tussen de staat en de gewesten en gemeenschappen, met inbegrip van de financiële middelen, die niet via de lokaliseerbare belastingen overgedragen mogen worden, maar wel via een nationale dotatie.

Uitstel

Zonder zijn collega's in de regering geraadpleegd te hebben, poogde vicepremier Gol op 19 april het wetsvoorstel voor onbepaalde tijd te verdagen. Hij wees erop dat de regering onderhandelingen was begonnen met de gewestregeringen, dat de Senaat de bespreking had aangevat van het wetsvoorstel tot oprichting van het Arbitragehof, wat prioritair was, en dat het Studiecentrum voor de hervorming van de staat weldra operationeel zou zijn (zie pag. 425/1 en 42711). De CVP wees dat categorisch af. Maar na overleg onder de meerderheidspartijen en binnen de meerderheid werd toch uitstel tot 31 mei bedongen.
De Vlaamse oppositiepartijen hekelden de houding van de CVP en zeiden schamper ,.nog nooit meegemaakt te hebben dat een kamerlid (Van den Brande) zoveel inspanningen doet om de bespreking van zijn wetsvoorstel niet te moeten beëindigen".

Op 31 mei werd de bespreking andermaal uitgesteld, omdat tussen premier Martens en de vice-premiers Gol, De Clercq en Nothomb was overeengekomen dat de regering op 21 juni een belangrijke staalverklaring zou afleggen. ,,De regering zal dan haar houding bepalen t.a.v. een maximale regionale verantwoordelijkheid in het beheer en de financiering van Cockerill-Sambre", zo deelde de regering de commissie mee.
Op 11 juni stelden de voorzitters van de Vlaamse strijdverenigingen dat Vlaanderen niet meer mag betalen voor Cockerill-Sambre. Op 13 juni eiste vice-premier Gol op het PRL-congres dat voor het staaldossier de nationale solidariteit behouden zou blijven. Op 15 juni keurde de commissie van economische zaken van de Vlaamse Raad een resolutie goed waarin gesteld werd dat de Walen alle nieuwe uitgaven voor Cockerill-Sambre zelf moeten betalen. De resolutie werd opgesteld door Anciaux (VU). De Batselier (SP), Beysen (PVV) en Dupré (CVP.) Zij werd later nagenoeg eenparig in openbare vergadering goedgekeurd.
Verzet was er van de Groenen (Agalev). die opkwamen voor de solidariteit tussen de arbeiders van het Noorden en het Zuiden van het land.

Beginselverklaring van 21 juni

In de beginselverklaring verwees de regering eerst naar het regeerakkoord, waarin staat dat alle maatregelen genomen moeten worden om de financieringsenveloppen voor de nationale sectoren niet te overschrijden (zie pag. 6113 e.v. 1982). Vervolgens werd gewezen op de verklaring van 3 maart 1982 in de senaat (zie pag. 19612-1982);op de inventaris van de Nationale Maatschappij voor de herstructurering van de Nationale sectoren (NMNS) en op de onderhandelingen met de gewestregering.
De regering bevestigde haar vaste wil om de staalherstructurering tol een goed einde te brengen. Deze moet het mogelijk maken in de verschillende bekkens het voortbestaan te verzekeren van deze basisactiviteit, gezien het belang voor het industrieel beleid en de weerslag ervan op de andere sectoren van de economie in de drie gewesten.
Uit de standpunten van de gewestregeringen bleek dat het waarschijnlijk niet mogelijk is met hen een consensus te bereiken over een regionalisering van deze sectoren bij koninklijk besluit. (Red.: de bijzondere wet op de staatshervorming biedt deze mogelijkheid). Anderzijds is er geen bijzondere

meerderheid om de wet van 8 augustus 1980 (bijzondere wet op de staatshervorming) te wijzigen. Daarom zal de regering voor het geval ondernemingen, behorend tot de vijf nationale sectoren, voor hun verdere herstructurering de tot op heden besliste financiële enveloppen overschrijden, een geëigende oplossing uitwerken zonder wijziging van het institutioneel kader, vastgelegd in de wetten van 8 en 9 augustus 1980.

Te dien einde zal de regering:

1° de middelen bestemd voor de financiering van de lasten en de verbintenissen van het verleden nationaal aanrekenen;

2° voor de nieuwe financiële behoeften financieringsmechanismen uitbouwen met gewestelijk aan te rekenen middelen;

3° een specifieke verantwoordelijkheid geven aan de nationale ministers behorend tot het Gewest waar deze ondernemingen zich bevinden, voor de te nemen regeringsbeslissingen betreffende de dossiers van deze ondernemingen. Overeenkomstig de wet van 8 augustus 1980, zullen de Gewestexecutieven bij deze besluitvorming betrokken worden.

De hierboven vermelde principes 1° tot 3° zullen zo nodig worden toegepast op andere aangelegenheden die tot de nationale bevoegdheid behoren.

De meerderheidspartijen reageerden positief op de beginselverklaring, maar om uiteenlopende redenen.

Van Vlaamse zijde werd gewezen op een begin van voorbereidende gewestvorming van de nationale sectoren, met een maximale regionale verantwoordelijkheid. Op 1 juli betoogde het CVP-ledenblad Zeg dat de Walen voortaan zelf hun staal moeten betalen.

Aan Franstalige zijde was men blij dat het wetsvoorstel Van den Brande eindelijk verdaagd is voor onbepaalde tijd. Positief vond men ook dat de wetten op de staatshervorming niet gewijzigd worden.

De CVP stelde dat het wetsvoorstel-Van den Brande is gebruikt als breekijzer om PSC en PRL tot een principiële doorbraak te dwingen. De PVV was tevreden omdat de Waalse verantwoordelijkheid voor het staaldossier duidelijk werd vastgelegd. De PRL was tevreden omdat er geen doorgedreven regionalisering komt, omdat de lasten van het verleden nationaal blijven en omdat de nieuwe behoeften niet gedragen worden door de regionale begroting. Bovendien is het stelsel ook van toepassing in andere sectoren, zoals de havenuitbouw te Zeebrugge.

De PSC sprak zijn voldoening uit over de vastberaden wil van de regering de staalherstructurering tot een goed einde te brengen en zei voorts nagenoeg hetzelfde als de PRL.

De VU sprak van een volledige capitulatie van de Vlaamse coalitiepartners en zei dat de algemene regeling en de bijkomende financiering nationaal blijven. Dat zei ook de S P eraan toevoegend dat de chantagepolitiek in de beginselverklaring ingebouwd zit. De P S sprak van een capitulatie van PSC en PRL en Waals gewestminister Dehousse gewaagde van de kolonisering van Wallonië. Het Vlaamse Blok noemde de regeling boerenbedrog.

Het Vlaamse ACV (christelijk vakverbond) noemde de regeling onduidelijk cn zei dat de regionalisering van de nationale sectoren de enige uitweg is om uit de politieke impasse te komen (zie pag. 323/1-1981). Op te merken valt dat de Waalse christelijke vakbond, de CSC, zich op zijn congres van 11 juni te Nassogne eveneens had uitgesproken voor de regionalisering van de nationale sectoren. Het herstructurerings- en steunbcleid wordt nationaal immers te veel betwist. Dat leidt tot vertraging en daarvan hebben de Waalse bedrijven te veel te lijden. aldus de CSC.

Op 21 juni 's namiddags en dus na de beginselverklaring van de regering, noteerde het aandeel van Cockerill-Sambre op de termijnmarkt van Brussel 6% hoger.

Op 23 juni werd de regering in de Kamer geïnterpelleerd door de oppositie. Premier Martens zei dat de regering de vaste wil tot slagen heeft, omdat het dossier Cockerill-Sambre al genoeg catastrofale mislukkingen heeft gekend. Globale onderhandelingen over een confederaal model van het land wees hij af. Niemand zegt iets over de financiële middelen, die nochtans het grootste probleem zijn, ook voor de regering. Maar zij heeft daarover ten minste een beginselakkoord bereikt, aldus Martens.

Standpunten over regionalisering en confederaal model

Op 22 febr. heeft de werkgroep Onderneming en Maatschappij een witboek uitgegeven, waarin gesteld wordt dat de staatshervorming de markt niet mag opsplitsen. Het memorandum droeg de titel ,,Pleidooi voor een optimale staatsstructuur waarin de onderneming optimaal kan werken". De ondertekenaars van het witboek zijn prominente Belgische zakenlieden:

Antoine Bekaert. Philippe Bodson. Pol Boël, Jacques De Staercke, Gaston Deurinck. Jacques Dopchie, Jan Hinnekens, Daniël Janssens. René Lamy. André Leysen, Raymond Pulinckx. Emile Querin, Marc Santens. P. E. Smets, Robert Stouthuysen. Michel Vandestrick, Eugéne Van Dyck. Julien van Hove en Luc Wauters.

Op 25 mei hebben een aantal Franstalige hoogleraren voor het land een confederaal model uitgewerkt, met handhaving van de monetaire unie en samengesteld uit drie autonome entiteiten: Vlaanderen, Wallonië en Brussel. De hoogleraren zijn: Robert Deschamps (UCL en faculteiten van Namen), Michel Quevit (UCL) en Robert Tollet (ULB).

Op 9 jan. publiceerde het studiecentrum van staatsminister Houben een verslag, waarin gewaarschuwd wordt voor het verdwijnen van de nationale staat indien de economische en monetaire unie niet gevrijwaard wordt. Het verslag van het Studiecentrum Politieke Instellingen kreeg de titel ,,Wat impliceert splitsing of eenheid van het economisch en financieel beleid?". De werkzaamheden werden geleid door gewezen minister van financiën en professor emeritus Robert Vandeputte.

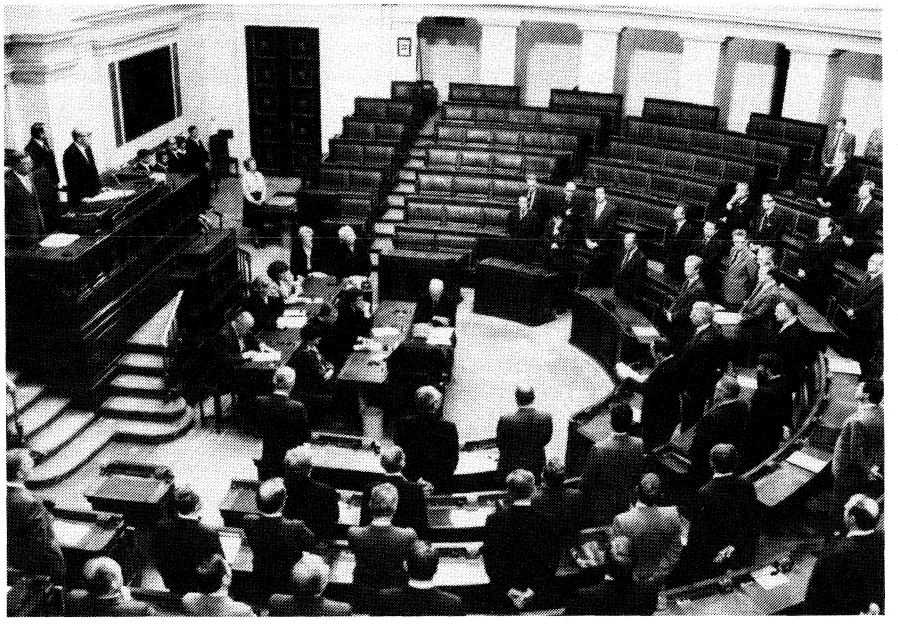
In maart publiceerde het Davidsfonds het boek van de Gentse hoogleraar, links econoom en ondervoorzitter van de VU, Jef Maton, over het conferaal model van België. Titel: ,,België, hervorming of ondergang?".

KONING LEOPOLD III OVERLEDEN

Op 25 sept., omstreeks 21 uur 30, is koning Leopold III overleden in het academisch ziekenhuis Saint Luc (UCL) te Sint-Lambrechts-Woluwe, enkele uren nadat hij een hartoperatie had ondergaan. Hij was 82 jaar oud. Ten einde een ontoereikende bloedtoevoer van de hartspier te verbeteren onderging hij een „coronary by-pass"-operatie. De gezondheid van koning Leopold werd gevolgd door cardiologen van verschillende geneeskundige faculteiten en door professor De Bakey uit Houston (Texas). Na uitgebreide raadpleging onder Belgische, Franse en Amerikaanse specialisten bleek een heelkundige ingreep onvermijdelijk om de bloedtoevoer naar de hartspier te verbeteren. Deze operatie werd gezamenlijk uitgevoerd door een Belgische ploeg en liet team van professor De Bakey. Ondanks een geslaagde ingreep trad een verzwakking op van de hartspier, enkele uren na de operatie. Reanimatie kende geen succes. De prinsessen Liliane en Esmeralda bleven voortdurend bij Leopold. Ook de koning voegde zich bij hen.

Leopold III regeerde het land van 1934 tot 1951. Met zijn overlijden kwam definitief een eind aan één van de meest dramatische perioden in de geschiedenis van het land.

Na de Tweede Wereldoorlog laaiden de passies tijdens de koningskwestie zeer hoog op en stond het land op de rand van de burgeroorlog. De toen geslagen wonden waren ook in de jaren 80 nog niet geheeld. Getuige daarvan waren de controverse rond de TV-reeks ,,De Nieuwe Orde" (zie pag 32811 e.v. 1982) en de zo goed als volledige afwezigheid van de socialisten bij de rouwhulde in Kamer en Senaat en bij de uitvaart. In de Kamer was er een kleine afvaardiging van de Vlaamse socialisten, geleid door fractieleider Tobback. In de Senaat, en ook op de



Op 30 sept. hield de Kamer een rouwhulde ter nagedachtenis van Leopold III. Alle Franstalige socialisten en ook de communisten waren afwezig. Van de 26 Vlaamse socialisten woonden vijf de rouwhulde bij.

uitvaart, vaardigden de Waalse socialisten alleen ouderdomsdeken Guy Cudell af.
Het proces-verbaal van het overlijden werd op 26 sept. opgesteld op aangifte van de Grootmaarschalk van het Hof en in aanwezigheid van prins Alexander. Als getuige hebben de hoofden van de gestelde machten het proces-verbaal ondertekend.
Op 26 sept..'s middags, kwam de regeringsraad bijeen. Deze stelde een Verklaring van de regering op, die 's avonds voor radio en TV werd voorgelezen door waarnemend eerste minister Jean Gol. 's Anderendaags stond zij in het staatsblad afgedrukt. De tekst luidde:

„Z.M. Koning Leopold III is overleden.
Opgevoed door zijn Vader. Koning Albert, in een geest van toewijding aan het land die al onze Vorsten heeft gekenmerkt, heeft Hij het koningschap waargenomen in 1934 in tragische omstandigheden. Een nieuwe rouw zou hem het volgende jaar komen treffen met de dood van Hare Majesteit Koningin Astrid die bij ongeval aan zijn genegenheid en aan die van ons volk werd ontrukt.

Hij begon te regeren op een ogenblik van zware economische crisis terwijl de voortekenen van de tweede wereldoorlog reeds duidelijk merkbaar waren. Voortdurend was hij dan bezorgd voor de bestrijding van de crisis, de verbetering van het lot van zijn landgenoten en de handhaving van de vredn.
Wanneer België in de oorlog werd medegesleept heeft ons leger onder de leiding van de Koning tot het uiterste van zijn krachten gevochten. Het pijnlijk conflikt dat op dat ogenblik is gerezen tussen onze Vorst en zijn ministers is alom bekend. Deze onenigheid was van weersziiden te wijten aan zeer verheven overwegingen.
Na de overwinning en de bevrijding bleven de meningsverschillen voortbestaan. Na een volksraadpleging besliste het Parlemerit een oplossing te vinden die een einde zou stellen aan de onmogelijkheid tot regeren. Bekommerd om de eenheid van de Natie, de monarchistische instelling en de openbare rust. besliste de Koning evenwel. in 1950 met de instemming van het Parlement en van de Regering zijn opdracht over te dragen aan zijn Zoon. Een jaar later bevestigde hij deze beslissing door definitief aan de troon te verzaken. Sindsdien is hij vrijwillig volkomen op de achtergrond gebleven.
Het land is Hem erkentelijk geweest voor deze houding.
Ongeacht de wisselvalligheden zal het land zich de hoogwaardigheid herinneren waarmede Hij zijn functies heeft waargenomen en de zelfverloochening. waarvan Z.M. Leopold III steeds het voorbeeld heeft gegeven tijdens zijn leven dat gekenmerkt was door de beproeving.
De Regering buigt voor zijn nagedachtenis."

Op 29 en 30 sept. brachten tienduizenden Belgen een groet aan het stoffelijk overschot, dat in het paleis te Brussel opgebaard stond.

Op 1 okt. had de nationale uitvaartplechtigheid plaats in Sint-Jakob-op-de-Coudenberg, waarna het stoffelijk overschot werd bijgezet in de crypte van de O.L. Vrouwkerk te Laken. 's Avonds werd in de Basiliek van Koekelberg nog een rouwdienst opgedragen.

Necrologie

Leopold Philippe Charles Albert Meinrad Hubertus Maric Miguel werd geboren te Brussel op 3 nor. 1901 als oudste zoon van Koning Albert en koningin Elisabeth. Als troonopvolger droeg hij naast de titel prins van België, de titel hertog van Brabant. Tijdens de Eerste Wereldoorloe kreeg hij een militaire opleiding bii het 12de linieregiment en van sept. i915 af studeerde hij aan Eton College. In nov. 1920 werd hij opgenomen in de Koninklijke Militaire School en op 26 dec. 1922 werd hij onder-luitenant. Op 9 jan. trad hij toe tot liet Eerste Regiment Grenadiers en werd achtereenvolgens tot luitenant. kapitein. majoor en kolonel bevorderd.
Zijn hogere opleiding kreeg de prins van o.m. Cesare (wiskunde), Jacques Pirenne (geschiedenis), Herman Teirlinck (Nederlandse taal- en letterkunde) en Gourmac van de Académie francaise (Frans).

Eerste minister Theunis wijdde de prins in in de economische en financiele wetenschappen. minister van buitenlandse zaken Jaspar in de buitenlandse politiek, kardinaal Mercier in de wijsbegeerte en de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie Goddyn in de rechten. In 1924-25 volgde hij aan de rijksuniversiteit van Gent de



Een beeld van de nationale uitvaartplechtigheid in de kerk van St-Jakob op-de-Coudenberg op 1 oktober. Op de achtergrond (rechts van de pilaar in het midden) staan op de eerste rij v.l.n.r.: prinses Paola. prins Albert. groothertog Jan van Luxemburg. groothertogin Joséphine-Charlotte. koningin Fabiola. koning Boudewijn en prinses Liliane.

cursussen politieke economie en Nederlandse letterkunde.
In 1926 huwde prins Leopold prinses Astrid van Zweden, burgerlijk op 4 nov. te Stockholm, kerkelijk te Brussel op 10 nov. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren: prinses Joséphine Charlotte, prins Boudewijn en prins Albert.
Op 17 febr. 1934 verongelukte koning Albert. Hij was 58 jaar oud. Zes dagen later beklom Leopold de troon. Hij was de eerste Belgische vorst die de grondwettelijke eed ook in het Nederlands aflegde.
Op 29 aug. 1935. in de nabijheid van Kussnacht (Zwits.) verloor hii de controle over het stuur van zijn wagen. Koningin Astrid overleed ter plaatse aan de opgelopen verwondingen.
Aanleunend bij de traditie van zijn voorgangers, maakte Leopold III herhaaldelijk gebruik van zijn grondwettelijke prerogatieven en weigerde slechts getuige te zijn van het politiek gebeuren.
Het zelfstandig optreden van de vorst kwam vooral tot uiting in de buitenlandse politiek, waarin hij een beleid van volstrekte neutraliteit voerde. De laatste maanden vóór het begin van de Tweede Wereldoorlog zette hij zich in om deze alsnog te voorkomen. Samen met koningin Wilhelmina van Nederland deed hij op 7 nov. 1939 nog een beroep op Frankrijk en Duitsland. Hij kende echter geen succes.
Na de Duitse inval in België op 10 mei 1940 nam Leopold III de opperste leiding van het leger op zich. Hij weigerde in te gaan op het verzoek van de regering zich in geen geval gevangen te laten nemen. Na een laatste onderhoud op het kasteel van Wijnendale, nabij Torhout, liet hij weten het lot van zijn soldaten te zullen delen. Op 27 mei 1940 vroeg hij de capitulatievoorwaarden aan en nog dezelfde avond werd de capitulatie ondertekend. De wapenstilstand ging op 28 mei in.
Daarop werd Leopold III krijgsgevangen genomen en de rest van de oorlog verbleef hij op het kasteel te Laken. Op 19 nov. 1940 had hij te Berchtesgaden een gesprek met Hitler. Hij drong aan op de vrijlating van de Belgische krijgsgevangenen en verzachting van de bezettingsomstandigheden. Hij weigerde echter waarborgen te geven over de toekomst van zijn land.
In 1941 trad Leopold III in het huwelijk met Liliane Baels. de dochter van de gouverneur van West-Vlaanderen, Het kerkelijk huwelijk had plaats op 11 sept., het burgerlijke op 6 dec. Dat huwelijk veroorzaakte veel deining bij de bevolking. Uit dat huwelijk werden drie kinderen geboren: prins Alexander en de prinsessen Maria Christina en Marie Esmeralda.
Op 7 juni 1944 werd de koning met zijn gezin gedeporteerd, eerst naar het slot Hirschstein, nabij Dresden, en vervolgens naar Strobl. nabij Salzburg, waar hij op 7 mei 1945 door het Amerikaanse leger werd bevrijd. Op 1 okt. 1945 vestigde hij zich in het Zwitserse Prégny.
Ten gevolge van de inmiddels in België uitgebarsten ,,koningskwestie" keerde hij pas op 22 juli 1950 terug naar Brussel. Op 1 aug. 1950 keurde het aarlement een wet goed waarbij de koning zijn bevoegdheden overdroeg aan zijn zoon, prins Boudewijn, die voortaan de titel van koninklijke prins zou voeren. Op 16 juli 1951 deed Leopold definitief afstand van de troon ten gunste van Boudewijn, die toen 17 jaar oud was. Leopold behield de koningstitel. Sedertdien leefde Leopold teruggetrokken, eerst op het kasteel te Laken en sedert 1960 op dat van Argenteuil, nabij Waterloo. Over zijn houding tijdens de oorlog behield hij een volstrekt stilzwijgen.

De koningskwestie

Tussen 1945 en 1950 werd het land beroerd door de tegenstelling tussen voor- en tegenstanders van de terugkeer van koning Leopold III naar België. De tegenstanders verweten de vorst zijn weigering om op 25 mei 1940 de regering-Pierlot te volgen, waardoor hij zijn geloof in een Duitse overwinning te kennen zou hebben gegeven, zijn onderhoud met Hitler en zijn huwelijk met Liliane Baels. Ook zijn vooroorlogse kritiek op het parlementair regime, zijn autoritair optreden tegenover regering en parlement en het bekend worden van zijn zgn. politiek testament. waarin hij o.m. eiste dat de regering-Pierlot haar verontschuldigingen zou aanbieden, lagen mede aan de basis van het conflict.
Na de bevrijding van het koninklijk gezin reisden prins Karel, de broer van Leopold, die als regent het land bestuurde, samen met eerste minister Achille Van Acker naar Oostenrijk.


Koning Leopold III ondertekent de acte van abdicatie op 16 juli 1951 onder het toeziend oog van prins Boudewijn (r.).

Op 14 juni 1945 deelde de koning mee dat hij naar Belnie wenste terug te keren Maar premier Van Acker week voor de dreiging met revolutionair verzet van de linkerzijde. Die was vooral buiten-parlementair en overheerst door communisten en linkse partisanen. Op 16 juni bood Van Acker het ontslag van zijn regering aan. Leopold poogde vanuit Salzburg een regering te vormen, maar slaagde daar niet in. De regent weigerde het ontslag van het kabinet-Van Ackcr.

Op 17 juni 1945 verlieten de christen-democraten de regering van nationale unie, die voortaan enkel zou steunen op een coalitie van socialisten, liberalen en communisten.

De tegenstellingen tussen de (hoofdzakelijk christelijke) verdedigers van Leopold en de anti-leopoldistische linkerzijde namen steeds scherpere vormen aan. Het liberale Kamerlid Charles Janssens noemde Leoaold in een volle Kamer „le premier des inciviques" (de eerste van hen die het staatsburgerschap niet waardig zijn).
De christelijk-liberale regering-Eyskens organiseerde op 12 maart 1950 een volksraadpleging over de terugkeer van de koning. 57,68% van de Belgen sprak zich voor zijn terugkeer uit, maar een meerderheid bestond slechts in Vlaanderen (72%). 58% van de Walen en 52% van de Brusselaars wezen Leopold als staatshoofd af. Toch liet het homogeen katholieke kabinet-Duvieusart op 22 juli 1950 koning Leopold III terugkomen.
De aanwezigheid van de vorst op de troon verwekte vreugde en geestdrift in Vlaanderen. maar zorgde ook voor incidenten in het parlement. betogingen in Brussel en een revolutionaire beroering in Wallonië, waar de linkerzijde dreigde met de uitroeping van de republiek.
Op 31 juli 1950 werden te Gråce-Berleur drie antileopoldistische betogers door de rijkswacht neergeschoten. Dezelfde nacht nog ging de regering door de knieën en besliste koning Leopold III zijn macht over te dragen aan zijn oudste zoon. Op 11 augustus 1950 legde Boudewijn de eed af als koninklijke prins. op 17 juli 1951 als vijfde koning der Belgen.
Na de abdicatie van koning Leopold, om de eenheid onder de Belgen te herstellen en het land voor een burgeroorlog te behoeden, gingen de voorzitters van alle grote partijen de verbintenis aan over die bewogen periode van de Belgische geschiedenis geen onthullingen te doen. Die belofte is tot op heden nageleefd.

Reacties na het overlijden

August De Schrijver, lid van de Londense regering: „Ik wens vandaag geen polemieken. Uit de verschillende interpretaties van de grondwet zijn de meningsverschillen gegroeid. Hij was. zoals wij allemaal. het slachtoffer van de omstandigheden. maar gezien zijn positie had dat grotere gevolgen. Het spijt me dat het officieel nooit tot een verzoening kwam. Officieel, want privatim ontving de koning mij later wel".
Gaston Eyskens, eerste minister tijdens de koningskwestie: ..Het zou mij vandaag moeilijk vallen orn het even welke verklaring af te leggen over koning Leopold. Wij die het alles van nabij meemaakten zwijgen, geloof ik, allemaal. Niet zovelen van ons zijn nog in leven. Er is een lange tijd aan voorbijgegaan. Het is best dat wij zwijgen."

Edmond Leburton. links Waals verzetsstrijder, gewezen eerste minister: ,,Dehouding van Leopold tijdens de bezetting moest een malaise veroorzaken, ongeacht de drijfveren. Zijn troonsafstand was de daad van een man met een persoonlijkheid waarvan de edele status niet kan geloochend worden. Ik heb verscheidene keren Leopold ontmoet. Hij was niet uit op wraakgevoelens tegen diegenen die minder zijn persoon dan zijn conceptie van de rol van staatshoofd bekampten".
Robert Houben, toen nationaal CVP-secretaris: ,,Jammer genoeg was Leopold niet altijd goed omringd. Man kan niet genoeg de nadruk leggen dat hij koning was in een erisistijd, die heel Europa teisterde. Hij handelde met vooruitzicht op de toekomst. Politici hebben hun blikken meestal op het onmiddellijke gericht en kijken minder ver".

ARGENTINIË

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN VAN 1 JULI 1982 TOT 30 OKTOBER 1983 (III)

Naast de al op pag. 740 e.v. pag. 781 e.v. genoemde ontwikkelingen vonden nog de volgende gebeurtenissen in Argentinië plaats:

Opnieuw maatregelen tegen de pers

Op 11 maart 1983 werd, zo meldde Le Monde (13-3), het laatste nummer van het weekblad Quorum door de autoriteiten in beslag genomen wegens de publikatie van een lang artikel over de werktuigkundige opleiding van de marine. Het artikel, getiteld „1975-1978: de gevaarlijke jaren van de werktuigkundige opleiding van de marine" noemde namen, rangen en functies van 31 marine-officieren die zich binnen een groepje, gevormd door de toenmalige opperbevelhebber van de marine, adm. Emilio Massera, hadden beziggehouden met het bedenken van alle mogelijke middelen, waaronder martelingen en standrechtelijke executies, tegen tegenstanders. Het blad had tevens de identiteit bekendgemaakt van 156 „verdwenen personen".
Op 24 maart gelastte de militaire regering, zo berichtte de NZZ (30-3) de aanhouding van de hoofdredacteur van het weekblad La Semana, Jorge Fontevecchia, terwijl het jongste nummer van het blad in beslag werd genomen. In het blad stond een artikel over kapitein Alfredo Astiz die door mensenrechtenorganisaties was beschuldigd van vervolging en foltering van tegenstanders van het regime (zie ook pag. 40213-1982).
Op 1 april meldde de Volkskrant dat de hoofdredacteur van La Semana het land had mogen verlaten.

Opheffing verbod op politieke activiteit voor 19 politieke en vakbondsleiders onder wie *Isabel* Peron

Op 14 april 1983 gaf de junta 19 politieke en vakbondsleiders na zeven jaar weer het recht om politiek actief te zijn. Onder hen was de in 1976 afgezette president Isabel Peron.
De vice-voorzitter van de Peronistische partij, Deolindo Bittel, zei op 14 april dat Isabel Peron, die sinds juli 1981 in ballingschap in Spanje woonde, nu een actieve rol zou kunnen spelen in de campagne voor de verkiezingen van 30 oktober (pag. 737), maar dat zij nog geen openbaar ambt kon bekleden omdat ze was veroordeeld wegens verduistering van overheidsgelden in de periode dat ze president was. Voor bekleding van en openbaar ambt was een presidentieel pardon nodig (zie ook pag. 738/1).

Stakingsverbod opgeheven. Nieuwe kieswet. *Heroprichting CGT mogelijk gemaakt*

Op 7 juni 1983 meldde de NZZ dat de Argentijnse regering op 3 juni het stakingsverbod dat zeven jaar daarvoor was uitgevaardigd, had opgeheven. Van de maatregel die gevangenisstraf in het vooruitzicht stelde aan een ieder die tot staken aanspoorde of zelf staakte, was, aldus de *NZZ*, al meer dan een jaar niet meer gebruik gemaakt.

In de nacht van 23-24 juni publiceerde. zo berichtte de NZZ (28-6), het militaire bewind een nieuwe kieswet. Voortaan zou bij verkiezingen het systeem van de evenredige vertegenwoordiging worden gehanteerd en zou niet langer meer de „Wet Saenz Pena" uit 1912 gelden, volgens welke een partij die in een district de meeste stemmen had behaald tweederde van de zetels kreeg. Verder werd er een kiesdrempel van 3% ingevoerd, iets dat Argentinië niet kende. Om in aanmerking te komen voor een zetel moest een partij in een kiesdistrict minstens 3% van de stemmen hebben gekregen.
Op 25 juni hief het bewind via een wet formeel het sinds eind 1979 bestaande verbod op de eenheidsvakbond CGT op, waardoor de destijds ontbonden vakcentrale weer kon worden opgericht. Het vermogen van de CGT dat indertijd in beslag was genomen, zou bij heroprichting worden teruggeven. Een door de regering te benoemen „normaliseringsafgevaardigde" zou hiervoor zorgdragen.

Groeiende spanningen bij het naderbij komen van de verkiezingen. Bisschoppen roepen op tot nationale verzoening

Op 1 juli 1983, een jaar na zijn beëdiging, zei president Bignone in een toespraak dat zijn regering zich op een uiterst moeilijk moment bevond, maar dat zij vasthield aan haar democratiseringsplannen.

De rede werd uitgesproken aan het einde van een week vol geruchten en officiële ontkenningen van mogelijke staatsgrepen teneinde de verkiezingen van 30 oktober te voorkomen.

Bignone zei dat er aan het tijdschema voor de overgang naar democratische verhoudingen werd vastgehouden. maar dat het op weg daar naar toe niet ontbrak aan „hindernissen en moeilijkheden".
De president maakte duidelijk dat hij rekening hield met verstoringen van het democratiseringsproces door linksgerichte kringen. Iedere poging om de terugkeer naar de democratie te ondermijnen zou in de kiem worden gesmoord, aldus gen. Bignone.
Op 7 juli meldde de *FAZ* in een bericht met als datum 6 juli dat de katholieke bisschoppen van Argentinië een communiqué hadden uitgegeven waarin zij opriepen tot nationale verzoening en waarin zij het democratiseringsproces verdedigden.
Medezeggenschap van het volk was „de beste medicijn voor een zieke maatschappij", zo stond in het door de voorzitter van de Argentijnse bisschoppenconferentie, kardinaal Aramburu, in Buenos Aires uitgegeven communiqué dat als titel droeg „God, de mens en het geweten".

Voorlopig geen uitbetaling lening van $1,5 mrd. *Nieuwe faillissementswet.* Uitstel betaling schulden

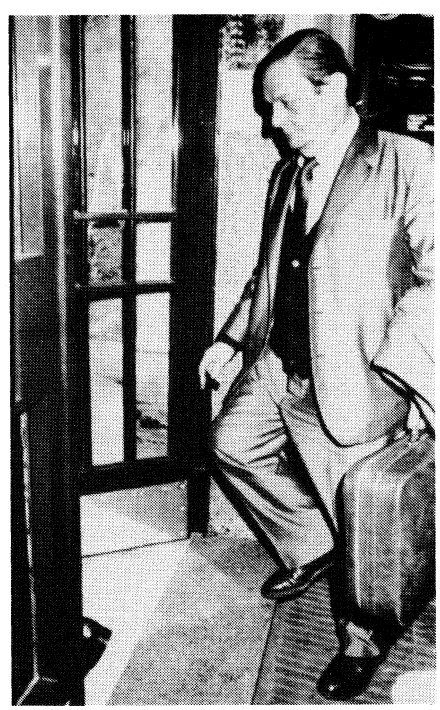
Op 16 aug. 1983 ondertekenden de minister van economische zaken, Jorge Wehbe, en de vice-president van de Centrale Bank, Luis Mey, op het Argentijnse consulaat in New York een overeenkomst met 263 internationale banken voor een lening van $ 1,5 mrd. De lening kon worden afgesloten nadat de Argentijnse regering op 11 augustus de financiële sancties tegen Britse bedrijven in Argentinië had opgeheven. Deze sancties, zoals het verbod voor Britse bedrijven om winst en dividend over te maken naar Engeland of andere landen, waren in 1982 ingesteld tijdens de Falkland-oorlog.
Tot opheffing van de sancties was mede besloten door de weigering van de banken om de nieuwe lening af te sluiten zolang de sancties van kracht zouden zijn. Ook Britse banken namen deel aan de lening van $ 1,5 mrd.
Argentinië zou over de lening een rente van 2⅛% boven de Amerikaanse "prime rate", de rente die banken hun beste klanten in rekening brachten, betalen. De lening had een looptijd van vijf jaar, met een mogelijkheid tot uitstel van drie jaar.
Het Internationale Monetaire Fonds (IMF), dat zich tevreden toonde over het opheffen van de sancties, had op 15 augustus toestemming gegeven tot het uitkeren van een tranche van $300 mln, die een onderdeel vormde van de op 24 jan. 1983 door het IMF toegezegde $ 1,62 mrd die in de loop van vijftien maanden zou worden uitgekeerd (pag. 78312).

De overmaking van het eerste deel van het nieuwe krediet van $ 1,5 mrd zou plaatsvinden na de ondertekening van een overeenkomst tussen de Argentijnse nationale luchtvaartmaatschappij, Aerolineas Argentinas, en buitenlandse banken over uitstel van betaling voor een schuld van $220 mln.
De banken waren daar niet zo vlot mee omdat de Argentijnse faillissementswetgeving Argentijnse schuldeisers voorrang gaf op de buitenlandse.
De verstrekking van de rest van de lening hing af van ondertekening van overeenkomsten met drie andere overheidsinstellingen – de oliemaatschappij Yacimientos Petroleos Fiscales (YPF), het water- en energiebedrijf Agua y Energia en de Republiek Argentinië zelf.
Omdat de overmaking van het eerste deel van het krediet van $ 1,5 mrd op zich liet wachten kon Argentinië $300 mln, een deel van het overbruggingskrediet van 31 dec. 1982 van $ 1,1 mrd (pag. 78313) dat op 15 september moest worden terugbetaald, niet betalen. Nadat vervolgens de wetgevende commissie op 15 september een nieuwe faillissementswet had aangenomen, kreeg het land van de buitenlandse banken voorlopig dertig dagen uitstel van betaling.
De nieuwe faillissementswet, die een einde maakte aan de discriminatie van buitenlandse banken t.o.v. Argentijnse banken werd binnen een week door president Bignone ondertekend.
Op 19 september meldde het *NRC/* H'blad dat Argentinië met 40 banken een regeling had getroffen voor de schuld van $220 mln van Aerolineas Argentinas.

Hoewel nu aan de voorwaarde van de internationale banken was voldaan dat er een regeling voor de schulden van de luchtvaartmaatschappij moest gevonden worden alvorens het eerste deel van het krediet van $ 1,5 mrd kon worden verstrekt, stelden de banken voorlopig toch de betaling daarvan uit nadat Federico Pinto Kramer, een rechter in Rio Gallegos, een stad in Patagonië, had geconstateerd dat er onregelmatigheden bij de onderhandelingen hadden plaatsgevonden (zie hierna).

President Centrale Bank korte tijd gearresteerd. Regeling schuld uitgesteld tot na de verkiezingen

Op 3 okt. 1983 werd de president van de Centrale Bank, Julio Gonzalez del Solar, bij zijn terugkeer uit de VS in Argentinië gearresteerd. Dat gebeurde op bevel van rechter Pinto Kramer die bezig was met een onderzoek naar de afhandeling van de schulden van Aerolineas Argentinas.
De rechter had op 30 september al laten weten dat er mogelijk mensen in verzekerde bewaring zouden worden gesteld in verband met onregelmatigheden bij de onderhandelingen. Pinto Kramer had uit een voorlopig onderzoek van de documenten die met de onderhandelingen verband hielden de conclusie getrokken dat de buitenlandse schuldeisers van de Argentijnse nationale luchtvaartmaatschappij werden voorgetrokkeri boven de Argentijnse.
De rechter kwam tot de uitspraak dat de regering alle onderhandelingen met de buitenlandse banken diende op te schorten.
Pinto Kramer zei niet tevreden te zijn over de voorwaarden waarop Aerolineas Argentinas uitstel van betaling was verleend voor de schuld van $220 mln. Hij had er onder meer bezwaar tegen dat bij uitvoering van het akkoord uitspraken van Amerikaanse rechters boven die van Argentijnse rechters zouden worden gesteld en dat Amerikaanse schuldeisers ook beslag op tegoeden van andere Argentijnse staatsbedrijven in de VS zouden kunnen leggen als de luchtvaartmaatschappij in gebreke zou blijven.
In afwachting van een definitieve uitspraak over het akkoord dat Aerolineas Argentinas met de buitenlandse banken had gesloten schortte de Centrale Bank alle betalingen aan het buitenland op.
De regering had ondertussen in het weekeinde van 1-2 oktober besloten tot strikte deviezen- en importbeperkende maatregelen om de snel slinkende deviezenreserves te beschermen.
Op 5 oktober werd Gonzalez del Solar vrijgelaten zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld. Een federaal hof van beroep had de zaak waarvoor de president van de Centrale Bank was gearresteerd aan de jurisdictie van rechter Pinto Kramer onttrokken met het argument dat dit een financiële crisis in Argentinië kon voorkomen.



Julio Gonzalez del Solar

Op 8 oktober werd de uitspraak van de rechter dat de regering moest stoppen met de herschikking van de buitenlandse schuld vernietigd door het hof van appel van Comodoro-Rivadavia.
Op 11 oktober kreeg Argentinië twee maanden uitstel van betaling van de rente van de buitenlandse schuld. In die tijd zou er niet worden onderhandeld tussen Argentinië en de buitenlandse banken waarbij het land in het krijt stond. Met de onderhandelingen zou worden gewacht tot na de verkiezingen van 30 oktober.

Op 13 oktober schreef Cees Zoon in de Volkskrant onder de kop "Militairen laten bankroet Argentinië na" o.m. het volgende:

De economie in Argentinie is volledig tot stilstand gekomen. Betalingen van aflossingen en rente op de buitenlandse schuld zijn gestaakt en daarmee onmiddellijk de toevloed van nieuwe kredieten. Om toch nog over wat deviezen te beschikken (ondermeer noodzakelijk voor de import van voedsel) heeft de regering alle spaartegoeden in buitenlandse valuta voor zestig dagen bevroren. Dat leidde tot een grote paniek. lange rijen voor de banken en een massale kapitaalvlucht naar het buurland Uruguay, door mensen die hun geld nog net op tijd hadden kunnen ,,redden". Het definitieve bankroet van Argentinië is nabij.
Voor de meeste Argentijnen is het echter al zover. Volgens cijfers van het militaire bewind zelf zijn de reele salarissen sinds 1975 met 60% gedaald. De inflatie schommelt rond de 300%. Alleen al in de maand september bedroegen de prijsstijgingen bijna 25%. Het minimum inkomen in Argentinië is op dit moment ongeveer f 180 per maand, het gemiddelde f 270, terwijl de minimum kosten om een gezin te onderhouden worden geraamd op f 900.
De vakbonden lijken dan ook nauwelijks af te remmen. Op 4 oktober organiseerden zij al een 24-uur staking waarbij zo'n acht miljoen mensen werden gemobiliseerd. De bonden dreigen nu met een staking van twee etmalen. De onderhandelingen met de minister van arbeid hebben tot niets geleid. De regering bood 18% loonsverhoging voor oktober en nog eens 16% voor november. een voorstel dat zonder meer van de hand werd gewezen.

Nieuwe minister van defensie

Op 29 september 1983 deelde de *Volks*krant mee dat de gepensioneerde generaal Juan Carlos Camblor was benoemd tot minister van defensie. Deze verving Julio Martinez Vivot, die rechter in het Hooggerechtshof werd.

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

PROCESSEN TEGEN BENDE VAN VIER EN KLIEK VAN LIN BIAO

Van 20 nov. 1980-25 jan. 1981 vonden in Peking simultaan twee politieke processen plaats. Het eerste was gericht tegen de z.g. Bende van vier. waarvan o.m. de weduwe van Mao Zedong. Jiang Qing, deel uitmaakte, en tegen Chen Boda, de vroegere secretaris van voorzitter Mao en hoofdredacteur van Rode vlag; het tweede proces ging tegen vijf vroegere hoge officieren van het Volksbevrijdingsleger. De laatsten zaten al sinds sept. 1971 in voorarrest. toen zij waren gearresteerd, nadat maarschalk Lin Biao had geprobeerd uit China te vluchten en daarbij de dood had gevonden.
De leden van de Bende van vier waren gearresteerd op 6 okt. 1976. ongeveer vier weken na het overlijden van voorzitter Mao.

De beklaagden

Van de tien beklaagden hadden de eerste vier. die hierna genoemd worden, hun politieke machtsbasis in Shanghai. Zij hadden nauw samengewerkt als een extreem-linkse groep binnen het Politburo van de Chinese communistische partij. Het was voorzitter Mao geweest, die hun de naam Bende van vier gegeven had.
De andere zes, Chen Boda en de vijf officieren, waren nauw verbonden geweest met maarschalk Lin Biao.

Mevrouw Jiang Qing (67), een voormalige actrice, was in 1933 lid geworden van de toen ondergronds opererende communistische partij. Zij vluchtte in 1937 naar het communistische hoofdkwartier in Yanan en in het jaar daarop scheidde voorzitter Mao van zijn tweede vrouw en huwde Jiang Qing. Tot 1962 hield zij zich weinig bezig met politiek, maar in dat jaar kwam zijn naar voren als partijwoordvoerder over artistieke zaken. In 1969 werd zij gekozen tot lid van het Politburo en in 1973 werd zij hierin herkozen.

Zhang Chunqiao (63), een schrijver en journalist. was een aanvoerder van de Culturele Revolutie in Shanghai. In 1969 was hij gekozen tot lid van het Politburo en in 1973 tot lid van de Permanente Commissie daarvan. In 1975 was hij benoemd tot vice-premier en hoofd van de politieke afdeling van het leger.

Yao Wenyuan (49) was een journalist in Shanghai. die in 1965 het artikel schreef. waarin het toneelstuk Hai Rui uit zijn ambt ontslagen werd aangevallen. Dit artikel wordt algemeen gezien als het startpunt van de Culturele Revolutie. In 1967 was hij benoemd tot hoofdredacteur van het Volksdagblad in Peking. In 1969 was hij verkozen tot lid van het Politburo en in 1973 was hij hierin herkozen.

Wang Hongwen (45) was een vroegere fabrieksarbeider in Shanghai, die in 1967 één van de aanvoerders was geweest van de ,,Revolutionaire Rebellen". In 1969 was hij verkozen tot lid van het Centrale Comité van de partij en in 1973 werd hij verkozen tot lid van het Politburo en de Permanente Commissie met de rang van tweede vice-voorzitter, waarmee hij in de partijhiërarchie de derde man geworden was na Mao Zedong en Zhou Enlai.

Chen Boda (76) was een van de voornaamste propagandisten en theoretici van de Culturele Revolutie. Hij was in 1969 verkozen tot lid van het Politburo en de Permanente Commissie, maar in okt. 1970 was hij van zijn ambten beroofd en gearresteerd. In 1973 was hij uit de partij gestoten.

Generaal Huang Yongsheng (70) was een beroepsmilitair, die in heel zijn carrière nauw verboncien was geweest met maarschalk Lin Biao. In 1968 was hij benoemd tot chef-staf en in het volgend jaar was hij verkozen tot lid van het Politburo.

Generaal Wu Faxian (65) was in 1968 benoemd tot commandant van de luchtmacht en vicechef van staf. In 1969 was hij verkozen tot lid van het Politburo.

Admiraal Li Zuopeng (66) was in 1967 benoemd tot eerste politieke commissaris van de Marine en was in 1969 verkozen tot lid van het Politburo.

Generaal Qiu Huizuo (66) was in 1959 benoemd tot hoofd van de afdeling logistiek van de landmacht en in 1969 tot vice-chef van staven. In datzelfde jaar was hij verkozen tot lid van het Politburo.

Generaal Jiang Tengjiao (61) was de voormalige politieke commissaris van luchtmachteenheden in het militaire district Nanjing.

In de aanklacht werden nog zes andere hoofdschuldigen genoemd, die echter allen reeds overleden waren.
Dit betrof:

Maarschalk Lin Biao, de vroegere vice-premier, minister van defensie, vice-voorzitter van de communistische partij. lid van de Permanente Commissie van het Politburo en aangewezen opvolger van voorzitter Mao. die op 13 sept. 1971 bij een vliegtuigongeluk in Mongolie om het leven was gekomen. toen hij trachtte het land te ontvluchten.

Mevrouw Ye Qun, echtgenote van Lin Biao, die in 1969 was verkozen tot lid van het Politburo en die samen met haar man om het leven was gekomen.

Lin Liguo, zoon van Lin Biao. officier in de luchtmacht. die tegelijk met zijn ouders was verongelukt.

Kang Sheng, die in 1969 en in 1973 was verkozen tot lid van de Commissie van het Politburo en die in 1975 was overleden (zie ook pag. 736/2-1980).

Generaal Xie Fuzhi, een voormalige vice-premier en minister van openbare veiligheid, die in 1969 was verkozen tot lid van het Politburo en in 1972 was overleden (zie ook pag. 736/2-1980).

Zhou Yuchi, een vroegere vice-directeur van de afdeling algemene zaken van het commando van de luchtmacht, die. na een mislukte ontsnappingspoging. op 13 sept. 1971 zelfmoord had gepleegd om aan arrestatie te ontkomen.

Met bovengenoemde 16 natnen wees de aanklacht 12 van de 25 leden van het Politburo, dat in 1969 was verkozen, aan als ,,contra-revolutionairen", nl. de tien beklaagden behalve Wang Hongwen en generaal Jiang Tengjiao plus Lin Biao, mevrouw Ye Qun, Kang Sheng en generaal Xie Fuzhi. Hetzelfde gold voor vijf van de 25 leden van het Politburo, dat in 1973 was verkozen: de Bende van vier en Karig Sheng.

Inhoud *van* de aanklacht

De aanklacht bevatte 48 afzonderlijke beschuldigingen, die onder vier hoofden waren gerangschikt:

1. Alle beklaagden behalve generaal Jiang werden ervan verdacht valse beschuldigingen geuit te hebben jegens leiders van partij en staat en deze vervolgd te hebben alsmede samen te zweren met als oogmerk de politieke macht van de dictatuur van het proletariaat omver te werpen.

2. Dezelfde verdachten werden ervan beschuldigd ,,grote aantallen kaderleden en massa's te hebben vervolgd en onderdrukt".

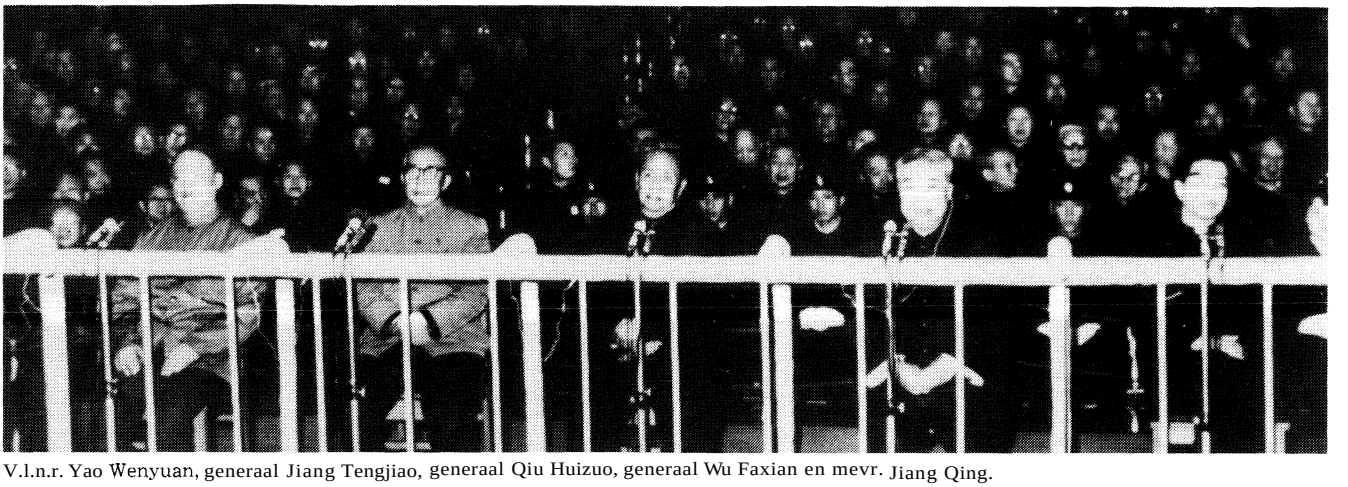
3. De vijf militairen werden beschuldigd van een samenzwering met als oogmerk de vermoording van voorzitter Mao en het plegen van een militaire coup.

4. Zhang Chunqiao. Yao Wenyuan en Wang Hongwen werden beschuldigd van een samenzwering met als oogmerk een gewapende opstand in Shanghai te weeg te brengen.

Een samenvatting van de voornaamste beschuldigingen volgt hierna:

1. ,,De contra-revolutionaire klieken van Lin Biao en Jiang Qing" werden ervan beschuldigd te hebben aangezet tot de vervolging van leiders van staat en partij op alle niveaus in een poging om de macht te grijpen.
Onder degenen. tegen wie zij valse beschuldigingen zouden hebben uitgebracht. bevonden zich Liu Shaoqi, de president van de republiek, die in 1968 van al zijn functies in staat en partij was beroofd, het daarop volgende jaar in gevangenschap was overleden en die in 1980 was gerehabiliteerd: Zhou Enlai, minister-president van 1948 tot zijn dood in 1976; maarschalk Zhu De, de grondlegger van het Volksbevrijdingsleger, die in 1976 was overleden: Deng Xiaoping, de vroegere secretaris-generaal van de communistische partij; maarschalk Chen Yi, de vroegere minister van buitenlandse zaken, die in 1972 was overleden; maarschalk Peng Dehuai, de vroegere minister van defensie. die in 1959 van zijn post was ontheven, in 1974 was overleden en in 1978 was gerehabiliteerd; maarschalk He Long, met Zhu De grondlegger van het Volksbevrijdingsleger, die in 1969 was overleden; maarschalk Xu Xiangqian. minister van defensie van 1978 tot maart 1981 en lid van het Politburo: maarschalk Nie Rongzhen en maarschalk Ye Jianying, beiden lid van het Politburo: Lu Dingyi, een vroegere minister van cultuur; en generaal Luo Ruiqing, de vroegere chef van de generale staf, die in 1975 was gerehabiliteerd.

Valse beschuldigingen waren ook uitgebracht, volgens de aanklacht, in 1967-1968 tegen 88 van de 193 leden van het Centrale Comité van de partij, tegen 37 van de 60 leden van de Controlecommissie van de partij: tegen 60 van de 115 leden van de Permanente Commissie van het Nationale Volkscongres, tegen 74 van de 159 leden van de Permanente Commissie van de Politieke Raadgevende Volksconferentie en voorts tegen vele leidinggevende persoonlijkheden in



V.l.n.r. Yao Wenyuan, generaal Jiang Tengjiao, generaal Qiu Huizuo, generaal Wu Faxian en mevr. Jiang Qing.

ministeries, plaatselijke organen. de organen van de openbare veiligheid, de gerechtshoven en de generale staf.
Een nieuwe campagne tegen ervaren kaderleden in partij, regering en krijgsmacht. die ervan beschuldigd werden ,,de kapitalistische weg te bewandelen" was door de Bende van vier gevoerd in de jaren 1974-sept. 1976.

2. ,Ten einde de macht te grijpen in partij en staat en hun contra-revolutionaire heerschappij te vestigen". zo ging de aanklacht verder. ,,wekten de contra-revolutionaire klieken van Lin Biao en Jiang Qing op tot slaan, vernietigen en beroven. bewerkten zij geweld en verzonnen zij valse beschuldigingen om op die manier vele kaderleden en andere mensen te vervolgen en te onderdrukken".
Zo had in de provincie Hebei in 1967 Chen Boda valse beschuldigingen geuit tegen meer dan 84.000 mensen. van wie er 2.955 waren vervolgd tot de dood.
In Yunan had Kang Sheng in 1968 een vervolging gelanceerd van grote aantallen kaderleden en massa's. van wie er 14.000 als gevolg daarvan om het leven waren gekomen. In Binnen-Mongolie had hij in 1968 meer dan 346.000 mensen ervan beschuldigd lid te zijn van de Revolutionaire Volkspartij van wie 16.222 als gevolg van vervolging waren gestorven.
In Xinjiang had hij in 1967 92 leden van het partijkader ervan beschuldigd een ,.kliek van renegaten" te vormen: 26 van hen waren als gevolg daarvan aan hun einde gekomen.
In Guangdong had generaal Huang Yongsheng in 1967 valse beschuldigingen geuit tegen meer dan 7.100 partijleden. van wie er 85 tot de dood waren vervolgd.
Meer dan 80.000 leden van de strijdkrachten waren vervolgd door generaal Huang. generaal Wu Faxian. admiraal Li Zuopeng en generaal Qiu Huizuo, van wie er 1.196 waren overleden.
In de aanklacht stond ook nog. dat Zhang Chunqiao en Wang Hongwen verantwoordelijk waren geweest voor twee gewapende treffens in Shanghai in dec. 1966 cn aug. 1967. waarbij vele mensen gewond waren geraakt.
Verder had mevr. Jiang Qing in okt. 1966 generaal Jiang Tengjiao opdracht gegeven huiszoekingen re laten verrichten in de woningen van schrijvers en kunstenaars in Shanghai, met het oog op documenten, die op haar vroegere leven betrekking hadden en die te verbranden.
Gezegd werd. dat valse beschuldigingen waren geuit tegen meer dan 2.600 schrijvers en kunstenaars, 142.000 docenten, 53.000 wetenschapsmensen, 500 hoogleraren in de medicijnen en 113.000 Chinezen. die van overzee waren teruggekeerd en van wie velen waren vervolgd tot de dood.

3. In een samenvatting van het verloop van de samenzwering van maarschalk Lin Biao zei de aanklacht. dat deze in okt. 1969 generaal Wu Faxian opdracht had gegeven zijn zoon Lin Liguo te benoemen tot vice-directeur van het bureau algemene zaken en tot tweede man bij de afdeling operaties van het commando van de luchtmacht en dat generaal Wu op illegale wijze Lin Liguo aan het hoofd van de luchtmacht had geplaatst.
Lin had een ,,onderzoekscommissie" ingesteld. die in okt. 1970 was omgezet in een ,.verenigde vloot", die de ruggegraat had gevormd van de plannen voor een staatsgreep.
In een vergadering met vooraanstaande leden van deze ,.verenigde vloot" in maart 1971 in Shanghai had Lin de plannen voor de staatsgreep opgesteld onder de naam ..project 571".
Op 6 sept. van dat jaar had admiraal Li Zuopeng een vertrouwelijk rapport ontvangen over gesprekken met provinciale leiders van voorzitter Mao gedurende diens toenmalige rondreis door Zuid-China. waarin hij met name kritiek uitoefende op maarschalk Lin Biao. Admiraal Li had dit rapport doorgespeeld naar generaal Huang Yongsheng. die vervolgens in een telefoongesprek mevr. Ye Qun op de hoogte had gebracht. Maarschalk Lin en zijn vrouw. die verbleven in de kustplaats Beidaihe, hadden toen besloten voorzitter Mao om het leven te brengen en op de volgende dag had Lin Liguo zijn ,,verenigde vloot" bevel gegeven tot gevechtsbereidheid ,.in de eerste graad".
Lin en zijn medeplichtigen waren van plan geweest de trein van voorzitter Mao aan tc vallen met vlammenwerpers en bazooka's. een spoorbrug bij Suzhou met dynamiet op te blazen. de trein uit de lucht te bombarderen. een olieopslagplaats in Shanghai op te blazen, van waar in de omgeving de trein van voorzitter Mao zou vertrekken en dan in de ontstane verwarring voorzitter Mao te vermoorden.

Als alternatief hadden de samenzweerders de mogelijkheid open gehouden, dat voorzitter Mao zou worden neergeschoten bij zijn ontvangst in Shanghai door een politiek commissaris van de luchtmacht. Wang Weiguo, een ondergeschikte van generaal Jiang Tengjiao. De laatste was aangewezen tot commandant van de actie in Shanghai met verantwoordelijkheid voor de moord.
In de avond van 11 sept. echter bracht Wang Weiguo via de telefoon Li Liguo ervan op de hoogte, dat voorzitter Mao al uit Shanghai naar Peking vertrokken was en dat daarom de moordplannen opgegeven moesten worden.
Nadat zij vernomen hadden. dat de samenzwering was mislukt. waren maarschalk Lin Biao en mevr. Ye Qun van plan geweest om, te zamen met generaal Huang, generaal Wu, generaal Qiu en admiraal Li, naar Kanton te vliegen en daar een eigen Centraal Comité van de Chinese communistische partij in te stellen.

Ook hadden zij het plan om vanuit het Noorden en het Zuiden een tangvormige aanval op Peking uit te voeren. in samenwerking met de Sowjet-Unie. indien het nodig zou zijn gebleken om te vechten.

Op 12 sept. was Lin Liguo in een speciaal vliegtuig naar de luchthaven Shanhaiguan bij Beidaihe gevlogen. Daar werden voorbereidingen getroffen om de leiders van de samenzwering in acht vliegtuigen over te brengen naar Kanton.

Om ongeveer 10 uur in de avond was echter premier Zhou Enlai ter ore gekomen, dat de speciale machine met Lin Liguo aan boord naar Shanhaiguan gevlogen was en hij had opdracht gegeven. dat de machine onmiddellijk moest terugkeren.
Zodra de samenzweerders van deze opdracht hoorden, haastten zich maarschalk Lin, zijn vrouw en zijn zoon alsmede zes medeplichtigen naar Shanhaiguan. gingen aan boord van het vliegtuig en bevalen het vertrek ervan zonder te wachten op de co-piloot. de navigator en de radio-officier. Het vliegtuig vertrok op 13 sept, om 12.23 uur. maar een paar uur later stortte het neer boven Mongolie. Alle inzittenden kwamen hierbij om het leven.

4. Volgens de aanklacht hadden Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan en Wang Hongwen sinds 1967 de militia van Shanghai opgebouwd tot een gewapende macht onder hun eigen controle.
In aug. 1976 had de toenmalige commandant van de militaire regio Nanshing. generaal Ding Sheng, de toenmalige eerste secretaris van de communistische partij in Shanghai, Ma Tianshui, gewaarschuwd om op alle eventualiteiten voorbereid te zijn. Ma had daarop de militia 74.220 geweren. 300 stukken artillerie en meer dan 10 mln rondes munitie verschaft.
In sept.. na het overlijden van voorzitter Mao, hadden Zhang en Wang vergelijkbare waarschuwingen uitgegeven. Nadat zij hadden gehoord van de arrestatie van de Bende van vier. hadden hun aanhangers van 8-12 okt. gedetail-

leerde voorbereidingen getroffen voor een gewapende opstand.
Zij riepen de staat van beleg uit en mobiliseerden 33.500 miliciens. die zij in drie cordons om de stad heenlegden.
Zij troffen voorbereidingen voor een blokkade van de haven, bezetting van vliegvelden, het afsnijden van de elektriciteit. en zij namen de kranten en het radiostation over om te voorkomen dat er nieuws uit Peking bekend zou worden. Voorts riepen zij op tot stakingen en demonstraties. Tot zover de aanklacht.

De opstand is destijds om verschillende redenen mislukt. Generaal Xu Shiyou. destijds regionaal bevelhebber van Nanshing en trouwe strijdmakker van Deng Xiaoping. ruimde in enkele dagen de wegversperringen en niiiitiepos ten op. Admiraal Su Zheridua brak aan hel hoofd van de Oostchinese vloot het verzet in de haven.
Bovendien was de militie niet echt gevechtsbereid en was het volk uitbundig op de handen var. de geregelde legereenheden. Nadat het nieuws over de liquidatie van de Bende van vier in zijn volle omvang bekend was geworden. barstte er in Shanghai een dagen durend volksfeest los, zoals nooit eerder vertoond.

Naast de 10 beschuldigden en de zes overleden andere ,.hoofdschuldigen" werden in de aanklacht de namen van nog 57 personen genoemd, die medeplichtig geweest zouden zijn. Daaronder bevonden zich Mao Yuanxin, een neef van voorzitter Mao, die werd aangeduid als ,,een ander, die een sleutelpositie innam in de contra-revolutionaire kliek van Jiang Qing"; mevr. Cao Yiou, de weduwe van Kang Sheng; generaal Ding Sheng; vroegere aanvoerders van de Rode Garde; legerofficieren, die verwikkeld zouden zijn geweest in de samenzwering van maarschalk Lin Biao: en functionarissen van de partij en de overheid in Shanghai.
De procureur-generaal, Huang Huoqing, had eerder, op 27 sept., verklaard. dat de andere personen, die bij de zaak betrokken waren, zouden worden berecht door het hooggerechtshof. plaatselijke gerechtshoven en militaire gerechtshoven

Verloop vun *het* proces

Het proces vond plaats ten overstaan van een speciaal gerechtshof. dat bestond uit 35 rechters en dat werd voorgezeten door Jiang Hua, de president van hel Opperste Volksgerechtshof.
Het hof was opgedeeld in twee tribunalen.
Het eerste tribunaal. waarvan de vicepresident van het Opperste Volksgerechtshof. Zeng Hanzhou. als voorzitter optrad, berechtte de vijf burgers onder de verdachten.
Voor het tweede tribunaal, met generaal Wu Xuyuan, de vice-chef-staf. als voorzitter. stonden de vijf militairen terecht.
Yao Wenyuan, Chen Boda, generaal Wu Faxian, admiraal Li Zuopeng en generaal Jiang Tengjiao hadden ieder twee advocaten voor hun verdediging ter beschikking. De andere verdachten hadden rechtshulp geweigerd.
Het proces was toegankelijk voor geselecteerde leden van het publiek en bepaalde delen ervan werden door de televisie uitgezonden. Buitenlanders hadden geen toegang op grond van het feit, dat in de loop van het proces wel eens staatsgeheimen naar buiten zouden kunnen komen.
Een samenvatting van de gang van zaken tijdens het proces volgt hierna.

EERSTE TRIBUNAAL

Wang Hongwen erkende, dat hij in okt. 1974, nadat voorzitter Mao had voorgesteld, dat Deng Xiaoping zou worden benoemd tot eerste vice-premier, de voorzitter had ingefluisterd, dat Zhou Enlai, Deng Xiaoping. maarschalk Ye Jianying en Li Xiannian een complot aan het opzetten waren om zich van de macht meester te maken. Wang beweerde echter. dat hij dit gedaan had op instigatie van mevr. Jiang Qing.
Voorzitter Mao. zo voegde Wang eraan toe. was daarop erg boos geworden en had hem gewaarschuwd om niet met mevr. Jiang Qing samen te rotten, maar hij had deze waarschuwing in de wind geslagen.

In buitenlandse commentaren werd het vermoeden uitgesproken. dat de vervolging met deze zaak begonnen was om op deze manier voorzitter Mao los te maken van de activiteiten van zijn vrouw.

Wang gaf verder toe, dat hij op 4 aug. 1967 een gewapende overval op een fabriek in Shanghai had aangevoerd; dat hij lasterlijk materiaal tegen maarschalk Chen Yi had verzameld; en dat hij had samengewerkt met Zhang Chunyiao bij het opbouwen van een gewapende macht in Shanghai ter voorbereiding van een opstand voor het geval, dat de ,.revisionisten" de macht zouden overnemen.
Voor het laaste punt werden leiders van de communistische partij en de militie in Shanghai als getuige gehoord.

Yao Wenyuan bekende, dat hij op aanstichting van mevr. Jiang Qing valse beschuldigingen had geuit tegen Zhou Enlai en anderen en dat hij in 1976 artikelen in het Volksdagblad had herschreven en goedgekeurd. waarin leiders van partij, regering en strijdkrachten werden belasterd.
In een verklaring te zijner verdediging erkende hij, dat hij vergissingen had begaan, maar hij ontkende, dat hij de massamedia had gebruikt voor agita-



V.l.n.r. generaal Huang Yongsheng, Chen Boda, Wang Hongwen, admiraal Li Zuopeng en Zhang Chunqiao.

tie met als doel de omverwerping van de dictatuur van het proletariaat.
Zijn advocaat suggereerde, dat, hoewel hij betrokken was geweest bij een ,,contra-revolutionaire kliek", zijn rol ondergeschikt was geweest aan die van mevr. Jiang Qing en Zhang, alsmede, dat een beschuldiging, als zou hij de publieke opinie hebben voorbereid op een gewapende opstand in Shanghai, niet werd gestaafd door het bewijsmateriaal.

Chen Boda gaf toe, dat hij in juli 1967 opdracht had gegeven een openbare vergadering te beleggen, waarin aanvallen moesten worden gedaan op Liu Shaoqui en Deng Xiaoping en hun echtgenotes; dat hij valse beschuldigingen had geuit tegen maarschalk Zhu De, maarschalk Chen Yi, Lu Dingyi, en Li Fuchun, de vroegere voorzitter van de staatsplancommissie; en dat hij verantwoordelijk was voor de vervolging van partijleden in Hebei.
In zijn verdediging verklaarde hij, dat hij de aanbeveling had gedaan mevr. Jiang Qing te benoemen tot adviseur van de werkgroep Culturele Revolutie van de militaire commissie van de Chinese communistische partij, maar dat mevr. Ye Qun hem had gewaarschuwd, dat het niet haar doel was alleen maar een adviseur te zijn, maar om het hele leger te commanderen.
Nadat hij gehoord had van de machtsstrijd, die gaande was tussen Lin Biao en Jiang Qing, zo zei hij, had zijn sympathie gelegen aan de kant van maarschalk Lin, maar hij had pas geleidelijk aan de ambities van mevr. Jiang doorzien.
De advocaat van Chen betoogde, dat de rol van zijn cliënt in de campagne tegen Liu Shaoqui minder belangrijk was geweest dan die van maarschalk Lin, mevr. Jiang, Zhang en Kang Shen en dat hij niet de volle verantwoordelijkheid droeg voor de ernstige consequenties van de zaak-Hebei.
Ook betoogde de advocaat, dat Chen. aangezien hij vanaf 1970 in voorarrest gezeten had, geen aandeel had gehad in de latere intrigues van maarschalk Lin en mevr. Jiang.

Zhang Chunqiao weigerde een copie van de aanklacht in ontvangst te nemen of vragen te beantwoorden.
Als getuige tegen hem trad onder meer op Kuai Dafu, een vroegere studentenleider van de Rode Garde, die verklaarde, dat in dec. 1966 Zhang hem ertoe had aangezet een campagne te organiseren tegen Liu Shiaoqui en Deng Xiaoping.
Voormalige functionarissen van de communistische partij en de militie in Shanghai verklaarden. dat Zhang in dec. 1966 de ,,revolutionaire rebellen" had bevolen een aanval uit te voeren op een andere organisatie. die bekend stond als het ,,rode detachement"; dat hij in Shanghai een eigen gewapende macht had opgebouwd en dat hij deze in sept. 1976 opdracht gegeven had ,.klaar te zijn voor oorlog".
Toen Zhang werd uitgenodigd om te zijner verdediging een slotverklaring af te leggen bleef hij het stilzwijgen bewaren.

Mevr. Jiang Qing, anders dan de andere verdachten, verdedigde zich fel. Op 26 nov. 1980 antwoordde zij met ,,Ik weet het niet" op vragen aan haar over beweerde valse beschuldigingen, die zij zou hebben geuit jegens Zhou Enlai en Deng Xiaoping.
Voor wat deze kwestie betreft traden als getuigen tegen haar op Wang Hongwen en twee vroegere secretarissen van voorzitter Mao. Zij verklaarden, dat zij, toen zij van haar opdracht gekregen hadden de beschuldigingen aan voorzitter Mao over te brengen, deze eerst hadden voorgelegd aan Zhou Enlai en daarna pas aan Mao.
Op 3 dec. behandelde het tribunaal de klacht, dat Jiang Qing aan het hoofd had gestaan van de speciale groep, die valse beschuldigingen tegen Liu Shaoqui en diens echtgenote Wang Guangmei moest uitbrengen. Volgens persbureau *Nieuw China* ontkende zij eerst steevast, dat de groep onder haar leiding had gestaan, maar toen de rechters haar brieven toonden. die zij aan het comité geschreven had ,,zette zij haar bril op en bekeek zij deze nog eens en nog eens. En ze had geen andere mogelijkheid dan te bekennen, dat zij ze schreef'. aldus *Nieuw China*.
Xiao Meng. een vroeger lid van de speciale groep, getuigde, dat hij vijf jaar gevangen had gezeten, nadat hij aan Jiang Qing een rapport over mevr. Wang had uitgebracht, dat volgens Jiang Qing onvoldoende was.
Een vroegere kok van Liu Shaoqui, Hao Miao, getuigde zes jaar gevangen te hebben gezeten. Hem was gezegd, dat zijn vrijlating afhing van een getuigenis tegen Liu. Zijn ondervragers hadden hem bevolen te erkennen, dat Liu een revisionist was geworden, omdat hij door Hao's goede maaltijden was bedorven.
Op 5 dec. werd bewijsmateriaal aan het tribunaal voorgelegd, waaruit bleek, dat Jiang Qing verantwoordelijk was voor de dood van drie mannen, twee van hen hoogleraar, die in 1967 waren gemarteld om hen ertoe te bewegen publiekelijk te verklaren, dat mevr. Wang een agente van de VS was.
Een bandopname van de ondervraging van een van de drie, terwijl hij op zijn doodsbed lag, werd in de zaal ten gehore gebracht.
Het tribunaal onderzocht op 9 dec. de beschuldiging, dat Jiang Qing in 1966 razzia's had laten houden in de huizen van filmregisseurs en acteurs en actrices in Shanghai, op zoek naar materiaal, dat betrekking had op haar verblijf in die stad van 1933-1937. Een vroegere filmactrice beschreef voor het tribunaal, hoe haar huis was doorzocht en hoe haar man, een regisseur, gevangen was gezet totdat hij twee jaar later overleed.
Twee van de andere beklaagden, generaal Wu Faxian en generaal Jiang Tengjiao, legden er getuigenis over af, dat generaal Wu de opdracht tot de huiszoekingen van mevr. Ye Qun had ontvangen en die aan generaal Jiang had doorgegeven.
De zitting van 12 dec. hield zich bezig met de beschuldiging, dat Jiang Qing in de periode 1966-1970 valse beschuldigingen had geuit jegens 172 personen. Als bewijsmateriaal werden bandopnamens van redevoeringen van Jiang Qing in de zaal afgespeeld.
Tijdens de getuigenis van de schrijver Liao Mosha, die verklaarde acht jaar gevangen te hebben gezeten als een ,,agent van de vijand" onderbrak Jiang Qing hem herhaaldelijk. Uiteindelijk werd zij uit de zaal verwijderd.
Op 23 dec. kwamen details naar boven omtrent de dood van Zhang Linzhi, de minister van mijnbouw, die in 1966 op grond van valse beschuldigingen, afkomstig van Jiang Qing, was gearresteerd, in 33 dagen 52 keer was verhoord, en was geslagen tot hij overleed aan een schedelbreuk. Gedurende deze zitting maakte Jiang Qing haar rechters uit voor ,,fascisten" en „Kuomintang".

In een twee uur durende rede ter verdediging van haarzelf zei Jiang Qing op 24 dec., dat zij tijdens de Culturele Revolutie had gehandeld uit naam van voorzitter Mao, dan wel in overeenstemming met zijn instructies. Het feit, dat men haar had gearresteerd en voor het tribunaal had gebracht noemde zij een ,,smaad van voorzitter Mao Zedong.
Zij ontkende, dat zij ten tijde van de Culturele Revolutie onder één hoedje had gespeeld met maarschalk Lin en vroeg: ,,Hoe kun je mensen, die de moord beramen, verwarren met het slachtoffer?"
Jiang Wen, de aanklager, zei op 29 dec. in zijn slotperoratie

„De volkeren van alle nationaliteiten in het hele land is het heel duidelijk. dat voorzitter Mao verantwoordelijk was. voor zover het zijn leiderschap betrof, voor hun toestand gedurende de Culturele Revolutie, en dat hij er ook verant-

woordelijk voor was, dat hij er niet in slaagde de contra-revolutionaire klieken van Lin Biao en Jiang Qing te doorzien. Niettemin, de partij. het leger en de volkeren van alle nationaliteiten zullen nooit, om die reden. de grote bijdragen van voorzitter Mao vergeten of uitwissen (...) De grote wapenfeiten van voorzitter Mao komen op de eerste plaats, terwijl zijn vergissingen op de tweede plaats komen".
In 1974, zo zei Jiang Wen, had Mao zelf het Politburo verteld dat Jiang Qing niet voor hem sprak, maar alleen voor zichzelf sprak. Ook beschuldigde hij haar er toen van. dat zij de „wilde ambitie" koesterde partijvoorzitter te worden.
Voor 1971. vervolgde Jiang Wen. hadden maarschalk Lin, mevr. Jiang en hun aanhangers samengewerkt om valse beschuldigingen uit tc brengen tegen leiders van partij en staat en na de val van maarschalk Lin had mevr. Jiang „de restanten van deze kliek verzameld voor verdere contra-revolutionaire activiteiten".
Aan tiet slot drong Jiang Wen er bij het tribunaal op aan Jiang Qing te veroordelen conform artikel 103 van het wetboek van strafrecht. Dit artikel voorziet in de doodstraf voor contra-revolutionaire misdaden van ernstige aard. die staat en volk zware schade toebrengen.

Tijdens deze zitting ging mevr. Jiang ermee door, zo meldde persbureau *Nieuw* ***China,*** „de beschuldigingen, die in de aanklacht staan opgesomd. te ontwijken, leiders van partij en staat te beschimpen en het hof te besmeuren". Ook zou mevr. Jiang het tribunaal hebben uitgedaagd haar publiekelijk te doen executeren op het Tiananmenplein in Peking. Zij werd voor de tweede maal met geweld uit het hof verwijderd.

TWEEDE TRIBUNAAL

Generaal Wu Faxian gaf toe, dat hij Lin Liguo benoemd had tot vice-directeur van het bureau algemene zaken en tot tweede man bij de afdeling operaties van het commando van de luchtmacht en dat hij instructies had gegeven, dat hem alles ter beschikking moest worden gesteld en dat alles onder zijn bevel moest worden geplaatst. Voorts erkende hij. dat hij in de vroege ochtend van 13 sept. 1971 een order van premier Zhou Enlai niet had opgevolgd, volgens welke alle vluchten in het hele land werden verboden.
Hij bekende ook, dat hij valse beschuldigingen had geuit jegens maarschalk Zhu De, maarschalk He Long. Deng Xiaoping, Lu Dingyi. generaal Luo Ruiqing en vele luchtmachtofficieren.
De generaal erkende, dat hij materiaal over het vroegere leven van mevr. Jiang Qing had verborgen gehouden.
Zijn advocaat voerde ter verdediging aan. dat de generaal, toen hij Lin op diens hoge posten benoemde. niet kon weten, dat deze de benoeming zou gebruiken voor de voorbereiding van een staatsgreep en dat de generaal niet verantwoordelijk kon worden gesteld voor de consequenties.

Generaal Jiang Tengjiao bekende, dat hij op een geheime vergadering in maart 1971 in Shanghai was benoemd tot commandant van de actie, waarbij de staatsgreep en de moord op voorzitter Mao moesten worden uitgevoerd, in het gebied van Shanghai, Nanjing en Hangzhou. Ook gaf hij toe, dat hij met Lin de plannen voor de moord op Mao had uitgewerkt.
Hij erkende, dat hij wist van de plannen van maarschalk Lin Biao om in Kanton een separaat Centraal Comité in te stellen en van diens pogingen om te proberen buitenlandse hulp te verkrijgen, zodra hij in Kanton zou zijn gearriveerd.
Tot zijn verdediging werd aangevoerd. dat hij had gehandeld op instigatie en onder bevel van maarschalk Lin Biao, alsmede. dat hij op 14 sept. 1971 op eigen initiatief een bekentenis had afgelegd en dat hij had geholpen de feiten te ontmaskeren.

Generaal Huang Yongsheng gaf toe. dat hij degenen geweest was. die mevr. Ye Qun op de hoogte had gebracht van de inhoud van de gesprekken, die voorzitter Mao had gevoerd gedurende zijn rondreis door Zuid-China en die maarschalk Lin tot zijn besluit had gebracht de voorzitter om het leven te brengen. Er werd bewijsmateriaal aangevoerd, waaruit bleek, dat hij in de periode van 1-12 sept. 1971 16 telefoongesprekken had gevoerd met mevr. Ye Qun. waarvan het langste 135 minuten had geduurd. Ook werd aangetoond, dat hij van 15-24 sept. 1971, nadat maarschalk Lin was gevlucht, elke nacht in zijn verblijfkwartier documenten had verbrand. (Uit dit laatste bleek, dat hij niet dadelijk onder verdenking was komen te staan en dat hij niet voor 24 sept. 1971 was gearresteerd.)
Voorts werd bewijsmateriaal geproduceerd, waaruit bleek. dat hij valse beschuldigingen had geuit jegens maarschalk Peng Dehuai, maarschalk Nie Rongzhen en generaal Luo Ruiqing en jegens partijleden in Guangdong.
De generaal hield een lange speech tot zijn verdediging. waarin hij betoogde, dat hij weliswaar een politieke aanhanger van maarschalk Lin was geweest, maar dat hij niet had afgeweten van diens contra-revolutionaire activiteiten, i.h.b. van diens plan om voorzitter Mao te vermoorden. en dat hij aan deze plannen al helemaal niet had meegewerkt.

Admiraal Li Zuopeng erkende, dat hij het verslag over de besprekingen van voorzitter Mao tijdens diens rondreis door Zuid-China had doorgegeven aan de generaals Huang en Qiu. Bewijsmateriaal werd aangevoerd. dat duidelijk maakte, dat hij een order van premier Zhou, volgens welk het speciale vliegtuig niet mocht vertrekken zonder een gezamenlijke opdracht van de premier, generaal Huang, generaal Wu en admiraal Li, op 12 sept. 1971 eigenmachtig zodanig had veranderd, dat er stond, dat het vliegtuig niet mocht vertrekken zonder een bevel van één van de genoemden.
Ook bleek, dat hij, toen hij via de telefoon was gewaarschuwd. dat het vliegtuig op het punt stond te vertrekken, een ontwijkend antwoord had gegeven, waardoor hij het maarschalk Lin mogelijk maakte te ontvluchten.
Verder had hij de notitie in het logboek m.b.t. dit telefoongesprek veranderd.
Tenslotte gaf hij toe, dat hij valse beschuldigingen had geuit jegens generaal Ye Jianying, generaal Luo Ruiqing en 120 marineofficieren.
In zijn verdediging zei de admiraal, dat de beschuldigingen ,.fundamenteel, maar niet geheel" waar waren. Zijn advocaat voerde aan. dat er geen bewijzen waren, dat de admiraal had deelgenomen aan de plannen voor een staatsgreep. de moord op voorzitter Mao en het oprichten van een separaat Centraal Comité in Kanton. Voorts stelde de advocaat, dat admiraal Lin, toen hij valse beschuldigingen uitte, handelde op instigatie van maarschalk Lin.

Generaal Qiu Huizuo, die zich niet verdedigde, erkende, dat alle beschuldigingen, die tegen hem naar voren waren gebracht, incluis het vernietigen van bewijsmateriaal na de vlucht van maarschalk Lin en het uiten van valse beschuldigingen jegens maarschalk Zhu De, maarschalk Xu Xiangqian en 462 leden van de afdeling logistiek. van wie er acht door vervolging om het leven waren gekomen. juist waren.

Uitspraak en vonnissen

Het speciale gerechtshof deed op 25 jan. 1981 uitspraak en bleek alle beklaagden schuldig te bevinden.
Het sprak t.a.v. mevr. Jiang Qing en Zhang Chunqiao de doodstraf uit. maar bepaalde, dat de executie twee jaar zou worden uitgesteld.
Wang Hongwen werd veroordeeld tot levenslang.
Yao Wenyuan kreeg 20 jaar gevangenisstraf. Chen Boda. generaal Huang Yongsheng en genreaal Jiang Tengjiao kregen 18 jaar gevangenisstraf. Tot 17 jaar werden veroordeeld generaal Wu Faxian en admiraal Li Zuopeng. Generaal Qiu Huizuo kreeg 16 jaar gevangenisstraf.
Mevr. Jiang Qing, Zhang Chunqiao en

Wang Hongwen werden daarnaast levenslang alle politieke rechten ontnomen. De andere veroordeelden werden de politieke rechten voor vijf jaar ontzegd.
De periode. die de veroordeelden in voorarrest hadden doorgebracht, werd op de gevangenisstraffen in mindering gebracht.
Het hof was van mening, dat de twee ,,contra-revolutionaire klieken", met aan het hoofd resp. maarschalk Lin en mevr. Jiang, beide hadden samen gezworen om de macht te grijpen en valse beschuldigen hadden geuit jegens vele leidende persoonlijkheden in partij, regering en strijdkrachten om deze onder hun controle te brengen.
In het vonnis schreef het hof o.m.:

..De contra-revolutionaire klieken van Lin Biao cn Jiang Qing zwoeren ieder samen om de hoogste macht in partij en staat voor zichzelf te grijpen. Hoewel zij een bondgenootschap vormden, bleven hun scherpe tegenstellingen voortbestaan. In 1969 was Lin Biao aangewezen tot opvolger van voorzitter Mao Zedong. In 1970 realiseerde Lin Biao zich. dat de krachten van Jiang Qing, Zhang Chunqiao en gezelschap dermate aan het groeien waren. dat zij de zijne te boven zouden kunnen gaan. dus smeedde hij plannen om het leiderschap eerder dan gepland over te nemen. Hoewel hij er zich zeer wel van bewust was. dat Jiang Qing nooit in haar ambities zou kunnen slagen. wist Lin Biao. dat het voor voorzitter Mao Zedong onmogelijk was hem in zijn vervroegde machtsovername te steunen. Daarom besloot de contra-revolutionaire kliek van Lin Biao in sept. 1971 zijn masker af te werpen en een gewapende staatsgreep te organiseren en voorzitter Mao Zedong te vermoorden"

Het *NRC/H'blad* van 26 jan. 1981 bevatte een beschouwing over de gang van zaken tijdens het proces en over de afloop ervan. waaraan het volgende is ontleend.

Het meest opmerkelijke aan het proces tegen de Chinese .,bende van tien" is dat het niet volgens plan verlopen is. Er is jaren aan de voorbereiding gewerkt en toen het proces uiteindelijk na herhaaldelijk uitstel op 30 november 1980 begon. was het algemene plan dat het voor Kerstmis afgelopen zou zijn.
De belangrijkste reden dat dat niet is gebeurd, is dat in laatste instantie niet de rechters op het podium over het lot van de beklaagden hebben beslist, maar de topleiders in het Politburo. En die kregen begin december onverhoeds met allerlei andere problemen te maken.
Allereerst de kwestie Hua Guofeng: Deng Xiaopings aanvankelijke bedoeling was om via het proces de positie van partijvoorzitter Hua verder uit te hollen. De dagvaarding was oorspronkelijk veel langer. en een van de prominentste punten daaruit was het Tiananmen-incident van april 1976 (pag. 677/2-1976).
Dit was het anti-radicale volksoproer in het hart van Peking. dat destijds mede op bevel van Hua Guofeng, de toenmalige minister van openbare veiligheid. bloedig werd neergeslagen. Goed ingelichte zegslieden onthulden dat er uiteindelijk een overeenkomst met Hua getroffen werd waarbij hij in mil voor verwijdering van het Tiananmen-incident uit de dagvaarding vrijwillig zijn ontslag als partijvoorzitter zou indienen.
Hua scheen die ruil te hebben aanvaard, maar niet zonder een hardnekkig achterhoedegevecht. waarbij hij een verzamelpunt werd voor verscheidene elementen die hoogst ongelukkig met de procesgang waren. Dat was vooral het leger, dat dagelijks moest aanzien hoe vijf voormalige topgeneraals te schande stonden voor China en de wereld. niet alleen omdat het samenzweerders en fascisten waren. maar vooral omdat het imcompetente blunderaars bleken die vrijwel elke technische kennis om een modern leger te commanderen misten.
Alle geruchten en theorieen dat Hu3 al afgezet was en onder een of andere vorm van huisarrest stond. kwamen in een ander licht te staan.
Begin januari 1981 ontstond in Peking de consensus dat Hua alle openbare gelegenheden boycotte om Deng Xiaopings bewering dat er stabiliteit en eenheid heerste op losse schroeven te zetten. Waarnemers in Peking zijn het er nu over eens dat Hua niet belet werd om de vriendschappelijke nieuwjaarsreceptie van de partijtop bij te wonen. maar dat hij demonstratief wegbleef met zijn nieuwe vrienden, een aantal ontevreden generaals.
Deng Xiaoping moest zijn verdere ruk naar rechts toen tijdelijk afremmen en kreeg er nog een andere zorg bij: namelijk de nietes-wellessignalen uit Washington dat de aankomende president Reagan vandaag weer wel en morgen weer niet ingrijpende stappen ten aanzien van Taiwan zou gaan nemen (pag. 138/3-1981).
Deng Xiaopings binnenlandse machtspositie in China is goeddeels gebasseerd op de doorbraak in de Chinees-Amerikaanse betrekkingen die hij in december 1978 met president Carter ten koste van Taiwan bereikte. De verkiezingsoverwinning van Reagan in november en het terugkrabbelen ten aanzien van Taiwan was een duidelijke tegenslag voor Deng.

Toen enige weken eerder de krachtmeting tussen Washington en Peking begon over het a dan niet bijwonen van Reagans inauguratie door een hoge Kwomintang-delegatie uit Taiwan. is Deng Xiaoping wellicht dagenlang bezig geweest met het leiden van het diplomatieke verkeer met Washington.
De Kwomintang-delegatie verdween geruisloos en daarmee waren de plooien tussen de nieuwe Amerikaanse regering en de Chinese pragmatici gladgestreken. voorlopig althans. Als men de gedachtenlijn verder doortrekt kreeg Deng Xiaoping dus pas enkele dagen voor 23 jan. 1981 weer de handen vrij om het vertraagde proces af te sluiten.
De vonnissen zijn in feite ook een compromis. Deng Xiaoping. die aanvankelijk het onderste uit de kan wilde ten aanzien van mevrouw Mao, heeft toegegeven aan het verzet van een aantal generaals onder leiding van maarschalk Ye Jianying om het leven van mevrouw Mao voorwaardelijk te sparen. Het tempo van de verdere demaoisering is ook vertraagd en het ontslag van Hua. dat nog steeds niet formeel is. blijkt uitgesteld.
Diplomatieke bronnen speculeren nu dat het plenum van het centrale partijcomité dat over Hua moet beslissen pas over enkele maanden bijeen zal komen.
De doodvonnissen met een opschorting van de executie voor twee jaar voor mevrouw Mao en haar belangrijkste medestrijder, de zwijgzame Zhang Chunqiao, betekent echter niet dat de twee de kogel nu voorgoed zullen ontlopen. De Chinese strafwet zegt, dat als een ter dood veroordeelde berouw toont het vonnis automatisch wordt omgezet in levenslang. Maar als hij of zij zich verzet tegen zijn .,hervorming door arbeid" zal de executie alsnog plaatsvinden. Op berouw van de aartsrebelse Jiang Qing hoeft niet hard te worden gerekend en wellicht is de politieke situtatie na twee jaar rijp om haar alsnog voor het vuurpeloton te zetten.
Het hele proces was intensief verweven met de politieke schermutselingen in China's nog steeds onharmonieuze partijtop. Het proces had met juridische middelen de eindbeslissing over de politieke strijd moeten brengen. Die is slechts gedeeltelijk bereikt.
China's ambitie om in de ogen van de wereld het imago van een rechtsstaat te vestigen is op een fiasco uitgelopen. Maar voor de Chinese volksmassa's en de lagere regionen in de partij heeft het proces belangrijke betekenis gehad. Het linkse radicalisme a la culturele revolutie met al zijn excessen is nu zodanig gediscrediteerd dat een terugval naar zoiets vrijwel uitgesloten is. Maar de claim die de Chinese media maken, namelijk dat de vonnissen het einde van het tijdperk van wetteloosheid en het begin van een nieuw periode van gerechtigheid betekenden, lijkt nog erg voorbarig.

Op 25 jan. 1983, toen de twee jaar uitstel van executie waren verlopen. is de doodstraf voor mevr. Jiang Qing omgezet in een levenslange gevangenisstraf.
Ook Zhang Chunqiao werd door het Hooggerechtshof begenadigd. Als reden voor dit besluit werd het gedrag van beide veroordeelden gedurende hun gevangenschap gegeven.

PARTIJVOORZITTER HUA GUOFENG VERVANGENDOORHUYAOBANG. VOORAFGAANDE ONTWIKKELINGEN

Partijvoorzitter en premier Hua Guofeng had het ambt van premier in sept. 1980 moeten overdragen aan Zhao Ziyang (pag. 721 e.v.-1980).
Dat Hua ook niet meer al te vast in het zadel zat als voorzitter van de Chinese communistische partij was o.m. gebleken bij de gang van zaken in het proces tegen de Bende van vier en de kliek van Lin Biao (zie boven).
In de zomer van 1981, tijdens een voltallige zitting van het Centrale Comité van de partij van 27-29 juni, verloor Hua inderdaad zijn positie van partijvoorzitter en werd hij opgevolgd door Hu Yaobang, een protégé van China's sterke man Deng Xiaoping, die in febr. 1980 secretaris-generaal van de communistische partij geworden was (pag. 36011-1980).
Vanaf de herfst van 1980 en in de eerste helft van 1981 viel uit artikelen, die in de Chinese pers verschenen, op te maken, dat de positie van voorzitter Hua wankel geworden was. Uit veel van deze artikelen bleek een kritische houding jegens de overleden voorzitter Mao Zedong, een kritiek. die terugsloeg op partijleider Hua, omdat deze in okt. 1976 voorzitter geworden was op basis van een notitie van Mao over Hua. waarin stond ,,Met jou in het zadel voel ik mij gerust".
Zo verscheen in het *Volksdagblad* van 24-25 nov. 1980 een artikel over socialistische democratie, waarin werd gesuggereerd, dat het verval van de democratie binnen de partij en de „cultus van kameraad Mao Zedong" begonnen was met de ,,campagne tegen rechts" uit 1957.
Gezegd werd in het artikel:

„De macht was overmatig geconcentreerd in de partijcomité's en de macht van een partijcomité was overmatig geconcentreerd in zijn voorzit-



Deng Xiaoping (l.) en Hu Yaobang.

ter. zodat het gecentraliseerde leiderschap van de partij het leiderschap van een individu werd en de partij ondergeschikt was aan een individu cn niet aan het Centrale Comité. Als gevolg daarvan bestond er geen verschil tussen partij en regering en nam de partij de plaats van de regering in"

„Wij zullen aan ernstige conceqiienties te lijden krijgen. als wij een specifieke leider als de steunpilaar van onze zaak beschoumen ten koste van het collectieve leiderschap en als deze leider kwaad zou geschieden. Wanneer de patriarchale stijl van een leider gekoppeld is aan een bekleding van het ambt voor het leven. kunnen zijn vergissingen niet dadelijk worden gecorrigeerd en is het waarschijnlijk. dat hij weer vergissingen zal maken".

Erkennend. dat de ..democratie in ons land slechts een formaliteit is", bepleitte liet artikel verbetering van het kiessysteem en de geleidelijke introductie van directe verkiezing van afgevaardigden, scheiding van partij en regering. decentralisatie van de macht. meer democratisch beheer van industrieen en communes. hervorming van het kaderstelsel, waardoor ambtenaren de dienaren en niet de opperheren van het volk zijn. en verbetering van het rechtsstelsel. om de democratische rechten van de mensen te garanderen.

Ook werd Hua bekritiseerd zonder de omweg van kritiek op Mao te gebruiken. al werd Hua's naam daarbij niet genoemd. Zijn recht op het voorzitterschap werd in twijfel gesteld. omdat hij niet democratisch gekozen was, maar benoemd door Mao. Hij werd ervan beschuldigd een persoonlijkheidscultus rond zichzelf in het leven te roepen en hij werd verantwoordelijk gesteld voor justitiële fouten. Ook werd gesuggereerd, dat de partij onder zijn leiding een foute koers had gevaren tot aan dec. 1978, toen het 11de Centrale Comité voor de derde maal bijeenkwam (pag. 127/3-1979).

In het Volksdagblad van 9 sept. 1980 werd George Washington geprezen. omdat deze geweigerd had meer dan twee termijnen als president te dienen en omdat hij niet zelf zijn opvolger had aangewezen.

In een artikel in de krant van 18-19 dec. werd opgemerkt: „Aangezien de eigen macht van de leider door het volk gegeven is. heeft hij natuurlijk niet de bevoegdheid zijn opvolger aan te wijzen".

In het Dagblad van het Volksbevrijdingsleger van 11 dec. werd eraan herinnerd, dat Marx geweigerd had het voorzitterschap van de Eerste Internationale te accepteren en had voorgesteld de post af te schaffen.

In een artikel in Rode Vlag. het tweewekelijkse officiele partijorgaan. van 13 dec. werd opgemerkt: „Zelfs na de val van de Bende van vier maakten wij voor een bepaalde periode nog een persoonlijkheidscultus mee. die uiterst schadelijke resultaten opleverde".

Op 20 sept. ging het Dagblad van Guangmin uitvoerig in op de zaak van een man in de provincie Shanxi. die een reeks brieven had geschreven aan voorzitter Hua. waarin hij protesteerde tegen bepaalde misstanden in de Dazhai commune en in het district Xiyang. Als gevolg hiervan was hij in dec. 1976 gearresteerd en in april 1977 als „contra-revolutionair" tot 18 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Hij was in febr. 1979 vrijgelaten en pas in aug. 1980 gerehabiliteerd.

In het Volksdagblad van 24-25 nov. werd dit artikel geciteerd en vervolgens gesteld: ..Voor de derde plenaire vergadering van liet 11de Centrale Comité van de partij had de politieke lijn van partij en staat nog steeds te lijden van de invloed van de „linkse" lijn. Vele gevallen van justitiële fouten werden niet hersteld".

Na 27 nov. 1980 verscheen Hua Guofeng enkele weken niet in het openbaar. Zo stond secretaris-generaal Hu Yaobang op 1 jan. 1981 aan het hoofd van de nieuwjaarsreceptie.

Pas op 4 febr. 1981 verscheen Hua weer in het openbaar. toen hij het voorzitterschap bekleedde bij een officieel banket ter gelegenheid van het aanbreken van het nieuwe maanjaar.

In de tweede helft van dec. 1980 vond in Peking plaats wat werd aangeduid als een „arbeidsconferentie, bijeengeroepen door het Centrale Comité van de communistische partij". Officieel werden over het verloop van deze bijeenkomst geen details verschaft, maar uit niet-officiële bronnen bleek, dat op 23 dec. vice-voorzitter Deng Xiaoping een redevoering had gehouden, waarin hij aanvallen had gedaan op „leidende partijleden. die publiekelijk de politiek van het Centrale Comité in twijfel stellen", op studenten, die „kapitalisme en bourgeois-vrijheid aanbidden" en op arbeiders. die in staking gingen. Deng riep op tot grotere discipline en hij maakte bekend, dat plaatselijke autoriteiten de bevoegdheid hadden gekregen om de avondklok in te stellen en het leger te hulp te roepen bij het opbreken van demonstraties.

Ook verklaarde hij. dat het maozedongdenken nog steeds de leidende ideologie was en dat overmatige nadruk op de vergissingen van Mao alleen maar het gezag van de partij kon schaden.

Had het *Volksdagblad* nog op 22 dec. een zeer kritisch artikel aan Mao gewijd. waarin deze persoonlijk verantwoordelijk werd gesteld voor het heginnen en leiden van de Culturele Revolutie, na de rede van Deng verdween de kritiek op Mao uit de kranten.

Ook werd op 26 dec. in alle kranten de geboortedag van Mao herdacht. terwijl op 9 sept. de vierde verjaardag van Mao's overlijden compleet was genegeerd.

In de loop van maart 1981 kwam weer wel kritiek op voorzitter Hua in de pers op gang. Hua was na 4 febr. niet opnieuw in het openbaar verschenen en hij had niet president hTyerere van Tanzania en ex-president Gerald Ford van de VS ontvangen, toen die in de laatste week van maart een bezoek aan China brachten.

In april leek er een compromis te zijn bereikt' Op 10 en 11 april verscheen Hua voor het eerst sinds 4 febr. weer in het openbaar, bij de begrafenisceremonies ter ere van de prominente schrijver Mao Dun, zij het, dat Deng Xiaoping bij de plechtigheid als voorzitter optrad en Hu Yaobang de begrafenisrede uitsprak.

Ook bij de 1 mei viering verscheen Hua in het openbaar.

In de bijeenkomst van het Centrale Comité van 27-29 juni echter vond de overdracht van het voorzitterschap van Hua Guofeng naar Hu Yaobang plaats.

Hua moest ook zijn post van voorzitter van de militaire commissie van de partij afgeven. en wel aan Deng Xiaoping. Hua werd. te zamen met zijn opvolger als premier Zhao Ziyang, verkozen tot vice-voorzitter van de partij.

In het communiqué, dat op 29 juni

over de vergadering van het Centrale Comité werd uitgegeven, kwam in de lijst van vice-voorzitters de naam van Hua op de laatste plaats, na die van maarschalk Ye Jianying, Deng Xiaoping, Zhao Ziyang, Li Xiannan en Chen Yu.
De zes vice-voorzitters vormen te zamen met de voorzitter het permanente comité van het politburo.
Nog een benoeming, die op 29 juni werd bekend gemaakt, was die van Xi Zhongxun, een vice-voorzitter van het permanente comité van het Nationale Volkscongres, tot lid van het secretariaat.
In een verklaring van persbureau Nieuw China werd gezegd:

,,Het plenum herbevestigde Hua Guofengs bijdrage aan de omverwerping van de contra-revolutionaire kliek van Jiang Qing en het nuttige werk, dat hij later deed. Tezelfdertijd bekritiseerde het Hua voor zijn ,,linkse" vergissingen. Niettemin verkoos het plenum Hua Guofeng tot vice-voorzitter van het Centrale Comité van de partij. Dit wordt gezien als een terugkeer tot de traditionele manier van doen. zoals bepleit door Mao Zedong, d.w.z. mensen toestaan vergissingen te maken en deze te verbeteren in plaats van de stok te gebruiken tegen dwalende kameraden (...)"
.,Sindsaugustus was er op Hua Guofeng kritiek gekomen van de zijde van vele partijleden, i.h.b. tijdens de discussie over een ontwerpresolutie over historische vraagstukken. Zij wezen er op. dat Hua niet langer geschikt was voor het partijvoorzitterschap. Hua bood aan af te treden op een vergadering van het Politburo in nov. vorig jaar. Zijn verzoek werd door het plenum ingewilligd".

In het in Hongkong verschijnende blad Zheng ***Ming*** werden in een serie artikelen details gegeven over de ontwikkelingen. voorafgaand aan de bijeenkomst van het Centrale Comité.
Volgens dit blad had Hua zijn ontslag aangeboden op een vergadering van het Politburo, die plaats had gevonden ergens tussen 13 nov. en 5 dec. 1980. Hij zou zelf hebben geweigerd op 1 jan. 1981 op de nieuwjaarsreceptie te verschijnen, zeggende. dat hij ziek was.
Aangemoedigd door aanhangers, zou hij later een meer agressieve houding hebben aangenomen. Op een bijeenkomst van het Politburo in maart zou hij het aanbod van Deng Xiaoping om vice-voorzitter te worden hebben geweigerd.
Toen Hua verscheen op de 1 mei viering zou hem een ovatie van 10 minuten ten deel zijn gevallen, vooral van de kant van de aanwezige militairen, onder wie hij veel steun genoot.
Op een bijeenkomst, waarop de plenaire vergadering van het Centrale Comité werd voorbereid, zou door aanhangers van Hua geëist zijn. dat hij dan althans zou worden verkozen tot eerste of tweede vice-voorzitter.
Aan de vooravond van het plenum zou het gerucht zijn verspreid, dat de notitie van Mao over Hua bij de aanwijzing van de laatste tot premier ,,Met jou in het zadel voel ik mij gerust", een vervalsing was, omdat in die tijd Mao al zo ziek was, dat hij niet meer kon schrijven.
In de CC-vergadering zouden achtereenvolgens Xi Zhonhxun en Peng Chong, een lid van het partijsecretariaat en van het Politburo. kandidaat zijn gesteld om Hu Yaobang op te volgen als secretaris-generaal. Dit voorstel zou op zoveel verzet zijn gestuit, dat men de hele kwestie maar had laten rusten, maar daarbij wel besloot de feitelijke werkzaamheden van de secretaris-generaal aan Xi over te laten.
Voorts zou er een controverse zijn gerezen over het voorstel, dat de 82-jarige maarschalk Ye Jianying zich zou terugtrekken als voorzitter van de permanente commissie van het Nationale Volkscongres. Deze weigerde daarop in te gaan, ondanks het feit, dat hij zowel doof als verlamd was. Besloten werd toen, dat de maarschalk zijn post mocht behouden en dat de erbij behorende werkzaamheden zouden worden verricht door Peng Zhen. lid van het Politburo en vice-voorzitter van het permanente comité van het Nationale Volkscongres.

Resolutie over
,,bepaalde historische vraagstukken"

Het plenum hechtte zijn goedkeuring aan een resolutie over ,,bepaalde historische vraagstukken van onze partij sinds de stichting van de Volksrepubliek".
In dit meer dan 50.000 woorden tellende document, dat op 1 juli 1981 n.a.v. het 60-jarige bestaan van de communistische partij van China werd gepubliceerd, werd afscheid genomen van het tijdperk-Mao en tevens een programma voor de verdere ontwikkeling van China uiteengezet.
Hoe het in de toekomst verder moet gaan is daarbij belangrijker dan de terugblik op het verleden. In de laatste worden overigens wel nieuwe accenten geplaatst en nieuwe waarderingen ontwikkeld. Onbekende feiten of sensationele onthullingen ontbreken.
In het document worden de nationale elementen in de ontwikkeling van de Chinese communistische partij sterker beklemtoond dan de revolutionaire of wereldrevolutionaire.
De opstellers van de resolutie proberen weliswaar niet een objectiever, maar toch een meer gedifferentieerd beeld te geven, waarin ook fouten, niet alleen bij Mao, worden toegegeven.
De resolutie lijkt een compromis te vormen tussen verschillende meningen en verschillende krachten in de partij. Wel is het duidelijk de bedoeling, dat de schildering van het verleden moet dienen als rechtvaardiging van de koers van Deng Xiaoping. Met de eis ,,Uit vroegere fouten leren!" worden de door Deng doorgevoerde hervormingen gemotiveerd.
Het nieuwe beeld van de geschiedenis is niet vrij van lacunes en tegenspraken. Enerzijds worden aan Mao theoretische fouten verweten. anderzijds wordt aan de ideeën van Mao als ideologisch richtsnoer vastgehouden.

Een aantal terugslagen sedert de stichting van de Chinese communistische partij wordt erkend en er wordt gesproken van de ,,catastrofe van de Culterele Revolutie", maar aan het karakter van de partij, van het leger en van de Chinese maatschappij hebben deze naar het oordeel van de opstellers alles bij elkaar niets veranderd.
Twee belangrijke gebeurtenissen sinds de stichting van de Volksrepubliek, de breuk met Moskou en de normalisering van de betrekkingen met de VS. worden slechts terloops vermeld.
Mao wordt niet, zoals in de SU met Staliri is gebeurd, uit de geschiedenis weggeschreven. Ook wordt niet hem alleen de verantwoordelijkheid voor fouten en terugslagen toegeschreven. Wel wordt de ooit verafgode grote roerganger tot een menselijker maat teruggebracht. Zoals Deng eerder al eens had gezegd. worden de verdiensten van Mao als groter beschouwd dan zijn fouten.
Mao wordt erkend als een ,.grote marxist en grote proletarische revolutionair, strateeg en theoreticus". De nieuwe partij-voorzitter Hu Yaobang noemde hem zelfs .,de grootste nationale held in de geschiedenis van China".
Onbestreden bliiven de verdiensten van Mao m.b.t. de oprichting van de partij, de vertaling van het marxisme naar Chinese omstandigheden, het doorzetten van de onafhankelijkheid van de partij jegens de Komintern en Stalin, m.b.t. de opbouw van het Volksleger. in de oorlog met Japan en de burgeroorlog tegen Tsjang Kai-sjek, alsmede bij de opbouw van de Volksrepubliek.
In zijn laatste jaren heeft Mao, zo wordt nu gezegd, in plaats van zich te zetten aan een correcte analyse van de vele problemen. goed en kwaad, volk en vijanden verwisseld. Zijn tragedie bestond erin, dat hij zijn theorie en praktijk beschouwde als marxistisch en als noodzakelijk voor de consolidering van de dictatuur van het proletariaat.
Zijn grote vergissingen waren al in 1958 begonnen met de ,,Grote sprong voorwaarts" en de volkscommunes, toen hij begon blijk te geven van ,,persoonlijke willekeur" en ,,persoonsverheerlijking".
Mao's eigen verantwoordelijkheid voor de Culturele Revolutie. die kort tevoren in het proces tegen de Bende van vier nog verhuld gebleven was. wordt nu duidelijk geconstateerd, tegelijkertijd echter als een ,,vergissing van een grote revolutionair" verontschuldigd.
Mao had in 1966 de klassenverhoudingen en de politieke toestand in China volledig verkeerd beoordeeld. Hij was toen afgeweken van het marxisme-leninisme en van zijn eigen ideeën. Ook was hij arrogant geworden en had hij zich boven het Centrale Comité en de .,collectieve leiding" gesteld.
Voor het eerst wordt nu ook voor die tijd een tegenstelling tussen Mao en Zhou Enlai toegegeven. Zhou krijgt in de nieuwe partijgeschiedenis de hoogste lof.
Om ook in de toekomst aan het maoisme als ideologisch richtsnoer te kunnen vasthouden. wordt nu onderscheid gemaakt tussen het .,we-

tenschappelijke systeem van de mao-denkbeelden" en de latere af\%-ijkingenen fouten.
Het eerste u-erd als ..kristallisering van de collectieve wijsheid van de communistische partij van China" gekenmerkt. aan de uitwerking waarvan ook andere partijleiders deel hadden gehad.
Uit het brede spectrum van Mao's denken worden vooral die theorieen aangehaald, die gaan over de modernisering van China en die als ideologische rechtvaardiging van het programma van Deng dienen en waaraan een grondslag gegeven wordt aan de leidende denkbeelden van dat moment: „Waarheid in tie feiten zoeken". „massalijn" en „onafhankelijkheid".
Uitvoerig worden die werken van Mao opgesomd en opnieuw geïnterpreteerd. die ook in de toekomst geldig moeten blijven en bestudeerd moeten worden. Deze stammen echter voor het merendeel uit de tijd van oorlog en burgeroorlog en zijn niet zonder meer toepasbaar op heden en toekomst van China. Mao wordt daarom niet langer als onveranderlijk dogma begrepen. eerder wordt uit zijn denkbeelden uitdrukkelijk de mogelijkheid van een „creatieve ontwikkeling" ervan en de noodzaak van aanpassing aan de realiteit atgeieid.
De Culturele Revolutie van 1966-1976, zo luidt nu het oordeel ,.leidde tot binnenlandse onlusten en was een catastrofe voor partij, staat en het hele volk".
Zij was de zwaarste terugslag en leidde tot de grootste verliezen sinds de grondvesting van de Voiksrepubliek. De verantwoordelijkheid hiervoor wordt niet alleen bij Mao of Lin Biao en de Bende van vier gelegd, maar er wordt een ..medeschuld van het Centrale Comité" vastgesteld.
De besluiten van het Politburo en het Centrale Comité van 1966 en daarna, alsmede die van het negende congres van 1969 en het tiende congres van 1973 worden als verkeerd beoordeeld en voor ongeldig verklaard. hetgeen de belangrijkste herziening van de partijgeschiedenis vormt.

De in 1966 ten val gebrachte en later gerehabiliteerde functionarissen verwijderen daarmee die besluiten uit de annalen. waaraan zij zelf geen deel hadden en waardoor zij zelf indertijd als ..revisionisten" waren veroordeeld.
Tot de historische en sociale oorzaken van de Culturele Revolutie rekent de resolutie de feodale traditie van China. het gebrek aan ervaring van de partij bij de socialistische opbouw. een verkeerd begrijpen van Marx. Engels, Lenin en Staiin, alsmede de invloed van buitenaf van ..pijnlijke afwijkingen in de internationale communistische beweging in de betrekkingen tussen leider en partij" – bedoeld wordt het voorbeeld van Stalin.

Zoals bekend wilde Mao d.m.v. de Culturele Revolutie ook de van de Sowjet-Unie overgenomen instellingen elimineren en verhinderen, dat China liet „revisionisme" van Chroesjtsjow zou volgen.
Nu wordt daarover gezegd. dat de Souljet-leiders de wolemiek over wrinciwiële vraagstukken begonnen zijn en deze hebben vergroot tot een conflict tussen de naties. Onder deze enorme druk was China gedwongen tot een ,.rechtvaardige strijd tegen het grote mogendheidschauvinisme van de Sowjet-Unie". Dit had bijgedragen tot het uitbreken en de verscherping van de Culturele Revolutie.
Van kritiek op „Sowjet-revisionisme" of op een „gevaar uit het Noorden" is niet langer niet zo veel woorden sprake. maar Mao wordt er nadrukkelijk lof voor betuigd, dat hij met succes verzet leverde tegen de ..druk van het Sowjetimperialisme" en de onafhankelijkheid van China verdedigde. zoals ook zijn hele buitenlandse politiek gedurende de Culturele Revolutie en zijn „strategie van de drie werelden" juist zijn geweest.
Zonder Nixon en Kissinger en de normalisering van de betrekkingen met de VS expliciet te vermelden wordt het „openen van nieuwe perspectieven in de buitenlandse politiek" als juist gekenmerkt.
Het wordt in herinnering gebracht. dat in de tien jaren van de Culturele Revolutie in de economie successen behaald werden en dat China proefnemingen nam met waterstofbommen. raketten en ruimtesatellieten.
Daaruit wordt de conclusie getrokken. dat in de Culturele Revolutie de fundamenten van het socialistische systeem intact gebleven zijn en dat ook de partij niet vernietigd kon worden.
Bij deze ambivalente waardering heeft Deng klaarblijkelijk concessies moeten doen. want in een rede op 16 jan. 1980 had hij nog vastgesteld. dat de partij in de Culturele Revolutie zwaar was gehavend en aan gezag had verloren.

Met de val van de Bende van vier in okt. 1976 begon volgens de resolutie een nieuwe historische periode. De verdienste van Hua Guofeng bij de uitschakeling van Jiang Qing en zijn „nuttige arbeid" daarna worden in de resolutie erkend, maar daarnaast wordt hem verweten, dat het onder zijn leiding niet mogelijk was geweest ,.linkse fouten" te corrigeren en de traditie van de partij te herstellen. Daarmee wordt zijn afzetting als partijleider beargumenteerd.

Hua wordt bekritiseerd, omdat hij verzet zou hebben geleverd tegen een volledige afkeer van de Culturele Revolutie en omdat hij de rehabilitatie van de partijveteranen en een discussie over het „waarheidscriterium" had willen verhinderen. omdat hij een persoonlijkheidscultus rond zich zelf begon op te bouwen en de verantwoordelijkheid droeg voor het „wilde streven naar snelle successen in de economie" na 1976.
Het elfde partijcongres van 1977, dat Hua als opvolger van Mao had bevestigd, wordt, evenals de twee voorafgegane congressen, veroordeeld, omdat het de „foute theorie en politiek van de Culturele Revolutie" had voortgezet en deze niet had gecorrigeerd.
Opmerkelijk genoeg wordt in de resolutie geen melding gemaakt van de werkvergadering van het Centrale Comité van maart 1977 noch van de plenaire vergadering van juli 1977, waarin Deng Xiaoping, na het afleggen van zelfkritiek, zijn posten in partij en leger terug had gekregen.
Als eigenlijk keerpunt wordt nu de derde plenaire vergadering van het CC van dec. 1978 genoemd. waarop Deng in staat bleek zijn hervormingsplannen door te zetten. Daarmee was. zo wordt gezegd. de revolutie in China de „periode van de vreedzame ontwikkeling" ingegaan.

De resolutie van het zesde plenum gaat uitvoerig in op de reeds begonnen



Hij past! Hij past! (The Times)

en voorgenomen vernieuwingen in partij, staat en economie en zou kunnen dienen als ontwerp voor een nieuw partijprogramma, waarover het in uitzicht gestelde 12de partgcongres een besluit zou moeten nemen
Nu er een streep onder het verleden is gezet en het tijdperk-Mao en de Culturele Revolutie afsluitend zijn beoordeeld, is de weg in de toekomst opengezet
Niemand wee: echter hor lang deze versie van de partijgeschiedenis zijn geldigheid zal behouden. Er bestaat geen garantie, dat zij op een dag niet ook weer herzien zal worden en het besluit van 27 juni 1981 ook een vergissing zal blijken te zijn, evenzeer als erin over vroegere, toentertijd als juist en onomstotelijk gekenmerkte beslissingen geoordeeld wordt.

KABINETSWIJZIGINGEN NA AANTREDEN PREMIER ZHAO ZIYANG

Op 7 sept. 1980 was Hua Guofeng als premier van de Chinese Volksrepubliek vervangen door Zhao Ziyang (pag. 721 e.v. - 1980). Nadien zijn een aantal malen wijzigingen in de samenstelling van het kabinet aangebracht.
Op 6 maart 1981 keurde de permanente commissie van het Nationale Volkscongres de volgende benoemingen goed van leden van het kabinet – officieel in China de Staatsraad genoemd:

*Geng Biao	nationale defensie
Du Xingyuan	secretaris-generaal van de staatsraad
Yuan Baohua	staatscommissie voor economie
*Kang Shien	aardolie-industrie
Han Guang	staatscommissie voor kapitaalopbouw
*Huang Zhen	commissie voor culturele betrekkingen met het buitenland
*mevr. Chen Muhua	staatscommissie voor gezinsplanning
Lin Hujia	landbouw
Rao Bin	eerste minister van machinebouw
Li Peng	energieopwekking
mevr. Hao Jianxu	textielindustrie
Peng Deqing	verbindingen
Wen Minsheng	post en telecommunicatie

* wisselde van portefeuille.

Geng Biao (72), vice-premier sinds 1978, lid van het Politburo sedert 1977 en secretaris-generaal van de militaire commissie van de partij had in de burgeroorlog en in de oorlog tegen Japan een aantal militaire commandoposten bekleed. maar was na 1949 hoofdzakelijk in de diplomatieke dienst tewerkgesteld. Hij nam de post van nationale defensie over van maarschalk Xu Xiangqan.

Kang Shien, vice-premier sinds 1978 en voordien minister van de staatscommissie voor economie, kwam aan het hoofd te staan van het ministerie van aardolie-industrie. waarvan de minister, Song Zhenming, op 23 aug. 1980 van zijn functie was ontheven n.a.v. een ongeluk met een booreiland in de Golf van Bohai (pag. 736/2-1980).

Huang Zhen was voor zijn benoeming tot hoofd van de commissie voor culturele betrekkingen met het buitenland minister van cultuur geweest. Op dit departement trad nu Zhou Weizhi op als waarnemend minister.

Mevr. Chcn Muhua, eerder vice-premier en tot dan minister van economische betrekkingen met het buitenland, was sinds 1978 hoofd van een comité voor geboorteplanning geweest. De staatscommissie voor gezinsplanning op ministerieel niveau was een nieuwe instelling.

Lin Hujia, die sinds 1978 burgemeester van Peking en eerste secretaris van de communistische partijafdeling van de hoofdstad was geweest, werd op 25 jan. 1981 in de eerste post opgevolgd door Jiao Ruoyu en in de tweede door Duan Jungi, een voormalige minister van spoorwegen en eerste secretaris van de partijafdeling in de provincie Henan.

Wen Minsheng was eerder secretaris geweest van de partijafdeling in de provincie Heilongjiang en eerste secretaris van de partijafdeling in de stad Harbin.

De andere ministers waren tot hun post bevorderd vanuit de positie van vice-minister op het betrokken ministerie.

Mevr. Hao Jianxu (45), die werd beschreven als een ,,nationaal bekende vrouwelijke modelarbeider", werd het jongste lid van de Staatsraad.

Jiao Ruoyu. minister van het achtste ministerie van machinebouw sinds sept. 1978. die, zoals boven gezegd, was benoemd tot burgemeester van Peking. en Liang Lingguang. minister van lichte industrie, werden van hun ministeriële posten ontslagen zonder dat opvolgers bekend werden gemaakt.

Qian Zhiguang (80), Liu Lanbo (74). en Zhen Sheng (70). de aftredende ministers van textielindustrie, energieopwekking en verbindingen benevens Li Qiang (75), minister van buitenlandse handel werden benoemd op de nieuwe post van adviseur van de Staatsraad.

Eerder, in dec. 1980, hadden het Centrale Comité van de communistische partij en de Staatsraad de aanbeveling gedaan. dat oudere kaderleden, die ,,belangrijke bijdragen hadden geleverd aan de langdurige revolutionaire zaak en rijke ervaring hadden opgedaan en wier huidige staat van gezondheid het voor hen moeilijk maakte inspannend werk te verrichten", op een post als adviseur benoemd zouden worden. ,,zodat zij een lang leven in goede gezondheid kunnen leiden en hun ervaring kunnen gebruiken om zoveel werk voor de partij te verzetten in hun laatste jaren, als waartoe zij in staat zijn".

Andere aftredende ministers van de departementen. waarop nieuwe ministers waren benoemd waren: Ji Pengfei – secretaris-generaal van de Staatsraad, tevens vice-premier; Gu Mu – waarnemend minister van de staatscommissie voor kapitaalsopbouw, tevens vice-premier; Huo Shilian – landbouw, die werd benoemd tot secretaris van de partijafdeling in de provincie Shanxi: Zhou Zijian – eerste ministerie van machinebouw; en Wang Zigang – post en telecommunicatie.

Op 10 juni 1981 werd bekendgemaakt, dat An Zhiwen was benoemd tot minister van het zesde ministerie van machinebouw. als opvolger van Chai Shufan.

Op 10 sept. 1981 ging de permanente commissie van het Nationale Volkscongres akkoord met de volgende ministeriële benoemingen:

buitenlandse handel – Zheng Tuobin; derde ministerie van machinebouw – Mo Wenxiang; lichte industrie – Song Jiwen; spoorwegen – Liu Jianzhang: lichaamscultuur en sport – Li Menghua.

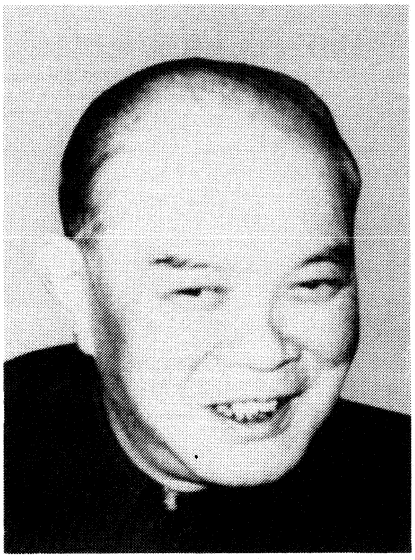
Reorganisatie van de Staatsraad

In een verslag aan de vierde plenaire zitting van het Nationale Volkscongres, die op 30 nov. en 1 dec. 1981 had plaatsgevonden, had premier Zhao Ziyang aangekondigd, dat er plannen in voorbereiding waren tot reorganisatie van de Staatsraad ten einde de administratieve machinerie in China te stroomlijnen.
Deze voorstellen werden op 2 maart 1982 voorgelegd aan de permanente commissie van het Nationale Volkscongres en, nadat deze formeel waren goedgekeurd, werden ze in maart en in mei 1982 in twee fases ingevoerd.
Het resultaat van de reorganisatie was, dat het aantal vice-premiers werd teruggebracht van 13 tot twee, dat het aantal ministeries en commissies met 40% werd verkleind. en dat maatregelen werden getroffen om de woekering van benoemingen op het niveau van vice-ministers en lager te voorkomen.
De maatregelen. die op 8 maart 1982 van kracht werden, hielden o.m. in de reorganisatie van 12 bestaande ministeries en commissies. waaruit zes nieuwe ministeries werden gevormd, waaronder met name een nieuw ministerie van economische betrekkingen met het buitenland en buitenlandse handel.
Elk ministerie zou in de toekomst twee tot maximaal vier vice-ministers hebben.
Voor ministers zou het in de toekomst normale praktijk worden, dat zij met 65 jaar zouden aftreden; voor vice-ministers en hoofden van departementen zou een pensioenleeftijd van 60 jaar gaan gelden.
In jan. 1982 was in dit verband het aftreden van zes bejaarde vice-ministers var. steenkoolindustrie en van nog



Mevr. Chen Muhua, minister van economische betrekkingen en handel met het buitenland.





Vice-premiers Wan Li (l.) en Yao Yilin

eens zeven vice-ministers van het derde ministerie van machinebouw in de media begroet als een ,,patriottisch voorbeeld".

Het nieuwe ministerie van economische betrekkingen met het buitenland en buitenlandse handel was gevormd door een samensmelting van het ministerie van economische betrekkingen met het buitenland, het ministerie van buitenlandse handel. de staatscommissie van incn uitvoer en de staatscommissie voor buitenlandse investeringen.
Een nieuw ministerie van handel was gevormd door een fusie van het bestaande ministerie van handel met het ministcric van voedselvoorziening en het administratieve orgaan, dat het beheer voerde van de Chincs federatie van coöperaties van goederenvoorziening en marketing. De desbetreffende federatie bleef als massa-organisatie voortbestaan.
Er werd een gecombineerd ministerie gevormd van waterbeheer en energieopwekking (in 1979 waren deze verantwoordelijkheden juist uit elkaar gehaald).
De interne structuur van de ministeries van chemische industrie, steenkolenindustrie en textielindustrie werd vereenvoudigd.
Tenslotte werd er een staatscommissie voor herstructurering van het economische systeem in het leven geroepen met premier Zhao Ziyang als verantwoordelijk minister aan het hoofd.

In de tweede fase van de reorganisatie, die op 4 mei 1982 door de permanente commissie van het Nationale Volkscongres was goedgekeurd, werden in totaal 31 ministeries, commissies en instellingen, die rechtstreeks onder het beheer van de Staatsraad stonden. dusdanig gereorganiseerd, dat één commissie meer bevoegdheden kreeg en zes nieuwe ministeries werden gevormd.

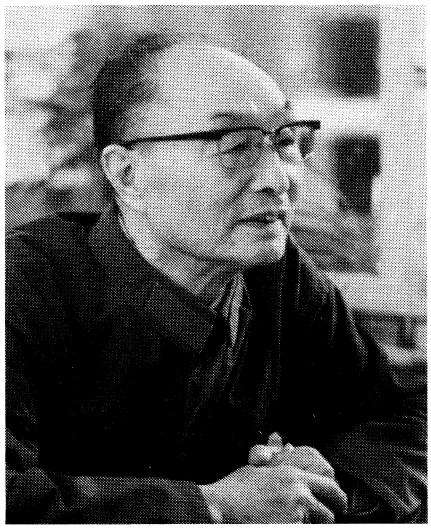
De staatscommissie voor economie omvatte nu ook de vroegere commissies voor economische zaken, voor landbouw. en voor de industrie van machinebouw alsmede het ministerie van de industrie van bouwmaterialen. het staatsijkbureau, het staatsbureau van maten en gewichten en het patentbureau.
Het ministerie van landbouw. veeteelt en visserij omvatte het ministerie van landbouw en staatsboerderijen en landwinning, te zamen met het staatsbureau voor waterprodukten.
Het ministerie van stedelijke en landelijke bouwnijverheid en miiieubeheer omvatte de staatscommissie voor kapitaalopbouw. het staatsbureau voor stedelijke bouwnijverheid, het algemeen bureau voor bouwnijverheid en het nationale bureau voor landmeting en cartografie.
In het ministerie van de industrie van machinebouw waren samengebracht het eerste ministerie van machinebouw. het staatsbureau voor meetapparatuur en instrumenten en het nationale bureau voor de uitrusting van complete industriële vestigingen.
Het ministerie van elektronische industrie omvatte het vierde ministerie van machinebouw, het nationale bureau van de industrie van radio en televisie en het staatsbureau voor de computerindustrie.
Het ministerie van arbeid en personeel omvatte de staatsbureaus van arbeid, van personeel en van wetenschappen en technisch personeel te zamen met de commissie voor de samenstelling van regeringsorganisaties.
Het ministerie van cultuur omvatte het bestaande ministerie plus de commissie voor culturele betrekkingen met het buitenland. het nationale uitgeverijbureau. het staatsbureau voor musea en archaeologische voorwerpen en het bureau voor het uitgeven en verspreiden van drukwerk in vreemde talen.
Er werd een nieuw ministerie van radio en televisie in het leven geroepen waarbij het bestaande omroepbureau werd afgeschaft.
Het zesde ministerie van machinebouw werd opgeheven en de namen van het tweede, derde, vijfde en zevende ministerie van machinebouw werden veranderd in de ministeries van nucleaire industrie, luchtvaartindustrie, industrie van militair materieel en ruimtevaartindustrie.

Zhao Ziyang bleef premier, maar van de 13 vice-premiers behielden alleen Wan Li en Yao Yilin deze post. Negen anderen werden benoemd tot staatsraad. De andere twee, die dit ambt pas sinds sept. 1980 bekleedden, waren Yang Jingren, die aan het hoofd bleef staan van de staatscommissie voor nationaliteiten, en generaal Zhang Aiping.
Bij elkaar werden er 21 nieuwe leden van de Staatsraad benoemd, die in zijn gereorganiseerde vorm 41 ministeries telde buiten de premier, de vice-premiers, de staatsraden en de secretarisgeneraal.

Na de bijeenkomst van de permanente commissie van het Nationale Volkscongres van 19-23 aug. 1982 werd nog een aantal veranderingen aangekondigd: die betrekking hadden op het persbureau Nieuw China, de Academie van wetenschappen, de Academie van Sociale Wetenschappen. en een nieuwe commissie voor defensietechnologie.

Het persbureau Nieuw China werd een .,samenstellend deel van de Staatsraad als het staatsorgaan voor het gecoördineerd verspreiden van belangrijk nieuws", De vroegere directeur-generaal van het bureau. Zeng Tao, werd opgevolgd door de tweede man van het bureau, Mu Qing.
Ma Hong, een econoom. die nauwe banden onderhield met premier Zhao Ziyang. werd opvolger van Hu Qiaomu als voorzitter van de Chinese Academie van Sociale Wetenschappen.
Er werd een nieuwe commissie in het leven geroepen voor wetenschap, techniek en industrie op het gebied van de defensie met Chen Bin als verantwoordelijke minister aan het hoofd. De commissie moest leiding geven aan activiteiten op het gebied. waar tot dan organen bezig waren geweest van de partij. van de strijdkrachten en van de regering.
Op 4 mei 1982 werd een volledige lijst van de leden van de Staatsraad gepubliceerd, die er als volgt uitzag:

Premier en minister verantwoordelijk voor de staatscommissie voor de herstructurering van de economie – Zhao Ziyang;
vice-premier – Wan Li;
vice-premier en minister verantwoordelijk voor de staatsplancommissie – Yao Yilin;
staatsraden – Yu Qiuli. Gu Mu. Kang Shien, Bo Yibo en Ji Pengfei:
staatsraad en minister van defensie – Geng Biao: staatsraad en minister verantwoordelijk voor de staatscommissie voor wetenschap en technologie – Fang Yi; staatsraad en minister van economische betrekkingen met het buitenland en buitenlandse handel – mevr. Chen Muhua; staatsraad en minister van buitenlandse zaken – Huang Hua; staatsraad en minister ver-



Zhang Aiping, minister van defensie.



Wu Xueqian, minister van buitenlandse zaken.

antwoordelijk voor de staatscommissie voor economische zaken – Zhang Jingfu; secretaris-generaal – Du Xingyuan; minister verantwoordelijk voor de staatscommissie voor nationaliteiten – Yang Jingren; minister van openbare veiligheid – Zhao Cangbi: minister van burgerlijke zaken – Cui Naifu; minister van justitie – Liu Fuzhi; minister van financiën – Wang Binqian: president van de Volksbank van China – Lu Peijian; minister van handel – Liu Yi; minister van landbouw, veeteelt en visserij – Lin Hujia; minister van bosbouw – Yang Zhong: minister van waterbeheer en energieopwekking – mevr. Qian Zhengying: minister van stedelijke en landelijke bouwnijverheid en milieubeheer – Li Ximing; minister van geologie en mineralen – Sun Daguang; minister van metallurgische industrie – Li Dongye; minister van de industrie van machinebouw – Zhou Jiannan; minister van nucleaire industrie – mevr. Zhang Chen; minister van luchtvaartindustrie – Wo Wenxiang; minister van elektronische industrie – Zhang Ting; minister van de industrie van militair materieel – Yu Yi; minister van ruimtevaartindustrie – Zhang Jun; minister van steenkolenindustrie – Gao Yangwen; minister van aardolie-industrie – Tang Ke; minister van chemische industrie – Qin Zhongda: minister van textielindustrie – mevr. Hao Jianxiu; minister van lichte industrie – Yang Bo; minister van spoorwegen – Chen Puru; minister van verbindingen – Li Qing; minister van post en telecommunicatie – Wen Minsheng; minister van arbeid en personeel – Zhao Shouyi: minister van cultuur – Zhu Muzhi; minister van radio en televisie – Wu Lengxi; minister van onderwijs – He Dongchang: minister van volksgezondheid – Cui Yueli; minister verantwoordelijk voor de staatscommissie voor lichaamscultuur en sport – Li Menghua; en minister verantwoordelijk voor de staatscommissie voor gezinsplanning – Qian Zinzhong.

In een vergadering, die duurde van 12-19 nov. 1982 hechtte de permanente commissie van het Nationale Volkscongres op 19 nov. haar goedkeuring aan de benoeming van twee ministers in de Staatsraad.

Het betrof Wu Xueqian, die promoveerde van vice-minister tot minister van buitenlandse zaken als opvolger van Huang Hua. wiens aftreden in brede kring was verwacht, en generaal Zhang Aiping, die werd benoemd tot staatsraad en minister van defensie in de plaats van Geng Biao.

Wu Xueqian (60), die is geboren in Shanghai, heeft nauwe banden met Hu Yaobang. sinds het twaalfde congres van de Chinese communistische partij in sept. 1982 weer secretaris-generaal van de partij (zie volgend bericht).
Wu is een leidende persoonlijkheid in de communistische jeugdbond geweest en was daarna hoofd van het partijbureau voor buitenlandse betrekkingen. In mei 1982 was hij benoemd tot vice-minister van buitenlandse zaken en in sept. van dat jaar trad hij toe tot het Centrale Comité.

Generaal Zhang Aiping (72), afkomstig uit de provincie Sichuan. was een veteraan van de Lange Mars van 1934 1935 en bekleedde daarna verschillende posten in het Volksbevrijdingsleger.
In 1954 werd hij benoemd tot vice-voorzitter van de chefs van staven. In de Culturele Revolutie werd hij in 1967 van dit ambt ontheven, maar in 1975 werd hij benoemd tot voorzitter van de nationale wetenschappelijke commissie voor defensiezaken en in 1977 werd hij weer vice-voorzitter van de chefs van staven.
Van sept. 1980-mei 1982 was hij vice-premier geweest. Hij was lid van het Centrale Comité en vice-secretaris-generaal van de militaire commissie van de partij.

Wijzigingen in partijorganen

De reorganisaties en verschuivingen op regeringsniveau hadden een equivalent binnen de partijorganen. Uit een officiële lijst, die op 16 mei 1982 werd gepubliceerd, bleek, dat bij een aantal partijbureaus die direct onder het gezag van het Centrale Comité vielen, nieuwe directeuren waren benoemd, terwijl op het niveau van onderdirecteur en lager de personeelsbezetting was gesaneerd.

Qiao Shi, eerder onderdirecteur van het bureau voor internationale betrekkingen, was Ji Pengfei opgevolgd als directeur ervan.
Deng Liqun. hoofd van het bureau voor wetenschappelijk onderzoek van het partijsecretariaat, was daarnaast benoemd tot hoofd van het propagandabureau in de plaats van Wang Renzhong, die later ook zijn plaats in het partijsecretariaat verloor.
Yang Jingren, de voorzitter van de staatscommissie voor nationaliteiten, zelf lid van de minderheid van de Hui-nationaliteit, was gepromoveerd van onderdirecteur tot directeur van de afdeling voor het verenigd front. Hij kwam hier in de plaats van generaal Ulanhu uit Binnen-Mongolië.
Hu Qili, vroeger burgemeester van Tianjin. was benoemd tot hoofd van het bureau algemene zaken van het Centrale Comité.
Deng Liqun, Yang Jingren en Hu Qili onderhielden alle drie nauwe banden met Hu Yaobang, op dat moment voorzitter van de partij en na het 12de partijcongres in sept. weer secretaris-generaal, nadat het congres de functie van partijvoorzitter had afgeschaft (zie verder).
Zij waren in de jaren vijftig en in het begin van de jaren zestig medewerkers van Hu, toen deze secretaris was van de communistische jeugdbond.
Voorts werd Wang Zhen, lid van het Politburo sinds 1978, benoemd tot hoofd van de partijschool, een post die voordien bekleed was door Hua Guofeng, de partijvoorzitter van okt. 1976-juni 1981. Tenslotte was Hu Jiwei benoemd tot directeur van het Volksdagblad. Als hoofdredacteur van dit blad werd hij opgevolgd door Qin Chuan.

In een artikel in het Volksdagblad werden deze benoemingen een goed begin genoemd, maar gezegd werd, dat meer inspanningen ondernomen moesten worden om een eind te maken aan de problemen van inefficiëncy en overmatige personeelsbezetting en om het kader op alle niveaus te verjongen.
In een artikel, dat op 1 juli in het *Volks*-dagblad werd gepubliceerd en dat diende om de 61ste verjaardag van de partij te markeren, werd gezegd, dat de stroomlijning van de centrale regering in beginsel was voltooid, maar dat in het voorliggende jaar de besturen van de provincies op vergelijkbare wijze dienden te worden gereorganiseerd.
In dit tweede artikel werd opgemerkt, dat de corruptie onder functionarissen in de voorafgegane zes jaar aanzienlijk was toegenomen, ten dele als gevolg van wat werd genoemd de corrumperende invloed van het Westerse kapitalisme.
Uit publikaties eerder in 1982 was duidelijk geworden. dat er aan de reorganisaties politiek aspecten vastzaten:
Het ideologische blad van de partij, Rode Vlag, schreef op 17 jan.. dat nog steeds extremisten machtsposities binnen de partij bekleedden, hoewel het al weer een jaar geleden was, dat de Bende van vier was veroordeeld.
Het blad waarschuwde, dat bepaalde functionarissen samenzweringen tegen de leiding en het hervormingsprogramma organiseerden. en riep ertoe op hen te ontslaan.

In een redevoering van Zhao Ziyang, die op 10 maart werd gepubliceerd, zei de premier, dat in het kader van het initiatief tot reorganisatie van het bestuur aanhangers van de Bende van vier zouden worden ontslagen.
Aan het eind van maart waren er berichten over ontslagen van ,,linkse° functionarissen, met name in Tianjin.

TWAALFDE CONGRES CHINESE COMMUNISTISCHE PARTIJ

Het 11de Centrale Comité van de Chinese communistische partij kwam op 6 aug. 1982 voor de zevende maal in plenaire zitting bijeen. Na afloop werd bekend gemaakt, dat op 1 sept. het 12-de congres van de partij zou beginnen.
Het CC keurde het verslag van het CC goed, zoals dat door voorzitter Hu Yaobang aan het congres zou worden afgelegd.
Ook nam het CC een ontwerp-tekst aan voor een nieuw handvest voor de partij, dat aan het congres zou worden voorgelegd.
In een voorbeschouwing op het congres, en tevens een terugblik op de reorganisaties in de centrale regering en in de partijorganen, die daarvoor hadden plaatsgevonden, schreef de

correspondent in Hongkong van het *NRC/H'blad* op 10 aug. 1982 het volgende:

China bereidt zich voor op een partijcongres, het 12de in de 61-jarige geschiedenis van de Chinese Communistische Partij. Voor het eerst is het congres geruime tijd van tevoren aangekondigd. op zich een bewijs van de stabielere en constitutionelere gang van zaken in de hoge partijorganen.

De belangrijkste taken van het congres zullen zijn de verkiezing van een nieuw centraal partijcomité, een nieuw comité voor inspectie en discipline dat zich onder andere met corruptiebestrijding bezighoudt en de benoeming van een adviescomité waarin de hoogbejaarde veteranen, mogelijk ook Deng Xiaoping zelf, zich zullen terugtrekken. Het congres zal de voorlaatste fase betekenen in de algehele cyclus van hervormingen die zich sinds de afzetting van Mao Zedongs kroonprins Hua Guofeng – in 1980 als premier en in 1981 als partijvoorzitter – voltrokken heeft.

In januari 1982 begon de laatste zuivering van links-radicalen uit de partij, in februari kondigde de nieuwe premier Zhao Ziyang een ,,revolutie tot uitdunning, hervorming en verjonging van de centrale staatsbureaucratie aan, in maart werd het aantal ministeries van 98 tot 52 teruggebracht. en in april werd het ontwerp van de nieuwe grondwet bekend gemaakt die formeel een eind moet maken aan de revolutionaire uitzonderingstoestand in China.

In mei werd een volledig nieuwe Staatsraad (kabinet) benoemd waarbij het aantal vice-premiers van 13 tot 2 werd teruggebracht en het aantal functionarissen van ministeriele rang van 127 tot 41. De meerderheid van zeventigers en tachtigers werd vervangen door mensen in de vijftig en zestig. De beurt is nu aan de partij. Later in 1982 moet het Nationale Volkscongres bijeen komen voor de aanneming van de nieuwe grondwet en, veel spectaculairder, de verkiezing van een nieuw staatshoofd, voor het eerst sinds Mao zijn rivaal Liu Shaoqi in 1968 gewelddadig van die functie liet beroven. Als het zover is zullen alle revolutionaire hervormingen uit het Mao-tijdperk volledig zijn geliquideerd.

De belangrijkste voorbereidende beslissingen voor het partijcongres werden reeds in mei genomen, toen de directeuren van de belangrijk.. ste bestuursafdelingen van het centrale partijcomité werden vervangen. Yao Yilin, die nu een van de twee vice-premiers is, trad af als directeur van de afdeling organisatie. Tot 1980 was deze afdeling in handen van Mao's lijfwacht Wang Dongxing. De nieuwe directeur is de – voor Chinese begrippen jeugdige – 53-jarige Hu Qili.

De tweede belangrijkste afdeling, Propaganda, is overgenomen door Deng Liqun. Hij vervangt de 75-jarige Wang Renzhong die te links en te ijzingwekkend werd bevonden. Een nieuw verschijnsel is dat nu niet meer de luitenants van Deng Xiaoping in hoge partijfuncties worden geïnstalleerd, maar de directe assistenten van de partijvoorzitter Hu Yaobang, die formeel hoger staat dan Deng Xiaoping.

Hu Qili is sinds de jaren vijftig tot zijn zuivering tijdens de culturele revolutie naaste medewerker van Hu Yaobang geweest, die in die tijd secretaris-generaal van de communistische jeugdbond was.

Deng Liqun die vooraan in de zestig is was politiek secretaris van Liu Shaoqi in de jaren zestig en werd na zijn rehabilitatie in 1975 ,,theoreticus" voor Deng Xiaoping en ghostwriter voor Hu Yaobang. Hij is vice-president van de academie van sociale wetenschappen, de denktank van de pragmatici en was de belangrijkste redacteur van de demaoiseringsresolutie van juni 1981. Hij wordt als een van de rijzende sterren in de komende nieuwe partijtop gezien.

Aangezien de dagelijkse partijbestuurders al in mei zijn benoemd is de belangrijkste taak van het nieuwe partijcongres de verkiezing van een nieuw Centraal Comité en een Politburo. Het zittende Centrale Comité, gekozen tijdens het 11de partijcongres in augustus 1977 is voor Deng Xiaoping ideologisch gezien allesbehalve een achttienkaraats gezelschap. Het werd minder dan een jaar na Mao's dood gekozen en ongeveer eenderde van de 200 leden en 130 alternatieve leden worden als opportunisten beschouwd, in de Chinese politieke beeldspraak aangeduid als „wind- en slipfiguren".

In het Politburo van 26 leden zitten behalve Deng Xiaopings coterie van ongeveer twaalf personen, vier maarschalken van tussen de tachtig en negentig die of helemaal niet verschijnen of rondgedragen moeten worden. Het Volksdagblad betuigde dit weekeinde met een grote foto op de voorpagina eer aan de 91-jarige maarschalk Liu Bocheng (onder wie Deng Xiaoping als politieke commissaris dien de) en zei dat hij wegens gezondheidsredenen niet meer aan partijbijeenkomsten kan deelnemen. Verder de hoogbejaarde economische leider Chen Yun (tachtig), drie overgebleven Maoisten onder wie Hua Guofeng en een groepje tussenfiguren.

Het is trouwens de vraag hoe invloedrijk het Politburo de afgelopen twee jaar is geweest, aangezien in februari 1980 het ,,Centrale Partijsecretariaat" werd heropgericht dat louter bestond uit Deng-gezinde pragmatici.

De opzet achter de herinstelling van het Centrale Secretariaat onder leiding van Hu Yaobang, die in juni 1981 tot partijvoorzitter werd gepromoveerd. was om het ideologisch amorf en fysiek seniele Politburo onder Hua Guofeng te omzeilen. De verwachting is dat Hua die nu zesde vice-voorzitter is en onlangs zijn functie als directeur van de partijschool verloor nog verder zal gedegradeerd worden. Er is gesuggereerd dat het voorzitterschap (en dat van de vice-voorzitters) afgeschaft zal worden, dat Hu Yaobang opnieuw secretaris-generaal van een Centraal Secretariaat zal u-orden en dat het Politburo helemaal zal verdwijnen.

De hoofdvraag die China-„watchers" bezighoudt is of Deng Xiaoping een nieuw homogeen en verjongd Centraal Comité bij elkaar zal krijgen dat hem en zijn opvolgers in staat zal stellen om het pragmatische beleid niet zigzag maar resoluut uit te voeren. Het voorzichtige antwoord is ja, want anders zou hij het congres opnieuw uitstellen. Een andere sleutelvraag is wat Deng zelf gaat doen. Als alle hoogbejaarde veteranen zich terugtrekken, kan en wil hij dan als 78-jarige zelf blijven zitten om zolang mogelijk zijn invloed te laten gelden?

Een Chinese intellectueel die op en neer reist tussen Hongkong en Peking zei dat Deng waarschijnlijk op het komende partijcongres eveneens zijn functie als vice-voorzitter zal neerleggen. Naast de actieve partijtop zal een adviserend orgaan worden ingesteld waarvan Deng mogelijk de voorman zal worden. Onder de Staatsraad bestaat al zo'n adviesraad waarin de afgetreden vice-premiers zitting hebben. „Als Deng Xiaoping net als Mao blijft zitten totdat hij zijn laatste adem uitblaast, zal hij hetzelfde lot ondergaan als Mao. Onmiddellijk zal een nieuwe Bende van Zoveel" zich verheffen en be eren dat de zittende jongere leiders Dengs uitverkorenen waren en met hun patroon nu afgedaan hebben.

„Maar als Deng Xiaoping zich nagenoeg volledig terugtrekt en de huidige voorzitter Hu Yaobang en de premier Zhao Ziyang de kans geeft om gedurende enige jaren zelfstandig hun machtspositie en image op te bouwen met de schaduw van Deng slechts in de verte, zal er misschien continuiteit komen", aldus deze Chinese zegsman. Trouwens. wat zal die continuïteit zijn? Een pragmatisch, tamelijk gematigd in bepaalde (economische) opzichten liberaal beleid?

De afgelopen maanden is er een griezelige ideologische verharding geweest waarbij besmetting door Westerse bourgeois-decadentie weer de zondebok is geworden voor alles wat er fout is in China.

Optimisten zeggen dat de verlichte elementen tijdelijk tactische concessies hebben gedaan, nu een keiharde lijn steunen om straks op het partijcongres de primitieve scherpslijpers de wind uit de zeilen te nemen. Een volledig duidelijk beeld is niet te krijgen, maar er heerst een gezindheid onder China-„watchers" dat de strijd tegen radicaal links grotendeels gewonnen is en heeft plaatsgemaakt voor een nieuwe escalerende strijd tegen bourgeois-liberalisme en ,,het gevaar van vreedzame overgang naar het kapitalisme".

Het 12de partijcongres werd gehouden van 1-11 sept. 1982. In de Chinese media werd er uitvoerig aandacht aan geschonken, in tegenstelling tot het 11de congres in 1977. dat met de grootst mogelijk geheimhouding was omgeven.

Van de 1.600 afgevaardigden en 160 plaatsvervangers waren er resp. 1.545 en 145 bij de opening van het congres in de Grote Hal van het volk in Peking aanwezig.

Het presidium van het congres, bestaande uit 232 leden, en de permanente commissie daaruit van 31 leden waren op een voorbereidende bijeenkomst op 30 aug. verkozen. De permanente commissie van het presidium omvatte alle belangrijke personen van de partijleiding, onder wie Hua Guofeng. Aan de aanwezigheid van de laatste op het podium werd echter in de TV-verslaggeving weinig aandacht geschonken.

De voorbereidende vergadering gaf ook zijn goedkeuring aan de agenda, waarop voorkwam een openingsrede door Deng Xiaoping, het verslag van voorzitter Hu Yaobang, de behandeling van het nieuwe handvest van de partij en de verkiezingen voor de leidende organen van de partij.

Onder degenen, die het congres toespraken bevonden zich voorts nog maarschalk Ye Jianying en Chen Yun, die op 6 sept. het woord voerden en het thema behandelden van de overgang van een leiderschap van veteranen naar een leiderschap van jongeren, en Li Xiannan, die op 11 sept. het slotwoord sprak.

Boven het podium, waarop het presidium zitting had, hingen geen portretten van overleden of levende leiders, zoals tijdens het 11de congres van 1977, maar uitsluitend de hamer en sikkel en vijf rode vlaggen. Wel brachten alle aanwezigen staande hulde aan wijlen voorzitter Mao Zedong, wijlen premier Zhou Enlai, wijlen president Liu Shaoqui en ,,andere proletarische revolutionairen van de oudere generatie".

Openingsrede van Deng Xiaoping

In zijn openingsrede zei vice-voorzitter Deng Xiaoping o.m., dat China zijn moeizaam herwonnen onafhankelijk-

heid en soevereine rechten meer lief had dan vriendschap en samenwerking met andere landen.
Deng benadrukte echter, dat China zonder aarzeling de open deurpolitiek naar de buitenwereld en de uitwisselingen met andere landen zal voortzetten op basis van gelijkheid en wederzijds voordeel.
„Tegelijkertijd zullen wij echter het hoofd koel houden en krachtig weerstand bieden aan de besmetting door decadente ideeën en nooit toestaan, dat de bourgeois levenswijze zich verspreidt in ons land".
Kennelijk doelend op de Sowjet-Unie zei Deng, dat geen land moet verwachten, dat China zich als een vazal zal gedragen.

Deng gaf als China's belangrijkste taken in de jaren tachtig aan de socialistische modernisering, de hereniging van Taiwan met het moederland, strijd tegen hegemonie (van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten) en het veilig stellen van de vrede in de wereld.
Economische opbouw moest volgens Deng op de eerste plaats komen. Vervolgens omschreef hij ook de partijtaken voor de resterende 18 jaar van dit millenium. Dat zijn ingrijpende hervormingen van China's bestuurlijke en economische structuren.
De gelederen van partijkaders moeten meer revolutionair worden, zich steeds verjongen, beter onderwijs genieten en meer professionele kennis hebben.
Vervolgens moet zich een socialistische spirituele beschaving ontwikkelen en moet er hardhandig gestreden worden tegen misdadige activiteiten op economisch en ander gebied, die het socialisme en de werkstijl van de partij ondermijnen.
Deng blikte terug op de geschiedenis van de partij en maakte duidelijk. dat het 12de congres het meest harmonische was sinds het zevende van 1945, dat naar zijn zeggen de grondslag had gelegd voor de landelijke overwinning van de nieuwe democratische revolutie in 1949.
De oriëntatie van het achtste congres in 1956 (waar Liu Shaoqui en Deng zelf de hoofdrol speelden) noemde hij correct, maar vele correcte ideeën werden niet uitgevoerd, waardoor ernstige tegenslagen werden geleden.
,,Gedurende22 jaar volgden we een kronkelpad en we hebben harde lessen geleerd", zo zei Deng. ,,Pas eind 1978. na het derde plenum van het elfde Centrale Comité. werden correcte beleidsprogramma's op economisch, politiek en cultureel gebied hervat", zei hij.
Hii vervolgde. dat voor de toekomst China's eigen realiteiten uitgangspunt moeten zijn, maar dat er geleerd moet worden van de ervaring van andere landen. Deze moeten echter niet mechanisch worden nageaapt.

Verslag Hu Yaobang

Nog op de openingsdag van het congres bracht voorzitter Hu Yaobang rapport uit aan het congres. Hierin verzekerde hij, dat de partij resoluut de ketenen van dogmatisme en de persoonlijkheidscultus had verbroken en dat de jaren van sociale beroering verleden tijd waren.
Hu leverde in het 34.000 woorden tellende rapport, getiteld ,,Het scheppen van een nieuwe situatie in alle sectoren van socialistische modernisering", scherpe kritiek op zijn voorganger Hua Guofeng. Hij zei dat het rapport tijdens het elfde partijcongres in augustus 1977 weliswaar een positieve rol speelde in de breuk met het tijdperk van de Bende van vier, maar dat het toch de dwaaltheorieën. beleidsdoelstellingen en leuzen van de Culturele Revolutie goedkeurde.
Dit slaat met name op Hua's letterlijk vasthouden aan Mao-citaten en de persoonlijkheidscultus, waarin Hua zelf als ,,God-de-Zoon"straalde.

Hu zei dat na de grote historische veranderingen van de laatste jaren nu stabiliteit, socialistische democratie en de rechtsorde geleidelijk worden geperfectioneerd.
Ook de gelijkheid en eenheid van alle nationaliteiten (etnische groepen) zouden zijn versterkt.
Het zwaartepunt in het werk van de partij en staat is resoluut verschoven naar economische opbouw
..Na het overwinnen van de allermoeilijkste (overgangs)fase is China's economie nu op het gezonde pad van gestadige groei", zo zei Hu.
Hij vervolgde dat in de periode 1981-2000 de industrie- en landbouwproduktie zich zullen verviervoudigen van 700 miljard yen (een yen is 1.42 gulden) naar 2800 miljard. Het inkomen per hoofd van de bevolking zal dan nog betrekkelijk laag zijn, maar de economische kracht en het nationale defensievermogen zullen aanzienlijk zijn gegroeid.
Gedurende het zesde en zevende vijfjarenplan (1981-'85 respectievelijk 1986-'90) moeten de economische structuren verder aangepast worden. Bedrijven moeten verder geconsolideerd en samengevoegd worden. In de jaren negentig zal er volgens Hu een krachtige economische bloei over de hele linie plaatsvinden.
Hu zei verder dat fondsen gelijktijdig geconcentreerd moeten worden op wezenlijke ontwikkelingsprojecten en verbetering van de levensstandaard van de stads- en plattelandsbevolking. De relatie tussen de staatssector en de gevarieerde economische vormen moet goed geregeld worden.
De collectieve economie (particuliere samenwerkingsverbanden) moet de staatssector volgen op de socialistische weg en de indivuduele economie (herrezen kleine zelfstandigen) moet het socialisme dienen.
De andere economische vormen zullen als noodzakelijke aanvullingen op de publieke sector nog lange tijd moeten voortbestaan, met name het verantwoordelijkheidssysteem voor individuele boeren op het platteland. dat het communesysteem voor een groot deel heeft vervangen.
„De produktiekrachten zijn hierdoor geëmancipeerd en er moeten geen overiilde veranderingen in worden aangebracht tegen de wil van de massa's en er moet al helemaal niet teruggekrabbeld worden", zegt Hu. Dit is een erkenning dat er groeiend verzet is tegen de toenemende ongelijkheid op het platteland, waar slimme boeren zich weer steeds meer ten koste van de minder slimme verrijken.
Verder moet het marktmechanisme een belangrijke aanvullende rol op de planeconomie blijven spelen en moeten economische en technologische uitwisselingen met het buitenland verder toenemen, maar wel op basis van gelijkheid en wederzijds voordeel.

In zijn rapport deelde voorzitter Hu het congres mede, dat in het nieuwe ontwerp-handvest van de partij de functie van partijvoorzitter was afgeschaft en dat het waarborgen bevatte tegen persoonlijkheidscultus en linkse dwalingen.

Hu zei tevens dat er de komende drie jaar een „rectificatiecampagne" tegen ongeschikte partijleden gevoerd zal worden. Ongeschikt slaat zowel op de politieke onbetrouwbaarheid als op een te laag ontwikkelingsniveau.

De al geruime tijd tevoren aangekondigde afschaffing van het partijvoorzitterschap (en de vice-voorzitters) brengt de Chinese partijorganisatie meer in overeenstemming met de structuur van andere communistische partijen en betekent een terugkeer naar de toestand in China vóór 1945
In dat jaar schiep Mao Zedong voor zichzelf de titel van partijvoorzitter, een functie die hij tot aan zijn dood in 1976 bekleedde en misbruikte voor een groteske persoonlijkheidscultus.
Wijzend op de Mao-verafgoding zei Hu Yaobang dat het nieuwe handvest alle vormen van persoonlijkheidscultus verbiedt. In de nieuwe organisatie zal de nadruk liggen op collectief leiderschap.
Aan het hoofd van de partij zal een algemeen secretaris komen te staan. waarvoor het Chinees de term zong-shuji gebruikt en niet mishu-zhang. wat specifiek secretaris-generaal betekent. Sommige officiële Chinese documenten in het Engels gebruiken secretary-general, andere general secretary.
De algemeen secretaris zal veantwoording verschuldigd zijn aan het Politburo en aan het hoofd staan van het algemeen partijsecretariaat.
De rectificatiecampagne moet de werkstijl van de partij verbeteren en de partijorganisaties consolideren.
De belangrijkste problemen zijn de privileges en het machtsmisbruik van hoge functionarissen, ,,onzuiverheden in ideologie" en het lage ondervijsniveau van partijleden.
Hu riep de hele partij op om ideologische scholing te ondergaan zodat alle partijleden zich zullen realiseren dat zij ,,de plicht hebben om het volk toegewijd en gewetensvol te dienen en geen enkel recht hebben om voordeel te trekken uit hun macht en positie".
Hu waarschuwde dat de campagne niet moet uitdraaien op een chaotische wraakoefening zoals de Culturele Revolutie, maar dat het principe van ,,genees de ziekte en red de patiënt" gepraktizeerd moet worden. In de laatste fase van de rectificatiecampagne. in 1985, zullen alle 39 miljoen partijleden opnieuw geregistreerd moeten worden. Zij die na heropvoeding niet aan de eisen voldoen zullen uit de partij gestoten worden, of hun zal worden gevraagd uit te treden.

In het hoofdstuk over buitenlandse politiek in zijn rapport bevestigde Hu Yaobang formeel de grote wijziging die zich het afgelopen jaar in de Chinese wereldstategie heeft gemanifesteerd.
Hu zei dat China een onafhankelijke buitenlandse politiek zal voeren en zich nooit zal verbinden met één van de grote mogendheden of een groep mogendheden, of zal toegeven aan druk van enige grote mogendheid.

Sinds 1979 heeft China opgeroepen tot een coalitie met de VS. West-Europa. Japan en de Derde wereld tegen de exoansie van de Sowjet-Unie. Mede wegens het, inmiddels wat geluwde, conflict met de VS over Taiwan en de algehele koerswijzigingen in de Amerikaanse buitenlandse politiek onder Reagan heeft China de basis van zijn diplomatie herzien.

Aan het eind van de jaren zeventig beschouwde China het hegemoniale streven van de Sowjet-Unie als de grootste bedreiging van de wereldvrede. In zijn rapport keerde Hu terug tot een

oud thema in de Chinese buitenlandse politiek van de jaren zeventig, nl. dat de rivaliteit tussen de beide supermachten de grootste haard van spanning in de wereld is.

Nieuw handvest van de partij

Het congres hechtte op 6 sept. zijn goedkeuring aan het nieuwe handvest van de partij. dat onmiddellijk van krach! werd en in de plaats kwam van het handvest uit 1977.
Het nieuwe partijhandvest van de Chinese communistische partij bepaalt dat economische modernisering de belangrijkste taak van de partij zal zijn, maar stelt tevens dat de klassenstrijd binnen zekere grenzen moet doorgaan. Het partijdocument verklaart dat ,,de meeste tegenstellingen in de Chinese samenleving niet meer de aard van klassenstrijd hebben en dat dit niet meer de dominerende contradictie is".
In zijn rapport tot het partijcongres zei voorzitter Hu Yaobang, dat er nog „vijandige elementen van allerlei pluimage van binnenuit en van buitenaf proberen om het socialistische systeem omver te werpen (...) en dat het volk klassenstrijd tegen deze elementen moet blijven voeren".

Het nieuwe handvest stelt nu: ,,De belangrijkste contradictie binnen de Chinese samenleving is die tussen de groeiende culturele en materiële behoeften van het Chinese volk en het achtergebleven niveau van onze maatschappelijke produktie."
Het document telt tien hoofdstukken met vijftig artikelen en vloekt in alle opzichten met het zeventien artikelen tellende handvest dat in 1977 onder leiding van Mao's apostel Hua Guofeng werd aangenomen.
Dit oude document, brallend van radicale retoriek, bestempelde ,,voortzetting van de revolutie onder de dictatuur van het proletariaat en elimenering van de bourgeoisie en andere uitbuitende klassen" als de hoofdtaak.
Mao Zedong werd in het oude handvest als ,,onze grote leider en leraar" en ,,de grootste marxist-leninist van onze tijd" geëerd.
Nu wordt Mao nergens meer als persoon genoemd. Wel blijft de Chinese socialistische leer aangeduid als „marxisme-leninisme-denken van Mao Zedong", maar de definitie daarvan is: ,,Uitkristallisering van de collectieve wijsheid van alle oude Chinese revolutionairen."

Het nieuwe handvest geeft gedetailleerde voorschriften over het collectieve en sobere karakter van de nieu e centrale partijorganen en besteedt verder uitgebreid aandacht aan de zo noodzakelijke morele en culturele renaissance. Gesteld wordt dat de partij het volk zal leiden in het ,,bouwen van een hoog niveau van socialistische spirituele beschaving" en dat grote prestaties moeten worden geleverd op het gebied van onderwijs, wetenschap en cultuur.
Het volk wordt opgeroepen tot het ,,hebben van hoogstaande idealen, morele integriteit. een hoog opvoedingsniveau en gevoel voor discipline". Het handvest stelt verder dat het socialistische systeem ,.fundamenteel gesproken onvergelijkbaar superieur is aan het kapitalistische systeem. (...) Onder het socialisme wordt volledig vrij spel gegeven aan het initiatief en de creativiteit van het volk..."
Op internationaal gebied onderschrijft het handvest de principes van proletarische solidariteit met de ,,werkende klassen van alle landen, onderdrukte naties en volkeren en alle vredelievende en voor rechtvaardigheid opkomende organisaties en mensen die gemeenschappelijk strijd voeren tegen imperialisme, hegemonisme en kolonialisme..."
In het oude haridvest worden de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten (in die volgorde) aangevallen voor hun overheersing van andere landen. Nu wordt het imperialisme eerst genoemd. hetgeen een indicatie is dat China de tegenstellingen met de Verenigde Staten inzake Taiwan en onder andere het Midden-Oosten nu groter vindt dun de verschillen met de Sowjet-Unie.
Het partijdocument vervolgt dat ,,de zaak van het socialisme voorwaarts schrijdt en ongetwijfeld geleidelijk over de hele wereld zal zegevieren langs paden die aansluiten op de specifieke omstandigheden van elk land en gekozen door het volk uit eigen vrije wil".
De Chinese communistische partij zal volgens het nieuwe handvest betrekkingen onderhouden met communistische en arbeiderspartijen in andere landen.
In het oude handvest werd het voorbehoud gemaakt dat die partijen ,,puur marxistisch-leninistisch" moesten zijn. Dit leidde tot de maoistische praktijk dat China alleen relaties onderhield met sektarische splinters en de gevestigde communistische partijen als ,.revisionistisch" brandmerkte. De afgelopen jaren heeft de Chinese partij echter de betrekkingen met de meeste ..normale" Westerse partijen hersteld.

Samenstelling leidende organen van de partij

Het congres besloot tot een aantal maatregelen. die betrekking hadden op de samenstelling van de leidende organen van de partij. De uitwerking van de beslissingen was i.h.a. een consolidering van de positie van Deng Xiaoping en de hervormingsgezinde factie binnen de partij.
Naast de veranderingen op grondslag van het nieuwe handvest van de partij, waarin het voorzitterschap (en de vicevoorzitters) waren afgeschaft en de nieuwe Centrale Adviescommissie was ingevoerd. formaliseerde het congres ook het vertrek van verschillende vroegere politieke leiders, wier invloed toch al dalende was, alsmede het verschijnen of herverschijnen op een prominente plaats van anderen.
Niettemin was het opvallend. ondanks de veranderde samenstelling van het Centrale Comité en, in mindere mate, van het Politburo, dat op het niveau van de Permanente Commissie van het Politburo de oude (in twee betekenissen van het woord) leiders hun positie behielden.
De enige uitzondering hierop was, dat Hua Guofeng niet in de Commissie terugkeerde.

De procedure voor het samenstellen van de leidende organen van de partij was de volgende: eerst stelde het presidium van het congres voorlopige lijsten van kandidaten op voor het Centrale Comité, de Centrale Adviescommissie en voor de centrale commissie voor het toezicht op de discipline.
Over deze lijsten hield het congres op 8 sept. stemmingen. Met de uitslag van deze stemmingen hield het presidium rekening bij het opstellen van nieuwe kandidatenlijsten voor de genoemde partijorganen.
Daarop stemde het congres op 10 sept. over de aanwijzing van de 210 leden van het Centrale Comité en van de **172** leden van de Centrale Adviescommissie. De stemming was geheim en de congresafgevaardigden mochten kandidaten van de lijst schrappen of namen toevoegen.
Vervolgens stemde het congres op 11 sept. over de aanwijzing van de 138 kandidaat-leden van het Centrale Comité en de **132** leden van de centrale commissie voor het toezicht op de discipline.
Het nieuwe, iide. Centrale Comité kwam op 12 sept. voor de eerste keer bijeen en verkoos de secretaris-generaal, de leden van het secretariaat. de leden van het Politburo. de leden van de Permanente Commissie van het Politburo en de leden van de militaire commissie.
De Centrale Adviescommissie hield op **13** sept. de eerste vergadering en verkoos een voorzitter. vice-voorzitter en een permanente commissie.
De centrale commissie voor toezicht kwam eveneens op 13 sept. voor de eerste maal bijeen en verkoos haar secretarissen en een permanente commissie. Deze verkiezingen werden door het Centrale Comité op dezelfde dag, aan het eind van zijn eerste vergadering. goedgekeurd.

De resultaten van de hier beschreven procedure waren de volgende:

SECRETARIAAT: HU Yaobang werd verkozen tot secretaris-generaal. Vijf leden van het vertrekkende secretariaat werden herkozen. Wan Li, Yu Qiuli. Gu Mu en Yao Yilin (alle vier lid sinds februari 1980) alsmede Xi Zhongxun (lid sinds juni 1981).
Vier nieuwe secretarissen werden verkozen: Deng Liqun. Yang Yong. Chen Pixian en Hu Qili.
Tot kandidaat-leden van het secretariaat werden aangewezen Qiao Shi en mevr. Hao Jianxiu.
In het secretariaat keerden niet terug Wang Renzhong. Fang Yi (die wel lid bleef van het Politburo), Song Renqiong. generaal Yang Dezhi en Hu Qiaomu (deze drie werden verkozen tot lid van het Politburo) alsmede Peng Chong (die ook niet in het Politburo werd herkozen).

POLITBURO EN PERMANENTE COMMISSIE: Het aantal leden van de Permanente Commissie van het Politburo werd van zeven naar zes teruggebracht, doordat Hua Guofeng er niet meer in werd herkozen. Hua verloor ook het lidmaatschap van het Politburo, maar hij bleef zitting houden in het Centrale Comité.
De zes herkozen leden waren Hu Yaobang, maarschalk Ye Jianying, Deng Xiaoping, Zhao Ziyang, Li Xiannian en Chen Yun.
Buiten deze leden werden nog **12** leden van het oude Politburo tot lid van het nieuwe herkozen: generaal Wei Guoqing, generaal Ulanhu, Fang Yi. generaal Li Desheng, Yu Qiuli, generaal Zhang Tingfa. maarschalk Nie Rongzhen. Ni Zhifu. maarschalk Xu Xiangqian, Wang Zhen. mevr. Deng Yingchao en Peng Zhen.
Er waren zeven nieuwe leden: Wan Li, Xi Zhongxun, Yang Shangkun. generaal Yang Dezhi. Song Renqiong, Hu Qiaomu en Liao Chengzhi.

Er werden drie kandidaat-leden verkozen: mevr. Chen Muhua (die werd herkozen) en Yao Yilin en generaal Qin Jiwei, die beiden voor de eerste keer werden verkozen.
Van de 11 leden, die in 1977 tot lid van het Politburo waren verkozen, werden Hua Guofeng en Peng Chong niet herkozen, maar zij bleven lid van het Centrale Comité. Voorts was Cheng Yonggui in ongenade gevallen; hij zou voor het begin van het congres zijn lidmaatschap van het Politburo al hebben opgegeven. Maarschalk Liu Bocheng was te oud om nog een ambt te bekleden.
Het kandidaat-lid van het oude Politburo generaal Seypidin u-erd niet herkozen. Hij bleef echter lid van het Centrale Comité
De nu ex-leden van het Politburo Geng Biao en generaal Xu Shiyou werden lid van de Centrale Adviescommissie, evenals generaal Chen Xilian en Wu De, die beiden hun lidmaatschap van het Politburo in februari 1980 hadden opgegeven, net als Wang Dongxing, die nu alleen nog maar kandidaat-lid van het Centrale Comité werd, en Ji Dengkui, die nu geen ambten meer bekleedde.
Admiraal Su Zhenhua was in februari 1979 overleden.

Centrale Comité: Het totaal van 348 volledige en kandidaat-leden betekende een uitbreiding met 15 in vergelijking met de 333, die in 1977 waren verkozen.
Van het Centrale Comité van 1977 werden nu 109 volledige leden en 28 kandidaat-leden herkozen. Anderen gingen over naar de Centrale Adviescommissie of, in sommige gevallen, naar de centrale commissie voor toezicht op de discipline.
Van de 211 nieuwe leden waren er 140 minder dan 60 jaar oud. Voort groeide het aantal leden, die werden gerekend tot ,,gespecialiseerd personeel" van negen tot 59. Volgens persbureau Nieuw China werd er speciaal op gelet om .,beter opgeleide en professioneel-kundige kameraden" op te nemen.
Een groot aantal legerofficieren werd lid van het CC, onder wie acht van de 11 regionale commandanten. Van de 29 provinciale partijsecretarissen werden er 22 tot lid van het CC verkozen.
Leden van nationale minderheden maakten 9% van de leden van het CC uit.

Militaire commissie: Deng Xiaoping werd herkozen als voorzitter van deze commissie. Tot permanente vice-voorzitter werd gekozen Yang Shangkun. De maarschalken Ye Jianying, Xu Xiangqian en Nie Rongzhen werden verkozen tot vice-voorzitters.

Centrale commissie voor toezicht op de discipline: Deze commissie was gereorganiseerd en had meer bevoegdheden gekregen. Eerste secretaris ervan werd Chen Yun, een post die hij al gekregen had in december 1978, toen deze commissie opnieuw in het leven geroepen was. Generaal Huang Kecheng werd tot zijn plaatsvervanger verkozen.
Wang Heshou werd aangewezen tot permanente secretaris, waarnaast er nog vijf andere secretarissen en een permanente commissie van 11 leden werden gekozen.

Centrale Adviescommissie: Deng Xiaoping werd verkozen tot voorzitter van dit nieuwe partijorgaan met Bo Yibo (een staatsraad), generaal Xu Shiyou, Tan Zhenlin (een vice-voorzitter van de permanente commissie van het Nationale Volkscongres) en Li Weihan als vicevoorzitters. De commissie verkoos uit haar midden een permanente commisie van 24 leden, onder wie Geng Biao.
Van de nieuwe commissie konden lid worden wartüleden. die minimaal 40 jaar ervaring hadden op leidinggevend niveau.
Bij de instelling van dit orgaan was het de bedoeling geweest de overgang van het leiderschap naar een jongere generatie te vergemakkelijken door prominente veteranen er lid van te maken. Dit was niet gelukt.
Behalve Deng zelf zitten er slechts leiders van het tweede plan in, met name ex-ministers, exprovinciale partijsecretarissen en minder prominente generaals b.d.
Het meest spectaculair is dat twee uitgesproken anti-Deng-figuren die in 1980 gezuiverd werden in de Adviesraad zijn gekozen. Het zijn de ex-burgemeester van Peking, Wu De (68) en ex-garnizoenscommandant van Peking, Chen Xilian (69). Wu De was het meest overijverig in de anti-Deng-campagne in 1976. verloor in oktober 1978 zijn burgemeesterspost en werd in februari 1980 met generaal Chen en twee anderen uit het Politburo gezet. Zij werden destijds de ..bende van vier ir." genoemd

Van de nieuwe leden van het secretariaat was Deng Liqun hoofd van de afdeling propaganda van het Centrale Comité; en Hu Qili hoofd van de afdeling algemene zaken.
Yang Yong was vice-chef-staf van de strijdkrachten en Chen Pixian was voorheen eerste secretaris van de partij geweest in de provincie Hubei. Qiao Shi was hoofd van de afdeling internationale betrekkingen van het CC en mevr. Hao Jianxu was minister van textielindustrie.
Wan Li. vice-premier in de Staatsraad en lid van het Secretariaat was, na zijn verkiezing tot lid van het Politburo, de enige. die in alle drie deze organen zitting had.
Yao Yilin, de andere vice-premier, was wel daarnaast lid van het partijsecretariaat. maar hij werd slechts tot kandidaat-lid van het Politburo verkozen.
Xi Zhongxun. tot 1980 eerste secretaris van de partij in de provincie Guangdong, was daarna een vice-voorzitter van de permanente commissie van het Nationale Volkscongres geworden, alsmede voorzitter van zijn commissie voor wetgeving.
Yang Shangkun was eerder eerste partijsecretaris geweest in de stad Kanton. verder een vice-voorzitter van de permanente commissie van het Nationale Volkscongres en algemeen secretaris van de militaire commissie van de partij.
Generaal Yang Dezhi was chef-staf van de krijgsmacht sinds 1980.
Song Renqiong was hoofd van de afdeling organisatie van het Centrale Comité.
Hu Qiaomu was tot augustus 1982 president geweest van de Chinese Academie voor Sociale Wetenschappen en stond bekend als ideoloog en deskundige in propaganda.
Liao Chengzi stond bekend als een deskundige inzake buitenlandse betrekkingen en was directeur van het bureau voor zaken betreffende Chinezen overzee van de Staatsraad.
Generaal Qin Jiwei was in januari 1980 benoemd tot commandant van de militaire eenheden in Peking.

In een beschouwing over de resultaten van het 12de congres van de Chinese communistische partij schreef de correspondent van het *NRC/H'blad* in Hongkong op 22 sept. 1982 het volgende:

In de nasleep van het twaalfde conges van de Chinese communistische partij is er eensgezindheid onder China-experts in Peking en Hongkong dat de successen van de Deng Xiaoping-groep beneden de verwachtingen zijn gebleven.
Het belangrijkste succes op personeel gebied was de verwijdering van Mao-apostel Hua Guofeng uit het Politburo, maar de keerzijde daarvan is dat Hua's beschermheer, de 85-jarige maarschalk Ye Jianying en Hua's vroegere ,,coalitiepartner" Li Xiannian (77) wel in de hoogste top van het Politburo zijn blijven zitten.
De tactiek die Deng Xiaoping in september 1980 gebruikte om de staatshierarchie te vernieuwen heeft ten aanzien van de partij niet gewerkt. Deng trad toen onder het motto ,,scheiding van staats- en partijmacht" af als vice-premier en overreedde andere vice-premiers, onder wie Li Xiannian hetzelfde te doen.
Tegelijk werd Hua Guofeng gedwongen af te treden als premier omdat het ongepast werd geacht om premier en partijvoorzitter tegelijkertijd te zijn. Het jaar daarop werd Hua echter ook zijn voorzitterschap ontnomen.
Op het partijcongres wilde Deng zijn medebejaarden in het Politburo overreden om onder andere door de afschaffing van de vice-voorzitterschappen naar een adviescollege over te stappen. maar die raad hebben zij niet opgevolgd.
Het is nu ruim vijf jaar geleden dat de 73-jarige Deng Xiaoping, in juli 1977. voor de twee de keer opstond uit hei politieke graf dat de maoïsten voor hem gegraven hadden. Het duurde anderhalf jaar voordat hij er op het veelgeprezen ,,derde plenum" in december 1978 in slaagde om Hua's maoistische tienjarenplan weg te vagen en zijn eigen pragmatische beleidsprogramma er door te drukken. Onmiddellijk daarop begon Deng met de uitbreiding van zijn coalitie die moest afrekenen met Hua Guofeng en de zijnen.
Nu, bijna vier jaar later, heeft Deng enorm veel bereikt in het wijzen van een nieuwe weg voor China na de rampen van het Mao-tijdperk, maar toch bestaat er nog steeds belangrijke oppositie en is hij er niet in geslaagd een krachtige consensus te bereiken. Deng is riu 78 en het is de vraag of hij nog genoeg tijd zal hebben om een sterk, continu post-Deng-regime achter te laten.
Dengs coalitie bestond oorspronkelijk uit protégés zoals Hu Yaobang en Wan Li, gerehabiliteerde topleiders zoals Peng Zhen en Chen Yun, zuidelijke generaals (Xu Shiyou) en gecoöpteerde pragmatische geestverwanten, zoals premier Zhao Ziyang.
Hua Guofeng had zijn eigen coalitie van Maoloyalisten. geheime politie, hoofdstedelijke generaals (Ye Jianying) en de zogenaamde oliekliek. de groep leiders rondom Li Xiannian die de Chinese economie leidden tijdens de Culturele Revolutie.
Dengs eerste doelwit waren de Mao-loyalisten, van wie er in februari 1980 vier uit het Politburo werden gezet. De belangrijkste was de voormalige lijfwacht van voorzitter Mao, Wang Dongxing. en verder onder anderen ex-burgemeeste Wu De van Peking.
De nauwe relatie tussen maarschalk Ye Jianying en Hua Guofeng dateert volgens specialisten van 1972. Na de mislukte staatsgreep van Lin Biao in 1971 werd Hua Guofeng als loyale topbestuurder van Mao's eigen provincie Hunan naar Peking gehaald om met Ye en anderen een onderzoek in te stellen naar de misdaden van Lin Biao. Tot de gewenste zuivering van extreem-linkse Lin Biaoisten is het nooit gekomen en daarvoor werd in het rapport als rechtvaardiging gegeven dat Lin Biao ,,in wezen een ultra-rechtse zwendelaar was die zich als ultra-links had vermomd".
Dezelfde toverformule werd in 1977 beproefd toen onder Hua's leiding over het hele land aanhangers van de Bende van vier zouden moeten worden gezuiverd. Omdat er teveel linkse oppositie was tegen de eerste twee campagnes werd de derde campagne gevoerd tegen het ,,ultra-rechtse wezen van de bende".
Naarmate Deng Xiaoping zijn macht consolideerde kwam het onder het motto ,,op basis van feiten de waarheid zoeken", wel tot een anti-linksradicale beweging. maar wegens verzet uit allerlei hoeken heeft die nooit een grote schaal bereikt. Het proces tegen de Bende van vier, eind 1980. werd tot de Lin Biao-kliek uitgebreid om alsnog de basis voor een breed opgezette zuivering te leggen.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VERKIEZINGEN OP TAIWAN

Op 3 december werden op Taiwan aanvullende verkiezingen gehouden voor 71 zetels in de Wetgevende Yuan, die thans uit 371 afgevaardigden bestaat.

De Wetgevende Yuan werd in 1928 ingesteld, de leden werden toen benoemd. In mei 1948 werden de afgevaardigden, toen 760, door het hele Chinese volk gekozen; zij kwamen in Nanking bijeen. Nadat het Kwomintang-bewind van Tsjiang Kai-sjek van het Chinese vasteland was verdreven en zich op Taiwan had gevestigd, werd bepaald dat de elke drie jaar te houden verkiezing van de afgevaardigden in de inmiddels door ,,communistische rebellen" bezette kiesdistricten zou worden uitgesteld tot de herovering van het vasteland dan wel dat de afgevaardigden voor het leven waren gekozen. De afgevaardigden uit Shantung, Kiangsi of elders zaten nu op Taiwan en beraadslaagden daar over wegenbouw en irrigatieprojecten in ,,hun" kiesdistrict op het vasteland, aldus de FAZ (28-11).Maar die oude politici stierven langzamerhand uit: van de 760 zijn er nog 274 over. Daarom werd vervolgens wettelijk bepaald dat ,,voor de duur van de rebellie op het continent" de uitgedunde gelederen door – in beginsel – elke drie jaar op Taiwan te houden verkiezingen zouden worden aangevuld. Die aanvullende verkiezingen vonden voor het eerst in 1969 plaats; toen werden afgevaardigden voor 11 zetels gekozen. Het laatst waren de aanvullende verkiezingen voor de Wetgevende Yuan op 6 dec. 1980 gehouden, toen voor 70 zetels (zie pag. 15813-'81).

Wel heeft de regerende Kwomintang van president Tsjiang Tsjing-koeo een forse greep op het politieke leven van Taiwan, maar de verkiezingen hebben toch, aldus de FAZ, een niet te onderschatten invloed op de Yuan en op het politieke klimaat op het eiland. Want de thans gekozen afgevaardigden zijn aanzienlijk jonger en ook actiever dan hun oudgediende collega's. De nieuwe afgevaardigden zijn ten dele ,,Taiwanezen", van wie de voorouders reeds honderden jaren op het eiland leefden, of het zijn veertigers of vijftigers die de meeste tijd op Taiwan hebben doorgebracht. Zij interesseren zich in hun politieke werk meer voor sociale of economische vraagstukken op Taiwan dan voor de herovering van het vasteland en wekken daardoor ook een grotere interesse bij de kiezers voor de politiek.

Omdat geen formele oppositie-partij op Taiwan is toegestaan, treden de niet-Kwomintang-kandidaten op als „Tangwai" (geen partij). In 1980 won deze groep 11 zetels. De Tangwai pretenderen de etnische Taiwanezen te vertegenwoordigen. d.w.z. meer dan 16 van de 18 miljoen inwoners van het eiland. Een Tangwai-kandidaat verklaarde t.a.v. de Kwomintang-vertegenwoordigers van het vasteland o.a.: ,,Zij hebben geen wortels hier en zij wensen die ook niet. Zij gebruiken ons alleen maar als een hotel en als een eerste stap naar iets hogers en zij verwachten van ons dat wij het geld verdienen om voor hun wapens te kopen." Terwijl de etnische Taiwanezen de grote geldverdieners en ondernemers op het eiland zijn, blijven alle topfuncties in de politieke besluitvorming in handen van de vastelanders, aldus The Economist (10-12).

Vergeleken met 1980 had de Kwomintang nu 58 kandidaten gesteld tegen 38 toen. Daar tegenover stelde de verdeelde oppositie in totaal minder dan 20 kandidaten, zo meldde Le Monde (3-12).

Bij de verkiezing op 3 december won de Kwornintang 62 van de 71 verkiesbare zetels. (President Tsjiang Tsjing-koeo zal bovendien 27 vertegenwoordigers van de ,,overzeese[x] Chinezen voor de Yuan benoemen.) De oppositie behaalde slechts 9 zetels: 6 voor de Tangwai en 3 voor onafhankelijke kandidaten. De opkomst bedroeg 63,2%.

De leider van de gematigde oppositie. Kang Ning-hsiang, die reeds vier termijnen van 3 jaar in de Wetgevende Yuan zat en die binnen het bestaande systeem hervormingen tot stand wilde brengen, verloor zijn zetel. Hij verwierf slechts ongeveer 31.000 stemmen en kwam daarmee ca. 24.000 stemmen tekort. Hij werd verslagen door een als radicaal aangeduide kandidaat, de advocaat Kiang Peng-chien, die de tot 6 jaar gevangenisstraf veroordeelde Lin Yih-siung had verdedigd in de zaak-Kaohsiung rond het magazine „Formosa" (zie pag. 782 e.v.-1980). Ook een van Kangs naaste bondgenoten, Huang Huang-Hsiung, werd verslagen.

De op een na meeste stemmen bij de verkiezingen werden gewonnen door Tangwai-kandidaat mevr. Fang Sumin, de echtgenote van Lin Yih-siung. Toen zij op 28 febr. 1980 haar man in de gevangenis bezocht, werden in haar woning – ondanks politietoezicht – haar schoonmoeder en twee van haar dochters door onbekenden vermoord. Deze drievoudige moord, die door sommigen als een bloedige waarschuwing aan het adres van de oppositie werd beschouwd, is nog steeds niet opgehelderd.



President Tsjiang Tsjing-koeo, vergezeld van zijn echtgenote, brengt zijn stem uit bij de parlementsverkiezingen op 3 december.

Weekblad 52ste jaargang No. 2720, pag. 39495-39510



Mevr. Fang Su-min

Volgens Raymond Tai, de plv. directeur van de regeringsvoorlichtingsdienst, kreeg mevr. Fang de stemmen van de huisvrouwen. Zij trok grote en enthousiaste massa's naar haar verkiezingsbijkomsten, waar zij, aldus The Economist, de volgende eisen formuleerde: beëindiging van de staat van beleg, een grotere vrijheid van meningsuiting en verkiezingen voor alle regeringsposten.

De IHT (5-12) stelde dat de Kwomintang bij de verkiezingen van 3 dec. had geprofiteerd van de factie-rivaliteit binnen de oppositie en van een opgaande economie. De Kwomintang heeft de leiding gehad in drie decennia van economische expansie, gestuurd door Westers-opgeleide experts, waarbij het inkomen per hoofd is toegenomen tot ca. $2.300 in 1982 of bijna 50 maal het niveau van 1952. Een diplomaat meende dat het ,,in hoge mate een verkiezing van de middenklasse'' was. Naar zijn zeggen zijn er nog steeds heel wat mensen die weten hoe het was ,,om blootsvoets en hongerig te zijn''. Analisten op Taiwan zeiden dat de verkiezingen een geleidelijke voortgang naar democratisering weerspiegelden'', aldus de IHT.

De Financial Times (6-12) meende dat de oppositie te veel kandidaten had ingezet en de gematigde stemmen had versplinterd in haar poging zoveel mogelijk zetels winnen. Ook leek de oppositie volgens dit blad de aantrekkingskracht van jongere getalenteerde kandidaten van de Kwomintang verkeerd te hebben beoordeeld.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

DEEL DEFENSIENOTA OVER CONVENTIONELE BEWAPENING INGEDIEND

Minister De Ruiter van defensie heeft op **28** nov. het deel van de beloofde defensienota bij de Tweede Kamer ingediend, dat gaat over de conventionele bewapening.
Over het kernwapenbeleid bevatte de nota nog slechts algemeen gestelde ,,beschouwingen''. ,,In de eerste helft van volgend jaar'' zal het kabinet de plannen publiceren inzake de zes Nederlandse kernwapentaken.
Het kabinet heeft met deze opzet van de nota ,,de knoop doorgehakt'' om verder uitstel te voorkomen, zo zei premier Lubbers na het kabinetsberaad op 25 nov., toen hij het verschijnen van het conventionele deel van de nota aankondigde.

Hoofdpunten

Uit de nota bleek, dat er op alle drie krijgsmachtonderdelen besnoeid zal worden, dat er voor defensie tot 1987 een reële uitgavenstijging zal zijn van 2% en van 1987-1993 van 3%, en dat de regering ervan uitgaat, dat Nederland zich ook in de toekomst niet zal mogen onttrekken aan de nucieaire afschrikkingsstrategie van de NAVO.

Het Nederlandse kabinet komt met zijn definitieve plannen voor het kernwapenbeleid pas volgend voorjaar, als daarover de NAVO formeel zal zijn geraadpleegd. Dan zal ook een besluit over plaatsing van kruisraketten worden genomen. Ondanks de al in het regeerakkoord afgesproken jaarlijkse budgetstijgingen heeft Defensie beperkingen moeten aanbrengen, dan wel bestellingen moeten vertragen, in de conventionele NAVO-bijdragen.
De toenemende kosten van technisch steeds ingewikkelder wapensystemen zal er voor kleinere NAVO-landen toe leiden dat zij zich steeds meer op een beperkt aantal taken moeten toeleggen.

De financiële problemen van Defensie worden vergroot door de bijdrage die via het naar voren halen van marineorders ten behoeve van het RSV-concern moet worden geleverd (ruim een miljard) en de economische noodzaak meer defensie-orders in eigen land te plaatsen.
Bij de luchtmacht wordt het aantal bases voor een gelijkblijvend aantal vliegtuigen van vijf tot vier teruggebracht door het stilleggen van de basis Eindhoven.
Bij de marine zullen zes Breguet-Atlantic vliegtuigen verdwijnen en niet worden vervangen, terwijl zes Wolffregatten vervroegd uit de vaart worden gehaald om door twee M-fregatten te worden vervangen.
Bij de landmacht wordt een parate afdeling artillerie mobilisabel gemaakt, drie afdelingen ,.oude'' veldartillerie en zes afdelingen eveneens verouderde luchtafweer alsook een licht verkenningsbataljon worden opgeheven.
De financiële voordelen van zulke beperkingen zullen gedeeltelijk worden gebruikt om meer oefenen mogelijk te maken.
In de defensienota ,,Continuïteit en vernieuwing'' blijft het accent liggen op voorrang voor kwaliteit (gemiddeld investeringspercentage tot '93 is 35). Om de voortgang van de planningsuitvoering beter te kunnen beoordelen zal Defensie voortaan tweejaarlijks met rapportages aan het parlement komen.

De nota onderstreept dat behalve de belangrijke investeringen die gemaakt en gepland zijn ,,meer aandacht'' moet worden gegeven aan verbetering van de materieelexploitatie. Het personeelsbestand (nu beperkt tot ruim 130.000) blijft de komende jaren ongewijzigd, het defensiebudget ontwikkelt zich van 13 miljard gulden voor '84 tot 14 miljard voor '87. Een volgend kabinet zal moeten beoordelen of dan jaarlijkse stijgingen met 3 procent mogelijk zijn.

Beschouwingen over nucleaire bijdrage

De defensienota bevatte weliswaar nog geen concrete nucleaire beleidsplannen, maar minster De Ruiter van defensie gaf in de nota wel een aantal argumenten over het kernwapenbeleid, waarover het kabinet volgend voorjaar definitieve standpunten wil innemen.
In de nota werd betoogd, dat Nederland zich niet mag onttrekken aan de verantwoordelijkheid voor de gezamenlijke Westerse veiligheid en daarom ook een ,,passende nucleaire bijdrage'' moet leveren. Kernwapens zijn in de wereld en kunnen daaruit niet meer worden verwijderd. Zij zijn niet alleen maar massavernietigingswapens, maar hebben een oorlogsvoorkomende werking.
Voor de huidige NAVO-strategie, die op nucleaire afschrikking berust, bestaan geen bruikbare alternatieven.

Het afgeven van een NAVO-verklaring niet als eerste kernwapens te zullen gebruiken wordt strijdig genoemd met de kern van de geldende

strategie. Het instellen van kernwapenvrije zônes in Europa ,,draagt niet bij tot het hoofddoel van de NAVO: het voorkomen van oorlog".
Kernwapens in West-Europa dienen te worden bekeken, in elke categorie. op hun waarde voor de koppeling aan de strategische veiligheidsgarantie van de VS en op hun politieke betekenis voor oorlogsvoorkoming. Zij mogen niet worden opgevat als een aanvullende versterking van de conventionele verdediging.
De omvang van het defensiebudget tot 1993 is er niet op berekend dat een vergroting van de conventionele bewapening terwille van de verkleining van de nucleaire bewapening mogelijk zal zijn. schrijft minister De Ruiter. Maar' ook heet het dat met het recente NAVO-besluit om eenzijdig 1400 kernladingen uit West-Europa te gaan terugtrekken nog geen einde is gekomen ,,aan de aanpassingen op het gebied van de nucleaire wapens in Europa".
Elders zegt de nota dat Nederland ,,kritische begeleiding" van de NAVO-partners aanvaardt. maar dat het evenzeer vanzelf spreekt dat er ruimte moet zijn voor ,,een kritische Nederlandse inbreng".
Voor een beslissing over de eventuele plaatsing van kruisraketten op Nederlandse bodem is nog zorgvuldig en diepgaand beraad nodig (tot medio volgend jaar). Voor een besluit daarover en over de bestaande kernwapentaken, zullen de NAVO-reactie op de voorlopige .,beschouwingen" van het kabinet van afgelopen zomer, de recente reductie met 1400 kernkoppen en het verloop van de wapenbeheersingsbesprekingen in Genève een rol spelen.
Het kabinet heeft hier niet onder druk van de tijd willen beslissen en is, omdat het uitbrengen van de defensienota voor het conventionele defensiebeleid spoedeisend was, ondanks eerdere andere plannen nu tot een zo gesplitste nota gekomen.

Toekomstig beleid inzake defensiebegroting

Tot 1987 zal de defensiebegroting jaarlijks met twee procent reëel stijgen, van f 13 mrd naar ƒ 14 mrd, daarna tot 1993 jaarlijks met reëel drie procent conform de bestaande NAVO-afspraken.

Gegeven ongunstige ervaringen bij de uitvoering van de plannen uit de vorige defensienota zal voortaan met tweejaarlijkse financiële voortgangsrapportages aan het parlement worden gewerkt.
Bijstellingen in de periode '79-'82 hebben een financieel verlies van 1,5 miljard gulden veroorzaakt, terwijl defensie sinds '76 wegens het plaatsen van defensieorders bij de Nederlandse industrie 400 miljoen van de meerkosten van 750 miljoen gulden heeft moeten dragen.
Aangekondigd wordt dat in de komende jaren aan meer standaardisatie in de NAVO zal worden gewerkt en dat, mede via versterkt overleg in de Europese politieke samenwerking (EPS), Eurogroep en wapenaankoopdirecties, naar meer evenwicht op aankoopgebied tussen de VS en West-Europa moet worden gestreefd (de zg. two way street).
Van de defensie-uitgaven zal tot '93 35 procent voor investeringen worden bestemd, 42 procent voor personele exploitatie, 13 procent voor materieel-exploitatie en 10 procent voor pensioenen en wachtgelden.
De landmacht krijgt 41 procent, marine en luchtmacht elk 20.

Defensie moet in de marinesfeer ruim een miljard gulden tot '88 ,,naar voren" halen in verband met de RSV-problematiek, door eerdere bestelling van schepen.
Hei gevolg van de verplichting zal ook drukke op de landmacht en de luchtmacht.
Zes Breguet-Atlantic vliegtuigen van de marine worden afgevoerd en niet vervangen, zes fregatten uit de Wolf-klasse worden vervroegd uit de vaart genomen, en vervangen door twee M-fregatten.
Bij de landmacht worden vooral bezuinigingen gevonden door de opheffing van drie afdelingen verouderde veldartillerie, zes afdelingen luchtafweer en een licht verkenningsbataljon.
Ook wordt een parate afdeling artillerie mobilisabel gesteld
Na een kritische NAVO-reactie is beloofd af te zien van plannen om een paraat pantserinfanteriebataljon mobilisabel te stellen. Ook is om dezelfde reden de aanschaf van platte spoorwagons vervroegd van '85 naar '84 en de bestelling van twee squadrons Patriot luchtafweer voor zee- en luchthavens binnen de planperiode tot '93 gebracht.
Op verzoek van de NAVO zal bij de luchtmacht nader worden gestudeerd op het besluit de vliegbasis Eindhoven stil te leggen (vooral wat de oorlogsfunctie betreft volgt studie).
Bij de luchtmacht wordt een gelijk aantal straaljagers voortaan over vier i.p.v. vijf bases verdeeld.
In '91 moeten 243 jagers (Starfighters en NF-5) vervangen zijn door 213 F-16's.

Geen verdere beperking personeel bij defensie

Sinds 1972 is het personeelsbestand van defensie met 16.000 personen verminderd. Mede door het uitblijven van een troepenbeperkingsakkoord tussen Oost en West is een verdere beperking met 10.000 niet mogelijk gebleken. In de periode tot 1993 is geen verdere beperking van het personeelsbestand van 130.500 te verwachten, schrijft minister De Ruiter in de nieuwe defensienota,

De Ruiter gaat bezien wat de mogelijkheden zijn van een verlenging van de diensttijd voor meer ingewikkelde functies en een verkorting voor meer eenvoudige.
Een koppeling op afstand van de wedde van dienstplichtigen aan die voor beroepsmilitairen is financieel onmogelijk. Wel zal worden bezien of, ook voor dienstplichtigen, beloningsverschillen naar de zwaarte en de duur van de functie mogelijk zijn.
Volgens de nota ,,ligt het voor de hand" dat beroepsmilitairen die wegens gewetensbezwaren menen bepaalde (nucleaire) taken niet te kunnen vervullen ontslag nemen.
Wat de ,,normale" militaire ontslagleeftijd betreft wil Defensie uiteindelijk komen tot 58 jaar (marine nu nog 50, elders in de krijgsmacht 55).

Brief NAVO-secretaris-generaal Luns

Een zeer kritische reactie op de Nederlandse conventionele plannen was in de defensienota zelf opgenomen. Dat was de door NAVO-secretaris-generaal Luns op 21 okt. aan de Nederlandse regering verzonden brief, die het laatste antwoord vormde op de Nederlandse consultatie van de NAVO van afgelopen zomer en die was gebaseerd op het oordeel van het militaire comité en de defensie-planning-commissie van de NAVO.

Hoewel Nederland zijn plannen in de loop van het consultatieproces heeft aangepast. leiden zij in hun huidige vorm toch tot ,,betekenisvolle beperking van het conventionele vermogen van de Nederlandse krijgsmacht". schrijft Luns.
Zulke beperkingen vergroten de afhankelijkheid van kernwapens, waar Nederland juist zo sterk tegen is, merkt hij op. Nederland geeft met de (tot '87) geplande jaarlijkse reële budgetstijging met 2% (3% pas daarna) ,,een slecht voorbeeld".
Luns noemt de Nederlandse defensiebijdrage beneden het NAVO-gemiddelde terwijl de nationale financiële positie boven dat gemiddelde ligt.
,,Redelijkerwijs kan worden gevraagd" te voldoen aan de in de NAVO afgesproken jaarlijkse budgetstijging met 3%, schrijft hij zodoende. Hij vraagt daarom de plannen, ..die bij uw bondgenoten en de militaire autoriteiten van de NAVO zulke bezorgdheid veroorzaken", te heroverwegen.

Minister De Ruiter volstond met te zeggen dat waar de nieuwe Nederlandse defensieplannen (,,Wij bieden een gezonde en goede bijdrage") zeker een zeven verdienen, het jammer is dat de secretaris-generaal in zijn brief slechts let op het aantal punten dat Nederland tekort komt voor een tien.
Staatssecretaris Van Houwelingen wees er op dat Nederland in de plannen van de nieuwe Defensienota met een gemiddeld investeringspercentage van 35 op de tweede plaats in de NAVO staat.

CDA en *VVD* akkoord met conventionele plannen

De regeringsfracties in de Tweede Kamer, CDA en VVD, hebben instemmend gereageerd op de nieuwe defensienota van minister De Ruiter.
De grootste oppositiefractie, de PvdA, betreurde het, dat het kabinet in de nota nog geen concrete plannen voor het kernwapenbeleid heeft gegeven.

Dat laatste feit ontmoet bij de fracties van CDA en VVD begrip. Zij achten het ,,van belang". respectievelijk ,,vanzelfsprekend", dat over de bestaande kernwapentaken eerst de NAVO wordt geconsulteerd.
De CDA-fractie ziet in de nota voldoende ruimte om straks in een aanvullende motie tot ,,een betekenisvolle vermindering" van de bestaande nucleaire taken te komen.
Zij wijst er op dat naast de noodzaak van een verantwoord kernwapenbeleid ook de noodzaak bestaat van voldoende steun in de samenleving daarvoor.

Fractieleider Nijpels van de VVD prijst de ,,duidelijke beleidsvoornemens" op het gebied van de conventionele defensie.
Voor de naaste toekomst wijst hij erop dat over Nederlandse kernwapentaken wat de VVD betreft geen eenzijdige besluiten mogen vallen en dat dergelijke besluiten bovendien in samenhang met de kwestie van de plaatsing van kruisraketten moeten worden genomen.

Belangenorganisaties krijgsmacht *teleurgesteld*

Belangenorganisaties binnen de krijgsmacht zijn teleurgesteld over de nieuwe defensienota.
De gezamenlijke vakorganisaties van het militair personeel zeggen in een eerste reactie dat het in de nota gepresenteerde personeelsbeleid visie mist op de werkelijke problemen die er bij het personeel zijn.
,,Het gemis aan visie enerzijds en ondoorzichtigheid in de beleidsvoering in de planperiode anderzijds onderschrijven het gelegenheidskarakter van de personeelsparagraaf in de nota", aldus de vakorganisaties.

Volgens de organisaties wordt ten onrechte geprobeerd de krijgsmacht onder de noemer ,,bijzonder overheidspersoneel" te brengen. De taakstelling van de krijgsmacht staat volgens de militairen echter geen vergelijking toe met welke groepering in de samenleving ook. Het toekomstige personeelsbeleid dient daarop te zijn geënt, zo vinden zij.
Twee organisaties voor de belangenbehartiging bij de zeemacht, de Vereniging voor belangenbehartiging van schepelingen en oud-schepelingen bij de zeemacht (VBZ) en de Koninklijke vereniging van marine-officieren (KVMO), vrezen dat de financiële gevolgen van de problemen rond het RSV-concern voor de koninklijke marine van ingrijpende aard zullen zijn.
Vooral het voortbestaan van de tekorten in de exploitatie zal het personeel van de marine aantasten in de leef- en werksfeer, zeker waar het betreft tekorten aan onderdelen, brandstof en munitie, zo schrijven de twee organisaties in een reactie.

Teleurstellend noemen zij ook de „algemene vaagheid" in het gepresenteerde beleid. Erg negatief vinden zij het, dat de regering ,,voorschot neemt op uitkomsten van het arbeidsvoorwaardenoverleg, zoals de bezoldigingsstructuur en de positie van de dienstplichtige militairen".
Als positief punt zien de zeevarenden, dat de bewindslieden hebben toegezegd de belangenorganisaties te betrekken bij de invulling van alle beleidsaspecten van de defensienota.

Commentaar

In een hoofdredactioneel commentaar schreef het *NRC/H'blad* op 29 nov. het volgende over de defensienota:

Het is in deze dagen geen gewoonte ambtenaren of militairen op complimenten te tracteren. Toch kan. al was het maar bij wijze van uitzondering, aan hun adres best een woord van respect worden uitgesproken voor het lijvige werkstuk dat in een weekeinde door de reproduktie-apparatuur van het ministerie van defensie ging en gisteren als nieuwe defensienota werd gepubliceerd Continuïteit en vernieuwing is de titel van de nota, een titel die op een zekere spanning wijst.

Spanningen dus. Het door het kabinet gepubliceerde NAVO-oordeel over de Nederlandse defensieplannen is niet mals. Daarbij twee kanttekeningen. De eerste is dat minister Van den Broek (buitenlandse zaken) zich afgelopen zomer kennelijk niet zo maar zorgen maakte, toen hij vreesde dat de beoogde conventionele beperkingen de NAVO-partners niet in een opgewekte stemming zouden brengen voor hun oordeel straks over Nederlandse nucleaire plannen.

Een tweede kanttekening is dat een vergelijking van het recente verwijtende NAVO-oordeel met de kritiek die de vorige defensie-nota (Om de veiligheid van het bestaan) op 9 juli 1974 kreeg uit Brussel. tot de conclusie voert dat aldaar nog steeds dezelfde sombere pennvoerder de communicatie verzorgt.

Opnieuw is er sprake van grote bezorgdheid over een slecht Nederlands voorbeeld voor de NAVO-partners en over een aanmerkelijke beperking van de geveehtskracht van de Nederlandse krijgsmacht. Gegeven de toch niet geringe materieelplannen voor de komende tien jaar, de sterke economische tegenwind en een voorzien gemiddeld investeringspercentage van 35 voor de Nederlandse krijgsmacht lijkt deze kritiek wel heel zwaar aangezet.

Kan het zijn dat op het nationaal politieke toneel deze kritiek van de secretaris-generaal van de NAVO het kabinet wellicht niet eens zo slecht uitkomt, zelfs al is de heer Luns natuurlijk in deze kwestie niet meer dan communicator? Hoe dat zij, het kabinet heeft naast verwijten uit Brussel instemming van de regeringsfracties in Den Haag kunnen noteren en daarop is de kritische NAVO-partner allereerst aangewezen.

Het valt op dat het kabinet nu al schrijft verder te willen gaan met ,,aanpassingen" op tactisch nucleair gebied, terwijl een recente – ook door Nederland geprezen – NAVO-studie om eenzijdig 1400 kernkoppen uit West-Europa te verwijderen zelfs nog niet operationeel vertaald is. De wensen van een Kamermeerderheid (van onder andere PvdA en CDA) en de opvattingen van de bondgenoten zullen hier straks haaks op elkaar staan. Het komende Nederlandse besluit over plaatsing van kruisraketten zal ook wat dit betreft in Den Haag en Brussel zwaar wegen.

Het is goed er aan te herinneren dat minister Ruding (financiën) afgelopen zomer al een aanslag op de nieuwe nota ondernam nog voor zij geschreven was, namelijk met zijn mislukte poging in het kabinet om de jaarlijkse budgetverhoging met 2% alsnog te halveren. Gezien 's lands economische vooruitzichten is het de vraag of dr. Ruding tot '87 van een herhaling van dergelijke pogingen zal willen afzien.
Ook is het de vraag of de in de defensienota aangenomen jaarlijkse groei met 3% voor de periode '87-'93 werkelijkheid zal worden. Wegens de nu al bestaande spanningen binnen het defensiebudget, zoals de door minister De Ruiter als ,,uit het lood geraakt" gekwalificeerde verhouding tussen investeringen en exploitatie-uitgaven, is hierover stevige scepsis gepast.

LATIJNS-AMERIKA

ARGENTINIË

MENSENRECHTEN

Op 16 aug. 1982 deden de Argentijnse bisschoppen tijdens hun jaarlijkse conferentie een beroep op de militaire junta om de ,,angst te verlichten" van de families van de duizenden mensen die vermist of gearresteerd waren. Zij vroegen het bewind informatie te geven over de vermisten en de gearresteerden vrij te laten, en zeiden dat dit ,,een grote bijdrage zou leveren aan het herstel van de democratie".

Die vermisten waren het gevolg van de in 1974 begonnen en vanaf de staatsgreep in 1976 verhevigde ..strijd tegen de subversie" die door het toen aan de macht zijnde bewind was gevoerd. Er zouden tussen de 6.000 en 30.000 mensen worden vermist.

Op 1 okt. 1982 meldde Roel Janssen in het *NRC/H'blad* over de kwestie van de vermisten in Argentinië o.m. het volgende:

Er bestaat geen oplossing voor het probleem van de vermisten in Argentinie. Deze krasse uitspraak deed de Argentijnse minister van binnenlandse zaken generaal Llamil Reston deze week.

Hij maakte hiermee duidelijk dat er van de huidige overgangsregering geen initiatief verwacht hoeft te worden in de kwestie van de duizenden vermisten. de gruwelijke erfenis van de zogenaamde ,,smerige oorlog" die dc militairen in de jaren zeventig hebben gevoerd tegen de gewapende oppositie. De verklaring van de minister kwam enkele dagen nadat de strijdkrachten hun volle verantwoordelijkheid voor alle gebeurtenissen in de strijd tegen de subversie nog eens publiekelijk hadden bevestigd. Sinds 25 september is het in Argentinie verboden om berichten te geven over de vermisten en over aanverwante zaken, zoals de .,dwaze moeders van de Plaza de Mayo".

De minister van binnenlandse zaken Llamil Reston zei: ,,De bezorgdheid om het probleem van de vermisten op te helderen, mag geen reden zijn om te hopen op wonderen. We zijn verplicht om duidelijk te zijn, ook al is dat pijnlijk. Niemand kan redelijkerwijs verwachten dat de regering een oplossing biedt terwijl het gezond verstand aangeeft dat deze niet bestaat."
Verder maakte de minister bekend dat op het ogenblik nog 206 politieke gevangenen in Argentinië ter beschikking staan van de uitvoerende macht (zie ook pag. 422/3-1982 - red.). Hij beloofde dat als in maart 1984 de militairen de macht aan de burgers zullen overdragen, er geen politieke gevangenen meer zullen zijn.

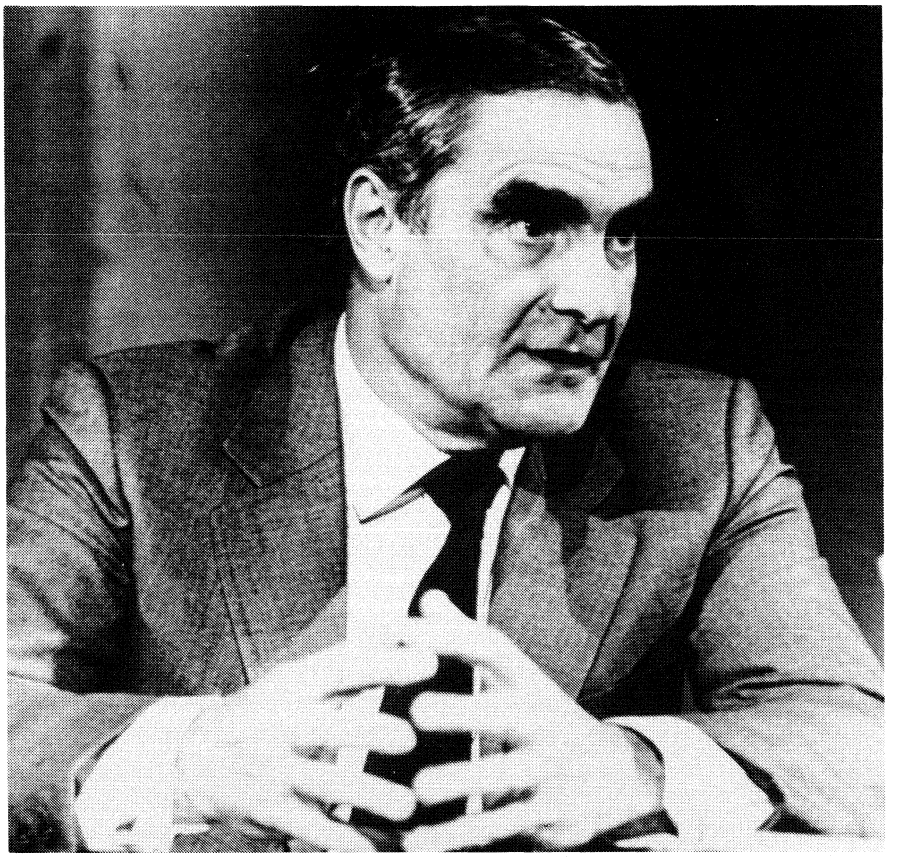
Als voorwaarde van de militairen voor de geplande terugkeer naar de democratie in 1984 stelde de minister dat er geen onderzoek komt naar de (mis)daden die de strijdkrachten. de veiligheidsdiensten en de politie hebben begaan in de strijd tegen de ,.subversie" (de guerrilla). Met andere woorden: de vermisten blijven vermist, maar er zal niemand voor hun verdwijning verantwoordelijk worden gesteld.
De afgelopen weken was een schuchter begin gemaakt met het onthullen van de ontelbare excessen die in naam van de strijd tegen de ,,subversie" zijn begaan.
Enkele voormalige hoge regeringsfunctionarissen en zelfs een ex-president vroegen publiekelijk om opheldering over de verdwijning en de

moord op een aantal personen die overduidelijk niet tot de „subversieven" behoorden.
De ex-staatssecretaris van financien Juan Alemann eiste een gerechtelijk onderzoek naar dc moord op de diplomate Elena Holmberg en de ambassadeur Hector Hidalgo Sola. De justitie is inmiddels begonnen rnet het onderzoek naar de verdwijning van Hidalgo Sola in juli 1977.
Ex-president Alejandro Lanusse vroeg om opheldering over de verdwijning van zijn perssecretaris Edgar Sajon. In de kranten werd melding gemaakt van het afschuwelijke geval van het Argentijns/Zweedse 17-jarige meisje Dagmar Hagelin, die in 1977 ,,perongeluk" (ze werd voor iemand anders aangezien) werd ontvoerd en nooit meer is verschenen. ondanks verzoeken om opheldering van de familie en van de Zweedse regering. De verantwoordelijkheid voor de ontvoering van Dagrnar Hagelin lag bij de kapitein-ter-zee Alfredo Astiz. die ook verantwoordelijk was voor de verdwijning van twee Franse nonnen en de oprichtster van de beweging van de ,,dwaze moeders" eind 1977. Kapitein Astiz werd tijdens de Falklandoorlog door de Britten gevangen genomen. ondervraagd en later teruggegeven aan Argentinie (pag. 402/3-1982 - red.).
Vorige week besloot de regering paal en perk te stellen aan deze golf van beschuldigingen en verdachtmakingen. De zaak begon te escaleren en zou snel uit de hand kunnen lopen, want iedere onthulling brengt een nieuwe met zich mee.
Op 24 september gaf de militaire junta, sinds kort weer het hoogste gezagsorgaan in het land. en verklaring uit die niets aan duidelijkheid te wensen overliet: ,.Alle operaties tegen de terroristenbendes vonden plaats volgens de plannen die waren goedgekeurd en werden gecontroleerd door de organische leiding van de strijdkrachten."
Er was volgens de militaire junta een campagne bezonnen die tot doel had om de acties van de strijdkrachten. de politie en de veiligheidsdiensten tegen de .,terroristische misdaad" in twijfel te trekken.
Een dag later kregen de officiële radio- en televisiestations te horen dat ze niet langer berichten mochten uitzenden met betrekking tot ,.subversieve bendes en hun acties". de ,,moeders van de Plaza de Mayo" en alles wat met de subversie te maken heeft". De juridische processen die met dit thema verband houden en de commentaren van de kranten hierover rnogen evenmin worden uitgezonden.
Tekenend voor de schemertoestand in Argentinië was dat deze censuurmaatregel officieel niet van kracht werd verklaard voor de particuliere radiostations en de kranten, maar deze wisten zich gewaarschuwd. Nog vreemder was dat aanvankelijk niemand wist u-aar de order tot censuur vandaan k am. De woordvoerder van de president ontkende in het weekeinde zelfs het bestaan van de maatregel. Deze is ongetwijfeld afkomstig uit de duistere kokers van een van de vele ongrijpbare inlichtingendiensten.

Pas op 28 september bevestigde de voorlichtingsdienst de beperkingen op de nieuwsvoorziening door de officiele radio- en tv-kanalen. Men had volgens een woordvoerder niets anders gedaan dan in herinnering brengen dat de wet op de nationale veiligheid nog altijd van kracht is en een gevangenisstraf van twee tot vijf jaar stelt op het uitzenden van berichten die tegen de grondwet ingaan.

Rol van oud-juntalid *Massera* bij de moord op Dupont, de zaak-Holmberg, de vrijmetselaarsloge P-2. de verdwijning *van Branca* en bij de organisatie Triple A

In de nacht van 7-8 okt. 1982 werd vlak bij een legerkazerne in Buenos Aires het lijk gevonden van Marcelo Du-



Emilio Massera

pont, een zakenman die sinds 30 september werd vermist. De dood van Dupont, die vermoord bleek te zijn. had direct te maken met de onthullingen in de weken daarvoor over de betrokkenheid van admiraal Emilio Massera, voormalig lid van de militaire junta (1976-1978).bij een aantal andere politieke moorden.
Die moorden hielden weer verband met de onthulling dat adm. Massera in 1978 contact had gehad met de leider van de Peronistische guerrillabeweging Montoneros in ballingschap.
De broer van de vermoorde Marcelo Dupont. de diplomaat Gregorio Dupont. had onder ede voor de rechter verklaard dat Massera toen een somma van $1,3 mln had uitbetaald aan Mario Firmenich, de leider van de Montoneros en indertijd de grootste tegenstander van het Argentijnse militaire bewind.
Gregorio Dupont was een voormalig collega van de in 1979 vermoorde diplomate Elena Holmberg. Zij zou zijn vermoord omdat zij te veel wist van Massera.

Elena Holmberg was sinds 1975 persattaché op de Argentijnse ambassade in Parijs. In 1977 besloot het Argentijnse militaire regime om een perscentrum te vornien dat belast was met het verspreiden van positieve informatie over Argentinië Dit was bedoeld als tegenhanger van de „Anti-Argentiniëcampagne", zoals het regime dc aanklachten van Argentijnse vluchtelingen in Europa over de terreur en schendingen van de mensenrechten in hun land noemde. en die steeds meer weerklank vonden in de Europese pers. Het perscentrum. „taakgroep 332". werd opgezet binnen de Argentijnse ambassade in Parijs en werd bemand door marine-officieren die direct verantwoording schuldig waten aan admiraal Massera.

Er ontstond hooglopende ruzie tussen de persattaché Elena Holmberg en de marine-officieren. De diplomate raakte op de hoogte van Massera's politieke plannen. die hij via zijn taakgroep in Parijs voorbereidde. Er werden contacten tussen Massera en groeperingen van Peronistische ballingen in West-Europa gelegd. Op last van Massera werd Elena Holmberg teruggeroepen naar het ministerie van buitenlandse zaken in Buenos Aires. Op 20 dec. 1978 werd ze ontvoerd. Haar lijk werd op 11 jan. 1979 gevonden drijvend in de rivier Lujan nabij Buenos Aires. Een jaar later werd het onderzoek door de rechter naar de verantwoordelijken voor de moord afgesloten bij gebrek aan beu-ijs.

De zaak Holmberg kwam op 6 sept. 1982 weer in de openbaarheid. De voormalige staatssecretaris van financien Juan Alemann deed toen een paar opzienbarende uitspraken. Hij uitte beschuldigingen over geldverspilling bij de organisatie van het wereldkampioenschap voetballen in 1978 en maakte een onderscheid in twee soorten slachtoffers van de repressie in Argentinie.
„De doden in de strijd tegen de subversie zijn oorlogsslachtoffers. Daarnaar hoeft geen onderzoek te worden gedaan, want in oorlogen bestaan altijd overwinnaars en verliezers. Maar er zijn ook slachtoffers die niets met de subversie te maken hadden en hun dood is het gevolg van vulgaire moord die door de rechtbank on-

derzocht dient te worden." Als voorbeelden van de laatste categorie noemde Alemann Elena Holmberg en de ambassadeur Hidalgo Sola.
Vervolgens zochten de broers van Elena Holmberg de publiciteit. Eugenio Holmberg verklaarde: „Elena wist iets wat niet naar buiten mocht komen, zij is tot zwijgen gebracht." Enrique Holmberg zei dat de dood van zijn zuster te maken had ,,met conflicten tussen Elena en de ambassadeur aan de ene kant en een groep marine-officieren die door Massera naar Parijs was gestuurd aan de andere kant."
Vervolgens besloot de rechter van instructie Fernando Zavalia half september het onderzoek in de zaak Holmberg te heropenen.
Tegenover de rechter bevestigde de toenmaiige Argentijnse ambassadeur in Parijs Tomas de Anchorena dat hij zijn regering in 1978 op de hoogte had gesteld van ,,vermoedelijke ontmoetingen" tussen admiraal Massera en Peronistische groepen in ballingschap. De meest opzienbarende onthulling werd gedaan door een voormalige collega van Elena Holmberg, de diplomaat Gregorio Dupont: „Helena heeft me verteld dat ze zeker wist dat admiraal Massera niet alleen ontmoetingen had gehad met de leider van de Peronistische guerrillabeweging Montoneros, maar ook dat Massera hem 51,3 mln heeft betaald." Nadat Gregorio dit aan de rechter verteld had, vertrok hij onmiddellijk naar het buitenland.
Enkele dagen later verbood de regering de pers om nog verder te berichten over de zaak Holmberg of de beschuldigingen aan het adres van Massera.
Op 30 september werd op een van de drukste punten van Buenos Aires tijdens het spitsuur de broer van Gregorio Dupont. de zakenman Marcelo, ontvoerd. Zijn lijk werd in de nacht van 7-8 oktober teruggevonden.
Admiraal Emilio Massera, die nu zijn eigen politieke beweging. de partij van de Sociale Democratie leidt, ontkende verontwaardigd alle betrokkenheid bij de moord op Elena Holmberg. Zijn partij gaf een verklaring uit waarin de beschuldigingen aan Massera's adres werden afgedaan als ,,een campagne om verwarring te zaaien".
Daarnaaast was Massera ook in opspraak gekomen omdat zijn naam voorkwam op de ledenlijst van de vrijmetselaarsloge Propaganda-2 (P-2), die in mei 1981 leidde tot de val van de Italiaanse regering-Forlani (pag. 586/2-1981). P-2 werd geleid door de Italiaan Licio Gelli.
Gelli onderhield al jaren nauwe betrekkingen met Argentinië, waar hij over invloedrijke politieke. militaire en zakelijke contacten beschikte. Op de ledenlijst van P-2 stonden allerlei Argentijnen. Massera was de belangrijkste.
De banden van Gelli met Argentinie gingen terug naar de tijden van Juan Peron. Gelli had er indertijd via zijn contacten met het Vaticaan voor gezorgd dat het lijk van Eva Peron werd teruggegeven en dat de ex-communicatie van Peron door de paus ongedaan werd gemaakt.
Peron was in 1973 nog maar een week aan de macht of hij ondertekende het decreet dat aan Licio Gelli de hoogste Argentijnse onderscheiding verleende, de orde van de bevrijder generaal San Martin.
Na Perons dood benoemde zijn weduwe Isabel, die hem als president opvolgde, Gelli tot economisch attaché bij de Argentijnse ambassade in Rome. Gelli kreeg een Argentijns diplomatiek paspoort en een werkkamer op de ambassade in Rome, waar hij nooit verscheen.
In 1976 zou admiraal Massera zijn benoeming tot lid van de militaire junta te danken hebben gehad aan Licio Gelli. Massera erkende dat Gelli ,,actief geholpen heeft bij het verspreiden in Europa van de waarheid over de Argentijnse oorlog tegen het terrorisme".
Er bestonden sterke vermoedens dat Gelli in 1981, toen het P-2 schandaal in Italie werd onthuld. was uitgeweken naar Argentinie. Volgens de voormalige staatssecretaris van financiën Juan Alemann genoot Licio Gelli in Argentinië ,,debescherming van Massera en verbleef hij in een flat die Massera tot zijn beschikking had gesteld". In ieder geval droeg Gelli een Argentijns paspoort op naam van Augusto Sinagra toen hij in september in Zwitserland werd gearresteerd.
Zoals Gelli gebruik maakte van Massera voor zijn financiële en zakelijke belangen in Argentinië. zo maakte Massera gebruik van Gelli voor zijn eigen plannen. Die bestonden eruit om zich op te werken tot de erfgenaam van Peron en om te proberen de macht te veroveren. Daarvoor probeerde Massera, nadat hij midden 1978 uit de militaire junta was gestapt, een machtsbasis op te bouwen met steun van de Peronistische beweging. Hij onderhield contacten met de meest „verticalistische" (fascistische) stroming binnen het Peronisme, de groep die georganiseerd was rond Isabel Peron. Hij zocht ook contact met de vakbondsleider Lorenzo Miguel. met Peronistische ballingen in het buitenland en met de leider van de Montoneros, Mario Firmenich. die officieel de meest gezochte vijand van het militaire bewind was.
Patricio Kelly, een voormalig leider van Peronistische knokploegen en een ultra-nationalist, noemde Massera de ..militaire en politieke vertegenwoordiger van de mafia in Argentinie". Kelly beweerde dat Massera al zijn tegenstanders uit de weg liet ruimen en noemde als voorbeeld de dood van de echtgenoot van Massera's minnares. (zie ook verderop).

Op 14 juni 1983 vaardigde rechter Oscar Salvi een arrestatiebevel uit tegen Massera wegens ,,het belemmeren van de voortgang van het onderzoek" naar de verdwijning in 1977 van de industrieel uit Buenos Aires, Fernando Branca. Volgens zijn familie was Branca niet meer teruggekomen van een boottochtje met Massera. Branca, die met Massera samenwerkte, was op 27 april 1977 voor het laatst gezien. Op 17 juni werd Massera gearresteerd. Hij was aangeklaagd door de weduwe van Branca met wie hij eerder een verhouding had gehad.

Op 18 aug. 1983 stelde de federale rechter, José Dibur. Massera formeel in staat van beschuldiging wegens zijn rol in de anti-communistische alliantie AAA, ook wel ,,Triple A" genoemd (Alianza Anticomunista Argentina).
De aanklacht tegen Massera volgde nadat hij die dag langdurig was verhoord n.a.v. een klacht van het Argentijnse ,,Juridisch en Sociaal Onderzoekscentrum", een organisatie voor de mensenrechten. Deze beschuldigde hem ervan medeplichtig te zijn aan het martelen en daaropvolgend laten verdwijnen van tenminste 25 mensen in een technisch opleidingscentrum van de marine in Buenos Aires (zie ook onder: Opnieuw maatregelen tegen pers). In juridische kringen in Buenos Aires heette het, dat het verhoor plaatsvond in het kader van een algeheel onderzoek naar de activiteiten van Triple A.

De organisatie Triple A, die naar werd aangenomen in 1974 werd gevormd tijdens het bewind van Isabel Peron, bestond volgens strijders voor de mensenrechten en volgens een schriftelijke getuigenis van de vroegere federale politieman Rodolfo Peregrino Fernandez – die tegenwoordig in Nederland woont – uit neo-fascistische federale politiemannen en militairen. Triple A werd ervan beschuldigd tientallen vermeende linkse terroristen of sympathisanten daarmee te hebben ontvoerd, gemarteld en gedood.

Fernandez, die in april 1976 persoonlijk secretaris van de toenmalige minister van binnenlandse zaken Albano Harguindeguy was geworden, had verder in april 1983 in Nederland onthuld dat Harguindeguy zijn privé-concentratiekamp had. Ook gaf hij de namen en adressen van leden van de speciale politie-afdeling die met ontvoeringen was belast. Hij noemde de deelnemers aan een door Harguindeguy bevolen ontvoering. Hij onthulde de namen van politiemensen die vanwege hun veronderstelde relaties met de guerrilla door de politie zelf waren vermoord, en niet, zoals de officiële versie luidde, door de guerrilla.
Daarnaast noemde hij de naam van de legerofficier die de contactpersoon was tussen de militairen en Triple A. Eén van de eerste slachtoffers van Triple A was de advocaat Rodolfo Ortega Peña. Fernandez wees als een van diens moordenaars Rodolfo Almiron aan. Deze Triple A-leider week later naar Spanje uit, waar hij chef werd van de lijfwacht van de extreemrechtse Spaanse politieke leider Manuel Fraga Iribarne.

Nadat onthullingen van Fernandez over Almirons verleden in het Spaanse weekblad Cambio 16 waren gepubliceerd wekten zij vervolgens grote beroering in Spanje.
Fernandez ging in zijn verklaring ook in op de rol die de Israëlische ambassade had gespeeld tijdens de ..vuile oorlog". Zo zou de Israelische ambassade de speciale commando's van het Argentijnse ministerie van binnenlandse zaken. die de verdwijningen uitvoerden, van moderne wapens en munitie voor hun acties hebben voorzien.
De Israëlische ambassade in Argentinie zou over zeer nauwe contacten hebben beschikt met Harguindeguy. Het ministerie van binnenlandse zaken zou op zijn beurt de faciliteiten van de politie ten dienste van leden van de Israelische geheime dienst hebben gesteld voor hun training.

Op 24 aug. 1983 werd Patricio Kelly, die een belangrijke getuige was in een aantal processen over schendingen van de mensenrechten, door een groep gewapende mannen in legeruniform aangehouden toen hij in zijn auto naar het centrum van Buenos Aires reed. Vervolgens werd hij ontvoerd.
De volgende dag werd bekend dat Kelly er in was geslaagd aan zijn ontvoerders te ontsnappen door uit de auto te springen waarin hij werd ontvoerd.

Getuigeverklaringen van Kelly hadden geleid tot de arrestatie van Massera en het onderzoek naar de verdwijning van Branca. Kelly had ook aanklachten ingediend tegen de Peronistische vakbondsleider Lorenzo Miguel, die er door hem van werd beschuldigd één van zijn eigen lijfwachten te hebben vermoord.
Na zijn ontsnapping verklaarde Kelly, dat hij ,,klaar was" om alles te onthul-

len wat hij wist over ,,de mafia die in dit land aan de touwtjes trekt".

Lichte *verbetering mensenrechten*

Op 7 okt. 1982 constateerde de interamerikaanse commissie voor de rechten van de mens in haar jaarlijkse rapport dat in Washington werd gepubliceerd, dat de situatie van de mensenrechten in Argentiniè lichtelijk was verbeterd.
Het rapport meldde de opheffing van het verbod op politieke partijen (pag. 78111) en het uitblijven sinds een jaar van nieuwe verdwijningen.
De commissie wees er evenwel op dat de autoriteiten nog steeds geen duidelijkheid hadden verschaft over het lot van de vele mensen die tussen 1975 en 1979 waren verdwenen. dat de staat van beleg nog steeds voortduurde en dat nog steeds mensen voor korte perioden werden vastgezet waarbij de autoriteiten aanvankelijk dergelijke arrestaties ontkenden.

Massagraven ontdekt. Rechter neemt ontslag *wegens* tegenwerking *autoriteiten*

Op 22 okt. 1982 onthulden acht organisaties voor de mensenrechten tijdens een persconferenties in Buenos Aires dat op het Kerkhof „Grand Bourg" vlak bij het „Campo de Mayo", waar het belangrijkste legerkorps van Argentinië was gelegen. ongeveer 400 niet-geïdentificeerde lijken waren ontdekt. Het kerkhof lag in San Miguel, een dorpje zo'n 40 km ten westen van Buenos Aires.

De lijken lagen in kartonnen dozen verspreid over 88 graven en stonden in het kerkhofregister geregistreerd als ,.NN" (onbekend).
Uit gesprekken met het personeel van het kerkhof bleek dat tussen mei 1976 en december 1979 militaire vrachtwagens 's nachts lijken naar het kerkhof hadden gebracht.
De ontdekking van de graven was mogelijk geworden dankzij de informatie van familieleden van een jongeman die in mei 1976 was ontvoerd.
Het ministerie van binnenlandse zaken zei in 1981 dat het om een geval van moord ging en dat het lichaam van de jongeman was begraven op een kerkhof. Dat leidde tot de ontdekking van de graven op het Grand Bourg. Autopsie wees uit dat de jongeman was gemarteld en dat hij was overleden als gevolg van een schedelbasisfractuur. Nadat op verzoek van de organisaties voor de mensenrechten het register van het kerkhof door rechter Hugo Gandara in beslag was genomen, bleek dat als doodsoorzaak voor tenminste 31 niet-geïndentificeerde lijken stond vermeld: gedood *in* botsing met het leger.
In de weken daarna werden vervolgens nog meer anonieme graven op kerkhoven gevonden (volgens Le *Monde* (28-11) in La Plata, Lomas-de-Zamora. Villegas, San Justo, Moron, Lujan. Avellaneda. Claypole, Magdalena, midden in Buenos Aires op La Chacarita, in Mar del Plata, Necochea en in Cordoba op het kerkhof Sari Vicente). Het *NRC/H'blad* (1-11) noemde ook nog een kerkhof in La *Matazza.*

Op 21 december maakte de onderzoeksrechter Raul Hector Pierini de namen bekend van 76 mensen die als ,,onbekend" waren begraven. De lijken van 53 van hen werden aan familieleden overgedragen.
Rond diezelfde tijd nam een andere rechter, Pedro Narvaiz, die onder andere onderzoek deed inzake de kwestie van de vermisten, ontslag uit protest tegen de houding van de autoriteiten. die volgens hem weigerden gerechtelijke bevelen op te volgen. De rechter zei dat het optreden van de militairen ,.onverenigbaar is met de grondbeginselen van het recht" in Argentinië.

De rechter was in conflict gekomen met de bevelhebber van de landmacht, gen. Cristino Nicolaides. Deze weigerde hem een lijstje te geven van leden van de negende infanteriebrigade, die betrokken was bij de ,,smerige oorlog tegen de subversie".
Omdat hij van verschillende kanten werd bedreigd was Narvaiz naar Brazilië vertrokken. Eén van zijn laatste daden was het indienen van een aanklacht tegen de voormalige minister van economische zaken Jose Martinez de Hoz wegens onregelmatigheden bij de staatsoliemaatschappij tijdens diens ministerschap (zie ook pag. 782/3).

Vrijlating politieke gevangenen

Op 23 dec. 1982 lieten de autoriteiten 82 politieke gevangenen vrij die sinds 1976 vast zaten en die in jan. 1984 vrij zouden komen. Volgens Le Monde (25-12) kwam daarmee het aantal politieke gevangenen op 193, tegen 457 op het moment dat gen. Bignone aan de macht kwam (1 juli 1982).
Op 27 december kondigde de regering aan dat 131 politieke gevangenen zouden worden vrijgelaten en dat 30 anderen beperkte bewegingsvrijheid zouden krijgen.
Het bewind had beloofd om voor de verkiezingen alle politieke gevangenen vrij te laten die zonder vorm van proces of formele beschuldiging ter beschikking van de staat waren gesteld,
Een regeringswoordvoerder zei dat nog 170 mensen die waren gearresteerd in het kader van de strijd tegen de subversie werden vastgehouden.

Op 11 sept. 1982 berichtte het NRC H'blad dat de Argentijnse regering de vrijlating bekend had gemaakt van 27 politieke gevangenen die zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld, gevangen zaten.
Op 24 november meldde diezelfde krant dat de regering de vrijlating had aangekondigd van 84 politieke gevangenen die zonder aanklacht en zonder vorm van proces werden vastgehouden. maar dat hun bewegingsvrijheid beperkt bleef.

CLAMOR komt met lijst *van* 7.291 *vermisten*

Op 13 jan. 1983 kwam het Comité voor de verdediging van de mensenrechten in het zuidelijk deel van Zuid-Amerika (CLAMOR), dat onder leiding stond van de aartsbisschop van Sao Paulo, kardinaal Paulo Evaristo Arns. met een document waarin de namen van 7.291 vermiste personen stonden. Aan het rapport dat 416 pagina's telde was tweeënhalf jaar gewerkt. Het telde naast namen van Argentijnen ook de namen van mensen uit 26 andere landen. Het rapport werd tevens gepubliceerd door de Oecumenische Raad van Kerken in Genève.
Van de 7.291 personen was volgens het CLAMOR 46,6% gearresteerd of ontvoerd in 1976 (het jaar van de staatsgreep). 36% in 1977 en 11,5% in 1978; 77.8% verdween in Buenos Aires, 8,7% in Cordoba en 7,7% in Tucuman: 72% van de vermisten was man en 28% vrouw; 67% van hen was op het moment van verdwijning tussen de 19 en 30 jaar.
Volgens de schrijvers was het aantal mensen dat feitelijk was verdwenen, twee tot driemaal zo groot als de achterhaalde 7.291.
Van de 76 inmiddels geïdentificeerde personen uit de massagraven kwamen er drie voor op de lijst van het CLAMOR.

Afsluitend document junta over de oorlog tegen de subversie en het terrorisme

Op 28 apr. 1983 werd voor de radio en televisie een verklaring van de junta voorgelezen waarin stond. dat de duizenden Argentijnen die in de jaren zeventig waren verdwenen tijdens de militaire campagne tegen linkse guerrillastrijders, dood waren. Tegelijk verdedigde de junta de campagne als ,,noodzakelijk en legaal".
In een 22 pagina's omvattend ,,Eindverslag van de strijd tegen subversie en terrorisme". zei de junta met deze .,volledigeopening van zaken een einde te willen maken aan deze zwarte

bladzijde in onze geschiedenis". ,,Laat het duidelijk zijn dat al degenen die voorkomen op lijsten van vermiste personen en die zich niet in ballingschap bevinden of zijn ondergedoken, geacht moeten worden dood te zijn". aldus de verklaring.
Hoewel de militairen in het eindverslag in grote lijnen schuld bekenden door toe te geven dat ,,er fouten zijn gemaakt" tijdens de campagne tegen het linkse verzet, werd ter verontschuldiging aangevoerd dat het optreden nodig was om het land van de ondergang te redden. ,,In die haast apocalyptische periode zijn er fouten gemaakt die, zoals in alle oorlogsachtige conflicten, soms de grenzen overschreden van het respect voor de fundamentele mensenrechten." ,,Alleen het oordeel van de geschiedenis zal in staat zijn precies te bepalen wie de directe verantwoordelijkheid draagt voor onrechtvaardige methoden en onschuldige doden."
Namen of aantallen werden niet gegeven. Volgens de verklaring leefden nog veel mensen ondergedoken, gebruik makend van een valse naam, of waren zij uit Argentinië gevlucht.
Wel bevatte het rapport gegevens over het aantal acties van linkse guerrillastrijders in de zeventiger jaren. Zo zouden tussen 1969 en 1979 in totaal 21.642 terreuracties zijn geregistreerd. Er zouden 25.000 ,,subversieven'' zijn geweest en 15.000 bewapende terroristen.

Tussen 1973 en 1979 hadden er, aldus het rapport, 724 gevechtsacties plaatsgevonden waarbij 2.050 doden waren gevallen (de verliezen aan regeringszijde niet meegerekend). Alleen al in 1976 zouden er 4.150 terreurdaden, 600 ontvoeringen en 646 moorden door de subversieven zijn begaan en in 1974 117 ontvoeringen en 110 moorden, met daarnaast nog 21 overvallen op militaire eenheden en politieposten, alsmede 466 springstofaanslagen.
In de drie kwartier durende televisieuitzending, waarin ook beelden te zien waren van politieke gewelddadigheden en schietpartijen met terroristen, deed de militaire junta de belofte dat een lijst zou worden gepubliceerd met de namen van ,,bekende terroristen" die zich in gevangenschap bevonden en van hen die de dood vonden in ,,terroristische confrontaties".
De junta kondigde een decreet aan dat alle leden van de strijdkrachten zou ontslaan van de verantwoordelijkheid voor mogelijke excessen, omdat slechts orders werden opgevolgd en de verantwoordelijkheid bij de hoogste militaire leiders lag.
De verklaring op radio en televisie viel samen met de zesde verjaardag van de oprichting van de groep ,,Moeders van de Plaza de Mayo", de zg. ,,Dwaze Moeders". Ongeveer 600 ouders hielden tijdens de uitzending een betoging naar het presidentiële paleis om opheldering te vragen over hun vermiste kinderen.

Heftige kritiek op het eindverslag. Verslechtering betrekkingen met Italië

Mensenrechtenorganisaties kritiseerden het rapport vrijwel onmiddellijk. Zij zeiden dat in de ,,smerige oorlog" 6.000 tot 30.000 mensen waren verdwenen. Velen van hen werden ontvoerd door gewapende mensen die zeiden dat zij behoorden tot de veiligheidstroepen.
De organisaties verwierpen de uitspraak van de junta dat het aantal vermisten hoog was omdat niet-geïdentificeerde guerrillastrijders bij gevechten waren omgekomen en dat anderen waren gesneuveld bij interne twisten van de guerrillabeweging. Meer dan 80% van de vermisten werd thuis of op het werk ontvoerd, in het bijzijn van getuigen, aldus de mensenrechtenorganisaties.

Ook leiders van politieke partijen, kerken en vakbonden leverden felle kritiek op het eindverslag van de junta. Zij vonden dat in het rapport onvoldoende werd ingegaan op het hoe en waarom van de naar schatting 30.000 mensen die waren verdwenen.
Raul Alfonsin, de leider van de Radicale Burgerunie, zei op 2 mei tijdens een persconferentie in Buenos Aires dat alle aanklachten tegen de strijdkrachten wegens schending van de mensenrechten door burgerrechtbanken behandeld zouden moeten worden. Alfonsin zei dat in het rapport niet werd uigelegd hoe de mensen konden verdwijnen die thuis of op hun werk waren ontvoerd door leden van de veiligheidsdiensten.

Tijdens de persconferentie beschuldigde Alfonsin de junta er tevens van bezig te zijn een geheim akkoord te sluiten met sommige vakbondsleiders, waarmee de plannen voor terugkeer naar een democratie werden ondermijnd. Hij zei dat drie topgeneraals van het leger probeerden tot een akkoord te komen met een aantal Peronistische vakbondsleiders. Dit akkoord zou moeten voorkomen dat de burgerregering in Argentinië, die in oktober zou worden gekozen, radicale veranderingen zou doorvoeren in de militaire hierarchie. Ook zou de militaire top willen voorkomen dat er een onderzoek werd verricht naar beschuldigingen, dat militairen met corruptiezaken waren bezig geweest en ernstige schendingen van mensenrechten hadden begaan. Als tegenprestatie, zo zei Alfonsin, zou de militaire regering de macht van de belangrijkste vakbonden overdragen aan een groep Peronistische vakbondsleiders, die onder leiding stond van de voormalige voorzitter van de metaalarbeidersbond, Lorenzo Miguel.

Alfonsin omschreef het geheime akkoord als een „doodsvonnis voor de toekomstige burgerregering", ongeacht welke partij de verkiezingen zou winnen.
Alfonsin noemde de legerbevelhebber, generaal Cristino Nicolaides, de belangrijkste intiator achter het voorgestelde akkoord met de vakbonden. De andere generaals waren de onder-minister voor het leger. Jorge Suarez Nelson, en de commandant van het strategische garnizoen in Buenos Aires, Juan Carlos Trimarco. Generaal Nicolaides en president Bignone hadden inmiddels het bestaan van een dergelijk akkoord ontkend. evenals de vakbondsleider Miguel.

Italo Luder, een leider van de Peronistische partij, noemde het eindverslag over de vermisten ,,ontoereikend".
Bisschop Miguel Hesayne van Viedma omschreef de lezing van de junta als ,,immoreel". Hij zei dat de strijdkrachten probeerden het gebruik van misdadige methodes in hun strijd tegen de linkse guerrillastrijders te rechtvaardigen en te willen voorkomen dat de toekomstige burgerregering de kwestie van de vermisten aan de orde zou stellen.
Op 30 april stuurde de Italiaanse president Pertini een telegram naar Buenos Aires waarin hij schreef:
,,Het ijzingwekkende cynisme van het communiqué waarmee de dood wordt aangekondigd van alle Argentijnse en buitenlandse staatsburgers, die in Argntinië onder de militaire dictatuur verdwenen zijn, plaatst de verantwoordelijken buiten de beschaafde mensheid. Ik geef op deze manier in naam van de elementaire menselijke rechten, die op zo'n brede manier niet geëerbiedigd en met voeten getreden zijn, uitdrukking aan zowel mijn eigen verontwaardiging en protest als aan dat van het Italiaanse volk." In een die avond gepubliceerd communiqué werd gezegd dat de Italiaanse ambassadeur in Buenos Aires toestemming had gekregen om bij de Argentijnse autoriteiten te protesteren. Ook werd meegedeeld dat de Argentijnse verklaring onaanvaardbaar was voor de Italiaanse regering en niet beschouwd werd als een antwoord op verzoeken om opheldering over vermisten.

Volgens Le Monde (5-11-1982) had men op 3 november uit .,betrouwbare bron" vernomen dat het openbaar ministerie in Rome had besloten een juridisch onderzoek in te stellen naar de vermissing van een paar honderd Italianen in Argentinië. De ouders van 297 Italianen die in Argentinië werden vermist hadden daarover om opheldering gevraagd.
De Italiaanse gemeenschap in Argentinië, waaronder ook de Argentijnen van Italiaanse afkomst, telde ongeveer twee mln personen. In totaal zouden er tussen de **300** en 450 Italianen worden vermist.

Op 3 mei deelde de Argentijnse minister van buitenlandse zaken mee dat de Argentijnse ambassadeur in Italië een nota aan het Italiaanse ministerie van buitenlandse zaken had overhandigd

waarin hevig tegen de inhoud van het telegram van Pertini werd geprotesteerd. Argentinië beschuldigde Pertini van inmenging in Argentijnse binnenlandse aangelegenheden.
De Italiaanse president schreef vervolgens een brief aan zijn Argentijnse collega Bignone waarin hij antwoordde dat bij de vermisten in Argentinië ook Italianen waren en dat hij daarom het recht had om te protesteren.
In de brief zei Pertini dat Argentinië verplicht was te antwoorden op vragen over de schending van mensenrechten. Hij vroeg zich af waarom Bignone als ,,eerlijk man'' officieren wilde verdedigen die ,,met ernstige misdaden het uniform hebben onteerd dat u met ere draagt''.

Op 3 mei noemde ook het Vaticaan de Argentijnse verklaring over de vermisten onbegrijpelijk en onaanvaardbaar. Dit gebeurde in een niet-ondertekend commentaar op de voorpagina van de Osservatore Romano, het officiële Vaticaanse dagblad.
Volgens het Vaticaan had het Argentijnse bewind het woord ,,einde'' willen zetten achter een tragische gebeurtenis. Het had daarmee echter het tegendeel bereikt en nieuwe bezorgde vragen opgeroepen, aldus het commentaar.

Op 4 mei werd de Argentijnse ambassadeur in Italië, Rodolfo Luchetta, voor overleg naar Buenos Aires teruggeroepen.

Vlak voordat de Argentijnse ambassadeur werd teruggeroepen, was hij bij de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo ontboden. Hij kreeg daar te horen dat de Italiaanse regering volhield dat zij het recht had om zich met de kwestie van de vermisten in Argentinie te bemoeien. Volgens een verklaring van het Italiaanse ministerie van buitenlandse zaken werd iedere weg gevolgd die kon leiden tot het vaststellen van de waarheid over de vermissingen van personen in Argentinië.
Bignone had een verklaring uitgegeven waarin hij zei dat in het eerste telegram van Pertini iedere ernst ontbrak en dat het een belediging voor Argentinië was. Het Italiaanse ministerie van buitenlandse zaken had deze verklaring van Bignone op 4 mei onaanvaardbaar genoemd. De Argentijnse president zou geen enkel respect hebben getoond voor de politieke en de humanitaire argumenten die Pertini in zijn tweede boodschap aan Buenos Aires nog eens had herhaald.

Inmiddels hadden ook de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk en Spanje het rapport over de vermisten gekritiseerd.

De Spaanse ambassadeur in Buenos Aires vroeg later opnieuw opheldering over het lot van **34** vermiste mensen met Spaanse nationaliteit en 174 vermisten die kinderen of kleinkinderen van Spanjaarden waren.

Op 6 mei gaf de EG een gemeenschappelijke verklaring over deze kwestie uit. In de verklaring, die de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher uitgaf als voorzitter van de EG-ministers van buitenlandse zaken, stond dat het document van de junta onvoldoende was.
De EG-minister eisten dat er een definitief antwoord kwam op de vele verzoeken die de EG al had gedaan om informatie over het lot van de vermisten.

Op 5 mei betoogden in Argentinië ongeveer 6.000 mensen tegen de regering, zo meldde het persbureaau *AFP*.
De menigte wees de verklaring van de junta af en eiste dat de nog in leven zijnde vermisten te voorschijn zouden komen.
Ook werd geëist dat degenen die verantwoordelijk waren voor de verdwijning werden gestraft. De ,,Dwaze Moeders'' hadden de demonstratie georganiseerd.

De Argentijnse bisschoppen lieten op 5 mei weten de verklaring van de junta ook onaanvaardbaar te vinden.

Nadat Adolfo Perez Esquivel, de Argentijnse winnaar van de Nobelprijs voor de vrede in 1980, uit protest tegen het eindverslag over de vermisten in hongerstaking was gegaan, beëindigde hij deze weer op **22** mei.

Militairen wegens ,,excessen'' in arrest

Op 27 juli 1983 deelde minister van binnenlandse zaken Llamil Reston mee dat rond 200 personen waaronder ongeveer 150 leden van de strijdkrachten voor nader onderzoek in arrest zaten wegens ,,excessen'' die zij zouden hebben begaan bij de bestrijding van het terrorisme in de jaren zeventig. Aldus meldde DPA op 28 juli. Met excessen bedoelde Llamil Reston mishandeling van en moord op extremisten of vermoedelijke extremisten. Volgens de minister waren een aantal van de militairen die gearresteerd waren al uit het leger, de marine en de luchtmacht ontslagen. De processen zouden in alle gevallen voor burgerrechtbanken plaatsvinden.

Amnestiewet afgekondigd

Op 23 sept. 1983 kondigde het militaire bewind een amnestie af voor alle militairen en politiemensen die werden beschuldigd van schendingen van de mensenrechten die het decennium daarvoor in de strijd tegen guerrillagroeperingen waren gepleegd.

De amnestie was vastgelegd in de ,,wet voor nationale pacificatie'' en gold voor strafbare handelingen die waren begaan in de periode tussen 25 mei 1973, toen de Peronist Hector Campora als president werd geïnstalleerd, en 17 juni 1982, de dag waarop Galtieri aftrad als president en opperbevelhebber van de landmacht (pag. 425/3-1982), drie dagen na afloop van de Falkland-oorlog.
Volgens de tekst van de wet, die na maandenlange discussies binnen de strijdkrachten op 23 september werd goedgekeurd door de junta strekte de amnestie zich uit tot ,,alle strafbare feiten begaan met het doel terroristische of subversieve activiteiten te voorkomen, op te sporen of te beëindigen, welke de aard van die feiten ook is geweest''.

De wet had daarentegen geen betrekking op leden van ,,verboden organisaties'' (zoals de guerrillabeweging Montoneros), die in ballingschap leefden, personen die al veroordeeld waren of op zogenaamde ,,economische delicten''. In de wet stond wel dat de president de volledige bevoegdheid had om de vonnissen van mensen die al veroordeeld waren te wijzigen of amnestie te verlenen.

De afkondiging van de wet kwam een dag nadat naar schatting 10.000 Argentijnen in Buenos Aires hadden geprotesteerd tegen de voorgenomen amnestiewet. De betoging volgde op een 24-uurs wake voor het presidentiële paleis. die was georganiseerd door de Moeders van de Plaza de Mayo.
De protestmars werd gesteund door zeven andere mensenrechtenorganisaties, door de belangrijkste politieke partijen en door de CGT-Brasil. De deelnemers aan de mars vroegen ook om informatie over het lot van de vermisten.

Op 19 augustus hadden meer dan 50.000 mensen in Buenos Aires gedemonstreerd tegen de nieuwe amnestiewet.

In een reactie op de amnestiewet verklaarden de twee grootste kanshebbers op het presidentschap bij de op 30 oktober te houden verkiezingen, de Peronist Luder en de Radicaal Alfonsin, eendrachtig dat de wet door het te kiezen parlement zou worden ingetrokken (zie ook pag. 739/1).
Volgens Luder ontbraken de voorwaarden om de wet te sanctioneren en zou deze derhalve ,,worden afgewezen door het volk. Alleen het Congres kan zich wettelijk over deze kwestie uitspreken''. Victor Martinez, de Radicale kandidaat voor het vice-presidentschap, verklaarde dat zijn partij de wet als ,,zelf-amnestie beschouwt en er maatregelen tegen zal nemen''.
De meest gehoorde kwalificaties in politieke en vakbondskringen waren ,,immoreel'' en ,,ongrondwettig''. De katholieke kerk was verdeeld over de wet, hoewel de meerderheid van de

bisschoppenconferentie zich er een voorstander van had verklaard omdat de wet zou helpen ,,een werkelijk nationale verzoening tot stand te brengen die uiteindelijk de stabiliteit van de democratie garandeert".
Alle Argentijnse kranten wezen in commentaren de arnriestiewet af. De conservatieve La Nacion schreef ,,dat het moeilijk te accepteren is dat misdaden tegen het leven zo makkelijk u-orden uitgewist voor degenen die de grenzen van de morele wet en oorlogswet hebben overschreden".
De Engelstalige Buenos *Aires Herald* was sceptisch over de mogelijkheid dat het Congres na de verkiezingen de wet zou annuleren, want ,,het alternatief om praktisch alle officieren van de strijdkrachten voor de rechter te brengen zal absoluut onmogelijk zijn". De krant merkt op dat bij de Neurenbergprocessen ,,het opvolgen van bevelen niet als afdoende verdediging werd beschouwd, maar het is waarschijnlijk dat de Argentijnse tribunalen wat genereuzer zijn".

Afkondiging van de wet tegen ,,terroristische en subversieve *handelingen*". Amnestiewet niet rechtsgeldig verklaard

Op 27 sept. 1983 nam de junta een wet ,,ter bescherming van de democratie" aan, waardoor het voor politie en rechtbanken mogelijk werd maatregelen te nemen tegen ,,terroristische of subversieve handelingen".
De wet kwam tegemoet aan de ,,noodzaak de stabiliteit van de democratie" na de verkiezingen van 30 oktober te ,,garanderen" en vormde een ,,natuurlijke aanvulling" op de vier dagen daarvoor aangenomen amnestiewet.
Via de wet tegen de subversie werden speciale rechtbanken voor de berechting van subversieven ingesteld en kreeg de politie vergaande bevoegdheden bij huiszoekingen, het afluisteren van telefoons en het openen van post. De nieuwe wet leidde onmiddellijk tot een stroom van protesten van politici en vertegenwoordigers van mensenrechtenorganisaties. Men noemde de wet ,,overdreven, willekeurig en ongrondwettelijk".
Diezelfde dag verklaarden twee rechters in Buenos Aires, Guillermo Landesma en Jorge Torlasco, dat de amnestiewet volgens hen geen rechtsgeldigheid had. Volgens de rechters had de regering met de afkondiging van de wet haar bevoegdheden overtreden. De rechters deden deze uitspraak tijdens een onderzoek naar twee personen die vermist werden. (*NRC/H'blad*, Volkskrant, Le Monde, NZZ, The Times, KCA)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

AUSTRALIË

DEELSTAATVERKIEZINGEN 1981-1983. NIEUWE MINISTERS. LABOUR WINT VERVROEGDE PARLEMENTSVERKIEZINGEN IN MAART 1983. KABINET-HAWKE NIEUWE LEIDER LIBERALE PARTIJ

Sinds de algemene verkizingen van 18 okt. 1980, die door de regerende coalitie van Liberale Partij (LP) en National Country Party (NCP) o.l.v. premier Malcolm Fraser waren gewonnen (pag. 15513 e.v.-'81), vonden deelstaatverkiezingen plaats in Nieuw Zuid-Wales, Victoria, Tasmanië en Zuid-Australië.

In Nieuw Zuid-Wales bleef de Labour-regering van Neville Wran. gekozen in mei 1976, bij de deelstaatverkiezingen op 19 sept. 1981 aan de macht. Zij verwierf 69 van de 99 zetels, wat een winst van 6 zetels betekende.
Bij de op 3 april 1982 gehouden deelstaatverkiezing in Victoria werd de sinds 1955 regerende Liberale Partij – sinds juni 1981 geleid door Lindsay Thompson – verslagen door de Labour partij. die nu 49 van de 81 zetels behaalde (winst 17 zetels). Labour-leider John Cain werd premier.

Bij de op 15 mei 1982 gehouden deelstaatverkiezing in Tasmanië werd de sinds april 1972 regerende Labour partij, sinds nov. 1981 geleid door Harry Holgate, verslagen door de Liberale Partij, die met een winst van 4 zetels nu 19 van de 35 zetels behaalde. De Liberale leider Robert Gray werd premier.
In Zuid-Australie werd de sinds sept. 1979 door premier David Tonkin geleide Liberale regering bij de deelstaatverkiezing op 6 nov. 1982 verslagen door de Labour partij, die 24 van de 47 zetels verwierf (winst 5). Labour-leider John Bannon werd premier.

Nieuwe ministers

Inmiddels waren in de regering van premier Malcolm Fraser bij diverse mutaties de volgende nieuwe Liberale ministers benoemd: Ian Wilson op binnenlandse zaken en milieubeheer (17 maart 1981), Neil Brown op werkgelegenheid en jeugdzaken (april 1981), Jim Carlton op gezondheid (7 mei 1982) en John Hodges op immigratie en etnische aangelegenheden (7 mei 1982).

De volgende ministers verlieten het kabinet: Robert Ellicott (binnenlandse zaken en milieubeheer, 16 febr. 1981), Michael MacKellar (gezondheid, 19 april 1982), John Moore (zakenleven en consumentenzaken, 19 april 1982) en Philip Lynch (industrie en handel, 11 okt. 1982).
Vergeleken met 2 nov. 1980 waren de volgende portefeuilles per 11 okt. 1982 in andere handen overgegaan (zie pag. 157/1-'81): Defensie – Ian Sinclair; vice-president van de uitvoerende raad en leider van het Huis – James Killen; luchtvaart en assistent van de premier – Wallace Fife; onderwijs – senator Peter Baume; werkgelegenheid en industriele betrekkingen – Ian Macphee; transport en bouwnijverheid – Ralph Hunt; defensiesteun – Ian Viner; verbindingen – Neil Brown: binnenlandse zaken en milieubeheer – Thomas McVeigh; inboorlingenzaken – Ian Wilson; industrie en handel – Andrew Peacock.

Parlementsontbinding t.b.v. vervroegde *verkiezingen*

Op voordracht van premier Malcolm Fraser ontbond de gouverneur-generaal, Sir Ninian Stephen*, op 3 febr. 1983 beide Huizen van het parlement, Huis van Afgevaardigden en Senaat, terwijl hij voor 5 maart vervroegde algemene verkiezingen uitschreef.

Het mandaat van het Huis van Afgevaardigden bedraagt ten hoogste drie jaar, te rekenen vanaf de eerste zitting van het Huis na zijn verkiezing. De vorige verkiezing vond op 18 okt. 1980 plaats.
Bij de Senaat wordt normaal elke drie jaar de helft van de leden vernieuwd, waarbij verkiezingen worden gehouden binnen een jaar voor het verstrijken van de ambtstermijn van de betrokken senatoren die zes jaar bedraagt. Op 18 okt. 1980 waren 34 (van de 64) senatoren gekozen voor een ambtstermijn die op 1 juli 1981 inging.
Als beide huizen van het parlement het niet eens worden over de vorm van een wetsontwerp en als zij na een periode van minimaal drie maanden nog geen overeenstemming over het betrokken wetsontwerp kunnen bereiken, dan kan de gouverneur-generaal beide Huizen tegelijk ontbinden. Alleen wanneer de normale mandaatsduur van het huis van Afgevaardigden binnen een half jaar zou zijn verstreken, is geen dubbele ontbinding toegestaan. De laatste dubbele ontbinding had in nov. 1975 plaatsgevonden (zie pag. 5 e.v.-'76).

Als reden voor de dubbele ontbinding voerde premier Fraser op 3 febr. aan dat de Senaat 13 wetsontwerpen in eerste en tweede instantie had verworpen. Verkiezingen achtte hij noodzakelijk ,,wegens de oppositie van de vakbonden en de ALP tegen de loonstop van de federale regering en andere beleidsmaatregelen ter verbetering van de economie".
Fraser doelde op het besluit van de overkoepelende vakverbond, de Australian Council of Trade Unions (ACTU), de in januari afgekondigde loonstop van zes maanden aan te vechten. Dit had in de olie-industrie al tot stakingen geleid. De oppositionele Australian Labour Party (ALP) steunde de vakbonden in hun pogingen de loonstop te koppelen aan een door de overheid te controleren prijsbeheersing.

* Op 13 jan. 1982 was officieel bekendgemaakt dat Sir Ninian Stephen de 20ste gouverneur-generaal van Australië zou worden. Hij werd op 29 juli 1982 beedigd als opvolger van Sir Zelham Cowen, die dit ambt sinds 1977 had vervuld (pag. 11213-'78).

De premiers van de zes Aiistralische deelstaten hadden op 7 dec. 1982 ingestemd met een nationale loonstop: voor zes maanden in de door Labour-regeringen geleide deelstaten (Nieuw Zuid-Wales. Victoria en Zuid-Australië) en voor 12 maanden in de deelstaten die toen door regeringen van de Liberale Partij of coalitieregeringen met de Liberale Partij werden bestuurd (Queensland. Tasmanië en West-Australië).

Nieuwe Labour-leider

Omstreeks 20 minuten nadat premier Fraser naar het Government House in Canberra was gegaan om een ontbinding van beide Huizen van het parlement voor te stellen, – maar enkele uren voor de bekendmaking van dil besluit –, deelde William (Bill) Hayden op 3 febr. in Brisbane mee dat hij op 8 febr. formeel als leider van de Labour partij zou aftreden. Op die dag werd de vroegere voorzitter van de ACTU (1969-1980), Robert (Bob) James Lei Hawke, zonder oppositie als de opvolger van Hayden tot de nieuwe leider van Labour gekozen.

Hayden (50). die op 22 dec. 1977 Gough Whitlam als Labour-leider was opgevolgd (pag. 110/ 1-'78), was op 16 juli 1982 in die functie herkozen. Hij versloeg zijn rivaal Hawke toen met 42 tegen 37 stemmen.

Ontwikkelingen tijdens verkiezingscampagne

Op 15 febr. zette premier Fraser in een verkiezingstoespraak de voornaamste punten van het programma van de Liberale Partij uiteen. Hij deed een beroep op de bevolking zijn plannen om de macht van de vakbonden in te tomen te steunen

Fraser verklaarde dat zijn regering, als deze werd herkozen, geheime stemmingen over stakingen zou gelasten in sleutelindustrieën. Ook zouden alle hoge vakbondsfunctionarissen via geheime verkiezingen moeten worden aangewezen. Fraser wilde een referendum laten houden over wetgeving ,,om te verhinderen dat essentiele (openbare) diensten aan de gemeenschap worden ontzegd door het misbruik van vakbondsmacht". Hoewel hij de economische recessie in Australie toeschreef aan de internationale economische teruggang en de aanhoudende droogte (die de Australische agrarische produktie toen halveerde), stelde hij tevens dat de schade aanzienlijk minder zou zijn geweest als de vakbonden hun eisen niet ,,tot boven het weerstandsvermogen van de industrie" hadden doorgedreven waardoor de loonstijgingen de laatste jaren uit de hand waren gelopen. Fraser beloofde belastingfaciliteiten en hulp voor klei ne bedrijven alsmede bijstand voor de boeren in hun strijd tegen de droogte. Voorts kondigde hij programma's aan om het scheppen van banen voor werklozen te bevorderen.

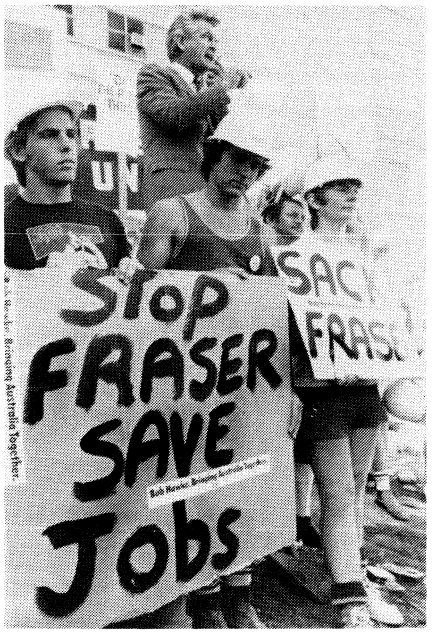
Op 16 febr. zette Hawke het verkiezingsprogramma van de ALP in Sydney uiteen. Hij beloofde een verlaging van de inkomstenbelasting, verhoging van de pensioenen. opvoering van de openbare uitgaven en beperking van de werkloosheid.

Het ALP-programma bevatte de volgende toe. zeggingen: a) kleine bedrijven zouden in staat worden gesteld de over hun winst betaalde belasting tot 100% terug te vorderen. mits zij dat geld in het bedrijf investeerden: b) de benzineprijs zou met drie cent per liter worden verlaagd; c) aan personen die voor het eerst een huis wilden kopen zouden financiële bijdragen worden geschonken. terwijl aan gepensioneerden en werklozen gedurende drie jaar huursubsidie zou worden verleend: d) het basis staatspensioen zou met 23% worden opgetrokken: e) de vermogensaanwasbelasting zou worden afgeschaft: en f) een programma met omvangrijke projecten zou worden uitgevoerd om 78.000 nieuwe banen te scheppen.

Bij parlementsverkiezingen in de deelstaat West-Australië op 19 febr. werd de coalitieregering van Liberale Partij en National Country Party, die sinds maart 1974 aan de macht was, verslagen door Labour, die nu 33 van de 57 zetels verwierf. De coalitie van premier Ray O'Connor beschikte voordien over 29 van de 55 zetels. Brian Burke werd de nieuwe Labour-premier.



Premier Malcolm Fraser spreekt tijdens de verkiezingscampagne op 28 febr. een menigte in Brisbane toe.



Labour-leider Bob Hawke bezocht tijdens zijn verkiezingscampagne op 1 maart bouwvakkers op hun werk in Sydney.

Daarmee hadden vier van de zes deelstaten een Labour-regering. Tasmanië had een deelstaatregering van de Liberale Partij en Queensland werd geregeerd door een coalitiekabinet van Liberale-Nationale Partij.

Op 21 febr. ratificeerde een speciaal vakbondscongres een overeenkomst met Labour over lonen en prijzen, dat de ACTU verplichtte tot samenwerking met een Labour-regering bij het terugdringen van inflatie en werkloosheid en het matigen van looneisen.

De voornaamste punten uit het ACTU-ALP-akkoord waren: a) de instelling van een raad voor de prijzen die voorgenomen prijsverhogingen moest onderzoeken van openbare corporaties en maatschappijen die wat betreft de prijzen als trenssetters werden beschouwd; b) de terugkeer tot een gedecentraliseerd loonbeleid, gebaseerd op een volledige aanpassing van de lonen aan de prijsstijgingen; c) de regering zou zo nodig naar een grondswetswijziging streven om controle te kunnen uitoefenen op huren. dividenden. artsenhonoraria en andere niet-loon inkomens; d) de levensstandaard zou worden gehandhaafd en later zelfs verhoogd middels het opvoeren van de nationale produktiviteit; e) de vakbonden zouden geen extra eisen stellen: f) de regering zou in samenwerking met de vakbonden overgaan tot een jaarlijkse herziening van de belastingschalen, zodat de belastingen niet automatisch met de inflatie zouden stijgen; g) de belastingschalen zouden worden gewijzigd om de lasten voor de lage en midden inkomens te verlichten: h) het kader van de indu-

striële betrekkingen zou worden hervormd om de kans op confrontatie te beperken; i) een economische adviesraad zou worden ingesteld met vertegenwoordigers van regering, vakbonden en werkgevers; en j) er zou voortdurend overleg en samenwerking tussen de regering en de vakbonden plaatsvinden.

De verkiezingscampagne werd in de derde week van februari tijdelijk opgeschort wegens zeer zware bosbranden die in de deelstaten Victoria en Zuid-Australië woedden. Die branden vergden minstens 80 doden, terwijl de materiële schade op ca. $A 500 mln werd geraamd.

Uitslagen algemene verkiezingen

Bij de op 5 maart gehouden verkiezingen voor het Huis van Afgevaardigden versloeg de Australian Labour Party (ALP) de coalitie van Liberal Party (LP) en National Party (NP), die sinds 1975 aan de regering was geweest. De ALP verwierf 49,5% van de stemmen, de LP 34,4% en de NP 9,2%, terwijl op de Australian Democratic Party (ADP) 5% van de stemmen werd uitgebracht en op overige partijen 1,9%.
De zetelverdeling in het nieuwe Huis werd vergeleken met die van het oude Huis ten tijde van de ontbinding:

	Nieuw	Oud
ALP	75	52
LP	33	53
NP	17	20
ADP	0	0

Bij de eveneens op 5 maart gehouden verkiezingen voor alle 64 Senaatszetels behaalde geen van beide blokken een meerderheid, zodat de ADP de doorslag gevende positie, die deze partij in 1980 had verworven, behield. De zetelverdeling in de nieuwe Senaat werd vergeleken met die van de oude Senaat ten tijde van de ontbinding:

	Nieuw	Oud
ALP	30	27
LP	24	28
NP	44	3
ADP	5	5
Onafh	1	1

Van de nieuwe senatoren zou de ene helft dienen tot 1 juli 1985 en de andere helft tot 1 juli 1988.

Labour-kabinet

Na een bijeenkomst van de Labour-parlementsfractie voor de verkiezing van de nieuwe regeringsleden, werden de portefeuilles door Hawke verdeeld. Op 11 maart beëdigde de gouverneur-generaal van Australië, Sir Ninian Stephen, de 27 leden tellende Labour-regering. De samenstelling was:

Minister ,,inner cabinet" : Premier – Robert J. L. Hawke; vice-premier en minister van handel – Lionel F. Bowen; industrie en handel – senator John N. Button; sociale verzekeringen – senator Donald J. Grimes: werkgelegenheid en industriële betrekkingen – Ralph Willis; schatkist – Paul J. Keating: staatsminister met speciale taken – Michael J. Young; immigratie en etnische zaken – Stewart J. West: natuurlijke hulpbronnen en energie – senator Peter A. Walsh; buitenlandse zaken – William G. Hayden; onderwijs en jeugdzaken – senator Susan M. Ryan: justitie (procureur-generaal) - senator Gareth J. Evans; defensie – Gordon G. D. Scholes.

Overige ministers: Transport – Peter F. Morris; luchtvaart – Kim C. Beazley; huisvesting en bouwnijverheid - Christopher J. Hurford. sport. recreatie. roeris—e en bestuursdiensten John J. Brown; financiën – John Sydney Dawkins; gezondheid – Neal Blewett; wetenschap en technologie – Barry O. Jones; verbindingen – Michael J. Duffy; binnenlandse zaken en milieu – Barry Cohen; inboorlingenzaken – Allan C. Holding; veteranenzaken – senator Arthur T. Gietzelt; territoria en plaatselijk bestuur – Thomas Uren; defensiesteun – Brian L. Howe: basisindustrie – John C. Kerin.

Het kabinet bestond volgens waarnemers overwegend uit vertegenwoordigers van de rechtervleugel van de ALP. In het ,,inner cabinet" zaten, aldus The *Times* (11-3), slechts twee erkende representanten van de linkervleugel nl. Stewart West en senator Grimes. Drie leden van het ,,inner cabinet" hadden onder premier Edward Gough Whitlam ministersposten bekleed: Lionel Bowen (successievelijk PTT, staatsminister ?.b.v. de premier en fabrieksnijverheid dec. 1972 - nov. 1975), Paul Keating (noordelijk Australië okt. - nov. 1975) en William Hayden (sociale zaken dec. 1972 - juni 1975 en financien juni - nov. 1975)

Robert Hawke werd op 9 dec. 1929 in Bordertown (Zuid-Australië) geboren. Hij studeerde rechten aan de Universiteit van West-Australië en in Oxford (Rhodes-stipendium), vanwaar hij in 1956 terugkeerde om een these over het basisloon te schrijven aan de Australische Nationale Universiteit in Canberra.

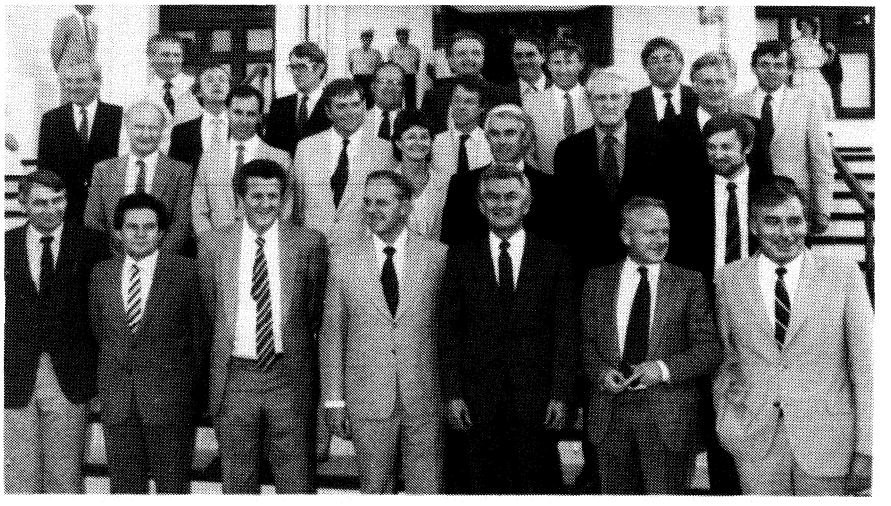
In 1958 kwam Hawke bij de ACTU in dienst als advocaat en onderzoeker en van 1969 tot 1980 was hij voorzitter van dit vakverbond. In die periode bouwde hij een grote reputatie op als bemiddelaar in arbeidsconflicten, waarbij hij naar consensus en verzoening streefde. Nadat hij aan zijn faam op het gebied van alcoholgebruik een einde maakte door in mei 1980 geheelonthouder te orden, werd hij in okt. 1980 voor de Labour partij in het Huis van Afgevaardigden gekozen. waar hij optrad als woordvoerder voor werkgelegenheid en industriële betrekkingen. In tegenstelling tot de als ,,kleurloos" en ..saai" gekenschetste Hayden geldt Hawke als een charismatisch leider en als „de meest populaire en controversiele publieke figuur in Australië", aldus de Volkskrant (4-2).

Nieuwe leider Liberale partij

Malcolm Fraser (52) kondigde op 6 maart zijn aftreden als leider van de Liberale Partij aan, een functie die hij sinds 1975 had vervuld. Op 11 maart koos de parlementsfractie van de Liberale Partij de 44-jarige Andrew Peacock tot nieuwe partijleider. Hij versloeg zijn concurrent John Howard me? 36 tegen 20 stemmen.

Peacock. die in tegenstelling tot de nogal conservatieve Fraser als een ,,echte" liberaal gold, was minister van buitenlandse zaken (1975-'80) en van industriële betrekkingen (sinds 2 nov. 1980) tot 15 april 1981. toen hij wegens meningsverschillen met premier Fraser over diens manier van regeren was afgetreden. Op 5 april 1982 stelde hij zich kandidaat voor het leiderschap van de partij, maar hij werd op 8 april 1982 door Fraser met 54 tegen 27 stemmen verslagen Op 11 okt 1982 keerde hij in de regering-Fraser terug als minister van industrie en handel

Op 31 maart legde Fraser zijn parlementsmandaat neer; hij stelde de parlementszetel van Wannon (Victoria), die hij sinds 1955 had bezet, beschikbaar.



Het kabinet-Hawke stelt zich voor. Op de eerste rij v.l.n.r. Brian Howe, Peter Morris, Michael Young; vice-premier Lionel Bowen. premier Bob Hawke, John Button, Donald Grimes. Op de tweede rij: Allan Holding, Paul Keating, Kim Beazley, Susan Ryan, Neal Blewett (iets naar achteren), John Kerin, Thomas Uren, Gareth Evans. Achterste rij: William Hayden. Gordon Scholes, Ralph Willis. Peter Walsh, Arthur Gietzelt. Christopher Hurford, John Brown, Michael Duffy, Stewart West, Barry Cohen, John Dawkins. Barry Jones is afwezig.

Uitwijzing Sowjet-diplomaat. Spionage-affazre. Aftreden staatsminister Young

Op 22 april gelastte de Australische regering de eerste secretaris van de Sowjet-ambassade in Canberra, Valeri Nikolajewitsj Iwanow, het land binnen zeven dagen te verlaten. Volgens minister van buitenlandse zaken Bill Hayden was Iwanow een officier van de KGB en had hij de diplomatieke regels diverse malen op ,,grove wijze" overtreden.
Op 11 mei bevestigde premier Hawke dat David Combe, de vroegere nationale secretaris van de Labour partij, contacten met Iwanow had onderhouden. De volgende dag maakte de premier de instelling bekend van een koninklijke commissie o.l.v. rechter Hope die een onderzoek zou moeten instellen naar de activiteiten van Australië's veiligheidsorganisaties met als voornaamste de Australian Security Intelligence Organization (ASIO). De commissie zou ook de betrekkingen moeten onderzoeken die Combe met Iwanow had onderhouden. Voorts moest de commissie oordelen over het door Hawke aan zijn ministers opgelegde verbod gebruik te maken van de diensten van Combe, die nu een lobbyist in Canberra was. Combe verklaarde op 12 mei dat zijn betrekkingen met de Sowjet-ambassade geen enkel risico voor de Australische veiligheid inhielden.

Op 14 juli maakte premier Hawke bekend dat staatsminister Michael Young zijn ontslag had ingediend en dat hij dit had aanvaard. Young was tegenover een andere lobbyist, Eric Walsh, loslippig geweest over de aanstaande uitwijzing van Iwariow. Youngs taken werden overgenomen door minister Kim Beazley.

Regeringscrisis in Queensland. Verkiezingen gewonnen door premier *Bjelke-Petersen*

Op 9 aug. viel in Queensland de coalitie van National Party en Liberalen, sinds 1968 geleid door Johannes Bjelke-Petersen (NP, 72) uiteen.
De week tevoren was de Liberale minister van welzijn, Terry White, ontslagen, omdat hij met de Labour-oppositie voor een motie had gestemd om een debat te openen over de noodzaak van een commissie voor toezicht op de besteding van staatsgelden. Dat ontslag was gesteund door de Liberale leider Llew Edwards, die vervolgens wegens de opschudding in zijn partij aftrad, waarna White op 9 aug. tot nieuwe partijleider werd gekozen. Maar premier Bjelke-Petersen weigerde Terry White volgens de traditie tot vice-premier te benoemen of hem anderszins in zijn kabinet op te nemen. Op 18 aug. aanvaardde de gouverneur van Queenland het ontslag van de zeven Liberale kabinetsleden, waarna de premier een NP-minderheidskabinet vormde dat vervroegde verkiezingen op 22 okt. uitschreef.
Die verkiezingen leverden een overwinning op voor premier Bjelke-Petersen. Nadat twee Liberale parlementsleden naar de NP waren overgelopen, beschikte de premier over een absolute meerderheid. aldus The Times (5-11) van 42 zetels, terwijl de NP vóór de verkiezingen 36 zetels had. Het zeteltal van de Liberalen werd van 20 tot 5 gereduceerd.

ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN. DEVALUATIE DOLLAR. NATIONALE TOPCONFERENTIE

Eind februari kende Australië een inflatie van 11%, een werkloosheid van 10.7% en een rentestand die gemiddeld 4% hoger lag dan in concurrerende landen.
Direct na de verkiezingen van 5 maart vroeg kandidaat-premier Bob Howke de schatkist om een rapport over de omvang van het begrotingstekort dat veel groter bleek dan voorheen was voorzien.

Op 8 maart maakte Hawke bekend dat in dit inmiddels uitgebrachte rapport melding werd gemaakt van een begrotingstekort van A$ 9,6 mrd, terwijl de minister van de schatkist, John Howard, tijdens de verkiezingscampagne nog van een tekort van A$6 mrd had gesproken. Als gevolg daarvan zou de nieuwe regering, aldus Hawke, haar verkiezingsprogramma moeten herzien en mogelijk enkele van haar verkiezingsbeloften i.z. belastingverlaging moeten herroepen. Hij beschuldigde de aftredende regering ervan het publiek tijdens de verkiezingscampagne bewust te hebben misleid over de omvang van het begrotingstekort.

Eveneens op 8 maart maakte Hawke bekend dat de Australische dollar met 10% t.o.v. een op de handel georiënteerde valutamand was gedevalueerd. De koers van de Australische dollar bedroeg toen 0,86 Amerikaanse dollar tegen tevoren 0,95 Amerikaanse dollar. De devaluatie was een noodzakelijk gevolg van de kapitaalvlucht uit Australie die in de twee weken vóór de verkiezingen een omvang van A$ 3mrd had bereikt, aldus Hawke.

Als reactie op de Australische maatregel devalueerden Nieuw-Zeeland en Papoea Nieuw-Guinea hun valuta met resp. 6% en 5,5%.

Economische topconferentie

Eveneens direct na zijn verkiezingsoverwinning kondigde Hawke een economische topconferentie van regering, werkgevers en vakbonden aan. Daartoe kwamen op 11 april in het parlementsgebouw te Canberra meer dan 100 vertegenwoordigers van de industrie, de zakenwereld, de vakbonden, de deelstaatregeringen en de federale regering bijeen. Op 14 april werd deze conferentie met een akkoord besloten. De Volkskrant (3-5) berichtte:

„Hawke wilde, zoals hij zei .,afrekenen met de grootste economische crisis sinds de depressie van de jaren dertig.', ,,Nog niet eerder is er zoiets op deze schaal en van deze omvang in dit land geprobeerd". zei de premier triomfantelijk in zijn openingsrede. Het financiele dagblad noemde de topconferentie ,,een van de meest ongebruikelijke en hoopgevende experimenren die we in dit land hebben gezien."
Slechts de conservatieve oppositie deelde niet in de euforie en was dan ook zo'n beetje de enige organisatie die niet aan de besprekingen mocht deelnemen. Oppositieleider Andrew Peacock noemde het ,,een carnaval van econimisch sofisme", terwijl de aartsconservatieve (...) premier van de staat Queensland, John Bjelke-Petersen, de top vergeleek met een „corroboree". een tradionele inlandse zang-en danspartij in de maneschijn.
Maar ondanks het cynisme van de conservatieven slaagde Hawke in zijn opzet om een overeenkomst op papier te krijgen tussen de traditioneel antagonistische werkgevers en werknemers over een beleid dat aan de chronische economische probleem van het vijfde continent het hoofd moet bieden. Een soort politieke consensus gekleed in een economisch jasje, waarmee Hawke het enorme wantrouwen in een land met slechte arbeidsverhoudingen doorbrak. Loon- en prijsbeheersing staat centraal in het akkoord dat al na vier in plaats van vijf dagen openbare en geheime debatten op tafel lag. In ruil voor de controle op prijzen en een werkgelegenheidsprogramma van twee miljard gulden in de bouw en andere arbeidsintensieve sectoren van de economie schoven de vakbonden hun nieuwe salariseisen op de lange baan. Het Hawke-kamp was na afloop van de top zo optimistisch, dat werd gesproken van het ,,gelijktijdig terugdringen van de werkloosheid en de inflatie." Maar voor dergelijke voorspellingen is het nog veel te vroeg. Voor het oplossen van de economische malaise waarmee Australië zich geconfronteerd ziet is meer nodig dan nationale consensus van Hawke, bijvoorbeeld een algeheel herstel van de wereldeconomie. zodat er weer vraag komt naar de grondstoffen waaraan het land zo rijk is.
Maar ook zitten de socialisten opgescheept met de onbenijdenswaardige erfenis van zeven jaar conservatief bewind. Het begrotingstekort bedraagt 25 miljard gulden. in 1982 kende de economie een negatieve groei van 1,2% en de inflatie bedraagt 11,5% – twee keer zo hoog als die van de meeste handelspartners.
De werkloosheid is een snel groeiend probleem en bedraagt nu al 10,5%. Een op de drie jongeren kan geen werk krijgen. Vanwege de ergste droogte in de geschiedenis verkeert de agrarische sector in grote problemen: de produktie bedroeg in 1982 slechts een vijfde van die van het jaar ervoor, toen Australië ook al geen rijke oogst had. Traditioneel bestaat de helft van de Australische export uit agrarische produkten.
In twee derde van de industriele sector daalde de produktie vorig jaar drastisch vergeleken met 1981. Vorig jaar daalde de winst in de mijnbou gemiddeld met 83%. In de tweede helft van 1982 alleen al werden mijnbouw- en industriele projecten ter waarde van meer dan tien

miljard gulden op de lange baan geschoven. Kortom, Australië bevindt zich in een recessie van een ongekende omvang.
De ,,baronnen" van de Australische industrie. die veelal sceptisch staan tegenover Labour, zijn tot nu toe onder de indruk van de economische maatregelen van de regering-Hawke. De devaluatie van de dollar betekent dat er weer schot in de export komt en de handelsbalans er wat gezonder uit gaat zien, terwijl tegelijkertijd de vlucht van speculatief kapitaal naar het buitenland een halt is toegeroepen.
Hawke's strategie was erop gericht, beide kampen in het bedrijfsleven ondanks decennia van antagonisme te overtuigen van een wapenstilstand in het huidige economische klimaat. De verantwoordelijkheid voor het economisch klimaat wilde hij niet op anderen afschuiven. ,,De conferentie kan op geen enkele wijze een substituut zijn voor een effectief regeringsbeleid, maar een effectief beleid kan niet in een vacuüm gevoerd worden," aldus de minister-president.
Naast het loon- en prijsakkoord besloot de conferentie ook de quasi-rechterlijke arbitragecommissie nieuw leven in te blazen en opnieuw de bevoegdheid te geven collectieve arbeidsovereenkomsten vast te stellen, een informeel prijscontrolesysteem in het leven te roepen en een economische adviesraad aan de regering op te zetten. Ook had het huzarenstukje van Hawke tot gevolg dat de dialoog tussen werkgevers en werknemers, waarvan voorheen nauwelijks sprake was, wordt voortgezet. Maar zoals de voorzitter van de vakcentrale ACTU Cliff Dolan na afloop opmerkte: ,,Ditis het einde van de top en het begin van het echte werk."

Het succes van de topconferentie kan slechts worden gemeten aan de hand van de bereidwilligheid van beide kanten zich aan de overeenkomst te houden. Aan de kant van de meest militante vakbonden lijkt die vooralsnog niet erg groot. De op een na grootste vakbond in de bouw negeerde het akkoord, ondanks het feit dat de leider van de bond uit de gevangenis was gelaten om aan de conferentie deel te kunnen nemen. Werk aan projecten ter waarde van miljarden guldens wordt gesaboteerd, omdat de werkgevers niet bereid zijn eisen tot een forse loonsverhoging en een kortere werkweek in te willigen..."

Beperking immigratie

Op 18 mei maakte de minister van immigratie, Stewart West, in het parlement bekend dat Australië in de periode 19831'84 maximaal 80.000 a 90.000 immigranten zal toelaten, d.w.z. 10.000 minder dan het oorspronkelijke streefcijfer.
Volgens minister West houdt het nieuwe program het midden tussen het besef dat de Australische economie nog steeds in recessie is, en de erkenning dat Australië humanitaire verplichtingen heeft ten opzichte van ,,mensen die er veel slechter aan toe zijn dan wij."
Met name Nederlandse en ander Westeuropese belangstellenden voor toelating tot Australië worden geremd door de nieuwe immigratiepolitiek. In 1983-'84 zullen slechts 2.500 geschoolde arbeiders worden toegelaten. Dat is 10.000 minder dan in het huidige financiële jaar en nog slechts 10% van het oorspronkelijke streefcijfer voor 1982-'83. De vakcentrale had aangedrongen op een vermindering in deze categorie tot ,,een te verwaarlozen niveau."
Overigens is de categorie van kapitaalkrachtige zakenlieden verhoogd, van 3.000 dit jaar tot 4.000 in 1983-'94. De familieherenigingscategorie wordt met 10.000 verhoogd tot 57.000 en die van de vluchtelingen met 3.000 tot maximaal 20.000. Tegenover een grotere opname van Latijnsamerikaanse vluchtelingen (van honderd naar 2.000) staat een reductie van Indochinezen (12.000 naar 10.000) en Polen (3.500 naar 2.500).
In het puntensysteem dat wordt toegepast om de geschiktheid van kandidaten in de categorie familiehereniging te bepalen, is de discriminatie ten gunste van Britse immigranten een halt toegeroepen. Tegen de uitdrukkelijke wens van de vakbeweging in blijft de grens van Australië open voor Nieuwzeelanders. Vanwege de hogere levensstandaard in het buurland vestigen zo'n 20.000 Nieuwzeelanders per jaar zich permanent in Australië.

Einde loonstop

Op 23 sept. eindigde de negen maanden oude loonstop. toen de arbitragecommissie in Melbourne de 6 mln werknemers in het land een loonstijging van 4,3% toekende – de eerste onder een nieuw systeem van gecentraliseerde loonindexatie. Volgens het nieuwe loonsysteem zal de commissie geen goedkeuring verlenen aan een arbeidstijd van minder dan 38 uur per week. Het einde van de loonpauze en de loonsverhoging van 4,3% werden door de werkgevers veroordeeld. Deze hadden een verlenging van de loonstop tot minstens eind 1983 verlangd.

Dollar zweeft

Op 9 dec. besloot de regering de koers van de Australische dollar te laten zweven t.o.v. de overige Westelijke valuta.
In de voorgaande week hadden handelaren naar schatting A$ 3,5 mrd opgekocht in de verwachting dat Australië op korte termijn de munt met ca. 4% zou opwaarderen. De toevloed van buitenlandse valuta veroorzaakte een onverantwoorde druk op de binnenlandse inflatie, aldus de minister van de schatkist, Paul Keating.

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

NIEUWE GRONDWET

Op pag. 801 e.v. is verslag uitgebracht over de veranderingen in China in het tijdperk na Mao. Dit verslag begon met een rapportage over het proces tegen de Bende van vier en de kliek van Lin Biao en werd afgesloten met de vermelding van verloop en resultaten van het 12de congres van de Chinese communistische partij (pag. 81213 e.v.) Bij de veranderingen hoort ook nog de aanvaarding door het Nationale Volkscongres van een nieuwe grondwet voor China.

Dit gebeurde in een vergadering van het Nationale Volkscongres, die duurde van 26 nov.-l0 dec. 1982.
De tekst van de nieuwe grondwet was opgesteld door een commissie ter herziening van de grondwet, die in sept. 1980 in het leven was geroepen. De commissie stond onder voorzitterschap van maarschalk Ye Jianying, de voorzitter van de permanente commissie van het Volkscongres, maar i.v.m. zijn gezondheidstoestand werd het feitelijke werk van voorzitter verricht door vice-voorzitter Peng Zhen.
In april 1982 had de commissie een ontwerp voor de nieuwe grondwet gepubliceerd voor discussie in het hele land.
Volgens de Beijing Review van 15 nov. 1982 had ongeveer 80% van de Chinese volwassenen aan de discussies over de ontwerp-grondwet deelgenomen en waren vele van hun discussiebijdragen in het nieuwe ontwerp, zoals dat aan het Volkscongres was voorgelegd, verwerkt.
Er waren bijdragen gekomen uit de partij, de Staatsraad, het Volksbevrijdingsleger, massa-organisaties en van ,,Chinezen overzee, en landgenoten in Xianggang (Hongkong) en Aomen (Macao)".

Vice-voorzitter Peng Zhen bracht op 26 nov. voor het voltallige Volkscongres verslag uit van de werkzaamheden van zijn commissie. Hij zei, dat er een geheel nieuwe grondwet nodig was, omdat die van 1978 niet langer overeenstemde met de ingrijpend gewijzigde politieke toestand in het land. Peng zei, dat de nieuwe grondwet specifiek Chinees is, beantwoordt aan de noden van China's socialistische modernisering en voor een aanzienlijke periode van kracht zal blijven.
Het ontwerp werd door het Volkscongres op 4 dec. goedgekeurd met 3.037 stemmen voor bij drie onthoudingen.
Met de aanvaarding van de nieuwe grondwet werd formeel een eind gemaakt aan de revolutionaire uitzonderingstoestand van het Mao-tijdperk.
De nieuwe constitutie, die een geest van orde en stabiliteit ademt, voorziet in het herstel van het presidentschap, dat in 1969 met de zuivering van Liu Shaoqi in de praktijk en in 1975 formeel werd afgeschaft.
De door het persbureau Nieuw China

vrijgegeven tekst van de nieuwe grondwet noemt het staatshoofd ,,president" en niet „staatsvoorzitter". Dit was de titel van wijlen Liu Shaoqi die het ambt van 1959 tot zijn uitstoting door Mao Zedong in 1969 bekleedde.
In de meest Maoistische grondwet van 1975 werd de post geheel afgeschaft. De president en de vice-president kunnen slechts voor twee opeenvolgende termijnen van vijf jaar gekozen worden.
Een andere belangrijke vernieuwing is de instelling van een Centrale Militaire Raad binnen de staatshiërarchie, die een soort civiele tegenhanger van de centrale Militaire Commissie van de partij moet worden.
Tijdens de langdurige debatten over het grondwetsontwerp is voortdurend gezegd dat hei Volksbevrijdingsleger van een revolutionair partijleger tot een conventioneel staatsleger getransformeerd zou moeten worden. Maar Peng Zhen zei in zijn rapport dat de instelling van de raad het oppergezag van de partij over de strijdkrachten niet zal aantasten.
Wat de bevoegdheden van de nieuwe militaire raad zullen worden is dan ook nog onduidelijk en is wellicht een weerspiegeling van de wrijving die er is tussen de militaire top en de civiele partijleiding.

De nieuwe grondwet heeft de rolverandering van de strijdkrachten van een ideologisch-politiek instrument in een bescheiden beroepsleger duidelijk vastgelegd. Artikel 29 van de nieu e grondwet stelt dat de taak van het leger is om ,,de nationale defensie te versterken (...) de vreedzame deelname van het volk aan de nationale wederopbou te bevorderen en het volk te dienen".

De grondwet van 1978 zei daarentegen: .,het Volksbevrijdingsleger is de gewapende macht van het volk en de boeren zelf, geleid door de Communistische Partij (...). Het is de pilaar van de dictatuur van het proletariaat".
„(...) De fundamentele taak van de strijdkrachten is om socialistische revolutie en opbouw veilig te stellen (...) en te waken tegen ondermijning en agressie door het sociaal imperialisme, het imperialisme en hun lakeien".
De nieuwe grondwet heeft een nieuwe de-maoiserende noot: de oorspronkelijke tekst van het volkslied, zoals die voor de Culturele Revolutie gold is heringevoerd. De uitroep ,,houdt Voorzitter Mao's banier hoog" is verwijderd en deze paragraaf luidt nu gewoon: ,,sta op en ga voorwaarts. voorwaarts".
De grondwet voorziet tevens in de herinstelling van lokale volksregeringen op het platteland die in 1958 het veld moesten ruimen voor de volkscommunes. De communes zijn tot puur economische produktie-eenheden met beperkte bevoegdheden gereduceerd.
Rechten en plichten van de burgers worden veel meer in detail gcregeld dan voorheen. Er zijn nu waarborgen tegen willekeurige arrestaties.
Een nieuw artikel verplicht echtparen tot geboortebeperking. In de praktijk komt het erop neer dat de overgrote meerderheid van Chinese echtparen nog slechts één kind kan krijgen.
Een interessante noviteit is ook artikel 31. Dit voorziet in de instelling van „speciale administratieve regio's". Peng Zhen heeft eerder gezegd dat dit artikel specifiek de basis is voor vreedzame hereniging met Taiwan, maar waarnemers nemen aan dat het tevens moet dienen voor de reintegratie van de Britse kroonkolonie Hongkong en de Portugese enclave Macao in de Volksrepubliek.
De nieuwe grondwet besteedt verder veel aandacht aan de opbouw van een socialistische spirituele beschaving. Peng zei in zijn rapport dat dit moet gebeuren door versterkte opvoeding in idealen, moraal, discipline en rechts- en wetskennis.
Peng zei dat de communistische ideologie het hart van de socialistische spirituele beschaving nioet zijn. .,Alleen als opvoeding in communistische deugden (...)versterktwordt zal het mogelijk zijn om China's modernisering gericht te houden op de correcte doelstellingen en een ethische motivatie te behouden" aldus Peng. Tenslotte zei hij dat ,.decadente kapitalistische ideeën. resterende feodale denkbeelden en andere decadente ideologie" krachtiger bestreden zullen moeten worden.

PREMIER ZHAO ZIYANG OVER VIJFJARENPLAN

China wil de waarde van zijn jaarlijkse industriële en agrarische produktie vóór het einde van de eeuw verviervoudigen. Premier Zhao Ziyang heeft dit op 30 nov. 1982 meegedeeld in het Chinese Volkscongres.
Het nationale inkomen van China moet de komende jaren met tenminste vier procent per jaar stijgen, aldus de premier in een uiteenzetting over het vijfjarenplan tot eind 1985.
De meer dan drieduizend leden van het Volkscongres namen voor het eerst kennis van de definitieve inhoud van het al sinds begin 1981 in uitvoering zijnde vijfjarenplan. Dat het pas toen beschikbaar was verklaarde Zhao uit een gebrek aan voldoende economische analyses.
Het plan voorziet in een toeneming van de Chinese buitenlandse handel met 8,7 procent per jaar, waarbij de export met 8.1 procent per jaar moet groeien en de import met 9,2 procent. Ingevoerd wordt alleen het allernoodzakelijkste om de eigen produktiemiddelen te moderniseren, aldus Zhao.
Ter verbetering van de energievoorziening zal in de loop van het vijfjarenplan ruim 25 miljard gulden in uitbreiding van de kolenproduktie worden geïnvesteerd en ongeveer 22 miljard gulden in de ontsluiting van nieuwe oliereserves. Daarbij zullen ook Westerse ondernemingen worden betrokken.
Het plan voorziet volgens Zhao verder in een aantal maatregelen ter verbetering van de levensstandaard van de Chinese bevolking. De Chinese regering streeft ernaar de prijzen van de dagelijkse levensbehoeften redelijk stabiel te houden.

Volgens de premier zal de omvang van de Chinese graanproduktie in 1985 ongeveer 360 miljoen ton bedragen. Dat is ongeveer acht procent meer dan de officiële raming van de produktie in het lopende jaar.

Sinds enige jaren mogen de Chinese boeren ook aan de staat verkopen wat zij meer produceren dan op basis van het plan zou moeten. Dat kan betekenen dat hun inkomsten in de loop van het vijfjarenplan met twintig procent stijgen, aldus Zhao.
Arbeiders op de Chinese boerderijen verdienden in 1980 (omgerekend) gemiddeld 263 gulden per jaar. Dat kan volgens Zhao in 1985 350 gulden worden.
Werknemers in de steden mogen op een verbetering van hun inkomsten met vijf procent per jaar rekenen.
Volgens Zhao mag de groei van de Chinese bevolking niet meer dan 1,3 procent per jaar bedragen vergeleken niet gemiddeld 2,1 procent in de afgelopen achttien jaar. De regering heeft zich tot taak gesteld te voorkomen dat de bevolking in 2000 uit meer dan 1,2 miljard mensen zal bestaan, zo zei hij. Een van de maatregelen die dat mogelijk moeten maken is een verbod op het krijgen van meer dan één kind per ouderpaar.
Een nare bijwerking van dit verbod is het doden van pasgeboren meisjes door ouders die per se een zoon willen. Zhao keurde deze praktijk in felle bewoordingen af, wat hem een goedkeurend applaus van de afgevaardigden opleverde.
Zhao schatte de waarde van de Chinese industriële en agrarische produktie voor 1985 op 435,5 miljard dollar (ongeveer 1200 miljard gulden), 21,7 procent meer dan in 1980. Het tekort op de Chinese handelsbalans zal volgens zijn berekening in 1985 2.55 miljard dollar (ongeveer zeven miljard gulden) bedragen. Het tekort zal vooral worden veroorzaakt door de grote uitgaven die China moet doen voor de invoer van technologische kennis die het nodig heeft voor zijn economische expansie.
Volgens ambtenaren in Peking geeft de Chinese regering tijdens het lopende en het volgende vijfjarenplan de hoogste prioriteit aan de uitvoering van projecten die de economie moeten voorbereideri op de zware lasten die zij tegen het einde van de eeuw zal moeten dragen. In dit verband wordt opgemerkt dat de Chinese bevolking in 1985 uit ongeveer 1,06 miljard mensen zal bestaan.
Zhao zei in zijn toespraak tot het Volkscongres verder onder meer dat sinds 1979 verbetering is gekomen in de produktie van verbruiksgoederen dankzij het economische aanpassingsprogramma waarmee in dat jaar werd begonnen. Aan de produktie van kapitaalgoederen wordt de laatste jaren minder uitgegeven dan voorheen. Daarentegen wordt meer geld gestoken in verbetering van de levensstandaard. Ook is een beter evenwicht geschapen tussen de zware industrie, de lichte industrie en de landbouw..
In 1982. zou de economische groei van China volgens Zhao op 5,7 procent uitkomen vergeleken met 4,5 procent in het voorafgegane jaar. De groei van de industriele produktie zal tijdens het lopende vijfjarenplan veel kleiner zijn dan het gemiddelde van de afgelopen 28 jaar, voornamelijk doordat de produktie van energie niet snel genoeg kan worden vergroot. Ook het vervoer kan de econoniische ontwikkeling niet bijhouden.

RESULTATEN VOLKSTELLING

Op 27 okt. 1982 zijn resultaten bekend gemaakt van een volkstelling, die in China gehouden is.
Volgens de officiële uitslagen van de volkstelling heeft het land meer dan één miljard inwoners.
China heeft de 22 miljoen inwoners van Taiwan, Macao en Hongkong meegeteld en kwam daarmee op een totaal van 1.031.882.511 per 1 juli 1982. In vergelijking met de laatste telling, in 1964,

is de Chinese bevolking toegenomen met 313,5 miljoen mensen.
Meer dan vijf miljoen Chinezen hebben meegewerkt aan deze grootste volkstelling uit de geschiedenis. De uitslagen die overigens nog voorlopig zijn, zijn enigszins vertraagd omdat bij de verwerking van de cijfers gebruik is gemaakt van het traditionele Chinese telraam en kleine rekenmachines. Het project is vooral uitgevoerd om een betere sociaal-economische politiek mogelijk te maken.

Uit de cijfers blijkt dat er in China ruim 30 miljoen meer mannen zijn dan vrouwen: 51,5 procent mannen tegen 48,5 procent vrouwen. Ook blijkt dat bijna 80 procent van de Chinezen op het platteland wonen, een lichte daling in vergelijking met 1964.

BEZOEK PREMIER ZHAO ZIYANG AAN AFRIKA

Premier Zhao Ziyang heeft van 20 dec. 1982-17 jan. 1983 een reis door Afrika gemaakt, waarop hij bezoeken bracht aan 11 verschillende landen.
De Chinese premier bezocht achtereenvolgens Egypte (20-24 dec. 1982), Algerije (24-27 dec.), Marokko (27-30 dec.), Guinée (30-31 dec.), Gabon (1 jan. 1983), Zaïre (2-3 jan.), Congo (4-5 jan.), Zambia (5-9 jan.), Zimbabwe (9-11 jan.), Tanzania (11-15 jan.) en Kenia (15-17 jan.).

Over deze reis schreef het NRC/H'blad op 17 jan.:

De toernee van de Chinese premier Zhao Ziyang langs 11 Afrikaanse landen is de eerste manifestatie op topniveau geweest van een belangrijke accentverschuiving in de Chinese buitenlandse politiek: hernieuwing van Chinese solidariteit met en leiderschap over de Derde wereld.
Deze heroriëntatie heeft zich geleidelijk voltrokken sinds 1980 toen in Peking het inzicht begon te rijpen dat China teveel was overgeheld naar de Verenigde Staten en dat voortduring van de totale vijandschap met de Sowjet-Unie niet in China's belang was.
Verscherpte filosofische verschillen met de regering-Reagan, de kwestie Taiwan en de Chinese behoefte aan een ,,vreedzame internationale sfeer" met het oog op economische modernisering leidden tot de herdefinitie van China's internationale positie als een van ,,gelijke afstand tot Washington en Moskou" en versterking van de banden met de Derde wereld.
Gezien China's omvang en toenemend gewicht in de wereldpolitiek betekent dit impliciet Chinese leiding over de Derde wereld, hoewel de Chinezen deze term vermijden en gelijkheid onderstrepen. Een ideologisch element heeft de Chinese Afrika-diplomatie nauwelijks meer.
Premier Zhao heeft op persconferenties tijdens zijn reis de basispunten van China's buitenlandse politiek als volgt beschreven: ,,verzet tegen hegemonisme (van de Sowjet-Unie en de VS) en veiligstellen van de wereldvrede; ten tweede ontwikkeling van betrekkingen op staatsniveau met andere landen op basis van de vijf principes van vreedzame coëxistentie. Wij zullen onze betrekkingen met de Sowjet-Unie aanpakken in overeenstemming met deze twee principes"."



De Egyptische president Hosni Mubarak (r.)ontving de Chinese premier bij diens aankomst op het vliegveld van Cairo.

Minister van buitenlandse zaken Wu Xueqian, die de premier vergezelde, voegde eraan toe dat normalisering van China's relaties met de Sowjet-Unie afhangt van Russisch respect voor die principes.
Maar China voert zijn strijd tegen de Sowjet-hegemonie in Afrika en elders geenzins meer met de rigiditeit van vroegere jaren. Tijdens het verblijf van Zhao in Tanzania, maakte Peking bekend dat het diplomatieke betrekkingen had aangeknoopt met Angola, dat overigens niet door de premier is bezocht.
Tot voor kort beschouwde China Angola als een satelliet van de Sowjet-Unie en Cuba. Onderhandelingen over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen hebben ruim vier maanden geduurd en hebben zeer onvriendelijke momenten gekend. Na de onafhankelijkheid van Angola in 1975 verketterde Peking het MPLA-regime en heeft tot 1979 samen met de VS en Zuid-Afrika militaire hulp gegeven aan de bevrijdingsbeweging Unita van Jonas Savimbi.
Het leek er destijds wijd en zijd op dat China door zijn systematische kruistocht tegen het Sowjet-optreden in Afrika zou eindigen als de facto bondgenoot van Zuid-Afrika. Overal waar de Russen tegenslagen leden stonden de Chinezen aanstonds op de stoep, in vele gevallen met militaire hulp. Het eerste voorbeeld daarvan was Soedan, waar president Nimeiry in 1971 een coup van de pro-Russische Communistische Partij had neergeslagen.

Chinese militaire hulp bereikte zijn grootste omvang in Egypte nadat president Sadat in 1974 was begonnen Russische adviseurs het land uit te werken. Zelfs president Mobutu van Zaire kreeg in 1978 Chinese hulp toen hij voor de tweede keer te kampen kreeg met – in Chinese ogen door Cuba bewapende – rebellen in Shaba.
Nu heeft China in het communiqué inzake vestiging van diplomatieke betrekkingen met Angola terugtrekking van Zuid-Afrikaanse troepen uit het land geëist. Een hoofdredactioneel artikel in het Volksdagblad prees de MPLA voor haar steun aan andere bevrijdingsbewegingen in Zuidelijk Afrika.
Tijdens zijn verblijven in de drie frontlijnstaten Zimbabwe, Zambia en Tanzania heeft premier Zhao leiders ontmoet van het Afrikaans Nationaal Congres en Swapo, de bevrijdingsbeweging van Zuid-West Afrika.

Concluderend kan men stellen dat de Chinees-Russische rivaliteit in Afrika haar einde nadert en niet langer Zuid-Afrika in de kaart zal spelen.

Over het bezoek aan Egypte kan nog worden opgemerkt, dat de Chinese premier hier op 21 dec. op een persconferentie de uitspraak heeft gedaan, dat China het recht van bestaan van alle staten in het gebied erkende, met inbegrip van Israël.

Daarnaast verlangde hij de volledige terugtrekking van Israël uit alle bezette gebieden, met inbegrip van Arabisch Jeruzalem.

Ook steunde China het verlangen van het Palestijnse volk een eigen staat te stichten. (Op 26 dec. had Zhao tijdens zijn verblijf in Algiers een onderhoud met Jasser Arafat).

De erkenning van het recht van bestaan van Israël betekende echter nog niet, dat China zou overgaan tot het aanknopen van diplomatieke betrekkingen met dit land, zo zei Zhao.

Voorts maakte de Egyptische minister van defensie, Abu Ghazali, op 21 dec. bekend, dat China aan Egypte minstens 60 F-7 gevechtsvliegtuigen zou leveren, die in Egypte onder toezicht van Chinese technici in elkaar zouden worden gezet. Overigens was de overeenkomst al eerder afgesloten, aldus Abu Ghazali.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

VERLIES VOOR LDP IN JAPAN

Op 18 december werden in Japan vervroegde verkiezingen gehouden voor het Lagerhuis. Premier Yasuhiro Nakasone, die in nov. 1982 aan het bewind was gekomen, was tot het uitschrijven van deze vervroegde verkiezingen genoodzaakt door de veroordeling op 12 okt. van ex-premier Kakuei Tanaka i.v.m. de Lockheed-affaire en de daarop gevolgde boycot van het parlement door de oppositiepartijen, die tevergeefs op het uittreden van Tanaka uit het Lagerhuis hadden aangedrongen.

Bij de verkiezingen van 18 dec. verloor de sinds 1955 alleen regerende Liberaal-Democratische Partij (LDP) onverwacht zijn absolute meerderheid in het Lagerhuis, evenals in 1976 toen ook de Lockheed-affaire een rol speelde (pag. 809-1976). Vergeleken met de verkiezingen van 22 juni 1980 (pag. 494/2-1980) verloor de LDP 34 zetels. vergeleken met de toestand bij de ontbinding van het Lagerhuis op 28 november 36 zetels.

Andere verliezers waren de communisten (JCP) en de Nieuwe Liberale Club (NLC). De grootste winst ging naar de boeddhistische Komeito (vertaald: Partij voor regeren met schone handen). terwijl eveneens winst werd geboekt door de socialisten (JSP) en de sociaal-democraten (DSP). De Verenigde Sociaal Democratische Partij (USDP)behield zijn drie zetels. Voorts werden 16 onafhankelijken gekozen, o.w. ex-premier Tanaka die in zijn kiesdistrict (het derde in de prefectuur Niigata) won met het recordaantal van 220.761 stemmen (tegen 50.000 voor zijn voornaamste tegenstander) vergeleken met 138.000 in 1980.

De voorlopige zetelverdeling in het Lagerhuis werd:

	18 dec 1983	28 nov. 1983	22 juni 1980
LDP	250	286	284
JSP	112	101	107
Komeito	58	34	33
DSP	38	31	32
JCP	26	29	29
NLC	8	10	12
USDP	3		
Onafh + overige	16	4	11
vakant	0	13	0
	511	511	511

Op 19 dec. sloten acht van de zestien onafhankelijken zich bij de LDP aan. onder wie Tanaka. Vier andere onafhankelijken sloten zich bij vier verschillende oppositiepartijen aan (JSP, Komeito, DSP en JCP).

Het onverwacht grote verlies van de LDP – de laatste opiniepeiling gaf een marge van 267 tot 289 zetels, aldus The Times (17-12) – werd vooral toegeschreven aan de lage opkomst van 67,94% welke aan het koude weer werd geweten. Een mede-oorzaak was volgens *NRC/H'blad* (19-12) de ruzie van bij verschillende facties behorende partijgenoten die in hetzelfde kiesdistrict kandidaat staan en vaak tegen elkaar gerichte verkiezingscampagnes voeren. Trouw (20-12) meende dat de kiezer de LDP had gestraft voor de corruptie van ex-premier Tanaka.

Premier Nakasone werd weliswaar in zijn Gumna-district herkozen. maar hij eindigde op de tweede plaats achter ex-premier Takeo Fukuda. Drie leden van zijn kabinet – de ministers van onderwijs en van arbeid en de directeur-generaal van het defensie-agentschap – werden niet herkozen. Binnen de LDP leed Tanaka's factie relatief het geringste verlies. Le Monde (20-12) meldde de volgende zetelaantallen voor de diverse facties: Tanaka 60 (–5). Suzuki 49 (–12), Nakasone 40 (–7). Fukuda 40 (–6) en Komoto 28 (–2).

Na zijn verkiezingsnederlaag gaf Nakasone onmiddellijk te kennen niet aan aftreden te denken. Hij verklaarde tegenover journalisten nog voor eind 1983 een nieuwe regering te zullen vormen, ,,omdat een politiek vacuüm op dit moment niet gewenst is". Tevens zei hij zijn politiek op diplomatiek, militair en handelsgebied te zullen voortzetten. Maar *Trouw* concludeerde: „Nakasone wikt. Tanaka beschikt; de verkiezingen hebben niets veranderd in Japan."

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in Japan gedurende het premierschap van Nakasone.

Kabinet-Nakasone

Het op 26 nov. 1982 gevormde kabinet-Nakasone omvatte behalve de op pag. 78513-'82 genoemde leden nog vijf staatsministers met de volgende taken:

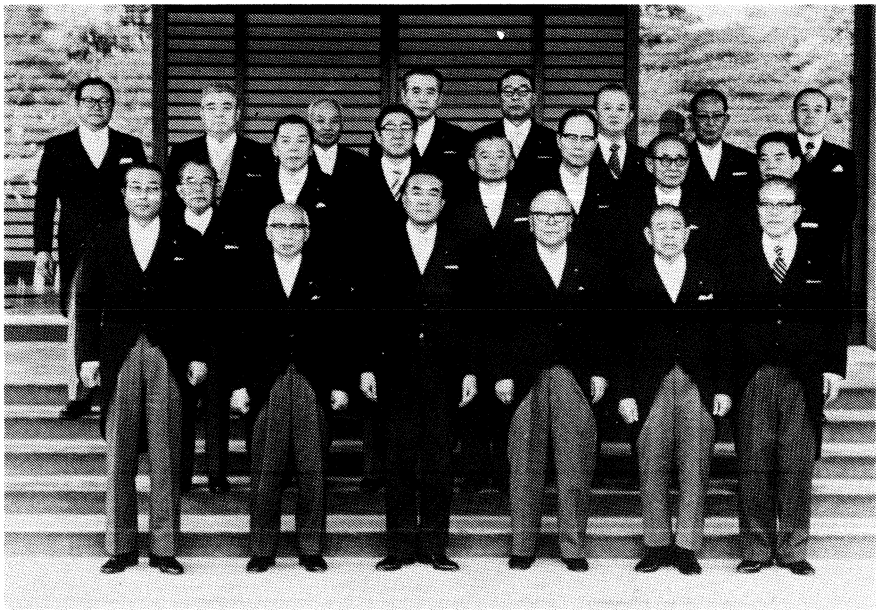
Directeur-generaal bureau premier en agentschap voor ontwikkeling Okinawa – Hyosuke Niwa; directeur-generaal defensie-agentschap – Kazuo Tanikawa; directeur-generaal agentschap wetenschap en technologie alsmede voorzitter commissie voor atoomenergie – Takaaki Yasuta; directeur-generaal agentschap economische planning – Jun Shiozaki; directeur-genraal milieu-agentschap – Matazo Kajiki.

De minister van internationale handel en industrie, Sadanori Yamanaka (61), trad op 10 juni om gezondheidsredenen (suikerziekte) af en werd opgevolgd door Sosuke Uno (60), die onder premier Masayoshi Ohira directeur-generaal van het agentschap bestuursbeheer was (nov. 1979 -juli 1980).



Ex-premier Kakuei Tanaka begroet de pers bij het verlaten van het gerechtsgebouw in Tokio op 12 okt., nadat hij door de arrondissementsrechtbank was veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf en een boete van 500 mln yen. Achter Tanaka zijn secretaris. Shigezo Hayasaka.

Weekblad 52ste jaargang No. 2721, pag. 39511-39542



Het op 27 nov. 1982 voorgestelde kabinet-Nakasone. Op de eerste tij (v.l.n.r.): Sadanori Yamanaka (internationale handel en industrie). Mitsuo Setoyama (onderwijs). premier Yasuhiro Nakasone, Kunikichi Saito (directeur-generaal overheidsbestuur). Iwazo Kaneko (landbouw, bosbouw en visserij). Takashi Hasegawa (transport). Op de tweede rij: Hyosuke Niwa (directeur-generaal bureau premier en agentschap ontwikkeling Okinawa), Akira Ono (arbeid), Shintaro Abe (buitenlandse zaken). Noboru Takeshita (financien). Sachio Yamamoto (binnenlandse zaken), Masaharu Gotoda (hoofdsecretaris kabinet). Mutsuki Kato (directeur-generaal nationaal landbureau en agentschap ontwikkeling Hokkaido). Op de derde rij: Kazuo Tanikawa (dierecteur-generaal defensie-agentschap), Hideo Utsumi (bouwnijverheid), Akira Hatano (justitie), Takaaki Yasuta (directeur-generaal agentschap wetenschap en technologie. voorzitter commissie voor atoomenergie), Matazo Kajiki (directeur-generaal milieu-agentschap), Yoshiro Hayashi (gezondheid en sociale zaken), Tokutaro Higaki (PTT). Jun Shiozaki (directeur-generaal agentschap economische planning).

Regeringsverklaring

Op 3 dec. 1982 legde premier Nakasone in het parlement een korte regeringsverklaring af. Hij stelde dat Japan een verantwoordelijk lid van de Westerse gemeenschap van naties zou blijven en dat het de bepalingen van zijn veiligheidsverdrag met de VS. zijn „belangrijkste partner", zou nakomen. Zijn regering zou de „vertrouwensrelatie" tussen Tokio en Washington verder versterken en de eigen defensie-uitgaven tot „het noodzakelijke minimum niveau" opvoeren. Maar Japan zou, aldus de premier, niet streven naar een militaire superioriteit die door buurlanden als een bedreiging kon worden geïnterpreteerd. (In het verleden had Nakasone verlangd dat de uitgaven van Japan t.b.v. zijn defensie zouden worden verhoogd tot 3% van het BNP, terwijl de defensiepost op de begroting 1982 „slechts" 0,93% van het BNP uitmaakte.)
Een groot deel van de regeringsverklaring was gewijd aan economische zaken, waarbij in het bijzonder werd gewezen op de noodzaak de staatsuitgaven in 1983 te beperken tot ongeveer het peil van de gerealiseerde uitgaven in 1982.

Begroting 1983

De begroting voor het op 1 april 1983 beginnende jaar werd op 8 maart door het Lagerhuis goedgekeurd en op 5 april door het Hogerhuis.
De totale uitgaven waren geraamd op 50.379,6 mrd yen, wat een nominale stijging van 1,4% t.o.v. het begrotingsjaar 1982 betekende. De defensie-uitgaven werden met 6,5% verhoogd tot 2.754 mrd yen en kwamen daarmee op 5,5% van de totale begroting (1982: 5,2%) resp. 0,98% van het BNP (0,93%). De sociale uitgaven gingen met 0,6% omhoog tot 9.140 mrd yen en die voor onderwijs en wetenschappen met 2,1% tot 4.762 mrd yen. Het tekort op de begroting werd geraamd op 13.345 mrd yen of wel 26,5% van de totale uitgaven.

Eveneens op 5 april keurde het kabinet een pakket maatregelen goed om de conjunctuur te stimuleren. In het uit 11 punten bestaande programma werd o.a. bepaald dat minstens 70% van de openbare werken in de eerste helft van het begrotingsjaar moesten worden uitgevoerd. Volgens waarnemers waren de maatregelen, die op een verschuiving van de bestedingen naar voren neerkwamen, vooral met het oog op de later die maand te houden lokale verkiezingen genomen.
Door deze maatregelen moest, aldus de regering, de geraamde economische groei van 3,4% vóór het in maart 1984 aflopende begrotingsjaar worden bereikt.

Lokale verkiezingen. Geen vervroegde Lagerhuis-verkiezing

Op 10 april vond de eerste ronde van de lokale verkiezingen plaats. In 44 van de in totaal 47 prefecturen moesten nieuwe parlementen worden gekozen. Daarbij won de LDP 1.487 van de in totaal 2.660 zetels (bijna 56%), wat een winst van 81 zetels betekende t.o.v. 1979. Voorts werden 294 onafhankelijke conservatieven gekozen (11%), die de LDP bij stemmingen meestal volgen. Van de oppositiepartijen behaalde de JSP 372 zetels (14%) en de JCP 85 zetels **(3%).** De JCP had 1.018 kandidaten ingezet.
Bij de gouverneursverkiezingen in 13 prefecturen verloor de LDP in totaal twee gouverneursposten: de JSP-kandidaat Takahiro Yokomichi werd tot gouverneur van Hokkaido* gekozen, waarmee een eind kwam aan 24 jaar LDP-bewind, en de JSP-JCP kandidaat Hachiji Okuda werd gouverneur van Fukuoka (Kioesjoe), waar de LDP 16 jaar had geregeerd. Maar de door de LDP gesteunde gouverneur van Tokio. Shunichi Suzuki, wist zijn in 1979 gewonnen post (pag. 30011-'79) te behouden door de journalist Hideo Matsuoka, kandidaat van JSP en JCP, te verslaan met een marge van bijna 900.000 stemmen.

Bij de tweede ronde van de lokale verkiezingen op 24 april ging het om de posten van 145 burgemeesters van grote steden en 314 burgemeesters in kleinere plaatsen alsmede om de leden van 1.537 gemeenteraden. In de 145 grote steden wonnen 99 LDP-kandidaten, terwijl door de LDP gesteunde conservatieve onafhankelijke kandidaten nog eens acht burgemeestersposten veroverden. De LDP en de centrum partijen veroverden 25 nieuwe posten, en in totaal ca. 70% van de verkiesbare mandaten. Hoewel de linkse oppositiepartijen terrein verloren, slaagde de voor het eerst optredende milieupartij erin vijf van zijn negen

* Volgens de Financial Times (12-4) was de LDP op Hokkaido gedesorganiseerd na de zelfmoord op 9 jan. van Ichiro Nakagawa (57), die in nov. 1982 een van de kandidaten voor de opvolging van Zenko Suzuki was geweest (pag. 785-'82). Nakagawa, leider van een kleine LDP-factie en onder Suzuki directeur-generaal van het agentschap voor wetenschap en technologie (pag. 49613-'80 en 674/2-'82), was tijdens een bezoek aan Sapporo, de hoofdstad van Hokkaido, waar hij zijn kiesdistrict had, overleden. Aanvankelijk was sprake van een hartaanval, maar op 12 jan. werd meegedeeld dat Nakagawa zelfmoord had gepleegd.
Op 2 febr. werd bericht dat Shintaro Ishihara (directeur-generaal van het milieu-agentschap in 1976-'77) de leiding van de Nakagawa-factie had „geërfd".

kandidaten een stembusoverwinning te bezorgen, van wie drie in West-Japan en één in Tokio.

Premier Nakasone weet de nederlagen in Hokkaido en Fukuoka tijdens een reactie op 11 april aan de onvoordeiige politieke constellatie in deze twee prefecturen. Maar hij noemde de situatie ,,ernstig" genoeg om hem te verontrusten en hij verzekerde dat de regeringspartij zijn volledige aandacht aan de toestand zou wijden. Op een vraag of hij vervroegde Lagerhuisverkiezingen wenste antwoordde Nakasone: „Lagerhuisleden moeten in beginsel hun ambtstermijn voltooien; ik denk niet aan een ontbinding (van het Lagerhuis)."

Volgens politieke waarnemers weerhielden de twee nederlagen Nakasone ervan om in juni tegelijk met de partiële Hogerhuisverkiezingen ook een nieuw Lagerhuis te laten kiezen. Zijn voornaamste steunpilaar, oud-premier Kakuei Tanaka, was volgens deze waarnemers voorstander van zo'n dubbele verkiezing om zijn positie in het Lagerhuis verder te versterken vóór de gerechtelijke uitspraak in de Lockheed-steekpenningenzaak. Maar critici van Nakasone en Tanaka binnen de LDP, zoals de oud-premiers Fukuda en Miki, wilden geen vervroegde verkiezingen.

Na de voor de LDP gunstig verlopen tweede ronde van de lokale verkiezingen werd bericht dat de druk van Tanaka op Nakasone om in juni vervroegde verkiezingen uit te schrijven was vergroot. Maar Nakasone verklaarde op 25 april dat er ,,geen relatie" bestond tussen het verkiezingsresultaat en een mogelijke ontbinding van het Lagerhuis.

Volgens The Times (4-5) leek het er toen op dat Nakasone voldoende steun binnen de partij had verworven om een dubbele verkiezing tegen te houden. De meeste anti-Tanaka elementen binnen de LDP wilden tot na het Lockheed-vonnis met de Lagerhuis-verkiezing wachten in de hoop dat de machtsbasis van Tanaka dan zou zijn uitgehold. Ook oud-premier Zenko Suzuki sprak zich toen tegen vervroegde verkiezingen uit, aldus de Financial Times (3-5). Daarop zou Tanaka tot ontspanning van de toestand hebben bijgedragen door ermee in te stemmen dat de uiteindelijke beslissing bij Nakasone lag en die hoefde niet eerder dan in juni 1984 Lagerhuisverkiezingen uit te schrijven.

In de week van 23 mei werd een door de JSP ingediende motie van wantrouwen tegen de regering-Nakasone in het Lagerhuis verworpen. JSP en JCP stemden voor, de LDP tegen, terwijl de overige oppositiepartijen niet aan de stemming deelnamen. Bij aanvaarding van deze motie had Nakasone moeten aftreden dan wel tot ontbinding van het Lagerhuis moeten overgaan met als gevolg dubbele verkiezingen op 26 juni. Maar de andere belangrijke partijen, DSP en Komeito, hadden te verstaan gegeven geen belangstelling voor een dubbele verkiezing te hebben.



Premier Yasuhiro Nakasone (l.) en de gouverneur van Tokio, Shunichi Suzuki, tijdens de campagne voor de gouverneursverkiezing.

Hogerhuisverkiezing

Daags na zijn terugkeer uit Williamsburg (pag. 337 e.v.) begon Nakasone op 3 juni zijn verkiezingscampagne voor het Hogerhuis. De Volkskrant (25-6) schreef over Nakasone's optreden o.a.:

.....Ten eerste sloeg hij raadgevingen om het vooralsnog niet tc hebben over zijn defensiebeleid in de wind. Ten tweede verdedigde hij de flinke stijging van de militaire uitgaven met een verwijzing naar Finland. wat hem op een officieel protest van die kant kwam te staan. „Als wij aan de zijlijn blijven staan. dan zullen wij worden gefinlandiseerd. want Finland bestaat alleen bij de gratie van de Sowjet-Unie,'. zei Nakasone in zijn eerste verkiezingstoespraak. 3 juni in Tokio. (...)

Het eerste van de drie „Kaku" strijdpunten in deze verkiezingsstrijd, de „Kaku-heiki" (kernapens) of in het algemeen de buitenlandse politiek en het defensiebeleid, ging de premier niet uit de weg, zoals hem dat was aangeraden. integendeel hij nam het voortouw.

Nakasone. wiens populariteit in de eerste drie maanden van zijn premierschap tot een minimum was gedaald als gevolg van zijn voornemen de defensieuitgaven op te voeren en zijn tijdens een bezoek aan Washington (18-19-jan.) geëtaleerde militarisme (Japan moet een onzinkbaar vliegdekschip worden) wil zijn land blijkens zijn toespraken terugvoeren naar de internationale schijnwerpers. Met zijn pleidooi voor een actief en zelfbewust Japan is Nakasone de eerste naoorlogse premier die het passieve, op Amerika gerichte buitenlandse beleid wil verlaten.

Tot een menigte van vijfduizend toehoorders in Japans visserijcentrum Yonago zei, premier: ,,Japan mag noch als een verlept v oltje in de internationale flora worden besc' uwd. noch bekend staan als een economisch geest. Het is ondraaglijk voor Japan om zo door de rest van de wereld te worden gezien. ondanks onze traditie van tweeduizend jaar, de rijkheid van ons geestelijk leven en de kracht van onze kunst."

Deze opstelling slaat blijkens de populariteitscijfers aan bij het Japanse kiezersvolk, dat steeds ingrijpende koersverleggingen leek te schuwen en dat zich koesterde in de luwte van de internationale politiek (...)

De populariteit van Nakasone. die als geen andere Japanse premier voor hem stuit op een kritische pers, begon na een dieptepunt in februari, drie maanden na zijn ambtsaanvaarding, te stijgen na bezoeken aan Zuidoostaziatische landen en de economische topconferentie in Williamsburg. Daar trad voor het eerst na de oorlog een Japanse leider uit de coulissen door met president Reagan een actieve rol te spelen in de formulering van de slotverklaring.

De Japanse pers en oppositie, gemiddeld pacifistischer en neutralistischer ingesteld dan de Japanse bevolking, vielen massaal over Nakasones steun aan de slotverklaring heen. Daarin sprak Nakasone, in koor met de zes andere regeringsleiders van de grootste industrielanden, zich uit voor het NAVO-dubbelbesluit en de Amerikaanse ontwapeningsvoorstellen in Genève. (Zie pag 340 e.v.)

Maar gelet op de opiniepeilingen blijken de Japanners Nakasones stappen uit de marge van de internationale politiek te waarderen, wat wijst op een groeiend politiek nationalisme. De herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog vervagen, pacifisme en neutraliteit lijken versleten woorden te worden, terwijl de bezorgdheid over de Russische bewapening in de Stille Oceaan groeit.

Ook ten aanzien van de overige twee „Kaku"-strijdpunten lijkt de oppositie verder af te staan van de Japanse kiezer dan Nakasones LDP. Zoals ten aanzien van de „gyokaku", de hervorming van het bestuur. In termen van de LDP

betekent dit een afslanking van de bureaucratie en terugdringing van de overheidsuitgaven ten behoeve van het bedrijfsleven.
Het derde verkiezingsstrijdpunt is de kwestie-Kakuei Tanaka, de voormalige premier die terecht staat voor het aannemen van Lockheed-steekpenningen gedurende zijn premierschap in 1973 en 1974 (...) De oppositie laat niets na om Nakasone, wiens 21 leden tellende kabinet wordt overheerst door 6 Tanaka-volgelingen. verdacht te maken voor zijn banden met een crimineel individu dat in Japan feitelijk nog steeds de dienst uit maakt. In verband hiermee is het voor Nakasone van groot belang de verkiezingen voor het Hogerhuis te u-innen om zodoende binnen de LDP meer armslag te verwerven. Want Nakasone wil zich losmaken uit de omhelzing van Tanaka..."

Tijdens de verkiezingscampagne viel de oppositie Nakasone scherp aan wegens zijn militaristische houding, zijn pro-Amerikaanse buitenlandse politiek, de afnemende economische groei en zijn betrekkingen met ex-premier Tanaka.
Op 26 juni vonden zo alleen verkiezingen plaats voor 126 van de 252 zetels in het Hogerhuis. Krachtens de grondwet moet de helft van het Hogerhuis elke drie jaar worden vernieuwd en de laatste Hogerhuisverkiezingen hadden op 22 juni 1980 plaatsvonden (pag. 4941213-'80).
Bij de verkiezingen werd voor het eerst een systeem van evenredige vertegenwoordiging" toegepast, op grond waarvan 50 zetels via nationale lijsten werden toegewezen waarop alleen partijen en niet – zoals tot dusver – individuen verkiesbaar waren. De kandidaten voor de 76 overige zetels werden via het traditionele meerderheidssysteem in de 47 prefecturen gekozen.
Bij een opkomst van ca. 57% leverden de Hogerhuisverkiezingen winst op voor de regerende LDP en voor de JCP, terwijl twee kleine partijen – dankzij het proportionele kiesstelsel – voor het eerst in het Hogerhuis kwamen: de „Salaryman Shinto" o.l.v. prof. Shigeru Aoki (die een hervorming van het belastingstelsel verlangde omdat dit oneerlijk voor loontrekkers zou zijn) en de „Fukushi-to" o.l.v. Eita Yashiro (de Welzijnspartij die verbetering van de faciliteiten voor gehandicapten bepleitte).
Het resultaat van de verkiezingen was als volgt:

	Verkiesbare zetels	Overige zetels	Totaal
LDP	68 (+3)	69	137
JSP	22 (−4)	22	44
Komeito	14	12	26
JCP	7 (+2)	7	14
DSP	6 (+1)	5	11
NLC/SDF	2 (−3)	0	2
Sal Shinto	2 (+2)	0	2
Fukushi-to	1 (+1)	0	1
Overige	3 (+1)	3	6
Onafh.	1	5	6
Vakant	0 (−3)	3	3
	126	126	252

De SDF (Sociaal Democratische Federatie) of Shaminren kwam voort uit de in 1977 opgerichte Socialistische Burger Liga Onder de overige partijen zijn de Niin Club (die een zetel won en daarmee in totaal op twee zetels kwam) en de Zeikinto of Belasting Partij (die zijn enige zetel behield) De drie overgebleven vakante zetels behoorden tot de pas in 1986 verkiesbare helft van het Hogerhuis

w

De winst voor de LDP werd vooral behaald in de lokale kieskringen, waar de partij 43% van de stemmen verwierf en 49 van de 76 zetels veroverde. Daarentegen wonnen slechts 19 LDP-kandidaten de strijd om de 50 nationale zetels; zij behaalden 35% van de stemmen tegen 42% bij de voorgaande verkiezingen.
Er werd 11 aanhangers van Tanaka verkozen, waardoor diens factie in het Hogerhuis meer dan 50 zetels sterk werd.

Nakasone noemde de uitslag van de Hogerhuis-verkiezing een bewijs van vertrouwen in zijn politiek en hij verklaarde (op 27 juni) niet van plan te zijn het Lagerhuis te ontbinden voor het eind van de volle termijn (juni 1984).
Over de situatie na de Hogerhuis-verkiezing schreef *NRC/H'blad* (30-6) o.m.:

Premier Yasuhiro Nakasone is begin deze week door de Hogerhuisverkiezingen gewogen, niet te licht bevonden, en mag de .,tweede fase van zijn be ind" als een populairder figuur beginnen dan eind november toen hij de regering overnam. (...)
Nu Nakasone die ,,eerstehorde" heeft genomen is de pers en politieke wereld een en al aandacht voor een nog hogere .,tweede horde" op 12 oktober van dit jaar. Op die dag, zo hebben de gerechtelijke autoriteiten begin deze week bekend gemaakt, zal er een uitspraak gedaan worden in de Lockheed-steekpenningenzaak, waarin de machtigste man achter de schermen van de regeringspartij, oud-premier Kakuei Tanaka, de hoofdverdachte is. (...)
De drie maanden tussen de twee horden heeft de premier uitgetrokken om in Japan iets te verrichten wat hem aanzien verschaft en dus tegelijk een grotere kans voor een lange ambtstermijn. Tot nu toe heeft Nakasone alleen van zich doen spreken als diplomaat; als iemand die de vriendschap heeft gewonnen van Ronald Reagan, en iemand die Japan een respectabeler internationaal gezicht heeft gegeven (...)
Maar wat binnenlandse aangelegenheden betreft heeft Nakasone tot nu toe niets gedaan behalve het zaaien van ongerustheid over zijn schijnbare bereidheid om Japan een actiever aandeel te geven in de Amerikaanse verdediging tegen de Sowjet-Unie.
De economie, decennia lang het troetelkind van achtereenvolgende Japanse regeringen, is door het kabinet-Nakasone nog niet aangeroerd. Een van de redenen daarvoor is het algemene gevoel van ,,de gevestigde orde" dat als men één aspect van het naar Japanse maatstaven onwillige gedrag van de economie aanpakt, een aantal andere problemen nog groter worden. Ook wacht men liever op het herstel van de Amerikaanse economie en die van andere handelspartners, waarvan men een nieuwe stuwkracht voor de Japanse economie verwacht.

Maar door niets te doen op dit gebied is Nakasone bezig zich de reputatie te verwerven dat hij er niet genoeg van begrijpt Dit probleem zal hij ten minste gedeeltelijk kunnen verhelpen door zich met alle macht in te zetten voor de zogenaamde administratieve hervormingen die door middel van rationalisering en sanering van een aantal overheidsbedrijven en een deel van de ambtenarij het jaarlijkse verlies van de momenteel diep in de schuld verkerende Japanse staat moeten teiugdringen
Nakasone en het ministerie van financien interpreteren het resultaat van de Hogerhuisverkiezingen als een mandaat van het bolk om de administratieve hervormingen in te voeren De verwacht ngen zijn dat ook dat het parlement zich met relevante uetsvoorstellen bezig zal houden op zijn eerstvolgende zitting die in september begint

Nzeuwe *JSP-leiders*

Na de nederlaag van de JSP bij de Hogerhuis-verkiezing op 26 juni kondigde de partijvoorzitter Ichio Asukata (69) zijn aftreden aan. Op 7 sept. koos het 48ste JSP-congres Masashi Ishibashi (58) tot voorzitter in Asukata's plaats. Ishibashi. die sinds 28 jaar Lagerhuislid was en die na de Hogerhuisverkiezing van juli 1977 als secretaris-generaal van de JSP was afgetreden, gold als vertegenwoordiger van de pro-Moskou vleugel in de partij Hij stelde zich echter ten doel de door ideologische verschillen verdeelde partijvleugel te verenigen en nieuwe kiezers vooral uit de burgerlijke middengroepen aan te trekken.
Het congres bevestigde Makoto Tanabe in zijn ambt van secretaris-generaal van de partij als opvolger van de op 9 febr. overleden Takeshi Hirabashi. Tanabe. tevoren een van de vice-voorzitters, was reeds op 15 febr tot secretaris-generaal ad interim aangewezen.
Tevens werden vier nieuwe vice-voorzitters gekozen, onder wie voor het eerst een vrouw, nl. Takado Doï.



De nieuwe voorzitter van de JSP, Masashi Ishibashi

* Deze kiesrechtshervorming was op 18 aug. 1982 door het parlement goedgekeurd.

Veroordeling Tanaka. *Oppositie* boycot parlement

Op 12 okt veroordeelde de Tokiose arrondissementsrechtbank oud-premier Kakuei Tanaka tot 4 jaar gevangenisstraf en een boete van 500 mln yen wegens het aannemen van steekpenningen van de Amerikaanse vliegtuigenfabriek Lockheed
Rechter Mitsunori Okada bevestigde dat Tanaka gedurende zijn premierschap via het handelshuis Marubeni van Lockheed 500 mln yen had gevraagd en gekregen in ruil voor be middeling bij de luchtvaartmaat schappij All Nippon Airways (ANA) voor de aanschaf van Lockheed Tristar-vliegtuigen Kort na zijn veroordeling. waartegen hij onmiddellijk in hoger beroep ging. werd Tanaka tegen betaling van een bergtocht van 300 mln yen op vrije voeten gesteld
Tegelijk met Tanaka werden nog vier mensen veroordeeld Zijn vroegere secretaris, Toshio Enomoto. kreeg wegens overtreding van de deviezenbepalingen een voor aardelijke gevangenisstraf van een jaar. hij had de steekpenningen voor zijn baas tussen aug 1973 en maart 1974 in vier termijnen contant in ontvangst genomen
Drie voormalige topfunctionarissen van Marubeni, dat in die jaren Lockheed in Japan vertegenwoordigde. werden veroordeeld tot 2 resp 2% jaar gevangenisstraf

Op 27 juli 1976 werd Tanaka gearresteerd. Op 16 aug. werd hij formeel in staat van beschuldiging geteld. Op 17 aug. werd hij na betaling van een borgsom van 200 mln yen op vrije voeten gesteld. (Zie pag. 811'3 e.v.-1976.) Op 27 jan. 1977 begon het proces tegen Tanaka.
Na 183 zittingen van de rechtbank werd de eerste fase in de Lockheed-zaak op 26 jan. 1983 afgesloten. de openbare aanklagers eisten toen tegen Tanaka 5 jaar gevangenisstraf en een boete van 500 mln yen.
Op 9 febr. dienden de J S P en de vier andere oppositiepartijen een ontwerp-resolutie bij het Lagerhuis in. waarin het aftreden van Tanaka als parlementslid werd verlangd. maar dit ontwerp werd door de LDP geblokkeerd.

De 68-jarige oud-premier Tanaka betuigde zowel tijdens het proces als na de uitspraak zijn onschuld. Buiten de rechtszaal merkte hij op dat hij het vonnis niet serieus nam.
Op 12 okt. 'savonds liet hij via zijn secretaris, Shigezo Hayasaka, weten dat hij door het volk in het parlement was gekozen om politiek werk te verrichten en dat hij zijn plicht niet kon verzaken. Hij zou in het parlement blijven zolang hij het vertrouwen van het volk genoot.

Hoewel premier Nakasone zich van commentaar onthield. was de boodschap van zijn voornaamste politieke adviseurs. in het biizonder LDP-secretaris-generaal Susumi Nikaido. dat de affaire-Tanaka een gerechtelijke zaak was en dat niet mocht worden toegestaan dat die invloed op de politieke leiding van het land uitoefende. Deze boodschap wekte de suggestie dat de „hoofdstroom" hiërarchie van de LDP geen druk op Tanaka zou uitoefenen om rustig uit het parlement te vertrekken.
Maar op 12 okt. dienden de oppositie partijen unaniem een ontwerp-resolutie in, waarin het aftreden van Tanaka als parlementslid werd geëist. Nadat de regerende LDP geweigerd had deze resolutie ter discussie te stellen. gingen de oppositiepartijen er op 13 okt. 'smorgens toe over de zittingen van het parlement te boycotten.
Een parlementaire boycot is volgens *NRC/H'blad* (13-10) het beproefde middel van de Japanse minderheidspartijen om hun gewicht te laten voelen in een politiek bestel waarin oppositievoeren op de traditionele Westerse manier eigenlijk onmogelijk is. Hoewel premier Nakasone bij voorbeeld in theorie de in behandeling zijnde (en voor zijn regering uiterst belangrijke) wetsvoorstellen voor administratieve hervormingen best door het parlement kan laten goedkeuren. bestaat door de fysieke afwezigheid van de oppositie het gevaar van massaal protest tegen de zogenaamde ..dictatuur van de meerderheid".
Aan de andere kant vertrouwden premier Nakasone en zijn strategen binnen de LDP wat de motie van de oppositie betreft kennelijk niet geheel op hun parlementaire meerderheid. Zij wilden niet riskeren dat de anti-Tanaka-LDP-ers wegbleven als er moest worden gestemd. Reacties van de oud-premier Takeo Miki en Takeo Fukuda deden geloven dat zij de regering-Nakasone inderdaad in de kou zouden laten staan als de zaak op de spits zou worden gedreven. Miki zag geen andere uitweg dan Tanaka's terugtocht uit de politiek, aldus NZZ (15-10), terwijl Fukuda verklaarde: ,,Een man als Tanaka, die eens de top van de nationale politiek heeft beklommen, zou zich in de tegenwoordige situatie eigenlijk correct moeten weten te gedragen."
Hoewel Tanaka officieel geen lid meer van de LDP was, had Nakasone zijn premierschap vrijwel uitsluitend aan Tanaka te danken. omdat deze de grootste factie binnen de LDP leidde (met 119 van de 421 LDP-zetels in het parlement. incl. 64 Lagerhuisleden). Via allianties met de facties van ex-premier Zenko Suzuki (87 zetels) en premier Nakasone (53 zetels) beheerste Tanaka indirect 259 zetels.

Op 18 okt. kondigde premier Nakasone aan dat er geen vervroegde verkiezingen zouden worden uitgeschreven om een eind te maken aan de crisis
Over zijn positie schreef de Volkskrant (26-10) o.a.:

.....Zou hij zich aan de zijde van Tanaka's tegenstanders in de LDP hebben geschaard dan was de Tanaka-factie massaal van zijn zijde weggelopen, waardoor zijn premierschap op het spel zou komen te staan. Zou hij vervroegde verkiezingen hebben uitgeschreven. het onzekere oordeel van de kiezer over Tanaka (en hem) hebben afgewacht. dan geeft hij het initiatief uit handen.
Nakasone stond en staat voor een dilemma. De Diet moet dit najaar belangrijke beslissingen nemen ten aanzien van de economische bezuinigingen, belastingverhogingen, hervormingen in de logge bureaucratie. verhoogde defensieuitgaven en handeisconcessies aan het Westen. Het zijn allemaal dermate hete hangijzers dat ze zich ook in Japan niet erg lenen om een succesvolle verkiezingscampagne op af te stemmen. maar tegelijkertijd zijn ze voor Nakasone zo belangrijk dat uitstel van parlementaire behandeling hem hoogst ongelegen komt..."

Op 28 okt. had Nakasone op eigen verzoek een onderhoud van 1% uur met Tanaka in een hotelkamer in Tokio. ,.Ik, als een van zijn vrienden. gaf advies naar mijn beste kunnen". zo verklaarde de premier na afloop. Volgens persberichten zou Nakasone een beroep op Tanaka hebben gedaan zich tot de volgende algemene verkiezingen uit de politiek terug te trekken. Maar Tanaka herhaalde zijn voornemen zijn parlementszetel niet op te geven. Volgens zijn secretaris geloofde Tanaka dat hij de plicht had aan de verwachtingen van het volk te voldoen. *NRC/H'blad* (5-11) stelde dat de ontmoeting de minderheidspartijen en de vijandig gezinde gelederen in de LDP ervan moest overtuigen dat de premier zijn bijdrage had geleverd aan een poging om Tanaka tot rede te brengen.
Op 7 nov. meldde het Japanse persbureau Kyodo dat premier Nakasone en de secretaris-generaal van de LDP, Susumi Nikaido. op 5 nov. tot de conclusie waren gekomen dat wegens de parlementsboycot belangrijke wetten niet meer konden worden afgehandeld en dat het Lagerhuis op 26 nov. zou worden ontbonden (nadat de zitting met 10 dagen was verlengd om de Chinese partijleider Hu Yaobang in de gelegenheid te stellen het parlement toe te spreken) teneinde op 18 dec. vervroegde verkiezingen uit te schrijven.
Op 17 nov. werd het werk in het Lagerhuis ten dele hervat. De Nieuwe Liberale Club (NLC) beeindigde toen de boycot. Het Lagerhuis keurde o.a. een wetsontwerp goed, waarbij de officiële periode van een verkiezingscampagne van 20 tot 15 dagen werd bekort.

Ontbinding Lagerhuis. Vervroegde verkiezingen

Op 28 nov. ontbond de regering het

Lagerhuis en schreef zij vervroegde verkiezingen uit voor 18 dec. waarvoor de campagne op 3 dec. zou beginnen.
De opdracht tot ontbinding van het Lagerhuis. die was ondertekend door keizer Hirohito, werd voorgelezen tijdens het debat over een motie van wantrouwen tegen het kabinetsbeleid. Na het voorlezen van de opdracht werd het debat over de motie. waarin premier Nakasone werd beschuldigd na te laten maatregelen te nemen ter verbetering van de politieke moraal in Japan. onmiddellijk gestaakt.
De motie maakte deel uit van een compromis tussen het kabinet-Nakasone en de oppositie, volgens welke de regering vervroegde verkiezingen zou uitschrijven. De oppositiepartijen zouden in ruil daarvoor hun boycot van de parlementaire werkzaamheden beëindigen en meewerken aan de bekrachtiging van 36 wetsvoorstellen met betrekking tot belastingverlaging, hervormingen van de bureaucratie en verhoging van de defensie-uitgaven. Aldus de via eensluidende perscommentaren verspreide ,,officiële versie" van dit compromis.
De minderheidspolitici woonden de zittingen waarin hierover werd gestemd weliswaar niet bij. en hun stemmen zouden niets hebben uitgemaakt. maar zij zouden met geschreeuw over de ,,dictatuur van de meerderheid" Nakasone in politieke moeilijkheden hebben kunnen brengen. Alweer volgens de ..officiële versie" zouden verkiezingen voor het einde van het jaar niet overeenkomstig de plannen van de premier zijn geweest.
In de 130 kiesdistricten traden volgens de *NZZ* (16-12) 848 kandidaten aan voor de bezetting van de 511 Lagerhuiszetels, o.w. 337 voor de LDP (incl. 273 aftredende leden). 144 voor de JSP. 129 voor de JCP, 59 voor de Komeito, 54 voor de DSP en 17 voor de NCL.
In voorbeschouwingen werd unaniem verwacht dat de LDP zetels zou verliezen. maar een absolute meerderheid zou behouden.
NRC *H'blad* (10-12) schreef o a



De voorzitter van de Komeito, Yoshikatsu Takeiri, hield zijn eerste verkiezingstoespraak op 3 dec. in Ueno (Tokio).

,,...Waar het om gaat zijn de zogenaamde zwevende stemmen die vaak op de LDP-regeringspartij worden uitgebracht. maar in tijden dat men vindt dat deze alleenheersende partij ..te arrogant" is geweest. naar de kleinere partijen gaan die daardoor om beurten opzwellen en weer inzakken.
Deze verkiezingen. zo is door ongeveer alle media geconcludeerd, draaien in de eerste plaats om de zaak van ,,politieke ethiek". Wat de minderheidspartijen willen doen om Japan van deze begeerde kwaliteit te voorzien – mochten zij het aantal zetels voor de regeringspartij tot een minimum boven de absolute meerderheid kunnen beperken – wordt door niemand gevraagd of uitgelegd. Maar iedereen u-eet dat het in de eerste plaats gaat om een straf voor de LDP.
Bij de Lagerhuisverkiezingen in 1976 werd de LDP ernstig gestraft. Toen vestigde het Lockheed-schandaal de aandacht op de zogenaamde structurele corruptie in de partij. In de verkiezingen van 1980 kreeg de LDP meer zetels terug dan het vier jaar tevoren verloren had. door de zogenaamde condoleantiestemmen wegens de plotselinge dood van premier Ohira. Zal nu het in oktober uitgesproken vonnis over de belangrijkste verdachte in de Lockheed-zaak. oud-premier Kakuei Tanaka. en de weigering van de LDP om een resolutie voor diens ontslag uit het parlement ter discussie te stellen. aanleiding zijn voor een nieuwe afstraffing:'
De Japanse dagbladen. die de voortrekkers zijn in de anti-Tanaka-bewegingen. denken van wel Door hun vaak eenvormige presentatie van met veel commentaar gelardeerde feiten kunnen zij een enorme invloed hebben. Twee van de vier grote kranten. de Asahi en de Mainichi. hebben de LDP en premier Nakasone in verband met Kakuei Tanaka gewogen en te licht bevonden. Maar de grootste krant. de Yomiuri. laat in haar dagelijkse oplage van bijna 9 mln exemplaren doorschemeren dat Japan de door een goede afstraffing mogelijke politieke instabiliteit vooral wegens internationale verplichtingen op dit moment niet kan gebruiken. De kans op politieke onzekerheid als gevolg van het oplaaien van de machtsstrijd binnen de LDP als zij minder dan 270 haalt wordt algemeen erkend.
Een bedreiging voor de positie van Nakasone wordt indirect zelfs verwelkomd door een aanzienlijk deel van de pers dat Nakasones ijver voor een internationale rol voor Japan maar een hachelijke zaak vindt.
Het pacifistische element is bevreesd dat een lange ambtstermijn van Nakasone ook een grotere militaire bijdrage van Japan aan Amerikaanse regionale veiligheidsvoorzieningen zal gaan betekenen. De verkiezingen worden dan ook wel voorgesteld als een gelegenheid voor het volk om een oordeel te geven over Nakasones naar Japanse begrippen opzienbarende diplomatie. De knappe verschijning van de premier op foto's van internationale evenementen, en het besef dat hij bezig is Japan het aanzien tc geven van een natie die niet uitsluitend is geinteresseerd in de buitenwereld als afzetgebied. kan de LDP onverwacht voordeel opleveren.
Dat wordt onder andere gesuggereerd door een recente opiniepeiling van de Yomiuri waaruit een duidelijke groei blijkt van dc waardering voor Nakasones kosmopolitisch streven..."

LATIJNS-AMERIKA

GUATEMALA

ONTWIKKELINGEN SINDS DE VERKIEZINGEN VAN 7 MAART 1982

Hierna volgt een verslag van de ontwikkelingen die zich in Guatemala voordeden sinds de algemene verkiezingen van 7 maart 1982 (pag. 177 e.v.-1982).

Definitieve verkiezingsuitslagen

De definitieve uitslag van de verkiezingen was als volgt:

	stemmen	%
Guevara Rodriguez	379 051	38 9
Sandoval Alarcon	275 487	28,2
Maldonado Aguirre	221 810	22.7
Anzueto Vielman	99 047	10,2

Er waren vier kandidaten voor het presidentschap, waaronder 1 militair en 3 burgers:
• Generaal Angel Anibal Guevara Rodriguez. voor het rechtse Frente Democratico Popular (FDP): een coalitie van de twee regeringspartijen Partido Revolucionario (PR), Partido Institucional Democratico (PID) en een kleine nieuwe partij, het Frente de Unidad Nacional (FUN). Guevara Rodriguez was tot augustus 1981 minister van defensie. Het regeringsprogramma van het FDP was een combinatie van ..sociale hervormingen" en een anti-guerrilla-offensief door het leger. Kandidaat van het vice-presidentschap was Ramiro Ponce Monroy.
• Mario Sandoval Alarcon voor de ultrarechtse Movimiento de Liberacion Nacional (MLN), Beweging van de Nationale Bevrijding. Hij was ex-voorzitter van het Congres. De MLN hielp in 1954 mee aan de omverwerping van het bewind van de hervormingsgezinde president Jacobo Arbenz Guzman. De partij noemde zichzelf de ,,partij van het georganiseerde geweld".
• Alejandro Maldonado Aguirre voor de liberalen van de Partido Nacional Renovador (PNR) en de christen-democraten (PDCG). Deze coalitie genaamd Nationale Oppositie Unie (UNO), had zich bij het in 1978 gelegaliseerde sociaaldemocratische Frente Unido de la Revolucion (FUR) willen aansluiten. Maldonado Aguirre was de minste rechtse van de vier kandidaten. Hij was minister onder generaal Carlos Arana Osorio, die aan het eind van de jaren zestig de guerrillastrijders decimeerde, president en multimiljonair werd.
• Gustavo Anzueto Vielman voor de conservatieve partij Central Autentica Nacionalista (CAN), de partij van generaal Carlos Arana Osorio.
Er waren geen linkse kandidaten bij de verkiezingen.

In totaal werden er 103.997 stemmen uitgebracht, waarvan 9,6% ongeldig was. Het totale aantal kiesgerechtigden bedroeg ongeveer 2,3 mln.
De zetelverdeling in het 66 leden tellende Congres, dat uit één Kamer bestond, zag er na de verkiezingen als volgt uit: FDP 33, MLN 21, CAN 3, UNO 2 en overige partijen 7 zetels.
Op 13 maart koos het Congres met 39 tegen 13 stemmen Guevara Rodriguez tot nieuwe president voor een termijn van vier jaar. Het was de bedoeling dat

hij op 1 juli 1982 president Roineo Lucas Garcia zou opvolgen Dan zou ook het pas gekozen Congres met haai werkzaamheden beginnen

Militaire nunta na staatsgreep aari de *macht*

Op 23 maart 1982 nam een groep jonge officieren de macht over van president Lucas Garcia via een staatsgreep die zonder blocdvergietcri verliep.
In een verklaring die voor radio en TV werd voorgelezen door Leonel Sisniega Otero. die bij de verkiezingen de kandidaat van de MLN was geweest voor het vice-presidentschap, zeiden de officieren de staatsgreep te hebben gepleegd uit protest „tegen corruptie na de frauduleuze verkiezing". Hun doel was een ..merkelijk democratisch regime in te stellen".
..Wij hoopten dat de verkiezingen een doeltreffend instrument zouderi zijn om op bevredigende wijze aan de verlangens van het volk te voldoen. Aangezien er met de verkiezingen geknoeid werd. waardoor het vaste streven van de bevolking om de democratische instellingen te versterken werd gefrustreerd. heeft het Guatemalteekse leger besloten. in antwoord op de oproep van het volk. tot gewapende opstand over te gaan". aldus de verklaring.
De staatsgreep was die morgen begonnen met de omsingeling van het presidentiële paleis. het Congresgebouw (waar het Congres in zitting bijéén was). regeringsgebouwen en het vliegveld door tanks en troepen. Gevechten werden gemeld in Guatemala-city. Quezaltenango (de tweede stad van het land). in Huehuetenango en El Quiche (in het westen).

Nadat iedereen in het presidentiële paleis de opdracht had gekregen naar buiten te komen en alleen president Lucas Garcia was binnengebleven. werden onderhandelingen tussen de president en de coupplegers gevoerd. die resulteerden in het aftreden van de president. Gen. Lucas Garcia werd vervolgens samen met zijn broer, gen. Benedictio Lucas Garcia. stafchef van de landmacht. onder huisarrest gesteld.
De officieren verklaarden dat ..voor de Guatemalteekse burgers vrede en ontwikkeling van ons vaderland het belangrijkst zijn" en dat dit .,slechts kan worden bereikt via een gezamenlijke inspanning waaraan alle sectoren van de maatschappij deelnemen". Zij drongen er bij de veiligheidstroepen die ..nog in dienst staan van de corruptie" op aan om de wapens neer te leggen en zich ter beschikking te stellen van het leger.



De na de staatsgreep van **23** maart 1982 aan de macht gekomen militaire junta. V.l.n.r.: brig.-gen. Horacio Egberto Maldonado Schaad. gen. José Efrain Rios Montt. de voorzitter van de junta. en kol. Francisco Luis Gordillo Martinez.

Aan het eind van de dag weid de definitieve samenstelling van een door de militairen gevormde junta bekendgemaakt. nadat in de loop van de dag de samenstelling van tenminste twee andere junta's bekend was gemaakt (één met gen. Rios Montt en jonge officieren. en een andere waarin ook burgers zouden zitten).
In de uiteindelijk gevormde junta zaten de gepensioneerde generaal Jose Efrain Rios Mont, brig.-gen. Horacio Egberto Maldonado Schaad en kol. Francisco Luis Gordillo Martinez. Tevens was een zes leden tellende adviesraad van jonge officieren benoemd.
In een uitzending voor radio en televisie zei gen. Rios Montt dat de staatsgreep was gepleegd omdat „zij acht jaar geleden bij de verkiezingen knoeiden. vier jaar geleden opnieuw. en er ook een aantal dagen geleden weer fraude was."
Tijdens de uitzending en ook op een eerder gehouden persconferentie zei hij dat de belangrijkste taak van de junta was een einde te maken aan de geisoleerde positie waarin het land was terechtgekomen door de ..oneerlijkheid en de onbekwaamheid" van vorige regeringen.
Er zou een einde komen aan de moorden en „het zal niet meer voorkomen dat lichamen aan de kant van de weg worden gegooid of worden opgestapeld in vrachtwagens". De generaal vroeg de guerrillastrijders de wapens neer te leggen en zei dat .,als jullie dat niet doen wij ze van jullie af zullen nemen" en dat „wij op iedereen zullen schieten die de wet overtreedt

Parlement ontbonden grondwet buiten werking gesteld

Op 24 maart ontbond de nieuwe junta het pailcment schortte de grondwet (van 1966) op en werden ook de politieke partijen voorlopig verboden Ei werd geen staat van beleg of avondklok afgekondigd Veidei uerd inee gedeeld dat de mensenrechten volledig zouden worden geiespecteeid en gegarandeerd het land voortaan per decreet zou norden geregeeid. dat binnenkoit een regeiingsstatuut zou worden gepubliceerd en dat (op een niet nader genoemde datum) nieuwe verkiezingen zouden worden gehouaen.
Op 25 maart werden de resultaten van de op 7 maart gehouden verkiezingen nietig verklaard.
Ondertussen hadden de drie kandidaten die de verkiezingen hadden verloren van gen. Guevara Rodriguez, laten weten dat zij de staatsgreep steunden.
Op 27 maart lieten de vier belangrijkste guerrillabewegingen. die sinds jan. 1982 waren verenigd in de Union Revolucionaria Nacional URNG (pag. 174/1-1982), weten dat zij zouden doorgaan rnet hun activiteiten ondanks de coup die slechts .,een verandering in de façade van het regime" had gebracht. Volgens hen waren er geen hervormingen in Guatemala mogelijk zonder „revolutionaire veranderingen".

Op 28 maart zei brig gen Maldonado Schaad dat stappen zouden worden ondernomen om een eind te maken aan overtredingen op het gebied van de menseniechten en dat de politie na-

drukkelijk orders had gekregen om mensen op te sporen die onder het vorige bewind waren ..ontvoerd".
De junta deelde verder mee dat zij van plan was de corruptie te bestrijden. In verband hiermee werden onmiddellijk verscheidene functionarissen gearresteerd cn werden er nieuwe mensen benoemd aan het hoofd van veiligheidsdiensten en politie.
Ongeveer 300 werknemers van het ministerie van binnenlandse zaken werden ontslagen, de activiteiten van hei drug-team werden aan banden gelegd en er werd bekend gemaakt dat de politie in burger (bekend als de Policia Judicial) die verantwoordelijk werd gehouden voor veel acties begaan door de ,,doodseskaders" (zie ook pag. 171 e.v.-1982) zou worden ontbonden.

Op 24 maart was het huis van Donaldo Alvarez Ruiz, die tot de staatsgreep als minister van binnenlandse zaken de verantwoordelijkheid zou hebben gedragen voor de doodseskaders. tijdens diens afwezigheid door de plaatselijke bevolking geplunderd en in brand gestoken. nadat troepen van het nieuwe bewind een aantal van diens lijfwachten en mannen hadden gearresteerd.

Samenstelling nieuwe regering

Na overleg met verschillende sectoren. werd op 30 maart formeel een nieuwe regering benoemd. waarin alle drie de juntaleden een portefeuille hadden.
De nieuwe regering telde de volgende leden (inclusief Castillo Arriola die op 26 mei minister van buitenlandse zaken Alfonso Alonso Lima opvolgde):

Defensie – gen Efrain Rois Moiitt. binnenlandse zaken – brig.-gen. Horacio Egberto Maldonado Schaad: verbindingen en openbare werken – kol. Franscisco Luis Gordillo Martinez: buitenlandse zaken – Eduardo Castillo Arriola; landbouw – Otto Martinez Recinos: onderwijs – Luis Antonio Merida: financiën – kol. Leonardo Figueroa Villate; economische zaken – Julio Matheu: gezondheid – Adolfo Castañeda Felice: arbeid – Otto Palma Figueroa: secretaris-generaal van de junta – kol Manuel de Jesus Giron Sanchez. Jorge Gonzalez del Valle was benoemd tot president van de bank van Guatemala.

• Gen. Rios Montt (55)kwam in 1943 in dienst van het Guatemalteekse leger. waar hij opklom tot commandant van de Honour Guard Brigade. hoofd van de militaire academie en stafchef. In 1973 werd hij in Washington gestationeerd.
Een jaar later keerde hij naar Guatemala terug om. gesteund door de Christen-Democratische Partij. kandidaat te staan bij de presidentsverkiezingen van 1974.
Bij het tellen van de stemmen in de verkiezingsnacht zag het er aanvankelijk naar uit dat Rios Montt met 56% van de stemmen zou gaan winnen. Toen verdwenen de beelden van het tellen van de televisieschermen. De volgende morgen verklaarde de regering dat haar officiële kandidaat gen. Kjell Eugenio Laugerud Garcia de nieuwe president was geworden en de ultra-rechtse Mario Sandoval Alarcon vice-president. Eerst had Rios Montt tegen de uitslag geprotesteerd, maar nadat twee van zijn kinderen waren ontvoerd en zijn broer bijna was vermoord. accepteerde de generaal de functie van militair attaché op de ambassade van Guatemala in Spanje. Daar bleef hij tot 1978.

Rios Montt. die omschreven werd als een „born-again" (herboren, wedergeboren) Christen en wiens broer Mario de liberale bisschop van Escuintla in het het zuiden van het land was, behoorde sinds 1978 tot een fundamentalistische groep die bekend stond als de Kerk van het Volledige Woord (eentak van de Californische Gospel Outreach Movement). die ongeveer 800 leden in Guatemala had.
Volgens zijn eigen zeggen werd zijn leven sindsdien door God geleid. Eén van zijn uitspraken op de TV was: ..Ik vertrouw op God. Want alleen de Almachtige neemt en geeft de macht. Ik ben noch door de wapens. noch door de verkiezingen aan de macht gekomen maar door de wil van God." In de volksmond werd de gepensioneerde generaal ook wel ,,Ayatollah Rios Montt" genoemd.

• Brig -gen Maldonado Schaad (54) was vroeger eveneens commandant van de Hour Guard Brigade geweest
• Kol Gordillo Martinez was commandant van het algemene hoofdkwartier van de landmacht
• Maitinez Recinos was voorzitter van de Kamer van Landbouw
• Matheu gold als een invloedrijk zakenman en was leider van de Kamer van Koophandel

Nzeuwe benoemingen binnen de strijdkrachten

Tot hoofd van de generale staf van de landmacht werd kol. Hector Maria Lopez Fuentes benoemd en tot opperbevelhebber van de luchtmacht kol. Fernando Castillo Ramirez.

Beleid nieuwe junta

Op 5 april maakte de junta een programma bekend dat 14 doelstellingen bevatte. Op grond van dit programma zou het nieuwe regime regeren. aldus de junta.
Men zou er naar streven om 1) .,het volk te laten voelen dat de autoriteiten ten dienste staan van het volk en niet dat het volk ten dienste staat van de autoriteiten":
2) .,een verzoening te bereiken binnen het gezin ten behoeve van de nationale vrede en de harmonie":
3) te komen tot individuele veiligheid en geluk op grond van absoluut respect voor de mensenrechten.
4) de individuele en nationale waardigheid te herstellen;
5) tot een nationalistische gezindheid te komen en de grondslag te leggen voor de participatie en integratie van de verschillende etnische groeperingen in Guatamala;
6) de economie te herstellen via een systeem van vrije ondernemingen;
7) de rechterlijke macht te herstructureren met deelneming van de Associatie van Advocaten teneinde haar aan te passen aan de bestaande situatie en te komen tot een ,.ethische. morele en wettelijke nauwkeurigheid":
8) de administratieve corruptie te elimineren en een ware geest van dienstverlening onder regeringsfunctionarissen te bevorderen:
9) pressiegroepen die een afspiegeling vormden van wat er in de maatschappij leefde te stimuleren en te zien als een nieuwe hervormingsgezinde en nationalitische ontwikkeling:
10) de nationale integratie te versterken via de medewerking van andere landen en internationale organisaties:
11) de levensstandaard van de mensen te verhogen;
12) het kiessysteem te hervormen zodat politieke partijen geëerbiedigd zouden worden in een ware democratie;
13) openbare lichamen te reorganiseren teneinde de regeringsprogramma's te versnellen. hen efficiënt te maken. te controleren. en een ..administratieve anarchie" te vermijden: en
14) binnen korte tijd ..de grondwet weer in werking te stellen zodat de Guatemalteken hun rechten en plichten binnen een vrij en democratisch systeem kunnen weten en opeisen".

Op 14 april nodigde de junta organisaties voor de mensenrechten, waaronder Amnesty International, uit Guatemala te bezoeken en een onderzoek in te stellen naar de situatie van de mensenrechten.
De junta zei dat er een bureau was ingesteld dat het lot moest onderzoeken van degenen die vermist werden. maar verklaarde tevens dat zij niet verantwoordelijk kon worden geacht voor de talrijke schendingen van de mensenrechten onder het bewind van president Lucas Garcia.
Op 15 april had de junta een ontmoeting met leiders van de Beweging van de Nationale Bevrijding (MLN). de

Nationale Vernieuwingspartij (PNR), de Christen-Democratische Partij (PDCG)en de Authentieke Nationalistische Centrale (CAN).terwijl de Institutionele Democratische Partij (PID) en het Front van Nationale Eenheid (FUN), die beide gen. Guevara Rodriguez bij de verkiezingen hadden gesteund, alsmede het Verenigd Front van de Revolutie (FUR) daarbij niet aanwezig waren.
Later zei Rios Montt dat er verder geen ontinoetirigen meer zouden plaatsvinden en dat het doel van deze ontmoeting was geweest om ,,het over bepaalde onderwerpen eens te worden en om te proberen samen te werken". Ook werden er gesprekken gevoerd met kerkelijke leiders. hoogleraren en gematige politici (zij kwamen uit sectoren die tot dan toe een belangrijk doelwit waren geweest van politiek geweld). en deelde de junta mee dat een aantal verbannen priesters en ook anderen weer zouden mogen terugkeren.
Tijdens een interview half mei zei gen. Rios Montt dat de junta de Verenigde Staten nog niet om hulp had gevraagd. omdat zij miljoenen dollars had aangeboden gekregen van Christelijke organisaties in de VS en dat Guatemala met dit geld een sociaal. politiek en economisch systeem zou ontwikkelen dat bekend stond als ,.communitarisme".
Volgens dit systeem zouden fundamentalistische zendelingen modeldorpen helpen bouwen. elk met een school. een gemeenschaps- en gezondheidscentrum. Iedere boer zou een ,.particuliere woning" hebben.

Nieuwe bewind erkend door de Verenigde *Staten.* VS overwegen militair hulp te hervatten

Op 30 maart erkenden de Verenigde Staten het nieuwe bewind in Guatemala. In een verklaring aan het Guatemalteekse ministerie van buitenlandse zaken liet de Amerikaanse regering weten dat zij ,.de vriendschappelijke betrekkingen en de samenwerking tussen de USA en Guatemala" wilden voortzetten.

Op 26 april zei Witte Huis-woordvoerder Dean Fisher dat .,zeer ernstig werd overwogen" de militaire hulp aan Guatemala (die sinds 1977 was opgeschort) te hervatten. Op datzelfde moment zeiden andere Amerikaanse functionarissen dat de regering van plan was om de verkoop goed te keuren van reserve-onderdelen voor de in de VS gebouwde helikopters ter waarde van $4 mln. om $50.000 uit het fonds voor militaire training voor het lopende fiscale jaar beschikbaar te stellen. en om binnen de Interamerikaanse Ontwikkelingsbank en andere internationale financiële instellingen weer steun te geven aan leningen bestemd voor Guatemala. Ook zeiden zij dat de regering al gevraagd had om $250.000 uit het fonds voor militaire training voor het begrotingsjaar 1983 (i.e. van 1 okt. 1982 tot 1 okt. 1983).
De Amerikaanse militaire hulp was in 1977 opgeschort na president Carters aankondiging dat bij het toewijzen van Amerikaanse hulp aan het buitenland voortaan ook rekening zou worden gehouden met de situatie van de mensenrechten.

Sindsdien had Israël voor zo'n 90 mln aan militaire hulp gegeven en had de regering-Reagan in 1981 jeeps en tanks voor de ,.regionale veiligheid" verkocnt aan het bewind van president Lucas Garcia (pag. 173/3-1982).

Over de relatie tussen Israël en Guatemala schreef de Volkskrant (27-8-1983) o.m. het volgende:
,,De innigste contacten onderhoudt Israël met Guatemala. Oud-ambassadeur Mosje Dayan (geen familie van de Israelische oud-minister) noemde Guatemala ..één van onze beste vrienden", een uitspraak die door heel wat Guatemalteekse generaals ook is omgedraaid. Guatemala heeft Israël op het internationale politieke podium altijd gesteund en heeft daarvoor ruimschoots dank ontvangen. De relatie werd verdiept toen president Carter in 1977 een wapenembargo instelde tegen het moorddadige bewind van generaal Lucas Romeo Garcia. Israël nam de taak van de Verenigde Staten direct over en leverde alles wat Guatemala wilde hebben. Aravatransportvliegtuigen. pantserwagens en 15.000 Gallil-geweren maakten deel uit van de wapencontracten.
Maar in Guatemala gaat de rol van Israël aanzienlijk verder. Israelische instructeurs zijn betrokken bij de opleiding van anti-guerrillaeenheden. De Transmissie en Elektronicaschool van het leger, die in 1981 werd geopend. is opgezet en wordt gerund door Israëlische specialisten. die ook nauw samenwerken met de Guatemalteekse geheime dienst G-2. met name op het gebied van de informatie.
Volgens Israelische publikaties werken Israëli's samen met Argentijnen mee aan het onwikkelen van geavanceerde elektronische bewakingssystemen in Guatemala. Dezelfde bronnen meldden dat 300 Israelische adviseurs betrokken waren bij de staatsgreep, die in maart 1982 Rios Montt aan de macht bracht.
Ook op niet-militair terrein is Israël nadrukkelijk aanwezig in Guatemala. Het radarsysteem van het vliegveld La Aurora van de hoofdstad wordt volledig bemand door Israeli's.
Nauwe samenwerking is ontstaan dank zij de Israelische nederzettingenpolitiek op de Westelijke Jordaanoever. Vooral Rios Montt zag daarin het grote voorbeeld om de door de oorlog tegen de guerrilla getroffen gebieden te herbevolken, een programma dat werd opgesteld onder de naam Hulpplan voor Conflictgebieden (PAAC)."

Op 15 april had de Amerikaanse ambassadeur in Guatemala, Frederic Chapin. in een interview gezegd dat er een einde was gekomen aan de politieke moorden en dat Guatemala ,,vanuit de duisternis in het licht is gekomen" en op grond van de verbetering op het gebied van de mensenrechten nu weer in aanmerking kwam voor Amerikaanse steun. Hij zei dat hij voor het Amerikaanse Congres bereid was te getuigen voor het nieuwe bewind in Guatemala.

Op 21 april zei de Amerikaanse onderminister voor Interamerikaanse aangelegenheden, Thomas Enders, ten overstaan van een subcommissie van de commissie van buitenlandse zaken van het Huis van Afgevaardigden, dat een ferm Amerikaans beleid ten aanzien van het vroegere bewind in Guatemala had bijgedragen tot de gunstige wisseling van regering die nu had plaatsgevonden. Hij wees er op dat ,,vrijwel een einde is gemaakt aan het geweld dat niet direct verband houdt met de staatsgreep", dat er concrete maatregelen getroffen werden tegen corruptie en dat er op alle politieke krachten een beroep was gedaan zich aaneen te sluiten in ,,nationale verzoening".

Rios Montt ontkent verkiezingen te hebben aangekondigd

Op 18 mei meldde AP dat juntaleider Rios Montt die dag in Guatemala-stad had verklaard dat de militaire junta aan het eind van 1982 verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering zou uitschrijven en dat verkiezingen voor het parlement waarschijnlijk eind 1984 zouden plaatsvinden.

Op 19 mei ontkende de generaal echter dat hij dat gezegd had en noemde hij de berichten over verkiezingen ..zuivere speculatie van de pers".

Amnestie van een maand aangekondigd

Nadat de junta de guerrillastrijders, die na de coup hun activiteiten hadden voortgezet, op 11 april had opgeroepen te onderhandelen, kondigde zij op 22 mei een amnestie van een maand af die vanaf 1 juni zou gelden voor zowel linkse guerillastrijders als leden van de veiligheidsdiensten die misdaden hadden begaan tijdens operaties ,,tegen de subversie".
Zodra de periode van amnestie was verstreken, zo verklaarde gen. Rios Montt, zouden bepaalde gebieden in het land tot uitzonderingsgebied worden verklaard en zouden de acties tegen de guerrillabeweging worden verhevigd.

Op 31 mei liet het guerrillaleger van de Armen (EGP)in een communiqué weten dat zij het amnestie aanbod verwierp. Het EGP noemde het aanbod een ,,farce" en was van mening dat het slechts ,,het begin vormde van nieuwe moorden".

Junta ontbonden. Rios Montt president. Kabinetswijzigingen

Op 9 juni 1982 ontbond gen. Rios Montt de junta en benoemde hij zichzelf tot president van het land en opperbevelhebber van de strijdkrachten. Terwijl de generaal de veranderingen bekend maakte, werden troepen samengetrokken rond het presidentiële paleis in Guatemala-stad.
Volgens berichten zouden brig.-gen. Maldonado Schaad en Kul. Gordillo Martinez hebben verklaard dat in belang van het land was besloten de leiding in handen te geven van één persoon, omdat het moeilijk was het gezag te delen. Kol. Gordillo Martinez maakte ook melding van meningsverschillen binnen de junta.
Binnen het kabinet volgde kol. Ricardo Mendez Ruiz op 9 juni Maldonado Schaad op als minister van binnenlandse zaken, terwijl kol. Leonel Ortega Rivas minister van verbindingen en openbare werken werd in de plaats Gordillo Martinez.
Tijdens een toespraak voor radio en TV op 20 juni zei Rios Montt dat hij tenminste tot eind 1984 zou aanblijven. Tegelijkertijd kondigde hij een prijsstop aan en een reorganisatie van het overheidsapparaat.

Staat *van* beleg ingesteld

Nadat de periode waarin de amnestie gold was afgelopen, stelde president Efrain Rios Montt op 1 juli de staat van beleg in. Op 15 juni had de president verklaard bereid te zijn met de guerrillabeweging te onderhandelen, maar dit aanbod was door de guerrillastrijders afgewezen.
Op 1 juli zei Rios Montt in een toespraak voor radio en TV dat 1.854 mensen van de amnestie gebruik hadden gemaakt en dat de regering nu een ,,genadeloze strijd" tegen de subversie zou beginnen. Hij deelde mee dat de staat van beleg voor dertig dagen van kracht was (later werd deze verlengd tot 1 maart 1983), de pers kreeg de raad ,.de sensatie op te offeren teneinde het land te helpen" (na recente kritiek op de militairen in sommige kranten) en de president waarschuwde dat het speculeren met verbruiksartikelen zou worden gestraft.
Tijdens de staat van beleg gold o.m.:
1) een verbod op alle activiteiten van politieke partijen en vakbonden;
2) een verbod op privé-bijeenkomsten tenzij deze waren goedgekeurd door de minister van defensie (Rios Montt zelf);
3) het opleggen van de doodstraf voor het ,,verstoren van de openbare orde" (desbetreffende processen zouden plaatsvinden voor militaire rechtbanken die uit drie door de president benoemde personen bestonden en in het geheim zitting zouden hebben);
4) de mogelijkheid om zonder huiszoekingsbevel particuliere woningen te doorzoeken;
5) een reisbeperking;
6) de ,,militarisatie" van overheidsdiensten;
7) de mogelijkheid om mannen tussen de 18 en 30 jaar, die in militaire dienst hadden gezeten, op te roepen voor de civiele verdediging.

Van de partijen die de regering van president Rios Montt steunden, verwelkomde de ultra-rechtse MLN de door de president genomen maatregelen, waarvan zij vroeger zelf uok een voorstander was geweest, maar betreurde zij de overheersende invloed van de militairen op de burgers.
De PDCG echter bekritiseerde de maatregelen en partijleider Vinicio Cerezo zei dat zij konden leiden tot een ,,polarisatie van de situatie en een klimaat van angst in het land kunnen scheppen" waardoor de regering niet in staat zou zijn haar programma van politieke hervormingen uit te voeren.
Op 6 juli werd een decreet afgekondigd waarin stond dat de media in Guatemala geen berichten meer mochten publiceren over de guerrillabewegingen in het land die niet afkomstig waren van het bureau van de president in Guatemala-stad. Kranten of radiostations die dit verbod overtraden zouden onder volledige censuur worden gesteld.

Wijzigingen in het *kabinet*. Mejia Victores minister van defensie. Nieuwe president Centrale Bank

Nadat minister van landbouw Otto Martinez Recinos op 23 juni bij een vliegtuigongeluk in de buurt van Mazatenango was omgekomen, werd hij vervangen door Leopold Sandoval Villela.
Op 1 september werd Oscar Mejia Victores benoemd tot minister van defensie. President Rios Montt had wegens overbelasting besloten deze portefeuille niet langer meer zelf te beheren.
Op 15 december trad op verzoek van de president het voltallige kabinet af, waarna vervolgens het hele kabinet opnieuw werd benoemd met uitzondering van de minister van onderwijs Luis Antonio Merida, die werd vervangen door Bernard Rolando Mendez Mora.
Nadat er binnen de particuliere sector verzet was gerezen tegen het economische beleid van Rios Montt werd deze op 23 december gedwongen het ontslag te aanvaarden van de president van de Centrale Bank, Jorge Gonzalez del Valle. Gonzalez del Valle was een voorstander van een interventionistisch economisch beleid, terwijl het grootste gedeelte van de particuliere sector meer zag in een monetaristische politiek.
Op 30 jan. 1983 verdedigde president Rios Montt in een toespraak zijn economisch beleid en beschuldigde hij de particuliere sector van een gebrek aan patriotisme. Hij zei dat de zakenlieden niet eens in staat waren het minimumloon te betalen aan arbeiders op de katoen- en suikerplantages. .,Er zijn in dit land", zo zei Rios Montt, ,,slechts twee sectoren – zij die worden uitgebuit en de uitbuiters."
Gonzalez del Valle werd vervangen door Armando Gonzalez Campo, een vroegere directeur van de Handelsbank voor de Landbouw.

Staatsraad gevormd

Op 17 aug. 1982 stelde de regering bij decreet een adviserend orgaan in dat 34 leden telde. Dit orgaan. de Staatsraad. werd op 15 september geïnstalleerd en stond onder voorzitterschap van Jorge Elias Serrano.
Op 8 oktober stelde de Raad een uit 15 leden bestaande commissie samen die voorstellen moest doen op het gebied van de wetgeving inzake verkiezingen en politieke partijen.
De enige politieke partij die deel uit wilde maken van de Staatsraad was het sociaal-democratische Frente Unido de la Revolucion van Andrino Dieguez.
De MLN. de PDCG. de PNR en de CAN gaven op 4 september een verklaring uit waarin zij zeiden, dat het instellen van de Raad als .,masker" diende voor de regering en zij riepen op tot .,vrije en eerlijke verkiezingen".

VS leveren Guatemala weer wapens. Reagan ontmoet Rios Montt

Op 7 jan. 1983 deelde een woordvoerder van het Amerikaanse State Department (buitenlandse zaken) mee, dat het ministerie zijn goedkeuring had gehecht aan de verkoop van militair materieel aan Guatemala ter waarde van $ 6,36 mln.
Het ministerie van buitenlandse zaken had de beslissing de wapenverkoop te hervatten genomen na uitvoerig overleg met het Congres. en naar aanleiding van duidelijke pogingen door president Rios Montt om de mensenrechtensituatie in zijn land te verbeteren, aldus de woordvoerder. De verkoop van de wapens behoefde geen goedkeuring van het Amerikaanse Congres. Er zouden vooral reserve-onderdelen worden geleverd voor heli-

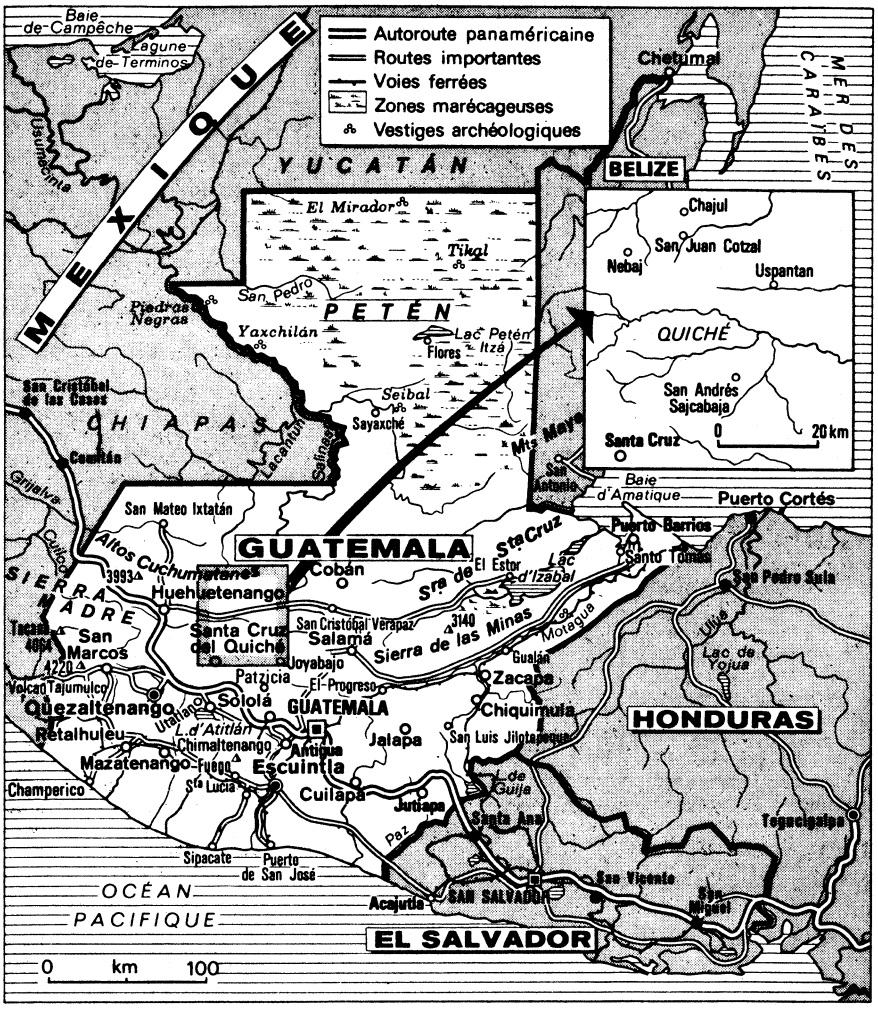
kopters die tegen de guerrillastrijders werden ingezet
De Amerikaanse president Reagan had Rios Montt op 4 dec in de Hondurese stad San Pedro Sula ontmoet en na afloop van het gesprek verklaard er persoonlijk van overtuigd te zijn dat deze zijn best deed het land weer tot een democratie te maken
Amnesty International bestreed de opvatting dat er in Guatemala sprake was van een verbetering op het gebied van de naleving van de mensenrechten

Opheffing van de staat *van* beleg
*Opnieuw amnestie-aan*bod

Op 13 maart 1983 zei president Rios Montt in zijn wekelijkse televisietoespraak. die vaak in de vorm van een preek werd gegoten, dat zijn regering haar macht had misbruikt. Hij kondigde een amnestie voor de guerrillabeweging aan en zei dat de staat van beleg in het land zou worden verlicht.
In zijn toespraak zei de president: „Wij weten en begrijpen dat we hebben gezondigd. dat we macht hebben misbruikt, maar wij willen ons verzoenen met het volk."
Hij zei dat zijn regering een amnestie-aanbod zou doen aan de guerrillastrijders, maar dat mensen die de bevolking terroriseerden gestraft zouden blijven worden.
Volgens de *NZZ* (16-3) deelde Rios Montt ook mee, dat de media weer vrij mochten publiceren.

Op 22 maart besloot de regering de staat van beleg op te heffen en te vervangen door de Alarmtoestand. Onder de Alarmtoestand bleven de geheime militaire rechtbanken. waartegen vele inensenrechtenorganisaties. buitenlandse regeringen en juristen hadden geprotesteerd. bestaan.
Verder ondertekende de president die dag een decreet, waarbij m.i.v. 28 maart een amnestie van kracht werd voor de guerillabeweging. Het amnestie-aanbod was 30 dagen geldig en gold voor diegenen die politieke delicten hadden begaan of de wapens hadden opgenomen tegen de regering. Zij moesten zich overgeven aan de gerechtelijke autoriteiten of de militairen. zweren dat zij zich niet meer met zulke activiteiten zouden bezighouden en hun wapens en materieel inleveren. Zij die mensen hadden ontvoerd moesten hun slachtoffers gezond en wel afieveren.
Ook zouden er drie nieuwe wetten worden uitgevaardigd die een ,.terugkeer naar het constitutionele leven" mogelijk moesten maken en waardoor ,,de bevolking zich vrij zal kunnen uiten en organiseren".
Volgens het *NRC/H'blad* (24-3) betrof het hier drie kieswetten. De eerste kieswet, aldus deze krant. behelsde de oprichting van een commissie die kiezerslijsten moest opstellen. Volgens de tweede wet kreeg een hoge raad die „aan geer: enkel gezag onderworpen" was het toezicht op het verloop van de te houden verkiezingen. De derde wet bepaalde dat met 3.000 aanhangers een politieke partij kon worden gevormd. in plaats van de 50.000 die daarvoor vroeger nodig waren.
Tenslotte werd de 23ste maart. de eerste verjaardag van de staatsgreep die Rios Montt aan de macht bracht, uitgeroepen tot .,dag van nationale waardigheid".
Terwijl de president de amnestie als een eerste stap naar een ,,politieke opening" presenteerde. bestempelde de Guatemalteekse Nationaal Revolutionaire Unie (URNG), waarin de vier guerrillagroeperingen samenwerkten. het aanbod als „schijndemocratisch" en kondigde het een voortzetting van haar activiteiten aan.

Hoewel Rios Montt verscheidene keren verkiezingen had aangekondigd had hij nog steeds geen verkiezingsdatum vastgesteld, omdat zoals hij in zijn radio- en TV-toespraak van 8 mei zei „wij niet klaar zijn voor verkiezingen". Nadat het amnestie-aanbod op 27 april met een maand was verlengd. deelde een woordvoerder van de regering op 2 juni mee dat er tot dusver 1.410 mensen gebruik van hadden gemaakt. In april hadden 1.196 personen zich ter beschikking van de autoriteiten gesteld en in mei 214 personen.



(Le Monde 20-9-1983)

Couppogingen

Op 23 maart 1983 waarschuwde president Rios Montt tijdens een televisie toespraak ter gelegenheid van de eerste verjaardag van de staatsgreep, tegen ,.elke poging tot een staatsgreep". The *Guardian* meldde die dag dat het in Guatemala-city een publiek geheim was dat er sinds 23 maart 1982 een dozijn pogingen was ondernomen om Rios Montt ten val te brengen. Tot de

tegenstanders van Rios Montt behoorden, zo schreef The *Guardian*, traditionele legerofficieren die woedend waren over de campagne van de president ter beperking van hun invloed en ter bestrijding van de corruptie Verder was er oppositie van groepen als de MLN, die fervent fascistisch was en door haar leider, Mario Sandoval Alarcon, eens was aangeduid als ,,de partij van de georganiseerde terreur".

Op 14-15 aug 1982 waren acht MLN-leiders gearresteerd die zich met een staatsgreep tegen de regering zouden hebben beziggehouden Tevens was toen een arrestatiebevel uitgevaardigd tegen MLN-leider Leonel Sisniega Otero, die later in ballingschap ging
Een andere couppoging werd kennelijk verhinderd door de arrestatie op 20 okt 1982 van een aantal politici en legerofficieren Tot degenen die van betrokkenheid bij de voorgenomen couppoging werden beschuldigd, behoorden Edgardo Ponciano, een vroegere minister van landbouw, en kol Gordillo Martinez, die op 9 juni 1982 de junta had verlaten
Gordillo Martinez werd later vrijgelaten en vervolgens uit het leger ontslagen omdat hij blijk had gegeven van ,,politieke opvattingen die in strijd zijn met de dienstvoorschriften" toen hij via een wettelijke actie geprobeerd had zijn naam te zuiveren

Generaal eist verkiezingen

Op 6 juni 1983 verspreidde landmachtgeneraal Guillermo Echeverria Vielman een open brief die hij aan Rios Montt had gestuurd en waarin hij schreef dat de militairen moesten terugkeren naar de kazernes.
Volgens de generaal van de landmacht waren er verkiezingen nodig om .,tegemoet te komen aan de volkswil" en een einde te maken aan ,,Guatemala's internationale isolatie".
Op 8 juni werd Echeverria voortijdig met pensioen gestuurd.

Controverse tussen kerk en militairen

Op 8 juni berichtte DPA dat er in Guatemala een controverse was ontstaan tussen de katholieke kerk en de militairen over de ,,civiele zelfverdedigingspatrouilles". Volgens persberichten van 7 juni beschuldigde de bisschoppenconferentie de regering ervan de bevolking te dwingen dienst te nemen in deze patrouilles die officieel vrijwillig waren. De leden van deze burgerpatrouilles werden, aldus de bisschoppen, ,,als kanonnenvoer" zinloos opgeofferd. De patrouilles werden door de regering van Rios Montt ingezet bij de bestrijding van de guerrilleros.

Noodtoestand uitgeroepen na coupgerucht

Op 29 juni riep Rios Montt de noodtoestand uit nadat het vroegere juntalid kol Francisco Luis Gordillo Martinez de dag ervoor had aangekondigd dat hij zou onderduiken om via een komplot het bewind van de generaal ten val te brengen
Tijdens een uitzending van een particuliet televisiestation vroeg Gordillo Martinez om het aftreden van Rios Montt ,,opdat er geen bloed zal vloeien"
De kolonel noemde Rios Montt een verrader ,,omdat hij zich niet had gehouden aan zijn belofte om onmiddellijk verkiezingen uit te schrijven voor een grondwetgevende vergadering"
De uitzending bracht ogenblikkelijk geruchten op gang dat een staatsgreep op handen was De regering gelastte particuliere radio- en televisiestations om samen met de regeringszenders een communique uit te zenden waarin werd gezegd dat deze speculaties ,.volkomen vals" waren
Kort na het middaguur plaatste Rios Montt op 29 juni per decreet het land onder de noodtoestand, waarmee de politie uitgebreide volmachten kreeg voor huiszoekingen en arrestaties Het decreet. dat de burgerlijke vrijheden opschortte en de persvrijheid beperkte, gaf de regering de mogelijkheid reizen. politieke vergaderingen en particuliere bijeenkomsten te verbieden
Rios Montt kondigde ook aan dat hij de presidentiele adviesraad had ontslagen, die bestond uit zes jonge officieren die hem na de staatsgreep van 23 maart 1982 aan de macht hadden gebracht
Diezelfde dag plaatste MLN-leider Sisniega Otera een advertentie in één van de dagbladen waarin ook hij Rios Montt verzocht heen te gaan.

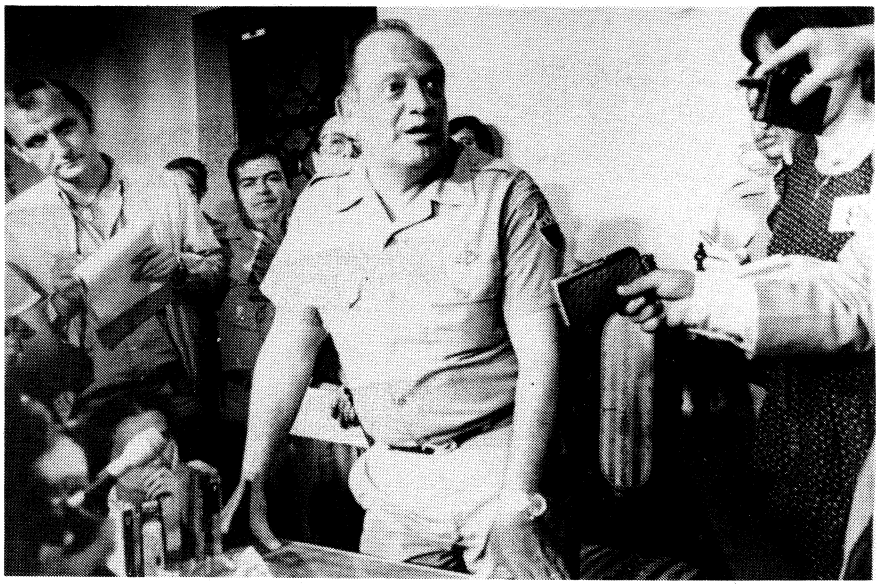
Verkiezingen aangekondigd *voor juli* 1984

Op 30 juni 1983 maakte de voorzitter van de Staatsraad. Jorge Elias Serrano, bekend dat de regering had besloten dat er op 29 juli 1984 verkiezingen zouden worden gehouden en dat de grondwetgevende vergadering op 15 september zou worden geïnstalleerd.
Op 28 juli deelde een woordvoerder van de regering mee, dat de president. het kabinet en de politieke partijen, met uitzondering van de Nationale Vernieuwingspartij. het er over eens waren geworden om de verkiezingen voor de grondwetgevende vergadering op 1 juli 1984 te houden. Op 23 maart 1984 zou de verkiezingscampagne beginnen.

Militairen uit regeringsapparaat gezet

Op 1 juli 1983 ontsloeg president Rios Montt ongeveer 50 leger-officieren op hoge regeringsposten en stuurde hen terug naar de kazernes. Onder de 50 was de onderminister van onderwijs. In politieke kringen in Guatemala werd de maatregel bestempeld als het begin van een ..demilitarisering" van het regime.

Op 8 augustus zette het leger Rios Montt af en werd de leiding van het land overgenomen door minister van defensie Oscar Humberto Mejia Victores. (*NRC* H'blad, *Volkskrant*, *Le Monde*, NZZ, *Wereldwijzer*, DPA, *KCA*)



Minister van defensie Oscar Humberto Mejia Victores geeft zijn eerste persconferentie. nadat hij de dag tevoren, op 8 aug. 1983, met behulp van het leger de macht had overgenomen van president Rios Montt.

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

BELEID PEKING T.A.V. TAIWAN

In het overzicht van de Amerikaans-Chinese betrekkingen gedurende de tijd van de administratie-Reagan (pag. 718/3-1983) wordt op pag. 72011 melding gemaakt van een Amerikaanse reactie op het voorstel inzake hereniging van China, dat Peking op 30 sept. 1981 had gedaan.
Bij dit voorstel ging het om het volgende:

De voorzitter van de Permanente Commissie van het Chinese Nationale Volkscongres. maarschalk Ye Jianying, had op 30 sept 1981 persbureau *Nieuw* Chzna een interview gegeven. waarin hij een gedetailleerd, negen punten tellend voorstel had gedaan om te komen tot een vreedzame staatskundige hereniging van Taiwan met het Chinese vasteland
Dit voorstel luidde aldus

1. ,.Ten einde zo snel mogelijk een einde te maken aan de ongelukkige splitsing van de Chinese natie stellen wij voor. dat er besprekingen gehouden worden tussen de Communistische partij van China en de Kuomintang van China op een basis van wederkerigheid, zodat de twee partijen voor de derde maal zullen samenwerken om de grote zaak van de hereniging te verwezenlijken".
(De Kuomintang, nu de regerende partij van Taiwan, en de communistische partij hadden eerder samengewerkt gedurende de strijd tegen de krijgsheren in het Noorden in 1924-1927 en vervolgens in de oorlog tegen Japan van 1937-1945).
,,De twee zijden zouden eerst mensen kunnen uitzenden, die elkaar ontmoeten voor een uitputtende uitwisseling van meningen".

2. ,,Het is de dringende wens van de mensen van alle nationaliteiten aan beide zijden van de Straat om met elkaar te communiceren, zich weer te verenigen met hun gezinnen en familieleden, de handel te ontwikkelen en het wederzijdse begrip te vergroten.
Wij stellen voor, dat de twee zijden regelingen treffen om de uitwisseling van post, de handel, lucht- en scheepsvaartdiensten, de hereniging van gezinnen en bezoeken van familieleden en toeristen, alsmede academische, culturele en sportieve uitwisselingen te vergemakkelijken en daarover overeenstemming bereiken."

3. .,Nadat het land is herenigd, kan Taiwan een hoge graad van autonomie genieten als een speciaal administratief gebied en kan het zijn krijgsmacht behouden. De centrale regering zal niet tussenbeide komen in de plaatselijke aangelegenheden in Taiwan."

4. „Taiwans bestaande sociaal-economische systeem zal onveranderd blijven, evenals zijn manier van leven en zijn economische en culturele betrekkingen met vreemde landen. Er zal geen inbreuk worden gemaakt op de eigendomsrechten en het wettelijke erfrecht van particulier bezit. huizen, land en onderneniingen, of op buitenlandse investeringen".

5. „Gezagsdragers en representatieve persoonlijkheden uit verschillende kringen in Taiwan mogen leidende posities in nationale politieke lichamen innemen en deelnemen aan het bestuur van de staat."

6. ,,Wanneer Taiwans plaatselijke financien in moeilijkheden zijn. kan de centrale regering het subsidiëren. op een manier. die gezien de omstandigheden geschikt is."

7. „Aan mensen van alle nationaliteiten en publieke persoonlijkheden uit verschillende kringen in Taiwan. die wensen over te komen en zich op het vasteland te vestigen. wordt gegarandeerd. dat passende regelingen voor hen getroffen kunnen worden, dat er geen discriminatie tegen hen zal zijn en dat zij vrijheid van binnenkomst en van vertrek zullen hebben."

8. ..Industriëlen en zakenlieden in Taiwan zijn welkom om op het vasteland te investeren en zich er met diverse economische ondernemingen bezig te houden, en hun wettelijke rechten, belangen en winsten worden gegarandeerd."

9. .,De hereniging van het moederland is de verantwoordelijkheid van alle Chinezen. Wij verwelkomen oprecht mensen van alle nationaliteiten, publieke persoonlijkheden uit alle kringen en alle massa-organisaties in Taiwan om langs verschillende kanalen en op verschillende manieren voorstellen en suggesties te doen inzake staatszaken."

Bij andere gelegenheden voordien hadden woordvoerders van de Chinese regering gesuggereerd, dat in een herenigd China Taiwan volledige autonomie, zijn krijgsmacht en zijn eigen economische systeem zou kunnen behouden, maar dit was de eerste keer, waarin in een officiële verklaring de communistische partij had aangeboden de macht met de Kuomintang te delen.
Eerder had de Chinese regering al een aantal verzoenende gebaren gemaakt in de richting van Taiwan. Toen op 29 mei 1981 mevr. Song Quingling (Soong Ching Ling), de weduwe van de stichter van de Chinese republiek dr. Sun Yat-sen, 90 jaar oud, overleed, nodigde de Chinese regering haar familieleden in Taiwan, met inbegrip van haar neef president Tsjiang Tsjing-koeo, uit om in Peking de begrafenisplechtigheid bij te wonen. De uitnodiging bleef echter onbeantwoord.

Onder andere een van de zusters van mevr. Soong Ching Ling, mevr. Soong Mei-ling, woont in Taiwan. Zij is de weduwe van maarschalk Tsjiang Kai-sjek en moeder van de huidige president van de Chinese republiek op Taiwan, Tsjiang Tsjing-koeo.
Twee weken voor haar overlijden, op 15 mei 1981, toen haar gezondheid al sterk was verminderd, was mevr. Soong door het Politburo in een unanieme beslissing toegelaten als volledig lid van de communistische partij, terwijl de Permanente Commissie van het Nationale Volkscongres haar de titel Erepresident van de Volksrepubliek China toekende.

In een eerste reactie op de verklaring van maarschalk Ye zei een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Taipeh op 30 sept. 1981, dat het aanbod niets nieuws bevatte en dat de enige manier om de nationale hereniging tot stand te brengen de afschaffing was van het communistische systeem.
De minister-president van Taiwan, Sun Yun-suan. zei op 2 okt. in de Wetgevende Yuan:

De negen punten opening van de Chinese communisten ( ) is niet tot in de kern van de zaak gegaan die is of China een vrij en democratisch systeem zal accepteren dan wel een totalitair en dictatoriaal ( ) Wij voeren een verlicht bestuur, terwijl de Chinese communisten een tiranniek bewind opleggen dus is er geen ruimte voor compromis
President Tsjiang Tsjing koeo verklaarde op 7 okt in een vergadering van het centrale permanente comité van de Kuomintang
Wij zullen nooit met de Chinese communisten onderhandelen ( ) Ik wens onze landgenoten op het Chinese vasteland te zeggen dat wij vastbesloten zijn het juk dat de communisten hun hebben opgelegd te verwijderen '

Ondanks de afwijzende reacties uit Taiwan gingen woordvoerders in Peking voort met de uitwerking van de voorstellen, die door maarschalk Ye waren verwoord.

Zo verklaarde op 3 okt. de minister van verbindingen, Peng Deqin, dat zijn ministerie klaar stond om op welk tijdstip dan ook geregeld passagiers- en vrachtverkeer met Taiwan over zee en door de lucht in te richten.
De minister van buitenlandse handel, Zheng Zuobin, suggereerde op 7 okt. het treffen van maatregelen om de handel tusssen China en Taiwan uit te breiden, waarbij beide partijen in elkaars behoeften konden voorzien. Zo zou China Taiwan tegen voorkeursprijzen kunnen voorzien van steenkool, aardolie en natuurlijke geneesmiddelen.
Chang Yangqin, vice-president van de Bank van China, deed op 10 okt. het voorstel, dat valutatransacties en de vereffening van rekeningen via bankvertegenwoordigers in Hongkong zouden lopen totdat er rechtstreeks betalingsverkeer kon plaatsvinden.
Hu Yaobang, voorzitter van de communistische partij sinds juni 1981 (pag. 80613 e.v.-19831, hield op 9 okt. een redevoering ter herinnering aan de 70ste verjaardag van de revolutie van 1911, toen de Mantsjoe-dynastie was omver geworpen en de republiek was gesticht.

Hu zei o.m., dat de drie grote taken voor China waren landbouw. industrie, nationale defensie en wetenschap en technologie te moderniseren, de wereldvrede te verdedigen en ,,de terugkeer van Taiwan naar het moederland te verzekeren".
,,De kwestie van Taiwan is geheel China's interne aangelegenheid", zo ging hij verder. ,,Hijzou geregeld moeten worden door de leiders en volkeren aan beide zijden van de Straat. De Kuomintang en de communistische partij hebben in de geschiedenis twee maal samengewerkt, om de noordelijke expeditie te voltooien en om oorlog te voeren tegen de Japanse agressie. Dit gaf een flinke impuls aan de vooruitgang van onze natie. Waarom kunnen we niet een derde periode van samenwerking tussen de Kuomin-

tang en de communistische partij hebben om een verenigde staat op te bouwen?
Het is waar, dat geen van de twee periodes van samenwerking lang heeft geduurd, maar eerlijke mensen geven allen toe, dat de twee ongelukkige breuken niet werden veroorzaakt door de communistische partij. Wij willen hier geen oude rekeningen vereffenen. Laten we het verleden laten rusten! Laat de lessen uit het verlederi ons helpen in de toekomst beter samen te werken!"
„Er is niets in ons huidige voorstel, dat oneerlijk is of aan Taiwanese zijde zorg zou moeten wekken. Als de Taiwanese zijde nog steeds ergens bezorgd over is. dan kan het in de loop van de onderhandeiingen vragen steiien ter bestudering en regeling.
Het is begrijpelijk, dat er als gevolg van de langdurige scheiding een zeker wantrouwen bestaat. Maar als we geen contact maken en de zaken niet bespreken, hoe kunnen we dan de barrières verwijderen en wederzijds vertrouwen opbouwen?"
Aan het slot deed hij de suggestie, dat de stoffelijke resten van maarschalk Tsjiang Kai-sjek naar China zouden worden teruggebracht om te worden bijgezet in het familiegraf, dat in goede staat gehouden was, en hij nodigde president Tsjiang Tsjing-koeo, premier Sun Yun-suan en andere Kuomintang-leiders uit een bezoek aan het vasteland te brengen. zelfs als zij voor het ogenblik geen besprekingen wilden beginnen.
Een woordvoerder van de regering van Taiwan noemde deze uitnodiging op dezelfde dag „nog zo'n grap".

De leiders in Peking leken niet ontmoedigd te zijn dooi. de vijandelijke reacties in Taiwan op hun toenaderingspogingen.
Liao Chengzhi, een vice-voorzitter van de Permanente Commissie van het Nationale Volkscongres, ontving op 9 okt. een delegatie uit Japan en zei tot deze, dat China contacten had gehad met Taiwan, voordat het met de voorstellen naar buiten kwam en hij beweerde met stelligheid, dat de hereniging in de nabije toekomst zou worden bereikt.
Hij voegde daar aan toe, dat Taiwan tijd gelaten zou worden om de voorstellen te overdenken en hij wees er op, dat het China zeven jaar onderhandelen gekost had, voordat het het vredesverdrag met Japan afsloot.
De premier van de regering op Taiwan, Sun Yun-suan, hield op 10 juni 1982 een rede, waarin hij het Taiwanese standpunt terzake van de hereniging van China ten principale uiteenzette. Hij betoogde, dat „vrij China oproept tot de hereniging van China op grondslag van de drie principes van het volk".
Met deze drie principes wordt gedoeld op nationalisme, democratie en levensonderhoud van het volk, de drie beginselen, die Sun Yat-sen, de stichter van de republiek, had geformuleerd.
Naar het oordeel van Sun-Yun-suan had daarentegen het communistische regime in China via maarschalk Ye Jianying in het voorstel van negen punten voor „zogenaamde vreedzame hereniging" een poging ondernomen om in werkelijkheid „vrij China communistisch te maken".
„Het blijft daarom de actuele vraag", aldus Sun Yun-suan, „of een democratisch en vrij China, dan wel een communistisch en despotisch China op de beste manier de aspiraties van het Chinese volk kan vervullen".

„De voorstellen van de Chinese communisten voor vredesbesprekingen (...) hebben twee begeleidende voorwaarden: de regering van de Republiek China moet worden beschouwd als een provinciale regering onder de jurisdictie van het Chinese communistische bewind; en de invasie van Taiwan met geweld wordt niet uitgesloten in het geval, dat de vredesbesprekingen niet slagen.
Met andere woorden, dit zogenaamde vredesvoorstel is in werkelijkheid een poging om de Republiek China op Taiwan te annexeren".

„De Republiek China op Taiwan heeft voorgesteld om China te verenigen op de grondslag van de leer en de pleidooien van dr. Sun Yat-sen (...)
Zelfs de leiding van het Chinese communistische regime is gedwongen geweest om openlijk toe te geven, dat het continentale China op economisch gebied niet met Taiwan gelijk kan komen. De Chinese communisten hebben stilzwijgend de succesvolle ervaringen van de Republiek China nagevolgd bij het nastreven van nationale ontwikkeling.
Zij hebben onze produktiezones met vrije export geimiteerd door zogenaamde „speciale economische zones" in het leven te roepen. Zij hebben buitenlands kapitaal geintroduceerd om te helpen de export te vergroten. en zij hebben de orde van de economische opbouw herschikt door aan de landbouw de eerste prioriteit te geven. Recentelijk hebben zij opnieuw geprobeerd de economische structuur te herschikken.
Terwijl zij voortgaan „eigendomsrecht van het gehele volk" en „collectief eigendom" te belijden. zijn zij er op kleine schaal mee begonnen de „individuele economie" van arbeiders in de stad en op het land te accepteren.
Al deze veranderingen zijn er tekenen van, dat het consistent dogmatische Chinese communistische regime gedwongen is geweest voor de realiteit te buigen en na een reeks van tegenslagen een draai van 180" te maken.
Waar wij de hereniging van China op de grondslag van de drie principes van het volk bepleiten, zijn wij niet bezig met een poging om het Chinese communistische regime in verlegenheid te brengen. Reeds in sept. 1937. kort na het uitbreken van de Chinees-Japanse oorlog, gaven de Chinese communisten te kennen: „dr. Sun Yat-sen's drie beginselen van het volk zijn vandaag nodig in China en deze partij is bereid hen in de praktijk te helpen brengen". In recente jaren hebben de Chinese communisten vaak uitdrukking gegeven aan hun respect voor dr. Sun Yat-sen. (...)
Op die manier hebben zij de superioriteit van de drie beginselen van het volk erkend. Alle vrijheidslievende Chinezen hopen oprecht, dat de Chinese communisten waarlijk zullen terugkeren tot dr. Sun Yat-sen's drie beginselen van het volk en zich met deze zullen willen indentificeren en dat zij serieuze actie zullen willen nemen om deze in de praktijk te brengen. (...)
Wij geloven, dat de Chinese hereniging gebaseerd zou moeten zijn op de vrije wil van het Chinese volk als een geheel.
(...) Als de politieke, economische, sociale en culturele kloven tussen het Chinese vasteland en vrij China voortgaan steeds kleiner te worden. kunnen de voorwaarden voor een vreedzame hereniging geleidelijk rijpen met het verloop van de tijd."

In de nieuwe grondwet van de Volksrepubliek China. die het Nationale Volkscongres op 4 dec. 1982 had goedgekeurd (pag. 83012 e.v.-1983), waren een aantal bepalingen opgenomen, die waren bedoeld om de hereniging van China en Taiwan op de basis van autonomie voor Taiwan te vergemakkelijken.

In de voorafgaande grondwet uit 1978 werd in de preambule geen melding gemaakt van dr. Sun Yat-sen, maar in de nieuwe constitutie werd er melding van gemaakt, dat „de ievolutie van 1911. geleid door dr. Sun Yat-sen, de feodale monarchie afschafte en de Republiek China" in het leven riep.
In de preambule van de grond et van 1978 werd nog gezegd: „Taiwan is China's heilig grondgebied. Wij zijn vastbesloten om Taiwan te bevrijden en de grote zaak van de vereniging van ons moederland tot stand te brengen".
In de overeenkomstige passage van de nieuwe grondwet luidde de tekst: „Taiwan is deel van het heilig grondgebied van de Volksrepubliek China. Het tot stand brengen van de grote taak van de hereniging van het moederland is de heilige plicht van het gehele Chinese volk, met inbegrip van onze landgenoten in Taiwan".
Aldus was de zinsnede over het „bevrijden" van Taiwan weggelaten en was de mogelijkheid van hereniging in samenwerking met „onze landgenoten in Taiwan" erkend.
In een volledig nieuw artikel werd gezegd: „De staat kan, waar noodzakelijk, speciale administratieve gebieden instellen. De regels en voorschriften, die in speciale administratieve gebieden van kracht zijn, zullen bij wet worden uitgevaardigd, in overeenstemming met de specifieke condities".
Dit artikel was klaarblijkelijk bedoeld om een wettige basis te verlenen aan de uitvoering van de voorstellen van 30 sept. 1981. volgens welke Taiwan een speciaal administratief gebied zou worden met een hoge mate van autonomie en in bezit van een eigen krijgsmacht. economisch systeem en economische een culturele betrekkingen met vreemde landen.

Reeds meer dan twee jaar daarvoor, op 4 april 1980, had de regering in Peking bekend gemaakt, dat zij besloten had om alle in- en uitvoerrechten op goederen, die tussen Taiwan en continentaal China werden uitgewisseld, af te schaffen.
Hoewel officieel de uitvoer van goederen uit Taiwan naar continentaal China onder sanctie van strenge straffen verboden was, nam in de realiteit de handel tussen Taiwan en China sedert 1978 met sprongen toe. Deze handel, die vnl. via Hongkong, Singapore en Japan werd gevoerd, groeide in waarde van $41.000 in 1978 tot $22 mln in 1979 en tot $222 min in 1980, volgens cijfers uit Hongkong.
Onder de goederen, die vanuit Taiwan naar continentaal China werden uitgevoerd, bevonden zich kunstvezels, en duurzame consumptiegoederen als radio- en TV-toestellen, bandrecorders en digitale horloges.

RERNARD HAITINK ARTISTIEK LEIDER **COVENT** GARDEN

Op **3** nov. werd bekend, dat Bernard Haitink, dirigent van het Amsterdamse Concertgebouworkest, m.i.v. het seizoen 1988-1989 was benoemd tot artistiek leider en chef-dirigent van het in Londen gevestigde Royal Opera House Covent Garden. Hij volgt daar Colin Davis op, wiens contract in juli 1986 afloopt.
Kaitink kan niet eerder vast bij Covent Garden gaan werken omdat hij contractueel tot 1988 verbonden is aan de Glyndebourne Festival Opera. Daar werkt hij samen met de vooraanstaande Engelse regisseur Sir Peter Hall, met wie hij o.m. een recente produktie van de Midzomernachtsdroom heeft gemaakt.
Bij het Glyndebourne festival gunt men Haitink zijn overgang naar Covent Garden graag. In goed overleg met het festival en het Concertgebouw kan Haitink in de seizoenen 1986/87 en 1987/88 alvast twaalf weken per seizoen bij het Londens operahuis werken.
De algemeen directeur van Covent Garden, die geruime tijd heeft uitgekeken naar een opvolger voor Colin Davis, zei zeer opgetogen te zijn over de komst van Haitink. ,,Hij zal Covent Garden veel aanzien brengen en wij verheugen ons op een bloeiende en vruchtbare samenwerking," aldus Sir John Tooley.
Bernard Haitink heeft tussen 1967 en 1978 al de leiding gehad van het Londens Filharmonisch orkest. In 1977 trad hij voor het eerst op bij Covent Garden met de opera Don Giovanni.

PRIJZEN

Algemeen

ALBERT EINSTEIN VREDESPRIJS 1983: Joseph kardinaal Bernardin, aartsbisschop van Chicago.

En: De India Development Service IDS, een actiegroep, die zich inzet voor economische en sociale ontwikkeling van het zuidelijke platteland in India.

HARRIËT FREEZERRING 1983: De Vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen het gezin in Utrecht.

De vereniging krijgt deze jaarlijkse prijs voor het werk dat zij de afgelopen twee jaar heeft verricht voor meisjes en vrouwen die te maken hebben gehad met incest.
Aanvankelijk had het feministische maandblad Opzij de prijs aan één vrouw willen uitreiken. Zij durfde de publiciteit echter niet aan uit angst voor wraakacties van haar vader. ..Het beste bewijs hoe groot de nood is, waarin veel meisjes en vrouwen verkeren die met incest te maken hebben gehad". aldus een mededeling van Opzij.

Volgens Amerikaanse schattingen wordt in de Verenigde Staten een op de zes vrouwen het slachtoffer van onvrijwillige incest. Binnen dc vereniging wordt op dit moment onderzoek gedaan naar de omvang van dit probleem in Nederland.

JAAP VAN PRAAGPRIJS 1983: Mr. H. Roethof. oud-lid van de Tweede Kamer, wegens zijn verdiensten voor de verdieping en verbreiding van humanistische waarden en beginselen. Het Humanistisch Verbond. dat de prijs toekent. denkt hierbij aan de initiatiefwetten, die Roethof heeft ingediend en verdedigd op terreinen als de abortuswetgeving, vrijheid van meningsuiting en justitie.

JERUZALEMPRIJS 1983: De schrijver V. S. Naipaul, nmdat hij naar het oordeel van de Israëlische jury in zijn geschriften in de bres is gesoronegen voor de individuele vriiheid. ook in omstandigheden van revolutie en oorlog, en omdat hij zich tegen geweld en corruptie heeft gekeerd. Naipaul (51) is in Trinidad geboren uit Indische ouders.

LEOPOLD LUCASPRIJS 1983: Leopold Sedar Senghor, de vroegere president van Senegal, voor zijn geschriften. die hebben bijgedragen tot een beter onderling begrip tussen mensen en volkeren. De prijs is afkomstig van de evangelisch-theologische faculteit van de universiteit van Tubingen.

MARTIN LUTHER KINGPRIJS 1983: Sir Richard Attenborough. regisseur van de veelvuldig bekroonde film Gandhi. en Martin Luther King sr.

LOUISE WEISSPRIJS 1983: Theo van Boven. de vroegere directeur van de afdeling mensenrechten van de Verenigde Naties.

NANSEN-MEDAILLE 1983: De Tanzaniaanse president Julius Nyerere, wegens de hulp. die zijn land geboden heeft aan 130.000 vluchtelingen, die uit andere Afrikaanse staten naar Tanzania de wijk genomen hebben.

PRIJS VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS VAN DE RAAD VAN EUROPA 1983: De medische sectie van Amnesty International.

SIMON BOLIVARPRIJS 1983: De Spaanse koning Juan Carlos en de Zuidafrikaanse antiapartheidsleider Nelson Mandela. De prijs, die door Venezuela ter beschikking is gesteld, wordt toegekend door de UNESCO en is bestemd voor persoonlijkheden, die hebben bijgedragen aan de vrijheid, de onafhankelijkheid en de waardigheid van de volkeren.

THEODOR HEUSSPRIJS 1983: Richard von Weizsacker. burgemeester van West-Berlijn.

VREDESPRIJS VAN DE DUITSE BOEKHANDEL 1983: Manès Sperber

De 77-jarige laureaat moest op 16 okt. op het laatste moment wegens een hartkwaal verstek laten gaan bij de uitreikingsplechtigheid in de Paulskirche in Frankfort. De schrijver Siegfried Lenz hield bij die gelegenheid een lofrede, Sperbers dankwoord werd uitgesproken door Alfred Grosser. de winnaar van de Vredesprijs in 1975.
Manès Sperber werd in op 12 dec. 1905 geboren in Galicië. Hij studeerde in Wenen psychologie bij Alfred Adler, over wie hij later twee boeken schreef.

Sperber, die van joodse afkomst is, emigreerde in 1933 naar Joego-Slavië, later naar Parijs. Van 1936 tot 1980 was hij daar directeur van de literaire afdeling van uitgeverij Calmann-Lévy.
In 1950 verscheen het eerste deel van zijn romantrilogie Wie eine Trane im Ozean. een breed opgezet werk over mensen en gebeurtenissen rond de Tweede wereldoorlog. In de jaren zeventig publiceerde hij zijn herinneringen, weer in drie delen. onder de titel All das Vergangene. Sperber schrijft zijn romans in het Duits. zijn essays in de Franse taal.
Het juq-rapport voor de vredesprijs roemt vooral de manier waarop Sperber de belangrijkste gebeurtenissen in het Europa van zijn generatie onder woorden heeft gebracht en zijn .,kritische. sceptische humanisme".
In zijn dankwoord liet Sperber. een overtuigd marxist, weten tegen eenzijdige ontwapening te zijn. Hij vindt dat Europa sterk genoeg moet worden om zichzelf te kunnen verdedigen zonder daarvoor afhankelijk te zijn van een supermacht. „Wie gelooft dat een ongewapend, neutraal en capitulerend Europa de vrede voor altijd kan bewaken. vergist zich en verleidt anderen tot vergissingen." aldus Sperber.

WATELER VREDESPRIJS 1982: De SOS-kinderdoroen. Via deze dorpen wordt op grote schaal hulp verleend aan in nood verkerende kinderen in Azie. Afrika en Latijns-Amerika

ZILVEREN ANJERS 1983: Mevr. Ch. H. Delfin-van Mourik Broekman. W. de Veen en prof. dr. ir. E. H. P. Cordfunke.
Mevrouw Delfin kreeg de onderscheiding wegens haar uitgebreide en intensieve archeologische verkenningen op het oostelijk gedeelte van de Utrechtse Heuvelrug en in de Neder-Betuwe. Bovendien stimuleerde zij de archeologische belangstelling bij anderen, waardoor zij een voortrekkersrol vervulde voor de amateurarcheologie in deze streken.
De heer W. de Veen is in Limburg een bekende figuur als het gaat om natuurbescherming en educatie. Hij heeft zich toegelegd op natuurstudie, met nadruk op de Nederlandse flora en in het bijzonder op de soorten zegge en roos. Bijzondere waardering bestaat daarnaast voor de aanleg en het onderhoud van zijn wilde-plantentuin. waarin opnieuw de zegge en de roos rijk vertegenwoordigd zijn. De heer De Veen is tevens actief op het gebied van natuurbeheer en -behoud.
Prof. Cordfunke heeft zich uitzonderlijk verdienstelijk gemaakt voor de Alkmaarse gemeenschap door zijn inzet voor de archeologische geschiedschrijving van de gemeente. Sinds het begin van de jaren zestig heeft de heer Cordfunke in nauwe samenwerking met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en de dienst Openbare Werken van Alkmaar, bij iedere zich voordoende gelegenheid oudheidkundig bodemonderzoek verricht. Dit onderzoek heeft een schat aan gegevens opgeleverd, waardoor de oudste geschiedenis van Alkmaar kon worden beschreven.
De heer Cordfunke is eindredacteur van de reeks ,,Alkmaarse Historische Studien". Sinds 1969 is hij lid van de archeologische commissie van de gemeente Alkmaar. Van 1969 tot en met 1977 was de heer Cordfunke landelijk voorzitter van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland.

Architectuur

SIKKENSPRIJS 1983: De Rotterdamse architect Carel Weeber, wegens zijn vernieuwende ontwerpen op het gebied van de stedebouw en architectuur en zijn invloedrijke bijdrage aan de culturele dimensie van het huidige bouwen in Nederland.

Beeldende kunst

H. N. WERKMANPRIJS 1982: De grafische ontwerper Kees Endenberg voor zijn typografische werk, i.h.b. de opmaak van het Cultureel Supplement van het NRC Handelsblad.

JACOB HARTOGPRIJS 1983: De bijna 90-jarige schilder en keramist Harm H. Kamerlingh Onnes voor zijn gehele oeuvre. En: de beeldhouwer Jan Snoeck voor zijn plastiek Sybille.

JEANNE OOSTINGPRIJS 1982: De schilder Dick Zwier uit Amsterdam en de aquarellist Jan Spiering uit Weesp.

JEANNE OOSTINGPRIJS 1983: De schilderes Selma Trapman en de aquarellist William Lindhout, beiden uit Amsterdam.

JOOST VAN DEN VONDELPRIJS 1983: De Belgische schilder en graficus Roger Raveel.

LAURENS JANSZ COSTERPRIJS 1983: Huib van Krimpen voor zijn werk als vormgever en als schrijver over het maken van boeken.

MAASKANTPRIJS 1983: Ron Spronk, voor zijn prestaties op het gebied van plastische en ruimtelijke vormgeving.

MAX BECKMANNPRIJS 1983 De in Rotterdam geboren, thans Amerikaanse, schilder Willem de Kooning

OSKAR KOKOSCHKAPRIJS 1982: De Italiaan Mario Merz. Hij ontving deze Oostenrijkse staatsprijs voor beeldende kunst, omdat hij in ,,concrete arbeid en reflectie buiten de landsgrenzen internationale invloed heeft".

PENNING VAN VERDIENSTE VAN DEN HAAG De portretschilder Sierk Schroder in Wassenaar

PRIX DE ROME 1983 Marie van Leeuwen, studente aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam

STRIPSCHAPPRIJS 1983 De illustrator Peter van Straaten voor zijn gehele werk, maar in het bijzonder voor Vader en zoon, Bij ons in het dorp en De kruistocht van Dries de Betonne

TITIA BUNING-BRONGERSPRIJS 1982 De Amsterdamse schilders Peter van de Klashorst, Jan van der Pol en Peter Zegeveld

WILLIAM SHAKESPEAREPRIJS 1983 De Britse schilder, graficus en ontwerper David Hockney

Journalistiek

ANNE VONDELINGPRIJS 1983 De journaliste Jose Toirkens van het NRC Handelsblad voor haar prestaties op het gebied van de politieke journalistiek

KIEZEN EN DELENPRIJS 1982 NOS-Jeugdjournaal Deze prijs, die is ingesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in samenwerking met de koninklijke uitgeverij Vermande te IJmuiden, wordt toegekend aan personen of instellingen, die bijdragen aan een verbetering van de relatie tussen bestuurders en bestuurden Hij werd in 1982 voor de eerste maal toegekend

KIEZEN EN DELENPRIJS 1983 De redactie van Keesings Onderwijsbladen

LUCAS OOMSPRIJS VOOR TIJDSCHRIFTJOURNALISTIEK 1983 De redactie van het weekblad Libelle Volgens de jury is de redactie van Libelle er in geslaagd van dit weekblad het grootste publiekstqdschrift van Nederland te maken zonder dat daarby de journalistieke kwaliteit in het geding kwam

McLUHANPRIJS 1983 Luis Ramiro Beltran, een auteur en mediadeskundige uit Bolivia. De prijs is ingesteld door Teleglobe Canada, een Canadese organisatie, die internationaal diensten verleent op het terrein van de telecommunicatie, en wordt toegekend namens de UNESCO

PRIJS VOOR DE DAGBLADJOURNALISTIEK 1983: Alexander Munninghoff, redacteur van de Haagsche Courant, voor een serie artikelen over Turkije.

PULITZERPRIJZEN 1983: De prijs voor internationale berichtgeving werd gedeeld door Thomas Friedman van The New York Times en Loren Jenkins van The Washington Post voor hun verslagen over de Israëlische inval in Libanon.
Loretta Tofani van The Washington Post kreeg de prijs voor haar artikelen over verkrachtingen en seksueel geweld in een interneringskamp in de staat Maryland.
Nan Robertson van The New York Times kreeg de prijs voor haar artikelen over het toxische-shocksyndroom, waar zij zelf aan geleden had.
De fotograaf Bill Foley van Associated Press was de prijs toegekend voor zijn beelden van de massamoord in het Palestijnse vluchtelingenkamp Sabra bij Beiroet.
De prijs voor reportagefoto's was voor James Dickman van de Dallas Times Herald voor beelden uit El Salvador.

WORLD PRESS FOTO 1982: Een foto uit de vluchtelingenkampen Sabra en Chatilla bij Beiroet, gemaakt door Robin Moyer (New York). Deze foto werd ook als eerste bekroond in de categorie Spot news.
In de overige categorieen werden de eerste prijzen als volgt toegekend:
News features, de foto ,,Hand, Iran-Irak war" van Raffestin, Gamma Liaison. Portraits of people in the news, ,,Henry Fonda" van John Bryson (New York). Sports, ,,Salto" van Eugen Zimmermann (Ludwigsburg). Happy events, „80 x 80 and still young" van Ole Lind (Holstebro, Denemarken). Nature, „Graphic" van Alexander Lyskin (Moskou). Daily Life, „Muslim in Uppsala Domchurch" van Folke Hellberg (Stockholm). News features series, „To hell and back" van Kim Komenich (San Francisco). Spot news series, „Election day – El Salvador" van James Bruce Dickman (Dallas). Portraits of people series, „Bishop Tutu" van Doug Pithey (Kaapstad). Sports series, „Death of a rider" van Achim Bussier (Duisburg). Arts and sciences series, „Children and cancer" van Amos Ulrich Schliack (Hamburg). Happy events series, „Welcome home" van David Mackworth Rice-Evans (Henley-on-Thames). Nature series, „Fighting in the village" van Sergei Wasiljew (Cheljabinsk, SU). Daily life series. „Charley and Wilhelm" van Neil McGahee (Minneapolis).

ZILVEREN CAMERA 1983 Nico Koster voor een foto van ongeregeldheden bij de ontruiming van de gekraakte „Lucky Luyck" in Amsterdam op 11 okt 1983
Deze foto won de eerste prijs in de categorie ,,Hard nieuws" De eerste prijzen in de andere categoriedn waren als volgt toegekend
Features, Jaap de Boer voor Burgemeester Vos van Utrecht speelt voor behoud Utrechts Symfonieorkest Portretten, Kees Blokker voor een afbeelding van Simon Carmiggelt Prettig nieuws, Erik Dikker voor Koningin Beatrix op bezoek bij rijkspolitie De mens en zijn leven, Ruud Hof voor Gijs van der Wiel neemt afscheid van vijf minister-presidenten Natuur, Jan den Hengst vaor Landelijk schoon Sport, Charles Ruys voor Willem van Hanegem in de clinch met Jesper Olsen Theater en kunst, Govert de Roos voor Kitty Courbois in de film ,,De Anna" Documentaires, Guus de Jong voor Criminaliteit in Amsterdam

Letteren

ALEIDA G SCHOTPRIJS 1982 Jan Robert Braat voor zijn vertalingen van het werk van de Russische schrijver Joeri Trifonow

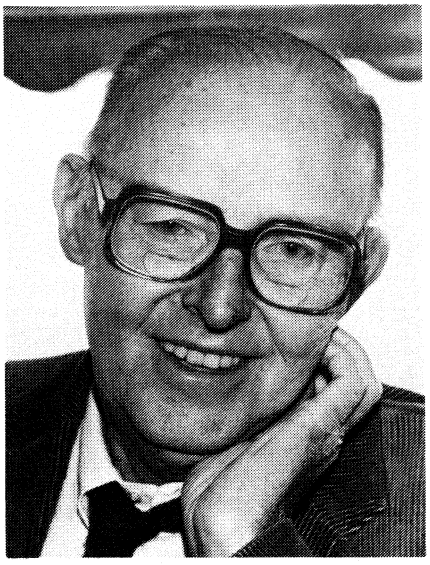
ANNIE ROMEINPRIJS 1983 De schrijfster Andreas Burnier, wegens ,,haar eigenzinnige, originele en altijd interessante en tot nadenken stimulerende publikaties op het gebied van de vrouwencultuur.

Deze onderscheiding, ingesteld door het feministisch maandblad Opzij, wordt iedere twee jaar uitgereikt aan een vrouw die met haar literair of essayistisch werk de vrouwenbeweging ondersteunt of vooruit helpt.
Andreas Burnier liet zich voor de tweede emancipatiegolf al kennen als feministe. Volgens de jury, onder voorzitterschap van Hannemieke Stamperius, heeft zij in haar werk van het begin af aan met grote moed geijverd voor cultuur-transformatie, die zij als essentie van het feminisme beschouwt.
Andreas Burnicr. als Catharine Irma Dessaur geboren in Den Haag, stuaeerde filosofie met de bijvakken conflictpsychologie en sociologische criminologie. In 1971 is zij cum laude gepromoveerd en sinds 1973 is zij hoogleraar in de criminologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.
Eerder kreeg zij voor haar werk de J. Greshoffprijs en de Lucy B. en C. W. van de Hoogtprijs.
De Annie-Romeinprijs is eerder toegekend aan Joke Smit en het redactie-collectief van het blad Lover. De jury bestond dit jaar uit Hannemieke Stamperius. Selma Leydesdorff, Joan Meijer, Aafke Steenhuis en Hedy d'Ancona.

BOOKERPRIJS 1983: De Zuidafrikaanse schrijver J. M. Coetzee voor zijn roman Life and Times of Michael K.

Coetzee kon de prijs plus het bijbehorende bedrag van tienduizend Engelse pond op 26 okt. in Londen niet in ontvangst nemen omdat hij van de Zuidafrikaanse onderwijs-autoriteiten niet weg mocht.
Coetzee doceert Amerikaanse literatuur aan de universiteit van Kaapstad. De in 1940 geboren Zuid-Afrikaan promoveerde aan de universiteit van Texas. Zijn oorspronkelijke vak is computerkunde en linguïstiek.
De aankondiging van de winnaar betekende het hoogtepunt in een met opzet als literaire race gepresenteerde selectie-procedure die de Bookerprijs de laatste jaren tot de bekendste literaire onderscheiding in Engeland heeft gemaakt, Andere kandidaten waren dit jaar Salman Rushdie, Graham Swift, Malcolm Bradbury, John Fuller en Anita Mason.

De winnende roman speelt in de mogelijk nabije toekomst in Zuid-Afrika, waar de chaos is uitgebroken. Coetzee schreef eerder Dusklands, In the Heart of the country en Waiting for the Barbarians.



Rob Nieuwenhuis, de winnaar van de Constantijn Huygensprijs.



Hugo Brandt Corstius (l.) ontvangt de Multatuliprijs voor zijn boek Opperlandse taal- en letterkunde uit handen van J. Goudsbloem, lid van de adviescommissie.

CESTODAPRIJS 1083: De dichter en schrijver Cees Buddingh', ..voor het moeiteloos beoefenen van de Nederlandse taal in al haar genres".

CONSTANTIJN HUYGENSPRIJS 1983: Rob Nieuwenhuis. voor diens gehele letterkundige werk. Het geld van de Constantiin Huygensprijs voor 1982. die door de toenmalige laureaat Jan Wolkers was geweigerd, werd nu in de vorm van een speciale priis toegekend aan de Zuidafrikaanse schilder-schrijver Breyten Breytenbach.

Op 20 jan. heeft Breyten Breytenbach de prijs ontvangen uit handen van de burgemeester van Den Haag. F. G. L. L. Schols.

Brrytonhach, die zomer 1975 tijdens een illegaal bezoek aan zijn land in Zuid-Afrika werd gearresteerd en die tot negen jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, werd begin december 1982 onverwacht en vervroegd door de gevangenisautoriteiten vrijgelaten.

De nu in Parijs wonende Breyten Breytenbach ontving de prijs naar aanleiding van zijn recente vrijlating en „als erkenning en stimulering" van zijn schrijverschap „waarin literatuur en verzet op overtuigende wijze zijn verenigd".

Burgemeester Schols benadrukte dat de toekenning nauw aansluit bij de geschiedenis en doelstelling van de naar de letterkundige en verzetsstrijder Jan Campert genoemde stichting, die de prijs toekent. Schols noemde de prijs een stimulans voor een blijvend functioneren van de letterkunde als uiting van verzet tegen onderdrukking en als pleitbezorger van de vrijheid.

Jury-voorzitter H. Scholten ging nader in op de lyrische kracht van Breytenbachs poëzie en prees zijn ,,wakkermakend" werk.

In zijn dankwoord legde de dichter het gehoor enige paradoxen over de vrijheid voor.

Vrijheid als ideaal, de vrijheid van spreken en ontwikkeling noemde hij een utopie. ,,die vrijheid wordt nooit verwezenlijkt, maar het blijft iets uiterst belangrijks als streven, als obsessie bijna." Zuid-Afrika is voor Breytenbach de .,concretisering en uitleving van een gebrek aan vrijheid. De Zuidafrikanen zijn niet vrij. Ik ben niet vrij".

Ook de onderdrukker is niet vrij van vrees, hebzucht. onkunde en morele corruptie. ,,Er bestaat. terwijl ik hier sta, een donkere wereld van politiecellen en gevangenissen. Een imposante Gulag.

De gemiddelde dagelijkse gevangenisbevolking in Zuid-Afrika is 110.000 op een landsbevolking van ongeveer 25 miljoen; ter vergelijking – in Frankrijk is het nog niet eens 70.000 op 65 milioen.

Die mensen daár hebben namen. tongen. gezichten. Mandela zit er, Sisulu zit er. Goldberg en Kitson zitten daar – en al die andere. voor u. naamlozen. verminkten van vlees en bloed. Zij dromen mijn vrijheid – sterren en vogels in de sneeuw. onbeperkte briefkaarten, een wandeling op straat, een kop koffie in een restaurant. het aanraken van een ander. Ik ben vrij. Ik ben niet vrij."

In een bijeenkomst voor de verzamelde pers zei Breytenbach dat in de actieve politiek geen rol meer voor hem was weggelegd: .,Ik kan mijn deel aan de strijd tegen de apartheid in Zuid-Afrika beter bijdragen via mijn schrijf- en schilderwerk.".

Zijn politieke standpunten ten opzichte van Zuid-Afrika acht hij niet veranderd, wel ,,meer verdiept en verrijkt": ,,Als je intiem samenleeft met je vijand leer je zijn gezicht beter kennen."

F. BORDEWIJKPRIJS 1983: Willem G. van Maanen voor zijn roman Het nichtje van Mo-

FRANZ KAFKAPRIJS 1983: De Oostenrijkse schrijfster en dichteres Ilse Aichinger. voor haar gehele oeuvre.

G. H. 's GRAVENSANDEPRIJS 1983: Harry Prick. voor zijn publikaties over de generatie der Tachtigers. i.h.b. die over Lodewijk van Deyssel.

GEORG BUCHNERPRIJS 1983: De schrijver Wolfdietrich Schnurre.

GOUDEN GANZEVEER 1983: De sociaal-pedagoog, psychotherapeut en publicist prof. dr. B. C. J. Lievegoed, voor diens bijdrage aan de Nederlandse cultuur en de verspreiding ervan.

Lievegoed (78). die medicijnen studeerde in Groningen en Amsterdam, richtte in 1931 als huisarts in Zeist het heilpedagogisch instituut Zonnehuis Veldheim en Stenia op. waarvan hij tot 1954 directeur bleef. In 1939 promoveerde hij op .,Maat, ritme. melodie. grondslagen voor een therapeutisch gebruik van muzikale elementen".

Vanaf 1948 adviseerde hij op het gebied van de opleiding van ongeschoolde fabrieksjeugd. Enkele jaren later richtte Lievegoed het Nederlands Pedagogisch Instituut voor het bedrijfsleven op. dat later Instituut voor Organisatieontwikkeling werd. Tot 1971 was hij directeur van deze instelling.

Behalve deze werkzaamheden was hij tevens van 1954 tot 1974 hoogleraar sociale pedagogiek in Rotterdam en hoogleraar sociale bedrijfskunde aan de Technische Hogeschool Twente in Enschede.

In 1971 richtte hij de Vrije Hogeschool in Driebergen op, waaraan hij tot 1982 als rector was verbonden.

Daarnaast was prof. Lievegoed bestuurslid van allerlei organisaties waaronder de Commissie Werkende Jongeren en de Antroposofische Vereniging in Nederland.

De Gouden Ganzeveer is in 1955 ingesteld bij het 75- jarig bestaan van de Koninklijke Nederlandse Uitgeversbond (KNUB), waarin de boekuitgevers zijn verenigd. De onderscheiding is al vijf keer eerder toegekend.

GOUDEN GRIFFEL EN PENSEEL 1983: Anton Quintana voor zijn kinderboek De bavianenkoning.

De gouden penseel is niet uitgereikt. omdat de jury onder de kinderboekenillustraties geen exemplaren van voldoende kwaliteit kon vinden. Zilveren griffels waren er voor Els Pelgrom, Virginia Allen Jensen, Astrid Lindgren, Henk Barnard, Katherine Paterson. Willem Wilmink en Michael Ende.

Zilveren penselen werden toegekend aan Arnold Lobel en Janosch.

GOTTFRIED KELLERPRIJS 1983: Siegfried Lenz. voor zijn gehele oeuvre.

GRAND . PRIX DE LITTÉRATURE DE L'ACADEMIE FRANÇAISE 1983: Michel Mohrt voor zijn gehele oeuvre.

GRAND PRIX DE POÉSIE DE L'ACADÉMIE FRANCAISE 1983: Jean Grosjean, voor zijn gehele oeuvre.

GRAND PRIX DU ROMAN DE L'ACADÉMIE FRANCAISE 1983: Liliane Guignabodet, voor haar roman Natalia.

GUSTAV HEINEMANNPRIJS 1983: Rudolf Frank voor zijn kinderboek Der Junge, der seinen Geburtstag vergass, en Els Pelgrom voor haar in het Duits vertaalde Die Kinder vom achten Wald.

GYSBERT JAPICXPRIJS 1983: De vroegere journalist Sjoerd van der Schaaf, voor zijn boek De Byekening.

INGEBORG BACHMANNPRIJS 1983: Friederike Roth, voor een fragment van haar boek Buch des Lebens – ein Plagiat.

JAN CAMPERTPRIJS 1983: Robert Anker, voor zijn dichtbundel Van het Balkon.

JANUSZ KORCZAKPRIJS 1983: Miep Diekmann en de Poolse Ewa Nowacka.

Deze onderscheiding voor jeugdliteratuur wordt verleend door de Poolse afdeling van het Internationaal curatorium voor het jeugdboek.

JENNY SMELIK-KIGGENPRIJS 1983: Geertje Gort voor haar kinderboek Filiz.

De prijs is ingesteld door de Clazina Smelikstichting in Amsterdam ter aanmoediging van kinder- en jeugdboekenschrijvers. die over kinderen uit etnische minderheden schrijven.

JOOST VAN DEN VONDELPRIJS 1983: Judith Herzberg, zowel voor haar poezie als voor haar verdiensten op het gebied van toneel en film.

KLUWERPRIJS 1983: Gerrit Komrij, voor zijn gehele letterkundige werk.

LITTERAIRE WITSEPRIJS 1983 Inez van Dullemen voor haar gehele oeuvre

LUCY B. EN C. W. VAN DER HOOGTPRIJS 1983: Lela Zeckovic. voor haar gedichtenbundel Belvédère.

Lela Zeckovic is in 1936 in Varazdin in Joego-Slavië geboren en woont sinds 1960 in Amsterdam. In 1975 publiceerde zij in Zagreb in het Servokroatisch de bundel Uho Vraca vid (Het oor geeft het oog terug). Een aantal van de gedichten uit deze bundel is nu opgenomen in de Nederlandse uitgave Belvédère. een bundel die. aldus de jury. beschouwd kan worden als Nederlandse poëzie.

MONTAIGNEPRIJS 1983: De Belgische hoogleraar in de literatuurwetenschappen Roland Mortier. Mortier is lid van de Belgische Academie voor Franse taal en literatuur.

MARTINUS NIJHOFFPRIJS 1983: Peter Kaaij en Rosemarie Still.
Kaaij krijgt de prijs voor zijn vertalingen van Duits proza. met name voor zijn recente vertaling De Bot van Günter Grass.

Rosemarie Still vertaalt modern Nederlands proza en Nederlandse poëzie in het Duits. waaronder werk van Willem Frederik Hermans en Lucebert. De belangstelling voor Nederlandse hedendaagse literatuur in Duitstalige landen is. volgens de jury, mede dank zij haar werk gegroeid.

MULTATULIPRIJS 1982: Hugo Brandt Corstius. voor zijn onder het pseudoniem Battus geschreven Opperlandse Taal- en Letterkunde.

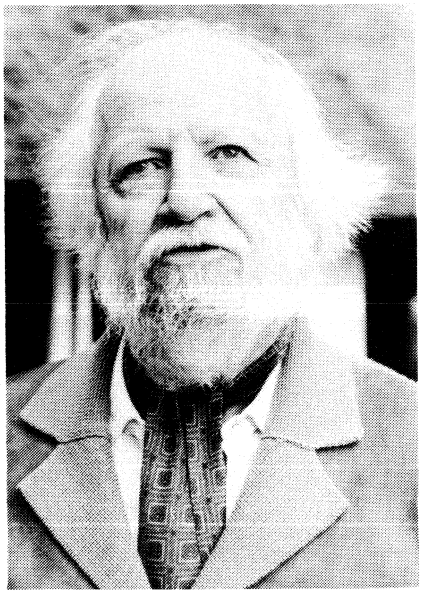
MULTATULIPRIJS 1983: K. Schippers, voor zijn in 1982 verschenen boek Beweegredenen.

NIENKE VAN HICHTUMPRIJS 1983: Imme Dros. voor haar jeugdboek En een tijd van vrede.

NOBELPRIJS VOOR LETTERKUNDE 1983: De Britse auteur William Golding, wiens romans volgens het juryrapport met hun heldere. realistische verteltrant en gevarieerde en universele verbeelding de menselijke situatie in de wereld van vandaag belichten.

De Zweedse jury kwam op 6 okt. tot dit besluit. Toen bleek ook, doordat één van dc juryleden brak met de gebruikelijke geheimhouding rond de beraadslagingen van de jury, dat het besluit alles behalve eenstemmig was geweest.

De 78-jarige Arthur Lundkvist vertelde in een vraaggesprek met een Zweeds persbureau dat hij het niet eens was geweest met de onderscheiding voor de Britse schrijver William Golding. Hij noemde Golding, ,,een klein Engels fenomeen van geen speciaal belang".
Al eerder had het gerucht de ronde gedaan dat de laatste zitting van de Zweedse Academie over de literatuurprijs stormachtig was verlopen.
De secretaris van de Academie vertelde dat naast Golding zes andere schrijvers tot het laatste ogenblik kandidaat waren geweest. De uitverkiezing van Golding kwam voor de buitenwereld tamelijk onverwacht. Bij de gebruikelijke speculaties die aan de bekendmaking van de prijswinnaars vooraf gaan waren wel twee namen van andere Britse schrijvers veelvuldig genoemd: Graham Greene en Anthony Burgess. Andere auteurs die tot de kanshebbers werden gerekend waren Nadine Gordiner, Joyce Carol Oates en Marguerite Yourcenar.



William Golding, winnaar van de Nobelprijs voor de letteren.

Arthur Lundkvist. die deel uitmaakt van een commissie van vijf deskundigen voor het opstellen van een korte lijst van kandidaten. meent dat er bij de stemmingen over de Nobelprijs onzorgvuldig is gehandeld.
De voltallige Academie gaf tijdens een eerste kiesronde die al definitief had moeten zijn, zeven stemmen aan Golding. vijf aan de Franse schrijver Claude Simon en zes aan anderen. Een tweede stemming werd in afwezigheid van Lundkvist gehouden. Lundkvist noemde dit ,,een coup". ,,Er is eigenlijk niemand die hem echt waardeert" meent hij. Zijn beweringen worden tegengesproken door de secretaris van de Zweedse Academie, Lars Gyllenstein.
Nooit eerder is onenigheid binnen de Academie op deze wijze openbaar geworden. In de statuten voor de Nobelprijs staat dat het beraad achter gesloten deuren moet plaatshebben en dat de namen van kandidaten die het niet gehaald hebben een halve eeuw geheim moeten blijven.

William Golding is op 19 sept. 1911 in St. Columb Minor in Cornwall geboren. In 1930 begon hij in Oxford een studie natuurwetenschappen, maar hij zwaaide al snel om naar de Engelse letterkunde.
Nadat hij in 1934 zijn studie had voltooid, werkte hij enige jaren als dramaturg. regisseur en acteur bij verschillende kleinere theaters. Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd hij leraar.
Tijdens de oorlog diende hij bij de marine. In 1945 werd hij benoemd tol hoogleraar in Salisbury.
Hij maakte zijn literaire debuut in 1954 met The lord of the flies. dat hem dadelijk wereldberoemd maakte. Hij schreef ook een toneelstuk, The brass butterfly (1958).enkele gedichten en korte verhalen.
Enkele titels van zijn andere werken: The inheritors (1955), Pincher Martin (1956), Free fall (1959). The spire (1964). The hot gates (1965), The pyramid (1967), Darkness visible (1979)en Rites of passage (1980).

OOSTENRIJKSE STAATSPRIJS VOOR EUROPESE LITERATUUR 1983: De Zwitserse auteur Friedrich Durrenmatt.

P. C. HOOFTPRIJS 1982: De dichteres M. Vasalis – pseudoniem voor mevr. M. Drooglever Fortuyn-Leenmans –, voor haar gehele oeuvre.

Vasalis. geboren op 13 februari 1909 in Den Haag, debuteerde na de beëindiging van haar medische studie. in augustus 1936 in het tijdschrift Groot Nederland met verzen die zij aan haar collega-medicus Simon Vestdijk had voorgelegd. Het debuut werd enthousiast ontvangen.
Sedertdien heeft Vasalis mondjesmaat gepubliceerd: in 1940 haar eerste bundel Parken en woestijnen (bekroond met de Van der Hoogtprijs) en haar novelle Onweer. In 1947 ae bundel De vogel Phoenix en weer zeven jaar later Vergezichten en gezichten.
Afgezien van publikaties in tijdschriften was dat haar laatste bekende produktie. In 1974 ontving Vasalis de Constantijn Huygensprijs

PREMIO MIGUEL CERVANTES 1983: De 81-jarige Spaanse dichter Rafael Alberti. In de jaren. waarin Franco in Spanje aan de macht was, woonde hij in het buitenland. Na de dood van de dictator keerde hij terug naar Spanje. Hij is nu lid van de Cortes voor de PCE.

PREMIO PLANETA 1983: De Baskische schrijver, advocaat en ondernemer José Luis Olaizola, voor zijn roman La guerra del general Escobar.

PRIX CHATEAUBRIAND 1983: Henri Amouroux. voor zijn werk l'Impitoyable guerre civile, het zesde deel van zijn reeks over de Fransen tijdens de Duitse bezetting.

PRIX FÉMINA: Florence Delay, voor haar „monologue interieur" Riche et légère.

PRIX GONCOURT 1983: Frederick Tristan. voor zijn roman Les égarés.

PRIX INTERALLIÉ 1983: Jacques Duquesne. voor zijn roman Maria Vandamme.

PRIX MÉDICIS 1983: Jean Echenoz, voor zijn roman Cherokee.

PRIX MÉDICIS ÉTRANGER 1983: De Schotse schrijver Kenneth White, voor zijn rechtstreeks in het Frans geschreven roman Route Bleue. White woont en werkt sinds 196'1 in Frankrijk.

PRIX PAUL MORAND 1983: Henri Pollès, voor diens gehele oeuvre.

PRIX RENAUDOT 1983: Jean-Marie Rouart. voor zijn roman Avant-Guerre.

PRIJS DER NEDERLANDSE LETTEREN 1983: Lucebert – pseudoniem voor Lubertus Jacobus Swaanswijk –. voor zijn gehele letterkundig oeuvre.

Lucebert werd op 15 september 1924 geboren in Amsterdam. Hij begon als huisschilder en decorateur. Op voorspraak van een journalist mocht hij naar de kunstnijverheidsschool maar zijn vader haalde hem er na een half jaar weer af.
Na de oorlog, waarin hij te werk werd gesteld in een Duitse fabriek, begon hij een carrière als beeldend kunstenaar en sloot zich aan bij de Cobragroep. In 1948 werd zijn werk tentoongesteld in Amsterdam.

In 1951 verscheen zijn gedichtenbundel Triangel in de jungle. gevolgd door De dieren der democratie.
Als dichter hoort hij bij de Vijftigers.
Hij kreeg de Grote poezieprijs van de stad Amsterdam, later ook de kleine poëzieprijs voor zijn gedicht De beulen.
In 1964 werden zijn schilderijen op de Biennale in Venetië bekroond.
In 1965 kreeg Lucebert de Constantijn Huygensprijs voor zijn gehele dichtwerk en in 1967 de P. C. Hooftprijs voor poëzie.
In 1974 verschenen bij de Bezige Bij zijn Verzamelde gedichten. Zijn laatste dichtbundel De moerasruiter uit de paradijs verscheen eind 1982.



Jean-Marie Rouart (l.), winnaar van de Prix Renaudot met Frederick Tristan winnaar van de Prix Goncourt

PULITZERPRIJS 1983: Alice Walker. voor haar roman The color purple, de columnist Russell Baker van de New York Times voor zijn autobiografie Growing up, Galway Kinnel voor de dichtbundel Selected poems en Susan Sheehan voor haar niet-bellettristische werk Is there no place on earth for me?

RUSSISCHE STAATSPRIJS VOOR LETTERKUNDE 1983: Iwan Standyuk, voor zijn roman Oorlog.

Het boek, dat in 1974 verscheen is al negen jaar uit de handel.
Na publikatie werd het boek scherp aangevallen in de pers. Critici stelden dat Standyuk het belang van Stalins leiderschap gedurende de Tweede Wereldoorlog overdreef en geen aandacht besteedde aan diens fouten. De bekroning van de roman wordt door waarnemers in de Sowjet-Unie gezien als een stap op weg naar rehabilitatie van Stalin. De Staatsprijs voor literatuur wordt toegekend door het Centrale Comité van de communistische partij en de regering. Aangenomen wordt dat Sowjet-leider Andropow aan de onderscheiding voor Standyuk zijn fiat heeft gegeven.

SCHILLERPRIJS 1983: De Oostduitse schrijfster Christa Wolf. De prijs wordt toegekend door de deelstaat Baden-Wurttemberg van de Bondsrepubliek Duitsland.



Koning Boudewijn (r.)reikt de prijs der Nederlandse letteren uit aan Lucebert. In het midden prof. Margaretha H. Schenkelveld. voorzitter van de jury.

SONNINGPRIJS 1983: Simone de Beauvoir, voor haar gehele oeuvre. De prijs wordt verleend door de universiteit van Kopenhagen.

Muziek

BACHPRIJS 1983: De Duitse componist Hans-Werner Henze. De prijs wordt toegekend door de stad Hamburg.

BOY EDGARPRIJS 1983: De trompettist, pianist en componist Nedly Elstak. De prijs is bedoeld voor prestaties op het gebied van de jazz en de geimproviseerde muziek.

EDISONS 1983: Drie opnamen van het Concertgebouworkest zijn bekroond met een Edison. een onderscheiding voor de beste platen van het afgelopen jaar. Het betreft de opname van Mozarts Praagse symfonie onder leiding van Nikolaus Harnoncourt, het eerste pianoconcert van Brahms met Vladirnir Ashkenazy als solist en de twaalfde symfonie van Sjostakowitsj gedirigeerd door Bernard Haitink.
De jury voor de categorie klassieke platen heeft verder uitgekozen The last of the troubadours door The Martin Best Medieval Ensemble, een plaat met vierhandige pianomuziek van Schubert gespeeld door Christoph Eschenbach en Justus Frantz en de Concerti grossi opus 6 van Handel van The English Concert o.l.v. Trevor Pinnock.
In de categorie koormuziek gaat de Edison naar een Schonberg-album van het Ensemble Intercontemporain. geleid door Pierre Boulez. De produktie van L'enfant et les sortileges van Ravel, gedirigeerd door André Previn, krijgt de onderscheiding in de categorie opera en operette. Bij de vocale recitals gaat de voorkeur naar een Strawinsky-plaat. met zang van Phyllis Bryn-Julson, Anne Murray. Robert Tear en John Shirley Quirk.
De Duitse Musikrat en de Duitse tak van Harmonia Mundi krijgen een Edison voor opdracht en uitvoering van bijzondere uitgaven van documentaire aard met werken van Richard Strauss. Hindemith. Hartmann, Orff. Zimmermann, Henze en Stockhausen. Een extra Edison is toegekend aan de violist Jaap van Zweden en de platenmaatschappij Globe, die veel aandacht aan jonge Nederlandse kunstenaars besteedt.

In de categorie lichte en popmuziek uit Nederland gaan de Edison naar Herman van Veen (Zolang de voorraad strekt). Anita Meijer (Past, present and future), Lucy Steymel (Three's a charm), Chris Hinze en Louis van Dijk (Mirror of dreams), Freek de Jonge (De Openbaring) en The Nits (Omsk). Een extra Edison is er voor The Ramblers, met 32 radiosuccessen.
De populaire Edisons voor produkties van buitenlandse herkomst gaan naar Andreas Vollenweider. Michael Jackson. Bill Evans. Kris Kristofferson. Willie Nelson, Dolly Parton, Brenda Lee, Joe Jackson en naar de plaat met de muziek uit de musical en de film One from the heart. Een extra Edison in deze categorie is bestemd voor Laurie Anderson en haar LP Big Science.
De Edison is de enige fonografische onderscheiding in Nederland waarbij uitsluitend artistieke en technische kwaliteiten van de ingezonden platen worden beoordeeld. Commerciële successen blijven buiten beschouwing. De dertien meedingende maatschappijen hebben in totaal 250 klassieke en 273 populaire platen ter beoordeling ingezonden.

EVERT CORNELISPRIJS 1983: De Westduitse dirigent Ernest Bour, voor zijn bijzondere verdiensten voor de uitvoering van Nederlandse muziek.

JOHAN WAGENAARPRIJS 1983: De componist Ton de Leeuw voor diens gehele oeuvre.

KEES VAN BAARENPRIJS 1983: De componist Louis Andriessen voor diens werk De Tijd.



V.l.n.r. Jean Echenoz, winnaar van de Prix Médicis, Florence Delay. winnares van de Prix Fémina, Claude Duquesne, winnaar van de Prix Interallié en Kenneth White, winnaar van de Prix Médicis Étranger.

PODIUMPRIJS 1983: De Amsterdamse trombonist Wolter Wierbos. De prijs wordt toegekend door de Stichting Jazz in Nederland. die ook de Boy Edgarprijs uitreikt. De podiumprijs. die in 1983 voor het eerst werd toegekend, is bedoeld als een aanmoedigingsprijs.

ROLF LIEBERMANNPRIJS 1983: De Nederlandse componist van Duitse afkomst Konrad Boehmer, voor zijn opera in twee akten Dr. Faustus.

WILLEM PIJPERPRIJS 1983: Gilius van Bergeyk, voor zijn compositie Over de dood en de tijd.

ZILVEREN HARPEN 1983: Zangeres Cherry en de groepen Het goede doel en Toontje lager. De prijzen worden toegekend door de stichting Conamus en zijn bedoeld als aanmoedigingsprijzen op het gebied van de lichte muziek.

Theater, film, radio en TV

ARLECCHINO 1983: De prijs voor de beste mannelijke bijrol in het theaterseizoen ging naar Eric van Ingen voor zijn rol in Phedre bij de Haagse Comedie.

CÉSARS 1983: Als beste buitenlandse film werd door de Franse Academie voor kunsten en filmtechniek aangewezen Victor/Victoria van Blake Edwards. Beste regisseur werd Andrzej Wajda door zijn film Danton. Beste Franse acteur en actrice werden Philippe Léotard en Nathalie Baye door hun rollen in de film La Balance van Bob Swaim. Deze film werd aangewezen tot de beste Franse film.

COLUMBINA 1983: De prijs voor de beste vrouwelijke bijrol viel toe aan Do van Stek voor haar rol in Een sneeuw bij Theater.

DAVID DI DONATELLOPRIJS 1983: Vijf David werden vergeven aan La Notte di San Lorenzo van Paolo en Vittorio Taviani: Hel was de beste film. maar ook waren er afzonderlijke Davids voor regie, kamerawerk, produktie en draaiboek.
Tot beste buitenlandse film werd uitverkoren Gandhi van Richard Attenborough. Attenborough kreeg ook de prijs voor de beste buitenlandse producent, alsmede een Europese David voor de bevordering van .,de idealen broederlijkheid en menselijkheid".
Bijzondere beloningen voor artistieke prestaties kregen de Duitse actrice Hanna Schygulla en de Italiaanse acteur Marcello Mastroianni.
Verder werd Steven Spielberg als regisseur van E.T. onderscheiden.
Bekroond als beste acteur werd Paul Newman voor zijn rol in The Verdict.

EUROVISIESONGFESTIVAL 1983: Winnares werd Corinne Hermes voor Luxemburg met het liedje Si la vie est un cadeau

EMMY AWARDS 1983: Als beste buitenlandse TV-programma werd bekroond de Britse serie Nicholas Nickleby naar het gelijknamige boek van Dickens.
Van de in totaal 64 Emmy's voor Amerikaanse TV-produkties kwamen er 33 terecht bij de National Broaddasting Company NBC. 14 bij de American Broadcasting Company ABC en 11 bij de Columbia Broadcasting System CBS.
Een groot succes voor NBC was de politieserie Hill street blues, die met 6 Emmy's werd uitverkoren.
Zes Emmy's waren er ook voor de Amerikaans-Australische co-produktie The Thorn Birds, waaronder twee voor de actrices Jean Simmons en Barbara Stanwyck.
Voor de serie Dallas was er slechts één Emmy, voor de muziek. en het ook al zeer populaire programma Dynasty viel geheel buiten de prijzen.
Tot beste comedie-serie werd uitgeroepen Cheers, die zich afspeelt in een bar in Boston.
Een Emmy werd toegekend aan de actrice Shelley Long, die in deze serie de barjuffrouw speelt.
Ed Flanders won de Emmy voor de beste acteur in een drama-serie voor zijn rol in St Elsewhere.
Tyne Daly, die een rol had in de stopgezette serie Cagney en Lacey werd aangewezen tot beste actrice in een drama-serie.
Drie prijzen waren er voor Taxi: voor de hoofdrolspeler Judd Hirsch en voor de twee bijrollen van Carol Kane en Chris Lloyd.
Het controversiele programma Special Bulletin van NBC over de verslaggeving van een nucleaire ramp werd uitgeroepen tot beste special.
Tommie Lee Jones won de prijs voor de beste acteur voor zijn portrettering van de terechtgestelde moordenaar Gary Gillmore in The executioner's song.
De sopraan Leontine Pryce kreeg de prijs voor de beste individuele prestatie in een gevarieerd of muziekprogramma voor haar optreden in Life from Lincoln Centre.
Als beste kinderprogramma werd bekroond Big bird in China.
De auteurs van SCTV Network, waarvan NBC dc uitzending al had stopgezet, werden bekroond als beste schrijvers.

FILMFESTIVAL VAN CANNES 1983: De Gouden Palm voor de beste film van het festival werd toegekend aan Narayama-Bushi-Ko (De ballade van Narayama) van de Japanner Shohei Imamura.
Een speciaal voor dc gelegenheid in het leven geroepen prijs de Grand prix du cinéma de création, werd ex aequo gedeeld door Nostalghia van de Sowjet-filmer Andrei Tarkowski. die tegenwoordig in Italie werkt, en l'Argent van de Fransman Robert Bresson.
De speciale grote prijs van de jury kwam terecht bij The meaning of life van de Brit Terry Jones en het Monty-Python-collectief.
De beste mannelijke hoofdrol was van Gian-Maria Volonte in La mort de Mario Ricci van Claude Goretta. De beste vrouwelijke hoofdrol was van Hanna Schygulla in Storia di Piera van Marco Ferreri.
Een prijs van de jury werd toegekend aan Khari (Zaak afgesloten) van Mrinal Sen uit India.
De prijs voor de beste artistieke bijdrage was voor Carmen van Carlos Saura.
Bij de korte films werd de Gouden Palm toegekend aan Je sais, que j'ai tort. mais demandez a mes copains van de Fransman Pierre Levy en werd de prijs van de jury gedeeld door Too much oregano van B. Feltham uit de VS en De enige vergeten opname van Casablanca van de Westduitser Charly Weller.

FILMFESTIVAL VAN LOCARNO 1983: De hoofdprijs, het Gouden Luipaard, ging naar de Hongaar Pál Erdöss voor zijn film Adj Király Katonát, die in het Westen is uitgebracht onder de titel Prinses. Het Zilveren Luipaard werd toegekend aan Daniël Wachsman uit Israël voor zijn film Hamsin (Woestijnwind). Het Bronzen Luipaard werd toebedeeld aan Parviz Sayyad uit Iran voor zijn film Serestadeh (Opdracht).
Een tweede Bronzen Luipaard. de Ernst Artariaprijs, werd ex aequo gedeeld door Spike Lee uit de VS voor zijn film Joe's bed-stuy barbershop: We cut heads en Hermano Penna uit Brazilie voor diens eerste speelfilm Sargento Getulio.
Bijzondere vermeldingen u-aren er voor de Japanse acteur Yusaku Matsuda voor zijn prestatie in Kazoku Game van Yoshimitsu Morita en voor de Westduitse acteur Siegfried Zimmerschmied voor de vertolking van de hoofdrol in Grenzenlos van Josef Rödl, alsmede voor het camerawerk van Hugue Ryffel in l'Allègrement (De verlichting) van de Zwitser Marcel Schupbach.
De hoofdprijs van de oecumenische jury werd toegekend aan de Pool Jerzy Domaradzki voor zijn film Planeta krawiec (De planeet van de kleermaker).
De prijs van de filmcritici werd verleend aan Emile de Antonio uit de VS voor diens half-documentaire film In the king of Prussia.
De jury voor de sectie TV-films had de eerste prijs. het Gouden Oog van het Luipaard, toegekend aan de Brit Lawrence Gordon Clark voor zijn politieke thriller Harry's game. De tweede prijs. het Zilveren Oog van het Luipaard werd verleend aan de Westduitser Thomas Brasch voor diens produktie Domino. De derde prijs ging naar de Amerikaan Michael Dinner voor zijn TV-film Miss Lonelyhearts.

FILMFESTIVAL VAN MOSKOU 1983: De winnende films waren Amok van de Marokkaan Souheil Ben Barka. Vassa van de Rus Gleb Panfilov en Alcion en de Condor van de Nicaraguaan Miguel Littin.
Zilveren medeilles gingen naar Equilibrium

(Bulgarije). Dr. Faustus (West-Duitslandi en Grazende paarden op het asfalt (Tsjechoslowakije).
Prijzen voor de beste actrice werden toegekend aan de Amerikaanse actrice Jessica Lange voor haar rol in Frances en de Australische Judy Davis voor haar aandeel in Winter of Our Dreams. De Pool Wirgiliusz Gryn en de Japanner Yoshi Kato kregen prijzen voor de beste acteurs op grond van hun rollen in respectievelijk Pastorale Heroica en Home Village.
Een Chinese tekenfilm kreeg een speciale onderscheiding.
Het festival. waaraan 104 landen deelnamen, werd besloten niet een speciale voorstelling van Gandhi Hierbij aanwezig was regisseur Sir Richard Attenborough. die verkiaarde dat tot dusver Hongarije het enige land is in het Oostblok dat de vertoningsrechten voor deze film heeft gekocht.
De Amerikaanse film Tootsie van Sidney Pollack was één van de populairste film tijdens het festival. Deze produktie dong echter niet mee naar een prijs.

FILMFESTIVAL VAN VENETIË 1383: De jury onder voorzitterschap van Bernardo Bertolucci kende de hoofdprijs. de Gouden Leeuw. toe aan de Fransman Jean-Luc Godard voor zijn film Prénom Carmen. Mederwerkers aan deze film kregen speciale prijzen van de jury: Raoul Coutard voor het camerawerk en François Mussy voor het geluid.
De Zilveren Leeuw voor de beste debuutfilm ging naar Euzhan Palcy uit Martinique voor zijn film Rue cases negres. Ook de Organisation catholique internationale de cinéma (OCIC) kende aan deze film haar prijs toe Deze jury had nog een speciale vermelding over voor de Zwitser Thomas Koerner voor diens film Glut.
De prijs voor de beste mannelijke hoofdrolspeler viel toe aan het collectief van de acteurs in Streamers van de Amerikaan Robert Altman. De beste vrouwelijke hoofdrol was die van Darling Legitimus in Rue cases negres.
Een speciale prijs van de jury werd verleend aan de Fransman Georges Rouquier voor zijn film Biquefarre.
De internationale vereniging van filmcritici verleende haar hoofdprijs aan Alexander Kluge voor zijn film Die Macht der Gefuhle en gaf een speciale vermelding aan de televisieversie van Fanny en Alexander van Ingmar Bergmann.

FILMFESTIVAL VAN WEST-BERLIJN 1983: De Gouden Beer werd gedeeld door de Brit Edward Bennet voor zijn debuutfilm Ascendancy en de Spanjaard Mario Camús voor zijn film La colmena (De bijenkorf).
Zilveren Beren werden toegekend aan de Fransman Eric Rohmer voor zijn film Pauline a la plage en de Turk Erden Kiral voor zijn film Een seizoen in Hakkari.



Jean Godard. de Franse filmregisseur. die in Venetië de Gouden Leeuw won voor zijn film Prénom Carmen.



John Forsythe (l.) en Joan Collins. hoofdrolspelers in de Amerikaanse TV-serie Dynasty. met hun onderscheidingen, de Golden Globes.

Als beste actrice werd onderscheiden dc Russin Jewgenija Gluschenko voor haar rol in de film Liefde op verzoek van Sergei Mikaeljan. Als beste acteur werd bekroond de Amerikaan Bruce Dern in de debuutfilm That championship season van Jason Miller.
Een bijzondere Zilveren Beer werd tocgekcnd aan de cameraman Xaver Schwarzenberger uit Oostenrijk voor zijn eerste film Der stille Ozean.
Speciale vermeldingen had de jury voor Der er et yndigt land (Geen schoner land) van de Deen Morten Anfred. voor Vreemde vrienden van Xu Lei uit de Volksrepubliek China en voor Dit rigoureuze leven van Wladim Glowna uit West-Duitsland.
De Gouden Beer voor de beste korte film werd verleend aan de Tsjechische tekenfilm Mogelijkheden van dialoog van Jan Svankmajer. De Zilveren Beer voor de beste regie van een korte film werd verleend aan Egon Haase uit de Bondsrepubliek Duitsland voor zijn film Was das Leben so verspricht.
De Otto Dibeliusprijs van de internationale evangelische filmjury kwam terecht bij Das ganze Leben van Bruno Moll.

GOLDEN GLOBES 1983: De Brits-Indiase film Gandhi van Richard Attenborough is bekroond met vijf Golden Globe awards. film-onderscheidingen van de buitenlandse persvereniging in Hollywood. De film werd uitgeroepen tot de beste buitenlandse produktie van 1982. Afzonderlijke Globes gingen naar regisseur Attenborough, script-schrijver John Briley en hoofdrolspeler Ben Kingsley.
Drie Golden Globes werden toegekend aan de film Tootsie: hoofdrolspelers Jessica Lange en Dustin Hoffman werden onderscheiden en volgens de jury was het de beste komedie van het afgelopen jaar.
In de categorie Drama ging de eerste prijs naar ET, The Extra-terrestrial en kreeg John Williams de prijs voor de muziek.
Verder werden Globes toegekend aan o.a. de actrice Meryl Streep voor haar rol in Sophie's choice. aan Louis Gossett voor diens bijdrage in An officer and a gentleman en aan Anthony Andrews die een hoofdrol speelt in Brideshead revisited. De televisieserie zelf werd eveneens bekroond.
Voor haar rol van Golda Meir in de produktie A woman called Golda werd de vorig jaar overleden actrice Ingrid Bergmann postuum onderscheiden
Als beste actrice in een filmcomedie/musical werd Julie Andrews onderscheiden voor haar rol in Victor/Victoria. Als beste acteurs in TV-drama kregen John Forsythe en Joan Collins Golden Globes voor hun hoofdrollen in de TV-serie Dynasty.

GOUDEN KALVEREN 1983: Deze prijs van de Nederlandse Filmdagen in Utrecht werd door een .,commissie van wijze mannen" toegekend aan de documentaire Hans – het leven voor de dood van Louis van Gasteren.
Eerder had de jury geweigerd een hoofdprijs toe te kennen. omdat haar favoriet. De oplossing? van Sander Francken, op reglementaire gronden niet in aanmerking kwam.
De jury van de Nederlandse Filmdagen deed in de aridcrc cattgoriecn wel ecri keuze uit de nominaties.
De speciale juryprijs ging naar Annette Apon. regisseuse van Giovanni. en de beste regisseur werd Dick Maas (De Lift).
De acteerprijzen werden toegekend aan Vic Moeremans de Belgische hoofdrolspeler in De Vlaschaard, en aan Cardien van den Berg voor naar aandeel in Vroeger kon je lachen.
De regisseur van deze film. Bert Haanstra. kreeg de cultuurprijs wegens zijn bijzondere verdiensten voor de Nederlandse film.
Het juryrapport wees Volgend jaar in Holysloot van Emile van Moerkerken aan als beste korte film en De kick. een aflevering van het Amsterdamse Stadsjournaal door Gerrit van Elst, als beste documentaire.
De scenarioprijs was voor George Sluizer. maker van de in Mexico opgenomen film Tepito si.
Het Genootschap van Nederlandse Speelfilmmakers kende zijn aanmoedigingsprijs toe aan Diego Pos voor zijn eindexamenfilm Brieven aan mijn vader.

GOUDEN NEDERLANDSE THEATER-DANSPRIJS 1983: De ballerina Alexandra Radius voor haar vertolking van de titelrol in het ballet The sleeping beauty bij het Nederlandse ballet. De prijs werd voor het eerst uitgereikt.
De tweede prijs ging naar de choreograaf Ton Lutgerink voor zijn theaterstuk Midnight mail.

GOUDEN ROOS VAN MONTREUX 1983: De TV-produktie Al paradiso van de Italiaanse RAI. De Zilveren Roos en de persprijs werden toegekend aan de BBC-produktie Three of a kind. De Bronzen Roos werd verleend aan de Noorse televisie voor Happy new century. De speciale prijs van de stad Montreux was bestemd voor de Britse ITV voor het programma It's your move.

HANS SNOEKPRIJS 1983: Deze prijs voor jeugdtoneel kwam terecht bij de coöperatieve vereniging mevrouw Smit voor het stuk Geheime vrienden.

JOHAN KAARTPRIJS 1983: Adele Bloemendaal.

LOUIS d'OR 1983: Ton Lutz voor zijn hoofdrol in Uber allen Gipfeln ist Ruh bij het Publieks-theater.

LOUIS LUMIÈREPRIJS 1983: De Franse filmregisseur Eric Rohmer voor zijn film Beau mariage.

LUCHINO VISCONTIPRIJS 1983: De Amerikaanse filmregisseur Orson Welles ,,voor zijn vernieuwende en diepgaande bijdrage tot de evolutie van de filmtaal".

NIPKOWSCHRIJF 1983: De afdeling culturele programma's van de NOS. De jury prees o.m. de balletprogramma's van deze omroep.

NOORD-ZUIDTROFEE 1981-1982: De BRT/KRO-produktie Spitsbergen 79" NB voor TV en



V.l.n.r.Oscarwinnaars Richard Attenborough, regisseur van Gandhi. Meryl Streep. hoofdrolspeelster in Sophie's Choice. en Ben Kingsley. vertolker van de titelrol in Gandhi.

de BRT/KRO-produktie De verzoeking naar de gelijknamige novelle van Hugo Claus bij radio.

OSCARS 1983: Gandhi van Richard Attenborough werd bekroond met acht Oscars: De jury oordeelde, dat het de beste film was, de hoofdrolspeler Ben Kingsley werd onderscheiden als beste acteur en de andere zes prijzen werden toegekend aan regie, draaiboek, camerawerk. totale artistieke prestatie, kostuums en montage.
Vier Oscars kwamen terecht bij The extra-terrestrial (E.T.) van Steven Spielberg: voor muziek, geluid. geluidseffecten en voor optische effecten.
Als beste actrice in een hoofdrol werd uitverkoren Meryl Streep voor haar spel in Sophie's Choice.
De beste vrouwelijke bijrol was die van Jessica Lange in Tootsie.
De beste mannelijke bijrol was die van Louis Gossett in An officer and a gentleman.
Als beste buitenlandse film werd bekroond Volver a empazar (Van voren af aan beginnen) van de Spanjaard José Luis Garcia Munoz.
De beste documentaire was de Canadese film If you love this planet.
Een bijzondere Oscar werd toegekend aan Mickey Rooney op grond van het feit. dat hij al meer dan een halve eeuw in het Amerikaanse amusement een belangrijke rol vervult.

PRIX CINO DEL DUCA 1983: De Canadeze TV-produktie All the days of my life van Ed. Thomas.

THEO d'OR 1983: De prijs voor de beste vrouwelijke hoofdrol in een Nederlandse theaterproduktie is niet toegekend, omdat de jury geen geschikte kandidate aanwezig achtte.

PRIJS VAN DE KRITIEK 1983: F Act in Rotterdam. Volgens de jury heeft dit produktieteam sinds zijn ontstaan in 1975 in belangrijke mate bijgedragen aan de ontwikkeling van het regietalent in Nederland.

PULITZERPRIJS 1983: Marsha Norman voor haar toneelstuk Night mother.

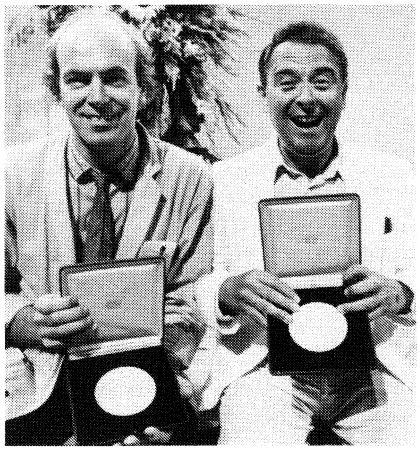
SCHEVENINGSE CABARETPRIJS 1982-1983: Herman van Veen. De prijs werd voor de eerste keer toegekend.

SIKKENSPRIJS 1983: De Italiaanse filmer Ettore Scola, voor de wijze. waarop hij kleuren in films gebruikt.

STANDARD DRAMAPRIJS 1983: Sir John Gielgud.

TONY AWARDS 1983: Cats. de Engelse musical gebaseerd op T. S. Eliots gedichtjes over katten, is onderscheiden met zeven Tony Awards, de belangrijkste toneelprijs in de Verenigde Staten. De produktie. waarin vijf miljoen dollar is geïnvesteerd, werd uitgeroepen tot beste musical van het jaar.

Twee Tony's. waaronder die voor de beste tekst, werden postuum toegekend aan Eliot. De andere prijzen die Cats kreeg waren bestemd voor regisseur Trevor Nunn, componist Andrew Lloyd Weber.. kostuumontwerper John Napier en actrice Betty Buckley.
Als beste acteur in een musical werd bekroond Tommy Tune. hoofdrolspeler in My One and Only. Tune kreeg, samen met Thommie Walsh, een tweede Tony voor de choreografie van deze musical.
De prijs voor de beste actrice in een musical was voor Natalia Makarova, die te zien is in een nieuwe versie van de Rodgers en Hart-musical On Your Toes.
De Tony Award voor het beste toneelstuk van het jaar werd toegekend aan Torch Song Trilogy, een vier uur durende komedie over een homoseksueel die zich uitgeeft voor een artieste. Harvey Fierstein, de schrijver van het stuk die ook de hoofdrol speelt. kreeg de prijs voor de beste acteur in een toneelstuk.
De Tony voor de beste actrice in een toneelstuk ging naar Jessica Tandy (74) voor haar rol in Foxfire.
Als beste regisseur werd Gene Saks bekroond voor zijn enscenering van Neil Simons stuk Brighton Beach Memoires.
De Tony voor het beste decor was bestemd voor Ming Cho Lee. die een reusachtige berg creëerde voor de produktie K-2.



De winnaar van de Zilveren Reissmicrofoon. Burny Bos, van de afdeling jeugdprogramma's van de AVRO (l.) en Stefan Felsenthal, hoofd van de afdeling culturele programma's van de NOS. de winnaar van de Nipkowschijf.

ZILVEREN REISSMICROFOON 1983: Burny Bos, medewerker van de afdeling jeugdprogramma's van AVRO-radio.

WETENSCHAP EN TECHNIEK

Prijzen

BALZANPRIJS 1983: De Italiaanse orientalist Francesco Gabrieli. de Amerikaan Edward Shils voor sociologie en de Westduitser Ernst Mayer voor zoologie.

DR. TANSPENNING 1983: De Leidse hoogleraar dr. P. J. Thung. De penning is genoemd naar dr. J. G. H. Tans. de grondlegger van de universiteit van Limburg en eerste voorzitter van het college van bestuur. Zij is bestemd ter onderscheiding van hen die zich jegens de rijksuniversiteit Limburg bijzondere verdiensten hebben verworven.
In 1978 is de penning uitgereikt aan de heer Tans, in 1982 aan dr. H. Philipsen. hoogleraar in de medische sociologie te Maastricht.
De heer Thung, geboren in 1924, is sedert 1965 gewoon hoogleraar in de betrekkingen tussen natuurwetenschappen en geneeskunde. Sinds 1977 was hij nauw betrokken bij de opbouw van de studierichting sociale gezondheidskunde in Maastricht. Sinds 1980 is hij voorzitter van de voorbereidingscommissie voor de juridische faculteit in Maastricht.

GCTENBERGPRIJS 1983: Prof. dr. G.W. Ovink uit Amsterdam. voor zijn prestaties op typografisch gebied. De prijs wordt toegekend door de geboortestad van Gutenberg. Mainz, en wordt om de drie jaar uitgereikt.
Ovink is in 1912 te Leiden geboren. Hij is van 1956 tot 1982 hoogleraar in de wetenschap van de geschiedenis en de esthetiek van de drukkunst en de daarmee samenhangende grafische technieken aan de Universiteit van Amsterdam geweest.

HEINRICH HEINEPRIJS 1983: De atoomgeleerde en filosoof Carl Friedrich von Weizsacker. De prijs wordt toegekend door de stad Düsseldorf, de geboortestad van de dichter.

KARL JASPERSPRIJS 1983: De in Parijs woonachtige filosoof Emmanuel Levinas.

LASKERPRIJS 1983: Op het gebied van publieke dienstbaarheid aan de artsen Paul Krugman van de universiteit van New York en Maurice Hilleman van het laboratorium van Merck Sharp and Dohme, voor hun onderzoek naar

het vaccin tegen virale hepatitis B; op het gebied van fundamenteel onderzoek de artsen Eric Kandel van de Columbia-universiteit en Vernon Mountcastle van de John Hopkins universiteit voor hun studie van de reflexen van de huisslak, die kon bijdragen tot meer inzicht in de mechanismen. die geheugenstoringen veroorzaken: en op het gebied van klinisch onderzoek de arts Mason Sones uit Cleveland. Ohio. die een systeem vervolmaakt heeft. waarmee het mogelijk is mobiele Rontgenfoto's van de kransslagaderen te maken

LOMONÛSOW MEDAILLE 1983: De Britse professor Dorothy Hodgkin voor haar prestaties op het gebied van biochemie en kristalchemie. De prijs wordt verleend door de Academiie van Wetenschappen van de SU en gaat om het jaar naar een Sowjet-burger en een buitenlander.

MUNTENDAMPRIJS 1983: Mevr. M. Verhagen-Teulings, voor haar werk als arts op het gebied van registratie van kanker in het zuidoosten van Noord-Brabant en in Noord- en Midden-Limburg.

NOBELPRIJS VOOR ECONOMIE 1983: Gerard Debreu (VS)..,voor de invoering van nieuwe analytische methoden in de economische theorie en voor een rigoureuze nieuwe formulering van de theorie van het algemene evenwicht".

Gerard Debreu is op 4 juli 1921 in Calais (Frankrijk) geboren. Hij volgde een opleiding aan de École normale supérieure en is afgestudeerd in de wiskunde.
Hij heeft zich in 1950 in de VS gcvcstigd. waar hij in 1975 werd genaturaliseerd.
Hij verrichtte onderzoek en gaf vervolgens onderwijs aan de Cowles Foundation tot hij in 1962 werd benoemd tot hoogleraar in de economie aan de universiteit van Berkeley. In 1975 werd hij hoogleraar wiskunde aan dezelfde universiteit.

Het hoofdwerk van Debreu is de in 1959 verschenen Theory of Value. dat een formeel (of theoretisch) model geeft van een theorie, die door klassieke economen als Adam Smith of Léon Walras in de 18de en 19de eeuw ontworpen is.
Deze theorie gaat over de werking van markten en de invloed hiervan op het gedrag van de mensen en daarmee de vraag en het aanbod van de goederen op de markten. De theorie gaat ervan uit dat er krachten werkzaam zijn die vraag en aanbod in alle markten op elkaar doen afstemmen en wordt daarom algemeen evenwichtstheorie genoemd.
De algemeen evenwichtstheorie heeft bij het vaststellen van de economische orde in de westerse landen indertijd grote invloed gehad en heeft dat, tot op zekere hoogte, nog steeds. De argumenten voor bijvoorbeeld anti-kartelwetgeving. internationale arbeidsspecialisatie, vrije loononderhandelingen en tegen internationaal protectionisme zijn afkomstig van deze theorie.

Des te meer onbevredigend was het feit dat men niet in staat was om van deze theorie zo'n model te maken, dat men kon aantonen dat er een evenwichtssituatie mogelijk is (in plaats van dit aan te nemen).
Praktisch betekent dit dat men niet kan aangeven onder welke omstandigheden en voorwaarden de theorie opgaat en welke condities men voor cen goede werking moet scheppen. Wetenschappelijk betekent dit dat men in een doodlopende straat is terechtgekomen. Het is niet verantwoord om een model waarvan men de consistentie niet kan aantonen, uit te breiden, te verfijnen of te verbeteren. Men weet immers niet of er een denkfout in zit die het hele bouwwerk van argumenten in elkaar doet storten.
Achteraf weten we waarom van het indrukwekkende algemeen evenwichtsmodel van Walras



De Nobelprijswinnaars van 1983. Staande v.l.n.r. Henry Taubc (scheikunde). Barbara McClintock (geneeskunde). William Fowler (natuurkunde). Gerard Debreu (economie). Subrahmanyan Chandrasekhar (natuurkunde). Zittend William Golding (letteren).

(1874) de consistentie niet kon worden aangetoond.
De ontbrekende schakel in de bewijsvoering is de Dekpuntstelling van de Nederlander Brouwer (1910).Met deze vondst hebben McKenzie (1954), Arrow en Debreu (1954) een doorbraak in de economische theorievorming bewerkstelligd. Overigens is aan Arrow hiervoor de Nobelprijs al toegekend.
De betekenis van de Theory of Value (1959) van Debreu is vooral gelegen in het nauwkeurig aangeven van de voorwaarden (axioma's) die het algemeen evenwichtsmodel ..nodig" hebben om consistent te zijn. Hierdoor weet men wat men met dit model wel kan aantonen. maar vooral ook wat men er niet mee kan doen. Daardoor is voor een (nog steeds) belangrijk deel van de economische werkelijkheid een norm of referentiemodel tot stand gekomen. waartegen andere ontwikkelingen kunnen worden afgezet.
Het belang van Debreu's referentiemodel kan nauwelijks worden overschat. Elk leerboek in de micro-economie in de wereld gaat impliciet of expliciet uit van dit referentiemodel. Voor het grensverleggend onderzoek (óók in de socialistische landen) is het een standaard waar nieuwe ontwikkelingen in passen of tegen worden afgezet.
Het algemeen evenwichtsmodel is algemeen bekend en bekritiseerd. zelfs al hebben weinigen het bestudeerd. Hierbij moet dan ook worden opgemerkt dat de betekenis van dit referentiemodel sterk kan verschillen per land en per sector. Bovendien is het nog steeds gebrekkig. in die zin dat de formele taal nog niet subtiel genoeg is om alle factoren die voor deze theorie relevant zijn. te beschrijven.
Dankzij deze geslaagde formele beschrijving van de evenwichtstheoric is een sterke impuls gegeven aan de wiskunde in dienst van de maatschappij-wetenschappen. Tot voor kort immers meenden wiskundigen dat deze wetenschappen voor hen niet interessant waren omdat de modellen te simpel en de problemen te moeilijk waren.
Nu deze brug door Debreu (cum suis) geslagen is. komt er een grote intellectuele capaciteit ter beschikking voor de maatschappij- weten^ schappen die met name gericht kan worden op het beter geschikt maken van de formele taal voor maatschappelijke of economische problemen. De noodzaak hiervan mag blijken uit het feit dat de informatieverwerkende computers (nog) uitsluitend communiceren middels een formele taal (en dus niet onder de indruk raken van ideologische of emotionele argumenten).
Langzaam maar zeker wordt vooruitgang geboekt: de theorie van de sociale keuze. van de publieke goederen en de onevenwichtstheorie zijn bijvoorbeeld van de laatste decennia en hebben grote invloed op het macro-economisch denken. Toch zijn belangrijke begrippen als rechtvaardigheid, welzijn en macht nog nauwelijks op bevredigende wijze in formele modellen beschreven.
Desondanks zal in complexe samenlevingen als de onze dc bchocftc aan een formele beschrijving van economische verschijnselen groot zijn. zeker op het gebied van de organisa-

tie van economische beslissingen. Immers, de toenemende data en deelproblemen maken inzicht in structuren des te urgenter. Voorzover deze op basis van argumenten worden ontworpen, kan de formele taal hierbij behulpzaam zijn.
Hoewel intuïtie altijd een rol zal blijven spelen bij beslissingen brengt een formele beschrijving van een systeem meer stabiliteit in de economie: doordat we de spelregels beter kennen. weten we ook beter waar we aan toe zijn. En hieraan heeft het nogal eens ontbroken.

NOBELPRIJS VOOR GENEESKUNDE 1983: Barbara McClintock, voor haar ontdekking van „beweeglijke structuren in het erfelijk materiaal".

Barbara McClintock is op 16 juni 1902 in Hartford (Connecticut) geboren. Zij heeft plantkunde gestudeerd aan de Cornell-universiteit, waar zij in 1927 promoveerde. Zij werd buitengewoon hoogleraar aan de universiteit van Missouri en lid van het Carnegie-Instituut in Washington.
In 1965 werd zij hoogleraar aan de Cornwell-universiteit en van 1962-1969 was zij adviseur bij het programma voor agrarische wetenschap van de Rockefeller Foundation.

Het onderzoek, waarvoor Barbara McClintock nu bekroond is. dateert van meer dan 30 jaar geleden. toen zij in de maïsplant aantoonde dat sommige stukjes van het DNA kunnen verspringen. Er is toen aan deze ontdekking weinig aandacht geschonken. maar de afgelopen tien jaar kwam de betekenis van haar onderzoek tot uiting: dat een stukje van een chromosoom in plant en dier kan „transloceren" is van groot belang voor het onderzoek naar wat er op genetisch gebied gebeurt bij de evolutie: mutageniteit en mutaties en carcinogeniteit – kortom het onderzoek naar kanker en naar erfelijke afwijkingen.

Maar ook blijkt dat dergelijke translocaties een rol kunnen spelen bij het optreden van resistentie tegen antibiotica. zoals die van de ene bacterie op de andere wordt overgebracht.
Toen McClintock haar onderzoek deed was er over de genetische code en de structuur van het DNA nog maar weinig bekend. „Zij heeft haar onderzoek met grote vindingrijkheid en intellectuele overtuigingskracht doorgezet", aldus het verslag van het Karolinska-instituut: „zij heeft een wereld van onbekende genetische fenomenen blootgelegd".

NOBELPRIJS VOOR NATUURKUNDE 1983: Subrahmanyan Chandrasekhar (VS).voor „zijn theoretische studies van de natuurkundige processen. die voor de structuur en de ontwikkeling van de sterren van betekenis zijn" en William A. Fowler (VS).voor „theoretischeexperimentele studies van de kernreactie. die voor de vorming van de chemische elementen in het universum van betekenis zijn".

Subrahmanyan Chandrasekhar is op 19 okt. 1910 in Lahore in India geboren. Hij promoveerde in 1933 aan het Trinity College in Cambridge (Engeland).
In 1946 werd hij hoogleraar aan het Yerkes laboratorium van de universiteit van Chicago. In 1953 werd hij tot Amerikaans staatsburger genaturaliseerd.

William A. Fowler is op 9 aug. 1911 in Pittsburgh geboren. Hij promoveerde in 1933 aan het Californian Institute of Technology. waar hij in 1939 hoogleraar werd.

Chandrasekhar heeft een studie gemaakt van de stabiliteitsproblemen van sterren in verschillende fasen van hun ontwikkeling. Het bekendst is zijn studie van de structuur van z.g. witte sterren of kwartslichtsterren. Dit zijn sterren, die ong. zo groot zijn als de aarde, maar waarin een massa als van de zon is samengebald. Dit is een eindstadium in de ontwikkeling van sterren. Dergelijke lichamen bevatten praktisch geen waterstof meer. Hun dichtheid bedraagt ong. een ton per kubieke centimeter. Omdat hun temperatuur ong. 10.000" bedraagt zien ze er wit uit.
Elke ster met een massa van minder dan 1.4 maal de massa van de zon wordt een dergelijk voorwerp. De waarde van 1,4 maal de massa van de zon staat bekend als de Chandrasekharlimiet.
Sterren met een massa, die groter is dan deze limiet. veranderen in neutronensterren, die een nog grotere dichtheid hebben, en waarin de elektronen van de atomen zich verbinden met de protonen in de atoomkernen en aldus neutronen vormen.

Fowlers studies hebben zich bezig gehouden met de kernreacties, die zich in de loop van hun ontwikkeling in sterren voordoen. Daarbij worden grote hoeveelheden energie uitgestraald en ontstaan de chemische elementen uit waterstof.
Te zamen met drie medewerkers ontwikkelde Fowler in de jaren vijftig een volledige theorie m.b.t. het ontstaan van de chemische elementen in het universum. Deze theorie is nog steeds de grondslag van onze kennis op dit gebied.
Na het ontstaan van het universum na de oerknal. tussen de 15 en de 20 mrd jaar geleden. was er alleen waterstof, deuterium en helium. Zware elementen tot het ijzer ontstonden in het binnenste van sterren bij temperaturen tot 1 mrd graad. Nog zwaardere elementen konden alleen ontstaan bij toevoer van energie bij supernova-explosies. Daarbij worden de elementen in de interstellaire ruimte verstrooid, waar zij de bouwstenen vormen voor nieuwe sterren. Dat vormt er de verklaring voor. dat nieuwe sterren meer zware elementen bevatten dan oude sterren.

NOBELPRIJS VOOR SCHEIKUNDE 1983: Henry Taube (VS) voor ziin werk m.b.t. de „reactiemechanismen bij de overdracht van elektronen. i h b in metaalverbindingen".

Henry Taube is op 30 nov. 1915 in Neudorf (Canada) geboren. Hij studeerde aan de universiteit van Californie. waar hij in 1942 afstudeerde. In dat jaar werd hij ook Amerikaans staatsburger.
Hij gaf onderwijs aan verschillende universiteiten voordat hij in 1955 verbonden werd aan de Stanford-universiteit in Californië. sinds 1962 als hoogleraar en sinds 1979 als hoofd van de subfaculteit chemie.

Taube heeft zich bezig gehouden op het gebied van coordinatiemodellen van elektronenomringing bij metaalverbindingen. een onderdeel van de klassieke anorganische chemie.
Het gaat daarbij om het gedrag van groepen kleine moleculen. die metaalatomen omhullen. In de toelichting van het Nobelcomité werden 18 doorbraken op dit terrein genoemd. waarin Taube een belangrijke hand heeft gehad.
Zijn werk is indirect van belang voor praktische toepassing ais brandstofcellen en zonnecellen.

NOBELPRIJS VOOR DE VREDE 1983. Lech Walesa (Polen).

De commissie uit het Noorse parlement. die over de toekenning van de Nobelprijs beslist. heeft dit besluit op 5 okt. bekendgemaakt.
In de overwegingen staat dat bij het besluit rekening is gehouden met „Walesa's bijdrage. geleverd met aanzienlijke persoonlijke opoffering. om het recht van arbeiders te verzekeren om hun eigen organisaties op te richten. Deze bijdrage is van vitaal belang in de bredere campagne om het universele recht van vereniging te garanderen – een mensenrecht zoals dat is gedefinieerd door de Verenigde Naties".
De strijd van Walesa is volgens het Nobel-comité gekenmerkt door ..een vastbeslotenheid om de problemen van zijn land op te lossen door onderhandelingen". Deze pogingen ..zuilen een bijdrage leveren aan een verzachting van internationale spanningen".

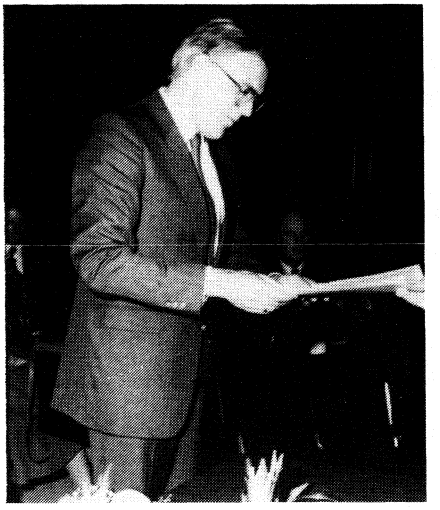
Lech Walesa is op 29 sept. 1943 in Popowo geboren. Na de lagere school volgde hij technische opleidingen. Van beroep is hij elektricien. Grote vermaardheid verwierf Walesa in 1980 als de voorman van de Poolse vrije vakbond Solidariteit.
De eenvoudige elektricien op de Leninscheepswerf in Gdansk groeide in 1980 binnen een paar maanden uit tot een leider met een macht die ver uitging boven die van de communistische partij in het land en die slechts werd overtroffen door die van de Poolse paus Johannes Paulus II
De vrome, katholieke arbeider stond in de zomer van 1980 vooraan bij de stakingen aan de Oostzee. Het was vooral aan zijn vaardigheid tot onderhandelen en aan zijn kalme vastberadenheid te danken dat voor het eerst in de geschiedenis een vrije vakbond legale status kreeg in een communistisch land.
In de akkoorden die de vakbeweging Solidariteit sloot in augustus 1980 met de autoriteiten werd bovendien het recht op werkstaking opgenomen. „Solidariteit is een symbool voor de wereld dat de strijd voor de vrijheid niet tevergeefs is", zei Walesa bij die gelegenheid.
Vijftien maanden lang hebben de Polen zich mogen koesteren in een „Poolse zomer" van vrijheid. Toen maakten de militairen in het land na maandenlange dreigementen vanuit Moskou. een einde aan het feest. Walesa en zijn vrienden werden opgepakt en geinterneerd. generaal Wojciech Jaruzelski nam de macht. over de communistische partij heen die het zover had laten komen.
Na elf maanden kwam Walesa vrij. volhardend in zijn weigering om toe te geven tegenover de autoriteiten die hem trachtten te overtuigen de strijd op te geven. Bij zijn veertigste verjaardag gaf hij toe de tweede gevechtsronde verloren te hebben. Hij blijft echter overtuigd van het uiteindelijk succes.
Nadat op 5 okt. de uitverkiezing van Walesa door het Noorse Nobel-comité bekend was geworden. verzamelde zich een groep van ong. 1000 aanhangers voor het huis van Walesa in Gdansk. die hem toejuichten. onder bloemen bedolven en hem op de schouders namen.
Na een dag champignons te hebben geplukt in een bos bij Gdansk werd Walesa bij zijn woning verwelkomd door zijn jubelende aanhangers. die „Walesa" schreeuwden en ..Solidariteit". de onafhankelijke vakbond die hij heeft geleid sinds zijn oprichting in 1980.
Vanuit een raam van zijn appartement vertelde hij later dat hij het bij de prijs behorende geld – ongeveer 570.000 gulden – aan het landbouwfonds zou schenken. Dit omstreden plan, waaraan de Poolse regering begin dit jaar in principe haar zegen heeft gegeven, omvat een door de rooms-katholieke kerk beheerde stichting die Westerse hulp moet verdelen onder particuliere boeren.
Waarnemers noemde dit een voor Walesa karakteristiek gebaar. Zij wezen erop dat hij hiermee tegelijk zijn banden onderstreept met de kerk. die Solidariteit van het begin af aan heeft gesteund. en met de boeren die destijds een agrarische versie van Solidariteit vormden. Beide organisaties zijn na de instelling van de staat van beleg verboden.
Ook de kerk zelf. zowel de in Polen geboren paus Johannes Paulus II als de Poolse primaat Glemp. verwelkomde Walesa's uitverkiezing. net als de meerderheid van door journalisten ondervraagde Polen. „Een erkenning van Walesa's moed". zei een oudere man. ..Fantastisch". noemde een ander het. Maar een luchtmachtkolonel zag het als een „grote vergissing".

De Poolse staatstelevisie suggereerde dat de Nobelprijs was misbruikt met de selectie van een ..omstreden kandidaat". Een regeringswoordvoerder voegde daaraan toe dat de toekenning van de prijs politiek was gemotiveerd. Hij meende dat de vredesprijs ..een belangrijke

onderscheiding placht te zijn. Nu is hij gedevalueerd"
Walesa is niet zelf naar Oslo gegaan om daar op 10 dec. de prijs in ontvangst te nemen: dat heeft. op zijn verzoek. zijn vrouw Danuta voor hem gedaan. Een van de redenec hiervoor was de vrees. dat de Poolse autoriteiten hem het land niet weer binnen zouden laten.
Op 10 dec. aanvaardde mevr. Walesa de prijs met het uitspreken van een rede. die Lech Walesa had geschreven. In deze rede riep Lech Walesa het Westen op Polen opnieuw economische hulp ie geven. Bij de regering in Warschau drong hij er op aan de dialoog niet Solidariteit te hervatten
De Nobelprijs werd Danuta Walesa. die met haar zoon Bogdan naar Oslo was gekonien. overhandigd door de voorzitter van het Nobelprijscomite. in aanwezigheid van koning Olav. kroonprins Harald en een groot aantal genodigden, Ze sprak daarbij een kort dankwoord uit en kreeg daarvoor – ongebruikelijk voor een dergelijke plechtigheid – een lange staande ovatie.
De dankrede van Walesa werd op 11 dec. op een andere plechtigheid in de Noorse hoofdstad voorgelezen door Bogdan Ciwinski. leider van het kantoor van Solidariteit in Brussel. Walesa zei niet naar Oslo te zijn gekomen omdat ..mijn plaats op deze plechtige dag temidden van degenen is met wie ik hen opgegroeid en hij wie ik hoor: de arbeiders van Gdansk."
Volgens Walesa is er geen alternatief voor de dialoog tussen het bewind en Solidariteit. Hij drong in zijn toespraak aan op vrijlating van de politieke gevangenen in Polen en zei de Nobelprijs op te vatten als een prijs voor Solidariteit. een vakbond die, .,hoewel doodverklaard door de Poolse autoriteiten, springlevend is en klaar staat voor een nieuwe dialoog".
Walesa zei verder dat de ernstige economische crisis in Polen een bedreiging is voor Europa en dat Polen daarom moet worden geholpen de crisis te bezweren.
In Gdansk heeft Lech Walesa op 10 dec. een half uur onder vier ogen gesproken met de hoogste Amerikaanse diplomaat in Warschau. zaakgelastigde John Davies, alvorens in een kerk te worden gefêteerd naar aanleiding van de uitreiking van de Nobelprijs voor de Vrede. Walesa noch Davies wilde na afloop bijzonderheden over het gesprek meedelen. maar Walesa had tevoren gezegd te willen praten over de Amerikaanse sancties tegen Poleri. Davies zei geen boodschap van president Reagan aan Walesa te hebben meegebracht. afgezien van de felicitaties van de Amerikaanse president aan het adres van de Nobelprijswinnaar.
Walesa volgde op 10 dec. een rechtstreekse uitzending van Radio Vrij Europa van de uitreiking van de Nobelprijs. die in Oslo door zijn vrouw Danuta in ontvangst werd genomen.
De Poolse dienst van Radio Vrij Europa. van de BBC en van de Voice of America zonden een verslag uit. Ondanks pogingen de uitzendingen te storen waren ze in Gdansk goed te volgen.
Tevoren had Walesa in zijn flat een groot aantal mensen ontvangen die hem kwamen feliciteren. Walesa glom van trots op zijn vrouw toen zij de prijs in ontvangst nam. Hij toostte op ..de overwinning en de idealen van Solidariteit".
De Nobelprijs. zo zei Walesa. ..is toegekend aan de naamloze helden. aan alles wat in Polen is gebeurd."
Na het gesprek met Davies woonden beide mannen een dankdienst bij in de St. Brygidakerk in Gdansk. De politie was daar in groten getale aanwezig, maar beperkte haar activiteiten tot het doorzoeken van auto's.
De Poolse overheid en de media hebben niet op de prijsuitreiking in Oslo gereageerd. Het nieuws werd op radio en televisie met enkele woorden gemeld. Wel ging vice-premier Rakowski tijdens een toespraak tot tweehonderd partijleden in Gdansk op de toekenning van de prijs aan Walesa in. Hij verdedigde daarbij de staat van beleg in Polen. die in december 1981 ..dit land heeft gered" en .,een kalmte heeft gebracht die niet kan worden verstoord door versleten politicasters of hun morele en politieke beschermheren in Londen. Parijs en Bonn".
In de dagen voor 10 dec. zijn tenminste zestien activisten van Solidariteit in Gdansk en een onbekend aantal anderen iri andere steden aangehouden. Met de arrestaties probeert het bewind te voorkomen dat het op 16 december tot de door de ondergrondse Solidariteit geplande betogingen komt.
Walesa heeft op 12 dec. de gouden medaille. die hij kreeg bij de Nobelprijs, opgedragen aan het hele Poolse volk tijdens een plechtige dienst in het middeleeuwse klooster in Czestochowa.
Walesa besloot de medaille te schenken aan de Zwarte Madonna van Czestochowa, de beschermvrouwe van Polen. opdat de Polen de prijs kunnen zien. De abt van de Paulinische



Bogdan (l.) en Danuta Walesa met de oorkonde en de medaille. behorend bij de Nobelprijs voor de vrede van hun vader. resp. erhtgenoot Lech Walesa



Dr. R. van Duinen, de winnaar vari de Siemensprijs 1983.

orde. de orde die de schrijn van de Zu-artc Madonna bewaart. zei dat de ceremonie de eeuwenoude traditie volgt van nationale Poolse helden.
Walesa en zijn vrouw en zoon. die op 12 dec. terugkwamen van de Nobelprijsuitreiking in Oslo. vertrokken direct vanuit Warschau naar Czestochowa bijna 200 km ten zuidwesten van de hoofdstad. waar een kleine groep aanhangers in bittere koude wachtte op de vakbondsleider.
Onder gejuich van de menigte toonde Walesa de gouden medaille met een doorsnede van tien centimeter. Gejuicht werd er ook toen zijn vrouw Danuta de oorkonde die bij de prijs hoort uit een van haar tassen haalde. De in een witte pij gehulde abt van het klooster gaf Walesa een bos rode anjers.
In de ochtend van 14 dec. hebben Walesa en zijn vrouw in Czestochowa een vroegmis bijgewoond ter herdenking van **het** feit dat twee jaar eerder de staat van beleg in Polen werd uitgeroepen waardoor de activiteit van de onafhankelijke vakbeweging verboden kon worden

ROLINGPRIJS 1983: De Nijmeegse juriste drs. A. J. M. Delissen. De prijs. die voor het eerst is uitgereikt, wordt toegekend aan de student. die de beste doctoraalscriptie heeft geschreven op het gebied van de universele vrede en internationale rechtvaardigheid. De onderscheiding is genoemd naar de vroegere hoogleraar in de polemologie aan de universiteit van Groningen. B. V. A. Röling.

SIEMENSPRIJS 1983: Dr. R. J. van Duinen. directeur ruimtevaart bij Fokker. Dr. Van Duinen kreeg de prijs voor zijn uitzonderlijke bijdrage aan de succesvolle ontwikkeling van de infrarood astronomische satelliet IRAS. aldus de Siemensprijs-commissie. De satelliet heeft astronomisch onderzoek gedaan in het gebied van de infraroodstraling.

Dr. Van Duinen is tevens betrokken geweest bij de werkzaamheden aan de eerste Nederlandse astronomische satelliet ANS.

WOLFPRIJS 1982: Jean-Pierre Changeux (Frankrijk). Sir James Whyte Black (Engeland) en Solomon H. Snyder (VS), voor hun verdiensten op het gebied van neurologisch onderzoek.

WIJNNAENDTS FRANCKENPRIJS 1983. Prof. dr. A. Th. van Deurscn. voor zijn werk Het kopergeld van de Gouden Eeuw.

Deze prijs wordt eens per twee jaar toegekend door de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde voor essays of literaire kritiek. of voor een biografie of een cultuur-historisch onderwerp.

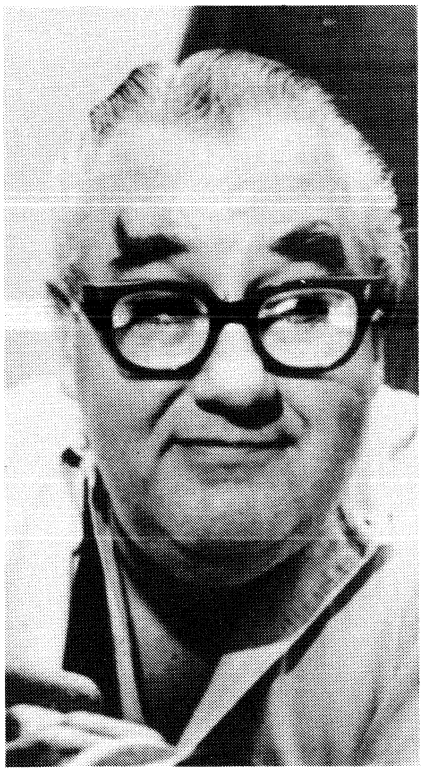
NECROLOGIEËN

ABBOED, IBRAHIM, (26-1-1901 kustplaats Suekin in Soedan – 8-9-1983 Khartoem. de hoofdstad van Soedan) oud-premier Soedan.

Hij kreeg zijn opleiding aan het Gordon Memnrial College in Khartnem (1914-1917) en aan de Soedanese militaire academie, die eveneens in de hoofdstad was gevestigd en destijds geheel werd geleid door de Britten.
In 1918 werd hij benoemd tot tweede luitenant, waarna hij zijn officiersopleiding completeerde door -verschillende korte instructiecursussen in Engeland.
Engeland was niet het enige Europese land dat hij bezocht. In de loop der jaren maakte hij reizen naar verscheidene andere Europese landen en ook naar Azië.
Hij begon zijn actieve miltaire dienst bij de genie en wel bij de genie-afdeling van het Egyptische leger. Toen in 1924 onder Britse auspiciën (en aanvankelijke Britse leiding) een zelfstandige Soedanese defensiemacht werd opgericht werd Abboed gedetacheerd bij de afdeling gemechaniseerd transport van deze strijdmacht.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam hij deel aan de (Britse) veldtochten in Eritrea, Ethiopie en Libië. Om zijn militaire verdiensten ontving hij hoge Britse en Egyptische onderscheidingen (Order of the British Empire, Orde van de Nijl. e.a.).
In 1948 werd Abboed bevorderd tot kolonel en belast met het bevel over het Soedanese kameelkorps. Een jaar later nam hij het commando op zich over het „Sudan Service Corps". Weer drie jaar later werd hij gepromoveerd tot brigade-generaal en in 1954 werd hij. als generaal-majoor. benoemd tot plaatsvervangend opperbevelhebber. Twee jaar later werd Abboed bevorderd tot volledig generaal en volgde hij zijn oom generaal Achmed Moehammed op als opperbevelhebber (stafchef) van Soedan (maart 1956).
Inmiddels was (op 1 jan. 1956) een einde gekomen aan het Brits-Egyptische condominium en had generaal Abdoellah Khalil. reeds vele jaren een intieme vriend van Abboed. een onafhankelijke Soedanese regering gevormd.
Op 17 nov. 1958 nam hij via een staatsgreep zonder bloedvergieten de macht over van premier Khalil. Volgens Abboed was dat nodig om een einde te maken aan de anarchie en de corruptie in alle staatsbedrijven en nutsbedrijven. Vervolgens werd hij president van de ..opperste raad". bestaande uit zeven officieren en vijf burgers. premier. minister van defensie en bleef hij opperbevelhebber.
Abhoed bleef aan het hoofd staan van het militaire bewind tot 15 nov. 1964. Toen maakte hij – na een groeiende onrust in het land – bekend dat volgens .,de wil van het volk" zijn functie als staatshoofd door een nieuw burgerkabinet zou worden overgenomen.

ALDRICH, ROBERT (9-8-1918 Cranston, Rhode Island – 5-12-1983 Los Angeles) Amerikaans filmregisseur.

Hij kwam uit een bankiersfamilie en studeerde aan de universiteit van Virginia. In 1941 besloot hij echter naar Hollywood te gaan. Daar werkte hij als assistent bij vooraanstaande filmregisseurs als Jean Renoir (1942). Lewis Milestone (1947). Joseph Losey (1949). Charlie Chaplin (1952) en Orson Welles.
Als zelfstandig cineast debuteerde hij in 1953 met The Big Leaguer, een film over baseballspelers met in de hoofdrol Edward G. Robinson.
Daarna volgden o.m. World for Ransom (1954), Apache (1954), Vera Cruz (1954), Kiss me deadly (1955). The Big Knife (1955). Autumn Leaves (1955). Attack (1956), Ten Seconds to Hell (1958), The Angry Hills (1959), The last Sunset (1960), Whatever happened to Baby Jane? (1962) met Joan Crawford en Bette Davis, Four



for Texas (19631, Hush. Hush, Sweet Charlotte (1964), The Flight of the Phoenix (1965), The Dirty Dozen (1966). The Killing of Sister George (19681, The Legend of Lylah Clare (1969). The Grissom Gang (1971). Emperor of the North (1972), The Mean Machine (19751, The Choirboys (1978), en All the Marbles (1981).
Mannelijke hoofdrolspelers in films van Aldrich waren onder anderen James Stewart, Lee Marvin en Burt Lancaster. De films van Aldrich worden gekenmerkt door gewelddadigheid en een pessimistische visie op de maatschappij.

ARON, RAYMOND (14-3-1905 Parijs – 17-10-1983 Parijs) Frans filosoof. journalist en schrijver.

Hij werd geboren in een niet-religieus joods gezin van een hoogleraar aan de Sorbonne. Nadat hij op het Lycée de Versailles en het Lycée Condorcet onderricht had genoten ging hij in 1924 naar de École normale superieure waar hij in de klas zat en bevriend raakte met Jean-Paul Sartre en Paul Nizan.
Van 1930 tot 1933 was hij achtereenvolgens lector aan de universiteiten van Keulen en Berlijn. Hij bestudeerde toen Duitse sociologen als Max Weber. die hij in Frankrijk bekend maakte. en was getuige van de opkomst van het fascisme en van Hitler.
Aan het Lyceum in Le Havre volgde hij daarna Sartre op als leraar (1933-1934) en schreef hij zijn proefschrift over de geschiedfilosofie (1938).
Na de Franse nederlaag in 1940 voegde hij zich bij De Gaulle in Londen. waar hij voor de BBC sprak en de krant France Libre leidde (1940-1944). Maar hij behoorde niet tot de gaullisten en zei toen zelfs tegen de latere schoonzoon van de Gaulle, de Boissieu: .,De Gaulle heeft geen toekomst"
De Gaulle bewonderde Aron maar vreesde diens geestelijke onafhankelijkheid en ironie. Aron toonde zich later gefascineerd door De Gaulle maar was het vaak oneens met hem, vooral ten aanzien van de Europese eenwording, diens buitenlandse politiek over het algemeen en de Algerijnse oorlog.
Na de Franse bevrijding werd Aron in 1945 kabinetschef bij zijn vriend. minister André Malraux, en samen met Sartre hoofdredacteur van diens tijdschrift Temps Modernes waaraan ook Albert Camus en Merleau-Ponty meewerkten. In 1947 ging hij als politiek commentator en hoofdartikelenschrijver over van het blad Combat naar de Figaro, waar hij dertig jaar bleef tot hij in 1979 columnist werd bij het weekblad Express.
Tevens sloot hij zich in 1947 aan bij de Rassemblement du Peuple Français (RPF) van De Gaulle, waardoor hij het „zwarte schaap" werd van links Frankrijk. In 1956 werd Aron hoogleraar sociologie aan de Sorbonne (tot 1968), in 1963 lid van de Académie des sciences morales et politiques en ten slotte in 1970 hoogleraar aan het Collège de France
In zijn commentaren en analyses toonde hij grote onafhankelijkheid. Hij was bijvoorbeeld een der eersten die tegen de oorlog in Algerije en voor Algerijnse onafhankelijkheid pleitte. Meer nog dan in Frankrijk vestigde hij in het buitenland zijn naam door publikatie van een vijftigtal hoeken, meestal over de politiek en de geschiedfilosofie.
Zijn bekendste werken zijn: Introduction a la philosophie de l'histoire (1938) tegen het marxisme en Sartre. L'Opium dei intellectuels (1935). La Tragédie algerienne (1957), Dimensions de la conscience historique (1960), Paix et Guerre entre les nations (1962), Démocratie et Totalitarisme (1966). Les Etapes de la pensée sociologique (1967), De Gaulle. Israël et les juifs (19681, Penser la guerre, Clausewitz (1976), Plaidoyer pour une Europe décaderite (1977). Le Spectateur engagé (1981) en tenslotte zijn memoires die ongeveer een maand voor zijn dood in Frankrijk waren verschenen met als ondertitel „50 Ans de Réflection Politique". waarvoor hem op 27 oktober in Amsterdam de Erasmusprijs 1983 uitgereikt zou zijn.

BERGAMIN GUTIERREZ, Jose (1895 Madrid -28-8-1983 San Sebastianj Spaans schrijver.

Hij begon te publiceren in het tijdschrift Indice. waarvoor hij tevens een literaire serie redigeerde. Hierin verscheen o.a. zijn eigen eerste werk El cohete y la estrella (1923). Bergamin behoorde tot de zogenaamde „generatie van 27" waartoe ook schrijvers als Federico Garcia Lorca. Jorge Guillen, Rafael Alberti en anderen behoorden.
In de jaren dertig werkte hij actief mee aan vele Spaanse literaire tijdschriften en stichtte hij (in 1933) samen met een groep katholieke intellectuelen het tijdschrift Cruz y Raya. dat grote invloed had op de vorming van de jongere Spaanse generaties.
Bergamin maakte vooral literair naam tijdens de cultuuropbloei die voorafging aan de Spaanse burgeroorlog (1936-1939). Nadat de troepen van Franco de oorlog hadden ge onnen. ging Bergamin in ballingschap naar Zuid-Amerika. Hij leidde enige tijd de uitgeverij Seneca in Mexico. woonde in Caracas (Venezuela), was zeven jaar lang hoogleraar in Montevideo (Uruguay) en verbleef daarna enige tijd in Parijs.
In 1959 keerde hij terug naar Spanje. maar vertrok later opnieuw om zich in 1970 definitief in Spanje te vestigen. In 1958 kwam zijn eerste boek uit sinds de Spaanse burgeroorlog, getiteld Al volver. Sindsdien schreef hij ettelijke dichtbundels en korte verhalen.
Naast de al genoemde werken schreef hij o.m. nog: Enemigo que huye 11927). El pensamiento hermetico de las artes (1928). La importancia del demonio (1933), Mangas y capirotes (1933), La cabeza a pajaros (1934), Disparadero español (1936). El pozo de la angustia (1941), Sancho Panza en el purgatorio (1941), Como sobre ascuas (1941), El pasajero (1943). Lazaro. Don Juan y Segismundo (1959), Fronteras infernales de la poesia (1959).

BOYER, LUCIENNE (eig. Emilienne-Henriette) (18-8-1901 Parijs – 6-12-1983 Parijs) Frans chansonnière.

Zij begon op veertienjarige leeftijd in Parijs als



typiste bij een theater waar ze ook in kleine rolletjes figureerde. Al snel trad zij als zangeres op in cabarets. De Amerikaanse Broadway-producer Lee Schubert haalde haar in de jaren twintig naar New York waar ze zeven maanden achtereen optrad.
Bij haar terugkeer uit Amerika maakte zij haar eerste erammofoonwlaat (1928) met daarow een chanson van Vincent Scotto (Tu me demandes si je t'aime – Je vraagt me of ik van je hou). een liefdesliedje dat karakteristiek werd voor de stijl waarin zij zich bekwaamde.
Lucienne Boyer verwierf wereldvermaardheid met het lied Parlez-moi d'Amour dat in 1930 op de plaat werd gezet. en geschreven was door Jean Lenoir. Deze grammofoonplaat had zo'n succes dat speciaal daarvoor de Grand Prix du Disque werd ingesteld.
Enkele andere titels van beroemde liedjes die zij in de cabarets van Montparnasse en Montmartre vertolkte waren Mon cœur est un violon. Si petite. Parti sans laisser d'adresse. Que reste-t-il de nos amours. Rêver en Mes mains van Pierre Delanoe en Gilbert Bécaud.
Ze trouwde met Jacques Pills die later ook getrouwd was met Edith Piaf. Haar dochter Jacqueline Boyer, in 1941 geboren. won in 1960 het Eurovisie songfestival met Tom Pilibi.

BUÑUEL, LUIS (22-2-1900 Calanda. Aragon – 29-7-1983 Mexico-city) Spaans filmregisseur

Hij kreeg een opleiding bij de jezuïeten in Zaragoza. Daarna studeerde hij filosofie en literatuur aan de universiteit van Madrid, waar hij in contact kwam met beroemdheden als Federico Garcia Lorca. Salvador Dali en José Ortega y Gasset. Zijn vriendschap met de schilder Dali bracht hem op de surrealistische ideeën die een grote invloed zouden hebben op zijn latere werk.
In 1920 richtte hij aan de universiteit één van de eerste filmclubs van Spanje op. Vijf jaar later vestigde Bunuel zich in Parijs. waar hij eerst als assistent van Jean Epstein. later zelfstandig werkte. Hier ontstonden zijn eerste surrealistische films: Un chien andalou (1928) naar een script van Dali en L'age d'or (1930). Terug in zijn vaderland. maakte Buñuel een documentaire over het armste deel van Spanje. Las Hurdes (Land zonder brood), verzorgde nasynchronisaties van geimporteerde Amerikaanse films en maakte enkele filmkluchten.
Toen de Burgeroorlog uitbrak liet hij de documentaire Spanje 1937 achter voor hij naar de Verenigde Staten afreisde. Opnieuw vertalingen bewerkingen en nasynchronisaties dit maal voor films die naar Zuid-Amerika werden geexporteerd
Nadat de producer Oscar Danzigers Bunuel had uitgenodigd om films in Mexico te komen regisseren, ging Buñuel weer eigen werk ma ken met als resultaat Los Olvidados (1950)over de misdadige jeugd uit de sloppen van Mexico-city, waarvoor hij de Grand Prix in Cannes kreeg.
In de vijf jaar daarna maakte Bunuel in Mexico elf films waaronder El (1952) en Las aventuras de Robinson Crusoe.
Halverwege de jaren vijftig keerde hij terug naar Frankrijk waar hij o.m. Nazarin (1958) maakte. een film over de avonturen van een idealistische jonge priester. In Spanje regisseerde hij vervolgens in 1961 Viridiana, een film die gekritisrerd werd als godslasterlijk omdat er een parodie op het Laatste Avondmaal in voorkwam. Viridiana werd gevolgd door El angel exterminador (1962).
Daarna brak er een succesvolle periode aan met films als Le journal d'une femme de chambre (19631. Brlle de jour (1966) die de Gouden Leeuw in Venetië won, met Catharine Dcneuve, La voie iactée (1969), Tristana (1969). Le charme discret de la bourgoisie (1972) die een Osrar kreeg als beste buitenlandse film. The Phantom of Liberty (1974) en Cet obscur objet de désir (1977). In totaal maakte Buñuel 32 films.
In 1982 schreef Buñuel samen met zijn scenario-medewerker Jean-Claude Carrière zijn mémoires onder de titel Mon dernier soupir (Mijn laatste snik).

COOL, AUGUST (28-8-1903 Sint-Niklaas-Waas – 7-1-1983 Grimbergen). Oud-vakbondsleider en minister van state van België.

Hij studeerde in zijn geboortestad aan de technische school. werd technisch tekenaar en oefende dat beroep vanaf 1919 uit. eerst in Sint-Niklaas. later in Eisden (Limburg).Daar kwam hij in contact met Mgr. Broeckx, die hem naar de sociale school te Heverlee stuurde.
Hij studeerde er samen met P.W. Segers. G. Neels. J. Coussens en O. Behogne. In 1924 werd hij gewestelijk secretaris van de Centrale voor Vrije Mijnwerkers van Limburg en in 1932 werd hij algemeen secretaris van het Algemeen Christelijk Vakverbond (ACV). Op 15 oktober 1946 volgde hij de bij een vliegtuigongeluk om-



Een foto uit 1969 van Luis Bunuel

gekomen Henri Pauwels als ACV-voorzitter op. Hij leidde het ACV gedurende 22 jaar. In 1968 bereikte hij de pensioengerechtigde leeftijd. Van 1968 tot 1972 was hij voorzitter van het Wereldverbond van de Arbeid.
In de periode dat hij het ACV leidde vormde hij samen met ABVV-secretaris-generaal L. Major en de Vlaamse bedrijfsleider Bekaert een driemanschap dat het sociaal overleg overheerste. August Cool was ook zeer actief in het katholiek onderwijs.
Ten tijde van de schoolstrijd in de jaren vijftig tegen de wetten-Collard, was hij uitgesproken militant aan de zijde van Theo Lefèvre. In de jaren zestig werd tijdens de Leuvense kwestie ook op hem een beroep gedaan en trad hij toe tot de raad van beheer van de Katholieke Universiteit van Leuven (KU-Leuven). Sedert 1968 was hij voorzitter van Justitia et Pax/België en bleef hij zeer actief in diverse verenigingen voor sociale hulpverlening en in het katholiek onderwijs. Op 30 maart 1973 benoemde de koning hem tot minister van state.

DOLIK. ANTON. eig. Sydney Francis Patrick Chippendall Healy-Kay (27-7-1904 Slinfold, Sussex – 26-11-1983 Parijs) Brits balletdanser en choreograaf.

Toen hij. twaalfjaar oud. door zijn moeder meegenomen werd naar een balletvoorstelling, was zijn lot beslist: hij moest en zou danser worden. Vijf jaar later trad hij bij de beroemde balletten van Serge Diaghilew op als page in de grote produktie The Sleeping Beauty. Zijn naam werd. zoals gebruikelijk was in die tijd. onmiddellijk veranderd in het Russisch klinkende Patrikéew.

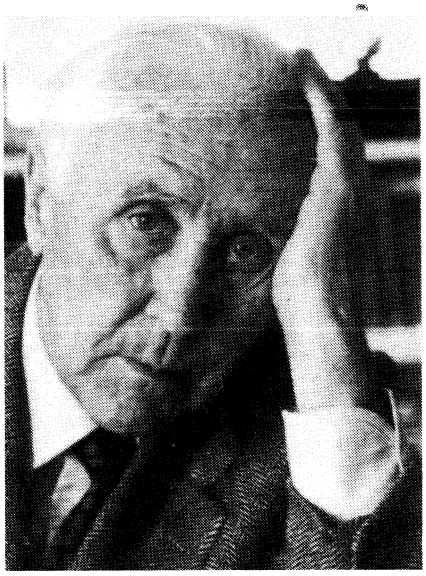
Na twee jaar intense studie werd hij opnieuw door Diaghilew geengageerd, nu als Anton Dolin en als solist. Zijn door Serafine Astafieu-a uitstekend getrainde lichaam leende zich voor allerlei acrobatische toeren die Bronislawa Nijinska ertoe inspireerde het ballet Le Train Bleu voor hem te creeren. Na Diaghilews dood keerde Dolin terug naar Engeland om met Alicia Markowa. zijn jarenlange partner. bij het nieuw gevormde gezelschap van Ninette de Valois. het Vic-Wells Ballet. op te treden. In 1935 vormde hij met Markowa een eigen gezelschap waarmee hij heel Engeland doortrok. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog vertrok Dolin naar Amerika waar hij tot 1948 als danser en instudeerder van het klassieke repertoire aan het American Ballet Theatre verbonden was. Teruggekeerd in Engeland vormde hij met Markowa opnieuw een gezelschap. dat in 1950 tot het nu nog bestaande London Festival Ballet zou uitgroeien.

Nadat hij in 1960 het Festival Ballet had verlaten leidde Dolin twee seizoenen lang het ballet van de opera in Rome. Daarna was hij als freelance choreograaf werkzaam over de hele wereld.
Als choreograaf kreeg Dolin vooral bekendheid door zijn reconstructie van het befaamde Pas de Quatre, een ballet dat hij in 1954 in Holland instudeerde bij het net tot stand gekomen Nederlandse Ballet. Een jaar later keerde Dolin bij dat gezelschap terug om er het ballet Giselle te monteren en op de première de rol van Albrecht te dansen.

In 1981 werd hij voor zijn grote verdiensten door koningin Elizabeth tot ridder geslagen en mocht hij zich Sir Anton Dolin noemen. Zijn laatste wereldwijde optreden was in de in 1980 uitgebrachte film The Turning Point. waarin hij de rol van de balletmeester Cecchetti vervulde. Dolin was ondanks zijn 79 jaar nog zeer actief. Hij bracht recentelijk in Amerika een one man show uit, waarin hij de Diaghilew-periode tot leven bracht, een show die hem in jan. 1984 naar Australie zou voeren. Zijn dood overviel hem in Parijs, op doorreis naar Nancy waar hij het beroemde duet Le Spectre de la Rose. dat hij in 1927 met Tamara Karsawina danste, zou instuderen

EGK. WERNER (17-5-1901 Auchsesheim bij Donauworth in Beieren – 10-7-1983 Inning-am-Ammersee, Beieren) Duits componist.

Nadat hij in Augsburg naar school was gegaan, ging hij naar Frankfurt en Munchen om muziek te studeren bij o m Carl Orff Zijn eerste opera was Columbus die hij componeerde voor de Beierse radio en die in 1933 voor het eerst te beluisteren viel



Bekend werd Egk echter door Die Zaubergeige (de toverviool), een komische sprookjesopera. die in 1935 voor het eerst in Frankfurt werd opgevoerd. Vervolgens werd Egk uitgenodigd een orkestraal werk te componeren voor de Olympische spelen van 1936. Voor dit werk kreeg hij. nadat het in Berlijn was opgevoerd. een gouden medaille.
In 1937 werd hij gastdirigent bij de Berlijnse staatsopera. Een jaar later werd in Berlijn Egks bewerking van Ibsens Peer Gynt opgevoerd en in 1940 het ballet Joan von Zarissa. Egk bleef bij de Berlijnse opera tot 1941. Gedurende de oorlogsjaren bleef hij in Duitsland en ging hij door met het schrijven van muziek. In 1948 werd zijn Faust ballet Abraxas. toen het in Munchen werd opgevoerd. verboden omdat men het obsceen vond. Tot Egks verdere opera's behoorde Irische Legende uit 1955 dat was ontleend aan Countess Kathleen van Yeats.
In 1952 keerde de componist naar Beieren terug en tot 1970 was hij dirigent bij de Beierse staatsopera. In 1957 componeerde hij de opera Der Revisor naar een verhaal van de Russische schrijver Nikolaj Gogolj en in 1969 het ballet Casanova in London.
Verder maakte hij een aantal orkestrale werken. een aantal liederen cn een pianosonate.

EYCK. CHARLES (24-3-1897 Meerssen, Limburg – 2-8 1983 Schimmert, Limburg) Nederlands schilder. tekenaar. glazenier. beeldhouwer en monumentaal kunstenaar

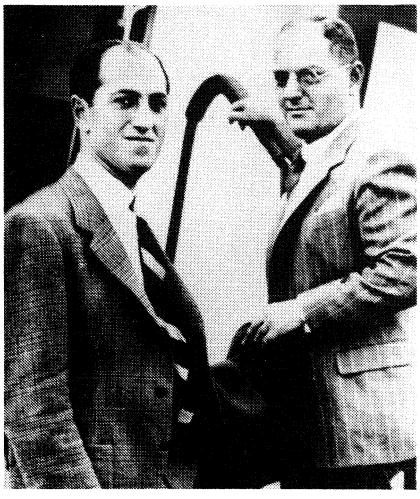
Als jongen bezocht hij de tekenschool en hij ging al vroeg werken als plateelschilder bij een keramische industrie in Maastricht. In 1916 werd hij ingeschreven aan de Rotterdamse academie. Twee jaar later stapte hij over naar die van Amsterdam
In 1922 behaalde hij de Prix de Rome voor schilderkunst.
Behalve veelzijdig was Eyck ook enorm produktief, vooral op het gebied van de kerkelijke kunst. In de godshuizen van zijn provincie liet hij een spoor van wandschilderingen en glas-in-loodramen achter. Maar ook buiten Limburg decoreerde hij kerken en gebouwen. Hij vervaardigde de glas-in-loodramen van het Vaticaan en is vaak geprezen om zijn wandschilderingen in het Noordfranse Jeantes. Bekend werden ook zijn bevrijdingsmonumenten in Maastricht en Roermond. het spoorwegmonument in Utrecht en het bevrijdingsraam in de St. Janskerk te Gouda.
Verder maakte hij paneelschilderingen voor het Nederlandse paviljoen op de wereldtentoonstelling in Brussel.
Tijdens de jaren vijftig vervaardigde hij illustraties voor de Volkskrant. In 1955 werd hij benoemd tot professor der schilderklasse aan de Jan van Eyk Academie te Maestricht.

FULLER RICHARD BUCKMINSTER (12-7-1895 Milton, Massachusetts – 1-7-1983 Los Angeles) Amerikaans architect

Fuller, die van de universiteit van Harvard werd verwijderd omdat hij teveel colleges verzuimde, was behalve architect ook nog ingenieur. dichter. futuroloog. filosoof, ontwerper. wiskundige en uitvinder. Hij ontwierp onder meer prefab meubelen en een badkamer die in enkele minuten in elkaar kon worden gezet.
In 1927 ontwierp Fuller het zogenaamde Dymaxion House (samentrekking van dynamic en maximale efficiency). een soort woonmachine waarbij de vertrekken rond een driehoekige mast waren opgehangen. Tussen 1932 en 1935 maakte hij een gemotoriseerde versie, de Dymaxion three wheeled car.
Heel bekend zijn Fullers geodetische koepels, bolvormige constructies van uiteenlopende materialen die een grote ruimte kunnen omspannen. Het Amerikaanse paviljoen op de wereldtentoonstelling in 1967 in Montreal was een geodetische koepel van tachtig meter doorsnee.
Fuller dacht zeer grootschalig. Zo ontwierp hij een geodetische constructie, die heel New York zou overkoepelen.
Fuller hield zich verder bezig met wereldstedebouw en in zijn Handboek voor het ruimteschip Aarde. een van de vijfentwintig boeken die hij schreef. geeft hij aanwijzingen hoe de aarde periodiek. zoals een auto. een onderhoudsbeurt moet krijgen en hoe de bewoners vertrouwd moeten raken met de mechanische ontwikkelingen die de aarde draaiende houden. Uitvindingen en industriële vooruitgang stelden volgens Fuller de mens in staat steeds meer te verrichten met steeds minder inspanning.

GERSHWIN, ISRAEL (Ira) (6-12-1896 Manhattan, New York – 17-8-1983 Beverly Hills. Californië) Amerikaans tekstschrijver.

Ira was het eerste kind van zijn ouders. die uit Rusland afkomstig waren. Hij had verschillende baantjes. onder andere als zakelijk leider



Een archieffoto van Ira Gershwin (r.) en zijn broer George.

van een reizende revue. maar nadat zijn jongere broer George succes kreeg als componist van liedjes richtte hij zich volledig op het schrijven van teksten bij diens werk.
Ira. die de teksten schreef voor honderden songs en meer dan twintig Broadway-produkties, werkte lange tijd in de schaduw van zijn in 1937 overleden broer George. Hij schreef de tekst voor vele van diens musicals, waaronder Tip Toes (1925). Funny Face (1927), Strike Up the Band (1929), Show Girl (1929), Girl Crazy (1930) en Of Thee I sing. een musical die in 1932 werd bekroond met de Pulitzer Prize. Het bekendste werkstuk van George en Ira Gershwin was de negeropera Porgy and Bess. die in 1935 in première ging en sindsdien in gezette tijden opnieuw werd uitgebracht.
Daarnaast produceerden de broers een gestage stroom songs. Enkele van hun bekendste nummers zijn The Man I Love, 's Wonderful. Embraceable You. A Foggy Day, They can't take that away from me, Oh Lady be Good, Someone to watch over me en But not for me.
Na de dood van zijn broer werkte Ira Gershwin samen met componisten als Harold Arlen. Vernon Duke, Jerome Kern. Burton Lane. Vincent Youmans en Harry Warren. Met Kurt Weill maakte hij de musical Lady in the Dark (1940), een produktie waarin Danny Kaye zijn eerste grote succes boekte. Tot de films waaraan Ira Gershwin meewerkte behoren Cover Girl met muziek van Kern. A Star is Born met muziek van Arlen. An American in Paris en Rhapsody in Blue.
Dit jaar ging in New York onder de titel My One and Only een musical in première die was gebaseerd op een serie liedjes van George en Ira Gershwin. De produktie werd bekroond met een Tony Award. de Oscar van de Amerikaanse toneelwereld.

HEER. FRIEDRICH (10-4-1916 Wenen – 18-9-1983 Wenen) Oostenrijks historicus. schrijver en dramaturg.

Nadat hij in Wenen het gymnasium had bezocht, studeerde hij geschiedenis, kunstgeschiedenis en Duits in Wenen, Riga. Koningsbergen en Berlijn. Heer schreef zowel wetenschappelijke werken en essays als romans.
Hij werd veelal een exponent genoemd van het „links-katliolicisme". Op jeugdige leeftijd ageerde hij al. in straatgevechten bijvoorbeeld. tegen het opkomend fascisme in Oostenrijk en tijdens zijn studietijd werd hij menigmaal door de Duitsers gevangen genomen.
Na de Tweede Wereldoorlog werd hij cultuurcriticus bij het katholieke tijdschrift Die Furche (1949-1961) en buitengewoon hoogleraar in Wenen (1962). In 1961 volgde zijn benoeming tot chef-dramaturg van het Burgtheater in de Oostenrijkse hoofdstad.
Inmiddels had hij al ruime bekendheid gekregen door zijn uit twee delen bestaande historische werk Der Aufgang Europas (1949). In 1950 was zijn roman Der achte Tag verschenen en in 1952 Das Experiment Europas en Die Tragödie des heiligen Reiches.
Heer. die vooral in de periode van de Koude Oorlog. vaak als te links werd aangeklaagd. publiceerde in 1967 Das heilige Romische Reich en twee boeken over Adolf Hitler: Gottes erste Liebe: 2000 Jahre Judenturn und Christentum – Geneses des Osterreichischen katholieken Adolf Hitler (1967) en Der Glaube des Adolf Hitler (1968).
Daarna verschenen nog onder meer: Scheitern in Wien (1974), een roman. Warum gibt es kein Geistecleben in Deutschland? (1978) en Karl der Grosse und seine Welt (1978).

HEIJERMANS, HERMINE (13-9-1902 Katwijk – 8-8-1983 Amsterdam) Nederlands actrice en schrijfster.

Zij was de dochter van de schrijver Herman Heijermans. Van haar vijfde tot haar twaalfde jaar woonde zij met haar ouders in Berlijn.
Voor de Tweede Wereldoorlog was zij actief als

actrice. Over de oorlogsjaren schreef zij het boek Jaren vol galgehumor. Verder schreef zij De minnaars. Leven niet Eros. Paren in onvrede eri Ik val op een mijt, waariri, riet als uit haar voor het Amsterdams Volkstoneel geschreven Huwelijkstwisten, een feministische houding bleek. In 1975 stelde ze het boekenweekgeschenk Snikken en grimlachjes samen. Ook schreef zij een biografie van haar vader.
Verder gaf ze lezingen, zat zij voor de CPN in de Amsterdamse gemeenteraad en schreef ze voor o.m. het Algemeen Handelsblad en Vrij Nederland.

HOBOKEN. ANTHONY van (23-3-1887 Rotterd a m 1-11-1983 Zürich) Nederlands muziekhistoricus.

Na enige tijd aan de Technische Hogeschool in Delft gestudeerd te hebben schakelde Van Hoboken over op de muziek. Hij studeerde compositie in Frankfurt am Main en in Wenen. In 1927 richtte hij in Wenen het Archiv fur Photogramme musikalischer Meisterhandschriften op, een archief van fotocopieen van muziekmanuscripten. In 1938 verliet hij Oostenrijk en vestigde hij zich in Zwitserland.

Van Hoboken werd wereldberoemd door zijn driedelige studie naar het oeuvre van de componist Joseph Haydn. de Thematisch-Bibliographischen Werkverzeichnis Joseph Haydn. ook wel bekend als de Hoboken-Verzeichnisses, waarvan het eerste deel in 1957 verscheen. het tweede in 1971 en het derde in 1978 Sindsdien zijn Haydns werken gecatalogiseerd en genummerd naar Hob.
Van Hoboken die vele onderscheiding en eredoctoraten ontving en naar wie de concertzaal van het muziekarchief van de Nationale Bibliotheek in Wenen is genoemd. bezat een van de grootste particuliere verzamelingen van eerste en vroege uitgaven van de grote componisten. De collectie werd in 1974 eigendom van de nationale muziekbibliotheek in Wenen.

HOLYOAKE. KEITH JACKA (11-2-1904 Pahiatua – 8-12-1983 Wellington) Politicus uit Nieuw-Zeeland.

Al op jeugdige leeftijd trad hij toe tot de Nationale (conservatieve) Partij. Van 1932-1938 en van 1943-1977 was hij lid van het parlement. Vice-premier en minister van landbouw was hij van 1949-1957. In 1937 werd hij voor de eerste keer premier. Tevens werd hij binnen de regering verant oordelijk voor Maori-aangelegenheden. Het premier- en ministerschap duurde toen slechts elf weken (sept.-dec.). Na drie jaar in de oppositie te hebben gezeten werd Holyoake opnieuw premier. Daarnaast werd hij minister van buitenlandse zaken. Na vier ambtstermijnen nam hij in 1972 als premier ontslag. Van 1977-1980 was hij gouverneur-generaal. d.w.z. vertegenwoordiger van de Britse koningin in Nieuw,-Zeeland. In 1980 trok hij zich uit het openbare leven terug.

JAMES, HARRY (15-3-1916 Albany. Georgia – 5-7-1983 Las Vegas) Amerikaans trompettist en bandleider.

Als op jeugdige leeftijd was James, de zoon van een trapezewerkster en een orkestleider in een circus, werkzaam in de wereld van het amusement. Van zijn vader kreeg hij zijn eerste muzieklessen en als tienjarige jongen speelde hij solo-trompet. Twee jaar later werd bij dirigent van het tweede circusorkest.
Enige tijd daarna vroeg Benny Goodman hem voor zijn orkest. die hem op zijn beurt aanraadde een eigen band te formeren. Dat deed hij in 1939. Hij maakte tientallen grammofoonplaten, trad op in vele theaters en nachtclubs en introduceerde min of meer Frank Sinatra en Kitty Kallen. die bij zijn band aan hun loopbaan begonnen. Hits van James waren onder meer You made me love you, 1 cried for you, Trumpet blues. I had the craziest dream, Ciribiribim. Tuxedo Junction en Two o'clock jump.
Vooral tijdens de Tweede Wereldoorlog kende James, met bandleiders als Artie Shaw. Tommy en Jirnmy Dorsey en Glenn Miller naast zich. grote successen. Na zijn huwelijk (in 1943) met Betty Grablc. indertijd Amerika's bekendste pin-up girl, trad hij ook op in films, zoals Springtime in the rockies. Two girls arid a sailor. I'll get by. Young man with a horn. To catch a thief en Anything goes.
De laatste jaren maakte James zijn co e-back. die min of meer werd afgesloten met een concert op 26 juni 1983 in Los Angeies. m

KAHN, HERMAN (15-2-1922, Bayonne, New Jersey – 7-7-1983 Chappaqua, New York) Amerikaans futuroloog.

Van 1948-1961 werkte hij als chef-fysicus en militair analyst bij de Karid Corporatiori Als een der bekendste Amerikaanse defensie-experts bestudeerde hij iri opdracht van Washington alle mogelijke vormen van een derde Wereldoorlog met kernwapens. Uit deze onderzoekingen kwam het Hudson Instituut voort (1961). waarvan hij directeur werd.
Met zijn boek „On thermonuclear War" (1960) verschafte hij zich een internationale reputatie. Voor Kahn behoorde een nucleaire oorlog niet alleen tot de mogelijkheden van de toekomst, maar vooral tot de waarschijnlijkheden. Daarbij tekende hij aan dat een atoomoorlog niet het definitieve einde van de westerse beschaving hoefde te betekenen.
Kahn baseerde zijn ideeën op wetenschappelijke toekomstonderzoekingen en doordenken – ..Thinking about the unthinkable" (1962) is een ander boek van hem – waar andere wetenschappers niet aan wilden. Kahn inoedigde enerzijds de ontwapening en de ontwapeningsonderhandelingen aan, maar vond anderzijds dat Amerika daar niet op mocht vertrouwen en zich tegen een eventuele nucleaire aanval moest bewapenen.
Maar Kahn raakte vooral bekend door zijn optimistische toekomstvisie op de mensheid. Zo voorspelde hij o.m. de komst van een tijd waarin de mens door de technologie zou worden bevrijd van de verplichting tot werken en zich alleen nog met wetenschap en kunst zou hoeven bezig te houden.
Ook beweerde hij dat de aarde alle belangrijke grondstoffen in overvloed voorradig had. een idee waarmee hij regelrecht inging tegen bijv. de visie van de Club van Rome.
Verder schreef Kahn veel over de opkomst van Japan als een belangrijke economische mogendheid. In Nederland werd hij hoofdzakelijk bekend door zijn boek .,Het jaar 2000" (1967).

KAN. WILLEM CORNELIS (15-1-1911 Scheveningen – 8-9-1983 Nijmegen) Nederlands cabaretier.

Zijn vader was minister van binnenlandse zaken in het eerste kabinet-De Geer (1926-1929). Na het gymnasium te hebben bezocht. ging Wim Kan in Amsterdam naar de Toneelschool. aangemoedigd door zijn ouders. Hij werd van de Toneelschool gestuurd. omdat hij vóór zijn eindexamen in een opvoering figureerde wat streng verboden was.
Als acteur maakte hij zijn debuut bij het gezelschap van Cor Ruys in 1931. Twee jaar later huwde hij de cabaretière Corry Vonk.
Toen Ruys op toernee naar het voormalige Oost-Indie ging zette Wim Kan een revue op. Mag ik er ook op? die mislukte omdat het meer cabaret dan revue bleek te zijn.
Na de mislukte revue schreef Kan teksten voor het cabaret van Henri Wallig in het Leidsepleintheater De Lachhoek. Na de terugkomst van Ruys speelde Kan weer toneel. maar niet voor lang.
In 1936 richtte hij samen met zijn vrouw en Louis Gimberg het ABC-cabaret op dat in korte tijd zeer populair werd. Kan schreef de meeste teksten en Corry kreeg in de beginperiode het meeste applaus.
In 1939 vertrokken Wim en Corry met hun cabaret naar Indonesie. waar zij overvallen werden door de Tweede Wcreldoorlog.
Pas in de zomer van 1946 zouden zij naar Nederland terugkeren. Driecrihalf jaar hebben zij, gescheiden van elkaar in Japanse kampen doorgebracht. Curry zat in een kamp op Java: zij werkte overdag als verpleegster in een ziekenliuis in Batavia en 'savonds leidde zij jonge medegevangenen in een door haar opgerichte toneelschool In 1942 werd Wim Kan van Java naar Birma gedeporteerd waar hij te werk werd gesteld aan de beruchte Birmaspoorweg.
in deze rijd, waarover Wim Kan later schreef' in het boekje Honderd dagen uit en thuis, gaven beiden vele voorstellingen voor hun medegevangenen. Na de capitulatie van Japan werd het echtpaar herenigd in Siarn waar het andermaal optrad voor hun Nederlandse lotgenoten
In 1946 maakte het ABC cabaret weer een toerriee door ons iand met de cabaret-revue De mooiste ogenblikken.
Talrijke artiesten zijn in het ABC-cabaret van Wim Kan hun loopbaan begonnen: Lia Dorana, Teddy Scholten. Ton van Duinhoven. Rijk de Gooijer, Wieteke van Dort. Sylvia de Leur. Mimi Kok, Marijke Hovirig en vele anderen.
Langzamerhand kreeg Wim Kans eigen conference de overhand in het programma. Tenslotte moest het ABC-cabaret. ten gevolge van Wim Kans persoonlijke succes bij het publiek, worden opgeheven. Voortaan werd het Wim Kan alleen, met Corry aan zijn zijde en Ru van Veen aan de vleugel. Vanaf 1971 heeft Kan deze formule gehandhaafd.

In datzelfde jaar zorgde Wim Kan voor grote opschudding door zich publiekelijk te verzetten tegen het bezoek van de Japanse keizer Hirohito aan Nederland. Hij werd de speerpunt van vele protesten, toen hij een open brief' schreef aan de toenmalige premier Barend Biesheuvel. Daarin stelde hij: ,,En toch leeft er nog altijd een die het navertellen kan, die de geschiedenis kent als geen: de keizer van Japan. .,Nou hij niet opgehangen is had op Soestdijk toen aan de dis. tenminste toch eens iemand kunnen vragen hoe dat zat destijds in Birma. aan die railroad. met die doden. en die zieken. en die honger, en die cellen. Wat had hij dat, terwijl hij at, mooi kunnen navertellen." Vanaf 1954 heeft Kan zesmaal voor de VARA-radio zijn oudejaarsconferences gegeven. In 1973 deed hij het voor het eerst op de VARA-televisie, nadien nog drie keer waarvan de laatste op 31 december 1982. Kan moest weinig van de beeldbuis hebben, die hij een te ontluisterend medium vond.

KAREL, graaf van Vlaanderen en prins van België (10-10-1903 Brussel – 1-6-1983 Oostende). Gewezen regent van België.

Als tweede zoon van koning Albert en koningin Elisabeth. zag het er nooit naar uit dat hij het roer van het koninkrijk in handen zou moeten nemen. De omstandigheden na de Tweede Wereldoorlog, en met name de koningskwestie en de onmogelijkheid waarin koning Leopold III verkeerde om het land te regeren. beslisten er anders over.
Op 20 september 1944 werd hij met een ruime meerderheid door het parlement verzocht het regentschap van het koninkrijk op zich te nemen. Op 21 september 1944 legde hij voor de verenigde Kamers de grondwettelijke eed af. Hij was regent tot de terugkeer van koning Leopold op 20 juli 1950.

Tijdens zijn ambtsperiode werd het stemrecht uitgebreid. de grondslag gelegd van de sociale zekerheid, Benelux opgericht, trad België toe tot de Verenigde Naties. de NAVO en de Raad van Europa. Anderzijds werd zijn ambtsperiode gekenmerkt door een hardvochtige repressie en epuratie. Bij regentsbesluit van 12 november 1945 werden 300.000 burgers uit het kiesrecht ontzet. Tegen 57.000 burgers werden vervolgingen aangespannen en 53.000 van hen werden veroordeeld.

De doodstraf werd 2.940 maal uitgesproken en 242 maal uitgevoerd.
Na de terugkeer van koning Leopold III kapte prins Karel opnieuw met het hofleven en zocht hij weer aansluiting bij een milieu van kunstenaars. Hijzelf was een amateurschilder. Hij leefde als een eenzaat op het domein te Raversijde en kwam nog enkele malen in het nieuws met minder frisse voorvallen. Hij raakte betrokken bij dubieuze financiele transacties. diende een klacht in tegen zijn raadsman Allard, wat leidde tot een slepend rechtsgeding. vrijspraak van Allard in september 1972 en veroordeling van de prins tot het betalen van de gerechtskosten. Er volgde nog een langdurig proces tussen de prins en het echtpaar Bricmont. zijn nieuwe raadgevers. Ook de openbare veiling van zijn huisraad deed zijn reeds zwaar gehavend prestige geen deugd.

LEDERER. JIRI (1924 – 12-10-1983 Bad Reichenhall, Beieren) Tsjechoslowaaks journalist en dissident.

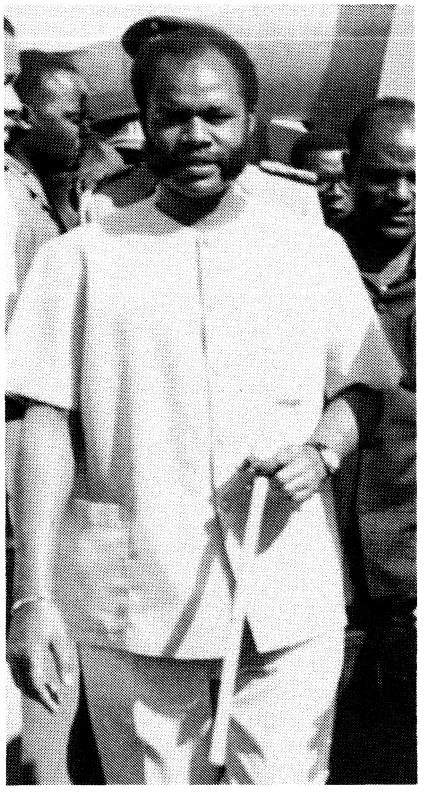
Lederer was als redacteur van het ,,Literaire Tijdschrift" één van de wegbereiders van de ,,Praagselente" van 1968. Tijdens de gebeurtenissen in aug. 1968 was hij secretaris van de coördinatiecommissie voor cultuur in Praag die de activiteiten van radio. TV en pers coördineerde en daarbij een belangrijk centrum van ongewapend verzet werd tegen de bezettingstroepen van het Warschau-pact.
In 1972 werd Lederer tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld voor artikelen die in 1968 waren verschenen in Literarni Listy, indertijd het orgaan van de Tsjechoslowaakse schrijversbond.
Eind 1976 was hij één van de eerste ondertekenaars van Charta 77. In jan. 1977 werd hij gearresteerd en tot drie jaar gevangenisstraf veroordeeld omdat hij manuscripten van kritische schrijvers in Tsjechoslowakije naar het buitenland had gesmokkeld.
Op 1 sept. 1980 ging hij met zijn vrouw en dochter naar Beieren waar hij asiel kreeg.
Publikaties van zijn hand waren o.m. het in 1979 verschenen boek ,,Tsjechische gesprekken – schrijvers geven antwoord" en de biografie ,.Jan Palach".

LOHR. CHRISTIAAN PIETER (28-4-1933 Amsterdam – 5-12-1983 Haarlem) Directeur stichting stadsschouwburg en Concertgebouw Haarlem.

Peter Lohr studeerde na zijn gymnasium-opleiding in Amsterdam rechten. Zijn doctoraal deed hij met als keuzevakken Sowjet-Russisch strafrecht en criminologie. Als eerstejaars student speelde hij mee met de Amsterdamse Studenten Toneel Vereniging. Later maakte hij deel uit van het Amsterdams Studenten Cabaret en het Leidsepleincabaret, dat onder leiding stond van Jaap van de Merwe en waaraan werd meegewerkt door cabaretiers als Adele Bloemendaal, Marjan Berk, Aart Brouwer en Ruud Bos.
Hij werd daarna zakelijk en artistiek medewerker van Rob van Reijn, werkte later bij de platenmaatschappij Iramac, was recensent bij het literair tijdschrift De Gids en verleende medewerking aan radio- en televisieprogramma's van de VPRO en de VARA, zoals De Rode Salon. Hij was voorzitter van het bestuur van het Nationaal Ballet en is geruime tijd voorzitter geweest van de Nederlandse vereniging van schouwburg, en concertgebouwdirecteuren.

Op 4 jan. 1964 kreeg Lohr grote bekendheid door zijn deelname aan het VARA-teleeisieprogramma ,,Zo is 't toevallig ook nog 'ns een keer". In dat programma sprak hij de beeldreligie-tekst uit die een nationale rel ontketende. In deze tekst werd de televisieverslaving gehekeld, maar velen zagen er een opzettelijke godslastering in.
In 1965 werd hij directeur van de stadsschouwburg en het Concertgebouw in Haarlem.
Wat de theaterontwikkeling betreft heeft Peter Lohr in de jaren rond 1970 een grote invloed gehad. Om te beginnen zorgde hij ervoor dat zijn schouwburg en Concertgebouw toegankelijker werden door verbouwingen, door een programmering die ook aan onbekenden kansen gaf en door de instelling van een informatiebalie, een novum in die tijd.
In de Haarlemse schouwburg kon Theater Terzijde van Anne Marie Prins beginnen. in 1966 één der eerste groepen die buiten het gevestigde toneel ontstonden. De mimegroep Carrousel van Rob van Reijn, de technische theatergroep Perspekt. het Amsterdams Volkstoneel van Beppie Nooij jr. brachten bij hem hun première uit, zoals ook de betere vrije producent Toneelgroep Centrum was in haar gloriejaren (Kees de Jongen, Smalle Weg naar het Verre Noorden, De Babyfoon) het vaste huisgezelschap in Lohrs schouwburg.

MICOMBERO, MICHEL (1940, prov. Moeramvia, Boeroendi – 16-7-1983 Mogadisjoe, Somalia) Oud-president Boeroendi.



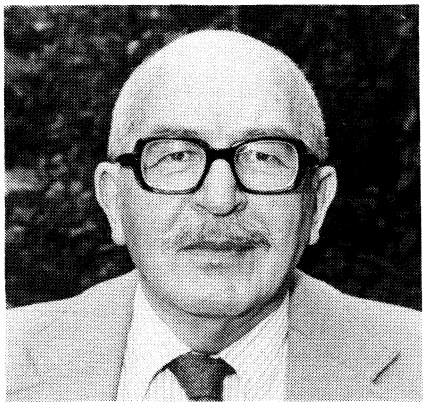
Avorens naar de militaire academie in Brussel te gaan, studeerde Micombero aan het Rooms-Katholieke college van de Heilige Geest in Boejoemboera.
Toen Boeroendi in 1962 onafhankelijk van Belgie werd. keerde Micombero naar zijn land terug. In 1965 werd hij minister van defensie. Datzelfde jaar wist hij een opstand van een kleine groep officieren van de Hoetoe-stam neer te slaan. Als blijk van waardering benoemde koning Mwamboetsa IV Micombero vervolgens tot hoofd van het staatssecretariaat.
Op initiatief van Micombero volgde de 19-jarige kroonprins Charles Ndizeye op 8 juli 1966 zijn vader als koning op. Op 13 juli 1966 werd Micombero premier. minister van defensie en minister van binnenlandse zaken. Op 29 nov. 1966 zette Micombero de jonge koning af en riep hij de republiek uit. Micombero werd staatshoofd (voor zeven jaar gekozen). premier en minister van defensie. Sinds 1966 was hij ook nog voorzitter van de nationale revolutieraad. De tot dan toe de toon aangevende partij UPRONA werd eenheidspartij. Micombero werd in dec. 1966 tot kolonel bevorderd. In de tien jaar dat hij aan de macht was bleef' de binnenlandse situatie onrustig ondanks het feit dat Micombero politieke gevangenen van de Hoetoe-stam vrijliet en een campagne tegen de rivaliteit tussen de verschillende stammen in het land voerde.
In 1972 slaagde hij er niet in een Hoetoe-opstand neer te slaan en werden 2.000 leden van de Toetsi-stam gedood. De Toetsi wilden wraak. namen het recht in eigen hand waarna er tussen de 50.000 en 200.000 doden vielen.
Op 1 nov. 1976 nam een ,,hoge revolutionaire raad" o.l.v. kolonel Jean-Baptiste Bagaza de macht over van Micombero. die toen het land verliet Sindsdien woonde Micombero in Somalia .r? ballingschap

MOOREHEAD, ALAN McCRAE (22-7-1910 Melbourne(?) – 29-9-1983 Londen) Journalist. auteur en milieu-activist van Australische herkomst.

Hij studeerde aan het Scotch College en de universiteit van Melbourne. waar hij in 1929 de universiteitskrant uitgaf.
Van 1930-1946 werkte hij bij verscheidene dagbladen in Australië. Hij maakte echter naam als oorlogscorrespondent voor de Britse krant Daily Express. Zijn oorlogsberichten verwerkte hij tot het boek Front aan de Middellandse Zee. dat later een vervolg kreeg in twee delen.
In 1956 publiceerde hij Gallipoli, u-aarvoor hem de boekenprijs van de Sunday Times werd toegekend. en in 1963 Cooper's Creek over een ranipzalige reis van twee personen door Australië in 1860-1861.
Verder schreef Moorehead als een van de eersten over het milieu: Geen ruimte in de ark (1959). De Witte Nijl (1960). de Blauwe Nijl (1962).
Enkele van zijn latere boeken zijn: Darwin and the Beagle (1969)en het autobiografische werk A late education – episodes in a life (1970).

NAGEL. WILLEM HENDRIK (25-8-1910 Zwolle – 29-7-1983 Oegstgeest) Nederlands criminoloog, schrijver en dichter.

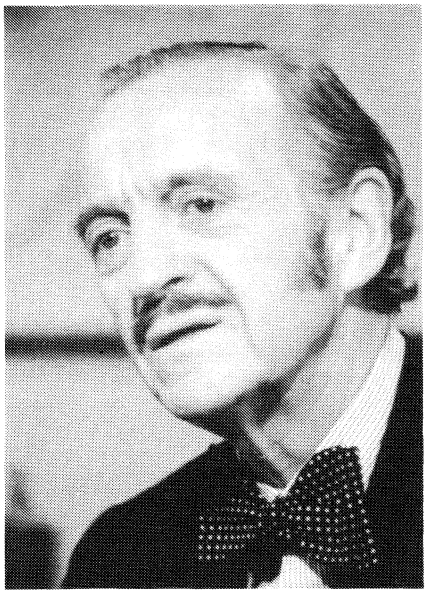
Hij groeide op in Groningen en studeerde er rechten. In 1941 vertrok hij naar Middelburg waar hij korte tijd werkzaam was bij het Openbaar Ministerie. De Duitse bezetters maakten deze benoeming ongedaan en Nagel ging in het verzet. Hij koos toen de naam Carlo, later ook wel Karel of Charles. wat zijn schrijversnaam zou worden.
In het verzet hield hij zich onder meer bezig met het stelen van persoonsbewijzen. het verzamelen van inlichtingen voor de regering in Londen. Hij schreef ook voor enkele verzetsbladen. In de oorlogsjaren verscheen zijn eerste gedichtenbundel, Suite van de Zee: in de jaren vijftig voegde hij daar nog eens acht gedichtenbundels aan toe. Als dichter baarde Nagel weinig opzien, wel als schrijver van veelal polemische romans. In 1946 verscheen de novelle Ontmoeting in den vreemde, zeven jaar later



publiceerde J. B. Charles de korte essayistische roman Volg het spoor terug, over de teleurstellende ervaringen van een onverzoenlijke verzetsstrijder: daarmee riep Nagel vele reacties op. Dit boek werd onischreven als .,het beste Nederlandse boek van na de oorlog". niaar ook als .,het schelden van een straatjongen".
Zowel in zijn proza als in zijn novellen heeft Charles voortdurend fascistische tendensen in de lnaatschappij in het bijzonder de Duitse, maar ook de Nederlandse, aangetoond en gehekeld.
Zijn polemische stukken onder meer als columnist van Vrij Nederland, hebben door de jaren heen felle reacties opgeroepen. Zo werd Nagel in 1979 beticht van anti-semitisme vanwege zijn kritiek op het Israëlische optreden tegen Palestijnen. Nagel beschouwde zich slechts als ..contra-zionist" en ,.ren tegenstander van Israël".
Naast de al genoemde romans heeft J. B. Charles nog de volgende roinans op zijn naam staan: De menseneter van Nowawes (1956).Van het kleine koude front (1962), De vrouw van Jupiter (1962) en Hoe bereidt men een ketter (1976).
Behalve Suite van de Zee schreef hij nog de gedichtenbundels Zendstation, Waarheen daarheen, Het Paradijs, Het geheim. Ekskuseer mijn linkerhand, Topeka, De warme slager. De blauwe stoel en De schilders. Nog dit jaar verscheen van J. B. Charles een jeugdboek. Naar de Barbiesjes. voortgesproten uit zijn verblijf in Suriname.
Voor zijn literaire werk kreeg hij diverse onderscheidingen. In 1950 werd hem de Hendrik de Vriesprijs toegekend, in 1953 de extra bekroning van de J. Campertstichting en in 1954 ontving hij de Romanprijs van de gemeente Amsterdam.
Van 1956 tot 1976 was Nagel hoogleraar in de criminologie en de penologie aan de rijksuniversiteit van Leiden. Hij toonde zich een voorstander van een sociologische benadering van de criminologie. Toen hij in 1976 werd opgevolgd door prof. mr. W. Buikhuisen was Nagel verontwaardigd over diens plannen voor een biologisch onderzoek naar het gedrag van misdadigers.

NIVEN, JAMES DAVID GRAHAM (1-3-1909 of 1910 Kirriemuir. Schotland – 29-7-1983 Château-d'Ox, Zwitserland) Engels acteur.

Als zoon van een tijdens de Eerste Wereldoorlog omgekomen legerofficier werd hij opgeleid aan de militaire academie van Sandhurst en diende hij in de Highland Light Infantry.



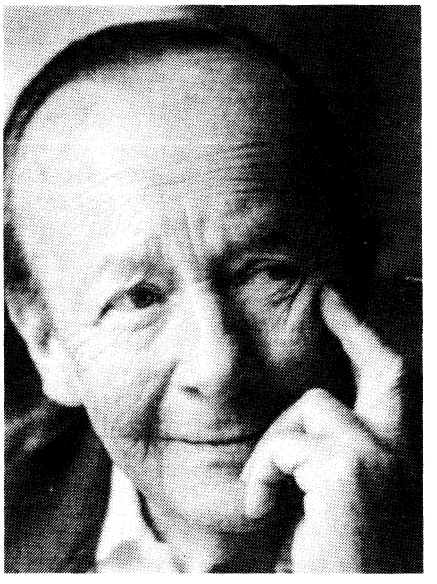
Na drie jaar vertrok hij echter naar Canada en de Verenigde Staten waar hij de meest uiteenlopende baantjes had.
Halverwcge de jaren dertig probeerde hij zijn geluk bij de film in Hollywood. waar hij als figurant werd ingeschreven onder de code: „Anglosaksisch type nr. 2008"
Niven kwam onder contract bij Sam Goldwyn. bij wie hij veertien jaar zou blijven. Zijn eerste belangrijke rol kwam in 1936 in The charge of the light brigade met als ster Errol Flynn, die een goede vriend van Niven zou worden.
Daarna kwamen The prisoner of Zenda, de rol van Edgar Linton in William Wyler's Wuthering Heights (1939). de komedie Yachelor Mother met Ginger Rogers. en Raffles, de gentlemaninbreker.
Tijdens dc Tweede Wereldoorlog nam Niven als vrijwilliger dienst in hrt Britse leger, waar hij begon als luitenant en eindigde als kolonel. Hij vocht in Normandië. Nederland. België en Duitsland. Twee maal kreeg hij in die tijd verlof om een film op te nemen: The first of the few met Leslie Howard over de geschiedenis van de Spitfire en She way ahead. een quasi-propaganda film voor het Britse leger. Net na de oorlog speelde hij een RAF-piloot in A matter of life and death.
In 1946 keerde hij terug naar Hollywood. Hij vond het echter moeilijk om na zijn lange afwezigheid de draad weer op te pakken en speelde wat rollen in middelmatige films. Dat veranderde in de jaren vijftig. Toen werd hij door Otto Preminger gekozen voor de komedie The moon is blue, een film die vanwege problemen met de censuur bekendheid kreeg.
In 1956 speelde Niven Phineas Fogg in Mike Todds Around the world in 80 days. Twee jaar later kreeg hij een Oscar als beste acteur voor Separate Tables.
In 1958 volgde Bonjour Tristesse en in 1961 The guns of Navarone.
De laatste twintig jaar was Niven vaak het goedbetaalde lichtpunt in films van wisselend allooi: 55 days at Peking (1963).The pink panther (1964), Casino Royale (1967), Le Cerveau (1969), King, Queen. Knave (1972), Murder by death (1976), Death on the Nile (1978) en zijn laatste film The curse of the pink panther. In totaal speelde Niven in ruim 90 films.
In materieel opzicht plukte Niven voorts de vruchten van de in 1952 mede door hem opgerichte televisiemaatschappij Four Star Playhouse, van een populaire hoofdrol in de TV-serie The Rogues en bovenal. het succes van twee autobiografische bestsellers: The moon 's a balloon (1971)en Bring on the empty horses (1975). Niven was bezig aan een derde deel. Zijn romandebuut Go slowly, come back quickly (1981)was in de Verenigde Staten een bestseller.

NKUMBULA, HARRY MWAANGA (1916 Maala in het Namwala-district. Zambia – 8-10-1983 Loesaka) Zambiaans politicus.

In 1934 werd hij bevoegd leraar. Hij was geïnteresseerd in de politiek en sloot zich aan bij de militante Kitwe African Society. Hij kreeg een beurs van de regering voor het Makerere College in Oeganda, waar hij geschiedenis en geografie studeerde. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg hij een beurs voor de London School of Economics.
In Londen sloot hij zich aan bij het African Commitee, waarin leidende nationalistische figuren zaten als Jomo Kenyatta, (voorzitter)en Nkrumah (secretaris)

Toen hij in 1951 naar Noord-Rhodesie terugkeerde, gaf hij het leraarschap op om full-time politicus te worden en werd hij president van het Northern Rhodesian African Congress, dat zich verzette tegen de federatie van Rhodesië en Nyasaland. Er ontstond echter een groeiende oppositie tegen zijn leiderschap en in 1958 verlieten enige van zijn medestanders. onder wie de toekomstige Zambiaanse president Kenneth Kaunda. het Northern Rhodesian African Congress om het Zambia National Congress op te richten. dat later de United National Independence Party zou worden.
Na de verkiezingen van okt. 1962 vormde Nkumbula een coalitieregering met Kaunda en werd hij niinister van Afrikaans onderwijs.
Na de verkiezingen in 1964, die het land zelfbestuur moesten geven onder een Afrikaanse premier. verloor de partij van Nkumbula en kwam Kaunda aan de macht in een onafhankelijk Zambia.
Eind 1972 werd Zambia een een-partijstaat en werd de partij van Nkumbula buiten de wet gesteld, waarna hij lid werd van de partij van Kaunda. de United Independence party.

ODE. ERIK (6-11-1910 Berlijn – 19-7-1983 Weiszach, aan de Tegernsee, Opper-Beieren) Westdiiits toneelspeler en regisseur,



Hij was de zoon van de toneelspeler Fritz Odemar. Nadat hij als jonge komiek in zijn geboortestad Berlijn was begonnen (wel speelde hij nog een rolletje als Jezus in een stomme film). ging hij naar München en Hamburg om uiteindelijk via de TV bekendheid te krijgen als commissaris Keller in de politieserie ,,de Commissaris", een serie die werd geschreven door de Westduitse politiecommissaris Herbert Reinecker. Van eind 1968 tot begin 1976 speelde Ode de commissaris in meer dan 97 afleveringen.
Na afloop van de serie ging Ode weer naar het toneel terug en speelde bij o.a. in de Hauptmann von Kopenick. Ook begon hij weer met regisseren („Und Buddha lacht").
In totaal speelde Ode in zo'n 80 films en regisseerde hij **25** films. In 1973 schreef hij een boek getiteld ,,Der Kommissar und ich".

PINHEIRO DE AZEVEDO, JOSE BAPTISTA (5-6-1917, Luanda, Angola – 10-8-1983 Lissabon) Leidend figuur tijdens de Portugese Anjerrevolutie en oud-premier van Portugal.

In 1934 bezocht hij in Portugal de academie die mensen voor de marine opleidde. Van 1963-1965 was hij in Angola commandant van de zeestrijdkrachten aan de monding van de Congo.
Van 1969-1971 was hij marine-attaché in Londen. In 1972 werd hij benoemd tot commandant van het marinecorps. In die functie speelde hij een belangrijke rol bij de voorbereiding van de Anjerrevolutie van april 1974.
Na de Anjerrevolutie, die een einde maakte aan het Salazaristische bewind, werd Pinheiro de Azevedo bevorderd tot admiraal en benoemd tot stafchef van de marine. Hij werd lid van de junta van nationale redding en later werd hij lid van de revolutionaire raad.

In sept. 1975 volgde Pinheiro de Azevedo, die als gematigd werd beschouwd. gen. Vasco Goncalves op als premier en werd hij leider van de zesde en laatste overgangsregering. Bij de presidentsverkiezingen in 1976 verloor Pinheiro. bijgenaamd de admiraal zonder vrees, van generaal Ramalho Eanes.

PITTERMANN, BRUNO (3-9 1905 Wenen – 19 9-1983 Wenen) Oostenrijks politicus

Pittermann studeerde filosofie en rechten aan de universiteit van Wenen. In 1928 promoveerde hij op het gebied van de geschiedenis. In 1945 werd hij in de Nationalrat. de Oostenrijkse Tweede Kamer gekozen
Twaalf jaar later nam hij het voorzitterschap van de Socialistische Partij over van Adolf Schaerf, die tot president werd gekozen. Tegelijkertijd volgde hij Schaerf op als vice-kanselier, een functie die hij van 1957-1966 bekleedde in de coalitieregeringen van de kanseliers Julius Raab, Alfons Gorbach en Joseph Klaus.
Nadat de conservatieve Volkspartij. de coalitiepartner van de socialisten, in 1966 in het parlement een absolute meerderheid had behaald ging Pittermann iii de oppositie. In 1967 werd hij als partijleider vervangen door Bruno Kreisky. omdat hij de door de partij vastgestelde maximum-leeftijd had bereikt. Tot 1970 behield hij zijn parlementszetel.
In 1964 werd Pittermann voorzitter van de Socialistische Internationale. Dertien jaar later werd hij in die functie vervangen door Willy Brandt.

QUERIDO. ARIE (18-1-1901 Amsterdam – 5-7-1983 La Bégude-de-Mazenc, Frankrijk) Eén van de grondleggers van de sociale psychiatrie in Nederland.

Hij was de zoon van de uitgever Emanuel Querido. Arie Querido studeerde medicijnen aan de universiteit van Amsterdam en aan de Havard University in Boston. Hij promoveerde in 1926. Bij zijn terugkeer uit Amerika zou zijn wetenschappelijke belangstelling voor de sociale geneeskunde, en de sociale psychiatrie pas echt tot uiting komen.
Hij oefende de psychiatrische praktijk uit in Oegstgeest (Endegeest en Voorgeest) bij Leiden en trad in 1931 als psychiater in dienst van de Amsterdamse GGD. Van 1951 tot 1970 was hij hoogleraar in de sociale geneeskunde aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Van 1958 tot 1970 had hij zitting in de Eerste Kamer (PvdA).

Tot 1965 was prof. Querido voorzitter van de Nationale federatie voor de geestelijke volksgezondheid. Hij bekleedde een groot aantal adviserende functies. Zo was hij tot kort voor zijn dood verbonden aan het Praeventiefonds. Hij was lid van de staatscommissie medische beroepsuitoefening. van de Reclameraad en van de commissie abortusvraagstuk. In 1982 werd hij benoemd tot erelid van de Nederlandse vereniging voor psychiatrie.
Van zijn publikaties verdienen vermelding Krankzinnigenrecht (1933), Inleiding tot de integrale geneeskunde (1955), Het Wilhelminagasthuis. Godshuizen en gasthuizen, Een eeuw staatstoezicht op de volksgezondheid (1965) en Medica1 provisions in Holland. dat in Londen verscheen.

Querido nam als een van de eersten in Nederland het voor die tijd vooruitstrevende standpunt in dat de psychiatrische patiént niet geïsoleerd moest worden gezien van zijn omgeving, maar als deel uitmakend van een systeem. Hij pleitte voor een behandeling. waarbij het accent meer ligt op sociale hulpverlening dan op een medicinale behandeling.

RANKOVIC, ALEKSANDAR (28-11- 1909 Drazevac Servie – 19-8-1983 Dubrovnik) Joegoslavisch politicus

Hij was al vroeg actief in commuriistische jeugdorganisaties en in het vakboridswezen. In 1929 werd Rankovic op grond van illegale activiteiten tot zes jaar tuchthuis veroordeeld. In 1940 koos de Communistische Partij hem tot lid van het Centrale Comité en van het Politburo.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij eén van Tito's naaste medewerkers in de partizanenstrijd. Na de oorlog (in 1946) werd Rankovic minister van binnenlandse zaken. Ook werd hij chef van de geheime politie.
In die functie speelde Rankovic een prominente rol bij de uitschakeling van zowel Albanese extremisten in Kosovo als bij die van pro Russische communisten na de breuk tussen Tito en Stalin in 1948. In de Sowjet-terminologie stond de Joegoslavische leiding in die dagen bekend als de „Tito-Rankovic kliek".
Na de grondswetswijziging van 1953 bekleedde Rankovic de functie van vice-president van de Federale Executieve Raad (regering).
In 1963 werd Rankovic benoemd tot vice-president van Joego-Slavië en daarmee tot „kroonprins" van Tito. Drie jaar later viel hij echter na een machtsstrijd in ongenade.

Rankovic werd beschuldigd van .,verzet" tegen het systeem van arbeiderszelfbestuur, van het innemen van ..bureaucratisch-dogmatische" standpunten en van machtsmisbruik. Rankovic zou indertijd zelfs Tito hebben bespioneerd. onder meer door microfoons in diens slaapkamer te plaatsen. Later werd hij echter van dc beschuldigingen gezuiverd.
Rankovic werd met militaire eer in Belgrado begraven. Tussen de 50.000 en 100.000 mensen begeleidden hem naar zijn laatste rustplaats.

RAVESTEYN, SYBOLD van (18-2-1889 Rotterdam – 23-11-1983 Laren) Nederlandse architect.

Na de HBS studeerde hij in Delft voor civiel ingenieur. In 1912 kwam hij iri dienst bij de Nederlandse Spoorwegen. Hij begon met het ontwerpen van kleine emplacementsuitbreidingen en verdiepte zich in de mogelijkheden van gewapend beton.
Onder invloed van onder andere H. P. Bremmers maandblad Beeldende Kunst groeide Van Ravesteyns belangstelling voor kunst en cultuur en in Utrecht raakte hij betrokken bij het tijdschrift De Gemeenschap met medewerkster als Jan Engelman, Lou Lichtveld en Louis Kuitenbrouwer. De Utrechtse mecenas jhr. dr. M. R. Radermacher Schorer gaf hem in 1929 opdracht een woonhuis te ontwerpen. Van Ravesteyn baseerde dit huis op een plattegrond met veel gebogen lijnen en week zodoende sterk af van de strakke. zakelijke stijl die hij eerder had getoond, bijvoorbeeld in het ontwerp van het wereldberoemd geworden Seinhuis (1927)op het Utrechtse spoorwegemplacement.
Tussen 1926 en 1940 ontwierp Van Ravesteyn een hele reeks dienstgebouwen voor de Spoorwegen.

Na de oorlog bouwde en herbouwde hij een grote hoeveelheid stations vooral in het zuiden van het land. Zo ontstonden het stationscomplex met postkantoor en plein in Nijmegen tussen 1954 en 1964, het station in Den Bosch (1952). en de stations Hofplein (1956). Lage Zwaluwe (1950). Gouda (1949). Roosendaal (1949) en Vlissineen.

Tussen 1953 en 1957 bouwde hij zijn ,.afscheid van de Nederlandse Spoorwegen", het Centraal Station in Rotterdam. Ook ontwierp hij in deze stad diergaarde Blijdorp (1938-1941).
Acht jaar nadat Gerrit Rietveld aan de Utrechtse Prins Hendriklaan zijn Schroderhuis deed verrijzen, bouwde Van Ravesteyn aan diezelfde laan het Van Ravesteynhuis.

RENAULT. MARY, pseud. van MARY CHALLANS (4-9-1905 Londen – 13-12-1983 Kaapstad] Brits schrijfster.

Mary Challans. dochter van een arts, werd verpleegster nadat zij aanvankelijk aan de universiteit van Oxford had gestudeerd omdat zij lerares wilde worden.
Na de Tweede Wereldoorlog maakte ze reizen door Afrika en Griekenland, waar ze stof opdeed voor haar boeken. Sinds 1948 woonde zij in Zuid-Afrika.

Uit haar vroege periode zijn: Purposes of love (1939), Kind are her answers (1940), The friendly young ladies (1944), Return to Night (1946), North face (1948) en The charioteer (1953).
Het meest bekend is zij geworden met haar romans gebaseerd op het Grieks? verleden zoals The last of the wine (1956). The king must die (1958), The bull from sea (1962), The mask of Apollo (1966) en The nature of Alexander (1975).
Haar meest recente boek. Funeral Games (1981), was het derde deel van een trilogie over Alexander de Grote. In 1971 won zij de Silver Pen Award voor het eerste deel van de trilogie. Fire from heaven (1969). Het tweede deel was The persian Boy (1972).
Mary Renault werkte verder mee aan het Times Literary Supplement en de London Review of Books.

RICHARDSON, RALPH DAVID (19-12-1902 Cheltenham – 10-10-1983 Londen) Brits acteur.

Hij was door zijn ouders voorbestemd om priester te worden. Nadat hij was weggelopen van het seminarie, volgde hij een tijdlang zonder veel succes lessen op een academie voor beeldende kunstenaars.
Toen Richardson vervolgens duidelijk was geworden dat voor hem ook geen carrière in de journalistiek was weggelegd. sloot hij zich aan bij een toneelgezelschap in Brighton. Waar hij in 1921 zijn debuut als toneelspeler maakte.
Daarna kwam hij bij een rondreizend Shakespeare-gezelschap terecht. In 1926 kreeg hij een rol in één van de Londense theaters. Vier jaar later trad hij toe tot de Old Vic, waar hij rollen speelde in vele stukken van Shakespeare (waaronder A Midsummer Night's Dream, Richard III en Othello). Shaw, Ibsen en Sornerset Maugham. In die tijd begon ook zijn samenwerking met de acteur John Gielgud. Vanaf 1938 speelde Richardson rollen met de acteur Laurence Olivier. De jaren dertig en veertig waren voor Richardson zeer succesvol. De rollen die hij in toneelstukken van Shakespeare in 1952 in Stratford-on-Avon vertolkte hadden echter minder succes.

Na de oorlog concentreerde Richardson zich geruime tijd op films. Hij was o.m. te zien in Anna Karenina (1947), The Heiress (1948), Richard III (1955), Exodus (19601, Long Day's Journey into Night (1962), Dr. Zhivago (1965). Battle of Britain (1968), David Copperfield (1969), Lady Carolirie Lamb (1972), Roller Ball (1975) en Death on the Nile (1978).
In de jaren zeventig keerde hij terug naar het Londense toneel. Met John Gielgud trad hij op in Home van David Storey en enkele jaren later in Harold Pinters No Man's Land. een succesvolle produktie die ook in New York was te zien.
In totaal trad hij op in meer dan tweehonderd toneelstukken, circa honderd films en was hij de afgelopen twee decennia regelmatig te zien in televisiefilms en -series.
Tot een paar weken voor zijn dood speelde Richardson nog in het stuk Inner Voices, dat op het repertoire sturid van het National Theatre in Londen.
In 1947 werd hij in de adelstand verheven.

Uitgevers: Keesing B.V Uitgeversmaatschappij. Joan Muysken eg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen. Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

definitieve index op deel XXXVI

januari/december 1983

Redactie: J. Goedvolk (hoofdredacteur), P. van Eck, T. Jonkman; (voor België) A. Wouters.

Adres redactie: Joan Muyskenweg 22, 1096 CJ Amsterdam, telefoon (020) 681111.

Uitgevers: Keesing Uitgeversmaatschappij B.V., Amsterdam.

Administratie Nederland: Keesing Uitgeversmaatschappij B.V., Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam, telefoon (020) 681111.

Administratie België: N.V. Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B2100 Deurne-Antwerpen, telefoon 0311243890 (10 lijnen). postrekening 000.0012775-68, bankrekening 408-0004545-51.

Vriendelijk verzoeken wij u adreswijziging 4 weken tevoren op te geven, met vermelding van uw abonnee-nummer.

belangrijk

Deze index vervangt alle in 1983 verschenen indexen, welke derhalve vernietigd kunnen worden.
Men zij erop bedacht, dat een aantal gebeurtenissen, die in 1983 plaatshadden, niet meer konden worden verwerkt. Zie daarvoor deel XXXVIII.

het gebruik van de index

Keesings Historisch Archief (KHA) legt wekelijks het belangrijkste vast van hetgeen er in de wereld geschiedt. De onmisbare sleutel tot het verzamelde berichtenmateriaal is de index. Deze bestaat uit een periodiek verschijnend, cumulatief – **alfabetisch-systematisch** gedeelte (I), een jaarkalender (II), een lijst met veel voorkomende afkortingen (III) en een naamregister (IV).
Aan het begin van ieder kalenderjaar worden de indexen van het voorafgaande jaar samengevat in een permanente index.
Enkele aanwijzingen betreffende deze alfabetisch-systematische index zijn vermeld aan de ommezijde.

de alfabetisch-systematische index

Met ingang van de index over 1963 zijn ook de op resp. Europa en Amerika betrekking hebbende regionale kwesties en organisaties ondergebracht in de speciale afdelingen: Europa (Oost), Europa (West) en Amerika (Noord- en Latijns-f. In de oudere jaargangen zoeke men hiervoor onder de afdeling Internationaal.

AFDELINGEN – De gepubliceerde berichten zijn in dit gedeelte van de index in een groot aantal AFDELINGEN gerangschikt. Deze afdelingen omvatten – in alfabetische volgorde – de **LANDEN** en verder de volgende begrippen **AFBEELDINGEN (Foto's en Tekeningen, Grafieken, Landkaarten), AFRIKA, AMERIKA, AZIE, BIOGRAFIEEN, EUROPA (Oost- en West-), GEESTELIJK LEVEN, INTERNATIONAAL, KUNST, MIDDEN-OOSTEN, NECROLOGIEEN, SCANDINAVIE, SPORT, TEKSTEN, WETENSCHAP EN TECHNIEK.**

RUBRIEKEN – De in bovengenoemde afdelingen geïndiceerde berichten zijn voorts dikwijls gerangschikt in enige **RUBRIEKEN,** t.w. **ALGEMEEN – ECONOMIE – FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN – OVERZEESE GEBIEDEN – POLITIEK (Binnenlandse) – POLITIEK (Buitenlandse).** In de afdeling **INTERNATIONAAL** zijn verder ondergebracht de berichten over internationale vraagstukken, conferenties. organisaties e.d. Deze afdeling omvat de volgende rubrieken:
ALGEMEEN, CONFERENTIES, ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN, ONTWAPENING EN WAPENBEHEERSING, ORGANISATIES EN VERDRAGEN.

WIJZE VAN INDICEREN – De in KHA opgenomen berichten zijn – zeer kort omschreven – ondergebracht in de desbetreffende, bovengenoemde afdeling(en) en rubriek(en). Bij ieder geindiceerd bericht is vermeld: a) paginacijfer en b) kolom (b.v. 16011 = pagina 160, lste kolom).

BIJZONDERHEDEN – Duitsland is gesplitst in twee afdelingen. t.w. **DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)** en **DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK.** Berichten inzake de kwestie-Berlijn zullen i.h.a. worden aangetroffen onder berichten over de betrekkingen tussen de twee Duitse staten.

BELANGRIJKE TEKSTEN – Van de vele sinds 1945 in KHA opgenomen teksten van belangrijke documenten, verdragen enz. zijn hieronder enige van de meest geraadpleegde vermeld (met aanduiding van paginacijfer en jaar).

Handvest der Verenigde Naties 6335 (1945).

Verdrag van Brussel 7524 (1948)

Universele Verklaring der Rechten van de Mens 7931 (1948)

Noordatlantisch Verdrag (NAVO) 8027, 8038 A (1949)

Statuut van de Raad van Europa 8207 (1949)

RTC-overeenkomsten Indonesië 8403 (1949)

Plan-Schuman 8826 (1950)

Verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal 929112, 9373 (1951)

Beginselverklaring der Socialistische Internationale 9515 (1951)

Vredesverdrag met Japan 9631 (1951)

Vredesverdrag met W.-Duitsland 10029 (1952)

Akkoorden van Genève i.z. Indo-China 11381 (1954)

Europees Verdrag i.z. de Rechten van de Mens 11425 (1954)

Parijse Akkoorden 11559 (1954)

Statuut Koninkrijk der Nederlanden 11662 (1954)

Verdrag van Warschau 11906 (1955)

Oostenrijks Staatsverdrag 11931 (1955)

Belgisch schoolpact 14451 (1958)

Europees Sociaal Handvest 677 (1961)

Statuut Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling 30 (1961)

Kernstopverdrag tussen de Verenigde Staten, Engeland en de Sowjet-Unie 480 (1963)

Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens 402 (1968)

Communautair Akkoord België 130 e.v. (1970)

Viermogendhedenakkoord i.z. Berlijn 582/3 e.v. (1971)

Basisverdrag D.D.R.–Bondsrep. Duitsland 74012 e.v. (1972)

Verklaring i.z. vestiging nieuwe internationale economische orde 29212 e.v. (1974)

VN-Handvest van de economische rechten en plichten van staten 40413 e.v. (1975)

Gemeenschapspact België 37413 e.v. (1977).

Vredesverdrag Egypte–Israël 19313 e.v. + annexen 84613 e.v. (1979)

OUDE JAARGANGEN – Om het opzoeken in oude jaargangen te vergemakkelijken is hieronder aangegeven welke pagina's in de eerste veertien delen (1931 tlm 1960) voorkomen. Verder is vermeld welke jaargangen nog leverbaar zijn.

Deel	I	(1931-'34)	pag.	1– 1412	uitverkocht
Deel	II	(1934-'37)	pag.	1413– 2842	idem
Deel	III	(1937-'40)	pag.	2843– 4278	idem
Deel	IV	(1940-'43)	pag.	4279– 5582	idem
Deel	V	(1943-'46)	pag.	5583– 6788	idem
Deel	VI	(1946-'48)	pag.	6789– 7886	idem
Deel	VII	(1949-'50)	pag.	7887– 9156	idem
Deel	VIII	(1951-'52)	pag.	9157–10406	idem
Deel	IX	(1953-'54)	pag.	10407–11670	idem
Deel	X	(1955-'56)	pag.	11671–12918	idem
Deel	XI	(1957)	pag.	12919–13750	idem
Deel	XII	(1958)	pag.	13751–14566	idem
Deel	XIII	(1959)	pag.	14567–15389	idem
Deel	XIV	(1960)	pag.	15399–16230	idem

De delen XV tlm XXXVII (1961 tlm 1983) zijn alle afzonderlijk gepagineerd (steeds vanaf pag. 1). Zij zijn vanaf 1977 leverbaar.

I de alfabetisch-systematische index

AFBEELDINGEN

Abramowitz. M., Am. leider MBFH-onderhand, 558 (portr.)
Abu-Hatzeira, A.. oud-min. Israël, verlaat gerechtsgebouw 658
Adelman, K.. dir. ACDA 559 (portr.)
Afzal, Q. S.. wordt gearresteerd 750
Agget. N., secr. AFCWU. tijdens vergad. vakbond 59
Aguirre Lanari. J. R.. min. v. buiten!. zaken Argentinie, met pres. Bignonc 740
Aldrich. K.. Am. filmregisseur 858
Alfonsin, R., kand. presidentschap Argentinie, met kand.-vice-pres. Martinez 737
Almirante, G., leider MSI (Italië), tijdens toespraak 419
Altun. K.. 701 (portr.)
Alvarez Martinez. gen. G. A.. opperbevelh. strijdkrachten Honduras 320
Alijew, G., lid Politburo SU 173 (portr.)
Andropow, I..zoon partijleider SU. met Karpow en Kowalew 594
Androporv. J., partijleider SU, met SPD-kand Vogel 85; tijdens toespraak t.g.v. 60ste verjaardag SU 121: met vice-pres. Bush 172; tijdens verk. tot staatshoofd in Opperste Sowjet 401: 546 (portr.): tijdens besprekingen met Kohl 570
Androsch. H.. min. v. finan. Oostenrijk. met bondskanselier Kreisky 267
Aquino. B.. opp.leider Filippijnen. aan boord van vliegtuig op weg naar Manila 561
Arafat. Y.. leider PLO. met koning Hoessein 241; tijdens persconf. in Majdel Anjar. met plv. comm. v. d. PLO Wazir (A. Jihad) 353: met Rashid en Faroum 773; 785 (portr.)
Arens. M.. min. v. defensie Israël 384
Argentinie: beeld v. d. mars voor democratie van 16-12-'82 783
Aridor, Y., min. v. finan. Israël 684 (portr.)
Assad. H.el-. pres. Syrie. tijdens bespreking met min. Shultz 305
Attenborough. R., Eng. filmregisseur. met Oscar 854
Aubert, P., vice-pres. Zwitserland 55

Baba. A. A., min. v. binnenl. zaken Nigeria 236 (portr.)
Badinter. R., min. v. justitie Frankrijk. met iniii. Defferre 233
Bagaza. kol. J.-B.. ores. Boeroendi. met ores. Mitterrand 186
Baibakow, N., voorz. staatsplancie. SU, spreekt Opperste Sowjet toe 175
Baker. H., Rep. afgevaardigde. met pres. Reagan 81: met Reagan tijdens debat n.a.v. MX-raketten 507
Balanchine, G., Am. choreograaf 621
Bangla Desh: stenen gooiende stuenden in Dhaka 723
Bar, drs. R.. Ned. hulpbisschop 539 (portr.)
Bastian, oud-gen. G., lid Groenen W.-Dld. 148: op weg naar Bondsdag 292
Beatrix. koninein. met wrins Claus oo het Binnenhof 613
Beck-Oberdorf, M.-L.. lid Groenen W.-Dld.. op weg naar Bondsdag 292
Beckmann. L., secr. Groenen W.-Dld. 148
Begin. prem. Israël, met onderhandelaar Draper 323: met maj. Haddad 348; maakt aftreden bekend 660; met pres. Doe na ondertekening samenw.akk. 703
België: karik. inz. overheveling Voeren naar de prov. Brabant 425; rouwhulde ter nagedachtenis v. Leooold III 797: beeld uitvaartplechtigheid 797'
Bella, A. Ben. oud-pres. Algerije, tijdens eerste optreden in openbaar na vrijlating in 1980 iii
Bérégovoy. P.. min. v. soc. zaken Frankrijk 206
Bérenger, P.. oud-min. v. finan. Mauritius 285 (portr.)
Berman, Y., Isr. min. v. energie, met min. Patt 381: 659
Bernardin, J., kard.. spreekt nation. conf. v. bisschoppen toe in Chicago 602
Beyers Naudé, C. F., dominee Z.-Afr. 75 (portr.)
Bhindranwale. S. J. S., leider fundamental. Sikh-sekte 156
Bhoetto. Begum N.. in gezelschap van dochter Sanan op luchthaven Karachi 736
Bidault. G., Frans staatsman 622
Bignone. gen. R. B. A.. ores. Argentinië. met min Aguirre Lanari f40
Biondi, A., min v. Europ. zaken Italië 105 (portr.)
Bishop, M., oud-prcm. Grenada 673 (portr.)
Bittel. D. pres.kand. Argentinië. mrt Luier 738
Biya, P.. pres. Kameroen 431 (portr.)
Bizenjo, M. G. B.. wordt afgevoerd in politieauto 751
Bo Mya, gen.. leider Karen-rebellen. tiidens kerkdienst 726
Bode, H.. nee-voorz. FNV. spreekt menigte toe in Heerenvren 759
Boesak, dr. A.. voorz. Broederkring Z.-Afr. 78 (portr.)
Borm. W.. ere-voorz. lib. democr. partij W.-Dld. 88
Borner. H.. min.-pres. Hessen. na verk.uitslag 634
Bos. B.. winnaar Zilveren Reissmicrofoon 854
Botha, P. W., prem. Z.-Afr. 17: tijdens persconf 706
Botha, S. P., min. Z.-Afr. 708
Boudewijn. koning. reikt prijs der Ned. letteren uit aan Lucebert 851
Bourguiba. H.. pres. Tunesie. begroet Kadhafi 477: ondertek. met pres. Chadli het „verdrag v. broederschaw en eendracht" 526: brengt stem uit 575
Bourguiba, W.. tijdens aank. Kadhafi 477: brengt stem uit 575
Bouterse. maj. D., leider Suriname 27 (portr.); tijdens conf. niet-gebonden landen 548
Boyer, L.. Frans chansonnière 859
Boyer, M., min. v. finan. Spanje, met Clausen en De Larosiere 641
Brande. L. van den, lid CVP 795 (portr.)
Brandt. W.. voorz. Noord–Zuid-cie. met Ramphal en Laksmi Kant Jha 373
Brandt Corstius, H.. winnaar Multatuliprijs 849
Broek. H. van den. min. v. buitenl. zaken. in gesprek met Luxemb. collega Flesch 220
Broussard, R., gedelegeerd comm. v. d. republiek voor Corsica 252 (portr.)
Buñuel. L,. Spaans filmregisseur 859
Burgos, J.. uiteever-hoofdred. „We Forum" tiidens proces 591
Bush. G., vice-pres. VS. wordt begroet d. Andropow 172; tijdens persconf. na Europ. trip 682
Buthelezi. chief G., leider Inkatha-beweging Z.-Afr., tijdens rede 21

Caid-Essebsi, B..min. v. buitenl. zaken Tunesie. tijdens aank. Kadhafi 477
Calderon Berti. H., oliemin. v. Venezuela, tijdens OPEC-conf. 67: met overige leden comité OPEC 465
Caniara. Dom H.. aartsbisschop Recife, met prem. Lubbers 493
Carstens. K., Bondspres. W.-Dld. 88
Casseres. R.. lid college Aruba 90 (portr.)
Castermans. mgr. A. M. A. H.. Ned. hulpbisschop 539 (portr.)
Chadli, Bendjedid. pres. Algerije. met Mitterrand tijdens rit door Algiers 167: met Kadhafi 476; ondertek. met pres. Bourguiba het „verdrag v. broederschaw en eendracht" 526
Chalabi. E. al-. vice-secr.-gen. OPEC, met Said 466
Chandrasekhar. S.. Nobelprijswinnaar 855
Chen Boda, tijdens tribunaal 803
Chen Muhud. mevr., min. v. econ. betrekkingen en handel m. buitenl. China (Volksrep.)810 (portr.)
Cheysson, C., min. v. buitenl. zaken Frankrijk, wordt begroet d. Shamir 168: met Russ. collega Gromyko t.g.v. uitwisselen docum. Frans-Russ. samenw. wetenschap en technologie 204
China (Volksrep.): karik. inz. opvolging Mao 809
Claus, prins, met koningin Beatrix op het Binnenhof 613
Clausen. Th.. pres. Wereldbank. met De Larosière 377: met De Larosiere en min. Boyer 641
Coard. B., vice-prem. Grenada 677 (portr.)
Cohen-Orgad, Y., min. v. finan. Israël, met Shaniir 686
Collins, J..Am. film- en TV-actrice. met Golden Globe 853
Connolly, P., oud-proc.-gen. Ierland 282
Corea, G., secr.-gen. UNCTAD, met voorz. Mojsov 433
Craxi. B., secr. PSI, na beeindiging toespraak 107; na beediging reger.-Craxi 497
Croes. B., leider MEP Aruba 72 (portr.)
Cukor. G.. Am. filmregisseur 623 (portr.)
Cuonio. M., kand. gouverneurschap Ne York 647

Dalen. G. van, voorz. CMHA, met De Jong. Van de Scheur en Roeks 709
Dalla Chiesa, gen. C. A., prefect v. Palermo 144 (portr.)
Danneeis, G., kard. 532 (portr.)
Debizet. P. oprichter ordedienst SAC 253 (portr.)
Debreu. G., Nobelprijswinnaar 855
Debunne, G., voorz. ABVV 114 (portr.)
Deetman, drs. W. J., min. v. onderwijs. met Ginjaar en Leijenhorst 184
Defferre, G., min. v. binnenl. zaken Frankrijk. met min. Badinter 233
Defraigne, J.,Kamervoorz. België 776
Delay, F.. winnares Prix Fémina 852
Delaunay. gen. J.. oud-chef landmacht Frankrijk 256 (portr.)
Delors, J., min. v. finan. Frankrijk. met min. Stoltenberg 194
Deng Xiaobing, vice-wartijvoorz. China (Volksrep.), met Hu Yaobang 807
Denktash, R., Turks-Cypriotische leider 753
Devi. P.. bandietenkoningin India. na overgave 160 (portr.)
Dikko. M. Y.. voorz. OPEC-conf. 67
Doe, S. K.. staatshoofd Liberia, met min. Shultz 235; met Begin na ondertekening samenw.-akk. 703
Dole. E., min. v. vervoerszaken VS, met Reagan 648
Donat-Cattin, M.,, lid Prima Linea Italie, tiidens rechtszitting 150
Dozier, gen. J. L., Am. NAVO-gen. 140 (portr.)
Draper, M., Am. afgezant onderh.delegatie, na ondertek. Isr.-Libanees akk. 231; met Begin 323: tijdens toost op overeenstemming onderhandeling 325
Duinen, dr. R. van. winnaar Siemensprijs 857
Duitsland (Bondsrep.): verk.propaganda in München 146; tweede kab.-Kohl 293, Groenen houden tijdens reger.verkl. Kohl spandoek op 294; vertegenw. van vijf econ. instituten tijdens persconf. 333
Duquesne, C., winnaar Prix Interallié 852
Dutman, J., oud-voorz. ACOP, met opvolger Van der Scheur 334

Eastman, E., min. v. buitenl. zaken Liberia 703
Echenoz. J.. winnaar Prix Médicis. met Delav en White 852
Egk, W., Duits componist 860 (portr.)
Elizabeth II, konining Engeland 407
Elleman-Jensen, U., min. v. buitenl. zaken Denemarken, tijdens rede prem. Mauroy tot NAVO-min.raad 586
Enders. Th., ondermin. VS 649 (portr.)
Ershad, It.-gen. H. M.. staatshoofd Bangladesh 721 (portr.)
d'Escoto Brockmann, M., min. v. buitenl. zaken Nicaragua 313
Espriella, R. de la, pres. Panama, met voorganger 42
Europa (West): deeln. aan de Europ. Raad op bez. bij de Deense koningin 9: deeln. a. d. Europ. Raad in Brussel 196; deeln. a. d. Europ. Raad op weg naar vergaderzaal 385

Evans. H oud-hoofdred „The Times" 440 (portr.)
Eyadema, G., pres Togo, met koning Juan Cdrlos 192

Fabbri F min v region zaken Italië 105 (portr.)
Fahoum K voorz Palest Nat Raad met Arafat en Rashid 773
Fanfani A., prem Italie, met Ciriaco de Mita 104
Fang Su Min pres kand Taiwan 818
Fattal, A lid onderhand delegatie Libanon na ondertek Isr Libanees akk 321 tijdens toost op overeenstemming onderhandelingen 325
Feldstein. M., voorz. Raad v. econ. adviseurs VS. met Stockman en Regan 82
Felsenthal. S., winnaar Nipkowschijf 854
Filippijnen: lijkstoet v. Aquino tijdens tocht door Manila 563
Finnbogadottir, V.. pres. IJsland. met prem. Thatcher 274
First. R., ANC-vertegenw. 63 (portr.)
Flesch, C.. min. v. buitenl. zaken Luxemburg, in gesprek met min. Van den Broek 220
Foot. M., Labour-leider 369 (portr.)
Forlani, A., vice-prem. Italie, na beediging reger.-Craxi 497
Forsythe, J., Am. TV-acteur, met de Golden Globe 853
Fowler, W.. Nobelprijswinnaar 855
Franceschi. J., staatssecr. v. openb. veiligheid Frankrijk 234
Frankrijk: derde reger.-Mauroy 209; karik. inz. versoberingsprogramma reger. 216
Franz Josef II, vorst Liechtenstein. met fam.leden 468
Fraser, M., prem. Australië, tijdens verk.campagne 827
Freitas do Amaral. D., vice-prem. Portugal 49
Funes. L. de. Frans filmkomiek 624 (portr.)

Gandhi, I.. prem. India. met zoon Sanjay 36: tijdens toespraak 157; met pres. Zia ul-Haq 766
Gandhi, M., karik. inz. onlusten Assam 132
Gandhi, M.. leidster Sanjay Vichar Manch India 34
Gandhi, R., oudste zoon Indira 36
Gandhi, S.. jongste zoon Indira 36
Gayoom, M. A., pres. Malediven 728 (portr.)
Geestelijk leven: overz. vergaderzaal tijdens zesde assemblée Wereldraad v. Kerken 515: paus Johannes Paulus II te zamen met de 18 nwe. kard. 528
Gemayel. A.. pres, Libanon, met pres. Reagan 323: in gesprek met prem. Wazzan 349; met Joumblatt 400
Genscher, H.-D., FDP-voorz., met graaf Lambsdorff en Ronnenburger 87: TV-debat i.v.m. verk. 145; tijdens overleg met S.U. 570
Gershwin. I., Am. tekstschrijver, met broer George 860
Ghana: tienduizenden Ghanezen wachten bij een grenspost. nadat zij door Nigeria waren uitgewezen 238
Ghassemlou, A. R., leider KDP Iran. met sjeik Hosseini in een schuilplaats 110
Ghotbzadeh. S., oud-min. buitenl. zaken Iran, tijdens slotzitting proces 96
Ginjaar-Maas, N. J., staatssecr. onderwijs en wetensch.. met Deetman en Leiienhorst 184
Godard, J.-L.: Frans filmregisseur, met de Gouden Leeuw 853
Golding, W.. winnaar Nobelprijs voor de letteren 850; 855
Goma, L.-S.. prem. Kongo 445 (portr.)
Gonzalez del Solar, J., pres. centr. bank Argentinië 800
Gordillo Martinez. kol. F L,. lid milit. iunta Guatemala 839
Goria, G. G., min. v. schatkist Italie 105 (portr.)
Graanoogst. lt. I., min. v. cultuur, jeugd, sport en voorlichting Suriname 32 (portr.)
Gromyko, A.. min. v. buitenl. zaken SU. met Franse collega Cheysson t.g.v. uitwisselen docum. Frans-Russ. samenw. wetenschap en technologie 204; tijdens persconf. 227; rede voor AV 249; tijdens overleg met Bondsrep. Dld. 570; tijdens ontmoeting met Shultz 580; met pres. Mitterrand 597; met Kaddoumi 774
Guiga, D., min. v. binnenl. zaken Tunesië, tijdens aank. Kadhafi 477

Habache. G. lid PFLP. tijdens zitting Palest. Nat. Raad 244
Habib, Ph., Am. onderhoud in M.O. met Shultz tijdens beraad op het Isr. min. v. buitenl. zaken 351
Haddad, N. voorz v. d. Iraakse Nat Vergadering 671
Haddad, maj. S.. command. v. d. Liban. chr. milities, met prem. Begin 348
Haq, Z. ul-. pres. Pakistan, met echtpaar Reagan 734: met mevr. Gandhi 766
Harinxma thoe Slooten, mr. C. baron Van, pres. Utrechtse rechtbank 744 (portr.)
Hassan II, koning Marokko, met Mitterrand 203; met pres Reagan 242; met Kadhafi te Rabat 479
Hawatmeh, N.. lid PDFLP, tijdens zitting Palest. Nat. Raad 244
Hawke, B., Labor-leider Australië, tijdens verk.campagne 827: met kab. 828
Healey, D, lid Labour, met poster v d Labourpartij 370
Heidemann, G, redacteur „Der Stern", staat pers te woord 566
Heim B B pausel nuntius in Londen 442 (portr.)
Hergé, zie: Rémi, G.
Herrenberg, H.. ambass. v. Suriname in Nederl. 46
Herzog, Ch.. pres. Israël, met Peres en Savidor, na verk. tot pres. 672
Heseltine, M.. min. v. defensie Engeland. tijdens presentatie verk.manifest 371: 392 (portr.)
Hoessein, koning Jordanié, met Arafat 241
Hollai. I.. voorz. 37ste Alg. Vergadering VN 261 (portr.)
Honecker. E., partijleider DDR. met Strauss 569
Horowitz, Y.. lid Likoed-partij 659
Horton, J.. oud-lid EPA 668
Hosseini. sjeik E., Koerd. religieuze leider 110
Houphouët-Boigny, F., pres. Ivoorkust. begroet Mitterrand 171
Howe, sir G., min. v. finan. England, tijdens presentatie verk.manifest 371; met Thatcher bij opening Europ. Raad 387; in pub 394; karik. inz. begroting 394
Hu Yaobang, secr. Chin. CP. met Marchais 281; met Deng Xiaoping 807
Huang Yongsheng, gen., tijdens tribunaal 803
Hughes, S., kand. Sociaal-democr./Lib. Alliantie, na verk.uitslag 362
Hussain, G., secr.-gen. PPP (Pakistan) 731

Ibrahimi, A. F.. min. v. buitenl. zaken Algerije 524 (portr.)
Idriss, I., oud-koning Libië 624 (portr.)
Ierland: kab.-FitzGerald 284
India: Assamese studenten tijdens protestmars 130; een dode man voor zijn platgebrande huis in Nellie 136; overlevenden v. d. massamoord in vluchtelingenkamp 137
Internationaal: overz. vergadering v. d. Nucleaire Planninggroep in nov. 1982 248; demonstratie in New York voor bevriezing kernbewapening op bestaand niveau 250; gebouwencomplex v. d. VN in Wenen 260: deeln. a. d. top in Williamsburg 337; min. v. d. lidstaten OESO worden in het Elysée toegesproken d. pres. Mitterrand 339; opening zevende topconf. niet-gebonden landen 547; deelnemers a. d. NAVO-min.raad 588; openingszitting CVSE 593; bijeenk. v. vertegenw. v. d. Groep van tien 645
Irak: Iraanse krijgsgevangenen in milit. kamp 98
Iran: Iraanse krijgsgevangenen in milit. kamp 98
Ishibashi. M.. voorz. JSP (Japan) 836 (portr.)
Israël: El Al-personeel belet orthodoxe joden de toegang tot het vliegveld 687

Jager, gen. C. de, voorz. Milit. Comité NAVO 221
Jalloud, maj. A. S., begroet pres. Kerekou 238
Jayewardene. J.. pres. Sri Lanka, karik. inz. mandaat 5
Jenkins, R., leider SDS 369 (portr.)
Jha, L. K.. met Brandt en Ramphal 373
Jiang Qing, mevr., tijdens tribunaal 802
Jiang Tengjiao, gen.. tijdens tribunaal 802
Jibril, A., leider PFLP-GC 744 (portr.)
Jihad, A., zie: Wazir. K.
Jobert, M.. oud-min. v. handel Frankrijk 214 (portr.)
Jong, A. de, voorz. CCOOP, met Van de Scheur, Roeks en Van Dalen 709
Jose, L., lid oppositie Filippijnen, tijdens pers conf. 592
Juan Carlos, koning Spanje, met pres. Eyadema 192: met pres. Mitterrand 199
Joumblatt, W.. Druzenleider Libanon, met pres. Gemayel 400

Kaddoumi, F., lid PLO. met Gromyko 774
Kadhafi. M.. leider Libië, tijdens bez. aan Peking 473: bij aank. in Wenen 474: met pres. Chadli 476: bij aank. in Tunis 477; met koning Hassan te Rabat 479
Kambona, O., oud-min. Tanzania 190 (portr.)
Karnusian, J.. organ. tweede Armeense Wereldcongres 484 (portr.)
Karpow, A., schaker SU, met I. Andropow en Kowalew 594
Kastl, J.. leider Westduitse CVSE-delegatie. met Saliha 595
Kelly, P.. lijstaanv. v. d. Groenen W.-Dld. 147; op weg naar Bondsdag 292; tijdens demonstratie in O.-Berlijn 582
Kerekou, M., pres. Benin, met maj. Jalloud 238
Khamenei. A.. wres. Iran. met Khomeini 92
Khomeini, ayatollah, met Khamenei en Ahmad Khomeini 92
Khomeini, Ahmad, met ayatollah Khomeini en Khamenei 92
Khun Sa. „opium-koning" 728
Kimche, D., lid onderhand.delegatie Israël, na ondertek. Isr.-Libanees akk. 321; tijdens toost op overeenstemming onderhandelingen 325
Kingsley, B., Eng. filmacteur met Oscar 854
Kirk. K., kapt. v. d. trawler Sand Kirk. v.h. Magistrates Court 406
Kirkland, L.. lid cie.-Kissinger 650 (portr.)
Klerides, G., pres. kand. Cyprus, brengt stem uit 113
Koestler, A., Brits schrijver 635
Kohl, H., Bondskanselier, begroet Nancy Reagan 100: tijdens verk. TV-debat 145; met Bernhard Vogel 166; met pres. Mitterrand 202; legt ambtseed af (29-3-'83) 292; met kabinet 293: tiidens besurekinnen met Andropow 570
Kok, W.. voorz. FNV, met politiepet 777
Kok. prof. dr. J. A. de, Ned. hulpbisschop 539 (portr.)
Kolingba, gen. A., pres. Centr. Afr. Rep.. wordt begroet d. pres. Mitterrand 444
Kowalew, A., hoofd CVSE-delegatie. met I. Andropow en Karpow 594
Kreisky, B., bondskanselier Oostenrijk, met min. Androsch 267
Kristmundsdotter, S. D., leidster Vrouwenpartij IJsland 273
Kruger, U., voorz. lib. democr. partij W.-Dld. 88
Kyprianou, S., pres. Cyprus 113

Lambsdorff, O. graaf, min. v. econ. zaken W.-Dld., met Genscher en Ronnenburger 87
Lamleh, A. K., commandant anti-Arafat-militie, in vluchtelingenkamp Baddawi 791
Larosiere, J. de, dir. IMF, met Clausen 377; met Clausen en Boyer 641
Laurel, S., lid oppositie Filippijnen, tijdens persconf. 592
Lavelle, R., oud-werkneemster EPA 668
Leopold III, ex-koning België, ondertekent de akte v. abdicatie in 1951 748
Levi, D., vice-prem. Israël, met Shamir 657
Leeflang, F.. min. v. binnenl. zaken Suriname 31
Leigh-Pemberton, R., pres. Bank of England 392
Leutwiler, F.. pres. BIB 422 (portr.)

Leijenhorst, drs. G van, staatssecretaris onderwijs en wetensch.. met Giniaar en Deetman 184
Li Zuopeng, adm.. tijdens tribunaal 803
Libanon: Syr. troepen tijdens vertrek uit, W.-Beiroet 307: milit. v. h. Liban. leger verwijderen Sowjet-raket 367: beeld v. d. Isr. opmars in W.-Beiroet op 16-9-'82 368: vrijwilligers v. h. Rode Kruis in het kamp Sabra na de massamoord 381; twee strijders v. h. „Volksverzet" in actie in Tripoli 416; pro-Arafatstrijders op hun post in het vluchtelingenkamp Baddawi 769; vier anti-Syr. militieleden op de uitkijk in Tripoli 788
Long, L.. voorm lid Britse inlicht.dienst. met echtgenote 443
Longowal. S. H. S.. voorz. Akali Dal India 156
Lubbers. R. M. F.. prem.. tijdens bez. a. wres Rcagan 269: tussen demonstrerende ambtenaren 712
Lucebert, winnaar prijs der Ned. letteren. ontvangt prijs van koning Boudewijn 851
Luder. I.. pres.kand. Argentinie. met Bittel 738
Lustiger, J.-M.. kard. 528 (portr.)
Lyssarides, V.. pres.kand. Cyprus, brengt stem uit 113

MacGregor, I.. voorz. Nat. Coal Board 439 (portr.)
Maldonaldo Schaad. brig.-gen. H.. lid milit. junta Guatemala 839
Malmierca Peoli, I..min. v. buitenl. zaken Cuba. overhandigt de voorz.hamer v. d. conf. v. niet-gebonden landen aan min. Rao 549
Mandela. W.. echtgenote leider ANC Nelson Mandela 76
Marchais. G secr -gen CP Frankrijk. met Chin collega Hv Yaobang 281
Marcos, F., pres. Filippijnen, overhandigt min. Weinberger portr. v. gen. MacArthur 606
Martens, W.. prem. België, met collega Werner tijdens Benelux-conf. 7
Martinez. V.. kand. vice-pres. Argentinie. met pres.kand. Alfonsin 737
Massera. E.. oud-lid junta Argentinië 821
Mauroy. P.. prem. Frankrijk, tijdens rede voor NAVO-min.raad 586
McClintock. B., Nobelprijswinnares 855
Mejia Victores. O. H..min. v. defensie Guatemala 844
Michel. B., Rep. afgevaardigde, met pres. Reagan 81; met Reagan tijdens debat n.a.v. MX-raketten 507
Micombero. M., oud-pres. Boeroendi 862
Minassian, L., leider Armeense beweging. tijdens persconf. 483
Miskine, I., min. v. buitenl. zaken Tsjaad 452
Mita, C. de, secr.-gen. DC Italie, met prem. Fanfani 104: 417
Mitterrand. F.. pres. Frankrijk. met pres. Chadli tijdens rit door Algiers 167: tijdens joodse ceremonie 169: wordt begroet door Houphouet-Boigny 171: met pres. Bagaza 186: met koning Juan Carlos 199; reikt het „Légion d'honneur" uit aan pres. Sassou-Nguesso 200: met pres. Mubarak 201: met bondskanselier Kohl 202; met koning Hassan 203: met pres. Kolingba 444; met min. Gromyko 597
Mock. A.. leider opp. Oostenr. Volkspartij 258
Moer, A. van der, Ned. actrice 636 (portr.)
Moi, D. A., pres. Kenia 625 (portr.)
Mojsow, L.. min. v. buitenl. zaken Joego-Slavie, tijdens UNCTAD-conf. 433
Monaco. M. del. Ital. operazanger 14 (portr.)
Morlino, T.. voorz. Senaat Italië 418
Motley. L., ondermin. buitenl. zaken voor Interamerik. aangelegenheden 649 (portr.)
Moussa, A., leider dissidenten Al Fatah 770
Moussavi, H., prem. Iran, tijdens presentatie kab. 92: met min. Rafiq-Dust 93
Msuya. C. D.. prem. Tanzania 189 (portr.)
Mubarak, H., pres. Egypte. met pres. Mitterrand 201; met prem. Zhao Ziyang 832
Mukaddam, F., leider ,,Beweging v. d. 24ste oktober" 415 (portr.)
Murdoch, K., eigenaar Times Newspapers 439
Murray, J., proc.-gen. Ierland 282 (portr.)
Mzali, M., prem. Tunesië 523 (portr.)

Nabi B., oliemin. v. Algerije, met collega-min. comité OPEC 365
Nagel, J. W., Ned. criminoloog, schrijver en dichter 862
Nakasone, Y., prem Japan, met kab. 834; met Suzuki 835
Napoleone. R., uitg. maandblad „Interstampa" 119 (portr.)
Navon, Y., pres. Israël, toost met mevr. Mitterrand tijdens welkomstceremonie 169
Ne Win. gen.. voorz. staatsraad Birma 725 (portr.)
Nederland: beeld v. protesterend onderwijspersoneel 185: schemat. weergave voorgesteld uitkeringssysteem bij werkloosheid 631: karik. inz. plannen, voorst. en suggesties inz. econ. beleid regering 697; stapel vuilnis voor het kant. ABVAÍKABO in A'dani 746; verkeersprobl. i.v.m openhouden Berlagebrug in A'dam 747; Amsterdamse brandweerlieden spuiten Binnenhof onder schuim 760
Negri T.. lid Radicale Partij Italië 419 (portr.)
Neyhorst. H.. prem. Suriname 29 (portr.)
Nguema. M. S., secr.-gen. OPEC. tijdens conf. 67: maakt in Londen bekend dat de OPEC lidstaten overeenstemming hebben bereikt over het verlagen v. d. prijs v. ruwe olie 177
Nienhaus. drs. J..Ned. hulpbisschop 539 (portr.)
Nieuwenhuis. R.. winnaar Constantiin Huygensprijs 848
Niven, D., Eng. acteur 863 (portr.)
Njonjo, Ch.. oud-min. Kenia 627 (portr.)
Novick., M., oud-medewerker EPA 668
Nijpels, E.. fractievoorz. VVD in TK, in gesprek met CDA-fractievoorz. De Vries 344: onderonsje met De Vries tijdens Kamerdebat 778

Obote. M., pres. Oeganda 304 (portr.)
Ode. E., Westduits toneelspeler en regisseur 863
Onofre Jarpa, S.. min. v. binnenl. zaken Chili, tijdens beediging d. gen. Pinochet 529
O'Neill, T., voorz. Am. Huis v. Afgevaardigden, met pres. Reagan 81
Oostenrijk: verk.affiche in Oostenrijk 257: reger.-Sinowatz 517
Ortega Saavedra, D., lid junta Nicaragua 296 (portr.): met Pastora Gomez 311
Oteiba, M. S. al-., oliemin. v. d. Ver. Arab. Emiraten, met leden comité OPEC 465
Otis, gen. G., command. Am. landstrijdkrachten in Europa 557

Pakistan: betogers werpen stenen naar politie in Chakiwarrah (Karachi) 751
Parkinson, C.. voorz. Cons. Partij, tijdens presentatie verk.manifest 371
Pasolini, G, een v. d. capitani reggenti v. San Marino, met collega Pedini 468
Pastora Gomez, E., met Ortega Saavedra 311
Pastore, D., min. v. econ. zaken Argentinie, tijdens bekendmaking econ. noodmaatr. 741
Patt, G., min. v. industrie Israël, met min. Berman 381
Pedini, L., een v. d. capitani reggenti v. San Marino. met collega Pasolini 468
Pelshe. A.. lid Politburo SU 367 (portr.)
Pereira Crespo, V., prem. Portugal 52
Peres, S. lid Arbeiderspartij (Israël), in gesprek met Shamir 660: na verk. v. Herzog als pres. 679
Pertini. S., pres. Italië, na beediging reger.-Craxi 497
Peter, F., leider FPO Oostenrijk 518 (portr.)
Pinochet Ugarte, gen. A., pres. Chili, tijdens beëdiging min. Onofre Jarpa 529
Poen, I. F..min. v. handel en industrie Suriname 31
Polak, W.. oud-burgem. A'dam, met voorganger Samkalden en opvolger Van Thijn 427
Porat, M. Ben. lid Likoed-partij (Israël) 659
Portugal: vier leden Sociaal-Democr. Partij tijdens slotzitting 10de partijcongres 495
Potter. Ph..secr.-gen. Wereldraad v. Kerken 513
Prem Tinsulanond, prem. Thailand, legt eerste steen aardgas-separatie-fabriek 289
Pym, F.. min. v. buitenl. zaken Engeland, tijdens presentatie verk.manifest 371
Pystynen, E., voorz. parl. Zweden 458

Qiu Huizuo. gen. tijdens tribunaal 802
Quinteros, A., voorz. Confederatie Transportarbeiders Chili. na bespreking met min. Montere 535

Radix, K.. min. v. justitie Grenada, tijdens pro-Bishop-betoging 647
Rafiq-Dust, M.. min. v. islam. revol. garde Iran 98
Rama Rao, N. T., leider Telegu Desam-partij, tijdens verk.campagne India 33
Ramadhan. T. Y., vice-prem. Irak 671 (portr.)
Ramphal, S.. secr.-gen. Genrenebest. met Brandt en Laksmi Kant Jha 373
Ramirez-Mercado, S., lid junta Nicaragua 299 (portr.)
Rao. N. min. v. buitenl. zaken India, ontvangt voorz.hamer v. d. conf. niet-gebonden landen van min. Malmierca Peoli 549
Rashid. A., lid uitvoerend comité PLO. met Arafat en Fahoum 773
Rawlings. J. hoofd nat. defensieraad Ghana 188
Reagan, mevr. N., wordt begroet d. Bondskanselier Kohl 100
Reagan, R.. pres. VS, met Michel. Baker en O'Neill 81: met echtgenote en bondskanselier Kohl 100: tijdens rede 225; met koning Hassan en prins Saoed al-Feisal 242: tijdens rede AV 250: met prem. Lubbers 269: met pres. Gemayel 323; kondigt aan dat hij akk. gaat met compromisvoorst. inz. MX-raket 507: tijdens toespraak tot de leden v. h. Engelse parl. 603; met min. Dole 648: met Stone 649: met Ruckelshaus 669: met pres. Zia ul-Haq 734
Regan, D , min v finan VS. met Stockman en Feldstein 82
Rémi, G., geestelijkevader v. Kuifje 637 (portr.)
Rietkerk, K., min. v. binnenl. zaken Nederl., met prof. Simons 117; met Van de Scheur 742
Rios Montt, gen. J. E., voorz. milit. junta Guatemala 839
Roces, J.. uitg. „Manila Times". tijdens proces 591
Rochet, W., Frans commun. politicus 638 (portr.)
Rodrigo, F., ex-senator Filippijnen, tijdens proces 591: tijdens persconf. 592
Roeks, F., voorz. AC, met De Jong. Van de Scheur en Van Dalen 709
Ronnenburger, U., kand.voorz. FDP, met Genscher en Lambsdorff 87
Rouart. J.-M.. winnaar Prix Renaudot. met Tristan 851
Royo, A. oud-pres Panama. met opvolger Espriella 42
Rubinstein. A. Pools pianist 15
Ruckelshaus, W D , dir. van het EPA. met Reagan 669

Said. A., hoofd wetensch. onderzoek OPEC, met vice-secr.-gen. Chalabri 466
Salem. E.. min. v. buitenl. zaken Libanon 347 (portr.)
Saliba, E., hoofd Maltese CVSE-delegatie, met Kastl 595
Samkalden, dr. I., oud-burgem. A'dam, met opvolgers Polak en Van Thijn 427
Sankara, Th., leider Opper-Volta 573 (portr.)
Sankatsing. G., min. v. arbeid. soc. zaken en huisvesting Suriname 31
Saoed al-Feisal, min. v. buitenl. zaken Saoedi-Arabië, met koning Hassan en pres. Reagan 242
Sariman, J. K., min. v. landbouw en visserij Suriname 31
Sartawi, I., PLO-politicus 270 (portr.)
Sassou-Nguesso, pres. Kongo. ontvangt v. pres. Mitterrand „Légion d'honneur" 200
Savasta, A.. lid Rode Brigades Italië 141 (portr.)
Savidor, M., voorz. Knesset, met Herzog en Peres 672
Scargill, A., leider NUM (Eng.) 438 (portr.)
Scheur. J. van de, voorz. ACOP, met voorganger Dutman 334; met De Jong. Roeks en Van Dalen 709; met min. Rietkerk 742
Schily, O., lid Groenen W.-Dld. 148; op weg naar Bondsdag 292
Schmidt. H., oud-Bondskanselier, met Vogel en Wehrier 84

Seguel, A., leider nationaal protest Chili. wordt na verhoor weer naar cel gebracht 534
Senzani. G., lid Rode Brigades Italie 141 (portr.)
Shaaban, sjeik S., leider Islam. Eenheidsbeweging (Libanon) 788 (portr.)
Shamir. Y.. min. v. buitenl. zaken Israël, begroet min. Cheysson 168; met vice-prem. Levi 657; tijdens gesprek met delegatie Arbeiderspartij 660: met min. Cohen-Orgad 686
Sharon, A., min. v. defensie Israël, legt verkl. af voor de cie-Kahan 382
Shultz. G., min. v. buitenl. zaken VS. met staatshoofd Liberia 235: tijdens overleg in Damascus met pres. Assad 305; met Ph. Habib tijdens beraad in het Isr. min. v. buitenl. zaken 351; ontmoeting met Gromyko 580: 651 (portr.)
Simonis. mgr. A. J.. aartsbisschoo Utrecht 542 (portr.)
Simons. prof. mr. D., reger.comm., wordt ben. tot groot-officier in de Orde v. Oranje-Nassau 117
Sin, J.. kard., met prem. Virata 591
Singh, B.. min. v. bevoorrading en rehabilitatie India 126
Singh, V. P., min. v. handel India, met prem. Gandhi 126
Singh, Z., pres. India. brengt stem uit 125
Sinowatz, F., bondskans. Oostenrijk 516 (portr.)
Smeal. E., voorzitster N.O.W.. tiidens toespraak 666
Soeharto, pres. Indonesie 161 (portr.)
Sorsa. K., prem. Finland, met Steriback en Vayrynen 455: met nu-e. reger. 458
Sowjet-Unie: leden Politburo brengen in Opperste Sowjet stem uit bij verk. Andropow tot staatshoofd 401
Suadolini. G., min. v. defensie Italie. na beëdig. reger.-Craxi 497
Spring, D., leider Ierse Labour Party 283 (portr.)
Steel. D., leider Eng. Liberalen 369 (portr.)
Steenkamp. prof. P. A. J. M., voorz. EK 612 (portr.)
Stenback. P.. leider Zweedse Partij in Finland, met prem. Sorsa en Vayrynen 455
Stewart. P., lid cie.-Kissinger 650 (portr.)
Stockman, D., dir. Am. bureau v. management en begroting, met min. Regan en Feldstein 82
Stoltenberg, G., min. v. finan. W.-Dld., met Franse collega Delors 194
Stone. R., spec. gezant voor Midden-Amerika, met Reagan 649
Strauss, F.-J., leider CSU. tijdens verk. TV-debat 145; met Honecker 569
Strauss, R., lid cie.-Kissinger 650 (portr.)
Streep, M., Am. filmactrice, met Oscar 854
Subroto, min. v. oliezaken Indonesie 181 (portr.); met overige leden comité OPEC 465
Suominen, I.. leider Cons. Partij Finland, na uitbrengen stem 457
Suzuki. S., gouverneur van Tokio, met prem. Nakasone 835
Swanson, G., Am. filmactrice 639

Takeiri. Y., voorz. Komeito (Japan) 83811
Tanada, L., ex-senator Filippijnen, tijdens persconf. 592
Tanaka, K.. oud-prem. Japan, begroet de pers bij het verlaten v. h. gerechtsgebouw 833
Tanase. V.. Roemeens schriiver. tiidens persconf. 253
Tatchell. P., Labourkandidaat Engeland 362 (portr.)
Taube, H., winnaar Nobelprijs scheikunde 855
Tebbit, N., min. v. werkgelegenh. Engeland, tijdens presentatie verk.manifest 371
Thatcher, M., prem. Engeland, met prem. Finnbogadottir 274; 369 (portr.); met enkele min. 371; met min. Howe 387
Thoroddsen, G., prem. IJsland 274
Thijn, drs. Ed. van, burgem. A'dam, met voorgangers Samkalden en Polak 427
Tjon Kie Sim, E., min. v. opbouw Suriname 31
Toranian, A., leider Armeense national. beweging, tijdens persconf. 483
Tower, J., senator VS, met Reagan tijdens aankond. akkoord n.a.v. MX-raketten 507
Tristan. F., winnaar Prix Goncourt, met Rouart 851
Tsjiang Tsjing-koeo, pres. Taiwan, brengt stem uit 817

Ubaldini, S.. secr.-gen. CGT-Brasil, tijdens aankond. 24-uursstaking 784
Uyl, drs. J. NL den. fractievoorz. PvdA in TK. bij interruptiemicrofoon tijdens debat voorjaarsnota 345

Valdes. G.. leider chr.-dem. Chili. na aïresratir 537
Varteressian. Ph., leider Armeense stud.vakbond, tijdens persconf 483
Vayrynen, P., leider Centrumpartij Finland, met Stenbäck en prem. Sorsa 455
Velayati. A. A., min. v. buitenl. zaken Iran 92
Vennamo, V.. met zoon na overwinning van hun Boerenpartij in Finland 457
Verenigde Staten: de spec. niet-partijgebonden MX-cie. tijdens aanbieden rapport a. pres. Reagan 508: dense pack-plan 506; vergelijking Am. RC-135 en Boeing-747 578
Vidor, K., Am. cineast 16 (portr.)
Viljoen, gen. C.. opperbevelh. Zuidafr. strijdkrachten 79
Virata, C., prem. Filippijnen, met kard. Sin 591
Vogel, B., min.-pres Rijnland-Palts, met Kohl 166
Vogel. H.-J., lijstaanvoerder SPD. met Schmidt en Wehner 84; met partijleider Andropow 85: tijdens verk. TV-debat 145
Vries. B. de. fractievoorz. CDA in TK, in gesprek met Nijpels 344; onderonsje met Nijpels tijdens Kamerdebat 778

Walesa, mevr. D., met zoon Bogdan, met de oorkonde en medaille behorende bij de Nobelprijs voor de vrede van Lech Walesa 857
Wallace, G.. oud-gouvern. Alabama. met negerjongetje 647
Wallenberg, M., Zweeds industrieel 16 (portr.)
Wan Li, vice-prem. China (Volksrep.) 811
Wang Hongwen, tijdens tribunaal 803
Washington, H.. burgem. Chicago 665
Watts, J., oud-min. v. binnenl. zaken 665
Wazir, K.. plv. command. PLO, tijdens zitting Palest. Nat. Raad 244: met Arafat tijdens persconf. 353
Wazzan. Ch.. prem. Libanon, in gesprek met pres. Gemayel 349
Wehner, H.. voorz. Bondsdagfractie SPD, met Vogel en Schmidt 84
Weidenbaum, M., oud-voorz. Econ. Adviesraad VS 648
Weinberger, C.. min. v. defensie VS 520 (portr.); ontvangt portr. van gen. MacArthur uit handen van pres. Marcos 606
Weiss, L., Frans schrijfster 640
Werner. P., prem. Luxemburg, met collega Martens tijdens Benelux-topconf. 7
White, K.. winnaar Prix Médicis 852
Whitelaw, W., min. v. binnenl. zaken Engeland, tijdens presentatie verk.manifest 371
Whiteman. U.. min. v. buitenl. zaken Grenada 677 (portr.)
Williams, S., lid SDP Engeland 363 (portr.)
Williams. T.. Am. toneelschrijver 640 (portr.)
Wu Faxian, gen., tijdens tribunaal 802
Wu Xueqian, min. v. buitenl. zaken China (Volksrep.) 812

Yamani, sjeik Z., oliemin. Saoedi-Arabië 66 (portr.)
Yao Yilin, vice-prem. China (Volksrep.) 811 (portr.)
Yaron, A., Isr. brig.-gen., met rapport-Kahan 380

Ziegerman. D., lid Likoed-partij (Israël) 659
Zhang Aiping, min. v. defensie China (Volksrep.) 811
Zhang Chunqiao. tijdens tribunaal 803
Zhao Ziyang, prem. China (Volksrep.), met kol. Kadhafi 473; met pres. Mubarak 832
Zita von Habsburg-Lothringen, ex-keizerin v. Oostenrijk, tijdens haar bez. aan Oostenrijk 268
Zuid-Afrika: kiesbureau in een buitenwijk v. Johannesburg 705
Zworykin, W., ,,vader van de T V 16 (portr.)

GRAFIEKEN

België: verloop v. d. werkloosheid per geslacht 99; ontw. BNP 230
Nederland: werkloosheid v. mannen en vrouwen per ult. jan. 1982 in procenten v. d. afhankelijke beroepsbevolking 139; hoe de staat 1 gulden ontvangt en uitgeeft 616

LANDKAARTEN

Afrika:
— Algemeen: lidstaten ECOWAS 237
— Kongo: 466
— Libië: continentaal plat 478
— Oeganda: 287
— Soedan: Z.-Soedan 480
— Tsjaad: 449
— Tunesie: continentaal plat 478
— Zuid-Afrika: dichtheid v. d. ,,kleurling"-bevolking 20
Algemeen:
— Algemeen: vluchtroute KAL-jumbo 577
— Internationaal: raketten NAVO en Warschauoact 545
— OPEC-landen: 65
— Wereldproduktie ruwe aardolie: 1982 69
Amerika:
— Guatemala: 843
— Honduras: grensgebied m. Nicaragua 318
— Ned. Antillen: 56
— Nicaragua: grensgebied m. Honduras 318
Azie:
— India: deelstaat Assam 129, 154; deelstaat Punjab 155
— Irak: strijdgebied m. Iran 97: voorafgaande offensieven 98; olie-installaties 654
— Iran: strijdgebied m. Irak 97; voorafgaande offensieven 98; olie-installaties 654
— Libanon: toegangswegen Beiroet 307; Bekaa-vallei 308; Syr. troepen 308; UNIFIL-gebied 310; vluchtelingenkampen Sabra en Chatilla 379: intern. vredesmacht in Beiroet 398; troepenzones 786: toegangswegen naar Tripoli 790
Europa:
— België: Voeren 424
— Duitsland (Bondsrep.): deelstaten 164
— Monaco: 468
— San Marino: 469

AFRIKA

China (Volksrep.): prem. Zhao Ziyang 83211
Israël: officieuze banden m. Afrika 70411
Maghreb: toenadering v. Algerij tot Tunesie, ontmoeting Chadli–Hassan II, verdere toenadering tussen Algerije en Marokko, aanverwante ontwikk. 523/1
OAE: 19de topconf. roept Marokko en Polisario op tot rechtstreekse onderhand. t.b.v. referendum 528/1
Vluchtelingen: overz. medio 1982 287/3

ALGERIJE

Amnestie: Ben Bella volledig in vrijheid gesteld, vestigt zich in Frankrijk, probl. met Franse autoriteiten i.v.m. polit. activiteiten. contacten met islam. fundamentalisten 51111
China (Volksrep.): bez. prem. Zhao Ziyang 832/1
Cultuur: agitatie en onrust n.a.v. activiteiten v. islam. fundamentalisten (1981-eind 1982) 511/3
FLN: reorgan. polit. bureau, schorsing CC-leden 50913
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17112
Islam: agitatie en onrust n.a.v. activiteiten v. islam. fundamentalisten en het Berber-protest (1981-eind 1982) 51113
Justitie: veroord. ex-min. Bouteflika en Bencherif wegens finan. activiteiten 51012

Libië: Kadhafi in Algiers, ontw. bilaterale relatie 476/1; Kadhafi waarschuwt Algerije. Jalloud in Algiers 478/2
Mali: grensakk. afgesloten 51111
Marokko: geheime onderhand., ontmoeting Chadli–Hassan 524/2; verdere toenadering tussen Algerije en Marokko 526.3
Mauretanie: Ould Haidalla in Algiers 527/2
Niger: grensakk. afgesloten 511/1
Parlement: parl.verk. (5-3-'823 510'2
Regering: reorgan. kab. (12-1-'82) 510/1; min. Benyania aangek. 51012: Ibrahimi opvolger 510'3
Tunesie: prem. Mzali in Algiers, samenw.protocollen. prem. Abdelghani in Tunesië, Mzali pleit voor Grote Arab. Maphreb 523/3; verdere samenw. Algerije–Tunesie 524/1; bez. pres. Chadli, vriendschapsverdrag en grensakk. ondertekend 525/3; Chadii in Tunesie voor ingebruikstelling aardgaspijpleiding 52711; bez. pres. Bourguiba 527/2
Verkiezingen: parl verk (5-3-'82) 510/2

AMERIKA (LATIJNS)

Nederland: bez. prem. Lubbers en min. Van den Broek a. Latijns-Amerika 490/3 verslag Lubbers en Van den Broek a. TK 49411: moties 49413

ANGOLA

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 16613
Portugal: bez. pres. Eanes 5411; bez. min. Gonçalves Pereira 54/2

ANTIGUA EN BARBUDA

IMF: lidmaatschap 375/2

ARGENTINIË

Arbeid: stakingsverbod opgeheven, heroprichting CGT mogelijk maakt 79912
Defensie: wapenaankopen 784/1
Democratisering: voortzetting dialoog, verk.-datum vastgesteld 783/2; opheffing verbod op pol. activiteiten voor 19 pol. en vakbondsleiders o.w. I. Perón 799/1; stakingsverbod opgeheven, nwe. kieswet. heroprichting CGT mogelijk gemaakt 79912; reger. houdt vast aan democratiseringsplannen ondanks groeiende spanningen bij het naderbij komen v. d. verk., bisschoppen roepen op tot nat. verzoening 79912
Economie: pakket econ. maatregelen (5-7-'82), instelling v. twee wisselkoersen 74111; aftreden min. v. econ. zaken en pres. centrale bank 741'3; IMF-krediet, overbruggingskrediet BIB 78312; hoogte buitenl. schuld 78411; prijscontrole ingesteld 78412; voorlopig geen uitbetaling lening van $ 1,5 mrd, nwe. faillissementswet, uitstel betaling schulden 799/3; pres. centrale bank korte tijd gearresteerd, regeling schuld uitgesteld tot na de verk. 80011
Israël: bez. Shamir, wapenverkopen 70412; onthullingen v. oud-politieman o. relatie Israël–Argentinië 82313
Italië: verslechtering betr., na publikatie eindverslag o. vermisten 82412
Junta: vorming en samenstelling nwe. junta (21-9-'82) 78112; betrokkenheid v. oud-juntalid Massera bij de vrijmetselaarsloge P-2 82111
Kerk: bisschoppen roepen op tot nat. verzoening 79913; bisschoppen vragen bewind informatie te geven over vermisten 82013
Mensenrechten: bisschoppen vragen bewind informatie te geven o. vermisten 82013; verbod op berichtgeving o. vermisten 82013; onthullingen o. excessen in strijd tegen subversie 820/3; rol van oud-juntalid Massera bij moord op Dupont, de zaak-Holmberg, de vrijmetselaarsloge P-2, de verdwijning v. Branca en de organisatie Triple A 82111; dood Dupont 821.2; onthullingen d. voormalig politieman 822/3; ontvoering getuigen P. Kelly 82213: lichte verbetering mensenrechten 823/1; massagraven ontdekt. rechter neemt ontslag wegens tegenwerking autoriteiten 823/1; vrijlating pol. gevangenen 82312; CLAMOR komt met lijst v. 7.291 vermisten 823/3; afsluitend documentjunta o. de oorlog tegen de subversie en het terrorisme (28-4-'83) 82313; heftige kritiek op het eindverslag, verslechtering betr. met Italië 824/2; milit. wegens „excessen" in arrest 82512; amnestiewet afgekondigd 825/2; protest tegen amnestiewet 825/3; afkond. v. d, wet tegen „terroristische en subversieve handelingen" (27-9-'83). amnestiewet niet rechtsgeldig—verklaard 826/1
Munt: deval. peso (13-9-'82). systeem v. twee wisselkoersen oer 1-11-'82 afgeschaft 781/3; nwe. peso 783/2
Oppositie: pol. partijen wijzen akk. m. junta af 782/1; mars voor het leven 782/2; demonstratie tegen econ. beleid (24-11-'82) 78212: nat. staking (6-12-'82) 78212: anti-regereringsdemonstratie (7-12-'82) 78213: mars voor de democratie (6-12-'82) 78213: iunta waarschuwt oppositie 78311; alg. staking uit protest tegen het econ. beleid v. d. regering (22-3-'82), herdenking mars v. 30 maart 1982 78413
Parlement: parl.verk. (30-10-'83) 737/1 e.v.; uitslagen 739/2
Pers: maatr. tegen de pers 781/3; opnieuw maatr. 799'1
Politieke partijen:
— Algemeen: verbod op pol. activiteiten formeel opgeheven 741'2; nw. statuut op de pol. partijen 78111: pol. partijen wijzen akk. met junta af 78211
— UCR: Contin opnieuw voorz. 74112
President: beediging pres. Bignone (1-7-'82) 7401 3; meerderheid in kiescollege voor Alfonsin (30-10-83) 73912
Regering: samenstelling nwe. regering na verk. v. 30-10-'83 740/1; samenstelling reger.-Bignone (juli 1982) 74013; aftreden min. v. econ. zaken en pres. centrale bank 741/3; nwe. min. v. defensie (eind sept. 1983) 80013
Spanje: onthulling v. oud-politieman o. lijfwacht Fraga Iribarne 82213
Verkiezingen: alg. verk. (30-10-'831, deelnemende partijen 73711: verk.strijd 73713; verk.uitslagen 73912: biogr. Alfonsin 73913; reacties 739/3; verk.datum vastgesteld 78313

AUSTRALIË

Deelstaten:
— Queensland: reger.crisis, verk. gewonnen d. prem. Bjelke-Petersen 82911
Economie: econ. ontwikk., deval. dollar, nat. topconf. 82912
Immigratie: beperking 83011
Munt: deval. dollar 829'2; dollar zweeft 830/2
Parlement: parl.ontbinding t.b.v. vervroegde verk. 82613
Politieke partijen:
— ALP: B. Hawke nwe. leider 82711; akk. met ACTU o. lonen en prijzen 82712
— LP: nwe. leider 82813
Regering: nwe. min. 82613; nw. Labor-kab. 82811; uitwijzing Sowjet-dipl., spionageaffaire, aftreden staatsmin. Young 82911
Sowjet-Unie: uitwijzing Sowjet-dipl., spionageaffaire, aftreden staatsmin. Young 82911
Vakbeweging: akk. ACTU–ALP o. lonen en prijzen 827'3
Verenigde Staten bez Bush 68012
Verkiezingen deelstaatverk 1981-'83 82612, ontwikk. tijdens campagne 82711; parl.verk. 8271 2; alg. verk.. ALP verslaat LP/NP-coalitie 82811; deelstaatverk. Queensland, gewonnen d. prem. Bjelke-Petersen 82911

AZIË (ZUID)

Nepal: contacten m. buurlanden 73013

BANGLADESH

Amnestie: vrijlating gevangenen 721/2
Bestuur: bestuurshervormingen 721/3
Buitenlandse hulp: toezeggingen Westers hulpconsortium 724/1
China (Volksrep.): bez. Ershad 725'1
Economie: econ. programma 722'1
Grondwet: Ershad kondigt islamisering aan 72213
India: Ershad in India, akk.. India kondigt afrastering grens m. Bangladesh aan 72411
Justitie: strijd tegen corruptie, berechting voormalige min. 721/2
Nepal: bez. Ershad 724'3
Oppositie: studcntenrerzet tegen islamisering 722'3; Ershad o. „nationale dialoog" 723/3
Regering: Raad v. Adviseurs wordt min.raad 721/1
Verkiezingen: Ershad kondigt verk. aan 723/3

BELGIË

ALGEMEEN

Cultuur: congres v. h. Davidsfonds. kritiek v. Franstaligen op kard. Danneels 599/2
Gezondheid: erelonen v. artsen met 6% aangepast 25/3
Justitie: staat veroordeeld wegens wanbeheer bij metaalbewerkend bedrijf Bodart Fittings 1111: burg. v. De Panne wegens omkoperij veroordeeld 1313; Palestijn ter dood veroordeeld wegens aanslag juli 1980 272/3
Koninklijk huis:
— Boudewijn: nieuwjaarstoespraak 42612; nwe. kabinetschef 56413
— Leopold III, ex-koning, overleden 79613
Militaire zaken:
— Algemeen: legersterkte 1983 1311: debat o. kernraketten, positie CVP 558/2; ACW-standwunt 55111: luchtmachtbasis v. Florennes meest geschikte stationeringsplaats voor kruisraketten 551/2; betogingen in Florennes en Hasselt 551/3; standpunt v. d. bisschoppen o. kernraketten en ontwapening in brief v. 19-6-'83 55211 e.v.; milit. aankopen incl. 44 gevechtsvliegtuigen v. h. type F-16 564/1
Onderwijs:
— Algemeen: Vlaamse reger. vraagt de vernietiging v. h. onderwijsdecreet v. d. Franse Raad 16213 e.v.; verlenging leerplicht 661/1; nat. dienst v. leerlingenvervoer 66113
— Hoger: univ.kredieten communautair verdeeld 115/2
Pers: steun a. d. pers 50 mln fr. lager 59911
Taalkwestie: wrobl. n.a.v. burgem.benoemingen in Voeren, beslissingen 424/1
Terrorisme: bomaanslag t. Turks bureau v. toerisme in Brussel 48213; Turkse dipl. in Brussel vermoord (14-7) 48311; verdachte moord op Turkse attaché in Brussel in Almelo opgepakt 48411

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: werkloosheid in 1982 9813; overz. werkloosheid 1960 t/m juni 1982 32711; staking havenpers. Antwerpen, havenpers. opgevorderd 35911
Bankwezen: First Nat. Bank of Chicago weg uit België 26/2; jaarverslag Nat. Bank 23013
Begroting: begroting-1983 bij parl. ingediend 228/1; financiewet d. parl. ggk. 23012; begroting-1983 v. d. deelreger. 26212 e.v.
BNP: ontw. BNP 230/1
Economisch beleid: steun voor lening aan de nat. econ. sectoren. onderz. naar en betwistingen o. region. verdeling v. overh.hulp, saldi v. financiële enveloppen per 31-7-'83 690/3 e.v.; de nat. econ. sectoren, NMNS voorl. inventaris (25-2-'823, saldi financiele enveloppen per 31-7-83 (vervolg) 79211 e.v.
Faillissementen: aant. faillissementen in 1982 99/2
Inflatie: tot 8,1% gedaald 115/3
Munt: reval. frank 19311
Rijksschuld: ontw. rijksschuld sinds 1970 22911

Sociaal-econoinisch beleid: begin soc. overleg tussen reger. en soc. partners (16-9-'82) 326/3; soc. programmatie voor tewerkstelling 328 1; reger.voorstel (9-11-'82) 32812; begin overleg in de paritaire comités (23-11-'82) 32912; reger.nota over result. overleg (19-4-'83) 32913
Staal: staat veroordeeld wegens wanbeheer bij het metaalverwerkend bedrijf Bodart Fittings 1111; staalholdings voor reconversie Nobels Peelman tijdelijk gered 1211
Vakbeweging: G. Debunne met pensioen 114/3; ACV sluit hoofdafgevaardigde uit 115/1; vakbondsacties 358 !. ABVV klacht tegen reger. 358/3: hersteld vakbondsfront 359/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Algemeen: hoge ambtenaren t. wolitisering administratie 599/1
Deelregeringen: bevoegdh.conflict in Vlaamse gemeensch.reger., Raad v. State geeft Schiltz ongelijk 3613 e.v.: bevoegdheid v. d. gemeensch. en gewesten inz. internbetr reger.nota 436/3 e.v.
Gemeenten:
— Voeren: probl. n.a.v. benoeming burgem., beslissingen 42411
Parlement: nwe. parl.leden 164/1
Politieke partijen:
— CVP: CVP-jongeren eisen ontslag min. Hansenne 35913: nwe. voorz. CVP-jongeren 565/2
— FDF: L. Outers voorz. 565/1; Nols uit FDF 565/2
— Cépic: opgericht 1312
— SP: Jongsocial. stemmen voorz. weg 115/1; collectief leiderschap 565/2
Regering: P. Hatry PRL ben. t. min. v. h. Brussels gewest 164'1; actualisering v. h. regeerakk. 23013: L. Olivier ook min. v. middenstand 26512: CVP-jongeren eisen ontslag v. min. Hansenne 35912: kab.wijziging 77511: prem. Martens ondergaat open-hartoperatie 775/1; nwe. bijz.-machtenwet 775/2
Staatshervorming: nieuwjaarstoespraak koning 426/2; instelling studiecentrum v. d. staatsherv. 427/1
Terrorisme: aanslagen op synagoge in Brussel 27211
Verkiezingen: nasleep gemeenteraadsverk. van 1982 59811

POLITIEK (Buitenlandse)

Suriname: bez. min. Naarendorp 74/3
Verenigde Staten: bez. Bush 68113
Zaïre: Bomboko Zaïr. ambass. te Brussel 2611

BELIZE

IMF: lidmaatschap 375/1

BENIN

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 20211
Regering: wijzigiging kab. 304/3

BHOETAN

IMF: lidmaatschap 37512

BIOGRAFIEËN

Adelman, K., dir. ACDA 56011
Alfonsin, R.. pres. Argentinië 739/3
Aubert, P., bondspres. Zwitserland 5511
Bar, drs. R., Ned. hulpbisschop 53913
Castermans. mgr. A. N. H. A.. Ned. hulpbis schop 53912
Craxi, B., prem. Italië 498121
Fanfani, A., prem. Italie 10512
Hollai, I., voorz. 37ste AV 26113
Jenkins. R., leider Eng. SDP 36313
Kok, dr. J. A. de, Ned. hulpbisschop 538/3
Mota Pinto, C., vice-prem. Portugal 50313
Moussavi, H., prem. Iran 9113
Nienhuis, drs. J. B., Ned. hulpbisschop 53911
Shamir, Y., prem. Israél 65711
Simonis, mgr. dr. A. J., aartbisschop coadjutor Utrecht 54211
Sinowatz. F.. kanselier Oostenrijk 259/1
Soares. M., prem Portugal 503/3
Willebrands. J.. kard., aartsbisschop Utrecht 54211
Yperscle dc Strihou, J. van. kabinetschef koning Boudewijn 56413

BIRMA

Opium: produktie en handel. rol communisten 727/2
Rebellen: strijd tegen communisten hervat, voortdurende Karen-rebellie, opiumproduktie en -handel 72611
Regering: ontslag Tin Oo, zuivering 72511

BOEROENDI

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 19913
Regering: nw. kab. 186'2
Verkiezingen: eerste parl.verk. sinds mei 1965 18612

BOTSWANA

Regering: nwe. vice-pres. 640'3

BRAZILIË

Irak: geruchten o. wapenleveranties aan Irak 656/2
Nederland: bez. Lubbers en Van den Broek 493/1; overl. o. Suriname 49313
Suriname: bez. Bouterse 7511

BULGARIJE

Libië: verdrag inz. vriendsch. en samenw. 47312
Turkije: bez. Evren 3212

CANADA

EG: invoerverbod huiden baby-zeehonden 48711; Canada verlaagt kabeljauwquotum 48713
Frankrijk bez pres Mitterrand 17013, bez prem Mauroy 171/1

CENTRAAL AFRIKAANSE REPUBLIEK

Frankrijk: bez. Kolingba 444/1
Justitie: veroord. Goumba 443: vonnissen i.v.m. aanslagen 44511
Libië: herstel betrekkingen 44411
Regering: reorg. kab. 32013; nwe. min. v. buitenl. zaken 44411

CHILI

Economie: overz. econ. situatie sinds 1970 52911; inflatie- en werkloosh.cijfer eind 1982 53112; IMF-krediet van $ 882,5 mln, aflossing schulden zes mnd. opgeschort, kortlopend krediet 53112; sanering bankwezen 53113: belasting op invoer verdubbeld 53213; regeling bereikt o. buitenl. schuld 53712
Mensenrechten: situatie sinds sept. 1982 52913; Pinochet stelt cie. voor onderz. situatie ballingen in, tcrugk. ballingen 53011
Oppositie: oppositieleider doodgeschoten 5301 2; sociale onrust, verbanning Bustos, Cuevas en Podlech, Pinochet wijst dialoog af 53013; Chil. bisschoppen kritiseren Pinochet 53111; oprichting PRODEN 53111: vorming Multipartidaria 53212; drie priesters uitgewezen vanwege politieke activiteiten 532/2; betoging tegen honger en onderdrukking 532/3; eerste nationale protestdag op 11-5-'83, massale arrestaties op 14-5-'83, sluiting radiostation, Frankrijk roept ambass. terug 53311; eerste treffen tussen min. en vakbondsleiders in zeven jaar 533/3; Pinochet wijst herstel democratie af. vakbonden sluiten zich aaneen 53313; vakbondsleiders voor rechter 53411; tweede nationale protestdag up 14-6-'83 534/2; CTC roept na arrest. Seguel op tot staking in kopermijnen 53413; CNT en transportarbeidersbond roepen alg. staking uit, arrest. vakbondsleiders, aantal ballingen mag terugkeren 535/2; PRODEN kondigt derde protestdag aan: 12-7-'83 536/1: onderh. tussen regering en mijnwerkers- en transportarbeidersbond 53612; nwe. arrest. o.a. van Valdes aan de vooravond v. d. derde protestdag, opnieuw toestemming v. e. aantal ballingen om terug te keren 53612; derde nationale protestdag, vrijlating Valdes en Seguel 53613: bisschop v. Santiago uit dialoog 53712; nwe. protestdag aangekondigd, Pinochet kondigt studie herstel democratie aan 53712; Valdes eist aftreden Pinochet, oprichting Democratische Alliantie 53713; vierde nationale protestdag op 11-8-'83 53812; Pinochet kondigt maatr. aan tegen werkloosheid 53812
Regering: samenstelling regering na kab.wijziging v. 30-8-'82 53211; mutaties in febr. 1982 53212: kab.wijziging 10-8-'82 53811

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

ALGEMEEN

Bevolking. resultaten volkstelling 831/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Grondwet: nwe. grondwet aanvaard 83012
Justitie: processen tegen Bende van vier en kliek van Lin Biao, de beklaagden 80111; inhoud v. d. aanklacht 80313; verloop v. h. proces 80312; uitspraak en vonnissen 80513
Partij: processen tegen Bende van vier en kliek van Lin Biao 801/1; de beklaagden 80111: inhoud v. d. aanklacht 80113; verloop v. h. proces 80312: uitspraak en vonnissen 80513; partijvoorz. Hua Guofeng vervangen door Hu Yaobang, voorafgaande ontwikkelingen 80613 e.v.; resolutie o. .,bepaalde historische vraagstakken" (evaluatie beleid Mao Zedong) 808/2; wijzig. in partijorganen voorafgaand aan 12de congres 81212; 12de congres Chinese CP 81213: openingsrede Deng Xiaoping 813/3; verslag Hu Yaobang 814/1; nw. handvest v. d. partij 81511: samenstelling leidende organen v. d. partij 81512 e.v.
Regering: kab.wijziging na aantreden prem. Zhao Ziyang 81011: samenstelling kab. (4-5-'82) 81113
Taiwan: beleid Peking t.a.v. Taiwan 84511

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Economische ontwikkeling: prem. Zhao Ziyang o. vijfjarenplan 83112

POLITIEK (Buitenlandse)

Afrika: bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Algerije: bez. prem. Zhao Ziyang 832/1
Egypte: bez. prem. Zhao Ziyang 832/1
Filippijnen: bez. Imelda Marcos 607/3
Gabon: bez. prem Zhao Ziyang 83211
Guinee: bez. prem. Zhao Ziyang 83211
IMF: uitbreiding Chinees quotum 37512
Ivoorkust. dipl. betrekkingen. Taiwan schort betrekkingen op 20812
Kenia: bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Kongo: bez. pres. Sassou-Nguesso 44613; bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Liberia: bez. pres. Doe 23512
Libië: verdrag inz. vriendsch. en samenw. 47313
Marokko: bez. prem. Zhao Zivang S3211
Pakistan: bez. Zia ul-Haq 76813
Taiwan: beleid Peking t.a.v. Taiwan 84511
Tanzania: bez. prem. Zhao Ziyang 83211

Verenigde Staten, bez. Bush 68012. V S leveren Taiwan geen geavanceerdc gevechtsvliegtuigen (11-1-'82) 71813: bez. Am. ondermin. v. buitenl. zaken Holdridge (10/14-1-'82), reacties 719/2; Am. levering reserveonderdelen door Taiwan (13-4-'82) 720/1; mogelijke Am.-Chinese samenwerking op nucleair gebied 720.2: sen. Haker in Peking. Goldwater in Taiwan (begin juni 19821720/3
Zaire: bez. prem. Zhao Ziyang 832 1
Zambia: bez. prem. Zhao Ziyang 832/1
Zimbab e: bez. prem. Zhao Ziyang 832 1
w

COSYA RICA

Centraal-Amerika: oprichting Forum voor vrede en deniocr. in San Josc 319 3
Israël: verwlaatsing ambass. van Tel Aviv naar Jeruzalem 704/1
Nederland: bez. min Van den Broek 491 3
Saoedi-Arabie. diul. betr. door Saoedi-Arabie verbroken 704/1

CYPRUS

Algemeen: historisch overz. v. Cyprus 754 2
Grieks-Cyprus: verk.. verk.strijd 113 2
Intercommunautaire besprekingen: nwe. Grieks-Cypr. onderh. 114 2: besprek. opgeschort door Grieks-Cyprus 753'3
Politieke partijen:
– AKEL, electoraal bondgenootschap DIKO–AKEL 114/1; reacties 114 2
— DIKO: electoraal bondgenootschap DIKO–AKEL 114'1: reacties 114 2
President: Kyprianou op 13-2-'82 herk. 113 1 e.v.
Turks-Cyprus: Turkse rep. N.-Cyprus uitgeroepen 753 e.v.;parl. neemt resolutie aan waarin het ..recht op zelfbeschikking v. h. Turks-Cywriotische volksdeel" wordt geproclameerd 754/1; reacties op de onafhankelijkheidsverkl. 754/3: Kontuk gekozen tot voorz. wetgevende vergadering (juni 1981). samenstelling regering (4-8-'81) 756 2: motie v. wantrouwen (11-8-'81). opnieuw motie v. wantrouwen (7-12-'81)756 3; val kab., samenstelling nw. kab. (15-3-'82) 756/3
Verenigde Naties: VN-resolutie 37'253 (13-5-'83) 753/1; Denktash ontmoet Perez de Cuellar (4-7-'83), memoranda Perez de Cuellar aan Grieks- en Turks-Cypriotcn. inhoud reacties 75411: uitroepen Turkse rep. N.-Cyprus, spoeddebat V-raad 75513
Verkiezingen: Grieks-Cypriotische verk.. verkiezingsstrijd 113/2

DENEMARKEN

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 171/2
Munt: reval. kroon 19312
NAVO: standpunt Deens parl. m.b.t. plaatsing nwe. kernwapens in W.-Europa a. NAVO meegedeeld in comité v. defensieplannen 584 2
IJsland bez pres Finnbogadottir 274 3

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

Duitsland (Bondsrep.): overlijden Westduitser in Oostduits politiebureau leidt t. controverse tussen Bondsrep. en DDR. en in Bondsrep. tussen coalitiepartners CSU en FDP 293/1; Honecker zegt voorgen. bez. aan Bondsrep. af 294/3; krediet van DM 1 mrd a. DDR. bondsreger. staat garant, rol Strauss twistpunt 567/2; bez. Strauss 56812: demonstratie Groenen in O.-Berlijn. brief Honecker a. Groenen 582/1
Portugal: verz. prem. Balseamão tot terugbrengen staf ambassade 54/2

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

ALGEMEEN

Bevolking: Constitutionele Hof stelt volkstelling uit 331/3
Justitic: Constitutionele Hof stelt volkstelling uit 331/3; meer bevoegdheden politie bij demonstraties voorgesteld 633/2
Kerk en staat: r.-k. bisschoppen o. kernwapens 332/3
Militaire zaken
Algemeen: nwe. wet gewetensbezwaarden dienstplicht 330/1: r.-k. bisschoppen o. kernwapens 332.3
Pers: weekblad ,,DerStern" beweert dagboeken v. Hitler in bezit te hebben. dagboeken blijken vervalsing 565 3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Begroting begroting-1984 700 1
Economische ontwikkeling rapport Westduitse economie 1 vijf wetensch instituten 33311
Energie
- Aardgas aardgas uit SU voor W-Berliin 331/1
Gastarbeiders: verktrekpremie v. werkloze gastarbeiders 633'1: politiek rumoer n.a.v. zelfmoord v. Turk 701/1; achtergronden 701 2
Milieu: loodvrije benzine verplicht per 1-1-'86 633/3
Munt: reval. mark 193/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Deelstaten:
— Bremen: parl.verk. 634/1; verk. in Bremen (aanvulling 700/1
— Hamburg: parl.verk., SPD herwint absolute meerderh. 103/1
— Hessen: parl.verk. 634/1
— Rijnland-Palts: verk. v. Landdag 149/1
— Sleeswijk-Holstein: verk. v. Landdag 291/2
— West-Berlijn: FDP vormt in W.-Berlijn coalitie m. CDU 330/3; aardgas uit SU voor W-Berlijn 331/1
Parlement:
— Bondsdag: bondskanselier Kohl stelt vertrouwenskwestie, verliest deze opzettelijk, weg vrij voor vervroegde verk. 88/2; ver-\-roegde verk. v. Bondsdag, winst voor CDU/CSU. verlies v. SPD, FDP keert verkleind terug. Groenen doen voor het eerst intrede 145 e.v.: uitslag per deelstaat 16413; reacties op verk.uitslag 16512; comment. 16513; constituerende vergadering Bondsdag. Kohl t. bondskanselier verk., Barzel voorz. 29212: reger.verkl., kwestie-Burkert 293/3
Politieke partijen:
— CDU: vormt met FDP coalitie in W.-Berlijn 33013 congres 566/2
— CSU: rol Strauss bij toekennen krediet van DM 1 mrd met reger.garantie aan DDR omstreden 56713: Strauss herk. als voorz. met geslonken meerderheid 56811: privé-bez. Strauss aan Tsjechoslowakije, Polen en DDR 568'2
— FDP: ontw. na coalitiewisseling in Bonn. partijcongressen. Genscher herk. a. voorz. 86/2; verk.congres 8713: vormt in W.-Berlijn coalitie m. CDU 330/3
— Groenen: demonstratie Groenen in O.-Berlijn, brief Honecker aan Groenen 582/1
— LD: oprichting 88/1
— SPD: ontw. na machtswisseling in Bonn, Schmidt ziet af v. lijstaanv.schap, Vogel opvolger 8313; portr. Vogel 84/1; verk.-congres 86/1
Regering: bondskanselier Kohl stelt vertrouwenskwestie, verliest deze opzettelijk. weg vrij voor vervroegde verk. 8812; kab.formatie in Bonn. tweede kab.-Kohl, geen min.post Strauss 29113: constituerende vergadering Bondsdag, Kohl bondskanselier. Barzel voorz. 29212; samenstelling tweede kab.-Kohl 293/2: reger.verkl., kwestie-Burkert 293/3; parl. staatssecr. in tweede kab.-Kohl 331/1
Verkiezingen: parl. verk. in Hamburg, SPD herwint absolute ineerderh. 103/1; vervroegde verk. voor Bondsdag, winst CDU/CSU, verlies voor SPD. FDP keert verkleind in de Bondsdag terug, Groenen doen voor het eerst intrede 145/1 e.v.: het Westduitse kiesstelsel 146/1: verk.campagne 14612; Constitutioneel Hof keurt procedure voor vervroegde verk. goed 147.3; consequenties v. d. verk.-uitslag 148/1; verk. v. Landdag in Rijnland-Palts 14911:enkele reacties 149/1: verk. v. d. Bondsdag, uitslag per deelstaat 164/3; reacties op de verk.uitslag 165/2; comment. 165/3; rol Bahr (SPD) in verk.campagne voor Bondsdagverk. ter discussie i.v.m. Zweedse oproep t. instelling kernwawenvriie zone in Centr.-Europa 248.3: verk. Landdag Sleeswijk-Holstein 291 2: parl.verk. in Bremen en Hessen 6341 en 700 1

POLITIEK (Buitenlandse)

DDR: overlijden Westduitser in Oostduits politiebureau leidt t. controverse tegen Bondsrep. en DDR. en tussen coalitiepartners CSU en FDP 293'1: Honecker zegt voorgen. bez. aan Bonn af 294/3: krediet van DM 1 mrd aan DDR. bondsreger. staat garant, rol Strauss twistpunt 56712; bez. Strauss 568/2
Frankrijk: 39ste Frans-Duitse top 16911: 40ste Frans-Duitse top 20012; Mitterrand in Bonn t.g.v. viering 20-jarig bestaan Frans-Duits samenw.verdrag 20213; Kohl t.g.v. viering in Parijs 20311:41ste Frans-Duitse top in Parijs. bondskanselier Kohl geeft geen steun aan plan pres. Mitterrand voor intern. monet. conf. 339/2
Nederland: bez. prem. Lubbers 33613
Polen: bez. Strauss 568/2
Roemenie: overleg m. Roemenië o. emigratie Duitse minderheid naar Bondsrep. 63213
Sowjet-Unie: bez. SPD-leider Vogel 8511; bez. min. Gromyko 12312: aardgas uit SU voor W.-Berlijn 33111: bez. Kohl aan Moskou aangek. 33212: bez. bondskanselier Kohl 46913; analyses, reacties. comment. 57111
Suriname: bez. min. Naarendorp 74/3
Tsjechoslowakije: bez. Strauss 568/2
Verenigde Staten: bez. SPD-leider Vogel 85/1; bez. Westduitse bewindslieden, kwestie stationering nwe. kernwapens in W.-Europa 9913; min. Worner bez. VS, controverse tussen Duitse pol. partijen over kernwapens 99/3; bondskanselier Kohl op bez. VS 10012: Kohl zou Reagan hebben toegezegd dat Bondsrep. desnoods als enige nwe. raketten zal plaatsen 101/2; reger.verkl. over stationering 10113; CSU-leider Strauss noemt nuloptie niet haalbaar 10211; min. Genscher in Washington. houdt vast aan stationering 102/2; tweede bez. Kohl 332/1; bez. Reagan, toespraak t. Bondsdag 60313; bez. aan W.-Berlijn 60411: bez. Shultz 604/2; bez. Bush, owen brief v. wres. Reagan aan de volkeren v. Europa 681/2
IJsland: bez. prem. Thoroddsen 274/3

EGYPTE

China (Volksrep.):bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Frankrijk: bez. min. Cheysson 16811; bez. pres. Mitterrand 20111
Tsjaad: wapenhulp a. reger.-Habre 449/1
Verenigde Staten: bez. Shultz 35111: Am. AWACS naar Egypte i.v.m. Libische bedreiging Soedan 464/3

EL SALVADOR

Israël: verplaatsing ambass. van Tel Aviv naar Jeruzalem 704/3
Nederland: debat TK o. voorgen. bez. min. Van den Broek a. El Salvador 490/3; gesprek Van den Broek met verzetsgroepen El Salvador 49212: bezoek aan El Salvador 49212

ENGELAND

ALGEMEEN

Justitie: drie Palest. t. gevangenisstraf veroordeeld wegens aanslag op Isr. ambass. Argov (3-6-'82) 272/3

Kunst: B. Haiting artistiek leider Covent Garden 84711

Militaire zaken:
Aigemeen: werk v. jongeren in hei leger 409'2: defensieboek (28-6-'82) 440 2: witboek o. rnilit. consequenties Faikland-conflict (14-12-'82) 44112: debat in Lagerhuis o. d. plaatsing kruisraketten 441/3; meerderh. Britten tegen plaatsing kruisraketten 44211: Anglicaanse kerk tegen eenzijdige kernontwapening 44211; geen directe Britse controle o. Am. kruisraketten 44212
— Marine: reger.besluit t. aank. Trident D5-kernraketten ter vervanging Polaris, Trident C4 gaat niet door (maart 1982) 44011

Pers: Australier koopt „The Times" 439/1: ontslag hoofdred Evans. Douglas-Home opvolger 439/3

Terrorisme: ASALA-lid in Londen veroord. 48411

Vredesbeweging: initiatieven. congres CND 44013: voorgesch. CND 44111; acties rond Greenham Common t. plaatsing kruisraketten 441/1; controverse binnen r.-k, kerk o. vredesbeweging 44213

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: nwe. arbeidswet 39311: stand werkloosheid half juli 1982 39511; werkgelegenh.-progr. 39513; plan werkgevers t. vermind. werkloosheid 40612: eind dec. 1982 bijna 3,1 mln werklozen 40811: werk v. jongeren in het leger 40912; staking treinmachinisten (jan.-febr. 1982) 40913: staking Londense ondergrondse en spoorwegen (juni 1982) 41011; opnieuw staking treinmachinisten (juli 1982) 41011: conflict in gezondheidszorg 41012: staking bij de watervoorziening (jan.. febr. 1983) 43812;geen nation. staking mijnwerkers 4381 2: conflten binnen Times Newspapers 439/1; ontslag hoofdred. Evans. Douglas-Honie opvolger 43913

Begroting: begrot.-1982183 39313; begrot.-1983/84 408/3

Denationalisering: strop bij verkoop staatsbedrijf Amersham International 39312: monopolie staatstelefoonbedrijf doorbroken 3931 3; reger. begint met verkoop aandelen Britoil 40711

Economie: daling rente tot 12% 395'1: renteontwikk. sinds 13-7-'82 40713: inflatie in 1982 5,4% 408/1; basisrente half april 10% 409/2

Economisch beleid: afschaffing beperkingen huurkoop 39512; werkgelegenh.progr. 39512

Energie:
— Steenkool: geen nation. staking mijnwerkers, MacGregor nwe. voorz. Nat. Kolen Raad 43812

Munt: waardedaling pond 407/3

Vakbeweging: 114de congres v. d. TUC 38913; beperking macht vakbonden 39311

POLITIEK (Binnenlandse)

Parlement:
— Algemeen: troonrede koning Elizabeth 40613
— Lagerhuis: tussent. verk. in Belfast South 360/2; tussent. Glasgow Hillhead, Jenkins terug in Lagerhuis 30613: tussent. verk. Beaconsfield, Merton, Mitcham en Morden 3611 1; in Coatbridge en Airdrie, Gower, Birmingham Northfield. Peckham 36112; in Glasgow Queen's Park, Soutbwark Bermondsey 3621 1; in Darlington 36311; zetelverdeling op 25-2-'83 36311;verk.uitslagen 36912; na wijzig. grenzen kiesdistricten aantal zetels Lagerhuis van 635 naar 650 39112

Politieke partijen:
— Conservatieve Partij: jaarl. congres (5/8-10-'82) 364/2; verk.progr. 370/3
— Labour: ontwikk. binnen Labour, result. onderz. activiteiten Militant Tendency 36511; verk.progr. 370/1; jaarcongres (27-9/1-10-'82), eenzijdige nucleaire ontwapening officiele partijpolitiek 39011; verdere verschuiving naar rechts binnen Labour 39111; Labour verliest strijd om grens kiesdistricten. Lagerhuis v. 635 naar 650 39112: vijf leden Militant Tendency geroyeerd 391/2
— Liberale Partij: SPD en Liberale Partij worden het eens o. verdeling v. kiesdistricten 36313; jaarl. congres (21/24-9-'82) 364/1; verk.-progr. Alliantie 370/2
— SDP: constituerende vergadering (4/9-10-'81), Jenkins gekozen t partijleider, Williams voorz., biogr. Jenkins 3633: congres (11 16-10-'82 36411; verk.progr. Alliantie 37012

Regering: reorgan. kab. na parl.verk. 372/1; aftreden min. Fairbarn na zijn wijze v. optreden in verkrachtingszaak (21-1-'82) 391/3; aftreden min. consum. zaken (12-2-'82)39211: ben. opvolger 39211; aftreden Carrington en staatssecr. en ondermin. tijdens Falklandcrisis (5-4-'82)39211; ex-VN-ambass. Parsons ben. t. pers. ambass. Thatcher (24-12-'82) 39212: Leigh-Pemberton nwe. pres. v. d. Bank of England (23-12-'82) 39212: min. Heseltine nwe. min. v. defensie i.p.v. Nott. King nwe. min. v. milieu 392/2; Thatchers populariteit bereikt recordhoogte 395/1: troonrede koningin Elizabeth 40613; opschudding o. plannen prem. Thatcher 40812

Staatsburgerschap: nwe nationaliteitenwet 3921 3: nederlaag v. reger. in parl. inz. immigratie 407/2

Staatsveiligheid: spionage-affaire Leo Long 443/1

Verkiezingen: tussent. verk. in Belfast South 36012: in Glasgow Hillhead, Jenkins terug in Lagerhuis 36013: tussent. verk. in Beaconsfield 361/1; in Merton, Mitcham en Morden 36111: in Coatbridge en Airdrie 36112; in Gower 361/2; in Birmingham Northfield 3611 3; in Peckham 36113: in Glasgow Queen's Park 362/1; in Southwark Bermondsey 36211: in Darlington 363/1; parl.verk. (9-6-33),winst v. conservatieven. uitslagen 369/1 e.v.; verk.campagne 37011

POLITIEK (Buitenlandse)

Nederland: bez. prem. Lubbers 33613

Verenigde Staten: bez. Reagan 60312; toespraak tot beide Huizen parl. 60313; bez. Shultz 60511: bez Bush 68213

IJsland: bez. pres. Finnbogadottir 27413

EQUATORIAAL GUINEE

Oppositie: vorming voorl. reger. in ballingschap 42912

Regering: staatsgreep verijdeld 429/2

Spanje: uitlevering Miko 42913

ETHIOPIË

Frankrijk: bez. min. Cheysson 168/1

EUROPA (OOST)

Libië: bez. Kadhafi 47311

EUROPA (WEST)

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

BENELUX

Topconferentie. in Den Haag, gemeensch. verkl. 711

EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Algemeen: rapp. o. function. en toekomst EG 489/1

ASEAN: overleg ASEAN–EG 48811

Canada: invoer huiden baby-zeehondjes 48711; Canada verlaagt kabeljauwquotum 487/3

Europese Commissie: voorst. cie. tot finan. reorg. 48513

Europees Parlement: Schluter en Thorn brengen verslag uit in Europ. Parl. over Europ. Raad in Kopenhagen 1013

Europese Raad: bijeenk. 314-12-'82 in Kopenhagen, besproken onderwerpen: econ. beleid 812; betr. E G V S 913; betr. EG–Japan 10/1; uitbreiding EG met Spanje en Portugal 1011; visserij 1012: Polen 1012: Afghanistan 1013: bijeenk. 21122-3-33 in Brussel. besproken onderwerpen: econ. 19611: betr. met VS 1971 1; uitbreiding EG 19712: finan., Britse bijdrage 197/3; vervoerbeleid, zure regen 19713; Midden-Oosten 198/1; conflict Iran–Irak 199.9: Europ. Raad in Stuttgart Bijeen (17/19-6) voorst cie. tot finan reorgan 385 3: voorber. top in Stuttgart door min. v. buiten:. zaken, kwestie v. d. Britse bijdrage 38613: „Europese elite" 38713; resultaten v. d. top 38812; andere onderwerpen 38911; comment. 389/2

Financiering: voorst. cie. tot finan. reorgan. i.v.m. dreigend tekort 38513

Japan: akk. met Japan o. beperking Jap. uitvoer naar EG 485/1; Philips matig tevreden 486/1; kritiek Europ. min.raad 486/3

Landbouw: prijzen voor 1983/84 vastgesteld 423/1

Monetaire kwesties: herschikking koersen EMS-valuta 193/1 e.; econ. stand v. zaken EMS-landen 19413: perscomment. 19512

Noorwegen: invoerverbod huiden babyzeehondjes 48711

Visserij: gemeensch. visserijbeleid bereikt 40313 e.v.: Denemarken houdt bereiken v. akk. op 40513; Nederl. harvingvangst hervat 406/1; Canada verlaagt kabeljauwquotum 48713

Zeehonden: invoerverbod huiden babyzeehondjes 48711

FIDJI

Regering: samenstelling kab., mutaties 64013

FILIPPIJNEN

China (Volksrep.): Imclda Marcos in China 60713

Economie: nw. vijfjarenplan, buitenl. schuld, tekort op betalingsbalans, deval. peso, bezuinigingsmaatr. 60811

Justitie: Hooggerechtshof afgetreden, meeste leden herbenoemd 605/3

Mensenrechten: Amnesty-rapport 60512)

NPA: uitbreiding guerrilla 59211

Oppositie: ex-senator Benigno Aquino bij terugkeer uit ballingschap vermoord, voorgesch.. instelling cie. v. onderzoek. uitvaart Aquino 56111 e.v., arrest. geestelijken 58911; Marcos meldt komplot, arrest. vakbondsleiders 58912: confrontatie tussen kerk en staat 58913; „We Forum" verboden 59013: verdere kritiek geestelijken 59111

Pers: „We Forum" verboden 59013

Politieke partijen: oprichting S D P en P D P 59213

President: ben. uitvoerende raad. opvolging Marcos 60611

Saoedi-Arabië: bez. pres. Marcos 60712

Verenigde Staten: bez. Weinberger. Marcos in VS, nw. akk. o. Am. bases 60612; bez. Weinberger 68012

Verkiezingen: gemeenteraadsverk. 605/3; aankond. parl.verk. 606/1

FINLAND

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17013

Korea (N.): Noordkor. ambass. uitgewezen 45912

Militaire zaken: kritiek op uitlatingen NAVO-opperbevelh. Rogers 456/1

Parlement: campagne voor parl.verk. van 20/21-3-'83 456'3; uitslagen 457/3; nwe. parl. v. d. eerste maal bijeen; conservatief tot voorz. gekozen 45811

Politieke partijen:
— SKDL: stemt tegen defensie-uitgaven en veroorzaakt reger.crisis 45511

Regering: kab.wijziging na reger.crisis (eind dec. 1982) 45511; vorming en samenst. reger.-Sorsa na parl.verk. van 20121-3-'83 45812; gouvern. centrale bank ontslagen 45813

Sowjet-Unie: handel met SU in 198%toegenomen 456/2: bez. pres. Koivisto (6/10-6-'80) 459/1; bez. prem. Tichonow 459/1
Verkiezingen: campagne v. parl.verk. van 20 en 21-3-'83 45613: verk.uitslagen 457/3

FRANKRIJK

ALGEMEEN

Justitie: u-etsontwerp inz. afschaffing wet-Peyrefitte. ruzie min. *Defferre* en Badinter 232/3: min. Badinter wil Europ. Hof voor terreur 25211;ordedienst SAC opgeheven 253'3: afschaffing „perman. rechtbanken v. d. strijdkrachten" 254/1
Militaire zaken:
— Algemeen: afschaffing „perman. rechtbanken v. d. strijdkrachten" 254 1: wet op ..de laatste gevolgen v. d. Algerijnse oorlog'door parl. aangen. 25411: bezuinig. op defensiebegroting 256'1
— Landmacht: Delaunay vervangen door gen. R. Imbot 25613
Radio en TV: wet op radio en TV. samenstelling Hoge Autoriteit 28012

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: staking artiesten tegen nwe. formule werkloosheidsuitkerinnen 212/3
Begroting: aanv. begroting-1982 205/1: begroting-1983 20711: bezuinig. op defensiebegroting 256/1
Economisch beleid: verlichting v. lasten v. h. bedrijfslevcn (april 1982) 204/3: iniectie voor genat. industrie (mei 1982) 20311: Mitterrand kondigt tweede fase v. d. verandering aan 205/2: eerste soberheidsplan, loon- en prijsstop (juni 1982) 205'3: informat. bijeenk. reger. met soc. partners (juli 1982) 206/3; loon- en prijsstop door parl. aangen. 207/1: exportstimulerende en importbeperkende maatr. 209/2; controle op lonen en prijzen na einde loon- en prijsstop 21011: lastenverlichting bedrijfsleven, hogere werkloosheidspremies, banken verlagen rente 210'3: kapitaalinjectie industrie 21111: Parijs dwingt banken t. verdere verlaging rente 212/1: jaarcijfer inz. werkloosheid: inflatie en tekort op handelsbalans 21212: vakbondsleider Maire spreekt over tweede soberheidsplan 213/1; teleurstellende cijfers inflatie en buitenl. handelsbalans in jan. 1983, reactie oppositie en reger. 21312: toespraak pres. Mitterrand (23-3-'83) 215/2: tweede soberheidsplan 2151 1; demonstratie tegen reisbeperking 216/1
Munt: deval. franc 19312; bescherming zwakke franc (maart 1982) 204/2: lening van $ 4 mrd ter ondersteuning franc 207/3; finan. steun v. Saoedi-Arabië ter ondersteuning v. d. franc 21211: „Le Canard Enchaîné" onthult docum. waarin wordt gesproken o. deval. franc 21411
Sociale zaken: maatr. om begroting voor soc. verzekeringen weer in evenwicht te brengen 20911: reger. zet mes in werkloosheidsuitkeringen na opzeggen v overeenk inz werkloosheidsfonds d ondernemeisbond 211/2; pensionering op 60-jarige leeftijd mogelijk 212/3
Vakbeweging:
— CGT: Krasucki gekozen t. secr.-gen. 207/1
Werkgeversorganisaties:
CNPF: Gattaz verk. t. voorz. 207/1

OVERZEESE GEBIEDEN

Guadeloupe: verk. voor region. raad 25511: uitslagen 25512
Guvana: verk. voor region. raad 255/1; uitslagen 25512
Martinique: verk. voor region. raad 255/1; uitslazen 255/2
Réunion: verk. voor region. raad 255/1; uitslagen 25512

POLITIEK (Binnenlandse)

Corsica: verk. v. region. assemblee, Alfonsi gekozen t. voorz. 25412
Politieke partijen:
— CDS: P. Méhaigneric op congres t. voorz. gekozen 280/1
— PCF: bez. Marchais a. China (Volksrep.) en N.-Korea 28013: akk. mrt PS o. gemeensch. kand. gemeenteraadsverk. 281/1
— P R congres iri Parijs (12/13-6-'83), Léotard gekozen t. secr.-gen. 280/3
– PSF: akk. met PC o. gemeensch. kand. gemeenteraadsverk. 281/1
— RPR: lunch Chirac en Giscard d'Estaing 281/1
— UDF: congres. lunch Chirac en Giscard d'Estaing 281'1
Regering: kab.wijziging (29-6-'82) 20612: aftreden min. v. buitenl. handel Jobert 214/3; vorming en samenstelling derde kab.-Mauroy 21413: aftreden min. v. ontw. samenw. Cot 215/1
Terrorisme: cijfers o. terror. aanslagen in 1982 231/3: moord op Am. plv. milit. attaché Ch. Ray 232/1; FLNC kondigt na serie aanslagen „een milit. wapenstiltand" aan 232/1: „Carlos" bedreigt Franse reger. 232/2; bomontploffing in sneltrein Parijs–Toulouse 23213; tweede secr. Isr. ambass. Barsimantov doodgeschoten 232/3; aanslag in rue Marbeuf 233/2; twee aanslagen door Xrmeense groepering Orly 233/2: PLO-man Dani vermoord 23312; aanslag rue des Rosiers tegen joods rest. Goldenberg 233/2; bomaanslag tegen ex-joodse bank en tegen Iraakse consul in Parijs 2341: Mitterrand bindt strijd aan tegen internat. terror., Franceschi staatssecr. v. d. openb. veiligheid 23412; reger. ontbindt Action Directe 23511: bom op Avenue de la Bourdonnais 25112: FLNC kondigt hervatting gewapende strijd aan 25112: arrest. drie Ieren in Vincennes 251/3; arrest. Ital. Scalzone 251/3; bomontploffing in auto Isr. diplomaat 251/3; twee leiders Action Directe gearrest. 25113; uitbreiding visumplicht 25211; nw. uitleveringsbeleid 25212; reger. verbiedt FLNC, Broussard gedelegeerd comm. v. politie 252/2: affaire-Tanase 23213; Armeense aanslag t. Turkish Airlines in Parijs (22-1) 481/3; aansl. t. Turks reisbureau in Parijs (28-2) 482/2: aansl. t. Armeniër (31-3) 48213: aanslag op vliegveld Orly (15-7) 48311: twee aanslagen op Franse vestigingen in Teheran 483/3
Verkiezingen: gemeenteraadsverk. (6 en 13-3-'83) 214/1: verk. op Corsica 254/2: verk. op Guadeloupe, Martinique, in Guyana en op La Réunion, uitslagen 25511

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: vertegenw. zes social. reger. op bez. in Parijs, manifest ondertekend o. bestrijding econ. crisis 339/3
Algerije: bez. pres. Mitterrand 16613; id. 171/2
Benin: bez. pres. Mitterrand 20211
Boeroendi: bez. pres. Mitterrand 199/3
Canada: bez. pres. Mitterrand 170/3; bez. prem. Mauroy 171/1
CAR: bez. Kolingba 444/1
China (Volksrep.): bez. Marchais 281/1
Denemarken: bez. pres. Mitterrand 171.2
Duitsland (Bondsrep.): 39ste Frans-Duitse top 16911: bez. pres. Mitterrand: 40ste Duits-Franse top 20012: Mitterrand in Bonn t.g.v. 20-jarig bestaan Frans-Duitse samenw.verdrag 202/3: Kohl t.g.v. daarvan in Parijs 20311: 41ste Frans-Duitse top in Parijs. bondskanselier Kohl geeft geen steun aan plan pres. Mitterrand voor intern. monet. conf. 33912
Egypte: bez. pres. Mitterrand 20111
Ethiopie: bez. min. Cheysson 168/1
Finland: bez. pres. Mitterrand 17013
Gabon: bez. pres. Mitterrand 20211
Griekenland: bez. min. Clieysson 16712; bez. pres. Mitterrand 19912
Hongarije: bez. pres. Mitterrand 19911
India: bez. pres. Mitterrand, akk. o. levering verrijkt uranium 201'3
Irak: bez. rnin. Cheysson 20313
Israël. bez. min. Cheysson 16712; bez. pres. Mitterrand 169/2
Italië: bez. Beriingurr aan Parijs, akk. tussen Franse social. en Ital. commun. 11912; Berlinguer ontmoet Marchais 119/2; werkbez. pres. Mitterrand 169/1
Ivoorkust: bez. pres. Mitterrand 17113
Japan: bez. pres. Mitterrand 170/3
Jordanië: bez. min. Cheysson 203/3
Kongo: bez. pres. Mitterrand 199 3
Korea (N.): bez. Marchais 281/1
Liberia: bez. pres. Doe 235/2
Libië: af isselende relatie 479/1
Marokko: bez. pres. Mitterrand 20311
Mauretanie: bez. pres. Mitterrand 171/2
Nederland: bez. niin. Van den Broek. onderhoud met Cheysson. Franse verwijten aan Nederland 34612
Niger: bez. pres. Mitterrand 171 1
Oostenrijk: bez. pres. Mitterrand 198/3
Portugal: bez. pres. Mitterrand 167/3
Rwarida: bez. pres. Mitterrand 199/3
Saoedi-Arabie: finan. steun ter ondersteuning franc 21211
Senegal: bez. pres. Mitterrand 171/2
Soujet-Unie: bez. min. Cheysson 203/3: bez. Gromvko in aansluiting op slotbijeenk. CVSE in Madrid 59711
Spanje: bez. pres. Mitterrand 19813
Syrië: bez. min. Cheysson 20313
Togo: bez. pres, Mitterrand 20211
Tsjaad: wapenhulp a. reger.-Habre 44911
Tunesië: bez. prem. Mauroy 16812
Turkije: twee aanslagen door Armeense groepering Orly 23312
Verenigde Arabische Emiraten: bez. min. Cheysson 168/3
Verenigde Staten: bez. pres. Mitterrand 17012; bez. Weinberger 51912; bez. Reagan 603'2: bez. Shultz 605/1
IJsland: bez. pres. Finnbogadottir 274/3
Zaire: bez. pres. Mitterrand 19913

GABON

China (Volksrep.): bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 20211
Regering: reorgan. kab. 19213

GAMBIA

Justitie: verdere doodvonnissen, vrijlating Dibba 18613
Regering: nwe. min. 18711
Senegal: eerste kab. confederatie Senegambia 18711

GEESTELIJK LEVEN

Algemeen: conf. ..Leven en vrede" in Uppsala 544/3
Duitsland (Bondsrep.): brief r.-k. bisschoppen over kernwapens 33213
Engeland: Anglicaanse kerk. t. eenzijdige kernontwapening 442/1
Italië: bez. paus a. Sicilië 152/2
Nederland: herderlijk schrijven „Vrede en gerechtigheid" v. Ned. r.-k. bisschoppen 47111 e.v.
Rooms-katholieke kerk: paus ben. kard. 52812: paus ben. vier hulpbisschoppen v. Nederland 53813; comment., achtergrond 54011; Ned. bisschoppen in Rome. Visitatio ad limina apostolorum 54012; persconf. Ned. bisschoppen 54111: bisschop Simonis opvolger v. kard. Willebrands 541/1: enkele reacties in kath. Nederland 54211: perscomment. 54213: nw. wetboek r.-k. kerk 54313; voorgesch. 54313; samenvatting inhoud 54411
Wereldraad van Kerken: 6de alg. verg. 513 e.v.; opening 51312; enkele redevoeringen 513/3; relatie met r.-k. kerk 51413: slotverklaring o.m. over: gerechtigheid en menselijke waardigheid 51512: kernwapens 51513; Afghanistan. Centr.-Amerika, Midden-Oosten 51611: Z.-Afrika 516/2; coniment. 51612

GHANA

Economie: econ. crisis 18911: beginselakk. met IMF o. herstelprogr. 18912
Nigeria: uitwijzing illegale buitenl. door Nigeria leidt t. terugkeer ruim 1 min. Ghanezen naar Ghana 23711
Regering:-mutaties in PNDC en kab., mislukte pogingen t. staatsgreep 18712

GRENADA

Algemeen: overz. ontwikk. laatste jaren 67513

CARICOM: Grenada geschorst als lid 67512
Jamaica: verbreken dipl. en handelsbetr. 67413
Mensenrechten: situatie v. d. mensenrechten in de afgelopen jaren 67613
Pers: verschijningsverbod voor „The Grenadian Voice" 67711: nwe. perswet (20-6-'82) 677/1; arrest. v. vier owrichters v. „The Grenadian Voice". vrijlating 67712
Politieke partijen: NJM-machtsstrijd tussen Bishop en Coard 67311
Regering: prem. Bishop en drie min. doodgeschoten na machtsstrijd binnen reger.partij, overname macht door „revolutionaire milit. raad" 67311 e.v.; arrest. v. min. v. justitie. industrie en visserij 67313; aftreden vier min. 67411; reacties op machtsovername 67413; necr. Bishop 674/3; samenstell. regering in juli 1982 67712: interview m. Bishop 677/3
Trinidad en Tobago: verbreking dipl. en handelsbetr. 67413
Vakbeweging: twee vakbondsleiders samen met prem. en drie min. doodgeschoten 67311 e.v.

GRIEKENLAND

Frankrijk: bez. min. Cheysson 16811: bez. pres. Mitterrand 199/2
Libië: dreigement Kadhafi 46212: bez. Kadhafi uitgesteld 47511

GUATEMALA

Democratisering: staatsraad gevormd 842/3; drie kieswetten in voorbereiding 84313; verk. aangekond. voor juli 1984 84413
Economie: nwe. pres. centrale bank 84212
Grondwet: grondwet buiten werking gesteld 83913
Junta: milit. junta na staatsgreep aan de macht (23-3-'82), samenstelling 83911; beleid nwe. junta 84012; Rios Montt ontkent nwe. verk. te hebben aangekondigd 84113
Kerk: controverse kerk en milit. 84411
Oppositie: couppogingen 84313: generaal eist verk. 84411; noodtoestand uitgeroepen na coupgeruchten 84412
Parlement: zetelverdeling na verk. 7-3-'82 83813: parl. ontbonden 83913: result. verk. nietig verklaard 83913
President: Rios Montt pres. (9-6-'82) 842/1; staat v. beleg ingesteld 84211; opheffing staat v. beleg, opnieuw amnestie-aanbod 84311
Regering: samenstelling rcger. na staatsgreep, biogr. Rios Montt 84011; kab.wijziging (9-6-'82) 84211; verdere wijzigingen in het kab., Mejia Victores min. v. defensie 84212; milit. uit reger.apparaat gezet 84413
Staatsgreep: milit. junta na staatsgreep aan de macht (23-3-'82), samenstelling junta 83911; parl. ontbonden, grondwet buiten werking gesteld 839/3; result. verk. nietig verkl. 83913; min. v. defensie neemt macht over v. Rios Montt (8-8-'83) 84413
Strijdkrachten: nwe. benoemingen binnen de strijdkrachten na staatsgreep 84012
Verenigde Staten: VS leveren wapens, Reagan ontmoet Rios Montt 842/3
Verkiezingen: definitieve uitslagen v. d. alg. verk. v. 7-3-'82. zetelverdeling parl. 83813; result. verk. nietig verkl. 83913; drie kieswetten in voorbereiding 84313: verk. aangek. voor juli 1984 84413

GUINEE

China (Volksrep.): bez. Zhao Ziyang 83211

HONDURAS

Israël: bez. Sharon 70412
Nicaragua: Hond. vredesplan v. d. regio 31611: besprek. o. normal. betr. 319/2; Mex.-Venezolaans vredesinitiatief 31912; oprichting „Forum r. d. vrede ei; democr. in Midden-Amerika" 319/2; geen veraere gesprekken tussen Nicaragua en Honduras 31913; Nicaragua stelt Honduras nwe. ontmoeting voor 32013

HONGARIJE

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 19911
IMF: lidmaatschap 375/2

IERLAND

Justitie: onderz. naar het aftappen v. telefoons 28113
Munt: deval. pond 19313
Parlement: samenstelling na dood parl.lid Loughnane 28213: nwe. verk. na val reger. 283/1
Politieke partijen:
— Fianna Fail: motie v. wantrouwen tegen Haughey 28112
— Labour: Sorine gekozen t. leider na aftreden O'Leary 282/3
Regering: aftreden min. O'Malley en Donoghue 28112; aroe.-sen. Connolly treedt af na in opspraak te zijn gekomen, Murray ben. t. opvolger 28211; min. Doherty verdacht v. manipulaties in rechtszaak 28213; verdere verzwakking positie reger. na dood parl.lid 28213; kab.wijziging (27-10-'82) 28213; reger. verliest motie v. wantrouwen, nwe. verk. 28311: vorming en samenstelling nwe. regr. 284/1
Verkiezingen: tussent. verk. in Galway East 28213: nwe. verk. na val reger. 28311: verk.campagne 28312

INDIA

Algemeen: geweld in Noordoost-India 129 e.v.
Banditisme: bandietenkoningin geeft zich over 16011
Bangladesh: bez. Ershad. akk.. India kondigt afrastering grens m. Bangladesh aan 72411
Deelstaten:
— Andhra Pradesh: absol. meerderh. v. Telugu Desam-partij. N. T. Rama Rao prem. 3312: reger. (1980) onder T. Anyaiah (Congres-I), vervangen door B. V. Reddy (febr. 1982) 3413
— Assam: Congres (I)-reger. onder mevr. S. A. Taimur (dec. 1980) afgetreden (juni 1981), pres. bestuur, Congres (I)-reger. onder K. C. Gogoi (jan. 1982) afgetreden (maart 1982), opnieuw pres. bestuur 3413; campagne tegen immigranten door AAGSP en studentenunie AASU, agitatie en onderhand. (najaar 1979-aug. 1982) 129 e.v.; onderhand. v. uniereger. met leiders AASU en AAGSP mislukt (5-1-'83). deelstaatverk. uitgeschreven 13513; agitatie tegen verk., gewelddaden, massamoorden in distr. Darrang (12/13-2-'83), Nowgong (18-2-'83) en Lakhinpur (21-2-'83). ca. 3.500 doden 13611; Congrespartij (I) wint deelstaatverk., opkomst minder dan 20%, reger. v. prem. H. Saikai beedigd (27-2-'83), voortzetting agitatie 13711
— Bihar: reger. (1980)onder J. Singh (Congres-I) 34/2
— Gujarat: reger. (1980)onder M. Solanki (Congres-I) 3412
— Haryana: reger. (1980) onder B. Lal (Congrespartij-I) 3411: nw. kab. onder B. Lal (mei 1982) 35/2
Himachal Pradcsh: reger. (1980)onder R. Lal (Congrespartij-I) 3411; nw. kab. onder R. Lal (mei 1982) 35'2
— Karnataka: winst v. coalities o.l.v. Janata, R. Hegde prem. 3312; reger. 11980) onder R. Gundu Rao (Congrespartij-I) 3411
— Kerala: links kab. (1980)onder E. K. Nayanar (CPI-M) 34/1; kab.-Nayanar afgetreden (okt. 1981), pres. bestuur, coalitiekab. onder O. Karunakaran (Congres-I) in maart 1982 afgetreden. opnw. pres. bestuur 35/1; pres. bestuur opgeheven, nw. kab. onder Karunakaran (mei 1982) 3513
— Madhya Pradesh: reger. (1980) onder A. Singh (Congres-I) 34'2
— Maharashta reger. (1980) onder A. R. Antulay (Congres-I) 3412; prem. Antulay afgetreden, B. Bhosale opvolger (jan. 1982) 3511
— Manipoer: reger. (1980) onder R. D. Singh (Congrespartij-I) 3313: prem. D. Singh vervangen door R. Keishing (nov. 1980) 3511; actie stud.organ. voor deportatie „buitenlanders" (apr.-okt. 1980) 132/3 e.v.: gewelddadige acties afscheidingsbeweging PLA en Prepak (sinds begin 1980) 13311
— Meghalaya: prem. B. B. Lyngdoh vervangen door Congres (1)-leider W. Sangma (mei 1381) 35/1; campagne tegen vreemdelingen (najaar 1979) 13213
— Nagaland: reger. (1980) onder J. B. Jasokie (NNDP) 3411: optreden maoïstische organ., Nat. Social. Raad v. Nagaland 135/2
— Oettar Pradesh: reger. (1980) onder V. P. Singh (Congres-I) 3412;aftreden prem. V. P. Singh, S. Mishra opvolger 3513
— Orissa: reger. (1980) onder J. B. Patnaik (Congres-I) 3412
— Pendsjaab: reger. (1980) onder D. Singh (Congres-I) 34/1; de Khalistan-beweging v. d. Sikhs, optreden Dal Khalsa, autonomiestreven Akali Dal, prem. Gandhi kondigt concessies op religieus vlak aan 15414
— Rajasthan: reger. (1980) onder J. Pahadia (Congres-I) 3412; prem. Pahadia vervangen door S. C. Matur (juli 1981) 3511
— Tamil Nadu: reger. (1980)onder M. G. Ramachandran (ADMK) 3412
— Tripura: CPI (M) blijft aan de macht 3312; reger.maatr. t.g.v. stamleden, verzet door Amra Bangali, gewelddaden Tripur Sena 13313 e.v.; aanv. stamleden op Bengali's (6/10-6-'80). naar schatting meer dan 2.000 Bengali's vermoord, verdere gewelddaden 13411
— West-Bengalen: nw. coalitiekab. onder J. Basu (juni 1982) 35/3

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 20112; akk. o. levering verrijkt uranium 201/3
Nationale veiligheid: nat. veiligh.wet 16-12-'80 d. Lagerhuis ggk.. aantal gedetineerden 16013

Pakistan: contacten 76213; kritiek India op Am. vliegtuigleveranties aan Pakistan, incidenten in Kasjmir 76412: Pakistan stelt India non-agresssiepact voor, inleidende besprekingen door India opgeschort 76511: hervatting Indiaas-Pakistaanse dialoog 76611; Indiaas protest 76612: ontmoeting Zia–Ghandi in New Delhi 76612: vorming gemeenach. cie. India–Pakistan 76711; voortdurende wrijving, wapenwedloop 76712; verdere ontwikk. 767'3

Politieke partijen:
— All-India Communist Party: opger. in april 1980, Dange secr.-gen. in mei 1981 12812
— BJP: opger. door dissidenten Janata 12713
— Congrespartij (I): door verk.cie. als echte Congrespartij erkend (juli 1981), Swaran Singh en T. B. Chavan sluiten zich bij partij aan 12712; A. Ahmed a. partijlid geschorst, oprichting Sanjay Forum, aank. oprichting Sanjay Vichar Manch door Maneka Gandhi (aug. 19821, reorgan. partijleiding (jan./febr. 1983), Rajiv Gandhi secr.-gen. 12812
— Congrespartij (J): gevormd door fractie v. J. Ram 12712
— Congrespartij (S): voortzetting v. Congrespartij (U) 12712
— Congrespartij (U): erkenning a. echte Congrespartij door verk.cie. ingetrokken (juli 1981), scheuring door dissidenten o.l.v. J. Ram (aug. 1981), wijziging naam 12712

-- CPI Dange als voorz. afgezet en uit partij gestoten, scheuring 12812
-- Democratische Partij: gevormd door dissidenten Lok Dal 127/3
— Democratisch Socialistische Partij. gevormd door fusie v. Social. Partij. Democr. Partij en Democr. Social. Front onder H. N. Bahaguna (juli 1981) 128/1
— Janata: scheuringen in 1980 127/3
— Lok Dal: scheuringen, vorming „echte" Lok Dal (aug. 1982) 127/3
— Socialistische Partij. gevormd door dissidenten Lok Dal 127.3
— Sanjay Vichar Manch: oprichting door Maneka Gandhi aangek. 33/1
President: Z. Singh tot zevende pres. gek. 125/2
Religieuze gemeenschappen: de Khalistan-beweging v. d. Sikhs. optreden Dal Khalsa. autonomniestre\-en Akali Dal, prem. Gandhi kondigt concessies op religieus vlak aan 15413 e.v.: memorandum v. meer dan 40 islam. parl.leden over toenemend gevoel v onveiligh. onder islam. minderh.. botsingen tussen groepen hindoes en moslems. bijzonderh. okt. 1978-jan. 1980 157/2 e.v.; kastehindoes tegen onaanraakbaren. onlusten in Gujarat. bekering tot islam 159/1; Harijans vermoord 160/1
Regering: kab.wijziging (jan. 1980-sept. 1982) 12513; kab.reorgan. (jan./febr. 19833 12613
Unie-territoria:
— Arunachal Pradesh: kab. (1980) onder Gagong, Apang (Congrespartij-I) 33/3
— Delhi: verk.overwinning v. Congrespartij 127/1
— Goa: kab. (1980) onder P. S. Rane (Congrespartij) 33/3
— Mizoram: hervatting terroristische acties MNF (juni 1979) 134/2; bestand m.i.v. 31-7-'80. onderhand. tussen prem. Gandhi en Laldenga in jan. 1982 door reger. afgebroken. MNF verboden (20-1-'82).hervatting terreuracties 13511
— Pondicherry: coalitiekab. (19803 onder D. Ramachandran (DMK) 3313
Verkiezingen: nederlaag voor Congrespartij (I) bii deelstaatverk. in Andhra Pradesh. Karnataka en Tripura (jan. 1983) 33/1 e.v.; deelstaatverk. jan. 1980 33/3; deelstaatverk. mei 1980 34/1; deelstaatverk. mei 1982 35/2; verk.overwinning v. Congrespartij in Delhi 127/1; deelstaatverk. in Assam formeel door Congrespartij (I) gewonnen 137'1

INDONESIË

Militaire zaken: wijziging in milit. top 162/2; gen. Jusuf als opperbevelhebber v. d. strijdkrachten opgevolgd door gen. B. Murdani 704/3
Oppositie: optreden z.g. „Groep van 50" 162/1
Parlement: goedk. Pantjasila-resolutie e.a. besl. 16111
President: Soeharto door Volkscongres verk. voor vierde ambtstermijn 161/1; gen. Umar Wirahadikusumah nwe. vice-pres. 162/1
Regering: samenstelling vierde ontwikk.kab. 704/3

INTERNATIONAAL

ALGEMEEN

Ontwikkelingssamenwerking. tweede rapport cie.-Brandt 372'3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Energie:
— Aardolie: wereldproduktie 1981 en 1982 6911 e.v.: bijz. OPEC-conf. (jan. 1983) over prijsbel. en prod.beperking mislukt, olieprijzen onder druk 65 e.v.; mogel. consequenties v. lagere olieprijs 6612: overleg in Wenen 19/20-12-'82 zonder resultaat 6711; OPEC verlaagt prijs ruwe olie. bereikt overeenstemming o, prod.plafond 17711: comment. 177/3; prod.-quota v. d. verschillende OPEC-landen 1781 1; ontw. v. d. OPEC-richtprijs v. ruwe olie (per vat) 179'1: internat. reacties 179/1; voorgesch. 17913: rapport IEA voorziet daling v. afzet olie 18113: olieprijs verdere onder druk 182/1; gevolgen v. d. wereldeconomie v. olieprijsverlaging 182/2: 63ste reguliere bijeenk., akk. v. Londen bevestigd 465/1 e.v.: verloop v. d. bijeenk. 467/1

ONTWAPENING EN WAPENBEHEERSING

Centraal Europa: Zweedse reger. roept op t. kernwapenvrije zone in Centr. Europa 248/2
Commissie-Palm?: rapp. cie -Palme o. wereldwijde collectieve veiligheid, leden cie.. aanbevelingen 246 1: werkzaamh. en bijeenk. v. d. cie. Palme 247/1
Strategisch evenwicht: 60 jaar SU, rede Andropow, nwe. voorst. m.b.t. raketten v. middellange afstand in Europa en m.b.t. strat. raketten 120/3; reacties Westel. hoofdsteden overwegend negatief 12212:min. Gromyko in Bonn voor overleg over voorgen. plaatsing middellange-afstandsraketten in W.-Europa 123/2; persconf Gromyko, min. ontkent dat in zomer 1982 bij onderhand. akk. was bereikt dat vervolgens door Moskou en Washington zou zijn verworpen 124/1; overz. standpunten m.b.t. kernwapens v. middellange afstand in Europa, in SU en het Westen 12412; bez. Westduitse bewindslieden aan VS. kwestie v. stationering nwe. kernwapens in W.-Europa 99'3: min. Wörner bez. Washington. controverse tussen Duitse pol. partijen over kernwapens 9913; bondskanselier Kohl in VS 10012; Kohl zou Reagan hebben toegezegd dat Bondsrep. desnoods als enige de nwe. raketten zal plaatsen 10112: Westduitse reger.verkl. over stationering 10113: CSU-voorz. Strauss noemt nuloptie niet haalbaar 10211; min. Genscher in Washington houdt vast aan stationering 10212: INF-interimvoorstel VS, nee van SU 22511; interimvoorstel brengt akk. niet naderbij 225/3; negatieve reactie SU, persconf. viceprem. Gromyko 226/1; voorstel Andropow aantal SS-20-raketten te vernietigen als de NAVO besluit geen nwe. Pershing-I1 en kruisraketten in W.-Europa op te stellen 545/1; reactie VS 54512; comment. 54611; bijeenk. Westerse vredesbeweging in W.-Berlijn 58112; voorbereiding acties tegen plaatsing nwe. kernwapens v. middellange afstand in W.-Europa 581/3; demonstratie Westduitse Groenen in O.-Berlijn, brief Honecker aan Groenen 58211; bijeenk. in Parijs 58213
Verenigde Naties: tweede spec. AV o. ontwapeningsvraagstukken 24813; rapport specialisten o. relatie tussen ontwapening en ontwikkeling 24911; opening 249/2; rede Gromyko, belofte Brezjnew: SU zal niet als eerste kernwapens inzetten. rede pres. Reagan 2491 2: enkele andere bijdragen aan het debat 250'2
Zweden: Zweedse reger. roept op t. kernwapenvrije zone in Centr. Europa 24812

CONFERENTIES

Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE): 3de ronde in Madrid voltooid, voorgesch. 59311: conf. v. Montreux. Bonn en La Valetta 593/2; verloop vervolgconf. in Madrid 593/3; slotverklaring (samenvatting) 59512; slotbijeenk. min. v. buitenl. zaken. veel aandacht voor neerschieten Koreaanse jumbo door SU 59611; perscomment. 597/2
Economie: topconf. 7 belangrijkste geïndustrial. landen in Williamsburg (VS), voorbeschouwing te bespreken probl. 337/1 e.v.: voorber. v. d. top. bijeenk. min. v. finan. 33811: bijeenk. IEA 33812: bijeenk. OESO, pres. Mitterrand roept op tot int. monet. conf. 33813: geen steun v. Bonn a. Parijs 339/2; Mitterrand zoekt steun bij social. leiders 33912: topconf. in Williamsburg heeft ook aandacht voor milit. zaken 34011; slotverkl. o. economie 340/3; comment. op verkl. o. veiligheid 341/1
Niet gebonden landen: bijeenk. min. v. buiten:. zaken 54613; 7de topconf. 547/1; voorbereidende bijeenk. min. v. buitenl. zaken, meningsverschillen 54711: opening v. d. bijeenk. 54713; Arab. overleg 54811; optreden Sur. legerleider Bouterse 548/1: slotverklaring 54911;comment. 54911

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS (ASEAN)

EG: overleg EGASEAN 488 1

BANK VOOR INTERNATIONALE BETALINGEN (BIB)

Jaarverslag jaarversl 1982'83 421'3

ALGEMENE OVEREENKOMST VOOR TARIEVEN EN HANDEL (GATT)

Wereldhandel volume wereldhandelin 1982 2% gedaald 37511

INTERNATIONAAL ENGERGIE AGENTSCHAP (IAE)

Aardolie rapport IEA voorziet daling afzet aardolie in Westerse geindustrial landen 18113

INTERNATIONAAL HOF VAN JUSTITIE

Libië: uitspraak inz. geschil Libië–Tunesië o. continentaal plat 47811
Tunesie: uitspraak inz. geschil Libië–Tunesië o. continentaal plat 478/1

INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (IMF)

China (Volksrep.):uitbreid. Chin. quotum 37512
Directeur: De Larosière herben. t. directeur 37812
Groep van tien: bijeenk., overeenstemming o. uitbreid. GAB en vergroting quota, Zwitserland volledig lid, Saoedi-Arabie „buitenlid" 42211
Interimcomité: akk. met nieuwe quotaverhoging 42213
Jaarvergadering: jaarverslag IMF ziet tekenen v. herstel 641/1; openingstoespraken Clausen en De Larosiere 64411: rede pres. Reagan 64413: result. jaarvergadering 64511
Lidmaatschap: Zimbabwe, Vanuatu. Bhoetan, Antigua en Barbuda, Belize. Hongarije lid IMF 475/2
Quota: zevende algehele herziening der quota 375/3; interimcomité akk. met nwe. quotaverhoging 42213: Am. Congres houdt goedk. quotaverhoging op 64213

NOORDATLANTISCHE VERDRAGS-ORGANISATIE (NAVO)

Assemblee: bijeenk. (14119-11-'82) 216/3
Comité voor defensieplannen: bijeenk. 1/2-12-'82 in Brussel 21813: bijeenk. 112-6-'83 in Brussel, toevoeging aan slotcommuniqué i.v.m.standpunt Deens parl. m.b.t. plaatsing nwe. kernwapens in W.-Europa 58412
Denemarken: standpunt Deens parl. m.b.t. plaatsing nwe. kernwapens in W.-Europa aan NAVO meegedeeld in comité v. verdedigingsplannen 58412
Eurogroep: bijeenk. 29-11-'82 in Brussel 21711: bijeenk. 31-5-'83 in Brussel 58411
Finland: kritiek op uitlatingen NAVO-opperbevelh. Rogers 45611
Militair comité: gen. De Jager voorz. 22112
Ministerraad: bijeenk. 9/10-12-'82 in Brussel, communiqué 219/3 e.v.; bijeenk. 9110-6-'83 in Parijs. eerste NAVO-min.raad in Parijs sinds 1966 58413; toespraak pres. Mitterrand 585/2; openingszitting 58513: communique 58611 e.v.
Nucleaire planninggroep: bijeenk. 30-11-'82 in Brussel 21811: bijeenk. 22123-3-'83 in Vilmoura, slotcommuniqué 58311 e.v.
Strategie: steun aan nw. verdedigingsconcept: Airland Battle 21613

ORGANISATIE VOOR ECONOMISCHE SAMENWERKING EN ONTWIKKELING (OESO)

Conferentie: bijeenk. min. v. finan., pres. Mitterrand roept op tot intern. monet. conf. 33813
Energie: bijeenk. energieministers (8-5) 33812

ORGANIZATION OF PETROLEUM EXPORTING COUNTRIES (OPEC)

Prijs- en produktiebeleid: bijz. OPEC-conf. (jan. 1983) over prijsbeleid en prod.beperking mislukt. olieprijzen onder druk 65 e.v.; mogel. consequenties v. lagere olieprijs 66/2; overleg in Wenen 19/20-12-'82 zonder resultaat 6711: OPEC verlaagt prijs ruwe olie, overeenstemming o. prod.plafond 177/1; comment. 17713: prod.quota v. d. verschillende OPEC-landen 17811; ontw. v. d. OPEC-richtprijs v. ruwe olie (per vat) 179 1: internat. reacties 179 1. i-oorgesch. 179 3: rapport IEA voorziet daling v. afzet olie 18113: olieprijs verder onder druk 182/1; gevolgen v. d. wereldeconomie v. olieprijsverlaging 18212: 63ste reguliere bijeenk., akk. v. Londen bevestigd 46511 e.v.: verloop v. d. bijeenk. 46711

VERENIGDE NATIES

Algemene Vergadering: tweede spec. AV over ontwapeningsvraagstukken 248/3; rapport specialisten o. relatie tussen ontwapening en ontwikkeling 249/1; opening 249/2; rede Gromyko, belofte Brezjnew: SU zal niet als eerste kernwapens inzetten 24912: rede pres. Reagan 24913: enkele andere bijdragen aan het debat 250/2: bijeenk. 36ste AV in 1982. Mishra VN-commissaris voor Namibië 26113; opening 37ste AV, Hollai voorz. 261'3: verloop 37ste zitting AV, procedurekwesties: vertegenw. Cambodja, Puerto Rico al of niet op agenda. lidmaatsch. Israël 49911: alg. debatten: rede Shultz 499/3; rede Gromyko 50011: rede Huang Hua 500/1; resol. over Z.-Afrika 50012;Midden-Oosten 500/3; Falkland-eilanden 501'1; Afghanistan 50112: Namibië 50112; ontwapening 501/2: econ. kwesties 50211;rechten v. d. mens 502/2: dekolonisering 50213: div. onderw. 503/2; begroting 50312

ECOSOC: samenstelling per 1-1-'83 262/1

Namibië: Mishra VN-commissaris voor Namibië 26113

Nederland: Van der Stoel ambass. 336/2

Ruimte: tweede VN-conf. o. vreedzaam gebruik v. d. kosmische ruimte 26013

Secretaris-generaal: eerste jaarrapp. Pérez de Cuellar 49813

UNCTAD: zesde bijeenk.. voorst. UNCTAD-secr. 43311 e.v.; uitgangspunten deelnemers 43411: result. UNCTAD minimaal 434/3 e.v.

Veiligheidsraad: samenstelling per 1-1-'83 26211: verlenging UNIFIL-mandaat met drie mnd. 32311; verlenging UNIFIL-mandaat 39613

Vergrijzing: VN-conf. o. vergrijzing, voorgesch. 25912; verloop conf., conclusies, Nederl. inbreng 25913

Zwitserland: referendum inz. lidmaatschap VN 71612

WERELDBANK

Jaarvergadering: 38ste jaarvergadering, groeiende terughoudendheid inz. kredietverlening bij het internat. bankwezen 64111: jarverslag Wereldbank 642/1; Am. Congres houdt goedk. quotaverhoging op 642/3; voorbereidende vergaderingen 64313

IRAK

Brazilië: berichten o. waoenleveranties aan Irak 65612

Econoniie: olieprod. ca. 700.000 vaten per dag. alleen olie-export via pijpleiding naar Ceyhan (Turkije) 61013; plannen voor aanleg pijpleiding naar Yanbu (Saoedi-Arabie), $ 2,5 mrd per jaar aan inkomsten uit olie v. Saoedi-Arabië en Koeweit, deviezenreserve uitgeput, inzamelingscampagne goud en geld 61111

Frankrijk: bez. min. Cheysson 20313; Franse wapenleveranties aan Irak, contact inz. vijf Super Etendards 65613

Iran: Iran start „Dageraad"-offensief in Golf-oorlog (6/7-2-'83) 97/1 e.v.; verloop voorgaande offensieven 9811; Am. cijfers o. Golf-oorlog, Iraanse offensieven 60912: optreden Iraakse dissidenten 610/1; econ. positie Irak 61013; verdere aspecten v. Golf-oorlog 65211: Iraakse luchtoorlog t. steden en olie-installaties, maatr. inz. internat. scheepvaart 65211: lekkende oliebronnen in de Golf, voortzetting strijd 65313; Iraakse raketaanvallen en bombardementen op Iraanse steden, VN-onderz. 65511: Irak kondigt eenzijdig bestand af (juni 19823, door Iran verworpen, Irak meldt voltooiing terugtrekking Iraakse troepen uit Iran (29-6-'82), door Iran ontkend 67013

Italië: uitvoer naar Irak v. oorlogsschepen 65612

Militaire zaken: wapenleveranties 656/2; zuivering en reurgan leger 671/3

Politieke partijen: zuivering Baath 67013

Regering: nw. kab. 67111: verdere wijzig. kab. 67113

Sowjet-Unie: wapenleveranties hervat 65612

Verkiezingen: parl.verk. v. 20-6-'80 67012

IRAN

Etnische minderheden:

— Koerden: voortdurende strijd tussen reger.-troepen en Koerd. guerrillastrijders 10812; onderhand. (okt.1979-maart 1980) 10813e.v.: reger.offensieven (eind april tot eind mei 1980), Sanandaj. Saqqez en Baneh veroverd 111'1: ontw. sinds uitbreken Iraans-Iraakse oorlog 11211

Irak: Iran start „Dageraad"-offensief in Golf-oorlog (6/7-2-'83); verloop voorgaande offensieven 9811: Am. cijfers o. Golf-oorlog, Iraanse offensieven 609/2; optreden Iraakse dissidenten 610'1: econ. positie Irak 61013: verdere aspecten v. Golf-oorlog, Iraakse luchtoorlog t. steden en olie-installaties. maatr. inz. internat. scheepvaart 65211; lekkende oliebronnen in de Golf, voortzetting strijd 63313: Iraakse raketaanvallen en bombardementen op Iraanse steden, VN-onderz. 65511; Irak kondigt eenzijdig bestand af (juni 1982), door Iran verworpen. Irak meldt voltooiing terugtrekking Iraakse troepen uit Iran (29-6-'82), door Iran ontkend 67013

Israël: berichten o. wapenleveranties aan Iran 65513

Justitie: talrijke executies 9313: Amnesty International over cxccuties 9412; arrest., berechting en executie Ghotbzadeh 9512

Khomeini: opvolging Khomeini, raad v. deskundigen gekozen 9311

Korea (N.): berichten o. wapenleveranties aan Iran 656/1

Libanon: sjiïtische rebellie in Baalbek. aanwezigh. Iraanse gardisten 41411

Libië: berichten o. wapenleveranties aan Iran 655/3

Militaire zaken: milit. top omgekomen 91/2; wapenleveranties 65513

Oppositie: talrijke executies 93/3; verdere aanslagen en activiteiten Mujaheddin-e-Khalq 9411; Amnesty International over executies 94/2

President: A. Khamenei tot pres. gekozen 9112

Raad van de Wachters: benoeming ex-prem. Mahdavi-Kani 9212

Regering: ben. Velayati tot prem. door parl. verworpen 91/3; ben. H. Moussavi tot prem. door parl. ggk. 9113; verdere min.ben. 9212; samenstelling kab.-Moussavi 92/2

Sjieten: zes fam.leden van M. B. Hakim terechtgesteld, arrest. 125 sjieten gemeld 61012

Syrie: berichten o. wapenleveranties aan Iran 65513

Verenigde Staten: berichten o. wapenleveranties aan Iran 655/3

Verkiezingen: A. Khamenei tot pres. gekozen 9112

ISRAËL

Afrika: officieuze banden 70411

Arbeid: div. stakingsacties 68311: staking El Al 688/1; artsenstaking 70211

Argentinie: bez. Shamir, wapenverkopen 70412; onthullingen v. oud-aolitieman o. relaties Israël–Argentinië 822/3

Bevolking: gegevens eind 1982 70213

Costa Rica: verplaatsing ambass. van Tel Aviv naar Jeruzalem 704/1

Economie: finan.-econ. ontwikk. tijdens ministerschap Aridor 68311; nwe. gouvern. Bank v. Israël 683/1; begroting 1982-'83 683/2; oorlogskosten 68312; situatie eind 1982. begroting 1983-'84. beurskrach 684/1; voorafgaande inflatie. toenemend tekort op betalingsbalans, reger.maatr. 684/2; deval. shekel, kab.-beraad o. bezuinigingen 685/1; optreden reger.Shamir 685/3; dollarisatieplan-Aridor leidt tot diens aftreden. Cohen-Orgad opvoi gcr 686/1

El Salvador: verplaatsing ambass. van Tel Aviv naar Jeruzalem 70412

Frankrijk: bez. min. Cheysson 16712; bez. pres. Mitterrand 169/2

Gezondheid: artsenstaking 70211

Honduras: bez. Sharon 70212

Iran: berichten o. wapenleveranties aan Iran 65513

Justitie: ex-min. Abu Hatzeira veroord. 659/1

Libanon: Isr.-Syr. confrontatie tijden: Isr. invasie (juni 1982) 30513; Isr. luchtaanval op Syr. Sam-9-batterijen in Libanon (juli-okt. 1982) 30711: milit. positie in Libanon (april 1983) 310/2; bilateraal akk. getekend o. terugtrekking Isr. troepen uit Libanon met VS als getuige. op 17-5-'83, uittreksels en samenvatting artikelen en annexen 321 e.v.; Isr. voorwaarden voor troepenterugtrekking (okt. 1982) 322/1; missie-Habib (febr. 1983), voortzetting drie-partijenoverleg 34711; overleg in Washington 34713: hervatting missie-Habib en drie-partijenoverleg. positie Haddad 3481 2; missie-Shultz 351/1; akk. 35113; positie Isr. troepen (begin sept. 1982) 367/3; Israëli's in W.-Beiroet (15-9-'82) 36811; massamoord op Palest. in Sabra en Chatilla, controverse in Israël, instelling onafh. cie. v. onderz., optreden cie.-Kahan 384/1; Isr. verliezen 39612: nasleep rapp.-Kahan 38411;Isr. verliezen 3961 2; positie krijgsgevangenen e.a. gevangenen 39612: ontwikk. in Isr. zone 40012: ontwikk. in Isr. zone 411/2

Liberia: Liberia herstelt betr. m. Israël, bez. pres. Doe 70312

Militaire zaken: aftreden gen.-maj. Saguy en brig.-gen. Yaron. Levi stafchef als opvolger v. Eytan 38412

Munt: deval. shekel 68511

Nicaragua: dipl. betr. door Nicaragua verbroken 704/1

Opperrabbijnen: twee nwe. opperrabbijnen gekozen 67213

Politieke partijen:

— Tehiya: toetreding tot regering 658/2

— Telem: ontbonden 658/2

President: Ch. Herzog tot pres. gekozen 672/1

Regering: aftreden min. Berman 38113: aftreden Sharon a. min. v. defensie, Arens opvolger, Sharon min. zonder portefeuille 38411: aftreden prem. Begin. Shamir opvolger 675 e.v.; samenstelling kab.-Shamir 657/1; aftreden min. v. finan. Aridor, Cohen-Orgad opvolger 658/1; eerdere wijzig. in reger.coalitie, overlijden vice-prem. Ehrlich, mutaties in kab.-Begin 65811: onderhand. o. vorming grote coalitie mislukt. optreden groep van zes 659/3

Syrië: confrontatie in Libanon (juni 1982) 30513; Isr. luchtaanval op Syr. Sam-9-batterijen in Libanon íjuli-okt. 1982) 30712; Sam-5-raketten in Syrie, reacties Israël 30912

Verenigde Staten: VS getuige bij ondertek. Isr.-Libanees akk. o. terugtrekking Isr. troepen uit Libanon (17-5-'83) 321 e.v.; dipl. activiteiten (sept.-dec. 1982), rol Draper 3221 1: Habib spec. vertegenw. voor alle onderhand. inz. Midden-Oosten, missies-Habib (nov.-dec. 1982) 324/1; drie-partijenoverleg in Khalde en Kiryat Shmona. 13 ronden van 25-12-'82–7-2-'83325/1 e.v.

Verkeer:

— Luchtvaart: El Al in moeilijkheden 68712

Zaire: contacten, bez. Sharon en Shamir 70213

ITALIË

ALGEMEEN

Terrorisme aanslag op synagoge in Rome 27212

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: stakingen uit protest tegen econ. beleid reger.-Fanfani 10612: soc. akk. tussen werkgevers en werknemers 10613
Economie: verlaging disconto 104/1; reger. wint vertrouwenskwestie die was gesteld n.a.v. BTW-verhoging 104/2: grote sociale onrust na belastingverhoging 106 1
Munt: deval. lire 193/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Parlement:
— Algemeen. parl.werk. (26/27-6-'83) 417/1 -.r.: Pertini ontbindt parl. na reger.crisis 418/1; verk.uitslagen 418/2; eerste zitting nwe. parl., rumoer rond Negri 397/2
— Kamer van Afgevaardigden: commiin. wordt voorz. dcfensiecie. 120'2: reger.-Fanfani krijgt vertrouwen parl. n.a.v. benoeming v. nwe. pres.-dir. ENI 107/1; Jotti herk. a. voorz. 497/2
— Senaat: dood sen.voorz. Molino 418/1; Cossiga gek. *t.* voorz. 49712
Politieke partijen:
— DC: nation. congres in Rome (25129-11-'81) 10713: 15de congres in Rome (2/5-5-'82) 107/3; partij sluit premierschap Craxi niet uit 497/1
PCI: reacties PCI afkond. staat v. beleg in Polen 118/1; aanval „Prawda" op PCI 119/1: bez. Berlinguer Parijs. akk. tussen social. en Ital, commun. 11912: Berlinguer ontmoet Marchais 11912; uitgever Napoleone als lid geroyeerd 11913; weer contact PCI–Moskou. bez. Zagladin 12012: 16de nation. congres (2/6-3-'83) 42013
— PLI partijcongres in Florence (18'23-11-'81) 107/3
— PSDI: 19de congres in Milaan (28-3-32) 108/1
— PSI: 42ste partijcongres in Palermo (22/26-4-'81) 197/1
— Radicalen: partijcongres in Florence (30-11 '81) 1081'1
Regering: vorming en samenstelling tweede reger.-Spadolini (23-8-'82) 10313: reger. wint vertrouwenskwestie die was gesteld n.a.v. BTW-verhoging 10412; val tweede reger.-Spadolini 10413:Fanfani belast met vormine nw. kab. 105/1; samenstelling (vijfde) reger.-Fanfani 105/1; reger.verkl. 105/3; reger.crisis na opzeggen steun d. social. 417/1: Craxi ben. t. formateur, vorming en samensteliing kab.-Craxi 39811
Terrorisme: ontvoering Am. gen. Dozier 14013: bevrijding Dozier 141/2; ontvoering Dozier leidt tol golf v. arrest. w.o. die van Senzani, Spadolini spreek over internat. banden v. h. terrorism 141/2; vier leden Prima Linea o.w. S. Ronconi uit gevangenis bevrijd 142/1; aantal terrorist. aanslagen en ontvoeringen in 1981 14212; arrest. na bankoverval in Siena 142/2; Rode-Brigadisten roepen aan de vooravond v. hun proces wegens zaak-Dozier op de gewapende strijd te staken 14212: proces tegen ontvoerders Dozier 143/1; min. ontkent georganiseerde marteling v. gearrest. terroristen 143/2: schandaal rond de in 1981 door de Rode Brigades ontvoerde politicus Cirillo 143/3; arrest. v. twee ontvoerders v. Dozier, één ontvoerder gedood 144/2; chr.-democr. politicus Del Cogliano doodgeschoten 144/2; commun. politicus La Torre in Palerrno vermoord, gen. Dalla Chiesa prefect v. d. prov. Palermo 144/3; onrust na arrest. v. vijf v, marteling verdachte personen 14912; dood leider Prima Linea 14913; hoofd mobiele brigade in Napels gedood 149/3; Rode-Brigadist in gevangenis vermoord 149/3: aantal terroristen veroordeeld in Bergamo 14913; gen. Dalla Chiesa in Palermo vermoord. De Francesco opvolger 150/3; anti-maffiawet 150/3; wet voor „berouwvolle terroristen" verlengd 15111; Napolitaanse Rode-Brigadisten o.w. Bolognesie en Ligas gearrest. 151/2; verdachte v. moord op Dalla Chiesa gearrest. 15112: aanslag op synagoge in Rome 15113; social. burgem. vermoord, anti-maffiademonstr. in Palermo 15212; aantal terroristen o.w. Ronconi gearrest. 15212; paus veroordeelt tijdens bez. aan Sicilië maffia 152/2; cijfers over terrorisme in 1982 15213; strafverlaging voor „berouwvolle"Dozier-oritvoerders 15311; twee leiders Prima Linea in Milaan gearrest. 153/2; veroordelingen in proces-Moro 15312; officier v. justitie in Sicilië vermoord 154/1; oprichters Rode Brigade zeggen dat strijd voorbij is 15411; gevangenisbewaakster gedood door de „Beweging voor gewapende proletarische macht" 154/2; proces in Genua tegen 21 Rode-Brigadisten 154/2
Verkiezingen: parl.verk. (26127-6-'83).chr.-dem. op naoorlogs dieptepunt, region. en lokale verk. 41711e.v.: verk.uitslagen 418/2; verk.-campagne 419/2

POLITIEK (Buitenlandse)

Argentinië: verslechterde betr. na publikatie eindverslag o. vermisten door junta 82412
Frankrijk: bez. Berlinguer Parijs, akk. tussen Franse social.en Ital. commun. 119/2: Berlinguer ontmoet Marchais 11912: off. werkbez. Mitterrand 169/1
Irak: uitvoer naar Irak v. oorlogsschepen 656/2
Libië: dreigement Kadhafi 46212
Polen: reacties PCI op aankondiging staat v. beleg in Polen 11811; aanval „Prawda" op PCI 11911
Sowjet-Unie: reacties PCI op aankondiging staat v. beleg in Polen 11811; aanval „Prawda" op PCI 11911
Verenigde Staten: bez. Reagan 60312: bez. Shultz 605/1; bez. Bush 68212

IVOORKUST

China (Volksrep.): dipl. betr. aangeknoopt, Taiwan schort betr. op 20812
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17112
Hoofdstad: Yamoussoukrou nwe. hoofdstad 208'2

JAMAICA

Grenada verbreken dipl. en handelsbetr. 67413

JAPAN

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17013
Justitie: veroord. Tanaka tot 4 jaar gevangenis i.v.m. Lockheed-affaire 837'1
Parlement: oppositie boycot parl. wegens aanblijven Tanaka na veroord. 83711: ontbinding Lagerhuis. vervroegde verk. 837/3
Politieke partijen:
— JSP: nwe. leiders 836/3
Regering: samenstelling kab.-Nakasone 833.3; reger.verkl. (3-12-'82) 834'1
Verenigde Staten: bez. Bush en Weinberger 680/2
Verkiezingen: vervroegde Lagerhuisverk.. verlies voor LDP 83311 e.v.; lokale verk., geen vervroegde Lagerhuis-verk. 83412: Hogerhuisverk. 835/3

JOEGO-SLAVIË

Terrorisme: Turkse ambass. in Belgrado vermoord (9-3) 482/2
Turkije: bez. Evren 32'3

JORDANIË

Frankrijk: bez. min. Cheysson 203/3
PLO: bespr. Hoessein–Arafat vanaf 10-10-'82, overleg 215-4-'83 zonder result. beëindigd, Jordanië staakt politieke actie (10-4-'83) 241/2: details overleg Arafat–Huessein 245/2; achtergronden breuk 353/1
Verenigde Staten: bez. Shultz 35111

KAAPVERDISCHE EILANDEN

Verenigde Staten: bez. Bush 68012

KAMEROEN

Nigeria: verzoening Kameroen–Nigeria 523/1
President: confrontatie Biya–Ahidjo 43013
Regering: kab.wijziging 430/2
Verkiezingen: parl.verk. 430 2

KENIA

Amnestie: vrijlating gevangenen 62611
China (Volksrep.): bez. Zha Ziyang 83211
Economie: econ. maatr.. deval. shilling, nieuw IMF-krediet. Westerse hulp 62612
Justitie: processen na mislukte coup 62511
KANU: Njonjo als partijlid geschorst 62713
Munt: deval. shilling 62613
Nairobi: ontslag gemeentebestuur 62611
Pers: publikatie partijkrant 62612
Regering: ontslag proc.-gen. 62611; pres. Moi o. buitenl. komplot, uitschakeling Njonjo 627'1; nw. kab. 628/3
Tanzania: pol. asiel voor Keniase coupleiders 62512
Verenigde Staten: bez. Bush 68013
Verkiezingen: vervroegde parl.verk. 62511:campagne 628/1; voorl. uitslagen 62812

KOEWEIT

Turkije: bez. Evren 3212

KONGO

China (Volkrep.): bez. Sassou-Nguesso 44613: bez. prem. Zhao Ziyarig 83211
Economie: econ. ontwikk. 445/2
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 19913
Regering: min. ontslagen. samenstelling kab. 44511
Sowjet-Unie: verdrag v vreindschap en sam e n ,-bez. pres. Sassou-Nguesso 44612

KOREA (NOORD)

Finland: Noordkor. ainbass. uitgewezen 45912
Frankrijk: bez. Marchais 281/1
Iran: berichten o. wapenleveranties aan Iran 65611
Libië: bez. Kadtiafi 474/2
Suriname: bez. Sur. delegatie o.l.v. Horb 7512

KOREA (ZUID)

Liberia: bez. pres. Doe 23512
Libië: dipl. betr. 47412
Sowjet-Unie: Boeing-747-passagiersvliegtuig KAL op vlucht v. Anchorage n. Seoel ten zuidwesten v. Sachalin neergeschoten d. SU-15-jager, reconstructie vlucht, verkl. VS en SU 577/1
Verenigde Staten: bez. Weinberger 68012; bez. Bush 68012

KUNST

ALGEMEEN

Prijzen:

Albert Einsteinprijs 1983: 84711

— Harriët Freezerring 1983: 84711
— Jaap van Praagprijs 1983: 847/2
— Jeruzalemprijs 1983: 84712
— Leopold Lucasprijs 1983: 84712
— Louise Weissprijs 1983: 84712
Martin Luthcr Kingprijs 1983: 847/2
— Nansen Medaille 1983: 84712
— Prijs voor de rechten v. d. mens v. d. Raad v. Europa 1983: 847/2
— Simon Bolivarprijs 1983: 84712
— Theodor Heussprijs 1983: 84712
— Vredesprijs v ti Duitse boekhandel 1983 847 L
— Watelervredesprijs 1982 84713
— Zilveren Anjers 1982 847 3

ARCHITECTUUR

Prijzen:
— Sikkensprijs 1983: 847'3

BEELDENDE KUNST

Prijzen:
— H. N. Werkmanprijs 1982: 84713
— Jacob Hartogprijs 1983: 847/3
— Jeanne Oostingprijs 1982: 84811
— Jeanne Oostingprijs 1983: 84811
— Joost van den Vondelprijs 1983: 84811
— Laurens Jansz. Costerprijs 1983: 84811
— Maaskantprijs 1983: 84811
— Max Beckmannprijs 1983: 84811
— Oskar Kokoschkaprijs 1982: 848/1
— Penning van verdienste van Den Haag: 84811
— Prix de Rome 1983: 84811
— Stripschapprijs 1983: 848/1
— Titia Buning-Brongersprijs 1983: 848/1
— William Shakespeareprijs 1983: 84811

JOURNALISTIEK

Prijzen:
— Anne Vondelingprijs 1983: 84811
— Kiezen en delenprijs 1982: 84811
— Kiezen en delenprijs 1983: 84811
— Lucas Oomsprijs voor tijdschriftjournalistiek 1983: 84811
— McLuhanprijs 1983: 84811
— Prijs v. d. dagbladjournalistiek 1983: 84811
— Pulitzerprijzen 1983: 84812
— World Press Photo 1982: 84812
— Zilveren Camera 1983: 84812

LETTEREN

Prijzen:
— Aleida G. Schotprijs 1982: 848/2
— Annie Romeinprijs 1983: 84812
— Bookerprijs 1983: 84813
— Cestodaprijs 1983: 84911
— Constantijn Huygensprijs 1983: 84911
— F. Bordewijkprijs 1983: 84912
— Franz Kafkaprijs 1983: 84912
— G. H. 's-Gravensandeprijs 1983: 84912
— Georg Buchnerprijs 1983: 84912
— Gottfried Kellerprijs 1983: 84913
— Gouden Ganzeveer 1983: 84912
— Gouden Griffel en Penseel 1983: 84913
— Grand Prix de Littérature de l'Académie Française 1983: 84913
— Grand Prix de Poésie de l'Académie Française 1983: 84913
— Grand Prix du Roman de l'Académie Française 1983: 84913
— Gustav Heinemannprijs 1983: 84913
— Gysbert Japicxprijs 1983: 84913
— Ingeborg Bachmannprijs 1983: 84913
— Jan Camwertwrijs 1983: 84913
— Janusz Korczakprijs 1983: 84913
— Jenny Smelik-Kiggenprijs 1983: 84913
— Joost van den Vondelprijs 1983: 85011
— Kluwerprijs 1983: 85011
— Litteraire Witteprijs 1983: 85011
— Lucy B. en C.W. van der Hoogtprijs 1983: 85011
— Martinus Nijhoffprijs 1983: 85011
— Montaigneprijs 1983: 85011
— Multatuliprijs 1982: 85011
— Multatuliprijs 1983: 85011
— Nienke van Hichtumprijs 1983: 850/1
— Nobelprijs voor letterkunde 1983: 85011
— Oostenrijkse staatsprijs voor Europese literatuur 1983: 850/2
— P. C. Hooftprijs 1982: 850'2
— Premio Miguel Cervantes 1983: 85013
— Premio Planeta 1983: 85013
— Prix Chateaubriand 1983: 85013
— Prix Fémina: 85013
— Prix Goncourt 1983: 850/3
— Prix Interallié 1983: 85013
— Prix Médicis 1983: 85013
— Prix Médicis étranger 1983: 85013
— Prix Paul Morand 1983: 850/3
— Prix Renaudot 1983: 85013
— Prijs der Nederlandse letteren 1983: 850 3
— Pulitzerprijs 1983: 851.1
— Russische staatsprijs voor letterkunde 1983: 85111
— Schillerprijs 1983: 851/2

MUZIEK

Nederland: B. Haitink artistiek leider Covent Garden 87411

Prijzen:
— Bachwrijs 1983: 851/3
— Boy Edgarprijs 1983 851 3
— Edisons 1983 85113
— Evert Cornelisarijs 1983 851/3
— Johan Wagenaarprijs 1983: 851/3
— Kees van Baarenprijs 1983: 85113
— Podiumprijs 1983: 852/1
— Rolf Liebermannprijs 1983: 852/1
— Willem Pijperprijs 1983: 85211
— Zilveren Harpen 1983: 852/1

FILM. THEATER EN TV

Prijzen:
— Arlecchino 1983: 852/1
— Césars 1983: 852'1
— Columbina 1983: 852'1
— David di Donatellowrijs 1983: 85211
— Eurovisiesongfestival 1983: 85212
— Emmy Awards 1983: 852/2
— Filmfestival van Cannes 1983: 852/3
— Filmfestival van Locarno 1983: 85313
— Filmfestival van Moskou 1983: 85213
— Filmfestival van Venetië 1983: 85311
— Filmfestival van West-Berlijn 1983: 853.1
— Golden Globes 1983: 85312
— Gouden Kalveren 1983: 85313
— Gouden Nederlandse Theaterdansprijs 1983: 85313
— Gouden Roos van Montreux 1983: 85313
— Hans Snoekprijs 1983: 85313
— Johan Kaartprijs 1983: 85313
— Louis d'Or 1983: 85313
— Louis Lumiereprijs 1983: 85312
— Luchino Viscontiprijs 1983: 85313
— Nipkowschijf 1983: 85313
— Noord-Zuidtrofee 1981-'82: 85313
— Oscars 1983: 85411
— Prix Cino del Duca 1983: 854/1
— Prijs van de kritiek 1983: 85411
— Pulitzcrprijs 1983: 85411
— Scheveningse cabaretprijs 1982-'83: 854/1
— Sikkensprijs 1983: 85412
— Standard Dramaprijs 1983: 85412
— Theo d'Or 1983: 85411
— Tony Awards 1983: 85412

LIBANON

Algemeen: slachtoffers strijd Libanon 39611

Arabische Liga: mandaat Arab. vredesmacht afgelopen 30513

Beiroet: ontwikk. in W.-Beiroet (1115-9-'82)36712: ontwikk. in W.-Beiroet (vanaf okt. 1982) 39712; ontwikk. in O.-Beiroet (vanaf okt. 1982) 39811; Liban. leger in O.-Beiroet. aanslag op Am. ambass. e.v. ontwikk. 39912

Bekaa-vallei: milit. situatie 78611; Arafats aanhanger verdreven 787/1

Chouf-gebergte: gevechten tussen Falangisten en Druzen 41311

Gewelddaden: aanslag op Am. ambass. 39912: aanslag in Chtaura 414/2

Internationale vredesmacht: vertrek div. contingenten (10/12-9-'82) 36713; terugk. vanaf 24-9-'82 36811: pres. Gemayel wil uitbreiding, komst Brits contingent, slachtoffers 39812

Israël: Isr.-Syr. confrontatie tijdens Isr. invasie (juni 1982) 30513; Isr. luchtaanval op Syr. Sam-9-batterijen in Libanon (juli-okt. 1982) 30711; milit. positie in Libanon 310/3; bilateraal akk. getekend o. terugtrekking Isr. troepen uit Libanon, met VS als getuige (17-5-'83), uittreksels en samenvatting artikelen en annexen 321 e.v.; Isr. voor aarden voor troepenterugtrekking (okt.1982) 322/1; missie-Habib (febr. 1982), voortzetting drie-partijenoverleg 347/1; overleg in Washington (maart) 347 3, hervatting missie Habib en drie-partijenoverleg, positie Haddad 348/2, missie-Shultz 35111; akk. 35113: positie Isr. troepen (begin sept. 1982) 36712: Is. in W.-Beiroet (15-9-'82) 36811: massamoord op Palest. in Sabra en Cbatilla. controverse in Israël. instelling onafh. cie. v. onderzoek, optreden cie.-Kahan 38111: rapp.-Kahan 38212; nasleep rapp.-Kahan 38411; Isr. verliezen 39612: positie krijgsgevangenen e.a. gevangenen 396/2: ontwikk. in Isr. zone 40012: ontwikk. in Isr. zone 411/2

Libanese leger: overname Palest. vluchtelingenkamp Bourj al Barajneh (9-9-'82) 36713: zoekactie in W.-Bieroet 39712: eerste troepen in O.-Beiroet 39811: nwe. opperbevelh., controle o. O.-Beiroet overgenomen 39912

Palestijnse kampen: overname Bourj al Barajneh d. Liban. leger (9-9-'82) 367/3; massamoord op Palest. in Sabra en Chatilla. reacties. rapp.-Kahan, gevolgen 37813 e.v.: onderzoek Libanon en PLO naar massamoord in Sabra en Chatilla 38413: omvang Palest. vluchtelingen in Z.-Libanon 411/2

Sjieten: sjiitische rebellie in Baalbek, aanwezigh. Iraanse gardisten 414/1; strijd in Tripoli en omgeving tussen voor- en tegenstanders Arafat beëidigd na Saoedisch-Syr. principe-akk. (23-11-'83). definitief akk. op 25-11-'83 getekend 769/1; ontwikk. in Tripoli (medio juni tot eind sept.) 787/3; Al Fatah-dissidenten openen offensief tegen posities Arafat in Tripoli en omgeving (3-11-'83), met milit. steun van Syrie en Libië, val Nahr el-Bared en Baddawi (nov. 1983), eenzijdig bestand dissidenten (21-11-'83). principe-akk. (23-11-'83) 79013

Syrië: milit. positiein Libanon (april 1983) 31012; bez. Salem 35113: Assad verwerpt Isr.-Libanees akk. 35113; ontwikk. in Syrische zone 41313

Tripoli: gevechten tussen pro- en anti-Syrische groeperingen 41412: strijd in Tripoli en omgeving tussen voor- en tegenstanders Arafat beeindigd na Saoedisch-Syr. principe-akk. (23-11-'83). definitief akk. op 25-11-'83 getekend 769/1; ontwikk. in Tripoli (medio juni tot eind sept.) 78713: Al-Fatah-dissidenten openen offensief tegen posities Arafat in Tripoli en omgeving (3-11-'83). met milit. steun van Syrië en Libië. val Nahr el-Bared en Baddawi (nov. 1983), eenzijdig bestand dissidenten (21-11-'83), principe-akk. (23-11-'83) 790/3

Verenigde Staten: Am. dipl. acties t.b.v. terugtrekking buitenl. troepen uit Libanon 305/1; VS getuige bij ondertekening Isr.-Libanees akk. o. terugtrekking Is. troepen uit Libanon (17-5-'83) 321 e.v.; dipl. activiteiten (sept.. dec. 1982), rol Draper 32211; Habib spec. vertegenw. voor alle onderhandelingen inz. Midden-Oosten. missies-Habib (nov.-dec. 1982) 32411; drie-partijenoverleg in Khalde en Kiryat Shmona. 13 ronden van 28-12-'82–7-2-'83 325/1; missie-Habib (febr. 1982), voortzetting drie-partijenoverleg 34711: overleg in Washington (maart) 34713; hervatting missie-Habib en drie-partijenoverleg, positie Haddad 34812: missie-Shultz 35111; akk. 35113: aanslag op Am. ambass. 399/2

Zuid-Libanon: verlenging UNIFIL-mandaat met drie mnd. 32311: positie Haddad 34812; verlenging UNIFIL-mandaat, drie Ierse milit. gedood, wensen. Liban. reger. 39613; opvang Palest. vluchtelingen 41112; intimidatie Palest. in Sidon 41211; oprichting .,Assemblee v. h. Verenigde Zuiden", optreden „dorpscomités", positie sjieten 41213

LIBERIA

China (Volksrep.): bez. pres. Doe 23512
Frankrijk: bez. pres. Doe 23512
Hoofdstad: plan voor nwe. hoofdstad 23612
Israël: Liberia herstelt betr. niet Israël. bez. pres. Doe 703/2
Korea (Z.): bez. pres. Doe 2352
Regering: wijziging in PRC en kab. 23513
Sierra Leone: Liberia sluit grens met Sierra Leone 20813
Verenigde Staten: bez. pres. Doe 235/2

LIBIË

Algemeen Volkscongres: besluiten 460/1
Algerije: bez. Kadhafi. ontwikk. bilaterale relatie 47611
Bulgarije: verdrag inz vriendschap en samenw 473/2
CAR: herstel betrekkingen 444'1
Europa (O.): bez. Kadhafi 473/1
Frankrijk: afwisselende relatie 479'1
Griekenland: dreigement Kadhafi 46212; bez. Kadhafi uitgesteld 475/1
Iran: berichten o. wapenleveranties aan Iran 655/3
Italie: dreigement Kadhafi 462/2
Korea (N.): bez. Kadhafi 474/1
Korea (Z.): dipl. betrekkingen 47411
Marokko: bez. Kadhafi. voorgesch. 47812
Oeganda: beschuld. inz. Libische steun aan guerrillastrijders 30112
Oostenryk: bez. Kadhafi 474/1; aanval Kadhafi op VS, contacten met Duitse vredesbeweging 47412; Kadhafi ontmoet Kreisky bij tussenlanding in Wenen 47511
Opper-Volta: uitwijzing Libische dipl. 43211: relatie Sankara–Libië 57213
Oppositie: oprichting gemeld v. Libisch Nat. Reddingsfront 46011: ber. o. moordaanslagen op Kadhafi 46012: ballingen m. liquidatie bedreigd 46013
Regering: wijzig. in Alg. Volkscomité 46011
Roemenie: verdrag inz. vriendschao en samenw. 47312
Saoedi-Arabië: herstel dipl. betrekkingen, beschuld. Kadhafi 475/2; Kadhafi in Saoedi-Arabië 47513
Soedan: berichten o. Libische bedreiging Soedan 46413
Sowjet-Unie: bez. Kadhafi 47213
Tsjaad: voortdurende Libische aanwezigh. in N.-Tsjaad 45011; Libsche delegatie in N'Djamena 45013; Am. verkl. o. Libische milit. steun aan Oueddei 45211
Tsjechoslowakije: verdrag inz. vriendschap en samenw. 47312
Tunesië: bez. Kadhafi, voorgesch. 47711: uitspraak Intern. Gerechtshof in Tunees-Libisch geschil o. continentaal plat 47811
Turkije: dreigement Kadhafi 46212: waarschuwing Kadhafi 47812
Verenigde Staten: relatie (1981-'83) 46113; luchtincident boven Golf van Sirte 46113: Am. oliemaatschappijen kond. vertrek aan 462/3; ber. o. Libisch komplot inz. moord op pres. Reagan, terugroeping Am. burgers 46311: vertrek Exxon en Mobil. Am. verbod op olie-invoer uit Libië 46313; verdere Am.-Libische incidenten 46411; Am. AWACS naar Egypte i.v.m. evt. Libische bedreiging v. Soedan 46412

LIECHTENSTEIN

Regering: troonrede vorst Franz Josef II 467/3
Staatshoofd: Hans Adam toekomstig plv. Franz Josef II 46713

LUXEMBURG

Munt: reval. frank 19311

MALAWI

Oppositie: doodstraf v. Chriwa, veroord. Chakuamba 447/1; Mpakatie vermoord 447/2; dood Matenje en Gadama 44713
President: machtsstrijd o. opvolging Banda 446/3
Regering: dood Matenje en Gadama 447/3: nw. kab. 44812
Verkiezingen: parl.verk. 44811

MALEDIVEN

President Gayoom herk 728 2

MALI

Algerije: grensakk. afgesloten 51111

MAROKKO

Algerije: geheime onderhand., ontmoeting Chadli–Hassan 52412; verdere toenadering tussen Algerije–Marokko 52613
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 20311
Libië: bez. Kadhafi, voorgesch. 478/2
OAE: 19de topconf. roept Marokko en Polisario op t. rechtstreekse onderhand. t.b.v. referendum 52811
Sahara: onderhand. tussen Marokko en Polisario? 52613
Tunesie: bez. prem. Mzali 524/1

MAURETANIË

Algerije: Ould Haidalla in Algiers 527.2
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17112

MAURITIUS

Regering: reger.crisis, breuk in MMM 284 B: nw. kab. 572/1
Verkiezingen: vervroegde verk., winst. v. coalitie o.l.v. Jugnauth 57113

MEXICO

Nicaragua: vredesplan pres. Lopez Portillo 315/2
Verenigde Staten: bez. Haig i.v.m. Nicaragua 31213

MIDDEN-OOSTEN

Arabische Liga: delegaties Comité van Zeven bez. Washington, Parijs, Moskou, Peking en Londen 24111: voortzetting 12de Arab. topconf. in Fes 24213; Arab. vredesplan, reacties 243/1; mandaat Arab. vredesmacht afgelopen 30513; Arab. overleg in marge v. topconf. niet-gebonden landen in New Delhi 54811
Israëlisch-Arabisch conflict: dipl. activiteiten na lancering plan-Reagan 241 e.v.; vredesplan-Brezjnew 24411
PLO: besprekingen Hoessein–Arafat v.a. 10-10-'82, overleg 215-4-'83 zonder result. beëindigd, Jordanie staakt politieke actie (10-4-'83) 24112; ontw. binnen PLO, 16de zitting PNC 24413; details overleg Arafat–Hoessein 24512; PLO-politicus Sartawi vermoord. eerdere moorden op PLO-functionarissen 270/1; conflict Oostenrijk–PLO 27112; achtergronden breuk m. Jordanië 35311; Arafat in Damascus en Bekaa-vallei 354/2: muiterij in Al Fatah 35511; maatr. t. dissidenten 35513; bij rebellie inmenging van buitenaf? 35612: blokkade rebellen verijdeld 35613: verdere ontwikk. 357/1; gevechten op 4-6-33 35713; dipl. activiteiten Arafat (juni) 76912; strijd in Tripoli en omgeving tussen voor- en tegenstanders Arafat beëindigd na Saoedisch-Syr. principe-akk. (23-11-'83), definitief akk. op 25-11-'83 getekend 76911 e.v.; verdere gevechten loyalisten–dissidenten, overleg binnen Al Fatah 77011; Arafat beschuldigt Syrië v. steun aan dissidenten, Syrië wijst Arafat uit (24-6-'83) 771/2; nw. offensief dissidenten 772/1; bestand PLO-bemiddelingscie. 77212: Moskou nodigt Arafat uit, maar deze komt niet 773'3: omstreden Fatah-leiders vervangen 774/2; hervatting strijd 774/2; Centrale Raad in Tunis bijeen 77412; besluiten Centrale Raad 78511; aanslag in Athene 78513; overleg Arafat 785/3: incidenten in Baalbek, milit. situatie in Bekaa-vallei 78611: scheuring PFLP-GC 78613; strijd in Chouf-gebergte, Arafats aanhangers uit Bekaa-vallei verdreven 787/1; verdere verzwakking positie Arafat 789/1: offensief tegen Arafat, posities in Tripoli en omgeving (v.a. 3-11-'83). val Nahr el-Bared en Baddawi (10-11-'83), eenzijdig bestand dissidenten (21-11-83), principe-akk. (23-11-'83) 790/2

MONACO

Parlement: verk. (9-1-'83) 468/1; verk. (15-1-'78) 46812

MOZAMBIQUE

Portugal: bez. pres. Eanes en prem. Balsemao 54/1

NAMIBIË

Verenigde Naties: B. Ch. Mishra VN-commissaris 26113; benoeming verlengd 50112

NECROLOGIEËN

Abboed, I., oud-prem. Soedan 85811
Aldrich. R., Am. filmregisseur 85811
Andrzejewski, J.. Pools schrijver 62111
Aragon, L.. Frans letterkundige 14il
Aron, R., Frans filosoof. journalist en schrijver 858/2
Balanchine, G., Am. choreograaf 621/1
Benoist-Méchin, J.. Frans historicus 62113
Bergamin Gutierrez. J., Spaans schrijver 85813
Bidault. G.. Frans staatsman 621/3
Bishop, M.. prem. Grenada 674/3
Blake. E.. Am. ragtime-pianist en componist 622/2
Blunt, A. F.. Brits kunsthistoricus en Sowietspion 622/2
Bobet. L.. drievoudig Frans Tourwinnaar 62213
Boyer, L., Frans chansonnière 858/3
Briels, C.. Ned. organisator v. spektakels 62213
Buñuel. L.. Spaans filmregisseur 85911
Cauwelaert. E. van, journalist 8011
Challans. M., zie: Renault, M.
Citroen. P. R.. Ned. schilder en tekenaar 62213
Clark, K. M., Brits kunsthistoricus 623/1
Cool. A., Belgisch vakbondsleider en politicus 8011; 85911
Cukor. G., Am. filmregisseur 623/1
Dannay, F., zie: Queen. E.
Dempsey, J., Am. zwaargewicht bokser 623/3
D'Haese, B., Vlaams-nation. politicus 80/1
Dolin. A.. Brits balletdanser en choreograaf 859/3
Domburg, A. J. P., Ned. filmcriticus 62313
Dorticos Torrado. O. L.. Cubaans oud-pres. 62313
Duintjer. M. F., Ned. architect 624/1
Egk. W., Duits componist 86011
Ehrlich, S., vice-prem. Israël 65813
Eyck, Ch., Ned. schilder 860/1
Fabre-Luce, A.. Frans essayist 62411
Fairfield. C. I., zie: West. R.
Fuller, R. B., Am. architect 86012
Funes. L. de, Frans filmkomiek 62412
Gershwin, I., Am. tekstschrijver 860/2
Glashouwer. W.. een der oprichters v. d. EO 624/3
Heer, F., Oostenrijks histuricus 86013
Hergé. Frans striptekenaar. zie: Rémi, G.
Heijermans, H.. Ned. actrice 86013
Hines, E. K.. Am. jazzpianist 62412

Hoboken, A., Ned. muziekhistoricus 86111
Holyoake, K. J., politicus Nw.-Zeeland 86111
Idriss, oud-koning v. Libië 62413
Illyes, G., Hongaars dichter en schrijver 63511
Jackson, H., senator VS 646/2
James, H., Am. trompettist 861/1
Kahn, H., Am. futuroloog 861/2
Kan, W. C., Ned. cabaretier 86112
Karel, prins België 861/3
Kerkhove, V. van, Vlaams letterkundige 80/2
Kleffens, E. N., oud-min. v. buitenl. zaken 635'1
Koestler, A., Brits schrijver 635/2
Kogan, L. B., Russ. violist 635/3
Lange, D. de, Nederl. publicist 636/1
Lebeau, P., letterkundige 8012
Lederer, J., Tsjech. dissident 86211
Leip, H. K. H. G., Westduits schrijver, schilder en graficus 63611
Leopold III, ex-koning 797/3
Luhr, P., dir. Stadsschouwburg Haarlem 86211
Maclean, D. D., Brits dipl. en Sowjet-spion 636/2
McKingley, M., zie: Waters, M.
Micombero, M., oud-pres. Boeroendi 862'2
Michel, V., lid Europ. Parl. 80'2
Mičunovic, V., Joegoslavisch woliticus en diplomaat 1411
Moer, A. van der, Ned, actrice 636/2
Monaco, M. del, Ital. operazanger 1412
Moorehead, A. McCrae, Austr. journalist 862/3
Naessens, M., bankier 88'3
Nagel, W. H., Ned. criminoloog 862/3
Niven, J. D. G., Engels acteur 863/1
Nkumbula, H. M., Zambiaans politicus 863/2
Noel-Baker, lord Ph. J., Brits politicus, schrijver en diplomaat 14/2
Ode, E., Westduits toneelspeler 863 3
Pelshe, A., lid Politburo 366'3
Pinheiro de Azevedo, J. B., oud-prem. Portugal 86313
Pittermann, B., Oostenrijks politicus 864/1
Plate, W. P., Ned. gynaecoloog 636'3
Podgorny, N. W., voorm. staatshoofd SU 637'1
Queen, E., Am. schrijver 14/3
Querido, A., grondlegger sociale psychiatrie 86411
Rankovic, A., Joeg. politicus 86411
Ravesteyn, S., Ned. architect 86412
Reichenfeld, H., Ned. muziekredacteur 63711
Rémi, G., Belgisch striptekenaar 63712
Renault, M., Brits schrijfster 86412
Rey, J., Belg. politicus en oud-voorz. Europ. Commissie 63713
Richardson, R. D., Brits acteur 86413
Rivel, Ch., Spaans clown 15/1-1984
Rochet, W., Frans commun. politicus 637/3
Roem, M., Indonesisch staatsman 15/1-1984
Roemers, D., oud-voorz. NVV 638/1
Rothschild. A. de. bekend figuur in de joodse gemeenschap v. Frankrijk 1413
Rubinstein. A., Pools pianist 1413
Schapiro, L., Brits specialist op het gebied v. d. Russische geschiedenis en politiek 15/1-1984
Scholte, B., Ned. zanger 15/2-1984
Schoute, R., Ned. muziekjournalist en musicus 63811
Segers, P.-W., Belgisch politicus 15/2-1984
Seghers, A., Duits schrijfster 63812
Soboul, A., Frans historicus 1512
Stefanopoulos, S., oud-min.-pres. Griekenland 15/2
Strijbos, J. P., Ned. natuurvorser en aublicist 638/3
Strijd. K., Ned. theoloog 15/3-1984
Stijkel, E. G., voorz. Amsterd. K.v.K. 1513
Swanson, G. M. J., Am. filmactrice 63813
Tarsis, W. J., Russisch schrijver 63911
Tati, J., Frans filmregisseur en -acteur 1513
Tatisjew, zie: Tati, J.
Thoroddson, G., IJslands politicus 15/3-1984
Tolman, R., Ned. schrijver natuurboeken 639/2
Troisgros, J., Frans kok en restaurateur 15/3-1984
Umberto II, ex-koning Italië 63912
Vaerewyck, W., journalist 8013
Vidor, K. W., Am. cineast 1611
Vorster, B. J., Zuidafrikaans politicus 15/3-1984
Wallenberg, M., Zweeds industrieel 1612
Walton, sir W. T., Brits componist 63912
Waters, M., Am. gitarist en blues-zanger 63913
Weiss, L., Frans schrijfster en oud-lid Europ. Parlement 63913
West. R., Brits schrijfster 640/1
Williams. T., Am. toneelschrijver 64011
Willink, A. C., Ned. schilder 16'1-1984
Zworykin, W., „vader v. d. TV" 1613

NEDERLAND

ALGEMEEN

Geestelijk leven: herderlijk schrijven „Vredeen gerechtigheid" v. Ned. r.-k. bisschoppen 471/1 e.v.; paus ben vier hulpbisschoppen 53813

Grondwet: herz. grondwet in werking getreden, voorgesch. 11513; samenvatting inhoud 11611 e.v.

Justitie: rechter staat acties NS-personeel toe 74313; kort geding staat vs. politiebonden vraagt verbod op collectieve acties, acties bij politie verboden 74611: rechter wijst eis tijdschriftenuitgevers tot verbod v. stakingen PTT af, geeft opdracht tot hervatting onderhand 757'3: rechter draagt bonden op acties bij afvalverbranaing Rijnmona in R'dam te beëindigen 76012; rechter verbied acties bij veren o. Westerschelde 76212: poststaking door pres. Haagse rechtbank verboden 78013

Kunst: B. Haitink artistiek leider Covent Garden 84711

Militaire zaken:
— Algemeen: bij evt. plaatsing kruisraketten Woensdrecht standplaats 66211: eerste reacties 66311; debat TK 66312; comment. uit SU 664/2; deel defensienota o. conventionele bewapening ingediend 81812; hoofdpunten 81812; beschouwingen o. nucleaire bijdrage 81813; toekomstig beleid inz. defensiebegroting 819/1: geenverdere beperking personeel bij defensie 81912; CDA en VVD akk. met conventionele plannen 819/3: belangenorganisaties krijgsmacht teleurgesteld 82011; comment. 82012

Onderwijs:
— Algemeen: bezuinigingsvoorstellen min. v. onderwijs 18312: manifest. onderwijspersoneel 18411; TK aanvaardt bezuinigingen, beperkt loonkorting t. onderwijsgevenden, verhoogt deze t. 1,85% 18412; extra bezuinigingen (*f* 225 mln) bekendgemaakt 184/2; TK akk., brengt kleine verschuiving aan 18513
— Hoger: voorstellen bezuinigingen hoger onderwijs v. taakverdelingscie. 18513

Ontwapening en wapenbeheersing: vredesdemonstratie in Den Haag ondanks stiptheidsacties NS-personeel grootste demonstratie ooit in Ned. gehouden 71413

Radio en TV: omroepbijdrage voor 1984 55412

Terrorisme: aanslag op Turks consul-gen. in R'dam bestraft m. 5 jaar (28-3) 382/2

Volksgezondheid: ernstige luchtverontreiniging in auto's 51812

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Ambtenaren: reger.beleid m.b.t. inkomens ambtenaren (en trendvolgers) in 1984 in begroting-1984 aangek., verlaging met 3½% 61613; toelichting min. Ruding 61711; protestacties ambtenaren tegen voorgenomen kab.beleid, overleg kab.–ambtenarenbonden zonder result. 70911 e.v.; verscherping ambtenarenacties tegen loonsverlaging na mislukken overleg kab.–ambtenarenbonden 74212; overleg kab. en ambtenarenbonden in Stichting v. d. Arbeid hervat, ambtenarenacties voortgezet en uitgebreid 75711; hervat overleg kab.–ambtenaren mislukt, ambtenarenacties voortgezet. acties bij post d. rechter verboden 776/1

Arbeid: bezuinigingen op min. lonen, soc. verzekeringen en via belastingen 2211; min. (jeugd)loon per 1-1-'83 2311; stand v. d. werkloosheid in dec. 1982 en het gehele jaar 1982 13713 e.v.; werkloosheid eind jan. 1983, telling gebaseerd op nwe. definitie begrip werkloosheid 13911; min. loon en min. jeugdloon verlaagd 45212; bezuinigingen (*f* 3,4 mrd) op min.lonen en soc. zekerheid in 1984 in begroting-1984 aangek., verlaging met 3½% per 1-1-'84 616.1: beleid m b.t. ambtenaren 61613: macro-econ. verkenning 617/3; kritiek uit Raad v. State 618/3; reacties maatsch. organisaties 61911; reacties pol. partijen 61912: perscoinment. 62011: protestacties ambtenaren tegen voorgen. kab.beleid, overleg kab.–ambtenarenbonden zonder result. 70911 e.v.: verscherping ambtenarenacties tegen loonsverlaging na mislukken overleg kab.–ambtenarenbonden 742/2; overleg tussen ambtenarenbonden en kab. in Stichting v. d. Arbeid hervat, ambtenarenacties voortgezet en uitgebreid 757/1, hervat overleg kab.–ambtenaren mislukt, ambtenarenacties voortgezet, acties bij post d. rechter verboden 776/2 e.v.

Begroting: voorjaarsnota-1983, de eigenlijke voorjaarsnota, brief min. Van Aardenne en De Koning. o. werkgelegenheid. consequenties v. h. voorgestelde beleid en gevolgen inkomen. brief staatssecr. Brokx waarin meerjarenprogramma woningbouw en woningverbetering 275/1 e.v.: controversen bij voorber. voorjaarsnota 278/3; enkele reacties 28011; debat TK o. voorjaarsnota 34311 e.v.: antw. reger. 34412: slotfase debat, moties 345/1; debat volkshuisvesting, CDA vervangt woordvoerder 346/1; begroting-1984, miljoenennota ingediend 61412 e.v.: bezuiniging soc. zekerheid 61611: beleid m.b.t. ambtenaren 61613; alternatieven voor soc.-econ. reger.beleid van FNV, D'66 en PvdA 678/2

Belastingen: bezuinigingen op min. lonen, soc. verz. en via belastingen 2211; wijziging belastingheffing per 1-1-198338/2 e.v.: wijzigingen in de loop van 1983, ink. belasting en loonbelasting 41/3; nwe. regeling „groot onderhoud" 4113: wijzig. belastingheffing per 1-4-'83 61112; tweede verhoging benzineaccijns 61112: belastingplan voor 1984 617/1

Bijstand: uitkeringen per 1-1-'83 2512: uitkeringen per 1-7-'83 45311

Disconto: verloop v. 23-6-'80 tot 18-3-'83 18312

Economisch beleid: bezuinigingen min. lonen, soc. verz. en via belastingen 2211; alternatieven voor soc.-econ. reger.beleid van FNV, D'66 en PvdA 67812

Economische ontwikkeling: centr.-econ.plan 1983 gepubliceerd 341/3; macro-econ. verkenning 1984 gepubliceerd 617/2

Loon- en prijsbeleid: ambtenarenbonden breken overleg met min. Rietkerk af, beschuld. prem. Lubbers v. chantage 33313: overleg Stichting v. d. Arbeid met kab., FNV weigert verder overleg bij doorvoeren kortingen per 1-10-'83 33313; wetsontw. verlaging sociale uitkeringen en minimumloon bij TK ingediend 75712

Munt: reval. gulden 19311

Nederlandsche Bank (De): jaarverslag 1982 33413 e.v.

Sociale verzekeringen:
— Algemeen: bezuinigingen op min. lonen, soc. verz. en via belastingen 2211: bezuinigingen (*f* 3,4mrd) op min.lonen en soc. zekerheid in 1984 in begroting-1984 aangek., verlaging met 3½% per 1-1-'84 61611: beleid m.b.t. ambtenaren 61613; toelichting min. Ruding 61711; macro-econ. verkenning 61713; kritiek uit Raad v. State 61813; reacties maatsch. organisaties 619/1; reacties pol. partijen 6191 2; perscomment. 620/1; adviesaanvraag herziening stelsel sociale zekerheden 629/1; keuze voor loondervingsregel m. vangnet 62912; concrete maatr. voorgesteld in adviesaanvraag 62913 e.v.; in de komende jaren te realiseren maatr. 63111; reactie werkgeversorgan. en vakbeweging 631/2; reacties pol. partijen 63211; wetsontw. verlaging sociale uitkeringen en min.loon bij TK ingediend 757/1
— Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW): grondslagen per 1-1-'83 2312; premiepercent. per 1-1-'83 2411; grondslagen per 1-7-'83 45411; premieperent. per 1-7-'83 45511
— Algemene Kinderbijslagwet (AKW): premiepercent. per 1-1-'83 2411; uitkering leeftijdsafhankelijk per 1-1-'83 2411; premiepercent. per 1-7-'83 455/1; wijzig. per 1-4-'83 46912

-- Algemene Ouderdomswet (AOW:: uitkeringen per 1-i-'83 2311: premiepercent. per 1-1-'83 2411; uitkering per 1-7-'83 453'3: premiepercent. per 1-7-'83 45511
-- Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW): uitkeringen per 1-1-'83 23/1: prcmiepercent. per 1-1-'83 24/1; uitkering per 1-7-'83 45313: premiepercent. per 1-7-'83 455/1
— Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ): premiepercent. per 1-1-'83 24/1; eigen bijdragen per i-7-'83 4542; premiepercent. per 1-7-'83 45511
— Wachtgeldverzekering: premiepercent. per 1-7-'83 45511
- Werkloosheidsverzekering: premiepercent. per 1-7-'83 455/1
— Werkloosheidswet (WW): min. daglonen per 1-1-'83 23/2; max. uitkeringsdaglonen per 1-l-'83 23/2
— Wet Arbeidsongeschiktheid (WAO): daglonen uer 1-1-'83 2312: min. daelonen oer i-i-'83 23/2; max. uitkeringsdaglonen per 1-l-'83 2312; toeslag i v.m. vereveningsbijdrage per 1-i-'83 2312; premiepercent. per 1-1-'83 23/1; daglonen per l-i-'83 454/1; premiepercent. per 1-7-'83 45511
— Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV):daglonen per 1-1-'83 2312: min. daglonen per 1-1-'83 23/2; max. uitkeringsdaglonen per 1-1-'83 2312: toeslag i.v.m. vereveningsbijdrage per 1-1-'83 23/2; daglonen per 1-'i-'83 45411
-- Ziekenfondsverzekering: ziekenfondsverz. bejaarden en vrijwillige verz. per 1-1-'83; premiepercent. per 1-1-'83 2411; bejaardenziekenfondsverz. per 1-7-'83 45412: reductieregeling vrijwillige ziekenfondsverz. per 1-7-'83 45412
-- Ziektewet (ZW):max. uitkeringsdagloon per 1-1-'83 2312; premiepercent. per 1-1-'83 2411; premiepercent. per 1-7-'83 455/1
Sociale zaken: brief min. Van Aardenne en De Koning o. werkgelegenheidsaspecten en gevolgen voor inkomens v. beleid voorgesteld in voorjaarsnota 27611
Volkshuisvesting: brief staatssecr. Brokx o. bouwbeleid in kader voorjaarsnota 27811; debat TK o. volkshuisvesting zoals uiteengezet in voorjaarsnota 34611

OVERZEESE GEBIEDEN

NEDERLANDSE ANTILLEN

Aruba: Aruba wenst versneld onafhankelijk te worden 7312; Arub. vertegenw. in Den Haag geopend 7413: samenstelling best.college 90/2
Bonaire: samenstelling best.college 9013
Bovenwindse eilanden: samenstelling best.-college 90/3: corruptie op St.-Maarten 7111
Curaçao: samenstelling best.college 90/3
Nederland: Ned. parl. bez. de Antillen 71/1; begrot.debat over de Antillen in TK 7112
Onafhankelijkheid: tweede bijeenk. KWG 7012; derde vergad. 7012;vierde vergad. 7013; vijfde bijeenk. KWG 7113; zesde bijeenk. KWG 7211; zevende bijeenk. KWG., eindrapport 72/1; Ronde Tafel Conf. (16125-2-'82)72/3; tweede zitting RTC, Aruba wil versneld onafhankelijk worden 7311; oprichting cie.-Biesheuvel 7313; samenstelling cie.-Biesheuvel 7411; werkzaamheden cie.-Biesheuvel opgeschort na probl. over taakstelling cie. 7412; tweede bijeenk. cie.-Biesheuvel 8911; derde bijeenk. cie.-Biesheuvel, nw. lid in de cie. 89/2; vierde bijeenk. cie.-Biesheuvel 8912; vijfde bijeenk. cie.-Biesheuvel 8912; zesde bijeenk. cie.-Biesheuvel, eindrapport 9011
Parlement: zetelverdeling na verk. v. 25-6-'82 57/1
Regering: samenstelling reg.-Martina na verk. juli 1979 5513; kab. met twee min. uitgebreid (nov. 1980) 5513; reger.crisis door oliekwestie, drie MEP-min. verlaten reger. 5513; crisis opgelost door steun Democr. Partij Bovenwinden (St.-Maarten)5611; samenstelling reger. (11-9-'81) na vertrek MEP-min. 56/1; aftreden min. v. finan. 5612: val reger.-Martina 5612; samenstelling reger.-Martina (5-1-'82) na vervroegde verk. 5712
Venezuela: Venezuela wil deelnemen in Shell-raffinaderij op Antillen 49113
Verkiezingen: vervroegde verk. (25-6-'82) 57/1; verk.uitslag 57/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Gemrenten
-- Amsterdam drs Ed van Thijn burgemeester 427/2
— Rotterdam: dr. A. Peper burgemeester (29 1-'82) 428/2
— Rijnmond: A. van der Louw voorz. Rijnmondraad 428/1
Politieke partijen:
— CDA. partijraad houdt zich bezig met ambtenarenacties tegen loonsverlaging, TK-fractievoorz De Vries vraagt garanties voor 1985 en 1988 744 3
Provinciën:
— Algemeen: nota organ. binnenl. bestuur. provinciale herindeling beperkter dan eerder voorgenomen 42812
— Drenthe: ir. A. P. Oele commissaris v. d. koningin 42811
— Noord-Brabant: mr. A. A. M. van Agt commissaris koningin 42712
Raad van State: kritiek Raad v. State op stukken begroting-1984 618/2
Staten-Generaal:
-- Algemeen: troonrede 612/3 e.v.
— Eerste Kamer: wijziging systeem verk. EK 61112: verk. v. d. EK 61113; samenstelling EK 611/3; prof. Steenkamp voorz. EK 612/2
— Tweede Kamer: debat o. voorjaarsnota 343/1; antw. reger. 344/2; slotfase debat. moties 34511; debat volkshuisvesting, CDA vervangt woordvoerder 34611; verslag Lubbers en Van den Broek a. TK inz. bezoek Latijns-Amerika 494'1: moties 494/3; alg. pol. en finan beschouwingen 693/3; standpunten v. kab. en partijen 695/1; finan. specialisten 696/2; antw. regering 69513; conflict Van Dam–Lubbers 69812: slot debatten, moties 69813

POLITIEK (Buitenlandse)

Amerika (Latijns):bez. prem. Lubbers en min. Van den Broek 490/3; verslag Lubbers en Van den Broek a. TK 49411; moties 49413
Brazilië: bez. Lubbers en Van den Broek 49311; overleg o. Suriname 49313
Costa Rica: bez. min. Van den Broek 49113
Duitsland (Bondsrep.): bez. prem. Lubbers 33613
El Salvador: debat TK o. voorgenomen bez. min. Van den Broek 490/3; gesprek Van den Broek met verzetsgroepen 492/2; bez. Van den Broek 49212
Engeland: bez. prem. Lubbers 33613
Frankrijk: min. Van den Broek in Parijs, onderhoud m. Cheysson. Franse verwijten aan Nederland 34612
Nicaragua: bez. min. Van den Broek, Van den Broek sceptisch o. democr. gezindheid junta 49211
Suriname: vrijheid Ned. journal. beperkt 3013: Ned. schort ontw.hulp aan Suriname op na aftreden Chin A Sen, Surinaamse reactie 3111: Herrenberg nwe. ambass. na ontslag Prade. Neede milit. attaché in Den Haag 4611; bez. min. Naarendorp 7413: Lubbers en Van den Broek bespreken Surinaamse kwestie met Braziliaanse autoriteiten 49211; optreden legerleider Bouterse op topconf niet-gebonden landen, krijgtveroord. Ned. optreden in slotverkl., reacties premier Lubbers en min. Van den Broek 54911
Venezuela: bez. prem. Lubbers en min. Van den Broek 49111; Venezuela wil deeln. in Shell-raffinaderij op Antillen 491/3
Verenigde Naties: Van der Stoel ambass. bij VN 33612
Verenigde Staten: bez. prem. Lubbers, onderh. met pres. Reagan 269/1; besproken onderwerpen: kernwapens 26911: Suriname 26913; Midden-Arnerika 26913; energie, economie 26913; bez. Shultz 60511; bez. Bush 68112

NEPAL

Azie (Zuid): contacten m. buurlanden 730/3
Bangladesh: bez. Ershad 72413
Economie: voedselschaarste, econ. en oecologische probl. 72911
Munt: deval. roepie 729/1
Regering: wijziging kab., reger.crisis, nwe. premier 728/3

NICARAGUA

Economie: reger. kondigt naasting v. bedrijven en v. braakliggende gronden aan 29611: afkond. ernn. en maatsch. noodtoestand 296'2; pres. centrale bank ontslagen 29813
Honduras: Hondurees vredesplan v. d. regio 316/1; grensincidenten 317/3; besprek. o. normalisering betrekkingen 319/2; oprichting „Forum voor vrede en democr. in Midden-Amerika" 319/2; geen verdere gesprekken tussen Nicaragua en Honduras 319/3; Nicaragua stelt Honduras nwe. ontmoeting voor 320/3
Indianen: evacuatie 8.500 Miskito's 297/1
Israël: dipl. betr. d. Nicaragua verbroken 70411
Justitie: vonnis inz. moord op krantenuitg. Chamorro 295/2
Kerk en staat: priesters blijven in reger. ondanks verzet bisschoppen 295/3; toenemende spanning tussen Sandinisten en r.-k. kerk, politieke opschudding rond naakte priester, ongeregeldh. in Masaya 299/1; paus uitgenodigd voor bez. 300/1
Mexico: vredesplan Lopez Portillo 315/2
Nederland: bez. min. Van de Broek 49211: Van de Broek sceptisch o. democr. gezindheid junta 49211
Oppositie: vier leidende figuren v. d. COSEP en een aantal commun. gearrest. 29613: vorming FDN 297/1; zes organisaties eisen vrije alg. verk. iri 1985 29711; noodtoestand afgek. 29713; Eden Pastora kondigt na breuk met Sandinisten reger. in ballingschap aan 29812; noodtoestand met half jaar verlengd 298/3; oprichting ARDE 310/3; aftreden Nicar. ambass. in Washington na kritiek op Sandinisten 31013; twee luchtmachtofficieren verlaten het land 31112: UDN keert zich tegen de ARDE 311/2; Pastora kondigt opening nw. front aan 311/3
Pers: controle op radio en kranten 29811
Regering: kab.wijziging (15-7-'81) 295/2; Pastora en Valdivia stappen uit reger. om zich aan te sluiten bij guerrillabeweging 29512: priesters blijven in reger. ondanks verzet bisschoppen 295/3
Verenigde Staten: Nicar.-Am. betrekkingen sinds maart 1981 311/3; bezoek Enders 31113; toenemende Am. druk, alg. mobilisatie in Nicaragua 312/1; nw. Am. commando voor Caribisch gebied 312/2; Haig bespr. in Mexico situatie in Nicaragua 31213; overleg VS–Nicaragua tijdens OAS-bijeenk. op St. Lucia 31311; nwe. Am. ambass. in Nicaragua 31312; Am. missie v. onderz. wijst Am. beleid in Midden-Amerika af 31312; Haig gebruikt verkeerde foto's bij aanval op beleid Nicaragua 31313; CIA toont luchtfoto's 31313: „Washington Post" onthult geheime CIA-actie tegen Nicaragua 31412: VS gaven in 1981 finan. steun aan Nicar. groepen 31511; Nicaragua vraagt om zitting Veiligheidsraad 31511; vredesvoorstellen Mexico, VS en Honduras 315/2: Nicaragua wil bijeenk. AV der VN 31612: acht punten tellend voorstel VS 31613; dertien punten tellend tegenvoorstel Nicaragua 316/3; Nicar. protest tegen aanwezigheid Am. marineschip 317/1; Nicaragua wijst Am. lening af 31711: Nicar. protest bij VS tegen aanwezigheid onderzeebootjager 31712; „Newsweek" meldt CIA-inmenging in Nicaragua 317/2; „NYT" meldt samenzwering CIA tegen Nicaragua 31812: Am. Huis v. Afgev. wijst helpen oppositie Nicaragua af 31813

NIEUW-ZEELAND

Verenigde Staten: bez. Bush 68012

NIGER

Algerije: grensakk. afgesloten 51111
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17112
President: Kountché bevorderd t. brie.-een 192'3
Regering: Oumarou Mamane prem., mutaties kab. 19213

NIGERIA

Amnestie: gratie voor Ojoekwoe en Gowon, terugk. Ojoekwoe 22113
Buitenlanders: uit ijzing illegale buitenl., incl. ruim 1 mln. Ghanezen, uittocht 23711: aantallen uitgewezenen, slachtoffers en hulp 23912: terugk. illegale buitenl. 23913
Economie: econ. probl. 22311: OPEC-besluit febr. 1982. pressie oliemaatsch. 223/2; invoerbeperkingen 22313; begrotine-l983 22411: verder invoerbeperkingen, verlaging olieprijs 22413
Ghana: uitwijzing illegale buitenl. door Nigera leidt tot terugk. ruim 1 mln. Ghanezen naar Ghana 23712
Hoofdstad: begin verhuizing naar nwe. hoofdstad Abuja 22411
Kameroen: verzoening Kameroen–Nigeria 523: 1
Onlusten: religieuze onlusten in N.-Nigeria 222/1
Politieke partijen: NPP sluit verbond met drie andere opp.partijen, de Progressive People's Alliance (PPP) 22211
Regering: couppoging verijdeld 236/2; reger.-wijziging 23613
Tsjaad: conflict o. eilanden in Tsjaadmeer. gevechten, voorl. akk. 45112
Verenigde Staten: bez. Bush 680/2
Verkiezingen: pres. Shagari NPN-kand. voor pres.verk. 1983, kiezersregistratie 22211; kandidatuur Ekwueme, Ojoekwoe sluit zich aan bij Shagari 22212

NOORWEGEN

EG: invoerverbod huiden babyzeehonden 48711

OEGANDA

Aziaten: restitutie bezit uitgewezen Aziaten 30412
Gevangenen: Amnesty International o. schending mensenrechten, vrijlating gevangenen. vrijspraak voor Astles 30012; sluiting ICRK-missie 30111
Guerrilla: voortdurende guerrilla-activiteiten, operaties reger.troepen 28713; beschuld. inz. Libische steun aan guerrillastrijders 30112; verdere guerrilla-activiteiten en operaties reger.leger 30113
Justitie: vrijspraak voor Astles 30111
Libië: beschuld. inz. Libische steun aan guerrillastrijders 30112
Militaire zaken: Gemenebest-team voor opleiding Oegand. leger, Noordkor. milit. adviseurs, terugtrekking deel Tanzan. politie 301/2
Pers: maatr. tegen DP-pers 30313: maatr. tegen buitenl. journ. 30411
Politieke partijen: verzwakking Democratic Party 30313
Rwanda: akk. Oeganda–Rwanda o. vluchtel. 28513
Soedan: Oegand. vluchtel. in Z.-Soedan 28613
Stammen: einde „Rwenzururu-koninkrijk" 30312
Tanzania: terugtrekking deel Tanzan. politie 30112
Terreur: geweld in W.-Nijl 30311
Zaire: Oegand. vluchtel. in Zaire 28613

OOSTENRIJK

Algemeen: oud-keizerin Zita bezoekt Oostenrijk 26811; uitkomsten volkstelling mei 1981 26813
Bouwprojecten: begin bouw Karawanken-tunnel 265/2
Burgenland: verk. Landdag 26812
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 198/3
Justitie: drie Palest. t. levenslange gevangenisstraf veroordeeld 272/1
Kernenergie: bevolking spreekt zich uit voor intrekking anti-kernenergiewet 26613
Libië: bez. Kadhafi 47411; aanval Kadhafi op VS, contacten m. Duitse vredesbeweging 47412; Kadhafi ontmoet Kreisky bij tussenlanding m Wenen 475 1
Parlement: zetelverdeling na parl.verk. v. 24-4-'83 51613; eerste zitting nwe. parl., terugtrekken Peter als kand. voorz.schap v. h. parl. 51712
Politieke partijen:
— PNO: oprichting 26811
President: Kirchschlager herk. a. pres. 26511
Regering: Kreisky kondigt terugtreden a. kanselier aan, Sinowatz opvolger 258/3; biogr. Sinowatz 259/1; kab.wijziging (9-10-'80) 2661 2: min. Androsch neemt ontslag, andere wijzig. in kab. 267'1: ontwikk. affaire-Androsch 26712; vorming nwe. reger. na parl.-verk. v. 24-4-'83 51613; samenstelling nwe. reger. (18-5-'83) 517/1; reger.progr. 518/1
Stiermarken: verk. Landdag 26811
Terrorisme: moord op Nittel, aanslag op synagoge in Wenen. conflict Oostenrijk–PLO 271/2
Verkiezingen: parl.verk. (24-4-'83) 25711: verk.-campagne 257/3: voorl. verk.uitslagen 25813: gemeenteraadsverk. in Wenen 25911; protesten tegen Burger als kand. voor pres.schap 265/3; verk. v. d. Landdag in Stiermarken 26811: verk. v. d. Landdag in Burgenland 26812; definitieve uitslagen parl.verk. (24-4) 516/3
Vorarlberg: referendum o. uitbreiding bevoegdh. region. parl. 26611

OPPER-VOLTA

Amnestie:, voor Yanieogo 43211
Libië: uitwijzing Libische dipl. 43211: relatie Sankara–Libië 57213
Militaire zaken: reorganisatie leger 57311
Oppositie: drie politici en zakenman aangehouden 43112:lot v. Sankara en de paracommando's 43213
Regering: min. vervangen door kapt. Sankara. geruchten o. komplot 19213; arrest. pres. Sankara 43112: terugk. naar burgerbestuur aangekond. 432/1: nw.kab. 432/2; Sankara na staatsgreep a. d. macht, bericht o. tegencoup, nw. kab. 57212

PAKISTAN

Buitenlandse hulp: hulp Pakistan-consortium, IMF-kredieten, schuldenregeling 76811
China (Volksrep.): Zia in China 76813
Grond et: afkond. interimgrondwet 731/2
India: contacten 76213; kritiek India op Am. vliegtuigleveranties aan Pakistan, incidenten in Kasjmir 764/2; Pakistan stelt India non-agressiepact voor, inleidende bespr. door India opgeschort 76511; hervatting Indiaas-Pakistaansedialoog 76612; Indiaas protest 76612; ontmoeting Zia–Gandhi in New Delhi 76612: vorming gemeensch. cie. India–Pakistan 76711; voortdurende wrijving, wapenwedloop 76712; verdere ontwikk. 767/3
Justitie: opperrechters ontslagen 731/2
Oppositie: nasleep vliegtuigkaping 73112; verdere ontwikk. 73211: Amnesty o. mensenrechten, verdere arrest. (maart 1982) 733/2; aanslagen en arrest., vertrek Nusrat Bhoetto 73513; protest advocaten 73612; vrouwenprotest 73613; studentenonlusten in Karachi 7481 2; pol. oppositie en pol. gevangenen 74911; protestbetogingen en geweld 75011: lokale verk. in Pendsjaab en Sind d. oppositie geboycot 75113: overleg Zia–JUP, verdere protesten 75212
Parlement: instelling Federale Adviesraad 73212
Pers: gedeelt. perscensuur, invoering zelfcensuur 733/1
Regering: aftreden min. v. buitenl. zaken. nwe. min. 76213
Religie: soennieten tegen sjiieten 748/2
Turkije: bez. Evren 3212
Verenigde Staten: Am. hulp 76312; goedkeuring Am. hulpplan voor Pakistan 764/3; problemen bij levering F-16's, ontmoeting Zia–Reagan 76613
Verkiezingen: oppositie en pres. Zia o. verk. 73411; Zia belooft verk. vóór 23 maart 1985 74913: lokale verk. in Pendsjaab en Sind d. oppositie geboycot 751/3

PANAMA

Nationale Garde: wijzig. binnen Nat. Garde, Nat. Garde treft aantal democr.maatregelen 4311; ontslag gen. Paredes niet geaccepteerd 43/3
Pers: sluiting kranten 4311
President: aftreden pres. Royo (30-7-'82) 42/3
Regering. samenstelling reger.-De la Espriella (3-8-'82) 43/2

POLEN

Duitsland (Bondsrep.): bez. Strauss 56812
Italië: reactie PCI op afkond. staat v. beleg in Polen 11811; aanval „Prawda" op PCI 11912
Portugal: verz. prem. Balsemão tot terugbrengen staf ambassade 5412

PORTUGAL

Abortus: liberal. wetgeving door parl. afgewezen 5113
Angola: bez. pres. Eanes 54/1; bez. min. Gonçalves Pereira 5412
Arbeid: door commun. georgan. staking 5312
DDR: verz. prem. Balsemao tot terugbrengen staf ambassade 5412
Economie: disconto v. 19 naar 23% 49512
Parlement: parl. ontbonden na afwikkeling begroting, verk.datum vastgesteld 49511; verk.-strijd 49512; verk. v. 25-4-'83, winst social., verlies AD 49611; verk.uitslagen 49612
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 16713
Grondwet: Revol. Raad bij grondwetsherziening opgeheven 50/1; kritiek MFA op reger.-beleid inz. opheffing Revol. Raad 5013; nwe. grondwet door parl. aangenomen 5013; pres. Eanes ondertekent nwe. grondwet 5112; nwe. defensiewet ondanks veto pres. aangenomen 5112
Mozambique: bez. pres. Eanes. bez. prem. Balsemao 5411
Munt: deval. escudo m. 12% 504/1
Polen: verz. prem. Balsemao tot terugbrengen staf ambassade 5412
Politieke partijen:
— CDS: aftreden Freitas do Amaral als voorz. 5212: steun v. kab.-Crespo 5212; 5de congres, Pires gek. t. voorz. 49511
— PPM: steun v. kab.-Crespo 5212
— PS: tegenstellingen binnen PS, Zenha uit functie ontheven 4913; vorming coalitieakkoord d. PS en PSD 49612
— PSD: Balsemao herk. als partijvoorz. 4912; steun v. kab.-Crespo 5212; Balsemão krijgt vertrouwen 49413; partijcongres, driemanschap vervangt partijvoorz. 49511; vorming coalitieakkoord d. PS en PSD 49612
Regering: kab.crisis in Portugal na ontslag prem. Balsemao op 19-12-'82 49 e.v.; op 4-9-'81 beëdigde reger.-Balsemão krijgt vertrouwen parl. 4911; reger.progr. 4912; kab.-wijziging (5-6-'82) 4912; aftreden Balsemao 52/1; ondanks steun AD voor kab.-Crespo toch vervroegde verk. aangek. door pres. Eanes 5213; vorming coalitieakkoord d. PS en PSD 49612; samenstelling reger.-Soares 50311; reger.verkl. 50411
Sowjet-Unie: uitwijzing twee Russ. dipl., Russ. verontschuld. voor uitspraken over Soares 5412; verz. prem. Balsemao tot terugbrengen staf ambassade 5412

Staatsgrrep: geruchten over staatsgreep na door commun. georgan, staking 53/2; reger. stelt commun. vakcentrale verantw. voor l-meirel 5313
Tanzania: bez. pres. Eanes 54/1
Tsjechoslowakije: Tsjech. ambass. en secr. uitgewezen 5511
Verenigde Staten: VS vragen Portugal faciliteiten op vasteland in ruil voor hulp 5413
Verkiezingen: lokale verk. (12-12-'82) 52/1, verk.strijd 495/2; parl.verk. v. 25-4-'83, winst social., verlies AD 496/1; uitslagen 496/2
Zambia: bez. pres. Eanes 54/1

ROEMENIË

Duitsland (Bondsrep.):overleg m. Roemenié o. emigratie Duitse minderh. naar Bondsreu. 6323
Libië: verdrag inz. vriendschap en samenw 47312
Turkije: bez. Evren 3212

RWANDA

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 199/3
Oeganda: akk. Oeganda–Rwanda o. vluchtelingen 285/3

SAHARA

Marokko: onderhand. tussen Marokko en Polisario 526'3
OAE. 19de topconf. roept Marokko en Polisario op tot rechtstreekse onderhand. t.b.v. referendum 528/1

SAN MARINO

Parlement: verk. 469 1
Regering: nwe. reger. na parl.verk. v. 29-5-'83 46912
Staatsburgerschap: referendum inz. verlies staatsburgerschap voor vrouwen die m. buitenl. huwen 46911
Staatshoofd: vrouw gekozen tot staatshoofd 468/3

SAOEDI-ARABIË

Costa Rica: dipl. betr. d. Saoedi-Arabie verbroken 704/1
Filippijnen: bez. pres. Marcos 607/2
Frankrijk: finan. steun ter ondersteuning franc 212/1
Libië: herstel dipl. betrekkingen, beschuldiging Kadhafi 475/2; bez. Kadhafi 47513
Syrie: strijd in Tripoli en omgeving tussen voor- en tegenstanders Arafat beëindigd na Saoedisch-Syr. principe-akk. (23-11-'831, definitief akk. op 25-11-'83 getekend 769/1
Verenigde Staten: bez. Shultz 351/1

SENEGAL

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 171/2
Gambia: eerste kab. confederatie Scnegambia 18711
Onlusten: onrust in Casamance 28812
Regering: aftreden min. O. Seck 23913: afkond. afschaffing post v. prem., reorgan. kab. 240/2
Verenigde Staten: bez. Bush 68012
Verkiezingen: pres: en parl.verk., overwinning voor pres. Diouf en zijn partij 240/1

SEYCHELLEN

Regering: reorgan. kab. 30413

SIERRA LEONE

Liberia: Liberia sluit grens met Sierra Leone 208/3
Regering samenstelling 448 2

SINGAPORE

Verenigde Staten: bez. Bush 68012

SOEDAN

Libië: ber. o. Libische bedreiging Soedan 46413
Oeganda: Oegand. vluchtel. in Z.-Soedan 286/3
President: herverk. pres. Nimeiry 448/3
Regering: wijzig. kab. 44813
Zuid-Soedan: vorining coalitie C3. gewelddadige incidenten. optrcdcn Anya-Nya II 479/2; arrest. Zuidel. politici 480/1; muiterij in Bor neergeslagen 480/1; Z.-Soedan in drie autonome regio's opgedeeld 48012: ontvoering Westers? hulpwerkers 48013

SOWJET-UNIE

ECONOMIE. FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: Opperste Sowjet aanvaardt nwe. wet arbeidsverhouaingen 402/3
Economische ontwikkeling: bijeenk. Opperste Sowjet. eeon. verslag v. Baibakow 174/3; plan voor 1983 175/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Algemeen: 60 jaar SU, rede Andropow, nwe. voorstellen m.b.t.raketten voor middellange afstand in Europa en m.b.t. strat. raketten 120/3 e.v.: reacties in Westel. hoofdsteden negatief 122/2
Opperste Som-jet: bijeenk. Opperste Sowjet. econ. verslag o. Baibakow. Andropow lid presidium, geen voorz. pres. aangewezen 17413: Opperste Sowjet nodigt alle kernmogendheden uit tot bevriezing v. voorraden kernwapens 402/3; aanv. nwe. wet arbeidsverhoudingen 402/3
Partij: begrafenis Brezjnew 17113; enkele officiële Sowjet-reacties 172/1; buitenl. bez. bij begrafenis Brezjnew 172/3; internat. overleg 173/1: vergad. CC, Kirilenko v. partijfuncties ontheven, G. Alijew lid Politburo 173/2; rede Andropow 174/1: mutaties in reger, en partijleiding na verk. Andropow tot secr.-gen. 365/3; A. Pelshe oudste lid Politburo overleden 36613: redevoeringen v. Tsjernenko en Andropow 401/1: personele wijzig. 40212
President: Andropow nu ook staatshoofd 40111
Regering: bijeenk. Opperste Sowjet, Alijew eerste vice-prem.17413:min. Gromyko (buitenl. zaken) tevens ben. t. vice-prem. 226/2; mutaties in reger. en partijleiding 365/3

Republieken:

— RSFSR: W. Worotnikow nieuwe prem. 402/1

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: nwe. wet op grensbescherming 367/1
Australie: uitwijzing Sowjet-dipl., spionageaffaire. aftreden staatsmin. Young 829/1
Duitsland (Bondsrep.): bez. min. Gromyko 123/2; aardgas uit de SU voor W.-Berlijn 331/1: bez. Kohl aan Moskou aangek. 33212: bez. bondskanselier Kohl 56913; overleg met Sowjet-autoriteiten 56913, analyses. reacties, comment. 571/1
Finland: handel met SU in 1982 toegenomen 456/2; bez. pres. Koivisto 459/1; bez. prem. Tichonow 459/1
Frankrijk: bez. min. Cheysson 20313: bez. Gromyko in aansluiting op slotbiieenk. CVSE in Madrid 59711
Irak: wapenleveranties hervat 65612
Italië: reactie PCI op afkond. staat v. beleg in Polen 11811: aanval „Prawda" op PCI 119/1: weer contact Moskou–PCI, bez. Zagladin 12012
Kernwapens: toezegging Brezjnew: SU zal nooit als eerste kernwapens inzetten 249/3
Kongo: verdrag v. vriendschap en samenw., bez. pres. Sassou-Nguesso 446'2
Korea (Z.): Boeing-747-passagiersvliegtuig KAL door SU-jager neergehaald. reconstr. vlucht, verkl. VS en SU 57731 e.v.
Libië: bez. Kadhafi 472/3
Midden-Oosten: vredesplan-Brezjnew 24411
PLO: Moskou nodigt Arafat uit, maar deze komt niet 773/3
Portugal: uitwijzen twee Russ. dipl., Russ. verontschuld voor uitspraken over Soares 54/2; verz. prem. Balsemao tot terugbrengen staf ambassade 5412
Syrië: bouw twee bases voor Sam-5-raketten in Syrië; install. vier batterijen, Am. en Isr. kritiek, waarschuwing SU 30813: Russ. wapenleveranties 31011
Verenigde Staten: 60 jaar SU, rede Andropow, nwe. voorstellen m b.t raketten voor middellange afstand in Europa en m.b.t. strat. raketten 120/3; reacties in Westel hoofdsteden overwegend negatief' 122/2: INF-interimvoorstel VS, nee van SU 225/1; interimvoorstel brengt akk. niet naderbij 225 3; negatieve reactie SU, persconf. vice-prern. Gromyko 226/2; voorstel Andropow aantal SS-20-raketten te vernietigen als de NAVO besluit geen nwe. Pershing-11- en kruisraketten in U'.-Europa op te stellen 54511: reactie VS en anderen 545/2; comment. 546/2: Reagan stelt SU ..vertrouwenwekkende" maatr. voor 557/2; Am. verkl. o. neerschieten KAL-jumbo door SU. ontmoeting Shultz–Gromyko op 8-9-'83 in Madrid 57813
Zwitserland: sluiting Sowjet-persbureau in Bern, directeur uitgewezen (29-4-'83) 717/2; andere Russen die werden uitgewezen 717.3

SPANJE

Argentinië: onthull. v. oud-politieman o. lijfwacht Fraga Iribarne 822/3
Equatoriaal Guinee: uitlevering Miko 429/3
Verenigde Staten: bez. Shultz 60511

SRI LANKA

Burgerrechten: ex-prem. Bandaranaike voor 7 jaar uit burgerrechten ontzet 6/2
Economie: ontw. in vrije-markteconomie 5/3
Grondwet: amendement inz. mandaat verlenging parl. door pres. bekrachtigd 5/1
Noodtoestand: afgekondigd op 20-10-'82 5/3
Oppositie: komplot gemeld v. SLFP-leiders 612
Parlement: mandaat bij referendum met 6 jaar verlengd 5/1; ex-prem. Bandaranaike uit parl. gestoten 6/2
Verkiezingen: Jayewardene als pres. herk. 511

SURINAME

België: bez. min. v. buitenl. zaken Naarendorp 74/3
Brazilie: bez. Bouterse 75/1; Lubbers en Van den Broek bespreken kwestie-Suriname m. Braziliaanse autoriteiten 493/1
Democratiseringsproces: vakbonden verwijten Bouterse woordbreuk nadat deze een nwe. democr. heeft beloofd voor april 1983 2911: function. groeperingen bundelen zich in „associatie voor democratie" 29/2; Beleidscentrum kondigt beri. v. e. cie. voor een democr. v. h. staatsbestel aan 29/3: totstandkoming reger.-Neijhorst 44/2: Bouterse belooft Nat. Assemblee 45/1; overgangsgrondwet 45/2
Duitsland (Bondsrep.): bez. min. Naarendorp 74/3
Justitie: install. bijz. milit. gerechtshof. Haakmat vice-pres. 30/3; proces tegen hoofdverdachten couppoging v. 11-3-'82 47/1
Korea (N.): bez. Surinaamse delegatie o.l.v. Horb 7512
Nederland: vrijheid Ned. journalisten beperkt 30/2: Ned. schort ontw. hulp aan Suriname op na aftreden Chin A Sen, Surinaamse reactie 3111: Herrenberg nwe. ambass. na ontslag Prade. Neede milit. attaché in Den Haag 4611; bez. min. Naarendorp 7413: Lubbers en Van den Broek bespreken kwestie-Suriname m. Braziliaanse autoriteiten 493/1; optreden le-

gerleider Bouterse op topconf. niet-gebonden landen. krijgt veroord. Ned. optreden in slotverkl., reacties premier Lubbers en min. Van den Broek 548/1
Niet-gebonden landen: optreden legerleider Bouterse op topconf. niet-gebondm landen. krijgt veroord. Ned. optreden iri slotverkl., reacties premier Lubbers en min. Van den Broek 54811
Oppositie: vakcentrale Moederbond eist via stakingen vrije verk. en terugkeer v. milit. naar kazerne?. andere vakcentr. willen een gefaseerde terugkeer naar democr. 26 3. opschorting stakingsacties Moederbond 2713; Haakrnat in ongenade, aanslag op Haakmat 2812; vakbonden verwijten Bouterse woordbreuk nadat deze een nwe. democr. heeft beloofd vóór april 1983 2911; function. groeperingen bundelen zich in de ,,associatie voor democratie" 2912; politie slaat studentenbetoging uiteen 3011; proces tegen hoofdverdachten couppoging v. 11-3-82 47/1; affaire-Dihal en Birdja 47/1
Pers: vrijheid Ned. journalisten beperkt 30/3
Regering: conflicten tegen Bouterse en Horb op TV ontkend, Horb stapt uit legerleiding 28/2; samenstelling reger.-Neijhorst 3112; totstandkoming reger.-Neijhorst 4412: vorming nwe. reger. na couppoging v. 11-3-'82 uitgesteld 4512; reger.verkl. 45/3; toekomstig min. Fernandes bij helikopterongeluk omgekomen 4611; Herrenberg nwe. ambass. in Ned. na ontslag Prade, Neede militair attaché 4611
Venezuela: bez. Bouterse 75/1; milit. verdrag tussen Suriname en Venezuela 7512

SYRIË

Frankrijk: bez. min. Cheysson 203/3
Israël: confrontatie in Libanon (juni 1902) 305/3; Isr. luchtaanvallen op Syr. Sam-9-batterijen in Libanon (juli-okt. 1982) 30712; Sam-5-raketten in Syrië: reacties Israël 309/2
Libanon: milit. positie in Libanon (april 1983) 310/2; bez. Salem 35113; Assad verwerpt Isr.. Libanees akk. 35113; ontwikk. in Syrische zone 41313
Militaire zaken: nw. milit. materieel uit SU 31011
PLO: Arafat in Damascus 35412: Arafat beschuldigt Syrie v. steun aan dissidenten. Syrie wijst Arafat uit (24-6-'83) 77112
Saoedi-Arabie: strijd in Tripoli en omgeving tussen voor- en tegenstanders Arafat beëindigd na Saoedisch-Syr. principeakkoord (23-11-'83), definitief akk. op 25-11-'83 getekend 769/1
Sowjet-Unie: bouw twee bases voor Sam-5-raketten in Syrie: install. vier batterijen, Am. en Isr. kritiek, waarschuwing SU 30813; Russ. wapenleveranties 31011
Verenigde Staten: bez. Shultz, Assad verwerpt Isr.-Libanees akk. 35113

TAIWAN

China (Volksrep.):beleid Peking t.a.v. Taiwan 84511
Verkiezingen: aanvullende verk. v. 71 zetels in wetgevende Yuan, Kwomintang wint 62 zetels 81711
VS: VS leveren Taiwan geen geavanceerde gevechtsvliegtuigen (11-1-32) 71813; Am. levering reserveonderdelen (13-4-'82) 71913; bez. Goldwater (begin juni 1982) 720/3

TANZANIA

Amnestie: vrijlating gevangenen 19111
China (Volksrep.):bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Economie: econ. moeilijkh., problemen met IMF en Wereldbank 191/1
Kenia: pol. asiel voor Keniase coupleiders 62512
Oeganda: terugtrekking deel Tanzan. politie 30112
Oppositie: vliegtuigkaping 190/2
Regering: Sokoine opnieuw prem., berichten o. een verijdelde coup 18913

THAILAND

Grondwet: conflict milit.–parl., o.amendement t. verlenging overgangsbepalingen grondwet 1970. in derde lezing door parl. verworpen 289/1 e.v.
Parlement: parl.ontbinding en vervroegde verk. 29011
Regering: vertrek en terugk. Prem 29013: nw. coalitiekab. 29013
Verkiezingen: winst voor drie grote coalitiepartnen bij parl.verk. 290 2

TOGO

Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 202.1
Regering: samenstelling kab., berichten o. komplot 19113

TRINIDAD EN TOBAGO

Grenada: verbreken dipl en handelsbetr 674/3

TSJAAD

Amnestie: voor alle Tsjadiërs die buiten het land zijn gebleven 452/1
Burgeroorlog: opmars troepen Oueddei. Faya-Largeau, Oum-Chalouba en Abeche veroverd, buitenl. hulp v. reger., Oum-Chalouba en Abeche weer in handen reger.troepen, bestandsoproep OAE-cie. d. reger. verworpen 449.1 e.v., verdere gevechten. verkl. V-raad 451'1
Egypte: wapenhulp aan reger.-Habre 44911
Frankrijk: wapenhulp aan reger.-Habre 449'1
Libië: voortdurende Libische aanwezigheid in N.-Tsjaad 450/1: Libische delegatie N'Djamena 45013: Am. verkl. o. Libische milit. steun aan Oueddei 45211
Nigeria: conflict o. eilanden in Tsjaadmeer, gevechten, voorlopig akk. 45112
Oppositie: vestiging ,.nationalevredesregering" d. Oueddei in Bardai 45011
President: Habre tot pres. geproclameerd 44913
Regering: nw. kab. op brede basis 44913: Staatsraad ontbonden 44913; vorming nat. consultatieve raad 45011
Soedan: wapenhulp aan reger.-Habre 44911
Zaire: stuurt 250 paracommando's voor steun aan Habre. nog 1.750 milit. tocgezcgd 449/1

TSJECHOSLOWAKIJE

Duitsland (Bondsrep.): bez. Strauss 568/2
Libië: verdrag inz. vriendschap en samenw. 47313
Portugal: Tsjech. ambass. en secr. uitgewezen 54/3

TUNESIË

Algemeen: binnenl. ontwikkelingen sinds aug. 1980 574/1
Algerije: prem. Mzali in Algiers, samenw. protocollen, prem. Abdelghan in Tunesië. Mzali pleit voor Grote Arab. Maghreb 523/2; verdere samenwerking Algerije–Tunesie 52411: bez. pres. Chadli. vriendschapsverdrag en grensakk. ondertekend 525/3; Chadli in Algerije voor ingebruikstelling aardgaspijpleiding 52711; bez. pres. Bourguiba 52712
Frankrijk: bez. prem. Mauroy 16812
Gratie: pres. Bourguiba verleent gratie aan 959 vakbondsleden en aan alle leden v. d. MUP m.u.v. A. B. Salan 57412: gratie voor Achour 57611
Libië: bez. Kadhafi voorgesch. 47711; uitspraak Intern. Gerechtshof in Tun.-Libische geschil o. continentaal plat 478/1; waarsch. Kadhafi 478/2
Marokko: prem. Mzali in Marokko 524/1
Oppositie: arrest. en veroord. islam. fundamentalisten 57611: verdere veroord. 576/2
Politieke partijen: buitengewoon PSD-congres. geen bezwaar tegen meerdere partijen 574/2
Regering: kab.wijziging (1980/81) 574/1; nwe. min. v. buitenl. zaken 57413; reorganisatie kab. 576/1
Vakbeweging: buitengewoon UGTT-congres, verk. onafh. bestuur 574/3
Verkiezingen: voorbereiding parl.verk. 575/1; Nat. Front wint alle 136 zetels bij parl.verk. van 1-11-'81 575/3

TURKIJE

Armeniers: achtergronden Armeens verzet 481/1: echtnen. van in Lissabon vermoorde Turkse attaché overleden 481'3: aanslag t. Turkish Airlines in Parijs 481/3: bij actie op vliegveld Ankara gearrest. Armeense terrorist opgehangen 482/1; aansl. t. Turks reisbureau in Parijs 48211; Turkse ambass. in Belgrado vermoord 482/2: aanslag Turkse consul-gen. in Rotterdam bestraft 482/2; aansl. t. Armenier in Frankrijk 48213: bomaanval t. Turks bureau v. toerisme in Brussel 482.3; aanslag in bazaar v. Istanboel 48311; Turkse dipl. in Brussel vermoord 48311; aanslag vliegveld Orly 483/1; twee aansl. Franse vestigingen in Teheran 48313: verdachte moord op Turkse attaché in Almelo opgepakt 48411; ASALA-lid in Londen veroord. 48411:actie t. Turkse ambass. in Lissabon 48411; tweede Armeense wereldcongres in Lausanne 48412
België: bomaansl. t. Turks bureau v. toerisme 482/3; Turks dipl. in Brussel vermoord (14-7) 483/1; verdachte moord op Turkse attaché in Almelo opgepakt 48411
Bulgarije: bez. Evren 3212
Engeland: ASALA-lid in Londen veroord. 48411
Frankrijk: twee aanslagen door Armeense groepering Orly 233'2; aanslag t. Turkish Airlines in Parijs (22-1-'83) 481/3; aansl. t. Turks reisbureau in Parijs (28-2) 482/1; aansl. t. Armeniërs in Frankrijk (31-3) 482/3; aanslag op vliegveld Orly (15-7) 48311; twee aanslagen op Franse vestigingen in Teheran 48313
Joego-Slavië: bez. Evren 32/3 Turkse ambass. in Belgrado gedood (9-3) 482/2
Koeweit: bez. Evren 3212
Libië: dreigement Kadhafi 46212
Nederland: aanslag Turkse consul-gen. in Rotterdam bestraft m. vijf jaar (28-3) 482/2
Pakistan: bez. Evren 3212
Portugal: actie t. Turkse ambassade in Lissabon 484/1
Regering: wijziging kab. 32/3
Roemenië: bez. Evren 3212

VANUATU

IMF: lidmaatschap 37512

VENEZUELA

Nederland: bez. Lubbers en Van de Broek 49111; Venezuela wil deeln. in Shell-raffinaderij op Antillen 49113
Suriname: bez. Bouterse 75/1; milit. verdrag tussen Suriname en Venezuela 7512

VERENIGDE ARABISCHE EMIRATEN

Frankrijk: bez. min. Cheysson 16813

VERENIGDE STATEN

ALGEMEEN

Abortus: beslissing o. anti-abortusvoorst. voor onbep. tijd uitgesteld (15-9-'82), uitspraak Hooggerechtshof (15-7-'83). Senaat verwerpt anti-abortusamendement (28-6-'83) 66711
Milieu: opschudding rond agentschap voor milieubescherming EPA 667/3; ontslagen bij het EPA 66911: Ruckelshaus nwe. EPA-directeur 66913

litaire zaken:
Algemeen: massale demonstratie in New York voor bevriezing kernbewapening op bestaand niveau 250/3: Reagans strategische progr. 50413: Senaat akk. m. MX eri B-l 50512; reger. wijzigt plaatsing MX-raketten 505/2; Huis akk. m. produktie 505'2: MX-raketten in Wyoming volgens „dense pack"-formule 50513; reactie SU n.a.v. „dense pack"-plan Reagan 50613; begrot.cie. Huis v. Afgev. weigert geld v. d. MX uit begroting te schrappen 50613; Huis schrapt geld voor MX uit defensiebegroting 507/1: Reagan bereidt tot compromis t.a.v. MX, Senaat geeft geld onder voorwaarde 50712; compromis tussen Huis en Senaat, geen geld v. d. MX 507'3; Reagan install. spec. niet-partijgebonden cie. v. d. MX 50811: rapp. cie. 508/3; Reagan akk. rn. plan v. cie. voor opstelling MX 508'3; reactie SU 509/1: Congrescommissies stellen geld beschikbaar voor onderzoek en ontwikk. MX 509/1: ook Senaat geeft geld voor ontwikk. en het testen v. d. MX-raket 518/3: Huis akk. met produktie 21 MX-raketten 51813; Senaat akk. met produktie 27 MX-raketten 519/1: Weinberger presenteert document over de milit. macht s. d. SU 519/1: bez. Weinberger aan Frankrijk 51912; verontrusting na uitlatingen Reagan over de mogelijkh. v. e. beperkte nucleaire oorlog in Europa 51912; Haig spreekt over de mogelijkh. v. e. nucleair waarschuwingsschot, Weinberger spreekt dit tegen 52013; Reagan roept SU op tot onderhand. over vermindering kernwapenarsenaal, sterke groei vredesbeweging 52112: Senatoren betwisten uitlating Reagan over superioriteit SU 52211: vier politici vragen Reagan nooit als eerste kernwapens te gebruiken 522/2; oud-pres. Carter: Russen zijn milit. niet sterker 522/2: Reagan wl geen herziening NAVO-strategie en wijst ideeën over ratificatie SALT-11-verdrag v. d. hand 52213; Senaat akk. met produktie chem. wapens 554.3; VS houden rekening met de mogelijkheid v. e. langdurig nucleair conflict met de SU 55413; oprichting milit. commandocentrum v. d. ruimte 55513; Huis tegen chem. wapens, compromis tussen Huis en Senaat: geen geld voor ontwikk. chem. wapens op defensiebegroting-l983 55513; Huis verwerpt onmiddellijke bevriezing kernwapenarsenaal 55611: Wisconsin wil bevriezing kernwapens 55612; Senaat-cies. willen troepenvermindering in W.-Europa 556/2: weigeraar dienstplichtregistratie veroord. 55613; vorming v. beweging ,,Burgers tegen kernoorlog" (CAN) 55613; acht staten spreken zich uit voor onmiddellijke bevriezing 55712: Reagan stelt SU ,,vertrouwenwekkende maatregelen" voor 557/2; reger. tegen vertrek troepen uit W.-Europa 55713; nw. centr. commando voor Zuidwest-Azie 55811: Adelman volgt Rostow op als dir. ACDA, Abramowitz leider MBFR-onderhand., verzet tegen ben. Adelman 55812; twee cies. moeten opinie in Europa ombuigen 56011; VS heffen boycot tegen Atoombureau op 560/2; toespraak Reagan tot evangelisten in Florida 56013; bijgewerkt rapp. over milit. sterkte SU 5913; Pentagon stapt af van idee van langdurige kernoorlog 60012: nwe. „futuristische" defensiestrategie 60012: reacties 60111; rapp. ACDA over defensie-uitgaven in de wereld 601/3; pastorale brief Am. bisschoppen over oorlog en vrede, steun v. d. Raad v. Kerken in Am. 60211; Huis neemt afgezwakte „freeze"-resolutie aan 60213; Congres stemt in met hervatting produktie chem. wapens 60311
- Landmacht: nwe. command. Am. landstrijdkrachten Europa 55711

nderwijs: behand. wetsontw. herinvoering ochtendgebed op openb. scholen voorlopig uitgesteld 666/3

Rassenintegratie: zwarte burgem. Chicago 665/3

Schoolgebed: behand. wetsontw. herinvoering ochtendgebed op openb. scholen voorlopig uitgesteld 66613

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Begroting: 1984 8213
Economie: Reagans tweede State of the Union, progr. ter vermindering begrot.tekort 8111

POLITIEK (Binnenlandse)

Congres:
- Algemeen: Hooggerechtshof acht legislatief veto Congres in strijd met grondwet 667/1; verk. voor het Congres 646/1
  Huis van Afgevaardigden: twee Afgev. berispt wegens seksuele contacten m. pages 66913; verk. (2-11-'82) 646/1
  Senaat. overlijden Sen. H. Jackson 646/2; verk. (2-11-'82) 64613

Grondwet: „Equal Rights Amendment" na 10 jaar nog niet in grondwet opgenomen 666/1
President: Reagans tweede State of the Union 81 e.v.: „Debategate"-affaire 669/3
Regering: Thayer nwe. ondermin. v. defensie 55812; Feldstein opvolger Weidenbaum als voorz Econ. Adviesraad 648/1: Hodel nwe min. v. energie 64812: Dole volgt Lewis op als min. v. transport 64812: Heckler volgt Schweiker op als min. v. volksgezondheiden soc. zaken 648/2; Stone afgezant voor M.-Amerika. Enders vervangen d. Motley, Pickering nwe. ambass, in El Salvador. Reich adviseur voor M.-Oosten 64812; Matlock ben. t. adviseur inz. Sowjet-aangelegenheden, McFarlane nwe. gezant iri M.-Oosten 649/3: instelling cie.-Kissinger 65011; reacties 65012; toenemende invloed v. Clark ten koste v. Shultz 651/2; onderz. relatie min. v. arbeid en mafia afgesioten, aftreden min. Watt, Clark opvolger, McFarlane hoofd nat. veiligheidsraad 66511; advocaat beweert compromitterende videobanden in bezit te hebben 71812
Verkiezingen: verk. v. h. Congres 64611; verk. v. h. Huis v. Afgev. (2-11-'82) 64611: verk. v. d. Senaat (2-11-'82) 646/3; gouverneursverk. 64711

POLITIEK (Buitenlandse)

Australie: bez. Bush 690/2
België: bez. Bush 68113
Centraal Amerika: oprichting ,,Forum voor vrede en democr. in Midden-Amerika" 31913
China (Volksrep.): bez. Bush 68012: VS leveren Taiwan geen geavanceerde gevechtsvliegtuigen (11-1-'82) 718/3; bez. Am. ondermin. v. buitenl. zaken Holdridge (10/14-1-'82), reacties 71912; Am. levering reserveonderdelen a. Taiwan (13-4-'82) 71913: bez. Bush aan Peking (7/9-5-'82) 72011; mogelijke Am.-Chin. samenw. op nucleair gebied 720/2; Sen. Baker in Peking, Goldwater in Taiwan (begin juni 1982) 720/3
Duitsland (Bondsrep.): bez. U'estduitse bewindslieden aan VS. kwestie v. stationering nwe. kernwapens in W.-Europa 9913; min. Worner in Washington, controverse tussen Duitse pol. part. over kernwapens 9913; bez. Kohl aan VS 10012: Kohl zou Reagan hebben toegezegd dat Bondsrep. desnoods als enige nwe. raketten zal plaatsen 101/2; reger. verkl. over stationering 101/3; CSU-voorz. Strauss noemt nuloptie niet haalbaar 10211: min. Genscher in Washington. houdt vast aan stationering 10211; tweede bez. Kohl 33211; bez. Reagan, toespraak tot Bondsdag 60313; bez. aan W.-Berlijn 604/1: bez. Shultz 604/2; bez. Bush. open brief v. Reagan aan volkeren v. Europa 681/1
Egypte: bez. Shultz 351/1; Am. AWACS naar Egypte i.v.m. Libische bedreiging 46413
Engeland: bez. Reagan, toespraak tot beide Huizen parl. 60312: bez. Shultz 60511; bez. Bush 68213
Filippijnen: bez. Weinberger, Marcos in VS, nw. akk. over Am. bases 60612: bez. Weinberger 68012
Frankrijk: bez. pres. Mitterrand 17012: bez. Weinberger 51912: bez. Reagan 60312; bez. Shultz 60511
Guatemala: VS leveren wapens, Reagan ontmoet Rios Montt 84213
Iran berichten o wapenleveranties aan Iran 65513
Israël: VS getuige bij ondertek. Isr.-Libanees akk. o. terugtrekking Isr. troepen uit Libanon (17-5-'83) 321/1; dipl. activiteiten (sept.. dec. 1982) 332'1: Habib spec. vertegenw. voor alle onderhandelingen in Midden-Oosten. missies Habib (nov.-dec. 1982) 32411: drie-partijenoverleg in Khalde en Kiryat Shmona, 13 ronden van 28-12-'82–7-2-'83 325/1
Italië: bez. Reagan 603/2: bez. Shultz 60511: bez. Bush 68212
Japan: bez. Bush 68012; bez. U'einberger 680/2
Jordanië: bez. Shultz 351/1
Kaapverdische eilanden: bez. Rush 680 3
Kenia: bez. Bush 68013
Korea (Z.): bez. Weinberger 68012: bez. Bush 680 2
Libanon: Am. dipl. acties t.b.v. terugtrekking buitenl. troepen uit Libanon 30512: VS getuige wij ondertek. Libanees-Isr. akk. over terugtrekking Isr. troepen uit Libanon (17-5-'83) 321/1; dipl. activiteiten (sept.-dec. 1982) 322/1; Habib spec. vertegenw. voor alle onderhandelingen inz. Midden-Oosten. missies Habib (nov.-dec. 1982) 324/1; drie-partijenoverleg in Khalde en Kiryat Shmona. 13 ronden van 28-12-'82–7-2-'82 32511; missie-Habib (febr. 1983), voortzetting drie-partijenoverleg 347/1; overleg in Washington (maart 1983) 34713; hervatting missie-Habib en drie-partijenoverleg. positie Haddad 34812; missie-Shultz 35111: akk. 35113; aanslag op Am. ambass. 39912
Liberia: bez. pres. Doe 23512
Libië: relatie (1981183) 46111: Am. oliemaatschappijen kond. vertrek aan 46213; ber. o. Libisch komplot inz. moord op pres. Reagan, terugoeping Am. burgers 46311; vertrek Exxon en Mobil, Am. verbod op olie-invoer uit Libië 46313; verdere Am.-Libische incidenten 464/1; Am. AWACS naar Egypte i.v.m. evt. Libische bedreiging v. Soedan 46412: aanval Kadhafi op VS 47412
Mexico: bez. Haig i.v.m. Nicaragua 31213
Nederland: prem. Lubbers in VS, onderhoud met pres. Reagan 26911: besproken onderwerpen: kernwapens 269/1; Suriname 26913: Midden-Amerika 26913; energie, economie 26913: bez. Shultz 60413; bez. Bush 68112
Nicaragua: Nicar.-Am. betrekkingen sinds maart 1981 311/3: bezoek Enders 311/3; toenemende Am. druk, alg. mobilisatie in Nicaragua 31211: nw. Am. commando voor Caribisch gebied 31212; Haig bespreekt in Mexico situatie in Nicaragua 312/3; overleg VS–Nicaragua tijdens OAS-bijeenkomst op St. Lucia 31311; nwe. Am. ambass. in Nicaragua 312/2; Am. missie v. onderz. wijst Am. beleid in Midden-Amerika af 313/2; Haig gebruikt verkeerde foto's bij aanval op beleid Nicaragua 31313; CIA toont luchtfoto's 31313; „Washington Post" onthult geheime CIA-actie tegen Nicaragua 314/2: VS gaven in 1981 finan. steun aan Nicar. groepen 31511; vredesvoorstellen Mexico, VS en Honduras 315'2: Nicaragua wil bijeenk. AV der VN 31612; acht punten tellend voorstel VS 31612; dertien punten tellend tegenvoorstel Nicaragua 31613: Nicar. protest tegen aanwezigheid Am. marineschip 31711: Nicar. wijst. Am. lening af 31711: Nicar. protest bij VS tegen aanwezigheid onderzeebootjager 317/2: „Newsweek" meldt CIA-inmenging in Nicaragua 31712; „NYT" meldt samenzwering CIA tegen Nicaragua 31812; Am. Huis v. Afgev. wijst helpen oppositie Nicaragua af 31813
Nieuw-Zeeland: bez. Bush 68012
Nigeria: bez. Bush 68013
Pakistan: Am. hulp 76312; goedkeuring Am. hulpplan voor Pakistan 764/3; probl. bij levering F-16's, ontmoeting Zia–Reagan 76613
Portugal: VS vragen Portugal faciliteiten op vasteland in ruil voor hulp 5413
Saoedi-Arabië: bez. Shultz 351/1
Senegal: bez. Bush 68013
Singapore: bez. Bush 68013
Sowjet-Unie: 60 jaar SU. rede Andropow, nwe. voorstellen m.b.t. raketten voor middellange

afstand in Europa en m.b.t. strategische raketten 120/3; reacties in Westel. hoofdsteden overwegend negatief 12212: INF-interimvoorstel VS. nee van SU 225/1; interimvoorstel brengt akk. niet naderbij 225/3; negatieve reactie SC, persconf. vice-prem. Gromyko 22612: reactie SU n.a.v. „dense pack"-plan Reagan 306/3; reactie SU n.a.v. plaatsing MX in Minuteman-silo's 509/1; voorstel Andropow om aantal SS-20-raketten te vernietigen als de NAVO besluit geen nwe. Pershing II en kruisraketten in W.-Europa op te stellen 54511; Reagan stelt SU „vertrouwenwekkende maatregelen" voor 55712; Am. verk. o. neerschieten KAL-jumbo door SU, ontmoeting Shultz–Gromyko in Madrid (8-9-'83) 578/3
Spanje: bez. Shultz 605/1
Syrië: bez. Shultz. Assad verwerpt Isr.-Libanees akk. 351/3
Taiwan: VS leveren Taiwan geen geavanceerde gevechtsvliegtuigen (11-1-'82) 718/3; Am. levering reserveonderdelen (13-4-'82) 71913: bez. Sen. Goldwater (begin juni 1982) 720/3
Zaire: bez. Bush 68013
Zambia: bez. Bush 68013
Zimbabwe: bez. Bush 680/3
Zwitserland: bez. Bush 68113

WETENSCHAP EN TECHNIEK

Prijzen:
— Balzanprijs 1983: 854/3
— Dr. Tanspenning 1983: 854/3
— Gutenbergprijs 1983: 854.3
— Heinrich Heineprijs 1983: 854/3
— Karl Jaspersprijs 1983: 854'3
— Laskerprijs 1983: 85413
— Lomonosow Medaille 1983: 855/1
— Muntendamprijs 1983: 85511
— Nobelprijs voor economie 1983: 855/1
— Nobelprijs voor geneeskunde 1983: 856/1
— Nobelprijs voor natuurkunde 1983: 85611
— Nobelprijs voor de vrede 1983: 85612
— Rölingprijs 1983: 85713
— Siemensprijs 1983: 85713
— Wolfprijs 1982: 857/3
— Wijnnaendts Franckenprijs 1983: 85713

IJSLAND

Denemarken: bez. pres. Finnbogadottir 27413
Duitsland (Bondsrep.): bez. prem. Thoroddsen 274/3
Economie: geldhervorming en afkond. prijsstop ter bestrijding inflatie (jan. 1981; 273/3; nw. pakket maatregelen ter bestrijding inflatie (aug. 1982), deval. kroon in 1981 en 1982 27411; nwe. deval. 274/3
Engeland: bez. pres. Finnbogadottir 27413
Frankrijk: bez. pres. Finnbogadottir 27413
Munt: deval. kroon m. 14.6% 45913
Parlement: parl.verk. (15-3-'83) 273/1
Regering: Thoroddsen biedt ontslag reger. aan 27312; vorming centrum-rechtse reger.-Hermannsson na parl.verk. 23-9-'82 459/2; samenstelling reger. 45913
Verkiezingen: uitslag parl.verk. 27311; uitschrijven v. vervroegde verk. 27412

ZAIRE

België: Bomboko ambass. te Brussel 26/1
China (Volksrep.): bez. prem. Zhao Ziyang 832/1
Frankrijk: bcz. pres. Mitterrand 199'3
Israël: contacten. bez. Shamir en Sharon 702/3
Oeganda: Oegand. vluchtel. in Zaire 28613
President: Moboetoe bevorderd t. maarschalk 30413
Regering: wijzig. kab. 30413
sjaad: stuurt 250 paracommando's voor steun aa Habre. nog 1.750 milit. toegezegd 449 1
Verenigde Staten: bez. Bush 68013

ZAMBIA

China (Volksrep.): bez. prem. Zhao Ziyang 83211
Verenigde Staten: bez. Bush 68013

ZIMBABWE

China (Volksrep.): bez. prem. Zhao Ziyang 83211
IMF: lidmaatschap 37512
Verenigde Staten: bez. Bush 68013

ZUID-AFRIKA

ANC: toename guerrilla-activiteiten 6212; acties tegen ANC-leden in buitenl.. R. First vermoord 6312: processen tegen ANC-leden, terechtstelling Mahlangu 6313
Auartheid: de Nederduits aeref. kerk en de apartheid 78/1
Arbeid: staking. arbeidswetgeving 7612: wetsvoorst. zwarte bonden 7713
Binnenlandse veiligheid: rapp. cie.-Rabie. veiligheidswetgeving 57/3: dood in detentie v. Neil Aggett 58/2; verkl. en reacties 5813; onderz. Aggetts dood 5912; dood Dipale 60/1; rapport o. systemat. martelingen 6013: reger.-richtlijnen voor behand. gevangenen 61/1; voortzetting onderz. dood Aggett, rechterl. uitspraak 61/1; toename guerrilla-activiteiten 6212; verlenging „banning orders" 7513
Grondwet: Labour Party stemt in met deelname kleurlingen aan constitutioneel machtsdelingsplan v. prem. Botha, reacties. vooraf-gaande ontwikkelingen 17/1 e.v.: grondwetsvoorst. presidentiele raad 1811: grondwetsplannen door Nation. Partij ggk. 19/3; tweede rapport constitutionele cie. 2112; grondwetsvoorst. v. prem. Botha d. blanke kiezers bij referendum ggk. met 65,95% 705 e.v.; ontw. d. parl. ggk. 70811; uitspraken na het referendum 708/1
Justitie: ben. Rabie tot opperrechter v. Z.-Afr. 58/2; processen tegen ANC-leden, terechtstelling Mahlangu 6313; eerste blanke veroord. wegens hoogverraad 6412; gevangenisstraf voor nicht min. 64/3
Kerk en staat: veroord. apartheid binnen NGK 7811; SACC staakt dialoog 78/2; schorsing blanke kerken door WARC 7812; positie kleurlingenkerk 7813; synode NGK omzeilt apartheid 7911
Militaire zaken: uitbreiding dienstplicht 7912: wapenindustrie en -export 17612
Pers: rapport cie.-Steyn, verdere ontw. 47/3 e.v.; uitwijzing Ned. journalist 64'3; ontslag hoofdred. 7612
Politieke partijen:
— Labour Party: stemt in met deelname kleurlingen aan constitutioneel machtdelingsplan v. prem. Botha. reacties, voorafgaande ontw. 17/1 e.v.: aftreden voorz. Curry 70712
— Nationale Partij: grondwetsplannen reger. ggk. 1913
Regering: reorgan kab 19'2
Vakbeweging: dood in detentie v. Neil Aggett 5812; maatr. tegen vakbondsleden 6113; wetsvoorst. zwarte bonden 7713
Verkiezingen: verk. v. Raad v. Indiers geboycot 17/3; verlies en winst voor NP bij tussentijdse verk. 2013; vier tussentijdse verk. 70713
Zwarten: vorming drie grote coalities: VDF, Nationale Forum en Federale Unie 70612

ZWEDEN

Centraal Europa: Zweedse reger. roept op t. kernwapenvrije zone in Centr. Europa 248/2

ZWITSERLAND

Arbeid: referendum inz. wetswijz. rechtspositie seizoenarbeiders (5-4-'81) 71512
Bevolking: geen nwe. wet v. buitenlanders 71612
Economie: referendum inz. betere bescherming consument (14-6-'81) 71611: referendum inz. verlenging v. h. federale finan. decreet (29-11-'81) 716/2; referendum inz. perman. prijsbewaking (28-11-'82) 71711
Industrie: verlenging „Friedensabkommen" in machine- en staalindustrie m. vijf jaar 717/3
Militaire zaken: reger. besluit i. aank. Leopard-tanks 71811
Parlement: parl.verk. (23-10-'83) 68911: zetelverdeling Nationalrat 69011; samenstelling Standerat 690/2
President: Aubert gekozen tot Bondspres. voor 1983 5511; Ritschard vice-pres. 55/1; biogr. Aubert 55/1
Referendum: referendums inz. wetswijz. rechtspositie seizoenarbeiders 71512; gelijke rechten voor man en vrouw (14-6-'81), in het gezin, onderwijs en de werksfeer. betere bescherming consument (14-6-'81) 716/1) verlenging v. h. finan. decreet (29-11-'81) 71612; lidmaatschap VN 716/2; geen nwe. wet voor buitenlanders (6-6-'81) 71612; gedeeltel. herziening strafrecht (6-6-'82) 71711; perman. prijsbewaking ggk. (28-11-'82) 71711
Regering: twee nwe. min. 5511; aftreden min. Chevallaz en Ritschard, overlijden Ritschard 71811
Sowjet-Unie: sluiting Sowjet-persbureau in Bern, directeur uitgewezen (29-4-'83) 71712; andere Russen die werden uitgewezen 717/3
Strafrecht: referendum inz. gedeeltel. herziening strafrecht (6-6-'82) 717/1
Vereniede Naties: referendum inz. lidmaatschap VN 716/2
Verenigde Staten: bez. Bush 68113
Verkiezingen: parl.vei-k. (23-10-'83), campagne 68911; uitslagen 69011.

ll kalender 1983

	JANUARI	FEBRUARI	MAART	APRIL
ZONDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24
MAANDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25
DINSDAG	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29	5 12 19 26
WOENSDAG	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27
DONDERDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28
VRIJDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29
ZATERDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30

	MEI	JUNI	JULI	AUGUSTUS
ZONDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
MAANDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
DINSDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
WOENSDAG	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24 31
DONDERDAG	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
VRIJDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
ZATERDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27

	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
ZONDAG	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
MAANDAG	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
DINSDAG	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
WOENSDAG	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
DONDERDAG	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
VRIJDAG	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
ZATERDAG	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31

III afkortingen

AAPSO – Afro Asian People's Solidarity Organisation
ABP – Algemene Belgische Persbond
ABVV – Algemeen Belgisch Vakverbond
ACLVB – Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACOD – Agemene Centrale van Openbare Diensten (België)
ACV – Algemeen Christelijk Vakverbond
ACW – Algemeen Christeliike Werkgeversverbond
ADELA – Atlaritic Community Debelopment Group for Latin America
AFP – Agence France Presse
AID – Agency for International Development (VS)
ALALC – Latijns-Amerikaanse Vrijhandels Associatie (= LAFTA)
ANP – Algemeen Nederlands Persbureau
ANZUS – Australia-New Zealand-USA Security Treaty
AP – Associated Press
ASEAN – Association of Southeast Asian Nations
ASPAC – Asian and Pacific Cooperation
AWV – Algemene Werkgevers Vereniging
BB – Beglgische Boerenbond
BENELUX – Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Economische Unie
BIB – Bank voor Internationale Betalingen
BIS – Bank for International Settlements
BLEU – Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BRT – Belgische Radio en Televisie
BSP – Belgische Socialistische Partij
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
CDA – Christen Democratisch Appel
CENVO – Centrale Verdragsorganisatie
CERN – Conseil européen pour la recherche nucléaire (men spreekt nog van CERN hoewel het thrns de 'Organisation européenne etc.' geldt)
CEW – Conseil Economique Wallon
CNV – Christelijk Nationaal Vakverbond
COMECON – Council for Mutual Econornic Assistance
CPB – Centraal Planbureau
CPC – Centrale Plancommissie
CPN – Communistische Partij van Nederland
CVP – Christelijke Volkspartij
CVSE – Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
D'66 – Democraten '66
DAC – Development Assistance Commission (OESO)
DPA – Deutsche Presse Agentur
DS'70 – Democratisch Socialisten '70
EACSO – East African Common Services Organization
EBU – Europese Betalings Unie
ECA* – Economische Commissie voor Afrika
ECAFE* – Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten
ECE* – Economische Commissie voor Europa
ECLA* – Economische Commissie voor Latijns-Amerika
ECOSOC* – Economische en Sociale Raad
EFTA – Eurowean Free Trade Association (zie ook EVA)
EG – Europese Gemeenschappen
ELDO – European Launchers Development Organization
EMU – Europese Monetaire Unie
ENEA – European Nuclear Energy Agency (OESO)
EPTA* – Exwanded Program of Technical Assistance
ERV – Economische Raad voor Vlaanderen
ESRO – European Space Research Organization
EVA – Europese Vrijhandelsassociatie
EXIMBANK – Export-Import Bank of Washington
FAO" – Food and Agriculture Organization
FAZ – Frankfurter Allgemeine Zeitung
FDF – Front Démocratique des Bruxellois Francophones
FIJ – Fédération Internationales des Journalistes
FNV – Federatie Nederlandse Vakbeweging
GATT* – General Agreement on Tariffs and Trade (Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel)
GPV – Gereformeerd Politiek Verbond
IADB – Inter-American Development Bank
IAEA* – International Atomic Energy Agency
IAF – Internationales Afrika Forum
IATA – International Air Transport Association
IBRD* – International Bank for Reconstuction and Development
ICAO* – International Civil Aviation Organization (Internationale Organisatie voor Burgerluchtvaart)
ICAP – Inter-American Committee for the Alliance for Progress
ICC – International Chamber of Commerce
ICEM – Inter-Government Committee for European Migration
ICFTU – International Confederation of Free Trade Unions (zie IVVV)
ICJ – International Court of Justice
ICJ – Internationale Commissie van Juristen
ICPO (Interpol) – International Criminal Police Organization
ICRC (Rode Kruis) – International Committee of the Red Cross
ICSU – International Council of Scientific Unions
ICV – Internationaal Christelijk Vakverbond
IDA* – International Development Association (IBRD)
IFC" – International Finance Corporation (IBRD)
IFCTU – International Federation of Christian Trade Unions
IHT – International Herald Tribune
ILO* – International Labour Organization (Internationale Arbeidersorganisatie)
IMCO* – Inter-Governmental Maritime Consultative Organization
IMF* – Internationaal Monetair Fonds
INTERPOL – Zie ICPO
IOC – Internationaal Olympisch Comité
IPI – Internationaal Pers Instituut
IPU – Inter-Parlementaire Unie
ITO – International Trade Organization
ITU* – International Telecommunication Union
IUS – International Union of Students
IVVV – Internationaal Verbond van Vriie Vakverenigingen
LAFTA – Latin American Free Trade Association
LVV – Liberaal Vlaams Verbond
MBFR – Mutual and Balanced Force Reductions
MPW – Mouvement Populaire Wallon
NAVO – Noortatlantische Verdragsorganisatie
NCW – Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
NEI – Nouvelles Equipes Internationales (Internationale Unie van Christen-Democraten)
NKV – Nederlands Katholiek Vakverbond
NOS – Nederlandse Omroep Stichting
NOVIB – Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand
NVV – Nederlands Verbond van Vakverenigingen
NZZ – Neue Zurcher Zeitung
OAE – Organisatie van Afrikaanse Eenheid
OAS – organisatie van Amerikaanse Staten
OCAM – Organisation Commune Africaine et Malgache
ODECA – Organización de Estados Centroamericanos
OECD – Organization for Economic Co-operation and Development (zie OESO)
OESO – Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC – Organization of Petroleum Exporti Countries
PBO – Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie
PEN – International Pen
PPR – Politieke Partij Radicalen
PSC – Parti Social Chrétien
PSP – Pacifistisch-Socialistische Partij
PVAP – Poolse Verenigde Arbeiderspartij
PvdA – Partij van de Arbeid
PVV – Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
RCN – Reactor Centrum Nederland
RKPN – Rooms Katholieke Partij Nederland
RMZ – Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (België)
RND – Rijksnijverheidsdienst
RVD – Rijksvoorlichtingsdienst
RVZIV – Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (België)
RW – Rassemblement Wallon
SACEUR – Supreme Allied Commander Europe
SACLANT – Supreme Allied Commander Atlantic
SER – Sociaal-Economische Raad
SGP – Staatkundig Gereformeerde Partij
SHAPE – Supreme Headquarters of Allied Powers, Europe
STICUSA – Nederlandse Stichting voor culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen
TAB* – Technical Assistance Board
TNO – Nijverheidsonderzoek voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
UN – United Nations (zie VN)
UNCTAD* – UN Conference on Trade and Development
UNCURK – UN Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea
UNDOF* – UN Disengagement Observer Force
UNEF* – UN Emergency Force
UNESCO* – UN Educational. Scientific and Cultural Organization
UNFICYP – UN Peace-Keeping Force in, Cyprus
UNHCR – UN High Commissioner for Refugees
UNICEF* – UN Children's Fund
UNIDO* – UN Industrial Development Organization
UNRWA" – UN Relief and Works Agency (for Palestine Refugees in the Near East)
UNTSO" – UN Truce Supervision Organization
UPI – United Press International
UPU* – Universal Postal Union
VBN – Verbond Belgische Nijverheid
VEV – Vlaams Economisch Verbond
VIRO – Vereniging voor Internationale Rechtsorde
VN – Verenigde Naties
VNG – Verbond van de Nederlandse Groothandel
VNO – Verbond van Nederlandse Ondernemingen
VU – Volksunie
VVD – Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
VVO – Verbond van Vlaams Overheidspersoneel
WCC – World Councii of Churches
WERELDBANK* – zie IBRD
WEU – Westeuropese Unie
WFTU – World Federation of Trade Unions
WHO* – World Health Organization

* Gespecialiseerde organen (organisaties) van de Verenigde Naties

IV naamregister

behorende bij index op Keesings Historisch Archief. deel XXXVII, januari-december 1983

De persoonsnamen die in dit deel van Keesings Historisch Archief voorkomen, zijn opgenomen in het hiernavolgende naamregister.

Bij de namen zijn vermeld paginacijfer en kolom (b.v. 600/1 = pag. *600*, 1e kolom).
Wanneer achter het paginacijfer ifoto staat aangegeven, betekend dit dat de desbetreffende naam in het bij deze afbeelding behorende onderschrift voorkomt.

Bij eventuele verschillen in schrijfwijze tussen tekst en naamregister dient de in het register opgenomen schrijfwijze als de meest juiste en volledige beschouwd te worden. Verder zijn bij de indicering de volgende richtlijnen in acht genomen.

1. Bij Slavische (b.v. Russische), namen is, indien mogelijk, de Nederlandse transcriptie gevolgd.
2. De voorvoegsels „Mac" („Mc") en „O" worden tot de naam gerekend. Zo is b.v. McElroy opgenomen onder de letter M en O'Neil onder de O. Voorvoegsels als „de", „van", „el" en „ben" worden echter niet tot de naam gerekend. Derhalve staat De Vleeschauer onder de letter V, Van Acker onder de A, el-Kassem onder de K en Ben Goerion onder de G.
3. Personen van regerende vorstenhuizen zijn onder hun voornamen opgenomen.

Ondanks ons streven naar de grootst mogelijke nauwkeurigheid kunnen in het naamregister onjuistheden zijn *geslopen*. De redactie houdt zich daarom *aanbevolen* voor eventuele opmerkingen ten einde in volgende *naamregisters* onjuistheden te vermijden.

A

Aardenne, G. M. V. van 27511,27612,27912, 280/1, 338/2, 345/foto, 620/2
Abassi, A. 9513,961113
Abbas, A. F. 24413,67111
Abboed, I. 85811
Abboud 77412
Abdallah, S. 41213
Abdallah, T. H. al- 6711112
Abdel-Rahman, A. 35512,7711213,77412
Abdelaziz, M. 52513,52711,52811
Abdelghani, M. A. B. 509/3, 510/1, 523/2/3, 524/1/2
Abdesselam, B. 51011
Abdoulaye, B. 43013
Abdoulaye, M. 43013
Abdulai, M. 44813
Abdullah, A. V. M. 67111
Abe, S. 834/foto
Abeldjelil, T. 44913
Abidoh, J. L. 18911
Abis, G. 103/3, 105/2
Abma, H. G. 61212
Abou-Alrub, I. F. 24512
Abou-Mayzar, A. M. 35413,39613,7721213
Abramowitz, M. I. 558/2/foto. 55911
Abu-Hatzeira, A. 658/1/foto, 65911
Abubakar, I. 23613
Accaoui, K. 78813
Achana, It. 18812
Achour, H. 574111213,57611
Acker, F. van 164/2
Acuil, D. 48011
Adada, R. 44512
Adam-Schwaetzer, I. 8712
Adams, G. 36913
Adams, T. 67413,6761113
Addabbo, J. 50613,50711
Adeh, S. M. al- 61013
Adekunle, B. 22212
Adelheid 26812
Adelman, K. 558/2/3, 559/2/3/foto, 56011
Adenauer, K. 10013,14511,16611,56613
Adu, K. 18813
Adumuah-Bossman, W. 18911
Adungosi, T. 62513
Aerts, F. 42611
Afanasiew, V. 17312
Afani, A. 35611
Affandi, A. 70413
Afiff, D. 70413
Afzal, M. 76213
Afzal, Q. S. 750/foto
Afzali, B. 65213
Agatep, Z. 58913
Agazadeh, G. 9213
Agbetiafa, K. 19211
Aggett, N. 58/2/3, 59/1/2/3/foto, 6011,61111213, 6211,6413
Agha, F. 41511
Agt, A. A. M. van 31/1, 116/1, 185/1, 427/2/3, 42812,66313,66411
Aguirre Lanari, J. R. 740/3/foto, 741/1
Agyepong, K. T. 18712
Ahde, M. 458/3/foto
Ahidjo, A. 4301213,43111,52311
Ahmad, G. 73512
Ahmed, A. 77213
Ahmed, Akbar 1281213
Ahmed, Anis 72212
Ahmed, A. I. 67111
Ahmed, A. 0. 52611
Ahmed, J. 72112
Ahmed, M. 72113
Ahnefeld 333/foto
Ahtisaari, M. 26113
Aichinger, I. 849/2
Ajavu, A. M. 19211
Akakpo-Ahianyo, A. K. 19211
Akamé, J. F. 43013
Akanson, A. 18911
Akata-Pore, D. A. 18713,1881213
Akbay, E. 48113
Akbay, N. 48113
Ake, S. 20812
Akhrameew, S. 24811
Akinjide, R. 22213
Akkaw, C. 41511
Akpo, P. 30413
Akram, A. 35712
Aksoy, G. D. 48311,48411
Alami, S. el- 77211
Alassounouma, B. 19211
Albersen, H. J. 710/1
Albert, koning 79711
Albert, prins 797/foto
Alberti, R. 85013
Albosta, D. J. 670/1
Albrecht, E. 16613,70013
Alconada Aramburu, C. 74011
Alders, J. G. M. 75913
Aldi, G. 14113
Aldrich, R. 858/1/foto
Alemann, J. 8211113,82211
Alende, O. 737/1, 739/2, 782/3
Alessandrini, E. 15312
d'Alessio, F. 142/2
Alexander, prins 79711
Alexander, L. 64811
Alexandrenne, L. 24011
Alfonsi, D. 25413,25511
Alfonsi, P. 25413,25511
Alfonsin, R. 737/1/3/foto, 738/1/2/3, 739/1/2/3, 7401112,74113,78213,78311,8241213,82513
Algabit, H. 19213
Ali, A. 64013
Ali, K. H. 1681112,32412
Alibux, E, 49313
Alier, A. 44813,47913,48012
Alima, G. B. 4301213
Alimadi, O. 285/3, 301/3
Allafi, N. 44913
Allaun, F. 391/1
Allele, H. 192/3
Allen, J. 4812
Allen, L. 55513
Allende Goosens, S. 31413,5291112,535/2/3
Allinson, L. 62711
Allison, G. D. 23611
Allouche, N. 57613
Almeida Santos, A. de 50311,50411
Almeyda, C. 53212
Almgren, E. 45713
Almirante, G. 418/3, 419/2/foto
Almiron, R. 82213
Alonso Lima, A. 84011
Alsogaray, A. 73712
Altamirano, C. 53212
Altamirano, E. 29613,29711

Altissimo, R. 103/3, 105/2, 498/2
Altman, R. 85311
Altun, K. 701/1/2/foto
Alunni, C. 15212
Alush, S. H. 67111
Alvarez Martinez, G. A. 320/1/2/foto
Alvarez Ruiz, D. 84011
Alvaro, N. 1511213
Alwan, H. 67111
Alijew, G. 173/3/foto, 176/3, 365/3, 366/2, 401/foto, 403/1
Amadeka 188/2/3
Amado, J. J. 4313
Amaral, F. 4913
Ambedkar. B. R. 15913
Amedome, A. 19211
Amegbo, G. 19211
Amer, A. 77313
Ameri, M. A. zie Amer, A.
Amigleo, E. 59013
Amin, I. 286/1/3, 300/3, 301/1, 302/3, 303/1/2/3, 30412
Aminou, 0.4301213
Amirthalingam, A. 612
Amjad, A. 78912
Ammaturo, A. 14913,15112
Amoah, K. 187/2
Amor, M. B. 57412
Amouroux, H. 85013
Amouzou, A. 192/1
An Zhiwen 81012
Anaya, J. I. 74013,7811213
Anaya, T. 64712,64811
Anchorena, T. de 82211
Anciaux, V. 42613,42711,79412,79513
Anderson, I. 36113
Anderson, L. 85113
André de la Porte, G. 76212
Andreatta, B. 10313,10413,10511
Andrei, S. 63311
Andreotti, G. 10811,4981112
Andrews, A. 85312
Andrews, J. 85313
Andriessen, A. 85113
Andropow, I. 594/foto, 595/1
Andropow, J. 85/1/2/foto, 10012,10111,10211, 103/1, 120/3, 121/foto, 1221213,123111213, 124/2/3, 147/1, 148/3, 171/3, 172/1/2/foto, 173/1/2, 174/1/2/3, 175/3, 176/1/2, 203/3, 204/1, 225/1, 226/1/2, 295/1, 332/2, 340/3, 357/3, 365/3, 366/2/3, 367/1, 401/1/3/foto, 402111213, 403/1/2, 421/1, 459/1/2, 545/1/2/3, 546/1/2/foto, 569/3, 570/2/foto, 5711112,58611, 59511,6011112,6811213,77112,79012
Androsch, H. 267/1/2/3/foto, 268/1
Andrzejewski, J. 62111
Anfred, M. 85312
Angami, M. 13513
Angelini, V. 12012
Aniasi, A. 10313
Anjaiah, T. 3413
Anker, R. 84913
Antonio, E. de 85213
Antonio Merida, L. 84011,84212
Antonow, W. 66412
Antulay, A. R. 3412,3511
Antweh, I. 18911
Anzoategui, M. 78213
Anzueto Vielman, G. 83813
Aoki, S. 83611
Apang, G. 3313
Apel, H. 33013,70013
Apon, A. 85313
Apounou. G. 0.44512
Aquino, A. 56313
Aauino. B. 561/1/2/3/foto. 562111213.563111213. 58911,5921113
Arabi, A. 41511
Arafat, Y. 9613,15113,15211,19913, 241/1/2/3/foto, 242/1/2/3, 243/2, 244/3, 245111213,270111213,272111213,34712, 353/1/2/foto, 354/1/2/3, 355/1/2/3, 356/1/2/3, 357111213,41512,41613,54811,54911,769111213, 770/1/2/3, 771/1/2/3, 772/1/2/3, 773/1/2/3/foto, 774/1/2/3, 785/1/2/3/foto, 786111213,787111213, 78813,789111213,790111213,791111213,83213
Aragon, L. 14/1
Aramburu, J. kardinaal 79913
Arana Osorio, C. 83813
Arbash, J. S. al- 46011
Arbatow, G. 22513,24611
Arbenz Guzman, J. 32011.83813
Arce, B. 31611
Archipow, I. 17613
Ardabili. M. 93/3. 94/3
Ardekani. A. S. 467/2. 654/1
Arens, M. 30913,34713,34812,3491113,35012, 351/2/3, 384/1/2/foto, 65711,65813,66512, 68711,70313
Argov, S. 27213
Arias, A. 4411
Arias, L. A. 4313
Aridor, Y. 657/1, 658/1, 683/3, 684/foto, 685111213,686111213,68711,7021213
Arifin. B. 70413
Arim. S. A. 671/1/3
Ariyoshi, G. 64713
Arnon, J. 27013
Arns, P. E. 82313
Aron, R. 85812
Arriagada, A. 532/1
Arron, H. 3211,4711,7511
Arshad, C. M. 75013
Arslan, F. 40012
Arslan, M. 4001112
Arthit Kamlang-ek 289111213,290111213
Aschman, D. 6312
Asgrimsson, H. 459/3
Ashadi. maarschalk 16212
Ashkenazy, V. 85113
Ashtiani, A. R. S. 9512
Aslan, A. 41513,4161113
Asquah, S. 18713
Assad, H. 243/2, 245/3, 305/2/3/foto, 30912, 32212,32412,34712,35112,3541112,35713, 41413,41513,41612,47611,54811,769~3, 771/1/2/3, 772/1/3, 773/2/3, 786/3, 790/3
Assad, R. 414/3, 483/3, 771/3, 789/3
Assadi, A. J. A. R. al- 67111
Assayeh, A. H. 77413
Astiz, A. 79911,82111
Astles, B. 30111
Astrid, koningin 79711
Asukata, I. 83613
Atakol, K. 7561213
Atamsoy, A. 75613
Ataoellah, M. N. 3113
Atiyeh, V. 64811
Atkins, H. 39211
Atkins, M. 50812
Atrache. Z. al- 78712
Attali, J. 23511
Attar, N. 30913,31011
Attenborough, R. 84712,85211,8531112, 854/1/foto
Atun, H. 75613
Aubert, P. 55/1/foto, 596/2
Audu, I. 45113
Auge, L. 19213
Auroux, J. 20612,21513
Austin, H. 6731113,6741112,67713
Autain, F. 21513
Autin, J. 28013
Auwerda, R. 54213
Avallo, G. 151/1
Avneri, U. 27013
Avice, E. 16811,17113,21513
Awad, M. 357/2
Awad, Y. al- 27011
Awolowo, C. 22211
Axhanou, P. 30413
Ayang, L. 43013
Ayanoglu, N. 3213
Ayayi, M. 30413
Aye Ko 72611
Ayissah, A. 19211
Aysan, M. 3213
Azad, A. S. 72313
Azad, B. J. 1261112
Azam, S. M. S. 72111,72211
Azevedo, A. de 495/foto, 503/2
Azikiwe, N. 22113,2221112,23712
Aziz, T. 111/1, 654/3, 656/2/3, 670/3, 671/1/3, 67211
Azzizi, F. 65611

B

Ba, T. 24013
Ba Thein Tin 72611
Baarveld-Schlaman, E. M. P. 61211
Baba, A. A. 188/2, 236/3/foto, 2371112,23813, 23913
Babajants, J. 5412
Baban, C. 3213
Babar, N. 7491113
Babbitt, B. 64712
Babitti, A. 41511
Baccouche, T. 57511
Badal, P. S. 15611
Badinter, R. 209/foto, 215/1, 232/3, 233/1/3/foto, 23511,2521112
Badji, A. E. W. F. 1871112
Bado, J. 43212
Baert, F. 59812
Baeteman 3711
Bagaza, J.-B. 186/2/foto, 19913
Baggio, S. kardinaal 54312
Bagirow, K. 36513
Bahonar, M. J. 9112,9411
Bahr, E. 10011,12511,24611,24813,57111
Bahro, R. 58113
Bahuguna, H. N. 12811
Baibakow, N 175/1/foto
Bain, F. 67311
Bain, N. 67311,6741112,67713
Baker, A. 36213
Baker, H. 81/foto, 507/foto, 66613,72013
Baker, J. A. 44212
Baker III, J. A. 46311.67011
Baker, R. 851/1
Bakey, prof. M. E. de 79613
Bakhtiar, C. 9413
Bakhtiar, Y. 73211
Baki, B. 50913
Bakr, A. H. 67113
Bakr, K. A. 721/1
Balanchine, G. 621/1/foto
Balbin, R. 73712
Baldrige, M. 33911
Balkar, G. 48212
Balke, W. 51611
Baltodano Cantarero, E. 29512
Balweg, C. 58913
Baly, S. 52712
Balzamo, V. 10313
Balzarani, B. 15313
Bambara, C. 19213
Bamuturaki, G. 303/1
Banda, A. 44711
Banda, H. K. 447111213,4481112
Banda, K. 44812
Bandaranaike, A. 6111213
Bandaranaike, F. D. 611
Bandaranaike, S. 51113.6111213
Bandsma, T. 590/3
Bané, P. de 48713
Banerjee, A. N. 3512
Bang'na, T. O. 192/1
Bangui, S 32013,44411
Bani-Sadr, A. 9212,9313,941213,9613,10812, 110,3, 111/1/3
Banna, M. al- 27213
Banna, S. al- zie Nidal, A.
Bannon, J. 82612
Banya, S. S. 44812
Bappoo, S. 57211
Bar, R. P. 538/3, 539/2/3/foto, 540/1
Barak, A. 382/1/foto
Barakamfitye, D. 18613

Barancira, C. 18613
Bardwaj. J. 36112,36311
Barendregt, H. G. 61212
Barghati, S. 46013
Bari, S. A. 72113
Barka, S, ben 85213
Barnard, H. 84913
Barnard, L. D. 6213
Barnes, E. 28213
Barque, B. M. 192/1
Barre, R. 195/3, 207/3, 208/1, 25412
Barreno, G. 90/2
Barreto. A. 50312
Barrett, L. I. 66913
Barrett, S. 284/2/foto
Barro, D. J. 57313
Barros, T, Q, 5111
Barrow, E. 674/3
Barrow, R. 39911
Barry, P. 284/2/foto, 385/foto
Barschel, U. 29112
Barsimantov, Y. 23213
Bartolomei, ti. 103/3
Barzani, I. 61012
Barzani, M. 61012
Barzani, Mustafa 6101112
Barzel, R. 292/2/foto, 293/1
Bascour, J. 16213
Basow, N. 17413,17511
Basri, D. 52613,52711
Bassouni, M. 44813
Bastian, G. 148/foto, 292/foto, 58211
Basu, J. 3513
Batenburg, A. 3761'1
Batselier, N. de 79513
Batubara, C. 70413
Baturalp, R. 3213
Baudson, A. 79412
Bauer, C. E. 74013
Bauer, H. 51712
Baum, G. 8711,14812
Baume, P. 82613
Baye, N. 85211
Bayer, M. 67713
Bayero, A. A. 22113
Bayona Ba Meya 30413
Bayram, M. 75613
Bazargan, M. 9211,9412
Beatrix, koningin 46/3, 90/2/3, 612/3, 613/foto, 681/2
Beauvoir, S. de 85113
Beazley, K. C. 828/2/foto, 829/1
Beck, 56611
Beck-Oberdorf, M. -L. 292/foto, 295/1
Beckers–De Bruyn. R. 491/1, 663/3, 696/1/2
Beckett, T, 40911
Beckmann. L. 148/foto
Beddoes, E. J. 64013
Bedros. Z. 48411
Beedassy, R. N. 285/2. 572/1
Beer, L. M. de 34612
Begin, A. 65911
Begin, M. 16913,17011,2341113,25111,30811, 309/3. 322/3. 323/foto. 324/1/2/3, 325/2/3, 326/1, 347/2, 348/foto, 350/2/3, 351/1/3, 379/1/2, 390/1, 381/1/2/3, 382/1/2, 383/1/2, 384/1, 657/1/3, 658/1/2, 659/1/2, 660/1/2/3/foto, 683/1, 685/1/2, 686/2, 687/3, 688/2, 702/2/3, 703/2/3/foto
Beglow, S. 16513
Beheshti, M. H. 11113
Bekaert, A. 79612
Bekka, A. 51011
Belhouchet, A. 509/3, 510/1
Belkheir, L. 510/1
Belkhodja, H. 523/2, 574/3
Belkhodja, T. 574/2/3, 576/2
Bell, R. 361/1
Bella, A. ben 46/3, 510/3, 511/1/2/3/foto
Bella, Z. ben 511/foto
Belleh, M. S. 23611
Belmont, J. 304/3
Beltran, C. 5891213
Bemmelen, A, M. van 61211
Bencherif, A 510/1/3
Bendhabyles, A 510/2
Benedicte, prinses 9/foto
Benedictus XV, paus 54313
Benfreha. A. 510/1
Benhamouda, B. 509/3, 510/1
Benn, T. W. 362/2, 369/2, 391/1/2, 581/2
Bennet, E. 85311
Benoist, D. 21513
Benoist-Méchin. J. 62113
Bensouda, A. 524/3, 525/1/2, 527/1
Bentsen, L. 64612
Benya, A. 51713
Benyahia, M. S. 509/3, 510/2/3/foto, 523/2, 524/3
Beregovoy, P 195/3, 206/2/foto, 209/1/foto, 212/3, 214/2. 215/1
Bérenger, P 284/3, 285/1/2/foto, 571/3, 572/1/2
Berg, C van den 85313
Bergamin Gutierrez J 85813
Bergayk, G van 85211
Bergmann, I. 853/1
Bergmann, Ingrid 85313
Berlinguer, E. 104/1, 107/1/2, 118/2/3, 119/2, 120/1/2. 173/1. 418/3. 419/1/3, 420/1/2/3, 4211112
Berlouis, O. 304/3
Bernian, Y. 381/3/foto, 658/2, 659/2/foto
Bernardin, J. L. kardinaal 528/2, 602/1/foto, 84711
Bernas, J. 59012
Berner, A. 45611
Berri, N. 41412,46312
Bertouille, A. 775/1
Besharati, M. T. 9511
Bessaieh, B. 510/1
Bevan, E. 36213
Beijen, J. W. 33612
Beyers Naudé, C. F. 75/3/foto, 76/1
Beynon, H. 3513,16113
Beysen, E. 79513
Bhagat, H. K. L. 12711
Bharos, H. 4711
Bhatta, N. D. 730112
Bhattarai, K. P. 72911,73012
Bhayat, K. 28512,57211
Bhindranwale, S. J. S. 155/1/2. 156/foto, 157/2
Bhoemibol, koning 289/1/3, 290/1/2, 291/1
Bhoetto, B. 731/1, 734/1, 736/1, 749/2
Bhoetto, M. 73111,73212
Bhoetto. Mumtaz A. 7361112
Bhoetto, Mustaq A. 75111
Bhoetto, begum N. 73111,73212,7351113, 736/1/foto, 751/1
Bhoetto, S. 736/foto
Bhoetto, Z. A. 730/3, 731/2, 732/1/2, 735/3, 73611,74912.75111
Bhoopali, Z. H. 73513
Bhosale, B. 3511
Biakchhunga 1341213
Biancamamo. L. 14212
Bianco. F. lo 14412
Bidault, G. 621/3, 622/foto
Biedenkopf, K. 700/3
Biesheuvel, B. 70/2, 71/1/3, 72/1/3, 73/3, 74/1/2/3, 89/1/2/3, 90/1/2, 427/2
Bignone, R. 737/3, 738/1, 739/2/3, 740/1/3, 741/2, 742/1, 781/1/2, 782/2, 783/1/2, 784/1, 799/2/3, 800/1, 824/3, 825/1
Biko, S. 58/3, 706/3, 707/1
Bilal. A. 788/1
Bilore, G. A. 750/3
Bilour, M. 74911
Bingaman. J. 64612
Bingöl, S. 3213
Biondi, A. 105/2/foto. 49812
Birdja, A. 47/1/2
Birdwood, J. 362/3
Birendra. koning 724/3, 728/3, 730/1/2/3
Birns. L. 65013
Rischoff. S. C. 61211
Bishop, J 45111
Bishop, M 26/3, 28 3, 269 3, 673/1/2/3/foto 6741112'3, 67511123, 676/1/2/3, 677/1 2 3
Bislip, P. 57/1, 90/2
Bitat, R. 50913,51012
Bittel, D. 738/1/foto, 782/3, 783/1, 799/1
Biwott. K. N. K. 62812
Biya, P. 430/2/3, 431/1/foto, 523/1
Bizenjo, M. G B. 751/2/foto
Bizos, G. 59/3, 61/2
Bjarnason, M. 45913
Bjelke-Petersen, J. 829111213
Bjorkstrand, G. 45813
Black, J. W 857/3
Rlair, A. 361/1
Blake. E. 62212
Blanchard, J. 64713
Blaney, N. 283/1/2, 284/2
Blecha, K. 259/1, 517/2/foto
Blechman, B. M. 24811
Blewett, N. 828/2/foto
Bloemendaal, A. 85313
Blokker. K. 848/2
Blom, A. 5913
Bloomingdale, A. 71812
Blum, L. 210/2
Blum, N. 293/2/foto, 295/1, 633/1
Blunt, A. F. 443/2/3, 622/2
Bluyssen, bisschop J. W. M. 540/1
Bo Mya 726/foto, 727/1
Bo Ni 725/2/3
Bo Yibo 81113,81611
Boaks, W. 36013,361111213
Bobet. L. 62213
Bocca. G. 12011
Bode, H. 711/1/2, 714/3, 759/1/foto
Bodjona, H. 19211
Bodrato, G. 10313,10512
Bodson, P. 79612
Boehmer, K. 85211
Boël, P. 79612
Boenisch, P. H. 57013
Boer. J. de 84812
Boer. J. J. P. de 663/3, 664/1
Boero, G. E. 73712
Boesak, A. 78/3/foto, 513/3, 707/1
Boeynants, P. vanden 59813,59911
Boisset Mujica, C. 53211
Bol, S. A. 47913
Boland, J. 284/2/foto
Bolanos Geyer. E. 29613.29711
Bolkestein, F. 48613,71311
Bölling, K. 60313
Bolognesi. V. 15112
Bolourian, G. 10812
Bomboko, J. 261112
Bondt, F. de 42712
Boneh, S. 66013
Bongo, 0.19213.2021213
Bongwa, C. S. 43013
Bonkoungou, B. 43213
Bono, 4. N. B. de 25912
Boodhoo, H. 284/3, 285/1/2, 571/3, 572/1
Boolell, S. 57211
Booms, H. 56513,56611
Borge Martinez, T. 29812,30011
Borm, W. 88/2/foto
Borman, N. 756/3
Börner, H. 634/2/3/foto
Borras, R. 7401112
Borrie, G. 74512
Borteh, L. W. 23611
Bos, B. 854/3/foto
Bosschart, R. 5213,50411
Bossche, L. van den 56513
Botchway, K. 18712,18912
Botha, P. W. 17/1/2/3/foto, 1811,19111213, 20/1/3, 21/1/2/3, 48/2/3, 58/1, 76/2, 705/1/2/3, 706/1/2/foto, 707/2/3, 708/1/2/foto
Botha, S. P. 76/3, 77/3, 707/3
Bouabid, M. 52411.52711
Bouarfa, M. 51011
Bouba, B. 4301213,52311
Boucetta, M. 524/2, 525/1/2, 527/1, 528/1
Bouchardeau, H. 21513
Boudewijn, koning 797/foto, 798/foto, 851/foto

Boukary, A. B. 30413
Boulez, P. 85113
Boumedienne, H. 16712,50913,51011,5241213, 52612
Bour, E. 85113
Bourguiba, H. 2431112,24411,4761'1, 477/1/2/3/foto, 524/1, 525/2/3, 526/1/2/foto, 527/1/2/3, 574/1/2/3, 575/1/foto, 576/1/2, 772/1
Bourguiba, W. 477/2/foto, 575/foto
Boussoukou-Bou(m)ba, P. D. 44512
Boutaleb, A. 52712
Bouteflika, A. 509/3, 510/1/3
Bouterse, D. 26/3, 27/1/2/3/foto, 28111213, 29/1/2, 30/1/2/3, 31/2, 44/3, 45/1/2/3, 46/3, 47/2, 75/1/2, 269/3, 493/3, 548/2/3/foto, 54911.
Bouvier, L. 53312
Boven, A. van 61211
Boven, T. van 84712
Bowen, L. F. 828/1/2/foto
Boyer, L. 858/3, 859/foto
Boyer, M. 641/foto
Bozer, A. 3213
Braat, J. R. 84812
Bradford, R. 36013
Bradly, T. 64711
Brady, G. 28213
Brady, H. 53211
Brady, N. 508/2/foto, 64611.65011
Bragança, A. de 6312
Braks, G. 4231213.42411
Branca, F. 822/2/3
Brande, L. van den 426/1, 794/1/2, 795/2/foto, 796/1
Brandt, W. 83/3, 84/2, 103/2, 119/1, 124/1, 125/1, 148/3, 247/2, 292/2, 293/3, 330/1, 372/3, 373/2/foto, 374/1/2, 433/1, 567/3, 568/3, 634/3
Brandt Corstius, H. 849/foto, 850/1
Branstad, T. 647/2/3
Brasch, T. 852/3
Bravo Valdes, J. 53211
Bréguet, B. 23212
Brehri, A. 51212
Breilin, R. 45513
Bremaeker, J. de 164/2
Brennan, J. 64713
Bresson, R. 85213
Breytenbach, B. 21511,84911
Brezjnew, L. 10012,17113,172111213,17313, 174/1/2/3, 175/1, 241/2, 244/1, 245/1, 247/3, 2491213,25012,3661213,36711,40111,40213, 4031112,4461213,47213,50612,52011,59411, 60313,68013,77013
Brico, R. 54213,54311
Briels, C. 62213
Briley, J. 85312
Bdnker, W. den 71411
Brinkman, L. C. 77713
Briones, C. 53513
Brittan, L. 37212
Brock, W. 48611
Broda, C. 267/3
Broek, H. van den 7/1/foto, 10/2, 196/foto, 198/1, 220/foto, 269/1, 336/3, 346/2/3, 385/foto, 387/1/3, 389/1, 490/3, 491/1/2/3, 492111213,4931113,494111213,54611,54911, 588/foto, 596/2, 604/3, 605/1, 820/2
Broglie, G. de 28013
Brokx, G. P. 275/1. 278/1. 345/foto. 3461112
Brooks, E. 236/1
Broomfield, W. 55611
Brostella, R. 4313
Broucke, A. vanden 11413,11511,35911
Brouhon, H. 59911
Brour, S. 57412
Broussard, R. 252/3/foto
Brouwer, I. 34511,61913,69612
Brown, H. 50811,50911
Brown, J. J. 828/2/foto
Brown, N. 8261213
Brundtland, G. H. 24611
Bruning, E. 3011,4511
Bruton, J. 284/2/foto
Bryan, R. 64811
Bryant, K. 23611
Bryn-Julson, P. 85113
Bryson, J. 84812
Brzezinski, Z. 65011,65113
Bucerius, G. 33111
Buckley, B. 85412
Buckley, J. 7641213
Buddingh, C. 84911
Buikema, J. 34512,69913
Buis, G. 48313
Bukman, P. 61211,74413
Bull, G. 176/2
Bundhun. D. 285/2, 572/1
Bundu, A. 44812
Bundy, M. 52212
Bunuel, L. 859/1/foto
Burdick, Q. 64612
Burg, J. 38113,38211,65711,67211
Burg, V. A. M. van der 75913
Burger, N. 25711.26513.26611
Burgh, H. de 361/2
Burgos, J. 590/3, 591/1/foto
Burke, B. 82713
Burkens, M. C. B. 61211
Burkert, R. 29313,29412
Burnham, F. 67513
Burnier, A. 84812
Burns, D. 36113
Burrenchobay, D. 28512,57113
Burt, R. 16512,22513,52212
Burton, S. 56113
Busbee, G. 64712
Bush, G. 102/3, 103/1, 165/2/3, 172/3/foto, 1731112,2691113,46311,55912,56011,60311, 680/2/3, 681/1/2/3, 682/1/2/3/foto, 7201112
Bussier, A. 84812
Bustos Huerto, M. 5301213
Butari-Atim, C. 1881213
Buthelezi, G. 17/1/2/3, 18/3, 20/3, 21/1/foto, 706/3, 708/2
Button, J. N. 828/1/foto
Buurmeijer, F. 47012
Buijsert, N. 61211
Bwanala. E. C. I. 44812
Bwele, G. 43013
Byrd, H. 64611
Byrd, R. 64612
Byrne. J. 666/1
Byrne, M. 361/1

C

Caceres Contreras, C. 5321213,53713,53811
Cadbury, J. 36113
Caetano, M. J. 50313
Cafiero, A. 73811
Cagata, M. 7561213
Caid-Essebsi, B. 477/foto, 574/2/3
Cain, J. 82612
Cairo, E. 4511
Calderon Berti, H. 67/foto, 181/3, 465/foto, 49113
Caljé, K. 52911
Callaghan, J. 37111
Callanan, J. 28213
Cals, J. M. L. T. 11611
Calvi, R. 37611
Camara, D. H. 493/1/foto
Camara, M. 18711
Camara, T. 18711
Camara-Taylor, C. A. 44812
Camblor, J. C. 80013
Campora, H. 82512
Camus, M. 85311
Canavan, D. 44313
Canipel, A. 16411
Cannon, H. W. 64611
Canoy, R. 59213
Cao Yiou 80311
Cap, J. 11511
Capria, N. 10313,10512,49812
Capuano, M. 14412
Capucho, A. 50312
Caputo, D. 7401112
Carballo, B. 2991213
Cardinal, F. 29513
Cardinal Martinez, E. 29513
Carey, H. 64712
Carlaw, J. 36211
Carlaw, N. 36013
Carlin, J. 64713
Carlos zie Ramirez Sanchez, I.
Carlton, J. 82612
Carlucci, F. C. 558/2
Carpels, 0.16412
Carpentier 115/1
Carranza, R. 74011
Carrara, F. 14313
Carrasco, W. 53211
Carraz, R. 21513
Carrillo, S. 11813
Carrington, lord 39211,48813
Carrion Cruz, L. 29512
Carstens, K. 88/3/foto, 172/3, 173/1, 293/2/foto, 60412
Carta, G. 498/2
Carter, A. 66913
Carter, J. 50511,50612,50811,5221213,55613, 558/1, 607/1, 655/1, 668/1, 669/3, 670/1, 763/3, 80612,84112
Carvajal, R. 53412
Carvajal Prado, P. 53211
Casalinuovo, M. 10512
Casey, W. J. 16512,46113,67011
Casoria, G. 52812
Cassannmagnago-Cerretti. M. 11/1
Casseres. R. 55/3. 89/1. 90/3. 91/1/foto
Castaneda, J. 248/1. 312/3, 315/2/3. 316/1/2
Castaneda Felice, A. 840/1
Castermans, A. M. H. A. 538/3, 539/1/2/foto
Castillo, J. 53011
Castilio Arriola, E. 840/1
Castillo Ramirez, F. 84012
Castro, G. 4313
Castro, J. de 53213
Castro, M. de 55/3, 56/2/3, 57/2
Castro Ruz, F. 312/3, 316/1/2, 547/3/foto, 54813, 67511
Catabiani, U. 14412
Cato, H. 46211
Caul, B. 36013
Cauwelaert, E. van 8011
Cavallo Quito, D. 37611,74113
Ceausescu, N. 3212,2531112,47312,63213
Cedeno Wong, D. 31112
Celeste, R. 64811
Cerda, F. 29512
Cereceda, H. 53411,53712
Cerezo, V. 84212
Cerna, L. 31812
Cero, comandante zie Pastora Gomez, E.
Cerro, F. 73711,78213
Cesar Aguirre, A. 29512,29813
Ceska, F. 59412
Ceyrac, F. 20711
Chadli, B. 167/1/2/foto, 243/2, 476/1/2/foto, 47711,47812,50913,5101113,51111,52312, 524/2/3, 525/1/2/3, 526/1/2/3/foto, 527111213, 52811,77213
Chafee, J. 64612
Chafii, D. 10812
Chah, P. T. 75013
Chai Shufan 81012
Chaim, R. 35212
Chaker, M. 57413
Chakravorty, N. 13313
Chakuamba, G. 44712
Chalabi, F. al- 465/1/2, 466/1/foto
Challans, M. zie Renault, M.
Chambers, G. 675/2
Chamorro Cardenal, P. J. 29512,2991112
Chamorro Rapaccioli, E. 29711,31013
Chamorro Rapaccioli, F. 31013,31113,49212
Chamoun, C. 40012
Chamran, M. 1091112
Chance, L. A. I, 5712
Chand, L. B. 730/1

Chandernagor, A. 171/2, 215/3
Chandrasekhar. S. 855/foto, 856/1
Chang Shi Fu zie Khun Sa
Chang Yangqin 84513
Changeux, J.-P. 85713
Chapin, F. 84112
Chapman, C. 24811
Charalambopoulos, I. 168/1, 196/foto, 385/foto, 588/foto, 59612
Chartierde Sédouy, J. A. 27012
Chatib, N. 41512
Chatta, Z. 75113
Chatti, H. 77213
Chavalit, gen. 289/3
Chavan, S. B. 12513.12611
Chavan, T. B. 12712
Chaziya, C, 44812
Chazow, E. 24811
Cheapoo, C. 23611
Chekhir, M. 57412
Chelbi, E. 57612
Chen Bin 81113
Chen Boda 801/1/2, 803/1, 803/2/foto, 804/1, 80513
Chen Muhua 810/1/2/foto, 81113.81611
Chen Pixian 81513,81612
Chen Puru 81211
Chen Xilian 816/1/2
Chen Yi 801/3, 803/3, 804/1
Chen Yonggui 816/1
Chen Yu 80811
Chen Yun 813/2/3, 815/3. 816/1/3
Cherry 852/1
Chevallaz, G.-A. 71811
Cheïenement, J. P. 171/1, 20612,21412,21511
Cheysson, C. 12212,16613,1671213, 168/1/3/foto, 170/1, 171/1/2/3, 196/foto, 19813, 200/1/2, 203/3, 204/1/foto, 209/foto, 215/1, 250/3, 340/1/2, 346/2/3, 385/foto, 479/2, 519/2, 520/1, 533/3, 588/foto, 59612,59711,60511, 65613
Chhabiram 16012
Chikhani. R. 397/3
Chiles. L. 64611
Chimango, L. 44812
Chin A Sen, H. 281113,3013,31111213,4413.4612, 4711
Chinchon, W. 53812
Chinsamy, Y. 1713
Chippendall, S.F.P. zie Dolin, A.
Chira, 0.44711
Chira, V. 447/1
Chirac, J. 206/2, 213/3, 214/2, 254/1, 281/1
Chirazi, S. 11213
Chirwa, 0.4471112
Chirwa, R. 44812
Chirwa, V. 44712
Chiume, K. 44711
Chiwanga, D. 44713
Chnoupek, B. 59611
Chotard, Y. 211/3
Choudhury, A. B. A. G. K. 1261112
Choudhury, V. M. K. 72112
Chowdhury, H. R. 72111
Christiaanse, J. H. 61211
Chroesjtsjow, N. 80913
Chrysostomos, aartsbisschop 11411
Chu Fu-sung 72012
Chun Byung In 57712
Chuwaitir, A. A. al- 772/3
Cianfanelli, M. 15313
Cirillo, C. 141/3, 143/3, 144/1/2/3, 151/2, 420/2/3
Citroen, P. R. 62213
Ciucci, G. 14112
Civitate, C. 15212
Claes, W. 55112
Clair, S. 28512,57211
Clark, A. 36311
Clark, G. 85213
Clark, K. M. 623/1
Clark, R. 31312
Clark, W. 102/3, 463/2, 558/3, 560/1/2, 649/2/3, 650/3, 651/1/2/3, 665/3, 673/2
Clarke, K. 39211
Clarke, T 36112
Claus, prins 61213 613/foto
Clausen, A W 434/2, 641/foto, 644/1/2, 645/2/3
Clausen, T 377/foto, 378/2
Claustre, F 28013
Clavering, J 30112
Clements, W 50813
Clements, W P 65011
Clerq, R. de 164/2
Clerq, W de 19412,42612,59812,79513
Clinton, B 64712
Cluskey, F 284/2/foto
Coard, B. 673/1/2/3, 674/1, 677/2/foto
Coard, Ph. 67312,67411
Cockfield, lord 48613
Coelho. T. 64312
Coenemans, P, H. 612/1
Coens, N. 661/1
Coetzee, J. 6011,6213,6311
Coetzee, J. M. 848/3
Cogliano, R. del 14412,15112
Cohen, B. 828/2/foto
Cohen, W. 50912
Cohen-Orgad, Y. 65811.68711
Coimbra Martins, A. 50312
Colla, M. 66312
Collados, M. 53812
Collins, J. 853/3/foto
Colombo, E. 103/3, 105/2, 196/foto, 26912. 385/foto, 460/2/3, 588/foto, 60511,68212, 82511
Colombo, U. 10711
Colombo. V. 49713
Coloney, M. 13413
Colonna, J. 25413
Combe, D. 82911
Commenee, D. van 742/3
Compaore, B. 431/3, 432/3, 572/3, 573/2/3
Conception, R. 56311
Connell, J. 36211
Connolly, P. 28113, 282/1/2/foto
Conteh, A. 0.44812
Content, L. 12011,41713,49811
Contin, C. 741/3. 782/3
Contreras, A. 4311
Cook. A. 36311
Cook, D. 36013
Cool. A. 8011,85912
Cools, A. 11413
Cools, B. 16412,66312
Cooney, P. 284/2/foto
Cooper, S. 70712
Coppens 42712
Corazon, mevr. 56312
Cordfunke, E. H. P. 84713
Corea, G. 433/foto, 434/1/3
Corfu, H. 65711,68812
Correia, A. 531213
Corterier, P. 21711
Cortes, D. 53012
Cossiga, F. 49713
Cossutta, A. 11813,42112
Costa, S. da 50312
Cot, J.-P. 17113,20011,2151112,4441112
Cotta, M 28012
Cotter, W. 12413
Coty, R. 171/2
Coulibaly, S. 432/2
Courriere, R. 21513
Coutard, R. 85311
Couturier, P. 44411
Cowen, Z. 82613
Cox. A. 66912
Crane, D. B. 66913
Craxi, B. 104/1, 107/1/2/3/foto, 417/1/2/3, 418/1/3, 419/1/3, 420/1, 421/1, 497/1/foto, 4981112
Creft, J. 67311,67411,67713
Crépeau, M. 209/foto, 215/1
Crespo, V. P. 49/1/3, 52/2/foto, 5311
Cresson, E. 209/foto. 214/2, 215/1, 33913
Croes, A G. 5712
Croes, H. 7411,8913,901112
Croes, N. S. (Betico) 55/3, 56/1, 57/1/2, 70/3, 71/1, 72/1/foto, 731113,74111213,891213,9013
Croes, M. 57/2
Cronwright, A. 5913.6112
Croo, H. de 69312
Cruden 4511
Cruz, A. 31112
Crijnen, T. 54311
Cuadra Solortano, G. 29613
Cudell, G. 797/1
Cuevas, H. 53013
Cui Naifu 81211
Cui Yueli 81211
Cukor, G. 623/1/foto
Cunhal, A. 49612.50313
Cuomo, M. 647/2/foto, 64811
Curcio, R. 15212,15411
Curry, D. 1711,70712
Custodio, L. 56212
Cutolo, R. 14411
Cyrankiewicz, J. 246/1

D

Daal, C. 26/3, 27/1/2/3, 28/1/2/3, 30/2
Dabo, M. B. 44813
Dacre, lord 56513
Dadjouari, E. 43213.57313
Dafa'allah, N. 44813
Daffe, M. 24013
Dagadzi, M. C. 19211
Dagar, J. 740/foto
Dagnino Pastore, J. M. 740/3, 741/1/3/foto, 74211
Dahrendorf, R. 8811
Dailey, P. 56011
Daillet, J. M. 246/1
Dajani, A. S. al- 77213
Dalen, G. van 709/foto, 715/2, 743/2/3, 748/1, 77713
Dalen, L. C. van 61211
Daley, R. 666/1
Dalla Chiesa, C. A. 144/3/foto, 150/1/2/3, 1511213
Dalla Chiesa, E. 15011
Dalling, D. 4813
Dallinger, A. 266/2, 517/2/foto
Dalsager, P. 42311
Daly, T. 85212
Dam, M. van 3461112,69812
Damen, E. 40712
Damuah. K. V. 18712.18813
Danforth, J. 64611
Dangan, V. 59211
Dange, S. A. 12812
Dani, F. 23211,2331213,27111
Danilenko, V. 36611
Dannawi, M. A. 41511
Danneels, G. kardinaal 528/2, 552/1/foto, 599/2
Daoud, A. zie Odeh, M. D.
Daouda, Y. 43013
Daoudou, S. 43013
Darida, C. 10313,10512,49812
Darry, P. 196/foto
Das, B. 12713.12811
Dassoundou, G. 30413
Dastgheib, A. 9413
Davies, G. E. H. 36111
Davies, H. 30411
Davies, I. 36112
Davignon, E. 485111213,48613
Davis, C. 84711
Davis, J. 85311
Dawkins, J. S. 828/2/foto
Dayan, M. 658/2, 841/2
Daye, A. al- 79013
Deasy, A. 284/2/foto
Debaedts, F. 3711
Debizet, P. 253/3/foto

Debreu. G. 855/1/foto
Debunne, G. 114/3/foto, 3581213
DeConcini, D. 64611
Deerpalsingh, K. 28512
Deerpalsingh. N. 57211
Deetmán. W. J. 183/2, 184/2/3/foto, 185/1/2/3, 18611,61611,77713
Defferre, G 21313,21411'2,215'1, 232/2/3, 233/1/3/foto, 235/1, 255/1
Defosset, L 56511
Defraigne J 163 1 776 2 foto
Defrates, J 411 3,412 1 2
Degan, C. 49812
Dehaene. J. L. 16412.3291213
Dehghan, K. 65611
Dehousse, J.-M. 1311,79612
Delaunay, J. 256/2/3/foto
Delay, F. 850/3, 852/foto
Deleza, W. B. 44812
Delfin–van Mourik Broekman, C. H. 84713
Delissen, A. J. M. 85713
Delogu, G. 14113
Delors, J. 171/1, 193/2, 194/1/foto, 19513, 204/2/3, 205/1, 206/1, 207/3, 209/foto, 21211, 21313,21412,21511,33811,42213
Delourme, A. 11413,11511
Deniba, S. 44812
Demirer, K. 48212
Dempsey, Ch. 66911
Dempsey, J. 62313
Dempsey, J. 36112
Demuyter, A. 16411
Deng Liqun 812/2, 813/1, 815/3, 816/2
Deng Xiaoping 173/2, 235/2, 473/3, 474/1, 608/1, 720/1/3, 768/3, 801/3, 803/1/2, 804/1/2, 805/1, 806/1/2/3, 807/3/foto, 808/1/3, 809/1/3, 813/1/2/3, 814/1, 815/2/3, 816/1/2/3
Deng Yingchao 81513
Denktash. R. 113/2. 753/1/3/foto. 754111213. 7551113,7561112
Denton, J. 16512
Deperée 42712
Depondt, A. J. 3711
Deprez, G. 1312,69013
Deprez, P. 16412,79413
Derieuw, G. 11511,16412
DeRiggs, Ch. 67713
Dern, B. 85312
Deschamps, R. 79612
Deshpande, R. 12812
Désir, G. 56512
Desmond, B. 284/2/foto
Deukmejian, G. 6471112
Deurinck, G. 796/2
Deursen, A. T. van 85713
Deutch, J. 50813
Deutsch, K. 56613
Devi, P 160/1/foto
D'Haese, B. 80/1
Dhanabalan, S. 547/2
Dhoore, L. 55112
Dia, A. C. 24013
Dia, M. 2401112
Diallo, A. 57313
Diallo, F. 32013,44411
Diar, A. D. 44913
Diaz, A. 91/1
Diaz-Alejandro, C. F. 65012
Dibba, S. M. 187/1
Dibur, J. 82212
Dickman, J. B. 84812
Diegenant, A. 794/2
Diego, D. O. 62512
Diego, M. de 4313
Dieguez, A. 84213
Diekmann, M. 84913
Dieu Somda, J. de 43213
Dieye, A. 50212
Dihal, A. 471112
Dikker, E. 84812
Dikko, M. Y. 66/1, 67/3/foto, 6811,46712
Dillemans 9912
Dimitrijew, A. 66412
Din, A. Q. J. ad- 671/1/2
Ding Sheng 80213.80311
Dinner, M. 85213
Diokno, J. 56213,56313
Dionisi, E. 15212
Diop, A. 24012
Diop, B. 24013
Dioa, M. 24011 213
Diop, S. L. 24013
Diop, S. Y. 240/1
Diouf, A. 171/3. 187/2. 239/3, 240/1/2/3
Diouf P 187 2
Dioulo, E. 20812
Dipala, E M. 601112
Djalla, K. 19211
Djamous. H 44913
Djazairi, D. 46712
Djermakoye, M. A. 19213
Djibou, A. 192/3
Djimasta. K. 44913
Djogo, K. 19211
Djogo, N. 44912
Djombo. H. 44512
Djuranovic, V. 26512
Dodd, C. J. 65013
Dodemont 42511
Doe, N. 20813
Doe, S. K. 208/3, 235/2/3/foto, 236/1/2, 703/2/3/foto. 70411
Doemow, A. 71712
Doha, A. R. S. 72111
Doherty, S. 28113,2821213
Dohnal, J. 517/2/foto
Doï. T. 83613
Doig, A. 447/2
Dolan, C. 83011
Dole, E. 648/2/foto
Dole R. 64812
Dolgow 12311
Dolin, A. 85913
Dollinger, W. 293/2/foto
Dolman, D. 75712
Domaradzki, J. 85213
Domarus, M. 56611
Domburg, A. J. P. 62313
Donat-Cattin, C. 15011
Donat-Cattin, M. 150/1/foto
Dondasse, T. E. 43213,57313
Dönhoff, M. 33111
Donna, L. di 10711
Donnéa, F.-X. de 77511
Donner, A. M. 11611
Donoghue, M. 281/3, 282/3
Donovan, J. 36113
Donovan, R. 66511
Dontsop, P. 43012
Dopchie, J. 79612
Dorda, A. Z. O. 46011
Dorgim, D. 44913
Doron, S. 65711,65813
Dorticos Torrado, O. L. 62313
Dossou, F. 30413
Doucy, A. 2611
Douglas-Home, Ch. 43913
Douglas-Mann, B. 3611112
Douri, I. I. al- 67013.67111
Dozier, J. L. 140/3/foto, 1411112,14213, 143111213,14412,15312
Draper, M. 321/1/foto, 322/1/2/3, 323/3/foto, 324/1/2/3, 325/1/2/3, 326/1/2, 347/3, 348/112, 35013,35111,35211
Draulans, H. 16412
Dregger, A. 102/2
Dreyfus, P. 20612
Dreyfus Morales. E. 29613
Driehuis, W. 713/2
Drori, A. 378/3, 379/1/2, 380/1/2, 38212.38312, 38411
Dros, I. 85011
Druckman, H. 68713
Du Xingyuan 81011,81211
Duarte, J. N. 49111,4921213
Dudai, A. 38212,3831112
Duffy, M. J. 828/2/foto
Dufoix, G. 21513.23511
Duinen, R. J. van 857/3/foto
Duinkerk, C. 9013
Duintjer, M. F. 62411
Duisenberg, W. F. 335111213,3361112,3771112. 713/2
Dukakis, M. 647/2/3
Dukes, A. 284/2/foto
Dullemen, I. van 85011
Dulles, F. 65113
Dunne, D. 28211
Dunye, G. 236/1
Duopu, G. M. 236/1
Dupont, D. 47912
Dupont, G. 82112,82211
Dupont, M. 8211112,82211
Dupré, C. 53112
Dupré, J. 42712,79513
Duquesne, J. 850/3. 852/foto
Durenberger, D. 64611
Durrenmatt. F. 85012
Dutman. J. 334/foto
Duval, G. 285/1/2, 571/3, 572/1
Duval, J. H. 57211
Dwanyen. D. 23611
Dijck, E. van 79612
Dijk, C. P. van 31/2, 75/1, 696/2/3, 698/1
Dijk, L. van 85113
Dijkman, S. J. M. 345/2, 346/1, 491/1, 664/1, 699/3, 743/2, 780/1

E

Eagleburger, L. 24811,55713,55811,58011
Eanes, A. R. 491113,5012,511213,52111213,5311, 54/1/2, 494/3, 495/1, 496/3, 503/1/3, 504/2
Earl, A. 64811
Eastman, E. 703/foto, 704/1
Eboua, S. 4301213
Echenoz, J. 850/3, 852/foto
Echeverria Vielman, G. 84411
Eden, F. 36213
Edwards, B. 85211
Edwards, J. B. 64812
Edwards, L. 829/1
Efrat, Y. 382/1/foto
Egk, W. 860/1/foto
Egli, S. A. 551112
Ehmke, H. 12413
Ehrlich, S. 65813.68712
Eid, A. 41413,41512
Eisden, J. 5513,5612,571112
Eisenhower, D. D. 65113
Ejarehdar, A. 9213
Ekmekcian, L. 48211
Ekwueme, I. A. 2221112
Elahi, C. Z. 73212
Elbekijan, A. 48212
Elewijck, J. van 263/1
Elhamani, I. 0.43211
Elia, P. 14311
Eliahu, M. 67213
Elias Serrano. J. 842/3, 844/3
Eliav, A. 27013
Elizabeth II, koningin 274/3, 406/3, 407/foto, 57212
Elleman-Jensen, U. 196/foto, 585/3, 586/foto, 588/foto
Ellicott, R. 82612
Ellis, C. L. R. 5712
Ellsberg, D. 58112
Eloff, C. J. 5913
Elon, M. 67211
Elst, G. van 85313
Elstak, N. 85113
Elul, luitenant 38011
Emami, J. 9611
Emery, D. 5581213
Emmanuelli, H. 21513
Ende, M. 84913
Endenberg, K. 84713
Enders, T. 31113,31413,31711,31913, 649/2/foto, 84113

Endjimoungou, P. 444/3, 445/1
Engel, S. 88/3
Engelhard, H. 293/2/foto. 7011112
Engels, F. 809/2
Engels, F. L. C. 6311
Engholm, B. 29112
Engo, P. D. 43912
Engwirda, M. B. 344/2/3, 494/2/3, 663/3, 664/1, 694/2/3, 698/1, 759/2/3, 779/3
Enmis, A. 18713
Ennaceur, M. 574/1/3
Enomoto, T. 83711
Epema-Brugsma, M. 42812
Epton, B. E. 666/1
Erdem, K. 3213
Erdöss, P. 85213
Ericta, V. 60513
Ermen, M. J. C. A. 612/1
Ernst, bisschop H. 472/1/2, 663/2
Errazuriz. H. F. 53211
Ershad. H. M. 721/1/2/3/foto, 722/1/2/3, 723/1/3, 724111213,72511
Ertl, J. 29212
Eschenbach, C. 85113
Escobar, E. 53812
d'Escoto Brockmann, M. 295/3, 313/1/2/foto, 315/2, 316/1, 492/1
Esmeralda, prinses 79613
Espriella, R. de la 42/3/foto, 43/1/2/3, 44/1
Esquivel, A. P. 78212,82512
Essaffi, M. 23913
Essoo, G. 28511
Estivales, H. 5351112,53611
l'Estrac, J. C. de 28411
Euchanan, H. 28512
Evans, B. 851/3
Evans, G. J. 828/2/foto
Evans, H. 439/2/3, 440/foto
Evans, J. 64713
Evenhuis, A. J. 66313,66411,74311
Eversdijk, H. 74311
Evertsz, J. M. G. 89/2
Evingulu, B. 48212
Evliyaoglu, I, 3213
Evren, K. 321213,48212,48311,75413
Ewa, J. M. 18712
Eyadema, G. 191/3, 192/1/2/foto, 20211.23713, 2381112
Eyck, C. 86011
Eypeltauer, B. 517/2/foto
Eijsink, R. 612/1
Eyskens, G. 79813
Eyskens, M. 11513,35912,77611
Eytan, R. 306/1/3, 309/3, 378/3, 379/1, 380/1/2/3, 38212,3831213,3841112

Fabbri, F. 105/2/foto
Faber, M. J. 47212,5811213,66312
Faber, S. 34512.69913
Fabiani, M. 149/2
Fabiola, koningin 797/foto
Fabius, L. 204/1, 209/foto, 215/1
Fabre-Luce, A. 62411
Fadhel, M. 67111
Fagoth Müller, S. 29713,29812,31113
Fahd, koning 24213,2431112,35112,35411, 47513,52511,77112,77213,77313
Fahey, F. 28112
Fahnbulleh, H. B. 70411
Fahoum, K. 770/1, 772/2, 773/1/2/3/foto, 774/1/3/foto, 789/3
Fairbarn, N. 39113,39211
Fairfield, C. I. zie West, R.
Faker, M. R. 9312
Fakhr-Ruhani, M. 41411
Fakhri. S. al- 97/2
Fakuri, J. 9112
Falcke, H. 51313
Falcucci, F. 49812
Falin, V. 36611
Fall, A. K. 240/3
Fall, I. 240/3
Fall, M. 187/2, 240/3
Fallahi, V. 91/2
Fälldin, T. 250/2
Fallon. M. 363/1
Fanfani, A. 9/foto. 103/2, 104/foto, 105/1/2/3, 106/1/2, 107/1, 149/1, 196/foto, 337/1/foto, 385/foto. 417/1/3. 418/2, 420/3, 498/2, 605/1, 682/2
Fang Su-min 817/3, 818/1/foto
Fang Yi 811/3, 815/3
Faqih Hassan, I. al- 460/1
Faraj, S. M. 671/1
Faranda. A. 153/3
Farhad, M. 72312
Farnsworth, C. 36112
Fasuluku-Tamba, S. 44812
Fathers, M. 72712
Fathi 35711
Fattal, A. 321/1/foto, 325/1/foto
Fedortsjoek. W. 36611,36711
Feisal. A. 400/2
Feisal, S. al- 76911,77112
Feldstein. M. 82/foto. 648112
Félicité. F. 57211
Felsenthal, S. 854/foto
Feltham, B. 852/3
Fernandes, H. 3113,4413,4511,4611
Fernandez, R. 60513
Fernandez, R. P. 82213
Fernando, E. 56311.60513
Ferrari, M. 30413
Ferrari-Brunnenfeld, M. 51712
Ferraz da Rocha, J. 65612
Ferrier, J. H. E. 31/3
Feij, F. M. 61211
Fezzani, S. M. 46013
Fiallos Navarro, F. 310/3, 311/1/2, 314/2, 316/3
Fidel Palacios, J. 4313
Fielding, F. 71813
Fierstein. H. 854/3
Fife, W. 82613
Figaroa, F. D. 9012
Figini, D. 15312
Figueiredo, J. 75/1, 493/2
Figueroa Villate, L. 84011
Fillioud, G. 21513
Filusch 333/foto
Finnbogadottir, V. 273/2, 274/3/foto, 459/2
Fiolet, H. A. M. 47211,51413
Firmenich, M. 82112,82212
First, R. 63/2/3/foto
Fischer, D. 313/3, 461/2/3, 463/2, 841/1
Fischer, H. 516/3, 51712
Fischer. K. zie Kuiau, K.
Fischer. O. 596/1
Fiterman, C. 205/2, 209/foto, 21511
Fitzpatrick, M. 67711
Fitzpatrick, T. 28412
Flanders, E. 85212
Flesch, C. 7/1, 196/foto, 220/foto, 385/foto, 588/foto
Fletcher, E. 36311
Flores, G. 73712
Flores, H. 53313
Flores Aquilar, F. 4213,4311,4411
Floyd, L. 6113
Flynn, P. 28213
Fofana, A. 43213
Fofana, I. M. 44813
Folch, F. 53012
Foley, B. 84812
Fontevecchia, J. 799/1
Foot, M. 362/1/2, 365/2, 369/2/foto, 37011, 371/1/2, 372/1/2, 390/1/2/3, 391/2, 393/3, 395/1, 41012,44111
Forastieri, D. 15011,15312
Ford, G. 50811,65013,80713
Ford, R. A. D. 24611
Forde, B. 53213
Forlani, A. 107/2, 108/1, 497/foto, 49812,82211
Formica, R. 10313,10413,10511,41712
Forsberg, R. 52113
Forsman, M. 456/1
Forsythe, J. 853/3/foto
Forte. F. 10512,49812
Fortuna, L. 105/2
Foruhar, D. 109111213,11113
Fowler, N. 41013,41111
Fowler. W A. 855/foto, 856/1
Fraga Iribarne, M. 82213
Franceschi, J. 215/3, 234/3/foto, 235/1, 251/3, 483/1
Francesco, E. de 150/2
Francken, S. 85313
Franco, R. 0.7811213
Franco. W. 91/1
Frank R 84913
Franke, H. 33113
Fransen, J. 18412
Franssen, J. H. 61211
Frantz, J. 85113
Franz Josef II, vorst 467/3, 468/foto
Frascella, E. 14112
Fraser, C. 39513
Fraser, M. 826/2/3, 827/1/2/foto, 82813
Fraser, P. 39211
Freedman. L. 24713
Frei, E. 530/1
Freitas. de 4712
Freitas do Amaral. D. 49/1/foto, 51/2, 52/2, 5311,49511,50313
Frem, F. 37912,38413,39912
Fresno, J. F. 53712
Friederichs, M. 16412
Friedman, M. 44/1, 529/1/2, 532/1
Friedman, S. 70213
Friedman. T. 84812
Friedrich, R. 551112
Frigerio, R. 73711
Frinking, A. B. M. 546/1
Frischensclager, F. 517/2/foto
Frohlich, S. 633/3
Fromayan. A. 236/1
Frondizi, A. 73711,74113,78213
Fuentealba, R. 536/3
Fukuda, T. 83312,83511,83712
Fuller, R. B. 86012
Funes, L. de 624/2/foto
Furaywah, M. A. 460/1
Furgler, K. 5512,71612
Fux, H. 25713

G

Gaay Fortman, B. de 61212
Gaay Fcrtman, W. F. de 11611,42812
Gabrieli, F. 85413
Gadama, A. 44713
Gafny, A. 68311
Gafur. A. 70413
Gagarin, J. 17113
Gairy, E. 673/1, 674/1, 676/1, 677/1/3, 678/1
Galan, C. de 71312
Galbraith, T. 36013
Gale, R. 36113
Gallacher, D. 28213
Galle, M. 3613
Gallen, H. 64711
Gallinari, P. 14213,15313,15412
Gallo, M. 209/foto, 215/1, 216/2, 483/3
Gallus, G. 33113
Galmany Dawang, R. 56111
Galtieri, L. F. 74013,74211,78112
Galvez, H. 53812
Gama, J. 50312,50411
Gambor, G. 32013,44411
Gandara, H. 82311
Gandhi, I. 33/1, 34/2, 35/1/3, 36/1/2/foto, 125/2/3, 126/1/2/3/foto, 127/1/2, 128/2/3, 130/1/2, 131/1, 132/2, 134/3, 135/1/3, 136/1/3, 155/3, 156/2/3, 157/2/foto, 547/3/foto, 724/1/3, 73013,7631112,764111213,765111213, 766/1/2/foto, 767/2/3, 768/1, 771/1
Gandhi, M. 33/1, 34/foto, 1281213,15911,70711

Gandhi, R. 36/1/foto, 127/2, 128/2/3
Gandhi, S. 33/1, 36/foto, 1281213
Gandrey-Réty, B. 28013
Ganilau, P. K. 64013
Ganshof van der Meersch, W. 42711
Gao Yangwen 81211
Garbidjan, V. 48313
Garbuzov, V. 17612
Garcia Munoz, J. L. 85411
Garcia de Paredes, G. G. 4313
Garcia-Robles. A 24611
Gardiner, E. 236/1
Gardner, M. 49913
Gargan, B. 28211
Garn, J. 55612
Garrahy, J. J. 64811
Garrec, J. le 20612,21212,21513
Gaspard, F. 21412
Gaspari, R. 103/3, 105/2, 498/2
Gasperi, A. de 10512
Gassou, A. 19211
Gasteren, L. van 85313
Gatabazi, F. 285/3
Gattaz. Y. 20711
Gaudin, J.-C. 21313
Gaulle, Ch. A. J. M. de 16713,17012,25412, 58413,585111213,60313,70611
Gauzens, C. 25211
Gava, A. 49812
Gayan, A. K. 28512,57211
Gayetot, J. 11511
Gayoom, M. A. 728/2/3/foto
Gbaguidi, D. 30413
Gbatu, J. S. 23513
Gbomor, S. E. 44813
Geens, G. 3613,3712,16213,43613
Geertsema. W. J. 11611.61211
Geest, de 77511
Geid, E. 566/foto
Geissler. H. 84/1, 102/2, 103/2, 293/2/foto, 33311
Gelb, L. 12413
Geldenhuys, M. 5813
Geldern, W. von 33113
Geldof, W. 16412
Gelli, L. 8221112
Gemayel, A. 30513,3091213,32212. 323/1/2/3/foto, 324/1/2/3, 326/1, 347/2/3, 349/1/foto, 351/1/2, 352/2, 384/2/3, 397/2/3, 398/2, 399/2, 400/2/foto, 413/2, 414/1/2, 416/1, 548/1, 786/1
Gemayel, B. 32212,36811,37813,37912
Gemayel, P. 32612,38413,39713,39912
Geng Biao 810/1, 811/3, 812/1, 816/1
Gennaro, R. 14212
Genscher, H. -D. 86/2/3, 87/1/2/3/foto, 8811, 10012,102111213,1031112,1231213,1241113, 145/foto, 147/3, 148/1, 166/2, 172/3, 196/foto, 227/1, 291/2/3, 292/1/2, 293/2/foto, 2941213, 295/1, 332/2, 385/foto, 387111213,3881112, 569/1/3, 570/2/foto, 585/3, 588/foto; 6041213, 63213,63311,63413,70113,82512
Georgadze, M. P. 36511
Gerathy, S. 410/3, 411/1
Gergen, D. 67011
Germanos, A. 38413,39811
Gerritse, G. 76211
Gershwin, G. 860/foto
Gershwin, I. 860/2/foto
Gestsson, S. 45912
Gethi, B. 62611
Gevenois, J. 16412
Ghafari-Fard, H. 911213
Ghafur, A. G. A. 67013,67112
Ghaidan, S. 67013,67112
Ghali, A. 51011
Ghali, B. 201/1
Ghannouchi, R. 57511,5761112
Gharazi, M. 6611,9113,17711,18013,65312
Gharbiyya, B. A. 24413
Ghassemlou, A. R. 108/2/3, 109/2, 110/2/3/foto, 111/1, 112/1/2, 610/2
Ghazala, M. A. H. A. 16812,46413,83213
Ghodussi. A. 9411
Ghorbal, A. 574/2, 575/1
Ghosheh, S. 24413,77212
Ghotbzadeh, S. 95/2/3, 96/1/2/3/foto
Ghouka, A. K. 76913
Ghozali, S. A. 51011
Ghurburrun, B. 57211
Giacomo, L. di 14212
Gibbons, J. 28311
Gibson, R. 4813,7612
Giddings, B. 36213
Gielgud, J. 85412
Giesi, M. di 103/3, 105/2
Gietzelt, A. T. 828/2/foto
Gilani, M. G. 74912
Gillard Marinot, R. 53211
Gillet, R. 59812
Ginjaar, L. 61211
Ginjaar-Maas, N. J. 184/foto
Giordano, C. 14412
Giotta, G. 15212
Giron Sanchez, M. de J. 84011
Giscard d'Estaing, V. 6813,16912,1951113, 20111,20811,21313,25412,2801213,28111, 337/1/3, 388/2, 585/1, 594/1, 656/3
Giuliano, F. 152/2
Glashouwer, W. 62413
Glass, J. 36013
Glastra van Loon, J. F. 61211
Glemp, J. 52812
Glenn, J. 55811
Glotz, P. 8713
Glover, M. 57211
Glowna. W. 85312
Gluschenko, J. 85312
Gnindehou, J. 30413
Gobbi, H. 75411
Goburdhun, J. 28512
Godard, J. -L. 853/1/foto
Goddijn, W. 54213,54311
Gogne li511
Gogoi, K. C. 3413,13211
Gol, J. 164/1, 425/3, 426/2, 775/2, 776/1, 795/2/3, 797/1
Golding, W. 850/1/foto, 855/foto
Goldschmidt, B. 24713
Goldwater, B. 72013
Golpayegani, M. R. 9313
Goma, L. S. 445/2/foto
Goma, P. 2531112
Gonzalez, R. 4313
Gonzalez Campo, A. 84213
Gonzalez de la Lastra, C. E. 4312
Gonzalez Marquez, F. 60511
Gonzalez del Solar, J. 741/3, 800/3/foto
Gonzalez del Valle, J. 84011,84213
Goodby, J. 56011
Gooden, J. J. 61211
Gooding, 0.4313
Gorbatsjow, M. 40311
Gordillo Martinez, F. L. 839/2/foto, 840/1/2, 84211,8441112
Gordon, R. 36213
Gore, B. 5901112,59211
Goren, S. 15211,67213
Goria, G. G. 105/2/foto, 49812
Gorsira, M. 7411,8912
Gorsuch, A. 66713,6681213,6691112
Gort, G. 84913
Gossett, L. 85312,85411
Gotoda, M. 579/3, 834/foto
Gottwald, G. 294/foto
Goudsbloem, J. 849/foto
Gould, W. S. 23513
Goumba, A. 4441213,44511
Govind 15512
Gowon, Y. 22113
Gozali, K. H. Z. 16112
Gqweta, T. 621112
Graaf, L. de 28011,45313,46913,47011,62911, 632/2, 757/1
Graafeiland, J. A. van 61211
Graanoogst, I. 31/3, 32/foto, 7512
Graeve. J. de 164/1
Grafé, J. P. 16311
Graham, B. 64713,68112
Graham, J. 588/foto
Gramow, M. 36611
Granelli, L. 49812
Grange, L. le 5811,5912,60111213,611113,7513
Granger, P. 90/3
Grant, J. A. 44813
Grant, R. 25112
Gray, H. 18112
Gray, R. 82612
Gredler, W. 26513
Gregorio. J. de 536/3. 537/1
Gregory, R. 17612
Gregory, T. 281/3, 283/1/2, 284/2
Grelombe, C. 320/3, 444/1/3
Greve, L. de 262/3, 427/2
Grey, R. 55813
Grimes, D. J. 828/2/foto
Grinspun, B. 7401112
Grisjin, V. 401/foto
Gritter, H. 7213,11611
Grivas, G. 75412
Groenendijk. C. 75813
Groensmit-Van der Kallen, A. M. C. V. 61211
Grol-Overling, A. C. 61211
Gromyko, A. 1231213,1241112,12511,17312, 203/3, 204/foto, 226/2/3, 227/1/2/3/foto, 249/2/3/foto, 36612,40213,40311,47312,50011, 546/1, 569/3, 570/2/foto, 580/2/3/foto, 596/1, 597/1/2/3/foto, 774/1/foto
Grosjean, J. 84913
Gross, J. 56612
Gruiters, J. 47212
Grüner, M. 33113
Grunzweig, E. 38411
Grupper, P. 6571113
Gryn, W. 85311
Gu Mu 810/2, 811/3, 815/3
Gualthérievan Weezel, J. 49111
Guarnaschelli, E. 12012
Gudmundsson, A. 45913
Guebre, F. 5731112
Guedira, R. 478/3, 524/2/3
Guennez, A. 51011
Guerreiro, R. S. 4931213
Guevara, 'Che' E. 4613
Guevara, J. 56213
Guevara Rodriguez, A. A. 83813,83913,84111
Guezodje, V. 30413
Guiga, D. 477/foto, 524/1, 576/1
Guignabodet, L. 84913
Guimard, P. 28012
Guinassou. T. 44913
Guipi, S. 32013.44411
Guirma, F. 43112
Guissou, L. B. 57313
Gullotti, A. 49812
Gundlfinger, F. 56513
Gungah, D. 285/2, 572/1
Gunsche, J. 569/3
Gurung, B. S. 72911,73011
Guzman, A. 29512
Gijsen, J. M. 53912,54211,54312

H

Haakmat, A. 271213,28111213,3013,311113,4511, 4612
Haanstra. B. 85313
Haase, E. 85312
Habache, G. 244/3/foto, 357/2, 771/2/3, 772/1, 77412,78913
Habib, Ph. 30511,30713,30911,322111213, 324/1/2/3, 325/2/3, 326/1/2, 347/1/2/3, 348/1/2, 349/1/3, 350/2/3, 351/1/2/foto, 352/1, 412/1, 65011
Habibie, B. J. 70413
Habonimana, B. 18613
Habre, H. 44413,449111213,450111213,451111213, 45211
Habyarimana, J. 20011,28611
Hached, F. 57411
Hached, N. 5741113

Haddad, N. 670/3, 671/1/foto
Haddad, S. 322/1/3, 323/3, 324/3, 347/2, 348/1/2/3/foto, 349112,3501112,35111, 352/1/2, 382/3, 397/1, 412/1/2/3
Hadjamor, M. B. 57412
Hafele, H. 33113
Haferkamp, W. 48511,48613
Hagelin, D. 82111
Hagopian, H. 48312
Haidalla, M. K. O. 527/2/3
Haiden, G. 517/2/foto
Haider, M. 35413
Haig. A. 119/1, 297/2/3, 312/1/2/3, 313/1/2/3, 315/2/3, 316/1/2, 508/1/foto, 520/3, 521/1, 71813,72011,76411
Hailsham, lord 603/foto
Haitink. B. 847/1, 851/3
Haj, A. 412/1
Haj, M. el-H. A. el- 448/3
Hajem, A. 355/2/3, 356/2, 774/2
Hakim. B. 527/1
Hakim, S. M. B. 610/1/2/3
Hakim, U. A. R. 44813
Hakizimana, I. 18613
Halata, A. 449/3
Haleem, M. 731f13
Halevi, I. 27012
Halilou, M. 19213
Hall, P. 84711
Hall-Raleigh, S. 36013
Hallgrimsson, G. 459/2/3, 588/foto
Hama, B.A. 192/3, 432/3, 573/3
Hamdani, A. H. al- 67111
Hamengkoe Boewono IX, sultan 16211
Hamm-Brücher, H. 8813
Hammad, N. 15211,27111
Hammadi, S. 67013,67111,67211
Hammami, S. 27012
Hammarberg, T. 60512
Hammer, Z. 38113,65711
Hammerich, E. 1111
Han Guana 81011
Hanciles. H. 44813
Hancké, L. 16412
Handlos, F. 56713,56913
Hannah, G. 36213
Hans Adam 467/3, 468/1/foto
Hansen, J. 2381113,23911
Hansenne, M. 359/3, 360/1/2
Hao Jianxiu 810/1/2, 812/1, 815/3, 816/2
Hao Miao 80412
Happart, J. 42411213,42511213,426/1/2
Haq, A. ul- 73113
Haq, M. 72113
Haq. M. E. 73612
Haq, M. S. 72111
Haq, R. Z. 75213
Haqqu, J. 111/2
Hara, S. C. 44812
Harald, kroonprins 17213
Harb, R. 41311
Harguindeguy. A. 82213
Harinxma thoe Slooten, M. C. van 74313, 744/1/foto, 746/1/2
Harman, H. 36113
Harmel, M. 575/1
Harmel, P. 55113
Harmoko 70413
Harnoncourt, N. 85113
Haroon, M. 7331213,7351213
Harris, J. F. 6471213
Harrison, W. zie Dempsey, J.
Hart, G. 46213,51911
Hart, J. 39112
Hartarto 70413
Harten, J. D. van der 42712
Hartinger. J. 60112
Hartling, P. 50213
Hasan, H. 67111
Hasegawa, T. 834/foto
Haseler, S. 36313
Hashemi-Nejad, A. 9411
Hashim, S. N. 721/1
Hashimi, A. R. Q. al- 6711112
Hasriat, A. 72113
Hassan. kroonprins 24212
Hassan II, koning 203/2/foto, 241/2, 242/3/foto, 243/1/2/3, 324/2, 478/3, 479/1/foto, 524/1/2/3, 525/1/2/3, 527/1/2, 528/1
Hassan. H el- 241'3,35313
Hasselt, F. van 11312
Hatano, A. 834/foto
Hatch. O. G. 559/1, 646/2, 667/1
Hatfield, M. 521123, 601/1
Hatry, P. 16411,26511
Hatta, M. 162/1
Haughey, C. 9/foto, 250/2, 281/2/3, 282/1/2/3, 283/1/2/3, 284/2
Hawatmeh, N. 244/3/foto, 353/2, 354/1, 355/3, 357/2, 771/2/3, 772/1, 773/3, 774/1/2, 789/3
Hawke, R. J L. (Bob) 827/1/2/foto, 828/1/2/3/foto, 829111213,83011
Hawker. W. 3013
Hayakawa, S. I. 64611
Hayasaka, S. 833/foto, 837/1
Hayashi, Y. 834/foto
Hayden, W. (Bill) 827/1, 828/2/3/foto, 82911
Hayward, R. 365/2
Hayward. S. 19/2
Hazarika, J. N. 12911
Hazel, S. 9013
He Dongchang 81211
He Long 80113,80511
He Ying 47313
Healey, D. 370/1/3/foto, 371/3, 372/1/2, 390/1, 39112,44113,44211
Hecht, C. 64611
Hecke, J. van 55113,56512
Heckler, M. 55911.64813
Heer, F. 86013
Heerden, A. 61/1/3
Heerden, F. 1911
Heffer. E. 3911112
Hegde, R. 3312
Heidemann, G. 565/3, 566/1/2/foto
Heim, B. B. 442/3/foto, 443/1
Heinz, J. 64612
Hejavi, A. R. 9513,9613
Hejazi, S. E. 9512
Helgadottir, R. 45913
Helgason, J. 459/3
Hellberg, F. 84812
Helle, V. 45513
Helmi, M. A. 46413
Helms, J. 55813,65012,66613,66711
Helms, R. 50813
Henderson, A. 36112
Hendrickse, A. 17/1/2, 18/3, 20/1/2/3, 707/2/3, 708/2
Hendriks, J. A. H. 612/1
Heng Samrin 49911,54711
Hengst, J. den 84812
Hennig, O. 331/3
Henrard, 1312
Henrik, prins 9/foto, 17213
Henrion, R. 164/1, 427/2
Henriquez, E. 9013
Henze, H. -W. 85113
Herfkens, E. 490/3, 491/1, 494/1/3
Hergézie Rémi, G.
Hermannsson, St. 4591213
Hermannsson, Sv. 45913
Hermes, C. 85212
Hermsen. B. J. M. 4701112
Hernandez. G. B. 5513,5611
Herndon. T. 55711
Hernu, Ch. 168/1/2, 209/foto, 214/2, 215/1, 25213,25613,51912,60511,65613
Herrenberg, H. 46/1/3/foto, 549/1
Herrera Campins. L. 44/1, 319/2, 491/2/3
Herschler, E. 648/1
Hersh, S. 65013.65111
Hervé. E. 21513
Herzberg, J. 85011
Herzog, C. 657/1, 659/1/2, 672/1/2/3/foto, 702/3, 7013
Hesayne. M. 82413
Heseltine. M. 371/foto, 392/2/3/foto, 40912, 4421213
Hessel, S. 28013
Heubel, F. 56811
Heunis, C. 18/1, 19/1/2, 20/3, 21/3, 48/2/3, 77/2
Heijermans. H. 86013
Heijmans, H. F. 61211
Heijne Makkreel, H. 612/1
Heyns, J. 79/2
Heyvaert 37/1
Hiatt, H. 247/3
Hidalgo Sola, H. 821/1, 822/1
Hien. P. K. 43213
Higaki, T. 834/foto
Hilaly, A. 765/3
Hildebrandt. D. 166/2
Hilleman, M. 85413
Hillery, P. 28312
Hines, E. K. 62412
Hinnekens, J. 796/2
Hinton, D. 64912
Hinze, C. 85113
Hirabashi, T. 83613
Hirohito. keizer 46713.83811
Hirsch, J. 85212
Hitler, A. 56513,56611,73911
Hla Htoo 72711
Hoarau, M. 25611
Hobeika, E. 3791213,38011
Hoboken, A. 86111
Hockney, D. 84811
Hodel, D. P. 64812
Hodges, J. 82612
Hodgkin, D. 85511
Hodjati, M. 9512
Hodoul, J. 30413
Hodsoll. F. 67011
Hoek, van der 71512
Hoekstra, H. J. 61212
Hoessein, koning 198/2, 241/1/2/3/foto, 242111213,24312,24413,24511~213,351~2. 353111213,3541112,52513,54811,77013.77112, 78513
Hoessein, S. 97/2, 98/2, 609/1, 610/1/2, 611/1, 652/3, 655/3, 656/2, 670/2/3, 671/1/2/3, 672/1, 771/2
Hof, R. 84812
Hoffman, D. 85312
Höffner, J. kardinaal 33215,33311
Hofman, B. 61211
Hogan, B. A. 64/2/3
Hogebrink, L. 54413
Holding, A. C. 828/2/foto
Holdridge, J. 7191112
Holgate, H. 82612
Hollai, I. 261/3/foto, 262/1, 498/2, 499/2
Hollings, E. 5071113
Holmberg, El. 821/1/2/3, 822/1
Holmberg, Enr. 82211
Holmberg. Eug. 82211
Holyoake, K. J. 86111
Honardust, A. 179/foto
Honecker, E. 172/3, 173/1, 294/1/2/3, 473/2, 567/3, 568/2,3, 569/1/2/foto, 5821213
Honegger, F. 5512
Hoost, E. 4711
Hoover, H. C. 66712
Hope 82911
Horb, R. 27/1/3, 28/1/2/3, 29/1, 30/2, 32/1, 44/3, 45/1/3, 75/2
Horowitz, Y. 657/3, 658/2, 659/2/foto
Horton, J. 66911
Hosni, M. S. 9512
Hossain, K. 72312/3
Hossain, K. 72111
Hosseini, E. 108/2/3, 109/1/2/3, 110/2/3/foto, 111'1.1121113
Hosseini, G. 9613
Hoti, A. G. K. 76213
Houben, R. 79612,79813
Houdah. B. S. 46011
Houderi, A. 46111
Houphouet-Boigny, F. 171/3/foto, 20812
Houranie, F. 38413

Hourton, J. 53312
Houtepen, A. 51413,51511
Houthuys, J. 358/1, 359/1
Houwelingen, J. van 81913
Hove. J. van 79612
Howard, J 82813,82912
Howe, B.L 828/2/foto
Howe, G. 36413,371/foto, 372/1/2, 385/foto, 387/3/foto, 393/3 394/1/foto, 395/2 3,40813, 596/2, 605/1
Hoz J M de 823 2
Hu Jiwei 81212
Hu Qiaomu 811/3, 815/3, 816/2
Hu Qili 81212,81311,81513.81612
Hu Yaobang 281/1/foto, 608'1,72011,76813, 80613,8071213,8081213,8121213,813111213, 814/1/2/3, 815/1/3, 816/3, 837/3, 845/3
Hua Guofeng 806/1/2/3, 807/1/2/3, 808/1/2, 809/3, 810/1, 812/2, 813/1/2/3, 814/2, 815/1/3, 816111213
Huang Hua 172/3, 173/1/2, 250/2, 500/1/2, 720/1/2, 768/3, 811/3, 812/1
Huang Huang-Hsiung 81713
Huang Huoqing 80311
Huang Kecheng 81611
Huang Yongsheng 801/2, 802/1/2/3, 803/foto, 805/2/3
Huang Zhen 8101112
Huart, M. 28012
Hughes, A.J. 78112
Hughes, D. 36512
Hughes, H. 64713
Hughes. J. 313/3, 314/1, 347/3, 655/1
Hughes, R. 36213
Hughes, S. 362/1/3/foto
Hume, B. kardinaal 442/3, 443/1
Hummel. A. 72011.76313
Humphrey, H. 651'1
Hunt. lord 40711
Hunt, R. 82613
Hunter, R. 24713.24811
Hunthausen, R. 52211
Huntzinger, J. 12511
Huo Shilian 81012
Huq, N. 72113
Hurd, D. 12311,33613
Hurford, C. J. 828/2/foto
Hurlimann, H. 551'112
Husain, M. 73212
Husak, G. 4731112
Hussain, G. 731/1/foto
Hussein, A. 77412
Hussein, G. 27112
Hussein, K. 27111
Hussein, R. I. 671/2
Hussey, G. 284/2/foto
Huyghebaert, J. 35912
Huyser, G. L. J. 221/2
Huysmans, R. G. W. 54313
Hijazi, M. M. 460/1

Iakovou, G. 75513
Ibrahim, F. 73211
Ibrahim, H. 78513
Ibrahim, W. 22211
Ibrahimi, A. T. 510/3, 524/2/3/foto, 52512,77211
Idel, lt. -kol. 38011
Idris I, ex-koning 624/3/foto
Iermano, A. 14412
Igbani, I. 23711
Iglesias, H. 7391112
Ijehame, P. 20813
Ilkel, F. 3213
Illia, A. 741/3
Illueca, J. 43/3
Illyes, G. 63511
Imamura, S. 85213
Imbot, R. 25613
Imro Fong Poen 26/1, 31/3/foto
Ingen, E. van 852/1
Ingrao, P. 42111
Inman, B. 31313,3141112
Ioannides, G. 11412
Ishibashi. M. 836/3/foto
Ishihara, S. 83413
Iskandar. A. 34712
Islam, A. 72111
Ismail, A. A. 78712
Ismail. H. 355/2/3. 356/2. 774/2
Ismail. V. S. A. 448/3
Isphahani, Q. 73613
Issa, M. 35611
Issa, R. 27213
Issraelean, V. 247/3
Itadi. J. 44512
Iwanow, V. N. 82911
Iyad, A. 357/3, 770/2, 773/3, 774/1, 790/1

J

Jabang, L. K. 18712
Jablonski, H. 47312
Jackson, H. M. 52211.64612
Jackson, J. 85113
Jackson, M. 85113
Jacobs, G. 6413
Jadot, mgr. 52813
Jager, C. de 221/2/foto
Jagt, J. van der 61212
Jahn, F. -A. 33113
Jalloud, A. S. 238/foto. 461/2, 473/1/2/3, 478/2, 47912,52713
James, F. 64711
James, H. 861/1
Jamin, A. 16212
Jamir, S. C. 34/1
Jan, groothertog 797/foto
Janklow, W. 64811
Janmaat, J. G. H. 69612
Janosch 84913
Janson, P. 1812
Janssen, R. 82013
Janssen, W. 29411
Janssens, D. 79612
Jarpa Reyes, S. O. 529/foto, 538/1
Jaruzelski, W. 17311,59712
Jasani, B. 24713
Jasim, L. N. 65512,67111
Jasokie, J. B. 3411.13513
Jaspar, M. H. 8012
Jassat, E. 707/1
Jatoi, G. M. 731/1/2, 736/1/2, 750/2
Jawara, A. S. D. 187/2
Jawara, D. 187/1
Jawara, K. 187/1
Jayewardene. J. 5/1/2/3/karik., 6/1/2/3
Jefimow 17612
Jenkin, P. 364/2/3, 393/3
Jenkins, L. 84812
Jenkins, Roy H. 360/3, 361/1, 363/2/3, 364/2, 369/2/foto
Jenkins, R. H. 36013
Jenni, A. 65513
Jenninger, P. 33113
Jensen, V. A. 84913
Jerbi, M. 57613
Jersjow, A. 36612
Jha, L. K. 373/foto
Ji Dengkui 81611
Ji Pengfei 810/2, 811/3, 812/2
Jiang Hua 80312
Jiang Qing 801/1/3, 802/1/foto, 803/1/3, 804/1/2/3, 805/1/3, 806/1/2/3, 808/1, 809/3
Jiang Tengjiao 801/2/3, 802/1/2/foto, 80312. 804/3, 805/1/3
Jiang Wen 804/3, 805/1
Jiao Ruoyu 81012
Jibril, A. 244/3, 270/1, 354/1, 356/2, 357/3, 769/1, 770/1, 772/2, 774/3/foto, 78613,7871113,79012, 79111
Jihad, A. 241/3, 244/foto, 353/3/foto, 354/2/3, 355/2, 356/1/3, 357/3, 396/3, 770/1/3, 771/3, 772/1/2, 774/2, 785/2/3, 786/3, 789/2, 790/7/1/2
Jinnah, M. A. 750/2, 752/2
Jobert. M. 171/1. 214/3/foto. 487/1
Joe-Jackson, A F 448 2
Joffe. J 30612
Johannes XXIII, paus 54313
Johannes Paulus II, paus 15113,15212,29912, 33213 472/1, 528/2/foto 540/2/3 541 1 543 1 2 3 553 2 554 1 603 2 605 1 687 2
Johnson, C 39911
Johnson, L B 52212,55813
Johnson, S W 9013
Johnson. W S 65012
Johnston, T 43812
Jomaa S B 57413
Jones, B O 82812
Jones, D C 55512
Jones, E S 23611
Jones, G 361/3
Jones, J I 236 1
Jones, T 852 3
Jones, T L 85212
Jong, A de 709/foto, 715 2,74811,76013,76112, 77713
Jong, F. C. de 61211
Jong. G. de 84812
Jong, T. de 710/3
Jonge, F. de 85113
Jooste, M. 76/2/3
Jordan, J. 64812
Jorissen. W. 16412
José, L. 592/foto
Josef, O. 672/3
Joseph, H. 7612
Joseph, K. 36412
Joséphine-Charlotte, groothertogin 797/foto
Jospin. L. 119/1/2, 214/1/2, 233/1/2
Jotti, N. 497/3
Joumblatt, F. 40013
Joumblatt, K. 40013
Joumblatt, W. 400/1/2/3/foto, 41312,41513, 7871112
Joxe, P. 19513,23312,25412
Juan Carlos, koning 192/foto, 198/3, 199/1/foto, 42912,59613,84712
Juana. T. 44813
Judah, B. 46011
Jugnauth, A. 28413,2851112,57113,5721112
Julliams. I. 164/2
Jumeau, E. 30413
Jung, E. 24713
Jusu-Sheriff, S. 448/2
Jusuf. D. 70413
Jusuf, M. 70413

K

Ka, D. 18712,24013
Kaaij, P. 85011
Kabore, A. L. 43213
Kabore, A. S. 57313
Kabura, J. 186/3
Kadar, J. 19912
Kaddoumi, F. 35313,77313,77411,79011
Kadhafi, M. O. 244/3, 250/1, 301/3, 356/2/3, 431/2/3, 451/2, 460/1/2/3, 461/3, 462/1/2/3, 463/1/2, 464/1/2/3, 472/3, 473/1/2/3/foto, 474/1/2/3/foto, 475/1/2/3, 476/1/2/3/foto, 477/1/2/3/foto, 478/2/3, 479/1/2/foto, 52513, 527/2/3, 572/3, 573/1, 769/3, 771/2
Kadi, I. 24511
Kadigiri, E. 18613
Kaduma, I. 18913,19011
Kadzamira, C. 44811
Kaed, A. Y. 35512
Kafando, M. 4321213
Kafaoglu, B. 3213
Kahan, Y. 378/3, 379/3, 381/1, 382/1/2/foto, 383/1/3, 384/1/3, 658/3
Kahara, N. 62611

Kahn. H. 86112
Kaiser, K. 48911
Kajanoja, J. 45513,45811
Kajiki, M. 833/3, 834/foto
Kaland. A. J. 612/1
Kalatafada. M. 22213
Karnanda, J. 44813
Kamankoo. P. 18613
Kamara, A. B. 44812
Kamara, A. B. M. 44812
Kamara, I. 44812
Kamara, P. 44813
Kambona, O. 190/2/3/foto
Kamere, J. K. 62611
Kamerlingh Onnes, H. H. 847/3
Kamga, T. D. 43013
Kamgueu, D. 4301213
Kamminga, J. 76211
Kamotho. J. J. 62513,62812
Kamougue, A. 444/3, 450/1/2
Kamperveen, A. 30/2
Kan. W. C. 86112
Kanaan, G. 78712
Kand, E. 18613
Kandel, E. 855/1
Kane. A. 24013
Kane. C. 85212
Kane. M. 24013
Raneko, I 834/foto
Kang Ning-hsiang 81713
Kang Sheng 801/2/3, 802/1, 803/1, 804/1
Kang Shien 810/1, 81113
Kangleon, E 589/3, 590/3, 592/1
Kanu, H G 44812
Kanu, S. 448/2
Kapitanow, I. 366/3
Kappeynevan de Coppello, A. 62911
Kapteyn, P. J. G. 7313,7411
Karamanlis. K. 168/1. 199/2
Karame, R. 414/3, 415/3, 416/1/2, 769/2, 787/3, 78812,78911,79013,79113
Karaoui, A. el- 57412
Kargbo, E. J. 44813
Karel, prins 86113
Kariem, S. 47/1/2
Karim. A. 72111
Karim, M. I. 72111
Karim, T. A. 67013,67112
Kariuki, G. G. 62812
Kariuki, P. M. 62512
Karjalainen, A. 458/3. 459/1
Karkoszka, A. 24811
Karl I. ex-keizer 26812
Karl, E. 51712
Karlin, D. 28012
Karmal, B. 76711
Karnusian, J. 481/1, 484/3/foto
Karpeh, A. 23612
Karpow, A. 594/foto
Karpow, W. 682/1
Karunakaran. K. 351113
Karwatzki. 1. 33113
Kashiwahara 561/3
Kassa-Mapsi. E. 19213
Kassem, M. al- 78513
Kassemi, A. 94/3
Kast. M. 53212
Kasteel, P. A. 54312
Kastl, J. 595/foto
Katali, F.-X. 44512
Kato, M. 834/foto
Kato. Y. 85311
Katopola. D. 44812
Katun, S. 721/1
Kaul. P. K. 76713
Kaul, S. 126/1
Kaunda, K. 5411
Kaushal, J. 12611
Kavanagh. L. 284/2/foto
Kay, J. 36211
Kayali, M. 78712
Kayanga. D. 303/1
Kayiira, L. A. 287/3, 302/1
Kayira, H. Y. 44811
Kayyali. A. W. 271/1
Kazatsa, C. 18613
Keagile, L. 60/1
Keating, P. J. 828/2/foto. 830/2
Keen. J. 62812
Keen, T. 36111.36311
Kefi. A. 57612
Kehler, R. 52113
Keishing, R. 3511
Kekkonen. U. 456/2/3, 459/1/2
Kelly, C 9012
Kelly, P 147/foto 148 3 292/foto 294/foto, 581/2, 582/1/2/3/foto, 822/2/3
Kemenade, J van 18413,42713
Kernmy, J 28i 3,283 2
Kemp, J 559/3
Kemp, V 5913
Kendöl, L. 26811
Kengo Wa Dondo 2611
Kennan, G. T. 522/2
Kennedy, E. 5211213,52212,55911.60111.60711. 64611
Kent, B. 442/3, 443/1, 682/3
Kenyatta, J. 628112
Kerekou, M. 237/3, 238/2/foto, 431/3
Kerin. J. C. 828/2/foto
Kerkhove, V van 8012
Kerrey B 64713
Kerrigan, W 25912
Kervyn, prof 427/2
Kesari, S 12613
Kettledas, L 77/3
Keulemans M 36213
Keulen, J 242/1, 309/1, 348/3, 785/3, 787/3
Keyrselitz. korporaal 3301213
Khaddam A H 305/2, 309/2, 324/2, 357/1, 41513,416 1,76911,77311
Khader, N 27013
Khadir, K 46012
Khairalla, A. T. 60911,67013,67111
Khairuddin, K. 731/2, 732/2, 736/1/2, 750/2
Khalaf. J. M. 671/1
Khalaf, S. zie Iyad, A.
Khaled, H. 398/1, 791/3
Khalifa, M. L. O. 510/1
Khalife. M. 77212
Khalil, S. K. 734/1, 787/3
Khalkhali, S. 91/3, 93/3, 96/1, 108/3, 109/1
Kham, A. K. 749/1
Khama, S, 64013
Khamenei, M. 95/1
Khamenei. S. A. 91/2/3, 92/foto, 9313,41411
Khan. A. M. 721/1
Khan. A. Z. M. O. 721/1
Khan. F. A. 73411.75013
Khan. G. I. 76712
Khan, G. J. 73513
Khan, J. D. 76213
Khan, K. A. 126/2
Khan, K. A. G. 7361112,75211
Khan, K. A. W. 734/1, 752/1
Khan, M. M. 734/1, 735/1, 736/1/2, 750/2
Khan. M. S. 73513
Khan, begum N. W. 75012
Khan. R. 732/2. 764/3
Khan, Rashad 723/2
Khan, S. Y. 762/3
Khan. T. 732/2, 749/2, 750/2
Khan, Z. 74812
Khan of Hoti, M. A. 76213
Khanna. H. R. 125/2
Khatib. D. 510/1
Khatri, P. B. 729/1. 730/1
Khelil. I. 576/2
Kheradmand, M. H. 46711
Khiabani. M. 951112
Khitrow. S. 366/1
Khodeir. S. Y. 671/1
Khodor, D. 41311
Khodra. M. T. al- 79011
Khomeini, ayatollah R. 91/2, 92/2/foto, 93/1/2/3, 94/1/3, 95/2/3, 96/1/2/3, 97/3, 108/3, 109/1, 414/1, 511/2, 609/1, 655/2, 670/2/3
Khomeini. S. A. 92/foto, 9311,60911
Khoraiche, A. P. 52812
Khouly, M. el- 356/3
Khoury, V. 39912
Khun Sa 727/3, 728/1/foto
Khuwaydir, I. 460/1
Kiang Peng-chien 81713
Kibaki, M. 62511,82711,62811
Kiechle, I. 292/2, 293/2/3/foto, 423/2
Kiep, W. L. 10312
Kiers, J. 612/1
Kikine, S. 62/1/2
Kilicturgay, K. 3213
Killen, J. 82613
Kilmite, H. 57312
Kim Il Sung 75/2, 474/1
Kim Yong Kuk 57812
Kimani, K. 62513
Kimario, M. 18913
Kiinbembe, D. 44512
Kimche, D. 321/1/foto, 325/1/3/foto, 350/1/3, 351/foto
Kimeh. D. M. T. 236/1
Kimiti, P. 19011
King, A. 36213
King, B. 64712
King, E. 64712
King sr., M. L. 84712
King, S. 25113
King, T. 392/3
Kingsley, B. 853/2, 854/1/foto
Kinnel, G. 85111
Kinnock, N. 37211,39112
Kinyanjui, P. 62812
Kinyatti, M. W. 62513
Kiplagat, B. 62813
Kiral, E. 85311
Kirca, A. C. 75611
Kirchschlager, R. 265/2/3, 516/3, 517/1
Kirilenko, A. 172/1, 173/2, 402/3
Kirill, metropoliet 51611
Kirk, K. 406/1/foto
Kirk, R. 55812
Kirkland, J. L. 650/2/foto
Kirkpatrick, J. 31512,31612,45112,64912, 65012,67511
Kirya, B. K. 288/2. 303/1
Kiselew, T. 36611
Kissinger, H. 650111213,6511113,80313
Kitbunchu, M. M. 52812
Kittani, I. 24813,24912,25111
Kivistö, K. 45513
Kiyonga 30411
Klashorst. P. van de 84811
Klecatsky, H. 257/1
Kleffens, E. N. van 63511
Klein, H. H. 33113
Klerides, G. 113/1/2/3/foto, 1141112,75412
Klerk, F. W. de 19/2
Klerk, W. de 761213
Kluge, A. 85311
Knoops, E. 26311,26512
Kobbekaduwa, H. 5/1/3, 6/1/2
Köbben. A. J. F. 7411
Kocatopcu, S. 3213
Koch, P. 565/3, 566/1
Kochba. B. 30812
Kodjovi, A. A. 192/1
Koenajew, D. 401/foto
Koerner, T. 85311
Koestler, A. 635/2/foto
Koestler. C. 635/3/foto
Kogan, L. B. 63513
Kohl, H. 9/foto, 86/1, 88/2/3, 99/3, 100/2/3/foto, 101/1/2/3, 102/1/2, 103/2, 123/2/3, 124/1/2, 145/2/3/foto, 146/1/2/3, 147/1/2/3, 148/1/2/3, 149/1, 165/2/3, 166/2/3/foto, 194/3, 196/1/2/3/foto, 198/2, 200/3, 202/foto, 203/1, 227/1, 269/2, 291/2/3, 292/1/foto, 293/1/2/3/foto, 294/1/2/3/foto, 29511.33113, 332/1/2/3, 333/2, 336/3, 337/1/foto, 338/1, 339/2/3, 340/3. 385/1/foto, 388/1/2, 402/3, 536/3, 566/3, 567/1/2/3, 568/1/2, 569/1/3, 570/1/2/3/foto, 571/1/2, 601/1, 604/2, 633/2, 634/1/2, 681/1, 700/1/2, 701/1/2

Köhler, V. 33113
Koirala, B. P. 72911
Koivisto, M. 170/3, 403/2, 455/1/3, 456/1/3, 457/1, 458/2/3/foto, 459/1/2
Kok, J. A. de 538/3, 539/1/foto
Kok, W. 19711,3341113,6791112,71113,71312, 74413,746111213,75712,75812,76013,76113, 777/foto, 778/3, 779/1, 780/2
Kolahduz, M. 9112
Kolingba, A. 320/3, 444/1/2/3/foto, 44511
Kollek. T 169/foto
Kollie, A. D. 23513
Kome, A. N. 43013
Komenich, K. 84812
Komoto, T. 83312
Komrij, G. 85011
Konarew, N. 36513
Kone, I. 4321113,57313
Kongolo, A. 320/3, 444/1
Koning, H. E. 61112
Koning, J. de 27511,27612,28011,33413.34413, 345/1/3/foto, 452/3, 453/1 61911,69411, 711/2/3, 712/3, 757/1, 759/1/2, 780/1
Konuk, N. 7561213
Konzalet, E. 32013,44411
Konzi, A. 32013
Kooning, W. de 84811
Koornhof, H. 6413
Koornhof, P. G. J. 6413
Kopp, M. 23212
Korama, A. K. 44813
Koranteng Addow, C. 1871213
Korji, M. 44812
Kornijenko, G. 227/foto, 248/1
Koroma, S. I. 44812
Koroso, G. 62512
Korsaga, F. 43213
Korte, R. W de 34312,34412,6961213,69811
Kortho, S. 19211
Kosar, S. 7561213
Koschnick, H. 52011,63413
Koster, N. 84812
Kosygin, A. N. 17411,40312
Kotak, I. 75613
Kotze, G. 1912
Kotze, P. A. J. 5913,6011,611213
Kountché, S. 17113,19213,51111
Koussey, A. 30413
Koutoubi, S. 19213
Kowalew, A. 594/foto
Kpetigo, K. 19211
Kraaijeveld-Wouters, J. P. 18412,45313
Kraiem, M. 5741113
Krasucki, H. 20711,21012
Kreins 42712
Kreisky, B. 19813,24713,257111213.2581213. 259/1, 265/2, 266/2/3, 267/1/2/3/foto, 270/2/3, 271/2/3, 272/1, 396/2, 474/1/2/foto, 475/1, 51613,51711
Kriangsak Chamanand, gen. 29012
Krimpen, H. van 84811
Kristmundsdotter, S. D. 273/foto
Kristofferson, K. 85113
Kroesen, F. 55711
Kroesen, J. 14311
Kruger, U. 88/1/foto
Krugman, P. 85413
Kruisinga, R. J. H. 6121112
Kruminsch, K. 71713
Krumper 333/foto
Kruyswijk, A. 516/1
Kuai Dafu 80411
Kucera, B. 56812
Kuçuk. I. 75613
Kuffuor, J. A. 18713
Kuharic, F. 52812
Kuilenburg-Lodder. B. E. A. van 61211
Kuiper, D. Th. 61211
Kuipers, S. 71312
Kujau, K. 56611
Kukrit Pramoj 28913,2901213
Kumaratunga, V. 612
Kuoh, F. S. 43013
Kuruisayila, A. 64013
Kusumaatmadja, M. 70413
Kuuskoski-Vikatmaa, E. 45813
Kuylen, R. 16412
Kuyp, J. van den 5513
Kuijpers. W. 42413
Kwaadsteniet, W. de 7113
Kwayie, K. K. 18712
Kwei, J. A. 18712,18813
Kwitsinsky, J. 1241113,12511,68211
Kyan Nyunt 72512
Kyaw Htin 726/1
Kyesimira, Y. 303/1
Kijla, A. A. 461/1
Kyprianou. S. 113/1/2/3/foto, 1141112,75311, 754/1/2, 755/1/2, 756/2

L

Labadi, M. 78912,79111
Laberrere, A. 21513
Labor, A. 44813
Lacewala, Y. 75112
Lachman. E. G. 21011,21311.25413
Lacina, F. 517/2/foto
Lacle. K. T. D. 19211
Lagasse, A. 16213,16311
Lagorio, L. 10313,10512,49812
Lagu, J. 47913
Lahnstein, M. 70013
Laine, J. 45611,45813,45911
Lajevardi, A. 9412
Lakho, A. H. 73612
Lal, B. 3411,3512
Lal, D. 127/3, 128/1
Lal, R. 3411,3512
Lala, I. 44511
Laldenga 134/2/3, 135/1/2
Lalumiere, C. 21513
Lama, L. 42011
Lamborn, H. 36113
Lambsdorff, graaf O. 86/3, 87/3/foto, 293/2/foto, 294/2, 569/1, 700/3
Lami Dozo, B. 74013,78112
Lamine, M. 52513
Lamleh, A. K. 791/foto
Lamm, R. 64713
Lamy, R. 79612
Lanc, E. 268/3, 271/2/3, 517/2/foto, 596/3
Landesma, G. 82611
Lang, J 17111,21513
Lange, D. de 63611
Lange, J. 8531112,85411
Langi, M. A. 46011
Langley, Th. 70713
Laning-Boersma, F. J. 66411,69913
Lankhorst, P. A. 34612,74311
Lantzke, U. 46613,46711
Lanusse, A. 74113,82111
Lanza, B. 29613
Lapo, G. 32013,44411
Larbi, T. 51011
Larkin, E. 36112
Larosiere, J. de 377/3/foto, 378/1/2, 436/2, 641/foto, 643/3, 644/1/3, 645/1/3
Lashari, M. 73612
Laskar, N. R. 15912
Lassou, G. 44913
Laugerud Garcia, K. E. 84012
Laurain, J. 21513
Laurel, J. 592/3/foto
Laurel, S. H, 562/3, 563/2/3, 592/3/foto
Laurier, L. 71113,77911
Lausecker, K. 517/2/foto
Lautenberg, F. 64612
Lautenschlager 387/1
Lavandero, J. 531/2, 536/1/2/3, 537/1, 538/1
Lavelle, R. 667/3, 668/1/2/3/foto
Lavens, A. 16412
Laverse, J. 44812
Lawati, P. S. 73011
Lawrence, D. 660/foto
Lawson, N. 18011,18112,3721112,43813
Le Corbusier 156/1
Leadbitter, T. 44313
Leakey, P. 6281213
Lebeau, P. 80/2
Lebrun Moratinos, J. A. 52812
Leburton, E. 35912,79813
Lecanuet, J. 28013
Leckie. G 2713
Leclercq, i. 164 2
Leclercq, R. 16412
Lederer, J. 862/1
Lee. B. 85113
Lee, M. 304/1
Lee, S. 85213
Leeflang, F. 31/3/foto
Leerling, M. 69611
Leeuw, T. de 85113
Leeuwen, M. van 84811
Lefeber, 0. 16412
Lefèvre, P. 59912
Leghari, S. F. 73212,74912,75012
Legitimus, D. 85311
Lehman, John 46411
Lehman, Joseph 56011
Lehrman, L. E. 64712
Leigh-Pemberton, R. 392/2/foto
Leip, H. K. H. G. 63611
Leito, B. 5711
Lek, B. van der 61212
Lellouche, P. 24713,24811
Lemaire, T. F. 71312
Lemoine, G. 21513
Lenardo, C. di 14112,14312,14912
Lengagne, G. 21513
Lenin, K. 17113
Lenin, W. I. 17412,36613,80912
Lensen, T. 710/1
Lenz, S. 84913
Leo, D. 9012
Leon, L. 741/3
Leonard, G. 442/2
Leontief, W. 24811
Leopold III, koning 79613,7971113, 798/1/2/3/foto
Léotard, F. 28013
Léotard, P. 85211
Leppanen, U. 45813
Lernoux, A. 16311
Leslie, G. 36013
Leteiier, 0. 53513
Leutwiler, F. 422/foto
Levanian. H. K. 48212
Levi, D. 380/1, 384/1, 657/1/foto, 659/2, 660/foto, 687/1
Levinas, E. 85413
Levy, P. 85213
Leweniaila, M. V. 64013
Lewis, A. L. 648/2
Lewis, D. 5813
Lewis, S. W. 35212
Leyendekker, M. 73813
Leijenhorst, G. van 184/foto
Leysen. A. 79612
Leyten-Wijkerslooth de Weerdesteyn, J. J. M. S. 61211
Li Desheng 81513
Li Dongye 81211
Li Fuchun 80411
Li Menghua 81012,81211
Li Peng 810/1
Li Qiang 81012
LI Qing 812/1
Li Weihan 81611
Li Xiannian 803/3, 808/1, 813/3, 815/3, 816/2/3
Li Ximing 81211
Li Zuopeng 801/2, 802/1/2/3, 803/2/foto, 8051213
Liani, S. 1901112
Liao Chengzhi 815/3, 816/2, 846/1
Liao Mosha 80413
Libera, E. 14112,1531213
Licciardo, C. A. 740/3

Lievegoed, B. C. J. 849/2
Ligas, N. 151/2, 153/3
Ligatsjow, J 36613
Liliane, prinses 796/3, 797/foto
Limangana. T. 4301213
Limann, H. 18713,18912
Limaye, M. 12713
Lin Biao 801/1/2/3, 802/1/2/3, 803/1, 804/1/3, 805111213,806/1/3, 80912,81613,83013
Lin Hujia 810/1/2, 812/1
Lin Liguo 80112,8021213,8051
Lin Yih-siung 81713
Lind O 84812
Lindblom, S 45813
Lindgren, A 849/3
Lindhout. W 848/1
Lingani, J B 431'3 572 3, 573/2/3
Linn, A 65812
Linschoten, R L 0,45313,4693,4701112, 745/1, 75913
Lipkin, A. 41313
Lira Ovalle, S. 53211
Littin. M. 85213
Litunya, R. 62713
Liu Bocheng 813/2. 816/1
Liu Fuzhi 812/1
Liu Jianzhang 81012
Liu Lanbo 810/2
Liu Shaoqi 801/3, 804/1/2, 813/1/3, 814/1, 830/3, 83111
Liu Yi 81211
Llewellyn, T. 36113
Lloyd, C. 85212
Lobel, A. 849/3
Loegowoi, W. 71713
Loemoemba, P. 2612
Lohani, P. C. 7301112
Lohr, C. P. 862/1
Loizeau, P. 30413
Lomponde Wa Botende 70311
Long, L. 443/1/2/3/foto
Long, S. 85212
Long, V. 443/3/foto
Longo, P. 10712,10811,49812
Lorigowal, H. S. 156/2/3/foto, 157/1/2
Looze, de 164/1
Lopes, E. 50312,5041112
Lopez, G. 74011
Lopez Fuentes, H. M. 840/2
Lopez Portillo y Pacheco, J. 24811,31213, 315/2/3, 319/2, 376/1
Lopez Trujillo, A. 52812
Lorenz, P. 33113
Löschnak, F. 51712
Loughnane, W. 28213,28311
Louison, G. 67411,67713
Lourens, W. 9111
Louw, A. van der 4281112
Louw, E. van der M. 1912
Lu Dingyi 80113,80411.80511
Lu Peijian 81211
Lubac, H. de 52813
Lubbers, mevr. 493/foto
Lubbers, R. F. M. 7/1/foto, 8/2, 9/2/3/foto, 9013, 116/1, 196/1/2/foto, 197/1/3, 198/1/2, 221/2, 269/1/2/3/foto, 278/3, 279/1/2/3, 280/1, 333/3, 334/1/3, 336/2/3, 343/1, 345/3/foto, 346/1, 385/foto, 388/3, 389/1, 427/3, 428/2, 472/2, 490/3, 491/2/3, 493/1/2/foto, 4941113,54813. 604/3, 612/3, 620/1/3, 621/3, 680/2/3, 694/3, 6961113,697111213,698111213,699111213,71112~ 712/2/3/foto, 714/2, 715/1, 743/1/2, 744/2/3, 745/1/2, 746/1, 747/3, 757/2/3, 758/1/2, 760/3, 761/2/3, 762/2, 777/2/3, 778/3, 779/1/3, 818/2
Lubisi, W. J. 64/1
Lucas Garcia, B. 83911
Lucas Garcia, R. 83911,84013,84112
Lucas Lennon, J. 740/3
Luce, R. 39211
Lucebert 850/3, 851/foto
Lucero, pater 59211
Luchetta. R. 82511
Luder, I. A 737/1, 738/1/2/foto, 739/1/2/3, 740/1, 824/3, 825/3
Luders Schwarzenberg, R. 531/3, 532/1/2
Lugar. R. 64611
Luns, J. M. A. H. 584/3, 585/3, 586/1, 588/foto, 696/2, 755/2, 819/3, 820/2
Luns jr., H. A. J. 56/2
Luo Ruiqing 801/3. 805/1/2/3
Lurdes Pintassilgo, M. de 51/1
Lusinchi, J. 49112
Lustiger, J. M. 528/2/foto
Lutaaya, R. 303/1
Lutchmeenaraidoo, S. 57211
Luteijn. D. 61211
Lutgen, G. 16311
Lutgerink, T. 85313
Luther. M. 54313
Luttinen, M. 458/3/foto
Lutz 87/1
Lutz, T. 85313
Luwuliza-Kirunda, J. 286/2, 301/2/3
Lyassine, M. 510/2
Lynch, P 826/2
Lyngdoh. B R 3511
Lyons, J 50813
Lyskin, A 84812
Lyssarides, V 113/1/2/3/foto, 114/1/2

M

Ma Hong 811/3
Ma Tianshui 80213
Maanen, W. G. van 849/2
Maas. D. 85313
Maassen, A. 61211
Maassen, B. 29112
Maboeza, E. 70613
Mabrouk, M. A. al- 46011
Maburtas, A. 59013
Macaluso, E. 12011
MacArthur, M. 28211
MacEachen, A. 48811
MacGregor. I. 438/3, 439/foto
Machel, S. 5411
Machete, R. 50312
Machmud, A. 70413
Machunda. J. 18913
Macias Nguema, F. 43011
Mackay of Clashfern, lord 39113
MacKellar, M. 82612
Maclean, D. D. 63612
Macphee, I. 82613
Madani. A. 94/1
Madariaga Gutierrez, M. 5321112
Madati, A. 51113,51213
Madavi, M. 9513,9613
Madej, Z. 56812
Madhok, B. 15913
Magana, A. 4921213,49311
Magar, B. G. 72911
Magariaf, Y. al- 460/1/2
Magee, B. 36111
Magezi, J. 30313
Magoerane, T. S. 500/2
Magsi, O. A. al- 46011
Magugu, A. K. 62613,62711. 6281213
Mahabier, K. 47/1/2
Mahadewsinn 4711
Mahamat, A. H. 45013
Mahbub 721/1
Mahdavi-Kani, M. R. 91/2/3, 92/2/3
Mahdi, M. al-Qaim al- 9312
Mahdo. A. T. M. al- 46111
Mahi, M. A. 751.2
Mahlangu. S. 64/1
Mahmoud. A. J. 78711
Mahmud. A. 16112
Mahmud. A G 72111
Mahmud, S 721/1
Maire. E. 2131112
Majdi. A 356/1/2
Majid, A. J. A 67111
Major, L 11413
Makame, J. 240/1
Makanda, D. 6212
Makarios, aartsbisschop 113/1/2/3, 114/1, 753/1, 754/1/2
Makarova, N. 85413
Makejew, V. 36611
Makonyango, O. 625/3
Makwana, Y. 131/2, 132/1, 159/3
Makweta, J. 19011
Maldonado Aguirre, A. 83813
Maldonado Gonelha, A. 50312
Maldonado Schaad, H. E. 839/2/3/foto, 840/1/2, 842/1
Malecela, J. 190/1
Malfa, G, la 10313.10413
Maiik, A, 162/1, 516/1, 736/2
Malla, H. B. 7301112
Mallan, P. 36211
Malmierca Peoli, I. 549/foto
Malone, G. 360/3
Mamane, O. 192/3
Mammi, 0.49812
Mamudu. A. N. 23613
Man-El, A. 251/3
Manana, N. 6411
Mancera, M. 37611
Mandara, A. B. 23612
Mandela, N. 63/2, 76/1, 707/2, 847/2
Mandela, W. 76/1/foto
Mandela, Z. 70712
Mandelbaum, M. 683/1/2
Mandi, S. 186/3
Mangal, 4711
Mange, J. 64/1
Mangelschots, J. 16412
Manghebi, J. 9613
Mangoush. M. A. al- 46011
Manh Ngwe Aung. 72613
Manley, M. 67413
Manneh, M. S. K. 18712
Mannino, C. 10313,10512
Manrique, E. 737/1
Mansfield, M. 21713
Mansur, M. B. 46013
Mao Dun 80713
Mao Yuanxin. 80311
Mao Zedong. 801/1/3, 802/2/3, 803/1/2/3, 804/2/3, 805/1/2/3, 806/1/3, 807/1/3, 808/1/2/3, 809/1/2/3, 810/1, 813/1/2/3, 814/2/3, 815/1, 816/3, 830/2, 831/1
Mapouka, T. 44411
Maghur, K. H. al- 46011
Mara, K. K. T. 64013
Marah, S. B. 448/2
Marais, J. 706/1, 708/foto
Marais, P. 17613
Marchais, G. 11912,20612,21012,21412, 281/1/foto
Marcora, G. 10313
Marcos, F. 561/1/3, 562/1/2, 563/1/2/3, 589/1/2, 590/1/2, 592/1/3, 605/2/3, 606/1/2/3/foto, 607111213
Marcos, F. 606/1
Marcos, Imee. 60611
Marcos, I. 561/2, 562/1, 563/3, 591/1, 606/1/3, 607/2/3, 608/1
Marcos Rocha, E. 60611
Mardones, P. 53211
Maresca, M. 144/1
Margrethe, koningin. 9/foto, 171/2, 172/3
Mariani. 59011
Marie-Aglae 468/foto
Marion. P. 48313
Marks, J. 52211
Marmenout. G. 164/2
Marouf, T. M. 670/3, 671/1
Marquez, A. 53812
Marquez. J. A. 74013
Marri, K. B. 73211
Martens, W. 7/1/foto, 9/foto, 1212,3713,3811, 196/foto, 231/2, 326/3, 328/1, 359/1, 360/1, 425/2/3, 426/1/2, 427/1, 550/2, 551/1, 564/1/3, 565/2, 598/3, 690/3, 691/3, 775/1/2, 795/3, 79612
Martin Saez, M. 53212.53811

Martina, D. 5513,5611~213,571112,7312,7412, 90/2/3. 91/1
Martina, 0.9111
Martinazzoli, M. 49812
Martinez. V. 737/3/foto. 783/1. 825/3
Martinez de Hoz, A. 74211,78213
Martinez Recinos. O. 840/1/2, 842/1
Martinez Vivot. J. 740/3. 800/3
Martini, C M. 52812
Martins, A. Q. 49/3
Martono 704/3
Marwa, M. 19012,22212
Marwan, H. 27113,27211,zie Yussuf, A.
Marx, K. 80712,80912
Mashigo, P. T. 6411
Mashinini, E. 621112
Masmoudi, M. 47712
Massaquoi, B. S. 44813
Massera, E. 799/1, 821/2/3/foto, 822/1/2/3
Massié, J. 25411
Massoudi, M. 94/3
Mastroianni, M. 852/2
Matano, R. S. 62812
Mategeko, C. 18613
Matenje, D. T, 447/1/3, 448/1
Matheu, J. 8401112
Mathiesen. M. 45913
Matingou, B. 445/2
Matlock, J. 64913
Maton, J. 79613
Matsiona, B. C. 44512
Matsobane. M. J. 64/1
Matsuda, Y. 85213
Matsunaga, S. 64611
Matsuoka, H. 83413
Mattar, H. 27111
Matthaus-Maier, I. 8711,8812
Matthews. G. E. 23612
Matthiesen, L. 52211
Matthys, P. 16411,69013,69111,69312
Matur. S. C. 3511
Mauroy. P. 166/3, 168/3, 171/1/2, 173/1, 195/3, 198/3, 204/3, 205/1, 206/1/2/3, 207/1/3, 209/1/foto, 210/2/3, 211/3, 213/3, 214/2/3, 215/1/2/3, 216/1/2, 232/3, 233/1/3, 248/1, 254/1/2, 256/2/3, 339/3, 340/1, 346/3, 380/2, 483/1, 585/3, 586/foto
Mavoa, J. 64013
Mavromatis, A. 114/2
Mawi, J. 62/2
Maij-Weggen. H. 48713
Maye, F. 42913,43011
Mayence-Goossens, J. 77511
Mayer, E. 85413
Maystadt, P. 360/1, 564/3, 691/2/3, 776/1
Mayunga. S. 19012
Mazari, S. 73111,74912
Mazen, A. 77313
Mazouzi, M. S. 50913
Mba, F. 42913,43011
M'Bangui, P. 32013
Mbappe, R. M. 43013
M'Barka, S. B. 57612
Mbathi, T. 62812
Mbengue, A. B. 24013
Mbog, F. T. 4301213
M'Boob, A. 18711
Mboro, C. 47913
Mboumoua, W. E. 43013
Mbouy-Boutzit, E. A. 19213
McCafferty, S. A. 65513
McCarthy, lord. 409/3
McClintock, B. 855/foto, 856/1
McCreevy, C. 28113
McDonald, L. 57712
McDonnell, A. 36013
McElhone, H. 362/1
McFarlane, R. 65011,65112,66513
McGahee, N. 84812
McGillicuddy, D. 53213
McGovern, J. 28212
McGrea, W. 36013
Mchumo, A. 18913
McMahon, B. 532/3
McMichael, J. 360/3
McNamara, R. S. 522/2
McVeigh, T. 826/3
Mead, J. 399/1/2
Mebazaa. F. 574/2
Medoenow-, S. 40212,40312
Meer, J. H. B. v.d. 61211
Meer, M. A. v.d. 612/1
Meese, E. 46311,67011
Méhaignerie. P. 28013
Mehri. A. 512/1
Meines, R. 50611
Meinsma, 77613
Meisner, J. 52813
Mejia Victores, O. H. 842/2, 844/3/foto
Melancia, C. 50312
Melcher, J. 64611
Melecio-Herrera, A. 60513
Melli, F. 6312
Mellini, C. 48911
Mellish, B. 36212
Mellish, R. 362/1
Melnikow, M, A. 36613
Melo, A. 4313
Melo, E. de 495/2/foto
Mendelsohn, J. 56011
Mendès-France. P. 27012,28013
Mendez Mora, B. R. 84212
Mendez Ruiz, R. 84211
Mengistu Haile Mariam 16811
Mentesjasjwili, T. 365/3
Mentor, I. S. 7813
Merbah, K. 510/1
Meridor, D. 323/1, 324/3, 352/1, 657/1, 658/1
Meridor, Y. 657/1, 687/1
Merloni, V. 10613
Mermaz. L. 19513,28012
Meroni. F. 142/2
Mertes, A. 9913,33113
Merwe, C. V. van der 19/2
Merwe, S. van der 2112
Merz, M. 84811
Messaadia, M. C. 50913,5271213
Messadi, M. 576/1
Messemaekers 56511
Mestiri, A. 57513
Metry, F. 9111
Metselaar 76212
Mettler. J. 7813
Metzenbaum. H. 64612
Meulen, H. v.d. 334/1/3, 711/1/3, 744/1, 746/3, 76013,76113,77911
Mexandeau, L. 20011.21513
Mey, L. 79913
Meijenfeldt, F. H. von 61211
Meijer, A. 85113
Meyer, K. 0.2911213
Meijer, W. 743/1/2
Meyer-Abich 14711
Meijs, T. A. J. 7411
Meziane, A. 51011
Mgweno, H. 62612
Mian, J. S. 76213
Micaletto, R. 15313.13412
Michaelis. G. 56913
Michel, J. 30413
Michel. L. 1313
Michel. L. S. 57211
Michel, R. 81/foto, 507/foto
Michel, S. 28512,44411
Michel, V. 8012
Michelis, G. de 10313,10512,49812
Micombero, M. 862/2/foto
Micunovic, V. 1411
Middleton, N. 17/3
Mierbach, G. F. von 33113
Mierlo, H. A. F. M. O. van 75'1,61211
Miert, K. v. 11512,55113
Mignan, M. L. 43212
Miguel, L. 738/1/2, 739/1, 784/3, 822/2/3, 824/2/3
Mihranian. M. 4831213
Mikaeljan, S. 85312
Miki, T. 83511,83712
Miko, V. 42913,43011
Milhem, M. 77413
Miller, M. 55612
Miller 62713
Milleron. J. C. 214/1
Milo, R. 67211
Milstein, M. 24713,24811
Minah, F. M. 44812
Minassian, L. 483/foto
Ming Cho Lee 85413
Minikon. P. 236/2
Minkowitsch. R. 517 3
Mintoff. D. 46111,49713
Minucci, A. 120/2
Mir-Salem, M. 1 1112
Miret, J. 741/1
Mischnick, W. 8712
Mishra, B. C. 26113.50112
Mishra, J. 3412,12613
Mishra, S. 3513
Misier, L. F. R. 3013,54812
Misjin, V. 36513
Miskine. I. 449/3, 450/1, 451/1, 452/foto
Mistiri, M. 57413
Mita, C. de 104/foto, 105/1, 108/1, 417/foto, 418/1/2, 419/1/3, 497/2
Mitchell, G. 64611
Mitchell. J. 281/3. 282/1, 284/2/foto
Mittag, G. 294/1
Mitterrand, D. 169/foto, 199/foto
Mitterrand, F. 8/2, 9/2/foto, 85/2/3, 86/1, 119/2, 147/1, 149/1, 166/3, 167/1/2/3/foto, 169/1/2/3/foto, 170/1/2/3, 171/1/2/3/foto, 179/3, 186/foto, 192/1, 195/1/3, 196/1/foto, 197/2, 198/3, 199/1/2/3/foto, 200/1/2/foto, 201/1/2/foto, 202/1/2/3/foto, 203/1/2/foto, 204/1/2, 205/2/3, 207/2/3, 208/1, 209/1/foto, 210/2, 211/3, 213/1/3, 214/2/3, 215/1/2, 233/2/3, 234/1/2/3, 235/1/3, 248/1, 252/1/2, 25313,25412, 255/1, 280/2/3, 337/1/2/3/foto, 3381113, 339/1/2/3/foto. 3401113,34111,34613,36812, 385/foto, 388/2, 431/foto, 432/1, 444/foto, 446/3, 483/1/3, 519/2, 570/3, 585/2/3, 586/1, 597/1/foto, 603/2, 605/1, 656/3
Mjoya, I. M. 43012
Mkapa, B. 19011
Mmusi, P. S. 64013
Mnatsakanow, E. 16513
Mntonga, E. 6212
Mo Wenxiang 81012
Mo'Adikhah, A. 92/3
Moalla, M. 57413,57612
Moboetoe Sese Seko 2611,30413,68013.70213, 70311,83212
Mock, A. 257/2, 258/2/3/foto
Modai. Y. 381/3, 657/1, 658/3, 686/1/2
Moer, A. M. v.d. 636/2/foto
Moeremans, V. 85313
Moerkerken, E. v. 85313
Mogoerane, T. S. 6412
Mohammed, A. N. 24411,77011
Mohammed, G. 1812
Mohammed, M. 22113,22412
Mohamnied, M. T. 73511,75013,7511112
Mohammed. S. 573/3
Mohrt, M. 84913
Moi, D. A. 200/2, 447/2, 625/1/3/foto, 626/1/2/3, 627111213,6281113
Moise, D. 6412,500'2
Mojsov, L. 433/foto
Mokaddem, S. 57413,
Mokkenhauer. H. 29413
Moll, B. 85312
Mölleman, J. W. 33113
Momo, A. 43213
Momoh, J. S. 44813
Monaco, M. del. 14/foto
Monfared, H. 9511
Monfils, P. 42712
Mongela, G. 190/1
Mongo, L. 49113,492'1
Montaldo, G. C. 15411
Montassem, A. 35611
Montazeri, H. A. 931112,9512
Montbrial, T. de 48911

Montefiore. H. 44212
Montenegro. J G 4313
Montero Marx, E 532/1, 533/3, 534 1,535'3, 53612,53811
Monthault. H 445'2
Mooi. R J 513 1,51611
Moor. F 45213
Moore. J 82612
Moorehead, A. M. 86213
Morales. L 4913
Moran, F 430/1, 588/foto, 59612,60511
Moretti, M 153'3.154'2
Morgan V 718/2
Morganfield. M zie Waters, M
Mori H 246/1. 247/2
Morin, R 48211
Morlino, T 418'112 foto
Moro, A 142/3, 143/1/2, 150/2, 153/2/3, 418/2, 42012
Morozow, M. 54/2
Morris, P. F. 828/2/foto
Mortier, R. 850/1
Mortimer. J. 37112
Morton, C. 304/1
Morucci. V. 153/3
Moscovian, H. 48213
Mosololi. J. S. 6412,50012
Mossalli, P. M. 28612
Mota Pinto, C. 52/1, 495/1/2/foto, 49613, 5031113,50411
Motaung, M. T. 6412.50012
Mothopeng, Z. 6411
Motlana, N. 1813
Motley, L. 649/2/foto
Motloung, M. 64/1
Mottard, J. 42413
Motz, 16411
Mouambenga, M. 44512
Moudi. A. 19213
Mountcastle. V. 85511
Mourou, A. 576/1/2
Mousa, A. 355/2/3, 356/1, 357/1/2, 770/3/foto, 771/1/2, 772/2, 774/2, 785/2, 786/1/3, 787/1/2, 789/2/3, 790/1/2/3
Moussa, P. 445/2
Moussavi, H. 91/3, 92/2/foto, 93/foto, 65213
Moustache, J. 25611
Moustapha, H. 430/3
Moyer, R. 84812
Moynihan, D 52211,64612
Mpakati, A 447'11213
Mpetha, O 70711
Mreish. M 78513
Msuya, C D 189/3/foto
Mu Qing 811/3
Mubarak. H 201/1/2/foto, 24313,32412,3471. 350/3, 351/1, 548/1, 605/1, 832/foto
Mucci, A 740112
Mudawadi. M 62611
Mudende, C 301 3.30211
Muganga, A 186 3
Muhith, A. M. A. 721/1
Mujica. F. 53313
Mukaddam, F. 415/1/foto. 41611, 788/3
Mukherjee, P. K. 126/1, 767/3
Mukirane, I. 30313
Muli, M. 626/1
Muluzi, E. B. 447/1. 448/2
Mundo, F. del. 592/1
Mungai, J. 189/3
Mungai. N. 628/2
Munim, F. K. M. 72111
Munim, M. A. 72112
Munnik, L. A. P. A. 1912
Munninghoff, A. 84811
MunozLedo. P. 3161112
Muntassir, 0 . M. al- 46011
Munyenyembe, R. T. C. 447/1
Muofhe, T. 60/1
Murad, 1.41512
Murdani, B. 70413
Murdoch. R. 439/1/2/3/foto
Murer. G. 517/2/foto
Murray, A. 85113
Murray. J 282/2/foto
Murray, L. 389/3, 393/2
Murtopo, A. 704/3
Museveni, Y. 286/1, 287/3, 288/2, 301/3, 302/1/2, 304/1
Musi, F. 141/3
Musisi, H. 303/3
Mussavi. H. 414/2
Mussolini, B 41912,738'1
Mussy, F 85311
Mustafa M 272 1
Mustafa, O 671 I
Muthamma G R 246/1
Mutwol, F 62712
Muwanga, P 2881112.3013,30212
Muwardri. C 30312
Mvodo, V A 43013
Mwakawaro. D 190/1
Mwanga, A. 19011
Mwangale, E. W. 627/3, 628/3
Mwanunga, E. T. 62812
Mwingira. A. 18913
Mwinyi, A. H. 19011
Mworoha, E. 18612
Myburgh, T 76/2
Myers, J. 236/1
Myo Aung 72512
Mzali, M. 477/2, 523/2/3/foto, 524/1/2, 527/2, 5741213,57512,5761112

N

Naarendorp, H. 27/1/2, 28/1/3, 31/2/3, 45/3, 7413,751112.54711
Naarendorp. M. 4511
Nabavi, B. 9213,65513
Nabhani, T. 57613
Nabi, B. 465/foto. 46613
Nabi, M. 510/1
Nachachibi, M. el- 77213,77313
Nacoulma, 0.43213
Nader, R. 64213
Nadjafi, H. M. 9313
Nado, A. 44411
Naessens, M. 8013
Nagel, W. H. 862/3/foto
Nagy, C. 78813
Naham, 0.44913
Naik, E. A. 76812
Naik, N. A. 766/1, 767/1
Naipaul, V. S. 847'2
Naisara, J. 64013
Naji. T. 77212
Nakagawa, I. 83413
Nakasone, Y. 337/1/foto, 48611,54612. 833/1/2/3, 834/1/foto, 835/1/2/3/foto, 836/1/2/3, 837/1/2/3, 838/1/2
Namju, S. M. 9112
Namwisi Ma Nkoy 304/3
Nanak 15413,15511
Nanayakkara, V. 5/2
Nangle, T. 28212
Nannen, H. 56611
Naow, S. N. 192/1
Naor, A. 658/1
Napier, J. 85412
Napoleone, R. 119/3/foto, 1201112
Napolitano, G. 144/1
Narain, J. 360/3
Narain, L. J. 1551112
Narain, R. 127/3. 128/1
Narvaiz. P. 82312
Nascimento A do 528 2
Nascimento Rodrigues, H 495
Nassar, H A 67111
Nasser A 412/2
Natepe A 189 3
Nateq-Nouri. A A 92/2/3, 93 1
Nativ M 39613
Navab-Safavi, H 9412
Navajas Ar taza, A 74013
Navarro. L 55/3 5611
Navon, Y. 169/foto, 381/2, 672/1
Nayanar, E. K. 34/1/3
Nayou, H. 23612
Ndege, W. 62812
Ndikumasabo. V. 18613
Ndomahina, E. R. 448/2
Ndongo, C. 0.42913
Ndongo, M. R. 42912
Mdou. S. 621112
Ndoye, D 24013
Ne Win **725/1/3/foto, 726/1/3**
Neede, L 47/1
Neels, L 3713
Neeman, Y 351 3, 352/2, 657/1,63812
Negri. T 41813, 419/1/foto 497/2/3
Negroponte, J. 31712.3201112
Nelenga, J. 44512
Nelson, J. S. 82413
Nelson, W. **851/3**
Netanyahu, **B. 352/3**
Neto, A. 5412
Neuerbourg. H. 68911
Newman, P, 85212
Neyhorst. **H. 27/1/2, 28/1/2/3, 29/3/foto, 30/1,** 31/2/3. 32/1. 44/2. 45/3. 46/1
Ngaindiro, G. 44411
Ngaiza, C. 19012
Ngardoum, D, D. 44913,45011
Ngei, **P.** 62712
Ngenzi, P. 18613
Ngolo Iliki 30413
Ngolo, B. M. M. 44512
Ngolo, R. D. 44512
Ngoma, C. W. I. 30312
Ngudle, L. S. 5813
Nguele, R. Z. 43013
Nguema, M. S. Nan- 67/foto, .77/foto, **467/1/2**
Ngula, V. 19113
Ngumbe, A. 62611,62812
Ni Zhifu 81513
Niagow, P. 23611
Niarki, A. M. A. S. 74812
Niasse, M. 18712,24013
Nicholas, D. 361/2
Nickel, H. 4813
Nicolaas, E. 9013
Nicolaides, C. 78112,78311,82312,82413
Nicolazzi, F. 103/3, 105/2. 498/2
Nicolotti. L. 15412
Nidal, A. 15211,23313,27011,271111213,27213, 35413,35613
Nie Rongzhen 80113,80512,81513,81611
Niënhaus, J. B. 538/3. 539/1/foto
Nieuwenhuis, R. 848/foto, 849/1
Nieuwondt, C. 1812
Nigh, G. 64811
Nikaido, S. 8371113
Nikravesh, K. E. 9212
Nimeiry, J. M. al- 448/3, 451/1, 46413,4801112, 83212
Nimrodi, J. 656'1
Niskanen, W. 648/2
Nissim. M. 381/3, 657/1, 660/foto
Nitisastro, W. 70413
Nittel, H. 2711213,27211
Nitze, P. 1241113,12511,22511,54513,56012
Nivard. F. 760/3
Niven, J D. G 863/1/foto
Niwa, H. 833/3, 834/foto
Nixon. R. M. 522/2, 555/3, 560/1, 603/1, 650/3, 651/1, 669/2, 720/1, 809/3
Njikelana. S 621112
Njonjo, C **625/1, 627/1/2/foto,** 628/1/2
Njoya, I M 43013
Nkengurutse. R 18613
Nkoma. G 192/3
Nkomo J 627'1
Nkoulou, H. 43013
Nkumbula. H. M. 86312
Nkwanga, G. 30211
Noel-Baker, P. J. 1412
Noel, L. 677/1/2
Noel. V. 67311,67411
Nols, R. 56512

Noonan, M. 284/2/foto
Noorani, M. S. A. 73313,73412,752/1/2/3
Noriega Morena, M. A. 4311
Norman, M. 85411
Norodom Sihanoek. 54711
Nothomb, C. F. 1213,42413,42513,4261112, 77611,79513
Notosusanto, N. 70413
Nott, J. 39212,440111213,44112,52011
Nouira, H. 477/2, 523/2, 574/3
Novick, M. 668/foto, 669/1
Nowacka, E. 84913
Nqumayo, A. M. 44711
Nsubuga, E. 28612
Ntang, G. 43012
Ntibakiganya, A. 18613
Ntsama, E. 4301213
Nucci, C. 2151113,43211
Nuis, A. 612/1
Nummert, K. 71713
Nunn, S. 21712,50912,52213
Nunn, T. 854/2
Nunoo-Mensah, J. 18713,1881113
Nurjadin, R. 70413
Nyaboya, I. 18613
Nyakiamo, P. 62813
Nyeplu, I. 23611
Neyerere, J. 18913,1901112,191111213,80713, 84712
Nijpels, E. 279111213,28011,3431213, 344/1/3/foto, 345/1/2/3, 694/3, 695/1/2, 697/3, 699/1/2, 700/1, 712/1, 745/2, 759/2, 778/3/foto, 7791213,78012,82011
Nzabimana, F. 18613
Nzambimana, E. 18613
Nze, P. 44512
Nzeyimana. L. 18613

O

Ob Vasuratna 29111
Oba, A. N. 44512
Obama, P. 42913
Obando Y Bravo, M. 298/2, 299/2, 30011,49113
Obasanjo, 0.24611
Obeid, J. 30912
Obeidi, A. 46011,47912
Obeng, P. V. 187/2
Obiang Nguema Mbazogo, T. 4291213,43011
Obimpeh, S. 239/1
Obote, M. 285/3, 286/1/3, 287/1, 288/1, 300/2/3, 301/1/2/3, 302/1/3, 303/2/3, 304/2/foto
O'Brien, N. 590/2, 592/1
O'Brien, O. 363/1
Obur, M. 480/1
Ochuka. H. 625/2
O'Connell 284/2
O'Connor, R. 82713
O'Connor, S. D. 66711
Ode, E. 863/3/foto
Odeh, M. D. 27013
Odinga, 0.62513
Odinga, R. 62513
Oduber, N. 9012
Oele, A. P. 4281112
Oemwrawsingh, B. 4712
Oestinow, D. 172/1, 366/2/3, 401/foto, 40311, 4731112,56913,57013,60412
Offman, K. 28512
Ofner, H. 517/2/foto
Ogarkow, N. 22513,47311,57013,58013,58111
Ogbeh, A. 23613
Ogego, P. U. 62513
O'Grady, J. 3621213,36311
Ogutu, M. 62611
O'Halloran, M. 36311
Ohira, M. 83313.83812
Ojoekwoe, C. O. 221/3, 222/1/2
Okada, M. 83711
O'Keefe, T. 30411
Okuda, H. 83413
Okumu, P. 62512
Okwanyo, J. H. 62812
Okwenje, W. 28611
Olah, F. 25711
Olaizola, J. L. 85013
Olalia, F. 5891213
O'Leary, M. 28213,28311,28411
Olivier, L. 26512
Oloitiptip, S. 6281213
Oloo, D. 0.62513
Olszowski. S. 56812.5961113
Olympio, B. 192/2
Olympio, G. 19212
Olympio, S. 19211,20211
O'Malley, D. 28113,28213
Onana Chama, T. M. 42913
Ondoa, A. E. 43013
O'Neill, T. 81/foto, 82/2
O'Neill, W. 64713
Oneko, A. 62812
Ongania, J. C. 74111
Ono, A. 834/foto
Onyango. S. 625/2
Onyonka, Z. T. 628111213
Oomen, M. H. G. C. 45213,45311
Opazo, C. 53511
Ople, B. 60611
Oppenheimer, S. 39211
Oreigat, W. 35513
Orengo, J. 62513
Oriach, F. 25113,25211
Orostica, J. 53511
Ortega, H. 4313
Ortega Pena, R. 82213
Ortega Rivas, L. 84211
Ortega Saavedra, D. 296/1/2/3/foto, 297/3, 298/2, 300/1, 311/foto, 31512,31611, 319/3, 32013,4921112
Ortega Saavedra, H. 29513,31211
Ortoli, F. X. 196/foto, 385/foto
Orwell, G. 59612
Osammor, E. V. 23613
Oskamp, H. P. A. 61211
Osman, A. 43511
Osman, K. A. 67111
Osman, 0.78812
Ossetoumba, L. J. 445/2
Oteiba, M. S. al- 180/2/3, 181/1/2, 465/foto, 467/1/2
Othily, G. 256/1
Otieno, A. V. 625/3
Otis, G. K. 557/1/foto
O'Toole, P. 284/2/foto
Oud. P. J. 116/1
Ouedane, G. 32013
Oueddei, G. 44413,4491112,450111213,4511113, 45211,57213
Ouedraogo, A. 43212
Ouedraogo, A. P. 43112,43211
Ouedraogo, J. 43112
Ouedraogo, J. B. 19213,4311213,432111213, 5721213,5731113
Ouedraogo, N E. 57313
Ouedraogo, P. 57313
Ouko, R. 628/3
Oumar, A. I. 45012
Oumleh, A. K. el- 78712
Ounissi, Z. 51011
Oussaid, B. M. 52712
Outers, L. 56511
Ovie-Whiskey, V. 221/3
Ovink, G. W. 85413
Owen, D. 246/1, 363/2/3, 364/2
Owen, I. 36113
Oxforth, H. 33013
Oyite-Ojok, D. 28812.30313
Ozal, T. 3213
Ozbaki, M. 9511
Ozgur, N. 3213,11412

P

Paasikivi, J. K. 456/3
Pagaro, P. v. 73412,75111.75211
Pahadia, J. 3412,3511
Pahr. W. 26112,27211
Pais, A. 18413
Paisley. 1.36013
Pajetta, G 120/2
Paknejad, S 9511
Palcy, E. 85311
Paley, B 57313
Palma Figueroa, O 84011
Palme O 246 1 247 1 2 248 ? 3 340 1
Pancoast, M 7181213
Pande, K 12513,1261113
Pandolfi, F M 10512,49812
Pandt, T M 9013
Panfilov, G 85213
Panggabean, M 70413
Pannella, M 108/1, 418/3. 419/3
Pant, Y. P. 72911
Paola, prinses. 797/foto
Papandreou, A. 9/foto, 11313,11412,16811, 173/1, 196/foto, 199/3, 385/foto, 755/1
Pappalardo, S. 15212
Paredes, R. D. 4213,431113,4412
Parkinson. C. 371/3/foto. 37212
Parrales, E. 29513
Parsons, A. 39212
Parsooramen, A. 28512.57211
Parthasarathy, G. 13511
Parton, D. 85113
Parvaresh, A. A. 911213
Pasha, E. 48112
Pasha, T. 48112
Pasin, S. R. 3213
Pasolini, G. 468/3/foto
Passicot. A. 53811
Pastoekow, B. 36513
Pastora Gomez, E. 29512,2981213,31013, 311/2/3/foto, 318/3, 320/2, 492/2
Paswan, R. B. 12811
Patasse, A. 44411
Patel, D. 73211
Paterson. K. 849/3
Patil, S. R. 126/1
Patil, V. 12513,12611
Patnaik, J. B. 3412,12513
Patriarca, F. 42013
Patt, G. 381/foto, 657/1, 686/2
Patijn, S. 74/1
Paula, G. de 5712
Paulus VI, paus 55312
Pawar, S. 1271213
Pawlow, S. 36611
Pawlowski, I. 36513
Paz Barnica, E. 31611,32013
Peacock. A. 82613,82813,82913
Pearce, J. 36112
Peci, P. 15313.15412
Peci, R. 14113,14212,14913
Pede, J. 42712
Pedini-Angelini, M. L. 468/3/foto
Peerthum, S. 28512
Peeters, R. 77612
Pekkala. A. 458/3/foto
Peled, M. 27013
Pelgrom, E. 84913
Pell, C. 55912
Pelshe, A. J. 366/3, 367/1/foto, 40212
Peng Chong 80812,81513,81611
Peng Dehuai 80113.80512
Peng Deqing 81011,84513
Peng Zhen 808/2, 815/3, 816/3, 830/3, 831/1/2
Penna. H. 85213
Pcnne, G. 21511,43211
Peper, A. 42812
Percy, C. 21713.50912.55811
Pereira, A. G. 4912,5412
Pereira, E. 50312
Pereira. V. F. 4912
Peres, S. 170/1, 352/2, 381/1, 659/3, 660/1/foto, 672/foto
Peretz, Y. 65812
Perez, F. 4313
Perez, J. 534/2

Perez de Cuellar J. 23912,24812,24912,49813, 49911,50112,52913,75312,7541112,7562
Perez Hormazabal. S. 53211
Peri Farstrong, R. 53211
Perin, F. 42711
Peron, E. 73911
Peron, E. 82211
Peron, E. M. 737/2/3, 738/1/2, 739/1/2, 799/1, 8221112
Peron, J. D. 73712,73811,73911,82211
Perpich, R. 64713
Perquin. W. 77912
Pertini, S. 103/2, 104/1/3, 105/1, 151/3, 417/1/2/3, 418/1, 497/1/foto, 49811,52711, 60541,82413,82511
Penviranegara, A. R. 70413
Peter, F. 517/3, 518/1/foto
Peters. E. 49113,49211
Petersen, G. 58112
Petrella. S. 14113
Petricola, M. 15313
Petruccioli, C. 14412
Peyrefitte, A. 232/3, 233/1/2
Pezzulo, L. 31312
Pfeifer, A. 33113
Pflaum, A. 294/foto
Philipsen, H. 85413
Phiri, K. 44812
Phizo, A. Z. 13513
Pianim, A. 18911
Piccoli, F. 107/3, 144/2, 420/2
Pichai Rattakul 290/2, 291/1
Pichit Kullavanijaya 28912,29012
Pickering. T. 64912
Pierini. R. H. 82312
Pierre. E. 6771112
Pierre, L. 677/1/2
Pihlajamäki, V. 458/3/foto
Pillai, M. V. 640/3
Pillay, R.C. 572/1
Pimentel. A. 592/3
Pincher, C. 44313
Pinheiro de Azevedo. J. B. 86313
Pinnock, T. 85113
Pinochet Ugarte, A. 529/1/2/foto, 530111213, 53111,5321112,533111213,5341213,535111213, 536/1, 537/3, 538/1/2
Pinto Balsemao, F. 49111213,5011121.5112, 52/1/2/3, 53/1/2, 54/1/2/3, 55/1, 495111213
Pinto Kramer 800111213
Pipes, R. 649/3
Pires, F. L. 495/1
Pisani, E. 43412
Pithey, D. 84812
Pitman, H. 5813
Pittermann, B. 86411
Pityana, S. 6212
Plate, W. P. 63613
Plessis, B. du- 1912
Plessis, P. T. C. du- 1912,6312
Pleumeekers, J. B. V. N. 61211
Ploeg, J. G. v. d. 612/1
Plumb, H. 1111
Plunkett, M. 25113
Poda, R. 573/3
Podgorny, N. W. 637/1
Podier, J. N. 23513
Podlech, C. 53013
Poehl, K. 0.64513
Poher, A. 28013
Pojok, A. 30113
Pol, J. v. d. 84811
Pol Pot 49911,54711
Polak, W. 427/3/foto
Polimeni, R. 14913
Polles, H. 85013
Pomonti, J. C. 23811
Pompidou, G. 20312
Ponce Enrile, J. 589/1/2, 590/3, 606/1, 607/1
Ponce Monroy, R. 83813
Ponciano, E. 844/1
Poniman. 162/2, 704/3,
Rabbo, Y. A. 35312,77212.77313
Rabie, P. J. 5713,581112.5911
Rabii. A. 9512
Rabin, Y. 660/foto
Rabkhal, V. 13411
Radi, L. 10313
Radius, A. 85313
Radix. K. 673/3, 674/foto, 677/3
Raeburn, O. 676/1
Rafi, M. 74912
Rafi'i, A. M. 41511
Rafiq-Dust, M. 93/1/foto
Rafsanjani, H. 91/2/3, 93/1/2/3, 95/1, 97/1/3, 98/1/2, 609/2, 653/1, 654/3, 655/1/2, 670/2
Rahman, K. M. O. 721/3
Rahman, M. 72111,72211
Rahman, M. 723/2
Rahman, M. F. 74913
Rahman, M. S. 72113
Rahman. Z. 7211213
Rainier III, prins 4681112
Raiser, K. 513/1
Rajai, M. A. 91/2, 92/2, 94/1, 96/3
Rajavi, M. 951112,10812
Rajbanski, A. 20/2
Rajih, H. M. 271/3, 272/1
Rakowski, M. 568/2. 569/1
Ralite, J. 215/1/3
Ram. J. 12712
Ram. L. 16011
Ram. M. 3611
Ram. S. 16011
Ramachandran, D. 3313
Ramadhan, T. Y 656/2, 670/3, 671/1/foto
Rambocus, S. 28/3, 30/2, 47/1/2
Ramdhanny, L. 67411
Rameoolam. S. 57113.57212
Ramirez, F. 53211
Ramirez Mercado, S. 299/1/foto, 314/2, 316/2, 31911
Ramirez Sanchez, I. 23212
Ramiro Beltran. L. 84811
Ramokgadi, M. 63/3
Ramos, J. 31812
Ramos, P. 29512
Ramphal, S. 247/2, 373/foto
Ramsahok, 28512
Ramzan. M. 64013
Rana, P. S. 73011
Rana, S. 24811
Ranadive, B. 12812
Rane, P. S. 3313
Rankovic, A. 86411
Rao, N. T. R. 33/1/2/foto
Rao, P. V. N. 126/1, 549/foto, 730/3, 763/1/2/3, 764/1, 765/2/3, 767/3
Rao, R. G. 34/1
Rao Bin 810/1
Rasgotra, M. K. 76611, 767/1
Rashid, A. 773/foto
Rashid, K. Y. 671/3
Rashid, R. 736/2
Raveel, R. 84811
Ravesteyn, S. v. 864/2
Rawe. W. 331/3
Rawlings, J. 23811,43113
Ray, C. R. 12713.23211
Ray, R. 647/2
Raymonda, R. M. 73711
Razoul, B. M. 671/1
Razzouqi. T. 6711112,67211
Reagan, N. 100/foto, 734/foto
Reagan, R. 33/1, 48/3, 81/1/2/3/foto, 82111213, 83/1/2, 85/1, 100/2/3/foto, 101/1/2/3, 102/2/3, 103/1. 119/1. 124/2/3. 147/1, 149/1, 165/2/3, 169/1, 170/2/3, 174/2, 198/1, 220/2, 225/1/2/3/foto, 226111213,2271112,23512, 241/1/2, 242/1/2/3 foto, 243/3, 244/1, 245/1/2/3, 249/3, 250/1/2/foto, 269/1/2/3/foto, 305/1/2, 311/1/3, 312/1/2, 313/2, 314/2, 317/2/3, 318/3, 319/2, 321/1, 322/2, 323/2/foto, 324/1/2/3, 325/2, 326/1/2, 332/1/2, 337/1/2/foto, 338/1, 340/2/3, 341/1/2, 347/1, 348/1, 349/3, 350/1, 351/1, 353/1/3, 354/1/2, 355/1/3, 356/2, 368/1/2. 379/3, 442 1, 461/2/3, 462 1/3, 463/1/2/3, 464/2, 474/3, 504/3, 505/1/2/3, 506/1/2/3, 507/1/2/3/foto, 508/1/2/3/foto, 509/1/2, 518/3, 519/1/2/3, 520/1/2/3, 521/1/2/3, 522/1/2/3, 545/2, 550/2, 554/3, 555/3, 556/1/2/3, 557/1/2/3, 558/2. *5591112,56011~213,57111,578'1,58012,* 600/1/2/3, 601/1/2/3, 602/2/3, 603/1/2/3/foto 604/1/2, 606/3, 607/1/2, 643/2, 644/3, 645/1/2, 64711,64811'2/3/foto, 649/3/foto, 650111213, 651/1/2/3, 665/1/2/3, 666/3, 667/2/3, 668/1/2/3, 669/1/2/3/foto, 670/1, 676/2, 680/3, 681/1/2/3, 718/2/3, 719/1, 720/1/2/3, 734/foto, 75513, 75612,7631213 764/1, 766/3, 767/1, 770/3, 77113,773~1,77413,78512,78611,80612,81413 835/3, 836/2, 841/2, 843/1, 845/1
Ponnambalam, K 512
Ponomarjow. B 401/foto
Pont, H 71512.7451213
Ponti, N 15313
Poole, W 648/2
Poonoosamy, R 285'1
Poovalingham, P 1812
Popow. A 66413
Porat, H. 65812
Porat, M. ben- 35013,38211,65711,65812, 659/3/foto
Porat, U. 324/3, 396/3
Pors, A. le- 213/2, 215/1/3, 233/2
Portales, D. 536/2
Pos, D. 853/3
Potgieter, K. 79/1
Potter, P. 513/1/2/foto
Poullet, E. 42712
Poupard 52813
Pourier, M. 5513,7112,7411
Powers, C. 30411
Praag, M. v. 28611
Prade. H. 46111213
Prado. J. 53211
Pramarn Adireksarn 29012
Prasert Sapsunthorn 28913
Prawiro. R. 70413
Prebisch, R. 74011
Preecha Sanguansilpa 29011
Prem Tinsulanond. 289/1/foto, 290/1/2/3, 29111
Premadasa. R. 612
Premoli, M. 14212
Pressler. L. 55911
Preudhomme, H. 677/1
Previn, A. 85113
Prick, H. 84912
Priestly, J. B. 441/1
Prignon, A. 55211
Probst, A. 331/3
Prokop, O. 29411
Pronk, J. 71/3, 434/3, 514/2/3
Prouteau, C. 234/3, 235/1
Proxmire, W. 64612
Pryce, L. 85212
Puhakka, M. 458/3/foto
Pulinckx, R. 32913,79612
Putten, J. van der 4313
Pym, F. 122/3, 196/foto, 371/foto, 372/1, 386/3, 387/1, 391/3, 398/2, 441/3, 442/1, 605/1
Pystynen, E. 45812

Q

Qaboos bin Said, sultan. 24513
Qaiba, M. 460/1
Qaoud. A. M. al- 30113,46011
Qawasmeh, F. 77413
Qayyum, S. A. 731/1
Qian Zhengying 81211
Qian Zhiguang 81012
Qian Zinzhong 81211
Qiao Shi 81212,81513,81612
Qin Chuan 812/2
Qin Jiwei 8161112
Qin Zhongda 81211
Qionibaravi. M 640/3
Qiu Huizuo 801/2, 802/1/3/foto, 8051213

Quainoo, A. 18811.18911
Quainton, A. 31312,31612
Quandji, A. N. 430/3
Quaranta. E. 42013
Queen, E. 1413
Querido, A. 86411
Querin, E. 79612
Questiaux, N. 20612
Quevit, M. 79612
Quiah. 0.23611
Quiles, P. 214/2
Quilliot, R. 209/foto, 215/1
Quintana, A. 84913
Quinteros, A. 535/2/3/foto, 536/2
Quirk. J. S. 85113
Quiwonkpa, T. G. 23513

R

Raad, A. 356/1
Raad bin Zaid 27012
Rabb, M. 46312
Rabbani-Shirazi, A. 9212
Heddy, B. V. 34/3
Reddy, C. 3413
Reddy, N. S. 12512
Reddy, S. 3411,13013,16013
Reddy, S. R. 12713
Reddy, V. B. 126/3/foto
Redwood, J. 36113
Reed, T. 50812
Reegen, O. ten- 54411
Reffi, G. B. 46912
Regan, D. 82/foto, 179/2, 269/1, 338/1/2/3, 37613,37711,37812,42213,64411
Regan, G. 48611
Regeer, 78012
Reich, 0.64913
Reichenfeld, H. 63711
Reid, M. 251/3
Reiling, N. zie Seghers, A.
Rekola, E. 45513
Rémi, G. 637/2/foto
Renault, M. 86412
René. F. A. 30413
Renger, A. 29311
Reston, L. 74013,74111,82013,82512
Reviglio, F. 10711
Rey, J. 63713
Reyshahri, M. 9513,9612
Rezai, M. 9112
Rezai, N. 95/1
Riboux, 19513
Rice-Evans, D. M. 84812
Richa de Torrijos, S. 4313
Richardson, G. 39212
Richardson, J. 39111
Richardson, R. 9013
Richardson, R. D. 86413
Ridder, C. de 59912
Ridley, S. 36113
Riegle, D. 646/1
Riesenhaber, H. 293/2/foto
Rietkerk, J. G. 11611, 117/foto, 27813,27912, 333/3, 428/2/3, 429/1, 616/3, 617/1, 697/2, 710/1/2/3, 712/3, 714/3, 715/1/2, 742/2/foto, 743/1/2/3, 744/3, 745/1/2/3, 746/2, 748/1, 757/3, 75913,76012,7611112,76212,77713,77811, 7791113,78011
Rigout, M. 209/foto, 215/1
Riley, R. 64811
Rimanque 427/1
Rios, E. 53313
Rios Montt, J. E. 839/2/foto, 840/1/2, 841/1/2/3, 842111213,843111213,844111213
Rios Montt, M. 84012
Rippa, G. 10811
Risopoulos, B. 56511
Ritchie. J. 304/1
Ritschard, W. 5511,71811
Rivera, B. 310/3
Rivera Calderon, H. 53211
Rivero Y Damas, A. 49213
Robelo Callejas, A. 298/2, 310/3, 31113,49212
Roberts, M. 36311
Roberts, S. 67712
Robertson. N. 84812
Robinson. J. P. 24812
Robotti, P 12011
Rocard, M 195/3, 209/foto, 215/1, 254/2, 423/3
Rocca Serra, J P de 25413
Rocco E di- 141'3.14913
Roces i 590 3 591 foto
Rochat, J C 30111
Rochet, W 637/3, 638/foto
Rodgers, W 3631213,36913
Rodrigo, F 591/foto, 592/foto
Rodriguez, M 534/2
Rodriguez, R R 4313
Rodriguez Castells, H 74013
Roefs, 748/1
Roeks, F 709/foto
Roemers D 63811
Roeskau, M 466/3
Roethof, H 84712
Rogers, B. 21613 21711,4561112
Roggen, 59813
Rognoni, V 103 3,10512,1431213
Rohmer, E. 8531113
Rojas Galdames, R. 532/1/2
Rolandis, N. 75411
Roldos, J. 4411
Roman Maradiaga, A. 31112
Romanow, G. 402/2
Romanow, S. 57912
Romba, E. 44913,45011
Romita, P. L. 10512,49812
Romli, M. 16212
Rompuy, E. v. 56512
Rompuy, P. v. 42712
Ronconi, S. 14211,15212,15312
Ronneburger, U. 86/3, 87/1/2/foto
Rood, M. G. 116/1
Rooney, M. 85411
Roos, G. de 84812
Rosado Correia, J. 50312
Rosales, R. 31913
Rosan, N. 27213
Rosanova, A. 42013
Rosas Lopez, J. 29512
Rosenthal, R. 30411
Rossiao, A. 12011
Rossum, H. v. 69611
Rostamkhani, A. 9411
Rostow, E. 24812,5581213,55911
Roth, F. 84913
Roth, W. 64611,70013
Rothschild, A. 14/3
Rotschild, E. 24811
Rotondi, L. 14411
Rouart, J. M. 850/3, 851/foto
Roudy, Y. 17113,21513
Rouhani, M. 9213
Rouillan, J. M. 23413,25112
Rouis, B. 51011
Rouquier, G. 85311
Rowden, W. 46211
Rowny, E. 545/3, 559/3, 560/1
Roxiso, D. 6211
Roy, J. 59213
Royen, A. 16412
Royo, A. 42/3/foto, 43/1/3, 44/1/2
Rozendaal, B. 5613
Rozendal, F. 7411,9111
Rubbi, M. 12012
Rubia, C. W. 6281213
Rubinstein, A. 14/3, 15/foto
Ruckelshaus, W. D. 669/2/3/foto
Ruding, H. D. C. R. 182/3, 193/1, 194/2, 278/3, 280/1, 339/1/2, 343/3, 344/3, 345/foto, 42212, 61112,617111213,61912,6201213,6451112,69512, 6971112,6981113,71311,71411,76113,77713, 82012
Rudini, 16212
Ruffolo, G. 42011
Ruhani, H. A. 9512
Ruina, J 24811
Ruiter, J de 123/1/2, 217/2/3, 218/1, 219/1/2, 252/1/2, 472/2, 584/1/2/3, 662/2, 663/1/3, 664/1/2, 699/3, 700/1, 818/2, 819/1/2/3, 820/2
Rumbold, A 36112
Rumpff, F 5812
Rumsfeld, D 56011,75513
Runcie, R 44212
Rusland, H 2713
Russell, B 44111
Russo D i50 3
Rustam, S 704/3
Rutelli, F 108/1
Rutten, M 42413
Ruys, C 84812
Rwakasisi, C 30313
Ryan, S. M. 828/2/foto
Ryffel, H. 852/3
Rijk, L. M. de 612/1/2
Ryzjew, N. 173/3

S

Sa Carneiro F. 5211
Saarinen, A. 45613
Sabaghian, M. H. 1091112
Sabah, sjeik A. K. al- 6513,17812,18012,465/1, 46613,46711
Sabah, sjeik S. al-A. al-J. al- 77112
Sabah, sjeik S. al-A. al-S. al- 78513
Sabbatini, A. kardinaal 52812
Sackor, E. K. 23611
Sadat, M. A. 27112,66012,83212
Sadeqi, M. M. 9212
Safdar, K. M. 73311
Sagna, R. 24013
Saguy, Y. 37911,38012,38212,3831213,38412
Sahabi, E. 10912
Saho, A. M. L. 18711
Said, A. 466/foto, 704/3
Said, H. 27213
Saied, N. al- 27213
Saikia, H. 13712,72413
Sailo, T. 13413.13511
Saily, S. N. al- 77013
Saint-Ange, K. 30413
Saito, K. 834/foto
Saitoti, G. 62813
Saive- Boniver, C. 16412
Saiyud Kerdphol, gen. 2891213
Sajon, E. 82111
Sakho, H. 24013
Sakka, H. al- 310/1
Saks. G. 85413
Sakurauchi, Y. 24811
Salah, A. Ben 57412,57511
Salam, S. 34713,34811,34913,35212
Salami, K. 30413
Salazar. A. de 0.5112.50313
Salcher, H. 26711,51712
Saleh, A. 3551213,35611,76913,77013,77211, 773111213,7891213
Saleh, A. A 76913
Saleh, J. 3571213
Saleh. N. 24511,35611
Saleh, R. 70413
Salek, M. O. M. 52512
Salem, E. 305/2, 324/2, 326/2, 347/2/3/foto, 348/1, 349/1, 350/1/3, 351/2, 352/3, 397/1, 41411,60511
Salem, J. 76913
Saliba, E. 595/foto
Salim, E. 70413
Salim, S. R. 24611
Salimi, M. 9212
Salman, R 46711
Salo, A. 45513
Salve, N. K. P. 12612,12711
Salvi. O. 822/2
Sama, K. 19211
Samak Sundaravej 29012,29111
Samarai, A. H. al- 67111

Samayoa. S. 49212
Sarnbelli. E. 144/2
Sarnkalden, I. 427,foto
Sarnpson, J. K. 23611
Samsunku, A. 3213
San Yu 72611
Sanchez, N. 314'3
Sanderink. H. 59013
Sandhu, B. S. 154/3
Sandoval Alarcon, M. 838/3, 840/2, 844/1
Sandoval Villela, L. 842/2
Sandru, V. 59511
Saneh, S. T. 187/1
Sangala, J. 44713
Sangma, V. 3511
Sankara. T. 19213, 431/1/2/3, 432/1/3, 572/2/3, 573/1/2/3/foto
Sankatsing, G. 31/3/foto
Sanou. P. 43212
Santens. M. 796/2
Santiapichi, S. 15312
Santos, J. E. dos 5412
Santos, N. R. dos 495/2
Saq, M. U. A. 44813
Saragat, G. 108/1
Sarbanes. P. 64611
Sarirnan. J. K. 31/3/foto, 32/1
Sarkis, E. 30513
Sarkodee, F. P. 18712
Sartawi, I. 270/1/2/3/foto, 48313
Sasser. J. 64612
Sassou-Nguesso, D. 200/2/foto, 445/2, 446/2/3
Sasway, B 55613
Sathe, R. D. 76213,76513
Sathe, V. 126/1/2
Sattar, A. 721'3
Saura, C. 852/3
Saules, F. 7713
Savary, A. 209/foto, 215/1
Savasta. A. 141/2/foto, 142/3, 143/1/2. 153/2/3. 15412
Savidor, M. 660/1, 672/foto
Sawh, R. 36112
Sayah, M. 57412
Sayed, B. M. 52711
Sayyad. P. 85213
Scalfaro, O. L. 49812
Scalzone, 0.25113
Scarnrnon, R. 65012
Scargill, A. 410/2, 438/3/foto
Schaaf, S. van der 849/3
Schabort, P. 61/3
Schalie, H. van der 334/1
Schaufelberger, A. 49212
Scheltema, H. 33612
Schenkelveld. M. H. 851/foto
Scheur, J. van de 334/foto, 709/2/foto, 710/2, 742/foto, 757/3, 760/2/3, 761/1, 778/3, 779/1/3, 78013
Scheuren, van der 16411
Schietroma, D. 103/3, 105/2
Schiff. Z. 38012
Schillebeeckx, E. 542/2
Schilthuis, A. P. 428/1/2
Schiltz, H. 36/3, 37/1/2/3, 38/1, 262121'3.26311. 425/2
Schily, O. 148/foto, 292/foto, 474/3
Schinck, G. J. J. 612/1
Schippers, K. 85011
Schlafly, P. 66613
Schlecht, O. 486/3
Schlesinger, J. 508/foto
Schliack, A. U. 84812
Schluter, P. 9/3/foto, 10/2/3, 196/foto
Schmahl 333/foto
Schrnidt, E. 51712
Schrnidt, F. 56611
Schmidt, H. 88/3
Schmidt, Helmut 83/3, 84/1/2/3/foto, 85/1, 86/1/2/3, 100/1, 101/3, 102/1, 103/2, 124/3, 146/3, 147/1/2, 148/2/3, 165/3, 166/1/2, 169/1, 217/1, 250/3, 274/3, 294/3, 295/1, 331/1, 388/1/2, 567/2/3, 568/3, 571/1, 585/3, 603/3, 604/1/2, 700/1/2/3, 701/2/3
Schmitt. H 646/1
Schrnuling. H 84 1
Schneider. O 293/2/foto
Schnurre W 849/2
Schöler, A von 88 2
Scholes G G D 828/2/foto
Scholl-Latour, P, 36612
Scholten, J. N. 345/2, 346/1, 491/1, 664/1, 699/3, 74312,78011
Schoo. E. M. 436/2
Schoon, M. 64/3
Schoute, R. 638'1
Schouten, J. J. 612/1, 713/2
Schreiner, 0.6313
Schreuders, G. N. 491/1, 494/2
Schröder, S. 84811
Schrijver, A. de 79813
Schuchart, H. 8812,10312
Schulte, D. 33113
Schutte, G. T. 185/3, 620/1, 663/3, 696/1. 699/1
Schuurman, E. 61212
Schwander. M. 717/3
Schwartzenberg. M. K. G. 215/3
Schwarz-Schilling, C. 293/2/foto
Schwarzenberger, X. 853/2
Schweden 333/foto
Schweiker, R. S 6481213
Schweitzer Walter, M. A. 532/2, 536/3
Schygulla, H. 852/2/3
Scola, E. 85412
Scott, A. 63/3
Scott. E. W. 513/1
Scotti, V. 103/3, 105/2, 106/2/3, 144/1, 498/2
Scowcroft, B. 508/1/2/3/foto, 50911
Scricciolo, L. 14311
Seabra, J. A. 50312
Seaga, E. 67413
Seck, A. 187/2, 240/1/3
Seck, O. 23913
Secka, C. P. 18711
Seedorff. A. 2813
Seghers, A. 63812
Seghetti, B. 15412
Segio. S. 15011,15312
Seguel, R. 533/1, 534/1/3/foto, 535/2, 536/2, 537/2
Seguy, G. 207/1
Seidel, H. 26711
Seidler. 333/foto
Seif, A. M. 449/3
Sein Lwin 72513
Sein Tun 72513
Sekanina, K. 517/2/foto
Sekweyama, A. 30313
Selirn, sultan 48112
Selva, A. 46912
Sembu-Forna. A. G. 44813
Semerari. A. 14313,1441112
Sernerci, O. 483/3
Sen, M. 852/3
Senanayake, M. 6/1/2
Senghor, A. 240/1
Senghor, A. D. 28813
Senghor, L. S. 240/2/3, 847/2
Senzani, G. 141/3, 142/foto, 14412
Sepetu. I. A. 18913
Serakinci, E. 756/3
Seretse, L. M. 64013
Serrano. I. 589/3
Servina. M. 30413
Sesay, S 44813
Sesay, Sh. 44812
Sethi, P. C 125/3, 126/1/2, 156/2, 157/1, 768/1
Setoyarna, M. 834/foto
Seypidin. gen. 816/1
Shaaban, S. 415/2, 788/1, 789/1/foto, 790/3
Shaahu, I. 236/3
Shaar, H. 412/1, 415/3, 416/2/3
Shabangu, J. 64/2. 500/2
Shagari, S. 221/3, 222/1/2/3, 223/1/3, 224/1/2, 237/2, 447/2, 451/2, 523/1
Shah, S. N. 749/3
Shahabuddin, S. 15813
Shaher, N. F. 671/2
Shahi, A. 762/3, 763/1/2/3, 764/1/2/3, 765/2/3
Shahnawaz, S. 76213
Shahveisi. H. 111/1/2
Shaker, S. 67013.67111
Shahshuki, F. al- 46011
Sharnirn, M. A. 76311
Shamir, Y 167/3, 168/foto, 1701112.24313. 271/3, 323/1, 324/1, 325/3, 347/2/3, 348/1/2, 349/1/2/3, 350/2/3, 351/2/3/foto, 352'2,38012, 382/2, 383/2/3, 397 2, 657/1/2/3 foto, 658/1, 659/1/2/3, 660/1/foto, 686/1/2/3/foto, 687/1, 702/3, 703/1, 704/1/2
Shankar, P. S. 1261112'
Shankaranand, B. 12513,12611
Shanshal, A. J. 609/2
Shapira. A. 660/foto, 672/3
Sharar, M. A. 27013
Shariat-Madari, S. K. 93/3, 94/1, 95/3, 96/1/2, 10913,11012
Sharif, E. 770/1
Sharir, A. 657/1, 660/foto
Sharlalah, M. Q. 46011
Sharrna. A P. 125/3, 126/1/2, 127/1
Sharrna, K. D. 76811
Sharon, A. 308/3, 322/3, 323/1, 324/1/3, 325/3, 326/1/2, 348/foto, 349/1, 350/2, 351/3, 352/2, 367/3, 378/3, 379/1, 380/3, 381/1, 382/2/foto, 383/1/2/3, 384/1, 397/2, 413/2, 656/1, 657/1, 658/3, 702/3, 703/1/2, 704/2
Shawi, M. I. al- 67111
Shawwa. L. M. 44913,45011
Sheehan. S. 85111
Sheffield, W. 64712
Shekhar, C. 12713,15713
Sherntov, V. 35212
Sheombar 4711
Sheppard, P. 36113
Sherpao, A. A. 7491113
Shikuku, M. 6271213
Shils, E. 85413
Shiozaki, J. 833/3, 834/foto
Shirazi. S. A. 9112
Shore, P. 40712
Shostak, E. 65711,7021112
Shrestha, J. M. 7301112
Shribrnan, D. 57711
Shukla, V. C. 12513,12611
Shukri. M. U. al- 46011
Shultz, G. 85/1, 102/3, 172/3, 173/1/2, 235/2/foto, 243/3, 269/1, 305/1/2/foto, 30912, 319/2, 322/1/2, 323/1/2/3, 340/2/3, 347/1/3, 348/1, 351/1/2/3/foto, 3521112,35411,46413, 499/2/3, 500/1, 558/2, 560/2, 578/3, 579/1/2, 580/3/foto, 588/3/foto, 593/foto, 596/3, 597/2/3, 604/2/3, 605/1, 649/1/2/3, 651/2/3/foto, 675/1, 771/3
Siddhi C hiraroj 28911,29111
Siddhi Sawetsila 29111
Siddick, A. 44913,45011
Siddiky, T. A. 72113
Siddiqi, N. 7311112,73211
Siddique, A. M. 721/1/2
Sidi Mohammed, kroonprins 52512
Sidikou, G. 19213
Sievert. B. 53211
Signorello, N. 10313,10512
Signorile, C. 10313,10512,49812
Sigxash. S. 6213
Sikivou. S. K. 64013
Silber. J. R. 65012
Silkin, J. 44012,44112
Silva, C. R. de 5/2
Silva, J. F. da 49/3
Silverrnan, L. 66511
Simeoni, E. 25413,25511
Sirnrnons, J. 85212
Simonis, mgr. A. J. 5391213,54013,541111213, 542/1/2/3/foto, 5431112
Simons, D. 11611, 117/foto
Simons, J. H. 612/1
Sirnons, M. 29812
Sirnpelaere 1313
Simpson, J. 24713

Sin, J. kardinaal 5631113,5891112,59012, 591/1/foto, 592/1
Sinclair, I. 82613
Sinclair, S. 53211
Sindhu, A. 73612
Singh, A. 3412,12611,1601112
Singh, B. 1331113,16011
Singh, Buta 126/2/foto, 12711
Singh, B. G. 15511
Singh, R. N. 12513,1261113
Singh, C. 127/2/3, 128/1
Singh, C. P. N. 12613
Singh, C. S. P. 3513
Singh, D. 3412,15611,15711
Singh, Dorendra 13112.1331112
Singh, G. 154/3, 155/1
Singh, J. 154/3
Singh, J. S. 155/2
Singh, K. B. 13313
Singh, L. P. 1301213,13213,13312
Singh. M. 16012
Singh, N. 547/foto, 766/1
Singh, R. 12713
Singh, R. B. 12611
Singh, R. D. 3313,3511
Singh, S. 15413
Singh, Swaran 12712.15613.76213.76311
Singh, T. 13311
Singh, V. P. 34/2, 35/3, 126/3/foto
Singh, Z. 125/2/3/foto, 126/1/2, 130/1/2, 131/2/3, 135/1, 155/2, 156/1, 160/1/3, 548/2, 766/2
Singyuan 13513
Sinon, G. 30413
Sinowatz, F. 25L/1, 267/1, 516/foto, 517/1/2/foto
Sisay, S. 1871112
Sisneros, H. G. 650/1
Sisniega Otero, L. 839/1, 844/1/3
Sisulu, A. 76/1, 707/3
Sisulu, W. 6312,7611,70711
Sital, B. 3012,3113
Sital, J. 47il
Sjaastad, A. 45612
Sjadzali, M. 70413
Sjalajew, S. 17413
Sjebrikow, V. 36611
Sjibajew, A. 17511
Sjlipanikow, G. 31213,31311
Sjtsjelokow, N. 36611,40212,40312
Sjtsjerbitsky, W. 401/foto
Slagveer, J. 2813,2911
Slama, B. B. 57412
Slioenkow, N. 36611
Slovo, J. 631213
Sluizer, G. 85313
Smeal, E. 666/3/foto
Smet, M. 79412
Smets, P. E. 79612
Smit, A. 471112
Smit. H. M. 1912
Smit-Kroes, N. 74611
Smith. G. C. 52212
Smith, L. 508/3/foto
Smith, N. 7811
Smith, P. 36311
Smith, T. 361/1
Smith, Tom 44813
Smithers, M. 5913
Smuts, J. 70612
Smyth, M. 36013
Sneath, J. 36213
Snelling, R. 64811
Snoeck, J. 84713
Snyder, S. H. 857/3
Soares, M. 49/3, 50/1/2, 52/1, 53/1, 54/2, 270/1, 339/3, 495/3, 496/1/2/3, 503/1/3, 504/1/2
Soboul, A. 1512
Soebroto 181/foto, 465/foto, 70413
Soedjarwo 70413
Soedjatmoko 24611
Soeharto 161/1/2/3/foto, 162/1/2, 704/3
Soeslow, M. 175/1, 403/2
Sokoine, E. M. 18913
Solanki, M. 3412
Solchaga, C. 33813
Soldatow, A. 30913
Solis, M. 4313
Sölle, D. 5141112
Solomentsew, M. 4021213
Solomon, S. 17/3
Somanje, S. 44812
Somarriba, M. 29512
Some Yorian, G. 43211,5731112
Someren, H. V. van 7112
Sommai Hoontrakul 291/1
Somoza Debayle, A. 44/1, 295/2, 297/2/3, 299/1, 310/3, 312/1, 313/3, 314/2, 317/2/3, 318/1, 31911,3201112,49113
Sones, M. 85511
Song Jiwen 810/2
Song Quingling 84512
Song Rengiong 81513,81612
Sonko, A. 24013
Soon Mei-ling 84512
Soong Ching Ling zie Song Quingling
Sophia, koningin 199/foto
Sorsa, K. 455/1/3/foto, 456/3, 457/3, 458/2/3/foto, 459/1
Sosrodarsono, S. 70413
Sotelo y Bustelo, L. C. 19813
Souchon, R. 21513
Soumaila, M. 449/2/3
Soumeila, A. 19213
Sousa, M. B. 49/3
Souss. I. 271/1
Sow, D. 18712
Spaak, A. M. 565/1
Spadolini, G. 103/2/3, 104/1/2/3, 105/1, 106/1, 107/3, 141/1/3, 150/2, 169/1, 397/3, 417/3, 418/3, 497/foto. 49812.60312
Sparks, A. 7612
Speakes, L. M. 464/2, 520/3, 545/2, 579/3, 580/2, 600/3, 665/1/3, 669/1, 670/1
Spek, A. G. van der 491/1, 663/3, 664/1, 696/2
Spekking-Matti, A. 54212
Spellar, J. 361/3
Sperber, M. 84712
Spielberg, S. 85212.85411
Spier, C. 46/3
Spiering, J. 848/1
Spillmann. Ph. 71713
Spranger, C.-D. 33113
Spring, D. 283/1/foto, 284/1/foto
Spring, R. 28312,28412
Sprinkel 422/3
Spronk, R. 848/1
Sprung, R. 33113
Ssemogerere. P. 2881112.30013
St. Jago, A. R. W. 9013
Staar, R. 55812,55911
Stadler-Euler, M. 33113
Staercke, J. de 796/2
Stafford, R. 64612
Stalin, J. 17113,80813,8091213
Stalpaert, G. 77511
Stam, B. 61211
Stambolic, P. 3213,47411
Standyuk, I. 85111
Stanwyck, B. 85212
Statia, C. 56/2
Stee, A. P. J. M. M. van der 70/2, 71/2/3, 73/1/2, 37711,37811
Steel, D. 364/1, 369/2/foto, 372/1
Steenkamp, P. A. J. M. 612/1/2/3/foto
Stefanini, G. 15412
Stefanopoulos, S. 1512
Stefansson, A. 45913
Steger, N. 257/2. 517/1/2/foto. 518/1
Stein, E. 568/1
Steinberg, R. K. 718/2/3
Stek, D. van 85211
Stemerdink, A. 6631213,66411
Stenback, P. 455/foto, 456/1
Stennis. J. 556/2/3, 646/1
Stephen, C. M. 125/3, 126/1/2/3, 128/3
Stephen, N. 82613,82811
Stevens. A. 44813
Stevens, C. 6413
Stevens. S. P. 20813,44812
Stevens, T. 2171213,55612,55713
Stewart, P. 650/2/foto
Steymel, L. 851/3
Steyn, D. W. 19/2
Steyn, M. T. 47/3, 48/1/2
Steyrer. K. 267/1. 517/2/foto
Stikker, D. U. 33612
Still, R. 85011
Stinson, P. J. B. 64013
Stix. G 517 3
Stockman, D. A. 82/foto, 670/1
Stoekalin, B. 36513,36611
Stoel, M. van der 3361213,50213.75611
Stoessel, W. 46111,72012
Stoiber. E. 29211.56811
Stolboenow, W. 71713
Stoltenberg. G. 19313, 194/2/foto, 291/2, 292/1, 293/2/foto, 700/1/2/3, 701/1
Stone, R. 648/3, 649/1/3/foto
Stouthuysen. R. 79612
Straaten. P van 84811
Strachan, S. 67312,67713
Strauss, F.-J. 84/1/3, 102/1, 123/2, 124/1/2/3, 145/foto, 148/1/2/3, 291/3, 292/1/2, 294/1/2/3, 295/1, 567/1/2/3, 568/1/2/3, 569/1/2/3/foto
Strauss. R. S. 650/2/foto
Stray, S. 588/foto
Streep, G. 43413
Streep, M. 853/2, 854/1/foto
Stroeyew, I. 36611
Strougal, L. 47312
Strulak, T. 247/3
Strijbos, J. P. 63813
Stücklen, R. 293/1
Studds, G. E. 66913
Stijkel, E. G. 1513
Su Zhenhua 803/1, 816/1
Suah, A. 236/1
Suarez, R. 53212
Suazo Cordova, R. 31913,320111213
Subedi, N. R. 72911
Subrahmanyam, K. 24911
Sudarsono, N. 70413
Sudharmono, gen. 70413
Sudhoff, J. 12212,60111
Sudomo, admiraal 70413
Sujarwo, R. A. 16212
Sukardi, M. 16212
Sumarlin, J. B. 70413
Sumnierhayes, 24713
Sun Daguang 812/1
Sun Yat-sen 84512,846111213
Sun Yun-suan 84513,8461112
Sundby. a artsbisschop 544/3
Sununu, J. 64711,64811
Suominen, I. 457/3/foto
Suonio, K. 455/3, 458/3/foto
Surjaningrat, S. 70413
Surono. gen. 70413
Sutanto, L. 70413
Sutch, D. 36213.36311
Sutela, L. 456/1
Sutherland, P. 284/2/foto
Suykerbuyk. H. 42712
Suyono, W. 162/2
Suzman, H. 58/1/2, 59/1/2/3, 61/3, 708/2
Suzuki, S. 834/3, 835/foto
Suzuki, Z. 248/1, 250/2, 833/2, 834/3, 835/2, 83712
Svankmajer, J. 85312
Swaelen, F. 36012,55113,77513
Swaim, B. 95211
Swaitti, A. M. 46013
Swanr, N. B. 72911
Swanson. G. M. J. 638/3, 639/foto
Swu, I. 133/3, 135/3
Symington 763/3, 764/1, 765/1

T

Taaffe, P. 39113

Tabi, E. E. 430/2/3
Tabrizi, H. M. 9412
Tache, S. 15113
Taek Yong Choi 57712
Taheri, H. M. 65411
Tahir. A. 704/3
Tahsin, 0.75613
Tai, R. 818/1
Taimur, S. A. 3413,13211
Taipale, V. 458/3/foto
Takeiri, Y. 838/foto
Takeshita. N. 834/foto
Taklaew Susilavorn 29011
Talabani, J. 610/2
Talhi, J. H. al-46011.47313
Taliercio, G. 14212
Tamba Tamba. V. 44512
Tambo, O. 62/3, 63/1
Tamir, A. 70311
Tan Zhenlin 81611
Tanabe, M. 83613
Tanada, L. 563/3, 592/3/foto
Tanaka, K. 833/1/2/3/foto, 835/1/2, 836/1/2, 837/1/2/3, 838/2
Tanase, V. 253/1/2/3/foto
Tanase, mevr. 253/3
Tandy, J. 85413
Tang Ke 81211
Tangkul, M. 13313.1351213
Tanikawa, K. 833/3, 834/foto
Tannous, I. 39912
Tans. J. G. H. 85413
Taofiqui, B. 30413
Tapase, G. D. 3512
Tapsoba, K. E. 532/2
Tarkowski, A. 85213
Tarnagda, H. 432/1/2, 572/3
Tarr, B. 23611
Tarsis. W. J. 63911
Tarwo, S. C. 23611
Tasai Wei-ping 720/2
Tassaloti 9512
Tatchell, P. 362/1/2/3/foto
Tati, J. 1513
Tatola, N. 44913
Taty Loutard, J. B. 44512
Taube. H. 855/foto, 85612
Tavakoli, A. 9212
Taverne. D. 361/3
Taviani, P. 85211
Taviani, V. 85211
Tawfiq, H. H. 67211
Taxell, Ch. 458/3/foto
Taylor, A. J. P. 441/1
Taylor, R. 36113,45211
Tear, R. 85113
Teardo, A. 41913
Tebbit. N. 364/3, 371/2/foto, 393/1, 395/3, 408/1
Teeuwen, H. 709/3
Tembo. J. 44811
Tennent. A. 36211
Terlouw, J. 7113
Terpstra, G. 51611
Tesini, G. 103/3
Tets, G. O. J. van 61211
Tevi-Benissan, T. 19211
Tezer, I. 75613
Thakur, K. 12811
Thaaa. S. B. 724/3, 728/3, 729/1/3, 730/1/3
Thapar, O. S. 15712
Thatcher, M. H. 9/foto, 1012,12213,12311, 125/1, 147/1, 149/1, 180/1, 196/foto, 19713, 251/1, 274/3/foto, 33613, 337/1/foto, 340/3, 364/3, 365/1, 369/1/2/foto, 370/1/3, 371/2/3/foto, 372/1/2, 385/1/foto, 387/foto, 388/1/3, 391/3, 392/1/2. 393/2, 395/1/2, 406/2/3, 407/2/3, 408/1/2, 409/1/2, 410/2/3, 411/1, 438/2/3, 439/3, 441/3, 442/2, 443/3, 570/3, 603/2, 605/1, 682/3, 740/1, 755/1/2
Thayer, P. 55812
Theron, J. 59/1, 61/3
Thiam, H. 240/1/2/3
Thiam, I. der 24013
Thiombiano, G. G. 43212
Thomas. E 854 1
Thomas, G 603 foto
Thomas 3 361 1
Thomas, L. 66911
Thomas, T. 677/1/2
Thompson, E. P. 440/3
Thompson, J. 647/3
Thompson, L. 82612
Thorn, G. 8/2, 9/1/2/foto, 10/3, 11/1, 196/foto, 198/2, 337/1/foto, 341/2, 385/3/foto, 386/2/3, 423/1
Thornburg, R. 648/1
Thoroddsen, G. 273/2/3, 274/1/2/3/foto, 459/3
Thorsson, I. 248/1
Thung, P. J. 85413
Thurow, L. 24811
Thijn, E. van 116/1, 427/3/foto, 757/3. 758/3
Thystère Tchicaya, J.-P. 44512
Tichonow, N. 173/1, 366/2, 401/foto, 45911. 473/1/2, 569/3. 570/1, 571/2
Tiendrebeogo I 43213,57313
Tiesinga-Autsema J L E M W R R 612/1
Tin Oo 725/1/2/3. 726/1
Tin Sein 72512'3
Tinbergen. J 514 2
Tindemans, L 7 1,196 foto. 385/foto, 436 3, 551/2/3, 565/2, 588/foto, 681/3
Tipoteh, T. N. 236/1
Tito, J. B. 473/2, 726/1
Tiwari, N. D. 125/3, 126/1
Tjazjelnikow, J. 366/1
Tjon A Loy, A. 45/1
Tjon Kie Sim, E. 31/3/foto, 75/1
Tlass. M. 415/3. 416/1
Tobback, L. 79613
Toe. F. 57313
Tofani, L. 84812
Toganivalu, D. 64013
Toganivalu, W. B. 64013
Togliatti. P. 12011
Toirkens, J. 848/1
Tollet, R. 79612
Tollmann. A. 2571213.25813
Tolman, R. 63912
Tomassian, A. 48113,48211
Tombura, J. J. 479/3
Tomkins, J. 1921112
Tonkin, D. 82612
Tooley, J. 84711
Tora, A. V. 64013
Toranian, J.-M. (A.)482/3, 483/foto
Torella Cascante, R. 54111
Torlasco, J. 82611
Torre, E. de la 5891112
Torre, P. la 144/3, 150/1, 151/1
Torrijos. M. 4411
Torrijos Herrera, O. 43/1/3, 44/1/2
Touré, A. 24013
Touré. Ad. 57313
Touré, A. S. 20813,21511
Touré. M. 239/3. 240/1/3
Touré. S. 43211
Tov, A. Ben 38412
Tower, J. 507/foto
Toxopeus, E. H. 116/1
Trampert. R. 145'3
Traore, M. 511/1
Traore, S. 43213,57313
Trapman, S. 848/1
Treacy. N. 28213
Treurnicht, A. 19/1/3, 20/2/3, 76/2, 706/1/2, 707/3, 708/2
Trevor Roper, H. zie Dacre. lord
Trible, P. 64612
Trigona A. S. 52611
Triki, A. A al-460/1, 464/3, 477/1
Trimarco, J. C. 824/3
Trip, F. H. P. 542/2, 663/2
Tripathi, K. 126/1, 128/3
Tristan, F. 850/3, 851/foto
Troccoli, A. 74011
Tromont. F. M. 661/1. 775/1
Troncoso, S. 535'1
Trudeau. P. E. 171/1/2, 173/1, 251/1, 337/1 foto, 340/3
Tsanga, D. 43013
Tsiba, F. 445/1/2
Tsikata, K. 197/2, 188/3
Tsjernenko, K. 175/1, 366/2/3, 367/1, 401/1/2/3, 402/2, 403/1/2
Tsjiang Kai-sjek 80813,817:1, 845/2, 846/1
Tsjiang Tsjing-koeo 817/1/2/foto, 8451213, 84611
Tsotsobe. A. B. 64/2, 500/2
Tsoungui, G. A. 43013
Tubman. W. 23611
Tubman. W. A. 23611
Tucker, R. 753
Tugendhat, C. 385/1/2/3, 386/2/3
Tuinder. W. den 486/1/2/3
Tuminers, N. H. M. 612/1
Tun Yi As 72513
Tune. T 85412
Tupaz, B, 589/3
Turgut, M. 32/3
Türkmen, I. 482/2, 588/foto, 701/3, 755/1/3
Turyagenda, D. 302/3
Tüten, S. 3213
Tutu, D. 78/2, 514/3, 516/2
Twalipo, A. 189/3
Twegby, E. 23611
Twigt 75712
Tyler, P. 361/1

U

Ubaldini. S. 784/3/foto
Ubels-van Veen, C. 69612,69913
Ulanhu, gen. 81212.81513
Umberto, II, ex-koning 639'2
Ungo, G. M. 492/2
Uno, S. 83313
Unwin. T. 28513
Uraibi, K. A. T. al- 671/1
Uren, T. 828/2/foto
Urquhart, B. 24812
Urruta, G. 53613
Urs, D. 12712
d'Urso, G. 14113,15112
Usta Omar, M. al- 4601
Utchanah. M. 572/1
Uthai Pimchaichon 29013
Utsumi, H. 834/foto
Uyl, J. M. den 74/2/3, 116/1, 246/1, 279/2/3, 343/1/2, 345/1/2/3/foto, 427/2, 428/2, 612/3, 663/2, 679/3, 680/1, 693/3, 694/1/2, 697/1/2, 698/1, 699/1/2/3, 711/3, 712/1, 762/1, 778/3/foto. 779/3, 780/2
ijt ter waal-COX, E. L. M. 61211
Uytteridaele. R. 551/3
Uzan, A. 351/1, 657/1, 658/2

V

Vaerewijck, W. 80/3
Vaivods, J. 528/2/3
Vajpayee, A. B. 127/2/3
Valdes Subercaseaux, G. 536/1/3, 537/1/3/foto, 538/1, 650/3
Valdivia, J. 295/2
Valle. J. del 532/2
Vance C 24611
Vandenhaute 59812 3
Vandeputte R 79613
Vanderpoorten, H 425 3
Vandestrick M 796 2
Vatkoni, P 59613
Varley. E 390 2,408112
Varteressian, P 483 foto
Vasalis M 85012
Vaughan. G 392 1

Vauzelle, M. 33912
Vava, I. 43212
Vayrynen, P. 455/foto, 457/1, 458/3/foto
Vayrynen, R. 24811,45711,45911
Veder-Smit, E. 61211
Veen. C. van 711/3, 713/1, 747/3, 748/1, 758/2, 77911
Veen, H. van 851/3, 854/1
Veen, W. de 84713
Veen-Schenkeveld, M. J. van der 51311
Veer, B. ter 58113
Veeris, J. P. 55/3, 56/2, 57/2
Veiga Simao, J. 50312
Velayati, A. A. 91/3, 92/2/foto, 250/2, 399/3, 65311,65413
Veldhuizen, A. van 61211
Vencatachellam. J. 3413
Veniamin, Ch. 755/1
Venkataraman, R. 12513,1261112,15912,76713
Vennamo, P. 457/3/foto, 458/3/foto
Vennamo, V. 457/3/foto
Venter, A. A. 19/2
Ver, F. 5621113,56313,58913
Verbeek, J. W. 61211
Verhaegen, G. 26213
Verhagen-Teulings, M. 85511
Verheugen, G. 8812
Vermeer, A. R. 61211,77812
Vermeeren 115/1
Vermeulen, A. J. 53813
Vermeulen, J. 1151112,56512
Vernola, N. 10512
Verschueren, A. 16411
Versteeg, F. 302/1
Versteele, R. 1313
Vessey, J. W. 55512
Vetter, O. 330/3
Videla, J. R. 741/1
Vidor, K. W. 16/1/foto
Viljoen, C. 79/3/foto
Viljoen, M. 64/2
Viilalon, H. 9612
Villas-Boas, P. de 588/foto
Villaveiran, H. F. 74013,74111
Viner, I. 82613
Virata, C. 591/foto, 592/1, 606/1, 608/1
Virolainen, J. 45811
Vis, J. J. 61211
Viscardi, M. 15011
Visentini, B. 49812
Vissers, F. A. 612/1
Vito, S. de 49812
Vizol 34/1
Vogel, B. 166/foto
Vogel, F. 33113
Vogel, H.-J. 83/3, 84/1/2/3/foto, 85/1/2/3/foto, 861112,8713,10011,1021112,1231213,1241113, 125/1, 145/3/foto, 146/3, 147/1/2, 148/2/3, 166/1/3, 292/1, 294/3, 295/1, 333/1
Vogel, W. 29213,29311
Voges, J. 7411
Vogt, J. E. 61212
Vogt, W. 33113
Voigt, K. 7011112
Volinia, R. 14312
Vollenweider, A. 85113
Volonte, G. M. 85213
Vonhoff-Luijendijk, L. 61211
Voorhoeve, J. J. C. 546/1
Vorm, J. van der 74611
Voss, F. 33113
Vouna, K. 44913
Vreden, F. 32/1
Vreugdenhil, J. 77613
Vreven, F. 55112
Vries. B. de 279/1/3, 343/2/3, 344/1/3/foto, 345/2/3, 346/1, 694/1/2, 695/1, 696/3, 699/1/2/3, 70011. 712/1, 744/3, 745/1/2, 759/3, 778/foto, 7791213,7801112
Vries, K. de 61211
Vuchelen 42711
Vunduawe Te Pemako 304/3

W

Waalwijk, W. C. 3111
Wachsman, D. 85213
Wade, A. 2401182,28813
Wadi, N. A. 27111
Waffenschmidt, H. 33113
Wahhab, M. A. 67013
Wahlström, J. 45513
Waigel. T. 295 1
Waiyaki, M. 628/2
Wajda, A. 85211
Wakamiya, K. 56212,56311
Walesa, B. 857/1/foto
Walesa, D. 857/1/foto
Walesa, L. 1012,10112,85612
Walker, A. 85111
Walker, C. 64013
Walker, P. 36413,37212
Walla, K. 19211
Wallace, G. 647/1/2/foto
Wallaca, W. 48911
Wallenberg, M. 16/foto
Walloy, M. 646/2
Walsh, 829/1
Walsh, P. A. 828/2/foto
Walsh, T. 854/2
Walsh, W. B. 65012
Walt, H. van der 1912
Walter 333/foto
Walters, P. 18211
Walters, V. A. 72013
Walton, W. T. 63912
Waluyo, admiraal 16212
Wan Li 811/2/3/foto, 815/3, 816/2/3
Wang Binqian 81211
Wang Dongxing 81311,8161113
Wang Guangmei 80412
Wang Heshou 81611
Wang Hongwen 801/2/3, 802/1/3, 803/2/3/foto, 80412,80513,80611
Wang Renzhong 81212,81311,81513
Wang Weiguo 80212
Wang Zhen 81212,81513
Wang Zigang 81012
Wardell, G. 36113
Wardhana, A. 70413
Warnke, J. 293/2/foto
Warnke, P. 52211
Warren, E. 66611
Washington, G. 8111,80711
Washington, H. 665/3/foto, 666/1
Wasiljew, S. 84812
Wasjtsjenko, G. 36611
Waters, M. 639/3
Wathelet, M. 42712
Wathey, C. 7112,9013
Watson, G. 36211
Watt, J. 665/1/2/3/foto
Watt, L. 665/foto
Wauters, L. 79612
Wauthy, E. 42712
Wazed, H. 7231213
Wazir, K. zie Jihad, A.
Wazzan, C. 323/3, 324/1/2/3, 325/2, 349/1/3/foto, 3511213,37913,39811,41211,4161112
Webb, P. 51313
Weber, L. 85412
Webster, M. 36113
Webster, W. H. 46313
Weckx, H. 427/2
Wedgwood, D. 36213
Weeber, C. 847/3
Weening, A. 77613
Weeratna, J. G. T. 611
Wehbe, J. 74113,74211,78313,78411,79913
Wehner, H. 84/foto, 86/2, 145/3, 147/2
Wei Guoqing 81513
Weicker, L. 64611
Weidenaar, S, 74412
Weidenbaum, M. 648/1/foto
Weil-Reynal 240/1
Weinberger, C. 83/2, 100/3, 217/2/3, 218/3, 235/2, 269/1, 309/3, 312/2, 323/2, 399/1, 462/1, 463/1, 506/1, 519/1/2, 520/1/2/foto, 52111, 554/3, 555/2/3, 557/2, 560/2, 599/3, 600/1/2, 601/1/2, 606/2/foto, 60711,68012
Weisglas, F. W. 33612
Weiss, E. 56813
Weiss, L. 639/3, 640/foto
Weissenberg, G. 26612
Weitenberg, J. 74811,75913
Weizman, E. 687 1
Weizsacker, C. F. von 85413
Weizsacker, R. von 33013,84712
Wellenstein, E. 48911
Weller, C. 85213
Welles, 0. 85313
Wen Minsheng 8101112,81211
Wentzel, J. J. G. 1912
Werf-Terpstra, A. M. van der 61211
Werff, Y. P. W. van der 61211
Werner, P. 7/1/foto, 9/foto, 196/foto
Wessel, E. K. 49111
Wesselius, J. 25311
West, F. J. 65611
West, R. 64011
West, F. J. 828/2/foto, 830/1
Westerholm, R. 45713
Westphal, H. 29311
Wheelock Roman, J. 31413,31511
White, K. 850/3, 852/foto
White, M. 64811
White, T. 8291112
Whitehead, S. 611213
Whitelaw, W. 371/foto, 372/1/2, 407/3
Whiteman. U. 673/1, 674/1, 677/2/foto
Whitlam. G. 82711.82812
Whittlesey, F. 64812
Wiegel, H. 11611,42712,42812
Wierbos, W. 85211
Wiertz, G. 42612
Wiesenthal, S. 51713
Wiesheu. 0. 56713
Wilczek, G. von 468/foto
Wild. G. 33113
Wiley, J. 1912
Willebrands, J. kardinaal 47211,51413,53813, 540/3, 541/1/2/3, 542/1/2/3, 543/1/2/3
Williams, J. 95312
Williams, S. 361/1, 363/2/3/foto, 369/3
Williams, T. 640/1/foto
Williams, T. S. 52812
Willis, R. 828/2/foto
Willoch, K. 45613
Willockx, F. 1311
Wilmink, W. 84913
Wilms, D. 293/2/foto
Wilson, E. P. 46312
Wilson, I. 8261213
Wilson, P. 64611
Windelen, H. 292/2, 293/2/3/foto
Winklaar, V. 9013
Winkler, H. 56913
Winsemius, P. 48711
Wirahadikusumah, U. 16211,70413
Wiseman, D. 36013
Wit, R. J. de 42713
Wo Wenxiang 81211
Wolf, C. 85112
Wolkers, J. 84911
Wolters, F. L. A. 3461112
Wöltgens, T. 33612,3431112,67913,68011, 6961213,69912
Wome, O. 240/1/2
Wone, I. 24013
Woods, M. 28312
Wooldridge, M. 30411
Woolsey, J. 508/3
Wörner, M. 99/3, 100/1/2, 102/1, 123/3, 200/3, 293/foto, 330/2/3. 601/1
Worotnikow, W. 4021213,40312
Worrall, D. 1813
Wout, H. 9013
Wout, L. 9111
Wran, N. 82612

Wu De 8161113
Wu Faxian 801/2, 802/1/2/3/foto, 80312,80413. 805/1/3
Wu Lengxi 81211
Wu Xueqian 812/1/2/foto, 83212
Wu Xuquan 80312
Wulf, R. de 3613
Wurbs, R. 29311
Wurzbach, P.-K. 33113,54611
Wijeweera, R. 512
Wyllie, R. 361/2
Wijnholt, M. R. 757/3, 760/2/3, 780/3
Wyninckx, J. 55113

X

Xi Zhongxun 808/1/2, 815/3, 816/2
Xiao Meng 804/2
Xie Fuzhi 801/2/3
Xu Lei 853/2
Xu Shiyou 803/1, 816/1/3
Xu Xiangqian 801/3, 805/3, 815/3, 816/1

Y

Yadav, C. 12713,12811
Yadav, D. N. 73011
Yadav, R. N. 12713
Yadi, M. 51111
Yago, B. 52812
Yahiaoui, M. S. 50913
Yakoub, T. 77112
Yala, M. H. 50913,51011,524/1, 526/3, 527/1/2
Yamamoto, S. 834/foto
Yamanaka, S. 833/3, 834/foto
Yamani, A. el- 77212
Yamani, A. Z. 65/2/3, 66/1/foto, 6713,1771113, 1801113,1811112,22312,46712
Yambala, J. L. G. 44411
Yameogo, M. 43212
Yang, P. 43013
Yang Bo 81211
Yang Dezhi 81513,81612
Yang Jingren 81112,8121112
Yang Shangkun 81513,8161112
Yang Yong 815/3, 816/2
Yang Zhong 81211
Yao Wenyuan 801/1/3, 802/3/foto, 8031213, 80513
Yao Yilin 811/2/3/foto, 81311,81513,8161112
Yaqin, A. B. al- 65511
Yaron, A. 378/3, 379/2, 380/1/2/3/foto, 38212, 38312.3841112
Yarzagaray, C. 5513
Yashiro, E. 83611
Yasuta, T. 833/3, 834/foto
Yaya, M. 53111
Ye Jianying 801/3, 803/3, 805/3, 806/2, 808/1/2, 813/3, 815/3, 816/1/2/3, 830/3, 845/1/2/3, 846/1
Ye Qun 801/2/3, 802/2/3, 804/1/3, 805/2
Yishai, R. ben 38013
Yläjärvi, T. 485/3/foto
Ymkers, C. A. 61212
Yodeyman, J. 44913
Yoka, A. E. 44512
Yokomichi, T. 83413
Yoma, R. 44913,45011,45211
Youkhine, W. 77112
Young, M. J. 828/2/foto, 829/1
Younis, B. M. 272/1/2, 356/1
Younis, majoor 35611
Ypersele de Strihou, J. van 56413
Yu Jae Han 45912
Yu Qiuli 811/3. 815/3
Yu Yi 812/1
Yuan Baohua 81011
Yunis, M. 611/1
Yunis, S. A. L. 67111
Yussuf, A. 77113
Yuvenaly, metropoliet 516/1

Z

Zaandam, R. 90/2
Zablocki, C. 55611.65012
Zadok, H. 660/foto
Zafar, S. M. A. 72113
Zagaar, A. M. al- 46011
Zagladin, W. 120/2
Zahir-Nejad, G. A. 9112
Zahr, W. A. 23312
Zaikow, L. 40212
Zaim, A. 35512
Zaim, I. al- 77011
Zaldivar Larrain, A. 53513
Zamberletti, G. 10313
Zambrano Velasco, J. A. 7512,4911213
Zamjatin. L. 227/foto. 58111
Zamora, L. 73712
Zamora, R. 49111,4921213
Zandschulp, W. van de 61211
Zanone, V. 10713,41813
Zarkesh, A. 9512
Zarruck, C. 29512
Zavalia, F. 82211
Zavarehei, R. 911213
Zeckovic, L. 85011
Zee, S. van der 55812
Zegeveld, P. 84811
Zeigerman, D. 659/foto
Zeil, P. van 711112
Zeng Hanzhou 80312
Zeng Tao 81113
Zenha, S. 4913,5011
Zerbo, J. K. 43112
Zerbo, S. 19213,43112,43213
Zghal, H. 57411
Zhang Aiping 811/2/foto, 8121112
Zhang Chen 81211
Zhang Chunqiao 801/1/3, 802/1/3, 803/3/foto, 8041112,80513,806111213
Zhang Jingfu 81211
Zhang Jun 81211
Zhang Linzhi 80413
Zhang Ting 81211
Zhang Tingfa 81513
Zhao Cangbi 81211
Zhao Shouyi 81211
Zhao Ziyang 235/2, 473/3/foto, 474/1, 608/1, 720/1, 725/1, 730/3, 768/3, 806/3, 807/3, 808/1, 810/3, 811/1/2/3, 812/3, 813/1/2, 815/3, 816/3, 831/2/3, 832/1/2/3/foto
Zhen Sheng 81012
Zheng Tuobin 81012.84513
Zhou Enlai 801/3, 802/3, 803/2/3, 804/2, 805/1/3, 808/3, 813/3
Zhou Jiannan 812/1
Zhou Yuchi 80112
Zhou Zijian 810/2
Zhu De 801/3, 804/1, 805/1/3
Zhu Muzhi 81211
Zia ul-Haq, M. 3212,17311,730~3,7311112, 732/1/2/3. 733/1/3. 734/1/2/3/foto. 735/1/2/3. 736/1/2/3, 749/2/3, 750/1/3, 751/1/2/3, 752/1/2/3, 762/3, 763/1/2/3, 764/3, 765/1/2/3, 766/1/2/3/foto, 767/1/2, 768/3
Ziad, A. 770/1
Ziagas, I. 11/1
Zibakalam, S. 109/1
Zibari, A. A. al- 671/1
Zilk, H. 517/2/foto
Zimmermann, E. 848/2
Zimmermann, F. 87/2/3, 293/2/foto, 6331112, 7011113
Zimmerschmied, S. 85213
Zipori, M. 380/2, 657/1, 660/foto
Zita, ex-keizerin 268/1/2/foto
Zliti, A. 460/1
Zjiwkow, T. 3212,47312
Zjolkwer, N. 664/3
Zongo, H. 43113,57213,57313
Zoon, C. 53113,53812,73811,80013
Zoon, J. H. 61211
Zorinsky, E. 64611
Zorome, B. 43213
Zoughayar, Z. al- 35611
Zoungrana, F. 43212
Zoutendijk, G. 61211,77812
Zuberi, A. 75012
Zuck, A. 66911
Zushishi, G. 23613
Zuwai, M. A. Q. al- 46011
Zwartkruis, mgr. Th. H. J. 54212
Zweden, J. van 85113
Zwier, D. 84811
Zworykin, W. 16/3/foto
Zyl, F. van 1812
Zyl Slabbert, F. van 1813,201213,70611
Zijlstra, R. 612/1